SVENSK ORDBOK.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA SPRÅKET.

AF

A. F. DALIN.

FÖRRA DELEN.

A—K.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS JOH. BECKMAN 1850,
PÅ EGET FÖRLAG.

CARÆ

PARENTUM

MEMORIÆ.

FÖRORD.

Svenska folket, under sina stora Carlar och Gustaver länge vandt blott vid stridens larm och gny, väcktes ändtligen ur dvalan efter sin berserkagång till håg och sinne för fredliga värf och konster. Frihetstiden, så olika bedömd, tillhör dock den obestridliga förtjensten att hafva kallat till lif nationens af krigsbullret domnade andliga krafter. Vetenskap och konst uppblomstrade, och Sverige började få, hvad det ännu saknade, en inhemsk vitterhet. Språket, hyfsadt och utbildadt till ett böjligt verktyg för vältalaren och skalden, visade, att dess anborna kraft ej uteslöt smakens och behagens täcka leenden. Det var Svenska vitterhetens knoppningstid. Tredje Gustafs snille var den lifgifvande sol, som öppnade knoppen till blomma, och vår tid har det varit förbehållet att skåda de rika, gyllene frukterna. Med Tegnér, Wallin och Stagnelius lyftade sig svenska språket till en höjd, som förskaffat nationen ett aktadt rum ibland Europas mest bildade folkslag.

Medan sålunda svenska parnassen riktades med odödliga snilleverk, medan sång, konst och vetenskap i ädel täflan räckte hvarandra handen att öfverstråla det gamla Manhem med en gloria, skönare än glansen af dess krigsära, blef dock sjelfva språkets studium försummadt. Häruti har vår tid snarare gått tillbaka än framåt, och vid jemförelse med en Rudbecks, Stjernhjelms och Ihres tidehvarf, vid en blick på våra grannars litteratur, nödgas vi tillstå, att i denna gren hos oss rådt en nästan fullkomlig stillhet, som först på sednare tider börjat vika för en mera lifvad forskningshåg. Väl har Svenska Akademien, denna landets vittra areopag, utgifvit en Svensk Språklära, som klart, bestämdt och på ett i allmänhet tillfredsställande sätt, om än i vissa fall nog knapphändigt, löst sin uppgift; väl hafva flere enskilte lärde med förtjenstfullt nit och till en del utmärkt framgång arbetat i samma riktning; men inga mera omfattande, djupgående forskningar, åsyftande att i hela dess vidd utreda sambandet emellan språkets nutid och forntid, hafva försports *); och — hvad som är ännu märkvärdigare — ett folk, som i nästan alla bildningens riktningar höjt sig till jemnbredd med jordens mest hyfsade nationer, saknar ännu en ordbok öfver sitt eget språk, något som de flesta Europas folkstammar äga, till och med de ofria. Sahlstedts bekanta lexikon, som, författadt på konglig befallning, utgafs år 1773, kan härvid icke komma i betraktande, enär ordförklaringarne endast äro gifna på latin, hvarföre nästan blott studerade personer kunde draga nytta af detta arbete; likväl ägde det den stora förtjensten att lemna den första något när fullständiga ordförteckning öfver språket; ty det enda, man i den vägen dittills ägt, inskränkte sig, oberäknad den ofullkomliga svenska ordbok, som H. Spegel år 1712 hade utgifvit, till några korta latinska och svenska glossarier.

När Gustaf III stiftade Sv. Akademien, var det icke allenast i afsigt att dymedelst uppmuntra och belöna fäderneslandets vittra snillen; han ville äfven genom denna samling af landets yppersta vitterhetsidkare framkalla ett arbete, som för svenska språket skulle blifva, hvad franska akademiens berömda lexikon var för det fransyska. Öfver 60 år äro sedan dess förflutna, och ännu lärer föga hopp förefinnas att snart få se det efterlängtade verket fullbordadt. Mången har bittert klandrat denna långsamhet; men, då man besinnar vigten af ett så grannlaga uppdrag; då man besinnar, huru lång tid utarbetandet af franska akademiens ordbok fordrade; då man ytterligare besinnar de allt högre stegrade anspråken på ett sådant arbete af rikets högsta vitterhetsnämd, jemte svårigheten att vinna enhet i plan och utförande, att sammanjemka så många skiljaktiga meningar till ett fullt systematiskt, sjelföfverensstämmande och i alla afseenden likartadt helt, synes det icke vara mer än rättvisa att erkänna obefogenheten af detta klander. Snarare torde man äga skäl att lyckönska

*) Ett ganska märkligt och betydande undantag ifrån detta allmänna omdöme gör *"Svenska Språkets Lagar, Kritisk Afhandling,"* af *J. E. Rydqvist*, hvaraf 1:a Delen just i dessa dagar lemnat pressen.

nationen till dröjsmålet, ty den skulle varit föga belåten med att i förtid erhålla ett arbete, som blott i någon mån motsvarat dess billiga förväntan, hvaremot den nu med skäl kan emotse en oförgänglig nationel minnesvård, värdig vår tid, värdig svenska folket, och framför allt värdig de många fräjdade snillen, som deråt lånat sina namn.

Det länge insedda, allmänt erkända behofvet har dock äfven framkallat två försök, som här icke böra med tystnad förbigås. Hr K. E. Kindblad utgaf år 1840 början af en *"Ordbok öfver Svenska Språket,"* ett arbete, tilltaget i ganska stor skala, ja allt för stor att kunna lyckas, helst i det torftiga Sverige. Man gjorde rättvisa åt författarens varma nit för saken, hans osparda flit och fosterländska syfte, men allmänheten ryggade tillbaka för en vidlyftighet, som hotade med alltför långvarig väntan och ganska kännbar penninguppoffring. I en ordbok vill man ej se lärda afhandlingar, och i en tid, som lefver mest för dagen, skyr man invisningar på en fjerran liggande framtid. Detta försök afstannade således redan med tredje häftet, sedan det ej hunnit längre än till ordet *Afhackning.* — Kort derefter, år 1842, utkom första häftet af *Ordbok öfver Svenska Språket i dess närvarande skick, af C. J. L. Almqvist.* Oaktadt den fräjdade författarens snille och skarpsinnighet icke heller här förneka sig, måste man likväl beklaga, att äfven detta företag synes af allmänheten icke blifvit omfattadt med tillräcklig välvilja, ty, sedan andra häftet år 1844 utkom, har ingen vidare fortsättning afhörts. Förmodligen var det äfven här den i vissa hänseenden allt för vidt utsträckta planen, som motverkade framgången, ty icke bör man antaga, att svenska allmänheten, hvilken så ofta visat prof på fosterländska tänkesätt, och äfven nu på sednare tiden med sin uppmuntrande hyllest understödt litterära verk af icke obetydlig omfattning, skulle eljest med likgiltighet åsett bemödanden af så stor vigt för landets språk och nationens allmänna bildning.

Då Förf. nu djerfves framträda för allmänheten med ett tredje försök, gör han det ingalunda i den förmätna afsigt att vilja gå Sv. Akademien i förväg, icke med anspråk på att vilja lemna ett verk, som i fullständighet, noggrannhet och forskning skulle kunna motsvara allas förväntan; han anser sig derföre böra öppet förklara, att han blott i det väsendtligaste åsyftar att afhjelpa bristen af en svensk ordbok, att innevarande arbete är ämnadt till tjenst för svenska folket, icke för de lärde. Det har varit hans syfte, att med det af Sv. Akademien uppställda system för ögonen införa stadga och reda i rättskrifningen, att bibringa klart begrepp om de allmänna ordens betydelser, att antyda rätta sättet för deras begagnande, med ett ord att upptaga allt det hufvudsakliga, som i och för ett språkriktigt och vårdadt skrifsätt kan vara af nöden att veta, således att blott uppdraga grundlinierna för ett arbete, sådant som den egentlige språkforskaren äskar. Om han härutinnan i någon mån lyckas, skall han anse sin möda tillräckligt belönad.

En kort framställning af ordbokens plan skall utvisa de gränser, inom hvilka Förf. ansett lämpligt att inskränka sig.

Dessförinnan torde dock några ord om språkets genomgångna skiften, ifrån äldsta till närvarande tid, vara på sitt ställe.

Svenska språket kan betraktas under tre särskilta tidehvarf: *det första* från äldsta tider till omkring år 1100 e. Chr.; *det andra* från nyssnämde tid till Reformationen, eller år 1523; *det tredje* från Reformationen till närvarande tid.

FÖRSTA TIDEHVARFVET.

Från äldsta tider till omkring år 1100 e. Chr.

1. *Götiska perioden* intill Runstensålderns början.

Finnar och Lappar anses hafva varit den skandinaviska nordens äldsta innebyggare. De undanträngdes af Göterna, som utbredde sitt välde öfver större delen af Sverige, Norge och Danmark, samt af Svearnes med dem till språk och seder närbeslägtade folkstam. Genom Göterna blef i norden götiska språket rådande, i början, efter all sannolikhet, med så få skiljaktigheter i de särskilta länderna, att det kunde betraktas som ett enda likartadt, för alla gemensamt tungomål. Flere häfdaforskare hafva visserligen antagit, att det fornnordiska språk, hvarifrån de nuavrande skandinaviska här-

stammå, inkommit med Oden och Asarna, och man har för detta antagande velat finna stöd i förespråket till den prosaiska Eddan*); men utom det att nämde förespråk af den historiska granskningen blifvit underkändt såsom oäkta, bär hela berättelsen om Odens tåg till norden en allt för mytisk prägel, att man deruppå skulle kunna bygga några säkra slutsatser; och äfven, om det vore historiskt bestyrkt, finnes dock intet skäl att antaga, det Asarnes modersmål skulle kunnat uttränga det förut i norden rådande götiska. Oden kom mindre som eröfrare, än som en fredlig bildningens apostel; det var icke så mycket genom vapnens makt, genom tillhjelp af stora härskaror, han gjorde folken sig underdåniga, som icke mera genom ordets makt, genom en högre visdom och öfverlägsna kunskaper. Asarne utgjorde intet helt folk, utan blott en talrik invandrande koloni. Man vet af sagan, att de här i Sverige bosatte sig i trakten af Sigtuna och Upsala, i de så kallade folkländerna; att således deras område till en början upptog blott en högst obetydlig del af hela landet; man kan deraf sluta till deras fåtalighet i jemförelse med nordens förut varande befolkning. Det är således otänkbart, att deras språk skulle kunnat göra sig herrskande i Skandinavien, om de ock genom en ny religionsläras införande och en högre bildning vunnit en afgörande inflytelse på landets angelägenheter. Deremot, — i fall man icke vill antaga hela berättelsen om deras invandring såsom en poetisk dikt, eller att dermed egentligen ej menats annat än Göternas ankomst till och utbredning uti Norden, — finnes mycken anledning till den förmodan, att de, utgångne från Svarta Hafvets kuster, Göternes ursprungliga boningsplatser, voro en med dessa befryndad folkstam, och att deras språk varit nära beslägtadt med götiskan, i hvilken händelse det efter någon tid måst helt och hållet sammanflyta med denna. Man styrkes i denna förmodan äfven af den omständigheten, att den äldsta svenskan i fornskrifter kallades omsom *Göta mál, Götsk tunga, Svéa mal*, men aldrig Asa mal eller dylikt, hvilket dock skulle varit det naturligaste och rättaste, om Asarnes tungomål hade utbredt sig och blifvit det rådande i norden. Dessutom, i fall uppgiften eller kanske rättare sagdt gissningen i Förespråket till Sturlesons Edda varit stödd på några verkliga skäl eller allmänt trodd på den tid, då Sturleson lefde, lider intet tvifvel, att han ju i Ynglingasagan, vid berättelsen om Odens invandringståg och bedrifter, äfven skulle omnämt en så vigtig omständighet, hvilket han dock icke gjort.

Från denna språkets uräldsta tid, som vi kallat den *Götiska perioden*, finnas inga språklemningar i behåll, om icke person- och ortnamn, samt möjligen äfven några *strödda* ljud i de äldsta qvädena, af hvilka sannolikt flera ursprungligen tillhöra denna period, änskönt de först efter många seklers förlopp, med den förändring i den grammatiska formen, som språkets fortgående utbildning medfört, blifvit i skrift uppfattade och derföre räknas till en sednare ålder. Man kan således ej göra sig någon bestämd föreställning om det götiska språket ifrån denna tid; men troligt är, att det i afseende på ljudbyggnad, ordböjning och äfvenväl i ordförrådet ganska nära liknat moesogötiskan, och, är berättelsen om Göternes utvandring ifrån Skandinavien grundad, hvilket af många skäl synes kunna antagas, så har moesogötiskan i sin upprinnelse varit ren götiska, hvilken sedermera allt ifrån utvandringsepoken intill Ulphilas' tid blifvit uppblandad med forntyska och latinska eller grekiska ord, samt i ordböjning och ljudbyggnad i många fall skilt sig ifrån moderspråket. Götiskan synes i början hafva varit inskränkt till urvokalerna a, i, u, hvarutur de öfriga sjelfljuden småningom utbildat sig. Emot slutet af denna period hade, såsom man af den följande Runstensåldern kan sluta, diftongerna gjort sig rådande i ordbildningen **), hvilket nära öfverensstämmer med moesogötiskans lynne, och äfven verberna anses af några språkforskare liksom i nyssbemälte språk, hafva ändats på *n*.

2. *Runstensåldern* eller den period, hvarifrån runstenarne datera sig, infaller emellan år 900 och 1300. Dess egentliga början torde dock hafva gått något längre tillbaka. Den *äldsta Runstensåldern* sträcker sig till ungefär år 1000, hvarefter den *yngre* vidtager, till tidehvarfvets slut, och fortgår långt in på nästföljande.

Enligt Snorre Sturleson infördes Runorna af Oden och Asarna i Skandinavien, men synas till en början såsom en religionshemlighet varit den gamla prestkastens

*) Äfven Rymbeigla upprepar detsamma, förmodligen just efter detta ställe.

**) Märkligt är, att diftongerna, så karakteristiska för äldsta götiskan och moesogötiskan, bibehållas ännu alltjemt af allmogen i de egentliga götiska folkländerna Vestergötland, Småland och Gottland.

uteslutande egendom. Ordet *runa*, eller egentligen *rún*, betydde ursprungligen hvarje högre eller hemligare kunskap; runorna voro inbegreppet af den tidens andliga bildning. Så t. ex. utmärkte *Målrunor* dels historisk kunskap och dels lagfarenhet, *Örtrunor* läkekonsten, *Hugrunor* vitterhet i allmänhet, *Kraft-* eller s. k. *Meiginrunor* en öfvernaturlig förmåga eller trolldomskonsten.

Runstenarne, som i Sverige bevara enda återstående språklemningen ifrån denna tid, tillhöra nästan uteslutande den skandinaviska norden, isynnerhet Sverige, och företrädesvis de så kallade folkländerna i Upland. Af de **1649** runstenar, Liljegren i sin Runlära anför, komma icke mindre än **1452** på Sverige, deraf Upland ensamt äger **740**, Södermanland **200**, Östergötland **100**, Småland **80**, Westmanland **40**, Skåne **30**, o. s. v. I Norge, likasom i Danmark, anträffas deremot högst få. De flesta voro grifvårdar, resta till minne af någon afliden; somliga hade äfven till ändamål att tjena till åminnelse af något prisvärdt företag, såsom anläggandet af broar, vägar, gästgifverier eller s. k. själahus, o. s. v. Inskrifterna äro någon gång affattade i det gamla skaldspråket med bokstafsrim.

Runskriftens ursprungliga ljudtecken voro följande **16**, svarande mot äldsta götiskans bokstafsljud:

ᚠ benämdes *Freyr* (guden Frey) ell. *Fé* (egendom) — uttalades som F.
ᚢ *Ur* (uroxe) . . . . U eller V.
ᚦ *þurs* (troll) ell. *Thorn* (törne) . . . . Th.
ᚮ ᚭ ᚨ *Os* (mynning) . . . . AA. Á. O.
ᚱ *Réd* (åkdon, sadel) . . . . R.
ᚴ *Kön* (böld) ell. *Kæn* (furubloss, fackla) . . . . K. G.
ᚼ *Hagl* (hagel) . . . . H.
ᚾ *Nöd* (nöd) . . . . N.
ᛁ *Iss* (is) . . . . I.
ᛅ ᛆ *Ár* (årsväxt) . . . . A.
ᛋ ᛌ *Sol* (sol), *Knésol* . . . . S.
ᛏ ᛐ *Tyr* (guden Tyr) . . . . T. D.
ᛒ *Bjarkan* (björk) . . . . B. P.
ᛚ *Lagr* (lag, vätska) . . . . L.
ᛘ ᛉ *Madr* (man) . . . . M.
ᛦ *Yr* (båge) ell. *ör* (pil) . . . . R finale, Ö.

Sedan det på skriftecken rikare latinska alfabetet blifvit kändt, sökte sednare runristare äfven i runskriften införa dettas noggrannhet i ljudbeteckningen, till hvilken ända de *stungna* eller punkterade runorna uppfunnos, så att runalfabetets tecken motsvarade de latinska bokstäfverna, med undantag af Q och Z. Dessa stungna runor voro: ᚡ V, ᚤ Y, ᚧ Dh, ᚵ G, ᛂ E, ᛑ D, ᛔ P. Först i sednare tider tillkommo de så kallade *Oäkta Runorna*, hvilka voro: ᛍ C, ᛯ X, ᛅ Æ, ᚯ Ö. Helsingrunor skilde sig deruti från de rätta, att stafven eller horisontalstrecket var borta och endast bistrecken qvar. *Stafkarlsrunorna* utmärkte sig genom en mycket lång staf, hvarpå uppifrån nedåt flera runor med sina tillhöriga bistreck tecknades. I äldsta runskriften fördubblades aldrig någon bokstaf; vanligtvis åtskildes orden med en, stundom två punkter; runorna voro merendels ristade i en konstigt flätad ormslinga, på hvilken ristningen började vid ormens hufvud; någon gång äro runorna ställda i ordentliga rader; sällan saknas korstecknet, dock finnas äfven några stenar med Thors hammarmärke. I afseende på uttalet bör äfven anmärkas, att runan þ hade ett läspande ljud, nästan likt det engelska *th*, hvaraf ännu intill sednaste tider spår bibehållit sig i språket, t. ex. i pronomina *the*, *then*, *ther*, *thessa*, m. fl., som ännu qvarstå i den bibliska och lagstilen. Likaledes hade runan Hagl ᚼ ett nu förloradt ljud, närmande sig till *gh*, samt hördes också framför konsonanterna *j*, *l*, *n*, *r*, *v*.

Man har mycket tvistat om runornas ålder. På den grund, att inga äldre runstenar än ifrån **10**:de seklet finnas, har mången velat påstå, att de vid kristendomens införande blifvit tillskapade efter latinska eller grekiska alfabetet. Orimligheten af detta antagande bevisas dock, först och främst af deras ursprungliga fåtalighet; ty,

om de omedelbart blifvit hämtade från ettdera af dessa alfabet, finnes intet rimligt skäl, hvarföre då icke alla skrifttecknen i detta alfabet blifvit begagnade; vidare af runalfabetets högst egna ordning och bokstäfvernas namn, hvaribland Frey och Tyr påminna om fredens och krigets gud enligt Asaläran; slutligen af runornas stora enkelhet, hvilken snarare talar för en ganska hög ålder. Härtill kommer, att de vid kristna lärans första predikande i norden redan voro allmänt spridda öfver alla dess länder; samt att de i äldsta sagorna på flera ställen omtalas såsom i hedniska tiden ofta brukade, ja till och med i sånger, som uppenbarligen äro hedniska, t. ex. Havamal m. fl. Det är således mer än sannolikt, att de antingen med Asarna eller Göterna kommit till norden, helst när man besinnar, att invandringen anses hafva skett ifrån norra kusten af Svarta Hafvet, som redan i äldsta tider stod i nära förbindelse med Grekland och Medelhafsländerna; ty likheten emellan det ursprungliga runalfabetet och det äldsta grekiska, d. v. s. det phœniciska, hvilket Cadmus omkr. 1500 f. Chr. förde öfver till Grekland, är högst påfallande. Af de äldsta grekiska skrifttecknen, hvilka liksom runorna voro 16, återfinnas alla, utom E och Y, uti runalfabetet, hvilket likväl till följe deraf, att flera runor på en gång motsvara två språkljud, har fem ljudtecken mer än det äldsta grekiska, nämligen ᚠ ᚢ ᚦ ᚼ ᛦ. Slägtskapen emellan begge alfabeten är obestridlig. Men hvilketdera är det äldsta? Rudbeck påstod af flera skäl, isynnerhet på grund af runornas enklare form, att dessa varit förebilden till det phœniciska, således äfven till det grekiska alfabetet. Dock torde man komma sanningen närmast, om man antager, att ifrån Grekernes kolonier vid Svarta Hafvet bruket af de grekiska skrifttecknen spridt sig till kringboende folkslag, således äfven till Asarnes förfäder, hvilka sedan bibehållit dem med någon förenkling i formen och de tillägg eller förändringar, olikheten i begge språkens ljudsystem gjort nödiga.

Från Runstensåldern äro i Sverige inskrifterna på runstenarna de enda återstående språklemningar. De äro således för bedömandet af språkets dåvarande tillstånd af högsta vigt, helst deras stora antal gör, att de snart sagdt bilda en eget slags litteratur. Vid jemförelse mellan runstensinskrifter i nordens tre hufvudländer finner man, att det förut efter all anledning likartade språket nu företer någon olikhet; så t. ex. skiljer sig fornsvenskan ifrån fornnorskan derigenom, att de breda, diftongiska ljud, som tillhöra den sednare och ännu under äldsta Runstensåldern qvarstå i den förra, småningom i denna öfvergå till egna långa vokaler, hvaremot fornsvenskans konsonantsystem bibehåller sig närmare intill stamspråket. Dessutom förekomma i fornsvenskan ej så ofta de i fornnorskan allmänna ljudskiftena. I Danmark, synnerligast på Jutland, äro redan de skarpare formerna mer afnötta, och början gjord till den vekare danskan. Urspråket sönderfaller således småningom i tre hufvudmunarter, hvilka under tidens lopp utbilda sig till nordens nuvarande språk. Dessa tre munarter äro: *Svenskan (Götiskan)*, *Norrönan* eller *Norskan*, och *Danskan*. Svenskan talades af Svear och Göter; Norrönan, äfven Isländska kallad, af Norges inbyggare samt i de länder, som af Norrmännen koloniserades, d. v. s. Island, Grönland, Orkenöarna och Färöarna; Danskan af Daner och Jutar. Emedan Danmark vid innevarande tidpunkt var det mäktigaste af nordens tre riken och för öfrigt genom sitt närmare läge mest kändt för det öfriga Europa, nyttjades äfven i medeltiden, förnämligast af utländningar, uttrycket *dansk tunga* såsom gemensam benämning för alla nordiska munarterna. Detta synes äfven stundom hafva varit fallet med ordet *norröna*, ehuru det i allmänhet betecknade endast norskan, liksom äfven den s. k. isländska eller norröna-litteraturen obestridligen tillhör endast norska språket, måhända dock med undantag af de äldsta mytiska qvädena.

ANDRA TIDEHVARFVET.

Från år 1100—1523.

Första Perioden fr. 1100—1250. Då afvikelsen ifrån urspråket hunnit stadga sig till allmänt gällande regel, vidtager den *Äldsta Svenskan*. Det var *de äldre Landskapslagarnes* period. Under denna tid äro diftongerna allmänt utträngda utaf enkla vokalljud och ljudskiftena till stor del försvunna. Konsonantljuden börja att förmildras genom vissa ljudteckens bortfallande eller förvandling till lenare. Verbernas passiv antar ändelsen *s* i stället för den ursprungliga *st.* Konjugations- och deklinations-systemet är ännu ganska regelbundet. Runalfabetet kommer småningom ur bruk, ersatt af det latinska, som först började nyttjas af de andeliga. Enär detta sednare icke ägde

något ljudtecken, motsvarande runan þ, bibehölls denna i början, hvarjemte äfven ifrån anglosachsiskan ð lånades, för att uttrycka ljudet *dh*. Mot slutet af perioden begynte man dock utbyta dessa två skriftecken emot *th* och *dh*. Ännu saknades bokstäfverna *å, ä, ö; å* betecknades med *a* eller *o, ä* med *æ*, och *ö* med *ø*. Stafningssättet, ehuru likstämmigare än på runstenarna, är ännu ganska omvexlande. De särskilta landskapsmålen synas dervid hafva gjort sig gällande; ett allmänt och för hela riket gemensamt skrifsätt har ännu icke hunnit utbilda sig.

Språket var kraftfullt, rent och regelbundet i vida högre grad, än i närvarande tid, då det likväl anses vara uppodladt till en viss fullkomlighet. Ordförrådet är visserligen i flera afseenden mer inskränkt, än i en sednare tid; detta är språkens allmänna lag; en högre, mer omfattande bildning måste ovilkorligen betinga ett rikare språk. Deremot visar isländska litteraturen, att det äldre nordiska tungomålet ägde en ganska stor mängd ord, hvilka sedermera under tidernas lopp bortfallit, och hvilka uttryckte begreppsskiftningar, som i vår tid sakna motsvariga uttryck. Isynnerhet var skaldespråket utomordentligt rikt. Äfven egenskapsorden förete i fornnordiskan en mångfald, sinnrikhet och menniskokännedom, som visa, att den rent menskliga bildningen hos våra förfäder måste hafva stått på vida högre ståndpunkt, än man i allmänhet föreställer sig.

Genom kristna lärans förkunnare infördes en mängd nya ord, som hörde till gudstjensten och religionsförfattningen. Sådana bildades dels genom sammansättningar af rent svenska ord, t. ex.: *aflat, radband, skärseld, vigvatten*, dels genom lån ifrån latinet, såsom: *altare, fest, funt* (af *fons), kloster* (af *claustrum), kors* (af *crux), mantel, pell* (af *pallium), tempel, testamente, predika, signa, skrifva*, eller ifrån grekiskan, såsom: *bibel, biskop, engel, kyrka, prest*, o. s. v. Äfven torde förtjena nämnas, att genom Nordmännens tåg inkommo åtskilliga fransyska ord, t. ex.: *kurteis, kurteysi (courtois, courtoisie), burgeijs (bourgeois)*, likasom Väringarnes resor till Constantinopel icke voro utan all inverkan på språket.

Andra Perioden, fr. 1250 till 1400, omfattar tiden för *den Äldre Svenskan*. Dit höra *de yngre Landskapslagarne*, boken om *Konunga- och Höfdingastyrelse*, första delen af *stora Rimkrönikan*, jemte åtskilliga andra skrifter.

Språkets böjningssystem bibehåller sig nästan fullständigt. Vigtigaste förändringen är bortkastandet af *r* i maskulina substantivers plurala nominativ, t. ex. *konunga* i st. f. *konungar*, äfvensom *r* bortlägges i adjektivers plural, såsom *alle* för *allir*, samt i några genitiver. I stället för de fordna dativerna *mer, ter, ser*, skrifves *mik, thik, sik*. Den obestämda artikeln börjar utveckla sig ur räkneordet *een, eet*. Det Svenskarna egna bruket af dubbel bestämd artikel, framför och i slutet af substantiverna, är numera allmänt, sedan det uppkommit på det sätt, att det gamla pronomen *hin, hin, hit (den, den, det)* blifvit, med utelemnande af bokstafven *h*, tillagdt ändelserna och antagit regelbunden böjning i öfverensstämmelse med dessa. t. ex.: *sun-in, suns-ins, sun-inom; vika-n, viku-nar, viku-ni; skip-it, skip-ins, skipinu*, o. s. v. Det hårdare konsonantsystemet bibehålles. Tyska språkets nu öfvervägande inflytelse visar sig framför allt i rättskrifningen, genom vokalers och konsonanters onödiga fördubblande, t. ex.: *reen, breeff*. Man börjar bruka *fv* mellan två vokaler, i stället för det förut brukliga enkla *v*, och stundom förekommer *w* i st. f. *vu*, t. ex. *hafwm* f. *hafvum*. Tyska prefixet *be* träffas någon gång i sammansättningar, men ännu icke de öfriga tyska prefixerna *an, bi, er, ge*, hvaremot partikeln *for, firi (för)* efter urgammalt bruk nyttjas såsom prefix, t. ex. *forfal (förfall), firibjuda (förbjuda)*.

Ordförrådet fortfor att riktas, förnämligast genom de andlige, som under denna period för det mesta hade regeringsmakten i sina händer och ifrån latinet införde en mängd ord, hvilka derpå hade afseende, t. ex.: *artikel, bulla, datum, placat*. Vid slutet af perioden inkommo, genom de studerandes resor till Paris, äfven åtskilliga fransyska uttryck, isynnerhet sådana, som angå litteraturen, t. ex.: *universitet, penal (penault), æventyr (aventure), sveit (suite)*, m. fl.

Tredie Perioden, fr. 1400—1523, eller *Gamla Svenskans* ålder, bildar öfvergången till Medelsvenskan. Härunder råder i språket en allmän förbistring. Nytt och gammalt, svenska, danska och tyska språkelementer blandas om hvarandra, och ur detta kaos utgår småningom det nyare språket. Under föregående period hade tyskan vunnit ett öfvervägande insteg, men under loppet af Unionstiden inträngde äfven danskan, och båda hjelptes åt att förbistra landets inhemska mål.

Det stormiga, laglösa tillstånd, hvari riket under Calmare Union sig befann, kunde ej vara gynnande för odlingens framsteg. Dock stiftades af Sten Sture d. äldre universitetet i Upsala, uti klostren samlades en mängd böcker, boktryckarkonsten infördes och vann snart den utbredning, att vid periodens slut boktryckerier funnos i flera af rikets städer. Utländska universiteter besöktes flitigt af svenska studerande, isynnerhet det i Paris. Det vigtigaste lagverket ifrån denna tid är *Magnus Eriksons Lagbok*, öfversedd och stadfästad under konung Kristofer år 1442. Bland märkvärdiga historiska skrifter förtjena nämnas: *Then gamble Svenske Crönica* eller Chronicon prosaicum; *Gamla och minsta Svenska Rimkrönikan*, som började under Magnus Eriksons regering och fortsattes under femtonde och sextonde århundradet; slutligen *Stora Rimkrönikan*, som dock rättast torde böra föras till slutet af föregående period.

Rättskrifningen är högst obestämd och förvirrad. Ännu i början af perioden äro de hårda konsonanterna *k, p* och *t* rådande, men öfvergå sedermera genom danskans inflytelse till de mjuka *g, f* och *d*. Äfven vokalljuden förbytas i en mängd ord. Dubbla konsonanter och vokaler blifva allmänna. Från tyskan införes *h* näst efter vokal, för att utmärka vokalens längd, äfvensom *ch, dh, gh* och *th*.

Det gamla böjningssystemet, som hittills bibehållit sig temmeligen oförändradt, nedbrytes nu till stor del. Många af de förra ändelserna bortfalla, nominativ och ackusativ blifva till formen lika, och dativändelsen bortgår. Genitiven får, efter tyskan och danskan, ändelseformen *s*. Substantivers plurala nominativ har ömsom *a* och *r*. Den obestämda artikeln *en, ett* börjar nu allmänt nyttjas. Verbernas infinitiv antager den danska ändelsen på *e*. Tyska förstafvelser *(an, be, bi, er, ge, unt)* och härledningsändelser *(het, ling)* blifva mer allmänna, och en mängd främmande ord uttränga de gamla eller skjuta sig in vid sidan af dem.

TREDJE TIDEHVARFVET.

Från 1523 till närvarande tid.

Från och med Gustaf I:s regering kan man datera *Nysvenskans* tidehvarf. Väl fortfor ännu länge striden emellan det gamla och nya, men det sednare vann allt mer och mer öfverhand, tills ändtligen de nyare språkformerna hunno fullkomligt stadga sig.

Första Perioden af detta tidehvarf sträcker sig ifrån början af Gustaf I:s regering till Stjernhjelms tid eller omkring 1650. Under hela denna tid är förvirringen i språket ännu ganska stor. Det är ett beständigt vacklande mellan gammal och ny svenska, tyska och danska former. I början af perioden har ännu danskan en afgjord inflytelse, hvaremot efter Sveriges deltagande i tyska trettioåra kriget svenska språket hotas med en fullkomlig förtyskning, utom det att äfven en betydlig mängd franska ord komma i bruk.

Svenska kyrkans reformatorer, understödde i sina bemödanden af Gustaf Wasas nitiska vårdnad om modersmålet, voro de förste, som genom sina skrifter sökte gifva det nyare språket form och stadga. Genom den lärde Laurentii Andreæ försorg utkom år 1526 en öfversättning af Nya Testamentet. Bröderne Olaus och Laurentius Petri, desse den nya lärans första apostlar i Sverige, utgåfvo många teologiska småskrifter, och den sednare hade största förtjensten af den första fullständiga bibelöfversättning, som år 1541 utkom. Olaus Petri var dessutom författare till Svenska Handboken 1529, Svenska Messan 1531, de förträffliga Domarereglorna samt en Svensk Krönika. För öfrigt märkas åskilliga andra historiska arbeten, såsom Rasmus Ludvigsons *Kong Gustavs Krönnikar*, Konung *Carl den niondes Rimchrönika*, Gustaf Adolfs påbörjade krönika, *Gustaf den förstes Historia* af Tegel, m. fl.

I rättskrifningen råder ännu mycken villervalla, oansedt reformatorerne häruti sökte införa vissa bestämda reglor. Märkligaste förändringen är, att bokstäfverna *å, ä, ö*, alla lånade från plattyskan, blifva vid reformationstiden allmänna i stället för de förut brukliga *aa, æ* och *ø*. Vokal- och konsonantfördubblingen jemte bruket af flera öfverflödiga bokstäfver fortfar. Det gamla böjningssättet återtages till någon del. Danska ändelser, såsom *e* i verbernas infinitiv och *er* i nominers plural, bibehålla sig nästan ända till periodens slut, omvexlande med de svenska ändelserna *a* och *ar*, som dock slutligen behålla öfverhanden.

Tyskland var under hela detta tidskifte för Sverige, hvad sedermera Frankrike blef. Det var ifrån Tyskland reformationen med alla sina vigtiga följder utgick;

tysk vetenskap och konst gåfvo första väckelsen åt svensk snilleodling; tyska seder, bruk och inrättningar blefvo till stor del i Sverige inhemska. Städerna hvimlade af tyska handlande och handtverkare; fältlägren, under de beständiga krigen, af tyska legoknektar. Slutligen kom dertill det långvariga tyska trettioåra kriget, hvarunder svenska krigarne till stor del glömde bort sitt eget modersmål, och vid återkomsten till hemmet voro i språk och seder mera Tyskar än Svenskar. Med allt detta för ögonen, hvem kan då undra på, att Svenska språket blef öfversvämmadt med tyska ord, afledningsändelser och talesätt, som så införlifvade sig dermed, att man numera icke ens anar deras utländska härkomst. Sålunda riktades visserligen ordförrådet, men till obotlig skada för språkets renhet. Deremot vräktes många inhemska ord, som voro vida mer uttrycksfulla än de främmande. Man ratade sitt eget, för att löpa efter utländsk flärd. Emot slutet af perioden, isynnerhet under tyska trettioåra kriget, började äfven franskan utöfva en inflytelse, som den allt sedan bibehållit. Också förete den tidens handlingar, bref och skrifter en så brokig språkblandning, att man dervid ovilkorligen påminnes om arlekinströjan.

I allmänhet hägnades likväl språket af de styrande med ömmaste omvårdnad. Gustaf I, som sjelf skref ganska mycket och var en af sin tids förste vältalare, nitälskade högeligen för modersmålets renhet. Hans son Erik hade en både lärd och vitter bildning; han utmärkte sig isynnerhet som andlig och lyrisk diktare. Johan III, en af landets lärdaste och mest konstälskande regenter, vårdade sig med mycken ifver om språket, förordnade, att inga främmande ord fingo deruti inblandas vid embetsverken, och tillhöll alla skollärare att noga vaka öfver dess oförfalskade skick. Också vann det under hans tid en stadga, som det under de föregående regeringarna icke ägt. Carl IX hade, liksom fadern, en medfödd vältalighet, hvarigenom han vid riksdagarna ledde ständerna efter sina afsigter; hans stil var äkta svensk, manlig och uttrycksfull. Alla öfverträffades dock af Gustaf Adolf, som både i tal och skrift behandlade språket med verkligt mästerskap. Kristina deremot var som drottning ett underverk af lärdom, men föga gjordes under hennes regering till modersmålets uppodlande.

Andra Perioden, fr. 1650 till 1733, utmärker sig genom det nu nyväckta sinnet för svensk vitterlek och det rastlösa sträfvandet på fornforskningens område. Med Stjernhjelm, lika stor som lärd, skald och vetenskapsman, föddes svenska skaldekonsten till lif. Han, jemte Verelius och den snillrike Rudbeck, forskade med outtröttlig ifver uti fäderneslandets fornspråk, och frammanade åter dess fornminnen ur glömskans mörker. Språket bearbetades grammatikaliskt först af Bureus, och emot slutet af 17:de seklet skref Tjällman den första egentliga svenska språklära, som i många fall stadgade ännu gällande grunder för rättskrifningen.

Äfven under denna tid fortfor vacklandet i ordböjningen och stafningssättet. De gamla längre böjningsformerna brukades ömsom med de nya kortare. Ännu i Gustaf Adolfs bibel qvarstå de förra; till och med i den bibelöfversättning, som Carl XI lät föranstalta, men som först trycktes under Carl XII, äro många af de gamla böjningsändelserna bibehållna, liksom äfven det gamla stafningssättet, ehuru vid denna tid de nya språkreglorna i allmänhet voro rådande. I början af perioden och sedan allt framgent var villervallan stor i fråga om rättskrifningen; enligt gamla bruket fördubblades ännu onödigtvis vokalerna, äfvenså konsonanter utan all åtskilnad, vare sig med enkelt eller dubbelt ljud, och det öfverflödiga *h* tillades i ganska många ord. En säker grund i rättskrifningsläran vanns först genom de undersökningar rörande modersmålet, som den af Carl XI beslutade nya bibelöfversättningen föranledde. I allmänhet kan man säga, att svenskan vid slutet af denna period i det hufvudsakligaste antagit sitt nuvarande utseende.

Ännu var stilen lika brokig. De fleste skriftställare lånade utan all urskilning främmande ord, isynnerhet från tyskan och franskan, liksom äfven tyska ordvändningar voro mycket vanliga. Deremot ifrade andra för språkets renhet, deribland Stjernhjelm, Lindsköld m. fl., och gåfvo sjelfve mönster af en obemängd svensk prosa.

Tredje Perioden, från 1733 till närvarande tid, är språkets mognadsålder. Stjernhjelm hade anslagit de första tonerna på svenska lyran, och funnit flera värdiga efterföljare. Ännu var dock språket tungt och stelt; det led af en viss råhet och klumpighet. Dalin uppträdde och hyfsade det; en ledig och lätt stil, smak, behag och renhet utmärkte i allmänhet de skrifter, både i bunden och obunden stil, som flöto ur hans penna. Men det var först Gustaf III:s tid förbehållet att i Kellgrens, Leopolds,

Bellmans och Lidners mästerstycken skåda svenska vitterhetens triumf. Den höjd, svenska skaldespråket i vår tid uppnått genom de mäktiga snillen, hvilkas bortgång så nyligen bredt ett sorgflor öfver svenska vitterheten, är alla bekant.

Sedan Tjällman lagt första stadiga grunden till en svensk språklära, finner man icke mera samma regellöshet i skrifsättet, som under de föregående perioderna. Dock bibehöllos ännu i biblisk stil och i lagstil åtskilliga af det äldre språkets egenheter i rättskrifningen. För att afhjelpa dessa brister, utgaf Svenska Akademien i början af detta århundrade ett arbete, hvarigenom rättstafningen omsider fick en fast grundval. Härigenom har ock vunnits den fördel, att olikheten i stafningssättet på sednare tiden allt mer och mer aftagit, och att man i denna del af språket slutligen torde kunna hoppas en önskvärd enhet. Ty som en fördel måste det alltid anses, att sjelfva språket, detta den menskliga bildningens så vigtiga hjelpmedel, kommer till den stadga, allmängiltighet och sjelföfverensstämmelse, att man ej längre behöfver strida om det oväsendtliga, om ord, utan kan gå öfver — *from sounds to things*.

Äfven ordförrådet har på sednare tiden blifvit betydligen riktadt, dels af språkets egna tillgångar, dels genom lån och efterbildningar, förnämligast ifrån fransyskan, men äfven till någon del ifrån tyskan och danskan. Många af våra yppersta författare hafva dock genom sina skrifter visat obehöfligheten af de flesta sådana lån och ådagalagt, att svenska språket äger inom sig flera tillgångar, än man anat. Äfven måste erkännas, att den andliga, likasom embetsmanna- och rättegångsstilen bibehållit en efterföljansvärd renhet. Men på det hela taget är skrifsättet ännu behäftadt med nästan samma brokighet, som hittills stämplat nysvenskan. Detta gäller allra mest om den vetenskapliga, konstnärliga samt tidnings-stilen, ehuru äfven häruti röjt sig en viss fosterländsk sträfvan.

Efter förestående flyktiga öfversigt af svenska språkets genomgångna skiften, skall planen till närvarande arbete nu i korthet framläggas.

Att efter bästa förmåga fylla de kännbaraste bristerna af en svensk ordbok har, såsom förut nämdt är, varit Författarens afsigt. Man vänte således icke att här finna den allt genomgående fullständighet, som vår tid fordrar, men hvarpå man ännu har så få exempel, till och med för de mest uppodlade bland Europas språk. Deremot skall det blifva Förf:s ifrigaste bemödande att lemna allt det hufvudsakliga och väsendtliga i så fullständigt skick, som skäligtvis kan begäras.

Följande bestämmelser skola närmare angifva de gränser, inom hvilka Förf. ansett nödigt att inskränka sig.

1) Hvad ordförrådet beträffar, upptagas:

a) Alla sådana ord, som tillhöra det allmänna tal- och skriftspråket, hvart och ett på sitt ställe i den alfabetiska ordningsföljden. Härvid anmärkes blott, att af sammansatta ord endast de upptagas, som hafva någon särskilt, egen bemärkelse, hvilken icke nödvändigt följer af betydelsen hos de enkla ord, som bilda sammansättningen. Till ledning för rättskrifningen finnas likväl sådana sammansatta ord till större delen anförda under hufvudordet, men utan vidfogad förklaring, och betecknade med förkortningstecknet *Ss*. Beträffande verbalier på *ande* och *ing*, se längre ned.

b) Allmännare konst-, vetenskaps- och handtverksord. Att upptaga *alla* sådana är för närvarande, då man ännu äger så få special-ordböcker, nästan omöjligt och torde endast genom en förening af krafter vara verkställbart. Det rättaste torde vara att, sedan den egentliga ordboken blifvit fullbordad, sammanfatta alla dylika ord, som uteslutande tillhöra något visst yrke, någon viss kunskapsart, således alla dem, som icke kunna föras till det allmänna språket, i ett särskilt supplement, utarbetadt i öfverensstämmelse med hufvudverket. Allmänheten ägde då fördelen att efter behof kunna förskaffa sig det ena eller det andra, utan den för mången alltför kännbara kostnad, som icke kunde undvikas, om allt sammanfördes i ett enda verk.

c) Utländska ord, som blifvit eller äro på väg att blifva med språket införlifvade. Mången torde tycka, att dessa, såsom uppspirade på främmande grund, borde helt och hållet uteslutas. Detta kan synas hafva något skäl för sig. Men, ville en ordboksskrifvare följa denna grundsats, skulle han ej sällan nödgas afstympa en god del af ordförrådet. Detta gäller om svenska språket ej mindre än om de flesta nyare, t. ex. det fransyska, engelska, tyska, m. fl. En högst betydlig del af de ord, som numera

allmänt gälla för fullkomligt inhemska, äro dock ursprungligen af främmande upprinnelse, såsom t. ex. *altare, regel, tafla, predika, skrifva*, hvilka alla äro inkomna från latinet, *andakt, anblick, ansigte, behörig, gehör, anföra, erfara, vilkor*, m. fl., lånade från tyskan. Man torde invända, att blott sådana utländska ord, hvilka kunna ersättas med fullt liktydiga svenska, borde förbigås, och detta vore utan tvifvel i sig sjelft det riktigaste. Men härvid möter den svårigheten, att skriftspråket för närvarande är alldeles öfversvämmadt af dylika främmande ord, att de nyttjas fullt ut lika mycket, om icke mer än de svenska motsvariga, och att allmänheten, hvars gagn och beqvämlighet i främsta rummet böra afses, vore föga belåten med en ordbok, som icke upptoge och förklarade äfven sådana, ty onekligen skulle derigenom arbetets nytta i icke ringa grad förminskas. Man har således funnit lämpligast, att här upptaga alla i svensk skrift begagnade utländska ord, så vidt bruket af dem kan kallas allmänt och icke härrör blott ifrån enskilta hugskott. De, för hvilka svenska liktydiga finnas, äro dock anförda utan någon egentlig ordförklaring, endast med hänvisning till eller angifvande af de motsvariga svenska orden. När sådana icke finnas, är alltid fullständig ordförklaring gifven, stundom med bifogadt förslag till något nytt svenskt ord, som Förf:n ansett lämpligt att sätta i stället för det utländska, och utber han sig för denna frihet allmänhetens benägna öfverseende, lemnande till en upplystare smak att efter behag antaga eller förkasta dem, samt öfvertygad, att den goda afsigten skall i allmänna omdömet öfverskyla, hvad häri kan vara mindre lyckadt.

d) Sådana landskapsord, som någon gång användas i det allmänna skriftspråket. Många af dessa äro ganska uttrycksfulla och i hög grad egnade att gifva stilen saft och färg.

2) Hvad rättskrifningen beträffar, har Svenska Akademiens stafningssätt blifvit följdt, endast med högst få undantag i de fall, då allmänna bruket förklarat sig för ett afvikande skrifsätt. Skiljaktigheten är då anmärkt i särskilt bifogade noter, med anförande af skälen för det i ordboken antagna afvikande stafningssättet. När allmänna bruket är deladt i afseende på ett ords olika skrifsätt, anföras dessa jemte hvarandra i början af artikeln, hvarefter likaledes i en särskilt not de grunder uppgifvas, i stöd af hvilka ettdera synes böra tilldömas företrädet. Skiljaktigheter, som afvika från allmänna bruket, äro i slutet af hvarje artikel inom parentestecken [ ] anförda.

3) Uttalet betecknas endast i de fall, då det går ifrån allmänna reglor, eller när två ord med lika skrifsätt hafva olika tonvigt, t. ex. *áxel* och *àxel*, eller för utländska ord, hvilkas betoning icke är likstämmig med den i svenska språket öfver hufvud gällande. Språkljuden utmärkas dervid alltid med sina egentligast motsvarande ljudtecken, och dubbelt konsonantljud betecknas alltid med dubbla konsonanter. Tonstafvelsen i ett ord angifves, för den lägre tonen, med tontecknet gravis (\`), t. ex. *àxel* (hvaromkring något vrider sig); för den högre, med tontecknet acutus (´), t. ex. *áxel* (skuldra). När i ett ord finnas två tonstafvelser, betecknas båda, t. ex. *förbud (fòrbúd)* till skilnad ifrån *förbud (förbúd)*.

4) I afseende på ordens grammatiska bestämningar bör anmärkas, att det i Svenska Akademiens Språklära antagna böjningssätt här utan undantag tjenat till efterföljd. I enlighet härmed beteckna de näst efter hufvudorden utsatta siffrorna deklinations- eller konjugationsnummern. Alla oregelbundenheter angifvas särskilt.

Till tjenst för dem, som begagna ordboken, torde en kort framställning af nyss omnämde böjningssystem här vara af nöden.

Substantiverne hafva fem olika böjningssätt eller deklinationer:

Första deklinationen ändas i pluralis på *or*, t. ex. *tafla, taflor*.

Den andra på *ar*, t. ex. *herre, herrar*.

Den tredje på *er*, t. ex. *last, laster*.

Den fjerde på *n* eller *en:* t. ex. *nöje, nöjen*.

Den femte lika med singularis, t. ex. *lärare, haf*.

Adjektivernas böjningssätt är tvåfaldigt:

Det första innefattar alla adjektiver med två ändelser, den ena för maskulin och feminin, den andra för neutrum, t. ex. *god, godt*. Detta böjningssätt betecknas med siffran 2.

Till det andra höra alla adjektiver med blott en ändelse för alla genera, t. ex. *allena, främmande, lätt*, och betecknas detta böjningssätt med siffran 1.

Verberna hafva tre olika böjningssätt eller konjugationer:

Första konjugationen ändas i supinum på *at*, t. ex. *talat, älskat.*
Den andra på *t* efter konsonant, t. ex. *lärt, köpt.*
Den tredje på *it*, t. ex. *vunnit, tagit.*

För öfrigt bör nämnas, att i öfverensstämmelse med flera språkkännare, bland andra den berömde Rask, för flera substantiver antagits ett genus commune (tvekön), d. v. s. på en gång både maskulin och feminin, i ordboken betecknadt med *c.* Att sådana till betydligt antal finnas i språket, lärer icke kunna bestridas, och detta förhållande framträder helt uppenbart i dagligt tal, i det vi aldrig utmärka sådana substantiver med det personella pronomen *han, hon,* utan alltid med det demonstrativa *den.* Häruti ligger på en gång en ovisshet och ett dunkelt erkännande af tvekönets tillvaro i ordet.

5) Efter ordets grammatiska bestämning följa dess särskilta bemärkelser, uppställda i en viss med siffror betecknad ordning, från den ursprungliga och de närmast derifrån afledda till de aflägsnare, figurliga och mer enskilta, t. ex. sådana som tillhöra det vetenskapliga, handtverks-, konst-språket o. s. v. Det torde icke behöfva sägas, huru många och stora svårigheter vid denna uppställning möta; de äro för alla språkkunniga bekanta. Om Förf. stundom häruti misstagit sig, torde han således våga hoppas ett benäget öfverseende.

6) För hvarje bemärkelse gifves särskilt definition eller förklaring, utom i de fall, då bemärkelsen fullkomligt sammanfaller med den af ett annat ord, d. v. s. är dermed liktydig. Endast då gifves förklaringen genom detta ord eller hänvisning dertill, alltid med noggrant iakttagande, att förklaringen på ena eller andra stället är lemnad. Att i stället för definition hänvisa till synonymer är en äfven af utmärkta ordboksförfattare mycket begagnad och ganska beqväm metod, men som dock synes icke böra godkännas, emedan den ofta kan leda till svåra förvillelser. Ingenting är i ett lexikaliskt arbete öfver sjelfva språket vigtigare än ordförklaringen. Det är, så att säga, ordets själ, som derigenom åskådliggöres. Förklaringen måste derföre vara så fullt motsvarig begreppet, att man kan säga »detta är detta«, att det ena kan i alla fall och händelser sättas i stället för det andra. Således, om man förklarar ett ord med ett annat, måste de båda i begreppet vara identiska, d. v. s. helt och hållet liktydiga. Men af dylika i egentlig mening liktydiga ord finnas i språket endast få. Att åter gifva förklaringen med *så kallade* synonymer eller sådana liktydiga ord, hvilka icke äro det i verkligheten, är påtagligen missledande. Man får då icke den rätta, sannskyldiga betydelsen, utan blott en, som ligger på sidan, en som väl öfverensstämmer i slägtbegreppet, men ej i artbegreppet, om man så får uttrycka sig. Kommer då dertill, såsom ej sällan händer, att dessa hänvisningar gå korsvis, fram och tillbaka, från ena ordet till det andra, så inses lätt, att upplysningen om ordens rätta mening blir egentligen lika med noll, och att det ej är stort bättre än ett gyckel.

I synnerhet företer sig mycken svårighet, då man vill definiera vissa grundbegrepp, hvilka äro så införlifvade med hvars och ens föreställning, att all förklaring synes vara onödig, om ej rent af löjlig. En hvar tycker sig t. ex. veta, hvad det är att *gå.* Men detta vetande är i grunden blott dunkelt, oredigt, sväfvande; det grundar sig blott på erfarenhet, ej på en klar och lefvande föreställning i tankan. Härom kan man lätt öfvertyga sig, i fall man frågar någon, som icke är van att tänka logiskt, om betydelsen af nyssnämde ord. Han skall i början skratta åt en i hans tycke så enfaldig fråga, eller kanske till och med finna sig stött deraf. Men, om han försöker besvara den, skall han snart nödgas erkänna, att det icke är så lätt, som han inbillat sig. Han skall efter något besinnande tillgripa den lätta, närmast till hands liggande utvägen att gifva förklaringen med de till begreppet närbeslägtade orden: *vandra, skrida, fortskrida,* o. s. v., hvilka dock alla uttrycka en skiftning af det allmänna begreppet *gå* och således ingalunda hafva samma betydelse. Möjligen skall han sedan bjuda till att gifva en ordentlig definition, t. ex. *flytta sig ifrån ett ställe till ett annat,* men detta gör man äfven, då man rider, åker, seglar, o. s. v.; eller *flytta sig med benen från ett ställe till ett annat,* men detta faller äfven in med begreppet af dansa, hoppa, springa; vidare *fortskaffa sig med benen,* hvilket likaledes sammanfaller med betydelsen af springa. Först efter många misslyckade försök skall han kanske lyckas trefva sig fram till det rätta, det fullt motsvarande; men i de flesta fall skall han snart tröttna och erkänna sin oförmåga.

Men icke nog med att ordförklaringen är fullständig (adeqvat) och riktig, den bör äfven vara i möjligaste måtto kort, klar och lättfattlig, eljest motsvarar den icke

sitt ändamål. utan skymmer sig sjelf och ger blott en dimbild af begreppet. För denna orsak blifver ock nödvändigt att vid definierandet af sådana ord, som ligga inom abstraktionens område, frånträda den strängt vetenskapliga metoden och söka ett för det allmänna förståndet begripligare uttryckssätt. Om man t. ex. ville gifva följande rent vetenskapliga definition på *Ande:* »att den är frihet, möjlighet att draga sig tillbaka från allt utom sig varande och i denna abstraktion hafva visshet om sig sjelf«, skulle den för mängden blifva en olöslig gåta. Att använda en sådan metod vore att sätta ljuset under en skäppa. Den, som vill upplysa, måste tala ett för alla begripligt språk, eljest blir sjelfva visheten till galenskap. Att detta framför allt i en ordbok är af yttersta vigt, inses lätt. Förf. skall derföre främst af allt vinnlägga sig om att med riktighet förena fattlighet och klarhet.

Hvad definitionens fullständighet angår, är i vissa fall en inskränkning af nöden. Så t. ex. vore det visserligen orätt, om man för naturalhistoriska föremål uppräknade många af deras utmärkande kännetecken. Detta tillhör ett naturalhistoriskt lexikon eller en real-ordbok, men kan ej begäras af en ordbok för sjelfva språket. Å andra sidan bör man dock vid sådana förklaringar icke vara allt för knapphändig. Så t. ex., vid ordet Björk, vore det utan tvifvel icke rätt att inskränka förklaringen till »ett allmänt bekant trädslag«, enär detsamma kan sägas om så många andra slags träd. Att härvid träffa rätta medelvägen är en bland de svåraste uppgifterna för en ordbok. Det ändamålsenligaste torde mellertid vara, att angifva de allmännaste, mest karakteristiska kännetecknen, men ocksa endast dessa.

Till undvikande af vidlyftighet, innehåller förklaringen af härledda ord esomoftast, när så lämpligt befunnits, hänvisning till stamordet. Så t. ex.: *Arbetsamhet: Egenskapen att vara arbetsam; Borstande, Borstning; Handlingen, då man borstar.* Här hänvisas till orden *Arbetsam* och *Borsta,* der man ytterligare finner fullständig förklaring. När stamordet har flera bemärkelser, angifves härvid alltid med siffror den eller de, som höra hit. Verbalier på *ande* och *ing,* af verber, som antingen hafva utländsk upprinnelse eller äro mindre allmänna, anföras i omedelbar följd med dessa verber, utan förklaring, så snart de icke betyda annat än sjelfva handlingen af verbet. Hvar och en fattar med lätthet deras betydelse, och det skulle varit ändamålslöst att beständigt upprepa dessa enahanda och tröttande definitioner. Deremot är af vigt att upptaga sjelfva orden, på det man må veta, om ett verb har några sådana verbalier, och hvilka det har, ty somliga verber äro helt och hållet i saknad af dylika verbala substantiver, andra deremot hafva antingen det ena eller det andra, eller begge tillsammans. Alla andra verbalier än dessa på *ande* och *ing* anföras hvart och ett på sitt ställe i den alfabetiska ordningsföljden.

Adverber, härledda af adjektiver, återfinnas under dessa, utan bifogad särskilt förklaring, så ofta deras bemärkelser öfverensstämma.

7) Liktydiga eller till begreppet närbeslägtade anföras omedelbart efter ordförklaringen, eller hänvises för dem till det ord, der de finnas upptagna. Förf. har härigenom trott sig göra en tjenst åt nybegynnare i språkets skrifvande, eller dem, som deri äro mindre hemmastadde. Det är ofta af mycken nytta att hafva tillgång till ett ords synonymer, dels för att finna det för tillfället mest passande uttrycket, dels äfven för att undvika tavtologier och gifva stilen mer omvexling eller välljud.

Äfven ord af rent motsatt betydelse uppgifvas, enär de ej sällan bidraga att gifva stöd åt ordförklaringen.

8) Vid hvarje ord eller bemärkelse, som tillhör någon viss kunskapsgren eller konst, något visst yrke eller handtverk, antydes detta, före sjelfva ordförklaringen, genom förkortningar inom parentestecken, t. ex. (vetensk., jur., teol., mål., bildh., bag., skrädd. o. s. v.). Likaledes uppgifves, der så nödigt är, i särskilt tillägg näst efter ordförklaringen, huruvida ordet brukas i god eller dålig bemärkelse, uteslutande eller företrädesvis i någon viss slags stil, o. s. v.

9) Exempel anföras, så vidt arbetets inskränkta plan det tillåter, dels för att derigenom närmare belysa den gifna ordförklaringen, dels för att angifva konstruktionssättet och de vanligaste ordställningarna. Äfven upptagas talesätt, ordstäf och brukligare ordspråk, med bifogad förklaring. Här torde äfven vara stället anmärka, att sådana sammansatta verber, som kunna skiljas ifrån de partiklar och ord, hvilka ingå i deras sammansättning, alltid återfinnas i den alfabetiska ordningen, med särskilt tillkännagifvande, huruvida de mera brukas i skiljaktig eller oskiljaktig form. Men, när de företrädes-

vis nyttjas åtskilda, med tonvigt på artikeln, införas de äfven under det enkla verbet, med dithörande exempel och talesätt, hvarvid artikelns tonvigt är utmärkt med det skarpa tontecknet (´), t. ex. *göra áf* (hvar skall jag göra áf det?), till skilnad ifrån *göra af* (skall jag göra det af trä eller jern?). Det är ofta af ganska mycken vigt att noga skilja mellan *af* såsom ren preposition och *af* såsom sammansättningspartikel.

10) Ordens etymologi förbigås, utom då den bidrager att sprida ljus öfver uppkomsten af ordens ursprungliga betydelse; eller skingra allmänt gängse villfarelser rörande deras hänledning, eller den kan tjena till stöd för deras i ordboken antagna stafningssätt. Den uppgifves då, antingen inom parentes i början af ordartikeln, eller ock i särskilta noter nedan under, och har Förf. äfven i öfrigt till sådana noter förvisat de enskilta inkast, han någon gång tillåtit sig emot det gällande bruket.

Alla välgrundade anmärkningar, rättelser eller upplysningar skola med nöje mottagas. Och härmed innesluter sig Förf. i den vördade Allmänhetens bevågenhet, i hopp om skonsamt bedömande och välvilligt öfverseende med arbetets brister.

Förkortningarnes Betydelse.

abl. ablativ.
abs. absolut.
ackus. ackusativ.
adj. adjektiv.
adm. i administrativ stil.
adv. adverb.
alg. algebraisk term.
anat. anatomisk term.
Anm. Anmärkning.
a. p. participielt adjektiv.
apot. apotekarterm.
art. artikel.
artill. artilleriterm.
astr. i astronomien.
astrol. i astrologien.

bem. bemärkelse.
bergsbr. bergsbruksterm.
bergsv. i bergsvetenskapen.
bibl. bibliskt ord.
blomstersk. blomsterskötseln.
boktr. boktryckarterm.
bot. i botaniken.
byggn. i byggnadskonsten.

c. genus commune; både maskulin och feminin.

dat. dativ.
def. definit.
d. o. detta ord.
d. s. s. det samma som.
d. v. s. det vill säga.
d. ä. det är.

egentl. egentligen; egentlig.
el. eller.
estet. i estetiken.
etc. et cætera.

f. feminin.
fabr. fabriksterm.
fam. familiert ord eller talesätt.
fig. figurligt, i figurlig bemärkelse.
fil. i filosofien.
fisk. fiskarterm.
fortif. i fortifikation.
fr. fransyskt ord.
fys. i fysiken.
fysiol. i fysiologien.
fäktk. i fäktkonsten
färg. färgeriterm.
föga brukl. föga brukligt.
följ. följande.
förakll. föraktligt.
föreg. föregående.
föråldr. föråldradt.

gam. gammalt.
garf. garfvarterm.
genit. genitiv.
geogr. i geografien.
geom. geometrien.
gram. grammatikalisk term.
grek. grekisk.
gruf. grufveterm.
guldsm. guldsmedsterm.

handelst. handelsterm.
handtv. handtverksterm
herald. i heraldiken.
hist. i historien.

i allm. i allmänhet.
impf. imperfectum.
imper. imperativ.
ind. indikativ.
indef. indefinit.
inf. infinitiv.
int. interjektion.
iron. ironiskt.
irreg. irreguliert.
i synn. i synnerhet.

Jfr. jemför.
jäg. jägarterm.

kameral. kameralterm.
kem. i kemien.

kir. i kirurgien.
kok. i kokkonsten.
komp. komparativ.
konj. konjunktion.
krigsk. i krigskonsten.
kyrkoh. i kyrkohistorien.
kök. köksterm.

lagt. lagterm.
landth. i landthushållningen.
lat. latinskt ord.
litter. i litteraturen.
log. logisk term.
läk. i läkekonsten.

m. maskulin.
man. manufakturterm.
mat. i matematiken.
mek. i mekaniken.
metall. i metallurgien.
m. fl. med flera.
milit. militärisk te rm.
mineral. i mineralogien.
m. m. med mera.
mor. i moralen, moralisk.
musikt. musikterm.
myt. i mytologien.
mål. i målarkonsten.

n. neutrum.
nat. hist. naturalhistorien.
naturl. i naturläran.
nom. nomen.
nomin. nominativ.

o. och.
obest. i obestämd form.
obrukl. obrukligt.
oböjl. oböjligt.
o. d. och dylikt.
opt. i optiken.
ordspr. ordspråk.
o. s. v. och så vidare.

part. particip.
pass. passiv.
perf. perfectum.
pers. person.
plur. pluralis.
poes., *poet.* i poesi, poetiskt.
pol i politiken.
pop. populärt, brukligt ibland det lägre folket.
prep. preposition.
pres. presens.
pret. preteritum.
pron. pronomen.
pros. i prosodien.

rel. i religiös mening.
ret. i retoriken, retorisk.
ridk. i ridkonsten.
rom. romersk.
räkn. i räknekonsten.

s. substantiv.
sdr. sammandraget.
sidenf. vid sidenfabriker.
sing. singularis.
sjöf., *sjöt.*, *sjöv.* hos sjöfarande, sjöterm, i sjöväsendet.
skeppsb. i skeppsbyggeriet.
skogsv. i skogsväsendet.
skom. hos skomakare.
skrädd. hos skräddare.
skämtv. skämtvis.
smed. hos smeder.
snick. snickarterm.
sockerbag. hos sockerbagare.
spelt. spelterm.
Ss. Sammansatta ord.
ss. såsom.
Syn. Synonymer, liktydiga ord.

tekn. teknisk term.
teol. i teologien.
t. ex. till exempel.
trädg. trädgårdsmästarterm.

urm. hos urmakare.

v. verb.
v. a. aktivt verb.
v. d. verbum deponens.
v. impers. impersonelt verb.
v. irreg. irreguliert verb.
v. n. neutralt verb.
v. p. passivt verb.
v. r. reflexivt verb.
v. rec. reciprokt verb.
vetensk. vetenskaplig term.

åkerbr. åkerbruksterm.

äfv. äfven.

= lika med.

\+ plus.

— minus.

A.

A. n. 4. 1) Första bokstafven i alfabetet. Har i allmänhet sitt rena, öppna ljud, men uttalas i slutet af ord, åtminstone i hvardagstal, med en lindrig dragning åt ä. (Fig.) *A och O*, begynnelsen och slutet. — 2) (i musik) a) Sjette noten i c-scalan. — b) Den ton, hvarefter flera instrumenter stämmas. — c) Namnet på den sträng, den tangent, som ger tonen *a*. — 3) Ljudet, som uppkommer, då bokstafven *a* uttalas eller noten *a* i sång eller musik återgifves. — Man säger äfven *a-ton, a-ljud, a-sträng*, o. s. v.

ABALIENERA, v. a. 1. Afsöndra jord ifrån hemman. — *Abalienerande*, n. 4. o. *Abalienering*, f. 2.

ABANDONNERA, v. a. 1. (sjöf.) Till assuradörerna afstå de hos dem försäkrade varor eller fartyg, som genom sjöskada blifvit odugliga, mot utbekommande af försäkringssumman. — *Abandonnerande*, n. 4. o. *Abandonnering*, f. 2.

ABBÉ, m. 3. Se *Abbot*.

ABBEDISSA, f. 1. 1) Föreständerska för ett abbedisskloster eller i ett qvinligt ordensstift. — 2) Titel, som tillades vissa furstliga eller adeliga fruntimmer, utan åtföljande befattning.

ABBEDISSEKLOSTER, n. 5. Nunnekloster, hvars föreständerska kallas abbedissa.

ABBORRE, se *Aborre*.

ABBOT, àbbått o. abå'tt, m. 3. 1) Föreståndare för ett abbotskloster eller abbotsstift. — 2) Titel, som tilldelades vissa personer utan åtföljande syssla. — *Abbotsdöme*, n. 4: Se *Abbotsstift*.

ABBOTLIG, a. 2. (föga brukl.) Som tillhör, tillkommer en abbot.

ABBOTSKLOSTER, n. 5. Munkkloster, hvars styresman är en abbot.

ABBOTSSTIFT, n. 5. Ecklesiastikt område, som lyder under en abbots styrelse och förvaltning.

ABBREVIATION, abreviattschón, f. 3. Förkortadt skrifsätt. — *Ss. A-konst, — stecken.*

ABBREVIATUR, abreviatúr, f. 3. Förkortadt teckningssätt i skrift, förkortningstecken.

ABBREVIERA, v. a. 1. Förkorta ord i skrift. — *Abbrevierande*, n. 4.

ABBREVIERING, f. 2. 1) Handlingen, då man abbrevierar. — 2) Det, som blifvit abbrevieradt: förkortadt ord.

ABC, ABCD, n. 4. Se *Alfabet*.

Anm. Skrifves äfven *Abece*, och kan då i plur. tecknas *Abece'n*.

ABCGOSSE, ABCPOJKE, m. 2. pl. — *gossar*, — *pojkar*. Gosse, som håller på att lära abc.

ABCBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Lärobok, som bibringar barn undervisning i konsten att läsa.

ABDERITISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på Abdera, en stad fordom i Grekland, hvars invånare voro beryktade för sin dumhet. — 2) (fig.) Afvita.

ABDIKATION, - - - tschón, f. 3. Frivillig afsägelse af regeringen. [Abdication.]

ABDIKATIONSAKT, m. 3. 1) Dokument, hvaruti en regerande person afsäger sig regeringen. — 2) Sjelfva högtidligheten, då afsägelsen sker. [Abdicationsact.]

ABDIKERA, v. n. 1. Frivilligt afsäga sig regeringen. [Abdicera. Abdiquera.]

ABECEDARIE, m. 3. 1) Barn, som håller på att lära abc. — 2) (fig.) Nybegynnare. [Abcdarie.]

ABERRATION, abärrattschón, f. 3. 1) (astr.) En fixstjernas skenbara rörelse från ett ställe till ett annat. — 2) (opt.) Ljusstrålarnes spridning genom återstudsning eller brytning.

ABITURIENT, - - - - ä'nnt, m. 3. Lärjunge vid gymnasium eller annat högre läroverk, som är färdig att afgå till akademien.

ABLATIV, - - ív, m. 3. (gram.) Sjette kasus i den latinska och efter denna bildade språkläror. Frånställning. [Ablatif. Ablativus.]

ABNORM, abbnä'rrm, a. 2. (vetensk.) Afvikande från det regelmessiga förhållandet.

ABNORMITET, abbnårrmitét, f. 3. (vetensk.) Afvikelse från det regelmessiga förhållandet.

ABONNEMENT, abånemánng, n. 3. 1) På förhand gjordt beting af platser vid ett skådespel, o. s. v.; se *Abonnera*. — 2) Betalningen, som derför erlägges.

Anm. Man har temligen allmänt börjat skrifva *Abonnemang*.

ABONNENT, abånä'nnt, m. 3. Person, som betingat plats vid ett skådespel, o. s. v.; se *Abonnera*.

ABONNERA, v. a. 1. På förhand betinga sig något emot en förut erlagd betalning. Brukas mest om platser vid skådespel. — *Abonnerande*, n. 4. o. *Abonnering*, f. 2.

ABORDERA, v. a. (sjöt.) Äntra (ett fartyg).

ABORRE, m. 2. pl. *aborrar*. Taggfenig benfisk, gröngul, på sidorna guldglänsande, med svartgröna bälten, buk- och stjertfenor röda. — *Ss. Aborrfiske, -krok, -nät, -sump*, m. fl. [Abborre.]

ABORRGRUND, n. 5. Grundt ställe i vattnet, der aborrar gerna uppehålla sig.

ABORRGRÄS, n. 5. ABORRNATE, m. 2. sing. (bot.) En mångårig sjöväxt, äfven kallad Bläcken, Gäddnate. Potamogeton natans.

ABORRHÅF, m. 2. pl. *-håfvar*. Fiskredskap, bestående af en större håf, som nedsänkes till sjöbottnen på ställen, der aborrar uppehålla sig, och, då dessa samlat sig uppöfver den, varsamt uppdrages.

ABRAHAMSROT, f. 3. pl. *-rötter*. (bot.) En art Storknäf (Geranium).

ABRAKADABRA, - - - dá-, n. 5. sing. 1) Trollformel, som okunnigheten fordom tillskref en förborgad kraft, hvarföre ordet ock bars skrifvet på en sedel på bröstet, för att skydda mot och fördrifva sjukdomar. — 2) (fig.) Något meningslöst, osammanhängande, förvirradt; oförnuft, galenskaper. [Abracadabra.]

ABROGERA, abråschéra, v. a. 1. Afskaffa, upphäfva.

ABROTSÖRT, f. 3. (bot.) Se *Åbrodd*.

ABRUPT, abbrúppt, a. 2. Afbruten (i skrift och tal), hård, kantig. *A. stil.*

ABSCESS, abbsä'ss, m. 3. (med.) Varsår, böld (mest invertes).

ABSENTERA SIG, v. r. 1. Vara frånvarande, utеblifva, hålla sig undan. — *Absenterande*, n. 4. o. *Absentering*, f. 2.

ABSOLUT, - - út, a. 1. 1) Ovilkorlig. *A. nödvändighet.* — 2) Oinskränkt. *A. regent.* — 3) Sjelfrådig, egenmäktig, befallande. — 4) (fil.) Som betraktas i och för sig sjelft, utan hänseende till något annat. Motsats: Relativ. *Det a-a sanna.* — 5) (gram.) Säges om ett ord, som har afseende på något annat. — 6) (fys.) *A. vigt*, vigten af en kropp, utan jemförelse med någon annan såsom vigtsenhet. Motsats: Specifik. — *A. höjd*, som beräknas ifrån hafsytan. — 7) (fil. substantivt) *Det a-a*, yttersta grunden till allt.

ABSOLUT, - - út, adv. 1) Ovilkorligt. — 2) Oinskränkt. — 3) Sjelfrådigt, egenmäktigt, på ett befallande sätt. — 4) I och för sig sjelft, oberoende af något annat. — 5) Alldeles, helt och hållet, rent af.

ABSOLUTION, - - - tschón, f. 3. (teol.) Aflösning, syndaförlåtelse.

ABSOLUTISM, - - - issm, m. 3 sing. Oinskränkt styrelsesystem, envåldsstyrelse, envåldssystem.

ABSOLUTIST, - - - isst, m. 3. Anhängare af enväldet.

ABSOLUTISTISK, a. 2. 1) Som tillhör, innefattar eller har afseende på envälde. — 2) Enväldet tillgifven.

ABSOLVERA, v. a. 1. 1) Fullborda. *A. sina studier.* — 2) Gifva aflösning. — ***Absolverande***, n. 4. o. ***Absolvering***, f. 2.

ABSORBERA, v. a. 1. 1) (vetensk.) Insupa, draga åt sig (en vätska). — 2) (fig.) Uppsluka, medtaga; uteslutande upptaga eller sysselsätta. — ***Absorberande***, n. 4 o. ***Absorbering***, f. 2.

ABSORPTION, abbsårrptschón, f. 3. 1) (vetensk.) Insupning (af vätskor). — 2) (fig.) Uteslutande upptagning eller sysselsättning. — *Ss. A-s-kraft, — skärl.*

ABSTRAHERA, v. a. 1. 1) (i allm.) Afsöndra, frånskilja. — 2) (fil.) Betrakta ett föremåls egenskaper i och för sig sjelfva, såsom ifrån detsamma afsöndrade. *A. från något*, afsöndra det i tanken, ej taga det i betraktande, afse derifrån. — ***Abstraherande***, n. 4 o. ***Abstrahering***, f. 2.

ABSTRAKT, abbstráckt, a. 1. 1) (fil. o. vetensk.) I tanken afsöndrad; genom afsöndring bildad; i och för sig sjelf betraktad; som tänkes eller brukas utan afseende på något visst gifvet föremål. Motsats: Konkret. *A. föreställning, begrepp. A-a tal, storheter.* — 2) Öfversinlig. — 3) Svårfattlig, mörk, dunkel. [Abstract.]

ABSTRAKT, abbstráckt, adv. 1) Afsöndradt, i och för sig sjelft. — 2) Svårfattligt, mörkt. [Abstract.]

ABSTRAKTION, abbstracktschón, f. 3. 1) (fil.) *a*) Handlingen, då man i tanken afsöndrar vissa egenskaper, förhållanden, och betraktar dem för sig sjelfva, utan hänseende till något annat. — *b*) Abstrakt föreställning, abstrakt begrepp. — 2) I plur. har *A.* någon gång betydelsen af: Tankegriller. [Abstraction.]

ABSURD, abbsúrd, a. 2. Orimlig.

ABSURDITET, abbsurditét, f. 3. Orimlighet.

ACADEMI, m. fl., se *Akademi*, m. fl.

ACCELERERA, ackselerèra, v. a. 1. Påskynda.

ACCENT, ackså'nnt, m. 3. 1) Röstens uthållning på vissa stafvelser i ett ord, eller på vissa ord i en mening. Tonvigt, Ljudvigt. *I ordet Begrepp ligger a-en på andra stafvelsen, i ordet Fana på den första. Grammatikalisk a.*, röstens uthållning på en stafvelse i ett ord; *metrisk a.*, på en stafvelse i ett versmått; *oratorisk a.* eller *meningsaccent*, på vissa ord i en mening, t. ex. icke som *jag* vill, utan som *du* vill. — 2) Röstens olika höjning eller sänkning vid uttalandet af ett ords särskilta stafvelser. Kallas egentligare: Ton. *I ordet Riddarhus ligger a-n på första och tredje stafvelsen.* — 3) Från allmänna språkbruket afvikande, i vissa landsorter bruklig tonvigt eller ton på stafvelserna i ord. Äfven: Brytning. *Skånsk, gottländsk a. Utländsk a.*, oriktig tonvigt, lånad ifrån bruket i något främmande språk. — 4) Tecken, hvarmed i skrift betecknas stafvelsers olika tonvigt. Tonvigtstecken. *Franska språket har tre a-er: aigu* (´), *grave* (`) *och circonflexe* (^) — 5) *Musikalisk a.*, den vigt eller tryckning, vissa toner, af samma tonhöjd och samma tidsmått, i en melodi erhålla, i förhållande till de öfriga. Äfven: Tonvigt. — *Ss. A-beteckning.*

ACCENTLÖS, a. 2. (gram.) Som saknar tonvigt eller tonvigtstecken.

ACCENTLÖSHET, f. 3. (gram.) Egenskapen att vara utan accent.

ACCENTUATION, acksänntuattschón, f. 3. Se *Accentuering.*

ACCENTUERA, v. a. 1. 1) I uttalet lägga tonvigt eller ton på vissa stafvelser eller ord. — 2) Beteckna med accent. — ***Accentuerande***, n. 4.

ACCENTUERING, f. 2. 1) Handlingen, då man accentuerar. — 2) Sätt att accentuera. *Denne aktörs a. är ofta oriktig.* — 3) Sättet, hvarpå ord i skrift blifvit betecknade med accent. *Felaktig a. i en bok.*

ACCEPISSE, ackseplsse, n. 4. Se *Recepisse.*

ACCEPT, acksä'ppt, m. 3. (handelst.) Å vexel eller räkning tecknadt godkännande deraf, jemte förbindelse till dess betalning. Godkännande.

ACCEPTANT, acksäpptánnt, m. 3. (handelst.) Den, som accepterar en på honom dragen vexel. Vexelgodkännare.

ACCEPTERA, v. a. 1. 1) (i allmänhet) Antaga, emottaga. — 2) (handelst.) Genom påteckning erkänna vexel eller räkning; till betalning godkänna. — ***Accepterande***, n. 4.

ACCEPTERING, f. 2. 1) Antagande, emottagande. — 2) (handelst.) *a*) Handlingen, då man accepterar vexel eller räkning. *b*) Accept.

ACCESSIT, acksä'ssitt, n. oböjligt. Utmärkelse, som tilldelas den, hvilken, vid täfling i en vetenskaps- eller vitterhetsakademi, ett lärdt eller vittert sällskap, näst efter den, som vunnit priset, bäst besvarat den uppgifna prisfrågan.

ACCESSOIRER, acksässoárer, m. pl. (mål.) Bisaker, bipartier på en tafla.

ACCIDENTEL, acksidänntä'l, a. 2. Tillfällig.

ACCIS, acksís, m. 3. 1) Tullafgift för lifsmedel, som till en stad införas till försäljning. *A-en var af tre slag: Husbehofsaccis: för hvad hvar och en förtärde i sitt kushåll; Saluaccis: för rättigheten att sälja lifsmedel; Mångleriaccis: för rättigheten att mångla eller småhandla dermed.* — 2) Landtull i allmänhet. — 3) Afgift, som i några städer i Sverige erlagts för den uteslutande rättigheten att försälja vissa lifsmedel, såsom kött, bröd, dricka, m. m. — 4) Se *Acciskammare.* — *Ss. A-afgift, — fri, — skrifvare*, m. fl.

ACCISA, acksísa, v. a. 1. Erlägga accisafgift för. Brukas nu ej mera.

ACCISBAR, acksísbar, a. 2. Hvarför accis bör erläggas.

ACCISKAMMARE, acksís - - -, m. 3. Tjensteverk, som besörjde accisens uppbärande.

ACCISRÄTT, acksisrätt, m. 3. Domstol, som upptog och afdömde mål, rörande accisen.

ACCISSEDEL, acksis--, m. 2. pl. — *sedlar.* Skriftligt intyg, att accisen för en vara blifvit erlagd.

ACCOMPAGNERA, ACCORD, m. fl., se *Ackompanjera, Ackord,* m. fl.

ACK! int. 1) Utrop, som betecknar glädje, smärta, beundran, kärlek, o. s. v. *A., hvad jag är glad! A., hvad för en usel koja! A., så skönt! A., hvad jag älskar dig!* — 2) Uttrycker stundom förakt, hat eller afsky. *A. en sådan stackare! A. hvilken stympare! A. sådan skurk! A. du skrymtare!* — 3) Brukas stundom som fyllnadsord i en mening, t. ex.: *A., min engel, hvem kan emotstå er!* — 4) *Ack om! ack att!* utmärker önskan, t. ex.: *A. om han ville komma! A. att jag vore rik!*

ACKJA, àckja, f. 1. Lappsk släda.

ACKLAMATION, acklamattschón, f. 3. Högljudd och allmän bifallsyttring af en församling, vid ett förslag, en uppmaning, o. s. v. [Acclamation.]

ACKLEJA, acklēja, f. 1. Mångårig växt af Ranunkelfamiljen, som förekommer vild på flera ställen i Sverige, men isynnerhet odlas i trädgårdar för sitt prydliga utseende och sina vackra blommor. Aquilegia vulgaris.

ACKLIMATISERA, v. a. 1. Göra van vid och hemmastadd uti ett främmande luftstreck; införa och odla utländska växter i ett land. [Acclimatisera.]

ACKOMMODERA, v. a. 1. Öfverensstämma med ens beqvämlighet. *Det a-r mig ej att göra det.* [Accommodera.]

ACKOMPANJEMANG, n. 3. (i musik) 1) Hufvudstämmans beledsagande med sång eller instrument. — 2) Den eller de bimelodier, som beledsaga första stämman och äro att anse som dess understöd. [Accompagnement.]

ACKOMPANJERA, v. a. 1. 1) Åtfölja, beledsaga. — 2) (i musik) Med sång eller instrument beledsaga första stämman. [Accompagnera].

ACKORD, ackå'rd, n. 3 o. 5. 1) (i musik) En för örat behaglig samklang af flera toner. *Slå ett a. på fortepiano.* Samklang. — 2) Beting i handel och om arbete. *Göra, ingå, sluta, träffa a. med någon om något.* — 3) Öfverenskommelse med fordringsägare att blifva skulden qvitt emot betalande af en del deraf. *Ingå, göra a. med sina borgenärer. Han har fått a.* — 4) Det slags tjensteköp, då en utnämd tjensteeller embetsman till sin närmaste företrädare eller dess arfvingar erlägger en viss penningsumma. — 5) Den vid sådant tjensteköp erlagda penningsumma. Ackordsumma. — 6) (mål.) Harmoni mellan färgerna i en målning. — 7) (krigst.) Kapitulation, dagtingan. — *Ss. A-sanbud, — sbelopp, — ssumma.*

ACKORDERA, v. n. 1. 1) (i musik) Stämma väl tillsamman. — 2) Uppgöra öfverenskommelse. *A. med någon om köpet af en egendom.* — *A. sig till,* genom ackord förvärfva. *A in sig,* se *Inackordera sig.* — *Ackorderande,* n. 4.

ACKORDERING, f. 2. Öfverenskommelses uppgörande.

ACKORDLÄRA, f. 1. (musikt.) Läran om ackorderna. Kallas äfven: Harmonilära och Läran om Generalbasen.

ACKORDSAMORTERING, f. 2. Tjensteackordernas småningom tillvägabragta afskaffande.

ACKORDSAMORTERINGSFOND, m. 3. Fond, samlad till underhjelpande af tjensteackordernas afskaffande.

ACKORDSERSÄTTNING, f. 2. Ersättning för vid tjensteköp utgifna penningar.

ACKORDSMAN, m. 3. pl. — *män.* Den, som ger ackord för en erhållen tjenst.

ACKORDSRÄTT, m. 3. Rättighet till ackordsersättning af efterträdaren i en syssla.

ACKORDSTAGARE, m. 5. Den, som uppbär ackord vid afträdandet af innehafvande tjenst.

ACKREDITERA, v. a. 1. 1) (dipl.) Befullmäktiga en minister, ett sändebud, att hos en främmande regering bevaka ett lands angelägenheter. — 2) (handelst.) *A. någon hos en köpman eller hos ett handelshus,* anmoda en köpman eller ett handelshus att på ens egen räkning till tredje man utlemna penningar eller varor. — 3) (fig.) Sätta i anseende, i ropet. — *Ackrediterande,* n. 4 o. *Ackreditering,* f. 2.

ACKUMULERA, v. a. 1. Hopa, sammanhopa. [Acc----.]

ACKURAT, a. 1. Noggrann, punktlig. [Acc--.]

ACKURAT, adv. 1) Noggrant, punktligt. — 2) Alldeles, just. *A. på det sättet.*

ACKURATESS, ---tä'ss, f. 3 sing. Noggrannhet, punktlighet. [Accuratesse.]

ACKUSATIV, ---iv, m. 3. (gram.) Benämning på den ställning eller kasus, ett nomen har, då det utgör föremålet för den handling, som ett aktivt verb uttrycker. Föremålsställning. [Accusatif, Accusativus.]

ACKUSATIV, a. 2. (gram.) Som har afseende på eller utmärker ackusativ. *A. ändelse.*

ACKUSCHERA, v. n. 1. Nedkomma med barn, falla i barnsäng. [Accouchera.]

ACKUSCHERING, f. 2. Nedkomst.

ACKUSCHÖR, m. 3. Läkare, som utöfvar barnförlossningskonsten. [Accoucheur.]

ACKUSCHÖRSKA, f. 1. Barnförlosserska, barnmorska. [Accoucheurska.]

ACQVISITION, ackvisittschón, f. 3. 1) Förvärfvande. — 2) Förvärfvad sak, förvärf, vinning, fångst.

ACTIE, ACTION, ACTIV, m. fl., se *Aktie, Aktion. Aktiv,* m. fl.

ACTA, pl. n. (lat.) Akter, handlingar. *Lägga ad a.* eller *lägga till handlingarna,* uttryck, som nyttjas i rådslående församlingar, om förslag, motioner o. s. v., som ej upptagas till öfverläggning; (fig.) lemna utan afseende, ej bry sig om.

ACUTUS, -cù-, m. (lat.) Benämning på en af accenterna i grekiska språket (´).

ADA, f. 1. Se *Eiderfågel.*

ADAGIO, adáschiå, adv. (musikt.) Betecknar långsamt tempo. — S. n. 4. Musikstycke, som utföres i detta tempo.

ADAM, m. 3. Egentl., hebreiskt ord, som betyder: menniska. 1) Namnet på den första menniskan, enligt bibeln. — 2) Ett allmänt brukligt mansnamn. — 3) (bibl. o. fig.) Menniskan, med afseende på hennes andeliga tillstånd. *Den gamle A.,* syndens menniska eller menniskan i syndens tillstånd. *Den nye A.,* menniskan i nådens tillstånd.

ADAMSÄPLE, n. 4. (anat.) Se *Strupknöl.*

ADDERA, v. a. 1. (räknek.) Sammanlägga flera aritmetiska storheter, för att finna deras summa. Lägga ihop. — *Adderande,* n. 4.

ADDERING, f. 2. (räknek.) 1) Aritmetiska storheters sammanläggande till en summa. Hopläggning. — 2) Verkställd sammanläggning af aritmetiska storheter. *Hans a. är alldeles felaktig.*

ADDITION, addittschón, f. 3. (räknek.) 1) Handlingen, då man sammanlägger aritmetiska storheter till en summa. Hopläggning. — 2) Det räknesätt, som dervid begagnas. Hopläggsräkning.
ADDITIONEL, addittschonä'll, a. 2. (dipl.) Som utgör ett tillägg. *A. artikel.*
ADDITIONSTABELL, m. 3. (räknek.) Tabell, som upptager summorna af enkla tal.
ADDITIONSTAL, n. 5. (räknek.) Räknetal, som innehåller aritmetiska storheter, hvilka skola adderas eller blifvit adderade. Hopläggningstal.
ADDITIONSTECKEN, n. 5. (räknek.) Tecken (+), som antyder, att de tal, emellan hvilka det står, böra adderas, t. ex. 2+8. Hopläggningstecken.
ADEL, m. 2. sing. 1) Hög, förnäm börd. *Född af a.* — 2) Stånd i samhället, som på grund af börd (Bördsadel) eller förtjenst (Förtjenstadel) åtnjuter vissa politiska företrädesrättigheter. *Konungen hade stött sig med a-n, och sökte nu åter försona sig med den.* — Motsats: Ofrälse. — 3) (fig.) Ädelhet. *Hjertats, själens a.* — *Ss. Adelsfolk, — sherrskap, — shögfärd, — smatrikel, — snamn, — suniform, — svälde, — svärdighet.*
ADELHUS, ADELSLOTT, n. 5. (gam. krigsk.) Kastell uti eller bredvid befästade städer.
ADELHÄREN, m. 2. sing. def. (gam.) Den del af krigsmakten, som bestod af frälset, och tjente till häst i full rustning. Kallades ock Hofmän eller Män af vapen.
ADELIG, se *Adlig.*
ADELMUR, m. 2. (gam. krigsk.) Hufvudmuren af en fästning, en borg, o. s. v.
ADELPORT, m. 2. (gam. krigsk.) Hufvudporten till en befästad stad, en borg, en fästning.
ADELSBREF, n. 5. Af en regent utfärdadt dokument, hvarigenom någon förklaras upphöjd i adligt stånd.
ADELSDAM, f. 3. Fruntimmer af adlig börd eller gift med en adelsman.
ADELSDIPLOM, - - - å'm, n. 3. o. 5. Se *Adelsbref.*
ADELSFANAN, f. 1. def. (hist.) 1) Den del af krigshären, hvilken bestod af adel, som utgjorde personlig rusttjenst. — 2) (i sednare tider) Benämning på en af adeln ensam underhållen kavallerikorps, som bestod af 395 man. Kallades äfven: Adelsfaneregementet.
ADELSHUS, n. 5. Adlig familj.
ADELSJUNKER, m. 2. pl. — *junkrar.* Fattig, mindre ansedd person af adeln. Brukas nästan i föraktlig mening, liksom Knape.
ADELSKAP, n. 3. o. 5. 1) Adlig värdighet. *Belönas med a.* — 2) (mindre brukl.) Adelsstånd, adel.
ADELSMAN, m. 5. pl. — *män.* 1) Mansperson af adligt stånd. *Vara född a. Blifva utnämd till a.* — 2) (uti inskränktare mening) Mansperson af adelns lägsta eller tredje klass (enligt svenska adelns klassordning). *Han är icke grefve, utan blott simpel a.*
ADELSMANNA, a. 1. (egentl. en gammal genit. pl. af Adelsman) Som tillhör eller har afseende på adel. *A. tro, ära, paroll.*
ADELSPRIVILEGIER, - - - - lé - -, n. pl. 3. 1) Företrädesrättigheter, tilldelade adeln som stånd. — 2) Sjelfva urkunden, hvari de äro uppfattade.
ADELSSTÅND, n. 5. Se *Adel,* 2.
ADELSVALP, m. 2. Öknamn på gossar och ynglingar af adeln.
ADELSVAPEN, n. 5. Adligt sköldemärke.

ADEPT, adä'ppt, m. 3. 1) (ford.) *a*) Person, invigd i alkemiens eller guldmakarkonstens innersta hemligheter. — *b*) Guldmakare. — 3) (nu) Person, invigd i en ordens hemligheter eller i någon för mängden obegriplig kunskap.
ADEQVAT, - - át, a. 1. Fullkomligt motsvarig, till alla delar inpassande.
ADERTON, grundtal. Åtta och tio tillsammans. Tecknas med siffror 18. *En af de a.,* ledamot i Svenska Akademien.
ADERTONDE, ordningstal. Den, som i ordningen följer näst efter den sjuttonde.
ADERTONHUNDRA, grundtal. Aderton gånger hundra. Benämnes egentligare *Ettusen åttahundra.*
ADERTONTUSEN, grundtal. Aderton gånger tusen.
ADERTONÅRIG, a. 2. Som är aderton år gammal eller har fortvarat i 18 år.
ADHESION, - - schón, f. 3. (fys.) Olikartade kroppars egenskap att, då de komma i beröring med hvarandra, fästa sig vid och förena sig, den ena med den andra. Vidhäftning.
ADJEKTIV, addjäcktiv, n. 3. (gram.) Ord, som tillägges substantiver, för att utmärka någon deras egenskap. Tilläggsord, Egenskapsord. [Adjektif, Adjectiv, Adjectivum.]
ADJEKTIV, a. 2. (gram.) Som har afseende på eller utmärker ett adjektiv. *A. ändelse. A-t begrepp.* [Adjektif, Adjectif.]
ADJEKTIVT. adv. (gram.) Såsom adjektiv. [Adjektift, Adjectift.]
ADJUNGERA, v. a. 1. (i embetsstil) Förordna eller förena med sig till biträde. — *Adjungerande,* n. 4.
ADJUNKT, addjúnnkt, m. 3. Person, anställd som biträde i en tjenst. *A. vid ett universitet,* tillförordnadt biträde åt en professor (Akademie-adjunkt). *A. vid ett gymnasium,* som biträder med undervisning i vissa ämnen eller vid inträffande förfall för någon af lektorerna (Gymnasie-adjunkt). I allmänhet menas med *A.* en person, som biträder i någon presterlig befattning, t. ex. Pastors-adjunkt, Komministers-adjunkt. — *Ss. A-syssla, — slön.* [Adjunct.]
ADJUNKTION, addjunnktschón, f. 3. (i embetsstil) Förordnande till biträde. [Adjunction.]
ADJUNKTUR, addjunktúr, f. 3. Adjunkts tjenst. Se *Adjunkt.*
ADJUTANT, addjutánnt, m. 3. 1) Officer, som biträder en befälhafvare. — 2) (skämtvis) Biträde i allmänhet. — *Ss. A-korps, — sbeställning, — stjenst.*
ADJUTANTSFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* (nat. hist.) Köttätande fågel af Storkslägtet, äfven kallad: Adjutanten. Ciconia argala.
ADJÖ! int. Farväl! — S. n. 4. Afsked. *Taga a.*
ADLA, v. a. 1. 1) Upphöja i adligt stånd. — 2) (fig.) Förädla. — *Adlande,* n. 4.
ADLIG, a. 2. Som tillhör, utmärker eller har afseende på adel. *A. person, värdighet. A-t namn, stånd.*
ADMINISTRATION, addministrattschón, f. 3. Förvaltning. — *A-ssystem, — sågård.*
ADMINISTRATIV, - - - iv, a. 2. Förvaltande, hörande till förvaltningen. [Administratif.]
ADMINISTRATÖR, m. 3. Förvaltare af allmänna angelägenheter.
ADMINISTRERA, v. a. 1. Förvalta.
ADMIRATION, admirattschón, f. 3. (i skämtsam stil) Beundran; äfven förundran. I tokrolig stil säges till och med *Admirations-förundran.*

ADMIRATÖR, addmiratö'r, m. 3. (skämtv.) Beundrare.

ADMIRERA, v. a. 1. (skämtv.) Beundra.

ADMITTERA, v. a. 1. *A. till examen*, tillåta någon undergå densamma. — *Admitterande*, n. 4. o. *Admittering*, f. 2.

ADMITTITUR, addmittitur, n. 5. Det lägsta af de fyra hufvudbetygen i en examen.

AD NOTAM. (lat.) *Taga ad n.*, anmärka, teckna sig till minnes, lägga på minne.

ADONISBLOMSTER, n. 5. (bot.) Örtslägte af Ranunkelfamiljen.

ADONISK, a. 2. (i prosodien) Benämning på ett versslag (– ⏑ ⏑ – ⏑).

ADOPTERA, v. a. 1. 1) (i lagstil) Upptaga som eget barn, eller offentligen erkänna ett eget oäkta barn som sitt. — 2) (fig.) Antaga som god, erkänna som sann, gilla, godkänna. *A. någons förslag, mening.* — *Adopterande*, n. 4. o. *Adoptering*, f. 2.

ADOPTION, adåpptschón, f. 3. 1) Ett barns upptagande som eget. Jfr. *Adoptera*, 1). — 2) (fig.) Godkännande, gillande.

ADOPTIV, adåpptiv, a. 2. Adopterad, upptagen som eget barn. [Adoptif.]

ADORATÖR, m. 3. Tillbedjare.

ADPERTINENTIER, addpärrtinä'nntsier, f. pl. 3. Tillhörigheter, tillbehör.

ADRESS, adrä'ss, m. 3. 1) Muntlig eller skriftlig anvisning, hvarest man kan träffa eller igenfinna en person eller sak. *Säga, uppgifva, lemna någon sin a. Jag gick efter gifven a., men träffade icke herr N. Skrifva, teckna a. på ett bref, ett paket, o. s. v. Gif mig a. till herr Z., herr Z:s a. Skaffa mig a. på godt kläde.* — 2) (pol.) *a*) Engelska parlamentets eller franska kamrarnes svar på trontalet. — *b*) Lyckönskningsskrift till betygande af undersåtlig vördnad och tillgifvenhet. — *c*) Underdånig skrifvelse, böneskrift eller skriftlig framställning till en regering ifrån en riksförsamling, en korporation, en kommun eller viss klass af medborgare, till yttrande af missnöje med någon regeringsåtgärd, något förhållande i samhället, eller önskan om någon förvaltningsåtgärds vidtagande eller inställande.

ADRESSBYRÅ, adrä'ssby'rå, m. 3. Se *Adresskontor*.

ADRESSERA, v. a. 1. 1) Gifva anvisning, hvar någon person eller sak är tillfinnandes; påteckna utanskrift på något. *A. någon, a. ett bref, ett paket till en viss person, ett visst ställe.* — 2) (fig.) *A. sitt tal, en bön, en skrift till någon*, vända sig till någon (t. ex. med anhållan om understöd, o. s. v.). — *Adresserande*, n. 4. o. *Adressering*, f. 2.

ADRESSKALENDER, adrä'sskalä'nndr, m. 2. pl. — *kalendrar*. Bok, innehållande uppgift på åtskilliga inom stad eller provins boende personers adress. Anvisningskalender.

ADRESSKONTOR, adrä'sskånntór, n. 5. Ställe, der upplysning lemnas om personers hemvist, saker som äro till salu, o. s. v. Anvisningskontor.

ADRESSKORT, n. 5. Tryckt eller skrifven uppgift på någon persons hemvist. Anvisningskort.

ADRESSNUMMER, n. 5. Husnummer.

ADSTRINGERANDE, a. p. 1. (läk.) Sammandragande. *A. medel.*

ADUCERA, v. a. 1. (tekn.) Genom långvarig upphettning i lufttätt slutna kärl göra metaller mjuka. — *Aducerande*, n. 4. o. *Aducering*, f. 2.

ADVENT, addvä'nnt, n. 3. o. 5. Den tid af året, som föregår julhögtiden. Åfv. Christi tillkommelsetid. — *Ss. A-spredikan*, — *stid.*

ADVENTSSÖNDAG, m. 2. En af de fyra söndagar, som infalla i adventet.

ADVERB, addvä'rrb, n. 3. pl. — *ber.* (gram.) Ord, som tillägges verber, adjektiver eller andra adverber, för att närmare bestämma deras betydelse. Biord. [Adverbium.]

Anm. Somliga skrifva i plur. *Adverbier.*

ADVERBIAL, - - - ál, a. 2. (gram.) Som tillhör eller har afseende på ett adverb.

ADVERBIALT, adv. (gram.) Såsom adverb.

ADVIS, se *Avis.*

ADVOCERA, v. n. 1. 1) Föra en annans talan i rättegång. *A. för, emot någon i ett tvistemål.* — 2) (skämtv. eller i elak mening) Försvara med spetsfundigheter, svepskäl. — *Advocerande*, n. 4. o. *Advocering*, f. 2.

ADVOKAT, addvokát, m. 3. 1) Sakförare i rättegång, såsom ombud för en annan. *Han har tagit herr N. till sin a.* — 2) Person, hvars yrke är att utföra rättegångar. *Anlita, rådfråga flera a—er.* — 3) (fig.) Försvarare i samtal. *Många tadlade hans uppförande, men han fick en god a. i sin vän N.* — 4) (fig. i dålig bem.) En, som med svepskäl försvarar något. Lagvrängare, Ordvrängare. — *Ss. A-stånd*, — *yrke.* [Advocat.]

ADVOKATFISKAL, addvokàtfisskál, m. 3. Ett slags tjensteman i juridiska och administrativa embetsverk, hvars åliggande är att anmärka och åtala lagöfverträdelser, begångna inom det honom anförtrodda område. — *Ss. A-sembete*, — *ssyssla*, — *stjenst.*

ADVOKATKNEP, n. 5. (fam.) Konstgrepp, krångel af en advokat, för att vinna en rättegång.

ADVOKATORISK, a. 2. (i elak mening) Som använder svepskäl. *A—t bevisningssätt. A. skicklighet.* [Advocatorisk.]

ADVOKATUR, - - - úr, f. 3. 1) Rättegångars utförande. — 2) (i elak mening) Användande af svepskäl och krångel i rättegångars förande eller argumentering. [Advocatur, — ure.]

ADYNAMI, - - - mi, f. 3. (läk.) Kraftlöshet.

ADYNAMISK, a. 2. (läk.) Kraftlös.

ÆQUATOR, m. fl., se *Equator*, m. fl.

AERERA, v. a. 1. (kem.) Mätta med en luftart.

AERERING, f. 2. (kem.) Mättande med en luftart.

AERODYNAMIK, aerådynamik, f. 3. Läran om kroppars rörelse i luften.

AEROLITH, - - - lit, m. 3. Se *Meteorsten.*

AEROMETER, - - - métr, m. 2. pl. — *metrar.* (fys.) Luftmätare, eller instrument till bestämmande af beståndsdelarna och den specifika vigten hos ett elastiskt fluidum, t. ex. den atmosferiska luften.

AERONAUT, aerånaút, m. 3. Luftseglare.

AERONAUTIK, aerånautik, f. 3. Läran om begagnandet af luftballonger. Luftseglingslära.

AEROSTAT, - - - át, m. 3. Luftballong.

AEROSTATISK, a. 2. *A. maskin*, luftballong. *A. press*, luftpress. *A. våg*, luftvåg.

AF, prep. Betecknar: 1) Ursprung, upphof, grund, härkomst. *Uppväxt af ett frö, af roten. Född af hederliga föräldrar. Ett arbete af en skicklig artist.* — 2) Orsak, anledning. *Göra något af kärlek. Dö af sjukdom. Det kommer allt af egennytta.* — 3) Ämnet, hvaraf något är gjordt eller består. *En rock af kläde. Ett hus af trä. En hög af jord, af sand,*

grus, penningar, mull. En kedja af berg. — 4) Verktyg. *Blifva träffad af en pil. Få ett hugg af en sabel.* — 5) Medel. *Nära sig af åkerbruk. Blifva drucken af vin.* — 6) Egenskap hos person eller ting. *En man af heder, af snille. En vara af god beskaffenhet.* — 7) Innehåll (mått, mål, vigt, pris, tid). *En butelj, full af vin. Ett verk af tio delar. Taga in en last af spannmål. Ett band af två alnars längd. En last af 200 tunnor. Ett paket af 20 lods vigt. Det säljes till ett pris af 12 sk. skålpundet. En person af trettio års ålder.* — 8) Del af ett helt. *Hälften af äplet. En bit af tårtan. Vid foten af berget. Två personer af sällskapet. En af mina vänner.* — 9) Aflägsnande, borttagande, befriande. *Torka dammet af bordet. Taga af sig hatten. Taga af en fånge hans bojor.* — 10) Ägande, tillhörighet. *Ägare af en landtegendom. Konung af Sverige. Riddare af Svärdsorden.* Vissa äldre adliga ätter, som skrifva sig till något familjgods, nyttja i sina namn *af* framför namnet på det gods, som utgör ättens hufvudsäte, t. ex. *Horn af Åminne, Lind af Hageby,* m. fl. För att utmärka sitt adelskap, hafva på grund häraf, i sednare tider, personer, som blifvit adlade, antagit *af* framför sitt ursprungliga namn, utan att det utmärker ägandet af något sådant familjgods, t. ex. *af Wannqvist, af Sillén,* m. fl. — 11) *Af* uttrycker äfven ofta begreppet af ablativen i latinet och brukas sålunda allmänt i passiva satser. *Vara omtyckt af alla. Förföljas af fienden. Plågas af sjukdom. Blifva anfallen af feber.* — 12) Elliptiskt nyttjas *Af* i flera talesätt, t. ex.: *Armen, käppen är af,* d. v. s. afbruten. *Stå med hatten af,* d. v. s. aflyftad. — 13) Följande talesätt böra äfven anmärkas: *Vara, blifva af med någon,* vara ell. blifva befriad ifrån, t. ex.: *nu är jag af med honom, hon har nu blifvit af med henne. Vara, blifva af med något,* hafva förlorat eller förlora något, t. ex.: *jag är af, har blifvit af med min paraply. Blifva af,* ske, äfv. taga vägen, t. ex.: *det blir ingenting af med den saken; hvar blef han af? Komma af sig,* råka i förfall, komma på obestånd; äfv. plötsligt stanna af i ett tal, utan att kunna fortsätta, antingen till följe af glömska eller för det man tappat koncepterna. *Af sig sjelf,* af egen ingifvelse, frivilligt, utan andras tillgörande, t. ex.: *veta af sig sjelf; han kom af sig sjelf.* Uttrycket *af sig* antyder stundom lynne, natur, t. ex.: *vara rädd, ondsint af sig.* — Jfr *Utaf.*

AFARBETA, v. a. 1. Genom arbete småningom betala. *A. en skuld.* Äfven *Arbeta áf.* — *Afarbetande,* n. 4. o. *Afarbetning,* f. 2.

AFART, m. 3. (nat. hist.) Afdelning af en art, som i oväsendtliga delar afviker derifrån. Äfven: Artförändring, Varietet.

AFBALKA, v. a. 1. 1) Genom timmer-, plank- eller brädvägg afstänga ett mindre rum inuti ett större. *A. en fårkette i ett fähus.* — 2) Genom dylik vägg afdela ett rum. *A. ett rum i flera smärre.* Äfv. *Balka áf.* — *Afbalkande,* n. 4.

AFBALKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afbalkar. — 2) Sjelfva skiljeväggen emellan afbalkade rum. — 3) Rum, som blifvit afbalkadt ifrån ett annat.

AFBANDA, v. a. 1. Taga banden af (laggkärl). Äfv. *Banda áf.* — *Afbandande,* n. 4. o. *Afbandning,* f. 2.

AFBARKA, v. a. 1. Taga barken af (ett träd, en stock, o. s. v.). Äfv. *Barka áf.* — *Afbarkande,* n. 4. o. *Afbarkning,* f. 2.

AFBASTA, v. a. 1. 1) Taga basten af (träd, o. s. v.). — 2) (färgk.) Afbinda. — *Afbastande,* n. 4. o. *Afbastning,* f. 2.

AFBEDJA, v. a. 2. (böjes som *Bedja*). 1) (i religiös stil) Bedja om tillgift för. *A. ett fel, en synd.* — 2) Genom bön afvända. *A. sitt straff.* — *Afbedjande,* n. 4.

AFBEDJANDE, a. p. 1. Som uttrycker önskan att afbedja något. *Stå i a. ställning.*

AFBERGA, v. a. 1. Inskörda all grödan af (åker eller äng). *A. ett åkergärde, en äng.* Afv. *Berga áf.* — *Afbergande,* n. 4. o. *Afbergning,* f. 2.

AFBETA, v. a. 1. (om djur) Förtära allt växande gräs eller grödan på (ängs-, betes- eller åkermark). *A. en äng, en hage, ett gärde.* Stundom sättes äfven gräset etc. som objekt, t. ex.: *Korna hafva a—t allt gräset i hagen.* — Äfv. *Beta áf.* — *Afbetande,* n. 4. o. *Afbetning,* f. 2.

AFBETALA, v. a. 1. 1) Betala en del af en skuld. *A. sin skuld till hälften. A. 50 R:dr på sin skuld.* — 2) Småningom betala. *A. hela sin skuld genom arbete.* — Äfv. *Betala áf.* — *Afbetalande,* n. 4.

AFBETALNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afbetalar. — 2) Den afbetalade summan. — *Ss. A-ssumma.*

AFBETSLA, v. a. 1. Taga betslet af. *A. en häst, en åsna.* — Äfv. *Betsla áf.* — *Afbetslande,* n. 4. o. *Afbetsling,* f. 2.

AFBIDA, v. a. 1. Vänta till inträffandet af något. *A. någons ankomst. A. tjenligt tillfälle. A. tiden,* afvakta de händelser, som tiden kan medföra. — *Syn.* Se *Vänta.* — *Afbidande,* n. 4.

AFBIDAN, f. sing. indef. Inväntande af något, som skall inträffa. Brukas blott med föregående preposition. *Under a. att. I a. af hans ankomst.*

AFBILA, v. a. 1. Hugga sidorna jemna på (bjelke eller stock). — *Afbilande,* n. 4.

AFBILD, m. 3. 1) Konstgjord, liknande bild af något lefvande (porträtt, bildstod, o. s. v.). — 2) (fig.) Säges om person eller sak, som framställer likhet med någon annan. *Han är sin fars a. Liljan är en a. af oskulden.* — *Syn.* Afteckning, Afmålning, Aftryck.

AFBILDA, v. a. 1. 1) Göra en bild, som liknar något föremål. *A. en menniska, en häst, en blomma, ett hus.* — 2) (fig.) Återspegla. *Sjöns blanka yta a-ade slottets höga torn.* — 3) (fig.) Med träffande drag skildra, beskrifva. *A. en persons karakter.* — *Syn.* Afmåla, Afrita, Skildra, Afskildra, Forma, Aftaga, Afteckna, Framställa, Föreställa, Representera. — *Afbildande,* n. 4.

AFBILDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afbildar. — 2) Afbild. — *Syn.* Se *Bild.*

AFBINDA, v. a. 3. (böjes som *Binda*) Ombinda, tillbinda något, så att det går af, bort. *A. en vårta.* — *Afbindande,* n. 4. o. *Afbindning,* f. 2.

AFBITA, v. a. 3. (böjes som *Bita*) 1) Genom bitande afskilja. *A. en tråd, en stjelk.* — 2) Genom bitande afskilja en del ifrån det hela. *A. kanten af ett brödstycke.* — Äfv. *Bita áf.* — *Afbitande,* n. 4. o. *Afbitning,* f. 2.

AFBITARE, m. 5. (tekn.) En sorts kniptång.

AFBITEN, a. p. 2. neutr. —*et.* (bot.) Säges om blad, som ända sig trubbigt med flera ojemna inskärningar.

AFBLADA, v. a. 1. Se *Afbläda.*
AFBLEKA, v. a. 2. Småningom bleka.
AFBLEKNA, v. n. 1. Småningom blekna. — *Afbleknande*, n. 4.
AFBLÅSA, v. a. 2. 1) Genom blåst afbryta. *Stormen har a-åst flera träd.* — 2) Genom blåst lösbryta, lösrycka. *Det kom en väderil, som a-åste en mängd qvistar och grenar af träden i skogen.* — 3) Bortblåsa. *A. dammet af bordet.* — 4) Genom blåsande i trumpet förkunna upphörandet af (riksdag, marknad, möte, o. s. v.). — *Blåsa åf* kan sägas i bem. 1. 2. 3. — V. n. Af blåst bortföras; bortryckas. *Hatten a-åste. Äplena a-a.* — Bättre *Blåsa åf.* — *Afblåsande*, n. 4. o. *Afblåsning*, f. 2.
AFBLÄDA, v. a. 1. Borttaga bladen af (en planta). — *Afblädande*, n. 4. o. *Afblädning*, f. 2.
AFBOGA, (o har slutet ljud) v. a. 1. (sjöt.) Medelst sido- och nocktackel lyfta ett ankar från relingen och hänga det i rust- och penterlinan, så att det är färdigt att falla.
AFBORSTA, v. a. 1. 1) Medelst borste borttaga (dam, orenlighet, o. s. v.) från något. *A. dammet af en rock, gatsmutsen af ett par stöflar.* — 2) Medelst borste befria från dam, smuts, o. s. v. *A. en rock.* — Äfv. *Borsta åf.* — *Afborstande*, n. 4. o. *Afborstning*, f. 2.
AFBRAKA, v. n. 1. Med brak afbrista, gå af. — Bättre *Braka åf.*
AFBRINNA, v. n. 3. (böjes som *Brinna.*) 1) Genom eld helt och hållet förstöras. *Hela staden har afbrunnit.* — *Syn.* Se *Brinna.* — Genom eld afsöndras och förstöras (om delar af ett helt). — 3) (om skjutvapen och fyrverkeri) Fatta eld och explodera. *Bössan råkade a. Skotten a. stundom icke i regnväder.* Äfv. *Brinna åf.* — *Syn.* Explodera, Gå lös, Gå af, Lossas, Afsmälla. — *Afbrinnande*, n. 4.
AFBRISTA, v. n. 3. (böjes som *Brista*) Brytas eller slitas tvärs af. *Tyngden var så stor, att bron afbrast på midten. Hisståget har afbrustit, emedan tyngden var för stor.* — Äfv. *Brista åf*, hvilket mera brukas i imperf. o. pret. — *Afbristande*, n. 4.
AFBROTT, n. 5. 1) Handlingen, då någonting, som göres eller sker, eller ett förhållande, afbrytes. *Göra a. i ens läsning. Det blef ett kort a. i det eviga regnandet. Ett plötsligt a. af fredslugnet.* — *Syn.* Uppehåll, Paus. — 2) I ögonen fallande, ganska märkbar olikhet. *Den svarta färgen gör här för starkt a. mot den gula.* — *Syn.* Motsats, Kontrast. — *Göra a.* = Afbryta, Afsticka, Kontrastera.
AFBRUTEN, a. p. 2. neutr. — *et. A—tet tal, a—tna ord*, då uppehåll göras emellan meningarna eller orden. — *Syn.* Abrupt, Tvärhuggen, Osammanhängande.
AFBRUTET, adv. (fig.) Med afbrott emellan meningarna och orden. *Tala a.*
AFBRYNA, v. a. 1. (kok.) Gifva brunaktig färg genom någon tillsats.
AFBRYTA, v. a. 3. (böjes som *Bryta*) 1) Bryta något så, att det går tvärs af. *A. en käpp.* — *Syn.* Se *Bryta.* — 2) Bryta lös (en del ifrån något helt). *A. en blomma från stjelken.* — 3) (fig.) Förorsaka upphörandet af något, antingen för en tid eller för alltid. *A. tystnaden. A. vänskapen med någon.* — 4) (fig.) Hindra att fortsätta. *A. någon i hans tal.* — V. n. Bilda skarp motsats. *Hans handlingssätt a—ter starkt emot hans förr yttrade grundsatser.* — Äfv. *Bryta åf.* — *Syn.* Göra afbrott, Afsticka, Kontrastera. — *Afbrytande*, n. 4. (bem. 1. 2. 3), o. *Afbrytning*, f. 2. (bem. 1. 2.).
AFBRÄCK, n. 5. Skada, förlust. *Lida a. Göra någon stort a.*
AFBRÄCKA, v. a. 2. 1) Bräcka något så, att det går af. — 2) (föga brukl.) Aflossa (gevär). *Bräcka åf* är mera brukligt.
AFBRÄNNA, v. a. 2. 1) Medelst eld helt och hållet förstöra (städer, byar, hus, o. s. v.). — *Syn.* Se *Bränna.* — 2) Medelst eld borttaga något ifrån en yta eller mindre delar från ett helt. *A. stubben på en åker. A. qvistarna på ett träd.* — 3) Antända brännbara ämnen, så att de explodera. *A. fängkrutet, ett fyrverkeri.* — 4) Aflossa (skjutvapen). *A. en kanon, ett gevär, ett skott.* — *Syn.* Se *Afskjuta.* — 5) (tekn.) *a*) Fullborda tillverkningen af något ämne, som vid beredningen måste brännas. *A. ett visst qvantum brännvin. A. två ugnar tegel.* — *b*) Mildra en spirituös vätska genom bränning. *A. konjack.* — *c*) (kok.) Mildra den råa smaken hos en rätt genom bryning. *A. en sås.* — *d*) Rena en metalls yta genom eld. — *Bränna åf* kan äfven sägas, utom i bem. 5. — *Afbrännande*, n. 4.
AFBRÄNNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afbränner. — 2) Den förlust, ett ämne lider genom bränning, glödgning eller smältning. — 3) (fig.) Minskning i vinst eller inkomst. — *Syn.* Se *Förlust.*
AFBRÖSTA, v. a. (artil.) Skilja lavetten ifrån förställaren. — Äfv. *Brösta åf.* — *Afbröstande*, n. 4. o. *Afbröstning*, f. 2.
AFBULNA, v. n. 1. Genom bulning affalla. *Nageln har a-at.*
AFBULTA, v. a. 1. Bulta något så, att det går af.
AFBÄNDA, v. a. 2. Bända något så, att det brister.
AFBÄRA, v. a. 3. (böjes som *Bära*) Bära något ifrån (lass, fartyg, o. s. v.). — Äfv. *Bära åf.*
ABFÖJA, v. a. 2. 1) Genom böjning afbryta. — 2) Gifva någonting en riktning åt sidan, så att det ej träffar målet. *A. ett slag, ett hugg, en värjstöt.* — 3) (fig.) Hindra inträffandet af något (i allmänhet genom fredliga, försonliga medel). *A. en olycka, ett slagsmål.* — *Syn.* Se *Hindra.* — Äfv. *Böja åf* i bem. 1. — *Afböjande*, n. 4. (i alla bem.) o. *Afböjning*, f. 2. (i bem. 1.).
AFBÖN, f. 3. 1) (jur.) Afbedjande, inför domstol, af en förnärmelse (bestående vanligtvis i äreröriga beskyllningar, o. s. v.). — 2) (i allmänhet) Bön om tillgift.
AFBÖRDA, v. a. 1. 1) Befria sig ifrån (skuld, förbindelse, löfte). — 2) (om floder, sjöar) Utgjuta. *Dalelfven a-r sitt vatten i Bottniska Viken.* — *A. sig*, v. r. 1) Befria sig ifrån. *A. sig en skuld, en beskyllning.* — 2) (om floder, sjöar) Utgjuta sitt vatten. — *Afbördande*, n. 4.
AFCIRKLA, v. a. 1. Afmäta med cirkel. — *Afcirklande*, n. 4.
AF DAGA. *Taga a. d.*, se följ. ord.
AFDAGATAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) Taga lifvet af, döda (lönnligt eller genom försåt, äfven om laga afrättning). *A. sitt foster. Låta a. någon genom gift.* — Brukas äfv. *Taga af daga.* — *Afdagatagande*, n. 4.
AFDAMMA, v. a. 1. Medelst damborste o. d. rena från dam. *A. väggarna, taket.* — V. n. Bortgå i form af fint stoft. *Gruset a-ar från*

vägen. — Äfv. *Damma áf.* — *Afdammande,* n. 4. o. *Afdamning,* f. 2.

AFDANKA, v. a. 1. 1) (ford.) Aftacka, förafskeda. *A. ett regemente.* — 2) Utesluta ur krigstjensten utan formligt afsked. — 3) (förakt.) Gifva snöpligt afsked, bortköra ur tjensten. — *Syn.* Se *Afskeda.* — *Afdankande,* n. 4. o. *Afdankning,* f. 2. — V. n. (nyligen upptaget ifrån tyskan. Frivilligt afsäga sig regeringen. *Afträda* torde lämpligare kunna brukas, för att uttrycka det osvenska *Abdikera.*

AFDANSA, v. a. Genom dansning vålla, att någonting (klädespersedel, o. s. v.) faller af ifrån en dansande. *A. någon hatten.* — V. n. (fig.) Häftigt afkastas. *Han slog till honom, så att hatten a-de.* — Bättre *Dansa áf.*

AFDARRNING, f. 2. (bergv.) Operation, hvarigenom silfverhaltig koppar befrias ifrån sista halten af silfret, och detta sednare tillgodogöres medelst behandling i darrugn.

AFDELA, v. a. 1. och 2. 1) Indela ett helt i vissa delar. *A. en bok i flera kapitel.* — *Syn.* Se *Dela.* — 2) Skilja en del ifrån ett helt. I denna bem. mindre brukligt. — Äfv. *Dela áf.* — *Afdelande,* n. 4.

AFDELNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afdelar. — 2) Derigenom uppkommen del af det hela. *En a. af ett rum, i en bok, af en armé.* — *Syn.* Se *Del.*

AFDELNINGSSKÄRM, m. 2. Skärm, som begagnas till boningsrums afdelning.

AFDELNINGSVIS, adv. I afdelningar; hvar afdelning för sig.

AFDIKA, v. a. 1. 1) Genom diken göra aflopp för vattnet ifrån ett fält. *A. en äng* — 2) Genom diken afleda. *A. vatten ifrån ett ängsfält.* — Kan äfv. sägas *Dika áf.* — *Afdikande,* n. 4. o. *Afdikning,* f. 2.

AFDISKA, v. a. 1. Sluta att diska. Nyttjas äfv. absolut. — *Afdiskande,* n. 4. o. *Afdiskning,* f. 2.

AFDOFTA, v. n. 1. Bortgå i form af fint stoft. — *Afdoftande,* n. 4. o. *Afdoftning,* f. 2.

AFDOMNA, v. n. 1. Småningom domna.

AFDRAG, n. 5. 1) Handlingen, då man afdrager en del af en summa. *Göra ett a. af 10 R:dr på hela summan. Med a. af omkostnaderna.* — 2) Belopp, som afdrages af en summa. *A-et är så stort, att det blir icke mycket öfver på hela summan.* — *Syn.* Afkortning, Afräkning, Afslag. — 3) (boktr.) Aftryck af ett ark, på försök, innan tryckningen börjar.

AFDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) 1) Draga någonting så, att det skiljes ifrån ett inunder varande föremål. *A stöflarna, handskarna. A. huden af en död häst. A. schalen ifrån ett fruntimmers axlar.* — *Syn.* Afflå, Afflänga, Aftaga. — 2) Draga någonting så, att det brister. *A. en tråd.* — 3) (fig.) Minska en summa med en del deraf. *A. beloppet af sin fordran ifrån skulden.* — *Syn.* Afkorta, Afräkna. — 4) (fig.) Afskilja, afsöndra, tänka sig någonting särskilt ifrån ett annat. — 5) (boktryck.) Göra första aftrycket af (ett ark); äfv. aftrycka (i allmänhet). *A. ett ark till prof. A. 300 exemplar.* — Äfv. *Draga áf.* — *Afdragande,* n. 4. o. *Afdragning,* f. 2.

AFDRAGARE, m. 5. Person, hvars befattning är att afdraga huden af ihjelskjutna gamla bästar, hundar, o. s. v. — *Syn.* Flåbuse.

AFDRICKA, v. a. 3. (böjes som *Dricka*) 1) Dricka något af innehållet i ett dryckeskärl. — 2) (föga brukl.) Sluta att dricka (skålar).

AFDRIFNING, f. 2. 1) Metallers rening genom eld. — 2) Handlingen, då man afdrifver en skallplats. Se *Afdrifva,* 2:o.

AFDRIFNINGSHÄRD, m. 2. (metall.) Botten af utlutad, hårdt hopstampad träaska, som begagnas vid afdrifningar.

AFDRIFT, c. 3. (sjöt.) Ett fartygs sidorörelse åt lä, eller den vinkel, som kölvattnets direktion formerar med kölens, då vinden ej blåser rätt ifrån aktern.

AFDRIFTSLINIE, f. 3. (sjöt.) Den verkliga kursen, ett fartyg gör i följd utaf afdriften.

AFDRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Drifva*) 1) (föga brukl.) Bortdrifva. — 2) (vid jagtskall) Låta skallfolket genomtåga jagtplatsen och under rop och buller drifva djuren framför sig till den ändan af platsen, der skyttarne och näten befinna sig. *A. en skallplats.* — 3) Genom eld rena (ädla metaller). *A. guld, silfver.* — V. n. 1) (föga brukl.) Bortgå. Vanligare *Drifva áf.* — 2) (sjöt.) Göra afdrift; se d. o. — *Afdrifvande,* n. 4.

AFDRIFVARE, m. 5. (bergv.) Arbetare, hvars befattning är att afdrifva metaller.

AFDRYPA, v. n. 3. (böjes som *Drypa*) 1) Bortfalla i droppform ifrån ett föremål. — 2) Genom drypning befrias ifrån ett ämne. — V. a. Låta någonting vara i ett läge, att det genom drypning befrias ifrån ett ämne. — Äfv. *Drypa áf.* — *Afdrypande,* n. 4. o. *Afdrypning,* f. 2.

AFDRÖJA, v. n. 2. (föga brukl.) Dröja. — *Dröja áf* är brukligare.

AFDUFNA, v. n. 1. Småningom dufna.

AFDUKA, v. a. 1. Borttaga duken och bordsakerna från (ett bord). — Nyttjas ofta absolut, t. ex.: *Är det a-dt ännu?* — Äfv. *Duka áf.* — *Afdukande,* n. 4. o. *Afdukning,* f. 2.

AFDUNA SIG, v. r. 1. Släppa dun ifrån sig. Bättre *Duna áf sig.*

AFDUNSTA, v. n. 1. 1) (om vätskor) Skiljas ifrån en mängd af sina partiklar, som bortgå i luftform. *Låta en vätska a. för elden.* — *Syn.* Evaporera, Afröka, Förflyga, Gå bort i rök, i ånga. — 2) Befrias ifrån ett vått ämne, genom dess bortgående i luftform. *Låta en massa a.* — V. a. (kem.) Låta bortgå i luftform. *A. en upplösning.* — Äfv. *Dunsta áf.* — *Afdunstande,* n. 4. o. *Afdunstning,* f. 2.

AFDÅNA, v. n. 1. Falla i vanmakt. — Äfv. *Dåna áf.* — *Syn.* Se *Dåna.* — *Afdånande,* n. 4.

AFDÅNING, f. 2. 1) Händelsen, då någon faller i vanmakt. — 2) Se *Vanmakt.*

AFDÄMMA, v. a. 2. Genom en dam afstänga. *A. vattnet ifrån en äng.* — *Afdämmande,* n. 4.

AFDÄMNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afdämmer. — 2) Sjelfva rummet, som genom dammen blifvit afstängdt. — 3) Dammen, hvarmedelst afstängningen skett.

AFDÖD, a. 2. (föråldr.) Död, afliden.

AFDÖFVA, v. a. 1. (mindre brukl.) Småningom döfva. — *Afdöfvande,* n. 4. o. *Afdöfning,* f. 2.

AFDÖMA, v. a. 2. 1) Genom slutlig dom eller utslag afgöra. *A. en rättegång, ett brottmål.* — *Syn.* Fälla utslag, dom i, Afgöra. — 2) (fig.) Fälla afgörande omdöme om, afgöra. *A. en litterär strid.* — *Afdömande,* n. 4. [Afdömma.]

AFFABEL, -fábl, a. 2. Som gerna låter tala vid sig: Medtalig, tillgänglig.

AFFALL, n. 5. 1) (föga brukl.) Händelsen, då något affaller. Bättre: Affallande. — 2) (fig.) Handlingen, då man öfverger troslära, parti, system (brukas vanligtvis om vedersakare, olika tänkande). *Hans a. ifrån lutherska läran förvånade alla.* — 3) (fig.) Handlingen, då en del af en stat (koloni, provins, o. s. v.) skiljer sig derifrån; äfv. då undersåter upphöra att lyda en regent eller regering. *Nederländernas a. ifrån Spanien. Chefernas och arméens a. medförde folkets.* — 4) Aflopp för rinnande vatten. *Gifva vattnet fritt a. ifrån ängen.* — 5) Sluttande yta, sluttning. *Ett bergs a.* — 6) (tekn.) Hvad som faller af vid en hushållsförrättning eller ett ämnes beredning. Kallas Skräde, Afskräde, när det som odugligt bortkastas. *A. efter ett slagtadt djur. A. af ull vid klädes öfverskärning. A. af skinn och läder i garfverier.* — 7) (bergv.) En malmarts förändring i grufvan eller sjelfva gången, då den blir mindre rikhaltig.

AFFALLA, v. n. 3. (böjes som *Falla*) 1) Falla bort ifrån ett helt. *Löfven a. Håret a-ller ofta efter sjukdom.* — 2) (med *från*) Öfvergifva (troslära, parti, system). *A. från lutherska läran, från liberalismen, från det hegelska systemet.* — 3) Skilja sig ifrån föreningen med en stat (om kolonier, provinser, o. s. v.), eller upphöra att lyda en regent, en regering. *Spanska kolonierna afföllo från moderlandet. Många af hans undersåter, flere civile och militäre chefer samt en del af trupperna hafva a-llit från honom.* — 4) Blifva mager, förlora sitt friska utseende. — 5) (sjöt.) Med rorets eller seglens tillhjelp öka vindens tillfallsvinkel. *A. för vinden.* Man säger äfv.: Falla. — 6) (milit.) Afskilja sig ifrån en tågande trupps front, för att tåga bakefter. — I bem. 1. 4. o. 5. brukas äfv. *Falla áf.* — *Affallande*, n. 4. (mest i bem. 1. o. 4.)

AFFALLEN, a. p. 2. neutr. — *et.* 1) Som öfvergått till annan lära, annat parti. — 2) Afmagrad.

AFFALLNING, f. 2. (sjöt. o. milit.) Den handling, då ett fartyg eller en tågande trupp affaller. Jfr *Affalla.*

AFFALLSULL, f. 2. sing. Det yllna affall, som erhålles vid öfverskärning af kläde.

AFFALSA, v. a. 1. 1) (garf.) Medelst falsknifven renskafva insidan af en hud. — 2) Fullända falsningen af något. Se *Falsa.* — *Affalsande*, n. 4. o. *Affalsning*, f. 2.

AFFARA, v. n. 3. (böjes som *Fara;* föga brukl.) 1) Bortfara. — 2) Affalla. — Allmännare *Fara áf.* — *Affarande*, n. 4.

AFFART, c. 3. Bortfart. — *Syn.* Se *Afresa.*

AFFATTA, v. a. 1. 1) Skriftligt uppsätta, författa (med afseendet hufvudsakligen fästadt på formen, ej på innehållet). — *Syn.* Se *Skrifva.* — 2) (landtm.) *A. på karta,* uppmäta och i reducerad skala på papper upprita en viss jordrymd, till figur, och med angifvande af derinom befintliga anmärkningsvärda föremål, t. ex. vattendrag, berg, skogar, städer, byar, o. s. v. *A. en socken på karta.* — *Affattande*, n. 4. o. *Affattning*, f. 2.

AFFEJA, v. a. 1. 1) Genom fejning rena från (orenlighet, rost, o. s. v.). — 2) Genom fejning rena (värja, sabel, gevär, o. s. v.). — *Syn.* Se *Rena.* — Äfv. *Feja áf.* — *Affejande*, n. 4. o. *Affejning*, f. 2.

AFFEKT, affä'ckt, m. 3. Stark och liflig känsla, sinnesrörelse. *Råka, komma i a.* [Affect.]

AFFEKTATION, affäcktattschón, f. 3. Tillgjordhet, förkonstling. [Affectation.]

AFFEKTERA, v. a. 1. Gifva sig sken, anseende af. *A. ömsinthet, ädelmod.* — *Affekterande*, n. 4. o. *Affektering*, f. 2. (båda föga brukliga). [Affectera, etc.]

AFFEKTERAD, a. p. 2. Tillgjord, konstlad. [Affecterad.]

AFFEKTFULL, a. 2. (föga brukl.) 1) Lättrörd. — 2) Häftig i åtbörder. [Affectfull.]

AFFEKTION, affäcktschón, f. 1) (föga brukl.) Tillgifvenhet. — 2) (med.) Sjukligt tillstånd. [Affection.]

AFFEKTIONERAD, a. 2. (föråldr.) *Väl a.,* tillgifven, bevågen. [Affectionerad.]

AFFEKTLÖS, a. 2. (föga brukl.) Ej fallen för häftiga sinnesrörelser, kall. [Affectlös.]

AFFICIERA, v. a. 1. (i vetenskapsstil) Göra intryck på, verka på, angripa.

AFFILA, v. a. 1. 1) Med fil borttaga (hörn, kanter, ojemnheter, o. s. v.). — 2) Med fil jemna ytan på något. *A. en tapp, en skruf.* — 3) Med fil genomskära. *A. ett jerngaller.* — Äfv. *Fila áf.* — *Affilande*, n. 4. o. *Affilning*, f. 2.

AFFILIERA, v. a. 1. Med sig förena. Säges blott om korporationer, offentliga inrättningar och samfund.

AFFINGRA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom fingring lossa eller bryta tvärs af.

AFFINITET, ---ét, f. 3. (kem.) Frändskap.

AFFINNA SIG, v. r. 3. (böjes som *Finna*) *A. sig med någon,* godtgöra ens. fordran, träffa öfverenskommelse med någon till en skulds betalande. Ordet är numera mindre brukligt.

AFFIRA, v. a. 1. (sjöt.) Sakta och jemt släppa efter på ett tåg med vidhängande last. — *Affirande*, n. 4. o. *Affiring*, f. 2.

AFFIRMATIV, ---iv, a. 2. Jakande. [—if.]

AFFIRMERA, v. a. 1. Bekräfta, bejaka.

AFFISCH, m. 3. Offentligt, vanligtvis tryckt tillkännagifvande om teatralisk representation, konsert, musikalisk soaré, o. s. v. [Affiche.]

AFFISCHERA, v. a. (föga brukl.) Låta påskina. [Affichera.]

AFFISKA, v. a. (skämtv., föga brukl.) Se *Aflura.*

AFFIX, -ix, n. (gram.) Småord, som tillägges i slutet af andra ord.

AFFJÄDRA, v. a. 1. Bortrycka fjädrarna af (en lefvande fågel). — *Affjädrande*, n. 4.

AFFJÄLLA, v. a. 1. Borttaga fjällen ifrån. *A. en fisk.* — V. n. o. *A. sig*, v. r. Fälla fjällen. — *Affjällande*, n. 4. o. *Affjällning*, f. 2.

AFFLISA, v. a. 1. Aflossa, frånskilja i form af flisor. — *A. sig*, v. r. Affalla i form af flisor.

AFFLOTTA, v. a. 1. Genom flottning bortföra.

AFFLYGLA, v. a. 1. (jäg.) Säges, då vid skallgång drefvets flyglar efter fasta halten få gå fortare framåt än midten.

AFFLYTA, v. n. 3. (böjes som *Flyta*) Flyta bort ifrån ett ställe. *Vattnet a-ter ifrån ängen.* — Äfv. *Flyta áf.* — *Afflytande*, n. 4. o. *Afflytning*, f. 2.

AFFLYTTA, v. a. o. n. 1. (lagt.) Flytta från ett ställe. — *Afflyttande*, n. 4. o. *Afflyttning*, f. 2.

AFFLÅ, v. a. 2. Afdraga hel den fastsittande betäckningen på en kropp, ett ämne. *A. huden af en oxe, skinnet af en katt. A. en strumpa.* — Äfv. *Flå áf.* — *Syn.* Se *Afdraga.* — *Afflående*, n. 4.

AFFLÄKTA, v. a. 1. Bortfläkta från ytan af något. — Afv. *Fläkta áf.*

AFFLÅNGA, v. a. 2. Bortrycka stora, långa, jemna stycken ifrån ytan af något. — Åfv. *Flånga áf.* — *Afflångande*, n. 4. o. *Afflångning*, f. 2.

AFFLÖDA, v. n. 1. Flöda bort ifrån en rymd, ett ställe. — Åfv. *Flöda áf.*

AFFNASA, v. a. 1. Borttaga fnaset ifrån något. — Åfv. *Fnasa áf.*

AFFÖRA, v. a. 1. (fig. fam.) Visa från sig, bortköra, göra sig af med. *A. någon med ovett.* Åfv. *Fora áf.* — *Syn.* Se *Affärda.*

AFFORDRA, v. a. 1. Fordra, att någon aflemnar en sak. *A. en person betalning för emottagna varor.* — *Affordran*, f. sing. indef. *Affordrande*, n. 4. o. *Affordring*, f. 2.

AFFORMA, v. a. 1. 1) Taga aftryck af en hård kropp i ett mjukt ämne. *A. modeller i vax, i gips, i gjutsand, i lera.* — 2) Af ett mjukt ämne, isynnerhet lera eller gips, bilda modellen till ett konstverk. — Åfven, men mindre brukligt, *Forma áf.* — *Affarmande*, n. 4.

AFFORMNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afformar. — 2) Sjelfva det afformade.

AFFORSA, v. n. 1. Forsande afflyta. — Åfv. *Forsa áf.* — *Afforsande*, n. 4.

AFFORSLA, v. a. 1. Genom forsling bortföra. — Åfv. *Forsla áf.* — *Syn.* Se *Sända.* — *Afforslande*, n. 4. o. *Afforsling*, f. 2.

AFFRAKTA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom fraktning bortföra. — *Affraktande*, n. 4. o. *Affraktning*, f. 2.

AFFRYSA, v. n. 3. (böjes som *Frysa*) Förstöras af frost. Säges om plantväxter. *Potatiskålen har affrusit.* — *Affrysande*, n. 4.

AFFRÄTA, v. a. 2. 1) Genom frätning aflossa, borttaga. — 2) Fräta något så, att det går af. — Åfv. *Fräta áf.* — *Affrätande*, n. 4.

AFFRÖA SIG, v. r. 1. Släppa frön ifrån sig. — Åfv. *Fröa áf sig.* — *Affröande*, n. 4.

AFFUKTA, v. a. 1. Fullända fuktningen af något. — *Affuktande*, n. 4. o. *Affuktning*, f. 2.

AFFYRA, v. a. 1. (om eldvapen) Se *Afbränna*, 4. — Åfv. *Fyra áf.* — *Syn.* Se *Afskjuta.* — *Affyrande*, n. 4. o. *Affyring*, f. 2.

AFFÅNGA, v. a. 1. 1) (föga brukl.) Fånga, borttaga något ifrån någon. — 2) (jäg.) Uppskära halspulsådern på djur.

AFFÄLLA, v. a. 2. Nedfälla något ifrån ett föremål. *A. qvistar af träden.* — Åfv. *Fälla áf.* — *Affällande*, n. 4. o. *Affällning*, f. 2.

AFFÄLLIG, a. 2. Som affallit ifrån troslära, system, parti eller öfverhet. *A. ifrån lutherska läran. A-a undersåter.*

AFFÄLLIGHET, f. 3. 1) Benägenhet att göra affall (bem. 2 o. 3). — 2) Affall. — 3) Tillstånd, då man är affällig.

AFFÄLLING, m. 2. En, som affallit ifrån troslära, system, parti. — *Syn.* Affallen, Apostat, Renegat. — Brukas äfv. stundom i mening af affällig undersåte.

AFFÄR, -ä'r, m. 3. 1) Göromål, uträttning, angelägenhet i allmänna lifvet, då man har att uppgöra något med andra, helst då det kan blifva föremål för juridisk eller moralisk granskning. *Jag har en vigtig a. att uppgöra. Hafva a-er med någon. Sköta sina egna, andras a-er. En kinkig, smutsig, farlig a.* — *Syn.* Se *Göromål.* — 2) Handelsföretag, afslutning, uppgörning rörande köp eller försäljning af varor. *En vinstgifvande a. Hafva vidsträckta a-er. Draga sig ifrån a-erna.* — 3) (i plur.) Förmögenhetsvilkor. *Hans a-er äro goda, dåliga, stå på goda, klena fötter.* — 4) Händelse. *En ledsam a.* — 5) (milit.) Träffning. — 6) (fig.) *Göra a., mycken a. af någon eller något,* anse vigtig, betydande, lägga vigt på.

AFFÄRD, c. 3. 1) Afresa (ridande, åkande eller till sjös; ej till fots). Ordet brukas i mera högtidlig stil. — 2) (fig.) Död, dödssätt. — 3) (skämtv. o. fam.) *Få en snöplig a.*, afvisas på ett snöpligt sätt.

AFFÄRDA, v. a. 1. 1) Afsända någon på väg till en ort, i ett vigtigt ärende, sedan man försett honom med nödiga dokumenter, bref, depescher, o. s. v. *A. ett sändebud, en kurir.* Ordet kan ej väl brukas om ett bud, som endast medför muntliga helsningar eller uppdrag. I embetsstil brukas äfv. *A. bref, skrifvelser,* o. s. v. — *Syn.* Se *Sända.* — 2) (fig. i föraktlig mening) Afvisa, bortvisa, affora. *Han blef a-d med det besked, att . . . Han kom till mig och var ovettig, men jag a-de honom snart.* — 3) (fig.) Göra färdig, sluta. *A. ett arbete.* — 4) (fig.) Döda. *Efter en lång strid a-ade han ändtligen sin fiende med en stöt tvärs igenom lifvet.* — 5) (fig.) Segrande vederlägga. *A. någon med ett grundligt svar. A. ens argumenter med segrande skäl.* — *Affärdande*, n. 4.

AFFÄRGA, v. a. 1. (mindre brukl.) Fullända färgningen af något. *A. ett tyg.* — V. n. (mindre brukl.) Färga af sig. — *Affärgande*, n. 4. o. *Affärgning*, f. 2.

AFFÄRJA, v. a. 1. På färja bortföra. — *Affärjande*, n. 4.

AFFÄRSBREF, n. 5. Bref, som handlar om enskilta affärer.

AFFÄRSBYRÅ, m. 3. Inrättning för ombesörjande af andras angelägenheter, såsom rättegångars utförande, afslutande af egendomsköp, skriftliga handlingars uppsättande, o. s. v.

AFFÄRSKARL, m. 2. 1) En, som har många affärer att sköta. — 2) En, som är öfvad i affärers skötande.

AFFÄRSKÄNNEDOM, m. 2. sing. Erfarenhet i enskilta affärers skötande.

AFFÄRSMAN, m. 5. pl. — *män.* 1) Se *Affärskarl.* — 2) En, som har en annan persons affärer om hand (homme d'affaires). *Herr N. är grefvinnans a.*

AFFÄRSVÄG, m. 2. Brukas blott i det adverbiala uttrycket: *I a.*, i fråga om, i afseende på affärer.

AFFÖDA, f. 1. sing. Afkomlingar af menniskor eller djur. Nyttjas numera sällan om menniskor, och då vanligtvis i föraktlig bemärkelse. (fig.) *Huggormars a.*, ondskefullt slägte. — *Syn.* Se *Afkomma.*

AFFÖLJA, v. n. 2. (i affärsstil) Förekommer i föråldrade talesättet: *Låta a.*, öfversända, öfverstyra, t. ex.: *låta en summa a. till någon.* — *Afföljande*, n. 4. (föråldr.)

AFFÖRA, v. a. 2. 1) Föra bort. *A. de sårade från stridsfältet. A. fångar till en fästning.* — 2) (i räkenskapsväg) Såsom inbetald uppteckna en summa, införa i Credit. — 3) (milit.) *A. ur rullorna*, utesluta någon ifrån krigstjensten utan formligt afsked. — 4) (läk.) Genom dertill egnade medel rensa magen ifrån (stockade, osunda, osmälta ämnen, o. s. v.) *Genom laxativ a. kruditeter ur magen.* Brukas ofta absolut, t. ex.: *Att a. är bästa medlet i denna sjukdom.* —

Äfv. *Föra áf* (utom i bem. 4.). — *Afförande*, n. 4. (i alla bem.) o. *Afföring*, f. 2. (helst i bem. 3. o. 4.).

AFFÖRANDE, a. p. 1. (läk.) *A. medel*, som rensar magen.

AFFÖRINGSMEDEL, n. 5. (läk.) Se föreg. — *Syn.* Afförande medel, Laxativ, Purgativ.

AFFÖSA, v. a. 2. Se *Bortfösa*. — Äfv. *Fösa áf*. — *Affösande*, n. 4.

AFGARFVA, v. a. 1. Sluta garfningen af någon viss mängd hudar, som på samma gång beredas. — *Afgarfvande*, n. 4. o. *Afgarfning*, f. 2.

AFGE, förkortad form af verbet *Afgifva*.

AFGIFT, f. 3. En summa penningar eller vissa varor, som till följe af stadgande eller åtagen skyldighet måste erläggas för åtnjutandet af någon förmån. *A. för arrende, för brännvinsbränning, vid inträdet i en orden, vid passerandet af ett slussverk, en bro, o. s. v.* — *Syn.* Se *Skatt*. — *Ss. A-sbelopp*, — *sberäkning*, — *sförhöjning*, m. fl.

AFGIFTSPROCENT, m. 3. Afgift, beräknad efter hundradet af förmögenhet eller inkomst.

AFGIFVA, v. a. 3. (böjes som *Gifva*) 1) (mindre brukl.) Gifva från sig, lemna. — *Syn.* Se *Gifva*. — 2) (i embetsmannastil) Till vederbörande myndighet lemna eller insända (förklaring, svar, utlåtande, berättelse, o. s. v.). — *Afgifvande*, n. 4.

AFGJORD, a. p. 2. 1) Beslutad, bestämd, gifven. *Det är en a. sak, att det lyckas. Taga för a-t, att så sker.* — 2) Obestridlig, fullkomlig. *A. sanning. A. motvilja för någon.*

AFGJORDT, adv. Bestämdt, onekligen.

AFGJUTA, v. a. 3. (böjes som *Gjuta*) Genom gjutning i form, efter modell, afbilda. — Äfv. *Gjuta áf*. — *Afgjutande*, n. 4.

AFGJUTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afgjuter. — 2) Den afgjutna pjesen.

AFGLESNA, v. n. 1. (föga brukl.) Småningom glesna. — *Afglesnande*, n. 4.

AFGLIDA, v. n. 3. (böjes som *Glida*) Glida ned ifrån ytan af något. — Äfv. *Glida áf*. — *Afglidande*, n. 4.

AFGLÄTTA, v. a. 1. (tekn.) Genom glättningsverktyg göra fullkomligt glatt. — Äfv. *Glätta áf*. — *Afglättande*, n. 4.

AFGLÖDGA, v. a. 1. Genom glödgning afskilja. — Äfv. *Glödga áf*. — *Afglödgande*, n. 4. o. *Afglödgning*, f. 2.

AFGLÖMMA, v. a. 2. Småningom glömma. — Äfv. *Glömma áf*. — *Afglömmande*, n. 4.

AFGNAGA, v. a. 3. 1) Gnaga bort ifrån ytan af något. *A. köttet af benen.* — Äfven säges: *A. ett ben*, d. v. s. Gnaga bort och förtära det sista ätbara derpå. — 2) Medelst gnagning småningom afskära. *A. ett rep.* — Äfv. *Gnaga áf*. — *Afgnagande*, n. 4. o. *Afgnagning*, f. 2.

AFGNIDA, v. a. 3. (böjes som *Gnida*) 1) Genom gnidning borttaga från ytan af något. *A. rosten af en sax.* — 2) Genom gnidning rengöra. — 3) Gnida något så hårdt, att det brytes af. — Äfv. *Gnida áf* (i bem. 1. o. 3.). — *Afgnidande*, n. 4. o. *Afgnidning*, f. 2.

AFGNO, v. a. 2. Se *Afgnida*. — Äfv. *Gno áf*. — *Afgnoende*, n. 4.

AFGNUGGA, v. a. 1. Genom gnuggning borttaga från ytan af något. *A. smutsfläckar ifrån en rock.* — Äfv. *Gnugga áf*. — *Afgnuggande*, n. 4. o. *Afgnuggning*, f. 2.

AFGRAVERA, v. a. (tekn.) Genom gravering afbilda. — Äfv. *Gravera áf*. — *Afgraverande*, n. 4. o. *Afgravering*, f. 2.

AFGRENA, v. a. (föga brukl.) Skilja grenarna från (t. ex. ett träd).

AFGRUND, m. 3. 1) Vidt och stort (egentl. bottenlöst) djup. *En a. emellan klippor. Hafvets a.* — 2) Nyttjas i fig. mening, för att beteckna en öfverdrifven grad af känslor, passioner, o. s. v. *En a. af last, af brott, af olyckor, af jemmer och nöd.* — 3) (fig.) Helvete. *A-ens furste. En a-ens ande, engel. A-ens straff, qval.* — *Ss. A-sande*, — *seld*, — *sfoster*, — *sfurste*, — *splåga*, — *sqval*, — *ssmärta*, — *sstraff*.

AFGRUNDSBROTT, n. 5. (poet.) Rysligt brott.

AFGRUNDSHÄR, m. 2. (poet.) Afgrundsandarnes skara.

AFGRUNDSDJUP, n. 5. 1) Bottenlöst djup. — 2) (poet.) Helvete.

AFGRUNDSLÅGA, f. 1. (poet.) Brottslig begärelse.

AFGRUNDSLÖJE, n. 4. (poet.) Löje, liknande afgrundsandarnes.

AFGRUNDSPORT, m. 2. Se *Helvetesport*.

AFGRUNDSTANKE, m. 2. pl. — *tankar*. (poet.) Tanke, som tyckes vara fostrad af afgrundens makter.

AFGUD, m. 2. 1) Falsk, inbillad gud. *Hedningarne dyrka a-ar.* — 2) Beläte, bild, stod, som föreställer en falsk gud. — 3) (fig.) Person, som alltför öfverdrifvet hyllas, älskas, beundras. *Hon är hans allt, hans a. Napoleon har varit mångas a.* — *Ss. A-aaltare*, — *abeläte*, — *abild*, — *aoffer*, m. fl.

AFGUDA, v. a. 1. (fig.) Öfverdrifvet hylla, älska, beundra.

AFGUDADYRKAN, f. sing. indef. Tro på afgudar och deras dyrkan.

AFGUDADYRKARE, m. 5. En, som dyrkar afgudar.

AFGUDAHUS, n. 5. Se *Afgudatempel*.

AFGUDAPREST, m. 3. En man, som förestår en hednisk gudstjenst och sköter afgudaoffren.

AFGUDASVAR, n. 5. Se *Orakelsvar*.

AFGUDATEMPEL, n. 5. Offentlig byggnad, hvaruti afgudar dyrkas och deras bilder äro uppställda.

AFGUDERI, n. 3. 1) Falska gudars dyrkande. — 2) (fig.) Öfverdrifven kärlek eller beundran, som egnas en person eller sak.

AFGUDISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på afgudadyrkan. — 2) (fig.) Som liknar afgudadyrkan. *A. kärlek.*

AFGULNA, v. n. 1. Småningom gulna.

AFGUNGA, v. a. 1. Genom gungning afbryta. *A. ett bräde.* — Äfv. *Gunga áf*.

AFGÅ, v. n. 2. (böjes som *Gå*) 1) Afresa, fara, skickas ifrån något ställe. *Låta ett bud, en skrifvelse a. till honom. Fartyget afgick i går. Posten afgår i morgon.* (Fig.) *Med döden a.*, aflida. — 2) Lemna tjenst, embete. *Han ämnar med första a. från sin syssla.* — 3) (med.) Genom uttömning bortgå ur kroppen. — 4) Minskas i qvantitet och vigt (helst vid beredning eller tillverkning). *Under smältningen a-r alltid något af metallerna.* — 5) Afdragas i räkning. *På ell. från denna summa a-r omkostnadsbeloppet.* — Mindre väl *Gå áf*. — *Afgående*, n. 4.

AFGÅNG, m. 2. 1) Afresa, bortfarande, bortskickande från något ställe. *Vid budets, brefvets, fartygets, postens a. A. ifrån skolan till gymnasium.* (Fig.) *A. med döden*, död, frånfälle.

— 2) Afträde från tjenst, embete. — 3) (med.) Bortgående ur kroppen genom uttömning. *A. af urin, af blod, af maskar ifrån en sjuk.* — 3) Minskning i qvantitet och vigt (helst vid beredning eller tillverkning). *A. på mynt genom nötning. A. på spånad. A. på metall under arbetningen.* — 4) Afsättning af varor i handeln. *Denne köpman har god a. på sina varor. Varorna sakna all a.* — 5) (skämtvis) Åtgång. *Punschen hade en strykande a.* — *Ss. A-s-dag, — sort, — stid, — stimma.*

AFGÅNGEN, a. p. 2. neutr. — *et.* 1) Som afgått ifrån tjenst, embete, o. s. v. — 2) (fig.) *Med döden a.*, afliden.

AFGÅNGSBETYG, n. 5. Kunskapsbetyg, som lemnas en studerande vid dess afgång ifrån ett lägre undervisningsverk till ett högre.

AFGÄLD, c. 3. (lagt.) Årlig afgift, som erlägges för besittning af jordegendom eller begagnande af annans rättighet. — *Syn.* Afrad, Ränta.

AFGÄLDA, v. a. 1. (föga brukl.) Betala. *A. en skuld.*

AFGÄNGA, v. a. 1. Sluta att göra gängor på något.

AFGÄRDA, v. a. 1. (kameral.) 1) (föråldr.) Genom gärdesgård eller annan stängsel afskilja ett stycke mark ifrån ett annat. *A. en åkerteg ifrån gärdet.* — *Syn.* Afhägna. — 2) Genom inhägnad afskilja en lägenhet ifrån bolbyns ägor. *A. en by, ett hemman.* — *Syn.* Inhägna. — *Afgärdande*, n. 4. o. *Afgärdning*, f. 2.

AFGÄRDA, a. 1. oböjl. (kameral.) *A. by, hemman*, som på bolbys utmark blifvit upptagna. — *Ss. A-by, — hemman.*

AFGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) 1) Bringa något till ett visst slut, afsluta. *Låtom oss a. saken i godo. A. en träta, en tvist med vapen i hand. Ett kast, ett flytt, som afgör spelet.* — 2) Besluta, bestämma. *Hvad har man afgjort vid sammankomsten? Denna händelse afgjorde landets öde.* — 3) Afdöma. *A. en sak, en fråga, ett mål genom slutlig dom.* — *Afgörande*, n. 4.

AFGÖRANDE, a. p. 1. Som afgör, ger utslag (vid omröstning, i tvist, fråga, strid, o. s. v.). *A. röst, bevis, inkast. A. seger. A. ton. A. ögonblick.* — *Syn.* Se *Vigtig.*

AFGÖRDLA, v. a. 1. (föga brukl.) Taga gördeln af någon.

AFHACKA, v. a. 1. 1) Genom hackning dela i tu. *A. ett stycke socker.* — 2) Genom hackning borttaga, afskilja (en del ifrån ett helt). *A. topparna af granris.* — Åfv. *Hacka åf.* — *Afhackande*, n. 4. o. *Afhackning*, f. 2.

AFHAKA, v. a. 1. 1) Nedtaga, aflyfta (ring, ögla, o. s. v. eller något som dermed är fästadt) ifrån hake, krok, spik, o. s. v. *A. ett fönster*, lyfta ett fönster af hakarna. — 2) Från en fastsittande ring, ögla, o. s. v., nedtaga, aflyfta något, som med hake, krok o. s. v. dervid är fästadt. — Åfv. *Haka åf.* — *Afhakande*, n. 4. o. *Afhakning*, f. 2.

AFHALKA, v. n. 1. Glida ned af en hal och sluttande yta. — Åfv. *Halka åf.* — *Afhalkande*, n. 4. o. *Afhalkning*, f. 2.

AFHAMRA, v. a. 1. Hamra något så hårdt, att det brister af. — Åfv. *Hamra åf.* — *Afhamrande*, n. 4. o. *Afhamring*, f. 2.

AFHANDLA, v. a. 1. 1) I tal eller skrift framställa ett ämne och betrakta det ifrån alla sidor, i afsigt att uttömma hela dess innehåll. *A. ett ämne, en fråga, i en skrift* (afhandling), *i ett tal, i en akademisk disputation. A. en fråga i en rådplägande församling.* — 2) Underhandla om. *A. ett köp.* — *Afhandlande*, n. 4.

AFHANDLING, f. 2. 1) Handlingen, då man afhandlar. — 2) Skrift, hvaruti ett ämne, en fråga afhandlas. *En lärd a. Han har skrifvit en a. om utdunstningen.* — 3) Öfverenskommelse, aftal, efter skedd underhandling.

AFHANKA, v. a. 1. 1) Genom hankning aflossa (snöre, tåt, garn o. s. v.) från något. — Åfv. *Hanka åf.* — *Afhankande*, n. 4. o. *Afhankning*, f. 2.

AFHARKA, v. a. 1. 1) Genom harkning bortrensa (gräs, ogräs, o. s. v.). — 2) Fullborda harkningen af något. *A. en trädgårdsgång.* — Åfv. *Harka åf.* — *Afharkande*, n. 4. o. *Afharkning*, f. 2.

AFHASPLA, v. a. Se *Afhärfla.*

AFHATTA, v. a. 1. (föga brukl.) Taga hatten af (t. ex. sädesskylar).

AFHEMTA, se *Afhämta.*

AFHISSA, v. a. 1. Genom hissning lyfta något ned af (t. ex. ett fartyg, o. s. v.). — Åfv. *Hissa åf.* — *Afhissande*, n. 4. o. *Afhissning*, f. 2.

AFHJELPA, v. a. 2. o. 3. (böjes som *Hjelpa*) 1) Hjelpa någon att komma ned af (t. ex. en häst). I denna bem. säges bättre *Hjelpa åf.* — 2) Lemna hjelp emot, afskaffa något förhandenvarande ondt. *A. behof, missbruk, olägenheter, svårigheter. A. ens klagomål*, skaffa någon rättvisa i anledning af dess klagan. — *Afhjelpande*, n. 4.

AFHJELPLIG, a. 2. Som kan afhjelpas.

AFHOPPA, v. n. 1. Hoppa ned af något. — Åfv. *Hoppa åf.* — *Afhoppande*, n. 4.

AFHUGGA, v. a. 3. (böjes som *Hugga*) 1) Genom huggning tvärs öfver skilja en sammanhängande kropp i två delar. *A. ett vedträ, en stock. A. ett växande träd.* — 2) Genom huggning afskilja en del ifrån det hela. *A. grenarna af ett träd.* — 3) Hugga något i ändan, så att det blir kortare. — Åfv. *Hugga åf.* — *Afhuggande*, n. 4. o. *Afhuggning*, f. 2.

AFHVÄLFVA, v. a. 2. (mindre brukl.) Hvälfva någonting så, att det faller ned ifrån öfre ytan af ett föremål. — Åfv. *Hvälfva åf.* — *Afhvälfvande*, n. 4.

AFHVÄSSA, v. a. 2. 1) Väl hvässa. — 2) Fullända hvässningen af något. — Åfv. *Hvässa åf.* — *Afhvässande*, n. 4. o. *Afhvässning*, f. 2.

AFHYFLA, v. a. 1) Medelst hyfvel göra jemn och glatt. *A. en planka, ett bräde, ett golf.* — 2) Borthyfla. *A. ojemnheter, qvistknölar ifrån ett bräde. A. en uppstående kant på en golftilja.* — 3) Hyfla något så, att det blir tunnare eller smalare. — 4) (fig. föga brukl.) Lära någon bättre seder. — Åfv. *Hyfla åf* (utom i bem. 4). — *Afhyflande*, n. 4. o. *Afhyfling*, f. 2.

AFHYFSA, v. a. 1. Se *Hyfsa.*

AFHYSA, v. a. 2. (kameral.) *A. ett hemman*, nedtaga byggnaderna derå och lägga dess ägor under bruket af ett annat, som svarar för dess räntor och skattebesvär. *A. en åbo*, skilja honom ifrån åborätten till ett hemman. — *Afhysande*, n. 4. o. *Afhysning*, f. 2.

AFHÅLL, n. 5. (sjöf.) Den kraft, som vid halning af ett tåg hindrar dess tillbakalöpande.

AFHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) 1) Hindra någon ifrån att närma sig, hålla aflägsnad ifrån. *A. en mötande båt med båtshake. A.*

hönsen ifrån trädgården. — 2) (fig.) Hindra någon ifrån att deltaga uti, att öfverlemna sig åt eller göra något. *A. någon ifrån dåligt sällskap, ifrån spel. A. någon ifrån att för mycket söka nöjen.* — 3) (mindre brukl.) Älska. Bättre *Hålla åf,* som äfven (i sjömansstil) brukas i bem. 1., men ej i bem. 2. — *A. sig,* v. r. *A. sig ifrån,* neka, förbjuda sig bruket, nöjet, njutningen af något. *A. sig ifrån vin, ifrån kortspel, dans, fell, o. s. v. A. sig ifrån att dricka.* — *Afhållande,* n. 4.

AFHÅLLEN, a. p. 2. neutr. — *et.* Älskad, omtyckt.

AFHÅRA, v. a. 1. (föga brukl.) Taga bort håret ifrån ytan af något. — *A. sig,* v. r. Släppa från sig håret. Bättre *Håra åf sig.* — *Afhårande,* n. 4. o. *Afhårning,* f. 2.

AFHÄCKLA, v. a. 1. 1) Fullända häcklingen af något. — 2) Genom häckling lossa, lösbryta. *A. en häcklepinne.* — *Afhäcklande,* n. 4. o. *Afhäckling,* f. 2.

AFHÄFVA, v. a. 2. o. 3. Häfva någonting så, att det faller ned ifrån öfre ytan af ett föremål. — Äfv. *Häfva åf.* — *Afhäfvande,* n. 4. o. *Afhäfning,* f. 2.

AFHÄKTA, v. a. 1. 1) Aflossa något, som blifvit påhäktadt. — 2) Brukas äfv. stundom i samma mening som *Afhaka;* se d. o. — Äfv. *Häkta åf.* — *Afhäktande,* n. 4. o. *Afhäktning,* f. 2.

AFHÄLLA, v. a. 2. 1) Ur ett kärl hälla bort en del af den deruti innehållna vätskan. *Af blandningen a-lles ett qvarter.* — 2) (kem.) Sakta och med den varsamhet, att intet spilles, hälla en vätska ur ett kärl i ett annat; äfv. hälla bort det våta ur ett kärl, så att endast fällningen stannar qvar. — Äfv. *Hälla åf.* — *Afhällande,* n. 4. o. *Afhällning,* f. 2.

AFHÄMTA, v. a. 1. På grund af rättighet eller öfverenskommelse, antingen sjelf eller genom andra, från ett ställe hemföra person eller sak. *A. sin familj ifrån landet. A. varor hos herr N. A. flyttgods ifrån staden till sin landtegendom.* — Mindre brukligt *Hämta åf.* — *Syn.* Se *Hämta.* — *Afhämtande,* n. 4. o. *Afhämtning,* f. 2.

AFHÄNDA, v. a. 2. Under sken af lag, eller genom list och försåt, beröfva någon den rättmätiga besittningen af något. *A. någon hela hans egendom. A. någon lifvet genom försåt.* — *A. sig,* v. r. Afträda något, hvartill man äger rättighet. *Han a-nde sig hälften af sin förmögenhet, till förmån för sin dotter, då hon trädde i gifte. A. sig lifvet,* taga lifvet af sig. — *Afhändande,* n. 4.

AFHÄNDELIG, a. 2. Som kan afhändas.

AFHÄNGIG, a. 2. Underkastad en annans vilja eller godtycke. Ordet brukas helst om folk och stater. *A. af Turkiet.* — *Syn.* Se *Beroende,* a.

AFHÄNGIGHET, f. 3. Egenskapen att vara afhängig. *Landets a. af England.* — *Syn.* Se *Beroende,* n.

AFHÄRFLA, v. a. 1. 1) Afnysta (garn, o. s. v.) från en härfvel. — 2) (helst absolut) Afnysta allt garnet o. s. v. från (härfveln). *Skynda dig att a.* — Äfv. *Härfla åf.* — *Afhärflande,* n. 4. o. *Afhärfling,* f. 2.

AFHÖLJA, v. a. 2. 1) Borttaga något höljande från (person eller sak). *A. en liggande. A. en staty.* — *Syn.* Se *Blotta.* — 2) Från person eller sak borttaga (något, som höljer). *A. täcket af en sofvande.* — 3) (fig.) Blotta, lägga i öppen dag. *A. ens fel, brister, svagheter.* — Äfv. *Hölja åf.* — *Afhöljande,* n. 4. o. *Afhöljning,* f. 2.

AFHÖRA, v. a. 2. 1) Höra ända till slut (om tal, föredrag, vittnesmål, o. s. v.) *A. någon uppmärksamt. A. vittnen. A. en predikan, en föreläsning, ett vittnesmål.* — *Syn.* Se *Höra.* — 2) (fam.) Få veta, inhämta underrättelser. *Jag har derom ingenting a-ört ifrån Upsala, från herr N.* I denna bem. brukas allmännare *Höra åf.* — *Afhörande,* n. 4 (i bem. 1.).

AFJAGA, v. a. 1. (jäg.) Se *Afdrifva,* 2. — *Afjagande,* n. 4. o. *Afjagning,* f. 2.

AFJEMKA, v. a. 1. Småningom jemka.

AFJEMNA, v. a. 1. Småningom jemna. — Äfv. *Jemna åf.* — *Afjemnande,* n. 4.

AFJEMNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afjemnar. — 2) Sjelfva det afjemnade.

AFKAMMA, v. a. 1. 1) Genom kamning borttaga lösa hår, orenlighet o. s. v. från (t. ex. hufvudet). — 2) Kamma bort. *A. dam, orenlighet.* — 3) Genom kamning bortrycka. *Du kammar så häftigt, att du a-r allt håret.* — Äfv. *Kamma åf.* — *Afkammande,* n. 4. o. *Afkamning,* f. 2.

AFKANTA, v. a. 1. 1) Taga bort kanten ifrån något. *A. en sten.* — 2) Från någonting borttaga (det yttersta, som utgör kanten deraf). *A. kransen på en tårta.* — Äfv. *Kanta åf.* — *Afkantande,* n. 4. o. *Afkantning,* f. 2.

AFKAPA, v. a. 1. (föga brukl., skämtv.) Genom våld eller bedrägeri fråntaga. *Han har a-t mig tio riksdaler.* — Bättre *Kapa åf.*

AFKAPPA, v. a. 1. (sjöt.) Afhugga. *A. ett ankartåg, en mast.* — Äfv. *Kappa åf.* — *Afkappande,* n. 4. o. *Afkappning,* f. 2.

Anm. Ordet skrifves af somliga *Afkapa.* Jfr. *Kappa,* v. a.

AFKARDA, v. a. 1. 1) Genom kardning afbryta (t. ex. en pinne på en karda). — 2) (föga brukl.) Fullända kardningen af ett visst qvantum. — Äfv. *Karda åf* (i bem. 1.). — *Afkardande,* n. 4. o. *Afkardning,* f. 2.

AFKASTA, v. a. 1. 1) Kasta ned. *Hästen a-de sin ryttare.* — 2) Hastigt aflägga, nedlägga från sig. *A. sina kläder. A. bördan.* (Fig.) *A. oket,* befria sig ifrån en träldom, ett tryckande tvång. — 3) (fig.) Gifva i inkomst, i ränta (om fast egendom). *Detta hus a-r tio procent, 6000 R:dr om året.* — *Syn.* Inbringa, Rendera, Afränta, Gifva. — Äfv. *Kasta åf* o. *Kasta åf sig.* — *Afkastande,* n. 4. (i bem. 1. o. 2.).

AFKASTNING, f. 2. 1) Handlingen, då någon eller något afkastar (i bem. 1. o. 2.). — 2) Årlig behållning af fast egendom. *Landtmannen lefver af a., tillverkaren och arbetaren af förtjenst, handlanden af vinst. Hemmanet, huset ger 6 procents a., 600 R:dr i a.* — *Syn.* Ränta, Afkomst, Inkomst.

AFKEDJA, v. a. 1. (föga brukl.) Lossa från kedjan. *A. en hund.*

AFKILA, v. n. 1. (fam.) Fort och vigt springa bort. Bättre *Kila åf.*

AFKIMMA, v. a. 1. (tunnb.) Slå kimmarna af (en tunna, o. s. v.). — *Afkimmande,* n. 4.

AFKLAGA, v. a. 1. Genom klagomål få bort eller afskaffad. *A. en sökande från förslaget. A. ett missbruk, ett monopol, olagligheter, för hög beskattning, en lag, en förordning, o. s. v.* — Äfv. *Klaga åf* (ej om personer). — *Afklagande,* n. 4.

AFKLAPPA, v. a. 1. (boktr.) Medelst borste taga korrektur-aftryck af något, som skall tryckas, men ännu icke blifvit slutadt i press. *A. ett korrektur, en kolumn, ett ark, en spalt.* — Äfv. *Klappa áf.* — *Afklappande*, n. 4. o. *Afklappning*, f. 2.

AFKLARA, v. a. 1. Småningom klara. — Äfv. *Klara áf.* — *Afklarande*, n. 4. o. *Afklarning*, f. 2.

AFKLARNA, v. n. 1. Småningom klarna. — *Afklarnande*, n. 4.

AFKLIFVA, v. n. 3. (böjes som *Klifva*) 1) Klifva ned af något. — 2) (föga brukl.) Klifva bort. — Äfv. *Klifva áf* (i bem. 2. brukas nästan alltid denna form). — *Afklifvande*, n. 4.

AFKLIPPA, v. a. 2. 1) Med sax afskära. *A. håret af hufvudet på någon. A två alnar af ett tygstycke.* (Oegentl.) *A. ett ljus*, med ljussax putsa ett brinnande ljus. — 2) Genom klippning i papper, papp o. s. v. afbilda. *A. ett föremål, någons ansigte.* — 3) (fig.) Tvärt afbryta. *A. en persons tal.* — Äfv. *Klippa áf.* — *Afklippande*, n. 4. o. *Afklippning*, f. 2.

AFKLYFVA, v. a. 3. (böjes som *Klyfva*) Genom klyfning afskilja. — Äfv. *Klyfva áf.* — *Afklyfvande*, n. 4. o. *Afklyfning*, f. 2.

AFKLÄDA, v. a. 2. 1) Taga kläderna af någon. *Betjenten a-ädde honom rocken.* — 2) Taga alla kläderna, utom linnet, af någon. *Kammarjungfrun a-er henne alltid, när hon skall gå till sängs.* — 3) (fig.) Fråntaga, beröfva (med stöd af behörighet och rättmätigt). *A. en hög person dess värdighet och titlar.* — *A. sig*, v. r. 1) Taga kläderna af sig, antingen en del eller alla. *A. sig rock, väst och pantalonger. När han kom hem, a-ädde han sig och gick till hvila.* — 2) (fig.) Afsäga sig. *A. sig all blygsel, alla menskliga känslor.* — Äfv. *Kläda áf.* — *Afklädande*, n. 4. o. *Afklädning*, f. 2.

AFKLÄMMA, v. a. 2. 1) Genom klämning afbryta. — 2) Genom klämning afskilja en del ifrån ett helt. — Äfv. *Klämma áf.* — *Afklämmande*, n. 4. o. *Afklämning*, f. 2.

AFKNACKA, v. a. 1. 1) Genom knackning afbryta. — 2) Genom knackning afskilja en del ifrån ett helt. — Äfv. *Knacka áf.* — *Afknackande*, n. 4. o. *Afknackning*, f. 2.

AFKNAPPA, v. a. 1. Göra knappare, afminska, afkorta. *A. rationerna för soldaten.* Brukas äfv. neutralt, t. ex.: *han börjar a. på lönen, kosten, o. s. v.* — *Syn.* Se *Minska.* — Äfv. *Knappa áf.* — *Afknappande*, n. 4. o. *Afknappning*, f. 2.

AFKNAPRA, v. a. 1. Knaprande afäta något. *A. kanten på en hård skorpa.* — Äfv. *Knapra áf.*

AFKNIPA, v. a. 3. (böjes som *Knipa*) 1) Med tång o. d. afbryta (t. ex. en jerntråd). — 2) Med tång o. d. afbryta ändan af något eller skilja en del ifrån ett helt. — 3) Med fingrarna afnypa. — 4) (fig. fam.) Genom list och bedrägeri afhända. *Han afknep mig 10 R:dr.* — Äfv. *Knipa áf* (bättre i bem. 4.). — *Afknipande*, n. 4. o. *Afknipning*, f. 2.

AFKNYTA, v. a. 3. (böjes som *Knyta*) Genom knytning afskilja eller afslita. — Äfv. *Knyta áf.* — *Afknytande*, n. 4. o. *Afknytning*, f. 2.

AFKNÄCKA, v. a. 2. Genom knäckning afbryta. — Äfv. *Knäcka áf.* — *Afknäckande*, n. 4. o. *Afknäckning*, f. 2.

AFKNÄPPA, v. a. 2. 1) Aflossa någonting, som är påknäppt. — 2) Genom knäppning med fingret göra, att någonting häftigt far bort ifrån ytan af ett föremål. — 3) Genom knäppning afbryta. — Äfv. *Knäppa áf.* — *Afknäppande*, n. 4. o. *Afknäppning*, f. 2.

AFKOK, n. 5. (läk. o. kok.) Vätska, som blifvit afkokad af något ämne. *Göra a. på kamomillblommor.* — *Syn.* Se *Dekokt.*

AFKOKA, v. a. 1. (läk. o. kok.) Genom kokning i vatten utdraga saften, musten af ett ämne, en ört. — *Afkokande*, n. 4.

AFKOKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afkokar. — 2) Se *Afkok.*

AFKOLA (*o* har slutet ljud), v. n. 1. (fam.) Dö. Bättre *Kola áf.*

AFKOMLING, m. o. f. 2. En, som härstammar ifrån en viss uppgifven person eller slägt. *Gustaf Wasas a-ar. Hon är en a. af den urgamla Braheätten.* — *Syn.* Se *Ättling.* — Ordet brukas icke rätt väl i bem. af barn. Någon gång nyttjas det äfven om djur, isynnerhet hästar och hornboskap, vid stuterier och holländerier.

AFKOMMA, f. 1. sing. Afkomlingar af menniskor eller djur. — *Syn.* Afföda, Afvel, Efterkommande, Barn, Ättlingar.

AFKOMST, c. 3. sing. (föga brukl.) Se *Afkastning.*

AFKOPIERA, v. a. 1. Se *Kopiera.* — Afv. *Kopiera áf.* — *Afkopierande*, n. 4. o. *Afkopiering*, f. 2.

AFKOPPLA, v. a. 1. Taga (hundar) ur kopplet. — Äfv. *Koppla áf.* — *Afkopplande*, n. 4. o. *Afkoppling*, f. 2.

AFKORTA, v. a. 1. 1) Förminska i längd, göra kortare. *A. en klädning.* — 2) Göra afdrag af. *A. något på ens lön.* — 3) Förminska genom afdrag, inskränka. *A. ens lön, inkomster. A. den föreskrifna tiden för examens afläggande.* — Äfv. *Korta áf* (mindre väl i bem. 2. o. 3). — *Syn.* Se *Minska.* — *Afkortande*, n. 4. [Afkorrta.]

AFKORTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afkortar. — 2) Sjelfva det afkortade, afdragna. *Hundra R:drs a. på lönen.* — 3) (kameral.) Viss eftergift af räntor och utskylder. [Afkorrtning.]

AFKORTNINGSLÄNGD, f. 3. (kameral.) Förteckning öfver alla inom loppet af ett uppbördsår förefallande extraordinarie afkortningar.

AFKRATTA, v. a. 1. 1) Genom krattning jemna (t. ex. en trädgårdssäng). — 2) Genom krattning bortföra. *A. skräp ifrån en blomsterrabatt.* — Äfv. *Kratta áf.* — *Afkrattande*, n. 4. o. *Afkrattning*, f. 2.

AFKRYPA, v. n. 3. (böjes som *Krypa*) Krypa bort ifrån ytan af något. — Bättre *Krypa áf.* — *Afkrypande*, n. 4.

AFKRÄFVA, v. a. 2. (föga brukl.) Kräfva något af någon. *Han a-fde mig sin fordran.*

AFKRÖKA, v. a. 2. Genom krökning afbryta. — V. n. Göra en krökning, vika af. — Äfv. *Kröka áf* (i v. n. nästan ensamt brukligt).

AFKRÖKANDE, n. 4. Handlingen, då man afkröker.

AFKRÖKNING, f. 2. 1) Se *Afkrökande.* — 2) Krökning, krok. *Vid vägens a.*

AFKULLRA, v. a. 1. Genom kullrande aflägsna något ifrån ytan af ett föremål. — V. n. Med en kullrande rörelse lemna ytan af något. — Äfv. *Kullra áf.* — *Afkullrande*, n. 4. (för v. a.) o. *Afkullring*, f. 2. (för v. n.).

AFKUNNA, v. a. 1. Högtidligen uppläsa (dom, utslag eller lysning till äktenskap). — *Syn.* Afsäga. — *Afkunnande*, n. 4.

AFKYLA, v. a. 2. 1) Småningom minska värmen hos eller uti, småningom göra kallare. — *Syn.* Se *Svala.* — 2) (fig.) Minska (ett begär, o. s. v.). *A. ens passion, kärlek, vrede, ifver,* o. s. v. — Äfv. *Kyla áf.* — *Afkylande*, n. 4. o. *Afkylning*, f. 2.

AFKYLARE, m. 5. Se *Kylfat.*

AFKYSSA, v. a. 2. Se *Bortkyssa.*

AFKÅTA, v. a. (fam.) Se *Aftälja.* — *Afkåtande*, n. 4.

AFKÄMPA, v. a. 1. (föga brukl.) 1) Genomkamp och strid fråntaga. — 2) (fig.) Aftvinga.

AFKÖPA, v. a. 2. (mindre brukl.) Köpa något af någon. *Han har a-pt mig hästen, jag hade.*

AFKÖRA, v. a. 2. Se *Bortköra.* — Vanligare *Köra áf.*

AFLA, v. n. 1. (endast om qvinnor) Emottaga grundämnet eller fröet till ett foster. *Sedan qvinnan a-t.* (Fig.) *Sedan begärelsen hafver a-t, föder hon synden.* — V. a. 1) (om både män och qvinnor) Föda. *A. barn tillsammans. A. af sig,* föda (absolut), föröka sig. — 2) (lagt.) *A. gods,* förvärfva g.

AFLADDA, v. a. 1. Se *Urladda.* — *Afladdande*, n. 4. o. *Afladdning*, f. 2.

AFLAGRING, f. 2. (geol.) Olika ämnens afsättning i vissa likartade lager, det ena öfver det andra.

AFLAKTERA, v. a. 1. Se *Sugympa.* — *Aflaktering*, f. 2.

AFLANDE, n. 4. Handlingen, då man aflar (i aktiv mening).

AFLARFVA, v. n. 1. (skämtv., föga brukl.) Aflägsna sig med vacklande, ostadiga steg. Om barn, gamla och af sjukdom mycket försvagade personer. Allmännare: *Larfva áf.*

AFLASSA, v. a. 1. 1) Af hjul- eller släddon aflyfta, afbära, afföra hvad som varit lassadt derpå eller deruti. *A. varorna af vagnen, ur kärran, ur släden.* — 2) Befria (hjul- eller släddon) ifrån saker, som derpå eller deruti varit lassade. *A. en vagn.* — Äfv. *Lassa áf.* — *Aflassande*, n. 4. o. *Aflassning*, f. 2.

AFLASTA, v. a. 1. 1) Taga bördan, lasten af (lastdragande menniska eller djur). *A. en slaf, en åsna, en kamel.* — 2) (mindre egentl.) Se *Aflassa.* — 3) (sjöt.) *a*) Se *Urlasta.* — *b*) Afsända varor med ett fartyg. *Jag har a-t 100 tunnor säd med det fartyget.* — Äfv. *Lasta áf.* — *Aflastande*, n. 4. o. *Aflastning*, f. 2.

AFLASTARE, m. 5. Den, som med ett fartyg afsänder varor.

AFLAT, åvlatt, m. 3. sing. (hos katolikerna) 1) (Ursprungligen) Befrielse från kyrkobot, emot vissa yttre vilkor, såsom vallfart, deltagande i en korsfärd, goda verk och gerningar, penningars erläggande till något i och för kyrkan nyttigt ändamål, o. s. v. — 2) Syndernas förlåtelse, meddelad af påfven, sjelf eller genom ombud, i kraft af ett så kalladt aflatsbref, som betalades med penningar.

AFLATSBREF, n. 5. (kyrkoh.) Dokument, hvarigenom den person, som köpte detsamma, tillförsäkrades om syndernas förlåtelse.

AFLATSHANDEL, m. 2. sing. (kyrkoh.) Handel, som bedrefs med aflatsbref.

AFLATSKRÄMARE, m. 5. (kyrkoh.) Person, som af påfven eller någon hög prelat blifvit befullmäktigad att drifva handel med aflatsbref.

AFLATSKRAMERI, n. 4. Se *Aflatshandel.*

AFLEDA, v. a. 2. 1) Föra bort åt annat håll. *A. en flod. A. osunda vätskor ifrån en kroppsdel.* — 2) (fig.) Afvända. *A. en hotande fara.* — *Afledande*, n. 4. o. *Afledning*, f. 2.

AFLEDARE, m. 5. 1) Person, som afleder. — 2) (fys.) Verktyg, som afleder elektricitet eller åskan. Jfr. *Åskledare.*

AFLEDEN, se *Afliden.*

AFLEFVA, f. 1. (mest brukl. i plur.) 1) Lemning efter en död person. *En a. af, efter ett helgon. St. Eriks a-fvor.* — Jfr. *Relik.* — 2) (i allmänhet) Lemning, återstod.

AFLELSE, f. 3. Handlingen, då en qvinna aflar; fostrets första uppkomst. *J. Mariæ a.*

AFLEMNA, v. a. 1. 1) (i allmänhet) Gifva från sig, öfverlemna. *Vill du a. det här brefvet till herr N.?* — *Syn.* Se *Lemna.* — 2) (uti inskränkt mening) Öfverlemna något, som man förbundit sig att afstå, anskaffa eller förfärdiga. *A. köpta eller beställda varor till* ell. *åt någon.* — Äfv. *Lemna áf* (brukas dock endast familiert). — *Aflemnande*, n. 4. o. *Aflemning*, f. 2.

AFLENA, v. a. 1. Bortsmälta något ifrån en yta. Brukas mest i fråga om snö, is, o. d. *Tövädret har a-t snön ifrån taken.* — V. n. Bortsmälta genom inflytande af mildt väder. *Rimfrosten har a-t ifrån träden.* — Äfv. *Lena áf.*

AFLEVERERA, v. a. 1. Se *Aflemna.* — Äfv. (i lägre stil) *Leverera áf.* — *Aflevererande*, n. 4. o. *Aflevereriug*, f. 2.

AFLIDA, v. n. 3. (böjes som *Lida*) Lemna lifvet, dö. Brukas i städad stil, samt i lag- och affärsstil. — *Syn.* Se *Dö.* — *Aflidande*, n. 4.

AFLIDEN, a. p. 2. neutr. — *et.* Död. — S. m. o. f. Död person. Jfr. *Aflida.*

AFLIFVA, v. a. 1. 1) (i allmänhet) Taga lifvet af någon, döda. — 2) (i inskränkt bem.) Se *Afrätta.* — *Aflifvande*, n. 4.

AFLIG, a. 2. (föga brukl.) Se *Afvelsam.*

AFLINDA, v. a. 1. 1) Aftaga något, som är lindadt kring ett föremål. *A. bandet ifrån fingret.* — 2) Befria från något, som är omlindadt. *A. ett lindebarn. A. fingret.* — Äfv. *Linda áf.* — *Aflindande*, n. 4. o. *Aflindning*, f. 2.

AFLINDRA, v. a. 1. (föga brukl.) Småningom lindra.

AFLING, f. Handlingen, då man aflar. Säges i fråga om både man och qvinna.

AFLINGE, n. sing. (lagt.) Fast, förvärfd egendom. — Adjektivt säges äfven *A. jord, a. gods.*

AFLISMA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom lismeri afnarra.

AFLJUMMA, v. a. 1. Småningom ljumma.

AFLOCKA, v. a. 1. Genom lockande ord eller löften förmå någon att lemna från sig något. *A. någon en gåfva, samtycke till något, en bekännelse, en hemlighet.* — Äfv. *Locka áf.*

AFLOMA (*o* har slutet ljud), v. n. 1. (fam.) Bortgå skamflat, med sänkt hufvud och framåt lutande, släpande, något hastig gång. Brukas i föraktlig mening, vanligtvis om någon, som blifvit afvisad eller afsnäst. — Vanligare *Loma áf.*

AFLOPP, n. 5. 1) Vattens eller en vätskas bortrinnande. — *Syn.* Affall. — 2) Öppning, hvarigenom vatten eller en vätska bortrinner. *Genom dikning skaffa a. för vattnet ifrån en äng. Bereda a. åt stockade, osunda vätskor i kroppen.*

AFLOPPSDIKE, n. 4. Större dike, som emottager vattnet ifrån smärre tillöpande och tjenar till aflopp ifrån en mark.

AFLOSSA, v. a. 1. 1) Lösgöra något ifrån det, hvarvid det är fästadt. *A. hakremmen ifrån*

en mössa. A. en klyfta lök. — 2) Afskjuta. *A. ett gevär. A. ett skott.* — 3) Föra fraktgods af ett fartyg, o. s. v. *Jag har i dag a-t 100 tunnor spannmål.* — 4) Fullända lossningen af ett fartyg. — Äfv. *Lossa åf.* — *Aflossande,* n. 4. (i alla bem.) o. *Aflossning,* f. 2. (i bem. 3. o. 4.)

AFLOSSNA, v. n. 1. Blifva lös ifrån något. — Äfv. *Lossna åf.* — *Aflossnande,* n. 4.

AFLOTSA (*o* har slutet ljud), v. a. 1. Lotsa ett fartyg ifrån ett ställe, ur en hamn, o. s. v.

AFLUDDA SIG, v. r. 1. Släppa ludd ifrån sig. — Äfv. *Ludda åf sig.*

AFLUFVA, AFLUGGA, v. a. 1. Genom luggning rycka (hår) af ens hufvud. *A. någon allt håret.* — Vanligare *Lufva* eller *Lugga åf.*

AFLUFSA, v. n. 1. (föga brukl.) Aflägsna sig i tungt, ovigt språng. — Vanligare *Lufsa åf.*

AFLUGNA, v. a. o. n. 1. Småningom lugna. — Äfv. *Lugna åf.*

AFLUNKA, v. n. 1. (föga brukl.) Aflägsna sig i smått lunk. — Vanligare *Lunka åf.*

AFLURA, v. a. 1. (fam.) Se *Afnarra.* — V. n. (fam.) Falla i en kort sömn (lur). — Vanligare *Lura åf* (både för aktiv och neutrum).

AFLYFTA, v. a. 1. o. 2. Upphöja och borttaga någonting uppifrån något. *A. dörren af, ifrån hakarna.* — Äfv. *Lyfta åf.* — *Aflyftande,* n. 4. o. *Aflyftning,* f. 2.

AFLYSA, v. a. 2. 1) Offentligen förkunna afskaffandet eller upphörandet af något. *A. lagar, förordningar, mynt. A. en riksdag, en marknad.* — 2) (fig.) Förbjuda. — Någongång brukas äfv. *Lysa åf.* — *Aflysande,* n. 4. o. *Aflysning,* f. 2.

AFLÅNG, a. 2. 1) (om fyrkantiga ytor) Som är mycket mera lång, än bred. *Ett a-t bord. En a. trädgård.* — 2) (om runda ytor) Som är något längre i ena riktningen, än i den andra. Långrund, oval. *A-t ansigte.*

AFLÅTA, v. a. 3. (böjes som *Låta*) 1) Öfverlåta, afstå. *A. sina rättigheter åt, till en annan.* — 2) Sälja, föryttra. *Han har mycket varor att a.* — 3) (i embets- och affärsstil) Låta afgå, afsända. *A. en skrifvelse till ett embetsverk. A. ett cirkulär till sina korrespondenter.* Brukas i embetsstil, när fråga är om en högre myndighet, som meddelar något till en underordnad. — 4) (teol.) *A. synderna,* göra fri från s. — V. n. o. impers. (föga brukl.) Upphöra. — *Aflåtande,* n. 4.

AFLÄGG, n. 5. Se *Afläggare.*

AFLÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) 1) (om kläder och hvad man bär på sig) *a*) Aftaga och lägga från sig. *När han kom in, aflade han genast rock och väst. A. sin värja.* — *b*) Upphöra att bruka. *A. gamla, utnötta kläder.* — 2) Lägga afsides, i förråd, till besparing. *Jag har aflagt det största och vackraste äplet för din räkning. Han a-gger årligen ett par hundra riksdaler af sin inkomst.* — *Syn.* Afsätta. — 3) (fig.) Öfvergifva (vana, bruk, sed). *A. elaka vanor. A. bruket af brännvin, att supa b. A. sorg,* upphöra att bruka sorgkläder. — 4) (fig.) *A. prof, examen,* göra någonting till prof, taga examen. *A. ed,* högtidligt och offentligt genom ed försäkra om trohet, sannfärdighet i vittnesmål, o. s. v. *A. besök,* göra besök hos högre personer, än man sjelf är. *A. räkenskap,* göra redo för sig. — 5) (trädg.) Plantera medelst rotskott (afläggare). — 6) (boktr.) Åter lägga uppsatt stil tillbaka i kasten, och dervid fördela den i dess behöriga fack. — Äfv. *Lägga åf* (utom i talesätten under 4). — *Afläggande,* n. 4.

AFLÄGGARE, m. 5. 1) Person, som aflägger något. — 2) (trädg.) Rotskott, som begagnas till plantering. — *Syn.* Aflägg, Afsättare, Sättqvist, Sättgren.

AFLÄGGNING, f. 2. 1) Handlingen, då man aflägger (i alla bem., utom 4). — 2) I förråd eller till besparing aflagd sak.

AFLÄGSE, adv. Långt bort, på långt afstånd. *Bo a. Den gården ligger a. från stora vägen.*

AFLÄGSEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) Belägen på långt afstånd. *En a. landsort, stad,* o. s. v. — 2) Afsides belägen. *Han bor på en a. gata, icke långt härifrån.* — 3) (fig.) Som icke är nära för handen; som icke har nära beröring eller samband med något. *En a. tid. Det uppstod hos honom en a. tanka härpå. Gifva någon en a. vink om en sak.*

AFLÄGSENHET, f. 2. Egenskapen att vara aflägsen.

AFLÄGSET, adv. Se *Aflägse.*

AFLÄGSNA, v. a. 1. 1) På längre afstånd bortflytta, bortföra något. *A. stolarna från elden.* Brukas äfven om tid, t. ex.: *Hvar dag a-ar oss ifrån denna lyckliga tidpunkt.* — 2) Hindra eller förbjuda en person att vidare bo, vistas på något ställe eller hos någon, att uppvakta, bivista, besöka, sällskapa med någon. *A. någon ifrån hufvudstaden, från hofvet, från elaka sällskaper, från dess föräldrar. Konungen a-de honom ifrån sin person.* — 3) (fig.) Hindra fortfarandet af, fortsättningen med något, låta upphöra, afvända. *Konungen har a-t honom ifrån statsbestyren. A. alla misstankar. Måtte Gud a. denna olycka från fäderneslandet!* — 4) (fig.) Göra obenägen, kallsinnig. *Detta steg skall a. alla hjertan ifrån er.* — 5) (fig.) Fördröja, uppskjuta. *Alla dessa svårigheter a. freden.* — *A. sig,* v. r. Skilja, undandraga sig ifrån (både egentl. o. fig.) *A. sig ifrån elden. A. sig ur verlden. Deras lärosatser a. sig föga från hvarandra.* — *Aflägsnande,* n. 4.

AFLÖFVA, v. a. 1. Afskilja löfven ifrån (träd, qvist, gren, o. s. v.). — *Aflöfvande,* n. 4.

AFLÖNA, v. a. 1. 1) Betala lönen för viss tid till någon. *A. fabriksarbetare på lördagen. A. matroser på ett fartyg.* — 2) Tilldela, anslå, låta åtnjuta större eller mindre lönebelopp. *Han a-r sitt folk väl. Kronan a-r många sina tjenare illa.* — Mindre väl *Löna åf.* — *Syn.* Se *Löna.* — *Aflönande,* n. 4.

AFLÖNING, f. 2. 1) Handlingen, då man aflönar. — 2) Beloppet af den summa, som betalas åt en person till dess aflönande. *Min a. för veckan blef 10 R:dr.* — 3) Lön. *Huru stor a. har han om året?*

AFLÖPA, v. n. 3. (böjes som *Löpa*) 1) Glida ned ifrån en yta. Brukas mest om nybyggda fartyg, när de skola föras ned af stapeln i sjön. *I morgon a-per fartyget. Löpa af stapeln* säges dock allmännare. — 2) (fig.) Få god eller dålig utgång, slutas, ändas. *Saken aflopp bättre, än jag tänkte. A. väl, illa.* Brukas äfv. impersonelt, t. ex.: *Den gången aflopp det lindrigt för honom.* — Äfv. *Löpa åf.* — *Aflöpande,* n. 4.

AFLÖPNING, f. 2. Ett fartygs gående af stapeln.

AFLÖPNINGSSLÄDE, m. 2. pl. — *slädar.* Släde eller medar under ett fartyg, som löper af stapeln.

AFLÖPNINGSTÅG, n. 5. Se *Törntåg.*

AFLÖSA, v. a. 2. 1) Lösa och aftaga någonting, som är fastknutet, fastsnördt. *A. en klädning ifrån lifvet. A. halsduken.* — 2) Träda i en annans ställe vid vakthållning, arbete, o. s. v. *En soldat kom och a-öste honom i vakthållningen. Friskt arbetsmanskap a-öste de uttröttade. A. någon i hans arbete.* — 3) (om befälhafvande person) Sätta annan person till vakt eller arbete i den afträdandes ställe. *En korporal med två man kom och a-öste skildtvakten.* — 4) (teol.) Gifva aflösning, syndaförlåtelse. — Afv. *Lösa áf* (utom i bem. 4). — *Aflösande*, n. 4.

AFLÖSNING, f. 2. 1) Handlingen, då man aflöser. — 2) (teol.) Syndernas förlåtelse. — 3) (lagst.) Frisägelse från allt vidare tillräknande af en förbrytelse, efter skriftermål och kyrkoplikt.

AFMAGRA, v. n. 1. 1) Småningom blifva allt mera mager. — 2) (fig. om jord) Blifva mindre fruktbärande. — Äfv. *Magra áf* (i bem. 1). — *Afmagrande*, n. 4. o. *Afmagring*, f. 2.

AFMALA, v. a. 3. (föga brukl.) Fullborda malningen af något.

AFMANGLA, v. a. 1. Fullborda manglingen af något.

AFMARSCH, m. 3. Aftåg. Nyttjas blott om krigsfolk. *Blåsa, slå till a.*, med trumpet eller trumma gifva tecken till aftåg. [Afmarche.]

AFMARSCHERA, v. n. 1. 1) Aftåga (om krigsfolk och arbetsmanskap). *A. från vakt.* — 2) (skämtv.) Bortgå. I denna bem. brukas mera *Marschera áf.* — 3) (milit.) Affalla med plutonerna, för att passera ett trångt pass. — *Afmarscherande*, n. 4. [Afmarchera.]

AFMASKERA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Demaskera.*

AFMASTA, v. a. 1. Borttaga mast eller master ifrån ett fartyg. *A. fregatten.* — *Afmastande*, n. 4. o. *Afmastning*, f. 2.

AFMATTA, v. a. 1. Småningom betaga krafterna. — *Syn.* Se *Matta.* — *Afmattande*, n. 4.

AFMATTAS, v. d. 1. Småningom aftaga i krafter, blifva matt, svag. *Han a. med hvar dag.*

AFMATTNING, f. 2. 1) Den fortgående verkan, hvarigenom någon blir småningom allt mera matt och svag. — 2) Det tillstånd, som deraf uppkommer: matthet. *Hans a. var så stor, att . . .*

AFMEJA, v. a. 1. 1) Afslå med lie. *A. säd.* — *Syn.* Se *Skörda.* — 2) (fig. poet.) Döda, förstöra. — Någongång äfv. *Meja áf.* — *Afmejande*, n. 4.

AFMEJSLA, v. a. 1. (mindre brukl.) Med mejsel borttaga.

AFMERGLAS, v. d. 1. Småningom förlora hull och krafter. — *Syn.* Se *Magra.* — Brukas mest i particip. [- märg -]

AFMILDRA, v. a. (föga brukl.) Småningom mildra.

AFMINSKA, v. a. 1. 1) Afdraga en del ifrån något helt. *Han har a-t en tredjedel på hans lön.* — 2) Se *Minska.* — Äfv. *Minska áf.* — *Afminskande*, n. 4.

AFMINSKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afminskar. — *Syn.* Se *Minskning.* — 2) Det, som blifvit afminskadt, afkortadt, afdraget. *Denna a. i lönen var ganska kännbar för honom.*

AFMODELLERA, v. a. 1. (tekn.) Taga modell af.

AFMOTA, v. a. 1. Se *Bortmota.* — Äfv. *Mota áf.* — *Afmötande*, n. 4. o. *Afmotning*, f. 2.

AFMÅLA, v. a. 1. 1) Genom målning afbilda. *A. en vacker trakt, ett vattenfall. A. någon*, taga porträtt af. — *Syn.* Se *Afbilda.* — 2) (fig.) Lifligt skildra, beskrifva. *A. en menniskas karakter. A. dygden med alla dess behag. A. en händelse, en scen med lefvande färger.* — Äfv. *Måla áf* (i bem. 1.). — *Syn.* Se *Beskrifva.* — *Afmålande*, n. 4.

AFMÅLNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afmålar. — 2) Sjelfva det afmålade. — *Syn.* Se *Bild, Beskrifning.*

AFMÄTA, v. a. 2. 1) Medelst mätning och uträkning finna storleken af en yta eller solid figur, till längd, bredd och höjd. *A. en äng, ett fartyg.* — *Syn.* Se *Mäta.* — 2) (vid ritning, kartläggning, modellering o. s. v.) Genom mätning med cirkel afpassa längdmått och öfriga dimensioner till fullkomlig eller proportionel likhet med dem på en målning, ritning, bild, eller med dem af en area, o. s. v. *A. afstånden på en teckning. A. efter skala. A. de olika måtten till en modell.* — 3) Genom mätning afskilja en del ifrån ett större helt. *A. 10 alnar af ett stycke kläde.* — 4) (fig.) Afpassa. *A. utgifterna efter inkomsterna.* — Äfv. *Mäta áf* (mindre väl i bem. 4). — *Afmätande*, n. 4.

AFMÄTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afmäter. — 2) Resultatet deraf. *Denna a. är väl gjord.*

AFMÄTT, a. p. 1. (fig.) Som utvisar öfverdrifven och kall betänksamhet. *A. gång. A-a steg. A. ton, hållning, skick.* — *Syn.* Cirklad.

AFMÖNSTRA, v. a. 1. Göra slutlig mönstring med en militärtrupp, då den bryter upp eller hemförlofvas. *A. en trupp, ett regemente.* — 2) Efter hemkomst ifrån resa inför vederbörande myndighet förevisa och afskeda besättningen på ett fartyg eller enskilta personer, som dit höra. *A. en besättning. Jag blef i går a-d ifrån briggen Juno.* — *Afmönstrande*, n. 4. o. *Afmönstring*, f. 2.

AFMÖRKNA, v. n. 1. Småningom mörkna.

AFNAGGA, v. a. 1. Genom naggande borttaga, afbita. — Äfv. *Nagga áf.* — *Afnaggande*, n. 4.

AFNAPPA, v. a. 1. (föga brukl.) Nappa ifrån en något. — Äfv. *Nappa áf.*

AFNARRA, v. a. 1. Genom svek och list afhända. — Äfv. *Narra áf.* — *Syn.* Aflura, Aflisma, Afsmeka, Afsmickra, Afsmila.

AFNOPPA, v. a. 1. Genom noppning borttaga. — Äfv. *Noppa áf.* — *Afnoppande*, n. 4. o. *Afnoppning*, f. 2.

AFNOPPRA, v. a. 1. Genom nopprande afskilja. — Äfv. *Noppra áf.*

AFNUMERERA, v. a. 1. Sluta numereringen af något.

AFNYPA, v. a. 3. (böjes som *Nypa*) 1) Genom nypning skilja itu. — 2) Genom nypning borttaga en del ifrån ett helt, bortnypa. — 3) Nypa bort det yttersta rundt omkring något eller nedersta kanten af något, så att det blir kortare. — Äfv. *Nypa áf.* — *Afnypande*, n. 4. o. *Afnypning*, f. 2.

AFNYSTA, v. a. 1. Genom nystning förflytta tråd, garn ifrån härfvel, spinnrock, o. s. v. *A. en härfvel, en spinnrocksrulle. A. garnet ifrån en härfvel, tråden ifrån en rulle*, o. s. v. — Äfv. *Nysta áf.* — *Afnystande*, n. 4. o. *Afnystning*, f. 2.

AFNÄMA, v. a. 3. Köpa. Brukas någongång i affärsstil.

AFNÄMARE, m. 3. (i affärsstil) Köpare.

AFNÖDGA, v. a. 1. Se *Aftvinga.*

AFNÖTA, v. a. 3. 1) Nöta bort ifrån ytan af något. *A. färgen från* ell. *af bordet.* — 2) (mindre väl) Minska genom nötning. *A. ett bord, en pall,* o. s. v. — 3) Nöta något så, att det går tvärs af. — Äfv. *Nöta áf.* — *Afnötande,* n. 4. o. *Afnötning,* f. 2.

AFOCKRA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom ocker afhända. — Bättre *Ockra áf.*

AFODILL, afådill, f. 3. (bot.) Ett slägte af Liljornas familj.

AFORISM, afárissm, m. 3. (vetensk.) Kort lärosats ur en vetenskap, tänkespråk. [Aphorism.]

AFORISTISK, a. 2. (vetensk.) Affattad i korta tänkespråk.

AFPACKA, v. a. 1. Borttaga någonting ifrån det, hvarpå eller hvaruti det är packadt. *A. en vagn, en släde. A. varorna från vagnen.* — Äfv. *Packa áf.* — *A. sig,* v. r. (skämtv. fam. ell. föraktl.) Begifva sig bort. — Bättre *Packa sig áf.* — *Afpackande,* n. 4. o. *Afpackning,* f. 2. (båda för v. a.).

AFPANTA, v. a. 1. Genom pantning afhända. — Äfv. *Panta áf.*

AFPARERA, v. a. (fäktk.) Se *Parera.* — Afv. *Parera áf.* — *Afparerande,* n. 4. o. *Afparering,* f. 2.

AFPASSA, v. a. 1. 1) Med måttstock eller cirkel (passare) afmäta något, eller med ögonmått rätta något efter ett annat, så att det tätt och jemnt kan fogas tillsammans dermed, eller att båda delarne, styckena tillhopa bilda symmetriska delar af ett helt o. s. v. — 2) (fig.) Rätta något efter ett annat, så att det blir möjligt, lämpligt eller skickligen kan verkställas. *A. utgifter efter inkomster. A. tillfället,* välja ett sådant tillfälle, som är lämpligt för ändamålets vinnande. — *Syn.* Lämpa, Rätta (efter). — *Afpassande,* n. 4. o. *Afpassning,* f. 2.

AFPELSA, v. a. 1. Taga pelsen, pelskläderna af någon. — Äfv. *Pelsa áf.* — *Afpelsande,* n. 4.

AFPETA, v. a. 1. Genom idkeligt nötande och rifvande med fingerspetsen borttaga något ifrån en yta, skilja en del ifrån ett helt eller afbryta något. — Äfv. *Peta áf.* — *Afpetande,* n. 4.

AFPILA, v. n. 1. (fam.) Pilsnabbt springa bort. — Brukas icke gerna i denna form; *Pila áf* säges deremot mer allmänt.

AFPISKA, v. a. 1. 1) Genom piskning fördrifva. *A. dammet af rocken.* — 2) Piska så hårdt med något, att det går af. *A. en käpp på någon.* — Äfv. *Piska áf.* — *Afpiskande,* n. 4. o. *Afpiskning,* f. 2.

AFPLANA, v. a. 1. 1) (mindre brukl.) Göra plan, jemn, slät. *A. en plats.* — 2) (mindre brukl.) Borttaga något, som förorsakar ojemnhet. *A. en kulle, en liten backklint, ojemnheterna på en plats.* — 3) (teol.) *A. synder, skulder,* borttaga, förlåta dem. — *Afplanande,* n. 4.

AFPLANKA, v. a. 1. 1) Med bräd- eller plankvägg afdela ett rum i två eller flera smärre. — 2) På detta sätt afstänga en del af ett rum ifrån det öfriga. *I fähuset a. ett rum för fåren.* — Äfv. *Planka áf.* — *Afplankande,* n. 4.

AFPLANKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afplankar. — 2) Afplankad del i ett rum.

AFPLATTA, v. a. 1. Göra småningom allt plattare. — Äfv. *Platta áf.* — *Afplattande,* n. 4. o. *Afplattning,* f. 2.

AFPLOCKA, v. a. 1. 1) Aftaga smärre föremål, ett och ett i sender. *A. bär, frukt, blommor, löf, dun,* o. d. — 2) Genom plockning göra någonting fritt ifrån en mängd smärre föremål af samma art, som befinnas derpå. *A. ett fruktträd, en bärbuske.* — Äfv. *Plocka áf.* — *Afplockande,* n. 4. o. *Afplockning,* f. 2.

AFPLUNDRA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom plundring fråntaga. Jfr. *Afroffa.*

AFPLÅGA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom plågande tilltvinga sig något af någon.

AFPLÖJA, v. a. 2. Med plogen vid plöjning afskära. — Äfv. *Plöja áf.* — *Afplöjande,* n. 4. o. *Afplöjning,* f. 2.

AFPOCKA, v. a. 1. (mindre brukl.) Med pock aftvinga en något.

AFPOLERA, v. a. 1. 1) Genom polering borttaga något ifrån ytan af en sak. — 2) Fullända poleringen af något. — Äfv. *Polera áf.*

AFPREGLA, se *Afprägla.*

AFPREJA, v. a. 1. Genom prejeri afhända en något. — Äfv. *Preja áf.*

AFPRESSA, v. a. 1. 1) Genom pressning afskilja ett vått ämne från en kropp, hvaruti det varit spridt genom ådror, o. s. v. *A. saften ur bär, frukt.* Har äfven sjelfva saken, som pressas, till objekt, t. ex.: *A. citronen all saften.* (Fig.) *Denna nyhet a-de honom stora svettdroppar.* — 2) Fullborda pressningen af något. — 3) (fig.) Aftvinga med hotelser, befallningar eller våld. Brukas isynnerhet om regenter, högre och lägre embetsmän eller myndigheter. — Äfv. *Pressa áf* (utom i bem. 3). — *Afpressande,* n. 4. o. *Afpressning,* f. 2.

AFPRICKA, v. a. 1. Med prickar eller andra tecken, i räkenskap eller skrift, utmärka vissa artiklar, strofer, poster, o. s. v., för att veta, att de blifvit på ett eller annat sätt vederbörligt iakttagna, antecknade, öfverförda, o. s. v. — Äfv. *Pricka áf.* — *Afprickande,* n. 4.

AFPRICKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afprickar. — 2) Sjelfva det afprickade.

AFPROCESSA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom process afhända en något. — Vanligare *Processa áf.*

AFPROFVA, v. a. 1. Fullända profningen af något. — Äfv. *Profva áf.* — *Afprofvande,* n. 4. o. *Afprofning,* f. 2.

AFPRUTA, v. a. 1. 1) Vid ackordering om köp förmå säljaren att nedsätta priset på sin vara. *Jag har a-t 5 sk. på skålpundet.* — 2) Låta förmå sig att nedsätta priset på en vara, som skall säljas. *Han begärde först 10 R:dr, men a-de slutligen 32 sk.* — I begge bem. nyttjas ordet äfven figurligt, t. ex.: *Man bör icke a. något på så billiga vilkor. Jag a-r ingenting af hvad jag sagt, ty det är allt enligt med sanningen.* — Äfv. *Pruta áf.* — *Afprutande,* n. 4.

AFPRUTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afprutar. — 2) Det, som blifvit afprutadt.

AFPRYGLA, v. a. 1. 1) Afslå genom prygling. *Jag a-de två hasselkäppar på honom.* — 2) Gifva någon fulla antalet af ådömda prygel. *Är han a-d ännu?* — Äfv. *Prygla áf* (i bem. 1).

AFPRÄGLA, v. a. 1. 1) Genom prägling afbilda. *På mynt a. regentens bild.* — *Syn.* Se *Prägla.* — 2) (fig.) Framställa en träffande likhet af något, i eller genom en handling, ett verk, o. s. v. *A. sin karakter i sina skrifter.*

AFPUMPA, v. a. 1. (skämtv. o. fam.) *A. någon en nyhet, en hemlighet,* o. s. v., genom fina, skickliga och enträgna frågor förmå någon att meddela, yppa en nyhet, o. s. v. — Äfv. *Pumpa áf.*

AFPUTSA, v. a. 1. 1) Från en yta borttaga något, som skräpar. *A. dunet af rocken.* — 2) Putsa något så, att det blir fullkomligt städadt och snyggt. *A. ett bord, ett rum.* — *Syn.* Se *Putsa.* — *A. sig*, v. r. Hyfsa sig. — Äfv. *Putsa áf.* — *Afputsande*, n. 4. o. *Afputsning*, f. 2.

AFPÅLA, v. a. 1. Afdela, eller afskilja, afstänga genom pålar. — *Afpålande*, n. 4.

AFPÅLNING, f. 2. 1) Afdelande eller afstängande genom pålar. — 2) Ställe, som genom pålar blifvit afstängdt för sig.

AFQVISTA, v. a. 1. Borttaga (med yxa, knif eller sax) öfverflödiga qvistar ifrån träd eller buske. *A. ungträden i en skog.* Mindre väl säges *A. qvistarna af ett träd.* — Äfv. *Qvista áf.* — *Afqvistande*, n. 4.

AFQVISTA, v. n. 1. (skämtv., fam., föga brukl.) Lätt, vigt och hastigt skynda bort. — Vanligare *Qvista áf.*

AFQVISTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afqvistar. — 2) Det, som dervid aftages.

AFQVITTA, v. a. 1. Afbetala en skuld genom utbyte mot en fordran. — Äfv. *Qvitta áf.* — *Afqvittande*, n. 4.

AFQVITTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afqvittar. — 2) Beloppet af hvad som blifvit afqvittadt.

AFRAD, m. 3. sing. Ränta, som betalas in natura. — *Syn.* Se *Afgift.*

AFRADA, v. a. 1. Aftaga föremål, som äro uppradade (t. ex. på ett band). *A. perlorna af ett halsband, kulorna af en rosenkrans.*

AFRADSSPANNMÅL, m. 3. sing. (kameral.) Spannmål, som utgöres af åtskilliga räntetitlar i jordeboks- och mantalsräntorna, hvilka i spannmål böra utgå.

AFRAFSA, v. a. 1. Rafsa bort någonting ifrån ytan af ett föremål. — Äfv. *Rafsa áf.* — *Afrafsande*, n. 4. o. *Afrafsning*, f. 2.

AFRAGLA, v. n. 1. (fam.) Raglande aflägsna sig. — Brukligare *Ragla áf.*

AFRAKA, v. a. 1. 1) Raka bort. *A. allt skägget af, från hakan.* — 2) Raka helt och hållet. *A. hakan, hjessan.* — Äfv. *Raka áf.* — *Afrakande*, n. 4. o. *Afrakning*, f. 2.

AFRAPPA, v. a. 1. 1) Rappa, beslå med kalkbruk helt och hållet. — 2) (skämtv. o. fam.) Afstraffa, uppiska. — *Rappa áf* kan sägas i bem. 1. — *Afrappande*, n. 4. o. *Afrappning*, f. 2.

AFRASPA, v. a. 1. 1) Raspa bort något ifrån en yta. — 2) Genom raspning göra jemn, slät. — Äfv. *Raspa áf.* — *Afraspande*, n. 4. o. *Afraspning*, f. 2.

AFREDA, v. a. 2. 1) (kok.) Genom tillsats af hvarjehanda ämnen gifva stadga, simmighet, åt våt mat (soppor, såser, o. s. v.) — 2) (skämtv. o. fam.) Afvisa, afsnäsa. — Äfv. *Reda áf.* — *Afredande*, n. 4.

AFREDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afreder mat. — 2) Det eller de ämnen, som dertill användas.

AFREPA, v. a. 1. Genom repning skilja en mängd smärre föremål ifrån en sak. *A. bär af, ifrån en bärklase. A. löfven af en löfruska.* Har äfven sjelfva saken, hvárifrån något repas, till objekt, t. ex.: *A. en bärklase, en löfruska.* — Äfv. *Repa áf.* — *Afrepande*, n. 4. o. *Afrepning*, f. 2.

AFRESA, v. n. 2. Begifva sig på väg till någon (aflägsnare) ort. Brukas både om sjö- och landresor. *A. från Paris till London.* — I lägre språk säges stundom: *Resa áf.* — *Afresande*, n. 4.

AFRESA, f. 1. 1) Handlingen att afresa från en ort. — *Syn.* Affärd, Affart. — 2) Tiden, stunden, då det sker. *Vid, före, efter a-n.*

AFRIDA, v. n. 3. (böjes som *Rida*) Se *Bortrida.* — Äfv. (i lägre språk) *Rida áf.* — *Afridande*, n. 4.

AFRIFNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afrifver (se följ. ord). — 2) Färdigrifven färg.

AFRIFVA. v. a. 3. (böjes som *Rifva*) 1) Genom rifning ituskilja. *Han afref papperet på midten.* — 2) Bortrifva en del ifrån ett helt. *A. en bit af papperet.* — 3) Bortrifva något ifrån ytan af en sak. *A. en plåsterlapp från, af hakan. A. skorpan på ett sår.* — *Syn.* Afrycka, Afslita, Bortslita, Bortrifva, Bortrycka. — 4) (mål.) Rifva färdig en viss mängd färg. — Äfv. *Rifva áf* (utom i bem. 4). — *Afrifvande*, n. 4.

AFRINNA, v. n. 3. (böjes som *Rinna*) 1) Rinna bort, ut, ifrån ett visst ställe eller ämne. *Vattnet a-nner snart af, ifrån ängen. Låta bloden väl a. af ett slagtadt kreatur.* — 2) Blifva fri från en vätska derigenom, att den småningom rinner bort. *Sätta ost att a. Sätta diskkärl att a. Låta en garfvarhud a.* — Äfv. *Rinna áf.* — *Afrinnande*, n. 4.

AFRISTA, v. a. 1. Med häftighet afskaka. — Äfv. *Rista áf.* — *Afristande*, n. 4. o. *Afristning*, f. 2.

AFRITA, v. a. 1. Medelst penna eller ritstift, med bläck, blyerts, kritor eller dylikt afbilda. *A. ett porträtt, ett mönster, en tafla, en gravur.* — Äfv. *Rita áf.* — *Syn.* Se *Afbilda.* — *Afritande*, n. 4.

AFRITNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afritar. — 2) Sjelfva det afritade.

AFRODIT, afrådit, m. (mineral.) Se *Sjöskum.*

AFROFFA, v. a. 1. Se *Frånroffa.* — Äfv. *Roffa áf.*

AFROSTA, v. n. 1. Genom verkan af rost gå af, falla bort ifrån något. — Äfv. *Rosta áf.* — V. a. Rosta färdig en viss myckenhet (t. ex. malm). — *Afrostande*, n. 4. o. *Afrostning*, f. 2.

AFRULLA, v. a. 1. 1) Rulla ned någonting ifrån en högre yta. *A. brännvinsfat ifrån däcket på ett fartyg.* — 2) Rulla bort på jemn yta. *Han a-de klotet helt sakta på banan.* — 3) Rulla upp något, som blifvit rulladt omkring något annat. *A. en matta, hvari en varupacka varit inrullad.* — 4) Befria en sak ifrån något, hvarmed den varit omrullad. *A. en mangelstock.* — V. n. 1) Nedrulla. — 2) Rulla bort. — Äfv. *Rulla áf.* — *Afrullande*, n. 4. o. *Afrullning*, f. 2.

AFRUNDA, v. a. 1. 1) Göra ett föremål rundt utikring, i ena eller begge ändarna, medelst borttagande af hörn, kanter och ojemnheter. *A. ett bord i hörnen. A. en bjelke vid ändarna.* — *Syn.* Runda. — 2) (fig.) *A. en period, en mening,* så ordna ordställningen i en p., en m., att nummern och slutfallen blifva naturliga och behagliga för örat. — Äfv. *Runda áf.* — *Afrundande*, n. 4.

AFRUNDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afrundar. — 2) Afrundad yta. — *Syn.* Rundning.

AFRUNKA, v. a. 1. Genom runkande verka, att någonting faller ned eller lossnar ifrån en sak. — Äfv. *Runka áf.* — *Afrunkande*, n. 4. o. *Afrunkning*, f. 2.

AFRUSKA, v. a. 1. Genom ruskande på ett föremål göra, att någonting faller ned eller lossnar derifrån. *A. äplen af, från trädet.* — Åfv. *Ruska áf.* — *Afruskande*, n. 4. o. *Afruskning*, f. 2.

AFRUTTNA, v. n. 1. Affalla i följd af förruttnelse. — Åfv. *Ruttna áf.* — *Afruttnande*, n. 4.

AFRYCKA, v. a. 2. 1) Bortrycka. *A. en qvist af trädet.* — *Syn.* Se *Afrifva.* — 2) Frånrycka. *Jag a-ckte honom värjan.* — 3) Rycka så hårdt på någonting, att det går af. *A. en snodd, en segelgarnsända, en tråd, o. s. v.* — Åfv. *Rycka áf.* — *Afryckande*, n. 4. o. *Afryckning*, f. 2.

AFRYKA, se *Afröka*, v. n.

AFRÅDA, v. a. 2. Genom råd söka öfvertala någon att afstå från (beslut, föresats, företag, o. s. v.). *A. någon ifrån en resa. Jag a-ådde honom ifrån företaget, från att företaga den saken.* Har äfven sjelfva saken, hvarifrån man afråder, till objekt, t. ex.: *A. alla okloka mått och steg.* — *Syn.* Afstyrka, Öfvertala från, Afskräcka, Afskrämma, Afstyra. — *Afrådan*, f. sing. indef. o. *Afrådande*, n. 4.

AFRÄFSA, v. a. 1. 1) Genom räfsning borttaga. *A. allt det utbredda höet från en ängsvall.* — 2) Genom räfsning afbryta. *Han har a-t två pinnar på räfsan.* — 3) Verkställa hela räfsningen på ett visst fält. *A. en äng, ett stycke af en äng.* — Åfv. *Räfsa áf.* — *Afräfsande*, n. 4. o. *Afräfsning*, f. 2.

AFRÄKNA, v. a. 1. 1) Vid uppgörande af räkenskap, liqvid, betalning, o. s. v., afdraga en del på en summa. *På en summa a. förskott, omkostnader, en innestående fordran, o. s. v. Från denna summa a-r jag tio R:dr, som ni får behålla till drickspenningar.* — *Syn.* Se *Afdraga.* — 2) (fig.) I tankan afsöndra, undantaga. *Om man också a-r alla lyckliga tillfälligheter, måste dock medgifvas, att han har stor förtjenst af sakens gynnsamma utgång.* — Åfv. *Räkna áf.* — *Afräknande*, n. 4.

AFRÄKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afräknar. — 2) Sjelfva den afräknade summan.

AFRÄNTA, v. a. 1. (föga brukl.) Gifva i ränta (om sak).

AFRÄTE, n. 4. Afskräde af halm.

AFRÄTTA, v. a. 1. 1) Aflifva till döden dömd missgerningsman. — 2) (föga brukl.) Inöfva djur till jagt eller konster. — Brukas icke väl i denna bem. — *Afrättande*, n. 4. o. *Afrättning*, f. 2. (för bem. 1).

AFRÄTTSPLATS, m. 3. Särskilt förordnad plats, der afrättningar ske.

AFRÖDJA, v. a. 2. (böjes som *Rödja*) 1) Rödja bort. *A. böcker, sysaker af, från ett bord. A. stubbar från ett svedjeland.* — 2) Befria från skräp eller hinder. *A. ett bord, ett rum, en gård. A. mark till uppodling,* göra den fri från träd, sten, stubbar, rötter, o. s. v. — Åfv. *Rödja áf.* — *Syn.* Se *Rödja.* — *Afrödjande*, n. 4. [Afröja.]

AFRÖFVA, v. a. 1. Se *Frånröfva.* — Åfv. *Röfva áf.*

AFRÖJNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afrödjer. — 2) Afröjd plats. [Afrödjning, Afrödning.]

AFRÖKA, v. a. 2. (kem.) Se *Afdunsta.* — V. n. Bortgå genom rök. — *Afrökande*, n. 4. (för v. a.) o. *Afrökning*, f. 2. (både för v. a. och v. n.).

AFRÖSA, v. a. 1. o. 2. (ekon. lagt.) Genom rösning (råmärkens utsättande) afskilja ägor. — *Afrösande*, n. 4.

AFRÖSNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afrösar. — 2) Afrösad jord.

AFRÖSNINGSJORD, f. 2. (ekon. lagt.) Jord, som icke kan göras fruktbärande (såsom skog, bergig mark, o. s. v.). Brukas i motsats till *Inrösningsjord.*

AFRÖTA, v. a. 2. Genom rötning afskilja, aflossa eller åstadkomma, att något brister af. — Åfv. *Röta áf.* — *Afrötande*, n. 4. o. *Afrötning*, f. 2.

AFSABLA, v. a. 1. (mindre brukl.) Med sabelhugg afslå.

AFSACKA, v. n. 1. (sjöt.) Se *Sacka.*

AFSADLA, v. a. 1. Taga sadeltygen af (häst, åsna, kamel, o. s. v.). — Åfv. *Sadla áf.* — *Afsadlande*, n. 4. o. *Afsadling*, f. 2.

AFSAGD, a. p. 2. Afgjord, bestämd. *A. fiende till starka drycker.*

AFSAKNA, v. a. 1. Se *Sakna.*

AFSAKNAD, f. 3. (brukas helst i sing.) 1) Sorg öfver något förloradt. *Han dog, till stor a. för alla sina vänner.* — 2) Lifligt kändt behof af något förloradt. *Jag känner mycken a. af böckerna, som brunno upp.* — 3) Förlust, mistning. *Det blef en svår a. för mig, då jag måste sälja denna landtgård.* — 4) Brist, saknad. *I a. af ungerskt vin, kan äfven Mosel gå an.* I denna bem. brukas ordet mindre väl. — *Syn.* Se *Saknad.*

AFSAKTA, v. a. 1. Småningom sakta. — Åfv. *Sakta áf.* — *Syn.* Se *Sakta.*

AFSALU, f. sing. oböjl. Försäljning (af ett helt parti). Brukas endast med preposition. *Lemna en något till a.*

AFSATS, m. 3. 1) Lägre, i allmänhet horisontel, afdelning, sänkning, utbyggnad på något. *En trappa består af små a-er, kallade trappsteg. En terrass med tre a-er. Höja sig i a-er.* — *Syn.* Afsprång. — 2) Hvad som för särskilt ändamål blifvit afsatt. *Innan spelet börjas, skola vi öfverenskomma, huru stor a-en blir för de fattiga.* — *Syn.* Afsättning. — 3) (kem.) Se *Afsättning*, 2.

AFSE, v. a. 2. (böjes som *Se*) Hafva afseende på, syfta på. *Dessa ord a. en föga bekant omständighet.* — 2) Hafva i sigte, åsyfta. *A. ett godt ändamål.* — 3) Göra afseende på, taga i betraktande, betrakta, betänka, öfverväga. *A. följderna af en åtgärd. Utan att a. de skäl, som föredrogos, beslöt han . . .*

AFSEENDE, n. 4. Handlingen, då man afser: 1) Hänsyftning, hänsigt, hänseende, hänsyn. *Detta har a. på den omständigheten att . . . Ett relativ har alltid a. på något föregående. I a. på denna fråga, är jag af den tanken, att . . . I visst a. kan du hafva rätt. Han är en i alla a-en hederlig man. Det är i intet a. sant. Han är i det a-et brottslig. I moraliskt, juridiskt a.* — 2) Aktgifvande, uppmärksamhet, betraktande, aktning. *Denna invändning förtjenar intet a. Göra a. på andragna skäl, förekommande omständigheter. På lön göres mindre a. Fästa a. vid en sökandes meriter. Med fästadt a. på alla dessa omständigheter. Detta inkast kan icke vinna något a. Utan a. på ålder eller kön. Lemna något utan a. Med a. på förenämde omständighet finner jag, att...* — 3) Syfte, afsigt, ändamål. *Han gjorde det för sådant a., att . . .*

AFSEGLA, v. n. 1. Bortresa på ett seglande fartyg. — I hvardagstal brukas äfv. *Segla åf.* — *Afseglande*, n. 4. o. *Afsegling*, f. 2.

AFSELA, v. a. 1. Taga seldonen af (häst, åsna, o. s. v.). — Äfv. *Sela åf.* — *Afselande*, n. 4. o. *Afselning*, f. 2.

AFSIDES, adv. 1) Långt bort ifrån mer bebodda eller besökta trakter. *Bo a. i staden. A. belägen ort, stadsdel.* — *Syn.* Aflägse, Afskildt, Afväges. — 2) Afskildt, för sig. *Föra, taga, kalla a.*, d. v. s. på afskildt ställe, så att ingen kan höra, hvad man säger, eller se, hvad man gör, i ändamål att yttra något i tysthet, meddela en hemlighet, varna eller näpsa.

AFSIGKOMMEN, a. 2. neutr. — *et.* Som kommit i klena omständigheter, blifvit fattig och behöfvande. *En a. handlande.* Brukas vanligtvis i föraktlig mening. — *Syn.* Se *Fattig.*

AFSIGT, f. 3. Viljans riktning till ett visst mål: ändamål, syftemål, syfte, uppsåt, akt och mening. *Hans a. med detta steg var ganska god. Han har alltid de bästa a-er. Jag gjorde det i, med a. att .... Han kom i elak a., i den a-en att. Hafva för a. att göra en ädel handling. Det vare sagdt utan all afsigt att förolämpa.*

AFSIGTLIG, a. 2. Som säges eller göres med bestämd afsigt. *En a. förolämpning.* — *Syn.* Uppsåtlig, Öfverlagd, Öfvertänkt.

AFSIGTSLÖS, a. 2. Som göres eller säges utan afsigt.

AFSIGTSROMAN, m. 3. Roman, som har något visst moraliskt syfte. Detsamma som *Tendensroman.*

AFSILA, v. a. 1. Genom sil afskilja ett flytande ämne från tjocka eller orena tillsatser. *A. en kemisk lösning ifrån grumlet.* Kan äfven hafva det orenande, som afskiljes, till objekt, t. ex.: *A. smolk och hår från mjölken.* — Äfv. *Sila åf.* — *Afsilande*, n. 4.

AFSILNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afsilar. — 2) Sjelfva det afsilade, flytande ämnet.

AFSINA, v. n. 1. 1) Småningom sina. — 2) (fig.) Minskas, aftaga. *Hans hjelpmedel hafva börjat a.* — Äfv. *Sina åf.* — *Afsinande*, n. 4. o. *Afsining*, f. 2.

AFSIPPRA, v. n. 1. Sippra bort ur något föremål, ämne.

AFSITTA, v. n. 3. (böjes som *Sitta;* milit.) 1) Stiga af hästen. *Låta truppen a. och strida till fots.* — 2) Säges, då en kavalleritrupp blir indragen. *Låta en sqvadron af hästjägarne a.* — V. a. (lagt.) *A. skuld, böter*, genom fängelse aftjena s., b. — Äfv. *Sitta åf.* — *Afsittande*, n. 4. o. *Afsittning*, f. 2.

AFSJUKNA, v. n. 1. (föga brukl.) Småningom sjukna. — Bättre *Sjukna åf.*

AFSJUNGA, v. a. 3. (böjes som *Sjunga*) Vid offentliga, högtidliga tillfällen, eller i sällskap utföra sången af något sångstycke till slut. *A. en psalm, en aria, en visa.* — *Afsjungande*, n. 4. o. *Afsjungning*, f. 2.

AFSKAF, n. 5. Hvad som blifvit afskafvet. — *Syn.* Se *Skräde.*

AFSKAFFA, v. a. 1. Upphäfva den förbindande kraften af (lagar, förordningar, o. s. v.), bruket af något, tillvaron af (missbruk, embeten, inrättningar, o. s. v.). *Vår Frälsare a-de ceremoniallagen. A. förbudet emot ekars fällning å skattehemman. A. en gammal, löjlig sed. Vår tid fordrar, att alla missbruk skola, så vidt möjligt, a-s. Lotteriet har nu blifvit a-dt. Den der ovanan hos honom skall jag nog veta att a.* — I hvardagsspråk äfv. *Skaffa åf.* — *Afskaffande*, n. 4.

AFSKAFNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afskafver. — 2) Det, som blifvit afskafvet.

AFSKAFVA, v. a. 3. 1) Genom skafning borttaga något ifrån en yta. *Stöfveln har a-fvit huden på ett ställe af foten. A. köttet från, af benen.* — 2) Fullborda skafningen af något. — Äfv. *Skafva åf.* — *Afskafvande*, n. 4.

AFSKAKA, v. a. 1. Genom skakning lossa någonting, så att det faller ned. *A. frukt af, från trädet.* (Fig.) *A. oket*, befria sig ifrån träldom. — Äfv. *Skaka åf.* — *Afskakande*, n. 4. o. *Afskakning*, f. 2.

AFSKALA, v. a. 1. 1) Taga skalet af någonting. *A. frukt, potatis*, o. s. v. — 2) (oegentligt) Taga af någonting en betäckning, som på visst sätt liknar skal. *Getter a. barken af träd.* — Äfv. *Skala åf.* — *Afskalande*, n. 4.

AFSKALNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afskalar. — 2) Det afskalade.

AFSKED, n. 5. Egentl. skiljsmessa. 1) Helsning, välönskan, då man skiljes ifrån personer, hos hvilka man vistats eller med hvilka man umgåtts, varit i sällskap eller tillsammans. *Vid a-et ifrån hemmet, från mina föräldrar, vänner. Taga a. af slägtingar, vänner, när man skall resa bort eller på dödssängen.* (Fig.) *Taga a. af verlden*, draga sig ur affärs- och umgängslifvet; äfv. dö. *Taga a. af sånggudinnorna*, upphöra med vittra arbeten. — *Syn.* Adjö, Farväl, Afskedstagande. — 2) Skiljande eller afgående från tjenst. *Gifva en embetsman, en tjenare, en soldat a. Statsråden hafva begärt a. Taga a. från en tjenst, en syssla. Den der officern har fått a. Gifva a. på grått papper*, skymfligt afskeda, bortvisa. — *Syn.* Entledigande, Orlof; Afskedstagande, Afgång (från tjenst o. s. v.). — 3) *Ord och a.*, besked, ordhällighet, ordentlighet, t. ex.: *Det är icke ord och a. med honom*, d. v. s. han är ej att lita på. Detta talesätt brukas helst med negation.

AFSKEDA, v. a. 1. 1) Gifva tillstånd att lemna tjensten, gifva orlof. *A. en tjensteman, en officer, en soldat, en tjenare. Han har blifvit a-d från, ur tjensten.* — *Syn.* Förafskeda, Entlediga; Afsätta, Afdanka; Gifva orlof; Hemförlofva, Aftacka. — 2) (fig. skämtv.) Afvisa, bortvisa, afsnäsa. *Han började beskärma sig, men jag a-de honom helt kort och godt.* — 3) (fig. skämtv.) Bortlägga bruket af något. *Den der fracken har jag a-t. Nu har han a-t både vin och öl och brännvin.* — *Afskedande*, n. 4.

AFSKEDSBESÖK, n. 5. Besök, som man gör, för att taga afsked.

AFSKEDSBETYG, n. 5. Betyg, som lemnas en ur tjenst gående person, angående hans förda vandel och duglighet.

AFSKEDSPASS, n. 5. Skriftligt betyg, som tilldelas en ur tjenst gången soldat, att han fått afsked.

AFSKEDSTAGANDE, n. 4. Se *Afsked* (i bem. 1 o. 2). *Vid, efter a-t.*

AFSKENA, v. n. 1. (föga brukl.) Skena bort. — Bättre *Skena åf.*

AFSKEPPA, v. a. 1. På fartyg afsända större varupartier öfver hafvet. Brukas ej gerna om lastbåtar, o. d. *Jag a-de i går med briggen Hebe 800 sk℔ stångjern till Amerika.* — Äfv. *Skeppa åf.* — *Syn.* Utskeppa. — *Afskeppande*, n. 4

AFSKEPPNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afskeppar. — 2) Varorna, som afskeppas. *En betydlig a.*

AFSKICKA, v. a. 1. Skicka bort ifrån ett ställe (person eller sak). *A. bud, kurir, bref, varor. A. något ifrån Stockholm till Göteborg.* — Äfv. *Skicka åf.* — *Syn.* Se *Sända.* — *Afskickande*, n. 4.

AFSKICKNING, f. 2. 1) Handlingen att afskicka. — 2) Sjelfva saken, som afskickas.

AFSKIFTA, v. a. 1. Genom skiftning afskilja för sig.

AFSKIFVA, v. a. 1. 1) Bortskära i skifvor. — 2) Afskära, sönderskära i skifvor. — *A. sig*, v. r. Aflossa, affalla i skifvor.

AFSKILD, a. p. 2. Afsöndrad från andra, för sig sjelf. *Lefva på en a. ort. A-t tillstånd, lefnadssätt.* — *Syn.* Aflägsen, Afsides, Undangömd, Enstaka.

AFSKILDHET, f. 3. Egenskapen att vara afskild.

AFSKILDRA, v. a. 1. Se *Afmåla.* — Äfv. stundom *Skildra åf.* — *Syn.* Se *Afbilda, Beskrifva.* — *Afskildrande*, n. 4.

AFSKILDRING, f. 2. 1) Handlingen, då man afskildrar. — 2) Resultatet deraf: skilderi, målning, tafla, beskrifning.

AFSKILDT, adv. Afsides, indraget, för sig sjelf. *Bo a. Lefva a. ifrån verldsbullret.*

AFSKILJA, v. a. 2. 1) Skilja en del ifrån ett helt. *A. hufvudet ifrån kroppen.* — 2) Aflossa någonting ifrån ytan af en sak. *A. skalen från en lök. A. köttet ifrån benen.* — 3) Ur en mängd föremål uttaga vissa, som på något sätt höra tillsammans. *A. ur en boksamling alla medicinska böcker.* — 4) Ställa, lägga, sätta något afsides, undan för sig sjelft, eller på afstånd ifrån ett annat föremål. *I källaren a. det gamla vinet ifrån det unga.* — 5) Afdela, indela. *A. ett rum i två genom en brädvägg.* — 6) Afstänga. *I fähuset a. ett särskilt rum för fåren.* — 7) Utgöra skilnad emellan två ting. *Muren, som a-ljer dessa begge hus ifrån hvarandra.* — Äfv., men mindre väl, *Skilja åf.* — *Syn.* Frånskilja, Afsöndra, Afstycka, Afskifta, Afstänga, Afbalka, Afgärda, Afplanka, Afskranka, Aflägsna, Afrösa. — *Afskiljande*, n. 4.

AFSKILJELIG, a. 2. Som kan afskiljas.

AFSKINNA, v. a. 1. 1) Taga skinnet af någonting. — 2) (fig.) Se *Afpreja.* — Äfv. *Skinna åf.* — *Afskinnande*, n. 4.

AFSKIRA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom skirning afskilja.

AFSKJUTA, v. a. 3. (böjes som *Skjuta*) 1) Aflossa (pil, skott, kula, bomb, o. s. v.) från eller ur skjutgevär. — 2) Affyra, afbränna ett laddadt skjutvapen. *A. en kanon, en mörsare, en bössa.* — *Syn.* Aflossa, Affyra, Afbränna, Afsmälla. — 3) Genom pil eller skott bortdrifva något ifrån ytan af en sak. *Tell afsköt med pilen äplet af, från sin sons hufvud.* — 4) Genom pil eller skott afskilja en del ifrån ett helt. *Han afsköt ett finger af handen på honom. Han fick benet, armen a-ten.* — 5) Slunga, kasta. *A. en lans, ett spjut.* — Äfv. *Skjuta åf.* — *Afskjutande*, n. 4. o. *Afskjutning*, f. 2.

AFSKJUTSA, v. a. 1. 1) På åkdon låta bortföra någon ifrån ett ställe (egentl. med skjuts, men i allmänhet äfv. på annat sätt). *Man har i dag a-t tre fångar till fästningen.* — 2) (fig. fam.) Bortköra, bortdrifva, aflägsna. *A. någon ur tjensten. A. en oförskämd björn.* — Äfv. *Skjutsa åf.* — *Afskjutsande*, n. 4. o. *Afskjutsning*, f. 2.

AFSKOFLA, v. a. 1. Med skofvel bortföra någonting ifrån ytan af något. — *Afskoflande*, n. 4. o. *Afskofling*, f. 2. [Afskåfla.]

AFSKOLLA, v. a. 1. 1) Med skollhett vatten afskilja (hår, borst, öfverhud) ifrån ytan af en kropp. *A. skinnet af eller på ett finger.* — 2) Fullborda skollningen af något. — Äfv. *Skolla åf.* — *Afskollande*, n. 4. o. *Afskollning*, f. 2. [Afskålla.]

AFSKOTTA, v. a. 1. 1) Genom skottning bortföra något ifrån en yta. *A. snön af, från vägen.* — 2) Genom skottning befria från något öfvertäckande. *A. en trappa, en väg.* — Äfv. *Skotta åf.* — *Afskottande*, n. 4. o. *Afskottning*, f. 2. [Afskåtta.]

AFSKRANKA, v. a. 1. 1) Medelst skrank afstänga ett mindre rum i ett större. — 2) Medelst skrank afdela ett rum i två eller flera smärre. — *Syn.* Se *Afskilja.* — *Afskrankande*, n. 4.

AFSKRANKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afskrankar. — 2) Rummet, platsen, som sålunda blifvit afstängd ifrån den större. — 3) Sjelfva skranket.

AFSKRAP, n. 5. 1) Hvad som affaller vid skrapning. — 2) (i allmänhet) Afskräde. — 3) (fig.) Det allra sämsta i sitt slag. *Han är ett a. bland menniskor.*

AFSKRAPA, v. a. 1. 1) Genom skrapning borttaga orenlighet eller ojemnheter ifrån en yta. *A. smutsen under sina skor. A. håren af, från en hud.* — 2) Genom skrapning rengöra. *A. hudar, en mur, en häst.* — Äfv. *Skrapa åf.* — *Afskrapande*, n. 4. o. *Afskrapning*, f. 2.

AFSKRIDA, v. n. 3. (böjes som *Skrida*) Skrida ned ifrån ytan af något.

AFSKRIFNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afskrifver. — 2) Afskrifvet papper, dokument. — *Syn.* Se *Afskrift.* — 3) Afskrifven fordran, skatt.

AFSKRIFT, f. 3. Skrift, till innehållet lika med en annan förut befintlig, efter hvilken den blifvit gjord. *Taga a. af ett dokument. Framte en handling i a.* — *Syn.* Kopia, Afskrifning.

AFSKRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Skrifva*) 1) Efter en förut befintlig skrift göra en annan, som är dermed till innehållet fullkomligt lika. *A. ett bref, ett dokument.* — *Syn.* Kopiera. — 2) Afföra ur räkenskap en skuld, ehuru den icke blifvit betalt. *Jag har måst a. återstoden af hans skuld, emedan han ej äger något att betala med. Han har fått 500 R:dr a-fna på, af sin skuld till kronan.* — Äfv. *Skrifva åf.* — *Afskrifvande*, n. 4.

AFSKRIFVARE, m. 5. Person, som afskrifver handlingar o. d.

AFSKRUBBA, v. a. 1. Medelst skrubbning borttaga, afskilja något ifrån en yta. *Stöten har a-t skinnet från, af armen på honom.* — Äfv. *Skrubba åf.* — *Afskrubbande*, n. 4. o. *Afskrubbning*, f. 2.

AFSKRUFVA, v. a. 1. Medelst skrufs eller skrufvars urtagande skilja någonting ifrån ett annat, hvarvid det varit fastskrufvadt. *A. ryggstycket af eller ifrån en soffa.* — Äfv. *Skrufva åf.* — *Afskrufvande*, n. 4. o. *Afskrufning*, f. 2.

AFSKRÄCKA, v. a. 2. Genom råd, föreställningar, hotelser eller på annat sätt väcka fruktan och såmedelst afvända från utförandet af ett beslut, fullföljandet af ett företag, o. s. v. *Hotelser ifrån Englands sida a-ckte honom ifrån det till-*

ämnade kriget. Flera lidna nederlag a-äckte honom ifrån krigets fortsättande. — *Syn.* Se *Afråda.* — *Afskräckande,* n. 4. — *Afskräckning* brukas icke, men finnes deremot upptaget i de sammansatta orden:

AFSKRÄCKNINGS-PRINCIP, m. 3. samt

AFSKRÄCKNINGS-SYSTEM, n. 3. o. 5. Princip, system i brottmålslagstiftningen, som grundar sig på idéen att genom svåra straff söka afskräcka från brott.

AFSKRÄDA, v. a. 2. 1) (vid matlagning) Bortskära eller på annat sätt afskilja det till mat odugliga. — 2) (i allmänhet) Afskilja det odugliga från något. — Äfv. *Skräda åf.* — *Afskrädande,* n. 4.

AFSKRÄDE, n. 4. 1) (vid matlagning) Det odugliga, som afskrädes. — *Syn.* Se *Skräde.* — 2) i allmänhet) Det sämsta af något.

AFSKRÄDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afskräder. — 2) Hvad som blifvit afskrädt.

AFSKRAMMA, v. a. 2. Se *Afskräcka.*

AFSKUBBA, v. a. 1. 1) Genom skubbning borttaga något ifrån en yta. *A. färgen på en dörr.* — 2) Genom skubbning emot ett föremål befria sig ifrån något, som besvärar, eller förlora något, som dervid affaller.

AFSKUDDA, v. a. o. AFSKUDDA SIG, v. r. 1. Afkasta, befria sig ifrån. Brukas endast i figurlig mening, t. ex.: *A. oket. A. en beskyllning, en skymf. A. sig fördomarnes makt. Söka a. sig all ansvarighet.*

AFSKUM, n. 5. 1) Skum, som blifvit borttaget ifrån ytan af ett flytande ämne. — *Syn.* Se *Skräde.* — 2) (fig.) Samling af usla och föraktliga menniskor. *Pöbeln i vissa städer är menniskoslägtets a.* — *Syn.* Se *Pack.*

AFSKUMMA, v. a. 1. Egentl. borttaga skummet af något: Medelst sked, slef o. s. v., från ytan af ett flytande ämne borttaga något dermed olikartadt. *A. grädden af, från mjölken.* Kan äfv. hafva sjelfva vätskan, som sålunda skummas, till objekt, t. ex.: *A. mjölken.* — Äfv. *Skumma åf.* — *Afskummande,* n. 4.

AFSKUMNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afskummar. — 2) Sjelfva det afskummade.

AFSKURA, v. a. 1. 1) Genom skurning borttaga orenlighet ifrån ytan af en sak. *A. smutsen, orenligheten, fläckarna af, från något.* — 2) (mindre brukl.) Genom skurning rengöra helt och hållet. *A. ett golf. A. alla grytor och pannor i ett kök.* — Äfv. *Skura åf.* — *Afskurande,* n. 4. o. *Afskurning,* f. 2.

AFSKUTTA, v. n. 1. (föga brukl.) Skutta bort. — Bättre *Skutta åf.*

AFSKY, v. a. 2. Hysa yttersta ovilja för någon eller något, så att man skyr undan derför. *A. en person, dåligt sällskap, dryckenskap och utsväfningar.* — *Syn.* Se *Hata, Undfly.* — *Afskyende,* n. 4. (föga brukl.)

AFSKY, m. 3. sing. 1) Känsla af yttersta ovilja för någon eller något, så att man liksom skyr undan derför. *Hafva, hysa a. för det onda.* Motsatsen: Begär. — *Syn.* Se *Hat.* — 2) Någon eller något, som väcker högsta ovilja. *Spel är hans a., en a. för honom.*

AFSKYFFLA, v. a. 1. 1) Genom skyffling borttaga något ifrån en yta. *A. gräset af, från gångarna i trädgården.* — 2) Genom skyffling fullkomligt rengöra från gräs, ogräs o. s. v. *A. en sandgång, en trädgårdssäng.* — Äfv. *Skyffla åf.* — *Afskyfflande,* n. 4. o. *Afskyffling,* f. 2.

AFSKYVÄRD, a. 2. 1) Som förtjenar att afskys. *En a. menniska, handling.* — *Syn.* Förhatlig, Vedervärdig, Otäck, Gemen. — 2) (fam.) Högst usel, dålig, ledsam. *Ett a-t vin. En a. soppa. En a. dag.*

AFSKYVÄRDT, adv. På ett sätt, som väcker afsky. *A. elak. A. dåligt vin.*

AFSKÄFTA, v. a. 1. Medelst skäfte eller skafgräs borttaga orenlighet, rengöra.

AFSKÄRA, v. a. 3. (böjes som *Skära*) 1) Skära någonting tvärs af. *A. en lakritsstång på midten, vid ena ändan.* — 2) Bortskära en del af ett helt. *A. en skifva bröd af bullen. A. vattenskott af, på ett träd. A. vingarna på en fågel.* — 3) Skära någonting rundt omkring, eller så, att det blir kortare, smalare. *A. naglarna. A. en kappa nedtill.* — 4) (fig.) Gå, löpa tvärs öfver eller igenom. *Denna väg a-är den andra. Floden a-är den provinsen i två nästan lika stora delar.* — 5) (fig.) Stänga vägen för någon, afstänga från. *A. en fiende återtåget. A. tillförseln för en fiende,* äfv. *a. fienden från tillförsel. A. en armés eftertrupp,* d. v. s. afskilja den ifrån hufvudstyrkan. — Äfv. *Skära åf* (utom i bem. 4 o. 5). — *Afskärande,* n. 4.

AFSKÄRNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afskär (se föreg. ord, utom bem. 5) — 2) Det, som blifvit bortskuret ifrån något. — 3) Yta, uppkommen genom afskärande. *Denna äpelskifva har röda ådror i a-en.* — 4) (bergv.) En malmgångs rubbning eller fullkomliga försvinnande, genom en annan ej malmförande gångs infallande derpå.

AFSKÄRNINGSLINEA, f. 3. (mat.) Linea, som skär en annan linea eller en yta.

AFSKÄRNINGSPLAN, n. 5. (mat.) Yta, som skär en solid figur.

AFSKÄRNINGSPUNKT, m. 3. (mat.) Punkt, der två linier skära hvarandra.

AFSKÖLJA, v. a. 2. 1) Genom sköljning bortföra något ifrån en yta. *Med rent vatten a. såpan af, från tvättkläderna.* — *Syn.* Se *Skölja.* — 2) Genom sköljning rengöra. — Äfv. *Skölja åf.* — *Afsköljande,* n. 4. o. *Afsköljning,* f. 2.

AFSLAG, n. 5. 1) Förklaring, att man ej beviljar en gjord anhållan, begäran, fordran o. s. v., eller att man ej antager ett framstäldt tillbud, förslag, o. s. v. *Han fick a. på sin ansökning. Han friade till henne, men fick a.* — *Syn.* Se *Vägran.* — 2) Nedsättning i pris, afdrag. *Det begärdes 50 R:dr för hela partiet, men jag fick slutligen en skillings a. på skålpundet.* — *Upp- och Afslag,* se *Uppslag.* — 3) Barnsängsrening.

AFSLAGEN, a. p. 2. neutr. — *et. A-et dricka,* försvagadt, något litet skämdt genom beröring med luften.

AFSLAMMA, v. a. 1. (bergv.) 1) Genom slamning afskilja främmande ämnen ifrån malm. — 2) Fullborda slamningen af någon viss myckenhet malm. — *Afslammande,* n. 4. o. *Afslamning,* f. 2.

AFSLAPPA, v. a. 1. (föga brukl.) Småningom slappa. — Äfv. *Slappa åf.* — *Afslappande,* n. 4.

AFSLAPPAS, v. d. 1. Småningom blifva slapp. — Äfv. *Slappas åf.*

AFSLAPPNING, f. 2. 1) Småningom föregående verkning, hvarigenom person eller sak blifver slapp. — 2) Det tillstånd, som deraf uppkommer.

AFSLEMMA, v. a. 1. (föga brukl.) Borttaga slemmet af något. — Äfv. *Slemma åf.*

AFSLICKA, v. a. 1. 1) Med tungan borttaga, aftvätta något ifrån en yta. *A. krämet af tallriken.* — 2) Med tungan göra en sak fri från något på dess yta. *A. en tallrik.* — Åfv. *Slicka áf.* — *Afslickande,* n. 4. o. *Afslickning,* f. 2.

AFSLINTA, v. n. 3. (böjes som *Slinta*) Slinta bort eller ned af en yta. — Åfv. *Slinta áf.*

AFSLIPA, v. a. 1. 1) Genom slipning borttaga (ojemnheter, kanter o. d.) — 2) Medelst slipning förminska eller jemna. *A. något i udden, i kanten, i ändan.* — Åfv. *Slipa áf.* — *Afslipande,* n. 4. o. *Afslipning,* f. 2.

AFSLIPPA, v. n. 3. (böjes som *Slippa;* föga brukl.) Sakta och oförmärkt af sig sjelft lossna och affalla. — Bättre *Slippa áf.*

AFSLITA, v. a. 3. (böjes som *Slita*) 1) Draga så hårdt ändlångs på något tågigt o. d., att det går af. *A. en tråd, en sena.* — 2) Bortslita något ifrån ytan af ett föremål. *Han afslet kappan af, från honom,* eller *afslet honom kappan. A. köttet af, från benen.* — Åfv. *Slita áf.* — *Syn.* Se *Afrifva.* — *Afslitande,* n. 4. o. *Afslitning,* f. 2.

AFSLOCKNA, v. n. 1. Småningom slockna. — Åfv. *Slockna áf.* — *Afslocknande,* n. 4.

AFSLUMRA, v. n. 1. 1) Småningom slumra in. — *Syn.* Se *Somna.* — 2) (fig.) Dö, aflida. — Åfv. *Slumra áf.* — *Afslumrande,* n. 4. o. *Afslumring,* f. 2.

AFSLUNGA, v. a. 1. Slunga eller kasta bort något emot ett visst mål. — Åfv. *Slunga áf.* — *Afslungande,* n. 4. o. *Afslungning,* f. 2.

AFSLUTA, v. a. 1. o. 3. (böjes som *Sluta*) 1) Bringa till slut. *A. ett arbete, ett tal, en räkning, ett konto.* — 2) Förklara slutad. *A. en sammankomst, en session.* — 3) Slutligt öfverenskomma om. *A. ett kontrakt, ett köp, ett lån, ett giftermål, en affär.* — Åfv. *Sluta áf* (i bem. 1 o. 3). — *Syn.* Uppgöra, Sluta, Afgöra. — *Afslutande,* n. 4.

AFSLUTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afslutar. — 2) Det, som blifvit afslutadt (utom i bem. 2).

AFSLUTTA, v. a. 1. Göra småningom sluttande. — V. n. Småningom slutta, sänka sig. — Åfv. *Slutta áf.* — *Afsluttande,* n. 4 (för v. a.).

AFSLUTTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man gör någonting sluttande. — 2) En ytas småningom fortgående sluttning. — 3) Yta, ställe, som sluttar. Vanligare *Sluttning* (i bem. 2 o. 3).

AFSLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) 1) Medelst slag, hugg afbryta, afhugga, afskära. *Med en knölpåk a. armen af, på någon. A. gräs, säd med en lie.* — 2) Slå till något så, att det lossas, afskiljes och faller af. *A. vallmoknoppar med en käpp.* — 3) Kasta af sig. Brukas i denna bem. mest om hästar, åsnor, m. fl. *Hästen afslog sin ryttare.* — 4) (fig.) Afvärja (anfall, o. s. v.). *A. ett anfall, en stormning, en äntring.* — 5) Ur ett kärl slå något af dess innehåll. *A. ett qvarter af tillblandningen.* — 6) (fig.) Förklara, att man icke beviljar en bön, anhållan o. s. v., eller att man icke antager ett tillbud, förslag, o. s. v. *A. ens begäran, påstående, ansökning. Ständerna hafva a-agit det lagförslaget. A. ett giftermålsanbud.* — *Syn.* Se *Vägra.* — 7) Nedsätta, minska priset på en vara, en sak, hvarom man köpslår. *Han afslog priset på bomullsgarnet något litet. Ni måste a. två skilling på skålpundet, om jag skall köpa af er.* — Åfv. *Slå áf.* — *Afslående,* n. 4.

AFSLÄCKA, v. a. 2. Helt och hållet släcka. — Åfv. *Släcka áf.* — *Afsläckande,* n. 4. o. *Afsläckning,* f. 2.

AFSLÄNGA, v. a. 2. 1) Genom slängning med något nedkasta, lossa, afskilja något. *Under dansen a-ngde han ett par glas af, från bordet.* — 2) Genom slängning afbryta. *Bäst han orerade och gestikulerade, råkade han att med armen a. en blommande liljestängel invid sig.* — 3) Slänga någonting ifrån sig till ett visst mål. Jfr. *Slänga.*

AFSLÄPA, v. a. 1. 1) Släpa bort. — 2) Släpa någonting så, att det brister af. — Åfv. *Släpa áf.* — *Afsläpande,* n. 4.

AFSLÄPPA, v. a. 2. 1) Släppa från sig, släppa efter (t. ex. ett tåg). — 2) (fig.) Låta gå sig ur händerna. *A. ett tillfälle.* — Åfv. *Släppa áf.* — *Afsläppande,* n. 4.

AFSLÄTA, v. a. 1. 1) Borttaga ojemnheter ifrån en yta, så att den blir slät. — 2) Göra slät, jemn. — *Syn.* Se *Jemna.* — Åfv. *Släta áf.* — *Afslätande,* n. 4.

AFSLÖJA, v. a. 1. 1) Upplyfta eller borttaga slöjan af någon. — 2) (fig.) Göra uppenbart, hvad som varit fördoldt. *A. en intrig, en hemlighet.* — *Syn.* Se *Blotta.*

AFSMAK, c. 3. sing. 1) Motvilja för vissa näringsämnen. *Jag har fått a. för köttmat, för vin.* — 2) (fig.) Ovilja, som man fattar eller hyser för sak eller person. *Hon har ingifvit mig a. genom sina nycker. Denna händelse har gifvit mig a. för honom. Få, fatta a. för spel.* — *Syn.* Se *Vedervilja.*

AFSMALNA, v. n. 1. Blifva allt smalare. — Åfv. *Smalna áf.* — *Afsmalnande,* n. 4.

AFSMEKA, v. a. 1. o. 2. (föga brukl.) Genom smek förskaffa sig något af en person. *A. någon ett samtycke, en tillåtelse.*

AFSMICKRA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom smicker utverka, tillvinna sig något af en person.

AFSMIDA, v. a. 3. Smida någonting så hårdt, att det brister af. — Åfv. *Smida áf.*

AFSMILA, v. a. 1. Se *Aflisma.*

AFSMULA, v. a. 1. Frånskilja något i smulor. — *A. sig,* v. r. Från ytan släppa smärre partiklar i form af smulor. Säges isynnerhet om bröd. — Åfv. *Smula áf* (dock mindre väl). — *Afsmulande,* n. 4.

AFSMULNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afsmular. — 2) Sjelfva det afsmulade.

AFSMÄLLA, v. n. 2. (böjes som *Smälla*) Afbrinna eller sönderspringa med knall. — *Syn.* Se *Afbrinna.* — V. a. Afbränna (gevär, skott). — Åfv. *Smälla áf* (för v. n.). — *Syn.* Se *Afskjuta.* — *Afsmällande,* n. 4.

AFSMÄLTA, v. n. 2. Genom smältning försvinna, afrinna från en yta. *Snön a-lter af, från taken.* — V. a. Försmälta någonting så, att det försvinner, afrinner af en yta. *Hettan a-lte vaxet från ena sidan af pjesen.* — Åfv. *Smälta áf.*

AFSNAPPA, v. a. 1. Se *Frånsnappa.* — Åfv. *Snappa áf.*

AFSNEDA, v. a. 1. Gifva sned yta åt någonting; afhugga, afskära på snedden. — Åfv. *Sneda áf.* — *Afsnedande,* n. 4.

AFSNIBBA, v. a. 1. Taga snibben eller snibbarna af något. — Åfv. *Snibba áf.* — *Afsnibbande,* n. 4.

AFSNOPPA, v. a. 1. 1) Genom snoppning borttaga. — 2) Se *Snoppa.*

AFSNUGGA, AFSNYLTA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom snuggeri förskaffa sig något af

en person. *Han har a-t honom mången godbit.*

AFSNYGGA, v. a. 1. Fullkomligt snygga. — Äfv. *Snygga åf.*

AFSNÄSA, v. a. 2. Med snäsor besvara, afvisa. — Äfv. *Snäsa åf.* — *Afsnäsande*, n. 4. o. *Afsnäsning*, f. 2.

AFSOMNA, v. n. 1. 1) Småningom helt och hållet insomna. — *Syn.* Se *Somna.* — 2) (fig.) Aflida, dö. — Äfv. *Somna åf.* — *Afsomnande*, n. 4.

AFSOPA, v. a. 1. 1) Medelst qvast eller viska borttaga något som skräpar, ifrån ytan af någonting. *A. spånorna, papperslapparna af, från golfvet.* — 2) Medelst sopning rengöra. *A. ett golf, en förstuga, ett rum, o. s. v.* — Äfv. *Sopa åf.* — *Afsopande*, n. 4. o. *Afsopning*, f. 2.

AFSPALTA, v. a. 1. (boktr.) Skilja i spalter. — Äfv. *Spalta åf.*

AFSPARKA, v. a. 1. 1) Med foten eller fötterna afkasta, frånlossa. *A. täcket.* — 2) Sparka tvärs af. *A. en slå, en spjele.* — Äfv. *Sparka åf.* — *Afsparkande*, n. 4. o. *Afsparkning*, f. 2.

AFSORTERA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom sortering afskilja. — Äfv. *Sortera åf.* — *Afsorterande*, n. 4. o. *Afsortering*, f. 2.

AFSPEGLA, v. a. 1. 1) Liksom i en spegel afbilda. *Sjöns yta a-de husen, tornen och kyrkorna.* — *Syn.* Återkasta bilden af, Afbilda, Återgifva, Reflektera. — 2) (fig.) Gifva en trogen bild af, föreställning om. *Hans skrifter a. på hvarje sida hans karakter.* — *Afspeglande*, n. 4. o. *Afspegling*, f. 2.

AFSPELA, v. a. 1. 1) Genom spel afhända. *A. någon 100 R:dr.* — 2) *A. en skuld,* genom spelvinst afqvitta den. — Äfv. *Spela åf* (i bem. 1).

AFSPETSA, v. a. 1. Göra allt mera spetsig emot ändan. — Äfv. *Spetsa åf.* — *Afspetsande*, n. 4.

AFSPETSNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afspetsar. — 2) Sjelfva det afspetsade: spets, udd.

AFSPILLRA, v. a. 1. 1) Från något föremål af trä afspjelka smärre delar deraf i form af spillror. — 2) Sönderslå i spillror. — Äfv. *Spillra åf* (i bem. 1). — *Afspillrande*, n. 4.

AFSPILLRING, f. 2. 1) Handlingen, då man afspillrar. — 2) Sjelfva det afspillrade: spillror.

AFSPINNA, v. a. 3. (böjes som *Spinna*) 1) Spinna till slut allt det lin, som för gången är uppsatt på rockhufvudet till spånad. — 2) *A. skuld,* genom spånad afbetala den. — Äfv. *Spinna åf.* — *Afspinnande*, n. 4. o. *Afspinning*, f. 2.

AFSPISA, v. a. 1. 1) Utdela mat åt ett antal folk (en trupp, fångar, o. s. v.). — 2) (fig.) Genom undflykter eller hänvisning på framtiden göra sig qvitt en person, som begär, fordrar, ber om något. *A. någon med en förevändning, med fagra ord, förhoppningar, löften, o. s. v.* — 3) Afvisa med snäsor. — Äfv. (i bem. 2) *Spisa åf.* — V. n. (föga brukl.) Sluta att spisa. — *Afspisande*, n. 4.

AFSPISNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afspisar (för v. a.). — 2) Tomt löfte, förevändning, undflykt.

AFSPJELA, v. a. 1. 1) Afskilja, afklyfva i form af spjelor. — 2) Genom spjelor afstänga, afdela. — Äfv. *Spjela åf.* — *Afspjelande*, n. 4. o. *Afspjelning*, f. 2. [Afspjäla.]

AFSPJELKA, v. a. 1. Frånklyfva, frånlossa delar ifrån ett helt, i form af spjelkor. — Äfv. *Spjelka åf.* — *Afspjelkande*, n. 4. o. *Afspjelkning*, f. 2. [Afspjälka.]

AFSPLITTRA, v. a. 1. I form af splittror frånskilja något ifrån ytan af en sak. — Äfv. *Splittra åf.* — *Afsplittrande*, n. 4. o. *Afsplittring*, f. 2.

AFSPOLA, v. a. 1. 1) Medelst spinnrock på spolrör öfverflytta silke, tråd, garn, o. s. v., från (nystan, rulle, härfvel, o. s. v.). — 2) (sjöt.) *a*) Afskölja, bortskölja. — *Syn.* Se *Skölja.* — *b*) (om vågor, störtsjöar) Kasta från däck, öfver bord. — Äfv. *Spola åf.* — *Afspolande*, n. 4. o. *Afspolning*, f. 2.

AFSPRINGA, v. n. 3. (böjes som *Springa*) 1) Springa ned af, ifrån någonting. — 2) Brista tvärs af. — 3) (om gevär) Oförmodadt afbrinna. — Vanligare *Springa åf.* — *Afspringande*, n. 4. o. *Afspringning*, f. 2. (det sednare endast för bem. 2 o. 3).

AFSPRUTA, v. a. 1. 1) Genom spruta utkasta. *Vi hafva a-t hela vattenförrådet.* — 2) Genom sprutning afskilja, lösrycka något ifrån en yta. — Äfv. (för bem. 2) *Spruta åf.* — *Afsprutande*, n. 4. o. *Afsprutning*, f. 2.

AFSPRÅNG, n. 5. 1) Afvikning ifrån en väg (egentl. då man springer). — 2) (fig.) Afvikelse från ett ämne. — 3) (fig.) Olikhet, skiljaktighet. — 4) Afsats på en byggnad, på brant eller sluttande mark. — 5) (jäg.) Harens sätt att tvärt omkasta riktningen af sina spår.

AFSPRÄNGA, v. a. 2. Genom sprängning aflossa. *A. stora stycken af, från en klippa.* — V. n. (föga brukl.) I sporrsträck rida bort. — Äfv. *Spränga åf* (i v. n. mera brukligt). — *Afsprängande*, n. 4. o. *Afsprängning*, f. 2. (intetdera för v. n.).

AFSPRÄTTA, v. a. 1. Medelst sprättning frånskilja ett tygstycke, som är hopsydt med ett annat. — Äfv. *Sprätta åf.* — *Afsprättande*, n. 4.

AFSPRÄTTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afsprättar. — 2) Sjelfva det afsprättade.

AFSPÄDA, v. a. 2. Småningom späda. — *Afspädande*, n. 4. o. *Afspädning*, f. 2.

AFSPÄNNA, v. a. 2. 1) Lösa upp och aftaga någonting, som med spänne är fästadt omkring något. *A. ett värjgehäng, ett bälte af någon. A. betslet, bukgjorden, dragremmarna af en häst.* — Man säger äfv.: *A. någon gehänget, bältet,* o. s. v. — 2) Aflossa någonting, som är spändt (sträng, fjäder o. s. v.), merendels för att afskjuta skott, o. s. v. *A. bågsträngen, fjädern. A. en båge, en bössa.* Har äfven till objekt det, som genom afspänningen afskjutes, t. ex.: *A. en pil, ett skott.* — 3) (pop.) Se *Afsparka.* — Äfv. *Spänna åf.* — *Afspännande*, n. 4. o. *Afspänning*, f. 2.

AFSPÄNTA, v. a. 1. Med yxa eller knif afklyfva tunna stickor till bloss eller tändning. — Äfv. *Späntа åf.* — *Afspäntande*, n. 4. o. *Afspäntning*, f. 2.

AFSPÄRRA, v. a. 1. Genom spärrning afstänga. — *Afspärrande*, n. 4. o. *Afspärrning*, f. 2.

AFSTADNA, se *Afstanna.*

AFSTAKA, v. a. 1. Medelst stakar, störar afskilja. — *Afstakande*, n. 4. o. *Afstakning*, f. 2.

AFSTAMPA, v. a. 1. 1) Genom stampning aflossa. *A. smutsen af, från skorna.* — 2) Stampa så härdt på något, att det brister af. — 3) (tekn.) Stampa färdigt ett visst qvantum. —

Äfv. *Stampa áf* (men ej i bem. 3). — *Afstampande,* n. 4. o. *Afstampning,* f. 2.

AFSTANNA, v. n. 1. Småningom stanna, sakta sig, börja gå långsammare; fig. minskas, aftaga. *Pendeln a-r. Skeppets fart a-de, när vädret saktade sig. Handeln, arbetena a. Samtalet, företaget har a-t.* — *Syn.* Se *Upphöra.* — Äfv. *Stanna áf.* — *Afstannande*, n. 4. [Afstadna.]

AFSTAPLA, v. n. 1. (föga brukl.) Aflägsna sig med staplande steg. — Vanligare *Stapla áf.*

AFSTEG, n. 5. 1) Afvikning ifrån vägen, då man går. — 2) (fig.) Afvikelse från ämnet. — 3) (fig.) Afvikelse för någon gång ifrån det rätta. — *Syn.* Se *Fel.*

AFSTELNA, v. n. 1. Småningom stelna. — Äfv. *Stelna áf.* — *Afstelnande,* n. 4. o. *Afstelning,* f. 2.

AFSTICKA, v. a. 3. (böjes som *Sticka*) Genom stickning med nål afpricka och derefter rita (mönster, o. d.); genom stakars eller käppars nedstickande i marken utstaka (läger, o. s. v.). — V. n. Göra stickande afbrott, skarpt bryta af emot. *Gult a-cker mycket emot svart. Detta ställe i boken a-cker mycket emot den allmänna karakteren af hans skrifter.* — *Syn.* Se *Afbrott* (göra). — Äfv. *Sticka áf.* — *Afstickande,* n. 4.

AFSTICKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afsticker. — 2) Sjelfva det afstuckna (för ritning, lägers utstakning, o. s. v.).

AFSTIGA, v. n. 3. (böjes som *Stiga*) 1) Stiga ned af (vagn, häst, trappa, o. s. v.) — 2) (mindre brukl.) Göra afsteg ifrån en väg. — *Syn.* Se *Afvika.* — Äfv. *Stiga áf.* — *Afstigande,* n. 4. o. *Afstigning,* f. 2.

AFSTILLA, v. a. 1. Småningom stilla. — Äfv. *Stilla áf.*

AFSTJELPA, v. a. 2. Stjelpa ned af, ifrån något. — Äfv. *Stjelpa áf.* — *Afstjelpande,* n. 4. o. *Afstjelpning,* f. 2. [Afstjälpa.]

AFSTRAFFA, v. a. 1. 1) Låta någon till fullo undergå ådömdt straff. Brukas egentl. i officiel stil. *Han har blifvit a-d med fyratio par spö.* — 2) (i allmänhet) Straffa. — Äfv. *Straffa áf.* — *Afstraffande,* n. 4.

AFSTRAFFNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afstraffar. — 2) Straff.

AFSTRYKA, v. a. 3. (böjes som *Stryka*) 1) Stryka bort något ifrån ytan af en sak. *A. dun af, från rocken. A. rågan af, från ett sädesmått.* — 2) Genom strykning jemna eller befria ytan af en sak ifrån främmande ämnen. *A. ett sädesmått. A. en dunig rock,* o. s. v. — *A. sig,* v. r. Genom strykning befria sig ifrån. *A. sig bojor, handklofvar. Ormarne a. sig skinnet om våren.* — Äfv. *Stryka áf* o. *Stryka áf sig.* — *Afstrykande,* n. 4. o. *Afstrykning,* f. 2.

AFSTRÅK, n. 5. 1) Hvad som affaller vid afstrykning. — *Syn.* Se *Skräde.* — 2) (tekn.) Ämne, som flyter ofvanpå vid silfverdrifning.

AFSTRÄNGA, v. a. 1. Taga strängarna af (t. ex. ett stränginstrument). *A. en violin, ett fortepiano.* — *Afsträngande,* n. 4. o. *Afsträngning,* f. 2.

AFSTRÖMMA, v. n. 1. Strömma ned ifrån. *Vid infallande ebb a-r vattnet åter ifrån stranden.* — Äfv. *Strömma áf.* — *Afströmmande,* n. 4. o. *Afströmning,* f. 2.

AFSTUBBA, v. a. 1. 1) Genom stubbning borttaga. *A. svansen på en häst, öronen på en hund.* — 2) Göra stubbig. *A. en häst, en hund.* — 3) *A. en åker,* taga bort stubben på en å. — Äfv. *Stubba áf* (i bem. 1). — *Afstubbande,* n. 4. o. *Afstubbning,* f. 2.

AFSTYCKA, v. a. 1. 1) Frånskilja något i stycke eller stycken ifrån ett helt. *A. en bakfjerding ifrån ett slagtadt kreatur.* (Fig.) *A. en provins ifrån ett rike.* — 2) Dela något i flera stycken. *Det slagtade fåret skall a-s i fyra delar.* — *Syn.* Se *Stycka.* — 3) Stycka i tu. — Äfv. *Stycka áf.* — *Afstyckande,* n. 4.

AFSTYCKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afstyckar. — 2) Afstyckad del.

AFSTYMPA, v. a. 1. 1) Afskilja en lem ifrån en lefvande kropp eller ifrån en staty. *A. ena armen, benet af, från en menniska, en bildstod.* — 2) Se *Stympa.* — 3) (fig.) I tal eller skrift borttaga, utesluta något, som kan anses mer eller mindre nödvändigt för sammanhanget af det hela. *A. ett tal, en teaterpjes.* — Äfv. *Stympa áf.* — *Afstympande,* n. 4. o. *Afstympning,* f. 2.

AFSTYRA, v. a. 2. 1) Genom öfvertalelse eller vidtagna åtgärder laga, att någonting farligt, skadligt, brottsligt eller orätt afböjes, förhindras. *A. gräl, slagsmål. Genom ett tal till hopen a-rde han det befarade upploppet. A. våld med våld. Han visste på tjenligt sätt att a. hennes tillämnade resa.* — *Syn.* Se *Hindra.* — 2) Inverka på någon derhän, att han afstår ifrån en elak eller skadlig föresats. *A. någon ifrån våldsamheter. Jag a-rde honom ifrån detta okloka förslag.* — *Syn.* Se *Afråda.* — *Afstyrande,* n. 4.

AFSTYRKA, v. a. 2. Se *Afråda.* — *Afstyrkande,* n. 4.

AFSTÅ, v. a. 2. (böjes som *Stå*) Till en annan öfverlemna något, hvartill man äger eller anser sig äga rätt. *A. sina rättigheter, en syssla, ett arrende åt någon. A. regeringen. A. sin egendom åt sina borgenärer.* — *Syn.* Se *Afträda.* — V. n. *A. från:* a) Afsäga sig. *A. från en rättighet, ett arrende, ett anspråk.* — b) Upphöra med, ej vidare bry sig om. *A. från ett företag, ett förslag, en föresats. Han har a-tt ifrån alla tankar på krig. Ändtligen har han då a-tt ifrån sina förföljelser, ifrån att förfölja mig.* — *Afståelse,* f. 3. (föga brukl.) o. *Afstående,* n. 4.

AFSTÅND, n. 5. 1) Skilnad i rummet; ett föremåls aflägsenhet ifrån ett annat. *A-et emellan två orter. Göteborg ligger på långt a. från Stockholm.* (Fig.) *Hålla någon på a.,* icke tillåta honom någon förtrolighet. *Hålla sig på a. ifrån någon,* undvika umgänge med honom. — 2) (fig.) Skilnad i tid. *Vi lefva på så långt a. ifrån dessa uråldriga tider, att vi med svårighet kunna göra oss en riktig föreställning om dem.*

AFSTÅNGA, v. a. 1. (om hornkreatur) Genom stötning med hornen afbryta. *Tjuren a-de armen på honom, men a-de också på samma gång ena hornet af sig sjelf.* — Äfv. *Stånga áf.* — *Afstångande,* n. 4.

AFSTÄCKA, v. a. 2. (föga brukl.) Se *Stäcka.*

AFSTÄDA, v. a. 1. (mindre brukl.) 1) Borttaga något, som ostädar. *Skynda dig att a. den der pappersbråten af, från bordet.* — 2) (allmännare) Städa färdig. *A. ett rum, ett bord.* — Äfv. *Städa áf.* — *Afstädande,* n. 4. o. *Afstädning,* f. 2.

AFSTÄLLA, v. a. 2. (föga brukl.) Ställa afsides, åsido, för att sedan hämta. — Äfv. *Ställa áf.* — *Afställande,* n. 4.

AFSTAMPLA, v. a. 1. Fullborda stämplingen af något. — *Afstämplande*, n. 4. o. *Afstämpling*, f. 2.

AFSTÄNGA, v. a. 2. 1) Genom stängsel afskilja en del af ett rum. *I ladugårdshuset a. ett särskilt rum för fåren.* — 2) Genom stängsel afdela en plats, ett rum i smärre. *Genom plank a. ett gårdsrum i två.* — 3) (fig.) Förhindra. *A. någon ifrån bruket af en sak. A. vägen, tillförseln, återtåget för någon.* — Äfv. *Stänga áf.* — *Afstängande*, n. 4.

AFSTÄNGNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afstänger. — 2) Ett afstängdt rum. — 3) Sjelfva stängseln.

AFSTÄNGSEL, n. 5. Se *Afstängning*, 2. o. 3.

AFSTÖKA, v. a. 1. Undanrödja, bortskaffa det som värst skräpar i ett rum, på en möbel, o. s. v. *A. ett rum, ett bord.* — *Syn.* Se *Rengöra.*

AFSTÖTA, v. a. 3. 1) Medelst stötning afslå, afskilja. *A. hörn, kanter af, från, på en sten, ett bord.* — 2) Minska något genom stötning. *A. en sten i kanterna.* — Äfv. *Stöta áf.* — *Afstötande*, n. 4. o. *Afstötning*, f. 2.

AFSUGA, v. a. 3. (böjes som *Suga*) 1) Medelst sugning afsöndra. — 2) (trädg.) Se *Sugympa.* — *Afsugande*, n. 4. o. *Afsugning*, f. 2.

AFSUTTEN, a. p. 2. neutr. — *et. A. kavallerist*, som blifvit afskedad eller hvars nummer blifvit indragen.

AFSVAFLA, v. a. 1. 1) (kem.) Afskilja svaflet ifrån ett ämne. — 2) (tekn.) Tillfyllest svafla. — *Afsvaflande*, n. 4. o. *Afsvafling*, f. 2.

AFSVALA, v. a. 1. 1) Småningom svala. — 2) (fig.) Minska, försvaga. *Tiden a-r ungdomens hetsighet.* — Äfv. *Svala áf.* — *Afsvalande*, n. 4. — *A-s*, v. d. 1. Se *Afsvalna.* — Äfv. *Svalas áf.*

AFSVALKA, v. a. 1. Småningom svalka. — Äfv. *Svalka áf.* — *Afsvalkande*, n. 4. — *A-s*, v. d. 1. Småningom blifva sval. — Äfv. *Svalkas áf.* — *Afsvalkning*, f. 2.

AFSVALNA, v. n. 1. 1) Småningom blifva sval. — 2) (fig.) Blifva mindre ifrig, eldig, lifvad; aftaga. *Han är alltid het i början, men a-r snart. Hans nit, håg, ifver a-de förr, än man hade trott.* — Äfv. *Svalna áf.* — *Syn.* Se *Minskas.* — *Afsvalnande*, n. 4. o. *Afsvalning*, f. 2.

AFSVANSA, v. a. 1. Stubba svansen af (t. ex. en häst). — *Afsvansande*, n. 4.

AFSVARFVA, v. a. 1. 1) Genom svarfning afskilja (t. ex. ojemnheter, qvistknölar, en kant, o. s. v.). — 2) Genom svarfning göra smalare, tunnare. — 3) Vid svarfning trycka på så hårdt med svarfjernet, att det, som skulle svarfvas, brister af. *A. ett rör, som var ämnadt till pipskaft.* — 4) Grofsvarfva. — 5) Fullborda svarfningen af något. — Äfv. *Svarfva áf.* — *Afsvarfvande*, n. 4. o. *Afsvarfning*, f. 2.

AFSVEDA, v. a. 2. Medelst eld helt och hållet borttaga något (hår, fjun, lugg, dun) ifrån ytan af en sak. *A. dunet af en fågel.* Har äfven till objekt det, hvarifrån något genom svedning borttages, t. ex.: *A. en plockad fågel.* — Äfv. *Sveda áf.* — *Afsvedande*, n. 4. o. *Afsvedning*, f. 2.

AFSVEDJA, v. a. 1. (landth.) Svedja mark, der skog blifvit fälld, så att den blir tjenlig att beså. — *Afsvedjande*, n. 4.

AFSVETTA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom svettning blifva fri från någon vätska. *A. osunda vätskor.*

AFSVIMMA, v. n. 1. Falla i vanmakt. — *Syn.* Se *Dåna.* — Ordet utmärker hela fortgången af krafternas aftagande, tilldess sjelfva katastrofen inträffar, som betecknas med ordet: *Svimma.* — Äfv. *Svimma áf.* — *Afsvimmande*, n. 4. o. *Afsvimning*, f. 2.

AFSVUREN, a. p. 2. neutr. — *et.* Afgjord, bestämd. *A. fiende.*

AFSVÅLA, v. a. 1. Taga svålen af (t. ex. en skinka).

AFSVÄNGA, v. a. 2. Genom svängning afkasta. *De åkte på karusellen, och den starka farten a-ngde hatten af honom, af hans hufvud, af hufvudet på honom.*

AFSVÄRJA, v. a. 3. (böjes som *Svärja*) 1) Medelst edgång högtidligt afsäga sig, förneka. *Drottning Kristina afsvor lutherska läran.* — 2) (fig.) Allvarsamt föresätta sig att öfvergifva (fel, last, ovana, o. s. v.). — *Syn.* Se *Öfvergifva.* — *Afsvärjande*, n. 4., *Afsvärjelse*, f. 3. o. *Afsvärjning*, f. 2.

AFSVÄRTA, v. n. 1. (föga brukl.) Vid beröring färga af sig svart. — Bättre *Svärta áf sig.*

AFSYNA, v. a. 1. Syna ett fullbordadt arbete, för att godkänna eller kassera det. — Äfv. *Syna áf.* — *Afsynande*, n. 4. o. *Afsyning*, f. 2.

AFSÅGA, v. a. 1. 1) Såga tvärs af. *A. ett bräde, en stock, ett vedträ. A-d på tre ställen.* — 2) Genom sågning afskilja en del ifrån ett helt. *A. ena ändan af ett bräde. A. armen, benet af en menniska.* — Äfv. *Såga áf.* — *Afsågande*, n. 4. o. *Afsågning*, f. 2.

AFSÅLLA, v. a. 1. Genom sållning afskilja. — Äfv. *Sålla áf.* — *Afsållande*, n. 4. o. *Afsållning*, f. 2.

AFSÄGA, v. a. 2. (böjes som *Säga*) 1) Afkunna (dom, utslag). — 2) *A.* och *A. sig*, v. r. Uttryckligt förklara, att man lemnar ifrån sig, öfverger något, hvartill man äger eller förmenar sig äga rättighet. *A. sig en rättighet, besittningen af en sak, åtnjutandet af en förmån. A. sig kronan, regeringen, ett embete, en tjenst, ett förtroende, ett fullmäktigskap.* (Fig.) *A. sig alla nöjen, bruket af starka drycker, o. s. v.* — I bem. 2. brukas *Afsäga* sällan, utan nästan alltid *A. sig.* — *Syn.* Se *Afträda.* — *Säga áf* (i bem. 1) o. *Säga áf sig* förekomma stundom. — *Afsägande*, n. 4.

AFSÄGELSE, f. 3. Handlingen, då man afsäger sig något. *A. af rättigheter, af makt och värdighet, af kronan, af regeringen, af brännvin*, o. s. v. — *Syn.* Se *Afträdande.*

AFSÄLJA, v. a. 2. (böjes som *Sälja*) Sälja slut på en vara. *Han har snart afsålt hela partiet.* — *Syn.* Se *Sälja.* — *A. sig*, v. r. Genom försäljning afhända sig. *Herr A. har afsålt sig allt, hvad han ägde.* — Äfv. *Sälja áf* o. *Sälja áf sig.* — *Afsäljande*, n. 4. o. *Afsäljning*, f. 2.

AFSÄNDA, v. a. 2. Sända bort ifrån en ort. Brukas mest i officiel och handelsstil. *A. en minister, en ambassadör, en beskickning, en kurir till ett främmande hof. A. varor ifrån Stockholm till Göteborg landvägen. A. en last spannmål till London på briggen Thetis. A. en fora.* — *Syn.* Se *Sända.* — *Sända áf* kan äfven brukas, isynnerhet i handelsstil. — *Afsändande*, n. 4.

AFSÄNDARE, m. 5. Den, som afsänder en vara, fora eller skeppslast.

AFSÄNDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afsänder. — 2) Det, som afsändes eller blifvit afsändt.

AFSÄNKA, v. a. 2. 1) (trädg.) Se *Aflägga*. — 2) (bergsbr.) Gräfva ännu djupare under jorden. — *Afsänkande*, n. 4.

AFSÄNKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afsänker. — 2) (trädg.) Rotskott, som blifvit afsänkt, aflagdt. — 3) (bergsbr.) Ställe i en grufva, som blifvit afsänkt.

AFSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) 1) Sätta afsides, för att hafva i förråd eller till hämtning. *Jag lät a. några utvalda furuplankor för kommande behof. Han a-atte i boden de inköpta möblerna till afhämtning. A. penningar till ett visst behof.* — 2) (kem., med. o. fys.) Afskilja från sig. *Denna vätska har a-att grummel på botten. Rödt vin a-tter vinsten. Födoämnena a-tta i magen näringssafterna.* — 3) (fig.) Skilja från värdighet, embete, tjenst eller syssla. *A. en furste från regeringen, en embetsman ifrån hans embete.* — *Syn.* Se *Afskeda*. — 4) (i handelsstil) Försälja i gross eller minut. — *Syn.* Se *Sälja*. — 5) Med tillhjelp af cirkel öfverflytta en figur ifrån ett papper till ett annat. — 6) (sjöf.) På sjökort utpricka det ställe på sjön, man passerar. — Åfv. *Sätta åf.* — *Afsättande*, n. 4.

AFSÄTTARE, m. 5. Se *Afläggare*, 2.

AFSÄTTLIG, a. 2. Som kan afsättas ifrån tjenst, embete.

AFSÄTTLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara afsättlig.

AFSÄTTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afsätter. — 2) (kem.) Fällning ur en vätska. — 3) Afsats. — 4) (i handel) Varors afsäljning. *Den varan har ingen a.* — *Syn.* Afgång.

AFSÄTTNINGSORT, m. 3. Ort, der man finner afsättning för en vara.

AFSÖNDRA, v. a. 1. 1) Afskilja en eller flera delar ifrån föreningen med något samtaget helt. *A. några rum ifrån en våning till särskilt ändamål. A. en provins ifrån ett rike. A. jord ifrån ett hemman, hemmansdelar ifrån ett gods.* — 2) (fysiol., om vissa organer i en lefvande kropp) Afskilja ämnen, som äro nödiga för det organiska lifvets bibehållande, eller ock sådana, som äro skadliga för organismen. *Magens förrättningar bidraga att a. näringssafterna ur födoämnena. Lefvern a-r gallan. Näsan a-r slem.* — 3) (fil.) Särskilt för sig betrakta egenskaperna hos ett ting.

AFSÖNDRING, f. 2. 1) Handlingen, då något afsöndras. — 2) Sjelfva det afsöndrade.

AFTACKA, v. a. 1. Hemförlofva (krigsfolk). — *Aftackande*, n. 4. o. *Aftackning*, f. 2.

AFTACKLA, v. a. 1. (sjöt.) Nedtaga ett fartygs segel, löpande och stående gods, samt stänger och rår. *A. ett fartyg.* — V. n. (fig. fam.) Aftyna, afmagra. — Åfv. *Tackla åf* (brukas i v. n. bättre, än *A.*). — *Aftacklande*, n. 4. o. *Aftackling*, f. 2.

AFTACKLAD, a. p. 2. (fig.) Afmagrad, utmerglad. — *Syn.* Se *Mager*.

AFTACKLARE, m. 5. Person, som aftacklar ett fartyg.

AFTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) 1) Borttaga något ifrån ytan af en sak eller ned ifrån något. *A. ett förband. A. kläder, en rock, en kappa, o. s. v. A. hatten för någon. A. duken af, från bordet. A. barken af ett träd.* — 2) Afskilja en mindre del ifrån ett helt. *A. två alnar kläde till en rock.* — 3) Göra kortare, mindre. *A. en klädning nedtill.* — *Syn.* Se *Minska*. — 4) Taga porträtt af någon. *Hon har låtit a. sig af artisten N.* — *Syn.* Se *Afbilda*. — 5) Amputera. *A. en arm, ett ben.* — 6) *A. en kortlek*, upptaga en större eller mindre del af en hel kortlek, lägga denna del för sig och återstoden af korten ofvanpå. — 7) Flå huden af ett dödt kreatur. — *Syn.* Se *Afdraga*. — V. n. Småningom minskas i kraft eller storlek. *Vårfloden börjar a. Blåsten, regnet, urvädret a-ger. Dagarne a. efter sommarsolståndet. Dagen a-ger*, det börjar lida mot aftonen. *Hans syn a-ger allt mer och mer. Helsa och kroppskrafter a. på ålderdomen. Hans nit har mycket a-git.* — *Syn.* Se *Minskas*. — Åfv. *Taga åf.* — *Aftagande*, n. 4.

AFTAGARE, m. 5. Se *Afdragare*.

AFTAGNING, f. 2. 1) Handlingen, då man aftager (se detta verbs alla bem. för aktiv). — 2) Aftaget stycke. — 3) Afmålning, porträtt. — 4) Yta eller kant på en sak, der den aftagna delen blifvit skild ifrån det hela.

AFTAL, n. 5. Muntlig öfverenskommelse. *Träffa a. om ett möte, om tid och ort, om ett köp. Göra, hafva a. sins emellan. Det har skett efter a.*

AFTALA, v. a. 1. o. 2. Muntligt öfverenskomma om. *A. ett möte, ett företag, en resa. Vi hade a-t att råkas.*

AFTAPPA, v. a. 1. 1) Medelst en tapps urtagande uttömma (ett kärl), låta (något flytande ämne) afrinna. *A. en tunna öl. A. ölet af en tunna. A. vin på buteljer.* — 2) Skaffa utlopp för vatten, så att det får afflyta från ett ställe. *A. ett kärr, en mosse, en sjö. A. vattnet ifrån ett kärr, ur en sjö.* — 3) (med.) Genom öppning af åder eller på annat sätt skaffa aflopp åt en kroppsvätska. *A. blod af en sjuk, af en häst. Fältskären a-ade honom ett qvarter blod. A. vatten af en vattusiktig. A. urin af en patient, som lider af stranguri.* — AFTAPPA, v. n. (fam.) *Aftyna*. — Åfv. *Tappa åf.* — *Aftappande*, n. 4.

AFTAPPNING, f. 2. 1) Handlingen, då man aftappar. — 2) Det, som blifvit aftappadt (i bem. 1 o. 3).

AFTECKNA, v. a. 1. 1) Genom teckning afbilda. *A. en fästning.* — *Syn.* Se *Afbilda*. — 2) (fig.) Beskrifva, skildra. *A. en persons karakter.* — Åfv. *Teckna åf.* — *Aftecknande*, n. 4.

AFTECKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man aftecknar. — 2) Sjelfva teckningen, som afbildar något föremål.

AFTER, m. plur. (bergsbr.) Bokade eller sönderstampade malmstenar.

AFTIGGA, v. a. 2. (föga brukl.) Genom tiggande erhålla något af en person. — Åfv. *Tigga åf.*

AFTILLRA, v. n. 1. Tillra ned af en yta. — *Aftillrande*, n. 4.

AFTINA, v. a. o. n. 1. Se *Aflena*. — *Aftinande*, n. 4.

AFTINGA, v. a. 1. (föga brukl.) Betinga sig något af en person. *Han har a-t mig ett arbete, som med första bör vara färdigt.*

AFTJENA, v. a. 1. 1) (egentl.) Genom tjenst afbetala. — 2) (fig.) Genom tjenster, uppmärksamhet, tacksamhetsprof återgälda. *A. sin förbindelse hos någon.* — Åfv. *Tjena åf.* — *Aftjenande*, n. 4.

AFTON, m. 2. pl. *Aftnar.* Tiden ifrån dagens aftagande, tilldess man i allmänhet går till hvila. Räknas vanligtvis ifrån kl. 5 eller 6 e. m. till 10 eller 11 e. m. *Det regnade från kl. 6 till 11 på aftonen. Om* (på) *a-arna plägar han merendels dricka té.* — *I a.*, adv. På aftonen af den dag, som just är inne. *Det blir bal i a. Det är kallt i a.* — *I aftons*, adv. På aftonen af en föregående dag. *I a. hade vi rätt roligt. I förrgår a. I söndags a. afled han.* — Jfr. *Qväll.*

AFTONMÅLTID, m. 3. Måltid, som intages på aftonen. — I hvardagsspråk: Qvällsmål. — *Syn.* Qvällsmål, Qvällsvard, Aftonvard, Supé.

AFTONSOL, f. 2. Solen i sin nedgång på aftonen.

AFTONSTJERNA, f. 1. Planeten Venus, som så kallas, då den lyser på aftnarna; benämnes *Morgonstjerna*, då den på morgnarna är uppe öfver horisonten.

AFTONSÅNG, m. 2. Gudstjenst på eftermiddagen eller fram emot aftonen.

AFTONSÅNGSPREDIKANT, och

AFTONSÅNGSPREST, m. 3. Prest, hvilken det tillhör att hålla aftonsångspredikan i en församling.

AFTONVARD, m. 2. Mellanmål, som intages vid aftonens begynnelse, ungefär kl. 6. Kallas äfv. Qvällsvard och skämtvis, i förtroligt språk, Sexa.

AFTONVIND, m. 2. 1) Vind, som blåser på en afton. — 2) En viss vind, som alltid oförändeligt blåser på aftnarna, i vissa länder, isynnerhet under linien.

AFTOPPA, v. a. 1. Afhugga toppen eller topparna (t. ex. af träd). *A. träden i alléen.* — Äfv. *Toppa áf.* — *Aftoppande*, n. 4. o. *Aftoppning*, f. 2.

AFTORKA, v. a. 1. 1) Torka bort något ifrån ytan af en sak. *A. dammet af bordet. A. sina tårar.* — 2) Torka ren. *A. händerna på en servet, en handduk.* — 3) Göra fullkomligt torr. *Solen har a-t marken.* — V. n. Blifva alldeles torr. *Marken har a-t efter regnet.* — Äfv. *Torka áf.* — *Aftorkande*, n. 4. o. *Aftorkning*, f. 2.

AFTRAFVA, v. n. 1. (föga brukl.) Trafva bort. — *Trafva áf* är brukligare.

AFTRAMPA, v. a. 1. 1) Trampa tvärs af. — 2) Genom trampning afskilja en del ifrån ett helt. — Äfv. *Trampa áf.* — *Aftrampande*, n. 4.

AFTRASKA, v. n. 1. (föga brukl.) Traska bort. — Bättre och brukligare *Traska áf.*

AFTRILLA, v. n. 1. Trilla ned af något. — Äfv. *Trilla áf.* — *Aftrillande*, n. 4.

AFTRIPPA, v. n. 1. (föga brukl.) Trippa bort. — *Trippa áf* säges vanligare.

AFTROLLA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom trolleri eller förtrollning vinna något af en person. *A. en något.*

AFTROPPA, v. n. 1. Aftåga truppvis. Brukas egentl. om krigsfolk, men skämtvis äfven eljest, om en större samling folk. — Äfv. *Troppa áf.* — *Aftroppande*, n. 4. o. *Aftroppning*, f. 2.

AFTRUBBA, v. a. 1. Göra trubbig i kanten eller ändan. — Äfv. *Trubba áf.* — *Aftrubbande*, n. 4.

AFTRUGA, v. a. 1. Genom hotelser eller framställningar, som uppväcka fruktan, förmå en person att lemna något ifrån sig. *A. någon samtycke till ett förslag.* — Mindre väl *Truga áf.* — *Syn.* Se *Aftvinga.* — *Aftrugande*, n. 4.

AFTRUMFA, v. a. 1. (spelt.) Genom trumfning fråntaga. *Jag har a-t honom kungen.* — Äfv. *Trumfa áf.*

AFTRUMMA, v. a. 1. Medelst trumning förkunna upphörandet af (en marknad, o. s. v.). — *Aftrummande*, n. 4. o. *Aftrumning*, f. 2.

AFTRYCK, n. 5. 1) Genom tryckning med hand eller i press, på papper, duk, o. s. v. åstadkommen afbildning af något. *A. af ett sigill, en stamp, o. s. v. A. af en uppsatt stilform genom boktryckarpress. A. af en graverad plåt, o. s. v.* — *Syn.* Se *Afbild.* — 2) (boktr.) Afdrag. *Låt mig få ett a. af det arket.* — 3) (nat. hist.) Afbildning, märke i ett föremål efter ett annat, frambragt genom en af naturliga orsaker uppkommen tryckning. *A. i sten af en fisk, af en växt, o. s. v.* — 4) (fig.) Afbildning. *Hans tal, hans gång, hans blick, allt är ett troget a. af hans karakter.*

AFTRYCKA, v. a. 2. 1) Trycka något så hårdt, att det brister af. — 2) Genom tryckning medelst sigill, stamp, o. s. v. åstadkomma afbildning deraf. *A. ett sigill, ett nyckelax i vax.* — 3) (fig.) Afbilda. *Det majestät, som är a-yckt i hans ansigte.* — 4) (boktr.) *a*) Låta omsätta och trycka något, som förut är tryckt. *A. en ströskrift, en kungörelse, o. s. v.* — *b*) (föga brukl.) Sluttrycka ett arbete. — 5) Genom tryckning aflossa (en spänd fjäder, ett gevär, o. s. v.). *A. en pilbössa, en musköt, en pistol. Han a-yckte ett skott emot röfvaren.* — Äfv. *Trycka áf.* — *Syn.* Se *Afskjuta.* — *Aftryckande*, n. 4.

AFTRYCKARE, m. 5. Tryckpinnen på ett gevärslås.

AFTRYCKARBLECK, n. 5. 1) Ett bleck invid trycket på ett eldgevär. — 2) Infallare i slagskifvan på ur.

AFTRYCKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man aftrycker. — 2) Sjelfva det aftryckta (se *Aftrycka*, 2. o. 4. *a*).

AFTRÅNA, v. n. 1. Se *Borttråna.*

AFTRÄDA, v. a. 2. Till en annan öfverlåta något, hvartill man äger eller anser sig äga rätt. *A. sina rättigheter, en egendom, en tjenst åt någon. A. sin egendom åt borgenärerna.* — *Syn.* Afstå, Afsäga sig, Aflåta, Öfverlåta. — V. n. 1) Gå ut, gå sin väg, bortgå, lemna ett ställe. *A. från scenen. Vittnet a-ädde.* — 2) Lemna embete, tjenst, syssla. *Det säges, att ministèren ämnar a.* — Äfv. *Träda áf* (helst för v. n. 1). — *Afträdande*, n. 4.

AFTRÄDARE, m. 5. Den, som afträder syssla, boställe, arrende, o. s. v.

AFTRÄDE, n. 4. 1) Bortgång, utgång. *Vid a-t ifrån scenen. Taga a.*, afträda. — 2) Afträdande (af egendom, syssla, o. s. v.). — *Syn.* Afstående, Afståelse, Afsägelse. — 3) Skadestånd för afträdandet af något. *Han fick 1000 R:dr i a. för sysslan, arrendet, o. s. v.* — 4) Hemligt hus, privet. *Gå på a-t.*

AFTRÄDELIG, a. 2. (föga brukl.) Som kan afträdas.

AFTRÄDELSE, f. 3. Handlingen, då man afträder något.

AFTRÖSKA, v. a. 1. 1) Helt och hållet urtröska en viss myckenhet säd. — 2) (fam.) Slå eller piska tvärs af. *Han a-de käppen på den stackarns rygg.* — Äfv. *Tröska áf.* — *Aftröskande*, n. 4. o. *Aftröskning*, f. 2.

AFTRÖTTA, v. a. 1. Småningom trötta. — Åfv. *Trötta åf.*

AFTRÖTTNA, v. n. 1. Småningom tröttna. — Åfv. *Tröttna åf.*

AFTUBBA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom tubbande vinna något af en person. — Åfv. *Tubba åf.*

AFTUMLA, v. n. 1. Tumla ned ifrån något. — Åfv. *Tumla åf.*

AFTUNNA, v. a. 1. (föga brukl.) Göra tunnare. — *Aftunnande*, n. 4.

AFTUNNA, v. a. 1. Aftappa ett våtämne ur ett större laggkärl (tunna, ankare, o. s. v.). *A. dricka ur, af en tunna. A. ett kärl helt och hållet, till hälften.* — Åfv. *Tunna åf.* — *Aftunnande*, n. 4. o. *Aftunning*, f. 2.

AFTVAGA, se *Aftvå.*

AFTVAGNING, f. 2. Se *Aftvående.*

AFTVINA, v. n. 1. Se *Aftyna.*

AFTVINGA, v. a. 1. o. 3. (böjes som *Tvinga*) Genom våld eller hotelser förmå en person att lemna från sig eller göra något. *A. någon samtycke, underskrift, bekännelse. A. någon löfte att verkställa en sak.* — Åfv. *Tvinga åf.* — *Syn.* Aftruga, Afnödga, Afpressa. — *Aftvingande*, n. 4.

AFTVINNA, v. a. 1. Fullborda en tvinning, tvinna slut. — *Aftvinnande*, n. 4. o. *Aftvinning*, f. 2.

AFTVÅ, v. a. 2. eller AFTVAGA, v. a. 3. (böjes som *Två*) 1) Tvätta hel och hållen. Brukas mindre ofta, om menniskor och husdjur. — 2) Borttvätta. *A. smutsen af, från fötterna.* — 3) (fig.) *a*) Försona. *Vår Frälsare har aftvagit all verldens synder. Ånger och bättring a. fordna fel.* — *b*) *A. en anklagelse, en beskyllning*, rättfärdiga sig derför. — Åfv. *Två och Tvaga åf* (för bem. 2).

AFTVÅENDE, n. 4. Handlingen, då man aftvår.

AFTVÄTTA, v. a. 1. 1) Genom tvättning borttaga, frånskilja. *A. fläckarna af, från ett bord.* — 2) Tvätta något helt och hållet. *A. ett bord, ett skåp, möblerna i ett rum.* — 3) (fig.) Se *Aftvå, 3. b*). — Åfv. *Tvätta åf.* — *Aftvättande*, n. 4. o. *Aftvättning*, f. 2.

AFTYNA, v. n. 1. Småningom tyna, förlora kraft och lif. (Fig.) *Handeln a-r.* — Åfv. *Tyna åf.* — *Aftynande*, n. 4. o. *Aftyning*, f. 2.

AFTYSTA, v. a. 1. Småningom tysta. — Åfv. *Tysta åf.* — *Aftystande*, n. 4.

AFTYSTNA, v. n. 1. Småningom tystna. — Åfv. *Tystna åf.* — *Aftystnande*, n. 4.

AFTÅG, n. 5. Handlingen, då man aftågar. Brukas om krigsfolk, processioner och skämtvis om flera personer, som till fots följas åt ifrån ett ställe. — *Syn.* Aftågande, Afmarsch, Aftroppande.

AFTÅGA, v. n. 1. Bortgå i tågande trupp, tågvis. Brukas om krigsfolk och processioner, äfvensom skämtvis; jfr. *Aftåg.* — *Syn.* Afmarschera, Aftroppa. — Åfv. (fam.) *Tåga åf.* — *Aftågande*, n. 4.

AFTÄCKA, v. a. 2. 1) (egentl.) Taga taket af. *A. ett hus.* — 2) Taga täckelset, betäckningen af något. *A. en staty, ett batteri.* — Åfv. *Täcka åf* (i lägre språk). — *Syn.* Se *Blotta.* — *Aftäckande*, n. 4. o. *Aftäckning*, f. 2.

AFTÄLJA, v. a. 2. 1) Medelst knif (egentl. täljknif) skära tvärs af. *Man måste a. den här käppen i ändan, emedan han är för lång.* — 2) Medelst knif afkanta eller göra tunnare, smalare. — *Syn.* Afkreta, Afkåta. — 3) Med knif afskilja en del ifrån ett helt. *A. ett stycke af ändan på en käpp. A. kanterna på en träbit.* — Åfv. *Tälja åf.* — *Aftäljande*, n. 4. o. *Aftäljning*, f. 2.

AFTÄRA, v. a. 2. Småningom tära.

AFTÄRD, a. p. 2. Se *Afmerglad.*

AFTÖA, v. a. o. n. 1. Se *Aflena.*

AFTÖMMA, v. a. 2. 1) Utslå en del af innehållet i ett kärl. Har till objekt så väl kärlet som innehållet, både i denna och följande bemärkelse. *A. ett kärl till hälften. A. litet ur en vattuså* — 2) Helt och hållet tömma. *A. en tunna. A. allt vinet ur faten* — Åfv. *Tömma åf.* — *Syn.* Se *Tömma.* — *Aftömmande*, n. 4.

AFTÖMNING, f. 2. 1) Handlingen, då man aftömmer. — 2) Sjelfva det aftömda.

AFUND, c. 3. sing. Känsla af olust vid åsynen af andras lycka, framgång, fördelar. *Hysa, bära a. till någon för hans rikedom. Hennes skönhet väckte alla fruntimmers a.* — *Syn.* Afundsamhet, Afundsjuka, Missunnsamhet, Svartsjuka.

AFUNDA, v. a. 1. (Egentl.: ej unna) Erfara en känsla af olust vid åsynen af andras lycka, framgång, fördelar. *A. någon hans rikedom. Han a-s, är a-d af alla för sina utmärkta naturgåfvor.* — I aktiv mening brukas denna ordform mindre, än:

AFUNDAS, v. d. 1. Se *Afunda. Jag kan ej annat än a. honom hans gjorda eröfring. Många a-ades på honom för den ynnest, han åtnjöt vid hofvet.* — *Syn.* Missunna.

AFUNDSAM, a. 2. 1) Af naturen fallen för afund. *En a. natur, karakter, menniska.* — 2) Som uttrycker, röjer, tillkännagifver afund. *Se med a-mma blickar.*

AFUNDSAMHET, f. 3. Fallenhet för afund, afundsam natur. — *Syn.* Se *Afund.*

AFUNDSAMT, adv. På ett afundsamt sätt, med afund.

AFUNDSFULL, a. 2. Uppfylld af afund, i hög grad afundsjuk.

AFUNDSJUK, a. 2. 1) Som är intagen af afund till någon. *Vara a. på sin medtäflare för hans framgång.* — 2) Afundsam (i bem. 1). *Det är en a. menniska.* — 3) Som ej unnar andra något, det man sjelf äger. *Han är mycket a. om sina böcker. Du kan icke tro, hvad han är a. om sin fästmö; man får ej ens se på henne.* — *Syn.* Afundsam, Missunnsam, Svartsjuk.

AFUNDSJUKA, f. 1. sing. Afund eller afundsamhet i hög grad.

AFUNDSMAN, m. 5. pl. — *män.* Person, som bär afund till en annan. *Jag hoppas, att mina a-män en gång skola komma på skam.*

AFUNDSVÄRD, a. 2. 1) Värd att afundas. *En a. menniska, lycka.* — 2) Förträfflig, utmärkt. — *Syn.* Se *God, Lycklig.*

AFVAKTA, v. a. 1. (Egentl. hålla vakt, för att invänta, påpassa något.) Vänta på inträffandet af någon viss händelse, med tanken fästad på något särskilt syfte. *Jag a-r med otålighet hans ankomst, då jag kan få förklara mig. A. tillfälle att utföra sin plan.* — Ordet nyttjas icke väl med person till objekt. — *Syn.* Se *Vänta.* — *Afvaktan*, f. sing. indef. o. *Afvaktande*, n. 4.

AFVALKA, v. a. 1. Fullända valkningen (t. ex. af kläde). — *Afvalkande*, n. 4. o. *Afvalkning*, f. 2.

AFVALSA, v. a. 1. Fullborda valsningen af ett visst qvantum (t. ex. plåtar). — *Afvalsande*, n. 4. o. *Afvalsning*, f. 2.

AFVAND, a. p. 2. Som aflagt en vana.

AFVANDRA, v. n. 1. (föga brukl.) Vandra bort. — Vanligare *Vandra åf.*

AFVARA, v. a. 3. Vara utan, undvara. Brukas endast i infinitiv och dermed i förening bildade tempora. — Åfv. *Vara åf med.*

AFVARPA, v. a. 1. 1) Sluta att varpa. — 2) (sjöt.) Genom varpning flytta ett fartyg ifrån ett ställe. — Åfv. *Varpa åf.* — ***Afvarpande,*** n. 4. o. ***Afvarpning,*** f. 2.

AFVAXA, v. a. 1. Borttaga vaxet ifrån något. — ***Afvaxande,*** n. 4.

AFVECKA, v. a. 1. 1) (föga brukl.) Vecka. — 2) Sluta att vecka. — ***Afveckande,*** n. 4. o. ***Afveckning,*** f. 2.

AFVECKLA, v. a. 1. Åter veckla upp och borttaga hvad som varit veckladt omkring något. Har till objekt både det, som vecklas upp, och det, hvaromkring det varit veckladt. — Åfv. *Veckla åf.* — ***Afvecklande,*** n. 4. o. ***Afveckling,*** f. 2.

AFVEL, m. 2. sing. 1) Afföda af husdjur. *Lägga på a.*, uppföda a. af boskapsdjur eller fjäderfä. — *Syn.* Se *Afkomma.* — 2) Ras af husdjur. *Kor, svin, höns af god a.* — 3) (föga brukl.) Afkastning af jordegendom.

AFVELSAM, a. 2. Som lemnar mycken afföda. *Ett a-t djurslägte.* — *Syn.* Se *Fruktsam.*

AFVELSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara afvelsam. — *Syn.* Se *Fruktsamhet.*

AFVELSGÅRD, m. 2. Gård, der boskap sköttes och underhålles, och som ej bebos af ägaren, utan antingen är utarrenderad eller lagd i bruk jemte ägorna på en annan.

AFVELSKAKA, f. 1. Kaka i en bikupa, med afvel eller puppor uti.

AFVELSKUPA, f. 1. Bikupa, ämnad för ny afvel.

AFVELSPIPA, f. 1. Pipa i en vaxkaka, som innesluter en puppa till ett bi.

AFVENBOK, f. 2. pl. — *bokar.* Trädslag af fam. Hängblommige, äfven kalladt Hvitbok; växer i södra Sverige, och virket är isynnerhet förträffligt till machindelar. Carpinus betulus.

AFVERKA, v. a. 1. 1) Tillverka ett visst större qvantum af en vara. Brukas isynnerhet om brännvin o. d. *Han a-r 1000 kannor om dagen.* — 2) *A. spannmål till brännvin,* använda s. till brännvinsbränning. — 3) (hofsl.) Med verkjern borttaga inre ytan af hofven inunder foten. — 4) *A. skog,* göra skogsåverkan.

AFVETA, v. a. 1. (böjes som *Veta*) Hafva kännedom af. *Jag har icke a-t förhållandet.* — Åfv. *Veta åf.* — *Syn.* Se *Veta.*

AFVEXLA, v. a. 1. 1) Låta vexla om. *A. läsning med promenad.* — 2) (föga brukl.) Genom vexling erhålla (mynt eller sedel) af någon. *Jag a-de honom vid detta tillfälle ett gammalt märkvärdigt guldmynt.* — V. n. Verka vexelvis. — Åfv. *Vexla åf.* — ***Afvexlande,*** n. 4. (för v. a. 1. o. v. n.) [Afväxla.]

AFVEXLANDE, a. p. 1. 1) Omvexlande. — 2) Vexelvis verkande. [Afväxlande.]

AFVEXLING, f. 2. 1) Omvexling. — 2) Verkning eller ombyte vexelvis. [Afväxling.]

AFVIG, a. 2. (gamla formen: *Afvog*) 1) Ut och in vänd. *Bära skinnpelsen a. Pådraga strumporna a-a.* — 2) Säges om den invändiga sidan af en sak, i motsats till den yttre, då den sednare af naturen är vänd utåt, eller bruket fordrar att bära den så. *A-a handen. Bära nattkappan a.* (Fig.) *Bära afvog sköld,* göra uppror. — 3) (fig.) Obenägen, ovänlig, ovillig. *Vara a. emot någon.* — 4) (fig.) Bakvänd, förvänd, tafatt.

AFVIGA, f. 1. sing. (brukas alltid i defin. form). Den sidan af en sak, som brukas inåt vänd, emedan den på ett eller annat sätt är sämre, än utsidan eller den rätta, såsom denna kallas. — *Syn.* Afvigsida, Sömsida, Luggsida, Fodersida, Baksida.

AFVIGHET, f. 3. Egenskapen att vara afvig (helst i fig. bem.). *Hans a. emot mig är så stor, att . . .*

AFVIGSIDA, f. 1. Se *Afviga.*

AFVIGT, adv. Tafatt, dumt. *Bära sig a. åt. Gå a. till väga.*

AFVIKA, v. a. 3. (böjes som *Vika*) 1) Lägga i veck. *A. serveter.* — 2) Lägga någonting åsido i veck. — 3) Vika till märke, t. ex. i en bok. — 4) Vika något så, att det brister. — V. n. 1) Kröka af från en väg. *A. till venster ifrån en gata, en väg.* — 2) (fig.) *A. från,* öfvergifva. *A. från sin pligt, från det rätta, från dygden, rättvisan. A. från en lära, en tro, ett system, ett parti. A. från sitt ämne.* — *Syn.* Afstiga, Affalla. — 3) Olofligen lemna en ort. *A. från, ur staden, från orten, ur fängelset, ur riket.* — Åfv. *Vika åf.* — *Syn.* Se *Rymma.* — ***Afvikande,*** n. 4.

AFVIKELSE, f. 3. 1) Handlingen, då man afviker från väg, ort, ämne, o. s. v. *Göra en a.* — *Syn.* Afsprång, Afsteg; Rymning; Fel. — 2) (fig.) Säges om hvad som utgör undantag ifrån allmän regel. — *Syn.* Anomali.

AFVIKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man afviker, i detta verbs både aktiva och neutrala betydelse. — 2) Sjelfva det afvikta (för v. a.). — 3) Krökning på en väg.

AFVINDA, v. a. 1. 1) Genom uppvindning afflytta tåg, linor o. s. v. från det, hvaromkring de varit vindade. — 2) (i allmänhet) Afveckla, afrulla. — Åfv. *Vinda åf.* — ***Afvindande,*** n. 4. o. ***Afvindning,*** f. 2.

AFVINNA, v. a. 3. (böjes som *Vinna*) Vinna något af en person. *A. någon priset i en täflingsstrid. Han har afvunnit mig 10 R:dr på spel.* — Åfv. *Vinna åf.*

AFVIRA, v. a. 1. Uppveckla och borttaga något, som varit viradt omkring ett annat. — Åfv. *Vira åf.* — ***Afvirande,*** n. 4.

AFVISA, v. a. 1. 1) Visa bort ifrån sig. *A. någon på godt manér. A. någon med snäsor. A. rättsökande,* vägra att upptaga ett mål till afgörande vid domstol. — *Syn.* Affora, Afreda, Afsnäsa. — 2) (fig.) Afslå. *A. en begäran, ett förslag.* — Åfv. *Visa åf.* — ***Afvisande,*** n. 4. o. ***Afvisning,*** f. 2.

AFVISARE, m. 5. Liten uppstående sten utanför hus vid en gata, för att hindra åkdon att skada muren.

AFVISKA, v. a. 1. 1) Medelst viska borttaga något ifrån ytan af en sak. *A. dam, skräp af, från möblerna.* — 2) Medelst viska rengöra. *A. en soffa.* — Åfv. *Viska åf.* — ***Afviskande,*** n. 4. o. ***Afviskning,*** f. 2.

AFVISPA, v. a. 1. Vispa tillräckligt; fullborda vispningen af något. — Åfv. *Vispa åf.* — ***Afvispande,*** n. 4. o. ***Afvispning,*** f. 2.

AFVISSNA, v. n. 1. 1) Småningom förvissna. — 2) Vissna och affalla. — Åfv. *Vissna åf* (i bem. 1). — ***Afvissnande,*** n. 4.

AFVITA, a. oböjligt. Från vettet, rubbad till sina sinnen. Ordet brukas mest i lagstil. — *Syn.* Se *Vansinnig.* — *Adv.* Tokigt, förvändt. [Åvita.]

AFVITTRA, v. a. 1. (lagt.) *A. sina barn*, innan man träder i nytt gifte, till domstol inlemna uppgift på den del af qvarlåtenskapen efter den aflidne mannen eller hustrun, man är skyldig barnen af första giftet. *A. ägojord*, från ett hemman afskilja sådan mark, som det besitter utöfver sin rätta rågång eller har utöfver sitt hemmantalsbehof. *A. kronoskog från angränsande ägor*, genom rågång afskilja den. — *Afvittrande*, n. 4.

AFVITTRA, v. n. 1. (kem.) Genom vittring affalla. — *Afvittrande*, n. 4. o. *Afvittring*, f. 2.

AFVITTRING, f. 2. (lagt.) 1) Handlingen, då man afvittrar; se *Afvittra, v. a.* — 2) Se följ. o. — Ss. *A-sförrättning*.

AFVITTRINGSINSTRUMENT, n. 3. o. 5. Laga handling, som innehåller föreskrifven uppgift angående egendom eller jord, hvilken blifvit afvittrad.

AFVOG, AFVUG, m. fl., se *Afvig*, m. fl.

AFVRIDKA, v. a. 1. 1) Genom vridkning afbryta. — 2) Genom vridkning frånlossa, frånskilja. — Äfv. *Vridka áf.* — *Afvridkande*, n. 4. o. *Afvridkning*, f. 2.

AFVRIDA, v. a. 3. (böjes som *Vrida*) 1) Vrida lös en del ifrån ett helt. *A. ett nyckelax. A. halsen af en dufva.* — 2) Vrida något så, att det går af. *A. en nyckel.* — Äfv. *Vrida áf.* — *Afvridande*, n. 4. o. *Afvridning*, f. 2.

AFVRÄKA, v. a. 3. Vräka ned af något. — Äfv. *Vräka áf.* — *Afvräkande*, n. 4. o. *Afvräkning*, f. 2.

AFVÄG, m. 2. 1) Väg, som afviker ifrån en större, allmännare. *Emellan dessa gästgifvaregårdar äro många a-ar ifrån landsvägen.* — *Syn.* Biväg, Sidoväg. — 2) Orätt väg, på hvilken man inkommer ifrån den rätta. *När jag for till Upsala, råkade jag komma vilse på en a.* — 3) (fig.) Afvikelse från det rätta, sanna, eller ifrån ämnet.

AFVÄGA, v. a. 2. 1) Genom vägning afskilja en viss myckenhet af en vara, af ett ämne, från det hela. *A. 15 marker kött af en bakfjerding.* — 2) (landtm.) Med tillhjelp af så kallade *Afvägningsinstrumenter* utröna höjden eller sluttningen af en mark. — 3) (fig.) Noga öfverväga. *A. skäl, inkast. A. alla omständigheter. A. sina ord på guldvigt*, yttra sig med yttersta försigtighet, noggrannhet eller grannlagenhet. — Äfv. *Väga áf.* — *Afvägande*, n. 4. o. *Afvägning*, f. 2.

AFVÄGES, adv. o. a. Se *Afsides*.

AFVÄLTA, v. a. 1. Välta ned af något. *A. säckar, packor af, från ett lass.* (Fig.) *A. en beskyllning, o. s. v.*, rättfärdiga sig. — V. n. Nedrulla. Säges om säckar, packor o. d. — Äfv. *Välta áf.* — *Afvältande*, n. 4. (för v. a.) o. *Afvältning*, f. 2. (både för v. a. och v. n.)

AFVÄNDA, v. a. 2. 1) Vända bort. *Detta a-nde hans blickar ifrån taflan.* — 2) (både egentl. o. fig.) Afböja. *A. ett hugg, en värjstöt, ett slag.* (Fig.) *A. en olycka, en skandal, en fara. A. en anklagelse, misstankar.* — *Syn.* Se *Hindra*. — 3) (fig.) Afleda, förmå att öfvergifva. *A. någon ifrån ett beslut, en tanka, en föresats, ett företag.* — 4) (fig.) Göra obenägen. *Detta a-nde folkets sinnen ifrån honom. A. sinnena från sig.* — *Afvändande*, n. 4.

AFVÄNJA, v. a. 2. (böjes som *Vänja*) Komma någon att öfvergifva en vana. *A. någon ifrån att supa brännvin. A. ett barn*, vänja ett barn ifrån bröstet. — *A. sig*, v. r. Öfvergifva en vana. *A. sig ifrån tobak, ifrån att tugga tobak.* — Äfv. *Vänja áf* o. *Vänja sig áf*, i hvilken sednare form man äfven före ett infinitiv säger: *V. sig af med*, t. ex.: *Han har vant sig af med att snusa.* — *Afvänjande*, n. 4.

AFVÄNTA, v. a. 1. Se *Afbida*.

AFVÄPNA, v. a. 1. 1) Fråntaga någon dess vapen; äfv. tvinga en trupp att nedlägga vapen. — 2) (fig.) Blidka. *A. ens vrede.* — *Afväpnande*, n. 4. o. *Afväpning*, f. 2.

AFVÄRJA, v. a. 2. 1) Afvända verkan af ett anfall; värja sig för någon eller något, som hotar till lif eller lem. *A. ett anfall. A. en fiende. A. ett hugg, ett slag, en värjstöt.* — 2) (fig.) Afböja verkan af någonting hotande. *A. en olycka, en fara.* — *Syn.* Se *Hindra*. — *Afvärjande*, n. 4.

AFVÄRKA, v. n. 2. Affalla till följe af ytterlig värk. *Nageln a-rker stundom genom fulslag.* — Äfv. *Värka áf.* — *Afvärkande*, n. 4.

AFYNGLA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Yngla áf sig*.

AFYTTERLIG, a. 2. Som kan afyttras.

AFYTTERLIGHET, f. 3. Egenskapen att kunna afyttras.

AFYTTRA, v. a. 1. Afhända sig ägande rätten till något. *A. en vara, en egendom.* — *Syn.* Se *Sälja*. — *Afyttrande*, n. 4. o. *Afyttring*, f. 2.

AFYXA, v. a. 1. (tim.) 1) Med yxa borthugga från ytan af något. — 2) Grofhugga.

AFÅKA, v. n. 3. Halka, glida ned af. — Bättre *Åka áf.* — *Afåkande*, n. 4.

AFÄTA, v. a. 3. (böjes som *Äta*) 1) Uppäta något, som befinner sig på ytan af en sak. *A. barken på ett träd. A. skinnet på sötgröt. Hararne hafva afätit den växande säden på åkern. A. knopparna, bladen på en buske.* Objektet kan äfven vara sjelfva saken, hvarifrån det ätes, t. ex.: *A ett blomkålshufvud, så att endast stocken är qvar. A. en buske.* — 2) (föga brukl.) Uppäta en del af ett visst helt. — Äfv. *Äta áf.* — *Afätande*, n. 4. o. *Afätning*, f. 2.

AFÖSA, v. a. 2. Ösa bort en del af innehållet i ett kärl. — Äfv. *Ösa áf.* — *Afösande*, n. 4. o. *Afösning*, f. 2.

AG, m. sing. Ett groft grässlag, som förekommer i kärr och mossar. Schœnus mariscus.

AGA, m. 2. Benämning hos Turkarna på befälhafvare i allmänhet.

AGA, v. a. 1. 1) Enskilt bestraffa en felande på något sätt, som förorsakar kroppssmärta, och i afsigt att förbättra honom. Brukas mest om barn och dem, som stå under husfaders eller husmoders uppsigt. — *Syn.* Se *Straffa*. — 2) (trädg.) Afskära allt för ymniga grenar, qvistar eller utskott på träd eller buskar. — *Agande*, n. 4.

AGA, f. 1. sing. Enskilt bestraffning, som tilldelas en felande. Jfr. *Aga*, v. a. — *Syn.* Se *Straff*.

AGAT, -át, m. 3. (mineral.) En flintart med höga och vackra färger, som är halft genomskinlig, glänsande i brottet, och antager skön politur.

AGAVE, -gā-, m. sing. (bot.) Mexikansk växt, äfv. kallad *Hundraårig Aloe*, som hos oss odlas i orangerier, der den sällan blommar, men skjuter då på några dagar en flera famnar hög stängel med tusentals blommor. Agave americana.

AGELÖS, a. 2. Som icke fått eller icke får nödig aga. Brukas föga, utom i ordspråket: *Den agelös lefver, han ärelös dör.*

AGENS, ágänns, n. 3. plur. *Agentier.* Verkande medel. Brukas i filosofi, medicin och kemi.

AGENT, ajä'nnt, m. 3. 1) Person, som besörjer en annans ärenden, emottagit några särskilta uppdrag af en regering, en embetsmyndighet, ett bolag, eller af en enskilt man, som har många och vidlyftiga affärer. *Styrelsens, polisens a-er. Politiska* eller *diplomatiska a-er. Han är a. för det handelshuset.* — *Syn.* * Utskickad, Ombud. — 2) (i elak mening) Hemlig handtlangare i någon dålig sak.

AGERA, v. a. o. n. 1. 1) Spela en roll i ett skådespel. *Han a-de Don Juan. Hon a-r ganska bra.* — 2) (fig.) Gifva sig ut för, vilja gälla för. *A. filosof, narr, stor herre, förnäm.* — V. n. 1) Verka. *Elden a-r på alla metaller. Detta läkemedel a-r på lungorna.* — 2) Utföra en rättegång. *A. för, emot någon.* — 3) (i militärspråket) Förehafva en krigsrörelse. — *Agerande*, n. 4.

AGERING, f. 2. 1) Handlingen, då man agerar. — 2) Verkning.

AGERSILKE, n. 4. sing. (bot.) En ört af Vallmoslägtet. Papaver Argemone.

AGG, n. 5. 1) Stickande smärta, egentl. af tagg, törne o. d. (både fysisk och moralisk, dock mest det sednare). *Känna a. i foten. Samvetets a.* — 2) (fig.) Gammalt och inrotadt hat. *Bära a. till någon. Vara full af a.* — *Syn.* Se *Hat.*

AGGA, v. a. 1. 1) Förorsaka en stickande smärta. *Jag har fått en törntagg i foten, som mycket a-r mig.* — 2) (fig.) Plåga, qvälja (i moraliskt afseende). *Bekymmer a. mitt sinne. Samvetet a-r honom.* — *Aggande*, n. 4. o. *Aggning*, f. 2.

AGGRAVERA, v. a. 1. Förvärra, försvåra.

AGGREGAT, n. 3. o. 5. Ett helt, uppkommet genom tillfällig sammanhopning af flera jemte hvarandra bestående delars sammangyttring.

AGIO, áschio, n. 4. sing. Mellangift, som erlägges, då man utbyter en sämre myntsort emot en bättre. Uppgäld, Vexlararvode, Vexlarelön.

AGIOTAGE, aschiotásch, n. 3. sing. Handel eller ocker med agio. Vexelhandel.

AGIOTERA, aschiotèra, v. n. 1. 1) Drifva aktie- och penninghandel. — 2) (i elak mening) I vexelhandel taga högre än lagligt eller billigt agio. — *Agioterande*, n. 4. o. *Agiotering*, f. 2.

AGIOTÖR, aschiotö'r, m. 3. En som drifver aktie- och penninghandel. Vexelhandlare.

AGN, n. 5. Lockbete, som sättes på krok, vid fiske. *Sätta a. på kroken. Locka med a.*

AGN, m. 2. o. n. 5. (bot.) Benämning på hvart och ett af de skal, hvilka tillsammans bilda hylsan, som omsluter blomman på gräs- och sädesslag. Brukas äfv. i samma mening, sedan säden blifvit urtröskad. — *Agnar*, m. 2. pl. Skräp af urtröskade ax och småhalm.

AGNAT, aggnát, m. 3. Blodsförvandt på svärdsidan.

AGNBLOMMIG, a. 2. (bot.) Som har sina blommor omslutna af agn.

AGNBORST, n. 5. (bot.) Borst i ändan på agn.

AGONI, - - - i, f. 3. Dödskamp, själtåg.

AGRAFF, - áff, m. 3. Fruntimmersspänne.

AGREABEL, - - ábl, a. 2. Angenäm, behaglig.

AGREERA, v. a. 1. Upptaga en person till ledamot i en akademi, i ett lärdt samfund.

AGRIKULTUR, - - - úr, f. 3. sing. Åkerbruk.

AGRONOM, agrånå'm, m. 3. En som är kunnig i landtbruksvetenskapen.

AH! int. 1) Utrop, som betecknar glädje, smärta, sorg, förundran, kärlek, m. m. Nästan detsamma som *Ack*, men har ett finare uttryck. *Ah, hvad det gläder mig att återse dig! Ah, hvad det gör ondt! Ah, så ledsamt! Ah, så vackert! Ah, min engel!* — 2) Brukas stundom endast, för att gifva meningen större eftertryck. *Ah, min fru, tro ej det.*

AHA! int. Brukas, för att starkare uttrycka förvåning eller ironi. *A., min herre, är ni hemma der? A., står det så till? A., skolmästaren är framme nu igen!*

AIS, n. sing. (i musik) A, sänkt en half ton.

AJ, m. 2. sing. Ett djurslägte, äfven kalladt Sengångaren ell. Trögdjuret. Bradypus.

AJ! int. 1) Utrop, för att beteckna smärta, rädsla, medlidande, häpenhet. *Aj, hvad det gör ondt! Aj, så rädd jag blef! Aj! nu går det på tok för honom.* — *Syn.* Aj aj! Oj oj! Uff! — 2) Brukas skämtvis, för att uttrycka en låtsad smärta, tillgjord rädsla eller en ironisk mening. *Aj! du lilla skälm, som pipar mig så der!* — Nyttjas ofta fördubbladt eller tredubbladt, för att gifva meningen mer eftertryck, t. ex.: *Aj, aj, min herre! och det är ni, som så mycket skryter af er ärlighet! Aj, aj, aj, min lilla vän, är det så fatt!*

AJUSTERA, aschysstèra, v. a. 1. Bringa i ordning. *A. sig*, ordna sina kläder och sitt hår.

AKACIA, akásia, f. 3. (bot.) Ett träd- och buskslägte i tropikländerna, tillhörigt Ärtskidväxternas familj. Acacia.

AKADEMI, - - - mi, f. 3. 1) Af staten inrättadt högre undervisningsverk, der lärare, som kallas professorer, hålla offentliga föreläsningar i språk, vitterhet och vetenskaper. Kallas äfv. Högskola, Universitet. — 2) Offentlig lärdomsanstalt af högsta ordningen för någon viss gren af vetenskap eller skön konst, t. ex.: Krigs-Akademi, Målare-Akademi, Musikalisk Akademi, o. s. v. — 3) Samfund af vetenskaps- eller vitterhets-idkare, som icke lemnar omedelbar undervisning, utan är stiftadt endast i och för vetenskapens eller vitterhetens förkofran, t. ex. i Sverige: Svenska Akademien, Vetenskaps-Akademien, Vitterhets- Historie- och Antiqvitets-Akademien. [Academi, Academie.]

AKADEMIKUS, m. 2. ell. **AKADEMIKER**, m. 5. 1) Lärare vid ett universitet. — 2) Ledamot af en akademi (i bem. 2). — 3) (fil. hist.) Benämning på Platos lärjungar.

AKADEMISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på en akademi. [Academisk.]

AKADEMIST, - - - misst, m. 3. Ledamot af en akademi (i bem. 2 o. 3). [Academist.]

AKJA, se *Ackja.*

AKLEJA, se *Ackleja.*

AKROBAT, akråbát, m. 3. Lindansare.

AKROMATISK, a. 2. (opt.) Säges om synglas, som visa föremålen i deras naturliga färger, ej med främmande.

AKROSTIK, akråsti'ck, n. 3. ell. **AKROSTICHON**, akrå'stikån, pl. — *sticha.* Litet poetiskt stycke, hvari versernas begynnelse- eller ändelsebokstäfver bilda namnet på den person eller sak, hvarom de handla.

AKT, m. sing. oböjligt. 1) Uppmärksamhet, omsorg. Ordet brukas endast i åtskilliga ordasätt, i förening med något verb. *Gifva akt på*, fästa uppmärksamhet på; äfv. bevaka, hafva ögo-

nen på, observera, någons handlingar. *Gif a.!* militäriskt lystringsord före ett kommandoord. *Taga i a.*, se *Iakttaga*. *Taga tiden i a.*, vara noga om tiden, hushålla med, väl använda sin tid. *Taga sin värdighet i a.*, ej nedsätta sin värdighet genom någonting opassande. *Taga sin person i a.*, vara mån om sitt anseende. *Taga tillfället i a.*, passa på rätta stunden för en saks utförande. *Taga sig i a.*, akta sig, vara rädd om sig; äfv. passa på sin tid, sin skyldighet, sin syssla. *Hafva a. om*, vårda, hafva omsorg om. — 2) *I den a. och mening*, i den afsigt.

AKT, m. 3. 1) Laga och skriftlig handling, dokument, urkund. *Juridiska a-er.* — 2) Offentlig förrättning, som sker med högtidlighet och ceremoni. *Konungens kröning var en ganska vacker a.* — 3) Hufvudafdelning i ett skådespel. *En pjes i fem a-er.* — 4) (fil.) En inre handling hos menniskans andliga väsende.

AKT, m. sing. oböjligt. *Förklara någon i a.*, förklara någon förlustig samhällets skydd, d. v. s. landsförvisa någon.

AKTA, v. a. 1. 1) Hafva vård, omsorg om; vårda, sköta. *A. sina kläder, så att de ej blifva fläckiga. A. äplen väl, så att de ej frysa. A. elden. Han kan ej a. penningar.* — 2) Bevara, skydda. *A. hufvudet, fingrarna! Unga flickor äro svåra att a. Du måste noga a. den lilla för vattnet. A. fåren för ulfvarna.* — 3) Värdera; bry sig om. *Högt, ringa a. någon, något. Ej a. lifvet, mödan. Hans ovett a-r jag icke. Det a-r jag för intet. Han a-r ingen*, han frågar icke efter någon menniskas befallningar eller råd. *Han a-r ej penningar*, har godt om penningar och slösar dermed. — 4) Anse, hålla före. *A. för godt*, anse nyttigt, tjenligt. — V. n. 1) (egentl. *a. sig*) Taga sig till vara. *A., att du icke faller ned!* — 2) *A. på; a)* gifva akt på. *A. på, hvad jag säger dig!* — *b)* Vakta, vårda. *Att a. på gettren blef tiden mig lång.* — 3) (föga brukl.) Ämna. *Han a-r resa i morgon.* — *A. sig*, v. r. 1) Taga sig i akt, vara rädd om sig; undvika. *Han vet nog att a. sig, när fara är på färde. A. dig, det bräns! A. sig för kölden, för elaka menniskor. A. sig undan*, gå ur vägen. *A. dig, att du icke faller. A. er för att falla. A. dig att förolämpa honom. Det a-r han sig nog för.* — ***Aktande***, n. 4.

AKTER, ácktr, m. 2. 1) (sjöt.) Eftersta delen på fartyg och farkoster. — *Syn.* Bakstam, Akterstäf. — 2) Se *Bakdel*. — *A.*, adv. I eftersta delen af ett fartyg. *A. i fartyget.* — *A. om*, prep. o. adv. På aktersidan om. *A. om fartyget varskoddes två segel.* — *A. ut*, adv. Åt eller på det håll, som ligger ifrån aktern. *Kasta ankar a. ut. Det mulnar a. ut.*

AKTER! int. Jägarens tillrop till en hund, för att beteckna, att han skall gå tätt efter honom.

AKTERGAST, m. 2. (sjöt.) Benämning på dem af besättningen, hvilka vid manövrer sköta det på akterskeppet farande tacklaget.

AKTERHAND, f. sing. (sjöt.) *I a.* säges den eller de vara, som under arbetet äro bakom sina kamrater, eller vid halning äro längst ifrån halande parten.

AKTERKASTELL, n. 5. Den upphöjda delen af akterdäcket på krigsfartyg. Liktydigt med Skansen.

AKTERLAST, f. 3. Aktersta delen af ett fartygs lastrum, vanligen medelst ett skott skild ifrån storlasten.

AKTERLASTIG, a. 2. (sjöt.) För mycket lastad i aktern.

AKTERLIG, a. 2. Som är åt aktern till eller kommer ifrån aktersidan. *A. vind. A-are*, närmare åt akterstäfven.

AKTERLUCKA, f. 1. (sjöt.) En lucka akter om masten, som ifrån däcket för ned till akterlasten.

AKTEROM, se Akter om (under *Akter*).

AKTERSEGEL, n. 5. Så kallas seglen på stor- och mesanmasten.

AKTERSKARP, n. 5. Det undra, smala af akterskeppets botten.

AKTERSKEPP, n. 5. Den delen af ett fartyg, som är akter om masten.

AKTERSKOTT, n. 5. Skott akter i fartyget, tvärs öfver.

AKTERSPEGEL, m. 2. pl. — *speglar*. Den på ett fartygs aktra ända varande plankbeklädnad, som merendels är prydd med bildhuggeriarbete.

AKTERST, a. o. adv. superl. Längst åt aktern, längst akter ut.

AKTERSTÄF, m. 2. pl. — *stäfvar*. Den raka bjelke i akteränden af ett fartyg, hvarvid rodret hänger fast.

AKTERTRAPPA, f. 1. Trappa, som förer ned till kajutan.

AKTERUT, se Akter ut (under *Akter*).

AKTGIFVA, v. n. 3. (böjes som *Gifva*) *A. på*, se *Gifva akt på* (under *Akt*). — ***Aktgifvande***, n. 4., ***Aktgifvelse***, f. 3. o. ***Aktgifning***, f. 2.

AKTIE, ácktsie, m. 3. 1) Viss mindre andel eller lott i ett bolagsföretag, som af enskilt person förvärfvas, då han efter förutgången öfverenskommelse i bolagets kassa insätter en viss bestämd penningsumma, hvarigenom han berättigas till deltagande i vinsten af företaget. *En jernvägsanläggning, ställd på 60,000 a-er.* — 2) Det i skriftlig form affattade beviset å skedd insättning af beloppet för en aktie, hvarigenom man berättigas att uppbära en deremot svarande andel af den årliga vinsten af företaget. *En a. på 100 R:dr. A. ställd på viss man.* — ***Aktier***, pl. (fig.) Affärer, ställning. [Actie.]

AKTIEBOLAG, n. 5. Bolag, grundadt på aktier.

AKTIEBREF, n. 5. Se *Aktie*, 2.

AKTIEKAPITAL, n. 5. Ett aktiebolags fond.

AKTIEKUPONG, ácktsiekupå'nng, m. 3. Stycke af ett aktiebref, som innehåller ett qvitto, hvilket vid hvarje afbetalning afklippes.

AKTIETECKNING, f. 2. Anteckning af enskilta på för ändamålet utlagda listor, hvarmedelst de tillkännagifva sig vilja taga aktier i ett bolag.

AKTIEÄGARE, m. 5. Ägare af en eller flera aktier i ett företag.

AKTION, acktschón, f. 3. 1) Anklagelse inför domstol. — 2) En skådespelares eller talares hållning, rörelser, åtbörder och miner, under utförandet af en roll, ett tal. — 3) Träffning, drabbning. — *Syn.* Se *Strid*. [Action.]

AKTIONÄR, acktschonä'r, m. 3. Innehafvare af en eller flera aktier. [Act....]

AKTIONERA, acktschonéra, v. a. 1. Draga inför rätta, tilltala, anklaga. — ***Aktionerande***, n. 4. [Act....]

AKTIV, acktiv, a. 2. 1) Verksam. *A. handel*, en nations handel med egna produkter, hvilka den sjelf utför. — 2) (gram.) Som uttrycker ett verkande på något föremål. *A-t verb. Detta verb har a. betydelse.* — S. n. 3.

(gram.) Aktivt verb. *Aktiver kallas äfven Transitiver.* [Act...]

AKTIVITET, acktivitét, f. 3. Verksamhet. [Act....]

AKTIVSKULD, f. 3. (handelst.) Fordring. [Act...]

AKTIVT, acktivt, adv. (gram.) I aktiv mening. *Detta verb står a.* [Act...]

AKTMESSIG, a. 2. (föga brukl.) Öfverensstämmande med akter och dokumenter.

AKTNING, f. 2. sing. 1) Fördelaktig tanka om en person, grundad på kännedomen om dess förtjenster, dygder, talanger, o. s. v. *Hafva, hysa, bära, fatta a. för någon. Han äger alla redliga menniskors a. Vinna, förvärfva allmän a.* — Äfven säges: *Jag har mycken a. för hans snille, hans förmåga, hans talang, o. s. v.* — Skämtvis nyttjas ordet stundom om något, som man synnerligen värderar, t. ex.: *Han har mycken a. för kor af holsteinska rasen. Tryffel och champignoner åtnjuta hans oinskränkta a.* — Adverbialt säges stundom: *Med all a., I all a.*, t. ex.: *Med all a.* (för den person, man talar med eller skrifver till, eller för de närvarande) *får jag likväl anmärka . . . Min herre, i all a., nödgas jag påstå . . .* (Under bref) *Med all a. har äran teckna . . .* — *Syn.* Högaktning, God tanka, Vördnad, Uppmärksamhet, Anseende, Respekt. — 2) Heder, som man på grund af en sådan fördelaktig tanka visar en annan eller sjelf åtnjuter. *Man visar honom, i alla sällskaper, största a. Betyga någon sin a. Sätta sig i a.* — *Syn.* Högaktning, Vördnad, Anseende, Respekt. — 3) Vördnad eller undseende, som man visar en person, i anseende till någon tillfällig egenskap hos densamma. *Jag gör det af a. för hans ålder, hans rang, hans embete*, o. s. v. — *Syn.* Afseende, Undseende. — 4) skämtv.) Fruktan, respekt. *Alla narrar bära mycken a. för hans qvickhet.*

AKTNINGSBETYGELSE, f. 3. Handling, hvarigenom man betygar någon sin aktning.

AKTNINGSBJUDANDE, a. 1. Som bjuder, inger aktning, vördnad.

AKTNINGSGÄRD, m. 3. Gärd af aktning.

AKTNINGSVÄRD, a. 2. Som är värd, förtjent af aktning. — *Syn.* Vördnadsvärd, Respektabel, Hedervärd.

AKTOR, ácktårr, m. 3. Allmän åklagare. — *Syn.* Se *Anklagare.* [Act..]

AKTORAT, acktorát, n. 3. o. 5. En aktors förordnande, uppdrag. [Act...]

AKTRIS, acktrís, f. 3. Skådespelerska. [Actrice.]

AKTSAM, a. 2. 1) Som noga aktar och vårdar något. *Vara a. om sina kläder, sin helsa.* — *Syn.* Vårdsam, Rädd om, Uppmärksam, Omsorgsfull. — 2) Varsam, försigtig. *Det fordras en a. hand att tvätta glas.*

AKTSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara aktsam.

AKTSAMT, adv. På aktsamt sätt, med aktsamhet.

AKTUARIE, acktuárie, m. 3. Tjensteman i publika verk, som emottager, antecknar och förvarar inkommande handlingar. [Act...]

AKTÖR, acktö'r, m. 3. 1) Skådespelare. — 2) (fig.) Deltagare i utförandet af en sak. *Stålhandske var en af a-erna i Trettioåra Kriget.* — 3) (fig. i elak mening) *a*) Gyckelmakare. — *b*) Hycklare. [Act..]

AKUSTIK, --ík, f. 3. (fys.) Läran om ljudet och hörseln. Ljudlära.

AKUSTISK, a. 2. (fys.) Som angår läran om ljudet eller hörseln.

AKUT, -út, a. 1. Skarp, hvass. *A-a sjukdomar*, af kort varaktighet, men häftiga och farliga. *A. accent* eller blott *A.*, s. m. 3., utmärker skarp tonvigt på den stafvelse, öfver hvilken den står, och tecknas (ʹ).

AL, f. 2. Allmänt bekant, vildt växande trädslag, af växtklassen Hängblommige.

ALABASTER, --básstr, m. 3. sing. En fin, hvit, halft genomskinlig stenart. En art deraf är *Alabastrit.*

ALAMODISK, --må'-, a. 2. Se *Nymodig.*

ALARM, alárrm, n. 5. 1) Plötsligt larm i läger eller garnison, vid gifvet tecken till oförmodadt inträffad, allmän fara. *Det blef a. i lägret. Blåsa a.*, vid dylika tillfällen med trumpeten kalla krigarne till vapen. — 2) (i allmänhet) Larm, buller, oväsende. — 3) (fig.) Skrämsel, hastigt påkommen fruktan. [Allarm.]

ALARMERA, v. a. 1. Plötsligt skrämma, göra häpen, bestört. — *Alarmerande*, n. 4. o. *Alarmering*, f. 2. [All...]

ALBATROSS, --trå'ss, m. 3. Simfågel i Söderhafvet, stor som en svan och med stort hufvud.

ALBIT, allbít, m. 3. (mineral.) Hvit stenart, med fjäderlikt strimmade, solfjäderlika bladlager.

ALBUM, állbum, n. sing. Minnesbok af hvita pappersblad, der man låter vänner skrifva sina namn, vanligen åtföljda af någon sentens på vers eller prosa, stundom ock af teckningar, målningar eller musik. I plur. nyttjas stundom *Albums.*

ALBUM GRÆCUM, n. (lat., farm.) Hvit hundträck.

ALCALI, ALCHEMI, ALCOV, se Alkali, Alkemi, Alkov.

ALDELES, ALDENSTUND, se Alldeles, Alldenstund.

ALDRA, se Allra.

ALDRIG, adv. 1) Icke någonsin, ingen gång. *A. blir det sju thorsdagar i en vecka.* För större eftertryck brukas ofta i förtroligt tal: *A. i verlden, A. i tiden, A. i evighet*, t. ex. *A. i verlden såg jag maken! Nej, det skall a. i evighet ske.* — 2) Brukas i talesätten: *a*) *Om a. så, Om än a. så, A. så, Om a. den, det*, för att utmärka något superlativt, t. ex.: *Om a. så dygdig, om än a. så förståndig, kan menniskan lätt fela. Ni må vara a. så många, så springer jag ej. Med a. så litet* (d. v. s. med minsta) *omdöme, kan man lätt inse det. Om a. den kommer, så går jag ej ur stället Om jag finge a. det, så kan jag icke flyga.* — *b*) *A. en*, i st. f. *icke en enda*, t. ex.: *Han bjöd främmande, men a. en kom.*

ALERT, alä'rrt (milit.). Tecken att vara på sin vakt. [Alerte.]

ALEXANDRIN, aläcksanndrín, m. 3. Ett sexfotadt, jambiskt versslag, med taktbvila i midten, t. ex.: *Hans vapen deremot ‖ välgerningarne voro.*

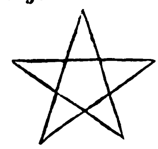
ALF, allf, m. o. f. 3. Ett slags naturandar af flera slag, som omtalas i skandinaviska mytläran, troddes bo i jorden, men stundom visa sig för menniskor, voro af flera slag, t. ex.: Ljusalfer och Svartalfer, och hafva ännu, under namn af Elfvor, Wättar, Tomtegubbar, bibehållit sig i folktron.

ALF, allv, m. sing. En hård grus- och klapperblandad jord, eller grus- och sandblandad lera, som i allmänhet utgör underlaget för matjordslagret.

ALFABET, allfabä't, n. 3. o. 3. Den i en viss antagen ordning uppställda samlingen af alla bokstäfverna i ett språk. — *Syn.* Bokstafsföljd, Bokstafsrede, Abc. [Alphabet.]

ALFABETISK, allfabä'tissk, a. 2. Gående i bokstafsföljd. *A. ordning. A-t register.*

ALFKORS, ållvkårrs, n. 5. Figur, äfven kallad Druidenfot eller Trollfot, hvilken i fordna tider ansågs som ett medel emot trollskap.

AL FRESCO (italienska). *Måla a. f.,* d. v. s. med vattenfärg på våt kalk.

ALFRESCOMÅLNING, se Frescomålning.

ALFVAR, m. fl., se Allvar, m. fl.

ALFVARSTEN, m. 2. Ett slags vacker sandsten, som brytes på landhöjden Alfvaren på Öland.

ALFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* Simfågel, som vistas om sommaren vid träsk och sjöar i polartrakterna. Fuligula glacialis.

ALG, allj, f. 3. Benämning på en klass af växter, som för det mesta lefva i vatten och fortplanta sig genom groddkorn.

ALGEBRA,ålljebra, f. 1. sing. Den del af räknekonsten, hvarigenom man med tillhjelp af equationer finner obekanta storheter. *Bokstafsräkning.*

ALGEBRAISK, alljebrajssk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på algebra. *A. term, storhet.*

ALGEBRIST, alljebrisst, m. 3. (mindre brukl.) Säges om den, som är väl hemmastadd i algebra.

ALIDAD, --åd, m. 3. Del af en sextant, utgörande en rörlig messingsradius från bågens centrum till limbus.

ALIDADSPEGEL, m. 2. pl. — *speglar.* Del af en sextant, utgörande en spegel, som står på alidaden, midt öfver bågens centrum.

ALIQUOT, --kvót, m. 3. (räkn.) Del af ett helt tal, hvilken, multiplicerad med ett annat tal, går jemnt upp i det hela, t. ex.: 3 är en aliquot af 27, ty $3 \times 9 = 27$.

ALKA, f. 1. Se *Torda.*

ALKALD, allkålld, ell. **ALKAD,** allkád, m. 3. Domare i Spanien.

ALKALI, ållkali, n. 3. pl. *Alkalier.* (kem.) Benämning på sådana syrsatta kroppar, som äro de starkaste baserna, d. v. s. äga största frändskapen till syror och utmärka sig genom löslighet i vatten, stark lutsmak jemte egenskapen att förändra vissa växtfärger, samt gifva med kolsyra lättlösta salter, och med feta oljor såpa eller tvål, som löses i vatten. Kallas äfv. Lutsalt.

ALKALISK, a. 2. kem. 1) Som har egenskap af alkali. Lutsaltaktig. *A-t salt, ämne.* — 2) Som tillhör eller har afseende på alkali. *A. egenskap.*

ALKANNAROT, allkånnarót, f. 3. pl. — *rötter.* (bot.) Apoteksväxt, hvarmed äfven färgas purpurrödt.

ALKEMI, alltjemi', f. 3. sing. Den föregifna konsten att göra guld. Guldmakeri, Guldmakarkonst.

ALKEMIST, alltjemisst, m. 3. En, som sysselsätter sig med konsten att göra guld. Guldmakare.

ALKEMISTISK, alltjemisstissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på alkemien.

ALKOHOL, ållkohål, m. 3. sing. Vattenfri vinspiritus.

ALKORAN, allkorán, m. 3. sing. Mohammedanernes heliga bok, som utgör grunden för deras troslära, samt är författad af Mohammed.

ALKOV, allkå'v, m. 3. Hvälfd plats för sängen i eller vid väggen i ett rum.

ALKUFVA, ALKUSSA, ALKUTTA, f. 1. En taggfenig fiskart. Se *Mudd.*

ALKÄRR, n. 5. Kärr, hvari alar växa.

ALL, a. 2. 1) Uttrycker något samfällt, samteliga delarna af ett helt: Hel, Hel och hållen. *A. verlden fröjdas Herran. A-t folket ropade Amen. A. säden är skämd. A-t drickat är slut. Af a-t mitt hjerta. Med a. sin makt förmår han det ej.* Brukas i denna bem. ej i plur. — 2) Innefattar samteliga enheterna hvar för sig af ett antal: Hvarje, Hvar och en. *Bort med a. tanke derpå! A-a menniskor, djur, växter. A. handling, som icke är god, är ond. Skrika af a-a krafter.* — 3) Brukas ofta i samma mening som: förtärd, åtgången, till ända, slut; helst om penningar och hvarjehanda förnödenheter. *Mina penningar äró a-a. Maten är a.* — 4) A. brukas i åtskilliga talesätt, t. ex.: *För a. del, gör icke det. Det säger jag dig, a-t hvad du gör, så stöt dig icke med honom. På a-t sätt. På a-a sätt och vis. Alle man på däck!* kommandoord till sjös, då den under däck varande delen af besättningen uppkallas på däck. *Med a-o* (gammal böjningsform för abl.), med ens, fullkomligt. *I a-o,* i alla afseenden, i det hela, i summa, helt och hållet. — Det gamla dat. och abl. plur. *Allom* qvarstår ännu i flera talesätt, t. ex.: *Allom kunnigt, allom veterligt. Allt i allom* brukas såsom substantiv och betyder: en som gör, uträttar, biträder i allting, t. ex.: *Jag kan ej umbära honom: han är mitt allt i allom.* — Neutret *Allt* antar ofta adverbial natur; se *Allt,* adv. — [Några få skrifva ännu i neutrum *All.*]

ALLA, f. 1. Uttryck i tärningspel, då man på begge tärningarna får upp samma nummer. *Den, som slår tre gånger a-or, vinner.*

ALLAHANDA eller **ALLEHANDA,** a. oböjligt. Af alla slag, af många olika slag, af flera slag. *I arken funnos a. djur. A. nöjen.* Står ofta tillsammans med ordet Slag, i genit., t. ex.: *A. slags folk.* — *Syn.* Alla slags, Hvarjehanda, Allsköns. — S. n. Ett helt, som består af flera olika slags ämnen. Nyttjas stundom som titel på böcker, skrifter, tidningar, musikalier, eller såsom rubrik på afdelningar i tidningar. *Politiskt, litterärt, musikaliskt a. A. har i dag flera goda artiklar.* — Ingår såsom subst. i hvarjehanda sammansättningar, t. ex.: *A.-redaktionen, A.-artikel,* o. s. v.

ALLAREDAN, adv. Innefattar en förstärkt betydelse af ordet Redan. Sammandrages stundom i vers till Allre'n.

ALLARM, se Alarm.

ALLDAGLIG, a. 2. 1) Som hvar dag eller nästan hvar dag förekommer. *A-a göromål, bestyr, ledsamheter.* — *Syn.* Hvardaglig. — 2) (fig.) Enformig, ledsam, tråkig. *A-a qvickheter.*

ALLDAGS, se *Hvardags.*

ALLDELES, adv. 1) Helt och hållet, fullkomligt. *A. förlorad. Det är a. ogrundadt. A. motsatsen. A. tvärtom. Icke a. så rik, vacker, som . . .* — *Syn.* Till alla delar, Med allo, I allo, Absolut. — 2) (helst i svar på frågor) Visserligen. *Har jag förstått dig rätt? A. Är du stött? A. icke.* [Aldeles.]

ALLDENSTUND, konj. Emedan. *Jag kan ej göra det, a. jag fått förhinder.* [Aldenstund.]

ALLÉ, m. 3. Väg emellan planterade rader af träd. *Det går en a. upp till herrgården. Det finnes flera a-er i parken.* [Allée.]

ALLEGAT, --åt, n. 3. o. 5. 1) Se *Citat*. — 2) Åberopad handling, bilaga.

ALLEGORI, ---ri, f. 3. 1) Framställningen af en sak eller ett begrepp medelst en bild. — 2) (i talekonsten) Utsträckt liknelse. — 3) Litterärt arbete eller konstverk, som har till föremål att genom sinnebilder framställa förnuftsidéer, andliga, öfversinliga föremål, o. s. v. — Skulle kanske i allmänhet kunna återgifvas med: Förblommering, Förblommeradt tal, Liknelsetal; Sinnebildsmålning.

ALLEGORISERA, v. a. 1. Sinnebildligt framställa, förblommera. — *Allegoriserande*, n. 4. o. *Allegorisering*, f. 2.

ALLEGORISK, a. 2. Sinnebildligt framställd, förblommerad. *A. målning*.

ALLEGORISKT, adv. Sinnebildligt, medelst allegori, förblommeradt.

ALLEGRETTO, --grä'tto, ad. (i musik) Antyder ett tempo, som fordrar mindre hastighet, än Allegro. — S. n. 4. Musikstycke, som har detta tempo.

ALLEGRO, allégro, adv. (i musik) Betecknar ett tempo, som fordrar hastig takt, mer än allegretto, mindre än presto. — S. n. 4. Musikstycke med dylikt tempo.

ALLEHANDA, se *Allahanda*.

ALLELUJA, f. 1. (bot.) Se *Harsyra*.

ALLEN, ALLENA, a. (i plur. *Allena*) Som är utan sällskap, afskild ifrån andra, för sig sjelf. *Movitz helt allena* &c. *Jag var allen, när han kom*. — Skilnaden emellan Allen och Ensam är den, att sednare ordet har en vidsträcktare tillämpning och flera betydelser, än det förra. Jfr. *Ensam*.

ALLENA, adv. Ensamt, blott. *Hon lefver a. för honom*. — *Syn*. Se *Endast*.

ALLENAST, adv. 1) Icke mer än. *Säg a. ett ord. Vi blifva a. vi tre*. — 2) *Icke a.*, mer än. *Hon är icke a. vacker, hon är ock god*, eller: *- - - - -, utan ock god. Han är icke a. icke blyg, utan till och med oblyg*. — Konj. Så vida blott. *A. han vinner sina syften, så frågar han ej efter medlen*. Man säger äfven: *Om allenast*.

ALLENASTYRELSE, f. 3. Säges om en monarkisk styrelse, då regenten allena, sjelfrådigt beslutar i alla honom tillkommande riksärender, utan att lyssna till folkets önskningar eller sina rådgifvares råd.

ALLER, se *Allra*. Är egentligen gen. plur. af det tyska *All*, och förekommer blott i några få talesätt, såsom: *Allernådigst, Allerhögstdensamme, Allerunderdånigst, Allerödmjukast*. — Sammanskrifves alltid med sitt adjektiv.

ALLESAMMAN, ALLESAMMANS, a. pl. oböjl. Alla tillsamman, alla utan undantag. *De stupade a.; ej en enda kom undan med lifvet*. — I sing. finnes endast neutret *Alltsammans*: allt utan undantag. — *Syn*. Alla, En och hvar, En hvar, Hvar enda en, Allihop, Samtelige, Alla sammantagne, Alla öfver en bank, Hela tutten, Hela kodiljen, Hela klungan, &c.

ALLESTÄDES, adv. På alla ställen, öfverallt. *A. närvarande*. — I teologisk stil förekommer sammansättningen *Allestädes-närvarelse*, s. f. 3. sing. Den egenskapen hos Gud, att han, utan inskränkning af rummet, öfverallt är tillstädes och verkar.

ALLFADER, m. 3. sing. Alltings skapare och upprätthållare. Benämning på Oden, i den fornskandinaviska Gudaläran.

ALLGEMEN. *I a.*, i allmänhet. Brukas numera sällan.

ALLGOD, a. 2. Alltid, i allt och emot alla god; oändligt god. Säges endast om Gud.

ALLGODHET, f. 3. sing. Oändlig godhet i allt och emot alla. — Brukas endast, för att uttrycka en af Guds egenskaper.

ALLHELGONADAG, m. 2. Alla helgons dag: en högtidsdag, som under katolska tiden firades i Sverige.

ALLHERJARTING, se *Alsherjarting*.

ALLHET, f. 3. (fil.) Alla enheter af ett slägte eller en art samtagna och betraktade som ett enda helt.

ALLHERRSKANDE, a. 1. Se *Allrådande*.

ALLIANS, --angs, m. 3. (pol.) Förbund. *Offensiv a.*, anfallsförbund. *Defensiv a.*, försvarsförbund.

ALLIERA SIG, v. r. 1. Ingå förbund eller slägtskap (med). — *Syn*. Se *Förena sig*.

ALLIERAD, a. p. 2. (pol.) Förbunden (med, emot). — S. m. o. f. Bundsförvandt.

ALLIGATIONSRÄKNING, ---tschóns--, f. 2. sing. Räknesätt, hvarigenom man söker finna, huru många delar af två eller flera ämnen af olika värde man bör taga, för att erhålla en blandning af ett visst bestämdt värde. Brukas isynnerhet vid legeringar af metaller.

ALLIGATOR, --gàtårr, m. 3. (nat. hist.) En art Krokodil, i Nordamerika. Kallas äfv. Kajman.

ALLIGATORSSKÖLDPADDA, f. 1. (nat. hist.) En art nordamerikansk sköldpadda, inemot 4 fot lång, med lång stjert, lång näbb och hvass ryggkam.

ALLIHOPA, ALLIHOP, a. pl. oböjl. Alla tillsammans, alla utan undantag. Ordet är sammandraget af Alla tillhopa. — I sing. brukas endast neutret Alltihopa, Alltihop, d. v. s. alltsammans.

ALLITERATION, ----tschón, f. 3. 1) Musikalisk figur i talet, bestående i lika begynnelsekonsonanter hos flera ord i en sats. — 2) (i fornnordiska skaldekonsten) Upprepandet af samma bokstaf i begynnelsen af orden på vissa ställen i versen. Bokstafsrim.

ALLKRAFT, f. 3. (mindre brukl.) Allt förmående kraft.

ALLKUNNIG, a. 2. I allt kunnig. — Brukas i hyperbolisk mening om den, som har ovanligt vidtomfattande insigter.

ALLKUNNIGHET, f. 3. Egenskapen att vara allkunnig.

ALLMAKT, f. 3. Allt förmående makt. *Guds a.*, den egenskapen hos Gud, att han förmår göra allt, hvad som icke strider emot hans heliga vilja. (Fig.) *A-en af Aspasias skönhet*. — Definitet *Allmakten* brukas liktydigt med *Gud*. — *Syn*. Allsmäktighet, Allsvåldighet, Allkraft. [Allmagt.]

ALLMODER, f. 2. sing. (fig.) Moder till allt som är. *A-dren naturen*.

ALLMOGE, m. 2. sing. 1) (i allm.) Alla rikets innebyggare på landet, med undantag af adel, prester och ståndspersoner. — *Syn*. Bönder, Landtfolk, Landtmän, Menigheten. — 2) (i inskränktare mening) Bönder och jordtorpare. — 3) Hopen, gemene man. *Hon är a-en lik*.

Anm. Ordet hette i äldsta tider *All mugur* och betydde: hela mängden, all menigheten, alla rikets innebyggare utom konungen, embetsmännen och offerpresterna.

ALLMÄN, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på alla eller de flesta; som gäller om, kan

sägas om alla eller största delen. *A. regel, grundsats, metod. A. väg, plats. A. sorg, glädje. A-na meningen, tänkesättet. Det blef en a. uppståndelse.* — *Syn.* Allmännelig. — 2) Ett helt folk eller allmänheten tillhörig, angående: offentlig. *A-na skolor, byggnader. A. kungörelse.* — 3) (log.) Afsöndrad ifrån hvarje visst gifvet föremål och betraktad såsom gemensam för flera. *A. egenskap. A-t begrepp.* — *Syn.* Allmännelig. — 4) Vanlig, bruklig, öfverallt utbredd. *A-t bruk. En ganska a. blomma. Smickret är a-t vid hof. De a-naste språken.* — 5) För alla bekant, af alla känd. *A-na sanningar innehålla ingenting nytt.* — 6) (mindre egentligt) Utnött, ledsam, tråkig. *Man finner i den boken intet annat, än a-na qvickheter.* — *Det Allmänna* brukas stundom såsom substantiv och betyder då: *a*) Samhället, staten. *Han har gjort det a. många tjenster.* Man säger i denna bem. äfven: *Det a. bästa.* — *b*) Allmänheten, publiken. *Uppträda inför det a.*

ALLMÄNGILTIG, a. 2. (fil.) Allmänt och utan undantag gällande.

ALLMÄNGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) Se *Offentliggöra.* — *Allmängörande,* n. 4.

ALLMÄNHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara allmän. Brukas helst om satser, begrepp, o. s. v. *Begreppens a. uppkommer genom abstraktion.* — 2) *a*) Hela folket i ett samhälle eller inom en viss krets af samhället. *A-en blef högst missnöjd med dessa regeringsåtgärder.* — *b*) Samling af menniskor, hvilka antingen tillfälligtvis eller till följe af lag, påbud o. s. v. sammankommit på något ställe. *Vid ett upplopp talade herr A. till a-n. A-en vid ett häradsting. Bland a-en hördes många hurrarop, då konungen red förbi.* — *I allmänhet,* adv. I de flesta fall, för det mesta.

ALLMÄNNELIG, a. 2. 1) För alla gemensam, alla tillhörig. *En a. kyrka, tro.* Brukas nästan endast i teologisk stil. 2) Se *Allmän,* 3.

ALLMÄNNELIGEN, adv. 1) I allmänhet. *A. att tala.* — 2) Offentligen, för allmänheten, bland allmänheten. *A. kungöra, pålysa. A. bekant.*

ALLMÄNNELIGHET, f. 3. 1) Se *Allmänhet,* 1. — 2) Egenskapen att vara för alla gemensam, nyttig. *Kristna kyrkans, trons a.*

ALLMÄNNING, m. 2. Benämning på de större eller mindre skogar, som vissa menigheter i skoglösare trakter hafva till gemensamt bruk. Kallas olika: Kronoallmänningar, Häradsallmänningar, Sockenallmänningar, m. m.

ALLMÄNT, adv. För alla, af alla, bland alla, i allmänhet, offentligt. *A. bekant, älskad, gängse, gångbar. A. kungjord.* — *Syn.* Allmänneligen; Offentligt.

ALLO, adv. insep. Med a., I a., se *All,* 4.

ALLO, alló, n. 4. sing. (pop.) Buller, oväsen.

ALLOD, allód, n. 3. (länsr.) Egendom, som man genom arf eller såsom verklig ägare besitter.

ALLOM, se under *All.*

ALLONGEPERUK, alå'ngschperúk, m. 3. Fordom bruklig peruk med en stor mängd yfviga lockar, som föllo ned ett godt stycke på ryggen.

ALLOPAT, allåpát, m. 3. Läkare, som följer allopatiska metoden vid sjukdomars behandlande.

ALLOPATI, allåpati, f. 3. (med.) Sättet att bota sjukdomar genom motsatta medel, t. ex. förslappning genom retande, o. s. v. — Motsats: Homöopati.

ALLOPATISK, a. 2. (med.) Som har afseende på allopatien. *A-a metoden.*

ALLRA, adv. Är den fordna genit. plur. af All, och betyder egentligen: bland ell. af alla; således *allra skönast,* skönast af alla. Brukas att förstärka betydelsen af superlativen hos adjektiver och adverber, då det sättes framför dessa. *Allra nådigaste, allra bäst, allra mest.* — I skämtsam stil brukas någon gång allra som, t. ex: *en liten allra som nättaste fot.* Jfr. *Aller.* — Sammanskrifves af många med sitt adjektiv, t. ex.: allraskönast, o. s. v. [Oriktigt skrifves af somliga: Aldra, Alra.]

ALLRÅDANDE, a. 4. Som råder i allt, öfver allt och öfver alla. *Gud är a.* Definitet *Den A.* brukas substantivt i st. f. Gud. — Uti inskränkt mening säges det äfven om menniskor, t. ex.: *Han är a. i landet, vid hofvet. Hennes skönhet gör henne a.* — *Syn.* Se *Allsmäktig.*

ALLS, adv. Sammandraget af *Alldeles;* brukas blott i nekande mening: *A. icke, icke a., ingen a., intet* ell. *ingenting a., a. ingen, intet.* [Als.]

ALLSEENDE, a. p. 4. Som allting ser. *Gud är a.* — Definitet *Den A.* brukas substantivt i st. f. Gud. — I inskränkt mening säges det äfven om menniskor, t. ex: *Hans a. öga märkte det genast.* — S. n. 3. sing. Förmågan att se allt.

ALLSIDIG, a. 2. 1) Som äger förmåga att uppfatta allt, utmärka sig i allt; som i allt är hemmastadd. *En a. skådespelare, författare.* — 2) Som sträcker sig till allt, allt omfattande. *A. bildning. A-a kunskaper.* — *Syn.* Universel.

ALLSIDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara allsidig.

ALLSIDIGT, adv. På ett allsidigt sätt, från alla sidor, ur alla synpunkter. *A. behandla ett ämne.*

ALLSKÖNS, a. oböjl. All möjlig, allt slags. *A. ro. A. lycka.* Brukas blott i dessa och några få dylika sammanställningar. — *Syn.* Se *Allahanda.*

ALLSMÄKTIG, a. 2. Som allting förmår. *Den a-e Guden.* — Definitet *Den Allsmäktige* brukas substantivt i st. f. Gud. — I inskränkt mening säges det äfven om menniskor, t. ex.: *En a. gunstling.* — *Syn.* Allsvåldig, Allrådande, Allherrskande. [Alsmägtig, Allsmägtig.]

ALLSMÄKTIGHET, f. 3. Se *Allmakt.* [Alsmägtighet, Allsmägtighet.]

ALLSVÅLDIG, a. 2. Se *Allrådande.* [Alsv--]

ALLSVÅLDIGHET, f. 3. Se *Allmakt.* [Alsv---]

ALLT, adv. 1) Visserligen, väl, utan tvifvel. *Det är a. roligt att dansa, men* .... — 2) Ändock, likväl. *Visst är han god, men han är a. litet småaktig.* — 3) Nog. *Jag har a. tänkt på det.* — 4) Redan. *Han är a. kommen.* — 5) Ända. *A. ifrån hedendomen. Skottet gick a. igenom. Köttet är a. igenom skämdt. God a. igenom. A. upp i skyn. A. in i skogens mörkaste snår. A. intill verldens yttersta gränser. Från Haparanda a. till Ystad.* — *Anm.* Många skrifva *Alltifrån, Alltigenom,* o. s. v. — 6) Tillsammans med ett adjektiv i komparativen utmärker *A.* ett fortfarande tilltagande eller aftagande, t. ex.: *Han blir a. större och större. Min kassa blir med hvar dag a. mindre. A. mer, a. mer och mer.* Skrifves äfven *Alltmer.* — 7) Brukas i förening med åtskilliga adverber och prepositioner, t. ex.: *A. nog, A. fort, A. för, A. jemt, A. väl,* se *Alltnog, Alltfort, Alltför, Alltjemt, Alltväl. A. omkring,* se *Rundt omkring.* — *A. efter,* prep. Helt och hållet efter; äfv. i mån af, t. ex.: *a*) *A. efter behag. b*) *A.*

efter förmåga. A. efter omständigheterna. — *A. efter som, A. efter, A. som,* konj. I den mån som, t. ex.: *A. efter som morgonen gryr, blir det ljusare. A. efter han blef mera van, gick det bättre.* — Se f. ö. *Alltsom.* — *A. för ett, A. i ett* (fam.), se *Alltjemt.* — *A. framgent,* framdeles för beständigt. — *A. stadigt,* utan afbrott, oupphörligt, beständigt. — *A. under,* prep. *A. under denna tid,* under hela denna tid. — *A. under det,* konj. (föråldr.) Under det beständigt. *Så talade hon, a. under det hon smålog åt honom,* d. v. s. under det hon hela tiden &c. — *A. öfver,* t. ex. *a. öfver berg och dal,* öfver alla berg och dalar. [Alt.]

ALLTFORT, adv. Se *Alltjemt.* [Altfort.]

ALLTFÖR ell. **ALLT FÖR**, adv. 1) För mycket, nog mycket, nog. *En a. tidig död.* — 2) Ganska mycket, i hög grad. *A. söt, vacker. Ni är a. god.* [Altför.]

ALLTID, adv. 1) Utan uppehör, beständigt. *Denna källa rinner a. Månen går a. kring jorden. För a.,* för beständigt, t. ex.: *vi togo afsked för a.* — 2) Vid alla tillfällen, i alla händelser. *Det är icke a. rätt att utsäga, hvad man tänker.* — 3) Ganska ofta, vanligtvis. *Man finner honom a. sysselsatt.* — 4) Brukas i hvardagsspråket såsom ett fyllnadsord, för att gifva mer eftertryck åt meningen. *Nog är det sant a.* — 5) (fam.) Nog, ändock. *Tag, tag, du; a. får jag.* [Altid.]

ALLTIFRÅN, ALLTIGENOM, se *Allt, 5.*

ALLTIHOP, ALLTIHOPA, se *Allihop.*

ALLTING, n. 5. sing. (sammandraget af *alla ting*) Allt. *A. målar sig för ungdomen i rosenrödt. A. i verlden ger orsak att dricka. För a. i verlden,* d. v. s. om man än finge hela verlden, t. ex.: *jag ville icke för a. i verlden göra det. För a., för a. i verlden* betyder äfven: för Guds skull! vid allt i verlden! t. ex.: *För a. i verlden, hjelp mig! Jag ber, för a., gör icke det.* [Alting.]

ALLTJEMT, adv. Se *Alltid,* 1. o. 3. [Altjemt.]

ALLTMER, ALLTMERA, adv. Se *Allt,* 6. [Altmer.]

ALLTOMFATTANDE, a. 1. Som omfattar allt. *En a. kunskap, beläsenhet.* [Alto - - -]

ALLTSAMMAN, ALLTSAMMANS, a. n. Se *Allesamman.* [Alts - -]

ALLTSOM ell. **ALLT SOM**, konj. 1) I den mån som, allt efter som. *A. de kommo, emottogos de af värden och invisades. A. omständigheterna fordra. Det är, a. man tar det.* — 2) Emedan. [Altsom.]

ALLTSÅ, adv. På detta sätt. *A. föll hjelten, som trotsat döden i så många fältslag. Ske dig a.!* — *A.*, konj. 1) Således, fördenskull. *A. slöt jag, att . . . . Ni vägrar a. Emedan ögonblicken voro räknade, a. skyndade jag af alla krafter.* — 2) Likaså, så (i början af eftersatsen vid liknelser). *Allt såsom solen skingrar himmelens moln, a. skingrar ock sanningen okunnighetens töcken.* — Detta användande af ordet är numera något föråldradt. [Altså.]

ALLTVÄL, adv. 1) Brukades i äldre poesien och brukas ännu stundom i den nyare såsom fyllningsord, för att gifva mer eftertryck åt meningen. — Int. 1) Nåväl! Välan! *A., min herre, bevisa nu också, hvad ni sagt.* — 2) (sjöt.) Utrop för en manöver eller vid vaktaflösning, att allt är, som det bör vara. I denna bem. skrifves äfven *Allt väl!* [Altväl.]

ALLUDERA, v. n. 1. *A. på,* anspela, häntyfta på.

ALLUSION, - - schón, f. 3. Anspelning, hänsyftning.

ALLUVIALJORD, f. 2. sing. Upplandningsjord.

ALLUVION, - - - ón, f. 3. Upplandning af ur vattnet afsatt jord.

ALLUVIUM, - lú - -, n. (latin; geol.) Aflagringarne öfverst på jordytan.

ALLVAR, n. 5. sing. 1) Full och verklig mening med hvad som säges eller göres (i motsats till skämt), verklighet. *Hvad jag säger, är rena a-et. Han gjorde det på a., på fullt a. Af lek blir ofta a. Han tog det för a., men det var bara skämt. Jag skall nu göra a. af* ell. *med min tillämnade resa. Hafva a. med hvad man säger, med ett förslag, ett tillbud,* o. s. v. — 2) Lugn värdighet i karakter, lynne, skick och hållning. *A. höfves domare, prester och embetsmän. Det låg mycket a. i hans väsende.* — *Syn.* Allvarlighet, Allvarsamhet. — 3) Lugn och sansad stränghet. *A. är nödvändigt, eljest växer sjelfsvåldet oss öfver hufvudet. Man måste bruka a., när intet annat hjelper.* — 4) God vilja, ifver, eftertryck. *Han vaktade med a., gaf ock på hornet akt.* [Alvar, Alfvar.]

ALLVARLIG, a. 2. 1) Som säges eller göres med fullt allvar, i afsigt att göra verkan, med nit och eftertryck. *A-a ord, förmaningar, föreställningar, bemödanden.* — 2) Som uttrycker en lugn värdighet. *A. min, blick.* — *Syn.* Allvarsam. — [Alv - -, Alfv - -.]

ALLVARLIGEN, ALLVARLIGT, adv. Med allvar, nit och eftertryck. *A. föreställa någon dess ovärdiga uppförande.* [Alv - - -, Alfv - - -.]

ALLVARLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara allvarlig. [Alv - - -, Alfv - - -.]

ALLVARSAM, a. 2. 1) Lugn, jemn och stadig; ej böjd för, ej uttryckande eller innefattande lek, skämt eller munterhet. *En a. man, karakter. A-t sinne, lynne, väsende. A. min, hållning. A-t ansigte. A-t samtal. En a. teaterpjes.* — 2) Som säges eller göres med fullt allvar, ej på skämt. *Göra a-ma förslag.* — 3) Vigtig. *En a. affär. Hafva en a. förklaring med någon.* — 4) Som kan hafva svåra följder. *A. tvist, sjukdom.* — 5) Sträng, eftertrycklig. *A. tillrättavisning, bestraffning.* — 6) Som göres med ifver, nit och eftertryck. *A-ma bemödanden.* [Alv - -, Alfv - -.]

ALLVARSAMHET, f. 3. sing. Egenskapen att vara allvarsam. *Hans a. är alltför stor. Visa mycken a. Han sade med mycken a., att . . . . A-en af en bestraffning.* [Alv - - -, Alfv - - -.]

ALLVARSAMMELIGEN, adv. Med stränghet, med eftertryck. *A. förehålla någon dess ovärdiga uppförande. A. bestraffa någon.* [Alv- - -, Alfv - - -.]

ALLVARSAMT, adv. 1) Med allvar, på allvar, för allvar, utan skämt. *Tala a. För att tala a. A. taladt, sagdt. Svara a. på ett skämtsamt bref. Han blef a. ond. Han tog saken helt a.,* d. v. s. blef ond deröfver. — 2) Strängt, eftertryckligt. *A. tillsäga någon att göra något. A. bestraffa, tillrättavisa.* — 3) Med ifver, nit och eftertryck. *A. arbeta på sin lycka.* [Alv - -, Alfv - -.]

ALLVETANDE, a. 1. Som vet allt. — Brukas i egentlig mening endast om Gud, men säges uti inskränkt betydelse äfven om menniskor. — Definitet *Den A.* begagnas ofta i st. f. *Gud.*

ALLVETENHET, f. 3. sing. Kännedom, kunskap om allt. *Guds a.*, den Guds egenskap, hvarigenom han känner allt, icke allenast hvad som händt, händer och skall hända, utan ock hvad som möjligen kunnat ske.

ALLVIS, a. 2. Alltid och i allting vis, vis i högsta bemärkelse. — Brukas egentligen endast om Gud, men i inskränkt mening äfven om menniskor. — Definitet *Den Allvise* begagnas ofta liktydigt med *Gud.*

ALLVISHET, f. 3. sing. Egenskapen att vara allvis. *Guds a.*

ALLVIST, adv. På ett allvist sätt.

ALM, f. 2. Allmänt bekant, vildt växande trädslag, af klassen Skärmblommige.

ALMANACK, ållmanáck, f. 1. En liten till allmänt bruk utgifven kalender, innehållande förteckning på årets månader, veckor och dagar, jemte utsättande af helg- och högtidsdagar, namnen för dagarna, månskiften, solens upp- och nedgång, sol- och månförmörkelser, väderleksobservationer, m. m.

ALMOSA, ållmósa, f. 1. Gåfva åt fattiga, åt tiggare. — *Syn.* Nådegåfva. [Allmosa.]

ALMOSEHJON, n. 5. En, som lefver af almosor; fattighjon, tiggare. [Allm---.]

ALN, f. 2. 1) Längdmått, som håller 4 qvarter eller 24 verktum. — 2) Verktyg af en alns längd, som nyttjas till längders mätning. — Ss. *A-mått, A-mätning, A-shög, A-sbred, A-slång.*

ALNA, v. a. 1. (föga brukl.) *A.* ell. *A. upp,* uppmäta i alnar.

ALNGODS, n. 5. sing. Handelsvara, som säljes alnvis.

ALNJUSTERARE, ålnschysstérare, m. 5. Edsvuren tjensteman, som justerar alnmått.

ALNMÅTT, n. 5. Se *Aln,* 2.

ALNTAL, n. 5. Antal af alnar.

ALNTALS, ALNVIS, adv. Efter uppmätning eller räkning i alnar. *Sälja a.*

ALOE, m. sing. 1) (bot.) *a*) Afrikansk växt, af klassen Liljeblommige. — *b*) *Hundraårig A.* eller *Agave,* mexikansk växt, med styfva, taggiga blad, och 12 till 18 alnar hög, praktfull blomstängel. — 2) (farm.) Den bittra intorkade saften af den afrikanska Aloen.

ALPARI, allpári, adv. Italienskt ord, som betyder: lika, och nyttjas egentligen som handelsterm, om vexelkursen, när tvenne myntsorter båda svara jemt emot hvarandra, efter myntfoten.

ALPBÄLTE, n. 4. (geol.) Trakten emellan trädgränsen och den eviga snön på Alper.

ALPER, m. pl. 3. Höga bergskedjor, fjällar. Brukas endast om sådana, som gå uppom snöregionen, och hvilkas spetsar alltid äro betäckta med is och snö. I definit form och ursprungligen menas dermed nästan alltid bergstrakterna mellan Italien, Frankrike och Tyskland. *Hannibal och Napoleon förde sina härar öfver Alperna. I Danmark finnas inga Alper, men väl i Sverige och Norge.* — Ss. *Alpherde, Alptrakt, Alpländer, Alpregion, Alpluft,* m. fl.

ALPFLORA, f. 1. Samteliga de växter, som trifvas i det så kallade Alpbältet; se d. o.

ALPGET, f. 3. (nat. hist.) En antilop-art, som träffas på Alperna, Pyreneerna samt i vestra Asien. På tyska *Gemse.*

ALPHABET, m. fl., se *Alfabet,* m. fl.

ALPHYDDA, f. 1. Hydda i en alptrakt, der en herde bor, under den tid, då hans hjord betar i trakten, och der han tillverkar ost, smör, o. s. v. Svarande mot våra Säter i Norrland.

ALPISK, a. 2. (mindre brukl.) Som tillhör eller har afseende på Alper eller fjällar. *A. växt, ört.*

ALPPASS, n. 5. Benämning på de lägsta ställena af hufvudryggen i Alpkedjor, och der man lättast kan komma öfver dem.

ALPVÄXT, ALPÖRT, f. 3. Växt, ört, som endast träffas i alptrakter.

ALRA, se *Allra.*

ALROT, f. 3. pl. — *rötter.* 1) Rot af alträdet, som af snickare begagnas till inläggning. — 2) (bot.) En ört, äfven kallad: Hönsbär, Smörbär, m. m.

ALRUN, f. 3. (bot.) Ört af Mandragoraslägtet, af hvars rot fordom gjordes menniskolika bilder, som troddes äga många lyckobringande egenskaper.

ALRUNA, ålrúna, f. 1. (nord. myt.) Äldsta namnet på Friggs prestinnor, som underhöllo den oförgängliga elden, voro profetissor och uttalade gudasvaren. Kallades sedan Horgabrudar.

ALS, se *Alls.*

ALSHERJARTING, n. 5. Den urgamla folkförsamling, som hvarje år ägde rum i Upsala, vid midvintern eller början af Februari, då de stora offren höllos, med hvilka äfven en stor köpstämma eller marknad var förenad. Kallades äfven: Ting alra Svia, då det inskränkte sig endast till Svearna.

ALSIKEVÄPLING, ALSIKEKLÖFVER, m. 2. sing. (bot.) Mellanart emellan röd- och hvitklöfvern, som har sitt namn deraf, att den först upptäcktes i Alsike socken nära Upsala.

ALSMÄKTIG, se *Allsmäktig.*

ALSTER, m. 2. sing. (bot.) Buskväxt, som träffas i södra Sverige. Kallas äfven Spelbom, Benved, Käringtand.

ALSTER, n. 5. 1) (egentl.) Hvad som af jorden frambringas. Brukas isynnerhet om växtrikets produkter, äfven stundom om mineralier, men aldrig om djur. *Naturens, jordens a.* — *Syn.* Produkt. — 2) (i utsträckt mening) Hvad som af menniskor frambringas, genom arbete, konst eller snille. *Konstens, näringsflitens, jordbrukets a. Detta nya a. af hans snille emottogs med förtjusning.*

ALSTRA, v. a. 1. 1) Frambringa. Brukas i egentlig mening om jorden, men i utsträckt äfven om snille, konst och arbete. *Allt, hvad jorden a-r. Konsten har aldrig a-t någonting skönare.* — *Syn.* Frambringa, Producera. — 2) (fig., i allm.) Förorsaka, gifva anledning till. *Skämd luft a-r sjukdomar. En dålig regering a-r missnöje.* — *Alstras,* v. d. 1. Växa, uppkomma. *Frukterna a-as ånyo.*

ALSTRANDE, n. 4. Handlingen, då något alstrar eller alstras.

ALSTRING, f. 2. Se *Alstrande,* n. o. *Alster.* — *Ss. A-sförmåga, A-skraft.*

ALSVÅLDIG, se *Allsvåldig.*

ALT, se *Allt.*

ALT, m. 3. 1) Den djupare barn- eller qvinnorösten; andra sång- ell. musikstämman. Äfven Altröst, Altstämma. — 2) Det parti af noterna till ett sångstycke, som är satt för Altrösten. Äfven Altstämma. — 3) Musikinstrument, som beledsagar ett annat och motsvarar Altstämman i sången, t. ex. Altviol, Altflöjt. — 4) Se *Altsträng.* — 5) Person, som sjunger Altstämman. Äfven Altsångare, Altsångerska.

ALTAN, alltán, m. 3. 1) Plan på ett tak, vanligtvis försedd med ledstänger eller balustrad, der man kan njuta frisk luft och en vidsträckt utsigt. Är stundom öfverbyggd i form

af ett litet torn eller en skyllerkur. — 2) Se *Balkong*.

ALTAR, åltar (äfv. i poesi: alltár), n. 5. o. ALTARE, åltare, n. 4. 1) Uppböjning af sten, trä eller metall, för att deruppå hembära offer åt en hednisk gudomlighet eller, hos Judarna, åt Jehovah. De sednare hade Brännealtar, hvarpå offren, och Rökaltar, hvarpå rökelse brändes. — 2) (hos de kristna) Dylik upphöjning, framför hvilken presten förrättar den hufvudsakliga delen af den offentliga gudstjensten. I katolska kyrkor finnas flera sådana, af hvilka det förnämsta kallas Högaltare. — 3) (i utsträckt mening) Hela platsen inom altardisken.

ALTARBILD, m. 3. Bild, anbragt till ornament uppöfver ett altare.

ALTARBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Se *Kyrkohandbok*.

ALTARBORD, n. 5. Sjelfva altaret, hvarpå nattvardssakerna ställas, och framför hvilket presten läser messan.

ALTARDISK, m. 2. Den upphöjda afstängning, som på något afstånd löper rundt omkring altaret, och der nattvardsgäster knäböja vid anammandet af sakramentet.

ALTARDUK, m. 2. Duk, som betäcker altaret.

ALTARFÖNSTER, n. 5. Fönster uppöfver ett altare.

ALTARGÅNG, m. 2. Gång bakom altaret i vissa kyrkor.

ALTARKANNA, f. 1. Kanna af guld eller silfver, hvari kommunionsvinet förvaras, och som vid nattvardsgång sättes på altaret, för att presten vid kommunionen må kunna hälla derutur i kalken.

ALTARKLÄDE, n. 4. Linnebetäckning, som ligger utbredd öfver altaret.

ALTARLJUS, n. 5. Vaxljus, som alltid är stående på altaret och brännes juldagen, både ottsång och högmessa, samt för öfrigt under de gudstjenster, den mörka tiden på året, då ljus erfordras.

ALTARMAT, m. 3. sing. Ett slags frivillig afgift till presterskapet af församlingsboerna.

ALTARMÅLNING, f. 2. Se *Altartafla*.

ALTARPENNINGAR, m. 2. pl. Ett visst slags afgift till kyrkan, egentligen i och för altarets underhåll, skrudens upprätthållande, o. s. v.

ALTARRING, m. 2. Altardisken, när den i cirkelform löper omkring altaret.

ALTARSKIFVA, f. 1. Stenskifva öfverst på altarbordet.

ALTARSKRUD, m. 2. Altarduken och altartäcket, jemte dithörande prydnader.

ALTARSKÅP, n. 5. Skåp, hvaruti prydnaderna ofvanför ett altare förvaras.

ALTARTAFLA, f. 1. Målning, framställande något heligt ämne, och uppsatt i kyrkan uppöfver altaret.

ALTARTJENST, f. 3. Den del af offentliga gudstjensten, som af presten förrättas framför altaret.

ALTARTÄCKE, n. Se *Altarduk*.

ALTERATION, allterattschón, f. 3. Skrämsel, förskräckelse.

ALTERERA, v. a. 1. Skrämma. — *Altererande*, n. 4. (föga brukl.)

ALTERNAT-ANGEL eller -VINKEL, --åtängl, --åt-vinnkl, m. 2. pl. — *anglar*, — *vinklar*. (mat.) Benämning på hvardera af de två vinklar, som stå gent emot hvarandra på hvar sin sida om en rät linea, hvilken skär två parallella linier.

ALTERNATIV, ---iv, a. 2. Afvexlande, vexelvis verkande. — S. n. 3. o. 5. Frihet att välja mellan två förslag, två saker, två utvägar. *Man har lemnat honom a-et att resa i hemlighet eller att dölja sig undan. Han har intet a.* — Oftast kan ordet *Val* nyttjas i st. f. *A.* Vexelval, Vexelfall torde kunna antagas såsom motsvarande.

ALTERNATIVT, adv. Vexelvis, turvis.

ALTERNERA, v. n. 1. Göra något vexelvis med en annan, tura om.

ALTERNERANDE, a. p. 1. Som vexlar om, turar om. — S. n. 4. Fortgående omvexling, turning.

ALTÉÖRT, f. 3. Medicinalört, af hvars rot beredes *Altédekokt, Altésalva, Altésirap*, hvilka alla mycket nyttjas i medicinen.

ALTFIOL, se *Altviol*.

ALTFLÖJT, m. 3. Fordom bruklig flöjt, försedd med munstycke och hvars omfång var ifrån lilla f till tvästrukna d.

ALTFÖR, ALTID, ALTIHOP, ALTING, ALTJEMT, ALTSAMMANS, ALTSOM, ALTSÅ, se *Alltför, Alltid*, o. s. v.

ALTIST, alltisst, m. 3. (föga brukl.) 1) Person, som sjunger andra stämman i flerstämmig sång. — 2) Person, som har god altröst.

ALTITA, f. 1. Fågelart af Mes-slägtet, med hufvud, hals och bröst hvita, ryggen svart, skuldrorna, sidorna och undergumpen rosenröda. Kallas äfv. Stjertmes.

ALTITUD, --úd, f. 3. (astr.) En stjernas höjd öfver horisonten.

ALTRÄ, n. 4. Virket af alträdet, som begagnas af snickare.

ALTRÄD, n. 5. Se *Al*.

ALTRÖST, f. 3. Se *Alt*, 1.

ALTSTRÄNG, m. 2. På violinen, andra strängen i ordningen efter qvinten; på altviolen, den första.

ALTSTAMMA, f. 1. Se *Alt*, 1. o. 2.

ALTSÅNGARE, m. 5. och ALTSÅNGERSKA, f. 1. Se *Alt*, 5.

ALTVIOL, m. 3. Ett slags större violin, som står fem toner djupare, än den vanliga violinen, och hvars bestämmelse är att beledsaga denna. Kallas äfven Viola.

ALUN, m. 3. sing. Ett i handeln förekommande dubbelsalt af svafvelsyra, kali och lerjord, i allmänhet blandadt med något jern, och hvilket beredes af ett brännbart mineral, alunskiffer, vid egna dertill inrättade alunverk (alunbruk). Olika slag deraf äro: Romersk A., som är fri för jern; Hvit A., Fjäderalun. Bränd alun är den återstående massan efter sådan, som under pösning förlorat sitt kristallvatten. — Ss. *A-beredning, A-bruk, A-grufva, A-sjudare, A-sjudning, A-tillverkare, A-tillverkning, A-verk*.

ALUNAKTIG, ALUNARTAD, a. 2. Som har egenskap af alun, lik alun.

ALUNBETA, f. 1. (färgk.) Vätska, hvaruti alun blifvit upplöst, och hvari tyger blötas, på det färgen sedan bättre må fästa sig.

ALUNBETA, v. a. 1. (färgk.) Blöta i alunbeta. Jfr. föreg. — *Alunbetning*, f. 2.

ALUNBLOMMOR, f. 1. pl. Ett hvitt, hårformigt salt, som utvittrar af rosthögarna vid alunverk.

ALUNBROTT, n. 5. Ställe, der alun brytes.

ALUNHALTIG, a. 2. (mineral.) Som håller alun.

ALUNIT, --it, m. 3. (mineral.) En grå-, gul- eller rödaktig stenart, dels tät, ojemn i brottet, dels pipig och sönderfrätt.

ALUNJORD, f. 2. sing. Förvittrad alunskiffer Kallas äfv. Alunlera.

ALUNLAG, m. 2. sing. (färgk. o. garf.) Lag, hvari alun blifvit upplöst.

ALUNLÖSNING, f. 2. Vätska, hvaruti alun blifvit upplöst.

ALUNMJÖL, n. 5. Små alunkristaller, som fällas vid aluntillverkning.

ALUNPANNA, f. 1. Stor panna, hvaruti alunjorden genom sjudning afsätter renad alun.

ALUNSKIFFER, n. 5. (mineral.) Alunhaltig lerskiffer.

ALUNSOCKER, n. 5. Medel, tillredt af alun med blyhvitt, vitriol, ägghvita och rosenvatten, och som brukas vid ögoninflammation eller såsom skönhetsmedel.

ALUNSTEN, m. 2. Naturlig alun, bestående af lerjord, kiselsyra, svafvelsyra, kali och vatten, jemte några jordaktiga delar. Häraf beredes den romerska alunen.

ALUNVATTEN, n. 5. Vatten, hvari alun blifvit upplöst.

ALVAR, m. fl., se *Allvar*, m. fl.

ALVARSTEN, se *Alfvarsten*.

AMALGAM, amallgám, eller **AMALGAMA**, amàllgama, n. 3. (tekn.) 1) Blandning af qvicksilfver med metaller, särdeles guld och silfver,' utgörande en mer eller mindre lättflytande, stundom fast, kristallinisk eller smörlik massa, som användes isynnerhet till förgyllning och försilfring. — 2) (fig.) Blandning af olikartade beståndsdelar, ämnen, idéer, ting, som icke kunna ingå en innerlig förening, utan blott mekaniskt eller tillfälligtvis äro hopblandade. *Englands och Irlands förening är blott ett a.*

AMALGAMERA, v. a. 1. 1) (tekn.) Blanda qvicksilfver med en annan metall. — 2) (fig.) Förena två olikartade ting. *A. nya idéer med gamla.* — *Amalgamerande*, n. 4.

AMALGAMERING, f. 2. 1) Handlingen, då man amalgamerar. — 2) Se *Amalgam*.

AMANG, m. 3. (franska ordet *Amant*) Älskare. Ordet brukas blott i dålig bemärkelse.

AMANUENS, - - - ä'nns, m. 3. 1) (urspr.) Slaf, hos Romarne, som biträdde sin herre med skrifning. — 2) (nu) Lägre tjensteman i allmänna verk, merendels anställd för renskrifning.

AMARANT, - - rännt, f. 3. 1) (bot.) Prydnadsväxt i trädgårdar, med vackra röda, kalkonsnabelformiga fröhängen, som alltid behålla sin färg. — 2) Ledamot af Amaranterorden.

AMARANTERORDEN, m. 2. sing. 1) Orden, stiftad af drottning Kristina, men som upphörde, då hon blef katolik. — 2) (nu) Ordenssällskap, hvars föremål är dans och andra sällskapsnöjen.

AMARANTFÄRGAD, **AMARANTRÖD**, a. 2. Till färgen lik amaranten, violettröd.

AMARYLLIS, - - ry'll -, f. 3. pl. — *ryller*. (bot.) Krukväxt ifrån Sydamerika, med välluktande, purpurröd blomma.

AMASON ell. **AMAZON**, - - són, f. 3. 1) (myt.) Benämning på krigiska qvinnor i forntiden, som bodde vid Kaukasus och bildade ordentliga samhällen. — 2) (fig.) Groflemmadt, karlavulet fruntimmer. — *Syn.* Sköldmö.

AMASONDRÄGT, f. 3. 1) Drägt, som Amasonerna fordom buro. — 2) Fruntimmersdrägt, som har någon likhet med Amasonernas fordna.

AMASONKLÄDNING, f. 2. Ett slags ridklädning för fruntimmer.

AMATÖR, - - ö'r, m. 3. 1) Konstälskare, konstvän. — 2) (uti inskränktare mening) Tonkonstnär, som biträder vid konserter, utan att göra anspråk på mästerskap och utan att vara anställd vid något kapell.

AMB, m. 3. 1) Två nummer i lotteri. *Sätta in, göra insats, spela på a.* — 2) Vinst genom två nummers utkommande vid lotteridragning. *Få, vinna en a. Tio a-er kommo ut.*

AMBASSAD, ammbassád, m. 3. Beskickning af högsta rang ifrån ett lands regering till ett annat lands.

AMBASSADÖR, m. 3. Sändebud af högsta rang ifrån ett lands regering till ett annat lands.

AMBITION, - - tschón, f. 3. 1) Ärelystnad. — 2) Egenskapen att vara mån om sin heder och sitt rykte, stolthet.

AMBITIONERA, ammbittschonèra, v. a. 1. Eftersträfva såsom något hedrande; sätta heder i. — *Ambitionerande*, n. 4. (föga brukl.)

AMBITIÖS, ammbittschö's, a. 2. Ärelysten, mån om sin heder och sitt rykte.

AMBRA, àmmbra, f. 1. I allmänhet grått, mindre ofta svart och hvitt, välluktande ämne, som uppfiskas i större och mindre stycken ur hafvet vid kusterna af de sydasiatiska länderna, och nyttjas i allmänhet till rökelse. — Gul Ambra är detsamma som Bernsten. — *Ss. A-doft, A-doftande*, m. fl.

AMBRAOLJA, f. 1. Gul, välluktande olja, erhållen genom destillation af ambra.

AMBROSIA, f. 1. 1) (myt.) De olympiske gudarnes spis. — 2) (fig.) Utmärkt läcker och välsmakande mat. Gudamat, gudaspis.

AMBROSIANSK, a. 2. *A-a lofsången*, psalmen *Te Deum laudamus* eller »O Gud! vi lofve dig».

AMBULATORISK, a. 2. Kringvandrande, som flyttas eller flyttar ifrån ena orten till en annan; som ej har varaktig stad. *A. skola. A. skolmästare.*

AMBULT, àmmbullt, m. 3. o. 5. (föråldr.) Städ.

AMELERA, v. a. 1. Handtverksterm, uppkommen genom ett förvändt uttal af Emaljera; se d. o.

AMEN! int. Hebreiskt ord, som betyder: ske alltså! eller: det är visserligen sant; förekommer i bibeln såsom slutord vid välsignelser eller förbannelser, böner, löften, eder, o. s. v.; brukas nu såsom slutord i böner, predikningar och andeliga tal. *Presten säger alltid a., när han slutar sin predikan.* (Ordspråksvis) *Det är säkert, som a. i kyrkan.* (Fig.) *Säga a. till något*, bekräfta, bestyrka, samtycka till något.

AMENDEMENT, amångdemáng, n. 3. Tillägg ell. ändring vid anföranden eller lagförslag. Ordet brukas i den publicistiska stilen.

AMETIST, - - tisst, m. 3. Violblå ädelsten, som håller qvarts med manganoxid. — *Ss. A-färg, -färgad, -blå.* [Amethist, Amethyst.]

AMETISTSAFIR, - - tisstsafir, m. 3. Violett rubin.

AMFIBIE, ammfibie, m. 3. 1) Djur, som kan lefva både i vatten och på land. — 2) (fig.) Flyktig, föränderlig, tvetydig person, utan hållning och karakter, eller med ombytliga lefnadsvanor. [Amph - - -.]

AMFIBISK, a. 2. 1) Som lefver både i vatten och på land. — 2) (fig.) Flyktig, ombytlig, tvetydig. [Amph - -.]

AMFIBOL, ammfibå'l, m. 3. Ett slags mineral, tillhörande de lerjordsfria silikaterna utan vatten. [Amph - -.]

AMFITEATER, ammfiteátr, m. 2. pl. — *atrar*. 1) (rom. ant.) Byggnad i oval form, inneslutande en skådebana, der fäktarspel och djurfäktningar gåfvos, samt försedd med flera rundt omkring löpande och trappvis öfver hvarandra upphöjda säten för åskådarne. — 2) (nu) Upphöjd plats för

åskådarne, i en teatersalong, midt framför scenen, ofvanför parterren och nedanför logeraderna, vanligast så inrättad, att bänkarne höja sig öfver hvarandra. [Amphitheater.]

AMFITEATRALISK, a. 2. Som är byggd eller visar sig i form af en amfiteater. [Amphith---.]

AMIANT, --ännt, m. 3. En art asbest, grönaktigt hvit, hård, fin, med perlemorglans, oförbrännelig, ogenomskinlig, lätt och delbar i fina trådar, så mjuka, att de kunna förarbetas till väfnader. Åfv. Berglin.

AMIKAL, --ál, a. 2. Vänskaplig, förtrolig. [--cal.]

AMIRAL, --rál, m. 3. 1) Högste befälhafvare öfver en flotta eller eskader. — 2) Ett snäckslägte. — Ss. *A-sembete.*

AMIRALINNA, AMIRALSKA, f. 1. En amirals fru.

AMIRALITET, ----tét, n. 3. o. 5. Embetsverk, som förvaltar sjöförsvarets angelägenheter.

AMIRALITETS-KOLLEGIUM, ----téts-kållégium, n. 3. sing. Embetsverk, som styrde flottans ekonomiska angelägenheter. Kallas nu: Förvaltningen af Sjöärenderna.

AMIRALITETS-RÄTT, ----téts-rätt, m. 3. Amiralitet, i egenskap af domstol.

AMIRALSFLAGG, A—GGA, --ráls-, f. 1. Flagg, som endast en amiral har rättighet att föra på sitt skepp.

AMIRALSGALER, --rálsgalä'r, m. 3. Galer, hvarpå befälhafvande amiralen är om bord.

AMIRALSKAP, --rál-, n. 3. o. 5. En amirals embete eller värdighet.

AMIRALSKEPP, --rál-, n. 5. Skepp, hvarpå befälhafvande amiralen är om bord.

AMMA, v. a. 1. Uppföda barn vid bröstet, nära det med sin egen mjölk. *Modren a-r sjelf sitt barn. Hon låter en annan qvinna a. sitt barn, emedan hon ej har sund mjölk att a. det med.* — *A. upp*, se *Uppamma.*

AMMA, f. 1. Qvinna, som med sin mjölk, vid bröstet, uppföder en annans barn.

AMMEBARN, AMBARN, n. 5. Barn, som näres af en amma.

Anm. Skrifves i allmänhet *Ammbarn*, i motsats till den allmänna regeln, att det dubbla m-ljudet tecknas blott med ett *m*, i slutet af ord och stafvelser.

AMMELÖN, AMLÖN, f. 3. Betalning, som gifves för barns ammande. [Ammlön.]

AMMJÖLK, f. 2. sing. En ammas egen mjölk.

AMMONIAK, ---áck, m. 3. (kem.) Flygtigt alkali, utgörande en förening af qväfve och väte. Kaustik A. eller Stinkspiritus är en mättad upplösning af ammoniakgas i vatten, med utomordentligt starkt stickande, retande och qväfvande lukt.

AMMONIAKALISK, a. 2. (kem.) Som håller ammoniak.

AMMONIAKGAS, ---áck-, m. 3. (kem.) Ammoniak i gasform.

AMMONIAKHARTS, ---áck-, n. 3. (farm.) Den i luften hårdnade mjölksaften af vissa örter, som växa i Asien och Afrika.

AMMONIAKSALT, ---áck-, n. 3. (kem.) Salt, uppkommet genom förening af ammoniak med en syra.

AMMONIT, --ít, m. 3. ell. **AMMONSHORN**, àmmånnshórn, n. 5. (nat. hist.) Slägte af fossila snäckor, som äro vridna i spiral omkring sin medelpunkt och likna ett gumshorn.

AMMUNITION, ---tschón, f. 3. sing. 1) (egentl.) Krigsförnödenheter. — 2) (i allm.) Förråd af krut, kulor, patroner o. d., för kanoner och handgevär. — *Ss. A—s-kista, -skärra, -svagn*, m. fl.

AMMUNITIONSVÄSKA, ---tschóns--, f. 1. Se *Patronkök.*

AMNESTI, ammnässtí, f. 3. Allmän tillgift, som af en regering gifves för statsförbrytelser.

AMOR, åmårr, m. 3. sing. (latin) Kärlekens gud.

AMORINER, m. pl. 3. (poet.) Små kärleksgudar.

AMORTERA, v. a. 1. Genom viss årlig afbetalning utplåna, döda (skulder, lån, o. s. v.) — *Amorterande*, n. 4. o. *Amortering*, f. 2.

AMORTERINGS- eller AMORTISSEMENTS-KASSA, ----mångs--, f. 1. Kassa, bestämd för amorteringen af vissa skulder.

AMOVIBEL, --víbl, a. 2. Säges om embetsmän, som kunna afsättas utan dom och ransakning.

AMPEL, àmmpl, m. 2. pl. —*plar.* 1) (kyrkoh.) Litet hängande fat för olja, salva, o. d. — 2) Hänglampa, liknande det förra. — 3) (blomstersk.) Hängfat för vissa växter.

AMPEL, ámmpl, a. 2. Riklig, ymnig, präktig, ståtlig, dråplig, utmärkt.

AMPELIT, ammpelít, m. 3. Se *Bergtorf.*

AMPELT, ámmplt, adv. På ett ampelt sätt. Jfr. *Ampel, a.*

AMPER, a. 2. 1) Skarp och behagligt stickande till smaken. *Indiansk Krasse, rädisor och rättikor äro ampra.* — 2) (fig.) Bitter, skarp, stickande. *Han var mycket a. i sitt tal. Hon gaf oss några ampra ord.*

AMPERHET, f. 3. Egenskapen att vara amper.

AMPERT, adv. (egentl. o. fig.) Med amper smak; på ett ampert sätt. *Smaka a.* (Fig.) *Tala a.*

AMPHIBIE, AMPHITHEATER, se *Amfibie, Amfiteater.*

AMPHIBRACHYS, ammfibrakýss, m. 3. (pros.) Versfot (⏑ — ⏑).

AMPHIDSALT, -fid-, n. 5. (kem.) Salt, bildadt genom en syresyras förening med en metalloxid.

AMPHIKTYONER, ammficktyónr, m. 3. pl. (hist.) Greklands äldsta förbundsdomstol, bestående af ombud ifrån dess särskilta stater.

AMPHIMAKER, ammfìmackr, m. 3. Versfot (— ⏑ —).

AMPLIFIERA, v. a. 1. Utvidga, vidare utföra.

AMPLIFIKATION, ----tschón, f. 3. 1) Utvidgning. — 2) (ret.) Figur, bestående i hufvudbegreppets utvidgande genom bibegrepp, som försköna det.

AMPLITUD, --úd, f. 3. (astr.) Den båge af horisonten, som upptages emellan en himmelskropps medelpunkt, vid upp- eller nedgången, och den sanna ost- eller vest-punkten på horisonten. [--yd.]

AMPULVER, n. 5. Pulver, som gifves ammor, för att befordra mjölkbildningen. [Amm--.]

AMPUTATION, ammputattschón, f. 3. Operation, hvarigenom en kroppslem medelst skärande instrumenter borttages.

AMPUTERA, v. a. 1. Medelst skärande verktyg borttaga en lem eller kroppsdel. — *Amputerande*, n. 4.

AMPUTERING, f. 2. Se *Amputation.* — Ss. *Amputerings-apparat, -knif, -såg*, m. m.

AMSAGA, f. 1. 1) Saga, berättelse, som en amma omtalar för barnet, till att roa det. — 2) (fig.) Fabelaktig, orimlig berättelse. [Amm--.]

AMSKAFFERSKA, f. 1. Qvinna, som emot betalning anskaffar ammor. [Amm--.]

AMSKROCK, n. 5. Vidskepligt tal, hvarmed ammor pläga skrämma barn. [Amm-.]

AMSÅNG, m. 3. Visa, som amman sjunger, för att roa, stilla eller söfva barnet. [Amm-.]

AMT, n. 5. (tyskt ord) Brukas i geografiska och statistiska skrifter, som röra tyska, norska eller danska förhållanden, för att utmärka: 1) Embete. — 2) Län, domsaga, stift.

AMTMAN, m. 5. pl. — *män*. 1) Benämning på åtskilliga tyska embetsmän. — 2) (i Danmark och Norge) Styresman öfver ett Amt eller Län.

AMTMANSKA, f. 1. En amtmans fru.

AMTMANSKAP, n. 3. o. 5. En amtmans embete och värdighet.

AMULETT, --lä'tt, m. 3. Vidskepligt förvaringsmedel emot olyckor och sjukdomar, bestående i en relik, bild, skrift, ett band med trollformler eller annat ting, som man bär på sig, oftast hängdt omkring halsen. [Amulet.]

AMUR, m. 3. sing. (bot.) Luktgräs. Milium effusum.

AMURETT, --rä'tt, m. 3. Flyktig kärlekshandel.

AMÖBLEMANG, ---áng, n. 3. Samteliga till ett rum hörande möbler. [Ameublement.]

AN, adv. Förekommer blott i uttrycket: *Af och an*, sammansatt adverb, som betyder: fram och tillbaka. *Gå, springa, löpa af och an.*

AN, partikel. Ursprungligen lånad ifrån tyskan, brukas denna partikel i förening med verber, dels såsom: *a*) oskiljaktig ifrån verbet, t. ex: *Anmärka. Anhålla* (ej märka an, hålla an); dels *b*) skiljaktig, t. ex.: *Anställa, Ansätta*, hvarvid man äfven kan säga *ställa an, sätta an;* dels *c*) såsom alltid skild ifrån verbet, ehuru dermed bildande ett enda begrepp, t. ex.: *Gå an* (i dess bemärkelse af: vara verkställbar, gå för sig), ty man kan ej säga: *det angår att ljuga*, i st. f. *det går an att ljuga.*

ANA, v. a. och impers. 1. Hafva en dunkel, oförklarlig, instinktlik förkänsla af en tillkommande händelse. *A. en lycka, olycka. Jag a-r deraf intet godt. Jag a-r, det a-r mig, att allt skall gå bra.* — *Anande*, n. 4. (föga brukl.)

ANABAPTIST, --bapptisst, m. 3. Se *Vederdöpare.*

ANABAPTISTISK, a. 2. Som tillhör, angår eller har egenskap af vederdöpare.

ANAGRAM, --grámm, n. 3. Ett ord, namn eller en hel mening, som uppkommit genom bokstäfvernas omflyttning i ett förutvarande ord, namn eller mening, t. ex.: *Augustus* af *Gustavus.* — Bokstafslek. [---mm.]

ANAKORET, ---rét, m. 3. 1) Benämning på personer, som, i kristna kyrkans äldsta tider, drogo sig undan till ödemarker, för att genom botgöring, fastor och beständiga böner uppnå högsta grad af helighet. *Simon Stylites var en a.* — 2) Munkar, som icke fingo lemna sitt klosters område, till skilnad ifrån Eremiter, som fingo gå, när och hvart de behagade. [Anach--.]

ANAKORETISK, a. 2. Ytterst sträng, enlig med en anakorets lefnadssätt. *Föra ett a-t lif.* [--cho--.]

ANAKREONTISK, ---å'nn-, a. 2. 1) (litt.) Som i afseende på skaldeart, stil och anda har tycke af Anakreons oder. — 2) (prosod.) Säges om ett versslag, bestående af tre jamber och en kort eller lång stafvelse: ⏓ – | ⏑ – | ⏑ – | ⏓

ANAKRONISM, --krånissm, m. 3. Fel i tidräkningen, då en historisk händelse förlägges längre tillbaka i tiden, än den verkligen passerat. Motsatsen dertill är Parakronism, men oftast nyttjas äfven *A.* i denna bemärkelse, d. v. s. att en händelse beskrifves såsom inträffad i en sednare tid, än den tilldragit sig. Tidräkningsfel. [--chro-].

ANALEKTER, --lä'cktr, m. 3. pl. Valda ställen ur författare. [--lect-.]

ANALOG, --å'g, a. 2. 1) Som har lika förhållande med något annat: förhållningsmessig. — 2) I det hela eller delvis öfverensstämmande: likstämmig.

ANALOGI, --låji, f. 3. 1) Öfverensstämmelse mellan ting i bekanta förhållanden: Förhållningsmessighet. — 2) Öfverensstämmelse mellan ting i bekanta egenskaper: Likstämmighet. Brukas i denna bemärkelse både om begrepp och yttre föremål. *A. med, emellan.* [--logie.]

ANALOGISK, a. 2. Se *Analog.*

ANALYS, --y's, f. 3. (vetenskapst.) 1) (i allm.) Upplösning i sina delar. Motsats: Synthes. — 2) (kem.) Ett ämnes upplösning i sina beståndsdelar. — 3) (fil.) Sönderdelning af begreppen, hvarmedelst man ifrån allmänna begrepp uppstiger till de enkla, till grunderna. — 4) (filol.) Kort förklaring af en sats, en mening, en skrift. — 5) (mat.) Lösning af problemer.

ANALYSERA, v. a. 1. (vetenskapst.) Upplösa i sina delar, beståndsdelar, kännemärken; lösa matematiska uppgifter; i korthet förklara innehållet af en sats, en mening eller skrift. Jfr. *Analys.* — *Analyserande*, n. 4. o. *Analysering*, f. 2.

ANALYTISK, a. 2. (vetenskapst.) 1) Som upplöser något i dess delar, beståndsdelar, kännemärken. — 2) Som går ifrån det enskilta till allmänna grunder. *A. metod. A-t förfaringssätt.* — Motsats: Synthetisk. — 3) (log.) *A-t omdöme*, hvars predikat ligger i sjelfva subjektets begrepp. Motsats: Synthetisk. *A. metod.* Jfr. *Analys.*

ANALYTISKT, adv. (vetenskapst.) På analytiskt sätt, genom den analytiska metoden.

ANAMMA, v. a. 1. 1) Emottaga, undfå. *A. sakramentet.* Föga brukligt, utom i detta kyrkliga uttryck. — 2) (pop.) Taga, knipa, tillegna sig. *Han a-de min kassa.* Brukas ofta i svordomar, liksom Regera, Anfäkta, Besitta. — *Anammande*, n. 4. [Annamma, Annama.]

Anm. Allmänna bruket, äfvensom uttalet, fordrar skrifsättet *Anamma*, ehuru det enligt etymologien (från det tyska *annehmen*) borde heta *Annama.*

ANAMMELSE, f. 3. Handlingen, då man anammar. Brukas endast i det kyrkliga uttrycket *Christi mandoms a.*, d. v. s. Christi iklädande af menniskonatur. [Annammelse, Anamelse.]

ANAMORFOS, --mårrfós, f. 3. (vetensk.) Missbildning; ett högre organs öfvergående till ett lägre.

ANANAS, ànanass, m. 3. (bot.) 1) Tropisk växt, som i Europa odlas i särskilta dertill inrättade drifhus. — 2) Den utmärkt välsmakliga och välluktande frukten deraf.

ANANASPUNSCH, m. 3. En tillblandning af 3 eller 4 delar rhenskt vin, 1 del champagne eller Capvin, med apelsin-, citron- och ananassaft, pomeransskal och socker.

ANANASSMULTRON, n. 5. En sort smultron med ananaslukt.

ANAPEST, --pä'sst, m. 3. (prosod.) Ett slags versfot (⏑ ⏑ –).

ANAPESTISK, a. 2. (prosod.) Säges om ett versslag, som för det mesta består af anapester. ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ — | —.

ANARKI, -- narrkí, f. 3. (pol.) Laglöst tillstånd i ett samhälle, laglöshet. [-- chie.]

ANARKISK, a. 2. (pol.) Laglös, tygellös. [-- chisk.]

ANATHÈM, -- tä'm, n. 3. Bannlysning.

ANATOM, -- å'm, m. 3. En, som studerat anatomien och sysselsätter sig med att anatomisera organiska kroppar.

ANATOMI, -- mí, f. 3. Den del af naturläran, som sysselsätter sig med organiska kroppars sönderdelning och beskrifningen af deras delar.

ANATOMIKAMMARE, --- mikám--, m. 5. och

ANATOMISAL, --- misál, m. 2. Rum, der man anatomiserar.

ANATOMISERA, v. a. 1. 1) Med skärande verktyg, i och för vetenskapliga ändamål, sönderdela organiska kroppar, isynnerhet lik. — 2) (fig.) Med sträng noggrannhet sönderdela och undersöka (skrifter, perioder, meningar, satser, idéer, känslor, o. s. v.). — *Anatomiserande*, n. 4. o. *Anatomisering*, f. 2.

ANATOMISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på anatomi. *A. apparat, plastik. A-a preparater.*

ANATOMISKT, adv. På anatomiskt sätt.

ANATOMIST, --- misst, m. 3. (föga brukl.) Se *Anatom*.

ANBEFALLA, v. a. 2. 1) Anmana någon att göra eller iakttaga något, ålägga. Säges isynnerhet om den, som äger rätt att utöfva något slags myndighet. *Drottningen a-llde sina fruntimmer tystnad. Man har a-llt mig att vaka öfver honom.* — *Syn.* Se *Befalla*. — 2) Öfverlemna någon eller något åt ens beskydd, åtanka, omsorg, vård. *A. någon åt sina vänner. A. en dömd person åt konungens nåd. A. sig, sin själ i Guds hand, i Guds beskydd. A. någon i församlingens förböner. A. sig i ens godhet, åtanka, o. s. v. Jag a-ller detta arbete åt din synnerliga omsorg.* — *Syn.* Se *Rekommendera*. — *Anbefallande*, n. 4.

ANBELANGA, v. impers. 1. Angå, vidkomma. — Häraf brukas blott 3 pers. sing., i ordasättet: *Hvad det a-r, hvad den saken a-r,* samt participet *Anbelangande*, helst i början af en mening, t. ex.: *A.* (angående) *den saken, så . . .*

ANBETRÄFFA, v. a. 1. Se *Beträffa*.

ANBJUDA, v. a. 3. (böjes som *Bjuda;* föga brukl.) Se *Erbjuda*.

ANBLICK, m. 2. Det tyska *Anblick*. 1) Blick, ögonkast, på ett visst, gifvet föremål. *Vid första a-en såg jag det.* — 2) Det eller de föremål, som möta ens blick: åsyn, syn, skådespel. *Denna a. genomborrade mitt hjerta. Hvilken ryslig a.!* — 3) Ögonens uttryck hos en menniska; äfv. hela ansigtets uttryck, uppsyn. *Han hade en mild, behaglig a., som genast drog alla till honom.* — 4) Utseende i allmänhet. *Denna traktens a. är högst förtjusande.*

ANBLÅSA, v. a. 3. (tenngj.) Fastgöra genom lödning med snällod.

ANBOREN, ànnbå'ren, a. 2. neutr. — *et* (Det tyska *angebohren*). 1) Medfödd. *Måttlighet är en hos honom a. dygd.* — 2) I kraft af börd tillhörig. *Vårt a-orna signet.* — Ordet brukas endast i poetisk och retorisk stil.

ANBRINGA, v. a. 1. o. 2. (böjes som *Bringa*) 1) Tillsätta, tillpassa, tillfoga något på, vid, uti något annat, till förbättring, prydnad eller stöd. Brukas mest som konst- och handtverksterm, samt i fråga om tal och skrift, företrädesvis med böjning efter 2 konj. *A. en sirat på en dörr. A. en trappa i en utbyggnad. A. en liknelse i sin predikan. Väl anbragt ord, citation, bibelspråk, o. s. v.* — *Anbringande*, n. 4.

ANBUD, n. 5. 1) Handlingen, då man antingen muntligen eller skriftligen bjuder något visst i penningar för en vara, eller erbjuder leverans af varor till visst pris, o. s. v. *Göra muntligt, skriftligt a. Göra a. å leverans. Göra högsta a-et vid en auktion.* — *Syn.* Se *Tillbud*. — 2) Sjelfva innehållet af hvad som anbjudes, i afseende på vilkor och beskaffenhet. *Detta goda a. bör antagas. A-et var för lågt.*

ANCIENNITET, angsiännitét, f. 3. Embetseller tjenstemans företrädesrätt vid ansökningar, i mån af tjensteårens antal. Brukas i den administrativa stilen. [---- té.]

ANCIENNITETSRULLA, angsiännitètsrulla, f. 1. Förteckning på officerare vid en korps, embets- och tjenstemän vid ett verk, med utsatt tjensteålder för hvar och en, för att tjena till efterrättelse vid befordringar.

AND, f. 3. pl. *Änder*. Slägte af simfåglar, hvaraf flera arter hos oss förekomma, såsom Gräsand, Krickand, Årta m. fl. Den tama anden kallas Anka. — *Ss. Andägg*.

AND, f. 2. sing. 1) Inbergning af hö, slåtter. — 2) Slåttertid. Heter i denna bem. egentligen Andtid.

ANDA, f. 2. sing. Samma ord som *Ande*, men med annan slutform, flera skiljaktigheter i bemärkelsen, och utan plur. 1) (fysiskt) *a*) Den luft, som utsläppes genom andedrägten. *Hafva en god, frisk, elak a.* — *b*) Andedrägt. *Draga a-n,* göra ett djupt andetag. *Hämta a-n,* när man är andtruten, hålla sig stilla och låta andedrägten oafbrutet fortgå, tills den återfått sin vanliga gång, så att man kan andas utan svårighet. *Hålla a-n,* göra uppehåll i andedrägten. *Betaga a-n,* förorsaka uppehåll i andedrägten, t. ex.: *svafvelångan har betagit honom a-n. Uppgifva a-n,* dö. Ordet har i dessa bemärkelser icke sing., och brukas ömsom med formen *Ande*. — 2) Själ. *Allt hvad lif och a. har. Så länge jag har lif och a. i behåll. Så länge a-n sitter i mig. Så ock med tinom anda. I andanom,* se *Ande*. Till denna bem. skulle äfven uttrycket: *Uppgifva a-n* kunna hänföras. Jfr. 1. *b*. — 3) (i religiös mening) Högre andlig makt, som verkar på själen. *Låta regera sig af Guds a. Det är icke Guds a., som verkar i honom, utan djefvulens. Elias' a. hvilade öfver Elisa. Profetisk a.* — 4) (fig.) *a*) (bibl. o. relig.) Gudlig hänförelse genom inverkan af Guds anda. *A-n föll på honom. A-ns gåfva, a-ns nåd.* — *b*) Andlig lyftning, hög och ädel hänförelse. *Hvilken stor a. lefver ej hos detta folk! Poetisk a.* — *c*) Kraftigt själslif, stora själsförmögenheter, stor andlig verksamhet, snille. *Det finnes a. i hög grad hos den gossen.* (Från denna bem. *Andefattig, Anderik*). — *d*) Lynne, sinnelag, stämning, tänkesätt, moralisk riktning. *Oregerlig, orolig a. Allmänna a-n. Tidens, kristendomens, fridens, kärlekens a. Hvad a-s barn är han? Jag kan ej gilla a-n hos denne författare.* — *e*) Böjelse, fallenhet. Förekommer i denna bem. helst uti sammansättningar, t. ex.: Ordningsanda, Frihetsanda, Forskningsanda. Eljest brukas hellre *Sinne*, t. ex.: *sinne för ordning,* o. s. v. — *f*) (i litteratur och skön konst)

En författares eller konstnärs karakter och lynne, med afseende på dess arbeten; estetisk karakter, art; litterärt eller konstnärligt skaplynne. *Få kunna tillegna sig denne författares, konstnärs a. Tala i Lenbergs a. Måla i Fahlcrantz' a. I denna musik råder en skär, etherisk, svärmande a.* — *g*). Det väsendtliga af något, grundväsende, natur. *Grekiska språkets a. är helt olika med det latinska språkets.* — *h*) Inre betydelse, mening (i motsats till bokstafsmening). *Bokstafven dödar, men a-n gör lefvande.* — För alla bemärkelser, som under 3. o. 4. äro upptagna, brukas nästan alltid *Anda*, sällan *Ande*.

Anm. *Ande* är den ursprungliga, egentligen rätta formen; men, då bruket redan gifvit häfd åt formen *Anda* och för densamma fastställt en mängd betydelser, som för den ursprungliga blifvit nästan främmande, hafva, för redighet i framställningen och till bättre öfversigt af skiljaktigheterna, båda formerna blifvit behandlade hvar för sig.

ANDAG, se *Annandag*.

ANDAKT, c. 3. sing. (Det tyska *Andacht*, som ursprungligen betyder: tankarnes uteslutande riktning på något.) 1) Själstillstånd, då menniskans tankar äro uteslutande riktade på gudliga ämnen, i bön, betraktelse eller åhörande. *A. är nödvändig i bönen. Höra Guds ord med a. Vara försänkt i a.* — *Syn.* Andäktighet. — 2) Förrättandet af någon yttre religiös handling, till gudaktighetens väckande eller underhållande, och bestående i bön eller postillors och andaktsböckers läsande. *Kyrklig, huslig a. Förrätta sin a.* — 3) (skämtv.) Djup uppmärksamhet vid afhörandet af någonting. *Hon lyssnade med så mycken a. till kaffesystrarnes sladder, att hon släppte koppen i knäet.*

ANDAKTSBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Bok, tjenlig att begagnas vid den husliga andakten.

ANDAKTSFORMULÄR, - - - fårrmulä'r, n. 3. o. 5. Formulär för andaktsförrättningar.

ANDAKTSFULL, a. 2. 1) Full af andakt under en andaktsförrättning. *Hon satt så a. under predikan. Höra på med a. uppmärksamhet.* — *Syn.* Andäktig. — 2) (skämtv.) Ytterst uppmärksam vid afhörandet af något verldsligt tal, o. s. v.

ANDAKTSFÖRRÄTTNING, f. 2. Förrättande af någon till den offentliga eller husliga andakten hörande handling.

ANDAKTSLÖS, a. 2. 1) Som är utan andakt vid den allmänna gudstjensten eller någon huslig andaktsöfning. — 2) (skämtv.) Som åhör något utan uppmärksamhet.

ANDAKTSPRÅL, n. 5. Skrymtande andäktighet.

ANDAKTSSTUND, f. 3. Stund på dagen, egnad åt andaktsöfningar.

ANDAKTSÖFNING, f. 2. Offentligt eller enskilt förrättande af någon till gudstjenst hörande handling. — *Syn.* Se *Gudsdyrkan*.

ANDANDE, n. 4. (föga brukl.) Handlingen, då man andas.

ANDANOM, gam. abl. plur. Se *Ande*.

ANDANTE, anndànnte, adv. (i musik) Betecknar ett tempo, mellan adagio och allegro. Betyder egentligen: i gående; således något långsamt. — S. n. 4. Musikstycke med sådant tempo.

ANDANTINO, - - ti -, adv. (musik) Betecknar ett tempo, som fordrar något mera liflighet, än Andante. — S. n. 4. Musikstycke med sådant tempo.

ANDAS, v. d. 1. 1) (neutralt) Genom näsan eller munnen indraga yttre luft i lungan och utsläppa den der befintliga, till lifsprocessen förbrukade och skämda. *A. lätt, tungt. Hafva svårt för att a. A. på en spegel.* — 2) (aktivt) *a*) Brukas med afseende på beskaffenheten af den luft, man in- eller utandas. *A. frisk, god luft. A. vin, hvitlök.* — *b*) (fig.) Vara intagen af (en stark lidelse eller känsla). *A. hämd, kärlek, hat, ilska. A. krig. Allt a. glädje.* — *A. in, ut,* se *Inandas, Utandas*.

ANDBAR, a. 2. (nytt ord) Som kan inandas, tjenlig för inandningen.

ANDBÖSSA, f. 1. Bössa, som enkom begagnas för andjagt.

ANDDRAKE, m. 2. pl. — *drakar*. Benämning på hannen bland änder.

ANDE, m. 2. pl. — *dar*. Omvexlar ofta med formen *Anda*; se d. o. 1) (fysiskt) *a*) Den luft, som utsläppes genom andedrägten. *Hafva god, elak a.* Här säges lika väl *Anda*. — *b*) Andedrägt. I denna mening är formen *Anda* brukligare. — För beggedera bemärkelsen brukas blott sing. — 2) *a*) Okroppsligt, med förnuft, vilja, känsla och högre krafter begåfvadt väsende. *Gud är den högste a-n, ensam fullkomlig. Englarne äro andar. Den Helige A.*, benämning på tredje personen i gudomen. *En god a. De onda andarne. Den onda anden*, djefvulen. — *b*) (i äldre och teosofisk mening) Menniskans innersta väsende, det hos en menniska egentligen andliga, hvars närmaste omhölje är själen, genom hvilken hon verkar på och emottager intryck af kroppen, som ytterligare försätter henne i vexelverkan med den yttre verlden. Det grekiska *Pneuma*, till skilnad ifrån *Psyche* (själen). — *c*) Själ. *Menniskan antages i allmänhet bestå af en andelig och en kroppslig beståndsdel, eller af Själ, äfven kallad Ande, och Kropp.* — *d*) (enligt folktron) *aa*) En afliden menniskas själ, som återvänder till denna verlden och på något sätt der uppenbarar sig. Gengångare, Spöke. — *bb*) Öfvernaturligt väsende, som tros vara rådande öfver någon viss del af skapelsen eller på någon viss ort, eller verkande i och för något visst ändamål. *De gamle antogo, att alla orter och många naturföremål hade sin egen rådande a. Sådana äro hos oss: sjörå, skogsrå, bergsrå, m. fl. Hvar menniska troddes hafva en god a., som beskyddade henne och ledde henne till det goda, samt en ond ande, som ledde henne till det onda och sökte störta henne i förderfvet; deraf talesätten: hans goda a. beskyddade honom; hans onda a. intalade honom detta förderfliga råd,* o. s. v. — För alla bemärkelserna under 2. har ordet pluralis. — Jfr. *Anda*.

ANDEBESVÄRJARE, m. 5. En, som genom vissa trollformler förmenas kunna framkalla andar och de aflidnes vålnader.

ANDEBESVÄRJELSE, f. 3. och

ANDEBESVÄRJNING, f. 2. Framkallande af andar och de dödes vålnader.

ANDEDRAG, n. 5. Luftens insupande i lungan för hvar gång särskilt. *Andedrägten består af oupphörligt förnyade a.* — *Syn.* Andetag.

ANDEDRÄGT, c. 3. 1) Den lifsförrättning, hvarigenom yttre luften insupes i lungan och den der befintliga, förbrukade, skämda luften utsläppes. *Kort, tung, lätt a. A-ens verktyg.* — 2) Andedrag. *Ända till sista a-en,* till lifvets slut. — 3) Den luft, som utandas ur lungan. *Hafva elak, stinkande a.* — *Syn.* Ande. — *Ss.* A-*sorgan*.

ANDEDRÄGTSRÖR, n. 5. (nat. hist.) Benämning på insekternas andedrägtsorganer.

ANDEFATTIG, a. 2. Som lider brist på tankar, idéer. *A. bok, skrift. A-t tal. A-a verser.* — *Syn.* Andelös, Andetom, Innehållslös, Själlös.

ANDEFATTIGHET, f. 3. Brist på tankar, idéer.

ANDEL, m. 2. 1) Del af ett helt, hvilket tillhör flera delägare. *A. i bruk, i bolag, i ett handelsföretag, en affär. Huru stor a. fick hvar och en af hela arfvet?* — 2) Del af något helt, som skall betalas, erläggas eller utgöras. *Här är min a. af betalningssumman. A. i utlagor, i omkostnaderna för ett allmänt arbete.* — 3) Delaktighet, del. *Han har haft mycken a. i min olycka.*

ANDELIF, n. 5. Lefnad, då själens verksamhet företrädesvis är riktad på det andeliga och eviga.

ANDELIG, m. fl., se *Andlig*, m. fl.

ANDELÄRA, f. 1. Läran om andeverlden.

ANDELÖS, a. 2. Som är i saknad af all högre tanka, af snille, idéer. — Ordet bör icke förvexlas med Andlös.

ANDEMENING, f. 2. 1) En i den yttre bokstafsmeningen inhöljd högre, fördold mening. *A-en af ett bibelspråk.* — 2) (fig.) Afsigt, plan. *A-en af hans förslag är lätt att inse.*

ANDEPUST, m. 2. (mindre brukl.) Sista andedraget.

ANDERIK, a. 2. Full af högre tankar, idéer, snille, uppbyggelse. — *Syn.* Se Uppbygglig, Snillrik. — *Anderikt*, adv.

ANDERSMESSA, f. 1. 1) Fest, som i katolska tiden firades till åminnelse af apostelen Andreas. — 2) (nu) Den dag, som i almanackan är betecknad med namnet Anders.

ANDESIARE, m. 5. Se *Andeskådare.*

ANDESINNE, n. 4. 1) Ett särskilt sinne hos menniskan, hvarigenom hon anses vara eller kunna komma i förbindelse med andeverlden, utan all tillhjelp af de kroppsliga sinnena. — 2) Det själens sinne, hvarigenom den står i förbindelse med de kroppsliga sinnena och sålunda beherrskar kroppen eller emottager intryck ifrån den yttre sinneverlden.

ANDESKÅDARE, m. 5. och

ANDESKÅDERSKA, f. 1. En, som har andesyner.

ANDESYN, f. 3. Uppenbarelse af en eller flera andar för det kroppsliga ögat. — *Syn.* Vision, Syn.

ANDETAG, n. 5. Se *Andedrag.*

ANDEVERLD, f. 2. Andarnes verld eller samtligheten af de okroppsliga, med tankeförmåga, vilja, känsla och högre krafter utrustade väsenden, som existera utom sinneverlden.

ANDFÅDD, a. 2. Se *Andtruten.*

ANDGRÄS, n. 5. Ett slags vattenväxt. Kallas äfven Braxengräs.

ANDHAGEL, n. 5. (mest i plur.) Hagel, som isynnerhet begagnas vid andjagt.

ANDHAFRA, f. 1. sing. Ett slags gräs i små kärr och pölar, mycket omtyckt af änder, som äta dess frön.

ANDHUND, m. 2. Hund, som är särskilt dresserad till andjagt.

ANDHYTTA, f. 1. Se *Andkoja.*

ANDHÅL, n. 5. Öppning att andas igenom.

ANDJAGT, f. 3. Jagt på änder.

ANDJÄGARE, m. 5. 1) En, som jagar änder. — 2) Jägare, som är mycket öfvad i andjagt.

ANDKOJA, f. 1. Liten koja, som andjägare understundom uppföra på passande ställen, för att deruti lura på änder.

ANDELIG eller **ANDLIG**, a. 2. 1) Som har en andes natur och egenskaper. *A. varelse. A-t väsende.* Motsats: Kroppslig. — 2) Som tillhör eller har afseende på menniskans ande, själ. Motsats: Jordisk. *Menniskans a-a förmögenheter, a-a natur. A. njutning, verksamhet, förening. A-t lif.* — 3) Som har afseende på religionen: religiös, gudlig. Motsats: Verldslig. *En a. menniska. A-a böcker, tankar.* — 4) Säges med afseende på det stånd i samhället, hvars medlemmar antingen undervisa i religionen (prester) eller afsöndrat sig ifrån verlden och sysselsätta sig med andaktsöfningar, o. s. v. (munkar, nunnor, eremiter). Motsats: Verldslig. *A-a ståndet. Ingå i a-a ståndet, i en a. orden. A. man, drägt, domstol. A-a gods,* tillhöriga presterskapet eller kloster. *De a-a och verldsliga furstarne.* — S. m. Person, tillhörig det andeliga ståndet. *De a-e lefva icke alltid ett andeligt lif.*

ANDELIGEN eller **ANDLIGEN**, **ANDLIGT**, adv. På andligt sätt; i andligt afseende; i andlig mening.

ANDLIGHET, f. 3. Andlig natur, andligt väsende.

ANDLÖS, a. 2. 1) Som blifvit skild ifrån anden, själen. *Skåda der hans a-a lekamen.* — *Syn.* Se *Liflös.* — 2) Som mistat andedrägten: ytterst andtruten. *Jag sprang, så att jag kom fram alldeles a.* — 3) Afsvimmad, vanmäktig. *Der ligger hon a.*

ANDMAT, m. 2. sing. Ett slags sjöväxt, äfven kallad Vattenlins.

ANDORN, m. 2. sing. Växt af slägtet Ballota, hvaraf finnes Hvit och Svart Andorn samt Vattenandorn.

ANDPIPA, f. 1. (jäg.) Pipa, hvarmed andhonans läte härmas.

ANDQVAF, n. 5. (föga brukl.) Stark andtäppa.

ANDRA, se *Andre.*

ANDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) Framställa, anföra muntligen eller skriftligen. Brukas mest i embetsmannastil. *A. skäl, bevis. Hvad har du att a. till ditt försvar, till din ursäkt?*

ANDRAGANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man andrager. — 2) Hvad som dervid framställes eller blifvit framställdt. — *Syn.* Anförande.

ANDRAKE, se *Anddrake.*

ANDRE, **ANDRA**, a. 2. Bestämda formen af *Annan;* se d. o.

ANDREASKORS, n. 5. Kors, bestående af två öfver hvarandra lagda tvärbalkar.

ANDREASORDEN, m. 2. En af Peter den Store stiftad rysk orden till apostelen Andreas' ära.

ANDRUM, n. 5. 1) Tillfälle att hämta andan. — 2) (fig.) Tillfälle att samla sina tankar: rådrum, besinningstid.

ANDRYG, a. 2. Dryg, uppblåst öfver sina anor, sin börd.

ANDRYGHET, f. 3. Egenskapen att vara andryg. — *Syn.* Adelshögfärd.

ANDRÖR, n. 5. (nat. hist.) Hos vissa snäckslägten ett organ, hvarigenom de andas.

ANDTID, m. 3. Slåttertid, bergningstid. Äfv. Höand.

ANDTRUTEN, a. 2. neutr. — *et.* Som har kort, flämtande, liksom trytande andedrägt, till följe af någon häftig kroppsrörelse, isynnerhet springande. — *Syn.* Andfådd, Andlös, Flämtande.

ANDTRUTENHET, f. 3. Tillståndet, då man är andtruten.

ANDTÄPPA, f. 1. 1) Svårighet att andas. — 2) (med.) Sjukligt tillstånd, då andedrägten är liksom täppt och förenad med någon plåga.

ANDTÄPPT, a. 1. Som har andtäppa.

ANDUNGE, m. 2. pl. — *ungar*. Unge af andslägtet. — *Ss. Andungsjagt.*

ANDUNGSHUND, m. 2. Hund, som är dresserad till andungsjagt.

ANDVÄDER, n. 5. Väderlek under andtiden.

ANDÄKTIG, a. 2. 1) Full af andakt. *A. menniska, åhörare. A. bön.* — 2) (iron.) Tillgjordt andäktig, skenhelig. — 3) (skämtv.) Högst uppmärksam.

ANDÄKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara andäktig.

ANEKDOT, anäckdå't, m. 3. 1) Hemlig historisk händelse, som blifvit förbigången eller förtegad af föregående historieskrifvare. I denna bem. mindre brukligt. — 2) Kort berättelse om någon mer eller mindre anmärkningsvärd tilldragelse, om något karaktersdrag af en historisk person. — 3) (fam.) Berättelse om något karaktersdrag af enskilt person. — Ss. *A-berättare, -krämare, -makare, -jägare, -samlare, -vän.* [Anecdot.]

ANEKDOTISK, a. 2. Som har egenskap af anekdot. [Anec — -.]

ANEMOKORD, - - måkå'rd, m. 3. Strängadt instrument, som spelas af vinden.

ANEMOMETER, - - måmé-, m. 2. pl. — *metrar.* Hvarje instrument, hvarigenom vindens styrka bestämmes. Vindmätare.

ANEMON, - - mån, f. 3. Se *Sippa.*

ANEVRISM, anävvrissm, m. 3. Pulsåderbräck.

ANFALL, n. 5. 1) Handlingen, då man anfaller: *a*) med vapen o. d.; *b*) med ord eller skrift. Jfr. *Anfalla. a*) *Göra ett häftigt a. på fienden, på en trupp, på en stad, fästning, skans, ett skepp,* o. s. v. *Jag råkade på vägen ut för ett a. af röfvare.* — *b*) *Smädligt, bittert a. A. på heder och ära. A. emot regeringen. Icke frukta kritikens, smädelsens, elakhetens a. Han försvarade sig med segrande argumenter emot detta nya a.* — *Syn.* Angrepp, Anlopp, Öfverfallande, Attack, Stormning. — 2) (fig.) Plötsligt utbrott af vissa svåra och häftiga sjukdomar. *Få ett a. af slag, af fallandesjukan, af gikt,* o. s. v. — *Syn.* Anstöt, Känning, Attack. — 3) (fig.) Plötsligt utbrott af en passion, en känsla. *I ett a. af vrede slog han ihjel sin betjent.* — 4) (fig.) Plötslig företeelse hos en person, af någon god moralisk egenskap, som i allmänhet icke tillhör hans karakter. *I ett a. af ädelmod förlät han allt, han, som eljest är så hämdlysten.* — *Syn.* Ryck.

ANFALLA, v. a. 3. (böjes som *Falla*) 1) Gå eller rusa emot någon, för att med vapen, tillhygge eller dylikt skada honom till lif eller lem, eller genom hotelser affordra honom något. *A. någon på gatan, på stora landsvägen, i sitt hus. A. med hugg och slag. A. med knytnäfvarna, med en påk i handen, med en käpp, ett tillhygge. A. med vapen i hand, med sabel, värja, pistol, o. s. v. Jag blef på vägen a-llen af två röfvare, som fordrade mina penningar.* — *Syn.* Angripa, Antasta, Öfverfalla, Ansätta, Attackera, Storma, Bestorma, Rusa, störta, springa på, Barka på. — 2) Med väpnad styrka börja strid emot en fiende, försöka eröfra eller intaga land, stad, fästning, skans, o. s. v. *I spetsen för en trupp a. fienden. A. med värjan i hand, med fälld bajonett. A. ett regemente, en hel armé, ett linieskepp, en eskader, en flotta. A. en skans, en fästning, en stad, en provins. Czar Peter anföll Sverige med krig.* — 3) (fig.) I tal eller skrift framställa klander, förebråelser, smädelser emot någon. *Hennes giftiga tunga a-ller utan åtskilnad både vän och fiende. Herr N. anföll i en lång artikel det nya fångvårdssystemet.* — 4) (fig.) Säges om vissa häftiga sjukdomar och om våldsamma naturverkningar. *Han blef a-llen af en svår feber, af gikt, af gula febern, af koleran. Vågen och stormen a. förgäfves klippan.* — I bem. 3 o. 4 brukas oftare ordet Angripa.

ANFALLANDE, n. 4. Handlingen att anfalla.

ANFALLSFÖRBUND, n. 5. Förbund emellan två eller flera makter att med samfällta krafter anfalla en eller flera andra. Äfven: Offensivt förbund, Offensiv allians.

ANFALLSKRIG, n. 5. Krig, som en stat påförer en annan. — Motsats: Försvarskrig.

ANFALLSPLAN, m. 3. Planen för anfallet i ett fältslag eller för ett anfallskrig. — Motsats: Försvarsplan.

ANFALLSROP, n. 5. Se *Härskri.*

ANFALLSVAPEN, n. 5. Vapen, som nyttjas till anfall, såsom eldgevär, värja, sabel, lans, spjut, o. s. v. — Motsats: Försvarsvapen.

ANFALLSSTRÅLE, m. 2. pl. — *strålar.* (opt.) Ljusstråle, som faller in i ett medium.

ANFALLSTRAKTAT, - - tracktát, m. 3. Fördrag, hvarigenom en eller flera makter ömsesidigt förbinda sig till gemensamt anfall emot en eller flera andra. — Äfven Offensiv traktat.

ANFALLSVINKEL, m. 2. pl. — *vinklar.* (opt.) Den vinkel, hvarunder en ljusstråle ingår i ett medium, t. ex. glas, vatten, o. s. v.

ANFALLSVIS, adv. På ett anfallande sätt, såsom anfallande. *Gå a. tillväga.* — Äfven *Offensivt.*

ANFORDRA, v. a. 1. Se *Påfordra.*

ANFORDRAN, f. sing. indef. 1) Fordran, begäran, anmaning. *På vederbörande myndighets a.* — 2) (mest brukl.) Kräfvande för skuld. *Revers att betala vid a.*

ANFUKTA, v. a. 1. (föga brukl.) Fukta. — *Anfuktande*, n. 4. o. *Anfuktning*, f. 2.

ANFÄKTA, v. a. 1. 1) (om onda andar) Ansätta med frestelser, lockelser eller själsqval. *Djefvulen frestar och a-ar. Hon blef a-ad af en ond ande.* — *Syn.* Se *Fresta.* — 2) (i utsträckt mening) Pläga, förfölja. *Han kan icke taga ett steg på gatan, utan att a-s af någon björn.* — Brukas stundom vid svordomar och utrop af förargelse, t. ex.: *Hin a.! A. och regera! A., hvad det är kallt! A. honom!* — *A. sig*, v. r. 1) Hafva åtbörder som en besatt. Brukas äfven stundom om tillgjorda och öfverdrifna åtbörder hos talare eller skådespelare. — *Syn.* Obäka sig. — 2) *A. sig på,* svära på. Förekommer ofta i förbindelse med verbet Svära, t. ex.: *Han svor och a-de sig på, att det var sant.*

ANFÄKTANDE, n. 4. Handlingen att anfäkta. *Menniskans a. af djefvulen.*

ANFÄKTELSE, f. 3. 1) Handlingen att anfäkta. *Frukta djefvulens, björnars a.* ell. *a. af djefvulen, björnar.* — *Syn.* Se Frestelse, Plåga. — 2) Handlingen, då man anfäktar sig (i begge bem.). *En prests a-r på predikstolen. Jag vill ej längre höra dina svordomar och a-r.*

ANFÄKTNING, f. 2. Se *Anfäktelse*, 1.

ANFÖRA, v. a. 2. 1) Såsom hufvudman och ledare gå i spetsen för. *A. en trupp i striden. A. en procession. A. dansen. A. en deputation.* — 2) Föra befälet öfver. *A. en armé, en flotta. A. förtrafven, eftertrafven, centern. Moses a-rde Israels folk.* — *Syn.* Kommendera, Föra befälet öfver. — 3) Införa och leda en ung person i verlden, i sällskaper. *A. en yngling i verlden. Fru N. a-rde den unga mamsell B. på balen hos grosshandlar Z.* — I alla tre förestående bem. brukas någon gång *Föra an.* — 4) Framställa, framföra muntligen eller skriftligen, andraga, föredraga. *A. skäl, bevis, klagomål, besvär. A. sina tankar till protokollet. Hvad har ni att a. till er ursäkt, till ert försvar?* — 5) Omförmäla, omnämna, omtala. *Herr N. anför i sin bok en ganska märklig händelse, ett högst vigtigt exempel.* — 6) Ord för ord upprepa något ställe ur en bok, en skrift eller något yttrande: citera. *Till stöd för sitt påstående a-rde han flera ställen ur Herodotus, flera utlåtanden af sakkunniga personer.*

ANFÖRAN, f. sing. indef. Se *Anförande.*

ANFÖRANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man anför. *Vi stormade staden under hans a. Sedan kapiten N. var skjuten i striden, öfvergick kompaniets a. till löjtnant W.* — 2) Befäl, kommando. *Vi stå under general T:s a.* — 3) Skrift eller tal, hvarigenom något anföres (i bem. 4 o. 6). *A. till protokollet. Hans a. var ganska skarpt. Vid a-t af denna lagparagraf anmärkes, att . . . .* — *Syn.* Föredragande, Framställning.

ANFÖRARE, m. 5. 1) Den, som för befälet öfver en större eller mindre trupp. *A. för en trupp soldater, ett röfvarband.* — *Syn.* Befälhafvare, Chef. — 2) Den, som har ledningen af det hela, vid en förening af flera personer i och för någon gemensam förrättning. *A. för en orkester. A. vid sångkören. A. i en ballett.* — *Syn.* Ledare.

ANFÖRARINNA, ANFÖRERSKA, f. 1. Qvinna, som för befälet, eller har sig ledningen af något ombetrodd.

ANFÖRTRO, v. a. 2. 1) Lemna en något att vårda, att förvara, att gömma. *A. något i ens vård. Jag har a-tt honom alla mina penningar.* — 2) Öfverlemna åt någon, som man har förtroende till, ledningen, uträttningen af något maktpåliggande. *A. någon ledningen af en sak. Jag har a-tt honom mina affärer.* — 3) Under tysthetslöfte yppa något för en person. *A. någon en hemlighet.* Man säger, i denna bem., oftare: Förtro.

ANFÖRTROENDE, n. 4. Handlingen, då man anförtror.

ANFÖRVANDT, m. o. f. 3. Person, genom blodsband förenad med någon. — *Syn.* Se *Slägting.*

ANFÖRVANDTSKAP, f. 3. 1) Förhållandet, då någon är anförvandt med en annan. *Det är nära a. emellan dem.* — *Syn.* Se *Slägtskap.* — 2) (fig.) Likhet, tycke. *Hans skaldelynne har någon a. med Schillers.* — 3) (kem.) Se *Frändskap* (kem.)

ANGE, sammandraget af *Angifva.*

ANGEL, m. 2. pl. *anglar.* Se *Vinkel*, 1.

ANGELIKA, f. 1. Apoteksväxt, som växer vild på fuktiga ställen från Dalarna upp till Nordkap. Kallas äfven Helgeandsört.

ANGELÄGEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) (om sak) Som ej får försummas eller uppskjutas. *A. sak, förrättning, uträttning. A-et göromål, ärende. Det är a-et för honom, att det sker snart. Låta sig a-et vara,* med all ifver påtänka eller uträtta. — *Syn.* Vigtig, Maktpåliggande. — 2) (om person) Som lägger mycken vigt på, att något sker eller göres. *Jag är högst a. om att vinna hans vänskap.* — *Syn.* Mån (om). — 3) (fam.) Beställsam. *Visa, ställa, göra sig a.*

ANGELÄGENHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara angelägen. *Tänk på sakens a.* — 2) Angelägen sak, vigtigt ärende, vigtigt göromål. *Statens a-er. En huslig a. Jag behöfver ett par dagar att besörja vissa a-er. Hvad var det för a. att . . .?* hvad behöfdes det, att . . .? — I utsträckt mening brukas ordet också om ärender i allmänhet, äfven mindre betydande, helst i plur.: *hvem skall jag få att sköta mina a-er, medan jag far bort?*

ANGENÄM, a. 2. Som gör ett behagligt intryck på något af de kroppsliga sinnena eller på själen. *A. lukt, smak, syn. A. musik. A. kittling, retning. A. ort. Det är mig rätt a-t att erfara det.* — *Syn.* Se *Behaglig.*

ANGENÄMHET, f. 3. (mindre brukl.) Se *Behaglighet, Ljufhet.*

ANGENÄMT, adv. På ett angenämt sätt.

ANGIFNING, f. 2. Se *Angifvande.*

ANGIFVA, v. a. 3. (böjes som *Gifva*) 1) Tillkännagifva, uppgifva. *Termometern a-fver temperaturens omvexlingar. A. orsaken till en händelse. A. varor i tullen,* tillkännagifva för vederbörande tulltjensteman ankomsten af varor, som böra tullbehandlas. — 2) (i inskränkt mening) För vederbörande myndighet tillkännagifva någon begången eller tillämnad förbrytelse, uppgifva någon person, som förbrutit eller ämnar förbryta sig emot lagarna. *A. en stöld, ett dråp, en stämpling, en sammansvärjning. A. en brottsling, en tjuf. A. någon som medbrottslig.* — *Syn.* Se *Anklaga.* — 3) (i musik) Slå an, låta höra en ton, ett ackord på ett instrument. *A. tonen a. A. ett ackord. A. tonerna rent.* — *Gifva an* brukas för alla bem., dock mindre ofta.

ANGIFVANDE, n. 4. Handlingen, då man angifver.

ANGIFVARE, m. 5. o. **ANGIFVERSKA**, f. 1. Person, som hos vederbörande myndighet angifver brott eller brottsling. Jfr. *Angifva*, 2.

ANGIFVELSE, f. 2. 1) Se *Angifvande.* — 2) Sjelfva talet, skriften eller dokumentet, som innefattar hvad man angifver (i bem. 2).

ANGLICISM, --sissm, m. 3. Språkegenhet, som tillhör engelska språket, men utgör ett fel i andra.

ANGLISERA, v. a. 1. På i England brukligt sätt afstubba svansen på en häst. *A. en häst.* — *Angliserande*, n. 4. o. *Anglisering*, f. 2.

ANGLOMAN, --ån, m. 3. En, som är öfverdrifvet tillgifven allt hvad engelskt är.

ANGLOMANI, ---ni, f. 3. Öfverdrifven kärlek för allt hvad engelskt är. [---nie.]

ANGLÄS, annglä's, m. 3. 1) Ett slags långdans af liflig karakter. *Dansa en a.* — 2) Musikstycke, som dervid spelas. [Anglaise.]

ANGORAGET, ånngorajét, f. 3. Getart med fint, långt ragg, som utgör råämnet till äkta kamelgarn.

ANGREPP, n. 5. 1) Anfall (i bem. 1 o. 2). — 2) Ingrepp i rättigheter.

ANGRIPA, v. a. 3. (böjes som *Gripa*) 1) Anfalla. Jfr. d. o. — Passivet *Angripas* brukas

äfven absolut (i st. f. angripas af röta) i bem. af: skämmas, taga skada, börja ruttna, t. ex.: *Köttet har redan blifvit något angripet.* — 2) Säges om för helsan skadliga ämnen. *Detta medel a-per bröstet.* — *Syn.* Afficiera. — 3) (mindre brukl.) Gripa sig an med, begynna. *A. ett företag.* — *Gripa án* förekommer stundom.

ANGRIPANDE, n. 4. Handlingen att angripa.

ANGRIPARE, m. 5. En som angriper; se ordet *Anfalla,* bem. 1, 2 o. 3.

ANGRIPLIG, a. 2. (föga brukl.) Som kan angripas.

ANGRÄNSA, v. n. 1. Gränsa intill, ligga med sina gränser intill. *All jord, som a-r.* — *Angränsande,* n. 4.

ANGRÄNSANDE, a. p. 1. Som angränsar. *A. ägor.* — *Syn.* Tillgränsande, Närgränsande, Närliggande, Tillstötande.

ANGÅ, v. a. 2. (böjes som *Gå*) 1) Stå i något slags närmare eller fjermare förhållande till; hafva sammanhang, beröring med; hafva afseende på. *Det a-r er fördel. Det a-r lif och ära. Hvad a-r mig deras träta? Det a-r mig ej. Hvad honom a-r, så är min tanka .... Hvad a-r påståendet, att ....* — *Syn.* Anbelanga, Beträffa, Anbeträffa, Röra, Handla om, Vidkomma. — 2) Handla om, afhandla. *Denna skrift a-r läkekonsten.* — Partikeln kan i detta ord icke skiljas ifrån verbet. *Gå an* har en helt annan betydelse.

ANGÅENDE, a. p. 1. Som angår. *Hur går det med målet a. mordet på N.?* — Ordet nyttjas ganska ofta absolut, såsom preposition, och betyder då: Hvad angår, i afseende på, beträffande, t. ex.: *A. denna sak äro meningarne delade. A. dina besvär, så ....* — *Syn.* Anbelangande, Anbeträffande, Rörande, Beträffande, Vidkommande.

ANGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) (sjöt.) Segla mot ett land, för att få det i sigte. *A. norska kusten.* — *Angörande,* n. 4.

ANHALA, v. a. 1. (sjöt.) Hala till. Jfr. *Hala.*

ANHANG, n. 5. Samteliga de, som gynna en persons läror, afsigter och sträfvanden. Säges vanligtvis i dålig mening. *Skaffa sig ett a. Jag trotsar honom och hans a.* — *Syn.* Se *Parti.*

ANHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) 1) Tvinga någon att stanna, för att göra reda för sig eller uppfylla ens begäran i något afseende. *En hustru, som bar ett knyte, blef nyligen a-llen på gatan af en polisbetjent, men gjorde reda för åtkomsten. På vägen blef jag a-llen af röfvare, som begärde min börs och mitt ur.* — 2) Fasttaga, bemäktiga sig, gripa. *A. tjufvar, spioner. A. varor under beslagsanspråk.* — V. n. Höfligt, ödmjukt eller vördnadsfullt begära. *A. hos någon om något. A. om en flickas hand. Jag anhöll hos honom, att han måtte gynna mitt förehafvande. Jag a-ller, att ni täckes med första hedra mig med ett besök.*

ANHÅLLAN, f. sing. indef. Höflig, ödmjuk eller vördnadsfull begäran. *Min a. är, att ni ville hålla till godo med detta.*

ANHÅLLANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man anhåller. — 2) Se *Anhållan.*

ANHÄNGARE, m. 5. En, som gynnar en persons läror, afsigter eller sträfvanden; äfv. den, som är tillgifven ett parti, en sekt, en lära, ett system, o. s. v. Brukas både i god och dålig bemärkelse. *Daljunkaren fick många a. Platos, Socrates', Luthers, Erik Jansons a. Han är en stark a. af Hegels filosofi, af den italienska musiken, af nya skolan i vitterheten.* — *Syn.* Medhållare, bekännare.

ANHÄNGIG, a. 2. (jur.) Som är under domstols handläggning och afdömande. *Saken är a. vid N. häradsrätt. Målet har länge varit a-t hos konsistorium.*

ANHÄNGIGGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) Draga under domstols afgörande.

ANHÄNGIGHET, f. 3. (jur.) Ett måls varande under domstols ompröfning.

ANHÖRIG, a. 2. Som tillhör en persons närmare slägt; närskyld. *A. person, a. ung man.* — Brukas mest som substantiv, t. ex.: *Hans a-e. Det är en a. till mig.* — *Syn.* Se *Slägting.*

ANIMAL, --ál, ell. ANIMALISK, a. 2. (vetensk.) 1) Som tillhör eller har afseende på djurlifvet. *Det a-a lifvet. A-a funktioner.* — 2) Som utgör beståndsdel af en djurkropp eller derifrån härrör. *A-a ämnen, födoämnen, oljor. A. föda.* — Stundom, ej alltid, kan ordet återgifvas med Djurisk, Djur-. — Motsats till Vegetabilisk, Mineralisk.

ANIMAL-MAGNETISM, --àl---ìssm, m. 3. Viss kraft, isynnerhet hos retliga menniskor, hvilken dels uppenbarar sig utan yttre inverkan, dels väckes af andra, genom sakta strykning med fingerspetsarna eller med en magnet, och hvarigenom menniskan försänkes i en sömn af eget slag (magnetisk sömn), så att hon ser, vet och förstår, hvad som i det naturliga tillståndet ligger utom gränsen för hennes andeliga och kroppsliga sinnen.

ANIMERA, v. a. 1. Lifva, upplifva.

ANING, f. 2. 1) Oförklarlig förkänsla af någon tillkommande händelse. *Jag hade en a., att så skulle gå. Ser man det! min a. slog in.* — 2) Misstanka. *Hon hade ej minsta a. om denna intrig.* — Ss. *A-sgåfva, -sförmåga.*

ANINGSSINNE, n. 4. Särskilt andligt sinne hos menniskan, hvarigenom hon antages äga förmågan af aningar.

ANIS, m. 3. sing. Kryddväxt, inhemsk i Syrien och Egypten, med välsmakliga, helsosamma frön, som begagnas till beredande af: *A-bröd, A-brännvin* eller *A-likör, A-olja, A-konfekt, A-socker, A-vin,* m. m.

ANISBLOMMOR, f. 1. pl. Benämning i Nerike på Linnæa borealis. Kallas äfven Jordkronor, Hindblommor, m. m.

ANJOVIS, se *Ansjovis.*

ANKA, f. 1. 1) En artförändring af Gräsanden, större än denna. Turkisk A., se *Desmansand.* — 2) (fig. skämtv.) Stackare. *Din arma a.*

ANKAR, m. Se *Ankare.*

ANKAR, n. 5. o. ANKARE, n. 4. 1) Stort, på fartyg brukligt jernredskap, bestående af en lång, grof stång, kallad läggen, vid hvars nedra ända hakar eller klor, kallade armar, utgå i spetsig vinkel, och vid hvars öfra ända en ring är fästad, hvari ankartåget fastgöres, för att såmedelst kunna nedsänkas till sjöbottnen, hvarest det med sina klor fastnar och qvarhåller fartyget på samma ställe, genom ankartåget, som fastgöres vid däck. *Kasta, fälla a. Lyfta, lätta a.,* uppvinda det ur sjön. *Ligga för a. A-et är upp och ned,* då ankartåget står lodrätt. *A-et är under kran,* då kattblocket är tätt vid kranbjelken. *A-et är oklart,* då ankartåget eller bojrepet virat sig, eller har törn om stocken eller armen. *A-et hoppar,* då ankaret sackar, vid hård botten. *A-et är hoppets sinnebild.* — 2) Jernkors eller jernhake i murar, för att gifva dem styrka eller binda dem tillsammans med andra murar. — 3) (fig.)

Stöd, styrka, räddning. *Tron är en kristens bästa a. i lifvets stormar.* — 4) (fys.) Aflångt, på midten med en hake försedt jernstycke, som hänges vid någondera polen af en armerad magnet, för att dervid kunna hänga något.

ANKARARM, m. 2. (sjöt.) Benämning på de två stora från läggen utgående jern, som mot densamma formera en vinkel af 60°.

ANKARBOJ, m. 2. (sjöt.) Vanligtvis kägelformigt trästycke, som, vid ankring, med bojrepet fästes vid ankaret, för att utvisa stället, der detta ligger.

ANKARBOTTEN, m. 2. pl. — *bottnar.* Se *Ankargrund.*

ANKARBRUK, n. 5. Jernbruk, der ankaren tillverkas.

ANKARE, m. 5. 1) Mått för våta varor, innehållande 15 kannor. — 2) Våtvarukärl, innehållande detta mått.

ANKARE, n. 4. Se *Ankar.*

ANKARFAST, a. 1. *A. grund, botten,* der ankaret ligger stadigt.

ANKARFLY, n. 4. (sjöt.) Yttre hälften af ankararmen.

ANKARFODRING, f. 2. (sjöt.) Beklädning af plankor, som vid ankarets kipning hindrar flyet ifrån att skada bordläggningen.

ANKARGRUND, n. 5. Ställe, der djupet och bottnens beskaffenhet medgifva ankring.

ANKARKETTING, m. 2. Jernkedja, som ofta begagnas i stället för ankartåg, men äfven ofta såsom förelöpare, fästad vid ett sådant.

ANKARKLÄDNING, f. 2. Se *Ankarfodring.*

ANKARKORS, n. 5. (herald.) Kors, i form af ett ankare.

ANKARKRONA, f. 1., **ANKARKRYSS**, n. 5. (sjöt.) Tjockaste delen af ankaret, eller den punkt, hvarifrån armarne utgå.

ANKARLINA, f. 1. (sjöt.) Se *Ankartåg.*

ANKARLÄGG, m. 2. (sjöt.) Den grofva jernstång, som utgör hufvuddelen af ankaret, och ifrån hvars nedra ända armarne utgå.

ANKARNÖT, f. 3. (sjöt.) Den afsats på ankarläggen, hvaremot träankarstocken hvilar.

ANKARPENNINGAR, m. 2. pl. Afgift för ett fartygs ankarplats i en hamn.

ANKARPLATS, m. 3. Ställe i en hamn, der man ankrar.

ANKARRING, m. 2. (sjöt.) Ring, hvari ett ankartåg fastgöres.

ANKARRÖRING, m. 2. (sjöt.) Beklädningen med tågvirke kring ankarringen.

ANKARSKO, m. 3. pl. — *skor.* (sjöt.) Urhålkadt trästycke, som hänges utombords, då ankaret kipas, för att ej skamfila bogen.

ANKARSMED, m. 3. Smed, som smider ankaren.

ANKARSMEDJA, f. 1. 1) Smedja, der ankaren smidas. — 2) Se *Ankarbruk.*

ANKARSPEL, n. 5. (sjöt.) Vindspel, hvarmedelst ankaret lyftes eller fälles.

ANKARSTEK, n. 5. (sjöt.) Knut, som fäster ankartåget i ankarringen.

ANKARSTOCK, m. 2. 1) (sjöt.) Stycke af trä eller jern, som är fästadt vinkelrätt emot öfre ändan af läggen. — 2) Ett slags syrligt, långt och smalt, men tjockt bröd, som brukas för garnisoner och besättningar.

ANKARSTOPPARE, m. 5. (sjöt.) Stoppare (se d. o.), hvarmedelst ankartåget stoppas.

ANKARSÄTTNING, f. 2. Se *Ankargrund.*

ANKARTALJA, f. 1. (sjöt.) Tåg med hake, som fattar i ankarringen.

ANKARTAPP, m. 2. (sjöt.) Ankarläggens öfra, fyrkantiga ända.

ANKARTROSS, m. 2. eller

ANKARTÅG, n. 5. (sjöt.) Tåget, som fasthåller fartyget vid ankaret.

ANKARTÅGSSPLITS, m. 2. (sjöt.) Splits, som göres, för att förena två kabeltåg.

ANKBONDE, m. 3. pl. — *bönder.* Hanne af ankslägtet.

ANKEL, m. 2. pl. *anklar.* Se *Fotknöl.*

ANKGÅRD, m. 2. Särskilt ställe, der ankor uppfödas i större mängd.

ANKLAGA, v. a. 1. 1) Inför domstol angifva och beskylla för öfverträdelse af lag. *Han blef vid häradsrätten a-d för stöld.* — *Syn.* Angifva, Tilltala, Lagföra, Aktionera, Stämma, Instämma. — 2) Beskylla, förebrå. *A. någon för vårdslöshet. Hans samvete a-r honom.*

ANKLAGAN, f. sing. indef. Se *Anklagelse.*

ANKLAGANDE, n. 4. Handlingen, då någon anklagas.

ANKLAGARE, m. 5. **ANKLAGARINNA**, f. 1. och **ANKLAGERSKA**, f. 1. En, som anklagar. — *Syn.* Aktor, Åklagare, Åtalare, Beifrare.

ANKLAGELSE, f. 3. 1) Handlingen, då man anklagar. — *Syn.* Angifning, Angifvelse, Lagföring, Åtal, Åtalan, Åklagan, Tilltal, Stämning, Aktion. — 2) Innehållet af hvad man anfört i och för någons anklagande. *En svår a. Denna a. går på heder och ära.* — 3) Tal eller skrift, hvarigenom någon anklagas. *Sedan han slutat sin a. och ej hade mer att säga, fick han afträda. Inlemna en a. till rätten.* — 4) Beskyllning. — *Ss. A-tal, A-skrift,* m. fl.

ANKLAGELSEPUNKT, m. 3. Särskilt punkt eller omständighet i en anklagelseskrift.

ANKLAGLIG, a. 2. (mindre brukl.) Emot hvilken så många omständigheter till misstanka för lagöfverträdelse förekomma, att han lagligen kan anklagas.

ANKLAGNING, f. 2. (föga brukl.) Se *Anklagelse,* 1.

ANKLANG, m. 2. sing. (nytt ord; upptaget ifrån tyskan) 1) Det klingande ljudet ifrån en kropp, då en annan stöter deremot. — 2) (fig.) Bifall. *Förslaget fann ingen a.*

ANKNYTA, v. a. 3. (böjes som *Knyta*) Vidbinda, tillfoga, vidfoga. *Vid sin utveckling af ämnet fann han tillfälle att a. en ganska vacker liknelse.* — Ordet, hämtadt ifrån det tyska *Anknüpfen,* är nyligen infördt i språket och brukas i litterär stil.

ANKOMMA, v. n. 3. (böjes som *Komma*) Komma fram till ort och ställe, dit man ämnat sig. *Till Paris har ifrån Rom a-mmit en kurir, som medfört depescher af högsta vigt.* — Brukas äfven i samma mening om fartyg, vagnar eller saker, som afsändas till en ort, t. ex.: *Har ångbåten, diligensen a-mmit ännu? I går ankom ifrån Norrland en fora lin.* — Endast i uttrycket *Kom an* (d. v. s. kom fram, kom hit), skiljes i denna bem. partikeln ifrån verbet, t. ex.: *Du hotar med din käpp; men kom an! jag skall snart tukta dig.* — *Syn.* Anlända, Framkomma. — V. n. o. impers. *A. på:* a) Bero af. *Det a-mmer blott på er. Så mycket på mig a-mmer. Han gjorde allt, hvad på honom ankom, för att . . .* — b) Vara fråga om, gälla. *Det a-mmer här icke på några styfver, utan på flera hundra riksdaler.* — Ofta brukas äfv. *Komma an på,* t. ex. *det kommer helt och hållet an på er.* — V. a. impers. Härvid förekom-

mer endast talesättet: *Hvad ankommer*, d. v. s. beträffande, hvad angår, t. ex.: *Hvad den saken a-mmer, så . . . .*

ANKOMMANDE, n. 4. Se *Ankomst*.

ANKOMMEN, a. p. 2. neutr. — *et*. 1) Något skämd. Brukas om kött och matvaror. Man säger äfven i samma mening: *A. smak, a. lukt; lukta, smaka a-et* (i hvilket sednare uttryck ordet antagit adverbial natur). — 2) Något rusig.

ANKOMST, c. 3. 1) Händelsen eller tillfället, då någon eller något ankommer till en ort. *Jag var närvarande vid hans a. Fartygets a. dröjer. Efter min a. Frälsarens a.* (till verlden), d. v. s. födelse. — *Syn*. Anländande, Framkomst. — 2) Början eller inträffandet af någon viss tidsafdelning. *Dagens, morgonens, nattens a. Julens, sommarens a.* — *Ss. A-dag, A-timma*, m. fl.

ANKRA, v. n. 1. Medelst ankarets fällande lägga fartyget stilla på ett ställe, så att det ej kan drifva derifrån. *Vi a-de på tio famnars djup. Fartyget a-de ute på redden. A. för spring*, medelst en kabels fästande i ankaret eller på tåget sätta sig i stånd att förändra fartygets ställning, oberoende af vinden.

ANKRANDE, n. 4. o. ANKRING, f. 2. Handlingen, då man ankrar.

ANKSMÖR, n. 5. Fett af ankor, begagnadt som smör.

ANLAG, n. 5. 1) Medfödd böjelse och förmåga att uppöfva och utmärka sig i dygd, kunskap eller färdighet. *Denne gosse har goda moraliska a. Med sådana a. går man långt på den lärda banan. Han har a. till att blifva lindansare. A. för sång, för teatern, o. s. v.* — *Syn*. Se *Böjelse*. — 2) (byggn. k.) Understa linien af en dosering.

ANLEDA, v. a. (föga brukl.) Se *Föranleda*.

ANLEDNING, f. 2. 1) Hvad som föranleder något; (i filosofisk mening) tillfällig orsak. *Detta var a-en till kriget. Jag har ingen a. att beklaga mig. Gifva a. till klagomål. Taga sig a. af något att . . . . Klaga utan a. Af hvad a. kommer du så här sent? Af a., att jag blifvit utestängd. Af denna a. valdes han enhälligt till kejsare. I a. af förekomna omständigheter får jag tillkännagifva, att . . . . Det kom ett bref, i a. hvaraf han genast afreste till Tyskland.* Bildar i denna bem. några sammansättningar, t. ex.: Anmärkningsanledning, Sorgeanledning, o. s. v. — *Syn*. Orsak, Skäl, Grund. — 2) Hvad som föranleder till en förmodan eller misstanka: tecken, liknelse. *Alla a-ar äro gynnande för den förmodan, att . . . . Det är starka a-ar till den förmodan, att . . . . Efter all a. har han misstagit sig.* Särskilt i lagstil brukas ordet att beteckna: hvad som föranleder till att misstänka någon för brott, t. ex.: *Döma någon på blotta a-ar, utan skäl och bevis. Alla a-ar äro emot honom* — 3) (bergsv.) Hvad som föranleder till förmodan om ett malmstrecks befintlighet under jorden på något ställe. *Man har här funnit flera a-ar till jernmalm.* Ingår under denna bem. i många sammansättningar, såsom: Malmanledning, Jernanledning, o. s. v.

ANLETE, n. 4. Se *Ansigte*. Brukas i skriftspråket, särdeles i högre stil, sällan eller aldrig i samtalsstil. I figurlig mening säges: *Förtjena, äta sitt bröd, arbeta i sin a-s svett*, d. v. s. med strängt arbete förvärfva sitt uppehälle, arbeta ganska strängt och träget.

ANLETSDRAG, n. 5. Del af en persons anlete, som väcker något visst intryck på åskådarens skönhetssinne, eller synes uttrycka någon viss själsegenskap hos menniskan. *Vackra, fula, ädla, besynnerliga a. Det der a-et hos honom har intet godt att innebära. Hennes a. voro blott spegeln af hennes sköna själ.* — *Syn*. Ansigtsdrag, (i plur.) Lineamenter. — I den ädlare, högre stilen brukas helst *Anletsdrag*.

ANLITA, v. a. 1. 1) Vända sig till någon med anhållan, begäran om bistånd, hjelp, understöd. *Man måste a. läkaren. A. någon om hjelp, om understöd, om penninglån. A. någon i en sak, i en affär.* — 2) (fig.) Använda, bruka, begagna. *A. läkemedel. A. list. A. styrkan. Starkt a. sina tillgångar, sina krafter.* Någon gång säges *Lita an*, t. ex.: *Om du vill lita mig an, så skall jag hjelpa dig.*

ANLITANDE, n. 4. Begäran, anhållan om bistånd, hjelp, understöd.

ANLOFNING (*o* har slutet ljud), f. 2. (sjöt.) Manövern, då man anlofvar. [Anlovning.]

ANLOFVA (*o* har slutet ljud), v. n. 1. (sjöt.) Vid segling vända fartyget närmare upp emot vinden. *Lofva än* kan äfven sägas. [Anlova.]

ANLOPP, n. 5. (mindre brukl.) 1) Den fart, man tager sig, då man ämnar löpa starkt. — 2) En trupps löpande fram mot fienden till anfall.

ANLUPEN, a. 2. neutr. — *et*. Som på ytan fått ett tunt öfverdrag af imme, eller en oxidhinna, den sednare antingen genom luftens inverkan (erg, rost) eller genom konst. Säges om glas och metaller. *Fönstret är a-et af imme. A-et guld och silfver Koppar, a. af erg. Jern, stål, a-et af rost. Gult, brunt, blått a-et stål.*

ANLÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) 1) Från första början anordna och besörja uppbyggandet eller uppförandet af något. Brukas ej om enstaka hus, gårdar eller byar, ej ens om stadsdelar. *A. en stad, en köping, en fästning, en hamn. A. ett batteri*, uppföra det nödiga underlaget, hvarpå ett visst antal kanoner planteras. — *Syn*. Grunda. — 2) Från första början anordna, bekosta och besörja alla nödiga arbeten och allt hvad som behöfs till en ny enskilt eller offentlig inrättning, en odling (för andra växtslag, än de allmänna sädesslagen), en större tillverkningsanstalt, ett nytt samhälle i främmande land, o. s. v. *A. en skola, en trädgård, en vingård, en plantage, en park, en fabrik, ett manufakturi, en koloni, en väg.* — *Syn*. Stifta, Inrätta, Etablera. — 3) Påtaga kläder eller till klädseln hörande tillbehör, som utgöra undantag ifrån den vanliga drägten. *A. uniform, galadrägt, maskeradkostym. A. mask, värja, trekantig hatt. A. sorg*, d. v. s. *sorgdrägt*. Man säger äfven: *A. skägg, mustascher, polisonger, peruk, glasögon, smink*, o. s. v. — 4) (i dålig bem.) Uppgöra, anstifta. *A. eld, mordbrand. A. ett försåt, en plan, en komplott, en sammansvärjning.* — För alla ofvanstående bem. brukas äfven stundom *Lägga än*. — 5) (mål.) Pålägga första färgerna, hvilka sedermera vid färdigmålningen åter täckas af andra färger. *A. färger. A. med färg.* — I allmänhet förstås dermed de väsendtligaste delarnes framställning af ett arbete, hvarigenom det hela bestämmes, i hvilken mening det äfven nyttjas om litterära, helst estetiska arbeten. — 6) Lägga en musköt, en bössa med kolfven emot axeln, för att sigta på något. Brukas numera nästan alltid neutralt: *A. med bössan, geväret.* Ännu bättre *Lägga än*. I fig. mening nyttjadt, betyder det: åsyfta, taga sigte på, t. ex.: *Detta är anlagdt på*

bedrägeri, på skandal. Hon har nu lagt an på honom med sina lockande ögon. — 7) Lägga fartyg vid land. Har i denna bem. uteslutande antagit neutral natur; således: *A. vid Honfleur, på franska kusten,* o. s. v., men ej: A. fartyget. Bättre säges dock *Lägga än.*

ANLÄGGANDE, n. 4. Handlingen, då man anlägger.

ANLÄGGARE, m. 5. En, som anlägger eller anlagt (se *Anlägga,* 1, 2 o. 4).

ANLÄGGNING, f. 2. 1) Se *Anläggande.* — 2) Hvad som blifvit anlagdt (i bem. 1, 2, 4 o. 5 af verbet *Anlägga*): *a* & *b*) Stiftelse, inrättning: *Denna stad, hamn, skola, trädgård är en vacker a.* — *c*) Anslag, plan, komplott: *Hvilken nedrig a.! Göra sig skyldig till en a. emot regeringen.* — *d*) Grundning med färg. — 3) De väsendtligaste delarnes anordning af en målning eller ett litterärt arbete, hvarigenom det hela bestämmes.

ANLÄNDA, v. n. 2. (egentl. Ankomma till land ifrån en sjöresa) Framkomma till bestämd ort ifrån resa till sjös eller lands. *Till Paris har a-ndt en kurir ifrån hofvet i Rom.* Brukas äfven ofta, ehuru mindre väl, om liflösa ting. Ordet tillhör det mera städade språket.

ANLÄNDANDE, n. 4. Ankomst. Jfr. *Anlända.*

ANLÖPA, v. n. 3. (böjes som *Löpa*) 1) (om metaller) Öfverdragas med en tunn oxidhinna, antingen genom naturlig inverkan (erg, rost), eller genom försigtig uppvärmning, då jern och stål antaga flera olika färger. *Silfret har anlupit och blifvit svartaktigt. Låta stål a. till blått.* — *Syn.* Erga sig, Rosta, Blåna, Rodna, Svartna. — 2) (om glas) Öfverdragas med imma. — *Syn.* Imma sig. — V. a. (sjöt.) Under förbisegling besöka en hamn, en kust, ett land, en ö. *A. flera orter under en resa.*

ANLÖPANDE, n. 4. 1) Öfverdragning med tunn oxidhinna eller imme. Jfr. *Anlöpa,* v. n. 1. o. 2. — 2) Händelsen, då sjöfarande, fartyg anlöpa hamn, kust, o. s. v.

ANLÖPNING, f. 2. 1) Se *Anlöpande.* — 2) Den tunna oxidhinna, som bildas, då metaller anlöpa.

ANMANA, v. a. 1. Mana någon till en handling, hvartill han af pligt förbindes. *A. någon till lydnad, hörsamhet, dygd. A. en folksamling att skingra sig. A. sin skuldenär att betala.* — *Syn.* Se *Uppmana.*

ANMANANDE, n. 4. Handlingen, då man anmanar.

ANMANING, f. 2. 1) Handlingen, då man anmanar. — *Syn.* Se *Uppmaning.* — 2) Tal eller skrift, hvarigenom någon anmanas. *Innehållet af denna a. var följande. Aflåta en skriftlig a. till någon.* — *Ss. A-sbref.*

ANMARSCH, m. 3. och

ANMARSCHERANDE, n. 4. eller ANMARSCHERING, f. 2. Se *Antåg.*

ANMARSCHERA, v. n. 1. Se *Antåga.*

ANMODA, v. a. 1. Vänligt och höfligt begära. Ordet brukas i det mera städade språket. *Får jag a. dig om uträttandet af denna sak? Jag skall a. honom om att göra det. Jag vill icke a. honom.*

ANMODAN, f. sing. indef. Höflig och vänlig begäran. *Det skedde på hans a.*

ANMODANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man anmodar. — 2) Se *Anmodan.*

ANMÄLA, v. a. 2. (egentl.: Tillsäga om, af tyska ordet *Anmelden*) Tillkännagifva, underrätta om, låta veta: *a*) Gifva förman, husbonde eller vederbörande något tillkänna, som är angeläget för dem att veta eller tillhör deras embetsutöfning. *Kusken a-lde nyss, att en af vagnshästarna blifvit sjuk. Ett rån har blifvit a-ldt i polisen. A. något hos regeringen. Det skall blifva a-ldt på vederbörlig ort till rättelse.* — *b*) Offentligt genom tryck för allmänheten tillkännagifva något, som för somliga kan vara nyttigt att känna. *A. en ny tidning till prenumeration. A. en bok till subskription. A. bildandet af ett aktiebolag för ett nytt ångfartyg.* — *c*) Gifva tillkänna ankomsten af en person, som vill göra besök eller önskar erhålla inträde i och för någon angelägenhet. Brukas isynnerhet om tjenare. *Betjenten slog upp flygeldörrarna och a-lde: Grefve X. Kammarjungfrun a-lde ett fruntimmer, som önskade få tala med frun.* — *d*) Hos regering eller högre myndighet tillkännagifva, det någon gjort sig förtjent att erhålla något visst uppgifvet vedermäle af dess hågkomst. *A. någon hos regeringen till erhållande af tjenst, lön eller utmärkelse. A. någon till erhållande af Nordstjerneorden.* — *e*) *A. sin helsning, sin vördnad, sin komplimang till någon,* finare uttryck i st. f. *helsa till någon, bedja om framförandet af sin helsning,* &c. — *A. sig,* v. r. 1) Tillkännagifva, att man vill aflägga besök eller önskar erhålla inträde i och för någon angelägenhet. — 2) *A. sig till en syssla,* söka densamma.

ANMÄLAN, f. sing. indef. 1) Se *Anmälande.* — 2) Tal eller skrift, hvarigenom något anmäles. *A. har inkommit till polisen om ett nyligen begånget mord. A. om subskription å ett nytt arbete.*

ANMÄLANDE, n. 4. och ANMÄLNING, f. 2. 1) Handlingen, då man anmäler. — 2) Se *Anmälan,* 2.

ANMÄRKA, v. a. 2. 1) Bland flera personer eller föremål särskilt fästa uppmärksamhet på någon eller något. *Jag a-rkte bland hopen en person, klädd som utländning. Vid expositionen a-rkte jag en tafla af Raphael, som öfverträffade alla dem, jag sett.* — *Syn.* Se *Märka.* — 2) Uppmärksamt gifva akt på, iakttaga, lägga märke till. *A. allt hvad, som passerar. Det bör a-s, det förtjenar a-s, att* .... — 3) Anteckna, skrifva sig till minnes det iakttagna. *Jag har a-rkt många vackra saker hos denna författare.* — 4) Ogillande yttra sig om något. *A. bristerna i ett arbete, en menniskas fel. Härvid har jag ingenting att a. Vid allting hafva något att a. Emot honom har jag visst ingenting att a. Hon a-rkte på, att hon så sällan får roa sig.* — *Syn.* Se *Tadla.* — 5) Invända. *Däremot a-rktes å motpartens sida, att* ....

ANMÄRKANDE, n. 4. Handlingen, då man anmärker.

ANMÄRKARE, m. 5. En, som anmärker (helst i bem. 2 o. 4). — *Syn.* Se *Tadlare.*

ANMÄRKNING, f. 2. 1) Iakttagelse. *Det är en a., som man ofta gjort, att tyranner i allmänhet äro rädda.* — 2) Anteckning (upplysande, förklarande, o. s. v.). *Kritiska a-ar vid en författares skrifter. A-ar till förklaring af svårare ställen i en bok. A. i brädden.* — 3) Ogillande, klander. *A. vid en räkning, vid räkenskap, redogörelse, förslag,* o. s. v. *Göra a-ar vid allt. Fallen för a-ar.* — *Syn.* Se *Tadel.*

ANMÄRKNINGS-ANLEDNING, f. 2. Anledning till anmärkning. Brukas isynnerhet om de

anmärkningar, som af rikets ständers konstitutions-utskott göras emot rikets högste embetsmän.

ANMÄRKNINGS-KOLUMN, - - - kolúmmn, m. 3. Särskilt kolumn i tabeller, räkenskapsböcker, o. s. v., för anmärkningar.

ANMÄRKNINGSMÅL, n. 5. Mål, rörande begånget tjenstefel.

ANMÄRKNINGS-PROCENT, - - - prosä'nnt, m. 3. Viss procent, som tillkommer en revisor, af de medel, hvilka vinnas eller inbesparas för enskilt man eller allmän inrättning, till följe af de fel i räkenskaperna, han lyckas upptäcka.

ANMÄRKNINGSVÅRD, a. 2. Som förtjenar anmärkas. Brukas både i god och dålig mening. *A. redlighet, skicklighet, lycka, otur, elakhet, lättja.*

ANNALER, m. pl. 3. 1) (egentl.) Årliga anteckningar af historiska händelser; Årsböcker. — 2) (i allm.) Historien, då den blott och bart omnämner sjelfva händelserna, med rikedom på årtal och detaljer, utan att lägga i dagen deras inre sammanhang eller befatta sig med tids- och karaktersskildring. — Orden Krönika, Tidböcker äro dermed i det närmaste liktydiga. — Motsats är: Pragmatisk Historia.

ANNALIST, -'- lisst, m. 3. Författare af annaler.

ANNALISTISK, a. 2. Som har formen af eller liknar annaler.

ANNALKANDE, n. 4. Rörelse, hvarigenom person eller föremål närmar sig till ett ställe. *Vid fiendens a. togo alla till flykten. Vid fartygets a. gick jag ned till bryggan.* — Brukas äfven, i utsträckt bemärkelse, i fråga om tid, t. ex.: *Dagens, nattens, julhelgens, vinterns a.*

ANNALKAS, v. d. 1. Se *Nalkas.* Brukas sällan utom i participet *Annalkande,* t. ex.: *en a. fara.*

ANNALKNING, f. 2. (föga brukl.) Se *Annalkande.*

ANNAMMA, m. fl., se *Anamma,* m. fl.

ANNAN, a. 2. neutr. *Annat;* i bestämd form och i plur.: *Andre, Andra;* genit. *Annans* (någon gång, enligt gammalt språkbruk, *Annars*). 1) (bland ordningstalen) *a*) Som följer näst efter den förste och går näst före den tredje. Brukas för denna bem. endast i bestämd form, t. ex.: *Den andre i ordningen. Carl den Andre* (skrifves alltid Carl d. II. eller Carl II). I lagstil säges dock stundom *Annan gång,* i st. f. andra gången; äfven anmärkes uttrycket *Gång efter annan,* d. v. s. ena gången efter den andra. — *b*) I värdighet näst den högste. *Andre kapiten, löjtnant. Han är bara andre man.* — 2) Uttrycker skilnad emellan personer, djur eller ting: Icke densamme. *Nu har du en annan käpp, än förut. Känner ni min andra syster? Ingen annan, än han, har gjort det. Han och ingen annan. Låtom oss tala om något annat. Säga ett och göra ett annat. Annat är lofva, annat hålla. Han gör aldrig annat, än dricker. Hvem kan annat än medge?* — 3) Säges om alla andra menniskor, i motsats till den eller dem, om hvilka fråga är. *Han beror af andra. Bo hos andra. Döma andra efter sig sjelf. Annans egendom bör vara dig helig.* — 4) Olik, förändrad. *Han är nu en annan, en helt annan menniska. Det är en annan sak, helt annat.* — 5) (fam.) Bättre, bättre upp. *Det är en annan karl! Här skall du få se på annat slag, andra ruter, andra bullar.* — 6) I visst afseende lika utmärkt, lika beskaffade som någon eller något. *Han är en annan Alexander, Cicero, Linné. Hon är en annan Taglioni. En annan jag sjelf. En annan kalabalik.* — Såsom afkortning af *Annan* brukas stundom *Ann,* t. ex. i uttrycken: *Anngången, Anndagen,* d. v. s. andra gången, andra dagen, o. s. v.

ANNANDAG, m. 2. Andra dagen af en helg. *A. jul, påsk, pingst.*

ANNANDAGSFEBER, m. 2. pl. — *febrar.* Feber, som återkommer hvar annan dag.

ANNANDAGSFROSSA, f. 1. Frossa, som infinner sig hvar annan dag.

ANNARS, adv. 1) I annat fall, i annan händelse, eljest. *Skynda dig, a. kommer du för sent.* — 2) Dessutom, också, för öfrigt. *A. är det äfven ett godt medel emot denna sjukdom, att . . . .*

ANNARS, gammal genitiv af *Annan;* se d. o.

ANNEX, anä'cks, n. 3. o. 5. Församling, som icke har någon egen kyrkoherde, utan är sammanslagen med en större, hvilken då kallas Moderförsamling eller Moderkyrka. — *Syn.* Lydkyrka, Kapell.

ANNEXHEMMAN, anä'ckshémman, n. 5. Hemman, som, utom det egentliga pastorsbostället, blifvit anslaget till förbättring i lönevilkoren för en församlings presterskap.

ANNEXKYRKA, anä'ckstjy'rka, f. 1. Kyrka uti ett annex.

ANNGÅNG, sammandraget af *Andra gång.*

ANNIHILERA, v. a. 1. Förinta, tillintetgöra.

ANNONS, anå'ngs, m. 3. Offentligt tillkännagifvande af enskilt natur, infördt i en tidning. Brukas ej om sådana tillkännagifvanden, som utgå från en autoritet; dessa kallas i allmänhet: Kungörelser. *Låta införa en a. om uthyrandet af en våning.* — *Ss. A-afgift, -afdelning, -kostnad, -tryck,* m. fl.

ANNONSBLAD, anå'ngsbládd, n. 5. ANNONSTIDNING, anå'ngstidning, f. 2. Tidning, som uteslutande eller hufvudsakligen innehåller blott annonser.

ANNONSERA, anångsèra, v. a. o. n. 1. I en tidning tillkännagifva för allmänheten någonting af enskilt natur. *A. något* eller *om något.* — *Annonserande,* n. 4. o. *Annonsering,* f. 2. (akt. o. pass.)

ANNOR, se under *Annan.*

ANNORLEDES, ANNORLUNDA, adv. På annat sätt, på annat vis. *Saken förhåller sig helt a., än man tror.*

Anm. I dagligt tal får man i allmänhet höra *Annorledes* sammandragas till *Annleds* eller *Annlesare.*

ANNORSTÄDES, adv. På annat ställe, på annat håll. *Han är icke här, utan a. A. ifrån,* från annat ställe, från annat håll.

Anm. Uttalas ofta i hvardagsspråket som *Annstäds, Annanstans.*

ANNOTATION, anotattschón, f. 3. Anteckning, uppskrifning, skriftlig anmärkning, uppteckning till minnes. *Göra en a.* — *Ss. A-sbok, -kladd, -lista.*

ANNOTERA, v. a. 1. Anteckna, uppskrifva, teckna sig till minnes. — *Annoterande,* n. 4.

ANNOTERING, f. 2. 1) Handlingen, då man annoterar. — 2) Se *Annotation.*

ANNUEL, - - ä'l, a. 2. (bot.) Ettårig, som varar blott ett år.

ANNUITET, - - - tét, f. 3. 1) Lån med årlig afbetalning på kapitalet jemte räntan, hvarigenom det efter en viss tid amorteras. — 2) Se *Lifränta.*

ANNULLERA, v. a. 1. Förklara ogiltig.

ANOMAL, anåmál, a. 2. Från regeln afvikande, oregelbunden.

ANOMALI, anåmali, f. 3. Afvikelse från regeln, oregelbundenhet. [- - - lie.]

ANONYM, anåny'm, a. 2. Ej namngifven, som ej uppgifvit sitt namn, till namnet obekant, namnlös, onämd; saknande underskrifvet namn. *A. författares skrift.* — S. m. o. f. 3. Person, som ej uppgifvit sitt namn, hvars namn är obekant: En onämd.

ANONYMITET, anånymitét, f. 3. Egenskapen att vara anonym: namnlöshet, okändhet. *Iakttaga a-en*, ej uppgifva sitt namn.

ANOR, f. pl. 1. 1) Rakt uppstigande slägtleder på fädernet och mödernet i adliga familjer. *Ingen fick träda inom tornerskranket, som icke kunde visa sina sexton a.* — 2) (fig.) Adlig härkomst, adelskap. *Yfvas öfver sina a. Alltid tala om sina a.* — *Syn.* Se *Börd.*

ANORDNA, v. a. 1. 1) Sätta i viss ordning, sammanställa delarna af ett helt efter en viss plan. *A. delarna af ett tal. Denna målning är väl a-d.* — *Syn.* Se *Ordna.* — 2) Laga i ordning till, göra nödiga förberedelser till, tillrusta, tillställa. *A. en fest, en bal, en konsert.* — 3) Förordna, gifva befallning om, anbefalla. *Hvem har a-t dessa åtgärder?* — 4) Anvisa till utbetalning. *A. en summa till något visst uppgifvet ändamål att utgå af allmänna besparingarna. A. en pension åt någon. A. en summa att utbetalas af ett handelshus.* — 5) Gifva i testamente. *Den aflidne har åt sin betjent a-t 400 R:dr.*

ANORDNANDE, n. 4. Handlingen, då man anordnar.

ANORDNARE, m. 5. Person, som anordnar något.

ANORDNING, f. 2. 1) Se *Anordnande.* — 2) Hvad som blifvit anordnadt, med afseende på den deri rådande ordning och ändamålsenlighet. *Hvilken god a. i detta tal! En skön a. i en målning. Festens a. var ganska förtjenstfull.* — 3) Af vederbörande myndighet meddelad skriftlig befallning om gifna medels utbetalande till viss person och i visst ändamål. — 4) Testamentarisk gåfva. *Den aflidnes a. till sin betjent utgjorde en summa af 400 R:dr.* — 5) Skrift, hvaruti tillkännagifves, att en summa anordnas till utbetalning. *Se der har ni a-en; gå med den till Statskontoret.* — 6) (i skön konst) Delarnes regelmessiga förbindelse till ett helt.

ANORGANISK, a. 2. (vetensk.) Saknande organer. Motsats: Organisk.

ANQVICKA, v. a. 1. (kem.) Tillsätta qvicksilfver. Äfven Amalgamera. — ***Anqvickande***, n. 4. o. ***Anqvickning***, f. 2. Tillsättning af qvicksilfver.

ANROP, n. 5. Ropande till någon, tillrop. *Vid hans a., stannade jag genast.*

ANROPA, v. a. 1. 1) Tillropa någon att stanna. Brukas hellre *Ropa än*, isynnerhet i sjömansspråket, om fartyg, som man prejar. — 2) Bönfallande ropa till någon om hjelp, åkalla, på det enträgnaste anhålla om. *Dig, o Herre! a-r jag i min nöd. A. någon om hjelp.* — *Syn.* Se *Bedja.*

ANROPANDE, n. 4. Handlingen, då man anropar (i begge bem.).

ANROPNING, f. 2. Handlingen, då man anropar (i bem. 1).

ANRYCKA, v. n. 2. Tåga framåt, vara i anmarsch till en ort, emot en fiende, o. s. v. Säges om krigsfolk. *Fienden a-cker emot vår armé, mot fästningen.* — *Rycka än* brukas äfven. — *Syn.* Se *Antåga.* — ***Anryckande***, n. 4.

ANRÄTTA, v. a. 1. Laga i ordning, tillaga, tillreda. Brukas isynnerhet om mat och måltider. *A. en soppa, en pudding, en pastej. A. en måltid, en middag, en frukost; ett kalas. A. ett bord*, duka ett bord med allt hvad dertill hörer. I figurlig mening säges stundom: *A. ett nederlag, ett blodbad*, m. m. — *Syn.* Se *Tillreda, Anställa.*

ANRÄTTANDE, n. 4. Handlingen, då man anrättar.

ANRÄTTNING, f. 2. 1) Se *Anrättande.* — 2) Mat, som blifvit anrättad och utgör, antingen: *a*) en hel måltid med alla dertill hörande rätter, t. ex.: *Kokerskan hade heder af a-en vid supéen hos N.;* — *b*) en viss afdelning af en måltid, eller de rätter, som på en gång framsättas på bordet, t. ex.: *Första a-en bestod af soppa, kött och fisk; den andra utgjorde desserten;* — *c*) (mindre brukl.) en enda rätt, t. ex.: *Hon satte för honom en a. af stekt kött med potates.*

ANS, f. 3. sing. Skötsel. *Gifva ett barn, en sjuk, nödig a. På a-en beror till en del hästens trefnad. Blommornas, trädens och buskarnes a. i en trädgård.*

ANSA, v. a. 1. 1) Sköta, vårda, se om, hålla i godt skick. *A. barn, sjuka, hästar, blommor*, o. s. v. — 2) Tillreda, tillaga. *Väl a-d mat.*

ANSANDE, n. 4. Handlingen, då man ansar.

ANSATS, ànnsàtts, m. 3. (sällan i plur.) 1) Fart till språng. *Han tog så stark a., att han hoppade ett godt stycke utöfver diket. A. att hoppa, springa, till hopp, språng.* — 2) Läpparnes ställning vid blåsning på blåsinstrumenter. *Hafva god a. på flöjt.* — 3) (fig.) Anlag, håg, drift, ifver. *Han har god a. att blifva en fyllhund. Jag är nu i a. att arbeta.* [Ansatts.]

ANSATSFIL, m. 2. En på en sida slät, men på de öfriga upphuggen fil.

ANSE, v. a. o. n. 2. (böjes som *Se*) 1) Betrakta, se på (det tyska *Ansehen*). Brukas i denna ursprungliga bem. endast i uttrycket: *A. med förakt.* — 2) Tro, hålla före, bedöma. *Jag a-r honom vara rik, för att vara rik, för rik. Han ansåg hela berättelsen såsom en fabel. Om ni a-r mig värdig den äran. Jag a-r, att så är, att detta tarfvar förklaring. Man a-r honom för att vara 30 år gammal. A. lämpligt, rådligt, bäst att taga till harvärjan. De a. sig vara fria, men äro i sjelfva verket slafvar. Det a-s för afgjordt, att fred med första kommer att afslutas.* — *Syn.* Se *Tro.* — 3) (lagt.) *A. med straff, med böter*, döma till s., b.

ANSEDD, a. p. 2. 1) Bedömd, anskrifven. Nyttjas i denna bem. aldrig ensamt, utan i förening med adverberna *väl, illa. Vara väl, illa a. bland menniskor*, hafva godt, dåligt rykte om sig. *Han är väl a. vid hofvet, på börsen, i den lärda verlden.* — 2) Som har mycket anseende, högt aktad. *En a. man. Vara högt a., mycket a. Han är en af stadens a-aste invånare.* — *Syn.* Se *Aktad.*

ANSEENDE, n. 4. 1) (egentl.; af det tyska *Ansehen*, s. n.) Påseende, betraktande. Förekommer i denna bem. endast figurligt i några få uttryck, t. ex.: *Utan a. till personen* (utan att se på p., d. v. s.) utan att göra skilnad på person. *Icke hafva a. till personen. Hos Gud är intet*

a. till p. — 2) Utseende, yttre sken. *Döma efter utvertes a-et. Gifva sig a. af hög herre, af lärd,* o. s. v. — 3) Utmärkelse, som någon åtnjuter i allmänna omdömet, för dygder, insigter, talanger, förtjenster af det allmänna, hög värdighet, o. s. v. *Han åtnjuter mycket a. bland sina medborgare. En man utan a. Rikedom, utan vett och dygd, kan väl skänka a., men aldrig högaktning. Vara, stå i a. Denna befordran gaf honom ökadt a. Han har nu förlorat allt a. Jag skall väl veta att sätta mig i a.* — I utsträckt mening nyttjas ordet i denna bem. äfven om saker, t. ex.: *Han förstod snart att sätta inrättningen i a. Dessa tillverkningar hafva numera förlorat allt sitt förra a.* — *Syn.* Betydenhet, Betydande, Inflytande, Aktning. — *I a. till,* prep. 1) I betraktande af, med afseende på, för skull. *I a. till de tjenster, han gjort landet, blef han benådad. Han har i a. till sjukdom icke kunnat infinna sig. I. a. dertill att enkan befinner sig i behöfvande omständigheter* . . . . — 2) (mindre ofta) I afseende på, angående, rörande. *I a. till ert nyss hafda yttrande, får jag förklara, att* . . . . *I a. dertill är jag af den tanken, att* . . . . *Honom måste du hjelpa, men i a. till mig kan du göra, hur du vill.*

ANSENLIG, a. 2. (som ger eller förtjenar anseende) 1) Stor till växten. *En a. karl, qvinna.* — 2) (i allm.) Stor, betydande. *A. längd, höjd, bredd. A-t djup. A. byggnad, trädgård, åker. A. myckenhet. A. armé. A-t rike. A-a krafter. En a. penningsumma, kostnad, tid, fördel. Detta verk fordrar a-t arbete.* — *Syn.* Se *Betydlig.*

ANSENLIGEN, adv. Se *Ansenligt.*

ANSENLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara ansenlig. — *Syn.* Storhet, Betydlighet.

ANSENLIGT, adv. Ganska mycket, ganska, betydligt. *A. stor, rik. A. många.*

ANSIGTE, n. 4. Främre delen af menniskans hufvud emellan hårfästet, öronen och halsen. *Vackert, ädelt, regelbundet, fult a. Se någon i a-t, stint i a-t.* (Föråldr.) *Se någon under a-t,* se på någon utan fruktan. *Känna någon till a-t,* d. v. s. till utseendet. *Säga någon de största grofheter midt i a-t,* d. v. s. rakt fram, utan försyn och skonsamhet. — *Syn.* Anlete, Fysionomi, Syn, Planet. — *Ss. Ansigtsfärg, -smuskel, -snerv,* m. fl.

Anm. *Ansigte* är det allmänna uttrycket, och brukas både i tal och skrift; *Anlete* deremot blott i högre stil; *Fysionomi* mest i skämtsam stil, och kan äfven nyttjas om djur, samt i figurlig mening.

ANSIGTSBILDNING, f. 2. Ett ansigtes naturliga bildning, helheten af dess drag.

ANSIGTSDRAG, n. 5. Se *Anletsdrag.*

ANSIGTSROSEN, f. 2. sing. def. Sjukdomen rosen, då den uppstigit i ansigtet.

ANSIGTSUTTRYCK, n. 5. Uttrycket af en menniskas sinnelag, lynne, känslor eller sinnesrörelser i dess ansigte.

ANSIGTSVINKEL, m. 2. pl. — *vinklar.* Vinkel, som formeras af två räta linier, den ena dragen emellan hårfästet och nässpetsen, den andra från hakbenet till sistnämda punkt.

ANSJOVIS, annschóviss, m. 2. Mjukfenig fisk, i Nordsjön och Medelhafvet, 6 till 8 tum lång, med små, lätt affallande fjäll. Inlägges, för att ätas till smörgås, o. s. v.

ANSJUDA, v. a. 3. (böjes som *Sjuda*) Luttra, rena (metaller). Ordet brukas endast i bergsvetenskapen. — *Ansjudande,* n. 4. o. *Ansjudning,* f. 2.

ANSKAFFA, v. a. 1. Laga, att någon för ett behofs fyllande nödig sak erhålles, eller att någon för ett visst ändamål behöflig person infinner sig. *A. säd, ved, penningar. A. kläder åt sig. A. proviant för en fästning. A. nödiga medel till en hamnbyggnad. Sedan alla behofven blifvit a-de. A. prest, läkare, barnmorska, fältskär, amma.* — *Syn.* Se *Skaffa.*

ANSKAFFANDE, n. 4. Handlingen, då man anskaffar.

ANSKAFFNING, f. 2. (mindre brukl.) Se *Anskaffande.*

ANSKAFFARE, m. 5. Person, som anskaffar eller anskaffat någon eller något.

ANSKJUTA, v. n. 3. (böjes som *Skjuta*) 1) (kem.) *A. i kristaller* ell. blott *A.*, bilda, forma sig i kristaller — 2) (bot., mindre brukl.) Skjuta upp ur jorden, gro, spricka ut. — 3) (jäg.) Träffa ett djur med skott, utan att fälla det. — *Anskjutande,* n. 4. o. *Anskjutning,* f. 2.

ANSKRI, n. 4. (brukas icke gerna i plur.) Plötsligt och starkt skri, antingen af förskräckelse, eller i afsigt att skrämma. *Gifva till ett a. Vid denna rysliga syn föll hon med ett a. till golfvet. Vildarne rusade med ett högt a. mot oss.* — *Syn.* Se *Rop.*

ANSKRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Skrifva*) Bibringa en person god eller dålig tanka om någon. *A. någon väl, illa. Han har illa a-fvit er hos ministern.* — Ordet brukas mest i particip, såsom adjektiv.

ANSKRIFVEN, a. p. 2. neutr. — *et.* Väl eller illa bedömd af någon, till följe af annan persons ingifvelse. *Vara väl, illa a. hos någon. Han är illa a. vid hofvet, på börsen, i det huset, hos Tyskarna.*

ANSKÄRA, v. a. 3. (böjes som *Skära*) (väf.) Varpa.

ANSKÄRNING, f. 2. (väf.) 1) Varpning. — 2) Varp.

ANSLAG, n. 5. 1) Offentligt uppslagen tillkännagifvelse. Brukas numera nästan endast i embetsstil, vid kungörelse om lediga tjenster, om auktion, eller vid domstolar om domars offentliggörande. *Kungöra genom a. på dörr, husknut eller tafla.* — *Syn.* Plakat, Affisch. — 2) Plan (i och för något elakt ändamål), anläggning, stämpling. *A. emot ens lif. Han vill min undergång, men jag skall tillintetgöra hans a.* — *Syn.* Anläggning, Stämpling. — 3) Till något visst statsbehof eller offentligt företag anslagen penningsumma. *Rikets Ständer hafva beviljat ett a. af 100,000 R:dr till allmänna undervisningens befrämjande, för byggande af skolhus,* &c. — 4) (i musik) Angifvande af ackord på ett musikinstrument med klaviatur. — 5) Handtag på ett gevär, en bössa, en pistol.

ANSLAGSRUNDNING, f. 2. Rundning på anslaget till gevär eller pistol.

ANSLAGSSEDEL, m. 2. pl. — *sedlar.* Sedel, innehållande någon tillkännagifvelse, och antingen anslagen eller ämnad att anslås.

ANSLAGSSPÅN, n. 5. (boktr.) Spjäle eller träbit, hvarpå remikan hvilar, under det tryckaren lägger arket, som skall afdragas, i däckeln.

ANSLAGSSUMMA, f. 1. För något visst ändamål anslagen summa.

ANSLAGSTAFLA, f. 1. Tafla af trä, vanligtvis svartmålad, hvarå anslås offentliga tillkännagifvanden.

ANSLUTA SIG, v. r. 1. o. 3. (böjes som *Sluta*) *A. sig till*, förena sig med. *A. sig till ett parti, ett system, en mening, o. s. v.* Ordet har på sednare tiden upptagits ifrån tyskan, och brukas isynnerhet i vetenskapliga, litterära och politiska skrifter.

ANSLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) 1) På husknut, dörr eller anslagstafla med nubbar uppfästa något offentligt tillkännagifvande. *A. en kungörelse, en förordning, en affisch. A. rättens dom.* — 2) Genom anslag offentligt kungöra. *A. ett hus till salu. A. en tjenst såsom ledig.* — 3) Anvisa, förordna, bestämma medel till något visst behof eller ändamål, så väl enskilt, som offentligt. *Rikets Ständer hafva anslagit en stor summa till landtbrukets upphjelpande. Han har anslagit inkomsterna af detta hemman åt stora Barnhuset. Jag a-r 100 R:dr till lön åt min rättare. A. viss fond till en offentlig inrättning, till ett samfund.* — 4) Uppskatta, värdera. *Man har anslagit huset till 10,000 R:dr. A. sina varor för högt.* — 5) (i musik) Angifva ackord på ett musikinstrument med klaviatur. *Hon a-r ackorderna rent.* Man säger äfven *A. en tangent, en sträng. A. en tonart*, taga de bestämmande ackorderna för en tonart. — 6) (fig.) Göra behagligt intryck på, väcka deltagande, medlidande, beundran. *En uppmaning, som a-r allas sinnen.* Brukas i denna bem. äfv. neutralt, t. ex.: *Hans predikningar a. alltid på känslan. Denna roman a-r på mängden af läsare.* — I denna mening användes *Slå än* lika väl, stundom äfven absolut, t. ex.: *Den der tidningsartikeln slog an*, d. v. s. blef allmänt omtyckt.

ANSLÅENDE, n. 4. 1) Handlingen, då man anslår. — 2) (mindre brukl.) Se *Anslag*, 1, 3 o. 4.

ANSNING, f. 2. 1) Se *Ansande*. 2) Sättet i allmänhet, huru någon eller något ansas. *Hans a. af blommor förtjenar särskilt uppmärksamhet.*

ANSOLS, adv. (prov.) Se *Motsols*.

ANSPANN, n. 5. Visst antal för åk- eller kördon förspända hästar eller andra dragare. *Täckvagn med sex hästars a. Dubbelt a.*, fyra hästar. — Ordet bör icke förvexlas med Spann.

ANSPELA, v. n. 1. o. 2. Med förtäckta ord hänsyfta på något. *Under samtalets lopp a-de han en gång på sina olyckliga ekonomiska omständigheter.* — *Syn.* Alludera.

ANSPELNING, f. 2. Förtäckt hänsyftning på något. *Hon gjorde a. på en nyligen passerad händelse vid hofvet.* — *Syn.* Allusion.

ANSPRÅK, n. 5. 1) Påstående om äganderätten, om rättighet till något. *Göra a. på en egendom, på hälften i ett bolag, på en skogslott. Äga, väcka, hafva a. på något. Taga i a.*, göra a. på: brukas i städad stil i st. f. begära, fordra, utbedja sig, t. ex.: *taga allmänhetens hela uppmärksamhet i a.; taga läsarens tålamod för mycket i a.* — 2) (fig.) Hemlig öfvertygelse eller öppet uttaladt påstående om rättighet att anses äga några vissa naturens eller lyckans förmåner, om rättighet till åtnjutande af vördnads- eller aktningsbetygelser, af synnerlig uppmärksamhet i bemötandet, af större fördelar, än i allmänhet andra. *Hon gör a. på skönhet. Han gör a. på att kallas hofråd. Han trädde ut i verlden med stora a. på lycka. Taga sig stora a.*

ANSPRÅKA, v. a. 1. (fam.) Tilltala, gifva sig i tal med någon. Hellre *Spräka än*.

ANSPRÅKSFULL, a. 2. Som, af sann eller falsk öfvertygelse om eget värde, egen öfverlägsenhet, af andra fordrar mycken vördnad, aktning, uppmärksamhet eller stora förmåner. — *Syn.* Se *Högmodig.* — *Anspråksfullt*, adv.

ANSPRÅKSFULLHET, f. 2. Egenskapen att vara anspråksfull.

ANSPRÅKSLÖS, a. 2. Som icke har hög tanke om sin person och är blygsam i sina fordringar emot andra. — *Syn.* Se *Blygsam.* — *Anspråkslöst*, adv.

ANSPRÅKSLÖSHET, f. 2. Egenskapen att vara anspråkslös. — *Syn.* Se *Blygsamhet.*

ANSPRÅNG, n. 5. (mindre brukl.) Ansats, då man vill springa fort.

ANSPÄNNA, v. a. 2. (föga brukl.) 1) Spänna (hästar eller andra dragare) för åk- eller kördon. — 2) Anstränga. *A. alla sina krafter.* I denna bem. kan äfven sägas *Spänna än.* — *Anspännande*, n. 4. o. *Anspänning*, f. 2.

ANSTALT, c. 3. 1) Förberedelse, anordning, åtgärd. *Foga a. om skjuts, om ett lån. Foga a. om att betala sina skulder. Göra a-er till en fest, till en belägring. Göra stora a-er. Han har träffat sina a-er*, d. v. s. tagit sina mått och steg. — *Syn.* Anordning, Förberedelse, Tillredelse, Anstaltning, Tillrustning, Tillställning, Åtgärd. — 2) Inrättning till allmänhetens nytta. *I denna stad finnas flera offentliga a-er, såsom lärdomsskolor, en navigationsskola, barnhus, fattighus, allmänna bad*, m. m. Brukas oftast så i sammansättningar med andra ord, t. ex.: Kreditanstalt, Undervisningsanstalt, Badanstalt, o. s. v. — *Anstalter*, pl. (fam.) Samteliga redskap för konst, yrke eller något visst arbete. *Skomakaren kom inflyttande med alla sina a-er. Han har sina kemiska a-er i ett särskilt rum. Här har jag alla a-erna för mitt arbete.*

ANSTALTA, v. a. 1. *A. om något*, foga, göra, träffa anstalt om något; jfr. *Anstalt.* — *Syn.* Bestyra, Beställa, Besörja, Föranstalta, Tillställa, Vidtaga åtgärd.

ANSTALTANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man anstaltar. — *Syn.* Föranstaltande, Bedrifvande, Begående. — 2) (mindre brukl.) Anstalt (bem. 1).

ANSTICKA, v. a. 3. (böjes som *Sticka*, men brukas endast i perf., plusquamperf., part. pass. o. infin.) 1) Antända. — 2) (fig.) Smitta, skämma, förderfva. Säges om smittsamma sjukdomar, om förskämning af kött, samt, i fig. mening, om laster och förderfliga lärosatser. *Pesten hade innan kort anstuckit hela staden. Köttet hade blifvit något anstucket. Lasten kan lätt a. ett ungt, obevakadt sinne. Många hafva blifvit anstuckne af Erik Jansons förderfliga villomeningar.*

ANSTIFTA, v. a. 1. Genom elaka råd, stämplingar, ränker, förtal o. d. vara orsak till något ondt. *A. en olycka, en träta, ett krig. Det är han, som a-r allt ondt der i huset. A. oenighet emellan vänner.* — *Syn.* Stifta, Stämpla, Tillställa.

ANSTIFTAN, f. sing. obest. och

ANSTIFTANDE, n. 4. Tillvägabringande af något ondt, förderfligt, genom elaka råd, stämplingar, ränker, förtal o. d. *Detta skedde på hans a.* — *Syn.* Inrådan, Intalan, Tillställning, Stämpling.

ANSTIFTARE, m. 5. och

ANSTIFTERSKA, f. 2. Person, som anstiftar.

ANSTIFTNING, f. 2. Se *Anstiftan*.

ANSTRYKA, v. a. 3. (böjes som *Stryka*) Bestryka med färg eller annat ämne, som betäcker hela ytan af en sak. *A. med grön färg, med fernissa, med murbruk, gips. A. en dörr gul. A. första, andra gång.* — Ordet brukas mest i målarhandtverket.

ANSTRYKANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man anstryker.

ANSTRYKNING, f. 2. 1) Se *Anstrykande.* — 2) (fig.) Aflägsen likhet, tycke af, sken af något. *Man finner i hans skrifter en viss a. af poesi. Han har en a. af lärdom, en viss a. af stolthet.*

ANSTRÄNGA, v. a. 2. Sätta i högsta grad af verksamhet; tvinga till ytterlig och tröttande verksamhet. *A. alla krafter. A. hufvudet, tankekraften, förståndet, minnet. Detta arbete a-nger mig mycket.* — *A. sig,* v. r. På det högsta bemöda sig. *A. sig att lyfta en börda, att tala. A. sig, för att förtjena sitt uppehälle. A. sig med tankekraften.*

ANSTRÄNGANDE, a. p. 1. Som anstränger. *A. verksamhet. A. arbete.* — S. n. 4. Handlingen, då man anstränger.

ANSTRÄNGNING, f. 2. Starkt bemödande. *Genom mycken a. lyckades han slutligen. Själs- och kroppskrafternas a. A. med hufvudet, tankarna.* — Ingår i sammansättning med flera ord, t. ex.: Kropps-, Själs-, Tanke-ansträngning.

ANSTUCKEN, a. p. 2. Smittad, skämd, förderfvad. Jfr. *Ansticka.*

ANSTÅ, v. n. o. impers. 2. (böjes som *Stå*) 1) Vara passande, hedrande för, hedra. Brukas vanligtvis i förening med verber och substantiver, som antyda handling eller uppförande. *Det a-r dig icke numera att leka. Det a-år ungt folk att vörda ålderdomen. Spel och dobbel a. icke en Herrans tjenare, lika litet som buteljen och flaskan. Att dricka så, att man raglar, a-r ingen menniska. Det a-r dig illa, att taga hans försvar.* Nyttjas ofta i förening med verbet *Egna,* för att gifva mer eftertryck åt meningen, t. ex.: *Det egnar och a-r alldeles icke en pojke att löpa med skägg.* — *Syn.* Se *Passa.* — 2) Behaga, falla i tycke. *Detta tyg a-r mig icke. Hans ton, hans uppförande a. mig ingalunda. Detta hus skulle rätt mycket a. mig.* — *Syn.* Se *Behaga.* — 3) (mest i infinitiv) Uppskjutas, fördröjas. *Saken får a. tills vidare. Det får a. med betalningen till 1 Maj. Låta en sak a.,* eller *låta a. med en sak.* I denna bem. säges någon gång *Stå än.* — *Syn.* Se *Dröja.*

ANSTÅND, n. 5. Uppskof utöfver fastställd, öfverenskommen, förelagd tid. Brukas företrädesvis om betalning, domars fullgörande, återställande af lån, o. s. v. *Jag har fått, han har beviljat mig en månads a. med betalningen. Han får intet a. med afflyttningen.* — Uttrycket *Hafva anstånd,* som för det mesta nyttjas impersonelt, säges i allmänhet om uppskof af hvad som helst, utan att innebära någon viss utsatt tid, t. ex.: *Saken har a. tills vidare. Det får hafva a. dermed så länge. Ännu en vecka kan det hafva a. med skörden.*

ANSTÄLLA, v. a. 2. 1) Göra nödiga anordningar för utförandet af en sak och bringa den till verkställighet. *A. en lustbarhet, en fest, en bal, ett kalas, ett lustparti. A. rättegång, åtal emot någon.* I utsträckt mening säges äfven: *A. förföljelser emot någon. A. betraktelser öfver något. A. gräl, nederlag, blodbad, förödelse,* o. s. v. — *Syn.* Tillställa, Anordna. — 2) Antaga en person till en befattning, en tjenst. *Man har a-llt honom vid N. regementе. Vara a-lld vid arméen, vid postverket, vid engelska beskickningen.* — Mindre ofta nyttjas *Ställa än.*

ANSTÄLLANDE, n. 4. Handlingen, då man anställer.

ANSTÄLLARE, m. 5. Person, som anställer eller anställt. *A-n af denna rättegång.*

ANSTÄLLNING, f. 2. 1) Se *Anställande.* — 2) Befattning, tjenst, syssla, hvarvid man blifvit anställd. *Han har fått en a. vid arméen.*

ANSTÄNDIG, a. 2. 1) (om person) *a*) Som vet att skicka sig på ett tillbörligt och passande sätt. *Det är en ganska a. yngling. Vara a. i sällskap.* — *Syn.* Skicklig, Höfvisk. — *b*) Kysk, ärbar. *En a. flicka skyr allt lättfärdigt.* — *Syn.* Sedig, Ärbar. — 2) (om sak) *a*) Enlig med de yttre fordringarna för goda seder. *Ett a-t uppförande, språk, skick, väsende. Yttra sig i a-a ordalag.* — *b*) Passande, snygg, väl ordnad, hygglig. *En a. klädsel. Ett a-t rum. Begrafningen efter honom var ganska a.*

ANSTÄNDIGHET, f. 3. 1) Iakttagandet af det passande och tillbörliga i umgänget med andra. *A-en är en dygd, emedan hon söker aflägsna, hvad som kan göra ett obehagligt intryck på andra eller är stridande mot goda seder; men stundom är den blott en fernissa, som skyler lasten: det är med afseende härpå skalden har sagt: A-en kom och sederna försvunno.* — *Syn.* Skick och vett, Skicklighet, Höfviskhet. — 2) Sedighet, ärbarhet. *Flickan har alltid visat mycken a. i sitt uppförande.*

ANSTÄNDIGT, ANSTÄNDIGTVIS, adv. På anständigt sätt, vis.

ANSTÖT, m. 2. Egentl. Påstöt. Brukas endast i fig. mening. 1) Hastigt påkommen känning af någon sjukdom. *Han har åter fått en a. af gikten.* — *Syn.* Se *Anfall.* — 2) (mindre brukl.) Hastigt påkommen böjelse, sinnesrörelse, lidelse. — 3) Smärtsamt intryck på själen, antingen till följe af en merendels inbillad förolämpning, eller af något, som strider emot religion och goda seder eller det tillbörliga och passande. *Taga a.,* finna sig stött, förolämpad. *Han tog a. af dessa i sig sjelfva oskyldiga ord. Han ger för mycken a. genom sitt osedliga uppförande. Till mycken a. för församlingen uppsteg en gumma, midt under predikan, och föll presten i talet.* — I sistberörde mening är Skandal härmed liktydigt.

ANSTÖTA, v. n. 2. (föga brukl. utom i particip) 1) Stöta emot. — 2) Tillstöta, tillgränsa, angränsa.

ANSTÖTLIG, a. 2. Som ger anstöt (bem. 3), stötande, förnärmande, i hög grad stridande mot religion, seder eller det tillbörliga. *A-a lärosatser. A-t beteende i kyrkan. A-t tal.* — *Syn.* Skandalös, Stötande, Oskicklig.

ANSTÖTLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara anstötlig. *A. i tal och uppförande.* — 2) Någonting, som ger anstöt. — *Syn.* Skandal.

ANSTÖTLIGT, adv. På ett anstötligt sätt. *Tala, skrifva a.*

ANSVAR, n. 5. Förbindelsen att stå till svars, att redogöra för något och underkasta sig följderna af, straffet för fel, försummelse, o. s. v. *A-et för barnens uppfostran tillhör föräldrarna. Stå i a. för,* vara skyldig att ansvara för. *Stå till a. för,* redogöra för. *Ställa i a.,* göra ansvarig. *Ställa, fordra till a.,* affordra räkenskap, redovisning. *Taga på sitt a.,* förklara sig beredd

att ansvara för. *Ikläda sig ett stort a. Det blir på ditt a. Vid a., som lag bjuder. Vid hårdt a. till görandes.*

ANSVARA, v. a. 1. 1) Vara skyldig att stå till svars, redovisa för något. *Hvar och en a-r för sina gerningar.* — 2) Åtaga sig skyldighet att stå till svars, redovisa för; gå i god för något. *A. för godheten, äktheten, riktigheten af något. Han a-r derför med gods och egendom. Jag a-r med mitt lif för, att det skall lyckas. Hvem a-r mig för det?* — *Syn.* Gå i god, i borgen för, Borga för, Ikläda sig ansvar för.

ANSVARIG, a. 2. 1) Som är skyldig att ansvara för något. *Vara lagligt a. för ens handlingar. Han är endast mig a. för sitt tillgörande i denna sak. En oinskränkt konung är allena Gud a. för sina gerningar. A-a ministrar.* — *Syn.* Redovisningsskyldig. — 2) Med ansvarsskyldighet förenad. *A. syssla, tjenst.* — I sednare meningen brukas ordet endast i förening med dessa och några andra liktydiga substantiver.

ANSVARIGHET, f. 3. Skyldighet att stå till ansvar, redovisa för något. *Det hvilar mycken a. på denna syssla.* — Ordet är nästan liktydigt med Ansvar, men brukas nästan endast om embeten, tjenster, befattningar, uppdrag, o. s. v. — *Syn.* Redovisningsskyldighet, Ansvar.

ANSVARIGHETSLAG, m. 2. Lag, som bestämmer regeringsledamöters och högste embetsmäns ansvarsskyldighet.

ANSVARSFULL, a. 2. Förenad med mycken ansvarighet. Säges ej om personer, utan blott om tjenst, åliggande, företag, uppdrag, arbete o. d. — *Syn.* Se *Svår.*

ANSVARSLÖS, a. 2. 1) Utan skyldighet att stå till svars eller redovisa. *Om olycka händer, så är man a., då man gjort allt, för att förekomma den.* — *Syn.* Ansvarsfri, Utan ansvar. — 2) Ej förenad med ansvarsskyldighet. *En a. tjenst.*

ANSVARSSKYLDIG, a. 2. Pligtig att stå till ansvar, redogöra.

ANSVARSSKYLDIGHET, f. 3. Pligtighet att stå till ansvar, redogöra.

ANSVEDA, v. a. 3. (garf.) Öfverstryka (fårskinn) med kalk på köttsidan.

ANSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) 1) Med all makt söka att betvinga, (fig.) att nödga till eftergift, bifall, uppfyllande af ens önskningar. *Hårdt a. en fiende, en stad, en fästning. A. någon, för att få honom att betala. A. någon med böner om hjelp.* — *Syn.* Se *Anfalla.* — 2) (fig.) Anfalla, jägta, bry, plåga. *Hårdt a. någon med frågor, med stickord, speglosor, o. s. v. Sjukdomen har nu åter igen a-att honom.* — 3) (artil.) Införa laddningen i en kanon. — *Syn.* Se *Ladda.* — 4) (sjöt.) Med tillhjelp af taljor styfhala (tåg, vant, stag, barduner). — I bem. 1 o. 2 kan äfven brukas *Sätta án.*

ANSÄTTANDE, n. 4. Handlingen, då man ansätter.

ANSÄTTARE, m. 5. (artil.) Laddskyffel.

ANSÄTTNING, f. 2. 1) Se *Ansättande.* — 2) (artil.) Laddning, som införes i en kanon.

ANSÖKA, v. n. 2. (föga brukl.) Anhålla om, begära. Brukas endast i embetsstil. *Invånarne i Falsterbo hafva a-ökt hos regeringen om beviljandet af ett räntefritt lån för en tillämnad hamnbyggnad.*

ANSÖKAN, f. sing. indef. och

ANSÖKNING, f. 2. 1) Innehållet af en ansökningsskrift, ell. hvad man ansöker om. *Hans a. kan ej beviljas.* — *Syn.* Se *Begäran.* — 2) Sjelfva skriften, som innehåller framställningen om det man söker. *A. om äktenskapsskilnad. Ingifva, emottaga en a.* — Ordet brukas blott i embetsstil.

ANSÖKANDE, n. 4. Se *Ansökning*, 1, hvilket är brukligare.

ANSÖKANDE, a. p. 1. o. s. Se *Sökande.*

ANTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) 1) Förklara sig vilja emottaga något, som gifves eller erbjudes. *A. en gåfva, ett tillbud, ett testamente.* — 2) Förklara sig vilja begagna någon i en befattning, för ett uppdrag eller i sin tjenst. Brukas endast om underordnade tjenstebefattningar, då fullmakt eller förordnande kommer i fråga. *A. någon till auskultant, till notarie, till extraordinarie i ett embetsverk. Han har blifvit antagen till vaktmästare i posten. A. någon till byggmästare, till inspektor, fogde, kammartjenare, rättare, dräng. A-as som rekryt. A. i tjenst. A. en gosse i lära.* — 3) Gifva sitt bifall till något, som föreslås, framställes, påstås: godkänna, gilla, bifalla. *A. ett vilkor, ett förslag, en plan. A. en ursäkt, en rekommendation, ett bevis, ett skäl. A. en vexel. A. någon i examen.* — 4) Förändra något af sitt inre eller yttre, af sitt tillstånd, o. s. v., till något annat: *a*) i yttre måtto: *A. en glad min, ett annat uttryck, ett annat lefnadssätt, ett hyfsadt skick, en vana, en sed, ett bruk, ett mod, en titel; a. tjenst,* gå, träda i t.; (i utsträckt mening om saker) *a. en ny form, a. politur, en annan färg,* o. s. v.; *b*) i inre måtto: *A en annan karakter, andra tänkesätt, en annan lära, andra åsigter, grundsatser,* o. s. v.; *a. en annans mening;* (bibl.) *a. mensklig natur.* — 5) Erkänna, hålla för sant, tro, förutsätta. *A. något som en obestridlig sanning. A. något som gifvet, afgjordt. Ni har a-it en farlig princip. Ni börjar med att a. hvad som ifrågasättes. Antag, att så är! Antagom, att han lyckas!* — 6) *A. sig,* förklara sig vilja taga någon i sitt hägn eller verka för genomdrifvandet af något. *Han antog sig de olyckliga. A. sig ens sak.* — Sällan brukas *Taga án.* — I umgängesspråket sammandrages ordet vanligtvis i pres. o. inf., t. ex. *jag antar, vi anta, att anta,* med tonvigt på sista stafvelsen, hvilket för öfrigt gäller om alla sammansättningar af primitivet *Taga,* i likhet med detta ord.

ANTAGANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man antager. — 2) Innehållet af sjelfva denna handling, betraktadt i och för sig sjelft (för bem. 1, 3 o. 5 af verbet *Antaga*): *a*) Samtycke, bifall. *Hans a. af tillbudet, af förslaget är så beskaffadt, att det måste betraktas som en förolämpning, i anseende till de orimliga vilkor, det innehåller.* — *b*) Förutsättning. *Om man noga granskar, skall man finna, att hela hans originalitet består endast och allenast i en mängd a-n, det ena orimligare, än det andra.*

ANTAGEN, a. p. 2. neutr. — *et.* Emottagen, godkänd, erkänd, vedertagen. *En a. ordning. A. mening. A-gna fördomar, begrepp om det passande.*

ANTAGLIG, a. 2. Som kan antagas. *A-t tillbud, förslag, skäl. A. ursäkt, borgen. A. till en tjenst.*

ANTAGLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara antaglig.

ANTAGNING, f. 2. Se *Antagande.*

ANTAGONISM, ---nissm, m. 3. Motstånd (i fråga om meningsstrider).

ANTAGONIST, ---nisst, m. 3. Motståndare, vedersakare, vederdeloman (i fråga om meningsstrider).

ANTARKTISK, a. 2. Belägen gent emot nordpolen: sydpolarisk. [-arct-.]

ANTAL, n. 5. 1) Räknetalet, tillämpadt på vissa gifna föremål. *Sällskapet utgjorde ett a. af tjugu personer. De äro tio till a-et. Rättens ledamöter voro ej till fullt a. närvarande.* — 2) Obestämd mängd. *Ett stort, ett litet a. Ett a. menniskor samlade sig.*

ANTASTA, v. a. 1. Angripa (med yttre våldsamheter, men isynnerhet med beskyllningar, tillmälen, påståenden, fordringar, frågor, antingen genom ord eller skrift). *Han a-de honom på öppen gata och utskällde honom inför allt folket. Blifva a-d af tiggare, af polisbetjenter, af björnar. A. ens heder, ens goda namn och rykte. A. en sats,* bestrida, söka vederlägga den. — *Syn.* Se *Anfalla.*

ANTASTANDE, n. 4. Handlingen, då man antastar.

ANTECENDENTIA, --sedä'nntsia, n. pl. (latin) Föregående lif, handlingssätt. Föregåenden.

ANTECKNA, v. a. 1. Teckna till minnes (isynnerhet strödda drag, omständigheter, partier, utgiftsposter, ställen i en bok, i ett tal, o. s. v.). *Jag har a-t dessa verser på mitt plån. Jag skall a., hvad ni påminner mig om. A. de frånvarande af ett sällskap. A. sig på en subskriptionslista. Låta a. sig till en bal, till ett spektakel. A. till protokollet,* införa i protokollet. — *Syn.* Annotera, Uppskrifva, Uppteckna.

ANTECKNANDE, n. 4. Handlingen, då man antecknar.

ANTECKNING, f. 2. 1) Se *Antecknande. A-en af alla dessa utdrag har kostat mig mycket arbete. Efter skedd a. sammankallas alla till bolagsstämma.* 2) Hvad som blifvit antecknadt (med afseende på innehållet). *Hans efterlemnade a-ar i naturalhistorien äro af mycket värde.* — *Ss. A-sbok, -skladd, -slista.*

ANTEDATERA, v. a. 1. På bref eller handling sätta äldre datum, än det rätta. Fördatera. — *Antedaterande,* n. 4.

ANTEDATERING, f. 2. 1) Handlingen, då man antedaterar. — 2) Äldre datum på bref eller skrift, än det rätta.

ANTEDILUVIANSK, a. 2. Som varit till, funnits före syndafloden. Förflodig. *A-a djur, växter.*

ANTENNER, -tä'nn-, m. pl. 3. (nat. hist.) Känselhorn (spröten) hos insekter.

ANTHRACIT, anntrasit, m. 3. (mineral.) En svart, metalliskt glänsande, i brottet musslig stenart, som blott består af kol. Kallas äfven Kolblende.

ANTEPENULTIMA, ---nüll--, f. 1. Tredje stafvelsen ifrån slutet af ett ord.

ANTICIPERA, v. a. o. n. 1. På förhand upptaga (skatter, inkomster, afgifter); göra, njuta, emottaga något före den rätta tiden. *A. på sin lön,* uppbära en del af sin lön i förväg. — *Anticiperande,* n. 4. o. *Anticipering,* f. 2.

ANTIDOT, --å't, m. 3. Motgift.

ANTIFLOGISTISK, a. 2. (kem.) 1) Benämning på den hufvudåsigt, som förkastar läran om phlogiston. — 2) (läk.) Som motverkar inflammation. [--phlog--.]

ANTIK, anntik, a. 2. Som tillhör eller liknar den gamla grekiska eller romerska konstens alster; i forntidens smak och anda. *A. staty, vas. A-t mynt.* Motsatser: Modern, Romantisk. — S. m. (alltid i bestämd form) 1) De arbeten i målningskonst, bildhuggeri och byggnadskonst, som utfördes i de gamla Grekernes och Romarnes tid. — 2) (i inskränkt mening) Hvad man känner förträffligast af längst förflutna århundradens ännu återstående konststycken. — 3) Konstverk ifrån forntiden.

ANTIKRIST, ånntikrisst o. anntikrisst, m. 3. 1) (i allm.) Fiende till Christi lära. — 2) En bedragare, som, enligt äldre tiders föreställningar, troddes komma att uppträda kort före Christi tillkommelse och införa en religion, motsatt till den kristna. *Nero, Mohammed och, i 14:de århundradet, Påfven, ansågos af sina samtida för A-er.* Kristhatare, Kristfiende. [Antichrist.]

ANTIKRISTISK, a. 2. Fiendtlig emot Christi lära. Motkristlig. [--chri-.]

ANTIKRITIK, ---ik, f. 3. Motkritik, motgranskning.

ANTILOP, anntilóp, m. 3. (nat. hist.) Idislande däggdjur, till växten likt ett rådjur eller en hjort, ytterst skyggt och snabbfotadt, med runda, i allmänhet släta horn, kort och slätt hår. Arter deraf äro Alpgeten, Gasellen, Dverggasellen, m. fl.

ANTIMONIUM, --mó--, n. 3. ell. ANTIMON, --ón, m. 3. En elektro-negativ metall, silfverhvit, kristallinisk, spröd, lättsmält, flygtig, som tillsammans med bly begagnas till gjutning af boktryckarstilar, samt åtskilliga metall-legeringar, särdeles så kallad Pewter. Begagnas i medicinen, och utgör hufvudbeståndsdelen i kräksalt samt Kermes. — Malmen, hvarur den afskiljes, kallas *Antimonmalm, Antimonglans, Svafvelantimon;* skild ifrån gångarten kallas malmen Rå spetsglans eller Spetsglans.

ANTIMONIALISK, a. 2. (farm.) Som håller antimon.

ANTINGEN, konj. Inleder den första af tvenne eller flera vilkorliga satser, hvarefter den eller de följande börjas med *Eller. A. han går, eller står, eller ligger. A. han vinner eller tappar. A. han vill eller icke. A. den ene eller den andre.* — *Syn.* Vare sig — eller —, Ettdera — eller —.

ANTINOMI, --nåmí, f. 3. (vetensk.) Tvenne lagars eller tvenne förnuftsgrunders stridighet sins emellan. [---ie.]

ANTIPATI, ---ti, f. 3. En i naturen grundad, ofrivillig motvilja för person eller sak. Brukas både om menniskor och djur. *Han har a. för henne, för läsning. Det råder a. dem emellan.* Motsats *Sympati.* [---thi, ---thie.]

ANTIPATETISK, a. 2. (föga brukl.) Som väcker ofrivillig motvilja.

ANTIPOD, --på'd, m. 3. Benämning på de jordens invånare, som vända sina fötter midt emot hvarandra. — 2) (fig.) Person, som är af rakt motsatta åsigter med en annan. [--pode.]

ANTIPODISK, anntipå'dissk, a. 2. Boende eller belägen midt emot, på andra sidan af jordklotet.

ANTIQUA, anntikva, a. oböjl. o. s. f. *A. stil* ell. blott *A.,* latinsk bokstil. Motsatsen är Fraktur, svensk ell. tysk stil.

ANTIQVARIE, --kvá--, m. 3. Fornforskare. [--qua--.]

ANTIQVARISK, a. 2. Som angår eller har att göra med fornforskningen eller antiqviteterna. *A. term. A. bokhandel,* der uppskurna och bru-

kade, äldre och nyare böcker, försäljas. *A. bokhandlare*, som idkar sådan handel. [--qua-.]

ANTIQVITET, anntikvitét, f. 3. 1) Fornlemning af mindre storlek, tjenlig att förvaras i en antiqvitetssamling. Fornsak. — Jordfasta minnen ifrån forntiden kallas Fornlemningar, t. ex. ättehögar, murar, ruiner, m. m. — 2) (fig.) *a*) Person af de så kallade bildade samhällsklasserna, som envist vidhänger gamla bruk och seder. — *b*) (skämtv.) Äldre ogift fruntimmer. *Hon är redan fyratio år och hör således till a-erna.* — *Ss. A-skunskap, A-skännare, A-ssamlare, A-ssamling, A-svurm.* [--qui-.]

ANTIQVITETSHANDEL, m. sing. 2. Handel med antiqviteter.

ANTIQVITETSHANDLARE, ---tèts---, m. 5. En, som idkar handel med antiqviteter.

ANTIQVITETSKABINETT, ---tèts---nä'tt, n. 3. o. 5. Ställe, der en större samling af antiqviteter förvaras.

ANTIQVITETS-KRAM, ---tèts-, n. 5. sing. Föraktlig benämning på antiqviteter i allmänhet, eller sådana, som äro af intet värde.

ANTIQVITETS-KRÄMARE, ---tèts---, m. 5. Föraktlig benämning på antiqvitetshandlare; äfv. på fornforskare i allmänhet, helst dem, som vurma i sin sak eller deruti äga blott lösliga insigter.

ANTIQVITETS-LEXIKON, ---tèts-lä'cksikånn, n. pl. — *lexica.* Ordbok, som upptager allt hvad, som rörer ett eller flera folks fordna seder, bruk, inrättningar, gudalära, minnesmärken, fornlemningar, o. s. v.

ANTIREPUBLIKAN, -----án, m. 3. Fiende till den republikanska samhällsformen. Republikfiende, Republikhatare.

ANTIREPUBLIKANSK, a. 2. Fiendtlig emot eller stridig med den republikanska samhällsformen. Republikvidrig.

ANTIREVOLUTIONÄR, -----tschonä'r, a. 2. Som motverkar eller söker motverka en revolution eller revolutioner i allmänhet. Revolutionsstridig. — S. m. o. f. Förklarad fiende till alla slags revolutioner. Revolutionsfiende, Revolutionshatare.

ANTISCORBUTISK, a. 2. (med.) Som motstår skörbjugg.

ANTISEPTISK, a. 2. (med.) Som motstår röta.

ANTISPASMODISK, a. 2. (med.) Krampstillande.

ANTITES, --és, f. 3. Retorisk figur, bestående i användandet af motsatser, för att gifva framställningen mer eftertryck. [--thes.]

ANTITRINITARIE, ----tá--, m. o. f. 3. Irrlärig, som förnekar Guds treenighet.

ANTOLOGI, anntålåji', f. 3. (egentl. ett grekiskt ord, som betyder: blomstersamling) Samling af utvalda smärre skaldestycken. [---gie.]

ANTROPOFAG, --påfág, m. 3. Menniskoätare. [Anthropophag.]

ANTROPOLOGI, --pålåji', f. 3. Läran om menniskan, dess andliga och kroppsliga natur. [Anthropologie.]

ANTRÄDA, v. a. 2. (egentl. Träda till, af det tyska *Antreten*) 1) Företaga, börja. *Jag ämnar i sommar a. en resa till Tyskland. Kl. 7 i går morgons a-dde han resan. A. en färd, en vandring, ett tåg, ett återtåg, en marsch.* Nyttjas i denna bem. föga, utom i anförde exempel. — 2) Begynna utöfningen af (regering, embete), tillträda. *Konungen har a-dt regeringen.*

ANTRÄDANDE, n. 4. Handlingen, då man anträder.

ANTRÄDE, n. 4. Handlingen, då man tillträder (regering, embete, befattning, egendom). *Vid hans a. till regeringen, till egendomen.* Mindre väl säges *A. af.* — *Syn.* Tillträde.

ANTRÄFFA, v. a. 1. Oförmodadt träffa på. *Rymmaren a-des i en skog. På vägen a-de jag några Ziguenare. Dessa djur, växter a-s stundom längst upp i Lappland.*

ANTRÄFFANDE, n. 4. Händelsen, då någon eller något anträffas.

ANTVARDA, v. a. 1. 1) Öfverlemna åt någon i förvar. Brukas i den högre och predikostilen. *Konungen a-de honom sitt hus. Jag a-r min egendom i dina händer, i din vård.* — 2) Se *Öfverantvarda.*

ANTVARDANDE, n. 4. Handlingen, då man antvardar.

ANTVARDNING, f. 2. (mindre brukl.) Se *Antvardande.*

ANTYDA, v. a. 2. 1) Tillkännagifva, förkunna, låta förstå. *A. sin mening genom tecken. Dessa hemliga sammankomster a. intet godt. Hans blick a-ydde vrede. Man lät a. honom, att han borde aflägsna sig.* — 2) Förständiga, befalla. *Han har blifvit a-ydd att inom 14 dagar afgifva förklaring. Generalen a-ydde honom att gå i arrest.*

ANTYDAN, f. sing. indef., ANTYDANDE, n. 4. o. ANTYDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man antyder. — 2) Innehållet af en tillkännagifvelse eller befallning. *Denna hans antydan står i öppen strid med gällande stadgar.* — För bem. 1. brukas *Antydande* mest, för bem. 2. *Antydan.*

ANTÅG, n. 5. Annalkande i tågordning. Säges om krigsfolk och processioner, samt skämtvis om flera eller färre personer, som nalkas till fots, till häst eller i vagn, utan att iakttaga någon egentlig tågordning. *Hela tyska arméen är i a.* — *Syn.* Anmarsch, Anryckande, Framryckande.

ANTÅGA, v. n. 1. Nalkas i tågordning. Säges om krigsfolk m. m.; jfr. föreg. *Fienden a-r från två håll. Se, der komma de a-nde.* — *Syn.* Anrycka, Anmarschera, Framrycka.

ANTÅGANDE, n. 4. Se *Antåg.*

ANTÄNDA, v. a. 2. 1) Sätta eld på. *A. en brasa, ett bål, ett hus, en stad. Blixten a-nde tornet.* Mindre ofta säges *Tända án.* — *Syn.* Ansticka, Sticka i brand, Sätta eld på. — 2) (fig.) Reta, upphetsa, uppelda. *A. begären, lustarna. Dessa ord a-nde allas sinnen. Hela arméen a-ndes genom hans tal af begär att mäta sig med fienden.*

ANTÄNDANDE, n. 4. (pass.) Handlingen, då någon eller något antändes.

ANTÄNDARE, m. 5. Person, som antänder (ljus, lampor, lyktor).

ANTÄNDBAR, ANTÄNDLIG, a. 2. Som kan antändas, brännbar.

ANTÄNDBARHET, ANTÄNDLIGHET, f. 3. Egenskapen att kunna antändas.

ANTÄNDNING, f. 2. Handlingen, då någon eller något antänder. *Genom a. af halm satte han hela huset i brand.* (Fig.) *Läsning af dåliga romaner föranleder lätt begärens a.*

ANTÄNDNINGSRÖR, n. 5. (artil.) Ett med messing omslutet glasrör, fyldt med en så beskaffad vätska, att, då röret, insatt i fänghålet på en kanon, genom slag afbrytes, antändes krutladdningen genast.

ANVISA, v. a. 1. 1) Visa någon på en sak till begagnande eller förrättande. *Han a-de mig en stol. A. någon rum öfver natten. A. legohjon det arbete, de skola förrätta. A. någon*

dess göromål. — 2) Underrätta, hvar arbete kan fås, hvar något kan erhållas, uträttas, besörjas, o. s. v. *Man a-de honom ett ställe, der han kan få tjenst, arbete, sysselsättning.* — 3) Tillkännagifva, hvar penningmedel skola uppbäras. *A. en pension på statsverket. A. en summa till betalning af Hr N.* — *Syn.* Anordna, Assignera.

ANVISANDE, n. 4. Handlingen, då någon eller något anvisas. *Rummens a. var snart gjordt.*

ANVISARE, m. 5. Person, som anvisar.

ANVISNING, f. 2. 1) Handlingen, då någon anvisar. *Jag gick efter hans a. Efter a. af honom kom jag ganska riktigt fram. Arbetes a.* ell. *a. af arbete. Vid a-en af rummen.* — 2) Underrättelsen (om plats, arbete, o. s. v. eller ställe, der penningar få lyftas), i och för sig sjelf betraktad. Adress. *Jag har fått en falsk a. Gifva, få a. på någon eller något.* — 3) Sjelfva skriften, hvari uppgifves stället, der penningar kunna lyftas. *En a. på 1000 R:dr, ställd på statskontoret, på handelshuset N. N.* — *Syn.* Anordning, Assignation.

ANVISNINGSKONTOR, ---kånntór, n. 5. Ställe, der man lemnar underrättelse om lediga tjenster, egendomar, som äro till salu, personers vistelseort, m. m. — *Syn. Adresskontor.*

ANVISNINGSKORT, n. 5. Kort, som utvisar en persons namn och yrke, med uppgift om dess bostad, om bod eller ställe, der varor, konstartiklar o. s. v. af honom hållas till salu. — *Syn. Adresskort.*

ANVUXEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) (mindre brukl.) Fastvuxen vid någon eller något. — 2) (stallt.) Säges om hästar, som blifvit sprängda eller förkörda.

ANVÄG, m. 2. (egentl. Andra vägen) *Köra i a., köra a-en,* köra eller plöja åkern om igen.

ANVÄNDA, v. a. 2. 1) Göra bruk af något, i och för något visst behof, ändamål. *A. sin egendom på dåraktiga utgifter. A. en penningsumma till nöjen, till byggande. A. ett läkemedel emot en sjukdom. A. ett ord i dess egentliga bemärkelse. A. all sin möda, all sin tid på något. Väl, illa a. sin tid, sina almosor, sin frikostighet. A. sitt inflytande för någon. A. ett i stat uppfördt anslag. A. alla medel, för att lyckas. A. två månader på ett arbete, som bort vara gjordt på åtta dagar.* — *Syn.* Se *Bruka.* — 2) (om personer) Göra bruk af någons arbetsförmåga, konstskicklighet, tjenster, o. s. v. *Det är en duglig man; skada, att man icke a-nder honom.* — *Syn.* Se *Bruka.*

ANVÄNDANDE, n. 4. Bruk, som göres af sak eller person, i och för något visst behof, ändamål. *Hans a. af detta medel lyckades. Truppers a. till allmänna arbeten. A-et af ett medel emot en sjukdom.* — *Syn.* Se *Bruk.*

ANVÄNDBAR, a. 2. Som kan användas. *A-a kläder. En ganska a. person.* — *Syn.* Brukbar, Begagnelig, Nyttig.

ANVÄNDBARHET, f. 3. Egenskapen att kunna användas. — *Syn.* Brukbarhet, Begagnelighet.

ANVÄNDLIG, a. 2. (föga brukl.) Se *Användbar.*

ANVÄNDNING, f. 2. Se *Användande.*

ANVÄRFVA, v. a. 1. Se *Värfva.*

ANVÄRFVANDE, n. 4. o. ANVÄRFNING, f. 2. Se *Värfvande, Värfning.*

AORTA, aå'rrta, f. 1. (anat.) Den stora pulsådern, som utgår ifrån venstra hjertkammaren.

APA, f. 1. 1) Djurslägte af ordningen Fyrhändingar, som i afseende på kroppsbildning står menniskan närmast, och sönderfaller i en oändlig mängd arter, tillhörande både gamla och nya verlden. *Aporna äro ytterst viga och bekanta för sin stora efterhärmningsförmåga.* — *Syn.* Apinia, Apkatta, Markatta, Babian. — 2) (fig.) Person, som efterapar en annans tal, åtbörder, gång, skick, beteende, skrifsätt, o. s. v. *Han härmar alla menniskor; det är en riktig apa. Han är blott Stagnelii a., utan att äga något sjelfständigt i sitt författarskap.* — 3) (sjöf.) Ett trekantigt segel, som far på kryss- eller mesan-staget. — *Ss. Aphona, Aplik.*

APA EFTER, se *Efterapa.*

APANAGE, --násch, n. 3. De penningar, länder eller inkomster, som konungar, furstar och andra personer af stånd, hos hvilka förstfödslorätten är införd, måste tilldela sina yngre bröder eller kusiner, till desses underhåll.

APANAGERA, ---schéra, v. a. 1. Tilldela, apanage; se föreg.

APART, -árrt, adv. Afsides, för sig sjelft, särskilt.

APARTEMANG,---ánng, n. 3. o. 5. Afträdeshus.

APATI, --tí, f. 3. Brist på känsla och begär: själsdvala, känslolöshet, liknöjdhet. [--thie.]

APEL, m. 2. pl. *aplar,* ell. APELTRÄD, n. 5. Vildt äpleträd. — *Ss. Apelskog, A-trä.*

APELGRÅ, a. 2. (om hästar) Grå, med ljusare fläckar af ett äples storlek.

APELKASTAD, a. 2. (om hästar) Som har fläckar, ljusare än hufvudfärgen och stora som ett äple.

APELL, APELLERA, se *Appell, Appellera.*

APELSIN, --ín, m. 3. Den mörkgula, runda, söta frukten af apelsinträdet.

APELSINTRÄD, n. 5. Trädslag af familjen Pelarblommiga, som växer i de södra länderna, och hvars frukt kallas apelsin.

APERI, --rí, n. 3. (pop.) Se *Apspel.*

APIG, a. 2. (pop.) Fallen för att apa efter.

APINIA, åpínja, f. 1. (pop.) Se *Apa, Markatta.*

APKATT, m. o. f. 1. Ett apslägte, som har apfötter, likt en Maki (Lemur), men liknar för öfrigt en katt, och är en af de lifligaste bland alla apor.

APKÄRLEK, m. 2. Dåraktig, oförståndig, apaktig kärlek.

APODIKTISK, --dick-, a. 2. (log.) Säges om satser, som äro fullkomligt klara och öfvertygande.

APOKALYPSEN, apåkaly'ppsn, f. 3. sing. def. Johannis uppenbarelse.

APOKALYPTISK, a. 2. (fig.) Dunkel, mörk, hemlighetsfull. [--cal--.]

APOKRYFISK, a. 2. Benämning på vissa böcker i bibeln, dem man ej tillerkänner gudomligt ursprung, emedan de tros vara understuckna. Motsats: Kanonisk. [--cryphisk.]

APOLOGI, apålåjí, f. 3. Försvarsskrift, försvarstal. [---gie.]

APOLOGIST, apålåjisst, m. 3. Lärare i en apologistskola eller uti räkneklassen i en lärdomsskola.

APOLOGISTKLASS, apålåjisstklass, m. 3. Klass i en lärdomsskola, der undervisning lemnas i räkna, skrifva och sådana ämnen, som behöfvas för det allmänna praktiska och affärslifvet. Räkneklass.

APOLOGISTSKOLA, ---jisst--, f. 1. Skola, der undervisning meddelas förnämligast i räkna,

skrifva och sådana ämnen, som behöfvas för det allmänna praktiska och affärslifvet. Räkneskola.

APOPLEKTISK, a. 2. (läk.) 1) Slagartad. — 2) Fallen för slag. [--plect-.]

APOPLEXI, apåpläcksi, f. 3. Slagfluss.

APOSTASI, apåstasi, f. 3. Affall, isynnerhet ifrån en religionslära. [---sie.]

APOSTAT, apåstát, m. 3. Affälling. Brukas isynnerhet för affall i religionen.

APOSTEL, apå'sstl, m. 2. pl. *apostlar*. 1) Benämning på de tolf Christi lärjungar, som han utsåg att predika hans lära bland folken. — 2) (fig.) *a*) (i allmänhet) Nitisk tolk och utbredare af kristna religionen. — *b*) Nitisk anhängare af en politisk, filosofisk o. s. v. lära, som med all ifver söker fortplanta densamma. — *Ss. Apostla-kall, -embete.*

APOSTEM, apåstä'm, m. 3. (läk.) Böld.

A POSTERIORI. (fil.; latinskt ord) Af erfarenheten. *Sluta, bevisa, argumentera a p.* Motsats: *A priori.*

APOSTERIORISK, a. 2. (fil.) Grundad på erfarenhet. Motsats: *Apriorisk.*

APOSTILL, apåstill, m. 3. 1) Anmärkning i brädden af en skrift. — 2) Förord i kanten af eller under en ansökning. — 3) Se *Postskript.*

APOSTLAGERNINGARNE, f. 2. pl. Benämning på en bok i Nya Testamentet, som handlar om apostlarnes resor och bemödanden för kristna lärans utbredande.

APOSTLAHÄST, m. 2. (skämtv.) *Färdas med a-arna*, färdas som apostlarna, d. v. s. till fots.

APOSTOLISK, a. 2. 1) Som bekändes eller predikades af apostlarna. *Den a-a tron.* — 2) En apostel tillhörig, värdig eller lik; med apostlarnes lära öfverensstämmande. *A. värdighet, myndighet, min. A-t efterdöme.* — 3) Påflig.

APOSTROF, apåstrå'f, m. 3. 1) (gram.) Tecken, som antyder en utesluten vokal ('), t. ex.: *han sad'* i st. f. sade; eller för att beteckna obestämd genitiv af ett ord, som i nominativ slutas på s, x eller z, t. ex.: *en prins' hof;* eller ock för att utmärka, att ett ord blifvit sammandraget, t. ex.: *Re'n, Se'n*, i st. f. *Redan, Sedan.* — 2) Talfigur, hvarigenom en frånvarande tilltalas, liksom vore han närvarande, eller talet ställes till liflösa, känslolösa ting, liksom hade de lif och känsla. — 3) (fig.) Häftigt utfall. [--strophe.]

APOSTROFERA, apåstråfèra, v. a. 1. 1) Sätta apostrof (jfr. föreg. 1) efter eller inuti ett ord. — 2) Ställa sitt tal till en frånvarande person, liksom vore han närvarande, eller till ett liflöst, känslolöst ting, liksom hade det lif och känsla. — 3) (fig.) Häftigt utfara mot någon. — *Apostroferande*, n. 4. [--stroph--.]

APOSTROFERING, f. 2. 1) Handlingen, då man apostroferar. — 2) Innehållet af ett tal, som ställes till en frånvarande person eller ett liflöst, känslolöst ting. Jfr. *Apostrofera*, 2. — 3) (fig.) Stickord, speord. [--stroph--.]

APOTEK, --tèk, n. 5. Ställe, der alla slags läkemedel beredas och försäljas. [Apothek.]

Anm. Uttalas vanligen som Apptèk.

APOTEKARE, m. 5. Person, som förstår och utöfvar konsten att tillreda läkemedel, samt försäljer dem. — *Ss. Apotekar-examen, -taxa, -vetenskap.* [--thek--.]

Anm. Uttalas vanligen som Apptèkare.

APOTEKAREKEMI, f. 3. Den del af kemien, som är nödig för en apotekare att känna, i vetenskapsspråket kallad: Farmakokemi.

APOTEKARGOSSE, m. 2. pl. — *gossar*. Lärling i ett apotek.

APOTEKARKONST, f. 3. Konsten att tillreda läkemedel. Äfv. Farmaceutik.

APOTEKERSKA, f. 1. En apotekares fru eller enka.

APOTEKSGLAS, --tèks-, n. 5. Glas, hvaruti vissa flytande läkemedel afmätas.

APOTEKSVIGT, --tèks-, f. 3. Egen slags vigt, hvarmed läkemedel vägas.

APOTEKSÖRT, --tèks-, f. 3. Ört, som användes på apoteken såsom ingrediens vid läkemedels beredning, eller hvars rötter, blad, frön m. m. begagnas, utan tillsats, som läkemedel.

APOTEOS, apåteå's, f. 3. Förgudning. [Apotheos.]

APPARAT, --át, m. 3. Samling af redskap, verktyg, som äro nödiga för något visst ändamål. Brukas isynnerhet om tillbehöret för fysiska, kirurgiska eller kemiska experimenter. *En kirurgisk, kemisk a. En taskspelares a. A. för en elektricitetsmaskin.* I figurlig mening säges äfven stundom: Lärdomsapparat, i fråga om skrifter, för hvilkas utarbetande många lärda eller vetenskapliga arbeten blifvit rådfrågade.

APPARELJ, --ä'llj, m. 3. Samtliga tillbehör för en konst, ett yrke. [--reil.]

APPARELL, --ä'll, m. 3. (fortif.) Uppfart till vallgången.

APPARENS, --ä'nns, f. 3. Yttre sken, sannolikhet, liklighet, vån. [--rence.]

APPELL, apä'll, m. 3. 1) (gam. lagst.) Vädjande från underdomstol till högre rätt. Vad. — 2) (militärt.) Krigsfolks sammankallande genom signal med trumpet eller trumma. *Blåsa, slå a.* — 3) Upprop af person. — 4) (i vissa spel) Ny insats. — 5) (jäg.) Rop, hvarigenom man sammankallar hundarna.

APPELLANT, apälla'nnt, m. 3. (gam. lagst.) En vädjande.

APPELLATION, apällattschón, f. 3. Se *Appell*, 1.

APPELLATIONSDOMSTOL, apällattschòns--, m. 2. Högre domstol, till hvilken man kan vädja.

APPELLATIF, apällatìv, a. 2. (gram.) Benämning på de nomina, som beteckna flera föremål af samma slag, t. ex.: *konung, stad, sjö* (till skilnad ifrån nomina propria, som utmärka en enskilt person eller sak ifrån andra af samma slag). — S. n. 3. Så beskaffadt nomen eller sakord. — Kan lämpligast återgifvas med ordet Benämning, hvaremot för nomen proprium Namn är det egentliga. [---iv.]

APPELLERA, apällèra, v. n. 1. 1) (gam. lagst.) Vädja. — 2) Göra ny insats i spel. — *Appellerande*, n. 4. o. *Appellering*, f. 2.

APPENDIX, apä'nndicks, n. 5. (latin) Bihang.

APPERTINENTIER, se *Adpertinentier.*

APPETIT, --ít, m. 3. 1) Matlust. *Hafva a., god a. Äta med a. Gifva, få a. Skaffa sig a. Väcka, reta a-en.* — 2) (fig.) Lystnad efter något. [Appétit.]

Anm. Uttalas vanligen Apptit, men kan icke så skrifvas, utom i vårdslös samtalsstil.

APPETITLIG, a. 2. 1) *a*) Som retar matlusten. *Se, hvilka a-a meloner!* — *b*) Välsmakande, välsmaklig, läcker. *Der vankades en ganska a. rätt.* — 2) (fig.) *a*) Som retar begären eller väcker intresse: retande, lockande. — *b*) Som ger njutning: njutningsfull, ljuf, behaglig. *Dessa nöjen äro ganska a-a. En a. lektur.* [Appétitlig.]

APPLICERA, v. a. 1. 1) Pålägga, påsätta, tillsätta, anbringa, inpassa; använda. *A. ett förband, ett lavemang.* — 2) Tillämpa. *A. en lagparagraf på ett brottmål. Han a-de detta*

språk på sin broder. — *Applicerande*, n. 4. o. *Applicering*, f. 2.

APPLIKABEL, --ábl, a. 2. Användbar, tillämplig. [--cabel.]

APPLIKATION, --attschón, f. 3. 1) Handlingen, då man applicerar. Påläggning, Anbringande, Tillämpning, m. m. — 2) Naturlig fallenhet för något. — 3) (i musik) Fingersättning, fingergrepp. [--ca-]

APPLIKATUR, ---úr, f. 3. (i musik) Högt läge på violinen, som icke kan gripas, utan att flytta handen. [--ca-]

APPLÅD, -å'd, m. 3. 1) Handklappning till bifallstecken. — 2) (fig.) Bifallsyttring.

APPLÅDERA, v. a. 1. 1) Klappa händerna till tecken af bifall. — *Syn.* Beklappa. — 2) (fig.) Yttra sitt bifall. [Applaudera.]

APPLÅDISSEMANG, n. 3. Bifallsyttring genom handklappning. [Applaudissement.]

APPORTERA, v. a. 1. Säges om hundar, då de, på sin herres tillsägelse, springa bort, upphämta och bära i munnen till honom något, som han kastat, eller hvarpå han gifvit anvisning.

APPRETERA, --prätė-, v. a. 1. Genom ett särskilt förfaringssätt gifva glans, täthet och styfning åt tyger, band, o. s. v. — *Appreterande*, n. 4.

APPRETERING, f. 2. 1) Handlingen, då man appreterar. — 2) Se *Appretur.*

APPRETUR, --ty'r f. 3. Den glans, täthet och styfning, som tyger och band m. m. erhålla genom appretering.

APPRETÖR, --ö'r, m. 3. Person, hvars yrke är att appretera tyger o. s. v. [--teur.]

APPROBATION, ---tschón, f. 3. Godkännande. — *Ss. A-sbevis.*

APPROBATIONS-MÖNSTRING,---tschóns--, f. 3. (milit.) Mönstring med soldater eller rekryter, då de antingen godkännas eller kasseras.

APPROBATUR, --àturr, n. 5. (latin) Han godkännes: det andra i ordningen af de fyra hufvudbetygen i en examen.

APPROBERA, v. a. 1. Godkänna. — *Approberande*, n. 4. o. *Approbering*, f. 2.

APPROCHER, apprå'schr, m. 3. pl. (krigsk.) 1) Åtskilliga belägringsarbeten på fria fältet, i ändamål att närma sig fästningen, såsom löpgrafvar, minor, skansgräfning, batterier, gallerier, skuldervärn, m. m. — 2) (i inskränktare mening) Löpgrafvar.

APPROCHERA, apråschèra, v. a. 1. 1) Nalkas en fästning genom approcher. — 2) (i allmänhet) Nalkas, träda närmare.

APPROCHERING, apråschèring, f. 2. (milit.) Handlingen, då man approcherar. — *Ss. A-sarbeten, A-slinie.*

APPROFONDERA, --fångdèra, v. a. 1. Grundligt studera, gå till botten med en sak.

APPROXIMATIV, apråcksimativ, a. 2. Ungefärlig. [----if.]

APPROXIMATIVT, adv. Ungefärligen, förslagsvis. [----ift.]

APPROXIMATION, apråcksimattschón, f. 3. Ungefärlig beräkning eller uppskattning.

APPROXIMERA, v. a. 1. Ungefärligen beräkna eller uppskatta. — *Approximering*, f. 2.

APRIKOS, --ós, m. 3. Frukten af Aprikosträdet.

APRIKOSTRÄD, --ós-, n. 5. Ett slags fruktträd, som växer i de södra länderna.

APRIL, apri'll, m. sing. indef. Fjerde månaden i året. *Narra någon a.*, spela någon ett puts på första eller sista dagen i April; (i vidsträckt mening) narra, spela någon ett puts. — *Ss. A-regn, -snö.* [Aprill.]

APRILNARR, m. 2. Person, som blifvit narrad april.

APRILVÄDER, n. 5. Sådant väder, som det vanligen plägar vara i April; ostadigt, ombytligt väder.

A PRIORI. (fil.; lat.) Ur förnuftsgrunder, utan att anlita erfarenheten. *Sluta, bevisa a. p.* — Motsats: A posteriori.

APRIORISK, a. 2. (fil.) Bevisad ur, stödd på förnuftsgrunder. *En a. sanning.* — Motsats: Aposteriorisk.

APROPOS, apråpå', adv. 1) I rättan tid, väl till pass. *Han kom just a.* — 2) Familiert talesätt, då man börjar tala om något, som man helt hastigt påminner sig. Kan återgifvas med uttrycken: *hör på! det är sant*, . . . t. ex.: *A., jag glömde här om dagen säga er.* — 3) *A. af*, med anledning af, i anledning af, efter det är tal om. Brukas, då man i samtal hastigt öfvergår ifrån ett ämne till ett annat, som med det förra står i visst sammanhang. *A. af nyheter, har ni hört händelsen med herr N.?*

APSPEL, n. 5. (pop.) Gyckel, upptåg, skalkstycke.

APTERA, v. a. 1. Anbringa. *A. till*, tillpassa. Brukas i vetenskaplig stil.

APTIT, se *Appetit.*

AQUAMARIN, akvamarin, m. 3. Se under *Beryll.*

AQUARELL, akvarä'll, m. 3. (mål.) Målning på papper med vattenfärger.

AQUATINTA, akvatinnta, n. sing. (mål.) Sätt att gravera i koppar, som liknar tusch- eller lavismaneret.

AQUEDUKT, akvedúckt, m. 3. Vattenledning.

ARABESK, --bä'ssk, m. 3. Ett slags prydnad, af löf- och blomsterverk, antingen i upphöjdt arbete eller målning, i arabisk smak, efter konstnärens godtyckliga fantasi, som dervid icke behöfver vara bunden af naturliga förebilder. — *Ss. A-maner, -målning.* [--besque.]

ARABISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Arabien eller arabiska folket. *En a. växt. A-a språket, litteraturen. A-a siffror*, de vanligen brukade: 1, 2, 3, o. s. v. *A-a byggnadskonsten.* — *Arabiska*, f. 1. sing. 1) Arabiska språket (genom ellips af det sednare ordet). *Studera a-n. A-n är ett svårt språk. Tala, läsa, skrifva a.* — 2) (fig.) Någonting obegripligt, hvad som går öfver ens fattning. *Det der är a. för mig. Nu talar du a.*

ARACK, àrack, m. 3. Af ris eller socker distilleradt, ofta med kokossaft uppblandadt brännvin.

ARACKSPUNSCH, m. 3. Punsch, tillagad af arack.

ARBETA, v. n. 1. 1) Använda kroppens eller själens krafter, eller begge samfällt, på åstadkommandet af något för en sjelf eller andra nödvändigt, nyttigt eller behagligt. *A. med kroppen, med själen, med hufvudet. A. med nålen, med pennan. A. lätt, trögt, långsamt. A. efter modell. A. för dagspenning. A. i guld, koppar. A. i jorden, i en grufva. A. på en byggnad, på ett historiskt verk.* (Fig.) *A. på sin, på andras lycka. A. på att befria sig ifrån en olägenhet. A. för någon*, lägga sig ut för någon. (Ordspråksvis) *A. med både händer och fötter*, d. v. s. anstränga sig på det högsta, uppbjuda alla sina krafter. — Aktivt säges: *A. sig trött, svett,*

varm. *A. ihjel sig,* a. mer, än krafterna tillåta. — 2) (fig.) Vrida sig hit och dit (af sjukdomsplågor). *A. i feber. Den sjuke a-r oupphörligt.* — 3) (om fartyg, i svår sjögång) Häftigt stampa och slingra. — 4) (om hafvet) Vara häftigt upprördt. — 5) (om vissa vätskor) Börja jäsa. *Vinet a-r.* — V. a. 1) Genom kroppens eller själens krafter frambringa någonting för en sjelf eller andra nödvändigt, nyttigt eller behagligt (brukas mest om handtverkare och konstnärer). *Hvem har a-t det här konstverket? Denna bröstnål är a-d af guldsmeden N.* — 2) Bearbeta, förarbeta. *Stål är lättare att a., än jern. Detta träslaget låter sig icke så lätt a.* — 3) (handtv.) Genom stark och flitig omröring göra en grofflytande massa fin, mjuk och jemn, eller väl utdraga musten af dess beståndsdelar. *A. ler, murbruk, deg. A. mäsk.* — *A. áf, bórt,* m. fl., se *Afarbeta, Bortarbeta,* m. fl. *A. sig frám, igènom, i'n i,* &c., genom möda och arbete laga, att man kommer fram, igenom, in i något (både egentl. o. fig.), t. ex.: *a. sig fram i verlden, a. sig igenom folkträngseln, a. sig in i sitt ämne. A. sig i vinden* (sjöt.), att vid kryssning segla tätt bidevind. *A. ùndan: a*) undanföra; *b*) arbeta färdig en del af ett arbete, eller något visst, innan ett annat skall företagas. *A. sig únder,* anstränga sig så, att man kommer under något. *A. únder sig,* förehafva ett arbete, hvarpå man förlorar. *A. út sig,* arbeta så öfverdrifvet, att helsa och krafter gå förlorade.

ARBETAD, a. p. 2. Som varit föremål för arbete. *Ett väl a-t konstverk. Väl a. deg. En väl a. bildstod. En för mycket a. stil.*

ARBETANDE, a. p. 1. Som arbetar. *A. ledamot i ett samfund. A. klassen,* som försörjer sig med kropps- och handarbete. — S. n. 1) Handlingen, då man arbetar. — 2) Den sjukes vridningar under plågorna. — 3) Ett fartygs stampning och slingringar under svår sjögång. — 4) Vissa vätskors jäsning (isynnerhet om vin).

ARBETARE, m. 5. 1) Person, som arbetar, vare sig med kroppen eller själen. — 2) En, som försörjer sig med kropps- eller handarbeten. Brukas således, i denna mer allmänna betydelse, om dagakarlar, legokarlar, handtverkare, o. s. v.

ARBETAREFÖRENING, f. 2. Förening af arbetarne i de större städerna till förbättrande af deras läge. Bör noga skiljas ifrån Arbetsförening.

ARBETE, n. 4. 1) Sjelfva arbetandet, eller handlingen, då man arbetar: göromål, sysselsättning. *A-t hedrar alla. Vara trägen i sitt a. Börja, sluta upp med a-t. Söka a. Vara utan a. Njuta frukterna af sitt a. Vara, komma i a. Hafva något under a. Jernvägen är redan under a.* — 2) Något visst, som skall göras, förfärdigas, eller det, hvarpå man arbetar. *Man har anförtrott honom ett a., som är mycket ansvarsfullt. Tinga, beställa, åtaga sig ett a. Han håller på med ett a., som icke blir färdigt förr, än om två månader. Han har lemnat a-t ofullbordadt. Det är ett långvarigt a., jag har för händer.* — *Syn.* Se *Göromål.* — 3) Hvad som genom arbetandet blifvit frambragt, det genom arbetandet uppkomna verket, tinget. *Här ser du nu a-t färdigt! Ett godt, vackert, fult, dåligt a. Hans a. hedrar honom. På expositionen funnos en mängd a-n af alla slag: Ett a. i stål, i marmor, i trä. Ett villert, lärdt, historiskt, politiskt a. Ett a. på vers, på prosa, i historien, i matematiken,* o. s. v. *Ciceros, Tegnérs, Geijers a-n.* Förekommer ofta i sammansättningar, t. ex.: Skomakararbete, Vitterhetsarbete, o. s. v. — *Syn.* Verk. — 4) Den konst, skicklighet, möda, man nedlagt på utarbetandet, förfärdigandet af en sak. *A-t på denna pjes har mera värde, än sjelfva ämnet.* — 5) (mindre brukl.) Plåga, vånda. *Hans a. under febern är förfärligt.* Ganska brukligt i sammansättningarna Dödsarbete, Födsloarbete. — 6) Jäsning (helst om vin). *Vinet är i a.* — *Ss.* *Arbetsdrift, -sflit, -sföretag, -sförmåga, -sifver, -skraft, -srum, -ssal, -sskygg, -sstund.*

Anm. *Arbete* hette i fornspråket *Ervidi,* som betydde: jagt, skytte (af *ör,* pil, och *veidhi,* fångst, fånge), och, emedan jagt var de äldsta nordboernes förnämsta, nästan enda sysselsättning, utsträcktes snart betydelsen till alla slags göromål, som fordra användande af kroppens (sedan äfven själens) krafter.

ARBETNING, f. 2. (mindre brukl.) Se *Arbetande,* s. n.

ARBETSAM, a. 2. 1) Som träget och flitigt arbetar. *A. menniska.* — *Syn.* Se *Flitig.* — 2) (mindre väl) Som fordrar mycket arbete. *A-t företag.*

ARBETSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara arbetsam (bem. 1). *A-en är menniskans bästa vän.* — *Syn.* Se *Flit.*

ARBETSBERÄTTELSE, f. 3. Berättelse om verkställda arbeten under det förflutna året.

ARBETSBI, n. 4. Bi, som bygger och samlar honung i kupan. Motsats till Drönare, Vattenbi.

ARBETSBORD, n. 5. ARBETSBÄNK, m. 2. Bord, bänk, som af handtverkare begagnas att arbeta på.

ARBETSCHEF, àrrbettsschä'f, m. 3. Person, som har sig anförtrodd ledningen af ett större arbete, hvarvid många arbetare användas. Brukas isynnerhet i fråga om arbetskommenderingar.

ARBETSDAG, m. 2. 1) Dag, på hvilken det är tillåtet att arbeta. Motsats: Helgdag. — 2) Dag, på hvilken någon arbetar. *I morgon skall det bli en a. för mig.* — 3) Dag, på hvilken någon af tjenstepligt ålägges att arbeta. *I dag är det hans a., i morgon har han fridag.*

ARBETSDJUR, n. 5. (mindre brukl.) Lastdragande djur.

ARBETSFOGDE, m. 2. pl. — *fogdar.* Uppsyningsman öfver arbetsfolk.

ARBETSFOLK, n. 5. 1) Personer, som försörja sig med förrättande af gröfre arbeten: arbetare, dagsverkare och legohjon. Säges både om män och qvinnor. *Det är mycket a. här i staden.* — 2) Arbetare, som för tillfället sysselsätta sig med något visst arbete. *Hafva tillsyn öfver a-et vid en byggnad.*

ARBETSFRI, a. 2. 1) (om person) Fri, ledig ifrån arbete. *I dag är han a., men i morgon skall han åter börja.* — 2) Säges om viss tid, hvarunder man är befriad ifrån arbete. *Detta är hans a-a dag, vecka, månad.*

ARBETSFRIHET, f. 3. Rättigheten att, utan hinder af skrå, på ärligt sätt försörja sig genom sitt arbete.

ARBETSFÅNGE, m. 3. pl. — *fångar.* Förbrytare, som blifvit dömd till allmänt arbete å fästning eller annan ort.

ARBETSFÖR, a. 2. Som har nödiga krafter att förrätta groft arbete.

ARBETSFÖRENING, f. 2. Förening af flera personer i och för något visst arbete.

ARBETSFÖRSLAG, n. 5. Ungefärlig beräkning af de blifvande kostnaderna i och för ett tillämnadt företag.

ARBETSFÖRTECKNING, f. 2. Förteckning för längre eller kortare tid öfver de arbetare, som användas vid ett gods, eller i och för ett visst arbete, med uppgift om namn, arbetstid, olika aflöning, o. s. v.

ARBETSFÖRTJENST, f. 2. Förtjenst, inkomst genom arbete.

ARBETSGULD, se *Verkguld*.

ARBETSHANDSKE, m. 2. pl. — *handskar*. Enkom förfärdigad handske, vanligen af tjockt läder, som vissa handtverkare begagna till handens skyddande under arbetet.

ARBETSHJON, n. 5. Legd person, som arbetar på åker eller äng. Både om män och qvinnor. — Säges i pluralis om arbetare af hvad vilkor som helst, när de äro sysselsatta med dylikt arbete.

ARBETSHUS, n. 5. 1) Inrättning, der ålderstigna fattige försörjas och sysselsättas med arbete, eller der de erhålla tillfälle till arbetsförtjenst. Frivilligt a. — 2) Ställe, der förbrytare hållas till dem ådömdt arbete. Tvångsarbetshus.

ARBETSHÄST, m. 2. Häst, som begagnas till arbete, i motsats till Vagnshäst, Ridhäst.

ARBETSINRÄTTNING, f. 2. Se *Arbetshus*, 1.

ARBETSKARL, m. 2. 1) Daglönare, som förrättar gröfre arbeten. — 2) Rask, trägen, flitig, oförtruten arbetare (i fråga om hvilka arbeten som helst). Brukas helst med föregående adjektiv. *Här ser du en a., som icke ger någon efter! Denne embetsman är en rask, duglig a.*

ARBETSKLASS, m. 3. Klass i samhället, bestående af dem, som arbeta för dagspenning. Nyttjas alltid i bestämd form. — Bör skiljas ifrån uttrycket: Den arbetande klassen, som innefattar alla dem, hvilka försörja sig med arbete, vare sig kropps- eller själsarbete.

ARBETSKLÄDER, m. pl. 3. Sämre kläder, som nyttjas under arbete.

ARBETSKOMMENDERING, f. 2. 1) Något större, allmänt arbetes förrättande af dertill kommenderad soldattrupp. *A-ar gifva god arbetsöfning åt soldaten. Soldaten är borta på a.* — 2) Trupp af soldater, beordrade till något allmänt arbete.

ARBETSKOMPANI, - - kåmmpani', n. 3. 1) För tillfället bildadt kompani eller trupp af arbetare, soldater, som användas till något allmänt arbete. — 2) Stående, militäriskt organiserad trupp af arbetare, som användas i fält, vid fästningars anläggning, allmänna byggnader, o. s. v.

ARBETSKORG, m. 2. Korg, hvari arbetstillbehör förvaras.

ARBETSKOSTNAD, f. 3. Kostnaden för sjelfva arbetet vid ett arbetsföretag.

ARBETSKREATUR, - - - - túr, n. 5. Lastdragande kreatur.

ARBETSLEDIG, a. 2. Ledig ifrån arbete.

ARBETSLEGA, f. 1. Legokostnad för arbete.

ARBETSLÖN, f. 3. 1) Betalning åt arbetare för verkstäldt arbete. *Denne arbetare får sin a. hvar åttonde dag. Huru mycket ger du honom i a.? A-erna äro högre i år, än i fjol.* — 2) Betalningen för sjelfva arbetet på en sak, utan afseende på ämnet, &c. Brukas isynnerhet om handtverksarbeten. *Denna pjes kostar mer i a., än sjelfva ämnet är värdt.*

ARBETSLÖS, a. 2. Som är utan, saknar arbete.

ARBETSMANSKAP, n. 3. o. 5. Samtelige arbetare, vare sig frivillige, soldater eller tvångsarbetare (pionierer, arbetsfångar), som användas vid ett allmänt arbete.

ARBETSMENNISKA, f. 1. Person, som är van vid och vän af arbete. Brukas mest om fruntimmer, med afseende på husligt arbete.

ARBETSMETOD, årrbettsmetód, m. 3. Det sätt, hvarpå ett arbete utföres; den ordning, plan, som dervid följes.

ARBETSMYRA, f. 1. 1) Myra, som arbetar och drager till stacken. — 2) (fig.) Ytterst flitig, arbetsam menniska. — *Syn.* Träl, Arbetsträl, Slaf, Arbetshäst.

ARBETSORDNING, f. 2. 1) Se *Arbetsmetod*. — 2) Ordningsstadga, som iakttages vid ett större arbetsföretag.

ARBETSPLAN, m. 3. Planen för ett arbete i hela dess omfång.

ARBETSSELE, se *Verksele*.

ARBETSSILFVER, n. 5. sing. Silfver, ämnadt till förarbetning, ej till myntning. Åfv. Verksilfver.

ARBETSSKOLA, f. 1. Skola, der undervisning lemnas i hvarjehanda slags handaslöjder.

ARBETSSTYRKA, f. 1. Antal af arbetare, som användas vid ett större arbetsföretag.

ARBETSSÄTT, n. 5. Se *Arbetsmetod*.

ARBETSTID, m. 3. Den tid af året eller på dygnet, som är bestämd till arbete, eller då man vanligtvis arbetar.

ARBETSTRÄL, m. 1. (fig.) En, som arbetar ytterst träget och ifrigt, utan att gifva sig rast eller ro.

ARBETSUTKAST, n. 5. Se *Arbetsplan*.

ARBETSVAGN, m. 2. Vagn, som begagnas till körslor, ej till lustfärder eller resor.

ARBETSVILLIG, a. 2. Som villigt arbetar, eller villigt förrättar det arbete, honom föresättes.

ARBETSVINST, f. 3. 1) Vinsten af sjelfva arbetet på en sak. — 2) (i statshushållningsläran) Vinsten af arbete i allmänhet betraktadt.

ARBETSVÄG, m. 2. (fig.) Se *Näringsyrke*.

ARBETSÖK, n. 5. Se *Arbetskreatur*.

ARBITRÄR, - - ä'r, a. 2. Godtycklig, beroende af ens eget tycke och val.

ARBOR DIANÆ. (latin; kem.) Trädlik anskjutning, som uppkommer på glaset af ett kärl, då silfver löses i utspädd saltpetersyra och qvicksilfver tillslås.

ARBUS, arrbús, m. 3. Se *Vattenmelon*.

ARCANUM, n. pl. *Arcana*. (latinskt ord) Undergörande läkemedel, hvars beståndsdelar äro kände endast af några få.

ARCHIATER, m. fl., se *Arkiater*, m. fl.

AREA, área, f. 1. (geom.) Ytan af en plan figur.

AREAL, areál, m. 3. (geom.) En ytas innehåll i visst mått. *A-en af ett land, en provins, en socken, en åker.* — Adjektivt säges äfven: *Areala innehållet af* . . . .

AREKANÖT, arekanö't, f. 3. Nöten af Arekapalmen, som i Ostindien begagnas till tuggning.

AREKAPALM, arekapálm, f. 3. En palmart, som växer uti Indien och på Söderhafsöarna, och hvars frukt är Arekanöten.

ARENA, -ré-, f. 3. (fig.) Fäktarebana, stridsplats.

AREOMETER, areåméter, m. 2. pl. — *metrar*. Instrument att finna flytande ämnens specifika vigt. Sänkvåg. En sådan är t. ex. den vanliga brännvinsprofvaren.

AREOPAG, areåpág, m. 3. 1) (hist.) Högsta domstolen i Athen. — 2) (fig.) *Vitter a.*, stiftelse, som bedömer vittra prisskrifter.

ARF, n. 5. 1) Handlingen, då man ärfver, arftagande. *Denna egendom har genom (i) a.*

tillfallit konom. *Vara berättigad till a. efter någon.* *Få i arf,* ärfva. *Gå i arf,* ärfvas. — 2) Rättighet att ärfva. *Afsäga sig a. efter någon.* — 3) Egendom, lös eller fast, som man bekommer efter aflidna slägtingar, enligt i lag stadgad ordning emellan slägtlederna. *Han har fått ett stort a.* *Tillträda ett a.* *Fordra a. efter någon.* *Taga a. efter någon,* ärfva någon. — (Lagt.) *A. och aflinge,* ärfdt och förvärfdt. — *Syn.* Arfsegendom, Qvarlåtenskap, Arfsmedel. — 4) (fig.) Egenskap, kroppslig eller andlig, hvarigenom en person liknar någon af sina föräldrar eller förfäder; äfv. insigt, färdighet, dygd, o. s. v., hvarför man har att tacka föräldrar eller slägtingar; äfv. tillstånd, förhållande, hvari man genom dem kommit; äfv. tillstånd eller förhållande, som härleder sig ifrån något föregående. *Han har denna sjukdom i a. efter sin far.* *I den slägten gingo många stora egenskaper i a. från far till son.* *En god uppfostran är bättre, än något annat a.* *Slägthämd är ett förskräckligt a.* *Detta krig var ett a. ifrån föregående regering.* — Se f. ö. Bröstarf, Bakarf, Fädernearf, Mödernearf, m. fl. — *Ss. A-berättigad.*

ARFADEL, m. 2. sing. Adel, hvars adelskap går i arf. Kallas äfven Bördsadel.

ARFBERÄTTIGAD, a. 2. Som äger rättighet till arf.

ARFDRÄGT, f. 3. Försnillning af någon del utaf ett arf.

ARFDOMARE, m. 5. Domare, som genom arfsrätt är berättigad att utöfva sitt domarekall.

ARFFIENDE, m. 3. 1) Fiende, hvars fiendskap gått i arf ifrån föräldrar eller förfäder. — 2) (teol. o. bibl.) Benämning på djefvulen. *Menniskans a.*

ARFFURSTE, m. 2. pl. — *furstar.* 1) Arfvinge till kronan i fjermare led. — 2) Se *Arfprins.*

ARFFURSTINNA, f. 1. Jfr. *Arffurste.*

ARFFÖLJD, f. 3. 1) Handlingen att efterträda någon i egenskap af dess arfvinge. *Laglig, naturlig a.,* i kraft af slägtskap, genom lag, utan behof af särskilt testamente. — 2) Rättigheten att efterträda någon i regeringen. *Krig uppstå ej sällan om a-en i ett rike.* — 3) Arfvingar, som äro berättigade att efterträda någon i regeringen. *I brist af a-, skall efterträdare utkoras af rikets ständer.* — *Ss. A-skrig, -sordning.*

ARFFÖRDRAG, n. 5. Fördrag om delningen af en ännu lefvande menniskas blifvande qvarlåtenskap, eller (i diplomatisk stil) om en ännu lefvande furstes länder.

ARFFÖRENING, f. 2. 1) Öfverenskommelse mellan arfvingar om arfs skiftande. — 2) Skrift, som innefattar sådan öfverenskommelse.

ARFFÖRLÄNING, f. 2. Förläning, som går i arf.

ARFFÖRPAKTARE, m. 5. Förpaktare, som på grund af ärftlig rättighet innehar en förpaktning.

ARFFÖRPAKTNING, f. 2. Förpaktning, som går i arf; ärftligt arrende.

ARFGODS ell. ARFVEGODS, n. 5. 1) Större fastighet på landet, som bekommits i arf. Om smärre jordlotter brukas: Arfjord, Arfhemman, Ärfd jordlägenhet, o. s. v. Motsats till Köpegods. — 2) Gods, tillhörigt en viss ätt eller slägt, och som derifrån icke utan vederlag får föryttras.

ARFHEMMAN, n. 5. Hemman, som bekommits i arf.

ARFHERRE, m. 2. pl. — *herrar.* Ägare af ett arfgods (bem. 2).

ARFJORD ell. ARFVEJORD, f. 2. Ärfd jord. Brukas äfven om de minsta jordlotter. Motsats: Aflingejord.

ARFKONUNG, m. 2. Konung, som regerar i ett ärftligt rike och således enligt gällande lag om arfföljden emottagit regeringen.

ARFKRIG, n. 5. 1) Krig, som en stat fått i arf från en förgången tid. — 2) Krig, som i fordna tider fördes till följe af då gällande skyldighet för barn och ättlingar, att hämnas fäders och förfäders lidna oförrätter och fullfölja deras enskilta tvister eller allmänna krig.

ARFLOTT, se *Arfslott.*

ARFLÅN, n. 5. Stående lån på ärfd egendom.

ARFLÄN, n. 5. Se *Arfförläning.*

ARFLÄNDER, n. 3. pl. Sådana länder, som med arfsrätt tillhöra någon viss regerande ätt.

ARFLÖS, a. 2. 1) (egentl., föga brukl.) Som icke har eller haft något arf att vänta. — 2) (allmännare) Som blifvit förklarad sin arfsrätt förlustig. *Göra, förklara någon a.* — *Ss. A-görelse.*

ARFLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara arflös.

ARFPRINS, m. 2. 1) (i Sverige) Prins, som efter kronprinsen är närmast berättigad till tronen. — 2) (i Tyskland) Närmaste arfvingen till ett hertig- eller furstendöme. — 3) (i Danmark) Titel, som kronprinsens broder förer. — I Sverige kan arfprinsen äfven kallas arffurste, men hans yngre bröder endast det sednare.

ARFPRINSESSA, f. 1. 1) Prinsessa, som är berättigad till tronen. — 2) Gemål åt en Arfprins. Jfr. d. o.

ARFRIKE, n. 4. Rike, hvars regent emottager regeringen till följe af arfsrätt. Motsats till Valrike.

ARFSAK, f. 3. 1) Något, som man ärfver eller ärft. — 2) Se *Arftvist.*

ARFSHANDLINGAR, f. 2. pl. Handlingar, som angå arf efter någon viss person.

ARFSJUK, a. 2. (föga brukl.) Säges om den, hvars alla tankar äro riktade derpå, att genom arf göra sin lycka, samt i och för detta ändamål uppbjuder allt, för att lyckas.

ARFSJUKA, f. 1. sing. (föga brukl.) Egenskapen att vara arfsjuk; se föreg.

ARFSKAP, n. 3. o. 5. 1) Allt, hvad en afliden lemnar efter sig och kan ärfvas. Brukas i denna bem. mindre ofta. — *Syn.* Se *Arf,* 3. — 2) Arfslott, arfvedel. — 3) Rättighet att ärfva. Äfv. *Arfsrätt.*

ARFSKIFTE, n. 4. Den fördelning af qvarlåtenskap, som äger rum mellan arfvingarna efter död person.

ARFSKULD, f. 3. Skuld på ärfd egendom, hvilken åtföljt arfvet.

ARFSLAG, m. 2. 1) Lag, som innefattar något stadgande i fråga om arf och hvad dertill hörer. — 2) (kollektivt) Sammanfattningen af alla ett lands gällande lagbestämmelser i afseende på arf. Kallas i Sverige Ärfdabalk.

ARFSLOTT, m. 3. Den del af ett arf, som arfvinge bekommer vid arfskiftet. Äfv. Arfvedel.

ARFSMASSA, f. 1. Samtliga arfvet i löst och fast efter en afliden person, jemte skulder.

ARFSMEDEL, n. 5. pl. Reda penningar, skuldförbindelser och i allmänhet alla slags räntebärande papper, som tillhöra ett arf.

ARFSRÄTT, m. 3. 1) Rättighet att som arfvinge inträda i besittningen af en afliden persons qvarlåtenskap, antingen hel och hållen eller blott en del deraf. — 2) Rättighet att efterträda en afliden i utöfningen af regeringsmakt, myndighet,

embete, rättighet, o. s. v. *A. till tronen.* — 3) Den del af rättsvetenskapen, som afhandlar rättsgrunderna för arf och dertill hörande ämnen.

ARFSRÄTTEGÅNG, m. 2. Se *Arfstvist.*

ARFSRÄTTIGHET, f. 3. Se *Arfsrätt.*

ARFSYND, f. 3. (teol.) Menniskans medfödda benägenhet till det onda och oförmögenhet att af sig sjelf, utan Guds nåd, göra det goda.

ARFTAGARE, m. 5. —ARINNA, f. 1. Person, som fått emottaga ett arf eller har ett arf att förvänta. Åfv. Arfvinge.

ARFTAGERSKA, f. 1. 1) (i allm.) Qvinna, som fått emottaga eller har att förvänta ett arf. — 2) (i inskränkt mening) Ogift fruntimmer, som har ett större arf att förvänta. *Unga a-or äro ofta ett mål för penningespekulationer.*

ARFTVIST, f. 3. Rättegång om arf.

ARFTÅGT, f. 3. Emottagande, tillträdande af arf.

ARFVEDEL, m. 2. Se *Arfslott.*

ARFVEGODS, n. 5. Se *Arfgods.*

ARFVEJORD, f. 2. Se *Arfjord.*

ARFVINGE, m. o. f. 2. pl. —*ingar.* 1) En, som ärfver eller äger rätt att ärfva. *Han är grefvens enda a., enda a-n efter grefven. A. till en stor förmögenhet.* Åfv. Arftagare. — 2) (fig.) Barn. *Hans hustru har gifvit honom fyra a-gar, en son och tre döttrar.*

ARFVODE, se *Arvode.*

ARFÖL, n. 5. Se *Graföl.*

ARG, a. 2. 1) Böjd att göra ondt. *En a. fiende, skälm. Den a-e fienden,* d. v. s. djefvulen. *En a. tunga,* som förtalar andra. *A-a list* (äldre ordform), bedrägeri. — 2) Vred, uppbragt, förtörnad. *Victor blef a. på mig för ett lappri, men vi äro nu goda vänner igen.* — 3) Snar till vrede, argsint, ilsken. *Han är mycket a. af sig. Hon har ett a-gt sinne. En a. hund, tjur.* — 4) (fam.) Ganska stor, elak, svår, häftig. *En a. skälm. Ett a-gt skälmstycke, bedrägeri. I a-aste vintern. Det onda har nu blifvit ännu a-are. Stå efter ens argesta* (äldre ordform), söka skada någon.

ARGALI, árr--, m. 5. Ett fårslägte i Högasien.

ARGANDSK, arrgánngdsk, a. 2. *A-a lampor,* ett slags allmänt brukliga lampor, så kallade efter uppfinnaren Argand.

ARGBIGGA, f. 1. (skämtv.) Liten argsint flicka.

ARGENTAN, arrjentán, m. 3. Se *Nysilfver.*

ARGHET, f. 3. 1) Elakhet, ondska. — 2) Vrede, ilska. *Utösa sin a. på någon.*

ARGLIST, f. 3. List, som går ut på att skada. — *Syn.* Se *List.*

ARGLISTIG, a. 2. 1) Listig, med vilja att göra andra skada; på en gång listig och ondskefull. *En a. menniska, person. En a. handling. Ett a-t streck.* — 2) (skämtv.) Illparig.

ARGLISTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara arglistig.

ARGLISTIGT, adv. På arglistigt sätt.

ARGSINNIG, ARGSINNAD, a. 2. ARGSINT, a. 1. Snar till vrede. — *Syn.* Se *Ondsint.*

ARGSINTHET, f. 3. Egenskapen att vara argsint. — *Syn.* Se *Ondsinthet.*

ARGT, adv. 1) Ondt, illa. *Tänka a. om någon.* — 2) Med vrede, med arg ton, uppsyn. *Tilltala någon a. Blänga a. på någon.* — 3) (fam.) Ganska häftigt, svårt. *Det blåser a. Hålla a. uti,* envisas med något.

ARGUMENT, arrgumä'nnt, n. 3. o. 5. Förnuftsskäl, förnuftsgrund, bevisningsgrund, skäl, grund.

ARGUMENTATION, arrgumänntattschón, f. 3. Utveckling af bevisen för en sats, ett påstående, ett inkast. Bevisledning.

ARGUMENTERA, v. a. 1. Göra slutsatser, slutledningar, slutleda. — *Argumenterande,* n. 4.

ARGUMENTERING, f. 2. 1) Handlingen, då man argumenterar. — 2) Se *Argumentation.*

ARGUMENTUM AD HOMINEM. (latin) Bevis, som stöder sig på en viss persons enskilta förhållanden och ej på allmänt giltiga grunder.

ARGUS, m. 2. nom. appell. 1) (rom. myt.) Ios hundraögde väktare. — 2) (fig.) Vaksam väktare. *Hafva argusögon* säges om den, som antingen är ovanligt skarpsynt och ger noga akt på allt, eller som har många spioner, hvilka underrätta honom om allt hvad som passerar. — 3) (nat. hist.) Slägte af hönsfåglarna, med stjert, som kan uppslås, är 3 till 4 fot lång och prydd med ögonlika fläckar.

ARIA, ária, f. 1. 1) (i poesi) Kort lyriskt, för enstämmig sång bestämdt skaldestycke, hvilket uttrycker en persons innersta känslor, i något visst läge. — 2) (i musik) Melodien till ett sådant skaldestycke, eller äfven båda förenade till ett helt. *I operor är a-n motsatsen till Recitativet och flerstämmiga sångstycken.*

ARIETT, --ä'tt, f. 3. (i poesi och musik) Kort aria, hvari en mindre djup känsla uttrycker sig. Jfr. *Aria.*

ARIOSO, --ó-, n. 4. (i musik) Sats af långsam rörelse, med så sångbar och uttrycksfull melodi, att den icke behöfver någon vidare prydnad, och uttryckande en mildare känsla, än arian. *Lyriska ställen i ett recitativ behandlas ofta med fördel som A.*

ARISTOKRAT, ---krát, m. 3. (ursprungligen) En af de yppersta och förnämsta i ett samhälle. — 1) Medlem af den mäktigaste folkklassen i en stat, vare sig den utgöres af adel eller icke. *I en stat, der adel icke fins, äro de anseddaste och rikaste, jemte de högre embetsmännen, a-er.* — 2) Medlem af den högre och rikare adeln i ett land. Förekommer ofta i svenska historien under namn af: Herre, Herreman. Deraf Herremöte. — 3) (fig.) Vän och anhängare af aristokratiska grundsatser, åsigter och vanor; anhängare af det aristokratiska partiet i en stat. Herrevän, Adelsvän. — 4) (fig.) Person, som med förkärlek och stolthet betraktar sitt stånd eller yrke, anser sig lika god med hvem som helst, och bättre än de flesta. *Mäster Smith var en a.* [---crat.]

ARISTOKRATI, ----ti, f. 3. (ursprungligen) De bästes och förnämstes välde. — 1) (fordom) Regeringssätt, enligt hvilket rättigheten till statens styrelse endast tillkom de genom snille, börd, förmögenhet eller talanger utmärkta medborgarne. — 2) (nu) Regeringssätt, enligt hvilket antingen adeln, eller de mäktigaste af adelsslägterna, eller de rikaste och mäktigaste leda statens ärender. Herrvälde, Adelsvälde. Motsats: Demokrati, Folkvälde. — 3) *a*) Adeln i allmänhet, men isynnerhet den högsta, rikaste och mäktigaste. — *b*) De anseddaste, rikaste och mäktigaste i ett samhälle, utan afseende på, om de tillhöra adeln eller icke. *Norges a. utgöres af embetsmännen och de rika.* — 4) (fig.) Öfverlägsenhet, företräde. *Bördens, rikedomens, talangernas, skönhetens a.* [---cratie.]

ARISTOKRATISK, a. 2. Som tillhör, har afseende på, eller är vän och anhängare af aristokratien, dess makt, grundsatser, tänkesätt och sträfvanden. *A-a vanor.* Torde kunna återgifvas

med Herrisk och i sammansättningar med Herre-, t. ex. herriska syften, herrevanor, o. s. v. [- - - cratisk.]

ARISTOTELISK, a. 2.(fl.) Öfverensstämmande med Aristoteles' lära.

ARITMETIK, - - - tik, f. 3. 1) Räknekonst. — 2) Räknebok. [Arith - -.]

ARITMETISK, a. 2. Räknekonsten tillhörig. *Med a. noggrannhet.* [Arith - -.]

ARK, n. 5. 1) Stort fyrkantigt pappersblad, sådant det kommer ifrån pappersbruket, större eller mindre, allt efter pappersformarnes olika storlek, vanligtvis hopviket i två lika stora delar. *Ett a. skrifpapper, tryckpapper.* Brukas äfv. om pergament och velin. — 2) Helt sådant tryckpappersblad, tryckt och hopviket i flera eller färre delar, allt efter formatet af den bok, dit det hörer. *Hela skriften utgör 8 a. och 64 sidor, är således i oktav.*

ARK, m. 2. (bibl.) *Noaks a.*, det slags fartyg, som Noak, på Guds befallning, lät bygga, för att rädda sig och de sina undan syndafloden; (fig. o. ordspråksvis) ett hus, der allehanda slags folk bor. *Förbundets a.*, ett slags kista, gjord på Guds befallning, och hvaruti lagens taflor förvarades.

ARKAD, -ád, m. 3. (byggn.k.) 1) Bågöppning, t. ex. på en hvälfd port, på ett hvälfdt fönster eller en hvälfd gång: Hvalfbåge. — 2) Hvälfd gång emellan pelare. Hvalfgång. [Arcad.]

ARKAISM, - - issm, m. 3. Föråldrad form, ord eller talesätt. [Arch - -.]

ARKAISTISK, a. 2. Fornåldrig, föråldrad. [Arch - - -.]

ARKEBUSADVATTEN, - - - sådvättn, n. 5. Ett slags läkevatten för sårnader.

ARKEBUSERA, v. a. 1. (i militärspråket) Ihjelskjuta, såsom straff. — *Arkebuserande*, n. 4. o. *Arkebusering*, f. 2.

ARKEOLOG, - - ålå'g, m. 3. Fornkunnig. [Arch - - -.]

ARKEOLOGI, - - ålåji, f. 3. Fornkunskap, fornforskning. [Arch - - - -.]

ARKIATER, - - átr, m. 2. pl. — *atrar.* Förste läkare, öfverläkare. [Arch - - -.]

ARKIPELAG, - - - ág, m. 3. (geogr.) Hafsrymd med en stor mängd öar. *Grekiska, Mexicanska a-en.* Öhaf. [Arch - - -.]

ARKITEKT, - - tä'ckt, m. 3. 1) Byggmästare, som studerat byggnadskonsten i hela dess vidd och uppför byggnader af större betydenhet. *A-en är artist, byggmästaren ofta blott handtverkare.* — 2) Tjensteman, hvars åliggande det är att hafva tillsyn öfver offentliga byggnader, m. m. Man har sålunda Stadsarkitekt, Slottsarkitekt, m. fl. [Architect.]

ARKITEKTONISK, - - täcktó-, a. 2. Som har afseende på eller tillhör byggnadskonsten. [Architect- -.]

ARKITEKTUR, - - täcktúr, f. 3. 1) Byggnadskonst. — 2) Byggnadssätt. *Detta hus har en vacker a.* [Architectur.]

ARKITRAV, - - áv, m. 3. (byggn.k.) Understa delen af det horisontella bjelklaget uppöfver en pelarrad. Underbjelke, Bindbjelke. [Architraf.]

ARKIV, - í'v, n. 3. o. 5. 1) Samling af böcker, urkunder och handlingar, som tillhöra det allmänna och röra antingen hela riket, eller ett visst embetsverk, eller enskilta mål. — 2) Byggnad eller rum, der de förvaras. — 3) Embetsverk, som vårdar dem. [Archif.]

ARKIVARIE, - - vá - -, m. 3. Embetsman, som har vård och tillsyn öfver ett arkiv. [Archi - - -.]

ARKLI, - li', n. 3. o. 5. 1) (på fästningar) Förvaringsrum för ammunition, kulor och krut. — 2) (på örlogsfartyg) Rustkammaren eller förvaringsrummet för blanka vapen, m. m., vanligtvis aktersta delen af understa batteriet. — Ss. *A-betjent, -dräng, -mästare*, m. fl.

ARKO eller ARKOMESSING, m. 2. sing. Oren messing, äfv. Styckmessing kallad.

ARKTALS, ARKVIS, adv. Ark efter ark; beräknadt efter ark; efter visst antal af ark. *Lägga, skrifva, betala a.*

ARKTISK, a. 2. (geogr.) Säges om de norra polartrakterna. Nordpolarisk.

ARLA, adv. o. a. oböjl. (gam.) Tidigt eller tidig på morgonen. Motstycke till Serla. *A. regn*, morgonregn.

ARLEKIN, årlekinn, m. 3. 1) Personage i den fordna italienska komedien, betjent åt Pantalon, klädd i jacka och trångt åtsittande benkläder, båda sammanflickade af spetsrutiga, olikfärgade tyglappar, en svart mask för ansigtet, en spetsig filtmössa på hufvudet och ett klappträ i handen; slug, illistig och putslustig. Är nu förvist till farsen på lägre teatrar. — 2) (fig.) Gyckelmakare, putsmakare, narr, putslustig person. — Ss. *A-s-drägt, -sroll, -puts, -sstreck, -sskämt.* [Harlekin, Arlequin.]

ARLEKINSSVÄRD, årlekinnssvä'rd, n. 5. Det klappträ, arlekin på teatern bär i handen.

ARM, m. 2. 1) Den del af menniskokroppen, som utgår ifrån skuldran och ändar med handen. *Högra, venstra a-en. Lyfta, utsträcka, böja a-en. Bära a-en i band. Bjuda någon a-en. Med en korg på a-en. Lägga a-arna på bordet, i kors. Gå och slänga med a-arna. Bära ett barn på a-en. Taga ett barn i a-arna. Hålla någonting på rak a. Kasta sig i ens a-ar. Han dog i mina a-ar. Ett barn, som räcker a-arna mot fadern. Gå med hängande a-ar. Fatta någon vid a-en. Taga någon i a-en. Hålla, fatta, taga någon under a-en. Gå a. i a.* (Fig.) *Gå a. i a. med*, stå på förtrolig fot med. *Taga, gripa, hålla under a-arna*, understödja, hjelpa. *Bära på sina a-ar*, fira, fjäsa för. *Emottaga med öppna a-ar*, emottaga med alla tecken till vänskap. *Sätta a-arna i sidan*, vara stursk. *Hafva a-arna fria*, kunna handla fritt och obehindradt. *Hafva långa a-ar*, vara mäktig. *Lägga a-arna i kors*, göra ingenting, lättjas, slå dank; låta allting gå, hur det vill. *Kröka på a-en*, vara böjd för dryckenskap. *Slå a-ar och ben af någon*, gifva någon ryggen full af stryk. *Kasta sig i a-arna på någon*, anropa ens beskydd. *Kasta sig med vidöppna a-ar i*, utan eftertanka företaga eller öfverlemna sig åt. — 2) (i utsträckt mening) Arbets- eller vapenför person. *Hafva många a-ar till sin tjenst. Åkerbruket behöfver många a-ar. Tusen a-ar väpnade sig till hans försvar.* (Fig.) *Verldsliga a-en*, den verldsliga makten. *Rättvisans a.*, den lagskipande makten. — 3) (fig.) *a*) Del af åtskilliga verktyg, husgerådssaker o. d., som liknar en arm. *A. på en ljuskrona, på en lyktpåle, ett kors, en länstol, en skylt, ett ankar, en vågbalans.* — *b*) Gren af en flod. — *c*) Del af hafvet, som ligger emellan två närbelägna länder. *En arm af hafvet skiljer Italien ifrån Sicilien.* — Ss. *A-hud, -muskel, -nerv, -pulsåder, -smycke, -åder.*

ARM, a. 2. 1) I hög grad fattig. — 2) Beklagansvärd, olycklig. *Det a-a folket! Den a-e mannen! han har lidit mycket. Jag a-e syndare! Den a-a stackaren!* — 3) Eländig, svag,

dum, oduglig. *Hvad vill du göra, din a-a kruka, om jag tar dig i kragen? Du duger till ingenting, ditt a-a kräk. Mitt a-a nöt, så dum jag var!* — 4) (pop.) *Icke veta sitt a-aste råd*, vara alldeles rådlös.

ARMADA, -má-, f. 1. (spanskt ord) Stor krigsflotta.

ARMADILL, arrmadi'll, m. 3. Se *Bälta*.

ARMATUR, --úr, f. 3. 1) Utrustning, i afseende på vapen. — 2) (fys.) Jernstycken, som äro fästade vid en magnet, för att öka dess kraft.

ARMBAND, n. 5. 1) Smycke i form af band, som bäres uppom handleden. — 2) (handtv.) Läder, som lägges om armen vid förgyllning af metaller.

ARMBINDEL, m. 2. pl. — *bindlar*. 1) (kir.) *a*) Bindel, hvari en skadad arm uppbäres. — *b*) Förband på ett armsår. — 2) Bindel, som i egenskap af utmärkelsetecken bäres om armen. — *Syn*. Armkläde.

ARMBORST eller **ARMBOST**, m. 2. Stor, fordom bruklig pilbåge, med stock, handslag, sigte och tryckpinne, samt hjullås eller trissa, hvarmed han uppspändes. — *Ss. A-skytt*.

Anm. Ordet heter ursprungligen *Arborst*, af ör ell. *arf*. pil, och *bersa*, kasta.

ARMBROTT, n. 5. Kroppsskada, bestående deruti, att armpipan blifvit antingen till en del eller helt och hållet afbruten.

ARMBAGA SIG, v. r. 1. *A. sig fram, ut, in*, medelst tillhjelp af armbågstötar skaffa sig rum att komma fram, ut, in. — 2) (fig.) Genom ingrepp i andras rättigheter på ett oblygt och oförsynt sätt bereda sig lycka och framgång.

ARMBÅGE, m. 2. pl. — *bågar*. Yttre delen af armleden, så kallad, emedan den, då armen böjes, bildar en båge. *Stöta med a-n. Stödja sig på a-n*. — *Ss. Armbågmuskel, -nerv, -stöt*.

ARMBÅGSKENA, f. 1. Skena på en vapenrustning, som betäcker armbågen.

ARMDYNA, f. 1. Dyna att hvila armen på.

ARMÉ, m. 3. Krigshär. [Armée.]

ARMÉKORPS, -ékå'r, m. 3. Af en kommenderande general anförd afdelning af en armé. [Arméecorps.]

Anm. Se *Korps*.

ARMERA, v. a. 1. 1) Beväpna, bevära. *A. örlogsflottan*. — 2) (fys.) Förse en magnet med vidfästade jernstycken, som öka dess styrka. *En a-d magnet*. — *Armerande*, n. 4.

ARMERING, f. 2. 1) Beväpnande, bevärande. — 2) Samteliga vapen och beväringspersedlar, som tillhöra t. ex. ett fartyg, en flotta, o. s. v. — 3) (fys.) *a*) En magnets stärkande genom vidfästade jernstycken. — *b*) Sjelfva dessa jernstycken.

ARMFIL, m. 2. Se *Beslötfil*.

ARMFODER, n. 5. Foder i ärmarna på ett klädesplagg.

ARMFOTINGAR, pl. 2. (nat. hist.) Benämning på en Ordning af blötdjuren, skild ifrån de öfriga derigenom, att de dithörande djuren hafva två mjuka fransade armar vid munnen, den de kunna utsträcka.

ARMGRENIG, a. 2. (bot.) Kallas en stam, som har motsatta grenar, ställda parvis lika högt emot hvarandra, dock så, att det öfre paret alltid sitter korsvis emot det undre.

ARMHANDSKE, m. 2. pl. — *handskar*. Se *Långhandske*.

ARMHARNESK, n. 5. Rustning, som betäcker armen.

ARMHÅL, n. 5. Den öppning på ett klädesplagg, hvarigenom armen införes i ärmen.

ARMHÅLA, f. 1. Stället vid inre vinkeln af axelleden nedan under axeln, emellan armen och sidan af kroppen.

ARMHÅLK, m. 2. 1) Lösärm till fruntimmersklädningar. — 2) Lösärm, som nyttjas af handtverkare m. fl., för att bevara ärmarna på sina kläder för nötning.

ARMKLÄDE, n. 4. Se *Armbindel*.

ARMKLÄNGE, n. 4. Klänge på vissa växter (såsom vinrankor, murgrön, m. fl.), hvarmed de fasthålla sig vid träd, vägg, påle, o. d.

ARMKNAPP, se *Ärmknapp*.

ARMKRAFT, f. 3. Den del af kroppskraften, som uteslutande tillhörer armarna. *Han brukade blott a-en dertill*.

ARMKUDDE, m. 2. pl. — *kuddar*. Kudde att hvila armen på.

ARMLED, m. 3. Leden vid midten af armen, som skiljer öfverarmen ifrån framarmen, bildande å yttre sidan Armbågen, å den inre Armvecket.

ARMLINNING, m. 2. Linning på nedre kanten af en ärm. Rättare Ärmlinning.

ARMLÄDER, n. 5. Läderstycke, hvarmed vissa handtverkare betäcka armen till skydd under deras arbete.

ARMOD, n. 5. sing. Tryckande fattigdom, nöd.

ARMPIPA, f. 1. Det ihåliga, rörlika ben, som ger fasthet och stadga åt armen. *Öfre a-n* går ifrån axelleden till armleden och bildar öfverarmen. *Stora* och *lilla a-an*, två smala ben, som löpa jemte hvarandra, äro förenade af en senaktig hinna, och tillhöra framarmen.

ARMPLAGG, n. 5. Öfverplagg med ärmar. Rättast Ärmplagg.

ARMPOLYP, m. 3. 1) (kir.) Köttväxt, som satt sig vid armhålan. — 2) (nat. hist.) Ett slägte af Blomkorallerna.

ARMRING, m. 2. Ring af metall, som fordom brukades till armsmycke, hvilken sed ännu återfinnes hos vissa vilda folkslag.

ARMRÖRELSE, f. 3. 1) Rörelse med armen. — 2) Benämning på vissa gymnastiska rörelser med armen.

ARMSKENA, f. 1. Skena, tillhörande en vapenrustning, och som betäckte armen.

ARMSLÅNG, a. 2. Af en alns längd.

ARMSPANN, n. 5. Ett par armband.

ARMSPJELL, n. 5. En smal remsa, som insys öfver axeln, på skjortor, lintyg o. d.

ARMSPÄNNE, n. 4. Spänne, hvarmedelst ärmen på ett plagg hopfästes nere vid handleden.

ARMSTAKE, m. 2. pl. — *stakar*. Stor ljusstake med armar.

ARMSTARK, a. 2. Som har mycken styrka i armarna.

ARMSTJOCK, a. 2. Tjock som armen.

ARMSTOL, m. 2. Stol med armar, länstol.

ARMSTYCKE, n. 4. Stycke af en rustning eller ett plagg, som tillhör armen.

ARMSTYF, a. 2. Se *Armstark*.

ARMSTYRKA, f. 1. sing. Styrka i armarna. *Han har mycken a*.

Anm. *Armkraft* brukas såsom motsats till krafterna i de öfriga kroppens delar; *Armstyrka*, för att beteckna graden af en persons kraft i armarna, jemförelsevis med andra menniskor. Jfr. *Armkraft*.

ARMSTÖD, n. 5. Stöd för armen.

ARMSVAG, a. 2. Svag i armarna.

ARMSVETT, m. 2. sing. Svett, som utgår ur armhålan.

ARMT, adv. På ganska fattigt sätt, uselt.

ARMTAG, n. 5. Tag med armarna.

ARMVECK, n. 5. Den inre vinkeln vid axelleden, emellan bålen och öfverarmen.

ARMVINGADE, pl. (nat. hist.) Fjerde flocken af Däggdjurens klass.

AROM, arå'm, m. 3. Flygtigt, kryddaktigt luktande, från djur-, växt- och mineralkroppar utgående ämne, i växterna som oftast nära förenadt med etheriska oljor; luktämnet i blommor och kryddväxter.

AROMATISK, a. 2. Som innehåller arom (se föreg.), utmärker sig genom en stark och behaglig lukt. Kryddaktig, Kryddlik. *A-t ämne. A. lukt. A. ört. växt.* — *Syn.* Se *Välluktande.*

AROMATISKT, adv. *Lukta a.*, hafva en stark och behaglig lukt.

ARPEGGIO, arrpä'ddschiå, adv. o. s. n. oböjl. (i musik) Utmärker det spelsätt, då ackordernas toner ej anslås på samma gång, utan hastigt efter hvarandra, nedifrån.

ARRACK, se *Arack.*

ARRANGERA, aranngschèra, v. a. 1. Anordna, tillställa, ombestyra. — *Arrangerande*, n. 4.

ARRANGEMENT, aranngschemáng, n. 3. Anordning; hvad som blifvit anordnadt.

Anm. Man börjar äfven skrifva *Arrangemang.*

ARRANGERING, aranngschèring, f. 2. 1) Handlingen, då man arrangerar. — 2) Hvad som blifvit arrangeradt: anordning, tillställning. *Denna a. är icke lyckad.*

ARRENDATOR, aränndåtå'rr, m. 3. Person, som genom kontrakt på viss tid och under vissa vilkor, samt emot bestämd afgift fått sig af ägaren öfverlåten nyttjanderätten till fast egendom, eller fiskvatten, ladugård o. s. v. Förpaktare.

ARRENDATORSKA, f. 1. 1) Hustru åt en arrendator. — 2) Qvinna, som sjelf arrenderar. Förpakterska.

ARRENDE, arä'nnde, n. 4. 1) Det rättsförhållande, då en egendomsägare genom kontrakt på viss tid och under vissa vilkor, samt emot bestämd afgift, öfverlåtit till annan person nyttjanderätten till någon sin egendom (jord, fiskevatten, ladugård, o. s. v.). — *Syn.* Förpaktning. *Lemna på a. A. af en kungsgård. Taga på a. Hafva på, under a.* — 2) Hvad arrendator genom kontrakt utfäst sig att erlägga för egendomens nyttjande, vare sig i penningar eller in natura. *Ett högt a. Han ger så mycket i a. om året för hemmanet. Betala, leverera sill a.* — *Ss. A-afgift, -boskap, -gifvare, -gods, -hemman, -kontrakt, -penningar, -spannmål, -summa, -tagare, -tid, -vilkor.*

ARRENDERA, v. a. 1. Genom kontrakt på viss tid och under vissa vilkor, samt emot bestämd afgift, innehafva nyttjanderätten till egendom (jord, fiskevatten, ladugård, o. s. v.). Förpakta. Brukas ej om gård i stad, utom då betydligare jordvidd medföljer. — *Arrenderande*, n. 4. o. *Arrendering*, f. 2.

ARREST, arä'sst, m. 3. 1) Fängelse, häkte. *Sätta, sitta, gå i a.* — 2) Fängelsestraff. *Döma till a. Förkunna någon a. Lindrig, sträng, svår a. Mörk a.*, fängelse i mörkt rum. *A. på sina rum.* — *Ss. A-byggning, -rum.*

ARRESTANT, arässtánnt, m. 3. Person, som sitter i fängelse. Fånge (dock ej krigsfånge).

ARRESTANTRULLA, arässtånntrulla, f. 1. Förteckning på arrestanterna i ett fängelse.

ARRESTERA, v. a. 1. Fängsla, häkta. *A. någon på blotta misstankar. Sitta a-d.* — *Arresterande*, n. 4. o. *Arrestering*, f. 2.

ARRESTERINGSORDER, arässtèrings-å'rdr, m. 5. Af embetsmyndighet utfärdad befallning om någons fängslande. [Arresteringsordre.]

ARRIERGARDE, ariä'rgårde, n. 4. Eftertrupp. [Arrièregarde.]

ARRIVERA, v. n. 1. Ankomma, anlända.

ARROGANS, arogánns, f. 3. Trotsighet, spotskhet.

ARROGANT, arogánnt, a. 1. Trotsig, spotsk.

ARRONDERA, arångdèra, v. a. 1. 1) Runda, afrunda. (Fig.) *A. en period*, afrunda, d. v. s. gifva en period välljud för örat. — 2) (mål.) Gifva figurerna naturlig rundning och fyllighet. — 3) (ridk.) Dressera hästen till alla rörelser i rundel. — *A. sig*, v. r. (pol.) Utvidga sitt område så, att det bildar en fast, sammanhängande, afrundad massa af länder.

ARROWMJÖL, ä'rråmjöl, n. 5. Fint, välsmakande, stärkande och lättsmält mjöl af vissa amerikanska och österländska rötter.

ARS, m. 2. sing. Bakände på menniskor. Brukas endast i sina sammansättningar och i det lägsta språket (med undantag af Arsprygel, se nedanföre), t. ex.: *A-hål, A-klinkor*, m. fl.

ARSENAL, arrsenál, m. 3. 1) Förvaringsställe för vapen och ammunition. Tyghus. — 2) (särskilt i Sverige) Förvaringsställe för fanor, rustningar och vapen af alla slag, hvilka antingen tagits ifrån rikets fiender och förvaras som segertecken, eller tillhört ryktbara personer.

ARSENIK, arrseni'k, m. 3. sing. Giftig metall, i brottet ljust blygrå, kristallinisk och glänsande, skör och lätt att pulverisera, samt gifvande från sig, innan den smältes, en hvitlökslikt luktande, giftig rök. *Hvit a.* (råttgift, mercurium), arsenikmetall i förening med syre. — *Ss. A-artad, -malm*, m. fl.

ARSENIKALISK, a. 2. (kem.) Som håller arsenik.

ARSENIKBLOMMA, f. 1. (mineral.) Arsenik, förenad med syre, och anskjuten lik blommor.

ARSENIKBUNDEN, arrseni'k – –, a. 2. (kem.) Förenad med arsenik.

ARSENIKHALTIG, arrseni'k – –, a. 2. (kem.) Som håller arsenik.

ARSENIKKIS, arrseni'ktji's, m. 3. (mineral.) Förening af arsenik med jern, oftast tillsamman med koboltmalm. Får namn af Blekkis, då den tillika håller svafvel. Kallas äfven Misspickel, Hvitkis.

ARSPRYGEL, årrspry'gl, n. 5. Straff för krigsfolk, bestående i slag af hasselkäppar på förbrytarens bakända.

ART, m. 3. 1) Afdelning af ett slägte, innefattande alla de enskilta väsenden eller ting, som genom vissa gemensamma kännemärken skilja sig ifrån alla andra till samma slägte hörande. *Elgen, renen och rådjuret utgöra arter af hjortslägtet.* (Fig.) *A-en sitter i honom*, han brås på slägten. — 2) Beskaffenhet, egenskap, natur. *Det är vattnets a. att öfverallt sätta sig i jemnhöjd. Det har den a-en med sig. Han är af den a-en, att han aldrig vill göra något.* — 3) Sätt, vis, sed, bruk. *Att krusa och bocka, det är icke hans a. Han går alltid med händerna i fickorna; det är så hans a.* — 4) Drift, framfärd, framgång. *Han har ingen a. uti sig, det är ingen a. med honom. Det har ingen a. för honom*, han har ingen drift; äfv. det vill ej lyckas för honom. *Det har ingen a. med sig*, det duger icke, har ingen framgång. — *Ss. Artbenämning, -namn.*

ARTAD, a. 2. (egentl. part. af *Arta sig*) Beskaffad till natur, lynne och egenskaper. *Hur är gossen, hästen, malmen a.? Väl a., illa a.* Brukas synnerligast i sammansättningar, för att utmärka en viss beskaffenhet, såsom Välartad, Elakartad, Illaartad, Likartad, Mångartad, Skråartad, m. fl., som alla ses på sina ställen.

ARTAS, v. d. 1. *A. på*, likna till art och natur. *Han a. på sin far.* — *Syn.* Se *Brås.*

ARTA SIG, v. r. 1. Antaga viss art, natur, beskaffenhet; likna sig till. *A. sig väl* ell. blott *a. sig*, blifva välartad; äfv. lyckas, slå väl ut. *A. sig illa. Vädret a-ar sig till regn. Det synes a. sig till krig.*

ARTÉR, arrtä'r, m. 3. (anat.) Pulsåder.

ARTESISK, a. 2. *A. brunn*, tillvägabragt på ansenligt djup genom borrning.

ARTFÖRÄNDRING, f. 2. Se *Afart.*

ARTIFICIEL, ---siä'l, a. 2. Med konst gjord, tillvägabragt. Konstgjord. Motsatsen: *Naturlig. A-lla blommor, länder, ängar.*

ARTIG, a. 2. 1) Som genom umgängesvett och uppmärksamhet emot andra vet att göra sig behaglig. *En a. man. Vara mycket a. emot fruntimmer.* — *Syn.* Höflig, Uppmärksam, Belefvad, Som har verld. — 2) Som röjer umgängesvett och uppmärksamhet emot andra. *Ett a-t väsende. Tala i en a. ton. Han emottog oss på ett ganska a-t sätt.* — 3) Täck, behaglig, intagande, roande. *Det är ett litet alltför a-t barn. Jag har fått en liten rätt a. gåfva. En a. roman, berättelse, historia.* — 4) Sinnrik, qvick. *En a. uppfinning. Ett a-t påfund, påhitt. Små a-a konster. Spela någon ett a-t spratt.* — 5) God, förträfflig. *Penningar äro alltid a-a att hafva. Friheten är en a. sak.* — 6) Temmeligen god, försvarlig, icke dålig. *Han har a-a kunskaper. Han har en rätt a. stil.* — 7) (iron.) *a*) Oskicklig, sedeslös, obeskedlig. *Du är mig just en a. pojke!* — *b*) Dålig. *Han är just i ett a-t tillstånd.* — *c*) Underlig, besynnerlig, löjlig. *Hvilken a. figur Rochus Pumpernickel är! Minsann, en a. fråga! Just ett a-t prat!*

ARTIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara artig; artigt sätt, skick, uppförande. Jfr. *Artig*, 1. o. 2. *Visa någon en förekommande a. Han emottog oss med mycken a. A. emot fruntimmer.* — *Syn.* Höflighet, Belefvenhet, Lefnadsvett, Vett, Verld. — 2) Handling eller yttrande, som röjer önskan att visa sig artig. Brukas i denna mening oftast i pluralis. *Göra, säga, visa någon en a. Han gjorde mig en stor a., då han gaf mig detta minne af sig. Han sade henne i hvarje ögonblick tusen a-er. Denna a. tycktes behaga henne.* — *Syn.* Höflighetsbevis, Uppmärksamhet.

ARTIGT, adv. 1) På ett artigt sätt, vis; med artighet. Jfr. *Artig. Tilltala någon mycket a. Så a. af honom! Detta är ganska a. arbetadt, uttänkt, uppfunnet.* (Iron.) *Ni är just a. tilltygad!* — 2) Mycket. *I år har han fått ganska a. med säd.*

ARTIKEL, arrti'ckl, m. 2. pl. — *tiklar.* 1) En särskilt, för sig afsluten, mindre del, afdelning af: *a*) bok, skrift, tidskrift, tidning, t. ex.: *Skrifva en a. i en ordbok. Hans skrift är afdelad i tio a-ar. Den tidningen har vanligtvis goda a-ar.* — *Syn.* Stycke, Uppsats. — *b*) af räkningar (vanligare: Post); — *c*) af kontrakter (Vilkor), t. ex.: *En a. i äktenskapskontraktet innehöll, att ....*; — *d*) af fredsfördrag, handelsfördrag, o. s. v., t. ex.: *Några a-ar i fördraget voro ganska tryckande;* jfr. *Fredsartikel;* — *e*) af kristna trosläran, t. ex.: *läran om försoningen är en af den kristna troslärans vigtigaste a-ar. Trons Artiklar* är benämningen på det apostoliska Symbolum eller den Apostoliska Trosbekännelsen, innehållande en kort sammanfattning af kristendomens hufvudläror, och affattad i tre afdelningar: *första, andra och tredje artikeln.* Ordet ingår för öfrigt under sistnämda bem. i några sammansättningar, tillhörande teologien, t. ex.: Trosartikel, Grundartikel, Fundamentalartikel, Hufvudartikel. — *f*) Se *Krigsartiklar.* — 2) Säges i handelsstil om de särskilta varor, en köpman har att sälja. *Silke är en a., som i år varit mycket efterfrågad. Dessa a-ar hafva god afgång.* Brukas mycket i sammansättningar, t. ex.: Varuartikel, Modeartikel, o. s. v. — 3) (gram.) Ett ord eller en ändelse, som tillkännagifver, om föremålet är bestämdt eller obestämdt. Bestämningsord, Slägtord, Slägttecken. *Artikeln i svenska språket är trefaldig: obestämd* (en), *bestämd* (ändelseformen en, et) *och utmärkande* (den).

ARTIKELVIS, adv. Hvar artikel särskilt för sig, stycke för stycke, punktvis.

ARTIKULERA, v. a. 1. Uttala (ord) så, att de särskilta bokstäfverna tydligt och klart skiljas ifrån hvarandra. *Barn kunna i början icke a. orden. Det ges vissa fåglar, som kunna a. åtskilliga ord.* — *Artikulerande*, n. 4. o. *Artikulering*, f. 2.

ARTILLERI, ---ri', n. 3. 1) Alla slags tyngre skjut- och kastpjeser, som icke af enskilt krigsman kunna föras, såsom kanoner, haubitser, mörsare, m. m., jemte tillbehör och ammunition, såsom lavetter, bomber, kulor och krut. Motsats till handgevären. *Tungt, groft, lätt a. Man har tre slags a.: fält-, belägrings- och fästnings-artilleri.* — *Syn.* (gam.) Skytteri. — 2) Den del af en armé, en trupp, som sköter och begagnar detta slags vapen. *Ridande, åkande a. Han är officer vid a-et. Föra befälet öfver a-et.* — 3) Både trupp och material tillsammans. *A-et är tredje hufvudvapnet i krig: infanteri och kavalleri äro de två andra.* — Ss. *A-häst, -korps, -löjtnant, -material, -officer, -salva, -vagn.* [Artillerie.]

ARTILLERIELD, ---ri'élld, m. 2. Skjutandet med kanoner, kanoneld.

ARTILLERIGÅRD, ---ri'gå'rd, m. 2. 1) Gård, der kanoner, mörsare, m. m., jemte tillbehör och ammunition, förvaras. — 2) Kasern för artillerimanskap.

ARTILLERIPARK, ---ri'parrk, m. 3. 1) Vid belägringar och i fält det ställe, der arméens artilleri och ammunitionsvagnar hafva sin plats. — 2) De kanoner med ammunition och utredning, jemte nödiga handtverkare, som tillhöra ett batteri.

ARTILLERIPJES, ---ri'pjä's, m. 3. Kanon.

ARTILLERISKOLA, ---ri'skóla, f. 1. Undervisningsanstalt särskilt för dem, som ämna gå i tjenst vid artilleriet.

ARTILLERIST, ---ri'sst, m. 3. 1) En vid artilleriet anställd soldat. Brukas äfven stundom om personer, tillhörande befälet, t. ex.: *Är löjtnant R. kavallerist? Nej, han är a.* — 2) I förening med ett tilläggsord nyttjas det stundom, för att utmärka beskaffenheten af den insigt eller erfarenhet i artillerivapnets begagnande, som en officer kan äga. *General A. är en god kavallerist, men klen a. Cardell var en utmärkt a.*

ARTILLERITRAIN, ---ri'trä'ng, m. 3. Hela tillbehöret, anspann och tross, som fordras till de gröfre kanonerna.

ARTILLERIVAPEN, ---ri'vápn, n. 5. 1) Vapen, hörande till artilleriet, såsom kanoner, mörsare, haubitser, m. fl. — 2) Artilleri (se d. o. 3). Brukas då alltid i bestämd form. *A-pnet har på sednare tiden blifvit mycket fullkomnadt.*

ARTILLERIVETENSKAP, ---ri'--skáp, f. 3. Vetenskapen om artilleriets inrättning och begagnande med hvad dertill hörer. Brukas alltid med bestämd artikel.

ARTIST, --arrti'sst, m. o. f. 3. 1) Utöfvare af skön konst. Konstnär. Under denna benämning inbegripas egentligen målare, bildhuggare, tonkonstnärer, arkitekter, sångare, skådespelare, fäktmästare, konstberidare och gymnastiker. — 2) Titel, som af artighet tillägges utöfvare af vissa mekaniska konster, hvilka stå i något samband med de sköna.

ARTISTISK, arrti'sstissk, a. 2. Som tillhör, har afseende på eller motsvarar fordringarna af skön konst. Konstnärlig.

ARTISTISKT, adv. På ett sätt, som motsvarar fordringarna af skön konst. Konstnärligt. *Ett a. utfördt arbete.*

ARVODE, n. 4. Vedergällning för något särskilt, tillfälligt uppdrag, göromål eller besvär, som icke hör till någon viss tjenstebefattning eller icke kan betalas efter beräkning af viss tid. *En läkares, advokats, litteratörs a.* — *Syn.* Se *Lön.* [Arfvode.]

Anm. *Arvode* betydde fordom *arbete,* af det gamla *Ervidi.*

AS, n. 5. 1) Den döda kroppen af ett djur, som icke blifvit slagtadt. Säges endast om däggdjur och foglar. *A-et af en häst, af en sjelfdöd oxe, ko, kalf, o. s. v. A-et af en varg, en hare, en örn, en falk,* o. s. v. — 2) (i lägre språket, föraktl.) Död menniskokropp. — 3) (fig. pop.) Odulig eller förderfvad menniska, liderlig persedel, vrak. — *Ss. Aslukt.*

ASA SIG, v. r. 1. Släpa sig på bakdelen.

ASALÄRAN, f. 1. def. Den fordna nordiska gudaläran, som anses hafva blifvit införd af Oden.

ASAR, m. 2. pl. (i sing. *As,* hvilket dock sällan förekommer) 1) (nord. myt.) Benämning på Oden och de andra nordiska öfvergudarna. — 2) (hist.) *a*) Den historiske Oden jemte hans förnämste följeslagare eller drottar. — *b*) Sjelfva folket, som medföljde honom på hans invandringståg.

ASBEST, åssbä'sst, m. 3. Mineral af trådig sammansättning, som begagnas till beredande af oförbränneliga tyger, eldfast papper, lampvekar, m. m. Arter deraf äro Amiant eller Berglin, Bergläder, Bergkork, Bergpapper, m. fl.

ASBLOMMA, f. 1. Växt med ganska vackra blommor, som dock hafva en högst vidrig lukt, nära liknande den af as. Stapelia.

ASCENDENT, aschänndä'nnt, m. 3. Slägting i uppstigande linie, såsom fader, faderfader, o. s. v. — Motsats: Descendent.

ASCENSION, aschännschón, f. 3. 1) (vetensk.) Uppstigande, uppstigning. — 2) (artil.) Den båge, en kastad bomb beskrifver.

ASFALT, åssfállt, m. 3. 1) Becksvart eller svartbrunt mineral, som isynnerhet träffas ymnigt omkring Döda Hafvet i Palestina, af hvars vågor det drifves till stränderna. Kallas äfven Bergbeck, Bergharts, Jordbeck, Judebeck. — 2) Se under *Bergtjära.* [Asphalt.]

ASFLUGA, f. 1. En flugart, som isynnerhet lefver af as.

ASFÅGEL, m. 2. pl. — *foglar.* Benämning på de foglar, som lefva af as.

ASGAM, m. 2. En art af gamslägtet, till storlek som en korp, hvit, med svarta vingar, smal näbb, naket hufvud och fjäderklädd hals; lefver af as och finnes i Afrika, södra Asien och Europa. Kallas äfven Ludergam.

ASK, f. 2. Stort och rakt trädslag, med vacker, lummig krona, och hvaraf veden begagnas till slöjdvirke, löfvet till boskapsfoder och barken i läkekonsten. — *Ss. A-bark, -lund, -löf, -trä, -träd,* m. fl.

ASK, m. 2. Husgerådssak af trä, papp, halm, m. m., äfven af metall, försedd med lock, till formen vanligen cirkelrund eller äggrund, stundom äfven fyrkantig, tjenande till förvaring af hvarjehanda smärre persedlar, vissa ämnen o. s. v. Asken skiljer sig ifrån *Skrin* deruti, att den vanligen är mindre, tunnare och utan lås, hvaremot skrinet är af bastantare arbete och försedt med lås. Ordet förekommer i många sammansättningar, med hänseende till ämnet eller användningen, t. ex.: Träask, Pappask, Rakask, Tobaksask, Hattask, o. s. v. — *Ss. A-lock.*

ASKA, f. 1. sing. 1) Återstoden efter förbränningen af ett organiskt ämne. *A. af trä, ben, papper. A-n efter ett nedbrunnet hus. Förbränna till a. Blanda med a. Lägga en stad i a.,* uppbränna den. (Fig.) *Kläda sig i säck och a.,* göra bot. *Göra bot i säck och a.,* göra sträng bot. *Staden har åter uppstått ur a-n,* har åter blifvit uppbyggd. *Elden glimmar under a-n,* det finnes ett hemligt missnöje, hat, en hemlig upprorsanda, som hotar med öppet utbrott; en hemlig fara hotar. *Falla, komma ur a-n i elden,* komma i ännu värre ställning än förut. *Hjelpa ur a-n i elden,* med sitt försök att hjelpa blott förvärra ens belägenhet. *Kasta sig ur a-n i elden,* genom försöket att komma ur en svår ställning försätta sig i en ännu värre. — 2) (fig.) Qvarlefvorna af ett lik; äfv. en aflidens persons graf. *Carl XII:s a. hvilar i Riddarholmskyrkan. Gå att gråta på sin fars a.* — *Ss. Askaktig, -blanda, -fat, -färg, -färga, -färgad, -grå, -hög, -kar, -kärl, -lik.*

ASKA, v. a. 1. (tekn.) Beströ med aska, inlägga i aska, ingnida eller blanda med aska.

ASKBAD, n. 5. Ett slags bad, då hela kroppen omhöljes af ett lager varm aska.

ASKBLY, n. 5. sing. Se *Vismut.*

ASKBLÅSARE, m. 5. Se *Turmalin.*

ASKBRÄNNARE, m. 5. En, som genom förbrännande af vissa trädslag, växter eller ben tillverkar aska.

ASKBRÄNNERI, n. 3. Ställe, der aska genom förbränning tillverkas.

ASKBRÄNNING, f. 2. Tillverkning af aska genom förbränning.

ASKET, aschét, m. 3. En, som under iakttagande af ett ytterst strängt och återhållsamt lefnadssätt sysselsätter sig förnämligast med andaktsöfningar. [Ascet.]

ASKETIK, ascheti'k, f. 3. Lära om den stränga kristliga dygdens utöfvande. [Ascetik.]

ASKETISK, aschétissk, a. 2. 1) Strängt gudlig. — 2) (om religionsböcker) Uppbygglig. [Ascetisk.]

ASKFIS, m. 2. (i lägre språket) 1) Litet barn, som ingenting kan företaga, utan sitter i spisen

och gräfver i askan. — 2) (fig.) Speord, hvarmed betecknas en odugling, som sitter hemma bak ugnen.

ASKHÄRD, m. 2. Rummet i en fyrugn, der askan samlar sig.

ASKIG, a. 2. Beströdd, nedsmutsad, full med aska: blandad med aska.

ASKKLÄDE, n. 4. Kläde, hvari aska inbindes till begagnande vid bykning.

ASKKRUKA, f. 2. 1) Kruka eller urna, som fordom begagnades till förvarande af de dödes aska. — 2) Kruka, hvari aska förvaras.

ASKLAKAN, n. 5. Lakan, hvari aska inbindes till begagnande vid bykning.

ASKLUT, f. 2. sing. Lut af aska, hvari bykkläder kokas.

ASKMÖRJA, f. 1. Het aska. *Steka potatis i a-n.*

ASKONSDAG, m. 2. Onsdagen efter fastlagssöndagen.

ASKPANNA, f. 1. 1) Se *Askrum*. — 2) Panna, hvari aska förvaras.

ASKREGN, n. 5. Naturföreteelse, isynnerhet vid utbrott af eldsprutande berg och nedfallandet af meteorstenar, bestående deruti, att vulkanisk aska nedfaller i stor mängd ur luften och betäcker marken.

ASKRUM, n. 5. Stället i en fyrugn under gallret, der askan stannar och samlas.

ASKUNGE, m. o. f. 2. pl. — *ungar*. Se *Askfis*. Brukas mest om qvinnkön.

ASKURNA, f. 1. Urna eller kruka, hvari fordom de dödes aska samlades.

ASKÖRT, f. 3. Örtslägte, bestående af öfver 100 arter, spridda i de flesta verldens delar. Cineraria.

ASMODEUS, assmodéuss, m. 2. sing. Äktenskapsdjefvul, störare af den äktenskapliga endrägten.

ASP, m. 2. Fisk af braxenslägtet, två till tre fot lång; finnes i större sjöar och floder i norra och medlersta Sverige, och värderas mycket för sitt välsmakliga och lättsmälta kött.

ASP, f. 2. Trädslag, som växer i något fuktiga skogstrakter, och hvaraf dels veden begagnas till bränsle eller slöjdvirke, dels löfvet till boskapsfoder. — *Ss. A-lund, -skog, -trä, -träd, -ved, -virke*, m. fl.

ASPEKT, aspä'ckt, m. 3. 1) (astrol.) Den ställning, som en planet har till en annan i djurkretsen. — 2) (fig.) Utsigt. *Goda, elaka a-er,* utsigter, som antingen lofva något godt eller hota med något ondt. *Han har alls ingen a. för framtiden.* [Aspect.]

ASPIRATION, - - - tschón, f. 3. (gram.) En bokstafs uttalande med föregående h-ljud.

ASPIRERA, v. a. 1. 1) Eftersträfva. — 2) (gram.) Uttala med föresatt h-ljud. *A. en vokal, a, i,* o. s. v. Förekommer mest i grekiska språkläran. — *Aspirerande*, n. 4. o. *Aspirering*, f. 2.

ASPLÖF, n. 5. Löf af aspträdet. *Darra som ett a.*, säges om den, som är ytterst förskräckt.

ASS, n. 5. Minsta afdelningen i flera vigtsystemer; motsvarar i svenska viktualievigten $^1/_{884}$: skålpund.

ASSA DULCIS, f. (lat.; farm.) Se *Benzoë*.

ASSA FOETIDA, f. (lat.; farm.) Se *Dyfvelsträck*.

ASSEKURANS, ASSEKURERA, m. fl., se *Assurans, Assurera*, m. fl.

ASSEMBLÉ, assangblé, m. 3. Offentligt dansgille i större stil, för den finare och bildade delen af inbyggarne i en stad och trakten deromkring. — *Ss. A-hus, -rum, -sal.* [Assemblée.]

ASSESSOR, asä'ssårr, m. 3. Bisittare i hofrätt eller kollegium.

ASSESSORSKA, asässòrska, f. 1. Hustru eller enka åt en assessor.

ASSIETT, aschä'tt, m. 3. Litet fat till finare maträtter, såsom sallat, frukt o. d.

ASSIGNANT, asiggnánnt, m. 3. Person, som ger invisning på penningars lyftande eller varors uttagande.

ASSIGNAT, assiggnát, n. 3. (under franska revolutionen) Sedel, innehållande anvisning för en viss summa på försäljningen af de indragna andeliga godsen. *A-erna utgåfvos i början till ett värde af 400 millioner.*

ASSIGNATION, asiggnattschón, f. 3. Skriftlig anvisning på en person, att till sedelhafvaren utlemna penningar eller varor. Anvisning, Invisning.

ASSIGNERA, v. a. 1. Gifva ut en skriftlig anvisning att få lyfta penningar eller uttaga varor. Anvisa, Invisa. — *Assignerande*, n. 4. o. *Assignering*, f. 2.

ASSIMILATION, - - - lattschón, f. 3. (fysiol.) Process i djuriska kroppar, hvarigenom främmande, antingen i tarmkanalen, eller genom andedrägten, huden eller på annat sätt i kroppen inkomna ämnen förvandlas till djuriska beståndsdelar, för att införlifvas med kroppen och bidraga till dess uppehållande.

ASSIMILERA, v. a. 1. (fysiol.) Förvandla, förarbeta näringsämnen till djuriska beståndsdelar. Jfr. föreg.

ASSISRÄTT, assi'srätt, m. 3. Fransk, af Napoleon införd brottmålsdomstol med jury.

ASSISTANS, assistánngs, m. 3. Inrättning till allmänhetens tjenst, der man emot pant kan bekomma penningar till låns. Assistanskontor, Pantlåneinrättning, Pantlånekontor hafva samma betydelse. [- - stance.]

ASSISTANSKONTOR, assistånngskånntór, n. 5. Se föreg. [- - stancecontor.]

ASSISTANSSEDEL, assistånngssédl, m. 2. pl. — *sedlar*. Bevis, som vid låntagning vid ett pantlånekontor erhålles, utvisande beloppet af lånesumman, lånetiden, den lemnade pantens beskaffenhet och beloppet af räntan, som skall erläggas, jemte hvad låntagaren i och för pantens inlösen har att iakttaga. [- - stance - -.]

ASSISTENT, assistä'nnt, m. 3. 1) (i allmänhet) Biträdare, medarbetare. — 2) Bisittare, ledamot i vissa underrätter och lägre tjensteverk.

ASSISTENTUR, assistä'nntúr, n. 5. (i sjömansspråket) Ett litet vanligt sekundur, som blifvit jemfördt med och ställdt efter kronometern, samt i stället för denna begagnas vid förefallande observationer på däck.

ASSISTERA, v. a. 1. Biträda, bispringa, understödja. — *Assisterande*, n. 4. o. *Assistering*, f. 2.

ASSOCIATION, assosiattschón, f. 3. 1) (i allm.) Förbindelse, förening, förknippning. *Idéernas a.*, föreställningars närmare samband eller förening, hvarigenom de lätt uppväcka hvarandra. — 2) Förening af flera personer i och för något visst ändamål. Sällskapsförening, Bolagsförening. — *Ss. A-rätt.*

ASSOCIÉ, m. 3. (fransyskt ord) Bolagsman, delägare i ett företag.

ASSOCIERA, v. a. 1. Förena; intaga i bolag eller samfund. *A. sig med någon*, förena sig med någon i och för ett visst ändamål, träda i bolag med någon.

ASSONANS, assonánngs, m. 3. (i poesi) Snarlikhet i ljudet emellan tvenne ords grundstafvelser, t. ex. i fornsvenska orden *Starkr, Marku*. Helassonans kallas det, då både vokal- och konsonantljuden äro lika, såsom i nyssnämda exempel; Halfassonans, om vokalerna äro olika och blott de påföljande konsonanterna desamma, t. ex: ord och gård, luften och skriften; eller ock om blott vokalerna äro desamma och likljudande.

ASSORTERA, v. a. 1. (handelst.) Förse med alla tillhörande sorter. Ordet brukas nästan endast i part. pass., i uttrycken: *A-d handel, A-dt varulager*, d. v. s. väl försedt med alla olika sorter af dithörande varor.

ASSORTIMENT, assårrtimä'nnt, n. 3. o. 5. 1) Ett helt, afdeladt i vissa sorter. — 2) Fullständigt varulager för någon viss handel.

ASSTEKEL, m. 2. pl. — *steklar*. Familj af insekter, som lefva af andra insekter och äro spindlarnes farligaste fiender, emedan de dels döda dem, dels lägga sina ägg direkte i spindelns kropp, som af de utkläckta larverna dödas och förtäres.

ASSURADÖR, assyradö'r, m. 3. En, som försäkrar gods, d. v. s. emot betingad afgift (premie) utfäster sig att godtgöra skadebeloppet derför, i händelse af olycka. Försäkringsgifvare.

ASSURANS, assyránngs, m. 3. 1) Fördrag, hvarigenom enskilt man eller bolag, emot en viss betingad afgift (premie), förbinder sig att godtgöra ägaren möjligtvis inträffande skada på gods och egendom (skepp, hus, varor och lösören), som sålunda försäkras. Försäkring. Se äfven Lifassurans. — 2) Se *Assuransbolag, Assuranskontor*. — *Ss. A-afgift*. [Assurance.]

ASSURANSBOLAG, assyránngsbólag, n. 5. Bolag, som åtager sig att emot en viss betingad, af ägaren förut erlagd afgift godtgöra förluster på allehanda slags gods (skepp, hus, varor o. d.). Försäkringsverk, Försäkringskontor.

ASSURANSBREF, assyránngsbrév, n. 5. Bevis, meddeladt af ett assuranskontor, innehållande uppgift å det försäkrade godset, ägarens namn, summan, hvartill det blifvit värderadt, och afgiften. Försäkringsbref. Jfr. *Assurans*. [--rance-.]

ASSURANSKOMPANI, assyránngskåmmpani', n. 3. Se *Assuransbolag*. [--rancecompagnie.]

ASSURANSKONTOR, assyránngskånntór, n. 5. 1) Kontor, der ett assuransbolags (försäkringsverks) affärer skötas. Försäkringskontor. — 2) Se *Assuransbolag*. [--rancecontor.]

ASSURANSPOLIS, assyránngspoli's, m. 3. Se *Assuransbref*. [--rancepolice.]

ASSURANSPREMIE, assyránngsprémie, m. 3. Afgift, som betalas vid försäkring af gods och egendom. Jfr. *Assurans*. [--rance--.]

ASSURANT, assyránnt, m. 3. Se *Assuradör*.

ASSURERA, assyrèra, v. a. 1. 1) (om försäkringstagare) Emot en viss på förhand erlagd afgift betinga sig godtgörelse af ett assuransbolag (försäkringsverk) för möjligen inträffande förluster på gods och egendom. Jfr. *Assurans*. — 2) (om försäkringsgifvare) Utfästa sig till sådan godtgörelse. — *Assurerande*, n. 4. o. *Assurering*, f. 2.

ASTER, ásstr, m. 2. pl. *astrar*. Trädgårdsväxt, som blommar om hösten, och hvaraf finnas mångfaldiga arter och varieteter. Kallas äfven Stjernblomma.

ASTERISK, assteri'ssk, m. 3. En liten stjerna (*), som man sätter i texten af en skrift, för att hänvisa läsaren till en anmärkning under texten.

ASTRAKAN, --án, m. 3. En allmänt bekant, välsmaklig varietet af äplen, egentligen sommarfrukt. Man har deraf flera sorter, hvaribland de hos oss allmännaste äro: hvita klara, röda, och s. k. hvita, samt vinterastrakaner.

ASTRILD, åsstrilld, m. nom. propr. Kärleksguden, Amor.

ASTROGNOSI, asstrågnåsi', f. 3. Kännedom om stjernbilderna och dit hörande enskilta stjernor. [---sie.]

ASTROLAB, asstråláb, m. o. n. 3. (astron.) Instrument, som begagnas att taga en stjernas höjd öfver horisonten.

ASTROLOG, asstrålå'g, m. 3. En, som af stjernornas ställning till hvarandra förutsäger tillkommande ting. Stjerntydare.

ASTROLOGI, asstrålåji', f. 3. Den förmenta vetenskapen att af stjernornas ställning till hvarandra kunna förutspå tillkommande ting. Stjerntyderi. [---gie.]

ASTROLOGISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på astrologien.

ASTRONOM, asstrånå'm, m. 3. Person, som är kunnig i astronomien. Stjernkunnig.

ASTRONOMI, asstrånåmi', f. 3. Läran om himlakropparnes beskaffenhet, inbördes ställning och lagarna för deras rörelse. Stjernkunskap. [---mie.]

ASTRONOMISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på astronomien. *A-t ur*, som visar stjernornas lopp.

ASTVÄN, m. 3. (i gam. svenskan) Gunstling, älskare.

ASUR, se *Azur*.

ASYL, asy'l, m. 3. Fristad, tillflyktsort.

ÅSYNJA, åsy'nja, f. 1. Benämning på de förnämsta nordiska gudinnorna, enligt asaläran.

ATEISM, --i'ssm, m. 3. 1) Lära, som förnekar tillvarelsen af en Gud. Gudsförnekelse. — 2) Gudlöshet. [Atheism.]

ATEIST, --i'sst, m. o. f. 3. 1) En, som förnekar tillvarelsen af en Gud. Gudsförnekare. — 2) Gudlös menniska. [Atheist.]

ATEISTERI, n. 3. Se *Ateism*, 1.

ATEISTISK, a. 2. 1) Som tillhör, har afseende på eller utmärker ateismen. Gudsförnekande. — 2) Gudlös. [Atheistisk.]

ATELIER, ateljé, m. 3. En konstnärs verkstad.

ATHENÆUM, atenä'umm, n. 3. 1) Ett Athenes tempel i Athen, der skalderne sammankommo, för att uppläsa sina dikter. — 2) Lärd skola; lärdt sällskap.

ATLAS, áttlass, m. 3. 1) Samling af geografiska kartor. Kartsamling. — 2) (anat.) Benämning på första halskotan i ryggraden.

ATLAS, áttlass, n. 3. 1) Ett slags kypradt sidentyg, på ena sidan glatt och glänsande, på den andra taftlikt. — 2) Väfnad af ylle, linne eller bomull, som liknar det förra. — *Ss. A-klädning, -väfvare, -väfverska, -väfstol*.

ATLASBAND, åttlassbånnd, n. 5. Ett slags kyprade band, som likna atlas.

ATLASERZ, åttlassä'rrts, m. 3. Ett slags fin, smidig, mjuk och atlasglänsande kopparmalm.

ATLASK, åttlåssk, föråldradt skrifsätt för *Atlas* (sidentyg).

ATLASPAPPER, åttlasspápper, n. 5. En sort glättadt papper.

ATLET, attlét, m. 3. 1) Kämpe, som fäktade antingen med knytnäfvarna eller med cæstus, vid Grekers och Romares kämpaspel. Kämpe. — 2) (fig.) Ovanligt grof och stark karl. [Athlet.]

ATLETISK, a. 2. Kämpalik, reslig. [Ath--.]

ATMOMETER, åttmåmétr, m. 3. pl. — *metrar*. (fys.) Instrument att mäta qvantiteten af vattnets afdunstning i atmosferen på en gifven tid.

ATMOSFER, attmåssfä'r, m. 3. Den jorden omgifvande luftmassan. Luftkrets, Dunstkrets.

ATMOSFERISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på atmosferen.

ATOM, atå'm, m. 3. 1) (filos.) Benämning på de oändligt små, odelbara partiklar, hvaraf materien antages bestå. *Enligt vissa filosofiska systemer äro a-erna materiens grundbeståndsdelar.* — 2) (fig.) Ganska liten, knappt synbar kropp; grand. — 3) (kem.) Uttryckssätt för att i tal beteckna de olika förhållanden, efter hvilka kroppar kemiskt förenas med hvarandra.

ATOMIST, atåmi'sst, m. 3. (vetensk.) Anhängare af det atomistiska systemet i naturläran.

ATOMISTIK, atåmisti'k, f. 3. (vetensk.) Lära, som antager atomer.

ATOMISTISK, a. 2. (vetensk.) Tillhörig den åsigten, att materien består af atomer. *Det a-a systemet.*

ATOMLÄRA, atå'mlä'ra, f. 1. (vetensk.) Den läran, att atomer utgöra materiens beståndsdelar.

ATOMVIGT, atå'mvi'ggt, f. 3. (kem.) De kemiska eqvivalenternas i decimaler uttryckta förhållande till syret, när dess vigt antages = 1,00.

ATONI, atåni', f. 3. (med.) Nervernas och musklernas förslappning. [--nie.]

ATRAMENTSTEN, --mä'nntstén, m. 2. Grön vitriol.

ATT, partikel. Beteckningsord för infinitiven af alla slags verber, t. ex.: *att älska, att älskas, att vara, att slåss, att andas.* Brukas: 1) när infinitiven står såsom subjekt i en sats, t. ex.: *Att fela menskligt är, gudomligt att förlåta;* — 2) när infinitiven följer på ett transitivt verb, såsom verbalt objekt, t. ex.: *Han fruktar att dö. Jag önskar att få;* — 3) när infinitiven följer såsom utbildningsord på intransitiva verber eller nominer och participer, t. ex.: *Han går att försvara fäderneslandet. Mod att tala sanning. Beredd att dö;* — 4) när infinitiven följer efter en preposition, i stället för böjd kasus af nominer eller finit modus af verber, t. ex.: *Genom att vara ståndaktig vinner man ofta sitt ändamål. Sätta sin ära i att vara ordhållig;* — 5) efter *Äga* framför infinitiven, när det innefattar betydelsen af rättighet eller skyldighet, t. ex.: *Han äger att befalla. Han äger att inställa sig inför domstolen;* — 6) efter *Hafva* framför infinitiven, i bemärkelsen af böra, kunna, må, t. ex.: *Du har att noga åtlyda denna befallning. Han har att skylla sig sjelf;* — 7) i talesättet *Hafva att göra*, d. v. s. hafva göromål, vara sysselsatt; — 8) framför infinitiven och en derpå följande preposition, i stället för ett föregående relativ med personligt pronomen och hjelpverbet *kan*, t. ex.: *Han har intet att lefva af, intet att börja med, ingen att gå till.* — *Att* uteslutes alltid framför infinitiven efter hjelpverber (med undantag af Vara), t. ex.: *Jag vill gå; han lär komma; du bör skynda; vi få se; låt så vara; han tordes ej göra det.* — *Att* uteslutes vanligen framför infinitiven, när ett annat verb, omedelbart åtföljdt af ett nominalt eller pronominalt objekt, föregår, t. ex: *Jag ser honom komma.* — *Att* kan uteslutas: *a*) när infinitiven står såsom subjekt i en sats, t. ex.: *arbeta är ett vilkor för lifvets trefnad;* — *b*) efter åtskilliga verber, såsom: önska, lofva, bedja, tänka, tillåta, ärna, begära, m. fl., t. ex.: *Han önskar, lofvar, tänker komma; tillåt mig fråga; han råkade försäga sig;* — *c*) efter en preposition, som omedelbart styr infinitiven, t. ex.: *Hon är kunnig i sy, spinna, väfva; skicklig i räkna, rita,* o. s. v. — *Att* kan aldrig utelemnas: *a*) när infinitiven föregås af vissa andra verber, såsom: vara, hafva (i bemärkelsen af äga), äga, besitta, tillhöra, erhålla, bekomma, få (liktydigt med bekomma), komma, m. fl., t. ex.: *Hvad är att göra? jag har att lefva af; vi komma att gå; vi få mycket att göra;* — *b*) när infinitiven föregås af nominer eller participer, t. ex.: *Förmåga att tänka; konsten att rida; ledsen att lefva; lätt att förstå; böjd att gå ut; beredd att uppoffra allt.*

ATT, konj. Står i början af satser, med verbet i finit form: 1) efter verber, som uttrycka tro, förmodan, önskan, vilja, o. s. v., t. ex.: *Jag tror, att han kommer. Det är troligt, att så sker. Jag vet, att det är sanning. Jag önskar, att så måtte ske. Han fordrar, att du inställer dig;* — 2) efter ord, som uttrycka en orsak, t. ex.: *Vi hata dem derföre, att de tillfogat oss skada;* — 3) efter orden: så, sådan, den (i bemärkelse af sådan), m. fl., t. ex.: *Det fryser så, att det kan spränga berg. Jag är så ledsen, att jag kan dö. Vara af den natur, att man ej kan* . . . . — 4) för att uttrycka en afsigt, i stället för: på det att, för att, till den ändan att, t. ex.: *Jag skickar dig penningar, att du må kunna betala din skuld. Kom närmare, att jag må höra riktigt.* — *Att*, i egenskap af konjunktion, uteslutes stundom, t. ex.: *Jag tror, (att) han kommer; jag hoppas, (att) han förbättrar sig.* — *Att* bildar åtskilliga sammansatta prepositioner och konjunktioner, såsom: *På det att, till den ändan att, för att, så att, utan att, i det att, genom att, till att, liksom att, än att,* m. fl., hvilka ses på sina ställen.

ATTACHÉ, atasché, m. 3. Person, anställd vid en beskickning.

ATTACHERAD, ataschèradd, a. p. 2. Fästad vid, tillgifven; anställd (isynnerhet vid en beskickning).

ATTACK, atáck, m. 3. Anfall, angrepp.

ATTACKERA, v. a. 1. Anfalla, angripa. — *Attackerande*, n. 4. o. *Attackering*, f. 2.

ATTENDERA, -tangd--, v. a. o. n. 1. Gifva akt på, uppmärksamma.

ATTENTAT, attänntát, n. 3. Djerft tilltag, förgripelse.

ATTENTION, attanngtschón, f. 3. 1) Uppmärksamhet, aktgifning. — 2) Sorgfällighet. — 3) Tjenstaktighet.

ATTENTIV, attanngti'v, a. 2. Uppmärksam.

ATTEST, atä'sst, m. 3. Skriftligt intyg, bevis, betyg.

ATTESTATUM, atässtátum, n. pl. — *ata*. Se föreg. Brukas blott i formlig stil.

ATTESTERA, v. a. 1. Skriftligen intyga, betyga. — *Attesterande*, n. 4. o. *Attestering*, f. 2.

ATTICISM, --si'ssm, m. 3. 1) Attiskt språkbruk. — 2) Den fina smak i tal och skrift, som fordom utmärkte Athenarne.

ATTIK, ati'ck, m. 3. 1) Siratlist uppom hufvudkarnisen på en byggnad. — 2) Halfvåning med sirater uppom de öfriga. [Attika, Attique.]

ATTIRALJ, --állj, m. 3. 1) Tillbehör. — 2) Tross till ett artilleri. [Attirail.]

ATTISK, a. 2. 1) (geogr.) Tillhörig ell. utmärkande landskapet Attica i Grekland eller dess

inbyggare. — 2) (fig.) Fin och smakfull. *A-t salt,* fint och smakfullt skämt.

ATTITYD, --y'd, f. 3. Viss kroppens ställning, som en menniska antager, eller hvari en bild är framställd. Brukas mest i skön konst. Kroppsställning, Kroppsläge, Ställning, Läge. [Attitud, Attitude.]

ATTRAHERA, v. a. 1. Draga till sig, draga. *Magneten a-r.*

ATTRAKTION, attracktschón, f. 3. (fys.) Dragningskraft. Se följ. [Attraction.]

ATTRAKTIONSKRAFT, attracktschónskrafft, f. 3. (fys.) Den egenskap hos kropparna, till följe hvaraf de sträfva att närma sig till hvarandra. Dragningskraft. [Attractionskraft.]

ATTRAPP, atrápp, m. 3. 1) Fint puts, skälmstycke. — 2) Angenäm öfverraskning, medelst någon artig och oväntad skänk eller annat dylikt.

ATTRAPPERA, v. a. 1. Få fatt i, uppsnappa, träffa på.

ATTRIBUT, --út, n. 3. 1) (i allm.) Oskiljaktigt tillhörande egenskap. — 2) (i estetiken) Biföreställning, antingen blott tänkt (såsom i skaldekonsten), eller uttryckt i bildligt tecken (såsom i målare- och bildhuggarkonsten), hvilken tillägges en person, ett personifieradt begrepp eller en figur, för att gifva mer tydlighet åt framställningen deraf. *Starkhetsbältet är ett af Thors attributer.* — 3) (log.) Väsendtligt kännemärke hos ett begrepp, när det icke ingår i dess definition, utan blott följer deraf. — 4) (teol.) Benämning på hvarje af Guds egenskaper.

AUCTION, se *Auktion.*

AUDIENS, ---ä'nns ell. ---ánngs, m. 3. Företräde hos furstliga personer. *Gifva, bevilja, neka, begära, få a. Han har haft a. hos hans majestät konungen.* — *Ss. A-dag, -rum, -sal.* [Audience.]

AUDITORIUM, ---tó--, n. 3. 1) Rum, der föreläsningar hållas. Hörsal, Lärosal. — 2) Samling af åhörare, som bivista föreläsningar.

AUDITÖR, --ö'r, m. 3. Lagfaren tjensteman vid ett regemente och ledamot i krigsrätten. — Generalauditör och Öfverauditör äro benämningar på de högre graderna af denna tjenst.

AUGIT, --ji't, m. 3. (mineral.) Mörkgrön eller svart, vanligen ogenomskinlig stenart, bestående af kisel-, kalk-, talk- och lerjord samt jernoxid, och förekommande vanligtvis i åttsidiga prismer, hvilkas ändar hvardera bildas af två ytor. Har största likhet med Hornblende.

AUGMENT, auggmä'nnt, n. 3. o. 5. 1) Tillökning, tillsats. — Se följ.

AUGMENTHEMMAN, auggmä'nnthémman, n. 5. Hemmån, anslaget till hjelp åt rusthåll i och för rustningen.

AUGUSTI, augússti, m. 3. sing. (egentl. genitiv af Augustus) Benämningen på åttonde månaden i året. Skördemånad.

AUGUSTINERMUNK, ---ti'-múnnk, m. 3. och AUGUSTINERNUNNA, f. 1. Munk, nunna, som följer den helige Augustini ordensregel.

AUKTION, aucktschón (t höres föga), f. 3. Offentlig försäljning af lös eller fast egendom, efter utrop, till den mestbjudande, eller, vid leverans och entreprenad, till den minstbjudande. *Sätta, utbjuda på a. Sälja, köpa på a. Anslå till försäljning på a. Hålla a. på något. Inropa på a. Kungöra, utlysa a. på lösören. Största delen af hans förmögenhet har gått på a. Frivillig a.*, då ägaren frivilligt låter sin egendom försäljas. *Exekutiv a.*, då pantförskrifvet (*utpantningsa.*) eller i mät taget (*utmätningsa.*) offentligt försäljes till gäldande af skuld. *A. i uppslag* tillgår så, att spekulanterne bjuda öfver hvarandra, tills det slås för den mestbjudande; *a. i afslag* är, då spekulanterna, vid leverans- och entreprenad-auktioner, bjuda under hvarandra, d. v. s. göra fordringar, som understiga hvarandra, tills minsta budet stannar för slaget. — *Ss. A-smedel, -srum, -ssal, -stillfälle.* [Auction.]

AUKTIONERA BORT, se *Bortauktionera.*

AUKTIONIST, aucktschoni'sst, m. 3. Den, som förrättar auktioner, uppropar buden och genom klubbslag afslutar köpet. Auktionsförrättare. [Auctionist.]

AUKTIONSANSLAG, aucktschónsánnslag, n. 5. Offentligen anslaget papper, hvarigenom tillkännagifves en blifvande auktion på fast eller lös egendom, med uppgift om tiden och stället derför.

AUKTIONS-FÖRRÄTTARE, m. 5. Se *Auktionist.*

AUKTIONS-FÖRRÄTTNING, f. 2. Se *Auktion.*

AUKTIONS-FÖRVALTARE, m. 5. I allmänhet liktydigt med *Auktions-kommissarie.*

AUKTIONSKAMMARE, m. 5. 1) Publikt verk, som i vissa städer har inseendet öfver der skeende auktioner. — 2) Vanliga stället, der offentliga auktioner i städer hållas.

AUKTIONSKLOCKA, f. 1. Större ringklocka, hvaruti ringes: 1) då på gator och torg kungörelsen om en blifvande auktion uppläses; 2) vid sjelfva auktionstillfället, för att underrätta de sammankomne, att sjelfva auktionen begynner.

AUKTIONSKLUBBA, f. 1. Klubba, hvarmed auktionisten, sedan sista anbudet flera gånger blifvit uppropadt och intet vidare bud höres, genom slag tilldömer den uppropade egendomen eller saken o. s. v. åt den sist bjudande till det pris, han bjudit.

AUKTIONS-KOMMISSARIE, aucktschónskåmmissárie, m. 3. Tillförordnad tjensteman, som har högsta uppsigten öfver auktionsväsendet, förrättar auktionerna, samt uppbär och redogör för de influtne medlen.

AUKTIONSMESSIG, a. 2. (föga brukl.) Försatt i så svåra omständigheter, att man snart nödgas försälja sin egendom på auktion.

AUKTIONS-MÄKLARE, m. 5. Se *Auktionist.*

AUKTIONS-NOTARIE, aucktschónsnotárie, m. 5. Särskilt tjensteman, som vid auktioner förer protokollet.

AUKTIONS-PROTOKOLL, aucktschónsprotokå'll, n. 3. o. 5. Protokoll, som föres vid auktioner, bestående i en förteckning på alla de särskilta auktionspersedlarna, och hvaruti, vid hvarje klubbslag, köparens namn och hemvist jemte priset antecknas för den bortslagna artikeln.

AUKTIONS-UTROPARE, m. 5. Se *Auktionist.*

AUKTIONSVERK, n. 5. Se *Auktionskammare, 1.*

AUKTOR, àucktårr, m. 3. 1) (i allm.) Upphofsman, anstiftare, uppfinnare. — 2) (litter.) Författare. [Auctor.]

AUKTORISATION, aucktårisattschón, f. 3. Befullmäktigande, bemyndigande. [Auctorisation.]

AUKTORISERA, v. a. 1. Befullmäktiga, bemyndiga. — *Auktoriserande,* n. 4. o. *Auktorisering,* f. 2. [Auctorisera.]

AUKTORITET, aucktåritét, f. 3. 1) Laglig myndighet och makt hos styrelse och embetsmän i ett lagbundet samhälle. Brukas i denna mening

mindre. Man säger: Embetsmyndighet, 'Myndighet. Laga Myndighet. — 2) Offentligt styrelse- eller förvaltningsverk, med afseende förnämligast på dess förhållande till medborgarne i samhället. Embetsmyndighet, Styrelsemyndighet, Förvaltningsmyndighet, (i plur.) Myndigheter, Vederbörande. *Kammarkollegium är en af statens högre a-er. Denna a. har alltid åtnjutit ett rättvist anseende. Söka rättvisa hos a-erna.* — Kan äfven sägas om enskilt embetsman, när han i vissa allmänna ärender äger att på embetes vägnar fatta beslut, fälla utslag eller dom. — 3) Personligt anseende, hvarpå man förlitar sig. *Jag har gjort det på din a.* — 4) (litter.) *a*) Gällande vittnesbörd, intyg, utsago, som tillerkännes en författare eller skrift. Vitsord. *Jag åberopar Berzelii a. Den heliga skrifts a. På hvilken författares a. stöder han den uppgiften?* — *b*) Författare, skrift, hvilken så beskaffadt vitsord tillerkännes. *I afseende på denna uppgift är Cicero min a. Den heliga skrift är en a., hvars anseende ingen må jäfva.* [Auctoritet.]

AUKTORLIG, aucktòrligg, a. 2. Författare tillhörig eller utmärkande. *A. fåfänga, ömtålighet.* [Auct--.]

AUKTORSKAP, àucktårrskáp, n. 3. o. 5. Författarskap. [Auct--.]

AURIKEL, auri'ckel, eller AURIKELVIFVA, f. 1. Trädgårdsväxt med en stor mängd varieteter; vild i södra Europa. Primula auricula. [Aurickel.]

AURIPIGMENT, ----mä'nnt, n. 5. (mineral., kem. o. tekn.) Gul svafvelarsenik. Kallas äfven Operment.

AURORA, --rò-, f. 1. (poet.) Morgonrodnad. — *Ss. A-färg, -färgad.*

AUSKULTANT, ausskulltánnt, m. 3. Tjensteman i vissa embetsverk, som icke ännu har någon ordinarie syssla, utan endast är antagen som skrifvarbiträde, med rättighet att »auskultera», d. v. egentl. s., höra på verkets offentliga förhandlingar, hvarigenom han kan äga tillfälle att erhålla nödig förberedande kännedom om göromålen. [Ausc--.]

AUSKULTERA, v. n. 1. Vara anställd som auskultant vid ett embetsverk. [Ausc--.]

AUSPICIER, --spi'--, pl. 3. 1) Spådomstecken. — 2) (fig.) Anförande, befäl, ledning. *Under hans a. går allting lyckligt.*

AUTENTICITET, autänntisitét, f. 3. Egenskapen att vara autentisk. Äkthet. Jfr. följ. [Authenticité.]

AUTENTIK, autännti'k, a. 2. Säges om handlingar eller skrifter, när det är fullkomligt säkert, att de äro författade af den person eller på den tid, som uppgifves. Äkta. [Authentik.]

AUTENTISK, a. 2. Se *Autentik.* [Auth--.]

AUTOBIOGRAFI, avvtåbiågrafi', f. 3. Af någon författad beskrifning af egna lefnadshändelser. [-----phie.]

AUTODAFÉ, m. 3. Egentl. Trosakt. Offentlig och högtidlig bestraffning, efter dom af spanska inqvisitionsdomstolen, och bestående hufvudsakligen i förbränning å bålet. (Fig.) *Anrätta, tillställa en a. åt en bok, en skrift, o. s. v.,* offentligt och högtidligt uppbränna den.

AUTODIDAKT, avvtådidáckt, m. 3. Sjelflärd: en, som utan biträde af andras undervisning förvärfvat sig kunskaper.

AUTOGRAF, avvtågráf, m. 3. Egenhändig skrift (helst af någon märkvärdig person). [--graphe.]

AUTOKRAT, avvtåkrát, m. 3. Regent, som i sin person förenar hela statens makt. Sjelfherrskare. [--crat.]

AUTOKRATI, avvtåkrati', f. 3. Fullkomligt oinskränkt regeringsmakt i en enda persons hand. Envälde. [--crati, --cratie.]

AUTOKRATISK, avvtåkrátissk, a. 2. Som har afseende på, tillhör eller utmärker autokratien. Oinskränkt. [--cratisk.]

AUTOMAT, avvtåmát, m. 3. 1) Maskin, som utan yttre tillhjelp, genom ett inuti densamma doldt maskineri, sättes i rörelse. *Ur äro egentligen också a-er. Vaucansons flöjtblåsare är en af de märkvärdigaste a-er, verlden hittills sett.* — 2) (fig.) Person, som gör allting maskinmessigt, liksom vore han en blott automat utan tanka och vilja.

AUTOMATISK, a. 2. Som tillhör eller utmärker en automat. *A. rörelse.* Maskinmessig.

AUTOMATISKT, adv. (fig.) Såsom en automat, maskinmessigt.

AUTONOMI, avvtånåmi', f. 3. (fil.) Viljans sjelfbestämning. [--ie.]

AUTONOMISK, a. 2. (fil.) Som styres efter egna lagar.

AUTOR, AUTORISATION, m. fl., se *Auktor, Auktorisation,* m. fl.

AUXILIÄRTRUPPER, aucksiliä'rtrúppr, m. 3. pl. Se *Hjelptrupper.*

AUXILIÄRVERB, aucksiliä'rvä'rrb, n. 3. Se *Hjelpverb.*

AVANCEMENT, avanngsemánng, n. 3. Befordran. — Skrifves nu temmeligen allmänt *Avancemang.*

AVANCERA, avangsèra, v. n. 1. 1) Gå framåt. — 2) (fig.) Vinna befordran. — *Avancerande,* n. 4. o. *Avancering,* f. 2.

AVANTGARDE, avànnggárde, n. 4. Förtrupp.

AVANTSCÈNE, avànngsä'n, m. 3. Den del af skådebanan, som är närmast åskådaren.

AVANTURIN, avannturi'n, m. 3. 1) Rödbrun, gulaktig ädelsten, som, då den blifvit slipad, glindrar från en stor mängd små punkter med guld- eller messingsglans, och brukas till halssmycken, vaser, m. m. — 2) Konstgjord ädelsten, bestående af rödaktig glasfluss med tillblandad messingfilspån.

AVARI, --ri', se *Haveri.*

AVENBOK, f. 2. pl. — *bokar.* I Sverige inhemskt skogsträd af de Hängblommiga Löfträdens familj.

AVENY, --ny', m. 3. Väg, hvarpå man kommer fram till ett ställe. [Avenue.]

AVERS, avä'rrs, m. 3. Bildsidan på mynt.

AVERSION, avärrschón, f. 3. Afsky, vedervilja.

AVERTERA, v. a. 1. Tillkännagifva.

AVERTISSEMENT, avärrtissemánng, n. 3. Tillkännagifvande, anmälan.

AVIG, se *Afvig.*

AVIS, avi', m. 3. 1) Underrättelse, tillkännagifvande. Brukas förnämligast i handeln. — 2) Råd, tillstyrkan.

AVISA, àvi'sa, f. 1. Tidning. Brukas nu föga utom i plur. och i dagligt tal.

AVISBREF, avi'sbrév, n. 5. (handelst.) Bref, innehållande underrättelse om afsända varor, vexlar o. d.

AVISJAKT, avi'sjáckt, f. 3. Snällseglande fartyg, som öfverför underrättelser eller order ifrån ett skepp eller en hamn till andra, eller ock ger akt på en fiendtlig flotta.

AVISSKRIFVARE, avisskri'vare, m. 5. Tidningsskrifvare. Brukas numera vanligtvis i föraktlig mening.

AX, n. 5. 1) Smalt och utdraget, qvarsittande blomfäste, hvarpå blommor med inga eller endast ganska korta blomskaft sitta tätt fästade. *Enkelt ax* består af enskilta blommor; *dubbelt ax* af flera småax, såsom t. ex. hos gräsen. — 2) Den nedre delen af en nyckel, hvarigenom kolfven i låset drages in eller ut. — *Ss. Axknippa, -lik.*

AXBEKRANSAD, a. 2. (poet. o. myt.) Bekransad med ax.

AXBILDNING, f. 2. Den småningom skeende utbildningen af axet och dess delar.

AXBINDEL, m. 2. pl. — *bindlar.* (kir.) Bindel, hvars cirkelvindningar gå några gånger i kors öfver hvarandra.

AXBLOMMIG, a. 2. (bot.) Säges om växter, hvilkas blommor sitta fästade på ax.

AXEL, àcksl, m. 2. pl. *àxlar.* 1) Rät linea, som går genom medelpunkten af ett klot, och hvaromkring det vänder sig rundt omkring. — 2) (geogr. o. astr.) Den linea, som antages gå genom jordens, eller en annan himlakropps, eller hela verldsrymdens medelpunkt och begge polerna. *Jordens, verldens, en planets, Saturni a.*, o. s. v. — 3) (i konst och handtv.) Pjes af trä eller jern, som går genom medelpunkten af en sak (ett redskap, ett verktyg, en maskin, o. s. v.), och hvaromkring den vänder sig rundt omkring. *A-n på ett vagnshjul. En hjulstock är också en a.* — *Syn.* Vändbom. — 4) (vetensk. o. i utsträckt mening) Hvarje linie, som antages gå genom medelpunkten af en figur eller kropp och dela den i två lika delar. *A-n af en ellips. Menniskokroppens a.*

AXEL, áeksl, m. 2. pl. *àxlar.* Armens öfversta led, som sammanfogar den med kroppen. *Bära något på a-n. Bära något i rem, i gehäng öfver a-n. Ej räcka en till a-n,* vara kortare än .... (Fig.) *Höja, rycka, draga på axlarna,* visa tecken till förakt, medömkan, otålighet, harm, o. s. v. *Se öfver a-n,* betrakta med förakt. *Bära kappan på begge axlarna,* hålla med alla, allt efter som ens fördel det fordrar; rätta sig mer efter omständigheterna, än efter heder och samvete. — *Syn.* Skuldra. — *Ss. A-muskel, -pulsåder, -åder.*

AXELBAND, n. 5. 1) Band, som går öfver axeln. — 2) Ett flera gånger upp- och nedgående ylle-, guld- eller silfversnöre, som bäres af hoffurirer, hoftrumpetare, pager, lakejer, m. fl. på venstra axeln. — 3) (artil.) Beslag, som förenar axeljernet med träaxeln.

AXELBEN, n. 5. 1) Se *Nyckelben.* — 2) Detsamma som Öfre Armpipa (se *Armpipa*).

AXELBLAD, n. 5. Se *Skulderblad.*

AXELBRED, a. 2. Bred emellan axlarna.

AXELBREDD, f. 2. Bredd emellan axlarna.

AXELBULT, m. 2. (artil.) Bult, som går genom axelbanken och axelns fyrkant.

AXELDYNA, f. 1. Dyna, som lägges på axeln, för att lättare kunna bära något.

AXELDRAGNING, f. 2. Handlingen, då man drager på axlarna.

AXELGEHÄNG, n. 5. Gehäng, som går öfver axeln.

AXELGROP, f. 2. och

AXELHÅLA, f. 1. Se *Armhåla.*

AXELHÖJNING, f. 2. (föga brukl.) Handlingen, då man höjer på axlarna.

AXKALKIG, a. 2. (bot.) Benämning på växter, hvilkas blomkalk består af ett eller två fjäll-lika blad, sittande öfver hvarandra, så att det öfre faller inom det nedre.

AXELKAPPA, f. 1. Slängkappa, så vid, att man kan kasta ena fliken deraf öfver axeln nedåt ryggen.

AXELKIL, m. 2. 1) (anat.) Det kilformiga benet i axeln. — 2) Se *Axellapp.*

AXELKNAPP, m. 2. Knapp på axeln af ett klädesplagg.

AXELLAPP, m. 2. Ett litet stycke, särskilt tillklippt och insydt öfver axeln på vissa klädesplagg.

AXELLED, m. 3. Leden, som förenar armen med kroppen.

AXELNERV, m. 3. (anat.) Nerv i axeln, som går omkring armbenets hals och utgrenar sig till trakten kring armhålan, till flera muskler i skuldran och öfverarmen samt den sednares hud. [- - nerf.]

AXELRING, m. 2. (tekn.) Jernring kring ändan af en axel, för att bättre bevara den.

AXELRYCKNING, f. 2. Handlingen, då man rycker på axlarna.

AXELSKENA, f. 1. Jernskena, hvarmed en vagnsaxel förstärkes.

AXELSNÖRE, n. 4. 1) Prydnad, bestående i ett dubbelt, sirligt slingadt ylle-, guld- eller silfversnöre, som af militärpersoner bäres på venstra axeln. — 2) (i plur.) Snören på ett visst slags kavalleriuniform, nedhängande från axeln och ämnade att brukas vid furagering i fält, till att bunta hö med.

AXELSTOCK, m. 2. (tekn.) Grof axel af trä, t. ex. en hjulstock.

AXELSTYCKE, n. 4. 1) Den del af ett harnesk, som betäcker axeln. — 2) (på militäruniformer) Det beklädda jernstycket, som ligger öfver axeln, för att skydda den emot hugg. — 3) Den del af en mans- eller fruntimmersklädning, som betäcker axeln.

AXELTRÄ, n. 4. (tekn.) Axel af trä, t. ex. en hjulstock.

AXELSVÄNGNING, f. 2. (fys. o. geogr.) *Jordens a.*, dess svängning kring sin axel.

AXFORMIG, a. 2. Som till formen liknar ett ax.

AXFÄSTE, n. 4. (bot.) På ett sammansatt ax, fästet, hvarpå småaxen sitta.

AXGÅNGEN, a. 1. neutr. — *et.* Som gått i ax. Brukas om säd.

AXIOM, acksiå'm, n. 3. (mat.) Allmän och obestridlig grundsanning, som ej behöfver bevisas.

AXIOMATISK, a. 2. (mat.) Som har egenskapen af ett axiom: sjelfklar, allom tydlig, ovederlägglig.

AXLA, v. a. 1. (föråldradt) Kasta, draga öfver axeln, påtaga. Brukades om klädesplagg. *A. tröjan, kappan, jackan.* — *A. sig,* v. r. 1. Draga, höja, rycka på axlarna.

AXLANDE, n. 4. 1) Dragande öfver axeln, påtagande. Jfr. *Axla,* v. a. — 2) Höjning, ryckning på axlarna.

AXLUPEN, a. 2. neutr. — *et.* Se *Axgången.*

AXPLOCKARE, m. 5. — **ERSKA**, f. 1. Person, som på åkern samlar de efter skörden qvarlemnade sädesaxen.

AXPLOCKNING, f. 2. Upphämtning på åkern af efter skörden qvarlemnade sädesax.

AZIMUTH, àttsimutt, m. 3. (astron.) Den båge af horizonten eller vinkel vid zenith, som upptages emellan meridianen och den vertikal, som går genom ett objekt vid observationstiden.

AZIMUTH-CIRKEL, àttsimutt-si'rrkl, m. 2. pl. — *cirklar.* (astr.) Hvarje cirkel, som på

himmelen kan föreställas dragen genom zenith, vinkelrätt emot horisonten. Kallas äfv. Vertikal.

AZIMUTH-KOMPASS, àttsimutt-kàmmpàss, m. 3. (astr.) En noggrant indelad kompass, försedd med en aflång metallmaskin med två uppståndare eller dioptrar, och begagnad att pejla någon himmelskropp, för att sedan, medelst räkning, derigenom finna kompassens missvisning.

AZUR, àsur ell. asúr, m. 3. 1) Himmelsblå färg. — 2) (fig.) *Azuren*, himlahvalfvet. — *Ss. A-blå, -färg.* [Asur.]

B.

B. n. 4. 1) Andra bokstafven i alfabetet. Har alltid sitt egna ljud. — 2) (i musik) *a*) Tecken, som utvisar, att en ton bör sänkas en half ton. Kallas egentligen *b quadratum*, men förkortningsvis endast *b*. — *b*) Namnet på tonen *h*, då den blifvit sänkt en half ton. — *c*) Namnet på den sträng eller tangent, som ger tonen *b*. — *d*) *b cancèllatum* (♯) utvisar, att en ton bör höjas en half ton. — 3) Ljudet, som uppkommer, då bokstafven *b* uttalas eller noten ♭ i sång eller musik återgifves. — Man säger äfven *b-ton, b-ljud, b-sträng*, o. s. v.

BAAL, bal, nom. pr. m. sing. Afgud, som dyrkades af Syrier, Phœnicier, m. fl. (Fig.) *B-s prest*, en som predikar en falsk och förderflig gudalära. *B-s tjenare*, anhängare af en sådan lära. *Tjena B.*, vara en sådan lära tillgifven.

BABEL, nom. pr. n. sing. 1) Staden Babel, som omtalas i bibeln. — 2) (fig.) Oreda, förvirring.

BABIAN, --án, m. 3. 1) (nat. hist.) Slägte af aporna, som utmärker sig genom sina grofva lemmar och sin fulhet. — 2) (i allm.) Apa af större slag. — 3) (fig.) Narraktig och vanskaplig menniska. — 4) (sjöt.) Söndagseftermiddagsvakt.

BABORD, bábord, n. sing. indef. (sjöt.) Venstra sidan af ett fartyg, ifrån aktern. Den högra kallas Styrbord. — *Ss. B-ssida, -svant, -sgast*, m. fl. [Bagbord.]

BABORDSHALSAR, m. 2. pl. (sjöt.) *Ligga för b.* säges om ett seglande fartyg, då vinden kommer in om babord.

BABORDSQVARTER, n. 5. (sjöt.) Den del af manskapet på ett örlogsfartyg, som är indelad till vakt på babordssidan.

BABORDSVAKT, c. 3. (sjöt.) Den del af manskapet på ett handelsfartyg, som är indelad till vakt på babordssidan.

BABYLONISK, a. 2. Babylon och dess folk tillhörig eller angående. (Fig.) *B. förbistring*, högsta grad af oreda, villervalla, förvirring.

BACCALAUREAT, -----át, n. 3. o. 5. Värdighet af:

BACCALAUREUS, ---úreuss, m. 3. (lat.) Fordom benämning på den, som hade tagit lägsta graden vid ett universitet, motsvarande det nuvarande: Kandidat.

BACCHANAL, backanál, m. 3. Supgille, dryckeslag af sjelfsvåldigt och osedligt slag. [Back--.]

BACCHANALIER, backanálier, pl. 3. 1) Fest till Bacchi ära, hos Greker och Romare. — 2) (fig.) Se *Bacchanal*. [Back--.]

BACCHANALISK, back---, a. 2. Som tillhör, har afseende på eller utmärker bacchanalier. [Back--.]

BACCHANT, backánnt, c. 3. 1) Bacchi prest ell. prestinna. — 2) (fig.) Qvinna, begifven på dryckenskap.

BACCHANTINNA, f. 1. Bacchi prestinna.

BACCHUS, bàckuss, nom. pr. m. sing. 1) (rom. o. grek. myt.) Vinets gud. *Ett Bacchi lag*, dryckeslag. *Bacchi saft*, vinet.

BACCHUSFEST, bàckussfä´sst, m. 3. Se *Bacchanalier*.

BACCHUSBRODER, bàckussbródr, m. 3. pl. — *bröder*. (Fig.) Drinkare.

BACK, m. 2. (sjöt.) 1) Den del af öfverdäcket, hvilken är emellan akterkanten af fockröstet och förstäfven. — 2) Ett slags tak öfver denna del af däcket, på större örlogsfartyg. — 3) Den ställning, ett segel har, då det af vinden pressas akterut emot masten. — 4) Träbunke, hvarur matroser om bord äta.

BACK, adv. (sjöt.) Tillbaka. *Brassa b.*, se följ.

BACKA, v. a. 1. (sjöt.) Drifva seglen tillbaka mot masten.

BACKANAL, m. fl., se *Bacchanal*, m. fl.

BACKBÄR, n. 5. Ett slags bär af smultronslägtet.

BACKE, m. 2. pl. *backar*. 1) Mindre, jordbetäckt höjd på jordytan. *Stenig, kal, skogbevæxt b. Uppe på b-n ligger der en liten stuga.* — *Syn.* Se *Höjd*. — 2) Sjelfva sluttningen af en sådan höjd. *Brant b. Gå, rida, åka uppför, utför b-n. Midt i b-n. Fara b. upp och b. ned*, färdas på en ganska backig väg. (Fig.) *Vara öfver b-n*, hafva öfvervunnit de största svårigheterna af en sak. — 3) Mark i allmänhet. *Gå ut på b-n. Falla i b-n. Slå en i b-n. Regnet stod som spön i b-n*, det störtregnade. (Fig.) *Stå på bar b.*, vara utan uppehälle. *Sätta en på bar b.*, beröfva någon dess uppehälle.

BACKHARE, m. 2. pl. — *harar*. Hare af vanliga slaget. Lepus timidus. Ordet brukas föga, utom i figurlig bemärkelse, då dermed menas: en rädd stackare. *Rädd som en b. Han är en b. och springer vid första skott.* — *Syn.* Se *Poltron*.

BACKHUMLA, f. 1. Benämning på växtslägtet Rölleka. Achillæa Millefolium.

BACKIG, a. 2. Full af backar. *B. mark, väg, trakt. B-t land.*

BACKIGHET, f. 3. Egenskapen att vara backig.

BACKKNALL, m. 2. Liten, men brant backe. — *Syn.* Se *Höjd*.

BACKLAG, n. 5. (sjöt.) Benämning på dem af besättningen, som under resan äta och sofva tillsammans. Jfr. *Back*, m. 4.

BACKLÄNDIG, a. 2. Full af backar. Brukas endast om mark.

BACKNING, f. 2. (sjöt.) Handlingen, då man backar seglen. Se *Backa*.

BACKSGAST, m. 2. (sjöt.) Matros, som är indelad till tjenstgöring på backen.

BACKSIPPA, f. 1. Växt och blomma af Sippslägtet. Anemone Pulsatilla.

BACKSKAMRAT, m. 3. (sjöt.) Benämning på de matroser, som tillhöra ett och samma Backlag; se d. o.

BACKSQVAL, n. 5. Liten bäck, som forsar utför en backe eller bergshöjd.

BACKSTUGA, f. 1. Liten koja på landet utan egentligt jordbruk. — *Syn.* Se *Stuga.*

BACKSTUGUHJON, n. 5. och

BACKSTUGUSITTARE, m. 5. En som bor i en backstuga.

BACKSVALA, f. 1. Se *Strandsvala.*

BACKTIMJAN, m. 3. sing. Växt och blomma af örtslägtet Timjan. Thymus Serpyllum.

BACKVÄPLING, m. 2. En art af Klöfverslägtet, som mycket odlas bland foderväxter. Trifolium medium.

BAD, n. 5. 1) Kroppens nedsänkning, antingen helt och hållet eller blott till en del, uti vatten eller något annat vått ämne, eller ock dess begjutning dermed, i afsigt att afskölja orenlighet, eller för att stärka eller återvinna helsan. *B. äro ganska helsosamma. Föreskrifva b. för någon. Taga, nyttja b.* — Brukas äfven skämtvis om dem, som råkat falla i vattnet, t. ex.: *Han blef räddad ifrån att drunkna, men ett dugtigt b. fick han sig.* — 2) (bibl. o. teol.) *Nya födelsens b.*, själens rening genom den Hel. Ande. — 3) Sjelfva vätskan eller ämnet, som begagnas till badning. *Kallt, varmt, salt b. Gå i b-et. Stiga i, ur b-et. Sätta sig, sitta i b-et.* Se f. ö. Ångbad, Myrbad, Imbad, Sandbad, m. fl. — 4) Ställe, der man badar eller tager bad. *Allmänna, enskilta b. Varma b-en i Spaa. Resa till b-et* ell. *b-en. Gå till b-et.* — *Ss. B-dag, -tid, -timma, -vatten,* m. fl.

BADA, v. n. 1. 1) Taga ett bad (antingen genom nedsänkning uti eller begjutning med vatten eller någon annan vätska). Brukas både om bad i fria naturen eller inom hus. *När det är sommar, b-r han hvar dag i sjön. B. i ett badhus, hemma hos sig. B. i kallt, varmt, salt vatten.* — 2) Vistas på en badort och der begagna baden för sin helsas skull. *Han har b-t två somrar i Strömstad.* — 3) (fig.) *B. i tårar*, gråta bitterligen. *B. i svett*, svettas häftigt, antingen af stark värme eller af ansträngande arbete. — V. a. 1) Nedsänka i vatten, eller annan vätska, hela eller en stor del af kroppen på en menniska eller ett djur. *B. ett barn, en knähund.* Om hästar och större hundar säges *Löga.* — 2) Tvätta, begjuta en kroppsdel med vatten eller annan vätska, vanligtvis för att stärka eller återställa den till friskt tillstånd. *B. ögonen med vatten. B. magen med vin.* — *B. sig*, v. r. Tvätta eller begjuta hela sin kropp eller någon del deraf med vatten eller annan vätska.

BADANDE, n. 4. (för akt., pass. o. neutr.) Handlingen, då någon badar eller badas.

BADANSTALT, m. 3. Inrättning, der allmänheten emot betalning betjenas med bad af olika slag.

BADARE, m. 5. 1) En, som badar och tvättar en annan. — 2) Person, som äger, håller eller förestår en badanstalt. — 3) *B.* ell. *B-mästare*, fältskär, som tillika håller bad och derjemte merendels är barberare.

BADCUR, se *Badkur*, 3.

BADD, n. 5. 1) Se *Baddning*, 2. — 2) Stark upphettning. *Han fick ett dugtigt b., ty han stod två timmar i solen.* — 3) Stark hetta. Endast i sammansättningen Solbadd, t. ex.: *Stå i värsta solbaddet.* — 4) (fig.) Säges om det, som sker med särdeles eftertryck. *Vi fingo ett dugtigt b., ty det hällregnade.* — 5) Stryk. *Gifva någon dugtigt med b.* — 6) Hvad som göres för hvar gång särskilt: omgång; skof, skede, sträcka. *Låta gå i ett b. Ännu ett b.!* — Ordet brukas endast i det lägre umgängsspråket.

BADDA, v. a. 1. 1) Doppa en svamp, en linnelapp eller något dylikt i en vätska och dermed tätt och ofta fukta en skadad eller sjuk lem, för att stärka eller hela den. *B. en lem. B. med ättika, brännvin, olja, vin,* o. s. v. *B. om en lem*, sorgfälligt badda den på alla ställen. *B. in ett läkemedel*, göra, att det genom baddning inträngar i kroppen. *B. på'*, flitigt och rikligen badda. — 2) (fig. fam.) Gifva stryk, prygla. Äfv. *B. på'.* — V. n. 1) Gifva stark värme från sig. *Solen b-r hett.* — 2) (fam.) Springa. *B. åf*, springa bort. — 3) (fam. skämtv.) *Låta b.*, medgifva, att något (helst äfventyrligt, svårt eller farligt) sker. *Ja, låt b.! det må gå hur det vill. Jag låter det b.; det går ju an att försöka.* — *B. sig*, v. r. (fam.) Njuta af stark hetta från solen eller eld. *B. sig i solen. B. sig för brasan, för kakelugnen.* — V. impers. Vanligtvis med tillägg af adverbet *Hett.* Hetta starkt. *Det b-r hett i dag, emedan det är alldeles klart.* — 2) (fig.) Gå hett till. Säges vanligtvis om krig, strid, slagsmål, svåra pröfningar, o. d. *Det b-de hett i bataljen vid Fredericia. Det b-r hett i en tentamen för professor ....*

BADDANDE, n. 4. (för akt., neutr. o. impers.) Handlingen, verkningen, då någon eller något baddar.

BADDARE, m. 5. (fam.) 1) Ovanligt stor, grof eller stark menniska. — *Syn.* Se *Huggare.* — 2) Säges äfven om djur, stundom äfven om liflösa föremål, som i sitt slag äro ovanligt stora, eller i något visst afseende utmärka sig ifrån mängden. — 3) Person, som på något sätt utmärker sig genom andliga eller kroppsliga förmögenheter eller färdigheter. *En b. att springa, att simma, att äta, supa, orera,* o. s. v. *En b. i historien. Han är en b. att vara rik, qvick, rolig. Det var en b. så lång.*

BADDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man baddar (se detta verb, v. a. bem. 1). — 2) Den vätska, hvarmed baddas. Äfv. Badd.

BADERSKA, f. 1. Qvinna, som vid en badanstalt betjenar de badande. Kallas äfv. stundom Badhustru.

BADGYTTJA, f. 1. Särskilt slags gyttja, som begagnas vid badning, för att stärka eller förbättra helsan.

BADGÄST, m. 3. Person, som begagnar ett offentligt bad, helst en längre tid.

BADHUS, n. 5. 1) Hus, bygdt och inredt för badning. — 2) Se Badinrättning.

BADHUSTRU, f. 2. Se *Baderska.*

BADINRÄTTNING, f. 2. Ställe, försedt med alla nödiga behof för badning. — *Syn.* Bad, Badhus, Badanstalt.

BADKAPPA, f. 1. Enkom förfärdigadt plagg, liknande en kappa, som begagnas vid badning.

BADKAR, n. 5. Stort, aflångt kar af trä, sten, jernbleck eller koppar, hvari bad tagas.

BADKLÄDNING, f. 2. 1) Enkom förfärdigadt plagg af tunt tyg, som helt och sammanhängande betäcker kroppen, och påtages vid badning på öppen plats, samt behålles på i vattnet. — 2) Se Badskjorta.

BADKUR, m. 3. Fortsatt begagnande af bad såsom medel emot en sjukdom. [Badcur.]

BADKUR, m. 2. Kur, hvari den, som tager ångbad eller varma bad, sitter, på det att ångan bättre må kunna qvarhållas kring hans kropp.

BADLINNE, n. 4. 1) (kollektivt) Samteliga linnepersedlar, som vid badning begagnas, såsom lakan, handdukar, m. m. — 2) Se *Badskjorta*.

BADMÄSTARE, m. 5. Person, som har uppsigten vid en badinrättning.

BADNING, f. 2. Handlingen, då man antingen sjelf badar eller badar en annan.

BADNÖJE, n. 4. Nöje, som tillställes eller vankas vid en offentlig badinrättning, der badgäster uppehålla sig under bestämda terminer.

BADORT, m. 3. Ställe, der större badinrättning för sjukas begagnande finnes.

BADPENNINGAR, m. pl. 2. Afgift för bads begagnande.

BADRUM, n. 5. Rum, der bad tages, antingen gemensamt för flera eller enskilt.

BADSKEPP, n. 5. Fartyg, inredt till badning för allmänheten.

BADSKJORTA, f. 1. Fin yllemantel med ärmar, som vid uppstigandet ur badet påtages, för att undgå förkylning.

BADSKÅP, n. 5. Enkom förfärdigadt skåp, som begagnas vid dusch- och ångbad.

BADSTUGA, f. 1. 1) Större badrum för flera personer. — 2) Mindre badhus. — 3) Rum, der ång- och svettbad tagas. — 4) (oegentligt) Kölna, torkhus på landet. — I de två sednare bemärkelserna sammandrages ordet ofta till *Badstu* eller *Bastu* och betyder då äfven detsamma som Stryk.

BADSTÄLLE, n. 4. 1) Öppen plats vid stranden af en sjö, flod eller å, tjenlig till badning och dertill begagnad. — 2) Badhus.

BADSUMP, m. 2. Byggnad, uppförd omedelbart öfver vattenytan, vid stranden af haf, sjö eller flod, samt inredd till badning.

BADVARM, a. 2. Lagom varm att begagnas till badning.

BADÖRT, f. 3. Ört, som är tjenlig till kryddbad.

BAGARBOD, f. 2. Liten bod, der bagarbröd försäljes.

BAGARBODHUSTRU, f. 3. Qvinna, som förestår en bagarbod och der försäljer bröd.

BAGARBODLUCKA, f. 1. En i fönstret till en bagarbod insatt lucka, hvarpå den, som vill köpa bröd, knackar, och hvarigenom brödet utrâckes.

BAGARBRÖD, n. 5. Bröd, bakadt hos bagare.

BAGARE, m. 5. Näringsidkare, som till allmänhetens tjenst låter baka och försälja brödvaror af alla slag. Jfr. *Hembagare*. — *Ss. Bagargesäll, -gosse* ell. *-lärling, -handtering* ell. *-yrke, -hustru, -kund, -ugn*, m. fl.

BAGAREMBETE, n. 4. Samteliga bagare i en stad, då de äro förenade i skrå.

BAGARFRU, f. 2. 1) En bagares hustru. — 2) Enka efter en bagare, som sjelf drifver bagerirörelse.

BAGARKORG, m. 2. Stor korg, hvari brödvaror från bageri utköras till kunder eller till bagarbodar.

BAGARKÄRRA, f. 1. Enkom inrättad packkärra för brödvarors utkörande från bageri till kunder eller till bagarbodar.

BAGARLÖN, f. 3. Betalning, som erlägges till bagare för bakning af bröd, hvartill man sjelf lemnat mjölet.

BAGARSTUGA, f. 1. 1) Litet särskilt hus eller stuga, der bröd bakas, och der äfven tvätt jemte andra hushållsgöromål förrättas. — 2) Särskilt rum, der bröd bakas, tvätt förrättas, m. m.

BAGARTAXA, f. 1. Se *Brödtaxa*.

BAGARVERK, se *Bageriverk*.

BAGASCHE, n. 4. 1) Tross, packning. — 2) (skämtv.) Ressaker. — 3) (fig. fam.) Tross, pack, slödder. — *Ss. Bagaschkusk, -kärra, -vagn*. [Bagage.]

BAGATELL, --ä'll, BAGATELLSAK, f. 3. Småsak, lapprisak. *Det är ingen bagatell att gifva ut så mycket penningar. Anse för en b.*, ringa akta, fästa ingen vigt vid.

BAGERI, n. 3. 1) Inrättning, der bröd och skorpor bakas i stort. Kallas äfv. Bageriverk. — 2) Sjelfva stället, huset eller gården, der en sådan inrättning finnes. — 3) Konsten att tillverka bröd af alla slag.

BAGERIVERK, n. 5. Se *Bageri*, 1.

BAGGE, m. 2. pl. *baggar*. 1) Outskuren hanne af fårslägtet. En utskuren kallas Gumse. — 2) Ordet ingår i flera sammansättningar, för att utmärka vissa ordningar eller slägten af insekterna, såsom Skalbagge, Skinnbagge, m. fl.

BAGGE, m. 1. pl. *Baggar*. Förkortadt af *Norrbagge*. 1) Öknamn på Norrmännen. — 2) Norsk häst. Säges ej om stokreatur.

Anm. Ordet, som icke har någon gemenskap med det föregående, anses hafva tillkommit genom förändring af *Bagler*, benämningen på ett mäktigt parti uti Norge, emot hvilket konung Sverre hade en ganska långvarig och hårdnackad kamp att bestå. Förmodligen bör likväl dess upprinnelse sökas längre tillbaka. Rudbeck påstår, att redan i äldsta tider inbyggarne i Norge kallats Baggar, och sätter denna benämning i förbindelse med folknamnet Paioter, Pacter eller Picter.

BAGGSÖTA, f. 1. (bot.) En art af örtslägtet Gentiana, hvars rot innehåller ett bittert, magstärkande ämne. Gentiana lutea.

BAJ! int. 1) Fy! Säges till små barn, då de orenat sig eller äro elaka. — 2) Nyttjas som varning till små barn, att låta bli något orent, osnyggt, obehagligt eller skadligt. — Brukas äfven skämtvis till äldre personer, och upprepas stundom för mer eftertryck skull: *Baj, baj!* — S. n. 5. sing. Smuts.

BAJ, m. 3. Liten hafsvik, hvars ingång är mindre bred än midten, och hvarest fartyg hafva skygd för vissa vindar. Går djupare in i landet, än en Bugt, hvilken också är mera jemnbred. — *Syn.* Se *Vik*. [Bay.]

BAJADER, --dä'r, f. 3. Indisk sångerska och danserska i templen, samt tillika allmän glädjeflicka. [--dère.]

BAJONETT, --nä'tt, m. 3. En lång, i allmänhet trekantig jernspets, som vid nedra, tjockare ändan vidgas till en hålk, hvarmed den fästes vid ett infanterigevär, då man vill begagna det som stickvapen. — *Ss. B-anfall, -hålk, -spets*, m. fl. [Bayonette.]

Anm. Bajonetten har sitt namn ifrån staden Bayonne i Frankrike, der han först i nämde land tillverkades, sedan Fransmännen lånat bruket deraf från Holländarne, och desse från Malayerna, som i krig ofta fästade sina långa dolkar vid ändan af gevären, för att dermed kunna nedsticka sina fiender.

BAJONETT-EXERCIS, bajonä'ttäcksärsi's, m. 3. Exercis, hvarvid soldaten öfvas i begagnandet af bajonetten.

BAJONETTFÄKTNING, f. 2. 1) Fäktning med musköt, då bajonetten är påskrufvad. — 2) Konsten att så fäkta.

BAJONETTHÅLK, m. 2. Nedersta ihåliga delen af en bajonett.

BAJONETTKLACK, m. 2. Pjes, som tjenar att fasthålla bajonetten vid geväret.

BAJONETTKLINGA, f. 1. Den långa, trekantiga delen af en bajonett, ifrån hålken upp till spetsen.

BAK, n. 5. 1) Hela arbetet, bestyret för hvarje gång, då bröd bakas. *Frun är i dag sysselsatt med b.* — *Syn.* Bakning. — 2) Hvarje särskilt afdelning af ett bakningsarbete, hvarefter man gör uppehåll eller börjar baka annat slags bröd, taga af nytt slags mjöl, ur ett annat tråg, o. s. v. *Vi ha tre b. att göra i dag.* — 3) Allt det bröd, som bakas på en gång. *Det här b-et är godt, men det förra var dåligt.*

BAK, m. 2. 1) Den del på menniskor och fyrfotade djur, som utgör motsatsen till hufvudet och munnen. (Fig.) *Säga på ens b.*, baktala någon. — *Syn.* Se *Bakdel.* — 2) Den del på vissa verktyg, som befinner sig på motsatta sidan till den, hvilken egentligen begagnas. *B-en på en knif, en såg, o. s. v.* (Fig.) *Taga sak på b.*, då man vill ursäkta sig eller aflägsna en misstanka, genom tal eller handling råka att fälla sig sjelf. — *Adv.* 1) Antyder ett läge, motsatt till läget af den förnämsta delen, sidan eller ändan af en lefvande varelse eller ett ting. *Tag fram skrinet ur vagnen; det står der b.* Vanligen brukas *Bak uti, bak i.* — 2) Bakom. *Jag stannar här på framsidan af huset; gå du dit b.* — *Prep.* Bakom. *B. berget, b. huset, b. skogen.* Säges mindre väl.

Anm. Såsom adverb brukas ordet mindre ofta, utan för det mesta i förening med andra adverber eller prepositioner, såsom *Bakfram, Bakför, Bakom, Baktill*, hvilka ses på sina ställen.

BAKA, v. a. 1. Tillreda af mjöl (antingen hoprördt till deg, eller vispadt i mjölk med tillsats af ägg, socker, o. s. v.). *B. bröd, skorpor, konfekt, bakelser, pastejer, pepparkakor, pannkakor,* m. m. *Det är b-dt af finaste hvetmjöl.* — *B. i'n*, se *Inbaka.* — *B. ihop, tillsammans*, v. n. 1. Säges om klibbigt degiga ämnen, som fästa sig vid hvarandra.

BAKANDE, n. 4. Handlingen, då man bakar.

BAKARF, n. 5. Arf, som tillfaller någon efter dess barn eller afkomlingar, eller efter syskons eller syskonbarns afkomlingar.

BAKARFVINGE, m. 2. pl. — *arfvingar.* Den, som bekommer egendom genom bakarf.

BAKAXEL, bàkácksl, m. 2. pl. — *axlar.* Axel till bakdelen af en vagn.

BAKBEN, n. 5. Ett af de två eftersta benen på ett fyrfota djur. I lägre språk: Bakskank.

BAKBINDA, v. a. 3. (böjes som *Binda*) Binda ihop en menniskas händer bakpå dess rygg. Man säger både: *B. någon* och *b. händerna på någon.* — *Bakbindande*, n. 4. o. *Bakbindning*, f. 2.

BAKBOD, f. 2. Magasin eller förvaringsrum innanför en salubod.

BAKBOG, m. 2. Bog på ettdera af bakbenen på fyrfota djur, som af menniskan användas till föda. — Motsatsen: Frambog.

BAKBORD, n. 5. Bord, som begagnas att baka på.

BAKBRÄDE, n. 4. Bräde, hvarpå man ifrån bakbordet bortsätter det tillredda, men ännu ogräddade brödet, och hvarifrån det sedan tages, när det bäres till ugnen att gräddas.

BAKBRÖD, n. 5. Nybakadt bröd, hvilket afsättes och ätes till prof på baket, eller skickas som skänk till grannar och vänner.

BAKBULLE, m. 2. pl. — *bullar.* Bakbröd i form af bulle.

BAKBYGGNING, f. 2. 1) Byggning på baksidan af en gård. — 2) Afsides belägen byggning vid en herrgård, o. s. v.

BAKBÖJA, v. a. 2. (föga brukl.) Böja bakåt. — Nyttjas mest i part. pass. såsom adjektiv.

BAKDAG, m. 2. Dag, då man bakar eller ämnar att baka. (Ordspr.) *I dag b., i morgon smakdag*, först arbeta och sedan njuta frukten deraf. *Icke alla dar b-ar*, det vankas icke alla dagar godsaker, njutning, nöjen.

BAKDANTA, v. a. 1. Lasta någon på baken. Ordet börjar föråldras och har en något mera skärpt betydelse än Baktala. — *Bakdantande*, n. 4.

Anm. Stamordet till *bakdanta* är förmodligen beslägtadt med det engelska *taunt*, tadla, bespotta.

BAKDANTARE, m. 4. -**ERSKA**, f. 1. 1) Person, som bakdantat någon. Brukas i denna mening aldrig, utan i förbindelse med en genitiv eller ett pron. poss., t. ex.: *Se der, herr N.s, din b.!* — 2) Person, som är fallen för att bakdanta.

BAKDANTNING, f. 2. (mindre brukl.) Handlingen, då man bakdantar.

BAKDEG, m. 2. Deg, hvaraf bröd bakas (till skilnad ifrån andra slags deg, som nyttjas till andra behof).

BAKDEL, m. 2. Se *Bak*, m. 1. — *Syn.* Bak, Bakända, Ända, Akter, Stuss, Gump, Säte, Svans, Stjert, Ars, Fundament, Posteriora.

BAKDRÄGT, f. 3. Se *Bakvagn.*

BAKDÖRR, f. 2. 1) Dörr eller mindre port, som ligger åt baksidan af ett hus eller åt en bakgata. — 2) Brukas stundom, mindre egentligt, i stället för Bakport.

BAKEFTER, bàkä'fftr o. bakä'fftr, prep. Efter (till rum eller tid), bakom. *Näst b. Fredman gick bror Mollberg. Tätt b. alla julnöjena kom en bal hos grefve N.* (Fig.) *Lemna någon b. sig*, öfverträffa i skicklighet, färdighet. — Adv. Efter (till rum eller tid), bakom. *Han följde med i början, men blef snart b.* (Fig.) *Blifva b.*, öfverträffas af andra i skicklighet, färdighet; äfv. (mindre brukl.) få dåliga affärer.

BAKELSE, m. 3. 1) (kollektivt) Bakverk af finare och behagligare smak, i smärre stycken af olika form, storlek och tillredning, som ätes vanligtvis till efterrätt, sedan man blifvit mätt. *Äta b. Göra, baka b.* — 2) Hvarje särskilt bakadt eller formadt litet stycke af sådan beskaffenhet. *Jag åt två b-r.*

BAKERST, a. 1. superlativ af *Bak*, adv. Som är eller befinner sig längst bakåt. Brukas mindre ofta.

BAKFICKA, f. 1. Ficka på baksidan af en rock.

BAKFJERDING, m. 2. Ena halfvan af bakdelen utaf slagtkreatur, helst nötboskap. Motstycke: Framfjerding.

BAKFJÖL, m. 2. Se *Bakbräde.*

BAKFLOD, m. 3. 1) Flodvatten, som går rakt emot sitt vanliga lopp. Äfv. och vanligare: Bakvatten. — 2) Strömning i hafvet, som går tvärt emot den vanliga riktningen. Äfv. och vanligare: Bakström. — 3) Se *Uppsjö, Ebb.*

BAKFODER, n. 5. Foder baktill på en rock, en klädning.

BAKFORA, f. 1. Fora, som tages af formän på samma ställe, der de redan aflemnat en fora, och som nu med dem afsändes samma väg de kommit.

BAKFOT, m. 3. pl. — *fötter*. 1) En af de begge eftersta fötterna på fyrfotade djur. (Fig. o. fam.) *Hafva fått* eller *hafva något om b-en,* hafva blifvit narrad; äfv. hafva börjat en sak i orätt ända. *Få något om b-en,* blifva narrad, vilseledd, m. m. — Motstycke: Framfot. — 2) (mindre riktigt) Bakben. — 3) (fig.) Fot under en möbel, på baksidan deraf. *B-fötterna på en stol, en soffa, ett spegelbord.*

BAKFRAM, adv. 1) Uttrycker, att någon eller något är vändt med baksidan åt det håll, hvaråt dess framsida i stället borde vara vänd. *I hastigheten ställde han hästen b. i skaklorna.* — 2) (fig.) Bakvändt, förvändt, på tok. *Göra allting b.*

BAKFÖNSTER, n. 5. Fönster på baksidan af ett rum eller hus.

BAKFÖR, prep. Bakom. *B. huset, muren, gärdesgården.*

BAKFÖRE, adv. 1) Bakefter, bakom. *Sedan jag länge hållit jemna steg med honom, tröttnade jag och kom b.* — 2) Bakpå, baktill. *Åka b. Stöta till någon b.* — 3) Baklänges. *Hans affärer gå allt mer och mer b.* — Brukas i alla bemärkelser mindre ofta än här till förklaring anförda adverber.

BAKGAFVEL, m. 2. pl. — *gaflar*. Gafvel på ett hus, vänd åt baksidan eller bakgården.

BAKGATA, f. 1. 1) Sidogata, som löper i samma sträckning med en hufvudgata eller en allmän plats. — 2) Afsides belägen gata. — 3) Brukas stundom, ehuru mindre riktigt, i stället för Tvärgata eller Gränd.

BAKGIFT, f. 3. Se *Mellangift.*

BAKGRUND, m. 3. Det, som på en tafla eller på teatern föreställes längst bort beläget. — *Syn.* Fond.

BAKGRÄND, m. 3. Afsides belägen, föga besökt gränd.

BAKGÅNG, m. 2. Gång på baksidan af ett hus, bakom huset eller åt bakgården.

BAKGÅRD, m. 2. 1) Särskilt gård, innanför den gård, som ligger åt gatan till eller der hufvudbyggningen befinnes. — 2) Baksidan af en gård.

BAKHALT, a. 1. (om hästar) Halt på ena bakbenet.

BAKHAND, f. 3. sing. 1) Öfre eller yttre delen af handen. *Gifva ett slag med b-en.* — 2) (i kortspel) Se *Efterhand.*

BAKHAS, m. 2. Knävecket på ett djurs bakben.

BAKHJUL, n. 5. Ett af de två eftersta hjulen på en vagn med fyra hjul. — Motstycke: Framhjul.

BAKHUFVUD, n. 5. pl. — *hufvuden*. Bakdelen af ett hufvud, isynnerhet på en menniska.

BAKHUGG, n. 5. 1) Hugg, som tilldelas någon till svar på ett förut af densamma erhållet. — 2) (fig.) Hvasst svar på tillvitelse eller stickord.

BAKHUS, n. 5. (af *Bak,* adv.) 1) Ett på baksidan af tomt eller gård beläget hus. — 2) Afsides hus vid gård på landet eller i staden.

BAKHUS, n. 5. (af *Baka*) Hus, der brödbakning verkställes. Större än Bagarstuga.

BAKHÅLL, n. 5. 1) Ställe, der man ligger i försåt, för att angripa eller fånga menniskor eller djur. *Ligga i b. Lägga trupper i b. Lägga, ställa sig i b.* — 2) En eller flera, som för detta ändamål ligga i försåt på något ställe. *Råka ut för, stöta på ett b.* — 3) (fig.) Hemligt förbehåll; hemlig afsigt; ord eller mening, oförmärkt insmugna i tal eller skrift, för att sedan lättare vinna sin afsigt eller komma åt sin motståndare. *Hafva något i b.,* hafva någon hemlig afsigt. *Det der ordet, den der frasen var ett b. af honom, för att komma, dit han ville.* — *Syn.* Se *Försåt.*

BAKHÅR, n. 5. Hår på bakre delen af hufvudet på en menniska.

BAKHÄRD, m. 2. Baksidan af en härd.

BAKHÄST, m. 2. En af stånghästarna för en vagn, som köres med spann. Kallas så till skilnad ifrån Framhästarna, hvilka gå framför dem.

BAKI, förkortadt af *Bakuti;* se d. o.

BAKIFRÅN, prep. Från ett bakom beläget ställe. *Han kom in b. gården.* — *Adv.* På baksidan, baktill, i ryggen. *Angripa någon b. Han blef skjuten b.*

BAKIGENOM, prep. 1) Igenom ett bakom beläget ställe. *Han kom in i huset b. trädgården.* — 2) Bakifrån igenom en kroppsdel eller ett föremål. *Få ett värjstyng b. armen.* — *Adv.* Från baksidan igenom. *Skynda dig att gå b., ty husporten blir snart stängd.*

BAKKAPPA, f. 1. Styfning af hårdt läder, under öfverlädret bakpå foten af skodon.

BAKKAPPA, v. a. 1. Förse (skoplagg) med bakkappa.

BAKKLO, m. 3. pl. — *klor*. Den bakåt vända klon på vissa foglars fötter.

BAKKONST, f. 3. Konsten att baka.

BAKKÄLKE, m. 2. pl. — *kälkar*. Kälke under bakdelen af ett vinteråkdon. (Fig.) *Komma på b-n,* icke inom bestämd tid medhinna ett förelagdt arbete eller något som man föresatt sig, blifva efter i sina stycken, blifva efter sina läs- eller arbetskamrater; äfv. få dåliga affärer.

BAKLAND, n. 5. (sjöt.) Ett land, som ligger bakom och synes uppöfver ett annat ifrån sjön.

BAKLASS, n. 5. Varor, som blifvit lagda i bakre delen af en vagn. *Den der vagnen har för mycket b. Lägga för mycket b. på en kärra.*

BAKLAST, f. 3. 1) Varor, som blifvit lagda i bakre delen af ett fartyg. — 2) Se *Baklass.*

BAKLASTA, v. a. 1. 1) Lägga varor bakuti ett fartyg eller bakpå vagn eller kärra. — 2) Lägga för mycket varor i bakdelen af fartyg eller vagn, så att den i jemförelse med framdelen för hårdt tynges.

BAKLASTANDE, n. 4. Handlingen, då man baklastar.

BAKLASTNING, f. 2. 1) Se *Baklastande.* — 2) (mindre brukl.) Se *Baklast* och *Baklass.*

BAKLÅR, n. 5. Lår af bakben på fyrfota djur.

BAKLÅS, n. 5. *Vara i b.,* säges om en dörr, ett skåp, en kista, o. s. v., då vid nyckelns kringvridande axet råkat komma ur gänggången, så att låset icke kan upp- eller igenläsas. *Dörren är, har kommit, har gått i b. Akta dig att vrida i b.* (Fig.) *Gå i b.,* misslyckas, felslå, t. ex.: *affären har gått i b. för honom.*

BAKLÄDER, n. 5. 1) Läderstycke baktill på skodon. — 2) Ryggstycke på en sufflett, m. m.

BAKLÄNGES, adv. 1) I riktning bakåt, med kroppen framåt vänd. *Gå, rida, åka, färdas b. Skjuta någon b. ut igenom dörren. Kasta, slå någon b.,* kasta omkull någon så, att han faller bakåt på ryggen. *Falla, kasta sig, slå sig b.* — 2) (fig.) Bakvändt, emot hopp eller uträkning, på tok. *Saken går b. för honom.*

BAKMUR, m. 2. 1) Mur bakom en annan. — 2) Mur på baksidan af ett hus.

BAKNING, f. 2. 1) Förrättningen, då man bakar. — *Syn.* Bakande, Bak. — 2) Sjelfva det bakade. Jfr. *Bak,* 3.

BAKOM, prep. o. adv. På eller till ett ställe, som är nära intill baksidan af en lefvande varelse eller ett ting. *Stå, gå, sitta b. någon. B. stolen, vagnen. Tag hit boken; hon ligger der b.*

BAKPENNINGAR, m. pl. 2. Se *Bagarlön.*

BAKPLATS, m. 3. Plats, som är bakom en annan.

BAKPLÅT, m. 2. 1) Plåt på ändan af stocken på ett skjutgevär. — 2) Plåt, vanligtvis med inskrift försedd, på hufvudgafveln af en likkista. — 3) (pop. skämtv.). Lapp baktill på byxor.

BAKPORT, m. 2. 1) Port på baksidan af ett hus. — 2) Port åt en bakgata. — 3) Port till en bakgård.

BAKPUTS, n. 5. (mindre brukl.) Puts, som man spelar någon, till hämd för ett annat af samma person, hvarför man sjelf varit föremål.

BAKPÅ, prep. o. adv. 1) På bakdelen, på baksidan af något. *En fläck b. ryggen. B. papperet*, på andra sidan af ett pappersblad. *Sitta b. vagnen, åka b. Stå b. Rida b.* — Motsats: Frampå.

BAKRE, a. komp. af *Bak.* 1) Som är längre bakåt. — 2) (allmännare) Som har sitt läge på baksidan, bakdelen af något. Detsamma som Bak i sammansättningar, hvilket mera brukas. — Motsats: Främre.

BAKREM, f. 2. pl. — *remmar.* Rem, baktill på redskap, o. s. v.

BAKRENTA, se *Bakränta.*

BAKRESA, f. 1. Se *Återresa.*

BAKRUM, n. 5. 1) (af *Bak*) Rum, som ligger bakom ett annat, isynnerhet bakom en försäljningsbod, o. s. v. — 2) (af *Baka*) Rum, der bak förrättas.

BAKRÄKNING, f. 2. 1) Räkning, hvarigenom afdrag göres på en annans räkning eller fordran. (Fig.) *Komma på b.*, icke punktligt betala; äfv. få dåliga affärer. — 2) (fig.) Vedergällning, hämd.

BAKRÄNTA, f. 1. Upplupen ränta, som lägges till kapitalet. [- ren -.]

BAKSIDA, f. 1. Motsatta sidan till den förnämsta eller Framsidan.

BAKSITS, m. 3. 1) Förnämsta sätet inuti en fyrsitsig vagn eller släda. — 2) (mindre brukl.) Säte bakpå vagn eller släda. Vanligare: Baksäte. [- sitts.]

Anm. Som ordet härleder sig ifrån tyska ordet *Sitz*, synes det vara mindre rätt att skrifva det med *tt*.

BAKSKALL, n. 5. (jäg.) Den delen af skallfolket, som vid ett skall går närmast midtlinien. Detsamma som Dref.

BAKSKANK, f. 1. (pop.) Se *Bakben.* [- skånk.]

BAKSKEPP, n. 5. Se *Akterskepp.*

BAKSKJUTS, m. 2. Skjutsning tillbaka samma väg, som man förut skjutsat.

BAKSKO, m. 3. pl. — *skor.* 1) Jernsko till bakfot på häst eller oxe. — 2) Baklädret på en sko.

BAKSKO, v. a. 2. 1) Med jernskor beslå bakfötterna på häst eller oxe. *B. en häst.* — 2) Sätta nytt bakläder på skodon. *B. en galosch.*

BAKSKOENDE, n. 4. Se *Bakskoning*, 1.

BAKSKONING, f. 2. 1) Handlingen, då man bakskor. — 2) Nytt bakläder på skodon.

BAKSKRUF, m. 2. pl. — *skrufvar.* Svansskruf på ett skjutgevär.

BAKSKÅNK, se *Bakskank.*

BAKSKÖRT, n. 5. 1) Skört baktill på vissa klädesplagg, som äfven hafva framskört. — 2) Nyttjas stundom mindre riktigt i stället för Skört.

BAKSLAG, n. 5. 1) Stöt eller slag, som någonting återstudsande (klot, kula, boll, o. s. v.) gifver ett i vägen varande föremål. — 2) Ett jagadt djurs omkastning och återvändande åt samma håll, hvarifrån det förut sprungit.

BAKSLUG, a. 2. Som genom listiga och dolska anslag söker sin egen fördel på andras bekostnad. — *Syn.* Se *Listig.*

BAKSLUGHET, f. 3. Egenskapen att vara bakslug. — *Syn.* Se *List.*

BAKSLUGT, adv. På ett sätt, som förråder bakslughet. *Gå b. tillväga.*

BAKSPADE, m. 2. pl. — *spadar.* Stor, flat spade med långt skaft, på hvilken nybakadt bröd inskjutes i bakugnen och sedermera tages derutur. — *Syn.* Kakspade, Brödspade.

BAKSPRÅNG, n. 5. 1) Språng eller hopp baklänges. *Hästen skyggade och gjorde ett b.* — 2) Steg, som man tager baklänges, för att hämta fart till ett starkt språng framåt. — 3) Återstudsning (af klot, kula, boll, o. s. v.) i mer eller mindre horisontel riktning.

BAKSPÅR, n. 5. Spår af menniska eller djur, som vändt tillbaka samma väg de kommit. Brukas mest om djur. *Drifva på b.*, säges om jagthundar, då de följa ett spår åt den sidan, hvarifrån djuret kommit, men icke framåt.

BAKSTAG, n. 5. Se *Barduner.*

BAKSTAGSVIND, m. 2. (sjöt.) Vind ifrån aktern, för-de-vind.

BAKSTAGSVIS, adv. (sjöt.) Akter om.

BAKSTAM, m. pl. — *stammar.* Yttersta bakdelen af ett fartyg. — *Syn.* Bakstäf, Akterstäf.

BAKSTEG, n. 5. 1) Steg, som tages bakåt. — 2) Fotsteg bakpå en vagn för den, som skall sitta bakpå. — 3) (fig., föga brukl.) Aftagande, försämring. — Motsats: Framsteg.

BAKSTOCK, m. 2. Bakre delen af en gevärsstock.

BAKSTRÖM, m. 2. pl. — *strömmar.* Se *Bakflod.*

BAKSTRÖMNING, f. 2. 1) Strömmande tillbaka tvärt emot den vanliga riktningen. Säges om flod- och hafsvatten. — 2) Se *Bakflod.*

BAKSTUDS, m. 2. **BAKSTUDSNING**, f. 2. Studsning tillbaka i mer eller mindre horisontel riktning, t. ex. ifrån en vägg, o. s. v.

BAKSTYCKE, n. 4. 1) Stycke på bakre delen af ett föremål, t. ex. ryggstycket på kläder, bakläder på skodon, ryggstödet på soffor, stolar, o. s. v. — 2) Stycke af ett slagtadt djurs bakdel.

BAKSTYNG, n. 5. (skrädd.) Styng, som tages tillbaka mot sömmens vanliga riktning.

BAKSTÄLLNING, f. 2. Särskilt ställning, hvarpå bakbröden uppläggas, det ena uppöfver det andra.

BAKSTÖT, m. 2. Stöt, som en tillbakastudsande kropp ger ett föremål, hvilket befinnes i dess väg. — *Syn.* Bakslag.

BAKSÄTE, n. 4. 1) Det bakre eller förnämsta sätet inuti en vagn. — 2) Säte bakpå en vagn. — 3) Säte bakom ett annat säte.

BAKSÖM, m. 2. pl. — *sömmar.* Söm, som går tillbaka i omvänd riktning emot den vanliga eller förut gjorda.

BAKTAG, n. 5. Tag, som göres bakifrån. *Hans motståndare kom genom en qvick vändning bakom ryggen på honom och vräkte honom genom ett b. till marken. Taga ett b.*

BAKTAL, n. 5. (föga brukl.) Se *Baktalande.*

BAKTALA, v. a. 1. Tala illa om någon på dess bak, d. v. s. i dess frånvaro. *Den, som*

baktalar, kan möjligen tala sant; den, som förtalar, ljuger alltid. — *Syn.* Bakdanta, Förtala, Förklena, Smäda, Beljuga på baken, Belacka.

BAKTALANDE, n. 4. Handlingen, då man baktalar. — *Syn.* Baktal, Bakdantande, Förtal, Förtalande, Förklenande.

BAKTALARE, m. 5. (föga brukl.) 1) En, som baktalat någon. — Förekommer endast i förening med genitiv eller ett pron. poss., t. ex.: *Se der Herr A:s, din b.* — 2) En, som gerna baktalar andra. — Femininet *Baktalerska* nyttjas äfven stundom.

BAKTANKE, m. 2. pl. — *tankar.* Tanke, plan, förslag, som man behåller inom sig, tills tiden är inne för dess utförande. — *Syn.* Hemlig afsigt, Hemlig plan, Hemligt förslag.

BAKTASS, m. 2. En af de begge eftersta fötterna på vissa djur (kattor, lejon, vargar, barar, m. fl.).

BAKTILL, adv. Se *Bakpå.*

BAKTRAPPA, f. 1. 1) Trappa från baksidan af ett rum eller på baksidan af en byggning. — 2) (mindre riktigt) Lönntrappa.

BAKTRÅG, n. 5. Tråg, hvaruti deg tillblandas, knådas och beredes till bakning.

BAKUGN, m. 2. Ugn, hvaruti bröd och allt slags bakverk gräddas.

BAKUT, bakút, adv. I riktning åt baksidan. *Stryka b.*, draga tömmarna åt sig, så att hästarne skjuta vagnen baklänges. *Slå b.* (om hästar), sparka utåt med bakbenen. *Gå b. på skor*, hafva vanan att gå på det sätt, att hälen skjuter bakläderet ut öfver klacken. (Fig.) *Det går b.*, affärerna försämras. — *Syn.* Bakåt.

BAKUTI, prep. o. adv. I bakre, eftersta delen af något: *a*) prep. *Kofferten står b. vagnen;* — *b*) adv. *Påsen står der b. Åka b.*, sitta på baksätet eller förnämsta sätet i en fyrsitsig vagn; äfv. sitta på eftersta sätet i en vagn med två säten, det ena framför det andra. — Sammandrages ofta till *Baki.*

BAKVAGN, m. 2. 1) Eftersta delen af underredet på ett fyrhjuligt åkdon. — 2) Bakre delen af en vagn (både öfver- och underredet). *Säcken ligger i b-en.*

BAKVATTEN, n. 5. Vatten, som (i en ström, en hafsvik eller i hafvet) går tillbaka tvärt emot sitt vanliga lopp. *I Norrström är b. ofta vanligt.* (Fig.) *Gå i b.*, misslyckas, gå dåligt. — *Syn.* Bakflod, Bakström.

BAKVED, m. 3. sing. Grofhuggen ved, som begagnas till uppeldande af bakugnar.

BAKVERK, n. 5. 1) (egentl., mindre brukl.) Allt, som bakas, äfven bröd. — 2) (vanligare) Allt, som bakas, med undantag af bröd; således bakelser, kakor, pastejer, goråн, pepparkakor, konfekt, m. m.

BAKVIGT, c. 3. Öfvervägande vigt eller tyngd på bakre delen af ett föremål.

BAKVIGTIG, a. 2. Som har bakvigt; se föreg.

BAKVIGTIGHET, f. 3. (föga brukl.) Egenskapen att vara bakvigtig.

BAKVRIDA, v. a. 3. (böjes som *Vrida*) Vrida bakåt.

BAKVÄG, m. 2. 1) Väg eller stig, som går bakom en byggnad, en gård, o. s. v. — 2) Ingång på baksidan af ett hus eller en gård. — 3) Återväg. *På bortvägen gick det bra, men på b-en råkade han illa ut.* — Brukas i denna bem. mindre än: Återväg, Hemväg.

BAKVÄGG, f. 2. Vägg, som utgör baksidan af ett hus, ett rum, o. s. v.

BAKVÄND, a. p. 2. 1) Vänd bakfram. *Hästen stod b. i skaklorna,* — 2) (fig.) Förvänd, onaturlig. *B. metod.* — *Syn.* Se *Förvänd.*

BAKVÄNDA, v. a. 2. (mindre brukl.) Vända bakfram.

BAKVÄNDT, adv. 1) I ett läge, en riktning tvärs emot den vanliga, naturliga, riktiga. *Ställa hästen b. Taga, fatta någonting b.* — 2) (fig.) *a*) Förvändt, galet, oriktigt. *Bära sig b. åt. Uttyda b. Företaga, göra något b.* — *b*) Illa, olyckligt, på tok. *Det börjar gå b. för honom.*

BAKÅT, prep. Åt något bakom beläget ställe. *Han skulle gått ut genom porten, men i stället gick han b. trädgården.* — *Adv.* Åt baksidan. *Taga ett steg b. Er hatt sitter bra mycket b.* — *Syn.* Bakut.

BAKÄNDA, f. 1. **BAKÄNDE**, m. 2. pl. — *ändar.* 1) Den bakåt belägna delen af en kropp, ett föremål. — 2) Säte, stuss, bakdel.

BAL, m. 3. Större dansnöje, antingen enskilt, efter inbjudning, eller offentligt, då inträdesbiljetter emot betalning hållas allmänheten tillhanda. *Hålla, gifva, ställa till en b. Annonsera en b. Gå, fara, vara på b.* — *Syn.* Se *Dans.* — *Ss.* *B-dag, -klädd, -klädning, -prydnad, -rum,* m. fl.

Anm. *Bal* är egentligen ett fransyskt ord, ursprungligen härledande sig ifrån det tyska *Ball*, packe, hvaraf dansgillen i en äldre tid fingo namn, emedan det var en gammal nedertysk sed, att i byarna, på andra och tredje påskdagen, de vuxna flickorna församlade sig, för att åt den unga hustru, på hvars bröllop de sist bade dansat, öfverlemna en med ull och fjädrar uppfylld packa, hvaremot hon var förpligtad att bestå dem fri musik till dans.
Ofta förekomma äfven de fransyska uttrycken: *Bal masqué*, maskeradbal, och *Bal paré*, praktbal, då gästerne äro klädde med yttersta omsorg.

BAL, m. 2. 1) Packe af vissa handelsvaror. *En b. bomull.* — 2) Tio ris papper. — 3) (föga brukl.) Utbredt strö för kreatur att ligga på. — 4) Rede för fåglar vid häckning.

BALA, v. n. 1. *B. för en fågel,* göra rede åt densamma, när den skall häcka. *B. för sig,* säges om en fågel, då den sjelf reder bo åt sig. — *B. ned*, v. a. 1. (föga brukl.) *B. ned en säng,* ligga och vräka eller vältra sig i en bäddad säng, så att den uppskakade fjädern åter blir nedpackad och bädden kännes hård. *B. ned gräset,* ligga eller vältra sig i gräset, så att det blir nedtryckt till marken. — *B. sig*, v. r. 1. (om fåglar) Trycka sig till marken och flaxa med vingarna.

BALANIT, --i't, m. 3. (geol.) Stenvandladt skal af en mångskalig mussla.

BALANS, balánngs, m. 3. 1) Vågbalk. Kallas äfv. Vågbalans. — 2) Jemnvigt (både i egentlig och figurlig bem.). *Hålla b-en. Förlora b-en. Komma, falla ur b-en.* Jfr. *Handelsbalans.* — *Syn.* Se *Jemnvigt.* — 3) (handl.) Utslaget af jemförelsen emellan debet och credit vid slutet af en räkning eller vid ett bokslut. *Utgående b.*, i slutet af bok eller räkning. *Ingående b.*, öfverförd till början af bok eller räkning. — 4) Brist i kassa, varulager, inventarier o. s. v., för hvilka bör redovisas. *Vara, komma på b. Proprie b.*, brist i en redogörares leverering, d. v. s. att han uppburit mera, än han lemnat ifrån sig. — Balans kallas allt efter omständigheterna: Kassabrist, Magasinsbrist, Inventariebrist, o. s. v. [Balance.]

BALANSCONTO, n. 4. Se *Balansräkning.*

BALANSERA, - lanng - -, v. n. 1. Hålla sig i jemnvigt. *B. på spänd lina. B. väl* säges ett fartyg, då det under krängning ej tryckes djupare ned akter än för. — V. a. (handelst.) *B. en räkning,* afsluta en räkning medelst utförandet af skilnaden emellan dess debet och credit. *B. en summa till påföljande år,* öfverföra balansen i räkning eller bok för ett visst år till början af det påföljande årets. — *Balanserande,* n. 4. o. *Balansering,* f. 2. [- - cera.]

BALANSERKNIF, - lanngsèr -, m. 2. pl. — *knifvar.* Bordknif, hvars blad uppväges af skaftets tyngd, så att det ej kommer åt duken.

BALANSERSTÅNG, - lanngsèr -, f. 2. pl. — *stänger.* Lång stång, hvarmed lindansare hålla balansen, då de dansa på lina.

BALANSMÅL, - lànngs -, n. 5. (admin.) Mål, som rör redovisningsskyldig tjenstemans iråkade balans.

BALANSRÄKNING, - lànngs - -, f. 2. Räkning eller Conto i en hufvudbok, bestående i ett sammandrag af alla de öfriga Conto's, med uppgift å beloppet af det på hvarje af dem befintliga saldo. *Ingående b.,* som är öfverförd ifrån föregående årets bok till början af det innevarande årets. *Utgående b.,* som upptager saldot af alla Contos i boken och öfverföres till nästa års bok.

BALANSSTÅNG, se *Balanserstång.*

BALAST, se *Barlast.*

BALDAKIN, - - ki'n ell. kä'nng, m. 3. Tyghimmel öfver en tron, en predikstol, en säng, o. s. v. [- - quin.]

BALDERSBRÅ, n. 4. (betyder Balders ögonbryn) Örten Anthemis Cotula. Kallas äfv. Surkullor eller Surtuppor.

BALG, m. 2. sing. 1) Se *Balja,* 2. — 2) Agn. — 3) Belg, stor buk. — Ordet, hämtadt ifrån det tyska *Balg,* är nu mera nästan obrukligt.

BALGFRUKT, f. 3. (bot.) Frukt, innesluten i baljor, såsom de ärtblomstriga växterna hafva.

BALGSTEKEL, m. 2. pl. — *klar.* Insektslägte af Steklarnes ordning. Ichneumon.

BALJA, f. 1. 1) Läderfodral, hvaruti sablar förvaras instuckna. Man säger vanligast Sabelbalja. — 2) (bot.) Enrummigt, tvåvalvigt frögömme, med fröen fästade endast vid öfre fogen. Äfv. Fröbalja, Ärtbalja. Bör noga skiljas ifrån Skida. — 3) *a*) Till hälften (eller mindre) afsågad tunna. — *b*) Litet, öppet, aflångt rundt träkärl, som vanligen brukas till sköljning, fotbad, o. d.

BALK, m. 2. (Egentl. Bjelke) 1) Den på en våg horisontelt liggande stången, i hvars begge ändar vågskålarne äro fästade. Kallas vanligtvis Vågbalk, äfv. Balans, Vågbalans. — 2) (sjöt.) En af de på tvären i ett fartyg, emellan dess sidor liggande, uppåt bugtiga, starka bjelkar, på hvilka däckplankorna hvila. — 3) En hufvudafdelning i allmänna lagen. Kallas så, emedan lagens hufvudafdelningar i äldsta tider inskuros i träbjelkar. Brukas mest i sammansättningarna Giftermålsbalk, Ärfdabalk, m. fl. — 4) (herald.) Tvärs öfver gående bälte, som afdelar en vapensköld i tre delar. — 5) Ojemnhet i papper. — 6) Inre sidan af kanten på en biljard.

BALKA AF, se *Afbalka.*

BALKONG, balkå'nng, m. 3. En af galler omgifven liten utbyggnad ifrån öfre våningen af ett hus, merendels utanför ett dörrfönster. [Balcon, Balkon.]

BALKVÄGARE, m. 5. (sjöt.) Benämning på de starka plankor, som invändigt ifrån förn till aktern uppbära balkarna.

BALLAD, - åd, m. 3. Berättande lyrisk dikt, med episkt ämne, vanligtvis hämtadt ifrån folksagan och i dess anda behandladt. [Ballade.]

BALLASRUBIN, - - - i'n, m. 3. (mineral.) Blekröd spinell: ett slags ädelsten.

BALLAST, se *Barlast.*

BALLETT, balä'tt, m. 3. 1) Större, figurerad dans på skådebanan, hvaruti genom flere dansandes medverkan en bestämd handling framställes. — 2) *B-en,* de af en teaterpersonal, som utföra balletterna. [Balett.]

BALLETTMÄSTARE, m. 5. Person, som uppsätter, ordnar och har närmaste tillsyn vid balletterna på en teater.

BALLISTA, bàllissta, f. 1. Fordom bruklig krigsmaskin, hvarmed kastades grofva pilar.

BALLISTIK, - - i'k, f. 3. (vetensk.) Konsten att beräkna kastade kroppars (särdeles bombers) bana.

BALLOTTERA, v. n. 1. Rösta medelst afgifvande af en svart eller hvit kula. — *Ballotterande,* n. 4. o. *Ballottering,* f. 2. — *Ss. Ballotteringskula.*

BALONG, balå'nng, m. 3. 1) Stor, vanligen af med gummi bestruket taft förfärdigad luftboll, som, fylld med en gas, lättare än den atmosferiska luften, höjer sig af sig sjelf och derföre begagnas vid luftseglingar att draga gondolen eller luftskeppet. — 2) (kem.) Ett slags stor recipient. — 3) (kok.) Ett slags egen tillredning af en kalf-framfjerding, ett svinhufvud, en kalkon, o. s. v., då benen urtagas, en färs inlägges, det hela formeras till en boll, kokas à la braise och anrättas med ostron- eller champignon-sås. *B. af hammel,* tillagad af fårkött, med eller utan brynta rötter. [Ballong, Ballon.]

BALSAM, m. 3. 1) (kem. o. apot.) Starkt luktande, tjock vätska, dels naturlig, som fås af flera träd och buskar, dels konstgjord, som beredes af etheriska oljor, harts, fett, m. m., båda af stor nytta i medicinen. — 2) (fig.) Tröst, lindring, lisa.

BALSAMASP, f. 2. Se *Balsampoppel.*

BALSAMDOFT, n. 5. (poet.) Balsamisk vällukt.

BALSAMDOFTANDE, a. 1. (poet.) Som utångar en balsamisk vällukt.

BALSAMDOSA, f. 1. Äggrund dosa af metall eller sten, som fordom brukades att deruti förvara välluktande balsam eller andra slags oljaktiga vällukter.

BALSAMERA, v. a. 1. Bereda ett lik till varaktighet emot förruttnelse, derigenom att inelfvorna uttagas, hvarefter kroppen fylles och ingnides med vissa kryddor och kemiska sammansättningar. — *Balsamerande,* n. 4. o. *Balsamering,* f. 2.

BALSAMIN, - - i'n, m. 3. 1) Blomsterväxt med prydliga blommor, som omvexla i flera skiftningar emellan rödt och hvitt, samt ofta blifva dubbla; ursprungligen kommen ifrån Ostindien. — 2) (fig. pop.) Smekord, betydande ungefär detsamma som Hjertegryn.

BALSAMISK, a. 2. 1) Som liknar balsamdoft. *B. doft, lukt.* — 2) (fig.) *a*) Välluktande samt derjemte stärkande, lindrande, uppfriskande. *B-t läkemedel. B. luft, ånga. B. sömn,* ljuf och stärkande. *B. andedrägt,* ren, frisk, behaglig. — *Syn.* Se *Välluktande.*

BALSAMPOPPEL, f. 2. pl. — *popplar.* Ett slags träd af poppelslägtet, inhemskt i Nordamerika, och hvars blad om våren äro betäckta med ett välluktande harts. Populus balsamifera.

BALSAMTRA, n. 4. Den välluktande, till rökelse begagnade veden af Balsamträdet.

BALSAMTRÄD, n. 5. Syriskt och arabiskt trädslag, som lemnar den berömda Meckabalsamen. Balsamodendron gileadense.

BALSAMÄPLE, n. 4. Den äggformiga, gula eller röda frukten af ostindiska gurkväxten Momordica Balsamina.

BALUSTRAD, - - ád, m. 3. Genombrutet bröstvärn, kring altaner, balkonger, altaren, vid trappor, broar o. s. v., bestående af små, tätt intill hvarandra stående pelare eller dockor med betäckning uppöfver till lagom höjd att stödja sig på. [- - ade.]

BAMBOCCIAD ell. **BAMBOCHAD**, bammbåddschiád ell. bammbåschád, f. 3. (mål.) 1) Målning, som framställer missbildade figurer. — 2) Föreställning ur hvardagslifvet, synnerligast den lägre folkklassens, såsom: bondkalas, dryckesgillen, spelare, fyllhundar, slagsmål, o. d.

Anm. Benämningen är hämtad ifrån italienska ordet *Bamboccio* (krympling), såsom den i nyss omnämde genre utmärkte nederländske målaren van der Laar på spe kallades af de romerska målarne, i anseende till hans vanskaplighet och löjliga utseende.

BAMBU, bámmbu, m. 3. sing. Ostindisk rörväxt, med blågröna blad, benhård och ihålig stam; blir stundom 60 fot hög och 1 fot tjock, samt begagnas af infödingarna till byggande af hus och farkoster, till vattenledningar, taktäckning, pappersberedning och flera slags husgerådssaker. De späda blomkronorna och rötterna ätas som sallat och grönsaker. — *Ss. B-skog.*

BAMBUKÄPP, bàmmbutjä'pp, m. 2. Käpp af bamburöret.

BAMBURÖR, n. 5. 1) Sjelfva den ihåliga stammen eller röret på bambuväxten. — 2) Hela bambuväxten. — 3) Se *Bambukäpp.*

BAMBUSMÖR ell. **BAMBUSOCKER**, n. 5. sing. En sockerlik gyttring uti bamburöret. Kallas äfv. Tabaschir.

BAN, f. 1. sing. 1) Förkortadt af *Bana.* Brukas nästan endast i poetisk stil och om himlakropparnes banor. *Solens b.* — 2) (tekn.) Den öfre jemna ytan af ett städ, på hvilken hammaren slår; äfv. den undre jemna ytan på en hammare, hvarmed den träffar ett föremål, när man hamrar.

BANA, f. 1. 1) (egentl.) Banad väg. Brukas i denna ordets ursprungliga bem. nu icke, utom i sammansättningarna: Körbana, Jernbana; se dessa ord. — *Syn.* Se *Väg.* — 2) En för något särskilt ändamål utstakad, inrättad, jemnad väg eller plats, såsom: Rännarbana, Ridbana, Skådebana, Fäktbana, Isbana, Kälkbana, Repslagarbana, Kägelbana, o. s. v., hvilka alla ses på sina behöriga ställen. — 3) En himlakropps omloppskrets. *Solens, planeternas, jordens, en komets b.* — 4) (fig.) *a*) Lefnadslopp. Äfv. Lefnadsbana. — *Syn.* Se *Lefnad.* — *b*) Lefnadsyrke. *Han har gått in på en b., som är passande för honom. Den presterliga, borgerliga b-n.* — *Syn.* Se *Yrke.*

BANA, v. a. 1. *B. väg*, bryta, rödja, jemna väg; göra väg farbar; (fig.) öppna utväg fram genom mötande hinder (t. ex. genom en folkhop, fiender, o. s. v.); äfv. öppna tillfälle ell. möjlighet för någonting, gifva anledning till, underlätta något. *Ingen väg är ännu b-d genom den öde nejden. Han skyndade att b. henne väg genom trängseln. Med svärdet i hand b-de vi oss väg genom fiendens leder. Denna roman skall b. honom väg till lyckan. Yppigheten b-r vägen för lasten, och denna för brottet.* — *Banande*, n. 4.

BANAD, a. p. 2. *B. väg, stig*, farbar väg, jemn stig.

BANANAS, bànanass, **BANANASFRUKT**, f. 3. eller **BANAN**, banán, m. 3. Frukten af Bananasträdet.

BANANASTRÄD, n. 5. Tropisk växt med blott ettårig stam, som blir ända till 20 fot hög; med 12 fot långa och 2 fot breda blad, samt saftig, välsmakande och närande frukt, kallad Bananas eller Banan. Musa Sapientum.

BANCO, se *Banko.*

BAND, n. 5. 1) Någonting tjenligt att binda med. Denna ordets allmänna bem. är likväl genom bruket inskränkt till följande: *a*) Väfd, mer eller mindre smal remsa af vilkorlig längd. Man har således Linne-, Bomulls-, Siden-, Ylle- och Halfylleband, m. fl., hvilka alla ses på sina ställen. I denna betydelse (af fabriksvara) brukas ordet alltid i plur.; äfv. säger man Bandstycke. — *b*) Längre eller kortare stump af ett bandstycke, fästad eller fastsydd vid eller omkring någon del af klädseln eller andra saker, antingen för att dermed kunna hopbinda, fästa, sammanhålla, eller ock för prydnad skull. Sådana äro t. ex. Skjortband, Strumpeband, Skoband, Hattband, Mössband, Ordensband, m. fl. *Hopfästa med b. Knyta till b-en på en liftröja. Lösa upp b-en på något.* — *c*) I cirkelform hopböjd, smal och tunn, klufven trädtelning eller på lika sätt hopböjd skena af jern eller koppar, till att sammanhålla allehanda slags laggkärl, eller hjul och hvarjehanda maskiner; således: Tunnband, Jernband, m. m. *Slå b. om en tunna, en hjulstock.* — *d*) Benämning på jernstänger, som inslås i murar till murverkets befästande: Murband. — *e*) Tåg, rep o. d., som begagnas till en persons kroppsliga fängslande. Brukas ej om något slags fängselredskap af jern. Med uttrycket *b. och bojor* menas deremot sådana både af hampa och jern. *Lägga i b. och bojor*, hårdt fängsla. — *f*) Hopsnodd halm till sädeskärfvars sammanhållande: Sädesband. — *g*) (kir.) Bindel, hvari en sjuk lem uppbäres. *Bära, hafva armen i b.* — *h*) Bandlik prydnad af hår, perlor, guld, silfver, juveler o. s. v., som bäres kring halsen, armen eller i håret: Halsband, Armband, Perlband, Hårband, o. s. v. — *i*) Läderrem eller ring af metall, som sättes om halsen på en hund, antingen till prydnad eller för att binda honom. — *k*) (anat.) Se *Ligament.* — 2) Någonting sammanbundet, förenadt: *a*) En sammanhäftad och med öfverdrag af skinn, pergament eller papp försedd del af ett tryckt eller skrifvet arbete. *Hela verket består af sex b.* Ofta betecknas dermed äfven hvarje bunden bok, äfven om den utgör ett helt för sig. Så säger man t. ex.: *Biblioteket består af 2000 b.* — Med *Band* menas ock blotta öfverdraget, i och för sig sjelft, utan afseende på det inhäftade; i denna mening hör det till bem. 1). Man säger sålunda: *Ett vackert, illa konditioneradt, nött b. Franska, engelska, välska b.* — Förvexlas ofta med Del, hvilket är oriktigt, emedan *ett* band ofta kan innehålla flera delar. — *Syn.* Tom, Volym. — *b*) (i brädspel) Tvenne brickor, satta på en tunga. *Göra b. Bryta ett b.*, taga bort ena brickan af de två, som utgöra bandet, och flytta henne till en annan tunga. — 3) (fig.) *a*) Något, som i andligt hänseende förenar, såsom Kärleksband, Vänskapsband, Äktenskapsband, m. m. *Ett varaktigt b. förenade deras själar. B-et emellan honom*

och mig är nu slitet. Egennyttans b. förenar många menniskor, den sanna vänskapens ganska få. — *b*) Något, som tvingar, som ålägger juridisk eller moralisk nödvändighet, förpligtar, förbinder: tvång, förbindelse, förpligtelse. *Hon leder honom i b. Hafva b. om foten,* vara hindrad att företaga något; äfv. stå i beroende af någon annan. *Lägga b. på,* tygla, t. ex. *lägga b. på sin vilja, sina begär. Lägga b. på sig,* beherrska sig, dämpa sin ifver, sina sinnesrörelser, återhålla sin vrede, hindra utbrottet af någon lidelse. *Det är ett b. på honom,* det hindrar, återhåller, tyglar honom, tvingar honom att underkasta sig ens behag och vilja, att hålla sig i skrankorna. *Jag har b. på honom,* jag har medel att nödga honom rätta sig efter min vilja, mina önskningar, eller att afhålla honom ifrån utförandet af sina planer. Se äfv. *Ledband.* — *c*) Förening emellan menniskor, i och för något brottsligt, olagligt, dåligt ändamål. Så t. ex. Röfvarband, Tjufband. *Ett b. af skurkar, banditer, falskmyntare, bedragare, skälmar, spelare.* — *Syn.* Parti (i dålig mening), Rote, Följe. — *Ss. B-bod, -fabrik, -fabrikör, -form, -formig, -handel, -lik, -prydd, -väfnad, -väfvare, -väfverska, -väfveri, -varor.*

BANDA, v. a. 1. 1) Slå band om (laggkärl). *B. en tunna, en så, ett kar.* — 2) *B. vax* (vid vaxblekning), genom fina durkslag gjuta vaxet öfver en kringgående cylinder, hvars undra hälft omgifves af kallt vatten, så att vaxet stelnar till tunna band.

BANDAD, a. p. 2. *B. pelare,* i spiral vriden.

BANDAGAT, bànndagát, m. 3. (mineral.) Agat, som visar figurer, liknande band.

BANDAGE, banngdásch, n. 3. (fr.) Band, hvarmed en sjuk lem uppbindes.

Anm. En och annan har börjat skrifva *Bandasch.*

BANDAGIST, --schi'sst, m. 3. En, som sysselsätter sig med förfärdigande af kirurgiska apparater, bindlar, bandager, o. d.

BANDBORDER, bànndbå'rdr, m. 3. pl. Ett slags guld- eller silfverborder, med slät, linväfslik grund, väfda såsom figurerade sidenband, med guldet eller silfret endast synbart på rätsidan. Kallas äfv. Halfborder.

BANDEROLE, banngderå'l, m. 3. (fr.) 1) Trumpettofs. — 2) Vimpel.

Anm. Man skrifver nu temligen allmänt *Banderol.*

BANDHAK, n. 5. Hak i ett tunnband, hvarmedelst det hakas ihop och sammanhålles.

BANDHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* Tunnbindarverktyg, hvarmedelst stäfverna sammanhållas och banden fästas på ett laggkärl.

BANDHUND, m. 2. 1) Vaksam och argsint hund, som vanligen om dagarna hålles bunden vid sin koja, men om qvällarna släppes lös, för att under natten bevaka gården. *Arg som en b.* — 2) (fig.) Person af arg och ilsken karakter, som ofta utöser ovett emot folk. *Otrevligare menniska ges icke än han; det är en riktig b.*

BANDIG, a. 2. (om tyger) Fasonerad i bandform.

BANDIGHET, f. 3. Tygers fasonering i bandform.

BANDIT, banndi't, m. 3. (af ital. ordet *Bandito,* som egentligen betyder Landsförvist) 1) (uti Italien) Lönnmördare, som gjort till sitt yrke att mörda menniskor emot betalning. — 2) (i allm.) Mördare, stråtröfvare, bof.

BANDITAKTIG, a. 2. Som liknar en bandit till utseende, eller dess karakter och lefnadssätt. Brukas både om person och sak.

BANDJASPIS, bànndjåsspis, m. 2. sing. (mineral.) Randig jaspis.

BANDJERN, n. 5. 1) Tunt, platt och smalt utsmidt jern, som begagnas isynnerhet af tunnbindare till jernband. — 2) Se *Bandknif,* 2.

BANDKNIF, m. 2. pl. — *knifvar.* 1) Snickarverktyg, bestående af ett långt, hvasst jern med handtag i begge ändar. — 2) Tunnbindarverktyg, hvarmed banden tillskäras och neddragas öfver tunnstäfverna. — *Ss.* B-spån.

BANDKRAM, n. 5. sing. Hvarjehanda slags bandvaror, som hållas till salu.

BANDLINNING, m. 2. Linning, gjord af band.

BANDMASK, m. 2. Se *Binnickemask.*

BANDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man bandar (laggkärl eller vax). — 2) Samteliga banden på ett laggkärl.

BANDNAGEL, m. 2. pl. — *naglar.* Jernnagel till sammanfogande af hvarjehanda trävirke.

BANDOLER, BANDTLER, se *Bantler.*

BANDPIL, f. 2. Mindre buskartadt träd, som växer på åtskilliga ställen i Halland och Skåne. Egentligen: Holländsk B. Salix lanceolata.

BANDPIPA, f. 1. Bösspipa, hvars yta visar bandformiga ränder.

BANDQVARN, f. 2. Sjelfarbetande bandväfstol, hvarå 30 till 40 band på en gång kunna väfvas.

BANDQVIST, m. 2. Qvist, vidja, som hopvrides till tunnband för mindre laggkärl eller till band omkring en risknippa.

BANDROS, f. 1. Prydnad af band, knutna och hopfästade i form af en ros.

BANDRULLE, m. 2. pl. — *rullar.* 1) Rulle att rulla upp band uppå. — 2) Så mycket band, som på en gång blifvit upprullade på en rulle.

BANDSKO, m. 3. pl. — *skor.* Se *Dragsko.*

BANDSTAKE, m. 2. pl. — *stakar.* Smidig, mindre gren, som begagnas till tunnband; gröfre Bandqvist; jfr. d. o.

BANDSTOL, m. 2. 1) Eget slags väfstol, hvarå band väfvas. — 2) (tunnb. o. snick.) Särskilt bänk eller stol, hvarå med bandknifven tunnband m. m. tillskäras.

BANDSÖM, m. 2. pl. — *sömmar.* Sömnad med band, som göres till prydnad eller för att bättre bevara mot nötning.

BANDTÅNG, m. 3. sing. (bot.) Mångårig hafsväxt, som torkad begagnas till stoppning i madrasser och förekommer som handelsvara under namn af prepareradt hafsgräs. Zostera marina.

BANDVIPPA, f. 1. Bandros med stora, utbredda öglor.

BANDYXA, f. 1. Ett slags tunnbindaryxa, hvarmed tunnband tillhuggas, m. m.

BANE, m. 3. sing. Se *Bana,* f. Brukas i denna form endast i uttrycken: *Bringa å b.,* företaga, sätta i verket; *komma å b.,* företagas, sättas i verket, göras till talämne; *vara å b.,* vara i verket, under utförande.

BANE, m. 3. sing. (det isländska *Bani*) Våldsam död. *Gifva någon sin b. Han fick der sin b. Det blef hans b.* — *Ss. B-hugg, -slag.*

BANEMAN, m. 5. pl. — *män.* En, som gifvit någon sin bane. Brukas helst i högre stil, och aldrig utan med bifogadt pronomen eller substantiv i genitiven. *Hans, konungens b. Akta dig, han kan lätt bli din b.* — *Syn.* Mördare, Dräpare.

BANER, banér, n. 5. 1) (i medeltiden) Större fana; äfv. den förnämsta fanan vid en här, ofta så stor, att den fördes på en särskilt vagn i striden. Se f. ö. *Riksbaner*. — 2) (i allm., helst i poetisk och högtidlig stil) Fana, fälttecken. *Under Svea b., Himlen seger oss ger*. — 3) Afdelning af krigshären, som hade sin egen fana och egen höfvitsman. — *Ss. B-stång*.

BANERFÖRARE, m. 5. (under medeltiden) Officer, som bar härens baner eller förnämsta fälttecken.

BANERHERRE, m. 2. pl. — *herrar*. (under medeltiden) 1) Riddare, som kunde ställa tio med hjelmar och pikar väl beväpnade män i fält. — 2) Riddare, hvilken såsom en utmärkelse erhållit rättigheten att föra eget baner. — 3) Titel, som tillkom vissa tyska friherrliga familjer. — 4) Godsägare, som ägde halsrätt öfver sina underhafvande.

BANERSKO, m. 3. pl. — *skor*. Nedre ändan af ett baner.

BANESÅR, n. 5. (i högre stil) Sår, som förorsakar döden.

BANG, a. 2. (egentl. tyskt ord) Rädd. Brukas mest i skämtsamt tal.

BANJERDÄCK, n. 5. (sjöf.) Understa skeppsdäcket, som är löst, och der sjöfolket har sina sofställen och kistor.

BANK, m. 2. o. 3. (egentl. det tyska *Bank*) *A*. För följande fyra bemärkelser har ordet i plur. *bankar*, bänngkarr. 1) Bänk. I denna ursprungliga bem. brukas ordet endast uti talesättet: *öfver en b., alla öfver en b.*, egentl. alla hela bänken utåt, d. v. s. allesamman utan undantag. — 2) (fig.) En nära mot vattenytan uppstigande, långsträckt, bred och jemn upphöjning af hafsytan, vanligtvis af sand (Sandbank), stundom äfven bestående af koraller (Korallbank), o. d. Se f. ö. *Ostronbank, Perlbank*, m. fl. — 3) (krigsv.) *Skjuta öfver b.*, skjuta på fienden öfver ett bröstvärn ifrån en upphöjning. — Tyska ordet *Bank* betyder: trappformig upphöjning bakom ett bröstvärn, på det soldaterne, der uppställda, må obehindradt kunna skjuta öfver bröstvärnet på fienden, och tillika vara skyddade mot fiendens eld, när de draga sig ned bakom detsamma. — 4) (sjöt.) *Gå ned i b.*, säges om solen, då hon nedgår i en molnvägg vid horisonten. — *B*. För följande bemärkelser har ordet i plur. *Banker*, bänngkr. 1) Af staten eller af enskilta inrättad anstalt, der penningar insättas, vexlas eller utlånas. *Allmän, enskilt b. Rikets Ständers B.* kallas i Sverige den af staten inrättade och garanterade bank. Se f. ö. *Giro-, Låne-, Sedel-, Vexelbank, Provincialbank*. — Orsaken till benämningen är den, att bankerna till en början voro blott enskilta vexelkontor, hvilka höllos af köpmän (bankirer), som, isynnerhet uti Italien, på öppet torg bedrefvo sina affärer, sittande vid särskilta vexlarebord (det tyska *Bank* betyder äfv. lågt bord, isynnerhet arbetsbord). — 2) (fig.) *a*) Sjelfva huset, der en bankinrättning har sin plats. — *b*) Samteliga tjenstemännen vid en bankinrättning. *Vara i b-en*, bland bankens tjenstemän. *Gå in i b-en*, ingå i tjenstgöring vid banken. — 3) (i spel) Den kassa, som hålles af en, hvilken spelar emot flera (d. v. s. bankören). *Hålla b.* Brukas mest i hasardspel. — 4) (fam. o. skämtvis) De kontanta penningar, som man för tillfället äger i handom. *Min b. är ganska klen, ty jag har nyligen haft en stor utbetalning*.

BANKA, v. a. o. n. 1. (landskapsord) Bulta, slå starkt på något.

BANKAFDELNING, f. 2. Särskilt afdelning af en bank (i bem. B. 1.).

BANKAKTIE, bänngkäcktsie, m. 3. Bevis, utgifvet af en bankstyrelse, att en viss summa blifvit i banken insatt, i kraft hvaraf insättaren äger en proportionerad andel i dess fond och vinst.

BANKASSIGNATION, ---- tschön, f. Invisning på en bank. [Banko ----.]

BANKEROTT, se *Bankrutt*.

BANKETT, banngkä'tt, m. 3. 1) Festlig måltid. — *Syn*. Se *Gästabud*. — 2) (fortif.) Trappformig upphöjning öfver ett bröstvärn, för att derifrån kunna skjuta »öfver bank». Jfr. *Bank*, A. 3.

BANKHYFVEL, m. 2. pl. — *hyflar*. (snick.) Hyfvel med lång stock, till hyfling af långa, smalare ytor.

BANKHÅLLNING, f. 2. Hållning af banken i vissa spel.

BANKIER ell. **BANKIR**, banngki'r, m. 3. Köpman, som uteslutande sysselsätter sig med penningvexel och handel med statspapper. Vexel- och penninghandlare.

BANKIERSHUS eller **BANKIRSHUS**, n. 5. Enskilt bankrörelse, vexelkontor.

BANKLAG, m. 2. Lag, innehållande stadgarna för allmän eller enskilt bankrörelse.

BANKO, bänngko, n. oböjl. 1) Den myntfot eller det värde, hvarefter penningarne beräknas i en bank. — 2) (i Sverige) Det penningvärde, som svenska bankens (Riksens Ständers Banks) sedlar hafva i förhållande till silfver och till Riksgälds; se d. o. Detta förhållande är nu, efter realisationen, till silfver såsom 3 till 8; till riksgälds såsom 3 till 2. *Tio riksdaler b.* eller *i b.* (tecknas vanligen blott *b:ko*). — Adjektivt säges: *Banko Specie* (förkortningsvis blott *Specie*), hvarmed menas: rikets egentliga mynt i silfver, sådant det af riksbanken utgifves. — För öfrigt nyttjas ordet adjektivt i flera sammansättningar, t. ex.: *Bankomynt, Bankosedel*, m. fl., hvilka här nedan äro upptagna. [Banco.]

BANKOASSIGNATION, m. fl., se *Bankassignation*, m. fl.

BANKOAUKTION, bänngkoauckttschön, f. 3. Exekutiv försäljning på auktion af egendom, som för bankens räkning blifvit intecknad, då den intecknade skulden icke blifvit behörigen till banken gäldad. [Banco ---; likaså i alla öfriga sammansättningar af Banko].

BANKOBETJENING, f. 2. Samteliga tjenstemän vid rikets allmänna bank.

BANKOBETJENTE, m. pl. 3. Brukas stundom i administrativ stil, för att beteckna hela tjenstemannastaten vid rikets allmänna bank.

BANKOBOKHÅLLARE, m. 5. Tjensteman, som förer bankens räkenskaper.

BANKODISKONT, bänngkodisskå'nnt, m. 3. Den lånerörelse, som drifves af rikets allmänna bank. [-- discont.]

BANKOFISKAL, bänngkofisskål, m. 3. Tjensteman vid rikets allmänna bank, som äger att åtala öfverträdelser af stadgarna för bankens förvaltning. [-- fiscal.]

BANKOFULLMÄKTIG, m. pl. — *mäktige*. En af de personer, som af rikets ständer vid hvarje riksdag väljas att utgöra styrelsen öfver rikets allmänna bank. Brukas mest i plur. Man säger äfv. *Fullmäktig i banken*.

BANKOKAMRER, bänngkokammrér, m. 3. Tjensteman vid rikets allmänna bank, som förestår någon viss afdelning af verket, ett särskilt kontor, o. s. v.

BANKOKASSÖR, bånngkokassö'r, m. 3. Tjensteman vid rikets allmänna bank, som besörjer ut- och invexlingen vid ett kassakontor, m. m.

BANKOKOMMISSARIE, bånngkokåmmissárie, m. 3. Högre embetsman vid rikets allmänna bank, som, närmast under Bankofullmäktige, med sina kamrater delar verkets styrelse, tecknar sitt namn på sedlarna, o. s. v.

BANKOLÅN, n. 5. 1) Lån, som emot vissa vilkor erhålles ur rikets allmänna bank. — 2) Den summa penningar, som sålunda bekommes.

BANKOMYNT, n. 5. Det slags mynt, som utgifves af rikets allmänna bank, och som är af tre slag: *a*) silfver eller speciemynt; *b*) sedlar, som föreställa och inlösas med silfver; samt *c*) koppar, hvilket utgifves, för att tjena till skiljemynt.

BANKONOT, f. 3. Se *Bankosedel*.

BANKOREGLEMENTE, bånngkoreglemä'nnte, n. 4. Reglemente, som vid hvarje riksdag af Banko-Utskottet utfärdas, till efterrättelse för Bankofullmäktige i förvaltningen af bankens medel och tillhörigheter.

BANKOREVISION, bånngkorevischón, f. 3. Offentlig granskning af bankens tillstånd och förvaltning, företagen af särskilt dertill förordnade personer; jfr. följ.

BANKOREVISOR, bånngkorevi'sårr, m. 3. Person, som jemte flera andra, på uppdrag af riksens ständer, bör öfverse och granska bankens tillstånd och förvaltning.

BANKORIKSDALER, m. 2. pl. — *dalrar*. Myntstycke om en riksdalers värde.

BANKOSEDEL, m. 2. pl. — *sedlar*. Pappersmynt, utgifvet af rikets allmänna bank och representerande silfver.

BANKOSKILLING, m. 2. pl. — *skillingar*. Kopparslant med värde af en skilling banko.

BANKOTIA, BANKOTVÅA, f. 1. (fam.) Bankosedel om tio, två riksdalers valör.

BANKOSTYRELSE, f. 3. Samteliga de personer, åt hvilka styrelsen af rikets allmänna bank är ombetrodd. Jfr. *Bankofullmäktige*.

BANKOUTSKOTT, n. 5. Riksdags-Utskott, bestående af trettiosex ledamöter, hvilka det tillhör att granska bankens styrelse och tillstånd, samt gifva föreskrifter om dess förvaltning.

BANKOVERK, n. 5. (brukas helst i def. form) Rikets allmänna bank. Ordet brukas aldrig om andra banker.

BANKOVÄRDI, bånngkovärdi', n. 4. Det värde, som banken åsätter en egendom, vid fråga om inteckning för lån. *Efter b.*

BANKROTT, banngkrótt, m. 3. (tekn.) Fel vid klädes öfverskärning, då här och der oskurna fläckar finnas.

BANKRUTT, banngkrútt, m. 3. 1) Offentligen tillkännagifven oförmögenhet att betala sin skuld. — 2) Egendoms afträdande till borgenärerna. *Göra, spela b.* — *Syn.* Cession, Konkurs, Fallissement. — Adj. 1. Oförmögen att betala sin skuld. [Bankerott, Banqueroute.]

Anm. Ordet härleder sig ursprungligen ifrån det italienska *Banco rotto* (sönderbrutet bord), hvilket uttryck förklaras af den fordom brukliga seden, att, när köpmän icke kunde betala sina skulder, sönderbrötos deras räknebord (banker).

BANKRUTTERA, v. n. 1. Afträda sin egendom till borgenärernes förnöjande. — *Syn.* Cedera, Göra cession, konkurs, Gifva upp staten, Slå vantarna i bordet, Bjuda på tévatten, Fallera. — *Bankrutterande*, n. 4. o. *Bankruttering*, f. 2.

BANKRUTTSPELARE, banngkrúttspélare, m. 5.

BANKRUTTÖR, - - ö'r, m. 3. En, som gör eller gjort bankrutt. — *Syn.* Cessionant.

BANKRÖRELSE, f. 3. En bankirs eller ett bankbolags penningaffärer.

BANKÖR, banngkö'r, m. 3. Den, som håller banken på ett spelhus.

BANN, n. 5. Tillstånd, då någon är utesluten ur kyrkans gemenskap. *Lysa i b. Belägga med b. Upphäfva b.* — *Syn.* Se *Bannlysning*.

BANNA, v. a. 1. Gifva förebråelser. *B. någon för något. B. upp någon*, gifva någon skarpa förebråelser. — Ordet brukas helst i fråga om barn, tjenstfolk och underordnade, samt skämtvis om vänliga förebråelser, som man ger någon, hvilken icke är i beroende af en. — *Syn.* Se *Förebrå*. — *Bannande*, n. 4.

BANNAS, v. d. 1. 1) *B. på någon*, gifva någon bannor. Liktydigt med Banna, men mindre brukligt, än detta. — 2) (reciprokt) Gifva hvarandra förebråelser. — *Syn.* Se *Gräla*. — 3) *B. och svärja*, svärja och förbanna.

BANNBULLA, f. 1. Bulla, d. v. s. påfligt bref, hvarigenom någon lyses i bann.

BANNLYSA, v. a. 2. Utesluta ur kyrkans gemenskap. — *Syn.* Förklara, sätta, lysa i bann, Belägga med b., Förklara i akt, Exkommunicera. — *Bannlysande*, n. 4.

BANNLYSNING, f. 2. 1) Uteslutande ur kyrkans gemenskap. — 2) Tillstånd, då någon är utesluten ur kyrkans gemenskap. — *Syn.* Bann, Exkommunikation, Akt.

BANNLYST, a. p. 1. o. s. c. Utesluten ur kyrkans gemenskap.

BANNOR, f. 1. pl. Förebråelser (till barn, tjenstfolk, underordnade, och i skämtsam ton). *Gifva, få b.*

BANNSATT, a. 1. (föga brukl.) Se *Bannlyst*.

BANNSTRÅLE, m. 2. pl. — *strålar*. (fig.) Bannlysning.

BANNVIGG, m. 2. Se föreg. o.

BANQUE, se *Bank*, B. 1.

BANTLER, banntlér, n. 5. (krigsv.) Axelgehäng, gående snedt öfver bröstet, antingen till venstra sidan, då svärdet deruti hänger, eller till högra sidan, då det uppbär patronköket. [Bandoler, Bandtler.]

BAR, m. 2. (sjöt.; af fr. ordet *Barre*) Utanför en hamn belägen sandbank, som försvårar inloppet till densamma.

BAR, a. 2. 1) Obetäckt, blottad. *B-t hufvud, hår, bröst. B-a fötter, armar, händer. Gå b. På b-a kroppen*, närmast skinnet. (Fig.) *Afkläda någon inpå b-a kroppen*, alldeles utblotta någon. *B. värja. B. mark*, af snö obetäckt mark. *Ligga på b-a marken, golfvet*, utan något annat än marken, golfvet till bädd. (Fig.) *Stå på b. backe*, vara alldeles utan uppehälle. *Under b. himmel*, utan tak öfver sig. *Gå med b-t ljus*, med obetäckt ljus, utan lykta. — 2) (fig. lagt.) *Gripa någon å b. gerning*, fasttaga honom vid sjelfva gerningens begående. — 3) Som endast och allenast är någonting, utan tillägg af något annat (bättre): blott, endast, ingenting annat än. *Det är b-a vattnet, b-a strunten. I b-a skjortan*, utan annan betäckning på kroppen än skjortan. *B-a sanningen.* — *Syn.* Se *Blott*.

BARA, adv. (fam.) 1) Blott, allenast, endast. *Det är b. sanning, ingenting annat. Det var*

b. ett skrämskott, b. hot. Han har b. två rockar. Låt honom b. råda sig sjelf. Låt honom b. smaka karbasen, så lyder han nog. I lägre stil nyttjas någon gång komparativen *Barast,* t. ex.: *det är baraste klara vattnet.* — *Syn.* Se *Endast.* — 2) Likväl, dock, ändock. I uttrycken: *Se b., ser man på b.* — 3) Utan betänkande, utan invändning, friskt, raskt. *Gå på, hugg på b. Läs på b., annars vankas det smäll.* — *Konj.* Om allenast. *B. han gör det minsta fel, så får han bannor. B. det väl blir sommar, så blir hon nog frisk igen.* — *Syn.* Se *Om.*

BARACK, baráck, m. 3. (från spanska ordet *barracas,* fiskarhydda) 1) Soldathydda i fält, i hast uppkastad af ris, bräder, spjälor o. d. — 2) (fig.) Usel koja, ruckle. — 3) Se *Fattigbarack.*

BARACKHJON, -áckjón, n. 5. Utfattig, husvill person, som måst söka tak öfver hufvud i en fattigbarack; se d. o.

BARARMAD, a. 2. Med bara armar.

BARAXLAD, a. 2. Med bara axlar.

BARBAKA, adv. *Rida b.,* utan sadel (på bara baken). [Barbacka.]

BARBAR, barrbár, m. 5. 1) Menniska, tillhörande en vild, rå folkstam. — 2) (fig.) Grym menniska, tyrann.

BARBARI, barrbarí', n. 3. sing. 1) Vildt, rått, ohyfsadt tillstånd. Brukas mest om nationer och folkstammar. — 2) (fig.) Grymhet, omenskligbet.

BARBARISK, a. 2. 1) Vild, rå (till seder och odling). Brukas mest om nationer och folkstammar. — 2) (fig.) Grym, omensklig.

BARBARISM, barrbari'ssm, m. 3. (gram.) 1) Fel emot ett språks grammatik, så vidt det beträffar enskilta ord. — 2) Ett utländskt ords inblandning i ett språk. *Svenskan hvimlar af b-er.*

BARBARISKT, adv. (fig.) Grymt, obarmhertigt, tyranniskt.

BARBENT, a. 1. Med bara ben.

BARBER, barrbér, m. 3. Se *Barberare.*

BARBERA, v. a. 1. (mindre brukl.) Afraka skägget på någon. *B. en person. Låta b. sig.* — *Barberande,* n. 4. o. *Barbering,* f. 2.

BARBERARE, m. 5. En, som håller barberstuga.

BARBERBÄCKEN, n. 5. Rakfat.

BARBERSTUGA, f. 1. För allmänheten tillgängligt ställe, der skägg afrakas.

BARBFISK, m. 2. (nat. hist.) Två fot lång fiskart af Cyprinslägtet, mörkgrön ofvan och inunder hvit, med två stickande strålar i ryggfenan och fyra skäggtrådar. Kallas äfven Skäggkarp. Cyprinus Barbus.

BARBLOMMIG, a. 2. (bot.) Som har bara blomkronor, d. v. s. utan blomfoder, blomskärm, o. d.

BARBRO, f. 3. (bot.) Sammandraget af *Baldersbrå;* se d. o.

BARBRÖSTAD, a. 2. Med blottadt bröst.

BARCAROLLE, barrkarå'll, f. 3. Benämning på sånger, brukliga hos gondoliererna i Venedig, med enkel, angenäm melodi.

BARCASS, se *Barkass.*

BARD, m. 3. 1) Prest och skald hos de fordna Celterna, som isynnerhet besjöng krigarnes bedrifter. — 2) (i allm.) Skald, poet. Brukas dock sällan om nutidens skalder.

BARDALEK, m. 2. Kamp, strid. Brukas i poetisk, högtidlig eller skämtsam stil. — *Syn.* Se *Strid.*

BARDASÅNG, m. 3. Sång af en bard; skaldestycke af krigiskt innehåll.

BARDER, m. pl. 3. Hornaktiga skifvor, sittande tvärsför i gommen på hvalfiskar, 3 till 15 fot långa, 5 till 8 fot breda, och kantade med fransar, som uthänga mellan läpparna och likna skägg.

BARDISAN, --sán, m. 3. Spjut med en skarp spets och der nedanom två horisontelt utstående yxformiga jern, hvilka med den bilda ett kors. Korsgevär. Jfr. *Hillebård.*

BARDUNER, -dú-, m. 3. pl. (sjöt.) Det stående gods, som ifrån ömse sidor af stångtopparna går ned till aktersta delen af rösten, vid hvilka det är fästadt, samt tjenar att vid fördevind stötta stängerna.

BARDUNSTEK, barrdùnsték, n. 5. (sjöt.) Det sätt, hvarpå ett drejrep är fästadt vid rån. Jfr. *Stek,* n.

BARETT, barä'tt, m. 3. 1) I medeltiden brukligt, rund eller kantig, ofta med broderier och fjädrar beprydd mössa utan skärm. — 2) Treeller fyrkantig tyg- eller sammetsmössa, som brukades af akademiska personer eller civila embetsmän. — 3) Fyrkantig, röd mössa, som kardinalerne bära och fordom äfven de venetianska nobili brukade.

BARFOTAD, a. 2. Som har blottade fötter.

BARFOTAMUNK, m. 2. Munk, tillhörande den strängare observansen af Franciskanerorden, hvars medlemmar benämdes Spiritualer, äfven *Barfotamunkar,* emedan de förkastade fotbeklädnad såsom ett öfverflöd.

BARFRID, n. 5. (gam. krigsk.) Rörligt trätorn, som stod på hjul och kunde rullas fram emot ett befästadt slott; var högre än slottsvallen, med värn ofvanomkring och en vindbrygga ungefär midtpå, hvilken nedsläpptes på muren, så att manskapet kunde gå dit öfver, medan de, som voro i öfra våningarna, sköto utan uppehör.

BARFROST, m. 3. Frost utan snö på marken.

BARHALSAD, a. 2. Med blottad hals. *Gå b.*

BARHUFVAD, a. 2. Med blottadt hufvud.

BARHÅRAD, a. 2. Säges om fruntimmer, som äro klädda i bart hår, utan något slags hufvudbonad. Uttrycket *hafva bart hår* brukas bättre än *vara barhårad.*

BARHÄND, a. 2. Som har händerna bara, utan betäckning af handskar eller vantar. [Barhändt.]

BARK, m. 3. Stor, öfverbyggd båt, som utrikes, isynnerhet uti Brasilien, begagnas, för att transportera varor till och ifrån fartyg.

BARK, m. 2. 1) Ett träds yttersta betäckning på stam, grenar och qvistar, bestående af tre särskilta lager: *a*) inre barken eller basten, *b*) yttre eller den egentliga barken, samt *c*) öfverhuden. *Afskala b.* — 2) Från trädet afskildt stycke bark. *Det berättas, att ekorrar begagna b-ar, för att segla öfver strömmar.* — 3) (kollektivt, tekn.) Stycken af afskalad bark, som begagnas i åtskilliga handtverk, isynnerhet i garfverier. *Garfvare förbruka mycket b.* — *Ss. B-lik.*

BARKA, v. a. 1. 1) Lägga hudar i barklag, till beredning. *B. óm,* ånyo lägga i barklag. — 2) *B.* ell. *B. áf,* se *Afbarka.*

BARKA, v. n. 1. (fam.) *B. áf,* springa bort med hast, sätta af, lägga i väg. *B. ihop,* börja slåss ell. träta. *B. omkull,* tumla omkull. *B. på',* rusa på. — *Syn.* Se *Springa. Falla, Anfalla.*

BARKAKTIG, a. 2. Som till utseendet liknar bark.

BARKAN, se *Berkan.*

BARKANDE, n. 4. Handlingen, då man barkar; se *Barka,* v. a.

BARKARTAD, a. 2. Som till egenskapen liknar bark.

BARKASS, -åss, m. 3. Den till ett fartyg hörande största båten, som begagnas till transport af ved, vatten o. d. Kallas äfv. Storbåt.

BARKBRÖD, n. 5. Ett slags nödbröd, vid hvars beredning malen bark (den finare, mera saftfulla, invid stammen sittande, lafartade) till mer eller mindre del inblandas i mjölet.

BARKEROLL, barrkerå'll, m. 3. (sjöt.) Mastlöst fartyg, som brukas på redden eller i hamnen. — Betyder äfven detsamma som Gondol.

BARKHUD, f. 2. (bot.) Yttre betäckningen på bark, närmast under öfverhuden. Periderma. — *Ss. B-sbildning.*

BARKIG, a. 2. 1) Som har bark, betäckt med bark. — 2) Se *Barkaktig.*

BARKIGHET, f. 3. Egenskapen att vara barkaktig.

BARKKAKA, f. 1. Fyrkantig kaka af förbrukad, hoppackad och torkad garfvarbark, som begagnas till bränsle.

BARKKAR, n. 5. (garf.) Kar med barklag, hvaruti hudar läggas till beredning.

BARKLAG, m. 5. (garf.) Vatten, hvari garf blifvit indränkt, och som nyttjas för hudars beredning.

BARKLAGER, n. 5. (bot.) Särskilt lager af barken på ett träd. Inre och yttre barken, samt öfverhuden, äro t. ex. sådana lager.

BARKMJÖL, n. 5. 1) (i allm.) Fint sönderstött eller malen bark. — 2) Malen bark (af den finare, mera saftfulla, invid stammen sittande, lafartade), som begagnas till beredande af nödbröd.

BARKNING, f. 2. (garf.) Hudars, läggande och beredning i barklag.

BARKQVARN, f. 2. Qvarn, hvarå bark söndermales.

BARKSKEPP, n. 5. Tremastadt skepp, som ej är råtackladt på mesanmasten, hvilken blott har salning och en stång, hvarpå ett gaffeltoppsegel kan föras.

BARKSUBSTANS, m. 3. eller **BARKAMNE**, n. 4. Hufvudbeståndsdelen i bark.

BARLAST, c. 3. Sten, sand eller andra tunga ämnen af mindre värde (salt, krita, stenkol, o. s. v.), hvilka läggas på bottnen af ett fartyg, som antingen icke innehar någon varulast eller ej är fullastadt, till förekommande af krängning eller kantring. *Intaga, lossa b. Skeppet går med b. B-en kastar sig,* då den under fartygets slingring rullar öfver åt lä. — *Ss. B-lossning.*

BARLASTA, v. a. 1. Lägga barlast i (ett fartyg). *B-dt fartyg,* som icke har last, utan går med barlast. — *Barlastande,* n. 4. o. *Barlastning,* f. 2.

BARLASTBRYGGA, f. 1. Särskilt brygga, der barlast lossas.

BARLASTPRÅM, m. 2. Pråm, som begagnas att föra barlasten till större skepp.

BARLOVS-SKIFVA, f. 1. (sjöt.) Zinkplåt, fästad bredvid styrkompassen, för att motverka dragningskraften af jernet i de trakter, der fartyget seglar fram.

BARM, m. 2. 1) Yttre delen af bröstet. *Barnet sofver vid modrens b.* (Fig.) *Gråta vid en väns b.* — 2) Den del af klädnaden framtill, som betäcker bröstet, ofvanför bälte, gördel, kjortelband eller klädningsskärp, och som af Lappar och lägre folk begagnas att der förvara hvarjehanda smärre persedlar. *Sticka något i b-en. Gömma, förvara i b-en.* (Fig.) *Nära en orm i sin egen b.,* uppföda, hylla, gynna en otacksam, som söker ens förderf. — *Syn.* Bröst, Sköte.

BARMARK, f. 3. sing. Säges om marken, då hon, om vintern eller först på våren, ej är betäckt af eller blifvit befriad ifrån snö; äfven om vissa sträckor, fläckar, som äro fria derför.

BARMHERTIG, a. 2. 1) Mild och förlåtande mot felaktiga. *Gud är b. emot alla syndare, som sig till honom omvända.* — 2) Ömsint och hjelpsam emot hjelpbehöfvande. *Den b-e Samaritanens föredöme borde alla menniskor följa. B. emot de fattiga.* — *Syn.* Se *God, Mild, Medlidsam.*

BARMHERTIGHET, f. 2. Egenskapen att vara barmhertig. *Visa, öfva b. emot någon. Utan b.,* utan skonsamhet, med hårdhet, omenskligt. — *Syn.* Se *Godhet, Mildhet, Medlidsamhet.*

BARMHERTIGHETSVERK, n. 5. Handling af barmhertighet. *Göra, utöfva b.* — *Syn.* Se *Välgerning.*

BARMHERTIGT, adv. På ett barmhertigt sätt, med barmhertighet.

BARMKLÄDE, n. 4. Klädesplagg hos Lapparna, liknande en nattkappa utan krage och icke öppen framtill.

BARN, n. 5. Ursprungligen *Boren,* född, particip af *Bära,* föda. 1) Son eller dotter, med hänsigt till dess föräldrar, eller blott den ena af dem. Brukas i denna mening äfven om fullväxta och äldre menniskor, samt om fostret i moderlifvet. *B. i moderlifvet. Ofullgånget, dödfödt b. Nyfödt b. B., som blifvit födt efter fadrens död. Äkta, oäkta b. B. af första, andra giftet. Han lemnar efter sig enka och fyra minderåriga b. En mor, som mycket älskar sina b. De två äldsta af b-en äro redan gifta. Bortskämdt b. Gå, vara med b. Få b. Afla b. Vara som b. i huset,* vara mycket hemmastadd på ett ställe. *Upptaga som (för) eget b.,* intaga ett b. i sin familj och gifva det samma rättigheter, som om det vore ens eget. *Jag vet ej mer derom, än barnet, som föddes i natt,* jag är derom alldeles okunnig. *Jag är deri lika oskyldig, som ett ofödt b.,* jag är deri alldeles utan skuld. (Fig.) *Nämna b-et vid dess rätta namn,* omtala, framställa en sak, ett förhållande, sådant det är. *Nu är han dödens b.,* förlorad. *Jag vet, hvars andas b. du är,* jag känner dina tänkesätt. *Alla menniskor äro Guds b. Fäderneslandet såg då alla sina b. väpna sig till dess försvar.* (Bibl.) *Ljusets b.,* de, som blifvit upplyste af evangelii ljus; *mörkrets b.,* afgudatjenare; äfv. syndiga, ogudaktiga menniskor; *nådens b. i Christo,* de genom tron på Christum benådade. — 2) Afkomling i allmänhet, så väl i första som i efterföljande led. *På sin 70:de födelsedag hade hon alla sina b. omkring sig. Vi äro alla Adams b. Judarne kallades Israels b.* — *Syn.* Se *Afkomma.* — 3) Menniskan i dess spädare ålder, från födseln till ungdomsåren, d. v. s. till 15:de eller 16:de året. *Ett litet, vackert b. Ett b., som ännu ligger vid modrens bröst. Ett väl, illa uppfostradt b.* (Fig.) *Vara b. på nytt,* hafva förlorat sina själskrafter. *Han är icke mer ett b.,* han har nått mogen ålder, så att han bör veta, hvad han gör. *B. till förståndet,* dum, enfaldig. *Var icke b., du,* var icke enfaldig, låt icke narra dig, bifall icke. *Han är ett godt b.,* god och enfaldig. *Minsta b. vet att tala derom,* det är kändt af alla. (Ordspr.) *Alla äro b. i början,* det går i början illa, man begår ofta fel i början, då man skall lära sig en

sak. *B. och narrar tala sanningen,* tanklösa menniskor säga allt, hvad de veta, liksom barnen. *B. är b.,* af barn får man ej vänta någon fullkomlighet, man måste öfverse med deras fel. *Brändt b. skyr elden,* när man en gång lidit skada genom något, aktar man sig sedan noga derför. — *Syn.* Barnunge, Unge. — 4) Brukas i förtrolig, vänlig ton, till en hustru, en älskarinna, en ung flicka, ett yngre tjenstehjon, underlydande, o. s. v., antingen för att smeka, trösta, beklaga, o. s. v., eller för att tillsäga om, förmå till något. *Mitt söta b., frukta ingenting. Mitt b. lilla, blif icke ond. Det arma b-et! B., hur kunde du tro det? Skynden er nu, b., och arbeten flitigt. B., gå efter min hatt och käpp.* — *Ss. Barnaskara, Barnbädd, -fiende, -glädje, -hatt, -hop, -hufvud, -klädning, -känga, -lik, s. n.* o. *adj., -rock, -skara, -stoj, -stämma, -sång, -vagga.*

BARNABARN, BARNABOK, BARNAFÖDERSKA, BARNALÄRA, BARNAMORD, m. fl., se *Barnbarn, Barnbok,* m. fl.

BARNARF, n. 5. Arfsmedel, tillhörande barn, och innestående till förvaltning hos barnets förmyndare eller hos Förmyndarekammare.

BARNASINNE, n. 4. Sinnelag, menlöst, rent och oskyldigt, som hos ett barn. — *Syn.* Se *Oskuld.*

BARNASKAP, n. 5. Egenskapen af att som barn tillhöra någon; rättighet som någons barn. Brukas mest i biblisk och religiös stil. *Erhålla b. i Guds rike,* blifva salig.

BARNASKÖTERSKA, BARNAUNDERVISNING, BARNAUPPFOSTRAN, BARNAÅLDER, BARNAÅR, se *Barnsköterska,* &c.

BARNBAL, m. 3. Bal, tillställd för barn.

BARNBARN, BARNABARN, n. 5. Barn af son eller dotter, afkomling i andra rätt nedstigande led. *Barnbarns barn,* afkomling i tredje rätt nedstigande led; *Barnbarns barnbarn,* i fjerde; *Barnbarns barnbarns barn,* i femte, o. s. v.

BARNBECK, n. 5. (anat.) Mörkgrönt, tjockt ämne, utgörande en blandning af gallan och tarmgångens egna vätskor, och som, efter de första månaderna, innehålles i de grofva tarmarna hos foster.

BARNBIBEL, m. 2. pl. — *biblar.* Bok för barn, innehållande ett sammandrag af de berättelser, som förekomma i bibeln, och prydd med upplysande gravurer eller träsnitt.

BARNBOK, f. 3. pl. — *böcker.* Bok, ämnad till undervisning eller nöje för barn. *Det finnes många slags barnböcker; deribland är abcboken den första, som begagnas.*

BARNBYTE, n. 4. 1) Ett barns bortbytande mot ett annat, som hemligen understickes. — 2) (enligt folktron) Den förmenta händelsen, då ett troll understicker sin afföda i kristna barns ställe. Sådana bortbytta barn kallas Bortbytingar, Bytingar, Trollungar, Barnbytingar.

BARNBYTING, m. 2. Se föreg. ord.

BARNBÖRDSHUS, n. 5. Se *Barnförlossningshus.*

BARNDOCKA, f. 1. Liten docka för barn att leka med.

BARNDOM, m. 2. sing. 1) Den första af menniskans fyra åldrar, ifrån födseln intill ungdomsåldern. Räknas af somliga till tolfte, af andra till femtonde året. Kan antagas sträcka sig till målbrottet för gossar och menstruationens inträdande hos flickor. *B-en har sina fröjder och sorger, liksom en hvar af menniskans öfriga åldrar. I b-ens lyckliga dagar. Ifrån b-en,* från spädaste år. — *Syn.* Barnålder, Barnår, Barndomstid. — 2) (fig.) De, som ännu äro i denna ålder. *B-ens behag. Skona hvarken ålderdom eller b.* — 3) (fig.) En saks, ett företags begynnelse. *Verldens, samhällets b. Romerska republikens b. Målningskonsten var då ännu i sin b.* — *Syn.* Se *Början.* — *Ss. Barndomsdagar, -fröjd, -glädje, -lek, -minne, -nöje, -sorg, -tid, -vän, ålder,* m. fl.

BARNDOP, n. 5. Döpelse af barn. Ordet brukas till skilnad ifrån äldre personers döpelse, hvilken isynnerhet under de första århundradena efter kristna lärans införande i Sverige ganska ofta inträffade.

BARNFADDER, c. 2. pl. — *faddrar.* Fadder åt ett barn, till skilnad ifrån dem, som stå fadder för äldre personer, vid öfvergång ifrån en annan religion till kristna läran. Se vidare *Fadder.*

BARNFADER, sammandraget BARNFAR, m. 2. pl. — *fadrar.* Fader till ett oäkta barn, tillkommet af lönskaläge.

BARNFAVORIT, barnfavori't, c. 3. Person, mycket omtyckt af barn.

BARNFLAT, a. 1. Som öfverdrifvet tycker om barn och klemar med dem.

BARNFLICKA, f. 1. Ung flicka, som är barnsköterska.

BARNFÖDA, f. 1. sing. Födoämne, tjenligt för barn eller som i allmänhet gifves dem.

BARNFÖDD, a. 2. Född (på viss ort och ställe). Brukas alltid med tillägg af det ställe ell. den ort, der någon är född, eller ett ortadverb. *B. i Upsala. Jag är der b.*

BARNFÖDERSKA eller BARNAFÖDERSKA, f. 1. Qvinna, som inom kort skall föda eller nyligen födt barn. Ordet brukas förnämligast i juridisk, statistisk, kyrklig och embetsstil.

BARNFÖRLOSSARE, m. 5. Läkare, som förlöser qvinnor i barnsbörd.

BARNFÖRLOSSNING, f. 2. Biträde af barnmorska eller af barnförlossare vid en qvinnas förlösning. *Doktor E., fru P. är mycket skicklig i b.* Ordet brukas endast med hänseende till förlossningsbiträdet, hvaremot *Förlossning* säges endast i fråga om sjelfva barnaföderskan.

BARNFÖRLOSSNINGSHUS, n. 5. 1) Inrättning, der barnaföderskor emottagas, vårdas och förlösas. — 2) Sjelfva huset, der denna inrättning befinnes. — *Syn.* Barnbördshus, Barnsängshus, Barnförlossningsinstitut.

BARNFÖRLOSSNINGSKONST, f. 3. Konsten att förlösa barnaföderskor.

BARNFÖRSEL, m. 2. sing. (föga brukl.) Ett barns understickande i ett annat barns ställe.

BARNGYCKEL, n. 5. 1) Gyckel, upptåg, för att roa barn. — 2) (fig.) Barnsligheter, barnslig narraktighet. — *Syn.* Se *Gyckel.*

BARNHUS, n. 5. 1) Inrättning, der fattiga och oäkta barn, eller hittebarn, antingen emot en viss inlösningssumma eller kostnadsfritt, emottagas till vård och underhåll under barndomsåren. *Inköpa, inlösa på b-et.* — 2) Sjelfva huset, der inrättningen befinnes. *Bo på b-et.*

BARNJOLLER, n. 5. sing. 1) Barns jollrande. — 2) (fig.) Barnsligt, enfaldigt och ofömuftigt tal af äldre personer. — *Syn.* Se *Joller.*

BARNKAMMARE, m. 2. o. 5. pl. — *kamrar* o. *kammare.* Rum för smärre barn, der de äro under vård och tillsyn af amma eller barnsköterska.

BARNKLÄDER, m. 3. pl. Alla slags kläder, som begagnas för barn.

BARNKOLT, m. 2. Kolt, som man låter små barn begagna, innan de ännu få anlägga vanliga kläder.

BARNKORG, m. 2. Se *Korgvagga*.

BARNKULL, m. 2. 1) Samteliga barn, som äro födda af samma föräldrar. — 2) Hop af barn (utan afseende på slägtskap).

BARNKOPPOR, f. 1. pl. Gångbara koppor, då de isynnerhet angripa barn.

BARNKÄR, a. 2. Som mycket tycker om barn.

BARNLEK, m. 2. 1) Tidsfördrif, hvarmed barn roa sig. — 2) (fig.) *a*) Nöje, passande för barn, ej för äldre folk. — *b*) Någonting, som är ganska lätt att göra. *Att bära ärttunnan på ryggen uppför flera trappor är för honom en b.*

BARNLEKSAK, f. 3. 1) Leksak, ämnad till barns tidsfördrif. — 2) (fig.) Hvad som mera passar att roa barn än gammalt folk. *Kort äro i mångas ögon en b., föga värdig en äldre menniska.*

BARNLIF, n. 5. De egna intryck, känslor, böjelser, omständigheter och förhållanden, som tillhöra barndomen.

BARNLINDA, f. 1. Bred, fållad flanellrimsa, som lindas om ett dibarn, för att hålla det stadigt.

BARNLÄRA, **BARNALÄRA**, f. 1. 1) Den del af undervisningen, som bibringas barn i deras spädare ålder. Dit kan räknas: abcboken, katekesen och första grunderna af räknekonsten, skrifkonsten, geografi och historia. — 2) Särskilt ämne, hvaruti spädare barn undervisas. *Katekesen är en b.*

BARNLÄRARE, **BARNALÄRARE**, m. 5. Person, som undervisar barn, så väl i offentliga läroanstalter, som i enskilta hus, således: skollärare, skolmästare, informator, m. fl. — *Syn.* Pedagog.

BARNLÖS, a. 2. Utan barn. *En gammal b. enkling, enkefru. B-t folk*, om man och hustru, som icke hafva barn. *Vara, dö b.*

BARNLÖSHET, f. 3. Förhållandet att vara utan barn.

BARNMAGE, ell. **BARNAMAGE**, m. 2. pl. — *magar*. Mage, sådan han befinnes hos barn, d. v. s. i allmänhet friskare och starkare, än hos äldre personer. Ordspråksvis säges: *Barnamagen och stöfvelkragen*, för att beteckna, att barnmagen smälter med lätthet all slags mat.

BARNMARKNAD, f. 3. Marknad, hvarvid allehanda saker, passande för barn, isynnerhet leksaker, hållas till salu för allmänheten. Brukas isynnerhet om julmarknaden i Stockholm på julaftonen.

BARNMAT, m. 2. sing. Mat, tjenlig för barn.

BARNMORD, **BARNAMORD**, n. 5. Ett barns mördande; mord, begånget på barn. *Hon misstänkes för b. Det Bethlehemitiska barnamordet.*

Anm. *Barnmord* brukas helst, när frågan är om ett barn, *Barnamord* om flera.

BARNMORSKA, f. 1. Qvinna, hvars yrke är att biträda vid barnförlossningar. — *Syn.* Jordegumma, Accoucheurska.

BARNMORSKE-BESIGTNING, f. 2. En qvinnas besigtning, verkställd af barnmorska, för att utröna, om hon är hafvande.

BARNMORSKE-ELEV, bårn - - - év, f. 3. Qvinna, som vid en offentlig läroanstalt inhämtar undervisning i barnmorskeyrket.

BARNMÖRDARE eller **BARNAMÖRDARE**, m. 5. Man, som mördat ett eller flera barn.

BARNMÖRDERSKA eller **BARNAMÖRDERSKA**, f. 1. 1) (vanligast) Qvinna, som mördat sitt eget barn. — 2) (mindre ofta) Qvinna, som mördat barn, hvilket icke är hennes.

BARNMÖSSA, f. 1. 1) Hufvudbonad af nätelduk, kambrick o. s. v. för dibarn. — 2) Mössa, som begagnas af äldre barn. — 3) (bot.) *Jungfru Mariæ B.* eller förkortadt endast *Barnmössa*, ett slags mossa. Splachnum Luteum. Kallas allmännare Solskärmsmossa.

BARNNARR, m. 2. En, som öfverdrifvet, ända till narraktighet, älskar barn.

BARNPIGA, f. 1. Qvinna, som sköter barn, utan att gifva di. Brukas äfv. stundom om gifta qvinnor af lägre klassen. En mycket ung qvinna, som sköter barn, kallas Barnflicka.

BARNPLÅGA, f. 1. Hvad som i allmänhet utgör en plåga för barn. *Messlingen är en b., katekesen likaså.*

BARNPULVER, n. 5. Eget slags pulver, som gifves smärre barn, vid tillfälle af förstoppning.

BARNRO, f. 3. sing. Tidsfördrif för barn.

BARNRÖST, f. 3. 1) Ett barns röst. — 2) Röst, späd och fin, som den af ett barn. — *Syn.* Barnstämma.

BARNSAGA, f. 1. 1) Saga, diktad i ändamål att dermed roa barn. — 2) (fig.) Någonting skrockfullt, orimligt eller löjligt, som ej förtjenar minsta trovärdighet eller uppmärksamhet. — *Syn.* Se *Saga*.

BARNSBÖRD, m. 3. Framfödande af barn.

BARNSJUKDOM, m. 2. Sjukdom, som isynnerhet angriper barn, t. ex. torsk, messling, o. s. v.

BARNSKO, m. 3. pl. — *skor*. Sko, gjord för ett barn. (Fig.) *Hafva trampat ut b-rna*, hafva utgått ur barnåldern, vara fullvuxen.

BARNSKOLA, f. 1. Läroanstalt, der barn undervisas i de första grunderna. Jfr. *Småbarnsskola*.

BARNSKRIK, n. 5. Ett eller flera barns skrikande.

BARNSKRÄDDARE, m. 5. Skräddare, som uteslutande eller isynnerhet förfärdigar kläder åt barn.

BARNSKÖTERSKA, f. 1. Qvinna, som sköter barn. Inbegriper både ammor, barnpigor och barnflickor.

BARNSLIG, a. 2. 1) Som tillhör, tillkommer, utmärker barn (i bem. af förhållandet till föräldrar). *B. kärlek, vördnad. B. fruktan* brukas i denna bem. i afseende på menniskors förhållande till Gud såsom fader. Jfr. bem. 4. — 2) Som tillhör, utmärker, anträffas hos barn (i bem. af viss lefnadsålder). *B-t ansigte. B. röst. När jag var barn, hade jag b-a tankar.* Brukas i denna betydelse mindre; man säger hellre: *barnansigte, barnröst*, o. s. v. — 3) Som liknar barn i afseende på böjelser, lynne, känslor, förstånd, o. s. v.: *a*) Road af lappri, fallen för småaktighet, t. ex.: *Hur kan en gammal menniska vara så b. och leka med dockor?* — *b*) Rädd som ett barn. *Herr P. är b. nog att frukta smällen af ett skott.* — *c*) Enfaldig, tanklös, oeftertänksam som ett barn. *Var icke b., du, och låt honom narra dig.* — 4) Lik något, som utmärker barndomen eller i allmänhet anträffas hos barn: lik barnens. *B. egensinnighet, fruktan. Hon hyser en b. vördnad för den mannen, som ingen vördnad är värd.* (*B. fruktan, vördnad*, se äfv. bem. 1). *B-a tankar hos en gammal menniska* (se äfv. bem. 2).

BARNSLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara barnslig (bem. 3 o. 4): *a*) Böjelse för det, som roar barn. *Döm om hennes b., då hon, som*

är så gammal, ännu kan leka med dockor. — *b*) Grundlös rädsla, såsom en följd af tanklöshet. *Hvilken b. af en karl, att blifva rädd vid ett skott, som lossas!* — *c*) Enfaldighet, dumhet. *I sin b. gick hon och sålde sin nya italienska hatt för en lumpen styfver.* — **2**) Barnslig handling, narraktighet. Brukas i denna mening mest i plur. *Har du hört sådan b.? Han gick upp till kungen och bad att få bli hofförgyllare.* — **3**) (helst i plur.) Barnsligt, obetänksamt tal, joller utan mening. *Hans ord voro verkligen sårande, men det var blott en b. af honom. Hvilka b-er!* — **4**) (helst i plur.) Barnsligt upptåg, puts; tokeri. *Han har så mycket b-er för sig, att han lär väl aldrig bli stadig.* — **5**) (i plur.) Kärleksjoller utan mening.

BARNSLIGT, adv. På barnsligt sätt, vis; som ett barn. *Bära sig b. åt. Tala b.*

BARNSLOTT, m. 3. Arfslott, som tillfaller barn.

BARNSNÖD, f. 3. sing. En qvinnas arbete vid framfödandet af barn. *Vara i b. Dö i b.*

BARNSPRÅK, n. 5. Vissa ord, som enkom brukas, när man talar till små barn, såsom t. ex.: sussa (sofva), lull lull! (grannlåt), o. s. v. Barnspråket nyttjas stundom äfven på skämt till äldre personer.

BARNSTÖLD, f. 3. Olofligt och hemligt borttagande af en annans barn.

BARNSÄNG, f. 2. **1**) Framfödande af barn. (Ursprungligen sjelfva sängen, hvari en barnaföderska vid förlossningen är liggande.) *Falla i b. Ligga i b. Dö i b. Komma upp ur b. En lätt, svår b. Före, under, efter b-en. Många b-ar bringa på en gång både lif och död.* — *Syn.* Barnsbörd. — **2**) Säng, enkom gjord att begagnas af barn.

BARNSÄNGSFEBER, m. 2. pl. — *febrar.* Svår sjukdom, som efter barnsbörden stundom angriper barnaföderskor.

BARNSÄNGSFRU, f. 2. Se *Barnsängshustru.*

BARNSÄNGSGUDINNA, f. 1. Qvinlig gudomlighet, som af de Gamle troddes beskydda barnaföderskor. Lucina.

BARNSÄNGSHUS, n. 5. Se *Barnförlossningshus.*

BARNSÄNGSHUSTRU, f. 3. pl. — *hustrur.* Qvinna, som ligger eller nyss legat i barnsäng. Är barnföderskan af stånd, säges Barnsängsfru.

BARNSÄNGSRENING, f. 2. En qvinnas rening (se d. o.) efter barnsbörd.

BARNSÄNGSVISIT, bàrn--i't, m. 3. Lyckönskningsbesök af vänner och bekanta bland fruntimmer, hos en fru, som ligger eller nyss legat i barnsäng.

BARNSÖL, n. 5. (uttalas i vårdslöst, dagligt tal: bàrsö'l) Gästabud vid ett barndop.

BARNTEATER, bàrnteátr, m. 2. pl. — *teatrar.* Teater, enkom inrättad till nöje för barn, och hvarest skuggspel jemte andra dylika föreställningar gifvas.

BARNTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar.* En, som bortstulit en annans barn. Ordet brukas äfv. om qvinnor.

BARNTROSS, m. 2. Hop af ostyriga, stojande barn; äfv. i allm.: barnhop. Brukas i föraktlig eller skämtsam mening.

BARNTRUMMA, f. 1. Liten trumma, enkom gjord att tjena till leksak för barn.

BARNTÄCKE, n. 4. Litet täcke, enkom gjordt att begagnas af barn.

BARNUNDERVISNING ell. BARNAUNDERVISNING, f. 2. Undervisning, som meddelas åt barn i allmänhet, både större och mindre.

BARNUNGE, m. 2. pl. — *ungar,* (diminutiv af *Barn.*) Litet barn. Brukas i förtrolig ton, i ovårdadt tal eller föraktligt, om smärre barn (äfv. flickor), tills de börja gå i skola, någon gång, men undantagsvis, äfven sedan. *Hvad de b-arna väsnas! Tyst, b-ar, annars kommer Mäster Erik fram. Det kom en b. in i köket och tiggde. Hon har fått sig en b. att bära på.* — Förkortningsvis säges ofta endast Unge. — *Syn.* Se *Barn.*

BARNUPPFOSTRAN eller BARNAUPPFOSTRAN, f. 2. sing. Den vård, som lemnas åt barns andeliga utbildning både i afseende på förstånd och seder.

BARNVAGN, m. 2. Liten vagn, enkom gjord för barn att åka uti.

BARNVATTEN, n. 5. (anat.) En egen vätska, som omedelbart omgifver fostret i moderlifvet.

BARNVERLD, f. 2. sing. (fig.) Barnlifvet med alla dess olika företeelser, skiften, intryck, förnimmelser, känslor, böjelser, o. s. v.

BARNVÅRDERSKA, f. 1. Se *Barnskölerska.*

BARNVÄLLING, m. 2. Välling, som kokas enkom för små barn, sedan de blifvit afvanda.

BARNVÄN, m. 3. pl. — *vänner.* **1**) En, som älskar, hyllar barn. Ordet brukas äfv. om qvinnor. — **2**) *Barnvännen,* namn på åtskilliga barnböcker.

BARNVÄRKAR, m. 2. plur. Plågorna hos barnaföderskor, dels före, dels efter förlossningen.

BARNÅLDER ell. BARNAÅLDER, m. 2. sing. Den första af menniskans åldrar, ifrån födseln till manbarhetens inträdande. *Den lyckliga b-n. I b-ns glada, sorgfria dagar. Under b-ns oskuldsfulla tid.* Brukas mindre, när frågan är om viss person, t. ex.: *I min b.* (hellre barndom eller barnår) *var jag ofta sjuk.* — *Syn.* Se *Barndom.*

BARNÅR ell. BARNAÅR, n. 5. plur. De år, menniskan tillbringar under sin barndom. — *Syn.* Se *Barndom.*

BAROCK, barå'ck, a. 2. (af franska ordet *Baroque,* som ursprungligen säges om perlor och betyder: ofullkomligt rund) **1**) Högst underlig, högst besynnerlig, befängd, orimlig. *B. händelse, figur, otur, idé.* Brukas icke gerna om annat än abstrakta ämnen. — **2**) (mål.) Säges om det, som icke öfverensstämmer med konventionella reglor, utan härrör af infall, nyck. — *Det Barocka,* s. n. def. (estet.) Det öfverlastade, onaturliga, brokiga och förvirrade.

BAROMETER, --métr, m. 2. pl. — *metrar.* Fysiskt instrument, som tillkännagifver de förändringar, hvilka uppkomma i luftens tyngd eller tryckning på jordytan, och begagnas, dels för att utfinna föremåls höjd öfver hafsytan, dels för att iakttaga väderlekens skiften, hvilka i allmänhet bero af luftmassans tryckning. Väderglas. *B-n visar vackert väder i dag, står på regn, storm, torka.*

BARON, -ón, m. 3. (af forntyska ordet *Bar*) **1**) (ursprungligen) Fri man, i motsats till de underlydande (die Hörigen). — **2**) (i medeltiden) Godsherre, som ej berodde af någon annan än landets regent. — **3**) (numera) Innehafvare af adlig värdighet, med rang emellan grefve och simpel adelsman. Detsamma som Friherre. Skilnaden i bruket emellan dessa ord är, att *Baron* nyttjas mest samtalsvis och äfven i brefstil, *Friherre* deremot i den högtidliga stilen, i det officiella och parlamentariska språket, på utanskrifter å bref, samt äfven i samtal, då man vill visa synnerlig artighet, eller också halft skämtsamt, halft

ironiskt. I samtal *om* en person af friherrlig värdighet vexlar dock bruket ganska mycket. — 4) (i England) Innehafvare af adlig värdighet, i lägsta graderna af den högre adeln, näst efter viscount.

BARONESSA, f. 1. Hustru åt eller enka efter en baron; se föreg. 3. Liktydigt med Friherrinna, hvilket sednare dock börjat blifva allmännare, och ensamt kan begagnas om och till ett ogift fruntimmer af friherrligt stånd, eller ett gift fruntimmer af detta stånd, som har en ofrälse person till man.

BARONI, --ni', n. 3. (länsr.) Förläning, som innehades af en baron.

BARONISERA, v. a. 1. (föga brukl.) Upphöja i friherrligt stånd, göra till baron. — *Baronisérande*, n. 4. o. *Baronisering*, f. 2.

BARONLIG, a. 2. Som tillhör eller har afseende på en baron. *B. värdighet.* Brukas mest i skämtsam, ironisk eller sarkastisk ton och mening. *Det b-a herrskapet har supé i afton.* — Friherrlig brukas mer och i vidsträcktare mening.

BARONSKAP, n. 3. o. 5. (föga brukl.) En barons stånd och värdighet.

BARR, n. 5. Syllikt, styft blad på vissa trädslag (barrträden).

BARRIÈRE, barriä'r, f. 3. (franskt ord) 1) Skrank, bom, tullbom. — 2) (fig.) Hinder. [--èr.]

BARRIKAD, --ád, m. 3. I hast gjord spärrning eller förskansning med jordsäckar, sten, vagnar och bråte af alla slag. [--cade.]

BARRIKADERA, v. a. 1. Spärra, förskansa med barrikader; se föreg. — *Barrikaderande*, n. 4.

BARRIKADERING, f. 2. 1) Handlingen, då man barrikaderar. — 2) Se *Barrikad.*

BARRLIND, f. 2. Se *Idegran.*

BARRSKOG, m. 2. Skog, bestående af barrträd.

BARRTRÄD, n. 5. Benämning på de slags träd, som hafva barr i stället för löf, och bära en hård, torr, fjällig frukt, kallad kott.

BARS, m. 3. Benämning på ett slags fordom brukligt mindre örlogsfartyg.

BARSK, a. 2. (af tyska ordet *Barsch*) 1) Hård, sträf och frånstötande, till utseende eller karakter. *B. min, uppsyn, blick. En b. gubbe.* — 2) Käck, oförfärad i krig. *En af Carl XII:s b-a krigare.* — *Syn.* Se *Hård, Sträf, Tapper.*

BARSKHET, f. 2. Egenskapen att vara barsk (bem. 1).

BARSKT, adv. På ett barskt sätt (se *Barsk*, 1).

BARSLITA, v. a. 3. (böjes som *Slita*) Slita någonting så, att det blir bart. Säges om kläder, men brukas föga utom i part. pass.

BARSLITEN, a. 2. neutr. —*et.* 1) (om kläder) Så nött, att trådarne synas. *B. rock.* — 2) (om person) *a*) En, som har slitna, dåliga kläder. — *b*) (fig.) En, som befinner sig i dåliga omständigheter. — *Syn.* Trådnött, Trådbar, Luggsliten, Trådsliten.

BARSNING, f. 2. (tekn.) Betning af jernbleck.

BARSUGN, m. 2. (tekn.) Ugn, der jernbleck betas.

BARSÖL, se *Barnsöl.*

BART, adv. *Blott och b.*, se *Blott.*

BARTRÅDIG, a. 2. (klädesf.) Säges om kläde, som blifvit illa öfverskuret, så att trådarne synas.

BARTRÅDIGHET, f. 3. (klädesf.) Egenskapen att vara barträdig.

BARYT, -y't, m. 3. ell. BARYTJORD, f. 2. sing. (kem.) Egen jordart, upptäckt af Scheele: förekommer i naturen allmännast förenad med svafvelsyra, i tungspat, och någon gång med kolsyra, i witherit. Kallas äfv.: Tungjord.

BARYTON, bàrytån, m. 3. Mansröst, som ligger emellan tenorens medeltoner och de högre bastonerna. [Bariton.]

BAS, m. 3. (af grek. ordet *Basis*, grund) 1) (mat.) *a*) Den räta linie hvarpå en rätlinig figur är beskrifven. Grundlinie, Grundsida. — *b*) Den plana yta, hvarpå en geometrisk kropp är konstruerad. — 2) (byggn.k.) Foten på en pelare. — 3) (anat.) Den breda, afrundade eller djupa delen af ett ben, en kavitet, o. s. v., i motsats emot en afsmalnande eller öfre del. — 4) (bot.) Det intill vidfästningspunkten närmast belägna af en växtdel. — 5) (kem.) Se *Basis*, 2.

BAS, m. 2. o. 3. (af italienska ordet *Basso*, låg, djup) Musikterm: 1) (pl. *baser*) Lägsta stämman i ett flerstämmigt sång- eller musikstycke. — 2) (pl. *basar*) Den djupare karlrösten. Den högre kallas Tenor. — 3) (pl. *basar*) Instrument, hvarå basstämman till ett musikstycke utföres. — 4) *a*) (pl. *baser*) Benämning på de djupare tonerna på hvarje instrument. — *b*) (pl. *basar*) De strängar, som angifva de djupare tonerna på ett instrument. — 5) (i musikalier) (pl. *baser*) Noterna för basstämman i sång eller musik. — 6) (pl. *basar*) Sångare eller musikus, som utför sångstämman. Äfv. Basist.

BAS, n. 5. sing. oböjl. Aga, som man ger barn med ris. Jfr. *Basa*, 2. Tillhör barnspråket, men brukas äfv. skämtvis i stället för: stryk. *Om ej gossen lyder nu strax, så får han b. Pappa ger gossen b., om han ej är beskedlig.* — *Syn.* Se *Stryk.*

BASA, v. a. 1. 1) (mindre brukl.) Piska (kläder). — 2) Aga barn, medelst att slå dem med ris, en rotting eller flata handen, i bakändan. *B. på', úpp*, eftertryckligt basa. — *Syn.* Se *Slå.* — 3) (skeppsb.) Medelst en ångapparat böja eller kröka de plankor, som skola begagnas till garnering och bordläggning. — V. n. *B. i'n*, intorka under inflytelsen af stark hetta. *Låta fernissan väl b. in i träet vid elden.* — *B. sig*, v. r. *B. sig i solen*, d. v. s. badda sig i solen.

Anm. *Basa* i fornsvenskan betyder: tukta, beherrska, regera.

BASA, v. n. 1. (pop. o. fam.) *B. áf, b. i väg*, bortspringa med all hast, sticka af. *Låta b.*, låta gå på vinst och förlust, t. ex.: *det här är ett äfventyrligt företag, men låt b.*

BASALT, båsallt, m. 3. (mineral.) En svartblå, ganska tät och hård, i brottet ojemn, finkornig eller musslig bergart, bestående af augit, labrador och magnetiskt jern, intimt blandade med hvarandra. Bildar merendels kägelformiga, eller ock brant uppstigande berg, ofta sönderdelade i pelare. — *Ss. B-berg, -pelare.*

BASALTISK, a. 2. (mineral.) 1) Som innehåller basalt. — 2) Till natur och egenskaper liknande basalt.

BASALTSKIFFER, m. 5. (mineral.) Ett slags skifrig basalt.

BASANDE, n. 4. Handlingen, då man basar; se d. o., v. a.

BASAR ell. BAZAR, basár, m. 3. 1) (i Orienten) Marknadsplats, vanligtvis instängd och under tak. — 2) (i Europa) Särskilt större byggnad med salubodar för handlande.

BASARE, m. 5. (föga brukl.) En, som basar (se *Basa*, v. a. 1 o. 2).

BASBACK, m. 2. Se *Baspanna.*

BASBASUN, bàsbasún, m. 3. Ett slags basun, hvars toner ligga i den djupa kontra-oktaven.

BASERA, v. a. 1. (föga brukl.) Grunda. *B. sina skäl på* . . . .

BASFIOL, se *Basviol.*

BASFLÖJT, m. 3. Ett slags flöjt, som är en qvint lägre än altflöjten.

BASHUS, n. 5. Hus, der skeppståg tjäras.

BASILIKA, - si' - -, f. 1. 1) (hos Romarne) Domstols- och börsbyggnad, af hvilka byggnader efter kristendomens införande flera förvandlades till kyrkor. — 2) (nu) Hufvudkyrka, byggd i den gamla basilikans stil.

BASILIKA, - si' - -, f. 1. ell. **BASILIKÖRT**, - si' - -, f. 3. (bot.) Ört med kryddlik lukt och smak, inhemsk i Persien och Ostindien. Ocymum.

BASILIKESALVA, f. 1. Sårrenande och helande salva af gult vax, hvit kåda, virak och skirdt svinister.

BASILISK, - - i'ssk, m. 3. 1) (i forntiden) Fabelaktigt djur, orm och fågel tillsammans, hvilket dödade med sin blotta blick. — 2) (fig.) Elak, arglistig menniska; person med elak uppsyn. — 3) (nat. hist.) Ett slags ödla, omkring 3 fot lång, fjällig, till färgen blåaktig, med en skinnkam längs ryggen och svansen, samt ett slags skinnkapuschong vid nacken. Basiliscus amboinensis. — 4) (artil. gam.) Kanon, som sköt 75 markers kula.

BASIS, básis, f. (grekiskt o. latinskt ord) 1) Se *Bas*, m. 3. — 2) (kem.) Hvarje kropp, som kan upphäfva syrornas sura egenskaper och med dem bilda salter. Äfv. Bas.

BASISK, a. 2. (kem.) *B-t salt*, salt med ett öfverskott af saltbas. *B. oxid*, som kan förenas med syror till salter.

BASIST, basi'sst, m. 3. (föga brukl.) En, som spelar något basinstrument eller sjunger basstämma.

BASKLAV, bàskláv, m. 3. (i musik) Klav, som utmärker basstämman till ett sång- eller musikstycke. Jfr. *Klav.*

BASNING, f. 2. Handlingen, då man basar (se *Basa*, v. a.).

BASNOT, f. 3. (i musik) Not för en ton, som tillhör basstämman i ett sång- eller musikstycke.

BASPANNA, f. 1. (skeppsb.) Ställe, der plankor basas; jfr. *Basa*, v. a. bem. 3.

BASPIPA, f. 1. (i orgelverk) Pipa, som tillhör basen i orgelns klaviatur.

BASRELIEF, bàreliä'ff, m. 3. (bildh.) 1) Lågt upphöjdt arbete på slät grund. — 2) Det slag af bildhuggeri, som med sådant arbete sysselsätter sig.

BASRÖST, f. 3. Den djupare mansrösten.

BASSE, m. 2. pl. *bassar.* Se *Bondbasse.*

BASSETTHORN, basä'tthórn, n. 5. Klarinett med djupare ton, än andra sådana, midtpå trubbvinkligt krökt, med förlängdt fotstycke, hvilket nedantill är försedt med ett klockstycke af messing, hvarigenom isynnerhet lägsta oktaven får en egen klang. Kallas äfv. F-klarinett, Krumhorn. *Blåsa b.*

BASSIN, basi'n o. basä'nng, m. 3. (franskt ord) 1) Bäckenformig, vidsträckt fördjupning emellan bergssträckor. — 2) Vattendam. — 3) Det inre af en hamn. — 4) Större insjö af rund form inom höga bergssträckor.

BASSONG, baså'nng, m. 3. Se *Fagott.*

BASSTRÄNG, m. 2. Sträng, som anger en baston eller bastonerna på ett instrument, såsom t. ex. fortepiano, violin, m. fl.

BASSTÄMMA, f. 1. 1) Se *Basröst.* — 2) Djupaste stämman i ett flerstämmigt sång- eller musikstycke.

BASSÅNGARE, m. 5. 1) En, som sjunger basstämman, antingen vid en tillfällig sång, konsert o. s. v., eller är för längre tid anställd att såsom sådan biträda, t. ex. vid en teater. — 2) En, som har god basröst och är öfvad att sjunga basen vid flerstämmig sång.

BAST, n. 3. En sort numera obrukligt bomullstyg.

BAST, n. 5. Det inre, närmast veden liggande lagret af bark. Kallas derföre äfv. Inre Bark. *B.* (liber) *begagnades i äldre tider att skrifva på.*

BASTA, v. a. 1. Egentl. binda med bastrep. Förekommer endast i lagstil i uttrycket: *Basta och binda*, d. v. s. olagligt binda och fängsla någon.

BASTA, bàssta, m. sing. (italienskt ord) Benämning på klöfveräss i vissa kortspel, såsom lomber, kadrilj. — *Adv.* 1) Ett uttryck i samma spel, utmärkande: nog! — *Int.* (pop. o. fam.) 1) Nog! tillräckligt! — 2) Håll! håll upp! stopp der!

BASTANT, bastánnt, a. 1. (från italienskan) 1) (mindre brukl.) Tillräcklig. — 2) (allmännare) Stark, dugtig, kraftig, tjock. *B. karl, mur, föda, välling.* — *Syn.* Se *Dugtig.*

BASTANTHET, f. 3. (mindre brukl.) Stadighet, fasthet, dugtighet.

BASTARD, - árd, m. 3. (af ital. *Bastardo:* aflad af två olika arter) 1) Oäkta barn. *B-en af Orléans.* — 2) (artil. gam.) En 8-pundig kanon.

BASTARDKLÖFVER, se *Alsikeklöfver.*

BASTARDULL, - árdúll, f. 2. sing. Mellanfin vigognaull.

BASTEBOM, m. 2. sing. (gam.) Se *Bombasin.*

BASTENOR, bàstenå'r, m. 3. Djup tenorstämma, närmast basröstens högre toner.

BASTHATT, m. 2. Hatt, flätad af bast.

BASTINGERA, v. a. 1. (sjöt.) Förse ett fartyg med bastingering.

BASTINGERING, f. 2. (sjöt.) 1) En på större fartyg, akter om fallrepstrappan, ofvan brädgången, emellan jernståndare och träribbor spänd, svärtad segelduk. — 2) (på slafskepp) Med kanonportar försedda tvärskepps-skott, bakom hvilka manskapet vid öfverrumpling kan försvara sig. — 3) Förskansning eller bröstvärn af besättningens hängmattor, till skydd emot fiendens eld.

BASTION, - - ón, m. 3. (fortif.) Framskjutande del af en fästningsvall, bestående vanligen af två flanker, två faser och gorge (jfr. dessa ord). Bålverk.

BASTIONSVINKEL, - - ònsvi'nnkl, m. 2. pl. — *vinklar.* (fortif.) Den vinkel, som tvenne faser på en bastion göra mot hvarandra.

BASTKORG, m. 2. Korg, hopflätad af bast.

BASTLIND, f. 2. En art af lindslägtet, äfv. kallad Skogslind. Tilia Europæa l. Borealis.

BASTMATTA, f. 1. Matta, hopflätad af bast.

BASTON, m. 3. Ton, som ligger inom basstämmans, basens omfång.

BASTONAD, - - ád, m. 3. 1) Prygel. — 2) (hos Turkarna) Slag med läderremmar på ryggen eller fotsålorna. — *Syn.* Se *Stryk.*

BASTREP, n. 5. Rep, snodt af bastremsor.

BASTRÖR, n. 5. (bot.) Benämning på kärl, bestående af en oafbruten hinna, och som utgöra vedfibrerna i växternas stam.

BASTSKO, m. 3. pl. — *skor.* Sko, gjord af bast.

BASTTÅG, n. 5. Se *Bastrep.*

BASTU ell. **BADSTU**, bàsstu, f. 3. 1) Badstuga (hvaraf ordet är sammandraget). — 2) (fig.)

Aga, medelst ris, gifven åt barn, på bakdelen. Vanligare: Risbastu.

BASUN, -ún, m. 3. 1) Musikinstrument, bestående i ett långt messingsrör, på åtskilliga sätt böjdt eller krökt, med munstycke, som liknar trumpetens, och hvars toner äro starkare, djupare än dennas, men icke så gälla. *Blåsa b.* — 2) (hos Hebreerna, enl. bibeln) Ett slags blåsinstrument med starkt ljud, mera liknande trumpet, än den nuvarande basunen. *Blåsa i b. Stöta i b.* Figurligen betyder *stöta i b.:* öfverdrifvet berömma, göra mycket väsen af en person eller sak, t. ex.: *stöta i b. för en ny debutant, för en ny pjes.* — 3) En stämma i orgelverk.

BASUNA, -sù-, v. n. 1. (bibl.) Blåsa, stöta i basun (bem. 2). *B. ut,* se *Utbasuna.* — *Basunande,* n. 4.

BASUNALJUD, -sù-júd, n. 5. (bibl.) Ljud af en basun.

BASUNARÖST, f. 3. (bibl.) Röst, stark som basunens ljud.

BASUNBLÅSARE, -sùnblå'--, m. 5. BASUNIST, --i'sst, m. 3. Regementsmusikant, som blåser basun.

BASUNENGEL, m. 2. pl. —*englar.* 1) (bibl.) Engel, som med basun kallar de döde till doms. — 2) (fig. fam.) Litet barn med trinda och röda kinder, likt englar, som på kyrktaflor föreställas blåsande i basun. — *Syn.* Kyrkengel. [--ängel.]

BASUNHÖGTID, m. 3. sing. (bibl.) En fest, som firades i gamla judiska församlingen.

BASUNREGISTER, basùnreji'sstr, n. 5. Benämning på en orgelstämma.

BASVIOL, bàsviól, m. 3. Det största slaget af violiner, som endast i stående ställning af artisten kan behandlas, och beledsagar i orkestern vanligtvis violoncellen en oktav djupare. Deraf finnas flera slag, af hvilka den största och gröfsta är Kontrabasen. *Spela b.* [-fiol.]

BATALJ, batállj, m. 3. 1) Fältslag. Brukas mest i militärspråket. *Gifva, erbjuda, antaga, leverera, vinna, förlora en b.* — 2) (fig. fam.) Slagsmål. — *Ss. B-dag.* [Bataille.]

BATALJMÅLNING, -tàlljmå'l-, f. 2. 1) Det slag af målningskonsten, som framställer bataljer och i allmänhet detaljer af krig. — 2) Se *Batalj-stycke.*

BATALJON, --jón, m. 3. 1) Trupp af krigsfolk, utgörande vanligtvis hälften af ett regemente, stundom äfven tredjedelen eller fjerdedelen deraf, samt indelad i kompanier och plutoner. *Ett regemente på två, fyra b-er.* — 2) Det sätt, hvarpå en sådan trupp är ordnad till fältslag. *Formera b. Flanken, fronten af en b.* — 3) (vid käglespel) *Slå b.,* slå alla nio käglorna. — *Ss. B-adjutant, -schef, -släkare, -predikant,* m. fl.

BATALJONSVIS, --jòns-, adv. Med indelning i bataljoner, i form af, fördelad i bataljoner. *Trupperna marschera upp b.*

BATALJSTYCKE, --tàlljsty'cke, n. 4. 1) Målning, föreställande ett fältslag. — 2) Musikalisk fantasi öfver ett fältslag.

BATATER, -tá-, m. 3. pl. Den till smak och utseende potatis liknande rotfrukten af växten Convolvolus Batatas, inhemsk i tropikländerna och numera odlad äfven i Europa.

BATAVISK, a. 2. Som tillhör Batavien eller Holland. *B-a tårar,* glasdroppar, hvilka i glödande tillstånd kastats i kallt vatten, och som äga den märkvärdiga egenskapen, att väl tåla, att man slår på dem och afslipar dem, men genast sönderfalla till stoft, om man afbryter deras spets. Kallas äfv. Glastårar.

BATIST, -i'sst, m. 3. Finaste sort linnevåfnad.

BATONG, batå'nng, m. 3. (fr. *Baton*) Kommandostaf.

BATRACHIER, batráckier, f. pl. (nat. hist.) Fjerde ordningen af amfibiernas klass eller Grodorna.

BATTERA, v. n. 1. (af fr. ordet *Battre*) 1) (dansk.) Slå vadorna flera gånger tillsammans vid luftsprång. — 2) (fäktk.) Slå klingan ur sin motståndares hand.

BATTERI, --ri', n. 3. 1) Visst antal kanoner med tillhörande materiel och personal, under en befälhafvare, samt antingen 6-pundigt eller 12-pundigt, åkande eller ridande. — 2) Allt på en punkt uppfaret eller planteradt artilleri. *Storma ett b. Uppkasta, anlägga ett b.* — 3) Sjelfva platsen, der flera kanoner blifvit planterade, för att derifrån skjuta på fienden. — 4) Ett kompani artillerister med hästar och tillhörande materiel. — 5) (sjöt.) Antalet af alla de kanoner, som finnas på hvarje mellandäck i ett örlogsfartyg. — 6) (fys.) *a)* Ett antal sammanställda laddflaskor, hvarmedelst en förstärkt elektricitet åstadkommes. — *b)* För samma ändamål i en stapel upplagda metallplåtar. Se *Elektrisk Stapel* (under *Stapel*). — *Ss. B-kanon,* m. fl. [Batterie.]

BATTERIELD, --ri'élld, m. 2. Skjutning med kanoner ifrån ett batteri.

BATTING, m. 2. (prov.) 1) Liten gosse. — 2) Stor kopparslant.

BAUTASTEN, bö'tastén, m. 2. Så kallas de stenar af 1 till 6 alnars höjd, som våra förfäder reste till åminnelse efter aflidne.

BAXA, v. a. 1. (sjöt.) Medelst spakar eller koben förflytta en tung kropp ifrån stället.

BAXNA, v. n. o. BAXNAS, v. d. 1. (pop. o. fam.) 1) Häpna. *Jag b-ades, då man begärde en så stor summa.* — 2) Låta sig plötsligt afskräckas ifrån något förehafvande. *Hon ämnade just börja sjunga, men b-ades, då hon fick se den berömda sångerskan .... i detsamma inträda.* — Brukas mera som deponens än som neutrum. — *Syn.* Se *Rädas.*

BAXNANDE, n. 4. (mindre brukl.) Sinnesrörelsen, då man baxnas.

BAXNING, f. 2. (sjöt.) Handlingen, då man baxar.

BAZAR, se *Basar.*

BAY, se *Baj.*

BE, v. a. Sammandraget af *Bedja.*

BE. Oskiljaktig partikel, införd i svenska språket ifrån tyskan. Tillägges i början af: *a)* enkla ord, för det mesta verber, någon gång äfven nomina, t. ex.: *Bebo, Begå, Begråta, Behåll, Bestånd, Beståndande,* o. s. v.; — *b)* ordstammar, t. ex.: *Bemantla, Bedyra, Behag, Befängd, Belåten.* I de sålunda nybildade orden ingår *Be:* 1) utan att ändra bemärkelsen, t. ex.: *Beväpna;* eller: 2) ökas deraf betydelsen, t. ex.: *Belasta,* svårt lasta, *Beprisa,* högeligen prisa, *Bepryda,* mycket pryda; eller: 3) ändras betydelsen, t. ex.: *Besöka, Bekänna, Belaga, Behof, Behändig;* eller 4) förvandlas neutrer till aktiver, t. ex.: *Bebo, Begå, Bestrida, Besofva;* eller 5) står *Be* i stället för en preposition, t. ex.: *Bejaka* i st. f. jaka till, *Begråta* i st. f. gråta öfver, *Beklaga* i st. f. klaga öfver, *Betvifla* i st. f. tvifla på, o. s. v.

BEARBETA, bèarrbéta, v. a. 1. 1) Genom arbete göra någonting (råämne, naturalster eller

naturföremål) användbart för vissa behof, nyttigt eller inkomstgifvande. *B. trä, marmor, jern. B. en grufva.* Brukas i denna bem. föga. — *Syn.* Se *Arbeta.* — 2) (fig.) Genom arbete utveckla, uppodla, förbättra. Brukas i denna mening om litterära föremål. *B. ett ämne, en vetenskap. Denna teaterpjes måste b-s, innan den kan antagas till spelning.* — *Syn.* Se *Odla, Förbättra.* — 3) (fig.) Gifva viss åsyftad riktning åt menniskors tänkesätt, o. s. v. Brukas vanligtvis i mindre god mening. *B. någon för sina afsigter, sina planer. Han hade b-at nästan alla officerarne i arméen. B. opinionen, allmänna tänkesättet, sinnena.*

BEARBETANDE, n. 4. Handlingen, då man bearbetar.

BEARBETNING, f. 2. 1) Se *Bearbetande.* — 2) Hvad som blifvit bearbetadt (bem. 2). *Franska originalet till denna teaterpjes är något trög, men den svenska b-en rätt väl lyckad.*

BEBLANDA SIG, v. r. 1. (har alltid *med* i följe) 1) Befatta sig med saker, med hvilka man ej har att skaffa. *B. dig icke med den der saken, ty du kan få ledsamheter deraf.* — *Syn.* Se *Befatta sig med.* — 2) Pläga köttsligt umgänge med. Brukas i denna bem. både om menniskor och djur. — 3) (fig.) Umgås med (dåliga menniskor). *B. sig med illa kända personer. Den, som b-r sig med dåliga menniskor, blir ofta förderfvad.* — *Syn.* Se *Umgås.*

BEBLANDELSE, f. 3. 1) Köttsligt umgänge (isynnerhet olofligt). Brukas stundom äfven om djur. *Köttslig b. Oloflig b. Hafva b. med någon.* — *Syn.* Se *Samlag.* — 2) (fig.) Umgänge, sällskapsberöring. *Jag vill ej hafva någon b. med de der menniskorna, ty de äro ej väl kända.* — *Syn.* Se *Umgänge.*

BEBO, v. a. 2. Hafva sin bostad, varaktiga vistelse uti (ett hus, en gård i staden, en stad, ett land), på (ett slott, en landtegendom, ett hemman, en ö, o. s. v.). Ordets begrepp sträcker sig till hela det föremål, som är dess objekt. *Hvem b-r det der huset? Det b-s af ägaren jemte några hyresgäster. Staden N. bebos af 3000 invånare. Ungern b-s af flera folkstammar. Den kongliga familjen b-r sommartiden vanligtvis något af lustslotten. Han b-r för närvarande sjelf sin landtgård, som förut en längre tid varit b-dd af hyresgäster. B. ett rum, en våning, en lägenhet. B. en gård, ett hemman, en ö.* — Ordet brukas mer i det vårdade språket, mindre i hvardagstal. — *Syn.* Se *Bo.*

BEBODD, a. p. 2. Som för tillfället bebos. *Ett b-dt rum, hus.* — 2) Säges om ett land, en ort, der menniskor för beständigt hafva sina bostäder. *Efter många irrfärder i öknarna kommo vi ändtligen till b-a orter. Kapiten Ross upptäckte på sin nordpolsresa flera b-a länder. I Söderhafvet finnas många obebodda öar, men ock många b-a. Väl b. trakt, stad* o. s. v., folkrik.

BEBOELIG, a. 2. Som kan bebos.

BEBOENDE, n. 4. Omständigheten, att ett ställe, ett land bebos. *Husets b. af många hushåll gör det något otrefligt.*

BEBREFVA, v. a. 1. 1) Medelst bref, laga dokument stadfästa, bekräfta. — 2) Förse med fullmakt.

BEBRÄMA, v. a. 1. (mindre brukl.) Förse med bräm.

BEBUNDEN, a. 2. neutr. — *et.* (föga brukl.) *B. med sten,* stenbunden.

BEBYGGA, v. a. 2. 1) Uppsätta byggnader på en plats. *B. en plats, ett ställe, en tomt.* — 2) Taga sin bostad i ett förut obebodt land (trakt, nejd, ort) och börja att uppodla det. *Skandinaver hafva först b-ggt Island. Många trakter i Lappland hafva på sednare tiden blifvit b-ggda.* — *Syn.* Kolonisera.

BEBYGGD, a. p. 2. 1) Försedd med byggnader. *En b. plats, tomt. Väl b.,* försedd med stora, vackra och varaktiga byggnader; *illa b., med dåliga.* — 2) Bebodd och uppodlad. *Ett b-t land. Komma till b-a orter. Tätt b.,* folkrik.

BEBÅDA, v. a. 1. 1) Gifva budskap om, förkunna något som händer eller har händt. *Han var den förste, som b-de stadens invånare fiendens anryckande. Jag kommer att b. dig en god nyhet.* — 2) Förutsäga, att någonting skall hända. *En engel b-de J. Maria, att hon skulle föda verldens frälsare.* — 3) (fig.) På förhand gifva tillkänna; vara tecken, förebud till; gifva hopp om, lofva. *Barometern b-r vackert väder. Morgonrodnaden b-r solens ankomst. Häftiga krampryckningar b-de hans död. Allt tycktes b. en god utgång af företaget. Detta b-r oss intet godt.* — Ordet brukas mest i en mera vårdad, högre stil. — *Syn.* Se *Förkunna.*

BEBÅDANDE, n. 4. Handlingen, då något bebådas.

BEBÅDARE, m. 5. En, som bebådar. *Ordets b.,* predikant.

BEBÅDELSE, f. 3. 1) Tillkännagifvande af något, som händer eller har händt. *B-en af denna nyhet förskräckte honom i hög grad.* — 2) Förutsägelse af något, som skall hända (icke som spådom, utan till följe af befallning eller säkra iakttagelser). — Ordet brukas mindre, utom i uttrycket: *Jungfru Mariæ Bebådelse,* engelens förkunnande, att hon skulle blifva Frälsarens moder. Förkortningsvis nyttjas äfven samma uttryck om dagen eller högtiden, då denna händelse firas (se följ. ord).

BEBÅDELSEDAG, m. 2. *Jungfru Mariæ B.,* högtid inom kristna kyrkan, till firande af J. Mariæ Bebådelse. Förkortningsvis nyttjas i samma mening äfven: *Jungfru Mariæ Bebådelse* eller (i vårdslöst tal) *Bebådelsen.*

BECK, béck (uttalas af somliga: bä'ck), n. 5. sing. Ett ämne, utgörande den ifrån inblandad brännolja afskilda fasta delen af brännharts; erhålles af tjära genom dennas inkokning, hvarvid den flytande delen afskiljes i form af *beckolja.* Man åtskiljer i handeln flera särskilta sorter beck, såsom: *burgundiskt b.* eller *hvitt harts, konfonium, fatbeck* och *skeppsbeck.* Bästa sorten får namn af *Kronbeck.* — *Ss. B-blandad, -brun, -lik, -lukt, -smak, -tillverkning.*

BECKA, v. a. 1. 1) Bestryka med beck. *B. en tråd.* — 2) *B. fäst, ihop,* se *Hopbecka, Fastbecka. B. ned, full,* ganska mycket smutsa, orena med beck, t. ex.: *Kors, hvad du b-t full byxorna!*

BECKAKTIG, a. 2. Som till utseende liknar beck.

BECKANDE, n. 4. Handlingen, då man beckar.

BECKARTAD, a. 2. Som till ämne och natur har likhet med beck.

BECKASIN, bäckasi'n, m. 3. Ett slägte af Vadfåglarnes ordning, till hvilket, utom här anförda arter, äfven Morkullan hörer. Scolopax. *Dubbel B.,* Sc. major, flyttfågel, 11 $1/2$ tum lång, bröstet tecknadt med svarta vågor, rygg och

skuldror svarta, öfriga kroppen rostgrå eller ljust rostgul med tätt sittande svartbruna småfläckar; har ganska läckert kött. *Enkel B.*, se *Horsgök. Halfenkel B.*, se *Hårsnäppa.*

BECKBARK, m. 2. Låda af bark, hvari beck gjutes för afsalu. Kallas äfv. Beckskruf.

BECKBLOMSTER, n. 5. Se *Tjärblomster.*

BECKBRUK, n. 5. 1) Inrättning, der beck beredes af tjära. — 2) Sjelfva stället, egendomen, der en sådan inrättning finnes, med åbyggnader, jord och öfriga tillhörigheter.

BECKBRÄNNARE, m. 5. En, som bereder beck af tjära.

BECKBRÄNNERI, n. 3. Se *Beckbruk.*

BECKBRÄNNING, f. 2. Beredning af beck.

BECKBUNGA, bä'ckbúnga, f. 1. Se *Bäckböna.*

BECKBYXA, f. 1. Egentl.: Nerbeckad byxa. Ordet nyttjas endast skämtvis; såsom öknamn på simpla sjömän.

BECKDOP, n. 5. (fyrv.) Doppning i beck.

BECKFACKLA, f. 1. Fackla, doppad i smält beck.

BECKFASCIN, bèckfaschi'n, m. 3. (krigsk.) Risknippa, ombunden med ståltråd och doppad i en blandning af beck, talg och olja, samt derefter beströdd med svafvel och mjölkrut. Sådana brukas vid belägringar, till att antända de fiendtliga befästningsverken, eller ock till fyllning i brännare, för att derigenom frambringa en häftig eld.

BECKHUFVA, f. 1. Se *Becklufva.*

BECKHYTTA, f. 1. Ställe, der beck beredes i mindre qvantum; mindre beckbränneri.

BECKHÄTTA, f. 1. Se *Becklufva.*

BECKIG, a. 2. 1) Beckaktig, beckartad. *B-t ämne, b. materia.* — 2) Nedsmutsad, orenad med beck. *B-a fingrar, kläder.*

BECKJORD, f. 2. (mineral.) En svart, starkt leraktig jordart, med glänsande punkter i brottet.

BECKKETTIL, bècktjä'ttill (i vanligt tal -tji'ttell), m. 2. pl. — *kettlar.* Kettil, hvari beck kokas. [- kittel.]

BECKKOKARE, m. 5. Se *Beckbrännare.*

BECKKOKERI, n. 3. Se *Beckbruk.*

BECKKOKNING, f. 2. Beredning af beck.

BECKKOL, n. 5. Ett slags organiskt mineral, becksvart med stark flottglans och mussligt brott. *B. äro mycket spröda.*

BECKKRANS, m. 2. (krigsk.) Tunnband, omviradt med dref och doppadt i en sats af en del hvitt beck, en del tjära och en del krut, samt försedt med antändningsrör. Nyttjas i krig, då man vill sticka hus, skepp o. s. v. i brand.

BECKLUFVA, f. 1. Skinnlufva, på insidan öfvergjuten med beck, hvilken lägges öfver hufvudet på af skorf besvärade personer, sedan först håret blifvit väl afklippt, och genom hvars bortryckande, sedan den någon tid legat på, hufvudet befrias ifrån det onda. — *Syn.* Beckhufva, Beckhätta, Skorplufva.

BECKMÖRK, a. 2. (fig.) Mörk som beck, i hög grad mörk. Brukas om luften nattetid, då det är mycket mörkt, eller om rum, som äro alldeles mörka. *Det var en b. natt. Hu, det är b-t ute! Jag måste ha ljus; det är b-t här inne. En b. källare, fängelsehåla.* — *Syn.* Se *Mörk.*

BECKNING, f. 2. Handlingen, då man beckar.

BECKOLJA, f. 1. Den flytande delen af tjäran, som afskiljes vid dennas inkokning. Jfr. *Beck.*

BECKPANNA, f. 1. 1) Panna, hvaruti beck kokas. — 2) En på en hög fot stående liten panna af jernbleck, med beck uti, hvilket antändes, för att nattetid under bar himmel upplysa en plats, t. ex. vid illuminationer.

BECKPLÅSTER, n. 5. Ett slags plåster, tillredt af beck, vax, terpentin, bernsten och virak, eller också endast af smält, på läder utgjutet beck. Brukas som dragande medel.

BECKPRÅM, m. 2. En enkom vid ett skeppsvarf förtöjd pråm, hvari beck för varfvets behof kokas.

BECKSJUDARE, m. 5. Se *Beckbrännare.*

BECKSJUDERI, n. 3. Se *Beckbruk.*

BECKSJUDNING, f. 2. Se *Beckbränning.*

BECKSKRUF, m. 2. pl. — *skrufvar.* Se *Beckbark.*

BECKSLEF, f. 2. pl. — *slefvar.* Slef, som brukas till skumning vid beckkokning.

BECKSUDD, m. 2. 1) Sudd, som begagnas till beckets utbredande vid fartygs kalfatring. — 2) (fig.) Ung, oerfaren sjöman.

BECKSVART, a. 1. 1) Svart som beck. *B. häst. Fartygets b-a bringa. En b. natt.* — 2) (fig. fam.) Mycket smutsig, oren. *Du är alldeles b. i synen.* — *Syn.* Se *Svart.*

BECKSÖM, m. 2. pl. — *sömmar.* (skom. o. sadelm.) 1) Sömnad, som göres med becksömstråd. — 2) Sålunda verkställd söm.

BECKSÖMSSKO, m. 3. pl. — *skor.* Sko, förfärdigad med becksöm.

BECKSÖMSSTÖFVEL, m. 2. pl. — *stöflar.* Stöfvel, förfärdigad med becksöm.

BECKSÖMSTRÅD, m. 2. Grof tråd, beckad och glättad, som begagnas till becksöm.

BECKTORF, m. 2. sing. Jordtorf, som är genomträngd af jordbeck.

BECKTRÅD, m. 2. Se *Becksömstråd.*

BECKTUNNA, f. 1. 1) Tunna, hvaruti beck förvaras. — 2) Tom tunna, hvaruti beck förvarats, och som derföre är ganska tjenlig till brännämne, då det behöfves en starkt lysande eld.

BECKUGN, m. 2. Ugn, enkom inrättad till beckbränning.

BEDAGAD, a. 2. Som hunnit öfver medelåldern, men ännu icke till ålderdomens gräns. Brukas endast om menniskor. *En b. man, person, fru, matrona. Ett b-dt fruntimmer.*

BEDARA, v. n. 1. (sjöt.) Stilla sig. Säges om vinden. *Vädret b-r.* [Bedarra.]

BEDAS, v. d. 3. (bibl.) Bedja om.

BEDJA, v. a. o. n. 3. Ind. pres. sing. *Bedjer,* vanligare *Beder,* sammandraget *Ber;* pl. *Bedja,* sdr. *Be.* Impf. sing. *Bad;* pl. *Bådo.* Imper. sing. *Bed;* pl. *Bedjen,* äfv. (i biblisk och religiös stil) *Beder.* Inf. pres. *Bedja,* sdr. *Be.* Sup. *Bedt* (sdr. af *Bedit,* numera föråldradt). Part. akt. *Bedjande;* part. pass. *Bedd.* 1) (aktivt och neutralt) Ödmjukt och undergifvet anhålla om något. *Om jag ber dig vackert, så gör du det väl ändå. B. någon om en almosa. B. Gud om dagligt bröd. Jag beder Gud, att det ej måtte hända. Hon bad Gud* (*att*) *frälsa henne ur denna svåra fara. B. för någon,* fälla förbön för. *B. om nåd, om förlåtelse, om ursäkt. Den lifdömde har bedt konungen om nåd. Han ångrade sig och bad mig om förlåtelse. Jag ber om ursäkt för min ohöflighet, för det jag kommer och stör.* Uttrycken: *jag ber om nåd, om förlåtelse, om ursäkt* brukas, när man på ett underdånigt, höfligt eller äfven ironiskt sätt vill motsäga någon eller bestrida, förneka något, det första till kungliga och furstliga personer, det andra till dem, som äro af högre stånd eller till jemnlikar, det sista helst till jemnlikar och personer af lägre stånd, samt ofta

uti ironisk mening, t. ex.: *Jag ber om nåd, ers majestät* (*ers kongliga höghet*), *saken förhöll sig icke så. Jag ber om förlåtelse, ers excellens, detta är icke så alldeles enligt med rätta förhållandet. Nej, jag ber om förlåtelse, häruti misstar du dig. Jag ber om ursäkt, min herre, det kan jag ej gå in på. Jag ber om ursäkt, tag er egen hatt och icke min.* Lika så nyttjas uttrycket: *jo* ell. *nej, jag ber, jag ber ödmjukast, allerödmjukast,* ofta äfven i skämtsam, ironisk, sarkastisk eller humoristisk ton. När man vill anmoda någon om en sak, tilläges äfven ofta för höflighet skull uttrycket: *jag ber,* t. ex.: *Jag ber, var så god och gif mig glaset* ell. *Gif mig glaset, jag ber.* Talesättet *Låta be sig* utmärker, att man ogerna bifaller något; äfv. att man är stolt, ej vill nedlåta sig till att göra något, som önskas; äfv. att man tycker om att blifva bedd; äfv. att man genom låtsad ihärdig vägran till en bön vill dölja sin inre tillfredsställelse öfver hvad som begäres. — *Syn.* Bönfalla hos, Anhålla hos, Anropa, Besvära. — 2) (neutralt) Göra, förrätta bön. *Att b. styrker oss i bedröfvelsen. Vaker och beder. Hon låg på knä och bad med innerlig andakt. Jag bad till Gud, att han måtte skydda mig emot mina ovänner. B. till, ifrån bords. B. för maten.* Aktivt säges någon gång: *b. en bön, b. morgon* (göra morgonbön), *b. afton* (göra aftonbön). — 3) (aktivt, i hvardagstal) Bjuda någon till gäst. *B. någon till middagen, till fadders.* Brukas ej i fråga om större, ceremoniösa bjudningar. — 4) (aktivt) Anmoda om, begära, tillsäga någon att göra något. *B. någon, att han måtte komma,* äfv. *b. någon* (att) *komma. Han bad mig stiga in. Jag skall b. honom göra mig ett skåp. Gå ut och bed budet komma in. Bed kammarjungfrun skynda sig.* I förebrående, snäsande ton säges: *hvem har bedt?* o. s. v., t. ex. *Hvem har bedt er om det? . . . . om att lägga er i den saken? Det har ingen bedt dig om att göra det.*

BEDJANDE, a. p. 1. 1) Som beder (till Gud). *En b. nunna.* Brukas äfven substantivt, t. ex.: *Två b. lågo på knä längst fram i koret.* — 2) Som uttrycker bön. *En b. åtbörd. Hvilken b. uppsyn!* — S. n. 4. Handlingen, då man beder (helst i religiös mening).

BEDJARE, m. 5. -ERSKA, f. 1. Person, som beder (helst i religiös mening).

BEDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) 1) Till sin egen fördel genom svek tillfoga någon förlust eller skada i handel och vandel. *B. någon i handel, i spel. Köpmannen har b-git oss. Den, som köper af den varan, blir b-agen. Han har b-git mig på 10 riksdaler.* — *Syn.* Svika, Besvika, Narra, Lura, Belura, Purra. — 2) Ej hålla sin tro, sitt löfte till någon. *Hon b-ger sin man. Jag fick hans löfte, att han skulle komma, men han har b-git mig.* — 3) (fig.) Säga eller göra något stridande mot en annans förväntan. *Han har b-git våra förhoppningar, vår förväntan, vårt förtroende, vår tillit. Jag blef b-gen i mitt hopp.* — 3) Förleda någon att tro, hvad falskt är, föra bakom ljuset, leda i villfarelse. *Tro icke, hvad han säger om N.; han b-ger dig. Jag inser nu min villfarelse och finner, att man b-git mig. B. någon med falsk lära.* (Fig.) *B. någons vaksamhet,* oaktadt ens v. listeligen vinna sin afsigt. — 5) Säges figurligen om saker, som leda i villfarelse, vålla misstag. *Våra sinnen b. oss ofta. Utseendet b-ger.* — 6) (gam.) Öfverdraga. — *B. sig,* v. r. Misstaga sig, irra sig, fara vilse. *Han bedrar sig, om han det tror. Ni bedrar er, saken förhåller sig icke så. Jag har b-git mig på honom,* i min tanka om honom. Talesättet: *Om jag ej bedrar mig* brukas, då man ej är fullkomligt säker om en sak, eller också af höflighet, t. ex.: *Om jag ej b. mig, ha vi i dag den 11 Mars; om etc., är du skyldig mig 10 R:dr.* — *Allm. Anm.* Ordet brukas ofta i sammandragen form, och nästan alltid så i hvardagsspråket.

BEDRAGANDE, n. 4. Handlingen, då man bedrager.

BEDRAGARE, m. 5. -ERSKA, f. 1. Person, som bedrager.

BEDREF, n. 5. (gam.) Företag, förehafvande, bedrifvande.

BEDRIFT, f. 3. 1) Minnesvärd handling, hvarigenom man utmärker sig framför andra. Brukas mest om företag i krig. *Han har utfört stora b-er. Svenskarnes b-er i tyska trettioåra kriget.* — *Syn.* Bragd, Hjeltedat, Idrott, (i plur.) Dater. — 2) (iron.) Dålig, nedrig handling. — *Syn.* Dåd, Streck, Skurkstreck, Bofstreck, Nidingsdåd.

BEDRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Drifva*) 1) Begå, föröfva (något lastbart, brottsligt). *B. skälmstycken, skurkstreck.* Brukas isynnerhet i uttrycken: *B. hor, otukt.* — *Syn.* Se *Begå.* — 2) Genom ihärdighet, slughet och tvetydiga medel genomföra något. *B. en sak, en rättegång, en ansökning.* Absolut säges: *Så b., att . . . .,* t. ex.: *Han har så b-vit, att han blifvit borgmästare i Telge.* — 3) (mindre ofta, i god bem.) Med drift och nit utföra, pådrifva. *Med nit b. ett arbete, ett ärende, en affär, ett företag.*

BEDRIFVANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man bedrifver. — 2) Tvetydig, dålig handling, hvarvid list och ränker isynnerhet gjort sig gällande.

BEDRÄGERI, n. 3. 1) Handling, hvarigenom någon bedrages. *B. i handel, i spel, i tillverkning af en vara. Hon har gjort sig skyldig till b. mot sin man.* — *Syn.* Svek; Otrohet. — 2) (fig.) Förvillelse. *Sinnenas b. Jag tyckte mig se den aflidne, men det var blott ett b. af min upphetsade inbillningskraft.*

BEDRÄGLIG, a. 2. 1) (om person) *a*) Fallen för att bedraga andra. *Akta dig för b-a menniskor.* — *b*) Som gjort sig skyldig till bedrägeri, eller i handel och vandel bedrager andra. *B. gäldenär, bankruttör, köpman.* — 2) (fig. om sak) Som i ett eller annat afseende bedrager, förvillar, förleder; som ej svarar emot utseende eller hvad man väntat; opålitlig. *B. vara, is, väderlek. B-t hopp, tal, uppförande, sinne, minne, kontrakt, förslag. B. uppgift.* — *Syn.* Se *Falsk.*

BEDRÄGLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bedräglig. Säges både om person och sak. *Hans b. är större, än någon kan ana. Våra förhoppningars b.* — *Syn.* Se *Falskhet.*

BEDRÖFLIG, a. 2. 1) (om sak) *a*) Som förorsakar, medför, ger anledning till eller uttrycker bedröfvelse eller ledsnad. *En b. nyhet. Ett b-t väder. En b. uppsyn, figur, skepnad, min, hållning. B. händelse, hågkomst. B-t skådespel, minne, tillstånd. Det ser b-t ut för honom,* han har dåliga utsigter. — *Syn.* Sorglig, Ledsam, Beklaglig, Beklagansvärd, Ängslig. — *b*) Dålig, ömklig. *Hans bok är b. ända igenom. Aktören N:s deklamation är alltför b.* — 2) (om person; mindre brukl.) Dyster, ängslig, tråkig. *Han ser för b. ut. Hvilket b-t sällskap!*

BEDRÖFLIGEN! int. Se *Beklagligtvis.*

BEDRÖFLIGHET, f. 2. 1) Egenskapen att vara bedröflig. *B-en af denna händelse är större, än jag kan beskrifva.* — 2) Bedröflig händelse. *Hvilken b.! hans hustru har i natt blifvit död.* — 3) Bedröfligt tillstånd. *Det råder mycken b. i det huset.*

BEDRÖFLIGT, adv. På ett bedröfligt sätt. *Det står b. till för honom.*

BEDRÖFLIGTVIS! int. Se *Beklagligtvis.*

BEDRÖFVA, v. a. 1. Förorsaka bedröfvelse. *Denna nyhet b-r mig på det högsta. B. sina föräldrar genom sitt dåliga uppförande. B. någon med sitt tal. Det b-r mig, att du är så dåraktig. Det skulle b. mig, om någon olycka hände honom. Det b-r mig att se allt detta.* — *Syn.* Göra bedröfvad, sorgsen, ängslig, ledsen, Ängsla, Beängsta, Bekymra. — *B-as,* v. dep. o. *B. sig,* v. r. Blifva ell. vara bedröfvad. *B-as, b. sig öfver något. Det är icke värdt att b. sig öfver det.* — *Syn.* Se *Sörja.*

BEDRÖFVAD, a. p. 2. 1) (om person) Som är i ett tillstånd af bedröfvelse. *Bland dessa glada menniskor funnos dock äfven flere b-e. Sitta b. Se b. ut.* — *Syn.* Sorgsen, Ängslig, Ledsen, Beklämd, Bekymrad, Bekymmerfull, Bekymmersam, Nedslagen, Modstulen, Beängstad, Betryckt. — 2) (om sak) Som antyder, uttrycker, tillkännagifver bedröfvelse. *B. uppsyn, min, blick.* — *Syn.* Sorglig, Ängslig, Bekymrad, Bekymmersam, Nedslagen, Modstulen, Betryckt.

BEDRÖFVANDE, n. 4. Handlingen, då man bedröfvar.

BEDRÖFVELIG (föråldr.), se *Bedröflig.*

BEDRÖFVELSE, f. 3. 1) Själstillstånd af nedslagenhet, föranledt af en olycka, en motgång, en obehaglig händelse, omständighet, ett ledsamt förhållande. *Hans b. öfver, i anledning af denna olycka är ganska stor. När b-n är som störst, nalkas din tröst min själ.* — *Syn.* Sorg, Ängslan, Ledsnad, Nedslagenhet, Modstulenhet, Beklämning, Betryck, Bekymmer. — 2) Bedröflig händelse. *Gud har hemsökt dem med en svår b.: deras enda barn har dött.* (Fam. talesätt) *Efter sju sorger och åtta b-r,* d. v. s. efter oändligt många svårigheter. — *Syn.* Se *Ledsamhet.*

BEDYRA, v. a. 1. Dyrt, högtidligt försäkra, intyga. *Inför Gud, vid sin ära b. sin oskuld. Edligen, med ed b. Jag b-r, att så är.* — *Syn.* Se *Försäkra.*

BEDYRANDE, n. 4. Högtidlig försäkran. — *Syn.* Se *Försäkran.*

BEDÅRA, v. a. 1. Se *Dåra.*

BEDÅRANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon bedåras.

BEDÅRELSE, f. 3. 1) Se *Bedårande.* — 2) En menniskas tillstånd, då hon är bedårad.

BEDÄMPA, v. a. 1. (mindre brukl.) Se *Dämpa.*

BEDÖMA, v. a. 2. Fälla omdöme om någon ell. något (antingen i tysthet, inom sig, eller uttryckligt, i tal eller skrift). *B. någon* ell. *något väl, illa, hårdt, strängt, mildt, med stränghet, mildhet. Hans handlingar utvisa, att han b-mde ställningen ganska riktigt, ehuru han aldrig öppet derom yttrade sig. B. en bok, en skrift, ett litterärt arbete,* recensera, granska det.

BEDÖMANDE, n. 4. Omdömes fällande om någon eller något. *Hans b. af saken är ganska riktigt. Sakens b. är icke så lätt, helst för den, som icke närmare känner förhållandena.*

BEDÖMARE, m. 5. En, som fäller omdöme om person eller sak. *För en ytlig b. synes frågan af ganska ringa vigt.*

BEEDIGA, v. a. 1. (lagt.) Med ed styrka, intyga. *B. en skuldfordran.*

BEEDIGAD, a. p. 2. (lagt.) 1) Med ed styrkt. *B. revers.* — 2) Se *Edsvuren.*

BEEDIGANDE, n. 4. 1) Handlingen, då något beedigas. — 2) Sjelfva innehållet af hvad som blifvit beedigadt.

BEELZEBUB, beä'llsebubb (i vanligt tal: bä'llsebubb), nom. pr. m. 2. (bibl.) Benämning på djefvulen eller det personifierade onda. — Ordet är hebreiskt och betyder egentligen: Flugfurste. — *Syn.* Se *Djefvul.*

BEFALLA, v. a. 2. 1) I kraft af verklig, förment eller tillvällad myndighet, genom ord eller skrift, antyda någon sin vilja om något, som skall verkställas. Brukas mest i fråga om förhållandet emellan föräldrar och barn, förmän och underordnade, husbondfolk och tjenare eller underhafvande. *Fadren b-llde sina barn att hålla sig tysta. Generalen har b-llt samteliga officerarne att inställa sig hos honom. Herrn b-llde sin dräng att köra fram hästarna. Grefvinnan b-llde kammarjungfrun att gå ut. Alla godsets underhafvande hafva blifvit b-llda att inleverera sin afradsspannmål. B. anläggandet af hofsorg. Här har ni ingenting att b. B. fråm, i'n, néd, úpp, út,* o. s. v., med myndighet begära, tillsäga om, att något skall bäras, föras, hämtas, skaffas, eller att någon skall komma fram, in, ned, o. s. v., t. ex.: *B. fram en bål på bordet, b. fram hästar och vagn, b. in vin, b. ned pelsen ur klädvinden, b. upp mat, b. ut drängen ur drängstugan,* o. s. v. Såsom höflighetsuttryck märkas: *Hvad b-lles?* (sammandraget *hva' b-lls?*), hvad behagar, önskar, vill ni? äfv. ett vanligt uttryck, då man antingen ej hört eller orätt uppfattat en persons ord och vill bedja honom upprepa, hvad han sagt. (I sednare meningen säger man i vårdslöst tal ofta: *hva'falls?*) *Ni äger* (*har*) *att b.,* det står er fritt att göra, hvad ell. huru ni behagar. *Låta b. sig,* efterkomma en myndig tillsägelse, ehuru man dertill ej är förpligtad. *Han låter ej b. sig af andra än dem, som dertill äga rätt.* — *Syn.* Bjuda, Anbefalla, Beordra, Antyda, Tillsäga. — 2) (i fråga om en regering) Påbjuda. *Konungen har b-llt, att alla vapenföra män skola utskrifvas till krigstjenst. Vi, — — — — bjude och b-lle,* den vanliga ordformeln i början af kongliga förordningar. — 3) Bjuda att komma på besök eller till måltid, lustbarhet, o. s. v. Brukas i denna mening blott då, när bjudningen sker från en konung eller furstlig person. *Konungen b-llde honom till sin taffel. Han har blifvit b-lld på hofvet. Drottningen har gifvit en stor supé, till hvilken flere af borgerskapet voro b-llde.* — *Syn.* Se *Bjuda.* — 4) Gifva uppdrag att köpa, sälja eller uträtta. Brukas som höflighetsuttryck. *Har ni något att b. till Upsala* (bud, bref, ärende)? — — — — *från U.* (att hämta eller köpa). — 5) Anbefalla (åt Guds skydd och vård), anförtro. Nyttjas blott i religiös stil och i konungabref. *B. sin själ i Guds hand. Vi b-lle eder Gud allsmäktig.* I äldre tider skrefs i samma mening: *Gudi befalladt!* Reflexivt säges äfv. *B. sig i Guds hand.* — V. n. 1) *a*) *B. öfver:* Herrska, regera öfver, kommendera. *B. öfver ett rike, en stad, ett folk, en krigshär.* — *c*) *Hafva* ell. *äga att b. öfver,* äga rätt att till-

dela befallningar, äfv. genom befallningar leda ens verksamhet; äfv. (fig.) äga rätt, tillfälle att kunna förfoga öfver, t. ex.: *Han är min tjenare: jag äger att b. öfver honom; den, som har folk och tjenare att b. öfver, måste vara mycket erfaren; du har att b. öfver mig och mitt hus.* — 2) *B. om*, genom befallningar ombestyra.

BEFALLANDE, n. 4. Handlingen, då man befaller. — *Adj. p. 1.* 1) Som uttrycker, utvisar befallning. *Tilltala någon på ett b. sätt, i en b. ton.* — 2) Böjd att befalla. *Han är mycket b. En b. karakter.* — *Syn.* Herrsklysten, Positiv. — 3) Som uttrycker böjelse att befalla. *Han har en b. min, uppsyn. Hvilken b. gestalt!* — *Syn.* Imposant, Imponerande, Vördnadsbjudande.

BEFALLNING, f. 2. 1) Handlingen, då man befaller. *Vid denna hans b. tystnade alla. Genom b-ar kan man ingenting uträtta med honom. På b.*, till åtlydnad af annan persons tillsägelse, t. ex.: *På hvems b. har detta blifvit gjordt? på grefvens. Jag har gjort det på b. af min husbonde.* I kanslistil betyder *på b.* d. s. s. på förmans eller vederbörande embetsverks vägnar. *På nådigste b.*, å konungens vägnar. — 2) Innehållet af hvad som befalles eller blifvit befaldt.

BEFALLNINGSHAFVANDE, m. 5. Den, som på ett ställe eller i en ort har det civila öfverbefälet. *Konungens B.*, se *Landshöfding.*

BEFALLNINGSMAN, m. 5. pl. — *män.* 1) (ford.) Befälhafvare på ett befästadt slott; kommendant. — 2) Gårdsfogde; äfv. arbetsfogde. — 3) Se *Expeditions-befallningsman.*

BEFARA, v. a. 1. I. Motse faran, olyckan af något. *B. ett afslag, en olycka. Man har att b. en allmän missväxt. Det är ingenting att b. Jag b-r, att han blir sjuk.* — *Syn.* Se *Frukta.*

BEFARA, v. a. 3. II. (böjes som *Fara*) Fara, resa öfver ell. igenom. *B. ett land, en ort, en trakt, en nejd, ett landskap*, o. s. v. *B. en väg, ett haf, en flod.*

BEFARANDE, n. 4. En faras eller olyckas motseende till följe af något. *En olyckas b.* ell. *b-t af en olycka frammanar den icke sällan.* Jfr. *Befara*, I.

BEFARANDE, n. 4. Handlingen, då man befar (land, haf, o. s. v.). Jfr. *Befara*, II.

BEFAREN, a. 2. neutr. — *et.* 1) Som farit vida omkring. Brukas mest om sjömän. I fråga om resor till lands säges hellre: Berest, Bevandrad. — 2) (fig.) Se *Erfaren.* — 3) Som befares. *En mycket b. väg. Ett föga b-et haf.*

BEFATTA SIG, v. r. 1. (åtföljes alltid af prep. *med*) Sysselsätta sig med något (oftast i betydelsen af något tillfälligt, som icke egentligen tillhör ens yrke). *Han är läkare, men b-r sig för det mesta med advokatur. Han har varit köpman, men b-r sig nu med landtbruk. Det är bättre, att du sköter dina göromål, än b-r dig med andras affärer. B. dig icke med hvad som icke angår dig. Det är en sak, som jag icke b-r mig med. Hon b-r sig mera med sqvaller än med sitt hushåll.* — *Syn.* Sysselsätta sig, Beblanda sig, Bemänga sig med, Blanda sig uti, Lägga sig uti, sin näsa uti.

BEFATTNING, f. 2. 1) (åtföljdt af prep. *med*) *a*) Sysselsättning med något (mera tillfälligtvis än såsom yrke). *Hans b. med handel är föga passande för honom såsom läkare.* — *Syn.* Se *Sysselsättning.* — *b*) Uträttande ell. utförande af något, som blifvit en uppdraget. *Man anförtrodde honom b-en med den affären. Hvem har b. med förmynderskapet? Hvem har gifvit dig b. med det? Det har jag ingen b. med. Hafva b. med ett rättegångsmål. Taga b. med en sak, en affär, en process*, o. s. v. — *c*) Affärsberöring, närmare förhållande till en person. *Akta dig för all b. med dåliga menniskor. Jag vill ingen b. hafva med den menniskan. Hvem skulle trott, att han haft någon b. med henne?* — *Syn.* Se *Gemenskap.* — 2) (utan prep. *med*) *a*) Åtgärd, tillgörande, åtgörande. *Det har skett utan någon min b.* — 3) Tjenst, embete, syssla. *Han har en b. i polisen, vid tullverket, vid auktionskammaren. Den saken tillhör krigsministerns b. Det hör ej till min b.* — *Syn.* Se *Tjenst.*

BEFINNA, v. a. 3. (böjes som *Finna*) Finna någon ell. något (i ett visst tillstånd). Brukas mest i högtidligare och embetsstil. *Allt befanns i god ordning, i godt skick, stånd. Vi befunno honom ganska belåten. Han befanns sjuk, vid god helsa. Köpa ett hus, sådant det för tillfället b-nnes. Saken befanns svår att verkställa. Vid närmare granskning befanns, att sigillet var brutet.* — *Syn.* Se *Finna.* — *B-s*, v. p. *B. med*, blifva beträdd med någon lagöfverträdelse. Brukas mest i particip och deraf härledda tempora. *Han har blifvit befunnen med stöld.* — *B. sig*, v. r. 1) Vara i ett visst tillstånd. Brukas i mera vårdad stil. *B. sig väl, illa, förträffligt. B. sig sjuk, glad, nöjd. B. sig vid god, ypperlig helsa. B. sig i behof, i nöd. B. sig vid dåligt lynne, vid god kassa. B. sig väl &c. af något.* — *Syn.* Finna sig, Känna sig, Må. — 2) Vara på ett ställe. Brukas helst om personer och i vårdad stil. *Han b-nner sig för närvarande i Berlin. En fiskare, som befann sig i grannskapet. B. sig ute, inne, hemma, borta, i staden, vid regementet, på landet.* — *Syn.* Se *Vistas.* — *B. sig*, v. impers. Vara i ett visst tillstånd. *Hur b-r det sig med honom, med den saken?* — *Syn.* Se *Förhålla sig*, v. impers.

BEFINNANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man befinner; då någon eller något befinnes. *Handla efter sakens b.*, allt efter som saken befinnes, allt efter omständigheterna. — 2) Tillstånd, hvaruti någon eller något sig befinner. *Hurudant är för närvarande hans b.?* — *Syn.* Se *Tillstånd.* — 3) Godtfinnande. *Allt efter rättens b.*

BEFINTLIG, a. 2. Som finnes, är tillstädes på ett ställe. Brukas mest om saker. *De der b-a saker. Alla ifrågavarande effekter voro der b-a.*

BEFINTLIGEN, adv. Efter hvad man finner eller funnit; efter allt, hvad man kunnat finna, utröna, förmärka. *B. äro här i huset inga tillgångar.*

BEFINTLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara till finnandes, tillstädes på ett ställe. *B-en i atmosferen af giftiga infusorier.* — *Syn.* Se *Tillvaro.* — 2) Egenskapen att verkligen äga eller hafva ägt rum. *Stöldens b. är satt utom allt tvifvel.* — *Syn.* Se *Verklighet.*

BEFJÄDRA, v. a. 1. 1) Sätta fjädrar på (pilar, tangenter). — 2) Pryda med plymer (om hattar). — Brukas mest i poesi och högre stil. — *Befjädrande*, n. 4. o. *Befjädring*, f. 2.

BEFJÄDRAD, a. p. 2. 1) Försedd med fjädrar eller plymer. *B. pil, hatt.* — 2) (om fågelungar) Som fått fjäder och dun. — Brukas mest i poesi och högre stil.

BEFLITA SIG, v. r. 1. (åtföljes nästan alltid af prep. *om*) Göra sig flit, använda flit på, bemöda sig. Brukas endast i fråga om personer. *B. sig om studier, om dygd, om åkerbruket, om sina pligters uppfyllande. B. sig om att vinna en persons vänskap, tillgifvenhet, om att behaga någon.* — *Syn.* Se *Bemöda sig.*

BEFLITANDE, n. 4. Flitigt och ihärdigt bemödande om att erhålla, vinna, tillvägabringa, uträtta något. *Genom ifrigt b. lyckas man ofta i sina företag. Ett ifrigt b. om dygd och goda seder väcker alla menniskors aktning.* Brukas dock helst i negativa satser, t. ex.: *Med allt b.* ell. *allt b. oaktadt, har jag ej ännu hunnit med mitt arbete. Oaktadt allt b. har jag ej varit i stånd att få saken utredd.* — Ordet tillhör mera den vårdade stilen. — *Syn.* Se *Bemödande.*

BEFLÄCKA, v. a. 1. 1) Sätta fläck på, fläcka. Brukas i egentlig bem. mindre ofta. Man säger hellre: Fläcka, fläcka ned, fläcka full. — 2) (fig.) *a*) Vanhedra, vanära. *B. sin ära, sitt namn, sitt rykte, sitt lif, sin regering genom dåliga handlingar. Han har b-t sitt minne med blod. B. sig med blod, med laster, brott, utsväfningar, med mord, grymheter, förfalskningsbrott, o. s. v.* — *Syn.* Se *Vanära.* — *b*) Förklena, svärta. *B. ens rykte genom förtal.*

BEFLÄCKANDE, n. 4. Handlingen, då man befläckar.

BEFLÄCKELSE, f. 3. Hvad som befläckar. Brukas helst figurligen, i moralisk mening, om någonting vanhedrande. *Denna handling var en b. på hans hjelterykte. Fly allt slags b. och orättfärdighet.*

BEFOGA, v. a. 1. Gifva fog till, berättiga. *Hvad b-r er, min herre, att föra ett sådant språk?* — Ordet brukas mest i particip, såsom adjektiv; se följ.

BEFOGAD, a. p. 2. 1) (om person) *a*) Som har laglig rätt, berättigad. *Vara b. att tillträda ett arf, att döma i en sak.* — *Syn.* Se *Berättigad.* — *b*) Som har fog, giltigt skäl, grundad anledning till något. *B. att tro, att säga, att göra något. Om du är stursk, så finner jag mig b. att köra ut dig.* — 2) (om sak) Grundad på fog: rättvis, billig. *Ett b-t åtal. En b. anmärkning.* — *Syn.* Se *Rättvis.*

BEFOGENHET, f. 3. 1) (om person) Rättighet. *Han har ingen b. att döma i den saken.* — 2) (om sak) Rättvisa, billighet. *B-en af dessa anspråk är obestridlig. B-en af ett påstående, en anklagelse, en klagan.*

BEFOLKA, v. a. 1. Förse med inbyggare, invånare. *B. ett land, en ort, en trakt. Dessa åtgärder bidrogo mycket att b. den förut öde nejden.* — Brukas mindre väl om städer och alldeles icke om byar, gårdar, o. s. v.

BEFOLKAD, a. p. 2. Försedd med inbyggare, invånare. Brukas vanligtvis i förening med adverberna *väl, föga*, t. ex.: *Frankrike är ett väl b-t land, Lappland deremot ett föga b-t.*

BEFOLKANDE, n. 4. Handlingen, då man befolkar.

BEFOLKNING, f. 2. 1) Se *Befolkande.* — 2) Hela antalet af de menniskor, som bebo ett land, en ort. *Lappland har en högst ringa b. En gles, talrik, ansenlig, stor b. Detta land har en b. af 2 millioner menniskor.* — Brukas mindre väl om städer. — *Syn.* Se *Folkmängd.*

BEFORDERLIG, a. 2. Som befordrar: 1) (om person) Biträdande. *Han har varit mig mycket b. i verkställandet af denna sak.* — *Syn.* Se *Behjelplig.* — 2) Gynnande. *Denna väderlek är ganska b. för rågens mognande.* — *Syn.* Se *Gynnsam.*

BEFORDRA, v. a. 1. 1) Laga, att något föres ifrån en ort till en annan. *B. till bud, varor, penningar, personer. B. ett bref på posten, med posten, genom bud, med ett fartyg, en diligens. Var god och b. det här paketet med första lägenhet till Upsala.* — *Syn.* Se *Fortskaffa.* — 2) (fig.) *a*) (med person till subjekt) Verka till ett visst ändamål, arbeta på framgången, uppehållandet af något. *B. ett ändamål, ett företag. B. ens bästa, ens undergång. Söka att b. Guds ära, den allmänna upplysningen, menniskoslägtets väl.* — *Syn.* Främja, Befrämja, Bidraga till, Gynna, Verka för, Arbeta för, på. — *b*) (med sak till subjekt) Verka bibehållandet, en ostörd fortgång af, tilltagande af. *Ett medel, som b-r helsan, matsmältningen, hårväxten. Detta skall b. enighetens bibehållande. Denna omständighet b-de ännu mer ryktets utspridning.* — 3) (fig.) Gifva högre eller förmånligare embete, tjenst, befattning. *B. någon ifrån löjtnant till kapiten. Han blef efterhand b-d till de högsta värdigheter.* — *Syn.* Upphöja. — 4) (i rättegångs- och embetsmannastil) *B. till straff, till näpst, till döden,* verka derhän, att någon blifver dömd till straff, till döden.

BEFORDRAN, f. 2. sing. indef. 1) Se *Befordrande.* — 2) Erhållande af högre eller förmånligare embete, tjenst, befattning. *Arbeta på sin b. Hafva rätt till b. Vinna, få, nå, erhålla b. Hans b. har väckt mycket uppseende.* — *Syn.* Upphöjelse, Utnämnande.

BEFORDRANDE, n. 4. Handlingen, då man befordrar. Jfr. *Befordra.* *a*) *Ett pakets, varors b. med forbönder, med diligensen.* — *b*) *Ett ändamåls, ett företags b. B. af ens välfärd. Söka Guds äras b. Detta medel bidrager till helsans b. Till b. af en önskvärd enighet och sämja.* — *c*) *Löjtnant Hederkronas b. till kapiten.* — *d*) *Brottslingars b. till straff.*

BEFORDRARE, m. 5. En, som befordrar (i bem. 2, *a*) o. 3).

BEFORDRING, f. 2. Se *Befordran.* Brukas som plural till detta ord, men i singular mindre ofta. *B-arne inom arméen. Inom få dagar hafva flera b-ar ägt rum.*

BEFORDRINGSGRUND, m. 3. (admin.) Grundsats, som följes vid befordringar.

BEFORDRINGSMEDEL, n. 5. Medel, hvarigenom person eller sak befordras (bem. 1, 2 o. 3). *a*) *Vagnar och farkoster äro tjenliga b. för varor.* — *b*) *Bästa b-medlet för denna sak är att . . . . Ett godt b. för hårväxten.* — *c*) *Mångens enda b. är smicker och lismeri.*

BEFORDRINGSMÅL, n. 5. Mål, som rörer embets- eller tjenstemans befordran. Brukas i den administrativa stilen.

BEFORDRINGSRÄTT, m. 3. Rättighet till befordran, på grund af meriter eller tjensteålder.

BEFORDRINGSTUR, m. 3. 1) Embets- eller tjenstemans rätt till befordran på grund af tur. — 2) Tur, lycka i befordringsväg.

BEFRAKTA, v. a. 1. Hyra (fartyg) till varors försändning. *B. ett fartyg för spannmålslast till England.* — **Befraktande**, n. 4. o. **Befraktning**, f. 2. [Befragta.]

BEFRAKTARE, m. 5. En, som befraktar ett fartyg.

BEFRAKTNINGSBREF, n. 5. Se *Fraktsedel.*

BEFRAKTNINGS-KONTRAKT, n. 5. Se *Certe-partie.*

BEFREDA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Freda.*

BEFREDANDE, n. 4. (föga brukl.) Se *Fredande.*

BEFRIA, v. a. 1. Göra fri, lös, ledig ifrån (något fängslande, bindande, hindrande, besvärande eller hotande). Brukas både i egentlig och figurlig mening. *B. någon ur fängelse, ifrån fiender, ur röfvares våld, ur procentares klor, från träldom, från träldomsoket, från tvång; från en börda, ett obehag: från möda, besvär, skuld, afgifter, umgälder; från ett löfte, från edgång; från en anklagelse, en beskyllning; från bekymmer, omsorger, ledsamheter; från uppfyllandet af en pligt; från undergående af examen. B. sin egendom från inteckning. B. sitt samvete,* bättre *Fria sitt s. B. sig med ed,* bättre *Fria sig med ed.* — *Syn.* Fria, Rädda, Frälsa, Förlossa, Frigöra, Lösgöra, Göra lös och ledig.

BEFRIANDE, n. 4. Handlingen, då man befriar. — *Syn.* Befrielse, Friande, Räddande, Räddning, Frälsande, Förlossande, Förlossning, Frigörande, Frigörelse.

BEFRIARE, m. 4. -ARINNA ell. -ERSKA, f. 2. En, som befriar. — Femininerna nyttjas mindre ofta. — *Syn.* Räddare, Frälsare, Frälserman, Förlossare.

BEFRIELSE, f. 3. 1) Se *Befriande. Efter sin b. skyndade han till templet att tacka Gud. Till sin b. anförde han ....* — 2) Frihet (ifrån åliggande, besvär, bördor o. s. v.). *Åtnjuta b. från skatt, afgifter, umgälder, onera och servituter, dagsverksskyldighet, beväringstjenst* o. s. v. *B. från tvång, bekymmer, omsorger. B-n ifrån affärsbråket skall snart åter göra ditt lynne lätt och gladt.* — *Syn.* Se *Frihet.*

BEFRUKTA, v. a. 1. I. (föga brukl.) Se *Frukta.*

BEFRUKTA, v. a. 1. II. Göra fruktsam, fruktbärande. Brukas om menniskor och djur, men isynnerhet om växter. *Honan har blifvit b-d. Genom konst b. fikon.* — *Befruktande,* n. 4. o. *Befruktning,* f. 2.

BEFRUKTNINGSDELAR, m. 2. pl. (bot.) Den del af blomman, hvarigenom frön frambringas. *B-ne äro: Ståndare och Pistiller.*

BEFRUKTNINGSVÄTSKA, f. 1. (bot.) Vätska, innesluten i frömjölskornen, och som vid växters befruktning utgjutes.

BEFRYNDA, v. a. 1. Göra beslägtad (i fråga om äktenskapsförbindelser). *Detta giftermål har b-t honom med herr N., med Nordstjernska familjen. Genom detta äktenskap hafva de blifvit b-de med hvarandra.* — *B. sig:* 1) *V. r.* Göra sig beslägtad (genom äktenskaps ingående eller stiftande). *Genom sitt giftermål har han b-t sig med grefve O...s familj. Han ville genom stiftandet af detta äktenskap b. sig med sin gamla vän P., med Stjerncrantziska slägten.* — 2) *V. recipr.* Komma i slägtskap med hvarandra.

BEFRYNDAD, a. p. 2. Genom äktenskap beslägtad. *Han är b-d med excellensen Z. B-e personer, familjer, slägter.*

BEFRYNDANDE, n. 4. Försättande eller kommande i slägtskap genom äktenskapsförbindelse. *Hans b. med Sparrefamiljen var icke utan politisk vigt. Deras b. kan hafva vigtiga följder.*

BEFRÅGA, v. a. 1. (efterbildning från tyskan; mindre godt) Ställa flera frågor till en person, genom frågor söka utforska. — *B. sig,* v. r. (föga brukl.) Genom frågor göra sig underrättad. *B. sig hos någon om, i, rörande en sak.* Icke fullkomligt liktydigt med *Förfråga sig,* hvilket isynnerhet brukas med hänsigt till något, som man har för afsigt att göra, hvaremot *B. sig* har mer afseende på något förhållande. — *Syn.* Se *Fråga.*

BEFRÄMJA, v. a. 1. Befordra (i bem. 2 *a*) och äfven någon gång *b*). *B. ett godt ändamål, Guds ära, konster och vetenskaper, handeln,* o. s. v. *Detta skall b. enighetens bibehållande.* — *Syn.* Se *Befordra.* — *Befrämjande,* n. 4.

BEFRÖA, v. a. 1. Säges om en växt, som meddelar en annan frö till en ny växt. — *Befröande,* n. 4. o. *Befröning,* f. 2. [Befröda.]

BEFUKTA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Fukta.* — *Befuktande,* n. 4. o. *Befuktning,* f. 2.

BEFULLMÄKTIGA, v. a. 1. Gifva fullmakt att i ens ställe utföra något (ett ärende, en talan, o. s. v.). Brukas både om offentliga och enskilta angelägenheter. *Jag har b-t herr N. att bevaka min rätt, att föra min talan.* — *Syn.* Gifva fullmakt, myndighet, Bemyndiga, Autorisera, Berättiga. — *Befullmäktigande,* n. 4. — [- - mägt - -.]

BEFULLMÄKTIGAD, a. p. 2. Som af offentlig myndighet eller enskilt person fått fullmakt att i dess ställe utföra ett ärende, en talan, o. s. v. — Brukas äfven substantivt, t. ex.: *I hans ställe infann sig en b.* — *Syn.* Se *Fullmäktig.* [- - mägt - -.]

BEFUNNEN, *part. pass.* af verbet *Befinna;* se under detta ord *B-s,* v. p.

BEFÄL, n. 5. 1) Rättighet att befalla öfver krigshär, större eller mindre beväpnad trupp. *Föra högsta b-et öfver armén, öfver flottan. Föra b. öfver en krigshär, öfver ena flygeln i en batalj, öfver en eskader, en division, ett regemente, ett kompani, en pluton, en furagerings-trupp, o. s. v. Föra b-et på ett fartyg, vid en belägring, stormning, rekognoscering, o. s. v. Hvem har b-et i fästningen? Han har 20 man under sitt b. En ung löjtnant P. hade b-et öfver den anryckande truppen. Ställa en armé, en trupp under ens b. Hela styrkan var ställd, stod under grefve N:s b., under b. af grefve N.* — *Syn.* Anförande, Kommando, Ledning, Auspicier, Chefskap. — 2) Samteliga personer, som äga rätt att befalla i en armé, vid en flotta, eskader, större eller mindre trupp, på fartyg, fästning, o. s. v. (i motsats till Gemenskap, Manskap eller Trupp) *B-et i en armé, vid en flotta, en trupp, ett regemente, ett kompani,* o. s. v. *Manskap och b. B. och trupp. Gemenskapen, menige soldaten är nöjd, men hos b-et råder mycken bitterhet.* — *Syn.* Befälhafvande (plur.)

BEFÄLHAFVANDE, a. 1. Som förer befälet öfver större eller mindre trupp af krigsfolk, på fästning eller fartyg. *B. officer.* — S. m. 5. Se *Befälhafvare.*

BEFÄLHAFVARE, m. 5. En, som förer befälet öfver större eller mindre trupp af krigsfolk, på fästning eller fartyg. Brukas mest om högre officersgrader, hvaremot Befälhafvande säges äfven om lägre. — *Syn.* Befälhafvande, Anförare, Chef.

BEFÄLHAFVARINNA, f. 1. Fruntimmer, som förer befälet. Brukas föga, utom på skämt.

BEFÄNGD, a. 2. Egentl.: besatt af onda andar. 1) (om person) *a*) Från vettet, ytterst oförnuftig, högst dåraktig. *Är du alldeles b., som*

går ut så tunnklädd midt i smällkalla vintern? — *Syn.* Se *Tokig.* — *b*) Ursinnig af vrede, rasande. *Hotelserna och stickorden gjorde honom till sluts så b., att han rusade på oss.* — *Syn.* Se *Vred.* — 2) (både om person och sak) Vidunderlig, orimlig; ytterst narraktig, löjlig; ytterst rolig, rasande rolig. *Så b. han ser ut med sin björnskinnsfrack och sockertoppsmössa! Det var riktigt en högtid att se och höra honom; han var alldeles b. med sina många puts och infall. B. fråga. B-t svar. Hvilken b. idé. Ett b-t puts, infall.* — *Syn.* Se *Löjlig.* — 3) (om sak) *a*) Högst olycklig, skadlig, motgjord. *B. händelse, motgång, omständighet. Hans ställning är för närvarande alldeles b.* — *Syn.* Se *Olycklig.* — *b*) Ofantlig. *B. hop, myckenhet.*

BEFÄNGDHET, f. 2. Egenskapen att vara befängd (i bem. 1, *a*) o. 2).

BEFÄNGDT, adv. På ett befängdt sätt, vis; ofantligt. *En b. stor oxe. B. rik. B. roligt.*

BEFÄST, a. 1. Sammandraget af *Befästad;* se d. o.

BEFÄSTA, v. a. 1. o. 2. Egentl.: Göra fast och stadig. 1) Genom försvarsverk sätta en ort i stånd att emotstå fienden. *B. en stad, ett slott, en ort, ett läger. B. med vallar och grafvar.* — *Syn.* Förskansa. — 2) (lagt.) Bekräfta. *B. sin utsago med ed.* Man säger i denna bem. äfven *Fästa.* — 3) (fig.) Göra stark, fast; stärka, stadga. *B. sitt välde, sin makt, sin ställning, sin lycka, sina rättigheter. Tiden b-ar vänskapen. Denna omständighet b-de mina misstankar. B. någon i dygd, emot det onda, emot förförelsen, i en föresats, i ett beslut.* — *Syn.* Se *Stärka.*

BEFÄSTAD, a. p. 2. Genom försvarsverk tryggad emot fiendens anfall. *B-t slott, läger.* — För maskulin och feminin brukas mera *Befäst,* t. ex.: *b. stad, ort, plats.*

BEFÄSTANDE, n. 4. Handlingen, då man befästar.

BEFÄSTNING, f. 2. 1) Se *Befästande.* — 2) Försvarsverk, hvarmed en ort blifvit befästad. Bör noga skiljas ifrån Fästning. *Vi hade framför oss några b-ar, dem vi likväl snart intogo, hvarefter lägret stormades.* — *Syn.* Befästningsverk, Försvarsverk.

BEFÄSTNINGSKONST, f. 3. Läran om sättet att befästa orter.

BEFÄSTNINGSSYSTEM, - - - - stä'm, n. 3. o. 5. Ett efter vissa gifna grunder och i ett helt sammanhang uttänkt sätt att befästa orter. *Vaubans, Cöhorns, Carnots b.*

BEFÄSTNINGSVERK, n. 5. (mindre brukl.) Smärre försvarsverk. *Fästningsverk* är af större vidd.

BEFÖRA, v. a. (gam.) Anklaga.

BEG, se *Bey.*

BEGABBA, v. a. 1. Med bitterhet göra narr af någon. *Judarne b-de honom och sade.* — Börjar föråldras. — *Syn.* Gäcka, Håna, Förhåna, Bespotta, Bele, Begrina, Beskratta, Göra åtlöje af, Göra spe af, Drifva (gäck) med, Gyckla med, Roa sig på ens bekostnad, Räcka lång näsa.

BEGABBANDE, n. 4. Handlingen, då man begabbar.

BEGABBARE, m. 4. En, som begabbar. — *Syn.* Bespottare, Begrinare, Förhånare, Gäckare, Gyckelmakare, Spefågel, Spefluga, Spektakelmakare.

BEGABBERI, n. 4. Ord eller handling, hvarigenom man begabbar någon. *Ett mål för b. af hopen, för hopens b., undkom han med möda.* — *Syn.* Gäckeri, Gyckel, Gyckleri, Hån, Bespottelse, Spott och hån, Spe, Åtlöje, Spektakel, Begadkefat, Nojs.

BEGAGNA, v. a. 1. Göra bruk af något (egentl. till gagns). *B. läkemedel. B. lädret till skor. B. en rock som täcke. B. ett ord i figurlig mening.* — *Syn.* Se *Nyttja.* — *B. sig,* v. r. *B. sig af,* nyttja, använda till sitt gagn; bruka. — *Syn.* Se *Nyttja.*

BEGAGNANDE, n. 4. Se *Bruk,* 1.

BEGAGNELIG, a. 2. Se *Användbar.*

BEGAPA, v. a. 1. Med dum beundran gapa på. *Hopen b-r gerna apor och taskspelare. Låta sig b-s af hopen.* — *Syn.* Se *Beundra.* — *Begapande,* n. 4.

BEGGE, a. num. plur. Både den ene och den andre. Hänför sig alltid till någon (något) förut omtalad eller någon (något), som utvisas, antydes. *B. voro stora män. B. vännerne. Du skall få b. dessa böcker. Vi äro b. i samma fördömelse. Vi b. följas åt. J b., de b. Det är b-s vår, eder, deras önskan. På, å b. sidor. Från b. sidorna.* Pleonastiskt brukas ganska ofta *B. två,* t. ex.: *de voro fulla b. två; b. två föllo omkull.* — *Syn.* Båda.

BEGGEDERA, a. num. Både den ene och den andre af dem; hvardera af dem begge; hvardera å sin sida, för sin del. *B. svär, att han har rätt; men b. har orätt, b. hafva de orätt. Jag förehöll dem b. deras försumlighet. Du ber blott om det ena; jag skall göra b.*

BEGIFVA SIG, v. r. 3. (böjes som *Gifva*) 1) Förflytta sig ifrån ett ställe till ett annat (mer eller mindre aflägset). Brukas om alla slags sätt att färdas, till fots, till häst, i vagn, på fartyg, o. s. v. *B. sig till en ort, till Stockholm, till sitt regemente. B. sig på väg till en ort. B. sig ut på resa. B. sig ifrån stället, ur staden. B. sig på flykten. B. sig till skogs, till sjös.* Man säger äfven: *B. sig till sitt arbete, till sängs, till hvila, till, i ro.* (Fig.) *B. sig under ens beskydd,* ställa sig under &c. — *Syn.* Förfoga sig, Gå, Fara, Färdas. — 2) (föga brukl.) Beqväma sig, finna sig uti. *Jag får väl då b. mig dertill, eftersom ingen annan råd är. B. sig ifrån sin rätt,* afstå sin rätt. — *V. impers.* (endast i imperf. indik.) Hända, tilldraga sig. *Det begaf sig, att ....* — *Syn.* Se *Hända.*

BEGIFVANDE, n. 4. Medgifvande, tillåtelse. Antyder oftast en viss grad af obenägenhet eller likgiltighet, att man låter någonting passera, låter dervid bero, och förutsätter alltid en föregången begäran. *Det har skett med mitt b. Det vore lyckligt, om hennes b. för saken kan erhållas.* — *Syn.* Se *Samtycke.*

BEGIFVEN, a. 2. (åtföljes alltid af prep. *på*) Mycket böjd, i hög grad fallen för. Säges mest i dålig mening, eller om öfverdrift af en i sig sjelf god böjelse. *Vara b. på spel, på dryckenskap, på dans, på laster, utsväfningar. Han är fasligt b. på att läsa.* — *Syn.* Se *Böjd* (för).

BEGIFVENHET, f. 3. (åtföljes alltid af prep. *på*) *B. på spel, på starka drycker,* o. s. v. — Jfr. *Begifven.* — *Syn.* Se *Böjd* (för).

BEGINEBRASSAR, m. 2. plur. (sjöt.) Brassar, som löpa från nockarna af beginerån.

BEGINERÅ, f. 3. pl. — *rår.* (sjöt.) Understa rån på kryssmasten, och på hvilken intet segel föres.

BEGIRIG, a. 2. I hög grad begifven på, begärlig efter. *B. på, efter beröm.* — Ordet är mera tyskt än svenskt, och brukas föga. — *Syn.* Se *Böjd* (för).

BEGIRIGHET, f. 2. (föga brukl.) Stark begifvenhet, häftigt begär. — *Syn.* Se *Begärlighet.*

BEGIRIGT, adv. (föga brukl.) Ganska begärligt.

BEGJUTA, v. a. 3. (böjes som *Gjuta*) Gjuta (något vått) öfver. *B. med vatten, vin, mjölk, o. s. v. B. en krukväxt med vatten ur en handkanna.* Brukas, i fråga om döpelsen, äfven om personer. — *Begjutande*, n. 4. o. *Begjutning*, f. 2.

BEGLÄNSA, v. a. 2. Glänsa, stråla öfver en yta. Mest i högre och poetisk stil. *Solen b-nser ofta dessa fält.*

BEGRAFNING, f. 2. 1) Handlingen, då man begrafver. — 2) Sjelfva högtidligheten, ceremonierna, gästabudet, då en död menniska begrafves. *Stor, högtidlig, hederlig b. B. i stillhet. B. med facklor. Göra b. åt någon. Bivista en b.* — *Syn.* Jordning, Jordfästning, Likbegängelse. — *Ss. B-sceremoni, -sdag, -sfest, -shögtidlighet, -skostnad, -smarsch, -smusik, -småltid, -sståt*, m. fl.

BEGRAFNINGSHJELP, f. 3. 1) (i allmänhet) Understöd, som erhålles till en afliden persons begrafning. — 2) Understöd ifrån en begrafningskassa, hvilket åtnjutes af sterbhuset efter en afliden embets- eller tjensteman, eller annan person, som varit delägare i sådan kassa. — 3) Allmän pålaga till bestridande af kostnaderna vid ett kongligt liks jordfästande.

BEGRAFNINGSKASSA, f. 1. Kassa, bildad genom bidrag (vanligen af embets- och tjenstemän), och hvarur penningunderstöd lemnas till begrafning af personer, som under lifstiden lemnat bidrag dertill.

BEGRAFNINGSKORT, n. 5. Kort, tryckt eller skrifvet, hvarigenom någon inbjudes att bivista en begrafning.

BEGRAFNINGSPENNING, m. 2. Skådepenning, som slås i anledning af någon furstlig persons begrafning.

BEGRAFNINGSPLATS, m. 3. 1) Inhägnad plats, der de döda, tillhörande en viss församling, begrafvas. — *Syn.* Kyrkogård. — 2) (uti inskränktare mening) Plats på en kyrkogård, tillhörig någon enskilt person, och der han med familj äger rättighet att efter döden begrafvas.

BEGRAFNINGSPOEM, ---poä'm, n. 3. Poem, författadt i anledning af någons begrafning. Äfv. Begrafningsverser.

BEGRAFNINGS-PROCESSION, ----sässchón, c. 3. Se *Likprocession.*

BEGRAFNINGSSKJORTA, f. 1. och

BEGRAFNINGSSKRUD, m. 2. Se *Svepning.*

BEGRAFVA, v. a. 3. Imperf. sing. *Begrof;* plur. *Begrofvo;* äfven (mindre väl) *Begrafde*, i både sing. och plur. Sup. *Begrafvit*, sammandr. *Begraft.* Part. pass. *Begrafven*, äfv. (mindre väl) *Begrafd.* 1) Högtidligt nedsätta en död menniskokropp i jorden. *B. någon i kyrkan, på kyrkogården. B. lefvande*, till straff nedsätta någon lefvande i jorden. — *Syn.* Jorda, Jordfästa. — 2) Hålla graföl efter en afliden. *Det tillhör närmsta arfvingarna att b. den döde.* — 3) (mindre egentligt) Öfverhölja (döda djur eller liflösa föremål) med jord, grus, snö, o. d. *B. en hund. B. en stad i gruset af dess ruiner. En jordbäfning har nyligen b-fvit flera byar. B. fågel i snö. Manuskriptet låg alldeles b-et under dam.* — *Syn.* Se *Betäcka.* — 4) (fig.) Dölja, gömma. *B. en händelse i evig glömska. Vara b-en i sömn, i djupa tankar, i sorg, i sina böcker*, sofva ganska hårdt, vara fördjupad i tankar, ej tänka på annat än sin sorg, sina böcker. — *B. sig*, v. r. (fig.) 1) *B. sig lefvande*, afhålla sig ifrån sällskaper. — 2) *B. sig uti: a)* Träget sysselsätta sig med. *B. sig i böcker, i pappersluntor, i studier.* — *b) B. sig i en ödemark, en öken*, bosätta sig i en trakt, der man ej har tillfälle till umgänge med andra, isynnerhet bildade menniskor.

BEGRAFVANDE, n. 4. Handlingen, då man begrafver.

BEGREPP, n. 5. (af verbet *Begripa*) 1) (i allmänhet) Föreställning, omdöme, tanke. *Göra sig, hafva, gifva b. om något. Hvad b. gör du dig om den saken? Han har intet b. om hvad det vill säga. Hysa; hafva ett ganska fördelaktigt b. om någon.* — *Syn.* Se *Föreställning.* — 2) (log.) En mångfald af flera skilda åskådningar, sammanfattade till en enhet i medvetandet, genom afsöndring och fasthållande af öfverensstämmande kännemärken. *B-en Menniska, Häst, Träd. B. bildas genom Jemförelse, Afsöndring* (*Abstraktion*) *och Förknippning* (*Synthesis*). *B-en äro antingen abstrakta eller konkreta. Allmänt b.*, som omfattar slag eller art. *Enskilt b.*, som utmärker blott ett enskilt ting. *Högre, vidsträcktare, lägre, inskränktare b. Enkelt b.*, hvilket ej låter upplösa sig i flera, t. ex.; *enhet. Sammansatt b.*, hvilket innefattar flera enkla begrepp, t. ex.: *dygd, triangel. Riktiga, oriktiga b. Klara, mörka, tydliga, otydliga b. B-et är en produkt af Förståndets verksamhet, Idéen af Förnuftets.* — 3) (i vanligt tal) Förmåga att begripa, fattningsgåfva, förstånd. *Hafva godt, svagt, trögt b. Det öfvergår mitt b. Lämpa sitt tal efter åhörarnes b.* — *Syn.* Se *Förstånd.* — 4) Kunskap: *a)* (objektivt) Vetenskaplig grund. Brukas mest i plural, och i förening med ordet *först. De första b-en af astronomien. Regnérs första b.* — *b)* (subjektivt) Insigt. *Han saknar allt b. i matematik, i åkerbruk och boskapsskötsel. Vara utan allt b. i musiken. Han har ej minsta b. i den vägen.* — *Syn.* Se *Kunskap.* — 5) Betydelse, mening. *Detta ord har ett ganska vidsträckt b., omfattar flera b. I inskränktaste b. Söka förklara ett ords b.* — *Syn.* Se *Betydelse.* — 6) *Kort b. af något*, dess hufvudsakliga innehåll. *Kort b. af logiken. Gif mig ett kort b. af saken.* — *Syn.* Summariskt innehåll, Sammandrag, Compendium. — 7) *Stå* ell. *vara i b. att*, ämna att genast, oförtöfvadt göra något. *Jag stod just i b. att skrifva till honom, när han kom. Han är i b. att gifta sig.* — *Syn.* Se *Ämna.*

BEGRINA, v. a. 1. 1) Gäckande grina åt någon. Hör i egentlig bemärkelse till det lägre språket och brukas föga. — 2) (fig.) På ett lågt, oädelt sätt göra spe af någon, i tal eller skrift. *Han b-r utan åtskilnad allt och alla.* — *Begrinande*, n. 4.

BEGRIPA, v. a. 3. (böjes som *Gripa*) 1) (om sak) Med förståndet fatta. *Han b-er ingenting af hvad man säger honom. B-er du meningen af hans ord? B-er ni något af allt detta? Jag b-er icke, hur det är möjligt, hur det är fatt, hur han kan säga så.* Samtalsvis nyttjas det i flera egna uttryck, såsom: *Jag b-er*, när man vill tillkännagifva, att man förstått, hvad en annan förklarat, utredt, omtalat; *det b-es* (förkortadt *begrips*), naturligtvis, det förstås af sig sjelft; *b-er ni* (*du*, &c.) *det? b-er ni?* tillägges ofta,

sedan man förut sagt någonting hotande eller i skarp, bitter, stickande ton yttrat något, t. ex.: *Lyd genast, eljest går jag efter riset; b-er du? Det skall ske midt för er näsa; b-er ni det?* — *Syn.* Se *Förstå.* — 2) (om person) Förstå, hvad någon menar. *Jag kan icke b. honom, han talar så oredigt. Jag b-er honom* (dig, &c.) *icke,* säges, när man vill uttrycka, att man ej kan förklara en persons handlingssätt, afsigter, eller när man anser honom uppföra sig i hög grad oförståndigt. — 3) *B. i sig,* omfatta, innefatta. *Tyskland b-er i sig många stater.* — *Syn.* Se *Innefatta.*

BEGRIPEN, a. 2. neutr. — *et. B. i,* mycket sysselsatt med, helt och hållet upptagen af. *B. i arbete, i djupa tankar.* — Ordet är egentligen förkortadt af *Inbegripen,* som brukas mera.

BEGRIPLIG, a. 2. Som kan begripas, förstås. Brukas både om person och sak. *Det är en lätt b. sak. En b. författare, stil. B-t föredrag. Denna mening är icke så lätt b. Det är lätt b-t, att det icke kunde lyckas, när han bar sig så dumt åt: Göra sig b.,* framställa sina tankar så, att de af andra lätt kunna förstås. — *Syn.* Se *Fattlig.*

BEGRIPLIGEN, adv. 1) Se *Begripligt.* — 2) Se *Begripligtvis.*

BEGRIPLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara begriplig. Säges ej om personer. *Sakens, stilens, föredragets b. En talare måste framför allt vinnlägga sig om b.* — *Syn.* Fattlighet.

BEGRIPLIGT, adv. På ett begripligt sätt. *Tala b., så att folk kan förstå dig.* — *Syn.* Fattligt.

BEGRIPLIGTVIS, adv. Såsom man lätt kan begripa, naturligtvis. *B. fick han sig ett slag på käften, ty det hade han förtjent.*

BEGRUNDA, v. a. 1. 1) Söka i grund utforska beskaffenheten af något. *B. ett ämne, en fråga, Guds vishet och makt. B. själens natur, andelifvets verkningar.* — *Syn.* Grunda på, Fundera på, Taga i skärskådande, i betraktande, Skärskåda, Betrakta. — 2) Grundligt öfvertänka, eftertänka. *Jag har länge b-t denna sak, och finner, att man måste göra så och så. B. ett förslag, en plan. B. saken väl, innan du företager något. Jag höll just som bäst på att b., hvad här var att göra, när* .... — *Syn.* Se *Betänka.*

BEGRUNDANDE, n. 4. o. BEGRUNDNING, f. 2. Handlingen, då man begrundar.

BEGRÅTA, v. a. 3. (böjes som *Gråta*) 1) Gråta öfver förlusten af någon eller något; äfv. öfver någon olycklig händelse. *B. sin far, sin maka. Jag begret verkligen det trogna djuret. B. förlusten af all sin egendom. B. en olycka, sitt olycksöde.* — *Syn.* Se *Sörja.* — 2) (fig.) Djupt sörja vid, öfver. *B. en älskad väns minne. B. ett misslyckadt företag.*

BEGRÅTANDE, n. 4. Handlingen, då man begråter.

BEGRÄNSA, v. a. 1. 1) Såsom gräns omgifva (vare sig gränsen är utstakad eller icke). *Hafvet och Alperna b. Italien. Södermanland b-s i norr af Mälaren.* — *Syn.* Gränsa till, Stöta till, Tillgränsa, Angränsa. — 2) (fig.) Utgöra yttersta gränsen för en verkning, kraft, förmåga. *Denna skog b-r utsigten åt det hållet. Min verkningskrets b-s af medellöshet.* — *Syn.* Se *Inskränka.*

BEGRÄNSAD, a. p. 2. (bot.) *B. stjelk,* som vid en bestämd utvecklingsgrad utslår blommor från toppen, och sedermera ej vidare kan tillväxa, om ej genom nya från sidorna utväxta grenar.

BEGRÄNSANDE, n. 4. 1) Omständigheten att något begränsas (bem. 1). — 2) Handlingen, då man begränsar (bem. 2).

BEGRÄNSNING, f. 2. 1) Se *Begränsande.* — 2) Se *Gräns.*

BEGYNNA, v. a. 2. Företaga till utförande, göra början med. *B. ett arbete, ett företag, ett fälttåg, en session, en tvist. B. krig. B. läsningen af något. B. skörden, höbergningen. Striden begyntes. B. något på nytt. B. på,* se *Påbegynna.* — *Syn.* Se *Börja,* v. a. — V. n. 1) Göra början. *Låtom oss b., der vi sist slutade. Talaren b-er nu att tala. Barnet b-er tala. B. slåss* och *b. att slåss. Alla begynte skratta. Hon begynte blifva trött. B. med a och sluta med ö. Presten begynte med honom. Jag har nyss begynt med ett arbete. B. med fel och sluta med mästerstycken. Har du begynt på ännu? Jag skall i morgon b. på med arbetet.* — 2) Taga början. *Tyst nu! talet b-er. Febern b-er nu igen.* — *Syn.* Se *Börja,* v. n. — *V. impers.* Taga början. *Det b-er snöa. Det b-er att gå kräftgången för honom.*

BEGYNNANDE, n. 4. Handlingen, då något begynnes.

BEGYNNARE, m. 5. 1) (egentl.) En, som begynner något. Är i denna bem. nästan obrukligt. — 2) En, som nyligen börjat lära, idka eller utöfva något. *B. i studier, i ett handtverk, i handeln. Lärobok för b. Han är ännu blott b. i konsten att bedraga sin nästa.* — *Syn.* Nybegynnare, Nylärling. — Ordet brukas äfven för feminin, men man kan äfven säga *Begynnarinna,* f. 1.

BEGYNNELSE, f. 3. Det första af en tillvaro, en handling, en verkning, ett företag. *Lifvets, arbetets, företagets b.* Oftare brukas *Början.* — Adverbialt säges: *I b-n, af b-n,* d. v. s. i början, ifrån början. — *Syn.* Se *Början.* — *Ss. B-rad, -vers.*

BEGYNNELSEBOKSTAF, m. 3. pl. — *bokstäfver.* Bokstaf, som begynner ett ord, en mening, ett kapitel, en bok. — *Syn.* Initialbokstaf, Initial.

BEGÅ, v. a. 2. (böjes som *Gå;* part. pass. *Begången* (för bem. 1) och *Begådd* (för bem. 2 och 3). 1) Göra sig skyldig till (något felaktigt, oklokt eller brottsligt). *B. en brottslig handling. B. ett fel, en ohöflighet, en oartighet, en elakhet, en orättvisa, en låghet, en nedrighet, en grymhet, ett brott. B. våld emot någon. B. dumheter, grymheter. Han har b-tt den nedrigheten att* .... — *Syn.* Bedrifva, Öfva, Föröfva, Beträdas med. — 2) Tillställa, laga (så att). Förekommer endast i uttrycken: *B. en sak, b. saken, b. det så, att*.... t. ex.: *Han har så b-tt saken, så b-tt, att han blifvit borgmästare i Telge. B. saken så, att alla blifva nöjda.* — *Syn.* Så bedrifva, tillställa, laga, Så ställa saken, Så blanda korten. — Hit kan äfven föras talesättet: *Det är så begådt oss emellan, att* .... d. v. s. det är så öfverenskommet, beramadt, &c. — 3) *B. den heliga nattvarden,* anamma den, gå till skrift. — *B. sig,* v. r. 1) *B. sig väl, illa: a)* Befinna sig i goda, dåliga omständigheter, berga sig väl, dåligt. *Hur är det nu med hans affärer? Jo, han b-r sig väl.* — *Syn.* Se *Berga sig.* — *b) B. sig väl, illa med någon,* komma väl, illa öfverens med. *Hvad tycker du om din granne? Jo, jag b-r mig väl med honom. Han b-r sig väl med alla. Hur b-r du dig med honom?*

Illa. — *Syn.* Se *Sämjas.* — 2) Hjelpa sig, taga sig fram. *B. sig med litet. Han har väl föga att lefva af, men han vet ändock att b. sig.* — 3) Undkomma, undslippa, rädda sig. *Han var i en ganska stor fara, men han begick sig.* — 4) *Så b. sig, att....*, så laga, ställa till, att.... *Hän har så b-tt sig, att han nu har en lön på 2000 R:dr.* — Ordet brukas sällan i den reflexiva formen.

BEGÅENDE, n. 4. Handlingen, då man begår. *a*) *Göra sig skyldig till b. af ett brott, ett fel, en dumhet,* &c.; *b*) *Genom ett klokt b. har han förstått att bringa sig upp; c*) *Den heliga Nattvardens b.* I bem. *b*) brukas ordet mindre ofta, och aldrig för verbets reflexiva form. — *Syn. a*) Bedrifvande, Föröfvande. — *b*) Bedrifvande, Beteende, Tillställande. — *c*) Anammande, Undfående.

BEGÅFNING, f. 2. 1) Handlingen, då man begåfvar. — 2) Gåfva.

BEGÅFVA, v. a. 1. 1) Gifva en person något som gåfva. Brukas blott om betydligare gåfvor och i högtidlig stil, samt åtföljes nästan alltid af prep. *med. Han b-de henne med lägenheten Grönvik. Han har en riktig vurm att vilja b. alla menniskor.* — *Syn.* Se *Gifva.* — 2) (fig.) Utrusta med egenskaper. *Gud har b-t honom med utmärkta själsförmögenheter, med en berghelsa. Naturen har b-t honom med en stark kropp.* — *Syn.* Utrusta.

BEGÅFVAD, a. 2. (fig.) Utrustad med stora, andeliga eller kroppsliga egenskaper (isynnerhet det förra). *En högt b. man. En rikt b. natur. En så b. ande finner man sällan.* — *Syn.* Rikt utrustad.

BEGÅFVANDE, n. 4. Handlingen, då man begåfvar.

BEGÄNGELSE, f. 3. 1) (föga brukl.) Firande. — 2) (bibl.) Se *Likbegängelse.*

BEGÄR, n. 5. 1) Stark åtrå att komma i besittning eller åtnjutande af något, det man anser för godt. Konstrueras, i fråga om besittning och innehafvande, vanligtvis med prep. *till*, men, i fråga om kroppsligt eller andligt åtnjutande, oftast med prep. *med. Känna, hysa, hafva, nära, väcka b. Jag känner starkt b. efter ostron, öl. B. till nästans gods. Han har af sitt starka b. till penningar låtit förleda sig till försnillning. B. till kunskaper. Känna b. efter föda, efter mat, efter dricka, efter badning. Den sjuke känner b. efter andlig tröst. Sällskaper väckte snart hos honom b. efter njutningar.* — *Syn.* Åtrå, Åstundan, Trängtan, Längtan (efter); Håg, Lust, Böjelse (för); Passion, Lidelse. — 2) Köttslig lusta. Ofta i förbindelse med adjektiverna *köttslig, sinlig,* och nästan alltid i plur. *Det köttsliga, sinliga b-et är mångens förderf. Lyssna ej till de sinliga b-ens lockelser. Styra, lyda sina b. Låt ej b-en locka dig.* — *Syn.* Lusta, Begärelse. — 3) Lägsta budet i vissa kortspel (såsom Boston, Wira, m. fl.), hvarvid man utfäster sig att göra fem spel.

BEGÄRA, v. a. 2. 1) Hysa begär till, efter. Brukas i denna bem. nästan endast i biblisk stil, uti budet: *Du skall icke b. din nästas hustru, ej heller hans tjenare, etc. Magen b-är mat.* — 2) Yttra sin önskan att af någon erhålla något. *Jag b-är hjelp af er. B. lof af någon att göra något. Han b-är att få se mig. Han b-är att få mitt porträtt. Jag b-är blott, att ni täcktes höra mig.* — *B. till hustru,* fria till. — *Syn.* Anhålla om, Bedja om, Bedas, Utbedja sig. — 3) Fordra. *Handelsmannen b-är så och så mycket för sin vara. Huru mycket b-är ni för alnen? Skräddaren b-är 10 R:dr i arbetslön för rocken. Huru mycket b-r ni i dagspenning? B. igen, tillbaka, åter sina penningar. På ett värdshus b. fram* (*in, upp, ned*) *mat, o. s. v.*, tillsäga om erhållande deraf emot betalning. *B. ut det återstående af sin lön.* — *Syn.* Se *Fordra.*

BEGÄRAN, f. sing. indef. Yttrande af önskan att erhålla något. *Min b. är, att ni ville hedra mig med ett besök. Framställa b. om hjelp, om understöd. Jag gjorde det på hans enständiga b. På b. af herr N. Med b., att....* — *Syn.* Anhållan, Anmodan, Ansökan, Bön.

BEGÄRDNING, bijärning, f. 2. Smal kappa (vidsydd remsa till prydnad) i kanten af en fruntimmerskläd̈ning. [Begärning, Bigärdning.]

BEGÄRELSE, f. 3. 1) Begär (bem. 1). Brukas endast om sinliga föremål. *Hafva b. till sin nästas egendom. Känna b. efter mat. När b-n hafver aflat, föder hon synden. Vara slaf af sina b-er.* — *Syn.* Se *Begär.* — 2) (i plur. Köttslig lusta.

BEGÄRELSEFÖRMÅGA, f. 1. (fil.) Själens förmåga att eftersträfva eller afsky.

BEGÄRIG, a. 2. (föga brukl.) Se *Begärlig,* 2.

BEGÄRLIG, a. 2. 1) (om sak) Som mycket begäres, efterfrågas, eftersökes. Säges isynnerhet om handelsvaror, mat och dricksvaror. *Denna vara är ganska b. Geléet och punschen voro isynnerhet b-a.* — *Syn.* Eftersökt, Efterfrågad, Omtyckt. — 2) (om person) Som har begär till, efter. *B. efter ära, beröm, utmärkelse, penningar.* — *Syn.* Lysten, Fiken, Snål, Girig. — 3) Som uttrycker begär. *Se med b-t öga, höra med b-a öron. Kasta b-a blickar på något. B-a ögonkast, o. s. v.* — *Syn.* Lysten, Fiken, Snål.

BEGÄRLIGHET, f. 3. 1) (om handels-, mat- och dricksvaror) Egenskapen att vara begärlig, eftersökt. *En varas b. Punschens b. var så stor, att hvar enda droppe strök åt.* — 2) (om menniskor och boskapskreatur) Känsla af välbehag vid förtärandet af födoämnen. *Potatis ätes med b. af alla menniskor. Rotkål förtäres med mycken b. af boskapen.* — *Syn.* Appetit, Smak.

BEGÄRLIGT, adv. På ett begärligt sätt, med begär, med begärlighet.

BEHACKA, v. a. 1. (föga brukl.) Hacka rundt omkring, på alla kanter, öfverallt; tätt hacka.

BEHAG, n. 5. 1) (i singularis) Känsla af nöje, af tillfredsställelse (med person, sak eller förhållande). *Denne är min käre Son, i hvilken jag hafver ett godt b. Finna b. i ens umgänge, sällskap, i landtlefnad, läsning, musik.* Adverbialt säges: *Till b.*, till nöjes, t. ex.: *Göra någon till b. Henne till b., skall jag göra det,* för att göra henne ett nöje, &c. *Ett sådant uppförande är icke i mitt b.*, i mitt tycke. — Har någon gång plur., t. ex.: *Det medför rätt många b. att bo i staden.* — *Syn.* Nöje, Tycke, Smak, Tillfredsställelse, Förnöjelse, Glädje, Välbehag. — 2) (i sing.) Godtycke, vilja. *Om så är ert b., skall jag gå dit. Det står i hans b. att deröfver förfoga. Det står i ditt b. att säga ja eller nej. Lemna, ställa något i ens b.* Adverbialt säges: *Efter b.*, t. ex.: *Gör efter ert b., efter b.*, huru ni vill. *I den delen gör jag efter mitt eget b.* — *Syn.* Godtycke, Godtfinnande, Vilja, Skön. — 3) Hvad som behagar: *a*) (i sing.) Egenskap (hos personer, litterära eller konst-alster), be-

stående i någonting harmoniskt ljuft eller vackert, som väcker en känsla af stilla, innerligt välbehag. *B. i skick, umgänge. Gå, dansa, tala, skicka sig med mycket b. Hvilket b. i alla hennes rörelser, hennes miner, hennes blickar, hela hennes väsende! Hon har mycket b. Hvilket b. i hans tal, i hans stil, i allt hvad han skrifver! Hvem kan emotstå b-et af hennes röst? Denna musik, detta skaldestycke är fullt af b. Nyhetens b. Sjelfva sorgen har stundom sitt b.* Adverbialt säges, *Med b.*, t. ex.: *Föra sig med b.* — *Syn.* Behaglighet, Ljufhet, Älskvärdhet, Täckhet, Godt Tycke. — *b*) (vanligtvis i plur.) Del af ett helt, drag, som företrädesvis faller i ögat och behagar. Brukas isynnerhet om vackra kroppsdelar, företrädesvis hos fruntimmer, samt, i afseende på naturens skönhet, om landskaper, ställen och orter. *Manliga, qvinliga b. Hennes lockande, retande, förledande b. Skåda dessa b. och säg, om du någonsin sett något skönare. Dölja sina b. under en afundsjuk slöja. Utbreda sina b. Jag vet icke, hvilket af alla hennes b. bör sättas främst. Naturens b. Ett ställes b.* — *Syn.* Täckheter. — *Behagen*, pl. def. (myt.) Benämning på de tre Gratierna eller Behagens Gudinnor.

BEHAGA, v. a. 1. 1) Väcka hos någon en känsla af tillfredsställelse, af nöje. *Hans sällskap b-r mig rätt mycket. Förslaget b-r mig ej. Hon vill b. alla. Hans person har icke b-t fursten. En vacker utsigt b-r ögat.* Brukas stundom absolut, helst om fruntimmer, t. ex.: *Hon vill gerna b.; Konsten att b.* — Impersonelt säges: *Det b-r mig*, t. ex.: *Det b-r mig att göra så; det b-r mig ej att stanna qvar; det har b-t Gud att ....* — Talesättet *Låta sig b.* betyder det samma som »hålla till godo», t. ex.: *Han låter sig väl b. Hon är allt för flat: hon låter sig allt b.* — *Syn.* Se *Förnöja.* — 2) Önska, åstunda. *Tag, hvad ni b-r. B-r ni rhenskt eller mosel? B-r ni, b-s mera? Hvilken sort b-r ni?* Talesättet: *Hvad b-s?* brukas: *a*) när man icke rätt hört, hvad en annan sagt, och frågar om; sammandrages till *Hvaba?* hvilket dock numera nästan uteslutande tillhör den skämtsamma stilen; *b*) när man vill afsnäsa någon. — *Syn.* Se *Åstunda.* — 3) (såsom höflighetsuttryck) Vara så god, vara så artig. Förekommer oftast i presens eller imperf. *Om ni b-r tillåta mig. Ni b-r (b-de) finna. Läsaren b-r (b-de) observera. Ni b-r så säga. Ni b-r skämta. Herr N. b-de infinna sig* &c. Brukas stundom i ironisk eller sarkastisk ton, t. ex.: *Hvad tycks väl? han b-r neka; han b-r sätta sig på sina höga hästar.* — *Täckas* innefattar en högre grad af artighet; *Värdigas* nyttjas helst i bönfallande ton.

BEHAGFULL, a. 2. (både om person och sak) Full af behag, som i hög grad behagar. — *Syn.* Gratiös, Intagande. — *Behagfullt*, adv.

BEHAGLIG, a. 2. Som behagar, väcker en känsla af tillfredsställelse och nöje. *Ett ganska b-t fruntimmer. B. trakt, musik, fysionomi. B-t umgänge, skick, sätt att vara. B. konversation. Det är b-t att höra musik, när man äter.* Brukas dock mindre ofta om person. Följande talesätt anmärkas: *I b. tid*, i rättan tid; *på b. tid* (i embets- och juridisk stil), på obestämd tid, tills vidare; *b. tids* (i kameralstil), som endast gäller för obestämd tid, t. ex.: *b. tids förläning; låta vara sig b-t*, hålla till godo, åtnöjas med; beqväma sig till; *göra sig b.*, ställa sig in. — *Syn.* Angenäm, Treflig, Nöjsam, Ljuf, Ljuflig.

BEHAGLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara behaglig. *Döm om b-n af hennes konversation. Ställets b.* — *Syn.* Behag, Angenämhet, Treflighet, Nöjsamhet, Ljufhet, Ljuflighet. — 2) I plur. nyttjas ordet stundom i nästan samma mening som *Behag* (3. *b.*), hvaraf det uttrycker en lägre grad.

BEHAGLYSTEN, a. 2. neutr. — *et.* (mindre brukl.) Se *Behagsjuk.*

BEHAGLYSTNAD, f. 3. (mindre brukl.) Se *Behagsjuka.*

BEHAGSJUK, a. 2. Ytterst angelägen om att behaga personer af andra könet. — *Syn.* Behaglysten, Kokett. — *Behagsjukt*, adv.

BEHAGSJUKA, f. 1. Åtrå att behaga personer af andra könet. — *Syn.* Behaglystnad, Koketteri.

BEHANDLA, v. a. 1. 1) Uppföra sig emot. *B. någon väl, illa, grymt. B. någon som vän, som fiende.* — *Syn.* Se *Bemöta.* — 2) (i handtverk och konster) Handtera (verktyg, o. d.). *Skicklig i att b. ett verktyg, mejseln, huggjernet, penseln. Han b-r mästerligt sitt instrument, sin violin.* — *Syn.* Se *Handtera.* — 3) (kem.) Låta ett ämne undergå någon kemisk process. *B. alkaliska lösningar med svafvelsyra. Denne guldsmed förstår icke att rätt b. silfver.* — 4) (i litteratur och skön konst) Utföra, genomföra ett ämne, ett thema. *Denne talare har väl b-t sitt ämne. En stor målare eller tonsättare förstår alltid att väl b. sitt uppgifna ämne. Detta ämne har ännu ej blifvit b-dt, hvarken i dikt eller målning.* — 5) (om saker, affärer, o. s. v.) Sköta, utföra, bedrifva. *B. en sak, en rättegång vårdslöst, illa, sömnaktigt, till sin fördel*, o. s. v.

BEHANDLANDE, n. 4. Handlingen, då man behandlar.

BEHANDLING, f. 2. 1) Se *Behandlande.* — 2) Sättet att behandla någon eller något. — 3) (mål.) Hvarje konstnärs egna sätt att handtera penseln och ritstiftet, hvarigenom hans arbeten få en egen karakter, ett eget uttryck.

BEHANDLINGSSÄTT, n. 5. Sättet att behandla någon eller något.

BEHEDRA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Hedra.*

BEHERRSKA, v. a. 1. 1) (egentl. och fig.) Vara herre, utöfva herravälde öfver. *B. ett rike, ett land, ett folk.* (Fig.) *Fursten b-s af sin gemål. B. sina begär.* — *Syn.* Regera, Styra, Herrska, Bjuda ell. Befalla öfver, Hafva välde öfver. — 2) (fig.) Hafva högre belägenhet än. *Slottet b-r staden.* — *Syn.* Dominera.

BEHERRSKANDE, n. 4. Förhållandet att man beherrskar (bem. 1).

BEHERRSKARE, m. 5. -ARINNA, f. 1. Person, som beherrskar. Brukas aldrig absolut. *Landets b-e. Hon har länge varit hans b-rinna.* — *Syn.* Herre, Regent.

BEHERRSKNING, f. 2. (mindre brukl.) Se *Beherrskande.*

BEHJELPA, v. a. 2. (föga brukl.) Se *Hjelpa.* — *B. sig*, v. r. Hjelpa sig fram, taga sig fram. *B. sig med litet. B. sig så godt man kan. Om det icke fins, så får man väl b. sig utan.* — (I part. pass. säges äfv. stundom: *Behulpen.*)

BEHJELPLIG, a. 2. Som är till hjelp, biträder. *Vara någon i en sak b. Vill du vara mig b. att bära upp det der?*

BEHJERTA, v. a. 1. Lägga på hjertat, ömma för (med afsigt att hjelpa någon, afhjelpa något).

B. ens tillstånd, olycka, svåra belägenhet. Denna sanning kan ej nog b-s.

BEHJERTAD, a. 2. Som har hjerta (mod) i bröstet. *En b. man, qvinna. B-t uppförande. Vara, visa sig, göra b.* — *Syn.* Se *Modig.* — *Behjertadt*, adv.

BEHJERTANDE, n. 4. Läggande på hjertat, ömmande för. Jfr. *Behjerta.*

BEHJERTENHET, f. 3. Egenskapen att vara behjertad. — *Syn.* Se *Mod*, I. 2.

BEHOF, n. 5. (mindre ofta 3; har då i plur. — *fver*) 1) (i sing. o. plur.) Brist på något, som är nödvändigt. *Vara i, hafva b. af en ny rock. Gifva hvar och en efter b., efter som b. göres. Taga af något efter b. Handla efter sakens b. Vid förefallande b. Afhjelpa ett b. Han har många b. B. och tillgångar svara ej emot hvarandra. Själens b., andliga b., diktade b.*, o. s. v. — *Syn.* Tarf. — 2) (i sing.) Brist på det nödvändiga till lifvets uppehälle, nöd. *Lefva i ett tryckande b. Vara i b.* — *Syn.* Se *Nöd.* — 3) (i sing.) Bruk, begagnande. *Använda något till dess rätta b. Hafva, behålla något för sitt eget b.* — *Syn.* Se *Bruk.* — 4) (i både sing. o. plur.) Sak, som behöfves, är nödvändig. *Salt är för alla ett b. Tobak har för honom blifvit ett b. Det är för honom ett b. att ljuga.* — 5) (mest i plur.) Sak, som behöfves för ett hushåll. Förkortadt af *Hushållsbehof. Hämta alla sina b. ifrån närmaste stad. Jag har nu alla mina b.* — *Syn.* Se *Förnödenhet.* — 6) *Göra, förrätta sitt b., sitt naturliga b.*, göra sitt tarf.

BEHUGGA, v. a. 3. (böjes som *Hugga*) Med yxan gifva stockar, bjelkar, den form, de böra hafva. — *Behuggande*, n. 4. o. *Behuggning*, f. 2.

BEHÅLL, n. 5. sing. Brukas endast i adverbialuttrycket *I behåll*, som betyder: 1) I återstod, återstående. *Hafva, vara i b. Jag har blott två R:dr i b. af hela min kassa. Af hela garderoben är icke mer än en rock i b.* — 2) Bergad. *Hur står han sig ut? Åh, han är i b., i godt b.*

BEHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) Hafva qvar, förblifva i besittning af. *B. det man har. Det der b-er jag för egen räkning. Låta någon få b. sin pension. B. någon i sin tjenst. B. någon hos sig* (som gäst), *till middagen, till aftonen*, öfver natten. *B. något i minnet. Han har fått b. lifvet. Det namnet fick han sedan b. B. fältet, segern, öfverhand. Få b. ett medikament, maten*, icke kräkas upp dem.

BEHÅLLANDE, n. 4. Handlingen, då man behåller.

BEHÅLLEN, a. p. 2. neutr. — *et.* 1) (om sak) Som är qvar, återstående. *B. summa, inkomst*, som återstår efter afdrag af utgifterna. — 2) (om person och sak) *Väl b.*, i godt behåll, oskadd. *Här är jag nu väl b. tillbaka. Denna klädning är ännu ganska väl b.* Skrifves ofta *Välbehållen.* — *Syn.* Oskadd, Orörd, Helbregda, I godt stånd ell. skick, Väl konditionerad. — 3) (om person) Väl bergad, någorlunda förmögen. *Det är en b. karl. Ett b-et hus.* — Mindre än *Rik*, men mer än *Bergad.* — *Syn.* Se *Bergad.* — 4) (sjöt.) *B. kurs*, som blifvit rättad för afdrift och variation.

BEHÅLLNING, f. 2. 1) (föga brukl.) Handlingen, då man behåller. — 2) Hvad som är i behåll: återstod, qvarstod. *B. i en kassa, i ett förråd, i en räkning.* — 3) Återstående inkomst, efter afdrag af utgifterna. *Netto b.* ell. *ren b.*, verkliga vinsten af en rörelse, en försäljning, ett företag, efter afdrag af alla kostnader. *Brutto b.*, hela inkomsten, utan afdrag af kostnader.

BEHÄFTAD, a. 2. (egentl. part. pass. af obrukliga ordet *Behäfta*) Lidande, besvärad af något påkommet och fortvarande ondt. Säges om sjukdomar, fel och skulder. *B. med gikt, med fördomar, med skuld.*

BEHÄNDIG, a. 2. 1) (isynnerhet om djur) Qvick och snabb i rörelser. *Apan och ekorren äro bra b-a djur.* — *Syn.* Se *Vig.* — 2) (om både person och sak) Skicklig, fintlig, slug. *Det är en ganska b. karl. Ett b-t medel, knep. En b. utväg.* — *Syn.* Se *Slug.* — 3) (om sak) Sinnrik, konstig. *En b. pennknif. Telegrafen är en ganska b. uppfinning.* — 4) (om sak) Beqväm. *En b. soffa. Gungstolar äro rätt b-a.* — Ordet tillhör i alla sina bemärkelser hvardagsspråket och har ofta en något skämtsam anstrykning.

BEHÄNDIGHET, f. 2. Egenskapen att vara behändig.

BEHÄNDIGT, adv. 1) Qvickt, vigt. — 2) Fintligt, slugt.

BEHÄNGA, v. a. 2. Hänga på, öfver. *B. en vägg med tapeter, taflor, blomsterband.* — *Syn.* Öfverhänga, Bekläda.

BEHÄNGANDE, n. 4. Handlingen, då man behänger.

BEHÖFLIG, a. 2. Som behöfves, hvaraf göres behof. *B. hvila, vederqvickelse. En b. tillrättavisning.* — *Syn.* Se *Nödig.*

BEHÖFLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara behöflig. *B-en för honom af hvila är synbar.*

BEHÖFVA, v. a. 2. 1) Hafva brist på något, som erfordras till uppehälle eller nytta. *B. mat, näring, föda, dricka, penningar, förmaningar, aga, stryk. Jag b-er honom för tillfället. Jorden b-er regn. Detta ställe b-er förklaring. Han b-er bada.* — *Syn.* Vara i behof af, Hafva behof af, Hafva af nöden, Tarfva. — 2) Vara pligtig, förbunden, nödsakad; nödgas. *Det b-er jag ej göra. Hvad b-er han det? Hvad b-fde han att blanda sig i den saken? Det är ledsamt att b. försvara sig emot en så dålig menniska.* — *B-s*, v. p. o. impers. Vara af nöden, af behof. *Jag har lånat honom hvad som b-fves, för att betala hans kreditorer. Det b-fves endast sundt förnuft, för att inse det. Hafva mer än som b-fves. Jemt så mycket som b-fves. När så b-fves. Hvad b-fves det?* — Samtalsvis sammandrages *Behöfves* till *Behöfs*, t. ex.: *Hvad behöfs det att göra så mycket väsen af ett sådant lappri?* — *Syn.* Göras behof af, Tarfvas, Fordras, Erfordras.

BEHÖFVANDE, a. p. 1. och s. c. 5. Som är i behof, i brist på utkomst och bergning. *Hon är mycket b. Hjelpa de b. I b. omständigheter*, i fattigdom, i behof. — *Syn.* Se *Fattig.*

BEHÖRIG, a. 2. 1) (om person) *a*) På grund af lag berättigad. *B. part, domare. B. att klandra, att döma, att välja, att väljas.* — *Syn.* Berättigad, Befogad. — *b*) (fig.) På grund af insigt och erfarenhet berättigad att fälla omdöme i en sak. *I allt hvad som rör musik är han b. domare. B. att klandra, att döma, att yttra sig.* — *Syn.* Befogad. — 2) (om sak) Af lag föreskrifven, enlig med lag, förnuft eller det passande; som vederbör, erfordras. *På b. tid. I b. form, ordning. B. ålder. Vid b. domstol. Med b. aktning. Han äger icke b-a insigter för denna befattning. Använd b. flit, så går*

det. — *Syn.* Laglig, Laga, Vederbörlig, Erforderlig.

BEHÖRIGEN, adv. Se *Behörigt.*

BEHÖRIGHET, f. 3. Egenskapen att vara behörig. — *Syn.* 1) Rättighet, Befogenhet. — 2) Lagenlighet, Rättsenlighet, Vederbörlighet, Erforderlighet.

BEHÖRIGT, adv. På behörigt sätt.

BEIFRA, v. a. 1. 1) Med ifver klandra, fördöma; högljudt tala emot. *B. ett tilltag af någon.* — *Syn.* Ifra emot, Tadla, Klandra. — 2) Fordra fram till laglig undersökning, till dom och straff. *B. en öfverträdelse, ett lagbrott.* — *Syn.* Se *Åklaga.*

BEIFRAN, f. sing. indef. och

BEIFRANDE, n. 4. Handlingen, då man beifrar.

BEIFRARE, m. 5. En, som beifrar. — *Syn.* 1) Tadlare, Klandrare. — 2) Åklagare.

BEJAKA, v. a. 1. Säga ja till: 1) Bekräfta, tillstå sanningen, riktigheten af något. *Man tillsporde honom, om han sjelf åsett händelsen. Han b-de det. Han b-r, att han slagit den kärande.* — 2) (mindre brukl.) Samtycka till. *Jag bad honom att få låna hans hästar; han b-de det.*

BEJAKANDE, n. 4. Handlingen, då man bejakar. — *Adj. p. 1.* Se *Jakande,* a. p.

BEJAKNING, f. 2. 1) Se *Bejakande,* n. — 2) Jaord; samtycke.

BEKAJAD, a. p. 2. (af obrukliga verbet *Bekaja*) 1) (egentl.) Snärjd, fasthäftad (såsom en bock med hornen i buskar och snår). — 2) (fig.) Behäftad. *Han har blifvit b. med utslag, hosta, snufva. Illa b.,* illa utsatt, illa deran.

BEKAJARE, m. 5. (sjöt.) Det smäckra tåg, hvarmedelst ett läsegel bergas eller nedhalas på däck.

BEKAJELSE, f. 3. (gam.) Fångande; nät, snara.

BEKANT, a. 1. 1) Känd. Brukas både om person och sak. *En b. person. Göra någon b. på stället. Göra en sak b. Detta namn är mig b. Det är en b. sanning. Om det blir b., så är han olycklig. Hafva sig något b.,* känna något. *En b. qvantitet* (i algebra), hvars värde är kändt. — *Syn.* Känd, Kunnig. — 2) Känd genom ryktet för någonting utmärkande, vare sig godt eller dåligt. *En b. författare. En b. stortjuf. Ett b. namn. Hans namn är b. i historien.* — *Syn.* Se *Namnkunnig.* — 3) Som har kännedom i, om en sak, kunnig. *Göra sig b. med ämnet, med matematik, med landthushållningen. B. med vägen, kursen, segelleden. B. med förfaringssättet.* — *Syn.* Kunnig uti, Hemmastadd, Förtrolig med. — 4) Känd i egenskap af umgängesvän. *Jag är personligen, nära b. med honom. Jag skall göra er b. med honom. Här är ju bara b-a folket. Vi hafva nyss blifvit b-a. Blifva, göra någon b. i ett hus.* — *S. c.* Person, med hvilken man umgås eller varit i sällskap. *Det är icke en vän, utan blott en b. till mig. Han är en af mina b-a. En gammal b. Vi äro gamla b-a. Jag har b-a der. Vi sågo der ingen b. B-a emellan går det väl an.* — *Syn.* Umgängesvän, Sällskapsvän, Bekantskap.

BEKANTGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) Göra allmänt bekant. — *Syn.* Se *Tillkännagifva.*

BEKANTSKAP, f. 3. 1) Kännedom. *Hafva b. om en sak.* — *Syn.* Se *Kännedom.* — 2) Insigt i ett ämne. Åtföljes alltid af prep. *med. Denna skrift röjer mycken b. med ämnet, med matematiken, med landthushållningen. Utom min nära b. med segelleden, hade vi varit förlorade.* — *Syn.* Insigt, Kännedom, Kunskap, Förtrolighet (med). — 3) Umgänges-förhållande. *Det är ingen vänskap, ännu mindre förtrolighet, utan blott b. oss emellan. Hafva, göra, söka b. med någon. Stå i b. med någon.* — 4) Olofiig förbindelse, beröring emellan könen. *Lefva i nära b. med någon. Han har haft b. med henne.* — 5) Person, med hvilken man umgås eller varit i sällskap. *Hafva goda, dåliga b-er. Hon har så många b-er, att hon aldrig en minut får vara i ro. Det är just en vacker b. du har! Det är en af mina b-er.* — *Syn.* Se *Bekant,* s. m. o. f.

BEKIKA, v. a. 1. Kika på. Brukas i familier, komisk och skämtsam stil. — *Syn.* Se *Betrakta.*

BEKLAGA, v. a. 1. 1) Yttra medlidande med någon. *Jag b-r honom på det högsta.* — *Syn.* Ömka. — 2) Yttra sorg öfver någon olycklig händelse eller ett bedröfligt tillstånd, förhållande. *Jag b-r djupt er lidna förlust. B. ens olycksöden. B. sin hopplösa ställning, sina barns dåliga minne, seder, utsigter. Jag b-r, att jag ej gifvit honom detta råd. B. sorgen,* yttra sitt deltagande i sorgen öfver en afliden. — Såsom höflighetsuttryck nyttjas: *Jag b-r,* när man vill yttra medlidande, utan att vilja hjelpa med handling. Förekommer äfven ofta i ironisk mening. — *Syn.* Deltaga uti, Känna deltagande uti; Klaga öfver. — 3) (gam.) Anklaga. — *B. sig,* v. r. 1) Klaga öfver. *B. sig öfver förlusten af sin tjenst, öfver sin nöd, öfver sin olyckliga belägenhet, öfver årsväxten, öfver de dåliga konjunkturerna. Jag har många skäl att b. mig öfver honom, öfver hans uppförande. Du har ingenting att b. dig öfver. Gossen b-de sig öfver, att han fått en spark af sin bror.* — 2) (i rättegångsstil) Anföra klagomål öfver. *B. sig öfver underrätts dom.* Bättre nyttjas: Besvära sig öfver, Klaga öfver, Öfverklaga.

BEKLAGAN, f. sing. indef. (föga brukl.) 1) Se *Beklagande.* — 2) Klagan, klagoskrift.

BEKLAGANDE, n. 4. Handlingen, då man beklagar. *Jag är öfvertygad, att ditt b. är uppriktigt. Sorgens b. undanbedes* eller förkortadt S. B. U., ord, som sättas nederst på ett sorgkort, för att tillkännagifva, att man önskar slippa alla kondolensvisiter.

BEKLAGANSVÄRD, a. 2. 1) (om person) Som förtjenar att beklagas, värd medlidande. *Den b-e mannen har förlorat alla sina barn. B. den mor, som försummar sina barns uppfostran.* — 2) (om sak) Bedröflig, olycklig. *B. händelse. B-t tillstånd.*

BEKLAGLIG, a. 2. 1) Bedröflig, olycklig. *B. händelse. B-t tillstånd.* — 2) Fördömlig, klandervärd, straffbar. *Min sons b-a uppförande gör mig förtviflad. Hvilka b-a seder, föredömen!*

BEKLAGLIGEN, adv. Bedröfligtvis, till all olycka. *Det är b. sant.*

BEKLAGLIGTVIS, adv. o. int. Se *Beklagligen. Han har b. blifvit sjuk.* Brukas stundom i stället för *ja* och *nej,* till svar på frågor, som röra något sorgligt ämne, t. ex.: *Är det sant, att hon sjuknat? B.,* äfv. *ja, b. Han lefver då icke mera? Nej, b.*

BEKLAPPA, v. a. 1. (mindre brukl.) 1) Tätt och ofta klappa. *Hvad hon blir b-d af sin*

fästman! — 2) Genom handklappningar yttra sitt bifall åt en skådespelare, tonkonstnär, o. s. v. *Jenny Lind blir b-d, så ofta hon låter höra sig.* — *Syn.* Applådera. — Ordet brukas helst i part. pass, och vanligtvis i skämtsam ton.

BEKLICKA, v. a. 1. (fig., föga brukl.) Sätta klick på, förtala. Tillhör det lägre umgängesspråket.

BEKLÄDA, v. a. 2. 1) Förse med nödiga kläder. Brukas endast om krigsfolk; eljest säger man: Kläda. *B. en armé, en trupp, ett regemente. B. en soldat.* — 2) (fig.) *a*) Tillsätta till en tjenst. Åtföljes af prep. *med. B. någon med ett embete, en tjenst.* — *b*) Innehafva en tjenst. *B. ett embete.* — Brukas i högtidligare stil, och om högre tjenster. — *c*) Öfverdraga, betäcka med (kläde, tyg eller annat ämne), till skydd och förvaring. *B. en inre vägg med tapeter, en yttre vägg med bräder* (brädfodra), *marmor, ett tak med papper. B. med jern, messing,* se *Beslå. B. med pelsverk,* se *Pelsfodra. B. fartyg,* se *Bordlägga, Förhyda.*

BEKLÄDANDE, n. 4. Handlingen, då man bekläder. 1) *Soldaters b.* — 2) *a*) *En persons b. med ett embete.* *b*) *Ett embetes b.* *c*) *Väggens b. med tapeter.*

BEKLÄDNAD, f. 2. 1) *a*) Förseende med nödiga kläder. Endast om krigsfolk. *Arméens b. och underhåll.* — *b*) Samteliga en soldats uniformspersedlar. Förekommer i denna mening mindre ofta. — *Syn.* Mundering, Uniform, Uniformspersedlar. — 2) Ämne, hvarmed något till skydd och förvaring är öfverdraget, betäckt. *B. af tapeter, af bräder, af murbruk, etc. Skepps yttre och inre b. Brunnars b. på insidan med ältadt, vattentätt ler.* — *Syn.* Öfverdrag, Betäckning, Klädning (på möbel, åkdon, o. s. v.); äfv. (allt efter ämnet) Pelsfoder, Beslag, Brädfodring, Revetering, Tapet, Bordläggning, Förhydning.

BEKLÄDNADS-DIREKTION, - - - -diräcktschón, f. 3. Embetsmyndighet vid de indelta infanteri-regementena, som har att besörja manskapets beklädning.

BEKLÄDNADSKASSA, f. 1. Särskilt kassa till bestridande af utgifter för krigsfolks beklädnad.

BEKLÄDNADSPERSEDEL, m. 2. pl. — *dlar.* (mest i plur.) Särskilt persedel, hörande till en soldats beklädnad, t. ex. rock, byxor, pickelhufva, o. s. v.

BEKLÄDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man bekläder (i bem. 1 och 2. *c*). — 2) Se *Beklädnad.*

BEKLÄDNINGSMUR, m. 2. (fort.) Se *Reveteringsmur.*

BEKLÄDNINGSPERSEDEL, se *Beklädnadspersedel.*

BEKLÄMD, a. p. 2. (fig.) I hög grad bekymrad, ängslig. *Med b-t hjerta. Jag känner mig så b.* — *Syn.* Se *Bedröfvad.*

BEKLÄMMA, v. a. 2. (föga brukl.) 1) Hårdt klämma. — 2) (fig.) I hög grad bekymra, ängsla. Mest i part. pass. — *Syn.* Se *Plåga.*

BEKLÄMNING, f. 2. Svår ängslan. I högtidligare stil.

BEKNIP, n. 5. (fam.) Se *Trångmål.*

BEKNIPA SIG, v. r. 3. (böjes som *Knipa*) Sjömansterm, som brukas om ett tåg, då det af någon hindrande orsak ej kan halas.

BEKOMMA, v. a. 3. (böjes som *Komma*) 1) Få, emottaga. *B. ett bref, ett paket, en syssla. B. penningar, seger, stryk. B. ett slag, märke efter ett slag.* Brukas någon gång äfven om djur och liflösa föremål, t. ex.: *Hästen bekom ett piskrapp. Rocken har b-mmit en fläck.* — *Syn.* Se *Få.* — 2) Utöfva verkan, göra intryck på. *Denna mat b-mmer mig alltid väl, illa. Detta medel b-mmer mig särdeles väl.* — Nyttjas ofta impersonelt, t. ex.: *Det b-mmer mig alltid illa att äta för mycket. Det kan b. honom illa, att han sagt det. Det b-mmer honom ingenting. Icke låta sig b.*, icke låta en sak göra intryck på sig, eller äfv.: icke låtsa derom, t. ex.: *han fick uppbära en hel hop ovett, men han lät sig icke b. Väl b-mme!* säges af höflighet, då någon nyser, i samma mening som *Gud hjelp'! Hjelpe Gud! Prosit;* äfv. ironiskt eller på skämt, när någon träffas af ett missöde, en motgång, t. ex.: *Han halkade omkull i smutsen: väl b-mme!*

BEKOMMANDE, n. 4. Emottagande. — Såsom particip och absolut brukas ordet någon gång oriktigt i samma mening som Vidkommande, Beträffande.

BEKOSTA, v. a. 1. Betala kostnaden för något. *B. någons uppfostran, en persons resa, en byggnad. B. alla nödiga reparationer. Det der b-s af husägaren.* — *Syn.* Kosta på, Bestå, Bestrida.

BEKOSTANDE, n. 4. Kostnadens betalande för något.

BEKOSTNAD, f. sing. indef. 1) Se *Bekostande. Lefva på någons b. Resa på egen, på statens b.* — 2) (fig.) Skada, förlust. *Rikta sig, blifva vis på en annans b. Roa sig på ens b.*, göra narr af honom.

BEKRAMLA, v. a. 1. (byggn.k.) Fästa med bjelkband, murband, jernankare.

BEKRANSA, v. a. 1. Till prydnad eller som ärebevisning omgifva, behänga med en krans, med kransar. *B. ens hufvud. B. en poet, en bildstod, ett altare, ingången till ett hus.* — *Bekransande*, n. 4. o. *Bekransning*, f. 2.

BEKRIGA, v. a. 1. 1) Med krig anfalla, föra krig emot. *B. ett land, en stad, ett folk, en folkstam, en furste, ett samhälle.* — 2) (fig.) Ifra emot. *B. missbruk, oseder, laster. B. brännvinet, lyxen, den öfverhandtagande osedligheten.*

BEKRIGANDE, n. 4. Krigande emot. Jfr. *Bekriga.*

BEKRYDDA, v. a. 1. (föga brukl.) Väl krydda. — *Bekryddande*, n. 4. o. *Bekryddning*, f. 2.

BEKRÄFTA, v. a. 1. Egentl.: Göra kraftig, gifva kraft åt. 1) Intyga sanningen, riktigheten af. *B. en uppgift, ett förhållande, en omständighet, en nyhet, ett rykte, ett vittnes utsaga. Med ed b. sin uppgift. Utgången har b-t er spådom.* — *Syn.* Styrka, Bestyrka, Betyga, Intyga, Bevittna, Försäkra, Sanna, Besanna. — 2) Säga ja till. *Jag frågade honom, om han sjelf varit närvarande. Han b-de det.* — *Syn.* Jaka, Bejaka, Besanna. — 3) Försäkra, att något skall fullgöras, verkställas. *B. ett löfte. Jag b-r, hvad jag lofvat, sagt, förbundit mig till. B. sitt löfte med ed.* — 4) Med namn och sigill göra giltig. *B. en lag, ett aftal, ett kontrakt, en akt, ett fördrag.* — *Syn.* Stadfästa, Sanktionera. — *B. sig*, v. r. Befinnas sann. *Ryktet, nyheten b-r sig.* Impersonelt säges: *Det b-r sig,* t. ex.: *Det b-r sig, att freden är afslutad.*

BEKRÄFTANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man bekräftar. *Ett löftes b. B. med ed, edligt b.* — 2) Se *Bekräftelse.*

BEKRÄFTANDE, a. p. 1. Som bekräftar, innefattar, uttrycker bekräftelse af något. *Yttra sig i b. ordalag.*

BEKRÄFTELSE, f. 3. 1) Intyg om sanningen af något. *Detta rykte fordrar b. Edlig b. Jag fick b. på riktigheten af min förmodan.* — 2) Jakande till. *Hans b. på denna fråga förefaller något misstänkt.* — 3) Viss försäkran, att något skall fullgöras, verkställas. *Hans b. af sitt förut gifna löfte gjorde mig ganska lycklig.* — 4) *a*) Stadfästande. *Det fattas nu blott konungens b. på det af ständerna antagna lagförslaget.* — *b*) Sjelfva stadfästelsen till sitt innehåll, affattad i skrift. *Se här konungens b. på reglementet.*

BEKRÖNA, v. a. 3. 1) Sätta krona på. — 2) (fig.) Fullborda ett verk genom något, som gör det fullkomligt. — *Kröna* brukas oftare.

BEKYMMER, n. 5. 1) Smärtsam känsla i själen till följe af någon förhandenvarande svår och tryckande olägenhet. *Denna rättegång gjorde honom många b. Min sons uppförande ger mig många b. Denna händelse förorsakade honom svåra b. Slå ifrån sig bekymren. Täras af b. Husliga b.,* b. i anledning af husliga obehag. — *Syn.* Se *Bedröfvelse.* — 2) Känsla af oro i anledning af något hotande ondt. *Vara plågad af b. för framtiden. En blick på framtiden kunde icke annat än väcka de lifligaste b.* — *Syn.* Se *Oro.* — 3) Hvad som förorsakar sådana känslor. *Denna sak, händelse, affär utgör för mig ett svårt b. Planen är lätt uppgjord, men dess utförande är ett värre b.* — *Syn.* Svårighet, Olägenhet, Betryck.

BEKYMMERFRI, a. 2. Fri från bekymmer. Nyttjas både om person och sak. *En b. menniska. Föra ett b-tt lif.* — *Syn.* Sorgfri, Bekymmerlös, Lugn, Stilla, Rolig.

BEKYMMERFRIHET, f. 3. Frihet ifrån bekymmer. — *Syn.* Sorgfrihet, Lugn, Ro.

BEKYMMERFULL, a. 2. 1) (om person) Som har många bekymmer. Brukas mindre ofta i denna mening. — 2) (om sak) *a*) Som förorsakar bekymmer. *B. händelse, sak.* — *Syn.* Bekymmersam, Brydsam. — *b*) Som tillkännagifver, förråder bekymmer. *B. uppsyn, min, blick.* — *Syn.* Bekymmersam, Bekymrad, Orolig, Brydd.

BEKYMMERFULLHET, f. 2. Egenskapen att vara bekymmerfull. Brukas mest om sak.

BEKYMMERLIG, a. 2. (mindre brukl.) Se *Bekymmersam.*

BEKYMMERLIGHET, f. 2. (mindre brukl.) Se *Bekymmersamhet.*

BEKYMMERLÖS, a. 2. 1) (om sak) Utan bekymmer, fri från bekymmer. *Föra ett b-t lif. En b. tillvaro.* — *Syn.* Se *Bekymmerfri.* — 2) (om person) Som ej gör sig bekymmer om något. *Vara b. i fråga om sina affärer. Han är b. om allt. En b. karakter.* — *Syn.* Sorglös, Liknöjd, Loj, Vårdslös. — 3) (om person) Som ej oroas af bekymmer för något kommande. *Vara b. för framtiden.* — *Syn.* Obekymrad, Lugn, Sorglös. — 4) (om sak) Som tillkännagifver, förråder sorglöshet, liknöjdhet. *B. uppsyn, fysionomi.* — *Syn.* Sorglös, Obekymrad.

BEKYMMERLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara bekymmerlös. — *Syn.* Se *Sorglöshet.*

BEKYMMERLÖST, adv. På ett bekymmerlöst sätt, utan bekymmer, sorglöst. — *Syn.* Se *Sorglöst.*

BEKYMMERSAM, a. 2. 1) (om sak) Som förorsakar bekymmer. *En ganska b. belägenhet.* — *Syn.* Bekymmerfull, Bekymmerlig, Bekymrande, Oroande, Brydsam. — 2) (om person, mindre brukl.) Bekymrad. *Han ser ganska b. ut.* — 3) (om sak) Som utvisar, förråder bekymmer. *B. uppsyn.* — *Syn.* Bekymrad, Bekymmerfull, Bekymmerlig, Orolig, Brydd.

BEKYMMERSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara bekymmersam. — *Syn.* Bekymmerfullhet, Bekymmerlighet, Brydsamhet, Svårighet.

BEKYMMERSAMT, adv. På ett bekymmersamt sätt, i, med, under bekymmer. *Lefva b.*

BEKYMRA, v. a. 1. Förorsaka bekymmer. *Den saken b-r mig rätt mycket. Ynglingen b-r sina föräldrar ganska mycket. Det b-r mig icke,* det bryr jag mig ej om. *Hvad b-r det mig!* Impersonelt säges: *Det b-r mig rätt mycket, att* .... — *Syn.* Oroa, Bedröfva. — *B. sig,* v. r. 1) (med prep. *om*) *a*) Göra sig bekymmer om, taga vård om. *Ingen b-r sig om det arma barnet.* — *Syn.* Vårda sig om, Hylla, Bry sig om. — *b*) Befatta sig med, lägga sig uti. *Hon b-r sig om allt. B. dig ej om det! Det b-r jag mig ej om. Hvad b-r jag mig om det?* — Absolut säges: *B. dig icke!* bry dig icke om det! det angår dig icke. — 2) (med prep. *öfver*) Oroa sig. *Hvad är det värdt att b. sig öfver en sådan bagatell!*

BEKYMRAD, a. p. 2. Som har bekymmer, starkt oroad. *Hvad du ser b. ut! Vara b. för sin helsa. Jag är mycket b. för gossens framtid.* — *Syn.* Bekymmerfull, Bekymmersam, Bekymmerlig, Orolig, Ängslig.

BEKYTTAD, a. p. 2. (af obrukliga ordet *Bekytta*) Ganska oroad, illa deran. *Du skall tro, han är b.: han har fått sig en stämning på halsen. Illa b.* Brukas endast i det lägre umgängsspråket. — *Syn.* Illa deran, Illa utkommen, Illa utsatt.

BEKÄNNA, v. a. 2. I allmänhet: Erkänna sanningen och riktigheten af något: 1) (i dagligt tal) Tillstå, erkänna. *Jag b-er, att du har rätt. Om han vill b. sanningen, måste han vidgå, att* .... *Jag b-er mig felaktig i så måtto, att* .... *B. sig skyldig till en förseelse.* — 2) Tillstå inför domstol, att man begått en lagöfverträdelse. Brukas både med och utan objekt. *B. ett brott, sitt brott. B. sig skyldig till ett brott, en öfverträdelse. Han har nu ändtligen b-änt. Vill du b.? Bekänn, förhärdade bof! B. på någon, på sig sjelf,* yppa, att brottet blifvit begånget af någon, af en sjelf. *B. om sig sjelf,* tillstå något i afseende på sig sjelf, t. ex.: *Om sig sjelf b-ände han slutligen, att han väl afvetat komplotten, men ej deruti deltagit.* — *Syn.* Erkänna, Vidgå, Tillstå. — 3) (i teologiska språket) *a*) Erkänna, tillstå (sina synder). Brukas både med och utan objekt. *B. sina synder. B. inför Gud, inför presten, församlingen, altaret.* — *b*) Öppet tillkännagifva sin öfvertygelse om riktigheten af en religiös tro. *B.* ell. *b. sig till en tro, en religion, en lära, en sekt. B. Christum,* b. sig till Christi lära. *B. sig till Mohammed, till Konfutse, till Fo,* o. s. v. — I utsträckt mening brukas det äfven om vetenskapliga systemer, läror eller deras stiftare, t. ex.: *B. sig till Hegel, till Hegelianismen.* — *Syn.* (om läror) Omfatta, Hylla, Hålla sig till. — 4) (i kortspel) Slå på ett kort af samma färg som det utspelade. *B. spader. B. kort* ell. (absolut) *b. Jag har icke att b.* (Fig. fam.) *B. kort,* tillstå sanningen.

BEKÄNNANDE, n. 4. Handlingen, då man bekänner.

BEKÄNNARE, m. 5. 1) (mindre brukl.) En, som bekänner ett brott, en öfverträdelse. — 2)

En, som bekänner sig till en viss tro eller vetenskaplig lära. *En kristendomens, Hegelianismens b.* — *Syn.* Anhängare.

BEKÄNNELSE, f. 3. 1) Handlingen, då någon bekänner ett brott, en öfverträdelse, sina synder. *Jag var närvarande vid den anklagades b. Före, efter b-n. Göra en b. Afgifva sin b. B. af ett brott, af sina synder.* — 2) Förhållandet, att man bekänner sig till en religion, en lära. *B. af en religion, en tro, en lära.* — 3) (i kortspel) Handlingen, då man bekänner kort. *B. af kort.* — 4) Innehållet af hvad någon bekänt. *Hans b. ger anledning till många betraktelser. En märkvärdig b.* — 5) Skrifven eller tryckt berättelse om hvad någon bekänt. *Hans b. har redan stått i tidningarna.* — *Ss. B-skrift.*

BEKÄNNELSEKORT, n. 5. (i kortspel) Dåligt kort, som blott duger att bekänna med, utan att man dermed kan göra stick. Ofta liktydigt med: Hacka, korthacka.

BELACKA, v. a. 1. (Lägga lack och lyte å) Tala illa om någon. — *Syn.* Se *Baktala.* — *Belackande,* n. 4.

BELACKARE, m. 5. En, som belackar. — *Syn.* Se *Baktalare.*

BELAMRA, v. a. 1. 1) (sjöt.) *a*) Lasta varor så, att de äro i vägen för hvarandra och för folket. *B. med något.* — *b*) Säges om något, som, orätt placeradt, är i vägen för något annat. *Gods, som b-r.* — 2) (i allmänt tal) Öfverlasta med en hop saker, fylla med bråte af saker, som äro till hinders. Mest i skämtsam, familier ton. — *Belamrande,* n. 4.

BELAMRING, f. 2. 1) Handlingen, då man belamrar. — 2) En mängd af saker, som belamra. *Se, hvilken b.! Man kan just bli rädd.* — *Syn.* Bråte.

BELANGA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Anbelanga.*

BELASTA, v. a. 1. 1) Lägga last, börda på. *B. sina skuldror med en tung börda. Hästen är bra b-d af sin tunga ryttare.* — *Syn.* Se *Lasta.* — 2) (fig.) Lägga last och tunga på, trycka, besvära. *B. ett folk med pålagor. B. sitt samvete med brott. B. sitt minne med namn och årtal. B. någon med många uppdrag.* — Reflexivt säges: *B. sig med skuld, med göromål, med brott, med blodskuld, med förbannelser, o. s. v.*

BELASTAD, a. p. 2. (fig.) Nedtryckt af en last, en börda, för mycket lastad, nedtyngd. *B. med skulder, med göromål. Ett med synder b-t samvete.* — *Syn.* Öfverhopad, Besvärad, Tryckt, Plågad.

BELASTANDE, n. 4. Handlingen, då man belastar.

BELE, v. a. 2. (böjes som *Le*) Gäckande le åt någon. — *Syn.* Se *Begabba.*

BELEDSAGA, v. a. 1. 1) Medfölja, i mening att dermed hedra, eller till skydd, betäckning, biträde. *B. någon hem. B. en vän på resan. B. bruden till kyrkan. Två fregatter b-de fartygen. Han inställde sig inför domstolen, b-d af sin advokat.* — *Syn.* Följa, Åtfölja, Medfölja, Ledsaga, Konvojera. — 2) (fig.) Hjelpa, skydda. *Gud b-ge dig!* — 3) (i musik) Ackompanjera. *B. någon med violin. B. en stämma med flöjt.* — 4) (fig.) Låta åtföljas af. *B. sina föreställningar med hotelser. B. en text* (upplysa den) *med noter.*

BELEDSAGANDE, n. 4. Handlingen, då man beledsagar. — *Adj. p.* 1. (i musik) Ackompanjerande. *B. stämma.*

BELEENDE, n. 4. Handlingen, då man beler.

BELEFVA, v. a. 1. (föråldr.) Besluta, berama. Förekommer endast i fråga om allmänna beslut på riksmöten, o. s. v.

BELEFVAD, a. 2. 1) Som har lefnadsvett. *En b. man.* — *Syn.* Se *Artig.* — 2) Som utvisar, tillkännagifver lefnadsvett. *Han har ett ganska b-t skick, sätt, väsende, en b. ton.*

BELEFVENHET, f. 3. Egenskapen att vara belefvad. — *Syn.* Se *Artighet.*

BELEMNIT, belämmni't, m. 3. (geol.) Förstening af ett numera utdödt skaldjur (Nautilus Belemnita).

BELG, m. 2. Ursprungligen: Skinn: 1) (i lägre samtalsspråket) Stor buk. Brukas i fråga om menniskor och djur; om insekter säges dock hellre: Balg. — *Syn.* Se *Mage.* — 2) (har i pl. äfv. *b-or*) Verktyg, merendels af läder, hvarmedelst en stark luftström frambringas, antingen för att göra eld starkare eller till annat ändamål. *B-arne i en smedja, i ett orgverk. Draga b-en. Trampa b-arna* (till ett orgverk). — *Syn.* Blåsbelg, Smedsbelg. [Bälg.]

BELGA, v. n. o. BELGA I SIG, v. r. 1. (pop. o. fam.) Dricka glupskt. *Han b-r i sig öl hela dagen igenom.* — *Belgande,* n. 4.

BELGARE, m. 5. (föga brukl.) Stordrickare.

BELGBRÖST, n. 5. Underlaget för den nedre fasta delen af en blåsbelg. Kallas äfv. Belgfot, Belgstol.

BELGDRAGARE, m. 5. Person, som drager belgen i en klensmedja.

BELGFOT, m. 3. pl. — *fötter.* Se *Belgbröst.*

BELGHUFVUD, n. 4. pl. — *hufvuden.* Ihåligt, afspetsadt trästycke i ändan af en blåsbelg, och hvari sjelfva blåsröret sitter.

BELGHUND, m. 2. Skällsord, ungefär af samma betydelse som Grobian, Lymmel.

Anm. I äldre tider hände ofta vid bergverken, att tjufvar bortstulo lädret från de då brukliga stora läderbelgarna, hvarföre hundar ställdes att vakta dem. Deraf ordets upprinnelse.

BELGHUS, n. 5. Vindlåda för orgelverk.

BELGKISTA, f. 1. Hela blåsbelgen med undantag af belghufvudet och blåsröret.

BELGKÅPA, f. 1. Den öfre plana ytan af en blåsbelg.

BELGLIST, c. 3. Trälist på insidan af lädret på en blåsbelg.

BELGLÅDA, f. 1. Se *Väderlåda.*

BELGMAKARE, m. 5. Handtverkare, som förfärdigar blåsbelgar.

BELGMAKERI, n. 3. En belgmakares handtverk.

BELGPIPA, f. 1. Pipan, röret på en blåsbelg, hvarigenom luften utblåses.

BELGSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* Stång, hvarmed en blåsbelg drages.

BELGTRAMPARE, m. 5. Se *Orgeltrampare.*

BELGTÄTTA, f. 1. Se *Belgpipa.*

BELGVANTE, m. 2. pl. — *vantar.* Vante af groft, ludet skinn.

BELGVERK, n. 5. (i orgelverk) Se *Belghus.*

BELIAL, bé--, m. 2. sing. (bibl.) Helvetesfursten.

BELIALSBARN, n. 5. (bibl.) Ogudaktig menniska.

BELJUGA, v. a. 3. (böjes som *Ljuga*) Ljuga på någon. — *Syn.* Se *Baktala.* — *Beljugande,* n. 4.

BELLADONNA, f. 1. Giftig apoteksväxt af Solan-familjen, med svarta, glänsande bär, och växande på södra Europas skogsberg. Atropa Belladonna.

BELLETRIST, --i'sst, m. 3. Vitterhetsidkare.

BELOPP, n. 5. Den sammanlagda summa, hvartill något belöper sig. *B-et af dessa summor går till 200,000 R:dr. Räkningens b. stiger till 50 R:dr. Hela b-et af försäljningen går till .... Diverse inventarier till ett b. af. B-et af min lott, anpart, är .... Mitt b.* (min andel) *utgör* .... — *Syn.* Se *Summa.*

BELURA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Lura,* v. a.

BELUXA, v. a. 1. (fam.) Narra, bedraga. — Från det tyska *Beluchsen.*

BELVEDERE, bällvedére, n. 4. (italienska) Ställe med skön utsigt.

BELYSA, v. a. 2. 1) (egentl.) Sprida ljus öfver. *Solen b-yste trakten.* — 2) (fig.) Förklara, utreda. *B. en sak, ett ämne.* — 3) (mål.) På en tafla använda och utbreda ljuset, eller hvad man kallar dagrar. — *Belysande,* n. 4.

BELYSNING, f. 2. 1) Handlingen, då något belyses. — 2) Det ljus, som faller på ett föremål. — 3) (fig.) Upplysning, förklaring. *Denna b. var af vigt för frågans utredande.* — 4) (mål.) Sättet, hvarpå en målare belyst en tafla.

BELÅNA, v. a. 1. Upptaga penningar på fast egendom, äfven på jern och fabrikater. *B. ett hus, en egendom. Mitt hus är b-dt med 1000 R:dr.* — Ordet skrifves äfven *Belåna.* — *Belånande,* n. 4.

BELÅNING, f. 2. 1) Handlingen, då man belånar. — 2) Å fastighet upptaget lån.

BELÅTEN, a. 1. neutr. — *et.* Nöjd. Brukas äfven om person. *B. med litet, med sin lott. Det är jag alldeles icke b. med. Jag är rätt b. med honom, med hans uppförande. Nu har han fått så mycket* (stryk, bannor o. s. v.), *så han kan vara b. Väl, föga, illa, alldeles icke, bättre b. Väl b.* säges äfv. om en person, som fått litet för mycket till bästa. — *Syn.* Se *Nöjd.*

BELÅTENHET, f. 3. Egenskapen att vara belåten. *Det väckte allmän b. Hans b. med den nya betjenten är icke särdeles stor.* — *Syn.* Tillfredsställelse, Förnöjsamhet, Nöje, Trefnad.

BELÄGEN, a. 2. neutr. — *et.* Som har ett visst läge. Säges blott om hus, byar, städer, o. s. v., ställen, orter och vissa naturföremål, t. ex. berg. Åtföljes alltid af objekt med föregående preposition eller af ett adverb. *B. i Skåne, i stadens vestra qvarter, på ett berg, vid en sjö, emellan två floder, på långt afstånd, nära, invid kyrkan, under vinden* (i lugn för blåst). *Väl, illa, vackert, fult b.* — *Syn.* Liggande.

BELÄGENHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara der eller der, så eller så belägen. *Ställets b. är ganska vacker.* — *Syn.* Läge. — 2) (fig.) Ställning i lifvet. *Svår, kinkig, farlig b. Hans b. är icke den bästa.* — *Syn.* Ställning, Läge.

BELÄGG, n. 5. (sjöt.) Det, hvarmed något blifvit belagdt; äfv. sättet derför.

BELÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) 1) Lägga något öfver, på (till skydd, förvaring, o. s. v.) *B. med bräder, med jern. B. en fånge med bojor.* — *Syn.* Betäcka, Beslå; Pålägga. — 2) (fig. i lagspråket) Pålägga, ådöma. *B. med afgifter, med böter, med qvarstad. B. en brottsling, ett brott med straff. B. med karta,* vidfoga stämpladt papper till en skriftlig handling. — 3) (gam.) Omgifva en fästning med små särskilta läger, som först lades långt ifrån på åtskilliga kanter, och efterhand flyttades närmare, för att alldeles innesluta fästningen och afskära tillförsel. — *Syn.* Beränna, Bestalla. — 4) (sjöt.) Medelst två eller tre kryss-slag göra fast en halad tågända på en koffernagel, klamp eller ett krysshult.

BELÄGGANDE, n. 4. o. BELÄGGNING, f. 2. Handlingen, då man belägger.

BELÄGRA, v. a. 1. (af *Läger*) 1) Med krigsfolk innesluta en fast ort (fästning, befästad stad), för att intaga densamma. — *Syn.* Belägga, Beränna, Bestalla. — 2) (fig.) Samlas, trängas omkring, omhvärfva. *Se, hvilken skara b-r huset, för att få se den aflidne! B-d af sökande, af tiggare.*

BELÄGRAD, a. p. 2. Som är belägrad. *En b. stad.* — Substantivt: *De b-e.*

BELÄGRANDE, n. 4. Se *Belägring.* — *Adj. p.* 1. Som belägrar. *Den b. arméen.* — Substantivt: *De b.*

BELÄGRARE, m. 5. (mindre brukl.) En, som belägrar.

BELÄGRING, f. 2. Handlingen, då man belägrar. — *Ss. B-sarbete, -sarmé, -sbatteri, -shaubits, -slavett, -skanon, -skonst, -smaterial.*

BELÄGRINGS-ARTILLERI, n. 3. Groft artilleri, som begagnas att beskjuta städer och fästningar.

BELÄGRINGSTILLSTÅND, n. 5. De skärpta åtgärder, som vidtagas, när en stad eller fästning belägras af fienden eller hotas med belägring, eller då befolkningen i en stad visar sig orolig. *Förklara en stad i b.*

BELÄNA, v. a. 1. 1) Se *Belåna.* — 2) (om medeltidens förhållanden) Gifva i förläning, såsom län. *B. med ett hertigdöme.* — *Belänande,* n. 4.

BELÄNING, f. 2. 1) Handlingen, då man belänar. — 2) På fastighet upptaget lån. — 3) Län, förläning.

BELÄSEN, a. 2. neutr. — *et,* äfv. BELÄST, a. 1. Som läst mycket. — *Syn.* Boksynt, Lärd.

BELÄSENHET, f. 3. Egenskapen att vara beläsen. — *Syn.* Boksynthet, Lärdom.

BELÄST, se *Beläsen.*

BELÄTE, bèlä'te, n. 4. 1) Bildstod. — 2) (bibl.) Afbild. *Menniskan är skapad efter Guds b.* — 3) Bildstod, föreställande en afgud; äfv. (fig.) sjelfva afguden. — *Syn.* Afgudabild; Afgud.

BELÄTEDYRKAN, f. sing. indef. Afgudabilders tillbedjande.

BELÄTEDYRKARE, m. 5. En, som dyrkar beläten.

BELÄTESTORMARE, m. 5. Se *Bildstormare.*

BELÖNA, v. a. 1. o. 2. Såsom tecken till erkänsla, eller till utmärkelse, uppmuntran, gifva en person något för en bevisad tjenst, för en handling, ett arbete, hvarmedelst han utmärkt sig. Vanligen i god bemärkelse. *B. någon för dess gjorda tjenster. B. ens förtjenster. Han blef för denna bragd b-d med marskalkstafven. Han har för visad flit och skicklighet blifvit b-d med ett stipendium. Akademien b-de honom för denna skrift med stora priset. Blifva väl, illa b-önt. B. godt med ondt,* vara otacksam. — *Syn.* Vedergälla, Löna.

BELÖNANDE, n. 4. Handlingen, då man belönar.

BELÖNARE, m. 5. -ARINNA, f. 1. Person, som belönar.

BELÖNING, f. 2. 1) Se *Belönande.* — 2) Hvad som gifves eller blifvit gifvet, för att dermed belöna någon. *Gifva en något till b. Till*

b. för hans tjenster. Dygden är sin egen b. — *Syn.* Vedergällning, Lön.

BELÖPA SIG, v. r. 2. Uppgå till ett visst antal, en viss summa, myckenhet. *De sjukes antal b-per sig till femtio. Hans inkomster b. sig till 1000 R:dr. Hela summan b-per sig till 100,000 R:dr. Hela spannmålsförrådet b-per sig till 200 tunnor.* Brukas stundom neutralt, t. ex.: *Så mycket på mig b-per,* som faller på min andel. *Huru mycket b-per på hvar och en?* — *Syn.* Stiga till, Gå upp till, Uppgå till, Gå till.

BELÖPANDE, a. p. 1. *B. andel,* andel, som på en person belöper.

BEMALLA, v. a. 1. (skeppsb.) Tillhugga något efter mall; se d. o. — *Bemallning,* f. 2.

BEMANNA, v. a. 1. Förse (fartyg, båt) med tillräckligt manskap. *Han b-de sitt fartyg med tjugu man.* — *B. sig,* v. r. Taga mod till sig. *B. sig emot olyckan, emot ödet. Jag måste b. mig, för att emotstå deras förföljelser.* — *Syn.* Repa sig, hämta mod, stärka sitt mod.

BEMANNANDE, n. 4. Handlingen, då man bemannar.

BEMANNAD, a. p. 2. Försedd med manskap. *Ett väl b-t fartyg. En väl b. båt.*

BEMANNING, f. 2. 1) Se *Bemannande.* — 2) Manskapet på ett fartyg, en båt.

BEMANTLA, v. a. 1. (Egentl.: Dölja under en mantel.) Genom svepskäl och förevändningar gifva ett falskt sken, bättre färg åt (en sak, ett förehafvande, o. s. v.). *Sin årelystnad visste han att b-a med vördnad för religionen.* — *Bemantlande,* n. 4.

BEMEDLA, v. a. 1. 1) Såsom medlare bilägga. *B. en träta, en tvist.* — *Syn.* Bilägga, Förlika. — 2) Såsom medlare afsluta, tillvägabringa. *B. en fred, ett fördrag, en förlikning, ett stillestånd, en sammankomst.*

BEMEDLAD, a. 2. Som äger medel (penningar, egendom). *Han är väl icke rik, men åtminstone b. Han är bergd, till och med b.* — *Syn.* Se *Rik.*

BEMEDLAN, f. sing. (föga brukl.) och

BEMEDLANDE, n. 4. Se *Bemedling.*

BEMEDLARE, m. 5. -ARINNA, f. 1. En, som bemedlar.

BEMEDLING, f. 2. 1) Handlingen, då man bemedlar. — 2) Sjelfva åtgärden, hvarigenom något bemedlas, betraktad i afseende på dess sätt, beskaffenhet och följder. *Den lyckliga b-en af en tvist,* o. s. v.

BEMEDLINGS-KOMMISSION, - - - kåmmisschón, f. 3. Embetsmyndighet i Stockholm, som har sig anförtrodd styrelsen öfver stadens militär- och båtsmans-kompanier.

BEMYNDIGA, v. a. 1. Gifva myndighet, fullmakt att göra, förrätta något. — *Syn.* Se *Befullmäktiga.*

BEMYNDIGANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man bemyndigar. — 2) Fullmakt.

BEMÄKTIGA SIG, v. r. 1. Underkasta sin makt, sätta sig i besittning af. *B. sig en provins, en fästning, en stad, en egendom, ett arf. B. sig en person. B. sig regeringen, högsta makten, domsrätten.* — *Syn.* Taga, Intaga, Inkräkta, Lägga under sig, Tillskansa sig; Fånga, Gripa, Fasttaga. [Bemägtiga.]

BEMÄKTIGANDE, n. 4. Handlingen, då man bemäktigar sig.

BEMÄLD, a. 2. o. BEMÄLT, a. 1. (efter det tyska *Bemeldet*) Omtalad, nämd. Nyttjas både om person och sak, i lagstil och mera hyfsadt skrifsätt. — *Syn.* Omtalad, Omnämd, Berörd, Besagd, Sagd.

BEMÄNGA, v. a. 2. (föga brukl.) Mänga, blanda. — *B. sig,* v. r. (fam.) *B. sig med,* blanda sig uti, befatta sig med. Vanligtvis i dålig mening.

BEMÄRKA, v. a. 2. 1) Märka, varseblifva. *Akta dig att blifva b-rkt.* — 2) Fästa särskilt uppmärksamhet vid. *Konungen b-rkte honom bland alla de andra officerarne. Göra sig b-rkt.* — *Syn.* Anmärka, Utmärka. — 3) (mindre brukl.) Betyda, utmärka. *Hvad b-er detta ord?* — *Bemärkande,* n. 4. (för 1 o. 2).

BEMÄRKELSE, f. 2. Betydelse. Brukas endast om ord. *I ordets egentliga, hela, strängaste b. Uti inskränkt, vidsträckt b. I god, elak b.* — *Syn.* Se *Betydelse.*

BEMÄSTRA SIG, v. r. 1. (i något lägre stil) Göra sig mästare af, bemäktiga sig. — *Syn.* Se *Taga.* — *Bemästrande,* n. 4.

BEMÖDA SIG, v. r. 1. Göra sig möda (för att vinna, ernå, uträtta något). *Mycket ifrigt b. sig om något. B. sig om ett godt uppförande. B. sig om att göra rätt för sig. Han b-de sig af alla krafter att göra det. B. sig för någon,* arbeta, lägga sig ut, söka verka för någon. *Hvad är det värdt att b. sig för en så lumpen vinning?* — *Syn.* Beflita sig, Vinnlägga sig, Anstränga sig, Lägga sig vinn om; Bjuda till, Söka (att); Arbeta på.

BEMÖDANDE, n. 4. Handlingen, då man bemödar sig. *Använda allt sitt b. på att genomdrifva sina afsigter. Alla hans b-en voro utan framgång. Efter mycket b. lyckades han slutligen. Utan b.,* lätt. — *Syn.* Beflitande, Ansträngning, Möda, Flit.

BEMÖTA, v. a. 2. Egentl.: Komma till mötes: 1) Emottaga (någon besökande väl eller illa), uppföra sig emot. *B. väl, illa. Du har varit hos herr N: hur blef du b-ött? B. sina tjenare illa. Hafva ett lätt, behagligt sätt att b. folk.* — *Syn.* Emottaga, Behandla, Handtera. — 2) Besvara. *B. ett inkast. B. något med föraktets tystnad.*

BEMÖTANDE, n. 4. 1) Sättet, huru man bemöter (bem. 1). *Godt, elakt b. Det b., hon rönte af honom, var högst klandervärdt.* — *Syn.* Uppförande emot, Förfarande. — 2) Handlingen, då man bemöter (bem. 2). *B-t af ett inkast.* — *Syn.* Besvarande, Vederläggande.

BEN, n. 5. 1) Det ämne, hvarutaf de hårdaste och fastaste delarne i en mennisko- eller djurkropp bestå, såsom ben- och armpipan, ryggraden, o. s. v. *Förvandla till b. Förvandlas, hårdna, blifva till b. Hårdnande, förvandling till b. Bildad af b.* — *Syn.* Benämne. — 2) Hvarje särskilt, större eller mindre del af benstommen i en mennisko- eller djurkropp (äfven efter lifvets upphörande, och såsom ämne till förarbetning). *B-en i menniskans kropp äro ganska många: lårpipan, benpipan, öfre och nedre armpipan äro bland de största. Mergen i ett b. Taga b. ur kött eller fisk. Få ett b. i halsen. Hvad mängd af b. i ett benhus! Ett knifskaft af b. In på bara b-en,* ända intill benen, (fig.) till det yttersta. *Han är bara b. och skinn,* ganska mager. *Tränga genom merg och b.,* ända till det innersta, alldeles genomtränga. *Det går mig genom merg och b.,* det rör mig på det ömmaste. — 3) *a*) (i allmänhet) Lem på en animalisk kropp, hvarmedelst den kan resa sig upp, stå och gå. *Menniskan har två b., djuren ifrån två till flera hundrade. En hund, som springer på tre b. Denna häst har smärta b.*

— *b*) (särskilt på menniskor) Kroppslem, som sträcker sig uppifrån höften ned till foten. Vanligast menas dermed blott den delen deraf, som går ifrån knäet. *Se, så smala b. han har! Till midt på b-et* (räknadt ifrån knäet). *Sätta b-et för någon. Slänga med b-en. Bryta b-et af sig. Slå b-en undan en,* besegra i brottning. *Stå på b-en,* hålla sig uppe. *Bruka b-en,* springa. *Taga till b-n,* springa bort, fly. (Fig. talesätt) *Lägga b-en på ryggen,* springa af alla krafter. *Åter komma på b-en,* åter komma upp ifrån en sjuksäng; (fig.) repa sig efter en olycka, efter förstörda affärer. *Vara på b-en,* vara återställd efter en sjukdom; (fig.) åter hafva repat sig efter en olycka. *Vända b-en i vädret,* falla omkull; (fig.) gå förlorad; äfv. dö. (Fig.) *Ställa en krigshär på b-en,* upprätta en sådan. *Hjelpa, sätta på b-en,* förbättra ens tillstånd. *Sätta b. under en,* skrämma, upplifva, uppreta någon till skyndsamhet. *Binda skadan vid sitt eget b.,* sjelf ansvara för skadan. — 4) (fig.) Del af ett föremål, som liknar ett ben, t. ex. på en cirkel, ett häftyg, o. s. v. — *Ss. B-art, -bit.*

BENA, v. a. 1. 1) Taga benen ur fisk. *B. fisk.* — 2) Dela håret på hufvudet så, att hälften ligger på hvar sin sida om en ifrån midten af pannan bakåt hjessan rakt gående rand, som visar bara skinnet. *Fruntimmer b. i allmänhet sitt hår.*

BENA, f. 1. Den hvita randen på hufvudet, då håret blifvit benadt.

BENAKTIG, a. 2. Som till utseendet liknar ben. — *Syn.* Benartad.

BENAKTIGHET, f. 2. Egenskapen att vara benaktig.

BENANDE, n. 4. Handlingen, då man benar.

BENÅRBETE, n. 4. Arbete, gjordt af ben.

BENARTAD, a. 2. Till ämne och beskaffenhet liknande ben. — *Syn.* Benaktig.

BENASKA, f. 1. sing. Aska efter förbrända ben.

BENBERGA, f. 1. Se *Benskena.*

BENBILDNING, f. 2. (vetensk.) Småningom fortgående verkning, hvarigenom benämne bildar sig i en animalisk kropp.

BENBINDEL, m. 2. pl. — *bindlar.* Bindel, som nyttjas vid benbrott.

BENBORR, m. 2. Borr, att borra ben med.

BENBRECCIER, bènbrä'cksiärr, pl. (geol.) Konglomerater, sammansatta af djurben och brottstycken af bergarter, förenade genom röd, jernhaltig lera.

BENBROTT, n. 5. Kroppsskada, då ett ben blifvit brutet eller krossadt.

BENBROTTSSTEN, m. 2. Ett slags stenvandling af trädrötter.

BENBRYTARE, m. 5. Fågelart af Falkslägtet. Falco ossifragus.

BENBRÖD, n. 5. Bröd, bakadt af sädesmjöl, blandadt med benmjöl.

BENBUK, m. 2. En fiskart. Gasterosteus Spinachia.

BENBYGGNAD, f. 3. Samteliga benen i en kropp, såsom de af naturen äro sammansatta.

BENBÖLD, m. 3. (kir.) Böld, som har sitt säte på ytan af ett ben.

BENDJUR, n. 5. (nat. hist.) Djur, som består af ben, kött och blod. I plur.: benämning på djurrikets första hufvudafdelning.

BENEDIKTGRÄS, n. 5. BENEDIKTROT, f. 3. pl. — *rötter.* Se *Neglikerot.*

BENEDIKTINER, m. 5. eller

BENEDIKTINERMUNK, m. 2. Munk af Benediktinerorden. [- - dict - - -.]

BENEDIKTINERKLOSTER, n. 5. Kloster för munkar eller nunnor af Benediktinerorden.

BENEDIKTINERNUNNA, f. 1. Nunna af Benediktinerorden.

BENEDIKTINERORDEN, m. 2. pl. — *ordnar.* Munkorden, stiftad af St. Benedictus af Nursia, år 529.

BENEFIS-SPEKTAKEL, - - fi's-späcktákl, n. 3. pl. — *takler.* Representation, hvaraf inkomsten, efter afdrag af kostnaderna, tillfaller någon af teaterpersonalen. [Benefice-spec - -.]

BENEVENTERA, v. a. 1. Välkomna.

BENFIL, m. 2. Fil, hvarmedelst kirurger och tandläkare affila, rena hvarjehanda slags ben i menniskokroppen.

BENFISK, m. 2. (nat. hist.) Fisk, hvars skelett består af ben eller fibröst brosk. I plur.: benämning på den ena Flocken af Fiskarna.

BENFLEN, m. 5. sing. Svår värk i benen.

BENFOGNING, f. 2. 1) Stället, der ett ben i en animalisk kropp är sammanfogadt med ett annat. — 2) Sättet, huru denna sammanfogning är inrättad och beskaffad.

BENFORMIG, a. 2. (anat.) Som till formen liknar ett ben. (bem. 2).

BENFRAT, n. 5. sing. Se *Benfrätning.*

BENFRI, a. 2. Fri för ben (om kött och fisk).

BENFRÄTNING, f. 2. Sjukdom, då benen i en animalisk kropp frätas af röta.

BENFULL, a. 2. 1) Full af ben (om kött och fisk). — 2) (mindre brukl.) Som har grofva, starka ben. *En b. kroppsbyggnad.*

BENGEL, se *Bängel.*

BENGELÖRT, f. 3. En mångårig, bladfull växt. Kallas äfv. Bingel, Bingelört, Purgerkrydda. Mercurialis perennis.

BENHARNESK, n. 5. Den del af en rustning, som betäcker benen (bem. 3).

BENHINNA, f. 1. Hinna, hvarmed benen utanpå, närmast benämnet, äro betäckta.

BENHUD, f. 2. (anat.) Hud, som betäcker benen (bem. 2) och genom sina rör tillför dem näring.

BENHUS, n. 5. Särskilt litet hus vid en kyrkogård, der benen (bem. 2) efter döda menniskokroppar förvaras.

BENHÅRD, a. 2. Hård som ben, ganska hård.

BENHÖG, m. 2. Uppstaplad hög af ben (bem. 2).

BENHÖRSELGÅNG, m. 2. (anat.) Benämning på en viss del af örats inre byggnad.

BENICKEBAND, se *Binnickeband.*

BENICKEMASK, se *Binnickemask.*

BENIG, a. 2. 1) Af ben (bem. 1), benartad. *En b. substans.* — 2) Full af ben (bem. 2). *Mört är en b. fisk.* — 3) (fig.) Svår att fatta, utreda, förrätta, komma till rätta med. *Ett b-t ställe hos en författare. En b. författare. En b. fråga. Ett b-t ämne. Ett b-t göra, företag. En b. sak, affär.* — *Syn.* Se *Svår.*

BENIGHET, f. 3. Egenskapen att vara benig (i bem. 2 o. 3).

BENING, f. 2. Handlingen, då man benar (bem. 1).

BENKAFLE, m. 2. pl. — *kaflar.* Tjockaste delen af vaden på ett ben (bem. 3. *b.*).

BENKLÄDER, m. 3. pl. Ett mera städadt uttryck för ordet Byxor.

BENKNAPP, m. 2. Knapp, förfärdigad af ben (bem. 2).

BENKNOTA, f. 1. Se *Knota, f.*

BENKNÖL, m. 2. Onaturligt tillkommen hård utväxt på ett ben (bem. 2) eller en knota.

BENKOL, n. 5. Kol af förbrändt ben.

BENLEDSHÅLA, f. 1. (anat.) Vid en ledgång befintlig djup hålighet i ändan af ett ben, hvaruti ändan af ett annat är infogadt och rörer sig.

BENLING, m. 2. Skinn, som suttit på benen af ett djur.

BENLOSSNING, f. 2. (kir.) Ett frätt benstyckes aflossning ifrån den friska delen af benet (bem. 2).

BENLÄGG, m. 2. Se *Lägg, 1.*

BENLÄKANDE, a. 1. Som befordrar läkningen af benbrott.

BENLÄRA, f. 1. Den del af anatomien, som sysselsätter sig med kännedomen af benen (i bem. 1 o. 2). — *Syn.* Osteologi.

BENLÖS, a. 2. Som är utan ben (i bem. 1, 2 o. 3).

BENMASSA, f. 1. Samteliga benen (bem. 2) i en animalisk kropp.

BENMERG, f. 2. sing. Se *Merg.*

BENMJÖL, n. 5. Mjöl af förmalda ben, som i missväxtår begagnas att blanda uti sädesmjöl, äfvensom i allmänhet till gödslande af åkerjord.

BENOLJA, f. 1. (kem.) Vidbränd olja, som genom torr distillering erhålles af ben (bem. 1).

BENPIPA, f. 1. Det ihåliga, rörlika ben, hvilket ger fasthet och stadga åt den del af en menniskas kropp, som kallas benet (från knäskålen till fotvristen). *B-n består af två ben: Skenbenet och Vadbenet.*

BENPLÅSTER, n. 5. Benläkande plåster.

BENQVARN, f. 2. Qvarn, hvarpå ben förmalas.

BENRAGEL ell. BENRANGEL, n. 5. Hela benstommen af en död kropp, blottad på all yttre betäckning af muskler, ådror, o. s. v. — *Syn.* Skelett, Benstomme.

BENRASP, m. 2. Se *Benfil.*

BENREDE, n. 4. (föga brukl.) Se *Benragel.*

BENRÖTA, f. 1. Röta, hvaraf ben i en animalisk kropp blifvit angripna.

BENSAFT, m. 3. (anat.) En hos späda foster befintlig vätska, hvaraf benen i kroppen småningom bildas.

BENSEL, se *Bänsel.*

BENSJUKDOM, m. 2. Sjukdom, som har sitt säte i benen (bem. 2).

BENSKADA, f. 1. Skada, åkommen något ben i kroppen på menniska eller djur.

BENSKAF, n. 5. Skafvet, hudlöst ställe på ben.

BENSKAFT, n. 5. Skaft (såsom till knifvar och gafflar), förfärdigadt af ben.

BENSKENA, f. 1. Skena, som i äldre tider begagnades af krigare till skydd för benen, och utgjorde en del af rustningen. Kallades äfv. *Benberga.*

BENSKIFVA, f. 1. Skifva, lamell af ben (bem. 1).

BENSKÄRFVA, f. 1. Skärfva af ben (bem. 2).

BENSOPPA, f. 1. Soppa, kokad på ben af slagtade kreatur.

BENSPALT, m. 3. o. n. 5. (anat.) Spjelka i ett ben (bem. 2).

BENSPATT, m. 3. Ett slags sjukdom på djurs, isynnerhet hästars ben. Se *Spatt.*

BENSPJELA, f. 1. (kir.) Spjela, som begagnas, då ett brutet ben spjelas.

BENSPÄCKSVULST, m. 3. (kir.) Späcksvulst på ett ben eller nära derintill.

BENSPRICKA, f. 1. Spricka i ett ben (bem. 2).

BENSTOMME, m. 2. pl. — *stommar.* (anat.) Hela sammansättningen af benen i en animalisk kropp, såsom de af naturen äro hopfogade till ett sammanhängande helt. Brukas om ett djur med kött, blod, m. m. Jfr. *Benrangel.*

BENSTUMP, m. 2. Stump af ett ben (bem. 2, äfv. någon gång bem. 3).

BENSUBSTANS, bènsubbstánns, m. 3. Se *Benämne.*

BENSVAG, a. 2. Som har svaga ben.

BENSVALL, n. 5. (anat.) Ämne i en animalisk kropp, hvarigenom afbrutna ben åter hopläkas eller förlorade benstycken på nytt tillväxa och ersättas.

BENSVAMP, m. 2. (med.) Ett slags benrötsår i det inre af ett ben.

BENSVARFVARE, m. 5. Svarfvare, som förfärdigar svarfvade saker af ben.

BENSVARFVERI, n. 3. Konsten, yrket eller sysselsättningen att svarfva af ben.

BENSVULST, m. 3. Svulst, som har sitt säte på ytan af ett ben.

BENSVÄRTA, f. 1. Ett slags vacker svart målarfärg, som bekommes genom bränning af ben.

BENSYRA, f. 1. 1) Se *Fosforsyra.* — 2) Se *Benröta.*

BENSYSTEM, bènsystä'm, n. 3. o. 5. (vetensk.) 1) Flera ben i en animalisk kropp, som utgöra ett helt för sig. — 2) Samteliga benen i en animalisk kropp, såsom de af naturen äro sammanfogade.

BENSÅG, f. 2. 1) Verktyg, som af fältskärer begagnas att afsåga ben. — 2) Såg, hvarmed vissa handtverkare söndersåga ben i skifvor.

BENSÅR, n. 5. 1) Sår på benet (bem. 3). — 2) Se *Benröta.*

BENSÖM, m. 2. (anat.) Eget slags sammanfogning af benen i hufvudet på en animalisk kropp.

BENTÅNG, f. 3. pl. — *tänger.* Tång, som begagnas af fältskärer, för att uttaga benskärfvor, o. s. v.

BENUNGE, m. 2. pl. — *ungar.* En fiskart. Gasterosteus Pungitius.

BENVANDLING, f. 2. 1) Ett ämnes förvandling i ben. — 2) Ett i ben förvandladt ämne. — 3) (anat.) Bens uppkommande hos späda foster.

BENVARA, f. 1. Svarfvararbete af ben.

BENVED, m. 3. sing. (bot.) 1) Åtta till tio fot hög buske, med hvita blommor och svarta, runda bär. Cornus Sanguinea. — 2) Fem till åtta fot hög buske med rakt uppstående grenar, äggrunda blad, gulhvita blommor, högröda dubbla bär, och hvaraf veden, liksom af den förra, i anseende till sin utmärkta hårdhet begagnas till mindre slöjdarbeten. Lonicera Xylosteum. Kallas äfven Hårdved, Try.

BENVÄRK, m. 2. sing. Värk i benen (bem. 2 o. 3). Brukas egentligen endast om menniskor.

BENVÄXT, c. 3. (kir.) Onaturlig utväxt på benen af en animalisk kropp.

BENYTA, bèny'ta, f. 1. Ytan af ett ben (bem. 2).

BENYTTJA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Nyttja.*

BENZOE, bä'nnsåe, m. 3. Ett slags välluktande, brunaktig kåda, som fås genom inskärning i Benzoeträdet. Kallas äfv. Assa dulcis.

BENZOESYRA, f. 1. (kem.) Syra, som fås af Benzoe, och äfven finnes i åtskilliga andra växtämnen.

BENZOETRÄD, n. 5. Ett på Java, i Surinam och Siam inhemskt trädslag, hvaraf benzoe fås. Styrax Benzoin.

BENÅDA, v. a. 1. 1) Bevisa nåd. Har (i denna o. följ. bem.) till subjekt endast regerande personer. *Konungen har b-t honom med adelskap, med Wasaorden.* — 2) Gifva nåd åt (en dömd förbrytare), efterskänka eller mildra straff. *Han var dömd att mista lifvet, men blef af konungen b-d.* — *Syn.* Se *Förlåta.*

BENÅDAD, a. p. 2. Som blifvit benådad (bem. 2). *En b. förbrytare.* — Substantivt säges äfven: *En b. De b-e.*

BENÅDANDE, n. 4. Handlingen, då man benådar.

BENÅDER, f. 1. pl. — *ådror.* (anat.) Fin blodåder, som genomgår ben (bem. 2).

BENÅDNING, f. 2. 1) Se *Benådande.* — 2) Hvad som genom ett benådande erhållits. — *Syn.* Nåd, Ynnest, Ynnest- ell. Nådebevisning.

BENÅDNINGSBREF, n. 5. Öppet bref af en regerande person, hvarigenom en dömd förbrytares benådande offentligen tillkännagifves.

BENÅDNINGSRÄTT, m. 3. Rättigheten att benåda dömda förbrytare, hvilken endast tillkommer regeringsmakten i en stat.

BENÄGEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) Böjd (för). *B. till det onda. B. till dryckenskap, till vrede. B. till misstankar, för att misstänka andra. Jag är b. för den tron, att han misstagit sig. B. att tro något, att hjelpa behöfvande.* — *Syn.* Se *Böjd.* — 2) Som hyser gynnsamma tänkesätt emot någon. *Han är dig b., ganska b. emot alla hjelpbehöfvande. B-gne läsare!* är ett uttryck, som förr mycket brukats i företal till böcker. — *Syn.* Se *Gunstig.*

BENÄGENHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara benägen, fallen för något. *Hafva b. för starka drycker. Jag känner mycken b. att gifva dig en kännbar tillrättavisning. B. till det goda, onda.* — *Syn.* Se *Böjelse.* — 2) Egenskapen att vara någon benägen. *Hysa b. för någon.* — *Syn.* Se *Gunst.*

BENÄGET, adv. På ett benäget sätt. *Ni täcks b. ursäkta, att jag deruti ej kan göra er till viljes.* — *Syn.* Se *Gunstigt.*

BENÄMNA, v. a. 2. Med ett visst namn utmärka, beteckna. *Huru b-er du den der örten? Gullvifva. Detta djur b-es på svenska ekorre, på franska écureuil. Han b-es i historien den Store. Hans son, Erik benämd.* — *Syn.* Se *Kalla.* — *B. sig*, v. r. (om personer) Låta sig kallas, heta. *Den tilltalade b-er sig Sundström.* — Jfr. *Anm.* under *Nämna.*

BENÄMNANDE, n. 4. Handlingen, då man benämner.

BENÄMNE, n. 4. Se *Ben*, 1.

BENÄMNING, f. 2. 1) Handlingen, då man benämner. — 2) Namn, hvarigenom någon eller något betecknas, till skilnad ifrån andra. *I konst och vetenskap bör man ej utan nödvändighet ändra antagna b-ar.*

BENÖJA SIG, v. r. 2. (föga brukl.) Se *Nöja sig.*

BEORDRA, v. a. 1. (i militärspråket) Gifva order att begifva sig till en viss ort, att utföra ett visst uppdrag. *Han har blifvit b-d till Carlsborg. B. någon att rida ut på rekognoscering.* — *Syn.* Se *Befalla.*

BEORDRANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man beordrar. — 2) Gifven order. — *Syn.* Se *Befallning.*

BEPACKA, v. a. 1. (mindre brukl.) Packa full med.

BEPANSRA, v. a. 1. Förse med pansar.

BEPELSA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Påpelsa.*

BEPRISA, v. a. 1. Högeligen prisa.

BEPRISANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man beprisar. — 2) Beröm, pris, lof.

BEPRISLIG, a. 2. (föga brukl.) Se *Prisvärd.*

BEPRYDA, v. a. 2. (mindre brukl.) Väl, sorgfälligt, öfverallt, mycket pryda. — *Beprydande*, n. 4.

BEPRÖFNING, f. 2. (föga brukl.) Se *Pröfning.*

BEPRÖFVA, v. a. 1. (föga brukl.) Noga pröfva.

BEPRÖFVAD, a. p. 2. Noga, sorgfälligt pröfvad. *En b. vän. En man af b. redlighet, dygd.*

BEPUDRA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Pudra.*

BEPURPRA, v. a. 1. (poet.) Se *Purpra.*

BEQVÄM, a. 2. 1) (om sak) Väl passande och tjenlig till ett visst bruk; hvars bruk är ganska tjenligt och behagligt. *B. rock. Ett b-t hus. Denna soffa är ganska b. att sitta uti. B. hamn, vagn, möbel. Ett b-t sätt att färdas. Föra ett b-t lif. Det är alltid b-t att säga nej. Om det faller er b-t.* — *Syn.* Tjenlig, Lätt, Läglig, Passande, Treflig. — 2) (om person) Som ej vill göra annat, än det som faller sig lätt. — *Syn.* Maklig, Lat, Trög. — 3) (i lagstil) Som äger de af lag föreskrifna egenskaper för någon laga handling. — *Syn.* Skicklig.

BEQVÄMA, v. a. 1. Förmå någon (emot dess yttrade vilja) till en handling. *Jag skall söka b. henne att gifva sitt samtycke.* — *B. sig*, v. r. Emot sin vilja foga sig, gifva efter. Brukas ofta i förbindelse med verbet *Låta. Jag skall väl då b. mig dertill. B. sig efter omständigheterna. Han lät slutligen b. sig. Hon lät b. sig att stiga in. Låta b. sig till eftergift.* — *Syn.* Gå in på, Gifva vika, Gifva efter, Foga sig.

BEQVÄMANDE, n. 4. 1) Handlingen, hvarigenom någon beqvämas att göra något. — 2) Eftergifvande, eftergift.

BEQVÄMLIG, a. 2. Se *Beqväm*, 1.

BEQVÄMLIGEN, BEQVÄMLIGTVIS, adv. Se *Beqvämt.*

BEQVÄMLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara beqväm. *a) B-en af en soffa kan ej nekas.* — *b) Hans b. har blifvit så stor, att ....* — *Syn. a)* Läglighet, Tjenlighet, Lätthet, Treflighet, Passande tid, Passande ställning. — *b)* Maklighet, Tröghet, Lathet. — 2) Tillstånd, då man har beqvämt. *Han lefver i stor b. Han älskar mycket sin b.* — 3) Brukas stundom i mera hyfsadt tal i stället för: Nattstol och Nattpotta.

BEQVÄMLIGT, adv. Efter sin beqvämlighet, makligt. *Arbeta b. B. sköta sin syssla.*

BEQVÄMT, adv. På ett beqvämt sätt, i beqvämlighet. *Sitta, ligga, åka b. Lefva, bo b. Det går ganska b. an. Sin syssla sköter han ganska b.*

BERAMA, v. a. 1. (af det tyska *Beraumen*) Besluta, utsätta, öfverenskomma om. Brukas i äldre stil i fråga om allmänna mötens beslut; numera sällan, utom i halft skämtsam och satirisk stil. *B. en viss dag. Ett möte blef b-dt. Det blef b-dt, att ....* — *Beramande*, n. 4.

BERBERIS, bärrberi's, m. 3. Taggig buskväxt, med röda, ganska sura bär, som stundom begagnas i stället för citron. Berberis vulgaris. Äfv. Surtorn. — *Ss. B-buske, -bär, -saft, -sirap, -sylt, -syra.* [Berberits.]

BERCAN, se *Berkan.*

BEREDA, v. a. 2. 1) Göra skicklig, passande. (om sak) till något visst bruk, (om person) till någon viss handling. *B. ett läkemedel. B-er Herranom väg. B. någon till döden, till exa-*

men. B. ett rättegångsmål till föredragning. B. barn till deras första nattvardsgång. Pröfningen b-er menniskan för ett bättre lif. — *Syn*. Tillreda, Tillaga, Laga i ordning, Tillrusta. — 2) Förorsaka, vålla, ådraga, förskaffa. *Hans dåliga uppförande har b-dt honom detta öde. B. någon en öfverraskning. Sjelf b. sin olycka. B. sig medel, tillgångar.* — 3) På förhand underrätta om något, som skall hända, på det man må rätta sig derefter. *B. någon på en glad nyhet. B. någon på det värsta. B. sinnena på en förändring.* — *Syn*. Göra beredd (på), Bespetsa (på). — 4) *B. skinn, hudar,* garfva. — *B. sig*, v. r. Försätta sig i tjenligt tillstånd att företaga eller afvakta något. *B. sig till en resa, till strid, till krig, till examen, till döden. B. sig till att gå. B. sig på en olycklig utgång. B. sig på svåra faror, på döden, på det värsta. B. sig på ett tal, ett svar, en ursäkt,* göra sig beredd till att hålla ett tal, o. s. v. *B. sig på att få stryk. Du skall ha stryk, bered dig på det.* — *Syn*. Göra sig beredd (till, på), Rusta, laga sig i ordning (till), Laga sig till.

BEREDANDE, n. 4. Handlingen, då man bereder.

BEREDARE, m. 5. 1) (föga brukl.) En, som bereder. — 2) *B. af skinn, af hudar,* garfvare.

BEREDD, a. p. 2. 1) Som är färdig, i ordning till en handling. *B. till strid, till krig, till uppoffring. Jag är b. att gå, att göra det nu genast. Vi äro b-a att dö för fosterlandet.* — *Syn*. Färdig, villig, benägen (till). — 2) Som försatt sig i tjenligt tillstånd att möta en händelse, den man väntar. *Jag var i förhand b. på saken. Var b. på allt, på det värsta. Jag är b. på samma öde, som drabbade honom, på att dela hans öde. Vara b. på hvad som hända kan. Var b. på stryk, om du ej lyder.* — *Syn*. Vara beredd på = Vänta, Afbida, Afvakta, Motse, Förese, Förutse.

BEREDELSE, f. 3. 1) Handlingen, då man bereder (bem. 1 o. 3). *En brottslings b. till döden. En ynglings b. till Herrans Nattvard.* — 2) Sättet, huru någon beredes eller blifvit beredd. *Hans b. var ganska klen, ty han kunde ej besvara de enklaste kristendomsfrågor.* — 3) Handlingen, då man bereder sig till något. Oftast i pluralis. *B-er till en resa, till krig.* — *Syn*. Tillredelse, Tillrustning, Anstalt, Förberedelse.

BEREDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man bereder (i bem. 1, 3 o. 4). *a*) *B. af ull, af silke. Degens b. till bakning. Om b-en sker af sämre råämnen.* — *b*) *Sinnenas b. på en blifvande förändring är nödvändig.* — *c*) *B. af skinn, af hudar.* — *Syn*. Beredande, Tillredande, Tillredning, Tillagande, Tillagning; Förberedande. — 2) Verkan af denna handling i afseende på dess beskaffenhet. *B-en af detta silke, af dessa skinn är ganska bra. En sådan b., som detta läder har, är sällsynt att finna.* — 3) *Rikets allmänna ärenders B.*, embetsverk, bestående af statssekreteraren samt åtta ledamöter, fyra af frälse och fyra af ofrälse stånd, hvilka det tillförene ålåg att bereda ärenderna till föredragning hos konungen i statsrådet.

BEREDNINGSKOMITÉ, ---kåmmitté, m. 3. pl. — *komitéer*. Komité, som i hvarje socken skall sammanträda, för att granska mantals- och skattskrifningslängderna och föreslå grunderna för bevillningen; skall bestå af två ståndspersoner och två bönder jemte pastor i församlingen. [---kommitté, — comité, — committée.]

BEREDNINGSSÄTT, n. 5. Sättet, hvarpå något beredes eller blifvit beredt.

BEREDSKAP, n. 3. sing. Förekommer endast i adverbial-uttrycket: *I b.*, färdig (att göra, uträtta något; äfv. (om sak) till hands. *När helst ni vill fara, så är jag i b. att följa med. Hafva penningar i b. Hålla något i b. åt någon.*

BEREDVILLIG, a. 2. Beredd och villig att göra något. *Han är mycket b. att tjena andra. B. till en tjenst, en uppoffring.* — *Syn*. Redebogen, Tjenstvillig, Villig.

BEREDVILLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara beredvillig. *B. att tjena andra. Med b. tjena en vän.* — *Syn*. Redebogenhet, Tjenstvillighet, Villighet.

BEREDVILLIGT, adv. På ett beredvilligt sätt. — *Syn*. Med beredvillighet, Redeboget, Tjenstvilligt, Villigt.

BERESA, v. a. 2. (föga brukl.) Resa genom ett land i flera riktningar. *B. ett land.* — Passiva participet *Berest* brukas icke.

BEREST, a. 1. Som rest genom många länder och orter.

BERG, n. 5. 1) Antingen helt och hållet eller åtminstone till största delen af sten bestående, enstaka, mer eller mindre vidsträckt upphöjning på jordytan. *B-et Vesuvius. Kastellet ligger på ett b. Öfver b. och dal.* — *Syn*. Bergshöjd, Höjd, Klippa. — 2) Sten. Brukas i denna bem. alltid i obestämd form. *Stöta på b., när man gräfver. Hård, fast som b.* — 3) (hist.) *B-et* (la Montagne), under franska republiken, både af 1791 och 1848, den venstra eller den mest exalteradt demokratiska sidan af nationalförsamlingen.

BERGA, v. a. 1. 1) Rädda (fartyg, menniskor, gods eller skeppstillbehör) från strandning eller sjunkning; äfv. rädda något undan elden (vid eldsvådor). *B. varor, köpmansgods från vraket af ett skepp. Besättningen är b-d. B. något undan elden. Huset brann upp och ingenting kunde b-s.* — *Syn*. Rädda. — 2) Från åker eller äng upphämta gröda och föra den under tak. *Han har redan b-t sitt hö, sin råg. All hans gröda är b-d.* — 3) (fig.) Dölja. *B. sin harm, en hemlighet. Solen b-s,* går ned. — 4) (sjöt.) *B. ett segel,* sedan fallet blifvit firadt och båda skothörnen gigade, upprulla det på rån och med beslagssejsingar dervid fastbinda det. — *Syn*. Beslå. — *B. sig*, v. r. 1) *a*) Skydda, bevara sig. *Jag kan icke b. mig för köld, för hetta. Det är svårt att b. sig, när det är så kallt.* — *b*) *B. sig för,* afhålla sig ifrån. *Icke kunna b. sig för skratt, för tårar.* — 2) Hafva sin utkomst. *Han b-r sig bra. Det vill mycket till att b. sig i så svåra tider. B. sig med litet.* — *Syn*. Slå sig ut, Taga sig fram, Begå sig. — Impersonelt säges i det lägre umgängesspråket: *Det b-r sig,* det hjelper sig, det går an, t. ex.: *Så der ja; nu har jag fått, så det b-r sig. Hur står det till med helsan? Åh jo, det b-r sig.* — *Syn*. Se *Gå an.*

BERGAD, a. 2. Som har sin bergning. — *Syn*. Burgen, Behållen.

BERGAKTIG, a. 2. 1) Som till utseendet liknar berg. — *Syn*. Bergartad. — 2) Uppfylld af lägre berg. — *Syn*. Bergig.

BERGAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bergaktig (bem. 2). — *Syn*. Bergighet.

BERGALUN, m. 3. sing. Alun, sådan den träffas färdigbildad i naturen.

BERGAMOTT, bärrgamå'tt, m. 3. En ganska välsmaklig päronsort, hvaraf finnas en ganska stor mängd varieteter.

BERGAMOTTCITRON, bärrgamå'ttsitrón, m. 3. Frukten af bergamott-trädet (bem. 2).

BERGAMOTTESSENS, bärrgamå'ttässánngs, m. 3. Se *Bergamottolja*.

BERGAMOTTOLJA, f. 1. Olja, som pressas ur de färska skalen af bergamottcitroner.

BERGAMOTT-TRÄD, n. 5. 1) Ett slags päronträd, hvarpå bergamotter växa. — 2) En artförändring af pomeransträdet, som ger bergamottcitroner. — 3) Ett slags äpleträd, hvaraf fås bergamottäplen.

BERGAMOTTÄPLE, n. 4. En äplesort.

BERGANDE, n. 4. Handlingen, då man bergar (bem. 1, 2 o. 4).

BERGARE, m. 5. En, som bergar (bem. 1, sällan i bem. 2 o. 4).

BERGARLÖN, f. 3. Betalning, som gifves för bergning af skepp eller varor.

BERGART, m. 3. Art af sten. *Enkla b-er bestå blott af en enda mineralkropp; sammansatta, af flera sådana. Malmer äro äfven b-er.* — *Syn.* Mineral, Mineralsort, Stenart.

BERGARTAD, a. 2. Som till ämne och beskaffenhet liknar hälleberg, sten. — *Syn.* Bergaktig.

BERGBALSAM, m. 3. 1) En ganska vällukande och dyrbar sort Asfalt, som finnes i Persien. — 2) Se *Naphta*.

BERGBECK, n. 5. Se *Asfalt*.

BERGBECKSJORD, f. 2. Se *Brunkol*.

BERGBLÅTT, n. 5. (Egentligen neutrum af obrukliga adjektivet Bergblå) Ett slags ljusblå, klar målarfärg, som beredes af lazursten.

BERGBORR, m. 2. o. n. 5. Stor borr, som begagnas att borra hål i sten eller att borra djupt ned i jorden, då hårda stenlager möta.

BERGCINOBER, bä'rrjsinóbr, m. 2. sing. Cinober, sådan den träffas färdigbildad i naturen.

BERGDAL, m. 2. Dal emellan berg eller i en bergstrakt.

BERGDOSTA, f. 1. (bot.) Örten Origanum Vulgare.

BERGDUN, n. 5. Se *Berglin*.

BERGENFISK, m. 2. (fam.) Stockfisk ifrån staden Bergen i Norge.

BERGÈRE, bärrschä'r, m. 3. (fr. ord; egentl. Herdinna) 1) Ett slags fruntimmershufva. — 2) En sort beqväm länstol.

BERGFALK, m. 2. Se *Stenfalk*.

BERGFALL, n. 5. Kallas den naturhändelse, då ett berg eller en större del deraf störtar ned. — *Syn.* Bergras.

BERGFAST, a. 1. 1) Sammansittande med ett berg och derigenom orörlig. — 2) (fig.) Fast som berg. *B. karakter, helsa, redlighet.* — *Syn.* Orubblig, Jernfast, Obeveklig.

BERGFETMA, f. 1. och

BERGFETT, n. 5. sing. (egentl. neutrum af obrukliga adjektivet Bergfet) 1) Ett slags talgartadt, på vattnet simmande mineral. Kallas *Bergtalg*, då det är af fastare substans. — 2) Se *Asfalt*.

BERGFIN, a. 2. Benämning på det finaste slag af silfver.

BERGFINK, m. 2. Fågel af Finkslägtet, 6 ½ tum lång, rostgul öfver strupe, bröst och skuldror, med öfvergump, mage och ett snedt streck öfver vingroten hvita. Kallas äfven Norrfink, Qväkare, Bräkfågel.

BERGFJUN, n. 5. Se *Berglin*.

BERGFOLK, n. 5. Folk, bosatt i ett bergland.

BERGFORELL, m. 3. En sort forell, som förekommer i alptrakter.

BERGFRÄLSE, bä'rrjfrä'llse, n. 4. (kameral.) Krono-frälsehemman, som blifvit anslaget till hjelp för bergsnäringens fortkomst.

BERGFÄSTE, n. 4. 1) Fäste, slott, bygdt på ett berg. — 2) (i grufvor) Pelare, stöd af fasta berget.

BERGFÄSTNING, f. 2. Fästning, uppförd på ett berg.

BERGGRYTA, f. 1. Se *Jättegryta*.

BERGGRÖNT, n. 5. sing. (Egentl. neutrum af obrukliga adjektivet Berggrön) Ett slags mineraliskt grönt färgämne.

BERGGUBBE, m. 2. pl. — *gubbar*. Bergsrå af manliga slägtet.

BERGGULT, n. 5. sing. (Egentl. neutrum af obrukliga adjektivet Berggul). Se *Gulockra*.

BERGGÅNG, m. 2. Se *Malmgång*.

BERGHAMMARE, m. 5. Verktyg, som begagnas vid arbeten i grufvor.

BERGHARE, m. 2. pl. — *harar*. Se *Fjällhare*.

BERGHARTS, n. 3. Se *Asfalt*.

BERGHELSA, f. 1. Mycket stark helsa.

BERGHULT, n. 5. (sjöt.) Benämning på de nedanom relingen befintliga bordläggningsplankor, som äro något tjockare och mer utstående än de öfriga.

BERGHUMMER, m. 2. pl. — *humrar*. Hummer, som har sitt tillhåll vid bergiga stränder.

BERGHVALF, n. 5. Hvalf inuti ett berg, öfver hålor och grottor.

BERGHÄLL, f. 2. Slät, glatt, kal del af ett berg.

BERGIG, a. 2. Uppfylld af berg. *Ett b-t land. En b. trakt.*

BERGIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bergig.

BERGKALK, m. 3. Grofkornig, hvit eller färgad stenart, som utgör vanligaste råämnet till murbruk.

BERGKATT, c. 1. Ett slags vildkatt, som uppehåller sig i bergstrakter.

BERGKAUTSCHUK, bä'rrjkauttschúk, m. 3. Ett slags mineral, som liknar kautschuk. Äfven Spänstigt Jordbeck.

BERGKETTIL, m. 2. pl. — *kettlar*. Kettilformig, vid fördjupning i jordytan, rundt omkring omgifven af berg. [- kittel.]

BERGKLINT, m. 2. Brant, mindre upphöjning på ett berg.

BERGKLIPPA, f. 1. Klippa, så stor, att den nästan liknar ett berg.

BERGKLYFTA, se *Bergsklyfta*.

BERGKLÖFVER, m. 2. sing. (bot.) En art klöfver, som företrädesvis älskar torra och steniga platser. Kallas äfv. Skogsklöfver.

BERGKNOPP, m. 2. (bot.) En art af örtslägtet Sedum.

BERGKNUT, m. 2. Ställe, der bergsryggar förena sig eller genomkorsa hvarandra. Äfv. Bergkärna.

BERGKORK, m. 2. sing. (mineral.) Ett slags asbest, som liknar kork.

BERGKRATS, m. 2. Krats, som begagnas vid borrning i berg.

BERGKRISTALL, m. 3. Stenart, bestående af ren kristalliserad kiselsyra och hörande till mineralslägtet Silikater, i rent tillstånd fullkomligt

vattenklar. Färgad, kallas den Citrin, om den är gul, Röktopas, om den är brun- eller svartaktig, Ametist, då den är violett, o. s. v.

BERGKÄRNA, f. 1. Se *Bergknut*.

BERGKÖTT, n. 5. (mineral.) Se *Bergläder*.

BERGLAND, n. 3. pl. — *länder*. Land, bestående af berg, med emellan dem liggande dalar.

BERGLIN, n. 5. sing. (mineral.) En oförbrännelig asbestart, bestående af fina, böjliga, parallella trådar, till färgen skiftande mellan grönt och hvitt, samt så mjuka, att de kunna förarbetas till väfnader, isynnerhet mindre, såsom lampvekar, o. d.

BERGLÄDER, n. 5. (mineral.) En asbestart, bestående af jemnsidiga, sega skifvor, liknande läder. Kallas Bergkött, när det förekommer i tjocka, fasta skifvor; tunnare skifvor kallas Bergskinn och de allra tunnaste Bergpapper.

BERGMASSA, f. 1. Samling af flera berg bredvid hvarandra.

BERGMJÖL, n. 5. Ett slags hvitt mineral af kalkslägtet, fint som mjöl, och bildadt af ryggsköldarna efter förgångna infusionsdjur, så små, att öfver 180 millioner gå på ett grans vigt.

BERGMJÖLK, f. 2. sing. I vatten uppslammad kolsyrad kalk eller krita, hvilken stundom framflyter ur bergen.

BERGMOSSA, f. 1. Se *Färgmossa*.

BERGMYNTA, f. 1. (bot.) Se *Ringborste*.

BERGMÄSTARE, m. 5. Embetsman, som har högsta inseendet öfver bergsbruket inom ett bergmästardöme, och tillika är ordförande i bergstingsrätten.

BERGMÄSTARDÖME, n. 4. Distrikt, som hör till en bergmästares embetsbefattning; en bergmästares domsaga.

BERGNING, f. 2. 1) Handlingen, då man bergar (i bem. 1, 2 o. 4). *B. af gods, af gröda, af segel.* — 2) Hvad som behöfves till en persons eller familjs uppehälle. *Hafva sin b., sin goda b.* — *Syn.* Utkomst, Uppehälle, Föda, Dagligt bröd.

BERGNINGSBÅT, m. 2. Enkom inrättad båt, vanligtvis af kork, för att rädda menniskor ur sjönöd.

BERGNINGSHJON, n. 5. Arbetshjon som biträder vid bergning af gröda.

BERGNINGSLÖN, f. 3. Se *Bergarlön*.

BERGNINGSMASKIN, - - - i'n, m. 3. En inrättning, som häager akterut på ett fartyg och kastas i vattnet, då någon fallit öfverbord, på det han må kunna fasthålla sig dervid, tilldess han hinner bergas af en båt ifrån fartyget. [- - - machin, - - - maschin.]

BERGNINGSOMKOSTNADER, f. 3. pl. Omkostnaderna för bergning af gods vid fartygs förolyckande.

BERGNYMF, f. 3. Se *Oread*.

BERGOLJA, f. 1. Mineraliskt ämne, som liknar de organiska och framsipprar ur jorden eller bergspringor, på flera ställen i Asien och Europa. Är i sitt rena tillstånd vattenklar och får då namn af Naphta; orenare, seg, till färgen brun eller svart, kallas den Bergtjära.

BERGOSTRA, f. 4. pl. — *ostron*. Benämning på ostron, som uppehålla sig på stenig botten och äro läckrare än andra.

BERGPAPPER, n. 5. Se *Bergläder*.

BERGRAS, n. 5. 1) Nedrasande af klippor eller större delar af berg. — 2) Bergstycken, sten och jord, som sålunda nedrasat.

BERGRESE, m. 2. pl. — *resar*. 1) (hist.) Bergresar kallades en folkstam, som före Asarnes invandring bebodde norden och af dessa tillbakaträngdes till bergstrakterna. — 2) (myt.) Betraktades slutligen som ett slags bergsandar, hvilka voro fiendtliga mot menniskorna.

BERGRIS, n. 5. sing. En art af sädesslaget Ris, som trifves bäst på torra ställen. Oryza montana.

BERGRÅTTA, f. 1. Se *Murmeldjur*.

BERGS-ADEL, m. 2. sing. (ford.) Särskilt slags adel, bestående af bergsmän, som för sina förtjenster om bergsbruket blifvit uppböjde till adeliga vederlikar.

BERGSALT, n. 3. Salt, som upphämtas ur grufvor. Äfv. Stensalt. Kallas så till skilnad ifrån Hafssaltet.

BERGSARBETARE, m. 5. Arbetare, som användes vid bergsbruk.

BERGSARBETE, n. 4. Arbete, tillhörande bergshandteringen.

BERGSARTILLERI, n. 3. Särskilt slags artilleri, som begagnas i bergstrakter.

BERGSBETJENING, f. 2. sing. (kollektivt) Lägre tjenstemän vid bergsstaten.

BERGSBETJENTE, m. pl. (administr.) Tjenstemän vid bergsstaten.

BERGSBO, m. 3. Inbyggare i bergstrakt.

BERGSBRUK, n. 5. 1) (i vidsträckt mening) Den näring, som sysselsätter sig med malmers upptagande ur jorden och tillgodogörande. Innefattar i denna bem. äfven smidet. — 2) (i inskränktare mening) Den handtering, som af allmogen i bergslagerna eller s. k. bergsmän drifves för tillgodogörande af jernet och dess malmer. — *Syn.* Bergsdrift, Bergshandtering, Bergsmannahandtering, Bergsrörelse, Bergverksdrift, Bergverkshandtering, Bergverksrörelse.

BERGSBYGD, f. 3. Bebyggd ort, uppfylld af berg. — *Syn.* Bergstrakt, Bergsnejd.

BERGSCOLLEGIUM, se *Bergskollegium*.

BERGSDOMSTOL, m. 2. Se *Bergstingsrätt*.

BERGSDRIFT, c. 3. Se *Bergsbruk*.

BERGSEGA, f. 1. Se *Bergvax*.

BERGSEL, m. 2. sing. (föga brukl.) Se *Bergning*, 1.

BERGSFOGDE, m. 2. pl. — *fogdar*. Tjensteman i jernbergslagerna, som uppbär kronans inkomster af bruken och bergverken, och vakar öfver bergshushållningen, under bergmästarens inseende.

BERGSFOLK, n. 5. (kollektivt) Bergsarbetare (plur.) med hustrur och barn. — Bör noga skiljas ifrån Bergfolk.

BERGSFOT, m. 3. pl. — *fötter*. Nedersta delen af ett berg.

BERGSFRÄLSE, se *Bergfrälse*.

BERGSFÖGDERI, n. 3. Distrikt, hörande till en bergsfogdes tjenstebefattning.

BERGSGREN, f. 2. Mindre bergskedja, som utgår åt sidan ifrån en större.

BERGSGRUPP, m. 3. Flera berg, sammanträngda inom en liten rymd.

BERGSHANDTERING, f. 2. Se *Bergsbruk*.

BERGSHAUPTMAN, m. 5. pl. — *män*. Tjensteman, som med de vanliga bergmästargöromålen förenar styrelsen öfver större bergverk.

BERGSHUSHÅLLNING, f. 2. Bergverkens drift och skötsel, såsom föremål för regeringens omtanka.

BERGSHYTTA, f. 1. Hytta, der malm smältes.

BERGSHÅLA, f. 1. Håla i berg.

BERGSHÖJD, f. 3. 1) Öfversta höjden af ett berg. — 2) Se *Berg*, 1.

BERGSIDKARE, m. 5. Idkare af bergsbruk. — *Syn.* Bergsman, Bergverksidkare.

BERGSJÖ, m. 2. Sjö belägen emellan berg eller i en bergstrakt.

BERGSKAM, m. 2. pl. — *kammar*. Smal, skarp och taggig bergsrygg.

BERGSKARL, m. 2. 1) Se *Bergsarbetare*. — 2) (fam.) *a*) Tjensteman vid bergsstaten. — *b*) Person, som är väl hemmastadd i bergsvetenskapen.

BERGSKEDJA, f. 1. Sträcka af sammanhängande berg. — *Syn*. Bergsrygg, Bergssträcka, Bergssträckning.

BERGSKINN, n. 5. Se *Bergläder*.

BERGSKLYFTA, f. 1. (äfv. *Bergsklyft*) Bred remna i ett berg, gående vanligtvis ända ned till bergsfoten. — *Syn*. Bergsskrefva, Bergsremna, Bergsrefva.

BERGSKOLLEGIUM, bä'rrjskållégiumm, n. 3. pl. — *gier*. Ett af rikets embetsverk, till hvars befattning höra sådana allmänna ärenden och mål, som röra bergshandteringen.

BERGSKRABBA, f. 1. (bot.) Mångårig växt, med vackra himmelsblå blommor, och som äfven odlas i trädgårdar. Globularia vulgaris.

BERGSKREFVA, se *Bergsskrefva*.

BERGSKRUT, n. 5. Groft krut, som begagnas till bergsprängning.

BERGSKULLE, m. 2. pl. — *kullar*. Mindre, jordbetäckt bergshöjd.

BERGSKUM, n. 5. (mineral.) En art asbest.

BERGSKUNNIG, a. 2. Kunnig i bergsvetenskapen. Brukas äfven ofta som substantiv.

BERGSKUNSKAP, f. 3. Se *Bergsvetenskap*.

BERGSKÄLLA, f. 1. (bot.) Alpväxt med violetta blommor. Bartsia alpina.

BERGSLAG, m. 3. o. n. 5. 1) (maskulin) Distrikt, hvars hufvudnäring utgöres af bergsbruk, och hvilket i följd deraf äger vissa privilegier. Man skiljer emellan Jern-, Silfver- och Kopparbergslag. — 2) (neutrum) Samteliga bergsidkarne i ett distrikt.

BERGSLAGSBO, m. 3. Inbyggare i en bergslag.

BERGSLAGSKORF, m. 2. pl. — *korfvar*. Rökt korf af hackadt kött. Har sitt namn deraf, att den isynnerhet tillverkas i Bergslager.

BERGSLAVETT, bä'rrjslavä'tt, m. 3. Lavett, som begagnas vid bergsartilleri.

BERGSLOTT, n. 5. Befäst slott, uppfördt på ett berg.

BERGSLUTTNING, f. 2. Sluttande del af ett berg.

BERGSLÄTT, f. 3. Större eller mindre slätt ofvanpå ett berg eller en bergssträcka, eller der skilda bergssträckor närma sig hvarandra. Kallas äfv. Bergsplatå.

BERGSMAN, m. 5. pl. — *män*. Person af allmogen, som är ägare af ett bergsmanshemman. — *Syn*. Se *Bergsidkare*.

BERGSMANNAHANDTERING, f. 2. Se *Bergsbruk*.

BERGSMANSHEMMAN, n. 5. (kameral.) Benämning på de hemman i jernbergslag, hvilkas innehafvare äro förbundne att idka grufvebrytning och tackjernsblåsning, hvaremot de på vissa orter äro befriade från knektehåll.

BERGSMEKANIKUS, m. 3. pl. — *niker*. Tjensteman vid bergsstaten, hvilken åligger att biträda vid uppbyggandet eller underhållandet af till bergshandteringen hörande mekaniska verk.

BERGSMÅL, n. 5. (jur.) Mål, som angår bergsbruk.

BERGSNEJD, f. 3. Nejd, mindre bygd, uppfylld af berg eller belägen invid eller på någon bergssträckning.

BERGSNYLTRA, f. 1. Taggfenig benfisk, omkring 5 tum lång, med varierande färg, än gråbrun eller grönaktig, med bruna tvärstrimmor, än rödbrun utan fläckar; liknar rudan och har ett välsmakande kött. Labrus rupestris.

BERGSNÄMDEMAN, m. 2. pl. — *män*. Bisittare i bergstingsrätt.

BERGSORDNING, f. 2. Lag, som stadgar bergsbrukets juridiska förhållanden.

BERGSPASS, n. 5. Mycket trång öppning i en bergskedja, der väg går fram ifrån ena sidan till den andra.

BERGSPETS, m. 2. Öfversta delen af ett berg, när den har spetsig form. — *Syn*. Bergstopp.

BERGSPREDIKAN, f. sing. indef. 1) Se *Bergspredikning*. — 2) *Christi b.*, det tal vår Frälsare från ett berg höll till folket, och hvilket omtalas i evangelium.

BERGSPREDIKNING, f. 2. 1) Gudstjenst, som hålles enkom för bergsfolk, på ställen, hvilka äro långt aflägsna från kyrka. — 2) (kyrkoh.) Religiöst tal, hållet på berg, i skog och mark. — *Syn*. Bergspredikan.

BERGSPRODUKT, bä'rrjsprodúckt, m. 3. Produkt af bergsbruket.

BERGSPRÄNGARE, m. 5. En, som genom borrning och laddning med krut i borrhålen spränger stycken ifrån ett berg eller sönderspränger det helt och hållet. — *Syn*. Stensprängare.

BERGSPRÄNGNING, f. 2. En bergsprängares arbete, konst eller yrke.

BERGSREFVA, f. 1. Mindre bergsklyfta. — *Syn*. Se *Bergsklyfta*.

BERGSREMNA, f. 1. Remna i ett berg. — *Syn*. Se *Bergsklyfta*.

BERGSRYGG, m. 2. 1) Öfversta sträckningen af en längre bergmassa. — 2) Se *Bergskedja*.

BERGSRÅ, n. 4. Rå, som förmenas uppehålla sig i berg och bergstrakter.

BERGSRÅD, n. 3. 1) Bisittare i Bergskollegium, af högre värdighet än assessor. — 2) Hederstitel, som af regeringen tilldelas.

BERGSRÅDINNA, f. 1. Fru åt eller enka efter ett bergsråd.

BERGSRÄTT, m. 3. Benämning på åtskilliga sammanträden inom Sala bergslag, för afgörande af ekonomiska och beskattningsfrågor samt tillsättande af tjenster o. d., dels under landshöfdingens, dels under bergmästarens ordförande, och med ledamöter, dels af bergslaget, dels af stadens magistrat eller borgerskap. — Bör ej förblandas med Bergstingsrätt.

BERGSRÖRELSE, f. 3. Bergsbruk i större skala. — *Syn*. Se *Bergsbruk*.

BERGSSKOLA, f. 1. Läroanstalt, der undervisning gifves så väl i det teoretiska som praktiska af bergväsendet.

BERGSSKREFVA, f. 1. Fördjupning, urhålkning i ett berg, öppen upptill, och derigenom skiljande sig ifrån Bergshåla, som upptill är täckt, men öppen på någon af sidorna. — *Syn*. Se *Bergsklyfta*.

BERGSSKYGD, f. 3. (bibl.) Skuggan af ett berg.

BERGSSTAD, m. 3. pl. — *städer*. 1) Stad, belägen på ett berg, i en bergstrakt eller i närheten af stora bergverk. — 2) (specielt för Sverige) Stad i bergslag, med vissa privilegier i och för bergshandteringen.

BERGSSTAT, m. 3. Samteliga bergstjenstemännen, antingen i hela riket, eller i en bergslag.

BERGSSTRÄCKA, f. 1. Sträcka af sammanhängande berg. — *Syn*. Se *Bergskedja*.

BERGSSTRÄCKNING, f. 2. Se föreg. Brukas helst om mindre betydande berg. — *Syn.* Se *Bergskedja.*

BERGSSYSTEM, bä'rrjssystä'm, n. 3. o. 5. (geogr.) En hel bergskedja med alla dess utgreningar, betraktad som ett sammanhängande helt, med afseende å vattendrag, klimatförhållanden o. d.

BERGSTING, n. 5. Session af en bergstingsrätt.

BERGSTINGSRÄTT, m. 3. Underdomstol, hvilken, bestående af en bergmästare som ordförande och bergsnämdemän som bisittare, äger att afdöma mål, hvilka röra bergverks- och bruksrörelsen.

BERGSTIONDE, m. 4. Tionde af grufvor, hyttor och bruk.

BERGSTOPP, m. 2. Öfversta delen af ett berg, då den är kullrig och intager blott helt liten vidd. — *Syn.* Bergspets.

BERGSTRAKT, m. 3. Trakt, uppfylld af berg, eller belägen på bergssträckningar. Säges både om bebyggda och obebyggda orter. — *Syn.* Se *Bergsbygd.*

BERGSTRÖM, m. 2. pl. — *strömmar.* Ström, som flyter genom en bergstrakt eller har sin upprinnelse från ett större berg eller en bergssträcka.

BERGSUDDE, m. 2. pl. — *uddar.* Af berg bestående eller bergig udde.

BERGSVADEN, bä'rrjsvåden, m. sing. (mineral.) Ett slags flygtig arsenik.

BERGSVAFVEL, n. 5. sing. Svafvel, sådant det förekommer färdigbildadt i naturen.

BERGSVETENSKAP, f. 3. Kunskapen om allt, hvad till bergväsendet hörer. — *Syn.* Bergskunskap.

BERGSVIGT, c. 3. Den vigt, hvarmed allt jern väges, så väl vid bruken, som i bergslagerna, och hvaraf 1 skeppund svarar emot 17 lispund 12 ½ marker viktualievigt.

BERGSVIND, m. 2. Vind, som blåser ifrån berg.

BERGSVÄG, m. 2. Väg, som går fram mellan eller öfver berg.

BERGSVÄRDI, bä'rrjsvärdi', m. 3. o. n. 4. 1) (maskulin) Värderingsman i fråga om till bergväsendet hörande ämnen. — 2) (neutrum) Af honom åsatt värde på en sak.

BERGSYRA, f. 1. 1) Vatten, som utsipprar ur bergsskrefvor och samlar sig vid bergets nedra delar. — 2) (bot.) Örten Rumex acetosella. Kallas äfv. Kråksyra.

BERGSÅNGARE, m. 5. Person ifrån en bergsort, som utöfvar sångkonsten, utan att särskilt hafva studerat densamma.

BERGSÄGARE, m. 5. Ägare af en eller flera grufvor eller hyttverk.

BERGSÄNG, f. 2. Äng, belägen emellan berg eller i en bergstrakt.

BERGSÖTA, f. 1. Se *Stensöta.*

BERGTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) Fånga, intaga och qvarhålla i berg. Säges, enligt folktron, om bergtroll, som berättas stundom gripa menniskor och innesluta dem hos sig i berget.

BERGTAGNING, f. 2. Bortröfvande och inneslutande i berg. Jfr. *Bergtaga.*

BERGTALG, m. 2. (geol.) Ett sällan förekommande fossil af organiskt ursprung, som mycket liknar talg, och hvaraf finnas flera arter. Jfr. *Bergfett.*

BERGTALL, f. 2. Ett slags tall, som växer i Europas södra bergstrakter och är mycket krokig.

BERGTJÄRA, f. 1. Mineral, till utseende liknande stenkolstjära, och som, blandadt med mycket sand, begagnas till gatuläggning för trottoarer, under namn af Asfalt.

BERGTORF, m. 2. sing. En beckaktig, svart jordart. Kallas äfv. Ampelit.

BERGTRAST, m. 2. Se *Ringtrast.*

BERGTROLL, n. 5. Väsende af underbar natur, som, enligt folktron, förmenas bo i berg. Jfr. *Bergrese.*

BERGUDD, m. 2. Mindre bergsudde.

BERGUF, m. 2. pl. — *ufvar.* Fågel af uggleslägtet, 26 till 28 tum lång, ofvanpå svart och brunspräcklig, under rostgul med svarta långstreck och tvärvågor, en hvit fläck öfver bröstet, och på hufvudet tvenne tofsar; lätet *uhuu!* Strix Bubo.

BERGULL, f. 2. sing. (mineral.) Berglin med korta och flockvis liggande trådar.

BERGVAX, n. 5. Ett slags mineral, mjukt och segt som vax, gult, dragande i grönt, flottglänsande, lättsmält och lätt antändligt. Fås i Moldau, och användes till ljus, kittning, o. s. v.

BERGVERK, n. 5. 1) Inrättning för tillgodogörande af mineralrikets alster i stort. *Sveriges förnämsta b. utgöras af jern-, koppar- och silfververk.* — 2) Ställe, der sådan inrättning finnes. *I Dalarna ligga många b.*

BERGVERKSDRIFT, c. 3. sing. Se *Bergsbruk.*

BERGVERKSHANDTERING, f. 2. Se *Bergshandtering.*

BERGVERKSIDKARE, m. 5. Se *Bergsidkare.*

BERGVERKSLEXIKON, - - lä'cksikånn, n. pl. — *lexika.* Ordbok öfver benämningar, termer och uttryck, som förekomma i bergväsendet.

BERGVERKSTERM, - - tä'rrm, m. 3. Särskilt term, som förekommer i bergsvetenskapen eller bergshandteringen.

BERGVÄGG, f. 2. Tvärbrant jemn sida af ett berg, liknande en vägg.

BERGVÄPLING, m. 2. Se *Bergklöfver.*

BERGVÄSEN, n. 5. o. BERGVÄSENDE, n. 4. sing. Hvad till bergshandteringen och bergsvetenskapen hörer. Förekommer mest i embetsstil.

BERGVÄXT, f. 3. Växt, som trifves endast i bergstrakter. — *Syn.* Alpväxt, Fjällväxt, Bergört.

BERGZEBRA, bä'rrjsébra, f. 1. (nat. hist.) En art zebra, oregelbundet randad med gult och hvitt, i södra Afrikas bergstrakter.

BERGÅS, m. 2. Öfverst platt, bred, nästan jemn bergsrygg.

BERGÄGG, n. 5. (mineral.) Benämning på ett slags runda eller äggformiga bollar af svafvelkis.

BERGÖRT, f. 3. Ört, som växer endast i bergstrakter.

BERIDA, v. a. 3. (böjes som *Rida*) Inöfva en häst för ridning. Brukas mindre än Inrida.

BERIDARBANA, f. 1. Bana för hästars inridning.

BERIDARE, m. 5. 1) En, som inöfvar hästar för ridning. — 2) Person vid stallstaten, som har denna befattning.

BERIDEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) Kunnig i ridkonsten. — 2) (i militärspråket) Utrustad med häst, sadel och öfrigt ridtyg. Brukas i förening med adverberna *väl, illa.* *Ett väl, illa b-et kavalleri.*

BERIKTIGA, v. a. 1. (nytt ord, lånadt ifrån tyskan) Rätta. Brukas helst om uppgifter i tryck.

BERIKTIGANDE, n. 4. (nytt ord) 1) Handlingen, då man beriktigar. — 2) Rättelse (helst af en uppgift i tryck). *Posttidningens b-n.*

BERKAN, bärrkán, m. 3. En sort grof kamlott.

BERLINARE, m. 5. Se *Berlinervagn.*

BERLINERBLÅTT, n. 5. En vacker, ljusblå målarfärg, utgörande en förening af jerncyanur med jerncyanid.

BERLINERVAGN, m. 2. Ett slags lätt kalesch, hel- eller halftäckt.

BERLING, se *Bärling*.

BERLOCK, bärlå'ck, m. 3. (af det franska *Breloque*) Hängande prydnad, t. ex. vid urkeder.

BERM, bärrm, m. 3. (fortif.) Gång emellan vall och graf.

BERNHARDINERMUNK, m. 2. **-NUNNA**, f. 1. Munk, nunna af:

BERNHARDINERORDEN, m. 2. pl. — *ordnar*. Andelig orden, stiftad af Bernhard af Clairvaux.

BERNSTEN, m. 2. Ett fossilt harts, i flera färgförändringar ifrån hvitgult ända till rödbrunt, genomskinligt, i vatten olösligt, och förekommande mest i trubbhörniga och afrundade stycken eller korn. Begagnas till smycken och allehanda konstartiklar, samt äfven till fernissor och som rökmedel. Kallas äfv. Gul Ambra. — *Ss. B-sarbetare, -sarbete, -sfärg, -sgult, -shalsband.*

BERNSTENSDROPPAR, m. 2. pl. (med.) Se *Bernstenstinktur*.

BERNSTENSFERNISSA, f. 1. Fernissa, som fås genom lösning af bernsten i feta oljor.

BERNSTENSOLJA, f. 1. Olja, som genom torr distillation erhålles af bernsten.

BERNSTENSSALT, n. 3. (kem.) Bernstenssyradt salt.

BERNSTENSSYRA, f. 1. (kem.) Syra, som genom torr distillation erhålles af bernsten.

BERNSTENSTINKTUR, f. 3. Tillförene i medicinen brukad tinktur, som bereddes af bernsten.

BERO, v. n. 2. 1) (om person) Vara underkastad en annans vilja och ledning. *B. af sin bror. En tjenare b-r af sin husbonde. Han b-r af ingen,* är sin egen herre. — *Syn.* Vara afhängig, beroende (af), Lyda under. — 2) (om sak) Vara underkastad verkningen af någon eller något. *Årsväxten b-r af väderleken. Vår välfärd b-r af sakens utgång. Saken b-r på honom. Framgången b-r derpå, att vi . . . . Det b-r på'* (talesätt), det kommer an på omständigheterna. — *Syn.* Hänga (af, på), Komma an (på). — 3) *Låta b. vid,* låta vara gällande, ej göra ändring uti, låta vara som det är. *Konungen har låtit b. vid Kammarkollegii utslag. Vi vilja låta dervid b.* — Man säger äfven: *Låta saken b.*

BEROENDE, n. 4. 1) Tillstånd, då man är underkastad en annans vilja och ledning. *Vara, lefva, stå i b. af, under någon. Mycket b. nedtrycker menniskan.* — *Syn.* Afhängighet, Afhängig ställning, Afhängigt tillstånd, läge, förhållande, Beroendetillstånd. — 2) (mindre brukl.) Godtycke, afgörande. *Saken hvilar på mitt b.* — *Ss. B-tillstånd.*

BEROPA SIG, v. r. 1. *B. sig på,* se *Åberopa*.

BERSERK, bä'rrsä'rrk, m. 3. Så kallades de fornskandinaviska kämpar, som, när kämpavreden kom på dem, förlitande sig blott på sitt goda svärd och sin arm, kastade från sig sköld och brynja, och liksom ursinniga störtade sig midt in ibland fienderna. Gamla ordet *Berserkur* betyder brynjolös.

BERSERKARASERI, n. 3. Det sinnestillstånd, hvaruti en berserk sig befann, då kämpavreden hade kommit på honom. Jfr. *Berserk*.

BERSERKSGANG, m. 2. En berserks ursinniga framfart, då kämpavreden hade påkommit honom. Jfr. *Berserk*.

BERSÅ, bärrså', m. 3. Öfvertäckt löfsal, bildad af spjelverk, genomflätadt med hvarjehanda dertill passande klängväxter, såsom kaprifolium, vinrankor, jasmin, o. s. v. [Berceau.]

BERTILSMESSA, f. 1. (pop.) Bartholomæi dag.

BERTRAM, m. 3. sing. Örten Anthemis Pyrethrum; äfven roten deraf, som begagnas emot tandvärk.

BERUSA, v. a. 1. 1) Göra rusig. *Detta vin b-r lätt. De skälmarne b-de honom.* — *Syn.* Rusa, Öfverlasta, Fylla. — 2) (fig.) Försätta i ett tillstånd af sinnesrus. *Låta sig b-s af nöjen, af njutningar, af lyckan, af segern. Han blef alldeles b-d af hennes skönhet.* — *Syn.* Rusa, Bedåra, Förtrolla, Förtjusa. — *Berusande*, n. 4.

BERUSNING, f. 2. Verkningen, då någon berusas. — 2) Rusigt tillstånd, rus.

BERUSTAD, a. 2. (kameral.) Belagd med skyldighet att uppsätta ryttare till krigstjenst. *B-t säteri.*

BERYKTA, v. a. 1. 1) Göra allmänt bekant, utsprida. *B. en sak. Det blef snart b-dt, att . . . .* — 2) *B.* ell. *illa b.,* sätta i elakt rykte. — *Syn.* Vanrykta, Vanfräjda.

Anm. Betydde fordom äfv.: Göra ryktbar, namnkunnig (i god mening).

BERYKTAD, a. p. 2. Som har rykte om sig. Brukas oftast i dålig mening. *Göra sig b.* (både för godt och ondt). *B. för lärdom, för helighet. Halmstad är vida b-t för sin lax. Han är, har gjort sig illa b. B. för sina många bofstreck. En illa b. krog.*

BERYKTANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man beryktar. — 2) (mindre brukl.) Rykte.

BERYLL, bery'll, m. 3. Ädelsten af smaragdslägtet, grön, gul, grönhvit, blåhvit eller himmelsblå. Berggrön och celadongrön, kallas den Aquamarin.

BERYLLIUM, -ry'll--, n. 3. sing. (kem.) Metalloid, som är Berylljordens radikal.

BERYLLJORD, f. 2. (kem.) Jordart, upptäckt af Vauquelin i beryll och smaragd. Har äfv. fått namn af Glycin.

BERÅD, n. 5. Öfverläggning. *Efter mycket b., huru man skulle bete sig, fattades ändtligen det beslut att . . . .* Mest förekommer ordet i adverbiala uttrycken: *a*) *Med b.,* med öfverläggning, med berådt mod, t. ex.: *han gjorde det med b.;* och *b*) *I beråd,* som, åtföljdt af *om* eller *huru,* betecknar öfverläggning, tvekan, ovisshet, men, då det efterföljes af *att,* utmärker afsigt, uppsåt, t. ex.: *Jag är i mycket b., huru jag skall göra. Jag står i b., om jag skall resa eller icke. Jag är, står just nu i b. att resa.* — *Syn.* (för *Med b.*) Med berådt mod, Med öfverläggning, Med uppsåt, Uppsåtligen, Med afsigt, Afsigtligt; (för *I b.*) Oviss, Villrådig, Tvehågsen; se äfv. *Ämna*.

BERÅDT, a. neutr. (af tyska verbet *berathen*) Förekommer endast i det adverbiala uttrycket: *Med b. mod,* med full öfverläggning, öfverlagdt, med uppsåt. — *Syn.* Se *Uppsåtligt*.

BERÄKNA, v. a. 1. 1) Medelst räkning söka finna, på förhand antaga det ungefärliga antalet eller beloppet af något. *Man måste på förhand b. kostnaderna vid ett företag. Jag b-r att kunna bygga huset för 10,000 R:dr.* — *Syn.* Kalkulera, Öfverslå. — 2) Till visst antal eller belopp antaga (något, som redan är till), uppskatta,

värdera. *Man b-r vår förlust till 50 man. Jag b-r min lösegendom till 2000 R:dr. Han b-r 3000 R:dr i årlig inkomst. Han har b-t sig till godo* (krediterat sig för) *50 R:dr för transporten. Förlusten, b-d emot vinsten, är öfvervägande.* — *Syn.* Kalkulera, Skatta, Uppskatta, Värdera, Anslå, Räkna. — 3) Antaga såsom i räkning, i affärsförhållande gällande. *Han får b. sin lön från 1 Maj. Pensionsbeloppet är att b. från början af nästa år.* — 4) (fig.) Noga öfvertänka allt hvad, som står i sammanhang med något arbete, företag, o. s. v. *Sammansättningen af denna maskin är väl b-d. Ett väl b-dt företag. B. planen för ett fälttåg. B. följderna af en händelse.* — *Syn.* Kalkulera, Uttänka, Öfvertänka. — 5) (fig.) Antaga såsom troligt, sannolikt. *Jag b-de att få arbetet färdigt till jul, men deri bedrog jag mig. Fienden b-de, att vi skulle passera vadet; men vi satte oss öfver på färjor.* — *Syn.* Förmoda, Tro, Taga för gifvet, Vänta (att). — 6) (fig.) Fästa uppmärksamhet vid, taga i betraktande, betänka. *Fienden anföll oss i öppen front, utan att b. våra kanoner. Detta hade man icke b-t.* — *Syn.* Se *Besinna.*

BERÄKNANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man beräknar. — 2) Se *Beräkning,* 2.

BERÄKNARE, m. 5. (mindre brukl.) En, som beräknar (i bem. 1 o. 4).

BERÄKNELIG, a. 2. Som kan beräknas (utom i bem. 4, 5 o. 6). Brukas helst för öfverräkning af antal, belopp.

BERÄKNELIGHET, f. 3. (föga brukl.) Egenskapen att vara beräknelig.

BERÄKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man beräknar. *B. af olika myntsorters värden i förhållande till hvarandra. Han har gjort sin b. ganska riktigt. Efter den b-en, skulle företaget medföra förlust. Det kommer icke i b. Gjord, företagen utan all b. Ingå i b-en, tagas med i b.,* beräknas tillsammans med det öfriga. *Taga i b.,* beräkna, taga i öfvervägande. *Man måste härvid taga allt i b.* — *Syn.* Kalkulerande, Öfverslag, Uppskattning, Värdering. — 2) Resultatet af beräknande (såsom handling): öfverslag, plan, syfte, afsigt, förmodan, hopp. *Din b. af kostnaderna är icke att rätta sig efter. Jag känner ganska väl hans b. härmed, men jag skall väl veta akta mig. Han måtte visst tänka på att bli rik, eftersom han har så många b-ar. Detta skedde alldeles emot min b. Det lyckades utöfver all b.* — *Ss. B-sgrund, -ssätt.*

BERÄNNA, v. a. 1. (gam.) Se *Belägra.*

BERÄTTA, v. a. 1. 1) Muntligen eller skriftligen framställa förloppet af något, som tilldragit sig. *B. en händelse, en historia, en nyhet. Han b-de för mig om sina äfventyr i Spanien. Æneas b-de sina öden för Dido. Livius b-r i sin historia om Syracusas belägring. B. väl, med mycken konst.* — *Syn.* Tälja, Förtälja, Förmäla, Beskrifva, Skildra. — 2) Omtala, gifva underrättelse om. *Han b-de för mig, att han nyss fått ärfva en stor egendom. Man b-r, att ryska kejsarn blifvit död. Man b-r från Lyon, att en svår eldsvåda hemsökt staden. Det b-s, jag har hört b-s, jag hörde herr N. b., att . . . . Efter hvad som b-s, lär han icke vara väl anskrifven på hög ort. Det behöfver jag ej förtiga; jag kan gerna b. det för hela verlden.* — *Syn.* Se *Omtala.*

BERÄTTANDE, n. 4. Handlingen, då man berättar.

BERÄTTARE, m. 5. -ARINNA, f. 1. En, som berättar.

BERÄTTELSE, f. 3. 1) Handlingen, då man berättar. *Hennes b. blef ofta afbruten af snyftningar. Före, efter, under b-n.* — 2) Sjelfva innehållet af hvad som (muntligt eller skriftligt) berättas eller blifvit berättadt. *B-n om en händelse, en belägring, en batalj. Utgifva en b. om sina resor. Ett vittnes b. Han har afgifvit en trogen b. om hvad han sett. Historisk b. Fryxells b-r ur svenska historien. Efter hans b., förhåller sig saken så. Efter b.,* efter hvad man berättar, ryktesvis. — *Syn.* Beskrifning; Vittnesbörd, Utsaga. — 3) Skrifven eller tryckt framställning af diktade händelser, till nöje för läsare. *Heibergs B-r. En b. af Eugène Sue.* — Brukas i samma mening som Novell, men icke gerna om Romaner. — 4) (adm.) Redogörelse af offentlig myndighet för verkställdt uppdrag eller rörande tillståndet i någon viss gren af förvaltningen.

BERÄTTELSEVIS, adv. Såsom, i form af berättelse; efter berättelse, ryktesvis.

BERÄTTIGA, v. a. 1. Gifva, medföra rättighet, gifva tillstånd, lof. *En hustru kan ej afsluta något kontrakt, utan att hennes man b-r henne dertill. Ålder i tjensten b-r till befordran. Detta b-r mig att fråga, hvarföre . . . . Lagen b-r mig att göra det.* — *Syn.* Befoga, Bemyndiga, Autorisera.

BERÄTTIGAD, a. p. 2. Som har rättighet, tillstånd (till, att). *B. att ärfva, att välja, att väljas. Det är jag fullt b. att tro. Jag är ej ännu b. till pension. Jag anser mig b. att tala. Han är dertill mera b. än någon annan.* — *Syn.* Befogad, Bemyndigad, Autoriserad, (i lagstil) Skicklig, Behörig.

BERÄTTIGANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man berättigar. — 2) Meddelad, erhållen rättighet. — *Syn.* Se *Rättighet.*

BERÖFVA, v. a. 1. 1) Fråntaga en något. *B. någon lifvet, dess egendom, förmågan att göra ondt.* (Fig.) *Fruktan b-de henne målet. Denna händelse har b-t mig nöjet att få se er.* — *Syn.* Fråntaga, Afhända, Afkapa, Afkläda, Blotta (på), Förtaga. — *B. sig,* förlora; äfv. förneka sig, t. ex.: *Genom sitt slöseri har han b-t sig största delen af sin förmögenhet. Han b-r sig alla njutningar, nöjen, förströelser, för att kunna bistå andra.* — 2) (bibl.) Plundra.

BERÖFVAD, a. p. 2. Som är utan, i saknad af. *B. allt, ända till det nödvändigaste. B. nöjet att se, höra er. B. sitt förstånd, förståndets bruk.* — *Syn.* Blottad (på), I saknad af, Utan.

BERÖFVANDE, n. 4. Handlingen, då man beröfvar.

BERÖKA, v. a. 1. Omgifva med rök (isynnerhet af rökelse); äfv. göra rökig. — *Syn.* Se *Röka,* v. a. — *Berökande,* n. 4. o. *Berökning,* f. 2.

BERÖM, n. 5. sing. Tal eller skrift, hvarigenom man uttrycker sitt bifall i anledning af en persons förtjenster, någon dess handling eller dess uppförande, äfven i anledning af egenskaperna hos ett djur eller ett liflöst föremål. *B. är det fördelaktiga vittnesbörd, vi gifve förtjensten, dugligheten. Gifva, tilldela någon b. för något. Han har fått mycket b. för sina skrifter. Det länder honom till b., att han . . . . Öfver allt b.,* i högsta måtto berömvärd. (Ordspr.) *Eget b. luktar illa,* det är opassande att berömma sig sjelf. — *Syn.* Lof, Pris, Ära, Hedersbevisning, Loftal, Rosande, Ros, Bifall.

BERÖMD, a. p. 2. Ryktbar för någon berömlig handling eller egenskap. Både om sak och person. *En b. skriftställare. B. för sina skrifter. Orten är vida b. för sina viner. Vara, göra sig b.* — *Syn.* Se *Ryktbar.*

BERÖMLIG, a. 2. Som förtjenar beröm. Brukas om handling af personer. *B-t uppförande. För b-a handlingar.* Äfven säges, i fråga om person: *Det är b-t af,* t. ex.: *Det är b-t af honom att vara så hjelpsam. Det är b-t af dig, att du läser så snällt.* — *Syn.* Se *Berömvärd.*

BERÖMLIGEN, adv. Se *Berömligt.*

BERÖMLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara berömlig. *B-en af denna handling kan ej förnekas.* — 2) Egenskapen hos en person att förtjena beröm. *Han visar mycken b. i sin tjenst. Detta konstverk har blifvit utfördt med mycken b.* — *Syn.* Förtjenst, Förtjenstfullhet, Lofvärdt, prisvärdt förhållande, uppförande.

BERÖMLIGT, adv. 1) På ett berömligt sätt. *Han läser b.* — 2) Högsta betyget vid examensförhör. *Han har fått »Berömligt».*

BERÖMMA, v. a. 2. I tal eller skrift gifva beröm; se d. o. *B. någon för flit. Man b-er honom, för det han vidtagit denna åtgärd. B. något hos någon. Han är icke fallen för att b.* — *Syn.* Lofva, Prisa, Beprisa, Rosa, Loforda, Lofsjunga, Upphöja med beröm, Berömligt omtala, Utbasuna, Blåsa i basun för. — ***B. sig,*** v. r. Prisa sig sjelf. *Han är mycket fallen för att b. sig sjelf. B. sig af,* skryta af, öfver, t. ex.: *Hon b-er sig af sin skönhet. Han b-er sig af att hafva vunnit tjugu bataljer. Det är ingenting att b. sig af,* det är snarare klandervärdt än berömligt. — *Syn.* Se *Skryta.*

BERÖMMANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man berömmer. — 2) (mindre brukl.) Beröm.

BERÖMMARE, m. 5. 1) En, som berömmer. — 2) En, som är fallen för att berömma, smickra. — *Syn.* Smickrare.

BERÖMMELSE, f. 3. 1) Beröm. *Det länder honom till mycken b. att ....* — *Syn.* Se *Beröm.* — 2) (bibl.) Egenskapen att förtjena beröm. *Vi hafve ingen b. inför Gud.* — *Syn.* Förtjenst.

BERÖMVÄRD, a. 2. Som förtjenar beröm. Brukas med afseende på personer. *Han är b. för sitt handlingssätt. Det är b-t af honom att .... B. handling, afsigt. B-t uppsåt.*

BERÖRA, v. a. 2. 1) Lätt vidröra ytan af något. *Jag blef smittad, utan att hafva b-rt den sjuka med mitt minsta finger.* — *Syn.* Se *Röra.* — 2) (fig.) I förbigående omnämna något i tal eller skrift.

BERÖRANDE, n. 4. Handlingen, då man berörer.

BERÖRD, a. p. 2. Förut, i det föregående omtalad. Brukas mindre väl om person, och helst i rättegångs-, embets- och affärsstil. *B-e förhållande, sak, omständighet.* — *Syn.* Se *Bemäld.*

BERÖRING, f. 2. 1) Handlingen, då man berör. *Genom b. af en sjuk blir man stundom smittad.* Brukas äfven i naturläran om kroppar eller ämnen, som komma nära hvarandra, t. ex.: *När positiv och negativ elektricitet komma i b. med hvarandra, utspringer en elektrisk gnista.* — *Syn.* Berörande, Vidrörande. — 2) (fig.) Nära förhållande mellan personer eller saker. *Stå, sätta, komma i b. med någon. B-en med verlden har både sina fördelar och olägenheter. Denna sak står uti ingen b. med förenämde mål.*

BERÖRINGSLINIE, f. 3. Se *Tangent.*

BERÖRINGS-ELEKTRICITET, - - - eläcktrisitét, f. 3. Se *Galvanism.*

BERÖRINGSPUNKT, m. 3. Se *Tangeringspunkt.*

BERÖRINGSVINKEL, m. 2. pl. — *vinklar.* (mat.) Vinkel, som formeras af en krokig linie och dess tangent.

BESA, v. n. 1. (prov.) Se *Kesa.*

BESAGD, a. 2. Förut omtalad. Tillhör embets- och affärsspråket. — *Syn.* Se *Bemäld.*

BESAN, - án, m. 3. Se *Mesan.*

BESANNA, v. a. 1. 1) Intyga, betyga sanningen af något. *Vittnena hafva b-t hans uppgift. Följden b-de hans förutsägelse.* — *Syn.* Se *Bekräfta,* 1. — 2) Säga ja till. *Tillfrågad, om han sjelf varit närvarande, b-de han det.* — *Syn.* Se *Bekräfta,* 2.

BESANNANDE, n. 4. Handlingen, då man besannar.

BESATT, a. p. 1. Ursprungligen particip passiv af verbet *Besätta,* i uttrycket *Besatt af djefvulen,* hvilket med tiden blifvit förkortadt till *Besatt.* 1) Sades om en menniska, då djefvulen troddes hafva farit in i dess kropp och beherrska alla hennes tankar, ord och gerningar, ett föreställningssätt, som var rådande i fråga om alla vansinniga. — 2) Ursinnig, rasande. *När man retar honom, blir han alldeles b.* — *Syn.* Se *Vred.* — 3) Både om sak och person. I hög grad oförnuftig, dåraktig, befängd, högst orimlig. *Så du burit dig åt! hur kan man vara så b.?* — *Syn.* Se *Tokig.* — 4) Både om sak och person. Ytterst rolig, narraktig, putslustig. *Han var alldeles b. med sina upptåg. B-a puts, infall.* — *Syn.* Se *Löjlig.* — 5) (om sak) Högst olycklig, skadlig, motgjord. *B. händelse, motgång, omständighet. Min ställning är nu alldeles b.* — *Syn.* Se *Olycklig.* — 6) (om sak) Ofantlig. *B. hop, myckenhet.* — Jfr. *Befängd* (i alla bemärkelserna). — Substantivt brukas ordet i bem. 1, t. ex.: *Skrika, bära sig åt som en b.*

BESATT, adv. 1) I hög grad oförnuftigt, dåraktigt. *Så b. du bär dig åt!* — *Syn.* Se *Tokigt.* — 2) I högsta måtto, ytterst. *B. elak, rolig, rik. En b. stor oxe. B. illa. Det går b. bra för oss.* — *Syn.* Befängdt, Förbannadt.

BESATTHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara besatt (i bem. 3 o. 4). *B-en af en handling, af ett puts.* — 2) (fam.) Besatt handling. — *Syn.* Befängdhet, Galenskap, Narraktighet.

BESE, v. a. 2. (böjes som *Se*) 1) Noga betrakta något, för att lära känna dess utseende och beskaffenhet. *B. en stad, ett ställes märkvärdigheter. B. boningsrum, varor.* — *Syn.* Se *Betrakta.* — 2) Noga taga något i betraktande, för att se, om det är så, som det bör vara (enligt kontrakt, föreskrift, o. s. v.). *B. ett färdiggjordt arbete.* — *Syn.* Besigtiga, Granska, Inspektera, Syna. — 3) (bibl. gam.) Besöka.

BESEENDE, n. 4. Handlingen, då man beser.

BESEGLA, v. a. 1. (af tyska verbet *besegeln*) Med seglande fartyg befara. *B. ett haf, en kust, ett farvatten.* — ***Beseglande,*** n. 4. o. ***Besegling,*** f. 2.

BESEGLA, v. a. 1. (af tyska verbet *besiegeln*) 1) Sätta sigill på; stadfästa genom namns och sigills undersättande. *B. en akt, ett dokument.* — 2) (fig.) Genom en afgörande handling liksom sätta sigill på, intyga sanningen af något. *B. sin lära med sitt blod.* — ***Beseglande,*** n. 4. o. ***Besegling,*** f. 2.

BESEGRA, v. a. 1. Vinna seger öfver (både egentl. o. fig.). *B. fienden, frestelsen, sina begär.* — *Syn.* Se *Öfvervinna.*

BESEGRANDE, n. 4. Handlingen, då man besegrar.

BESEGRARE, m. 5. En, som vinner seger öfver någon eller något. Nyttjas aldrig utan åtföljande objekt. *Persernes b.* — *Syn.* Öfvervinnare.

BESIFFRA, v. a. 1. (i musik) Med siffror beteckna ackorderna i undre stämmor, i stället för med notteckcn. *B. noter. B-d bas förekommer i koralmusik.* — *Besiffrande*, n. 4. o. *Besiffring*, f. 2.

BESIGTIGA, v. a. 1. (i embetsstil) Noga taga något i betraktande, för att undersöka, om det är så, som det enligt lag, författning, aftal bör vara. Brukas om embets- och tjenstemän, m. fl. *B. verkställda arbeten, hus och åbyggnader, ett lik, tungan på svin.* Brukas i vissa fall äfven om menniskor, t. ex.: *B. soldater vid inmönstring. Hon har blifvit b-d af barnmorskan.* — *Syn.* Se *Bese.*

BESIGTIGANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man besigtigar. — 2) (mindre brukl.) Se *Besigtning*, 2 o. 3.

BESIGTNING, f. 2. 1) Se *Besigtigande*, 1. — 2) Tillfälle, då en besigtning sker, med alla dervid förefallande händelser. *Han råkade vid b-en att dricka för mycket.* — *Syn.* Besigtningstillfälle, Syn, Synetillfälle. — 3) Se *Besigtningsinstrument.* — *Ss. B-sarvode, -sattest, -skostnad, -sprotokoll, -srapport.*

BESIGTNINGS-INSTRUMENT, ---innstrumä'nnt, n. 3. o. 5. Dokument, som innehåller berättelsen öfver förloppet vid en besigtning, jemte uppräknande af de besigtigade sakerna till beskaffenhet och värde.

BESIGTNINGSMAN, m. 5. pl. —*män.* Person, som håller en besigtning.

BESIGTNINGSRÄTT, m. 3. Rättighet att vid vissa inträffade händelser eller på viss tid besigtiga eller få något besigtigadt.

BESINNA, v. a. 1. Med tankeförmågan uppmärksamt skärskåda, taga i betraktande. *Jag har noga b-t allt, hvad ni sagt mig. Ni b-r icke. hvilken tid arbetet fordrar. Man bör b., att saken var ganska kinkig. B. det. Det har jag ej kommit att b. Man måste b. sökandens öfvervägande meriter.* — *Syn.* Se *Betänka.* — *B. sig*, v. r. 1) Komma till besinning, eftertänka, öfverlägga, fatta beslut. *Jag fick icke tid att b. mig, innan det redan var gjordt. B. dig väl, innan du gör det. Har ni nu b-t er? Länge b. sig vid köp. Jag skall b. mig derpå.* — *Syn.* Betänka sig. — 2) Söka draga sig till minnes, erinra sig. *Om jag b-r mig rätt, så skedde det för tio år sedan. Kommer du icke ihåg det? B. dig litet, b. dig på!* tänk efter. — 3) Fatta annan mening, ändra sig, ångra sig. *Han inser icke sjelf sin dårskap, men när det fått vara en tid, skall han nog b. sig. Jag har nu b-t mig; det blir ingenting af med hela förslaget.* — *Syn.* Betänka sig.

BESINNANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man besinnar. *Vid b. af alla omständigheter.* — *Syn.* Se *Betänkande.* — 2) (mindre brukl.) Se *Besinning*, 3.

BESINNING, f. 2. 1) Handlingen, då man besinnar. — *Syn.* Se *Betänkande.* — 2) Förmågan att tänka, eftertanka. *Hon blef så förskräckt, att hon förlorade all b. Komma till b.*, åter hämta sig, återfå tankegåfvans bruk; äfv. (fig.) ändra mening, tanka, ångra sig, komma till förnuft. — 3) Klokhet, försigtighet. *Handla utan all b. Han har uppfört sig med mycken b.*

BESINNINGSLÖS, a. 2. Utan besinning, eftertanka. — *Syn.* Se *Tanklös.*

BESINNINGSTID, m. 3. Tid, hvarunder man kan eller får besinna sig rörande en sak. *Jag måste ha b., innan jag kan fatta mitt beslut. Gifva, bevilja, förunna, få b.* — *Syn.* Se *Rådrum.*

BESITTA, v. a. 3. (böjes som *Sitta*) 1) Vara i ägande utaf, innehafva som ägare. *Engelsmännen b. största delen af Ostindien. Han b-tter ett hus i Stockholm och flera gods i Skåne.* Brukas äfv. i utsträckt bem. om tjenster, areställen, goda egenskaper, t. ex.: *B. ett embete, höga värdigheter, dygder, talanger. Han b-tter mycken kunskap, insigt i astronomien, mycken färdighet i harpspelning. B. mycket förstånd.* — *Syn.* Se *Äga.* — 2) Innehafva, ej som ägare, utan blott med nyttjande rätt. *B. som arrendator. Han äger att b. hemmanet i tjugu år.* — *Syn.* Se *Innehafva.* — 3) Sades, i äldre teologisk stil, om menniskor, som troddes vara besatta af den orena anden. Jfr. *Besatt*, 1. *Djefvulen b-tter honom.* — Numera nyttjas ordet, i denna bem., mest i vissa svordomsuttryck, såsom: *Fan, hin, knäfveln b. ett sådant spektakel! B. honom, så dum han är! B. den karlen! B. en sådan slyngel! B., hvad det är kallt! B., så det regnar! B. och regera!* m. fl.

BESITTANDE, n. 4. Se *Besittning*, 1.

BESITTARE, m. 5. 1) Innehafvare med ägande rätt. — *Syn.* Ägare. — 2) Innehafvare med blott nyttjande rätt.

BESITTNING, f. 2. 1) Förmåga att efter godtycke använda ett ting och från befattning dermed utesluta alla andra, vare sig att man har ägande eller blott nyttjande rätten, eller ock ingen laglig rätt. *Laglig, olaglig, rättmätig, orättmätig b. Fredlig, oqvald, lugn, häfdvunnen, verklig b. Vara, komma, sätta sig i b. af en sak. Taga en egendom i b. Insätta någon i b. af dess rättmätiga egendom. Afstå från, gå ifrån, vräkas ur, förblifva vid, sitta i oqvald b. af något.* — *Syn.* Besittande, Ägande, Ägo, Innehafvande. — 2) Egendom. *Denna gård, detta gods är en vacker b.* — Brukas i plur. om länder, lydande under en stat, då de icke ligga i omedelbart sammanhang dermed. *Englands fordna b-ar i Frankrike och dess närvarande i Ostindien.* — *Syn.* Se *Egendom.*

BESITTNINGSRÄTT, m. 3. 1) Rättighet att under vissa vilkor besitta (i bem. 2) en egendom. — *Syn.* Nyttjande rätt. — 2) (mindre ofta) Ägande rätt.

BESITTNINGSTAGANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man tager något i besittning. *B-t af en egendom.* — 2) (i moralfilosofien) Handlingen, då den enskilta menniskan tillegnar sig en viss, ännu ej intagen, del af jorden med derpå befintliga ting, och genom särskilta utmärkande tecken tillkännagifver det för andra. — *Syn.* Ockupation.

BESITTNINGSTAGARE, m. 5. Den, som tager något i besittning. Jfr. föreg. ord.

BESJUNGA, v. a. 3. (böjes som *Sjunga*) Med sång, eller ock blott på vers utan sång, beskrifva, skildra, fira, prisa. *Homer besjöng Trojanska kriget och de Helleniska hjeltarna. Hvem skall värdigt b. Gustaf II Adolfs bragder?* — *Besjungande*, n. 4.

BESJÄLA, v. a. 1. (poet.) 1) Gifva själ (åt en kropp). *Den högsta Anden b-r kropparna.* — *Syn.* Lifva, Lifgifva. — 2) (fig.) Gifva förmåga att göra djupt intryck på förnuftiga varelser. *Hänförelsen b-de hans föredrag. B-d af sitt ämne, rörde han alla till tårar.* — *Syn.* Lifva, Elda, Uppelda, Gifva lif, själ, eld. — *Besjälande*, n. 4.

BESK, bessk o. bässk, a. 2. Som har en sammandragande, bitter smak, såsom t. ex. malört. *B-a läkemedel. Taga en b. sup.* Man säger äfven: *Vara b. i munnen*, d. v. s. känna en besk smak i munnen. — S. m. 2. (pop. o. fam.) Besk sup. *Han duger till ingenting, förrän han fått b-en på morgnarna.* Äfv. Beskus.

BESKA, bèsska o. bä'sska, f. 1. sing. Se *Beskhet*.

BESKAFFA, v. n. 1. (gam.) Uträtta, förmå, göra. *Hafva att b. med*, se *Skaffa med*.

BESKAFFAD, a. p. 2. Som har en viss egenskap, befinner sig i ett visst förhållande. Brukas både om sak och person. Åtföljes alltid af något tilläggsord, vanligast *så*, äfven stundom *illa, huru? Saken är så b., att . . . . Jag är så b., att jag gerna vill se andra glada. Så som verlden nu är b. . . . . Vid så b-e omständigheter. Jag vet ej, hur han är b., hur det är b-t med den saken. Det är illa b-t med honom. Det är b-t med honom som med mig.* — *Syn.* Artad; (för *så b.*) Sådan, Så fatt.

BESKAFFENHET, f. 3. Inbegreppet af alla en saks tillfälliga, icke väsendtliga kännemärken; egenskapen att vara så eller så, sätt att vara. Brukas både om sak och person. *Hurudan är vädrets b. i dag? B-en af hans lynne är sådan, att man omöjligt kan trifvas med honom.* — *Syn.* Natur, Art, Egenskap, Skaplynne, Ställning, Förhållande.

BESKAKTIG, a. 2. Som har en något besk smak.

BESKAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara beskaktig.

BESKATTA, v. a. 1. 1) Belägga med skatt; äfv. med afgifter af hvad slag som helst. *Strängt b. sina undersåter, sina underhafvande. Kanalverket b-r de trafikerande alltför hårdt.* — 2) (fig.) Taga oskälig vinst af köpare, förbrukare af en vara. *Man klagar öfver, att vissa fabrikanter alltför drygt b. allmänheten.* — *Syn.* Se *Preja*.

BESKATTANDE, n. 4. Handlingen, då man beskattar.

BESKATTNING, f. 2. 1) Se *Beskattande.* — 2) Beloppet af en skatt, en afgift, äfv. af vinsten på en fabriksvara, o. s. v. (se *Beskatta*, 2.), beräknadt antingen för alla de beskattade eller för hvarje enskilt. *Den allmänna b-en är nog tryckande för riket. Min b. utgör . . . .* — *Syn.* Skatt, Skattebelopp. — *Ss. B-fråga, -slag, -sätt, -system.*

BESKED, n. 5. 1) Afgörande svar, efterrättelse, förständigande, af någon, som är behörig att det gifva. *Sök b. härom hos vederbörande embetsman. Jag gaf honom det b., att han får bo i drängstugan. Jag tar ej b. af någon annan, än min husbonde. Jag fick ej b. på hvad jag ville veta. Man får aldrig riktigt b. af honom. Tills vidare b.* — *Syn.* Utslag, Afgörande, Förständigande, Befallning; Svar; Upplysning. — 2) Betyg öfver personligt uppförande, hvilket af husbonde lemnas tjenstehjon vid afflyttning ur dess tjenst, eller af vederbörande presterskap åt en person, som flyttar ur församlingen. — *Syn.* Attest, Betyg. Jfr. äfv. *Orlofssedel, Prestbesked.* — 3) Redovisning. Brukas i denna bem. mindre ofta. *Göra b. för något. Göra b. för sig*, göra redo för sig. *Göra b. för ett uppdrag, en beskickning*, redogöra derför. (Fig.) *Göra någon b. i glaset, göra b. på ens skål*, tömma sitt glas, när någon druckit en till. *Göra godt b. för sig vid bordet, på fatet, i grötfatet, o. s. v.*, äta med god matlust, ej rata maten. *Göra b. för sig* säges äfven om den, som med allvar, drift och ordentlighet uträttar, hvad honom uppdrages, anbefalles, helst om arbetsfolk, t. ex.: *Denne dräng gör alltid godt b. för sig, hvilket arbete man än sätter honom till. Han gör godt b. för sig på logen, på åkern.* — 4) Duglighet, drift, pålitlighet. Förekommer i talesättet: *Vara b. med*, samt i det adverbiala uttrycket: *Med b.*, dugtigt, t. ex: *Du får lof att arbeta, så att det är b. dermed. Det är intet b. med honom*, han duger till ingenting; äfv. man kan ej lita på hans ord och löfte; äfv. han vet ej, hvad han vill, är obeslutsam, tanklös. *Det är intet b. med hvad han gör. Vi ha väl sommar, men det är intet b. med den*, d. v. s. den är utan tillräcklig värma. *Arbeta, läsa, dricka med b. Det regnar med b. De fingo stryk med b.* — 5) *Veta b. om, på*, hafva kännedom om. *Veta b. om något. Det der vet han b. på. Veta b. med*, väl förstå sig på, t. ex.: *Han vet godt b. med den saken.*

Anm. Ordet kommer af det tyska *Bescheid*, som ursprungligen betyder: slutord (skiljsord, af *scheiden*), när man skiljes ifrån någon, och sedan: utslag, dom, afgörande.

BESKEDLIG, a. 2. 1) Som icke med vett och vilja gör något ondt: from, saktmodig, fridsam. *En hederlig och b. man.* — *Syn.* Se *God.* — 2) Tjenstaktig, tjenstvillig, god, hjelpsam, artig. *Han är nog så b., att han hjelper mig med det besväret. Det är bra b-t af honom, att han gjort det.* Brukas i denna betydelse ofta som hövlighetsuttryck till vänner, anhöriga och personer af lägre vilkor, än man sjelf är, liksom man till mera främmande personer af den bättre klassen brukar ordet *God*, och till barn eller tjenstfolk *Snäll*. *Var b., var så b., var så allt för b., så innerligt b. och gör det.* — 3) (i något spefull mening) *a*) Fromsint, men utan drift och duglighet. *Det b-a folket kommer vanligtvis icke långt i verlden.* — *b*) From och enfaldig. *Han inbillade sin b-a far, att . . . . .* — *c*) Flat, efterlåten. *Tjenstfolket gör med sin b-a husbonde, hvad de vilja.*

Anm. Ordet kommer af det tyska *bescheiden*, som egentligen betyder: hofsam, måttlig i sina anspråk, förståndig, men, öfverflyttadt till svenskan, utbildat sig till ofvanstående bemärkelser.

BESKEDLIGGÖRARE, m. 5. (nytt ord, brukadt på spe) En, som gerna vill stifta fred emellan menniskor, äfven om det skall ske på sanningens och rättvisans bekostnad.

BESKEDLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara beskedlig.

BESKEDLIGT, adv. Fromt och saktmodigt, fridsamt. *Gå sin väg b. fram.*

BESKHET, bèsskhet o. bä'sskhet, f. 3. sing. Egenskapen att vara besk.

BESKICKA, v. a. 1. 1) (i myntväsendet) Tillsätta sämre metall till guld eller silfver, som skall myntas. *B. guld med silfver, silfver med koppar.* — *Syn.* Legera. — 2) (masm.) Vederbörligen blanda malm, fluss och kol tillsammans

vid påsättningen på masugnen. — 3) (vid kalkbränneri) Insätta de råa stenarna i kalkugnen. — *Beskickande*, n. 4.

BESKICKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man beskickar. — 2) Den blandning, som derigenom uppkommer.

BESKICKNING, f. 2. 1) *a*) Affärdande af sändebud till en främmande regering. *Genom denna b. till Frankrike vann Gustaf I, att....* — *b*) Afskickande af sändebud från en myndighet till en annan inom samma stat. — *c*) (skämtv.) Afsändande af bud från en enskilt till en annan. — 2) Samteliga personer, som utgöra: *a*) en stats sändebud till en annan; *b*) en myndighets sändebud till en annan, inom samma stat; *c*) (skämtv.) en enskilt persons till en annan. *Tillhöra en b. B-en blef på bästa sätt emottagen.* — *Syn.* Ambassad, Mission, Deputation. — *Ss. B-suppdrag, -särende.*

BESKICKNINGSKONST, f. 3. Konsten att beskicka; se d. o.

BESKICKNINGSPROF, n. 5. Prof af beskickning vid ett myntverk.

BESKINNA, v. a. 1. (gam.) Skinna, plundra.

BESKJUTA, v. a. 3. (böjes som *Skjuta*) Med kanoner eller mörsare skjuta på. *B. en stad, en fästning, en mur, en skans, ett fältverk, o. s. v. B. med kulor, med glödgade kulor, med bomber. B. ett fartyg långskepps.* — Brukas ej i fråga om trupper; man säger då: Skjuta på. — *Beskjutande*, n. 4. o. *Beskjutning*, f. 2.

BESKJUTNINGSLINIE, f. 3. (krigsk.) Den linie, bakom hvilken man är säker för skott.

BESKNA, v. n. 1. (mindre brukl.) Börja att blifva besk.

BESKRATTA, v. a. 1. Hånande skratta åt någon. — *Syn.* Se *Begabba.*

BESKRIFNING, f. 2. 1) Handlingen, då man beskrifver (i bem. 2, 3 o. 4). *B-en af en batalj, af en cirkel.* — 2) Tal, skrift, bok, hvarigenom något blifvit beskrifvet; äfv. ställe i en skrift eller bok, der något beskrifves. *Liten, kort, hastig, flyktig, målande b. Hans b. af sina öden i Afrika väckte hos åhörarne det största deltagande. B. öfver bästa sättet att fånga fisk. Hos denna poet träffas många vackra b-ar. Verldens, himlakropparnes, jordens b.* Ingår i en mängd sammansättningar, såsom Jordbeskrifning, Resebeskrifning, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — *Syn.* Skildring, Målning, Teckning. — 3) (fil. o. estet.) Uppgifvande, ej allenast af ett tings slägt- och artkännemärken, utan äfven af andra, som bibringa en närmare kännedom af dess egenskaper.

BESKRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Skrifva*) 1) (ursprungligen) Skrifva, i skrift affatta. Brukas i denna bem. numera icke, utom i part. pass. *Beskrifven* (äfv. *Beskrefven*), t. ex.: *b. lag.* — 2) I tal eller skrift omständligt framställa egenskaperna, omständigheterna, förhållandena, förloppet af något. *B. ett land, ett palats. ett fältslag, en storm. ett krig, en resa. Jag kan ej b. min förvåning deröfver. Min sorg kan icke b-s. Det vore svårt att b., hvilket intryck dessa ord gjorde på henne.* Brukas äfv. om person, t. ex.: *B. en förrymd tjuf. B. en persons karakter.* — *Syn.* Skildra, Måla, Afmåla, Teckna, Uttrycka. — 3) (fil. o. estet.) Uppgifva ett tings kännemärken, ej allenast dem, som bestämma dess slägte och art, utan äfven andra, hvarigenom man kan vinna närmare kunskap om dess egenskaper. *B. ett djur, en växt, en stenart, en sjukdom, en passion, en dygd, ett skaldeslag, o. s. v.* — 4) (geom.) Upprita en matematisk figur. *B. en cirkel omkring en qvadrat.* — Man säger äfv., i utsträckt mening: *Planeterna b. sina banor kring solen, slängkälken b-er en cirkel,* o. s. v.

BESKRIFVANDE, n. 4. Handlingen, då man beskrifver (i bem. 2, 3 o. 4).

BESKRIFVARE, m. 5. En, som beskrifver (i bem. 2 o. 3). Nyttjas föga, utom i sammansättningar, t. ex.: Resebeskrifvare, Jordbeskrifvare, m. fl.

BESKUGGA, v. a. 1. Kasta stark skugga på. *Gården b-s af stora kastanieträd.* — *Syn.* Se *Skugga,* v.

BESKUS, bèsskuss o. bä'sskuss, m. 2. (pop., fam. o. skämtvis) Besk sup. Äfv. Besk.

BESKYDD, n. 5. 1) Försvar, som gifves någon (ej med våld och vapen, utan genom inflytelsen af makt, myndighet, anseende, lagar, o. s. v.). *Lemna, gifva, förunna någon sitt b. Gifva sig under ens b. Taga någon i sitt b. Gud tage er i sitt b.!* — *Syn.* Beskärm, Hägn, Värn, Försvar, Vård, Hjelp, Skydd. — 2) Nyttjas stundom i samma mening som Skydd, 1.

BESKYDDA, v. a. 1. 1) Gifva beskydd (bem. 1). *Herren b-e oss för allt ondt! Gud b-r de goda mot de onda.* — *Syn.* Skydda, Beskärma, Hägna, Värna, Försvara, Vårda, Hjelpa. — 2) Försvara mot yttre våld, mot fiendtligt anfall. *Citadellet b-r staden.* — 3) Se *Skydda,* 1.

BESKYDDANDE, n. 4. Handlingen, då man beskyddar.

BESKYDDARE, m. 5. -ARINNA, f. 1. En, som beskyddar (i bem. 1).

BESKYDDARMIN, BESKYDDARTON, m. 3. Min, ton, som uttrycker, att man anser sig som beskyddare af en eller flera personer, dem man tilltalar eller talar om.

BESKYGGA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Öfverskygga.*

BESKYLLA, v. a. 2. Gifva skuld för. *Man b-ller honom för girighet, för att hafva velat besticka vittnena. Han b-llde sin anklagare tillbaka för samma brott.* Brukas endast om person, hvaremot *Skylla* äfven säges om saker. — *Syn.* Anklaga, Tillvita, Förevita, Skylla.

BESKYLLANDE, n. 4. Handlingen, då man beskyller.

BESKYLLNING, f. 2. 1) Se *Beskyllande.* — 2) Hvad någon beskylles för. *B. för lättja. Hvad tyckes om denna b.? En högst orimlig b.* — *Syn.* Anklagelse, Tillvitelse, Tillvitande.

BESKYMFA, v. a. 1. (föga brukl.) Svårt skymfa. — *Beskymfande*, n. 4.

BESKYMFNING, f. 2. 1) Handlingen, då man beskymfar. — 2) Se *Skymf.*

BESKÅDA, v. a. 1. Noga och uppmärksamt bese. *B. en altartafla, ett landskapsstycke, en staty.* — *Syn.* Se *Se.* — *Beskådande*, n. 4. o. *Beskådning*, f. 2.

BESKÄFTIG, a. 2. (det tyska *geschäftig*) Onödigtvis beställsam. Brukas i skämtsam eller sarkastisk mening. — *Syn.* Se *Beställsam.*

BESKÄFTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara beskäftig. — *Syn.* Se *Beställsamhet.*

BESKÄFTIGT, adv. På ett beskäftigt sätt. — *Syn.* Se *Beställsamt.*

BESKÄLA, v. a. 1. (stuteriterm, af det tyska *beschälen*) Betäcka (ston). [Beskälla.]

BESKÄLARE, m. 4. Hingst, som begagnas att betäcka ston. [Beskällare.]

BESKÄNKA, v. a. 2. (föga brukl.) Gifva skänk åt, begåfva.

BESKÄNKT, a. 1. Öfverlastad med starka drycker. Brukas helst med adverbet *väl*. *Han var vid tillfället b., väl b.* — *Syn.* Se *Drucken*.
Anm. Är ej part. pass. af *Beskänka* (se föreg. o.), utan kommer af *Skänk*, I.

BESKÄRA, v. a. 3. I. (böjes som *Skära*) 1) Skära eller klippa något rundt ikring eller i kanterna, för att jemna, putsa, rensa, o. s. v. *B. kläde, läder, papper, mynt, nygjutna stilar, träd och buskar.* — 2) *B. en hästhof*, verka densamma. Se *Verka*, II.

BESKÄRA, v. a. 2. II. Tilldela. Säges om Försynen och ödet. *Se, hvad Gud oss b-rt! Vi böra nöjas med hvad ödet oss b-är.* Brukas isynnerhet ofta i part. pass. *Beskärd* tillsammans med *Del* eller *Lott*, t. ex.: *Vara nöjd med sin b-rda del. Gifva någon sin b-rda del. Han fick sin b-rda lott.* — *Syn.* Se *Gifva*.

BESKÄRANDE, n. 4. Handlingen, då man beskär (för begge verberna).

BESKÄRBRÄDE, n. 4. Bräde, hvarpå bokbindare jemnskära arken af en bok, som skall inbindas.

BESKÄRHYFVEL, m. 2. pl. — *hyflar*. (handtv.) Hyfvel, som nyttjas till beskärning.

BESKÄRKNIF, m. 2. pl. — *knifvar*. (handtv.) Knif, som nyttjas till beskärning.

BESKÄRM, n. 5. Se *Beskydd*.

BESKÄRMA, v. a. 1. Se *Beskydda*.

BESKÄRMANDE, n. 4. I. Handlingen, då man beskärmar, beskyddar.

BESKÄRMANDE, n. 4. II. Handlingen, då man beskärmar sig. — *Syn.* Se *Klagan*.

BESKÄRMARE, m. 5. Se *Beskyddare*.

BESKÄRMA SIG, v. r. 1. (pop. o. fam.) Högeligen beklaga sig. *B. sig öfver något.* — *Syn.* Se *Klaga* (öfver).

BESKÄRNING, f. 2. 1) Handlingen, då man beskär; se *Beskära*, I. *B. af träd och buskar, läder, pergament, mynt, hästhofvar, nygjutna stilar, o. s. v. Vinrankors b.* — 2) Sättet, huru något blifvit beskuret. *Den der b-en är väl, illa gjord.*

BESLAG, n. 5. I. 1) Till prydnad eller styrka påsatt stycke af metall (jern, messing, silfver eller guld). *B. på en bössa, en koffert, en dörr, ett fönster, på hjul, dosor, piphufvuden, o. s. v. Sätta b. på något.* — 2) (kem.) Öfverdrag på kärl, som skola utsättas för en högre temperatur.

BESLAG, n. 5. II. 1) Den laga handling, hvarigenom vederbörande myndighet bemäktigar sig förbudet gods eller genom brott förverkad egendom, eller på förhand sätter sig i besittning af saker, som äro tvist underkastade eller kunna tjena till bevis på en förbrytelse. *Lägga, göra b. på något. Lägga b. på en tilltalad eller skuldsatt persons egendom, på kontraband, förbudna böcker, skepp*, o. s. v. — *Syn.* Konfiskation, Embargo, Seqvester. — 2) Gods, som sålunda blifvit taget. *Huru stort är b-et?* — *Ss. B-sgods, -stillfälle.*

BESLAGARE, m. 5. Lägre tjensteman, som å lagens vägnar gör beslag på kontraband, o. s. v.

BESLAGAREANDEL, m. 2. Den andel i värdet af beslagsgods, som enligt lag tillkommer beslagaren.

BESLAGSANSPRÅK, n. 5. *Anhålla under b.*, lägga beslag på.

BESLAGSGILL, a. 2. Som lagligen kan tagas i beslag.

BESLAGSKARL, m. 2. (i lägre stil) Se *Beslagare*.

BESLAGSLINA, f. 1. (sjöt.) Se följ. ord.

BESLAGSSEJSING, m. 2. (sjöt.) Benämning på de vid hvarje rå fästade, platta, afsmalnande sejsingar, medelst hvilka seglen beslås.

BESLAGSSPIK, m. 2. Spik, som begagnas till beslag.

BESLUT, n. 5. 1) (enskilt) Den själens handling, hvarigenom viljan bestämmer sig att verkliggöra någonting, som varit påtänkt. *Fatta, taga, verkställa, utföra ett b. Det är mitt fasta b. Han har nu tagit sitt b. Jag har mycket funderat på den saken, utan att kunna komma till något b.* — *Syn.* Afgörande, Bestämmande, Föresats, Rådslag, Parti. — 2) (offentligt) Afgörande angående en sak, hvaruti flere rådslående personer slutligen stanna; äfv. afgörande af en myndighet, vare sig att den består af en eller flera personer. *Församlingens ledamöter fattade det b., att . . . . Kyrkomötenas b. Konungens b. är nu kändt. Hvilket b. har konseljen fattat? Saken beror på domstolens b.* Hvad domstolar och embetsverk beträffar, är *Beslutet* den handling, som föregår det slutliga formella *Utslaget*. — *Syn.* Afgörande, Dekret, Allmän öfverenskommelse, Förklarande, Dom, Utslag. — 3) (mindre brukl.) Se *Slut*. *Detta blef b-et på alltsammans.*

BESLUTA, v. a. 1. o. 3. (böjes som *Sluta*) 1) Fatta beslut (i bem. 1 o. 2). *Hvad har man b-t öfver mig? Han har b-t bygga ett hus. Vi beslöto att genast resa. Jag har nu b-it, att det skall ske. Det är svårt att b. om, angående, öfver något, i en sak, innan man noga känner allt, hvad dermed äger sammanhang.* Brukas stundom absolut, t. ex.: *Har du b-t ännu?* — *Syn.* Fatta, taga ett beslut, Föresätta sig, Bestämma, Stadga, Fastställa, Dekretera, Befalla, Berama. — 2) (föga brukl.) Se *Sluta*. — 3) (gam.) Innesluta, fånga. — *B. sig*, v. r. Fatta beslut. *Vi beslöto oss för honom, för den utvägen, för att resa. Han har ändtligen b-it sig till att fara. Har han b-at sig ännu?*

BESLUTFÖR, a. 2. (om domstol eller beslutande myndighet) För tillfället så fulltalig, som fordras, för att få fatta ett gällande beslut (i bem. 2).

BESLUTSAM, a. 2. 1) Som i svår belägenhet lätt och hastigt fattar sitt beslut. *En b. man. Vara b.* — *Syn.* Rask, Modig, Oförfärad, Oförskräckt, Behjertad. — 2) Som röjer beslutsamhet. *B. handling, min, uppsyn.*

BESLUTSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara beslutsam (i bem. 1).

BESLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) 1) Sätta beslag på. Se *Beslag*, I. *B. med jern, messing, guld, silfver. B. med plåtar, bleck, stift. B. en port, en dörr, ett fönster, en koffert, ett skrin, ett hjul*, o. s. v. — 2) (byggn.k.) Till skydd emot luften och för längre bestånd öfvertäcka ytan af något med ett dertill passande ämne. *B. med bräder, ler, murbruk, kalk*, o. s. v. — 3) (kem.) Förse kärl med beslag (se *Beslag*, I, 2). — 4) (sjöt.) *a*) Göra fast med råband eller sejsingar. *B. segel*, se *Berga*, 4. — *B. för det lösa*, att tills vidare, vårdslöst eller hastigt, fastbinda något. — *b*) *B. ett skepp med koppar*, se *Förhyda*. — 5) (fig.) *B. med osanning*, öfverbevisa derom. *B. någon med dess egna ord*, öfverbevisa någon &c.

BESLÅENDE, n. 4. Handlingen, då man beslår.

BESLÄGTA, v. a. 1. Se *Befrynda*.

BESLÄGTAD, a. 2. 1) Som är i slägtskap. *Han är b. med mig. Vi äro nära, på långt håll b-e.* — *Syn.* Slägt, I slägtskap, Befryndad.

BESLÖJA, v. a. 1. Dölja under en slöja (både egentl. o. fig.) *Hon b-de sitt ansigte. B. sina behag. B. sig.* (Fig.) *B. sina ord, sin mening, sin afsigt.* — *Beslöjande,* n. 4.

BESMAN, n. 5. (af det italienska *Peso a mano*, d. v. s. bandvåg) Verktyg, hvarmed smärre föremål (ej uppgående till mer än ett par lispund) vägas, och bestående af en dubbelarmad häfstång, med vigten och vågskålen fästade i hvar sin ända, och axeln tillika med rörelsepunkten flyttbar emellan dem båda. [Betsman.]

BESMITTA, v. a. 1. 1) Genom smitta meddela någon en sjukdom. Brukas isynnerhet om veneriska sjukan, pesten, skabb, o. d. — *Syn.* Se *Smitta.* — 2) Meddela ett ämne smittsam egenskap. *Luften har blifvit b-d af elaka dunster, som uppstiga ur träsken.* — *Syn.* Förpesta, Förskämma. — 3) (fig.) Bibringa falsk lära, oriktiga tänkesätt, laster, o. s. v. *Vara b-d med katolska villfarelser, med fritänkeri, med kommunism, med girighet,* o. s. v. — Ordet brukas mest i part. pass.

BESMITTANDE, n. 4. Handlingen, då man besmittar.

BESMITTELSE, f. 3. (både egentl. o. fig.) 1) Se *Besmittande. Han har fått sin sjukdom genom b.* — 2) Smittadt tillstånd. *Venerisk b. är svår att bota.* — *Syn.* Se *Smitta.* — 3) Hvad som besmittar, smittoämne. *Akten eder för b., för syndens b.* — *Syn.* Se *Smitta.*

BESMUTSA, v. a. 1. (föga brukl.) Rundt omkring, på alla håll, mycket smutsa. — *Syn.* Se *Smutsa.* — *Besmutsande,* n. 4.

BESMYCKA, v. a. 1. 1) (föga brukl.) Rikligen smycka. — *Syn.* Se *Pryda.* — 2) (fig.) Sätta vacker färg på en sak, för att öfverskyla dess rätta beskaffenhet. — *Syn.* Bemantla. — *Besmyckande,* n. 4.

BESMÖRJA, v. a. 2. (böjes som *Smörja*) 1) (föga brukl.) Öfverallt, rikligt smörja. *B. med olja.* — *Syn.* Se *Smörja.* — 2) Smutsa med något smörjigt ämne. Brukas mest i part. pass. *Besmord.* — *Syn.* Se *Smutsa.* — *Besmörjande,* n. 4. o. *Besmörjning,* f. 2.

BESNÄRJA, v. a. 2. (föga brukl.) Illa snärja.

BESOFVA, v. a. 1. (bildadt efter det tyska *beischlafen*) Hafva olofligt samlag med. — *Besofvande,* n. 4.

BESOLDA, v. a. 1. 1) (i militärspråket) Underhålla genom sold. *B. trupper.* — 2) (fig.) Underhålla, betala någon i och för ett visst ändamål. *B. en skribent, en bandit.* — *Syn.* Salariera, Köpa. — *Besoldande,* n. 4.

BESOLDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man besoldar. — 2) Se *Sold.*

BESPARA, v. a. 1. 1) Hushålla med något, så att det räcker längre, står bättre bi, eller tills det behöfves. *B. sina penningar för oförutsedda behof. B. sina krafter till det svåraste arbetet.* — Bättre säges i denna bem. Spara. — 2) (fig.) Befria från, göra öfverflödig. *Denna nyhet b-de mig en lång och besvärlig resa. Jag skall b. dig detta bekymmer. B. dig alla bekymmer. B. mig den sorgen, att . . . .* — 3) (mål.) Lemna vissa ställen af en figur, utan att pålägga färg.

BESPARANDE, n. 4. Handlingen, då man besparar.

BESPARING, f. 2. 1) Se *Besparande. Genom b. samlar man något. Att bruka paraply är en god b. på hattar.* — 2) Hvad man har i behåll genom besparande. *Jag har en liten b. af 100 R:dr, som nu kommer väl till pass. Lefva af sina b-ar.* — *Syn.* Besparade, behållna medel, Sparpenning, Spargods.

BESPARINGSFOND, - - - fångd, m. 3. Se *Reservfond.*

BESPARINGSKRAGE, m. 2. pl. — *kragar.* Mindre halskrage, som fruntimmer till besparing bruka.

BESPARINGSMEDEL, n. 5. pl. Medel, som genom besparing finnas i behåll.

BESPARINGSSPIS, m. 2. Köksspis, så inrättad, att åtgången af bränsle derigenom i betydlig mån förminskas.

BESPEJA, v. a. 1. (föråldr.) Hemligt och noga, samt i fiendtlig afsigt, gifva akt på. *B. fienden, fiendens rörelser. B. ett land, en fästning. Man b-r er, allt hvad ni gör.* — Förekommer mest i bibelspråket, men har äfven börjat upptagas i det vanliga skriftspråket. — *Syn.* Rekognoscera, Spionera på, Lura på, Speja på. — *Bespejande,* n. 4. o. *Bespejning,* f. 2.

BESPEJARE, m. 5. (föga brukl.) En, som bespejar någon. Åtföljes alltid af genitiv eller pron. poss. *Akta dig! se der en af dina b.* — *Syn.* Spion.

BESPETSA, v. a. 1. (fam. o. skämtv.) Bereda någon på något. *Jag kan b. dig på, att du snart skall bli het om öronen. Det kan jag b. dig på.* — *Syn.* Se *Bereda.* — *B. sig,* v. r. *B. sig på,* bereda sig på något. *Du får b. dig på, att det blir fullt resväder.*

BESPIKA, v. a. 1. (mindre brukl.) Rundt omkring eller öfverallt fästa, befästa med spikar. — *Bespikande,* n. 4.

BESPISA, v. a. 1. Gifva tillräcklig spis, mat åt någon. *B. de hungriga.* — *Bespisande,* n. 4. o. *Bespisning,* f. 2.

BESPOTTA, v. a. 1. (af det tyska *bespotten*) På ett fiendtligt, groft och hånande sätt göra narr af. *Vår Frälsare blef b-d af Judarna. B. heliga ting.* — *Syn.* Se *Begabba.* — *Bespottande,* n. 4.

BESPOTTA, v. a. (af det svenska *Spotta*) Spotta öfverallt på något. Brukas föga. — *Bespottande,* n. 4.

BESPOTTARE, m. 5. En, som gerna bespottar andra menniskor eller det heliga. *Sitt icke, der de b. sitta.* — Brukas mycket i bibelspråket och i andlig stil; stundom äfven, men då mera skämtvis, i det vanliga språket. — *Syn.* Se *Begabbare.*

BESPOTTELSE, f. 3. Tal eller skrift, hvarigenom man bespottar. *B. af Guds heliga ord. Hans skrift är en b.* — *Syn.* Se *Begabberi.*

BESPRINGA, v. a. 3. (böjes som *Springa*) Betäcka (ett sto). Säges om hingstar. — *Syn.* Beskäla.

BESPRUTA, v. a. 1. Spruta på. *B. ett sår. B. med vatten.* — *Besprutande,* n. 4. o. *Besprutning,* f. 2.

BESPRÄNGA, v. a. 2. (af det tyska *besprengen*) Stänka öfver. — Brukas sällan. — *Besprängande,* n. 4. o. *Besprängning,* f. 2.

BESPRÄNGD, a. p. 2. Liksom öfverstänkt, spräcklig, *B. med gult och blått.*

BESPÄCKA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Späcka.*

BESPÄND, a. 2. (af obrukliga verbet *Bespänna*) För hvilken dragare äro spända. *En vagn, b. med fyra hästar. En bondvagn, b. med en oxe.*

BESPÖRJA, v. a. 2. (böjes som *Spörja*) Se *Spörja*. Brukas föga.

BEST, m. 2. 1) Oskäligt djur. Brukas blott om större däggdjur. — 2) (fig.) *a*) Grof, okunnig, rå och elak menniska, helst af stor och stark kroppsbyggnad. *Hvilken dum b.! Sådana b-ar!* Nyttjas äfv. ofta skämtvis. — *Syn*. Se *Lymmel*. — *b*) Säges om allt hvad som är i hög grad tungt, ovigt, svårt, besvärande, o. s. v. *Den här skänken är en b. att vara tung. Tacitus är en b. att vara svår. Den här stöfveln är en b. att få på sig. Rocken är en b. att tränga.*

BESTAKTIG, a. 2. Som liknar en best; grof, okunnig, rå och elak. *Hvilken b. menniska!* — *Syn*. Se *Brutal*.

BESTAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bestaktig. — *Syn*. Se *Brutalitet*.

BESTAKTIGT, adv. På ett bestaktigt sätt, som en best. — *Syn*. Se *Brutalt*.

BESTALLA, v. a. 1. (gam. krigsk.) Se *Belägga*, 3.

BESTALLNING, f. 2. (gam. krigsk.) En stads omgifvande med krigsfolk, för att belägra den. Jfr. *Belägga*, 3.

BESTIALISK, a. 2. Se *Bestaktig*.

BESTIALITET, ----tét, f. 3. Se *Bestaktighet*.

BESTICK, n. 5. 1) Märkes sättande på en landkarta, medelst en nål, en prick, o. s. v. — 2) (sjöt.) *a*) Operation, som hvarje middag göres på ett sjökort, för att utmärka ens påvarande ställe och bestämma den kurs, som vidare bör seglas. *Göra b.*, förrätta denna handling. *Hans b. är riktigt gjordt*. — *b*) Sålunda på ett sjökort utmärkt ställe. — 3) (bokb.) Liten pappers- eller pergamentsrulle, omlindad med tråd eller silke, som till prydnad sättes vid hvardera ändan af bokens rygg. — 4) Fodral, låda eller ask för anatomiska eller kirurgiska instrumenter.

BESTICKA, v. a. 3. (böjes som *Sticka*) 1) Genom penningar, gåfvor, löften o. s. v., förmå någon att göra något emot pligt och samvete. *B. domaren. B. vittnen*. — *Syn*. Se *Muta*. — 2) (bokb.) Sätta bestick på en bok; se *Bestick*, 2. — *B. sig*, v. r. (fam.) *a*) *B. sig uti*, bestå uti. *Hvaruti b-cker det sig?* — *b*) *B. sig under*, döljas under, underförstås. *Något b-cker sig derunder.*

BESTICKANDE, n. 4. och

BESTICKNING, f. 2. Handlingen, då man besticker (bem. 1).

BESTIE, m. 3. (bibl.) Vildt djur. Jfr. *Best*.

BESTIGA, v. a. 3. (böjes som *Stiga*) 1) Stiga upp på. *B. ett berg, en höjd, en mur. B. en häst. B. en tron, en kateder, en predikstol*. (Fig.) *B. tronen, katedern, predikstolen*, o. s. v., börja att regera, föreläsa, predika, o. s. v. — Brukas i mera vårdad stil. — *Syn*. Stiga, klättra, gå, träda upp på. — 2) (om hannen af vissa djurslag) Betäcka, bespringa. — *B. sig*, v. r. Uppgå till en viss myckenhet. *Hela summan b-ger sig till 2000 R:dr*. — *Syn*. Se *Belöpa sig*.

BESTIGANDE, n. 4. och

BESTIGNING, f. 2. Handlingen, då man bestiger.

BESTJÄLA, v. a. 3. (böjes som *Stjäla*) Stjäla från någon. *Drängen bestal sin husbonde. Ack! jag är bestulen. Man har bestulit mig på 200 R:dr*. — Brukas äfv. stundom i fig. mening, t. ex.: *B. en författare. B. någon på dess idéer*. — *Syn*. Frånstjäla, Bortstjäla från, Beröfva, Afhända, Frånrofva. — *Bestjälande*, n. 4.

BESTORMA, v. a. 1. 1) (i militärspråket) *a*) Genom stormning (se d. o.) anfalla) (befästad stad, fästning, läger, o. s. v.). *Gustaf Adolf b-de Wallensteins läger, men blef tillbakaslagen*. — *b*) Genom stormning anfalla och intaga. I denna bem. brukas dock hellre *Storma*. — 2) (fig.) *a*) Säges om ett rum, ett hus, då en hop folk tränges, för att dit inkomma eller der erhålla något. *Denne predikant har alltid många åhörare; man b-r kyrkan, när han skall predika. I afton ges en god pjes; man b-r också biljettkontoret*. — *b*) Utan uppehör ställa frågor, böner, o. s. v. till någon. *B. någon med frågor, med tårar och böner, med ansökningar*.

BESTORMANDE, n. 4. och

BESTORMNING, f. 2. Handlingen, då man bestormar.

BESTRAFFA, v. a. 1. 1) Låta någon undergå straff för begången öfverträdelse. *B. någon för dess brott med lifvets förlust. B. med fängelse, med spöslitning. B. en tjenare för snatteri, ett barn för olydnad. Gud b-r oss strängt för våra synder*. — *Syn*. Se *Straffa*. — 2) (fig.) Med ord tillrättavisa för begångna fel. — *Syn*. Näpsa, Förebrå, Tillrättavisa, Snäsa, Huta åt.

BESTRAFFANDE, n. 4. Handlingen, då man bestraffar.

BESTRAFFARE, m. 5. (mindre brukl.) En, som bestraffar någon. Nyttjas aldrig utan åtföljande objekt.

BESTRAFFNING, f. 2. 1) Se *Bestraffande*. *En missdådares b. Jag skall vid hans b. ej lägga finger emellan*. — *Syn*. Straffande, Bestraffande, Afstraffande, Näpsande, Tillrättavisande. — 2) Sättet, huru någon bestraffas. *Hans b. var alltför lindrig*. — *Syn*. Straff, Tuktan, Aga, Näpst, Förebråelse, Snäsa, Tillrättavisning.

BESTRAFFNINGSSÄTT, n. 5. Sättet, huru någon bestraffas.

BESTRIDA, v. a. 3. (böjes som *Strida*) 1) I tal eller skrift förneka sanningen, nyttan eller rättmätigheten af något. *B. en mening, ett fattadt beslut, ett förslag. B. ett testamentes giltighet*. — *Syn*. Förneka, Protestera mot, Förklara sig emot, Sätta sig emot, Opponera sig emot. — 2) Göra en person något stridigt. *Han bestred honom äran af att .... B. någon rättigheten att ....* ell. *b. någons rättighet att ....* — *Syn*. Disputera (en något), Förneka, Vägra, Förvägra, Förmena. — 3) Förestå, sköta. *B. ett embete, en tjenst, ens embetsgöromål, ett kall, en syssla, ett förmynderskap. B. en persons hushållning. Han hinner ej att b. alla göromålen*. — *Syn*. Se *Förestå*. — 4) Utgifva de nödiga medlen för verkställandet af något. *B. kostnaden, utgifterna för ett företag. B. en hushållning med 100 R:dr*.

BESTRIDANDE, n. 4. Handlingen, då man bestrider. *a*) *En menings, ett testamentes b.* *b*) *B-t af hans rättighet att ....* *c*) *Ett embetes, en sysslas b.* *d*) *Hvem ansvarar för utgifternas b.?*

BESTRYKA, v. a. 3. (böjes som *Stryka*) 1) Öfverstryka med något fett, flottigt, smörjigt ämne. *B. med olja, tjära, färg*. — *Syn*. Anstryka, Besmörja, Öfverstryka. — 2) (i militärspråket) *a*) (om batterier, skansar, o. s. v.) Hafva sådant läge, att man med kanoner kan beskjuta hvarje punkt af en yta, en rymd. *Detta batteri b-ker flanken*. — *b*) Säges om en kulbana, då den icke går högre öfver marken, än uppställda truppers höjd, d. v. s. 3 alnar för fotfolk och 4 ½ aln för ryttteri. Äfv. Rasera. — 3) (fys.) *B. med magnet*,

genom strykning med en magnet gifva någonting af jern (en nål, en pennknif, o. s. v.) magnetisk kraft.

BESTRYKANDE, n. 4. o. BESTRYKNING, f. 2. Handlingen, då man bestryker.

BESTRÅLA, v. a. 1. 1) Kasta strålar på, med strålar öfvergjuta, belysa. *Solen b-r hela nejden.* — 2) (fig.) Glädja, göra lycklig. *Så länge konungens nåd b-de honom, var han nöjd.*

BESTRÅLANDE, n. 4. Verkningen, då något bestrålas.

BESTRÖ, v. a. 2. På alla håll strö något på en yta. Säges blott om torra ämnen. *B. golfvet med sand, vägen med blommor, löf. B. med peppar, mjöl, socker, salt,* o. s. v. — *Syn.* Strö på, Öfverströ.

BESTRÖENDE, n. 4. Handlingen, då man beströr.

BESTYCKA, v. a. 1. Med stycken, kanoner besätta, förse. *B. en fästning, en mur, en skans, ett fältverk, ett batteri, en fregatt,* o. s. v. — *Bestyckande,* n. 4.

BESTYCKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man bestyckar. — 2) Samteliga artilleripjeser, hvarmed en fästning, en skans, o. s. v. är bestyckad.

BESTYR, n. 5. 1) Uppdrag, befattning af mer underordnad beskaffenhet. *Han har fått b. att köpa tio hästar för kongliga stallet. Hvem har nu b-et med tidningens utgifvande? B.-et om balen lemna vi åt N. Det är han, som fått b. om möblers anskaffande.* Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Redaktionsbestyr, m. fl. — 2) (mindre ofta) Styrelse öfver något, rättighet att förvalta. — 3) Förrättning (af mindre vigt). *Jag har i dag så många b., att jag ej hinner med dem alla.* Bildar sammansättningen: Hushållsbestyr, m. fl. — *Syn.* Se *Göromål.*

BESTYRA, v. a. o. n. 2. *B.* ell. (oftare) *b. om,* sköta, uträtta, besörja. *Hvad har du här att b.? Jag har ingenting med den saken att b. B. om en sak, en affär, en bal, en fest. B. om anskaffande af pass. Jag skall b. om att skaffa hästar.* — *Syn.* Se *Anstalta, Uträtta.*

BESTYRANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man bestyr. — 2) (föga brukl.) Bestyr (bem. 1).

BESTYRELSE, f. 3. (nytt ord) Samteliga personer, som hafva bestyr om tillställningen, anordningen af något.

BESTYRKA, v. a. 2. 1) Intyga sanningen, riktigheten af något. Säges i mindre högtidlig mening än Bekräfta. *B. en persons utsago. Lagligen med ed b. något. Vederbörligen b-kt utdrag.* — *Syn.* Se *Bekräfta,* 1. — 2) Försäkra, att något skall fullgöras, verkställas. *B. med sin underskrift, med namn och sigill.* — *Syn.* Bekräfta, Försäkra.

BESTYRKANDE, n. 4. Handlingen, då man bestyrker. — *Syn.* Se *Bekräftande.*

BESTÅ, v. a. 2. (böjes som *Stå;* brukas i passiv, endast för 3 pers. sing. o. plur.: pres. *Bestås;* imperf. *Bestods;* imperf. konj. *Bestodes,* äfv. *Beståddes;* perf. *Bestålts;* part. *Bestådd.* Nyttjas i passiv form mest impersonelt.) 1) Utgifva kostnaden för något, för en persons räkning. *B. någon födan, kläder, fri resa, fri kost* (fritt vivre). *B. kostnaden för någon, för* ell. *till något. Han b-r sig sjelf kläder och husrum. Jag b-r kostnaden för hans skolgång. Hvem b-r kostnaden till de blifvande lustbarheterna? Förmåner, som b-s en tjensteman. Det b-s oss icke mera. B-dda medel, anslag.* — *Syn.* Se *Bekosta.* — 2) Genomgå (fara, svårighet, pröfning). *Lyckligt b. ett äfventyr, en kamp, en strid. Med heder b. en examen. B. profvet,* godkännas vid pröfning; (fig.) hålla stånd emot angrepp, befinnas fast, varaktig, orubblig. o. s. v. — *Syn.* Genomgå, Undergå. — 3) (bibl. gam.) Erkänna. — S. n. 1) (om saker, både materiella och immateriella) Fortvara i väsendtligen samma skick. *Ännu b-r detta hus. B. mot regn, blåst, luftens åverkan. Denna lag kan icke länge b. Få se, huru länge franska republiken kan b.* — *Syn.* Äga bestånd, Fortvara, Bibehålla sig, Upprätthålla sig, Hålla sig uppe, Vara. — 2) (om personer) *a*) Försvara sig. *B. emot sin fiende.* — *b*) Lyckligen genomgå ett prof. *B. i en examen, i frestelsen.* (Bibl.) *Ho kan för dig b.? B. med skam,* illa genomgå ett prof. — *c*) *B. vid,* fortfara uti, vidblifva. *B. vid en mening, en föresats, en utsago, ett yttrande, ett beslut, en sats,* o. s. v. — 3) *B. med,* öfverensstämma, vara förenlig med. *Denna sats b-r icke med andan af kristendomens läror.* — 4) *B. af,* utgöras af ett visst slags ämne; vara sammansatt af vissa delar, som tillsammans utgöra det hela. *Jordmånen b-r af lera. Skeppslasten b-r af hafra. Sällskapet bestod af både karlar och fruntimmer. Menniskan b-r af kropp och själ.* — 5) *B. uti,* hafva sina väsendtliga egenskaper, sitt väsende uti. *Menniskans fullkomlighet b-r uti ett rätt bruk af sitt förnuft. Skilnaden b-r deruti att . . . . Föräldrars pligter b. uti att väl uppfostra sina barn. Deri b-r saken.* — 6) Anstå (bem. 3). *Låta b. med något. Det får b. dermed så länge.*

BESTÅENDE, a. p. 1. 1) (om sak) Som för närvarande äger bestånd, rättsgiltighet, tillvaro. *Efterlefva b. lag. Den b. ordningens vänner.* — 2) Se *Beståndande,* 2. — S. n. 1) Handlingen, då man utgifver kostnaden för något. *Alla kostnader, hvilkas b. honom åligger.* — 2) Genomgående (om strid, pröfning, o. s. v.). *Äfventyrets, stridens, kampens lyckliga b. skall göra honom till den mest fräjdade hjelte.* — 3) Bestånd (bem. 1). — 4) (pol.) *Det b.,* den närvarande samhällsordningen. *Försvara det b. Det b. kan icke alltid förblifva b. Det b-s vänner.*

BESTÅND, n. 5. 1) (om sak) Fortfarande i samma väsendtliga skick. *Denna byggnad skall länge äga b. Samhällets b. är hotadt. Deras vänskap hade ej länge b.* — *Syn.* Varaktighet, Uthållighet, Styrka, Fasthet. — 2) (om person, mindre brukl.) Oberoende ställning i samhället. *Denna olycka hotar hans b.* — *Syn.* Oberoende, Sjelfständighet, Bergning, Sjelfbestånd.

BESTÅNDANDE, a. 1. 1) Se *Bestående,* a. p. 1. — 2) Ståndaktig. *Förblifva b. i en mening, föresats, i ett beslut, vid en utsago,* o. s. v. *Blifva b. i tron intill ändan.* — *Syn.* Se *Ståndaktig.*

BESTÅNDSDEL, m. 2. En af de delar, hvilka hvar för sig äro af annan beskaffenhet än den kropp, som genom deras förening uppkommit.

BESTÅNDSTID, m. 3. (föga brukl.) Den tid, hvarunder något äger bestånd.

BESTÅNDSÄMNE, n. 4. Ämne, hvaraf en kropp eller ett ting väsendtligen består.

BESTÄLLA, v. a. 2. 1) Uträtta, bestyra. *Hafva mycket att b. Hvad har du här att b.? Gifva någon mycket att b. Allt hafver han väl b-llt. Han har med mig ingenting att b.,* vi stå icke i något slags beröring med hvarandra. *Hvad har ni med det att b.?* hvad angår det er? *Dermed har jag ingenting att b.,* det rör mig icke. Brukas neutralt i uttrycket *B. om,* besörja om, t. ex.: *B. om sakers afsändande.*

B. om sitt hus, ställa i ordning sina husliga angelägenheter; (fig.) bereda sig att dö och förordna om sin sista vilja. — *Syn.* Uträtta, Anstalta. — 2) *a*) Sjelf eller genom bud gifva en handtverkare, fabrikör, o. s. v., uppdrag att förfärdiga arbeten, tillverka varor; aftala med någon, eller gifva tillsägelse om erhållande af en sak emot betalning. *B. något hos, af någon. B. en rock hos skräddaren. B. varor hos en köpman. B. hästar, rum. B. hästar och vagn. B. en bål punsch, en sexa.* — *Syn.* Tinga, Betinga, Reqvirera. — *b*) Låta kalla någon att infinna sig i och för något visst ändamål. *B. någon att komma till sig på utsatt tid. B. till sig doktor, barnmorska, skräddare, skomakare,* o. s. v. — *Syn.* Låta kalla, Efterskicka. — *c*) Vidtala en person att emot betalning uträtta något för ens räkning. Säges i dålig mening. *B. folk att skymfa, lura på någon. B. falska vittnen,* vidtala personer att emot betalning vittna falskt.

BESTÄLLANDE, n. 4. Handlingen, då man beställer (bem. 2. *a.* o. *c.*) *Kläders, varors, hästars b. B. af rum. Falska vittnens b.*

BESTÄLLD, a. p. 2. neutr. — *äldt.* Är egentl. part. pass. af *Beställa* och brukas som sådant i alla dess bemärkelser, t. ex.: *Saken är nu b. b-llda varor, arbeten, hästar, vittnen, o. s. v.* Såsom rent adjektiv förekommer endast neutrum *Beställdt* i meningen af: beskaffadt, äfv. fulländadt, gjordt, förbi, slut, t. ex.: *Det är väl, dåligt, illa, slätt b-ldt med honom, med den saken. Nu är det b-ldt,* nu är det slut. *Det är b-ldt med honom,* förbi, ute, gjordt med honom.

BESTÄLLNING, f. 2. 1) (föga brukl.) Se *Beställande.* — 2) Uppdrag att förfärdiga arbete, varor emot betalning. *Gifva någon en b. Fabrikör N. har nyss fått flera b-ar. Arbeta på b.,* d. v. s. icke hafva försäljningsbod för sina tillverkningar. — *Syn.* Reqvisition. — 3) Beställdt arbete; beställda varor. *B-en bör vara färdig om åtta dagar.* — 4) Syssla af lägre slag, underordnad befattning. *Hafva en b. vid krigskommissariatet.* Bildar en mängd sammansättningar, t. ex. Vaktmästar-beställning, m. fl. — *Syn.* Se *Tjenst.*

BESTÄLLNINGSHEMMAN, n. 5. (kameral.) Ett slags löningshemman vid infanteri-regementena.

BESTÄLLSAM, a. 2. 1) Ifrig i uppdragna, anbefallda göromåls uträttande. *Hvad har han nu fått att göra, eftersom han är så b., ser så b. ut?* — 2) Ifrig att vara till tjenst, mån att ställa sig in. *Du skulle sett, så b. han var att hjelpa till. Han är alltid mycket b., när det ges något att förtjena.* (Iron.) *Hvem har varit så b. och gjort mig det sprattet?* — *Syn.* Beskäftig, Inställsam, Angelägen, Fjäsig. — 3) Fjeskig, fjeskande. *En b. tok.*

BESTÄLLSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara beställsam. — *Syn. a*) Ifver. *b*) Beskäftighet, Inställsamhet, Fjäsighet. *c*) Fjeskighet, Fjeskande, Fjesk.

BESTÄLLSAMT, adv. På ett beställsamt sätt, med beställsamhet.

BESTÄMBAR, a. 2. (nytt ord) Som kan bestämmas. Brukas mest i vetenskaplig stil.

BESTÄMD, a. p. 2. 1) *a*) (log. o. i allm.) Till omfång, innehåll noga begränsad: klar, viss, gifven. *B-a föreställningar, idéer, begrepp, ord. Tala i b-a ordalag. B-t antal, pris. B. inkomst, summa.* — *b*) om tid) Utsatt, faststälId. *På b. tid, timma, dag.* — *c*) (om ort) Dit man blifvit anbefalld eller ämnat begifva sig. *Anlända till b. ort.* — *d*) Som ej kan bestridas, afgjord, fast, viss, säker, klar, tydlig. *B-a bevis. B-t löfte, beslut, resultat. Hafva b-a grundsatser. En b. tanke om en sak.* — 2) *a*) (om person) Som har fasta grundsatser och en fast vilja; som vet hvad man vill; som ej vacklar hit och dit. *Han är mycket b.* — *b*) (om sak) Som uttrycker bestämdhet. *B. karakter, vilja; b-t lynne, sinnelag; b. blick, min, ton, uppsyn, fysionomi. B-a drag.* — *Syn.* Fast, Afgjord, Positiv, Beslutsam.

BESTÄMDHET, f. 3. Egenskapen att vara bestämd. — *Syn.* Visshet, Säkerhet; Noggrannhet, Tydlighet, Klarhet; Beslutsamhet, Fasthet.

BESTÄMDT, adv. 1) På bestämdt sätt, med bestämdhet. *B. utsätta dagen för sin resa.* — 2) Obestridligt, oemotsägligt, utan all fråga, med visshet. *Det är b. säkert, att vi få krig. Han är b. en stor slyngel. Hon är b. den vackraste på hela balen.*

BESTÄMMA, v. a. 3. 1) (i allm.) Till omfång, innehåll, storlek eller mängd begränsa; fastställa vissa gränser för. *B. vidden, längden af en klädning. B. ingredienserna af en blandning. B. varupriset, penningvärdet. B. antalet af gästerna.* — *Syn.* Fastställa, Reglera. — 2) (log.) *B. ett begrepp,* med vissa uppgifna kännemärken begränsa dess omfång. — 3) Fastställa något, till efterrättelse för sig sjelf eller för andra. *B. sin mening, sin tanke om en sak. B. tid och ort. B. en dag, en viss dag. Domaren äger att b. beloppet af rättegångsomkostnaderna.* — *Syn.* Fastställa, Utsätta, Berama. — 4) Afgöra, verka afgörande på. *Detta kommer att b. företagets utgång. Hans öde är ännu icke b-mdt. Vårt närvarande lif b-mer vårt tillkommande.* — 5) Ämna, egna (till), besluta (öfver). *Förblif på den plats, naturen åt dig b-ämt. B. sin son för, till handeln, till embetsman. B. någon till sin efterträdare. Veta vi väl, hvartill ödet oss b-ämt?* hvad öfver oss ödet beslutat. (Teol.) *B. till salighet, till fördömelse,* på förhand besluta, att vissa menniskor skola blifva saliga, andra fördömda. I handelsstil säges ett fartyg vara *b-ämdt till en viss ort,* då kaptenen fått order af sina redare att dit afsegla; ordet brukas i denna mening icke gerna, utom i part. pass. — 6) Anslå (penningar) till något visst ändamål. *B. 100 R:dr till lön åt någon. B. lönen till 100 R:dr. B. 1000 R:dr till resekostnader för någon.* — *Syn.* Anslå. — 7) Förmå att fatta beslut. *Det är han, som b-ämde mig att skrifva till er. Denna nyhet b-ämde honom. Det fordrades just en sådan händelse att b. honom till handling.* Reflexivt säges *B. sig,* besluta sig, t. ex.: *B. sig för en resa, för resan, till att resa. Då b-ämde jag mig ändtligen att gå.* — *Syn.* Se *Förmå.*

BESTÄMMANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man bestämmer. — 2) Hvad som blifvit bestämdt. *Man bör icke ändra stiftarens b.*

BESTÄMMELSE, f. 2. 1) Det, hvartill en menniska eller sak är ämnad: *a*) Hvad Försynen öfver någon beslutat. *Det var Luthers b. att blifva reformator i religionen. Somliga menniskors b. synes vara blott att lida.* — *Syn.* Skickelse, Öde. — *b*) Yrke eller göromål, hvartill man blifvit bestämd. *Ynglingens b. är för krigsståndet.* — *c*) Platsen, der någon skall utöfva sitt yrke, sin befattning: äfv. plats, dit ett fartyg skall afgå. *Jag afreser i morgon till min b.*

Skeppets, flottans, eskaderns b. är St. Domingo, Rio Janeiro, o. s. v. — *Syn.* Bestämmelseort. — *e*) Naturligt anlag. *Hvar och en bör följa sin b. Låt bli att öfva musik, det är icke din b.* — *Syn.* Se *Anlag.* — *f*) Det, hvartill något af Försynen blifvit ämnadt. *Man bör bruka hvarje sak i verlden efter dess b.* — **2**) (föga brukl.) Det, hvartill man bestämt, beslutat sig. *Hvad blef slutligen hans b. efter så långt tvekande?* — **3**) Hvad som blifvit bestämdt såsom föreskrift, till efterrättelse. *B-erna i en lag, en förordning, ett testamente, en fredstraktat,* o. s. v. — *Syn.* Stadgande, Föreskrift, (i plur.) Stadgar.

BESTÄMMELSEGRUND, m. 3. Skäl, orsak, hvarför man besluter sig till något.

BESTÄMMELSEORT, m. 3. Ort, dit man ämnar sig, eller der man bör vistas i och för tjenst, befattning, yrke, uppdrag, o. s. v. *I morgon afreser han till sin b.* — *Syn.* Bestämmelse.

BESTÄMNING, f. 2. **1**) Se *Bestämmande.* — **2**) (mindre brukl.) Se *Bestämmelse.* — **3**) (fil.) Hvarje kännemärke, egenskap, som tillägges eller frånsäges ett föremål. — *Syn.* Kännetecken, Kännemärke.

BESTÄMNINGSORD, n. 5. (gram.) Ord, som närmare bestämmer ett annat ords bemärkelse. I uttrycket *solens ljus* är *solens* b. för *ljus.*

BESTÄNDIG, a. 2. **1**) (om sak) Som har bestånd, som fortfar på samma sätt. *Det råder i detta land en b. vår. B. helsa, väderlek. B. lycka, framgång, vänskap, kärlek. Hafva b-a förargelser.* Förkortas ofta i vårdslöst tal och skrift till *Ständig.* — *Syn.* Varaktig, Stadig, Uthållande, Ihållande, Ihållig, Evig. — **2**) (om person) *a*) Som stadigt fortfar i samma tänkesätt, grundsatser, böjelser. *B. i det goda, i kärlek, i vänskap. Varer b-e intill ändan.* — *Syn.* Ståndaktig, Stadig, Fast, Oföränderlig, Orubblig. *b*) (mindre brukl.) Som ifrigt fortfar med samma arbete. *B. vid sin bok.* — *Syn.* Trägen, Ihärdig, Flitig.

BESTÄNDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara beständig. — *Syn. a*) Varaktighet, Stadighet, Uthållighet, Ihållighet. — *b*) Ståndaktighet, Fasthet; Ihärdighet, Trägenhet, Flit.

BESTÄNDIGT, adv. **1**) Utan uppehör, utan afbrott. *Strömmen rinner b.* — *Syn.* Oupphörligt, Oafbrutet, Alltjemt, Alltfort, Alltigenom, Allt i ett, Allt för ett. — **2**) Ganska ofta, tidt och ofta. *Han har b. ondt i tänderna. Han sitter b. på krogen.* — **3**) I alla tider, alltid, evigt. *Hans namn skall b. lefva i menniskors minne. För b.,* för alltid.

BESTÄNKA, v. a. 3. Stänka öfver med något flytande ämne. *B. med vatten, med luktvatten, med vigvatten. Offerpresterne b-änkte templets väggar med offrens blod. Hans blod b-änkte väggen. B. med färg, med gatsmuts.* — *Syn.* Öfverstänka. — ***Bestänkande,*** n. 4. o. ***Bestänkning,*** f. 2.

BESTÖFLAD, a. 2. (mindre brukl.) Klädd i stöflar.

BESTÖRT, a. 1. (af det tyska *bestürzt*) Som är i ett tillstånd af öfverraskning. *Vara, blifva, göra b. Han blef helt b. vid dessa ord.* — *Syn.* Se *Förvånad.*

BESTÖRTNING, f. 2. sing. Tillstånd, då själen genom någon plötsligen inträffad obehaglig eller förskräckande händelse bringas ur fattning. *Föreställ dig min b., när jag återsåg min gamla fiende, som jag hade trott vara hundra mil härifrån.* — *Syn.* Se *Förvåning.*

BESTÖTFIL, m. 2. (handtv.) Stor fyrkantfil.

BESTÖTHYFVEL, m. 2. pl. — *hyflar.* Se *Skrothyfvel.*

BESUDLA, v. a. 1. **1**) Göra oren, smutsig, helst med något smörjigt ämne. *B. med ler, träck, gatsmuts.* — *Syn.* Se *Orena.* — **2**) (fig.) Befläcka. *B. med laster. Hennes rykte blir b-dt genom umgänget med sådana menniskor.* — *Syn.* Se *Vanära.* — ***Besudlande,*** n. 4. o. ***Besudling,*** f. 2.

BESUTEN, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pass. af *Besitta*) Som innehar tillräckligt stor ägovidd att genom derå idkande grundnäring kunna försörja ett bondehushåll samt utgöra utskylder. Ordet tillhör kameralstilen. [- sutt -.]

BESUTENHET, f. 3. (kameralt.) Egenskapen att vara besuten. [- sutt - -.]

BESVARA, v. a. 1. **1**) Gifva svar på, åt. *B. någon, ens ord, tilltal, fråga. B. ett bref, en bön, en anhållan.* — *Syn.* Svara på, till, Genmäla. — **2**) (föga brukl.) Gifva utslag från högre ort (på ansökning, hemställan, suplik). — **3**) Tala eller skrifva, för att vederlägga. *B. en invändning, ett inkast, ett argument. B. en anklagelse, beskyllning. B. utfall i en bok, en tidningsartikel, en recension.* — *Syn.* Svara på, Bemöta. — **4**) *a*) Å sin sida göra hvad man bör till tecken, att man iakttagit någon yttring af en annans uppmärksamhet eller goda vilja. *B. en helsning, signal, salut, ett skott. B. ens artighet. Med tillgifvenhet b. ens välvilja.* — *b*) Göra något till försvar emot eller till hämd för ett fiendtligt anfall, angrepp. *B. fiendens gevärssalvor med kanonskott. B. en hotande not med infall i fiendens land. B. en förolämpning med en annan.*

BESVARANDE, n. 4. Handlingen, då man besvarar.

BESVARING, f. 2. **1**) (mindre brukl.) Se *Besvarande.*

BESVARINGSSKOTT, n. 5. Skott, hvarmed man besvarar förut lossade signal- eller salutskott.

BESVIKA, v. a. 3. (böjes som *Svika*) Se *Svika.* — *Syn.* Se *Bedraga.* — ***Besvikande,*** n. 4.

BESVUREN, a. p. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pass. af verbet *Besvärja*) Med edgång bekräftad. Brukas i lagstil. *B. fordran.*

BESVÅGRA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom svågerlag befrynda. *Detta giftermål b-de honom med herr N. De blefvo sålunda b-de. B. sig med någon, med en familj.* — Ordet brukas oftast i part. pass. såsom adjektiv, t. ex.: *De äro b-de med hvarandra.* — *Syn.* Befrynda.

BESVÄR, n. 5. (af det tyska *Beschwerde*) Egentl.: Hvad som betungar. **1**) Omak och omsorger, som man har vid verkställandet, uträttandet af något. *Jag hade mycket b. med den saken. Det förorsakade, gjorde mig mycket b. Hvem vill åtaga sig b-et härmed? Det har icke litet b. med sig att alltjemt gå klädd. Medföra, vara förenad med b. Göra någon b. Göra sig b. med, för någon* ell. *något. Göra sig onödigt b. Gör er* (*dig, sig*) *icke b.!* säges äfv., när man i snäsig eller ironisk ton vill undanbedja sig någons tjenst. *Vara till b.,* se *Besvära,* **1**. *Icke vara rädd om b-et,* icke bry sig om den möda, man gör sig, vid förrättandet af ett arbete, verkställandet af ett uppdrag, o. s. v. — *Syn.* Möda, Omak, Bekymmer, Svårighet, Besvärlighet, Bråk. — **2**) (mest i plur.) Göromål, förrättning, som medför omak och omsorger.

Hvem vill åtaga sig det b-et att gå dit? Att tjena er är mig ett kärt b. Hans syssla är förenad med många b. Lifvets b. — 3) (lagt.) *a*) Klagan vid högre domstol öfver en lägres utslag, eller hos vederbörande myndighet öfver liden orättvisa, missbruk af embetsmän, olaga förtryck, o. s. v. *Anföra b. hos, inkomma med b. till vederbörande domstol, myndighet emot någon, öfver en dom, ett utslag, ett rättsstridigt förfarande. Upptaga, afgöra b. Meddela utslag öfver anförda b. Bondeståndets underdåniga b.* — *Syn.* Klagan, Klagomål. — *b*) Tunga, skyldighet eller afgift, som åtföljer besittningen af ett gods, en stadsegendom, o. s. v. *B. och last. B., som granne af annan tåla bör.* — *Syn.* Servitut, Onus.

BESVÄRA, v. a. 1. I. 1) Förorsaka, medföra besvär (bem. 1). Har både sak och person till subjekt. *B. någon med ett uppdrag, en uträttning. Om jag icke allt för mycket b-r, skall jag stanna qvar ett par dagar.* — *Syn.* Göra omak, möda, bekymmer. Vara till last, till börda. — 2) Tynga, belasta, trycka, tränga. *Vinterkläder b. honom mycket. Hon b-s mycket af sitt snörlif. Mina skor b. mig.* (Fig.) *Folket är b-dt af allt för tunga pålagor. Vara b-d af skulder. B. handeln med onödiga band.* — — 3) Förorsaka trötthet, ledsnad, svårighet, ledsamhet, obehag, plåga. *En så lång promenad kunde ej annat än b. honom. Det b-r mig att gå med bottforer. Den förskräckliga hettan b-r mig i hög grad. B. någon med prat, med historier, tiggerier, böner. Det löfte, han gifvit, kommer att b. honom icke litet. Denna föda b-r magen. B. domstolarna med processer. Denna anklagelse b-r honom mycket. Han har en liktorn, som mycket b-r honom. Vara b-d af sjukdom, af gikt, af utslag, af ohyra, af dumhet, af sinnesslöhet.* — *Syn.* Se *Plåga.* — *B. sig*, v. r. 1) Åtaga sig, göra sig besvär (med något). *Det der är ett uppdrag, som jag alldeles icke vill b. mig med. Han b-de sig med att komma oss till mötes ända ut på gården.* I snäsande eller ironisk ton säges, när man vill undanbedja sig en misshagande artighet, tjenst, o. s. v.: *B. er (dig) icke! Ej låta b. sig*, vara otvungen, utan krus, rättfram. — *Syn.* Åtaga sig, Belasta sig (med), Möda sig. — 2) *a*) (lagt.) Anföra besvär (bem. 3). *B. sig vid vederbörlig domstol öfver något.* — *Syn.* Klaga, Anföra klagomål, besvär. — *b*) (enskilt) Beklaga sig. *B. sig hos någon öfver något.* — *Syn.* Se *Klaga.*

BESVÄRA, v. a. II. 3. Se *Besvärja.*

BESVÄRANDE, n. 4. (af *Besvära*, I.) Handlingen, då man besvärar; omständigheten, att något besvärar.

BESVÄRANDE, n. 4. (af *Besvära*, II.) Handlingen, då man besvärjer (bem. 1 o. 2).

BESVÄRANDE, a. p. 1. (egentl. part. pass. af *Besvära*. I.) 1) Se *Besvärlig.* — 2) (lagt.) Som ökar trovärdigheten af en anklagelse, misstankarna mot en anklagad. *Ett b. vittnesmål. Flera b. omständigheter hafva vid målets handläggning förekommit.* — *Syn.* Graverande.

BESVÄRJA, v. a. 3. (böjes som *Svärja*, men har i pres. äfv. *Besvär*, pl. *Besvära;* imper. *Besvär;* inf. *Besvära;* part. akt. *Besvärande*) 1) Med ed bekräfta, fästa. *B. en fred, ett förbund, en fordran, en vittnesutsago.* — För denna bem., äfvensom för bem. 3, brukas äfven formen *Besvära*, dock oftare i presens och imperativ än i infinitiven. Skilnaden är i allmänhet den, att *Besvärja* nyttjas i högtidligare stil, *Besvära* deremot mer i hvardagsstilen. — 2) *a*) Genom användande af vissa ord (besvärjningsformler) och handlingar göra onda andars eller skadliga naturkrafters inflytande overksamt. *B. djefvulen, onda andar. B. stormen.* — *b*) Genom dylika medel framkalla andar, i afsigt att förmå dem att gå en tillhanda med hvad man önskar. *De fordne trollkarlarne föregåfvo sig kunna b. andar och de dödes själar.* — *Syn.* Frammana, Uppkalla. — 3) Genom anropande af ett heligt eller såsom mäktigt ansedt väsende söka förmå, beveka en person till något. För denna bem. brukas oftare formen *Besvära*, helst i pres. o. imper.; *Besvärja* sällan, utom vid mycket högtidliga tillfällen. *Jag besvär dig vid allt hvad heligt är, gör icke det. Tänk ej derpå, jag besvär er (derom). Besvärja någon vid den lefvande Guden, vid förfädrens aska.*

BESVÄRJANDE, n. 4. Handlingen, då man besvärjer.

BESVÄRJARE, m. 5. En, som besvärjer andar. Jfr. *Besvärja*, 2.

BESVÄRJELSE, f. 3. Användande af vissa ord och handlingar, för att framkalla andar eller de dödes själar, eller ock att göra onda andars eller skadliga naturkrafters inflytande overksamt. *Andars b.* ell. *b. af andar.*

BESVÄRJNING, f. 2. Se *Besvärjelse.*

BESVÄRJNINGS-CEREMONI, - - - seremoni', f. 3. Den ceremoni, som i katolska kyrkan brukas vid djefvulens besvärjande (exorcismen).

BESVÄRJNINGSFORMEL, - - - få'rrml, m. 3. pl. — *formler.* 1) Den formel, som i katolska kyrkan brukas vid djefvulens besvärjande. — 2) Formel, som begagnas vid andars besvärjande.

BESVÄRLIG, a. 2. 1) (om sak) *a*) Som medför besvär (bem. 1). *B-t arbete, uppdrag. Det är ganska b-t att resa i Afrika.* — *Syn.* Besvärande, Mödosam. — *b*) Som förorsakar trötthet, ledsnad, svårigheter, ledsamhet, obehag, plåga. *En b. promenad, resa. Hvilken b. hetta! B-t prat. En b. liktorn. Tandvärk är en ganska b. sjukdom.* — *Syn.* Se *Ledsam, Plågsam.* — 3) (om person) Som förorsakar besvär, obehag, ledsamheter, ledsnad. *Hvilken b. menniska! Han har nu hängt hos mig hela Guds långa dagen, utan att hafva något att säga. Jag vill icke falla er b.* — *Syn.* Tråkig, Ledsam.

BESVÄRLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara besvärlig. *B-en af detta arbete, af en sådan resa kan ingen föreställa sig. Vissa menniskors b. är alldeles odräglig.* — 2) Besvär (bem. 1 o. 2). *Denna affär är icke utan sin b. Det har många b-er med sig att resa. Hvilka b-er man här i verlden måste utstå! Hvar och en har sina b-er.* — *Syn.* Se *Besvär.*

BESVÄRSFRÅGA, f. 1. Se *Besvärsmål.*

BESVÄRSGRUNDER, m. 3. pl. (lagt. o. adm.) De grunder, skäl, hvarpå anförda besvär hvila.

BESVÄRSHANDLING, f. 2. (lagt. o. adm.) Besvärsskrift jemte medföljande bilagor, som styrka anförda besvär.

BESVÄRSHÄNVISNING, f. 2. (lagt.) Hänvisning af domstol, hvar och inom hvilken tid en tappande part kan anföra besvär öfver dess utslag.

BESVÄRSMÅL, n. 5. (lagt. o. adm.) Rättegångs- eller förvaltningsmål, som har sin tillkomst i anförda besvär.

BESVÄRSPUNKT, m. 3. 1) (lagt. o. adm.) Hvarje särskilt ämne, hvaröfver man vid anförande af besvär klagar.

BESVÄRSRÄTTIGHET, f. 3. Rättighet att få anföra besvär öfver domstols utslag eller liden orättvisa, o. s. v.

BESVÄRSSKRIFT, f. 3. (lagt. o. adm.) Skrift, hvaruti någon anför besvär öfver en domstols utslag, ett embetsverks beslut, förfarande, liden orättvisa, o. s. v.

BESVÄRSTID, m. 3. (lagt.) Viss tid, hvarinom enligt lag besvär öfver underrätts utslag böra vara ingifna.

BESVÄRS- OCH EKONOMI-UTSKOTTET, n. 5. def. *Allmänna B.*, ett af fyratioåtta medlemmar sammansatt Utskott vid riksdagarna, hvars åliggande är att anmärka brister i de allmänna hushållnings-anstalterna och förändringar deruti föreslå, samt upptaga alla hos Rikets Ständer uppkomna frågor om förändring, förklaring eller upphäfvande af lagar och författningar, som röra rikets allmänna hushållning.

BESYNNERLIG, a. 2. 1) (föga brukl.) Se *Särskilt*. *I vissa b-a fall måste undantag göras.* — 2) Som genom vissa egenheter skiljer sig ifrån andra, eller ifrån den vanliga ordningen, vanliga förhållanden, det vanliga bruket. Säges både om sak och person. *En b. menniska, karakter, handling. B-t lynne, uppförande, lefnadssätt. B. klädedrägt. Ett b-t bruk.* — *Syn.* Egen, Kuriös, Underlig. — 3) Som väcker förundran genom sin sällsynthet. *Hvilken b. händelse! Ett b-t äfventyr. B-a saker hör jag nu omtalas. Det vore väl b-t, om jag ej skall få dig att lyda, hvad jag säger!* — *Syn.* Underlig, Förunderlig, Sällsam, Ovanlig, Kuriös, Barock.

BESYNNERLIGEN, adv. Se *Synnerligen*.

BESYNNERLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara besynnerlig (dock sällan i bem. 1). *En menniskas b. B-en af en persons uppförande. Händelsens b. väckte allmänt uppseende.* — *Syn.* Egenhet, Underlighet, Sällsamhet, Ovanlighet. — 2) Eget, från det vanliga afvikande drag i en persons karakter, lynne, handlingssätt. *Denna b. bör man förlåta honom, emedan han i grunden har ett godt hjerta. Han har sina b-er, många b-er. Man kan aldrig rätt vänja sig vid hans b-er.* — *Syn.* Egenhet, Nyck, Infall, Bisarreri.

BESYNNERLIGT, adv. På ett besynnerligt (bem. 2 o. 3) vis, sätt.

BESYNNERLIGTVIS, adv. o. int. På ett besynnerligt (bem. 2 o. 3) sätt, till följe af någon besynnerlig, sällsam, ovanlig, förunderlig händelse. *B. kom han icke, fastän han lofvat det. Är han bortrest? Ja, b.!*

BESÅ, v. a. 2. 1) Med frö (isynnerhet sädeskorn) öfverströ en förut dertill uppbrukad jordrymd, den man vill hafva beväxt af det sädesslag o. s. v., hvars frö man utkastar. *B. ett gärde, en åker, ett land, en trädgård, ett qvarter, en säng* o. s. v. *med råg, ärter, höfrö, spenatfrö, blomsterfrö.* o. s. v. Om växter, som ej odlas genom fröläggning, nyttjas orden: Sätta (potates), Plantera (kål, kålrötter). — 2) (fig.) Här och der öfverströ en yta med föremål af samma slag. *Hvem har b-tt himlafästet med dessa tindrande diamanter?* — *Syn.* Öfverströ, Fullströ.

BESÅDD, a. p. 2. neutr. — *ådt.* (egentl. part. pass. af föreg.) Öfverströdd. *B. med stjernor.*

BESÅENDE, n. 4. o. BESÅNING, f. 2. Handlingen, då man besår.

BESÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) 1) Öfverallt, der så erfordras eller är tjenligt, nyttigt och passande, sätta något på ytan af ett föremål, på en rymd, o. s. v. *B. ett bord med kuverter, rätter, buteljer,* o. s. v. *B. en klädning med prydnader, en trädgård med blommor, buskar, träd. B. en bastion med pålar.* — 2) (i militärspråket) Förlägga, postera krigsfolk i, på en ort, till dess försvar emot fienden. *B. en fästning. B. ett pass, en väg, begge* [illegible]*nderna af en flod.* — 3) Förse tjenst, embe[illegible] o. s. v. med personer, som skola sköta de[illegible]förenade göromål. *B. ett embete, en tjenst, en syssla. B. tjensteplatserna med kunniga män. B. en domstol, en orkester.*

BESÄTTANDE, n. 4. Handlingen, då man besätter.

BESÄTTNING, f. 2. 1) (mindre brukl.) Se *Besättande*. — 2) Antal krigsfolk, inlagdt i en befästad plats till dess försvar. *Fästningen har en b. af 1000 man, 1000 mans b. Hans regemente är förlagdt som b. i . . . .* — *Syn.* Garnison. — 3) Manskapet ombord på ett fartyg. Brukas både för handels- och örlogsfartyg. *Linieskeppet Blixten har 1000 mans b.*

BESÖK, n. 3. 1) Handlingen, då man besöker någon (bem. 1). *Göra b. hos någon. Få, emottaga b. af någon. Gå, komma, vara på b.* — *Syn.* Påhelsning, Visit. — 2) Person, som besöker. *Jag hade ett b., när han kom.*

BESÖKA, v. a. 2. 1) Komma till någon i hans hemvist, af höflighet, pligt eller för affärer. *B. sina vänner, gynnare, förmän. B. någon i staden, på hans landtställe. Jag måste väl b. honom, för att höra, huru det hänger ihop med den saken.* — *Syn.* Göra besök, visit hos, Påhelsa, Gå, komma till (någon) på besök. — 2) Tätt och ofta, för ett visst ändamål, infinna sig på ett ställe. *B. skolan, kyrkor, marknader, baler. B. teatern, spektaklet, spelhus, illa beryktade ställen, dåliga sällskaper. B. främmande länder,* göra en eller flera resor till f. l. — *Syn.* Freqventera.

BESÖKANDE, s. m. o. f. 5. (egentl. part. pass. af föreg.) Person, som är eller kommer på besök.

BESÖKANDE, n. 4. Handlingen, då man besöker.

BESÖKARE, m. 5. Lägre tulltjensteman, som visiterar resandes saker, för att efterse, att inga förbjudna eller oförtullade varor införas. — *Syn.* Tullbetjent, Tullsnok.

BESÖKELSE, f. 2. *Jungfru Mariæ B.*, det tillfälle, då Elisabeth besökte J. Maria, och hvarvid Christi födelse förkunnades. *J. Mariæ B-dag*, högtidsdag i kristna kyrkan, då denna händelse firas.

BESÖLA, v. a. 1. (mindre brukl.) Söla, orena något på flera ställen.

BESÖRJA, v. a. o. n. 2. 1) Laga, att något utföres, verkställes, ordnas för annans eller andras räkning, till följe af anmodan, uppdrag eller tjenstepligt. *B. vexling,* ell. *b. om v.,* ell. *b., att v. sker. B. om hästar. B. om tillställningen af en bal. Movitz skall allting b.* — *Syn.* Se *Anstalta*. — 2) (mindre brukl.) Sköta, förvalta (tjenst, syssla, embete, o. s. v.). — *Syn.* Se *Förestå*.

BESÖRJANDE, n. 4. Handlingen, då man besörjer.

BESÖRJNING, f. 2. (mindre brukl.) Se *Besörjande*.

BET, m. 2. (af fr. ordet *Bête*) (i kortspel) Plikt för ett tappadt spel, hvilken under form af skuld antecknas i viss summa af points, hvarom

sedan spelas, och som den vinnande äger att utbekomma af den, på hvars räkning skulden är antecknad. *Göra, sätta b. Taga in, få, vinna en b. B-en går,* det spelas om den. Adjektivt säges: *Blifva b.,* förlora ett spel; äfv. (fig.) misslyckas i ett förehafvande. *Vara b.,* hafva förlorat ett spel; (fig.) *vara b. för,* vara för dum eller oförmögen till något. *Han tror, att han skall vinna sin afsigt, men det är han b. för.*

BET, n. 5. Se *Bete.* Denna form brukas endast i uttrycken *Gå i b., släppa, drifva i b.,* d. v. s. gå på bete, o. s. v.

BETA, bėta, v. n. 1. (af *Bita*) Har äfv. i imperf. *Bette,* i sup. *Bett.*) Äta gräs på marken eller löf af träden. Brukas om boskapsdjur och vissa vilda djur. *Oxarne, korna och hästarne b. på ängen, men fåren i hagen och på gärdet. Elgarne b. af trädens löf.* Nyttjas äfv. stundom aktivt, t. ex.: *Hästarne b. gräs. Fåren b. löf.* — *B. åf,* se *Afbeta.* — *Syn.* Gå i bet, på bete. — 2) (om dragare) Få foder på resor och färdvägar. *Låt både hästar och oxar b. tre gånger på vägen.* — V. a. 1) Låta kreatur hämta sin föda af gräs på marken. *Han b-r sina hästar, oxar i hagen.* — *Syn.* Låta beta, Släppa eller föra på bete. — 2) Gifva (dragare) foder på resor och färdvägar. *Vid Grans gästgifvaregård b-de jag hästarna för andra gången.* — *Syn.* Gifva foder, Låta beta. — 3) (fig.) *B. sina ögon på något,* fägna sina ögon med åsynen af ett föremål, med lystna ögon betrakta.

BETA, bėta, v. a. 1. Bita sönder i små stycken, betor. *B. bröd i mjölk.*

BETA, bėta, v. a. 1. (af det tyska *beitzen*) 1) (garf.) Lägga (hudar och skinn) i alunlag. — 2) (färg.) Indränka ett tyg i ett liqvidum, som har den egenskapen att ur färgsoppan fälla färgämnet i en olöslig förening.

BETA, betá, v. a. 3. Sammandraget af *Betaga;* se d. o.

BETA, bėta, f. 1. (af *Bita*) Afbitet litet stycke af mat, isynnerhet af bröd. Brukas endast om hårda födoämnen. *En b. bröd.*

BETA, bėta, f. 1. (det tyska *Beitze*) 1) (garf.) Alunlag, hvari hudar och skinn läggas. — 2) (färg.) Se *Betningsmedel.*

BETA, bėta, f. 1. (bot.) Ett slags sockerhaltig rotfrukt, innefattande flera arter, såsom t. ex. Foderbeta, Hvitbeta, Rödbeta, hvilka ses hvar på sitt ställe. Beta.

BETACKA, v. a. 1. (mindre brukl.) Offentligt och högtidligt tacka. — *B. sig,* v. r. 1) Under afgifvande af tacksägelse för erbjuden tjenst o. s. v. undanbedja sig densamma. *Han tillbjöd sig att hjelpa till, men jag b-de mig.* Brukas stundom ironiskt, t. ex.: *Jag b-r mig för era råd, era tjenster, er välmening, er hjelp.* — *Syn.* Undanbedja sig. — 2) (fam. o. iron.) Undandraga sig något. *Han ville låna penningar af mig, men jag b-de mig. Nej, jag b-r mig!*

BETACKANDE, n. 4. Handlingen, då man betackar (för v. a.).

BETAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga;* sammandrages ofta i pres. till *betar, beta* och i infin. till *beta,* med tonvigt på sista stafvelsen) 1) Fråntaga, beröfva. *Den hastiga gången har b-git mig andedrägten. Stillasittande b-ger matlusten. Jag vill ej b. er det nöjet att göra det. B. någon dess villfarelse. Denna händelse betog honom allt hopp.* — *Syn.* Se *Beröfva.* — 2) Göra häftigt intryck på sinnet. *Blifva b-gen af glädje, af oro, fruktan, förskräckelse. Hennes skönhet har alldeles b-git honom, han har blifvit alldeles b-gen af hennes skönhet. Denna anblick betog henne så, att hon dånade.* — *Syn.* Intaga, Tjusa, Förtjusa, Hänrycka, Förvåna, Öfverraska, Skrämma, Förskräcka, Göra häpen, bestört.

BETAGANDE, n. 4. (föga brukl.) Handlingen, då man betager.

BETAGEN, a. p. 2. neutr. — *et.* Som erfarit ett djupt intryck (af kärlek, beundran, o. s. v.). *B. af kärlek, af glädje, fröjd, förvåning, beundran, öfverraskning, sorg, oro, fruktan, förskräckelse. Han är alldeles b. i hennes skönhet.* — *Syn.* Intagen, Förtjust, Hänryckt, Förvånad, Öfverraskad.

BETALA, v. a. 1. o. 2. (har, utom de reguliera formerna efter 1 konj., i imperf. både *betalde* och *betalte,* i sup. *betalt,* samt i part. pass. *betald* och *betalt*) 1) Utgifva penningar, varor eller annat gods, för värdet af något, det man köpt, låtit förfärdiga, förrätta, o. s. v. *B. någon hans fordran. B. en handlande 100 R:dr för varor, som man köpt. B. en arbetare 24 skilling* ell. *b. 24 sk. åt en a. B. kontant, i reda penningar, i silfver, i sedlar. B. med varor, med arbete. Jag b-lde honom för arbetet med 10 R:dr. B. varor, arbete, lektioner. B. skatt, utlagor, skulder, hyra, lega,* o. s. v. *B. en räkning, revers. B. ränta på en skuldsedel. B. sina kreditorer 50 procent. B. förut, i förskott. B. något för dyrt. B. omkostnaderna för någon, något. Göra sig väl b-lt,* taga hög betalning för något. *Göra sig b-lt,* hålla sig skadeslös. *Göra sig sjelf b-lt,* egenmäktigt, utan lagens anlitande skaffa sig betalning af någon. *Få väl b-lt för något,* få hög betalning derför. *B-lt som qvitteras,* underskrift på en räkning, nota, till intyg, att den blifvit betalt; (fig.) talesätt, hvarigenom man vill säga, att man gifvit så godt igen, som man sjelf fått. (Fig.) *Arbetet b-r honom ej de utlagda kostnaderna. Denna målning kan ej med penningar b-s,* är ovärderlig, oförliknelig. *B. med samma mynt,* vedergälla lika med lika. *B. naturen sin skuld,* dö. — *Syn.* Gälda, Afbetala, Afqvitta, Utbetala, Godtgöra. — 2) (fig.) *a*) Vedergälla, belöna. *B. ondt med godt. Med otack b. åtnjutna välgerningar.* — *b*) Lida för något (brott, fel, oförsigtighet, o. s. v.). *Han har dyrt fått b. sin brottslighet, sitt fel. B. sin oförsigtighet med lifvet. Det skall du dyrt få b.!* — *Syn.* Plikta, Böta, Umgälla, Sota (för), Äta upp.

BETALANDE, n. 4. Handlingen, då man betalar.

BETALANDE, a. p. 1. Som betalar för sig (i motsats till den, som åtnjuter någonting kostnadsfritt). *B. kadett, elev* (i motsats till Frikadett, Frielev).

BETALARE, m. 5. Egentl. En, som betalar. Åtföljes oftast af ett bestämmande adjektiv, och betyder då: Person, som plägar betala skuld ordentligt eller oordentligt, inköp väl eller dåligt. *God, dålig, elak b.* Brukas äfv. för feminin.

BETALNING, f. 2. 1) Handlingen, då man betalar. *B. af skuld. Tills b. sker.* — *Syn.* Betalande, Gäldande, Godtgörelse. — 2) Penningsumma, vara eller gods, som utgifves för värdet af något. Jfr. *Betala,* 1. *Göra något för, emot b. Taga, få, emottaga, gifva något i b. för något. Det fås utan b.* — 3) (fig.) *a*) Vedergällning, belöning. *Den dygdige afser ingen b. för de välgerningar, han bevisar.* — *b*) Straff för något (brott, fel, oförsigtighet, o. s. v.). *Han har*

nu ändtligen i galgen fått b. för sina många missgerningar. Var säker, b-en skall ej gute-blifva för din elakhet. — *Syn.* Straff, Lön, Plikt, Böter. — *Ss. B-sdag, -ssumma, -ssätt, -stid.*

BETALNINGSANSVAR, n. 5. Ansvar, som hvilar på någon, hvarigenom han i visst fall förpligtas att betala något.

BETALNINGS-ANVISNING, f. 2. Anvisning på person eller ställe, der man får betalning.

BETALNINGSBEVIS, n. 5. Bevis, intyg, att något blifvit betalt. — *Syn.* Qvitto, Qvittens.

BETALNINGSFÖR, a. 2. Som är i stånd att betala. — *Syn.* Vederhäftig.

BETALNINGSFÖRMÅN, m. 3. Förmån, som man åtnjuter, i afseende å sättet, hvarpå en betalning sker.

BETALNINGSGILL, a. 2. Till betalning förfallen; hvarför betalning kan utkräfvas.

BETALNINGSSKYLDIG, a. 2. Förpligtad att betala något.

BETALNINGSTERMIN, betålninngstärrmi'n, m. 3. Viss utsatt tidpunkt, då något skall betalas. — *Syn.* Betalningstid.

BETANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man betar (för alla tre verberna, och i alla deras bemärkelser).

BETAR, m. 2. plur. (har sällan i sing. *Bete*) Långa, starka och hvassa tänder, som skjuta ut ur munnen på vissa djur, och hvarmed de försvara sig. *Elefanter, flodhästar, svin m. fl. hafva b.* — Kallas äfven Hörn-, Hugg-, Hund- eller Ögontänder.

BETARFVA, v. a. 1. Se *Tarfva.*

BETE, beté, v. a. 2. Gifva någon prof, bevis på sina tänkesätt emot honom. *B. någon vänskap, välvilja, höflighet, välgerningar. B. någon godt.* — *Syn.* Se *Bevisa.* — *B. sig,* v. r. Uppföra sig. *B. sig väl, illa. B. sig väl emot någon. Jag vet ej, huru jag skall b. mig i den saken. B. sig god, nådig emot någon,* visa någon godhet, nåd. — *Syn.* Uppföra sig, Förhålla sig, Skicka sig, Visa sig, Bära sig åt, Begå sig.

BETE, bète, n. 4. (af *Bita*) 1) Gräs och örter på marken, som betas af boskap. *B-t är i denna trakt utmärkt godt.* — 2) Mark, der boskap kan beta. *Hästarne gå på b. i ängen, i hagen, i skogen. Släppa, föra, drifva på b.* — 3) Begagnande af betesmark för kreatur. *Hafva fritt b. för en häst och två kor. B-t på Ladugårdsgärdet är fritt för afgift.* — 4) Lockmat, som sättes på krok, för att fånga fisk, eller på håf, för att fånga kräftor. *Sätta b. på en krok, på en håf.* — *Syn.* Agn, Lockmat, Lockbete.

BETE, bète, m. 2. Se *Betar.*

BETECKNA, v. a. 1. 1) Med tecken utmärka. *Med kråknäbb b. ett ställe i en bok.* — 2) Hafva bemärkelse af, betyda. *Franska ordet chien b-r hund på svenska. En orm, som biter sig i stjerten, b-r evigheten.* — *Syn.* Se *Betyda.* — 3) Bebåda. *Ser du molnet der borta? det b-r regn.*

BETECKNANDE, n. 4. Handlingen, då man betecknar.

BETECKNING, f. 2. 1) Se *Betecknande.* — 2) Sättet, hvarpå något blifvit betecknadt. *Denna b. är icke särdeles lämplig.* — 3) Hvad som genom betecknande uppkommit: tecken, betydelse. *En b., lätt, svår att tyda.* — *Ss. B-ssystem, -ssätt.*

BETEENDE, n. 4. 1) Handlingen, då man beter. *B. af vänskap, af välvilja, af välgerningar.* — *Syn.* Bevisande. — 2) Sätt att bete sig. *Hans b. i denna sak emot mig är oförklarligt.* — *Syn.* Sätt att gå till väga, att utföra en sak, att förhålla sig, att bära sig åt, Uppförande, Förhållande.

BETEL, bètl, m. 2. sing. De bittra och rödsaftiga bladen af betelbusken. Jfr. *Betelbuske. Tugga b.*

BETELBUSKE, bètlbússke, m. 2. pl. — *buskar.* Barblommig buskväxt, hvars blad i Ostindien allmänt tuggas, blandade med kalk och arekanötter.

BETESGRÖ, n. 3. sing. (bot.) En art Grö; se d. o. Poa trivialis.

BETESHAGE, m. 2. pl. — *hagar.* För kreatursbete inhägnad 'mark, som ej begagnas eller kan begagnas som äng.

BETESMARK, f. 3. Mark, som begagnas eller kan begagnas till bete. Med *B.* menar man skog och hagar, till motsats emot åker och äng.

BETESPLATS, m. 3. Plats, der kreatur kan eller får beta.

BETESRÄTTIGHET, f. 3. Rättighet till bete för kreatur.

BETESSTÄLLE, n. 4. Ställe, der man på resa låter hästarna beta.

BETHELFLAGG, bètlflágg, f. 1. Flagg, som brukas på bethelskepp och der hissas, vid in- och utgående ur hamn, samt vid de tillfällen, då gudstjenst hålles ombord.

BETHELKAPTEN, bètlkapptén, m. 3. Kapten på ett bethelskepp.

BETHELSKEPP, bètlschépp, n. 5. Fartyg, inrättadt och ämnadt till offentlig gudstjensts hållande ombord för sjöfolk, under dess vistande i utrikes hamnar.

Anm. *Beth-el* är ett hebreiskt ord, som betyder: Guds hus.

BETING, bètinng, m. 2. (sjöt.) 1) (i allmänhet) Hvarje i en däcksbjelke ofvan däck stående ekståndare, hvarvid en svårare tågända fastgöres. — 2) (särskilt) Ett svårt stycke timmer, som för-ut i fartyget ligger horisontelt tvärskepps och är bultadt på akterkanten af betingspollarna, samt tjenar att derom fästa ankartåget eller kettingen. *Lägga till b-s,* fastgöra vid betingen. — 3) Se *Stapelbeting.*

BETING, beti'nng, n. 5. (det tyska *Beding*) 1) (i allm.) Vilkor. *Det må ske, likväl med (under) det b., att . . . . Han beviljade det utan allt b.* — *Syn.* Se *Vilkor.* — 2) Öfverenskommelse om visst arbetes förrättande mot viss på förhand utsatt betalning, utan afseende på tiden. *Göra, sluta b. med någon om ett arbete. Huset är upptimradt på b. Arbeta på b.,* utföra ett arbete mot förut öfverenskommen betalning i ett för allt. — *Syn.* Arbetsbeting. — 3) Sjelfva betalningen för ett på beting verkställdt arbete. *Han har slutat arbetet och skall nu gå att få ut sitt b.* — 4) Sjelfva arbetet, som göres på beting. *Upptimringen af detta hus är ett godt b.* — *Syn.* Betingsarbete.

BETINGA, v. a. 1. 1) *a*) (i allm.) Öfverenskomma med någon om vilkoren för något. *B. priset för en vara. B. en vara,* öfverenskomma om priset för en vara. — *b*) Öfverenskomma med någon om visst arbetes verkställande mot viss på förhand utsatt betalning. *B. ett arbete.* — 2) Såsom vilkor uppställa, bestämma. *Han har afträdt sin syssla, men dervid b-t sig en pension.* — 3) (log.) Som vilkor innebära eller medföra; utgöra vilkor för. — *B-s,* hafva till vilkor, följa som vilkor (af)

BETINGANDE, n. 4. Handlingen, då man betingar.

BETINGNING, f. 2. 1) Se *Betingande*. — 2) Beting (i bem. 1). — 3) Se *Hypotes*.

BETINGNINGSSATS, m. 3. (log.) Vilkorligt uppställd mening, hypotetisk sats. [- - - satts.]

BETINGNINGSVIS, adv. Under ell. med vilkor, såsom vilkor, hypotetiskt.

BETINGSARBETE, beti'nngsárrbete, n. 4. Arbete, som förrättas på beting.

BETINGSBULT, bètinngsbúllt, m. 2. (sjöt.) En af de svåra bultar i betingen och betingspollarna, som hindra betingsslaget ifrån att afslira.

BETINGSKNEKT, bètinngsknéckkt, m. 2. Se följ.

BETINGSKNÄ, bètinngsknä', n. 4. (sjöt.) Ett af de knän, med hvilka betingen är fästad vid däcket, och som tjena att stötta pollarna mot ankartågets stramning.

BETINGSNAGEL, bètinngsnágl, m. 2. pl. — *naglar*. Se *Betingsbult*.

BETINGSPOLLARE, bètinngspå'llare, m. 5. (sjöt.) Benämning på de vertikala trän, hvari betingens begge ändar hvila och om hvilka bugten af betingsslaget göres.

BETINGSPUTA, bètinngspúta, f. 1. (sjöt.) Ett vid betingen fastbultadt trästycke, som tjenar att skydda den emot gnidning af tåget eller kettingen.

BETINGSSLAG, bètinngssläg, n. 5. (sjöt.) Ankartågets eller kettingens törn om betingen.

BETINGSVIS, beti'nngsvis, adv. Se *Betingningsvis*.

BETITLA, v. a. 1. Gifva någon en titel. Brukas föga utom i part. pass. *Betitlad*, hvilket antagit adjektiv natur och betyder en person, som bär titeln af en tjenst eller värdighet, utan att i verkligheten innehafva den.

BETJENA, v. a. 1. o. 2. 1) Göra något slags tjenst åt någon. *B. allmänheten som läkare, barberare, hårfrisör. B. någon med åderlåtning, med koppning. B. någon med juridiskt biträde, med sina kunskaper, sin erfarenhet, med upplysningar.* — *Syn.* Tjena. — 2) Uppassa som tjenare, betjent. *B. någon vid bordet, vid på- och afklädning.* — *B. sig*, v. r. *B. sig af*, göra bruk af. *Han b-r sig tills vidare af mina möbler. Allt för ofta b. sig af samma ord. Jag b-r mig af detta ord, för att uttrycka . . . . Till skodon b-r man sig af läder.* — *Syn.* Se *Bruka*.

BETJENANDE, n. 4. Handlingen, då man betjenar. *Till allmänhetens b.*

BETJENING, f. 2. sing. 1) Se *Betjenande*. — 2) *a*) Samtelige tjenstemän i ett allmänt embetsverk eller i ett enskilt verk. — *b*) Samtelige tjenare i ett hus, som betjena sjelfva herrskapet, såsom betjenter, kammarpigor, huspigor, m. fl. Innefattar icke drängar, köks- och ladugårdspigor eller sådana, som blott förrätta utsysslor.

BETJENT, m. 3. 1) Manlig tjenare i ett hus, som går herrskapet tillhanda med hvarjehanda småsysslor. — 2) Lägre tjensteman i ett allmänt eller enskilt verk. Brukas för denna bem. endast i plur. *Betjente* (se d. o.), eller i sammansättningar, såsom: Handelsbetjent, Kontorsbetjent, m. fl., hvilka ses på sina ställen.

BETJENT, a. p. 1. (egentl. part. pass. af *Betjena*) Som har tillräckligt gagn af. *Man är icke b. med blott ett rum för så många personer. En husmoder kan icke vara b. med, att pigan går och latas.*

BETJENTE, betjä'nte, m. pl. Lägre tjenstemän i ett allmänt embetsverk. *Bankens och tullverkets b.*

BETJENTGOSSE, BETJENTPOJKE, -tjä'nt--, m. 2. pl. — *gossar*, — *pojkar*. Gosse, som förrättar betjentsysslor.

BETJENTKAMMARE, -tjä'nt---, m. 3. o. 5. pl. — *kamrar* o. — *kammare*. Mindre rum, för betjenter att bo uti.

BETJENTSLOK, -tjä'ntslók, m. 2. Öknamn på betjenter.

BETLA, m. fl., se *Bettla*, m. fl.

BETLARE, m. 5. pl. (nat. hist.) Benämning på en ordning af Däggdjuren. Bruta. Kallas numera Tandlöse eller Trögdjur.

BETLARE, se *Bettlare*.

BETNING, f. 2. 1) Se *Betande*. — 2) (jäg.) *Jagtplatsers b.*, åtelns ditläggande.

BETNINGSMEDEL, n. 5. (färg.) Ämne, som tillsättes, för att göra det tyg, som skall färgas, emottagligt för färgämnet.

BETONA, v. a. 1. (nytt ord, lånadt ifrån tyskan) Lägga tonvigt på. *B. ett ord.* — *Betonande*, n. 4.

BETONIKA, f. 1. (bot.) Örtslägte af fam. Läppblommige, fordom högt värderadt för sina läkande egenskaper. Betonica.

BETONING, f. 2. 1) Handlingen, då man betonar. — 2) Tonvigt, ton på ord och stafvelser.

BETORFVA, v. a. 1. (bibl. gam.; af det tyska *bedürfen*) Behöfva.

BETRAKTA, v. a. 1. (det tyska *betrachten*) 1) Noga och uppmärksamt se på. *B. himmelen, stjernorna, en byggnad, en tafla, gravurer, ritningar*, o. s. v. — *Syn.* Bese, Beskåda, Bekika, Taga i ögnasigte, Åskåda. — 2) (fig.: med själens ögon se på) *a*) Fästa uppmärksamhet på, begrunda, öfverväga. *B. denna sköna handling! B. Guds storhet i naturen. B. samhället från dess första uppkomst under hela gången af dess utveckling. B. en sak ifrån alla sidor.* — *b*) Anse såsom, för, hålla för. *Jag b-r honom som min skyddsengel. Vi måste b. som (för) en lycka, att det ej blef af.* — *c*) Hafva afseende på; sätta i jemförelse med, jemföra med. *Man måste härvid b. sökandens många meriter. Hans meriter äro visst icke stora, men b-de mot hans medsökandes förtjena de likväl afseende.* — *Syn.* Taga i betraktande, Afse, Fästa afseende på.

BETRAKTANDE, n. 4. Handlingen, då man betraktar (både egentl. o. fig.). *Stjernornas b. B-t af naturens under väcker oss till tanka på Guds makt och vishet. Taga i b.*, öfverväga, begrunda; äfv. göra afseende på, t. ex.: *Taga en sak, ett mål, ett ärende, ett ämne i b. Man måste härvid taga i b. sökandens behof af hjelp. Komma i b.*, tagas i betraktande, vinna afseende. *I b. af*, adverbialt uttryck, som betyder: med afseende på, t. ex.: *I b. af hans ungdom, måste man tillstå, att han är mycket skicklig. I b. af vår gamla, trofasta vänskap, hoppas jag, att du ej afslår denna min bön.* — *Syn.* Afseende, Öfvervägande.

BETRAKTARE, m. 5. En, som betraktar (i bem. 1 o. 2. *a*.) *En naturens, menniskornas b. En flitig b. af Guds heliga ord.* — 2) Absolut nyttjas ordet någon gång i mening af en, som ger akt på det menskliga lifvet, verldens gång, menniskors handlingar och karakter. — *Syn.* Observatör.

BETRAKTELSE, f. 3. 1) Själens handling, då den med uppmärksamhet pröfvar och bedömer något, som på den gjort intryck. *Under b-n af detta ämne insomnade han så småningom. Denna olyckliga händelse föranleder till många*

b-er. Denna b. gör sig sjelfmant. Anställa b-er öfver ett ämne, öfver Guds omätliga makt och vishet. — *Syn.* Öfvervägande, Begrundande, Begrundning. — 2) Tanke, som uppstår till följe af denna själens handling. *Denna b. påtränger sig ovilkorligt. Denna b. gaf honom nytt mod. Dessa b-r äro lika sanna som djuptänkta. Han har meddelat mig sina b-r öfver detta ämne.* — *Syn.* Tanke, Idé, Åsigt, Reflexion. — 3) (i plur., såsom titel på böcker, skrifter, eller öfverskrift på tidningsuppsatser o. s. v.) Tankar öfver något ämne, framställda i en viss ordning och ett för allmänheten fattligt språk, men ej vetenskapligt och systematiskt. *Sturms B-r öfver Naturen. Bastholms Andeliga B-r.*

BETRO, v. a. 2. 1) Med tillit till någons trohet, skicklighet eller sorgfällighet öfverlemna honom utförandet af en sak eller vården, förvaringen af något. *B. någon tillsynen öfver, utförandet af en sak. B. någon försvaret af en fästning. Vid afresan b-dde han en vän sina penningar och juveler.* — *Syn.* Anförtro, Förtro. — 2) I förtroende säga en något, som bör hållas hemligt. *Han har b-tt mig sin hemlighet.* — *Syn.* Göra, gifva förtroende af, Förtro, Yppa.

BETRODD, a. p. 2. neutr. — *odt.* 1) Som åtnjuter förtroende. *Vara konungens högt b-e man. Väl, illa b.* — 2) Som har god kredit, är känd för att uppfylla sina förbindelser i penningväg. *En väl b. köpman. Han är väl b., och jag antager gerna hans borgen. Efter sin sednare konkurs är han mindre väl b.*

BETROENDE, n. 4. (mindre brukl.) 1) Handlingen, då man betror en något. — 2) Hvad som blifvit betrodt.

BETRYCK, n. 5. Tillstånd, då man tryckes af någon nöd, olycka eller svårighet. *Folket är i stort b. och förmår icke utgöra skatterna. Lefva i mycket b. Vara i b. för penningar.* — *Syn.* Förtryck; Nöd, Armod, Fattigdom; Svårighet, Olycka, Trångmål.

BETRYCKA, v. a. 2. (föga brukl.) Se *Förtrycka.*

BETRYCKT, a. p. 1. 1) Stadd i betryck. *Skonen det b-a folket.* — *Syn.* Förtryckt; Nödlidande, Nödställd, Nödstadd, Beträngd, Arm; Lidande, Olycklig. — 2) Som medför, innebär betryck. *Lefva i b-a omständigheter.* — *Syn.* Svår, Olycklig, Usel, Eländig, Beträngd. — 3) Hvars sinne tryckes af någon ledsam, oroande, plågande tanka. *Allt sedan denna olyckliga händelse har han varit mycket b. Jag är i dag så b. till sinnes; det måtte visst förestå något ledsamt.* — *Syn.* Se *Bedröfvad.* — 4) Som utvisar, tillkännagifver betryck. *B. min, blick, utseende.*

BETRYGGA, v. a. 1. Se *Trygga.*

BETRYGGANDE, n. 4. Se *Tryggande.*

BETRÄDA, v. a. 2. 1) Sätta foten på, träda in eller upp på. *Prinsen har i dag b-dt Sveriges jord. B. en väg. B. scenen, predikstolen. Jag vill aldrig mer b. hans tröskel.* Brukas ofta i fig. mening, t. ex.: *B. brottets, lastens, förderfvets väg, stig, bana.* — 2) Befinna skyldig till fel, brott, synd. *B. någon med ett fel, en försummelse, en grof vårdslöshet. B. någon med stöld. Han har blifvit b-ädd med att hafva gjort falskt mynt.* — *Syn.* Ertappa; (för Beträdd) Befunnen.

BETRÄDANDE, n. 4. Handlingen, då man beträder.

BETRÄFFA, v. a. 1. Angå (bem. 1). Brukas mest adverbialt i uttrycken *Hvad beträffar* och *Beträffande* (se nedanför). *Hvad honom, henne, den saken b-r, så behöfver man ej länge tveka. Hvad b-r frågan om tullens förhöjning, så finner jag för min del, att ....* — *Syn.* Se *Angå.*

BETRÄFFANDE, adv. (egentl. part. akt. af *Beträffa*) Angående. *B. den saken, måste medgifvas, att ....* — *Syn.* Se *Angående.*

BETRÄNGD, a. 2. 1) Som befinner sig i trångmål. *Jag är för närvarande så b. på alla håll, att jag knappt kan reda mig.* — *Syn.* Se *Betryckt,* 1. — 2) Som medför, innebär trångmål. *Lefva i b-a omständigheter.* — *Syn.* Se *Betryckt,* 2.

BETRÖSTA SIG, v. r. 1. (bibl. gam.) Tilltro sig, hafva tillförsigt till sig sjelf.

BETSA, v. a. 1. Öfverstryka möbler af trä med en lösning af någon växtfärg i vatten, med tillsats af någon syra. *B. gult, rödt, svart, brunt.*

BETSANDE, n. 4. Handlingen, då man betsar.

BETSEL, n. 5. (af *Bita*) Redskap, som sättes i munnen och om hufvudet på en kör- eller ridhäst, och hvari tömmarne eller tyglarne äro fästade, för att såmedelst kunna styra honom. *Leda en häst vid betslet. Hästen tuggar betslet. Pålägga b.,* betsla; (fig.) tygla, tämja, styra. *Aftaga b.,* se *Afbetsla. Taga betslet med tänderna* säges en häst, då han griper och håller munlaget emellan tänderna.

BETSELKEDJA, f. 1. Liten kedja till betslets stärkande, vanligtvis af jern, fästad vid betslets nedersta ändar och hängande under hästens underläpp.

BETSELMAKARE, m. 5. Handtverkare, som förfärdigar betsel. — *Ss. B-kararbete.*

BETSELREM, f. 2. pl. — *remmar.* 1) Hufvudlaget på ett betsel. — 2) Lång rem, som för något särskilt ändamål fästes vid betslet, t. ex. då man vill låta en häst springa volt.

BETSELRING, m. 2. Benämning på två små ringar, fästade vid hufvudstycket på betslet, den ene till höger, den andre till venster, och genom hvilka remmar gå fram till selen, för att hålla upp hästens hufvud.

BETSELSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* Benämning på två små stänger af jern eller metall, en på hvardera sidan af hästens mun, nedanför munlaget på betslet.

BETSELTYG, n. 5. Samteliga delar, som tillhöra ett betsel, d. v. s. hufvudlaget, käkstycket, pannremmen, halsremmen, nosremmen och tygeln.

BETSELTYGEL, m. 2. pl. — *tyglar.* Den i betslets munlag sittande tygel, hvarmedelst hästen styres.

BETSLA, v. a. 1. Sätta betsel på. *B. en häst. B. áf, úpp,* se *Afbetsla, Uppbetsla.*

BETSLANDE, n. 4. o. BETSLING, f. 2. Handlingen, då man betslar.

BETSNING, f. 2. 1) Se *Betsande.* — 2) Den genom betsandet påsatta färgen. *Vacker, varaktig, gul, röd, svart b.*

BETSTÄLLE, n. 4. Ställe, der man på en resa stannar och betar hästar eller dragare.

BETT, n. 5. 1) Bitning. *B. af en orm, af en skorpion. Göra ett djupt b.* — *Syn.* Bitande, Bitning. — 2) Sår efter bitning. *Läka ett b.* — 3) Den hvassa eggen på skär- eller huggjern. *B. på knif, sax, yxa, huggjern, o. s. v. Denna knif har dugligt b.* — 4) (gam.) Munlag på betsel. — 5) *Onda Bettet:* a) Tagelmask; se d. o.;

— *b*) Sjukdom, föranledd af denna masks inträngande innanför huden.

BETTLA, v. n. 1. (det tyska *betteln*) Genom tiggeri söka sitt uppehälle. Brukas mest i administrativ stil. — *Bettlande*, n. 4. [Betla.]

BETTLARE, m. 5. Tiggare. Jfr. *Bettla*. [Betlare.]

BETUGN, m. 2. (tekn.) Se *Barsugn*.

BETUNGA, v. a. 1. Lägga tung börda på. Brukas mest i figurlig mening. *B. med skatter, pålagor, afgifter. Denna pålaga b-r de fattiga för hårdt. Samhället b-s allt mer af armodets barn. B-s af sorg.* — *Syn.* Trycka, Nedtrycka, Belasta, Plåga, Besvära, Vara till last, tunga, besvär.

BETUNGANDE, n. 4. Handlingen, då man betungar.

BETVIFLA, v. a. 1. Tvifla på. *Jag b-r det mycket. Det kan ej b-s, att .... Väl kan man b. hans heder, men ej hans mod.* — *Syn.* Draga i tvifvelsmål, Sätta i tvifvel, Ifrågasätta, Tvifla på. — *Betviflande*, n. 4.

BETVINGA, v. a. 1. o. 3. (böjes som *Tvinga*) Tvinga till undergifvenhet, tvinga under sin lydnad. *Alexander b-de Persernes mäktiga välde. B. sina fiender, upproriska undersåter. B. en fästning. B. någons motspänstighet.* — *Syn.* Se *Öfvervinna, Underkufva*.

BETVINGANDE, n. 4. Handlingen, då man betvingar.

BETVINGARE, m. 5. (föga brukl.) En, som betvingar. Nyttjas aldrig utan åtföljande objekt, t. ex.: *Alexander, Persiens b.*

BETYDA, v. a. 2. 1) Såsom tecken utmärka, tjena till tecken för. *Romerska siffran X b-der: tio. O. s. v. b-der: och så vidare. Franska ordet cheval b-der på svenska: häst.* — *Syn.* Beteckna, Bemärka. — 2) (fig.) Vara tecken till något förhandenvarande, som man dock ej kan märka: tillkännagifva, antyda. *Hvad b-der din mulna uppsyn? Den b-der, att jag blifvit förolämpad. Hvad skall detta b.?* — 3) Vara tecken till något kommande: bebåda. *Solens nedgång i moln b-der regn. Denna händelse b-der intet godt.* — *Syn.* Se *Förkunna*. — V. n. 1) (om sak) Vara af vigt. *Det har föga, mycket att b. Hans ord har föga att b.* Brukas äfv. aktivt i åtskilliga uttryck, t. ex.: *Hvad b-der det, om ....? Det har ingenting att b.* — *Syn.* Innebära. — 2) (om person) Äga anseende, inflytande. *Han har mycket att b. vid hofvet, på riksdagen, ibland de lärde.*

BETYDANDE, n. 4. (mindre brukl.) Se *Betydenhet*.

BETYDANDE, a. p. 1. 1) (om person) Som har stort anseende, stort inflytande. *En b. man, person. Han är mycket b. på högre ort.* — *Syn.* Inflytelserik. — 2) (om sak) Stor, ansenlig, vidsträckt. *En b. summa, landsträcka, vidd.* — *Syn.* Se *Betydlig*.

BETYDELSE, f. 2. 1) *a*) Det begrepp, som ett tecken eller ord innebär. *B-n af en chiffer, af en hieroglyf, af ett emblem. Denna mening har följande b.* — *Syn.* Bemärkelse, Begrepp. — *b*) Hvarje begrepps afseende på ett visst, gifvet föremål. *Hvarje begrepp måste hafva en b.*, d. v. s. något motsvarande objekt. — 2) Tecken till något redan förhandenvarande eller kommande; förebud. *Det der molnet har ingen god b.* — 3) (om saker) Vigt. *Saken är utan all b. Det har ingen b. Gifva b. åt sina ord. Fästa b. vid en sak.* — *Syn.* Se *Betydenhet*. — 4) (om personer; mindre brukl.) Anseende, inflytelse. — *Syn.* Se *Betydenhet*, 1.

BETYDELSEFULL, a. 2. Som innebär mycken betydelse (i bem. 1, 2 o. 3). *Ett b-t ord. Det der molnet är b-t.*

BETYDELSELÖS, a. 2. Utan betydelse, vigt, anseende. — *Betydelselöst*, adv.

BETYDENHET, f. 3. 1) (om personer) Anseende, inflytande. *En man af stor b. i sin ort.* — *Syn.* Betydande, Anseende, Inflytande, Inflytelse. — 2) (om saker) Vigt. *En händelse af stor b.* — *Syn.* Betydelse, Vigt.

BETYDLIG, a. 2. 1) (om saker) Stor till vidd, antal, myckenhet, o. s. v. *En b. landsträcka, skara, armé, utgift. En b. qvantitet ull. En b. summa penningar. Ett b-t arbete. B. tid.* — *Syn.* Betydande, Stor, Ansenlig; Vidsträckt; Mångtalig. — 2) (om personer) Ansedd, inflytelserik. *Betydande* brukas mera.

BETYDLIGEN, BETYDLIGT, adv. Mycket, ansenligt. *B. stor.* — *Syn.* Se *Mycket*.

BETYDLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara betydlig.

BETYG, n. 5. Skriftligt intyg, som af embetsmyndighet eller enskilt person lemnas, rörande beskaffenheten af en person eller sak, förhållandet med eller omständigheterna af något. *B. om fräjd, om kunskaper. Få goda b. i en examen. Utfärda b. om något. Han har fått b. på, öfver det.* — *Syn.* Intyg, Attest, Bevis, Besked.

BETYGA, v. a. 1. 1) Meddela betyg om någon eller något. *B. en persons goda fräjd, hinderslöshet för äktenskap. Vederbörande embetsman har b-t sakens sanningsenlighet.* — *Syn.* Attestera, Genom betyg styrka, Intyga. — 2) Högtidligt försäkra. *Heligt, dyrt b. Edligen b., att något är sant. Jag b-r det inför Gud och hela verlden.* — *Syn.* Se *Försäkra*. — 3) Försäkra någon om beskaffenheten af sina tänkesätt, känslor i afseende på honom. *B. någon sin vänskap, sin aktning, sin erkänsla. B. sin sorg, sin glädje öfver något.*

BETYGANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man betygar. — 2) Innehållet af hvad som betygas: *a*) Betyg, bevis. — *b*) Högtidlig försäkran, bedyrande. — *c*) Förklaring (i afseende å tänkesätt och känslor för en person). *Till b.*, adverbialt uttryck, som betyder: Till tecken af, till bevis på, t. ex.: *Till b. af min erkänsla gifver jag dig detta.*

BETYGELSE, f. 3. Betygande (i bem. 2. *b. c.*). Brukas mest i sammansättningar, såsom: Sorgbetygelse, Glädjebetygelse, m. fl.

BETÄCKA, v. a. 2. 1) Täcka öfver ytan af något. *B. ett träds rötter med jord. B. fältet med döda.* — *Syn.* Se *Täcka*. — 2) Göra drägtig. Brukas om djur. — *Syn.* Bespringa. — 3) (i militärspråket) Trygga mot fiendtligt anfall (medelst kanoner, eskort, försvarsverk, o. s. v.). *Kavalleriet b-ckte trossen. Två fregatter b-ckte konvojen. B. en punkt, en trupp för kanoneld. B. en flygel med kanoner. B. en stad, en hotad punkt.* — 4) Göra skadeslös för en fordran. *B. en fordringsägare. B. sig af en gäldenärs tillgångar*, hålla sig skadeslös af &c. *B. sina omkostnader genom vexel på någon*, hålla sig skadeslös för &c. *Hafva kostnaden b-ckt*, hafva fått igen, hvad något kostat.

BETÄCKANDE, n. 4. Handlingen, då man betäcker.

BETÄCKNING, f. 2. 1) Se *Betäckande*. — 2) Hvad som betäcker: *a*) Täckelse, hölje. *Taga bort b-en af något*. — *b*) (i militärspråket) Skydd, försvar; trupp eller fartyg, som åtfölja till skydd. *Under b. af kanoner*. *Åtfölja till b*. — *Syn*. Skydd, Försvar, Skyddsvakt, Skyddsfölje, Konvoj.

BETÄCKT, a. p. 1. 1) *Vara b.*, hafva hatten på; äfv. (fig.) hafva sina utlagda penningar åter. — 2) (i militärspråket) Tryggad emot fiendtligt anfall eller fiendens eld. *B. batteri*. *B. gång i torra löpgrafvar för musketerare*. *B. gång på skepp*. (Fortif.) *B-a vägen*, gång eller gata mellan glacin och yttre grafkanten.

BETÄMMA, v. a. 2. (bibl. gam.) Råda, handla efter egen vilja och eget behag.

BETÄNKA, v. a. o. n. 2. Göra något visst förhållande, någon viss omständighet till särskilt föremål för sina tankar. *Noga b. en sak, en affär*. *Betänk följderna, om du går dit*. *Betänk, att han är stark och du är svag*. — *Syn*. Besinna, Öfverväga, Taga i betraktande, Afse, Begrunda. — *B. sig*, v. r. Se *Besinna sig*, 1. o. 2.

BETÄNKANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man betänker. *B-t af alla dessa omständigheter hade till följd, att* .... — *Syn*. Öfvervägande, Eftersinnande, Öfvertänkande. — 2) Eftertanke, betänklighet, tvekan. *Handla utan b., med b. Svara utan b. Taga i b.*, taga i öfvervägande, i betraktande, göra afseende på. *Hafva b. vid, draga i b.*, tveka att göra något. *Du bör hafva b. vid, draga i b. att vidtaga denna åtgärd*. — 3) Embetsverks utlåtande öfver något, hvarom dess tanke från högre ort blifvit äskad. *Infordra, afgifva b. öfver något*.

BETÄNKELSE, f. 3. (föga brukl.) Se *Betänkande*, 1 o. 2.

BETÄNKELSETID, m. 3. och

BETÄNKETID, m. 3. Viss tid, hvarinom man äger att betänka sig öfver en sak, ett förslag, för att vid den utsatta tidens förlopp kunna gifva bestämdt svar. Äfv. Betänkningstid.

BETÄNKLIG, a. 2. Som noga bör betänkas, som tål att tänka på: *a*) Misstänkt. *Saken synes mig b. Händelsen har ett ganska b-t utseende*. — *Syn*. Se *Misstänkt*. — *b*) Kinkig, farlig. *B-a tider, omständigheter*. *Ställningen är ytterst b. Jag finner b-t att villfara hans begäran*. — *Syn*. Se *Farlig*.

BETÄNKLIGHET, f. 3. 1) Tvekan, huruvida man bör göra något, som är ifrågasatt, eller ej. *Hafva, hysa b. vid*, tveka att göra något. *Jag har ej minsta b. vid att uppfylla hennes önskan*. *Med, utan b*. — *Syn*. Tvekan, Villrådighet, Ovisshet, Betänksamhet, Skrupler. — 2) Egenskapen att vara betänklig: *a*) misstänkt; *b*) kinkig, farlig. *Finna b. i*, finna något misstänkt, farligt, t. ex.: *Man kan ej annat än finna b. i ett sådant förslag*. *Hafva b. med sig*, vara betänklig, t. ex.: *Denna spekulation har mycken b. med sig*. — *B-er*, pl. Småaktig, grundlös tvekan af rädsla, obeslutsamhet eller blott som förebärande. *Ständigt hafva sina b-er*. *Finna b-er vid allt*. *Ingifva någon b-er i afseende på något*. *Inga b-er! gör nu, som jag säger*. — *Syn*. Skrupler.

BETÄNKNING, f. 2. (föga brukl.) Se *Betänkande*, 1 o. 2.

BETÄNKNINGSTID, m. 3. Se *Betänketid*.

BETÄNKSAM, a. 2. 1) Fallen för att noga betänka sig i allt. *Han är mycket b. i allt, hvad han gör*. — *Syn*. Eftertänksam. — 2) Som uttrycker, tillkännagifver betänksamhet. *B. min, blick*.

BETÄNKSAMHET, f. 3. 1) Fallenhet för att noga betänka sig i allt. *Hans b. är så stor, att han ofta behöfver hela år, innan han kan fatta sitt beslut*. — 2) Se *Betänklighet*, 1. *Med, utan b*.

BETÄNKSAMT, adv. Med betänksamhet. *Han svarade helt b*.

BETÄNKT, a. 1. *B. på*, som på förhand tänkt på, föranstaltat, ombesörjt. *Han är redan b. på nya utvägar*. *Vara b. på försvar*. *Man måste vara b. på, att* .... *Väl b.*, se *Välbetänkt*.

BEUNDRA, v. a. 1. Känna beundran för. Brukas både om person och sak. *B. någon för hans kunskaper, skicklighet, dygd*. *Jag b-r hans snille, hennes behag, skönhet, talanger*. — *Syn*. Finna undransvärd, Begapa.

BEUNDRAN, f. sing. indef. 1) Se *Beundrande*. — 2) Liflig, angenäm känsla, hvaraf vi intagas vid betraktandet af ett föremål, som öfverstiger det mått, vi i allmänhet vid vårt bedömande äro vane att finna. *Intagas af b. Känna b. för någon*.

BEUNDRANDE, n. 4. Själens verksamhet, då man beundrar.

BEUNDRANDE, a. p. 1. Som röjer, uttrycker beundran. *B. min, blick*.

BEUNDRANSVÄRD, a. 2. Värd att beundras. *B. lärdom, talang, skönhet*. *Hans vältalighet är b*.

BEUNDRANSVÄRDT, adv. Högst förträffligt, i högsta grad. *Hon dansar b. B. vacker*.

BEUNDRARE, m. 5. -ARINNA, f. 1. Person, som beundrar något. *Han är ingen b. af den nya tidens vishet*.

BEUNDRINGSVURM, m. 2. (nytt ord) Vurmen att beundra allt, äfven det mest vanliga.

BEUTLA, se *Böjtla*.

BEVAKA, v. a. 1. 1) Hålla vakt om någon, på det han ej må rymma, eller till skydd för dess person; äfv. hålla vakt på en viss ort, ett visst ställe, för att skydda det emot anfall, försvara något, eller afhålla något förbjudet eller farligt. *B. en fånge*. *Fången b-s mycket strängt*. *Trupperna, som b. konungen, konungens person*. *B. trossen, kanonerna, lägret*. *B. en transport*. *B. kusterna mot fiendtliga anfall, till hindrande af lurendrägeri eller för att utehålla en smittsam sjukdom*. — *Syn*. Vakta, Försvara, Skydda. — 2) Hafva vaksamt öga på någon och dess förehafvanden. *En moder bör noga b. sina döttrar*. *Alla hans steg äro b-de af polisen*. *B. någons uppförande*. — *Syn*. Observera, Hafva ögat på. — 2) (i rättegångsväg) Iakttaga hvad som fordras, för att vinna sin rätt. *B. en sak vid domstol*. *B. sin rätt*. *B. en fordran*. — 4) Iakttaga hvad som fordras, för att utföra, verkställa något eller fullgöra en pligt. *B. en affär, en angelägenhet*. *B. sitt embete*. *Med mycket nit b. sina skyldigheter*.

BEVAKANDE, n. 4. Handlingen, då man bevakar.

BEVAKARE, m. 5. -ARINNA, f. 1. Person, som bevakar (bem. 1 o. 2).

BEVAKNING, f. 2. 1) Se *Bevakande*. — 2) En eller flera personer, eller trupp, som bevaka (bem. 1). *Fången fick gå ut i staden, men b-en följde honom på något afstånd*. *Vara utan all b*. *B-en vid kusten har tagit i beslag ett stort parti förbjudna varor*. —

Syn. Vakt, Eskort, Betäckning. — *Ss. B-s-trupp.*

BEVANDRAD, a. 2. 1) Som vandrat mycket omkring på en ort, mycket hemmastadd. *Vara väl b. i en stad, i ett slott, en skog, en park,* o. s. v. — 2) (fig.) Ganska kunnig i ett ämne, skicklig i en sak. *Väl b. i matematiken, i historien, i embetsgöromål. i rutinen, i knep, skälmstycken, skurkstreck,* o. s. v. — *Syn.* Hemmastadd, hemma i, Genomdrifven; se f. ö. *Skicklig.*

BEVAR, n. 5. sing. indef. Brukas endast någon gång i uttrycken: *Taga i b.*, i beskydd, t. ex.: *Må Gud taga er i sitt b.! Hafva i b.*, bevara (bem. 1).

BEVARA, v. a. 1. 1) (om sak) Bibehålla i godt stånd, i samma skick, så att ingen skadlig förändring inträffar. *B. frukt, möbler. B. sin helsa, sitt rykte. B. ögonen emot solen, för solens strålar. B. kött för skämning, för att skämmas. B. sin tro. B. sin själ för synd. B. en hemlighet,* ej för andra omtala, yppa den. — *Syn.* Förvara, Skydda. — 2) (om person) Skydda, Försvara. *B. någon för köld. B. landet för fiendligt infall, för fienden, för en smitta. Man hoppas, att konungens vishet skall b. staden för vidare oroligheter. Gud har hittills b-t oss. Gud b-re, må Gud b. oss för allt ondt! Gud b-re mig ifrån att någonsin göra så illa! Gud b-re mig derifrån! B-re mig Gud att tänka derpå! B-re Gud!* uttryck, hvarigenom man med en viss högtidlighet förnekar en framställd förmodan, fråga, jemte det man yttrar sin afsky, fruktan för ett förhållande, som vore motsatsen till det man förnekar. Se f. ö. *Bevars!* och *Gudbevars!*

BEVARANDE, n. 4. Handlingen, då man bevarar.

BEVARING, f. 2. Se *Bevarande.*

BEVARS! int. Sammandraget af *Bevare oss!* Brukas, för att uttrycka: 1) Ett eftertryckligare jakande eller nekande. *Är det slut på arbetet ännu? Ja b.! Du är väl nu bra sömnig, du, som vakat hela natten. Nej b.! Du kan då aldrig lära dig att bli folk. Jo b.!* — 2) Förundran, bestörtning, öfverraskning. *B., hvad du ser ut!* Man säger äfv.: *B. väl! B. Gud! Gud b.! Kors b.! Åh b.!* — 3) Harm, förtret, missnöje, förakt, afsky, ledsnad, m. m. *B., så du talar! B., så enfaldig du kan ställa dig! B., hvad du har många konster för dig! B., så noga det skall vara! B., sådan sprätt! B., hvilket väder, hvilka vägar! B., att du kan vara så elak! B., herrn, kan tänka!*

BEVEFVA, v. a. 1. (bibl. gam.) Invefva, inveckla.

BEVEKA, v. a. 1. 1) (egentl.) Göra vek, mild. *Gud har b-kt hans hjerta.* — 2) Medelst böner eller rörande skäl, föreställningar, åtbörder, o. s. v. förmå. *B. till tårar, till medlidande, till ändrande af föresats. Låta sig b-s af någons böner. Låta b. sig* eller *låta sig b.*, gifva vika för någons böner, &c. — *Syn.* Röra.

BEVEKANDE, a. p. 1. Som är af beskaffenhet att kunna beveka, röra. *B. tal, kraft, föreställning, orsak. B. skäl och omständigheter, som tala för någon.* — *Syn.* Beveklig, Rörande.

BEVEKANDE, n. 4. Handlingen, då man beveker.

BEVEKELSE, f. 2. 1) Se *Bevekande.* — 2) Den förändring i sinnet, som föregår hos en person, hvilken bevekes. — *Syn.* Rörelse.

BEVEKELSEGRUND, m. 3. Skäl, orsak, grund, som förmår någon till en viss handling. *Det är alltid svårt att döma om andras b-er. Hvad var b-en till denna hans handling?* — *Syn.* Motiv, Bevekande skäl, orsak, grund.

BEVEKLIG, a. 2. 1) Som har egenskapen att beveka, öfvertala. *Genom b-a böner lyckades han slutligen att röra hennes hjerta till medlidande. Hålla ett b-t tal. B-a skäl, föreställningar.* — *Syn.* Bevekande, Rörande. — 2) (föga brukl.) Som låter sig beveka.

BEVEKLIGHET, f. 3. 1) Bevekande öfvertalelse. *Bedja någon med högsta b. att afstå från ett företag.* — 2) (föga brukl.) Egenskapen att låta sig beveka.

BEVEKLIGT, adv. På ett bevekligt sätt. *B. bedja någon om en sak.*

BEVERKA, v. a. 1. (mindre brukl.) Se *Verka.*

BEVILJA, v. a. 1. 1) Förklara sin vilja vara, att något, som blifvit begärdt, erhålles eller får ske. *B. någon en ynnest, en rättighet, ett privilegium. B. någons bön, ansökan. B. någons giftermål. B., att något får ske.* — *Syn.* Se *Bifalla.* — 2) Medgifva att lemna begärdt anslag, skattebidrag. *Riksens Ständer hafva b-t det af regeringen äskade anslaget, hafva b-t 100,000 R:dr till kanalanläggningen.*

BEVILJANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man beviljar. — 2) Hvad som blifvit beviljadt.

BEVILLNING, f. 2. Af rikets ständer frivilligt åtaget skattebidrag, som blifvit af regeringen begärdt. *Åtaga sig, utgöra b. B-ens användande fastställes af rikets ständer. Allmänna grunderna för b-ens fördelning.* — *Syn.* (i äldre tider) Gärd. — *Ss. B-ssumma.*

BEVILLNINGSAFDRAG, n. 5. Afdrag, som enligt lag göres vid räntas erläggande, svarande mot bevillningens storlek för kapitalet.

BEVILLNINGSANSLAG, n. 5. Anslag, beviljadt af rikets ständer.

BEVILLNINGSFÖRORDNING, f. 2. Förordning, innehållande föreskrifter angående bevillningens fördelande och utgörande.

BEVILLNINGSMEDEL, n. 5. pl. Af rikets ständer beviljade penningmedel.

BEVILLNINGSUTSKOTT, n. 5. Det af rikets ständers Utskott, som har att afgifva förslag till den åtagna bevillningssummans fördelning, samt att uppgifva grunderna derför och fastställa sättet, huru de i hvarje särskilt fall skola tillämpas.

BEVINGA, v. a. 1. Egentl.: Gifva vingar. Brukas endast i fig. mening och i poetisk stil. *Hoppet b-de hans fjät.*

BEVINGAD, a. p. 2. (poet.) 1) Med vingar försedd. *En b. engel. Den b-e Mercurius.* — 2) (fig.) *Med b-e steg,* ganska snabbt.

BEVIS, n. 5. 1) *a*) (log.) Framställning af skälen för ett omdöme, och omdömets utledning ur dessa skäl. *Framlägga, uppställa, gifva b. för en sats, ett påstående.* — *b*) (mat.) Förknippning af förut bevista och erkända satser, hvarigenom man kommer till öfvertygande visshet om riktigheten af en gifven, uppställd sats. — *c*) Framställande af giltiga skäl för sanningen af en omständighet, riktigheten af en uppgift, antingen för domstol eller i det allmänna lifvet. *Anföra, andraga b. för ett faktum, en omständighet, en uppgift, ett påstående. Anföra till, såsom b. Till b. hvarpå jag blott vill nämna, att* . . . . — *d*) Innehållet af hvad som blifvit bevisadt. *Detta b. är öfvertygande, svagt, otillräckligt.* — 2) Skriftligt intyg, hvarigenom en

persons beskaffenhet eller en saks förhållande vitsordas. *Gifva, utfärda, meddela, taga, framte b. på något.* — *Syn.* Se *Betyg.* — 3) Handling, hvarigenom man gifver prof på någon egenskap; äfv. tecken, som tjenar till prof på ens tänkesätt, o. s. v. *Gifva b. på skicklighet, kunskaper, tapperhet. Detta var ett öfvertygande b. på hans vänskap för mig. Gifva någon b. på sin aktning, sin ömhet, sin kärlek.* — *Syn.* Prof, Tecken.

BEVISA, v. a. 1. o. 2. 1) Framställa, framlägga, anföra bevis (jfr. d. o. bem. 1. *a, b, c.*). *B. en sats, en omständighet, en uppgift, ett påstående. B. en proposition i Euclides. Med vittnen b. B. något vid domstol. Det b-r ingenting. Det b-r intet emot mig. Jag skall b. dig motsatsen.* — 2) Vara bevis på. *Denna handling b-r mycken godhet hos] honom.* — *Syn.* Utvisa, Tillkännagifva, Röja. — 3) Gifva, lemna bevis, prof på en viss egenskap, ett visst tänkesätt. *B. sin skicklighet, färdighet, kunskap. B. mod. B. någon sin erkänsla, sin vänskap, sin aktning. B. någon gudomlig dyrkan. B. någon välgerningar, tjenster.* Man säger äfv.: *B. sig hälsk, ogen, otacksam o. s. v. mot någon.* — *Syn.* Ådagalägga, Visa, Bete.

BEVISANDE, n. 4. Handlingen, då man bevisar.

BEVISGRUND, se *Bevisningsgrund.*

BEVISHANDLINGAR, f. 2. pl. (jur. o. adm.) Handlingar, som tjena till bevis i en sak.

BEVISLEDNING, f. 2. Ledning i bevis genom framlagda skäl. — *Syn.* Se *Bevisning.*

BEVISLIG, a. 2. Som kan bevisas. *Ett b-t brott. Det är b-t, att han gjort det.*

BEVISLIGEN, adv. Såsom kan bevisas. *Han har b. ljugit.*

BEVISLIGHET, f. 3. Egenskapen att kunna bevisas. *B-en af en sats, ett påstående. Brottets b.*

BEVISNING, f. 2. 1) Se *Bevisande. Han är mig b-en derför skyldig.* — 2) Innehållet af hvad som till bevis framställes, anföres. *En öfvertygande, matt, klen, dålig b. Denna b. duger ej.* — *Syn.* Bevis, Bevisledning, Deduktion.

BEVISNINGSGRUND, m. 3. Sats, förhållande, uppgift, hvarpå en bevisning grundar sig.

BEVISTA, se *Bivista.*

BEVITTNA, v. a. 1. 1) Genom sitt vittnesmål inför domstol styrka sanningen, riktigheten af något. *Jag skall b. den anklagades oskuld. B. ett faktum, en uppgift. Låta b. något,* framställa vittnen, för att intyga sanningen af något. — 2) Intyga. *Jag kan b., att han icke var på balen i går.* — *Syn.* Se *Bekräfta.* — 3) (fig.) Tjena till bevis för. *Denna händelse b-r sanningen af det gamla ordspråket .... Denna omständighet b-r, att ....* — *Syn.* Ådagalägga, Visa, Bevisa, Intyga, Styrka.

BEVITTNANDE, n. 4. Handlingen, då man bevittnar.

BEVUXEN, se *Beväxt.*

BEVÅG, n. 5. sing. indef. Beslut, som man af sjelftagen makt fattat, och hvarför man sjelf får ansvara. Brukas endast adverbialt i uttrycken: *På mitt, ditt, hans, etc. b., eget b. Jag gör det på eget b.,* utan lof och med eget ansvar.

BEVÅGEN, a. 2. neutr. — *et.* Som hyser gynnsamma tankar, välvilja mot någon. *Vara någon b. Hon är mig mycket b.* — *Syn.* Gynnsamt stämd, Gynnsam, Välvillig, Benägen, Ynnestfull.

BEVÅGENHET, f. 3. Egenskapen att vara bevågen. *Hysa, hafva b. för någon. Denne mans b. ger mig goda förhoppningar.* — *Syn.* Välvilja, Benägenhet, Gunst, Ynnest.

BEVÄNDT, (ä långt) a. n. Dugligt, af värde. *Det är ingenting, föga b. med den mannen. Är det något b. med hans skicklighet i konsten?*

BEVÄPNA, v. a. 1. Förse med vapen (både i egentl. o. fig. mening). *B. manskapet, folket. B. sig med värja, pistol och dolk.* (Fig.) *B. sig med en paraply, med mod, tålamod, ståndaktighet. B. sig emot olyckan,* bereda sig att med mod och ståndaktighet bära olyckan. *B. sig emot frestelsen,* bereda sig att väl emotstå frestelsen. — *Syn.* Väpna, Armera, Bevära, Utrusta.

BEVÄPNAD, a. p. 2. 1) Försedd med vapen, som bär vapen. *B. ifrån topp till tå. Lätt, tungt b.* — Substantivt säges äfven: *En b., flere b-e,* o. s. v. — 2) (bot.) Så kallas en växtdel, som är försedd med tornar, taggar eller brännborster.

BEVÄPNANDE, n. 4. Handlingen, då man beväpnar.

BEVÄPNING, f. 2. (mindre brukl.) 1) Se *Beväpnande.* — 2) Se *Rustning.*

BEVÄRA, v. a. 1. Förse, utrusta med nödiga vapen. Säges isynnerhet om fartyg. *B. ett skepp, en fregatt, en slup.* — *Syn.* Se *Beväpna.*

BEVÄRANDE, n. 4. Handlingen, då man bevärar.

BEVÄRDIGA, v. a. 1. 1) Gifva värdighet af. *B. med svärdsorden.* — 2) Visa en person, att man anser honom värdig något. *Ändtligen b-de han honom med svar. Hon b-de honom ej med en blick. Hvad tycker du väl? den förnäme herrn b-de honom att få nalkas sin höga person.*

BEVÄRDIGANDE, n. 4. Handlingen, då man bevärdigar.

BEVÄRING, f. 2. 1) Se *Bevärande.* — 2) (mindre brukl.) Se *Beväpning,* 2. — 3) Samteliga de ynglingar emellan 20 och 25 år, som äro skyldige att, i händelse af krig, tåga ut till fäderneslandets försvar. — *Syn.* Nationalmilis, Konskription, Milis, Landtvärn. — 4) (i folkspråket) Beväringskarl. *Exercera b.,* exercera i egenskap af beväringsskyldig. — *Ss. B-skarl, -smanskap, -strupp, -syngling.*

BEVÄRINGSPERSEDEL, m. 2. pl. — *persedlar.* Persedel, som hör till beväringen, utrustningen för en beväringskarl.

BEVÄRINGSSKYLDIG, a. 2. Säges om de ynglingar emellan 20 och 25 år, som äro skyldige att, i händelse af krig, tåga ut till fäderneslandets försvar.

BEVÄRINGSSKYLDIGHET, f. 3. sing. Skyldigheten för hvarje svensk yngling emellan 20 och 25 år att, i händelse af krig, tåga ut till fäderneslandets försvar.

BEVÄXAS, v. p. 2. (har i part. både *Beväxt* och *Bevuxen*). Öfvertäckas med växter (både träd, buskar och örter). *Låta ett fält b. med skog. Trädet har blifvit beväxt med mossa. Låta blomsterparterren b. med ogräs. Menniskans hufvud är beväxt med hår.*

BEY, bäj, m. 3. (turkiskt ord) Befälhafvare.

BEZIFFRA, se *Besiffra.*

BEZOAR, besoár, m sing. ell. BEZOARSTEN, besoàrstén, m. 2. Rund sammangyttring af fosforsyrad kalk och djurslem, som finnes i magen på åtskilliga djur, t. ex. Bezoargazellen. Ingår som beståndsdel i åtskilliga läkemedel, såsom: *Bezoarpulver, Bezoarättika, Bezoartinktur,* m. fl.

BEZOARBOCK, besoàrbå'ck, m. 2. (nat. hist.) En art gazell, i hvars mage bezoar ofta anträffas. Kallas äfv.: *Bezoarget* och *Bezoargazell*.

BEÄNGSTA, v. a. 1. (det tyska *beängsten*) Förorsaka ångest. Brukas föga, mest i religiös och poetisk stil. — *Syn.* Se *Bedröfva*.

BEÄRA, v. a. 1. (det tyska *beehren*) Göra, bevisa äran af. *Fursten har b-t honom med ett besök.* Brukas föga. — *Syn.* Se *Hedra*.

BI, n. 4. Insektslägte af Steklarnes ordning. Apis Mellifica. — *Ss. Bigadd, -sjuka, -sjukdom, -skötare, -skötsel, -styng, -vaktare, -älskare.*

BI, oskiljaktig partikel, införd i språket från tyska' prepositionen *bei*, hos, vid, till. Ingår i sammansättningar: dels med verber, och betyder då, att något tillägges, tillsättes till något förut varande, äfven meddelande, hjelp, understöd, t. ex.: *bifoga, bibringa, bispringa;* dels med nomina, och har då bemärkelsen af något oväsendtligt, som tillkommer, medföljer det väsendtliga af en sak, t. ex.: *biafsigt, biarbete, biväg.* — Förekommer som adverb i sjömansspråket, uti uttrycken: *Lägga bi*, brassa seglen så, att de motverka hvarandra, eller så, att fartygets framfart hämmas. *Ligga bi*, i storm blott föra de segel, som tjena att hålla förskeppet i vinden.

BIAFSIGT, f. 3. Särskilt, hemlig afsigt, som man hyser jemte den hufvudsakliga, öppet tillkännagifna. *Hafva någon b. med ett förslag.*

BIAFSKED, n. 5. (hist.) Särskilta artiklar, som tillkomma det egentliga riksdagsbeslutet. Brukas numera icke.

BIAFVEL, m. 2. sing. 1) Afföda af bin. — 2) Viss art af bin. — *Syn.* Bislag. — 3) Se *Biskötsel*.

BIANMÄRKNING, f. 2. Särskilt, obetydligare anmärkning i sammanhang med en hufvudsakligare. *Tillåt mig härvid äfven göra den b-en, att ....*

BIANS, m. 2. sing. (mindre brukl.) Skötsel af bin.

BIARBETE, n. 4. 1) Tillfälligt arbete, som utföres på mellanstunder eller jemte det egentliga arbetet. — *Syn.* Bigöra, Bigöromål. — 2) Särskilt arbete, verk, parti, sak, som åtföljer ett konstverk. — *Syn.* Biverk, Biparti, (i plur.) Accessoirer.

BIARTIKEL, m. 2. pl. — *tiklar.* Särskilt artikel, som blifvit tillagd hufvudartiklarna.

BIBEGREPP, n. 5. Underordnadt begrepp, som står i sammanhang med ett hufvudbegrepp.

BIBEHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) 1) Behålla i samma stånd och skick. *B. helsa och krafter. Söka b. ens ynnest, vänskapen, godt förstånd med någon. B. någon vid dess pension, dess syssla, dess innehafvande förmåner.* — *Syn.* Bevara, Vidmakthålla, Uppehålla, Upprätthålla. — 2) Fortfarande innehafva, behålla qvar. *B. sin syssla, sitt lugn, sin kallblodighet, sina vanor. Han kunde ej b. sina gjorda eröfringar.* — *Syn.* Behålla. — *B. sig*, v. r. Fortfarande förblifva i samma skick, i godt stånd, förblifva oskadad, oskämd. *Egyptens pyramider hafva i sekler b-llit sig. Denna färg b-ller sig väl. En frukt, som länge b-ller sig* (bättre: håller sig). *Kursen, priserna b. sig. Vattnets höjd b-ller sig vid samma stånd. Detta bruk har länge b-llit sig. B. sig i någons ynnest. B. sig vid godt lynne, vid helsa. En teaterpjes, som b-ller sig*, fortfarande lockar åskådare. *B. sig* säges äfven om äldre menniskor, när de fortfarande hafva helsa, krafter och utseende i behåll. — *Syn.* Äga bestånd, Bestå, Vara, (om färg) Sitta i, (om frukt) Hålla sig.

BIBEHÅLLANDE, n. 4. Handlingen, då man bibehåller. *Beflita dig om b-t af hans vänskap.* Brukas mycket i adverbialuttrycket: *Med b. af.* t. ex.: *Med b. af all den vördnad, jag är honom skyldig, kan jag dock icke återhålla den anmärkningen, att ....*

BIBEHÅLLIGHET, f. 3. sing. (föga brukl.) Egenskapen att väl bibehålla sig.

BIBEL, m. 2. pl. *biblar.* Samteliga de heliga skrifter, som innefatta kristna religionens grundläror. — *Syn.* Den Heliga Skrift, Skriften, Guds Ord. — *Ss. B-läsning, -upplaga, -öfversättning.*

BIBELCITAT, --sitát, n. 3. o. 5. Ställe, sats, mening, som anföres ur bibeln.

BIBELFAST, a. 1. Så hemmastadd i bibeln, att man ur minnet kan anföra strödda delar af dess innehåll eller språk, som hafva tillämplighet på något förevarande fall.

BIBELFORMAT, --fårrmát, n. 3. o. 5. Bokformat af samma storlek som det, hvilket brukats för äldre upplagor af bibeln.

BIBELFORSKARE, m. 5. En, som grundligt studerar bibeln jemte dertill hörande hjelpvetenskaper.

BIBELFORSKNING, f. 2. Grundligt studium af bibeln jemte dertill hörande hjelpvetenskaper.

BIBELFÖRKLARING, f. 2. Förklaring, utläggning antingen af hela bibeln eller vissa dess delar.

BIBELKOMMISSION, --kåmmischón, f. 3. Samling af flere lärde, som af en regering blifvit utsedde att tillsammans besörja en ny öfversättning af bibeln eller att öfverse en förut befintlig.

BIBELKUNNIG, a. 2. Väl beläst i den Hel. Skrift.

BIBELLEXA, f. 1. Stycke i bibeln, som gifves lärjungar till öfverläsning.

BIBELLÄRD, a. 2. Som grundligt studerat den Hel. Skrift.

BIBELLÄSARE, m. 5. Person, som ofta läser bibeln.

BIBELMENING, f. 2. Meningen af den Hel. Skrifts uttryck. *Den yttre och den inre b-en.*

BIBELORD, n. 5. 1) Hvarje enskilt uttryck i bibeln. — 2) (i definit form) *B-et*, d. v. s. bibeln eller den Hel. Skrift. Brukas i denna bem. endast i retoriskt kyrklig stil.

BIBELRYTTARE, m. 5. (fam., skämtv., föga brukl.) Predikant, hvars predikningar äro öfverlastade med bibelspråk.

BIBELSPRÅK, n. 5. 1) Enskilt sats i bibeln, som kan tjena till stöd eller förklaring af någon kristendomens lära. — 2) Det för bibeln egendomliga uttrycks- och framställningssätt.

BIBELSPRÄNGD, a. 2. (pop. o. fam.) 1) Säges om den, som är mycket hemmastadd i den Hel. Skrift och vid alla tillfällen, både i tid och otid, anför språk och ställen derur. — 2) (om tal och skrift) Späckad af bibelspråk. I denna bem. föga brukligt.

BIBELSTÄLLE, n. 4. Något särskilt ställe i den Hel. Skrift.

BIBELSÄLLSKAP, n. 3. o. 5. Sluten förening af personer till befrämjande af bibelns allmännare spridning.

BIBELTEXT, m. 3. Sjelfva texten i bibeln, i motsats till anmärkningar, förklaringar, m. m.

BIBELTOLK, m. 2. Utläggare, förklarare af den Hel. Skrift.
BIBELTOLKANDE, n. 4. Se *Bibeltolkning*, 1.
BIBELTOLKARE, m. 5. Se *Bibeltolk*.
BIBELTOLKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man utlägger, förklarar bibeln. — 2) Innehållet af tal eller skrift, som förklarar bibelns ordamening.
BIBELTRYCK, n. 5. 1) Tryckning af bibeln. 2) Särskilt boktryckarstil, som särdeles i äldre upplagor af bibeln blifvit begagnad.
BIBELTRYCKSTUNNA, f. 1. Gammal afgift, som utgår af kyrkorna, ursprungligen anslagen till bestridande af kostnaden för bibelns tryckning, men af Carl XI anslagen till underhåll för lärde män och utgifvande af nyttiga böcker i hvarjehanda ämnen.
BIBELVERK, n. 5. 1) Hela bibeln med dertill hörande utläggningar, anmärkningar, o. s. v., allt sammanfattadt till ett gemensamt helt. — 2) Upplaga af bibeln på flera språk, för den lärda bibelforskningen.
BIBERNELL, bibrnä'll, f. 3. Se *Pimpinella*.
BIBETYDELSE, f. 3. Särskilt betydelse, som ett ord har jemte den hufvudsakliga.
BIBEVIS, n. 5. Bevis af mindre vigt, som tjenar till stöd för ett annat, mer afgörande.
BIBLIOGNOSI, bibliågnosi', f. 3. Se *Bibliografi*, 2. [- - - - sie.]
BIBLIOGNOST, bibliågnósst, m. 3. Bokkännare.
BIBLIOGRAF, bibliågráf, m. 3. 1) Bokskrifvare. — 2) Bokkännare. [- - - graph.]
BIBLIOGRAFI, bibliågrafi', f. 3. 1) (föga brukl.) Bokskrifning. — 2) (allmännare) Vetenskap, som sysselsätter sig med kännedomen om alla folkslags och tiders skrift- och tryckalster. — 3) Förteckning på utkomna böcker. [- - - graphie.]
BIBLIOMAN, bibliåmán, m. 3. Bokvurm.
BIBLIOMANI, bibliåmani', f. 3. Bokvurmeri. [- - - nie.]
BIBLIOTEK, bibliåték o. biblioték, n. 3. o. 5. 1) Boksamling. — 2) Hus eller rum, der böcker förvaras. — *Syn*. Bibliotekshus, Biblioteksbyggnad, Biblioteksrum, Bibliotekssal, Boksal. [- - - thek.]
BIBLIOTEKARIE, bibliåtekárie o. bibliotekárie, m. 3. Person, som har högsta tillsyn öfver ett offentligt bibliotek eller har vården om ett enskilt sådant. *Konglig b.*, vid ett kongligt bibliotek. [- - - thek - - -, - - - thec - - -.]
BIBLIOTEKS-AMANUENS, - - - téks - - - å'nns, m. 3. Amanuens vid ett bibliotek. Jfr. *Amanuens*.
BIBLIOTEKSBYGGNAD, f. 3. Enkom uppförd byggnad till böckers förvarande.
BIBLIOTEKSHUS, n. 5. Se föreg.
BIBLIOTEKSRUM, n. 5. 1) Rum, der en större eller mindre samling af böcker, på ordnadt sätt och uppställda på hyllor, förvaras. — 2) Rum, ämnadt till sådant ändamål, eller dertill förut användt, äfven om det för närvarande är tomt eller till annat ändamål begagnas.
BIBLIOTEKSSTEGE, m. 2. pl. — *stegar*. Stege, som begagnas i bibliotek, för att ifrån de högre hyllorna nedtaga böcker.
BIBLISK, a. 2. 1) Som tillhör, har afseende på bibeln. *Bibliska Historien*, sammandrag af det historiska i bibeln. — 2) Till form eller innehåll liknande eller öfverensstämmande med bibeln. *B. stil.*
BIBRINGA, v. a. 1. o. 3. (böjes som *Bringa;* brukas dock mera efter första konjug.) Egentl.: bringa till, tillföra, efter det tyska: *beibringen*. 1) (mindre brukl.) Anföra, framföra, framte. *B. bevis, vittnen.* — 2) Meddela (underrättelse, undervisning), ingifva (vissa tankar, åsigter, o. s. v.). *B. någon en nyhet. B. undervisning i en konst, en vetenskap. B. kunskaper, insigter, skicklighet, färdighet. B. en person god tanke om någon, om en sak. Man har b-t honom en dålig tanke om mig.*
BIBRINGANDE, n. 4. Handlingen, då man bibringar.
BIBÄNK, m. 2. Bänk, hvarpå bikupor stå.
BIDA, v. a. 1. o. 2. Vänta, dröja. *B. en liten stund här utanför, medan jag går in. B. här, till dess jag kommer igen.* — *Syn*. Se *Vänta*.
BIDEVIND, m. 2. sing. (sjöt.) Sidvind. *Segla b.* säges om ett fartyg, då vinden fyller dess så snedt eller förligt som möjligt brassade segel, i en med rårnas nästan jemnlöpande eller något akterligare riktning. — *Ss. B-ssegling*.
BIDEVINDSLINIE, f. 3. (sjöt.) Benämning på hvardera af tvenne imaginära linier, som emot vindens riktning bilda omkring 70 graders vinkel. Äro af två slag: *styrbords-* och *babords-bidevindslinier*.
BIDEVINDSSEGLARE, m. 5. 1) (sjöt.) Fartyg, som seglar bidevind. — 2) (nat. hist.) Ett slags Stråldjur, af Nässeldjurens klass och Slangdjurens ordning, hvilket med tillhjelp af en luftblåsa seglar omkring på oceanen, när blåsan är utspänd, men sjunker, när den sammanklämmes. Lyser i mörkret och åstadkommer brännblåsor, om den vidröres. Physalis Arethusa.
BIDRAG, n. 5. Hvad man utgifver eller gör, för att dermed hjelpa till att befrämja något visst ändamål. *B. af de skattdragande till statens underhåll. B. till en pensionskassa. Han har lemnat vigtiga b. till Sveriges historia.* — Brukas i plur. ofta som boktitel, för att antyda, att ämnet icke blifvit utförligt behandladt, utan blott belyst ifrån en eller annan sida; eller ock, att boken blott innehåller strödda drag, uppgifter, meddelanden, som i sin mån kunna bidraga till något litterärt ändamål.
BIDRAGA, v. n. 3. (böjes som *Draga*) 1) (om person) Utgifva eller göra något, som kan tjena till befrämjande af ett visst ändamål. *B. med penningar till ett företag. B. efter sin förmåga. B. till någons fortkomst, lycka. B. till någons förderf. Han bidrog mycket till segern. Rehnsköld bidrog genom sin afundsjuka ganska mycket till den olyckliga utgången af Carl XII:s tåg till Ukrän.* — *Syn*. Biträda, Medhjelpa till, Befordra, Understödja, Främja, Befrämja. — 2) (om sak) I sin mån verka, föranleda. *Denna omständighet bidrog mycket till hans fall.* — *Syn*. Medhjelpa till, Befordra, Föranleda.
BIDRAGANDE, n. 4. Handlingen, då man bidrager.
BIENN, biä'nn, a. 2. (bot.) Tvåårig. Säges om växter, som gro ena året, men bära frukt det andra och sedan utdö.
BIFALL, n. 5. 1) Förklaring, att man tillåter något ske, hvarom begäran blifvit framställd. *Lemna, gifva b. till något. Han har vunnit föräldrarnes b. till äktenskaps ingående. Det har skett med mitt b.* — *Syn*. Se *Samtycke*. — 2) Gillande, godkännande; beröm. *Vinna, hafva, få allmänt b. Gifva, yttra sitt b. Tecken till b.* — *Syn*. Se *Beröm*.
BIFALLA, v. a. 3. (böjes som *Falla*) 1) Förklara, att man tillåter något ske, som blifvit begärdt.

Jag b-ller er begäran. Han har b-llit, att det får ske. Det kan jag icke b. — *Syn.* Se *Samtycka.* — 2) Yttra sitt gillande af något. *B. ens tanke, mening.* — *Syn.* Se *Gilla.*

BIFALLANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man bifaller. — 2) Bifall (bem. 1).

BIFALLSROP, n. 5. Ljudeligt, högt yttrande af bifall (i begge bem.). — *Syn.* Acklamation; Applåd.

BIFALLSSORL, n. 5. Sorl, som uttrycker bifall (bem. 2).

BIFALLSTECKEN, n. 5. Tecken, hvarigenom man tillkännagifver sitt bifall (i begge bem., men isynnerhet 2).

BIFALLSYTTRING, f. 2. Yttring af bifall (i begge bem., men isynnerhet 2), antingen genom ord, tecken eller handling.

BIFF, m. 3. (engelska ordet *Beef*) Oxkött, vanligtvis af oxens länd, anrättadt till mat.

BIFFKÖTT, n. 5. Oxkött.

BIFFSTEK, f. 2. Lagom tunna skifvor af det bästa och saftigaste köttet på en oxe, vanligtvis taget af länden, hvilka bultas väl, kryddas starkt och stekas öfver sakta eld.

BIFIGUR, m. 3. (mål.) Figur, som blifvit bifogad de förnämsta och hufvudsakliga figurerna på en målning.

BIFJÄRIL, m. 2. Ett slags dagfjäril, stor som ett bi och med genomskinliga vingar. Sesia apiformis.

BIFLOD, m. 3. Mindre flod, som utgjuter sig i en större.

BIFLUGA, f. 1. Ett slags insekt af flugslägtet. Musca apiformis.

BIFOGA, v. a. 1. 1) Foga något till, vid ett annat, så att det hör tillsammans dermed; tillägga. *B. några prydnader till en högtidsdrägt. B. ornamenter till ett byggnadsparti.* — 2) (fig.) Till bevis, upplysning, förklaring, exempel eller för annat ändamål tillägga något (ord, skrift, dokument o. s. v.). *B. meritförteckning till sin ansökan. Af b-de protokollsutdrag upplyses, att . . . . Jag vill, till hvad jag haft äran anföra, blott b. ännu ett ord.* — *Syn.* Se *Tillägga.*

BIFOGANDE, n. 4. Handlingen, då man bifogar.

BIFRAT, n. 5. Insekt af malslägtet, som isynnerhet håller sig vid vax och honung. Phalæna tinea melonella.

BIFROST, bi'frå'sst, m. 3. Enligt Eddaläran en bro, som gudarne hade byggt emellan himmel och jord. Regnbågen.

BIFRÅGA, f. 1. Ämne, sak af underordnad beskaffenhet, som står i sammanhang med hufvudfrågan eller det hufvudsakliga ämnet.

BIFRÄTARE, m. 5. Se *Bihök.*

BIFÖRDEL, m. 2. Obetydligare fördel, som åtföljer en större, hufvudsaklig.

BIGAMI, - - mi', f. 3. Tvegifte. [- - mie.]

BIGARRÅ, bi'garrå', m. 3. (fr. *Bigarreau*) Ett slags söta, stora körsbär, af trädslaget Prunus Cerasus duracina. Benämnes i vårdslöst tal *Bigarong.* — *Ss. B-träd.*

BIGERNING, f. 2. (föga brukl.) Se *Biarbete.*

BIGGA, f. 1. Se *Argbigga.*

BIGOTT, bigå'tt, a. 1. (fr. *Bigot*, af tyska orden *bei Gott*) 1) Öfverdrifvet, vidskepligt andäktig. *Konung Ludvig XIV var ganska b.* — 2) Som uttrycker bigotteri. *B. min, uppsyn.*

BIGOTTERI, n. 3. (fr. *Bigoterie*) Öfverdrifven, vidskeplig andakt.

BIGÅRD, m. 2. Enkom inhägnad gård, plats för bikupor.

BIGÄRDNING, bi'jä'rninng, f. 2. Se *Begärdning.*

BIGÖK, m. 2. Se *Bihök.*

BIGÖRA, n. 5. sing. och

BIGÖROMÅL, n. 5. Underordnadt, mindre väsendtligt göromål, som verkställes i sammanhang med det hufvudsakliga.

BIHANDEL, m. 2. sing. Särskilt, mindre handelsrörelse, som man drifver jemte den hufvudsakliga.

BIHANDLING, f. 2. (estet.) Se *Episod.*

BIHANG, n. 5. Egentl.: något som hänger vid ett annat. 1) Hvad som åtföljer, är vidfästadt, bifogadt, tillagdt något annat hufvudsakligt. *Denna prydnad utgör ett b. till konungamanteln.* — Ordet förekommer i denna bem. ganska ofta i botanik, anatomi och fysik. — 2) Titel på: *a*) en bok, skrift, som blifvit utgifven, för att tjena till bevis, förklaring, upplysning o. s. v. för en mening. — *b*) Afdelning i bok, skrift, tillagd för samma ändamål. — *Syn.* Appendix. — *c*) Särskilt tidningsblad, utom den bestämda nummerföljden, hvilket utgifves till fyllnad, såsom bilaga eller för något visst, tillfälligt ändamål. — *Syn.* Supplement.

BIHANGSVIS, adv. Såsom bihang.

BIHUFVA, f. 1. Ett slags hufva, som man vid biskattning, biens svärmning o. s. v. begagnar, för att skydda sig för biens gaddar.

BIHUS, n. 5. Framtill öppet skjul för bikupor, med brädtak, brädväggar och brädgolf, på hvilket sednare bikupor ställas.

BIHÄNDELSE, f. 3. Se *Episod.*

BIHÖK, m. 2. Se *Biätare.*

BIINKOMST, c. 3. Obetydligare inkomst, som åtföljer en annan hufvudsaklig.

BIKAKA, f. 1. Vaxkaka, sådan som den uttages ur bikupan, med sin isittande honung.

BIKAPPA, f. 1. Enkom gjord kappa, som begagnas, när man skattar bin, o. s. v.

BIKLASE, m. 2. pl. — *klasar.* Hop af bin, som sitta på hvarandra i form af en klase; förekommer vid svärmning eller under flustret på kupan.

BIKRONA, f. 1. (bot.) Blombihang, närmast liknande blomkronan och utgående från densamma.

BIKT, c. 3. (det tyska *Beichte*) Bekännelse inför en kyrkans tjenare om fel eller synd, eller yppande af någon hemlighet. Ordet tillhör den katolska kyrkoordningen, och motsvaras hos oss till någon del af orden: Skrift, Skriftning, Skriftermål. *Göra b. Gå till b. Komma från b-en. Afhöra någons b.*

BIKTA, v. a. 1. (det tyska *beichten*) 1) I egenskap af kyrkans tjenare afhöra någons bikt. *B. någon.* — *Syn.* Skrifta. — 2) Inför en kyrkans tjenare bekänna (fel, synd, hemlighet). *B. sina synder för presten.* — *Syn.* Bekänna. — V. n. och *B. sig*, v. r. Inför en kyrkans tjenare afgifva sådan bekännelse. *B. sig för presten.* — *Syn.* Skrifta sig.

BIKTANDE, n. 4. Handlingen, då man biktar.

BIKTBARN, n. 5. Person, som låter bikta sig af någon kyrkans tjenare.

BIKTDAG, m. 2. (hos katolikerna) Viss dag, då en person plägar bikta.

BIKTFADER, m. 2. pl. — *fäder.* (hos katolikerna) Andelig man (prest eller munk), för hvilken man vanligtvis plägar bikta sig.

BIKTFORMULÄR, bi'cktfårrmulä'r, n. 5. o. 5. Särskilt formulär, som vid biktning begagnas.

BIKTNING, f. 2. Se *Biktande*.

BIKTPENNINGAR, m. 2. pl. Afgift, som vid biktning erlägges.

BIKTSTOL, m. 2. (i katolska kyrkan) Enkom för biktning inrättad, vanligtvis framtill halft tillsluten, på begge sidor med galler försedd stol, hvaruti en prest sitter, då han emottager bikten af någon framför stående person.

BIKUBB, m. 2. Se *Biklase*.

BIKUNG, m. 2. 1) Person, som är väl bevandrad i konsten att sköta bin och äger en stor mängd bikupor. — 2) Se *Bivaktare*.

BIKUPA, f. 1. 1) Konstgjord boning för bin, i form af en kupa, af hopvirad halm, flätadt vide, o. s. v. *Låta göra en b.* — 2) Sådan kupa, med innevarande bin. *En b., som har mycket honung. Skatta b-por.*

BILA, f. 2. 1) Yxa med bred, rundad egg och kort skaft. Timmermansyxa. Häraf härleder sig uttrycket: *Bil- och bordfärdig;* se detta. — 2) Större sådan yxa, som begagnas af skarprättare vid afrättningar. Skarprättaryxa.

BILA AF, se *Afbila*.

BILAGA, f. 1. Hvad som bilägges (till inlaga, rättegångsskrift, ansökan, eller litterär afhandling, bok, skrift), för att tjena till bekräftelse, bevis, stöd, upplysning, exempel. *Fyra b-gor åtfölja rättegångshandlingarna. Ett historiskt verk med flera b-gor. B-n littera D,* den fjerde i ordningen.

BILBOKÉ, billbåké, m. 3. (fr. *Bilboquet*) Leksak, bestående af en kula, fästad vid ett snöre, som uppkastas i luften, då konsten är att uppfånga den i en liten skål eller på en spets.

BILBREF, n. 5. (sjöf.) (det tyska *Beilbrief*) 1) Af vederbörande myndighet utfärdadt bevis, rörande stället, der ett fartyg är bygdt, dess byggnadssätt, hufvuddimensioner och drägtighet, samt huruvida det häftar för någon skuld. — 2) Inteckningsbevis för skulder, som blifvit gjorda i och för en skeppsbyggnad.

BILD, m. 3. 1) (i allmänhet) Liknande framställning af menniska, djur eller annat föremål, genom bildhuggeri, teckning, ritning, målning, gravering, o. s. v. *Denna staty är b-en af en stor man. Se der, på denna tafla, Napoleons b. B-er utskurna i trä. Stå som en b.*, orörlig och liksom känslolös. (Fig.) *Hon är icke annat än en vacker b.*, skön, men utan själ och känsla. — *Syn.* Afbildning, Afbild, Figur, Beläte, Bildstod, Porträtt. — 2) (särskilt) Afbildning genom bildhuggeri, i sten, trä, o. s. v., som är föremål för religiös dyrkan. *Baals b-er. En b. af J. Maria. Helgonens b-er.* Om afgudars bilder brukas hellre Beläte. — 3) Liknande framställning af ett föremål, frambragt genom solstrålarnes brytning eller återstudsning. *Skåda sin b. i spegeln, i vattnet.* — 4) (fig.) *a*) Säges om allt hvad som, jemfördt med ett annat föremål, i formel hänsigt mer eller mindre liknar detsamma, vare sig i fysiskt eller intellektuelt afseende. *Jagten är en b. af kriget. Ordet är en b. af tanken, skriften en b. af ordet.* — *b*) Framställningen af yttre föremål eller abstrakta ting för menniskans inre sinne. *B-en af hvad vi sett qvarstannar i själen. Han kan icke ur sitt hjerta utplåna b-en af den älskade. Hennes b. följer mig öfverallt. Sorgliga b-er af framtiden.* — *c*) (ret.) Beskrifning af en sak genom en annan liknande, eller genom några dess egenskaper, för att göra föreställningen af den förra mera lefvande och åskådlig. *Han talar alltid genom b-er. En ädel, hög, djerf, skön, leende b. En dunkel, oklar, oegentlig b.* — *Syn.* Figur, Metafor, Symbol.

BILDA, v. a. 1. 1) Gifva ordentlig form åt en oformlig massa. *B. en figur af vax.* Brukas i denna bem. mindre ofta. — *Syn.* Forma, Tillskapa. — 2) Frambringa, åstadkomma, verka, utgöra. *Regnvattnet hade der b-t en djup grop. Det är dunster ifrån jorden, som b. molnen. Flera harmonierande ljud b. ett ackord.* — 3) (gram.) Säges om sättet att tillskapa, sammansätta nya ord, eller på något sätt förändra förut befintliga. *Nya ord b-s dels genom utledning ifrån eller sammansättning af andra, dels genom förvrängning af de ursprungliga, dels genom omedelbar uppfinning. B. tempora af ett verb. Af infinitiven bildas particip i aktiv genom tilläggning i slutet af* nde *eller* ende. — 4) (fig.) Genom undervisning, lärdomar, exempel bibringa kunskaper, färdigheter, goda vanor, öfning. *B. en yngling. B. hans förstånd, karakter, omdöme, smak. B. sitt hjerta. B. någon till dygd och goda seder. B. en lärjunge. B. soldater, sjömän. B. sin konstsmak genom studium af goda modeller. B. sin stil efter en författares.* — *Syn.* Dana, Tilldana, Uppfostra, Uppöfva, Inöfva, Inlära. — ***B. sig***, v. r. 1) (om sak) Uppkomma, uppstå, formera sig, blifva. *Framför strömmens utlopp har småningom b-t sig en holme. Molnen b. sig af dunster i luften. Denna lösa tanke b-de sig slutligen till ett fast beslut. En liga b-de sig emot honom.* — 2) (om person) Uppöfva sitt förstånd, sin smak, sitt omdöme. *B. sig genom läsning af goda författare, genom umgänge med visa. B. sig till*, inöfva, inlära sig till, t. ex.: *B. sig till en skicklig fältherre, en god klaverspelare, o. s. v. B. sig efter*, i uppförande eller utöfningen af en konst rätta sig efter någon viss persons föredöme, exempel, läror, o. s. v., göra hans åsigter, vanor, konstreglor till sina egna. *B. sig efter stora verlden. B. sig efter goda mästare. Denne bildhuggare har b-t sig efter Thorwaldsen.* — *Syn.* Dana sig.

BILDAD, a. p. 2. 1) (i kroppsligt afseende) Af naturen formad, skapad. Brukas i denna bem. alltid i förening med något adverb, företrädesvis *väl* och *illa*. *En väl, illa b. kropp. Väl b-e kroppsformer. En väl b. menniska*, som har en skön kropp. Jfr. *Välbildad*. — *Syn.* Formad, Danad, Skapad. — 2) (i andligt afseende) Väl uppfostrad och undervist i hvad som bidrager att odla förståndet och förädla hjertat. Brukas i denna mening både ensamt och i förening med vissa adverber, dock icke *väl* eller *illa*. *En b. menniska, man, qvinna, person. Mycket, ganska, temmeligen, någorlunda b.* — Brukas äfv. någon gång substantivt, i plural, t. ex.: *Alla b-e inse ganska väl, att . . . .*

BILDANDE, n. 4. Handlingen, då man bildar.

BILDANDE, a. p. 1. Som bildar (bem. 1, men isynnerhet bem. 4). *B. kraft, förmåga*, d. v. s. Bildningskraft, Bildningsförmåga. *En b. läsning, konversation. Ett b. umgänge. B. studier. B. konst*, hvarje skön konst, som framställer något i bild, således Måleri, Bildhuggeri och Byggnadskonst med alla deras särskilta utgreningar, såsom kopparstickeri, bildgjuteri, stensnideri, m. fl.

BILDBAR, a. 2. (nytt ord, lånadt ifrån tyskan) 1) Som kan bildas, formas, danas (i materielt

hänseende). — 2) Emottaglig af bildning (i andligt hänseende).

BILDDYRKAN, f. sing. indef. Afgudabilders dyrkande.

BILDDYRKARE, m. 5. 1) En, som dyrkar afgudabilder. — 2) Kristen, som tillbeder bilder af Frälsaren, J. Maria och helgonen.

BILDERBIBEL, m. 2. pl. — *biblar*. Bibelupplaga, prydd med koppar- eller stålstick, som framställa vissa ämnen i Skriften.

BILDERBOK, f. 3. pl. — *böcker*. (mindre brukl.) Bok, prydd med bilder, taflor i koppareller stålstick, litografi, träsnitt, o. s. v.

BILDERGALLERI, ----ri', n. 3. Galleri, der en samling af skulpturarbeten och taflor, isynnerhet målningar förvaras. — *Syn.* Museum.

BILDERKABINETT, ----nä'tt, n. 3. o. 5. Mindre rum, innehållande åtskilliga slags bilder af obetydligare värde, såsom vaxbilder, dockor o. m. d.

BILDERSAL, m. 2. Stort rum, der en samling af skulpturarbeten och taflor, isynnerhet målningar förvaras. — *Syn.* Museum.

BILDFORMNINGSKONST, f. 3. Se *Plastik*.

BILDFOT, m. 3. pl. — *fötter*. Ställning, hvarpå en bild (isynnerhet bröstbild, men äfven hel figur) står. — *Syn.* Piedestal.

BILDGJUTARE, m. 5. 1) Person, som utöfvar bildgjuterikonsten. — 2) Handtlangare, som biträder honom att förrätta den egentliga gjutningen i formarna.

BILDGJUTERI, n. 3. 1) Konsten att af mjuka eller smälta ämnen, hvilka sedan hårdna, såsom vax, gips, metaller, m. fl., i särskilt dertill gjorda formar gjuta hvarjehanda slags bilder (bildstoder, figurer, sirater, vaser, o. d.). — 2) Inrättning, verk med verktyg och redskap, som dertill behöfvas. — 3) Ställe, der bilder sålunda gjutas. — 4) Sjelfva arbetet, förrättningen dervid. — 5) Bildgjutarens yrke. — 6) Samteliga personer, som utöfva det, antingen i allmänhet, i ett land eller i en stad.

BILDGJUTERIKONST, f. 3. Se *Bildgjuteri*, 1.

BILDHANDLARE, m. 5. En, som drifver handel med bilder (bem. 2).

BILDHUGGARAKADEMI, ------mi', f. 3. Akademi, stiftad för bildhuggarkonstens utveckling och förkofran. [Bildt------.]

BILDHUGGARARBETE, n. 4. 1) Se *Bildhuggeriarbete*. — 2) (föga brukl.) Sjelfva arbetet, sysselsättningen vid bildhuggarkonstens utöfning. [Bildt-----.]

BILDHUGGARE, m. 5. 1) Konstnär, som utöfvar bildhuggarkonsten. — *Syn.* Skulptör. — 2) Handtverkare, som af trä och stundom af andra mjukare ämnen (lera, gips, m. m.) förfärdigar hvarjehanda möbel- och byggnadssirater. [Bildt---.]

BILDHUGGARJERN, n. 5. Se *Mejsel*. [Bildt---.]

BILDHUGGARKITT, n. 5. Kitt af gips, stenpulver och lim, som i fria luften snart blir stenhårdt och af bildhuggare begagnas att fylla uppkomna springor. [Bildt---.]

BILDHUGGARKONST, f. 3. Se *Bildhuggeri*, 1. [Bildt---.]

BILDHUGGERI, n. 3. 1) *a*) Konsten att af någon stenart, vanligen marmor, medelst mejsel förfärdiga (hugga) allehanda slags bilder, bildstoder, figurer, o. s. v. Utöfvaren häraf är konstnär. — *Syn.* Skulptur. — *b*) Konsten att af trä, stundom äfven af andra mjukare ämnen (lera, gips, m. m.) förfärdiga hvarjehanda möbel- och byggnadssirater. Utöfvaren häraf är blott handtverkare. — *Syn.* Skulptur. — 2) En bildhuggares (konstnärs eller handtverkares) yrke eller skrå. — 3) Dess atelier eller verkstad. — 4) Stället, der ateliern eller verkstaden befinnes. — 5) Sjelfva arbetet, sysselsättningen, vid bildhuggerikonstens utöfning. — 6) Konstverk, arbete, pjes, utförd af en bildhuggare (konstnär eller handtverkare). *Jfr.* följ. ord. [Bildt---.]

BILDHUGGERIARBETE, n. 4. Ett af bildhuggare utfördt arbete, större eller mindre. Brukas mest om arbeten af handtverkare, som utöfva bildhuggeriet (se *Bildhuggare*, 2). Heter bättre Skulpturarbete, om bildhuggaren är konstnär. — *Syn.* Bildhuggararbete. [Bildt------.]

BILDLIG, a. 2. Se *Figurlig*.

BILDLIGT, adv. Se *Figurligt*.

BILDNING, f. 2. 1) *a*) Handlingen, då man bildar. — *Syn.* Bildande. — *b*) (föga brukl.) Hvad genom denna handling uppkommit. — *c*) (vetensk.) Något som bildat sig, vanligtvis på ett ifrån allmänna förhållanden afvikande sätt. Förekommer i denna bem. mest i sammansättningar, t. ex. Varbildning. — 2) (fig.) *a*) Naturenligt utvecklande och fullkomnande af samteliga menniskans anlag och förmögenheter. I vanlig, inskränktare mening brukas det endast om själens förmögenheter. *Ungdomens, hjertats, förståndets b.* — *Syn.* Uppfostran, Edukation. — *b*) Den odling, förädling och skicklighet, som sålunda blifvit en menniska bibringad: det ädla, goda, sanna jemte de färdigheter, som i följd af uppfostran eller sjelfstudier finnas hos en person. Bemärkelsen inskränkes äfven här vanligtvis till själens förmögenheter, framför allt förståndet och smaken. *Han har mycken b. Man talar mycket om b., men menar dermed ofta icke annat än den tomma fernissan af ytliga insigter och talanger.*

BILDNINGSANSTALT, m. 3. Inrättning för bibringande af bildning, i ordets mest omfattande bemärkelse, d. v. s. kunskaper, konstfärdighet och sedlig förädling. Har vidsträcktare betydelse än Undervisningsanstalt, som inskränker sig till kunskaper och konstfärdighet, utan att innefatta hjertats odling.

BILDNINGSDRIFT, c. 3. (fysiol.) Den kraft, hvarigenom ett organiskt väsende växer och ånyo frambringar skadade delar.

BILDNINGSGRAD, m. 3. Den grad af bildning (bem. 2, *b*), en person innehar.

BILDNINGSGÅFVA, f. 1. eller

BILDNINGSKRAFT, f. 3. Se *Inbillningskraft*.

BILDNINGSLAG, m. 2. (fysiol.) Den i naturen stadgade lagen för ett organiskt väsendes bildning och utveckling.

BILDNINGSPERIOD, ----ód, m. 3. Viss tidrymd af menniskoslägtets eller en nations andeliga utveckling.

BILDNINGSPROCESS, --prosä'ss, m. 3. (fysiol.) Fortgången af organiska delars bildning.

BILDPAPP, n. 5. En massa af i vatten upplöst och sönderrördt papper, försatt med växteller djurlim, och som tryckes i formar, till bilder, dosor, lådor, modeller, m. m. Kallas äfv. Papier maché.

BILDPUNKT, m. 3. (opt.) Stället, der ljusstrålarne från ett föremål, återkastade från en bugtig spegelyta, samlas till en afbild af detta föremål, antingen framom spegeln, om den är konkav, eller bakom, då den är konvex. Focus.

BILDRIK, a. 2. 1) Som i tal eller skrift mycket begagnar bilder (bem. 4, c). *En b. poet.* — 2) Som öfverflödar af bilder. *En b. stil.*

BILDSAM, a. 2. (nytt ord, lånadt ifrån tyskan) Som med lätthet låter bilda sig: böjlig, läraktig. *Ett b-t språk. En b. ung menniska.* Förekommer sällan.

BILDSAMHET, f. 3. (föga brukl.) Egenskapen att vara bildsam.

BILDSIDA, f. 1. Den sidan af ett mynt, en skådepenning eller medalj, der bilden, hufvudet befinnes. Kallas äfv. Avers.

BILDSKRIFT, f. 3. Skrift, som består i afbildningar af de verkliga tingen. *B-en är den äldsta af allt slags skrift.*

BILDSKÄRARE, m. 5. Se *Bildsnidare.*

BILDSKÖN, a. 2. (poet.) Skön som en bild.

BILDSNIDARE, m. 5. Konstnär, som utöfvar bildsnidarkonsten.

BILDSNIDARKONST, f. 3. Se *Bildsnideri*, 1.

BILDSNIDERI, n. 3. 1) Konsten att i trä, elfenben m. m. utskära bilder, figurer, o. s. v. — 2) Verkstad, dertill hörande. — 3) Stället, der en sådan verkstad befinnes. — 4) Sjelfva arbetet vid utöfningen af denna konst. — 5) En bildsnidares yrke. — 6) Samteliga personer, som utöfva det, antingen i allmänhet, eller i ett visst land, en viss stad. — 7) Konstverk, arbete, utfördt genom denna slags konst.

BILDSPRÅK, n. 5. Sättet att i tal eller skrift uttrycka sig genom bilder (bem. 4, c). Bör ej förvexlas med Bildskrift; se d. o.

BILDSTEN, m. 2. Sten, hvarpå figurer, antingen genom konst eller till följe af någon naturverkning, finnas afbildade.

BILDSTOD, m. 3. Fristående hel figur, som afbildar en menniska eller ett djur. *En b. af marmor, brons, trä. Jupiters och Minervas b-er. Kolossal b.*, som mycket öfverstiger naturlig storlek. — *Syn.* Staty, Stod, Bild.

BILDSTORMARE, m. 5. (kyrkoh.) Benämning på dem, som i Byzantinska kejsardömet sökte utrota bilddyrkan och till den ändan sönderslogo eller våldsamt borttogo alla bilder ur kyrkorna och andra till gudstjenst begagnade ställen.

BILDSTRID, m. 3. (hist.) Strid, som fördes i Byzantinska kejsardömet emellan tvenne partier, af hvilka det ena förfäktade bilddyrkan, det andra åter sökte utrota den.

BILDTHUGGARE m. fl., se *Bildhuggare* m. fl.

BILDVERK, n. 5. Flera sammanhängande figurer, förfärdigade antingen af bildhuggare eller bildsnidare, till prydnad inuti eller utanpå byggnader, såsom i kyrkor, slott, o. s. v.

BILDVIS, adv. Genom bild, figurligt.

BILINIE, f. 3. 1) Linie af underordnad vigt. Motsats: Hufvudlinie. — 2) Se *Sidolinie*, 2.

BILJARD, billjård, m. 3. (fr. *Billard*) 1) Ett slags spel, bestående deruti, att man medelst enkom dertill förfärdigade käppar (Biljardkäppar, Köer) på ett stort, med grönt kläde öfverdraget bord söker att i en viss riktning framstöta elfenbenskulor (Bollar), så att de träffa andra och drifva dessa ned i påsar eller pungar på sidorna af bordet. *Spela b. Vara skicklig i b.* — *Syn.* Biljardspel. — 2) Sjelfva bordet, som dervid begagnas. — *Syn.* Biljardbord. — 3) Inrättning med allt tillbehör för detta slags spel. *Hålla b.* — 4) Ställe, der biljard spelas. *Gå till b-en.* — *Syn.* Biljardrum, Biljardsal.

BILJARDBLUS, billjårdblús, m. 3. Påse eller pung, fästad under hål vid vallen af ett biljardbord, för att spelarne med sina käppar må kunna nedstöta bollarna deruti. — *Syn.* Biljardpung, Biljardpåse.

BILJARDBOLL, m. 2. Elfenbenskula, utlagd på ett biljardbord, och den spelaren med biljardkäppen söker gifva en viss riktning. Jfr. *Boll*, 2.

BILJARDBORD, n. 5. Se *Biljard*, 2.

BILJARDERA, v. n. 1. Med en och samma kö stöta tvenne bollar.

BILJARDHÅL, n. 5. Hål i hörnen eller på långsidorna af en biljard, med derunder hängande pung (Biljardblus).

BILJARDKULA, f. 1. Se *Biljardboll.*

BILJARDKÄPP, m. 2. Se *Biljardstång.*

BILJARDPRICK, m. 2. Märke på biljardens bordskifva, dels för att urskilja qvarteren, dels ock för att utvisa platserna för vissa bollar.

BILJARDPUNG, m. 2. och

BILJARDPÅSE, m. 2. pl. — *påsar.* Se *Biljardblus.*

BILJARDQVARTER, billjårdkvartér, n. 5. Det ställe på biljardens bordskifva, hvarifrån man i allmänhet utspelar bollarna.

BILJARDRUM, n. 5. och

BILJARDSAL, m. 2. Rum, sal, der en biljard finnes.

BILJARDSPEL, n. 5. 1) Se *Biljard*, 1. — 2) Hvarje särskilt parti i detta slags spel. — 3) Särskilt sätt att spela biljard.

BILJARDSPELARE, m. 5. 1) En, som för tillfället spelar biljard. *När vi kommo in i biljardrummet, funno vi der två b.* — 2) Öfvad biljardspelare, eller den som ofta sysselsätter sig med biljardspel. *Schack roar honom icke, men b. är han.*

BILJARDSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* Ett slags käpp, med hvars ända biljardspelaren stöter på sin boll, för att gifva den riktning att träffa en annan boll och stöta densamma åt ett visst håll. Benämnes vanligen Kö (det franska ordet Queue). Kallas Mas, om den är smalare och försedd med en liten klots i ena ändan.

BILJARDTÄCKE, n. 4. Täcke, vanligtvis af grönt kläde, som betäcker ett biljardbord.

BILJARDVALL, m. 2. Upphöjd list eller karm på alla fyra sidorna af ett biljardbord, för att hindra bollarna att rulla ned på golfvet.

BILJETT, billjä'tt, m. 3. 1) Litet handbref, breflapp. *Skrifva, skicka en b. till någon.* — 2) Kort, som medför rättighet för ägaren att komma in i ett rum, der någonting offentligen förevisas, något offentligt nöje är tillstäldt eller någon sammankomst hålles. Inträdeskort. *B. till ett skådespel, en bal, en konsert*, o. s. v. [Billette.]

BILJETTFÖRSÄLJARE, billjä'tt - - - -, m. 5. och

BILJETTFÖRSÄLJERSKA, f. 1. Person, som försäljer inträdeskort åt allmänheten.

BILJETTFÖRSÄLJNINGS-KONTOR, n. 5. och

BILJETTKONTOR, billjä'ttkånntór, n. 5. Särskilt rum, der biljetter försäljas eller utdelas.

BILL, m. 3. (engelskt ord) Lagförslag, som i engelska parlamentet framgifves.

BILL, m. 2. Spetsigt och skärande jernstycke på främre och undra delen af en plog, hvarmed jorden vid plöjning sönderdelas och uppvändes. [Bil.]

BILLHARF, f. 2. pl. — *harfvar.* Harf, försedd med små billar i stället för vanliga harfpinnar.

BILLHARFVA, v. a. 1. Köra jord med billharf.

BILLIG, a. 2. 1) (om person) *a*) Som villigt lyssnar till anförda skäl och fäster vid dem det

afseende, de förtjena. *En b. bedömare. Om du vill vara b., så måste du medgifva, att ....* — *Syn.* Opartisk, Rättvis, Resonabel. — *b*) Måttlig i sina fordringar, medgörlig, som låter pruta med sig, säljer till godt pris. *B. emot alla. B. att handla med.* — *Syn.* Resonabel, Medgörlig, Facil. — 2) (om sak) *a*) Ej för högt tilltagen. Brukas i denna mening endast om pris och värden. *B-t pris, köp. Jag bor för b. hyra. Få b-a vilkor för ett arrende. B-t arrende.* — *Syn.* Skälig, Måttlig, Lindrig, God. — *b*) Öfverensstämmande med rättvisans fordringar; svarande mot förtjenst. *Min begäran är b. Han har för sin uppfinning erhållit b-a loford.* — *Syn.* Rättvis, Skälig, Förtjent.

BILLIGA, v. a. 1. Finna billig, skälig, gilla. *B. någons önskningar, skäl, omdöme, mening, åsigter.* Ordet brukas endast, då det kan utvexlas med: finna billig (i bem. 2, *b*). — *Syn.* Se *Gilla.*

BILLIGANDE, n. 4. Handlingen, då man billigar.

BILLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara billig. 1) *a*) Opartiskt bedömande. *Visa b. emot olika tänkande.* — *Syn.* Opartiskhet, Oväld, Rättvisa. — *b*) Måttlighet i fordringar. *Jag kan ej annat än berömma denne köpman för hans b.* — *Syn.* Medgörlighet. — 2) *a*) Måttlighet i pris. *Varans, hyrans, arrendets b. Prisets b.* — *Syn.* Lindrighet. — *b*) Öfverensstämmelse med rättvisans fordringar; motsvarighet emot förtjenst. *B-en af dessa fordringar måste erkännas. Handla efter rätt och b. B-en af det beröm, han erhållit, är obestridlig.* — *Syn.* Rättvisa, Rättmätighet.

BILLIGHETSKÄNSLA, f. 1. sing. Inre känsla, hos en menniska, af rätt och billighet.

BILLIGT, BILLIGTVIS, adv. På ett billigt sätt, med billighet.

BILLION, --ón, m. Tusen gånger tusen millioner.

BIL- OCH BORDFÄRDIG, a. 2. (sjöt.) Säges om ett fartyg, då det är färdigbygdt och mastadt, färdigt att löpa af stapeln.

BILTOG, a. 2. Förklarad i akt, fridlös. Ordet förekommer mest i nordens äldre historia samt i lagspråket, stundom äfven i högtidligare och poetisk stil.

BILTOGHET, f. 3. Omständigheten att vara biltog.

BILUS, f. 2. pl. — *löss.* Ett slags insekt, som är mycket skadlig för bin. Acarus Gymnopterorum.

BILÄGER, n. 5. (det tyska *Beilager*) Bröllop. Brukas blott i fråga om furstliga personer. *Fira sitt b.*

BILÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) 1) Till något hufvudsakligt bifoga något annat såsom bihang, för att tjena till bekräftelse, bevis, stöd, upplysning, exempel. Brukas i fråga om hvarjehanda skrifter, såsom inlagor, ansökningar, rättegångshandlingar, litterära afhandlingar, böcker, skrifter. Jfr. *Bilaga. Han har vid sin inlaga bilagt tvenne attester.* — *Syn.* Bifoga, Låta åtfölja. — 2) (fig.; egentl.: lägga åsido) Genom bemedling verka derhän, att tvist, strid o. s. v. emellan personer upphöra. *B. en tvist, en träta, en strid, en rättegångssak,* o. s. v. *Han bilade deras tvist, tvisten emellan dem.*

BILÄGGANDE, n. 4. Handlingen, då man bilägger. 1) *B. af bevis, af upplysande dokumenter, o. s. v.* — *b*) *B. af en tvist. Processens b. mellan N. och Z.*

BILÄGGARE, m. 5. (föga brukl.) En, som bilägger tvist, strid, o. s. v.

BILÄGGNING, f. 2. Se *Biläggande.*

BILÄGGNINGSKARTA, f. 1. Charta sigillata eller stämpladt papper i litet format, som biläggcs en handling. Kallas så till skilnad ifrån det stämplade papper i helt ark, hvarpå sjelfva handlingen skrifves.

BILÄNDER, n. 3. pl. Landskaper eller stater, som äro förenade med ett rike eller en stat, under en och samma regering, men hafva annan författning än hufvudlandet. *Österrikiska monarkiens b.* Någon gång finner man äfven i sing. *Biland.* Jfr. *Lydländer.*

BILÖPARE, m. 5. En, som löper med hemliga uppgifter, personer emellan, utan att desse veta af hvarandra.

BIMASK, m. 2. 1) Larven till ett bi. — 2) (kollektivt) Samteliga bilarverna i en kupa.

BIMODER, f. 2. pl. — *mödrar.* Vise i en bikupa, eller det bi, som ensamt är hona och lägger alla äggen i kupan.

BIMÅNE, m. 2. pl. — *månar.* Se *Vädermåne.*

BINAMN, n. 5. Särskilt namn på person eller benämning på en sak, som tillägges det egentliga och rätta, hämtadt af någon dess utmärkande egenskap eller någon märklig händelse, och begagnadt dels för bättre särskiljande, dels för att hedra, dels äfven på spe. — *Syn.* Epithet, Hedersnamn, Öknamn; (i gamla tider) Skiljenamn, Kännenamn, Vedernamn.

BIND, n. 5. (bokb.) 1) På ryggen af en bok befintlig snodd, som fasthåller arken vid hvarandra. — 2) (kollektivt) Samteliga dessa snoddar på en bok.

BINDA, f. 1. (bot.) 1) En årlig växt, hvilken förekommer allmänt på åkrar och andra odlade ställen. Polygonum Convolvulus. — 2) En art af växtslägtet Convolvulus. Kallas äfv. Vinda.

BINDA, f. 1. (kir.) Smal halsduk, till omknytning öfver sår.

BINDA, f. 1. sing. (mineral.) En af hornblende och granit i fullkomligaste blandning bestående stenart. Olika arter deraf äro: Grönsten, Jernbinda, Grönbinda och Svartbinda.

BINDA, v. a. 3. Ind. pres. sing. *Binder;* pl. *Binda.* Imperf. sing. *Band* (mindre riktigt *Bandt*); pl. *Bundo.* Imper. sing. *Bind;* pl. *Binden.* Sup. *Bundit.* Part. akt. *Bindande;* part. pass. *Bunden.* 1) *a*) Medelst band, rep, tåg, rem, kedja o. s. v. fästa vid ett ställe. *B. en oxe vid en gärdesgård. B. hästen med grimskaftet vid grinden. Röfrarne bundo honom vid ett träd. B. en hund vid kojan. B.* (fästa) *en båt vid bryggan, vid ett träd. B. någon på en häst, under en bjelke. B. ens händer bakpå ryggen. B. fäst, upp, vid,* se *Fastbinda,* &c. — *Syn.* Fastbinda. — *b*) Med rep, tåg o. s. v. så hårdt omknyta någons lemmar, att han ej kan göra bruk af dem. *B. någon med rep. B. någon till händer och fötter. B. en vansinnig. Basta och b.,* se *Basta.* — *c*) Med band, rep, tåg o. d. hopfästa, hopsätta, hopfoga. *B. händer och fötter på en fånge. B. hår till en peruk. B. borst till borstar. B. en bok,* sammanhäfta de till ett tryckt eller skrifvet verk hörande ark, så att deraf blifver en bok. (Fig.) *B. händerna på någon,* nödga till overksamhet i någon viss sak. *Hafva händerna bundna,* vara hindrad att handla, verka fritt i en sak. *Fruktan band min tunga,* jag tordes ej tala af fruktan. *Denna syssla binder för mycket,* lemnar alltför liten ledighet. — *d*) Sins emellan hopfästa, hopsätta, hopfoga särskilta, likartade föremål

till ett helt. *B. löf, blommor till en krans. B. halm, säd i kärfvar. B. ris i knippor. B. bjelkar,* hopfoga flera bjelkar till en vägg. Har äfven det samfällta hela, som sålunda uppkommer, till objekt, t. ex.: *B. en krans,* hopsätta blommorna eller löfven, hvaraf kransen bildas. *B. nät,* hopknyta maskorna, hvaraf nätet utgöres. *B. kärfvar,* medelst halmband hopfästa säd till kärfvar. *B. qvastar,* sammanfoga risqvistar till qvastar. Neutralt säges stundom *B. på,* t. ex. *b. på en krans, på nät,* o. s. v. *B. på',* binda fortare. *B. ihóp,* se *Hopbinda.* — *Syn.* Hopbinda, Sammanbinda. — *e*) Omlinda och tillknyta. Brukas i denna bem. alltid med preposition. *B. ett kläde för ögonen. B. en halsduk om halsen, ett skärp om lifvet. B. ett förkläde om sig.* — *B. fö'r,* se Förbinda (fö'r--). *B. i'n, kri'ng, óm, på', ti'll, å't, ö'fver,* se *Inbinda, Kringbinda, Ombinda,* &c. — *f*) Sammanfoga särskilta föremål genom något ämne, som förenar sig med beggedera. *B. stenar genom murbruk.* — *g*) (i musik) *B. noter,* genom bågstreck uppöfver noter antyda, att de böra utföras i ett stråkdrag, i en oafbruten blåsning på ett blåsinstrument, eller sjungas i ett andedrag utan uppehåll emellan; äfv. på detta sätt sammanfoga toner i en oafbruten ljudföljd, så att de försmälta i hvarandra. — *h*) (i brädspel) *B. brickor,* till en blott bricka sätta en annan på en och samma tunga, hvarigenom *Band* formeras, då de ej kunna slås. — *i*) (fäktk.) *B. motståndarens klinga,* med öfra (starka) delen af sin egen klinga trycka den nedre (svaga) delen af motståndarens åt sidan och låta denna rörelse åtföljas af en stöt. — *k*) (kem.) *Värme bindes* i en flytande kropp, när det så intimt dermed förenas, att det deraf utgör en väsendtlig beståndsdel, utan hvilken den ej skulle kunna vara flytande, och utan att det röjes på termometern eller af vår känsel. — 2) (fig.) *a*) Förbinda, förpligta. *Denna akt b-der alla dem, som undertecknat den. Förbinda* brukas oftare. — *b*) Lägga band på, hålla i tvång, beröfva frihet eller ledighet. *Denna syssla b-der mig så mycket, att jag sällan har någon ledighet.* — *c*) Öfverbevisa om brott, o. s. v. *B. till ett brott. Han är bunden till förfalskningsbrott,* öfverbevisad derom, förvunnen dertill. — *B. sig,* v. r. (fig.) *a*) Fästa sig genom band af pligt eller öfverenskommelse; förbinda sig, förpligta sig. *B. sig genom ed, löfte, kontrakt, giftermål. B. sig vid någon,* med någon ingå sådan förbindelse, som pligt eller omständigheter förbjuda en att bryta. *B. sig till något,* förbinda sig till. — *b*) *B. sig vid, låta b. sig af,* underkasta sig. *Denne poet b-der sig ej vid några reglor. Ej låta b. sig af vanan.*

BINDÅL, bi'nnd-ål, m. 3. (t. *Bindahle*) Ett slags synål, som begagnas af sadelmakare att föra in remmen, när man skall sticka om.

BINDANDE, n. 4. Handlingen, då man binder. — *Adj.* 1. 1) Förbindande, förpligtande. *En b. öfverenskommelse. Ett b. löfte.* — 2) Ovedersägligt bevisande, öfvertygande, öfverbevisande. *B. skäl, bevis.* — *Adv.* På ett öfvertygande, öfverbevisande sätt. *Bevisa klart och b.*

BINDARE, m. 5. 1) En, som på åkern vid sädesbergning binder den afskurna säden till kärfvar. — 2) (byggn.k.) Se *Bindbjelke, Bindningsläkt, Bindningssparre* och *Bindsten.*

BINDBJELKE, m. 2. pl. — *bjelkar.* Bjelke, som i en byggnad tjenar till att fast sammanhålla andra.

BINDEBIORD, n. 5. Se *Konjunktion.*

BINDEL, m. 2. pl. *bindlar.* Bredt band, sydt af tyg, läder o. s. v., hvarmed något omvecklas, antingen till prydnad, till skydd för yttre luften, eller för att kring en sjuk lem qvarhålla pålagda läkemedel. *Hafva en b. kring hufvudet, öfver ögonen, om armen. Bindlarne till en linda. Påsätta, omknyta, omlinda, uppknyta, aftaga en b. Taga b-n af ett sår.* (Fig.) *Gå med b. för ögonen,* icke veta, hvad man gör.

BINDENYCKEL, m. 2. pl. — *nycklar.* (teol.) *Binde- och Lösenyckeln,* presterskapets makt att, såsom Christi tjenare, förkunna de botfärdige syndernas förlåtelse och ifrån kyrkans gemenskap utesluta de obotfärdiga.

BINDEORD, se *Bindord.*

BINDFÄRDIG, a. 2. (fig.) Säges, merendels skämtvis, om en person, som är så oförnuftig eller våldsam till sinnes, att man anser honom böra bindas och hållas fängslig, såsom man gör med vansinniga.

BINDGARN, n. 5. Snodt garn att binda med, segelgarn.

BINDLINA, f. 1. Benämning på de linor, hvarigenom pontonerna i en pontonbrygga sammanhållas.

BINDMÖSSA, f. 1. Framöfver pannan urringad slät mössa af utsydt sidentyg, som förr brukades af fruntimmer, tillhörande de högre stånden, men nu endast af de lägre klasserna, och äfven detta sällsynt. Är merendels åtföljd af en rynkad och stärkt spets, som sättes derunder framtill öfver pannan och kallas *Stycke;* se d. o. 4.

BINDNING, f. 2. Se *Bindande.*

BINDNINGSBJELKE, m. 2. pl. — *bjelkar.* Se *Bindbjelke.*

BINDNINGSGARN, n. 5. Se *Bindgarn.*

BINDNINGSLÄKT, m. 3. Läkt, som i en byggnad tjenar till styrka för bjelkar, sparrar eller andra läkter.

BINDNINGSSPARRE, m. 2. pl. — *sparrar.* Sparre, som i en byggnad tjenar till styrka för bjelkar eller andra sparrar.

BINDNYCKEL, se *Bindenyckel.*

BINDNÅL, f. 2. Ett slags gröfre nål af något hårdt och fint träslag, inuti med ett aflångt hål och en deri utlöpande liten tunga, omkring hvilken garnet, hvaraf nätet bindes, är viradt.

BINDORD, n. 5. (gram.) 1) Ord, som i satser sammanbinder andra. — 2) Se *Konjunktion.*

BINDREM, f. 2. pl. — *remmar.* Rem att binda med.

BINDSENA, f. 1. (anat.) Ligament, som vid ändan af en muskel förenar den med andra, eller med ben och leder.

BINDSIRAT, m. 3. (byggn.k.) Sirat vid förbindningen af vissa byggnadspartier.

BINDSLE, n. 4. (i folkspråket) Säges om allt hvad som tjenar att binda med.

BINDSTEN, m. 2. 1) (byggn.k.) Sten, som går tvärs igenom en mur och tjenar till styrka för de andra. — 2) Större sten i en gatläggning, hvilken tjenar till fasthet och fyllnad för andra.

BINDSTYCKE, n. 4. Hvarje särskilt del af en sammansatt gjutform.

BINDSTRECK, n. 5. (i skrift och tryck) Litet streck, som förenar särskilta ord till ett, t. ex.; *Krono-befallningsman, Ref-orm* (till skilnad ifrån Reform), eller ock begagnas för att sammanbinda olika stafvelser af ett och samma ord, då de, vid öfvergången ifrån en rad till en annan, måste skiljas åt.

BINDSULA, f. 1. Inre, tunn sula i skoplagg, hvarvid öfverlädret fastsys, och under hvilken den yttre, tjockare sulan sättes.

BINDTRÅD, m. 2. Se *Segelgarn*.

BINDYXA, f. 1. Se *Dexel*.

BINGBÅNG eller **BINGBONG**, bi'nngbå'nng, n. sing. (i barnspråket och skämtv.) Ljud af klockor och bjellror.

BINGE, m. 2. pl. *bingar*. 1) Afplankadt, upptill öppet rum i en bod, att förvara säd uti. — *Syn*. Sädeslår, Lår. — 2) (fam.) Hög, hop.

BINGEL, m. 2. sing. Ett grässlag, äfven kalladt Bingelgräs. Mercurialis.

BINGELIBÅNG, - - - bå'nng, se *Bingbång*.

BINGLA, f. 1. Se *Pingla*, f.

BINGLA, v. n. 1. Se *Pingla*, v. n.

BINJURE, m. 2. pl. — *njurar*. (anat.) Särskilt, uppom hvardera af de egentliga njurarna belägen tillväxt.

BINNENHAMN, m. 2. (t. *Binnenhafen*) Den inre, genom en bom ifrån den yttre afstängda delen af en hamn.

BINNIKEBAND, n. 5. Ett slags fast och starkt trådband af egen väfnad.

BINNIKEMASK, m. 2. Inhysesmask, ofta flera alnar lång, snarlik ett binnikeband, och hvars delar likna kurbitskärnor; för menniskor och djur ganska farlig, om den intränger i deras inelfvor.

BINNING, m. 2. Se *Stolltvång*.

BINÄR, - ä'r, a. 2. (kem.) Sammansatt af två beståndsdelar.

BINÄRING, f. 2. Näringsfång, som någon har jemte det egentliga och hufvudsakliga.

BIOGRAF, - - gráf, m. 3. Författare af lefvernesbeskrifningar.

BIOGRAFI, - - - fi', f. 3. Lefvernesbeskrifning. [- - - phie.]

BIOGRAFISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på lefvernesbeskrifning. [- - graph -.]

BIOLOGI, biålåji', f. 3. sing. Läran om lifvet hos djur och växter.

BIOMKOSTNAD, f. 3. och **BIOMKOSTNING**, f. 2. Särskilt, ofta opåräknad utgift, som åtföljer den egentliga och beräknade.

BIOMSTÄNDIGHET, f. 3. Tillfällig, mindre väsendtlig omständighet, som tillkommer till en eller flera hufvudsakliga.

BIORD, n. 5. (gram.) Så kallas de mindre väsendtliga ord, som tjena till att förbinda hufvudorden i en mening, närmare bestämma deras betydelse eller ställning till hvarandra, eller ock för att uttrycka vissa sinnesrörelser. Äfv. Partikel. ***B-en äro: artikel, adverb, preposition, konjunktion och interjektion.***

BIORSAK, f. 3. Särskilt, mindre väsendtlig orsak, som tillkommer till den egentliga och hufvudsakliga.

BIPERSONAGE, bi'pärsonásch, m. 3. (teat.) Personage i ett teaterstycke eller roman, som på ett mindre väsendtligt sätt ingriper i händelsernas gång.

BIPLANET, bi'planét, m. 3. (astr.) Se *Drabant*, 3.

BIPROCESS, bi'prosä'ss, m. 3. Mindre vigtig process, som står i sammanhang med och åtföljer en annan hufvudsaklig.

BIPULVER, n. 5. Ett slags pulver, som begagnas emot sjukdomar hos bien.

BIQVADRAT, bi'qvadrát, m. 3. (alg.) Fjerde digniteten af ett tal, t. ex. 16 af 2, ty $2 \times 2 \times 2 \times 2 = 16$.

BIQVADRATISK, a. 2. (alg.) *B. rot*, fjerde roten af ett tal.

BIRECESS, bi'resä'ss, m. 3. (hist.) Särskilta punkter, som tilläggsvis åtfölja en recess (se d. o.).

BIRFILARE, m. 5. (t. *Bierfiedler*) Dålig violspelare; musikant, som spelar på bondbröllop, krogbaler, o. d.

BIRIBI, bi'ribi, n. 4. sing. Ett slags hasardspel, hvarvid begagnas en fyrkantig tafla, indelad i numrerade rutor, på hvilka de spelande efter behag lägga sina insatser, då vinst och förlust bestämmas af den nummer, som antingen vid lotteridragning utkommer eller är tecknad på ett kort, hvilket bankören uppslagit ur en kortlek, bestående af lika många numrerade kort, som rutor finnas på biribitaflan.

BIRIBISPEL, n. 5. Se föreg.

BIRIBISPELARE, m. 5. 1) En, som spelar biribi. — 2) En, som är begifven på detta spel.

BIRIBIST, - - bi'sst, m. 3. En, som håller ett spelhus, der biribi spelas.

BIRIBITAFLA, f. 1. Tafla, som vid biribispel begagnas. Jfr. *Biribi*.

BIRKEKARL, m. 2. (i gamla språket) Handelsman. I en sednare tid kallades så personer af den handlande allmogen i Norrland. Ordet kommer af *Birka*, som betydde: borg, stad.

BIROLL, m. 3. Roll af mindre betydenhet.

BIROT, f. 3. pl. — *rötter*. (bot.) Rot, som utbildas ifrån stammen eller grenarna på en växt, och hvarigenom krypande stjelkar och sidoskott fästas i jorden.

BIRÄTT, m. 3. Mat, som vid en måltid förtäres emellan de egentliga och hufvudsakliga rätterna. — *Syn*. Mellanrätt, Slinkrätt.

BIS, bi'ss, adv. Latinskt ord, som betyder: två gånger. Nyttjas i musiknoter, för att beteckna, att en eller flera takter böra spelas två gånger.

BIS, (af det tyska *Binse*) Knappmakarterm, som betyder: en gång tvinnadt garn.

BISA, f. Se *Bise*.

BISAK, f. 3. 1) Mindre väsendtlig sak, omständighet, som åtföljer, står i sammanhang med hufvudsaken. *Fäst ej så mycken vigt vid denna utgift: det är blott en b.; hufvudsaken är att du blir frisk.* — *Syn*. Biomständighet. — 2) Obetydligare göromål, som förrättas jemte den egentliga syssla, man har att sköta. *Tjenstens ordentliga skötande borde för honom vara hufvudsak, men han gör det till en b.* — *Syn*. Bigöra, Bigöromål, Bisyssla. — 3) (mindre ofta) Småsak, lappri. *Det der arbetet, som för många andra är så svårt, är för honom blott en b.* — *Syn*. Se *Småsak*.

BISALVA, f. 1. Salva, hvarmed vid vissa tillfällen bikupor bestrykas. [- salfva.]

BISAM, bi'samm, m. 3. Se *Mysk*.

BISARR, - árr, a. 2. 1) Underlig, sällsam, besynnerlig. — 2) (estet.) Säges om hvarje art af det orimligt sällsamma, som, för att äga ett sken af originalitet, med flit afviker ifrån de allmänna reglorna för en god smak. [Bizarr.]

BISARRERI, - - - ri', n. 3. 1) Besynnerlighet, sällsamhet. — 2) Underligt infall, besynnerlig handling, sällsamt karaktersdrag. [Biz - - -.]

BISATS, m. 3. (log. o. gram.) Underordnad sats, som i en mening tjenar till att förbinda, förmedla eller närmare förklara hufvudsatserna. [Bisatts.]

BISCHOFF, bi'schå'ff, m. 3. En vanligen af rödt vin, socker och pomeranssaft tillagad dryck. [Bischof.]

BISCUIT, bisskvi', n. 3. (fr. ord) Ett slags små, runda sockerbröd, vanligtvis af mjöl, ägg, mandel och socker. [Biskuit, Bisqvit.]

BISE, m. 2. pl. *bisar*. Uppstaplad hög. *Se, hvilken b. med papper!*

BISEGEL, n. 5. (sjöt.) Mindre segel, som föres på ett fartyg jemte de större och hufvudsakliga.

BISITTARE, m. 5. 1) Ledamot i en lägre rätt. Brukas aldrig om högre domstolar; man säger då Assessor och Råd. — 2) Edsvuren ledamot i ett skrå. *B. i välloftiga Slaglarembetet.*

BISKAL, n. 5. Hölje kring larver för bin.

BISKATTNING, f. 2. Bikupors skattning. Se *Skatta*, 3.

BISKOP, bi'sskå'pp, m. 2. (af grekiska ordet Episkopos, uppsyningsman) Föreståndare för ett större andeligt område eller så kalladt stift. — *Ss. B-sembete, -sinkomster, -stjenst, -svärdighet*, m. m. [-opp.]

BISKOPINNA, f. 1. En biskops fru, eller enka efter en biskop.

BISKOPLIG, a. 2. Som tillhör eller har afseende på en biskop, eller angår hans värdighet, embete, m. m.

BISKOPLIGEN, adv. (skämtv. o. föga brukl.) På ett sätt, värdigt en biskop; i öfverensstämmelse med en biskops embete och värdighet.

BISKOPSDRÄGT, c. 3. En biskops embetsdrägt vid högtidligare tillfällen. — *Syn.* Biskopsskrud.

BISKOPSDÖME, n. 4. (mindre brukl.) Se *Biskopsstift*.

BISKOPSGÅRD, m. 2. Gård i stad eller på landet, som är anslagen till boställe åt en biskop.

BISKOPSHUS, n. 5. Hus i en stad, der en biskop bor.

BISKOPSKORS, n. 5. Prydnad af guld, i form af ett kors, som, hängande i en guldked om halsen, bäres af biskopar på bröstet.

BISKOPSKRÄCKLA, f. 1. 1) Kroken öfverst på en biskopsstaf. — 2) (oegentligt) Se *Biskopsstaf*.

BISKOPSKÅPA, f. 1. eller

BISKOPSMANTEL, m. 2. pl. — *mantlar*. Vid och fotsid öfverrock eller mantel, som tillhör en biskops embetsskrud.

BISKOPSMÖSSA, f. 1. 1) Hög, upptill något afspetsad och öfverst klufven, baktill med hängprydnader försedd hufvudbonad, som vid högtidliga tillfällen bäres af biskopar. — 2) Se *Biskopsört*.

BISKOPSSKRUD, m. 2. Se *Biskopsdrägt*.

BISKOPSSTAD, m. 3. pl. — *städer*. Stad, der en biskop har sitt säte.

BISKOPSSTIFT, n. 5. Andligt område, utgörande alla de församlingar, som lyda under en biskop. Förkortadt säges äfven *Stift*.

BISKOPSSTOL, m. 2. (fig.) 1) En biskops värdighet, embete och myndighet. — 2) (mindre ofta) Stället, der en biskop har sitt säte: biskopssäte. *Han har sin b. i Carlstad.*

BISKOPSSÄTE, n. 4. 1) Staden, stället, der en biskop vanligtvis bor och der han äger att utöfva förnämsta delen af sina embetsåligganden. — 2) Se *Biskopsgård*.

BISKOPSÖRT, f. 3. (bot.) En växt med vackra, purpurröda blommor, liknande en biskopsmössa. Digitalis purpurea. Kallas äfv. Fingerborgsblomma, Biskopsmössa och Bjella.

BISKUIT, se *Biscuit*.

BISKÄL, n. 5. Mindre vigtigt skäl, som tillkommer till ett annat hufvudsakligt.

BISKÖTARE, m. 5. En, som har tillsyn om bien, på ett ställe, der en mängd af bikupor finnas, så att en särskilt person behöfves för deras ordentliga skötsel.

BISLAG, n. 5. (prov.) Förstuguqvist; äfv. bänkar utanför förstugudörren.

BISMAK, m. 3. sing. 1) Särskilt, främmande smak, som tillfälligtvis åtföljer den vanliga, egentliga och rätta hos ett ätbart ämne. *Denna fisk har en b. af tjära, emedan han länge fått ligga på bottnen af båten. Elak b. hos en dryck.* — 2) (fig. i konst och litteratur) Något främmande, som åtföljer det egentliga skaplynnet hos en författare, artist, ett litterärt alster, ett konstverk, ett lärosystem, o. s. v. *Herr N. såsom romanskrifvare har en b. af Lafontaine. Hans arbete har en fransysk b., har en b. af gamla skolan.* — *Syn.* Anstrykning.

BISOL, f. 2. Se *Vädersol*.

BISONOXE, m. 2. pl. — *oxar*. Amerikansk vildoxe, med bred, kullrig panna, svarta, korta horn, kort, brunt hår, som vintertiden är ulligt, puckel öfver bogarna, lång man på nacke och bröst, nosen till en del luden, och desmanslukt.

BISP, sammandraget af *Biskop;* brukas i lägre språket, samt i förtrolig och skämtsam stil.

BISPRINGA, v. a. 3. (böjes som *Springa;* imperf. *Bisprang* brukas sällan) Hjelpa någon, som för tillfället är i nöd, behof, fara. *B. någon i olyckan, i behofvets, i nödens stund. B. en vän med penninglån, med goda råd.* — *Syn.* Se *Hjelpa*.

BISPRINGANDE, n. 4. Handlingen, då man bispringer.

BISTER, n. sing. Mörkbrun målarfärg, tillredd af slammadt skorstenssot.

BISTER, a. 2. 1) (om personer) *a*) Som inger fruktan, hotande, fruktansvärd. *En b. krigare, hjelte.* — *Syn.* Se *Förskräcklig*. — *b*) Vresig, arg till lynnes. *Du skall finna honom ganska b., om du kommer och stör honom i hans middagslur. Gubben kom helt b. ut, och bad oss draga för hin i våld. Se b. ut.* — *Syn.* Se *Vresig*. — I begge bem. brukas ordet äfv. i fråga om en persons yttre, t. ex.: *B. fysionomi, blick, min; b-t ögonkast*, o. s. v. — 2) (fig. om sak) Svår att uthärda, hård, plågsam. *B-t väder, b. väderlek*, mycket kall och blåsig. *B-t klimat, b. vinter*, ganska kall. *En b. natur*, ganska ful natur. *Ett b-t öde. B. otur, olycka*, ganska svår. — *Syn.* Se *Svår*.

BISTERHET, f. 3. Egenskapen att vara bister.

BISTERT, adv. På ett bistert sätt. *Blicka b. Det blåser b.*

BISTOCK, m. 2. Urhålkad trädstam eller stock, inrättad till bostad för bin. Deraf finnas flera arter, allt efter deras olika läge, såsom Hängstock, Liggstock, Ståndstock.

BISTURI, bissturi', m. 3. (fr. *Bistouri*) Ett slags fältskärsknif, som begagnas vid sårnaders och bölders skärande.

BISTÅ, v. a. 2. (böjes som *Stå*) Understödja, hjelpa någon, som är stadd i nöd, betryck, svårighet, eller vid svåra företag, i en farlig belägenhet, o. s. v. *Måtte Gud b. honom i denna hans nöd, fara, i detta hans vidt utseende företag! B. någon med sina råd, med sin kredit, med lån, borgen.* — *Syn.* Se *Hjelpa*.

BISTÅND, n. 5. I. (af *Bistå*) Understöd, hjelp, som gifves någon nödstadd eller behöfvande, eller i och för utförandet af ett företag. *Gifva, göra, lemna, få, erhålla b. Om Gud ger mig sitt b.,*

så lyckas saken nog. I denna nöd, fara fick han ett godt b. af sin vän. Genom goda menniskors b. ell. *genom b. af goda menniskor har jag blifvit räddad.* — *Syn.* Se *Hjelp.*

BISTÅND, n. 5. II. (af *Bi* och *Stånd*) Ställning med tak öfver, liknande ett stånd, hvaruti bikupor sättas.

BISTÅNDA, v. a. 1. (föråldr.) Se *Bistå.* Brukas blott i inf., imper. och aktivt particip.

BISTÅNDIG, a. 2. (föråldr.) 1) Som bistår, bjelper. — 2) Se *Beståndande.*

BISVÄRM, m. 2. En samtidig afvel af bin, som under en gemensam vise lemnar det bisamhälle, der den blifvit född och uppfödd, för att söka sig en ny bostad; en utflyttande yngre generation af bin.

BISYSSLA, f. 1. 1) Mindre maktpåliggande syssla, tjenst, som af någon innehafves och sköter jemte dess egentliga och hufvudsakliga. *Hans befattning i posten är blott en b.* — 2) Se *Bigöromål.*

BISÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) Från likhuset afföra och i bårhuset insätta eller ock stundom i sjelfva grafven nedsätta ett lik, innan den egentliga begrafningsakten försiggår.

BISÄTTANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man bisätter.

BISÄTTNING, f. 2. 1) Se *Bisättande.* — 2) Sjelfva högtidligheten och ceremonien vid ett tillfälle, då ett lik bisättes. *Bivista en b. Vara bjuden på b.*

BIT, m. 2. 1) (egentl.) Afbitet stycke. Brukas ej ofta i denna bemärkelse; man säger då hellre Beta. (Fig.) *Räkna b-arna i någon,* ej unna någon att äta, vara snål emot någon. *Kasta b-arna åt någon,* med förakt gifva en tjenare, hvad han har att utbekomma. *Fet b.,* lönande tjenst, befattning; gods, som ger god afkastning. *Läcker b.* (skrifves oftast *Läckerbit*), någonting välsmakande; äfv. sällsynt, förträfflig sak; retande qvinna. *Min lilla b.!* smekord. *Taga allt i en b.,* på en gång förstöra, hvad man har. — 2) Litet stycke, afskildt ifrån något, på hvad sätt som helst. *B-ar af något sönderslaget. B-ar af trä eller sten till inläggning eller mosaik. En b. kött. Slå i b-ar,* slå sönder. *Gå i b-ar,* gå sönder. *Stöta, bryta en b. ur något.* — *Syn.* Stycke, Litet stycke. — 3) Del af ett sammanhängande helt. *Han hade gått en b. af vägen, då .... Hur långt har du hunnit i ditt arbete? Bara en b. Hon har icke hunnit en b. på sin strumpa sedan i morse.* — *Syn.* Stycke. — 4) (fig.) Smula, något litet. *Äta en b. Få sig en b. mat. Ej så mycket som en b.,* ej det allra ringaste. *Den ene är ingen b. bättre än den andre,* de äro lika goda. — *Syn.* Smula, Liten smula, Litet, Något.

BITA, v. a. o. n. 3. Ind. pres. sing. *Biter;* pl. *Bita.* Impf. sing. *Bet;* pl. *Beto.* Imper. sing. *Bit;* pl. *Biten.* Sup. *Bitit.* Part. akt, *Bitande;* part. pass. *Biten.* Införa något emellan tänderna, eller gapa öfver något, och sedan hårdt trycka tänderna mot hvarandra, så att, om föremålet är mjukt eller skört, de antingen gå tvärs igenom, eller göra hål deri eller märke på ytan. *B. i ett stycke bröd, i ett äple, ett ben, en sten. En hund har bitit honom i benet,* har genom bett sargat, skadat benet. *Se, hur hunden biter i benet på honom,* uttrycker ett fortsatt bitande, och kan äfven sägas, då hunden biter blott på lek. (Fig.) *B. i gräset,* duka under, blifva öfvervunnen. *B. på en nöt. Fisken biter på kroken.* (Fig.) *B. på ett anbud, förslag,* antaga ett (vanligtvis försåtligt) anbud, förslag. *B. öfver en smörgås, en gurka, ett mandelbröd,* införa dem tillräckligt långt i munnen eller gapa tillräckligt öfver dem, för att kunna bita tvärs öfver. *B. emót,* göra sig färdig att bita någon, som hotar med detsamma; (fig.) ställa sig till motvärn, försvara sig. *B. ifrå'n sig,* genom bitande jaga bort ifrån sig; (fig.) försvara sig. *B. igén,* bita någon, som man förut blifvit biten af; (fig.) hämnas, gifva så godt igen. *B. áf, bórt, igènom, ihjél, ihóp, sö'nder,* se *Afbita, Bortbita, Genombita, etc. B. ti'll,* göra ett hastigt och häftigt bett. — *V. n.* 1) (om skärande verktyg) Vara tillräckligt hvass att intränga i ett föremål. *Den knifven b-ter, b-ter bra, b-ter icke, b-ter dåligt. Ingen yxa b-ter på detta hårda träslag,* kan med eggen intränga deri. *Filen b-ter ej på väl härdadt stål. B. i'n,* intränga med eggen, t. ex.: *huggjernet har der icke b-tit in nog djupt.* — 2) Säges om frätande eller andra ämnen, som intränga i vissa kroppar. *Skedvattnet är för utspädt, det b-ter ej tillräckligt,* fräter icke ytan af ett ämne så mycket som behöfves. Brukas i denna bem. mest i förening med någon preposition, t. ex.: *B. igènom,* genomtränga, t. ex.: *blåsten b-ter igenom. B. i'n,* intränga i ett ämne och dermed införlifva sig, der för alltid fastna, t. ex.: *Tjäran har b-tit så in, att den aldrig går ur.* — *B. på,* göra verkan på (om frätande medel o. d.), t. ex.: *Skedvatten b-ter icke på diamanten. B. på tungan,* säges om ämnen med skarp och stickande smak. — *B. på',* vara tillräckligt hvass (om skärande verktyg); äfv. utöfva verkan på något, t. ex.: *Knifven b-ter icke på; solen b-ter icke på,* skiner icke brännande på något (t. ex. hyn); äfv. (vid blekning) skiner icke tillräckligt, för att bleka; äfv. (i fråga om urblekning) tar icke ur färgen. (Fig.) *Det b-ter ingenting på honom,* ingen lärdom, inga förmaningar uträtta något till hans förkofran i kunskaper eller förbättring. — *B. sig,* v. r. 1) Med tänderna såra eller hårdt klämma en del af sin egen kropp. *B. sig i tungan, i läppen, i ett finger.* (Fig.) *B. sig i läppen,* vara betagen af harm, men dock tvinga sig att iakttaga tystnad. *B. sig i fingren,* stå helt förlägen, utan att veta, hvad man skall göra eller svara; vara helt försagd, förbluffad. — 2) Med tänderna omhålla någon del af sin kropp. *En orm, som b-ter sig i stjerten.* — 3) *B. sig fast vid,* med tänderna starkt fästa sig vid; äfv. (fig.) fästa sig vid, t. ex.: *b. sig fast vid ett uttryck, ett förfluget ord. B. sig igènom,* med tändernas tillhjelp genomtränga; äfv. (i allm.) genomtränga; äfv. (fig.) slutligen lyckas i ett företag. *B. sig i'n,* medelst bett tränga djupt in; äfv. (om ett ämne) djupt intränga, t. ex.: *fukten b-ter sig in i väggarna;* äfv. (fig.) göra sig väl hemmastadd, förtrogen med, t. ex.: *han har b-tit sig djupt in i det ämnet.* — *Bitas,* v. d. 3. 1) Säges om menniskor och djur, som bita andra, antingen tillfälligtvis, eller af vana. *Om du bits, så skall jag klaga på dig. Djur, som b. Hunden, hästen, loppan, papegojan bits. Akta dig, det bits!* säges skämtvis, isynnerhet åt barn, när man på lek vill skrämma dem för ett föremål, som i sig sjelft icke är farligt. — 2) *a*) Bita hvarandra. — *b*) (fig.) Gräla, träta på hvarandra, t. ex.: *De b. och skälla jemt på hvarandra.*

BITANDE, n. 4. Handlingen, då menniska eller djur biter; verkningen, då något biter; se *Bita,* v. a. o. n., *Bita sig,* v. r. och *Bitas,* v. d.

— *Adj. p.* 1. (fig. både om sak och person) Skarpt satirisk, hvasst skämtsam. *Han är ofta mycket b. i sällskap. Hon var mycket b. mot honom. Ett b. skämt, svar. Tala i en b. ton. Hans ord voro mycket b. B. försmädlighet.* — *Syn.* Se *Satirisk.* — *Adv.* På ett bitande, satiriskt sätt. *Svara b.*

BITARE, m. 5. 1) Ett insektslägte. Mordella. — 2) Ett fiskslag. Ophidium.

BITJENST, f. 3. Se *Bisyssla.*

BITNING, f. 2. Se *Bitande,* s. n.

BITRÄDA, v. a. 2. 1) Hjelpa, tillhandagå vid förrättande af tjenst, vid företag eller göromål. *B. någon i tjenstens utöfning, med skrifning, med räkenskapers förande, med sin erfarenhet, sina insigter, kunskaper, med goda råd. B. en konsertgifvare. B. vid en konsert, vid tinget,* o. s. v. — *Syn.* Se *Hjelpa.* — 2) Förklara, att man gillar något; bifalla. *B. en mening, en tanke, ett beslut.* — *Syn.* Se *Gilla.* — 3) Förklara sig vilja deltaga uti något. Brukas i denna bem. endast om fördrag, öfverenskommelser, o. d. *B. ett fördrag, en traktat, en öfverenskommelse, ett aftal, ett fredsslut, en förlikning.*

BITRÄDANDE, n. 4. Handlingen, då man biträder. — *Syn.* Se *Hjelp, Bifall, Deltagande.*

BITRÄDARE, m. 5. En, som biträder (i bem. 1).

BITRÄDE, n. 4. 1) Handlingen, då man biträder (i bem. 1). *Detta har skett genom hans b., med b. af herr N. Ni kan räkna på mitt b. i tjensten, vid denna förrättning, i ert arbete, i ert företag. Gifva någon en person till b. i tjensten. Taga till b.* — *Syn.* Se *Hjelp.* — 2) Person, som biträder i förrättande af tjenst, vid företag eller göromål. — *Jag måste skaffa mig ett b. i tjensten. Herr N. är mitt b. på kontoret, i skrifning, på tinget.* — *Syn.* Biträdare, Hjelpare, Medhjelpare, Embetsbiträde, Tjenstebiträde, Arbetsbiträde.

BITSTÅL, n. 5. Ett slags utmärkt fint stål.

BITTALS, adv. 1) Icke mer än en bit i sender, en bit då och en bit då. *Han får väl mat, men aldrig mer än b.* — *Syn.* Bitvis, Styckevis. — 2) För vissa bitar, stycken; emellanåt. Brukas både i fråga om rymd och tid. *B. var vägen bra och b. dålig. Jag ser honom aldrig annat än b.* — *Syn.* Bitvis, Styckevis, Styckctals, Skoftals, Då och då, Emellanåt.

BITTER, a. 2. 1) Som har en skarp, ofta bäsksur, vanligtvis oangenäm smak. *Bittra mandlar. Bittra örter, medel. B. frukt. B-t vin,* som har en skarp och sur smak. *B. som koloqvint. Aloe är ett b-t medel. Det har en b. smak.* — 2) (fig.) *a*) Smärtsam, bedröflig, sorglig. *B. saknad, förlust. Bittra minnen, tankar, föreställningar, qval. B. sorg,* djup sorg. *Bittra tårar,* som härröra af en djup sorg. — *Syn.* Se *Svår.* — *b*) (både om person och sak) Ganska hård och sträng, skarpt förebrående, bitande, försmädlig. *Bittra ord, förebråelser, klagomål. B. granskning. B-t tal, löje, hån, skämt. B. ironi, satir. B. granskare. Han är vanligtvis mycket b. i sitt tal, äfven i skämt. Hon var i början ganska b. emot honom.* — *c*) Ganska stark, öfvermåttan svår, skarp. *En b. ättika,* öfverdrifvet sur. *B. köld, blåst. B-t hat, agg. B. fiendskap.* — *Syn.* Se *Svår.*

BITTERBISCUIT, bi'ttrbisskvi', m. 3. Ett slags biscuit af bittermandel.

BITTERBLAD, n. 4. Se *Jungfrutvål.*

BITTERHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara bitter. *En örts b.* (Fig.) *a*) *B-en af en förlust. Dessa minnens b.* ell. *b-en af dessa minnen.* — *b*) *Granskningens, skämtets, ordens b. B. i lynnet, i ett infall. Tala med b. om någon. B-en i hans tal väckte allmän ovilja.* — *c*) *Köldens, blåstens, hatets b.* — 2) (fig.) Bitter fiendskap, agg. *Det råder b. emellan dem,* de äro ovänner.

BITTERJORD, f. 2. Se *Magnesia.*

BITTERKALK, m. 2. sing. Ett slags mineral, bestående af kolsyrad kalkjord med kolsyrad talkjord.

BITTERLIG, a. 2. (föga brukl.) Något bitter.

BITTERLIGEN, BITTERLIGT, adv. *Gråta, sörja b.,* öfverdrifvet, öfvermåttan.

BITTERMANDEL, b'ittrmånndl, m. 2. pl. — *mandlar.* En varietet af mandelträdets frukt med bitter smak. *B. begagnas bland annat till mandelmassa.*

BITTERMANDELOLJA, f. 1. En giftig olja, som fås af bittermandel.

BITTERMJÖLK, f. 2. sing. (bot.) Ört med gula blommor af klassen Syngenesia. Picris hieracioides.

BITTERNÄFVA, f. 1. Se *Jungfrutvål.*

BITTERSAFT, m. 3. Den bittra saften af koloqvinten, hvarmed ammor bestryka sina bröstvårtor, när de vilja afvänja sina dibarn.

BITTERSALSO, f. Mångårig växt med en egen, bitter, skarp och saltaktig smak. Lepidium latifolium.

BITTERSALT, n. 5. Ett slags neutralt salt med kristallvatten, hvilket dels förekommer färdigbildadt i naturen, uti hafsvatten och några källors vatten, dels frambringas med konstens tillhjelp, och brukas isynnerhet i medicinen, såsom ett godt laxermedel.

BITTERSPAT, m. 3. Ett slags mineral, bestående af kolsyrad kalk- och talkjord.

BITTERST, a. n. superl. *Icke det b-a,* icke det allra ringaste.

Anm. Ordet antages vara superlativ af adjektivet *Bitter,* men torde rättast böra anses som en förvrängning af det tyska *ein Bisschen.*

BITTERSÖTA, f. 1. (bot.) En buskväxt af Qvesvedslägtet, med purpurröda blommor och röda, aflånga bär. Har fått sitt namn deraf, att qvistarne, om man tuggar dem, först kännas bäska, men sedan smaka sött. Kallas äfv. Matledsqvistar, Hållbär och Trollbär. Solanum dulcamara.

BITTERVATTEN, n. 5. Lösning af bittersalt i vatten, som brukas till afförande medel.

BITTERVIN, n. 5. Vin, försatt med bittra ämnen, såsom malört, långpeppar och bittra citroner; begagnas, för att stärka magen.

BITTERÖRT, f. 3. En ört af växtslägtet Dodra. Alyssum incanum.

BITTI, sammandraget af:

BITTIDA, adv. 1) Tidigt på morgonen, i god tid på dagen. *I morgon b. B. på morgonen, på dagen. Stiga b. upp.* (Pop. o. fam.) *Underst b.,* ganska b. på morgonen. — 2) Tidigt (i allmänhet). *Lägga sig b. och stiga sent upp. Det är för b. att spisa middag. Kom så b. du kan. Komma för b.* — Stundom brukas äfv. komparativen *Bittidare,* men mindre väl. Man säger hellre *Tidigare.*

BITUMINÖS, - - - ö's, a. 2. Genomträngd af jordbeck.

BIVAKT, f. 3. (föga brukl.) För särskilt tillfälle och för något eget ändamål, jemte den vanliga, utsatt vakt.

BIVAKTARE, m. 5. En, som blifvit tillsatt att gifva akt på bien, när de skola svärma, för att passa på svärmarna.

BIVERK, n. 5. (föga brukl.) 1) Se *Bigöra*. — 2) Mindre verk i en fästning, bredvid ett större.

BIVINST, f. 3. Mindre vinst, som tillfälligtvis åtföljer en större, hufvudsaklig.

BIVISE, m. 2. pl. — *visar*. Se *Vise*.

BIVISTA, bi'vi'ssta, v. a. 1. Vara närvarande vid ett tillfälle, då en större mängd folk är samlad, antingen för nöje skull eller i och för något allvarsamt och vigtigt ändamål. *B. en bal, ett bröllop, en rådplägning, ett fältslag, en gudstjenst, en ceremoni, en begrafning, en disputationsakt.* — *Syn*. Närvara vid, Deltaga uti, Vara med på, vid. [Bev--.]

BIVISTANDE, n. 4. Närvaro vid ett tillfälle, då en större mängd folk är samlad. Se vidare *Bivista*. *Balens, ceremoniens b.* [Bev---.]

BIVRÅK, m. 2. Se *Slaghök*.

BIVUAK, --áck, m. 3. (fr. *bivouac*) 1) En trupps nattvakt under bar himmel, i fiendens grannskap. — 2) Tågande trupps rast under bar himmel. [Bivuack.]

BIVUAKERA, v. a. 1. Vaka eller rasta under bar himmel. Jfr. *Bivuak*. [Bivuackera, Bivuacquera.]

BIVÄG, m. 2. 1) Mindre väg, som afviker ifrån och går på sidan om en större. — *Syn*. Afväg, Sidoväg, Genväg. — 2) (fig.) Mindre hederlig utväg, som begagnas, för att genom list och konster vinna eller utföra något. Motsats: Raka vägen. *Nyttja, gå b-ar.*

BIYNGEL, n. 5. Ungarne af bien i en kupa.

BIZARR, se *Bisarr*.

BIÄLSKARE, m. 5. (af *Bi*, s. n.) En, som mycket tycker om bin eller är road af biskötsel.

BIÄLSKARE, m. 5. (af *Bi*, part.) Särskilt, vanligtvis hemlig älskare, utom den egentliga och förklarade.

BIÄNDAMÅL, n. 5. Underordnadt ändamål jemte det hufvudsakliga.

BIÄTANDE, a. 1. (nat. hist.) Säges om vissa fågelarter, som lefva af bin.

BIÄTARE, m. 5. Flyttfågel, allmän i söderländerna, men i Sverige sällsynt, stor som en trast, med lång, något böjd och spetsig näbb, rygg och vingar brunröda, strupen gul med svart omgifning, kroppen inunder blågrön; lefver af insekter, särdeles bin, getingar och gräshoppor. Merops apiaster.

BJEBB, n. 5. Se *Bjebbande*.

BJEBB! int. *Bjebb, bjebb, bjebb!* säges på spe till någon, som ifrigt talar emot eller smågrälar. Brukas i barnspråket och i det lägre umgängsspråket.

BJEBBA, v. n. 1. 1) Skälla tätt och fint, såsom knähundar, o. d. — 2) (fig. fam.) Ifrigt och med mycken talförhet motsäga eller gräla på någon. *B. emót*, ifrigt motsäga.

BJEBBA, f. 1. (fam.) Qvinna, som är fallen för att bjebba emot. Säges isynnerhet om små flickor.

BJEBBANDE, n. 4. 1) Tätt och fint skällande. Jfr. *Bjebba*, v. n. 1. — 2) (fig.) Handlingen, då man bjebbar (bem. 2).

BJEBBARE, m. 5. (fam., föga brukl.) En, som är fallen för att bjebba emot. Brukas mest om gossar.

BJEFS, n. 5. sing. (fam.) Samteliga smärre prydnader i ett fruntimmers klädsel, såsom band, bandrosor, spetsar, o. s. v. [Bjäfs.]

BJELKANKAR, n. 5. (byggn.k.) Ankar, hvarmed bjelkar sammanhållas.

BJELKE, m. 2. pl. *bjelkar*. 1) För byggnadsbehof tillhuggen stock. *Utskeppa b-kar. B-karne i ett hus.* (Bibl., fig.) *Du ser grandet i din broders öga, men ej b-n i ditt eget*, du ser din nästas minsta fel, men är blind för de största hos dig sjelf. — 2) (herald.) Figur, liknande en bjelke, på en vapensköld.

BJELKBAND, n. 5. Jernband, ankar, hvarmed bjelkar i en byggnad fästas.

BJELKLAG, n. 5. Lag, rad af bjelkar, i tak eller golf.

BJELLA, f. 1. Se *Biskopsört*.

BJELLERFORMIG, a. 2. (bot.) Som till formen liknar en bjellra. *B-a blommor.*

BJELLERSELE, m. 2. pl. — *selar*. Seldon, försedt med en eller flera bjellror.

BJELLERSLÄDE, m. 2. pl. — *slädar*. Släde, med tillhörande bjellersele.

BJELLRA, f. 1. Liten ihålig, nästan klotformig, helrund klocka af malm, med små hål eller smala öppningar, och inuti försedd med små kläppar, hvilka vid skakning slå emot metallen och förorsaka ett starkt klingande ljud; fästes merendels på seldon till slädar, dels för nöje och prydnad, dels för att under åkningen bortskrämma vargar.

BJERT, a. 1. 1) Säges om färger, som äro mycket lysande, i ögonen fallande. *Ljusrödt och halmgult äro b-a färger.* — 2) (fig.) Starkt i ögonen fallande, skarpt afstickande. *En b. motsats.*

BJERT, adv. På ett bjert sätt. *Lysa b. B. sticka af emot något.*

BJESSE, m. 2. pl. *bjessar*. (fam.) 1) Stor, grof och stark karl. — 2) (fig.) Person, som utmärker sig för insigter, konstfärdighet, o. s. v. *Han är en b. i matematiken, i musik, i fäkta, rida och voltigera. Rik b., b. att vara rik*, en ganska rik man. — *Syn*. Se *Kaxe*.

Anm. Ordet är ursprungligen detsamma som *Basse*; jfr. *Bondbasse*.

BJUDA, v. a. 3. Ind. pres. sing. *Bjuder;* pl. *Bjuda* ell. (i administrativ stil) *Bjude*. Imperf. sing. *Bjöd;* pl. *Bjödo*. Konj. Impf. *Bjöde*. Imper. *Bjud!* Sup. *Bjudit*. Part. akt. *Bjudande;* part. pass. *Bjuden*. En äldre, ännu stundom förekommande form har: *Böd, Budo. Böde. Budit. Buden*.) 1) Med kraft af laglig myndighet förordna, stadga; befalla. *Vi bjude och befalle* (i kongliga förordningar). *B. hörsamhet, tystnad. Konungen bjöd honom att tiga.* Neutralt säges *B. öfver*, i mening af: herrska, regera öfver, t. ex.: *Darius bjöd öfver halfva Asien; b. öfver millioner;* äfv. i mening af: hafva att förfoga öfver, t. ex.: *Vet, att han b-der öfver en half million riksdaler; när man har sådana medel att b. öfver, måste man lyckas i sina företag.* — *B. úpp*, se *Uppbjuda* (sina krafter, o. s. v.). — *Syn*. Se *Förordna, Befalla, Förfoga*. — 2) (fig.) Föreskrifva till efterrättelse, ålägga som pligt. *Guds ord b-der, att . . . . Klokheten, försigtigheten b-der, att . . . Min pligt b-der mig att så handla, b-der mig tystnad.* — *Syn*. Se *Föreskrifva*. — 3) Bedja någon att komma till ett ställe (för att deltaga i en måltid, ett nöje, eller bivista någon offentlig och högtidlig förrättning). *B. någon att komma till sig på kalas, på frukost, på bröllop*, o. s. v. *B. någon på middag, till middag hos sig. B. någon till middagen*, bedja någon spisa middag hos sig

samma dag, då bjudningen göres (gäller äfven om personer, som äro på stället). *B. någon på, till bröllop. B. någon på färsk lax. B. någon att bivista en ceremoni. B. bórt,* se *Bortbjuda. B. frám,* bedja någon komma fram. *B. ihóp,* se *Hopbjuda. B. i'n,* se *Inbjuda,* 1. *B. méd,* bedja någon att göra sällskap med bjudna personer. *B. qvár, úpp, út,* se *Qvarbjuda, Uppbjuda, Utbjuda.* — *Syn.* Inbjuda, Invitera. — 4) Erbjuda, tillbjuda. *B. ett fruntimmer handen. B. någon att sitta, att dricka. B. fienden ett fältslag. B. någon spetsen,* se *Spets. B. på,* erbjuda någon njutning, något nöje, t. ex.: *Jag har att b. på ål. Hvad har du att b. på? Jag b-der på dans i afton. B. omkri'ng,* se *Kringbjuda. B. út,* erbjuda till salu; äfv. utmana; se *Utbjuda,* 2. — 5) Förklara sig vilja gifva ett visst penningbelopp för en vara, en sak, den man önskar köpa. *Jag bjöd honom 100 R:dr för hästen. B. tre R:dr alnen, 24 sk. skålpundet. Huru mycket b-der ni derför? B. mer än en annan. Den, som b-der högst, lägst på en auktion. B. på en vara. Jag bjöd vid auktionstillfället på en silfverservis, men den gick för högt. B. emèllan,* erbjuda mellangift vid handel. *B. på',* erbjuda sig att betala ett högre pris för en vara, en sak, vid köp, auktion, o. s. v. *B. ö'fver,* erbjuda högre betalning än en annan; äfv. (fig.) öfverträffa, öfvergå. — 6) *B. farväl,* taga afsked af någon. *B. god natt,* vid afskedstagandet på en afton tillönska en god natt. — V. n. 1) *B. ti'll,* försöka, fresta. *Jag skall b. till att göra det. Om du b-der till, så går det nog. B. till med något.* — *Syn.* Se *Försöka.* — 2) *B. emót,* väcka afsmak. Brukas isynnerhet om mat och drick.

BJUDANDE, n. 4. Handlingen, då man bjuder. — *Adj.* 1. (fig.) Befallande, trängande, tvingande. *En b. omständighet.*

BJUDARE, m. 5. En, som bjuder (i bem. 3). Brukas sällan, utom i sammansättningen *Likbjudare;* se d. o.

BJUDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man bjuder (i bem. 3). *Före, efter b-en. Göra en b.* — 2) Innehållet af den helsning, en person fått, då han blifvit bjuden. *Skicka någon en b. till, på kalas. Jag har fått en ganska treflig b.* — *Syn.* Inbjudning, Invitation. — *Ss. B-sbref, -sbestyr, -skort.*

BJUGG, n. 5. Sädesslaget korn. Förekommer i den bibliska stilen och brukas ännu i vissa provinser. — *Ss. B-bröd, -korn.*

BJUGGBIT, m. 2. Se *Ängsnärpa.*

BJÖRK, f. 2. Allmänt bekant trädslag af klassen Hängblommige, hvaraf Häng- eller Slokbjörk, Masurbjörk eller Glasbjörk, Dvergbjörk och Ornäsbjörk äro de allmännast förekommande arterna. Betula alba. — *Ss. B-aska, -bark, -knopp, -kol, -löf, -qvist, -safve, -skog, -trä, -träd, -ved, -virke.*

BJÖRKFJÄRIL, m. 2. Ett slags insekt. Papilio Betulæ.

BJÖRKHAGE, m. 2. pl. — *hagar.* Hage, bevuxen med björk.

BJÖRKLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* Ett slags på björkträd växande laf. Lichen Physodes.

BJÖRKLAKE, m. 2. sing. Den saft, som vårtiden uppstiger emellan veden och safven på björk. och som stundom genom hål på barken aftappas, för att deraf bereda ett slags mjöd eller vin. *Tappa b.*

BJÖRKLERA, f. 1. Ett slags hvit, starkt lerhaltig mojord.

BJÖRKLUND, m. 2. Lund, bestående af björkar.

BJÖRKNA, f. 1. Mjukfenig benfisk af Cyprinslägtet. Cyprinus Blicca.

BJÖRKOLJA, f. 1. Se *Björktjära.*

BJÖRKQVAST, m. 2. Qvast, förfärdigad af björkris.

BJÖRKRIS, n. 5. Samling af späda björkqvistar.

BJÖRKSKÅL, f. 2. Skål, svarfvad af björkträ.

BJÖRKSUPP, m. 2. och

BJÖRKSVAMP, m. 2. eller

BJÖRKTICKA, f. 1. Slägte af hattsvamparna, med tvenne arter, af hvilka den ena växer på bok, den andra på björk; begagnas till beredning af fnöske.

BJÖRKTJÄRA, f. 1. Tjära, beredd af björkbark.

BJÖRKTRAST, m. 2. Fågelart af Trastslägtet, blågrå på hufvud, hals, rygg och öfvergump, på rygg och skuldror kastanjebrun. Kallas äfv. Snöskata. Turdus pilaris.

BJÖRN, m. 2. 1) (nat. hist.) Ett till rofdjurens andra afdelning, Hälgångare, hörande djurslägte med flera arter, hvaribland förnämligast: Europeiska Landbjörnen och Hvit Björn eller Isbjörn. — *b*) Den allmännaste arten af Björnslägtet, eller Europeiska Landbjörnen, med kullrigt, tjockt och långt, brunt, svart, någon gång honungsgult eller silfvergrått hår. Ursus Arctos. *Stark som en b.* (Ordspr.) *Sälja skinnet, innan b-en är skjuten,* sälja något, som man ej ännu äger; obetänksamt grunda sitt aftal på något, hvaröfver man ännu icke äger att förfoga. *Det är icke värdt att basa b-en med ris,* mot dem, som äro hårdagade, hjelpa ej lindriga medel; äfv. en eftertrycklig tillrättavisning är nödig emot dem, på hvilka intet annat medel gör verkan. — 2) (fig. fam.) *a*) Grof, ohyfsad menniska. — *Syn.* Oxe, Lurk. — *b*) Fordringsägare. *Han har många b-ar. Förföljd af sina b-ar.* — 3) (astr.) Namn på tvenne stjernbilder, *Stora* och *Lilla B-en.* Stora B-en kallas äfv. Karlvagnen. — 4) (sjöt.) Rortrumman på örlogsfartyg. *Skjuta b.* säges om en rorgängare, som under länsning faller så mycket af från vinden, att den slår seglen back ifrån förra läsidan. — 5) Ett slags blockvagn med fyra låga och lika höga hjul. — *Ss. B-hufvud, -kött, -spår.*

BJÖRNA, v. a. 1. (fam. skämtv.) Återfordra penningar af någon. — *Syn.* Kräfva för skuld.

BJÖRNAPA, f. 1. *B-apor,* en afdelning af Aporna. Kallas äfv. Arktopiteker.

BJÖRNBÄR, n. 5. 1) Bär af Björnbärsbusken. Kallas äfv. Björnhallon och Brombär. — 2) (i sammansättningar) Björnbärsbuske, t. ex.: *Björnbärshäck.*

BJÖRNBÄRSBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* Buskväxt af fam. Rosaceæ, med långa, utåt marken liggande, taggiga grenar och svartbruna, välsmakande bär. Rubus fruticosus.

BJÖRNDANS, m. 2. 1) Dans, utförd af en dertill inlärd björn. — 2) En högst egen, lappsk folkdans, hvilken företages strax efter den glädjemåltid, som äger rum, då en björn blifvit fångad. — 3) Ett slags ganska svår dans, som brukas i vissa andra trakter af Sverige.

BJÖRNDANSARE, m. 5. Person, som förer omkring till dans och hvarjehanda konster inlärda björnar, för att emot betalning förevisa dem för allmänheten.

BJÖRNDILL, m. 3. sing. Se *Säfferot.*

BJÖRNFETT, n. 5. Se *Björnister.*

BJÖRNFJÄRIL, m. 2. Ett fjärilslägte, hvars larv är Björnmasken. Bombyx rubi.

BJÖRNFLOKA, f. 1. Örtslägtet Heracleum.

BJÖRNFOTAD, a. 2. (om hästar) Som har långa skänklar.

BJÖRNFÄLL, m. 2. Det afdragna skinnet af en björn.

BJÖRNHALLON, n. 5. Se *Björnbär.*

BJÖRNHELSA, f. 1. (fig. fam.) Ovanligt stark, orubblig helsa. — *Syn.* Berghelsa.

BJÖRNHONA, f. 1. Hona af björnslägtet. Brukas i naturalhistorisk stil och i jägarspråket. Eljest vanligare Björninna.

BJÖRNHUD, f. 2. Den afdragna huden af en björn.

BJÖRNHUND, m. 2. Hund, dresserad till björnjagt.

BJÖRNHÅL, n. 5. (sjöt.) Benämning på fyrkantiga öppningar i en märs, på ömse sidor om masten, genom hvilka en del af det löpande godset far.

BJÖRNINNA, f. 1. Hona af björnslägtet.

BJÖRNISTER, n. 5. Fett af björn.

BJÖRNJAGT, f. 3. Jagt på björnar.

BJÖRNKAM, m. 2. Se *Kamblad.*

BJÖRNKLO, m. 3. pl. — *klor.* 1) Klo på en björnram. — 2) (bot.) Se *Käringtänder.*

BJÖRNLOKA, f. 1. (bot.) Se *Strättor.*

BJÖRNMASK, m. 2. Se *Björnfjäril.*

BJÖRNMOSSA, f. 1. Ett slags löfmossa, allmän i skog och begagnad till stoppning och ugnsqvastar. Kallas äfv. Kråkhvete, Skurmossa, Sopmossa, Pukhafra. Polytrichum commune.

BJÖRNMUFF, m. 2. Se *Björnskinnsmuff.*

BJÖRNMÖSSA, f. 1. Se *Björnskinnsmössa.*

BJÖRNOST, m. 2. I Wermland benämningen på en rätt af mjöl, blandadt i kalfblod och stekt.

BJÖRNRAM, m. 2. Nedra delen af frambenen på en björn.

BJÖRNSKALL, n. 5. Skall, föranstaltadt, för att fånga eller bortjaga björnar, som ofreda en trakt.

BJÖRNSKINN, n. 5. Det afdragna skinnet af en björn.

BJÖRNSKINNSMUFF, m. 2. Muff af björnskinn.

BJÖRNSKINNSMÖSSA, f. 1. Mössa af björnskinn.

BJÖRNSPJUT, n. 5. Ett slags spjut, som vid björnjagter begagnas. *Det var b., hvarmed Carl XII jagade björnar.*

BJÖRNSTJERNA, f. 1. Se *Nordstjerna.*

BJÖRNTASS, m. 2. Yttersta delen af en björnram, der klorna sitta.

BJÖRNUNGE, m. 2. pl. — *ungar.* 1) Unge af björn. — 2) (fig. fam. o. skämtv.) Liten oborstad, grof och ohöflig pojke.

BJÖRNVAKTARE, m. 5. 1) En, som vaktar björnar, hvilka äro inöfvade till allehanda konster och föras omkring, för att visas för allmänheten. — 2) (astr.) Stjernbilden Arcturus.

BLACK, m. 2. (t. *Block*) Ett slags fängselredskap, bestående i en tung och tjock klump af trä eller jern, som sättes om benen på en fånge, för att hindra dess flykt. *Sätta b-en på någon, sätta någon i b-en. Hafva b. om benet.*

BLACK, a. 2. 1) Ljusröd, stötande i mörkgult. *Hjortar hafva b. färg. B. häst, b-a kor.* — 2) Urblekt och ful. Säges i denna bem. om hvad färg som helst. *Detta siden har haft en vacker svart färg, men är nu gammalt och b-t.*

BLACK, m. 2. (pop.) Black häst.

BLACKIG, a. 2. (föga brukl.) Något black.

BLACKNA, v. n. 1. (föga brukl.) Börja att blifva black.

BLACKSVART, a. 2. Säges om hästar, som hafva en blek svart färg.

BLAD, n. 5. 1) Benämning på växtdelar, som utgå från stjelkar och grenar, stundom äfven ifrån roten, i allmänhet tunna och utplattade, till form och färg mycket omvexlande, och bestående hufvudsakligen af två delar: stjelken och bladskifvan. Särskilta sådana slags blad äro: Örtblad, Rotblad, Hjertblad, Blomblad och Kronblad, hvilka alla ses på sina ställen. B-en på träd kallas Löf. *Stjelken, basen, brädden, spetsen på ett b. Enkelt b.*, som utgör ett enda helt stycke. *Sammansatt b.*, som består af flera småblad. *Aftaga b-en af en växt. Fälla b-en.* (Fig.) *Uppäta sin säd i gröna b.*, förtära sitt förlag, innan man satt det tillämnade företaget i gång. — 2) *a*) Afviket stycke papper, utgörande antingen hälften af ett ark (helt blad), eller en fjerdedel deraf (qvartblad). — *b*) (i böcker eller häften) Hvarje viken, af två sidor bestående del af ett pappersark. *Bladen i en bok äro alltid hälften så många, som sidtalet utvisar. Vid läsning hoppa öfver ett b.* (Fig.) *Vända om b-et*, ändra uppförande. *B-et vände sig*, lyckan förändrade sig. *Taga b-et ifrån munnen*, säga sin mening rent ut. *Det är det vackraste b-et i hans historia*, det är hvad som mest hedrar hans minne, gör hans namn mesta ära. — 3) (på verktyg) Tunn, hård, vanligen jemn, tvåsidig och stundom (för skärande verktyg) på en eller flera kanter hvass del. *B-et på en åra, en spade, en skåfvel, en sked. B-et på en knif, en såg, en sax.* Se *Årblad, Skedblad*, m. fl. — 4) Mycket tunn, mjuk, smidig skifva af metall, vanligen gjord i ändamål att dermed belägga ytan af något annat, för att förvara det för luftens åverkan och gifva det utseende af samma slags metall. Brukas mest i sammansättningar, såsom Bladguld, Bladsilfver, &c., ell. Guldblad, Silfverblad, &c.; se d. o. — 5) Tunn skifva i sammansättningen af vissa kroppar. — *Ss. B-form, -kant, -spets.*

BLADAKTIG, a. 2. Som till utseende liknar ett blad.

BLADARTAD, a. 2. Som både till utseende och ämne liknar ett blad.

BLADASKA, f. 1. Aska, bränd af blad, löf och vidsittande fint ris. Kallas äfv. Löfaska.

BLADBAKELSE, m. 3. Bakelse, som inuti är bladig, tillredd af Bladdeg; se d. o.

BLADBIHANG, n. 5. (bot.) Del af ett blad, som icke tillhör blad i allmänhet, utan endast undantagsvis.

BLADBILDNING, f. 2. 1) Bladens utveckling på en växt. — 2) Bladform.

BLADDEG, m. 2. Särskilt slags bakelsedeg, tillredd att användas till bladbakelse, af hvetmjöl, smör och ägg, men utan jäst.

BLADDRA, f. Se *Bläddra.*

BLADDRIG, se *Bläddrig.*

BLADFJÄLL, n. 5. (bot.) Litet fjällformigt blad.

BLADFORMIG, a. 2. Till formen lik ett blad.

BLADFORMIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bladformig.

BLADFULL, a. 2. Som är rik på blad. — *Syn.* Bladig, Bladrik.

BLADFULLHET, f. 3. Egenskapen att vara bladfull.

BLADGRUS, n. 5. Ett slags små svamp, som växer på andra sidan af lönnlöf. Erineum acerinum.

BLADGRÖNT, n. sing. (egentl. neutrum af obrukliga adjektivet Bladgrön) Ett eget färgämne hos växtblad, och hvilket utgöres af små gröna, vaxartade korn, som simma omkring uti bladens cellulsaft, eller finnas afsatta på det inre af cellulmembranen. Kallas äfv. Chlorophyll.

BLADGULD, n. 5. Ganska tunn och fin, mjuk och smidig, utvalsad skifva af guld, som brukas till förgyllning. Är af två slag: Äkta bokguld, slaget af dukatguld, och Tvistguld, som slås af förgyldt silfver. *Oäkta b.*, af förgylld koppar eller messing.

BLADGULT, n. sing. (egentl. neutrum af obrukliga adjektivet Bladgul) En i grått stötande gul färg.

BLADGÄLAD, a. 2. (om musslor) Som har bladformiga gälar.

BLADHJUL, n. 5. Qvarnhjul, med blad af plankor utgående från hjulstocken.

BLADHVEN, m. 3. (bot.) En växtart af Rörslägtet. Arundo Calamigrostis.

BLADIG, a. 2. 1) (om växter) *a*) Försedd med blad. — *b*) Bladfull. — 2) Säges om ämnen, hvilkas sammansättning består af tunna blad (bem. 5), liggande öfver hvarandra. *B. deg.* — 3) Förekommer i sammansatta ord, hvarmed betecknas vissa skärande verktyg, såsom knifvar, sågar, m. fl., t. ex.: Enbladig, Tvåbladig, o. s. v.; Finbladig, Grofbladig, &c.; se dessa ord.

BLADIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bladig.

BLADKNOPP, m. 2. Knopp, som innesluter ett blad, innan det spricker ut.

BLADKOL, n. 5. (geol.) En art Brunkol, som låter dela sig i tunna skifvor eller blad. Kallas äfv. Papperskol.

BLADLAKTUK, blådlácktuk, m. 3. Ett slags köksväxt af Laktukslägtet, som brukas till salad.

BLADLIK, a. 2. Som liknar ett blad, ej endast till form, utan äfven till utseendet för öfrigt.

BLADLUDD, m. 2. Ett slags ganska liten svamp, som växer på törnrosblad. Åregma mucronata.

BLADLUS, f. 5. pl. — *löss*. Insektslägte af Skinnbaggarnes ordning, med långa spröt och på gumpen utstående två rör, hvilka utgjuta en söt vätska, vanligen känd under namn af Honungsdagg. Lefver på bladen af örter. Kallas ock Bladsput. Aphidia.

BLADLUSLEJON, n. 5. (nat. hist.) Larven af Perlsländan. Se d. o.

BLADLÖS, a. 2. Säges om växter, som äro utan blad.

BLADLÖSHET, f. 3. Egenskapen hos växter att sakna blad.

BLADMAGE, m. 2. pl. — *magar*. En af de fyra afdelningar eller så kallade säckar, hvaraf idisslande djurs mage består.

BLADMOSSA, f. 1. Se *Laf*.

BLADNOS, f. 2. Ett slägte af flädermöss, som på nosen hafva en hudfåll, liknande ett vinkelrätt emot näskanalen uppstående blad. Phyllostoma.

BLADNERV, m. 3. Benämning på de i ett blad befintliga utgrenade kärl, hvarigenom näringssaften sprides till alla dess delar. [— nerf.]

BLADORMBUNKE, m. 2. pl. — *bunkar*. (mest i plur.; bot.) Benämning på en afdelning af Ormbunkarna, bestående af ett platt blad med fröhus, antingen fästa på bladet, eller samlade i ax, mer eller mindre skilda från bladet.

BLADPAR, n. 5. (bot.) Tvenne motsatta parblad på ett parbladigt blad.

BLADRIK, a. 2. Säges om växter, som hafva ganska många blad. — *Syn.* Se *Bladfull.*

BLADRIKHET, f. 3. Egenskapen hos växter att vara bladrik.

BLADROST, m. 3. Ett slags fin svamp, som växer på rönnlöf. Æcidium cornutum.

BLADSILFVER, n. 5. sing. Ytterst tunn, fin och smidig, utvalsad skifva af silfver, som brukas isynnerhet till försilfring. *Oäkta b.*, af tenn och zink.

BLADSKAFT, n. 5. (bot.) Ett ifrån stjelken utgående nervknippe, hvarigenom bladet fästes vid stjelken, samt i bladet utgrenar och bildar dess så kallade ådror.

BLADSKAFTSFJÄLL, n. 5. (bot.) Benämning på små parblad, som äro fästade vid basen af ett bladskaft. Kallas äfven *Bladskaftsstipler*.

BLADSKIFVA, f. 1. (bot.) Hela skifvan af ett blad allt ifrån skaftet.

BLADSLIDA, f. 1. (bot.) Ett bladskafts utvidgning vid basen, liknande en slida.

BLADSNÄRP, n. 5. Den tunna, ofärgade och genomskinliga hinna, som sitter vid inre sidan i öfversta mynningen af bladslidan hos gräsen.

BLADSPUT, m. 2. Se *Bladlus*.

BLADSTAM, m. 2. pl. — *stammar*. (bot.) En bladlik, utbredd stjelk hos vissa Lefvermossor. Kallas äfv. Bål.

BLADSTAMLIK, a. 2. (bot.) Så kallas den bladlika bålen på lafvar, då den är mycket stor, fri och bladig.

BLADTAGG, m. 2. Tagg på bladet af en växt.

BLADTENN, n. 5. sing. Ytterst tunt utslaget tenn, till beläggning.

BLADTOBAK, m. 3. sing. Tobak i blader, ännu oförarbetad.

BLADTORF, m. 2. sing. Bränntorf med bladig sammansättning.

BLADULL, f. 2. sing. Ett slags fin svamp, som växer på lind. Phyllerium tiliaceum.

BLADVASS, m. 2. Sjöväxt af Rörslägtet, som begagnas till foder åt boskap, till taktäckning, o. s. v. Benämnes i allmänhet endast Vass. Kallas äfv. Strandrör, Rörvass, Skärvass. Arundo Phragmites.

BLADVECK, n. 5. (bot.) Den vinkel, som ett blad gör emot stammen.

BLADVECKSSTIPEL, m. 3. pl. — *stipler*. (bot.) Så kallas de stipler, som äro fästade i bladvecket, emellan stjelken och bladet.

BLADVINKEL, m. 2. pl. — *vinklar*. Se *Bladveck*.

BLADVIS, adv. Ett eller flera blad i sender.

BLADVÅRTA, f. 1. Ett slags små svamp på bladen af röd Rosling. Xyloma Andromedæ.

BLADVÄXT, f. 3. Växt med blad, till skilnad ifrån dem, som äro utan.

BLAGGARN, n. 5. Grof linväf af blångarn. Borde således egentligen heta Blångarnsväf, hvaraf genom förskämdt uttal och förkortning ordet Blaggarn uppkommit.

BLAGGARNSVÄF, m. 2. Se *Blaggarn*.

BLAGVATTEN, n. 5. Vattnet nedanför ett qvarnhjul.

BLAMASCHÉ, m. 3. (fr. *Blanc-manger*) Kall efterrätt af grädde och socker, med tillsats af vanilj, citron, kanel, m. m. Kallas stundom på svenska Hvitmat.

BLANCO. *Fullmakt in b.*, som berättigar någon att å en annans vägnar göra och låta helt

och hållet efter godtfinnande i en sak, utan att vara bunden af något slags föreskrift.

BLAND, prep. (ursprungligen *Ibland*) 1) Antyder en eller flera enheter af ett bestämdt eller obestämdt antal. *En b. femtio. Tio b. hundra. Några b. mängden. B. dem alla är han störst.* Kan i denna bem. i allmänhet utbytas med *Af*, t. ex.: *En af dem, två af sällskapet.* — 2) Utmärker person eller föremål, som befinner sig inemellan flera andra, antingen i rörelse eller hvila. *Han följde med b. de andra. Se, der ligger han b. fåren i gräset.* Kan i detta fall utvexlas med *Emellan.* — Jfr. *Ibland*, prep.

BLAND, n. 5. (mindre brukl.) Blandning af våtämnen, t. ex. Mjölkbland.

BLANDA, v. a. 1. 1) På ett eller annat sätt bringa enskilta föremål af samma eller olika slag in emellan hvarandra, så att, i fall de äro af samma slag, de komma i helt och hållet annan ordning eller annat inbördes läge än förut, eller, i händelse de äro af olika ämne, komma att utgöra ett helt, hvari de olikartade delarne befinnas om hvarandra spridda, utan att vara förenade med hvarandra till ett nytt likartadt ämne. *B. kort. B. säd. B. råg och korn. B. flera sädesslag med hvarandra.* (Fig.) *Han förstår att b. sina kort*, han är slug, förslagen, illistig. — 2) Förena ett flytande eller flytaktigt ämne med ett annat dylikt, så att af dem tillsammans uppkommer ett nytt likartadt ämne. *B. viner. B. ett vin med ett annat. B. vin i vatten. B. sitt vin*, utspäda det med vatten. *B. metaller*, sammansmälta dem till en metallisk sammansättning. (Fig.) *B. sina tårar med en väns*, deltaga i hans sorg. *B. färger*, på färghällen hopröra dem till en ny likartad färg; äfv. vid målning försmälta tvenne färger i hvarandra, så att man icke kan afgöra, hvar som hvardera af dem slutar eller vidtager. — *Syn.* Sammanblanda, Hopblanda, Mänga, Försätta (med). — *B. sig*, v. r. 1) Förenas genom blandning (isynnerhet om våta ämnen). *Detta vin b-r sig väl, låter väl b. sig med det andra. Olja låter ej b. sig med vatten.* — 2) (fig. om personer) *B. sig uti*, befatta sig med (helst i dålig bem.), t. ex.: *Jag undrar, att han ville b. sig i en så smutsig sak. B. sig i allt*, vilja befatta sig med andras angelägenheter, som icke angå en; äfv. inlåta sig i en mängd olika företag, utan att egna något af dem tillräcklig tid och omsorg. — *Syn.* Befatta sig med, Lägga sig om bord med, Lägga sin näsa uti. — *B. bórt*, se *Bortblanda.* (Fig.) *B. bort korten*, genom förevändningar och prat undandölja rätta sammanhanget af ett förhållande. — *B. hóp, ihóp*, se *Hopblanda.* — *B. i', uti'*, se *Iblanda.* — *B. i'n, óm, úpp, út*, se *Inblanda*, &c. &c.

BLANDAD, a. p. 2. 1) Som har olika beståndsdelar. *B. Krigsrätt*, hvari för tillfället äfven andra personer sitta, än de som egentligen tillhöra krigsrätten. Likaså *B. Posträtt*, m. fl. — 2) Olikartad. *Djur af b. ras, art*, af olika raser. (*Djur af b-e raser* betyder deremot: djur, som tillkommit genom olika rasers blandning (croisering), och är Blandad här rent particip.) *Skrifter af b-t innehåll, i b-e ämnen. Meningarne äro b-e.* — *Syn.* Olikartad, Skiljaktig, Åtskillig, Skild, Olik.

BLANDANDE, n. 4. Handlingen, då man blandar.

BLANDFODER, n. 5. Foder af olika växtslag, som gifves kreatur.

BLANDKORN, n. 5. Se *Blandsäd.*

BLANDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man blandar. — 2) Hvad som består af blandade ämnen, som har blandade beståndsdelar. *En b. af flera olika sorter, af flera slags viner, af metaller, af alla slags folk.* (Fig.) *Han var en märkvärdig b. af snille och besatthet.*

BLANDSÄD, f. 3. sing. Hafre och korn, utsådda tillsammans. Säges om säden, både då den står på åkern och efter urtröskningen.

BLANDSÄDSGRÖPE, m. 2. sing. Gröpad blandsäd, att slå bland fodret eller i sörp åt kreatur.

BLANK, a. 2. (fr. *Blanc*) 1) (egentl.) Hvit, utan fläck. Brukas i denna betydelse nästan endast i uttrycken: *B. sida* (om papper), oskrifven sida; *lemna b-t rum i en skrift*, öppet rum, lucka, för insättande af ett ord, en mening. — 2) Blänkande, glänsande. *Väl skurade och b-a koppar- och tennsaker. B-a silfverkärl. B-a stöflar. B-a vapen*, anfallsvapen för handgemäng, såsom värja, sabel, bajonett, o. s. v. — 3) (fig.) Aftäckt, blottad. *B. värja*, som är dragen ur slidan, dragen värja. Äfven säges (pop.): *I b-a skjortan*, i blotta linnet; *stå b.*, vara utsatt för allas ögon.

BLANKA, v. a. 1. Göra blank. Förekommer sällan utom i uttrycket: *B. stöflar*, borsta dem med blanksmörja. — *Blankande*, n. 4. o. *Blankning*, f. 2.

BLANKARD, se *Brankard.*

BLANKARE, m. 5. (föga brukl.) En, som blankar.

BLANKBORSTA, v. a. 1. Borsta något, så att det blir blankt. Säges isynnerhet om skodon. — *Blankborstande*, n. 4. o. *Blankborstning*, f. 2.

BLANKBORSTE, m. 2. pl. — *borstar.* Borste, hvarmed skodon blankas.

BLANKETT, -kä'tt, m. 3. 1) Litet skuret, rent, blankt pappersblad att begagna till bjudnings- eller notifikationskort, o. s. v. — 2) Papper, på hvilket de allmänt brukliga ordalagen till vissa afhandlingar (t. ex. hyreskontrakt o. d.) äro tryckta eller skrifna, med lemnadt blankt rum för de enskilta bestämningarna.

BLANKETT, -kä'tt, m. 3. (fr. *Blanquette*) *B. på kalf*, en rätt af kokt eller stekt kalfkött i tunna skifvor, lagda i ymnig sås af grädde, ägg, buljong, o. s. v.

BLANKFILA, v. a. 1. Fila någonting så, att det blir blankt. — *Blankfilande*, n. 4. o. *Blankfilning*, f. 2.

BLANKFISK, m. 2. Benämning på fiskarterna af Cyprinslägtet, hvilka alla hafva ett hvitt och löst kött samt fångas i alla insjöar, såsom karp, braxen, ruda, mört, löja, m. fl.

BLANKHET, f. 3. (föga brukl.) Egenskapen att vara blank (bem. 2). Vanligare säges Glans.

BLANKLAX, m. 2. Förnämsta arten af Laxslägtet; tillhör de nordliga hafven, hvarur han vid lektiden, om försommaren, uppstiger i floderna, ofta i stora stim.

BLANKLÄDER, n. 5. Läder, som antager blankning. — *Ss. B-ssko, -skänga, -sstöfvel.*

BLANKO, se *Blanco.*

BLANKPOLERA, v. a. 1. Polera någonting så, att det blir blankt. — *Blankpolerande*, n. 4. o. *Blankpolering*, f. 2.

BLANKSEJ, m. 2. Mjukfenig benfisk, med svart och brunfläckig rygg samt silfvergrå sidor, hvilken finnes i Kattegatt och Nordsjön, och fångas med nät eller på krok.

BLANKSKURA, v. a. 1. Skura någonting så, att det blir blankt. — *Blankskurande*, n. 4. o. *Blankskurning*, f. 2.

BLANKSLIPA, v. a. 1. Slipa någonting så, att det blir blankt. — *Blankslipande*, n. 4. o. *Blankslipning*, f. 2.

BLANKSMÖRJA, f. 1. Smörja, vanligtvis i flytande, men äfven stundom i fast form, till skodons blankning.

BLANKT, adv. 1) *Draga b.*, blotta värjan, sabeln. — 2) (fam. o. pop.) Alldeles, helt och hållet. *Det är för honom b. omöjligt att gå nykter till sängs.* — *Syn.* Se *Helt och hållet.*

BLANKVAX, n. 5. En sammansättning, hufvudsakligen bestående af vax, hvarmed ämnen, isynnerhet läder, blankas.

BLANKVERS, m. 3. 1) Versrad, hvars slutstafvelse icke rimmar med slutstafvelsen i någon annan vers. — 2) (kollektivt) Orimmade verser. *Skrifva b. Detta poem är b., är skrifvet på b.*

BLAREN, blarn (uttalas äfv. af somliga blarén) m. 2. def. 1) Figuren på ett af korten i cambiospel. — 2) Sjelfva kortet, hvarpå denna figur befinnes. — 3) (fig.) Ytterst ful karl.

Anm. Ordet torde böra deriveras från det tyska *blärren* eller *plärren*, som betyder: lipa, grina.

BLASFEM, blassfä'm, m. 3. Hädelse. [Blasphem, Blasphème.]

BLASFEMI, f. 3. Hädelse. [Blasphemi, Blasphemie.]

BLASIEMOSSA, f. 1. En mossart. Kallas äfven Sandmossa. Blasia pusilla.

BLASONERA, v. a. 1. (herald.) Med punkter och streck uttrycka vapenfärgerna på en sköld.

BLECK, bleck, n. 5. 1) (i allm.) Tunn och jemn, valsad eller smidd skifva af metall. *Beslå med b.* — 2) (i inskränkt mening) Jernbleck, isynnerhet förtennadt. — *Ss. B-ask, -dosa, -flaska, -kärl, -låda, -skifva, -skolla, -spruta.*

BLECKA, v. a. 1. 1) Bortskära ett stycke af barken på ett växande träd, för att hämta kåda ur stammen. — 2) Hugga skåror i träden, för att derigenom för vandrare utvisa väg genom en skog. — *Bleckande*, n. 4.

BLECKARBETE, n. 4. Någonting af jernbleck förfärdigadt. — *Syn.* Bleckslagararbete, (i plur.) Blecksaker.

BLECKERT, n. 5. sing. *Rhenskt b.*, ett slags vin ifrån Rhentrakterna.

BLECKFORM, m. 2. Form af förtennt jernbleck, större eller mindre, till olika behof, såsom till gräddning af bakelse, puddingars kokning, m. m.

BLECKHAMMARE, m. 5. 1) Brukshammare, hvarmed jernbleck utsmides till behörig tunnhet. — 2) Sjelfva inrättningen, smedjan, der detta sker.

BLECKHUFVA, f. 1. Se *Pickelhufva.*

BLECKLYKTA, f. 1. Lykta, hvari glaset är infattadt i förtennt jernbleck.

BLECKMYNT, n. 5. Se *Brakteat.*

BLECKMÅTT, n. 5. Mått af förtennt jernbleck, för våta varor, större och mindre, från en kanna till en jungfru.

BLECKNING, f. 2. Handlingen, då man bleckar; se d. o.

BLECKPENNING, m. 2. Penning, mynt af bleck.

BLECKPLÅT, m. 2. 1) Plåt af utvalsadt eller utsmidt jern, till viss längd, bredd och tjocklek. — 2) (mindre brukl.) Större eller mindre stycke af en sådan plåt, utan afseende på formen.

BLECKRUTA, f. 1. Ruta (i fönster) af jernbleck, till öppnande för vädervexling.

BLECKSAKER, f. 3. pl. Bleckslagararbeten (se d. o., bem. 2). Brukas om allehanda husgeråd af jernbleck.

BLECKSAX, f. 2. (metallarb.) Sax till klippning i metallbleck.

BLECKSLAGARARBETE, n. 4. 1) Arbetet, sysselsättningen, då saker af jernbleck förfärdigas. — 2) Sak, förfärdigad af jernbleck.

BLECKSLAGARE, m. 5. Handtverkare, som förfärdigar arbeten af jernbleck. — *Ss. Bleckslagarhandtverk, -gesäll, -skrå, -verkstad*, m. fl.

BLECKSLAGERI, n. 3. 1) Inrättning med tillhörande verktyg och maskiner, till blecksakers förfärdigande. — 2) Stället, der en sådan inrättning finnes. — 3) Konsten och färdigheten att tillverka saker af jernbleck. — 4) Sjelfva arbetet dervid. — 5) Samteliga arbetare, som tillverka saker af jernbleck, antingen i allmänhet, eller i ett land, en stad. — 6) Skrå i en stad, bestående af alla der befintliga bleckslagare med deras arbetare.

BLECKSMED, m. 3. Smed, som under hammaren utsmider bleck.

BLECKSMEDJA, f. 1. Smedja, der bleck utsmides till behörig tunnhet.

BLECKSTAKE, m. 2. pl. — *stakar.* Ljusstake af jernbleck.

BLECKVARA, f. 1. Se *Bleckslagararbete*, 2.

BLEFVEN, äldre form för part. pass. af verbet *Blifva.*

BLEK, a. 2. 1) (om menniskor) Som har en hvitaktig färg, antingen denna färg är naturlig, eller en följd af sjukdom eller sinnesrörelse. *Han är b. som ett lik, som ett lärft, som döden. Hafva b. hy, b-t ansigte, b-a läppar. Vara b. i ansigtet, se b. ut. Hon har blifvit b. om kind, stackars flicka. Han har varit sjuk, derföre är han så b. Vara b. af vrede, raseri, förskräckelse.* — 2) Som lyser matt, svagt. *Månans b-a strålar. Lampans b-a sken.* — *Syn.* Matt, Svag, Dunkel. — 3) Säges i fråga om färger, som förlorat sin ursprungliga friskhet, glans, bjerthet. *Färgen på denna mantilj har blifvit b. B-t bläck.* — *Syn.* Urblekt, Black.

BLEKA, v. a. 1. 1) Rena (väfnader, lumpor, halmflätor, vax, m. m.) från alla ämnen, som kunna återgifva ett färgadt ljus, d. v. s. göra hvit, antingen genom utsättning för solstrålarnes verkan eller ock genom kemiskt förfarande. *B. i solen, med chlor, svafvelsyrlighet, o. s. v. Lägga ut väf att b-s. Solen b-ker färgerna. B. bort, ut*, genom blekning borttaga, t. ex. fläckar. *B. ur*, genom blekning borttaga färg (deraf adj. *Urblekt*). — 2) (poet.) Göra blek. *Sorgen har blekt hennes kind.*

BLEKANDE, n. 4. Handlingen, då man bleker.

BLEKAKTIG, a. 2. (mindre brukl.) Något blek.

BLEKARE, m. 5. (föga brukl.) Man, som har tillseende vid väfnaders m. m. blekning. — *Ss. — lön.*

BLEKBLÅ, a. 2. Som har en obehagligt ljus, matt eller fördunklad blå färg. — *Blekblåhet*, f. 3.

BLEKDUK, m. 2. kollektivt. Ett slags linväf, som begagnas vid vaxblekerier.

BLEKE, n. 4. 1) Plats på marken, der tyger och väfnader, m. m., utläggas till blekning. — 2) Inrättning för tygers och väfnaders blekning. —

Syn. Blekeri. — 3) Sjelfva sysselsättningen dermed. — *Syn.* Se *Blekeri, 4.* — 4) (mineral.) En ren, lös kalkstensmull, merendels hvit, dock äfven af andra färger.

BLEKERI, n. 3. 1) Inrättning för tygers och väfnaders blekande. — *Syn.* Bleke. — 2) Ställe, der en sådan inrättning finnes. — 3) Konsten, färdigheten att bleka väfnader, tyger, m. m. — 4) Sysselsättningen, arbetet dervid. — *Syn.* Bleke, Blekning.

BLEKERSKA, f. 1. Qvinna, som har tillseende eller tillhandagår vid blekning af tyger, väfnader, m. m.

BLEKGRÖN, a. 2. Af en obehagligt ljus, matt eller fördunklad, grön färg. — *Blekgrönhet*, f. 3.

BLEKGUL, a. 2. Af en obehagligt ljus, matt eller fördunklad gul färg. — *Blekgulhet*, f. 3.

BLEKHET, f. 3. Egenskapen att vara blek.

BLEKLAGD, a. 2. (om menniskor) Af naturen blek, icke till följe af sjukdom eller sinnesrörelse. — *Bleklagdhet*, f. 3.

BLEKMEDEL, n. 5. Medel, hvarigenom tyger m. m. blekas.

BLEKNA, v. n. 1. 1) (om personer) Blifva blek. *Han b-de af förskräckelse.* — 2) (om tyger, o. d.) Få mattare färg, förlora den ursprungliga färgen.

BLEKNANDE, n. 4. Verkningen, hvarigenom någon eller något bleknar.

BLEKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man bleker, sysselsättningen dermed. — *Syn.* Blekande, Bleke. — 2) Den hvithet, en väfnad, ett tyg m. m. fått genom att blekas. *Den här väfven har icke tillräcklig b.* — *Ss. B-slön, -ssätt.*

BLEKPLATS, m. 3. Plats på marken, der väfvar, tyger m. m. utläggas till blekning.

BLEKPUSSIG, a. 2. På en gång blek och pussig i ansigtet. — *Blekpussighet*, f. 3.

BLEKRÖD, a. 2. Af obehagligt ljus, matt eller fördunklad röd färg. — *Blekrödhet*, f. 3.

BLEKSJUKA, f. eller

BLEKSOT, m. 3. Sjuklighetstillstånd hos qvinnor, bestående i en ytterst blek, gulaktig ansigtsfärg, vanligen uppkommen genom den första månadsreningens uteblifvande. Kallas äfv. Hvitsot, Jungfrusjuka.

BLEKSTÄLLE, n. 4. Se *Blekplats.*

BLEKSVART, a. 1. Af en obehagligt ljus, matt eller fördunklad svart färg. — *Syn.* Black. — *Bleksvarthet*, f. 3.

BLEKVATTEN, n. 5. Blekmedel i flytande form.

BLEKVÄPLING, m. 2. Klöfverarten Trifolium hybridum.

BLEMMA, f. 1. Utslag på huden i form af en helt liten blåsa, vanligtvis förorsakad af hetta i kroppen, men äfven stundom af andra orsaker. Jfr. *Hettblemma, Vattenblemma. Det onda i kroppen har slagit ut i b-or. Hela hans kropp har slagit upp i b-or. Jag har fått b-or i pannan, på halsen.* — *Syn.* Qvissla.

BLEMMIG, a. 2. Full med blemmor. Brukas både om personer och kroppsdelar. *B. i ansigtet, på kroppen. B-t ansigte.*

BLENDE, n. 4. (mineral.) Ett slags zinkmalm, bestående af zink och svafvel, förekommande brun, svart, röd, gul och grön, i bladiga massor och i mångfaldiga kristaller.

BLESSERA, blässèra, v. a. 1. Såra. — *Blesserande*, n. 4.

BLESSUR, blässy'r, m. 3. Sår, bekommet i strid, genom vapen. Brukas någon gång, dock mera på skämt, äfven om andra slags sår. *Han fick en b. i armen.* [- yr, - ure.]

BLI, sammandraget af *Blifva.*

BLICK, m. 2. 1) Ögats riktning på ett visst föremål. *En mild, ljuf, vänlig, skarp, vredgad, förebrående, sträng, förstulen, uttrycksfull b. Kasta en b., sina b-ar på någon, något. Kasta, skicka b-ar omkring sig. Fästa sin b., sina b-ar på. Slunga mördande b-ar på någon. Gifva någon en öm, kärleksfull, uppmuntrande b. Sänka b-en till marken. Tilldraga sig allas b-ar. Vända sina b-ar på, från något. Vid första b. såg jag, att .... Hon bevärdigade honom ej med en enda b.* (Fig.) *Solen kastar en b. genom molnen.* — 2) Uppsyn. *Hafva trygg b. Hans b. var kall och lugn.* — *Syn.* Se *Uppsyn.*

BLICKA, f. 1. Se *Braxenpanka.*

BLICKA, v. n. 1. 1) Kasta blickar. *B. skarpt på någon. Sitta och b. framför sig. B. ned, upp, åt sidan. B. bakom, omkring sig.* (Fig.) *B. in i framtiden*, tänka sig in i framtiden, söka att gissa sig till, hvad då skall hända. — *Syn.* Se *Se.* — 2) (prov. o. pop.) Blixtra. — 3) (om silfver) Vid smältning få en klar och glänsande yta.

BLICKANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man blickar (bem. 1). — 2) (prov.) Blixtrande. — 3) Se *Blickning.*

BLICKELD, m. 2. 1) Starkt, ögonblickligt sken på himmel eller haf, utan knall. — 2) Fordom bruklig nattsignal till sjös genom antändning af något litet på ett bräde lagdt krut.

BLICKGULD, n. 5. Afdrifvet guld, som ännu håller något silfver.

BLICKNING, f. 2. Den företeelsen hos silfver, då det hålles tillräckligt länge i smält tillstånd, att det får en klar och glänsande yta.

BLICKSILFVER, n. 5. Smält silfver, som blickar (bem. 3) i kapellen.

BLID, a. 2. 1) (om personer) *a*) Mild, god. *Hon, denna b-a varelse, så god emot alla....* — *Syn.* Se *God.* — *b*) Vänligt, försonligt sinnad emot någon, benägen, gynnsam. *Hon har länge varit mig gramse, men ändtligen har hon nu åter blifvit mig b.* — *Syn.* Se *Gunstig.* — I begge fallen nyttjas ordet helst i poetisk, eller högre stil, någon gång äfven skämtvis. — 2) (fig.) *a*) (i fråga om väder, luft, temperatur) Mild. *B-t väder, b. luft. Det har blifvit b-t i luften efter regnet. B. vinter, b-a dagar.* — *b*) (om öde, lycka, försyn) Gynnsam, benägen. *B-t öde. Lyckan är honom b.* — *Syn.* Se *Gunstig.*

BLIDA, f. 1. Fordom bruklig krigsmaskin, hvarmed stora stenar slungades, bestående af en vågbalk emellan två upprätt stående stockar, med ansenlig tyngd i ena ändan och i den andra ett slags håf eller säck, hvarur antingen stora stenar och kulor, eller korgar och påsar, fyllda med småsten, äfven stundom as slungades. Kallades äfv. Vallslungor och voro egentligen detsamma som Romarnes Catapultæ.

BLIDHET, f. 3. Egenskapen att vara blid; se d. o.

BLIDKA, v. a. 1. Göra blid, mildra, förmå någon att upphöra med sin vrede eller åtminstone att blifva vänskapligare stämd. *B. någon, b. ens vrede. Låta sig b-s* ell. *låta b. sig*, t. ex.: *han lät sig icke b-s af våra böner.* (Fig.) *Tro ej att kunna b. Försynen med din skrymtande gudsfruktan. B. ödets vilja.* — *B-s*, v. d. Blifva blid, öfvergå från vrede till mildhet

och vänlig sinnesstämning. *Försynen, ödet b-des, och lyckan log åter emot honom.*

BLIDKANDE, n. 4. Handlingen, då man blidkar.

BLIDT, adv. Med blida ögon, gunstigt, gynnsamt. *Se b. på någon.*

BLIDVÄDER, n. 5. Blidt väder, som inträffar efter sträng köld och stundom bildar öfvergången till tö. — *Syn.* Mildväder.

BLIFVA, v. n. 3. Ind. pres. sing. *Blifver*, sammandr. *Blir;* plur. *Blifva*, sammandr. *Bli.* Impf. sing. *Blef;* plur. *Blefvo.* Konj. pres. *Blifve;* impf. *Blefve.* Imper. *Blif!* Sup. *Blifvit.* Part. akt. *Blifvande;* part. pass. *Blifven* ell. *Blefven* (det sednare en föråldrad form, som ännu i högtidligare stil nyttjas i förening med Vara, t. ex.: *han är blefven*, i st. f. *han har blifvit*). 1) Öfvergå från ett tillstånd till ett annat. Liktydigt med Varda. Nyttjas merendels framför andra verbers passiva particip, i stället för dessa verbers passiver i finit form, t. ex.: *Han blef hulpen*, i st. f. *han hjelptes; jag har blifvit underrättad*, i st. f. *jag har underrättats.* Härvid har presens betydelse än af presens, än af futurum, t. ex.: *Nu blir min sorg förvandlad i glädje*, d. v. s. förvandlas; *han blir öfvervunnen, om han försöker mäta sig med en sådan fiende*, d. v. s. han skall öfvervinnas, &c. — Förekommer äfven ganska ofta i förening med nominer, helst adjektiver, t. ex.: *Af is och snö blir vatten; af intet blir intet; b. kristen, munk, prest; det blir natt; b. rik, varm, starkare.* I förbindelse med adjektiver brukas det ofta vexelvis med det neutrala eller deponentiella verbet af samma adjektiv, t. ex.: *B. kall, stel, matt*, i st. f. kallna, stelna, mattas. — *B. af*, ifrån ett tillstånd försättas i ett annat, t. ex.: *Jag kan b. tokig af allt detta, af att tänka derpå. De blefvo rusiga af vinet.* Brukas ofta impersonelt, t. ex.: *Det blir intet af honom, af alla hans förslager; det blir intet af hela saken; hvad skall b. af mig? hvad har det blifvit af honom? jag vet icke, hvad det skall b. af allt detta.* — *B. áf, utáf*, ske, hända, göras; äfv. taga vägen, t. ex.: *Det blir icke af; hvad skulle väl b. af, om ....? det blir ingenting af med den saken; det kan b. något af honom med tiden; jag vet ej, hvar han blef af.* — *B. áf med:* a) befrias ifrån, slippa; b) få sälja; c) förlora, mista; d) gå för sig, gå i verkställighet, t. ex.: a) *Han har blifvit af med frossan; jag vet ej, huru jag skall b. af med honom;* b) *han blir icke af med sina varor;* c) *i trängseln blef jag af med mitt ur;* d) *det blir ingenting af med den saken.* — *B. éfter:* a) icke förmå följa; b) (fig.) icke likna, icke uppgå emot, t. ex.: a) *Han blef efter på vägen, blef efter alla de andra;* (fig.) *b. efter sin tid*, i fråga om upplysning, kunskaper (skämtvis eller iron.), äfv. om moder, seder o. s. v., icke följa med sina samtida; b) *b. efter någon* eller *b. någon efter i ädelmod.* — *B. éfter med:* a) icke medhinna något så fort som andra; b) försumma att på rätt tid erlägga, leverera, t. ex.: a) *Han blef efter med sitt arbete;* b) *b. efter med betalningen, arrendet.* — *B. ifrå'n sig*, förlora besinningen, blifva utom sig, glömma all försigtighet, alla afseenden; äfv. blifva utom sig af hänryckning. — *B. om intet:* misslyckas; äfv. icke komma till verkställighet. — *B. till* (i förbindelse med efterföljande nomen): förändras, förvandlas till, t. ex.: *Af jord äst du kommen, till jord skall du åter b.; b. till stoft, till aska; b. till intet*, gå alldeles förlorad, tillintetgöras; *b. till ett åtlöje för hvar man, till ett ordspråk i hvars mans mun;* (fig.) *hon blef alldeles till sten, när hon fick se honom.* — *B. ti'll*, uppkomma, födas, t. ex.: *Det lilla barnet blef till för åtta dagar sedan. Komma ti'll* säges oftare. — *Syn.* Se *Födas.* — *B. ti'll sig* (fam. o. pop.), försättas i ett upprördt tillstånd, af glädje, fruktan, oro, förskräckelse, o. s. v., t. ex.: *Hvad hon blef till sig, när hon fick se fästmannen komma! När jag såg lejonet slippa lös ur buren, blef jag så till mig, att jag ej förmådde fly.* — *Syn.* Se *Förskräckas.* — 2) Fortfara i samma oförändrade tillstånd, skick; äfv. stanna, qvarblifva. Liktydigt med Förblifva, som mera brukas. *Han är och blir i alla tider en stackare. Den frågan är och blir för alltid oafgjord. Schleswig blir alltid ett tvistefrö mellan Tyskland och Danmark. Han har blifvit sig lik. B. hemma. Man kan icke b. här för hetta. Han blifver* (dröjer) *länge. B. på platsen*, stupa i en strid. *Det blir oss emellan*, det blir en hemlighet oss emellan; vi få icke yppa det för någon; äfv. tig med hvad jag nu i förtroende sagt er. *Blif mig ifrån lifvet!* kom mig icke nära; lemna mig i fred; gå er väg. *Låta blifva* (mest i imperativ, och vanligtvis sammandraget till *Låta bli*), låta vara i fred, ostörd, orörd; äfv. upphöra med något, underlåta, t. ex.: *Han kan icke låta b. någonting; låt b. det der; låt då en gång b. att göra mig flera bekymmer; låt b. att spotta; vill du icke, så låt b.; det låter jag väl b.* — *B.* fogas ofta till verbers aktiva participer, för att utmärka ett fortvarande i samma tillstånd, läge, skick, t. ex.: *B. sittande, stående, liggande; dörren blef öppen stående.* — *B. borta:* a) icke infinna sig, t. ex.: *Han blef b. från sammankomsten;* b) icke återkomma, omkomma, gå förlorad, t. ex.: *Mitt ur är och blir b.; han for till sjös, men blef b. genom skeppsbrott;* c) dröja att återkomma, t. ex.: *Han blir länge borta.* — *B. hos*, qvarstanna, qvarstå hos, t. ex.: *Jag skall b. här hos honom, medan du går bort; felet blir alltid hos honom*, blir alltid hans. — *B. ifrå'n:* a) icke röra; b) icke bekomma, slippa; c) icke få göra något, slippa, t. ex.: a) *Blif ifrån det der!* rör det icke! b) *Du tror, att du skall få pengar af mig, men det skall du nog b. ifrån.* c) *Du hoppas narra honom, men det blir du ifrån.* — *B. igén*, återstå, ännu lefva, t. ex.: *Af tjugu mans besättning blefvo endast två igen.* I allvarsam, berättande och högre stil brukas äfv. stundom *Igenblefven*, såsom adj. part., t. ex.: *Af de igenblefna voro två sjuka.* — *B. i'nne:* a) Förblifva qvar inne (i ett hus, en grotta, o. s. v.); b) Blifva hemma. — *B. nä'r*, förblifva, vistas hos. Förekommer sällan utom i det bibliska uttrycket: *B. när sin hustru.* — *B. qvár*, se *Qvarblifva.* — *B. ùppe*, hålla sig klädd och uppe, ej gå till sängs. — *B. ùtan*, icke bekomma det man påräknat, eller hvad andra under samma förhållanden fått. — *B. ùte*, se *Uteblifva;* äfv. stanna utomhus öfver natten. — *B. vid*, se *Vidblifva;* äfv. qvarstanna vid, behålla, t. ex.: *Tror du, att han nästa år får b. vid arrendet, lägenheten, sysslan? B. vid* brukas äfv. impersonelt, i betydelsen af fortfara, förblifva, t. ex.: *Det blir vid det gamla. vid hvad jag sagt; det blir dervid*, det blir vid hvad som är sagdt, beslutadt, öfverenskommet; det kommer att ske oaktadt alla invändningar; äfv. det får vara, blifva så, som det är, eller som begärs; äfv. det kan jag icke hjelpa,

det bryr jag mig ej om; *det får b. dervid,* (vid prutning) priset får blifva som det begäres; äfv. det bryr jag mig ej om. — *B. illa vid,* blifva rädd. — *B. åter,* återstå, blifva igen. — *B. öfver,* blifva qvar, återstå, t. ex.: *Sedan den utgiften är gjord, blir icke mycket öfver af kassan.* Såsom part. pass. anmärkes *Öfverblefven,* som stundom brukas i allvarsam och högtidlig stil, med betydelse af: Återstående, t. ex.: *Detta lilla gods var det enda öfverblefna af så mycken rikedom.* — *B. öfver* (i fråga om tid): qvarstanna, dröja qvar, t. ex.: *B. öfver natten hos någon. Han blir der öfver helgen, vintern,* äfv. *helgen, vintern öfver.*

BLIFVANDE, a. p. 1. 1) Tillkommande. *Vid en b. riksdag.* — 2) Varaktig. *Han har åt sig uppresl en evigt b. minnesvård.*

BLIGA, v. n. 1. (pop.) Med uppspärrade ögon nyfiket och undersamt se på något. *Stå och b. B. på någon, något.* — *Syn.* Se *Se.*

BLIGANDE, n. 4. (pop.) Handlingen, då man bligar.

BLIND, a. 2. 1) Säges om menniska eller djur, hvars synorgan af naturen är missbildad eller blifvit skadad, så att synförmågan saknas. *B. född. B. på ena ögat. Göra någon b.,* på ett eller annat sätt beröfva någon synförmågan. *Blifva, vara b.* (Fig.) *Vara b. för någon,* gynna, älska någon så, att man ej märker dess fel eller för mycket öfverser dermed; *vara b. för något,* ej märka eller ej låtsa märka, låta oanmärkt passera. *Det kan en b. se,* det är lätt att inse, begripa. *Man måste vara b., för att ej märka det,* det är solklart, hvar och en kan begripa det. (Ordspr.) *Den b-e leder den b-e,* säges, när någon har en annan till hjelpare, rådgifvare, och båda äro lika oförståndiga. *En b. höna hittar ock ett korn,* stundom kan ock den okunnige, oförståndige komma på en god idé, gifva ett godt råd, o. s. v.; säges äfven, då en fattig någon gång finner lyckan. — 2) (om saker) *a*) Som icke kan ses; äfv. som blott otydligt kan ses, otydlig. *B-a klippor,* icke synliga i vattenytan. *B-t tryck,* då svärtan vid tryckningen icke tagit tillräckligt på papperet; likaså: *B. rad, bokstaf; b-t ställe i tryck.* — *b*) Som väl gör buller, men är utan all verkan, påföljd, betydelse. *B-t skott,* med krut utan kula eller hagel. *B-t alarm,* allmän uppståndelse i ett läger till följe af ogrundad fruktan för ett väntadt plötsligt anfall af fienden; äfv. hastigt påkommen förskräckelse utan påföljd. *c*) Låtsad, förställd. *B-t angrepp.* — 3) (fig.) Som ej stöder sig på förnuft, oförnuftig. *B. tro,* obetingad tro, som utan egen granskning antar sanningen af en lära, blott till följe af andras auktoritet. *B. lydnad, ärelystnad. Passionernas b-a ifver. Kärleken är b.*

BLINDA, f. 1. (sjöt.) Ett segel på blindrån, med tvenne hål eller ögon för vattnets aflopp.

BLINDBOCK, m. 2. 1) (i Blindbocksleken) Person med förbundna ögon, som bjuder till att gripa någon af de i leken deltagande, hvilka smyga tyst undan, men på afstånd ofta genom handklappning o. s. v. tillkännagifva, hvar de äro. *Gå b.,* sålunda hafva ögonen förbundna. — 2) Sjelfva leken dervid. *Leka b.,* deltaga i en sådan lek.

BLINDBOCKSLEK, m. 2. Ett slags sällskapslek; jfr. *Blindbock,* 1).

BLINDBROMS, m. 2. Insekt af Bromsslägtet. Chrysops cæcutiens.

BLINDDÖRR, f. 2. 1) Målning på en vägg, föreställande en dörr. — 2) Verklig dörr, så inpassad i väggen eller skyld af tapeten, att den icke synes, förrän den öppnas.

BLINDETOPPLÄNTA, f. 1. (sjöt.) Benämning på tåg, som äro fästade vid ändan af blindrån och tjena att stötta den.

BLINDETRISSA, f. 1. (sjöt.) Benämning på tåg, som äro fästade vid ändarna af blindrån och tjena att kaja den.

BLINDFICKA, f. 1. Sydd prydnad på en rock, föreställande en ficka.

BLINDFÅLL, m. 2. Ett slags fåll, då tyget är lagdt i veck och sömmen går inunder detsamma, så att styngen ej synas utanpå.

BLINDFÖNSTER, n. 5. Målning på en vägg, föreställande ett fönster.

BLINDHET, f. 3. Egenskapen att vara blind. *Vara slagen med b.,* vara blind, (fig.) ej inse, märka, varseblifva något, som tilldrager sig eller förestår.

BLINDHUGG, n. 5. 1) Låtsadt hugg. — 2) Hugg utan verkan.

BLINDKANON, m. 3. (sjöf.) Målad bild, föreställande en kanon; äfv. träkanon, som liknar en verklig.

BLINDKLIPPA, f. 1. Klippa under vattenytan, men tillräckligt nära derintill, för att vara farlig för sjöfarande.

BLINDKNAGG, m. 2. Insekt af Tvåvingarnes ordning, till det yttre liknande en broms, men ej större än en fluga, med askfärgade, hvitprickiga vingar och gröna ögon. Hæmatopota pluvialis.

BLINDKNAPPHÅL, n. 5. Utsydt ställe på en rock, föreställande ett knapphål.

BLINDKNUT, m. 2. (byggn.k.) En utvändigt inhuggen knut på ett hus, anbragt endast för symmetriens skull, för att svara mot en annan verklig knut.

BLINDLUCKA, f. 1. 1) Målad bild (på golf, tak, vägg), föreställande en lucka; äfv. efterhärmning deraf genom karmar och bräder, dock utan att kunna öppnas. — 2) Verklig lucka, men så inpassad i golf, tak eller vägg, eller dold genom matta eller tapet, att den ej synes, förrän den öppnas.

BLINDLYKTA, f. 1. Lykta, hvarifrån det inuti brinnande ljuset icke synes, förrän man öppnar den.

BLINDMAN, m. 5. pl. — *män.* (sjöt.) Den af rorgängarne på ett fartyg, som står i lä och hjelper den andre.

BLINDMJÖL, n. 5. (bot.) Ett slags små svamp, utgörande arterna af slägtet Lycoperdon.

BLINDMUR, m. 2. Mur utan dörrar och fönster.

BLINDMYNT, n. 5. 1) Mynt, hvars bild och prägel blifvit utnötta, så att de ej kunna urskiljas. — 2) Utklippt, men opräglad myntplatt.

BLINDNING, f. 2. 1) (krigsk.) Se *Blindverk.* — 2) (till sjös) Skärmbräder, som uppställas kring borden på ett skepp, för att derigenom skymma däcket för fiendens ögon.

BLINDNÄSSLA, f. 1. (bot.) Mångårig, allmänt förekommande växt, till utseendet lik nässleslägtet, med hvita blommor. Lamium album. Kallas äfv. Pipnässla, Korsnäta, Pilster. — 2) Örtslägtet Galeopsis.

BLINDORM, m. 2. Ett slags oskadlig orm, liknande en daggmask, med ögonen nästan dolda under huden, den de blott genomskimra som en mörk punkt. Typhlops.

BLINDPATRON, -patrón, m. 3. (milit.) Patron, som vid exercis begagnas och endast innehåller löst krut.

BLINDPELARE, m. 5. Målad efterbildning af pelare.

BLINDRAM, m. 2. En träram, hvarpå målare spänna duken, som skall målas.

BLINDROTE, m. 2. pl. — *rotar*. (milit.) Lucka i ledet, der en soldat borde stå.

BLINDRÅ, f. 3. pl. — *rår*. (sjöt.) En rå, hängande under bogsprötet.

BLINDSKOTT, n. 5. Skott med löst krut och således oskadligt.

BLINDSKÄR, n. 5. 1) Grund i sjön med flera bredvid hvarandra liggande blindklippor (se d. o.). — 2) Blindklippa.

BLINDSÄD, se *Slösäd*.

BLINDSÖM, m. 2. pl. — *sömmar*. Söm, der nålen är trädd inunder, så att styngen ej synas utanpå.

BLINDT, adv. 1) Utan att måtta, sigta; hvar det faller sig. *Skjuta, hugga b. i hopen. Slå b. omkring sig. Skjuta b.*, utan vidare tillägg, betyder: skjuta med löst krut. — 2) (fig.) Utan besinning, eftertanka, obetänksamt. *Gå, rusa b. på.* — *Syn.* Se *Obetänksamt.*

BLINDTARM, m. 2. (anat.) En af de så kallade Groftarmarna, nära liknande en säck utan öppning.

BLINDTÄRNING, m. 2. Tärning med ögon blott på en sida.

BLINDVERK, n. 5. (krigsk.) Betäckning öfver löpgrafvar.

BLINDVIS, adv. Utan besinning, obetänksamt. *Rusa b. åstad.* — *Syn.* Se *Obetänksamt.*

BLINK, m. 2. 1) Se *Blinkning.* — 2) (fig.) Mycket kort tid. Brukas endast i de adverbiala uttrycken: *I en b.*, i ett ögonblick, på ganska kort tid; *på b-en*, om ett ögonblick, inom ganska kort tid.

BLINKA, v. n. 1. Nedfälla och åter hastigt uppdraga ögonlocken öfver ögonen. *Svante Stures drabanter fingo icke b. vid ett yxhugg, måttadt åt dem. B. åt någon*, genom blinkning gifva något tecken åt en person. Pleonastiskt säges allmänt: *B. med ögonen.*

BLINKANDE, n. 4. och

BLINKNING, f. 2. Handlingen, då man blinkar.

BLINKSNABB, a. 2. Se *Blixtsnabb.*

BLISTERSTÅL, n. 5. Ett slags brännstål, med små upphöjningar på ytan.

BLIXT, m. 2. Stark elektrisk gnista, som utspringer ur molnen. *Vid b-arnes sken. Träffas af b-en. Med b-ens snabbhet. Snabb som b-en. Komma sättande som en b. På b-en*, i ögonblicket.

BLIXTFULL, a. 2. (pop.) I högsta grad öfverlastad af starka drycker.

BLIXTLIK, a. 2. (föga brukl.) 1) Till utseendet lik blixten. — 2) Snabb som blixten.

BLIXTRA, v. impers. o. n. 1. 1) (impersonelt) Säges om den naturföreteelsen, då åskmoln urladda sig genom blixtar (se Blixt). *Det dundrar och b-r. Det b-r starkt.* — 2) (fig.) Blänka till hastigt och starkt. *Hennes ögon b. af eld. Se dessa ädelstenar, huru de b.! Gevären b-de i solen.*

BLIXTRANDE, n. 4. 1) Naturföreteelsen, då det blixtrar (bem. 1). — 2) (fig.) Hastigt och starkt blänkande.

BLIXTRÖR, n. 5. Se *Åskvigg.*

BLIXTSNABB, a. 2. Snabb som blixten, ytterst snabb.

BLIXTSTRÅLE, m. 2. pl. — *strålar*. Den genom luften farande blixten eller elektriska gnistan, då åskmoln urladda sig.

BLOCK, n. 5. 1) Oformlig klump af trä eller sten, sådan den blifvit uthuggen ur trädets stam (stocken) eller ur sjelfva berget; äfv. stor, oarbetad klump af metall, sådan den kommit ur gjutformen. Ingår i flerehanda sammansättningar, såsom Mahognyblock, Granitblock, Porfyrblock, Marmorblock. I fråga om metall nyttjas ordet isynnerhet om Tenn. — 2) Mekaniskt verktyg af trä eller metall, till lyftande af tyngder, bestående i en rund skifva eller så kallad trissa, som är rörlig omkring en cylindrisk axel, hvilken går genom dess medelpunkt och kallas tapp, samt på båda sidor om trissan är fästad i en klofve af trä (Blockhus), hvilken omsluter trissan upptill, nedtill och på sidorna, men midtför är öppen, för att gifva rum åt ett öfver den urhålkade trisskanten farande tåg (Löpare), i hvars ena ända tyngden är fästad, som upplyftes genom den vid andra ändan verkande kraften. *Fast b.*, när axeln eller tappen är fästad vid en orörlig punkt och linan går öfver blocket. *Löst* eller *rörligt b.*, om blocket sjelft sitter fästadt vid den tyngd, som dermed lyftes eller häfves, och således flyttas jemte den. *Enkelt b.*, som består af blott en enda skifva; *sammansatt b.*, bestående af flera skifvor i blockhuset, och då, allt efter deras antal, kalladt Två-, Treskifveblock, o. s. v. *B. om b.* säges, när vid hissning två block komma emot hvarandra och hindra hissningen, tills de lösgöras ifrån hvarandra. Ordet ingår för öfrigt i flera sammansättningar, hvilka ses på sina ställen. — 3) (tekn. *a*) (hattm.) Form, hvaröfver hattfilten sättes. — *b*) (skom.) Trenne efter en stöfvel formade träklotsar, som insättas, för att utspänna stöfveln vid blankning. — *c*) (artil.) Underlag för mörsare. Benämnes äfv. Mörsarblock. — *d*) Se *Stapelblock.* — 4) *Block* nyttjas i åtskilliga sammansättningar, för att uttrycka någonting öfverdrifvet tungt, groft, stort eller mycket, dock endast i förtrolig och lägre stil, t. ex.: *Blockstor*, stor som ett block, *Blockdum*, dum som ett block, o. s. v.

BLOCKAD, blåckád, m. 3. (krigst.) Alla tillgångars stängning till en fästning, hamn, o. s. v., medelst trupper eller skepp, för att hindra undsättning, afskära tillförsel af lifsmedel, o. s. v. *Upphäfva b-en af en hamn.* — *Ss. B-eskader, -tillstånd.*

BLOCKARBETE, n. 4. (pop.) I högsta grad tungt arbete.

BLOCKBATTERI, blå'ckbatteri', n. 3. (krigsk.) Flyttbart, fyrhjuligt batteri i fästningar, nu föga brukligt.

BLOCKDUM, a. 2. (pop. o. fam.) Ytterst dum. — *Blockdumhet*, f. 2.

BLOCKERA, v. a. 1. (krigst.) Medelst trupper eller skepp spärra alla tillgångar till en fästning, stad, hamn, o. s. v., för att hindra undsättning, afskära tillförsel af lifsmedel och sålunda tvinga dem till uppgift. — *Blockerande*, n. 4.

BLOCKERING, f. 2. 1) Se *Blockad.* — 2) Det tillstånd, hvaruti en blockerad ort befinner sig. — *Syn.* Blockeringstillstånd.

BLOCKFET, a. 2. (pop. o. fam.) Öfverdrifvet, vanskapligt fet.

BLOCKFETMA, f. 1. (pop. o. fam.) Öfverdrifven, vanställande fetma.

BLOCKHISSTÅG, n. 5. Hisståg till block (bem. 2).

BLOCKHJUL, n. 3. Hjul af ett träblock, i ett enda stycke. — *Blockhjulslavett*, --lavä'tt, m. 3. Lavett på sådana hjul.

BLOCKHUFVAD, a. 2. (pop. o. fam.) Se *Blockdum*.

BLOCKHUFVUD, n. 3. (fig., pop. o. fam.) 1) Ytterst inskränkt förstånd. — 2) Ytterst dum menniska.

BLOCKHUS, n. 3. 1) (krigsk.) Förskansningshus för 25 till 100 man, bestående af grofva träbjelkar, vanligen några fot i jorden insänkt och med skottgluggar försedt, samt merendels öfvertäckt med jord, för att vara bombfritt. — 2) (mek.) Infattningen, hvaruti en blocktrissa, blockskifva sitter. Jfr. *Block*, 2.

BLOCKLINA, f. 1. Lina till ett block (bem. 2).

BLOCKLÄSA, v. n. 2. (fam.) Läsa öfverdrifvet mycket. Brukas om studerande. — *Blockläsning*, f. 2.

BLOCKMAKARE, m. 3. Handtverkare, som förfärdigar block (bem. 2). — *Ss. Blockmakarverkstad, -yrke*, m. fl.

BLOCKMAKERI, n. 3. 1) Konsten, färdigheten att tillverka block. — 2) Sjelfva arbetet dervid. — 3) En blockmakares yrke.

BLOCKNAGEL, m. 2. pl. — *naglar*. (snick.) Grof tränagel till att fästa bräder eller plankor.

BLOCKSKENA, f. 1. Skena, skoning på ett block eller på trissan till ett block.

BLOCKSKEPP, n. 3. Gammalt utdömdt och aftackladt linieskepp utan master, hvilket bestyckadt utlägges till försvar vid inloppet till en hamn, eller användes till skeppskyrka, fångskepp eller sjukskepp.

BLOCKSKIFVA, f. 1. Trissa eller skifva i ett block, omkring hvilken tåget löper.

BLOCKSTOR, a. 2. (pop. o. fam.) Ofatt stor, oformligt stor. — *Blockstorlek*, m. 2.

BLOCKSTROPP, m. 2. Vid ett blockhus häftad stropp, hvarmedelst det fästes vid det föremål, hvartill det skall begagnas.

BLOCKSVÄRJA, v. n. 3. (böjes som *Svärja*) (pop. o. fam.) Svärja ohyggligt. — *Syn.* Storsvärja.

BLOCKTENN, n. 3. sing. Tenn i block eller tackor.

BLOCKTRISSA, f. 1. Trissa eller skifva i ett block (bem. 2).

BLOCKTYG, n. 3. (mek.) Häftyg, sammansatt af flera block (bem. 2).

BLOCKVAGN, blå'ckvånngn, m. 2. Stark vagn på fyra låga hjul, till grofva tyngders fortskaffande.

BLOCKÄTA, v. n. 3. (böjes som *Äta*) (pop. o. fam.) Äta öfverdrifvet mycket och på ett groft, obehagligt sätt. — *Syn.* Se *Storäta*.

BLOD, m. o. n. 3. sing. 1) Flytande ämne, som fyller ådrorna i menniskornas och djurens kroppar, samt är i ständigt omlopp, så länge lifvet fortfar; är vanligtvis rödt och varmt, men äfven hos vissa djur kallt och gråhvitt, samt har tre beståndsdelar: det röda blodämnet, blodvattnet och trådämnet. *B-ets omlopp, stannande, stockning. Hosta, spotta b. Stilla, stämma b. Tappa, aftappa b. Drypande af b. Piska någon så, att b-en kommer ut. B-et steg honom i ansigtet, åt hufvudet. Blifva röd i ansigtet som en b. Ond b.*, som innehåller osunda, främmande ämnen; (fig.) agg, bitterhet, förargelse, missnöje, t. ex.: *Orättvisa vid befordringar gör, väcker ond b.*, väcker missnöje. *Kall b.*, benämning på bloden hos fiskar, m. fl., emedan den ej är så varm som hos de andra djuren, d. v. s. under + 20 gr. (Fig.) *Kall b.*, besinning, lugn, t. ex.: *Med kall b. emottogo soldaterna fiendens anfall; med kall b. hörde han sin dödsdom uppläsas. Hafva varm, ung b.*, lifliga känslor, starka passioner. *Vara af, hafva het b.*, vara lättretlig, snart vredgas. *Fadrens b. flöt icke i hans ådror*, han var till lynne och karakter sin fader olik. *Göda sig med folkets b.*, frässa på folkets bekostnad. *Törsta efter b.*, vara mordiskt grym. *Det ligger i b-et hos honom*, han brås på slägten; äfv. det är något, som han har gemensamt med sina landsmän, sina stamförvandter. *Med gods och b.*, med lif och egendom. *Mitt b. började koka, sjuda, började komma i jäsning*, jag började blifva vred. *Komme hans b. öfver ditt hufvud!* måtte hämden för hans död drabba dig! (Ordspr.) *B-et är tjockare än vattnet*, slägten är närmast, man gynnar alltid sin egen slägt framför andra. — 2) (fig.) Härkomst. *Vara af adligt b., af kungligt b. Prins af b-et*, nära anhörig till det regerande huset.

BLODA, v. a. 1. Fläcka, smutsa med blod. (Fig.) *B. sina händer*, begå mord. — *B. ned*, se *Nedbloda*.

BLODAKTIG, a. 2. Till utseendet liknande blod.

BLODARTAD, a. 2. Till ämne och beskaffenhet liknande blod.

BLODBAD, n. 3. (fig.) Många menniskors dödande vid samma tillfälle, antingen i krig eller fred. *De uppretade Svenskarne anställde ett förfärligt b. ibland fienden. Stockholmska b-et.* — *Syn.* Nederlag.

BLODBESTÄNKA, v. a. 2. Stänka full med blod. — *Blodbestänkande*, n. 4. o. *Blodbestänkning*, f. 2.

BLODBLANDAD, a. 2. Med blod uppblandad. *B-t var.*

BLODBRIST, f. 3. (med.) Brist på tillräckligt blod i en lefvande kropp.

BLODBRÅCK, n. 3. (med.) Svulst, förorsakad af blodutgjutning i scrotum.

BLODBUDDING, se *Blodpudding*.

BLODBÖLD, m. 3. (med.) Hård, smärtande, blåröd svulst, åtföljd af inflammation i fetthinnan och köttet, samt förorsakad af dåliga vätskor.

BLODDOP, n. 3. (fig.) Benämning på de martyrers död, som vid religionsförföljelserna dödades, innan de ännu hunnit blifva döpta. *B-et ansågs verksammare till syndernas förlåtelse, än döpelsen med vatten.*

BLODDRIFVANDE, a. 1. (med.) Säges om medel, som, vid hemorroider eller månadsrening, drifva bloden ur kroppen.

BLODDROPP, n. 3. (med.) Naturvidrig bloduttömning i jemförelsevis ringa mängd.

BLODDROPPE, m. 2. pl. — *droppar*. (I poesi och högre stil brukas äfven *Bloddroppa*) Blod i droppform.

BLODDRÄNKA, v. a. 2. 1) Lägga uti och låta genomträngas af blod. Kan någon gång i egentlig betydelse förekomma uti part. pass., men eljest sällan. — 2) (fig.) *B. ett land, en stad*, o. s. v., låta taga lifvet af många dess inbyggare.

BLODFANA, f. 1. 1) (under medeltiden) Blodfärgad fana, genom hvars öfverlemnande kejsare åt en länsherre förlänade rättigheten att döma öfver lif och död. — 2) (herald.) Blodrödt fält i vissa vapen, t. ex. det sachsiska, brandenburgska, m. fl. — 3) (fig.) *Strida under Christi b.*, lida för den kristna tron, utgjuta sitt blod för den.

BLODFINK, m. 2. Se *Domherre.*

BLODFLÄCK, m. 2. Fläck af blod (helst då den torkat).

BLODFLÄCKA, v. a. 1. Fläcka med blod. Brukas mindre ofta, utom i part. pass.

BLODFLÖD ell. BLODFLÖDE, n. 4. Blodets naturvidriga uttömning ur de kärl, som innesluta detsamma. Derunder inbegripas: Gyllenåder, Blodgång, Blodstörtning, Blodspottning, m. fl.

BLODFULL, a. 2. 1) (mindre brukl.) Som har mycket blod, och i följe deraf är frisk och kraftfull. — 2) (allmännare) Som har ett öfvermått af blod, hvilket förorsakar sjuklighet.

BLODFULLHET, f. 3. Egenskapen att vara blodfull.

BLODFÄRG, m. 3. Färg, liknande blod.

BLODFÄRGAD, a. 2. 1) Färgad med blod. — 2) (fig.) Som har blodröd färg.

BLODFÖRLUST, f. 3. Förlust af blod, som en menniska eller ett djur lider, till följe af sår eller sjuklig bloduttömning.

BLODGIRIG, a. 2. och

BLODGIRIGHET, f. 3. Se *Blodtörstig, Blodtörstighet.*

BLODGORR, se *Blodgår.*

BLODGRÄS, n. 5. (bot.) Se *Boört.*

BLODGÅNG, m. 2. (med.) 1) Blodflöde från lifmodern. — 2) Öfverdrifven afgång af blod vid menstruation.

BLODGÅR, se *Blodvar.*

BLODHIRS, m. 3. (bot.) Årlig växt, som förekommer på åkrar och sandfält i Sveriges södra landskap, och hvars frön fordom användes till gryn. Panicum sanguinale.

BLODHOSTA, f. 1. och

BLODHOSTNING, f. 2. (med.) Upphostning af blod ur lungan.

BLODHUND, m. 2. 1) Stor engelsk dogg, dresserad till jagt på menniskor. — 2) (fig.) Blodtörstig menniska.

BLODIG, a. 2. 1) Fläckad, bestänkt, bestruken, smutsad med blod; som har af sitt eget eller andras blod på sitt skinn eller på kläderna. *B. skjorta, b-a händer. Slå b.,* slå någon så, att blod flyter. (Fig.) *Kläda b. skjorta för fäderneslandet,* gjuta sitt blod i striden för f. — *Syn.* Blodfläckad, Blodbestänkt, Blodstänkt, Blod-dränkt. — 2) (fig.) *a*) Som verkar eller medför stor blodsutgjutelse. *B-t krig, skådespel.* — *b*) Brukas i vissa uttryck, för att beteckna en sönderslitande smärta, t. ex.: *Gråta b-a tårar.*

BLODIGEL, m. 2. pl. — *iglar.* 1) Mask af Igeldjurens ordning, svartgrön, med sex gula ränder längsåt ryggen, tio ögon och trekantig mun, samt tre käftar, hvardera beväpnad med omkring 60 fina tänder, med hvilka han urnyper en trekantig flik af öfverhuden, der han vill suga blod. Hirudo medicinalis. — 2) (fig.) *a*) En, som grymt pressar, utsuger och förtrycker folket. — *b*) Omensklig ockrare.

BLODIGELSÄTTARE, m. 5. Instrument, bestående af en liten kapsel af silfvertråd i halfoval form, hvilken användes, för att få blodiglar att fästa.

BLODIGHET, f. 3. Egenskapen att vara blodig.

BLODIGT, adv. (fig.) På ett blodigt sätt, med stark blodsutgjutelse; grymt. *I den striden gick b. till. Regera b.*

BLODKAKA, f. 1. Den tjockare beståndsdelen af blodet, till skilnad ifrån blodvattnet, som i aftappad blod småningom afskiljer sig ifrån den förra och flyter som vatten ofvanpå den.

BLODKLIMP, m. 2. Klimp af lefrad blod.

BLODKLÖFVER, m. 2. sing. En utländsk, ettårig klöfverart. Trifolium incarnatum.

BLODKORF, m. 2. pl. — *korfvar.* Ett slags korf, tillredd af blod, mjölk, mjöl, njurtalg och vanliga korfkryddor.

BLODKRÄKNING, f. 2. (med.) Uppkräkning af blod.

BLODKULA, f. 1. Benämning på de små kulor, hvaraf det röda blodämnet består.

BLODKÄRL, n. 5. Benämning på de kroppsdelar, hvaruti blodet innehålles eller kringlöper. [- käril.]

BLODKÄRLSSYSTEM, --systä'm, n. 3. o. 5. Samteliga blodkärlen i en kropp, betraktade såsom ett sammanhängande, ordnadt helt.

BLODLAKE, m. 2. sing. Den första vid kötts insaltande uppkommande laken, hvilken blir röd af det ännu i köttet qvarvarande blodet.

BLODLEFVER, m. 2. pl. — *lefrar.* 1) Det röda, tjocka ämnet i blodet. — 2) Se *Blodklimp.*

BLODLIM, n. 5. Blodkakans ena beståndsdel, hvilken, då den afskiljes derifrån, lägger sig som en fast, hvit, limaktig hinna öfver det återstående.

BLODLUT, f. 2. sing. (kem.) Kalisalt, bestående af blåsyra, kali och jernoxidul. Har sitt namn deraf, att det blåsyrade kali, som nyttjas till beredningen af berlinerblått i stort, göres af torkadt blod i bränning med alkali.

BLODLYSTEN, a. 2. neutr. — *et.* Se *Blodtörstig.*

BLODLYSTNAD, f. 3. Se *Blodtörst.*

BLODLÖS, a. 2. Som är utan blod. — I definit form och substantivt brukas *Blodlösen* i folkspråket, för att beteckna Spöke, Ond ande.

BLODLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara utan blod.

BLODMASSA, f. 1. 1) Samteliga bloden i en lefvande kropp. — 2) Stor samling af utgjuten blod.

BLODMJÖLKNING, f. 2. Säges, då den mjölk, som mjölkas af kor, är mer eller mindre blodblandad.

BLODMÄRKE, n. 4. Märke efter blod.

BLODNÄT, n. 5 (anat.) Se *Ådernät.*

BLODNAFVELBRÅCK, n. 5. (anat.) Nafvelbråck med bloduttömning.

BLODOMLOPP, n. 5. Blodets strömmande från hjertat genom kroppens ådror dit åter tillbaka.

BLODPANNKAKA, f. 1. Pannkaka, tillredd af blod, mjöl, sirap eller mjölk, ister och korfkryddor.

BLODPENNINGAR, m. 2. pl. Penningar, förvärfvade genom ett mord.

BLODPINK, m. 2. sing. Urin, blandad med blod.

BLODPINKNING, f. 2. Den sjukliga företeelsen hos menniskor eller djur, då de gifva från sig blodblandad urin.

BLODPINNE, m. 2. pl. — *pinnar.* Benämning på de små utstickande, röda rötterna efter pennor och fjädrar på en nyss plockad fågel.

BLODPISS, m. 2. sing. Se *Blodpink.*

BLODPISSNING, f. 2. Se *Blodpinkning.*

BLODPLÄTTLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* (bot.) Ett slags färglaf. Lichen Hæmatomma.

BLODPUDDING, m. 2. Pudding, tillredd af blod, mjölk, mjöl, sirap, njurtalg, mejram och åtskilliga kryddor. [- budding, - buding.]

BLODREGN, n. 5. Nedfallande högt uppifrån ur luften af ett flytande, droppformigt, rödt ämne, liknande blod, och förorsakadt af rödt blomdoft, af röda vattenloppor, af den röda fuktighet, som

som fjärilar vid utkrypandet ur sina puppor ofta qvarlemna, o. s. v.

BLODRENANDE, a. 1. (med.) Säges om medel, som rena blodet.

BLODRENING, f. 2. (med.) Blodets renande från främmande, skadliga ämnen.

BLODRIK, a. 2. (föga brukl.) Se *Blodfull* (bem. 1).

BLODRIKHET, f. 2. (föga brukl.) Egenskapen att vara blodrik.

BLODROSSLING, f. 2. Rossling till följe af i halsen uppstigen blod.

BLODROT, f. 3. pl. — *rötter.* (bot.) Växtslägte af fam. Rosaceæ, med blodröd rot, som nyttjades i medicinen. Kallas äfv. Blodrotsört, Blodört och Rödrot. Tormentilla.

BLODROTSÖRT, f. 3. Se föreg.

BLODRÄNNA, f. 1. Urhålkad ränna på flatsidan af en sabelklinga.

BLODRÖD, a. 2. Röd som blod. *B. färg. Blifva b. i ansigtet,* rodna starkt.

BLODRÖDHET, f. 3. Egenskapen att vara blodröd.

BLODRÖR, n. 5. (anat.) Litet, rörlikt blodkärl.

BLODSBAND, n. 5. (fig.) Slägtskap emellan närmsta anhöriga: emellan barn och föräldrar, eller emellan syskon. Utsträckes stundom äfven till syskonbarn, samt föräldrars eller barns syskon. *De äro genom b. förenade. B-ets röst talar,* säges om den, som af ett slags naturlig instinkt känner sig dragen till någon okänd, men i sjelfva verket nära anhörig.

BLODSDOM, m. 2. (fig.) Dödsdom. Brukas i högtidligare stil, om sådana domar, som äro orättvisa eller dikterade af en barbarisk grymhet, helst i fråga om statsförbrytare. *Afkunna en b. Hertig Albas b-ar.*

BLODSDOMSTOL, m. 2. (fig.) Domstol, som fäller många, orättvisa och barbariska dödsdomar. Brukas mest i högre stil och i fråga om statsförbrytelser.

BLODSDROPPE, se *Bloddroppe.*

BLODSDÖPELSE, f. 3. Se *Bloddop.*

BLODSFRÄNDE, m. 3. Person, så nära beslägtad med en annan, att blodsband dem emellan äger rum. *De äro b-r. Han är min b.* — *Syn.* Blodsförvandt.

BLODSFRÄNDSKAP, f. 3. Så nära skyldskap emellan personer, att blodsband äger rum. — *Syn.* Blodsförvandtskap.

BLODSFRÄNKA, f. 1. Qvinna, så nära beslägtad med någon, att blodsband dem emellan äger rum.

BLODSFÖRVANDT, c. 3. Se *Blodsfrände, Blodsfränka.*

BLODSFÖRVANDTSKAP, f. 3. Se *Blodsfrändskap.*

BLODSHÄMD, m. 3. 1) (egentligen och allmännast) Hämd, som för ett begånget mord af slägten utkräfves genom mord å banemannen eller någon af hans närmaste slägtingar. *B-en var hos de fordna Skandinaverna ansedd som helig, och existerar ännu hos vissa folkslag, t. ex. Corsicanerna. Utkräfva b. af någon.* — 2) (mindre brukl.) Hämd på hvad sätt som helst för ett begånget mord; äfv. mord, som begås till hämd för någon liden oförrätt eller förolämpning.

BLODSHÄMNARE, m. 5. En, som utkräfver blodshämd.

BLODSKAM, m. 2. sing. Äktenskapsförbindelse eller köttslig beblandelse mellan man och qvinna, som äro blodsfränder. *Bedrifva, begå b. Lefva i b. med hvarandra. Aflad i, genom b.*

BLODSKULD, f. 3. Skulden af, ansvaret för ett begånget mord. *Belastad med b.*

BLODSKYGG, a. 2. (mindre brukl.) Säges om vissa menniskor, hvilka känna en naturlig rädsla och afsky vid åsynen af blod. — *Blodskygghet,* f. 3.

BLODSKÄNDANDE, a. 1. 1) (om menniskor) Som begår eller begått blodskam. — 2) (om sak) Som medför, innefattar blodskam. *Ett b. äktenskap. En b. förbindelse.*

BLODSKÄNDARE, m. 5. En, som begår eller begått blodskam; som lefver i blodskam med någon.

BLODSLAG, n. 5. (med.) En art slagfluss, då hjernan öfverfylles med blod, så att nervsystemets funktioner upphäfvas.

BLODSOT, m. 3. Se *Rödsot.*

BLODSPATT, m. 3. Ett slags sjukdom hos hästar. Jfr *Spatt.*

BLODSPILLAN, f. sing. indef. Blodsutgjutelse eller förlust af manskap i fält, utan att dermed någon fördel vunnits. *Efter mycken b. måste han upphäfva belägringen. Detta fruktlösa anfall aflopp ej utan mycken b.*

BLODSPOTT, m. 2. sing. Blodblandad spott.

BLODSPOTTARE, m. 5. (föga brukl.) En, som lider af blodspottning.

BLODSPOTTNING, f. 2. 1) Sjelfva handlingen, då någon spottar blod. — 2) (med.) Sjukdom, då den sjuke spottar blod, som uppkommer ur bröstet.

BLODSPRÄNGD, a. 2. 1) Tätt betäckt med prickar eller fläckar af blod. — 2) Säges om en kroppsdel, der blodet för mycket framträngt till ytterhuden eller utådrar sig mer än vanligt på ytan. *En b. fläck på armen. B-a ögon.* — *Blodsprängdhet,* f. 3.

BLODSPÅR, n. 5. 1) Spår efter en blodig fot. — 2) Märke efter blod.

BLODSTALLNING, f. 2. (om hästar och boskapsdjur) Se *Blodpinkning.*

BLODSTEN, m. 2. Rödaktigt mineral, som består af jernoxid och ger ett blodrödt pulver. Begagnas, slipad, till polering af guld och silfver, samt, i pulverform, till rengöring af metaller, och är för öfrigt en rikhaltig jernmalm.

BLODSTENSMALM, m. 3. Benämning på alla af jernoxid bestående jernmalmer, som ej dragas af magneten, och som gifva ett rödt pulver, då de rifvas. Kallas äfven Torrsten ell. Torrstensmalm.

BLODSTILLA, f. 1. Se *Blodrot.*

BLODSTILLANDE, a. 1. (med.) Säges om medel, som stämma blodflöd. *B. medel.*

BLODSTILLNING, f. 2. Se *Blodstämning.*

BLODSTINN, a. 2. Hvars ådror svälla af mycket blod. [- stind.]

BLODSTINNHET, f. 3. Egenskapen att vara blodstinn.

BLODSTOCKNING, f. 2. (med.) 1) Blodets stockning i ådrorna, hvilket sker, då det blifvit för tjockt, lefrat sig. — 2) Stockad blod på något ställe i kroppen.

BLODSTRIMMA, f. 1. 1) Strimma af blod på ytan af ett föremål. — 2) Röd strimma i huden, förorsakad af stark blodutådring. *Hafva en b. på armen, i ansigtet.*

BLODSTRIMMIG, a. 2. 1) Full af blodstrimmor (se föreg., begge bem.). — 2) Full af strimmor, till färgen liknande blod.

BLODSTRÖM, m. 2. pl. — *strömmar.* (fig. poet.) Brukas någon gång, för att utmärka öfverdrifvet

stor blodsutgjutelse. *Under Albas välde i Nederländerna flöto der b-mar öfverallt.*

BLODSTÄNKA, v. a. 2. Stänka blod på. — *Blodstänkande,* n. 4. o. *Blodstänkning,* f. 2.

BLODSTÖRTNING, f. 2. (med.) 1) Hastigt påkommande, våldsam uttömning af blod ur lungan, i betydlig mängd. *Få b.* — 2) Sjukdomstillstånd, hvarunder man lider af sådana uttömningar. *Lida af b.*

BLODSUGANDE, a. 1. Säges om vissa djur, som nära sig genom att suga blod ur lefvande varelser. — S. n. 4. Se *Blodsugning.*

BLODSUGARE, m. 5. 1) (nat. hist.) Djur, som närer sig genom att suga blod ur lefvande, stundom äfven döda kroppar. — 2) (fig.) *a*) En, som på orättmätigt sätt prejar, utsuger, utarmar undersåter eller underhafvande, genom tryckande skatter, o. s. v. — *b*) Obarmhertig, skoningslös ockrare.

BLODSUGERI, n. 4. Orättmätigt och obarmhertigt prejande eller ocker; jfr. *Blodsugare,* 2, *a* o. *b.*

BLODSUGNING, f. 2. Handlingen, då vissa djur suga blod ur lefvande eller döda kroppar.

BLODSUTGJUTELSE, f. 3. Utgjutelse af menniskoblod i öppen strid, helst när någon blir dödad. Kan väl sägas äfven i fråga om sårade, men brukas förnämligast, då flere menniskor vid tillfället tillsatt lifvet. *Upploppet 1848 aflopp icke utan mycken b.*

BLODSVÅLL, n. 5. (mindre brukl.) Efter hugg, slag, stöt o. s. v. uppsvullnadt ställe på kroppen, som under huden visar tecken till ur ådrorna utpressadt blod.

BLODSVETT, m. 2. sing. 1) Blodblandad svett, som uttränger ur svetthålen. — 2) (fig.) Ymnig svett, åtföljd af svår ångest.

BLODSVETTNING, f. 2. Svettning, då svetten är blodblandad.

BLODSVULST, m. 3. Svulst, förorsakad af på ett ställe sammanfluten, stockad blod.

BLODSÅKER, m. 2. sing. (bibl.) Benämning på den åker, sedan använd till begrafningsplats för främlingar, som öfverstepresterne köpte för de trettio silfverpenningar, Judas fick, för det han skulle förråda Jesus, men som han sedan, betagen af ånger, återlemnade. Äfv. Blodsplats.

BLODSÅR, n. 5. Sår, hvarvid blod kommer i dagen.

BLODTOPPAR, m. 2. pl. (bot.) Mångårig växt, som odlas i trädgårdar till salad. Kallas äfv. Blodtoppsört och Trädgårds-pimpinell. Sanguisorba officinalis.

BLODTOPPSÖRT, f. 3. Se föreg.

BLODTRÄ, n. Mörkrödt, utländskt träslag, som begagnas till åtskilliga slags möbler. [-träd.]

BLODTÖRST, f. 3. 1) Begär efter blod, hos vissa djur. — 2) (fig.) Böjelse att utgjuta menniskoblod, mordisk grymhet. — *Syn.* Blodgirighet, Blodlystnad, Blodtörstighet.

BLODTÖRSTIG, a. 2. Som hyser blodtörst (både egentl. o. fig.). — *Syn.* Blodgirig, Blodlysten.

BLODTÖRSTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara blodtörstig. — *Syn.* Se *Blodtörst.*

BLODUTTÖMNING, f. 2. (med.) 1) Afförande af blod ur kroppen, genom läkareåtgärd, t. ex.: åderlåtning, koppning, blodiglars användande. — 2) Kroppens egen verkning, hvarigenom blod ifrån någon af dess delar utdrifves, antingen till följe af sjukdomstillstånd, såsom vid blodstörtning, hemorroider, eller ock enligt naturens ordning, till helsans bibehållande, såsom vid qvinnornas månadsrening.

BLODUTÅDRING, f. 2. (med.) Blodets utträngande ur ådrorna i de närliggande delarna.

BLODVAR, n. 5. Var, blandadt med blod.

BLODVASSLA, f. 1. Se följ.

BLODVATTEN, n. 5. En af blodets hufvudbeståndsdelar, en klibbig, ägghvita liknande vätska.

BLODVITE, n. 4. (lagt.) Sår, tillfogadt på brottsligt sätt, utan dödlig verkan, men hvarvid dock blod kommer i dagen. *Gifva, tillfoga, slå b.*

BLODVITTNE, n. 4. 1) Person, som kan vittna, att ett mord skett. — 2) Se *Martyr.*

BLODVÅG, f. 2. Instrument, hvarmedelst vid åderlåtningar mängden utaf aftappadt blod kan bestämmas.

BLODVÄLLING, m. 2. En hos Lappar och Norrländningar omtyckt rätt, tillagad af stelnad blod, som uppkokas i renmjölk, med tillblandning af ost och rentalg.

BLODÅDER, f. 1. pl. — *ådror.* (anat.) Benämning på det slaget af ådror, som föra blodet ifrån kroppen tillbaka till hjertat. Kallas ock Vener. Motstycke: Pulsåder.

BLODÅDERBRÅCK, n. 5. och

BLODÅDERSVULST, m. 3. På blodåder uppkommen svulst, då ådern genom hinnornas svaghet på något ställe utvidgar sig.

BLODÄTANDE, a. 1. (nat. hist.) Säges om djur, som förtära blod.

BLODÄTARE, m. 5. (nat. hist.) Benämning på vissa djur, som lefva af blod.

BLODÖRN, m. 2. *Rista b.* kallades i hedniska tiden, då på en missdådare eller krigsfånge ryggen uppskars, refbenen tillbakaböjdes och lungorna uttogos.

BLODÖRT, f. 3. Se *Blodrot.*

BLOM, förkortadt af *Blomma. Stå i b.,* blomma.

BLOMAKTIG, a. 2. (föga brukl.) Som till utseendet liknar en blomma.

BLOMARTAD, a. 2. Till natur och beskaffenhet lik en blomma.

BLOMAX, n. 5. (bot.) Utdraget blomfäste, hvarpå flera blommor sitta tillsammans längsefter, eller på korta blomskaft.

BLOMBESTRÖ, v. a. 2. (föga brukl.) Se *Blomsterströ.*

BLOMBESÅDD, a. 2. (föga brukl.) Öfverströdd med blommor, blomsterströdd.

BLOMBILDNING, f. 2. 1) Fortgången af blommans utbildning på en växt. — 2) Sjelfva blomman till form och utseende.

BLOMBLAD, n. 5. 1) (bot.) Benämning på örtblad, när de sitta i grannskapet af blommorna. — 2) (i dagligt tal) Benämning på bladen i en blomkrona.

BLOMBORST, m. o. n. 5. Se *Agnborst.*

BLOMBRÄM, n. 5. (bot.) Öfversta kanten på en blomkrona.

BLOMBUDDING ell. BLOMBUDING, se *Plumpudding.*

BLOMBUKETT, --kä'tt, m. 3. Flera blommor med sina stjelkar, hopknutna i form af ett knippe eller en liten qvast. — *Syn.* Blomqvast, Blomsterbukett, Blomsterqvast, Kryddqvast.

BLOMBÄRANDE, a. 1. (bot.) Som bär blommor. Säges om ax.

BLOMDOFT, n. o. m. 3. 1) Fint, i luften kringflygande stoft af frömjölet hos blommor. Är i denna mindre brukliga bemärkelse neutrum. — 2) (vanligare) Blommors vällukt.

BLOMFAT, n. 5. (bot.) Brämet på en blomkrona, då hon är mycket utvidgad.

BLOMFJÄLL, n. 5. (bot.) Ett slags litet, fjällformigt blomfoder på vissa växter, t. ex. gräsen.

BLOMFLOCK, m. 2. (bot.) Säges, när blommorna på en växt sitta gruppvis, på det sätt, att deras skaft strålvis utgå från ett gemensamt fäste, liksom ur en medelpunkt, och bilda en figur, liknande en parasollställning. Kallas derföre äfven Parasollblomning. *Enkel b.*, då blomskaften ej grena sig. *Sammansatt b.*, då hvarje blomskaft åter ifrån spetsen grenar sig till en mindre blomflock.

BLOMFLY, n. 4. (nat. hist.) Insekt af slägtet Kermes.

BLOMFODER, n. 5. (bot.) Blommans yttre omklädnad nedtill, bestående af örtartade, merendels gröna blad.

BLOMFODERBLAD, n. 5. (bot.) Särskilt blad af ett blomfoder.

BLOMFODERFJÄLL, n. 5. (bot.) Litet fjällformigt bihang nedtill vid blomfodret.

BLOMFORM, m. 2. Formen, figuren af en blomma.

BLOMFORMATION, blòmmfårrmattschón, f. 3. Se *Blombildning*.

BLOMFORMIG, a. 2. Som har formen af en blomma.

BLOMFRÖ, n. 4. Se *Blomsterfrö*.

BLOMFÄSTE, n. 4. (bot.) Blomstjelk, som är förgrenad i flera blombärande skaft.

BLOMFÄSTNING, f. 2. (bot.) Det sätt, hvarpå blomman är fästad vid det öfriga af växten.

BLOMGLANDEL, blòmmglánndl, m. 3. pl. — *glandler*. (bot.) Ett slags liten växtkörtel i vissa blommor.

BLOMGLAS, n. 5. Glas med särskilt form för blommor, som man vill hafva stående i vatten.

BLOMGYTTRING, f. 2. (bot.) Många på ett ställe utan viss ordning samsittande, liksom hopgyttrade blommor.

BLOMHANDEL, m. 2. sing. (föga brukl.) Se *Blomsterhandel*.

BLOMHOLK, se *Blomhålk*.

BLOMHUFVUD, n. 5. (bot.) En samling af tätt sittande, klotformigt hopgyttrade blommor, utan eller med ganska korta skaft och på ett föga utdraget blomfäste.

BLOMHYLLE, n. 4. (bot.) Bladartade delar, hvilka tjena till befruktningsdelarnes skydd, och utgöras vanligtvis af Blomfodret och Blomkronan.

BLOMHÅLK, m. 2. (bot.) En större samling af i krans ställda skärmblad, som omsluta en sammansatt blomma. Kallas äfv. Svepefoder.

BLOMHÄNGE, n. 4. (bot.) Axformigt blomfäste, tätt besatt med små fjäll, hvarunder blommorna och fröredningen hafva sitt säte. Förekommer isynnerhet på träd. Hos barrträd är Kotten ett sådant hänge.

BLOMHÖLSTER, n. 5. (bot.) Den hinnaktiga eller bladartade bladskärmslidan, som hos vissa växter före blomningen innesluter blomman, och vid blommans framträdande öppnar sig längs efter ena sidan.

BLOMHÖLSTERFÄSTE, n. 4. (bot.) Växtdel, hvarmedelst ett blomhölster är fästadt vid det öfriga af växten.

BLOMKALK, m. 2. 1) (bot.) Kronbladslikt blomhylle, vare sig enkelt eller dubbelt. — 2) (enligt allmänna språkbruket) Utslagen blomma i form af en bägare eller kalk.

BLOMKLASE, m. 2. pl. — *klasar*. Blomningssätt, då blommorna sitta på ett förlängdt blomfäste, försedda med egna, ungefär lika långa skaft.

BLOMKNIPPE, n. 4. (bot.) Blomningssätt, när ifrån en punkt utspringa två eller flera blomgrenar, hvilka sedan oregelbundet förgrena sig och nå samma höjd.

BLOMKNOPP, m. 2. (bot.) Knopp, som innehåller blomdelar.

BLOMKOLF, m. 2. pl. — *kolfvar*. (bot.) Blomningssätt, då blomfästet är utsväldt, köttigt, och blommorna sitta liksom intryckta uti detsamma.

BLOMKORALL, m. 3. Se *Stjernkorall*.

BLOMKORG, m. 2. (bot.) Blomningssätt, då flera små blommor sitta på ett gemensamt utbredt fäste, omgifna af ett gemensamt svepefoder. Benämningen B. sammanfattar Linnés Sammansatta och Gyttrade blommor.

BLOMKRANS, m. 2. 1) (bot.) Blomningssätt, när blommorna sitta i krans kring stjelken. — 2) Se *Blomsterkrans*.

BLOMKRONA, f. 1. (bot.) Det inre, spädare och vanligtvis färgade (d. v. s. icke gröna) blomskyddet. Blomkronan är antingen *Sambladig*, som utgöres af sammanväxta kronblad, eller *Fribladig*, när kronbladen äro sins emellan fria, eller *Till en del fribladig, till en del sambladig*. Har för öfrigt flera benämningar, såsom: Enbladig, Flerbladig, Likformig, Olikformig, Regelbunden, Oregelbunden, m. fl.

BLOMKRUKA, f. 1. 1) Kärl af porslin, sten eller ler, som begagnas att deruti uppdraga blomsterväxter. *En tom b.* — 2) Sådant kärl med sitt innehåll af jord och den deruti satta växten. *I hans växthus finnas 800 b-kor.* — *Syn.* Blompotta, Blomstervas, Blomsterurna.

BLOMKÅL, m. 2. sing. 1) En afart af vanlig Kål, utmärkt derigenom, att blomstängeln före sin utveckling utbreder sig åt sidan och bildar en hvit massa af i täta knippen sammanträngda blomknoppar, hvilka användas till mat och äro mycket välsmakliga. Härstammar ifrån Egypten och är först sedan slutet af 16:de århundradet bekant i Europa. — 2) Maträtt af denna växt, vanligen anrättad med mjölk.

BLOMLIK, a. 2. Som till det yttre liknar en blomma. — *Syn.* Blomformig.

BLOMLÄPP, m. 2. Se *Blombräm*.

BLOMMA, f. 1. 1) (bot.) Den växtdel, som utgöres af de för växtens befruktning nödvändiga organer, jemte de delar, som före blomsprickningen omsluta dessa organer. *Linné kallar b-n: växtens blottade kärlek.* B-ns delar äro: Blomhyllet och Befruktningsdelarne. *B-orna slå ut, spricka ut, utspricka, vissna, falla af, affalla.* (Fig.) *Strö b-or på någons graf*, prisa dess minne. — *Syn.* Blomster, Ros. — 2) (oegentl.) Blommande växt. Brukas ej om träd, gräsarter och kryptogamer, utan blott om sådana slags mindre växter, hvilkas blommor utmärka sig för sin fägring. — *Syn.* Blomster, Blomväxt, Blomsterväxt. — 3) Blomning. Endast i uttrycket: *Stå i b.*, d. v. s. blomma. — 4) Figur, afbildning, som liknar en blomma. *Måla, gravera, brodera en b. B-or på ett tyg. Konstgjorda b-or*, af fint tyg förfärdigade, som likna naturliga blommor. — 5) (fig.) *a*) (i fysisk mening) *B. i ett ägg*, äggegula. *B. på muskott*, se *Muskottblomma*. *B. på en böld*, den öfversta, mest inflammerade delen af en böld, der vargörningen isynnerhet försiggår. *B. på vissa mineralier*, vittrade delar på ytan af desamma. *B.* säges äfven i den äldre kemien om

vissa fasta eller flygtiga ämnen, som blifvit frambragta genom sublimering eller dekomposition. Förekommer sålunda mest i sammansättningar, t. ex.: Svafvelblomma, Zinkblomma, m. fl. — *b*) Säges om menniskans blomstrande ålder, ungdom, eller den, då hon är i sin fulla styrka, i sina bästa år. *Hon dog i sin b., i sin ålders b., i b-n af sin ålder, i ungdomens b. Hon var då ännu i b-n af sin skönhet. Han är ännu i b-n af sin ålder,* i sina bästa år, i sin fulla mognad. — *c*) Det bästa, utmärktaste, förträffligaste af någonting. *B-n af ridderskapet. Han är b-n för alla kavalierer.* — *d*) (i högre, poetisk stil) Ung, skön, älskvärd qvinna; äfv. barn. *Denna b., så skön, föll i förtid för dödens lia.*

BLOMMA, v. n. 1. 1) (om växter) Hafva sina blommor utslagna, vara i blomning. *Träden, levkojorna b. Säden b-r. Aloen har nu börjat b.* — *B. óm,* säges om en växt, som blommar en gång till, innan den fäller bladen. — *B. út,* se *Utblomma.* — *Syn.* Blomstra. — 2) (fig.) *a*) *Vattnet b-r,* säges, då dess yta är grön af en mängd små gröngula frön och växtämnen, hvilka flutit upp ifrån bottnen och simma ofvanpå. — *b*) (om personer) Blomstra (bem. 2, *a*). — Skämtvis säges äfven om fyllhundar, att de blomma, när deras ansigte är mycket rödbrusigt.

BLOMMANDE, n. 4. Se *Blomning,* 1.

BLOMMERA, v. a. 1. Vid väfning, brodering o. s. v., pryda med figurer, som likna blommor. Förekommer mest i part. pass., brukadt som adjektiv. — *Blommerande,* n. 4.

BLOMMERAD, a. p. 2. (om väfnader, broderade tyger, o. d.) Prydd med figurer, liknande blommor. — *Syn.* Blommig.

BLOMMERING, f. 2. 1) Handlingen, då man blommerar. — 2) Sjelfva de blommiga figurerna på väfnader, tyger, o. s. v.

BLOMMIG, a. 2. 1) Som liknar en blomma. *B-a figurer.* — *Syn.* Blomformig, Blomlik. — 2) (om väfnader, tyger, o. s. v.) Prydd med blomlika figurer. — *Syn.* Blommerad. — 3) (föga brukl.) *B-gt ansigte, B-a kinder,* se *Rödblommig.*

BLOMMIGHET, f. 3. Egenskapen att vara blommig.

BLOMMIST, -i'sst, c. 1) Person, som mycket älskar blommor, är hemma i blomsterväxters skötsel, samt känner deras namn, utan att egentligen vara Botanist. — 2) Person, som förfärdigar konstgjorda blommor.

BLOMNING, f. 2. 1) Den del af lifvet hos en växt, då dess blommor äro utslagna. *Vara, stå i b. Äpelträden, buskarne stå i b.* — *Syn.* Blommande, Blomstring. — 2) (mindre brukl.) De utslagna blommorna på en växt. *Törnbuskens b. öfvergår i fägring jasminbuskens.* — *Syn.* Blomstring. — 3) (fig.) *a*) Vattnets tillstånd, då det säges blomma (bem. 2, *a*). — *b*) Den tid af en menniskas lif, då hon trädt ur barnåren och isynnerhet är i åtnjutande af helsa och skönhet. Brukas i denna bem. helst om qvinnor. *Louise är nu i sin b.* — *Syn.* Blomningstid, Blomstring, Blommande ålder, Ungdomsblomma, Blomningsdag, Blomstringsdag.

BLOMNINGSDAG, m. 2. Se *Blomstringsdag.*

BLOMNINGSPERIOD, blòmm---ód, m. 3. Se *Blomningstid.*

BLOMNINGSSTUND, f. 5. (fig.) Ganska kort blomstringstid.

BLOMNINGSSÄTT, n. 5. (bot.) Det sätt, hvarpå blomknopparne eller de utvecklade blommorna äro fästade vid stjelken eller på blomfästet.

BLOMNINGSTID, m. 3. 1) Den tid, hvarunder en växt blommar. Brukas i denna bem. hellre än Blomstringstid. — 2) (fig.) Den tid, hvarunder en person eller sak är i sitt bästa, skönaste skick, i sitt högsta tillstånd af lycka. — *Syn.* Blomstringstid.

BLOMNYSTAN, n. 5. (bot.) Blomknippe, med helt korta grenar och mycket små, i form af ett litet nystan sammanpackade blommor.

BLOMPARTERR, blòmmparrtä'rr, m. 3. Se *Blomsterparterr.*

BLOMPIP, m. 2. (bot.) Den nedersta, ihåliga, rör- eller pipformiga delen af en enbladig blomkrona.

BLOMPOR, blòmmpór, m. 3. (bot.) Ytterst fin öppning på kronbladen, som t. ex. afsöndrar honungssaft.

BLOMPOTTA, f. 1. 1) (mindre brukl.) Se *Blomkruka.* — 2) (i Cambiospelet) Ett kort, hvarpå en blomkruka är afbildad.

BLOMKUNSKAP, f. 3. Se *Blomsterkunskap.*

BLOMQVAST, m. 2. 1) Se *Blombukett.* — 2) (bot.) Blomningssätt, då blomskaften sitta på ett utdraget blomfäste och utgå från olika punkter, men de nedre äro förlängda till samma höjd med de öfre.

BLOMQVIST, m. 2. Se *Blomstjelk.*

BLOMRIK, a. 2. Som har mycket blommor (om en växt, en trädgård, parterr, o. s. v). — *Syn.* Blomsterrik.

BLOMRUSKA, f. 1. 1) En mängd utan ordning hopbundna eller sammansittande blommor. — 2) (bot.) Se *Blomvippa.*

BLOMSAMLING, f. 2. Se *Blomstersamling.*

BLOMSKAFT, n. 5. (bot.) Liten fin stjelk, hvarigenom en blomma är fästad vid det öfriga af växten.

BLOMSKÄRM, n. 5. (bot.) Benämning på de mer eller mindre bladlika delar, som sitta på blomskaftet eller i grannskapet af blommorna, samt till formen eller färgen äro olika de egentliga örtbladen. Kallas äfv. Skärmblad.

BLOMSKÖTSEL, m. 2. sing. Se *Blomsterskötsel.*

BLOMSLIDA, f. 1. (bot.) Blad, som på Gräsarter i form af en slida omgifver stjelken.

BLOMSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar.* (bot.) Blomstjelk, förgrenad i flera blombärande skaft. Äfv. Blomfäste.

BLOMSPIRA, f. 1. (bot.) Blomningssätt, liknande en äggrund eller aflång blomvippa, med flera blommor och styfvare, mera sammanträngda grenar.

BLOMSPRÅK, n. 5. (föga brukl.) Se *Blomsterspråk.*

BLOMSTAM, m. 2. pl. — *stammar.* Se *Stängel.*

BLOMSTER, n. 5. 1) Blommande ört. *B-stren på marken.* Brukas i sammansättningar såsom benämning på vissa växter, t. ex.: Tjärblomster, Smörblomster, m. fl. — 2) Se *Blomma* (bem. 1). — 3) Figur, afbildning, som liknar en blomma. — 4) (litter.) Prydnad i stil. *Oratoriska b.* Förekommer äfven i sammansättningen Vältalighetsblomster.

BLOMSTERALMANACK, ----näck, f. 1. Almanack, som utvisar de olika blomningstiderna för vissa växter.

BLOMSTERARTAD, a. 2. Till natur och ämne lik ett blomster.

BLOMSTERBAND, n. 5. 1) Blommor, hvilkas stjelkar blifvit hopbundna i form af ett band. *B. begagnas till kransar, festoner, girlander, m. m.* (Fig.) *Hymens, kärlekens b.,* den behagliga förbindelse, som äktenskapet, kärleken med-

föra. — 2) (föga brukl.) Band af tyg, till sammanfästande af blommor.

BLOMSTERBESTRÖ, v. a. 2. Se *Blomsterströ*.

BLOMSTERBILDNING, f. 2. (föga brukl.) Den figur, form, bildning, ett blomster har.

BLOMSTERBINDEL, m. 2. pl. — *bindlar*. Bindel, formerad af blomsterband (bem. 1). — *Syn*. Girland, Blomstergirland.

BLOMSTERBLAD, n. 5. (föga brukl.) Blad på en blomsterväxt. Man säger hellre Örtblad.

BLOMSTERBUKETT, - - - ä'tt, m. 3. Se *Blombukett*.

BLOMSTERBÄDD, m. 2. Bädd, beströdd med blomster. Är i egentlig bem. nästan obrukligt. (Fig.) *Hvila på en b.*, njuta ett lif, fullt af nöjen, fritt ifrån bekymmer och besvär. — *Syn*. Blomstersäng, Blomsterläger.

BLOMSTERBÄGARE, m. 5. Enkom dertill förfärdigad bägare, mindre vas, som fylles med vatten, för att deruti bevara blommor friska, till vällukt och prydnad i rum.

BLOMSTERBÄRARE, m. 5. och -RERSKA, f. 1. Person, som vid en högtid eller i ett festligt tåg bär blomster, till ära för den person, sak eller händelse, för hvars skull festen firas.

BLOMSTERDAL, m. 3. (poet.) Dal, bevöxt med blommor.

BLOMSTERDOFT, se *Blomdoft*.

BLOMSTERFESTON, - - - fässtón o. - - - fässtå'nng, m. 3. Vågigt hängande blomsterband, till prydnad på person, vägg, möbel o. s. v.

BLOMSTERFLUGA, f. 1. (nat. hist.) Ett slägte af flugorna, liknande humlor och getingar, med två ofantliga ögon, och svarta, gula eller hvita bälten på bakdelen. Syrphus.

BLOMSTERFORM, m. 3. Se *Blomsterbildning*.

BLOMSTERFORMIG, a. 2. Som till formen liknar ett blomster. — *Syn*. Blomsterlik.

BLOMSTERFRÖ, n. 4. Frö, hvaraf ett blomster kan uppväxa.

BLOMSTERFÄLT, n. 5. (poet.) Fält, bevöxt med blomster.

BLOMSTERGIRLAND, - - ghirlånngd, m. 3. Se *Blomsterbindel*.

BLOMSTERGLAS, n. 5. Se *Blomglas*.

BLOMSTERGUDINNA, f. 1. Se *Flora*, 1.

BLOMSTERGÅRD, m. 2. Inhägnadt mindre fält, der blomsterväxter odlas.

BLOMSTERGÄDDA, f. 1. Gädda, som leker under tiden ifrån slutet af maj månad till midsommar.

BLOMSTERHANDEL, m. 2. sing. Handel med krukväxter, afplockade blommor, blomsterfrön, o. s. v.

BLOMSTERHANDLARE, m. 5. -LERSKA, f. 1. En, som drifver handel med blommor.

BLOMSTERKALENDER, - - - lä'nndr, m. 2. pl. — *kalendrar*. Se *Blomsteralmanack*.

BLOMSTERKEDJA, f. 1. (fig. o. poet.) Ljuf förbindelse. *Vara fängslad med en b.*

BLOMSTERKNIPPA, f. 1. Flera blomster, förenade i en knippa.

BLOMSTERKNOPP, m. 2. Se *Blomknopp*.

BLOMSTERKORG, m. 2. 1) Korg, med blommor uti. — 2) Korg, enkom gjord att hafva blommor uti. — 3) Prydlig efterbildning af en korg, som, fylld med blommor, till prydnad ställes på matbord, spegelbord, o. s. v. — 4) Afbildning, genom målning, bildhuggeri, af en korg, fylld med blommor.

BLOMSTERKRANS, m. 2. Krans, hopflätad af blommor.

BLOMSTERKRONA, f. 1. Blomsterband, hopfästadt i form af en krona.

BLOMSTERKRUKA, f. 1. (föga brukl.) Se *Blomkruka*.

BLOMSTERKRÄFTA, f. 1. En art af Kräftslägtet. Cancer floridus.

BLOMSTERKUNNIG, a. 2. Som känner blomsterväxter och deras skötsel. Brukas äfven stundom substantivt, i samma mening som Blomsterkännare.

BLOMSTERKUNSKAP, f. 3. Kunskap om blomsterväxter och deras skötsel, mera teoretisk än Blomsterkännedom.

BLOMSTERKÄNNARE, m. 5. En, som känner blomsterväxter och deras skötsel. — *Syn*. Blomsterkunnig, Blommist. — Botanist har en vidsträcktare bemärkelse och omfattar hela växtriket.

BLOMSTERKÄNNEDOM, m. 2. Kännedom om blomsterväxter och deras skötsel, mera stödd på erfarenhet än Blomsterkunskap.

BLOMSTERLAND, n. 5. o. 3. 1) (5) Land, qvarter i en trädgård, enkom upplåtet till blomsterodling. — 2) (3. pl. — *länder*) Land, rike, landskap, trakt, som utmärker sig för rikedom på blommor. *Persien är ett beryktadt b.*

BLOMSTERLIK, a. 2. Till det yttre lik ett blomster. — *Syn*. Blomsterformig, Blomsterartad.

BLOMSTERLÅDA, f. 1. Låda af trä, större eller mindre, enkom gjord, för att i deruti lagd jord odla blomsterväxter.

BLOMSTERLÄGER, n. 5. (poet.) Se *Blomsterbädd*.

BLOMSTERLÖK, m. 2. Lök, hvarigenom vissa blomsterväxter (t. ex. liljorna) fortbilda sig år ifrån år.

BLOMSTERMOSSA, f. 1. (bot.) Ett slägte af Löfmossorna. Splachnum.

BLOMSTERMÅLARE, m. 5. Målare, som företrädesvis utöfvar konsten att måla blommor.

BLOMSTERMÅLERI, n. 5. Se *Blomstermålning*, 1.

BLOMSTERMÅLNING, f. 2. 1) Konsten att måla blommor och blad i enlighet med naturen. — 2) En blomstermålares yrke eller sysselsättning. — 3) Målning, tafla, hvarpå blomster och blommor äro afbildade.

BLOMSTERMÅNAD, m. 3. Maj månad.

BLOMSTERMÅNGLERSKA, f. 1. Månglerska, som säljer blommor.

BLOMSTERODLARE, m. 5. En, som antingen för nöje eller som yrke odlar blommor.

BLOMSTERODLING, f. 2. 1) En blomsterodlares sysselsättning eller yrke. — 2) Fält, plats, der blomsterväxter odlas.

BLOMSTERPARK, m. 3. Park, der blommor i stor mängd växa.

BLOMSTERPARTERR, - - parrtä'rr, m. 3. En, vanligtvis i en trädgård och utanför fönstren på boningshusets baksida, men äfven stundom på framsidan, midt på gården, afskild plats, der till prydnad och vällukt blomsterväxter uppdragas och växa.

BLOMSTERPLAN, m. 3. (poet.) Plan, jemn plats bevöxt med blomster. *Sist när på ljuflig b.*, &c.

BLOMSTERPLOCKARE, m. 5. -KERSKA, f. 1. En, som plockar vildt växande blomster.

BLOMSTERPOTTA, f. 1. (föga brukl.) Se *Blompotta*.

BLOMSTERPRAKT, f. 3. sing. (poet. och i högre stil) Prakt, härrörande af vackra blommor i stor ymnighet.

BLOMSTERPRYDA, v. a. 2. Pryda med blommor. Säges både om person och sak. — Part. pass. *Blomsterprydd* brukas nästan såsom adjektiv.

BLOMSTERPRYDNAD, f. 3. Prydnad, gjord af naturliga blommor.

BLOMSTERQVARTER, ---ér, n. 5. Särskilt land, qvarter, vanligtvis i en trädgård, upplåtet enkom för blomsterväxter.

BLOMSTERQVAST, m. 2. 1) Se *Blomqvast*. — 2) (fyrv.) Ett slags fyrverkerield, liknande en blomsterqvast.

BLOMSTERRABATT, ---átt, m. 3. (trädg.) Rabatt (se d. o.), upplåten enkom för blomsterväxter.

BLOMSTERRIK, a. 2. Som har öfverflöd på blomsterväxter eller blommor.

BLOMSTERRIKE, n. 4. (poet.) Floras eller Blomstergudinnans rike.

BLOMSTERRUSKA, f. 1. (föga brukl.) Se *Blomruska*.

BLOMSTERRÖR, n. 5. Orangeriväxt af Kryddliljornas familj, äfv. kallad Canna, Strutblad, Canna indica.

BLOMSTERSAMLING, f. 2. 1) Samling af blommor. — 2) (fig.) Se *Antologi*.

BLOMSTERSIRAT, ---át, m. 3. (bildh. m. fl.) Sirat, som föreställer blommor.

BLOMSTERSKÖTSEL, m. 2. sing. Blomsterväxters plantering och skötsel. — Blomsterodling drifves i större skala, Blomsterskötsel kan äfven vara i mindre.

BLOMSTERSPRÅK, n. 5. Tankars uttryckande förmedelst blommor eller bilder af blommor. *B-et är Cupidos hieroglyfskrift.*

BLOMSTERSTICKARE, m. 5. -KERSKA, f. 1. En, som stickar, broderar blommor.

BLOMSTERSTICKNING, f. 2. En blomsterstickares konst, yrke, sysselsättning.

BLOMSTERSTRÖ, v. a. 2. Beströ med blomster (både i egentlig och fig. mening).

BLOMSTERSTYCKE, n. 4. Se *Blomstermålning*, 2.

BLOMSTERSVÄRM, m. 2. Bisvärm, som lemnar kupan om våren, vid blommornas första utsprickande.

BLOMSTERSÅDD, a. 2. Öfversådd, beströdd med blommor.

BLOMSTERSÄNG, f. 2. 1) Trädgårdssäng, enkom upplåten för blomsterväxter. — 2) Säng, beströdd med blomster. Brukas i denna bem. helst i poetisk stil.

BLOMSTERTECKNARE, m. 5. Artist, som utöfvar konsten att teckna blomster.

BLOMSTERTECKNING, f. 2. 1) En blomstertecknares konst, yrke eller sysselsättning. — 2) Genom teckning utförd afbildning af blomster.

BLOMSTERTID, m. 3. Den tid på året, då marken är smyckad af blomster, helst före slåttern, således maj och juni månader.

BLOMSTERTRAKT, m. 3. Trakt, som utmärker sig för rikedom på blommor.

BLOMSTERTRÄDGÅRD, m. 2. Se *Blomstergård*.

Anm. Ordet är egentligen till sin sammansättning en missbildning, som bör ur språket utdömas.

BLOMSTERUR, n. 5. Sammanställd plantering af örter, hvilkas blommor öppna sig på vissa af dagens timmar, så att för hvarje timme en af dem slår ut.

BLOMSTERURNA, f. 1. Urna, som begagnas att derutij slå vatten och hålla afplockade blomster friska, till prydnad i rum, o. s. v.

BLOMSTERVAS, m. 3. Vas, till samma begagnande, som föregående.

BLOMSTERVURM, m. 3. Öfverdrifvet, narraktigt tycke för blommor. — S. c. 2. Person, som vurmar för blommor.

BLOMSTERVÄN, c. 3. pl. — *vänner*. Vän af blommor (i mindre grad än Blomsterälskare).

BLOMSTERVÄXT, f. 3. Ört, som bär blommor.

BLOMSTERÄLSKARE, m. 5. -RINNA, f. 1. En, som mycket tycker om blommor eller är road af blomsterskötsel.

BLOMSTERÄNG, f. 2. (poet.) Äng, beväxt med en myckenhet blommor.

BLOMSTJELK, m. 2. Se *Blomskaft*.

BLOMSTOFT, n. 5. Se *Frömjöl*.

BLOMSTRA, v. n. 1. 1) Se *Blomma*, 1. — 2) (fig.) *a*) (om menniskor) Vara i åtnjutande af ungdomens friskhet och fägring. Brukas föga, mest om unga flickor. — *b*) (om sak) Vara i sitt bästa skick, på höjden af sin lycka; stå högt i ära, anseende, ryktbarhet, förtroende. *Skönheten b-r ej mer än en gång. Hvem vet, hvar lyckan b-r för mig! Athen b-de under Pericles. Under Gustaf III:s regering b-de konster och vetenskaper.* — *B. úpp*, se *Uppblomstra*.

BLOMSTRANDE, n. 4. Se *Blomstring*. — *Adj. p.* 1. (fig.) 1) (i fråga om menniskor) Som har utseende af ungdomens friskhet och fägring. *En b. yngling, ungmö. B. ansigte, hy, kinder.* — 2) Som är i sitt bästa skick, på höjden af sin lycka, i högst lyckliga omständigheter. *Vara i sin b. ålder, i sina b. år. En b. stad, inrättning, skola. B. affärer.* — 3) *B. stil*, der man finner många poetiska eller retoriska blomster.

BLOMSTRAS, v. dep. 1. (mindre brukl.) Vara i blomstring, blomstra, blomma. *Marken b.*, är betäckt med blommor.

BLOMSTRING, f. 2. 1) (egentl.) *a*) En växts tillstånd, då hon blommar. *Örterna på marken äro nu i sin b.* — *Syn.* Blomning, Blommande, Blomstrande. — *b*) Den tid, hvarunder en växt blommar. *Denna örtens b. varar länge.* — 2) (fig.) *a*) Tillstånd, då person eller sak är i sitt lyckligaste skick. — *b*) Tiden, hvarunder detta äger rum. — *Ss. B-sdag, -speriod, -sstund, -stid*, m. fl.; jfr. *Blomningsdag*, m. fl.

BLOMSTÄNGEL, m. 2. pl. — *stänglar*. Se *Stängel*.

BLOMSVALG, n. 5. (bot.) På en enbladig blomkrona, den öfre öppningen, hvarest pipen och brämet träffas.

BLOMSVANS, m. 2. (bot.) Blomningssätt, då flera blomnystan sitta samlade längs efter ett blomfäste, som de bekläda, och bilda ett slags ax eller hängen.

BLOMSÄNG, f. 2. (föga brukl.) Se *Blomstersäng*.

BLOMTOFS, m. 2. (bot.) Benämning på ett Blomknippe, då dess grenar och blomskaft äro mycket korta och blommorna fullständiga.

BLOMTOPP, m. 2. (bot.) Se *Blomspira*.

BLOMVAS, m. 3. Se *Blomstervas*.

BLOMVASS, m. 2. sing. (bot.) Liljeblommig växt af fam. Alismaceæ, som växer i dammar och på åbräddar, med blad liknande vass, och en bar blomspira, omkring 3 fot lång, som bär en flock ljust rosenröda blommor. Butomus umbellatus.

BLOMVERK, n. 5. (byggn.k.) Prydnader, sirater, föreställande blommor.

BLOMVIPPA, f. 1. (bot.) Blomningssätt, då blomfästet är utdraget och ifrån detsamma här

och der utgå flere längre grenar, som åter grena sig, och äro slaka samt oftast utspärrade från hvarandra.

BLOND, blånnd o. blånngd, a. 2. (fr. *Blond*) Ljushårig, med blå ögon och ljuslett hy.

BLONDER, blå'nndr o. blå'nngdr, m. 3. (fr. *Blonde*) Ett slags tunna och genomskinligt knypplade spetsar af rått silke. — *Ss.* *Blondfabrik, -fabrikör, -makare.*

BLONDIN, blånndi'n o. blånngdi'n, f. 3. (fr. *Blondine*) Ljuslagdt fruntimmer.

BLOSS, n. 5. 1) Stycke torrt trä, fackla eller annat passande, brännbart ämne, som man antändt i ena ändan, för att lysa sig med. *Gå med b., lysa sig med b.* Ingår i sammansättningen Furubloss. — *Syn.* Se *Ljus.* — 2) (fig. poet.) *Nattens, himmelens, himlahvalfvets, firmamentets, fästets b.*, stjernorna.

BLOSSA, v. n. 1. 1) Brinna med häftigt flammande låga. *Se facklorna, mareschallerna, torrvedsstickorna, huru de b. Elden b-r.* — *B. fram*, slå fram (om eldslåga). — *B. upp*, se *Uppblossa.* — *Syn.* Se *Brinna.* — 2) (fig.) Hafva stark rodnad, till följe af inre hetta eller våldsam sinnesrörelse. *Hans ansigte, kinder b-de af vrede.* — *B. upp*, se *Uppblossa.* — 3) (fam.) *B. och röka*, se *Bolma.* — V. a. (fam.) *B. eld och rök i ansigtet på någon*, säges, då man vid rökning sätter mynningen af piphufvudet emot någons ansigte och blåser hårdt igenom munstycket, så att rök och eldgnistor fara upp.

BLOSSANDE, n. 4. 1) Häftigt flammande. *Facklornas b.* — 2) (fig.) Stark rodnad. *Ansigtets, kindernas b.* — 3) (fam.) Bolmande.

BLOSSARE, m. 5. (föga brukl.) Se *Bolmare.*

BLOSSBÄRARE, m. 5. (föga brukl.) En, som vid högtidliga tillfällen bär bloss.

BLOSSNING, f. 2. Se *Blossande*, 3.

BLOT, n. 5. (hist.) Offring af djur eller menniskor åt gudarna, hos de fordna Skandinaverna.

BLOTA, v. n. 1. (hist.) Offra djur eller menniskor åt gudarna och dervid bestryka deras bilder samt templets väggar med offerbloden. Ordet kommer af *Blod*, och brukas endast i fråga om de fordna Skandinavernas offringar. — *Blotande*, n. 4. o. *Blotning*, f. 2.

BLOTGUD, m. 2. (hist.) Gud, åt hvilken de fordna Skandinaverne blotade.

BLOTGÅRD, m. 2. (hist.) Gård kring ett blothus.

BLOTHUS, n. 5. (hist.) Offerhus, der man blotade åt gudarna.

BLOTMÅNAD, m. 3. (hist.) Månad, då våra hedniska förfäder blotade.

BLOTT, a. 1. 1) Utan betäckning. *Bära en tagelskjorta på b-a kroppen. In på b-a kroppen. På b-a marken.* Brukas i denna bem. sällan utom i nämde talesätt och alltid i definit form, med undantag af talesättet: *B. och bar*, alldeles naken; (fig.) med tomma händer, utan alla tillgångar; *en b. och bar oförsigtighet*, icke annat än en o. — *Syn.* Bar, Obetäckt, Ohöljd, Naken. — 2) Ensam, utan något annat åtföljande, utan tillhjelp af något annat. *Vara i b-a skjortan. Se med b-a ögat. Jag blef trodd på mitt b-a ord. Rysa vid b-a åsynen af något.* (I brädspel) *B. bricka*, ensam, ej bunden. Nyttjas äfven i denna bem. nästan alltid i definit form. — *Syn.* Bar, Ensam, Allen. — *Adv.* Endast. *B. en enda. B. för ro skull. Det är b. ett rykte, b. afund, b. af elakhet. Ni behöfver b. befalla. Han b. gissar så. Det blifver begripligt b., då man betraktar . . . Icke b.*, icke endast, icke allenast, mer än, t. ex.: *Hon är icke b. vacker* (äfv. *icke vacker b.*), *utan äfven god. B. och bart*, endast och allenast; alldeles icke mer än. — *Syn.* Se *Endast.* — *B. att, Om b.* ell. ensamt *B.* konj. Om allenast, så vida, endast. *B. att, om b.* ell. *b. han vinner sina syften, så frågar han ej efter medlen. Kom b.!* d. v. s. om allenast du kommer, så . . . .

BLOTTA, v. a. 1. 1) Aftaga, befria från något betäckande. *B. halsen, bröstet. B. rötterna på ett träd*, bortskaffa den betäckande jorden, så att de komma i dagen. *B. hufvudet*, aftaga hatten. *B. värjan*, draga den ur slidan. (Kir.) *B. ett ben*, med instrumenter undanskaffa hud, kött, senor m. m., som betäcka ett ben, så att det blir obetäckt. — *Syn.* Aftäcka, Afhölja, Göra naken, bar, blott. — 2) (fig.) *a*) Lägga i öppen dag, röja. *B. sin okunnighet. B. en hemlighet, en intrig. B. en bedragare*, göra hans bedrägerier, hans bedräglighet uppenbara. *B. någon* betyder äfv.: lägga dess fel, svagheter i dagen. — *Syn.* Se *Röja.* — *b*) Beröfva. *Denna händelse har b-t honom på allt.* Hellre säges *Utblotta.* Brukas i denna bem. mest i part. pass. — *Syn.* Se *Beröfva.* — *c*) (milit.) Lemna utan betäckning, försvar. *B. en fästning, en provins, en gräns. B. centern af en armé. Han b-de infanteriet för mycket.* — *d*) (i brädspel) *B. en bricka*, lemna en bricka ensam, d. v. s. utsatt för att blifva slagen. — *B. sig*, v. r. 1) På någon del af kroppen undanföra de betäckande kläderna, så att den blifver bar. Brukas vanligtvis i bem. af att aftaga hatt, hufvudbonad, som betäcker hufvudet. — 2) (fig.) *a*) Röja sina tankar, äfv. röja sin svaghet, gifva pris på sig, utsätta sig för anfall. — *b*) Beröfva sig alla medel, tillgångar; göra sig nödställd. *Jag har alldeles b-t mig* (utgifvit alla mina penningar) *för din skull.* — *Syn.* Utblotta sig.

BLOTTA, f. 1. (i brädspel) En blott bricka. *Man bör akta sig för många b-or.*

BLOTTAD, a. p. 2. 1) Aftäckt, bar, ohöljd. *Stå med b-t hufvud. B. värja.* — 2) (fig.) Som är utan, beröfvad. *B. på vänner och all hjelp.*

BLOTTANDE, n. 4. Handlingen, då man blottar.

BLOTTNING, f. 2. (föga brukl.) Se föreg.

BLOTTSTÄLLA, v. a. 2. Försätta i en belägenhet, då man har att frukta för något. *B. någon för nöd, fara, åtlöje. B. sitt lif för fäderneslandet*, utsätta det för fara i och för fäderneslandets tjenst. *Detta b-ller er för stora faror. Frukta icke, jag skall ej b. er. B. sin person, sin egendom, sin ära, sin värdighet. B. sitt namn*, utsätta sig för faran att blifva vanärad. *Han b-ller sitt anseende genom att inlåta sig med en så dålig person.* — *Syn.* Utsätta (för), Kompromettera. — *B. sig*, v. r. Försätta sig i en belägenhet, då man har att frukta för något. *B. sig för nöd, fara, skymf, vanära*, &c. *Jag b-ller mig för mycket, om jag inlåter mig i detta företag. Genom sitt beteende i denna sak b-llde han sig ganska mycket*, utsatte sig för misstankar, elaka uttydningar, smädelse, förtal, o. s. v. — *Syn.* Utsätta sig (för), Kompromettera sig.

BLOTTSTÄLLANDE, n. 4. Handlingen, då man blottställer.

BLOTTSTÄLLD, a. p. 1. Se *Blottad*, 2.

BLUMBUDDING, se *Plumpudding*.

BLUND, m. 2. sing. 1) Ett ögonblicks sömn, kort sömn. *Jag har icke fått en b. i mina ögon på hela natten. Sofva en liten b.* — *Syn.* Se *Sömn.* — 2) (fam. skämtv., isynn. i barnspråket) *Jon B.*, sömnen personifierad, svarande mot Morpheus.

BLUNDA, v. n. 1. 1) Hopfälla ögonen och hålla dem någon stund tillslutna. *Se, gossen b-r: han är sömnig. Han b-r på predikstolen. Jag kunde b. och gå dit.* — 2) (fig.) Icke märka fel; låtsa att ej blifva dem varse; öfverse dem. *Han b-r för alla hennes fel. Regeringen b-de vid detta grofva tilltag af honom.*

BLUNDANDE, n. 4. o. BLUNDNING, f. 2. Handlingen, då man blundar.

BLUS, m. 3. (fr. *Blouse*) 1) Tunt öfverplagg, vanligen af lärft eller bomullstyg, i form af skjorta, och som brukas med bälte om lifvet. — 2) Biljardpåse.

BLY, n. 4. 1) (utan pl.) Metall af gråaktig färg, mycken glans, och så mjuk, att den äfven i tjockare skifvor låter med lätthet böja sig; färgar ifrån sig och ger ett blyertslikt streck på papper och linne. *Belägga, fylla med b. Fästa med b. Stöpa b. Stöpa b. uti,* fylla (sprickor, hål) med stöpt bly. *B. i tackor.* — 2) (med pl.) Litet stycke af denna metall, som brukas till sänke eller andra ändamål. Se *Sänkbly, Fönsterbly,* m. fl. — *Ss. B-bäcken, -massa, -plåt, -ränna, -rör, -skifva,* m. fl.

BLYA, v. a. 1. (mindre brukl.) Belägga, fylla med bly. — *Syn.* Plombera.

BLYAKTIG, a. 2. Som till utseende liknar bly.

BLYANT, blyánnt, m. 3. Kostbart tyg med virkade prydnader, som under medeltiden begagnades.

BLYARBETARE, m. 5. En, som förfärdigar saker af bly eller dermed belägger eller fyller.

BLYARBETE, n. 4. 1) Sak, förfärdigad af bly. — 2) (mindre brukl.) En blyarbetares sysselsättning.

BLYARTAD, a. 2. Som till ämne och beskaffenhet liknar bly.

BLYASKA, f. 1. En gulgrå hinna, hvarmed bly vid smältning i öppet kärl öfverdrager sig, bestående af en oren blyoxid, blandad med fint fördeladt metalliskt bly; begagnas till glasur på lerkärl.

BLYBALSAM, m. 3. Ett slags läkemedel, tillredt af bly.

BLYBRUK, n. 5. Verk, der bly utsmältes, renas eller förarbetas.

BLYDRUS, bly'drús, m. 3. (bergv.) Drus af kristalliseradt bly.

BLYERTS, bly'ä'rrts, m. 3. Mineral, utgörande ett slags fossilt, nästan rent kol, endast mekaniskt förorenadt af litet jern; förekommer dels i form af små kristaller, dels i derba, fjälliga massor af grå eller svartgrå färg, metallglänsande, färgande ifrån sig, mjukt och böjligt, samt fett för känseln.

BLYERTSPENNA, f. 1. Trästift till ritning, skrifning eller liniering, bestående af ett rundt eller stundom fyrkantigt trästift, inuti fyldt med blyerts. *Rita, skrifva, liniera med b.*

BLYERTSRITNING, f. 2. Ritning, utförd med blyertspenna.

BLYERTSSTIFT, n. 5. Ritstift, hvari en blyertspenna, ell. ock blott blyerts i stångform, finnes insatt.

BLYERTSSTRECK, n. 5. Streck, gjordt med blyertspenna.

BLYERTSTECKNING, f. 2. Teckning, utförd med blyertspenna.

BLYEXTRAKT, bly'äckstráckt, n. 3. o. 5. (farm.) Basisk ättiksyrad blyoxid, beredd med odistillerad ättika.

BLYFALS, m. 2. (glasm.) Fals af bly, hvarmed fönsterrutor infattas.

BLYFÄRG, m. 3. 1) Färg, liknande bly. — 2) Färgämne af något slags blypreparat.

BLYFÄRGAD, a. 2. Af en färg, liknande bly.

BLYFÖRGIFTNING, f. 2. Förgiftning till följe derutaf, att någon slags blyoxid inkommit i tarmarna.

BLYG, a. 2. 1) Förlägen och rädd att säga eller göra något opassande, bära sig dumt eller tafatt åt, då man är i sällskap med främmande personer. *De flesta barn äro b-a för personer, som de icke känna. Vara b. i sällskap. Han är icke så b. af sig,* han är oförsynt, påflugen, icke rädd att tilltala folk. — *Syn.* Skygg, Rädd, Timid. — 2) Återhållsam i sina anspråk, fordringar. *Att begära påökning i sin lön, det är han för b. till. Modig som ett lejon, men b., när det kommer an på att begära något.* — *Syn.* Se *Blygsam.* — 3) Förlägen i sällskap med personer af andra könet. *Unga gossar och flickor äro stundom mycket b-a i hvarandras sällskap.* — *Syn.* Blygsam.

BLYGAS, v. d. 2. (Pres. Ind. *Blygas* sammandrages ofta till *Blygs*) Känna blygsel. *När hon sade detta, b-gdes han. B-gs du icke? B-gs att bära dig så åt. Han b-gdes icke att .... Komma någon att b. B. för någon eller något. Jag b-gs för dig. Hon b-gs för sina dåliga kläder.* — *Syn.* Känna, erfara blygsel, Skämmas.

BLYGD, c. 3. 1) Skam. *O b. och nesa! Hvilken b. för honom! Han måste till sin b. erkänna, att ....* — *Syn.* Se *Skam.* — 2) De yttre födslodelarne, så väl hos man som qvinna. (Fig. talesätt) *Söka skyla sin b.*, d. v. s. sin nakenhet.

BLYGDBEN, n. 5. (anat.) Främre delen af det så kallade Namnlösa Benet, utgörande en fortsättning af Höftbenet i trakten af födslodelarna. Kallas äfv. Blygselben, Isben.

BLYGDLÄPP, m. 2. (anat.) Benämning på de omgifvande delarna vid öppningen till qvinnans födslolem. *Yttre och Inre B-arne.*

BLYGDTUNGA, f. 1. (anat.) Se *Kittlare.*

BLYGHET, f. 3. sing. Egenskapen att vara blyg. — *Syn.* Skygghet, Timidité.

BLYGJUTARE, m. 5. Se *Blystöpare.*

BLYGJUTERI, n. 3. Se *Blystöperi.*

BLYGLANS, m. 3. Mineral, bestående af bly och svafvel tillsammans; håller ofta silfver. Blymalm.

BLYGLAS, n. 5. Ett gröngult eller eldfärgadt, genomskinligt glas, som erhålles genom fullkomlig smältning af blyoxid. Med tillsats af kisel m. m. användes det till glasur på lerkärl, glasflusser, beredning af flintglas, m. m.

BLYGLETE, n. 4. eller BLYGLITT, n. 3. Se *Silfverglitt.*

BLYGLIMMER, n. 5. Mineral, bestående af kolsyradt bly.

BLYGRUFVA, f. 1. Grufva, hvarur blymalm upphämtas.

BLYGRÅ, a. 2. Af en gråaktig färg, som liknar bly.

BLYGRÄDDE, m. 2. sing. (gam. kem.) Ett slags mineralisk lösning af bly.

BLYGSAM, a. 2. 1) Som har känsla af det skickliga och anständiga. *En b. ung man. En*

b. flicka. — *Syn.* Anständig, Sedig, Ärbar. — 2) Återhållsam i sina anspråk, fordringar; som ej högt uppskattar sitt eget värde. *Han är mycket b. i bedömandet af egna förtjenster. B. i sina anspråk.* — *Syn.* Blyg, Anspråkslös, Modest. — 3) Som uttrycker, tillkännagifver blygsamhet (i begge bem.). *B-t ögonkast, b-t uppförande. B-ma fordringar, anspråk.* — *Syn.* Blyg, Anspråkslös, Modest.

BLYGSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara blygsam. — *Syn. a*) Anständighet, Sedighet, Ärbarhet; — *b*) o. *c*) Blyghet, Anspråkslöshet, Modesti.

BLYGSAMT, adv. På ett blygsamt (bem. 1. o. 2.) sätt, med blygsamhet. *Uppföra sig b. Helt b. ställa sig vid dörren. Han hade kunnat fordra högre lön, men teg helt b.* — *Syn.* Anspråkslöst, Modest.

BLYGSEL, m. 2. sing. Känsla af olust öfver andras eller eget förakt, antingen i allmänhet eller till följe af någon viss, enskilt handling. *Full af b. öfver sitt beteende. Känna b. öfver något. Hon känner ingen b. för att gå ut halfklädd på gatan. Han har ingen b., är utan all b. Jag bekänner till min b. Med b. erfara, att* . . . . — *Syn.* Skam.

BLYGSELBEN, n. 5. Se *Blygdben.*

BLYGSELLÖS, a. 2. Se *Skamlös.*

BLYGSELRODNAD, f. 3. Rodnad, förorsakad af blygsel.

BLYGSINT, a. 1. (mindre brukl.) Se *Blyg* och *Blygsam.*

BLYGSINTHET, f. 2. (mindre brukl.) Egenskapen att vara blygsint.

BLYGULT, n. 5. Ett slags gul mineralfärg, bestående af blyoxid. Kallas äfven Massikot.

BLYHAGEL, n. 5. Hagel, stöpt af bly.

BLYHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* Se *Blykrok.*

BLYHALTIG, a. 2. Säges om mineralier, som hålla bly.

BLYHVITT, n. 5. o. m. 3. Mineralfärg till målning af hvitt, bestående af kolsyrad blyoxid. Den renaste B. kallas Skiffer- eller Kremser-hvitt. — *Ss. B-fabrik.*

BLYHVITTQVARN, f. 2. Hästqvarn, till malning af blyhvitt.

BLYHVITTSALVA, f. 1. Ett slags salva, tillredd af hvitt vax, ister och finrifvet blyhvitt.

BLYJORD, f. 2. sing. Jord, uppblandad med blymalmpartiklar.

BLYKALK, m. 3. (gam. kem.) Se *Blyoxid.*

BLYKNIF, m. 2. pl. — *knifvar.* Verktyg, som glasmästare begagna till att forma och vika fönsterbly öfver rutans kant.

BLYKOLF, m. 2. pl. — *kolfvar.* (jäg.) Bly, som, då man vill rengöra refflade gevär, smält hålles i bösspipan, ofvanpå en nedförd plunderskruf, och lemnas att stelna, hvarefter massan (kolfven) som noga passar in med reffelgången, utvrides, då all orenlighet medföljer.

BLYKOLIK, bly'koli'k, f. 3. (med.) Ett slags svår kolik, föranledd af tillfälligtvis i tarmarna inkommen blyoxid.

BLYKRISTALL, m. 3. 1) Kristall, vid långsam afsvalning anskjuten af rent, smält bly. — 2) Kristall af ren blyoxid.

BLYKROK, m. 2. Verktyg af jern, hvarmed blystöpare utdraga det smälta blyet efter kallningen.

BLYKULA, f. 1. 1) Kula, stöpt af bly, för att begagnas till skjutning. — 2) Blymassa i kulform.

BLYLINIE, f. 3. Artilleri-måttstock, till mätning af handgevärens mynningar, kulor och laddtyg, raketers, svärmares och brännares diametrar.

BLYLOD, n. 5. Lod af bly, som fästadt vid snöre begagnas till sänke eller tyngd.

BLYLÖDNING, f. 2. Lödning medelst bly.

BLYMALM, m. 3. Mineral, som håller bly i så stor qvantitet, att det med fördel kan utdragas. Bland b-er är Blyglans den vanligast förekommande.

BLYMJÖLK, f. 2. sing. (gam. kem.) Lösning af blysocker, utspädd med vatten.

BLYOCKRA, f. 1. Ett slags blyjord.

BLYOLJA, f. 1. Tjock lösning af blysocker i terpentinolja.

BLYOXID, bly'åcksi'd, m. 3. Gult syrsatt bly.

BLYPENNA, f. 1. Se *Blystift.*

BLYPREPARAT, bly' - - rät, n. 3. Kemisk tillredning, af bly. Sådana äro: Blyhvitt, Blysocker, Blyvatten, m. fl.

BLYPLÅSTER, n. 5. Plåster, tillredt af blyoxid, bomolja och ister, som begagnas att lägga på bölder och sår, till deras helande och renande.

BLYPROF, n. 5. (bergv.) En blymalms proberering, till utrönande af, huru stor procent bly den håller.

BLYPULVER, n. 5. Pulveriseradt bly, som brukas till glasering af lerkärl.

BLYRÖK, m. 2. sing. (bergv.) Ämne, som vid rostning af blyglans uppstiger och afsätter sig i rökfånget; består af tre delar kolsyrad blyoxid och tre delar spetsglansoxid jemte tillfälligt inblandade jordämnen; lemnar en god, hvit målarfärg.

BLYSA, f. 1. (sjöt.) Ett slags större skeppslykta.

BLYSALT, n. 3. (kem.) Förening af blyoxid med en syra. Till b-er höra Blysocker, Hornbly, Mengel, Blyhvitt, m. fl.

BLYSALVA, f. 1. Ett slags salva, tillredd antingen af blyättika, blysocker eller blyglitt, jemte vanliga ingredienser i salvor.

BLYSCHVEIF, m. 3. (det tyska *Bleischweif*) Ett slags blymalm.

BLYSKUM, n. 5. Se *Blyaska.*

BLYSLAGG, m. 3. Slagg, som blifver vid blymalmers rostning.

BLYSNÖRE, n. 4. Se *Lodlina, Lodsnöre.*

BLYSOCKER, n. 5. Ett slags blypreparat, bestående i ättiksyrad blyoxid.

BLYSPAT, m. 3. Ett slags blymalm i spatform.

BLYSPIK, m. 2. Ett slags kort spik med stora, platta och breda hufvuden, som begagnas att fastspika blyplåtar.

BLYSTAMP, m. 2. (guldsm.) Verktyg af bly, som begagnas vid matskedars formande.

BLYSTEN, m. 2. (bergv.) Förening af svafvelbly med svafveljern och svafvelkoppar, som under slaggen återstår vid blymalmers smältning i ugn.

BLYSTIFT, n. 5. Liten stång af bly, som begagnas att liniera med.

BLYSTRECK, n. 5. 1) Streck, draget med blystift. — 2) Malmstreck, som förer bly.

BLYSTÄMPEL, m. 2. pl. — *stämplar.* 1) Stämpel till mynts eller figurers aftryckande i bly. — 2) Blystycke med ett sålunda erhållet aftryck.

BLYSTÖPARE, m. 5. En, som stöper kulor eller figurer af bly.

BLYSTÖPERI, n. 3. En blystöpares konst, yrke, sysselsättning.

BLYSTÖPNING, f. 2. Arbetet eller konsten att stöpa kulor eller figurer af bly.

BLYSÖM, n. 5. Se *Blyspik.*

BLYTACKA, f. 1. Smält och renadt bly, i form af en så kallad Tacka; se d. o.

BLYTAK, n. 5. Tak, täckt med blyplåtar.

BLYTILLSATS, m. 3. Laglig tillsats af bly i tennarbeten.

BLYTUNG, a. 2. Tung som bly, ganska tung.

BLYTYNGD, f. 3. Tyngd, lod af bly, som brukas i väggur.

BLYTÅNG, f. 3. pl. — *tänger.* (glasm.) Tång, hvarmed glasmästare vika och forma fönsterblyet.

BLYTÄCKA, v. a. 2. Täcka (tak) med blyplåtar. — *Blytäckande,* n. 4.

BLYTÄCKARE, m. 5. En, hvars yrke är att täcka (tak) med blyplåtar.

BLYTÄCKNING, f. 2. 1) Täckning med blyplåtar. — 2) Bly i folium eller plåtar, som utgör betäckningen på något.

BLYUGN, m. 2. (bergv.) Hyttugn, der blymalm smältes.

BLYVATTEN, n. 5. (farm.) Med vatten utspädd blyättika, blandad med litet spiritus; brukas som kylande och helande medel på sår, bölder, o. s. v.

BLYVIND, m. 2. Ett slags vind, d. v. s. hjul, hvarpå fönsterbly drages.

BLYVITRIOL, bly' - - öl, m. 3. sing. Svafvelsyrad blyoxid.

BLYÅDER, f. 1. pl. — *ådror.* Malmåder, som förer blymalm.

BLYÄTTIKA, f. 1. Ett slags flytande blypreparat, bestående af basisk ättiksyrad blyoxid.

BLÅ, a. 2. neutr. *blått.* Benämning på den af de tre grundfärgerna (rödt och gult äro de två andra), som i den prismatiska solbilden, liksom i regnbågen, befinnes emellan violett och grönt, d. v. s. återkastar solstrålarna mer än den violetta, men mindre än den gröna färgen. Man antager två hufvudskiftningar deraf: Mörkblå och Ljusblå (äfv. Himmelsblå). *B. himmel. Den b. vattenspegeln. B-a ögon. Hafva b-tt öga,* genom slag eller stöt skadadt öga, så att de omgifvande delarne svullnat och blifvit blåaktiga; i samma mening säges äfv. *Vara b. under ögonen,* hvilket äfv. betyder, att huden närmast under ögonen har ett blåaktigt utseende, till följe af sjuklighet, svaghet, o. s. v. *Vara b. i ansigtet,* se frusen ut eller (om det blåa stöter i rödt) försupen ut. (Fig.) *B. dunst,* inbillning. *Slå b. dunster för någon, i ögonen på någon,* föra bakom ljuset, bedraga genom grundlösa uppgifter, falska förespeglingar. Substantivt säges äfv. i poetisk stil *Det Blå,* om himlahvalfvet.

BLÅA, v. a. 1. Indränka med blå färg eller med blå stärkelse. — V. n. *B. från sig,* säges om blåa tyger, som färga från sig.

BLÅAKTIG, a. 2. Af en färg, som stöter i blått. — *Blåaktighet,* f. 3.

BLÅBINKEGRÄS, n. 5. (bot.) Se *Vägvårda.*

BLÅBLEK, a. 2. Blek, men derjemte något blåaktig. *B. hy, b-t ansigte, b-a läppar.* — *Blåblekhet,* f. 3.

BLÅBRUN, a. 2. Brun, med en skiftning i blått. — *Blåbrunhet,* f. 3.

BLÅBUK, m. 2. Se *Odon.*

BLÅBÄR, n. 5. Bär af Blåbärsris.

BLÅBÄRSBUSKE, m. 2. pl. — *buskar,* eller

BLÅBÄRSRIS, n. 5. Bärväxt af fam. Midtblommige, allmän i barrskog, och hvars blåa bär nyttjas på apoteken och i hushållen. Vaccinium Myrtillus.

BLÅDUFVA, f. 1. Se *Klippdufva.*

BLÅELSE, f. 3. Blå stärkelse.

BLÅFLAMMIG, a. 2. Som har blåa, flammiga figurer på botten af annan färg. — *Blåflammighet,* f. 3.

BLÅFLÄCKIG, a. 2. Som har blåa fläckar på botten af annan färg. — *Blåfläckighet,* f. 3.

BLÅFOT, m. 3. pl. — *fötter.* Se *Fiskljuse.*

BLÅFÄRG, blå'fä'rrj, m. 3. Färgstoft, hvarmed blåfärgas.

BLÅFÄRGA, v. a. 1. Färga (tyger o. d.) blått. — *Blåfärgande,* n. 4. o. *Blåfärgning,* f. 2.

BLÅFÄRGARE, m. 5. Se *Svartfärgare.*

BLÅFÄRGNING, f. 2. Se *Svartfärgning.*

BLÅGRÅ, a. 2. 1) Grå, skiftande i blått. — 2) Af en färg, som utgör en lika blandning af blått och grått. — *Blågråhet,* f. 3.

BLÅGRÖN, a. 2. 1) Grön, skiftande i blått. — 2) Af en färg, som utgör en lika blandning af blått och grönt. — *Blågrönhet,* f. 3.

BLÅGUBBAR, m. 2. pl. (bot.) Se *Blåklint.*

BLÅGUL, a. 2. 1) Gul, skiftande i blått. — 2) Af en färg, som utgör en lika blandning af gult och blått. — *Blågulhet,* f. 3.

BLÅGULD, n. 5. (bot.) Mångårig växt af klassen Ringblommige, vild i Lappland, men odlad i trädgårdar för sina vackra blå blommor. Kallas äfv. Kosjuss. Polemonium cæruleum.

BLÅGÅS, f. 5. pl. — *gäss.* En art af gåsslägtet, med blekt köttfärgad näbb, gula ben, hals och hufvud gråa.

BLÅHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* (nat. hist.) Sångfågel, 5 ½ tum lång, ofvan mörkt gråbrun, strupen hos hanen himmelsblå med en brunröd eller hvit fläck, hos honan hvit med svart infattning. Kallas äfv. Blåhakesångare. Sylvia svecica.

BLÅHALLON, n. 5. Bär af Blåhallonbusken.

BLÅHALLONBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* Buskväxt af hallonslägtet, med ganska välsmakliga bär. Rubus cæsius.

BLÅHATT, m. 2. (bot.) Se *Ängsvädd.*

BLÅHEN, m. 2. Benämning på ett slags utmärkt goda, svartblå brynstenar från Orsa i Dalarne.

BLÅHOLTS, m. 3. (t. *Blauholtz*) Blå Bresilia.

BLÅHUFVA, f. 1. (nat. hist.) En nattfjäril, till färgen brungrå eller blågrå, med gråhvita, brunfläckiga och strimmiga vingar. Noctua cærulocephala.

BLÅHVALFVET, n. 5. def. (poet.) Himlahvalfvet.

BLÅHVIT, a. 2. Hvit, med en anstrykning af blått. — *Blåhvithet,* f. 3.

BLÅJON, m. 5. (nat. hist.) Insekt af Skalbaggarnes ordning. Callidium violaceum.

BLÅKEXA, f. 1. (nat. hist.) En tvärmunt benfisk, 12 till 16 tum lång, på öfre sidan blågrön, på den undre svart. Squalus spinax.

BLÅKLINT, m. 2. 1) Ört af klassen Fröblommige. Centaurea Cyanus. — 2) Dess blå blomma.

BLÅKLOCKA, f. 1. Ört och blomma af Klockslägtet. Kallas äfv. Ängklocka. Campanula rotundifolia.

BLÅKORP, m. 2. eller

BLÅKRÅKA, f. 1. En art af Sparffåglarna, 13 tum lång, hufvud och hals ljusblå, skiftande i grönt; rygg, skuldror och de innersta vingpennorna brunröda; bröst och mage sjögröna; vingpennorna svarta, med blå glans, näbben svart, benen gulaktiga, klorna svarta. Kallas äfv. Spansk Kråka. Coracias garrula.

BLÅKULLA, nom. prop. f. 1. 1) Benämning på åtskilliga berg och hålor i Sverige, der enligt folktron onda andar skola vistas, och dit, skärthorsdagen, alla trollpackor ställde sin kosa, för att samlas till den stora fest, som långfredagen der firades, och hvarifrån de återkommo påskmorgonen. *Rida, fara till B.* — 2) (fig.) Helvete. *Gå, drag åt b.! Gå åt b.* betyder äfv.: gå på tok, aflöpa illa, t. ex.: *Det går rakt åt b. med dig, om du icke tar dig till vara.* — *Syn.* Se *Helvete.*

Anm. *Blåkulla* antages vara förvändt ifrån *Blocks-kullar*, d. s. s. *Blocksberg*, sammandr. af *Bal Holochs berg*, såsom i äldsta tider vissa berg kallades, der man offrade åt *Bal*, Skandinavernes *Balder*.

BLÅKUNTER, m. 3. pl. Ört af fam. Sträfbladige; har vackra blå blommor, sittande på sidan af stjelkens topp, så att de likna ett ax. Echium vulgare.

BLÅKYP, m. 2. (färg.) Kyp, hvari färgas blått.

BLÅKYPRA, v. a. 1. (färg.) Gifva (tyger, garn, o. s. v.) blå färg i blåkyp. — *Blåkyprande*, n. 4. o. *Blåkypring*, f. 2.

BLÅKÅL, m. 2. sing. 1) Trädgårdsväxt af Kålslägtet. Brassica sabellica. — 2) Maträtt af denna växt.

BLÅLERA, f. 1. Ett slags fet och mjuk, blåaktig lera.

BLÅLUS, f. 2. pl. — *löss*. Ett slags insekt, merendels lefvande på boskap.

BLÅMADRA, f. 1. Se *Sherardsört.*

BLÅMES, m. 2. Fågel af Messlägtet, 4 ⅓ tum lång, med azurblå hjessa, hvit panna, kroppen ofvan olivgrön, blandadt med blått, inunder gul. Parus cæruleus.

BLÅMÅLA, v. a. 1. Måla, stryka med blå färg. — *Blåmålande*, n. 4. o. *Blåmålning*, f. 2.

BLÅMÄRKE, n. 4. Se *Blånad.*

BLÅNA, v. n. 1. Blifva blå; anlöpa med blå färg. — V. a. Se *Blåa.* — *Blånande*, n. 4.

BLÅNACKE, m. 2. pl. — *nackar.* (nat. hist.) Se *Gräsand.*

BLÅNAD, f. 3. Blått märke på huden, uppkommet deraf, att blod genom yttre våld, stöt, o. s. v. blifvit utträngd ur en åder, men stannat under ytterhuden och gett denna ett blåaktigt utseende. — *Syn.* Blåmärke.

BLÅNANDE, a. 1. (poet.) *På b. haf*, på det blåa hafvet.

BLÅNGARN, n. 5. Garn, spunnet af blånor.

BLÅNGARNSVÄF, m. 2. pl. — *väfvar.* Se *Blaggarn.*

BLÅNOR, f. 1. pl. Affall af lin vid häckling, och som äfven begagnas till spånad, men är gröfre än sjelfva linet. Sammandrages ofta till *Blår.*

BLÅNSTOPP, m. 2. Stopp, gjord af blånor.

BLÅNTAPP, m. 2. Tapp eller liten hop af sammansittande blånor.

BLÅNTOTT, m. 2. Så mycket lin, som på en gång sättes på rockhufvudet, för att spinnas till garn.

BLÅPOLL, m. 2. Ört med blåa strålblommor och röda stjelkar. Aster Tripolium.

BLÅPRICKIG, a. 2. Som har blåa prickar på en botten af annan färg. — *Blåprickighet*, f. 3.

BLÅR, se *Blånor.*

BLÅRANDIG, a. 2. Som har blåa ränder på en botten af annan färg. Brukas isynnerhet om väfnader och klädespersedlar. *En b. väf, klädning, näsduk.* — *Blårandighet*, f. 3.

BLÅROCK, m. 2. Person, klädd i blå rock. Brukas föga, och då endast skämtvis eller föraktligt.

BLÅRUSSIN, n. 5. Russin af större, smakligare slag, med blåaktig anstrykning på ytan. Kallas äfv. Krukrussin.

BLÅRUTIG, a. 2. Som har rutor, antingen helt och hållet blåa eller bildade af blåa ränder, på botten af annan färg. — *Blårutighet*, f. 3.

BLÅRÖD, a. 2. 1) Röd, med skiftning i blått. — 2) Af en färg, som utgör en blandning af blått och rödt.

BLÅSA, f. 1. 1) Liten, mer eller mindre rund ihålighet, med deruti innesluten luft, i det inre eller på ytan af en kropp, t. ex. i glas, emalj, vissa vätskiga ämnen, o. s. v., uppkommen derigenom, att luft antingen blifvit frigjord eller inträngt och utvidgat sig, samt i allmänhet, åtminstone i början, omsluten af vatten eller annat flytande ämne i form af en tunn hinna. — 2) (med.) Vanligen halfklotformig, abnorm upphöjning i huden, fylld med vatten, var, blod eller luft. *Hafva b-sor i händerna af rodd, under fötterna af för mycket gående.* — *Syn.* Bläddra, Blemma. — 3) (i djur- och menniskokroppar) Kärl, omslutet af hud, till emottagande af vissa egna ämnen, såsom Urinblåsa, Gallblåsa, (hos fiskarna) Simblåsa, m. fl. I def. form betyder B. alltid detsamma som Urinblåsa. — 4) (tekn.) Den torkade huden af urinblåsan hos djur, hvilken begagnas till åtskilliga ändamål. *B. att simma med*, se *Simblåsa*, 2. — 5) (bot.) Liten hinnaktig ihålighet vid vattenväxters rötter och blad. — 6) Se *Blåssnäcka.*

BLÅSA, v. n. o. a. 2. (Supinum har både *Blåsit* och *Blåst*) 1) (neutralt) Med munnen frambringa en luftström. *Hvad b-ser du efter? B. genom ett rör. B. i fingrarna*, när man är frusen om händerna. (Fig.) *B. en i öronen*, genom lismeri söka ställa sig in hos någon. Aktivt kan äfv. sägas: *B. eld*, t. ex.: *b. eld i spiseln*, genom blåsning på glöd framkalla låga. Brukas nästan alltid i förbindelse med någon partikel, helst preposition, och antar då vanligtvis aktiv betydelse. — *B. åf*, bortblåsa, t. ex. *b. dammet af bordet.* — *B. bórt*, se *Bortblåsa.* — *B. ihóp*, *i'n*, *néd*, *omkúll*, se *Hopblåsa*, &c. — *B. ihop.* (Fig. fam.) *Man kan väl icke b.* (tonvigten på b.) *ihop det heller*, det är icke så lätt gjordt. — *B. på*, med munnen frambringa en luftström, som verkar på något visst föremål, t. ex. *blås på elden, så brinner han bättre. Blås på soppan, så blir hon svalare.* (Fig.) *Hafva att b. på*, vara oroad af hvarjehanda ledsamheter och bestyr. *Det b-ser jag på*, det bryr jag mig icke om. — *B. på'*, b. starkare, hårdare; äfv. fortfara att blåsa, t. ex.: *blås på bara, så tar det nog eld.* (Fig.) *B. på tvedrägtslågan*, gifva näring åt tvedrägten. — *B. sö'nder*, blåsa så hårdt på något, att det går sönder, t. ex.: *B. sönder en såpbubbla.* Äfv. *Sönderblåsa.* — *B. ti'll*, blåsa plötsligt och med mycken häftighet, t. ex.: *rätt som vi sutto, blåste han till, så att ljuset slocknade.* — *B. únder*, säges i figurlig mening om ökande af hat, tvedrägt, o. s. v., t. ex.: *B. under missämjan, tvedrägten, hatet, upprorslågan*, m. m. — *B. úpp*: *a*) Drifva en stark luftström ur munnen genom ett rör och sålunda fylla med väder (luft), t. ex.: *B. upp en kalf, en oxblåsa.* Äfv. *Uppblåsa.* — *b*) Genom en stark luftström ur munnen drifva uppåt, t. ex.: *B. upp en fjäder, en såpbubbla i vädret.* — *c*) *B. upp eld*, drifva en

luftström ut ur munnen emot kol, glöd, och sålunda framkalla låga; äfv. på detta sätt göra svag eld starkare. *B. upp ett ljus,* drifva en stark luftström ut ur munnen emot ett ljus, som blifvit släckt, men hvars veke ännu glöder, och derigenom åter tända det. — *B. úr,* genom en stark luftström ur munnen rensa något ifrån skräp, t. ex.: *B. ur en låda.* Äfv. *Urblåsa.* — *B. út:* a) Genom blåsning med munnen utdrifva, t. ex.: *B. ut dammet ur en låda.* — b) Medelst blåsning med munnen släcka, t. ex.: *B. ut ett ljus, en brinnande sticka.* — 2) a) (neutralt och aktivt) Med munnens tillhjelp frambringa toner ur ett blåsinstrument. *B. på klarinett, på flöjt, på trumpet. B. i horn. B. alarm,* med trumpetljud göra alarm. *B. till häst,* med trumpeten gifva tecken att sitta upp. *B. till reträtt,* äfv. *b. reträtt,* med trumpeten gifva tecken till återtåg. Får i förbindelse med vissa prepositioner merendels aktiv betydelse, t. ex.: *B. áf,* se *Afblåsa,* 4. — *B. igènom,* på ett blåsinstrument utföra något ifrån början till slut, t. ex.: *Har du blåsit igenom ouverturen ännu?* — *B. ihóp,* med blåsinstrumenter, isynnerhet trumpet, sammankalla, t. ex.: *B. ihop en trupp.* — *B. i'n,* genom blåsinstrumenter inkalla, t. ex. gäster. — *B. på',* fortfara att blåsa i ett blåsinstrument. — *B. úpp,* börja att utföra musik på blåsinstrument. Brukas både aktivt och neutralt. *B. upp en marsch. B. upp till dans.* — *B. út,* med blåsinstrument förkunna, att något tager sin början, har skett eller skall iakttagas, t. ex.: *B. ut en riksdag. B. ut en seger.* Äfv. (dock mindre väl) *Utblåsa.* (Fig.) *B. ut ett rykte, en nyhet,* utsprida dem. — *B. ö'fver,* på ett blåsinstrument inöfva något för ett visst tillfälle, t. ex.: *B. öfver ett stycke till en konsert.* — b) (aktivt) På blåsinstrument utföra musikstycken. *B. ett stycke på flöjt, på klarinett. B. ett jagtstycke, en romans, en sonat, etc.* — c) (aktivt) *B. ett instrument,* vara öfvad i konsten att utföra musik derpå, t. ex.: *B. flöjt, klarinett, valdthorn, trumpet, o. s. v. B-ser han flöjt? Nej, han har icke lärt sig det.* — 3) (aktivt) a) Med blåsröret (se d. o.) frambringa kärl och andra saker af glas. *B. glas. B. ett vinglas. B. frukter af glas. B. ihóp,* medelst blåsröret sammanfoga, t. ex.: *B. ihop två stycken glas.* — b) *B. tackjern,* smälta jernmalm i masugn och derigenom afskilja främmande ämnen, så att jernet blir renadt, efter hvilken process det kallas tackjern. *B. på' en masugn,* tända den, sätta den i gång, medelst blåsmaskinens verkan. *B. nér den,* sluta blåsningen. — 4) (aktivt) a) (i damspel) Taga en bricka från motspelaren, då han med den försummar att slå. *B. en bricka. Om du icke slår, så b-ser jag brickan för dig.* — b) (fig. pop.) Borttaga (lofligt eller olofligt), knipa, bortsnappa, tillgripa. *När han skulle gå, saknade han sina handskar: det hade någon b-sit dem.* — *Syn.* Se *Taga.* — 5) (neutralt, och oftast impersonelt) Säges om den naturverkning, då luften häftigt strömmar åt ett visst håll, så att den gör starkt intryck på känseln. *Vinden, vädret b-ser. Hvad b-ser det för vind? Det b-ser nordlig vind. Vädret b-ser hårdt, sakta, svalt. Det b-ser starkt, förfärligt, så, att man ej kan stå på benen. Det b-ser beständigt i år. Vinden b-ste honom i ansigtet. Här b-ser det på oss.* (Fig. fam.) *Hvad b-ser det för vind i dag, efter du helsar på?* d. v. s. det var någonting särdeles rart att få se dig. *Det må b. hvad väder det vill, så....,* d. v. s. i alla händelser och fall. *Det b-ser många väder innan dess,* många förändringar kunna dessförinnan inträffa. *Det kommer att b. många väder, innan vi råkas härnäst,* det dröjer mycket länge, innan &c. — Brukas för denna bem. i förening med flera prepositioner och partiklar, ofta aktivt. — *B. áf,* se *Afblåsa,* 1 o. 2. — *B. bórt,* se *Bortblåsa,* v. a. — *B. emót,* (om luften) strömma emot. *Vinden b-ser emot.* — *B. igén,* (om blåst) drifva igen, häftigt tillsluta, t. ex.: *Stormen har b-sit igen porten.* — *B. igènom,* säges om luften, då den häftigt strömmar igenom något ställe, t. ex.: *Vädret b-ser tvärs igenom rummet, tvärs igenom en.* (Absolut) *Det b-ser igenom* (näml. kläderna). *Det b-ser igenom kappan.* — *B. ihóp,* se *Hopblåsa,* v. a. — *B. i'n,* (om luften) med häftighet inströmma, t. ex.: *Det b-ser in genom fönstret; stäng dörren, så att det icke b-ser in.* — *B. omkúll,* (om blåst) kasta öfver ända. *Stormen har blåst omkull planket.* — Mindre ofta *Omkullblåsa, Kullblåsa.* — *B. sö'nder,* (om blåst) förstöra, krossa, slita sönder. *Stormen har b-st sönder två rutor, alla seglen på fartyget.* — *B. ti'll,* plötsligt och ganska häftigt börja blåsa, men snart åter sluta upp. *Det b-ste till så häftigt, att ....* — *B. úpp:* (om vinden) a) v. a. Uppdrifva i luften. *Vinden b-ser upp dammet.* Äfv. *Uppblåsa.* — b) Börja blåsa; äfv. börja att blåsa starkare, t. ex.: *En vind b-ste upp; det b-ser upp till storm; vinden b-ser upp* (blir starkare). — *B. út:* a) v. n. Sluta att blåsa, t. ex.: *Det har nu b-sit ut.* — b) v. a. (om blåst) Utdrifva, utslå, t. ex.: *Stormen har b-sit ut alla löfven, som lågo här i en hög, och har äfven b-sit ut flera fönsterrutor.* — c) (om blåst) Utsläcka. *Vinden b-ste ut ljuset.* — Äfv., men mindre väl, *Utblåsa.* — 6) (neutralt) Drifvas i luften af vinden. *Hatten b-ste i en handvändning sin kos.* Förekommer oftast i förbindelse med en partikel, alltid neutralt. — *B. áf,* af blåst bortföras, bortryckas, t. ex: *Hatten, äplena b-ste af.* Äfv. *Afblåsa.* — *B. igén,* v. n. a) Häftigt tillslutas af blåsten, t. ex.: *Porten har b-st igen.* — b) (om väg) Genom stark blåst djupt betäckas med snö eller drifsand, så att man har svårighet att färdas fram. *Vägen har b-st igen.* Mindre ofta *Igenblåsa.* — *B. ihóp,* sammandrifvas af blåsvädret, t. ex.: *Snön har der b-sit ihop till en stor drifva.* — Äfv. *Hopblåsa.* — *B. i'n,* af blåsten indrifvas, t. ex.: *Det har b-st in mycket snö på vinden.* — Sällan *Inblåsa.* — *B. néd,* se *Nedblåsa,* v. n. — *B. omkúll,* kullkastas af blåsvädret. *Hvad tycker du väl? han b-ste omkull. Blomkrukorna ha b-st omkull.* — Mindre väl: *Kullblåsa.* — *B. sö'nder,* krossas, slitas sönder af blåst. *Alla rutorna, seglen ha b-st sönder.* — *B. úpp,* uppdrifvas i luften af blåsten. *Dammet b-ser upp.* — *B. út:* a) Af blåsten utdrifvas. *Hatten b-ste ut i sjön.* — b) Af blåst utsläckas. *Ljuset b-ste ut.*

BLÅSAKTIG, a. 2. Som till utseendet liknar en blåsa.

BLÅSANDE, n. 4. 1) Handlingen eller verkningen, då någon eller något blåser. a) *B. på elden, på soppan, i fingrarna, etc.* — b) *B. på klarinett, etc.* — c) *B. med blåsröret.* — d) *B. af glas. Tackjerns b.* Bättre *Blåsning.* — e) *En brickas b.* — 2) Luftens häftiga strömmande åt ett visst håll i luftrymden. Brukas vanligtvis, för att utmärka en särdeles häftig, ihärdig eller ofta förnyad blåst. *Det är ett förfärligt b. här uppe på berget. Hvilket evigt b. i år!* — *Syn.* Se *Blåst.*

BLÅSARE, m. 5. 1) (föga brukl.) En, som blåser. Nyttjas mest i sammansättningar, t. ex. Glasblåsare, Klarinettblåsare. — 2) (nat. hist.) Se *Pottfisk*.

BLÅSARTAD, a. 2. Som till beskaffenhet liknar en blåsa.

BLÅSBELG, m. 2. Verktyg, hvarmedelst en stark luftstråle drifves emot eld, för att öka lågan. Består vanligtvis af två träbottnar, en öfre och en undre, af hvilka den sednare är fast, båda lufttätt förenade genom läder, som utgör sidorna, så att den öfre bottnen kan tryckas ned emot den undre, och åter dragas upp, hvarvid luften inströmmar genom en ventil, men utpressas åter vid sammantryckningen genom ett i ena ändan af maskinen anbragt rör, kalladt Belgpipa. [-bälg.]

BLÅSBELGSRÖR, n. 5. Se *Belgpipa*.

BLÅSBÄRARE, m. 5. (nat. hist.) Stråldjursslägte af Ordningen Blåssimmare. Physsophora hydrostatica.

BLÅSBRÖST, n. 5. Se *Belgbröst*.

BLÅSEBRÅCK, n. 5. (med.) Bråck, som har sitt säte i blåsan.

BLÅSEHALS, m. 2. (anat.) Den trångare delen af urinblåsan.

BLÅSESTEN, m. 2. (med.) Onaturlig, stenartad bildning i urinblåsan, hvilken genom stockning och retning ofta förorsakar en ganska svår och farlig sjukdom. Kallas stundom äfv. förkortadt endast: Sten.

BLÅSESTENSYRA, f. 1. (kem.) Se *Urinsyra*.

BLÅSFOT, m. 3. pl. —*fötter*. (nat. hist.) En liten insekt, hvars fötter sluta sig i små blåsor, i stället för klor. Thrips physapus.

BLÅSFORMIG, a. 2. (nat. hist.) Som har formen af en blåsa.

BLÅSGOM, m. 2. (bot.) Örtslägtet Dracocephalum.

BLÅSGUMP, m. 2. (nat. hist.) Insektslägte af Skalbaggarna, en tum lång med smal, tunn, mjuk kropp, baktill försedd med två spetsar. Uppehåller sig i gödsel och bits häftigt. Staphylinus.

BLÅSHJUL, n. 5. Hjul, som i smedjor sätter blåsbelgar i gång.

BLÅSIG, a. 2. (af verbet *Blåsa*) 1) *a*) Säges om orter, ställen, som ligga mycket öppna för blåsten. *Bo på ett b-t ställe. På slätter är det alltid mycket b-t.* — *b*) Säges om trakter, isynnerhet farvatten, der det blåser mer än vanligtvis på andra trakter. *I trakten af Cap Horn är hafvet ganska b-t. Ute i skärgården är det mera b-t, än längre inåt landet.* — 2) Brukas i fråga om tid, då det blåser mycket. *B. årstid. Det har varit ett b-t år. B. väderlek.* — *Syn.* Stormig.

BLÅSIG, a. 2. (af substantivet *Blåsa*) Full med blåsor (bem. 1 o. 2). *B-t glas. B-t skinn inuti händerna.* — *Syn.* Bläddrig, Blemmig. — *Blåsighet*, f. 3.

BLÅSINSTRUMENT, blå'sinnstrumä'nnt, n. 3. o. 5. Musikaliskt verktyg, så inrättadt, att, då luft medelst munnen hastigt instötes genom dess trånga öppning, den inom instrumentet befintliga luftkolonnen efter längden försättes i en dallrande rörelse och sålunda gifver ljud. Sådana äro t. ex. flöjt, klarinett, valdthorn, fagott, trumpet, basun, m. fl.

BLÅSIPPA, f. 1. Ört och blomma af Sippslägtet och Ranunkelfamiljen. Anemone hepatica.

BLÅSJUKA, f. 1. Se *Blåsot*.

BLÅSKIMMEL, m. 2. pl. — *skimlar*. Häst af en färg, blandad emellan hvitt och gråblått eller svartblått.

BLÅSKLACKA, f. 1. Se *Sothöna*.

BLÅSKÄCK, m. 2. Häst af ljus färg med gråblå fläckar.

BLÅSKÄGG, n. 5. 1) (pop. o. fam.) Person med blåaktig skäggbotten. — 2) *Riddar Blåskägg*, en uti en gammal fransk saga omtalad riddare Raoul, som hade mördat flera hustrur, men slutligen blef öfverraskad och dödad, då han äfven ville mörda den, med hvilken han sist blifvit gift.

BLÅSLOK, m. 2. (bot.) Gräsart af Slokslägtet. Melica cærulea.

BLÅSMASKIN, blå'smaschi'n, m. 3. 1) (i allmänhet) Hvarje maskin, hvarigenom för något visst gifvet ändamål en stark luftström frambringas. — 2) Maskin, hvarigenom blåster frambringas för ugnar och härdar, såsom vid masugnar, stångjernsbruk, o. s. v.

BLÅSMOSSA, f. 1. (bot.) Ett slags färglaf. Lichen ventosus.

BLÅSNING, f. 2. 1) Handlingen, då man blåser. — 2) (bergv.) *a*) Smältning af malm i masugnen. — *b*) Den tid, hvarunder smältningen i en masugn oafbrutet, natt och dag, fortfar, ifrån tändningen till afblåsningen. — 3) (jäg.) Det läte, som orren har, då han leker.

BLÅSOT, m. 3. sing. (med.) Ett slags barnsjukdom, hvars hufvudsakligaste kännemärke är, att huden öfver hela kroppen är blåaktig, isynnerhet på läppar, ögonlock, öron, fingrar, o. s. v.

BLÅSPIPA, f. 1. Röret på en blåsbelg eller pust.

BLÅSPLÅSTER, n. 5. Plåster, som lägges på huden, då man vill uppdraga blåsor. Emplastrum vesicatorium.

BLÅSPRÄCKLIG, a. 2. Liksom öfverstänkt af små blåa fläckar, omvexlande med fläckar af annan färg. — *Blåspräcklighet*, f. 3.

BLÅSPRÄNGD, a. 2. Isprängd med blåa fläckar, liknande qvastar eller flammor. — *Blåsprängdhet*, f. 3.

BLÅSRANUNKEL, m. 3. pl. — *nunkler*. Ört af Ranunkelfamiljen, med små gula blommor, och så skarp, att den drager upp blåsor på huden. Ranunculus sceleratus.

BLÅSRUM, n. 5. (geol.) Benämning på större eller mindre, nästan runda eller plattryckta, på längden utdragna hål inuti vulkaniska bergarter, danade genom uppstigna ångor och gaser.

BLÅSRÖR, n. 5. 1) Kemiskt verktyg, hvarmed lågan på en lampa eller ett ljus kan uppdrifvas till högsta värmegrad, så att den kan smälta små korn af metall eller mineral, som utsättas för dess verkan. Användes isynnerhet till malmers probering. — 2) Verktyg i glasblåseriet, bestående af ett 3 till 5 fot långt rör af jern, i nedra ändan försedt med en utblåst knapp, och i öfra ändan öfverdraget med trä, på det att arbetaren må kunna hålla det heta röret i handen.

BLÅSSIMMARE, m. 5. (nat. hist.) Benämning på de stråldjur af Hafsnässlornas klass, som hafva en eller flera blåsor, fyllda med luft, medelst hvilka de hålla sig uppe på vattnet.

BLÅSSKÄL, m. 2. (nat. hist.) En 4 alnar lång art af Skälslägtet, med en stor blåsa i pannan, hvilken kan skjutas ned öfver ögonen. Cystophora leonina.

BLÅSSNÄCKA, f. 1. Ett slägte af snäckdjuren. Bulla.

BLÅSSTÅL, n. 5. Oräckt brännstål.

BLÅST, m. 3. sing. Luftens häftiga strömmande åt ett visst håll. Är svagare än Storm,

mer uthållande än Il och Väderil, och af inskränktare betydelse än Vind. *Stark, häftig, envis b.* — *Syn.* Blåsande, Blåsväder.

BLÅSTAFT, n. 3. (farm.) Svart taft, medelst pensel på ena sidan bestruket med en lösning af harts och spanska flugor i terpentinolja; brukas att uppdraga blåsor på huden.

BLÅSTARR, m. 2 sing. (bot.) Gräsart af Starrslägtet. Carex acuta.

BLÅSTEN, m. 2. Blå vitriol, kopparvitriol.

BLÅSTRIMMIG, a. 2. Som har blåa strimmor på en botten af annan färg. — *Blåstrimmighet,* f. 3.

BLÅSTRUMPA, f. 1. Skämtsam benämning på lärda fruntimmer och skriftställarinnor.

Anm. Ordet är bildadt efter det engelska *Blue Stocking,* hvilket fått förestående bemärkelse, sedan i medlet af 18:de århundradet flere lärde herrar och fruntimmer i England hade förenat sig till bildande af en klubb, der allt slags kortspel var bannlyst. Ledamöterne af denna klubb kallades *Blue Stockings,* emedan Stillingfleth, som var själen deruti, alltid bar blåa strumpor.

BLÅSTÅL, m. 2. En taggfenig benfisk, med långt, spetsigt hufvud, blåa strimmor längs efter kroppen och blåa fransar på buk- och stjertfenorna. Finnes i Kattegat och Nordsjön. Labrus lineatus.

BLÅSTÅNG, blå's-tå'nng, m. 3. sing. Se *Klotång.*

BLÅSUGN, m. 2. Se *Blästerugn.*

BLÅSUTSLAG, n. 5. (med.) Ett slags utslag, som visar sig i form af blåsor, mestadels isolerade, af en ärts till en valnöts storlek, vanligen aflånga, samt liknande de blåsor, som uppdragas medelst vesikatorier.

BLÅSVART, a. 2. Svart, men något stötande i blått.

BLÅSVÄDER, n. 5. Blåsig väderlek.

BLÅSVÄGG, f. 2. Väggen midt emot forman i masugnsstället eller i en hammarhärd.

BLÅSYRA, f. 1. (kem.) En giftig syra, som fått sitt namn deraf, att den fäller jernet med en skön blå färg. Kallas äfv. Cyanvätesyra.

BLÅSYRAD, a. 2. (kem.) 1) Förenad med blåsyra. *B-t kali.* — 2) Bildad genom förening med blåsyra. *B-t salt.*

BLÅSÄRT, f. 3. Den blåsaktiga frukten af Blåsärtträdet, hvilken smäller sönder, då man klämmer den.

BLÅSÄRTTRÄD, n. 5. En större buskväxt, som finnes i Tyskland, Frankrike och Italien. Colutea.

BLÅTISTEL, m. 2. pl. — *tistlar.* Se *Blåkunter.*

BLÅTÅTEL, m. 2. Se *Blåslok.*

BLÅVIFVA, f. 1. Se *Rödvifva.*

BLÅVITE, n. 4. Se *Blånad.*

BLÅÅDRIG, a. 2. Som har blåa ådror. — *Blåådrighet,* f. 3.

BLÅÖGD, a. 2. Som har blåa ögon. — *Blåögdhet,* f. 3.

BLÄCK, n. 5. 1) Flytande ämne, som begagnas att skrifva, stundom äfven att rita med, vanligtvis svart, men äfven af andra färger, såsom rödt och blått. Det svarta beredes vanligtvis af galläplen, jernvitriol och gummi arabicum. Chromkalibläck är det bästa svarta, emedan det hvarken möglar eller fräter. — 2) Slemmig, svart vätska, som Bläckfisken utsprutar, då han förföljes.

BLÄCKA, v. a. 1. Fläcka eller teckna med bläck. Brukas föga ensamt. *B. néd, fúll,* se *Nedbläcka, Fullbläcka.* — *Bläckande,* n. 4. o. *Bläckning.* f. 2.

BLÄCKAKTIG, a. 2. Till utseendet liknande bläck.

BLÄCKARTAD, a. 2. Till ämne och beskaffenhet liknande bläck.

BLÄCKBUTELJ, blä'ckbutä'llj, m. 3. 1) Butelj, som begagnas att deruti förvara bläck. — 2) Butelj med bläck uti.

BLÄCKEN, n. 5. (bot.) Se *Aborrgräs* och *Vattenklöfver.*

BLÄCKFISK, m. 2. (nat. hist.) Ett slags blötdjur af Hufvudfotingarnes klass, hvitt med röda prickar, och med ett hvitt, svampaktigt kalkskal, som nyttjas till polering af elfenben, horn och mjukare metaller, samt säljes på apotecken under namn af Os Sepiæ. Sepia officinalis.

BLÄCKFLASKA, f. 1. 1) Flaska, hvari bläck vanligen förvaras. — 2) Flaska med bläck uti.

BLÄCKHORN, n. 5. Litet kärl af olika form, merendels af glas, men stundom äfven af porslin, jernbleck eller horn, hvaruti bläck förvaras, för att hafva till hands att doppa pennan uti vid skrifning.

BLÄCKIG, a. 2. Fläckad, nedsuddad, bestänkt med bläck.

BLÄCKPLUMP, m. 2. 1) Liten droppe af bläck, som en alltför fylld penna släpper, eller som derur sprättes, på papper eller annat föremål (bläckhorn, bord, golf, bok, o. s. v.). — 2) Sjelfva märket derefter, sedan bläcket torkat. Förkortas ofta till endast Plump.

BLÄCKPULVER, n. 5. 1) Ett slags pulver, hvaraf bläck fås, genom begjutning med vatten. — 2) Pulver, hvarmed bläckfläckar urtagas.

BLÄCKSPILLARE, m. 5. (skämtvis, föga brukl.) En, som utan framgång nyttjar bläck och penna. Säges om dåliga författare.

BLÄCKSPRUT, m. 2. Se *Bläckfisk.*

BLÄCKSUDDARE, m. 5. (skämtvis, fam.) Dålig författare.

BLÄCKSVART, a. 2. Svart som bläck. — *Syn.* Se *Svart.*

BLÄDA, v. a. 1. Aftaga blad på träd, buskar eller örter. *B. tobak.* — *Blädande,* n. 4.

BLÄDDRA, f. 1. 1) Liten luftblåsa på ytan af vatten, som kokar eller genom skakning blifvit satt i rörelse; äfv. på ytan af andra flytande ämnen. — 2) Blåsa i glas eller emalj. — 3) *B. i huden* ell. blott *b.,* se *Blemma.*

BLÄDDRA, v. n. 1. (af *Blad*) 1) Vända om flera blad efter hvarandra i bok eller handskrift. — 2) (fig.) *a*) Läsa fort, litet här och der i en bok, skrift; äfv. läsa oordentligt, slarfvigt. *B. i böcker, i papper. B. i arkiver,* i der förvarade skrifter, för att söka upp något. — *B. éfter,* under bläddrande eftersöka. — *B. bórt,* genom bläddring i en bok, skrift, bortblanda någon viss sida, som varit uppslagen, o. s. v. — *Bläddrande,* n. 4. [Blädra.]

BLÄDDRAS, v. d. 1. eller

BLÄDDRA SIG, v. r. 1. Få bläddror på ytan, slå upp i bläddror. Säges om vatten och andra flytande ämnen. [Blädras.]

BLÄDDRIG, a. 2. Full med bläddror (isynn. bem. 3). [Blädrig.]

BLÄDDRING, f. 2. Handlingen, då man bläddrar. [Blädring.]

BLÄDNING, f. 2. Handlingen, då man blädar.

BLÄNDA, v. a. 1. 1) Göra blind. *I Byzantinska kejsaredömet hände ofta, att de afsatta regenterne blefvo b-de.* — 2) Träffa ögat med en så

stark glans, att det ej kan uthärda den. *Solen b-r ögat, ögonen, synen, b-r oss. Diamantens glans och snöns hvithet b. ögat.* — 3) (fig.) Förleda, villa sinnet genom bedrägligt sken, falska förespeglingar, o. d. *Man låter ofta b. sig af stilens glans. Hans vältalighet b-r mer än den upplyser. Icke låta b. sig af skenet.* — *Syn.* Se *Förleda.*

BLÄNDANDE, n. 4. Handlingen, verkningen, då någon eller något bländar. — *Adj. p.* 1. Som bländar (bem. 2 o. 3). *En b. glans, hvithet. B. hvit.* (Fig.) *En b. vältalighet, skönhet.*

BLÄNDHVIT, a. 2. Så hvit, att ögat deraf liksom bländas.

BLÄNDNING, f. 2. 1) mindre brukl.) Se *Bländande*, n. — 2) Verkningen, då någon bländas. — 3) Tillståndet, då någon är bländad.

BLÄNDVERK, n. 5. 1) Tom bild, framkallad af inbillningskraften, men så liflig, att vi anse den för ett verkligt föremål. *Jag tyckte, att jag såg honom komma, men det var blott ett b. af min inbillning.* — *Syn.* Fantasibild, Drömbild, Synvilla, Gyckelbild, Gyckelspel. — 2) (fig.) Hvad som bländar, förvillar, förleder sinnet. *Hans skrift fångslar genom stilens b. Akta dig för egenkärlekens b. Sömnens b.* — *Syn.* Se *Villa.*

BLÄNGA, v. n. 2. (pop. o. fam.) 1) Hålla ögonen uppspärrade; se på någon eller något med uppspärrade ögon och förvånad eller dum min. *Se, hur han b-ger med ögonen som en oxe! Han b-gde förvånad på mig, när jag sade honom det.* — 2) Stirra hotande och argt på någon. *B. på någon som tjuren på köttmånglaren.* — *Syn.* Se *Se.* — ***Blängande***, n. 4. o. ***Blängning***, f. 2.

BLÄNKA, v. n. 2. Vara blank, gifva glans, sken ifrån sig. Säges om blanka ytor. *Kopparkärlen b. på hyllorna. Vattnet b-ker i solskenet.* — *B. fråm,* hastigt träffa ögat med ett starkt sken. *Solen b-ker fram bakom molnen. En blixt b-ker fram.* Mindre väl *Framblänka.* — *B. igènom,* tränga igenom med ett starkt sken. *Solen b-ker då och då igenom molnen.* — *B. úpp,* börja att blänka. — *Syn.* Se *Lysa.* — ***Blänkande***, n. 4.

BLÄNKA, f. 1. (sjöt.) Klart ställe på himmelen, som i töcknigt väder lyser fram.

BLÄNKARE, m. 5. (af det franska *Flanqueur*) Benämning på ryttare, hvilka skickas ut före en tågande trupp, för att observera fiendens rörelser, söka utspeja hans afsigter och genom skärmytslingar hindra strödda fiendtliga ryttare att göra skada.

BLÄNKFYR, m. 2. (i sjöväsendet) Fyr, som ömsom lyser och bortskymmes.

BLÄNKRA, v. n. 1. (af fr. ordet *Flanquer*) I fält vara utskickad, för att göra tjenst som Blänkare (se d. o.).

BLÄS, m. 2. (af det tyska *Blässe*) 1) Hvit fläck i pannan och ner öfver nosen på hästar. Kallas äfv. Stjern. — 2) Häst med sådan fläck. Kallas äfv. Stjernkopp.

BLÄSA, f. 1. (föga brukl.) Se *Bläs,* 1.

BLÄSAND, f. 3. pl. — *änder.* Fågel af Andslägtet, med blå näbb, rostgulaktigt hvit panna, brunröd hals och hufvud, sidorna vattrade med hvitt och svart, bröstet vågigt grårödt. Anas Penelope.

BLÄSGÅS, f. 5. pl. — *gäss.* Simfågel med hvit panna, hvit näbb med svarta kanter, hufvud och hals gråbruna, mage, bröst och sidor spräckligt bruna och hvitgrå. Anas albifrons.

BLÄSIG, a. 2. (om hästar) Som har bläs.

BLÄST, m. 3. och

BLÄSTER, m. 2. pl. — *blästrar.* Den svagare eller starkare luftström, som vid åtskilliga metallurgiska operationer inledes i ugnen, för att behörigen bibehålla temperatur och förbränning, och hvilken åstadkommes med åtskilliga inrättningar, såsom belgar, blåsmaskiner o. d. *Stark, svag b. Denna belg har en god, dålig b. Smältan bör läggas så, att b-n träffar den med hela sin styrka.*

BLÄSTERJERN, n. 5. Jernskoning i mynningen af röret på en blåsbelg.

BLÄSTERMÄTARE, m. 5. Verktyg, hvarmed styrkan af en bläster undersökes.

BLÄSTERSTÅL, n. 5. Ett slags stål, beredt af en gång i härd omsmält stålartad lupp, som tvenne gånger blifvit upplagd öfver forman på rena kol, att med hastig eld nedsmältas på stybbeshärd, med tillsättning af sinner eller färskslagg.

BLÄSTERUGN, m. 2. Ugn, hvari elden uppdrifves till högre hetta genom blåsbelg.

BLÄSTERVERK, n. 5. Se *Osmundssmide.*

BLÄSTRA, f. 1. (bergv.) Smälta vid Osmundssmidet.

BLÖDA, v. n. 2. 1) Gifva blod ifrån sig. *Jag b-der. Han b-dde ur två djupa sår. Såret b-der. Näsan b-der. Han har fått näsblod och b-der i handfatet, på marken.* Aktivt säges: *B. näsblod,* gifva blod ifrån sig genom näsan. *B. sig till döds,* dö till följe af blodsförlust genom blödning. — *B. fúll,* fylla med blod genom blödning (*b. full ett kärl*); äfv. helt och hållet orena, smutsa genom blödning (*b. full ett lakan, en näsduk*). — *B. néd,* mycket smutsa, orena genom blödning. *Han b-dde ned hennes hvita klädning.* — *B. igènom,* tränga igenom (om blod vid blödning). Brukas mest impersonelt: *Det har b-dt igenom förbandet, lakanen.* — 2) (fig.) På det djupaste sörja. *Mitt hjerta b-der, när jag tänker derpå.*

BLÖDANDE, n. 4. Handlingen, då någon eller (fig.) något blöder. — *Adj. p.* 1. (fig.) Djupt sörjande, söndersliten. *Med b. hjerta.*

BLÖDHJERTAD, a. 2. Se *Blödig.*

BLÖDIG, a. 2. Vek till sinnes, lätt rörd till sorg. — *Syn* Se *Vek.*

BLÖDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara blödig. — *Syn.* Se *Vekhet.*

BLÖDNING, f. 2. Se *Blödande,* n.

BLÖDSINT, a. 1. Se *Blödig.*

BLÖDSINTHET, f. 3. Se *Blödighet,* f.

BLÖJA, f. 1. Stycke af linne, som lägges närmast om kroppen på lindebarn.

BLÖT, a. 2. neutr. *blött.* 1) Genomträngd af vatten. Säges isynnerhet om porösa ämnen, hvilka lätt insuga fuktighet. *En b. svamp* — 2) (mindre ofta) Våt på ytan. — 3) (om frukt) Allt för mycket mjuk, lös, under öfvergången till förruttnelse. *B-a päron.* — *Syn.* Boknad, Öfvermogen. — 4) (fig. fam.) Blödig till sinnes. *Vara b. af sig. Han är icke b.,* säges om en hårdsint man. — I denna bem. härleder sig ordet ifrån det tyska *Blöde.* — 5) *B. hof,* fet, vek hof. *B. malm,* svag, skör m.

BLÖT, n. 5. Vatten, hvari något blötes. *Lägga kläder, salt kött i b. Ligga, stå i b.* (Fig.) *Lägga hufvudet, sitt hufvud i b.,* onödigtvis bekymra sig om, bråka sin hjerna. *Lägga sin näsa, näsan i b.,* blanda sig uti, oombedd befatta sig med en sak.

BLÖTA, v. a. 2. 1) (om vatten och andra vattenaktiga ämnen) Genomtränga, tränga långt

in i porerna, mellanrummen af en kropp. *Vattnet b-er alla porösa kroppar. Regnet har b-tt marken tillräckligt.* — 2) Låta vatten eller andra vattenaktiga ämnen genomtränga en kropp; lägga i blöt. *B. en svamp. B. kläder, kött, fisk. B. en skorpa i vin.* — *B. igènom,* se *Genomblöta.* — *B. óm,* blöta ännu en gång. — *B. úpp,* se *Uppblöta.*

BLÖTANDE, n. 4. Handlingen, då man blöter.

BLÖTBALJA, f. 1. Balja, som begagnas att deruti blöta hvarjehanda ämnen, såsom kött, fisk, o. s. v.

BLÖTDJUR, n. 5. (nat. hist.) Benämning på de djur, hvilkas kropp består blott af en köttväfnad, saknar hos många nästan alla andra synbara afdelningar än matsmältnings- och fortplantningsorganer, och är merendels utanpå försedd med en betäckning af kalkartadt ämne, kalladt snäckskal. Till Blötdjuren, hvilka bilda en hufvudafdelning af Djurriket, höra förnämligast Snäckor, Musslor och Sniglar. Kallas äfv. Mollusker, Blötmaskar.

BLÖTFISK, m. 2. Fisk, som först måste blötas eller lutas, innan den beredes till mat.

BLÖTHET, f. 3. Egenskapen att vara blöt.

BLÖTKÄRL, n. 5. Kärl, hvari något blötes.

BLÖTLÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) Lägga i vatten något, som man vill deraf skall genomträngas. *B. salt kött, för att utdraga sältan derur.* — *Syn.* Lägga i blöt, Blöta, Vattlägga. — ***Blötläggande,*** n. 4. o. ***Blötläggning,*** f. 2.

BLÖTMASK, m. 2. Se *Blötdjur.*

BLÖTMUNT, a. 1. 1) Som har mycket mjuka, pussiga, fuktiga läppar. — 2) (om hästar) Mycket öm i munnen. En högre grad af Lösmunt.

BLÖTNA, v. n. 1. Blifva blöt (både egentl. o. fig.). — *Syn.* (fig.) Vekna, Uppvekas. — ***Blötnande,*** n. 4.

BLÖTNING, f. 2. Se *Blötande.*

BLÖTSKALIG, a. 2. Som har mycket mjuka, blöta skal.

BLÖTT, adv. *Ligga b.*, ligga på någonting, som är blött.

BLÖTÖGD, a. 2. 1) Som har rinnande ögon. — *Syn.* Surögd. — 2) (fig.) Mycket fallen för att gråta. — *Syn.* Gråtmild. — ***Blötögdhet,*** f. 3.

BO, m. 2. o. 3. pl. *bor* (i dagligt tal *boar* och *boer*). Person, som bor på ett visst, bestämdt ställe. Ordet förekommer blott i sammansättningar, såsom Stadsbo, Landtbo, Åbo, helst i förening med ortnamn, hvilka beteckna landskap, stad, köping, socken, by och enstaka gård på landet, t. ex. Blekingsbo, Stockholmsbo, Flodabo, o. s. v. För landskap, byar och enstaka gårdar på landet vexlar bruket häraf ganska mycket och bestämmes i allmänhet af välljudet och uttryckets korthet, hvilket äfven till en del gäller för städer och socknar. Man säger således Uppländning, Bohusländning, Dalkarl, Medelpadare, Skåning, Fryksdaling, Örebrobo och Örebroare, Askersundsbo och Askersundare, Stockholmsbo och Stockholmare, Wingåkersbo och Wingåkrare, Ovikare, Morakarl, Örnsköldsvikare, Norrtorpare, o. s. v. För enstaka egendomar och gårdar på landet uttryckes ofta begreppet genom ortnamnet eller ägarens, husbondens namn eller titel i genitiv, t. ex.: *Bjuda Westerbys* (herrskapet der) *till middag: Westerbys* (tjenstfolket) *ha nu slagit sin äng; Kaptenens, Forsbergs* (familj) *var i kyrkan; Kaptenens, Forsbergs* (tjenstfolk) *ha fått lof att ställa till dans om söndag.* — *Syn.* Bebyggare, Innebyggare, Invånare.

BO, n. 4. 1) Boningsställe för menniskor. Brukas i denna mening föga, utom i vissa laguttryck, t. ex.: *Föra med sig i b-et, föra i b. B. och bohag,* hus eller gård och bohag. — *Syn.* Bostad, Hem, Hemvist, Hus, Hus och hem. — 2) Boningsställe för fåglar och vissa vilda djur. *Fåglarne bygga b. Ett b. med ungar.* — *Syn.* (för fåglar) Näste, (för vilda djur) Kula, Ide. — 3) Samteliga bohagsting och kreatur, som tillhöra en bosatt man. Uttrycket gäller äfven om bohagsting ensamt, då kreatur saknas. *Han har ett ganska vackert b. Hans b. värderades till 2000 R:dr. Flytta b.*, flytta med bohag och kreatur till annan boningsplats. *Sätta b.*, skaffa sig, köpa bohagsting (med eller utan kreatur) och inrätta eget hushåll. — 4) Egendom i löst och fast, som tillhör en bosatt man eller äkta makar. Brukas i denna mening helst med afseende på arfsförhållanden, oftast i samma bem. som Qvarlåtenskap, Arf. *Äkta makars b. Makes egendom, som ej tillhör det gemensamma boet. Skifta b.*, säges om äkta makar, då de vid äktenskapsskilnad eller af annan orsak lagligen dela sig emellan den i boet befintliga egendomen. *Sitta i orubbadt b.*, säges, då den efterlemnade maken bibehålles i besittningen af hela boet, utan delning deraf emellan de öfriga arfvingarna. *Sitta i b. oskifto,* säges om arfvingar, då de alla begagna den efterlemnade egendomen gemensamt, utan att dela den sins emellan.

BO, v. n. 2. Ind. pres. *Bor.* Impf. *Bodde.* Perf. *Bott.* 1) Hafva sitt hem, sitt hemvist. Säges både om varaktig bostad och tillfällig vistelse, t. ex. på resor. *B. i ett land, ett landskap, ett härad, en socken, en stad, en köping, en by, en backstuga, ett inhysestorp, en skog. B. i ett hus, ett palats, en gård* (i staden), *en koja, grotta, jordhåla, en våning, en lägenhet, ett rum. B. på en ö, en holme, ett näs, ett ställe, en ort, en gård* (på landet), *ett slott, ett gods, en landtegendom, en herrgård, ett bruk, ett torp* (med åkerbruk till), *på landet, på en slätt, på fället, på vattnet, på ett berg. B. hos någon, på ett värdshus, i ett enskilt hus. B. vid, på Regeringsgatan. B. väl, beqvämt, trångt, illa, dyrt, för godt pris. B. ihop, tillsammans. B. qvar.* — *Syn.* Bebo, Hafva sin bostad, sitt hemvist, sitt hem, sin boning (i, på), Vistas, Uppehålla sig (i, på, hos). — 2) fig.) Brukas om egenskaper, som finnas hos någon. *I hennes själ b. oskulden och friden. Det b-r intet godt hos honom.* — *Syn.* Finnas. — 3) (mindre brukl.) *B. óm sig,* kläda sig väl, så att man ej fryser.

BOA, bóa, f. 1. 1) (nat. hist.) Se *Slungorm.* — 2) Trindt, smalt, långt skinnbräm, som fruntimmer vintertiden bära om halsen. Kallas så för sin likhet till formen med en Slungorm.

BOBBA, f. 1. Gråsvart insekt af Skalbaggarnes ordning, utan flygvingar, men med hopvuxna täckvingar och spetsig stjert; finnes ofta i boningshus till stor mängd, helst i fuktiga rum. Blabs mortisaga.

BOBIN, bobi'n, m. 3. Maskin, hvarpå garn till väf, silke, tråd o. s. v. uppvindas.

BOBINA, -bi'-, v. a. 1. Uppvinda (garn o. s. v.) på bobin. — ***Bobinande,*** n. 4.

BOCK, m. 2. 1) Hanen af Getslägtet. Jfr. Get. *Lukta b.*, hafva frän, skarp, stinkande lukt såsom en bock. (Ordspr.) *Sätta b-en till trädgårdsmästare,* anförtro vården, utförandet af något åt en person, som gör skada i stället för gagn. *Stå som en målad b.*, vara alldeles försagd, mål-

lös af bestörtning. — 2) (fig. pop.) Ytterst kättjefull karl. — 3) Vanligtvis rundt trästycke af olika tjocklek och längd, med inunder fastspikade fyra stöttor, för att derpå lägga eller sätta något. *B-ar till ett gungbräde. B. till masters uppsättande. Snickares b.* — Ingår i flera sammansättningar, såsom Sågbock, hvilka på sina ställen anföras. — Uttrycket *Hoppa* ell. *springa b.* betecknar ett slags lek, hvarvid flera personer uppställa sig i rad, på något afstånd ifrån hvarandra, i lutande ställning, då den efterste tar språng och bakifrån hoppar öfver den ena efter den andra, tills han kommit främst, då äfven han ställer sig lutad, den nuvarande efterste gör likasom den förre, och så ända igenom. (Fig.) *Stå b-en*, uthärda ett anfall, gå med seger igenom. — 4) Säte på en vagn, antingen framtill, för kusken, eller baktill, för betjenten. Brukas icke gerna ensamt. Man säger vanligare: Kuskbock och Betjentsäte, äfven, på slädar, Hundsfott. — 5) (fig. fam.) Fel, misstag, af dumhet eller okunnighet. *Göra, begå en b.* — *Syn.* Se *Fel.* — 6) (fordom) Krigsmaskin, hvarmed murar sönderstöttes. Romarnes Aries. — *Ss. B-fot, -horn, -hud, -ragg.*

BOCK, m. 2. (af *Buga*) Lätt bugning. *Göra en b.* Brukas endast skämtvis. — *Syn.* Se *Bugning.*

BOCKA SIG, v. r. 1. Se *Buga sig.*

BOCKBLAD, n. 5. (bot.) En art af Liljekonvaljeslägtet. Convallaria polygonatum. Kallas äfv. Salomons Sigill, Hvitrot, Getrams.

BOCKBRYGGA, f. 1. Brygga, som hvilar på bockar.

BOCKEBYSSA, f. 1. Se *Skerpentin.*

BOCKFOTAD, a. 2. Hvars fötter likna dem på en bock. *En b. satyr.*

BOCKKILLING, m. 2. Hankilling af getslägtet. [- kidling.]

BOCKLUKT, c. 3. 1) Den skarpa, fräna lukten af en bock. — 2) Lukt, som liknar den af en bock.

BOCKLÄDER, n. 5. Se *Bockskinn.*

BOCKROT, f. 3. pl. — *rötter.* (bot.) Mångårig växt, hvaraf roten begagnas i medicinen. Pimpinella saxifraga.

BOCKSKINN, n. 5. Skinn eller läder, beredt af bocks eller gets hud och begagnadt till finare skoplagg.

BOCKSKÄGG, n. 5. (bot.) 1) Växtslägtet Salsofi. Tragopogon. — 2) En art af Fingersvampslägtet. Clavaria coralloides.

BOCKSPRÅNG, n. 5. Hopp, som liknar en bocks.

BOD, f. 2. 1) *a*) Uthus, hvari saker af hvarjehanda slag, såsom spannmål, matvaror, husgerådssaker, kläder o. s. v. förvaras. Ingår i åtskilliga sammansättningar, allt efter ändamålets olikhet, t. ex. Spannmålsbod, Mangelbod, Sjöbod, hvilka ses på sina behöriga ställen. — Såsom förvaringshus för matvaror, liktydigt med: Visthus. — *b*) Enskilt rum för samma ändamål. — 2) Rum, der hvarjehanda varor försäljas. *Hålla b.*, sälja varor i handelsbod; *hålla öppen b.*, till skilnad ifrån försäljning på rum, som ej hafva öppen ingång direkte från gatan. (Fig.) *Öppna b.*, börja bodhandelsrörelse. *Stänga sin b.*, sluta den. *Stå i b.*, vara bodbetjent. Förekommer i en mängd sammansättningar, t. ex.: Handelsbod, Bagarbod, Hökarbod, Kryddbod, m. fl. — *Ss. B-dörr, -fönster, -golf, -tak, -trappa.*

BODBETJENT, m. 3. Person, i tjenst hos en handelsman, och som biträder honom med försäljningen af varorna i boden.

BODDISK, m. 2. Afplankning i en handelsbod, till höjden af ett vanligt bord, hvilken afstänger de köpande från säljarne, och hvarpå varorna framläggas, penningarne räknas, o. s. v. — *Syn.* Handelsdisk.

BODDRÄNG, m. 2. Tjenare, som vid en handelsbod går tillhanda med varors bärande, ärenders uträttande, o. s. v.

BODFLICKA, f. 1. Se *Bodjungfru.*

BODGOSSE, m. 2. pl. — *gossar.* Lärling i bodhandel.

BODHANDEL, m. 2. sing. Såsom yrke drifven försäljning af varor i öppen salubod. Nästan liktydigt med Minuthandel, som dock har vidsträcktare betydelse. — Motsatser: Grosshandel, Kammarhandel.

BODHANDLARE, m. 5. Handlande, som försäljer sina varor i öppen bod.

BODHYLLA, f. 1. Hylla i en handelsbod, hvarpå varor, som skola försäljas, uppsättas eller uppläggas och förvaras.

BODHYRA, f. 1. Hyra, som erlägges för begagnande af bod (antingen förvaringsbod eller salubod).

BODJUNGFRU, f. 2. pl. — *jungfrur.* Ogift qvinna, som i åtskillig slags mindre betydande handel (såsom af bröd, frukt, band, tråd, o. d.) tillhandagår med varornas försäljning.

BODKAMMARE, m. 2. o. 5. pl. — *kamrar* o. *kammare.* Rum, kammare innanför en handelsbod, och som begagnas dels till kontor, dels till förvaring af varor, dels till boningsrum for handelsmannen sjelf eller hans betjening.

BODKARL, m. 2. Se *Boddräng.*

BODKLADD, m. 2. Kladd, som hålles i en salubod, upptagande alla fordringar för i boden utborgade varor.

BODKRAM, n. 5. Handelsvaror, som försäljas i öppen bod.

BODKRÄMARE, m. 5. (mindre brukl.) Se *Bodhandlare.*

BODLEJON, n. 5. (fig. fam.; nytt ord) Sprättaktig bodbetjent, som vill agera stor herre.

BODLIGGARE, m. 5. Vara, som legat länge i en handelsbod; äfv. vara af dålig beskaffenhet, gammal eller föga begärlig, som anses komma att ligga länge eller blifva oförsåld.

BODLÅDA, f. 1. Låda i en handelsbod, till förvaring antingen af varor eller penningar.

BODMAMSELL, f. 3. Ogift qvinna, som i viss, mera betydande handel biträder vid försäljningen.

BODMERI, båddmerí', n. 3. (af nedertyska ordet *Boden*, skepp) Lån, som emot öfverenskommen hög ränta (kallad *premie*) af sjökapiten eller skeppare upptages på utrikes ort, emot pant i frakt, fartyg eller last, för att bestrida kostnaderna för resans fortsättande eller nödig befunnen reparation. I händelse att fartyget förolyckas, återbetalas lånet icke, utan har då långifvaren sin enda ersättning i den lemnade premien. *Låna på b.*, utlåna eller i lån upptaga penningar under nyssnämnde vilkor. — *Ss. B-gifvare, -lån, -tagare.*

BODMERIBREF, - - rí'brév, n. 5. Kontrakt rörande det slags lån, som kallas bodmeri.

BODPRIS, n. 5. Det pris, hvartill en vara säljes i handelsbod. Pris i minut, till skilnad ifrån Kontorspris, Brukspris, Pris i gross, o. s. v.

BODRÄGT, c. 3. Lagöfverträdelse, då en äkta make lönnligen drager något undan den andra, eller barn ifrån föräldrar, eller de från hvarandra, som i bolag äro.

BODSKULD, f. 3. Skuld för varor, tagna på räkning i handelsbod.

BODVAKT, m. 3. Person, som nattetid ligger i en handelsbod, för att bevaka den emot tjufvar.

BODVARA, f. 1. Handelsvara, som försäljes i öppen salubod.

BOENDE, n. 4. (föga brukl.) Omständigheten, att man bor på något ställe.

BOETT, boä'tt, m. 3. Fodral till verket på ett fickur, vanligtvis betäckande endast baksidan, men äfven stundom framsidan eller urtaflan.

BOF, m. 2. pl. *bofvar.* (af det tyska *Bube*) En man, som finner nöje i att skada andra, helst på ett lömskt sätt. — *Syn.* Se *Skurk.*

BOFAKTIG, a. 2. 1) (om person) *a*) Som är fallen för att göra andra menniskor skada. — *b*) Som beter sig som en bof. — 2) (om sak) Som ger tillkänna böjelse att på ett lömskt sätt skada andra. *En b. handling.* — *Syn.* Se *Skurkaktig.*

BOFAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bofaktig. — *Syn.* Se *Skurkaktighet.*

BOFAST, a. 1. Som har stadigt hemvist, ej flyttar eller irrar omkring ifrån ena stället till det andra. Säges endast om dem, som hafva eget hushåll, eller besitta fastighet i stad eller på landet och der vistas. — *Syn.* (bibl.) Som har varaktig stad.

BOFASTHET, f. 3. Egenskapen att vara bofast. — *Syn.* (bibl.) Varaktig stad.

BOFINK, m. 2. Fågel af Finkslägtet, 6 ½ tum lång, färgen svart, brun, hvit, röd och grön, men olika hos olika kön och vid olika ålder och årstider. Är utmärkt för sin vackra och muntra sång. Fringilla cælebs.

BOFIS, bôfi's, m. 2. (bot.) Se *Käringfis.*

BOFIST, bôfi'sst, m. 2. (bot.) En svampart. Lycoperdon nigrescens.

BOFLYTTNING, f. 2. Handlingen, då man flyttar bo.

BOFSTRECK, n. 5. ell. BOFSTYCKE, n. 4. Bofaktig handling. *Begå ett b.* — *Syn.* Se *Skurkstreck.*

BOFVEN (sjöt.), se *Boven.*

BOFÄLLIG, a. 2. 1) Som är nära på fall, som hotar att falla sönder, störta ihop. Säges om alla slags hus och byggnader, större och mindre, samt äfven större delar deraf. *B. byggnad. B-t hus, stall, fähus. B. lada. B-t tak, rum. Ena flygeln är mycket b.* — *Syn.* Förfallen.

BOFÄLLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bofällig.

BOG, m. 2. 1) Främre kroppsdel på häst- och nötkreatur samt vissa andra djur, t. ex. hjortar, elgar, m. fl., svarande mot skuldran på menniskor. *Häst, som är smal öfver bogen.* — 2) (sjöt.) Ett fartygs böjning eller afrundning å ömse sidor i fören, från förkanten af fockröstet till förstäfven. *Skarp, fyllig, tvär b. Ligga på samma b.*, säges om fartyg, som ligga bi-de-vind och hafva vinden in ifrån samma sida. *Segla på olika b-ar*, när vinden kommer in ifrån olika sidor. *Gå öfver på annan b.*, vända under lovering, så att man får vinden in ifrån andra sidan. (Fig.) *Slå om på annan b.*, ändra tänkesätt, mening, tal, uppförande. — 3) (jäg.) Sidotrakterna närmast bröstet i en skallplats.

BOGA, v. a. 1. Göra (en häst) bogbruten. *B. en häst.* — *B. sig*, v. r. Blifva bogbruten.

BOGANKAR, n. 5. o. BOGANKARE, n. 4. (sjöt.) Benämning på dagligs- och töjankarne, som hänga, det förra under fartygets venstra bog, det sednare under den högra.

BOGBAND, n. 5. (skeppsb.) Benämning på starka, knäformiga trästycken, som tjena till bogens förstärkning.

BOGBLAD, n. 5. Del af bogen på ett kreatur, svarande mot skulderbladet på menniskan.

BOGBRUTEN, a. 2. neutr. — *et.* (om hästar) Bruten, skadad i bogen, genom sadel, seldon, o. s. v.

BOGHALT, m. 3. (jäg.) Sista gången, då dref-vet vid en afjagning stannar med drifningen. Kallas äfv. Fast halt.

BOGKANON, bòg-ôn, m. 3. Kanon, som föres vid bogen på ett beväradt fartyg och isynnerhet begagnas till jagt på andra fartyg.

BOGLAM, a. 2. Säges om en häst, som är styf i bogleden, så att han icke kan sträcka ut benet och blott med svårighet förmår att trafva.

BOGLED, m. 3. Leden vid bogen på kreatur.

BOGLINA, f. 1. Se *Bolin.*

BOGNA, se *Bågna.*

BOGNING, f. 2. Bogens (på en häst) brytning, skadande.

BOGREM, f. 2. pl. — *remmar.* Rem på seldon, som sitter framför bogarna på en häst.

BOGSELE, m. 2. pl. — *selar.* Seldon med bogträn eller lokor. Kallas äfven Loksele. Jfr. *Brösta.*

BOGSERA, v. a. 1. Fortskaffa skepp, fartyg, pråm medelst ett vid bogsprötet eller något annat ställe fästadt starkt tåg, hvars andra ända är fästad vid ett framför varande fartyg eller båt, som drifves antingen genom rodd eller ångkraft. *B. ett fartyg.* — *B. upp*, uppför strömmen eller in i en hamn. *B. ut*, ur hamn, ifrån land, redd, o. s. v. — *Bogserande*, n. 4.

BOGSERARE, m. 5. Fartyg, som begagnas att bogsera andra fartyg.

BOGSERING, f. 2. Handlingen, då man bogserar.

BOGSERTÅG, -sèrtå'g, n. 5. Tåg, hvarmed ett fartyg bogseras.

BOGSKOTT, n. 5. Kanonskott, som ett fartyg bekommer i bogen.

BOGSPRÖT, n. 5. En tjock uppåt ifrån fören af ett fartyg utliggande trästam, som tjenar till ett slags mast, hvarpå de så kallade stagseglen föras, och hvarmedelst genom dervid fästade tåg förresningen stöttas.

BOGSPRÖTARE, m. 5. Ett insektslägte. Bombex.

BOGSPRÖTSFLAGG, f. 1. Flagg, som vid vissa tillfällen hissas på framändan af bogsprötet.

BOGSPRÖTSLÅS, n. 5. (sjöt.) En träklots, som, sedan bogsprötet blifvit intaget, inskjutes utifrån emellan stäfpollarna, å bogsprötets öfverkant, och der fastbultas.

BOGSPRÖTSSEGEL, n. 5. (sjöt.) Segel, som föres på bogsprötet. Sådana äro: klyfvaren, jagaren, underblindan, &c.

BOGSPRÖTSSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* (sjöt.) Stång, utgörande förlängning på bogsprötet.

BOGSPRÖTSSURRNING, f. 2. (sjöt.) Ett kring bogsprötet genom ett hål i förstäfven hårdt viradt tåg, som tjenar att fasthålla bogsprötet nedifrån.

BOGSTYCKE, n. 4. Stycke af bogen på ett slagtadt kreatur.

BOGTIMMER, n. 5. Se *Klyshult*.

BOGTRÄ, n. 4. Benämning på hvartdera af de begge trästycken, hvilka på en bogsele gå uppifrån manstaden öfver bogarna ned till manken eller bringan, der de, liksom upptill, sluta tillsammans. Kallas äfven Loka.

BOGTÅG, n. 5. (sjöt.) Se *Pertlina*.

BOGÅDER, f. 1. pl. — *ådror*. Åder i bogen på ett kreatur. Ordet brukas förnämligast i fråga om hästar.

BOHAG, n. 5. Samteliga husgerådssaker och redskap i ett bo, betraktade såsom ett helt.

BOHAGSTING, n. 5. Hvarje särskilt sak, som räknas till bohaget.

BOHAGSTYG, n. 5. (föga brukl.) Se föreg.

BOHVETE, n. 4. Sädesslag af fam. Polygoneæ. Fagopyrum esculentum. — *Ss. B-gryn, -gröt.*

BOJ, m. 2. (sjöt.) 1) Vanligtvis kägelformigt trästycke, som vid ankring med ett rep (Bojrep) fästes vid ankaret, för att på vattenytan utvisa, hvar detta ligger. Äfv. Ankarboj. — 2) Måladt trästycke, antingen i form af en vals, tunna eller kägla, som utlägges vid blindklippor och på grunda ställen, till varningstecken för seglare. Kallas, allt efter olika form och ämne, Konisk boj, Märkboj, Spetsboj, Tunnboj, Träboj.

BOJ, n. 3. Ett slags groft ylletyg, som vanligen begagnas till foder, sällan valkadt, men ruggadt, borstadt och varmpressadt.

BOJA, f. 1. Redskap att hålla en person fängslad. Brukas mest i plural, och företrädesvis om fängselredskap af jern. *Band och b-or. Lägga, slå i b-or,* fängsla med jern. *Ligga, sitta i b-or, vara slagen i b-or,* vara på detta sätt fängslad. (Fig.) *Vara fängslad i en skönhets b-or,* vara förälskad i en qvinna. *Lägga b. på sina begär,* beherrska dem. *Lägga b.* eller *b-or på handeln, sjöfarten, o. s. v.,* hindra dess framgång, genom inskränkande författningar, o. s. v. *Lossa, bryta sina b-or, ens b-or,* befria sig, någon ifrån tvång. — *Syn.* Band, Kedja, Fjetter.

BOJA, v. a. 1. (sjöt.) *B. upp ett ankartåg,* dervid fästa en boj, som utvisar dess läge.

BOJAR, båjår, m. 3. Adlig godsägare i flera slaviska länder.

BOJERT, bojjörrt, m. 2. Litet, i Holland brukligt, rundbygdt, kort fartyg med stark mast.

BOJREP, n. 5. (sjöt.) Det rep, hvarmed bojen sitter fästad vid ankaret. Jfr. *Boj*, m. 1.

BOK, f. 2. Ett vackert, resligt trädslag af klassen Hängblommige, som växer i södra och vestra trakterna af Sverige; lemnar ett förträffligt virke, och nötterna eller ållonen begagnas som gödningsämne för svin samt lemna en god olja. Kallas äfven Rödbok. Fagus sylvatica. — *Ss. B-lund, -skog, -trä, -träd, -ved, -virke.*

BOK, f. 3. pl. *böcker*. 1) *a*) (allmännast) Flera sammanhäftade eller hopbundna tryckta (äfven skrifna) ark, hvilkas innehåll vanligen bildar ett helt för sig. Svarar i denna bem. emot Band, Häfte. *Han har många böcker, somliga bundna, andra blott häftade. Skrifven b. Binda en bok,* se *Binda*. *B. i exemplar,* samteliga tryckta arken, som höra till ett och samma arbete, men som ännu icke blifvit hvarken häftade eller bundna, utan blott sammanlagda till ett helt för sig. — *b*) (i utsträckt mening) Säges äfv. om de skrifna rullar af papyrus eller pergament, hvilka fordom brukades: äfvenväl om hvarje slags samling till ett helt af med skriftecken försedda pjeser af hvarjehanda beskaffenhet (tunna träskifvor, palmblad o. s. v.). *Tamuliska böcker m. fl. bestå af sammanfästade skrifna palmblad.* — *c*) Litterärt arbete, vare sig att det består af blott ett enda band eller af flera. *Skrifva en b. Han har skrifvit många böcker, hvaribland ett par äro flera band starka. Trycka, lägga upp en b.,* utgifva den af trycket. — Ingår i flera sammansättningar, såsom Lärobok, Barnbok, Handbok, Kokbok, m. fl., hvilka alla ses på sina ställen. — *d*) Afdelning af ett litterärt arbete, mindre än Del, men större än Kapitel. Brukades isynnerhet i de Gamles arbeten. *En b. i Virgilius, i Curtius, o. s. v. Indelning i böcker är numera föräldrad.* — *e*) Innehållet af en tryckt eller otryckt, inbunden eller häftad skrift. *En god, dålig b. Läsa en b. Alltjemt hänga näsan öfver boken,* läsa träget. — *f*) I ett band hopfästade skrifpappersark, för räkenskapers förande. Förekommer i flera sammansättningar, såsom: Räkenskapsbok, Kontorsbok, Kassabok, m. fl. *Föra, hålla b.,* sköta räkenskaper. *Föra till boks,* i räkenskapsbok anteckna utgifter eller inkomster, skuld eller fordran. *Stå till boks,* vara i en räkenskapsbok antecknad för skuld eller fordran. *Hur står du till boks hos honom?* hur står din räkning med honom? (Fig.) *Stå väl, illa till boks hos någon,* vara väl, illa anskrifven, omtyckt af honom. (Bibl.) *Vara inskrifven i lifsens bok,* tillhöra de utvalde. — *g*) (i fråga om edgång) Den Hel. Skrift. *Bedyra något med finger, med hand å bok,* edeligen försäkra. — 2) Visst antal pappersark, utgörande för skrifpapper 24 och för tryckpapper 25. — 3) Visst antal sammanhäftade blad af glättadt med bolus öfverdraget papper, hvaremellan blad af slaget guld (bladguld) äro lagda.

Anm. Benämningen *Bok* anses hafva uppkommit af det fordna bruket att på tunna skifvor af bokträ inskära runskrift.

BOKA, v. a. 1. (bergsbr.) Krossa malm i små stycken, innan den rostas och smältes.

BOKANDE, n. 4. Handlingen, då man bokar.

BOKARE, m. 5. 1) Arbetare vid hyttor och smältugnar, som bokar malm. — 2) Se *Bokhammare*.

BOKAUKTION, bòkaucktschón, f. 3. Auktion, hvarvid endast böcker säljas.

BOKAUKTIONSKAMMARE, m. 3. o. 5. Särskilt auktionsverk, enkom för böckers försäljning.

BOKBAND, n. 5. 1) Se *Band*, 2, *a*. — 2) Band, fästadt uppvid ryggen af en bok, och som begagnas att lägga mellan bladen, på det ställe, der man slutat läsa, för att lättare få rätt på det, när man åter vill fortsätta.

BOKBILL, m. 2. (nat. hist.) Insekt af Skalbaggarna, med kamlika spröt; uppehåller sig gerna i gamla boksamlingar, der han gör mycken skada. Ptinus pectinicornis.

BOKBINDARE, m. 5. Handtverkare, hvars yrke är att binda böcker. — *Ss. Bokbindargesäll, -handtverk, -klister, -lärling, -mästare, -verkstad, -verktyg,* m. fl.

BOKBINDARARBETE, n. 4. 1) En bokbindares sysselsättning. — 2) Arbete, som af honom blifvit gjordt.

BOKBINDARHYFVEL, m. 2. pl. — *hyflar*. Pappershyfvel med rund tand, hvarmed böcker skäras.

BOKBINDARLÖN, f. 3. Arbetslön för verkställdt bokbindararbete.

BOKBINDARPRESS, m. 2. Press hos bokbindare, hvarmedelst ryggen af de falsade och hoplagda arken hopklämmes.

BOKBINDARSTÄMPEL, m. 2. pl. — *stämplar*. Stämpel, som af bokbindare begagnas, för att sätta sirater på ryggen af en bok.

BOKBINDERI, n. 4. 1) En bokbindares yrke och sysselsättning. — 2) Konsten att inbinda böcker. — 3) Bokbindarverkstad.

BOKCENSOR, bòksä'nnsårr, m. 3. Person, som af en regering fått uppdrag att granska utkommande böcker och skrifter, innan deras tryckning tillåtes. Bokgranskare.

BOKCENSUR, bòksännsúr, f. 3. Se *Censur*.

BOKEN, a. 2. neutr. — *et*. (om frukt) Blöt och till hälften skämd. *Bokna päron*.

BOKFÖRA, v. a. 2. Föra till boks, i räkenskapsbok uppteckna (utgift, inbetalning, skuldfordran, o. s. v.). *B. något på ett conto*.

BOKFÖRANDE, n. 4. Handlingen, då man bokför; se föreg.

BOKFÖRARE, m. 5. En, som förer bok. Jfr. *Bok*, 1, *f*. Är till sitt begrepp vidsträcktare än Bokhållare.

BOKFÖRING, f. 2. 1) En räkenskapsboks, räkenskapers förande. Är det verbala substantivet af *Föra bok*, hvaremot *Bokförande* tillhör *Bokföra*. — 2) Konsten att föra räkenskapsböcker. *Förstå sig på b. Lära sig b.* — *Syn*. Bokföringskonst, Bokhålleri.

BOKFÖRLAG, n. 3. o. 5. En boks utgifvande af trycket på egen bekostnad och deraf följande äganderätten dertill. *Förtjena mycket på bokförlager*.

BOKFÖRLÄGGARE, m. 5. Person, som förlägger böcker.

BOKFÖRRÅD, n. 5. Samling af böcker. Brukas vanligen om mindre och enskilta boksamlingar. *Han har ett stort b.* — *Syn*. Boksamling.

BOKFÖRTECKNING, f. 2. Förteckning på böcker. — *Syn*. Boklista, Bokkatalog.

BOKGRANSKARE, m. 5. Se *Bokcensor*.

BOKGRÄL, m. 2. Se *Pedant*.

BOKGULD, n. 5. Bladguld, som vanligtvis inlägges i böcker (se *Bok*, 3) och sålunda försäljes. *Äkta b. är slaget af Dukatguld*.

BOKHAMMARE, m. 5. Hammare, som drifves med vatten och begagnas till att boka malm.

BOKHANDEL, m. 2. sing. 1) Handel med böcker, både nya och gamla. Handel med gamla böcker kallas särskilt *Antiqvarisk b.* — 2) Se *Boklåda*.

BOKHANDELSANMÄLAN, f. sing. indef. Anmälan om något bokhandelsföretag (utgifvandet af bok, musikalier, gravurer o. s. v.), som införes i tidningarna, eller, särskilt tryckt, utlemnas i boklådorna eller sprides med posten bland allmänheten.

BOKHANDELSSOCIETET, - - - sosietét, f. 3. Frivillig förening af bokhandlarne i en stad, i och för befrämjandet af deras gemensamma bästa, och utan att stå under några skrålagar.

BOKHANDLARE, m. 5. En, hvilken såsom yrke drifver handel med böcker, så gamla som nya. Den, som försäljer gamla, kallas särskilt *Antiqvarisk b.* — *Ss*. *Bokhandlarfru*, *-yrke*, m. fl.

BOKHJUL, n. 5. Redskap, i form af hjul, hvarmed malm bokas.

BOKHO, m. 2. Ho, hvari malm bokas.

BOKHUS, n. 5. Särskilt hus, hvaruti malm bokas.

BOKHVETE, se *Bohvete*.

BOKHYLLA, f. 1. Hylla, enkom gjord att deruppå ställa böcker.

BOKHYTTA, f. 1. Se *Bokhus*.

BOKHÅLLARE, m. 5. 1) Person, som på kontor eller i publikt verk förer räkenskaperna, isynnerhet hufvudboken. *B. på ett handelskontor, vid ett bruk, i banken*. — 2) Person, som på handelskontor, vid bruk eller på egendom har någon lägre befattning med räkenskaperna, håller kladdar, jurnaler, specialer o. d., utan att föra den egentliga räkenskapsboken. Är i denna bem. att anse mera som en titel. — *Ss*. *Bokhållarlön*, *-syssla*, *-tjenst*, m. m.

BOKHÅLLERI, n. 3. 1) Sysselsättningen att föra räkenskapsböcker. *B-et är ofta ett tråget arbete*. — 2) Konsten, sättet att föra räkenskap. *Lära b-et*. *Enkelt b.*, då vid hvarje affär endast den verkliga gäldenären eller borgenären tillika med de ifrågavarande summorna antecknas. *Dubbelt* ell. *Italienskt b.*, då hvarje post införes på två ställen, d. v. s. krediteras på ett conto och debiteras på ett annat. *Föra böcker efter italienska b-et*.

BOKKAMMARE, m. 3. o. 5. Mindre rum, kammare, hvari böcker förvaras. — *Syn*. Se *Bokrum*.

BOKKATALOG, bòk - - lå'g, m. 3. Bokförteckning.

BOKKIM, m. 2. Se *Bokstaf*, 2.

BOKKNÄPPE, n. 4. Knäppe, hvarmed permarne på gamla böcker sammanhållas.

BOKKUNNIG, a. 2. Som äger bokkännedom.

BOKKUNSKAP, f. 3. Se *Bokkännedom*.

BOKKÄNNARE, m. 5. Lärd, som äger bokkännedom; se följ. — *Syn*. Bibliognost.

BOKKÄNNEDOM, m. 2. sing. Kunskap om böcker, så väl äldre som nyare, tryckta som skrifna, deras titlar, olika upplagor, m. m. — *Syn*. Bokkunskap, Bibliognosi.

BOKLIG, a. 2. *B-a konster*, lärdom, vetenskaper.

BOKLISTA, f. 1. Se *Bokförteckning*.

BOKLUNTA, f. 1. Säges föraktligt om gamla och vidlyftiga böcker, utan något synnerligt värde; så kallas äfven böcker i allmänhet, af dem, som icke äro vänner af läsning och kunskaper.

BOKLÅDA, f. 1. Ställe, rum, bod, der bokhandel drifves.

BOKLÅDSPRIS, n. 5. Priset på en bok i bokhandeln, till skilnad ifrån det, som den eljest kan hafva (t. ex. på bokauktioner, o. s. v.)

BOKLÄRD, a. 2. Som hämtat sina kunskaper mer ur böcker, än ur det praktiska lifvet, genom egen erfarenhet och umgänge med kunniga män.

BOKLÄRDOM, m. 2. sing. 1) Kunskaper, som inhämtas ur böcker, till skilnad ifrån dem, som förvärfvas genom erfarenhet, umgänge med andra, o. s. v. — 2) Se *Bokvett*.

BOKMAGASIN, bòk - - si'n, n. 3. Stängdt större rum, der böcker, som äro till salu, förvaras. — *Syn*. Se *Bokrum*.

BOKMAKARE, m. 5. Föraktlig benämning på en skriftställare, som väl skrifvit många böcker, men inga utaf värde. — *Syn*. Se *Bokskrifvare*.

BOKMAKERI, n. 3. (föraktl.) Sysselsättningen att skrifva böcker utan värde.

BOKMAL, m. 2. 1) Insekt af Sländornas ordning, nära en linie lång, blekgul, skör, med röda ögon och oftast vinglös, som uppehåller sig ibland papper, torkade växter, i böcker, insektlådor, o. s. v. Psocus pulsatorius. — 2) (fig.) Person, som

oaflåtligt sysselsätter sig med böcker, ytterst träget studerar, och föga känner eller bryr sig om lifvets öfriga förrättningar. — *Syn.* Se *Läsvurm.*

BOKMALM, m. 3. Malm, som skall bokas.

BOKMARKNAD, m. 3. Särskilt marknad för bokhandels-artiklar, såsom t. ex. den i Leipzig.

BOKMJÖL, n. 5. Malm, bokad så fin, att den liknar mjöl.

BOKMÅNGLARE, m. 5. **-ERSKA**, f. 1. Person, som handlar med gamla böcker i mindre skala.

BOKMÄRKE, n. 4. Märke, bestående af band, tråd, pappersremsa, som begagnas att lägga mellan sidorna i en bok, för att utvisa ett ställe, som man önskar ihågkomma. *Fasthäftadt band till b.*

BOKNA, v. n. 1. Blifva boken. Säges endast om frukt. — *Boknande*, n. 4.

BOKNARR, m. 2. (föga brukl.) Se *Bokvurm.*

BOKNING, f. 2. Se *Bokande.*

BOKNÖT, f. 3. pl. — *nötter.* Se *Bokollon.*

BOKOLJA, f. 1. Olja, som pressas af bokollon.

BOKOLLON, n. 5. Bokträdets frukt.

BOKORD, n. 5. (föga brukl.) Ord, som brukas i böcker, men ej i allmänt tal.

BOKPAKET, bòkpakét, n. 3. o. 5. Paket, innehållande böcker (bem. 1).

BOKPERM, m. 2. Se *Perm.*

BOKPLUNDRARE, m. 5. (föga brukl.) Se *Plagiatör.*

BOKPRESS, m. 2. 1) Se *Bokbindarpress.* — 2) Se *Boktryckarpress.* — 3) (fig.) Samteliga boktryckerierna i ett land, med afseende på deras verksamhet, de böcker, som af dem utgifvas, dessas innehåll, o. s. v. Brukas mest i definit form och förkortas vanligtvis till *Pressen. B-ens alster.*

BOKPULPET, bòkpullpét, m. 3. Se *Bokstol.*

BOKQVARN, f. 2. Inrättning till malmers bokande, bestående af stampar, beslagna med jern, som upplyftas utaf armarna i en hjulstock, vanligtvis ett vattenhjuls.

BOKREM, f. 2. pl. — *remmar.* Rem, hvarmed permarne på somliga gamla böcker hopknytas.

BOKRULLE, m. 2. pl. — *rullar.* Rulle af sammanlagda skrifna pergamentblad, i fordna tider (hos Greker, Romare, m. fl.) motsvarande sednare tiders bundna böcker.

BOKRUM, n. 5. Rum, större eller mindre, der böcker förvaras. — *Syn.* Bokkammare, Bokmagasin.

BOKRYGG, m. 2. Betäckningen på baken af en häftad eller bunden bok.

BOKSAL, m. 2. Större rum, der böcker förvaras, uppställda i ordning på hyllor. — *Syn.* Bibliotekssal.

BOKSAMLARE, m. 5. En, som samlar ihop en mängd böcker, antingen af vurm, eller för studier och tycke för läsning.

BOKSAMLING, f. 2. Större eller mindre samling af böcker, förvarade på ett ställe. — *Syn.* Se *Bibliotek.*

BOKSKATT, m. 3. Samling af sällsynta och dyrbara böcker.

BOKSKORPION, bòkskårrpión, m. 3. (nat. hist.) Ett slags skorpion, platt, brun, med 2 ögon och utan gadd, som träffas ibland böcker, papper, i skåp, och der utrotar insekter. Kallas äfven Klokrypare. Chelifer cancroides.

BOKSKRIFNING, f. 2. Böckers sammanskrifvande, författande.

BOKSKRIFVARE, m. 5. En, som skrifver böcker. Brukas nästan i föraktlig mening. — *Syn.* Bokmakare.

BOKSKRIFVERI, n. 3. Böckers sammanskrifvande, såsom yrke eller sysselsättning betraktadt. — *Syn.* Bokmakeri.

BOKSKULD, f. 3. En i räkenskapsbok antecknad skuld. Brukas isynnerhet om alla sådana, för hvilka fordringsägaren icke har annan säkerhet, såsom revers, vexel, o. s. v.

BOKSKÅP, n. 5. Skåp med hyllor till böckers förvarande.

BOKSLUT, n. 5. 1) En räkenskapsboks afslutande genom alla de särskilta räkningarnes (Contos) sammanförande till ett hufvudresultat. *Göra b. Hålla på med ett b.* — 2) Sjelfva resultatet häraf. *Ett gynnsamt b. Detta årets b. visar, att våra affärer stå på goda fötter.*

BOKSPRÅK, n. 5. Det slags språk (ord, talesätt, ordvändningar, o. s. v.), som brukas i böcker, men ej i dagligt tal. — *Motsatser:* Hvardagsspråk, Dagligt tal, Talspråk. — *Syn.* Skrifspråk, Författarspråk, Skriftställarspråk.

BOKSPÅN, f. 1. o. n. 5. 1) Spån af bokträdet, som begagnas till hvarjehanda ändamål, isynnerhet takläckning. — 2) Spån af trä, som begagnas till bokpermar.

BOKSPÄNNE, n. 4. Se *Bokknäppe.*

BOKSTAF, m. 3. pl. — *stäfver.* 1) Tecken, hvarigenom ett språkljud göres åskådligt. *Ett alfabet består af alla b-stäfverna, som tillhöra ett språk. Stor b.*, vanligtvis större och af annan form än *Liten b.* I boktryckarspråket äro *Stora b-stäfver* liktydiga med Versaler och Kapiteler, *Små b-stäfver* med Gemena, d. v. s. allmännast förekommande. (Fig.) *Han har icke skrifvit en b.*, icke det ringaste. — *Syn.* Ljudtecken. — 2) (fig.) Ordameningen i en skrift. Förekommer blott i några få uttryck, och då alltid i definit form. *Efter b-fven*, efter ordet eller orden, ordagrant, t. ex.: *Tyda något efter b-fven; det bör förstås efter b-fven.* (Bibl.) *B-fven dödar, men andan gör lefvande*, se *Anda*, 4, *h.* — 3) Tunnstaf, förfärdigad af bok.

Anm. Benämningen *Bokstaf*, i bem. 1, härleder sig deraf, att de germaniska och skandinaviska folken i äldsta tider inskuro sin skrift på tunna skifvor af bokträ.

BOKSTAFLIG, a. 2. Som är efter orden, efter bokstafven. *B. öfversättning. B. mening*, motsats till Andemening (se d. o.). — *Syn.* Ordagrann.

BOKSTAFLIGEN, adv. Efter orden, efter bokstafven, efter ordameningen. *Det är b. sant.*

BOKSTAFSFEL, n. 5. 1) (boktr.) Oriktig bokstaf i korrektur eller tryckt skrift. — 2) Se *Skriffel.*

BOKSTAFSFÖLJD, f. 3. Alfabetisk ordning.

BOKSTAFSLJUD, n. 5. Ljud, som genom en bokstaf betecknas.

BOKSTAFSMENING, f. 2. (föga brukl.) Bokstaflig, ordagrann mening, ordamening.

BOKSTAFSREDE, n. 4. (föga brukl.) Se *Alfabet.*

BOKSTAFSRIM, n. 5. Så kallades, i den fornnordiska verskonsten, tre ord med samma begynnelsebokstaf uti tvenne intill hvarandra stående och sammanhörande versrader.

BOKSTAFSRÄKNING, f. 2. Se *Algebra.*

BOKSTAFSSKRIFT, f. 3. sing. Konsten att skrifva med bokstäfver, till skilnad ifrån Hieroglyfskrift, m. fl.

BOKSTAFVERA, v. a. o. n. 1. 1) Se *Stafva.* — 2) Vid uppläsning af en skrift tydligt låta höra alla bokstafsljuden. — *Bokstafverande*, n. 4. o. *Bokstafvering*, f. 2.

BOKSTAMP, m. 2. Stamp, hvarmed malm bokas.

BOKSTOL, m. 2. Ställning, hvarpå böcker uppläggas vid läsning, skrifning eller studerande.

BOKSTÄMPEL, m. 2. pl. — *stämplar*. (bokb.) Stämpel, hvarmed bokstäfver eller sirater intryckas på ryggen af en bok.

BOKSVÄRTA, f. 1. Se *Boktryckarsvärta*.

BOKSYNT, a. 1. Som läst mycket, isynnerhet i vitterhet och vetenskapliga ämnen. Brukas nästan i samma mening som lärd. — *Syn.* Se *Beläst*.

BOKSYNTHET, f. 3. Egenskapen att vara boksynt. — *Syn.* Se *Beläsenhet*.

BOKTITEL, m. 2. — *titlar*. Titeln eller sjelfva benämningen på en bok (bem. 1), på första tryckta sidan.

BOKTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar*. 1) En, som stulit en eller flera böcker. — 2) En, som har för vana att stjäla böcker. — 3) (fig.) En, som ur andra böcker, utan att öppet tillkännagifva det, tager hela stycken, strofer, meningar, och låter trycka dem som sina egna. — *Syn. Plagiatör.*

BOKTRYCK, n. 5. 1) (mindre brukl.) Se *Boktryckning*. — 2) Tryckt bokskrift.

BOKTRYCKARE, m. 5. 1) En, som i egenskap af ägare (eller möjligen äfven på arrende) drifver ett boktryckeri. *Kunglig b.*, som trycker alla påbud, förordningar, m. m., hvilka utgå från regeringen. — 2) (nat. hist.) Se *Borrbagge*.

BOKTRYCKARKONST, f. 3. Konsten att trycka böcker.

BOKTRYCKARFÄRG, m. 3. Se *Boktryckarsvärta*.

BOKTRYCKARPRESS, m. 2. Press, hvari böcker tryckas. — *Syn.* Bokpress, Tryckpress.

BOKTRYCKARSOCIETET, - - - sosietét, f. 3. Frivillig förening af boktryckare i en stad, i och för yrkets angelägenheter.

BOKTRYCKARSVÄRTA, f. 1. Det slags svarta färg, hvarmed stilen i bokpressen öfvertäckes, för att på papperet vid tryckningen återgifva bokstäfverna svarta. — *Syn.* Boktryckarfärg, Boksvärta, Trycksvärta.

BOKTRYCKERI, n. 3. 1) Inrättning, hvarigenom skrift tryckes med formar, bestående af rörliga delar (typer, stilar). — 2) Ställe, gård, hus, der en sådan inrättning finnes. — 3) Yrket, konsten att trycka böcker; äfv. sjelfva arbetet dervid. Brukas i denna mening mindre; man säger då heldre: Boktryckaryrke, Boktryckarkonst, Boktryckeriarbete. — Ordet förkortas i dagligt tal ofta till Tryckeri. — *Ss. B-arbetare, -arbete, -gosse, -lärling*, m. fl.

BOKTRYCKERI-KONSTFÖRVANDT, m. 3. Benämning på sättare och tryckare vid ett boktryckeri. Förkortas vanligen till blott Konstförvandt.

BOKTRYCKNING, f. 2. Tryckning af böcker.

BOKVERK, n. 5. Se *Bokqvarn*.

BOKVETT, n. 5. sing. Ur böcker hämtadt vetande (kunskaper, visdom, lärdom). *Bokvett är icke alltid förenadt med Lefnadsvett, stundom icke ens med Folkvett.*

BOKVURM, m. 2. 1) Person, som öfverdrifvet tycker om böcker och gör sig möda att samla sådana. — 2) Öfverdrifvet tycke för böcker och deras samlande.

BOKVÄN, m. 3. pl. — *vänner*, och

BOKÄLSKARE, m. 5. En, som mycket tycker om böcker och läsning.

BOL, n. 5. (gam.) 1) Bostad, gård på landet. Förekommer numera endast i sammansättningar, såsom Bolby, Prestbol. — 2) Mark, hvarpå något skördas, t. ex. i sammansättningen Höbol.

BOL, se *Bolus*.

BOLA, v. n. 1. (föråldr.) Pläga olofligt köttsligt umgänge med det andra könet. Förekommer numera endast i den bibliska stilen, och någon gång äfv. i den skämtsamma.

BOLAG, n. 5. Förening emellan tvenne eller flera personer, i och för gemensamma företag i handels- eller näringsväg. *Gå, ingå, träda i b. med någon. Utträda ur ett b. Upphäfva, upplösa b.* Ingår i flera sammansättningar, såsom Handelsbolag, Kanalbolag, Grufvebolag, m. fl. — *Syn.* Kompani, Intressentskap. — *Ss. B-förening.*

BOLAGSFOND, bolagsfå'nngd, m. 3. Se *Bolagssumma*.

BOLAGSHANDEL, m. 2. sing. Handelsrörelse, som drifves af personer, förenade i ett bolag.

BOLAGSINTRESSENT, - - - ä'nnt, m. 3. Se *Bolagsman*.

BOLAGSKONTRAKT, bolagskånntráckt, m. 3. o. 5. Skriftligt affattad öfverenskommelse mellan delägarne i ett bolag, angående vilkoren derför.

BOLAGSMAN, m. 5. pl. — *män*. Delägare i ett bolag.

BOLAGSREGLOR, f. 1. pl. Reglor, upprättade af ett bolag till iakttagande antingen för bolagsmännen eller ock för dem, hvilka med bolaget komma i något slags affärsberöring.

BOLAGSRÄKNING, f. 2. Sluträkning öfver ett bolags inkomster och utgifter, hvaraf synes, huru mycket tillkommer hvarje af delägarne.

BOLAGSSUMMA, f. 1. Hela beloppet af de summor, bolagsmännen insatt till rörelsens bedrifvande, utförandet af ett företag, o. s. v.

BOLAGSSTÄMMA, f. 1. Sammankomst af delägare i ett bolag, till afgörande af detsamma rörande angelägenheter.

BOLANDE, n. 4. (föråldr.; bibl.) Plägande af olofligt köttsligt umgänge med det andra könet.

BOLARE, m. 5. (föråldr.; bibl.) En, som är begifven på och utöfvar boleri.

BOLBY, m. 2. (kameral.) Gård, hemman, by, som utgör stamsätet för Afgärda by; jfr. d. o.

BOLD, bålld, a. 2. (föråldr.) Tapper, stark, mäktig. Brukas numera endast i ballader, riddarromaner samt i skämtsam, ironisk och humoristisk stil. *En krigsman så b. och en fröken så grann*, &c. — *Syn.* Se *Tapper*.

BOLDE, bå'lde, m. 2. pl. *boldar*. Se *Böld*.

BOLERI, n. 4. Olofligt köttsligt umgänge med det andra könet.

BOLERO, - lé -, m. pl. — *ros*. En med sång och kastanjetter beledsagad spansk dans.

BOLETSYRA, - lèt - -, f. 1. (kem.) Ett slags växtsyra, som förekommer i Boletus pseudoigniarius.

BOLGETING, se *Bålgeting*.

BOLIN, boli'n, f. 3. (sjöt.) Benämning på tåg, som äro anbragta vid stående liken af hvarje större råsegel.

BOLINSPRUTA, boli'nsprúta, f. 1. (sjöt.) Benämning på tåg, som i hanfot äro fästade vid de stående liken af de större råseglen.

BOLL, m. 2. 1) Liten, af garn, hår, kork, kautschuk o. d. bestående kula, omsluten af stickadt, mångfärgadt garn eller af läder, hopsydt i olikfärgade rutor. *Slå, kasta b. B. stå!* är benämningen på en lek, hvarvid boll begagnas. —

2) (i bollspel) Se *Fjäderboll. Spela b.* — 3) Biljardboll; se d. o. *Göra en b.*, lyckas stöta den med köen dit man vill. — 4) (i utsträckt betydelse) Hvarje slags lätt, bollformig kropp, t. ex.: Snöboll, Hårboll (stundom i magen på kreatur), Väderboll, o. s. v. *B-en på en florett. Formera sig till en b.* — 5) (boktr.) Ett med skinn öfverdraget bollformigt verktyg, som förr begagnades vid stilarnes insvärtande i pressen. — 6) Bollformigt verktyg, som begagnas vid förgyllning.

BOLLA SIG, v. r. 1. (mindre brukl.) Formera sig till boll.

BOLLFORMIG, a. 2. Som har formen af en boll. — *Bollformighet*, f. 3.

BOLLHUS, n. 5. (förd.) Hus, der man spelade boll. — Så kallades äfven en på Slottsbacken i Stockholm stående träbyggnad, hvaruti fanns en teater, der skådespel uppfördes.

BOLLKAST, n. 5. Kastning en gång med en boll. *Vid första b-et tog han bollen, vid det andra föll den på marken.*

BOLLKASTANDE, n. 4. Se *Bollkastning*, 1.

BOLLKASTARE, m. 5. 1) Person, som roar sig att kasta boll. — 2) Säges, åtföljdt af något adjektiv, med afseende på en persons skicklighet att kasta boll. *Skicklig, dålig b.*

BOLLKASTNING, BOLLSLAGNING, f. 2. 1) Handlingen, då man kastar boll. — 2) Konsten att kasta boll. *Mycket skicklig i b.* — *Ss. B-skonst.*

BOLLMAKARE, m. 5. En, som fordom, då bollspel var allmänt brukligt, förfärdigade bollarna, som dervid begagnades.

BOLLMÄSTARE, m. 5. Person, som hade uppsigten öfver ett bollhus och tillsyn vid spelet derstädes.

BOLLSPEL, n. 5. Ett slags lek, bestående uti att kasta boll. Isynnerhet menas dermed det slags bollkastning, som fordom var bruklig och öfvades uti enkom dertill uppbyggda hus (Bollhus). — I nordiska sagorna omtalas flera slags bollspel, såsom: Väderboll, Isboll och Snöboll. — Den numera vanliga leken att kasta boll kallas i allmänhet Bollkastning, Bollslagning, men ej gerna Bollspel.

BOLLSPELARE, m. 5. 1) En, som roar sig med bollspel. — 2) Säges med afseende på en persons skicklighet att spela boll, då merendels åtföljdt af ett adjektiv. *Skicklig, dålig b. Han är ingen b.*, en dålig b.

BOLLSPELNING, f. 2. Se *Bollspel.*

BOLLTISTEL, m. 2. pl. — *tistlar.* Ört af fam. Compositæ. Echinops sphærocephalus.

BOLLTRÄ, n. 4. Litet smalt och platt trä med skaft, som begagnas att slå bollen med i visst slags bollkastning.

BOLLVERK, se *Bålverk.*

BOLMA, v. n. 1. (fam. o. pop.) Röka tobak häftigt, och dervid utblåsa mycken rök. — *Bolmande*, n. 4.

BOLMARE, m. 5. En, som bolmar.

BOLMÖRT, f. 3. Giftig växt af Solanfamiljen, med grågula, mörkt violettstrimmiga och i bottnen mörkbruna klockblommor, småludna, för känseln feta blad, och vämjelig lukt. Blad och frön brukas i medicinen. Hyoscyamus niger.

BOLOGNESERFLASKA, bålånnjèserflásska, f. 1. (fys.) Benämning på vissa slags flaskor, hvilka genom plötslig afkylning vid blåsningen fått den egenskapen att springa sönder, så snart en skarp sten eller annan hvass kropp nedfälles emot deras botten, men tåla en temmeligt stark stöt af en slät eller rund kropp.

BOLOGNESERHUND, bålånnjèserhúnnd, m. 2. Ett slags liten hund med långt, fint, silkeslent, något lockigt hår, vanligen hvitt, mera sällan brunt eller svart, breda, nedhängande öron och uppåt krökt svans. Ett slags knähund.

BOLSTAD, m. 3. pl. — *städer.* Gården, platsen vid ett hemman, der hufvudbyggningarne (mangården) äro belägna. — Brukas ock någon gång i samma betydelse som Bolby; deraf: *Bolstada skäl*, råmärke.

BOLSTER, n. 5. och m. 2. pl. *bolster* och *bolstrar.* Underkudde, som begagnas på bottnen af en säng, till underlag för att ligga på, och derföre af lika längd som sjelfva sängen.

BOLSTERSTOCK, m. 2. Se *Syll.*

BOLSTERVAR, n. 5. 1) Det tyg, hvaruti fjädern eller dunet i en bolster blifvit stoppadt, och som utgör sjelfva öfverdraget derpå. — 2) Ett slags väf, som dertill begagnas. Heter egentligen *Bolstervarsväf.* — *Ss. B-sbyxor, -skläder, -srock*, m. m.

BOLTSTICKEL, m. 2. pl. — *sticklar.* (tekn.) Stickel, hvars undersida icke är rak, utan konvex.

BOLUS, bóluss, m. sing. (mineral.) En högst fin och starkt sammanbakad lera af mörkt isabellgul eller ljust gulbrun, stundom svartbrun färg, uppkommen genom inblandadt jernoxidhydrat jemte något manganoxid. Kallades fordom äfven Terra sigillata och ansågs länge som ett universalmedel emot sjukdomar.

BOM, m. 2. pl. *bommar.* (af det tyska *Baum*) 1) Rundt eller fyrkantigt, jemntjockt, efter olika behof olika långt trästycke, som begagnas till stängsel tvärs för dörr, port, o. s. v. Förekommer i flera sammansättningar, såsom: Slagbom, Fällbom, Tullbom, m. fl., hvilka ses på sina ställen. *Skjuta b-men för, ifrån en dörr, en port. Slå, skjuta igen b-men vid en tull. Sätta b. för*, tillstänga med en b.; (fig.) hindra, förekomma. *Under lås och b.*, både läst och förbommadt; (fig.) väl förvaradt. — 2) Trästycke, till formen liknande en stock, stolpe eller bjelke, hvilket utgör en del af vissa verktyg och redskaper, för att derpå uppvinda eller fästa något, eller för andra ändamål: *a*) (på fartyg) en ifrån mastens akterkant utliggande lång och tjock stång, hvarvid bomseglets underlik är fästadt. — *b*) (på väfstol) Se *Väfbom.* — *c*) Starkt, tjockt trä, på vindspel och kranar, hvarmedelst tyngder lyftas eller flyttas. — *d*) (på vagnar) Långt, starkt trä, som förbinder förvagnen med bakvagnen. — *e*) Se *Sadelbom.* — 2) *B-mar* kallas de mellan refflorna i en bösspipa liggande upphöjningar, som qvarblifvit af godset efter refflornas inskärning.

BOM, adv. På sidan om målet. Nyttjas, för att uttrycka, att man vid skjutning, kastning o. s. v. icke träffat rätt, skjutit, kastat, slagit fel. *Skjuta, kasta, slå b.* (Fig.) *Det slog b. för honom*, han misslyckades.

BOMB, bâmmb, m. 3. 1) Ihålig jernkula, fylld med sprängladdning eller brandsats, och gjord att afskjutas ur mörsare och bombkanoner. — 2) (fyrv.) Ihålig kula af papp eller af trä och fylld med lyskulor eller andra satser.

BOMBARDERA, bâmmbardèra, v. a. 1. Beskjuta med bomber. *B. en stad, en fästning.* — *Bombarderande*, n. 4. o. *Bombardering*, f. 2.

BOMBARDERARE, m. 5. En, som bombarderar eller har bombarderat en stad, en fästning, o. s. v.

BOMBARDER-GALLIOTT, båmmbarrdèr-galliå'tt, m. 3. Ett till bombkastning bestämdt, med en eller två mörsare bestyckadt skepp af stark byggnad, med två, äfven stundom tre master och bogspröt.

BOMBASIN, bå'mmbasänng, m. 3. (fr.) Ett slags tyg, som ursprungligen väfdes uti öfre Italien, af bomull, kamelhår och silke, men numera i flera andra europeiska länder, mest af ull. En varietet deraf kallas *Bombasett* (båmmbasä'tt), m. 3.

BOMBAST, båmmbásst, m. 3. (af engelska ordet *Bumbast*, som betyder: med bomull uppstoppadt tyg) Svulstigt, högtrafvande tal eller skrifsätt.

BOMBASTISK, a. 2. (om tal, stil) Svulstig, högtrafvande. — *Bombastiskt*, adv.

BOMBFRI, a. 2. Som ej genom bombkastning kan förstöras. *Ett b-tt hvalf.*

BOMBKANON, bä'mmbkanón, m. 3. Kanon af mycket grof kaliber, som begagnas till bombkastning.

BOMBKAST, n. 5. 1) En bombs kastning eller afskjutning. *Vid första b-et sprang en krutvagn i luften.* — 2) Den rymd, en bomb kan genomlöpa.

BOMBKASTARE, m. 5. Artillerist, som tjenstgör vid mörsare, haubitser eller bombkanoner.

BOMBKASTNING, f. 2. Skjutning med bomber.

BOMBKITS, bå'mmbki'tts, m. 3. Ett slags mindre fartyg, bestyckadt med bombkanoner.

BOMBSKEPP, n. 5. Skepp, bestyckadt med mörsare, haubitser eller bombkanoner, till bombkastning.

BOMBVAGN, m. 2. Enkom inrättad vagn att föra bomber uti.

BOMMA, v. a. 1. (af *Bom*, m.) 1) *B. fö'r, igén, ti'll*, stänga medelst bom. — 2) *B. väf*, vinda upp varpen till en väf på väfbommen.

BOMMA, v. n. 1. (af *Bom*, adv.) Slå, kasta, skjuta bom. — *V. impers.* Icke träffa målet. Säges i fråga om kula, klot, boll, hvarmed man kastar. *Den gången b-de det för honom.*

BOMMA, v. n. 1. (pop.; förvrängdt af *Bombardera*) Skjuta med kanoner.

BOMNING, f. 2. (väf.) Kettens eller varpens uppvindning på väfbommen.

BOMOLJA, f. 1. Den sämre slags oljan, som pressas af oliver. Den bästa utgör den så kallade Matoljan.

BOMSADEL, m. 2. pl. — *sadlar*. Ridsadel med tvärträ framtill, baktill, eller begge delarna, till stöd för den ridande.

BOMSEGEL, n. 5. Segel, hvars underlik är fästadt vid en bom (bem. 2, *a*).

BOMSTROPP, m. 2. Ett slags i artilleriet brukliq större stropp.

BOMULL, f. 2. sing. (af det tyska *Baumwolle*) Ett hvitt, mjukt, tågigt, spinnbart ämne, som omgifver fröen i frukthylsan på bomullsväxten. *Spinna b. Tyget är af b. Stoppa med b.*

BOMULLSBAND, n. 5. Band, väfdt af bomullsgarn.

BOMULLSBUSKE, m. 2. pl. — *buskar*. Buskväxt, hvaraf bomull fås. Gossypium herbaceum.

BOMULLSFABRIK, ---i'k, m. 3. (förkortadt af Bomullslärfts- eller -tygs-fabrik) Fabrik, hvarest bomullsgarn förarbetas till åtskilliga slags väfnader.

BOMULLSFABRIKANT, ----kánnt, m. 3. Person, hvilken såsom ägare eller arrendator drifver en bomullsfabrik.

BOMULLSFABRIKAT, ----át, n. 3. o. 5. Bomullsvara, tillverkad på fabrik.

BOMULLSFABRIKÖR, m. 3. Se *Bomullsfabrikant.*

BOMULLSGARN, n. 3. Garn, spunnet af bomull.

BOMULLSKANFAS, bòmmullskánnfass, m. 3. Ett slags tjockare väfnad af bomull.

BOMULLSKRUT, n. 5. Bomull, blött under fem minuters tid, i 2 delar rökande salpetersyra och 1 del Nordhausisk svafvelsyra. Kallas äfven Exploderande Bomull. Borde kanske rättast kallas Krutbomull.

BOMULLSLÄRFT, n. 3. Lärft, förfärdigadt af bomull. Kallas så till skilnad ifrån linnelärft, hvilket i allmänhet blott benämnes Lärft.

BOMULLSPAPPER, n. 5. Papper, tillverkadt af bomullslump.

BOMULLSPLANTA, f. 1. Benämning på bomullsväxten i allmänhet, omfattande således både Bomullsbusken och Bomullsträdet.

BOMULLSPLANTAGE, ---tásch, n. 3. 1) Jordrymd, der bomullsplantan odlas. — 2) Gods, jordegendom, på hvars ägor bomullsplantan odlas i stort.

BOMULLSSAMMET, bòmmullssámmett, m. 3. sing. Ett slags tyg, väfdt på samma sätt som sammet, men af fint bomullsgarn. Kallas så till skilnad ifrån Silkessammet och Yllesammet. *Manchester är en sort b.*

BOMULLSSPINNARE, m. 5. Arbetare på ett bomullsspinneri, som närmare deltager i garntillverkningen.

BOMULLSSPINNERI, n. 3. Fabrik, der bomullsgarn med maskin tillverkas.

BOMULLSSPINNERSKA, f. 1. 1) Qvinna, som deltar i fabriksarbetet på ett bomullspinneri. — 2) Qvinna, som spinner bomull för hand.

BOMULLSTISTEL, m. 2. pl. — *tistlar*. Ett slags tvåårig växt, hvaraf de späda stjelkarne och outslagna blomhufvudena äro ätbara. Onopordon Acanthium.

BOMULLSTRYCKERI, n. 3. Inrättning, der bomullsväf tryckes med färger till kattun och sits.

BOMULLSTRÅD, m. 2. Fint, tvinnadt bomullsgarn, som begagnas till sömnad.

BOMULLSTRÄD, n. 5. En trädväxt, hvaraf bomull fås. Gossypium arboraceum.

BOMULLSTYG, n. 3. 1) (i allmänhet) Allt slags af bomullsgarn förfärdigad väfnad. — 2) (vanligare) Allt slags väfnad af bomullsgarn, med undantag af Bomullslärft.

BOMULLSVADD, m. 3. Vadd, förfärdigad af kardad bomull.

BOMULLSVARA, f. 1. Vara, förfärdigad af bomull.

BOMULLSVÄF, m. 2. sing. Se *Bomullslärft.*

BOMULLSVÄFNAD, f. 3. 1) Väfvande af bomullstyg. — 2) Bomullstyg.

BOMULLSVÄFVERI, n. 3. Fabrik, der bomullstyger förfärdigas.

BOMÄRKE, n. 4. Enkelt skriftecken, hvilket en person, som icke kan skrifva, begagnar i stället för sin namnteckning, då handlingar, bref o. s. v. skola underskrifvas. *Sätta b. under, vid, på något.*

BONA, v. a. 1. (af gamla ordet *Bo*, bygga, tillreda) Göra trä blankt och glatt medelst ingnidning med vax. *B. ett golf, ett bord.* — *B. óm*, se *Ombona.*

BONAD, f. 3. (af gamla ordet *Bunadr*) Kläder, klädedrägt. Deraf Hufvudbonad.

BONANDE, n. 4. Handlingen, då man bonar.

BONARE, m. 5. En, som bonar golf, möbler.

BONA FIDE. (lat.) På god tro.

BONA OFFICIA. (lat.) Tjenstvilligt bemödande, bemedling.

BONDAKTIG, a. 2. 1) (om person) Som till skick, väsende, utseende, tal, seder, bildning liknar en rå bonde. *Han är bra b. både i tal och skick.* — 2) (om sak) Liknande något, som i allmänhet utmärker en rå bonde. *B-t skick, väsende.* — *Syn.* Se *Rå.*

BONDAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bondaktig. — *Bondaktigt*, adv.

BONDARBETE, n. 4. 1) Sådant arbete, som bönder vanligtvis förrätta. — 2) (fig. fam.) Arbete, som är groft och klumpigt utfördt.

BONDBASSE, m. 2. pl. — *bassar.* (pop.) Öknamn på bönder i allmänhet. Skämtvis säges äfv. stundom *Bondbasun*, - - ún, m. 3.

Anm. *Basse*, af det fordna ordet *Basa*, tukta, herrska, regera, betydde fordom: konung, herrskare, mäktig man. *Bondbasse* betyder således egentligen: Bondkung, kaxe bland bönder, ganska ansedd bonde.

BONDBLYG, a. 2. Blyg som en dum och enfaldig bonde; blyg på ett dumt och enfaldigt sätt. — *Bondblygt*, adv.

BONDBLYGHET, f. 3. Egenskapen att vara bondblyg.

BONDBRUD, f. 2. Brud af bondståndet. (Talesätt) *Se ut som en b.*, vara brokigt, pråligt, smaklöst utstyrd.

BONDBRÖLLOP, n. 5. Bröllop, hvarvid de, som sammanvigas, tillhöra bondståndet.

BONDBY, m. 2. By, som äges eller bebos af bönder.

BONDBYGD, f. 3. Landsbygd, der endast bönder, eller åtminstone högst få herrskaper bo.

BONDBÖNA, f. 1. Allmänt bekant skidväxt af Vickerslägtet, den sämre sorten af Välsk böna (Vicia Faba). När man vill beteckna sjelfva frukten (bönan), urspritad, och med afseende på dess nytta till mat, säger man alltid i plur. *Bondbönor. Koka, äta b-or.*

BONDDAGSVERKE, n. 4. Dagsverke, som bönderne under ett gods måste utgöra till godsägarens nytta, och i allmänhet vid sjelfva herrgården.

BONDDANS, m. 2. o. 3. 1) (i pl. — *dansar*) Dansgille, tillstäldt för bondfolk. — 2) (i pl. — *danser*) *a*) Dans, som är bruklig ibland bondfolk. — *b*) Musiken, melodien dertill.

BONDDRUL, bònddrúl, m 2. Trög, tafatt, dum och tölpig bonde (bem. 2, *b*).

Anm. Ordet härleder sig förmodligen af det franska *Drôle.*

BONDDRYG, a. 2. Dryg, såsom en rå bonde ofta är; dumt högmodig. — *Bonddrygt*, adv.

BONDDRYGHET, f. 3. Egenskapen att vara bonddryg.

BONDDRÄGT, c. 3. Sådan slags drägt, i afseende på tygets beskaffenhet, snitt och färg, som bondfolk brukar.

BONDDRÄNG, m. 2. 1) Dräng i tjenst hos en bonde. — 2) Bondson.

BONDE, m. 3. pl. *bönder.* (af det gamla ordet *Buandi*, boende, bosatt man) 1) (i äldsta tider) Besuten man, sjelfständig jordägare. Bönderne utgjorde det egentliga folket, till skilnad ifrån Thignarmännen och trälarna. *Sveriges konungar voro alltid vane att låta bönderna råda med sig.* — 2) (i närvarande tid) *a*) Ägare, besittare eller innehafvare af hemman eller hemmansdel, då han sjelf deltager i göromålen på åker och äng, samt i lefnadssätt icke skiljer sig ifrån sina tjenare. Bönderne utgöra nu den del af folket, som man kallar Allmogen, till skilnad ifrån herremännen (adel, prester, borgare och ståndspersoner) samt simpla arbetare och löst folk. *Denne konung var älskad af både herrar och bönder. B-en och hans dräng.* — Se för öfrigt Skattebonde, Kronobonde, Frälsebonde, m. fl. — *Syn.* Bondeman, Bondgubbe, Danneman, Hemmansägare, Hemmansbrukare, Hemmansåbo. — *b*) Allmän benämning på hvarje vuxen medlem af bondståndet, såväl husbönder som deras söner och drängar. *Det är i dag fullt med bönder på torget.* Till denna bemärkelse hör sammansättningen Skjutsbonde. — *Syn.* Bondson, Bonddräng. — *c*) (i politisk mening) Medlem af Bondeståndet på en riksdag. *Hvilken har väckt den motionen? En b. Bönderne hafva bifallit regeringens förslag.* — *Syn.* Riksdagsman ell. Riksdagsfullmäktig af Bondeståndet. — *d*) (fig. fam.) Grof, dum och ohyfsad karl. *Han är en riktig b., så rå och obarkad är han.* — 3) Benämning på de ringaste pjeserna i schackspelet, i motsats till kung, drottning och officerare (hästar, torn och löpare). — *Ss. Bondbarn, -bröd, -dotter -hop, -redskap, -verktyg*, m. fl.

BONDESTÅND, se *Bondstånd.*

BONDFLICKA, f. 1. Ung qvinna af bondståndet, dotter af en bonde. Säges både om dem, som äro hemma i föräldrahuset, och dem, som äro i tjenst hos bönder. En bonddotter, i tjenst hos en herreman, kallas ej Bondflicka. — *Syn.* Bonddotter, Bondpiga.

BONDFLÅARE, m. 5. (pop. o. fam.) Bondplågare i högsta grad.

BONDFOLK, n. 5. 1) Menniskor af bondståndet. — 2) Äkta folk af detta stånd.

BONDFÖDA, f. 1. sing. Se *Bondmat.*

BONDFÖRSAMLING, f. 2. Landsförsamling, bestående endast af bönder, eller der åtminstone högst få ståndspersoner bo.

BONDGOSSE, m. 2. pl. — *gossar.* 1) Gosse af bondståndet. — *Syn.* Bondpojke. — 2) Ung, ogift man af bondståndet. — *Syn.* Bondson, Bonddräng.

BONDGUBBE, m. 2. pl. — *gubbar.* 1) Gammal man af bondståndet. — 2) (fam.) Bonde (bem. 2, *a*).

BONDGUMMA, f. 1. 1) Gammal qvinna af bondståndet. — 2) Bondhustru.

BONDGÅRD, m. 2. Hemman, gård på landet, der en eller flere bönder bo.

BONDHATT, m. 2. Hatt af det i allmänhet egna slag, som bönder bruka.

BONDHEMMAN, n. 5. Hemman, som brukas af en bonde.

BONDHUND, m. 2. 1) Hund, tillhörig en bonde. — 2) (fig. skällsord) Dålig, elak, grof och stursk bonde (bem 2, *b*).

BONDHUS, n. 5. 1) Hus, som bebos af en bonde, bättre och större än en vanlig Bondstuga. — 2) (mindre brukl.) Familj (man, hustru och barn) af bondfolk.

BONDHUSTRU, f. 2. pl. — *hustrur.* Gift bondqvinna. — *Syn.* Danneqvinna.

BONDHÄR, m. 2. 1) Här af i vapenyrket oöfvade bönder. — 2) (i Sverige under medeltiden) *Bondehären:* Det manskap, som allmogen utgjorde från hvart landskap och härad, med den rustning till fots, som landets lagar föreskrefvo.

BONDHÄST, m. 2. Häst, som tillhör en bonde.

BONDHÖGFÄRD, f. 3. sing. Det slags dumdryga högfärd, som ofta anträffas hos bondfolk och ej sällan äfven hos personer, tillhörande de så kallade bättre klasserna.

BONDHÖGFÄRDIG, a. 2. Som visar bondhögfärd i sitt uppförande.

BONDJACKA, f. 1. Jacka, sådan som bönder i vissa länder och landsorter bruka.

BONDKALAS, n. 5. 1) Kalas, hållet af och hos bondfolk. — 2) Kalas, hållet för bönder.

BONDKANALJE, bònndkanállje, m. 3. Se *Bondlymmel.*

BONDKAPLAN, bònndkaplán, m. 3. 1) (fam.) Komminister i en bondförsamling; äfv. (i allmänhet) komminister i en landtförsamling. — 2) (skämtv.) Se *Pollusion.*

BONDKLIPPARE, m. 5. (fam.) Häst af liten, men liflig ras, hos bönder. — 2) Illparig bonde.

BONDKLÄDER, m. 3. pl. Sådana kläder, som i allmänhet brukas af bönder.

BONDKNOP, n. 5. (sjöt.) Ett slags sjömansknut, lik skräddarens knut på en tråd.

BONDKOJA, f. 1. Koja, byggd på allmogens vanliga sätt.

BONDKOST, m. 3. sing. Se *Bondmat.*

BONDKRIG, n. 5. Sådant krig, då bönderne i ett land gripit till vapen emot dess regering, merendels till följe af lidet förtryck.

BONDKROG, m. 2. Krog på landet, för bönder.

BONDKUNG, m. 2. Konung, som tager bönderna i beskydd emot de höga herrarna och på allt sätt söker vinna allmogens tillgifvenhet. Denna benämning tilldelades isynnerhet svenska konungen Carl IX.

BONDKYRKA, f. 1. Kyrka i en landtförsamling. — *Syn.* Landskyrka.

BONDKÄRING, f. 2. (föraktligt) Gammal bondqvinna.

BONDKÄRRA, f. 1. Kärra, sådan som den brukas af bönder, utan fjädrar, beklädnad och dyna i sitsen.

BONDLAND, n. 5. Förekommer i adverbiala uttrycket *På b-et,* som i nästan föraktlig mening säges, för att beteckna en nejd, der för det mesta endast bönder bo; äfv. landet i allmänhet. *Sätta sig ner på b-et.*

BONDLATER, m. 3. pl. Se *Bondmaner.*

BONDLIF, n. 5. Böndernas vanliga lefnadssätt. Brukas mest i definit form. *B-ifvet har ock sina behag.*

BONDLOLLA, f. 1. (fam.) Dum, rå, ohyfsad bondflicka.

BONDLURK, m. 2. Grof, tölpig, ohyfsad bonde (bem. 2, *b*). Brukas mest som skällsord. — *Syn.* Se *Bondlymmel.*

BONDLYMMEL, m. 2. pl. — *lymlar.* Elak, stursk eller bedräglig bonde (bem. 2, *b*). Brukas mest som skällsord. — *Syn.* Bondbasse, Bondlurk, Bondkanalje, Bondlupp, Bondslyngel, Bondtölp.

BONDMANER, n. 5. Det sätt att vara, som i allmänhet utmärker bönder. *På b.* (adv. talesätt), på bondvis. — *Syn.* Bondlater, Bondskick, Bondväsende.

BONDMAT, m. 2. sing. Sådan mat, som bönder i allmänhet lefva utaf. — *Syn.* Bondkost, Bondföda.

BONDMIN, m. 3. (fam. föraktl.) Dum, enfaldig, förlägen min, lik den, som ofta utmärker bönder.

BONDMÖSSA, f. 1. Sådan mössa, som bönder i allmänhet bruka, af olika form och beskaffenhet på olika orter.

BONDNATUR, bònndnatúr, f. 3. (fam. föraktl.) Sådan kroppsbeskaffenhet, som i allmänhet tillhör bönder, d. v. s. starkare, uthärdigare, mindre ömtålig än deras, som tillhöra den så kallade herreklassen. *Han har en riktig b.*, d. v. s. tål vid allt.

BONDPIGA, f. 1. Piga, i tjenst hos bondfolk. — En piga, som är i tjenst hos ståndsperson, kan icke rätteligen kallas Bondpiga, äfven om hon är född af bondfolk; lika litet en bondes dotter, som är hemma i föräldrahuset. Man säger i förra fallet endast Piga, i det sednare Bondflicka, Bonddotter.

BONDPINARE, m. 5. och

BONDPLÅGARE, m. 5. En, som plågar bönder genom svåra skatter och deras stränga utkräfvande, genom misshandling, hugg och slag, o. s. v. *Många godsägare äro b.; kronofogdar, länsmän m. fl. äro det ock stundom. Under Unionskonungarnes tid voro de danska fogdarne i Sverige grymma b.; bland dem Jösse Erikson allra värst.*

BONDPOLSKA, f. 1. 1) Ett slags dans, allmänt bruklig ibland bondfolk. Utföres på många olika sätt och har derefter flera olika namn, såsom Slängpolska, Långpolska, Hanebopolska, Dalpolska, m. fl. — 2) Melodi eller musikstycke, hvarefter en sådan dans utföres.

BONDPRAKTIKA, bònndpràcktika, f. 1. Samling af erfarenhetsrön i hushålls- och landtmannavärf, beräknandet af blifvande väderlek, m. fl. ämnen af tillämplighet och nytta för jordbrukare. — Skrifves oftast *Bondepraktika.*

BONDPREJARE, m. 5. En, som prejar bönder i handel, vid skatternas utgörande, o. s. v.

BONDPREST, m. 3. (fam., nästan föraktl.) Prest på bondlandet, i en bondförsamling. Brukas isynnerhet om komministrar och adjunkter, men kan äfven sägas om pastorer.

BONDPRÅL, n. 5. (fam.) Brokigt lysande, smaklös grannlåt utan behag.

BONDPRÅLIG, a. 2. 1) (om person) Prydd på ett sätt, som har smak af bondprål. *En b. brud.* — 2) (om sak) Brokigt och smaklöst grann. *B. drägt.* — *Bondpråligt,* adv.

BONDQVICK, a. 2. Qvick på ett rått och ohyfsadt eller dumt sätt, såsom i allmänhet förhållandet är med bönder, då de vilja vara qvicka.

BONDQVICKHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara bondqvick. I denna bem. mindre brukligt. — 2) Rått, ohyfsadt, dumt infall, hittord, beräknadt på att gälla som qvickhet.

BONDQVINNA, f. 1. Qvinna af bondfolk. Säges i allmänhet både om gifta och ogifta, undantagandes barn, men isynnerhet om gifta, enkor och äldre ogifta qvinnor.

BONDROCK, m. 2. Rock, sådan som bönder i allmänhet bruka, af olika färg, snitt och tyg i olika landsorter.

BONDRÄNTA, f. 1. Ränta, skatt, som utgår af ett bondhemman.

BONDSED, m. 3. Sådan sed, som är vanlig ibland bönder. *Det är en b. att hålla slåtteröl. Antaga b-er.*

BONDSK, a. 2. (sammandraget af *Bondisk*) Se *Bondaktig.*

BONDSKA, f. 1. Bondspråk. *Tala b.* eller *på b.*

BONDSKINNARE, m. 5. Se *Bondprejare.*

BONDSKO, m. 3. pl. — *skor*. Sko af det slag, som bönder i allmänhet bruka.

BONDSKOMAKARE, m. 5. Skomakare, som har till yrke att förfärdiga skoplagg åt bönder.

BONDSKRINDA, f. 1. Skrinda, antingen på hjul eller medar, sådan som bönder begagna.

BONDSKRÄDDARE, m. 5. Skräddare, som har till yrke att förfärdiga kläder åt bondfolk.

BONDSLYNGEL, m. 2. pl. — *slynglar*. Se *Bondlymmel*.

BONDSNÅL, a. 2. 1) Snål på ett sätt, som ofta utmärker bönder, d. v. s. på ett dumt, enfaldigt sätt. — 2) (i schackspelet) Som gerna kniper bondpjeser.

BONDSON, m. 3. pl. — *söner*. 1) (i allmänhet) Son af bondfolk (utan afseende på lefnadsåldern). *Denne höge embetsman är född b.* — 2) Yngling af bondståndet, som vistas hemma i föräldrahuset.

BONDSPEL, n. 5. Spel, brukligt ibland allmogen, såsom Tokspel, Pass, o. s. v.

BONDSPELMAN, m. 5. pl. — *män*. Spelman, som betjenar allmogen med musik, vid bondbröllop, bondkalas, dansar o. s. v.

BONDSPRÅK, n. 5. Det slags vårdslösare, råare språk, som allmogen vanligtvis talar. *B-et är mer ovårdadt än det hyfsade talspråket, och ännu vida mer än skriftspråket, men äger i behåll många öfverlemningar ifrån fornspråket, som för språkforskaren äro af högsta värde.*

BONDSTUGA, f. 1. 1) *a*) Boningshus af det slag, som bönder vanligtvis bygga och bebo, i allmänhet bestående af stuga, kammare och så kallad annanstuga. — *b*) Brukas äfven stundom om smärre bondhus, i samma mening som Bondkoja. — 2) Det stora rummet till höger ifrån förstugan i ett vanligt boningshus hos bönder, utgörande på en gång kök och hvardagsrum för hela familjen, och hvarinnanför kammaren (der husbondfolket vanligtvis har sin sängplats) är belägen.

BONDSTYCKE, n. 4. Målning, som föreställer bönder, deras göromål, nöjen och tillhörigheter.

BONDSTÅND och **BONDESTÅND**, n. 5. 1) Böndernes samhällsställning. *Han tillhör b-et, är af b-et.* I denna mening brukas helst *Bondstånd*. — 2) Det fjerde af rikets stånd, i fråga om allmänna angelägenheter, för hvilkas afgörande fordras öfverläggning och beslut af folkombud, t. ex. på riksdagar, revisioner, berednings- och taxeringskomitéer, m. m. I denna betydelse brukas endast formen *Bondestånd*. *Ledamot af b-et*, riksdagsman af detta stånd. *Talman och sekreterare i b-et.*

BONDSÅNG, m. 3. 1) Sång (bem. 1) af bönder, en bondes eller bönders sjungande. *Hans sång är föga bättre än b.* — 2) Se *Bondvisa*.

BONDTRO, m. 3. sing. Blind, dum, af okunnighet härrörande tro, föreställningssätt, som ofta anträffas hos bondfolk. *Det är en b., att Hundturken köper barn, för att göda och slagta dem.*

BONDTRÖJA, f. 1. Tröja af groft tyg och eget snitt, sådan som bönder ofta bruka. Dit höra: Manströja, Qvinfolkströja, Vadmalströja, Öfver- och Undertröja, m. fl.

BONDTUPP, m. 2. 1) Tupp af det vanligtvis sämre slags höns, som träffas hos bönder. — 2) (fam. föraktl.) Stursk, näsvis bonde. — *Syn.* Se *Bondlymmel*.

BONDTÖLP, m. 2. (fam. föraktl.) Dum och tölpig bonde. — *Syn.* Se *Bondlymmel*.

BONDUPPROR, n. 5. Uppror, företaget isynnerhet af bönder utan medverkan af de öfriga klasserna i samhället. *Gustaf I hade många b. att bekämpa.*

BONDVAGN, m. 2. Simpel, grof vagn af det slag, som bönder i allmänhet begagna, för en eller två hästar (Enbets- och Tvåbets- eller Parvagn), med stång och skaklar, samt grofva, omålade stolar, ofta endast släta bräden att sitta på, och dels att åka uti, dels att derpå forsla allehanda slags saker; för öfrigt ganska olika i olika länder och landsorter. *Lugn som en b.*, skämtsamt, ironiskt talesätt, hvarigenom man vill beteckna någon, som är bekymmerlös, ehvad än hända må, icke låter sig något bekomma; kan äfven sägas om den, som ingen ro har eller får.

BONDVIS. *På b.*, adverbialt uttryck, som betyder: På böndernes sätt.

BONDVISA, f. 1. Visa, som i allmänhet sjunges af bönder. Förvexlas ofta med Folkvisan, som dock mera tillhör folket i allmänhet, nationen, och utan tvifvel i forntiden oftast utgått ifrån de högre klasserna i samhället, ehuru den i vår tid icke sällan finnes neddragen till Bondvisans lägre krets.

BONDVÄSENDE, n. 4. Det sätt att vara, tänka och handla, som i allmänhet utmärker bönder.

BONG, se *Bingbong*.

BONING, f. 2. 1) Hus, der någon har sitt hem. Har afseende både på husets inre och yttre, men isynnerhet på rummen, deras inredning och beskaffenhet. *Se der min b.! De omgifva sina b-ar med palissader. Hvilken beqväm b.!* — *Syn.* Boningshus. — 2) (fig.) Plats, ort, ställe, der någon bor, vistas, har sitt hem (äfven om der inga hus finnas). *Hvar har han sin b.? vid floden. Han hade länge sin b. i en grotta.* (Bibl.) *De saliges b-ar*, himmelriket. *De osaliges b-ar*, helvetet, Tartaren. (Rom. o. grek. myt.) *De sälles b-ar*, Elyséen. — *Syn.* Boningsplats, Boplats, Boningsort, Bostad, Hem, Hemvist.

BONING, f. 2. Se *Bonande*.

BONINGSHUS, n. 5. Hus, der menniskor bo (till skilnad ifrån uthus och ladugårdshus). *B-en på en gård utgöra hvad man kallar Mangården.* — *Syn.* Boning.

BONINGSORT, m. 3. Ort, trakt, der man har sin boning, sitt hem. Säges om större och mindre trakter af ett land, landskap, härader, socknar, o. s. v., men ej gerna om städer, byar och enstaka gårdar; man säger då Boningsplats. *Dalarne, Mora socken, trakten omkring Siljan är en sund b. Hvar har han sin b.? I Elfsborgs län.*

BONINGSPLATS, m. 3. Plats, ställe, der någon har sin boning, sitt hem. Säges om städer, byar och enstaka gårdar. Jfr. *Boningsort. Hvar har han sin b.? I Stockholm, i Nätra by. Haga är en förtjusande b.*

BONINGSRUM, n. 5. Rum, inredt att bebos (till skilnad ifrån kök, skafferi, handkammare, m. m.).

BONIT, - i't, m. 3. (nat. hist.) Ett slags taggfenig Benfisk, i tropikhafven, med fyra svarta långränder på sidorna. Scomber Pelamys.

BONJOUR, bånngschúr, m. 3. (fr.) Tätt åtsittande, lätt lifrock, som går ned på halfva låret.

Anm. Begagnades ursprungligen vid morgonbesök och har deraf sitt namn (egentl. *god dag!*).

BONNET, bånét, m. 3. (sjöt.) Smalt segel, som i godt väder fästes vid underliket af ett annat segel, för att öka dess vindfång.

BONVIVANT, bånngvivånng, m. 3. (fr.) Person, som tycker om nöje och vällefnad; sinlig menniska; goddagspilt.

BONZ, bånns, m. 3. Kinesisk eller japansk prest af Fohis religion.

BONÄSSLA, f. 1. Ört af fam. Läppblommige, med rödaktiga blommor. Leonurus Cardiaca.

BOPÅLAR, m. 2. pl. (Fig.) *Slå ned sina b.*, bosätta sig på något ställe. *Fästa sina b.*, förblifva för beständigt boende på något ställe, der man förut vistats.

BOR, n. 5. (kem.) Metalloid, som utgör den brännbara radikalen i boraxsyran. Kallades först Boracium och Boron.

BORACIT, --si't, m. 3. (mineral.) Ett kristalliseradt fossil, bestående af boraxsyrad talkjord.

BORAX, bòräcks, m. 3. sing. (kem.) Basiskt boraxsyradt natron, ett salt, som utvittrar på jorden flerestädes. Det mesta hitföres ifrån södra Asien, under namn af Tinkal eller rå Borax, renas i Holland och kallas sedan raffinerad Borax.

BORAXDOSA, f. 1. (metallarb.) Bleckdosa med ett snedt utgående, upptill öppet rör, hvarur borax utströs på metallstycken, som skola sammanlödas.

BORAXGLAS, n. 5. (kem.) Det klara, ofärgade glas, som uppkommer af borax, då den smälter vid hög temperatur. Nyttjas såsom fluss vid lödning och vid blåsrörsprof.

BORAXSALT, n. 3. (kem.) Förening af boraxsyra med en bas.

BORAXSYRA eller BORSYRA, f. 1. (kem.) Syra, som erhålles af borax, och består af bor och syre.

BORAXSYRAD, a. 2. (kem.) Förenad med boraxsyra. *B-t natron.*

BORD, n. 5. 1) (i gamla språket *Baurd* ell. *Bord*, af *Bæra*, bära) *a*) Bohagsting, bestående af en merendels fyrkantig eller rund skifva af trä eller sten, hvilande på en eller flera (vanligtvis fyra) stöd, kallade fötter, och begagnadt att derpå lägga, sätta eller ställa hvarjehanda saker, för beqvämlighet skull, då man äter, arbetar eller har någon förrättning för sig. Bildar en mängd sammansättningar, såsom Matbord, Arbetsbord, Skrifbord, Marmorbord, Köksbord, Hörnbord, Fällbord m. fl., hvilka alla ses på sina behöriga ställen. *B. med en fot, med tre, fyra fötter. Lägga, sätta, ställa något på b-et. Hunden ligger under b-et. Dricka så, att man faller under b-et.* (Fig., i fråga om rådplägande församlingar) *Lägga en sak på b-et,* uppskjuta öfverläggningen derom. *Begära en motion o. s. v. på b-et,* begära, att öfverläggningen derom måtte uppskjutas. *Handlingarne ligga på b-et, äro bordlagda,* målet kommer under vidare öfverläggning. — *b*) (uti inskränktare mening) Bord, hvarvid man spisar, dukadt bord. *Duka ett b., b-et. Taga af* ell. *duka af b-et. Sätta fram mat på b-et. Komma på b-et,* framsättas. *Herrskapets b., tjenstfolkets b.* (se äfv. *Kammarbord*). *Vid b-et,* under måltiden. *Gå till bords,* gå att äta. *Sätta sig till b-s,* sätta sig ned vid bordet, för att äta. *Sitta till b-s,* sitta vid bordet och äta. *Sitta länge till b-s. Stiga upp ifrån b-et,* sluta måltiden. *Vara uppstigen ifrån b-et. Läsa till, ifrån b-s,* göra bön före, efter måltiden. (Fig.) *Sätta foten under eget b.*, vara sin egen. *Hålla b.*, gifva folk att äta. *Hålla eget b.*, hafva egen hushållning. *Hafva ett godt, dåligt b.*, hafva god, dålig mat. *Tycka om ett godt b. Låta någon gå till sitt b.*, låta någon spisa vid sitt bord, gifva någon föda. *Hafva fritt b. hos någon,* få sin mat hos någon för intet. — Hit hörer äfven det kyrkliga uttrycket: *Herrans B., Guds B.*, Nattvardens sakrament. *Gå till Guds b.*, anamma den heliga nattvarden. — *Syn.* Taffel; (fig.) Måltid, Kost, Mat, Föda. — *c*) (i kiromantien) *Handens b.*, rummet emellan bordlinien och naturliga medellinien. — 2) (i gamla språket *Bard, Bord,* egentl.: Kant, Rand) Sjelfva sidan af ett fartyg rundt omkring uppe vid däcket. Häraf uttrycken Babord, Styrbord. *Skepp med högt b. Kasta öfver b.*, kasta från fartyget i sjön. *Falla öfver b.*, falla från fartyget i sjön. *En man öfver b.!* en man har fallit i sjön! *Om b.* (in öfver fartygets kant), inne i, på fartyget. *Gå, stiga, komma, vara om b., om b. på ett fartyg. Föra, taga om b. Flytta om b. på annat skepp. Hafva varor om b. Hafva befälet om b. på ett skepp. Lägga om b. med ett fartyg,* låta ett fartyg, en farkost lägga intill detsamma. *Lägga från b.*, lemna ett fartyg, der man legat till. (Fig., pop. o. fam.) *Lägga sig om b. med någon,* inlåta sig i nära förtrolighet med någon. *Lägga sig om b. med något,* blanda sig uti, befatta sig med något.

BORD, bård, m. 3. Se *Bård.*

BORDBÄNK, m. 2. Liggställning, i form af en bänk, ofvantill försedd med lock att sitta på. Kallas äfv. Fällbänk.

BORDBÖN, se *Bordsbön.*

BORDDISKURS, bòrddisskúrrs, m. 3. Samtal under måltiden. [Bordsdiskurs.]

BORDDUK, m. 2. Duk, som begagnas att utbreda öfver bord, vid måltid, eller när kaffe, te o. d. serveras. Skrifves af somliga *Bordsduk.*

BORDELL, bårdä'll, m. 3. (fr. *Bordel*) Horhus.

BORDERA, bårrdèra, v. a. 1. (fr. *Border*) Kanta, sätta kant på. — *Borderande,* n. 4. o. *Bordering,* f. 2.

BORDFOT, m. 3. pl. — *fötter.* Fot, stöd, hvarpå en bordskifva hvilar. Skrifves af somliga *Bordsfot.*

BORDFÄRDIG, se *Bil.*

BORDGAFFEL, m. 2. pl. — *gafflar.* Gaffel, som begagnas vid spisning. *B-fflar af silfver.* Kallas så till skilnad ifrån Köttgaffel, m. fl. [Bordsgaffel.]

BORDKLOCKA, f. 1. Liten ringklocka, hvarmed betjening inkallas, och som man vanligtvis har stående på ett bord bredvid sig. Skrifves äfv. *Bordsklocka.*

BORDKNIF, m. 2. pl. — *knifvar.* Knif, som begagnas vid spisning, för att sönderskära maten på tallriken. *Ett par b-var med tillhörande gafflar.* Uttrycket: *Ett dussin b-var,* innefattar äfven dertill hörande gafflar. — Skrifves äfven *Bordsknif.*

BORDKRÄTS, n. 3. Kräts (se d. o.), som samlas på verkbordet hos guld- och silfverarbetare.

BORDKÄRL, n. 5. Kärl, som vid måltid begagnas, såsom fat, skålar, tallrikar, glas, m. m., men hvarken knifvar, gafflar eller skedar. Skrifves äfven *Bordskärl.*

BORDLAMPA, f. 1. Lampa, som begagnas stående på bord. Brukas som motstycke till Vägglampa. Skrifves äfven *Bordslampa.*

BORDLEXA, se *Bordslexa.*

BORDLINIE, f. 3. Benämning på fjerde hufvudlinien i handen, som tager sin början nere vid lillfingret och går upp emot pekfingret. Kallas äfven Lyckolinien.

BORDSLIST, f. 3. List vid kanten af ett bord.
BORDLÅDA, se *Bordslåda*.
BORDLÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) 1) Lägga på bordet. Brukas i denna bem. endast i fråga om offentliga rådplägningar. *B. en handling, en motion* o. s. v., uppskjuta öfverläggningen derom, afgörandet deraf. — 2) (skeppsb.) Med plank beklädä ett fartyg utvändigt. — *Bordläggande*, n. 4.
BORDLÄGGNING, f. 2. 1) Handlingen, då man bordlägger. — 2) Plankbeklädnad, som betäcker yttre sidan af ett fartygs timmer eller spant.
BORDMATTA, f. 1. Liten matta af halm o. d., som lägges utanpå bordduken, för att derpå sätta fat, skålar o. d., som innehålla mat.
BORDPLATÅ, bòrdplatå', m. 3. Låg, platt ställning, vanligtvis af pläter och ofta på öfre sidan belagd med spegelglas, hvilken, ofvanpå besatt med åtskilliga ornamenter, till prydnad sättes midt uppå ett matbord.
BORDSALT, n. 3. Finmalet salt af finare sort, som i saltkar framsättes på bordet vid måltider.
BORDSBÖN, f. 3. Bön, som läses före eller efter måltiden. Skrifves af somliga *Bordbön*.
BORDSDISKURS, se *Borddiskurs*.
BORDSDUK, se *Bordduk*.
BORDSERVIS, bòrdsärrvi's, m. 3. Servis (se d. o.), som begagnas vid måltider. Nyttjas som motstycke till Kaffeservis, Teservis.
BORDSFOT, se *Bordfot*.
BORDSGRANNE, m. 2. pl. — *grannar*. Person, som under måltid sitter utmed en annan vid bordet.
BORDSGÄST, m. 3. Person, som deltager i måltiden hos någon.
BORDSIDA, f. 1. Sida af ett bord. *Öfre, nedre b-n.*
BORDSILFVER, n. 5. sing. Samteliga kärl och redskap af silfver, som begagnas vid måltid, såsom skedar, gafflar, knifvar, sockerskålar, såsskålar, m. m.
BORDSKAMRAT, m. 3. Person, som under en måltid sitter vid samma bord med en annan.
BORDSKANT, m. 3. Kanten af ett bord. *Vid, på b-en.*
BORDSKICK, n. 5. (gam.) Den ordning, som vid måltider iakttogs i afseende på gästernes platser, m. m.
BORDSKIFVA, f. 1. Skifvan eller öfre jemna delen af ett bord, vanligtvis fast, liggande vågrätt på stöden eller fötterna, men stundom äfven rörlig, då den antingen slås upp eller fälles ned, när bordet skall begagnas.
BORDSKLOCKA, BORDSKNIF, BORDSKÄRL, BORDSLAMPA, se *Bordklocka*, &c.
BORDSLEXA, f. 1. Se *Bordsbön*.
BORDSLÅDA, f. 1. Draglåda under skifvan på ett bord.
BORDSSKIFVA, se *Bordskifva*.
BORDSTAKE, m. 2. pl. — *stakar*. Ett slags större stake, som begagnas att sätta på matbord, under måltider.
BORDSTUDSARE, m. 5. Mindre pendelur, infattadt i ett prydligt fodral, lagom stort att sättas på bord, chiffonnierer o. d.
BORDSTÄLL, n. 5. 1) Liten ställning, öfverst med en något sluttande skifva af trä, att ställa ofvanpå ett bord, för att göra det beqvämare vid skrifning eller ritning. — 2) Se *Bordsyrtut*.
BORDSYRTUT, bòrdsyrrtút, m. 3. (af det franska *sur tout*) En liten ställning af trä eller silfver, med flera sammanstående rum för åtskilliga små flaskor, innehållande hvarjehanda tillbehör vid en måltid, såsom ättika, olja, peppar, senap, m. m.; har vanligen sin plats midt uppå bordet. Kallas äfv. Bordställ.
BORDSÄLLSKAP, n. 3 o. 5. 1) Samteliga personer, som deltaga i en måltid. — 2) Person, som gör en annan sällskap vid en måltid. *Hon hade intet annat b. än sin husmamsell.*
BORDSÄNDA, f. 1. sing. eller
BORDSÄNDE, m. 2. pl. — *ändar*. En af de kortare sidorna på ett aflångt bord. *Öfre, nedre b-n. Vid begge b-ndarna.* — Jfr. *Ända* och *Ände*.
BORDTYG, n. 5. Samteliga kärl, verktyg och saker, hvaraf man begagnar sig vid en måltid, såsom fat, skålar, glas, knifvar, gafflar, skedar, m. m., med undantag af Duktyget.
BORDTÄCKE, n. 4. Tyg af åtskilligt slag (men ej af dräll eller duktyg), som lägges på somliga bord (salongsbord, divansbord, tebord m. fl.), till skydd eller prydnad.
BORDUNA, bårrdúna, f. 1. Ett slags orgelstämma, från 8 till 10 fot; tjenar till grundstämma för manualen.
BORDUR, n. 5. 1) Fickur, som man i ett litet fodral har stående på ett bord. — 2) Se *Bordstudsare*.
BORDVARTS, adv. (sjöt.) Åt någondera af sidorna på däcket af ett fartyg.
BORDVIN, n. 5. Sådant vin, som vanligtvis drickes vid måltiden. Säges till skilnad ifrån Desertvin. — *Syn.* Matvin.
BORDVISA, f. 1. Sångstycke, passande att afsjungas vid en måltid, när man sitter vid bordet eller strax efter sedan man stigit upp derifrån.
BORDVÄN, m. 3. pl. — *vänner*. Person, som ofta äter vid ens bord och är ens vän för maten skull. — *Syn.* Parasit, Snyltgäst, Matsnuggare.
BORDVÄNSKAP, f. 3. Sådan slags vänskap, som en bordvän (se d. o.) hyser.
BORE, nom. prop. m. 1) (nord. myt.) *B.* eller *Bör*, son till Bure, fader till Oden, Wili och We. — 2) (rom. myt.) Boreas eller nordanvinden.
BOREN, bå'rönn, en äldre form af *Buren*, part. pass. af verbet *Bära*. Brukas ännu någon gång i samma mening som Född, t. ex.: *B. adelsman*, d. v. s. adelsman född. Förekommer isynnerhet uti åtskilliga sammansättningar, såsom: Friboren, Högboren, Välboren, Högvälboren.
BORG, m. 2. 1) (i äldre tider) *a*) (i allm.) Befästadt slott. *Akropolis kallades b-en i Athen, Capitolium den i Rom.* — *Syn.* Fäste, Fästning. — *b*) (i fråga om medeltiden) Befästadt, vanligtvis på ett berg beläget slott, der en furste, grefve, baron eller riddare (borgherre) hade sitt säte. *B-arne voro vanligtvis omgifna af flera alnars höga ringmurar, stundom tre utanför hvarandra, stundom äfven af grafvar.* Hit torde äfven böra föras det i lagstil ännu brukliga uttrycket: *Inom Konungens b.*, d. v. s. inom gränsen af en viss fredlyst plats omkring ett kongligt slott. — *Syn.* Fäste, Slott. — *c*) Fordom, i de nordiska länderna, äfven benämning på Stad, emedan borgar, fästen voro der den första upprinnelse till städer. Det fornsvenska *Birka* var i grunden samma ord och ägde samma bemärkelse. Deraf *Birkekarlar*, borgare, handelsmän. Numera finnes bemärkelsen af stad qvar endast i ortnamn, såsom Sölvitsborg, Wenersborg, m. fl. — Ordet bildar för öfrigt flera sammansättningar, hvilka

alla ses på sina ställen. — 2) (fig. i kyrklig stil) Försvar, skydd, beskärm. »Gud är oss en väldig borg». — *Syn.* Se *Beskydd.* — 3) (i sjöväsendet) *a*) Brukas i sammansättningar, för att beteckna en ända, som i nödfall begagnas att styrka en annan ända med, t. ex. Borgbrass, Borgkardel, Borgskot, m. fl. — *b*) Tåg, som på ett kölhaladt fartyg slås om toppen af undra masterna och halas an på hålken, i händelse ginlöparne skulle brista.

BORGA, v. a. 1. 1) Köpa på kredit. Brukas endast om varor, som säljas i minuthandel. *B. varor af någon. Han får b. så mycket han vill hos handelsman N.* — 2) Lemna på kredit (jfr. bem. 1). *Jag har nu b-t för 100 R:dr åt honom.* — *Syn.* Utborga. — *V. n.* (mindre brukl.) 1) Gå i borgen. *B. för någon.* — *Syn.* Kavera. — 2) (fig.) Ansvara för. *Jag b-r för varans godhet.*

BORGANDE, n. 4. Handlingen, då man borgar.

BORGARADEL, m. 2. sing. Ett slags adel i vissa länder, under medeltiden, bestående af de förnämsta familjerna i en stad, hvilka hade uteslutande rätt till deltagande i stadens styrelse.

BORGARAKTIG, a. 2. 1) (om person) Som i tal, skick, väsende, handlings- och tänkesätt liknar en borgare. *Han är så b. Se b. ut.* — 2) (om sak) Liknande något, som i allmänhet plägar utmärka borgare. *B. min. B-t utseende. B-t handlingssätt, skick, sätt att vara, väsende.* — Ordet har i båda bem. en nästan föraktlig mening, och gäller som motsats emot Adlig, Ridderlig, Belefvad, Bildad. — *Syn.* Borgarmessig.

BORGARAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara borgaraktig.

BORGARAKTIGT, adv. På borgaraktigt sätt, vis; såsom en borgare.

BORGARBARN, n. 5. Barn af föräldrar, som tillhöra borgarståndet.

BORGARBREF, n. 5. Dokument, hvarigenom en person förklaras vara borgare i en stad.

BORGARDOTTER, f. 2. pl. — *döttrar.* Dotter af föräldrar, som tillhöra borgarståndet.

BORGARE, m. 5. (har i definit form *Borgrarne* ell. *Borgarena*) 1) Man, hvilken har laglig rättighet att för egen räkning drifva handel eller idka slöjd i stad eller köping. *Vara, blifva b. i en stad.* — *Syn.* Borgersman. — 2) Medlem af borgarståndet, såsom riksstånd betraktadt. Brukas i denna bem. såsom motstycke till Adelsman, Prest och Bonde. *Två riksdagsmän, en b. och en bonde.* I dagligt tal brukas ofta definita formen af ordet, för att beteckna Borgarståndet på en riksdag, t. ex.: *B-rarne hafva haft plenum i dag.*

BORGARED, m. 3. Ed, som någon aflägger, då han blir borgare.

BORGARFLICKA, f. 1. Ung, ogift qvinna, hvars föräldrar tillhöra borgarståndet, och som vistas hemma i föräldrahuset eller hos någon annan borgare.

BORGARFOLK, n. 5. Personer, som tillhöra borgarståndet, både äldre, yngre och af beggedera könet. *Det var bara b. på balen. Vara af b.*, tillhöra borgarklassen.

BORGARHUS, n. 5. Familj af borgarståndet. *Han är bekant i flera hyggliga b.*

BORGARHUSTRU, f. 2. pl. — *hustrur.* Hustru till en man, som tillhör borgarståndet.

BORGARHÖGFÄRD, f. 3. sing. Det slags högfärd, som ofta anträffas hos personer af borgarklassen.

BORGARKLASS, m. 3. Den samhällsklass, som utgöres af personer, hörande till borgarståndet.

BORGARKRONA, f. 1. Eklöfskrans, som hos Romarne till belöning gafs åt den, hvilken i strid med fäderneslandets fiender hade räddat en medborgares lif.

BORGARMESSIG, a. 2. Se *Borgaraktig.*

BORGARNÄRING, f. 2. Se *Borgerlig näring* (under *Borgerlig*).

BORGARRÄTT, m. 3. Rättighet, tillkommande medlemmarna af borgerskapet i en stad.

BORGARSED, m. 3. Sådan sed, som anträffas endast hos borgarfolk. Brukas sällan, mest i plur.

BORGARSKOLA, f. 1. Skola, inrättad endast för barn af föräldrar, tillhörande borgarståndet.

BORGARSON, m. 3. pl. — *söner.* Son af borgarfolk.

BORGARSTÅND, n. 5. 1) Det stånd eller den klass af medborgare i samhället, dit alla de personer höra, hvilka i städer drifva handel eller annat borgerligt yrke, vare sig som husbönder eller arbetare åt andra, jemte deras hustrur, barn och tjenstefolk. Borgarståndet innefattar således uti sig Borgerskapet. — 2) Det tredje i ordningen af de fyra riksstånden, på svenska riksdagar. *Riksdagsman, riksdagsfullmäktig, ledamot af b-et. B-et har afslagit den kongliga propositionen.* — *Syn.* Tredje Ståndet, Borgrarne, Städernes fullmäktige. — 3) Borgarfolks samhällsställning. Brukas i denna bem. blott indefinit. *Vara af b.*

BORGARTING, n. 5. (hist.) Så kallades, i Sveriges äldsta tider, urtima sammankomst af lagmännen och de mest ansedda personer i landet, hvarvid nytt konungaval förrättades.

BORGARVAKT, c. 3. 1) Vakthållning, som bestrides af borgerskapet i en stad. — 2) Trupp, som bestrider sådan vakthållning. — 3) (maskulin) Enskilt man, som tillhör sådan trupp. — Ordet brukas numera endast i fråga om utländska förhållanden.

BORGARVIS. *På b.*, adv. se *Borgaraktigt.*

BORGARVÄN, m. 3. pl. — *vänner.* (föga brukl.). Vän af borgare, gynnare af borgarståndet.

BORGEN, m. sing. 1) Ansvar, som någon ikläder sig för en annan, antingen: *a*) att betala i hans ställe, om han brister i sin betalningsskyldighet; eller *b*) i händelse han är anklagad för brott eller befinner sig i fångenskap: att inställa sig sjelf i fängelse eller erlägga viss utsatt plikt, om han rymmer eller uteblifver ifrån inställelse vid domstolen. *Antaglig, god, vederhäftig b.* (dessa uttryck tillhöra äfven bem. 2). *B. för kostnad och skada. Proprie b.*, se *Proprie. Fordra, begära, erbjuda b. Antaga, godkänna en b. Teckna, skrifva b. på en skuldsedel. Gå i b. för någon*, ikläda sig förenämde ansvar för någon. *Emot b.*, emot vilkor, att borgen ställes. (Ordspr.) *Den, som går i b., går i sorgen.* att gå i borgen för någon kan lätt medföra förlust. — *Syn.* Kaution. — 2) Person, som ikläder sig förenämde ansvar för en annan. *Hvem har han fått till b.? Herr N. Ställa, sätta b. för sig*, anskaffa person, som ansvarar för skuldens betalande, för inställelse inför domstol, o. s. v. — *Syn.* Löftesman, Borgesman, Kautionist. — 3) *På b.*, adverbialt uttryck, som betyder: på kredit. *Taga, lemna varor på b.*

BORGENSFÖRBINDELSE, f. 3. Skriftlig förbindelse, hvarigenom någon ikläder sig ansvar för en annan, såsom borgen (bem. 2). *Skrifva, teckna b. å en skuldsedel.*

BORGENSSKRIFT, f. 3. Särskilt skriftlig förbindelse, hvarigenom någon ikläder sig ansvar som borgen (bem. 2) för en annan.

BORGENSSUMMA, f. 1. (mindre brukl.) Den summa, för hvilken en borgesman förbundit sig att ansvara.

BORGENSUNDERSKRIFT, f. 3. Underskrift på skuldsedel o. d., hvarmedelst man ikläder sig ansvar för annans skuld.

BORGENÄR, m. 3. Person, till hvilken man är skyldig penningar, vare sig genom lån, köp eller på grund af någon slags förbindelse. *En af hans b-er. B-erne hafva beslutat, att massans fasta egendom skall försäljas.* — *Syn.* Fordringsägare, Kreditor (mest i plur.).

BORGENÄRSED, m. 3. Ed, som fordringsägare aflägger inför domstol, för att styrka riktigheten af sin fordran.

BORGERLIG, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på borgarståndet (bem. 1 o. 3). *B-t yrke, b. rörelse, näring,* som drifves i en stad af personer, hvilka tillhöra borgarståndet. — 2) Som tillhör eller har afseende på samhället i allmänhet. I vissa fall liktydigt med Medborgerlig. *Den b-a sammanlefnaden,* lifvet i samhälle, samhällslefnaden. *B. skatt och tunga,* som åligger någon i egenskap af samhällsmedlem. *B-t krig,* inbördes krig emellan samhällets egna medlemmar. *B-a rättigheter,* sådana som man äger i egenskap af statsborgare. *B. död,* tillstånd, då någon är utesluten ifrån åtnjutandet af borgerliga rättigheter. — 3) *a*) Tillhörande civila embetsmannaklassen, borgarståndet eller ståndspersonsklassen (i motsats till adel, militär och prester). *Till festen voro äfven några b-a personer inbjudne. B-t embete. B. tjenst, syssla. B-a värf.* — *Syn.* Civil. — *b*) (både i god och dålig mening) Se *Borgaraktig, 2. Föra ett b-t lefnadssätt,* lefva enkelt, tarfligt; äfv. snålt. *B-a tänkesätt, fasoner. B-t skick, väsende.* — 4) (i tideräkningen) *B. tid,* det vanliga sättet att räkna dygnets timmar ifrån midnatt till midnatt, i tvenne omgångar af tolf timmar för hvarje. Brukas i motsats till Nautisk och Astronomisk Tid.

BORGERLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara borgerlig i bem. 3, *b.*

BORGERLIGT, adv. På borgerligt sätt (se *Borgerlig, 3, b*). *Lefva b. Spela b.,* spela lågt spel. — *Syn.* Borgaraktigt.

BORGERSKAP, n. 3 o. 5. Samteliga borgrarne i en stad, betraktade såsom corps. *Stockholms b. B-ets kavalleri och infanteri.*

BORGERSMAN, m. 5. pl. — *män.* Borgare (bem. 1). Är numera något föråldradt, men brukas stundom såsom ett finare uttryck för Borgare, och alltid i god mening. *En allvarsam, hederlig, redbar och rättskaffens b.*

BORGESMAN, m. 5. pl. — *män.* Se *Borgen, 2.*

BORGFOGDE, m. 2. pl. — *fogdar.* 1) Person, som hade öfveruppseendet på en borg. — 2) Hofmästare på ett furstligt residensslott.

BORGFRED, m. 3. sing. Den säkerhet, som man, i kraft af vissa privilegier för sådana ställen, njuter inom Konungens borg, d. v. s. inom ett visst område vid kongliga slott eller annan plats, som sålunda är fridlyst.

BORGGREFVE, se *Burggrefve.*

BORGGÅRD, m. 2. Gården innanför murarna af en borg, ett slott, vare sig kongligt eller enskilt. *Gripsholms slott har två b-ar. Yttre och inre b-en.*

BORGHERRE, m. 2. pl. — *herrar.* Ägare af en borg. Brukas endast i fråga om medeltidens förhållanden.

BORGLÄGER, n. 5. (hist., gam.) 1) Vinterläger. Hade sitt namn deraf, att det alltid var befästadt och liknade en borg. — 2) I sednare tider betecknades dermed, hvad numera benämnes Inqvartering.

BORGMÄSTARE, m. 5. Embetsman, som står i spetsen för en stads styrelse. *I Stockholm voro fordom fyra b., nämligen justitie-, handels-, embets- och byggnads- samt politie-borgmästaren. B. och råd,* borgmästaren jemte bisittarne i rådhusrätten eller rådmännen. — 2) *Romersk b.,* uttryck, som fordom begagnades för Romersk Consul.

BORGMÄSTARINNA, f. 1. Hustru åt eller enka efter en borgmästare.

BORGMÄSTARSTENAR, m. 2. pl. Den rad af större stenar, som löper på midten längs utåt en stenlagd stadsgata.

BORGMÄSTARSYSSLA, f. 1. En borgmästares (bem. 1) embete.

BORGMÄSTERSKAP, n. 3 o. 5. En borgmästares embete, värdighet, förrättningar och göromål.

BORGNING, f. 2. (mindre brukl.) Se *Borgande.*

BORGRÄTT, m. 3. Domstol, särskilt bestående för ett kongligt slott, dess embets- och tjenstefolk, samt för handläggande af alla mål, som angingo borgfreden (se d. o.). Hade sin upprinnelse från de fordna borgherrarnes rättighet att sjelfve skipa lag och rätt öfver sina underhafvande.

BORGSTAG, n. 5. (sjöt.) Tåg, som är något smäckrare än fasta staget och kan ersätta detta, i fall det skadas.

BORGSTROPP, m. 2. (sjöt.) Den svåra stropp, vanligen af jern, hvari en underrå hänger.

BORICKA, f. 1. (af det franska *Bourrique*) Ett slags åsna. *Dum som en b.*

BORNERA, bårnèra, v. a. 1. (fr. *Borner*) Inskränka, begränsa. — V. n. Fradga sig. *Champagnen b-r.*

BORNERANDE, a. p. 1. Säges om dricka, vin, som har den egenskapen att fradga sig, när det islås.

BORR, m. 2. o. n. 5. Verktyg, bestående af ett smalt jern (Borrjern, Borrklinga), nedtill mer eller mindre spetsigt, urhålkadt och med hvassa kanter, samt upptill fästadt i ett träskaft; begagnas till att genom spetsens vridning rundt omkring uti ett föremål (trä, sten, jern) deri göra runda hål. Nyttjas af snickare, timmermän, m. fl. Grofvaste sorten deraf kallas Nafvare. Är för öfrigt af flera olika slag, såsom Bergborr, Spetsborr, Drillborr, Förborr, Kanonborr, Svickborr, m. fl., hvilka ses på sina ställen. [Bårr.]

BORRA, v. a. o. n. 1. 1) Medelst borr göra hål: *a*) (aktivt) *B. hål i, genom något. B. trä, sten, jern. B. en kanon, en bösspipa,* medelst borrning göra dem ihåliga, så att de kunna begagnas till skjutning. *B. igènom,* medelst borr göra ett hål, som går tvärs igenom ett föremål, så att man kan se dagern derigenom (*Genomborra* brukas endast i fig. mening). *B. i sank,* genom borrning göra hål i ett fartyg, så att det sjunker. *B. óm,* medelst borr göra hål ånyo, då det gamla på något sätt blifvit täppt; äfv. göra hål på annat ställe i ett föremål eller åt annat håll. *B. úpp,* medelst borr göra öppning på något (t. ex. en tunna). äfv. *B. upp ett hål,* göra det fullt färdigt. *B. úr,* se *Urborra. B. út,* genom en gröfre borr göra ett förut varande hål i ett föremål ännu vidare, t. ex. *b. ut en kanon;*

se äfv. *Utborra*. — *b*) (neutralt) *Hålla på att b. B. i trä. B. emót*, borra från ena sidan af ett föremål midt emot en annan, som ifrån andra sidan borrar hål deruti. *B. fö're*, med en mindre borr göra ett hål, hvari en större sedan sättes, för att göra den egentliga öppningen. *B. genom* (tonvigten på Borra), medelst borr göra hål i ett ämne, utan att det behöfver gå tvärs igenom. *B. på något*, vara sysselsatt med att borra något (t. ex. ett bräde, en kanon, en bössa). — 2) (fig., både aktivt och neutralt) Skjuta eller tränga in med en kringvridande rörelse, liksom då man borrar. Brukas i denna bem. nästan alltid med efterföljande preposition. *B. i'n hufvudet, handen i något. B. handen igènom något. B. út hufvudet, handen igenom något.* — *Syn.* Se *Tränga*, v. a. — *B. sig*, v. r. 1) (med efterföljande partikel) *a*) Medelst borrning laga, att man kommer in, ut o. s. v. till ett ställe. *B. sig igenom, in, ut. Tjufvarne b-de sig in i rummet. Han har b-t sig ut ur fängelset.* — *b*) (om maskar, m. fl.) Med tillhjelp af något kroppens verktyg tränga sig in, igenom &c. *En mask har b-t sig in i frukten.* — *c*) Genom en vridande rörelse tränga in en del af kroppen uti något. *B. sig med hufvudet under kudden. Se, hur katten b-r sig in under täcket.* — 2) Säges om hästar, då de hafva den ovanan att sparka hål i marken, så att fötterna deraf skadas. [Bårra.]

BORRANDE, n. 4. Handlingen, då man borrar.

BORRARE, m. 5. En, som borrar (bem. 1).

BORRAX, n. 5. Den nedre hvassa delen af jernet på en borr.

BORRBAGGE, m. 2. pl. — *baggar*. Insektslägte af Skalbaggarnes ordning, hvars larver bo i trädens bast, emellan] barken och veden, samt göra deri gångar med otaliga vinklar, ofta liknande en skrift, hvarföre de fått namnet Boktryckare. Kallas äfv. Barkbagge. Bostrichus Typographus.

BORRBILL, m. 2. Insekt af Skalbaggarnes ordning, rödbrun, med hvita borsträuder; lefver i gammalt virke, samt i böcker och lådor för insektsamlingar. Ptinus Fur.

BORRBRICKA, f. 1. Bröstbord, hvaremot arbetaren stöder borrhufvudet vid borrning.

BORRBRÄDE, n. 4. Bräde, som arbetaren hänger för bröstet, för att deremot stödja borrhufvudet vid borrning. Kallas äfv. Borrskifva.

BORRBÄNK, m. 2. 1) Stadig ställning af trä, hvarpå det föremål hvilar, som skall borras. — 2) Borrmaskin till utborrning af bösspipor, hjulsnaf, m. m.

BORRE, m. 2. pl. *borrar*. Se *Kardborre*.

BORREN, bå'rren, m. 2. def. Ett slags sjukdom i fötterna på hästar.

BORRERSLAF, m. 2. pl. — *lafvar*. (bot.) Ett lafslägte. Borrera.

BORRFEL, n. 5. Fel i kulloppet på kanon eller gevär, tillkommet vid borrningen.

BORRHAMMARE, m. 5. Hammare, som begagnas vid bergborrning. — *Syn.* Borrslägga.

BORRHUFVUD, n. 4. pl. — *hufvuden*. 1) Öfversta ändan af ett borrskaft. — 2) Öfversta ändan af borrstången i en borrmaskin, utgörande en skifva af tackjern, i hvars periferi några stadiga och till skär slipade stålbitar äro fastkilade.

BORRHÅL, n. 5. 1) Den öppning, hvari borren vrides omkring, innan hålet blifvit färdigborradt. — 2) Borradt hål.

BORRINRÄTTNING, f. 2. Se *Borrmaskin*.

BORRJERN, n. 5. Det hvassa jern, som utgör nedra delen af en borr. — *Syn.* Borrklinga, Borrsnid.

BORRKLINGA, f. 1. Se *Borrjern*.

BORRKRATS, m. 2. Krats, hvarmed borrhål rensas.

BORRLAG, n. 5. Benämning på samtliga bergsprängare, som arbeta tillsammans på ett ställe.

BORRMAKARE, m. 5. Handtverkare, hvars yrke är att förfärdiga borrar.

BORRMASKIN, bå'rrmaschi'n, m. 3. Inrättning, hvaruti borren icke omedelbart sättes i rörelse af handkraft, utan genom maskineri. [-maschin, -machin.]

BORRMJÖL, n. 5. Det fina, söndersmulade ämne, som borren under arbetet i hålet afskiljer ifrån det föremål, som borras.

BORRNING, f. 2. 1) Se *Borrande*. — 2) Borradt hål. — 3) Sättet, hvarpå något är borradt. *Felaktig b. B-en i denna kanon är felfri.*

BORRPOST, m. 3. Samling af de olika sorter af bergborrar, som användas vid bergsprängning.

BORRQVARN, f. 2. Borrmaskin, hvarmed kanoner och bösspipor borras.

BORR-RING, m. 2. Ring i borrytan af en gevärspipa, hvarigenom loppet skämmes.

BORRSATS, m. 3. Samling af alla de för en handtverkare (snickare, timmerman, o. s. v.) nödiga, olika slags borrar.

BORRSKAFT, n. 5. Den del af en borr, hvaruti sjelfva borrjernet sitter.

BORRSKIFVA, f. 1. Se *Borrstråke*.

BORRSLÄGGA, f. 1. Se *Borrhammare*.

BORRSMED, m. 3. 1) Handtverkare, som förfärdigar borrjern. — 2) Se *Borrmakare*.

BORRSMEDJA, f. 1. Smedja, der borrjern förfärdigas.

BORRSNID, m. 3. Se *Borrklinga*.

BORRSPETS, m. 2. Den skärande ändan på en borr.

BORRSPÅN, f. 1. o. n. 5. Hvarje särskilt liten del af borrmjölet. Brukas sällan i sing., utan mest i plur. och såsom neutrum. *Taga ut b-en ur ett borrhål.* — Brukas äfven för n. 5. sing. kollektivt, t. ex.: *Rensa ut b-et.*

BORRSTOL, m. 2. Särskilt ställning af trä eller jern, hvari borrning sker, när tryckningen måste vara större, än som kan åstadkommas med bröstet.

BORRSTRÅKE, m. 2. pl. — *stråkar*. Verktyg, liknande en stråke, som ciselörer begagna, för att dermed hastigt svänga omkring borren.

BORRSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger*. 1) Stång, som begagnas vid bergborrning, för att drifva omkring borren. — 2) (i borrmaskin för kanoner) Stång, hvari borren sitter, och som drifver den omkring.

BORRVAGN, m. 2. Ett slags borrmaskin.

BORRVERK, n. 5. 1) Större borrmaskin. — 2) Ställe, rum, der en sådan är uppställd och begagnas.

BORRVERKTYG, n. 5. Verktyg att borra med.

BORRVIND, m. 2. Ett slags borrmaskin.

BORST, m. 3. sing. 1) Det grofva, styfva hår, hvarmed skinnet på svinens rygg är betäckt. *B. begagnas isynnerhet till borstar. Hans hår står som b.*, är sträft och rakt utstående. — 2) (bot.; brukas äfven i plur.) Styft, ogenomskinligt och trindt hår på vissa växtdelar, t. ex. ax och frön. Äro af flera olika slag, såsom Plattborster, Hullingborster, Nålborster, m. fl.

BORSTA, v. a. 1. 1) Med borste göra ren ifrån (dam, smuts, o. s. v.). *B. en rock, ett par byxor, ett par stöflar.* — 2) Medelst borste borttaga något ifrån ytan af en sak. *B. dammet af en rock.* — *B. áf*, se *Afborsta*. *B. bórt*, genom borstning borttaga. *B. i'n*, genom borstning förorsaka, att ett ämne tränger djupare in i det, som borstas, t. ex.: *B. ej det der stället på rocken, ty då b-r du in fettet, som kommit derpå. B. ren*, göra ren medelst borstning. *B. upp luggen på kläde, på en hatt*, borsta det mothårs, så att det står upp, i stället för att ligga ned. — *B. sig*, v. r. 1) Med borste befria sina kläder ifrån dam. *Gå och b. dig, så att du ser ut som folk.* — 2) Resa sig och stå styft upp som borst. Säges om hår och tagel. — 3) (om vissa djur) Resa borsten. *Vildsvinet b-ade sig och kom rusande rakt emot mig.* — 4) (fig., om menniskor) Visa sig stursk, trotsig, uppstudsig, högmodig.

BORSTAKTIG, a. 2. Som till det yttre liknar borst.

BORSTANDE, n. 4. Handlingen, då man borstar.

BORSTARE, m. 5. En, som borstar kläder och skodon.

BORSTARTAD, a. 2. Till ämne och beskaffenhet liknande borst.

BORSTAX, n. 5. Se *Borstgräs*.

BORSTBINDARE, m. 5. Handtverkare, som har till yrke att af borst, tagel eller styft hår förfärdiga borstar. (Talesätt) *Supa, ljuga, skräfla som en b., gå på som en b.*, d. v. s. öfverdrifvet, öfvermåttan, med yttersta häftighet. — *Ss. Borstbindarhandtverk, -kram, -varor, -verkstad*, m. fl.

BORSTBINDERI, n. 3. 1) En borstbindares konst, yrke, arbete. — 2) Dess verkstad. — 3) Ställe, der en sådan befinnes. — 4) Samteliga borstbindare i ett land, en stad. — 5) Skrå, som utgöres af borstbindarne i en stad.

BORSTE, m. 2. pl. *borstar*. 1) Verktyg af borst, fästad vid ett med hål tätt genomborradt stycke trä eller ben, antingen med eller utan skaft, begagnadt att dermed ifrån dam och smuts rengöra kläder, möbler, glas, tänder, m. m. De olika slagen deraf, såsom: Klädes-, Sko-, Dam-, Hår-, Tandborste, m. fl. återfinnas på sina ställen. — 2) (bot.) *Borstar*, se *Borsttistel*.

BORSTIG, a. 2. 1) Som har borst. — 2) Som liknar borst. *B-t hår.*

BORSTGRÄS, n. 5. Ett slags gräs, med syllikt, rakt, borstlikt ax. Kallas äfv. Borstax, Svinborst, m. m. Nardus stricta.

BORSTKNOPP, m. 2. Ett slags svamp, som växer på vissnade örtstjelkar. Periconia.

BORSTKÄPP, m. 2. Käpp, vid hvars ända något slags borste (damborste, tagelborste o. s. v.) är fästad.

BORSTLIK, a. 2. Som liknar borst. *B-t hår.*

BORSTNEGLIKA, bå'rrstnä'jlicka, f. 1. En bekant varietet af Trädgårdsneglikan, med spräckliga, af borst omgifna blommor.

BORSTNING, f. 2. Se *Borstande*.

BORSTORFERÄPLE, bå'rrstårrfr-ä'pple, n. 4. Benämning på ett slags ganska välsmakliga äplen. — Heter rättast *Borsdorferäple*.

BORSTSKAFT, n. 5. Skaft till en mindre borste, såsom hårborste, skoborste, m. fl.

BORSTSVANSADE, pl. (nat. hist.) Benämning på en ordning af Insekterna.

BORSTTISTEL, m. 2. pl. — *tistlar*. (bot.) En art af Tistelslägtet, med röda eller gula blommor och hårbräddade blad. Carduus heterophyllus.

BORSTTRISSA, f. 1. Trätrissa med axel, och i periferien försedd med en smergelborste, för att begagnas vid slipning af ojemna arbetsstycken.

BORSTTÅTEL, m. 2. sing. Gräsväxt med trinda, tagellika blad. Kallas äfven Brudborste, Gullborste, Borstar. Aira canescens.

BORT, bårrt, adv. Utmärker rörelse, förflyttning eller förändring: 1) Till annan ort, till mer eller mindre aflägset ställe. *Gå, fara, skynda sig b. Drifva, jaga b. Vi måste* (begifva oss) *b. Skicka efter vatten flera mil b. Långt, längre, längst, för långt b. Kom hit b. Gä dit b.* — — *Syn.* Borthän. — 2) Antyder, att man genom något slags frivillig eller ofrivillig handling: *a*) befriar sig eller befrias ifrån något, t. ex.: *Gå b. hufvudvärken. Sofva, arbeta b. bekymren.* (Fig.) *Slå b. bekymren;* — *b*) afhänder sig eller andra något, t. ex.: *Arrendera, auktionera b.;* — *c*) bortskaffar, afskiljer något, t. ex.: *Hyfla, borsta, rensa, rifva, slita b.* — Ordet ingår under alla dessa bemärkelser i en mängd sammansättningar, synnerligast med verber, och sammanfaller i betydelsen med många sammansättningar af prep. *Af.* — *B. före, B. å't*, m. fl. se *Bortföre, Bortåt.* — *Int.* Uttrycker, att man med en känsla utaf afsky befaller någon att aflägsna sig eller önskar, att någon måtte aflägsnas. *B. härifrån! B., din skurk! B. med honom!* (Fig.) *B. med dessa tankar!* tänk icke på det! (Bibl., och föråldr.) *B. det!* det bör icke ske! t. ex.: *b. det, att vi så skulle göra!* [Bårt, Borrt, Bårrt.]

BORTA, adv. Utmärker varande, vistelse: 1) På annan ort, på mer eller mindre aflägset ställe. *Der b., här b. Vara långt b. Han är långt b.* (förkortadt säges och skrifves äfv.: långt bort) *härifrån.* — 2) På annan ort än hemmet eller det ställe, der man sjelf eller andra, med hvilka man är i sällskap, vistas. *Vara b.* (utgången, bortrest). *Spisa, ligga b.*, utomhus, ej hemma. *Han är ännu b.*, har ej ännu kommit igen; äfv. har ej infunnit sig, är frånvarande (från sammankomst, o. s. v.). — 3) (fig.) *a*) Förlorad, borttappad, felande. *Min hatt är b.: jag vet ej, om han är borttappad eller stulen. Der är en rad b.*, der fattas en rad. *Helsan är b.*, förlorad. *Han är b.*, är död. *Han blef b.*, omkom, förgicks. hördes aldrig mer af. — *Syn.* Se *Förlorad.* [Bårta, Bårrta, Borrta.]

BORTACKORDERA, bå'rrtackårrdéra, v. a. 1, Genom ackord emot en viss öfverenskommen summa eller betingad förmån lemna från sig till någon annan. *B. en tjenst.* — Äfv. *Ackordera bórt.* — *Bortackorderande*, n. 4. o. *Bortackordering*, f. 2.

BORTARBETA, v. a. 1. Genom arbete, möda och ihärdighet bortskaffa eller göra sig af med. — Äfv. *Arbeta bórt.* — *Bortarbetande*, n. 4, o. *Bortarbetning*, f. 2.

BORTARRENDERA, v. a. 1. Lemna från sig något åt en annan på arrende (jordegendom, näringsrörelse, o. s. v.). *B. ett hemman till, åt någon.* — Äfv. *Arrendera bórt.* — *Syn.* Utarrendera. — *Bortarrenderande*, n. 4. o. *Bortarrendering*, f. 2.

BORTAUKTIONERA, bå'rrtaucktschonéra, v. a. 1. Låta försälja på auktion. *Han ämnar b. hela sitt lösörebo.* — Ledigare säges *Auktionera bórt.* — *Bortauktionerande*, n. 4. o, *Bortauktionering*, f. 2.

BORTBITA, v. a. 3. (böjes som *Bita*) Genom bitning borttaga. *B. ett stycke ur en tårta.* — Äfv. *Bita bórt.* — *Bortbitande*, n. 4. o. *Bortbitning*, f. 2.

BORTBJUDA, v. a. 3. (böjes som *Bjuda*) Bedja någon komma från sitt hem till annan persons boning, för att göra påhelsning eller deltaga i samqväm. *Jag har blifvit b-den till herr N., till middagen, till qvällen, på frukost, kaffe, te.* — Äfv. *Bjuda bórt.* — *Bortbjudande*, n. 4. o. *Bortbjudning*, f. 2.

BORTBJUDEN, a. p. 2. neutr. — *et.* (fig. skämtv.) (Egentl.: Icke närvarande med sina tankar, utan liksom bjuden bort på något ställe och endast tänkande på de nöjen, der skola vankas) 1) Förvirrad, tankspridd. *Bevars, hvad du svarar förvändt! nu är du alldeles b.* — *Syn.* Tankspridd. — 2) Dum, inskränkt. Brukas i denna bem. helst med negation. *Han är minsann icke b.; han kan både tala och svara.* — *Syn.* Se *Dum.*

BORTBLANDA, v. a. 1. 1) Blanda in något bland andra saker, så att det kommer bort och man ej får reda derpå. *B. ett kort i högen, bland de andra.* — 2) (fig.) *a*) Förvända en saks utseende, gifva annan färg, annan betydelse. *B. ens ord. Han har genom sina falska förnuftsslut alldeles b-t begreppet af Dygd.* — *Syn.* Se *Förvända.* — *b*) Under samtal vända uppmärksamheten ifrån ett obehagligt ämne, genom att öfvergå till något annat och dervid uppehålla sig. *B. ett ämne, en fråga.* — *Syn.* Bortvända. — I alla bemärkelserna brukas äfven och nästan oftare *Blanda bórt.* — *Bortblandande*, n. 4. o. *Bortblandning*, f. 2.

BORTBLÅSA, v. a. 2. 1) Bortföra genom blåst. *Stormen b-åste hatten af hans hufvud.* — *Syn.* Afblåsa. — 2) (om menniskor) Genom stark utandning bortdrifva. *B. dammet af ett bord.* — I begge bemärkelserna säges äfv. *Blåsa bórt.* — V. n. 1) Bortföras af blåst. *Några papper på däck b-åste.* — 2) (fig.) Gå förlorad. *Våra förhoppningar, de äro b-åsta.* — *Syn.* Se *Förloras.* — I neutral bem. säges oftare: *Blåsa bórt.* — *Bortblåsande*, n. 4. o. *Bortblåsning*, f. 2.

BORTBRYTA, v. a. 3. (böjes som *Bryta*) Genom brytning borttaga, frånskilja. Äfv. *Bryta bórt.* — *Bortbrytande*, n. 4. o. *Bortbrytning*, f. 2.

BORTBRÄNNA, v. a. 2. 1) Genom bränning med eld borttaga, låta försvinna. *B. videbuskar i en hage.* — 2) (om solen) Genom allt för stark hetta göra, att något förtorkar. *Solen har b-änt gräset på marken.* — 3) (kir.) Medelst glödgadt jern eller frätande medel borttaga. *B. sår.* — I alla bemärkelserna brukas äfven *Bränna bórt.* — *Bortbrännande*, n. 4. o. *Bortbränning*, f. 2.

BORTBYTA, v. a. 2. (böjes som *Byta*) Genom byte lemna från sig något till en annan. Har endast afseende på det som lemnas, hvaremot Byta och Förbyta innefatta äfven det som i stället bekommes. *B. en hatt. B. ett barn. B. ett silfverur emot ett guldur.* — Äfv. *Byta bórt.* — *Bortbytande*, n. 4. o. *Bortbytning*, f. 2.

BORTBYTING, m. 2. Barn, som genom hemligt utbyte inkommit i ett hus i stället för ett annat. Jfr. *Barnbyte*, 2.

BORTBYTT, a. p. 1. (fig. skämtv.) Liksom förbytt med en annan, så att man ej mer är samma menniska. Se *Bortbjuden*, begge bemärkelserna. — *Syn.* Se *Tankspridd, Dum.*

BORTBÄRA, v. a. 3. (böjes som *Bära*) Bära något ifrån ett ställe. — Äfv. *Bära bórt.* — *Bortbärande*, n. 4.

BORTDAMMA, v. a. 1. Med damborste borttaga (dam, smuts o. s. v.). — Äfv. *Damma bórt.* — V. n. Genom dammande (neutralt) försvinna. *Gruset b-r af vägen.* — Äfv. *Damma bórt.* — *Bortdammande*, n. 4. o. *Bortdamning*, f. 2.

BORTDANSA, v. a. 1. Genom dansning skilja sig ifrån, göra sig af med. *B. hufvudvärk.* — Äfv. *Dansa bórt.* — *Bortdansande*, n. 4. o. *Bortdansning*, f. 2.

BORTDOFTA, v. n. 1. (föga brukl.) Genom doftande försvinna. *Rosens lukt har nu alldeles b-t.* — Äfv. *Dofta bórt.* — *Bortdoftande*, n. 4.

BORTDOMNA, v. n. 1. Domna så starkt, att all känsel förgår. *Armen, benet, handen har b-t.* — Äfv. *Domna bórt.* — *Bortdomnande*, n. 4. o. *Bortdomning*, f. 2.

BORTDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) Draga någon eller något ifrån ett ställe. — Äfv. *Draga bórt.* — *Bortdragande*, n. 4. o. *Bortdragning*, f. 2.

BORTDRICKA, v. a. 3. (böjes som *Dricka*) Genom drickande göra, att något försvinner. Brukas föga. *B. fradgan ur glaset. Han har bortdruckit hälften af vinet i buteljen.* — Vanligare *Dricka bórt.* — *Bortdrickande*, n. 4. o. *Bortdrickning*, f. 2.

BORTDRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Drifva*) 1) Drifva någon eller något ifrån ett ställe. *B. fienden. B. boskap. Blåsten b-fver röken.* — Äfv. *Drifva bórt.* — *Syn.* Bortköra, Bortjaga, Bortfösa, Borthjelpa, Bortvisa, Bortmota, Bortskjutsa, Affora, Afköra, Afmota, Afskjutsa, Förjaga, Fördrifva. — 2) (fig.) Aflägsna, skingra. *B. bekymren, sorgen.* — Oftare säges i denna bem. *Drifva bórt.* — *Syn.* Bortjaga, Förjaga, Fördrifva, Skingra, Slå ifrån sig. — *Bortdrifvande*, n. 4. o. *Bortdrifning*, f. 2.

BORTDRYPA, v. n. 3. (böjes som *Drypa*) Genom drypning försvinna. — Äfv. *Drypa bórt.* — *Bortdrypande*, n. 4. o. *Bortdrypning*, f. 2.

BORTDRÖMMA, v. a. 2. (fig. poet.) Med drömmeri förnöta. *Ack, hur ljuft, att b. några stunder vid lyran!*

BORTDUNSTA, v. n. 1. Genom dunstning försvinna. *Solhettan har gjort, att allt vattnet i dammen har b-t.* — Äfv. *Dunsta bórt.* — *Bortdunstande*, n. 4. o. *Bortdunstning*, f. 2.

BORTDÅNA, v. n. 1. Falla i fullkomlig vanmakt. Brukas föga, utom i part. *Bortdånad*, hvilket nyttjas nästan som adjektiv. — *Syn.* Se *Dåna.*

BORTDÖ, v. n. 2. (böjes som *Dö*) 1) Småningom nalkas döden; aftyna, tills slutligen döden följer. *Långsamt b.* — 2) (fig.) Alldeles dö ut. Brukas i begge dessa bem. både om menniskor, djur och växter. — 3) (endast om menniskor) Genom döden skiljas (ifrån). *Huru hårdt att b. från en älskad maka!* — I förenämde tre bem. säges vanligare: *Dö bórt.* — 4) (kir.) Förlora vitalitet, känsel, förlamas, bortvissna. *Venstra armen har alldeles b-tt på honom.*

BORTDÖENDE, n. 4. Händelsen, då någon eller något bortdör.

BORTEFTER, bårrtä'fftr (äfv. bå'rrtäfftr). prep. Bort åt något håll, längs efter kanten, brädden, brynet af något. *Gå b. floden, skogskanten. Ro b. stranden.*

BORTERST, adv. (i det lägre språket) Längst bort. *Det är han, som står b. ibland dem.*

BORTERSTA, a. 1. def. (i det lägre språket) Som befinnes längst bort. *Den b. buteljen innehåller saft, de andra vin.*

BORTETSA, v. a. 1. Genom etsning borttaga. — Äfv. *Etsa bórt.* — *Bortetsande*, n. 4. o. *Bortetsning*, f. 2.

BORTFALLA, v. n. 3. (böjes som *Falla*) 1) Skiljas, lossna från ett föremål, falla af och försvinna. *Fnasslet efter sjukdomen b-ller efterhand.* — *Syn.* Affalla. — 2) (fig.) Försvinna, förloras. *Det har alldeles b-llit ur mitt minne.* — I begge bemärkelserna säges äfven *Falla bórt.* — *Syn.* Affalla. — *Bortfallande*, n. 4.

BORTFARA, v. n. 3. (böjes som *Fara*) Fara, resa från ett ställe. Brukas mer i skiljaktig form, *Fara bórt*, utom i part. pret. *Bortfaren.* — *Syn.* Bortresa, Afresa, Affara. — *Bortfarande*, n. 4.

BORTFILA, v. a. 1. Genom filning borttaga. — Äfv. *Fila bórt.* — *Syn.* Affila. — *Bortfilande*, n. 4. o. *Bortfilning*, f. 2.

BORTFILOSOFERA, v. a. 1. (vetensk.) Genom filosoferande upphäfva, tillintetgöra begreppet, tillvaron af något. *B. Guds tillvaro, evighetens idé, dygden.* — *Bortfilosoferande*, n. 4.

BORTFISKA, v. a. 1. (fig. fam.) Se *Bortkapa.*

BORTFLADDRA, v. n. 1. (mindre brukl.) Fladdrande aflägsna sig. — Vanligare *Fladdra bórt.*

BORTFLY, v. n. 3. (föga brukl.) Flyende aflägsna sig. — Vanligare *Fly bórt.* — *Bortflyende*, n. 3.

BORTFLYGA, v. n. 3. (böjes som *Flyga*) Flyga från ett ställe, flyga sin kos. — Äfv. *Flyga bórt.* — *Bortflygande*, n. 4.

BORTFLYTA, v. n. 3. (böjes som *Flyta*) Flyta från ett ställe. — Äfv. *Flyta bórt.* — *Syn.* Bortrinna, Afrinna, Bortströmma, Bortlöpa. — *Bortflytande*, n. 4.

BORTFLYTTA, v. a. 1. Flytta något ifrån ett ställe. — Äfv. *Flytta bórt.* — *Syn.* Undanflytta, Afflytta. — V. n. Flytta bo. — Äfv. *Flytta bórt.* — *Syn.* Afflytta, Flytta sin kos. — *Bortflyttande*, n. 4. o. *Bortflyttning*, f. 2. (både för v. a. o. n.)

BORTFLÄKTA, v. a. 1. Genom fläktning bortdrifva. *B. flugor, myggor, en elak lukt.* — Äfv. *Fläkta bórt.* — *Bortfläktande*, n. 4. o. *Bortfläktning*, f. 2.

BORTFORSLA, v. a. 1. Forsla från ett ställe. — Äfv. *Forsla bórt.* — *Bortforslande*, n. 4. o. *Bortforsling*, f. 2.

BORTFRYSA, v. n. 3. (böjes som *Frysa*) 1) Förstöras af köld. *Potateskålen kan lätt b.* — Bättre *Frysa bórt*, äfv. för följande bem. — 2) Bortgå, försvinna vid frysning. *Syran i ättikan har alldeles b-frusit.* — *Bortfrysande*, n. 4. o. *Bortfrysning*, f. 2.

BORTFRÄTA, v. a. 2. Genom frätning verka, att något försvinner. *Skedvatten b-ter polering på stål. Rötan har b-tt en stor del af benet.* — Äfv. *Fräta bórt.* — *Bortfrätande*, n. 4. o. *Bortfrätning*, f. 2.

BORTFUSKA, v. a. 1. (fam.) Obemärkt snatta bort. Säges om småsaker. *Innan jag visste ordet af, hade hon b-t ett trådnystan, som låg på sybordet.* — Äfv. *Fuska bórt.* — *Bortfuskande*, n. 4. o. *Bortfuskning*, f. 2.

BORTFÄRD, c. 3. Händelsen, då man färdas bort ifrån något ställe. — *Syn.* Affärd, Afresa, Bortresa.

BORTFÖR, bå'rrtför, prep. (mindre brukl.) Se *Bortefter.* — *Adv.* bårrtfö'r. (pop. o. fam.) Se *Bortföre*. adv.

BORTFÖRA, v. a. 2. Föra från ett ställe. — Äfv. *Föra bórt.* — *Bortförande*, n. 4.

BORTFÖRE, bårrtfö're, adv. (pop. o. fam). Ungefär, vid pass. *Ja, så der b. tror jag det är.* — *Syn.* Se *Bortåt*, adv.

BORTFÖRKLARA, v. a. 1. (vetensk.) Genom förklaring borttaga, tillintetgöra, upphäfva. — Äfv. *Förklara bórt.* — *Bortförklarande*, n. 4. o. *Bortförklaring*, f. 2.

BORTFÖSA, v. a. 2. Jaga, drifva bort. Säges egentligen om boskap och äfven andra djur, men skämtvis eller föraktligt och i lägre språket äfven om menniskor. *B. en ko från grinden. B. hundar, flugor. B. en hop odygdiga pojkar.* — Äfv. *Fösa bórt* — *Bortfösande*, n. 4.

BORTGIFNING, f. 2. (mindre brukl.) Handlingen, då man bortgifver.

BORTGIFTA, v. a. 2. Gifva (dotter, myndling o. s. v.) till äkta åt någon. — Äfv. *Gifta bórt.* — *Bortgiftande*, n. 4. o. *Bortgiftning*, f. 2.

BORTGIFVA, v. a. 3. (böjes som *Gifva*) 1) Lemna från sig något som gåfva. *Han bortgaf sin gulddosa åt herr N.* — *Syn.* Se *Gifva.* — 2) Låta någon få något, hvaröfver man äger att förfoga. *B. syssla, embete, titel, förläning. B. ett pastorat. B. en flickas hand. Hennes hand är ännu icke b-fven.* — För begge bemärkelserna kan sägas *Gifva bórt.* — *Bortgifvande*, n. 4.

BORTGLÖMMA, v. a. 2. Alldeles glömma. — Äfv. *Glömma bórt.* — *Syn.* Se *Glömma.* — *Bortglömmande*, n. 4.

BORTGNAGA, v. a. 3. Genom gnagande med tänderna borttaga. — Äfv. *Gnaga bórt.* — *Syn.* Afgnaga. — *Bortgnagande*, n. 4.

BORTGNIDA, v. a. 3. (böjes som *Gnida*) Genom gnidning borttaga. — Äfv. *Gnida bórt.* — *Bortgnidande*, n. 4. o. *Bortgnidning*, f. 2.

BORTGRÅTA, v. a. 3. (böjes som *Gråta*) 1) Under tårar och sorg tillbringa. *B. sina dagar, sin ungdom, sin bästa tid.* — 2) Genom mycken gråt uttömma (sorgen, smärtan, o. s. v.); gråta så mycket, att anledningen dertill ej mera förmår göra något smärtande intryck på hjertat. *Hon har b-tit sin sorg. B. förtreten.* — För begge bemärkelserna säges *Gråta bórt.* — *Bortgråtande*, n. 4.

BORTGRÄFVA, v. a. 3. Medelst gräfning undanskaffa, bortföra. *B. jorden kring rötterna på ett träd.* — Äfv. *Gräfva bórt.* — *Bortgräfvande*, n. 4. o. *Bortgräfning*, f. 2.

BORTGÅ, v. n. 3. (böjes som *Gå*) 1) Gå från ett ställe, en person. *Han b-gick ifrån sällskapet, men kom snart tillbaka. Sedan han en stund samtalat med Ludvig, b-gick han till en annan herre, som han tilltalade. Många b-gingo ur salen, ifrån sammankomsten.* — Äfv. *Gå bórt.* — *Syn.* Afgå, Vandra bort, Begifva sig bort. — 2) Hemligen och olofligen aflägsna sig ifrån föräldrar eller husbondfolk och icke komma igen. *Han har b-gått ifrån hemmet,*

ifrån sina föräldrars hus, ur tjensten, ifrån sin husbonde. — Äfv. *Gå bórt.* — *Syn.* Se *Rymma.* — 3) (fig. i högre stil) Försvinna, upphöra att vara till, dö. *Hon är för evigt bortgången.* Man säger äfv. i officiel stil: *B. med döden.* — Äfv. *Gå bórt,* utom i sist här anförda talesätt (*gå bort* med döden kan icke sägas). — *Syn.* Se *Dö.* — 4) (fig.) Utplånas. I denna bem. säges nästan alltid *Gå bórt,* t. ex.: *Fläcken går aldrig bort. Det går aldrig bort ur mitt minne.* — *Syn.* Se *Utplånas.* — *Bortgående,* n. 4.

BORTGÅNG, m. 2. sing. 1) Handlingen, då man bortgår. — *Syn.* Bortgående. — 2) (fig.) *a*) *B.* eller *b. ur tiden, timlig b.,* död. *Hans b. ur tiden inträffade d. 6 Sept.* — *Syn.* Se *Död.* *b*) Omständigheten att någon bortgått ur tiden; frånfälle. *Hans b. beklagas mycket.*

BORTGÖMMA, v. a. 2. (föga brukl.) Se *Undangömma.* — *Bortgömmande,* n. 4.

BORTHACKA, v. a. 1. Medelst hackning (med hacka o. s. v. eller med näbben) borttaga. — Äfv. *Hacka bórt.* — *Borthackande,* n. 4. o. *Borthackning,* f. 2.

BORTHAFVA, v. a. 2. o. 3. (pop. o. fam.) Bortskaffa. — Allmännare säges *Hafva bórt.* — *Borthafvande,* n. 4.

BORTHANDLA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Sälja.* — *Borthandlande,* n. 4.

BORTHARKA, v. a. 1. Genom harkning borttaga, bortföra. — Äfv. *Harka bórt.* — *Bortharkande,* n. 4. o. *Bortharkning,* f. 2.

BORTHASTA, v. n. 1. (mindre brukl.) Skynda bort. — Äfv. *Hasta bórt.* — *Syn.* Se *Bortskynda.* — *Borthastande,* n. 4.

BORTHJELPA, v. a. 2. 1) Hjelpa någon att komma bort, undan. *Om icke han b-lpt mig ifrån vägen, så hade jag blifvit öfverriden.* — Äfv. *Hjelpa bórt.* — *Syn.* Undanhjelpa, Hjelpa sin kos, Hjelpa ur vägen, Bortskaffa, Undanskaffa, Undanföra. — 2) Afskaffa, borttaga, bortskaffa. *B. ett fel, missbruk. Den der ovanan hos dig skall jag väl veta att b.* — Äfv. *Hjelpa bórt.* — 3) (pop. o. fam.) Bortköra. *Om du icke går undan med godo, så skall jag väl veta att b. dig.* — Bättre säges i denna bem. *Hjelpa bórt.* — *Syn.* Se *Bortdrifva.* — *Borthjelpande,* n. 4.

BORTHOPPA, v. n. 1. (föga brukl.) Hoppande aflägsna sig. — Vanligare *Hoppa bórt.* — *Borthoppande,* n. 4.

BORTHOSTA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom hostning blifva af med. — Vanligare *Hosta bórt.* — *Borthostande,* n. 4.

BORTHUGGA, v. a. 3. (böjes som *Hugga*) Genom huggande med yxa borttaga, låta försvinna. *B. en gren, en qvist. B. kanten af något. B. några träd, en allé, en park, en hel skog.* — Äfv. *Hugga bórt.* — *Borthuggande,* n. 4. o. *Borthuggning,* f. 2.

BORTHYFLA, v. a. 1. Genom hyfling borttaga. *B. en ojemnhet.* — Äfv. *Hyfla bórt.* — *Borthyflande,* n. 4. o. *Borthyfling,* f. 2.

BORTHYRA, v. a. 2. Lemna åt någon en sak till begagnande, mot erläggande af hyra. — Äfv. *Hyra bórt.* — *Syn.* Hyra ut, Uthyra. — *Borthyrande,* n. 4.

BORTHÄFVA, v. a. 3. o. 2. 1) Ovårdsamt bortkasta. Säges äfv. i fig. mening. — 2) Se *Undanhäfva.* — I begge bemärkelserna brukas äfv. *Häfva bórt.* — *Borthäfvande,* n. 4.

BORTHÅLLA, v. a. 2. Uthålla något vått, så att det går förloradt, icke mer kan återfås. — Äfv. *Hålla bórt.* — *Borthållande,* n. 4. o. *Borthållning,* f. 2.

BORTHÄMTA, v. a. 1. Hämta från ett ställe. — Äfv. *Hämta bórt.* — *Borthämtande,* n. 4. o. *Borthämtning,* f. 2.

BORTHÄN, bårrthä'n, adv. Bort härifrån, hädan. Brukas endast i högtidlig och poetisk stil. — *Int.* Bort! *B. ifrån mig!*

BORTIGENOM, prep. Skrifves bättre *Bort igenom.*

BORTILA, v. n. 1. På det skyndsammaste aflägsna sig. — Äfv. *Ila bórt.* — *Bortilande,* n. 4.

BORTJAGA, v. a. 1. 1) (egentl.) Genom skalljagt fördrifva rofdjur ifrån en ort. *B. björnar, vargar ifrån en trakt.* — 2) (i allm.) Fördrifva. Säges både om menniskor och djur, samt äfven i figurlig mening. *B. fienden ur landet. B. boskap ifrån ett åkerfält. B. flugor ur ett rum.* (Fig.) *B. bekymren, onda tankar ur sitt hjerta.* — Äfv. *Jaga bórt,* isynnerhet i lägre stil. — *Syn.* Se *Bortdrifva.* — *Bortjagande,* n. 4. o. (mindre ofta) *Bortjagning,* f. 2.

BORTIFRÅN, bå'rtifrå'n, prep. Ifrån ett visst uppgifvet, mer eller mindre aflägset ställe. *Han är kommen b. Skåne. Han är ända b. Amerika. Han skyndade hem b. ängen.* — *Adv.* Från något mer eller mindre aflägset, ej uppgifvet ställe. *De ha kommit flera mil b., långt b.*

BORTJOLLRA, v. a. 1. Med joller fördrifva. Säges om tid, bekymmer o. s. v. *B. en stund i trefligt sällskap. Jag fann henne helt bedröfvad, men jag lyckades småningom att b. hennes dåliga lynne.* — I fråga om tid kan äfv. sägas *Jollra bórt.* — *Bortjollrande,* n. 4.

BORTKALLA, v. a. 1. Kalla någon ifrån ett ställe. — Äfv. *Kalla bórt.* — *Bortkallande,* n. 4.

BORTKAMMA, v. a. 1. Genom kamning borttaga, bortrensa. *B. dam och skräp ur håret.* — Äfv. *Kamma bórt.* — *Bortkammande,* n. 4. o. *Bortkamning,* f. 2.

BORTKAPA, v. a. 1. (fam. skämtv.) Olofligt borttaga genom list eller våld. — Äfv. *Kapa bórt.* — *Syn.* Bortfiska, Bortmeta. — *Bortkapande,* n. 4.

BORTKASTA, v. a. 1. 1) Kasta från sig. *B. geväret och fly.* — Äfv. *Kasta bórt.* — *Syn.* Bortslunga, Bortslänga, Bortsutta. — 2) Kasta från sig, vräka något såsom odugligt. *Afskrädet duger ej till annat än att b-s.* — Äfv. *Kasta bórt.* — 3) (fig.) *a*) Onödigtvis använda, förspilla. *Att taga aktier i det bolaget, det är att b. sina penningar.* — Äfv. *Kasta bórt.* — *b*) (gram.) Utelemna, utesluta. *B. bokstäfver i början, i slutet af ett ord, eller inuti.* — *c*) (i vissa kortspel) Bortlägga vissa kort, dem man ej vill begagna vid spelet. — Hellre säges blott *Kasta.*

BORTKASTANDE, n. 4. Handlingen, då man bortkastar (utom i bem. 3, *b*).

BORTKASTNING, f. 2. Handlingen, då man bortkastar (helst i bem. 3, *b*).

BORTKLIPPA, v. a. 2. Genom klippning frånskilja något, så att det faller bort. *B. en hårtest, ett par hårstrån. Med trädgårdssaxen b. torra qvistar, vattskott, o. s. v.* — Äfv. *Klippa bórt.* — *Bortklippande,* n. 4. o. *Bortklippning,* f. 2.

BORTKNUFFA, v. a. 1. (föga brukl.) Knuffa någon bort ifrån ett ställe. — Äfv. *Knuffa bórt.* — *Bortknuffande,* n. 4.

BORTKOKA, v. a. 1. Genom kokning låta försvinna. *B. den fräna smaken af något.* —

2) Genom allt för mycken kokning vålla, att någonting går förloradt. *Hälften af saften är b-d.* — För begge bemärkelserna säges vanligare *Koka bórt.* — V. n. Genom allt för mycken kokning gå förlorad. *Hälften har b-t.* — Vanligare *Koka bórt.* — *Bortkokande*, n. 4. (för v. a. 1.) o. *Bortkokning*, f. 2. (för v. a. 2. o. v. n.)

BORTKOMMA, v. n. 3. (böjes som *Komma*) På obekant sätt förloras, försvinna. Säges om saker, äfven om husdjur. *Min mössa har b-mmit för mig. Låt ingenting b.* — Bättre *Komma bórt.* — *Syn.* Se *Förloras.* — *Bortkommande*, n. 4.

Anm. Emellan *Bortkomma* och *Förkomma* är den skilnad, att, när någonting *bortkommit*, anser man det såsom förloradt, hvaremot man vet, att det, som *förkommit*, finnes i ens ägo, fastän man oaktadt allt letande ej är i stånd att få rätt derpå.

BORTKOMMEN, a. p. 2. neutr. — *et.* (fig. fam. skämtv.) 1) Som ej är närvarande med sina tankar. *Nu är du alldeles b., som svarar så befängdt; hvar har du nu dina tankar?* — *Syn.* Se *Tankspridd.* — 2) Som lätt förlorar fattningen, blyg, förvirrad. *Han är icke b. i sällskap.* — *Syn.* Se *Förvirrad.* — 3) (helst med negation) Dum. *Jo den, han är icke b.! det är en äkta lufver.* — *Syn.* Se *Dum.*

BORTKOMST, c. 3. sing. 1) Omständigheten, att någon kommit bort ifrån ett ställe. *Efter hans b. ur huset blef det lugnare.* — 2) Omständigheten, att något kommit bort. Kan äfven sägas om husdjur. *Jag kan icke förklara b-en af dessa saker. Hundens b. bedröfvar mig verkligen.*

BORTKORRIGERA, bå'rtkårrischéra, v. a. 1. (litter.) Vid korrigering borttaga. *B. fel.* — Äfv. *Korrigera bórt.* — *Bortkorrigerande*, n. 4. o. *Bortkorrigering*, f. 2.

BORTKRAFSA, v. a. 1. Genom krafsning aflägsna från ett ställe. *Hönsen hafva b-t all jorden ifrån blomsterrabatten.* — Äfv. *Krafsa bórt.* — *Bortkrafsande*, n. 4. o. *Bortkrafsning*, f. 2.

BORTKRATTA, v. a. 1. Genom krattning bortföra. *B. afskyffladt ogräs af, från gångarna i en trädgård.* — Äfv. *Kratta bórt.* — *Bortkrattande*, n. 4. o. *Bortkrattning*, f. 2.

BORTKRÅNGLA, v. a. 1. (pop. o. fam.) Göra någonting så krångligt och inveckladt, att man ej förmår utreda, fatta, begripa det. *Han har så b-t saken, att ingen vet, huru dermed hänger ihop. B. ens mening, ord.* — Äfv. *Krångla bórt.* — *Bortkrånglande*, n. 4. o. *Bortkrångling*, f. 2.

BORTKYSSA, v. a. 2. (poet. o. i högre stil) Genom kyssande borttaga. *B. tårarna från den älskades kind.* — Äfv. *Kyssa bórt.* — *Bortkyssande*, n. 4.

BORTKÖRA, v. a. 2. 1) Med kördon bortföra. Brukas om bohagsting, varor, o. d., äfven om lik, och stundom om sjuka. — 2) (fig.) Bortjaga, bortdrifva, fördrifva. Säges om menniskor och äfven om husdjur. *B. fienden ur landet. B. en oförskämd tiggare. B. någon ifrån sig, från sin person, ur huset, från arbetet. B. en betjent ur tjensten för fylleri. B. någon ur rummet, genom fönstret, utför trappan, ifrån gården. B. höns ur, ifrån trädgården. B. fåren ur gärdet.* — I begge bemärkelserna säges äfv. och vanligtvis ledigare *Köra bórt.* — *Syn.* Se *Bortdrifva.* — *Bortkörande*, n. 4. o. *Bortkörning*, f. 2.

BORTLEDA, v. a. 2. Leda någon ifrån ett ställe. — Äfv. *Leda bórt.* — *Bortledande*, n. 4.

BORTLEGA, bå'rtlä'ja, v. a. 2. Emot lega lemna från sig. — Äfv. *Lega bórt.* — *Syn.* Utlega.

BORTLEMNA, v. a. 1. 1) Lemna från sig till någon, som bor på annat ställe än man sjelf. *B. en rock till lagning.* — Äfv. *Lemna bórt.* — *Syn.* Se *Lemna.* — 2) Utelemna, utesluta (ord, meningar, o. s. v.). — Äfv. *Lemna bórt.* — *Syn.* Se *Utelemna.* — *Bortlemnande*, n. 4.

BORTLENA, v. a. 1. Försmälta till vatten och sålunda låta försvinna. Säges om en blidare lufts inverkan på snö och is. *Tövädret har b-t all snön. Värman ifrån brasan skall snart b. isen af fönstren.* — Äfv. *Lena bórt.* — *V. n.* Till följe af blid temperatur uppsmälta och försvinna (om snö och is). — Äfv. *Lena bórt.* — *Bortlenande*, n. 4.

BORTLOCKA, v. a. 1. 1) (egentl.) Locka från ett ställe. Säges om djur, äfven någon gång om personer, isynnerhet barn. *B. en hund ifrån gården. B. ett barn ifrån ett farligt ställe.* — 2) (fig.) Genom lockelser förleda att lemna, öfvergifva någon eller något. *B. en person ur tjensten, från dess husbonde.* — I begge bemärkelserna säges äfv. *Locka bórt.* — *Bortlockande*, n. 4. o. *Bortlockning*, f. 2.

BORTLOFVA, v. a. 1. Lofva att lemna från sig (som lån, köp eller gåfva). *Jag har b-t denna roman åt fru N.* — Ledigare säges *Lofva bórt.* — *B. sig*, v. r. Lofva att komma på en bjudning. *Jag har b-t mig till middagen, är b-d för i qväll.* — Äfv. *Lofva bórt sig.* — *Bortlofvande*, n. 4. o. (mindre brukl.) *Bortlofning*, f. 2.

BORTLOSSNA, v. n. 1. Se *Aflossna.*

BORTLOTTA, v. a. 1. Försälja på lotteri. *B. en egendom, en schal, ett spelur.* — Äfv. *Lotta bórt.* — *Bortlottande*, n. 4. o. *Bortlottning*, f. 2.

BORTLYFTA, v. a. 1. o. 2. Lyfta och bortflytta. — Äfv. *Lyfta bórt.* — *Bortlyftande*, n. 4. o. *Bortlyftning*, f. 2.

BORTLÅNA, v. a. 1. Lemna till låns. — Äfv. *Låna bórt.* — *Syn.* Utlåna. — *Bortlånande*, n. 4. o. *Bortlåning*, f. 2.

BORTLÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) 1) Lägga från sig. *B. hatt och käpp. B. en läst bok.* — 2) (fig.) Se *Aflägga, 3.* — I begge bem. äfv. *Lägga bórt.* — *Bortläggande*, n. 4. o. *Bortläggning*, f. 2.

BORTLÄNGTA, v. n. 1. (föga brukl.) Längta att komma bort. — Allmännare säges: *Längta bórt.*

BORTLÄNGTAN, f. 2. indef. (föga brukl.) Längtan att komma bort.

BORTLÖPA, v. n. 3. (böjes som *Löpa*) 1) (om menniskor och djur) Springa bort. — *Syn.* Se *Bortspringa.* — Äfv. *Löpa bórt.* — 2) (om vatten och andra flytande ämnen, mindre brukl.) Bortrinna. — *Bortlöpande*, n. 4.

BORTMARSCH, m. 3. (mindre brukl.) En trupps aftåg, borttågande. — *Syn.* Se *Aftåg.*

BORTMARSCHERA, v. n. 1. Tåga bort. — Äfv. *Marschera bórt.* — *Syn.* Afmarschera, Aftåga, Borttåga. — *Bortmarscherande*, n. 4. o. *Bortmarschering*, f. 2.

BORTMETA, v. a. 1. o. 2. 1) Genom metande göra slut på fisk i sjö, dam, o. s. v. *Han har*

snart b-t alla aborrarna i sjön. — 2) (fig. fam. skämtv.) Se *Bortkapa.* — I begge bemärkelserna äfv. *Meta bórt.* — **Bortmetande**, n. 4.

BORTMINSKA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Afminska.* — **Bortminskande**, n. 4. o. **Bortminskning**, f. 2.

BORTMISTA, v. a. 1. o. 2. (föga brukl.) Se *Mista.* — **Bortmistande**, n. 4. o. **Bortmistning**, f. 2.

BORTMOTA, v. a. 1. Drifva bort. Säges egentl. om boskap, men äfv. någon gång i lägre stil och föraktligt, om menniskor. *B. fienden ur landet.* — Äfv. *Mota bórt.* — **Bortmotande**, n. 4.

BORTMULTNA, v. n. 1. (föga brukl.) Se *Förmultna.*

BORTNAGGA, v. a. 1. Se *Afnagga.* — Äfv. *Nagga bórt.* — **Bortnaggande**, n. 4.

BORTNÅS, adv. Säges i vårdslöst tal i stället för *Borta.*

BORTNEGOCIERA, bå'rrtnegosiéra, v. a. 1. (handelst.) Genom negociation, underhandling afyttra. Brukas endast om köpslut i stort. — Äfv. *Negociera bórt.* — **Bortnegocierande**, n. 4.

BORTNYPA, v. a. 3. (böjes som *Nypa*) Se *Afnypa*, 2. — Äfv. *Nypa bórt.* — **Bortnypande**, n. 4.

BORTNÖTA, v. a. 2. Nöta någonting så, att det försvinner, kommer bort. *B. färgen på ett bord, glansen på kläde.* — Äfv. *Nöta bórt.* — **Bortnötande**, n. 4. o. **Bortnötning**, f. 2.

BORTOM, prep. (bå'rrtåmm o. bå'rrtåmm.) På andra sidan om. *B. berget.* — **Adv.** (bårrtå'mm) 1) På andra sidan. *Der b.* — 2) (mindre brukl.) Bortåt, ungefär. *Så b.*

BORTOVARANDE, a. 1. Som är borta, frånvarande.

BORTOVARO, f. 1. sing. Vistelse på annan ort än den, hvarom fråga är. *Under hans b. från hemmet.* — *Syn.* Frånvaro.

BORTPISKA, v. a. 1. Genom piskning fördrifva. *B. hundar. B. dammet ur en rock.* — Äfv. *Piska bórt.* — **Bortpiskande**, n. 4. o. **Bortpiskning**, f. 2.

BORTPLASKA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom plaskande i något vått göra, att det minskas, försvinner. *B. vattnet i baljan.* — Äfv. *Plaska bórt.* — **Bortplaskande**, n. 4. o. **Bortplaskning**, f. 2.

BORTPLOCKA, v. a. 1. Genom plockning borttaga. — Äfv. *Plocka bórt.* — **Bortplockande**, n. 4. o. **Bortplockning**, f. 2.

BORTPLOTTRA, v. a. 1. (fam.) Förslösa på onyttiga, obetydliga saker. *B. sina penningar på nöjen.* — Äfv. *Plottra bórt.* — *Syn.* Se *Förslösa.* — **Bortplottrande**, n. 4. o. **Bortplottring**, f. 2.

BORTPRACKA, v. a. 1. Se *Bortslarfva, Bortslösa* o. *Bortskoja.* — Äfv. *Pracka bórt.* — **Bortprackande**, n. 4. o. **Bortprackning**, f. 2.

BORTPRAKTISERA, bå'rrtpracktiséra, v. a. 1. (fam. skämtv.) Hemligen föra bort, bortsmyga. — Äfv. *Praktisera bórt.* — **Bortpraktiserande**, n. 4. o. **Bortpraktisering**, f. 2.

BORTPROCESSA, bå'rrtprosä'ssa, v. a. 1. (föga brukl.) Genom processande förlora. — *Processa bórt* säges allmännare. — **Bortprocessande**, n. 4.

BORTPUSSA, v. a. 1. (fam.) Se *Bortkyssa.* — Äfv. *Pussa bórt.* — **Bortpussande**, n. 4. o. **Bortpussning**, f. 2.

BORTPUSTA, v. a. 1. (föga brukl.) Pusta på något, så att det far bort. — Äfv. *Pusta bórt.* — **Bortpustande**, n. 4. o. **Bortpustning**, f. 2.

BORTRAFSA, v. a. 1. (fam.) Bortföra, undanskaffa. Säges endast om sådana saker, som kunna komma under benämningen *Rafs*; se d. o. — Äfv. *Rafsa bórt.* — **Bortrafsande**, n. 4. o. **Bortrafsning**, f. 2.

BORTRAGLA, v. n. 1. (mindre brukl.) Raglande aflägsna sig. — Vanligare *Ragla bórt.* — **Bortraglande**, n. 4.

BORTRAKA, v. a. 1. Medelst rakning borttaga. *B. skägget af, från hakan, håret af hufvudet.* — Äfv. *Raka bórt.* — *Syn.* Afraka. — **Bortrakande**, n. 4. o. **Bortrakning**, f. 2.

BORTRASPA, v. a. 1. Genom raspning borttaga, frånskilja. — Äfv. *Raspa bórt.* — *Syn.* Afraspa. — **Bortraspande**, n. 4. o. **Bortraspning**, f. 2.

BORTRESA, v. n. 2. Begifva sig bort på resa. — Ledigare säges *Resa bórt.* — *Syn.* Afresa, Bortfara. — **Bortresande**, n. 4.

BORTRESA, f. 2. 1) Handlingen eller tiden, då man bortreser. *Vid, före, efter b.* — *Syn.* Afresa. — 2) Bortväg. *På, under b-n.*

BORTRESONERA, bå'rrtresonéra, v. a. 1. Genom resonerande kullkasta tron på, öfvertygelsen om något. *B. själens odödlighet.* Brukas vanligtvis i mindre god mening, om falska resonemanger. — Äfv. *Resonera bórt.* — **Bortresonerande**, n. 4.

BORTRIDA, v. a. 3. (böjes som *Rida*) Ridande begifva sig bort ifrån ett ställe. — Äfv. *Rida bórt.* — **Bortridande**, n. 4. o. **Bortridning**, f. 2.

BORTRIFVA, v. n. 3. (böjes som *Rifva*) Se *Afrifva*, 2. o. 3. — Äfv. *Rifva bórt.* — **Bortrifvande**, n. 4. o. **Bortrifning**, f. 2.

BORTRINNA, v. n. 3. (böjes som *Rinna*) Rinna sin väg, flyta bort. — Äfv. *Rinna bórt.* — *Syn.* Se *Bortflyta.* — **Bortrinnande**, n. 4.

BORTROPA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom rop kalla någon ifrån ett ställe. *Han blef b-d af sin husbonde från arbetet.* — Äfv. *Ropa bórt.* — **Bortropande**, n. 4.

BORTRULLA, v. a. 1. Rulla något ifrån ett ställe. *B. ett fat brännvin.* — Äfv. *Rulla bórt.* — *Syn.* Afrulla. — *V. n.* Rulla från ett ställe. — Äfv. *Rulla bórt.* — *Syn.* Rulla af. — **Bortrullande**, n. 4.

BORTRUSA, v. n. 1. (föga brukl.) Rusa från ett ställe. — Vanligare *Rusa bórt.*

BORTRUTTNA, v. n. 1. Alldeles förstöras af röta. — Äfv. *Ruttna bórt.* — *Syn.* Förruttna. — **Bortruttnande**, n. 4.

BORTRYCKA, v. a. 2. 1) Medelst ryckning skilja ett föremål ifrån ett annat. — Äfv. *Rycka bórt.* — *Syn.* Afrifva, Afrycka, Afslita, Bortsvepa, Bortrifva, Bortslita. — 2) (fig.) Våldsamt skilja någon ifrån andra. *Han blef b-ckt ifrån sina föräldrar, ifrån sitt hem, sina anhöriga, för att tåga ut i fält. Han har blifvit b-ckt af dödens hand.* Oftast brukas endast *Bortryckt*, i samma bem. som Död. *Han blef b-ckt i sina bästa år. Han är nu b-ckt ifrån vår krets.* — **Bortryckande**, n. 4. o. **Bortryckning**, f. 2.

BORTRYMMA, v. n. 2. Rymma från ett ställe. — Äfv. *Rymma bórt.* — *Syn.* Se *Rymma.* — **Bortrymmande**, n. 4. o. **Bortrymning**, f. 2.

BORTRÄFSA, v. a. 1. Med räfsa bortföra. *B. hö från ett ställe af ängen.* — Äfv. *Räfsa*

bórt. — ***Borträfsande***, n. 4. o. ***Borträfsning***, f. 2.

BORTRÄNNA, v. n. 2. (föga brukl.) Se *Bortlöpa.* — Äfv. *Ränna bórt.* — *Syn.* Se *Bortspringa.* — ***Bortrännande***, n. 4.

BORTRÖDJA, v. a. 2. Undanskaffa (skräp och hinder). — Äfv. *Rödja bórt.* — ***Bortrödjande***, n. 4. o. ***Bortrödjning***, f. 2.

BORTRÖFVA, v. a. 1. Röfva någon eller något ifrån person eller ställe. *Fienden har b-t allt, både boskap och dyrbarheter. B. en flicka från hennes föräldrar, en nunna ur klostret.* — Äfv. *Röfva bórt.* — *Syn.* Se *Röfva.* — ***Bortröfvande***, n. 4.

BORTSEGLA, v. n. 1. Fara bort på seglande fartyg. — Äfv. *Segla bórt.* — *Syn.* Afsegla. — ***Bortseglande***, n. 4. o. ***Bortsegling***, f. 2.

BORTSILA, v. a. 1. Genom silning afskilja (t. ex. orenande ämnen) från en vätska. — Äfv. *Sila bórt.* — *Syn.* Afsila. — ***Bortsilande***, n. 4. o. ***Bortsilning***, f. 2.

BORTSIMMA, v. n. 3. (böjes som *Simma*) Simmande aflägsna sig ifrån ett ställe. — Vanligare *Simma bórt.* — ***Bortsimmande***, n. 4. o. ***Bortsimning***, f. 2.

BORTSINA, v. n. 1. (föga brukl.) Helt och hållet sina.

BORTSJUNGA, v. a. 3. (böjes som *Sjunga*) Genom sång fördrifva. *B. sina bekymmer.* — Vanligare: *Sjunga bórt.* — ***Bortsjungande***, n. 4.

BORTSKAFFA, v. a. 1. 1) Laga, att någon eller något kommer bort, undan ifrån ett ställe. *B. ett hinder. B. en besvärlig person ifrån någon, ur rummet.* — 2) (fig.) *a*) Aflägsna en person (från embete, syssla, innehafvande plats, tjenst, befattning, uppdrag, ifrån en persons umgänge, o. s. v.). *B. en dålig rådgifvare från regentens person. B. farliga personer från någons umgänge.* — *b*) Afskaffa. *B. missbruk.* — I alla bemärkelserna säges äfv. *Skaffa bórt.* — ***Bortskaffande***, n. 4. o. ***Bortskaffning***, f. 2.

BORTSKAFVA, v. a. 3. Medelst skafning borttaga. — Äfv. *Skafva bórt.* — *Syn.* Afskafva. — ***Bortskafvande***, n. 4. o. ***Bortskafning***, f. 2.

BORTSKAKA, v. a. 1. 1) Skaka någonting så, att det kommer bort, förloras. — 2) Genom skakning blifva qvitt. *Sätt dig upp i vagnen och res, så skall du nog snart b. sorgen.* — I begge bemärkelserna kan äfven sägas: *Skaka bórt.* — ***Bortskakande***, n. 4. o. ***Bortskakning***, f. 2.

BORTSKALA, v. a. 1. Taga skalet, barken, den yttre betäckningen af frukt, träd, o. s. v. — Äfv. *Skala bórt.* — *Syn.* Afskala. — *V. n.* (pop. o. fam.) Springa bort. — Äfv. *Skala bórt.* — *Syn.* Se *Bortspringa.* — ***Bortskalande***, n. 4. o. ***Bortskalning*** (endast för v. a.), f. 2.

BORTSKEPPA, v. a. 1. På skepp bortföra till aflägsen ort. Brukas endast om varor. — Vanligare *Skeppa bórt.* — *Syn.* Afskeppa, Utskeppa, Utföra, Exportera. — ***Bortskeppande***, n. 4. o. ***Bortskeppning***, f. 2.

BORTSKICKA, v. a. 1. Sända person eller sak ifrån ett ställe. — Äfv. *Skicka bórt.* — *Syn.* Se *Sända.* — ***Bortskickande***, n. 4. o. ***Bortskickning***, f. 2.

BORTSKILJA, v. a. 2. (föga brukl. Se *Afskilja*, 1, 2 o. 3. — Äfv. *Skilja bórt.* — ***Bortskiljande***, n. 4.

BORTSKJUTA, v. a. 3. I. (böjes som *Skjuta*) Skjuta, flytta undan, åt sidan, ifrån stället. *B. en stol, som står i vägen.* — Äfv. *Skjuta bórt.* — *Syn.* Undanskjuta. — ***Bortskjutande***, n. 4. o. ***Bortskjutning***, f. 2.

BORTSKJUTA, v. a. 3. II. (böjes som *Skjuta*) 1) Genom skjutning med eldvapen borttaga. *B. seglen på ett skepp. B. benet af, på en soldat.* — *Syn.* Afskjuta. — 2) Genom skjutning göra ända på. *B. allt sitt krut.* — I begge bemärkelserna säges äfv. *Skjuta bórt.* — ***Bortskjutande***, n. 4. o. ***Bortskjutning***, f. 2.

BORTSKJUTSA, v. a. 1. 1) Med kördon bortföra. *B. en vän, som varit på besök. B. en lösdrifvare till hemorten.* — *Syn.* Afskjutsa. — 2) (fig. fam.) Fördrifva, bortköra. *B. fienden ur landet. B. en näsvis och pockande tiggare. B. en dräng ur tjensten.* — I begge bemärkelserna säges äfv. *Skjutsa bórt.* — *Syn.* Se *Fördrifva.* — ***Bortskjutsande***, n. 4. o. ***Bortskjutsning***, f. 2.

BORTSKOJA, v. a. 1. (pop. o. fam.) På skojaraktigt sätt sälja eller göra sig af med något. *B. en häst. B. sina penningar.* — Äfv. *Skoja bórt.* — ***Bortskojande***, n. 4.

BORTSKOLKA, v. a. 1. (fam.) Genom skolkande förspilla. Säges i fråga om tid. *B. sina dagar, en dyrbar tid.* — Äfv. *Skolka bórt.* — ***Bortskolkande***, n. 4.

BORTSKOTTA, v. a. 1. Genom skottning bortföra, undanrödja. — Äfv. *Skotta bórt.* — *Syn.* Afskotta, Undanskotta. — ***Bortskottande***, n. 4. o. ***Bortskottning***, f. 2.

BORTSKRAPA, v. a. 1. Medelst skrapning borttaga. *B. en fläck, smuts, orenlighet, ojemnhet. B. en bläckplump, en bokstaf.* — Äfv. *Skrapa bórt.* — *Syn.* Afskrapa, Utskrapa, Radera. — ***Bortskrapande***, n. 4. o. ***Bortskrapning***, f. 2.

BORTSKRIDA, v. n. 1. (föga brukl.) Skrida från ett ställe. — Äfv. *Skrida bórt.* — ***Bortskridande***, n. 4.

BORTSKRUBBA, v. a. 1. Genom skrubbning emot något borttaga. *Vid flyttningen råkade man att b. ett stycke af ena hörnet på byrån.* — Äfv. *Skrubba bórt.* — *Syn.* Afskrubba. — ***Bortskrubbande***, n. 4. o. ***Bortskrubbning***, f. 2.

BORTSKRÄDA, v. a. 2. Se *Afskräda.* — Äfv. *Skräda bórt.* — ***Bortskrädande***, n. 4. o. ***Bortskrädning***, f. 2.

BORTSKRÄMMA, v. a. 2. Medelst skrämsel och injagad fruktan fördrifva. — Äfv. *Skrämma bórt.* — ***Bortskrämmande***, n. 4.

BORTSKUBBA, v. a. 1. Genom skubbande borttaga, afskilja. *Grisen b-r orenligheten af sig.* — Äfv. *Skubba bórt.* — *Syn.* Afskubba. — ***Bortskubbande***, n. 4. o. ***Bortskubbning***, f. 2.

BORTSKUFFA, v. a. 1. Medelst skuffning stöta undan. — Äfv. *Skuffa bórt.* — *Syn.* Undanskuffa. — ***Bortskuffande***, n. 4. o. ***Bortskuffning***, f. 2.

BORTSKUMMA, v. a. 1. Medelst sked, slef o. s. v. från ytan af ett flytande ämne borttaga något dermed olikartadt och odugligt. *B. orenlighet, när man kokar honung.* — *Afskumma* har samma betydelse, men säges mest om nyttiga ämnen, t. ex.: *A. grädden af mjölken.* — Äfv. *Skumma bórt.* — ***Bortskummande***, n. 4. o. ***Bortskumning***, f. 2.

BORTSKURA, v. a. 1. Medelst skurning borttaga (orenlighet, fläckar o. s. v.) — Äfv. *Skura*

bórt. — *Syn.* Afskura. — ***Bortskurande***, n. 4. o. ***Bortskurning***, f. 2.

BORTSKUTTA, v. n. 1. (mindre brukl.) Skuttande aflägsna sig. — Äfv *Skutta bórt.* — ***Bortskuttande***, n. 4.

BORTSKYFFLA, v. a. 1. Medelst skyffling borttaga. *B. ogräs ifrån ett potatesland.* — Äfv. *Skyffla bórt.* — *Syn.* Afskyffla. — ***Bortskyfflande***, n. 4. o. ***Bortskyffling***, f. 2.

BORTSKYMMA, v. a. 2. 1) Genom att befinna sig emellan två föremål hindra åsynen af det ena eller andra. *Parken b-mmer slottet för våra blickar. Skogen b-mmer utsigten till staden.* — Ledigare: *Skymma bórt.* — *Syn.* Undanskymma, Skymma. — 2) (föga brukl.) Göra alltför skum, mörk. *Den spanska väggen b-mmer alldeles ena hälften af rummet.* — I denna bem. säges icke Skymma bórt. — *Syn.* Skymma, Göra skum, mörk. — ***Bortskymmande***, n. 4. o. ***Bortskymning***, f. 2.

BORTSKYNDA, v. a. 1. Skynda från ett ställe. — Äfv. *Skynda bórt.* — *Syn.* Borthasta, Bortila. — ***Bortskyndande***, n. 4.

BORTSKÄMMA, v. a. 2. 1) (om sak) Genom vårdslöshet eller orätt behandlingssätt förderfva, göra oduglig. *B. ett arbete. Skräddaren har alldeles b-mt rocken för mig.* — Bättre *Skämma bórt.* — *Syn.* Se *Förderfva.* — 2) (fig. om menniskor) Genom efterlåtenhet, klemighet, svaghet eller orätt behandlingssätt förderfva, göra sämre till lynne, böjelser och karakter. *Föräldrar b. ofta sina barn.* — Äfv. *Skämma bórt.* — *Syn.* Förklema, Demoralisera. — ***Bortskämmande***, n. 4. o. ***Bortskämning***, f. 2.

BORTSKÄMD, a. p. 2. Som antingen genom andras förvållande eller till följe af omständigheterna blifvit förderfvad, förklemad. *Ett b-t barn. Hvem förmår åter gifva kraft och dygd åt detta b-a folk!* — *Syn.* Förderfvad, Demoraliserad.

BORTSKÄMTA, v. a. 1. Med skämt fördrifva (tid, bekymmer, o. s. v.). — Äfv. *Skämta bórt.* — ***Bortskämtande***, n. 4.

BORTSKÄNKA, v. a. 2. Lemna bort till skänks. *B. något till, åt någon.* — Äfv. *Skänka bórt.* — *Syn.* Se *Gifva.* — ***Bortskänkande***, n. 4. o. ***Bortskänkning***, f. 2.

BORTSKÄRA, v. a. 3. (böjes som *Skära*) Medelst skärning borttaga. — Äfv. *Skära bórt.* — *Syn.* Afskära. — ***Bortskärande***, n. 4. o. ***Bortskärning***, f. 2.

BORTSKÖLJA, v. a. 2. Genom sköljning borttaga (orenlighet o. s. v.) från ytan af ett föremål. — Äfv. *Skölja bórt.* — *Syn.* Afskölja, Afspola, Bortspola. — ***Bortsköljande***, n. 4. o. ***Bortsköljning***, f. 2.

BORTSLAGNING, f. 2. Handlingen, då något bortslås (ej i fig. mening). *En varas b. på auktion. B. af ett ur, med tärningar.*

BORTSLARFVA, v. a. 1. (fam.) På ovårdsamt sätt, genom slarf låta komma bort. — Äfv. *Slarfva bórt.* — ***Bortslarfvande***, n. 4.

BORTSLEKA, v. a. 2. (prov.) eller

BORTSLICKA, v. a. 1. Med tungan borttaga. — Äfv. *Slicka bórt.* — *Syn.* Afslicka. — ***Bortslickande***, n. 4. o. ***Bortslickning***, f. 2.

BORTSLIPA, v. a. 1. Se *Afslipa*, 1. — Äfv. *Slipa bórt.* — ***Bortslipande***, n. 4. o. ***Bortslipning***, f. 2.

BORTSLITA, v. a. 3. (böjes som *Slita*) Genom slitning afskilja något ifrån ett föremål. — Äfv. *Slita bórt.* — *Syn.* Afslita, Afrycka, Bortrycka. — ***Bortslitande***, n. 4. o. ***Bortslitning***, f. 2.

BORTSLUDDRA, v. a. 1. 1) Sälja utan all beräkning, till hvad pris som helst. *B. ett varulager.* — 2) Bortslösa, förspilla på lappri. *B. sina pengar på lumpna nöjen. B. sin tid.* — I begge bemärkelserna säges äfven *Sluddra bórt.* — *Syn.* Se *Förslösa.* — ***Bortsluddrande***, n. 4.

BORTSLUMPA, v. a. 1. Sälja från sig slumpen af en vara, af en mängd saker, till jemförelsevis billigare pris, blott för att blifva af dermed. — Äfv. *Slumpa bórt.* — ***Bortslumpande***, n. 4.

BORTSLUNGA, v. a. 1. Slunga från sig något, slunga något ifrån ett ställe. — Äfv. *Slunga bórt.* — *Syn.* Se *Bortkasta.* — ***Bortslungande***, n. 4. o. ***Bortslungning***, f. 2.

BORTSLUTA, v. a. 1. (handelst.) Genom mäklare försälja. *Han har b-t 100 tunnor råg till herr O. på leverans d. 15 Juni, à 10 R:dr tunnan.* — Äfv. *Sluta bórt.* — ***Bortslutande***, n. 4. o. ***Bortslutning***, f. 2.

BORTSLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) 1) Bortkasta genom slag med något. *B. en boll med en käpp.* — Äfv. *Slå bórt.* — 2) Utslå, utgjuta något flytande ämne, så att det förloras och ej mera kan användas; äfv. slå i annat kärl. *B. fiskspad, skämd saft,* o. s. v. — Äfv. *Slå bórt.* — *Syn.* Utslå, Borthälla, Bortösa. — 3) Genom klubbslag, på auktion, förklara den högst eller lägst bjudande såsom rätter ägare af den uppbjudna saken och skyldig att betala, hvad han derför bjudit. Säges om auktionsförrättaren. *B. ett parti bomull åt någon. Leveransen bortslogs till herr N.* — 4) Afyttra en sak på det sätt, att ett visst antal tärningkast säljas till lika pris för hvarje, hvarefter den af köparne, som vid slagningen får högsta ögonen, blir ägaren. — 5) (fig.) *a*) Fördrifva. Yttras om sorg, bekymmer o. d. — Vanligare i denna bem. och nästan endast brukligt är *Slå bórt*, t. ex.: *Slå bort sina bekymmer.* — *Syn.* Se *Fördrifva.* — *b*) *B. med skämt,* se *Slå bórt* (under *Slå*). — ***Bortslående***, n. 4.

BORTSLÄPA, v. a. 1. 1) Släpa från ett ställe. Säges både om sak och person. *B. en afhuggen ektelning. Han b-de den döda kroppen.* — 2) (fig. om person) Med våld bortföra. *B. någon i fängelse.* — I begge bemärkelserna brukas äfven *Släpa bórt.* — ***Bortsläpande***, n. 4. o. ***Bortsläpning***, f. 2.

BORTSLÄPPA, v. a. 2. 1) Släppa något, så att det förloras. *Han b-pple tåget i sjön.* — 2) Låta någon slippa undan, låta fly, låta gå, låta fara. Säges äfv. i figurlig mening. *B. en fånge. Åter b. en fisk, som man fångat.* (Fig.) *B. ett gynnande tillfälle.* — I begge bemärkelserna brukas äfv. *Släppa bórt.* — *Syn.* Se *Släppa.* — ***Bortsläppande***, n. 4.

BORTSLÖSA, v. a. 1. o. 2. Genom slöseri förlora (penningar, ägodelar, tillhörigheter). *B. sina penningar på lappri, på nöjen, på okloka företag.* Brukas äfven figurligen, t. ex.: *B. sina krafter onyttigtvis, på onyttiga företag. B. sina talanger, sitt snille, sin förmåga, sin verksamhet på idel lappri. B. sin tid på nöjen.* — Äfv. *Slösa bórt.* — *Syn.* Se *Förslösa.* — ***Bortslösande***, n. 4.

BORTSMIDA, v. a. 2. Vid smide genom vårdslöshet eller oskicklighet låta något komma till spillo. *B. jern, kol.* — Äfv. *Smida bórt.* — ***Bortsmidande***, n. 4.

BORTSMYGA, v. n. 3. (böjes som *Smyga*) Smygande aflägsna sig. — Äfv. *Smyga bórt.* — — *Syn.* Smyga sig bort, Stjäla sig bort. — *V. a.* I smyg olofligen borttaga. — Äfv. *Smyga bórt.* — *Syn.* Se *Bortstjäla.* — *B. sig*, v. r. Smygande, i hemlighet begifva sig bort, undan, ur vägen. — Bättre *Smyga sig bort.* — *Bortsmygande*, n. 4.

BORTSMÄLTA, v. n. 2. 1) Helt och hållet försvinna eller förloras genom smältning. *All snön har b-lt genom det starka tövädret. Hela hans dyrbara silfverservis b-lte vid eldsvådan.* — *Syn.* Se *Smälta.* — 2) (fig.) Allt mer och mer minskas, tills slutligen intet finnes öfrigt. Säges om penningar, egendom, tillgångar, förråd, förnödenheter, trupper (i krig), o. s. v. — I begge bemärkelserna brukas äfv. *Smälta bórt.* — *Syn.* Se *Minskas.* — *V. a.* Genom smältning låta försvinna, afskilja. *B. talgen från en ljusstake.* — Äfv. *Smälta bórt.* — *Syn.* Afsmälta. — *Bortsmältande*, n. 4. o. *Bortsmältning*, f. 2.

BORTSNAPPA, v. a. 1. (fam.) Oförmärkt, antingen lofligen eller olofligen borttaga. — Äfv. *Snappa bórt.* — *Syn.* Se *Bortstjäla.* — *Bortsnappande*, n. 4.

BORTSNATTA, v. a. 1. Olofligen borttaga, tillgripa något af så litet värde, att tillgreppet kommer under benämningen af Snatteri (se d. o.). — Äfv. *Snatta bórt.* — *Syn.* Se *Bortstjäla.* — *Bortsnattande*, n. 4.

BORTSNYTA, v. a. 3. (böjes som *Snyta*) Genom snytning borttaga. Brukas föga. *B. snor, slem, som täpper näsan.* — Äfv. *Snyta bórt.* — *Bortsnytande*, n. 4.

BORTSNÄSA, v. a. 2. (föga brukl.) På ett snäsande sätt afvisa. — Äfv. *Snäsa bórt.* — *Bortsnäsande*, n. 4.

BORTSOFVA, v. a. 3. (böjes som *Sofva*) 1) Genom sömn förspilla. *B. en hel dag. B. sin tid.* — 2) Genom sömn befria sig ifrån. *B. bekymren, sorgen, grillerna.* — I begge bemärkelserna säges äfv. och ledigare: *Sofva bórt.* — *Bortsofvande*, n. 4.

BORTSOMNA, v. n. 1. (föga brukl.) Somna in, under det man har något för sig eller något sysselsätter ens tankar. *Han b-de från alltihop, från sina bekymmer.* — Vanligare *Somna bórt.* — *Bortsomnande*, n. 4.

BORTSOPA, v. a. 1. 1) Se *Afsopa*, 1. — 2) (fig.) På ett våldsamt sätt borttaga, låta försvinna, döda. *Digerdöden b-de en stor del af Sveriges befolkning.* — I begge bemärkelserna säges äfven *Sopa bórt.* — *Bortsopande*, n. 4. o. *Bortsopning*, f. 2.

BORTSPARKA, v. a. 1. Sparka någon eller något ifrån sig, eller från ett ställe. *B. en hund. B. en sten från vägen.* — Äfv. *Sparka bórt.* — *Bortsparkande*, n. 4. o. *Bortsparkning*, f. 2.

BORTSPELA, v. a. 1. o. 2. 1) Genom spelande, på spel förlora (penningar eller penningars värde). *Han har b-t 1000 R:dr, allt hvad han äger och har, på biribi, lotteri, tärningspel.* — 2) Genom fel, misstag, vårdslöshet vid spelning förlora (ett spel, parti). — 3) *B. på lotteri*, till visst, bestämdt pris sälja ett visst antal lotter på en sak, hvilken tillfaller den, hvars lott vid dragningen utkommer. — I alla bemärkelserna brukas äfv. *Spela bórt.* — *Bortspelande*, n. 4. o. *Bortspelning*, f. 2.

BORTSPILLA, v. a. 2. 1) Utspilla något, så att det förloras. *Hon stötte emot, så att hon b-lde hälften af mjölken ur bunken.* — *Syn.* Spilla, Utspilla. — 2) (fig.) Förspilla. *B. tiden på lappri. B. sin lycka, sin eviga välfärd.* — *Syn.* Se *Förspilla.* — I begge bemärkelserna säges äfv. *Spilla bórt.* — *Bortspillande*, n. 4.

BORTSPOLA, v. a. 1. (sjöt.) 1) Bortskölja. — *Syn.* Se *Skölja.* — 2) (om vågor, störtsjöar) Kasta från däck, öfver bord. — *Syn.* Afspola. — I begge bemärkelserna brukas äfv. *Spola bórt.* — *Bortspolande*, n. 4.

BORTSPOTTA, v. a. 1. Genom spottning aflägsna ur munnen (något, som man dit infört, t. ex. mat, medikamenter, eller något som kommit upp ur bröstet eller magen). *B. piller. B. slem, som man hostat upp.* — Äfv. *Spotta bórt.* — *Bortspottande*, n. 4. o. *Bortspottning*, f. 2.

BORTSPRINGA, v. n. 3. (böjes som *Springa*) Springande aflägsna sig ifrån någon, ifrån ett ställe. — Ledigare säges: *Springa bórt.* — *Syn.* Bortlöpa, Bortränna, Bortskala, Kila af, Qvista af, Sno af, Skala af, Barka af. — *Bortspringande*, n. 4. o. (mindre brukl.) *Bortspringning*, f. 2.

BORTSPRUTA, v. a. 1. 1) Genom sprutning göra slut på (det ämne, som sprutas). *Allt vattnet är b-dt.* — 2) Spruta ut ur munnen. *Sedan man gurglat sig tillräckligt, bör man b. gurgelvattnet.* — *Syn.* Utspruta. — I begge bemärkelserna säges äfv. *Spruta bórt.* — *Bortsprutande*, n. 4. o. *Bortsprutning*, f. 2.

BORTSPRÄNGA, v. a. 2. Genom sprängning lossa, borttaga, låta försvinna. *B. ett stort stycke ur berget. B. en klippa, som är hinderlig för ett byggnadsföretag.* — Äfv. *Spränga bórt.* — *Bortsprängande*, n. 4. o. *Bortsprängning*, f. 2.

BORTSPRÄTTA, v. a. 1. o. 2. Se *Afsprätta.* — Äfv. *Sprätta bórt.* — *Bortsprättande*, n. 4. o. *Bortsprättning*, f. 2.

BORTSPY, v. a. 2. (föga brukl.) Genom spyende förlora, befrias ifrån. *Hon har b-tt medikamentet, som hon tog in. Lyckligtvis fick han b. det mesta af den osunda mat, han förtärt.* — Äfv. *Spy bórt.* — *Bortspyende*, n. 4.

BORTSTJÄLA, v. a. 3. (böjes som *Stjäla*) Olofligt borttaga. *B. något ifrån någon. Hatten har blifvit b-stulen ifrån mig.* — Äfv. *Stjäla bórt.* — *Syn.* Bortsnatta, Bortsnappa, Bortkapa, Bortfiska, Bortknipa. Se f. ö. *Stjäla.* — *B. sig*, v. r. Smyga sig bort. — Bättre *Stjäla sig bórt.* — *Bortstjälande*, n. 4.

BORTSTRYKA, v. a. 3. (böjes som *Stryka*) Genom strykande borttaga, bortföra. *B. håret ifrån pannan.* — Ledigare: *Stryka bórt.* — *Bortstrykande*, n. 4. o. *Bortstrykning*, f. 2.

BORTSTRÖ, v. a. 2. (föga brukl.) Strö ut något, så att det förloras. — Äfv. *Strö bórt.* — *Bortströende*, n. 4.

BORTSTRÖMMA, v. n. 1. 1) Strömma, flyta från ett ställe. *Vattnet har nu b-t från ängen.* — 2) Strömma, flyta, tilldess ingenting återstår. *All bloden i hans kropp b-de ur det djupa såret.* — I begge bemärkelserna säges äfven: *Strömma bórt.* — *Syn.* Se *Bortflyta.* — *Bortströmmande*, n. 4.

BORTSTÄLLA, v. a. 2. Ställa undan, afsides ifrån ett ställe. — Äfv. *Ställa bórt.* — *Syn.* Se *Bortställa.* — *Bortställande*, n. 4.

BORTSTÖTA, v. a. 2. Genom stötning drifva från sig eller ifrån ett ställe till ett annat.

B. någon ifrån sig. B. något, som står i vägen. — Äfv. *Stöta bórt.* — *Syn.* Bortskuffa, Bortknuffa, Undanstöta, Undanskuffa, Undanknuffa. — *Bortstötande*, n. 4. o. *Bortstötning*, f. 2.

BORTSUCKA, v. a. 1. (i högre stil, poet. o. skämtv.) Med suckande tillbringa, förspilla. Brukas i fråga om tid. *B. sin tid, sina dagar.* — Äfv. *Sucka bórt.* — *Bortsuckande*, n. 4.

BORTSUDDA, v. a. 1. 1) Med en sudd borttaga. — Äfv. *Sudda bórt.* — 2) Se *Bortslarfva* o. *Bortsluddra*, 2. — *Bortsuddande*, n. 4.

BORTSUGA, v. a. 3. (böjes som *Suga*) Medelst sugning draga ett flytande ämne, en vätska ur något. *Man kan b. giftet ur ett sår efter ormbett. B. bläcket ur pennan.* — Äfv. *Suga bórt.* — *Syn.* Utsuga. — *Bortsugande*, n. 4. o. *Bortsugning*, f. 2.

BORTSVEDA, v. a. 2. Medelst svedning borttaga. *B. dunet af en fågel.* — Äfv. *Sveda bórt.* — *Syn.* Afsveda. — *Bortsvedande*, n. 4. o. *Bortsvedning*, f. 2.

BORTSVEPA, v. a. 2. 1) Genom slängande eller fläktande med något åstadkomma ett häftigt luftdrag, som bortför lätta föremål. *När han fläktade med näsduken, bortsveptes korthuset och alla korten föllo på golfvet.* — 2) Genom häftig slängning med något bortrycka. *Under dansen kom han för nära ett bord, och, då han svängde om, b-pte frackskörtet ett par ostindiska tekoppar, som stodo på bordet.* — 3) Säges äfv. om vinden, då den våldsamt bortrycker något, helst lättare föremål. *Det kom en väderil, som b-pte hennes hatt, den hon hade satt ifrån sig på en bänk.* — I alla bemärkelserna säges äfven *Svepa bórt.* — *Syn.* Se *Bortrycka.* — *Bortsvepande*, n. 4.

BORTSVIMMA, v. n. 1. (mindre brukl.) Se *Afsvimma.*

BORTSVÄFVA, v. n. 1. Sväfvande aflägsna sig. — Äfv. *Sväfva bórt.* — *Bortsväfvande*, n. 4.

BORTSVÄRJA, v. a. 3. (böjes som *Svärja*) Genom mened öfverlemna åt djefvulen. *Han har b-svurit sin själ.* — Äfv. *Svärja bórt.* — *B. sig*, v. r. Genom mened göra sig hemfallen till helvetets straff. — Vanligare *Svärja bórt sig.* — *Bortsvärjande*, n. 4. o. *Bortsvärjning*, f. 2. (båda för v. a.)

BORTSÅGA, v. a. 1. Genom sågning afskilja en del ifrån ett helt. — Äfv. *Såga bórt.* — *Bortsågande*, n. 4. o. *Bortsågning*, f. 2.

BORTSÅLLA, v. a. 1. Se *Frånsålla.*

BORTSÄLJA, v. a. 2. (böjes som *Sälja*) Genom försäljning lemna från sig. *B. något åt någon.* — Oftare *Sälja bórt.* — *Syn.* Se *Sälja.* — *Bortsäljande*, n. 4. o. *Bortsäljning*, f. 2.

BORTSÄNDA, v. a. 2. Sända, skicka någon eller något ifrån ett ställe. — Äfv. *Sända bórt.* — *Syn.* Se *Sända.* — *Bortsändande*, n. 4. o. *Bortsändning*, f. 2.

BORTSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) 1) Sätta undan, afsides ifrån ett ställe. *B. en stol. B. en butelj ifrån bordet.* — *Syn.* Bortställa, Undansätta, Undanställa. — 2) (fam.) Lemna bort i pant. *Hon har b-satt alla sina kläder.* — *Syn.* Se *Pantsätta.* — 3) *B. ett fartyg*, säges om en sjökapiten, då det fartyg, han fört, går förloradt genom skeppsbrott, antingen med eller utan hans förvållande. *Han hade den olyckan att b. sitt fartyg, så att för närvarande har han intet att föra.* — I alla tre bemärkelserna brukas *Sätta bórt.* — *Bortsättande*, n. 4. o. *Bortsättning*, f. 2.

BORTTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) 1) Flytta något ifrån den plats, det innehar. *B. maten, duken af, från bordet.* — *Syn.* Bortföra, Bortflytta. — 2) Med öppet våld eller hemligen taga och bortföra något, som tillhör annan man. *Med våld b. något ifrån en person. Hemligen b penningar ur någons gömmor.* — *Syn.* Se *Röfva, Stjäla.* — 3) Göra, att något alldeles försvinner. *B. fläckar, bokstäfver, streck, tecken, figurer*, o. s. v. — *Syn.* Utplåna, Uttaga, Utstryka, Radera, Utradera. — I alla tre bemärkelserna nyttjas äfv. *Taga bórt.* — *Borttagande*, n. 4. o. *Borttagning*, f. 2.

BORTTAGEN, a. p. 2. neutr. — *et.* 1) Som genom slaganfall förlorat all känsel i kroppen, så att alla lemmar äro kraftlösa. — *Syn.* Lam. — 2) Säges äfv. om kroppsdelar, som sålunda förlorat känseln. — *Syn.* Lam, Förlamad.

BORTTAGENHET, f. 3. Egenskapen att vara borttagen.

BORTTAPPA, v. a. 1. Förlora en sak derigenom, att den under gång, åkning eller annat slags rörelse oförmärkt faller bort ifrån det ställe på kroppen, der den suttit eller förvarats, så att man sedan icke får rätt på den. *B. en schal, en näsduk, en plånbok. B. något ur rockfickan.* — Äfv. *Tappa bórt.* — *Syn.* Se *Tappa.* — *Borttappande*, n. 4. o. *Borttappning*, f. 2.

BORTTESTAMENTERA, v. a. 1. Genom testamente bortgifva. — Äfv. *Testamentera bórt.* — *Borttestamenterande*, n. 4. o. *Borttestamentering*, f. 2.

BORTTINGA, v. a. 1. 1) Genom muntlig öfverenskommelse mot vissa vilkor lemna åt någon utförandet af arbete, företag, o. s. v. — 2) Lofva en person att få köpa, hyra, lega något, till betingadt pris och på öfverenskomna vilkor. *Jag har b-t hela spannmålspartiet till våren mot 10 R:dr tunnan. Han har redan b-t alla lägenheter i sitt hus. B. en häst till ett slädparti.* — För begge bemärkelserna säges äfven *Tinga bórt.* — *Borttingande*, n. 4. o. *Borttingning*, f. 2.

Anm. *Bortsluta* sker genom mäklare; *Bortackordera*, medelst skriftligt affattadt ackord; *Borttinga*, genom muntligt eller skriftligt löfte.

BORTTORKA, v. a. 1. Medelst torkande borttaga (något vått, dam, o. s. v.). *B. något utspildt af ett bord. B. dammet af möblerna. B. fläckar efter något spildt.* — Äfv. *Torka bórt.* — *Syn.* Aftorka. — *V. n.* 1) Genom torka försvinna. *Vattnet har alldeles b-t i dammen.* — 2) Genom torkning förlora all saft, vissna. *Den förfärliga solhettan har gjort, att allting b-t, både säd och grönsaker: till och med löfven på träden hafva här och der b-t.* — *Syn.* Förtorka. — I begge bemärkelserna brukas äfv. *Torka bórt.* — *Borttorkande*, n. 4. o. *Borttorkning*, f. 2.

BORTTRASSLA, v. a. 1. Genom trassel göra svår att utreda. Brukas mest i fig. mening. *B. en process. Han har genom sin oskicklighet b-t den enklaste sak i verlden.* — Äfv. *Trassla bórt.* — *Borttrasslande*, n. 4. o. *Borttrassling*, f. 2.

BORTTROLLA, v. a. 1. (föga brukl.) 1) Genom trolleri låta försvinna. — 2) (fig.) Genom slughet, list eller konster laga, att något aflägsnas, försvinner. — I begge bemärkelserna kan äfven sägas: *Trolla bórt.* — *Borttrollande*, n. 4.

BORTTRUGA, v. a. 1. Genom trug göra sig af med något. — Äfv. *Truga bórt.* — *Borttrugande*, n. 4. o. *Borttrugning*, f. 2.

BORTTRÅNA, v. n. 1. Småningom, till följe af sjukdom eller själslidande, förlora helsa, lifskraft och glädje. — Äfv. *Tråna bórt.* — *Syn.* Aftyna, Tvina, Tvina bort. — *Bortrånande*, n. 4.

BORTTRÄNGA, v. a. 2. Tränga undan ifrån sig eller ifrån något ställe. — Äfv. *Tränga bórt.* — *Syn.* Undantränga. — *Bortträngande*, n. 4. o. *Bortträngning*, f. 2.

BORTTVAGA, v. a. 3. (böjes som *Tvaga*) Se *Borttvätta.* — Äfv. *Tvaga bórt.* — *Borttvagande*, n. 4. o. *Borttvagning*, f. 2.

BORTTVINA, v. n. 1. Se *Borttråna.* — Bättre säges *Tvina bórt.* — *Syn.* Se *Borttråna.* — *Borttrånande*, n. 4.

BORTTVÅ, v. a. 2. Se *Borttvätta.*

BORTTVÄTTA, v. a. 1. Genom tvättning borttaga. — Äfv. *Tvätta bórt.* — *Syn.* Aftvätta, Aftvaga, Aftvå, Borttvaga, Borttvå. — *Borttvättande*, n. 4. o. *Borttvättning*, f. 2.

BORTTÅG, n. 5. (föga brukl.) Se *Aftåg.*

BORTTÅGA, v. n. 1. Bortgå i tågande trupp, tågvis. Säges mindre om krigsfolk, än om processioner o. d. samt skämtvis. — Äfv. *Tåga bórt.* — *Syn.* Aftåga, Afmarschera, Bortmarschera, Aftroppa. — *Borttågande*, n. 4.

BORTTÄLJA, v. a. 2. Genom täljning med knif borttaga. — Äfv. *Tälja bórt.* — *Syn.* Aftälja, Afkreta. — *Bortttäljande*, n. 4. o. *Bortttäljning*, f. 2.

BORTTÖA, v. n. 1. Till följe af töväder bortsmälta. *All snön har b-t af marken.* — Äfv. *Töa bórt.* — *Syn.* Aftöa, Aflena, Bortlena. — *Borttöande*, n. 4.

BORTVANDRA, v. n. 1. 1) Vandra från ett ställe. — Äfv. *Vandra bórt.* — *Syn.* Se *Bortgå.* — 2) (fig.) Dö. — Hellre *Vandra bórt.* — *Syn.* Se *Dö.* — *Bortvandrande*, n. 4. o. *Bortvandring*, f. 2.

BORTVEXLA, v. a. 1. Genom vexling lemna från sig, göra sig af med. *B. en hundrariksdalers-sedel emot smärre sedlar.* — Äfv. *Vexla bórt.* — *Bortvexlande*, n. 4. o. *Bortvexling*, f. 2.

BORTVIFTA, v. a. 1. Genom viftning undandrifva, fördrifva. *B. dam, flugor.* — Äfv. *Vifta bórt.* — *Bortviftande*, n. 4. o. *Bortviftning*, f. 2.

BORTVIKA, v. n. 3. o. 2. (böjes som *Vika;* föga brukl.) Se *Afvika*, v. n. 3. — Bättre *Vika bórt.* — *Syn.* Se *Rymma.* — *Bortvikande*, n. 4.

BORTVISA, v. a. 1. o. 2. 1) Visa ifrån sig, antyda någon att aflägsna sig ifrån ett ställe. — *Syn.* Afvisa, Affora, Bortfora, Affärda, Afskeda. — 2) (fig.) Icke godkänna, icke antaga för giltig, ogilla, aflägsna. *Du bör b. dessa tankar, eljest skola de göra dig olycklig.* — I begge bemärkelserna säges äfven *Visa bórt.* — *Bortvisande*, n. 4. o. *Bortvisning*, f. 2.

BORTVISSNA, v. n. 1. Se *Förvissna.* — Vanligare *Vissna bórt.* — *Syn.* Se *Vissna.* — *Bortvissnande*, n. 4.

BORTVRÄKA, v. a. 3. o. 2. (böjes som *Vräka*) Häftigt eller föraktligt bortkasta, häfva undan, undanrödja. Säges egentligen och vanligast om tunga saker. — Äfv. *Vräka bórt.* — *Syn.* Undanvräka. — *Bortvräkande*, n. 4. o. *Bortvräkning*, f. 2.

BORTVÄG, m. 2. sing. (mindre brukl.) Bortresa. Har afseende endast på tiden, som under resan till ett ställe förflyter. *På b-en hände, att* . . . ., d. v. s. under bortresan.

BORTVÄLTA, v. a. 1. o. 2. Välta från ett ställe. — Äfv. *Vältra bórt.* — *Syn.* Bortvältra, Undanvälta, Undanvältra. — *Bortvältande*, n. 4. o. *Bortvältning*, f. 2.

BORTVÄLTRA, v. a. 1. Se *Bortvälta.* — Äfv. *Vältra bórt.* — *Syn.* Se *Bortvälta.* — *Bortvältrande*, n. 4. o. *Bortvältring*, f. 2.

BORTVÄNDA, v. a. 2. 1) Vända åt annan sida, åt annat håll. *B. ansigtet, ögonen.* — Äfv. *Vända bórt.* — 2) (fig.) Gifva annan betydelse, syftning åt (ord, mening, o. s. v.). *B. meningen. B. ens ord.* — Bättre *Vända bórt.* — *Syn.* Förvända. — *Bortvändande*, n. 4. o. *Bortvändning*, f. 2.

BORTVÄNJA, v. a. 2. (böjes som *Vänja*) Låta någon få vanan att vara borta. Brukas föga och mindre väl.

BORTÅKA, v. n. 3. (böjes som *Åka*) Åkande aflägsna sig. — Vanligare *Åka bórt.* — *Bortåkande*, n. 4. o. *Bortåkning*, f. 2.

BORTÅT, prep. (bå'rtåt) 1) Till en aflägsen, ej uppgifven ort i grannskapet af en annan uppgifven, som ligger något längre bort. *Jag vet icke riktigt, hvarthän han rest, men b. Göteborg är det.* — 2) I, på en aflägsen, ej närmare uppgifven ort, trakt, i grannskapet af en annan, till namnet uppgifven och längre bort belägen. *B. Göteborg är vägen ganska vacker. Han bor b. Göteborg på något ställe.* — 3) Omkring, vid pass, ungefär. *De voro b. tio eller tolf. Det kan komma att kosta b. 100 R:dr.* — *Syn.* Se *Omkring.* — *Adv.* 1) (bå'rtåt) *Der b.*, ditåt, åt det hållet. *Här b.*, hitåt, häråt. — 2) (bårrtå't) *Så b.*, så ungefär, så vid pass. *En tid b.*, för någon tid.

BORTÄTA, v. a. 3. (böjes som *Äta*) Se *Afäta*, 1. — Äfv. *Äta bórt.* — *Bortätande*, n. 4.

BORTÖDA, v. a. 2. På ett slösaktigt, ovårdsamt, oförståndigt sätt göra slut på något. *B. skog.* — Bättre *Öda bórt.* — *Bortödande*, n. 4.

BORTÖNSKA, v. a. 1. Önska, att någon eller något måtte aflägsnas, komma bort, begifva sig bort. — Vanligare *Önska bórt.* — *Bortönskande*, n. 4.

BORTÖSA, v. a. 2. Ösa ut något vätämne ur ett kärl, o. s. v. — Äfv. *Ösa bórt.* — *Syn.* Se *Bortslå.* — *Bortösande*, n. 4.

BORUP, bòrúpp, m. 2. sing. 1) (fam.) Sista spelet vid ett spelparti. *Nu går b.* — 2) (fig.) Det sista af någonting.

BOSATT, a. 1. (egentl. part. pass. af *Bosätta*) Som har bo, hushåll på ett ställe. För att kunna sägas vara bosatt, fordras att hafva eget bo, hushåll, hvilket varaktigt är fästadt på ett ställe och ej flyttas omkring, såsom Lapparnes, Ziguenarnes, m. fl. *En b. man. Hon är b. i Jönköping.*

BOSE, m. 2. pl. *bosar.* Svart orm af Äspingslägtet.

BOSKAP, m. 3. sing. 1) (uti inskränkt bem.) Samteliga nötkreatur, som tillhöra ett bo eller hushåll. — 2) (i utsträckt bem.) Samteliga husdjur, som tillhöra ladugården på ett ställe, således äfv. får, svin och getter. Man gör då skilnad emellan *Stor B.*, *Hornboskap* eller *Nötboskap*, hvarmed menas endast nötkreatur, och *Småboskap*, d. v. s. får, svin och getter.

BOSKAPSAFVEL, m. 2. sing. Se *Boskapsskötsel.*

BOSKAPSDJUR, n. 5. Se *Boskapskreatur.*

BOSKAPSDRIFT, c. 3. Flere boskapskreatur, som tillsammans drifvas ifrån en ort till en annan derifrån aflägsen.

BOSKAPSHANDEL, m. 2. sing. Handel, som drifves med boskap.

BOSKAPSHANDLARE, m. 5. En, som drifver handel med boskap.

BOSKAPSHERDE, m. 2. pl. — *herdar.* (mindre brukl.) Herde, som vallar boskapskreatur. Säges till skilnad ifrån Fåraherde, Svinaherde.

BOSKAPSHJORD, m. 2. Hjord, bestående af boskapskreatur. Säges till skilnad ifrån Fårhjord, Svinhjord, m. fl.

BOSKAPSKREATUR, bòskapskreatúr, n. 5. Djur, större eller mindre, som räknas till boskapen (se d. o.). Under denna benämning komma icke hästar och småkreatur (får, getter, svin).

BOSKAPSLÄKARE, m. 5. En, som har till yrke att bota boskapssjukdomar. Kallas numera vanligare Djurläkare, Veterinär.

BOSKAPSMARKNAD, m. 3. Sådan marknad, hvarvid hufvudsakligast boskap säljes.

BOSKAPSPENNINGAR, m. 2. pl. (kameral.) Afgift, som år 1620 beviljades att utgå för hvarje hemtamdt kreatur i hela landet, till betalning af rikets gäld och försvarsverkets underhållande. Förvandlades slutligen till ordinarie skatt, som borde utgå med 2 daler af hvarje helt krono- och skattehemman.

BOSKAPSPEST, m. 3. Ganska farlig och härjande smittsam boskapssjuka.

BOSKAPSSJUKA, f. 1. Allmänt gängse, långvarigare sjukdom bland boskapen, af svårare beskaffenhet.

BOSKAPSSJUKDOM, m. 2. Sjukdom, som angriper boskapsdjur. — *Syn.* Boskapssjuka, Boskapspest.

BOSKAPSSKÖTSEL, m. 2. sing. Boskaps uppfödande och underhållande till nytta och bruk. *Idka b. Idkare af b.*

BOSKAPSSTÖLD, m. 3. Stöld, då boskap lönnligen borttages ur fähusen eller drifves bort ifrån betesplatser, o. s. v.

BOSKAPSTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar.* En, som stjäl annans boskap.

BOSKAPSVAKTARE, m. 5. Person, hvars göromål är att vakta boskap.

BOSKIFTE, n. 4. 1) Delning af död persons bo mellan arfvingarna. — 2) Delning af ett gemensamt bo mellan delägarne.

BOSKILNAD, f. 3. Boets upplösning och delning emellan äkta makar, som skiljas åt. *Ansökning om b. Döma till b.*

BOSS, n. 5. sing. Spillda lemningar (rafs) af urtröskad halm, på logen, i stall eller fähus. [Båss.]

BOSSA, f. 1. (sadelm.; föga brukl.) Puta, dyna under sadel.

BOSSA, v. n. 1. *B. för, under boskapen,* strö halm, boss, på golfvet i båsen.

BOSSIRKONST, båssi'rkå'nnst, f. 3. Konsten att af lera eller vax forma modeller.

BOSTAD, m. 3. pl. — *städer.* 1) Ställe, der någon har sina boningshus, hus och hem. *En väl belägen b.* — *Syn.* Boningsplats. — 2) Sjelfva boningshusen. *En nybyggd. väl underhållen b.* — 3) (fig.) Hemvist. Brukas i denna bem. äfven för den, som hvarken har gård eller grund. *Hafva sin b. i stad, på landet. Hans b. är för närvarande i en vindskammare.* — *Syn.* Hem, Hemvist, Boning.

BOSTON, bå'sstånn, m. 3. sing. Ett slags kortspel på fyra, stundom äfven på tre (Köpboston) man hand.

BOSTÄLLE, n. 4. En med embete, tjenst förenad gård eller boning, anslagen som en del af lönen och till bostad åt den embets- eller tjensteman, som innehar sysslan. Boställen äro af tre slag, nämligen: Militiæ-, Civil- och Ecklesiastik-boställen. — Säges äfven i fråga om personer, som äro i enskilt persons tjenst och bebo särskilt byggnad med tillhörande uthus och jordlägenhet. *Bruksinspektorer hafva ofta b-n.* — *Ss. Boställsgård, -rum.*

BOSTÄLLSINNEHAFVARE, m. 5. Person, hvilken som lön innehar ett boställe.

BOSTÄLLSKASSA, f. 1. Särskilt kassa, inrättad till kronoboställens underhåll.

BOSTÄLLSORDNING, f. 2. Författning, som stadgar, huru med kronoboställen lagligen förhållas skall.

BOSTÄLLSSYN, f. 3. Laga syn, husesyn å boställe.

BOSÄTTA SIG, v. r. 2. (böjes som *Sätta*) Sätta bo och hushåll på något ställe. *B. sig i en stad, en köping, en by, i ett annat land; i en ort, ett landskap, en provins; på landet, på en ö, en holme, en herrgård.* — *Syn.* Nedsätta sig, Nedslå sina bopålar.

BOSÄTTANDE, n. 4. och

BOSÄTTNING, f. 2. Handlingen, då man bosätter sig.

BOT, c. 2. sing. 1) Botemedel (både i andlig och lekamlig måtto). *Skaffa, finna b. för, emot något. Råda b. för,* uppgifva botemedel för något. (Talesätt) *Söka b., der man tagit sot,* af detsamma, som varit orsaken till något ondt, söka botemedel deremot. — 2) (i kyrklig stil) Syndabot (se d. o.). *Göra b. och bättring.* Jfr. *Bot- och Bönedag.* — 3) (lagt.) Penningstraff. Jfr. pluralen *Böter. Vid b. af 2 daler,* vid äfventyr att till straff betala 2 daler. I gammal lagstil säges: *Ej orka botum* (gam. ablativ plur.), ej förmå erlägga plikten. — Ordet ingår i åtskilliga sammansättningar, hvilka på sina ställen ses. — *Syn.* Böter, Penningbot, Penningstraff, Plikt.

BOTA, v. a. 1. 1) Genom botemedels användande återställa till helsan (i lekamlig eller andlig måtto). *B. någon för frossan, för en villfarelse. Den der ovanan skall jag nog b. dig för.* — *Syn.* Läka, Kurera, Hela. — 2) Genom botemedel fördrifva. *B. en sjukdom.* — 3) (föråldr.) Laga, upplaga, upphjelpa. *B. kläder.* — 4) (fig. fam.) Afhjelpa, ersätta, godtgöra. *Det der var en förarglig händelse, men jag skall nog veta att b. olyckan.* — 5) (gam. lagt.) Se *Böta.*

BOTANDE, n. 4. Handlingen, då man botar.

BOTANIK, --i'k, f. 3. sing. Vetenskap, som handlar om växtrikets alster. Indelas i Ren och Tillämpad, af hvilka den förra framställer växtalstrens natur och egenskaper i allmänhet; den sednare åter afhandlar endast de växter, som på något sätt begagnas till menniskans nytta. Örtkunskap.

BOTANIKUS, botànikuss, m. 2. ell. BOTANIKER, botànikr, m. 5. En, som är kunnig i botaniken. Örtkunnig, Växtkunnig.

BOTANISERA, v. n. 1. Uppsöka, samla och undersöka växter. — *Botaniserande,* n. 4. o. *Botanisering,* f. 2.

BOTANISK, a. 2. Som tillhör, har afseende på örtkunskapen eller afser att befrämja dess studium. *B. benämning, afhandling. B. trädgård,* en sådan, som innehåller en ordnad samling af isynnerhet främmande länders växter.

BOTANIST, --ni'sst, m. 3. 1) Se *Botanikus.* — *Syn.* Örtkunnig. — 2) En, som botaniserar; en, som ofta utgår på botanisering, är öfvad och skicklig i detta slags forskning.

BOTEMEDEL eller BOTMEDEL, n. 5. 1) Medel, hvarigenom något kroppsligt eller andligt ondt häfves och botas. *B. för, emot en sjukdom. Jag skall nog finna b. för din slurskhet. Visheten är ett b. emot lifvets sorger.* — *Syn.* Bot, Läkemedel, Medikament. — 2) (fig.) Utväg, medel till afhjelpande af något. I denna bem. brukas Medel allmännare.

BOTFÄRDIG, a. 2. Villig och benägen att göra bot och bättring. *En b. syndare.* — Brukas äfv. substantivt: *En b., de b-e.* — ***Botfärdigt,*** adv. — *Syn.* Ångerfull, Botgörande; (för subst.) Botgörare.

BOTFÄRDIGHET, f. 3. sing. Egenskapen att vara botfärdig. — *Syn.* Bot och bättring, Ånger, Ruelse.

BOTGÖRARE, m. 5. -RERSKA, f. 1. En, som gör kyrkobot (se d. o.). — *Syn.* Penitent.

BOTGÖRELSE, f. 3. eller

BOTGÖRING, f. 2. Kyrkobots görande; se *Kyrkobot.* — *Syn.* Penitens.

BOTGÖRINGSDAG, m. 2. o. BOTGÖRINGSTID, m. 3. Viss dag, tid, då en botgörare blifvit ålagd att göra bot (penitens). Jfr. *Kyrkobot.*

BOTING, n. 5. Se *Bohagsting.*

BOTKLÄDNING, f. 2. Särskilt drägt, hvari botgörare, enligt katolska kyrkans bruk, äro klädde.

BOTLIG, a. 2. (föga brukl.) Som kan botas.

BOTLÖS, a. 2. (föga brukl.) Se *Obotlig.*

BOTMEDEL, se *Botemedel.*

BOTNING, f. 2. (föga brukl.) Se *Botande.* — Ss. *B-'skraft.*

BOT- OCH BÖNEDAG, m. 2. Utomordentlig, af regeringen påbuden högtidsdag, då allt folket bör göra bot (se *Kyrkobot*) och besöka Herrans hus, för att bedja om nåd och syndaförlåtelse.

BOTPREDIKAN, f. 2. sing. indef. (för plur. brukas *Botpredikningar*) 1) Predikan, hållen förnämligast till uppväckande af ånger och beredvillighet att göra bot och bättring. I denna sin egentliga mening hör ordet till den katolska kyrkostilen. — 2) (fam.) Sträng predikan, då predikanten dundrar med lagens hammare och hårdt tilltalar sina åhörare, för att väcka dem till ånger. — *Syn.* Straffpredikan. — 3) (fig. fam.) Tal, innehållande skarpa förebråelser och tillrättavisningar. *Hålla en b. för någon.* — *Syn.* Se *Straffpredikan,* 2.

BOTPREDIKANT, bòtprädikànnt, m. 3. En, som vanligtvis ifrån predikstolen håller ganska stränga tal till sina åhörare.

BOTPSALM, bòtsàllm, m. 3. 1) (i katolska kyrkan) Psalm, som sjunges af botgörare. — 2) (i evangeliska kyrkan) Psalm, passande att sjungas af en ångerfull och botfärdig menniska, isynnerhet vid den hel. nattvardens begående. — 3) *Konung Davids b-er,* andeliga poemer i bibeln, hvilka ursprungligen afsjöngos med beledsagande af musik, och innehålla en förkrossad, ångerfull och botfärdig syndares utgjutelser och suckan till Gud om nåd och hugsvalelse. Kallas äfv. i def. form *Botpsalmerna.*

BOTRÄD, n. 5. Benämning på vissa sedan urgamla tider helighållna träd, så kallade, emedan en ande tros bo uti dem.

BOTSÅNG, m. 3. Se *Botpsalm,* 2.

BOTTEN, m. 2. pl. *bottnar.* Hvad som utgör det understa, grunden af något. 1) Yta, som inunder begränsar ett ofvanöfver flytande ämne (vatten, luft, o. s. v.). *Hafvets, sjöns, flodens, kärrets b. B-nen af ett svalg, en afgrund. Sandig, stenig, hård, lös b. Sjunka, gå till b. Nå, råka, finna b. Förlora b.,* förlora fotfäste. (Fig.) *Stå på god b.,* hafva goda affärer, vara i goda omständigheter. *Gå till b. med något,* grundligt undersöka, utforska, pröfva, inhämta något. — Bildar flera sammansättningar, såsom: Sandbotten, Lerbotten, Stenbotten, m. fl. — *Syn.* Grund. — 2) Den understa sidan af en sak (ett kärl, o. s. v.). *B-nen af, på, i ett fat, en dosa, en tunna, ett bläckhorn, en luktvattensflaska. B-nen af en tårta, en pastej. Svag, tunn, stark b. Sätta b. i en tunna. Slå b-nen ur ett kärl. B-nen gick ur tunnan. Dricka i b.,* urdricka helt och hållet. (Fig.) *Komma till b-nen af buteljen,* hafva urdruckit buteljens hela innehåll. *I b.,* adverbialt uttryck, som betyder: i grund, helt och hållet, fullkomligt, t. ex.: *I b. god, hederlig, ärlig, elak, falsk. Känna någon* ell. *något i b.* — Ingår i en mängd sammansättningar, såsom: Träbotten, Jernbotten, m. fl. Se äfv. Botteurik, Bottenärlig. — 3) Grund och mark: *a*) Område. *På svensk, främmande b.* (Fig.) *Stå på egen b.,* ej bero af någon. — *Syn.* Jord, Mark, Område. — *b*) Jordmån. Förekommer i denna bem. mest i sammansättningar, t. ex. Mergelbotten, Kalkbotten. — *Syn.* Jordmån, Grund. — 4) *a*) Den afdelning af rummen i ett hus, som ligger närmast grunden, nedanunder första våningen. *Bo på b. i ett hus.* — *Syn.* Jordvåning, Bottenvåning. — *b*) Trossbotten i ett hus. *Bo på samma b. som någon,* i samma våning. *De bo på samma b. På nedersta b-nen,* i jordvåningen. — *Syn.* Våning. — 5) Underliggande yta, underlag: *a*) för tyger, vid sömnad, t. ex.: *Tapisseri sys på en b. af stramalj.* — *b*) Grundfärg på väf, papper, trä o. s. v. för ritning, målning, bildhuggeri. — *c*) Den färg på ett tyg, hvilken utbreder sig i allmänhet öfver hela dess yta och bildar liksom grunden för de öfriga. *Blårandig på gul b.* — 6) (tekn.) Rund, i midten vanligen tjockare kopparskifva. — 7) (jäg.) Eftersta och breda ändan af en jagtplats. *B. af en bösspipa,* dess nedersta och öfver godsets yttre tjockaste del.

BOTTENBEKLÄDNING, f. 2. (skeppsb.) Beklädning med plankor under ett fartyg.

BOTTENBJELKE, m. 2. pl. — *bjelkar.* 1) (byggn.k.) Grof bjelke, som tjenar till underlag i byggnader. — 2) Se *Bottenstock.*

BOTTENBRÄDE, n. 4. Bräde, som utgör bottnen eller en del af bottnen på något. *B. i en säng.*

BOTTENBÄDDNING, f. 2. Underlag af bjelkar o. s. v.

BOTTENDEG, m. 2. Deg, som utgör bottnen i en tårta, pastej, o. s. v.

BOTTENDY, m. 3. sing. Dy på bottnen af sjö, träsk, o. s. v.

BOTTENFALL, n. 5. Se *Bottenfällning.*

BOTTENFISK, m. 2. Fisk, som med svårighet uppstiger till vattenytan och mest håller sig på bottnen.

BOTTENFÄLLE, n. 4. eller

BOTTENFÄLLNING, f. 2. Hvad, som sätter sig på bottnen af ett kärl, deruti flytande ämnen förvaras. — *Syn.* Fällning, Grums, Nederslag, Bottensats, Precipitat.

BOTTENFRYSA, v. n. 3. (böjes som *Frysa*) Frysa ihop ända ned till bottnen. Säges i fråga om vatten och andra flytande ämnen, men har äfv. rummet eller kärlet, hvari de förvaras, till

subjekt. Nyttjas helst i part. pass. *Vattnet i sån är b-fruset. Sjön, sån, flaskan är b-frusen.*

BOTTENFYND, n. 5. Nedgräfd skatt, som blifvit funnen.

BOTTENFYRK, m. 2. 1) (fig.) Sammansparad penningsumma. — *Syn.* Bottenpenning. — 2) Se *Grundkapital.*

BOTTENFÄRG, m. 3. Se *Grundfärg.*

BOTTENGATA, f. 1. (jäg.) Den uthuggna linien vid bottnen (se *Botten, 7*).

BOTTENHJUL, n. 5. Benämning på tvenne slags hjul i ett urverk: *det Stora* eller Minuthjulet, och *det Lilla,* eller Mellanhjulet.

BOTTENHVARF, n. 5. 1) Understa hvarfvet af något, t. ex. af sill eller strömming i en packad tunna. — 2) Jordlager på bottnen af haf, sjö, o. s. v.

BOTTENHÅL, n. 5. Hål i bottnen af något, t. ex. på ett fartyg.

BOTTENHÄLL, f. 2. Häll, som utgör bottnen eller del af bottnen på något.

BOTTENIS, m. 2. Is, som är närmast bottnen i sjö, kärl, o. s. v.

BOTTENJORD, f. 2. sing. Se *Alf,* m. sing.

BOTTENKÄLE, m. 2. sing. Fruset tillstånd på djupet i åker-, ängs- eller trädgårdsmark.

BOTTENLAG, n. 5. 1) (i allm.) Nedersta laget. — 2) Nedersta bjelklaget i en byggnad.

BOTTENLAG, m. 2. sing. Det närmast bottnen befintliga af en lag, som kokas, och som blifvit ställd i ett kärl att sätta sig.

BOTTENLAX, m. 2. sing. (kollektivt) 1) Den närmast bottnen i en tunna befintliga laxen. — 2) Saltad och i tunna nedpackad lax.

BOTTENLÖS, a. 2. 1) (egentl.) Som är utan botten; hvars botten blifvit utslagen. *En b. tunna.* Brukas i denna bem. mindre. Man säger hellre: *en tunna utan botten.* — 2) Som har så djup botten, att den antingen alls icke eller åtminstone med största svårighet af menniskor kan nås. *Hafvet är på många ställen b-t. Ett b-t djup, svalg, en b. afgrund.* — *Syn.* Oändligt djup, Omätlig. — 3) (fig.) *a*) Hvars slut man ej kan emotse. *Det är ett b-t arbete.* — *b*) Öfverdrifvet stor. *B. skuld.* — *Syn.* Oändlig, Omätlig. — *c*) *Hafva en b. pung* (i gamla språket: *en b. taska*) säges om den, som är så rik, att han aldrig kommer i förlägenhet, han må gifva ut så mycket penningar som helst; äfv. om den, för hvilken aldrig några penningar vilja förslå, d. v. s. en storslösare.

BOTTENLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara bottenlös.

BOTTENMUS, m. 5. pl. — *möss.* En taggfenig benfisk af 6 till 7 tums längd, bredt sammantryckt hufvud, hård sexkantig kropp, på öfra sidan gråbrun, på den undre hvit. Agonus cataphractus.

BOTTENPLANKA, f. 1. (skeppsb.) Planka i bottnen på ett skepp.

BOTTENPLÅT, m. 2. *B-ar,* ett slags jernplåtar, vanligen af 3 lispunds vigt, som utskeppas, för det mesta till Holland.

BOTTENRIK, a. 2. Utomordentligt rik. — *Syn.* Rik som Crœsus, Stenrik, Morrik.

BOTTENSALT, n. 3. Salt, som bildar sig på bottnen af saltdammar.

BOTTENSATS, m. 3. Se *Bottenfällning.*

BOTTENSKÄL, m. 2. (jäg.) Se *Vikare.*

BOTTENSTAKE, m. 2. pl. — *stakar.* Ett slags städ med stor sferisk yta, hos kopparslagare.

BOTTENSTOCK, m. 2. (skeppsb.) Benämning på de grofva, krumma bjelkar, som gå tvärs öfver kölen och formera fartygets botten; nedersta delen af ett spant.

BOTTENSTYCKE, n. 4. 1) Stycke, som utgör bottnen af kärl, o. s. v. — 2) (artil.) Den del af en kanon, som är emellan drufvan och bottnen af kulloppet.

BOTTENSTÄFVER, m. 3. pl. Stäfver, som utgöra bottnen på ett laggkärl.

BOTTENVÅNING, f. 2. Understa våningen af ett hus, närmast intill grunden.

BOTTENÄRLIG, a. 2. Säges någon gång i stället för: *I botten ärlig,* d. v. s. fullkomligt ärlig.

BOTTFORER, båttfå'rer, m. 3. pl. Utanstöflar.

BOTTIN, båtti'n, m. 3. Fruntimmers-halfstöfvel; snörkänga, som går upp på halfva benet.

BOTTNA, v. n. 1. 1) Nå botten, hinna till botten. *Der b-r ingenting,* der är bottenlöst; (fig.) der förslår ingenting. *Det b-r ingenting för honom,* ingenting vill räcka till, förslå för honom.

BOTUM, se *Bot, 3.*

BOTYG, n. 5. (gam.) Se *Bohag.*

BOTÖFNING, f. 2. (i katolska kyrkan) Religiös handling, antingen ålagd af kyrkan eller fritt åtagen, för att späka kroppen och utdrifva synden, eller såsom straff för begångna fel, i ändamål att vinna syndaförlåtelse.

BOUDOIR, bůdoar, m. 3. (fr.) Fruntimmerskabinett.

BOUILLON, se *Buljong.*

BOULEVARD, bulevår, m. 3. (franskt ord) 1) (ursprungligen) Bålverk, bastion. — 2) Trädplanterad promenadplats kring en stad.

BOUPPTECKNING, f. 2. 1) I laga form skeende uppteckning af afliden persons qvarlåtenskap. *Förrätta b.* — 2) Sjelfva förteckningen, som innehåller allt, hvad dertill hörer. *Upprätta b.* — *Syn.* Bouppteknings-instrument.

BOUPPTECKNINGS-INSTRUMENT, ------mä'nnt, n. 3. o. 5. Förteckning, innehållande allt hvad som tillhör boet efter en afliden person. — *Syn.* Bouppteckning.

BOUPPTECKNINGSMAN, m. 5. pl. — *män.* Man, som förrättar bouppteckning och dervid åsätter värdet af hvarje sak särskilt.

BOVEN. Benämning i sjöväsendet, som egentligen betyder: Öfver, och förekommer i flera sammansättningar, hvilka hafva afseende på det öfre af masterna. — *Bovenbramläsegel,* n. 5. Läsegel, som i laber kultje tillsättes utanför bovenbramseglet. — *Bovenbramrå,* f. 3. pl. — *rår.* Rån på bovenbramstången. — *Bovenbramstång,* f. 3. pl. — *stänger.* Stång, som står näst öfver bramstången, med sin rotända genom dennas eselhufvud. — *Bovenbramsegel,* n. 5. Seglet på bovenbramrån. — *Bovenbramstag,* n. 5. Tåg, som förifrån stöttar bovenbramstången. — *Bovenbramstagsegel,* n. 5. Öfversta seglet emellan stor- och fockresningen. — *Bovenbramvant,* n. 5. Benämning på tåg, som sitta omkring bovenbramstångens topp och tjena dels att stötta bovenbramstången, dels för folket att äntra upp uti. — *Bovenkryssrå,* f. 3. Rån på bovenkryss-stången. — *Bovenkryss-segel,* n. 5. Seglet på bovenkryssrån. — *Bovenkryss-stång,* f. 3. pl. — *stänger.* Den stång, som är näst uppöfver kryssstången. — *Bovensegel,* n. 5. Benämning på hvarje af de öfversta stag- och råseglen.

BOVIST, se *Bofist.*

BOXARE, m. 5. 1) En, som gör yrke af sin färdighet att boxas. — 2) En, som är öfvad i denna konst.

BOXAS, v. d. 1. Slåss med knytnäfvarna.

BOXERA, BOXERING, se *Bogsera, Bogsering.*

BOXNING, f. 2. Kamp med knytnäfvarna mellan två personer. — *Ss. B-skonst.*

BOYORT, m. 3. Benämning på ett slags fordom brukliga fartyg.

BOÖRT, f. 3. Örtslägte af fam. Compositæ. Senecio. *Allmän B.*, ört af detta slägte, med gula blommor. S. vulgaris.

BRA, adj. 1. (af fr. *Brave*) 1) Hederlig, rättskaffens, god. *En b. karl, menniska, kamrat. En b. flicka.* — 2) Dugtig, rask. *En b. arbetare.* — 3) Frisk och sund. *Blifva b. igen efter en sjukdom.* — 4) Tjenlig, nyttig. *Detta medel är b. mot feber.* — 5) Mycken, stor, ej liten. *En b. bit, ett b. stycke, en b. stund.* — *Adv.* 1) Väl, godt, förträffligt. *Stå sig b. Må b. Det smakar b. Det var b. gjordt. Det var b., att du kom.* — 2) Raskt, dugtigt. *Gå på b. Arbeta b.* — 3) Mycket, ganska. *Han är b. sjuk, b. god, elak. Det är b. vackert väder i dag.* — 4) *Se b. ut,* hafva ett fördelaktigt utseende.

Anm. Ordets gamla skrifsätt är *Braf*, som dock nu kommit nästan alldeles ur bruk.

BRACK, m. 2. (af fr. *Braque*) Ett slags jagthund. Ordet brukas föga.

BRACKA, f. 1. 1) (gam.) Kortbyx, knäbyx. Brukas i denna bem. helst i plur.: *Brackor.* — 2) Skällsord, som stundom begagnas om borgare. Jfr. *Skinnbracka.*

BRAF, adj. o. adv. Se *Bra.*

BRAGD, m. 3. (i fornspråket: List, konst) 1) Krigisk bedrift. *Carl XII:s b-er.* Bildar äfv. sammansättningarna Hjeltebragd och Illbragd. — *Syn.* Se *Bedrift*, 1. — 2) (iron.) Dålig, nedrig handling. *Han stal en ost: det var hans första b.* — *Syn.* Se *Bedrift*, 2. — 3) Se *Fiskebragd.*

BRAGE, nom. propr. m. (nord. myt.) Skaldekonstens och vältalighetens gud.

BRAGEBÄGAREN, m. 5. def. I äldsta tider, då en konung tillträdde regeringen och firade sin företrädares grafòl, tömde han till dess minne en bägare och afgaf dervid offentligen ett löfte om de bragder, han under sin regering ville utföra, hvarföre denna handling kallades att *tömma Bragebägaren.*

BRAHMA, bráma, nom. propr. m. Enligt indiska mytologien, det första af de tre förstfödda gudomliga väsenden, skaparkraftens och vishetens gud. [Brama.]

BRAHMAISM, bramai'ssm, m. 3. sing. def. Indiens äldsta religion, som antog Brama för den högste guden. [Bram - -.]

BRAHMAN, bramán, eller **BRAHMIN**, brami'n, m. 3. Brahmas prest. [Braman, Bramin.]

BRAK, n. 5. 1) (egentl.) Starkt buller, som uppkommer, då större föremål brytas af, krossas, ramla omkull eller falla sönder. *B-et af ett träd, som fälles af stormen. B-et af ett instörtande hus.* — 2) (i allmänhet) Starkt buller, dån. *Åskans b. B-et af skjutgevär.* Bildar sammansättningen Vapenbrak. — *Syn.* Se *Buller.*

BRAKA, v. n. o. impers. 1. Gifva starkt buller, dån. Jfr. *Brak. Hör, hur de kullfallande träden b. omkring oss, hur åskan b-r! Det b-r i stolen, i isen.* — *B. itú,* med brak brista sönder i två delar. — *B. lö's, sö'nder,* med brak lossna, gå sönder. — *B. néd,* falla ned med brak. — *B. ti'll,* plötsligen gifva ett brakande ljud. — *Syn.* Se *Bullra.*

BRAKA, f. 1. Spricka i jern.

BRAKANDE, n. 4. Ljudet, som uppkommer, då något brakar. — *Syn.* Brak.

BRAKFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* Se *Spof.*

BRAKTEAT, brackteát, n. 3. I äldre tider brukligt, tunt bleckmynt, stämpladt blott på ena sidan.

BRAKVATTEN, n. 5. Vatten, som af naturen har en saltaktig, vämjelig smak.

BRAKVED, m. 3. sing. Buskväxt af slägtet Toste; växer i skogar; bark och bär användas till färgning; barken är äfven ett förträffligt laxermedel. Kallas äfv. Sprakved, Toste, Brågon. Rhamnus frangula.

BRAM. Uttryck, i sjöväsendet, som förekommer i en mängd sammansättningar och utmärker eller har afseende på mastens förlängning näst under de delar af masterna och tacklingen, som få namn af Boven: — *Brambarduner,* m. 3. pl. Tåg, som på ömse sidor stötta bramstången. — *Bramdrejrep,* n. 5. Tåg, som är fästadt vid midten af bramrån och på akterkant vid öfra blocket af bramfallet. — *Bramfall,* n. 5. Talja, som i förening med drejrepet tjenar att hissa och fira bramrån. — *Bramgöling,* m. 2. Block, som tjenar till hissning och strykning af bramrån och bramstången. — *Bramrack,* m. 2. Tåg, som fasthåller bramrån vid bramstången. — *Bramrå,* f. 3. pl. — *rår.* Rån på bramstången. — *Bramsegel,* n. 5. Seglet på bramrån. *Bramsegelskultje,* m. 3. Lagom vind för ett fartyg att föra bramseglen. — *Bramstag,* n. 5. Tåg, som tjenar att förifrån stötta bramstången och går emellan bramstångens topp och antingen förstångens fot (*Storbramstag*) eller klyfvarbommens nock (*Förbramstag*). — *Bramstagsegel,* n. 5. Stagsegel emellan toppen af storbramstången och toppen af förstången. — *Bramstång,* f. 3. pl. — *stänger.* Stång, näst öfver fasta stången, satt genom dennas eselhufvud och hvilande mot dess långsalningar. — *Bramtopplänta,* f. 1. Topplänta, som går ifrån ändan af bramrån. — *Bramvant,* n. 5. Benämning på hvarje af tre eller fyra tåg, som tjena dels att stötta stången med, dels för folket att äntra upp uti, farande på ömse sidor af bramstångens topp genom stångtvärsalningarna.

BRAMARBAS, bramárrbass. 1) Benämningen på en feg storskrytare, i ett af Holbergs lustspel. — 2) (fig.) En, som skryter af sin tapperhet, utan att äga verkligt mod. — *Syn.* Menschenschreck.

BRAMARBASERA, v. n. 1. Säges om en i grunden feg menniska, som skryter öfver sin tapperhet och de storverk, han föregifver sig hafva utfört eller säger sig ämna utföra.

BRAND, m. 3. pl. *bränder.* 1) (utan plur.) Naturverkningen, då något brinner. Brukas i denna bem. helst om större föremål. *B-en af de fällda träden upplyste hela trakten. B-en af ett hus, en stad, ett träd, en skog, ett fartyg. Skeppets b. gaf en rysligt skön anblick. Sticka, sätta i b. Råka i b. Hela staden stod i b.* — *Syn.* Brinnande. — 2) (utan plur.) Tillfället med alla dess omständigheter, då en antingen af våda uppkommen eller anlagd eld förstör hus, skog, fartyg. *Hamburgs, Trojas, Riddarholmstornets b. Jag var närvarande vid b-en. Jag glömmer aldrig denna förfärliga b., som för-*

störde hela min egendom. — *Syn.* Eldsvåda, Vådeld. — 3) (med plur.) Trästycke, som antingen brinner, eller som har brunnit, men slocknat och ännu röker, eller som är alldeles släckt. *Det var en så förfärlig storm, att b-er från de brinnande husen flögo öfver strömmen och antände hus på andra sidan. En rykande b. Eldsvådan är alldeles släckt; det ryker ej ens ifrån b-erna på den afbrända tomten.* Ingår i sammansättningarna Eldbrand, Flygbrand, m. fl. — 4) (med., utan plur.) Se *Inflammation.* Bildar för denna bem. sammansättningen Kallbrand. — 5) (utan plur.) Ett slags svamp, som understundom sätter sig på säd, isynnerhet hvete, och hvarigenom frökärnan förvandlas till en svart, illaluktande massa, och säden sålunda till större eller mindre del går förlorad. *Skadad af b.* Kallas äfv. Sot. Uredo.

BRANDANSTALTER, m. 3. pl. Se *Eldsläckningsanstalter.*

BRANDASSEKURANS, ----rànngs, f. 3. Se *Brandförsäkring,* 1.

BRANDAX, n. 5. Sädesax, skadadt af brand eller sot.

BRANDBOMB, brànndbå'mmb, m. 3. (artil.) Bomb, som begagnas till antändning och är fylld med brandsats samt försedd antingen med ett stort eller flera smärre hål, hvarur lågan slår ut.

BRANDBOTTEN, m. 2. pl. — *bottnar.* Med murstén tätt belagd trossbotten, som elden, i händelse af eldsvåda, ej kan genomtränga.

BRANDBREF, n. 5. Af vederbörande myndighet utfärdadt intyg om liden skada genom vådeld.

BRANDCORPS, brànndkå'r, m. 3. Trupp eller förening af personer i en stad, som äro ålagde eller frivilligt åtagit sig att biträda vid eldsvådor med eldens släckande. *Frivilliga b-er hafva på sednare tiden i flera städer blifvit inrättade.*

Anm. För ordets stafningssätt, jemför *Corps.*

BRANDERZ, brànndä'rrts, m. 3. (tyskt ord) Lerskiffer, som innehåller mycket kol, jemte cinober eller qvicksilfver.

BRANDFLAGGA, f. 1. Röd flagga, som utstickes öfverst ifrån ett kyrktorn, vid tillfälle af vådeld.

BRANDFLOTTA, f. 1. (gam. krigsk.) Stor timmerflotta, som antändes och släpptes ner med strömmen emot fästningar.

BRANDFLÄCK, m. 2. Ställe på huden, som bär märke efter brännskada.

BRANDFRI, a. 2. Som ej af eld kan förstöras. Säges i fråga om byggnadsdelar. *En b. botten. Ett b-tt hvalf.*

BRANDFUX, m. 2. Häst af det slag, som kallas Fux (se d. o.), med liksom brända hårspetsar. (- fuchs.)

BRANDFÖRSÄKRA, v. a. 1. Emot en viss på förhand erlagd afgift betinga sig godtgörelse af ett brandförsäkringsverk för möjligen inträffande förluster på hus och lösegendom genom eldsvåda. — *Brandförsäkrande*, n. 4.

BRANDFÖRSÄKRING, f. 2. 1) Handlingen, då man brandförsäkrar något. — 2) Se *Brandförsäkringssumma.*

BRANDFÖRSÄKRINGSKASSA, f. 1. Kassa, bildad af försäkringspremierna för brandförsäkrad egendom, och hvarur till brandskadade delägare utbetalas det belopp, de äga att påfordra.

BRANDFÖRSÄKRINGSKONTOR, ----kånntór, n. 5. Anstalt, der enskilte kunna få försäkra sin egendom mot brand.

BRANDFÖRSÄKRINGSMÄRKE, n. 4. Liten bricka med inskrift, som åsättes hus, då de blifvit brandförsäkrade.

BRANDFÖRSÄKRINGSSUMMA, f. 1. Den summa, hvartill hus, gård eller lösören blifvit brandförsäkrade.

BRANDFÖRSÄKRINGSVERK, n. 5. Offentlig, af staten garanterad anstalt till försäkring emot brand.

BRANDGRANAT, brànndgranát, m. 3. (artil.) Granat, fylld med brandsats, och som begagnas till antändning.

BRANDGUL, a. 2. Af en gul, ljusröd färg, nästan liknande guldets. *B. Lilja,* ett slags lilja med brandgula, inuti prickiga blommor. Lilium bulbiferum.

BRANDGÅS, f. 5. pl. — *gäss.* En art af Andslägtet, med purpurröd, uppåt bugtig näbb, hufvud och hals svarta, skimrande i grönt, ett bredt, hvitt bälte omkring kräfva och axlar, samt ett annat af bjert, brun färg omkring mage och rygg, i allmänhet hvit fjäderbeklädnad, ben och fötter ljust rosenröda. Kallas äfv. Grafand. Anas Tadorna.

BRANDHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* 1) Lång stång, med en stark jernhake i ändan, och som begagnas vid eldsvådor. — 2) Lång stång med hake i ändan, på bogsprötet af en brännare, för att haka fartyget fast vid ett fiendtligt.

BRANDHÅL, n. 5. (artil.) Hål på en bomb eller granat.

BRANDJERN, n. 5. 1) Jern, hvarpå veden lägges i en spisel. Brukas numera sällan. — 2) Se *Brandring.* — 3) Jern, hvarmed elden omlagas i smedjor.

BRANDKASSA, f. 1. Se *Brandförsäkringskassa.*

BRANDKLIPPARE, m. 5. Häst af det slag, som kallas Klippare (se d. o.), och till färgen Brandfux (se d. o.).

BRANDKLOCKA, f. 1. (föga brukl.) Så kallas en tornklocka, då hon begagnas till klämtning vid eldsvåda. *B-ns ljud.*

BRANDKLÄMTNING, f. 2. Klämtning med en tornklocka till tecken, att elden kommit lös. I allmänhet säges blott Klämtning.

BRANDKORN, n. 5. Af brand eller sot skadad säd.

BRANDKULA, f. 1. (artil.) Karkass af fyra stycken starka jernbyglar, fastnitade vid en stark bottenplåt, samt öfverklädd med buldan, fylld med brandsats och doppad i smält beck. Nyttjades fordom till antändning, i stället för nu brukliga brandbomber och brandgranater.

BRANDMUR, m. 2. Massiv mellanmur, som skiljer ett stenhus ifrån ett annat, för att vid eldsvåda kunna hämma eldens utbredande.

BRANDMÄSTARE, m. 5. 1) Person, som vid eldsvådor har tillsyn öfver eldsläckningsanstalterna och deras användande. — 2) (ford.) Person, som i krig bestyrde om brandskattens indrifvande.

BRANDORDNING, f. 2. Reglemente, som föreskrifver, hvad vid inträffande eldsvådor iakttagas bör, och i öfrigt innehåller stadgar för dermed gemenskap ägande ämnen.

BRANDOS, n. 5. Os, lukt af något, som brinner eller blifvit brändt.

BRANDPIL, m. 2. (gam. krigsk.) Rörpil, emellan spetsen och sjelfva röret försedd med brännbara ämnen, hvilka antändes, då man afsköt den, och hvarigenom hus i belägrade städer o. s. v. sattes i brand.

BRANDPORT, m. 2. Port med jerndörr, för att i händelse af eldsvåda kunna hindra eldens framträngande.

BRANDRAKET, brånndrakét, m. 3. Raket, som i krig begagnas till antändning.

BRANDREDSKAP, n. 5. o. m. 3. 1) (neutrum) Ett verktyg, redskap, som användes till eldens släckande vid eldsvådor. — 2) (maskulin; kollektivt) Samteliga verktyg, som dervid användas. *B-en bör alltid vara till hands och i ordning.*

BRANDRING, m. 2. Jernring, hvilande på tre eller fyra fötter, som begagnas att i en köksspisel sätta under stekpannor, kastruller, o. d.

BRANDRÄF, m. 2. pl. — *räfvar.* Benämning på ett slags räf, som är mera jemnröd än den vanliga räfven.

BRANDRÖK, m. 2. Rök ifrån en brand eller eldsvåda.

BRANDRÖR, n. 5. (artil.) Svarfvadt trärör, hvari brandrörssats, vanligen bestående af krut, salpeter och svafvel, inslås. Nyttjas, för att antända bombers och granaters sprängladdningar. [Brandtrör.]

BRANDRÖRSLYFTARE, m. 5. (artil.) Klämma af metall att uttaga brandrör ur bomber och granater.

BRANDRÖRSSÅG, f. 2. (artil.) Såg, som begagnas till brandrörs afsågande.

BRANDSATS, m. 3. (artil.) Fyllning till brandbomber och brandgranater, tillredd af talg, beck, krut och sönderskuren hampa.

BRANDSEGEL, n. 5. Segel, hvarmed vid eldsvådor tak eller väggar af hus, som stå nära intill branden, öfvertäckas, för att skydda dem för elden.

BRANDSIGNAL, brånndsiggnál, m. 3. Signal, hvarigenom tillkännagifves, att eldsvåda utbrustit.

BRANDSKADA, f. 1. Förlust af egendom, som någon lidit genom en eldsvåda.

BRANDSKATT, m. 3. Skatt, som i krig påläggеs en intagen fiendtlig stad, hvilken derigenom lösköper sig ifrån att blifva uppbränd. *Pålägga, betala, erlägga b.*

BRANDSKATTA, v. a. 1. Pålägga brandskatt. *B. en stad.* — ***Brandskattande***, n. 4.

BRANDSKATTNING, f. 2. 1) Påläggande af brandskatt. — 2) Penningsumma, som en stad blifvit ålagd att betala i brandskatt. Det samma som ***Brandskattningssumma***, f. 1.

BRANDSKEPP, n. 5. Skepp, begagnadt till brännare (se d. o.).

BRANDSKOTT, n. 5. Brandsignal medelst aflossande af skott.

BRANDSPRUTA, f. 1. Stor vattenspruta, som begagnas till eldens släckande vid eldsvådor.

BRANDSTAKE, m. 2. pl. — *stakar.* I ändan jernskodd stake, hvarmed man lagar om eld.

BRANDSTEGE, m. 2. pl. — *stegar.* Lång och stark stege, som begagnas vid eldsvådor, för att komma upp till öfre våningarna eller taket af ett brinnande hus.

BRANDSTIFTARE, m. 5. En, som låter anlägga brand. — *Syn.* Mordbrännare.

BRANDSTOD, m. 3. Afgift, som på landet erlägges, i afsigt att lemna ersättning för laga hus, som genom vådeld afbrunnit. — *Ss.* ***B-sersättning.***

BRANDSTODS-FÖRENING, f. 2. Öfverenskommelse mellan hemmansbrukarne i ett Brandstodslag, hvarigenom bestämmes, huru mycket skall gifvas i ersättning för laga hus, som genom vådeld afbrunnit.

BRANDSTODSLAG, n. 5. Förening af hemmansbrukarne i en socken eller ett härad, i ändamål att genom sammanskott lemna ersättning åt dem inom socknen eller häradet, som lidit förlust genom eldsvåda.

BRANDSTÄLLE, n. 4. Ställe, der vådeld härjat.

BRANDSYN, f. 3. Årlig, laga syn, hvarigenom utrönes, huruvida byggnaderna i en stad med deri befintliga eldstäder äro i det skick, som brandordningen föreskrifver.

BRANDTRUMMA, f. 1. Trummande till tecken af en utbruten eldsvåda. *Hör b-n! Röra b-n,* gifva sådan signal.

BRANDTRÖR, m. fl., se *Brandrör*, m. fl.

BRANDTUNNA, f. 1. Vattentunna, som enligt brandordningen hvarje hus- eller gårdsägare i en stad bör hafva tillhands vid tillfälle af eldsvådor.

BRANDUGGLA, f. 1. Se *Kattuggla.*

BRANDVAKT, f. 3. Särskilta i en stad antagna nattvakter, som på vissa tider om natten gå genom gatorna, för att gifva tillkänna, om vådeld utbrutit på något ställe. — *S. m. 3.* Hvarje särskilt person ibland dem. Äfv. ***Brandvaktskarl***, m. 2.

BRANDVAKTSCORPS, --kå'r, m. 5. Särskilt i en stad upprättad corps af brandvaktskarlar med befäl.

Anm. För ordets stafning, se *Corps.*

BRANDVAKTSSKRAMLA, f. 1. Skramla, hvarmed brandvakter tillförene voro försedde, för att dermed gifva hvarandra signal.

BRANDÄMBAR, n. 5. Vattenämbar af jernbleck, som det åligger hvarje gårds- eller husägare i en stad att alltid hafva tillhands för händelse af eldsvåda. [- embar.]

BRANIKULA, -ni'--. f. 1. sing. 1) Ett slags folklek, till en del liknande långpolska. — 2) Musiken eller melodien dertill.

BRANKARD, brannkárd, m. 3. (fr. *Brancard*) Svankträ på ett vagnsunderrede. [Blankard.]

BRANT, a. 1. Som mot den jemna jordplanen bildar en stark vinkel; tvärt sluttande. Säges i fråga om markens, hafs- eller sjöbottnens läge; äfv. om trappor, stegar o. d. *Ett b. berg, ställe. En b. klippa, backe, väg, trappa. Strandbotten är mycket b.*

BRANT, m. 3. 1) Lodrät eller nästan lodrät sluttning, der man ej utan fara kan falla utför. *B-en af ett berg, en klippa.* — *Syn.* Brådjup, Brådstupa. — 2) Sjelfva kanten, brädden af en sådan sluttning. (Fig.) *Stå på b-en af sitt förderf,* vara nära sitt förderf.

BRANTHET, f. 3. Egenskapen att vara brant.

BRASA, f. 1. (förkortadt af *Eldbrasa*) 1) Hög af brinnande vedträn i kakelugn eller på spisel. *Tända, göra upp en b. Sitta vid b-n och gassa sig.* — 2) Vedträn, som på en gång insättas i kakelugnen eller läggas på en spisel. *Gå efter en b. ved.* (*Vedbrasa* är den påsatta och brinnande veden).

BRASA, v. n. 1. (fam. o. pop.) Gifva stark låga. — *B. på',* lägga på eller sätta in mycket ved, så att det blir stark eld. — ***Brasande***, n. 4.

BRASILIETRÄ, n. 4. Veden eller sjelfva trämnet af:

BRASILIETRÄD, n. 5. Ett i Brasilien växande trädslag, hvaraf bresilja (den raspade veden) fås. Cæsalpinia brasiliensis.

BRASKA, v. n. 1. (fam. o. pop.) 1) Ståta, lefva stort, slå stort på. — 2) Söka utmärkelse,

vilja lysa. *B. med sin lärdom.* — 3) (om väderleken) Medföra stark köld. *När Anders slaskar, då Julen b-r.* — *Braskande*, n. 4.

BRASNING, f. 2. (tekn.) Lödning med koppar.

BRASS, m. 2. (sjöf.) Benämning på hvartdera af de tåg, som äro fästade vid nockarna af en rå och tjena att horisontelt vända den (*brassa*) eller dess segel. Brassarne i lä kallas Läbrassar och de vid vindsidan Lovartsbrassar.

BRASSA, v. a. o. n. 1. *B. rå* eller blott *b.*, medelst brassarna vända rån horisontelt. *B. dikt bi-de-vind* eller *skarpt*, brassa rårna eller seglen så mycket på ena sidan som möjligt, så att de göra minsta möjliga tillfallsvinkel i seglen. *B. fullt*, brassa en rå så, att seglet fylles af vinden. *B. fyrkant*, brassa en rå rätt tvärs. *B. lefvande*, brassa ett segel så, att vinden blåser längs rån, så att seglet fladdrar. *B. i'n*, brassa rårna mera snedt. *B. óm*, brassa seglen öfver andra bogen. *B. úpp*, brassa seglen mera tvärs. *B. på mast, på stång*, äfv. *B. back* ell. *förkert* (verkehrt), brassa ett segel så, att vinden blåser på dess förkant och trycker det emot masten eller stången. — *Brassande*, n. 4. o. *Brassning*, f. 2.

BRATT. a. 1. (pop.) Se *Brant*, adj.

BRAVAD, - ád, m. 3. (fr. *Bravade*) Trots, öfversitteri.

BRAVERA, v. n. 1. (fr. *Braver*) Trotsa, spela öfversittare.

BRAVISSIMO! int. (ital.) Ganska bra.

BRAVO! int. (ital.) Bra!

BRAVO, m. (ital.) Legd lönnmördare; person, som gör ett yrke af att emot betalning lönnmörda folk.

BRAVOROP, n. 5. Rop af »bravo!»

BRAVUR, bravy'r, f. 3. (fr. *Bravoure*) Tapperhet. — Skrifves äfv. af några *Bravyr*.

BRAVURARIA, bravy'ráría, f. 3. (i musik) Svår aria, der sångaren har tillfälle att visa sitt mästerskap.

BRAXEN, m. 2. pl. *braxnar*. Fisk af Cyprinslägtet, med tvärhugget hufvud, hvass, svartblå rygg, samt på sidorna gul, hvit och svart. Cyprinus Brama. — *Ss. B-fiske, -nät.*

BRAXENGRÄS, n. 5. (bot.) Växt i sjöar och elfver, af Ormbunkarnes klass. Lösrifves af braxen vid dess lektid och uppflyter på vattenytan. Isoëtes lacustris.

BRAXENMYGG, f. 1. Se *Vattenmätare.*

BRAXENPANKA, f. 1. Ej fullvuxen braxen.

BRECCIA, brä'cksia, f. 3. pl. *breccier*. (mineral.) Mer eller mindre kantigt eller rundadt brottstycke eller rullsten, bestående af olikartade ämnen med en sandstensartad massa till bindmedel.

BRÈCHE, m. 3. pl. *brècher*. Se *Bresch.*

BRED, a. 2. 1) Angifver eller har afseende på längdmåttet af den räta linie, som går tvärs öfver ifrån ena sidan till den andra af en yta, ett föremål. I denna bemärkelse, motsatsen till Lång. *Tre mil lång och en mil b. Tyget är en aln b-t. Vägen är lagom b. för två personer. Detta bord är fyra tum b-are än det der.* — 2) (utan åtföljande bestämningsord) Uttrycker ett, i förhållande till andra ytor eller föremål, betydligt längdmått af den räta linien tvärs öfver en yta eller ett föremål. Motsats till Smal. *Ett b-t band, ett b-t bord, en b. flod, mun, näsa. B. i ansigtet. B-a axlar*, mycken bredd öfver ryggen ifrån ändan af ena axeln till ändan af den andra. *B. öfver axlarna*, se *Axelbred. B. öfver bröstet. Göra, blifva b., b-are. B-t uttal*, då man öppnar munnen mycket på bredden, när man talar. *B-t ljud*, i fråga om bokstafsljud, kallas ett sådant, vid hvars uttalande munnen bredt öppnas. *B. pensel*, säges om en målares sätt att pålägga färgerna, då det sker i stora drag, i massor, med djerf hand, utan rädsla och petighet. (Fig.) *Göra sig stor och b.*, brösta sig, gifva sig min af betydenhet. (Ordspr.) *Stå på b-a stenen*, vigas i kyrkan.

BREDA, v. a. 2. Gifva en sak, ett ämne utsträckning öfver ytan af ett föremål. *B. täcket på sängen. B. smör på bröd. B. en pels öfver en sjuk.* — *B. på'*, se *Påbreda.* — *B. úpp en säng*, uppbädda den. — *B. út, ö'fver*, se *Utbreda, Öfverbreda.* — *Syn.* Utbreda.

BREDANDE, n. 4. Handlingen, då man breder.

BREDAXLAD, a. 2. Som är mycket bred emellan axlarna.

BREDBENT, a. 1. Som håller benen vidt utspärrade från hvarandra.

BREDBLADIG, a. 2. 1) (om växter) Som har breda blad (bem. 1). — 2) (om skärande verktyg) Som har bredt blad (bem. 3). *B. knif, såg.*

BREDBRÖSTAD, a. 2. Som har bredt bröst.

BREDD, f. 3. 1) En ytas, ett föremåls utsträckning tvärs öfver ifrån sida till sida. Motsatsen till Längd. *B-en af en flod. Klippt på b-en af tyget. Två fingers b. På längden och b-en.* — *I b.*, adverbialt uttryck, som betyder: sida vid sida. *Gå i b.*, gå bredvid hvarandra; (fig.) vara jemngoda. *Gå i b. med någon*, gå vid sidan af någon, lika långt fram; (fig.) lika mycket utmärka sig, vara lika kunnig, skicklig, hedrad, ansedd som någon. *Sätta i b. med*, jemföra med. — 2) (geogr.) Se *Latitud.*

BREDDLINIE, f. 3. (skeppst.) Ett fartygs bredd tvärs öfver vid midten.

BREDDSGRAD, m. 3. (geogr.) Graden af en orts bredd eller latitud, d. v. s. afstånd ifrån polen.

BREDEVID, se *Bredvid.*

BREDFOCK, m. 2. Råsegel, som hissas på jakter eller andra små fartyg, då vinden kommer rätt ifrån aktern eller ock är mycket rum.

BREDFOTAD, a. 2. Som har breda fötter.

BREDHACKA, f. 1. (tekn.) Hacka med bredt jern.

BREDHAMMARE, m. 5. (tekn.) Se *Räckhammare.*

BREDJERN, n. 5. (bildh.) Mejsel med rak egg, för att jemna grada ytor.

BREDKANTIG, a. 2. Som har bred kant eller breda kanter.

BREDKORN, n. 5. Ett kornslag, med frön i två rader. Kallas äfv. Skyffelkorn, Plumagekorn, Flättring. Hordeum zeocriton.

BREDKRASSE, m. 2. sing. En art Krasse med hvita blommor. Kallas i bibeln Bittersalso. Lepidium latifolium.

BREDNÄSIG, a. 2. Som har bred näsa.

BREDRANDIG, a. 2. Som har breda ränder.

BREDRYGGIG, a. 2. Bred öfver ryggen.

BREDSCHÄS, m. 2. Schäs med plats för tvenne personer i sitsen. [- chaise.]

BREDSIDA, f. 1. Sida på ett föremål, tvärs för, på bredden. *Ett fartygs b.* (Sjöt.) *Vända till b-n*, vända ena bredsidan af ett fartyg emot ett annat eller emot ett föremål (fästning, skans, batteri, äfven trupper), för att deremot aflossa den sidans kanoner.

BREDSLÄDA, f. 1. ell. BREDSLÄDE, m. 2. pl. — *slädar*. (föga brukl.) Tvåsitsig släda (i motsats till Kappsläda).

BREDSTUSSIG, a. 2. (pop., lågt) Bred öfver bakändan.

BREDSVANSIG, a. 2. (nat. hist.) Som har bred svans.

BREDT, adv. Med stor utsträckning på bredden. Brukas föga utom i uttrycket: *Vidt och b.*, se *Vidt*. *Tala b.*, öppna munnen ganska mycket på bredden, då man talar.

BREDTÅNG, f. 3. pl. — *tänger*. (tekn.) Stor tång med breda knipändar, hvarmed deglar insättas i en brännugn.

BREDVID, adv. 1) Vid sidan af någon eller något. *Sitta b. någon, b. ett träd. Trädgård, belägen b. min. Spjelorna i ett staket stå b. hvarandra. Hans hus ligger b. mitt. Vinklar, som ligga b. hvarandra. Tätt b. hvartannat.* (Fig.) *Tala b. munnen*, prata utan eftertanka. *Det faller alltid något b.*, det är alltid någon fördel att draga af saken; man kan dervid alltid påräkna någon biförtjenst, någon inkomst utom den öfverenskomna lönen, arvodet, o. s. v. *Göra sig, hafva något b.*, så laga, att man har en liten biförtjenst, en smygsportel, en liten hemlig andel af vinsten. — *Syn*. Vid sidan af, Sida vid sida med, Utmed, Utjemte. — 2) Se *Vid*, 1. — *Adv*. På sidan vid, nära intill. *Rummet b. Här b., der b.* — *Syn*. Invid, Utmed, Intill.

BREDYXA, f. 1. (gam. krigsk.) Tveeggad stridsyxa.

BREF, n. 5. 1) *a*) Skrifvelse, som förseglad afsändes ifrån en person till en annan, eller ifrån en regering, ett embetsverk o. s. v., för att meddela underrättelser, tillkännagifvanden, upplysningar, order, befallningar, förmaningar, o. s. v. *Skrifva, sända, skicka, afskicka ett b. till någon. Få, bekomma, erhålla b. ifrån någon. Lemna in ett b. på posten. Pauli b. till de Romare.* — Ingår i en mängd sammansättningar, såsom: Höflighetsbref, Affärsbref, Handbref, Handelsbref, Rekommendationsbref, Sändebref, Rundbref, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — *Syn*. Skrifvelse, Epistel. — *b*) Kort litterär skrift, på vers eller prosa, i brefform. *Lärda, vetenskapliga, moraliska b. Didos b. till Æneas. Eulers b.* — *Syn*. Epistel. — *c*) Öppen skrifvelse, utfärdad af regering, embetsmyndighet, i ändamål att för allmänheten kungöra förmån, beviljande, privilegium, som enskilt person erhållit. Kallas äfven och oftare *Öppet b. Få, hafva b. på något.* (Fig. ordspråksvis) *Ingen har b. på sitt lif*, lifstiden är oviss. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom t. ex.: Adelsbref, Doktorsbref, Kaparebref, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — *Syn*. Diplom. — *d*) Skrift, utfärdad af enskilt person eller bolag, i ändamål att för dem, som vederbör, tillkännagifva något. Brukas för denna bem. endast i sammansättningar, såsom Fraktbref, Vexelbref, Kreditbref, Jernbref, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — 2) Sammanviket litet papper, innehållande ett visst antal knapp- eller synålar. *Ett b. knappnålar, synålar.* — Bildar sammansättningarna: Nålbref, Knappnålsbref, Synålsbref. — *Ss. B-bunt, -packe, -paket, -samling, -sigill, -skrifning.*

BREFBOK, f. 3. pl. — *böcker*. 1) Bok, der bref afskrifvas, som skola sändas på posten. Brukas isynnerhet på handelskontor. — 2) Se *Brefställare*.

BREFBÄRARE, m. 5. 1) Person, som öfverbringar ett bref från en person till en annan. — 2) Vaktmästare vid ett postkontor, som bär omkring bref till deras ägare.

BREFDRAGARE, m. 5. Se *Brefbärare*, 2.

BREFDUFVA, f. 1. (nat. hist.) En art af Dufslägtet, något större än de vanliga tama dufvorna, med starkt färgskimmer kring halsen och dunklädda ben. Användes fordom till öfverbringande af bref emellan aflägsna orter. Columba tabellaria.

BREFFORM, m. 3. Form af bref, antingen till det yttre eller i afseende på sjelfva innehållet. *Affattad i b.*

BREFKOPIERINGSBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Se *Brefbok*, 1.

BREFKUVERT, brèvkuvä'r, n. 3. Omslag af papper kring bref. — Äfv. Brefomslag.

BREFLÅDA, f. 1. 1) Låda, hvari bref förvaras. — 2) Låda, hvari bref läggas, som skola afsändas med post, fartyg o. s. v.

BREFOMSLAG, n. 5. Se *Brefkuvert*.

BREFPAPPER, n. 5. Se *Postpapper*.

BREFPENNINGAR, m. 2. pl. eller

BREFPORTO, n. 4. Se *Postporto*.

BREFPOST, m. 3. Offentlig inrättning till öfverförande af bref emellan alla orterna i ett land och äfven till och ifrån utrikes orter. Det förkortade uttrycket: Post, brukas allmännare. Jfr. d. o.

BREFPRESS, m. 2. Press, hvarmed bref pressas ihop, för att vid afsändning intaga möjligast minsta rum.

BREFSKRIFTSTÄLLARE, m. 5. Författare, som utgifvit skrifter i form af bref.

BREFSKRIFVARE, m. 5. -**VERSKA**, f. 1. 1) En, som skrifver eller skrifvit bref. — 2) En, som ofta och gerna skrifver bref.

BREFSKÅP, n. 5. Skåp, hvari bref förvaras.

BREFSTIL, m. 2. sing. Det slags stil eller skrifsätt, som brukas i bref. [-styl.]

BREFSTÄLLARE, m. 5. Samling af formulärer till bref, hvarigenom man får anvisning, huru bref i olika ämnen och till olika personer böra affattas.

BREFVEXLA, v. n. 1. Skrifva bref till hvarandra. *De hafva länge b-t. B. med hvarandra. B. med någon.* Stundom säges äfven: *Vexla bref.* — *Brefvexlande*, n. 4.

BREFVEXLARE, m. 5. Se *Korrespondent*.

BREFVEXLING, f. 2. 1) Omständigheten, att man brefvexlar. *Stå i b. med någon*, se *Brefvexla*. — 2) Bref, som blifvit vexlade mellan personer. *Här finner du hans b. med herr N., deras b.*

BREFVÄSKA, f. 1. 1) Väska, hvari bref förvaras af enskilt man eller i embetsverk. — 2) Postväska, hvari bref läggas, som skola afsändas med posten; äfv. väska, hvari enskilt man eller embetsverk låter afhämta från posten eller dit afsända bref.

BREMS, m. 2. Trens, som sättes på en ostyrig häst, för att styra honom vid skoning, m. m. [Broms, Bröms.]

BRESCH, bräsch, m. 3. (fr. *Brèche*) Öppning i mur eller vall, gjord genom mina eller skott, för att vid stormning derigenom kunna intränga i en belägrad fästning eller stad. *Skjuta b.*

BRESCHBATTERI, brä'schbatteri', n. 3. (fortif.) Batteri, hvars ändamål är att skjuta bresch på mur eller vall.

BRESCHKNIF, m. 2. pl. — *knifvar*. Ett slags vapen på långt skaft.

BRESCIANERSTÅL, brässchiànrstå'l, n. 5. Ett slags förträffligt stål, som tillverkas i Brescia uti Italien.

BRESILJA, f. 1. sing. Ett färgämne, bestående af den raspade veden utaf åtskilliga trädslag. *Röd b.* fås af Brasilieträdet (Cæsalpinia brasiliensis) jemte ett par andra trädslag, som växa i Vestindien. *Blå b.*, äfven Blåholts kallad, erhålles af Campecheträdet (Hæmatoxylon campechianum), som växer i Honduras och på Yucatan.

BRESILJTRÄD, se *Brasilieträd.*

BRESS, m. 2. sing. Bröstkörtlarne af kalf och lam, förvällda, lagda i kallt vatten och väl renade från alla hinnor. Användas sedan såsom tillsats vid tillredningen af flera olika slags maträtter.

BRETELL-LINA, bretä'll-li'na, f. 1. (artil.) Draglina till lätta fältkanoner.

BREVIARIUM, --áriumm, n. 3. pl. — *arier.* Messbok hos katolikerna.

BRICKA, f. 1. 1) Flat, rund eller fyrkantig skifva af trä eller bleck (äfven stundom af silfver, m. m.), med uppvikta kanter, och som begagnas att ställa eller sätta någonting på, såsom tallrikar, glas, buteljer, koppar, m. m. Ingår, allt efter det olika bruket, i flera sammansättningar, såsom: Tebricka, Buteljbricka, Glasbricka, Ljussaxbricka, m. fl. — 2) Rund plåt af någon metall, vanligtvis poleradt eller måladt jernbleck, och som begagnas: *a*) dels till något slags utmärkande tecken eller märke, t. ex. de, hvilka vakthafvande officerare bära under hakan; de, som polisbetjenter tillförene hade till tjenstemärke; de, som månglerskor m. fl. måste bära på sig till tecken af ägande rättighet till sitt yrkes utöfvande; och slutligen de, hvilka som brandförsäkringsmärken uppsättas på hus; — *b*) dels, försedd med inskrift, för att gifva något slags anvisning, såsom t. ex. de, hvilka med angifvande af namn och karakter m. m. sättas på dörren till en persons boningsrum. Bildar sammansättningen Tjenstebricka. — 3) Liten rund, svarfvad skifva af trä, hvilken användes som pjes i dam- och brädspel. *Taga, slå en b. Vinna på sista b-n.* — 4) (fam. o. skämtv.) Bröst. *Taga någon i b-n,* i kragen.

BRIDONG, bridå'nng, m. 3. (fr. *Bridon*) Ett slags lindrigare betsel utan stänger.

BRIGAD, -åd, n. 3. Större afdelning af en armé, bestående af flera regementen. — *Ss. B-chef.* [Brigade.]

BRIGADGENERAL, brigådjenerál, m. 3. General, som förer befälet öfver en brigad.

BRIGANTIN, --i'n, m. 3. Örlogsbrigg, som förer ifrån 10 till 20 kanoner.

BRIGG, m. 2. Tvåmastadt fartyg med märsar på begge masterna, samt råsegel och ett gaffelsegel på hvardera masten, men stagsegel endast på bogsprötet.

BRIGGSEGEL, n. 5. Aktersta gaffelseglet på en brigg.

BRIGGTACKLAD, a. 2. Tacklad på samma sätt som en brigg.

BRIGITTINERMUNK, m. 2. -**NUNNA**, f. 1. Munk, nunna af:

BRIGITTINERORDEN, m. 2. Andlig orden i katolska kyrkan, stiftad år 1344 af den heliga Brigitta.

BRIKOLLSTÖT, brikå'llstö't, m. 2. (bilj.) Stöt, då bollen träffar genom återstudsning ifrån vallen.

BRILJANT, brilljánngt, a. 1. (fr. *Brillant*) Strålande, lysande, grann. — *S. m. 3.* Diamant, slipad spetsig både på öfra och undra sidan.

BRILJANTERA, brilljanngtéra, v. a. 1. Besätta med briljanter.

BRILJANTRING, brilljånngtri'nng, m. 2. Ring, infattad med briljanter.

BRILJANTSATS, brilljånngtsátts, m. 3. (fyrv.) Blandning, bestående af groft mjölpulver 4 delar med jernfilspån, stålfilspån eller sönderstött tackjern 1 del.

BRILJERA, v. n. 1. Blänka, glänsa, lysa. — *Syn.* Se *Lysa.*

BRIMMA, v. a. 1. (skeppsb.) Se *Basa*, v. a. 3.

BRINGA, f. 1. 1) Bröstet på större fyrfota djur, isynnerhet hästar, nötboskap, hjortar, elgar och rådjur. *Denna häst är bred i b-n. Hästen sätter hufvudet i b-n.* — 2) (kok.) Bröstdelen af slagtadt kreatur. *Vi ha b. till middagen.* — Ingår för begge bemärkelserna i en mängd sammansättningar, såsom: Oxbringa, Lambringa, o. s. v. — 3) (fam. o. skämtv.) Bröst på menniskor. *Bar i b-n.* — *Syn.* Se *Bröst.*

BRINGA, v. a. 1. o. 2. Ind. pres. sing. *Bringar.* Impf. *Bringade* o. *Bragte.* Imper. *Bringa!* Sup. *Bringat* o. *Bragt.* Part. akt. *Bringande.* Part. pass. *Bringad* o. *Bragt.* 1) Föra. Brukas i denna ordets egentliga bem. sällan ensamt, utan för det mesta i förening med vissa partiklar. *B. mig min klädning. B. med sig. B. hit honom snart. B. ut, tillbaka. B. ihop, tillsamman,* se *Hopbringa, Sammanbringa. B. åter,* se *Återbringa.* (Fig.) *B. till ens kunskap,* underrätta om. — *Syn.* Se *Föra.* — 2) Medföra. *Hon b-r alltid lycka, hvar hon kommer. B. olycka öfver någon,* vara skulden till ens olycka. — 3) Försätta i ett annat tillstånd (fysiskt eller moraliskt). *B. en metall i, till smältning, glödgning, hvitglödgning. B. till förruttnelse. B. i ordning, i oordning. B. ur sitt läge. B. till slut, till fullkomlighet,* göra färdig, slut på, fullkomlig. *B. till stånd,* sätta i verkställighet. *B. å bane,* låta komma till tals, leda samtalet på; äfv. göra till föremål för öfverläggning, eftersinnande. *B. någon åter på benen,* (mest fig.) återställa till helsan; äfv. åter upphjelpa ens affärer. *B. i olycka, på obestånd.* (Fig.) *B. till tiggarstafven,* göra till tiggare, förstöra ens välfärd. *B. derhän att . . .,* göra så mycket, laga, att . . . *B. om lifvet,* se *Ombringa. B. någon på den tanken, att . . . B. någon till det yttersta,* försätta honom i det läge, att han nödgas tillgripa förtviflade utvägar. *B. någon på sin sida,* göra någon till sin anhängare, medhållare, hjelpare. *B. i misstanka* (säges mindre väl), göra misstänkt. *B. úpp,* se *Uppbringa. B. sig úpp,* ifrån att vara fattig och ringa ansedd, genom eget bemödande på ett eller annat sätt uppstiga till rikedom och anseende. *Detta har bragt honom upp,* detta har förhjelpt honom till anseende, rikedom. — 4) Förmå. *Hans ursinniga vrede bragte honom till detta beslut, att fatta detta beslut. B. någon till något,* förmå till något. *B. till lydnad, till bekännelse.* — *Syn.* Se *Förmå.*

BRINK, m. 2. Kort, men brant backe. *Tyska B-en.*

BRINKHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* Jernhake i ändan af en kedja, fästad vid underredet på en vagn, och som, då man skall köra utför branta backar, sättes på ena bakhjulet, för att hämma farten.

BRINNA, v. n. 3. Ind. pres. sing. *Brinner;* pl. *Brinna.* Impf. sing. *Brann;* pl. *Brunno.* Imper. sing. *Brinn!* pl. *Brinnen!* Sup. *Brunnit.* Part. akt. *Brinnande.* Part. pass. *Brunnen.* 1) Förtäras af eld. *Ett par vedträn brunno i spiseln. Denna ved b-ner icke bra,* är

svår att få att brinna. — Brukas ofta impersonelt, t. ex.: *Det b-ner i kakelugnen. Det b-ner redan ljus hos honom. Det har brunnit för honom*, han har lidit förlust genom eldsvåda. — *B. áf, ihóp*, se *Afbrinna, Hopbrinna. B. i'nne*, omkomma i lågorna af ett brinnande hus. *B. néd, úpp, út*, se *Nedbrinna*, &c. — *Syn*. Flamma, Låga, Blossa. — 2) Lysa. *Ljuset b-ner dåligt*. — 3) (fig.) Vara betagen af någon häftig sinnesrörelse eller känsla. *B. af kärlek, af vrede, af längtan, begär, åtrå, af otålighet, ifver, nit, o. s. v.* — 4) (om vissa ämnen, såsom t. ex. hö) Blifva starkt upphettad, råka i ett jäsningstillstånd, under öfvergången till förruttnelse. För denna bem. brukas ordet mest i part. pass., såsom adjektiv, t. ex. *Brunnen gödsel*. Se f. ö. *Brunnen*.

BRINNANDE, n. 4. Verkningen, då något brinner. — *Syn*. Brand. — *Adj*. 1. (fig.) I högsta grad kraftig, våldsam, häftig. *B. ögon*, högst eldiga, strålande. *B. het*, ytterst het. *B. feber*, ytterst stark feber. *B. törst, smärta, hunger. B. nit, begär. B. af nit*, ytterst nitisk. *B. bön*, andakt, af innersta själ och hjerta. *Under b. krig*, under det kriget som värst rasar. *Skrika, springa, slåss för b. lifvet*, ursinnigt, förtvifladt.

BRIS, m. 3. (sjöt.) Lagom kultje att föra bram- eller toppsegel.

BRISLING, m. 2. En art af Sillslägtet. Clupea Alosa.

BRIST, f. 3. 1) Frånvaro, saknad af någonting nödvändigt, behöfligt. *B. på lifsmedel, på penningar. Lida b. på något. Han lider b. på det nödvändiga, på allt. B. på uppmärksamhet, på god vilja. — I b. af, på*, adverbialt uttryck, som betyder: Om det felar, t. ex.: *I b. af, på något bättre, kan man nyttja träskor. Penningar, eller i b. deraf* . . . . Ingår för denna bem. i en mängd sammansättningar, såsom: Sädesbrist, Penningbrist, Pappersbrist, Vattenbrist, m. fl. — *Syn*. Saknad. — 2) Frånvaro af något anförtrodt, som borde finnas och hvarför man kan ställas till ansvar. *B. i kassa, räkning, inventarium. B. vid emottagning eller leverering. Det har i hans kassa yppat sig en b. på 100 R:dr. Fylla, ersätta, godtgöra b-en. Det fins tillgång att fylla b-en.* — Bildar sammansättningen Kassabrist. — *Syn*. Balans, Deficit. — 3) Saknad af det nödvändiga för lifvets uppehälle. *Lida b. Lefva i nöd och b. När b-en inställer sig, då faller något hvar modet.* — *Syn*. Se *Nöd*. — 4) Ofullkomlighet (i moralisk mening). *Hafva många b-er. Våra fel och b-er*. — *Syn*. Se *Fel*.

BRISTA, v. n. 3. Ind. pres. sing. *Brister;* pl. *Brista*. Impf. sing. *Brast;* pl. *Brusto*. Konj. impf. *Bruste*. Imper. sing. *Brist;* pl. *Bristen*. Sup. *Brustit*. Part. akt. *Bristande;* part. pass. *Brusten*. 1) Säges om fasta kroppar, då sammanhanget emellan deras delar på något ställe hastigt upphäfves, antingen helt och hållet eller blott till någon del. *Grenen brast under tyngden af sin frukt. Repet brast. Akta dig, isen b-er under dina fötter. B.* ell. *b. upp i sömmen*, gå upp i sömmen. *Skeppet brast midt i tu*. (Fig.) *Vara nära att b. af skratt*, skratta öfverdrifvet. *Mitt hjerta vill b. vid den tanken*, det är en hjertslitande, ytterst smärtsam tanke. — *B. áf*, se *Afbrista. B. lös* ell. *löst*, se *Lossna. B. sönder*, gå sönder. *B. út*, med häftighet tränga ut igenom något; se äfv. *Utbrista. B. ut öfver*, med häftighet fara ut öfver, öfversvämma, t. ex.: *Det instängda vattnet brast ut öfver fälten*. — *Syn*. Brista sönder, Gå sönder, Gå af, Gå itu, Springa af, Springa sönder, Springa, Braka af, Bräckas, Braka sönder. — 2) *a*) Fattas, vara brist. Brukas i denna bem. oftast impersonelt, t. ex.: *Det b-ter mig penningar. Godheten ersätter hvad som b-ter i antalet. Det b-ter honom nödig flit, uppmärksamhet, god vilja*. — *Syn*. Fattas, Felas, Saknas, Tryta. — *b*) Låta komma sig till last fel, försummelse, underlåtenhet. Åtföljes alltid af prep. *i* med objekt. *B. i ordhållighet, i trohet*, bryta sitt löfte, visa sig otrogen, *B. i sina skyldigheter. b. i uppfyllelsen af sina förbindelser*, ej uppfylla dem. *B. i aktning, i uppmärksamhet emot någon*, icke visa skyldig a., u. *B. i inställelse inför domstol*, uteblifva derifrån. *B. åt sitt löfte*, ej hålla det.

BRISTANDE, n. 4. 1) Händelsen, då något brister (se *Brista*, 1). — 2) *a*) Omständigheten, att något brister, fattas. — *Syn*. Brist. — *b*) Underlåtenhet. *Detta var en följd af hans b. i åtagna skyldigheter*. — *Adj*. 1. Som brister, fattas, felas, uteblifver, uraktlåtes. *B. betalning, verkställighet, tillsyn. B. ordhållighet. För b. leverering. Det b. beloppet*. — Substantivt säges äfven: *Det b.*, t. ex.: *Han måste ersätta det b.* Liktydigt med Brist. — *Syn*. Felande, Ej verkställd, Försummad, Uraktlåten, Uteblifven.

BRISTFULL, a. 2. Full med brister (bem. 4). Brukas endast i retorisk och kyrkostil.

BRISTFÄLLIG, a. 2. Som har brister, ofullkomligheter. Säges icke gerna om menniskor. *Ett b-t arbete. B-a varor, möbler. Ett b-t hus*, i dåligt stånd.

BRISTFÄLLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara bristfällig. *B-en af ett arbete, ett arbetes b*. — *Syn*. Felaktighet. — 2) Se *Brist, 4*. — *Syn*. Se *Fel*.

BRITS, britts, m. 3. Simpelt sängställe, såsom i kaserner, vakthus, o. s. v.; fältsäng.

BRO, f. 2. 1) Byggnadsverk, af sten, trä eller jern, som utgör fortsättning af väg öfver vatten. *Bygga en b. Slå en b. öfver en ström. I fält slås b-ar dels af timmer, dels förmedelst pontoner, båtar eller tomma tunnor, dels af faschiner, jordsäckar, m. m. Rifva en b*. Brukas äfv. stundom om väg, lagd öfver kärr, myror och sumpig mark, såsom i sammansättningarna: Kafvelbro, Qvistbro. Se f. ö. Träbro, Stenbro, m. fl. — *Syn*. Brygga. — 2) Strandbrygga, Skeppsbro. *Gå upp af fartyget på b-n. Vid prinsessans ankomst var b-n alldeles full med folk*. — *Syn*. Brygga. — 3) *a*) Sammanslagna bräder, lagda öfver en rännsten utanför portar, o. s. v. — *b*) Beläggning med sammanfogade plankor utanför porten till en förstuga. Bildar sammansättningen Förstugubro. — *c*) Beläggning med hopslagna bräder på mark, gata, för en procession att gå på, vid stora högtidligheter. *En b. var lagd, utlagd ifrån slottet till Storkyrkan*. — *d*) (jäg.) Underläggning för lappbuntar och nät i skallgatan.

BROA, v. n. 1. Slå eller lägga bro. — V. a. *B. ett kärr*, lägga b. (qvistbro, kafvelbro) öfver det.

BROAFGIFT, f. 3. Se *Bropenningar*.

BROATTIRALJ, bròattiràllj, m. 3. Se *Bromaterial*.

BROBOCK, m. 2. Bock, hvarpå en mindre bro hvilar.

BROBYGGARE, m. 5. Person, hvars befattning är att besörja bryggors slående i fält.

BROBYGGNAD, f. 3. 1) Byggandet af en bro, af broar. — 2) Bro (bem. 1). — *Ss. B-skonst.*

BROBÅT, m. 2. Se *Ponton.*

BROBÄNK, m. 2. Hamn- eller strandbrygga, vid hvilken fartyg kunna lägga till, för att lastas, lossas eller kölhalas.

BROCAD, se *Brokad.*

BROCCOLI, brå'ccåli, m. Italiensk sommarkål, mycket lik blomkål.

BROCHE, bråsch, m. 3. (fr.) Smycke af guld eller silfver, som nyttjas till bröstnål.

BROCHERA, bråschèra, v. a. 1. 1) I tyger inväfva figurer, blommor af guld, tråd, silke, o. s. v. — 2) Häfta (en bok). — Skrifves äfv. *Broschera.* — *Brocherande*, n. 4. o. *Brochering*, f. 2.

BROCHURE, bråschy'r, m. 3. Häfte, ströskrift. — Skrifves äfv. *Broschyr.*

BROCKAR, m. 2. pl. (jäg.) I fett inkokade brödbitar till lockmat för räfven.

BROCKFÅGEL, m. 2. Se *Spof.*

BRODD, m. 2. 1) *a*) (i allm.) Nyligen uppkommen säd. *Skjuta b., stå i b.* — Bildar sammansättningarna Sädesbrodd, Rågbrodd, m. fl. — *b*) (bot.) Den ytterst liggande delen af växtämnet (embryo) på ett frö, bestående af rotämnet, som vid groningen förlänger sig nedåt och blir rot, samt hjertbladsstängeln, som utvecklar sig uppåt och blir den tillkommande växten. — 2) *a*) Hästskosöm med utstående hvasst hufvud, som nyttjas vintertiden, då det är halt på marken. — *b*) Söm med kantigt, hvasst hufvud, som slås under klacken på skodon, när det är halt att gå.

BRODDA, v. a. 1. Förse med broddar (2). *B. en häst. B. en sko, en hästsko.*

BRODDGRÖNT, n. sing. (Egentl. neutrum af obrukliga adjektivet Broddgrön.) Ljusgrön färg, liknande den på sädesbrodd.

BRODDKAPPA, f. 1. (jäg.) Förvaringsmedel för hundarna mot vargar vid vinterjagter.

BRODDMASK, m. 2. Se *Åkersnigel.*

BRODDVÄLTA, v. a. 1. (åkerbr.) Låta välten gå öfver den nyligen uppkomna sädesbrodden på en åker.

BRODER, m. 3. pl. *bröder.* 1) Den, som är född af samma föräldrar som en annan (Köttslig broder, Helbroder), eller blott af samma far eller samma mor (Styfbroder, Halfbroder). *Naturlig b.*, oäkta halfbroder. *Adopterad b.*, som genom adoption kommit i åtnjutande af broders namn och rättigheter. *Lefva tillsammans som bröder.* (Ordspr.) *Ingen annans bror i hafvet*, uti nöd eller fara söker hvar och en blott att rädda sig sjelf, utan att tänka på andra. — För denna bem. brukas ordet, i dagligt tal och samtalsvis, vanligen sammandraget till *Bror*, men ej i den mera vårdade och högtidliga stilen. För häraf sammansatta ord brukas ofta den sammandragna formen, t. ex. Brorslott. — 2) (i kyrklig och oratorisk stil) Hvarje menniska, med afseende på andra menniskor, såsom alla födde af en och samma himmelska fader. *Älsker edra bröder! Hvarje menniska är din b. Hvar helst en usling fins, är han min vän, min bror.* — Sammandrages icke gerna i denna bem., utom i poesi. — *Syn.* Medmenniska, Nästa, Like. — 3) Benämning, som ledamöterne af vissa samfund, isynnerhet andliga, gifva hvarandra, såsom t. ex.: munkar, ordensbröder, m. fl. *Tjenande b. i en munkorden.* — Kan i denna bem. icke sammandragas. Bildar sammansättningarna: Klosterbroder, Embetsbroder, Yrkesbroder, Gillesbroder, Ordensbroder, m. fl. — 4) Förtrolig benämning, som vänner och närmare bekanta efter öfverenskommelse gifva hvarandra, för att i samtal eller bref ej behöfva bruka namn och titel. *Vara b. med någon. B. Movitz, bror, Spänn igen dina skor!* &c. *En lustig b.*, munter sällskapskamrat. — Brukas för denna bem. oftast i sammandragen form. — Ingår i sammansättningarna: Dryckesbroder, Sällskapsbroder, Supbroder, m. fl.

BRODERA, brådèra, v. a. 1. 1) Utsy upphöjda figurer på tyg. *B. med silke, perlor, o. s. v.* — 2) (fig.) Utsmycka (en berättelse). — *Broderande*, n. 4.

BRODERARE, m. 5. (föga brukl.) En, som gerna utsmyckar sina berättelser.

BRODERBARN, BRODERDOTTER, se *Brorsbarn, Brorsdotter.*

BRODERBÅGE, bråderbå'ge, m. 2. pl. — *bågar.* Ram af trä, hvarpå tyget spännes, då man broderar. – Äfv. Stickbåge.

BRODERI, bråderi', n. 3. 1) Se *Brodering.* 1. — 2) Utsydt arbete. — 3) (fig.) Tillsatser, hvarigenom en berättelse utsmyckas. — *Ss. B-sömmerska.*

BRODERIMÖNSTER, bråderi'mö'nnstr, n. 5. Mönster att brodera efter.

BRODERING, f. 2. 1) Handlingen, då man broderar. — 2) Se *Broderi* (2 o. 3).

BRODERKYSS, m. 2. Kyss, som man gifver någon, till tecken att man anser honom som en broder, eller att man derefter vill kalla honom så.

BRODERLIG, a. 2. Som utmärker bröder, bör finnas emellan bröder. *B. vänskap, tillgifvenhet, handling. B. kärlek*, äfv. kristlig kärlek, som alla menniskor böra hysa till hvarandra.

BRODERLIGHET, f. 3. Broderlig vänskap, tillgifvenhet; broderliga tänkesätt. *Lefva i all b. tillsammans, i all b. och endrägt.*

BRODERLIGEN, BRODERLIGT, adv. Såsom bröder, på broderligt sätt. *Lefva b. tillsammans.*

BRODERLOTT, se *Brorslott.*

BRODERMORD, n. 5. Det brott, som den begår, hvilken mördar sin broder.

BRODERMÖRDARE, m. 5. -DERSKA, f. 1. Den, som mördar eller mördat sin broder.

BRODERPERGAMENT, bråderpärrgamä'nnt, n. 3. o. 5. Ett slags pergament, som brukas af guld- och silfverbroderare till underlag för guld- eller silfverträdarna.

BRODERRAM, bråderrám, m. 2. Se *Broderbåge.*

BRODERSKAP, n. 3. o. 5. 1) Det ömsesidiga förhållande, som äger rum emellan bröder (i alla bem.). För Broder i bem. 4 säges dock vanligen Brorskap; hvilket ord då gemenligen brukas som feminin. Jfr. *Brorskap.* — 2) Se *Brödraskap.*

BRODERSKÄRLEK, m. 2. sing. Broderlig kärlek; se *Broderlig.*

BRODERSON, se *Brorson.*

BRODERSÖM, bråderső'mm, m. 2. Sådan slags söm, som brukas vid brodering.

BRODERSÖMMERSKA, bråder---, f. 1. Qvinna, hvars yrke är att brodera.

BRODÖS, brådö's, f. 3. Se föreg. ord.

BROFOGDE, m. 2. pl. — *fogdar.* Uppsyningsman öfver broarna i en stad eller ett distrikt.

BROFYLLNING, f. 2. Fyllning, vanligtvis af sten, som tjenar till underlag för en bro.

BROFÄSTE, n. 4. Ändan af en bro, der hon är fästad vid land.

BROGÅNG, m. 2. Fältet på en bro, en brygga.

BROHUFVUD, n. 5. 1) Yttersta ändan af en brobänk. — 2) (krigsk.) Skans eller förskansning vid ena ändan af en brygga.

BROHVALF, n. 5. Hvalf, hvarpå en bro hvilar.

BROINSPEKTOR, bròinnspäcktór, m. 3. Tjensteman, som tillser, att ankommande och afgående fartyg lossa och lasta i föreskrifven ordning.

BROK, m. 2. (sjöt.) 1) Hvarje tåg, som bindrar någon rörlig sak att flyttas ur sitt rätta läge. — 2) Hvardera af gårdingarna på ett gaffelsegel.

BROKAD, bråkád, m. 3. (fr. *Brocart*) Sidentyg, genomväfdt med guld eller silfver. [Brocad.]

BROKAR, n. 5. Se *Brokista*.

BROKFÅGEL, se *Spof*.

BROKIG, a. 2. 1) Som har flera färger, hvilka passa illa tillsammans, hvilkas blandning gör en obehaglig verkan på ögat. *Arlekinströjan är b.* (Talesätt) *B. som Per Målares nattstuga.* (Ordspr.) *Det fins flera b-a hundar än prestens,* det fins väl flera andra af samma slag, halt, beskaffenhet, utseende, o. s. v. — 2) (fig.) Uppblandad af flera olika slag; oordentlig, förvirrad, oredig. *En b. rad af folk. Se, hvilken b. mängd af folk!*

BROKIGHET, f. 3. Egenskapen att vara brokig.

BROKIGT, adv. På ett brokigt sätt. *B. klädd, utstofferad.* (Fig.) *B. utmåla.*

BROKISTA, f. 1. Timradt eller kringpåladt rum i vattnet under en bro, fyldt med sten eller murverk samt påtimradt, för att tjena till underlag för sjelfva bron.

BROKOLI, se *Broccoli*.

BROLÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) Se *Broa*.

BROLÄGGARE, m. 5. En, som i fält gör tjenst som arbetskarl vid broars byggande. Äfv. Pontonier.

BROLÄGGNING, f. 2. Broars läggande. Säges om flottbryggor, pontonbryggor, m. fl.

BROM, bråm, n. 5. sing. (kem.) Metalloid, som utgör radikalen i *Bromsyra*, f. 1.

BROMATERIAL, bròmateriál, n. 5. Material, som begagnas till broläggning.

BROMBÄR, n. 5. Se *Björnbär*.

BROMS, m. 2. 1) Insekt af Tvåvingarnes Ordning, med stor sugmun, honan med kniflika, häftigt stickande käftar. Tabanus. — 2) Se *Brems*. [Bröms.]

BROMSKULA, f. 1. Se *Oxbroms*.

BROMÄSTARE, se *Brygg- och Bromästare*.

BRONS, brånns, m. 3. Förening af koppar med tenn, hvartill äfven ofta sättes zink eller bly; nyttjas till förfärdigande dels af flera slags gröfre husgeråd, såsom grytor, mortlar, m. m., dels äfven af flera lyxartiklar samt ringklockor. Kallas äfv. Malm eller Klockmetall. — Ss. *B-figur, -medalj, -mynt,* &c.

BRONSARBETARE, brå'nns - - - -, m. 5. Handtverkare, som tillverkar större förgyllda eller bronserade arbeten.

BRONSARBETE, n. 4. Arbete, pjes, föremål, tillverkadt af brons.

BRONSERA, v. a. 1. Gifva messing en grönaktig, antika bronsarbetens färg liknande yta. — *Bronserande*, n. 4.

BRONSERING, f. 2. 1) Den behandling, som användes, för att gifva vissa metallarbeten utseendet af brons. — 2) Åsatt bronsfärg.

BRONSFÄRG, m. 3. Den färg, som antika bronsarbeten ägde.

BRONSFÄRGA, v. a. 1. Se *Bronsera*. — *Bronsfärgande*, n. 4. o. *Bronsfärgning*, f. 2.

BRO- OCH VÄGBYGGNAD, f. 3. Broars och vägars byggande och underhållande.

BRO- OCH VÄGBYGGNADSEMBETE, n. 4. Embete, hvars innehafvare det åligger att hafva högsta tillsyn öfver broars och vägars byggande och underhållande i ett land.

BROOMKOSTNADER, f. 3. pl. Omkostnader, som ett fartyg har vid hamn- eller strandbrygga.

BROPELARE, m. 5. Pelare, hvarpå en bro hvilar.

BROPENNINGAR, m. 2. pl. 1) Afgift, som erlägges vid passerandet af en bro. — 2) Afgift, som erlägges af fartyg, hvilka lägga till vid hamneller strandbrygga.

BROPLANKA, f. 1. Planka, som ligger tvärs öfver en brogång.

BROPÅLE, m. 2. pl. — *pålar*. Påle, som är nedslagen i bottnen af sjö eller ström, för att tillsammans med andra tjena till stöd för en bro.

BROR, sammandraget af *Broder*. Jfr. d. o.

BRORSBARN, n. 5. 1) Barn af ens broder. *Han, hon är mitt b.* — 2) Säges äfv. om dem, hvilka äro födda af bröder. *Han är b. med mig. Vi äro b.* — *Syn.* Kusin, Syskonbarn.

BRORSDOTTER, f. 2. pl. — *döttrar*. Dotter af ens broder. *Hon är min b.*

BRORSKAP, f. 3. Det ömsesidiga förhållande, som äger rum mellan dem, hvilka druckit brorskål. *Jag har sagt upp b-en med honom.* — Jfr. *Broderskap*.

BRORSKÅL, f. 2. *Dricka b.*, tömma ett glas, en bägare med någon, till befästande af öfverenskommelsen, att båda derefter skola kalla hvarandra »bror» eller »du». *Dricka b. med någon. Vi ha druckit b.* — *Syn.* Duskål.

BRORSLOTT, m. 3. 1) Större lott, som tillförene efter lag, vid arfskifte, tillföll bröder än systrar. — 2) (fig.) Större lotten, större anparten, det mesta. *Taga b-en. Han har fått b-en.*

BRORSON, m. 3. pl. — *söner*. Son af ens bror. *Han är hennes b., b. till henne.*

BROSK, brossk, n. 5. Böjligt och spänstigt ämne, hvarmed ändarne af benen i en djurkropp vid ledgångarna äro belagda, och som med tiden hårdnar.

BROSKAKTIG, a. 2. Som till utseendet liknar brosk.

BROSKANS, m. 2. Skans, som försvarar en bro, hindrar fienden att passera den.

BROSKARTAD, a. 2. Som till ämne och beskaffenhet liknar brosk.

BROSKDJUR, n. 5. Se *Amfibie*, 2.

BROSKELETT, bròskelä'tt, n. 3. o. 5. Underlagsträn tillsammans med sträckbjelkarna (vid en tågbrygga).

BROSKFISK, m. 2. (nat. hist.) Fisk, hvars skelett består af mjuka eller broskaktiga ben och saknar tydliga refben. Brukas i plur., för att beteckna en hufvudafdelning af fiskarna.

BROSKHINNA, f. 1. (anat.) Hinna, som betäcker brosken i en kropp.

BROTT, n. 5. *A.* (i fysisk mening) 1) Brytning. Förekommer i denna ursprungliga bem. endast i sammansatta ord, såsom t. ex. Skeppsbrott, Fredsbrott, Löftesbrott, Vänskapsbrott, o. s. v. — 2) Ställe, der en kropp är bräckt eller bruten; den afblottade inre ytan af ett mineral. *B. på tak,* stället, der ett tak är brutet. *B. på kläden,* o. s. v. *Sten, som glänser i b-et. Grofkornig,*

musselformig i b-el. — 3) Se *Benbrott. Gamla b. värka vid väderskiften.* — 4) Ställe, der sten brytes. Ingår i sammansättningarna Marmorbrott, Kalkbrott, Sandstensbrott, m. fl. — 5) (gam.) Fallandesjuka. — *B.* (i moralisk mening) 1) (i allmänhet) Öfverträdelse af lag (vare sig gudomlig eller mensklig). *Det är ett b. emot Gud. Otacksamhet är ett b.* — *Syn.* Öfverträdelse, Förbrytelse. — 2) (uti inskränkt mening) En lagstridig, med fri vilja begången handling, som antingen medelbart eller omedelbart innehåller en kränkning af samhällsmedlemmarnes säkerhet. *Groft, svårt b. B. emot majestätet, emot staten, emot statens säkerhet. B. emot person, emot egandrätten, emot lagen. Begå b. Tilltalad för b.* — Bildar en mängd sammansättningar, såsom Lagbrott, Majestätsbrott, Sabbatsbrott, Edsörebrott, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — *Syn.* Förbrytelse, Lagöfverträdelse, Lagbrott. — 3) (enskilt) Öfverträdelse af något, som blifvit öfverenskommet. *Begå ett b. emot fördraget. Det är ett b. emot kontraktet.* Hit höra sammansättningarne: Traktatsbrott, Kontraktsbrott, Löftesbrott, m. fl. — *Syn.* Öfverträdelse. — 4) Säges om handlingar, hvilka icke kunna kallas öfverträdelser, men dem man ogillar. *Det är ett b. att hafva huggit ned all skogen.* — *Syn.* Orätt, Illa gjordt. — 5) (jäg.) *Ligga på b.*, säges om björnen, då han i November ligger några dagar utanför idet, färdig till uppbrott, och liksom på försök, för att utröna, om trakten är säker.

BROTTANDE, n. 4. Se *Brottning.*

BROTTARE, m. 5. 1) En, som brottas med någon. — 2) En, som är mycket öfvad i att brottas.

BROTTAS, v. d. 1. Hålla någon om lifvet eller i kragen och anstränga sig att slå honom till marken. *B. med någon. De b-ttades.*

BROTTFALL, n. 5. (gam.) Se *Fallandesot.*

BROTTFÄLLING, m. 2. (gam.) En, som lider af fallandesot.

BROTTKÄMPE, m. 2. pl. — *kämpar.* (föga brukl.) Kämpe, öfvad i konsten att brottas.

BROTTMÅL, n. 5. Rättegångsmål, som angår begången öfverträdelse af brottmålslagen. *Groft b. Tilltala, anklaga för b.*

BROTTMÅLSDOM, m. 2. Dom, fälld i ett brottmål.

BROTTMÅLSDOMARE, m. 5. Domare, som endast dömer i brottmål.

BROTTMÅLSDOMSTOL, m. 2. Domstol, som endast upptager och afdömer brottmål. — *Syn.* Kriminaldomstol.

BROTTMÅLSLAG, m. 2. Lag, som handlar om brott emot allmänna säkerheten. — *Syn.* Kriminallag.

BROTTMÅLSLAGBOK, f. 3. pl. — *böcker.* Lagbok, som innefattar alla de särskilta i ett samhälle gällande lagbestämmelserna rörande brott emot allmänna säkerheten.

BROTTMÅLSLAGFARENHET, f. 3. Den del af lagfarenheten, som handlar om brottmål. — *Syn.* Kriminallagfarenhet.

BROTTMÅLSLAGSKIPNING, f. 2. Brottmålslagarnes handhafvande i en stat.

BROTTMÅLSLAGSTIFTNING, f. 2. 1) Lagars stiftande rörande brott emot allmänna säkerheten. — 2) Samteliga i en stat gällande lagar rörande brottmål. — *Syn.* Kriminallagstiftning.

BROTTMÅLSPROCESS, brå'ttmålsprosä'ss, m. 3. Rättegång, rörande ett brottmål. — *Syn.* Brottmålssak, Kriminalsak.

BROTTMÅLSRANSAKNING, f. 2. Ransakning af domare i ett brottmål.

BROTTMÅLSRÄTT, m. 3. Den del af offentliga rätten, som handlar om brottmål. — *Syn.* Kriminalrätt.

BROTTMÅLSSAK, f. 3. Se *Brottmålsprocess.*

BROTTMÅLSSTATISTIK, brå'tt---sti'k, f. 3. Den del af statistiken öfver ett land, som uppgifver brottmålens antal jemte dermed sammanhängande ämnen.

BROTTMÅLSVÄG, m. 2. Förekommer endast uti adverbiala uttrycket: *I b.*, såsom, i egenskap af, under rubrik af brottmål.

BROTTSJÖ, m. 2. Häftig stöt af hafsvågorna.

BROTTSLIG, a. 2. 1) (om person) Skyldig till brott, som begått brott. *En b. menniska. B. emot Gud och menniskor, emot fäderneslandet.* — 2) (om sak) Som innefattar brott (se *Brott, B.*, alla bem.). *B. handling, tanke. B-t lif, uppsåt. B. kärlek. B. otacksamhet, egennytta, nyfikenhet. Det är b-t att löna en välgörare med otacksamhet. B-a blickar.* — *Syn.* Fördömlig, straffbar.

BROTTSLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara brottslig. *a) Hans b. är bevist.* — *b) B-en af denna handling kan icke bestridas.* — *Syn.* Fördömlighet, Straffbarhet.

BROTTSLIGT, adv. På ett brottsligt sätt. *Handla, tänka b. Det är b. handladt af honom.* — *Syn.* Fördömligt, Straffbart.

BROTTSLING, c. 2. En, som begått brott, förbrutit sig emot lagarna. — *Syn.* Förbrytare, Missgerningsman.

BROTTSTUGA, f. 1. (prov.) Litet, i en jordsluttning uppfördt hus, hvaruti landtmannen torkar, bråkar, skäktar och häcklar lin och hampa.

BROTTYTA, f. 1. Ytan på ett ställe, der något blifvit brutet, t. ex. af ett ben, ett mineral, o. s. v.

BROTULL, m. 2. (föga brukl.) Se *Bropenningar.*

BROVASE, m. 2. pl. — *vasar.* Bjelke till underlag för en brogång.

BRRR! int. Brukas i komisk och skämtsam ton, för att uttrycka en känsla af obehag, smärta, afsky, o. s. v.

BRUCIN, brusi'n, n. 3. sing. (kem.) Ett växtalkali, som förekommer i vissa strychnos-arter, samt i barken af Strychnos nux vomica.

BRUD, f. 2. 1) Benämning på en qvinna, vid det tillfälle, då hon med högtidliga ceremonier förenas till äktenskap med en man (Brudgum). *Stå b.*, vara brud. *Föra b-en i säng.* — 2) (oegentligt) *a)* Förlofvad qvinna, fästmö. — *b)* Maka. — Nyttjas i begge dessa bemärkelser blott i poesi och oratorisk stil, samt aldrig utan att åtföljas af en genitiv eller ett possessivt pronomen.

BRUDALÅT, m. 2. (prov.) Brudspel, brudsång, brudvisa.

BRUDBADSTUGA, f. 1. (fordom) Brudens högtidliga badning aftonen före bröllopsdagen.

BRUDBORSTE, m. 2. pl. — *borstar.* Se *Borsttistel.*

BRUDBRÖD, n. 5. Ört med hvita, välluktande blommor. Spiræa Filipendula.

BRUDBÄDD, m. 2. Se *Brudsäng.*

BRUDBÄNK, m. 2. (gam.) Se *Brudstol. Sitta i b.*, stå brud.

BRUDDANS, m. 3. Den afdelningen af dansen vid ett bröllop, då brudkronan bortdansas, hvilket tillgår på det sätt, att alla bröllopsflickorna dansa i ring kring bruden, som med förbundna ögon

står inom densamma, aftager kronan och sätter den på en af flickorna, hvilken då tros blifva den, som skall träda i brudstol näst efter henne.

BRUDFOLK, n. 5. Se *Brudpar*, *Bröllopslag*.

BRUDFRÄMA, f. 1. (af *Främja*) Ogift qvinna, som tillhandagår bruden före bröllopet med biträde att sätta bo, samt under sjelfva bröllopet. Kallas äfv. Brudsäta. [Brudfrämma.]

BRUDFÄRD, c. 3. Brudens följe, när hon föres till kyrkan, för att vigas. Äfv. Brudskara.

BRUDGUM, m 2. pl. — *gummar*. (af *Brud* och gamla ordet *Gumi* (uttalas Gumme), man). Benämning på en man vid det tillfälle, då han med högtidliga ceremonier förenas till äktenskap med en qvinna (Brud).

BRUDGUMSSKJORTA, f. 1. Fint utsydd skjorta, som brudgummen på bröllopsdagen begagnar.

BRUDGÅFVA, f. 1. Benämning på de gåfvor, dem gästerna, under bröllopsmåltiden, skänka bruden. — *Syn*. Brudskänk, Bröllopsgåfva.

BRUDGÅRD, m. 2. Se *Bröllopsgård*.

BRUDHUS, n. 5. Se *Bröllopshus*.

BRUDKAMMARE, m. 3. o. 5. Det rum, der bruden och brudgummen sofva första natten efter vigseln.

BRUDKLÄDNING, f. 2. Den klädning, som bruden bär på sin bröllopsdag.

BRUDKRANS, m. 2. Krans, vanligtvis af myrten, som en brud bär på hufvudet till prydnad.

BRUDKRONA, f. 1. Krona, vanligtvis af förgyldt silfver, som en förut ogift qvinna, då hon är känd för ärbarhet och dygd, äger rätt att bära på sin bröllopsdag.

BRUDKÖP, n. 5. Äktenskapsaftal, hvarvid fästmannen förband sig att till giftomannen erlägga ett visst belopp i penningar, varor, boskap, m. m.

BRUDMESSA, f. 1. Fordom bruklig messa, som sjöngs vid bröllop.

BRUDPAR, n. 5. Brud och brudgum.

BRUDPELL, m. 2. Fyrkantigt täcke af kostbart tyg, numera vanligast en större schal, som af fyra ogifta personer hålles öfver brudparet under vigseln, då presten läser välsignelsen öfver dem.

BRUDPIGA, f. 1. Se *Brudtärna*.

BRUDRIDDARE, m. 5. Benämning på de unga ogifta män, som vid bondbröllop rida näst framför brudvagnen, på färden till och ifrån kyrkan.

BRUDSKARA, f. 1. Se *Brudfärd*.

BRUDSKATT, m. 3. Se *Hemgift*.

BRUDSKRIFT, f. 3. Se *Bröllopsskrift*.

BRUDSKRUD, m. 3. En bruds klädnad och prydnader under bröllopshögtiden.

BRUDSKÄNK, m. 3. Se *Brudgåfva*.

BRUDSLÖJA, f. 1. Slöja, som en brud begagnar vid vigselceremonien och vid bröllopshögtidligheterna.

BRUDSMYCKE, n. 4. Smycke, hvarmed en brud är prydd.

BRUDSTASS, m. 3. (prov.) Brudskara.

BRUDSTOL, m. 2. En bred stol (äfv. kallad Brudbänk), hvari fordomdags brudparet satt, medan vigseln förrättades.

BRUDSVEN, m. 3. pl. — *svenner*. Benämning på de ogifta unga män, som vid bondbröllop rida på sidorna om brudvagnen, under färden till och ifrån kyrkan.

BRUDSÄNG, f. 2. Säng, hvaruti brudparet sofver, första natten efter vigseln. — *Syn*. Brudbädd.

BRUDSÄTA, f. 1. Se *Brudfräma*.

Anm. Ordet härleder sig sannolikt af *Sät*, vänlig, tillgifven, och betyder således egentligen: Brudens vän.

BRUDTAL, n. 5. Se *Bröllopstal*.

BRUDTÄCKE, n. 4. Täcke, som är utbredt öfver brudsängen.

BRUDTÄRNA, f. 1. Benämning på de unga flickor, som på bröllopsdagen utgöra brudens sällskap och betjening, samt på aftonen föra henne till brudkammaren. — *Syn*. Brudpiga.

BRUDVAGN, m. 2. Den vagn, hvaruti bruden åker, när hon föres till kyrkan, för att vigas.

BRUDVIGSEL, m. 2. sing. Den kyrkliga ceremoni, hvarigenom en man och en qvinna högtidligt genom presten förenas till äktenskap.

BRUDVISA, f. 1. Se *Bröllopssång*.

BRUK, n. 5. 1) Nyttjande. *B-et af ull till strumpor, af ett läkemedel emot en sjukdom. Göra b. af något. Göra ett godt, ett dåligt b. af sina rikedomar. B-et af detta ord är sällsynt.* — *Syn*. Brukande, Brukning, Nyttjande, Begagnande, Användande, Användning. — 2) Häfdande af jord. *Jorden på hemmanet är i godt b.*, är väl skött, häfdad. *Ligga, vara i b.*, häfdas. *Lägga i b.*, upptaga och odla. *Hvarje särskilt b., man ger en åker*, hvar särskilt gång, man brukar den. *Första, andra b-et.* — Ingår i sammansättningarna Åkerbruk, Jordbruk, Vexelbruk, Cirkulationsbruk, Gårdsbruk, Hemmansbruk, Sambruk, Hälftenbruk. — *Syn*. Brukning. — 3) Allmänt vedertaget sätt, allmänt nyttjande af något. *Det är ett gammalt, nytt, allmänt b. B. af tyll, spetsar, blonder. Det är b-et der i landet, der i staden, der på orten, i Frankrike. B-et fordrar det, vill så hafva det. Efter gammalt b. Vara, komma i b. Komma ur b.*, blifva obruklig. *Vara ur b.*, vara obruklig. — *Syn*. Vana, Sedvana, Sed, Sätt, Mod, Bruklighet. — 4) Inrättning, der råämnen förarbetas (brukas) i stort till fabriks- och manufakturvaror, isynnerhet sådan, till hvars drifvande eld- och vattenverk erfordras, och företrädesvis en verkstad, hvarvid stång- eller smidt jern af alla slag tillverkas. — Ingår i en mängd sammansättningar, såsom: Alun-, Beck-, Glas-, Messings-, Svafvel-, Socker-, Tegel-, Porslins-, Krut-, Jern-, Stångjerns-, Styckebruk m. fl., hvilka alla ses på sina ställen. — 5) Se *Murbruk*.

BRUKA, v. a. 1. 1) Nyttja. *Man b-r allmänt läder till skodon. B. siden till kläder. B. blommor i håret. B. hatt, mössa, schalett på hufvudet. B. snus, tobak, brännvin*, hafva den vanan att snusa, röka eller tugga tobak, supa brännvin. *B. peruk*, vara van att bära peruk. *B. medikamenter, diet*, intaga läkemedel, iakttaga diet. *B. ett ord i god bemärkelse. Detta ord b-s nu icke mera, b-s föga, blott i skämtsam stil. B. något till sin nytta, fördel, skada. B. någon som läkare*, alltid, när så behöfves, begagna någon viss läkares vård. *Det b-s så*, bruket är sådant. *Det b-s icke i Sverige. B. sitt förstånd, sitt förnuft*, i sitt handlingssätt låta leda sig af sitt förstånd, ej följa dåliga ingifvelser af menniskor eller af egna begär. *B. allvar*, med allvar gripa sig an med något; äfv. visa allvar emot någon. *B. list, våld. B. mun på någon*, skymfa, öfverhopa med skällsord. *Låta b. sig till något*, för penningar, af slem vinning, dåliga bevekelsegrunder biträda någon i utförandet af någonting vanhederligt. — *B. till*, bruka något (vanligtvis nytt), tills det med lätthet kan

begagnas. — *B. úpp*, se *Uppbruka*. — *B. út* (föga brukl.), se *Utnöta*. — *Syn*. Nyttja, Begagna, Betjena sig af, Använda. — 2) Häfda, bearbeta (jord). *B. jorden*, gifva den sin tillbörliga skötsel. *B. ett hemman, en gård, en lägenhet*, använda arbete på skötseln af ett hemman, o. s. v. *B. en åker första, andra gång*. plöja den första, andra gång. 3) *B. ler*, arbeta lera med sand och vatten. — *V. n.* Pläga. *Han b-r så göra, b-r ofta gå dit. Man b-r säga, att . . . Hon b-r ljuga*. — *Syn*. Se *Pläga*.

BRUKAD, a. p. 1. 1) Bruklig. *Ett mycket b-t ord*. — *Syn*. Se *Bruklig*. — 2) Nött. *B-e kläder. Saluartiklar, som äro något b-e*.

BRUKANDE, n. 4. Se *Bruk*, 1.

BRUKARE, m. 5. En, som brukar något. Nyttjas föga, utom i sammansättningarna Åkerbrukare, Jordbrukare, Hemmansbrukare, m. fl.

BRUKBAR, a. 2. 1) Som kan brukas, nyttjas, begagnas. *B-a klädespersedlar. Alla b-a medel. En b. menniska*, som kan användas till hvarjehanda, skicklig, slug, förslagen person (säges ofta i dålig mening). — *Syn*. Användbar. — 2) (om jord) Som kan upptagas till odling. — *Syn*. Odelbar.

BRUKBARHET, f. 3. Egenskapen att vara brukbar.

BRUKLIG, a. 2. Som allmänt brukas. *Ett mycket b-t ord. Det är b-t, att . . . . Det är icke mer b-t hos oss Det är så b-t. Såsom b-t är. Blifva b.* — *Syn*. Sedvanlig, Vanlig, Öflig, Vedertagen, Brukad.

BRUKLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bruklig. *B-en af ett ord*. — *Syn*. Se *Bruk*, 3.

BRUKNING, f. 2. 1) Se *Bruk*, 1 o. 2. — 2) Handlingen, då man brukar ler.

BRUKNINGSSÄTT, n. 5. Sättet att bruka (jord, ler).

BRUKNINGSTID, m. 3. 1) Den tid på året, då man plägar bruka jorden. — 2) (krigsadm.) Den bestämda tid, hvarunder enligt gällande författningar beklädnads- och utredningspersedlar böra begagnas.

BRUKSANLÄGGNING, f. 2. Anläggning af ett bruk (bem. 4).

BRUKSARBETARE, m. 5. Arbetare vid ett bruk (bem. 4).

BRUKSARBETE, n. 4. Sådant arbete, som förefaller vid ett bruk (bem. 4).

BRUKSBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Räkenskapsbok, som föres vid ett bruk (bem. 4).

BRUKSDRIFT, f. 3. Drifvande af ett bruk (bem. 4), isynnerhet jernbruk. — *Syn*. Brukshandtering, Bruksrörelse.

BRUKSEGENDOM, m. 2. Egendom, bestående i ett bruk (bem. 4), helst jernbruk.

BRUKSFOLK, n. 5. Säges om arbetare vid ett bruk (bem. 4), med hustrur, barn och tjenstfolk.

BRUKSHANDTERING, f. 2. Se *Bruksdrift*.

BRUKSIDKARE, m. 5. En, som äger och sjelf drifver ett bruk (bem. 4), helst jernbruk. — *Syn*. Se *Bruksägare*.

BRUKSLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) Beslå med murbruk, rappa.

BRUKSPATRON, brùcksspatrón, m. 3. Se *Bruksägare*.

BRUKSPREDIKANT, brùcksprädikánnt, m. 3. och

BRUKSPREST, m. 3. Prest, som tjenstgör vid ett bruk (bem. 4), isynnerhet jernbruk.

BRUKSRÖRELSE, f. 3. Se *Bruksdrift*.

BRUKSÄGARE, m. 5. Ägare af ett bruk (bem. 4), isynnerhet jernbruk. *B-s hypotekskassa*, kassa, grundad genom aktieteckning, och hvarur hvarje ägare af jernbruk, masugn eller jernmanufakturverk, som i densamma blifvit delägare, är berättigad till erhållande af lån. — *Syn*. Brukspatron, Bruksidkare.

BRULJERA SIG, v. r. 1. (fr. *se Brouiller*) *B. sig med någon*, blifva osams med någon. — *Bruljerad*, a. p. 1. Osams.

BRULJERI, - - ri', n. 3. (fr. *Brouillerie*) Misshällighet, tvist.

BRUMBAS, m. 2. o. 3. 1) Brummande, entonig bas på vissa instrument, t. ex. lira, säckpipa, m. fl. — 2) (fig. fam.) Se *Brumbjörn*.

BRUMBJÖRN, m. 2. (fig. fam.) En, som alltjemt knotar och brummar. — *Syn*. Se *Vresig* (*menniska*).

BRUMMA, v. n. 1. 1) Säges om det läte, som retade björnar, tordyflar, bin, humlor, groft ljudande kyrkklockor, grofva bassträngar eller orgpipor m. fl. hafva. *Björnen kom b-nde mot mig*. — 2) (fig. fam.) Knota, Knorra. *B. emót*, på ett vresigt sätt emotsäga någon. *B. út*, sluta att brumma, knota. *Låt honom b. ut*. — *Syn*. Se *Knota*. — *Brummande*, n. 4. o. *Brumning*, f. 2.

BRUMMARE, m. 5. Se *Brumbjörn*.

BRUN, a. 2. Benämning på en af gult, blått och rödt (det sednare i öfvervägande proportion) sammansatt färg. De mest förekommande skiftningarne deraf äro: Ljus-, Mörk-, Röd-, Svart-, Nöt-, Oliv-, Kastanie-, Chokolad- och Kaffebrunt, jemte här nedanför upptagna: Brungul, Brunröd, m. fl. *Den b-a färgen hör icke till grundfärgerna. B. i ansigtet, i hyn. B. af solbränna, af stekning. B-a ögon. B-t kläde. B. häst. Slå b. och blå*, slå någon så, att han får bruna och blå märken på huden.

BRUNAKTIG, a. 2. Af en färg, som stöter i brunt. — *Brunaktighet*, f. 3.

BRUNDA, v. n. 1. (föga brukl.) Vara i brunst. Säges om bockar och gumsar.

BRUNDBOCK, m. 2. Bock, som är i brunsten.

BRUNDGUMSE, m. 2. pl. — *gumsar*. Gumse, som är i brunsten.

BRUNDNING, f. 2. Se *Brunst*.

BRUNELL, - nä'll, m. 3. Benämning på ett slags plommon, skalade, torkade och med uttagna kärnor, från fransyska staden Brignoles, der de bästa finnas.

BRUNELL, - nä'll, f. 3. Örtslägtet Prunella.

BRUNERA, v. a. 1. (tekn.) Med agat eller blodsten polera förgylld metall. — *Brunerande*, n. 4. o. *Brunering*, f. 2.

BRUNETT, - nä'tt, a. 1. Som har brunt hår och bruna ögon. — S. f. En qvinna med så beskaffade hår och ögon.

BRUNFJÄLLIG, a. 2. (nat. hist.) Som har bruna fjäll.

BRUNFLÄCKIG, a. 2. Som har bruna fläckar på enfärgad botten.

BRUNFOTAD, a. 2. (nat. hist.) Som har bruna fötter.

BRUNFÄRGA, v. a. 1. Färga (tyger o. d.) brunt. — *Brunfärgande*, n. 4. o. *Brunfärgning*, f. 2.

BRUNGRÅ, a. 2. 1) Grå, skiftande i brunt. — 2) Af en färg, som utgör en lika blandning af brunt och grått. — *Brungråhet*, f. 3.

BRUNGRÖN, a. 2. 1) Grön, skiftande i brunt. — 2) Af en färg, som utgör en lika blandning af brunt och grönt. — *Brungrönhet*, f. 3.

BRUNGUL, a. 2. 1) Gul, skiftande i brunt. — 2) Af en färg, som utgör en lika blandning af brunt och gult. — *Brungulhet*, f. 3.

BRUNHET, f. 3. Egenskapen att vara brun.

BRUNHÅRIG, a. 2. Som har brunt hår.

BRUNKALK, m. 3. Ett mineral, bestående af kolsyrad kalk med kolsyrad jernoxid och talkjord.

BRUNKOL, n. 5. Organiskt mineral, som håller kol, jemte väte, syre och något qväfve. Till dess arter hörer Gagat.

BRUNKULLA, f. 1. Ört af slägtet Satyrium, med svartbruna, välluktande blommor. Satyrium nigrum.

BRUNKÅL, m. 2. sing. 1) Ett slags högväxt kål med stora, brunaktiga blad. Brassica rubra. — 2) Maträtt af denna växt.

BRUNKÅRA, f. 1. Ört af slägtet Brunskära, med gula blommor och strålblommig kant. Coreopsis bidens.

BRUNLETT, a. 1. Se *Brunett*.

BRUNMÅLA, v. a. 1. Måla brun. — *Brunmålande*, n. 4. o. *Brunmålning*, f. 2.

BRUNN, m. 2. 1) Djupt hål, gräfdt i jorden och innantill på sidorna vanligtvis omgifvet af stenmur, gjordt enkom i ändamål att derur hämta dricksvatten. *Artesisk b.*, se *Artesisk*. — 2) *a*) Helsobrunn. *Dricka b.*, en längre tid, under iakttagande af diet, dricka på morgnarna vissa glas vatten ur en helsobrunn, eller äfven af ett artificielt helsovatten. Se *Helsobrunn, Surbrunn*. — *b*) Ställe, der en sådan helsobrunn finnes, och der sjuke sommartiden vistas, för att begagna dess vatten. *Medevi, Porla, Ramlösa b.*

BRUNNACKE, m. 2. pl. — *nackar*. En fågelart af Andslägtet. Anas Glaucio.

BRUNNEN, a. p. 2. neutr. — *et*. *Väl b. gödsel*, som legat tillräckligt länge, för att vara väl användbar till åkerns gödning.

BRUNNING, f. 2. (i pergamentsmakeri) Blötning i svagare kalkmjölk.

BRUNNSBAL, m. 3. Bal, som anställes vid en helsobrunn.

BRUNNSBÄCKEN, n. 5. Kringmurad fördjupning, hvari brunnsvatten hålles samladt, eller hvaruti vattnet från en springbrunn faller.

BRUNNSDOKTOR, brùnnsdå'ctårr, m. 3. (uttalas i pl. — *dåcktórärr*.) Se *Brunnsläkare*. [- doctor.]

BRUNNSDRICKNING, f. 2. 1) Begagnande af en helsobrunn eller af artificielt helsovatten. *B. är ofta ganska välgörande.* — 2) Tiden, hvarunder någon dricker brunn. *Under hennes b. hände en dag, att . . . .*

BRUNNSGRÄFVARE, m. 5. 1) En, som är sysselsatt med att gräfva en brunn. — 2) En, som äger mycken erfarenhet i brunnars gräfvande.

BRUNNSGYTTJA, f. 1. Mineralisk gyttja, som finnes vid vissa brunnar, och som begagnas för helsobad.

BRUNNSGÅRD, m. 2. Inhägnad gård vid en helsobrunn.

BRUNNSGÄST, m. 3. Person, som vistas vid en helsobrunn, för att begagna dess vatten för sin helsa.

BRUNNSHINK, m. 2. Brunnsämbar, fastgjordt vid nedra ändan af en lång stång, som hänger ned ifrån brunnssvängeln.

BRUNNSHJUL, n. 5. Hjul med en kringlöpande jernkedja eller lina, vid hvars ända ett ämbar är fästadt, som nedsänkes eller uppdrages ur brunnen, då man kringvrider hjulet åt ena eller andra sidan.

BRUNNSHUS, n. 5. 1) Öfverbyggnad öfver en brunn. — 2) Hus, uppbygdt öfver en helsobrunn, der brunnsgäster samlas, under det de dricka af helsovattnet, der gudstjenst hålles och äfven nöjen, såsom baler, konserter, tillställas.

BRUNNSHÅL, n. 5. Det gräfda och kringmurade hålet till en brunn.

BRUNNSINTENDENT, brùnnsinntänndä'nnt, m. 3. Person, som har öfveruppseendet vid en helsobrunn.

BRUNNSKANT, m. 3. Inre kanten af ett brunnskar.

BRUNNSKAR, n. 5. Stenbeläggning ofvantill omkring brunnshålet.

BRUNNSKEDJA, f. 1. Kedja, vid hvars nedre ända brunnsämbaret är fästadt, hvaruti vatten upphämtas ur en brunn.

BRUNNSKRANS, m. 2. Se *Brunnskar*.

BRUNNSKROK, m. 2. Krok, hvari ett brunnsämbar hänger.

BRUNNSKUR, m. 3. Nyttjandet af mineralvatten till någon viss sjukdoms botande eller till en svagare helsas återställande.

BRUNNSLINA, f. 1. Lina, groft tåg, som användes till vattnets upphinkning ur en brunn.

BRUNNSLOCK, n. 5. Lock öfver ett brunnshål.

BRUNNSLÄKARE, m. 5. Läkare, som sköter helsovården vid en helsobrunn.

BRUNNSMÄSTARE, m. 5. Underordnad person, som har närmaste tillsyn öfver sjelfva brunnen vid en helsobrunn, upphämtar och ihäller i glasen vattnet, när brunnsgästerna vilja dricka, o. s. v.

BRUNNSNÖJE, n. 4. Förlustelse, tillställd för brunnsgäster.

BRUNNSORT, m. 3. Ort, ställe, der en helsobrunn är belägen.

BRUNNSPUMP, m. 2. Pump, hvarmedelst brunnsvatten uppfordras.

BRUNNSRENSARE, m. 5. En, hvars yrke är att rensa brunnar.

BRUNNSREP, n. 5. Se *Brunnslina*.

BRUNNSRÖR, n. 5. Rör af trä, jern, bly, sten eller lera till ledning af brunnsvatten.

BRUNNSSAL, m. 2. eller

BRUNNSSALONG, brùnnssalå'ng, m. 3. Stort rum i ett brunnshus, beläget närmast intill sjelfva brunnen, och der brunnsgästerne samlas, när de dricka af helsovattnet.

BRUNNSSALT, n. 3. Salt, som finnes i brunnar eller i någon viss brunn. Sådana äro kalk- och talksalter, kolsyradt och svafvelsyradt natron, m. fl.

BRUNNSSKRANK, n. 5. Skrank omkring en brunn.

BRUNNSSVÄNGEL, m. 2. pl. — *svänglar*. En i ena ändan gröfre och tyngre svängel eller balk, fästad upptill i en stark ståndare eller stolpe, och vid hvars lättare och smalare ända en lång stång hänger, med en jernkrok i nedra ändan, hvarvid brunnsämbaret är fästadt.

BRUNNSSÄLLSKAP, n. 3. o. 5. Sällskap af brunnsgäster.

BRUNNSTAK, n. 5. Tak öfver en brunn (bem. 1 o. 2).

BRUNNSTAPP, m. 2. Tapp, vid hvars kringvridande vattnet rinner fram ur röret på en brunn.

BRUNNSTERMIN, brùnnstärrmi'n, m. 3. Viss bestämd tid under sommaren hvarje år, då helsobrunnar få besökas af brunnsgäster. *B-erna äro för hvarje år vanligtvis två.*

BRUNNSTID, m. 3. 1) Den tid på året, då man dricker brunn. — 2) Se *Brunnstermin.*

BRUNNSTRUMMA, f. 1. Se *Brunnsrör.*

BRUNNSVAGN, m. 2. Lång vagn, som kan rymma ganska många personer, och der man sitter på tvären, å ömse sidor af vagnen, med undantag af dem, som sitta på fram- och baksätet.

BRUNNSVATTEN, n. 5. Dricksvatten, som hämtas ur brunnar.

BRUNNSÅDER, f. 1. pl. — *ådror.* Vattenåder, som förser en brunn med vatten.

BRUNNSÄMBAR, n. 5. Ämbar, som begagnas att upphämta vatten ur en brunn.

BRUNNSÖPPNING, f. 2. Se *Brunnshål.*

BRUNOCKRA, f. 1. (mineral.) Brun jernockra.

BRUNPRICKIG, a. 2. Som har bruna prickar på en botten af annan färg. — *Brunprickighet,* f. 3.

BRUNRANDIG, a. 2. Som har bruna ränder på en botten af annan färg. — *Brunrandighet,* f. 3.

BRUNROT, f. 3. pl. — *rötter.* (bot.) Benämning i Vestergötland på Allmän Gråbo. Artemisia vulgaris.

BRUNRÖD, a. 2. Röd, med skiftning i brunt. — *Brunrödhet,* f. 3.

BRUNSCHÄCK, m. 2. Schäck (se d. o.) med bruna fläckar.

BRUNSCHÄCKIG, a. 2. (om hästar) Hvit med stora bruna fläckar.

BRUNSKÄGGIG, a. 2. Som har brunaktigt skägg.

BRUNSKÄRA, f. 1. Örtslägte af klassen Syngenesia. Bidens.

BRUNSPAT, m. 3. Ett mineral, som består af kolsyrad kalk med kolsyrad talkjord och manganoxidul. Kallas äfv. Mangankalk.

BRUNST, f. 3. (af *Brinna*) Begäret till parning. Säges om djur af get- och hjortslägtet. *Vara, komma i b.*

BRUNSTEKA, v. a. 2. Steka någonting så, att det blir brunt utanpå. — *Brunstekande,* n. 4. o. *Brunstekning,* f. 2.

BRUNSTEN, m. 2. Mineral af slägtet mangan, bestående hufvudsakligen af mangansuperoxid; förekommer dels i strålig eller bladig form, dels derb eller jordartad, dels kristalliserad, med jerngrå färg, metallglänsande, ogenomskinlig, spröd och ojemn i brottet. Kallas äfven Pyrolucit.

BRUNSTIG, a. 2. Som är i brunst (se d. o.).

BRUNSTTID, m. 3. Den tid på året, då djur af get- och hjortslägtet äro i brunst.

BRUNTE, m. 2. pl. *bruntar.* (fam.) Brun häst.

BRUS, n. 5. Se *Brusande,* n. 4.

BRUSA, v. n. 1. 1) Ljuda som vatten, i haf, sjö, hvilket är upprördt af stormen, eller som vattnet i en starkt forsande elf, å, bäck. *Hafvet, sjön, floden, forsen b-r. Vågorna b.* — 2) Säges äfv. om ett af något slags fel i hörselorganen härrörande ljud i örat, liknande det af brusande vatten, och hvaraf menniskor stundom äro besvärade. Nyttjas i denna mening impersonelt. *Det b-r förfärligt i mina öron.* — 3) Säges äfv. i högre stil om ljudet af en orgel. *Orgeln b-r.* — 4) (fig.) *B. upp, ut,* se *Uppbrusa, Utbrusa.*

BRUSANDE, n. 4. Ljudet, då något brusar (bem. 1, 2 o. 3).

BRUSHANE, m. 2. pl. — *hanar.* Flyttfågel af Vadarnes ordning, omkring 12 tum lång, näbben af hufvudets längd, tunn och rak, benen höga, smala, stjerten med 12 pennor; färgen på fjädrarna skiftande mellan svart, hvitt, rostgult och rödbrunt; om våren utväxer på hanarna ett slags halskrage, som efter höstruggningen affaller. Machetes pugnax.

BRUSHUFVUD, n. 5. pl. — *hufvuden.* (fam.). Menniska af ganska häftigt lynne; en, som lätt fattar eld.

BRUSK, se *Brosk.*

BRUSNING, f. 2. Se *Brusande. Orgelns b.*

BRUSTEN, a. p. 2. neutr. — *et.* (af *Brista*) *Brustna ögon,* säges om de ytterst matta, slocknande ögonen på en döende.

BRUTAL, - ál, a. 2. (fr.) Grof, plump, vildsint. *B-t handlingssätt, väsende.* — *Syn.* Se *Grof.* — *Brutalt,* adv.

BRUTALITET, - - - ét, f. 3. Grofhet, vildsinthet. — *Syn.* Se *Grofhet.*

BRUTEN, a. p. 2. neutr. — *et.* (af *Bryta*) *B-et tak,* som mellan åsen och takfoten bildar en trubbig vinkel. *B-tna dörrar, fönsterluckor,* som kunna vikas in. *B-et tal,* se *Bråk. B. röst, stämma,* med uppehåll emellan orden eller stafvelserna, till följe af matthet eller sinnesrörelse. *Tala b. svenska,* med ordens främmande och oriktiga betoning.

BRUTTO, a. indekl. o. adv. (handelst.) Utan afdrag af hvad som bör afdragas. *B. vigt,* vigten af varan jemte det, hvaruti den är inpackad. *Detta fat kaffe väger 50 lispund b.,* d. v. s. med inbegrepp af sjelfva fatets vigt. — *B.* betecknar äfven hela inkomsten af en försäljning, ett företag o. s. v., utan afdrag af kostnader, m. m. — *Motsats:* Netto.

BRY, v. a. 2. 1) (egentl.) Oroa, plåga. Brukas i denna bem. sällan, utom i uttrycket *B. sitt hufvud med,* mycket tänka på, bråka sin hjerna med. — 2) Skämtande gäckas med någon, göra förlägen. *B. en för något.* — *B. sig,* v. r. *B. sig om:* *a*) (om sak) bekymra sig om, göra sig besvär med; *b*) (i fråga om person) vårda sig om; gifva akt på någons yttrade tankar, vilja, önskan. Brukas endast med negation eller i frågor. *a*) *Jag b-r mig icke om andras affärer. Han b-r sig icke om anständighetens fordringar. Det b-r han sig icke, alls icke, föga om. Hvad b-r jag mig om det? Jag b-r mig föga om, antingen han är ond eller god. Hon b-dde sig icke om att göra det. Icke b. sig om, hvad man säger. Det är hvad jag minst b-r mig om.* — *b*) *Han b-r sig icke om hvarken hustru eller barn. Han har yttrat sin vilja, sina önskningar, han har till och med hotat; men ingenting hjelper: man b-r sig icke om honom. Han är alltid tillhands med goda råd, men ingen b-r sig om honom.* — *Syn.* Vårda sig om, Bekymra sig om, Sköta om, Akta, Gifva akt på, Lägga märke till, Låna uppmärksamhet åt, Lyssna till, Fråga efter.

BRYDD, a. p. 1. Förlägen. *Se b. ut. Jag blefve mycket b., om lånet uppsades.* — *Syn.* Se *Förlägen.*

BRYDERI, n. 3. Förlägenhet, villrådighet, hufvudbry. *Jag är i mycket b., huru jag skall göra. Sätta någon i b. Hafva mycket b.*

BRYDSAM, a. 2. Som förorsakar bryderi. *En b. affär. B-t läge. B-ma tider.* — *Syn.* Se *Svår.*

BRYDSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara brydsam. — *Syn.* Se *Svårighet.*

BRYGD, f. 3. 1) Benämning på samteliga de operationer, hvarigenom isynnerhet olika slags maltdrycker, såsom öl, porter och dricka, erhållas. — 2) Allt det dricka, öl, o. s. v., som på en gång brygges eller blifvit brygdt. Brukas i

afseende på beskaffenheten. *Denna b. är ganska god.* — Jfr. *Brygg,* 2.

BRYGG, n. 5. 1) Handlingen, förrättningen, då man brygger. — 2) Allt det dricka, öl o. s. v., som på en gång brygges eller blifvit brygdt. Brukas mest i afseende på sort och qvantitet. *Ett b. öl, porter. Ett ansenligt b. Ett b. på två tunnor malt.* — Jfr. *Brygd,* 2.

BRYGGA, f. 1. 1) Byggnadsverk, som utgör fortsättning af väg öfver vatten. Är liktydigt med Bro, men brukas icke gerna om fasta broar med bropelare eller bro-kar. *Slå en b. öfver en flod.* Bildar en mängd sammansättningar, t. ex. Flottbrygga, Vindbrygga, m. fl., hvilka ses på sina ställen. Jfr. *Bro,* 1. — 2) Strandbrygga, för fartyg och båtar att lägga till vid, eller för tvättning, o. s. v. Äfven för denna bem. är Bro i allmänhet liktydigt, men säges dock icke om de smärre, såsom tvättbryggor, eller sådana som äro utlagda till vattenhämtning, o. d. För benämningen Bro fordras ett fastare byggnadssätt.

BRYGGA, v. a. 2. 1) Tillreda dricka af alla slag (äfv. mjöd, ättika, m. m.). *B. dricka, öl, porter, mjöd, ättika.* Brukas ofta absolut, t. ex.: *Hon håller på att b.* (Fig. fam.) *B. ihop något emot en,* skaffa någon förtret, tillrättavisning, o. s. v. — 2) (fam.) Säges på skämt om tillredningen af vissa starka drycker, isynnerhet punsch. *B. en bål punsch.*

BRYGGANDE, n. 4. Beredningen af dricka, m. m. — *Syn.* Se *Bryggning.*

BRYGGARE, m. 5. Ägare till eller arrendator af ett bryggeri.

BRYGGARDRÄNG, m. 2. Person, i tjenst antagen hos en bryggare, för att biträda vid tillredningen af dricka.

BRYGGAREMBETE, n. 4. Förening af samtliga bryggarne i en stad till befrämjande af deras gemensamma bästa. — *Syn.* Bryggarskrå, Bryggargille. [- ämbete.]

BRYGGARFRU, f. 2. En bryggares hustru eller enka efter en bryggare.

BRYGGARGILLE, n. 4. Se *Bryggarembete.*

BRYGGARKÄRRA, f. 1. Enkom inrättad kärra för utkörande af dricka från ett bryggeri till enskilta kunder eller till försäljningsställen.

BRYGGARLÖN, f. 3. Afgift till en bryggare, då han för enskilt persons räkning brygger dricka af malt, som denne sjelf tillsläppt. — *Syn.* Bryggarpenningar.

BRYGGARPENNINGAR, m. 2. pl. Se *Bryggarlön.*

BRYGGARRÄTTIGHET, f. 3. Rättigheten att brygga för allmänhetens behof och till försäljning.

BRYGGARSKRÅ, n. 4. Se *Bryggarembete.*

BRYGGARTAXA, f. 1. Af vederbörande myndighet fastställd taxa för allt slags dricka, som af bryggare beredes.

BRYGGERI, n. 3. 1) Sammanfattningen af alla de arbeten, som erfordras för beredande af dricka. — 2) Konsten att bereda dricka. — 3) En bryggares yrke. — *Syn.* Se *Bryggeriyrke.* — 4) Dertill hörande inrättning med nödiga redskap. — *Syn.* Bryggeriverk. — 5) Sjelfva stället med underlydande tillhörigheter, der en sådan inrättning befinnes.

BRYGGERIHANDTERING, f. 2. Se *Bryggeriyrke.*

BRYGGERIVERK, n. 5. Inrättning, med dertill hörande redskap, till beredande af dricka. — *Syn.* Bryggeri.

BRYGGERIYRKE, n. 4. En bryggares yrke. — *Syn.* Bryggeri, Bryggerihandtering.

BRYGGERSKA, f. 1. 1) Qvinna, enkom antagen i tjenst, för att förestå brygden på ett ställe. — 2) (fam. i vårdslöst tal) Bryggarfru.

BRYGGHUS, n. 5. Särskilt hus, eller särskilt rum i ett hus, der dricka brygges.

BRYGGKAR, n. 5. Stort kar, som begagnas vid brygd.

BRYGGKITTEL, m. 2. pl. — *kittlar.* Inmurad stor kopparkittel, hvaruti dricka kokas. Skrifves äfv. *Bryggkettil.*

BRYGGKONST, f. 3. Konsten att brygga dricka.

BRYGGKÄRL, n. 5. Kärl, som begagnas vid bryggning.

BRYGGMÄSTARE, m. 5. Person, som förestår ett bryggeri.

BRYGGNING, f. 2. Beredande af dricka, m. m.; jfr. Brygga. — *Syn.* Bryggande, Brygd.

BRYGG- OCH BROMÄSTARE, m. 5. Tjensteman, som har tillsyn öfver bryggor och broar i en stad eller ett distrikt.

BRYGGPANNA, f. 1. Inmurad stor kopparpanna, hvaruti dricka kokas.

BRYGGPIGA, f. 1. Piga, som förestår brygden i ett hus.

BRYGGREDSKAP, m. o. n. 3. o. 5. 1) (neutr.) Redskap, som brukas vid bryggning. — 2) (kollektivt; maskulin) Samtelliga redskap, som dervid begagnas.

BRYGGRODER, n. 5. Se *Mäskroder.*

BRYGGSÅ, m. 2. Så, som begagnas vid bryggning.

BRYGGVED, m. 2. sing. Grof ved, som brännes vid bryggning.

BRYGGVERK, se *Bryggeriverk.*

BRYLLING, m. 2. Benämning på dem, som äro faders hel- eller halfbroders, faders hel- eller halfsysters barn.

BRYN, n. 5. 1) Öfra ytan af något. Säges endast om jord och vatten, mest i sammansättningarna Jordbryn, Vattenbryn. — *Syn.* Se *Yta.* — 2) Yttersta kanten af något. Brukas endast om skog, floder och åar. Bildar sammansättningarna Skogsbryn, Flodbryn, Åbryn, Ögonbryn. — *Syn.* Se *Kant.*

BRYNA, v. a. 1. o. 2. I. (af *Brun*) 1) Göra eller förorsaka, att något blir brunt, antingen genom solens inverkan eller genom stekning, rostning. *B. i solen. B. en stek. B. smör, ost.* — *B. sig,* v. r. Blifva brun.

BRYNA, v. a. 1. o. 2. II. (af *Bryne*) Göra hvass medelst bryne. *B. en knif.*

BRYNANDE, n. 4. Handlingen, då man brynar (för begge verberna).

BRYNE, n. 4. Benämning på föremål, hvarmedelst skärande verktyg kunna hvässas.

BRYNING, f. 2. 1) Se *Brynande.* — 2) Hvad som genom brynande uppkommit: brun yta på stekt, o. s. v. — 3) Sättet, huru något blifvit brynt. *Den der b-en på steken kan ingen klandra.*

BRYNJA, f. 1. Fordom brukligt försvarsvapen, som omslöt hela lifvet, och antingen bestod af ringar eller flätad ståltråd (Ringbrynja, Spångbrynja), eller ock af små plåtar, fästade vid hvarannan som fjäll.

BRYNOST, m. 2. Brynt eller rostad ost.

BRYNSTEN, m. 2. Sten, hvarmedelst skärande verktyg kunna hvässas.

BRYNSTENSSKIFFER, m. 5. sing. En art lerskiffer, som kan användas till brynen.

BRYNSTÅL, n. 5. Särskilt beredt stycke af stål, hvarmed skärande verktyg kunna hvässas.

BRYNT, part. af *Bryna*. Brukas nästan adjektivt i uttrycken: *B. smör, b. socker*, m. fl.

BRYTA, v. a. 3. Ind. pres. sing. *Bryter;* pl. *Bryta*. Imperf. sing. *Bröt;* pl. *Bröto*. Imper. *Bryt*. Konj. Impf. *Bröte*. Sup. *Brutit*. Part. akt. *Brytande;* part. pass. *Bruten*. 1) *a*) Trycka hårdt åt samma håll på ändarna af en sak, så att sammanhanget emellan dess delar på ett eller flera ställen upphäfves; äfv. trycka något våldsamt vid ändan, så att det antingen helt och hållet eller till en del brister af. *B. ett bröd, en brödkaka. B. bröd i mjölken. B. något midt i tu, på flera ställen. B. löf, qvistar*, genom brytning afskilja löf, qvistar ifrån trädet. *B. halsen af någon. B. halsen af sig. B. en arm, ett ben*, genom olyckshändelse bryta benpipan i arm, ben. *B. ett sigill. B. ett bref*, bryta sigillet på ett bref och öppna det. *B. en försegling*, bryta lacket, hvarmed något blifvit förségladt. *B. ur led*, bryta en lem, så att han går ur led. Neutralt säges: *B. på något*, hålla på att bryta något. (Fig.) *B. sina bojor, kedjor, sitt fängsel*, befria sig ur fängelse, fångenskap, ifrån träldom, tvång, förtryck. — I utsträckt mening sades fordom: *B. en lans med någon*, rida spärr emot någon vid ett tornerspel; (fig.) mäta sig, täfla med någon i en sak. — *B. áf*, se *Afbryta*, v. a. 1. — *B. sö'nder*, se *Sönderbryta*, m. fl. — *Syn*. Bryta i tu, i stycken, Afbryta, Sönderbryta. — *b*) Med våld genomtränga, nedbryta, lossa. *B. ett stängsel, ett hinder. B. isen*, bryta väg genom is; (fig.) taga första steget, öfvervinna första och värsta svårigheterna af en sak, ett företag. — *B. áf*, se *Afbryta*, v. a. 2. *B. bórt, ifrån, igènom*, se *Bortbryta*, &c. *B. lös* eller *löst*, se *Lösbryta*. *B. néd, ùndan, úpp, út, úr*, se *Nedbryta* &c. — *c*) Arbeta lös genom gräfning, sprängning, o. s. v. *B. malm, sten*. — *B. bórt*, bryta och bortföra. *B. frám*, bryta och framföra, framskaffa. *B. úpp*, bryta och upptaga, bortföra, t. ex.: *B. upp malm. B. upp isen på en gata. B. upp en gata*, taga upp stenläggningen på en gata. *B. upp mark*, äfv. *b. mark*, genom sprängning, gräfning och medelst begagnande af jernspett m. m. d. göra mark fri från stenar, stubbar och rötter, så att den kan odlas. Äfv. säges: *B. åker*, d. v. s. rödja mark till åker. Likaledes: *B. väg*, rödja och jemna mark till väg. *B. upp munnen, tänderna på någon*, med våld, genom något dertill passande ämne, skilja i sär tänderna på någon, t. ex. på en, som fått anfall af fallandesjukan. — *d*) Vika. Säges i fråga om stärkt linne, hårdt dekateradt kläde, serveter m. m. *Den nyss stärkta kragen har genom vårdslöshet af pigan blifvit bruten, så att den icke kan begagnas. Det der klädet är icke godt: det låter b. sig. B. serveter*, vika dem så, att de antaga ett prydligt utseende, för att begagnas på ett dukadt bord eller att läggas öfver ett nattduksbord, ett kaffebord, o. s. v. — *Syn*. Se *Vika*. — *e*) (fys.) Säges om ett medium, då det ger annan riktning åt ljuset. *Vattnet b-ter ljusstrålarna*. — *f*) (mål.) *B. en färg*, blanda upp den med en annan, för att deråt gifva en ljusare anstrykning, skiftning. — *g*) (ridk.) *Sadeln b-ter hästen*, skafver honom på skinnet, sårar, skadar honom. — 2) (fig.) 1) *a*) Låta upphöra. *B. vänskapen med någon. B. freden. B. tystnaden. B. en förtrollning. B. laget*, vara den förste, som tar afsked och lemnar ett sällskap. (I brädspel) *B. ett band*, flytta bort en eller flera brickor ifrån ett band, så att en blottad står qvar. — *B. áf*, se *Afbryta*, 3. — *Syn*. Afbryta. — *b*) Antingen tillfälligtvis eller för alltid upphöra att iakttaga, att uppfylla (en förbindelse, en pligt, o. s. v.). *B. sin äkta trohet, sin ed, sitt ord, sitt löfte, en förbindelse, ett kontrakt. B. lagen*, öfverträda den. *B. en dom*, ej ställa sig den till efterrättelse. *B. sabbaten*, kränka sabbatens helgd. *B. fastan*, öfverträda fastlagsregeln. *B. edsöre*, begå edsörebrott (se d. o.). — *Syn*. Öfverträda, Bryta emot, Kränka, Svika. — *c*) Begå något lagstridigt, syndigt. Förekommer i denna bem. endast i negativa eller frågande satser. *Jag vet mig ingenting hafva brutit. Hvad har jag brutit emot dig, efter du så förföljer mig?* — *Syn*. Begå, Förbryta. — *d*) Hejda, göra mindre våldsam, minska, försvaga. *B. strömmens, vågornas våldsamhet. Deras hjeltemodiga motstånd bröt fiendens häftiga anfall. Denna svåra sjukdom bröt hans starka natur, hans ovanliga kroppskrafter. Motgången har brutit hans stolta sinne, hans högmod*. — *e*) Gifva annan riktning, vändning, förändra. *B. någons tur i spel, b. turen*, gifva spellyckan annan vändning. *B. smaken*, genom någon tillsats göra smaken på en gång mer retande och behaglig. — *f*) (boktr.) *B. óm, på'*, se *Ombryta, Påbryta*. — *V. n.* 1) Våldsamt framtränga. Åtföljes i denna bem. alltid af partiklar. *B. frám, igènom, i'n*, se *Frambryta, Genombryta, Inbryta*. — *B. löst*, med våldsamhet utbrista, t. ex.: *Ovädret b-ter snart löst. Syn*. Se *Utbryta*, v. n. — *B. úpp: a*) Se *Uppbryta*, v. n.; — *b*) Åter öppna sig. *Såret har åter brutit upp. Sjön har brutit upp*, isen på sjön har brustit sönder, så att dess vatten går öppet. — *c*) *B. upp med någon*, se *Bryta*, v. n. 4. — *B. út*, se *Utbryta*, v. n. — 2) I uttalet af ett språk gifva orden en oriktig tonvigt, i öfverensstämmelse med ett främmande språk. *B. i uttalet. Ehuru utländning, talar han dock språket, utan att b. B. på tyska*, gifva orden en tonvigt, lånad ifrån bruket i tyskan. — 3) Förbryta sig, fela (mot pligt, samvete eller emot en person). *Hvari har han brutit? Jag vet mig på intet sätt hafva brutit emot dig. Han har brutit emot både Gud och menniskor. B. mot lagen*, öfverträda den. Jfr. *Bryta*, v. a. 2, *c*. — *Syn*. Se *Fela*. — 4) *B. med någon*, afbryta sin förbindelse med någon, ej mer behandla någon som vän. *De hafva brutit med hvarandra*. — 5) (sjöt.) *B. i trumpet*, förkorta ett tåg. — *B. sig*, v. r. 1) *a*) Genom olyckshändelse få benet i en kroppslem brutet eller bragt ur sitt rätta läge. *B. sig i armen, i benet*. — *b*) Häftigt tillbakakastas, hejdas, försvagas i styrka, möta motstånd. *Hafvet, vågen b-ter sig emot stranden, klippan*. — *c*) Säges om tyg, kläde, som hastigt blir nött på ställen, der det lägger sig i veck. *Detta tyg b-ter sig*. — *d*) (fys.) Säges om ljuset, då det, vid öfvergången ifrån ett medium till ett annat med olika täthet, får en förändrad riktning. *Solstrålarne b. sig i vatten*. — *e*) Har i förbindelse med vissa partiklar betydelsen: våldsamt tränga sig, t. ex.: *B. sig frám*, med våld framtränga. *B. sig igènom*, med våld genomtränga. *B. sig i'n*, med våld intränga, t. ex.: *B. sig in i ett hus. B. sig út*, med våld bana sig väg ut, t. ex.: *B. sig ut ur fängelset*. — 2) (fig.) *a*) Förändras, få annan vändning. *Sjukdomen b-ter sig*, har kommit till den punkt, då det blir bättre eller sämre. *Kölden har brutit sig*, mildrats. —

Syn. Se *Minskas.* — *b*) Förlora sin styrka, blifva utan verkan, vid ett mötande motstånd. *Fiendens våldsamma anfall bröt sig emot Svenskarnes orubbliga ståndaktighet. Det allmänna hatet bröt sig emot hans ståndaktighet.*

BRYTANDE, n. 4. 1) (aktivt) Handlingen, då man bryter, då något brytes (för alla bemärkelserna af *Bryta*, v. a.). *Brödets b. i nattvarden. Förseglings b. Ett stängsels b. B. af malm, sten. Serveters b.* (Fig.) *Fredens, tystnadens, ett löftes b. Fastans, sabbatens b.* — 2) (neutralt) Omständigheten, att man bryter i uttalet. *B. på tyska.* — *Syn.* Brytning.

BRYTARE, m. 5. En, som bryter. Brukas blott i sammansättningar, såsom: Saltbrytare, Malmbrytare, Fredsbrytare, m. fl.

BRYTBAR, a. 2. (vetensk.) Som kan brytas.

BRYTBARHET, f. 3. (vetensk.) Egenskapen att kunna brytas.

BRYTKAM, m. 2. pl. — *kammar.* (klädesf.) Verktyg, hvarmed ull redes, bestående af ett öfver trä fästadt läder, i hvilket hakar af ståltråd äro radvis insatta.

BRYTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man bryter, då något brytes (för alla bemärkelserna under bem. 1. af *Bryta*, v. a., dock helst för *c*, *d*, *e* och *f*). *B. af malm, sten. Serveters b. Färgers b.* — För de figurliga bemärkelserna af *Bryta*, v. a. kan Brytning icke väl nyttjas, utom för 1, *e*, t. ex.: *Smakens b. Turens b.* — Förekommer i åtskilliga sammansättningar, såsom: Grufbrytning, Malmbrytning, Stenbrytning, Färgbrytning, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — 2) Omständigheten, att man bryter i uttalet. *B. i uttalet. B. på tyska.* — 3) Vänskaps, förbindelses, öfverenskommelses upphörande. *Det har kommit till b. dem emellan. En b. har inträffat emellan hofven i Berlin och Wien.* — 4) *B. i en sjukdom,* plötslig förändring i en sjukdom, hvarigenom den sjuke antingen blir bättre eller sämre. Se äfven Feberbrytning, Frossbrytning. (Fig.) *B. i tänkesätten,* förändring i tänkesätten, hvarigenom motsatt åsigt om person eller sak blifver rådande. — 5) Brutet ställe. — *Syn.* Brott. — 6) (fys.) *Ljusstrålarnes b.*, deras afledning ifrån räta linien, vid öfvergången i sned riktning ifrån ett medium till ett annat af olika täthet. Kallas äfven Refraktion.

BRYTNINGSPUNKT, m. 3. (fys.) Den punkt, der en ljusstråle, som öfvergår till ett annat medium, brytes.

BRYTNINGSTID, m. 3. Tiden för brytningen i en sjukdom.

BRYTNINGSVINKEL, m. 2. pl. — *vinklar.* (fys.) Den vinkel, som uppkommer vid ljusstrålars brytning.

BRYTSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* Se *Bräckstång.*

BRYTSÅR, n. 5. Skada, som en häst får, genom tryckning af sele eller sadel, eller genom annat slags tryckning.

BRÅ, v. n. 2. Se *Brås.*

BRÅBÄNK, m. 2. Se *Brobänk.*

BRÅCK, n. 5. 1) Sjukdomstillstånd, då en uti en kavitet innesluten kroppsdel, till följe deraf att betäckningen på något ställe brustit, utträder ur sitt rätta läge. Bildar en mängd sammansättningar, såsom Blodbråck, Bukbråck, Ljumskebråck, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — 2) Kroppsdel, som sålunda utträdt ur sitt rätta läge, eller åter blifvit införd och genom bråckband hindras att ytterligare utträda.

BRÅCKAKTIG, a. 2. och

BRÅCKARTAD, a. 2. Som liknar bråck.

BRÅCKBAND, n. 5. Enkom inrättadt bandage, hvarmed kroppsdelar, der bråck förefinnes, hållas i sitt rätta läge.

BRÅCKHÅLLARE, m. 5. Särskilt apparat med stålfjädrar, hvarmedelst ett bråck af svårare beskaffenhet hålles uppe.

BRÅCKLÄKARE, m. 5. Läkare, som isynnerhet egnar sig åt behandling af bråcksjukdomar.

BRÅCKPLÅSTER, n. 5. Plåster, som begagnas att lägga på bråck.

BRÅCKPÅSE, m. 2. pl. — *påsar.* Se *Bråcksäck.*

BRÅCKSKÄRARE, m. 5. (fordom) Person, kunnig i bråckskärning, och hvilken som yrke utöfvade denna konst.

BRÅCKSKÄRNING, f. 2. Fordom bruklig operation, då medelst kirurgiska instrumenter öppningen, hvarigenom ett bråck utfallit, vidgades, så att det åter kunde införas.

BRÅCKSVULST, m. 3. Svulst, förorsakad af ett bråck.

BRÅCKSÄCK, m. 2. Säckformig utvidgning af bukhinnan, uppkommen derigenom, att inelfvorna trängt bukhinnan nedåt genom någon naturlig eller tillfällig öppning.

BRÅCKÖRT, f. 3. Se *Vägört.*

BRÅD, a. 2. 1) Som försiggår fort, hastigt. *En alltför b. utveckling af själens förmögenheter är icke nyttig.* — *Syn.* Se *Hastig.* — 2) Som inträffar plötsligt, oförmodadt. *En b. död, afresa. B. skilnad,* se *Brådskilnad.* — *Syn.* Oförmodad. — 3) Som fordrar brådska, skyndsamhet. *Under b-aste tiden,* när man har som mest att göra. — Brukas för denna bem. oftast i förbindelse med verbet Vara, impersonelt, t. ex.: *Det är mycket b-t dermed. När det var som b-ast.* — *Hafva b-t, b-t om,* hafva göromål, som fordra skyndsamhet. *Han har fasligt b-t om med det, att göra det. Få b-t om,* få något att göra, som fordrar skyndsamhet. *Du skall tro, han fick b-t om att taga till hatten, när han fick se L. inträda. Göra sig b-t, b-t om,* brådska. *Det är icke värdt att göra sig så b-t, så b-t om (med den saken, att göra det), vi hinna nog. Icke göra sig mycket b-t med att betala,* vara trög att betala. Uttrycket *B-t om* brukas ofta nästan adverbialt, t. ex.: *Det är ej b-t om, ej så b-t om med det, att göra det.* — *Syn.* Brådskande.

BRÅDD, se *Brodd.*

BRÅDJUP, a. 2. Som med ens, utan föregående sluttning blir djup. *Ett b-t ställe. Det är b-t der.* — S. n. 5. Tvärbrant djup, djup med branta sidor. [Bråddjup.]

BRÅDKAST, n. 5. (fam.) *I b-et,* snart. *Det händer ej i b-et.* — *Syn.* Se *Snart.*

BRÅDKORN, n. 5. Ett slags korn, som mognar mycket tidigt.

BRÅDMOGEN, a. 2. neutr. — *et.* Som mognat allt för tidigt. *B. frukt.* Brukas äfven fig. i fråga om menniskor, då deras själsförmögenheter allt för tidigt utvecklat sig, t. ex.: *Ett b-et förstånd.*

BRÅDMOGENHET, f. 3. Egenskapen att vara brådmogen.

BRÅDRIK, a. 2. Som blifvit mycket hastigt rik.

BRÅDSKA, f. 1. 1) Skyndsamhet, hastigt verkställande, utförande. *Denna affär fordrar mycken b.* — *Syn.* Se *Skyndsamhet.* — 2) Behof af skyndsamhet. *Dermed har, är ingen b. Det är alldeles ingen b. att gå dit.* — 3) Ifver att skynda sig, otålighet. *Han har mycken b. att få slut*

på sitt arbete. Alltjemt är han i b. Det är då en faslig b. på dig; kan du icke vänta litet? Det skedde i b-n. — *Syn.* Se *Hastighet, Ifver.*

BRÅDSKA, v. n. 1. 1) (om person) Hafva brådt, göra sig brådt. *Han b-r allt för mycket. B. med en sak. B. på'*, påskynda, t. ex.: *B. på med något.* — *Syn.* Se *Hasta.* — 2) (om sak) Fordra mycken skyndsamhet. *Skörden b-r.* Brukas isynnerhet ofta impersonelt, t. ex.: *Det b-r ej dermed, med den saken, med att göra det.* — *Syn.* Hasta, Skynda.

BRÅDSKANDE, n. 4. Se *Brådska* (helst i bem. 3). — *Adj.* p. 1. Som fordrar brådska, skyndsamhet. *Ett b. göromål. En b. affär. Det är icke så b. dermed.* — *Syn.* Bråd.

BRÅDSKILNAD, brå'dski'lnad, f. 3. (äfv. *Bråd skilnad*) (lagt.) *I b.*, adverbialt uttryck, som betyder: till följe af tillfälligtvis uppkommen tvist eller slagsmål, och utan öfverläggning. Nästan liktydigt med det gamla uttrycket: Af hastigo mode. *Dråp i b.*

BRÅDSPEL, se *Bråspel.*

BRÅDSTUPA, f. 1. Ett brant stupande ställe. — *Syn.* Se *Brant.*

BRÅDSTÖRT, adv. (sammandraget af *Brådstörtadt*) Med alltför stor brådska, öfveriladt. Brukas mindre ofta.

BRÅDSTÖRTA, v. a. 1. Plötsligt, utan förberedelse störta, kasta. Brukas mest i fig. bem., helst reflexivt, t. ex.: *B. en nation i krigets elände. B. sig i förderfvet.* — V. n. Brådska alltför mycket, handla med brådskande häftighet, öfveriladt. *Det går icke an att b. med den saken.* — *Syn.* Se *Hasta.* — *Brådstörtande*, n. 4. o. *Brådstörtning*, f. 2.

BRÅDSTÖRTAD, a. 2. Som sker eller skett med alltför mycken brådska. *En b. flykt.*

BRÅDSTÖRTANDE, a. p. 1. Som brådskar alltför mycket, öfverilad. *En b. ifver.*

BRÅDT, adv. Snart. *Det sker icke så b., icke ännu så b. Det kommer icke så b. på.* — *Syn.* Se *Snart.*

BRÅDÄRTER, f. 3. pl. Ett slags ärter, som blifva ovanligt tidigt mogna.

BRÅDÖD, a. 2. Säges om den, som dör helt hastigt, utan föregående sjukdom. — S. m. 2. Plötsligt inträffande, oförmodad död. [Bråddöd.]

BRÅGON, n. 5. (bot.) Se *Brakved.*

BRÅK, n. 5. 1) (utan plur.) Oreda af flera särskilta saker, göromål, som äro svåra att utreda, komma till rätta med, som förorsaka hufvudbry. *Handel har mycket b. med sig. Det är mycket b. med att bygga. Öfvergif affärslifvets b. och sätt dig i lugn.* — Bildar några sammansättningar, såsom: Affärsbråk, Hushållsbråk, Flyttningsbråk, m. fl. — 2) (utan plur.) Hufvudbry i förening med besvär och möda. *Det är ett fasligt b. med det här arbetet. Göra sig mycket b. med en sak. Göra sig onödigt b. Gör dig ej så mycket b. Han har så mycket b. för sig*, han befattar sig med så många saker, som medföra besvär och hufvudbry. — *Syn.* Hufvudbry, Besvär, Möda. — 3) (utan plur.) Tvist, split, krångel. *Det är en krånglig menniska; man måste jemt hafva b. med honom.* — 4) (räknek.; har i denna bem. plur.) En eller flera delar af ett helt, som är deladt i ett visst antal lika stora delar, t. ex. $\frac{1}{8}$, $\frac{3}{15}$, o. s. v. *Räkna i b.*

BRÅKA, f. 1. Verktyg, hvarmed lin, hampa eller ler bråkas. Se *Lin-, Hamp-, Lerbråka.*

BRÅKA, v. a. 1. 1) *B. lin, hampa*, medelst lin- eller hampbråkan (se dessa ord) afsöndra träämnet ur lin eller hampa. *B. ler*, älta, bruka ler. — *B. sönder*, se *Sönderbråka.* — 2) (fig.) *B. sitt hufvud*, göra sig hufvudbry, t. ex.: *Hvad är det värdt att b. sitt hufvud med ett sådant lappri!* — V. n. (fig.) 1) Göra sig mycket hufvudbry, besvär och möda. *Hvad han b-r! B. med något.* — 2) Gräla, träta; idkeligen tala om ett och samma, om saker som förorsaka hufvudbry. *Tyst nu! b. icke mer om den saken. B. icke så mycket med honom om det der, han blir alldeles förbryllad.*

BRÅKANDE, n. 4. Handlingen, då man bråkar (för v. a. 1. o. v. n. begge bem.).

BRÅKARE, m. 5. (fam. föga brukl.) En, som bråkar (v. n.) mycket, gör sig mycket bråk, har mycket bråk för sig.

BRÅKENHJELM, m. 2. (fam. skämtv.) Bråkig menniska. — *Syn.* Se *Grälmakare.*

BRÅKIG, a. 2. 1) (om sak) Som medför bråk. *Ett b-t arbete. En b. affär. Ett b-t lif.* — 2) (om person) Som mycket bråkar (v. n.). *En b. menniska.*

BRÅKNING, f. 2. Förrättningen, då man bråkar (lin, hampa, ler). — *Syn.* (för ler) Ältning.

BRÅKRÄKNING, f. 2. (räknek.) 1) Räknande med bråk. — 2) Konsten, sättet att så räkna.

BRÅKSAM, a. 2. Se *Bråkig.*

BRÅKTAL, n. 5. Räknetal, som består af bråk.

BRÅNAD, f. 3. (af *Brinna*) Häftigt begär efter samlag, parning. Brukas både om menniskor och djur. — *Syn.* (för menniskor) Kättja; (för djur) Brunst. — 2) (med.) Se *Inflammation.*

BRÅNE, m. 2. sing. Inflammerad svulst hos hästar.

BRÅS, v. d. 2. (Impf. *Bråddes.* Sup. *Brådts*) I afseende på kropps- eller själsförmögenheter likna föräldrar eller någon af slägten i uppstigande linie. *Han b. på fadern, på modern, på farfar, farmor, farbror, etc. Han b. på modern i girighet. B. på slägten. Det b. på* (på') *honom*, det är en ärfd böjelse, egenskap &c. hos honom. Jfr *Påbrå.*

BRÅSKILNAD, se *Brådskilnad.*

BRÅSPEL, n. 5. (på handelsfartyg) En emellan två stora betingar för om fockmasten horisontelt hvilande åttkantig vals, hvarpå ankartåget uppvindas, när man vill lyfta ankar.

BRÅTE, m. 2. pl. *bråtar.* (af *Bryta*) 1) (egentl.) Stor sammanförd hög af fälld skog. *Fordom, i krig, fälldes b-tar i skogarna, för att hindra fiendens framsteg.* — 2) Uppkastad hög af sämre virke, såsom grenar, rötter, m. m. — 3) (fig. fam.) Samling, massa, hög af hvarjehanda saker, vanligtvis af mindre värde. *Jag lemnade från mig hela b-n. Der har du hela b-n. Hvilken b. af saker!* — Man säger äfven: *En stor b. folk, b. med folk*, en stor samling af olika slags menniskor. — *Syn.* Massa, Hög, Röra, Smörja, Mörja, Tutt, Kodilj, Skräp.

BRÅTTAS, se *Brottas.*

BRÄCK, n. 5. 1) Se *Bräcka*, f. — 2) Se *Brèche.*

BRÄCKA, f. 1. Ställe, der något blifvit bräckt. Säges isynnerhet om sköra saker, såsom lerkärl, m. m. d. *Krukan har fått en b.* — *Syn.* Spricka, Remna. — 2) *B. i jern*, ställe, der sammanhanget emellan jernets fibrer blifvit upphäfdt.

BRÄCKA, f. 1. (mineral.) En slags mycket hård bergart.

BRÄCKA, v. a. 2. I. 1) Genom inre inverkan (brytning, stöt, slag, tryckning, o. s. v.) förorsaka, att sammanhanget emellan delarna af en sak på

ett eller flera ställen till någon del uppbäfves, så att en ofta knappt märkbar spricka uppkommer, ej svårare, än att styckena ännu hålla tillhopa. Säges om sköra saker. *B. en tallrik, ett tefat, en fönsterruta. Glaset är b-ckt.* — 2) Bryta sönder, krossa. Har denna bem. förnämligast i sammansättningarna med partiklarna *af, sönder: B. áf,* afbryta; *B. sönder,* sönderbryta. — 3) (krigst.) *B. áf,* trycka af, lossa skott, gifva eld. *Bräck áf!* kommandoord, hvarigenom tillkännagifves, att gevären skola tryckas af.

BRÄCKA, v. a. 2. II. Steka i panna, öfver eld, glöd. *B. skinka, korf.* — *Syn.* Se *Steka.*

BRÄCKANDE, n. 4. Handlingen, då man bräcker (för begge verberna).

BRÄCKBOM, m. 2. pl. — *bommar.* (sjöt.) Stor spak eller häfstång.

BRÄCKHAMMARE, m. 5. (mur.) Hammare, på ena sidan smal som en picka, på den andra bred som en hacka.

BRÄCKLIG, a. 2. 1) (om sak) Som lätt kan bräckas. Säges om sköra kroppar. *B. som glas. Ett b-t kärl. En b. båt.* — 2) (fig., om person) Som är bekajad med krämpor och lätt blir sjuk. *En b. gubbe. B. helsa,* svag helsa. — *Syn.* Se *Svag.*

BRÄCKLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara bräcklig (både egentl. o. fig.) *Glasets, porslinets b.* (Fig.) *Menniskonaturens b.* — 2) (i plur.) Krämpor. *Qvinliga b-er. Ålderdomens b-er* (sammandrages stundom till ett ord: *Ålderdomsbräckligheter*).

BRÄCKNING, f. 2. Se *Bräckande.*

BRÄCKSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* Se *Kofot.*

BRÄCKSTÖR, m. 2. Se *Jernstör.*

BRÄCKT, part. pass. af *Bräcka.* Brukas nästan adjektivt i uttrycken: *B. skinka, korf.*

BRÄCKTÅNG, f. 3. pl. — *tänger.* (tekn.) Stor tång, framtill med en krok, att framdraga den genom smältning vunna kopparn ur kratsugnen.

BRÄDA, f. 1. (prov.) Se *Bräde, 2, a.*

BRÄDBEKLÄDA, v. a. 2. Se *Brädfodra.* — *Brädbeklädande,* n. 4.

BRÄDBEKLÄDNING, f. 2. Se *Brädfodring.*

BRÄDBOTTEN, m. 2. pl. — *bottnar.* Botten af bräder.

BRÄDD, m. 2. 1) Yttersta gränsen af en vattenyta (mot land eller sidorna af ett kärl). *B-en af en sjö, flod, å, dam. Flodens båda b-ar. Floden, sjön har stigit öfver sina b-ar. Gå utåt b-en af en å.* Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Åbrädd, Flodbrädd, m. fl. — 2) Kant. *B-en af ett glas. Solens öfre b. B-en af ett djup, en afgrund. Kärlet, glaset är fullt ända upp till b-en. Vattnet står upp till b-en. B-en af en bok,* den hvita kanten på det tryckta eller skrifna bladet i en bok, upptill, nedtill och emot snitten. *Skrifva något i b-en af en bok. Anteckning i b-en.* (Fig.) *Stå på b-en af sin undergång,* vara den nära. *Stå på grafvens b.,* vara nära döden. — *Syn.* Se *Kant.* — 3) (bot.) Kanten af ett blad.

BRÄDDA, v. a. 1. Fylla ända upp till bräddden. Brukas helst i part. pass. *Bräddad,* t. ex.: *B-t glas, mått.*

BRÄDDFULL, a. 2. Full ända upp till brädden. *B-t glas.* — *Syn.* Bräddad.

BRÄDDLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* (bot.) Lafslägtet Lecanora.

BRÄDDNOT, f. 3. Not i brädden af en bok eller ett manuskript.

BRÄDE, n. 3. o. 4. 1) (plur. *bräder,* uttalas: brä'dr) Ett, icke öfver 1 ½ tum tjockt, i en sågqvarn eller på en sågställning, genom brädsåg ur en sågstock efter hela dess längd utskuret stycke trä. Tjockare än 1½ tum kallas Plankor. *Såga b-r. En tolft b-r. Få så och så många b-r ur en sågstock.* — *Syn.* Sågbräde. — 2) (plur. *bräden,* uttalas: brä'dn) *a*) Stycke af ett sågbräde, antingen oarbetadt eller utgörande en del af något bohagsting eller redskap af trä. *Lägga ett par b-n på bottnen af en ekstock, för att ej blifva våt om fötterna.* Ingår i flera sammansättningar, såsom: Sängbräde, Fönsterbräde, Hyllbräde, m. fl. — *Syn.* Brädlapp, Bräda, Brädstycke. — *b*) Bricka af trä att sätta något på. Förekommer mest i sammansättningen Tebräde, samt i några figurliga talesätt, t. ex.: *Betala på ett b.,* på en gång; *en vacker summa penningar på ett b.; han fick 10,000 R:dr på ett b.,* o. s. v. — *Syn.* Bricka. — *c*) Stycke af ett sågbräde, snickradt och inrättadt till något visst behof, isynnerhet för handtverkare. Brukas mest i sammansättningar, såsom: Skärbräde, Torkbräde, Planbräde, m. fl. — 3) *a*) Se *Brädspel* (bem. 2, *b*). Brukas för denna bem. isynnerhet uti följande uttryck och talesätt: *Spela b.,* spela verkehren. *Vara i b-t,* ej hafva någon bricka slagen; (fig.) vara i gunst, i anseende, hafva god framgång, lycka. *Komma i b-t igen,* genom ett gynnsamt kast få en utslagen bricka insatt, så att man åter får spela; (fig.) åter komma i gunst, anseende, åter få lycka, framgång. *Vara ur b-t,* hafva en eller flera brickor utslagna; (fig.) hafva förlorat den gunst, det anseende, hvari man förut stått; röna motgång. *Slå ur b-t,* slå en bricka för motspelaren, så att han icke kan spela, förrän han åter fått den insatt; (fig.) utränga någon ur en persons ynnest, sticka ut någon. — *b*) Hvarje af de fyra afdelningarna i ett brädspel. *Första b-t,* det, hvarest man har hus, hvarifrån brickorna utspelas; kallas äfv. Utspelsbrädet. *Andra b-t,* det nästa derintill, hvarest sista tungan kallas Huken. *Tredje b-t,* det första på andra sidan, midt emot andra brädet. *Fjerde b-t,* det hvarifrån brickorna åter spelas upp till hus, eller Uppspelsbrädet. — *c*) Fyrkantig brädskifva med 64 rutor, hvarpå schack eller dam spelas. Förekommer nästan endast i sammansättningarna Schackbräde, Dambräde. — *Ss. Brädgolf, -låda, -lår, -plank, -skjul, -skrank, -vägg,* &c.

BRÄDFODRA, v. a. 1. Betäcka med tätt påspikade bräder, till förvaring emot röta. — *Syn.* Brädbekläda, Brädslå. — *Brädfodrande,* n. 4.

BRÄDFODRING, f. 2. 1) Betäckande med bräder, som påspikas. — 2) Påspikade bräder, som utvändigt betäcka någonting.

BRÄDGÅNG, m. 2. (skepp.) Brädkarm omkring däcket, fastspikad på de ofvan relingen uppstående ändarna af topptimren.

BRÄDGÅRD, m. 2. Gård, der bräder förvaras.

BRÄDKOJA, f. 1. Koja af hopslagna bräder.

BRÄDLAPP, m. 2. Stycke af ett bräde. — *Syn.* Bräde, (prov.) Bräda.

BRÄDSLAGNING, f. 2. 1) Handlingen, då man brädslår. — 2) Bräderna, hvarmed något är beslaget, beklädt.

BRÄDSLÅ, v. a. 2. (böjes som *Slå*) 1) Påspika bräder till betäckning. — 2) Se *Brädfodra.*

BRÄDSPEL, n. 5. 1) Fyrkantig mindre låda, afdelad i två delar, förenade genom ett gångjern, så att de kunna uppslås bredvid hvarandra på ett

bord e. s. v., hvardera afdelningen med sex tungor eller utskjutande kilformiga figurer på hvardera sidan, hvarjemte till ett sådant brädspel höra 15 brickor för hvardera spelaren och två tärningar. — 2) *a*) Hvarje särskilt slags spel, som spelas sålunda med brickor och tärningar. Dit höra Verkehren, Trictrac, Schuster, m. fl. — *b*) Se *Verkehren*.

BRÄDSPELARE, m. 5. 1) En, som håller på att spela bräde. *När jag kom in i rummet, fann jag der ett par b.* — 2) Person, som är öfvad i brädspelning. *Är du schackspelare? Nej, men b. är jag.*

BRÄDSPELSBLOMMA, f. 1. Se *Kungsängslilja*.

BRÄDSPELSBORD, n. 5. Bord, med löst lock och inuti inrättadt som ett vanligt brädspel (se d. o. 1), när detta uppslås.

BRÄDSPELSBRICKA, f. 1. Bricka (bem. 3), som användes till brädspel och ofta äfven till damspel.

BRÄDSPIK, m. 2. Spik, som begagnas för bräder, omkring 3 tum lång, med två smala och två bredare sidor, samt takformigt hufvud.

BRÄDSTAPEL, m. 2. pl. — *staplar*. Uppstaplad hög af bräder.

BRÄDSTUMP, m. 2. Stump, liten ände af ett bräde (bem. 1).

BRÄDSÅG, f. 2. 1) Sågblad till brädsågning. — 2) Se *Sågqvarn, Sågverk*.

BRÄDSÅGARE, m. 5. 1) En, som är sysselsatt med att såga bräder. — 2) En, som är kunnig i brädsågning och utöfvar den som yrke.

BRÄDSÅGNING, f. 2. Handlingen, då man sågar bräder.

BRÄDTAK, n. 5. 1) Hustak af bräder. — 2) Tak af bräder inuti rum.

BRÄKA, v. n. 2. 1) Säges om det naturliga läte, som får och getter hafva. — 2) (fig. fam.) Sjunga illa, på ett sätt som liknar fårens bräkande; äfv. tala mycket bredt, med ett dylikt ljud. *Han b-ker, när han talar. B. i stället för att sjunga.* — *Bräkande*, n. 4. o. *Bräkning*, f. 2.

BRÄKEN, m. o. n. 2. sing. (bot.) Ett ormbunkslägte. Aspidium.

BRÄKFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar*. Se *Bergfink*.

BRÄM, n. 5. 1) Med pelsverk eller dyrbart tyg beprydd bred kant på kläder. *Sätta b. af pelsverk på en klädning. B. af purpur* (vanligare Purpurbräm). — *Syn.* Se *Kant*. — 2) (bot.) En blomkronas öfre, på åtskilligt sätt utvidgade och figurerade kant. — 3) (fortif.) Se *Berm*.

BRÄMA, v. a. 1. Se *Bebräma*.

BRÄND, a. p. 2. (af *Bränna*) *B. lukt*, se *Brännlukt*. *Lukta b-t*, hafva lukt af något, som blifvit brändt. *Väl b. aska*, aska efter någonting, som blifvit fullkomligt utbrändt. *B-a mandlar*, sötmandel, kokad med socker, tills den blifvit öfverdragen med en brun sockerskorpa. (Fig. ordspr.) *B-t barn skyr elden*, af skadan blir man vis; man aktar sig för det, som en gång ådragit en skada. *Här osar b-t horn*, här vankas hugg, slag, hårda ord.

BRÄNN, n. 5. 1) Se *Bränning*. — 2) Så mycket som på en gång brännes (af tegel, kalk, porslin, brännvin, o. s. v.). *Ett b. på 200 kannor.*

BRÄNNA, v. a. 2. 1) Förtära, förstöra, döda, skada medelst eld. *B. ved, torf. I äldre tider b-nde man de döda. B. någon lefvande. B. till aska. Min rock har blifvit b-nd nedtill af en eldgnista. B. hål*, bränna något så, att det blir hål, t. ex.: *En eldgnista har b-nt hål på rocken. B. en stek*, steka den för hårdt, så att ytan blir svartaktig. — *B. áf, bórt, ínne, néd, úpp*, se Afbränna, Bortbränna, &c. *B. igénom*, (om eld) förtära, förstöra ända igenom, t. ex.: *Elden har b-nt igenom betäckningen.* — *B. út*, genom eld utdrifva, förjaga, t. ex.: *B. ut fuktighet.* — *B. víd*, se *Vidbränna*. — *Syn.* Sveda, Svedja, Afbränna, Nedbränna, Uppbränna. — 2) Säges om den smärtsamma känsla, som man erfar, då eld eller någon mycket het kropp kommer i beröring med huden. *En eldgnista kom flygande och b-nde mig i handen. Ni b-ner fingrarna på mig. Jag råkade att röra vid ett hett jern, som b-nde mig.* (Fig. fam.) *B. fingrarna på sig*, få en minnesbeta. Brukas äfv. i fig. mening om den smärta, nässlor förorsaka, t. ex.: *Jag har blifvit b-nd af nässlor.* — 3) Använda som bränsle eller lysmedel. *B. ved, kol, torf. B. ljus, olja. B. rökelse*, för att uppfylla ett rum med vällukt; (fig.) *b. rökelse för någon*, smickra. (Fig. talesätt) *Icke hafva något för de kol, man b-nt*, icke vinna något med sitt försök att skada en annan. *B. úpp*, genom bränning göra slut på, t. ex.: *Jag har b-nt upp all min ved, all oljan.* — *B. út ett ljus*, låta det brinna, tills det blir slut. — 4) Säges äfven i fråga om ämnen, hvilka hafva den egenskapen att verka såsom eld, genom att fräta eller förtära djur- eller växtämnen. *Flera syror b. huden. B. bórt*, se *Bortbränna*, 3. — *Syn.* Fräta. — 5) Märka med brännjern. — 6) (kir.) Använda glödgadt jern eller frätmedel på något ställe af en djurkropp, för att bota någon skada, motarbeta något för kroppen skadligt ämnes inverkan. *B. ett sår. B. sår efter bett af en rasande hund. B. en köttväxt med frätsten. B. ådern på en häst.* — *B. bórt*, se *Bortbränna*, 3. — 7) Starkt upphetta, förtorka genom stark hetta. *Den starka solhettan b-ner växterna. Febern b-ner honom. Solen b-ner hyn, gör den brun. Likören var så stark, att den b-nde mig i halsen.* — *B. bórt*, se *Bortbränna*, 2. — *Syn.* (om solen) Förtorka, (i fråga om hyn) Bryna. — 8) Medelst användande af eld bereda, tillaga. *B. tegel, kalk. B kol*, genom eld förvandla ved till brännkol (jfr 3). *B. kaffe*, utsätta kaffebönor för eldens verkan, tilldess de blifva bruna och passande for malning och kokning. *B. mandlar*, koka sötmandel med socker flera gånger, tills den blir öfverdragen med en brun sockerskorpa. *B. hår*, med en upphettad hårtång frisera det. *B. brännvin*, tillverka b. *B. brännvin af säd, potates, hvitbetor. B. säd, potates*, af säd, potates tillverka brännvin. *B. stål*, göra stål genom cementation. — *B. óm*, se *Ombränna*. — *B. úpp*, genom bränning göra slut på, förbruka, t. ex.: *Han har redan b-nt upp 200 tunnor spannmål.* — *V. n.* 1) Öfverdrifvet starkt hetta; (i utsträckt mening) göra ett intryck liksom af någonting brännande. *Solen b-ner i dag. Peppar b-ner på tungan. Vinet är så starkt, att det b-ner i halsen på mig.* — 2) (föga brukl.) *Hafvet b-ner*, bryter sig emot en brant och klippig strand. — 3) *B. víd*, se *Vidbränna*. — *Anm.* *B.* i neutrum brukas stundom oriktigt i st. f. brinna, uppbrinna, afbrinna, t. ex.: *Staden b-nde ännu, när posten afgick.* — *B-s*, *v. pass.* o. *v. dep.* 1) *v. pass.*: Förtäras, förstöras, dödas, skadas medelst eld. *Dömd att b. B.* eller

blifva bränd, (om mat, som tillagas) blifva för hårdt kokt eller stekt. (Fig.) *Blifva b-nd på ett försök* eller blott *blifva b-nd*, lida förlust, skada, få en minnesbeta. *Blifva b-nd* säges äfven om den, som smittas af veneriskt. — 2) *v. dep.:* Förorsaka en brännande känsla. *Nässlor, hafsnässlor b. Det bräns!* säges i blindbocksleken, när blindbocken kommer nära något föremål, som af honom kan skadas eller för honom sjelf är farligt; (fig. fam.) *akta er, det bräns!* tag er till vara! ni kan lätt blifva skadad, ni blottställer er för hugg, slag, hårda ord, o. s. v. — *B. sig*, v. r. 1) Frivilligt tillfoga sig döden genom förbränning. Brukas endast i uttrycket *B. sig inne*, tända eld på ett hus, der man befinner sig, och låta sig förbrännas af lågan. — 2) Blifva skadad af eld eller af något frätande. *B. sig på ett hett jern. Han har b-nt sig i benet. Soppan var så het, att han b-nde sig i halsen. B. sig på nässlor*, erfara en smärtsam känsla deraf, att man tillfälligtvis råkat med blotta huden vidröra nässlor. — 3) (fig. fam.) Få brun hy derigenom, att man utsätter den för stark solhetta. Brukas i denna bem. föga. — 4) (fig. fam.) Lida förlust, skada, få en minnesbeta.

BRÄNNA, f. 1. Se *Halsbränna*.

BRÄNNANDE, n. 4. Handlingen, då man bränner; verkningen, då något bränner (se *Bränna*, v. a. o. n.). — *Adj. p.* 1. 1) Ytterst hettande, het. *Solen är i dag b. En b. sol, vind. Ett b. klimat. En b. feber. B. het*, se *Brännhet. B. törst, smärta*, ytterst häftig t., s. — Jfr. *Brinnande*, a. 1. — 2) Frätande, kaustik.

BRÄNNARE, m. 5. 1) En, som bränner. Förekommer sällan utom i sammansatta ord, såsom: Mordbrännare, Brännvinsbrännare, Tegelbrännare, m. fl. — 2) (artil.) En med brännaresats ifylld, omkring en half aln lång, klistrad pappershylsa. — 3) Fartyg, fyldt med brännbara ämnen, till att sticka andra fartyg i brand. — *Syn.* Brännarefartyg, Brännareskepp. — 4) (fyrv.) Se *Tändljus*.

BRÄNNAREFODRAL, ----ål, n. 3. o. 5. (artil.) Fodral af bleck och med lock försedt, att bevara brännare (bem. 2) för regn. Begagnas numera icke.

BRÄNNAREFARTYG, BRÄNNARESKEPP, n. 5. Se *Brännare*, 3.

BRÄNNBAR, a. 2. Af egenskap att kunna förbrännas. *B-a ämnen.* (Gam. kem.) *B. luft*, se *Vätgas*.

BRÄNNBARHET, f. 3. Egenskapen att kunna förbrännas.

BRÄNNBARK, m. 2. Bark, beredd att användas som bränsle.

BRÄNNBLÅSA, f. 1. Blåsa (bem. 2) i huden, uppkommen genom bränning.

BRÄNNBORST, m. 3. (bot.) Borst, som är ihålig och fylld med en brännande saft.

BRÄNNE, n. 4. (prov.) Se *Bränsle*.

BRÄNNERI, n. 3. Inrättning, ställe, der något brännes (bem. 8). Brukas isynnerhet om Brännvinsbränneri. — *Ss. B-redskap.*

BRÄNNFEBER, m. 2. pl. — *febrar.* (med.) Inflammatorisk gallfeber.

BRÄNNFLÄCK, m. 2. Fläck på huden efter brännskada.

BRÄNNGLAS, n. 5. Slipadt konvext glas, som bryter solstrålarna, så att de samla sig i en punkt bakom det och der antända.

BRÄNNHET, a. 2. 1) Säges om det, som är så hett, att det bränner. *Ett b-tt jern.* — 2) Öfverdrifvet het. *B. luft.*

BRÄNNHETTA, f. 1. Brännande, öfverdrifvet stark hetta.

BRÄNNHUS, n. 5. Hus, der något brännes (kalk, tegel, o. s. v.).

BRÄNNING, f. 2. 1) Handlingen, då man bränner (bem. 6). *B-en af såret har varit ganska välgörande.* — *Syn.* Brännande. — 2) Samteliga arbeten, som förekomma, då man bränner (brännvin, kalk, tegel, o. s. v.). *B. af tegel, kalk.* — Brukas i åtskilliga sammansättningar, såsom: Brännvinsbränning, Tegelbränning, Kalkbränning, m. fl. — 3) Se *Bränn*, 2. — 4) Vågornas återsvall ifrån stranden eller en klippa.

BRÄNNJERN, n. 5. 1) Enkom förfärdigadt jern, som glödgadt brukas till märkes inbrännande på sak eller (till straff) på person. — 2) (kir. o. djurläk.) Jernverktyg, som begagnas till bränning, för vissa skador.

BRÄNNJORD, f. 2. (mineral.) Ett slags kalkjord.

BRÄNNKUR, m. 3. Sätt att medelst bränning bota yttre åkommor på kroppen.

BRÄNNLINIE, f. 3. (fys.) Den krokiga linie, på hvilken de från en yta återkastade eller brutna strålar samla sig.

BRÄNNLUKT, c. 3. Lukt af något brändt. *Hafva b.*

BRÄNNMATERIAL, ----ål, n. 3. pl. — *materialier.* Brännbart ämne.

BRÄNNMEDEL, n. 5. (kir.) Frätande medel. — *Syn.* Frätmedel.

BRÄNNMÄRKA, v. a. 2. 1) Märka någon med brännjern, till straff. — 2) Offentligt utskämma, vanära. *B. någon. B. med vanära.* — *Brännmärkande*, n. 4. o. *Brännmärkning*, f. 2.

BRÄNNMÄRKE, n. 4. 1) Märke efter brännjern, åsatt dels, till igenkänningstecken, på saker, dels äfven på missdådare, till bestraffning.

BRÄNNMÄSTARE, m. 5. En, som förestår ett bränneri. — *Syn.* Brännvinsbrännare.

BRÄNNÄSSLA, f. 1. En art af Nässleslägtet. Urtica dioica.

BRÄNNOFFER, n. 5. 1) Offring, hos Hebreerna och fordna hedniska folk, hvarvid kött och fett af offerdjuren brändes. — 2) Det, som sålunda brändes till offer.

BRÄNNOFFERSALTAR, n. 5. o. — ALTARE, n. 4. Ett större altare, hos Hebreerna, hvilket hade sin plats i förgården till templet, under bar himmel, och hvarpå offerdjuren brändes.

BRÄNNOLJA, f. 1. Se *Lampolja*.

BRÄNNPLÅSTER, n. 5. Plåster, som användes emot brännskador.

BRÄNNPUNKT, m. 3. (opt.) Den punkt, framför brännspeglar eller bakom bränngllas, der strålarne samlas och antända. Jfr. *Brännspegel*.

BRÄNNSALVA, f. 1. Salva af blyhvitt och linolja, eller af kalkvatten och linolja, som brukas för brännsår. [- salfva.]

BRÄNNSJUKA, f. 1. (pop.) Ihållande feber.

BRÄNNSKADA, f. 1. Skada på någon yttre del af kroppen, uppkommen genom bränning.

BRÄNNSKOLLA, f. 1. Se *Brännblåsa*. [- skålla.]

BRÄNNSPEGEL, m. 2. pl. — *speglar.* (opt.) Konkav spegel, som återbryter de anfallande strålarna så, att de framför ytan genomkorsa hvarandra i en punkt, kallad Brännpunkt, eller spegelns Focus.

BRÄNNSTÅL, n. 5. Stål, som erhålles genom cementering (se *Cementera*). Kallas äfven Cementstål.

BRÄNNSÅR, n. 5. Sår, tillkommet genom bränning.

BRÄNNSÅRSPOMADA, f. 1. En sort pomada, som nyttjas att hela brännsår.

BRÄNNSÅRSSALVA, f. 1. Se *Brännsalva.*

BRÄNNTORF, m. 3. sing. Fossilt bränsle, som erhålles ur torfmossar och är bildadt af växtlemningar.

BRÄNNUGN, m. 2. Ugn, hvari genom bränning med eld något beredes, t. ex. tegel.

BRÄNNVABEL, m. 2. pl. — *vablar.* (nat. hist.) Se *Manet.*

BRÄNNVED, m. 2. sing. Ved, som användes till bränsle. Brukas vanligtvis i förkortad form: Ved.

BRÄNNVIDD, f. 3. (opt.) Brännpunktens afstånd ifrån medelpunkten af ett bränglas eller en brännspegel.

BRÄNNVIN ell. BRÄNVIN, n. 5. En blandning af alkohol och vatten, erhållen genom vinjäsning hos något jäsning underkastadt ämne. B. tillverkas i allmänhet af säd eller potates, men äfven af vin, då det kallas *Franskt Brännvin.* Bildar sammansättningarna: Sädesbrännvin, Potatesbrännvin. — *Ss. B-sförsäljare, -försäljning,* m. fl.

Anm. Hette ursprungligen *Brennuvin*, hvarföre *Brännvin* är ett riktigare skrifsätt än *Bränvin*, ehuru det sednare allmännare brukas, och dermed öfverensstämmer äfven analogien i alla öfriga sammansättningsord af Bränna.

BRÄNNVINSADVOKAT, - - - - åt, m. 3. (fam. föraktl.) Advokat, som utan betänkande åtager sig hvilken sak som helst, om än aldrig så orättfärdig, och genom krångel och lagvrängning söker vinna processen. [Bränvinsadvocat.]

BRÄNNVINSBAD, n. 5. Ett slags ångbad, då den sjukes kropp omgifves af ångorna från brinnande brännvin.

BRÄNNVINSBRÄNNARE, m. 5. En, som tillverkar brännvin. — Ordet brukas äfven stundom i samma mening som Brännmästare.

BRÄNNVINSBRÄNNERI, n. 3. 1) Inrättning, med tillhörande redskap, för brännvinstillverkning. — 2) Hus, ställe, der brännvin tillverkas. — Ordet förkortas vanligtvis i allmänt tal till Bränneri.

BRÄNNVINSBRÄNNING, f. 2. Tillverkning af brännvin.

BRÄNNVINSBRÄNNINGS-FÖRBUD, n. 5. Af en regering utfärdadt förbud emot brännvinsbränning.

BRÄNNVINSBRÄNNINGS-FÖRORDNING, f. 2. Förordning rörande brännvinsbränningen och dermed sammanhängande ämnen.

BRÄNNVINSFAT, n. 5. 1) Fat (laggkärl), som begagnas att deruti förvara brännvin. — 2) Sådant laggkärl, fyldt med brännvin.

BRÄNNVINSFINNE, m. 2. pl. — *finnar.* Säges om finnar af elakartadt slag, som ofta slå ut på fyllhundars ansigten.

BRÄNNVINSFISKAL, - - fisskål, m. 3. Kronotjensteman, hvilken det tillhör att åtala förbrytelser emot en brännvinsbrännings-förordning.

BRÄNNVINSFLASKA, f. 1. 1) Flaska af glas, tenn eller koppar, att deri förvara brännvin. — 2) En sådan, fylld med brännvin. I obestämd form säges hellre: *Flaska brännvin.*

BRÄNNVINSFYSIONOMI, - - fyschånåmi', f. 3. (fam.) Rödbrusigt, kopparrödt, med brännvinsfinnar och karbunklar beprydt ansigte, som vittnar, att dess ägare är en drinkare. [- - physionomi.]

BRÄNNVINSGLAS, n. 5. Glas, som begagnas, då man super brännvin, vanligtvis i form af en upp och nedvänd kon med fot under. För att beteckna ett sådant, fyldt med brännvin, säges: *Ett glas brännvin.*

BRÄNNVINSKAGGE, m. 2. pl. — *kaggar.* 1) Kagge, sådan som brukas att deri förvara brännvin. — 2) En sådan, fylld med brännvin. I obestämd form säges oftare: *Kagge brännvin.*

BRÄNNVINSKROG, m. 2. Krog, der brännvin utminuteras.

BRÄNNVINSLAGER, n. 5. Större, upplagdt förråd af brännvin. Brukas vanligtvis i handelsstil.

BRÄNNVINSMINUTERING, f. 2. Försäljning af brännvin i minut.

BRÄNNVINSNÄSA, f. 1. (fam. skämtv.) Kopparröd, karbunkelprydd näsa, sådan som fyllhundar ofta hafva.

BRÄNNVINSPANNA, f. 1. Stor panna af jern, som användes vid bränvinsbränning, bestående af tre delar, näml.: sjelfva pannan, bröstet (ett med hål försedt lock, som antingen är fast eller löst), och hatten, hvars nedra, mot bröstets öppning svarande del kallas hals.

BRÄNNVINSPIPA, f. 1. Rör, som leder ångorna från hatten af en brännvinspanna till kylredskapen.

BRÄNNVINSPROFVARE, m. 5. Graderadt instrument att finna brännvins specifika vigt. Detsamma som Areometer. Kallas äfven Alkoholometer.

BRÄNNVINSPUNSCH, m. 3. Punsch, tillagad af brännvin.

BRÄNNVINSSUP, m. 2. Så mycket brännvin, som innehålles i ett brännvinsglas. Vanligare säges: *Sup brännvin* eller blott *Sup.*

BRÄNNVINSSTÄMMA, f. 1. Hes och hväsande röst, sådan man ofta finner hos starka brännvinssupare.

BRÄNNVINSSUPANDE, n. 4. 1) Förtärande af brännvin. — 2) Vanan att supa brännvin.

BRÄNNVINSSUPARE, m. 5. En, som är van att förtära brännvin.

BRÄNNVINSÄTTIKA, f. 1. Ättika, som tillverkas af brännvin.

BRÄNNÅLDER, m. 2. sing. Den äldre tid af menniskoslägtets tillvaro, då man plägade bränna de döda. Brukas endast i definit form, och i motsats till Högåldern.

BRÄNNÄMNE, n. 4. Se *Phlogiston.*

BRÄNNÖRT, f. 3. Örten Clematis flammula.

BRÄNSLE, n. 4. Hvad som i allmänhet användes att elda med, såsom ved, kol, torf, m. m.

BRÄNVIN, se *Brännvin.*

BRÄSMA, f. 1. Örtslägtet Cardamine, hörande till klassen Tetradynamia och ordningen Långskidade.

BRÄSMAGRÄS, n. 5. Benämning i Vestergötland på Ängbräsma eller Ängkrasse. Cardamine pratensis.

BRÄSSOR, f. 1. pl. (bot.) Se *Renfana.*

BRÄTTE, n. 4. (af det gamla ordet *Brätta,* vika, böja) Den ut- eller uppvikta kanten nedomkring på en hatt.

BRÖD, n. 5. 1) Födoämne, som erhålles, då sädesmjöl och vatten knådas med jäst, bringas i jäsning och bakas (gräddas) i ugnshetta. *Fint, groft, hårdt, mjukt, färskt, gammalt b. Väl, illa jäst, degigt b. Hembakadt b.,* sådant som bakas hemma i hushållen, i motsats till Bagarbröd. *Kronans b.,* groft bröd, som kronan låter baka åt gemenskapen vid arméen och flottan.

(Fig. fam.) *Äta kronans b.*, vara i kronans tjenst. *Franskt b.*, ett slags bagarbröd, bakadt af hvetemjöl med tillblandning af rågmjöl och något litet smör, samt väl jäst, i små aflångt runda bullar. *Vatten och b.*, se *Vatten*. — Ingår i flera sammansättningar, såsom: Hvetebröd, Rågbröd, Hafrebröd, Potatesbröd, Knäckebröd, Bagarbröd, Fångbröd, Kommissbröd, m. fl. — 2) (fig.) *a*) Uppehälle. *Dagligt b.*, hvad som till dagligt uppehälle behöfves. *Hafva sitt dagliga b. Tigga, förtjena sitt b. Äta annans b.*, vara i tjenst, arbete hos en annan. *Hafva någon i sitt b.*, hafva i sin tjenst någon, som man ger kost och lön. *Taga b-et ur munnen på någon*, fråntaga honom dess uppehälle, underhållsmedel, beröfva honom tillfälle till bergning. *Hjelpa någon till b.*, försätta någon i tillstånd att kunna försörja sig. *Gifva någon b. till döddagar*, gifva någon lifstids underhåll; (fam. o. pop.) döma någon till lifstids fängelse. (Ordspr.) *Antingen b. eller död*, nöden drifver menniskan till det yttersta; nöden har ingen lag. — *b*) *Dagligt b.*, hvad som dagligen händer, vederfares någon. *Stryk är hans dagliga b.* — *Syn.* Uppehälle, Näring, Föda, Bergning, Underhåll. — 3) (teol.) Benämning på den ena formen, hvarunder den heliga nattvarden utdelas. *B-et och vinet i nattvarden.* Jfr. *Oblat*, 2. — *Ss. B-skärning, tillverkning*, m. fl.

BRÖDBAKNING, f. 2. Tillredning af bröd. — Förkortas i allmänhet till endast bakning. — *Ss. B-skonst.*

BRÖDBIT, m. 2. Litet stycke af bröd. Säges isynnerhet om hårdt bröd. *B-ar efter en måltid.* (Fig.) *Jag har icke smakat en b. i dag*, ingenting ätit. — *Syn.* Brödstycke, Brödskifva.

BRÖDBOD, f. 2. Se *Bagarbod.*

BRÖDBRIST, f. 3. Brist på tillgång af bröd. *I staden har yppat sig en betänklig b.*

BRÖDDEG, m. 2. Deg, tillredd för brödbakning. Brukas till skilnad ifrån Tårtdeg, Pastejdeg, Bakelsedeg. — Förkortas i allmänt tal vanligtvis till blott: Deg.

BRÖDDURK, m. 2. Ställe på ett fartyg, der bröd förvaras.

BRÖDFRUKT, f. 3. Frukten af Brödträdet.

BRÖDFRUKTTRÄD, se *Brödträd.*

*BRÖDFÖDA, f. 1. 1) (egentl.) Bröd, som behöfves till en menniskas föda. — 2) (fig.) Hvad som i allmänhet behöfves till en menniskas näring. Ordet brukas i dagligt tal, icke gerna i högre stil. — *Syn.* Se *Näring.*

BRÖDFÖRVALTARE, m. 5. (föga brukl.) Den, som i kloster har tillsyn om brödet.

BRÖDHERRE, m. 2. pl. — *herrar.* Den, af hvilken någon har sitt uppehälle, antingen genom tjenst eller arbete.

BRÖDHYLLA, f. 1. Hylla, hvarpå det i kakor tillformade brödet sättes vid bakning, innan det införes i ugnen.

BRÖDKAKA, f. 1. Mer eller mindre tunt utkafladt, gräddadt stycke af bröddeg, i rund form. *Färsk, mjuk, hård b. Sätta b-kor på spett i taket till torkning.* — I fråga om användning och förtäring säges vanligtvis: *Kaka bröd*, t. ex.. *En kaka bröd, två, ett par, flera k-or bröd. Han får en k. bröd till hvart mål.*

BRÖDKAMMARE, m. 3. o. 5. Mindre rum, der bröd förvaras.

BRÖDKANT, m. 3. 1) Kanten af en brödkaka eller bulle. — 2) Litet vid kanten af en brödkaka eller bulle afskuret stycke.

BRÖDKISTA, f. 1. Kista, hvari bröd förvaras.

BRÖDKNIF, m. 2. pl. — *knifvar.* Knif, vanligtvis hvassare än andra, som begagnas till brödskärning.

BRÖDKORG, m. 2. Korg, hvari bröd förvaras. Om en korg, full med bröd, säges: *En korg bröd.* (Fig.) *Hänga b-en högt för någon*, göra det svårt för honom att kunna lifnära sig.

BRÖDKORN, n. 5. Mycket liten brödsmula.

BRÖDKUMMIN, m. 3. sing. Den art af Kumminslägtet, som begagnas till krydda i bröd. Carum Carvi. Kallas vanligast blott Kummin.

BRÖDLÅDA, f. 1. Låda, hvari bröd förvaras.

BRÖDLÅR, m. 2. Lår (se d. o. *m.*), hvari bröd förvaras.

BRÖDLÖS, a. 2. 1) Som är utan bröd eller uppehälle. *Vara, blifva, göra någon b.* — 2) (fig.) Som icke ger tillräcklig föda och uppehälle. *B-t arbete, yrke. B. tjenst.*

BRÖDLÖSHET, f. 3. 1) Brist på bröd eller föda. *B. i ett hus.* — 2) (fig.) Egenskapen att ej gifva tillräcklig föda och uppehälle. *B-en af ett yrke, en tjenst.*

BRÖDMASK, m. 2. Mask, som uppehåller sig i bröd.

BRÖDMÖNSTRING, f. 2. (krigsadm.) Mönstring, som under loppet af mötena förrättas vid regementena och har till föremål att kontrollera antalet af det manskap, som under mötet skall njuta ration och penningar.

BRÖDNAGG, m. 2. Redskap af bleck, aflångt, med små tänder i undra kanten, hvarmedelst man gör korsränder på brödkakor, efter deras tillformning.

BRÖDPIGG, m. 2. Redskap af jern, med flera hvassa spetsar, hvarmed ytan på brödbullar efter tillformningen genomstickes.

BRÖDPLÅSTER, n. 5. Plåster, tillredt af bröddeg.

BRÖDPÅSE, m. 2. pl. — *påsar.* Påse, hvari bröd förvaras.

BRÖDRABAND, n. 5. (fig.) Den förbindelse, som äger rum mellan naturliga bröder eller emellan medlemmarna utaf brödraskap, samfund, samhällsförening, o. s. v. *B-et emellan Sverige och Norge.* — *Syn.* Brödraförbund.

BRÖDRAFÖRBUND, n. 5. Förbund emellan bröder. Jfr. föreg.

BRÖDRAFÖRSAMLINGEN, f. 2. def. (kyrkoh.) Benämning på Mähriska Brödernes sekt.

BRÖDRALAG, n. 5. Se *Broderskap*, 1.

BRÖDRARIKE, n. 4. Rike, förenadt med ett annat i broderlig vänskap och förbund. *B-t Norge.*

BRÖDRASINNE, n. 4. Broderligt sinnelag, broderliga tänkesätt.

BRÖDRASKAP, n. 3. o. 5. Andeligt samfund, hvars medlemmar kalla hvarandra bröder.

BRÖDRASKIFTE, n. 4. 1) Delning af arf emellan bröder. — 2) (fordom i Sverige) Tvenne bröders delning sins emellan af rikets styrelse. *Riket kom i b. Alriks och Eriks b.*

BRÖDRASÄMJA, f. 1. Sämja, enighet emellan bröder (i bem. 1 o. 2).

BRÖDSKIFVA, f. 1. Afskuret, mer eller mindre tunt, nästan jemntjockt stycke af en brödbulle. I dagligt tal säges äfven: *En skifva bröd.* — *Skära af en b. Rostad b. B., doppad i köttspad. Skära tunna b-fvor att lägga i soppa.* — *Syn.* Se *Brödbit.*

BRÖDSKORPA, f. 1. Den hårdare ytan på en brödkaka eller bulle.

BRÖDSKÅP, n. 5. Skåp, hvari bröd förvaras.

BRÖDSMULA, f. 1. Helt litet stycke af bröd, då det icke räcker till en munsbit.

BRÖDSOPPA, f. 1. Soppa, vanligtvis tillredd af vatten, salt, smör, äggegula och brödskifvor.

BRÖDSPADE, m. 2. pl. — *spadar*. Spade af trä, med långt skaft, hvarmedelst vid bakning brödet insättes i ugnen.

BRÖDSPETT, n. 5. Spett eller lång, smal stång af trä, hvarpå brödkakor uppträdas till torkning.

BRÖDSTUDIUM, brö'dstúdiumm, n. 3. pl. — *studier*. (fam. föraktl.) Sådant slags studium, som endast har till föremål att bereda sig uppehälle, ej afser grundliga kunskaper och en sann bildning.

BRÖDSTYCKE, n. 4. 1) Afbruten del (större än Brödbit) af en brödkaka eller brödbulle. — 2) (fig. pop. o. fam.) Liten muta. *Gif honom ett b., så tiger han.* — 3) (fig. fam.) Tjenst, befattning, sysselsättning, hvaraf man har sin föda. *Den der tjensten är ett godt b. Skaffa någon ett b.*

BRÖDSÄCK, m. 2. Säck, hvari bröd förvaras.

BRÖDTAXA, f. 1. Taxa, af vederbörande myndighet åsatt på olika brödsorter, som af bagare hållas till salu för allmänheten.

BRÖDTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar*. 1) En, som stjäl eller stulit bröd. — 2) (fig. fam.) En, som listeligen afhändt någon dess födkrok.

BRÖDTORG, n. 5. (föga brukl.) Torg, der bröd försäljes.

BRÖDTRÄD, n. 5. Ett slags träd, på Söderhafsöarna, med en frukt (Brödfrukten), hvars merg liknar hvetebröd, och äfven kan förbakas till bröd. Kallas äfven Brödfrukttträd. Artocarpus incisa.

BRÖDTÅRTA, f. 1. Ett slags tårta, som beredes af bröddeg.

BRÖDTÄRNING, m. 2. Litet stycke af mjukt bröd, skuret i tärningform, för att rostas och begagnas i vissa slags soppor.

BRÖDVAGN, m. 2. Betäckt vagn, hvari bröd föres, hos bagare eller vid en armé.

BRÖDVATTEN, n. 5. Rent vatten, hvari rostade brödskifvor samt stundom några citronskifvor blifvit lagda. Nyttjas isynnerhet för sjuka.

BRÖDYRKE, n. 4. Yrke, hvaraf man har sitt uppehälle. *Skrifveri är hans b.; musik öfvar han blott, för att skaffa sig en biinkomst.*

BRÖDÄTARE, m. 5. 1) En, som äter bröd. Brukas för denna bem. icke gerna utan i förbindelse med ett adjektiv. *Hvilken förfärlig b.! han kan äta upp ända till sex kakor på dagen.* — 2) (fig. fam.) En, som väl äter sina goda mål, men icke gör någon nytta för sig. *Hvad nytta har jag af honom? han är bara en b., ingenting mer.* — *Syn.* Onyttig mun.

BRÖDÄMNE, n. 4. Ämne, vanligast af växtriket, som vid inträffande hungersnöd kan begagnas i stället för bröd.

BRÖLLOP, n. 5. 1) Högtidligt gästabud eller samqväm, med åtföljande lustbarheter, vid tillfället af en brudvigsel. *Vara bjuden på b. Jag var i går på min kusins b. Hålla, fira b. Göra b. åt någon,* bestå kostnaderna vid ens bröllop. (Hist.) *Parisiska b-et,* stort blodbad, som i Paris, natten emellan d. 24 och 25 Aug. 1572, anställdes ibland Hugenotterna. — Ordet ingår i sammansättningarna Bondbröllop, Guldbröllop, Silfverbröllop, hvilka ses på sina ställen. — *Syn.* Förmälning, Biläger. — 2) (boktr.) Fel vid sättningen, då ett eller flera ord blifvit satta två gånger. — *Ss. B-sbruk, -sceremoni, -sdag, -sdans, -sdrägt, -sfest, -sförlustelse, -shögtidlighet, -skostnader, -slek, -småltid, -snöje, -sstål,* m. fl. [Bröllopp.]

Anm. *Bröllop*, i fornspråket *Brudlaup*, anses härleda sig ifrån de gamla orden *Bruda*, brud, och *Hlaup*, sammanlopp, således samling af gäster vid ett giftermåls firande.

BRÖLLOPSBJUDARE, m. 5. En, som bjuder till bröllop.

BRÖLLOPSBREF, n. 5. Bref, hvarigenom någon inbjudes att bivista ett bröllop.

BRÖLLOPSBÄDD, m. 2. Se *Brudsäng*.

BRÖLLOPSDIKT, f. 3. Verser, författade i anledning af ett bröllop. — *Syn.* Bröllopsverser.

BRÖLLOPSFACKLA, f. 1. Fackla, som hos Romarne, vid brudens hemförande till brudgummens bostad, på bröllopsaftonen, itänd bars framför bruden.

BRÖLLOPSFOLK, n. 5. sing. Bröllopsgäster.

BRÖLLOPSGÅFVA, f. 1. Se *Brudgåfva*.

BRÖLLOPSGÅRD, m. 2. Gård, der bröllop hålles.

BRÖLLOPSGÄRD, m. 3. Bevillning till kostnadernas bestridande vid en furstlig persons förmälning.

BRÖLLOPSGÄST, m. 3. Person, som till följe af föregående bjudning bivistar ett bröllop.

BRÖLLOPSHUS, n. 5. Hus, der bröllop hålles.

BRÖLLOPSKLÄDD, a. 2. Klädd i bröllopskläder.

BRÖLLOPSKLÄDER, m. 3. pl. Högtidskläder, hvari man är klädd, då man bivistar bröllop.

BRÖLLOPSKLÄDNING, f. 2. 1) Klädning, som ett fruntimmer brukar vid ett bröllop. — 2) Se *Brudklädning*.

BRÖLLOPSKRANS, m. 2. Se *Brudkrans*.

BRÖLLOPSLAG, m. 5. Se *Bröllopssällskap*.

BRÖLLOPSMARSKALK, ‑ ‑ ‑ schållk, m. 2. Person, som fått det hedrande uppdraget att vara värd vid ett bröllop.

BRÖLLOPSNATT, f. 3. pl. — *nätter*. Natten efter en brudvigsel.

BRÖLLOPSPREDIKAN, f. sing. indef. Predikan, som hålles vid en furstes förmälning.

BRÖLLOPSSAL, m. 2. Sal, der vid ett bröllop gästerna spisa och dansen försiggår.

BRÖLLOPSSKRIFT, f. 3. Skrift, på vers eller prosa, författad i anledning af en bröllopshögtidlighet.

BRÖLLOPSSKRUD, m. 2. Den drägt, med tillhörande prydnader, som en brud bär på bröllopsdagen.

BRÖLLOPSSÅNG, m. 3. Sång, som afsjunges vid ett bröllop.

BRÖLLOPSSÄLLSKAP, n. 3. o. 5. Sällskap af bröllopsgäster.

BRÖLLOPSSÄNG, f. 2. Se *Brudsäng*.

BRÖLLOPSTAL, n. 5. Tal, som hålles vid ett bröllop, dels af presten, dels af marskalkarna, dels af brudgummen.

BRÖLLOPSVAGN, m. 2. Vagn, hvari bröllopsgäster åka, vid färden till och ifrån kyrkan.

BRÖLLOPSVECKA, f. 1. Veckan efter en bröllopsdag, som i äldre tider vanligen tillbragtes med nöjen och lustbarheter.

BRÖLLOPSVERSER, m. 3. pl. Se *Bröllopsdikt*.

BRÖLLOPSVIN, n. 5. (bibl.) Bättre, finare vin, som brukas vid bröllopshögtidligheter.

BRÖLLOPSVISA, f. 1. (föga brukl.; gam.) Se *Bröllopsdikt*.

BRÖMS, se *Broms*.

BRÖST, n. 3. 1) Den del af bålen framtill på en menniskokropp, som är belägen emellan skuldrorna och nedra delen af halsen upptill, samt mellangärdet nedtill, och innefattar hjertat jemte lungorna. *Bredt, trångt, högt b. Slå sig för b-et. Trycka någon till sitt b. Högra, venstra b-et*, högra, venstra sidan deraf. — *Syn.* (fam.) Bringa, Bricka. — 2) Den del af ett djurs kropp, der lungorna hafva sitt läge. *B-et på en häst, en kalf, ett får, en fågel. B-et på stekt eller kokt fågel.* — Den yttre, köttiga delen deraf hos boskapsdjur, elgar, hjortar, rådjur m. fl. kallas Bringa. — Ingår för denna bem. i åtskilliga sammansättningar, såsom: Fårbröst, Kalfbröst, Gåsbröst. — 3) Benämning på de tvenne yttre, halfklotformiga, köttiga delar framtill på bålen af en qvinnas kropp, der mjölken bildar sig. Utgöra främre sidan af bröstet (i bem. 1). *Högra, venstra b-et. Hafva ondt i b-en. Hon har ondt i ena b-et. Dö af kräfta i b-et. Blotta b-et. Hafva bart b.*, gå barhalsad. *Bära blommor på b-et. Lägga ett barn till b-et, gifva ett barn b-et*, låta det di. *Barn, som ännu ligger vid b-et*, dibarn. *Barnet tar b-et*, diar. — *Syn.* Barm, Sköte. — Brukas äfv. i samma bem. om vissa djur, såsom apor, m. fl. — 4) De ädlare kroppsdelar, som innehållas i bröstet (bem. 1), förnämligast lungorna. *Godt, starkt, svagt, dåligt, ömtåligt b. Hafva ondt i b-et. God, nyttig, tjenlig för b-et.* — 5) (fig.) Hjerta. *Hans rörda b. Lugnet har nu återvändt i mitt b.* — *Syn.* Se *Hjerta.* — 6) Den del af en fruntimmersklädning, som betäcker bröstet. — 7) Klädespersedel af fint, stärkt och struket lärft, som af karlar bäres öfver bröstet, näst under västen. — 8) Del på åtskilliga saker och redskap, som i afseende på läget till de öfriga liknar bröstet på en menniska. *B-et på en brännvinspanna*, se *Brännvinspanna.* (Artil.) *B-et på en lavett*, se *Bröststycke, 2. B. på en masugn.* — 9) (jäg.) Smalaste spetsen af jagtplatsens plan.

BRÖSTA, f. 1. Ett slags seldon, bestående af remtyg, som tillspännas om hästens bog. Kallas äfv. Bröstsele.

BRÖSTA, v. a. 1. (artil.) *B.* ell. *b. upp*, se *Uppbrösta. B. af*, se *Afbrösta.* — ***Böstande***, n. 4. o. ***Brösining***, f. 2.

BRÖSTA SIG, v. r. 1. (fam.) 1) Skjuta fram bröstet och draga tillbaka hufvudet, för att gifva sig ett stolt utseende. — 2) (fig.) Gifva sig en min af betydenhet. *Han b-r sig nu, sedan han fått litet penningar. B. sig öfver*, skryta öfver. *B. sig öfver sin rikedom, sin makt, sitt anseende.* — *Syn.* Kroma sig, Yfvas, Göra sig stor och bred, Sätta näsan i vädret, Spela herre, Sätta sig på sina höga hästar.

BRÖSTARE, m. 5. Se *Förborr.*

BRÖSTARF, n. 5. 1) Ärfvande i rätt nedstigande linie. *Andra kapitlet Ärfdabalken handlar om b.* — Motsatser: Bakarf och Sidoarf. — 2) Hvad, som sålunda ärfves eller blifvit ärfdt.

BRÖSTARFVINGE, m. 2. pl. — *arfvingar.* Arfvinge i rätt nedstigande linie. *Dö utan b-ar.*

BRÖSTBALSAM, brö'sstbállsamm, m. 3. Balsam, som är nyttig för bröstet.

BRÖSTBAND, n. 5. Band på en fruntimmersklädning, hvarmedelst den antingen tillsnöres (snörband) eller tilldrages (rynkband) öfver bröstet.

BRÖSTBEKLÄMNING, f. 2. (med.) Ängslan, oro, förorsakad af svårighet att andas.

BRÖSTBEN, n. 5. (anat.) 1) Det flata, aflånga, ofvantill breda, nedtill spetsiga ben, som utgör främre delen af bröstet. — 2) Benämning på hvarje af de särskilta ben (bem. 2), som tillhöra bröstet.

BRÖSTBILD, m. 3. (mål. o. bildh.) Bild, föreställande öfre delen af en menniska, jemns med bröstet.

BRÖSTBINDEL, m. 2. pl. — *bindlar.* (kir.) Bindel, som anlägges på bröstet.

BRÖSTBOM, m. 2. pl. — *bommar.* Bom eller trä, framtill på en väfstol, ofvanför sätet, der väfvaren sitter.

BRÖSTBORD, n. 5. Betäckning för bröstet, hvaremot arbetaren stöder borrhufvudet vid borrning.

BRÖSTBÄR, n. 5. Benämning på de röda, välsmakliga, till formen oliver liknande bären af Bröstbärsbusken.

BRÖSTBÄRSBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* I södra länderna vildt växande, taggig buske, med rödaktiga grenar, bjert gröna, glänsande löf och gula blommor. Zizyphus vulgaris.

BRÖSTBÖLD, m. 3. (med.) Böld i bröstet.

BRÖSTDEG, m. 2. (farm.) Ett slags af Althéörtens rot jemte andra tillsatser beredd deg, som är nyttig för bröstet.

BRÖSTDEKOKT, brö'sstdekå'ckt, m. 3. Dekokt (se d. o.), nyttig för bröstet.

BRÖSTDROPPAR, m. 2. pl. Droppar, som äro nyttiga i bröstsjukdomar.

BRÖSTDRYCK, m. 3. Läkedryck, nyttig för bröstet.

BRÖSTDUK, m. 2. Se *Bröstlapp.*

BRÖSTELIXIR, brö'sstelicksi'r, n. 3. (farm.) Elixir (se d. o.), som nyttjas i bröstsjukdomar, på flera olika sätt tillredt.

BRÖSTEMULSION, brö'sstemullschón, f. 3. (farm.) Emulsion (se d. o.), som nyttjas i bröstsjukdomar.

BRÖSTFALL, n. 5. Se *Öfverfall.*

BRÖSTFEBER, m. 2. pl. — *febrar.* Feber, då lungorna eller brösthinnan äro angripna.

BRÖSTFENA, f. 1. Benämning på de tvenne fenor, som sitta en på hvardera sidan om halsen eller bröstet på fiskar.

BRÖSTFENIG, a. 2. (nat. hist.) Som har bröstfenor. — Brukas mest i plur. såsom substantiv, för att utmärka en hufvudafdelning af fiskarna: *Bröstfenige*, eller vanligare *Bröstfiskar.*

BRÖSTFICKA, f. 1. Ficka vid bröststycket på ett klädesplagg.

BRÖSTFISK, m. 2. (nat. hist.) Fisk, som har bukfenorna långt fram, ända under bröstfenorna. *B-ar* är benämningen på en hufvudafdelning af fiskarna.

BRÖSTFLUSS, m. 3. Se *Bröstvärk.*

BRÖSTGJORD, f. 2. Se *Bröstrem.*

BRÖSTGÅNG, m 2. (anat.) Den hufvudstam, liknande en åder, hvari alla lymfatiska kärl uttömma mjölksaften, och som uppstiger nära ryggraden upp emot halsens venstra sida, der den, nära nyckelbenet, utgjuter sig i en stor blodåder, som går ifrån hufvudet till hjertat, hvarigenom mjölksaften blandas med ådern blod och ingår i den allmänna cirkulationen.

BRÖSTGÅNGES, adv. (Egentl.: Rakt på lifvet) Med öppet våld, utan försyn, utan skonsamhet, utan afseende, utan omsvep, utan omvägar. *Gå b. på. Gå b. tillväga.*

BRÖSTGÖS, m. 2. Båljern af tackjern, som uppbär brösthällarna i en masugn.

BRÖSTHARNESK, brö'sstharnässk, n. 5. Harnesk, som i krig fordom begagnades att skydda bröstet.

BRÖSTHINNA, f. 1. (anat.) En fast hinna, som invändigt under bröstbenen omkläder bröst-hålan.
BRÖSTHONUNG, m. 2. sing. På eget sätt tillredd honung, som är nyttig för bröstet. [-hå-ning.]
BRÖSTHÅLA, f. 1. Hålighet i bålen på en djurkropp, som innehåller lungan och hjertat. Kallas äfv. Bröstkavitet.
BRÖSTINFLAMMATION, brö'sstinnflammat-schón, f. 3. Inflammation i någon del af bröst-hålan, isynnerhet i lungan eller bröstbinnan.
BRÖSTKAKA, f. 1. (brukas mest i plur.) Ett slags bröstmedel, i form af mycket små kakor, tillredt af lakrits, socker, anis, mandel o. s. v. med dragantslem.
BRÖSTKALF, m. 2. pl. — *kalfvar*. (artil.) Del framtill på en lavett, hvarmedelst plankorna bindras att komma närmare hvarandra.
BRÖSTKARAMELL, brö'sstkaramä'll, m. 3. På eget sätt tillredd karamell, som är nyttig för bröstet.
BRÖSTKEDJA, f. 1. Kedja, som går ifrån selen på en häst till vagnsstången.
BRÖSTKORS, n. 5. Kors, som bäres på bröstet.
BRÖSTKRAMP, m. 3. (med.) Krampaktig andtäppa.
BRÖSTKRÅS, n. 5. Krås (se d. o.) att bära utanpå bröstet, till prydnad.
BRÖSTKRÖS, n. 5. En i öfra delen af brö-stet på kalfvar befintlig körtel, som begagnas till matredning.
BRÖSTKUDDE, m. 2. pl. — *kuddar*. Liten kudde, hvarmed fruntimmer, som hafva platta bröst, stundom uppstoppa sig, för att behaga.
BRÖSTKYLLER, n. 5. Stoppadt bröststycke af läder, hvarmed fäktmästare hafva bröstet be-täckt, när de gifva lektioner.
BRÖSTKÄRL, n. 5. (anat.) Kärl i bröstet, för blod eller vätskor.
BRÖSTKÄRNA, f. 1. 1) (slagt.) En viss del af bröstköttet på boskapsdjur. — 2) Bröstbenet på villebråd.
BRÖSTKÖRTEL, m. 2. pl. — *körtlar*. (anat.) En bakom bröstbenet, framom hjertsäcken och de stora blodkärlen belägen, flat, kantig och gulröd körtel, hvars bestämmelse ännu är obekant.
BRÖSTKÖTT, n. 5. Kött af bröstet, isynner-het på fågel. *B-et af rapphöns, fasaner, kyck-lingar*, m. fl.
BRÖSTLAPP, m. 2. 1) Klädespersedel af broderad och med spetsar kantad nättelduk eller fin kambrick, som fruntimmer till prydnad bära frampå bröstet. — 2) Lapp af flanell, som af karlar till värme bäres på bröstet, vanligtvis under linnet.
BRÖSTLIRA, f. 1. Se *Handborrskaft*.
BRÖSTLIST, f. 3. Öfre listen på en panelning.
BRÖSTLÄNING, f. 2. (af det tyska *Brustleh-ne*) 1) Upphöjning eller afsats till jemnhöjd med bröstet, så att man kan hvila armbågarna derpå. — *Syn*. Bröststöd. — 2) Se *Bröstvärn*.
BRÖSTLÄNINGSMUR, m. 2. Mur, som tje-nar till bröstläning.
BRÖSTMEDEL, n. 5. Läkemedel för bröstets sjukdomar.
BRÖSTMJÖLK, f. 3. sing. (farm.) Se *Bröst-emulsion*.
BRÖSTMORSELLER, brö'sstmårrsä'llr, m. 3. pl. Morseller (se d. o.), som äro nyttiga för bröstet.
BRÖSTMOS, n. 5. (farm.) Mos, tillredt för att begagnas i bröstsjukdomar.
BRÖSTMUR, m. 2. Mur, som går upp till höjden af bröstet på en menniska. Kallas äfven Bröstläningsmur.
BRÖSTMUSKEL, brö'sstmússkl, m. 3. pl. — *muskler*. Benämning på de i bröstet befint-liga muskler.
BRÖSTNAGEL, m. 2. pl. — *naglar*. (artil.) Uppstående nagel på en föreställare, som vid ka-noners uppbröstning inpassas i bröstnagelshålet.
BRÖSTNAGELSHÅL, n. 5. (artil.) Ett i svans-kalfven på en lavett befintligt hål, hvari vid upp-bröstning bröstnageln inpassas.
BRÖSTNERV, m. 3. (anat.) Benämning på de nerver, som gå till delarna i brösthålan. [-nerf.]
BRÖSTNING, f. 2. (byggn.k.) Den delen af väggen i ett rum, som är emellan fönstret och golfvet.
BRÖSTNÅL, f. 2. Nål med sirater och van-ligtvis af guld, som både af karlar och fruntim-mer brukas till prydnad framuti bröstet, på natt-kappor, kragar, o. s. v.
BRÖSTPANSAR, n. 5. Pansar (se d. o.), som af krigsmän fordom brukades till betäckning för bröstet.
BRÖSTPILL, n. 3. (brukas mest i plur.) *B-er*, piller, som nyttjas i bröstsjukdomar.
BRÖSTPLOMMON, n. 5. Se *Bröstbär*.
BRÖSTPLÅSTER, n. 5. Plåster, tjenligt att lägga på bröstet i bröstsjukdomar.
BRÖSTPULVER, n. 5. Sammansättning i pulverform, af lakritsrot, anis, fenkål, mjölksocker o. s. v., som begagnas i bröstsjukdomar.
BRÖSTREM, m. 2. pl. — *remmar*. Rem på en brösta (se d. o.), framtill vid bröstet, medelst hvilken hästen drager.
BRÖSTRENANDE, a. 1. Säges om läkeme-del, som brukas, för att rena bröstet.
BRÖSTRING, m. 2. Ring på en brösta (se d. o.), framför bröstet på hästen, och hvari drag-linorna äro fästade.
BRÖSTROS, f. 1. (föga brukl.) Bandros på bröstet.
BRÖSTRÖST, f. 3. Hela omfånget af bröst-tonerna (se d. o.). — Motsats: Falsettröst, Fal-settstämma. — *Syn*. Bröststämma.
BRÖSTSAFT, m. 3. Saft, tillredd att begag-nas för bröstsjukdomar.
BRÖSTSALVA, f. 1. Salva, som begagnas att stryka på bröstet för åtskilliga bröståkommor.
BRÖSTSELE, m. 2. pl. — *selar*. Se *Brösta*.
BRÖSTSIRAP eller BRÖSTSYRUP, m. 3. Bröstmedel, blandadt med sirap eller honung.
BRÖSTSJUKA, f. 1. (mindre brukl.) Se följ.
BRÖSTSJUKDOM, m. 2. Sjukdom, hvarige-nom bröstet och dess delar äro angripna.
BRÖSTSKENA, f. 1. (artil.) Öfverbandet på föreställarens axelbank.
BRÖSTSKIFVA, f. 1. (tekn.) Skifva, som ar-betaren har för bröstet, för att åstadkomma tryck-ning på spindelns bakända, vid borrning med drillborr.
BRÖSTSKÖLD, m. 2. 1) Smycke, besatt med ädla stenar, som öfverstepresten hos Judarna bar på bröstet. — 2) (nat. hist.) Den del af insekters kropp, som är belägen emellan hufvudet och buken. Äfv. Framsköld.
BRÖSTSMYCKE, n. 4. 1) Smycke, som bäres på bröstet. — 2) Se *Bröstsköld*, 1.
BRÖSTSNÖRBAND, n. 5. Snörband på bröst-stycket af en fruntimmersklädning.
BRÖSTSOCKER, n. 5. Se *Kandisocker*.
BRÖSTSTYCKE, n. 4. 1) Den del af en kläd-ning eller vapenrustning, som betäcker bröstet. —

2) Köttet vid bröstet på en oxe. — 3) Skärm af trä, läder o. s. v. för bröstet, som brukas af vissa handtverkare. — 4) Se *Bröstlapp*.

BRÖSTSTÄMMA, f. 1. Se *Bröströst*.

BRÖSTSTÖD, n. 5. Se *Bröstlåning*.

BRÖSTSVULST, m. 3. (veter.) Stor, rund, hård svulst frampå bröstet hos hästar, förorsakad af stöt eller skafning.

BRÖSTTE, n. 3. 1) Bröstdryck, som fås genom pågjutning af kokhett vatten på vissa för bröstet nyttiga örter och frukter. — 2) Den blandning af sönderskurna örter m. m., som dertill begagnas. [-thé, -té.]

BRÖSTTOFS, m. 2. Tofs, som till prydnad bäres på bröstet.

BRÖSTTON, m. 3. Benämning på de djupare af menniskorôstens toner, hvilka vanligen hafva en fullare klang och liksom komma ur bröstets djup.

BRÖSTVATTENSOT, m. 3. sing. Vattensot, som har sitt säte i bröstet och dess delar.

BRÖSTVERK, n. 5. Högre liggande klaver på ett orgelverk.

BRÖSTVÅRTA, f. 1. En liten, platt kägelformig, brun- eller rödaktig, naturligt utväxt, köttig del, på hvardera af brösten hos menniskor och däggdjur.

BRÖSTVÄRK, m. 2. sing. 1) (i allm., mindre brukl.) Värk i bröstet. — 2) (brukligare) Katarrh i struphufvudet och luftröret, yttrande sig hufvudsakligast i en ofta påkommande retning till hosta samt upphostning af ett äggbvitartadt, segt, ymnigt slem. *Hafva b.*

BRÖSTVÄRN, n. 5. 1) Låg mur eller balustrad (se d. o.), på sidan om en bro, vid kanten af en terrass, o. s. v. — 2) (krigsk.) Högsta delen af en vall, som tjenar till skydd för de försvarande, och är antingen af sten, eller af jord, eller af sten och jord tillsammans. — 3) (skepp.) Se *Brädgång*.

BRÖSTÅDER, f. 1. Åder, som har sitt läge i bröstet på en mennisko- eller djurkropp.

BUBBA, se *Bobba*.

BUBBLA, f. 1. 1) Större luftblåsa, som bildar sig på vatten eller andra flytande ämnen, när de koka, häftigt uppröras, eller af andra orsaker. *Slå b-lor, kasta upp b-lor. Källan väller upp med stora b-lor.* — Ingår i sammansättningarna: Vattenbubbla, Såpbubbla. — 2) (mindre brukl.) Stort, rundt, pösigt veck till prydnad på kläder och möbler.

BUBBLA, v. n. 1. *B.* eller *b. upp*, bilda bubblor, slå, kasta upp bubblor. — *Bubblande*, n. 4.

BUCCARDIT, bukkarrdi't, m. 3. (mineral.) Stenvandling af flera slags tvåskaliga musslor, som dels lefvat i hafvet, dels i sött vatten, liknande till formen ett hjerta.

BUCCINET, bucksinét, m. 3. (mineral.) Stenvandling af åtskilliga tornsnäckor, af slägterna Buccinum, Conus, m. fl.

BUCKLA, f. 1. 1) Stor, bred ringel af växande hår, bildad antingen af naturen eller genom frisering. *Lägga håret i b-lor.* — Bildar sammansättningen Hårbuckla. — 2) Stor, upphöjdt rund prydnad på ömse sidor af betslet på en häst. — 3) (föga brukl.) Örhänge i form af en buckla.

BUCKLIG, a. 2. 1) Som ligger i, bildar bucklor. *B-t hår.* — 2) Som har formen af en buckla. — 3) (bot.) Säges om hatten på svampar, då den i midten har en uppstående knöl.

BUD, n. 5. (af *Bjuda*) 1) Föreskrift, gifven åt underlydande till efterlefnad. *Lyda konungens b. och befallningar. Lagens b. Tio Guds b.*, de tio budorden i den på berget Sinai af Gud gifna lagen. — *Syn.* Befallning, Föreskrift, Budord. — 2) *a*) Erbjudande af en viss penningsumma för något, som man önskar köpa. Brukas isynnerhet i fråga om auktioner. *Högre b. Högsta b-et är 100 R:dr.* (Fig.) *Det står ej till b-s*, står ej att få, bekomma, är icke att förfoga öfver. *Han vill, att allt hvad jag har skall stå honom till b-s*, han fordrar att till sin nytta, beqvämlighet få bruka allt hvad jag har. — *Syn.* Anbud. — *b*) (i vissa kortspel) Tillkännagifvande, att man åtager sig göra ett visst antal spel, emot de öfriga medspelarne; äfv. (i pockspel) uppsättning af en högre summa än motspelarne. *Göra första b-et i boston, vira, etc. Huru många b. äro gjorda?* — 3) Budskap. *Få b. om något. Skicka b. till någon om en sak. Skicka b. efter någon*, genom budskickning kalla någon till sig. — 4) Budbärare. *Det kom ett bud, som underrättade mig, att . . . Har b-et gått? B-et väntar på svar. Begäres svar med b-et.* — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Ilbud, Postbud, Olycksbud, Sorgebud, Glädjebud, m. fl.

BUDBÄRARE, m. 5. 1) En, som öfverför ett budskap ifrån en person till en annan. — *Syn.* Bud. — 2) (nat. hist.) Se *Mjölbagge*.

BUDD, m. 2. En fiskart af Cyprinslägtet. Cyprinus Aphya.

BUDDHA, bùdda, nom. propr. m. En indisk religionsstiftare, dyrkad som gud.

BUDDHAISM, buddaíssm, m. 3. Buddhas religionslära. Ordet brukas endast i bestämd form.

BUDGET, båddschä'tt, m. 3. (engelskt ord) Förslag öfver statsverkets årliga inkomster och utgifter.

BUDI BUDI BENNE. Ett slags lek, bruklig i vissa af Sveriges landskaper.

BUDING, se *Pudding*.

BUDKAFLE, m. 2. pl. — *kaflar*. (ford.) En käpp, som sveddes i ena ändan och ombands i den andra med en tråd eller snöre, samt kringskickades till underrättelse för allmänheten om fiendtligt infall, eller då något krigståg skulle företagas. Enligt några fornforskares mening, var den i äldsta tider ristad med runor, som korteligen innehöllo ärendet. Längre fram i medeltiden inskuros så många skåror, som den skulle böta, hvilken lät budkafveln ligga eller försummade dess fortskaffande. Deraf talesättet: *Skära upp budkaflar.* Budkaflar brukas ännu, men få endast af kronobetjent utskickas.

BUDORD, n. 5. Hvar och en af de sedliga föreskrifter, som i Tio Guds bud innehållas. *Första, andra b-et.* — *Syn.* Bud.

BUDSKAP, n. 3. o. 5. 1) Underrättelse, tillkännagifvande, antydan, som af utsänd person öfverbringas till någon. *Gladt, godt b. Jag har nyss fått ett ledsamt b., fått b. om generalens död.* — 2) Presidentens i Nordamerikanska Förenta Staterna berättelse om statsverkets tillstånd och behof, som uppläses vid kongressens öppnande.

BUDSKICKNING, BUDSÄNDNING, f. 2. 1) Utsändande af bud (bem. 3 o. 4). — 2) Se *Budskap*, 1.

BUFFA, se *Opera*.

BUFFEL, m. 2. pl. — *bufflar*. 1) En art af oxslägtet, med kullrig panna, något platta, halfcirkelformigt böjda, bakåt liggande horn, samt större och starkare än den vanliga oxen. Bos Buffalus. — *Syn.* Buffeloxe. — 2) (fig. fam.) Stor, grof, dum och oborstad karl. — *Syn.* Se *Oxe*. — *Ss. B-hud, -kalf, -ko, -läder, -oxe.*

BUFONIT, --i't, m. 3. Fossil tand af vissa fiskarter.

BUGA, v. n. eller **BUGA SIG**, v. r. 1. Böja kroppen framåt, isynnerhet till tecken af aktning eller vördnad. *B. sig djupt för någon.* (Fam.) *B. och krusa för någon,* genom vördnadsbetygelser söka ställa sig in hos någon. — *Syn.* Bocka sig.

BUGANDE, n. 4. Handlingen, då man bugar sig. Innefattar vanligtvis, att det sker flera gånger. För blott en gång säges *Bugning.*

BUGNA, v. n. 1. Lindrigt kröka sig under någon svår tyngd. Säges om plankor, bräder, bjelkar, jernstänger, o. s. v. — *Bugnande*, n. 4. [Bågna.]

BUGNING, f. 2. Handlingen, då man bugar sig en gång. *Göra en ödmjuk b. för någon.* Jfr. *Bugande.* — *Syn.* (skämtv.) Bock.

BUGT, m. 3. 1) Ställe, der något kröker sig. *B. på en mur, en bjelke, på timmer, instrumenter,* o. d. *B-erna af en flygande fana, på en sjöorm,* o. s. v. *En väg, flod, som går i många b-er, gör många b-er. Slå b. på sig,* bugta sig (bem. 2). (Fig.) *Få b. med någon,* kufva någons motspänstighet. — *Syn.* Se *Krökning.* — 2) (sjöt.) Någon böjd del emellan begge ändarna af ett tåg. *B. på ett uppskjutet tåg,* hvarje särskilt hvarf af ett i ringel lagdt tåg. *Lägga ett tåg i b-er.* — 3) (jäg.) Krok, som ett jagadt djur gör, då det går omkring en trakt och återkommer till ungefär samma ställe, hvarifrån det utgått. Säges isynnerhet om hare, lo och räf. *Göra långa b-er* — 4) Vik med bred öppning. *Hafskusten gör der en b. Franska B-en.* Jfr. *Baj.* — *Syn.* Se *Vik.* — 5) (fig. fam.) Knep. Bildar sammansättningen Krumbugt med samma betydelse. — *Syn.* Se *Knep.*

BUGTA, v. a. 1. Göra bugt på något. — *Syn.* Se *Kröka.* — V. n. 1) Gå i bugt, i bugter. *Muren b-r inåt, utåt. Floden, vägen b-r der myckel.* — *Syn.* Se *Kröka sig.* — 2) (om jagadt djur) Göra en bugt, bugter (se *Bugt,* 3). — *B. sig,* v. r. 1) Blifva bugtig, kröka sig. Säges isynnerhet om trä och murar, äfven om floder och vägar. — *Syn.* Se *Kröka sig.* — 2) Lägga sig, gå, slingra sig i bugter. *Ormen låg rak utsträckt i gräset, men plötsligt b-de han sig och kilade bort*

BUGTANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man bugtar (för v. a.). — 2) Omständigheten, förhållandet, att något bugtar (för v. n.), går i bugt. *Murens, vägens, flodens b.* — *Syn.* Bugtning.

BUGTBRÄDDAD, a. 2. (bot.) Säges om hatten på svampar, då brädden går i bugter.

BUGTIG, a. 2. 1) Som blifvit något krökt och fått en bugt (bem. 1). *En b. bjelke, planka. Ett b-t timmer. En b. mur.* — *Syn.* Böjd, Bugnad. — 2) Som bildar många bugter (bem. 1), går i bugter. *En b. väg, flod.* — *Syn.* Slingrande.

BUGTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bugtig.

BUGTNING, f. 2. 1) Se *Bugtande* (begge bem.). — 2) Se *Bugt,* 1.

BUK, m. 2. 1) Den del af en mennisko- eller djurkropp, som innesluter inelfvorna. *B-en på en menniska, en häst, en hjort, ett rådjur, på insekter, fiskar,* o. s. v. *Kamelen lägger sig på b-en, då han skall pålastas.* (Pop.) *Fylla b-en,* äta sig väl mätt. *Hafva b-en full,* vara väl mätt. (Fig. talesätt) *Göra* ell. *hafva b-en till sin gud,* älska mat och dryck framför allting annat, vara böjd för frässeri. — I fråga om menniskor undviker man gerna, i städadt tal och skrift, att bruka ordet. Man säger då hellre: Mage, Underlif. — 2) (fig.) Säges om vida, bugtiga delar på vissa föremål, då de hafva någon likhet med buken på en menniska eller ett kreatur. *B-en på en tunna, en flaska, en butelj, en sköld, en luta, en pelare, en bokstaf. B. i segel,* den af vinden utbugtade midten af ett segel. *B-en på en masugn,* vidaste delen af en masugnspipa. *B-en på en mörsare,* hvalfstycket derpå. *Slå buk,* bugta sig.

BUKA SIG, v. r. 1. 1) Utvidga sig och få bukig form.

BUKBRÅCK, n. 5. (med.) Bråck, som har sitt läge i någon del af bukhålan.

BUKETT, -ätt, m. 3. Se *Blomsterqvast.*

BUKFENA, f. 1. Benämning på hvardera af de tvenne fenorna på en fisk, som sitta i bredd under buken.

BUKFISK, m. 2. (nat. hist.) *B-ar,* hufvudafdelning af fiskarna, bestående af dem, som hafva bukfenorna aflägsnade bakåt ifrån bröstfenorna.

BUKFLÖD, n. 5. Se *Diarrhé.*

BUKFOTING, m. 2. (nat. hist.) *B-ar,* en klass af blötdjur, bestående af dem, som hafva en köttig skifva under buken, hvarmed de krypa, stundom vidgad till simfena.

BUKFYLLA, f. 1. (pop. o. fam.) Fullkomlig mättnad.

BUKGJORD, f. 2. Gjord, som tillhör selen på en draghäst och med en läderrem spännes om buken på hästen. *Spänna b-en på en häst.*

BUKGÅRDING, m. 2. (sjöt.) Hvarje tåg, som med sin ena ända är fastbändt vid midten af de större råseglens undra lik och vid seglets bergning tjenar att upphissa dess underlik till rån.

BUKHINNA, f. 1. (anat.) Den hinna, som öfverallt bekläder bukhålan.

BUKHÅLA, f. 1. (anat.) Den hålighet i bålen af menniskors och djurs kroppar, hvaruti magen, tarmkanalen, lefvern, mjelten, kröskörteln och nätet hafva sitt läge. Kallas äfv. Bukkavitet.

BUKIG, a. 2. 1) (om menniskor och djur) Som har stor och stinn buk. *En b. qvinna. B. häst, ko.* — 2) (om ting) Vidt utbugtad. *B-t kärl. B. pelare.*

BUKIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bukig.

BUKLARE, m. 5. Ett slags liten sköld, som brukades i gamla tider.

BUKMUSKEL, m. 3. pl. — *muskler.* (anat.) Benämning på de muskler, hvilka utgöra underlifvets köttiga betäckning.

BUKNERV, m. 3. (anat.) Nerv, som löper till någon af delarna i bukhålan. [- nerf.]

BUKNING, f. 2. (föga brukl.) Se *Bukighet.*

BUKOLISK, bukå'lissk, a. 2. Till herdelifvet hörande. Herde-. *B-t qväde,* herdaqväde.

BUKPULSÅDER, f. 2. pl. — *ådror.* (anat.) Pulsåder, som tillhör någon del af bukhålan.

BUKREF, n. 5. (pop.) Se *Kolik.* [Bukaref.]

BUKREM, f. 2. pl. — *remmar.* Läderrem, hvarmed en bukgjord tillspännes.

BUKRING, m. 2. (anat.) En på ömse sidor af underlifvet befintlig, ringformig fördjupning, hvarigenom hos manliga könet sädessträngen, och hos qvinnokönet det runda moderbandet går.

BUKSKÖLD, m. 2. (nat. hist.) Medlersta afdelningen af en insekts kropp. Kallas äfv. Mellansköld.

BUKSORG, f. 3. (pop.) Omsorgen för kroppens näring och uppehälle.

BUKSTINN, a. 2. (pop.) Som har en stinn, uppblåst buk.

BUKSTYCKE, n. 4. (slagt.) Stycke kött, som är taget ifrån delarna vid buken på ett kreatur.

BUKSVAMP, m. 2. (bot.) Benämning på de slags svampar, hvilkas groddkorn icke hafva egna fästen, utan äro spridda i sjelfva deras massa.

BUKSÄCK, m. 2. Se *Bukhinna.*

BUKSÖM, m. 2. pl. — *sömmar.* (kir.) Hopsömning af kanterna utaf något stort sår på yttre delen af underlifvet.

BUKTALANDE, n. 4. Se *Buktaleri*, 2.

BUKTALARE, m. 5. Menniska, som genom sin talorgans egendomliga beskaffenhet och ihärdig öfning kan tala på ett sätt, att ljudet tyckes komma, icke från hans mun, utan ifrån något annat ställe.

BUKTALERI, n. 3. 1) En buktalares konst. — 2) Sjelfva utöfningen deraf.

BUKULL, f. 2. sing. Ull af buken på får.

BUKVATTENSOT, m. 3. sing. (med.) Vattensot, som har sitt säte i bukhålan, uppkommen derigenom, att den fuktighet, som bukhinnan utdunstar, samlat sig der i för stor myckenhet.

BUKVÄRK, m. 2. (pop.) Värk, smärta i underlifvet. *Äta, så att man får b.*

BUKÅDER, f. 2. pl. — *ådror.* (anat.) Åder, som tillhör någon del af bukhålan.

BUKÖPPNING, f. 2. (kir.) Uppskärning af underlifvet, som företages vid vissa svåra sjukdomsfall.

BULA, f. 1. 1) Liten rundt upphöjd svullnad på huden, förorsakad genom stöt, slag, o. s. v. *Han har stött sig en stor b. i hufvudet.* — 2) Liten kullrig upphöjning på tunt utsmidd metall, på harnesk, kopparkärl, m. m., vanligtvis förorsakad genom stöt. *Stöta b-lor på en kastrull. Slå ut b-lorna på något*, genom hamring jemna dem.

BULA SIG, v. r. 1. (föga brukl.) Svälla upp och bilda en bula.

BULDAN, bulldån, m. o. n. 3. Ett slags grof hampväf, som brukas till säckar, sämre slags kläder och hvarjehanda andra behof. — *Ss. B-s-rock.*

BULIG, a. 2. Som har bulor. Säges isynnerhet om redskap af metall, såsom kärl, harnesk o. d.

BULJON, bulljón, m. 3. (mest i plur.) Ett slags skrufformigt rör, som spinnes af fin tråd och begagnas till brodering af uniformer, till fransar, tofsar, m. m.

BULJONG, bulljå'nng, m. 3. (fr. *Bouillon*) Ur kött urkokad saft, som förtäres klar, d. v. s. utan att afredas och utan tillsats af rötter, örter, m. m. Afredd och med sådana tillsatser, kallas den Köttsoppa. [Bouillon.]

BULLA, f. 1. Påflig förordning, i religions- och kyrkoämnen, skrifven på pergament och försedd med blysigill. (Hist.) *Den gyllene b-n*, den grundlag i Tyska riket, som kejsar Carl IV, år 1356, upprättade.

BULLA, v. n. 1. *B. upp för någon*, väl undfägna. *B. upp* kan äfven nyttjas aktivt och betyder då: framsätta god och ymnig mat, t. ex.: *Kom till mig i morgon, så skall jag b. upp det bästa jag har.*

BULLDOGG, m. 2. (det engelska *Bulldog*) En art af Doggslägtet, med tjocka, hängande läppar, kort hals, lång och stark kropp, samt täta, korta hår. Begagnades fordom i tjurfäktningar, hvaraf namnet (af *Bull*, tjur).

BULLE, m. 2. pl. *bullar.* Mjukt bröd af rund, kullrig form och tjockare än knäckebröd. (Fig. fam. o. pop.) *Det var andra b-ar*, det var annat slag, bättre upp. *Här skall ni få se på andra b-ar*, nu skall det bli annat, bättre upp.

BULLER, n. 5. 1) Flera, orediga ljud, som på ett oregelbundet sätt efterfölja hvarandra. Knall, knackning, bultning äro således icke buller, men väl mullrande, slamrande, dån, m. fl. *Starkt, häftigt, oredigt, doft, sakta b. Hvilket b. qvarnen gör! B. i magen. Med b. och gny*, bullersamt. — *Syn.* Brak, Dån, Sorl. — 2) (fig.) *a*) Oväsende, bråk. *Göra b. Hvilket b. pojkarne göra der ute! Verldens b.* (äfv. Verdsbullret), det verksamma lifvets omsorger, affärer, bekymmer och bråk. — *Syn.* Se *Oväsende.* — *b*) Uppseende. Åtföljes i denna bem. nästan alltid af verbet *Göra. Denna händelse gjorde mycket b. Laga, att det sker utan b.*, utan att det gör uppseende. *Göra b. af något*, vidt och bredt omtala, utsprida ryktet om något, antingen för att loforda eller beklaga sig, t. ex.: *Visst var det en förtjenstfull handling, men så gör man också mycket b. deraf. Göra mycket b. af ett lappri*, utbasuna någonting obetydligt, äfv. väsnas, gräla mycket för ett lappri. *Jag lofvade honom att ej göra b. deraf*, att ej på något sätt, genom tal eller handling, fästa allmänhetens uppmärksamhet derpå. *Med b. och bång*, med stora tillredelser, ceremonier, o. s. v., beräknade på att väcka allmänt uppseende. — *Syn.* Se *Uppseende.* — *c*) Uppror. *Det har varit b. i landsorten.* — *Syn.* Se *Uppror.*

BULLERBAS, m. 2. 1) Se *Brumbas*, 1. — 2) (fig. fam.) En, som gör mycket buller, stojar och larmar. Säges isynnerhet om barn. — *Syn.* Se *Stojare.*

BULLERBLOMSTER, n. 5. En ört, med gula, nästan klotrunda blommor. Kallas äfv. Ängbullar, Smörbollar, Ängknappar, m. m. Trollius europæus.

BULLERSAM, a. 2. 1) Som gör, förorsakar, medför mycket buller (i alla bem.). *En b. pojke. En b. sammankomst, öfverläggning. En b. menniska*, fallen för att ställa till buller och oväsende. — *Syn.* Stojande, Larmande, Väsnande, Bullrande, Orolig, Upprorisk. — 2) *a*) Säges om ställen, der mycket buller (bem. 1 o. 2, *a*) vanligtvis är. *En b. stad, gata. Ett b-t hus.* — *b*) Säges om tid, då buller, oväsende eller oordningar, oroligheter, tumult och uppror äro mycket vanliga. *Det här är en fasligt b. vecka. Vi lefva i en b. tid. Hans regering var mycket b.* — *Syn.* Orolig, Bråkig. Stormig.

BULLERSAMT, adv. På ett bullersamt sätt, med buller.

BULLERSTEN, m. 2. Se *Rullsten.*

BULLETIN, - - i'n, (fr.) m. 3. 1) Dagberättelse (t. ex. om en hög persons sjukdom). — 2) Berättelse om krigsoperationer.

BULLRA, v. n. 1. Göra buller (bem. 1. o. 2, *b*). *Min gosse, b. icke så mycket. Åskan b-r*, säges, när hon är något aflägse och icke dånar mycket hårdt. Impersonelt säges: *Det b-r i magen*, om det buller, som uppkommer i magen af der samlade väder.

BULLRANDE, n. 4. Se *Buller*, 1.

BULNA, v. n. 1. Bilda var. *Svulsten, såret b-r.* — *Syn.* Suppurera, Vara sig, Öfvergå, slå sig till bulnad.

BULNAD, f. 3. 1) Se *Bulnande. Slå sig till b.*, se *Bulna.* — 2) Ställe, der var bildat sig under huden. *En stor b. Lägga plåster på b-en.*

BULNANDE, n. 4. Den verkning i en menniskо- eller djurkropp, då var bildar sig under huden. — *Syn.* Varbildning, Suppuration, Bulning, Bulnad.

BULNING, f. 2. 1) Se *Bulnande.* — 2) (föga brukl.) Se *Bulnad,* 2.

BULT, bullt, m. 2. 1) (skepp.) *a*) Rund jern- eller kopparstång, som begagnas att förbinda de åtskilliga timmer, af hvilka ett fartyg är sammansatt. Finnas af flera slag, såsom Hakbult, Jagbult, Ringbult, m. fl., hvilka alla ses på sina ställen. — *b*) *B-ar* (i segel), dubbel segelduk, för att styrka seglet. — 2) Redskap, hvarmed något bultas; äfven del på ett sådant redskap, hvarmedelst bultningen förnämligast sker. *B. på en tröskslaga.* — 3) Stycke hoprullad väf. *En b. lärft.* — Bildar sammansättningen Väfbult.

BULTA, v. a. o. n. 1. 1) Slå med något litet, men hårdt föremål (t. ex. hammare, sten, bult, äfv. med knytnäfven) på något, så att deraf ett doft, mer eller mindre starkt ljud uppkommer. *B. med en hammare, en sten på något. B.* (*med knytnäfven*) *på porten, på dörren. B. läder mjukt. B fisk,* göra torr fisk mör genom bultning. *B. kotletter,* bulta kött till kotletter, för att göra det mört. — *B. åf, ihóp, i'n, sö'nder, ti'll, út,* se *Afbulta, Hopbulta,* &c. *B. på',* bulta hårdare, starkare; äfv. fortfara att bulta; äfv. (fam. o. pop.) gifva någon stryk. — *Syn.* Se *Slå.* — 2) (skeppsb.) Förbinda med bultar (bem. 1). Jfr. *Förbulta.* — 3) (om pulsen) Slå mycket hårdt, våldsamt. *Pulsen b-r.* — Impersonelt säges ofta: *Det b-r i tinningarna. Det b-r i fingrarna* (af värk). — Figurligen säges äfv.: *Tinningarne b.,* pulsen bultar i dem.

BULTANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man bultar (bem. 1 o. 2). — 2) Verkningen, då pulsen bultar (bem. 3) eller en dylik känsla förorsakas af värk.

BULTNING, f. 2. Se *Bultande.*

BULTBLECK, n. 5. Bleck, som sättes emot på andra sidan af något, som bultas (bem. 2).

BULTBORR, m. 2. Borr, hvarmedelst hål borras, der en bult skall indrifvas.

BULTHAMMARE, m. 5. Se *Måkare.*

BULTJERN, n. 5. Ett slags smalt stångjern, som smides under knipphammare och användes isynnerhet till bultar vid skeppsbyggnad.

BULTNAGEL, m. 2. pl. —*naglar.* Se *Bult,* 1, *a.*

BULTSLAGARE, m. 5. Timmerman, som indrifver eller utdrager bultar (bem. 1, *a.*).

BULTSLAGNING, f. 2. Bultars (bem. 1, *a.*) indrifning.

BULVAN, bullván, m. 3. (jäg.) Uppstoppad orre, äfv. målad bild deraf, som brukas att vid orrjagt sätta upp i ett träd uppöfver orrkojan, för att derigenom ditlocka orrfågel. — Ordet kommer af det tyska ordet *Balban.*

BUMS! int. (pop. o. fam.) Strax, genast. *Utan att säga ett ord, gick han b. sin väg.* — *Syn.* Se *Strax.*

BUNAROT, f. 3. pl. — *rötter.* Se *Sprängört.*

BUNDEN, a. p. 2. neutr. — *et. B. stil,* poesi, vers, hvarvid man är bunden af meter och rimslut. (Fys.) *B-et värme,* förenadt med, fasthållet af en kropp, så att det icke kan verka på andra kroppar. — Ingår äfv. i åtskilliga sammansättningar, tillhörande kemien, såsom: Kolbunden, Svafvelbunden, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — Jfr. äfv. *Binda,* 1, *k.*

BUNDSFÖRVANDT, c. 3. 1) En, som är i förbund med en annan. Säges om regenter, stater och folk. *Kejsar Alexander var någon tid Napoleons b. Sverige har oftast varit Frankrikes b. Svenskarne voro den tiden Ryssarnes b-er. En mäktig b.* — *Syn.* Allierad. — 2) (fam. skämtv.) Hjelpare, medhållare.

BUNDSFÖRVANDTSKAP, f. 3. (mindre brukl.) Den förbindelse, som äger rum emellan bundsförvandter. — *Syn.* Allians, Förbund.

BUNIAS, búniass, f. 3. Ett örtslägte, hvars i Sverige förekommande arter äro: *Röd B.,* med purpurröda blommor, och *Gul B.,* med gula. Bunias.

BUNJEÖRT, f. 3. Örtslägtet Bunium.

BUNKE, m. 2. pl. — *bunkar.* 1) Rundt, flatt kärl af trä, glas, porslin, lera, o. s. v., som begagnas, dels att förvara mjölk uti, dels ock att äta utur. *En b. mjölk.* Jfr. *Mjölkbunke.* — 2) Stor tvättbalja med tre höga fötter under. Kallas äfv. Tvättbunke, Fotbunke. — 3) Mindre laggkärl, hvari vissa sorter jern och stål (Bunkjern, Bunkstål) inpackas för afsändning.

BUNKJERN, n. 5. Benämning på ett slags jern, som utskeppas inpackadt i bunkar (se *Bunke,* 3).

BUNKLAG, n. 5. (fam.) *Hålla b. med någon,* förtroligt umgås med någon.

BUNKSTÅL, n. 5. Ett slags stål, som utskeppas, inpackadt i bunkar (se *Bunke,* 3).

BUNT, m. 2. Flera särskilta föremål, vanligen af samma slag, hopbundna till ett helt. *En b. hö, pennor, snören, kläder, svafvel- eller tändstickor, strutsfjädrar,* o. s. v. *En b. papper, bref, dokumenter, rättegångshandlingar,* o. s. v. *Binda, lägga i b-ar.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom Höbunt, Pappersbunt, Brefbunt, m. fl. [Bundt.]

BUNTA, v. a. 1. Binda i buntar. *B. ihóp,* se *Hopbunta.* — *Buntande,* n. 4. o. *Buntning,* f. 2.

BUNTLÄDER, n. 5. Groft sulläder.

BUNTMAKARE, m. 5. Handtverkare, som bereder pelsverk. Kallas äfven Körsnär. — *Ss. Bundtmakararbete, -handtverk, -vara, yrke,* m. fl.

BUNTMAKERI, n. 3. 1) Handtverk, som sysselsätter sig med beredning af pelsverk. — 2) Sjelfva arbetet, sysselsättningen dermed. — 3) Skrå af samteliga buntmakare i en stad; äfv. samteliga buntmakare i ett land, med afseende på deras yrke, rättigheter, intressen, o. s. v.

BUNTMÖSSA, f. 1. Se *Pelsmössa.*

BUR, m. 2. 1) (fordom) *a*) (ursprungligen) Kammare (härledt ifrån det gamla ordet *Bua,* bo, uppehålla sig). Dit hör sammansättningen Fatbur. — *b*) (under medeltiden) *α*) En öfverbyggnad till husen, i hvilken qvinnorna bodde. *Högan lofts b.* — Deraf Jungfrubur. — *β*) Liten utbyggnad å slott eller större hus, hvarifrån kongliga personer höllo tal till folket. Deraf Burspråk. — 2) (nu) *a*) Litet, vanligtvis flyttbart rum, af träspjelor, ståltrådsgaller, o. s. v., för att deruti hafva fjäderfä, sångfåglar instängda, och äfven, när buren är större och starkare, vilda djur. *En b. med fåglar. Sätta, instänga i b. Sitta, vara instängd i b. Tamerlan berättas hafva instängt den tillfångatagne Bajazeth i en b., och på detta sätt fört honom med sig.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Höns-, Ank-, Gås-, Fågel-, Slagbur, m. fl. — *b*) Se *Stabur.*

BURBREF, n. 5. Se *Borgarbref.*

BURDUS, burrdús, adv. (pop. o. fam; af t. ordet *Bardautz*) 1) Strax på ögonblicket. *Han*

tog sin hatt och gick b. — *Syn.* Se *Strax.* — 2) Rakt fram, direkte. *Stöta b. på något. Sätta b. på land. Gå någon b. på lifvet.* — *Syn.* Se *Rakt fram.* — 3) Utan omsvep, utan omständigheter, utan krus, utan försyn. *Gå b. på någon* (med ord och tilltal). *En, som går b. på,* utan afseende, tanklöst, dumdristigt. *Säga en något b. i synen,* rakt i ansigtet. — *Syn.* Se *Rakt.*

BUREN, part. pass. af *Bära.*

BURGEN, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. gam. part. pass. af *Berga*) Som har sin bergning, sitt goda uppehälle. — *Syn.* Bergad, Bergd, Välbehållen. — Brukas mest i dagligt tal och familier stil.

BURGGREFSKAP, n. 3. o. 5. En burggrefves område, embete, värdighet eller titel.

BURGGREFVE, m. 2. pl. — *grefvar.* 1) (ursprungligen) Befälhafvare öfver besättningen i en borg eller stad. — 2) (sednare) Furste, som regerade öfver ett visst distrikt omkring en stad, t. ex.: *B-en af Nürnberg.* — 3) (i Österrike) Förvaltare på ett adligt gods.

BURGGREFVINNA, f. 1. En burggrefves gemål; äfv. enka efter en burggrefve.

BURK, m. 2. Rundt, i förhållande till dess tvärsnitt högt, upptill öppet eller med lock försedt kärl af lera, porslin, glas, äfven metall, att deruti förvara hvarjehanda saker, såsom vissa läkemedel, sylter, o. d. *Lägga i, sätta på b. En b. full af honung,* äfv. *en b. honung.* — Ingår i en mängd sammansättningar, såsom: Apoteks-, Siraps-, Honungs-, Syltburk, m. fl.

BURLESK, burlä'ssk, a. 2. (fr. *Burlesque*) Putslustig, tokrolig, narraktig. Substantivt brukas i estetiken: *Det B-a,* det lägre komiska, hvilket behandlar det oädla och ovigtiga såsom ädelt, vigtigt och högtidligt, eller neddrager det stora i det gemena.

BURMÄNNER, m. 3. pl. 1) (prov.) Små sädesknippor, som julaftonen upphängas i stugutaken på bondgårdarna, och hvarmed sedermera åtskilliga vidskepelser förehafvas. — 2) (bot.) Se *Hästfibler.*

BURSCHIKOS, --ós, adv. (i studentspråket) På studentvis, studentikos.

BURSKAP, f. 3. sing. Rättigheten att i stad utöfva handtverk eller idka rörelse. *Få, vinna b.* — *Syn.* Borgarrätt.

BURSPRÅK, n. 5. (gam.) 1) Tal, som kongl. personer höllo till folket ifrån den så kallade Buren (se *Bur,* 1, *b. β*). — 2) Sjelfva denna utbyggnad. *Drottning Kristinas b. vid Kornhamn i Stockholm.*

BURTREID, m. 3. (gam.) Se *Tornerspel.*

BUS, ell. BUS BAS, adv. (pop. o. fam.) Se *Burdus.*

BUSA PÅ (med tonvigt på sista ordet), v. n. 1. (pop. o. fam.) Blindvis, utan besinning och eftertanka, utan afseende, försyn eller krus, gå fram till eller tilltala en person, rusa fram vid något tillfälle, företaga sig något. — *Syn.* Se *Rusa på.*

BUSE, m. 2. pl. *busar.* 1) Ond ande. Ordet har numera utgått ur folkets vidskepelse, men bibehålles ännu, för att skrämma barn, i skämtsamt tal. *Akta dig, pojke, b-n kommer. Det vore väl b-n, om det icke skall lyckas,* underligt, om . . . . *Ta mig b-n!* skämtsamt, pop. o. fam. svordomsuttryck. — *Syn.* Se *Djefvul.* — 2) (fig fam.) Person, som väcker fruktan; äfv. arg, vresig karl.

Anm. Ordet anses af somliga härleda sig ifrån det hebreiska *Boset,* en benämning på Baal; har utan tvifvel samma upprinnelse som *Basse, Bjesse;* jfr. Anm. vid *Bondbusse.* — I sammansättningen *Hamnbuse* deriveras ordet rättast af det tyska *Bursch.*

BUSKA, f. 1. (af lat. *Posca* ell. *Pusca*) Färskt öl, innan det ännu hunnit blifva färdigjäst.

BUSKA, v. a. 1. *B.* ell. *B. út,* se *Utbuska.* — *B. sig,* v. r. (föga brukl.) Växa i buskar, såsom buskar.

BUSKABLYG, a. 2. (Egentl.: som af blyghet gömmer sig undan i buskarna.) Blyg, försynt. Brukas i lägre, skämtsam stil och vanligen med negation, t. ex.: *Han är icke b., han. Var icke b., du!*

BUSKAKTIG, a. 2. Som liknar en buske. — *Syn.* Buskig, Busklik.

BUSKARTAD, a. 2. (bot.) Säges om stjelken på en växt, då den utgrenar sig ända från roten och öfvervintrar.

BUSKE, m. 2. pl. *buskar.* 1) Växt, som grenar sig ända från roten och hvars grenar bibehålla sig öfver vintern. *Stor, vid, hög, liten, tät b. Full med b-kar.* — Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Enbuske, Syrenbuske, Hallon-, Vinbärs-, Krusbärsbuske, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — *Syn.* Buskväxt. — 2) Afhuggen gran- eller tallbuske, gran- eller talltelning, som blifvit satt vid kanten af utbuskad väg, för att tjena till rättelse för vägfarande. — 3) Busklikt knippe af vissa slags fjädrar, som brukas till prydnad på militäriska hufvudbonader, o. s. v. Brukas mest i sammansättningen Fjäderbuske.

BUSKIG, a. 2. 1) Buskaktig. *En b. växt.* — 2) Beväxt med buskar. *B. mark.* — *Syn.* Buskbeväxt. — 3) *B. skog,* som består mest af buskar. Äfv. Buskskog. — 4) Tofvig, ruggig. *B-t hår, skägg. B-a ögonbryn,* tjocka och långa.

BUSKKRYPARE, m. 5. (pop. o. fam.) En, som gömmer sig undan i buskarna. Säges på spe om fega krigsmän. — *Syn.* Se *Poltron.*

BUSKLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* (bot.) Lafslägtet Stereocaulon.

BUSKMOLLA, f. 1. Ett slags Molla, med gula blommor och buskaktig stam, som växer på hafsstränder. Atriplex portulacoides.

BUSKNEGLIKA, bùsssknä'jlicka, f. 1. Se *Borstneglika.*

BUSKNING, f. 2. Se *Utbuskning.*

BUSKPIL, f. 2. En art af Pilträdsslägtet, som växer i de lappska skogarna. Salix arbuscula.

BUSKRIS, n. 5. 1) Afhuggna eller afbrutna grenar, qvistar af buskar. — 2) Torra qvistar på buskar. — 3) Sammanstående torra buskar.

BUSKRÄDD, a. 2. (fam.) (Egentl.: så rädd, att man gömmer sig i buskarna.) Mycket rädd. Säges både om person och sak. *En b. statsman. Följa en b. politik.*

BUSKSKOG, m. 2. 1) Skog, bestående för det mesta af buskar. — 2) Skog, hvars träd växa som buskar. *En ostindisk b.*

BUSKSNÅR, n. 5. Så tätt sammanväxta, hopsnärjda buskar, att man med svårighet der kan tränga sig fram.

BUSKSQVÄTTA, f. 1. En art af Gångfåglarna, fem tum lång, hanen med ett hvitt band öfver ögonen och rostgult bröst, honan med ett rostgulaktigt band öfver ögat och rödbrunt bröst. Saxicola rubetra.

BUSKTRÄD, n. 5. Mindre träd, hvilket växer såsom en buske, t. ex. Siberiska Ärtträdet.

BUSKVIOL, bùsskviól, f. 3. En art Violblomma med mörkblå blommor. Viola hirta.

BUSKVÄXT, f. 3. Växt, hvilken växer såsom buske.

BUSS, m. 2. I. (af t. *Bursch*) Kamrat, karl. *B-ar, i gevär! Tapper, rask b. Lustig b. Rustig b.*, pojke, som är mycket rustande, yr. (Talesätt) *De äro två b-ar ihop*, lika goda kålsupare. — 2) Rask, tapper, modig karl. *Carl XII:s b-ar.*

BUSS, m. 2. II. 1) Litet stycke af något, som man låter ligga i munnen, för att tugga på. *En b. tobak.* Brukas nästan endast i denna sammanställning. — Bildar sammansättningarna Tobaksbuss, Tuggbuss. — 2) Se *Hjulbössa.*

BUSSA, v. n. 1. (pop. o. fam.) Tugga tobak. — V. a. (skeppsb.) *B. klysen*, tilltäppa dem med träproppar. — *Bussande*, n. 4.

BUSSARONGER, --rå'nngr, m. 3. pl. Långa, mycket vida byxor, liknande sjömansbyxor.

BUSSNING, f. 2. (skeppsb.) 1) Handlingen, då man bussar (v. a.). — 2) En i midten af en blockskifva fästad trehörnig jern- eller metallplåt, med ett rundt hål, hvarigenom skifvans nagel eller axel går.

BUST, se *Byst.*

BUT, m. 2. 1) Större stycke af något blött och mjukt, smörjigt eller klibbigt ämne. *En b. lera, smör, honung.* — Bildar äfv. sammansättningarna: Lerbut, Smörbut, Honungsbut, &c. — *Syn.* Klimp. — 2) Säges äfv. om mindre, enstaka, tjocka och mörka moln, helst i sammansättningen Molnbut.

BUTELJ, -tä'llj, m. 3. Kärl af glas, större eller mindre, vanligtvis med lång och smal hals, och antingen med botten att stå på, eller med rund botten (såsom Seltzerbuteljer), och begagnad att deruti förvara våta ämnen. *Tappa vin, dricka, öl på b-er. En b. vin, dricka*, o. s. v., full med v., d. (Jfr. *Vinbutelj, Dricksbutelj*, m. m.). *Tömma en b. vin tillhopa.*

BUTELJBRICKA, butä'lljbri'cka, f. 1. Bricka att sätta vin- och dricksbuteljer på.

BUTELJER, m. 3. pl. (skepp.) Utbyggnader på sidorna af fartyg, för hytter, afträden, m. m.

BUTELJERA, v. a. 1. (mindre brukl.) Tappa på buteljer. — *Buteljerande*, n. 4. o. *Buteljering*, f. 2.

BUTELJGLAS, n. 5. Sådant slags glas, som nyttjas till buteljer.

BUTELJKORG, m. 2. 1) Korg med afdelningar att sätta buteljer uti. — 2) Sådan korg, full med buteljer. För denna bem. säges äfven: *Korg med buteljer.*

BUTELJON, m. 3. (skepp.) Kort bom, som ligger snedt ut ifrån hvardera sidan af fartygets bog och tjenar att hala för fockhalsen.

BUTELJÖR, butälljö'r, m. 3. Se *Buttler.*

BUTIK, -ti'ck, m. 3. (fr. *Boutique*) Handelsbod. [Boutique.]

BUTSLAGG, m. 3. Se *Härdslagg.*

BUTSMIDE, n. 4. Det slags smidessätt, då tackjernet redan under nedsmältningen, utan kokning eller särskilt färskningsarbete, får rinna ihop till en fast massa eller but, som efter svalning kan omvändas och göras till smälta.

BUTTA, f. 1. (nat. hist.) En art Flundra, 2 till 3 fot lång, brun, marmorerad med gult, ögonen på venstra sidan; rökes och anses som en läckerhet. Kallas äfven Piggvar. Pleuronectes maximus.

BUTTER, a. 2. 1) Som i sitt tal är frånstötande, knotande och ovänlig. *En b. menniska. Gubben är b. i dag.* — 2) Som uttrycker ett sådant lynne. *B-t tal, svar.* — *Syn.* (för begge bem.) Se *Vresig.*

BUTTERHET, f. 3. Egenskapen att vara butter. — *Syn.* Se *Vresighet.*

BUTTERT, adv. På ett buttert sätt, med butterhet. *Tala, svara b.* — *Syn.* Se *Vresigt.*

BUTTLER, m. 5. Den, som på fartyg har vård om provianten.

BUTTLERI, n. 3. Det ställe på ett fartyg, der provianten utdelas.

BUXBOM, m. sing. Ett mindre trädslag af fam. Euphorbiaceæ, som dock i Sverige endast blir en liten buske; har alltid gröna löf och lemnar ett förträffligt virke. Buxus sempervirens. — *Ss. B-häck.*

BUXBOMSMOSSA, f. 1. Ett moss-slägte. Buxbaumia.

BUYS, se *Böjts.*

BY, m. 2. I. (af gamla verbet *Bua*, bo) Flera sammanbyggda gårdar på landet, hvilkas inbyggare i allmänhet äro bönder, stundom äfven handtverkare. *Stor, liten b.* (Ordspr.) *Skicka barn till b. och gå sjelf efter*, åt en oförståndig, oskicklig menniska lemna ett uppdrag, som man sedan sjelf måste uträtta. — *Ss. B-gata, -krog, -kyrka, -mark, -skola, -skolmästare, -ungdom*, m. fl.

BY, m. 2. II. (sjöt.) En snart öfvergående vindstöt. Ingår i sammansättningarna Hagelby, Regnby, Kastby, Åskby, hvilka ses på sina ställen. — *Syn.* Vindstöt.

BYALAG, n. 5. Samhälle, bestående af inbyggarne i en by.

BYAMÄN, m. 5. pl. Husbönderne i en by.

BYFOGDE, m. 2. pl. — *fogdar.* Person, som vidmakthåller ordningen i en by och afdömer ekonomiska mål af mindre betydenhet emellan byamännen.

BYGD, f. 3. 1) Bebygdt land. Motsats: Obygd. — Bildar sammansättningarna Landsbygd, Bergsbygd, Slättbygd, Skogsbygd, m. fl. — 2) Nejd, trakt, grannskap. *Det fins i hela b-en ingen så vacker flicka. Det blef snart bekant i hela b-en.* — *Syn.* Se *Trakt.*

BYGEL, m. 2. pl. *byglar.* Platt, i krökt form utböjdt stycke af jern eller annan metall, som tjenar till styrka, stöd, skydd eller fäste för något. *B-n på ett värjfäste, ett musikinstrument. B-n på ett gevärslås*, båge som skyddar tryckpinnen derpå. På fartyg kallas *B.* hvarje platt jernring, som till förstärkning är slagen kring ett rundhult. — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom Stigbygel, Varbygel, m. fl., hvilka ses på sina ställen.

BYGELREM, f. 2. pl. — *remmar.* Se *Stigbygelrem.*

BYGGA, v. a. 2. 1) Af trävirke, sten eller andra ämnen uppföra och sammanfoga (större och mindre slags hus, m. m.). *B. ett hus, ett slott, en kyrka, en fästning, en stad, ett skepp, en bro. B. ett hus af timmer, af sten, af tegel. B. efter ritning, efter mönstret af en annan byggnad. B. väg*, anlägga väg. *B. bo* (om foglar), sammanföra passande ämnen och deraf sammanfoga ett bo; (fig. fam., om nygifta) sätta hushåll. *B. och bo*, vara bosatt. (Fig.) *B. hjonelag*, gifta sig. *B. på lösan sand*, företaga någonting utan beräkning, så att det misslyckas. (Talesätt) *B. slott i luften*, uppgöra overkställbara planer, förslager till uppnående af lycka, makt, o. s. v. (Ordspråk) *Rom byggdes icke på en dag*, stora arbeten, företag fordra tid. — *B. ihop, om, om-*

kri'ng, se *Hopbygga*, &c. — *B. på ett hus*, vara sysselsatt med att uppbygga ett hus; *b. på ett hus* (äfv. *Påbygga*), tillöka ett hus med en eller flera våningar uppöfver de förut befintliga. — *B. ti'll, úpp, út, ö'fver*, se *Tillbygga*, m. fl. — *Syn*. Uppbygga, Uppföra, Uppresa, (om bro) Lägga, Slå, (om väg) Anlägga. — 2) (fig., med prep. *på*) Grunda. *B. sin lycka på en annans undergång. B. ett system på tomma förutsättningar. Jag b-gger hela mitt hopp på er.* — *Syn*. Se *Grunda*. — *b*) (neutralt) Sätta sin lit till. *Han är ej att b. på. Ni kan b. derpå. Det är ej mycket att b. på. Bygg icke på det*, lita ej derpå. — *Syn*. Se *Lita* (*på*).

BYGGANDE, n. 4. Handlingen, då man bygger. — *Syn*. Byggnad, Bygge, Byggeri.

BYGGARE, m. 5. (mindre brukl.) En, som bygger mycket, är road af att bygga. *Stor b.*

BYGGD, a. p. 2. neutr. *bygdt*. *Väl, illa b.* (om menniskor), väl, illa växt. *Starkt b.*, som har grof och stark kropp. — *Syn*. Växt.

BYGGE, n. 4. (pop. o. fam.) Se *Byggeri*, 1.

BYGGERI, n. 3. 1) Uppförande af byggnader. *Befatta sig med b. Han har b. för sig.* — Säges icke om skepp, broar och vägar; dock har man sammansättningen Skeppsbyggeri. — 2) Konsten att bygga (i lägre mening än Byggnadskonst). — *Syn*. Byggkonst.

BYGGERIVURM, se *Byggvurm*.

BYGGHERRE, m. 2. pl. — *herrar*. (mindre brukl.) Person, som låter uppföra någon (större) byggnad.

BYGGKONST, f. 3. Se *Byggeri*, 2.

BYGGMÄSTARE, m. 5. 1) *a*) En, som studerat byggnadskonsten i hela dess vidd och såsom skön konst, samt utför byggnader af större betydenhet. Brukas för denna bem. i samma mening som Arkitekt (se d. o. 1). — *b*) En, som väl studerat grunderna af byggnadskonsten, men icke utöfvar den egentligen såsom skön konst, utan mera handtverksmessigt. Är liktydigt med Konduktör; stundom nyttjas äfven i samma mening, ehuru mindre riktigt, Mekanikus. Ofta tituleras äfven den för Byggmästare, som endast äger en viss praktisk insigt i konsten, t. ex. mjölnare, m. fl. — *c*) I allmänt tal, benämning på Skeppsbyggmästare (se d. o.). — 2) (fig.) *Hela verldens b.*, Gud, verldens Skapare.

BYGGMÄSTERI, n. 3. Den lägre delen af byggnadskonsten, d. v. s. ej såsom skön konst betraktad.

BYGGNAD, f. 3. 1) Byggande. *B-en af detta hus kostar stora penningsummor. Ett hus, som står under b.*, hvarpå man bygger. *Ett under b. stående skepp. Stå i b.*, hålla på att bygga, låta uppföra ett hus. Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom Husbyggnad, Bro-, Kaj-, Vägbyggnad, m. fl. — *Syn*. Se *Byggande*. — 2) Större hus, isynnerhet sådant, som gör anspråk på prydlighet (slott, kyrkor, större och prydligare boningshus). *Stockholms slott är en herrlig b.* — *Syn*. Se *Hus*. — 3) (fig.) *a*) En organiserad kropps naturliga bildning och sammansättning. *Menniskokroppens, djurkroppars b.* Bildar sammansättningen Kroppsbyggnad. — *Syn*. Bildning, Organisation, Sammansättning, Komplexion. — *b*) (vetensk.) System. *Hegelska filosofiens b.* — Ingår i sammansättningarna Lärobyggnad, Tankebyggnad. — *Syn*. Se *System*. — *Ss. B-sarbete, -sförslag.* [Bygnad.]

BYGGNADSARBETE, n. 4. Arbetet vid byggandet af hus.

BYGGNADSBEHOF, n. 3. o. 5. (mest i plur.) Hvad som behöfves till uppförandet af en byggnad.

BYGGNADSFÖRSLAG, n. 3. o. 5. Förslag, upptagande den beräknade kostnaden för en tillämnad byggnad.

BYGGNADSHJELP, f. 3. (kameral.) En del af hemmantalsräntan, som beviljades på 1600-talet i stället för den hittills åliggande skyldigheten att bygga kongliga slott och fästningar.

BYGGNADSINTENDENT, se *Byggningsintendent*.

BYGGNADSKONST, f. 3. 1) (objektivt) *a*) (i allm.) Konsten att uppföra alla slags byggnader. Indelas i Borgerlig b., Krigs-, Skepps-, Qvarn-, Vatten-, Bro- och Vägbyggnadskonst. *Borgerliga b-en sysselsätter sig med offentliga byggnader, boningshus och hvarjehanda hus, som höra till den enskilta hushållningen och industrien. B-en är en skön konst endast, då den hvilar på vetenskapliga grunder, med tillämpning af läran om det sköna; eljest blott ett handtverk.* — 2) (uti inskränktare mening) Konsten att uppföra praktbyggnader, hvarvid man har afseende äfven på ett skönt utseende. I denna betydelse liktydigt med Arkitektur. *Grekiska, Romerska, Götiska, Arabiska b-en. B-ens ordningar.* — 3) (subjektivt) Den metodiskt förvärfvade skicklighet, någon besitter i konsten att bygga. *Tessins b. har i Stockholms slott en varaktig minnesvård.* — 4) Byggnadssätt. *Man kan icke nog prisa den b., som uppenbarar sig i Colisseum.*

BYGGNADSKOSTNAD, f. 3. Utgifterna i och för uppförandet af en byggnad.

BYGGNADSMATERIALIER, - - - - - áliärr, n. 3. pl. De särskilta ämnen, som vid byggande begagnas. — I sing. säges äfven stundom: *Byggnadsmaterial* (- - - - - ál), n. — *Syn*. Byggnadsämnen.

BYGGNADSORDNING, f. 2. Benämning på hvarje af de olika sätt att använda kolonner, som i den högre byggnadskonsten gjort sig gällande. *B-arne äro fem: den Toscanska, Doriska, Joniska, Corinthiska* och *sammansatta* eller *Romerska*. — Kallas äfv. Arkitektonisk ordning.

BYGGNADSPARTI, - - - tí, n. 3. Särskilt del af en större byggnad, såsom utgörande något helt för sig.

BYGGNADSPLAN, m. 3. 1) Uttänkt plan till en byggnad. — 2) Planritning dertill.

BYGGNADSPLATS, m. 3. Plats, der en byggnad blifvit uppförd eller som är tjenlig att deruppå uppföra en sådan.

BYGGNADSSTIL, m. 2. Det i afseende på smak och utförande olika byggnadssätt, som i den högre byggnadskonsten hos olika folkslag gjort sig gällande. *Indisk, egyptisk, grekisk, romersk, arabisk, byzantinsk, götisk, kinesisk b., etc.* — *Syn*. Byggnadssätt.

BYGGNADSSTÄLLNING, f. 2. Ställning för timmermän eller murare, vid husbyggnad.

BYGGNADSSÄTT, n. 5. 1) Sättet, hvarpå en byggnad blifvit uppförd. — 2) Det sätt, hvarpå någon utöfvar byggnadskonsten. *Hans b. är icke mycket att loforda.* — 3) Se *Byggnadsstil*.

BYGGNADSTIMMER, n. 5. sing. Stockar, upphuggna att begagnas till upptimrande af hus.

BYGGNADSVIRKE, n. 4. sing. Virke, större och smärre, som begagnas till byggnadsbehof.

BYGGNADSVÄG, m. 2. sing. *I b.*, adverbialt uttryck, som betyder: hvad byggande beträffar. *I b. är han temligen erfaren.*

BYGGNADSVÄSENDE, n. 4. Allt hvad som angår allmänna byggnaders uppförande, vård och underhållande. Brukas endast i bestämd form.

BYGGNADSÄMNEN, n. 4. pl. Se *Byggnadsmaterialier*. Brukas sällan i sing.

BYGGNING, f. 2. 1) Boningshus. Brukas icke gerna om större stenhus, icke heller om mycket små och dåliga boningshus eller om uthus; vanligtvis om bättre byggda boningshus af trä och smärre stenhus. — *Syn.* Se *Hus.* — 2) Byggande. Förekommer i denna bem. nästan endast i sammansättningar; se t. ex. följ. ord. Ingår i några sammansättningar, såsom Hufvudbyggning, Flygelbyggning, m. fl. [Bygning.]

BYGGNINGABALK, m. 2. Den hufvudafdelning af svenska lagen, som handlar om hvad iakttagas bör i afseende å byggande af hus, &c.

BYGGNINGSGRUS, n. 5. Grus, som begagnas till murbruk vid byggnaders uppförande.

BYGGNINGSHJELP, se *Byggnadshjelp*.

BYGGNINGSINTENDENT, - - - tänndä'nnt, m. 5. Embetsman, som har tillsyn öfver kronans byggnader och högsta öfverinseendet vid nybyggnader och reparationer af sådana.

BYGGNINGSKOLLEGIUM, se *Embets- och Byggnadskollegium*.

BYGGNINGSLÖN, f. 3. Förmåner, som bestås mästare vid bruk för all småbyggnaden till verkens och blåsinrättningarnes vidmakthållande, m. m.

BYGGNINGSMATERIALIER, se *Byggnadsmaterialier*.

BYGGNINGSMÅLARE, m. 5. (mindre brukl.) Handtverksmålare, som har till yrke att måla i boningsrum, o. d.

BYGGNINGSORDNING, f. 2. 1) Stadga, innehållande föreskrifter om hvad som iakttagas bör i afseende å byggnader i en stad. — 2) Se *Byggnadsordning*.

BYGGNINGSPLATS, se *Byggnadsplats*.

BYGGNINGSPOLIS, - - - i's, m. 3. 1) Den del af allmänna polisen, som har att vaka öfver byggnadsordningens efterlefnad. — 2) Samteliga de personer, hvilka denna skyldighet åligger.

BYGGVURM, m. 2. 1) Öfverdrifvet tycke för att bygga. — 2) Person, som är öfverdrifvet road af att bygga.

BYK, m. 2. 1) Bykning. *Hafva b. för sig. Hafva kläder på b-en. Der i huset äro två stora b-ar om året.* — *Syn.* Se *Bykning*. — 2) Kläder, som på en gång bykas. *B-en gick till sex pund.* — *Syn.* Bykkläder.

BYKA, v. a. Rena förmedelst behandling med lut i bykkar. Säges om linne, isynnerhet gröfre; äfv. om väf och garn. Brukas äfven ganska ofta absolut, t. ex.: *B. är om vintern ett besvärligt göra.* — *Syn.* Tvätta. — ***Bykande***, n. 4.

BYKE, n. 4. (pop. o. fam.) Se *Pack*.

BYKERSKA, f. 1. Qvinna, som byker.

BYKKAR, by'kkár, n. 5. Kar, hvari vid bykning de orena kläderna läggas, för att låta luten flera gånger rinna derigenom.

BYKKLÄDER, m. 3. pl. Se *Byklinne*.

BYKKÄRING, f. 2. (pop. o. föraktl.) Äldre qvinna, som byker.

BYKLINNE, n. 4. sing. Kläder, linne, som skall bykas, är på byk eller nyss blifvit färdigbykt.

BYKNING, f. 2. Samteliga förrättningar, då man byker. — *Syn.* Bykande, Byk, Tvätt, Tvättande, Tvättning.

BYLAG, se *Byalag*.

BYLL, m. 3. sing. Örtslägte, med enkla, skiftevis sittande blomflockar och smala, gräslika blad. Buplevrum.

BYLTA, v. a. 1. Brukas endast i förbindelse med vissa partiklar, såsom: *B. i'n, ihóp*, se *Inbylta, Hopbylta*. *B. på'*, hänga mycket kläder på någon, så att han blir lik ett bylte. *B. på sig mycket kläder.*

BYLTE, n. 4. En hop tätt och utan ordning sammanlagda och vårdslöst omlindade kläder. *Ett b. af bykkläder, af linne. Han lade ihop sina kläder i ett litet b.*

BYORDNING, f. 2. Emellan samtliga byamän öfverenskommen och af häradsrätt stadfäst författning, rörande ett byalags angelägenheter, såsom väghållning, stängsel, m. m.

BYRA, v. n. 1. (pop. o. fam.) Glimma under askan.

BYRIL, m. 2. En folkdans i södra Dalarne.

BYRÅ, by'rå', m. 3. (fr. *Bureau*) 1) *a*) Skrifpulpet. — *b*) Liten dragkista, med eller utan klaff. Ingår i sammansättningen: Fruntimmersbyrå. — 2) *a*) Embetsrum. *En ministers b.* — *b*) De arbetande i ett embetsrum. — *c*) Arbetsrum för en tidningsredaktion. — *d*) Samtliga personer, som der arbeta. [Bureau.]

BYRÅCHEF, by'råschä'f, m. 3. Förman i en embetsbyrå. Embetsförman. [Bureauchef.]

BYRÅKRAT, - - át, m. 3. En, som utöfvar, är vän af eller förfäktar embetsmannaväldet. [Bureaucrat.]

BYRÅKRATI, - - - ti', f. 3. Embetsmannavälde, utöfvadt till förfång för både folk och regering. [Bureaucratie.]

BYRÄTT, m. 3. Lägre domstol i en större by, såsom utrikes på många ställen förefinnes.

BYSATT, part. pass. af *Bysätta*. Fängslad för skuld. Brukas nästan som adjektiv, stundom äfv. substantivt, t. ex.: *En b. person. De b-es olyckliga öde.*

BYSKRÅ, n. 4. Skråförening emellan inbyggarne i en by. Finnes på åtskilliga orter i Sverige.

BYSSA, f. 1. 1) Se *Bössa*. — 2) Gamla benämningen på kanoner.

BYST, m. 3. (fr. *Buste*) Bröstbild. [Buste.]

BYSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) Låta insätta i fängelse för skuld, genom laga utslag af vederbörande myndighet. — ***Bysättande***, n. 4. o. ***Bysättning***, f. 2.

BYSÄTTNINGSHÄKTE, n. 4. Fängelse, der bysatta personer förvaras. — *Syn.* Gäldstuga, Gäldstuguhäkte.

BYSÄTTNINGSTVÅNG, n. 5. Det tvång att gälda sin skuld, som en tredskande gäldenär genom bysättning anses vara underkastad.

BYSÄTTNINGSUTSLAG, n. 5. Utslag af vederbörande myndighet, i kraft hvaraf en skuldenär, som ej gitter betala sin skuld, skall insättas i fängelse, tilldess skulden blifvit betalt.

BYTA, v. a. 2. 1) Till annan person aflåta en sig tillhörig sak, icke mot penningar, utan emot en annan honom tillhörig sak. *B. vara mot vara. B. häst, hatt, rock, tjenst med någon. B. hästar.* Brukas ofta absolut, t. ex.: *Han gör aldrig annat än byter och skojar. B. jemnt om jemnt*, vid bytet icke gifva något emellan. (Talesätt) *Jag vill icke b. med honom, henne*, o. s. v., vill icke byta tillstånd, läge, ställning, vilkor med &c. *B. sig ti'll* ell. *b. ti'll sig*, genom byte erhålla, t. ex.: *han bytte sig till, bytte till sig en landtegendom mot ett hus i staden.*

Man säger äfv. *Tillbyta sig.*) *B. ringar,* äfv. vid förlofning vexla ringar. — *B. bórt*, se *Bortbyta. B. igén, tillbaka,* låta ett byte återgå, lemna ifrån sig, hvad man i byte fått, och återtaga, hvad man gifvit. — 2) Ombyta. *B. kort,* lägga bort kort af dem man vid gifningen fått och af talongen upptaga lika många i stället. *B. pjeser* (i schack), ombyta deras platser. — *B. óm, út,* se *Ombyta, Utbyta.* — *Syn.* Se *Ombyta.* — 3) (föga brukl.) *B. arf, rof,* skifta arf, byte.

BYTANDE, n. 4. Se *Byte,* 1.

BYTARE, m. 5. (föga brukl.) Person, som ofta gör byte med andra, eller deraf nästan gör ett ordentligt yrke. Ingår i sammansättningen Hästbytare.

BYTE, n. 4. 1) Aflåtande, efter träffad öfverenskommelse, af en sig tillhörig sak till en person, emot bekommandet af en annan honom tillhörig. *Göra b. af hästar med någon. Få, bekomma, erhålla i b. Gifva, lemna i b. Handeln hos vilda folkslag går genom b.,* är byteshandel. *I b. mot en häst betinga sig, bekomma ett ur. Vinna, tappa på b-t. Utbjuda något till b. Göra elakt, dåligt b.,* vid byte gifva bättre, än man får igen. — Bildar några sammansättningar, såsom Varubyte, Tjenstbyte, m. fl. — 2) Delning, skiftning. Brukas i denna bem. föga, utom i uttrycket: *Utom lott och b.,* se *Lott.* — *Syn.* Se *Delning.* — 3) Rof (i krig, genom röfveri), som skall skiftas. *Göra b.,* genom plundring, röfveri samla rof, som skall delas. *Gå ut på b.,* för att göra byte, plundra. *Alla magasinerna blefvo fiendens b. Skifta, dela b.* — 4) (i kortspel) Bortkastning af dåliga kort bland dem, man vid gifning erhållit, och upptagande i stället af lika många ur talongen. — 5) (kameral.) Jordaskifte, hvarvid hemmans-naturen, qvalificerad efter ränteägare-rätten, omflyttas. Sådant byte kan endast äga rum emellan kronan å ena sidan och enskilt person å den andra.

BYTESAFTAL, n. 5. Öfverenskommelse mellan två personer, rörande byte.

BYTESBREF, n. 5. (kameral.) Af kronan utfärdadt dokument, hvarigenom enskilt person försäkras om äganderätten till ett byteshemman (se d. o.).

BYTESBRIST, f. 3. (kameral.) Brist i värdet af ett hemman, som skall bortbytas emot ett annat.

BYTESFÖRDRAG, n. 5. (pol.) Fördrag emellan tvenne stater, angående utbyte af dem tillhöriga besittningar.

BYTESGODS, n. 5. (kameral.) Gods, som kronan bortbytt emot vederlag.

BYTESHANDEL, m. 2. sing. Handel, som sker endast genom varubyte, utan penningar, såsom t. ex. på vissa orter i Norrland, och i allmänhet hos vilda folkstammar.

BYTESHEMMAN, n. 5. (kameral.) Hemman, som kronan vid hemmansbyte afstår åt enskilt person. Det han lemnar i stället kallas Vederlagshemman.

BYTESKONTRAKT, --kånntráckt, n. 3. o. 5. Kontrakt angående byte mellan två personer.

BYTESMAN, m. 5. pl. — *män.* (föga brukl.) Person, af hvilken man genom byte bekommit en sak. *Se der, min b.!*

BYTESPLATS, m. 3. Plats, för byte af handelsvaror.

BYTESVIS, adv. Genom byte. *B. bekomma något.*

BYTING, m. 2. 1) (i allm.) Bortbytt barn. — *Syn.* Bortbyting. — 2) (enligt folktron) Barn af troll, som trollen vid ett menniskobarns födsel oförmärkt utbytt emot detta. *Vanskapliga barn tros ännu af mången vidskeplig vara b-ar.* — *Syn.* Trollunge, Bortbyting. — 3) (fam.) Stygg eller ful pojke.

BYTT, part. pass. af *Byta. B. om b.,* adverbialt uttryck, som betyder: lika mot lika.

BYTNING, f. 2. (föga brukl.) Se *Byte,* 1, 4 o. 5.

BYTTA, f. 1. Laggadt och bandadt träkärl, större och mindre, med lock, som fastsättes upptill, på sidan, medelst en pinne; begagnas till förvarande af smör, kött, fisk och hvarjehanda andra lifsmedel. *En b. smör, lax.* — Ingår i några sammansättningar, såsom Smörbytta, &c. — *Byttlock, -pinne.*

BYTTELET. (bot.) En lafart på klippor och stenar, som beredes till vissa färgämnen. Kallas äfv. Örnlaf, Örnmossa. Lichen tartareus.

BYTTGRÄS, n. 5. (prov.) Se *Elggräs.*

BYTTSMÖR, n. 5. Smör, som förvaras och säljes i byttor. Kallas så till skilnad ifrån Tunnsmör.

BYVÄDER, n. 5. (sjöt.) Starkt blåsväder under vexlande vind med regn, hagel, snö och åska, luften ojemnt betäckt med mörka skyar på grå botten.

BYVÄG, m. 2. Väg, som endast förer till en eller flera byar eller enstaka gärdar, och ensamt af dem underhålles.

BYXHÄLK, m. 2. Benämning på hälkar af lärft, kambrick eller annat tyg, som små flickor, stundom äfven fullväxta fruntimmer, bära nedtill på benen, och som fastbindas upptill nedanför knäet.

BYXOR, f. 1. pl. 1) Klädesplagg för karlar, betäckande kroppen ifrån midjan ned till fötterna (Långbyxor), eller till nedanför knäet (Kortbyxor, Knäbyxor), samt vid grenen delande sig i två särskilta stycken, ett för hvardera benet, och af hvilka hvardera kallas *Byx* eller *Byxa* (äfv. *Byxben*). Man säger äfv. *Ett par byxor,* för att utmärka hela plagget. *Trånga, vida, långa, korta b. Gossen har nyss fått b.* (Fig. talesätt) *Bära b-na,* säges om hustrur, som hafva husbondväldet i huset. — Bildar en mängd sammansättningar, såsom t. ex.: Långbyxor, Kort- eller Knäbyxor, Ridbyxor, Helgdags-, Hvardags-, Klädes-, Linnebyxor, &c. — *Syn.* Benkläder, Pantalonger, Permissioner, Brackor. — 2) Klädesplagg för fruntimmer, vanligtvis af lärft, liknande kortbyxor, men öppna i grenen, och begagnade såsom kalsonger. Kallas egentl. Fruntimmersbyxor. — *Ss. Byxknapp,* m. fl. [Böxor.]

BYXBAND, n. 5. 1) Band, hvarmed byxor uppvid bakpå ryggen tillknytas, så att de sitta åt om lifvet. — 2) Fordom bruklìgt band, hvarmed byxorna snördes framtill.

BYXBEN, n. 5. (mindre brukl.) Ena stycket af ett par byxor, ifrån grenen ned till foten eller knäet. Kallas oftare Byx eller Byxa.

BYXFICKA, f. 1. Ficka på byxor, antingen på sidorna, eller framtill för ur (Urficka). — *Syn.* Byxsäck.

BYXHÄNGSLE, n. 4. Benämning på tvenne remmar eller breda band, som bäras ett öfver hvardera axeln, vid nedra ändarna fästade på knappar öfverst vid byxlinningen, fram- och baktill, för att hålla byxorna uppe. Förkortadt säges i dagligt tal vanligtvis endast Hängsle.

BYXKLAFF, m. 2. Se *Byxlucka.*

BYXLINNING, m. 2. Linning upptill på byxor.

BYXLUCKA, f. 1. Stycke af byxor framtill, som upptill och på sidorna är skildt ifrån lifve

på byxorna och medelst knappar upptill fästes dervid. *Öppna, knäppa till b-n.*

BYXLÖS, a. 2. (fam. o. skämtv.) Som är utan byxor. Förekommer någon gång i samma mening som Sanskulott (se d. o.).

BYXSPRITT, n. 5. Öppning framtill på byxor, inunder byxluckan på vanliga byxor, eller äfven utvändigt, såsom t. ex. på så kallade mamelucker; går uppifrån nedåt och hopfästes medelst knappar.

BYXSPÄNNE, n. 4. Spänne, som nyttjas baktill på byxor, för att spänna till dem om lifvet.

BYXSÄCK, m. 2. Byxficka. (Fig. talesätt) *Knyta näfven i b-en,* brinna af vrede och hämdgirighet, men ej töras visa det.

BYXSÄCKSTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar.* Se *Ficktjuf.*

BYXSÄCKSUR, n. 5. Se *Fickur.*

BYXTYG, n. 5. Tyg, passande till byxor, eller köpt och ämnadt dertill.

BYXÄNGEST, f. 3. sing. (skämtv., lågt) *Vara i b.,* vara ytterst rädd, betagen af fruktan.

BÅD, n. 5. Se *Bud,* 3. o. 4.

BÅDA, a. num. plur. Se *Begge.*

BÅDA, v. a. 1. 1) Underrätta (egentl. genom bud), gifva tillkänna. Brukas äfv. i utsträckt mening om ting. *B. någon om sin ankomst. B. för sig,* skicka bud, att man ämnar komma till någon, till en ort. *Jag har en glad nyhet att b. dig. Klockan b-r oss, att mattimman är inne.* — *Syn.* Se *Tillkännagifva.* — 2) Kalla genom bud. *B. någon till sig. B. till en sammankomst. B. hop, in, upp, ut,* m. fl., se *Hopbåda,* &c. — *Syn.* Se *Kalla.* — 3) (fig.) Beteckna, vara tecken, förebud till något, som skall hända; innehålla förebud om. *Molnet b-r regn. Detta b-r olycka. Hans uppsyn b-r intet godt.* — *Syn.* Se *Förkunna.*

BÅDANDE, n. 4. Handlingen, då man bådar (mest i bem. 2). — *Syn.* Bådning, Kallande, Kallelse.

BÅDARE, m. 5. En, som bådar (bem. 2).

BÅDBÄRARE, m. fl, se *Budbärare,* m. fl.

BÅDE, konj. Brukas i förbindelse med konjunktionen *och* (som efterföljer och aldrig kan utelemnas), för att beteckna, att samma predikat kan tilläggas hvardera af två personer, föremål, förhållanden, handlingar, o. s. v. *B. han och jag äro gamla. B. stora och små glädja sig. Utan både hufvud och fötter. Jag beundrar lika mycket b. hans styrka och vighet. Mer än b. ni och jag veta. Detta kan jag b. göra och icke göra. Han kom förr, än b. ni och jag väntat.* — *Syn.* Så väl . . . som . . .; Ej mindre . . . . än . . . .; Lika mycket . . . som . . . .; Lika . . . . som . . . .; Icke allenast . . . ., utan ock . . . .; Dels . . . ., dels . . . .

BÅDNING, f. 2. Se *Bådande.*

BÅDSKAP, se *Budskap.*

BÅGE, m. 2. pl. *bågar.* (af *Böja*) 1) Ett af något spänstigt ämne, såsom hårdt trä, fiskben, horn, stål förfärdigadt, halfmånformigt, eller äfven i midten nästan rakt men på begge sidorna nedböjdt vapen, vid hvars begge ändar tvärs öfver en stark sena är fästad, som man hårdt drager åt sig, då man vill afskjuta en med ena ändan deremot stödd och med den andra på sjelfva bågen hvilande pil. Kallas äfv. stundom, till skilnad ifrån andra slags bågar, Pilbåge. *Lägga en pil på b-en. Skjuta med b. Spänna b-en.* (Fig. talesätt) *Spänna b-en högt,* hafva stora anspråk, fordra för mycket, drifva något till det yttersta. *Spänna b-n så, att han brister,* gå så långt i öfverdrifna anspråk, i förtryck, våldsamheter, orättvisa o. s. v., att de, som derför äro föremål, slutligen mista tålamodet och bryta ut i öppen fiendskap, uppror, o. s. v.; äfv. drifva en sak så vida, att man derigenom bereder sin egen skada, ofärd. (Fig.) *Hafva flera strängar till sin b.,* hafva flera utvägar att lyckas. — 2) Del af en cirkel, mindre än halfcirkeln. Egentl. Cirkelbåge, som likväl ofta förkortas till *B. En b. af en cirkels periferi. Gå i b.,* hafva bågform. — 3) Krökningen af ett hvalf. Egentl. Hvalfbåge, hvilket dock ofta förkortas till *B.* — I samma mening brukas äfven sammansättningarne Tempelbåge, Himlabåge. *B-n på ett hvalf, en hvälfd bro eller dörr, ett hvälfdt fönster,* o. s. v. — 4) Säges om åtskilliga saker, som till formen likna en båge (bem. 2). *Ögonbrynens b. B. till en sikt,* den cirkelformiga träinfattningen dertill. *B. öfver en vagga,* bågformigt hvälfd skärm, som fästas vid öfre gafveln, uppöfver hufvudgärden på en vagga. (Kir. o. med.) *B.,* bågformig apparat under sängtäcket, för att det ej må tynga på den sjuke. (I musik) *B. öfver noter,* bågformigt streck, som utvisar, att tonerna böra bindas. *B. öfver en station,* kadenstecken. — Hit kan äfven sammansättningen Regnbåge föras. — 5) Benämning på vissa saker, som, ehuru ej i ordentlig bågform, omsluta, infatta något annat. *B-n till ett fönster,* kallas så, emedan fordom fönster i allmänhet voro bågformiga upptill. *B-n på en såg, på ett par glasögon. B. att sy, brodera på,* redskap, hvarpå tyget spännes, på hvilket man vill sy, brodera. — Bildar flera sammansättningar, såsom: Fönsterbåge, Glasögonbåge, Sybåge, Broderbåge m. fl., hvilka allt efter omständigheterna nyttjas förkortade eller oförkortade.

BÅGENSKOTT, se *Bågskott,* 2.

BÅGFIL, m. 2. Tunn fil, spänd i en stålbygel och begagnad att göra fina och djupa inskärningar.

BÅGFORM, m. 2. Formen af en båge (bem. 2). *Gå i b.,* vara bågformigt krökt, hvälfd. — *Syn.* Bågrundning.

BÅGFORMIG, a. 2. Som har formen af en båge, går i bågform. *B. ram, karm, infattning.* — *Syn.* Bågig, Bågrund. — ***Bågformighet,*** f. 3.

BÅGFORMIGT, adv. I bågform, såsom en båge (bem. 2). *B. hvälfd gång, öppning.* — *Syn.* Bågigt, Bågrundt, Bågvis.

BÅGFÖNSTER, n. 5. Upptill bågformigt fönster.

BÅGIG, a. 2. (mindre brukl.) Se *Bågformig.* — ***Bågighet,*** f. 3. — ***Bågigt,*** adv.

BÅGLINIE, f. 3. Linie, som formerar en cirkelbåge.

BÅGMAKARE, m. 5. En, som fordom tillverkade pilbågar, armborst, m. m.

BÅGNA, v. n. 1. Se *Bugna.* — ***Bågnande,*** n. 4.

BÅGNERVIG, bå'gnä'rrvig, a. 2. (bot.) Så kallas ett blad, då nerverna divergera vid dess bas och åter konvergera mot dess spets.

BÅGRUND, a. 2. Se *Bågformig.*

BÅGRUNDNING, f. 2. 1) Egenskapen att vara bågrund, bågformig. — *Syn.* Bågformighet. — 2) Se *Bågform.*

BÅGSKJUTNING, f. 2. Skjutning med pilbåge.

BÅGSKOTT, n. 5. 1) Skott, som göres med pilbåge. — 2) (artil.) Benämning på ett kanonskott, då kärnlinien höjes öfver vågplanet.

BÅGSKYTT, m. 2. 1) En, som skjuter med pil och båge. — 2) (krigsv., ford.) Krigare, hvars förnämsta vapen var pilbåge eller armborst.

BÅGSTRÄNG, m. 2. Sträng, sena till en pilbåge eller armborst.

BÅGSTÄLLNING, f. 2. (byggn.k.) Bågformig träställning, hvaröfver hvalf muras. *Uppresa, borttaga b-en till ett hvalf.*

BÅGSÅG, f. 2. Såg, hvars klinga spännes med ett tåg.

BÅGSÖM, m. 2. sing. Sömnad, som verkställes i sybåge, broderbåge. — *Syn.* Brodersöm, Broderi.

BÅGVIS, adv. (mindre brukl.) I bågform. — *Syn.* Se *Bågformigt.*

BÅGÖPPNING, f. 2. Bågformig öppning. Jfr. *Arkad*, 1.

BÅK, m. 2. En vanligen kon- eller pyramidformig byggnad eller ställning, till kännetecken för sjöfarande. — Bildar sammansättningen Fyrbåk. — *Syn.* (poet.) Pharus.

BÅKINRÄTTNING, f. 2. Samteliga båkar, som en stat underhåller till rättelse för sjöfarande, i sammanhang med allt hvad dertill hörer.

BÅK- OCH LOTSAFGIFT, f. 3. Afgift, som erlägges af sjöfarande, till underhåll af lotsverk och fyrbåkar.

BÅK- OCH LOTSMEDEL, n. 3. pl. Penningmedel, samlade genom båk- och lotsafgiften (se d. o.).

BÅL, n. 5. I. Uppstaplad hög af ved och andra brännbara ämnen, hvarpå i äldre tider lik, och i sednare tider (såsom t. ex. i Spanien och flera andra länder) kättare, gudsförsmädare och hexor brändes. *Nu för tiden skördar b-et, i Europa, inga andra offer, än på sin höjd kätterska och hädiska böcker; men i Ostindien händer ännu någon gång, att hustrur vid mannens död låta bränna sig på b. Bränna å båle,* gammal lagterm, som gällde hexor, gudsförsmädare, m. fl.

BÅL, m. 2. II. (af det engelska *Bowl*) Stor, vid skål af fint porslin, hvari punsch, bischoff o. d. tillagas. *En b. punsch*, en sådan skål, full med punsch. — Jfr. *Punschbål.*

BÅL, m. 2. sing. III. 1) *a*) Den egentliga kroppen på en menniska (d. v. s. utan lemmarna), bestående till det yttre af halsen, skuldrorna, bröstet, buken, sidorna, ryggen och sätet, med trenne större rum eller hålor invändigt, nämligen: brösthålan, bukhålan och bäckenhålan. — *b*) (nat. hist.) Den egentliga kroppen på djur, hos insekter bestående af rygg och bröst. — *c*) (bot.) Den del af en växt, som utgöres af stammen, bladen och knopparna. — 2) (fig.) Sådan del på ett föremål, som i visst afseende liknar bålen på menniska eller djur. *B-en på en skjorta,* hela skjortan, med undantag af ärmarna och kragen. *B-en på ett musikinstrument,* hufvuddelen derutaf, d. v. s. utan halsen o. s. v.

BÅL, a. 2. (fam.) Utomordentlig, ofantlig, oerhörd, allt öfverträffande. *Hvilken b. bjesse i politik! Det var för b-t,* oerhördt. *En b. karl,* groft stark; säges äfv. om den, som är synnerligt utmärkt i lärdom, vetenskap, konst eller färdighet. *En b. karl att äta, dricka,* o. s. v., en storätare, stordrickare, o. s. v. — *Syn.* Se Utomordentlig, Ofantlig.

Anm. *Bål* är ursprungligen samma ord som *Bold*, ehuru det under tidens lopp både till skrifsätt, uttal och bemärkelse skiljt sig derifrån. Båda anses härleda sig ifrån den fordom dyrkade solgudens (Apollos, Baals) skandinaviska benämning, *Balder.*

BÅLBY, se *Bolby.*

BÅLD, se *Bold.*

BÅLGETING, m. 2. Största arten af getingslägtet, med svart hufvud, kroppen gul med svarta och bruna ringar och fläckar. Vespa Crabro.

BÅLL, se *Boll.*

BÅLSKAFT, n. 3. (bot.) Af lafbålens substans bildadt skaft, hvarpå lafhusen stundom sitta.

BÅLSTARK, a. 2. (fam.) Bålt, groft stark.

BÅLT, adv. Utomordentligt, oerhördt, öfvermåttan. *B. stor, stark, hög.*

BÅLVERK, n. 5. 1) *a*) (gam. krigsk.) Förskansning både till försvar och anfall på fästen, befästade städer och orter. *Rullande b.*, se *Barfrid.* — *b*) (nyare krigsk.) Se *Bastion.* — 2) (mindre brukl.) Dam mot hafsvågorna. — 3) (fig.) Värn, skydd. *Tryckfriheten är frihetens starkaste b.* — *Syn.* Se *Försvar.* [Boll-.]

BÅLÄMNE, n. 4. (bot.) Se *Stamknopp.*

BÅNG, n. 5. (fam.) Väsnande. Förekommer numera endast i uttrycket: *Buller och b.*, se *Buller.*

Anm. Ordet kommer af det gamla verbet *Bunga*, slå på trumma, pukor.

BÅNGAS, v. d. 1. (fam., numera föga brukl.) 1) Vara oregerlig, väsnas. — 2) Vara stursk, upprorisk, uppstudsig.

BÅNGLA, se *Bingla.*

BÅNGMÅL, n. 5. (pop.) Dum, osmaklig, fadd qvickhet; platt infall.

Anm. Ordet, en barbarism, är en förvrängning af franska uttrycket *Bon mot.*

BÅNGSTYRIG, a. 2. Svår att styra, oregerlig, stursk, uppstudsig, upprorisk. *En b. häst. Ett b-t folk.* — *Syn.* Se *Oregerlig, Stursk.* — *Bångstyrigt*, adv.

BÅNGSTYRIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bångstyrig. — *Syn.* Se *Oregerlighet, Sturskhet.*

BÅR, f. 2. 1) (i allm.) Bärredskap för två personer, bestående af två genom flera tvärträn förbundna stänger, med fyra fötter under. *B. att bära saker, sten, gödsel.* — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Stenbår, Vedbår, Sjukbår, m. fl. — 2) Se *Likbår. Läggas, ligga på b.*

BÅRD, m. 3. (af fr. *Bord*) Kant, list på klädespersedlar. *B-er af guld, silfver, silke, ull.* Sammansättningsvis Guld-, Silfver-, Silkes-, Ylleborder. *B. på en hatt*, se *Brätte.* — *Syn.* Se *Kant.* [Bord.]

BÅRHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* Hake eller krok på bårhängslen att häkta i bårskalmarna.

BÅRHUS, n. 5. Särskilt litet hus vid en kyrka, der lik bisättas.

BÅRHÄNGSLE, n. 4. Benämning på tvenne breda och starka axelgjordar, som bärare nyttja, för att lättare hålla upp en bår, då de bära den, till hvilket ändamål bårhängslena slås i kors om bröstet på bäraren och fästas en i hvardera bårskalmen.

BÅRKLÄDE, n. 4. Se *Bårtäcke.*

BÅRREM, f. 2. pl. — *remmar.* Se *Bårhängsle.*

BÅRSTOL, se *Bärstol.*

BÅRTÄCKE, n. 4. Svart täcke, som lägges öfver en likbår eller en likkista.

BÅRR, BÅRRA, m. fl., se *Borr, Borra*, m. fl.

BÅS, n. 5. Baktill och upptill öppen afbalkning i ett fähus, der ett boskapsdjur är bundet. För hästar säges Spilta. (Fig. pop.) *Gå, komma i b. med,* förlikas med.

BÅSBALK, m. 2. Balk af hopslagna plankor eller bräder, som utgör sidovägg för bås i ett fähus.

BÅSA, se *Bossa*.

BÅSS, se *Boss*.

BÅT, m. 2. Mindre, kölad, merendels odäckad farkost, som drifves med åror, ofta äfven med segel. Äro af flera olika slag, såsom Barkass, Gigg, Julle, Slup. Se f. ö. äfv. sammansättningarna: Segel-, Rodd-, Skepps-, Ång-, Fiskar-, Storbåt, m. fl. *Föra på, i b. Föra en b.*, vara skeppare, förare derpå (säges om större, vanligtvis däckade, isynnerhet storbåtar). (Fig. fam.) *Gifva på b-en*, uppgifva, öfvergifva, afstå från, ej bry sig om, t. ex.: *Gifva krigstjensten, ett arbete, ett företag på b-en; jag ger honom på b-en med hans eviga krångel*, jag vill ej hafva något med honom att skaffa; *gifva verlden på b-en*, öfvergifva, draga sig ifrån verlden, affärs- eller umgängslifvet. (Ordspr.) *När man tagit hin i b-en, måste man föra honom i land*, när man en gång inlåtit sig i ett svårt företag, försatt sig i en svår ställning, måste man tåligt genomföra det, uthärda dermed.

BÅTA, v. n. 1. Vara nyttig, gagna, tjena. *Hvartill har allt detta b-t honom? Det b-r er till intet att bedja mig. Hvad b-r att sörja?* — *Syn.* Se *Gagna*.

BÅTANDE, a. p. 1. Fördelaktig, lönande, indrägtig. *Ett b. yrke, en b. näring.* — *Syn.* Se *Fördelaktig*.

BÅTBRYGGA, f. 1. 1) Brygga, hvarvid man lägger till med båtar. — 2) Se *Pontonbrygga*.

BÅTBYGGARE, m. 5. En, som förstår att bygga båtar och utöfvar denna konst som yrke.

BÅTFART, c. 3. 1) Se *Båtfärd*. — 2) Sjöfart med båtar, däckade eller odäckade, mellan kuster och hamnar, eller till och ifrån någon viss hamn, genom en kanal, o. s. v. *B-en emellan Sverige och Danmark, genom Södertelge kanal.*

BÅTFORMIG, a. 2. Som har formen af en båt. Brukas både i allmänhet och vetenskapligt, synnerligast i botanik och anatomi.

BÅTFÄRD, c. 3. Färd, resa, som sker i båt.

BÅTFÖRARE, m. 5. Person, som för en båt, är skeppare derpå. Säges isynnerhet i fråga om däckade båtar, helst storbåtar. Äfv. Båtskeppare.

BÅTHAMN, m. 2. Mindre hamn, för båtar och smärre farkoster.

BÅTHUS, n. 5. Skjul, hvari båtar uppläggas och förvaras under vintern.

BÅTKARL, m. 2. 1) Karl, som hjelper till att fortskaffa en båt, helst med rodd. — 2) En, som för en båt. Brukas i denna mening endast om små, odäckade båtar. Jfr. *Båtförare*.

BÅTLAST, c. 3. Samteliga ilastade saker och varor, som föras på en båt ifrån en ort till en annan, för att der urlastas.

BÅTLED, f. 3. Väg för båtar, i ett farvatten. Brukas mest i fråga om insjöar, o. s. v.

BÅTLEDS, adv. Med, på, i, medelst båt eller båtar. *Föra b.*

BÅTLEGA, f. 1. Betalning för: *a*) Färd, öfverfart i båt; *b*) sakers och varors öfverförande i båt till ett ställe.

BÅTLIK, a. 2. Se *Båtformig*.

BÅTNAD, f. 3. sing. Nytta, fördel, gagn. *Vi skole hoppas, att det blir till b. för oss alla.* — *Syn.* Se *Nytta*.

BÅTPLANKA, f. 1. 1) Planka i en båt. — 2) Planka, ämnad till en båt, som skall byggas.

BÅTSFOLK, n. 5. 1) Besättningen på en större, odäckad båt, t. ex. en storbåt. — 2) Samteliga karlar, som fortskaffa en mindre båt genom rodd.

BÅTSHAKE, m. 2. pl. — *hakar*. Stång, försedd i ena ändan med ett jern, som har en rundböjd och en rät arm, af hvilka den förra begagnas att fasthålla och den sednare att sätta af eller skjuta ifrån en båt. *Falla i, hålla fast, hålla af, sätta af med b.*

BÅTSKRÅAR, m. 2. pl. (sjöt.) Tjocka, med hakar i begge ändarna försedda tåg, hvarmed under resa en gigg står fasthakad öfver storluckan på ett fartyg.

BÅTSMAN, m. 5. pl. — *män*. 1) Den af besättningen, som isynnerhet har att befatta sig med tacklaget. — 2) Matros på kronans fartyg. — *Ss. B-shyra, -skläder*, m. fl.

BÅTSMANSHEMMAN, n. 5. Hemman, anslaget till båtsmanshåll.

BÅTSMANSHÅLL, n. 5. 1) Den skyldighet, hvilken åligger vissa hemman på landet och städerna i riket att underhålla båtsmän (bem. 2) för flottans behof. — 2) Hemman, ett eller flera, som underhålla en båtsman (bem. 2).

BÅTSMANSMÖSSA, f. 1. (bot.) Se *Blåklint*.

BÅTSMANSPENNINGAR, m. 2. pl. Afgift i penningar för båtsmanshållet i städerna, utgörande 30 daler silfvermynt för hvar karl.

BÅTSMANSPIPA, f. 1. Pipa af ben eller silfver, hvarmed på fartyg gifves tecken till segels hissande, intagande, o. s. v.

BÅTSMANSROTE, m. 2. pl. — *rotar*. Sammansättning af hemman eller hemmansdelar, som hålla en båtsman.

BÅTSMÄN, m. 5. pl. (bot.) Se *Åkervädd*.

BÅTSTAD, m. 3. sing. Ställe, der båtar lägga till eller hafva sin plats.

BÅTSUMP, m. 2. Båt, med en afstängning akterut, der i bottnen äro borrade en mängd hål, med ungefär ett qvarters eller mindre afstånd ifrån hvarandra och af en tums vidd, och i hvilken afstängning fiskare förvara fisken, då den blifvit fångad, eller på resor.

BÅTVIRKE, n. 4. 1) Virke till båtbyggnad. — 2) Virke efter sönderslagna båtar.

BÄ! int. Härmning af fårets läte.

BÄCK, m. 2. Litet strömdrag, mindre än å, men större än rännil. *En sorlande b.* (Ordspr.) *Många b-ar små göra en stor å*, många små vinster, förtjenster, bidrag o. s. v. göra sammanlagda en stor summa, någonting betydligt; äfv. man bör aldrig förakta en liten fördel. *Stämma b-en, innan han kommer i ån*, förekomma ett uppväxande, hotande ondt, innan det hunnit blifva farligt. — Bildar sammansättningen Regnbäck. — *Syn.* Se *Ström*.

BÄCKBUNGA, f. 1. Blodrenande ört, med glatta, saftfulla blad och blommorna sittande i klase på sidan; håller sig vid stora källor grön hela vintern. Äfv. Bäckgröna. Veronica Beccabunga.

BÄCKEKRASSA, f. 1. Ört med hvita blommor, af slägtet Bräsma. Äfv. Källbräsma. Cardamine amara.

BÄCKEN, n. 5. 1) Rundt, djupt kärl af metall. *En barberares b. B. vid kyrkodörrar. Gifva i b-et.* — Bildar sammansättningarna: Barberarbäcken, Kyrkbäcken, Dopbäcken. — *Syn.* Fat. — 2) Rundt, djupt kärl af tenn, koppar, ler, porslin o. s. v., som brukas i nattstolar. Äfv. Nattbäcken. — 3) Större, vanligtvis rundt förvaringsrum för vatten. Förekommer i sammansättningen: Brunnsbäcken. — *Syn.* Reservoir. — 4) (anat.) Understa delen af bålen på en menniska, genom bukhinnan skild ifrån bukkaviteten;

bar sitt namn af likbeten med ett barberarbäcken.

BÄCKENHÅLA, f. 1. (anat.) Hålighet i nedra delen af bålen på en menniskokropp, skild ifrån bukhålan genom bukhinnan och innehållande de flesta af urin- och fortplantningssystemernas delar.

BÄCKENKOTA, f. 1. (anat.) Benämning på hvardera af de 6 kotor, hvilka äro sammanväxta till ett enda, bäckenet tillhörigt ben, kalladt Heligbenet.

BÄCKENMÄTARE, m. 5. Se *Pelvimeter.*

BÄCKENPENNINGAR, m. 2. pl. Penningar, som vid utgången ur en kyrka läggas i kyrkbäckenet.

BÄCKGRÖNA, f. 1. Se *Bäckbunga.*

BÄCKLILJA, f. 1. (bot.) Se *Gul Svärdslilja.*

BÄDD, m. 2. 1) Utbredda sängkläder eller andra dertill tjenliga föremål, hvarpå man kan ligga, för att sofva eller hvila. *En b af sängkläder, af halm, hö, löf, o. s. v.* (Fig.) *Hvila på plågans b.*, vara sängliggande sjuk. *Hvila på en b. af rosor*, framlefva lyckliga dagar. — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Hvilobädd, Vakbädd, Sjuk-, Döds-, Äktenskaps-, Gräs-, Blomsterbädd, m. fl. — *Syn.* Säng, Läger. — *Anm.* Med *Bädd* menas isynnerhet kläderna i en säng; med *Säng* både sjelfva sängstället och deri förvarade kläder. — 2) (fig.) Hvarje ställe, der man kan lägga sig. *Jorden är min b. och himlen är mitt tak. Gatan har ej sällan varit hans b.* — 3) Den fördjupning i jorden, hvari en flod strömmar, hvari hafvet eller en sjö äro inneslutna. *Flodens, hafvets b.* — Bildar sammansättningarna: Flodbädd, Strömbädd. — 4) Underlag, hvarpå något hvilar. Bildar sammansättningen Stapelbädd, m. fl. — *Syn.* Se *Underlag.* — 5) (geol.) Lager, hvarf. *En b. af jord, sand, grus, lera.* — *Syn.* Se *Hvarf.*

BÄDDA, v. a. 1. Utbreda och iordninglägga sängkläder att ligga på, då man vill sofva, eller för en sjuk. *B. en säng, b. sängen.* Brukas oftast absolut, t. ex.: *B. åt någon, åt sig sjelf; har pigan b-t? är det b-dt ännu? låt nu b., det är sängdags.* (Fig.) *B. väl, illa åt sig*, ställa väl, illa till åt sig. *B. sin graf*, bereda sitt hviloställe efter döden. (Ordspr.) *Som man b-r, så sofver man*, som man ställer till för sig, så har man det. — *B. i'n, néd, óm*, se *Inbädda*, &c. *B. omkri'ng*, se *Kringbädda. B. únder*, lägga madrasser, kuddar, dynor under; äfv. göra underlag för något. (Fig.) *Solen b-r under sig*, tjocka moln lägra sig under solen. — *B. úpp*, se *Uppbädda. B. tillsamman*, bädda för personer, som skola ligga tillsammans, låta ligga tillsammans i en säng, på en bädd.

BÄDDANDE, n. 4. Handlingen, då man bäddar.

BÄDDNING, f. 2. 1) Se *Bäddande.* — 2) Underlag, bädd; (artil.) underlag för kanoner, mörsare och haubitser. — *Syn.* Se *Underlag.*

BÄFVA, v. n. 1. 1) Darra häftigt. *B. af fruktan.* — *Syn.* Se *Darra.* — 2) (fig.) Vara betagen af fruktan, oro. *Jag b-r vid den tanken, att . . . ., då jag betänker, att . . . .* — *Syn.* Se *Frukta.* — 3) (om jorden) Skakas häftigt. *Jorden b-r och hällebergen remna.* — *Syn.* Skakas.

BÄFVAN, f. sing. indef. 1) Stark darrning. — *Syn.* Se *Darrning.* — 2) (fig.) Häftig förskräckelse, fruktan. *Med b. och ångest afhörde han sin dom.* — *Syn.* Se *Fruktan.*

BÄFVANDE, n. 4. Häftig darrning, skakning.

BÄFNING, f. 2. Se *Bäfvande.* Brukas föga, utom i sammansättningen Jordbäfning.

BÄFVER, m. 2. pl. *bäfrar.* Djur af Gnagarne, 2 ½ fot lång, med lång, platt, spadformig, fjällig svans, hvarmed han bygger dammar och bon vid flodstränderna; lemnar ett förträffligt pelsverk, och den så kallade bäfvergällen. Castor Fiber. — *Ss. B-bo, -hår, -jagt, -jägare, -nål, -skinn, -svans.*

BÄFVERGÄLL, m. 3. sing. En skarpt luktande körtelprodukt af bäfvern, mycket begagnad i läkekonsten.

BÄFVERGÄLLSOLJA, f. 1. (farm.) Olja, som genom digestion fås af bäfvergäll.

BÄFVERHUND, m. 2. Hund, dresserad till bäfverjagt.

BÄGARAPPARAT, - - - -rát, m. 3. Galvanisk apparat, bestående af ett antal bägarformiga glas, fyllda med en utspädd syra.

BÄGARE, m. 5. 1) Rundt drickskärl, utan grepe eller handtag, och merendels utan fot, vanligtvis nedtill mindre bredt än en kopp, men högre. *En b. vin*, full med vin. *Dricka ur b.* — *Syn.* Pokal. — 2) Bägarformigt redskap, hvari vid tärningspel tärningar omskakas, och hvarur de sedan vid kastet slås ut. — 3) Bägarformigt redskap, vanligtvis af förtennt jernbleck, som nedtill innehåller en hemlig afdelning, och begagnas till taskspelarkonster. — 4) Ett slags bägarformig fyrverkeripjes. Jfr. *Luftbägare.*

BÄGARFODER, n. 5. (bot.) Skål, som omgifver nedra delen af hasselnötter.

BÄGARFORMIG, a. 2. Som till formen liknar en bägare.

BÄGARJERN, n. 5. Se *Sparrhorn.*

BÄGARLIK, a. 2. (bot.) Så kallas en blomkrona, när pipen är utdragen, men småningom vidgar sig uppåt, och är öfverst emot brämet något sammandragen. Äfven kallas så fruktkapsler och bålskaft på lafhus, när de likna en bägare.

BÄGARSVAMP, m. 2. (bot.) Ett svampslägte. Craterium leucocephalum.

BÄGGE, BÄGGEDERA, se *Begge, Beggedera.*

BÄLG, BÄLGA, m. fl., se *Belg, Belga*, m. fl.

BÄLTA, f. 1. Djur af Gnagarne, hvars 17 tum långa kropp är betäckt med 3 eller 4 benhårda skal, som kunna skjutas öfver hvarandra, när djuret rätar ut sig, men dölja det, när det, likt igelkotten, kröker ihop sig. Finnes i Sydamerika och bor i hålor under jorden. Kallas äfv. Armadill. Dasypus tricinctus.

BÄLTARTRÅD, m. 2. sing. (manuf.) Fin jerntråd, som bindes till 6 skålpund i hvar ring.

BÄLTE, n. 4. 1) Bred bindel af läder, som man bär om lifvet, för att dermed sammanhålla kläder, och som vanligtvis hopfästes med spännen. *Spänna ett b. om lifvet.* (Fig.) *Spänna b. med någon*, inlåta sig i täflan med. *Ett hugg i b-t*, svår motgång, olycka, svår stöt, fiendtligt angrepp emot ens lycka, framgång och planer. — *Syn.* Gördel. — 2) (geogr.) Se *Zon.* — 3) (nat. hist.) Ett af de benhårda skal, som omgifva bältornas kroppar. Jfr *Bälta.* — 4) (bot.) *a*) Ring på hatten af svampar. — *b*) Ringformig teckning, liknande ett bälte, på en växtdel. — 5) (astr.) *Orions b.*, tre stjernor i rak linie, med lika afstånd emellan, hvilka bilda liksom bältet i stjernbilden Orion.

BÄLTESTAD, m. 3. sing. (gam.) Midja.

BÄLTROS, f. 1. sing. (med.) Ett särskilt slag af sjukdomen Rosen.

BÄLTSIGTE, n. 4. (jäg.) Sigte, som medelst en ring är lagdt omkring pipan på en bössa.

BÄNDA, v. n. o. a. 2. 1) Förmedelst något föremål, hvilket användes som bäfstång, söka flytta

något ur dess läge. *Med en jernstång b. på en sten. Med en knif b. på locket till en cigarrlåda. B. på en dörr. B. áf, frå'n, úpp*, se *Afbända*. &c. — *Syn*. Bryta, Spränga. — 2) Med ansträngning trycka, böja på någonting hårdt och spänstigt (vanligtvis långt och smalt föremål af metall). *B. på en jernten, en eldgaffel, en eldtång. B. áf, ihóp, i'n*, se *Afbända*, &c. *B. tillbaka*, med ansträngning trycka, böja tillbaka. — *Syn*. Se *Böja*.

BÄNDE, n. 4. Hvad som kan tjena till att bända (bem. 1) med.

BÄNDSEL, m. 2. pl. *bändslar*. (sjöt.) Hvarje smäcker ända, som kan tjena till att medelst rundslag fästa effekter vid hvarandra. Är af flera slag, Kryssbändsel, Svabelbändsel, m. fl., hvilka ses på sina ställen.

BÄNGEL, m. 2. pl. *bänglar*. (t. *Bengel*, som egentl. betyder Käpp) 1) Se *Pressbängel*. — 2) Se *Lymmel*.

BÄNK, m. 2. 1) Säte af trä eller sten för flera personer att sitta på, med eller utan ryggstöd, väggfast eller flyttbart. *Sätta ut b-ar i en park. B-arne i en kyrka, en skola*. Bildar flera sammansättningar, såsom: Sten-, Trä-, Kyrk-, Kor-, Roddarbänk, Fållbänk, m. fl. — *Syn*. Säte. — 2) Bänkformigt redskap, hvarvid vissa handtverkare arbeta. Förekommer mest i sammansättningar, såsom Hyfvelbänk, m. fl. — 3) (pol.) Benämning på vissa afdelningar i åtskilliga länders representativa församlingar. Så t. ex. Biskopsbänken. — *Ss. B-rad*.

BÄNKHAMMARE, m. 5. Ett slags hammare med fyrkantig, nästan plan ban och rak, afrundad pen, som klensmeder och andra jernarbetare nyttja.

BÄNKKAMRAT, m. 3. En, som sitter på samma bänk med en annan. *Vi voro b-er i skolan*.

BÄNKKÖP, n. 5. (fam.) Låtsadt köp.

BÄNKMAN, m. 5. pl. — *män*. En af de femtio ledamöter utaf ridderskapet och adeln, som i början af en riksdag väljas, för att vara ståndets elektorer. — *Ss. B-sval*.

BÄNKNYCKEL, m. 2. pl. — *nycklar*. Nyckel till en kyrkbänk.

BÄNKRUM, n. 5. Plats i en kyrkbänk.

BÄNKVÄLLING, m. 2. (pop.) Slask, osnygg röra. Säges om tunn och dålig supamat.

BÄNKÄGARE, m. 5 Den, som har rätt att förfoga om platserna i en kyrkbänk.

BÄNNE, n. 4. (jäg.) Ett i Norrland brukligt sätt att fånga orrfågel.

BÄNSEL, se *Bändsel*.

BÄR, n. 4. (af *Bära*, i bem. Frambringa) Hvarje saftigt frögömme, som omslutes af en mjuk hud, och har fröen omgifna af och inneslutna i den saftiga massan. *Röda, hvita, saftiga, mjöliga b. B. i klasar. Plocka b. De likna hvarandra som två b.*, i högsta grad. Ingår i en mängd sammansättningar, såsom: Enbär, Vinbär, Krusbär, Lagerbär, m. fl., hvilka ses på sina behöriga ställen.

BÄRA, v. a. 3. Ind. pres. *Bär;* pl. *Bära*. Impf. *Bar;* pl. *Buro*. Konj. pres. *Bäre*. Impf. *Bure*. Imper. sing. *Bär;* pl. *Bären*. Sup. *Burit*. Part. akt. *Bärande;* part. pass. *Buren*. 1) Med kroppens tillhjelp (på armar, axlar, hufvud, rygg, i handen, i en ficka, o. s. v.) föra något ifrån ett ställe till ett annat. *B. en börda på ryggen. B. i fånget, på armarna. B. ett lik till grafven. Man måste b. honom. Låta b. sig i portschäs. B. ved, vatten. B. ett ljus i handen. B. något med en hand. B. till en något. Bär dessa papper in i kabinettet. B. ett bref på posten. B. på, hos sig*, hafva i fickan. Absolut säges: *Hästen bär lätt, tungt*, har en lätt, tung gång. — *B. áf, bórt, di't, fråm, hem, hi't, ihóp, i'n, néd, omkri'ng, úndan, úpp, út*, m. fl., se *Afbära*, &c. *B. igén, tillbáka*, se *Återbära*. — *Syn*. Se *Föra*. — 2) Understödja, uppehålla något, så att det icke faller. *Karyatider b. bjelklaget. Hans bild bär lagerkransen på hufvudet. B. armen i band. B. släpet efter någon. B. ett band om halsen. Benen vilja ej mer b. honom*, han förmår knappt stå på benen. *B. hufvudet högt*, hålla hufvudet högt; (fig.) vara stolt, högmodig. *B. något inom' sig*, göra för andra en hemlighet af något, som man vet, tänker eller har för afsigt; grunda på något. *Jag kan ej b. det på mitt samvete*, mitt samvete tillåter mig det icke. *B. någon på sina händer*, på det högsta vörda, älska, hylla, vårda sig om någon. *B. únder*, understödja, uppehålla. *B. úpp*, se *Uppbära*. *B. úppe*, hålla uppe. — 3) Säges om alla de persedlar, som höra till en persons klädsel, uniform, o. s. v. *Han bär alltid vackra kläder. Konungen bar mantel och krona. B. värja*, vara klädd med värja vid sidan. *B. hatt*, vara klädd med hatt på hufvudet. *B. peruk*, för beständigt nyttja sådan. *B. plymer i hatten*, hafva hatten prydd med plymer. *B. guld och ädla stenar, juveler, ringar, smycken*, vara klädd med sådana prydnader. *B. en ring på fingret. B. vapen*, vara beväpnad. (Fig.) *B. sorg efter någon*, vara sorgklädd i anledning af någons död. — 4) (om ting) Icke brista under en tyngd. *Isen bar honom icke; han sjönk i djupet och drunknade. Spången, brädet bär oss icke alla. Gungbrädet bär så många, som kunna få rum derpå*. Brukas ofta absolut, t. ex.: *Isen bär icke ännu. bär ej mer att åka på. Isen hvarken bär eller brister*. (Fig.) *Det må b. eller brista*, det må gå lyckligt eller olyckligt, hur som helst. — *Syn*. Se *Hålla*, v. n. — 5) (om kor) Föda. Brukas i denna bem. nästan alltid absolut, t. ex.: *Kon skall b., har burit*. — *Syn*. Se *Föda*. — 6) (om jord, träd) Frambringa (säd, frukt). *Jorden i denna provins bär säd i öfverflöd. Ett träd, som bär god frukt*. Nyttjas stundom absolut, t. ex.: *Huru många år har jorden, trädet burit?* — *Syn*. Se *Frambringa*. — 7) (fig.) *a*) Uthärda, fördraga. *B. sin olycka, sitt öde med tålamod*. — *Syn*. Se *Fördraga*. — *b*) Brukas i vissa talesätt, t. ex.: *B. vittnesbörd*, vittna, intyga. *B. vänskap, hat till någon*, hysa vänliga tänkesätt för, älska någon. *Det bär icke kostnaderna*, inkomsten deraf svarar icke mot utgifterna. *Monumentet bär denna inskrift*, har d. i. *B. en karakter af storhet*, hafva &c. *Han bär sina år väl*, han är frisk och rask, och har ett fördelaktigt utseende, för att vara vid den åldern. *B. märke för något*, i sitt utseende hafva något betecknande, som röjer en viss egenskap, böjelse, last, en viss händelse, o. s. v. *Det bär syn för saga*, utseendet, yttre omständigheterna bestyrka sanningen af ryktet. *B. händer på någon*, personligen våldföra sig på, slå någon. — *V. n. o. impers*. 1) Föra, leda (neutralt). Säges om väg och i vissa talesätt. *Hvart bär denna väg? den bär till staden*. (Ordspr.) *Alla vägar b. till Rom*, det gifves många medel, utvägar att uppnå ett mål, (Impersonelt) *Hvart skall det b.* (äfv. *b. áf, b. på'*)? hvart ämnar ni begifva er? *Det bär till staden*, jag, vi ämna

oss till staden. *Hvart skall detta b.?* hvad utgång skall detta taga? — *B. áf*, impersonelt: *Det bär áf*, bortresan, affarten sker, t. ex.: *Nu bär det af med dem*, nu fara de. *Det bar af med honom*, han aflägsnade sig, skyndade bort, försvann. *Isen brast och det bar af med mig ned i vattnet*, jag for ned i vattnet. *Nu bär det af med luftballongen*, den far upp i luften. *Hvart skall det b. af?* hvart ämnar ni er? — *B. emót*, impersonelt: Vara vidrig, gå emot, t. ex.: *Det bar emot för dem*, de funno motstånd, hinder. *Allting bär emot för mig*, jag har motgång i allting. — *B. igènom*, impersonelt: Gå, tränga, sjunka igenom, t. ex.: *Det bar igenom för oss på isen och släden låg i vaken. Det bar tvärt igenom staden*, man for tvärt igenom. — *B. ihóp; a*) (neutralt o. impersonelt) Gå an, passa. *Ett sådant uppförande bär icke ihop. Detta bär aldrig ihop.* — *Syn.* Se *Gå an.* — *b*) (neutralt och impersonelt) Öfverensstämma, gå ihop, svara mot hvartannat, sammanhänga, sammanpassa. *Man måste så ställa, att debet och credit b. ihop. Räkningen bär icke ihop*, är felaktig. *Det vill icke b. ihop för mig*, mina utgifter öfverstiga inkomsterna; jag kan ej reda mig; det lyckas mig icke. *Den der meningen i hans skrift bär icke ihop*, är utan sammanhang, felaktig. — *Syn.* Se *Gå ihop.* — *c*) (impersonelt) *Det bar ihop med dem*, de kommo i tvist, i strid med hvarandra. *Det bar ihop för dem*, de stötte mot hvarandra. — *B. néd: a*) (neutralt) Luta nedåt. *Hvart bär denna väg? Den bär ned till slättmarken.* — *b*) (impersonelt) *Det bär ned*, säges, då något brister under en och man far ned. *Spången var så rutten, att den brast och det bar ned med oss i vattnet. Isen brast och det bar ned med oss.* — *B. nédföre*, neutralt o. impersonelt: Hafva ett sluttande läge. Säges om mark i allmänhet; om väg brukas vanligare: *B. utföre. Marken bär der nedföre. Det bär der nedföre.* — *B. omkúll*, impersonelt. Säges om någon eller något, som faller öfver ända. *Bäst han sprang, bar det omkull med honom*, föll han omkull. *Det bar omkull med vagnen*, den stjelpte. — *B. på'*, impersonelt. Förekommer endast i uttrycket: *Hvart skall det b. på?* hvart ämnar ni er? — *Syn.* Bära, Bära af. — *B. ti'll*, impers. Hända, ske. *Huru bar det till? Jo, det bar så till, att .... Det bar så olyckligt till, att ....* — *B. úppföre, útföre*, neutralt o. impersonelt: Säges om väg, då man har backar att fara uppför eller utför. *Vägen dit bär uppföre, utföre. Det bär uppföre, utföre hela vägen.* — *B. åt*, v. n. (om väg) Föra, leda. *Denna väg bär åt Berlin.* (Talesätt) *Det bär åt skogen, åt Blåkulla, åt fanders*, det får en olycklig utgång, det misslyckas. — *B. å't*, impers. *a*) Se *B. ti'll.* — *b*) Vara tjenlig, nyttig, passa, gå an. *Det bär icke åt att uppföra sig på det sättet. Det bär icke åt för mig att gå dit*, det är mig icke lägligt, jag har icke tid, är förhindrad att &c. *Tack för din bjudning; men det bär illa åt för oss att komma ifrån, emedan vi ha så brådt.* — *Syn.* Se *Gå an.* — *B. sig*, v. r. 1) Bestå, hafva bestånd. *Hvalfvet bär sig ej*, skall instörta. Brukas i denna betydelse föga, utom i detta och några dylika uttryck. — 2) Betäcka kostnaderna och derutöfver lemna någon vinst, löna sig. *Det köpet bär sig. Fabriken bär sig icke. Det företaget kommer att b. sig bra.* Brukas äfv. i samma mening impersonelt, t. ex: *Det bär sig bra; det bär sig ej för honom*, hans utgifter öfverstiga inkomsterna. — *Syn.* Löna sig. — 3) (helst med negation) Gå an, passa. *Det bär sig ej på längden att bedraga menniskor. Det bär sig ej att ljuga så oförskämdt.* — *Syn.* Se *Gå an.* — *B. sig å't*, gå till väga, bete sig, skicka sig, uppföra sig, ställa sig. Säges både i fysisk och moralisk mening. *Hur bar han sig åt att komma in? Se, hur hon burit sig åt: krukan är sönderslagen och mjölken på gatan. B. sig dumt, förvändt, oskickligt, tölpigt åt. Ej veta, hur man skall b. sig åt. Hur han bar sig åt, så gick det till sluts. Bär dig åt, hur du vill, bara du öfvertygar honom, att .... Hur skall man b. sig åt med den saken? B. sig åt som en rasande menniska. B. sig väl, illa åt. Han bär sig åt som en slyngel.* (Iron.) *Du har just burit dig väl åt!* du har betett dig bra illa. *Jo, ni har burit er vackert åt! ni har burit er åt, ni!* så illa ni betett er! — *Syn.* Se *Bete sig.*

BÄRANDE, n. 4. Handlingen, då man bär; omständigheten, då något bäres. Se *Bära*, 1, 2, o. 7, *a*. 1) *Varors och flyttsakers b.* — 2) *Gifva befallning om b. af uniform. Kläders, vapens b. En ordens b.* — 7) *a*) *Ett tåligt b. af de lidanden, Herren oss pålägger.* — *Syn.* (för bem. 1) Bärning. — *Adj.* 1. 1) (om träd) *a*) Som ger frukt. *I trädgården finnas 100 b. träd.* — *b*) (lagt.) *B. träd*, fruktbärande vildt träd, såsom ek, bok, apel, m. fl. — 2) (om kor) Kalfstinn, ikalf.

BÄRARE, m. 5. 1) En, som bär något. Förekommer i denna allmänna bem. sällan utom i sammansättningar, såsom: Vatten-, Lik-, Släp-, Brefbärare, m. fl. — 2) En, hvars yrke är att bära bördor.

BÄRARGILLE, n. 4. Förening af samteliga bärarne i en stad, till iakttagande af vissa ordningsreglor.

BÄRARLÖN, f. 3. Betalning för varors, sakers bärande från ett ställe till ett annat.

BÄRARTAD, a. 2. Som till ämne och beskaffenhet liknar ett bär.

BÄRBJELKE, m. 2. pl. — *bjelkar*. (tim.) Tvärträ öfver en port eller öfver dörrar, fönster.

BÄRBOM, m. 2. pl. — *bommar*. Bom, trä, som tjenar till underställ för något derpå hvilande

BÄRBUSKE, m. 2. pl. — *buskar*. Buske, hvarpå bär växa.

BÄRERSKA, f. 1. (föga brukl.) Qvinna, som bär något.

BÄRFIS, m. 2. Insekt af Skinnbaggarna, till färgen röd och brun, med högst vedervärdig lukt; träffas ofta på smultron och hallon. Cimex baccarum.

BÄRFORMIG, a. 2. Till formen liknande ett bär.

BÄRG, se *Berg.*

BÄRGIFVANDE, a. 1. Säges om buskar, som hunnit så långt i växten, att de gifva bär i större mängd. Brukas isynnerhet om trädgårdsbuskar.

BÄRHAKE, m. 2. pl. — *hakar*. Hake, som begagnas af bärare till att fästa bårhängslena vid båren.

BÄRING, f. 2. (sjöt.) Den riktning eller det kompass-streck, i hvilket ett ställe synes ifrån ett annat.

BÄRJERN, n. 5. (byggn. k.) Jern, som på något ställe i en mur tjenar till underlag, stöd, t. ex. vid rökgångar för bjelkändarna.

BÄRKORG, m. 2. Korg, med grepe eller handtag, bestämd att bäras. Brukas stundom till

skilnad ifrån andra slags korgar, hvilka i allmänhet icke bäras, såsom en del buteljkorgar, m. fl.

BÄRKOTTE, m. 2. pl. — *kottar.* (bot.) Bärlik kotte på en, idegran och några andra barrträd.

BÄRKROK, m. 2. Se *Bärhake.*

BÄRLAVETT, bä'rlavä'tt, m. 3. (artil.) Lavett, som kan bäras.

BÄRLIK, a. 2. Som liknar ett bär.

BÄRLING, m. 2. Se *Handspak.*

BÄRNING, f. 2. 1) Handlingen, då man bär något. *Varors, sakers b.* — *Syn.* Bärande. — 2) (om kor) Kalfning.

BÄRREM, f. 2. pl. — *remmar.* 1) Rem, hvarmed något bäres, eller som uppbär någonting. — *Syn.* Dragrem, Hängrem. — 2) Se *Bårhängsle.*

BÄRSAFT, m. 3. Saft, pressad af bär, och använd dels till matredning, såsom till soppor, geléer, o. s. v., dels till medicinska och andra behof.

BÄRSPRUTA, f. 1. Brandspruta, ej större, än att den kan bäras.

BÄRSTOL, m. 2. Ett slags fortskaffningsmedel, vanligtvis af trä, nästan liknande ett skåp, hvaruti en person bäres af två karlar ifrån ett ställe till ett annat. Kallas äfv. Portschäs.

BÄRVALK, m. 2. Valk, som vid bärning begagnas att lägga öfver axlarna eller ryggen, under en börda, på det den icke må trycka för hårdt eller skafva skinnet.

BÄRTRÄ, n. 4. (tim.) Starkt trä, som tjenar till underlag, stöd för något.

BÄRVIN, n. 5. Vin, tillredt af bär, t. ex. Körsbärsvin.

BÄSK, BÄSKA, m. fl., se *Besk, Beska,* m. fl.

BÄST, a. 1. superl. af *God.* 1) Som i godhet, duglighet, nytta öfverträffar andra. *Han är den b-a karlen af, bland dem alla. B-a manskapet. B-a varorna. Vara i sina b-a år,* i den mogna åldern, i medelåldern. *Han har sett sina b-a dar,* hans helsa, kroppskrafter, utseende, duglighet, lycka äro i aftagande. *Ligga i sin b-a sömn,* i sin djupaste sömn. *Då jag var i b-a arbetet,* då jag höll på att arbeta som ifrigast. *Som man finner b. vara,* som man finner nyttigast, tjenligast. Hyperboliskt säges: *Han är den b-e karl, menniska i verlden,* utmärkt god och hederlig. — *På b-a sätt, vis, I b-a måtto,* adverbiala uttryck, som betyda: ganska bra, förträffligt, t. ex.: *En på b-a sätt verkställd befallning. Lägga sina ord på b-a vis. Jag skall göra det på b-a sätt jag kan,* så godt, så väl jag förmår. *Går handeln bra för honom? Ja, i b-a måtto.* — Man säger äfv., med förhöjande af betydelsen: *På b-a sätt, vis i verlden, På b-a möjliga sätt, vis.* — Substantivt säges: *Den b-e af, bland alla. Välja den b-e. Den förste b-e,* den, som först kommer eller erbjuder sig och kan antagas, t. ex.: *Han är nu utan betjent och måste taga den första b-a, som kan fås.* — 2) (i samtals- och brefstil) Kär, älskad. *Mitt b-a barn, gör ej så der. B-e fader! B-e vän! B-a syster!* — Substantivt säges äfv. stundom i finare sällskapston, vid tilltal: *Min b-e! min b-a!* svarande mot de franska uttrycken: *Mon ami! M'amie!*

BÄST, adv. 1) På bästa sätt, förträffligast. *Det gör han b. af alla. Han talar b. af alla på riddarhuset. Låt honom göra b. han kan. Låt dem slåss b. de vilja,* utan att hindra dem. — 2) Mest, mer än annat. *Det tycker han b. om. Stryk behöfver han b.* — 3) *B.* ell. *B. som* nyttjas äfven samtalsvis och familiert, för att beteckna, att något helt plötsligt, oförväntadt tilldrager sig, midt under det något annat göres, förehafves eller sker. *B. han gick, föll han omkull. B. som jag höll på att arbeta, kommer en person och ger mig en örfil. B. som jag skref, kände jag en yrsel i hufvudet. B. man står och pratar, slår klockan tolf. B. det var, slog åskan ned midt ibland oss,* helt plötsligt, då vi minst väntade det, &c. *B. det är,* innan kort, innan man vet ordet af, t. ex: *Skynda dig att rusta i ordning middagen; b. det är, ha vi dem här.*

BÄSTA, s. n. oböjl. 1) (i förening med definita artikeln ensam) *Det b.,* hvad som är bäst, förträffligast, öfverträffande. *Taga, välja, utse det b. af något. Detta är det b. han gjort. Hoppas det b. Taga på sig det b. man har,* de bästa kläder man har. *Gud styre allt till det b-a,* till bästa, lyckligaste utgång. *Tyda allt till det b-a,* antaga hos andra de bästa bevekelsegrunder till deras ord eller handlingar. *Anmäla någon till det b-a,* på bästa sätt förorda någon. *Göra sitt b-a,* göra på bästa sätt man kan och förstår, uppbjuda all sin förmåga, på det högsta bemöda sig om något. *Det b-a är* (*det är bäst*) *att göra på det sättet,* tjenligast, rådligast, nyttigast att . . . . (Fam.) *Det b-a är, att . . . .,* det löjligaste, roligaste är, att . . . . *Det b-a var, att, just som han kom fram till henne och skulle bocka sig, halkade han och föll raklång på golfvet för hennes fötter. Göra något med de b-a,* föråldradt talesätt, som betyder: göra något utmärkt väl, t. ex.: *Han skrifver, dansar, rider med de b-a.* — 2) (i förening med en genitiv eller ett pronomen) Fördel, nytta. *Söka befordra kronans, folkets, nationens, samhällets, statens b. Göra allt, för att främja hans, hennes b. Stå på ens b.,* söka befordra det. *Ert, ditt eget b. fordrar, att ni, du gör det. Det är till ditt eget b.,* det sker, länder till din egen nytta. *Alltid söka, se på sitt eget b.,* vara högst egennyttig. *Taga sitt b. i akt,* gifva akt på hvad som kan vara en nyttigt. *Det allmänna b.,* statens, samhällets, rikets, nationens nytta och fördel. — *Syn.* Se *Nytta.* — 3) *Till b.,* adverbialt uttryck, som betyder: Till undfägnad (i mat och dryck) *Gifva till b.,* undfägna med mat och dryck, t. ex.: *Gif budet litet till b.; hvad har ni att ge oss till b.? Få till b.,* undfägnas med, t. ex.: *Sedan karlen uträttat sitt ärende, fick han litet till b. Du har varit borta på besök; hvad fick du till b.? Hafva fått något till b.,* hafva ätit eller druckit något; äfv. (fam.) vara något rusig, t. ex.: *Jag har icke fått något till b. allt sedan i morse; det, synes på honom, att han fått något* (*litet, något* ell. *litet för mycket, väl*) *till b., ty han kan knappt stå på benen. Taga till b.,* förfriska sig med mat och dryck. *Taga väl till b.,* äta, dricka mycket. *Kunna taga väl till b.,* vara i stånd att äta, dricka ganska mycket.

BÄTTRA, v. a. 1. Göra bättre, godtgöra. *B. sitt fel.* (Fam. talesätt) *B. ondt med hälften värre,* då man vill förbättra ett fel, af vårdslöshet, oförstånd göra det vida värre än det förut är. *Gud bättre!* ty värr! t. ex.: *Det är nu skedt, Gud b.!* — *Syn.* Se *Förbättra.* — *B. sig,* v. r. 1) (i allmänhet) Blifva bättre. *Hans helsa b-r sig med hvar dag.* Brukas äfven impersonelt, t. ex.: *Hans affärer äro klena, men det b-r sig väl med tiden.* — 2) *a*) (i moralisk mening) Blifva bättre i sin själ, öfvergifva fel, laster och

vanart. *Gossen är mycket vanartig, men vi skole hoppas, att han b-r sig.* — *Syn.* Se *Förbättra sig.* — *b*) (teol.) Ångra sina synder och med tron omfatta nåden i Christo. — *B-s*, v. d. Blifva bättre. Brukas isynnerhet om sjuka. *Han b-s ögonskenligen. Hans helsa b-s med hvar dag.* — *Syn.* Se *Förbättras.*

BÄTTRE, a. 1. Kompar. af *God.* 1) (vid jemförelse) Mera god, mera duglig, frisk, nyttig, tjenlig, &c.; förträffligare. *Den här kakan är b., än den der. Han vill vara b. än andra. Att hafva ett godt samvete är b. än guld. Det är b. att tiga, än illa tala.* Brukas ofta i denna mening absolut, t. ex.: *Den sjuke är, blir b.*, hans helsa återkommer, sjukdomen aftager. *Han visste intet b.*, han förstod icke att göra eller tala på bättre sätt. *Blifva allt b. och b.*, tilltaga i godhet, duglighet, o. s. v.; äfv. (iron.) allt mer och mer förvärras; blifva allt mera vidrig, olycklig, löjlig, o. s. v. — 2) (utan bestämd jemförelse) Som öfverträffar mängden; god, duglig, tjenlig, nyttig. *Varor af b. beskaffenhet äro merendels lätta att afyttra. En b. karl, ett b. fruntimmer*, som befinner sig i bättre omständigheter och anses äga mer bildning än mängden. I samma mening brukas äfv. *B. folk, B. mans barn. Der fins både b. och sämre.* — *Adv.* På bättre sätt, vis; i gynnsammare, lyckligare läge, tillstånd. *Han skrifver b. än alla de andra. Jag mår b. i dag. Här befinner jag mig b. än der. Han vill förstå allting b.*, vill vara klokare än andra. *Så mycket b., dess b.*, ännu bättre, t. ex.: *Kan du komma tidigt, så är det så mycket b. Det skadar icke att få uppmuntran: arbetet går då så mycket b., dess b. Ju förr, dess b.* — *B. úpp*, ännu bättre, förträffligare, t. ex.: *Detta vin är godt, men rhenskt är ändå b. upp. B. upp har jag sett.*

BÄTTRING, f. 2. 1) (i allmänhet) Öfvergång ifrån ett dåligt tillstånd till ett bättre. Brukas mest i fråga om sjuka. *Ändtligen har b. inställt sig i hans sjukdom.* — *Syn.* Förbättring. — 2) *a*) (i moralisk mening) Själens förbättring; öfvergifvande af fel, last, vanart. *B. är sällan att hoppas af den, som af naturen är böjd för det onda. Han är mycket lättsinnig och tanklös, men vi skole hoppas b. med tiden. Göra b.*, bättra sig. *Göra bot och b.*, se *Bot.* — *Syn.* Förbättring. — *b*) (teol.) *α*) Sinnesbeskaffenheten hos den menniska, som ångrar sina synder och med tron omfattar nåden i Christo. — *β*) (uti inskränkt mening) Sinnesbeskaffenheten hos den menniska, som ångrar sina synder.

BÄTTRINGSMEDEL, n. 3. Medel till bättring (i moralisk och teologisk mening).

BÄTTRINGSSTRAFF, n. 5. Straff, som åsyftar eller bereder den straffades andeliga förbättring.

BÄTTRINGSTANKAR, m. 2. pl. (i kyrklig stil) Tankar på att göra bättring.

BÄTTRINGSVÄG, m. 2. sing. *Vara på b-en*, under tillfrisknande.

BÖCKLING, m. 2. Rökt vassbuk, sill eller strömming.

BÖDEL, m. 2. pl. *bödlar.* (af fornnordiska ordet *Bödla*, pina) Person, hvars befattning är att verkställa kropps- eller dödsstraff, äfvensom (i vissa länder ännu) att martera dem, som skola tvingas till bekännelse. — *Syn.* Skarprättare, Mästerman. — 2) (fig.) Grym menniska. — 3) (nat. hist.) Gammal benämning på Spanska flugan.

Anm. I äldre tider gjordes emellan *Bödel* och *Skarprättare* den skilnad, att den förre verkställde vanärande, men den sednare icke vanärande straff.

BÖDELSDRÄNG ell. **BÖDELSKNEKT**, m. 2. Bödelns eller skarprättarens medhjelpare.

BÖDELSSVÄRD, n. 3. Skarpslipadt svärd med bred klinga, som af skarprättare fordom begagnades vid afrättningar.

BÖDELSYXA, f. 1. Bila, större än en vanlig, som af skarprättare begagnas vid halshuggningar.

BÖFFEL, m. 2. pl. *böfflar.* (krigshist.) Fordom bruklig benämning på vissa slags kanoner.

BÖFVEL, m. 2. pl. *böflar.* Brukas i svordomar, med samma betydelse som Djefvul. *Det var b-n! Hvad b-n är det för slag? Det kan väl b-n bli klok derpå.* Brukas af somliga, hvilka derigenom tro sig svärja på ett mera hyfsadt sätt, och ofta nästan skämtvis.

Anm. Ordet torde kunna anses som en förvrängning af *Bödel.*

BÖGEL, se *Bygel.*

BÖJA, v. a. 2. 1) Förändra en kropps figur sålunda, att dess yta på någondera sidan mer eller mindre krökes inåt, utan att delarnes sammanhang derigenom upphäfves. *B. en gren, en qvist. B. en bandqvist till ett tunnband. B. armen. B. knäet, då man går. Den tunga bördan böjer hans rygg, hans kropp. B. knä*, falla på knä. — *B. áf*, se *Afböja. B. något efter ett annat*, så att det antager samma form, krökning. *B. fråm, frámåt*, böja något så, att det kommer längre fram. *B. ihóp, i'n, néd*, se *Hopböja*, &c. *B. óm, omkri'ng*, se *Kringböja. B. på något*, hålla på att böja något. *B. på'*, böja mer eller hårdare. *B. tillbaka, tillsamman, undan*, se *Tillbakaböja, Sammanböja, Undanböja. B. úpp, út, ö'fver*, se *Uppböja*, &c. — *Syn.* Bända, Kröka. — 2) Luta. *B. hufvudet.* Neutralt säges äfv.: *B. på hufvudet*, hvarmed då förstås en lindrigare lutning, något mer än en nickning, och ofta såsom tecken till helsning eller bifall. Figurligen säges: *Sorg, bekymmer, lidanden o. s. v. hafva böjt hans hufvud*, gjort honom nedslagen. — *Syn.* Se *Luta.* — 3) (fig.) *a*) Nedtrycka, modfälla, göra nedslagen. *Ålderdomens börda, åren, sorg och lidanden hafva böjt honom. Låta b. sig af olyckan.* — *Syn.* Se *Nedtrycka.* — *b*) Beveka, öfvertala, genom lämpa förmå. *B. någon till medlidande, till eftergift. B. någon till lydnad. B. ens sinne till det goda. Låta b. sig*, låta rätta sig, vara lydig, läraktig. — *Syn.* Se *Förmå.* — 4) (gram.) Gifva ett ord förändrad form, för att derigenom beteckna någon modifikation af dess begrepp. *B. ett ord. Låta b. sig*, kunna böjas. — *Syn.* (för nominer) Deklinera, (för verber) Konjugera. — 5) *B. rösten*, öfvergå från en ton till en annan. *Lätt kunna b. sin röst.* — 6) (ridk.) *B. hästen*, genom handens starkare tryckning på ena stångtygeln vända hästens hufvud åt den sidan. — *B. sig*, v. r. 1) (om menniskor) Kröka öfra delen af kroppen, då man står eller sitter (icke i liggande ställning). *B. sig under bördan, under oket.* (Fig.) *B. sig under oket*, tåligt underkasta sig tvång och träldom. *B. sig i stoftet för någon*, betyga någon sin underdåniga vördnad; äfv. helt och hållet underkasta sig ens godtycke, makt, välde. *B. sig efter något*, luta sig ned, för att upptaga något. (Fig.) *B. sig efter någon, efter någons vilja*, etc., lämpa, rätta, foga sig derefter. *B. sig fråm, frámåt, néd, tillbáka, úndan, út*, kröka, luta sig fram, o. s. v. *B. sig öfver någon*, luta sig öfver. — 2) (om liflösa ting) Krökas till följe af

yttre inverkan. *Grenen b-jer sig under bördan af sin frukt. Brädet b-jer sig på midten under tyngden.*

BÖJANDE, n. 4. Handlingen, då man böjer.

BÖJD, a. p. 3. (af *Böja*) Som har böjelse, benägenhet. Har alltid i följe någon af prepositionerna *för*, *till* med nomen eller verb i infinitiv med *att*. *Vara b. för arbete, för dryckenskap, för spel. Vara b. för, till det goda, onda. De fleste af domrarne voro böjde för mildhet, för att frisäga honom. Jag känner mig nu b. till att arbeta. Jag vore väl b. att, till att gå ut, om det vore vackrare väder.* — *Anm.* *Till* brukas sällan utom med efterföljande infinitiv. — *Syn.* Benägen (för), Begifven (på), Fiken, Lysten, Begärlig (efter).

BÖJELSE, f. 3. 1) Viljans, hågens och önskningarnes riktning åt något visst mål, till följe af en inre drift. *Följa, motstå, kufva sina b-r. Dygdiga, lastfulla b-r. Han har ej gjort det af egen b. Hafva b. för det goda, onda, för spel, dryckenskap, utsväfningar*, o. s. v. *Hafva b., god b. för studier, för snickeri, för sjömansyrket*, o. s. v. — *Syn.* Begär, Anlag, Benägenhet, Begifvenhet. — 2) Tycke för en person af andra könet, utan att det ännu nått till höjden af passion. *Hafva, känna, nära b. för någon.* — *Syn.* Se *Kärlek.*

BÖJLIG, a. 2. 1) Som låter böja sig, utan att brista. *En b. gren, teckning. Bandqvistar måste vara mycket b-a.* — *Syn.* Smidig. — 2) (fig. i fråga om menniskor) *a*) Som rättar sig efter andras vilja, gerna låter rätta, lära, leda sig. *En b. karakter, natur, ett b-t sinne. Ett sinne, b-t till det goda.* — *b*) Som lätt låter öfvertala sig att afstå från sin föresats. — 3) (om menniskorösten) Som med lätthet öfvergår ifrån en ton till en annan. *En b. röst, stämma.*

BÖJLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara böjlig. *a*) *En trädtecknings b.* — *b*) (fig.) *Sinnets, karakterens b.* — *c*) *Röstens b.* — *Syn.* Smidighet.

BÖJMUSKEL, m. 3. pl. — *muskler.* (anat.) Muskel, hvarmedelst en lem böjes.

BÖJNING, f. 2. Handlingen, då man böjer (i bem. 1, 2, 4 o. 5). *a*) *En grens b. Armens, knäets b. B. på armen, knäet.* — *b*) *Hufvudets b. Göra en b. på hufvudet.* — *c*) *Ett ords b. B-en af ett ord.* — *d*) *Röstens b.* — *Syn.* *a*) Böjande, Krökande, Krökning. *b*) Lutande, Lutning. *c*) Flexion; (för nomen) Deklinerande, Deklinering; (för verb) Konjugerande. — 2) Böjdt ställe. — *Syn.* Båge, Krökning, Knä.

BÖJTLA, v. a. 1. (af t. *Beutel*, påse) (farm.) Sikta genom en mycket fin duk, löst hängande, så att den bildar en påse.

BÖJTLING, f. 2. (farm.) Förrättningen, då man böjtlar.

BÖJTS, m. 3. Ett slags holländsk sillfiskarbåt.

BÖJTÅNG, f. 3. pl. — *tänger.* (tekn.) Tång, hvarmed bleck och metalltråd böjes.

BÖKA, v. n. 1. o. 2. Säges om svin, då de med trynet upparbeta gräs och örter med rötterna ur jorden och förstöra gräsvallen. *B. upp*, se *Uppböka.* — *Bökande*, n. 4. o. *Bökning*, f. 2.

BÖLA, v. n. 1. 1) Säges om det läte, som tjurar, oxar, kor och kalfvar hafva. — *Syn.* Råma. — *Anm.* *Böla* säges oftare om tjurar och oxar, *Råma* mer om kor och kalfvar. — 2) (fig. fam.) *a*) Låta som en tjur, oxe. — *b*) Högljudt gråta och jemra sig. — *Bölande*, n. 4.

BÖLAPA, f. 1. Ett slags apa af Slingerraporna (Helopitekerna), med utomordentligt stark slingsvans, pyramidformigt hufvud, hög, bakåt lutande panna, stora öron, framstående och med skägg försedd haka, samt ett bölande läte. Kallas äfv. Vrålapa. Stentor.

BÖLARE, m. 5. (gam. krigsk.) Mörsare, som kastade stenar från 2 centners till 10 punds vigt.

BÖLD, m. 3. Samling af var på något ställe, invertes eller utvertes, i en mennisko- eller djurkropp. *Det har slagit sig till b.*, det onda i kroppen har samlat sig till en böld *B-en mognar, spricker, går hål.* Ingår i flera sammansättningar, såsom: Blodböld, Bröstböld, Lungböld, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — *Syn.* Bulnad, Bolde.

BÖLGRODA, se *Oxgroda.*

BÖLJA, f. 1. Stor, kullrig, långsträckt upphöjning på ytan af upprördt vatten (i haf, sjö, flod). *En skyhög b. Hafvets b-jor gå alltid tre och tre. Gå i b-jor* säges äfv. figurligen om det, som på ytan har en rörelse, liknande vattnets i en af storm upprörd sjö, t. ex.: *Säden går i b-jor.* I poetisk stil säges äfv. fig.: *Källans spegelklara b.*, dess spegelklara vatten, yta. — *Syn.* Våg.

BÖLJA, v. n. 1. Gå i böljor, i vågor. Brukas mest i figurlig mening om sädesfält och stora folksamlingar, helst i part. akt. *Ett b-nde sädesfält. En b. menniskomassa.* — *Böljande*, n. 4.

BÖN, f. 3. 1) (i allmänhet) Ödmjuk anhållan att af nåd eller ynnest erhålla något, få tillåtelse till något. *En ödmjuk, underdånig b. Framställa en b. till någon. Jag har en b. till er, bevilja mig den. Han har gjort det på min b.* — *Syn.* Se *Begäran.* — 2) (i kyrklig mening) *a*) En helig förrättning, i hvilken menniskan med ödmjukhet och förtroende höjer sitt hjerta till Gud och anropar honom om andeliga eller lekamliga välgerningar. *Förrätta sin b. Gud har hört min b. Göra, förrätta b. Vara stadd i b., i b. till Gud.* — *Syn.* Åkallan. — *b*) Offentlig och högtidlig förrättning, hvarvid flera menniskor samfällt bedja till Gud, vanligtvis efter något visst formulär, som antingen af någon föreläses eller tyst upprepas ur minnet. *Förrätta, hålla b.*, såsom prest tjenstgöra vid ett sådant tillfälle. *Gå i b-en. Bivista b-en. Man håller på att göra b. I eftermiddag kl. 4 göres b. i kyrkan. Ringa till b.* — *Syn.* Bönförrättning, Bönstund. — *c*) Formulär, hvarefter man beder till Gud, enskilt eller offentligen. *Herrans B. B-en Fader Vår. De sju b-erna i Fader Vår. Första b-en i F. V. B-erna i kyrkohandboken. B-er, som läsas af presten på predikstolen.* Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Morgon-, Afton-, Kyrko-, Nattvardsbön, m. fl. — *Syn.* Bönformulär.

BÖNA, f. 1. 1) *a*) (i allmänhet) Frukten af något slags bönväxt, t. ex. Bondböna, Hästböna, Krypböna, Kaffeböna, Sojaböna. *Turkisk b.*, se *Störböna.* — *b*) Frukten af Välska Bönväxten (Vicia Faba), hvaraf bästa sorten kallas Välsk Windsorböna, den sämre Bondböna eller Åkerböna. — 2) (veterin.) Liten knopp på gomfållorna i hästens mun. — *Bönor*, i plur., har i allmänhet qvantitativ betydelse, och förstås dermed: Välska bönor i större eller mindre mängd, antingen: *a*) sjelfva växten, på land eller åker, eller äfven upptagen och ställd till torkning; eller: *b*) den urspritade frukten, dels torr och förvarad såsom den

af naturen är, dels tillredd till mat, t. ex.: *a*) *Hvad är det, som växer der på landet, på åkern? Det är b-nor. Ställa b-nor till torkning.* — *b*) *Hvad kostar kannan af b-norna? Koka, förvälla, stufva b-nor. B-nor och fläsk.* — Med samma betydelse nyttjas äfven Turkiska (i dagligt tal sammandraget till Turska) bönor, Bruna bönor, Krypbönor, m. fl.

BÖNBLOMMA, f. 1. Blomma af Välska Bönväxten (Vicia Faba). Brukas äfven stundom om blommor af Turkiska och Krypböneväxterna.

BÖNBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Bok, innehållande bönformulärer, som vid enskilt andakt begagnas. (Fig. fam.) *Falla till b-en*, blifva ödmjuk och antaga en bönfallande ton.

BÖNDAG, m. 2. Särskilt till offentlig gudstjenst förordnad dag, hvars ändamål är, att väcka folket till besinning af sina andeliga behof och genom offentliga förböner nedkalla Guds nåd öfver samhället. I Sverige firas fyra sådana, på de tider och efter de texter, som regeringen dertill förordnar. — Skrifves äfv. *Bönedag*.

BÖNDAGSPLAKAT, - - - át, n. 3. o. 5. Påbud ifrån regeringen angående de fyra årliga böndagarnes firande.

BÖNDAGSTEXT, m. 3. Af regeringen förordnad text, hvaröfver predikas på en böndag.

BÖNEANDAKT, c. 3. 1) Andakt hos en person under bönen. — 2) Bön (bem. 2, *a* o. *b*), som göres antingen enskilt eller offentligt.

BÖNEMAN, m. pl. — *män*. Person, som vid frieri är friaren följaktig och på hans vägnar framför ärendet. Kallas i vissa landsorter äfv. Talman.

BÖNFALLA, v. n. 3. (böjes som *Falla*) Ödmjukt genom bön anhålla (om något). *B. hos någon om hjelp. Hon bönföll hos fursten om nåd för sin man. Jag b-ller, att ers majestät täcktes låta nåd gå för rätt.* — *Syn.* Se *Bedja*.

Anm. *B.* kan icke språkriktigt nyttjas aktivt, ehuruväl så stundom sker; man kan således icke säga: *B. någon om något*.

BÖNFALLAN, f. sing. indef. 1) Se *Bönfallande*, n. — 2) Innehållet af hvad man bönfaller om.

BÖNFALLANDE, n. 4. Handlingen, då man bönfaller. — *Syn.* Bön. — *Adj.* 1. 1) Som bönfaller. *En b. person.* — *Syn.* Supplicerande. — 2) Som uttrycker en ödmjuk och bedjande sinnesförfattning. *En b. blick, min, röst.* — *Syn.* Bedjande. — Ordet brukas äfv. ofta substantivt, för både maskulin och feminin. *En b. Flere b. hade inställt sig.* — *Syn.* Supplikant.

BÖNFORMULÄR, bö nfärrmulä'r, n. 3. o. 5. Formulär för enskilt eller offentlig böneandakt.

BÖNFÖRRÄTTNING, f. 2. Förrättande af offentlig bön. Säges med afseende på presten eller den, som vid ett sådant tillfälle läser bönerna för församlingen med hvad mera dertill hörer.

BÖNHALM, m. 2. sing. Samling af flera stånd utaf Välska Bönväxten, med blad och stjelkar, då de blifvit upptagna ur jorden och fått torka.

BÖNHAS, m. 2. Sådan idkare af slöjd eller handtverk, som ej genomgått ordentliga läroår eller i följd af särskilt privilegium förvärfvat rättighet att drifva det. [Bönås.]

Anm. Ordet kommer af det tyska *Böhnhase*, hvilket härledes ifrån *Böhne* eller *Böhne*, vindstak, och *Hase*, hare, emedan sådana oberättigade arbetare, af fruktan för husvisitation, gömde sig med sitt arbete i vindsrum.

BÖNHASJAGT, f. 3. Förföljelse, som skråmästare eller auktoriteterna å deras vägnar anställa mot bönhasar.

BÖNHUS, n. 5. Särskilt hus, hvaruti offentlig bön förrättas.

BÖNHÖRA, v. a. 2. Bevilja någon, hvad han bedt om. *B. någon.* — *Syn.* Höra, bevilja ens bön.

BÖNHÖRANDE, n. 4. Handlingen, då man bönhör. *En bedjandes b. af Gud.* — *Syn.* Bönhörelse.

BÖNHÖRARE, m. 5. Den, som bönhör. Brukas någon gång i kyrklig stil.

BÖNHÖRELSE, f. 3. Beviljande af en bön. *Hoppas b. af Gud.*

BÖNKAMMARE, m. 3. o. 5. Särskilt mindre rum, bestämdt för någons enskilta böneandakt.

BÖNKAPELL, bö'nkapä'll, n. 3. o. 5. Kapell vid ett furstligt hof eller på ett slott, der fursten eller slottsherren, med familj, hof och tjenare förrätta sin böneandakt.

BÖNKLOCKA, f. 1. Klocka, genom hvars ringning tecken gifves, att tiden för en offentlig bön är inne. *B-n ljuder. B-ns ljud.*

BÖNKUNG, m. 2. Den person, som vid ett på Trettondedagen i vissa länder för detta ändamål tillstäldt kalas, då bland andra rätter äfven serveras en bönkaka, hvari blott en enda böna är inbakad, uti sin portion erhåller densamma, utnämnes för nästföljande år till *Bönkung*, äger att välja egen hofstat och erhåller af de närvarande vissa skämtsamma hyllningar, m. m. Denna sed är vedertagen i Frankrike och andra länder, samt tros härleda sig ifrån den fornromerska festen Saturnalia.

BÖNLAND, n. 5. Trädgårdsland eller åker, der välska bönor äro satta och växa.

BÖNMJÖL, n. 5. Mjöl af välska bönor.

BÖNPSALM, bö'nsállm, m. 3. Psalm, hvarigenom man utbeder sig Guds hjelp, skydd, nåd och välsignelse, och som isynnerhet afsjunges på Bönedagar. [- salm.]

BÖNRUM, n. 5. och BÖNSAL, m. 2. Rum, sal, der bön förrättas, t. ex. vid skolor, fabriker, fängelser, o. s. v

BÖNSKAL, n. 5. Den yttre betäckningen, som omsluter en böna.

BÖNSKRIFT, f. 3. Skriftlig, isynnerhet till en autoritet ställd ansökning, hvarigenom man antingen utbeder sig en nåd eller en rättvisa. *En b. ifrån enskilt person, ifrån en korporation, en kommun*, o. s. v. *Ingifva en b. till regeringen* — Skrifves äfv. *Böneskrift*.

BÖNSOPPA, f. 1. Soppa, tillredd af bönor och köttspad.

BÖNSTEN, m. 2. (mineral.) Ett slags stenart, bestående af gul- eller rödbruna, täta, i brottet jordiga korn, små som hirs, somliga af en valnöts storlek, förenade med en rikt jernhaltig lera. Kallas äfv. Phaseolit.

BÖNSTJELK, m. 2. Stjelk på Välska Bönväxten.

BÖNSTOL, m. 2. Särskilt inrättad bänkstol med en pall nedtill, hvarpå man kan falla på knä, då man beder. Brukas hos katoliker.

BÖNSTUND, f. 3. 1) Viss stund, tid på dagen, då någon enskilt vanligtvis förrättar sin bön. — 2) En till offentlig andakt bestämd stund på dagen, då bön bör förrättas, några psalmverser afsjungas, eller vissa stycken ur bibeln föreläsas, med förklaringar och betraktelser deröfver.

BÖNSTÖR, m. 2. Stör, som utsättes för turkiska bönväxten att klänga sig fast vid.

BÖNSUCK, m. 2. Helt kort bön, som man uppsänder till Gud. Skrifves äfv. *Bönesuck*.

BÖNSYRSA, f. 1. Ett slags insekt i de varma länderna, hvilken, då den uppreser framdelen af sin kropp, får liksom en knäfallande ställning. Kallas äfv. Spåman eller Det vandrande Löfvet. Mantis religiosa.

BÖNSYSTER, f. 2. pl. — *systrar*. Skenhelig qvinna, som vill gälla för att vara mycket andäktig och derföre ofta förrättar sin bön samt flitigt besöker bönstunderna i kyrkorna.

BÖNSÖNDAG, m. 2. Femte söndagen efter påsk.

BÖNTRÄD. n. 5. Söderländskt trädslag med guldgula blomklasar och bönskidor. Kallas äfven Guldregn. Cytisus Laburnum.

BÖNVÄLLING, m. 2. Supamat, tillredd af välska bönor och mjölk, vanligtvis med tillsats af persilja och skurna morötter.

BÖNÅKER, m. 2. pl. — *åkrar*. Åker, der välska bönor äro satta och växa. — *Syn*. Bönland.

BÖNVICKER, m. 2. sing. Se *Bondbönor*.

BÖNÅS, se *Bönhas*.

BÖR, m. 2. (gam. sjöt.) God, förlig, gynnande vind.

BÖRA, v. n. auxil. 2. Pres. ind. *Bör*. Impf. *Borde*. Sup. *Bort* (ej *bordt*). Part. akt. *Börande*. 1) Betecknar pligt eller moralisk nödvändighet. *Man bör hålla sitt löfte. Du borde hafva lydt honom. Man bör icke förakta någon menniska. Jag tror mig b. följa hans råd. Så borde han hafva gjort. Jag anser mig b. svara, att . . . Det bör ske. Hon talar mer, än hon bör. Man bör ej klaga.* — Impersonelt säges: *Som sig bör*, såsom det bör vara, t. ex.: *Det är alldeles som sig bör, att du gör uppvaktning hos honom. Det bör mig, dig, honom, etc., att* . . . ., föråldradt uttryck, i st. för: *jag, du, han bör*. — *Syn*. Måste, Vara skyldig, pligtig, förbunden, förpligtad. — 2) Uttrycker äfven en nödvändighet såsom följd af gifna förhållanden, omständigheter, och brukas då ofta impersonelt. *Han bör vara rik, då han kunnat köpa en så stor egendom. Du bör icke kunna förlora på det företaget, utan tvärtom bör du vinna betydligt. Det bör icke förundra någon, att*.... *Det bör förarga dig, att* . . . . *Jag har noga öfvertänkt allt: det bör lyckas.* — *Syn*. Måste, Skola.

BÖRD, m. 2. Se *Bör*, m.

BÖRD, m. 2. sing. (af *Böra*) Tur, ordning (för någon att göra något). *Nu är det din b. att tala. Jag får vänta, tills b-en kommer till mig.* — Ordet börjar föråldras. — *Syn*. Se *Tur*.

BÖRD, m. 3. sing. (af *Bära*, i bem. föda) 1) Födande. Förekommer i denna bem. numera endast i sammansättningarna: Barnsbörd, Barnbördshus, Efterbörd, m. fl. — *Syn*. Förlösning. — 2) Födelse. Nyttjas äfv. i denna bem. sällan, utom i uttrycket: *Före, efter Christi b.*, t. ex.: *År efter Christi b. det Ettusen åttahundrade och femtionde.* Härvid anmärkes, att detta uttryckssätt endast begagnas i synnerligt högtidlig, parlamentarisk, embets- och expeditionsstil. — 3) *a*) Härkomst. *Till b-en Svensk. Vara af god, adlig b., af låg, ringa b.* — *Syn*. Se *Härkomst*. — *b*) Förnäm härkomst. *En man af b. B-en ger der i landet rättighet till alla högre embeten.* — 4) (lagt.) *a*) Bördande, Bördning. *Han har fått det huset genom b.* — *b*) Bördsrätt. *Dela* (tvista) *män om b., vare den närmare, som närmare är att taga arf. Gå i b.*, vara bördsrätt underkastad, kunna bördas.

BÖRDA, f. 1. (af *Bära*) 1) *a*) Tyngd (af saker, varor), som en menniska eller ett lastdjur bär ifrån ett ställe till ett annat, eller uppehåller, understöder, utan att flytta sig ifrån stället. *Hafva en tung b. på ryggen. Lasta en tung b. på hästen, åsnan. Att hålla ett barn på armen, blir på längden en tung b.* (Fig.) *Lägga sten på b.*, genom ord eller handling ytterligare öka någons bedröfvelse, harm, bekymmer, nöd. *Kasta b-n på en annan*, belasta honom med hela arbetet, besväret, o. s. v. — *Syn*. Last. — *b*) Så mycket, som på en gång kan bäras af menniska eller lastdjur. *En b. ved. Vid flyttning gifva en bärare visst för b-n. Han får 24 sk. b-n. Så stor b., som Llamadjuret kan bära.* — Ingår i en mängd sammansättningar, såsom: Vedbörda, Mansbörda, Åsnebörda, m. fl. — *Syn*. Last. — 2) Säges om allt hvad som tynger på ett liflöst föremål. *Om man lägger för tung b. på ett bräde, så brister det.* (Fig.) *Jorden har ingen tyngre b. än en otacksam.* — *Syn*. Tyngd. — 3) (fig.) *a*) Hvad som hårdt trycker, besvärar, plågar. *Han är fattig och har många att försörja: det är en tung b. för honom. Folket suckar under b-n af sina skatter. Lägga svåra b-dor på det arma folket.* — Ingår i några sammansättningar, såsom Skattebörda. — *Syn*. Tunga, Last, Besvär.

BÖRDA, v. a. 1. (lagt.) *B., b. igén* ell. *åter*, i kraft af bördsrätt inlösa fastighet.

BÖRDANDE, n. 4. Se *Bördning*.

BÖRDESFRÅGA, BÖRDESTVIST, se *Bördtvist*.

BÖRDESKILLING, se *Bördskilling*.

BÖRDESMAN, m. 5. pl. — *män*. Den, som bördar en fastighet.

BÖRDFRI, a. 2. (lagt.) Säges om fastighet, som efter lag icke kan bördas. — *Bördfrihet*, f. 3. — *Bördfritt*, adv.

BÖRDIG, a. 2. I. Härstammande. Nyttjas endast i förbindelse med ett ortnamn, t. ex.: *B. ifrån Sverige, Holland, Marocko.*

BÖRDIG, a. 2. II. Fruktbar. Säges om jord, länder, större och mindre trakter. *Jorden är i denna provins ganska b. Ett b-t land. En b. provins, trakt, nejd, dal, slätt, o. s. v.* — *Syn*. Se *Fruktbar*.

Anm. Båda föregående adjektiverna *Bördig* äro utledda från verbet *Bära*, i bemärkelserna af Föda, Frambringa.

BÖRDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara bördig (se d. o. II.). *Jordens, ett lands, en trakts b.*

BÖRDING, m. 2. (sjöt.) Se *Liktare*.

BÖRDKÖP, n. 5. (lagt.) Köp, som sker i kraft af bördsrätt.

BÖRDKÖPA, v. a. 2. (lagt.) Köpa i kraft af börd.

BÖRDNING, f. 2. (lagt.) Handlingen, då man bördar; inlösning af fastighet i kraft af bördsrätt. — *Syn*. Bördande, Börd.

BÖRDSADEL, m. 2. sing. Adel, som grundar sig på börd (bem. 3). Säges till skilnad ifrån Förtjenstadel. Jfr. *Adel*, 2.

BÖRDSARISTOKRATI, bö'rdsariståkrati', f. 3. Aristokrati, som grundar sig på börd (bem. 3). Jfr. *Aristokrati*, 3, *a*. o. *b*.

BÖRDSFRÅGA, f. 1. Se *Bördtvist*.

BÖRDSHÖGFÄRD, f. 3. Egenskapen hos en person, att högmodas öfver sin börd. Nästan liktydigt med Adelshögfärd.

BÖRDSKILLING, m. 2. (lagt.) Den penningsumma, som skall betalas för bördköpt fastighet.

BÖRDSRÄTT, m. 3. (lagt.) Rättighet för en afliden persons slägtingar till inlösen, i vissa fall, af försåld, förpantad, skiftad eller i testamente bortgifven fastighet.

BÖRDTVIST, f. 3. (lagt.) Rättegångstvist angående börd af fastighet. — *Syn.* Bördfråga.

BÖRJA, v. a. 1. 1) Företaga till utförande, göra början med. *B. ett arbete, ett företag, en strid, en tvist, en träta, en process. B. något på nytt.* — *Syn.* Begynna, Företaga, Gripa sig an med, Göra början med. — *V. n.* Göra eller taga början. Se exemplen under *Begynna*, v. n. 1. o. 2. *B. på*, se *Påbörja*. — *Syn.* Begynna, Göra, taga början, Börja ell. begynna på, (om sessioner o. s. v.) Öppnas. — *V. impers.* Taga början. *Det b-r snöa. Det b-r se mörkt ut för honom. Det b-r lida mot aftonen.* — *Syn.* Begynna, Taga till (att).

BÖRJAN, f. sing. indef. 1) Det första af en tillvaro, en handling, en verkning, ett företag. *Lifvets, arbetets, stormens, företagets b. B. är alltid svår. Vinterns, vårens b. En god, vacker, lycklig, lofvande b. B. af en sjukdom, en farsot, ett krig, ett arbete. Göra b.*, börja, begynna (aktivt). *Han har redan gjort b. med arbetet, med att studera. Ni har gjort en god b.*, en början, som lofvar god framgång. *Taga b.*, börja, begynna (neutralt). *Sammankomsten har redan tagit b., tagit sin b. Vara i sin b.*, nyligen hafva börjat, ännu vara outvecklad, outbildad, ej hafva hunnit sin rätta styrka, makt, utveckling. — Adverbialt säges: *I b.*, *Från b.*, *Till en b.*, t. ex.: *a*) *I b. gick allting bra; i b. af arbetet, af kriget; strax i b.; qväfva något strax i b.* — *b*) *Från b. till slut; från första b.* — *c*) *Till en b.*, att börja med, först och främst, innan man företager något annat, t. ex.: *Låtom oss till en b. afgöra, om vi skole företaga saken eller icke; sedan få vi väl vidare tänka derpå.* — *Syn.* Begynnelse, Upphof, Uppkomst, Ursprung, Upprinnelse; Utbrott; (fig.) Födsel, Källa, Vagga, Linda, Barndom, (om rådslående församlingar) Öppnande. — 2) Det första af vissa färdiggjorda (litterära och musikaliska) arbeten. *B. af hans tal, af hans bok är trög, men sedan blir stilen mera ledig. B. af denna ouverture är ytterst briljant.* — *Syn.* Begynnelse. — 3) Det första af väg som passeras. *B. af en väg, en gata, gränd, bro, kanal, segelled, skog.*

BÖRJANDE, n. 4. Handlingen, då man börjar något.

BÖRS, m. 2. I. (af fr. *Bourse*, härledt ifrån det latinska *Bursa*, pung) 1) Penningpung. *En väl späckad b.* — 2) De kontanta penningar, man för tillfället bär på sig eller äger: Kassa. *Se här hela min b.! den går ej till mer än tolf skilling.*

BÖRS, m. 3. II. 1) Samlingsställe (antingen egen dertill uppförd byggnad eller särskilt större rum) för köpmännen i en handelsstad, der de på viss, bestämd tid om dagen församlas, för att uppgöra och tala om handelsaffärer. *Gå upp på b-en.* — *Syn.* Börsbyggnad, Börssal, Börsrum. — 2) Samteliga köpmännen i en stad, som göra börsaffärer. *B-ens intressen. B-ens ledamöter. Få se, hvad b-en säger om denna regeringsåtgärd.*

Anm. Ordet deriveras i allmänhet ifrån det franska *Bourse* (jfr. *Börs*, I.), då det ursprungligen skulle betydt: gemensam kassa eller sammankomst på gemensam bekostnad; men tros äfv. af somliga hafva uppkommit deraf, att köpmännen i Brügge under medeltiden sammankommo för handelsaffärer i ett hus, tillhörigt familjen *van der Beurse*.

BÖRSAFFÄR, bö'rrsaffä'r, m. 3. Handelsaffär, som uppgöres, afslutes på börsen (se *Börs*, II, 1).

BÖRSBYGGNAD, f. 3. Byggnad, enkom uppförd eller inköpt för köpmännen i en stad att der sammankomma i och för handelsaffärer.

BÖRSDAG, m. 2. Dag, då köpmännen i en stad sammankomma på börsen, för att uppgöra affärer.

BÖRSDRYG, a. 2. (mindre brukl.) Högmodig öfver sin rikedom. — *Börsdryghet*, f. 3.

BÖRSRYKTE, n. 4. Rykte, som uppkommit och spridt sig på börsen i en stad, samt derifrån vidare utbredt sig. *B-n hafva ofta ingen annan grund än fondspelets beräkningar.*

BÖRSSAL, m. 2. 1) Sal, större rum, der köpmännen i en stad sammankomma i och för handelsaffärer. — *Syn.* Börs, Börsrum. — 2) Sal, i en börsbyggnad, som begagnas till hvarjehanda sammankomster och offentliga lustbarheter, såsom baler, konserter, o. d.

BÖRSSPEL, n. 5. Se *Börsvingleri*.

BÖRSTIMMA, f. 1. Timma på dagen, då köpmännen i en stad sammankomma på börsen.

BÖRSVAKTMÄSTARE, m. 5. Vaktmästare, som har uppsigt öfver de rum, hvilka för börsaffärer begagnas, öppnar och tillsluter dem, m. m.

BÖRSVINGLARE, m. 5. En, som sysselsätter sig med:

BÖRSVINGLERI, n. 3. Begagnande af kursens stigande och fallande, för att derpå förtjena genom uppköp och försäljning af statspapper, aktier eller vexlar. Kallas på franska Agiotage, på engelska Stock jobbery.

BÖRTING, m. 2. Se *Laxöring*.

BÖS, a. 2. (t. *böse*) Förtörnad, vred, ond. Brukas endast skämtvis.

BÖSSA, f. 1. (af det t. *Büchse*) 1) Cylindriskt förvaringskärl af trä eller metall. För denna ursprungliga bem. förekommer ordet endast i några sammansättningar, såsom Fattigbössa, Sparbössa. — 2) *a*) Kort eldgevär, som brukas af jägare. Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Jagtbössa, Reffelbössa, Hagelbössa, Dubbelbössa, Patentbössa, m. fl. — *Syn.* Jagtbössa, Jagtgevär. — *b*) Rör, som begagnas att skjuta med, utan tillhjelp af eld, t. ex.: Fläderbössa, Luftbössa, Ärtbössa. — 3) Se *Hjulbössa*.

BÖSSA, v. a. 1. (tekn.) *B. hjul*, förse hjul med bössa.

BÖSSBORR, m. 2. Borr, hvarmed bösspipor borras.

BÖSSESKYTT, m. 2. (gam.) Se *Muskelör*.

BÖSSFLINTA, f. 1. Flinta, som begagnas till hvarjehanda slags handgevär.

BÖSSFODER, n. 5. och **BÖSSFODRAL**, n. 3. o. 5. Fodral af läder, hvaruti en bössa förvaras, för att ej skadas af väta.

BÖSSHÅLL, n. 5. Så långt man kan skjuta med en bössa. *Stället ligger blott ett par b. härifrån. På ett b. nära. Nalkas på b.*, så nära, att man kan träffas af skottet ur en bössa.

BÖSSKOLF, m. 2. pl. — *kolfvar*. Den nedra, tjocka delen af en böss-stock.

BÖSSKULA, f. 1. Kula, som begagnas för en bössa.

BÖSSLÅS, n. 5. Låset på en bössa. Jfr. *Gevärslås*.

BÖSSMAKARE, m. 5. Se *Böss-smed*.

BÖSSNING, f. 2. (tekn.) Bössors (bem. 3.) insättande i hjul.

BÖSSPIPA, f. 1. Urborradt rör af smidt jern i en bössa, eller ämnadt till en bössa.

BÖSSREM, f. 2. pl. — *remmar*. Läderrem, fästad vid hvardera ändan af en bössa, för att kunna bära den på ryggen.

BÖSS-SKOTT, n. 5. 1) Skott, lossadt ur en bössa: *a*) Smällen dervid. *St! jag hörde ett b.* — *b*) Sjelfva laddningen, som vid bössans aflossande utslungas. *Få ett b. i benet.* — Förkortas vanligtvis till blott: Skott. — 2) Se *Bösshåll.*

BÖSS-SMED, m. 3. Handtverkare, hvars yrke är att tillverka bössor. — *Ss. B-shandtverk.*

BÖSS-SPÄNNARE, m. 5. (ford.) 1) Hofbetjent, som på jagt bar konungens eller någon furstlig persons bössa. — 2) Spännare på fordom brukliga hjullåsbössor.

BÖSS-STOCK, m. Långt, smalt trä, hvari en bösspipa är infattad.

BÖSS-STOCKMAKARE, m. 5. Handtverkare, hvars yrke är att tillverka böss-stockar.

BÖSS-STÅL, n. 5. Del på ett bösslås, som qvarhåller fängkrutet i pannan, och antänder det genom de glödande stålpartiklar, hvilka afrifvas, när flintan träffar den stålskifva, som utgör slaget.

BÖSTA, v. a. 1. (prov.) Bulta, klappa. *B. byk.* — *V. n.* 1) (pop.) Bryta med kofot. — 2) Ifrigt och rastlöst syssla med något tungt, vid vissa sakers iordningläggande eller omflyttning, o. s. v. *B. med sängkläder, när en säng skall bäddas.* — 3) Oaflåtligt vända och vrida kroppen, när man skall lägga sig till hvila eller sömn, för att komma i ett godt läge. — *Syn.* Bråka.

BÖSTE, n. 4. (prov.) Se *Kofot*, 2.

BÖTA, v. n. 1. o. (i äldre språket) 2. 1) Betala böter. *B. till de fattiga.* (Gam. lagt.) *Hölt är med ingo bött*, för blotta hotelser må ingen böta. — *Syn.* Bota, Plikta, Erlägga, betala böter, plikt. — 2) (fig. fam.) Straffas, lida för någon förbrytelse, förseelse, förolämpning, o. s. v. *Han har spelat mig ett fult sprattt, men det skall han få b. för.* — *Syn.* Plikta (för), Umgälla, Sota (för), Få äta upp.

BÖTER, f. 3. pl. (af *Bota*, i bem. 3 o. 4) 1) Straff, då någon af domstol ålägges att för begången förbrytelse erlägga penningar såsom godtgörelse. *Döma någon till b., slå någon på b., ådöma* ell. *pålägga b.* (syn. *Pliktfälla*). — *Syn.* Penningstraff, Plikt, (gam.) Botum. — 2) Penningsumma, som någon sålunda blifvit dömd att erlägga. *Betala, erlägga sina b.* — *Syn.* Bötespenningar, Plikt, Pliktpenningar.

BÖTESLÄNGD, f. 3. Förteckning på böter, som af en rätt blifvit ådömda sakfällda personer.

BÖTESMEDEL, n. 5. pl. Penningmedel, samlade genom erlagda böter. *B-medlen stego år 1842 till 40,000 R:dr B:ko.*

BÖTESPENNINGAR, m. 2. pl. 1) Penningsumma, som någon erlägger i böter. — 2) (föga brukl.) Se *Bötesmedel.*

BÖXOR, m. fl., se *Byxor*, m. fl.

C.

De ord, som saknas under C, återfinnas under K eller S.

C, n. 4. 1) Tredje bokstafven i alfabetet. Tillhör egentligen icke svenska alfabetet, men har på en tid, då svenska språket började låna en mängd utländska ord, i dessas stafning blifvit bibehållen och äfven införd i åtskilliga svenska ord, såsom framför *k*, för att beteckna dubbelt k-ljud, samt i ordet *och*. Enligt Svenska Akademiens stafningslära har i sednare tider *c* utbytts emot *k* i alla de ord, som blifvit med språket införlifvade, och bibehålles endast i några få namn, t. ex. *Carl* (hvilket dock äfven temligen allmänt börjat skrifvas *Karl*), samt i d° ord, der *c* uttalas som *s*, t. ex. *ceder, citron*. Likaså har *ch* i många fall blifvit utbytt emot *k*, t. ex. i *karta, kemi, kor, koral*, i st. f. *charta, chemi, chor, choral*. — Bokstafven *c* uttalas som *k* i alla ställningar, utom framför *e, i, y*, t. ex.: *tack, rock, och, ock, Carl;* som *s* framför *e, i, y*, t. ex.: *ceder, cittra, cypress* — *Cc*, som förekommer i några främmande ord, har ljudet af *kks* eller *x*, t. ex: *accent, accessit, accis.* — *Ch* uttalas: *a*) som hårdt *k* i ordet *Christus* samt i vissa andra ord, t. ex.: *Charon, chlor, chrom; b*) *som tj* i *chemi, China*, m. fl. (skrifves dock nu temligen allmänt *kemi, Kina*): *c*) som *sch*, t. ex. i *charad, charlatan, chef, chikan, chokolad, Charlotta*, m. fl. — 2) (i musik) *a*) Första noten i c-skalan. — *b*) Namnet på den sträng eller tangent, som anger tonen *c*. — 3) Ljudet, som uppkommer, då bokstafven *c* uttalas eller noten *c* i sång eller musik återgifves. — Man säger äfven *c-ljud, c-ton, c-sträng*, o. s. v. — 4) Förkortningar: C. såsom romersk siffra = 100. — *c.* = circa. — *c:a* = contra. — *Comp., C:ie, C:o* = Compagnie. — *Crt* ell. *C:t* = Curant. — *Cto* ell. *Ct.*, Conto curant. — *Ctr* = centner. — *C.* (i fysiken) = celeritas (hastighet); (i kemien) = Carbo (Kol).

CABAL, kabál, m. 3. Förening emellan flera personer i och för något olofligt, helst politiskt ändamåls vinnande. — *Syn.* Komplott, Sammansättning, Sammangaddning.

Anm. Ordet är bildadt efter begynnelsebokstäfverna i namnen på de fem personer, hvilka utgjorde den i historien beryktade ministèren under Carl II i England, nämligen: Clifford, Ashley, Buckingham, Arlington och Lauderdale. Ordet skrifves numera allmänt *Kabal*, och har blifvit upptaget under bokstafven *C*, endast för att göra derivationen åskådligare.

CABALERA, CABBALA, CABINETT, m. fl., se under K.

CABOTAGE, kabåtásch, m. 3. (fr.) Handelssjöfart vid kusterna.

CACADU, se *Kakadu.*

CACAO, m. fl., se *Kakao*, m. fl.

CACHEKTISK, kakä'kktissk, a. 2. (med.) Som lider af:

CACHEXI, kakäcksi', f. 3. (med.) Kroniskt sjuklighetstillstånd, hvilket igenkännes af blekhet, hudens slapphet och tröghet i lifsförrättningarna. — Man har äfv. börjat skrifva *Kakexi* och *Kakektisk.*

CACHUKA, kattschúka, f. 1. Spansk dans af vällustig karakter, beledsagad af sång och kastanjetter (se d. o.), med en blandning af bolerons och fandangons danssteg.

CACIK, se *Kacik.*

CACOPHONI, se *Kakofoni.*

CACTUS, m. 3. pl. *cacter.* (bot.) Benämning på samteliga slägtena, som höra till familjen Cacteæ eller Fackeltistlar. — En och annan har börjat skrifva *Kaktus*, i plur. *Kakter.* — *Ss. C-växt, -slägte.*

CADANS, CADENCE, se *Kadens.*

CADAVER, se *Kadaver.*

CADETT, CADI, m. fl., se *Kadett, Kadi*, m. fl.

CADMIUM, káddmiumm, n. sing. (kem.) En år 1818 upptäckt metall, till färgen lik zink, glänsande och tät i brottet, samt temligen lättsmältlig.

CADUCÉE, se *Kaducé.*

CÆSUR, se *Cesur.*

CAFÉ, kafé, n. 3. Kaffehus för bättre folk. — Skrifves äfv. *Kafé.*

CAFFE, se *Kaffe.*

CAFFEIN, --i'n, n. sing. (kem.) Grundämnet i kaffe; identiskt med Thein.

CAJMAN, se *Kajman.*

CAJEPUTOLJA, kåjeputtå'llja, f. 1. Olja, som pressas af de torkade, kryddaktiga bladen af Cajeputträdet; nyttjas i medicinen. Skrifves af några äfv. *Kajeputolja.*

CAJEPUTTRÄD, kåjeputt-trä'd, n. 5. Ett slags träd, som växer på ön Banda, af inbyggarne kalladt Caju-puti, d. v. s. det hvita trädet. Melaleuca leucodendrum. — Skrifves af några äfven *Kajeputträd.*

CAJOLERA, kaschålèra, v. a. 1. (fr. *Cajoler*) Med smicker söka ställa sig in hos någon; smickra, smeka.

CAJUTA, se *Kajuta.*

CALABABALSAM, kålababállsamm, m. 3. Ett slags mörkgrön balsam, som fås genom inskärningar i barken på trädet Calophyllum Calaba eller *Calabaträdet.*

CALAD ell. **CALADE**, kalád, m. 3. (ital. *Gallada* ell. *Calada*) Kallas, i trisettspelet, då någotdera af spelkompanierna gör alla sticken. — Äfv. *Kalad.*

CALADON, kåladånn, n. sing. (ital. *Galladon*) Kallas, i trisettspelet, då spelaren på egen hand, utan medspelarens tillhjelp, gör alla sticken. — Äfv. *Kaladon.*

CALAMITET, se *Kalamitet.*

CALANDO, kalánndo. (i musik) Betecknar, att taktrörelsen småningom bör förlängas, under det ljudet aftynar.

CALATRAVA, kalatráva, f. 1. Spansk riddarorden, stiftad år 1158.

CALCINERA, m. fl., se *Kalcinera*, m. fl.

CALCUL, CALCULERA, se *Kalkyl, Kalkylera.*

CALEBASS, se *Kalebass.*

CALEFACTOR, kalefácktårr, m. 3. (i plur. ---*torer*) Soldat, som vid stor vaktgöring har till befattning att elda, anskaffa bränsle, passa upp på vakthafvande officern, m. m. Äfv. *Kalefaktor.*

CALEMBOUR, kålanngbùr, m. 3. (fr.) Ordlek, som grundar sig på olika bemärkelser af samma eller lika ljudande ord.

Anm. Ordet är bildadt efter namnet på en tysk adelsman *Calemberg*, som lefde vid polska konungen Stanislai hof och talte så illa fransyska, att deraf beständigt de löjligaste förvexlingar uppkommo.

CALENDARIUM, kalänndáriumm, n. 3. pl. — *rier.* (lat.) Se *Kalender*, 1.

CALENDER, m. fl., se *Kalender*, m. fl.

CALIF, se *Kalif.*

CALIXTIN, --i'n, m. 3. *C-er*, en religionssekt i 15:de århundradet, hvilken förfäktade kalkens bruk vid nattvarden.

CALLICO, se *Kalikå.*

CALLOSITET, ---ét, f. 3. Hårdhet i huden.

CALMINK, se *Kalmink.*

CALMUS, se *Kalmus.*

CALOMEL, se *Kalomel.*

CALOMNIE, se *Kalomni.*

CALORIFER, CALORIMETER, se *Kalorifer, Kalorimeter.*

CALQUERA, m. fl., se *Kalkera*, m. fl.

CALVIL, se *Kalvill.*

CALVINISM, --i'ssm, m. 3. sing. Benämning på reformerta läran, efter *Calvin* (egentl. *Chauvin*), dess stiftare. Äfv. *Kalvinism.*

CALVINIST, --i'sst, m. 3. En, som bekänner sig till Calvins eller den reformerta läran. Äfv. *Kalvinist.* — *Syn.* Reformert.

CALVINISTISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Calvins lära. — Äfv. *Kalvinistisk.* — *Syn* Reformert.

CAMAIEU, kamajö', m. 3. 1) Ädelsten med allehanda naturliga figurer. — 2) *a*) Målning i en och samma färg, på en och samma bottenfärg, ljusare och dunklare, t. ex. grått i grått. — *b*) Målning med två eller tre färger, utan någon nogare härmning af naturens egentliga färger. — 3) Falsk kamé.

CAMALDULENSERMUNK, ---lä'nnsrmúnnk, m. 2. och -**NUNNA**, f. 1. Munk, nunna af:

CAMALDULENSERORDEN, ---lä'nnsr-å'rdn, m. 2. pl. — *ordnar* Andlig orden i katolska kyrkan, stiftad år 1072 af St. Romuald ifrån Ravenna och åsyftande det strängaste iakttagande af St. Benedikts regel; benämd efter Camaldoli, vid Arezzo, ordens första kloster.

CAMARILLA, --ri'lla (i spanskan: --ri'llja), f. 1. (spanskt ord, som egentl. betyder: liten kammare) 1) (ursprungligen) Benämning på de hemliga rådgifvarne vid spanska hofvet, af konungens närmaste omgifning. — 2) *a*) Obehörigt sidoinflytande på styrelsen i en stat. — *b*) De personer af regentens närmaste omgifning, som utöfva det. — Man säger äfv. *C-styrelse.* — Skrifves äfv. *Kamarilla.*

CAMAYEU, se *Camaieu.*

CAMBIO, kámmbio, m. sing. (ital.) 1) (handelst.) Vexel, vexelbref. — 2) Ett slags spel emellan flera personer, och som spelas med särskilta så kallade *Cambiokort*, hvilka äro 42 och tillsammans kallas en *Cambiolek.* Spelet benämnes äfv. Vobesser. — *Ss. C-kort, -spel.* [Campio, Camfio.]

CAMÉ, se *Kamé.*

CAMELLIA, kamä'llia, f. 3. pl. — *lier.* (bot.) En praktväxt ifrån Japan, som i sitt vilda tillstånd blir ett träd om 12 till 15 fots höjd; har sköna, röda blommor. Bladen nyttjas i Kina till te och blandas ofta dermed. Skrifves äfv. *Kamelia.* C. japonica.

CAMERA, kámera, f. 1. (lat. ord, som egentl. betydde: hvalf, och i medeltiden: kammare) Förekommer i optiken uti följande benämningar: *C. obscura*, invändigt svärtad, flyttbar låda, framför hvilken man fästat ett flyttbart konvext glas, som bryter ljusstrålarna från föremålet, så att de, efter reflexionen ifrån en om 45 grader lutande spegel, uppå ett mattslipadt glas på lådans botten frambringa en tydlig bild. *Camera clara* skiljer sig ifrån den föregående blott derigenom, att det matta glaset ersättes af en stor glaslins, hvarpå bilden visar sig med skarpa gränser. *C. lucida*,

ett mycket rent glasprisma, så slipadt, att, när en viss sida deraf vändes emot föremålet, afteckņar det sig på en under prisman befintlig skifva.

CAMPAGNE, se *Kampanj.*

CAMPECHETRÄD, kammpä'schträd, n. 5. Högstammigt träd, som bildar hela skogar i vissa delar af Amerika, och hvars ved ger Blåholts eller Blå Bresilja. Hæmatoxylon campechianum.

CAMPERA, m. fl., se *Kampera.* m. fl.

CANADABALSAM, kånadabållsamm, m. 3. Ett slags terpentin, som fås af Balsamgranen (Pinus balsamea) och Canadagranen.

CANADAGRAN, kånadagrån, f. 2. Ett slags granträd, som växer i Nordamerika.

CANARIEFÅGEL, m. fl., se *Kanariefågel,* m. fl.

CANASTER, se *Knaster.*

CANCELLER, se *Kansler.*

CANCELLI, m. fl., se *Kansli,* m. fl.

CANDERA, CANDI, m. fl., se *Kandera,* &c.

CANON, kånånn, m. pl. *canones.* (lat.) 1) Kyrkostadga i katolska församlingen. — 2) Ett slags fuga i sång. — 3) En sort grof boktryckarstil. — Skrifves äfv. *Kanon.*

CANONICUS, -nônikuss, m. pl. *canonici* (lat.) Ledamot af ett domkapitel hos katolikerna. Kanik, domherre, stiftsherre. — Skrifves af somliga *Kanonikus.* [Kanonicus.]

CANONISERA, CANONISK, m. fl., se *Kanonisera.* &c.

CANOT, se *Kanot.*

CANTABILE, kanntàbile, n. 3. (ital.) Lätt flytande och sångbart musikstycke.

CANTATE, kanntàte, se *Kantat.*

CANTHARELL, kanntarä'll, m. 3. (bot.) Ett slägte af Ådersvamparna, som nyttjas till mat. Merulius Cantharellus.

CANTHARID, kanntari'd, f. 3. Spansk fluga (se d. o.).

CANTHARIDIN, kanntaridi'n, n. 3. (kem.) Det blåsdragande ämne, som spanska flugan innehåller, i dess kemiskt rena skick.

CANTON, CANTONERA, m. fl., se *Kanton,* m. fl.

CANTOR, m. fl., se *Kantor,* m. fl.

CANZLER, CANZLI, m. fl., se *Kansler, Kansli,* m. fl.

CANZONE, kannså'ne, m. 3. (ital.) 1) (i poesi) Lyrisk diktart af provençaliskt ursprung, men som först af Petrarca erhöll bestämd form, och hvars stanser bestå af 11- och 7-stafviga verser. — 2) Litet sångstycke för fyra eller flera stämmor.

CANZONETT, kannsånä'tt, m. 3. (af det italienska *Canzonetta*) Litet sångstycke.

CAOLIN, --i'n, m. 3. (mineral.) En lerart. Skrifves äfv. *Kaolin.*

CAP, n. 5. (ital. *Capo* af lat. *Caput,* hufvud) 1) (i allmänhet) Udde. — 2) Goda Hoppsudden (härvid förkortadt af *Cap de bonne Espérance*).

CAPELL, m. fl., se *Kapell,* m. fl.

CAPETINGER, --ti'nngr, m. 5. (mest i plur.) Benämning på de franska konungarna utaf Hugo Capets ätt.

CAPETINGISK, a. 2. (hist.) Som tillhör eller har afseende på Capetingerna eller någon af dem och deras öden.

CAPILLARITET, ----ét, f. 3. 1) (fys.) Den kraft, i följd hvaraf vatten och andra flytande kroppar af sig sjelfva, utan tryck, uppstiga i de trånga mellanrummen emellan fasta kroppar. — 2) (fysiol.) Hårfinhet. — Äfv. *Kapillaritet.*

CAPILLÄRKÄRL, n. 5. (anat.) Hårfina kärl på gränsen emellan lung- och blodådersystemen, genom hvilka blodkulorna rinna. — Äfv. *Kapillärkärl.*

CAPITAL, CAPITÄL, m. fl., se under K.

CAPITATIONS-AFGIFT, ---tschônsåvjivvt, f. 3. (kameral.) Skatt för hvarje hufvud, mantalspenningar. — Äfv. *Kapitationsafgift.*

CAPITOLIUM, --tôliumm, n. (lat.) Jupiters tempel i det fordna Rom.

CAPLAKE, se *Kaplake.*

CAPO, se *Da capo.*

CAPOTASTO, --tàssto, m. 3. pl. — *taster.* En liten med skinn öfverklädd metallplåt, som, på en gitarr, öfver strängarna fastskrufvas vid instrumentets hals, och medelst hvilken instrumentets stämning genast på en gång kan höjas.

CAPOTE, se *Kapott.*

CAPRICCIO, kapri'ddschiå, n. (ital.; i musik) Fri, obunden fantasi.

CAPRICE, se *Kapris* (kapri's).

CAPRIFICATION, kaprifikatschôn, f. 3. I Levanten brukligt sätt att befordra fikons mognad genom gallgetingens sting.

CAPRIFOLIUM, --fóliumm, n. 3. pl. — *folier.* En klängväxt, med hvita, välluktande blommor. Lonicera Caprifolium.

CAPRIOL, se *Kapriol.*

CAPRIS, se *Kapris* (kàpris).

CAPRONSYRA, kaprônsy'ra, f. 1. (kem.) Ett slags syra, som innehålles i smör af ko- och getmjölk.

CAPSICIN, kappsisi'n, n. 3. sing. (kem.) Det skarpa grundämnet i Spansk peppar.

CAPUCHON, se *Kapuschong.*

CAPUCINERORDEN, m. fl., se under K.

CAPUT, kåputt, n. pl. *capita.* (lat.) Hufvud. *C. familiæ.* hufvudman för en adlig ätt. — Röstning *per capita,* då hvarje person har en röst. — *Caput mortuum,* se *Dödhufvud.*

CARAGIN, --i'n, n. 3. sing. (kem.) Hufvudämnet i lafväxten Lichen Carageen.

CARAMBOLAGE, karanngbålåsch, m. 3. (fr.) Så kallas, i biljard, spelbollens sammanträffande med flera andra bollar.

CARAMBOLE, karanngbå'l, m. 5. (fr.) Röd boll i biljardspel.

CARAMBOLERA, karanngbålèra, v. n. 1. (i biljard) Med en spelboll träffa flera bollar.

CARANNAGUMMI, karånnagúmmi, n. 4. sing. Ett slags svartgrått, inuti mörkbrunt gummi, som luktar svagt af ammoniakgummi och har en bitter smak.

CARBONARI, m. pl. (ital.; egentl. Kolbrännare) Ett sällskap af republikanskt sinnade uti Italien, förnämligast i Neapel, omkring år 1820.

CARCASS, se *Karkass.*

CARGO, kårrgo, m. (spanskt ord) 1) Skeppsladdning. — 2) Förteckningen derå.

CARIERAD, a. 2. (af fr. ordet *Carier*) Säges, i medicin, om tänder, som äro af röta angripna.

CARLINTISTEL, karrli'nti'sstl, m. 2. pl. — *tistlar.* Se *Spåmanstistel.*

CARLIST, -i'sst, m. 3. (hist.) Anhängare af Don Carlos, i Spanien.

CARLISTISK, a. 2. (hist.) Som tillhör, har afseende på Don Carlos i Spanien och hans parti. *C. sammansvärjning.*

CARLVAGNEN, se *Karlvagnen.*

CARMELIT, CARMIN, se *Karmelit, Karmin.*

CARNATION, se *Karnation.*

CARNAVAL, CARNEOL, se *Karnaval, Karneol.*

CAROLIN, --i'n, m. 3. 1) Benämning på Carl XII:s krigare. — 2) Ett guldmynt, motsvarande ungefär 5 R:dr 16 sk. sv. b:ko. — 3) (i Sverige) Ett silfvermynt, svarande mot en fjerdedels riksdaler, hvilket i medlet af förra århundradet kom ur rörelsen. — Äfv. *Karolin.*

CAROLINGER, --li'nngr, m. 5. (mest i plur.) Benämning på franska konungarna af Carl d. Stores ätt.

CAROLINGISK, a. 2. (hist.) Som tillhör eller har afseende på Carolingerna (se föreg. o.) eller någon af dem.

CAROLINSK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på någon af de svenska konungar, som haft namnet Carl. Så t. ex. har *Carolinska medico-kirurgiska institutet* sin benämning deraf, att det stiftades under Carl XI:s regering. *Carolinska Akademien* kallas universitetet i Lund, efter Carl X. — Äfv. *Karolinsk.*

CAROTIN, --i'n, n. 3. sing. Ett kristalliserande färgämne i morötter.

CAROTTE, karå'tt, m. (fr.) 1) Torkade tobaksblad, som sammanbindas och malas till snus. — 2) På detta sätt malet snus.

CARRARA-MARMOR, karàramárrmårr, m. sing. Fin, hvit marmor till bildstoder, ifrån trakten af Carrara uti Italien.

CARRIÈRE, kariä'r, m. 3. (fr.) 1) Ridbana; löpbana. — 2) *a*) (fig.) Lefnadslopp. — *b*) Embetsbana, embetstid. — 3) (i fråga om rid- eller vagnshästar) Språng, lopp. *I full c.*, i fullt språng. — En och annan har börjat skrifva *Karriär* ell. *Karrier;* ordet är, liksom de flesta andra utländska, i svenskan obehöfligt.

CARRIOL, CARRONAD, se under K.

CARROSSE, se *Kaross.*

CARTEL, se *Kartel.*

CARTESIAN, ---án, m. 3. Anhängare af Cartesii filosofiska system.

CARTESIANSK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på, står i förbindelse med Cartesii filosofiska system.

CARTHAMIN, karrtami'n, n. 3. sing. (kem.) Rödt färgämne, som erhålles af saflor.

CARTHOW, m. 3. (gam. krigsk.) Ett slags lång kanon. Kallades äfv. Notslanga.

CARTHUSIANER, se *Karthusianer.*

CARTON, se *Kartong.*

CARTOUCHE, kartúsch, m. 3. (fr.) 1) (byggn.k. o. mål.) Uthuggen eller målad infattning, bestående af löfverk och andra sirater, och som innesluter ett vapen, ett namnchiffer, en sinnebild, m. m. — 2) (fyrv.) Hylsa till fyrverkeripjeser. — 3) (krigsv.) Se *Kartesch* och *Kardus.* — 4) Brukas äfv oriktigt i st. f. Patrontaska (Cartouchier). — Skrifves äfv. *Cartusch* och *Kartusch.*

CASCARILLA, --i'lla, f. 1. sing. Den bittra och välluktande barken af peruanska trädet Croton Elutheria, och som användes på apotek och i parfymerier.

CASCHELOTT, se *Kaschelott.*

CASCO, (handelst.) Assurans-benämning på ett assureradt fartyg.

CASEIN, --i'n, n. 3. sing. (kem.) Se *Ostämne.*

CASEMATT, se *Kasematt.*

CASINO, kasi'no, n. (ital.) 1) Sällskapshus för de högre klasserna, med dans-, mat- och konsertsalar, spelrum, m. m. — 2) Ett slags kortspel.

CASSIA, kássia, f. 1. sing. 1) Ett trädslag af Ärtskidväxterna, hvaraf finnas flera arter; växer i Egypten, Nubien och Ostindien. Till arterna höra: *C. lanceolata* eller Sennetsträdet, och *C. Fistula*, som växer i Ostindien, och hvars skidor, 1 fot långa och 1 tum tjocka, nyttjas på apoteken och innehålla en sötsur, angenämt smakande merg, som har laxerande verkan — 2) (farm.) Mergen af nyssnämde träd, hvilken användes till laxativ. — Skrifves äfv. *Kassia.*

CASSIABARK, kàssiabàrrk, m. 2. sing. Barken af trädslaget Cassia Fistula, hvilken har mycken likhet med kanel. Kallas äfv. Cassia lignea. — Skrifves äfv. *Kassiabark.*

CASSIASKIDA, f. 1. Skida utaf trädet Cassia Fistula; se *Cassia.* — Skrifves äfven *Kassiaskida.*

CASSIATRÄD, n. 5. Se *Cassia,* 1.

CASSONAD, --ád, m. 3. Ett slags råsocker. Kallas äfv. Pudersocker.

CASTAGNETTER, se *Kastanjetter.*

CASTELLAN, se *Kastellan.*

CASTIGATION, ---tschón, f. 3. (från latinet) Tukt, aga. Brukas föga. — Äfv. *Kastigation.*

CASTIGERA, v. a. 1. (af lat. *Castigare*) Tukta, aga. Brukas föga. — Äfv. *Kastigera.*

CASTOR, se *Kastor.*

CASTOR OCH POLLUX. 1) (astr.) Tvenne stjernor i stjernbilden Tvillingarna. — 2) (nat. hist.) Benämning på tvenne dagfjärilar. — 3) (fys.) Små elektriska lågor, som visa sig i ändarna af master och rår, vid ett annalkande åskväder. Kallas äfv. St. Elms-eldar eller Hafssken.

CASTORIN, --i'n, n. 3. sing. (kem.) En art kristalliniskt, icke tvålbart fett, som innehålles i bäfvergäll.

CASTRAT, m. fl., se *Kastrat,* m. fl.

CASTRUM DOLORIS, kásstrumm dolòris, n. pl. *castra* — (lat.) Svartklädt och rikt upplyst likrum, hvari en furstlig eller annan förnäm persons lik är utstäldt till åskådande.

CASUARIE, se *Kasuarie.*

CASUISTIK, m. fl., se *Kasuistik,* m. fl.

CASUS, kásuss, m. 5. (lat.) 1) Händelse, fall; tillstånd, ställning, belägenhet; rättegångssak, mål. *Tänk, om en sådan c. skulle inträffa! Befinna sig i en svår c.* — 2) (gram.) Betecknar de olika ställningar eller förhållanden, som ett nomen, pronomen eller particip har till andra ord i en mening. — Skrifves äfv. *Kasus.*

CATECHU, se *Kateku.*

CATHETER, CATHOLIK, m. fl., se *Kateter, Katolik,* m. fl.

CATO, káto, nom. propr. m. 3. pl. *Catoner.* 1) Namnet på tvenne för sina stränga seder ryktbara män i det fordna Rom. — 2) (fig.) Sträng, allvarsam och vis man, sträng sededomare.

CAUSAL, --ál, a. 2. (fil.) Som har afseende på orsak och verkan. Orsaklig. — Äfv. *Kausal.*

CAUSALITET, ----ét, f. 3. (fil.) Förhållande af orsak och verkan, hvari två ting stå till hvarandra. Orsaklighet. — Äfv. *Kausalitet.*

CAUTEL, kautä'l, m. 3. (fr. *Cautèle*) Försigtighetsåtgärd vid juridiska handlingar. — Äfv. *Kautel*

CAUTION, CAVERA, m. fl., se *Kaution, Kavera,* m. fl.

CAVAL, kaváll, m. 3. Figur, som föreställer en ryttare, på tvenne kort i en cambiolek.

CAVALCAD, CAVALLERI, CAVALIER, se under K.

CAVATINA, --ti'-, f. 1. (Ital.) Kort aria utan repriser och utan coloraturer.

CAVITET, se *Kavitet*.

CEDER, sédr, m. 2. pl. *cedrar* (cèdrarr) 1) Ett välluktande, högstammigt barrträd, som uppnår en ofantlig ålder; växer i Mindre Asien och Syrien, på Taurus och Libanon. Pinus Cedrus. — 2) *Röd C.*, ett träd om 40 fots höjd, till utseende liknande granen, och hvars ved lemnar virket till blyertspennor, samt nyttjas äfv., för sin behagliga lukt, till inredning i chiffonnierer m. m. Växer i Virginien. Juniperus virginiana. — För öfrigt finnas flera arter af Ceder, såsom den Ryska, Spanska, Nordamerikanska, Hvita, m. fl.

CEDERA, v. a. 1. Afträda, afstå från. *C. en förmån, en syssla åt någon.* — *Syn.* Se *Afträda.* — V. n. 1) Gifva vika, gifva efter. *Ingendera vill c. för den andra.* — 2) *C. bonis* ell. blott *c.*, afträda sin egendom till borgenärernes förnöjande. — *Syn.* Se *Bankruttera.* — *Cederande*, n. 4. o. *Cedering*, f. 2.

CEDERESSENS, sèderässånngs, m. 3. Se *Cedroolja*.

CEDERGUMMI, sèdrgúmmi, n. 4. sing. Ett slags gult, mastix liknande gummi, som utflyter vid inskärning i cederträdet (se *Ceder*, 1).

CEDERKÅDA, f. 1. Välluktande kåda, som finnes i cederträ.

CEDEROLJA, f. 1. Olja, som erhålles af cederträ. — Bör noga skiljas ifrån Cedroolja.

CEDERTRÄ, n. 4. sing. Sjelfva veden, virket af Cederträdet (se *Ceder*, 1).

CEDERVIN, n. 5. Ett slags vin, försatt med cederkåda, som dracks af de Gamle.

CEDERÄPLE, n. 4. Galläpleartad utväxt på stammen af den Röda Cedern (se *Ceder*, 2).

CEDILLE, sedi'llj, m. 3. (fr.) Litet tecken i form af ett bakvändt c (ɔ), som i franskan sättes under bokstafven *c*, då den framför *a*, *o* eller *u* bör läsas som *s*, t. ex.: *garçon*, *ça ira*. — Skrifves äfv. *Cedilj*.

CEDRAT-CITRON, sedràt-sitrón, m. 3. Ett slags citron, frukten af:

CEDRAT-CITRONTRÄD, sedràt-sitrònträ'd, n. 5. En art af Citronträden.

CEDROOLJA, sèdroå'llja, f. 1. Flygtig olja, som utpressas ur citronskal och begagnas såsom en parfym. Kallas i allmänt tal oriktigt Cederolja, från hvilken den noga bör skiljas.

CELADON, sèladånn, nom. propr. m. 1) Det vanliga namnet på herdarna i de franska fordom brukliga herdespelen. — 2) (fig. poet.) En öm, artig älskare. *En suckande C.*

CELADONGRÖN, sèladånngrö'n, a. 2. Ljusgrön, stötande i ljusgrått och ljusblått. — *C-t*, s. n. Så beskaffad färg.

Anm. Benämningen härleder sig derifrån, att herdarne i de franska herdespelen under 17:de och första hälften af 18:de århundradet buro kläder af denna färg och i allmänhet framställdes under namnet Celadon.

'CELASTER, selásstr, m. 2. Ett buskslägte, hvars arter växa dels i Amerika, dels i Arabien. Celastrus.

CELEBER, selä'br, a. 2. Vidtberömd, namnkunnig.

CELEBRATION, ---tschón, f. 3. Firande.

CELEBRERA, v. a. 1. Fira. — *Celebrerande*, n. 4.

CELEBRITET, ---ét, f. 3. 1) Berömdhet, ryktbarhet. — 2) (nästan skämtv.) Vidtberömd person.

CELESTINERMUNK, selässti'nrmúnnk, m. 2. Munk af:

CELESTINERORDEN, selässti'nr-å'rdn, m. 2. sing. Ganska sträng andlig orden i katolska kyrkan, en utgrening af Benediktinerorden, stiftad år 1254 af Peter di Murhone, som sedan blef påfve, under namn af *Celestin V*, då orden fick sitt namn efter honom.

CELIBAT, ---át, n. 3. o. 5. 1) Ogift stånd (i fråga om män). — 2) Katolska presternas förbindelse att lefva ogifta.

CELIBATÄR, ---ä'r, m. 3. Ogift man, ungkarl.

CELL, säll, m. 3. (af lat. ordet *Cella*) 1) Helt liten kammare för en person (i kloster, fängelser, och äfven i konklaven vid påfveval). *Bo, sitta fängslad i c.* — 2) Pipa i en honungskaka. — 3) (bot.) Stundom aflångt eller rörformigt, stundom kort, mera vidgadt och kantigt rymme i cellväfven, hos växter, fyldt af någon vätska eller af grynlika, färgade eller ock luftformiga ämnen. — 4) (anat.) Litet rymme af olika form, i cellväfven. — 5) (nat hist.) Litet rum, rymme.

CELLFORMIG, sä'llfå'rrmig, a. 2. (nat. hist.) Som till formen liknar en cell. — *Cellformighet*, f. 3.

CELLFÄNGELSE, n. 3. 1) Fängelsebyggnad med celler (bem. 1), der fångarne sitta afstängde hvar för sig. — 2) Cell i en sådan fängelsebyggnad.

CELLKÄRNA, sä'lltjä'rna, f. 1. (bot.) Kulformig eller linslik, slemartad massa, som fyller antingen hela eller en del af en cellul.

CELLPOLYP, sä'llpoly'p, m. 3. (nat. hist.) Korallpolyp, som är fäst i en hornaktig eller kalkhård cell (bem. 5), med tunna väggar och utan samband med de öfriga annorlunda, än genom en hinna, eller ock små hål, emellan cellernas väggar. Brukas mest i plur., för att beteckna en af Korallpolypernas afdelningar.

CELLSYSTEM, sä'llsystä'm, n. 3. Så kallas den åsigt i afseende på fångvården, att enskilt fängelse är tjenligast för fångarnes förbättring, och att derföre fångrummen i fängelsebyggnader böra bestå endast af celler, så att fångarne icke få vara i gemensamt rum.

CELLUL, sälly'l, m. 3. (bot.) Se *Cell*, 3.

CELLULÄR, sällulä'r, ell. CELLULÖS, sällulö's, a. 2. (anat. o. bot.) Bestående af celler, afdelad i celler (bem. 3 o. 4).

CELLVÄF, sä'llvä'v, m. 2. pl. — *väfvar*. (fysiol.) Den af celler (bem. 3 o. 4) bestående organiska massan i växter eller djurkroppar, bildande en hinnaktig väfnad.

CELLVÄFNAD, f. 3. Se *Cellväf*.

CEMENT, semä'nnt, n. 5. 1) (i allm.) Bindningsmedel; kitt. — 2) Murbruk, som hårdnar under vattnet. — 3) Pulver af kolstybbe, horn, m. m., hvari vissa kroppar upphettas, för att antaga nya egenskaper. Äfv. Cementpulver.

CEMENTERA, v. a. 1. (tekn.) Lägga olika ämnen hvarftals öfver hvarandra, och på detta sätt öfverlemna dem åt luftens eller eldens åverkan.

CEMENTERING, f. 2. (tekn.) Förrättningen, då man cementerar; (vid beredning af brännstål) långsam och passande glödgning af renadt jern med kolpulver, i tillslutna rum.

CEMENTERINGSUGN, m. 2. Ugn till beredning af cementstål.

CEMENTKALK, semä'nntkållk, m. 3. Kalk, af naturen blandad med ämnen, hvilka innehålla mycket vattenfri lerjord.

CEMENTKOPPAR, m. sing. Koppar, som afsätter sig ur kopparvitriolhaltiga grufvatten, då dessa ledas öfver hvarjehanda jernskräp.

CEMENTKÄLLA, f. 1. Källa, hvars vatten håller koppar.

CEMENTPULVER, n. 5. Se *Cement*, 3.

CEMENTSTÅL, n. 5. Stål, som erhålles genom cementering. Kallas äfv. Brännstål.

CEMENTVATTEN, n. 5. (tekn.) Det kopparvitriol-haltiga vatten, hvarur cementkoppar utfälles.

CENOTAPHIUM, senotáfiumm, n. 3. pl. —*phier*. (af det grekiska *Kenotaphion*) Grafkulle eller grafvård till minne af en annorstädes begrafven person. Skrifves äfv. *Kenotaf*.

CENSOR, sä'nnsårr, m. 3. (lat.; uttalas i plur. sännsórärr) 1) Embetsman, i det gamla Rom, som hade inseende öfver beskattningen, polisen och sederna. — 2) Person, tillsatt af en regering att granska böcker, som författare ämna utgifva, och att pröfva, huruvida de få tryckas eller ej. Heter egentligen *C. librorum*, d. v. s. Bokcensor. — 3) *C. morum*, person, som vid ett läroverk har uppsigt öfver sederna och vakar öfver ordningens vidmakthållande. Sedegranskare. Sededomare. — *Ss. C-*sembete*, -*svärdighet*.

CENSUR, sännsúr, f. 3. 1) En Censors (bem. 1) embete, värdighet, embetstid. — 2) Af regering förordnad granskning af böcker, teaterpjeser, innan de få tryckas eller uppföras på teatern. Bokgranskning.

CENSURERA, v. a. 1. Granska, klandra.

CENSUS, sä'nnsuss, m. sing. (lat.) 1) (i det gamla Rom) Skattskrifning; äfv. uppgift dertill af hvarje romersk medborgare; äfv. den förmögenhet, som fordrades, för att tillhöra någon af klasserna i samhället. — 2) (nu, i Frankrike) Beloppet af årliga utskylder, som fordras, för att vara valman eller kunna väljas till deputerad.

CENT, sännt, (förkortning af lat. *Centum*) Ett hundra.

CENTAUR, sänntaúr, m. 3. (myt.) Fabelaktigt djur, hälften häst och hälften menniska.

CENTER, sä'nntr, m. 3. pl. *centrer*. 1) Medelpunkt. — 2) (krigsv.) Mellersta delen af en slagordning.

CENTERBORR, sä'nntrbå'rr, m. 2. Ett slags borr, hvars egg ligger långs åt radien af den cirkel, borren beskrifver, och som i denna cirkels midt har en spets till borrens ledning.

CENTIM, sännti'm, m. 3. (fr. *Centime*) Hundradedelen af en franc (se d. o.).

CENTIMETER, sänntiméter, m. 5. (fr. *Centimètre*) En hundradedels meter (se d. o.).

CENTNER, sä'nntnr, m. 5. Vigt af hundra skålpund.

CENTNERTUNG, sä'nntnrtúnng, a. 2. (fig.) Öfvermåttan tung.

CENTONAL, sänntonál, m. 3. (kameral.) Numera upphäfven beskattning på embetsmäns löner, till 1 proc. af lönens belopp.

CENTRAL, sänntrál, a. 2. Som angår eller är belägen i eller omkring medelpunkten, eller verkar deråt. Medelpunkts . . . . .

CENTRALELD, sänntrálelld, m. 2. Jordklotets smälta eller glödande tillstånd i det inre, enligt vissa filosofers antagande.

CENTRALFÖRVALTNING, f. 2. Förvaltning, som utgår ifrån en medelpunkt, i hvilken alla dithörande grenar förena sig.

CENTRALISATION, sänntralisatschón, f. 3. Förening i en medelpunkt.

CENTRALISATIONS-SYSTEM, sänntralisatschóns-systä'm, n. 5. (pol.) Sträfvandet att i regeringens hand förena all makt i staten.

CENTRALISERA, v. a. 1. Förena i en medelpunkt. — *Centraliserande*, n. 4. o. *Centralisering*, f. 2.

CENTRALKRAFT, f. 3. (fys.) Kraft, som håller en i kretsrörelse befintlig kropp uti dess bana. *C-en är resultatet af centrifugal- och centripetalkrafternas motsatta verkningar.*

CENTRALLINIE, sänntrålli'nje, f. 3. Linie, som går midt igenom en figur eller en kropp.

CENTRALPOSITION, sänntrálpositschón, f. 3. (krigsk.) Ställning i medelpunkten af operationerna.

CENTRALPUNKT, m. 3. Se *Medelpunkt*.

CENTRALRÖRELSE, f. 3. (fys.) Kretsrörelse omkring en fast punkt.

CENTRALSKOLA, f. 1. Så kallas i Ryssland de skolor, som äro upprättade i medelpunkten af ett distrikt, för att bilda handtverkare, konstnärer och köpmän.

CENTRERA, v. a. 1. (opt.) Slipa ett optiskt glas så, att dess axel noga går genom dess medelpunkt.

CENTRIFUGAL, - - - ál, a. 2. (fys.) Som sträfvar att aflägsna sig ifrån medelpunkten.

CENTRIFUGALKRAFT, - - - gálkrá́fft, f. 3. (fys.) En i centralrörelse (se d. o.) satt kropps sträfvande att i rät riktning aflägsna sig ifrån medelpunkten.

CENTRIPETAL, sänntripetál, a. 2. (fys.) Som sträfvar att närma sig till medelpunkten.

CENTRIPETALKRAFT, - - - tálkráfft, f. 3. (fys.) En i centralrörelse (se d. o.) satt kropps sträfvande att närma sig till medelpunkten.

CENTRUM, sä'nntrumm, n. (lat.) Medelpunkt. *C. gravitatis*, tyngdpunkt.

CENTRUMBORR, se *Centerborr*.

CENTUN, sanngtö'nng, n. sing. (fr.) Ett kortspel, som spelas med 36 kort.

CENTUNKEL, sänntúnkl, m. 3. pl. — *nkler*. (bot.) Ett växtslägte af fam. Primulaceæ. Centunculus.

CENTURIA, - tú - -, f. 3. pl. — *rier*. (lat.) 1) Antal af 100. — 2) Underafdelning af de fem förmögenhetsklasserna i Rom. — 3) Truppafdelning, hos Romarne, af 50 till 100 man.

CENTURION, - - - ón, m. 3. Befälhafvare öfver en centuria (bem. 3).

CER, n. Se *Cerium*.

CERASIN, - - i'n, n. 3. (kem.) Ett slags eget ämne i körsbärs- och plommonkåda.

CERAST, serásst, m. 3. (bot.) Växtslägte af fam. Caryophylleæ. Cerastium.

CERAT, serát, n. 3. Vaxpomada, vaxplåster.

CERBERUS, sä'rrberuss, nom. propr. m. (grek. o. rom. myt.) Trehöfdad hund, som bevakade ingången till underjorden. Helveteshunden.

CEREALIER, - - áliärr, f. pl. Sädesväxter (af Ceres, sädens gudinna).

CEREBRALSYSTEM, - - álsystä'm, n. 3. (anat.) Den del af en djurkropps nervsystem, som innefattar hjernan och nerverna.

CEREBRUM, serébrumm, n. (lat.; anat.) Hjerna.

CEREMONI, - - - ni', f. 3. 1) Vedertaget bruk, som iakttages vid högtidliga tillfällen. *Andlig, kyrklig, verdslig c. C. vid ett hof. C-erna vid en gudstjenst.* — Bildar några sammansättningar, såsom: Kyrko-, Hof-, Kröningsceremoni, m. fl. — Högtidlighetsbruk. — 2) Vedertagna höflighetsbruk emellan enskilta. — 3) (fam.) Besvärlig eller öfverdrifven höflighet, krus. *Utan c.*, utan krus

CEREMONIALLAG, m. 2. Lag, hos Judarna, som föreskref, hvad i afseende på yttre kyrkobruk, offer, böner och fastor m. m., var att iakttaga.

CEREMONIDAG, ---ni'dág, m. 2. Dag, då någon ceremoni äger rum.

CEREMONIDRÄGT, ---ni'drä'ckt, c. 3. Drägt, som vid högtidliga tillfällen bäres af furstar och deras omgifning.

CEREMONIEL, ----ä'l, n. 3. Föreskrift rörande sättet, huru vid en högtidlighet skall tillgå. Man har Stats- och Hofceremoniel.

CEREMONIMIDDAG, m. 2. — MÅLTID, m. 3. Högtidlig middag, måltid, hvarvid vissa ceremonier iakttagas.

CEREMONIMÄSTARE, m. 5. Hoftjensteman, som vakar öfver ceremonielets iakttagande vid högtidliga tillfällen.

CEREMONITAFFEL, m. 2. pl. — *tafflar*. Vid högtidliga tillfällen, den särskilta taffel, vid hvilken blott furstliga personer spisa och samteliga högre hoftjenare passa upp.

CEREMONIÖS, ---ö's, a. 2. 1) (om person) Fallen för krus och komplimanger, kruserlig. — 2) Som sker med ceremoni, uttrycker, röjer kruserlighet.

CEREMONIÖST, adv. På ett ceremoniöst sätt, med krus, kruserligt.

CERES, séres, nom. propr. f. 1) (rom. myt.) Åkerbrukets gudinna. — 2) (astr.) En af de mindre planeterna.

CERIT, seri't, m. 3. (mineral.) Mineral, som innehåller:

CERIUM, sériumm, n. sing. (kem.) En svårsmältlig, grå, skör metall, olöslig i andra syror än kungsvatten. Kallas äfv. Cer.

CERT, särrt, m. 3. (sjöf.) Ett fartygs byggnadssätt.

CERTE-PARTI, n. 3. (fr. *Charte-partie*) Kontrakt emellan skeppare eller redare och aflastare, innehållande vilkoren, på hvilka en befraktning är sluten. Lastningskontrakt. Skrifves äfv. Certeparti.

CERTIFIKAT, särrtifikát, n. 3. 1) Skriftligt intyg. — 2) (sjöv.) Magistrats bevis öfver af ett fartygs redare aflagd ed, att det är bygdt i Sverige och dem tillhörigt. [Certificat, Certefikat.]

CESAREWITSCH, sesårewitsch, m. 3. Se *Czarewitsch*.

CESS, sess, n. 5. (i musik) Noten *c*, sänkt en half ton.

CESSION, sässchón, f. 3. (förkortadt af latinska uttrycket: *Cessio bonorum*) Afträdande af egendom till borgenärernes förnöjande. *Göra cession*. — *Syn*. Se *Bankrutt; Göra c.*, se *Bankruttera*.

CESSIONANT, sässchonánnt, m. 3. Person, som afträder sin egendom till borgenärernes förnöjande. — *Syn*. Bankruttör, Bankruttspelare.

CESSIONSFÖRMÅN, sässchónsfö'rmån, m. 3. (lagt.) Den förmån, som en cessionant äger, att ej kunna häktas för skuld.

CESTUS, sä'sstuss, m. (lat.) Jernbeslagen stridshandske, som fordom nyttjades af atleterna.

CESUR, sesúr, f. 3. 1) (i prosodien) Takthvila i en vers, t. ex.: *Hans vapen deremot* | *vålgerningarne voro*. — 2) (i musik) Den not, hvarmed en liten rytmisk figur eller period slutar och hvarpå en ny följer. Afsats.

CETRARIN, setrari'n, n. 3. sing. (kem.) Det bittra ämnet uti Islandsmossa.

CHAGRIN, se *Schagräng*.

CHAISE, se *Schäs*.

CHALCEDON, se *Kalcedon*.

CHALON, schalå'nng, m. 3. (fr.) Ett slags ovalkadt, kypradt ylletyg, som begagnas till foder, så kalladt efter staden i Frankrike af samma namn. — Skrifves af några äfven *Chalong* och *Schalong*.

CHAMADE ell. CHAMAD, schamád, m. 3. (fr.) Signal ifrån en fästning, med trumma, trumpet eller hvit fana, för att tillkännagifva, att man vill dagtinga.

CHAMARERA, schamarèra, v. a. 1. (af det fr. *Chamarrer*) Pryda med galoner, spetsar, snören, o. d. — Skrifves äfv. *Chamrera*. — *Chamarering*, f. 2.

CHAMIT, kami't, m. 3. (mineral.) Ett slags förstenad mussla.

CHAMPAGNE, schanngpánnj, m. 3. sing. (fr.) Ett slags lättdrucket, välsmakande och starkt bornerande vin, ifrån Champagne i Frankrike. — Någon gång säges äfv. *Champagnevin*.

CHAMPAGNEGLAS, schanngpånnjglás, n. 5. Glas af olika form, som enkom begagnas, när man dricker champagne; i norden brukas dertill höga, spetsiga glas, i Frankrike små, utan fot.

CHAMPAGNEPUNSCH, schanngpånnjpúnsch, m. 3. sing. Punsch, tillblandad af 4 delar champagne och 1 del arack, med socker och citron.

CHAMPAGNERUS, schanngpånnjrús, n. 5. Af champagne förorsakadt rus, som vanligen är snart öfvergående och utan obehagliga efterkänningar.

CHAMPIGNON, schanngpinnjå'nng, äfv. schampinnjón, m. 3. (fr.) Ett slags ätlig hattsvamp med hvit, kullrig hatt och hvita eller ljust rosenröda skifvor på dess undersida. Agaricus campestris. — Skrifves äfv. af några *Champinjon* och *Schampinjon*.

CHAMPIGNONSÅS, schanngpinnjå'nngså's, m. 3. (kok.) Sås, tillredd af champignoner med citron.

CHAMPLUN, se *Schamplun*.

CHAMRERA, CHAMRERING, se *Chamarera*.

CHAMSIN, schámmsinn, m. sing. En het sunnanvind i Egypten.

CHAN, se *Khan*.

CHANCRE, schánngkr, m. 3. sing. (fr.) Ett slags veneriskt frätsår. — Skrifves äfv. af några *Chanker* eller *Schanker*.

CHANGÉ, schanngsché, n. (fr.; ridk.) Säges, när man i ridhuset till höger eller venster genomridit banan och börjar gå på andra handen; eller när man galopperat till höger och låter anspringa till venster.

CHANGERA, schanngschèra, v. a. 1. (af det fr. *Changer*) Ombyta, förändra. — V. n. 1) Skifta i färg vid olika lägen emot dagern. Säges om vissa tyger. — 2) Släppa färgen, urblekas.

CHANTERELL, schanngträ'll, m. 3. (fr. *Chanterelle*) Ett slags ätlig hattsvamp, med päronlik hatt och gula, greniga skifvor. Cantarellus cibarius.

CHAOS, CHAOTISK, m. fl., se under K.

CHAR, schar, m. 3. Tvåhjulig praktvagn, som brukades vid högtidliga tillfällen hos de Gamle, t. ex. kappränningar, segertåg, o. d.

CHARAD, scharád, m. 3. (fr. *Charade*) Ett slags gåta, bestående deruti, att man, efter något visst uppgifvet kännetecken till ledning för betydelsen af hvarje särskilt stafvelse i ett ord, äfvensom för hela ordet sammanstafvadt, skall gissa sig till ordet. Stafvelsegåta. *C-er äro vanligtvis på vers. Skrifva c-er*.

CHARAKTER, m. fl., se *Karakter*, m. fl.

CHARGE, scharrsch, f. 3. (fr.) 1) Syssla, åliggande, uppdrag. — 2) (krigst.) Angrepp, anfall, isynnerhet af kavalleri.

CHARGÉ D'AFFAIRES, scharrsché daffä'r, m. 3. pl. — *d'affairer*. (fr.) 1) Person, som besörjer andras angelägenheter. — *Syn*. Affärsman, Agent, Ombud. — 2) Sändebud af lägre rang vid utländska hof.

CHARGERA, scharrschèra, v. a. 1. (af fr. *Charger*) 1) Gifva uppdrag, besvära med uppdrag. — 2) (i poesi o. skön konst) Öfverdrifva, karrikera. — V. n. (krigsv.) Angripa, anfalla.

CHARITER, schari'tr, f. 3. pl. (myt.) Behagens gudinnor. Kallas äfv. Gracer ell. Gratier.

CHARIVARI, scharivari' ell. schárivári, n. 4. (fr.) 1) Larm, medelst slammer med kittlar, stekpannor o. d., jemte skrik och hojtande, för att tillkännagifva missnöje med någon. *Anställa ett c. för någon. Blifva uppvaktad med ett c.* — 2) (fig.) *a*) Säges om allt slags besvärligt buller och oljud. — *b*) Larmande, usel musik. — *Syn*. Kattmusik (för alla bem.).

CHARLATAN, scharlatán, m. 3. (från det ital. *Ciarlatano*, härledt af verbet *Ciarlare*, prata för skålen, skräfla) 1) (egentl.) *a*) Marktschreier, som på offentliga ställen, ifrån en upphöjd ställning, bjuder ut hvarjehanda droger, medikamenter och småsaker. — *b*) Qvacksalfvare, som ger sig ut för att kunna bota alla slags sjukdomar. — *c*) Bedragare, som ger sig ut för att känna någon hemlig, underbar konst, och afnarrar lättrogna personer deras penningar genom löftet att till dem utlära densamma. — 2) (fig.) En, som söker att bedraga andra derigenom, att han tillägger sina varor eller arbeten ett högre värde, än de i sjelfva verket hafva, eller berömmer sig af högre förtjenster, än han verkligen äger. — *Syn*. Marktschreier, Skojare.

CHARLATANERI, scharlataneri', n. 3. 1) En charlatans näringsfång, beteende, förhållande. Se *Charlatan*, 1. — 2) Bedrägligt skryt af egna förtjenster, arbeten, varor. Jfr. *Charlatan*, 2. — 3) Handling, som utmärker en charlatan. — *Syn*. Marktschreieri, Skojeri.

CHARLATANISM, scharlatani'ssm, m. 3. En charlatans skick, sätt, väsende och handlingssätt. Jfr. *Charlatan*.

CHARLATANSK, scharlatánsk, a. 2. (mindre brukl.) Som tillkännagifver, innebär charlataneri.

CHARMANT, scharmánngt, a. 1. (fr.) Förtjusande; högst angenäm; förträfflig.

CHARMERA, v. a. 1. (fr. *Charmer*) Förtrolla; förtjusa.

CHARON, kárånn, nom. propr. m. (rom. o. grek. myt.) Namnet på färjkarlen, som i underjorden förde de döda öfver floden Styx.

CHARPIE, scharrpi', n. sing. (fr.) Linneskaf.

CHARTA, kårta, f. 1. (lat.) Se *Karta*. — *Magna c.*, urkunden, som innehåller grunderna för den engelska statsförfattningen. — *C. sigillata*, stämpladt papper.

CHARTEK, se *Schartek*.

CHARTERA, se *Kartera*.

CHASSÉ, schassé, n. 3. (fr.) Ett slags danssteg, då ena foten framföres utefter golfvet åt sidan, och den andra drages efter.

CHAUSSÉE, schåssé, m. 3. (fr.) Upphöjd landsväg, som sluttar åt sidorna, och anlagd emellan grafvar eller diken.

CHEBECK, se *Schebeck*.

CHEF, schäf, m. 3. (fr.) Öfverhufvud; öfverbefälhafvare; högste styresman. *C. för en armé, en trupp, ett regemente, ett kompani. C. för ett embetsverk, ett förvaltningsverk, en styrelse. General en c.* (jenerál anng schä'f), högste befälhafvare. — Ingår i några sammansättningar, såsom: Brigad-, Regements-, Bataljons-, Kompani-, Sqvadronschef, m. fl.

CHEF D'OEUVRE, schädö'vr, n. sing. (fr.) Mästerstycke.

CHEFSGALER, schä'fsgalä'r, m. 3. Galer, på hvilken befälhafvaren för en galerflotta är ombord.

CHEFSKAP, schä'fskáp, n. 3. o. 5. Öfverbefäl; öfverstyrelse; värdighet af chef.

CHEFSKEPP, schä'fsképp, n. 5. Skepp, hvarpå öfveramiralen för en flotta är ombord.

CHEMI, m. fl., se *Kemi*, m. fl.

CHERUB, se *Kerub*.

CHEVALERESK, sche--rä'ssk, a. 2. (fr. *Chevaleresque*) Ridderlig.

CHEVALERIE, sche--ri', f. 3. (fr.) Ridderlighet.

CHEVALIER, schevalljé, m. 3. (fr.) 1) Riddare. — 2) Titel, som tilldelades dem af adeln, hvilka ej tillhörde någon viss riddarorden.

CHIFFER, schi'ffr, m. 5. (fr. *Chiffre*) 1) Hemliga skriftecken. *Skrifva med c.* — 2) Inbundna initialbokstäfver af en persons namn. Namnchiffer. — 3) Hemliga tecken, som en köpman skrifver på etiketter och vidfäster handelsvaror, eller ock tecknar på sjelfva varan, för att veta dess inköpspris. Köpmanschiffer, Handelschiffer.

CHIFFERALFABET, schi'ffr-alfabä't, n. 5. o. 5. Alfabet af hemliga skriftecken. *Klafven till ett c.*

CHIFFRERA, schiffrèra, v. a. 1. Skrifva med chiffer (bem. 1). — *Chiffrering*, f. 2.

CHIFFONNIER, schiffånnjé, m. 3. (fr.) Hög dragkista med klaff och en mängd smålådor.

Anm. I franskan betyder *C.* hvad vi kalla Fruntimmersbyrå eller Fruntimmers-chiffonnier.

CHIKAN, schikán, m. 3. (fr. *Chicane*) Ärekränkande förolämpning.

Anm. Franska ordet *Chicane* betyder: lagvrängning, advokatknep, spetsfundig invändning i rättegångar, men har icke den bemärkelse, det i svenskan erhållit. Detsamma gäller äfven om efterföljande ord, *Chikanera*.

CHIKANERA, schikanèra, v. a. 1. (fr. *Chicaner*) På ett ärekränkande sätt förolämpa. — *Chikanerande*, n. 4. — Jfr. *Anm.* under *Chikan*.

CHIKANERING, schikanèring, f. 2. 1) Handlingen, då man chikanerar. — 2) Sjelfva förolämpningen i och för sig. — *Syn*. Chikan.

CHIKANÖR, schikanö'r, m. 3. (fr. *Chicaneur*) En, som gerna chikanerar folk. Ordet förekommer mindre ofta.

Anm. Det franska *Chicaneur* betyder: krångelmakare i rättegångar, grälmakare, men har icke den bemärkelse, det i svenskan erhållit.

CHIKANÖS, schikanö's, a. 2. På ett ärerörigt sätt förolämpande.

Anm. Ordet är i svenska språket nyskapadt; *Chicaneux* finnes icke i franskan.

CHILIASM, tjiliássm, m. 3. sing. (kyrkoh.) Läran om ett kommande Christi tusenåriga rike på jorden, då menniskorna skola lefva i ostörd njutning, fred och glädje.

CHILIAST, tjiliásst, m. 3. (kyrkoh.) Anhängare af läran om Christi tusenåriga rike på jorden.

CHIMÈRE, schimä'r, f. 3. (fr. ord, af det grekiska *Chimaira*) 1) (grek. myt.) Chimæra: diktadt, eldsprutande vidunder med lejonhufvud, getkropp och draksvans. — 2) (fig.) Hjernspöke, inbillningsfoster, drömbild. — Skrifves äfv. *Chimer* och *Chimär*. — *Syn*. Se *Inbillning*.

CHIMERISK, schimä'rissk, a. 2. (fr. *Chimérique*) Inbillad, ogrundad.

CHIMPANZÉ, schi'mmpannsé, m. 3. (nat. hist.) Ett slags apa, som bland alla arter af sitt slägte mest liknar menniskan. Kallas äfv. Skogsmenniska. Simia Troglodytes.

CHINA, m. fl., se *Kina*, m. fl.

CHINCHILLA, dschindschi'llja, f. 1. (spanskt ord) Tassdjur af Gnagarnes ordning, med tjockt hufvud, långa mustascher, vida öron och kort svans. Lemnar ett ibland de dyrbaraste pelsverk, som finnas.

CHININ, tjini'n, n. 3. sing. (kem.) Fast, icke flygtig, rent besk växtbas, som förekommer i alla sorter kinabark. Kallas äfv. Quinin.

CHINOVABITTER, tjinòvabi'ttr, n. sing. (kem.) Eget ämne i barken af Cinchona oblongifolia, identiskt med Smilacin.

CHINOVASYRA, tjinòvasy'ra, f. 1. (kem.) En egen syra i barken af Cinchona oblongifolia, hvilken har mycken likhet med Stearinsyra.

CHIOSK, se *Kiosk*.

CHIRAGRA, khi ragra, f. 1. (grek.; med.) Gikt i händerna.

CHIROLOGI, khiràlàji', f. 3. (grek.) Fingerspråket, bragt i system, isynnerhet för döfstumma.

CHIROMANTI, khiràmannti', f. 3. (grek.) Konsten att spå i händerna.

CHIROMOJATRÄD, khiràmå'jaträ'd, n. 5. Amerikanskt trädslag, hvars frukt liknar en purpurröd nätlik kotte, blir flera marker tung, och har ett högst välsmakligt, saftigt innanmäte. Kallas på St. Barthelemy Susak eller Kaneläplen. Anona Cherimolia.

CHIROPLASTIK, khiràplassti'k, f. 3. (grek.) Konsten att af mjuka massor forma bilder.

CHIRURG, m. fl., se *Kirurg*, m. fl.

CHLOE, kloe, nom. propr. f. (grek.) 1) (grek. myt.) Den befruktande: ett Ceres' eller Demeters binamn. — 2) Vanligt namn på herdinnor i herdedikter och romaner.

CHLOR, klår, n. sing. (kem.) Saltbildande metalloid, bestående af en gröngul gas med stark lukt, som erhålles ur hafssalt.

CHLORAT, klårát, n. 3. (kem.) Chlorsyradt salt.

CHLORGAS, klå'rgás, m. 3. Se *Chlor*.

CHLORID, klåri'd, m. 3. (kem.) Förening af chlor med ämnen, som icke äro sura.

CHLORIN, klåri'n, n. 3. (kem.) Se *Chlor*.

CHLORIS, klóris, nom. propr. f. 1) Grekernes benämning på blomstergudinnan Flora. — 2) Vanlig benämning på herdinnor, i de nyare herdespelen. — 3) (fam. skämtv.) *a*) Käresta, älskarinna. — *b*) Glädjeflicka, nymf.

CHLORIT, klåri't, m. 3. (mineral.) Stenart, som består af kiseljord, lerjord, talkjord, jernoxidul och vatten.

CHLORITSKIFFER, klåri'tski'ffr, m. 5. sing. (mineral.) En art chlorit, högst finbladig eller finkornig, svartaktigt brun, mjuk och med skiffertextur.

CHLORJERN, klå'rjä'rn, n. 5. (kem.) Förening af chlor med jern.

CHLORKALK, klå'rkállk, m. 3. (kem.) Förening af chlor, syre och calcium.

CHLOROPHAN, klåràfán, m. 3. (mineral.) Grön, fosforescerande flusspat.

CHLOROPHYLL, klåràfy'll, n. sing. Se *Bladgrönt*.

CHLOROSIS, klåròsis, f. sing. (med.) Se *Bleksot*.

CHLORSYRA, klå'rsy'ra, f. 1. (kem.) Syra, bildad af chlor med syre.

CHLORUR, klåry'r, m. 3. Se *Chlorid*.

CHLORVATTEN, klå'rvàttn, n. 5. (kem.) Förening af chlor med vatten, bestående af 2 volymer chlor och 1 volym vatten.

CHLORVÄTE, klå'rvä'te, n. 4. sing. (kem.) Vätesyra, bildad af väte med chlor, i gasform.

CHLORVÄTESYRA, klå'rvätesy'ra, f. 1. (kem.) Chlorväte, upptaget i vatten. Kallas i dagligt tal Saltsyra.

CHOC, schåck, m. 3. (fr.) 1) Slutet anfall med blanka vapen, af kavalleri i carrière, af infanteri i språng och med fälld bajonett. — 2) (fig.) Angrepp, knäck, stöt.

CHOKLAD, schoklád, m. o. n. 3. (fr. *Chocolat*) 1) En af kakao, vanilj och socker blandad massa. — 2) Dryck, deraf tillredd. Se *Vatten-*, *Mjölk-* och *Vinchoklad*. — Skrifves äfv. *Chokolad*, *Chocolad* o. *Schokolad*. — *Ss. C-fabrik*, *-fabrikör*, *-färg*, *-färgad*, *-handel*, *-handlare*.

CHOKLADBISCUIT, schokladbisskvi', m. 3. Biscuit, tillredd af siktad choklad, med ägg, socker och mjöl.

CHOKLADBRÖD, n. 5. Ett slags konfektbröd, af rifven choklad med ägg, socker och mjöl.

CHOKLADGLASS, m. 3. Glass, tillredd af rifven choklad, med mjölk, grädda och socker, eller med grädda, äggegulor och socker.

CHOKLADKAKA, f. 1. Choklad (bem. 1) i form af en fyrkantig kaka.

CHOKLADKANNA, f. 1. Porslinskanna, som brukas vid servering af choklad.

CHOKLADKOPP, m. 2. Porslinskopp af mer än vanlig höjd, hvarur choklad drickes.

CHOKLADKRÄM, n. 3. Kräm, tillredt af choklad, m. m.

CHOKLADKRÄKLA, f. 1. Ett slags kräkla, som begagnas till vispning, då man kokar choklad.

CHOKLADPASTILL, schokladpasti'll, m. 3. Benämning på ett slags pastiller, hvari choklad är inblandad.

CHOKLADTÅRTA, f. 1. Tårta, tillagad af rifven choklad med socker, sötmandel, äggegulor och ägghvitor.

CHOLERA, CHOR, m. fl., se under K.

CHORDA, kå'rda, f. 1. (mat.) Rät linie, som skär en cirkel och ändar sig på båda sidor i dess periferi.

CHORIAMB, koriámmb, m. 3. (prosod.) Fyrstafvig versfot, i hvilken de två mellersta stafvelserna äro korta, de andra två långa (—⏑⏑—), t. ex. Stafvelsemått.

CHORUS, kóruss, m. sing. Samfällt sång af flera personer. Brukas mest skämtvis; eljest säges Kör. *Uppstämma i c.*, *i full c.*

CHRESTOMATHI, kråsståmati', f. 3. Läsebok för öfning i öfversättning från ett främmande språk, innehållande valda stycken ur klassiska författare. *Latinsk*, *grekisk*, *tysk c.* — Skrifves äfv. *Krestomati*.

CHRIA, se *Kria*.

CHRISTEN, CHRISTLIG, CHRISTNA, m. fl., se under K.

CHRISTUS, kri'sstuss, nom. propr. m. Det ärenamn, som tillades Jesus, kristna religionens stiftare; liktydigt med Messias, d. v. s. smord (till konung). Bibehåller äfv. i svenskan den latinska böjningen, t. ex.: *År 1850 efter Christi födelse; Christo helgad; tro på Christum; o Christe! i Christo äro alla menniskor rättfärdige vordne af tron.*

Dock nyttjas äfv. Christus, utom för genitiven, som ovilkorligt fordrar Christi. I stället för Christe! i vokativen, brukas ofta Christ! — Skrifves äfv. *Kristus.*

CHRISTUSBILD, kri'sstussbi'lld. m. 3. Bild, som föreställer Christus, menniskoslägtets frälsare.

CHROM, kråm. n. 3. sing. (kem.) En år 1797 af Vauquelin upptäckt, blygrå, spröd och ganska hård metall, som ingår i flera färger. — Skrifves äfv. *Krom.*

CHROMATIK, kråmati'k, f. 3. (från grek.) 1) Läran om färgerna. — 2) Konsten att blanda färgerna i målning. — Skrifves äfv. *Kromatik.*

CHROMATISK, kråmátissk, a. 2. 1) (opt.) Färgad. — 2) (i musik) *C. skala,* fortskridande genom halftoner, t. ex.: c, ciss, d, diss, e, f, fiss, g, giss, a, aiss, c. *C-a toner,* alla af de sju ursprungliga afledda toner. — Skrifves äfv. *Kromatisk.*

CHROMGRÖNT, krå'mgrö'nt, n. sing. (egentl. neutrum af obrukliga adjektivet *Chromgrön*) Chromoxidul, hvilken nyttjas såsom den vackraste gröna färg till emalj- och porslinsmålning.

CHROMGULT, krå'mgúlt, n. sing. (egentl. neutrum af obrukliga adjektivet *Chromgul*) Chromsyrad blyoxid, en skön och oföränderlig gul målarfärg, hvilken isynnerhet användes till målning af vagnar.

CHROMSYRA, krå'msy'ra, f. 1. (kem.) Syra, uppkommen genom förening af chrom med syre; utgör ett mörkrödt pulver eller en ljusröd, af fina, hårformiga kristaller bestående massa; har skarpt sur samt efteråt sträf, metallisk smak.

CHROMSYRAD, a. 2. (kem.) 1) Förenad med chromsyra. *C-t kali.* — 2) Bildad genom förening med chromsyra. *C-t salt.*

CHRONISK, CHRONOLOGI, m. fl., se under K.

CHRYSOBERYLL, kry'såbery'll, m. 3. (mineral.) Ädelsten med grönhvit, sparrisgrön, gröngrå eller blågrå färg och matt glans.

CHRYSOLIT, krysåli't, m. 3. (mineral.) En gulgrön ädelsten, bestående af kiselsyrad talkjord. Skrifves äfv. *Chrysolith.*

CHRYSOPRAS, kryssåprás, m. 3. (mineral.) Ett slags äpelgrön halfädelsten.

CHURFURSTE, m. fl., se under K.

CHYLUS, tjy'luss, m. sing. (lat., ifrån grek.) *C.* eller Mjölksaft kallas födoämnena, sedan de i tarmarna blifvit upplösta och förädlade.

CHYMUS, tjy'muss, m. sing. (lat., ifrån grek.) Den grötaktiga massa, hvartill födoämnena af magen förvandlas, för att sedan i tarmarna ytterligare förädlas till Mjölksaft (jfr. *Chylus*).

CHÄS, se *Schäs.*

CICATRISATION, ----tschón, f. 3. (med.) Sårs hopläkning.

CICERO, si'sero, m. sing. En sort boktryckarstil, som fått sitt namn deraf, att de första upplagorna af den romerske författaren M. T. Cicero trycktes med sådan stil.

CICERONE, tjitjerä'ne, m. 3. Uti Italien, isynnerhet i Rom, en person, som visar främlingar ställets märkvärdigheter och ger förklaring öfver dess ålderdomslemningar. Kallas så med häntydning på Ciceros vältalighet, emedan desse ciceroner äro ganska pratsamme.

CICERONIAN, ----án (litter.), m. 3. 1) En, som skrifver och talar latin utmärkt väl, med en Ciceros mästerskap. — 2) En, som imiterar Ciceros stil.

CICERONISK, a. 2. (litter.) Som liknar Ciceros stil, filosofi, o. s. v. *C. stil, vältalighet, filosofi.* — *Ciceroniskt,* adv.

CICISBEO, tjitjissbéå, eller CICISBÉ, m. 3. pl. — *beer.* Enligt italiensk sed, en förtrogen vän och daglig sällskapare åt ett gift fruntimmer.

CIDER, si'dr, m sing. Vin af allehanda slags fruktsorter, förnämligast af äplen och päron, isynnerhet de förra. — *Syn.* Fruktvin, Äpelvin, Äpelmust, Päronmust.

CIDERBRÄNNVIN, si'dr-brä'nnvin, n. 3. Brännvin, beredt af grumset, som blir öfver vid ciderpressning.

CIDERPRESS, m. 2. Press, som begagnas vid beredning af cider.

CIDERSIRAP, m. 3. Sirap, beredd af cider. [--sirup, --syrup.]

CIDERÄTTIKA, f. 1. Ättika, beredd af cider.

CIGARR, -árr, m. 3. Tvenne tobaksblad, ett bredare och ett smalare, sammanrullade så, att en fin rörformig öppning går längs igenom.

Anm. Ordet *Cigaro,* som är spanskt, betyder egentligen ett rörformigt hopvridet, olimmadt papper eller majsblad, i hvilket ett tobaksblad är inlagdt.

CIGARRFODRAL, -árr-ál, n. 3. o. 5. Fodral, att förvara cigarrer uti.

CIGARRMUNSTYCKE, n. 4. Särskilt munstycke, med en liten pipformig öppning nedtill, hvaruti cigarren sättes, då man vid rökningen ej vill hålla den med fingren.

CIKORIA, -kó--, f. 1. 1) (bot.) Se *Vägvårda.* — 2) Ett slags surrogat för kaffe, tillredt af roten utaf Cikorieväxten eller Vägvårdan. — Äfv. *Cichoria.* — *Ss. Cikorie-rot.*

CIKORIEKAFFE, -kó--káffe, n. 4. sing. 1) Se *Cikoria,* 2. — 2) Sjelfva drycken, som tillredes af cikoria.

CIKORIESIRAP, m. 3. Sirap, beredd af Cikorieörtens rot. [—sirup, —syrup.]

CIKORIEÖRT, f. 3. Se *Cikoria,* 1.

CIMOLIT, simåli't, m. 3. (mineral.) En hvitgrå eller rödaktig stenart, som förekommer på ön Argentiera; nyttjades af de Gamle till fläckars urtagning.

CINCHONIN, sinnkoni'n, n. 3. (kem.) Fast, icke flygtig, rent besk växtbas i kinabark.

CINGLA, se *Singla.*

CINKA, si'nnka, f. 1. (af fr. *Cinq*) Femma, i tärningspel. *C. dus, c. tre, c. fyra,* o. s. v. *C-kor all,* båda femmorna. *Slå c., få c.*

CINKADUS, sinnkadús, f. 3. 1) En femma och en tvåa, i tärningspel. *Slå c.* — 2) (fig., fam. o. skämtv.) Tillfällighet, träff, slump. *Låta komma an på en c. Det kommer an på en c., om . . . . En c. kan göra't.* Brukas sällan utom i dessa talesätt. — *Syn.* Se *Tillfällighet.*

CINKOMPASS, sinnkåmmpåss, n. sing. (af det fr. *cinq pas,* fem steg) Ett slags dans för en person, då man öfver två korslagda käppar hoppar i kors med fötterna, fem gånger efter hvarandra. *Dansa c.* (Fig. fam.) *Lära någon att dansa c.,* tukta någon.

CINOBER, sinóbr, m. sing. En högröd mineralfärg, bestående af qvicksilfver i förening med svafvel. — *Ss. C-färg, -röd.*

CIRCASSIENNE, sirrkassiä'nn, n. sing. (fr.) Ett slags fint ylletyg.

CIRCE, si'rrce, nom. propr. f. 1) (grek. myt.) Trollgudinna, som förvandlade menniskor i djur, enligt fabeln boende på en ö i Medelhafvet. — 2) (fig. fam.) Förtrollande skön qvinna, förtrollerska.

CIRCUS, si'rrkuss, m. sing. (lat.) 1) (hos de gamla Romarne) *a*) En stor, långrund skådebana

för allehanda offentliga skådespel. — *b*) Den der åskådande församlingen. — 2) (nu) *a*) Ridbana, der konstberidare gifva sina föreställningar. — *b*) (geol.) Cirkelrund eller elliptisk plan, omgifven af branta klippor och bergshöjder.

CIRKEL, si'rrkl, m. 2. pl. *cirklar*. 1) (mat.) *a*) Yta, omgifven af en kroklinie, så beskaffad, att alla räta linier, som ifrån en viss punkt inom den (medelpunkten), dragas till densamma, äro lika stora (dessa lika stora linier kallas cirkelns radier). Cirkelyta. — *b*) Sjelfva kroklinien, som omsluter en så beskaffad yta. *Beskrifva en c.*, uppdraga en sådan linie. Kallas äfv. Cirkelomkrets, Cirkelperiferi. Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom Halfcirkel, Höjdcirkel m. fl.; se dessa. — 2) Verktyg, hvarmed en cirkel uppdrages. Deraf finnas flera slag, såsom Krumcirkel, Stångcirkel, m. fl., hvilka ses på sina ställen. *Upprita en figur med c. Mäta, afpassa med c. Göra något efter c.*, med tillhjelp af cirkel. — *Syn.* Cirkelinstrument, Cirkelverktyg, Cirkelmått. — 3) Cirkelrund bana, krets, ring. *En blomstersång, som går i c. Ställa stolar i en c.* — 4) *a*) (förr i Frankrike) Församling hos drottningen, af prinsessor, hertiginnor m. fl., som sutto i en krets. — *b*) (fig.) Sällskapskrets. Brukas för denna bem. nästan endast i sammansättningarna: Sällskapscirkel, Umgängscirkel. — 5) (fig. log.) *C. i bevisning*, felaktigt sätt att bevisa, då det, som skulle bevisas, lägges till grund för sjelfva bevisningen. *C. i definiering*, då man i en definition använder samma begrepp, som skulle definieras. — 6) Förekommer i några sammansättningar, hvilka tillhöra tidräkningen, såsom Solcirkel, Måncirkel; se dessa.

CIRKELAFSKÄRNING, f. 2. Se *Cirkelsegment*.

CIRKELBEN, n. 5. Skänkel på ett cirkelinstrument.

CIRKELBESTICK, n. 5. 1) Fodral till ett cirkelinstrument. — 2) Både instrument och fodral tillsammans.

CIRKELBÅGE, m. 2. pl. — *bågar*. 1) (mat.) Del af en cirkels omkrets. Jfr. *Cirkel*, 1, *b*. — 2) Hvad som har formen af en sådan båge.

CIRKELFORMIG, a. 2. Som har formen af en cirkel, som går i cirkel.

CIRKELFOT, m. 3. pl. — *fötter*. Nedersta ändan af ett cirkelben.

CIRKELGÅNG, m. 2. 1) Rörelse, fortgående, fortskridande i cirkel. — 2) (fig.) *C. i bevisning*, se *Cirkel*, 5.

CIRKELHUFVUD, n. 4. pl. — *hufvuden*. Öfra ändan af ett cirkelinstrument.

CIRKELHVALF, n. 5. Hvalf, som bildar en cirkelbåge.

CIRKELINSTRUMENT, ----mä'nnt, n. 3. o. 5. Se *Cirkel*, 2.

CIRKELLINIE, f. 3. 1) Linie, som utgör omkretsen af en cirkel (bem. 1, *a*). — *Syn.* Cirkel. Periferi. — 2) Linie, som utgör en del af en cirkels periferi: cirkelformig linie. — *Syn.* Cirkelbåge.

CIRKELMÅTT, n. 5. Se *Cirkel*, 2.

CIRKELOMKRETS, m. 2. och

CIRKELPERIFERI, si'rklperiferi', f. 3. Se *Cirkel*, 1, *b*.

CIRKELRUND, a. 2. Som går i cirkel eller har formen af en cirkelyta. *En c. mur. En c. yta, kaka.* — *Cirkelrundt*, adv.

CIRKELRÖRELSE, f. 3. Rörelse, som fortgår i en kroklinie, hvilken bildar en cirkel, om den fortsättes.

CIRKELSEGMENT, si'rklseggmä'nnt, n. 3. o. 5. (mat.) Del af en cirkel, som inneslutes af en cirkelbåge och en rät linie, hvilken skär cirkeln.

CIRKELSKÄRNING, f. 2. eller

CIRKELSNITT, n. 5. (kir.) Inskärning vid amputation, då alla delar genomskäras kretsformigt och vertikalt ända till benet.

CIRKELSMED, m. 3. Handtverkare, som tillverkar allehanda jern- och stålverktyg, såsom cirkelbestick, sågar, borrar, mejslar, m. m.

CIRKELSPETS, m. 2. Spetsen af det ena cirkelbenet (se d. o.), hvaromkring det andra kringföres, då man vill uppdraga en cirkel.

CIRKELSTRYKNING, f. 2. (fys.) Sätt att magnetisera stål, då fyra stålstänger läggas i qvadrat, och man förer begge polerna af en magnet öfver dem, från den ena till den andra, flera hvarf rundt omkring. Rättare Kringstrykning.

CIRKELSÅG, f. 2. En rund, tunn, kring omkretsen tandad skifva, som roterar kring en axel.

CIRKELVIS, adv. (föga brukl.) I cirkelform, i cirkel.

CIRKELYTA, f. 1. Cirkelformig yta. Jfr. *Cirkel*, 1, *a*.

CIRKELÖPPNING, f. 2. Öppningen emellan skänklarna eller benen på ett cirkelinstrument.

CIRKLA, v. a. 1. 1) Afpassa, afmäta med cirkel. — 2) (fig.) Med öfverdrifven noggrannhet och kall beräkning afpassa. *C. sina ord.* Brukas mest i part. pass. såsom adjektiv. — *Cirklande*, n. 4. o. *Cirkling*, f. 2.

CIRKLAD, a. p. 2. (fig.) 1) (om person) Öfverdrifvet och med kall beräkning afmätt, i skick, tal, uppförande, o. s. v. *Vara c. i sitt tal, i sitt väsende.* — 2) (om sak) Öfverdrifvet noggrann, noga afmätt och beräknad. *C-t tal, skick, uppförande. C-e ord. C. stil.* — *Syn.* Afmätt, Konstlad, Sökt.

CIRKLADT, adv. På ett cirkladt sätt. *Tala c.* — *Syn.* Afmätt. Konstladt.

CIRKULATION, sirrkulatschón, f. 3. Kretslopp; omlopp. *Blodets c.*, dess omlopp i kroppens ådror. *Myntets c.*, dess omlopp i allmänna rörelsen. Äfv. *Circulation*.

CIRKULATIONSBRUK, sirrkulatschónsbrúk, n. 5. (landtbr.) Åkerbruksmetod, bestående uti en systematisk omvexling af olika växtslag på samma del af den brukade jorden, hvarvid denna indelas i flera lotter, som hvar efter annan besås med olika sädesslag, foder- och rotväxter, så att hvarje lott, sedan den först blifvit behörigen gödslad, årligen besås med ett nytt växtslag, innan den, efter ett visst antal skördar, ånyo gödslas. Kallas äfv. Omloppsbruk.

CIRKULERA, v. n. 1. Vara i omlopp. *Blodet c-r i menniskokroppen. Låta myntet c. i allmänna rörelsen.* — Äfv. *Circulera*. — V. a. (kem.) Sades fordom om ett numera aflagdt sätt att digerera. — *Cirkulerande*, n. 4. o. *Cirkulering*, f. 2.

CIRKULERKOLF, sirrkulèrkå'llv, m. 2. pl. — *kolfvar*. (kem.) Benämning på ett slags kolfvar med hatt, som nyttjades vid cirkulering.

CIRKULÄR, sirrkulä'r, n. 3. o. 5. Skrifvelse, bref af lika lydelse, som skickas till flera personer. — Äfv. *Circulär*. — *Syn.* Cirkulärskrifvelse, Cirkulärbref, Rundbref.

CIRKULÄRBREF, --lä'rbrév, n. 5. och

CIRKULÄRSKRIFVELSE, --lä'rskri'vällse, f. 3. Se *Cirkulär*.

CIRKUMFILISNÄRT, ----snä'rrt, m. 3. (fam. skämtv.) Liten prydlig släng, som man gör vid skrifning.

CIRKUMFLEX, sirrkummflä'cks, m. 3. (gram.) Tecken, som sättes öfver en stafvelse, för att utmärka, att den blifvit sammandragen och således fordrar en uthållande tonvigt. Detta tecken är för grekiskan ˜ och för franskan ^. — Skrifves äfv. *Circumflex*.

CIRKUMVALLATIONS-LINIE, ----tschònsli'nje, f. 3. (fortif.) Försvarsverk med bröstvärn, bankett och graf, som anlägges omkring en fästning till de belägrades försvar, och för att hindra tillträde till fästningen utifrån. — Äfv. *Circum------*.

CIS, siss. Latinsk partikel, som förekommer i några sammansättningar och betyder: på denna sidan (i motsats till *trans*, på andra sidan), t. ex.: *Cisalpinsk*, belägen eller varande på denna sidan Alperna.

CISS, n. 5. (i musik) *C*, höjdt en half ton.

CISALIER, -sá--, m. 3. pl. (myntk.) Mynt, som ej fullkomligt utfalla i präglingen, utan måste omsmältas.

CISELERA, v. a. 1. (fr. *Ciseler*, af *Ciseau*, mejsel) Göra upphöjda figurer i silfver- eller guldbleck, på det sätt, att de först drifvas med punsar eller stampar och sedan fulländas med grafstickel. — ***Ciselerande***, n. 4. o. ***Cisele-ring***, f. 2.

CISELÖR, m. 3. Handtverkare, som gör ciselerade arbeten.

CISSOID, sissåi'd, f. 3. (mat.) Ett slags krokline, af tredje graden.

CIST, sisst, m. 3. Ett växtslägte af fam. Cisteæ, med flera arter, af hvilka i Sverige finnas Sol-Cist, Ölands-Cist och Gottlands-C. Cistus.

CISTERCIENSERMUNK, cisstärrsiä'nnsr-múnnk, m. 2. -NUNNA, f. 1. Munk, nunna af:

CISTERCIENSERORDEN, cisstärrsiä'nnsr-å'rdn, m. 2. sing. Katolsk andelig orden, stiftad 1098 af Benediktiner-abboten Robert i Cisteaux (på latin: Cistercium). Den qvinliga orden af samma namn stiftades af abboten Stefan, år 1120, efter samma ordensregel, och står under uppsigt af Cisterciensermunkarnes general.

CISTERN, sisstä'rn, m. 3. Behållningsrum, vanligen muradt eller uthugget i sten, till förvarande af regnvatten, i brist på flod- eller brunnsvatten. Vattenkista.

CITADELL, --dä'll, n. 3. o. 5. Skans (kärnfäste) inuti en stad eller fästning.

CITAT, sitát, n. 3. o. 5. Anfördt ställe ur en författare. — *Syn.* Citation.

CITATION, --tschón, f. 3. 1) Anförande af en författares ord. — 2) Se *Citat*.

CITATIONSTECKEN, --tschònsté́ckn, n. 5. Tecken ("), som i skrift sättes framför och efter ord, mening eller helt stycke, för att utmärka, att de äro anförda ur någon bok, skrift, handling eller innefatta någon viss persons tal eller yttrande. Anföringstecken.

CITERA, v. a. 1. 1) Anföra ett ställe ur en författare, en skrift, en handling. *C. ett ställe ur Cicero. C. verser ur Horatius.* Man säger äfv.: *C. en författare*, d. v. s. anföra ställen ur hans skrifter. — 2) Till stöd åberopa en författares satser, yttranden. *Till stöd för denna min åsigt behöfver jag blott c. Berzelius. C. bibeln.* — *Syn.* Anföra. — ***Citerande***, n. 4. o. ***Citering***, f. 2.

CITRAT, sitrát, n. 3. o. 5. Citronsyradt salt.

CITRON, sitrón, m. 3. Den gula, saftrika, starkt syrliga frukten af Citronträdet. — *Ss. C-färg, -färgad, -gul, -kärna, -lukt, -saft, -skal, -skifva.*

CITRONAT, --át, n. 3. Skal af omogna citroner, kokade i tunn sirap.

CITRONBISCUIT, sitrònbisskvi', m. 3. Biscuit, tillredd af skalad sötmandel med ägghvitor, socker och det rifna skalet af en citron.

CITRONESSENS, sitrònässánngs, m. 3. Se *Citronolja*.

CITRONFINK, m. 2. (nat. hist.) En art af Finkslägtet, uti Italien.

CITRONGELÉ, sitrònschelé, n. 3. Gelé, tillagadt af citronsaft, socker, ägg och vin.

CITRONGLASS, m. 3. Glass, tillredd af citronsaft med socker.

CITRONKLÄMMA, f. 1. Se *Citronpress*.

CITRONKRÄM, n. 3. Kräm, tillagadt af citronskal, med vin, citronsaft, kanel och socker.

CITRONLIKÖR, sitrònlikö'r, m. 3. Likör, tillredd af sprit, citronessens, sirap och vatten.

CITRONMELISS, sitrònmeli'ss, m. 3. En i Schweiz och Italien vildt växande apoteksört, som äfven allmänt odlas i trädgårdar, för sin angenäma citronlukt. Melissa officinalis.

CITRONMYNTA, sitrònmy'nnta, f. 1. (bot.) En art Mynta. Mentha gentilis.

CITRONOLJA, f. 1. Den etheriska olja, som pressas ur citronskal. En art häraf är Cedrooljan (se d. o.).

CITRONPAST, sitrònpásst, m. 3. (sockerb.) Past, tillredd af saft och skal utaf citron med socker.

CITRONPRESS, m. 2. Press, hvarmed saften pressas ur citroner.

CITRONRUTOR, f. 1. pl. (sockerb.) Oblat, skuret i sneda rutor, hvilka öfverstrykas med mandelmassa, bakas vid lindrig värma, glaseras och garneras med citronatstrimlor. Brukas äfv. i sing. om hvarje särskilt stycke.

CITRONSAFT, m. 3. Ur citron utpressad saft.

CITRONSIRAP, m. 3. Ett slags sirap, tillredd af utpressad citronsaft och socker. [--sirup, --syrup.]

CITRONSORBET, sitrònså'rrbätt, m. sing. (kondit.) Sorbet, beredd af citronsaft med socker.

CITRONSPÅN, n. 5. (sockerb.) Ett slags ugnskonfekt, tillredd af citronsaft och citronskal med socker och ägghvita.

CITRONSYRA, f. 1. (kem.) Ett slags växtsyra, som innehålles i citronsaft, äfvensom i saften af vinbär, stickelbär och flera slags frukter.

CITRONSYRAD, a. 2. (kem.) Säges om salter, i hvilka citronsyra ingår. *C-t salt. C-t natron*, o. s. v.

CITRONSÅS, m. 3. Sås, med tillsats af citronsaft och citronskal.

CITRONTABLETTER, sitròntablä'ttr, m. 3. pl. (sockerb.) Tabletter (se d. o.), tillredda af rifvet citronskal med socker. Brukas äfv. i sing. om hvarje särskilt stycke.

CITRONTRÄ, n. 4. sing. Veden, virket af Citronträdet.

CITRONTRÄD, n. 5. Trädslag, hvars frukt är den allmänt bekanta citronen, och hvars många arter hafva sitt hemland i södra delarna af Asien och Europa samt norra delen af Afrika. Till arterna höra: Pomerans-, Apelsin- och Bergamott-träd. Citrus. Egentliga Citronträdet kallas på latin: Citrus Limonium.

CITRONVATTEN, n. 5. Vatten, blandadt med citronsaft.

CITRONVIN, n. 3. Vin, blandadt med socker och citronsaft.

CITRYL, sitry'l, m. 3. (kem.) Ett slags olja, som kan erhållas ur citronoljans förening med saltsyregas.

CITTERSPELARE, m. 5. -SPELERSKA, f. 1. 1) En, som för tillfället spelar cittra. — 2) En, som utöfvar denna konst.

CITTRA, si'ttra, f. 1. Ett musikaliskt sträng-instrument, som har nästan formen af en luta, men en längre hals, och strängarne knäppas ej med fingrarna, utan anslås med en fjäderpenna. [Citra, Zittra.]

CIVIL, sivi'l, a. 2. 1) *a*) (om person) Som bekläder ett borgerligt embete, en borgerlig tjenst (i motsats till prester och militärpersoner). *C. embetsman. Blifva c. ifrån militär.* — *b*) (om embeten, tjenster, o. s. v.) Borgerlig (i motsats till presterlig och militär). *C-t embete. C. tjenst, syssla. Beträda den c-a banan. Det c-a ståndet. C-a kläder. C. arrest,* se *Husarrest.* — *Syn.* Borgerlig. — 2) (fig. fam.) Billig, måttlig. *C-t pris.* — 3) (jur.) Som angår tvistemål. *Ett c-t mål.* — Motsats: Kriminel, Kriminal-, Brottmåls-. — 4) (i tidräkn.) *C-t år,* 365 eller 366 hela dagar (till skilnad ifrån Astronomiskt år, som upptager timmar, minuter och sekunder). Kallas äfv. Borgerligt år. — S. m. Civil (ej presterlig eller militär) person. *De c-e.*

CIVILDEPARTEMENTET, sivi'ldeparrtemánnget, n. 5. def. En af de afdelningar, hvaruti regeringsärenderna äro fördelade i och för föredragning inför konungen i statsrådet. Innefattar handel, näringar, bergverk, landthushållning, allmänna kommunikationsanstalter, m. m.

CIVILFÖRDELNING, sivi'lfördélninng, f. 2. (adm.) *C. af en domstol,* fördelning deraf, som handlägger civila (bem. 1, *b*) mål.

CIVILFÖRVALTNING, f. 2. Hela den del af rikets förvaltning, som ej hör till ecklesiastik- eller militär-departementet.

CIVILGUVERNÖR, sivi'lguvärnö'r, m. 3. Guvernör, som endast har den civila förvaltningen i en provins sig anförtrodd.

CIVILISATION, --tschón, f. 3. Samhällsmedlemmarnes fortskridande utbildning i fysiskt och moraliskt afseende; hyfsning i seder och lefnadssätt.

CIVILISERA, v. a. 1. Hyfsa i seder och lefnadssätt. *C. ett folk, en nation, råa vildar.* — *Civiliserande,* n. 4. o. *Civilisering,* f. 2.

CIVILIST, --i'sst, m. 3. Civil embets- eller tjensteman.

CIVILITER, sivi'litr, adv. (lat.; lagt.) Borgerligt.

CIVILKARL, m. 2. (fam.) Person, som inträdt på den civila (bem. 1, 2) tjenstemannabanan; civil tjensteman.

CIVILKLÄDD, a. 2. Som bär civila (bem. 1, *b*) kläder. *Gå, vara c.*

CIVILLAG, sivi'lläg, m. 2. Den del af allmänna lagen, som rör tvistemål. Motsats: Kriminallag, Brottmålslag.

CIVILLAGSKIPNING, f. 2. (jur.) Den del af lagskipningen, som befattar sig med tvistemåls afdömande.

CIVILLISTA, sivi'lli'sta, f. 1. I England och Frankrike, den åt konungen anslagna summan till underhållande af hans hofstat. Brukas äfv., i utsträckt mening, om anslagen till regenten, i andra konstitutionella stater.

CIVILMÅL, n. 5. (jur.) Civilt mål, tvistemål (i motsats till Brottmål, Kriminalsak). *Domare i c. Förvandla brottmål till c.*

CIVILPROCESS, sivi'lprosä'ss, m. 3. Rättegång i tvistemål. — Motsats: Brottmålsprocess, Kriminalprocess.

CIVILRÄTT, m. 3. Sammanfattningen af de positiva laga föreskrifter, efter hvilka en stats medborgare, i sina ömsesidiga förhållanden, böra inrätta sina yttre handlingar.

CIVILSTAT, m. 3. Samtelige civile embets- och tjenstemän i en stat. Förekommer mest i bestämd form: *C-en.* — Motsats: Militäre embets- och tjenstemän.

CIVILSTÅND, n. 5. Den klass i samhället, som utgöres af civile embets- och tjenstemän (i motsats till Militär- och Prestståndet), jemte deras familjer.

CLAIRET, klärä', n. sing. (fr.) 1) Benämning på alla ljusröda franska viner; äfv. ett godt hvitt vin ifrån Château-Renard vid Avignon. — 2) Ett slags dryck af vin med honung, socker och kryddor.

CLAIR-OBSCUR, kläråbbsky'r, m. sing. (fr.; mål.) Fördelning af ljus och skugga. Ljusdunkel.

CLAMAMUS, klamàmuss, n. sing. (lat.) Rop, sorl; stoj, gny; knot, jemmer.

CLAN, klann, m. 5. Skottsk slägtstam med eget öfverhufvud.

CLAQUEUR, se *Klakör.*

CLARET, klä'rät, n. sing. Benämning i England på fint, rödt Bordeauxvin. Jfr. *Clairet,* 1.

CLARIN, CLARINETT, CLASS, CLAUSUR, CLAV, CLAVER, m. fl., se under K.

CLINOMETER, klinåmétr, m. 2. pl. — *metrar.* Instrument, hvarmedelst ett fartygs styrlastighet utrönes.

CLIO, nom. propr. (grek. o. rom. myt.) Hjeltediktens och historiens gudinna.

CLOTH, n. 3. (engelskt ord) Ett slags tunt tyg, som af bokbindare begagnas att öfverkläda bokpermar med. [Kloth.]

CLOTHO, nom. propr. f. (grek. o. rom. myt.) En af parcerna eller ödets gudinnor.

CLOWN, klaun, m. sing. (engelskt ord, som ursprungligen betyder: bonde, tölp) 1) Improviserande gyckelmakare på engelska teatern (äfven i Shakspeares stycken). — 2) Gyckelmakare vid lindansnings- och konstberidnings-skådespel.

CLUNIACENSER, kluniasä'nnsr, m. 5. Munk af en orden, som stiftades år 910 af Bernon, abbot i *Clugny* och deraf kallades *Cluniacensernes orden.*

COADJUTOR, COAGULERA, COALITION, m. fl., se under K.

COAKS, kåks. Benämning i England på den koliga massa, som återstår, sedan man ur de vanliga stenkolen utjagat alla de flygtiga delar, som deruti innehållas.

COCCIONELL, COCHENILL, se *Kochenill.*

COCON, se *Kokong.*

COCOSNÖT, m. fl., se under K.

COCYTUS, kosy'tuss, nom. propr. m. 1) Flod i Campanien, vid sjön Avernus. — 2) (myt.) En af floderna i underjorden. — 3) (fig. poet.) Underjorden. I denna mening skrifves äfven i bestämd form: *Cocyten* eller *Kocyten.*

CODA, kóda, f. 1. (ital., af lat. *Cauda,* svans) Brukas i musik, för att beteckna: Slutsatsen af ett musikstycke.

CODEIN, kodei'n, n. 3. sing. (kem.) Ett eget växtämne.

CODEX, kódäcks, m. pl. *codices.* (lat.) 1) (före boktryckerikonstens uppfinning) Hvarje stor

bok. — 2) (efter nyssnämda uppfinning) Hvarje skrifven bok (till skilnad ifrån de tryckta). — 3) Lagsamling, lagbok, lagverk. [Kodex.]

CODICILL, CODILL, COEFFERA, m. fl., se under K.

COEFFICIENT, koäffisiä'nnt, m. 3. (alg.) Benämning på de tal, som sättas framför en bokstaf, för att antyda, huru många gånger den är adderad till sig sjelf.

COEXISTERA, COEXISTENS, se under K.

COGNAC, se *Konjak.*

COGNAT, kånngnát, m. 3. Blodsförvandt på mödernesidan (i motsats till Agnat). — Äfv. *Kognat.*

COHERENS, COHESION, m. fl., se under K.

COHOBERA, v. a. 1. (kem.) Vid en distillation flera gånger efter hvarandra åter ingjuta det afdistillerade i retorten och distillera på nytt.

COHORT, se *Kohort.*

COINCIDERA, COINCIDENS, se under K.

COLCOTHAR, kå'llkotar, m. sing. Ett rödbrunt pulver, som återstår i retorterna, vid tillverkning af rökande eller så kallad Nordhausisk svafvelsyra.

COLIBRI, kòlibri, m. 5. Se *Honungsfågel.*

COLISSEUM ell. COLOSSEUM, --éumm, nom. propr. n. 1) Praktbyggnad i det gamla Rom, uppförd af Nero, för offentliga skådespel. — 2) Praktbyggnad i stora städer, för offentliga nöjen. [Collisseum, Collosseum.]

COLLATERAL, m. fl., se under K.

COLLÉSTÖT, kålèstö't, m. 2. (i biljard) Stöt med en boll, som ligger vid vallen.

COLLECTANEA, kålläcktánea, n. pl. (lat.) Samlade anmärkningar, utdrag ur böcker.

COLLECTIVUM, kålläckti'vumm, n. pl. — *iva* ell. — *iver.* (lat.; gram.) Ord, som i sig innefattar begreppet af flera enheter, t. ex. folk, här, o. s. v. Förkortadt af *Nomen collectivum.* — Man skrifver i svenskan äfv. *Kollektiv* (n.)

COLLEGA, COLLEGIUM, m. fl., se under K.

COLLERETTE, se *Kollerett.*

COLLET, kållä', (fr.) se *Kollett.*

COLLI ell. COLLY, kå'lli, m. pl. *colli.* (ital.; handelst.) Hvar och en särskilt varupersedel, som afsändes med en skeppare eller forman.

COLLOQUIUM, kållókviumm, n. pl. — *quia* o. — *quier.* (lat.) Samtal. *C. familiare,* förtroligt samtal.

COLOCYNTBITTER, kolåsy'nntbi'ttr, n. sing. (kem.) Bittert extraktivämne, som erhålles ur koloqvinten.

COLOPHONIUM, se *Kolofonium.*

COLOQVINT, se *Koloqvint.*

COLORATUR, se *Koloratur.*

COLORUM, se *Kolorum.*

COLOSSEUM, se *Colisseum.*

COLUMBIN, --i'n, n. 3. sing. (kem.) Bittert ämne i:

COLUMBOROT, f. 3. pl. — *rötter.* Roten af Cocculus palmatus, som användes på apoteken.

COLURER, -lú-, m. 3. pl. Så kallas, i tidräkningsläran, de tvenne deklinationscirklar, medelst hvilka solbanan genom dagjemnings- och solståndspunkterna indelas i fyra lika delar. Den ena af dessa kallas Solstånds- och den andra Dagjemnings-coluren.

COMFORT, COMFORTABEL, se under K.

COMITAT, se *Komitat.*

COMITÉ, se *Komité.*

COMITIER, COMMENSURABEL, se under K.

COMMERCE, m. fl., se *Kommers,* m. fl.

COMMISSBRÖD, m. fl., se under K.

COMMITTÉ, se *Komité.*

COMMODOR, se *Kommodor.*

COMMUN, COMMUNAL, se under K.

COMPAGNIE ell. COMPANI, m. fl., se under K.

COMPAGNON, se *Kompanjon.*

COMPENDIUM, n. pl. — *dia* o. — *dier.* (lat.) Lärobok i sammandrag, kort begrepp af en vetenskap. Skrifves äfv. af några *Kompendium.*

COMMUNISM, COMMUNIST, se under K.

COMPILATION, COMPILATOR, COMPILERA, se under K.

COMPLEMENT, COMPLETT, COMPLEXION, m. fl., se under K.

COMPLIMENT, se *Kompliment.*

COMPOST, COMPOTE, se *Kompost, Kompot.*

COMPTOIR, se *Kontor.*

CON AMORE, kånnamå're. (ital.) Med förkärlek.

CONCAV, m. fl., se *Konkav,* m. fl.

CONCEDO, kånnsédo. Latinskt ord, som betyder: jag medgifver, och brukas vid disputationer, för att tillkännagifva, att man anser sig vederlagd af sin motståndares argumenter och derföre afstår ifrån vidare inkast emot den uppgifna tesen. Brukas äfven skämtvis i samtal, då man disputerat om en sak och den ene slutligen finner sig besegrad af anförda skäl.

CONCERT, m. fl., se *Konsert,* m. fl.

CONCHYLIER, kånnky'liärr, m. 3. pl. (nat. hist.) Gemensam benämning på: *a*) Snäck- och musseldjur; *b*) snäck- och musselskal. — Skrifves af några *Konkylier.*

CONCHYLIOLOGI, kånnkyliålåji', f. 3. Läran om snäck- och musseldjuren.

CONCILIUM, kånnsi'liumm, n. pl. — *lia* o. — *lier.* Kyrkomöte. I plur. skrifves äfv. *Koncilier.* [Koncilium.]

CONCIONELL, se *Kochenill.*

CONCLAV, se *Konklav.*

CONCORDANS, CONCORDAT, m. fl., se under K.

CONCRET, CONCRETION, se under K.

CONCRETO, kånnkrèto. *In c.,* latinskt uttryck, som betyder: i verkligheten, i det verkliga lifvet, inom erfarenhetens krets. Brukas i vetenskaplig, lärd och litterär stil. — *Motsats:* In abstracto (se d. o.).

CONDEMNERA, CONDENSERA, m. fl., se under K.

CONDITIO, kånndi'ttscho, f. (lat.) Vilkor. *C. sine qua non,* oeftergifligt vilkor.

CONDITION, m. fl., se *Kondition,* m. fl.

CONDITIONALITER, kånndittschonàlitr, adv. (lat.) Vilkorligt.

CONDITOR, CONDITORI, se under K.

CONDOLENS, CONDOLERA, m. fl., se under K.

CONDOR, se *Kondor.*

CONDOTTIERE, kånndåttiä're, m. 3. (ital.) Anförare för värfvade skaror af äfventyrare, uti Italien, i 14:de århundradet.

CONDUCT, se *Kondukt.*

CONDUCTOR, kånndúcktårr, m. 3. (lat.; vetenskapl.; uttalas i plur. --tórärr) 1) (fys.) Bleckcylinder, som, hvilande på starka glasfötter eller hängande på silkesträdar, utgör en del af en elektricitets-maskin, och begagnas, för att dermed uppsamla och qvarhålla den erhållna elektriciteten. — 2) Instrument, som vid kirurgiska operationer tjenar till ledning för andra verktyg.

CONDUCTER, CONFIDENTIEL, se under K.

CONFONIUM, se *Kolofonium.*

CONFORMERA SIG, CONFORMIST, se under K.

CONFRATER, kånnfrátr, m. pl. — *fratres.* (lat.) Medbroder, embetsbroder, medhjelpare.

CONGESTION, CONGLOMERAT, CONGREGATION, CONGRUERA, m. fl., se under K.

CONIIN, --i'n, n. 3. sing. (kem.) Flytande, fullkomligt flygtig växtbas i Conium maculatum.

CONJECTANEA, kånnjäcktánea, n. pl. (lat.) Skriftlig samling af ögonblickliga infall, anmärkningar o. d.

CONJUGAL, kånnjugál, a. 2. Äktenskaplig.

CONJUNCTIVUS, kånnjunckti'vuss, m. Se *Konjunktiv.*

CONNAISSEMENT, se *Konnåssement.*

CONNETABEL, CONNIVENS, CONSECRATION, CONSECUTIV, se under K.

CONSEIL, se *Konselj.*

CONSERVATORIUM, kånnsärrvatóriumm, n. 3. pl. — *orier.* (lat.) Musikalisk bildningsanstalt.

CONSILIUM, n. (lat.) Råd. *C. abeundi,* råd att aflägsna sig ifrån ett läroverk: en mildare art af relegation (se d. o.).

CONSISTORIALIS, kånnsistoriáliss, m. pl. — *oriales.* (lat.) Ledamot af ett konsistorium.

CONSISTORIEL, CONSISTORIUM, se under K.

CONSOLE, se *Konsol.*

CONSOLS. (engelskt ord, förkortadt af consolidated stocks) Konsoliderad statsskuld eller fonder, för hvilkas räntebelopp vissa statsinkomster äro anvisade.

CONSONERA, m. fl., se under K.

CONSOMMÉ, kånngsåmé, m. 3. (fr.) Kraftsoppa.

CONSTANTIAVIN, kånnstånntsiavi'n, n. 3. Bästa sorten Capvin, ifrån en landtgård med namnet Constantia, på Goda Hoppsudden.

CONSTAPEL, se *Konstapel.*

CONSTRICTIV, CONSTRINGERANDE, se under K.

CONSTRICTOR, kånnstri'cktårr, m. 3. (lat.) 1) Sammandragande medel. — 2) Se *Boa.*

CONSUL, kå'nnsull (pl. kånnsúlr), m. 3. 1) (hist.) *a*) En af de tvenne statens högsta styresmän i den fordna romerska republiken. — *b*) En af de trenne högsta öfverhetspersonerna i den förra franska republiken. — 2) Af en regering förordnadt ombud på utländsk handelsplats, för att der bevaka dess lands handelsintressen. — Skrifves äfv. *Konsul,* nästan alltid i sista bem., mindre i de förra.

CONSULAT, kånnsulát, n. 3. o. 5. 1) En consuls embete, tjenst, värdighet. — 2) Tiden, hvarunder en consul (bem. 1) utöfvade sitt embete. — Äfv. *Konsulat.*

CONSULTATION, m. fl., se under K.

CONTAGIUM, kånntágiumm, n. 3. pl. — *agier.* (lat.) Smittämne, som fortplantas genom vidrörande.

CONTAGIÖS, CONTERFEJ, se under K.

CONTO, pl. *conti.* (ital.; handelst.) Räkning, som för en person eller personifierad sak blifvit öppnad i hufvudboken eller rescontran, och som består af tvenne mot hvarandra liggande sidor (Debet och Credit), med personens eller sakens namn till öfverskrift. *C.-curant,* utdrag ur hvarje persons räkning i hufvudboken, som hvarje år göres och tillsändes dem. *C. finto,* diktad räkning, förslagsräkning. *C. nuovo* (eller *novo*), ny räkning. *C. corrente,* löpande räkning. *A c.,* i afräkning. *Per c.,* på ell. genom räkning. *C. à meta,* räkning emellan personer, som förenat sig om något handelsföretag, utan att vara kompanjoner, och dela till hälften vinst och förlust.

CONTOIR eller CONTOR, m. fl., se *Kontor,* m. fl.

CONTOUR, kånngtúr, m. 3. (fr.) Omkrets af en kropp eller teckning. Utkant, Utlinie, Begränsningslinie. — Äfv. *Kontur.*

CONTRA, kå'nntra. (lat.) Emot. *Pro et c.,* för och emot. Sammansättningarne deraf återfinnas under bokstafven K.

CONTRARIUM, kånntráriumm, n. pl. — *ria.* (lat.) Motsats.

CONTRE-AMIRAL, se *Konter-amiral.*

CONTRESCARPE, kå'nngtrskárrp, m. 3. (fortif.) 1) Yttre grafväggens sluttning vid fästningsverk. — 2) Yttre grafranden med den derpå befintliga betäckta vägen samt glacin. — Skrifves äfv. *Konterskarp.*

CONTRÄR, se *Konträr.*

CONTUBERNALIS, kånntubärrnáliss, m. pl. — *ales.* (lat.) Kamrat, sällskapare. (Betyder egentligen: Tältkamrat.)

CONTUMACIA, kånntumásia, f. (lat.) Tredska. — *Contumaciæ-dom,* se Tredskodom.

CONTUMACITER, kånntumåsittr, adv. (lat.) Tredskovis. *Döma någon c.,* fälla dom öfver någon, som oaktadt kallelse uteblifvit ifrån domstol

CONVEX, CONVOJ, CONVOLUT, m. fl., se under K.

COOPERATION, COOPERERA, se under K.

COOPVARDI, se *Kofferdi.*

COORDINERA, se under K.

COPAHUBALSAM, eller

COPAIVABALSAM, kopåivabállsamm, m. 3. Välluktande och särläkande balsam, som fås af:

COPAIVATRÄD, kopåivaträ'd, n. 5. Ett trädslag i Södra Amerika och på Antillerna. Copaifera Jacquini.

COPAL, kopál, m. 3. sing. En bernsten liknande välluktande kåda, som fås af flera amerikanska träd. Kallas äfv. Gummi Copal. Användes isynnerhet till den såkallade *Copalfernissan.* — Skrifves af somliga äfv. *Kopal.*

COPIA, m. fl., se *Kopia,* m. fl.

COPULA, kòpula, f. 1. (lat.; gram.) Del af en sats, som förbinder subjektet med predikatet.

COPULATIV, m. fl., se under K.

CORDA, se *Chorda.*

CORDEROY, CORDIAL, CORDIALITET, se under K.

CORDON, se *Kordong.*

CORDUAN ell. CORDOVAN, se *Karduan.*

CORNETTIN, kårnätti'n, m. 3. Ett slags blåsinstrument af messing.

CORNICHE, se *Karnis.*

COROLLARIUM, kårållåriumm, n. 3. pl. — *ier.* (lat.) Lärosats, som ovilkorligt följer af en förut bevist sats och derföre icke tarfvar bevis. — Skrifves äfv. af några *Korollarium.*

CORPS, kår, m. pl. *corpser.* (fr.) 1) Större afdelning af en krigshär. Ingår i sammansättningarna: Armécorps, Krigscorps, Infanteri-, Kavalleri-, Artillericorps, m. fl. — 2) Flera genom samma reglor, lagar, bruk o. s. v. förenade individer, betraktade såsom ett helt. Så säger man t. ex.: Embetsmanna-, Officers-, Handelscorps, o. s. v. — Ingår för öfrigt i åtskilliga franska uttryck, som allmänt brukas i svenska språket, såsom: *En c.* (anng-kå'r), samfält. *C. de bataille* (kår-dö-batállj), midten af en slagordning. *C. de garde* (kår-de-gárd, förvränges i allmänhet till

kårrtigåle): *a*) Högvakt; vaktpostering; *b*) vakthus; vaktrum. *C. de génie* (kår-dö-scheni'), se *Ingeniörcorps*. *C. de logis* (kår-dö-låschi'), hufvudbyggnad eller mellersta byggnaden (till skilnad ifrån flyglarna). *C. diplomatique* (kår diplåmati'ck), samteliga utländska sändebuden vid ett hof.

Anm. Ordet skrifves ganska allmänt *Korps*, hvilket dock, såsom högst betydligt afvikande från uttalet och öfverensstämmande hvarken med svenska eller franska språkets stafningssätt, bör ogillas. Snarare torde deremot kunna antagas det nyligen föreslagna skrifsättet: *Kår*.

CORPUS, kå'rrpuss, n. o. m. (lat.) 1) (maskulin) *a*) Kropp. Brukas i denna bem. stundom skämtvis. *Han förmår knappt röra sin ofatta c.* — *Syn.* Se *Kropp*. — *b*) (mål.) En färg säges hafva mycken *c.*, då den innehåller mycken massa i förhållande till sjelfva färgämnet. — *c*) En viss sort boktryckarstil, så benämd, emedan den så kallade corpus juris (se nedanför) vanligen trycktes med sådan stil. — 2) (neutrum; jur.) *C. delicti*: *a*) Inbegreppet af alla yttre kännetecken, som erfordras, för att bevisa tillvaron af ett brott; *b*) sjelfva föremålet, hvarpå ett brott blifvit föröfvadt. *C. juris*, en samling af lagar och förordningar, som den grekiske kejsaren Justinianus lät upprätta.

CORPUSCULAR-TEORI, kårrpusskulår-teori', f. 3. (fys.) Newtons teori om ljuset, enligt hvilken det är en materia, bestående af ytterst fina delar, som ifrån de lysande kropparna utstötas i rätlinig riktning och med ganska stor hastighet. Kallas äfv. Emanations-teorien.

CORREGIDOR, kårreschidå'r, m. 3. Stadsdomare, i Spanien och Portugal, nästan svarande mot borgmästare hos oss.

CORRELATA, kårrelåta, n. pl. (lat.) Ting, som stå i ett vexelförhållande till hvarandra. Brukas i logiken.

CORRELATIV, kårrelati'v, a. 2. (log.) Som står i vexelförhållande till något annat.

CORRIGENDA, kårrijä'nnda, pl. (lat.) Rättelser.

CORRECTOR, kårrä'cktårr, m. 3. (uttalas i plur. --órärr) (lat.) 1) Korrekturläsare. — 2) Superior i ett Franciskanerkloster.

CORROBORATIV, CORRODERA, CORROSIV, CORSAR, CORSETT, se under K.

CORTES, kå'rrtes, pl. (spanskt ord, af lat. *Curia*) Benämning på riksförsamlingen i Spanien och Portugal.

CORUND, korúnnd, m. (mineral.) Ett slags halfädelsten med ruggig yta, gröngrå, blågrå, smaltsblå, sparrisgrön, köttröd eller rosenröd.

CORYDALIN, korydali'n, n. 3. sing. (kem.) Växtbas i roten af Corydalis tuberosus (lökaktig Jordrök).

CORYPHÉ, se *Koryfé*.

COSECANT, kosekánnt, m. 3. (mat.) Cosecanten af en båge eller vinkel är secanten af dess komplement.

COSINUS, kósinuss, m. 3. (mat.) Cosinus för en båge eller vinkel är sinus för dess komplement.

COSMETISK, m. fl., se under K.

COSTI, kå'ssti. (ital.; handelst.) På den ort, der den person befinner sig, till hvilken man skrifver.

COSTUME, se *Kostym*.

COTANGENT, kotannjä'nnt, m. 3. (mat.) Cotangenten till en båge eller vinkel är tangenten för dess komplement.

COTELETTE, se *Kotlett*.

COTERIE, se *Kotteri*.

COTILLON, kå'tilljånng, m. 3. Ett slags dans.

COUNTRY DANSE (engelskt ord), se *Kontradans*.

COUP, ku, m. (fr.) Se *Kupp*. *C. de main* (ku-dö-mä'ng), öfverrumpling.

COUPERAD, se *Kuperad*.

COUPÉVAGN, se *Kupévagn*.

COUPLET, se *Kuplett*.

COUPON, se *Kupong*.

COUR, kur, m. (fr.) Församling af personer vid ett hof, för att göra uppvaktning, vanligtvis på morgnarna, dock äfven stundom på aftnarna. *Göra någon sin c.*, uppvakta någon; (fig.) visa sig artig och förbindlig emot, söka ställa sig in hos någon.

COURAGE, kurásch, n. sing. (fr.) Friskt mod, behjertenhet. Skrifves äfv. af några *Kurage* ell. *Kurasche*.

COURAGEUX, kuraschö' (uttalas vanligtvis i svenskan: kuraschö's), a. 2. (fr.) Modig, behjertad.

COURANT, se *Kurant*.

COURBETTE, COURBETTERA, se *Kurbett, Kurbettera*.

COURDAG, kùrdág, m. 2. Viss, bestämd dag, då det är cour (se d. o.) vid ett hof.

COURIER, m. fl., se *Kurir*, m. fl.

COURS, m. fl., se *Kurs*, m. fl.

COURTAGE, kurrtásch, m. 3. (fr.; handelst.) Mäklararvode. Skrifves äfv. *Kurtage*.

COURTINE, se *Kurtin*.

COURTISANE, COURTISERA, se *Kurtisan, Kurtisera*.

COUTUME, kuty'm, m. 3. (fr.) Allmänt, lagstadgadt bruk eller sedvana, t. ex. *Vexelcoutume, Sjöcoutume*.

COUVERT, se *Kuvert*.

CRAPULA, kråpula, f. sing. (lat.) Illamående efter rus.

CRAVEL, se *Kravel*.

CRAYON, kräjå'nng, m. 3. (fr.) 1) Ritstift, blyertspenna, röd- eller svartkritpenna, ritkol. — 2) Ritning, dermed utförd. — 3) Utkast till en målning. — 4) (fig.) Utkast, flygtig teckning, skildring (i litterära arbeten). — Skrifves äfv. af några: *Kräjong*.

CRAYONNERA, kräjånnèra, v. a. 1. 1) Rita med blyerts, rödkrita, o. s. v. — 2) (fig.) Göra utkast till, flygtigt teckna. Äfv. *Kräjonnera*.

CREDENSA, m. fl., se under K.

CREDIT, krédítt, n. (lat.) Den del af en räkning, der man uppförer det emottagna, i motsats till Debet (jfr. d. o.). — En och annan har börjat skrifva *Kredit*, liksom för följande.

CREDIT, kredi't, m. Se *Kredit*.

CREDITERA, v. a. 1. Införa i en räknings Credit, godtgöra i räkning. — Skrifves äfv. *Kreditera*.

CREDITBREF, CREDITIV, se under K.

CREDO, krédo. (lat.; egentl.: Jag tror) Benämning hos katolikerna på kristna trosbekännelsen.

CREERA, se under K.

CRÈME, se *Kräm*.

CREMONESARE, kremonèsare, m. 5. Benämning på ett slags violiner ifrån Cremona, af högst berömd tillverkning.

CREMOR TARTARI, krémårr tårrtari, m. (lat.) Renad vinsten.

CRENELERA, se under K.

CREOL, kreól, m. 3. En, som är född i Amerika, af europeiska föräldrar. — Skrifves äfv. *Kreol*.

CREPE, kräpp, m. (fr.) Se *Krusflor*.
CRESCENDO, krässchä'nndo, n. (ital.; i musik) Med tilltagande styrka.
CRETI OCH PLETI, se *Kreti och Pleti*.
CRETIN, CREVERA, se under K.
CRIMEN, kri'männ, n. (lat.) *C. læsæ majestatis*, majestätsbrott.
CRIMINAL-, m. fl., se under K.
CRISIS, se *Kris*.
CROCUS, kròkuss, m. (lat.; betyder egentl. saffran) Röd jernoxid, som begagnas att polera metaller med.
CROISERA, kroasèra, v. a. 1. (fr. *Croiser*) Para djur af olika raser. — Äfv. *Kroasera*. — *Croiserande*, n. 4. o. *Croisering*, f. 2.
CROQUERA, kråkèra, v. a. 1. (fr. *Croquer*) Flyktigt afteckna hufvuddragen af ett föremål.
CROQUIS, kråki', m. 3. pl. *croquier*. (fr.) 1) Utkast till en målning, grundteckning. — 2) (fig.) Utkast till ett litterärt arbete. — Skrifves af några äfv. *Kroki* ell. *Kråki*.
CROTON, krotón. (bot.) Växtslägte, som inbegriper flera nyttiga arter, af hvilka märkas: Lacmus-C., Lacca-C., Cascarillen och Talgträdet.
CROTONOLJA, krotònå'llja, f. 1. Olja, pressad ur fröen af Croton tiglium.
CROTONSYRA, krotònsy'ra, f. 1. (kem.) Ett slags flygtig syra, som erhålles af Crotonolja.
CROUPADE, krupád, m. 3. (fr.; ridk.) Högt språng eller sats af en ridhäst.
CROUPIER, krupié, m. 3. (fr.) Medhjelpare åt en, som håller spelbank; delägare i en spelbank.
CRUCIFIX, CRUDITET, se under K.
CRUSAD, -ád, m. 3. Portugisiskt silfvermynt (= 480 rees). Fordom fanns äfven ett af guld (= 400 rees), hvarefter ännu räknas vid vexelbetalningar.
CRYPTO-CALVINIST, kry'pptå-kallvini'sst, m. 3. Hemlig anhängare af Calvinska trosbekännelsen.
CUBEBER, kubä'br, m. sing. Ett slags pepparlik krydda, som fås af växten Piper Cubeba och användes i läkekonsten. Skrifves äfv. *Kubeber* och *Kobeber*.
CUBEBIN, kubebi'n, n. 3. sing. (kem.) Ett eget flygtigt, hartslikt ämne, i Piper Cubeba.
CUGUAR, se *Kuguar*.
CUJAVA, se *Gujava*.
CUJUS, kùjuss, m. (fam., skämtv.) Tingest. Uttalas af somliga orätt som *Kurjus* (kúrrjuss).
CULBUTERA, se *Kulbytera*.
CULMINATION, CULTUR, m. fl., se under K.
CULTIVATOR, kulltivàtårr, m. 3. (åkerbr.; uttalas i plur. ---órärr) Ett slags redskap att luckra jorden, som nedtränger djupare i densamma, än något slags harf.
CULTUS, kúlltuss, m. (lat.) 1) Gudstjenst. — 2) Till gudstjenst hörande bruk. — Skrifves äfv. *Kult*.
CULVERT, kúllvärrt, m. 2. Afloppshvalf för vatten, vid kanaler.
CUM LAUDE, kumm láude. (lat.) Med beröm. Näst det högsta betyget vid en examen.
CUMULERA, m. fl., se under K.
CUPIDO, kupi'do, nom. propr. m. (lat.) Kärleksguden. — *Syn*. Amor, Astrild.
CUPIDON, --dón, m. 3. (fr. ord, af det lat. *Cupido*) 1) Kärleksgud. — 2) (fig.) Vackert barn. Skrifves äfv. *Kupidon*.
CURA, kúra, f. (lat.) Vård, omsorg. *Curam gerens*, tjenstförrättande, vice pastor.

CURAÇAO, kuràsao, m. sing. Ett slags fin likör, som tillredes af pomerans, kakao, kanel, sprit och socker.
CURARIN, n. 3. sing. (kem.) Växtbas, som finnes i Curara, ett ämne, hvaraf Indianerne i Södra Amerika betjena sig till förgiftande af sina pilar.
CURATEL, --tä'l, m. 3. o. 5. 1) Förmynderskap. — 2) Sysslomanskap i en konkurs. — Äfv. *Kuratel*.
CURATOR, kuràtårr, m. 3. (lat.; uttalas i plur. --órärr) 1) Syssloman i konkurs. — 2) Person, som har sig ledningen anförtrodd af en nations angelägenheter vid en akademi. — Äfv. *Kurator*.
CURIALIER, --áliärr, pl. 1) De vid domstolar brukliga formaliteter. — 2) Vid domstolar och kanslier införda bruk i afseende på skrifsätt, titlar, m. m. — 3) Det sedvanliga bruket vid uppställningen af bref och andra skrifter.
CURIALSTIL, --àlsti'l, m. 2. sing. Lag- ell. kanslistil.
CURIOSA, --òsa, pl. (lat.) eller:
CURIOSITETER, ----tétr, f. pl. 1) Sällsynta, märkvärdiga saker. — 2) (litter.) Samling af märkvärdiga notiser angående naturföremål och annat. — Äfv. *Kuriositeter*.
CURIR, m. fl., se *Kurir*, m. fl.
CURRY, kúrry, m. sing. Spansk peppar i pulverform.
CURS, CURSIV, m. fl., se under K.
CURSOR, kúrrsårr, m. 3. (uttalas i plur. --órärr) 1) Löpare. — 2) Budbärare vid ett universitet.
CURTIS, CURTISERA, m. fl., se under K.
CURVATUR, kurrvatúr, f. 3. Krokighet. Äfv. *Kurvatur*.
CUSCONIN, kusskoni'n, n. 3. sing. (kem.) Växtbas, som innehålles i Cusco-kina, ett slags bark, hvarmed kungskinan plägar förfalskas.
CUSPARIN, kusspari'n, n. 3. sing. (kem.) Eget ämne i Angusturabark.
CUSTOD, kusstód, m. 3. Ord eller stafvelse, som sättes till höger nederst på en skrifven eller tryckt sida, för att utvisa början af skriften eller trycket på nästa sida. — Äfv. *Kustod*.
CUSTOS, kúsståss, m. pl. — *odes*. (lat.) *C. morum* eller blott *C.* kallas, vid undervisningsverk, såsom skolor och gymnasier, den gosse eller yngling, som, vanligtvis efter tur, har tillsyn öfver ordningen bland lärjungarna.
CYAN, syán, n. 3. sing. (kem.) Ämne, bestående af kol och qväfve, som utgör radikalen i blåsyra.
CYANIT, syani't, m. 3. (mineral.) Se *Disthen*.
CYANOGÈNE, syanåschä'n, n. 3. sing. Se *Cyan*.
CYANOMETER, syanåmétr, m. 2. pl. — *metrar*. (fys.) Verktyg, hvarmed man bestämmer graden af den blå färgen på himmelen.
CYANUR, syanúr, f. 3. (kem.) Förening af Cyan med en bas.
CYANVÄTESYRA, syànvätesy'ra, f. 1. (kem.) Se *Blåsyra*.
CYKEL, sy'ckl, m. 3. pl. *cykler*. (af det gr. *Kyklos*) Egentl.: krets, omlopp. 1) (i allm.) Hvarje likformigt återvändande följd af händelser. — 2) (i tidräkningen) En viss omgång af år, efter hvilkas förlopp samma företeelser å nyo inträffa, antingen i naturen eller af menniskor bestämda, under samma omständigheter och i samma ordning. De Cykler, som tillhöra Julianska och Gregorianska tidräkningen, äro 2:ne: Solcykeln och Indiktionscykeln (se d. ord).

CYKLOID, syklåi'd, f. 3. (mat.) Kroklinie, som beskrifves af en punkt i omkretsen af en på en rät linie framrullande cirkel. Hjullinie.

CYKLOMETRI, syklåmetri', f. 3. Läran om cirklars mätning.

CYKLOP, syklóp, m. 3. (grek. o. rom. myt.) Benämning på jättar med ett enda rundt öga i pannan, hvilka som smeder biträdde Vulcanus.

CYKLOPISK, syklópissk, a. 2. Som tillhör, har afseende på eller är gjord af Cykloper. *C-a murar.*

CYLINDER, syli'nndr, m. 2. pl. — *drar.* 1) (geom.) Solid figur, som uppkommer, då en rätvinklig parallelogram en omgång svänger sig omkring en af sina sidor. — 2) (tekn.) Vals, vält.

CYLINDERAFFALL, syli'nndr-åffall, n. 5. (urm.) Hvilande affall för fickur.

CYLINDERFORMIG, syli'nndrfå'rrmig, a. 2. Som har formen af en cylinder.

CYLINDERUR, syli'nndr-úr, n. 5. Ur med cylinderaffall.

CYLINDRISK, syli'nndrissk, a. 2. (mat.) Som liknar en cylinder.

CYMBAL, symmbál, m. 3. 1) (i plur.) Musikinstrument hos Hebreerna, bestående af tvenne halfklotformiga, ihåliga metallpjeser, som slogos emot hvarandra. — 2) (i plur.) Messingstallrikar vid turkiska musiken. — 3) Hackbräde. — 4) Orgelstämma af stämda klockor.

CYMBALREGISTER, symmbålreji'sstr, n. 5. Se *Cymbal*, 4.

CYMBEL, sy'mbl, ell. **CYMBELÖRT**, sy'mblö'rrt, f. 3. En art Sporreblomma. Antirrhinum Cymbalaria.

CYNIKER, syni'ckr, m. 5. Benämning på anhängarne af en filosofisk sekt i Grekland, som, stiftad af Antisthenes, en af Sokrates' lärjungar, urartade till förakt för allt yttre och all anständighet.

CYNISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på Cynikernas filosofiska lära; som utmärkte Cynikerna. *C-a filosofien.* — 2) (fig.) Som röjer, innefattar förakt för allt yttre, för all anständighet: oanständig, svinaktig, snuskig.

CYNISM, syni'ssm, m. 3. sing. 1) Cynikernes filosofiska lära. — 2) (fig.) Förakt för allt yttre, för all anständighet: Oanständighet, svinaktighet, snuskighet.

CYPERGRÄS, sy'prgrä's, n. 5. Ett växtslägte, Cyperus, af hvars arter märkes C. esculentus, en i Södra Europa inhemsk växt, hvars rotknölar, kallade Jordmandel, begagnas till föda, äro ganska välsmakliga, och ätas både rå och kokta. Cyperus esculentus.

CYPERKATT, c. 1. En afart af Kattslägtet, grå med svarta ränder.

CYPERPÄRON, n. 5. Benämning på en sort stora gröna, vid mognadstiden klart gula, mot solsidan brunröda päron, med gråa prickar, och som mogna i September.

CYPERVIN, n. 3. Ett slags hetsigt, sött vin ifrån Cypern, som är rödt, när det kommer ifrån pressen, men får, efter 5 eller 6 års förlopp, en blek färg.

CYPRESS, syprä'ss, m. 3. Ett trädslag, Cupressus, af hvars många arter den bekantaste är C. sempervirens, hvilken växer rak och spetsig, och hvars mörkgröna, smala, spetsiga blad ligga öfver hvarandra liksom taktegel, samt bilda fyrkantiga grenar. Har för sitt dystra utseende blifvit en sinnebild af sorgen. *Plantera c-er på någons graf.* — *Ss. C-gren, -skog,* m. fl.

CYPRESSKORALL, syprä'sskoráll, m. 3. (nat. hist.) En art af Blomkorallernas Ordning.

CYPRESSTRÄ, n. 4. Den fina, rödaktiga veden af Cypressen, som är ett förträffligt virke och anses i varaktighet täfla med cederträ.

CYPRESSTRÄD, n. 5. Se *Cypress.*

CYPRINSLÄGTET, sypri'n--, n. 4. def. Ett ganska talrikt slägte af de Mjukfeniga fiskarnes Ordning, till hvilket höra de flesta sötvattensfiskar, såsom: karp, ruda, lindare, braxen, löja, mört, m fl. Cyprinus.

CYPRISK, a. 2. Som tillhör ell. har afseende på, växer eller finnes på, är kommen ifrån ön Cypern. *Den C-a gudinnan*, poetisk benämning på Venus.

CYTISUS, sy'tisuss, m. sing. Söderländskt trädslag, af hvars många arter märkes C. Laburnum; se Bönträd.

CYTISIN, sytisi'n, n. 3. sing. (kem.) Eget ämne i fröen uti skidorna på Bönträdet (Cytisus Laburnum), hvilket, intaget, alstrar yrsel, svindel och envis kräkning.

CZAR, tschar, m. 3. (af gr. *Kaisar*, kejsare) Titel, som ryska rikets beherrskare fordom förde.

CZAREWITSCH, tschårewitsch, m. 3. Benämning på ryska tronföljaren. Numera *Cesarewitsch.*

CZARINNA, f. 1. (på ryska *Czarewna* eller *Czarinska*) En Czars gemål.

CZARISK, a. 2. Som tillhör, har afseende på, utmärker de ryska czarerna, deras regeringssystem, o. s. v.

D.

D, n. 4. 1) Fjerde bokstafven i alfabetet. Har vanligen sitt eget ljud, t. ex.: *Då, Gud, mild.* — *Anm.* *a*) *D* framför *j*, och äfven framför *t*, då i samma stafvelse en annan konsonant föregår *d*, höres föga, t. ex.: *Djerf, djup, djur; Sagdt, handtera, landtlig, landtman.* — I slutet af en stafvelse, efter *l* eller *n*, sammanflyter D med dessa till dubbelljudande l, n, t. ex.: *Handtag, Eldtång.* — *b*) Näst före *t* och efter en vokal, i samma stafvelse, sammanfaller D i uttalet med *t* och ljuder som *tt*, t. ex.: *Godt, bredt, vidt.* — *c*) *D* emellan tvenne *n* eller emellan *n* och *s* bortfaller gemenligen i dagligt tal, ofta äfven i det högtidligare uttalet, t. ex.: *Blandning, vändning, utomlands.* — I det vårdslösare hvardagsuttalet händer detta stundom äfven, då *D* följer näst efter *r*, i samma stafvelse (hvarvid *r* ofta uttalas som *l*: *gård*, gål, *gårde*, jåle), t. ex.: *Ladugårdspiga* (lagårspiga), *värdshus* (värrshus), o. s. v. — 2) (i musik) *a*) Andra noten i c-skalan. — *b*) Namnet på den sträng eller tangent, som anger tonen *d*. — 3) Ljudet, som uppkommer, då bokstafven *d* uttalas eller noten *d* i sång eller musik återgifves. — Man säger äfven *d-ljud,*

d-ton, d-sträng, o. s. v. — 4) Förkortningar: D såsom romersk siffra = 500. — *D.* eller *D:r* = Doktor. — *D. C.* = Da Capo. — *D. S.* ell. *D:r, S:r* (på recepter) = Detur, Signetur. — *d.* = den, t. ex.: *d. 20 Jan. 1851.* — (I handel) *d. d.* = dagar (från) dato; *d. m.* = denna månad.

DA CAPO, dakápo, n. 5. (ital.) 1) Tecken i musiknoter, vanligen förkortadt till D. C., som utmärker, att en repris skall omspelas ifrån början. — *Syn.* Bis. — 2) (i allmänhet) Uttryck, som begagnas, då man vill anhålla om upprepandet af något, som blifvit föredraget (helst i sång eller musik). *Ropa, begära da capo. Sedan hon hade sjungit, begärdes da capo.*

DACTYL, DACTYLUS, se *Daktyl.*

DADDA, f. 1. (i barnspråket) Amma.

Anm. Torde möjligtvis vara lånadt af det franska *Dada*, som också tillhör barnspråket, men betyder käpphäst.

DADEL, dåddl, m. 2. pl. *dadlar* (dåddlarr). Den aflångt runda, söta, välsmakliga frukten af Dadelpalmen. — *Ss. D-kärna, -saft.*

DADELHONUNG, dåddlhå'nunng, m. 2. sing. Honungslik saft, som pressas af dadlar. [--håning, --hånung.]

DADELMOS, n. 5. Ett slags mos, som tillredes af dadlar.

DADELMUSSLA, f. 1. (nat. hist.) Se *Stenborr* och *Stenborrare.*

DADELPALM, f. 3. Ett slags palmträd, hvars frukter, dadlarne, begagnas till föda. Växer i det tropiska Afrika och Asien, ofta i sandöknar, der inga andra växter trifvas. En art träffas äfven på Europas sydligaste kuster, såsom i södra Spanien, på Sicilien och några grekiska öar. Phœnix dactylifera.

DADELSKOG, m. 2. Skog, bestående helt och hållet eller åtminstone till största delen af dadelträd.

DADELTRÄD, n. 5. Se *Dadelpalm.*

DADELVIN, n. 3. Ett slags vin, beredt genom jäsning af dadelsaft.

DAG, m. 2. 1) Det ljus, som uppfyller luften, då solen är uppom horisonten eller nära nedom den (d. v. s. kort före dess uppgång och kort efter dess nedgång). *D. och natt. Det blir snart d. Det är redan d., stora ljusa d-en. D-en lider till slut. Se d-en genom en springa på dörren. Bränna ljus midt på d-en. D-en gryr,* det börjar dagas. *På, om d-en,* när det är dag. (Talesätt) *Det är lika stor skilnad som mellan natt och dag. Vacker som en d.,* utmärkt vacker. (Fig.) *Klar som d-en,* lätt att inse, fatta, förstå, t. ex.: *hans bevisning är klar som d-en; det är klart som d-en, att den tilltalade är brottslig. Se d-en,* födas; äfven (om böcker, skrifter o. d.) utgifvas af trycket. *Lägga i d-en, lägga för en d.,* uppenbara; äfv. bevisa. *Lägga i öppen d., för full d.,* helt och hållet uppenbara; klarligen bevisa. *Det ligger för en d., för öppen d., att . . . .,* det är klart, att . . . . *Komma i d-en,* blifva uppenbar, röjas. *Sky d-en,* vara rädd att visa sig, att blifva igenkänd; frukta offentligheten. *Dag sanning, Dagsens sanning,* se *Dagsklar.* — *Syn.* Dagsljus, Dager. — 2) (såsom viss tidsdel) *a*) Tiden emellan solens uppgång och dess nedgång. *Om vintern äro d-arne korta, sommartiden deremot äro de långa. En klar, töcknig, mörk d. En vacker d.,* klar, lugn d.; (fam.) en dag, helt oförmodadt, t. ex.: *en vacker d. tog han flykten. I d. bittida. Klockan tu på d-en. Det har lidit långt fram på d-en. Sofva långt in på d-en. Med d-ens post,* med den post, som kommer ell. kommit i dag. *Här om d-en,* en dag för icke länge sedan. *Gå genom natt och d.,* fortsätta sin vandring natt och dag, utan att hvila. *Göra d-en till natt och natten till d.,* vara uppe om natten och sofva om dagen. — Ingår för denna och följ. bem. i åtskilliga sammansättningar, såsom Vinter-, Vår-, Sommar-, Höstdag, Skottdag, Söndag, Måndag, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — *b*) Den tid af tjugufyra timmar, som förlöper ifrån ena midnatten till den andra. Liktydigt med Dygn. *Man räknar 7 d-ar på veckan och 365 på året. Första, andra, tredje d-en i månaden. I d. åtta, fjorton d-ar till. I d. ett år sedan. Inom åtta, fjorton d-ar. Ända till i d. Från, efter denna d. D-en före Julafton, två d-ar före Jul. Annan, tredje d. Jul,* andra, tredje dagen efter Jul. *D-en derpå, d-en derefter,* följande dag. *Af hvad d. är hans bref?* af hvad datum (se d. o.)? *I morgon d.,* nästa dagen efter denna. *Inställa sig på utsatt d.,* (äfv.) *på d-en. Han betalar alltid på d-en,* på utsatt dag. *D. för d., d. efter d., d. från d., d. till d., d. efter annan,* hvarje dag, ena dagen efter den andra, ena dagen som den andra, äfv. med hvarje dag; t. ex.: *det är d. för d. lika bekymmersamt; det blir d. för d., d. efter d., med hvarje d. bättre, sämre. Han väntas i dessa d-ar. En d. hände, att . . . .,* en gång &c. *Ännu i denna d.,* ännu för närvarande. *Hvad betalar du för rummet? Två R:dr om* (*för*) *d-en. Hafva d-en* (vid tjenstgöring turvis), vara i tur att tjenstgöra för den dag, hvarom fråga är. *Lefva för d-en, blott för d-en, taga d-en som han kommer,* lefva helt bekymmerlöst, utan att tänka på det kommande. (Ordspr.) *Det är en god d. i morgon,* det går an att göra, tänka på det i morgon; vi hinna väl med det i morgon. *Kommer d., kommer råd,* med tiden blir det väl någon råd, hittar man väl på någon utväg. — *c*) *Astronomisk dag,* den tid, som förlöper emellan det ögonblick, då solens medelpunkt är uti meridianen, och det ögonblick, då hon, efter ett helt omlopp, dit återkommer. — *Syn.* Dygn. — *d*) Den tid, som förlöper emellan en persons vaknande eller uppstigande på morgonen och dess gående till hvila eller insomnande på aftonen. Säges isynnerhet med afseende å arbete, sysselsättning, förrättningar, händelser under loppet af denna tid. *En lycklig, sorglig, bedröflig, märkvärdig d. Detta medhinner han ganska väl på en d., på d-en. Tillbringa sin d. hemma. Hon tillbringar sina d-ar för det mesta i sängen, emedan hon är så sjuklig. Hos honom blir det aldrig dag förr än kl. 10,* han vaknar, uppstiger aldrig förr. *Hela d-en i ända gör han intet annat än spelar. Arbeta på d.,* för dagspenning. *God d.!* tillönskan af glädje och lycka under innevarande dag, hvarmed man helsar en person, som man råkar. Brukas endast i förtroligt tal, till vänner och närmare bekanta, eller till personer af lägre samhällsställning, än den man sjelf innehar. *Helsa god d. på någon.* (Iron. talesätt) *Ge en god d.,* ej bry sig om, ej fråga efter; äfv. öfvergifva, upphöra med, t. ex.: *Nu är jag trött vid hans efterhängsenhet; jag ger honom en god d. Ge studierna en god d.* — Bildar för denna bem. en mängd sammansättningar, såsom: Arbets-, Söcken-, Rättegångs-, Post-, Börsdag; Högtids-, Helg-, Jul-, Påsk-, Pingstdag, m. fl.; Batalj-, Konselj-, Bröllops-, Marknads-, Torgdag, m. fl., hvilka alla

ses på sina ställen. — *e*) I definit form brukas ordet stundom, för att utmärka: den närvarande tiden, t. ex.: *D-ens nyheter, nyheter för dagen,* som helt nyligen kommit i omlopp och röra närvarande förhållanden. *D-ens politiska strider. Han är d-ens hjelte, d-ens allmänna samtalsämne.* — *f*) I plur. brukas D.: *α*) dels för att beteckna en viss obestämd tid, med afseende på hvad derunder tilldrager sig; *β*) dels äfv. liktydigt med: Lif, lefnad, lefnadstid, t. ex.: *α*) *I verldens första d-ar; under dessa sorgliga d-ar; hon har sett bättre d-ar; i olyckans d-ar öfvergifves menniskan af sina förra vänner; vår barndoms d-ar,* vår barndomstid; *man bör få hvila på sina gamla d-ar; β*) *Det sker icke i våra d-ar,* i vår lifstid; *aldrig i mina d-ar; hennes d-ar äro räknade,* hon har ej långt igen att lefva; *hafva goda d-ar,* lefva lyckligt, utan möda och bekymmer; *göra sig goda d-ar,* lefva godt, beqvämt, njuta lifvet. — 3) Det håll, hvarifrån dagsljuset synes klarast, infaller klarast i ett rum. *Hålla något emot d-en,* så att det fullt belyses af dagsljuset. *Gå ur d-en för mig,* gå ur vägen, så att dagsljuset faller i sin fullhet på mig. — I denna bem. brukas oftare *Dager,* helst som målarterm. — 4) (gruft.) Jordbryn. *Malmstreck, som går upp i d-en. Uppfordra malm i d-en.* — 5) (fig. fam.) Utväg, medel, tillfälle att lyckas. *Jag ser ingen d. att gå i land dermed.* — Brukas endast i detta och dylika negativa ordasätt, i förbindelse med verbet *Se.*

DAGA, gam. plur. af Dag. Förekommer ännu i uttrycken *Lägga å d., Taga af d.,* se *Ådagalägga, Afdagataga.*

DAGAKARL, m. 2. Karl, som arbetar för dagspenning. Brukas sällan i dagligt tal, utan mera i kyrklig och retorisk stil, om sådana, som förrätta gröfre arbete.

DAGANDE, adj. 1. (pop.) *D. sanning,* dagsklar sanning.

DAGAS, v. d. impers. 1. 1) Blifva dag. *Det d., det börjar d.* — *Syn.* Dagen gryr, randas, Det börjar ljusna. — 2) (fig.) Säges, för att uttrycka, att olycka, sorg, motgång, vedermödor, bekymmer börja lemna rum för gladare utsigter. *Han har länge varit olycklig; ändtligen börjar det nu d. för honom. Jag har länge förgäfves sökt uppnå mitt mål; ändtligen d. det nu för mig.* Neutralt säges äfv.: *Hans lycka d.* — *Syn.* Ljusna.

DAGBLAD, n. 5. 1) (egentl.) Tidning, som utkommer hvarje dag i veckan, med undantag af söndagen. — 2) Titel, under hvilken vissa tidningar utgifvas. *Stockholms D. Göteborgs D.* — 3) Brukas någon gång i samma mening som Tidning i allmänhet.

DAGBLADSLITTERATUR, - - - - - y'r, f. 3. Se *Tidningslitteratur.*

DAGBLADSPRESS, m. 2. sing. Se *Tidningspress.*

DAGBLADSSKRIBENT, - - - bä'nnt, m. 3. och DAGBLADSSKRIFVARE, m. 5. Tidningsskrifvare. Båda orden brukas nästan endast i föraktlig bemärkelse.

DAGBLIND, a. 2. Besvärad af dagblindhet.

DAGBLINDHET, f. 3. sing. Oförmögenhet att se vid fullt dagsljus, hvaremot föremålen i mörkret bättre urskiljas, än af dem, som hafva friska ögon. Kallas äfv. Nyktalopi, Hemeralopi.

DAGBOK, f. 3. pl. — *böcker.* Bok, häfte, hvari för olika ändamål antecknas allt det märkliga, som under loppet af hvarje dag tilldragit sig, hvad man derunder haft för händer eller tänkt, nöjen, äfventyr, o. m. d. *Historisk d.,* hvari historiska händelser för hvar dag äro antecknade. *D. under en resa. En köpmans d. under resor. D. på gästgifvaregårdar,* hvari resande anteckna sina namn, hvarifrån de komma och hvart de ämna sig, jemte uppgift på antalet af de hästar, som för dem utgått. Jfr. äfv. *Diarium.* — *Syn.* Jurnal.

DAGBRÄCKNING, f. 2. 1) Första ljusningen, som visar sig på himmelen, när dagen börjar gry. — *Syn.* Gryning, Dagning. Jfr. *Dagning,* 1. *Anm.* — 2) Tiden, då dagbräckningen äger rum. *Det skedde i d-en.*

DAGBÅGE, m. 2. pl. — *bågar.* (astr.) Båge, som en himmelskropp beskrifver uppöfver en orts horisont, och i hvars medelpunkt den står högst på himmelen. — Motstycke: Nattbåge. — Skrifves äfv. *Dagsbåge.*

DAGCIRKEL, m. 2. pl. — *cirklar.* (astr.) 1) Hvarje genom hvilken punkt som helst på himmelen dragen cirkel, som är parallel med eqvatorn. — 2) Se *Parallelcirkel.*

DAGDRIFVANDE, a. 1. Som förnöter sin tid med dagdrifveri. *En d. lätting.* — S. n. Se *Dagdrifveri.*

DAGDRIFVARE, m. 5. En, som förnöter sin tid med dagdrifveri. *D. finnas både bland rika och fattiga.* — *Syn.* Se *Lätting.*

DAGDRIFVERI, n. 3. Sysslolöst kringdrifvande, utan annat ändamål än att förnöta tiden.

DAGELIG, se *Daglig.*

DAGER, m. 2. pl. *dagrar* (dågrarr). 1) (utan plur.) Dag (bem. 1), dagsljus. *Sommartiden är det d. redan kl. 2 på natten. Det är redan d., ej väl d. ännu. Stiga upp före d.* — 2) (utan plur.) Säges i fråga om ett föremåls fulla belysning af dagsljuset. *Se, huru vackert tyget skiftar, om man håller det i rätt d. Hus, som har mycken d.,* ligger öppet för dagsljuset, ej skymmes af andra hus, träd, o. s. v. *Rum, som har mycken d.,* ljust rum. *Se något i dess rätta d.,* rätt uppfatta, bedöma det. *Ställa något i dess rätta d.,* framställa något så, att det rätt kan uppfattas, bedömas. *Framställa en sak i vacker, fördelaktig, förhatlig, falsk d.,* framställa en sak så, att den vinner bifall, väcker ovilja, oriktigt uppfattas, bedömes. — *Syn.* Dag, Ljus. — 3) (mål.) Så kallas i en målning de ställen, på hvilka de infallande ljusstrålarne, utan något hinder, kasta hela sin styrka. *Väl förstå att blanda dagrar och skuggor. Dagrarne i denna målning äro väl fördelade.* — *Syn.* (för sing.) Dag, Ljus. — 4) (utan plur.; fig. fam.) Se *Dag,* 5.

DAGFJÄRIL, m. 2. Benämning på de arter af fjärilarna, som isynnerhet om dagen visa sig.

DAGFLUGA, f. 1. Se *Dagslända.*

DAGFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* (nat. hist.) Fågel, som endast om dagen är ute ur sitt bo och i verksamhet.

DAGG, m. 2. (sjöt.) Kort tågända, hvarmed sjöfolk bestraffas. *Få smaka d-en. Bestraffas med d. Gifva d.*

DAGG, m. 3. sing. I luften uppstigna dunster, hvilka genom atmosferens afkylning återtagit droppform och afsätta sig som fuktighet på växter och andra kroppar. Kallas efter tiden för dess fallande Morgondagg eller Aftondagg. *Det faller d. Marken är betäckt med d.*

DAGGA, v. a. 1. (sjöt.) Afstraffa med dagg (se *Dagg,* m. 2.).

DAGGA, v. impers. 1. Falla dagg. *Det d-r starkt.*

DAGGBESTÄNKT, a. 1. Full med dagg. Brukas endast i högre, poetisk och retorisk stil. Oftare Daggstänkt.

DAGGDROPPE, m. 2. pl. — *droppar*. Droppe, som bildat sig af fallen dagg. *Se, huru d-pparne blixtra som diamanter i gräset.*

DAGGFRI, a. 2. Fri för dagg. *En d. fläck på marken.*

DAGGIG, a. 2. Betäckt med dagg. *Gå icke med så tunna skor i det d-a gräset.* — *Syn.* Daggbestänkt, Full med dagg.

DAGGMASK, m. 2. En allmänt bekant Ringmask, trind, ljusröd, med omkring 140 ringbälten, utan spröt, gälar och käftar, men med 4 rader korta borst vid sidorna. Har röd blod, lefver i gångar under jorden, och kryper efter dagg och regn upp i fria luften. Kallas äfven Metmask. Lumbricus terrestris.

DAGGMÄTARE, m. 5. Instrument, hvarmedelst man kan bestämma myckenheten af fallen dagg. Äfv. Drosometer.

DAGGROS, f. 1. Se *Daggört.*

DAGGRYNING, f. 2. Se *Dagbräckning.*

DAGGSKÅLAR, m. 2. pl. Se *Kåpört.*

DAGGSTÄNKT, a. 1. Se *Daggbestänkt.*

DAGGVATTEN, n. 5. Vatten, samladt af dagg, ur segel o. s. v., vid inträffande vattenbrist.

DAGGÖRT, f. 3. Ört, som växer allmänt i mossar och kärr; har hvita blommor, som öppna sig blott i solsken, vid middagstiden; bladen, fuktiga af en klibbig vätska, som afsöndras ur röda, härlika glandler, lägga sig sakta tillsammans, när de vidröras i midten. Kallas äfv. Daggros. Drosera rotundifolia.

DAGJEMNING, f. 2. Den tid på året, vår och höst, då dag och natt äro lika långa.

DAGJEMNINGSLINIE, f. 3. Se *Eqvator.*

DAGJEMNINGSPUNKT, m. 3. (jordbeskr.) Benämning på hvardera af de punkter, der eqvatorn eller dagjemningslinien och ekliptikan skära hvarandra. Kallas äfv. Eqvinoktialpunkter.

DAGKARL, se *Dagakarl.*

DAGKLADD, m. 2. Kladd, anteckningsbok, der för hvarje dag antecknas utbetalningar, inkasseringar, utborgningar, varors emottagning och utlemning, m. m. d.

DAGKLAR, a. 2. Klar som dagen, solklar. *D. sanning.* — *Syn.* Se *Tydlig.*

DAGKOST, m. 3. Daglig kost.

DAGLIG, a. 2. Som sker, upprepas, förnyas hvar dag; som hvar dag användes, behöfves. *D-t arbete, d. sysselsättning, d-a ledsamheter. D-t bruk, behof. I d-t tal,* i det allmänna talspråket. *Gif oss vårt d-a bröd.* — *Syn.* Beständig.

DAGLIGDAGS, adv. Dagligen. Brukas endast i det lägre samtalsspråket, vanligtvis i en ton af förtrytelse.

DAGLIGEN, adv. På, för hvarje dag, hvar dag. *Föda behöfver menniskan d.* — *Syn.* Hvar dag, Dagligdags, Beständigt.

DAGLIGSANKARE, n. 4. Så kallas, på ett örlogsfartyg, det ankare, som hänger i rust- och penterlinan, under babords kranbjelke.

DAGLILJA, f. 1. Se *Afodill.*

DAGLÖN, f. 3. Den betalning, någon får för sitt dagliga arbete. Liktydigt med Dagspenning, med den skilnad, att det sednare ordet begagnas endast i fråga om gröfre arbete.

DAGLÖNARE, m. 5. En, som arbetar åt andra mot viss betalning om dagen. Har vidsträcktare betydelse än Dagakarl, och kan äfven sägas om dem, som förehafva finare slags arbete.

DAGLÖS, a. 2. Så kallas, i grufvor, de ställen, som icke ligga i dagen.

DAGNING, f. 2. 1) Öfvergången, på morgnarna, ifrån mörker till dagsljus. *D-en går långsamt, fort, allt efter olika årstider.* — *Anm.* Dagbräckning och Gryning utmärka: sjelfva början af Dagningen. — 2) Tiden, hvarunder dagningen försiggår. *Före d-en. Det skedde i d-en.*

DAGORDER, dågå'rdr, m. 5. Order, som af en öfverbefälhafvare gifves åt en hel armé eller åtminstone en corps, och i allmänhet innehåller, hvad som hvarje afdelning påföljande dag har att göra. [- ordre.]

DAGORDNING, f. 2. Den vid offentliga församlingar fastställda ordningen för frågornas upptagande till diskussion. *Öfvergå till d-en,* lemna utan afseende något särskilt anförande, förslag, och fortsätta rådplägningarna i vanlig, stadgad ordning.

DAGORT, m. 3. Ort, i en grufva, som ligger i dagen.

DAGPAPPER, n. 5. (föga brukl.) Se *Dagblad.*

DAGRAPPORT, dågrappå'rrt, m. 3. Rapport, som afgifves angående hvad som under dagens lopp förefallit i hvad som till ens tjensteutöfning hörer.

DAGREGISTER, dågreji'sstr, n. 5. Förteckning på hvad som förefallit, efter tidsföljden, för hvar dag särskilt.

DAGROFFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* Benämning på dem af roffåglarna, som jaga endast vid dagsljus. Motsats: Nattroffågel.

DAGS, adv. (egentl. genitiv af *Dag*) Brukas i dagligt tal, i förbindelse med andra partiklar, för att utmärka någon viss tid på dagen. *I morgon så här d.,* vid denna tid på dagen. *Huru d.?* vid hvad tid på dagen? *Så d. på dagen,* vid den tiden på dagen. (Fam. iron.) *Så d.,* allt för sent, t. ex.: *Nu är det så d. att gifva goda råd, sedan olyckan är skedd! Ni kommer just så d.! Det kommer så d. nu!* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Matdags, Sängdags, Liggdags, m. fl., hvilka på sina ställen ses.

DAGSARBETE, n. 4. 1) Arbete, som förehafves för någon viss dag. *Se här mitt d.* (arbete för dagen); *det är gjordt på två timmar.* — 2) Arbete, som kan medhinnas under loppet af en dag. *Vi få fullt d. med det der.* — 3) (sjöt.) Se *Middagsräkning.*

DAGSBÖRDA, f. 1. (brukas endast i sing. och alltid i definit form) Bördan af dagens arbete. Brukas endast i högre, retorisk och religiös stil.

DAGSEDEL, m. 2. pl. — *sedlar.* (föga brukl.) Se *Bulletin.*

DAGSIGNAL, dågsiggnål, m. 3. Signal, som gifves om dagen, till sjös vanligtvis medelst flaggor eller vimplar.

DAGSKOTT, n. 5. Skott, som vid örlogsflottor eller till och med på enskilta örlogsskepp aflossas vid dagens inbrott, för att väcka folket till arbete.

DAGSLED, f. 3. (föråldr.) Se *Dagsresa.*

DAGSLJUS, n. 5. Det ljus, hvarmed solen, medan hon är uppe öfver horisonten, uppfyller luften; dagens ljus. *Sedt vid d., är det der tyget ganska vackert. Se d-et genom en springa på väggen.* (Fig.) *Se d-et,* födas, tillkomma; utgifvas, offentliggöras. *Komma i d-et,* uppenbaras, blifva offentligt bekant, röjd. *Bringa i d-et,* röja, uppenbara, gifva offentlighet åt. *Sky d-et,*

vara rädd att visa sig offentligt, sky offentligheten. — *Syn.* Dag, Dager, Ljus, Offentlighet.

DAGSLÄNDA, f. 1. Insektslägte af Sländornas Ordning, hvars larfver lefva i sjöar och åar, 2 till 3 år, samt begifva sig emot utvecklingstiden, utan att undergå förvandlingen till puppor, upp till vattenytan, hvarvid den fulländade sländan utkryper ur larfhuden och flyger sedan oupphörligt omkring öfver vattnet, äter icke, utan blott parar sig, lägger ägg och dör, ofta inom ett dygn, stundom inom några få solskenstimmar. Kallas äfv. Dagfluga, Endagsfluga, Endagskräk. Ephemera.

DAGSLÄNGD, f. 3. Den olika längden af hvarje dag i året, sådan den i almanackan angifves.

DAGSLÖN, se *Daglön.*

DAGSMARSCH, m. 3. Marsch af trupper, som göres under loppet af en dag. [- marche.]

DAGSMIDJA, f. 1. Solvärmans kraft att upptina snö och is, vid middagstiden, mot slutet af vintern.

DAGSPENNING, m. 2. sing. Den lön, som gifves en arbetare för en dags arbete. Jfr. *Daglön. Gifva en arbetare 36 sk. i d. Få så och så mycket i d. Arbeta för d.*, för visst om dagen.

DAGSPISNING, f. 2. Daglig kost, som bestås arbetare, fångar, o. s. v. Brukas med särskilt afseende på den olika mat, som olika dagar i veckan tillagas.

DAGSPISNINGSORDNING, f. 2. Den särskilta ordning i afseende på olika mat för de särskilta dagarna i veckan, som finnes antagen i kaserner, vid arbetshus, fängelser, o. s. v.

DAGSPLÖJA, f. 1. Så stor rymd af åkern, som kan medhinnas att plöja på en dag.

DAGSRAND, f. 3. sing. Den ljusa rand, som visar sig vid horisonten, när dagen börjar gry.

DAGSREGN, n. 5. Regn, som påstår en hel dag.

DAGSRESA, f. 1. 1) Det vägstycke, som man under en längre resa tillryggalägger under loppet af en dag. *Göra långa, korta d-or.* — 2) Så långt stycke väg, som man under loppet af en dag kan hinna att färdas.

DAGSSANNING, f. 2. Dagklar sanning. Brukas mindre ofta. I hvardagsspråket säges oftare: *Dag sanning, Dagande s., Dagsens s.*

DAGSVERKARE, m. 5. 1) En, som gör dagsverke, går till, på eller ifrån d. *Vi mötte några d., som skulle gå till, ifrån herrgården. Huru många d. har du i dag på gärdet?* — 2) (mindre egentl.) Arbetskarl. — 3) (fig. fam.) Person, som förrättar något mödosamt och trägligt arbete, som håller i med sitt arbete från morgon till qväll. — *Syn.* Träl, Arbetsträl.

DAGSVERKE, n. 4. 1) Arbete för en dag, som till följe af åliggande skyldighet förrättas åt en person (fysisk eller moralisk), antingen med eller utan ök. *Göra d. åt ägaren af en herrgård, åt en kyrkoherde, åt kronan, o. s. v. I Frankrike äro d-en afskaffade, i Sverige bibehållas de ännu. Gå på d.*, förrätta dagsverksarbete. *Gå i d.*, göra ett dagsverke (på herrgård, o. s. v.). *Han är skyldig att utgöra så och så många d-en af hemmanet, af torpet.* — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Mans-, Qvinno-, Karl-, Dräng-, Ökedagsverke. — 2) Arbete af hvad beskaffenhet som helst, som förrättas under loppet af en dag. *I morgon får jag ett duglìgt d. med tabellernas upprättande.*

DAGSVERKSBONDE, m. 3. pl. — *bönder.* 1) Bonde, som är på dagsverke, för tillfället gör dagsverke. — 2) Bonde, som är skyldig att göra dagsverken.

DAGSVERKSHJON, n. 5. Person, karl eller qvinna, som är på dagsverke.

DAGSVERKSKARL, m. 2. 1) Karl, som är på dagsverke. — 2) (mindre egentl.) Arbetskarl.

DAGSVERKSQVINNA, f. 1. Qvinna, som är på dagsverke.

DAGSVERKSSKYLDIG, a. 2. Pligtig, förbunden att utgöra dagsverken. *D. bonde.*

DAGSVERKSSKYLDIGHET, f. 3. Förbindelse, som åligger någon, att utgöra dagsverken. *D-en är i Frankrike afskaffad.*

DAGSVERKSTORP, n. 5. Torp, hvars innehafvare är skyldig att göra dagsverken.

DAGSÄTTNING, f. 2. (föråldr.) Se *Skymning.*

DAGTALS, adv. Somliga dagar efter en tids mellanskof. *D. är han frisk och d. dålig.*

DAGTINGA, v. n. 1. 1) Underhandla med fienden om uppgifvandet af en fästning. *D. med fienden.* (Fig.) *D. med sin pligt, sitt samvete*, låta förleda sig att handla mot pligt, samvete. — *Syn.* Kapitulera, Underhandla.

DAGTINGAN, f. sing. indef. 1) Öfverenskommelse om fästnings uppgifvande. — 2) Vilkoren derför. — *Syn.* (för bem. 1 o. 2) Kapitulation. — 3) (fig.) Underhandling. *D. med sitt samvete.* Jfr. *Dagtinga.*

DAGTINGNING, f. 2. 1) Underhandling om en fästnings uppgifvande. — 2) Se *Dagtingan.*

DAGTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar.* (mindre brukl.) En, som förnöter dagen i lättja. Nästan liktydigt med Dagdrifvare; Dagtjuf är dock mer omfattande och inbegriper alla lättingar, äfv. dem, som sofva bort dagen. — *Syn.* Se *Lätting.*

DAGTRAKTAMENTE, dågtracktamä'nnte, n. 4. Godtgöring i penningar efter visst för dagen till embets- och tjenstemän för deras utgifter under resor och vistelse på främmande orter, i och för tjensteåligganden. Kan äfv. brukas i fråga om personer, som äro i enskilt mans tjenst, såsom inspektorer, fogdar, m. fl.

DAGUERROTYP, dagärråty'p, m. 3. (fr. *Daguerrotype*) Bild af ett föremål, erhållen genom solljusets verkan, och medelst en försilfrad kopparplåt. Har sitt namn efter uppfinnaren, franska kemisten Daguerre.

DAGUERROTYPI, dagärråtypi', f. 3. Konsten att daguerrotypisera. [— pie.]

DAGUERROTYPISERA, dagärråtypisèra, v. a. 1. Afbilda föremål genom solljusets verkan, medelst en försilfrad kopparplåt. — *Daguerrotypisering*, f. 2.

DAGVAKT, f. 3. 1) (i allm.) Vakt, som hålles om dagen. — 2) (sjöt.) Benämning på vakten ifrån kl. 4 till 8 om morgonen, om bord på ett fartyg.

DAGVARD, m. 2. (föråldr.) Se *Frukost.*

DAGVATTEN, n. 5. Vatten ifrån atmosferen eller kringliggande vattendrag, som intränger i en grufva.

DAGVIS, adv. Beräknadt efter dag, för dag. *Betala d.*

DAGVÄLJARE, m. 5. (föga brukl.) Vidskeplig person, som tror, att man, för att lyckas i ett företag, bör välja vissa dagar, som anses lyckosammare än andra.

DAGÖPPNING, f. 2. Grufoppning, schakt, som ligger i dagen.

DAHLIA, f. 3. pl. — *lier.* Blomsterväxt från Mexiko, som odlas i trädgårdarna för sin höga prydliga växt och sina praktfulla blommor. Kallas äfv. Georgina.

DAKTYL, - y'l (i plur. dàktyler), m. 3. (pros.) Versfot, bestående af en lång och två korta stafvelser (— ⏑ ⏑), t. ex.: *sångare*. Äfv. *Dactylus*. [Dactyl.]

DAKTYLISK, a. 2. (pros.) *D. versart*, som består antingen af blotta daktyler med en öfverblifvande lång stafvelse till slut, eller af daktyler och trokeer.

DAL, m. 2. Större jordrymd, trakt, nejd emellan tvenne eller flera berg. Mindre kallas Däld.

DALA, f. 1. Pumpränna på fartyg.

DALALLMOGE, m. 2. sing. (brukas mest i definit form) Allmogen, bönderna i provinsen Dalarne.

DALBO, dàlbó, m. 3. pl. — *bor*. Inbyggare i provinsen Dal ell. Dalsland.

DALELAGEN, m. 2. def. Landskapslag, som fordom var gällande i Dalarne.

DALER, m. 5. Fordom gångbart svenskt mynt af olika värde under olika tider, och både af koppar och silfver. *Fyra d. silfvermynt, kopparmynt*. Benämningen *D. silfvermynt* qvarstår ännu i svenska lagboken vid bestämningen af bötesbelopp och beräknas då 1 daler till 16 sk. B:ko. 18 daler kopparmynt svara mot 1 R:dr. På vissa orter bland allmogen är ännu dalerräkningen bibehållen. — Af Daler har bildats benämningen af den nu gällande Riksdalern. — *Ta mig d-n*, lindrigt svordomsuttryck, som brukas af somliga.

Anm. *Daler*, på tyska *Thaler*, var ursprungligen ett tyskt silfvermynt, som präglades i Joachimsthal i Böhmen under namn af Joachimsthaler, och för korthetens skull slutligen benämdes *Thaler*.

DALFJÄLL, n. 5. Fjäll i Dalarne.

DALK, dallk, m. 2. Hårdnad i huden, vanligast inuti händerna, förorsakad genom groft och träget arbete. — *Syn*. Valk.

DALKARL, m. 2. 1) Inbyggare af mankönet, i Dalarne. — 2) Person af mankön, född derstädes. — 3) Mansperson af Dalallmogen, som för arbetsförtjenst eller försäljning af hvarjehanda tillverkningar tidtals besöker och vistas i rikets öfriga orter. *Äta som en d.*, glupskt. — 4) (fig. pop.) Grof lögn, mera på skämt än på allvar. *Slå d-ar i någon*, inbilla någon orimligheter. — *Syn*. Se *Lögn*.

DALKIG, a. 2. Som har dalkar. *D. hud. D-a händer*. — *Syn*. Valkig.

DALKIGHET, f. 3. Egenskapen att vara dalkig. *Hudens d.*

DALKULLA, f. 1. 1) Qvinna af allmogen i Dalarne. — 2) Qvinna, född i denna provins. *Fru N. är född D.* — 3) Qvinna af Dalallmogen, som, för att söka arbetsförtjenst, besöker och vistas i någon af de öfriga rikets provinser.

DALLRA, v. n. 1. 1) Röra sig med ganska tätt på hvarandra följande svängningar (oscillationer) kring en viss hvilopunkt. Jfr. *Darra*. *En spänd sträng d-r, då man knäpper honom. Luften d-r alltid vid ljudets fortplantning*. — *Syn*. Vibrera. — 2) Säges om flytande ämnen eller fasta kroppar af lösare sammansättning, som hastigt, men knappt märkbart röra sig af och an. *Vattnet d-r i sån, när man kör på gatan. Se fettet på skinkan, hur inbjudande det dallrar på fatet*. — *Syn*. Se *Darra*.

DALLRANDE, n. 4. och

DALLRING, f. 2. Verkningen, då något dallrar. — *Syn*. Vibration, Darrning.

DALMAS, m. 2. (pop.) Öknamn på manspersoner af Dalallmogen.

Anm. Ordet härleder sig troligtvis ifrån verbet *Masa*, och innefattar då en anspelning på Dalkarlarnes i allmänhet långsamma och släpiga gång, en följd af deras klumpiga skodon.

DALNING, f. 2. (sjöt.) Horisontens eller en punkts på hafsytan verkliga horisonts-fördjupning, genom att ses ifrån en större eller mindre höjd.

DALPIL, m. 2. Sådan slags pil, som fordom i krig begagnades af Dalkarlarna. *Två korslagda d-ar äro ännu bibehållna i prägeln på svenska kopparmyntet*.

DALREGEMENTET, dàlrejemä'nntet, n. 4. def. Infanteriregemente af indelta arméen, som af provinsen Dalarne underhålles.

DALRIPA, f. 1. Fågelart, som vistas i Skandinaviens fjälltrakter vid björkskogen, och om vintern är snöhvit öfver hela kroppen, men sommartiden svart på ryggen med rödbruna ell. rostgula språcklor; hanen rödbrun på hufvud och hals, honan rostgul med svarta fläckar.

DALUPPROR, n. 5. (hist.) Uppror af Dalallmogen, som flera gånger utbrutit, isynnerhet under Gustaf I:s regering.

DAM (a långt), f. 3. I. (fr. *Dame* från lat. *Domina*, herrskarinna.) 1) Fruntimmer af stånd (egentl. högre stånd). *En ung, äldre d. D-erna vid hofvet*. Brukas vid tilltal aldrig, utan åtföljande adjektiv; således kan man icke säga: *D.!* eller *min d.!* men väl: *sköna d.! min fina d.! mina älskvärda d-er!* o. s. v. I plur. brukas vid tilltal allmänt: *mina d-er!* — Bildar sammansättningarna Hofdam, Adelsdam. — 2) Brukas stundom i föraktlig mening om fruntimmer, som underhållas. — *Syn*. Se *Frilla*. — 3) Benämning på dem af korten i en kortlek, som visa bilden af ett fruntimmer. — Bildar sammansättningarna: Hjerter-, Ruter-, Klöfver-, Spader-, Trumfdam. — 4) *a*) Ett slags spel, som spelas af två personer på ett vanligt schackbräde af 64 rutor, med 12 brickor för hvardera spelaren. Brukas icke för denna bem. i definit form; man säger då *Damspelet*. *Spela d. D. är ett roligt spel*. Har sitt namn deraf, att i början mest fruntimmer roade sig dermed. — *b*) Bricka, som under spelet hunnit fram till motspelarens sista rutrad och då utmärkes dermed, att den får en annan bricka på sig, hvarefter den äger rättighet att både gå och slå fram och tillbaka. *Få, taga d.* Äfven kallas så den bricka, som sättes utanpå den andra. *Sätta d. på en bricka*. [Dame.]

DAM, damm, m. 2. pl. *dammar*. II. 1) Uppkastad vall af sammanförd jord, sand, sten, eller byggnad af trä, till stängsel emot vatten, för att hindra öfversvämningar, eller förekomma vattenbrist vid hvarjehanda vattenverk, såsom bruk, qvarnar, m. m. *D. i en å, vid ett bruk, vid kanal- eller flodbräddar, till väg öfver träsk, vid mynningen till en hamn*, o. s. v. *Göra, bygga, uppkasta en d. Öppning i en d. Stänga, öppna en d. Uppföra en d. emot hafvet*. (Fig.) *Sätta en d. emot*, uppställa hinder för, hindra, förekomma, t. ex.: *Sätta en d. emot missbruken*. Ingår i sammansättningen Hålldam. — *Syn*. Fördämning. — 2) Gräfd eller uppdämd vattenbehållning. *D. för fisk, till kreaturs vattning, i park eller trädgård, vid en qvarn, vid kanalslussar, o. s. v. Gräfva, upprensa, uppmuddra en d. Plantera, släppa fisk i en d.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Fisk-, Rud-, Qvarn-, Bruks-, Slussdam, m. fl., hvilka

ses på sina ställen. — *Syn.* Bassin. — 5) (i masugnar) Se *Damsten.*

Anm. Till skilnad ifrån *Dam.* I, stafvas ordet af många, efter tyska bruket, såsom *Damm*, hvilket dock strider emot den utan undantag gällande regeln, att det dubbla m-ljudet, i slutet af ord och stafvelser, aldrig får tvåskrifvas. Ett sådant undantag är icke heller behöfligt, emedan sammanhanget alltid lätt angifver, hvilken betydelse *Dam* för hvarje särskilt tillfälle har. Denna anmärkning gäller äfv. för nästföljande ord, äfvensom för ordet *Lam.*

DAM, damm, n. 5. sing. III. Högst fina partiklar, som blifvit skilda från sammanhanget med de kroppar, hvilka de förut tillhört, och vid minsta rörelse eller vindfläkt fara upp i luften. Härrör ifrån jord och dylika ämnen, hvilkas sammanhang lätt upplöses, och uppkommer genom förvittring, stötning, nötning, gnidning, o. s. v. *Fint, tjockt d. Regnet har nedslagit d-met ur luften. Hans stöflar voro alldeles hvita af d. D-met står i himmels sky. Man kan icke se för d. Möblerna äro alldeles öfverhöljda med d. Skaka, borsta d-met af en rock. Klappa, piska d-met ur kläder.* — Ingår i några sammansättningar, såsom Mjöldam, m. fl. — Se f. 6. *Anm.* under föreg. ord.

DAMASCENERKLINGA, damaschènr-kli'nnga, f. 1. Sabelklinga, smidd i Österländerna, utaf större stycken af gamla stålsaker, såsom afbrutna knifblad, gamla liar, skäror, o. d. De äkta turkiska äro så utmärkta, att man med dem kan hugga i jern, utan att eggen viker sig. *Oäkta d-or* kallas de, som tillverkas i Europa och äro af sämre beskaffenhet. [Damasch —, Damask —.]

DAMASCENERROS, f. 1. En trädgårds- och krukväxt med flera afarter. Rosa damascena.

DAMASCENERSTÅL, n. 5. sing. Stål, tillverkadt genom jern- och stålstängers hopsvetsning, vridning och utsträckning, och hvars med en syra renade yta visar i olika färgskiftningar de olika deri sammansvetsade sorter. Har sitt namn efter staden Damascus, der det först tillverkades.

DAMASCERA, v. a. 1. 1) Arbeta jern- och stålsaker efter det orientaliska sättet. *D-dt stål*, se *Damascenerstål. D-d klinga*, se *Damascenerklinga.* — 2) Inlägga stål- eller jernarbeten med guld eller silfver. *En d-d sabel.* — 3) Genom etsning åstadkomma figurer på en polerad yta. *En d-d sax.* — *Damascerande*, n. 4. [Damasch —, Damask —.]

Anm. Ordet är bildadt efter staden Damascus i Syrien, emedan det fordom var isynnerhet derifrån, som de ryktbara Damascenerklingorna kommo, ehuru de tillverkades och ännu tillverkas i hela Orienten.

DAMASCERARE, m. 5. En, som gör damasceradt arbete.

DAMASCERING, f. 2. 1) Arbetet, proceduren, då man damascerar. — 2) Sättet, huru något blifvit damasceradt. *Denna d. är ganska väl gjord.* — 3) Den strimmiga, flammiga ytan på damasceradt stål. — 4) Guld- eller silfverfigurer, hvarmed jern eller stål blifvit inlagdt. — 5) Genom etsning åstadkomna figurer på en polerad yta.

DAMASKER, damásskr, f. 3. Ett slags beklädnad för benen, som går ofvan ifrån knäet ned öfver skorna och knäppes på yttre sidan, öfver strumporna. Bör rätteligen heta Kamascher, efter det gamla franska ordet *Camache.* I sing. brukas både *Damaska* och *Damask*, det sednare helst i definit form. [Damaskor.]

DAMAST, dàmásst o. damásst, m. o. n. 3. Sidentyg, äfv. halfsiden-, ylle- eller linneväfnad, med glänsande atlasbotten, hvaruppå blommor eller andra figurer äro något upphöjdt inväfda. Har sitt namn efter staden Damascus i Syrien, hvarifrån i äldre tider sådana väfnader kommo till Europa. De särskilta sorterna deraf kallas Siden-, Halfsiden-, Ylle- och Linnedamast. — *Syn.* Damasttyg, Damastväfnad.

DAMASTDRÄLL, damàsstdräll, m. 3. Dräll, väfd efter damastmönster.

DAMASTDUKTYG, n. 3. o. 5. Duktyg af damastdräll.

DAMASTFLOR, n. 5. Svart eller hvitt och grönt flor med inväfda blommor liksom på damast.

DAMASTMÖNSTER, n. 5. Väfmönster, hvarefter damast väfves.

DAMASTTYG, n. 3. Se *Damast.*

DAMASTVÄFNAD, f. 3. 1) Väfvande af damast. — 2) Se *Damast.*

DAMASTVÄFSTOL, m. 2. Särskilt inrättad väfstol, hvarpå damast väfves.

DAMASTVÄFVARE, m. 5. Väfvare, hvars yrke är att väfva damasttyger.

DAMBORD, dàmmbórd, n. 5. Stängsel för öppningen på en dam. — *Syn.* Damlucka, Dambräde.

DAMBORSTE, dàmmbå'rrste, m. 2. pl. — *borstar.* Särskilt slags borste, som begagnas till möblers afdammande, o. s. v.

DAMBRICKA, dàmbri'cka, f. 1. Bricka, vanligtvis brädspelsbricka, som begagnas vid damspel.

DAMBRÄDE, dàmbrä'de, n. 4. Bräde med 64 rutor, eller ett vanligt schackspelsbräde, hvarpå dam spelas.

DAMBRÄDE, dàmmbrä'de, n. 4. Se *Dambord.*

DAMBYGGNAD, dàmmby'ggnadd, f. 3. 1) Byggande af en dam (II). — 2) Dam (II), uppförd af timmer eller sten.

DAMFISK, dàmmfi'ssk, m. 2. Fisk, som uppfödes i särskilt dertill inrättade dammar (Fiskdammar).

DAMFISKE, dàmmfi'sske, n. 4. Fiske i fiskdammar.

DAMFÄSTE, dàmmfä'sste, n. 4. Grunden för en dam (II), isynnerhet sådana slags dammar eller vallar, som uppföras till att hindra öfversvämningar eller mota hafvets vågor.

DAMGRÄFVARE, dàmmgrä'vare, m. 5. En, hvars hufvudsakliga yrke är att gräfva dammar.

DAMGÖMME, dàmmjö'mme, n. 4. Se *Damvrå.*

DAMHVIRFVEL, dàmmvi'rrvl, m. 2. pl. — *hvirflar.* Väderhvirfvel, som för med sig en sky af dam (III).

DAMHÄLL, dàmmhä'll, f. 2. Se *Damsten.*

DAMJAN, dàmján, m. sing. Så kallas en damspelare, som tappar spelet, innan han hunnit få någon dam.

DAMJORD, dàmmjórd, f. 2. sing. Se *Dyjord.*

DAMKAPPA, dàmmkàppa, f. 1. Tunn, lätt kappa af passande tyg, som bäres för att skydda underkläderna för dam (III).

DAMKORN, dàmmkórn, n. 5. Litet korn, liten partikel af dam (III). *Dammet består af d.*

DAMLUCKA, dàmmlúcka, f. 1. 1) Öppning på en dam (II), som stänges, då man vill uppdämma det ofvanför varande vattnet. — 2) Se *Dambord.*

DAMMA, v. n. 1.' I. 1) Uppdrifva dam (III). *Släng icke så der omkring med handduken;*

du d-r så mycket. — 2) Flyga omkring i luften som dam. Säges om åtskilliga fint söndermalna, pulveriserade ämnen, såsom krut, mjöl, o. d. — *D. áf, bórt,* se *Afdamma, Bortdamma,* v. n. — 3) *Vägen d-r,* är så torr, att det fina stoftet derpå far upp i luften, när man går, åker der. *Enbusken d-r, då han står i blomma,* dess fina frömjöl far i form af dam omkring i luften. — *V. a.* Befria (möbler o. d.) från dam, med våt eller torr trasa, med damborste, damviska, damvippa. *D. en möbel.* Brukas ofta absolut, i fråga om möblerna i ett eller flera boningsrum, t. ex.: *Skynda dig att d.; har du d-t än?* — *D. áf, bórt, néd,* se *Afdamma,* &c. — *V. impers. Det d-r,* dam far omkring i luften. *Det d-r på, från vägen. Det d-r på fältet, när trupperna marschera fram. Hvad det d-r i rummet!*

DAMMA, v. a. 1. II. 1) (skeppsb.) *D.* ell. *d. ihóp,* sammanfoga två eller flera trästycken på längden, medelst tandlaskar. — 2) (fig. fam. o. pop.) *D. på',* slå någon, gifva dugtigt med stryk. — *Syn.* Se *Slå.*

DAMMANDE, n. 4. 1) (I, v. impers.) Företeelsen, då det dammar (på väg, gata, fält, i rum). — 2) (I) *a*) Handlingen, händelsen, då man dammar (v. n. 1.). — *b*) (om krut, mjöl, m. fl.) Vissa ämnens uppfarande i form af fint stoft i luften och kringflygande der. — *c*) *Vägens, enbuskens d.,* jfr. *Damma,* I, 3. — 3) (I. v. a.) Befriande från, borttorkande, bortskaffande af dam (III). — *Syn.* Afdammande.

DAMMARE, m. 5. (gjut.) Verktyg af jern, som brukas till att packa formsanden. Kallas äfv. Formstötel.

DAMMARHARTS, n. 3. Ett slags hvit och klibbig kåda, som utflyter ur rötterna af Agathis loranthifolia; hårdnar efter några månader och begagnas till lackfernissa.

DAMMIG, a. 2. 1) Betäckt, full med dam (III). *En d. rock, hatt. D-a kläder, möbler.* — 2) (bot.) Säges om bladen på vissa växter, hvilka äro öfvertäckta liksom med ett fint stoft.

DAMMIGHET, f. 3. Egenskapen att vara dammig.

DAMMOLN, dàmm-må'ln, n. 5. Stor myckenhet af dam (III) i luften, liknande ett moln.

DAMMOSSA, dàmm-må'ssa, f. 1. (bot.) Ett slags alg. Byssus.

DAMMUSSLA, dàmm-mússla, f. 1. Slägte af de bladgälade musslorna; tunnskaligt, äggrundt söttvattensdjur, utan tänder, med stor fot, hvarmed djuret kryper omkring i dyn. Anodonta.

DAMNING, f. 2. Handlingen, då man dammar (se *Damma,* I, v. a. och II, 1).

DAMQVAST, dàmmkvåsst, m. 2. Redskap i form af en qvast, som begagnas till att afdamma föremål med.

DAMRÄNNA, dàmmrä'nna, f. 1. Ränna, som vid ett vattenverk leder vattnet ifrån en dam (II) till hjulhuset.

DAMSIKT, dàmmsi'ckt, m. 2. Fin qvarnsikt, hvarmed mjöl renas ifrån dam (III) och skräp.

DAMSIKTA, dàmmsi'ckta, v. a. 1. Medelst damsikt rena mjöl eller krut ifrån dam (III). — *Damsiktande,* n. 4. o. *Damsiktning,* f. 2.

DAMSPEL, dàmspél, n. 5. Se *Dam,* I, 4.

DAMSPELARE, dàmspélare, m. 5. 1) En, som för tillfället spelar dam. — 2) En, som är öfvad i detta slags spel.

DAMSPELSKRONA, dàmspelskróna, f. 1. eller

DAMSPELSLILJA, dàmspelsli'llja, f. 1. En art Kronlilja, med utmärkt vackra, rutiga kronblad, nästan liknande ett damspel. Växer vild vid Upsala, der den kallas Kongsängslilja; eljest i Sverige trädgårdsväxt. Fritillaria Meleagris.

DAMSTEN, dàmmstén, m. 2. (masm.) Häll på framsidan af en masugn, framför framstället, och bredvid hvilken utslagshålet är anbragt.

DAMSVAMP, dàmmsvåmmp, m. 2. Se *Bofist.*

DAMVATTEN, dàmmvåttn, n. 5. Vatten, som befinnes uti eller är hämtadt ifrån en dam (II).

DAMVERK, dàmmvä'rrk, n. 5. Se *Dambyggnad.*

DAMVIPPA, dàmmvi'ppa, f. 1. Vippa, vanligtvis af fjäder, som begagnas till afdammande af möbler o. d.

DAMVISKA, dàmmvi'sska, f. 1. Viska utaf hopbundna fina qvistar af säf o. d., som nyttjas isynnerhet till kläders afdammande.

DAMVRÅ, dàmmvrå', f. 2. (i plur. äfv. *vrår*) Vrå, der dam (III) i mängd lägger sig.

DAMVÄG, dàmmvä'g, m. 2. 1) Väg, anlagd öfver sumpig och morasig mark, ofvanpå en för ändamålet uppkastad dam (II, 1). — 2) Väg utmed en dam (II, 2).

DAN, dann, adj. 2. Förekommer ofta i hvardagsspråket och skiftar i bemärkelsen allt efter omständigheterna. Betyder egentligen: beskaffad (ursprungligen af *Danad,* hvilket likaledes ingår i de pronominella adjektiverna: Sådan, Hurudan, Likadan). *Så dan* (uttalas så dánn) *han ser ut!* hvad han är tilltygad! *Du kan icke tro, hvad hon blef d., när hon fick höra det,* hvad hon blef illa vid, rädd; äfv. glad, hänryckt; äfv. uppbragt, rasande. *Han är så d. med henne, så det kan ingen tro!* han är så betagen i henne, &c. *Det är så d-t med dem!* de äro så betagna i hvarandra; äfv. de äro i brinnande oenighet med hvarandra. *Det var så d-t med det!* man var så ifrig dermed! man var så angelägen att få det gjordt, uträttadt, besörjdt. *Det var så d-t med honom!* man fjäsade orimligt för honom. *Det är så d-t, så d-t!* uttryck, som nyttjas vid olika tillfällen, för att beteckna något öfverdrifvet, antingen gladt och lyckligt, ledsamt och bedröfligt, eller förvånande. *Det är icke litet d-t nu, må du tro!* nu står det till, må du tro! *Det är för d-t!* det är för rasande!

DANA, adj. (egentl. gam. genitiv plur.) Danskarnes. *D. konungen,* Danskarnes konung.

DANA, v. a. 1. Bilda, forma, skapa. Brukas både i fysisk och moralisk mening, dock mest i den sednare. *Gud är det, som d-t alla lefvande varelser i verlden. Menniskan är så af naturen d-d. Ett sinne, d-dt till det goda. D. hjertat, förståndet,* bilda dem. *D. nya ord,* tillskapa sådana. — *Syn.* Se *Bilda,* 1. o. 4.

DANAARF, n. 5. (lag.) Arf efter den, som dör utan slägtingar, och hvilket tillfaller kronan.

Anm. Ordet anses härleda sig ifrån det fornnordiska *Dainn,* död, gen. *Däins* (dödes), då det sålunda egentligen betyder: Arf efter död man.

DANANDE, n. 4. Bildande, skapande.

DANDY, dànndy (efter engelska uttalet: dä'nndi), m. 3. (engelskt ord) En man af förmögenhet och god härkomst, som umgås med folk à la mode och gerna vill gälla för en man af god ton. Har i svenskan, mindre riktigt, fått bemärkelsen af Sprätt, Modenarr.

DANEBROG, dånebróg, m. 3. sing. 1) En för helig ansedd fana, som Danskarne brukade i sina krig under medeltiden (af *Brog,* tyg, fana, således egentl.: Danskarnes fana). — 2) *D-en,* se *Danebrogsorden.* [Danne —.]

DANEBROGSMAN, då--mánn, m. 5. pl. — *män*. Ledamot af Danebrogsorden i 5:te klassen, som fått riddartecknet i silfver.

DANEBROGSORDEN, då--å'rdn, m. 2. pl. — *ordnar*. Dansk riddarorden, så kallad efter *Danebrog* (se d. o. 1), och stiftad af konung Waldemar II år 1219.

DANEBROGSRIDDARE, då--ri'dd--, m. 5. Riddare af Danebrogsorden.

DANELSE, f. 3. Se *Daning*.

DANGLA, v. n. 1. (pop.) Se *Dingla*.

DANING, f. 2. 1) Bildande, skapande. *Verldens d.*, dess skapelse. — 2) (i moralisk mening) Bildande, utbildning. *Hjertats, förståndets d.* — 3) Naturlig beskaffenhet. *Menniskokroppens, djurens, växternas d. Menniskosinnets d.* — *Syn.* Se *Natur*.

DANINGSKRAFT, f. 3. Se *Bildningskraft*.

DANK, m. 2. Mycket tunt talgljus, af sämre talg, som brukas i kök o. s. v.

DANK. (pop. o. fam.) *Slå d.*, tillbringa sin tid i sysslolöshet och lättja. *Gå och slå d.*, drifva omkring utan sysselsättning.

DANKA, v. n. 1. (pop. o. fam.; mindre brukl.) Förekommer i uttrycket: *Gå och d.*, gå och slå dank.

DANKER, m. 2. sing. Dagdrifvare. — *Syn.* Se *Lätting*.

DANNEBROG, se *Danebrog*.

DANNEMAN, m. 5. pl. — *män*. Landtbrukare af bondeståndet. *Redlige dannemän!* — *Syn.* Se *Bonde*, 2.

Anm. Ordet härleder sig af det gamla *Dándismadr* (af *Dándi*, ypperlig, och *Madr*, man), betyder således egentl.: en svarsgod och laggild man, — en hel karl, såsom man i dagligt tal säger, — en i allo hedervärd man. Då man fordom, vid våra nordiska förfäders bröllop, drack dannemannens och danneqvinnans skål, menades dermed det nygifta parets skål.

DANNEQVINNA, f. 1. Qvinna af bondeståndet. — Jfr. *Anm.* under *Danneman*.

DANS, m. 2. o. 3. 1) (plur. *danser*) Ett i menniskans natur grundadt uttryck af glädje, som ger sig tillkänna genom hoppande rörelser och svängningar med kroppen, i viss takt, med afmätta steg och merendels efter sång eller musik. *D-en hör till de mimiska konsterna och indelas vanligen i två slag: Sällskapsdans och Teatralisk dans, till hvilken sednare Balletten hörer. D. på lina. Utföra en d. Gå främst i d-en, föra an d-en. Gå* ell. *träda i d-en*, äfv. (gam.) *trå d-en*, börja att dansa. (Ordspr.) *Det går som en d.*, ganska lätt, fort. — 2) (utan plur.) Konsten att dansa. *Taga lektioner i d.* — *Syn.* Danskonst. — 3) (pl. *danser*) Särskilt afdelning af ett offentligt dansnöje, upptagande hela den tid, hvarunder antingen en ensam person eller flere dansa på en gång. *Huru många d-er har du dansat? Jag har endast dansat två d-er.* — 4) (pl. *danser*) Art af dans. *Det gifves många olika slags d-er, såsom t. ex.: fransäs, vals, polka, polska, o. s. v. Allvarsam, ädel, lättsinnig, svår, konstig, vacker, glad d.* Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Krigsdans, Fackeldans. — *Syn.* Dansart, Dansslag. — 5) (pl. *danser*) Melodien till sådan särskilt art af dans. *Spela upp en d. Spela d-er.* — *Syn.* Dansstycke, Dansmelodi. — 6) (pl. *dansar*) Gille, tillställning för nöje skull, hufvudsakligen för att roa sig med dans. Brukas isynnerhet om lägre folkets nöjen af detta slag samt om anspråkslösa sådana tillställningar hos enskilta personer af de högre stånden. I sednare fallet säges dock vanligare *Bal.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Bröllopsdans, Bonddans, m. fl. *Ställa till en d. Vara bjuden på d. Tjenstefolket var i natt på d. Hon har varit på 4 d-ar i höst.* — 7) (fig. fam.) Händelse, hvarvid mycken häftig kropps- eller sinnesrörelse förekommer; äfv. aga, tuktan, tillrättavisning. *Om du icke lyder, skall du få se på annan d.* — *Syn.* Lek. — 8) *St. Veits d.*, se *Danssjuka*, 1.

DANSA, v. n. o. a. 1. 1) (neutralt och aktivt) I viss takt, med afmätta steg och merendels efter sång eller musik göra hoppande rörelser och svängningar med kroppen, i allmänhet för att uttrycka glädje eller för att muntra sig. *D. fritt, tvunget, med behag, väl, illa. D. efter sång, efter musik, efter ett instrument, efter en violin, ett fortepiano. D. fransäs, polka, polska, mazurka*, hålla på att dansa fransäs, &c.; äfv. vara öfvad i konsten att dansa dessa danser. *D. en dans, fransäs, en polka*, o. s. v., deltaga i en dans (bem. 3), en fransäs, o. s. v. *D. sig till lungsot*, genom öfverdrifven dansning ådraga sig denna sjukdom. *D. på lina*, balansera på spänd lina med afmätta steg, i takt och efter musik, under utförande af en mängd svåra hopp och språng. (Fig. pop.) *D. i galgen*, blifva hängd. (Fig. fam.) *Låta någon d.*, förorsaka någon mycket hufvudbry, ledsamheter. *D. på rosor, efter ens pipa*, se under *Ros, Pipa*. — *D. áf, bórt*, se *Afdansa, Bortdansa*. — *D. óm: a*) åter utföra samma dans; *b*) dansa, svänga omkring. — *D. omkri'ng*, under dans svänga omkring. *D. omkring*, utföra en dans omkring något föremål, t. ex. *D. omkring en majstång.* — *D. på'*, dansa fortare; äfv. fortfara att dansa. — *D. út*, sluta att dansa, t. ex.: *Kl. 4 på morgonen hade man d-t ut.* — *D. ö'fver*, på förhand i och för öfning utföra en dans, som sedan vid ett högtidligt eller offentligt tillfälle skall dansas. — 2) (fig. fam.) *a*) Häftigt, med stark fart kastas, drifvas, bortföras i luften. Brukas för denna bem. endast i förening med vissa partiklar, t. ex.: *Han fick sig en örfil, så att hatten d-de af; det blåste så starkt, att mössan flög af och d-de i strömmen.* Se *Afdansa, Bortdansa*, m. fl. — *Syn.* Se *Fara*. — *b*) Gå förlorad. *Snart lärer sista styfvern d. för honom. Låta ens hufvud d.*, låta aflifva någon genom halshuggning.

DANSANDE, n. 4. Se *Dansning*.

DANSARE, m. 5. 1) En, som håller på att dansa. — 2) En, som både kan dansa och gerna deltager i dans vid tillfälle. *Är han d.? Nej, han kan icke dansa; hans bror, deremot, kan väl, men dansar ändock aldrig, och är således icke heller d.*

DANSBJÖRN, m. 2. Björn, inöfvad att dansa, som föres omkring och emot betalning visas för allmänheten.

DANSDOCKA, f. 1. 1) Docka, som genom något slags mekanik sättes i rörelse på ett sätt, att det liknar dans, t. ex. i ett dockskåp, på en marionett-teater, o. s. v. — 2) (fig. fam.) *a*) Ung flicka, som har öfverdrifvet tycke för dans. — *b*) Speord, som någon gång nyttjas om dansöser.

DANSERSKA, f. 1. 1) Qvinna, som håller på att dansa. — 2) Qvinna, som både kan dansa och deltager i dans vid tillfälle. Jfr. *Dansare*, 2.

DANSGILLE, n. 4. 1) Sluten förening af flera personer, hvars ändamål är att då och då roa sig med dans. — *Syn.* Danssällskap, Dansorden. —

2) Samqväm, hvarvid man roar sig med dans. — *Syn.* Se *Dansnöje.*

DANSK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Danmark eller danska folket; som är född, inhemsk, finnes, växer eller tillverkas i Danmark; äfv. derifrån kommen, der brukad.

DANSKA, f. 1. 1) Qvinna, född af danska föräldrar, eller som längre tid vistats i Danmark. — 2) Danska språket. *Tala d.*

DANSKLÖFVER, m. 2. sing. En art af örtslägtet Helghö, som, så länge solen är uppe, beständigt rörer sina blad. Hedysarum gyrans.

DANSKONST, f. 3. Konsten att dansa. Räknas i högre mening till de sköna konsterna.

DANSLEKTION, dànnsläcktschón, f. 3. Undervisning i dans på viss, bestämd timma. *Gifva, taga d-er. Hon har en d. kl. 6 i eftermiddag.* — *Syn.* Danstimma.

DANSMUSIK, dànnsmusi'k, m. 3. sing. 1) Musik, som tjenar till att dansa efter, som utföres vid dans. — 2) Musikalier, som innehålla noter till sådan musik. — *Syn.* (för begge bem.) Dansstycken.

DANSMÄSTARE, m. 5. 1) En, som undervisar i dans. — 2) (fig. fam.) *a*) Lättsinnig, utsväfvande ung man, som är mycket begifven på nöjen. — *Syn.* Vindböjtel, Galgfågel, Rumlare, Rustare, Spelevink, Ulspegel. — *b*) Brukas stundom skämtvis om små yra pojkar. *Akta dig, du lilla d.!* — *Syn.* Skälm, Rustigbuss.

DANSNÖJE, n. 4. 1) Det nöje, dans bereder. *D-t är ofta nyttigt, stundom skadligt.* — 2) Tillställning, hvarvid man roar sig med dans. — *Syn.* Dans, Dansgille, Bal, Assemblé.

DANSORDEN, dànnså'rdn, m. 2. pl. — *ordnar.* Ordenssällskap, hvars hufvudsakliga ändamål är dansnöjet. — *Syn.* Se *Dansgille,* 1.

DANSRUM, n. 5. 1) Rum, der man dansar, eller som i allmänhet begagnas att dansa uti. — 2) Tillräckligt utrymme för dans. *I detta rum ha vi icke nog d.*

DANSSAL, m. 2. Sal, der man för tillfället dansar, eller som i allmänhet är ämnad och begagnas till att dansa uti.

DANSSJUK, a. 2. (fam. skämtv.) Öfverdrifvet begifven på dans.

DANSSJUKA, f. 1. 1) Ett slags sjukdom, bestående uti en allmän oro i musklerna, hvilken yttrar sig genom krampaktiga rörelser, springande och löpande af och an, dansande och hoppande. Kallas äfv. St. Veits dans (Chorea Sancti Viti). — 2) (fam. skämtv.) Öfverdrifvet tycke för dans.

DANSSKO, m. 3. pl. — *skor.* Tunn och lätt sko, som brukas vid dans.

DANSSKOLA, f. 1. Undervisningsanstalt för dans.

DANSSTEG, n. 5. Benämning på de mer eller mindre konstiga steg, som brukas i dans, olika i olika slag deraf.

DANSSTYCKE, n. 4. 1) Musikstycke, melodi, att dansa efter. — 2) Sjelfva noterna dertill.

DANSSTÄLLE, n. 4. Ställe, der man dansar eller plägar hafva danstillställningar. Brukas endast i fråga om lägre dansnöjen.

DANSSÄLLSKAP, n. 3. o. 5. 1) Sällskap, som roar sig med dans. — 2) Se *Dansgille,* 1.

DANSTUR, m. 3. Se *Tur* (i dans).

DANSVISA, f. 1. Vismelodi, som går an att dansa efter.

DANSVURM, m. 2. 1) (utan plur.) Ytterligt begär att få dansa. *När d-en kommer på henne, kan hon dansa, om det vore både natt och dag.* — *Syn.* Danssjuka, Dansyra, Dansyrsel. — 2) En, som är ytterligt begifven på dansnöjet. Jfr. *Dansälskare.*

DANSVÄN, m. o. f. 3. pl. — *vänner.* En, som gerna dansar. Jfr. *Dansälskare.*

DANSÄLSKARE, m. 5. En, som mycket tycker om dans (mer än Dansvän, mindre än Dansvurm).

DANSÖR, dannsö'r, m. 3. (fr. *Danseur*) 1) Se *Dansare,* i begge bem. — 2) En, som är öfvad i den högre danskonsten och offentligen visar sin skicklighet deruti. *Bournonville är en utmärkt d. Vestris var sin tids störste d.* — 3) Mansperson, som tillhör balletten vid en teater. *Förste, andre d.* De lägre af dessa dansörer kallas äfven Figuranter.

DANSÖS, dannsö's, f. 3. (fr. *Danseuse*) 1) Se *Danserska,* i begge bem. — 2) Fruntimmer, som öfvat sig i den högre danskonsten och offentligen visar sin skicklighet deruti. — 1) Fruntimmer, som tillhör balletten vid en teater. *Första, andra d.* De lägre af dessa dansöser kallas äfven Figurantskor.

DANVIKSHJON, DANVIKSIDÉ, DANVIKSMESSIG, m. fl., se *Dårhushjon,* &c.

Anm. Förestående, numera allmänt brukliga ord äro bildade efter namnet på Dårhuset i Stockholm, *Danviken.*

DAPHNIN, daffni'n, n. 3. (kem.) Ett kristalliserande, färglöst ämne i tidbast (Daphne Mezereum).

DAR, sammandraget af *Dagar,* pl. af *Dag.*

DARRA, v. n. 1. 1) Hastigt och häftigt röras af och an (i mindre grad än Skälfva, Skaka och Rista, men fortare; Dallra är deremot en mindre, omärkligare, men ännu hastigare rörelse). Säges både om menniskor, djur och liflösa föremål. *D. i hela sin kropp, i hvar led. D. af fruktan, af vrede. Hunden d-r af köld. Löfven d. vid minsta fläkt. Han talar så hårdt, att fönsterrutorna d.* (äfv. *dallra*). (Fig. fam.) *D. på manchetterna,* vara rädd. — *Syn.* Skälfva, Skaka, Rista, Dallra. — 2) (om ljud) Hastigt i ganska korta afsatser vexla mellan högre och lägre, starkare och svagare ton. *Hans röst d-r. D. på målet,* tala med darrande röst. — 3) (fig.) *a*) Skakas. *Jorden d-r på sin grund.* — *Syn.* Skälfva, Skaka. — *b*) Frukta. *D. för framtiden,* frukta för den. *D. för någon,* frukta, att något ondt skall hända honom, t. ex.: *Jag d-r för dig, för din säkerhet. D., bof, hämdens stund är nu kommen!* — *Syn.* Se *Frukta.*

DARRANDE, a. p. 1. Som darrar. *D. stil,* som röjer, att den blifvit skrifven med darrande hand.

DARRANDE, n. 4. Se *Darrning.*

DARRFLUGA, f. 1. Benämning på några flugarter, hvilkas vingar beständigt äro i en darrande rörelse.

DARRGRÄS, n. 5. Ett grässlag, allmänt på magra ängar. Briza media.

DARRHÄNDT, a. 1. Som har darrande händer, till följe af ålder eller nervsvaghet.

DARRHÄNDHET, f. 3. Förhållandet, att någon har darrande händer.

DARRKOPPAR, m. sing. (bergv.) Koppar, som blifvit behandlad i darrugn (se d. o.)

DARRMAL, m. 2. En art af fiskslägtet Mal, 1 ½ fot lång, lik Malen, men utan tagg; ger elektriska stötar; finnes i Nilen och Senegal. Malapterurus electricus.

DARRNING, f. 2. Sjelfva skakningen, då någon eller något darrar. *En häftig d. skakade*

hela hans kropp. D. i rösten, då ljudet icke är jemnt, utan mycket hastigt och oafbrutet vexlar emellan högre och lägre, starkare och svagare ton.

DARRNÅL, f. 2. Nål, som på en spiralformigt vriden tråd bär något smycke, hvilket sålunda darrar vid minsta rörelse af den person, som dermed är prydd.

DARRPOPPEL, m. 2. pl. — *popplar.* En mindre bruklig benämning på Aspträdet.

DARR-ROCKA, f. 1. Fisk af Rockornas slägte, 1 ½ fot lång, med rund kropp, alldeles slätt skinn, utan taggar, tjock stjert, klolika tänder och emellan bröstfenorna ett rörformigt organ, hvarmedelst den kan gifva elektriska slag. Finnes i Atlantiska och Indiska hafven samt Medelhafvet. Raja Torpedo.

DARRSJUKA, f. 1. Ett slags sjukdom, då patienten lider af en krampaktig darrning i hela kroppen eller någon af dess delar.

DARRUGN, m. 2. (bergsv.) Särskilt slags ugn, för afdarrning (se d. o.). Af tyska ordet *Darrofen.*

DARRÅL, m. 2. En art af Ålslägtet, 5 till 6 fot lång, som kan medelst särskilta organer, när han så vill, gifva elektriska slag, äfven på något afstånd, så häftiga, att fiskar och mindre djur dödas, men större deraf förlamas. Finnes i Sydamerikas träsk och floder. Kallas äfv. Elektrisk Ål. Gymnotus electricus.

DART, m. 2. 1) Anfallsvapen, bestående i en rak och hvass, men kort klinga med skaft och slida, det man fordom bar vid bältet, och som, när en fiende blifvit slagen till marken, begagnades att ränna in den i lifvet under harnesket, vid midjan eller i armhålen. Dartar voro af flera slag, såsom Bältesknifvar, Snebakar och Dolkar. — 2) Se *Orthoceratit.*

DASA SIG, v. r. 1. Ligga utsträckt med hela kroppen och lättjas. *Ligga och d. sig.* — Kommer af gamla ordet *Dasa;* jfr. *Anm.* vid *Dåsig.*

DASK, n. 5. sing. (pop. o. fam.) 1) Slag (i plur.), stryk. *Få d.* — Brukas mest i skämtsam ton, eller till barn. — *Syn.* Se *Stryk.* — 2) Skur, sqvätt.

DASKA, v. a. 1. (pop. o. fam.) Slå, gifva stryk. Brukas mest i skämtsam ton, eller till barn. *Pojke, jag skall d. dig, om du icke är beskedlig.* — *D. på'* har samma betydelse, men i ökad grad. — *Syn.* Se *Slå.* — V. n. (pop. o. fam.) *Vågorna d. mot stranden,* slå, bryta sig.

DASYMETER, --métr, m. pl. — *metrar.* Fysiskt instrument, som begagnas att mäta luftens täthet. Kallas äfv. Manometer.

DAT, m. 3. Bedrift. Brukas mest i plur., helst om vapenbedrifter, och är ursprungligen detsamma som sv. *Dåd,* t. *Thal,* gerning. Förekommer i den högre stilen, och bildar sammansättningarna Vapendat, Krigsdat, Hjeltedat, Kämpadat (oftast i plur.). Jfr. *Dåd.* — *Syn.* Se *Bedrift.*

DATA, dàta, n. pl. (lat.) Gifna omständigheter, uppgifter. *D. och fakta.*

DATERA, v. a. 1. Sätta datum på (skrift, handling, bref, o. s. v.). *Brefvet är d-dt den 1 Jan.* — *D. sig,* v. r. *D. sig ifrån,* förskrifva sig, härleda sig ifrån. — *Daterande,* n. 4.

DATERING, f. 2. 1) Handlingen, då man daterar. — 2) Se *Datum,* 1.

DATIV, --i'v, m. 3. (gram.) Tredje kasus i den latinska och efter denna bildade språkläror. Det omedelbara objektets kasus. Syftesställning. [Datif, Dativus.]

DATO, se *Datum.*

DATOVISARE, m. 5. Visare på en urtafla, som utvisar den innevarande dagens datum.

DATT. *Ditt och d,* se *Ditt.*

DATT, m. sing. *D-en!* eller *der har du d-en!* så säger i en viss barnlek den af de lekande, som skall taga fatt på någon af de andra, när han lyckas upphinna någon och då slår denne på ryggen.

DATUM, dàtumm, n. pl. *data.* Betyder egentligen: gifvet, utfärdadt, och sattes vid undertecknandet af fordna handlingar framför uppgiften af dag och ort, t. ex. *Datum Holmiæ d. etc.,* gifvet Stockholm d. &c. — Betyder nu: 1) Påtecknad uppgift af år och dag, när en skrift, handling blifvit gifven, utfärdad, skrifven. *Hvad har brefvet, dokumentet för d.? Af hvad d. är brefvet? Under d. af den 1 Jan. Inregistrera en akt under det d., då den inlemnades. Åsätta äldre d.,* d. s. s. Antedatera. *Åsätta sednare d.,* d. s. s. Postdatera. *D. ut retro,* tid och ort, som på andra sidan. *D. ut supra,* tid och ort, som ofvan. — *Syn.* Datering. — 2) Den plats, en dag intager bland dagarna i ett år, en månad. *Hvad d. ha vi i dag? den 29 November. Ur, som visar d.,* d. v. s. den innevarande dagens ordningsnummer i månaden. *Till d.,* intill denna dag. — Latinska böjningsformen *Dato* brukas ofta efter prepositionerna *från* och *efter,* t. ex.: *Från dato,* från i dag, från utgifningsdagen. Nyttjas äfv. ofta i dagligt tal, ehuru mindre riktigt, för ordets öfriga ställningar, t. ex.: *Till dato har allt gått bra; hvad ha vi för dato i dag?* Denna böjningsform har ingått i sammansättningen Datovisare. — *Syn.* Dag, Daguppgift.

DATURIN, --i'n, n. 3. (kem.) Det giftiga ämnet i örten Spikklubba (Datura Stramonium).

DAVIDSHARPA, dàviddshárrpa, f. 1. 1) Det slags harpa, konung David nyttjade. — 2) (nu) Ett slags harpa i trekantig form. — 3) (fig.) Andelig diktare, psalmförfattare. *Wallin har med skäl blifvit kallad »D-n i norden».*

DE, pronomen, som i alla genera utmärker tredje person af pluralen.

DEBARKERA, v. a. 1. (fr. *Débarquer*) Landsätta, föra i land (trupper, ammunition, o. s. v.). — V. n. Landstiga. — *Debarkerande,* n. 4. o. *Debarkering,* f. 2.

DEBATT, -ått, m. 3. (fr. *Débat*) Tvist om riktigheten af åsigter i något ämne, dock utan att urarta till träta. Brukas mest i fråga om öfverläggningar, helst af politisk natur, och endast skämtvis om enskilt ordstrid. — *Syn.* Se *Tvist.*

DEBATTERA, v. n. o. a. 1. (fr. *Débattre*) Tvista om riktigheten af åsigter i något ämne, utan att tvisten urartar till träta. Jfr. *Debatt. D. om något. D. en fråga,* genom en ordtvist, med framläggande af argumenter för och emot, undersöka, afgöra den. — *Syn.* Se *Tvista.*

DÉBAUCHE, debå'sch, m. 3. (fr.) Utsväfning, liderlighet.

DEBAUCHERA, debåschèra, v. n. 1. (fr. *Débaucher*) Lefva utsväfvande, liderligt.

DEBET, débett, n. 5. (handelst.) 1) Latinskt ord, som betyder: *han är skyldig,* och skrifves uppöfver en räkning, på den sidan, som upptager personens skuld. Gäller räkningen flera personer, skrifves *Debent:* de äro skyldiga. — 2) Hela den delen af en räkning, som står under *Debet,* på venstra sidan. *D. och Credit. Uppföra i d. Hopsummera d. af en räkning, ett conto.* — 3) Skuld. *Huru stort är hans d.?* (Fig.) *Man*

måste så ställa, att D. och Credit gå ihop, att utgifter och inkomster svara mot hvarandra. — Motsats: Credit (för alla bem.).

DEBETSEDEL, dèbettsédl, m. 2. pl. — *sedlar*. Den sedel, innehållande uträkning öfver kronoutskylderna, hvilken årligen tillställes hvarje skattdragande.

DEBIT, - i't, m. 3. (fr.; uttalas i franskan *debi*) Försäljning, afsättning på varor. Brukas både om gross- och minuthandel, men isynnerhet om den sednare. — *Syn.* Afgång, Afsättning.

DEBITERA, v. a. 1. 1) (handelst.) Föra något på en persons skuldräkning, på debet af ett conto. *D. en person för något. D. en vara, en utgift. D. sig för en summa.* — *Syn.* Föra i debet, Påföra, Skuldföra. — 2) (fig.) Beskylla. *Hvarföre skall man d. honom för något, hvartill en annan är vållande?* — *Syn.* Se *Tillskrifva*. — *Debiterande*, n. 4.

DEBITERING, f. 2. 1) Handlingen, då man debiterar (i begge bem.). — 2) Sak, för hvilken man blifvit debiterad; debiterad post i räkningen. *Den der d-en erkänner jag icke, men de öfriga äro riktiga.*

DEBITOR, dèbitårr, m. 3. (uttalas i plur. debitórärr) Gäldenär, skuldenär.

DEBUT, deby', m. 3. (fr.) 1) En persons första uppträdande i en större roll på teatern. — 2) (fig.) Första profvet i en konst, ett yrke, ett företag, o. s. v.

DEBUTANT, debytánnt, m. o. f. 3. (fr.) 1) Aktör eller aktris, som debuterar (se d. o.). — 2) (fig.) Begynnare.

DEBUTERA, debytèra, v. n. 1. (fr. *Débuter*) 1) Första gången uppträda i en större roll på teatern. *D. i Cesars roll.* — 2) (fig.) Göra första profvet i en konst, ett yrke, ett företag, o. s. v.

DECANUS, dekánuss, m. 3. pl. *decaner* (skrifves i plur. vanligtvis med k). Professor vid ett universitet, som, enligt tur, har styrelsen och uppsigten inom en fakultet. Skrifves af några äfv. *Dekanus* ell. *Dekan.*

DECANTERA, v. a. 1. (farm.) Afhälla det klara, sedan det grumliga sjunkit till botten.

DECATERA, se *Dekatera.*

DECEMBER, desä'mmbr, m. sing. Tolfte månaden i året eller Julmånad. Var efter äldsta romerska tidräkningen den tionde månaden i året (af decem, tio).

DECEMVIR, dèsämmvirr, m. 3. pl. — *vi'rer* (uttalas — *virärr*) (rom. hist.) Ledamot af något embetskollegium, som bestod af tio personer. — 2) En af de tio män, hvilka år 452 f. Chr. utvaldes, för att sammanfatta en allmänt gällande lagbok och under den tid, som dertill erfordrades, föra regeringen. — *Syn.* Tioman.

DECEMVIRAT, desämmvirát, n. 3. o. 5. (rom. hist.) 1) En decemvirs embete, värdighet, embetstid. — 2) Den tid, under hvilken Rom styrdes af decemvirer (se *Decemvir*, 2).

DECENNIUM, desä'nniumm, n. 3. pl. — *nier.* (lat.) Tidrymd af tio år.

DECHARGE, deschárrsch, f. 3. (fr.) 1) Den handling, hvarigenom en redovisande person eller myndighet förklaras fri från vidare ansvar för sin förvaltning. *Gifva, få, erhålla d.* — 2) Skriftligt bevis deröfver.

DECHARGE-BETÄNKANDE, deschárrsch-betä'nnkannde, n. 4. Det betänkande, hvaruti konstitutions-utskottet meddelar sitt slutliga omdöme angående rikets förvaltning, efter statsprotokollernas granskning.

DECHIFFRERA, deschiffrèra, v. a. 1. (fr. *Déchiffrer*) 1) Tolka, förklara, uttyda något, som är skrifvet med chiffer. — 2) (fig.) Förklara något mörkt eller otydligt. — *Dechiffrerande*, n. 4.

DECHIFFRERING, f. 2. 1) Handlingen, då man dechiffrerar. — 2) Skrift, som innehåller förklaring, uttydning af chiffer. — *Ss. D-skonst.*

DECIDERA, v. a. 1. Afgöra, afdöma. — *D. sig*, v. r. Besluta sig. — *Deciderande*, n. 4.

DECIDERAD, a. p. 2. 1) Afgjord, bestämd. — 2) Beslutsam.

DECIMA, dèsima, f. 1. (lat.; i musik) Tionde tonen ifrån grundtonen.

DECIMAL, - - ál, f. 3. Siffra i täljaren af ett decimalbråk.

DECIMALBRÅK, - - àlbrå'k, n. 5. (räknek.) Bråk, hvars nämnare utgöres af tio eller någon af dess digniteter.

DECIMALMÅTT, n. 5. En till mått antagen enhet (fot, stång, o. s. v.), indelad i 10 lika delar.

DECIMALRÄKNING, f. 2. (räknek.) 1) Räkning med decimalbråk. — 2) Räkning med decimaltal.

DECIMALSYSTEM, - - àlsystä'm, n. 3. 1) (räknek.) Det system för räknetal, enligt hvilket grundenheterna antagas till tio. — 2) System i mått, mål och vigt, till följe hvaraf alla enheter indelas i tio lika delar, från den högsta till den lägsta.

DECIMALTAL, n. 5. (räknek.) Så kallas tiotalet och hvarje af dess digniteter.

DECIMATION, - - - tschón, f. 3. Utlottning af hvar tionde man till bestraffning.

DECIMERA, v. a. 1. Till bestraffning uttaga eller utlotta en af tio.

DECISION, - - schón, f. 3. Afgörande, utslag.

DECISIV, - - i'v, a. 2. Afgörande.

DECKEL, dä'ckl, m. 2. pl. *decklar*. 1) (boktr.) Ett vid kärran på en tryckpress anbragt galler, som mottager tryckpapperet och stjelper det öfver formen. — 2) Del af stommen till ett bösslås, hvilken antingen betäcker hela låset, eller ock endast ligger öfver de närmast kring nyckelhålet belägna delar.

DECKELBAND, n. 5. (boktr.) Band, hvarmed deckeln spännes.

DECLAMERA, DECLINERA, DECOCT, m. fl., se *Deklamera*, o. s. v.

DECORUM, dekórumm, n. (lat.) Det skickliga och passande, yttre anständighet.

DECRESCENDO, dekräschä'nndo, (ital.; i musik) Aftagande i styrka.

DECRET, m. fl., se *Dekret*, m. fl.

DEDICERA, v. a. 1. Tillegna (någon en bok, o. s. v.). — *Dedicerande*, n. 4. o. *Dedicering*, f. 2.

DEDIKATION, - - - tschón, f. 3. 1) Tillegnande (af bok, skrift, åt någon). — 2) Tillegnelseskrift (i början af bok, skrift, afhandling).

DEDUCERA, v. a. 1. (fil.) Genom en kedja af slutsatser leda i bevis. — *Deducerande*, n. 4. o. *Deducering*, f. 2.

DEDUKTION, - - tschón, f. 3. 1) (fil.) Ledning i bevis genom en kedja af slutsatser, logisk bevisning, bevisledning. — 2) (jur.) Laga bevisning. [- - ction.]

DE FACTO, se *Factum.*

DEFAVORABEL, - - - rábl, a. 2. Missgynnande, ogynnsam, ogunstig.

DEFEKT, - fä'ckt, a. 1. Ofullständig, felande, bristfällig. *En d. bok.* — *S. m.* Något som

felar, brister; brist, lucka. — 2) (bokh.) Ofullständig bok, skrift. [Defect.]

DEFEKTARK, defä'cktärrk, n. 5. (bokh.) Ark, som fattas eller blifvit skadadt, i bok, skrift.

DEFEKTEXEMPLAR, defä'cktäcksämmplár, n. 5. (bokh.) Ofullständigt exemplar af bok, skrift.

DEFEKTIV, defäckti'v, n. 3. (gram.) Ett böjligt ord, af hvilket icke alla formerna brukas. Sådana finnas både bland substantiver och verber. Ofullständigt ord. [Defectiv, Defektif, Defectivum.]

DEFEKTPACKE, m. 2. o. DEFEKTPACKA, f. 1. defä'ckt--, (bokh.) Packe, innehållande defekter (se *Defekt*, s. m. 2), som af en bokhandlare återsändas.

DEFENS, defä'nns, m. 3. (fortif.) Försöket att emotstå och tillintetgöra de anfall, som företagas.

DEFENSIV, defännsi'v, a. 2. Som tjenar till försvar, till skydd. Försvars-. — Motsats: Offensiv. — *S. m.* Försvar. Brukas endast i definit form, t. ex.: *Hålla sig på d-en,* endast gå försvarsvis till väga. [— sif.]

DEFENSIV-ALLIANS, defännsi'v-alliánngs, m. 3. Se under *Allians.* [— if —.]

DEFENSIV-KRIG, n. 5. Krig, hvilket föres blott försvarsvis. Försvarskrig. [— if —.]

DEFENSIVT, defännsi'vt, adv. På ett sätt, att man endast försvarar sig. *Förhålla sig d.,* gå försvarsvis till väga. [— ift.]

DEFENSLINIE, defä'nnsli'nje, f. 3. (krigsk.) Se *Stryklinie.*

DEFICIT, dèfisitt, n. (lat.) Brist (i kassa o. s. v.). — *Syn.* Se *Brist.*

DEFILÉ, m. 3. (fr. *Défilé*) 1) Trång väg, pass. — 2) (krigsk.) Väg eller passage, så trång, att en trupp, som der skall tåga fram, måste falla af till så liten front, att en mindre fiendtlig styrka med lätthet kan försvara den.

DEFILERA, v. n. 1. (krigsk.) Marschera med liten front, i öppna eller slutna kolonner. Säges om trupper. — *Defilering,* f. 2.

DEFINIERA, v. a. 1. (fil.) Tydligt, bestämdt och fullständigt uppgifva de väsendtliga kännetecknen på en sak, hvarigenom den skiljer sig ifrån alla andra; eller, med andra ord: bestämma ett begrepp genom uppräknande af dess väsendtliga kännetecken. — *Definierande,* n. 4. o. *Definiering,* f. 2.

DEFINIT, --i't, a. 2. (gram.) Bestämd. *D. artikel, form.*

DEFINITION, ---tschón, f. 3. (fil.) 1) Ett begrepps bestämning genom uppräknande af dess väsendtliga kännetecken. — 2) En tydlig och fullständig i ord framställd bild af ett begrepp. — Skiljer sig ifrån Beskrifning derigenom, att den sednare vanligtvis icke så noga och fullständigt uppgifver sakens väsendtliga kännemärken, utan mera håller sig vid de oväsendtliga.

DEFINITIV, ---i'v, a. 2. Slutlig, afgörande. *D. dom, fred.* [— if.]

DEFINITIVT, ---i'vt, adv. På ett slutligt och afgörande sätt. [— ift.]

DEG, m. 2. 1) *a*) Sädesmjöl och vatten, blandadt med jäst och knådadt, för att deraf baka bröd. *Jäst, ojäst d. Knåda d. Arbeta d-en på bordet.* Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom Surdeg, Limpdeg, m. fl. — *b*) Kallas så äfven, när till nyssnämde blandning göres tillsatser af hvarjehanda andra ämnen, såsom socker, äggegulor o. d., för att deraf bereda åtskilliga ätbara saker. Man har sålunda Deg till pastejer, tårtor, konfekt, m. m., som sammansättningsvis benämnes Pastejdeg, Tårtdeg, Konfektdeg, o. s. v. — *c*) Massa af mjöl, knådadt och hoprördt med åtskilliga tillsatser, hvarmed kalkoner gödas. — 2) Hoprörd massa för hvarjehanda ändamål, som liknar deg, t. ex. Senapsdeg.

DEGA, v. a. 1. *D.* ell. *d. néd,* besmeta, öfversmeta med deg, göra degig. — *D. sig,* v. r. Blifva till deg, få beskaffenheten af deg.

DEGAKTIG, a. 2. Som till utseendet liknar deg. — *Degaktighet,* f. 3.

DEGARTAD, a. 2. Som till ämne och beskaffenhet liknar deg.

DEGBOLL, m. 2. Liten boll af sådan deg, hvarmed kalkoner gödas.

DEGBÄR, n. 5. Se *Måbär.*

DEGEL, dègl, m. 2. pl. *deglar.* Kemiskt kärl, hvaruti ämnen utsättas för mycket höga temperaturers åverkan. Man har sådana af platina, silfver, porslin, eldfast lera och blyerts.

DEGELHÅL, n. 3. (tekn.) Hål på en glasugn, hvarigenom deglarne insättas.

DEGELTÅNG, f. 2. pl. — *tänger.* Stor tång med långa, böjda skänklar, hvarmed deglar tagas ur elden.

DEGENERERA, v. n. 1. Vanslägtas, urarta, försämras.

DEGENERATION, ----tschón, f. 3. Urartande, försämring.

DEGIG, a. 2. 1) Som liknar deg. *D. massa. D-t ämne. D-t bröd,* illa jäst, och hvars massa är klibbig som deg. — *Syn.* Degaktig, Degartad. — 2) Besmetad med deg. *Vara d. om händerna. D-a händer.*

DEGIGHET, f. 3. Egenskapen att vara degig. — *Syn.* Degaktighet.

DEGKAFLE, m. 2. pl. — *kaflar.* Kafle, hvarmed deg utplattas, utkaflas, då man vill forma den till bullar, kakor, o. s. v.

DEGKNIF, m. 2. pl. — *knifvar.* Knif, som begagnas att dermed afdela arbetad deg i smärre stycken till formning i bullar, kakor, o. s. v.

DEGNA, v. n. 1. (föga brukl.) Se *Dega sig.*

DEGRADATION, ---tschón, f. 3. 1) Straff, bestående i en persons nedflyttning ifrån en högre till en lägre grad. — 2) (fig.) Förnedring, försämring, förfall.

DEGRADERA, v. a. 1. 1) Till straff nedflytta någon ifrån en högre värdighet, post, till en lägre. — 2) (fig.) Förnedra, förringa, försämra. — *Degraderande,* n. 4. o. *Degradering,* f. 2.

DEGSPAD, n. 5. (föga brukl.) Vatten, som användes vid degknådning.

DEGSPADE, m. 2. pl. — *spadar.* Spade, hvarmed deg upphämtas ur bakttråget och lägges på bordet, för att vidare arbetas och beredas.

DEGSPORRE, m. 2. pl. — *sporrar.* Litet uttaggadt hjul af messing, hvarmed kaflad deg utskäres.

DEGTRÅG, n. 5. Se *Bakttråg.*

DEGUMMERA, v. a. 1. (tekn.) Betaga rått silke dess styfhet.

DEISM, dei'ssm, m. 3. sing. Lära om Gud, på grund af blotta förnuftet, med förnekande af uppenbarelsen.

DEISMUS, dei'ssmus, m. (lat.) Se *Deism.*

DEIST, dei'sst, m. 3. En, som bekänner sig till Deismen (se d. o.).

DEISTERI, deissteri', n. 3. Tillgifvenhet för deismen.

DEISTISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på, enlig med deismen. *D-a läror,*

grundsatser. — 2) (om person) Som hyllar, bekänner sig till deismen.

DEJA, f. 1. 1) Qvinna, som förestår en ladugård. Man säger äfven Ladugårdsdeja. — 2) Betydde i äldre tider detsamma som hushållerska. Kallades äfv. Redeja.

Anm. Ordet betydde äfv. fordom: Amma, och kommer af det gamla *Deggja*, uppföda. Drottning Margareta kallades af konung Albrekt på spe *Munkedeja* (munkeamma), emedan hon gynnade munkarna med sköna gods och således födde, bespisade dem väl.

DEJELIG, DEJLIG, se *Dågelig.*

DEJEUNER ell. DEJEUNÉ, deschöné, m. 3. (fr.) Frukost. *D. dinatoire* (dinàtåar), frukost, som passerar för middag, frukostmiddag.

DEJEUNERA, deschönèra, v. n. 1. (fr. *Déjeuner*) Spisa frukost.

DEJSA, v. n. 1. (sjöt.) Säges om ett fartyg, då det svänger akterut, med aktern åt lovart.

DEJSNING, f. 2. (sjöt.) Svängningsrörelse akterut, med aktern åt lovart.

DE JURE. (lat.) På grund af lag och rätt.

DEKAD, -åd, m. 3. (af gr. *deka,* tio) 1) Antal af tio. — 2) (litter.) Afdelning, som innehåller tio böcker af ett arbete. *En d. af Livius.* — 3) Vecka af tio dygn, efter fordna franska republikanska kalendern. [Decad, Decade.]

DEKAGON, --gå'n, m. 3. Liksidig och likvinklig tiohörnig figur. [Dec —.]

DEKAKORD, --kå'rd, m. 3. Ett slags musikinstrument, med tio strängar, något liknande en harpa. [Dechakord, Decacord.]

DEKAN, -ån, m. 3. 1) Domprost. — 2) Se *Decanus.* [Decan.]

DEKATERA, v. a. 1. (tekn.) Pressa kläden, under det de genomträngas af heta ångor, för att derigenom, med bibehållande af glansen, förekomma deras hopkrympning. Ångkrympa. — *Dekaterande,* n. 4. [Dec —.]

DEKATERARE, m. 5. Person, som dekaterar kläden. [Dec —.]

DEKATERING, f. 2. 1) De särskilta förrättningarne, då kläde dekateras. — 2) Den beskaffenhet, kläde derigenom får. Ångkrympning. [Dec —.]

DEKATERINGSMASKIN, m. 3. Ett slags ugn med en deröfver hvilande stark jernplåt, uppå hvilken flera hvarf af genomblött linne uppläggas, ofvanpå hvilket kläde, som skall dekateras, lägges och tillpressas hårdt, under det man upphettar ugnen, för att förvandla vattnet till ångor, som genomtränga klädet. [Dec — machin.]

DEKLAMATION, ---tschón, f. 3. 1) Föredraget af ett tal, med afseende på ton och uttryck. Föredrag, Utföring. — 2) Se *Deklamationskonst.* — 3) (fig.) Grant klingande tal, utan inre betydelse. Ordprål. — *Ss. D-söfning.* [Decl —.]

DEKLAMATIONSKONST, ---tschònskå'nnst, f. 3. Konsten att i afseende på ton och uttryck så framföra ett tal, att det på åhörarens öra och sinne gör det lyckligaste intryck. *D-en var hos de Gamle uppdrifven till en i vår tid knappt anad höjd.* Utförskonst, Utförsgåfvor. [Decl —.]

DEKLAMATORISK, a. 2. 1) Som angår deklamation eller föredraget af ett tal. — 2) Som med lif och känsla i ton och uttryck deklamerar eller deklameras. [Decl —.]

DEKLAMATÖR, m. 3. En, som förstår konsten att deklamera. [Decl —.]

DEKLAMERA, v. a. 1. 1) Konstmessigt, med afseende på ton och uttryck, uppläsa, föredraga (ett tal, o. s. v.). — 2) (fig.) I tal eller skrift (isynnerhet det förra) ifra mot. *D. mot tidens förderf.* — *Syn.* Se *Ifra.* — *Deklamerande,* n. 4. o. *Deklamering,* f. 2.

DEKLARATION. ---tschón, f. 3. 1) Förklaring. — 2) Uppgift af ut- eller ingående varor i tullen. [Decl —.]

DEKLINATION, ---tschón, f. 3. 1) (astr.) En stjernas afvikelse från eqvatorn, eller dess meridianhöjd öfver eqvatorns plan. — 2) (fys.) En magnetnåls afvikelse från riktningen rätt i norr, eller den vinkel hon bildar med den astronomiska meridianen. Afvikelse, Missvisning. — 3) (gram.) Böjningssätt för artikel, nomen eller pronomen. *I svenska språket antagas vanligtvis fem, af somliga sex d-er.* [Decl —.]

DEKLINATIONSCIRKEL, ---tschònssirrkl, m. 2. pl. — *cirklar.* (astr.) Benämning på de cirkelplaner, som föreställas gå genom verldspolerna och himlasferens axel, samt vinkelrätt afskära den himmelska eqvatorn och motsvara meridianerna på jordklotet. [Decl —.]

DEKLINATIONSSKILNAD, ---tschònsski'llnadd, f. 3. (astr.) Skilnad i läge mellan tvenne stjernor, svarande mot latitudskilnaden emellan tvenne ställen på jordklotet.

DEKLINERA, v. a. 1. (gram.) Böja ett ord. Brukas om artikel, nomen och pronomen. I fråga om verber säges Konjugera. — V. n. 1) (astr., om stjernor) Afvika från eqvatorn. Säges om stjernor. — 2) (fys., om kompassen) Missvisa. — *Deklinerande,* n. 4. o. *Deklinering,* f. 2. (båda för v. a.) [Decl —.]

DEKOKT, dekå'ckt, m. 3. Upplösning, som fås, då ett växt- eller djurämne kokas med vatten. Afkok. [Decoct.]

DEKOMPONERA, v. a. 1. (kem.) Sönderdela i sina beståndsdelar. — *Dekomponerande,* n. 4. o. *Dekomponering,* f. 2. [Dec —.]

DEKOMPOSITION, ----tschón, f. 3. (kem.) Sönderdelning i beståndsdelar. [Dec —.]

DEKONTENANSERA, dekånntenanngsèra, v. a. 1. Bringa ur fattning. [Dec —.]

DEKORATION, ---tschón, f. 3. 1) Försköning, prydnad. — 2) Målning till prydnad för en teater, en skådeplats. — 3) Äretecken, ordenstecken. [Dec —.]

DEKORATIONSFÖRÄNDRING, ---tschònsförä'nndrinng, f. 2. Ändring, som göres i dekorationerna på en teater, under ett skådespel. [Dec —.]

DEKORATIONSKONST, f. 3. sing. Konsten att dekorera, isynnerhet en teater, genom målning. [Dec —.]

DEKORATIONSMÅLARE, m. 5. Målare, som isynnerhet egnar sig åt att måla teaterdekorationer. Äfv. Teatermålare. [Dec —.]

DEKORATIONSMÅLNING, f. 2. 1) Målning, som tjenar till dekoration. — 2) Konsten att genom målning dekorera. [Dec —.]

DEKORATÖR, m. 3. Konstnär, som isynnerhet sysselsätter sig med att dekorera rum, byggnader, o. s. v. [Dec —.]

DEKORERA, v. a. 1. 1) Pryda, smycka, försköna (rum, byggnader, teatrar, o. s. v.). — 2) (fig.) Hedra med äretecken, orden, o. s. v. — *Dekorerande,* n. 4. o. *Dekorering,* f. 2. [Dec —.]

DEKREDITERA, v. a. 1. Betaga aktning, anseende, förtroende. — *Dekrediterande,* n. 4. o. *Dekreditering,* f. 2. [Decr —.]

DEKREPITERA, v. n. 1. (kem.) Säges om salter, som spraka, då de kastas i elden, t. ex. koksalt. — *Dekrepiterande*, n. 4. o. *Dekrepitering*, f. 2. [Decr —.]

DEKRET, -ét, n. 3. o. 5. Påbud, förordning. [Dec —.]

DEKRETALER, --ålr, n. pl. 3. Samlingar af påfvebref och påfliga beslut, hvilka genom gammal häfd med tiden erhöllo laga kraft. Skrifves äfv. *Decretaler*.

DEKRETERA, v. a. 1. Påbjuda, förordna, stadga. [Decr —.]

DEL, m. 2. Något, som ingår i sammansättningen, bildningen, begreppet af ett antingen materielt eller blott tänkt helt. 1) Ett af de särskilta ting, af hvilka något består, och som låta skilja sig ifrån hvarandra på det sätt, att de äfven sedermera äro någonting hvar för sig materielt bestående. *Hjulen äro d-ar af en vagn. Sverige är en d. af Europa, Södermanland en d. af Sverige och Södertörn en d. af Södermanland. Verldens fem d-ar. Likartade, olikartade d-ar. Väsendtliga, integrerande d-ar.* — Ingår för denna bem. i sammansättningarna: Hufvuddel, Verldsdel, Stadsdel, Maskindel, m. fl. — 2) En bestämd mindre storhet, vare sig tal, mått, mål eller vigt, hvilken innehålles uti en annan bestämd storhet. *Två är en d. af femtio. En aln är en d. af en famn. Tre fjerdingar äro en d. af en tunna. Ett pund är en d. af ett skeppund.* — Hit höra sammansättningarne Tredjedel, Fjerdedel, Tiondedel, Hundradedel, o. s. v.; Vigtdel, m. fl. — *Syn.* Part. — 3) Obestämdt antal; äfv. afseende, hänsigt, omständighet. *En d. af rikets inbyggare, af arméen, af embetsmännen. En d. af frukten har blifvit skämd. Större d-en af riksdagsmännen voro emot förslaget. En d. kommo, en d. gingo. Till större d-en,* hvad de flesta beträffar. *Till en d.*, hvad några, somliga beträffar; se äfv. *Delvis. Till en stor d.*, hvad många beträffar, i många afseenden. *Till större d-en. Till någon d.*, hvad somliga beträffar, i visst afseende. *Till alla d-ar,* i alla afseenden, helt och hållet. *I den d-en,* i det afseendet, i den punkten, hvad det angår. *I många d-ar,* i många afseenden, fall, omständigheter. *I de minsta d-ar,* i de minsta omständigheter. — *Syn.* Part. — 4) Hvad som man föreställer sig afsöndradt ifrån något annat, antingen i verkligheten bestående eller blott tänkt. *En d. af himmelen är betäckt med moln. En d. af sjön, närmast stranden, är lugn. En d. af trädet är förtorkad. En d. af lifvet. En d. af hans tid användes dertill. En d. af hans makt. Omdömet är en väsendtlig d. af snillet.* — *Syn.* Stycke. — 5) *a*) Mindre storhet, som genom delning afsöndras eller blifvit afsöndrad ifrån en större. *Dela något i två, tre, i lika d-ar. Hugga, skära, klippa något i två d-ar. Skära en rät linie i tre lika stora d-ar. D-arne af ett tal. En bok i fyra d-ar. D. för d.*, del efter del, del mot del, delvis, afdelningsvis. — *Syn.* Part, Stycke; (af bok) Band, Tom, Häfte. — *b*) En af de mindre storheter, hvari ett helt, som skall fördelas emellan flere, blifvit sönderdeladt. *Arfvet skiftades i fyra lika d-ar. Skära en kaka i tio d-ar och utdela dem bland gästerna. Han fick så och så mycket på sin d. Stenhuset faller på hans d. Han har för sin d. att erlägga 2 R:dr.* — Brukas i en stor mängd talesätt, såsom: *För min d.*, hvad mig beträffar. *För min enskilta d.*, hvad mig enskilt angår. *Han för sin d. bifaller,* hvad honom angår, så bifaller han. *Hvar och en för sin d. För ingen d.*, alldeles icke, på intet sätt. *För all d.* uttrycker en högre grad af önskan, angelägenhet, nödvändighet, t. ex.: *För all d., gör det; han måste för all d. göra det* (*Syn.* Ändtligen, Framför allt). *För någon d.*, på något sätt, i något afseende, t. ex.: *Om jag för någon d. kan, så skall jag visst uppfylla er önskan. En god d. större, bredare,* mycket, betydligt större, bredare. *Vara nöjd med sin d.*, med sin lott, sitt öde. *Hafva d. i, vara* delägare uti; äfv. vara delaktig af, uti, t. ex.: *Hafva d. i en affär, en skeppsladdning, ett bolag; hafva d. af ett löfte, i vissa förmåner; hafva d. i en sammansvärjning, ett brott; han har ingen d. i den saken,* är utan allt deltagande deri, har deri ingen skuld, har dermed intet att göra. *Hafva sin goda d. af något,* hafva mycket af något. t. ex.: *Hon har sin goda d. af könets fåfänga. Taga d. uti,* se *Deltaga. Blifva till d.*, tillfalla, tilldelas, t. ex.: *Olack har blifvit honom till d. för allt det goda, han gjort,* har blifvit hans lön, lott. *Få, erhålla d. af,* underrättas om; (rätteg. o. adm.) få sig tillställd, t. ex.: *Jag har fått d. af en viss hemlighet, af hennes bekymmer; han fick i går d. af handlingarna, af aktors påstående. Tre månader efter erhållen d. af domen. Få sin d. af,* jemte en eller flera andra mottaga, få vidkännas, röna, t. ex.: *Jag fick också min d. af artigheterna, af stickorden, af lexan. Få, gifva någon sin beskärda d.*, hvad han förtjent, förskyllat. (Fam.) *Han har fått sin d.*, nog, hvad han förtjent; äfv. blifvit dödad. *Gifva d. af,* underrätta, tillkännagifva, meddela; äfv. (rätteg. o. adm.) tillställa, meddela, t. ex.: *Han har gifvit mig d. af husets ställning, af sina bekymmer; rätten har gifvit mig d. af handlingarna i målet.* I sednare bem. säger man äfv.: *Begära d. af* (handlingar, en skrift, ett påstående, o. s. v.). — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Arfvedel, Skiftesdel, Bolagsdel, m. fl. — *Syn.* Andel, Anpart, Lott, Part. — 6) Säges om vissa kroppsdelar, med afseende på helsa och sundhet. *En frisk, sjuk, lidande d. De ädlare d-arne.* I plur. och definit form brukas ordet i samma mening som *Födslodelarne*.

DELA, v. a. 1. o. 2. 1) Skilja ett antingen verkligt eller blott tänkt helt i två eller flera delar (bem. 5, *a*). *D. något i två, tre lika stora d-ar. D. en armé i tre divisioner. D. en stad i distrikter. D. en cirkels omkrets i 365 grader.* — *D. åf, in, sönder,* se *Afdela*, &c. — *Syn.* Afdela, Stycka, Skifta, Indela. — 2) Afskilja något i flera särskilta delar (bem. 5, *b*), för att göra utdelning af dessa mellan ett visst antal personer. *Han har d-t sin förmögenhet i lika lotter emellan sina barn. D. bytet. D. af sitt åt de fattiga,* gifva af sin egendom åt de fattiga. *D. ifrån sig,* utdela af hvad man äger. — *D. ut,* se *Utdela.* — *Syn.* Utdela, Fördela, Skifta, Utskifta. — 3) *a*) Efter viss öfverenskommelse taga hvar sin andel (bem. 5, *b*) af ett helt; *b*) äfv. jemte andra taga sin andel af ett helt. *a*) *De hafva d-t summan emellan sig. Delen detta emellan eder. b*) *D. med någon. D. vinsten med flera. D. med sig åt någon,* låta någon få en del af hvad man sjelf har. — *Syn.* Skifta, Fördela. — 4) (fig.) *a*) Utgöra gränsskilnad emellan. *Denna flod d-r landet i två delar. Eqvatorn d-r jordklotet i två lika stora halfvor.* —

Syn. Afdela. — *b*) Gifva, taga, hafva en lika eller nästan lika del uti något. *Denne fader d-r lika sin ömhet emellan alla sina barn. D. sitt lif emellan studier och nöjen. Kärlek och ära d. hans hjerta. Han d-de med honom dagens möda. Jag skall med er d. farorna utaf detta företag. Jag vill d. ert öde.* — *c*) Hysa samma känsla (af sorg, glädje, o. s. v.), samma tänkesätt, mening som en annan. *D. ens sorg, glädje, harm, förtret, kärlek, o. s. v. D. ens tänkesätt, mening, yttrade tanka. D. ens misstankar, farhågor. D. ljuft och ledt med hvarandra.* — *d*) Söndra, splittra, förorsaka missämja emellan. *Denna fråga d-de hela nationen i två partier.* — *Syn.* Söndra, Splittra, Skilja. — *e*) (i militärspråket) *D. fiendens styrka,* genom en manöver, en diversion tvinga fienden att skicka en del af sina trupper till annan ort. — *D. sig,* v. r. 1) Skilja sig i särskilta delar. Säges både egentl. o. fig. *Vägen, floden d-r sig der i två grenar. Meningarne d-de sig om denna fråga.* — *Syn.* Skilja sig, Söndra sig. — 2) (fig.) Vara skild i delar. *Talet d-r sig i fyra delar. Representationen d-r sig i fyra stånd.* — *Syn.* Vara delad, afdelad, skild, Sönderfalla (i delar). — 3) (fig.) Egna, öfverlemna sig delvis åt två ell. flera (personer, känslor, sysselsättningar, o. s. v.). *D. sig emellan två gunstlingar. D. sig emellan arbete och nöjen, emellan kärlek och stridens värf.*

DELAD, a. 2. eller DELT, a. 1. Egentl. part. pass. af verbet *Dela.* Skiljaktig, stridig, olika. *Bondeståndet var af d-e tankar, meningar, åsigter i denna fråga. Meningarne, rösterna voro mycket d-e.* — Bildar flera sammansättningar, såsom Tvådelt, Tredelt, &c., Mångdelt, Flerdelt.

DELAKTIG, a. 2. 1) *D. af,* som tillika med någon annan eller andra har eller får del af något. *Vara d. af en annans lycka, förmåner. Göra någon d. af sin glädje, sin sorg, sina bekymmer,* meddela, gifva honom del deraf. *Blifva d. af,* komma i åtnjutande af; äfv. få del af, få kännedom om. — 2) *D. uti,* som tillika med någon annan eller andra är skyldig till (brott, förseelse, o. s. v.). *Vara, göra sig d. i ett brott, en förbrytelse. D. i en sammansvärjning, en komplott, en anläggning, en plan till omstörtning af regeringssättet. D. i ett fel, en förseelse, en skuld.* — *Syn.* Medskyldig (till).

DELAKTIGHET, f. 3. Omständigheten att vara delaktig af, uti (se *Delaktig,* båda bem.). Konstrueras mest med prep. *uti. Hela Europa har d. i fredens välgerningar. D. i Jesu Christi förtjenst. D. i ett brott.* — *Syn.* Del, Andel.

DELANDE, n. 4. Handlingen, då man delar (i alla bem.).

DELARE, m. 5. (mindre brukl.) En, som delar (bem. 2).

DELBAR, a. 2. Som kan delas. Brukas mest som vetenskapligt uttryck. *Materien är d.*

DELBARHET, f. 3. Egenskapen att vara delbar. Jfr. *Delbar. Materiens d.*

DELEGATION, ---tschón, f. 3. Uppdrag att handla å någons vägnar.

DELEGERA, --gè-, v. a. 1. Gifva uppdrag att handla å ens vägnar, förordna till fullmäktig, afsända som ombud till en förrättning.

DELFIN, dällfi'n, m. 3. 1) (nat. hist.) *a*) Ett slägte af Hvalarnes ordning med spetsiga tänder i begge käftarna, hvilka sammansluta sig till ett slags snabel, ryggen försedd med en fena, huden naken, slät och tjock; utblåser den inandade luften genom näsborrarna. Till detta slägte böra Springare och Tumlare. Delphinus. — *b*) Ett slags roffisk, af de Taggfeniga fiskarnes ordning, 3 till 4 fot lång, blå, grön och gul, öfverallt guldskimrande; jagar isynnerhet flygfiskar, och finnes i Atlantiska och Medelhafvet. Coryphæna Hippurus. — 2) (artil.) Handtag på kanoner och mörsare. — 3) (astr.) En nordlig stjernbild.

DELFINFETT, dällfi'nfétt, n. 5. (kem.) En flytande olja, som erhålles genom utsmältning af bukspäcket utaf Delphinus phocæna och D. globiceps.

DELFINOLJA, f. 1. (kem.) Ett slags flytande fett, som erhålles af Delfinfett.

DELFINSYRA, f. 1. (kem.) En tunn, flytande, färglös olja, utgörande en flygtig syra, som erhålles af delfinfett.

DELFÅENDE, n. 4. (jur. o. adm.) Omständigheten, att man får del af handlingar, förklaringar, o. s. v.

DELGIFVANDE, n. 4. (jur. o. adm.; mindre brukl.) Handlingen, då man gifver del af (rättegångshandling, förklaring, o. s. v.).

DELHAFVANDE, a. 1. o. n. 4. Se *Delägande.*

DELHAFVARE, m. 5. Se *Delägare.*

DELIBERATION, ----tschón, f. 3. Rådplägning, öfverläggning.

DELIBERERA, v. n. 1. 1) Rådslå, öfverlägga. — 2) Öfverlägga med sig sjelf, öfverväga. — *Delibererande,* n. 4.

DELICIÖS, --schö's, a. 2. Läcker, kostlig, högst behaglig.

DELIKAT, --át, a. 1. 1) (om sak) Läcker, finsmakande. *En d. fisk, rätt, frukt.* — 2) (om person) Finkänslig, grannlaga. — 3) (om person) Kinkig, ömtålig, laggrann. — 4) (om sak) Kinkig, brydsam, benig. [— cat.]

DELIKATESS, ---tä'ss, f. 3. 1) Läckerhet. — 2) Finkänslighet, grannlagenhet, varsamhet. — 3) Läcker sak, läckerhet. Har i denna bem. plur.: *D-er,* läckerheter. [— catesse.]

DELINQVENT, delinnkvä'nnt, m. 3. Förbrytare. Säges isynnerhet om dem, som blifvit fängslade och dömde.

DELIQUESCERA, --kvässcèra, v. n. 1. (kem.) Säges om åtskilliga fasta kroppar, som ur fuktig luft draga till sig fuktigheten och deruti upplösas till en vätska. — *Deliquescering,* f. 2.

DELNING, f. 2. 1) Handlingen, då man delar (se *Dela,* v. a., alla bem., med undantag af 4, *c*). *D. af ett arf, ett rike, en bataljon. En summas d. emellan flere.* (Lagt.) *Gå i d. med någon,* dela med. *En summa af 1000 R:dr till lika d. emellan fyra personer.* — *Syn.* Afdelning, Indelning; Skifte, Skiftande, Skiftning, Fördelning, Utdelning. — 2) Sättet, huru något delas eller blifvit deladt. *Denna d. är jag icke nöjd med. En rättvis, orättvis d.* — *Syn.* Delningssätt. — 3) (fig.) Söndring, stridighet. *D. i meningar, vota.*

DELNINGSFÖRDRAG, n. 5. (hist. o. pol.) Fördrag emellan makter om delning af land eller länder.

DELNINGSINSTRUMENT, ----ä'nnt, n. 3. o. 5. (adm.) Handling, som innehåller grunderna och vilkoren för en fastställd delning. — *Syn.* Skiftesinstrument.

DELNINGSMAN, m. 5. pl. —*män.* En, som förrättar en delning. — *Syn.* Skiftesman.

DELNINGSMASKIN, ---i'n, m. 3. (tekn.) Maskin, hvarmedelst, vid vissa finare instrumen-

ters förfärdigande, cirklar och linier kunna indelas med största noggrannhet.

DELNINGSSKIFVA, se *Delskifva*.

DELO, f. indekl. (egentl. ablativ af fordna ordet *Deila*) Tvist. Brukas endast i talesätten: *Ligga, vara i d. med*, tvista, vara i tvist, hafva tvist med. *Komma i d. med*, råka i tvist, få tvist med.

DELOMAN, m. 5. pl. — *män*. (föga brukl.) Se *Delningsman* o. *Skiljedomare*.

DELPHIN, se *Delfin*.

DELPHININ, dällfini'n, n. 3. sing. (kem.) Besk, giftig växtbas, som finnes i fröen af Delphinium staphisagria.

DELS, adv. Till en del, för en del, å en sida, i ett afseende. Brukas aldrig, utan att efteråt i samma mening upprepas, t. ex.: *D. stora, d. små*, till en del stora, till en del små, både små och stora. *Han är d. för lat, d. för okunnig att göra det*, å ena sidan . . . ., å den andra . . . . — *Syn*. Se *Både . . . . och . . . .*

DELSKIFVA, f. 1. (tekn.) 1) Pjes på skärtyget eller hjulskärningsmaskinen till kugghjuls förfärdigande. — 2) Pjes, hvarmedelst refflorna i en gevärspipa bestämmas och afmätas.

DELTA, dä'llta, n. sing. 1) Grekisk bokstaf (Δ), svarande mot bokstafven D i svenska alfabetet. — 2) (geogr.) *a*) Landskap i nedre Egypten, omflutet af Nilflodens armar, och hvars trekantiga form hade likhet med ett grekiskt Delta. — *b*) I allmänhet benämning på hvarje af en flod vid dess utlopp omfluten trakt, som har sådan form.

DELTAFORMIG, dä'lltafå'rrmigg. a. 2. (bot.) Som till formen liknar ett grekiskt Delta. Säges om blad.

DELTAGA, v. n. 3. (böjes som *Taga*) Efterföljes alltid af prep. *uti*. 1) Taga, hafva del uti, tillsammans med en eller flere andra njuta, förrätta, bivista, o. s. v. *D. med någon i vinsten af ett företag. D. i ens förmåner. D. i ett företag, en spekulation, ett arbete med flere andra. D. i ett val, en öfverläggning, ett lustparti, ett nöje. D. i rådslagen, i ett måls afdömande. D. i ett brott, en stöld, en sammansvärjning*. — Brukas någon gång absolut, t. ex.: *D-ger du i lustfärden? Ja, jag d-ger*. — *Syn*. Vara med om, Vara delaktig uti, Bidraga till. — 2) (fig.) Hysa medkänsla för en annan (i afseende på sorg, glädje, lycka, motgång, o. s. v.). *Jag d-ger i allt hvad er rörer. D. i ens sorg, glädje, lycka, framgång, öden. Min vänskap d-ger i alla era framgångar. D. för någon*, hysa deltagande för, medlidande med någon. — *Syn*. Taga del uti, Intressera sig för.

DELTAGANDE, n. 4. 1) Omständigheten, att man deltager i något. *D. i ett arbete, ett företag, en spekulation, en affär, en öfverläggning, ett lustparti, ett nöje, ett brott, en komplott, en sammansvärjning, o. s. v. Räkna på någons d. i en sak. Han skall nog utan andras d. lyckas i sitt företag*. — *Syn*. Medarbetande, Biträde. — 2) (fig.) *a*) Medkänsla för andra; önskan af framgång åt någon eller något. *Han inger mig mycket d. Känna, hysa d. för någon. Vara utan allt d. för andra. Visa d. i någons sorg, glädje, lycka, framgång, olycka, o. s. v. Utan hennes d. i min nöd hade jag varit förlorad*. — *Syn*. Medkänsla, Sympati, Ömsinthet, Medlidande, Medömkan, Varkunsamhet. — *b*) Lifvad uppmärksamhet, lifvad håg. *Höra någon med d. Höra, läsa något med d. Följa något med d., med största d*. — *Syn*. Intresse, Uppmärksamhet. — A. 1. 1) Som deltager (i ett företag, ett arbete, ett nöje, o. s. v.). *Alla i lustpartiet d. herrar och damer samlas kl. 4*. — 2) (fig.) Som hyser medkänsla för någon. *Han är mycket d. för andra*. — *Syn*. Ömsint, Medlidsam, Ömmande. — S. m. o. f. 5. Person, som deltager i något. Substantivt nyttjadt, har ordet ej figurlig bemärkelse.

DELTAGARE, m. 5. Person, som deltager i något. *D. i ett företag, ett arbete, ett nöje, ett brott*. Brukas äfv. stundom för feminin, ehuru man numera dertill börjat upptaga:

DELTAGARINNA ell. DELTAGERSKA, f. 1. Qvinna, som deltager i något. *D. i ens öde, ens sorger och fröjder*.

DELTAGELSE, f. 3. Se *Deltagande*, n.

DELTAMUSKEL, dä'lltamússkl, m. 3. pl. — *muskler*. (anat.) Stor, trekantig muskel på armens öfra del, tätt vid axeln.

DELVIS, adv. 1) För vissa delar, här och der. *D. är det bra, d. dåligt*. — 2) Del efter del, en del i sender. *Arbetet förrättas d.*

DELÄGANDE, n. 4. Omständigheten, att man har del uti något. *Ständernas d. i lagstiftningen. D. i en firma, ett bolag*. — *Syn*. Delhafvande, Delaktighet, Del. — *A. 1*. Som äger del i något. *Alla i ett bolag d. personer*. — *S. m. o. f*. Se *Delägare, Delägarinna*.

DELÄGARE, m. 5. Person, som äger del i något. *D. i ett bruk, en handelsfirma, ett bolag, ett företag, en spekulation, en affär*. — *Syn*. Intressent, Bolagsman, Delhafvare. — Brukas äfv. stundom för feminin, ehuru man dertill börjat upptaga:

DELÄGARINNA eller DELÄGERSKA, f. 1. Qvinna, som äger del i något. *D. i ett bruk, ett ångfartyg, ett aktiebolag*.

DEM, dat. o. ackus. plur.: 1) af personella pronomen *Han, Hon, Det*, t. ex.: *Han sade åt dem; jag gaf dem det; han vördar dem;* — 2) af demonstrativa pronomen *Den, Det*, t. ex.: *Dem kan du gifva det, men icke åt oss; dem skall jag nog tukta;* — 3) af relativa pronomen *Den, Det*, t. ex.: *Menniskor, dem man gifver beröm; personer, dem alla älska*.

DEMAGOG, --góg, m. 3. (af grek. *Demagogos*, folkledare) 1) (hos Greker och Romare) En, som vid folkförsamlingarna ledde folkets beslut. — 2) (under franska revolutionen) Anförare för det exalterade folkpartiet eller medlem af detsamma. — 3) (under närvarande tid) Hvar och en, som sträfvar emot den monarkiska principen, och anstiftar eller befrämjar oroligheter, eller som hyser grundsatser, hvilka gynna ett sådant sträfvande.

DEMAGOGI, ---gi', f. 3. Folkledning, anförande af ett folkparti. [— ie.]

DEMAGOGISK, --gógissk, a. 2. Som tillhör en demagog; har afseende på eller syftar åt demagogi, sträfvar efter folkledning, välde öfver folkets sinnen.

DEMANT, -ánnt, m. 3. Se *Diamant*. Brukas stundom i den högre och poetiska stilen.

DEMARKATIONSLINIE, ---tschònsli'nje, f. 3. (hist.) 1) Den gränslinie, som påfven Alexander VI år 1493 uppdrog på kartan, emellan Spaniorernes och Portugisernes upptäckter. — 2) Gränslinie mellan stater. — 3) (fig.) Utstakad gräns emellan tvenne makters eller corpsers rättigheter.

DEMASKERA, demasskéra, v. a. 1. 1) Aftaga masken af någon. — 2) (fig.) Afslöja någons karakter och afsigter. — *Syn*. Afslöja, Blotta. —

3) (krigsk.) *D. ett batteri*, aftäcka ett doldt batteri och låta det spela. — *Demaskerande*, n. 4. o. *Demaskering*, f. 2.

DEMENTI, demanngti', f. 3. (fr. *Démentie*) Beskyllning för eller beslående med osanning. *Gifva d.*, beslå med lögn, göra någon till ljugare.

DEMIBASTION, --basstiòn, m. 3. (fr.; fortif.) Bastion, som blott har en flank och en fas.

DEMI-GORGE, --gä'rrsch, m. 3. (fr.; fortif.) En bastions halfva gorge-linie.

DEMI-LUN, demily'n, m. 3. (fortif.) Verk, som lägges framför kurtinen. Kallas äfven Ravelin. Skrifves äfv. efter franskan *Demi-lune*.

DEMI-TEINTE, demitä'ngt, f. 3. (fr.; mål.) 1) Halfskuggning. — 2) Mellanfärg.

DEMOISELLE, demoasä'll, f. 3. Se *Mamsell*.

DEMOKRAT, --åt, m. 3. (från grekiskan) Anhängare af demokratien ell. folkväldet. [—crat.]

DEMOKRATI, ---ti', f. 3. (från grekiskan) Regeringssätt, då samteliga statsborgare, hvilka genom naturlig eller positiv lag äro dertill berättigade, utan något företräde på grund af börd, embete eller rikedom, antingen omedelbart (d. v. s. genom samfällt beslut af alla), eller medelbarligen (d. v. s. genom ombud, fullmäktige, representanter) deltaga i statens styrelse. Folkvälde, Folkregering. [—crati, —cratie.]

DEMOKRATISERA, v. n. 1. (föga brukl.) Hysa demokratiska åsigter, gynna demokratiskt regeringssätt. [—crat—.]

DEMOKRATISK, a. 2. Som tillhör, har afseende på eller gynnar folkvälde. *D-a idéer, läror, grundsatser, sträfvanden.* [—crat—.]

DEMOLERA, v. a. 1. (fr. *Démolir*) Nedrifva, förstöra, rasera (hus, fästningsverk, o. s. v.). — *Demolerande*, n. 4. o. *Demolering*, f. 2.

DEMONSTRATION, demånnstratschòn, f. 3. 1) Klar och öfvertygande bevisning. — 2) (krigsk.) *a*) Låtsad truppförelse, till fiendens förvillande. — *b*) Krigsrustningar, för att dermed hota och skrämma en annan makt. — 3) (fig.) Låtsad åtgärd, förklaring, o. s. v., till någons förvillande i afseende på ens verkliga tänkesätt, afsigter.

DEMONSTRATIV, demånnstrati'v, a. 2. 1) Bevisande, bindande, öfvertygande. — 2) (gram.) Utmärkande, anvisande. *D-t pronomen*, som anvisar och liksom utpekar den person eller sak, hvars ställe det företräder, t. ex. *den, det, denne, detta. D. artikel*, pronomen *Den* framför maskuliner och femininer, *Det* framför neutrer i singular, och *De* framför alla tre genera i plural, t. ex.: *Den konung, som . . . ., de män, som . . . ., den sanna lyckan, den goda menniskan, det vackra vädret.*

DEMONSTRATOR, demånnstràtårr, m. 3. (uttalas i plur. — tòrärr) (lat.) Lärare vid ett universitet, i botanik, anatomi, fysik, m. m. *Botanices d.*

DEMONSTRERA, demånnstrèra, v. a. 1. Bevisa, göra åskådligt. — *Demonstrerande*, n. 4. o. *Demonstrering*, f. 2.

DEMONTERA, demånngtèra, v. a. 1. (fr. *Démonter*) 1) Söndertaga, taga ur sin infattning. *D. ett gevär, en ädelsten. D. ett instrument*, afstränga det. — 2) (krigst.) *a*) Låta (ett kavalleri) sitta af. — *b*) *D. en kanon*, taga den ur lavetten; äfv. göra den obrukbar. *D. ett batteri*, göra det obrukbart, genom lavetternas sönderskjutning, tysta det. — *Demonterande*, n. 4. o. *Demontering*, f. 2.

DEMORALISATION, -----tschòn, f. 3. 1) Sedeförderf. — 2) Förlust af moralisk kraft, nedslagenhet, modfälldhet. Brukas i denna bem. helst om trupper i fält.

DEMORALISERA, v. a. 1. 1) Förderfva till seder. *D. ett folk.* — 2) Betaga moralisk kraft, göra modfälld. Säges i denna bem. mest om trupper i fält. *D. en armé. Trupperna äro d-de.* — *Demoraliserande*, n. 4. o. *Demoralisering*, f. 2.

DEMOSTHENISK, demåsténissk, a. 2. (litter.) *D. vältalighet*, liknande den, som utmärkte den berömde grekiska vältalaren Demosthenes.

DEN, m. o. f., DET, n. sing., DE, pl. I. Demonstrativ artikel, som nyttjas, för att visa eller liksom utpeka person eller ting, samt sättes så väl före substantiver, som före adjektiver och participer, t. ex: *Den menniska är lycklig, som undgår förtal. Den sanna lyckan. Det oväder, som då utbröt. De män, som gagnat verlden, hafva ofta rönt hennes otack. Det goda, sköna och sanna. Det troende hjertat.* — *Anm.* Artikeln *Den* skiljes derigenom ifrån pronomen *Den*, att han: *a*) aldrig är utan nomen, och *b*) undergår ingen förändring i kasus.

DEN, m. o. f. DET, n. II. (genit. *Dess, Dens;* plur. nom. *De;* genit. *Deras;* ackus. *Dem*) Demonstrativt pronomen (se *Demonstrativ*). *Den är olycklig, som icke har ett lugnt samvete. Den, som tiger, han samtycker. Den, som vore rik! Min största sorg är den, att jag är aflägsnad ifrån dig. Det går icke an. Tig med det. Dens namn må evigt mörker gömma, som, född i Sverige, vågar glömma sig vara född att lefva fri.* Jfr. *Anm.* under föreg. ord. — I dagligt tal och i lägre stil brukas: *Den här, Det här*, om ett närmare föremål; *Den der, Det der*, om ett aflägsnare, t. ex.: *Jag vill icke hafva den här boken, utan den der. De här äplena äro bättre än de der.* I st. f. *den der, det der*, brukas stundom blott *der*, t. ex.: *Tag hit boken der.* — *Den här, Det här*, och *Den der, Det der*, nyttjas äfv. ofta i stället för *Denne, Denna, Detta*, t. ex.: *I den här saken gör jag, hur jag vill. Det här målet är kinkigt* ell. *det här är ett kinkigt mål. Den der saken förefaller litet misstänkt. Det der budet tycker jag icke om. Det här duger icke. Det der kan du ha rätt uti.* — Säges äfv. stundom, då man vill utmärka någon eller något, som är allmänt bekant, t. ex.: *Se, nu kommer den der token S.* — *Den der, Det der, De der*, brukas äfv. någon gång, isynnerhet för omvexling skull, i stället för pron. rel. *Som, Hvilken*, t. ex.: *En man, den der såsom han är fattig, bör hålla sig på mattan.* Är dock numera föråldradt och nyttjas sällan så. — *Det* säges understundom, för att hänvisa till en hel föregående sats, och för att gifva mer eftertryck åt meningen, t. ex.: *Han tog till fötterna, och det* (gjorde han, näml. tog till fötterna) *med sådan hast, att . . . .* — *Den och den* utmärker: *a*) Något visst namn, som dock ej uppgifves, t. ex.: *Han bor i den och den staden. Jag är den och den.* — *b*) Vissa förhållanden, vilkor, omständigheter, hvilka ej närmare omförmälas, t. ex.: *På de och de vilkoren. Af det och det skälet.* — *c*) Säges i dagligt tal och i den lägre stilen, i stället för *Den onde, Hin, Djefvulen*, då man vill yttra en lindrigare, finare, mera hyfsad svordom, t. ex.: *Det vore väl den och den, om jag icke skall få dig att tiga! Ta mig den och den! Jag önskar honom för den och den i våld!* —

Den eller den, hvilken som helst, t. ex.: *Det kan ingen säga, hvarken den eller den.*

DEN, III, brukas ofta, både i tal och skrift, i stället för *Honom, Henne,* isynnerhet när dermed hänsyftas på ett nomen af tvetydigt kön (communis generis), t. ex.: *Hvar är hatten? den* (honom) *har jag sålt. Se der en god bok; läs den* (henne). *Hvad tycker du om hennes växt? Den finner jag ganska vacker.*

DEN, DET, DEM, IV. egentl. demonstrativt pronomen, brukas stundom i stället för dativ och ackusativ af *Hvilken, Hvilket, Hvilka,* t. ex.: *En man, den ni väl känner, den alla bevisa aktning. Ett förhållande, det alla känna. Personer, dem alla menniskor hata. Vänner, dem jag skänker hela min tillgifvenhet.*

DENAR, - ár, m. 3. Ett slags mindre mynt hos Romarne. Denarius.

DENDRIT, dänndri't, m. 3. (mineral.) Stenart med träd- eller växtlika figurer på ytan.

DENIGRATION, - - - tschón, f. 3. (bildadt efter det franska *Dénigrement;* föga brukl.) Svärtande, förtal.

DENIGRERA, v. a. 1. (fr. *Dénigrer*) Svärta, förtala. — Föga brukl.

DENNE, m. DENNA, m. o. f. DETTA, n. (genit. *Dennes, Dennas, Dettas;* pl. nomin. *Desse,* m., *Dessa,* m., f. o. n.; genit. *Desses,* m., *Dessas,* m., f. o. n.; ackus. *Dessa*) Demonstrativt pronomen, som utmärker ett föremål bestämdare och liksom närmare, än Den (se d. o. II). *Denne man är känd för sin ärlighet. Denna gången lyckades han icke. Det var på denna tid och ibland dessa folk, som utgången af ett krig merendels berodde af en seger. Detta folk, så ståndaktigt i motgången. Den 2:dra dennes* (förkortas vanligtvis till: *D. 2 d:s*), den andra dagen i denna månad. — *Syn.* Den här, Ifrågavarande.

DENSAMME, m. DENSAMMA, m. o. f. DETSAMMA, n. Demonstrativt pronomen. Se *Samme.*

DENSITET, dännsitét, f. 3. (vetensk.) Täthet.

DENTAL, dänntál, a. 2. (vetensk.) Till tänderna hörande. *D—bokstaf,* sådan, vid hvars uttalande tungan rör vid tänderna. Tandbokstaf.

DENTIST, dännti'sst, m. 3. Tandläkare.

DEPARTEMENT, deparrtemánng, n. 3. (fr.) 1) (egentl.) En saks fördelning emellan flere, eller en viss afdelning inom en större krets af föremål. — 2) (i svenska statsförvaltningen) Särskilt fördelning af riksärenderna i och för deras föredragning. Statsråds-departementerna äro sju: Utrikes-, Justitie-, Civil-, Finans-, Landtförsvars-, Sjöförsvars- och Ecklesiastik-departementet. — 3) (fig. fam.) Hvad som tillhör ens åtgärd ell. befattning. *Denna sak hörer icke till mitt d.,* till min befattning. — 3) Visst distrikt i Frankrike, efter den år 1791 gjorda nyare indelningen af dess område. *D-et Seine-et-Loire. Seine-d-et.* — En och annan har börjat skrifva *Departemang.*

DEPARTEMENTAL, - - - manngtál, äfven - - - männtál, a. 2. 1) Som har afseende på indelning i departementer (bem. 1) eller tillhör ett departement (bem. 2). *D—styrelse, förvaltning.* — 2) Som tillhör eller angår departementerna i Frankrike (se *Departement,* 3) eller deras styrelse, o. s. v.

DEPARTEMENTS-CHEF, deparrtemånngsschä'f, m. 3. (i Sverige) Hvarje ledamot af statsrådet, som står i spetsen för något departement (bem. 2). Svarar emot en styrande minister i flera andra länder.

DEPENDERA, depanngdèra, v. n. 1. (fr. *Dépender*) Bero, stå under ens lydnad.

DEPENSE, depánngs, m. 3. (fr.) Kostnad, utgift.

DEPENSERA, depanngsèra, v. n. 1. (fr. *Dépenser*) 1) Utgifva (penningar), kosta ut. — 2) Förslösa. — *Depenserande,* n. 4.

DEPESCH, - pä'sch, m. 3. (fr. *Dépêche*) 1) Skrifvelse i statsärender, som bör skyndsamt besörjas. — 2) Papper af vigt, som befordras med kurir. [Depeche.]

DEPHLOGISTICERA, deflåjisstisèra, v. a. 1. (gam. kem.) Beröfva en kropp dess phlogiston (se d. o.).

DEPLACERA, v. a. 1. (fr. *Déplacer*) 1) Sätta på annat ställe, flytta något ifrån dess plats, rubba. — 2) Uttränga någon ifrån dess plats eller syssla. — *Deplacerande,* n. 4. o. *Deplacering,* f. 2.

DEPLOJERA, deplåjèra, v. n. 1. (om trupper) Förändra sin ställning ifrån kolonn till linie, marschera upp i linie. — *Deplojerande,* n. 4. o. *Deplojering,* f. 2. [Deployera.]

DEPONENS, depónänns, n. 3. pl. — *nentier* (nä'nntsiärr). (lat.; gram.) *Verbum d.* ell. blott *d.,* sådant verb, som har passiv form, men icke passiv betydelse.

DEPONERA, v. a. 1. (jur.) Anförtro, lemna, nedsätta i förvar. Säges isynnerhet om penningar. — *Deponerande,* n. 4. o. *Deponering,* f. 2.

DEPORTATION, depårrtatschón, f. 3. Landsförvisning till någon bestämd ort, helst en aflägsen koloni eller närbelägen ö.

DEPORTERA, v. a. 1. Landsförvisa till bestämd ort. Jfr. *Deportation.* — *Deporterande,* n. 4. o. *Deportering,* f. 2.

DEPOSITION, - - - tschón, f. 3. (jur.) 1) Nedsättande i förvar. Brukas helst om penningar. — — 2) I förvar nedsatta penningar.

DEPOSITIONS-ATTEST, - - - tschònsattä'sst, m. 3. Betyg af vederbörande myndighet, att penningar blifvit deponerade.

DEPOSITOBANK, depòsitobànngk, m. 3. Bankinrättning, hvarest förråder af ädla metaller nedläggas, myntade eller omyntade, hvaremot banken derå uthändigar qvittenser eller gifver kredit på sina böcker, i hvilket sednare fall den kallas Girobank.

DEPOSITUM, depòsitumm, n. pl. — *sita.* (lat.) Anförtrodt, i förvar insatt, nedsatt gods. Kallas i gammal svensk lagstil Inlagsfä.

DEPOSITÄR, - - - ä'r, m. 3. Person, som emottager eller emottagit något i förvar.

DEPOSSEDERA, depåssedèra, v. a. 1. (fr. *Déposséder*) Drifva från besittningen af något, afhända. — *Depossederande,* n. 4.

DEPOT, depå', m. 3. (fr.) 1) Nedsatt eller anförtrodt gods. — 2) Nederlag (af varor eller krigsförnödenheter). — 3) Förvaringsställe, förrådsrum, nederlagsplats, magasin. — 4) Ställe, der efterlemnade soldater af ett regemente, eller rekryter, äro förlagde; äfv. sjelfva manskapet.

DEPRAVATION, - - - tschón, f. 3. 1) Förskämning, försämring. — 2) Sedeförderf.

DEPRAVERA, v. a. 1. Förskämma, förderfva, försämra. — *Depraverande,* n. 4. o. *Depravering,* f. 2.

DEPRESSION, depràsschón, f. 3. (vetensk.) Nedtryckning, nedplattning.

DEPRIMERA, v. a. 1. (vetensk.) Nedtrycka, nedplatta. — *Deprimerande,* n. 4. o. *Deprimering,* f. 2.

DEPUTATION, - - - tschón, f. 3. 1) Beskickning af ombud ifrån lägre till högre, eller ifrån lika till lika, för att öfverbringa en föreställning, en ansökan, en bön, en lyckönskan. o. s. v. — 2) Medlemmarne af en sådan beskickning.

DEPUTERA, v. a. 1. Afskicka eller förordna ombud. Jfr. *Deputation.*

DEPUTERAD, s. m. pl. — *rade.* Egentl. part. pass. af verbet *Deputera.* 1) Ombud, sändebud. Jfr. *Deputation.* — 2) Riksdagsfullmäktig, ombud ifrån en ort till riksdag, riksmöte, riksförsamling.

DEPUTERADE-KAMMARE, m. 2. o. 3. pl. — *kamrar* o. — *kammare.* (hist.) Så kallades, under restaurationen, andra kammaren i franska parlamentet.

DER, där, adv. 1) (demonstrativt) På det stället. *Det var d. han kröntes. Han bor d. D. kännes det onda. D. kommer han. Hvem d.?* hvem är det? — *Syn.* Derstädes. — 2) (relativt) På hvilket ställe. *Huset, der jag bor. Han börjar, d. han borde sluta.* — *Syn.* Hvarest, Hvar. — 3) Vid den punkten, vid det stället (i tal, skrift, o. s. v.), vid den saken, den frågan. *Läs icke längre; d. skall ni stanna. Stanna, håll d.! D. få vi en svår fråga att undersöka.* — 4) *Den der, Det der,* se *Den,* II. — 5) Brukas i förbindelse med åtskilliga ortadverber, antingen i fysisk eller moralisk mening, och dels afskildt, dels sammansättningsvis. *Här och d., d. och hvar,* se *Här. D. borta,* borta på det stället. *D. bredvid, d. invid, d. förbi,* bredvid det stället, o. s. v. *D. inne, d. inuti, d. inifrån, d. innanföre, d. nere, d. nerifrån, d. uppe, d. utanför, d. ute,* inne på det stället, inuti det stället, o. s. v. Sammansättningarne: *Deraf, Deran, Derefter,* m. fl., ses här nedanför. — 6) Nyttjas, ofta i förbindelse med imperativen af verbet *Se,* för att utmärka något, som i samma ögonblick tilldrager sig, och väcka andras uppmärksamhet, eller för att gifva mer uttryck åt meningen. *Se d. kommer han nu! Se d. ha vi honom! Se d. är det! Se d., tag. D. ha vi ägget!* (se under *Ägg*). *D. ha vi honom nu igen!* han är nu åter framme, har upprepat, förnyat detsamma, kommer i samma ärende, med samma anhållan (säges både på allvar och skämt, både om godt och ondt). [Där.]

DERAF, dä'rav o. daráv, adv. 1) Af den, det, detta, af dem, dessa. Säges både i fysisk och moralisk mening. *Här fins tårta, syltpäron, ser jag; gif mig litet d. Det blir d. slutligen en vana. Det blir intet d. Jag gör d. ingen hemlighet. Det kommer d., att . . . . Hvad vill ni d. sluta?* — Äfv. Derutaf. — 2) Se *Hvaraf.* — *Konj. D. att . . . .,* se *Derföre att,* t. ex.: *D. att jag varit sjuk, har jag nu så många efterliggande göromål.*

Anm. Uttalas *därdv* i slutet af en sats, en mening, eljest *dä'rav.*

DERAN, däránn, adv. (i förtroligt tal, hvardagsspråk och skämtvis) 1) Utmärker ett tillstånd, vanligtvis ett svårt, mödosamt, brydsamt, bekymmersamt. *Vara illa d.,* vara i en svår, ledsam ställning. (Iron.) *Nu är han väl d. i sina affärer!* nu är han illa fast, illa utkommen! — *Syn.* Fast, Utsatt, Utkommen, Ute, Kommen, Bekyttad. — 2) Brukas, för att beteckna en persons förflyttning i ett ledsamt, obehagligt, svårt, brydsamt läge, eller något företag, försök, göromål o. s. v., det man vill att en annan skall göra. *Han vill icke d. Man måste väl d. då, eftersom intet annat hjelper. Han skall i dansen d.,* slipper icke undan, måste fram på styfva linan.

DERANGERA, deranngschèra, v. a. 1. (fr. *Déranger*) Bringa i oordning, rubba, störa.

DERAS, genit. af *De.*

DERB, därrb, a. 2. (tyskt ord; mineral.) Så kallas de mineralier, hvilka, med regellös form, hafva ungefär lika utsträckning åt alla sidor, och ej äro mindre än en fjerdedels tum.

DEREFTER, dä'räfftr o. därä'fftr, adv. 1) Efter honom, henne, det, detta, dem, dessa. Betecknar: *a*) Ordning, följd af personer eller saker, både i fråga om rörelse och tillstånd. *Först gick bruden, och d. kom brudgummen. Först i sorgledet gick yngsta sonen, och d. kommo de andra. Först kommo drabanterne och d. pager ne. Först kom soppan, d. de andra rätterna. Främst sutto kungen och drottningen, d. de öfrige kongliga.* — *Syn.* Derpå, Sedan. — *b*) Följd i tid: Efter den tiden, händelsen. *D. hördes han aldrig mer af. Dagen d., några dagar d. Natten, aftonen, året d. Först kommo de i träta och d. i slagsmål.* — *Syn.* Derpå, Sedan. — *c*) Enlighet, öfverensstämmelse, likhet. *Rätta dig d. Jag har erhållit förhållningsorder och skall handla d. Sök att bilda dig d.* — *d*) Åtrå; föremål för tanken. *Blott d. sträfvar han. Penningar, rikedom, endast d. har han begär. Han frågar ej d.* — *e*) Verkan. *Han har märke d.* — *Syn.* Deraf. — *f*) Förhållande, mån, proportion. *Låta arbetet blifva måttstock och d. beräkna betalningen. Han har ingenting gjort; han skall ock få betalt d. Mottagandet var dåligt och måltiden d.* — Brukas ofta i förtrolig ton och hvardagsspråk, i samma betydelse som: Dåligt, t. ex.: *Varan är icke dyr, men också d.* — 2) Se *Hvarefter.*

Anm. Uttalas *därä'fftr* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'räfftr.*

DEREGLERAD, - - glè -, a. 1. (fr. *Déréglé*) Oordentlig, utsväfvande.

DEREMELLAN, dä'remellann o. däremèllann, adv. Emellan dem, dessa. 1) Brukas i fråga om: *a*) Rum. *Han ämnar resa från Paris till Lyon; d. är jernväg.* — *b*) Tid. *D.* (emellan dessa epoker, händelser) *var det lugnt i landet.* — *c*) Förhållanden, omständigheter. *D. är den skilnaden, att . . . . Hvarken hårdt eller mjukt, det är d.,* midt emellan, litet af hvarje, hvarken det ena eller det andra. — 2) Se *Hvaremellan.*

Anm. Uttalas *däremèllann* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'remellann.*

DEREMOT, dä'remot o. däremót, adv. 1) Emot den, det, detta. *Det är en förfärlig sjukdom; ingenting hjelper d. Jag har d. ingenting att säga, jag har ingenting d. Man vet, hvad d. kan anföras. Vara, sätta sig d.* — 2) I förhållande dertill, i jemförelse dermed. *Detta hus är ganska vackert; alla de öfriga äro d. ett intet.* — 3) I utbyte. *Jag afstod åt honom min häst; han gaf mig d. en oljefärgsmålning af Tizien.* — 4) Till vedergällning, som ersättning. *Gör mig denna tjenst: jag skall d. göra dig en annan tillbaka. Han hade fått en klen middag, men fick d. en ypperlig aftonmåltid.* — 5) *D.* brukas, för att uttrycka motsats till en föregående mening. *Han tror, att det skall lyckas; jag d. tror motsatsen. Hon är mycket vacker; d. har hennes syster mer förstånd.* — 6) Se *Hvaremot.*

Anm. Uttalas *däremót* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'remot.*

DEREST, dä'rässt o. därä'sst, konj. Om, så framt. Brukas isynnerhet i rättegångs- och embetsmannastil, samt då meningen innefattar något hotande, t. ex.: *D. du understår dig att göra det, så blir du straffad.* — *Syn.* Se *Om.*

DERFÖR, därfö'r o. dä'rrför, adv. 1) För den, det, detta, dem, dessa. *Han har sålt sin frukt, sitt vin, sina kålrötter; huru mycket har han fått d.? Jag ville ej ge en styfver d. Är det tacken d.? Jag har afsky d. D. räds jag icke. Ni håller honom för rik, men jag anser honom icke d. Jag rår icke d. Utan att d. upphöra*, utan att ändock u. *Han ser mig just d. ut*, just sådan ut. *Han blir ej d. lyckligare*, ej derigenom, på det sättet l. — 2) Deremot. *Ingenting hjelper d.* — 3) Se *Hvarför.*

Anm. Uttalas *därfö'r* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'rrför.*

DERFÖRE, dä'rröre, konj. 1) För den orsaken. *Jag tänker, och d. är jag till. Han har dålig lön; d. vill han söka sig en bättre plats. Han är er far, och d. är ni skyldig honom vördnad. Han är sjuk; d. kom han icke. Han var icke hemma; d. kunde jag ej lemna brefvet. Det är d. som det skett.* — *Syn.* Fördenskull, För den orsaken, Af det skälet, Till följe deraf, På grund deraf, Alltså, Således, Så, Förty. — 2) *D. att*, för den orsaken att, emedan. *Om han farit, är det d. att .... Icke d. att jag är rädd.* — *Syn.* Se *Emedan.* — 3) Se *Hvarföre.*

DERFÖRUTOM, därförùtåmm, adv. Se *Dessutom* och *Hvarförutom.*

DERHOS, därhós, adv. Se *Derjemte.*

DERHÄN, därhä'n, adv. 1) Dertill, till den punkten. *Alla hans planer syfta d. D. har jag aldrig kunnat bringa det. Det har kommit ända d., att man fruktar det värsta. Ända d. har det kommit* — 2) *Lemna d.*, ej vilja afgöra, t. ex.: *Jag lemnar d., huruvida det är sant; om det är säkrast, lemnar jag d. Det står d., om frågan någonsin går igenom*, det är tvifvelaktigt om &c.

DERI, se *Deruti.*

DERIBLAND, dä'riblannd o. däriblånnd, adv. 1) Ibland dem, dessa. *Jag har sett dessa taflor; d. äro många medelmåttiga.* — *Syn.* Deruti, Derunder (inbegripen, o. s. v.). — 2) Se *Hvaribland.*

Anm. Uttalas *däriblånnd* i slutet af en sats eller mening; eljest *dä'riblannd.*

DERIFRÅN, dä'rifrån o. därifrå'n, adv. Från den, det, dem, dessa. 1) (i fråga om ort och rum) Från den orten, det stället. *Kommer ni från Berlin? ja, jag kommer d. D. till floden är det blott hundra steg. Två mil d. Han är aldrig d.*, han är beständigt der. *Han kom d. med blått öga*, han fick vid det tillfället b. ö. — 2) Brukas, för att utmärka: *a*) Skiljande, afsöndring, befrielse, afdrag. *Det var en olycklig fördom; nu har man ändtligen kommit d. En kinkig sak! nu äro vi ändtligen d. Han befriade sig d. Se här tio riksdaler; drag två d.* — 2) Se *Hvarifrån.*

Anm. Uttalas *därifrå'n* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'rifrån.*

DERIGENOM, dä'rijenåmm, adv. Genom den, det, dem, dessa. 1) (i fråga om ort och rum) Genom det stället. *Vägen går d.* — 2) Genom detta medel, på det sättet. *D. skall han uppnå sitt mål. Han blir d. blott ännu mer uppretad.* — Brukas stundom med ett verb i preteritum såsom ett slags gerundium, t. ex.: *D. att han arbetat dag och natt, har han uppnått sitt mål.* — *Syn.* Dermed, Dermedelst, Dymedelst, På så sätt. — 3) Se *Hvarigenom.*

DERIN, däri'nn, adv. Dit in. Brukas sällan.

DERINIFRÅN, däri'nnifrå'n, adv. Från stället, rummet der inne. *Ropet kom d.*

DERINNE, däri'nne, adv. Inne i den orten, det stället, det rummet. — Skrifves vanligen *Der inne.*

DERINNANFÖRE, däri'nnanfö're, adv. Innanför det stället, det rummet. — Skrifves vanligtvis *Der innanföre.*

DERINOM, däri'nnåmm, adv. Inom det stället, det rummet. — Skrifves af somliga *Der inom.*

DERINTILL, dä'rinntill o. därinnti'll, adv. 1) (dä'rintill) Ditintill. *D. skall du gå, men icke vidare.* — 2) Der invid. *En trädgård stöter d.*

Anm. Uttalas, för bem. 2, *därinnti'll* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'rinntill.*

DERINUTI, däri'nnuti, adv. Inne uti det stället, det rummet. — Skrifves vanligast *Der inuti.*

DERINVID, därinnvi'd o. dä'rinnvid, adv. Invid den orten, det stället, det rummet. *D. finnes en källa.* — Skrifves äfven *Der invid.*

Anm. Uttalas *därinnvi'd* i slutet af en sats eller mening.

DERIVAT, --át, n. 3. (gram.) Härledt ord. Härledningsord.

DERIVATION, ---tschón, f. 3. (gram.) Härledning (af ord).

DERIVATIV, ---i'v, a. 2. (gram.) Härledd. *D-a ord.*

DERIVERA, v. a. 1. 1) (gram.) Härleda. *Detta ord d-s ifrån latinet. D. ett ord ifrån gaeliskan*, anse ett ord leda sitt ursprung ifrån detta språk. — *Syn.* Afleda, Härleda, Hänleda. — 2) (fig.) *D. från*, tillskrifva uppkomsten, orsaken, t. ex.: *Alla de obehagligheter, jag haft, d-r jag ifrån denna händelse.* — *Syn.* Se *Tillskrifva.* — Ordet brukas för begge bem. äfven reflexivt, t. ex.: *Detta ord d-r sig ifrån grekiskan. Alla mina olyckor d. sig ifrån denna händelse.* — *Syn.* Se *Förskrifva sig.* — *Deriverande*, n. 4. o. *Derivering*, f. 2.

DERJEMTE, därjä'mnte, adv. 1) Jemte den, det, dem, dessa; dessutom. *Läraren gaf gossen en bibel, ett par böcker; d. bifogade han några goda råd och förmaningar.* — *Syn.* Se *Dessutom.* — 2) Der bredvid. Förekommer i denna bem. mindre ofta. — 3) Se *Hvarjemte.*

DERMED, dä'rmäd o. därmä'd, adv. 1) Med, genom den, det, dem, dessa. *Se här ett godt medel: d. kan ni vinna er afsigt. Han hade skaffat sig dyrkar och d. uppdyrkade han alla dörrarna. D. började, slöt han. D. vinner ni ingenting. D. gaf han tillkänna, att .... Det är förbi d. Fram d. nu!* tag, gif fram det nu! *Fram (ut) d.!* säg ut! — *Syn.* Se *Derigenom.* — 2) Derpå, derefter. *Så talade han och d. gick han.* — 3) Se *Hvarmed.*

Anm. Uttalas *därmä'd* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'rmäd.*

DERMEDELST, dä'rmedlst, adv. 1) Genom detta medel. *D. vann han sitt ändamål.* — *Syn.* Se *Derigenom.* — 2) Se *Hvarmedelst.*

DERNEDANFÖRE, DERNERE, DERNERIFRÅN, se *Der nedanföre* &c., under *Der.*

DERNÄST, dä'rnässt o. därnä'sst, adv. Näst efter den, det, dem, dessa. *Den d.*, den nästföljande.

Anm. Uttalas *därnä'sst* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'rnässt.*

DEROM, dä'råmm o. därå'mm, adv. 1) Om den, det, dem, dessa. *Han tror, att jag oroar mig för den saken, men d. bekymrar jag mig icke det ringaste. Du talar nu om böckerna, men d. var alls icke fråga. Hvad har man d. beslutat? Hvarföre har man icke skrifvit d.?* — 2) (föga brukl.) Se *Deromkring*, 1. — 3) Se *Hvarom*.

Anm. Uttalas *därå'mm* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'råmm*.

DEROMKRING, dä'råmmkrinng o. däråmm-kri'nng, adv. 1) Omkring den, det, dem, dessa. *Jag ämnar planera gården och sätta upp ett staket d. Taga på sig en vargskinnspels och d. knyta ett skärp. Åkrarne äro ännu ostängda, men man ämnar med första uppsätta en gärdesgård d.* — 2) Omkring det stället. *I trakten d. Jag har fått bref ifrån Wenersborg; d. är ännu mycket sjukt.* — 3) (däråmm-kri'nng) Så ungefär, så vid pass, så omkring. *Han har 1000 R:dr i lön eller d. Klockan är 8 eller d.* — 4) Se *Hvaromkring*.

Anm. Uttalas, i bem. 1 o. 2, *däråmmkri'nng* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'råmm-krinng*.

DERPÅ, dä'rpå o. därpå', adv. 1) På den, det, dem, dessa. *Se här en bänk, sätt er d. Man gjorde honom föreställningar: d. svarade han, att .... Tvifla ej d. D. beror hela min lycka. Jag kan ej blifva klok d. Denna tanke kom liksom ifrån höjden; jag skulle ej kommit, fallit d., om icke .... Det är d. gjordt*, med flit, med afsigt. *Det kommer an d.*, det beror på omständigheterna, det är ovisst. — 2) (i fråga om tid) Efter den tiden, händelsen. *Dagen d. kom underrättelse, att .... D. gick han genast. Han infann sig genast d.* — *Syn.* Derefter, Sedan. — 3) Se *Hvarpå*.

Anm. Uttalas *därpå'* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'rpå*. För bem. 2 iakttages likväl, att ordet uttalas *därpå'* näst efter ett föregående nomen, som utmärker tid, om än i början af eller midt uti en mening, t. ex.: *Veckan, året d.*, o. s. v.

DERSAMMASTÄDES, därsåmmastä'däss, adv. På detta samma ställe.

DERSTÄDES, dä'rstädäss, adv. På det stället, på detta ställe. Se *Der*.

DERTILL, dä'rtill o. därti'll, adv. 1) Till den, det, dem, dessa. *Man beskyller honom för detta brott, men d. är han icke skyldig. Lägg d. omkostnaderna. Lägg d., att .... D. skall jag ej låta tvinga mig. D. fordras tid. D. råder jag er icke. D. sade han ingenting*, angående den punkten, omständigheten förklarade, yttrade han sig icke. *D. har han goda skäl. D. bidrog äfven mycket, att .... D. går det*, sådan blir utgången. — 2) Till det ändamålet. *Med ett d. gjordt verktyg.* — 3) Se *Derintill*. — 4) Förutom det. *Han har 1000 R:dr i lön och d. fria boningsrum. Han är fattig och d. sjuk.* — *Syn.* Se *Dessutom*. — 5) Se *Hvartill*. — *D. med*, adv. Se *Dessutom*, *Derjemte*.

Anm. Uttalas *därti'll* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'rtill*.

DERTILLS, dä'rtills, adv. Se *Dittills*.

DERUNDER, dä'runndr o. därúnndr, adv. 1) Under den, det, dem, dessa. *Se der ett träd; man är d. i skygd för regnet. Man sökte honom i sängen, men han låg d. Man måste lägga något d.* (Fig. fam.) *Det ligger något d.*, man har dermed någon hemlig afsigt; det låter misstänkt; man förehar något ondt. — 2) (i fråga om antal, pris) Mindre än detta. *Alla barn om två år och d. Jag kan icke sälja det d.*, till bättre pris. — 3) Deribland. *D. inbegripen.* — 4) (i fråga om tid) Under den tiden. *D. hände, att .... — Syn.* Se *Emellertid*. — 5) Se *Hvarunder*.

Anm. Uttalas, för bem. 1, alltid *därúnndr* i slutet af en sats eller mening, samt eljest äfv. ofta. För bem. 2, 3 o. 4 gäller oftast uttalet *därúnndr*.

DERUPP, därúpp, adv. (föga brukl.) Se *Dit upp*, under *Dit*.

DERUPPE, adv. Se *Der uppe* (under *Der*).

DERUPPIFRÅN, adv. Uppifrån det stället. Skrifves bättre *Der uppifrån*.

DERUPPÅ, se *Derpå*.

DERUR, se *Derutur*.

DERUT, därút, adv. Se *Ditut*.

DERUTAF, se *Deraf*.

DERUTE, se *Der ute* (under *Der*).

DERUTI, dä'ruti o. däruti', adv. 1) I den, det, dem, dessa: *a*) I fråga om varande på en ort, ett ställe. *Han låg under sängen, icke d. Hela korgen med d. befintlig frukt. Fängelserna äro alldeles fulla; huru många fångar sitta nu d.?* — *b*) I fråga om rörelse till en ort, ett ställe. *Se här en säck; töm säden d. Hon tog en skål och slog d. litet vatten. Kaffet är uppslaget; lägg socker d.* (Ordspr.) *Den, som gräfver en grop för andra, faller ofta sjelf d.*, den, som söker att bereda andras ofärd, blir ofta sjelf offer för sin elakhet. — *c*) Med afseende på tillstånd, förhållanden, omständigheter, m. m. *D. blandar jag mig icke. Jag ser ingen förmån d. Ej kunna finna sig d. Hvarföre skulle han lägga sig d.?* i den saken. *D. ligger det*, det är just sjelfva orsaken, sjelfva hufvudpunkten. — *Syn.* Derutinnan. — 2) Deribland. *D. inbegripen.* — 3) I det afseendet. *Ni har icke gjort väl d. D. misstar ni er. D. har han rätt.* Brukas i denna bem. ofta med *att* och infinitiv, t. ex.: *Lycklig d. att icke vara beroende af någon. Det är beqvämt d. att ....* — *Syn.* Derutinnan. — 4) Se *Hvaruti*.

Anm. Uttalas i slutet af en sats eller mening *däruti'*, eljest vanligtvis *dä'ruti*.

DERUTIFRÅN, därùtifrån, adv. Utifrån det stället. Skrifves bättre *Der utifrån*.

DERUTINNAN, dä'rutinnan, adv. Se *Deruti*, 1, c o. 3.

DERUTMED, därutmä'd, adv. 1) Helt nära derintill. *D. ligger ett stort hus.* — 2) Längs derefter och helt nära derintill. *När jag stod vid muren, såg jag en karl smyga längs d.* — Skrifves äfv. *Der utmed*.

DERUTOM, därútåmm o. därutå'mm, adv. 1) Utom det stället. *Stanna qvar inom kretsen; gå icke d.* — 2) (därutå'mm) Längre bort än ett visst uppgifvet mål. *Derintill skall du gå, men icke d.*

DERUTUR, dä'rutur o. därutúr, adv. 1) Ut ur det stället. *Jorden skalf och lågor uppstego d. När han öppnade skåpet, utsprang d. en råtta.* — 2) Se *Hvarutur*

Anm. Uttalas *därutúr* i slutet af en sats eller mening, eljest äfv. *dä'rutur*.

DERUTÖFVER, därutö'vr o. dä'rutövr, adv. 1) Utöfver den, det, dem, dessa: *a*) Öfver ort, ställe, yta (i hela dess längd eller utsträckning). *Bredvid stod ett bord, och ett täcke var utbredt d. Vattenytan var lugn; en tunn dimma*

låg d. utbredd; en örn flög d. — *Syn.* Deröfver. — *b*) Längre bort än ett visst uppgifvet mål. *Så långt skall du gå, men icke d.* — *c*) Mer än det (i fråga om antal, pris, o. s. v.). *Jag har betalt honom så mycket han förtjent och d. Han fick, hvad han begärde, och ändå något d. Lönen är 1000 R:dr och något d. Halfva antalet ledamöter och en d.* — *Syn.* Deröfver. — 2) Se *Hvarutöfver.*

Anm. Uttalas *därutö'vr* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'rutövr.*

DERVARANDE, a. 1. Som är, var, befinner eller befann sig der; der befintlig. *En d. vaktmästare visar märkvärdigheterna för ankommande främlingar. En d. hund kom emot mig och bet mig i benet.* — Skrifves äfven ofta *Der varande.*

DERVARO, dä'rvaro, f. sing. Varande, vistelse på det stället. *Under min d.*

DERVID, dä'rvid o. därvi'd, adv. 1) Vid den, det, dem, dessa. *a*) I fråga om ställe, ort. *Stryka klister på en vägg och d. fastsätta ett papper. Jag fann framför mig en byrå och honom sjelf sittande d. När jag for uppför Rhenströmmen, såg jag flera d. liggande städer.* — *Syn.* Derinvid. — *b*) Uttrycker tillstånd, förhållande, omständighet, o. s. v. *Kontoret och betjeningen d. D. är ingenting att vinna,* derigenom, derpå &c. *Hålla sig, blifva d.,* förblifva vid det beslutet, den föresatsen, det vilkoret, o. s. v. *Det blir d.*, se under *Blifva. Hvad är d. att göra?* hvad är i förevarande omständigheter, i det afseendet att göra? *D. yttrade han,* vid denna förklaring, tillkännagifvelse, o. s. v., vid dessa ord, i afseende derpå, i fråga derom &c. — 2) Se *Hvarvid.*

Anm. Uttalas *därvi'd* i slutet af en sats eller mening, eljest vanligast *dä'rvid.*

DERVISCH, därrvi'sch, m. 3. Turkisk munk eller eremit. Betyder egentl.: tiggare.

DERÅ, se *Derpå.*

DERÅT, dä'råt o. därå't, adv. 1) Åt den, det, dem, dessa. *Säg blott en qvickhet, och alla skratta d. Det bryr jag mig ej om; d. skrattar jag blott.* — 2) Se *Ditåt* och *Hvaråt.*

Anm. Uttalas för bem. 1. *därå't* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'råt;* för bem. 2. jfr. *Ditåt*, 1 o. *Hvaråt.*

DERÖFVER, dä'röver o. därö'vr, adv. 1) Öfver den, det, dem, dessa: *a*) Öfver ort, ställe, yta, o. s. v. *D. lägga ett bräde. Breda ett täcke d. Man kan se d. En örn flög i detsamma d.* — Jfr. *Derutöfver*, 1, *a.* — *b*) Mer än det (i fråga om antal, pris, o. s. v.). *Lönen är 1000 R:dr och något d.* — Jfr. *Derutöfver*, 1, *c.* — *c*) (därö'vr) I fråga om tillstånd, förhållande, omständigheter, o. s. v. *Jag är d. ganska förargad. Han gläder sig d.* — 2) Se *Hvaröfver.*

Anm. Uttalas för bem. 1, *a.* o. b. *därö'vr* i slutet af en sats eller mening, eljest *dä'rövr.*

DESCENDENT, deschänndä'nnt, m. 3. Afkomling, ättling. Förekommer mest i juridisk och politisk stil, nu mera sällan.

DESERT, se *Dessert.*

DESERTERA, desärrtèra, v. n. 1. 1) Hemligen och olofligen öfvergifva sin trupp. Brukas, liksom de två följande, mest i militäriska språket. — *Syn.* Rymma. — 2) (fig.) Affalla från troslära, &c.

DESERTION, desärrtschón, f. 3. 1) En desertörs förbrytelse. — *Syn.* Rymning, Öfverlöpande. — 2) (fig.) Affall ifrån troslära &c.

DESERTÖR, desärrtö'r, m. 3. 1) Soldat, som hemligen och olofligen öfvergifver sitt regemente. — *Syn.* Rymmare, Öfverlöpare. — 2) (fig.) Affälling ifrån troslära, filosofiskt eller vetenskapligt system, o. s. v.

DESHABILLÉ, desabilljé, m. 3. (fr.) Nattklädning, morgondrägt, hvardagskläder. Brukas endast i fråga om fruntimmer.

DESIGNERA, desiggnèra, v. a. 1. 1) Beteckna, utmärka. Förekommer i denna bem. mindre ofta. — 2) På förhand bestämma någon till en värdighet, ett embete, o. s. v.; utnämna.

DESKRIPTION, - - - tschón, f. 3. Beskrifning. [Descr—.]

DESMAN, dä'ssmann, n. sing. Ett ämne hos vissa (här nedan upptagna) djur, hvilket innehåller en emellan mysk och ambra doftande olja; har en stark, ihärdig lukt och nyttjas i läkekonsten som ett stärkande medel. Kallas äfv. Mysk och Zibeth.

DESMANSAND, dä'ssmannsánnd, f. 3. pl. — *änder.* En art af Andslägtet, stor som en liten gås; träffas vild vid Kaspiska Hafvet. Hanen har stark lukt af desman eller mysk. Kallas äfven Turkisk anka. Anas moschata.

DESMANSAPA, f. 1. Se *Uistiti.*

DESMANSARTAD, a. 2. Till ämne och beskaffenhet liknande desman.

DESMANSBOCK, m. 2. Djur af de Hornlösa Idislarne, liknande ett rådjur, med groft, svartbrunt hår, de öfra börntänderna utskjutande ur munnen. Träffas i Högasiens och Kinas fjälltrakter. Hanen har vid nafveln en körtelpåse, stor som ett hönsägg och fylld med ett brunt, klibbigt ämne, som intorkadt utgör Desman eller Mysk. Kallas äfv. Myskdjur. Moschus moschiferus.

DESMANSBÄFVER, m. 2. pl. — *bäfrar.* En art af Bäfverslägtet, endast en fot lång, med två på underlifvet befintliga körtlar, som innehålla desman. Finnes i Nordamerika. Castor zibethicus.

DESMANSDJUR, n. 5. Ett i Afrika inhemskt djur, en till halfannan aln långt, askgrått med svarta ränder, men längs åt ryggen, och en svanskörtel, som innehåller desman. Viverra Civetta.

DESMANSGRÄS, n. 5. Se *Myskegräs.*

DESMANSKATT, c. 1. Ett djur, som träffas i södra Asien, stort som en katt, askgrått, svartrandigt på halsen och med svarta prickar på kroppen. Har nedom baköppningen en pung, som innehåller desman. Kallas äfven Zibethskunk eller Zibethkatt. Viverra Zibetha.

DESMANSLUKT, c. 3. Lukt af mysk eller desman. Äfv. Mysklukt.

DESMANSKNOPP, m. 2. eller

DESMANS-OFRIS, - - å'friss, f. sing. (bot.) Välluktande art af örtslägtet Ophrys. O. Monorchis.

DESMANSOXE, m. 2. pl. — *oxar.* Djur af oxslägtet, med korta ben, kroppen betäckt med långt hår, och kort svans. Har stark desmanslukt.

DESMANSPÄRON, n. 5. En sort välluktande päron.

DESMANSROS, f. 1. En art af Malvaslägtet, som odlas i trädgårdar; har vackra, hvita, stundom violetta, myskluktande blommor. Malva moschata.

DESMANSRÅTTA, f. 1. Litet rofdjur af en igelkotts storlek, med små ögon och snabelformigt, ganska rörligt tryne. Finnes i södra Ryssland, och har stark desmanslukt. Mygale moschata.

DESMEGRÄS, n. 5. (bot.) Allmän Renfana. Tanacetum vulgare.

DESME-KATTOST, m. 2. (bot.) Se *Desmansros.*

DESMEÖRT, f. 3. Ört med gröna blommor och stark mysklukt. Adoxa moschatellina.

DESORGANISATION, ---- tschón, f. 3. 1) Upplösning af en organism eller någonting organiseradt. Säges både i egentlig och fig. bemärkelse. — 2) Upplösningstillstånd, oordning i en organism eller någonting organiseradt.

DESORGANISERA, v. a. 1. (fr. *Désorganiser*) 1) Upplösa, förstöra en organisk sammansättning. — 2) (fig.) Vålla upplösande, förstörande oordning i någon samhällsinrättning, o. s. v.

DESPERAT, --át, a. 1. Förtviflad, ursinnig.

DESPERATION, ---tschón, f. 3. Förtviflan, ursinnighet.

DESPOT, despå't, m. 3. (af gr. *Despotäs*, herrskare, envåldsherre) Godtyckligt och tyranniskt regerande furste, som egenmäktigt sträcker regeringsmakten utöfver sina naturliga och lagliga gränser.

DESPOTI, despåti', f. 3. Se *Despotism.*

DESPOTISERA, despåtisèra, v. a. 1. 1) Styra, regera (undersåter) som en despot. — 2) (fig.) Despotiskt behandla personer, som på något sätt äro beroende af ens vilja. — *Despotiserande*, n. 4. o. *Despotisering*, f. 2.

DESPOTISK, despå'tissk, a. 2. 1) Som har afseende på, tillhör, utmärker en despot; som liknar eller har tycke af en despots handlingssätt. *D. regering. Föra en d. spira.* — 2) (fig.) Egenmäktig, godtycklig, hård och orättvis. *Vara d. emot sina underlydande, underhafvande. D-t lynne. D-t handlingssätt. D-a tänkesätt, böjelser. D. i tal, skick, väsende. D. uppsyn.*

DESPOTISKT, despå'tisskt, adv. På ett despotiskt sätt, såsom en despot; hårdt, godtyckligt och orättvist. *Styra, regera, handla, uppföra sig d.*

DESPOTISM, despåti'ssm, m. 3. 1) Despotiskt regeringssätt; envåldsmaktens missbruk, då den styrande ej erkänner någon rätt hos sina undersåter, utan betraktar dem samteliga som slafvar och medel, i sina regeringshandlingar blott rådfrågar sin egen vilja eller nyck, och ej ger akt hvarken på lagens, rättvisans eller billighetens fordringar. — 2) (fig.) Egenmäktigt, hårdt och orättvist behandlingssätt i fråga om underlydande och underhafvande, eller personer, som äro beroende af ens vilja.

DESS, dess, n. 5. (i musik) Noten D, sänkt en half ton.

DESS, däss, genitiv af pron. dem. *Den, Det.* Brukas ofta i stället för *Hans, Hennes*, t. ex.: *D. far, d. föräldrar; straffa fadern i d. son.* — *Innan d.*, se *Dessförinnan.* — *Sedan dess*, sedan den tiden, händelsen. — *Till dess*, till den tiden, t. ex.: *Det är långt till d.; vi ha god betänketid till d.; till d. kunna många förändringar inträffa.* — *Till dess, Till dess att*, konj. Se *Tilldess.* — *Utom dess* (uttalas utåmm dä'ss), se *Dessutom.*

DESS, däss, adv. (egentl. samma ord som föreg.) Desto, ju. *D. bättre, d. sämre, d. mindre, d. större, d. värre*, så mycket eller desto bättre, o. s. v. — *D. värre!* int. (mindre brukl.) Ty värr! olyckligtvis!

DESSE, m. DESSA, m., f. o. n. af pron. dem. *Denne, Denna, Detta.*

DESSEMELLAN, dässemèllann o. dä'ssemellann, adv. Under mellantiderna. *Hon har ofta svåra anfall af sin sjukdom, men d. är hon frisk.* — *Syn.* Emellanåt.

DESSERT, desä'r, m. 3. (fr.) Anrättning af frukter, sylter, bakverk o. d., som serveras efter den egentliga måltiden. Skrifves äfv. *Desert.*

DESERT-BISCUIT, desä'rbisskvi', m. 3. (sockerb.) Ett slags biscuit af ägghvitor, äggulor, socker och citronskal, som nyttjas till dessert, till vin, kaffe, choklad m. m.

DESSERTSKÅL, desä'rskå'l, f. 2. Skål af glas, kristall o. s. v., hvari sylt serveras till dessert.

DESSERTTALLRIK, m. 2. Tallrik, som nyttjas till servering af bakelse, frukt, o. d.

DESSERTVIN, n. 3. Benämning på vissa söta, fina viner, hvilka vanligen serveras till dessert.

DESSFÖRINNAN, dä'ssförinnann, adv. Innan den tiden, innan det skall ske, göras, förrättas. *D. kunna många förändringar inträffa.*

DESSFÖRUTAN, dässförùtann o. dä'ssförutann, adv. 1) (dässförùtann) Utan den, det, dem. *Jag kan nog hjelpa mig d.* — 2) (dä'ssförutann) Se *Dessutom.*

DESSINATÖR, dässinatö'r, m. 3. (fr. *Dessinateur*) Tecknare, mönsterritare.

DESSINERA, v. a. 1. (fr. *Dessiner*) Teckna, göra utkast. — Brukas numera sällan.

DESSLIKES, dässli'kåss, adv. Likaledes, äfvenledes, äfvenväl. — *Syn.* Se *Äfven.*

DESSUTAN, dässùtann, adv. (föga brukl.) Se *Dessutom.*

DESSUTOM, dässùtåmm, adv. Utom, förutom detta, utom dess. *Han har 1000 R:dr i lön och d. goda sportler. Han är läkare och d. äfven jurist. Köp mig kläde till en rock och d. en låda cigarrer. D. skall jag säga er, att .... Erfarenheten visar oss d., att ....* — *Syn.* Utom dess, Utom det, Derjemte, Derhos, Dertill, Dertill med, För öfrigt.

DEST, DESTHET, se *Däst, Dästhet.*

DESTILLERA, m. fl., se *Distillera.*

DESTINATION, destinatschón, f. 3. 1) Bestämmelse. — 2) Bestämmelseort.

DESTINERA, v. a. 1. Bestämma, ämna till.

DESTO, adv. Så mycket. Nyttjas alltid i förbindelse med en komparativ, och efterföljes ofta af konjunktionen *som* med eftersats, eller adverbet *Ju* med ett annat komparativ, som då bildar en motsats till det föregående och äfven ofta föregår. *Det vore d. bättre för honom. Hans tillstånd blir d. sämre, om han dricker. Han får d. mer, om han väntar, men d. mindre, om han gör sig för brådtom. Det är d. mindre sant, som jag nyss haft tillfälle att bevittna motsatsen. Olyckshändelsen var d. sorgligare, som den bortgångne lemnar maka och fem barn efter sig. Arbetet blir d. bättre, ju längre man ger sig tid dermed. Ju rikare någon är, d. större är hans förbindelse mot samhället.* Jfr. *Ju.* — *D. bättre, d. sämre, d. värre* o. n. fl. brukas ofta som interjunktioner, t. ex.: *Han slapp undan; d. bättre för honom! Hon lyckades ej; d. sämre* (*värre*) *för henne!* — *Icke d. mindre*, det oaktadt, t. ex.: *Jag hade förbjudit honom att gå ut; icke d. mindre gjorde han det.* — *Syn.* Se *Likväl.* — *Desto* kan alltid utbytas med *Så mycket* och *Dess*, hvilket sednare ofta ger mera lätthet åt uttrycket. — Se för öfrigt *Anm.* under *Ju.*

DET, neutrum af *Den: a*) (såsom demonstrativ artikel) *D. vackra huset. D. goda, sköna, sanna;* — *b*) (såsom demonstrativt pronomen) *Tig*

med d. D. regnar. D. går icke an. Man tror, att han är elak, men d. är han ej. Se vidare *Den*, II. — *c*) (i stället för *Hvilket*) *Ett förhållande, d. alla känna.* Jfr. *Den*, IV. — *På det att, På det*, konj. Se under *På*.

DET, konj. Att. Brukas stundom till omvexling, då ett *Att* går förut, t. ex.: *Se här ett medel att öfvertyga dig, det jag talat sanning.*

Anm. Är närslägtadt med det engelska *that* och det tyska *dass;* synes vara en ellips af *det att* (det gamla *that at*).

DETACHEMENT, detasch'mánng, n. 3. (fr.; milit.) Från hufvudstyrkan afsänd truppafdelning.

DETACHERA, detaschèra, v. a. 1. (fr. *Détacher;* milit.) För något visst ändamål afsöndra en mindre trupp ifrån hufvudstyrkan och afsända den till annan ort.

DETACHERAD, detaschèradd, a. 2. (fortif.) Verk framför en fästning, som försvårar annalkandet dertill.

DETALJ, detállj, m. 3. (fr. *Détail*) 1) (oftast i plur.) Särskilt omständighet, särskilthet (af en sak, förrättning, göromål); smärre bestyr, som tillhör ett företag, en förrättning. *Redogöra för allt, ända till d-erna af en sak. För d-erna glömma bort det hela. Ingå i d-en af en sak,* sysselsätta sig med de smärre bestyren deraf; äfv. ingå i omständlig beskrifning deraf, utförligt berätta den; äfv. ingå i granskning af dess särskilta omständigheter. *Utan att inlåta sig i d-en,* utan att uppehålla sig vid de särskilta omständigheterna. *I d.*, adverbialt uttryck, som betyder: utförligt, omständligt; stycke för stycke; i smått. — 2) (i bildande konst) De smärre partierna på en figur eller annat föremål, såsom t. ex. ögonlock, ögonbryn, skägg, m. m.

DETALJERA, v. a. 1. (fr. *Détailler*) Omständligt berätta, framställa, beskrifva.

DETALJERAD, a. p. 2. Omständlig, som innefattar alla omständigheterna. *D. berättelse, historia.*

DETALJHANDEL, detàlljhánndl, m. 2. sing. Handel i smått, minuthandel.

DETALJKÄNNEDOM, m. 2. sing. Kännedom, som sträcker sig ända till de särskilta omständigheterna af en sak.

DETERMINERA, detärrminèra, v. a. 1. 1) Bestämma gräns för, utstaka. — 2) Besluta. — 3) Förmå till beslut, bestämma ens b. — *D. sig*, v. r. Besluta sig.

DETERMINERAD, a. p. 2. 1) Bestämd. — 2) Beslutsam.

DETONATION, - - - tschón, f. 3. 1) (kem.) Den fräsande förbränning, som uppkommer, då en brännbar kropp blandas med salpetersyrade salter m. fl., eller med någon af de ädla metallernas oxider, och blandningen påtändes. Säges äfven om brännbara gasers afbränning med syrgas. — 2) (farm.) En lätt antändlig pulverblandnings småningom skeende inläggning i en degel, som förut är så upphettad, att pulvret tänder sig, då det för hvarje gång förbrinner med en flamma, ofta med en knall. — För begge bem. finnes svenska ordet Förpuffning.

DETONERA, v. n. 1. 1) (kem. o. farm.) Afbrinna med knall eller sprakning. Jfr. *Detonation.* Förpuffa. — 2) (i musik och sång) Angifva en ton för högt eller för lågt; sjunga falskt, orätt.

DETONERING, f. 2. Se *Detonation.*

DETRONISATION, - - - tschón, f. 3. Afsättning ifrån regeringen. [Dethr —.]

DETRONISERA, v. a. 1. Stöta från tronen, afsätta från regeringen. — *Detronisering*, f. 2. [Dethr—.]

DETSAMMA, neutr. sing. af *Densamme.* Se *Samme. Det gör d.*, det är likgiltigt, betyder ingenting. *I d., med d., i och med d.*, adverbialt uttryck, som betyder: på samma tid, i samma ögonblick, i samma vefva.

DETTA, n. sing. af pron. dem. *Denne* (se d. o.). *För d.* ell. förkortadt *f. d.*, förr i tiden, tillförene, förut, t. ex.: *f. d. general*, som förut varit general. *Långt för d.*, för lång tid sedan. *Med allt d.*, detta allt oaktadt. — *Detta* sättes i st. för adress på bref, när de äro ställda till en person, som bor på samma ställe, i samma stad, som brefskrifvaren, och betyder då: *detta ställe.* Man skrifver äfven *Denna* (förkortadt af *denna stad, ort*).

DEVALVATION, - - - tschón, f. 3. Ett mynts nedsättning i värde. Jfr. *Devalvera.*

DEVALVERA, v. a. 1. Nedsätta ett för högt utpräglad mynt till dess sanna och egentliga värde, hvarigenom det således erhåller ett ringare penningvärde, än prägeln utvisar. — *Devalvering*, f. 2.

DEVIS, - i's, m. 3. (fr. *Dévise*) 1) Valspråk, tänkespråk. — 2) (sockerb.) Liten papperslapp med ett deruppå tryckt tänkespråk.

DEVISDRAGÉE, devi'sdrasché, m. 3. (sockerb.) Dragée, i form af en böna eller pistacie, med en deruti instucken hoprullad devis (bem. 2).

DEVISFIGUR, devi'sfigúr, m. 3. (sockerb.) Figur af pastillage-deg med en inuti liggande devis (bem. 2).

DEVISSTRUT, devi's-strút, m. 2. (sockerb.) Konfekt i form af en liten strut, hvaruti en sammanrullad devis (bem. 2) är instucken.

DEVOTION, - - tschón, f. 3. (fr.) 1) Andakt. — 2) Oinskränkt tillgifvenhet, hängifvenhet.

DEVOUEMENT, devumánng, n. 3. sing. (fr.) Oinskränkt tillgifvenhet, hängifvenhet.

DEVOUERAD, devuèradd, a. 2. (af fr. *Dévoué*) Oinskränkt tillgifven, hängifven.

DEXEL, dä'cksl, m. 2. pl. *dexlar.* Se *Bandyxa.* [Däxel.]

DEXTERITET, - - - ét, f. 3. Skicklighet, färdighet.

DEY, däj, m. 3. Titel, som de fordna regenterne öfver Algier förde.

DIA, v. a. o. n. 1. eller (förkortadt) DI, 2. Suga mjölk ur bröstet på en qvinna, eller ur spenarna på en djurhona. *Barnet d-r sin mor. Romulus och Remus didde en varghona. Konung Aune hin Gamle säges hafva på sin ålderdom d-t som ett barn. Gifva ett barn di*, låta det få dia. — Kan äfv. hafva ungar af däggande djur till subjekt, t. ex: *Valpen, kattungen, kalfven d-r.* — *Syn.* Dägga.

DIADELPHIA, diadällfi'a, f. 1. sing. (bot.) Den 17:de klassen i Linnés växtsystem, innefattande ärtblomstriga eller balgväxter, med ståndarnes strängar hopväxta i två stammar. Tvåkulle.

DIADEM, - - dä'm, n. 3. (gr. *Diadema*) 1) Hufvudbindel, som fordom konungar begagnade till tecken af sin värdighet. I dess ställe nyttjas nu kronan. — 2) (fig.) Kunglig, kejserlig krona ell. värdighet. *D-ets glans.* — 3) Ett slags hårprydnad, som fruntimmer nyttja.

DIÆRESIS, se *Dieresis.*

DIAGNOS, - - gnå's, f. 3. (med.) Angifning af en sjukdoms väsendtliga kännetecken, hvarigenom den skiljer sig ifrån andra.

DIAGNOSTIK, --gnåssti'k, f. 3. (med.) Läran om sjukdomars kännetecken; konsten att åtskilja likartade sjukdomar.

DIAGNOSTISK, --gnå'sstissk, a. 2. (med.) Som angår en sjukdoms kännetecken.

DIAGONAL, --gånål, f. 3. eller

DIAGONAL-LINIE, --gånålli'nje, f. 3. (mat.) Rät linie, som i en mångsidig figur, drages ifrån spetsen af en vinkel till spetsen af en motstående eller motsvarande vinkel.

DIAKONAT, ---åt, n. 3. En diakons syssla. Se *Diakonus*.

DIAKONISSA, ---i'ssa, f. 1. (grek.) 1) Benämning, i kristna församlingens äldsta tider, på enkor och äldre qvinnor, hvilka undervisade dem af sitt kön, som läto döpa sig, vårdade sjuka, och anviste qvinnorna deras platser i församlingen. — 2) (i kloster) Nunna, som har vård om altarets beklädnad och städning. — 3) Qvinna, som af gudaktighet egnar sig åt fattiga sjukas vård. — Skrifves äfv. *Diaconissa*.

DIAKONUS, diåkonuss, ell. **DIAKON**, diakå'n, m. 3. (gr. *Diakonos*) Benämning på ett slags lägre kyrkotjenare i katolska och grekiska församlingar. Svarar emot Komministrar och Kapellaner i lutherska kyrkan. — Skrifves äfven *Diaconus*.

DIAKUSTIK, --kusti'k, f. 3. (fys.) Läran om ljudets fortplantning.

DIAKYM, --y'm, n. (bot.) Bladens köttiga del, som utgöres af flera på ett eget sätt intill hvarandra hopade celluler.

DIALEKT, --lä'ckt, m. 3. (gr. *Dialektos*) Munart.

DIALEKTIK, --läckti'k, f. 3. 1) (hos de gamle filosoferna) Logik: konsten att riktigt ordna sina tankar, såsom grund för retoriken. — 2) (under medeltiden) Konsten att genom ett falskt användande af logiska formler förvilla sin motståndare. — 3) (i nyare tider) *a*) Vetenskapen om formerna för tänkandet; slutledningskonst. — *b*) Konsten att anföra skäl och grunder.

DIALEKTIKER, --lä'cktickr, m. 5. En, som är väl hemmastadd i dialektiken.

DIALEKTISK, --lä'cktissk, a. 2. 1) Som har afseende på dialektiken. *D. skicklighet*. — 2) Spetsfundig.

DIALOG, --lå'g, m. 3. (grek. *Dialogos*) 1) Diktadt samtal, af dramatiskt eller vetenskapligt innehåll. *En lätt, qvick d. D-en i hans pjes är särdeles väl lyckad*. — 2) Samtalsstil, samtalsform.

DIALOGISERA, --lågisèra, v. a. 1. Framställa i samtalsform.

DIALOGISK, --lå'gissk, a. 2. Som är framställd eller bibringas i samtalsform. *Den d-a lärometoden*.

DIAMANT, --mànnt, m. 3. Ädelsten, bestående af kol i dess renaste skick, och det hårdaste af alla bekanta ämnen. Har af alla ädelstenar den högsta glansen, är i sin högsta fullkomlighet vattenklar, skiftar eljest i flera färger, ytan än slät, än refflad, än ruggig. Finnes i Ostindien, på Borneo och Malacca, samt ymnigast i Brasilien. Slipad får den, allt efter olika form, namn af Dicksten, Taffelsten, Rosensten eller Briljant. — I poesi och högre stil brukas ofta Demant i st. f. Diamant. — *Ss. D-glans, -grufva, -handlare*.

DIAMANTARMBAND, --mànntàrrmbannd, n. 5. Armband, med infattade slipade diamanter.

DIAMANTARTAD, a. 2. Till ämne och beskaffenhet lik diamanten.

DIAMANTGARNITUR, --mànnt--ty'r, n. 3. Fullständigt assortiment af smycken för ett fruntimmer, alla med infattade diamanter.

DIAMANTHALSBAND, n. 5. Halsband med infattade diamanter.

DIAMANTKORS, n. 5. Kors med en eller flera infattade diamanter.

DIAMANTNÅL, f. 2. Nål, prydd med en eller flera infattade diamanter.

DIAMANTPULVER, n. 5. Sönderstött affall af diamanter, som begagnas till diamanters slipning.

DIAMANTRING, m. 2. Ring med en eller flera infattade diamanter.

DIAMANTSKORPA, f. 1. Skorpan eller den råa, skrofliga ytan på en oslipad diamant.

DIAMANTSKÄRARE, m. 5. En, hvars yrke är att skära eller klyfva diamanter.

DIAMANTSKÄRNING, f. 2. Diamanters skärning, klyfning, innan de slipas.

DIAMANTSLIPARE, m. 5. En, hvars yrke är att slipa diamanter.

DIAMANTSLIPNING, f. 2. Diamanters slipning förmedelst diamantpulver.

DIAMANTSMYCKE, n. 4. Smycke med en eller flera infattade diamanter.

DIAMANTSPAT, m. 3. (mineral.) Ett slags halfädelsten med ruggig yta, gulbrun, rödbrun ell. svartbrun.

DIAMANTSTIL, m. 2. sing. Minsta sorten boktryckarstil.

DIAMANTVIGT, f. 3. Juvelerarvigt, hvarmed diamanter och andra ädelstenar vägas.

DIAMANTÄGRETT, --mànntägrä'tt, m. 3. Ägrett (se d. o.), med infattade diamanter.

DIAMETER, diàmetr (uttalas äfven oriktigt diamétr), m. 2. pl. — *trar*. (mat.) 1) Den räta linie, som går genom medelpunkten i en cirkel och slutar sig på båda sidor i dess omkrets. Genomskärningslinie. — 2) Axel i ett klot eller den räta linie, som går ifrån ena ytan till den andra, genom medelpunkten. Tvärlinie.

DIAMETRAL, ---ål, a. 2. 1) Som tillhör, har afseende på diametern. — 2) Som går rakt tvärs igenom.

DIAMETRALT, ---ålt, adv. Rakt midt emot hvarannan, såsom ändarne af en diameter. *De båda polerna äro hvarandra d. motsatta*. (Fig.) *D. motsatt*, helt och hållet motsatt.

DIANA, -à-, f. 1. 1) (nom. propr.; myt.) Jagtens och månens gudinna, hos Romarne. — 2) (sjöt.) Morgonvakten ifrån klockan 4 till 8 på morgonen. — 3) (kem.) *D-s träd*, en trädlik anskjutning, som uppkommer, då silfret medelst qvicksilfver utfälles ur i vatten löst salpetersyrad silfveroxid.

DIANDRIA, dianndri'a, f. 1. Andra klassen i Linnés växtsystem, innefattande växter med två ståndare. Tvåmänningar.

DIANDRIST, dianndri'sst, f. 3. Växt, som hörer till klassen Diandria.

DIAPHANORAMA, diafanåråma, n. 3. Se *Diorama*.

DIAPHORA, diafårå, f. 3. Retorisk figur, som består deruti, att samma ord flera gånger med olika betydelse användes i en sats.

DIAPHRAGMA, diafråggma, n. 3. (anat.) Muskelhinnan, som skiljer bröstet och underlifvet. Mellangärdet.

DIAR, di'ar, m. 2. pl. (hist.) Benämning på Odens tolf drottar (se *Drott*), äfv. på gudar, ko-

nungar och furstar i allmänhet, hvilka så kallades af ordet *Dia*, föda, såsom de der spisade, födde folket.

DIARIUM, diáriumm, n. pl. — *rier.* Register, som embets- eller tjensteman förer öfver dagligen förefallande händelser och göromål.

DIARRHE, diaré, m. 3. Sjukdom, då exkrementerna äro tunna och bortgå oftare, än naturen efter vanlig ordning afbördar sig. Durklopp, Utsot.

DIASPOR, --spå'r, m. 3. (mineral.) Stenart, bestående af lerjord och vatten; förekommer i stråliga massor.

DIASTAS, --ás, m. 3. sing. (kem.) Eget ämne i mältadt korn, i groende frön af de öfriga sädesslagen samt i ögonen på potates.

DIATONISK, --tónissk, a. 2. (i musik) Upp- eller nedstigande i flera på hvarandra följande toner, sådana de förekomma i den *d-a skalan*, d. v. s. den skalan, som fortlöper i en följd af hela och stora halfva toner i följande ordning: c, d, e, f, g, a, h, c.

DIATRIB, --i'b, m. 3. 1) Bitter granskningsskrift. — 2) Ställe i en skrift, en tidningsartikel, af smädlig beskaffenhet.

DIBARN, n. 5. Barn, som ännu diar.

DIBRODER, m. 3. pl. — *bröder.* Benämning på gossebarn af olika föräldrar, hvilka antingen på samma tid eller kort efter hvarandra hafva samma amma. Säges äfven om dem, sedan de växt upp.

DICHROIT, dikråi't, m. 3. (mineral.) Genomskinlig stenart, bestående af kiselsyrad lerjord med kiselsyrad talkjord-jernoxidul, i riktningen af hufvudaxeln blå, rätvinkligt deremot gulgrå, i brottet ojemn, något splittrig, glas- till fettglänsande. Kallas äfv. Jolit, Cordierit, och bildar i sitt renaste skick ädelstenen Losafir.

DICKEL, m. 2. pl. *dicklar.* (gjut.) Hela den pålagda lermassan på formspindeln eller en modell.

DICK-KOPP, m. 2. Benfisk, med lång och tjock kropp, samt bred, platt panna. Cyprinus dobula.

DICKSTEN, di'ckstén, m. 2. Benämning på den sämsta sorten af slipade diamanter, med blott 8 fasetter och svart grund.

DIDAKTIK, didackti'k, f. 3. Läran om de reglor, enligt hvilka man genom undervisning bör utveckla menniskans förståndsförmögenheter. Utgör en del af Pedagogiken och omfattar Metodiken.

DIDAKTISK, didácktissk, a. 2. Som afser undervisning, undervisande. *D. poesi*, lärodikt. *D. stil*, lärostil. — *Didaktiskt*, adv.

DIDYM, -y'm, m. 3. En först i sednare åren upptäckt metall.

DIDYNAMIA, ---mi'a, f. 1. Fjortonde klassen af Linnés växtsystem, innefattande de växter, som hafva två långa och två korta ståndare. Tvåväldige.

DIDYNAMIST, ---i'sst, f. 3. Växt, som tillhör klassen Didynamia.

DIENDE, n. 4. Handlingen, då man diar.

DIERESIS, dièresiss, f. 1) En diftongs delning i två stafvelser. — 2) Tecknet dertill (¨), som sättes öfver den sista vokalen, t. ex. aër. [Diæ —.]

DIET, diét, f. 3. (af gr. *Diaita*, lefnadssätt) 1) Lefnadsordning, ordning i mat och drick. *Hurudan d. har den sjuke fört?* — 2) För helsa eller tillfrisknande tjenlig lefnadsordning i mat och drick. *När man är sjuk eller sjuklig, bör man iakttaga, hålla d.*, d. v. s. icke förtära annat, än hvad som för kroppen är tjenligt.

DIETETIK, ---i'k, f. 3. Läran om helsans bevarande. Dietlära, Sundhetslära.

DIETETISK, --tétissk, a. 2. 1) Som har afseende på dieten. *D-a föreskrifter.* — 2) För helsan tjenlig i afseende på mat och drick. *Föra ett d-t lefnadssätt.*

DIETLÄRA, f. 1. Se *Dietetik.*

DIFFAMATION, ---tschón, f. 3. Vanryktande, ärerörigt förtal.

DIFFAMATORISK, a. 2. Af smädlig beskaffenhet. *D. skrift*, smädeskrift.

DIFFAMERA, v. a. 1. Vanrykta, förtala.

DIFFERENS, --ránngs o. --rä'nns, f. 3. Åtskilnad, olikhet.

DIFFERENT, --rä'nnt, a. 1. Olik, skiljaktig.

DIFFERENTIAL, ---ränntsiál, f. 3. (mat.) En föränderlig, i oändligen små grader till- eller aftagande storhet.

DIFFERENTIAL-KALKYL, --ränntsiàl-kallky'l, m. 3. Se *Differentialräkning.* [— kalkul, — calcul.]

DIFFERENTIAL-QVANTITET, --ränntsiàl-kvanntitét, f. 3. Se *Differential.*

DIFFERENTIAL-RÄKNING, --ränntsiàl-rä'kning, f. 2. En del af den högre matematiska analysen, då man af förhållandet emellan tvenne eller flera af hvarandra beroende variabla storheter får bestämdt förhållandet emellan deras oändligt små variationer (Differentialer).

DIFFERENTIERA, --ränntsièra, v. a. 1. (mat.) Utveckla differentialerna för en funktion.

DIFFERERA, v. a. 1. Uppskjuta. — V. n. 1) Vara olika. — 2) Vara af olika tanka.

DIFFORMITET, diffårrmitét, f. 3. Vanskaplighet.

DIFFRAKTION, diffracktschón, f. 3. (fys.) *Ljusstrålarnes d.*, deras brytning och spridning, då de gå förbi utmed kanterna på fasta kroppar, eller intränga genom en synnerligt liten öppning. Kallas äfv. Böjning, Inflexion.

DIFFUS, -ús, a. 2. Vidlyftig.

DIFFUSION, --schón, f. 3. Vidlyftighet.

DIFTONG, difftå'ng, m. 3. Dubbelvokal, tveljud, d. v. s. tvenne sammanhörande vokaler, hvilka uttalas nästan såsom en och utgöra blott en stafvelse.

DIGEL, di'gl, m. 2. pl. *diglar.* 1) En stark metallplåt i en boktryckarpress, hvarunder formen medelst kärran inskjutes. — 2) Se *Degel.*

DIGER, a. 2. Mycket stor och tjock. *En d. volym. Ett d-t moln.* — *Syn.* Se *Stor, Tjock.*

DIGERDÖDEN, m. 2. def. Benämning på den förfärliga pest, som vid år 1350 härjade den skandinaviska norden.

DIGERERA, dijerèra, v. a. 1. 1) (kem.) Låta en kropp någon tid utsättas för verkningen af en vätska, vid en temperatur emellan + 30° och 90°. — 2) (farm.) På ett ämne pågjuta ett kallt eller varmt lösningsmedel och lemna det någon tid i beröring dermed till utdragning, i en viss lindrig, oftast konstgjord värme öfver 15°.

DIGERERING, f. 2. Se *Digestion*, 1.

DIGESTA, dijä'ssta, n. pl. (lat.) Se *Pandekter.*

DIGESTION, dijässtschón, f. 3. 1) Den operation, då man digererar (se *Digerera*, begge bem.). — 2) (med.) Matsmältning. — *Ss. D-s-eld, -sorgan, -sugn.*

DIGESTIV, dijästi'v, a. 2. (med.) Som befordrar matsmältningen. — S. n. Se följ.

DIGESTIVMEDEL, dijästi'vmédl, n. 5. (med.) Medel, som befordrar matsmältningen.

DIGESTIVSALVA, dijästi'vsållva, f. 1. (med.) Salva, som begagnas, för att befordra matsmältningen, och hvaruti terpentin är hufvudingrediensen.

DIGESTOR, dijä'sstårr, m. 3. Se *Papins gryta.*

DIGIFNING, f. 2. Handlingen, då man ger di.

DIGIFVANDE, n. 4. Se *Digifning.* — *Adj.* 1. Som ger di. *D. moder, qvinna.*

DIGITALIN, dijitali'n, n. 3. sing. (kem.) Ett bittert, narkotiskt extraktivämne i örten Digitalis purpurea.

DIGLYF, -y'f, m. 3. (byggn.k.) Konsol ell. kragsten, med tvenne rännlade lister. [Diglyph.]

DIGNA, v. n. 1. 1) Nedfalla af maktlöshet. *D. under bördan. D. néd,* se *Neddigna.* — *Syn.* Se *Falla.* — 2) (fig.) Uppgifvas, blifva alldeles uttröttad, tillintetgjord. *D. under bördan af sorg, bekymmer, arbete.* — *Syn.* Se *Utmattas.*

DIGNANDE, n. 4. Nedfallande af tröttbet, af vanmakt.

DIGNITET, diggnitét, f. 3. (räknek.) Produkten af ett med sig sjelft ett visst antal gånger multipliceradt tal. *Andra d-en af ett tal är dess qvadrat, tredje d-en dess biqvadrat,* o. s. v.

DIGNITÄR, diggnitä'r, m. 3. Person, som bekläder en hög värdighet i statens eller kyrkans tjenst.

DIGRESSION, digrässchón, f. 3. 1) Afvikelse från hufvudämnet i tal eller skrift. — 2) (astron.) Den vinkel, som bildas utaf afståndet emellan solen samt planeterna Mercurius och Venus, sedda från jorden.

DIGRIS, m. 2. Gris, som ännu diar, icke blifvit afvand ifrån spenarna.

DIHORN, n. 5. Ett slags kärl, som begagnas för små barn, bestående af ett urhålkadt horn, som i ena ändan slutas med ett litet rör, hvarvid en genomborrad skinnlapp är fästad, genom hvilken barnet suger i sig den i hornet hällda mjölken.

DIJAMB, -jámmb, m. 3. (pros.) Versfot af fyra stafvelser, af hvilka den första och tredje äro korta, den andra och fjerde långa (⏑ – ⏑ –).

DIKA, v. a. o. n. 1. Gräfva fortlöpande, i allmänhet lika djupa och breda fördjupningar i marken, till aflopp för vatten. *D. en åker. D. utmed väg. D. áf, út,* se *Afdika, Utdika.*

DIKALF, m. 2. pl. — *kalfvar.* Kalf, som ännu diar, icke blifvit afvand ifrån spenarna.

DIKANDE, n. 4. Se *Dikning.*

DIKARE, m. 5. Arbetare, som gräfver diken genom åker, vid väg, o. s. v.).

DIKE, n. 4. Gräfd, mer eller mindre djup och bred, fortlöpande fördjupning i marken, vanligtvis för vattnets aflopp, t. ex. på åker, vid väg, o. s. v., men äfven som inhägnad, då likväl *Graf* är den riktigare benämningen. *Gräfva d-n genom åker, äng, vid väg, o. s. v. Gräfva stora d-n genom ett moras, för att utdika vattnet derur. Täckta d-n,* åkerdiken, som blifvit öfvertäckta, så att de icke synas på åkern. Bildar sammansättningarna *Afloppsdike, Åkerdike, Ängsdike,* m. fl. — *Ss. D-sgräfning, -sgräfvare, -skant.*

Anm. Emellan *Dike* och *Graf* är den skilnad, att det förra är grundare och smalare, den sednare djupare och bredare, samt begagnad för flera ändamål, såsom vid fästningar, o. s. v. Jfr. *Graf.*

DIKESMOSSA, f. 1. (bot.) Ett moss-slägte. Fissidens.

DIKNING, f. 2. Ett dikes eller dikens gräfvande. *Åkerns d. Genom d. afledes vattnet.*

DIKOTYLEDON, dikåtyledón, m. 3. (bot.) Växt med två hjertblad.

DIKT, f. 3. 1) Alster af diktkonsten, diktad berättelse, skaldestycke. *En episk, lyrisk, dramatisk d. Wielands d-er.* — *Syn.* Se *Skaldestycke.* — 2) Skaldekonst. Brukas i denna bem. aldrig utom i bestämd form, och i högre stil. *D-ens gyllne svan.* — *Syn.* Se *Skaldekonst.* — 3) Uppdiktadt tal, diktad förevändning, lögn, osanning. *Han sade mig, att herr N. var död, men det var en ren d.* — *Syn.* Se *Lögn.*

DIKT, adv. (t. *dicht;* sjöt.) Tätt. *Segla d. till vinden,* tätt bidevind, dock så, att seglen förblifva fulla.

DIKTA, v. a. 1. I. 1) I tal eller skrift framställa ideala skapelser af inbillningskraften. *D. en berättelse, en roman, ett skaldestycke. D. vers.* — 2) Uppfinna en osanning, en lögn. *Han ljuger: alltihop det der, som han berättar, har han d-t. D. ihóp, på', úpp,* se *Hopdikta,* &c. — *Syn.* Hopdikta, Uppdikta, Ljuga ihop, Hopsmida.

DIKTA, v. a. 1. II. (sjöt.) Fylla nåten emellan bordläggningsplankorna med dref och sedermera betäcka dem med smält beck.

DIKTAD, a. 2. (egentl. part. pass. af *Dikta,* I). 1) Genom inbillningskraften frambringad och i tal eller skrift framställd. *D. berättelse.* — 2) Som endast har sin tillvaro i inbillningen, inbillad. *D-e väsenden.* — 3) Uppdiktad, lögnaktig. *En d. förevändning.* — *Syn.* Se *Falsk.*

DIKTAL, dicktál, m. 3. Förvrängning af *Dykdalb;* se d. o.

DIKTAMEN, dicktámänn, n. pl. — *mina.* (lat.) 1) Förestafning af hvad som någon skall skrifva. *Skrifva efter d. D. till protokollet.* Skrifves äfv. *Dictamen.* — *Syn.* Dikterande, Diktering. — 2) Hvad som blifvit skrifvet efter förestafning.

DIKTAN, f. sing. indef. Förekommer endast i uttrycket *D. och traktan,* sträfvande, bemödande. *All hans d. och traktan går ut på att blifva rik.*

DIKTANDE, n. 4. Handlingen, då man diktar (för begge verberna).

DIKTARE, m. 5. 1) (sällan brukl.) En, som diktar ihop, uppdiktar (osanningar, o. s. v.). — *Syn.* Se *Lögnare.* — 2) Se *Skald.* — 3) (sjöt.) En, som diktar (se *Dikta,* II.).

DIKTATOR, dicktåtårr, m. 3. (uttalas i plur. — órärr) (lat.) 1) (hos Romarne) Person, som, då någon svår fara hotade republiken, beklädes med högsta makten, den han då ägde att oinskränkt utöfva för någon viss tid. — 2) (fig.) Styresman för ett samhälle, beklädd med oinskränkt makt. — 3) Titel, som i sednare tider styresmän i vissa stater och vid vissa tillfällen antagit. *Dr. Francia, Paraguays styresman, kallade sig D.* [Dict—.]

DIKTATORISK, a. 2. 1) Som tillhör, har afseende på diktaturen. — 2) Oinskränkt befallande, herrskande; egenmäktig. [Dict—.]

DIKTATUR, --úr, f. 3. 1) En diktators embete. — 2) Tiden, hvarunder en diktator bekläder sitt embete. [Dict—.]

DIKTERA, v. a. 1. 1) Föresäga, förestafva någon, hvad han skall skrifva. *D. något för någon. D. till protokollet,* något, som skall föras till protokollet, — 2) (fig.) *a*) Föreskrifva. *D. lagar för någon.* — *Syn.* Se *Föreskrifva.* — *b*) Ingifva. *Kärleken har d-t detta bref.* — *Syn.* Se *Ingifva.* — *Dikterande,* n. 4. o. *Diktering,* f. 2. [Dict—.]

DIKTGÅFVA, f. 1. Förmågan att kunna dikta (se d. o. I, 1).

DIKTION, dicktschón, f. 3. sing. Sättet att uttrycka sina tankar och känslor i skrift. — *Syn.* Se *Skrifsätt.* [Dict —.]

DIKTIONÄR, dicktschonä'r, m. 3. (fr. *Dictionnaire*) Ordbok. [Dict —.]

DIKTNING, f. 2. Handlingen, då man diktar (för begge verberna).

DILAM, n. 5. Lam, som ännu diar, ej blifvit afvandt ifrån spenarna.

DILATATION, - - - tschón, f. 3. (vetensk.) Utvidgning.

DILATION, dilatschón, f. 3. Uppskof.

DILEMMA, dilä'mma, n. 3. pl. — *lemmer.* (grek.) 1) (log.) Slutledning, då man förutsätter den satsen, som skall vederläggas, och derifrån afleder två eller tre orimliga följder, hvarigenom den ponerade satsen vederlägger sig sjelf. — 2) (fig.) Kinkigt val.

DILETTANT, dilättánnt, m. 3. (ital. *Dilettante*) Den, som för sitt nöje och utan anspråk på mästerskap idkar en skön konst. — Konstälskare, Konstvän.

DILETTANTISM, dilättannti'ssm, m. 3. Utöfning af en skön konst blott för nöje och utan anspråk på mästerskap.

DILIGENS, - - schánngs, m. 3. (fr. *Diligence*) Skjutsvagn för resande, som afgår till bestämda orter och på bestämda tider.

DILL, m. 2. sing. En bekant köksväxt, af fam. Parasollblommige; ört och frön nyttjas äfv. på apoteken. Anethum graveolens. — *Ss. D-frö.*

DILLKÖTT, n. 5. sing. Kött, tillagadt med dillsås.

DILLOLJA, f. 1. Etherisk olja, pressad af dillfrö.

DILLSÅS, m. 3. Sås till kött, tillredd med dill.

DILUVIAL, - - - ál, a. 2. Tillhörande tiden vid syndafloden. *D-a djur.*

DILUVIALBILDNING, - - - álbi'lldning, f. 2. (geol.) Mineralbildning, härrörande från syndafloden, eller den sista stora jordrevolution, hvarigenom jordens yta erhöll sin närvarande gestalt.

DILUVIALFORMATION, - - - álfårrmatschón, f. 3. Se föreg.

DILUVIUM, dilúviumm, n. 3. pl. — *vier.* (lat.) Allmän öfversvämning, syndaflod. Brukas i vetenskapsstil, synnerligast i geologien.

DIMBILD, m. 3. Genom optisk verkan frambringad bild, som har ett dimmigt, töcknigt utseende.

DIMENSION, dimännschón, f. 3. 1) Utsträckning i längd, bredd och höjd eller djuplek. *En geometrisk kropp har tre d-er: längd, bredd och höjd eller djuplek.* — 2) (i de tecknande konsterna) Efterbildade föremåls enligt riktigt förhållande, genom iakttagande af proportion och perspektiv, afmätta storlek.

DIMHÖLJD, a. 2. Höljd med dimma. *En d. trakt.*

DIMINUENDO, - - - ä'nndo, adv. o. n. (ital.; i musik) Uttryck, som tillkännagifver, att styrkan af tonerna bör småningom aftaga.

DIMINUTIV, - - - i'v, a. 2. (gram.) Som förminskar betydelsen. — S. n. Ord, som förminskar betydelsen af ett annat, t. ex. *Kattunge är ett d. af Katt.* Förminskningsord.

DIMISSION, dimisschón, f. 3. 1) Entlediganda, afsked. — 2) *D. ifrån ett läroverk,* en lärjunges entledigande derifrån, med betyg öfver der förvärfvade kunskaper.

DIMITTERA, v. a. 1. 1) Bortskicka, entlediga, afskeda. — 2) Entlediga en lärjunge från ett läroverk, med betyg öfver der förvärfvade kunskaper.

DIMMA, f. 1. Från jorden uppstigna dunster, som genom luftkretsens afkylning återtagit droppform och sväfva som ett moln tätt öfver jorden. *En d. bredde sig öfver landskapet. D-n uppstiger, faller, skingrar sig.* — *Syn.* Töcken, Mist, Tjocka.

DIMMIG, a. 2. 1) Full eller höljd med, beledsagad af dimma. *D. luft, himmel, trakt. D-t väder.* — *Syn.* Töcknig, Mistig, Disig. — 2) (fig.) Oklar, grumlig, otydlig. *D. målning, d-a konturer. D-t tal, d-a bilder.*

DIMORF, dimå'rrf, a. 2. (mineral.) Som antager två olika bildningar. [- morph.]

DIMORFISM, dimårrfi'ssm, m. 3. sing. (mineral.) Förhållandet, att tvenne i sin sammansättning föga eller alls icke skiljaktiga ämnen dock i sina kristallisationer tillhöra olika systemer.

DIMPA, v. n. 3. (Ind. pres. sing. *Dimper;* pl. *Dimpa.* Imperf. sing. *Damp;* pl. *Dumpo.* Imper. sing. *Dimp;* pl. *Dimpen.* Konj. imperf. *Dumpe.* Sup. *Dumpit.* Part. pres. *Dimpande.*) Falla plötsligt och som ett liflöst ting. Brukas endast i fam. och skämtsam stil. *Han söp, så att han damp under bordet. Der damp han i backen!* — *Syn.* Se *Falla.*

DIN, m. o. f. **DITT**, n. sing. (plur. *Dine* ell. *Dina,* m. *Dina,* f. o. n.) Pronomen poss., som betecknar 2 pers. sing. Dig tillhörig, som har afseende på dig. *D. hatt, d. hustru, d. bord. D-a angelägenheter, omständigheter.* Brukas stundom i st. f. *Du,* t. ex.: *D. tok, d. skälm, d. bof! Mitt och ditt,* se under *Min.* — Antager substantiv betydelse i uttrycket *De d-a,* dina anhörige, din familj; äfv. dina anhängare, vänner, kamrater.

DINÉ, m. 3. (fr. *Dîné* ell. *Dîner*) Middagsmåltid. [Dinée.]

DINERA, v. n. 1. (fr. *Dîner*) Spisa middag.

DINGDANG, di'nngdánng, ell. **DINGELIDANG**, di'nngelidánng, n. sing. Se *Bingbång.*

DINGLA, v. n. 1. Hänga löst och slänga hit och dit. *En död kropp, som d-r i galgen. Han må akta sig, att han icke en vacker dag får d. i galgen,* blir hängd. — 2) *Sitta och d. med benen,* sitta med hängande ben och låta dessa svänga af och an. — *Dinglande,* n. 4.

DINOTHERIUM, dinåtériumm, n. (nat. hist.) Ett af forntidens djur, nu försvunnet ur djurverlden.

DIOPTER, diå'pptr, m. 2. pl. — *optrar.* 1) Sigte på matematiska instrumenter. — 2) Med hål försedd, upprättstående metallskifva på en diopterlineal. — 3) Ett kirurgiskt verktyg.

DIOPTERLINEAL, diå'pptrlineál, m. 3. En till mätningar begagnad messingslineal, försedd med diopter (bem. 2).

DIOPTRIK, diåpptri'k, f. 3. Läran om ljusstrålarnes brytning i genomskinliga kroppar.

DIOPTRISK, a. 2. Som angår eller tillhör Dioptriken.

DIORAMA, diåráma, m. 3. pl. — *mer.* (från grek.) Belyst målning, som skådas genom en med förstoringsglas försedd ram, då föremålen framställa sig för ögat i naturlig storlek. Skiljer sig derigenom ifrån Panorama (rundmålning), att den framställer blott en del af en utsigt, hvaremot panoraman visar utsigten åt alla sidor ifrån den punkt, der åskådaren föreställes befinna sig.

DIORIT, diåri't, m. 3. (mineral.) Grön- eller svartaktigt grå stenart, utgörande en blandning af hornblende och albit. Kallas *Dioritskiffer*, när den har skiffertextur.

DIPHTONG, se *Diftong.*

DIPLOM, diplå'm, n. 3. (gr. *Diploma*) En med underskrift och sigill bekräftad urkund, hvarigenom en värdighet med åtföljande fri- och rättigheter tilldelas någon (t. ex. adelskap, doktorsvärdighet, o. s. v.). Bildar sammansättningarna *Adels-, Doktors-, Magisterdiplom.*

DIPLOMADEL, diplå'mådl, m. 2. sing. Adel, som grundar sig på diplom. Brukas till skilnad ifrån Förtjenstadel.

DIPLOMAT, diplåmát, m. 3. 1) *a*) En, som i egenskap af sändebud ifrån en regering till en annan praktiskt utöfvar diplomatien. *Alla utländska ministrar vid ett hof äro d-er.* — *b*) Den, som studerat och äger teoretisk insigt i diplomatien. — 2) (fig.) Verldsklok, beräknande man. — *Syn.* Politikus.

DIPLOMATARIUM, diplåmatáriumm, n. 3. pl. — *rier.* Samling utaf afskrifter af gamla original-urkunder.

DIPLOMATI, diplåmati', f. 3. sing. 1) Vetenskapen om staters inbördes förhållanden och särskilta intressen. Beskickningsvetenskap. — 2) Konsten att afhandla med främmande makter. Beskickningskonst.

DIPLOMATIK, diplåmati'k, f. 3. sing. 1) Konsten att granska gamla urkunder. Urkundslära. — 2) Se *Diplomati.*

DIPLOMATIKER, diplåmàtickr, m. 5. En, som är kunnig i konsten att granska gamla urkunder.

DIPLOMATISK, diplåmátissk, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på en beskickning eller ett sändebuds göromål. *D-a corpsen*, samteliga utländska sändebuden vid ett hof, i ett land. — 2) (fig.) *a*) Slug, fin, verldsklok. — *Syn.* Se *Slug.* — *b*) Som röjer, utmärker, tillkännagifver slughet, verldsklokhet. — ***Diplomatiskt***, adv.

DIPTAN, dipptán, m. 3. (bot.) Ett örtslägte. Dictamnus.

DIRECTOR, se *Direktor.*

DIREKT, dirä'ckt, a. 1. 1) Som går i rak riktning, rät, rak. — 2) (fig.) *a*) Som icke göres genom omvägar, utan rätt fram. *En d. begäran, ansökan, anhållan.* — *b*) Omedelbar. *D-a bevis*, som hämtas omedelbart af ett faktum. (Log.) *D. motsats*, som uppkommer genom blotta förnekandet (till skilnad ifrån *Indirekt m.*, som bildas genom sättande af något annat). (Ret.) *D. tal*, tal, som en häfdatecknare anför efter orden, såsom det af talaren hållits. (I musik) *D. ackord*, hvars grundton ligger djupare än de öfriga tonerna, som bilda ackordet. [Direct.]

DIREKTE, dirä'ckte, adv. 1) Rakt fram, i rak riktning. — 2) (fig.) *a*) Utan omväg. *Denna väg förer d. till staden. Fartyget går d. till sin bestämmelseort.* — *b*) Utan omsvep, rätt fram, omedelbart. *Gå d. till sitt mål. Vända sig d. till någon.* [Directe.]

DIREKTION, diräcktschón, f. 3. 1) Styrelse, förvaltning. Säges förnämligast i fråga om offentliga inrättningar och ingår i en mängd sammansättningar, såsom Spektakel-, Fattighus-, Kanaldirektion, m. m. — *Syn.* Se *Förvaltning.* — 2) Samteliga ledamöter i en styrelse, förvaltning, som har namnet Direktion. *D-en har i dag haft sammanträde.* — 3) Riktning, kosa, led. *I rak, sned d.* — *Syn.* Se *Riktning.* [- rect -.]

DIREKTOR, dirä'cktårr, m. (uttalas i plur. — torärr) 1) Styresman, ledare. — 2) Benämning på hvarje af de fem ledamöter, som utgjorde Direktorium i Frankrike (se följ.). — Skrifves äfv. *Director.*

DIREKTORIUM, diräcktóriumm, n. 3. pl. — *rier.* (hist.) Benämning på franska republikens regering ifrån 1795 till 1799. — Skrifves äfv. *Directorium.*

DIREKTRIS, diräcktri's, f. 3. Föreståndarska. [- rec -.]

DIREKTÖR, diräcktö'r, m. 3. Styresman för vissa allmänna inrättningar, t. ex.: Spektakel- ell. Teaterdirektör. [- rect -.]

DIREKTÖRSKA, diräcktö'rska, f. 1. En direktörs fru, eller enka efter en sådan. [- rect - -.]

DIRIGERA, dirischèra, v. a. 1. 1) Styra, leda; hafva uppsigt öfver. — 2) Gifva riktning åt. — ***Dirigerande***, n. 4. o. ***Dirigering***, f. 2.

DIRK, m. 2. (sjöt.) Ett tåg, som tjenar att upphissa nedra ändan af en bom.

DISA, nom. propr. f. (nord. myt.) 1) Enligt sagan, dotter af en rådsherre under en Upsalakonungs regering, och som genom sitt visa råd räddade landet i en svår hungersnöd. Efter henne fick sedan *Distingen* sitt namn. — Rättast torde likväl vara att antaga, det *Disa* var en qvinlig gudomlighet, åt hvilken Fornskandinaverne offrade, densamma som *Göja* (grek. Gaia, jorden), hos Germanerna *Hertha*, hos Greker och Romare *Kybele* eller *Io.* — 2) Äfven benämning i allmänhet på gudinnor och drottningar, af samma skäl, som gudar och konungar kallades *Diar* (se d. o.).

DISABLOT (egentl. *Disarblot*), n. 5. (nord. hist.) Ett af de stora offren, som anställdes i Upsala afgudatempel; inföll hvarje år i Februari månad (*Göje* månad; jfr. *Disa*).

DISARSAL, m. 2. Benämning af vissa fornkunnige på den af kretsstenar omgifna högsta delen af en offerhög.

DISARTING, se *Disting.*

DISCIPEL, disi'pl, m. 2. pl. — *plar.* (lat. *Discipulus*) Lärjunge.

DISCIPLIN, dissipli'n, f. 3. 1) Den del af uppfostran, som består i ledningen och inskränkningen af dåliga böjelser och begär, hvarvid tvång isynnerhet måste användas. — 2) Tukt, ordning, som bör handhafvas i ett visst stånd, yrke. *Militärisk d.*, krigstukt. Ingår i sammansättningarna Kyrko- och Klosterdisciplin (Kyrko- och Klostertukt). — 3) Vetenskap.

DISCIPLINARISK, dissiplinàrissk, a. 2. Som angår disciplin, tukt. *D-a stadgar.*

DISCIPLINERA, dissiplinèra, v. a. 1. Vänja vid tukt och ordning. *D. en armé*, införa krigstukt i en armé.

DISCONT, m. fl., se *Diskont.*

DISCREDITERA, se *Diskreditera.*

DISCRET, se *Diskret.*

DISCRETION, se *Diskretion.*

DISCUS, di'sskus, m. (lat.) 1) Rund skifva af trä, sten eller metall, som brukades till kastning vid de gamles kämpalekar. — 2) (astr.) Solens eller en annan himlakropps runda, synbara skifva.

DISETUNGEL, n. 5. Fornnordiskt namn på Februari eller Göje månad, då offringen till Disa eller Göja skedde.

DISGRACE, dissgrás, m. 3. (fr.) Onåd, ogunst.

DISGRACIERA, v. a. 1. Undandraga någon sin nåd.

DISGRACIERAD, a. p. 2. (af föreg.) Fallen i onåd.

DISHARMONI, dissharrmoni', f. 3. 1) Missljud, som uppkommer, då flera toner, hvilka icke stämma tillsammans, ljuda på en gång. *D.* kan endast sägas om ackorder, ej om melodi. Missljud är således mer omfattande. — 2) (fig.) Oenighet, missämja. *Det råder d. mellan dem.* — *Syn.* Se *Oenighet.*

DISHARMONIERA, dissharrmonièra, v. n. 1. (mindre brukl.) 1) Ej harmoniera, frambringa ett obehagligt samljud. Säges om toner. — 2) (fig.) Ej öfverensstämma, ej sämjas.

DISHARMONISK, dissharrmónissk, a. 2. 1) Som ej harmonierar. — 2) (fig.) Stridig, oenig, oöfverensstämmande.

DISIG, a. 2. (sjöt.) Töcknig, dimmig.

DISJUNKTIV, dissjunckti'v, a. 2. Åtskiljande. (Log.) *D-t omdöme,* hvars predikat består af flera, genom *antingen* och *eller* skilda delar. (Gram.) *D. konjunktion,* som skiljer delarna af en mening, såsom t. ex.: antingen, eller.

DISK, m. 2. (t. *Tisch*) 1) (gam.) Bord. — 2) Upphöjd afstängning, af ett vanligt bords höjd, som afdelar en handelsbod, ett värdshus- eller källarrum, ett kontor, ett embetsrum, skiljande kunder och besökande från bod-, kontors- eller embetspersonalen i rummet, och begagnad att derpå lägga och räkna penningar, papper, ställa matkärl, glas o. d., allt efter ställets beskaffenhet. — Jfr. *Boddisk, Krogdisk, Källardisk.* — 3) Se *Altardisk.* — 4) (astr.) Se *Discus,* 2. — 5) (bot.) Midten af en blomkorg (se d. o.), eller de rörformiga dit hörande blommorna.

DISKA, v. a. 1. Tvätta och rensköljа kärl, som blifvit begagnade vid en måltid eller för tillredandet deraf. *D. faten, tallrikarna.* — Man säger äfv.: Tvätta diskarna. Brukas oftast absolut, t. ex.: *Hon håller på att d.* — *Diskande,* n. 4.

DISKANT, disskánnt, m. 3. 1) Den högre barn- eller qvinnorösten. Numera vanligare Sopran. — 2) Högsta stämman i fyrstämmig sång. — *Syn.* Diskantstämma. — 3) (vid fortepianospelning m. m.) Högra handens parti (i motsats till basen). — 4) Högsta stämman i instrumentalmusik. Föres af första violinen, samt vid musik af blåsinstrumenter, utaf flöjt eller klarinett. — *Syn.* Diskantstämma. — *Ss. D-flöjt, -spelare, -sångare, -violin.*

DISKANTA, disskànnta, v. n. 1. (föga brukl.) Sjunga eller spela diskanten.

DISKANTINSTRUMENT, disskànntinnstrumä'nnt, n. 3. o. 5. Musikinstrument, som har diskantstämman vid instrumentalmusik.

DISKANTIST, disskannti'sst, m. 3. En, som spelar eller sjunger diskanten.

DISKANTRÖST, f. 3. Röst, som sjunger diskanten vid ett tillfälle eller har dertill passande egenskaper.

DISKANTSTÄMMA, f. 1. Högsta stämman i sång eller musik. Äfv. *Diskant.* — 2) Se *Diskantröst.*

DISKAR, m. 2. pl. Se *Diskkärl.* Brukas i köksspråket. Man säger sålunda: *Tvätta d-na,* diska.

DISKBUNKE, m. 2. pl. — *bunkar.* Tvättbalja, som begagnas vid diskning.

DISKKÄRL, n. 5. Af mat orenadt bordkärl. Kallas i plur. äfv. Diskar.

DISKLIK, a. 2. (bot.) Så kallas en blomkorg (se d. o.), när alla småblomstren äro lika stora.

DISKNING, f. 2. Handlingen, förrättningen, då man diskar.

DISKONT, disskå'nnt, m. 3. (af ital. *Sconto,* afdrag, afräkning) 1) (egentl.) Godtgörelse genom afdrag, för inbetalningen af en först sednare förfallen summa, isynnerhet vid inlösning af vexlar. — 2) Offentlig eller enskilt inrättning, som emottager och utlånar penningar emot vissa procents ränta. Se *Handels- och Näringsdiskonten,* samt *Manufakturdiskonten.* — *Ss. D-inrättning, -rörelse, -utlåning.* [Discont.]

DISKONTBANK, disskå'nntbánngk, m. 3. 1) (i allm.) Bank, som diskonterar vexlar. Se *Vexelbank.* — 2) (i Sverige särskilt) Afdelning af riksbanken, som särskilt har till ändamål att lemna penninglån. — *Syn.* Diskontinrättning. [Disc—.]

DISKONTERA, v. a. 1. (af ital. *Scontare*) *D. en vexel,* före förfallotiden inlösa en vexel med afdrag af vissa procent. — *Diskonterande,* n. 4. o. *Diskontering,* f. 2. [Disc—.]

DISKONTKONTOR, disskå'nntkånntór, n. 5. 1) Kontor, der en diskontinrättning sköter sina affärer genom dertill antagna personer. — 2) Se *Diskontbank.* [Discontcontor, — comptoir.]

DISKONTLÅN, n. 5. Lån, som lemnas eller blifvit lemnadt af en diskontinrättning. [Disc—.]

DISKONTÖR, disskånntö'r, m. 3. 1) Person, som före förfallotiden inlöser eller inlöst en vexel med afdrag af vissa procent. — 2) Person, som drifver särskilt rörelse med sådana slags inlösningar. [Disc—.]

DISKREDITERA, v. a. 1. Beröfva förtroende eller anseende, nedsätta i allmänhetens tanka. — *Diskrediterande,* n. 4. o. *Diskreditering,* f. 2. [Disc—.]

DISKRET, disskrét, a. 1. (geom.) *D. storhet,* den, hvars beståndsdelar hvar för sig betraktas såsom ett helt. [Disc—.]

DISKRETION, --tschón, f. 3. 1) Betänksamhet, varsamhet i ord och handling. — 2) Urskilning, klokhet. — 3) Grannlagenhet. — 4) Godtycke, godtfinnande. *Gifva sig på d.,* på nåd eller onåd. — 5) Skänk, gåfva af erkänsla för någon bevisad tjenst.

DISKRETT, disskrä'tt, a. 1. 1) Betänksam, varsam i ord och handling. — 2) Förståndig, klok. — 3) Förtrogen, tystlåten, som kan tiga med en anförtrodd hemlighet. — 4) Grannlaga.

Anm. Uttalas äfven, enligt franskan, disskrä', men franska ordet *Discret* bör då äfven i skrift oförändradt bibehållas. Såsom obehöfligt, kan dock ordet, liksom så många andra utländska, ur språket utdömas. Egentl. samma ord som *Diskret* (se d. o.).

DISKSKULOR, f. 1. pl. Skulor efter diskning.

DISKTRASA, f. 1. Trasa, som begagnas vid diskning.

DISKTVÄTTERSKA, f. 1. Qvinsperson, enkom antagen till diskning i större hus.

DISKURERA, v. n. 1. (närmast af fr. *Discourir*) Samtala, språka, prata. [Discurera, Discurrera, Discourera.]

DISKURS, disskúrrs, m. 3. Samtal, prat, samspråk.

DISKUSSION, disskuschón, f. 3. 1) Noggrann pröfning, undersökning af en fråga, ett ämne, genom rådplägning med andra och anförande af skäl för och emot. — 2) (fig.) Ordtvist, ordvexling. [Disc—.]

DISKUTERA, v. a. 1. Noga pröfva, granska, undersöka, öfverväga något, genom rådplägning

med andra och anförande af skäl för och emot. *D. en fråga, ett ämne, ett förslag.* [Disc—.]

DISKVATTEN, n. 5. Vatten, som begagnas eller blifvit begagnadt till diskning.

DISLOKATION, disslokatschón, f. 3. 1) (kir.) Ledvridkning. — 2) Truppers förläggande på spridda ställen.

DISPARAT, dissparát, a. 1. 1) Olikartad. — 2) Orimlig, stridig.

DISPASCH, -ásch, m. (af ital. *Dispaccio*) Beräkning och bestämmande af den ersättningssumma, som assuradörerne skola betala vid en liden sjöskada, samt fördelning af denna summa och hafveriutgifterna mellan delägarne. — Skrifves äfv. efter franskan *Dispache.*

DISPASCHÖR, --ö'r, m. 3. Särskilt förordnad embetsman, som uppgör dispascher (se föreg.) — Skrifves äfv. efter franskan *Dispacheur.*

DISPENS, dispánngs o. disspä'nns, m. 3. (fr. *Dispense*) Frikallelse från en gifven och gällande föreskrift eller lag, från uppfyllande af en förbindelse; eftergift af en pligt, skyldighet; tillstånd, tillåtelse till något eljest förbjudet. [Dispense, Dispence.]

DISPENSATION, disspännsatschón, f. 3. 1) Utdelning. — 2) (farm.) Ingrediensers fördelning, afvägning och tillredning.

DISPENSERA, disspanngsèra o. disspännsèra, v. a. 1. 1) Frikalla från gifven och gällande föreskrift eller lag, från uppfyllandet af en förbindelse; bevilja eftergift eller undantag; meddela tillstånd till något eljest förbjudet. — 2) Utdela. — 3) (farm.) Fördela, afväga och tillreda ingredienser.

DISPERSION, disspärrschón, f. 3. (vetensk.) Spridning. *Ljusets d.*, dess färgspridning.

DISPONENT, dissponä'nnt, m. 3. Den, som äger att förordna om annan person tillhörig egendom, fabrik, o. s. v. *D. af ett bruk.*

DISPONERA, v. a. 1. 1) Förordna om, förfoga öfver. *Sjelf äga att d. sin egendom. Jag kan ej d. min tid, såsom jag ville.* — *Syn.* Se *Förfoga.* — 2) Göra hugad, villig till något, förmå, beveka. *D. någon till en åtgärd, ett afgörande steg.*

DISPONERAD, a. p. 2. 1) Hågad, böjd (till ett beslut, en handling, o. s. v.). *Jag är icke d. att gå ut.* — *Syn.* Se *Hågad.* — 2) Stämd till sinnet. *Han var för tillfället illa d.* — *Syn.* Se *Stämd.* — 3) (med.) *D. för,* fallen för. *D. för slag.*

DISPONIBEL, disponi'bl, a. 2. Som kan disponeras, hvaröfver man äger att förfoga, ställd till ens förfogande. *En d. summa, tillgång. D-bla trupper.*

DISPOSITION, disspositschón, f. 3. 1) *a*) Förfogande, anordning. *Testamentarisk d.* — *b*) Rätt att förfoga, att förordna. *Detta hus står till min d.*, jag äger deröfver att förfoga efter behag. *Ställa något till ens d.*, tillåta någon att deröfver förfoga. — *Syn.* (för begge bem.) Se *Förfogande.* — 2) *a*) Anlag, fallenhet (för sjukdom). *Hafva d. för slag.* — *b*) (i fråga om helsan) Befinnande, beskaffenhet, tillstånd. *Lynnet beror till stor del af kroppens d.* — *c*) Sinnesstämning, lynne. *Hans d. var för tillfället icke gynnande att framställa frågan.* — 3) (tekn.) Sammansättningen af de för hvarje orgelverk lämpliga ansedda stämmor. — 4) (kameral.) Bestämmande och anslående af vissa summor för bestämda ändamål. — *Ss. D-rätt.*

DISPROPORTION, disspropårrtschón, f. 3. Missförhållande, olikhet.

DISPROPORTIONERAD, a. 2. och

DISPROPORTIONERLIG, a. 2. Som står i missförhållande till något annat.

DISPUT, disspy't, m. 3. (fr. *Dispute*) Ordtvist, ordvexling. — *Syn.* Se *Tvist.* [Dispyt.]

DISPUTATION, dissputatschón, f. 3. 1) En af tvenne eller flere på en gång anställd muntlig, lärd strid, hvarvid den ene parten, opponenten, söker bevisa motsatsen af hvad den andre i uppgifna satser (Theser) har påstått. *Hålla en d. Presidera för en d.* — 2) *a*) Vetenskaplig afhandling eller vissa uppgifna satser (Theser), hvilka framställas såsom ämne för en sådan lärd strid. *En d. på latin. Skrifva en d. Låta trycka en d.* — *b*) Sjelfva skriften, tryckt eller otryckt, som innehåller en dylik afhandling eller sådana theser. *En tryckt d. Låta utdela exemplar af en d.*

DISPUTATIONSAKT, dissputatschónsáçkt, m. 3. Offentlig akt, då en disputation (bem. 1) hålles.

DISPUTATIONSPROF, n. 5. Prof, som aflägges för vissa examina vid akademien eller för att blifva kompetent sökande till vissa akademiska, ecklesiastiska och pedagogiska befattningar, bestående deruti, att en vetenskaplig afhandling skrifves eller vissa satser uppgifvas af den, som aflägger profvet, och dem han sedan vid en offentlig disputationsakt måste försvara.

DISPUTATIONSÖFNING, f. 2. Öfning i konsten att disputera (bem. 2) öfver vissa uppgifna ämnen.

DISPUTERA, v. n. 1. 1) Tvista, ordvexla. *D. med någon om något. De d. alltid, när de komma tillsammans. Vara fallen för att d.* — *Syn.* Se *Tvista.* — 2) Offentligt framställa argumenter för och emot riktigheten af vissa uppgifna satser eller en vetenskaplig afhandling, som dervid af författaren måste försvaras. — *Disputerande*, n. 4. (för begge bem.) o. *Disputering*, f. 2. (för bem. 1).

DISPUTERARE, m. 5. (fam.) En, som gerna disputerar. *Han är en stark d.*

DISQVISITION, disskvisitschón, f. 3. Vetenskaplig undersökning, lärd afhandling.

DISS, n. 5. (i musik) D, upphöjdt en half ton.

DISS, m. 2. (pop.) 1) Bröstvårta, spene. — 2) Se *Napp.*

DISSA, v. a. o. n. 1. (fam. o. i barnspråket) Dia.

DISSEKERA, v. a. 1. (vetensk.) Sönderdela, sönderskära en organisk kropp, för att lära känna dess inre byggnad. — *Dissekerande*, n. 4. o. *Dissekering*, f. 2. [Dissequera.]

DISSEKTION, dissäcktschón, f. 3. (vetensk.) Sönderskärning af en organisk kropp; jfr. föreg. [Dissec—.]

DISSEKTIONSKNIF, dissäcktschónskniv, m. 2. pl. — *knifvar.* Särskilt slags knif, som vid dissektioner begagnas. [Dissec—.]

DISSEKTOR, dissä'cktårr, m. 3. (uttalas i plur. — tórärr) En, som förrättar eller förrättat en dissektion. Äfv. *Dissector.*

DISSENTERS, dissä'nntärss, m. pl. (eng.) Egentl.: olika tänkande. Benämning på de protestanter i England, hvilka ej bekänna sig till den herrskande biskopliga kyrkan. Kallas äfv. Nonconformister, Presbyterianer, Independenter.

DISSERTATION, dissärtatschón, f. 3. Lärd afhandling öfver något vetenskapligt eller konstämne.

DISSIDENT, --dä'nnt, m. 3. (Egentl.: en som afviker) Benämning på dem, hvilka i Polen bekänna annan troslära än den katolska.

DISSIPATION, ---tschón, f. 3. 1) Förskingrande. — 2) Förströelse.
DISSIPERA, v. a. 1. Skingra. — *D. sig*, v. r. Förströ sig.
DISSIPERAD, a. p. 2. Tankspridd, förströdd.
DISSONANS, --nánngs, f. 3. Missljud. [— nance.]
DISSONERA, v. n. 1. (i musik) Missljuda. Säges om ackorder.
DISTANS, distánngs, m. 3. 1) Afstånd, mellanrum. *D-en emellan två ställen. Hålla sig på d.*, på afstånd; (fig. fam.) bemöta någon med tillbörlig aktning, icke närma sig med för mycken förtrolighet. — 2) (sjöf.) Den redan seglade eller ock återstående kursens eller vägens längd i mil. [Distance.]
DISTHEN, distä'n, m. 3. Mineral, bestående hufvudsakligen af basisk kiselsyrad lerjord, till färgen himmelsblå, mörkblå, grön, gul, gråaktig eller hvit, glasglänsande och i brottet ojemn. Kallas äfv. Cyanit, Blåtalk, Safirspat, Falkschörl, Rhätizit.
DISTICHON, di'sstikånn, n. pl. *disticha*. (gr.) Tvåradig vers, bestående af en hexameter och en pentameter.
DISTILLAT, --át, n. 3. o. 5. (kem. o. farm.) Produkten af en distillation.
DISTILLATION, ---tschón, f. 3. Förrättningen, då man distillerar. *Torr d.*, sådan, då ett torrt ämne, vanligen af organiskt ursprung, utsättes i en retort för åverkan af en högre temperatur och de deraf uppkommande produkter samlas. — *Syn.* Distillerande, Distillering. [Dest —.]
DISTILLATOR, --åtårr, m. 3. (uttalas i plur. — torärr) Näringsidkare, hvars yrke är att distillera och förädla brännvin, m. m. [Destillator, Destillatör, Distillatör.]
DISTILLERA, v. a. 1. (kem., farm. o. hushållsk.) Ur en vätska eller ur en i flytande tillstånd försatt materia, genom tillhjelp af hetta, afsöndra de flygtiga delarna från de mindre flygtiga och genom rör leda dem i egna förvaringskärl, der de åter afsätta den grad af värme, som förvandlade dem i ångor, och der de således åter nedfalla i droppar. *D. vatten, ättika, brännvin.* — *Distillerande*, n. 4. [Dest —.]
DISTILLERAPPARAT, --èr--át, m. 3. Apparat, som begagnas vid distillering, bestående af panna, hatt och imkylare. [Dest —.]
DISTILLERARE, m. 5. (föga brukl.) Se *Distillator*.
DISTILLERHATT, --èrhátt, m. 2. Hatten (se d. o.) på en distillerapparat. [Dest —.]
DISTILLERING, f. 2. Se *Distillation*. [Dest—.]
DISTILLERKOLF, --èrkå'llv, m. 2. pl. — *kolfvar*. Kolf (se d. o. kem.), som begagnas vid en distillering, i pannans ställe. [Dest —.]
DISTILLERKÄRL, --èrtjä'rl, n. 5. Kärl, som begagnas vid distillering. [Dest —.]
DISTILLERPANNA, --èrpánna, f. 1. Pannan (se *Panna*, kem.) på en distillerapparat. [Dest —.]
DISTILLERUGN, --èrúnngn, m. 2. Distillerapparat, bestående uti en enkom inrättad ugn, som användes vid torr distillation. [Dest —.]
DISTILLERVERK, --èrvä'rrk, n. 5. 1) Inrättning, med tillhörande kärl och apparater m. m., för distillation i stort. — 2) Ställe, gård, hus, egendom, der en sådan inrättning finnes. [Dest —.]
DISTINGEN, di'sstinngänn, m. sing. def. Benämning på en större marknad, som hålles i Upsala uti Februari månad, och har sin upprinnelse från den offerfest, som fordom vid samma tid der anställdes till gudinnan Disas ära och kallades Disablot, hvarvid äfven ting hölls med det församlade folket och varubyte ägde rum. Jfr. *Disa*. — Man säger äfv. *Distings marknad.*
DISTINGVERA, v. a. 1. 1) Åtskilja, göra skilnad emellan. — 2) Utmärka framför andra; bemöta med utmärkelse. [Distinguera.]
DISTINGVERAD, a. p. 2. 1) Noga åtskild ifrån andra. — 2) Utmärkt. *En d. karakter, personlighet.* — *Syn.* Se *Utmärkt.*
DISTINKT, disti'nnkt, a. 1. Väl åtskild ifrån andra; tydlig, klar. — *Syn.* Se *Tydlig.* — *Adv.* På ett tydligt sätt, tydligt. [Distinct.]
DISTINKTION, distinnktschón, f. 3. 1) Skilnad. *Göra d. på personer.* — 2) Utmärkelse; utmärkt aktning; utmärkt förtjenst ell. anseende. *Bemöta någon med d. En man af d.*, en utmärkt man. — *Syn.* Se *Utmärkelse.* — 3) (log.) Tydlig framställning af skilnaden emellan lika ell. närslägtade begrepp. — 4) Förklaring. *Draga sig ur en förlägenhet genom en d.* [Distinction.]
DISTINKTIONSTECKEN, disstinnktschònstéckn, n. 5. Utmärkelsetecken. Brukas isynnerhet i fråga om korporaler och gemenskapen vid arméen. [Distinct —.]
DISTRAHERA, disstrahèra, v. a. 1. 1) Afleda uppmärksamheten, störa; göra tankspridd. — 2) Förströ. — *Distraherande*, n. 4.
DISTRAIT, disträ', a. 1. (fr.) Tankspridd, förströdd.
DISTRAKTION, distracktschón, f. 3. 1) Tankspriddhet. — 2) Förströelse. [Distrac —.]
DISTRIBUERA, v. a. 1. Utdela, fördela. — *Distribuerande*, n. 4. o. *Distribuering*, f. 2.
DISTRIBUTION, distributschón, f. 3. Utdelning, fördelning
DISTRIKT, distri'ckt, n. 3. o. 5. 1) Område, landsträcka. — *Syn.* Se *Område.* — 2) Domsaga. [District.]
DISTRIKTCHEF, distri'cktschä'f, m. 3. Befälhafvare öfver ett visst område. [District —.]
DISTRON, n. 5. Se *Vinbär* (*svarta*).
DISYSTER, f. 2. pl. — *systrar*. Benämning på hvarje af de flickebarn, födda af olika föräldrar, hvilka antingen på samma tid eller kort efter hvarandra hafva samma amma. Kallas så, äfven sedan de växt upp.
DIT, adv. Till det stället. *Har du varit i staden ännu? Nej, jag skall fara d. i morgon. Ända d. D. bort, d. fram, d. in, d. ned, d. upp, d. ut, d. öfver. Hit och d.*, se *Hit.* (Fam.) *Stick inte d.*, akta er att gå, komma dit; låt bli att försöka det, våga det icke. *Hugg inte d.*, akta er att utdela det hugg, slag, hvarmed ni hotar. *D. har jag icke kunnat bringa det*, derhän har jag ej kunnat bringa saken. — *Dit* bildar med en mängd verber och nomina sammansättningar, hvilka af sig sjelfva förstås. Sådana äro: *Ditbeordra, -binda, -bjuda, -blanda, -blåsa, -bringa, -bulta, -båda, -bära, -böja, -draga, -drifva, -drypa, -falla, -fara, -flyga, -flyta, -flytta, -fläta, -foga, -fora, -forsla, -frakta, -fästa, -följa, -föra, -förskaffa, -fösa, -gränsa, -gå, -haka, -hjelpa, -hinna, -hoppa, -hålla, -häfta, -häfva, -häkta, -hälla, -hämta, -hänga, -höra, -jaga, -jemka, -kalla, -kasta, -kila, -klifva, -klistra, -klättra, -knacka, -knuffa,*

-knyta, -komma, -krypa, -kråla, -kröka, -köra, -lassa, -lasta, -leda, -lemna, -locka, -lofva sig, -loma, -lotsa, -lufsa, -lunka, -lyfta, -lysa, -lägga, -längta, -löda, -löpa, -maka, -mota, -mura, -måla, -narra, -packa, -passa, -passera, -praktisera, -pricka, -pumpa, -ragla, -resa, -rida, -rinna, -ro, -ropa, -rulla, -rusa, -rycka, -räcka, -ränna, -röra, -samka, -segla, -simma, -skaffa, -skaka, -skena, -skeppa, -skicka, -skjuta, -skjutsa, -skotta, -skrufva, -skrämma, -skuffa, -skutta, -skynda, -skåda, -slunga, -slå, -slänga, -släpa, -släppa, -smeta, -smyga, -sopa, -sparka, -spika, -spilla, -springa, -spruta, -sticka, -stiga, -stjelpa, -stjäla, -stoppa, -stryka, -strömma, -ställa, -stämma, -stänka, -störta, -stöta, -svinga, -svåfva, -svänga, -sy, -sända, -sänka, -sätta, -taga, -teckna, -trafva, -trycka, -tränga, -trängta, -tumla, -tvinga, -tåga, -tömma, -vandra, -vanka, -visa, -vispa, -vräka, -vältra, -vänta, -åka, -ämna sig, -önska, -ösa, beordra till det stället, &c. — Med *Dit* sammansatta verbala substantiver äro de flesta på ändelsen *ande*, och äfven flera på *ing*, tillhörande förestående verber, samt dessutom följande: *Ditfärd, Ditgång, Ditkomst, Ditresa, Ditväg.*

DITHYRAMB, dityrámmb, m. 3. (litter.) 1) Skaldestycke, som vid Bacchi fest afsjöngs till gudens ära och alltid andades en vild hänryckning. — 2) (nu) Lyriskt skaldestycke, hvari den högsta hänryckning är förenad med djerfhet i bilder, nyskapade ord och vårdslöshet i stil och meter.

DITHYRAMBISK, dityrámmbissk, a. 2. (litter.) 1) Som har karakteren af en dithyramb. — 2) Högtrafvande, svulstig, bombastisk.

DITHÖRANDE, a. p. 1. (egentl. part. akt. af *Dithöra*) Som hörer dit. *Omtala, berätta en händelse med alla d. omständigheter.*

DITINTILLS, adv. Se *Dittills.*

DITO, adj. o. s. indekl. (af ital. *Detto*, sagd) Besagde, ofvannämde, densamme, detsamma, af samma slag, item. Brukas mest i handels- och affärsspråket. *En blå klädning, d. en grön. Ett stycke d.*, af samma slag; äfv. (skämtv. fam., om menniskor) dålig karl, qvinna, dålig persedel.

DITTILL, adv. Till det stället. *D. skall du gå, men icke vidare.* — *Syn.* Dit.

DITTILLS, adv. Till den tiden. *D. gick allt bra, men då mötte många svårigheter. Ända d.*

DITT OCH DATT, uttryck, som brukas i det lägre språket och betyder: Hvarjehanda saker. *Tala om ditt och datt.* — *Syn.* Se *Hvarjehanda.*

DITVÄG, m. 2. Resa, färd, vandring, segling &c. till det stället. Brukas endast i bestämd form, i adverbiala uttrycket: *På d-en*, under resan, färden, gången &c. dit. — *Syn.* Ditresa, Ditfärd, Ditvandring, Ditgång, Ditsegling.

DITÅT, di'tåt o. ditå't, adv. 1) (di'tåt) Åt det hållet, åt den sidan, åt det väderstrecket. *Gå d., så hittar ni rätt. D. skall ni gå. Stället ligger d.* — *Syn.* Deråt. — 2) (ditå't) Så ungefär, så vid pass, nära, liknande, likalydande. *Något d.*, något dylikt. *S. eller något annat namn d. Det är alldeles icke d.*, ingen likhet, alls icke träffadt, långt ifrån det rätta.

DITÖFVER, ditö'vr, adv. Öfver till det stället. *Så snart sjön lugt och kan köras, skall jag fara d.*

DIVAN, -án, m. 3. 1) Turkiska kejsarens statsråd. — 2) Kostbar, med tapeter och flera utstickade, mot väggen lutade dynor betäckt, en fot öfver golfvet upphöjd ställning, som finnes i Turkiet uti alla palatser samt i enskilta personers rum, och hvaruppå husets herre hvilar, då han emottager besök. — 3) Ett slags låg soffa, brukad i det öfriga Europa och liknande förenämde hvilställning. — 4) Praktrum med dylika låga soffor utåt väggarna. — 5) (hos Araber, Perser och Turkar) Fullständig samling af vissa lyriska skaldestycken, som hafva det egna, att ett och samma rim upprepas genom hela poemet.

DIVERGENS, divärrgä'nns, f. 3. 1) (mat. o. opt.) Liniers eller strålars spridning. — 2) (fig.) Meningsstridighet.

DIVERGERA, divärrgéra, v. n. 1. 1) (mat.) Säges om tvenne icke parallella linier i samma plan, hvilka sprida sig utåt, hvar åt sin sida. — 2) (opt.) Sprida sig (om strålar). — 3) (fig.) Vara af olika mening

DIVERSE, divä'rrse, indekl. 1) Åtskilliga, hvarjehanda. *D. saker.* — 2) Rubrik i tidningar för en artikel, som innehåller hvarjehanda ämnen. — *Syn.* Se *Åtskillig.*

DIVERSEHANDEL, divä'rrsehánndl, m. 2. sing. Handel med hvarjehanda artiklar, som icke höra till någon viss bestämd slags handel.

DIVERSEHANDLANDE, m. 5. En, som drifver diversehandel.

DIVERSION, divärrschón, f. 3. 1) (krigsv.) Anfall på en punkt, der fienden icke väntat sig något sådant, och hvarigenom man åsyftar att leda hans uppmärksamhet ifrån en annan af honom hotad punkt samt tvinga honom att dela sin makt. 2) (fig.) Afledning af ens uppmärksamhet åt annat håll; afvändning af en oväns fiendtliga afsigter genom framkallande af hinder och svårigheter för honom på ett håll, der han icke hade väntat sådana. — *Syn.* Tvärstreck, Streck i räkningen.

DIVERTERA, divärrtéra, v. a. 1. 1) Afvända, afleda. — 2) Roa, förlusta. — *Syn.* Se *Roa.*

DIVERTISSEMENT, divärrtissemánng, n. 3. 1) Tidsfördrif, förlustelse. — 2) Musikstycke, bestående af några få, med dansmelodier afvexlande satser, och vanligtvis af ingen bestämd karakter. — 3) Dans och sång emellan akterna i ett skådespel.

DIVIDEND, --dä'nnd, m. 3. 1) (räknek.) Tal, som skall delas. — 2) *a*) Den andel, som en aktieägare i ett handelskompani erhåller af den gemensamma vinsten. — *b*) Den andel af en konkursmassa, som, efter fälld dom, tillfaller hvar och en af borgenärerna, i förhållande till hans fordran.

DIVIDERA, v. a. 1. (räknek.) Dela ett tal i vissa lika stora delar. — *Dividerande*, n. 4. o. *Dividering*, f. 2.

DIVINATION, --tschón, f. 3. 1) Spådomskonst. — 2) Aning. — 3) Skarpsinnig och riktig förmodan angående tillkommande händelser.

DIVINATIONSFÖRMÅGA, ---tschónsförmå'-ga, f. 1. 1) Aningsförmåga. — 2) Förmågan att genom skarpsinnigt aktgifvande på händelser och omständigheter kunna sluta till hvad som framdeles kommer att hända.

DIVINITET, ---ét, f. 3. Gudomlighet, gudom.

DIVIS, -i's, m. 3. (boktr.) 1) Se *Bindstreck.* — 2) Stil, hvarigenom ett bindstreck frambringas i tryck.

DIVISION, divischón, f. 3. 1) (aritm.) Räknesätt, hvarigenom man söker finna ett tal, som utvisar, huru många gånger en divisor innehålles i en dividend. — 2) *a*) Afdelning af ett förvaltande, styrelse-, embetsverk, t. ex.: *En domstol, som arbetar på två d-er.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Finans-, Ecklesiastik-divisionen, m. fl. — *b*) Afdelning af en armé: i somliga arméer fjerdedelen af en infanteribataljon, i andra åter två kompanier eller sqvadroner, men i allmänhet en större styrka, emellan 6—10,000 man, d. v. s. vanligen 2 brigader (10 till 12 bataljoner) infanteri, eller 2 till 3 brigader kavalleri. — *c*) Afdelning af en flotta, som står under en egen amiral, och utgör vanligen en tredjedel af hela flottan.

DIVISIONSCHEF, --schönsschä'f, m. 3. 1) Den, som står i spetsen för en division af ett förvaltande verk. — 2) Befälhafvare för en division af armé eller flotta.

DIVISIONSGENERAL, --schönsjenerál, m. 3. General, som förer befälet öfver en division (bem. 2, *b*).

DIVISIONSPARK, m. 3. Artilleripark, som tillhör en division (bem. 2, *b*).

DIVISIONSTECKEN, n. 5. (aritm.) Tecken (:), som utvisar, att ett tal eller en storhet skall divideras, t. ex.: 25:5 betyder: 25 divideradt med 5.

DIVISOR, divi'sårr, m. 3. (uttalas i plur. —órärr) 1) (aritm.) Det tal, hvarmed ett annat delas. — 2) (boktr.) Klyka af trä, hvarmed vid sättningen manuskriptet hålles fast vid tenaklet (se d. o.).

DIVULGERA, divullgèra, v. a. 1. Utsprida, göra allmänt bekant. — *Divulgerande*, n. 4.

DJEFLA, jä'vla, gam. genit. plur. af Djefvul, brukas i förbindelse med nomina: *a*) dels substantiver, och då såsom genit. plur., i hvilken händelse det bildar sammansatta ord, såsom t. ex.: ***Djefladyrkare*** (jä'vlady'rrkare), dyrkare af djeflar; *b*) dels både substantiver och adjektiver, såsom adjektiv eller adverb, med betydelsen: förbannad, fördömd, oerhörd, ofantlig, ganska, t. ex. *Djefla karl, kona, menniska*, förbannad karl, o. s. v.; *d. hop*, ofantlig hop; *d. stor, elak, arg, barsk*, oerhördt stor, &c.; *på ett d. vis*, på ett förbannadt vis. Sammanskrifves äfv. i sednare fallet af somliga med sitt åtföljande nomen, om detta är substantiv, t. ex.: *Djeflahop, Djeflakarl, Djeflakona*, o. s. v., hvilket dock är mindre riktigt, emedan det uttalas: jä'vla hóp, jä'vla kár &c., och icke: jä'vlahóp, jä'vlakár, o. s. v. Ordet tillhör i alla dessa sammanställningar för det mesta det lägre språket.

DJEFLERI, jävleri', n. 3. (nytt ord, bildadt efter det franska *Diablerie*) Se *Djefvulskap*.

DJEFLIG, jä'vligg, a. 2. (lågt ord) 1) Ytterst elak, ond, arg, vred, kinkig. *Ett d-t sinne. D-a afsigter, ränker, knep.* — 2) Ytterst dålig. *En d. väg.* — 3) Ytterst svår, mödosam, besvärlig. *Ett d-t arbete.* — ***Djefligt***, adv.

DJEFVUL, jä'vull ell. jä'vl, m. 2. pl. *djeflar* (af grek. *Diabolos*, anklagare) 1) Ond ande, afgrundsande. *En legion af djeflar. Utdrifva djeflar med Beelzebub.* — 2) *Djefvulen*, i def. form, betyder: det onda, personifieradt, d. v. s. betraktadt såsom ett verkligt väsende, hvilket föreställes vara upphofvet och källan till alla onda tankar, ord och gerningar, således beherrskande det ondas verld, liksom Gud är hela verldens herre och styresman. *Vara besatt af d-en. Frestas af d-en. D-ens makt, list och funder.* (Talesätt) *D-en är lös* säges, när någon oförmodad olycka, förargelse, motgång o. s. v. inträffat. *Hafva d-en i kroppen*, vara elak, ursinnig; säges äfv. om den, som visar mycken skicklighet, styrka, mod, talang eller snille. — Brukas äfv. i vissa grofva, ohyfsade svordomar, och vissa talesätt, hvarigenom man vill gifva starkare uttryck åt meningen, t. ex.: *D-n anfäkta, anamma, besitta, regera! Ta mig d-n! Ta mig tusan d-flar! — Gå för d-n i våld, för tusan d-flar!* säges, när man med vrede afvisar eller yttrar sitt missnöje med någon. *D-n så elak, så arg, så ful, så vacker, fin, söt, o. s. v.*, i högsta grad arg, elak, &c. *Det vete d-n!* det vet jag alls icke. *Hur d-n kan jag veta det? Utaf d-n, utaf tusan d-flar* uttrycker något i högsta grad, t. ex.: *Går det bra? ja, utaf d-n alldeles*, i högsta måtto. *Det vore väl d-n, om det icke skall gå till sluts*, det vore konstigt, märkvärdigt, besynnerligt, om &c. *Hvad d-n är det?* uttrycker förundran, öfverraskning, missnöje, vrede, afsky. *D-n i det!* uttrycker öfverraskning, förundran, fruktan, oro, t. ex.: *D-n i det! han lyckas nog till slut. D-n i det! vi få regn, och jag har ingen paraply. Gifva sig d-n på, att något skall ske, att något är sant*, yttra sin bestämda föresats eller öfvertygelse att . . . . — *Syn.* Den Onde, Hin, Hin Onde, Den och den, Beelzebub, Satan, Fan, Perkel, Buse. — 3) (fig. fam.) *a*) Säges om en person, som är mycket elak, argsint, orolig, bråkig, krånglig, o. s. v. *Det är en elak menniska, en d. i menniskohamn. Hon ser menlös ut, men är en äkta d. Han är en riktig d. att bråka, föra väsen.* — *b*) Säges äfvenledes om dem, som i någonting utmärka sig framför andra. *Det är en d. att tala latin, att sjunga, spela, dansa väl. Han är en d. på basviol.* — Ordet bildar åtskilliga sammansättningar, af hvilka här nedan några exempel anföras.

DJEFVULSAFFÖDA, f. 1. Säges om personer, som gjort sig kända för hög grad af ondska och elakhet.

DJEFVULSBLOD, n. 5. En nässelart på ön Timor, hvars brännande verkningar äro farliga.

DJEFVULSK, jä'vullsk, a. 2. Som kommer ifrån, blifvit ingifven af djefvulen; som man föreställer sig hos djefvulen. *En d. tanke, ingifvelse.* — 2) I högsta måtto elak, skadlig. *En d. själ, menniska, karakter, elakhet, list, gerning.* — *Syn.* Helvetisk, Satanisk, Infernalisk, Djeflig. — ***Djefvulskt***, adv.

DJEFVULSKAP, jä'vullskáp ell. jä'vlskáp, n. 3. o. 5. 1) Säges om inbillade, förborgade verkningar af onda andar till menniskors skada eller gäckande. *Det är något d. i rummet: jag får ej sofva i fred om nätterna.* — 2) (fig. fam.) Säges om alla onda och skadliga verkningar, hvilkas orsak man icke förmår upptäcka, och isynnerhet om hemliga ränker, stämplingar, bearbetningar, som motverka framgången af en sak. *Saken vill icke gå; det är något d. med i spelet.* — *Syn.* (för begge bem.) Djefvulstyg, Sattyg, Fanstyg, Helvetestyg.

DJEFVULSTYG, jä'vullsty'g ell. jä'vlsty'g, n. 5. (fam.) Se *Djefvulskap*.

DJEFVULSUNGE, jä'vulls-únnge ell. jä'vlsúnnge, m. 2. pl. — *ungar*. (fig. fam.) Litet elakt, ostyrigt barn.

DJEFVULSVERK, jä'vullsvä'rrk, n. 5. 1) Verkan, som härleder sig ifrån djefvulen. — 2) (fig. fam.) Djefvulsk handling.

DJEKEL, jä'kl, m. 2. sing. Lenare, finare uttal af Djefvul, i svordomar och vissa dylika uttryck, stundom brukadt af dem, som vilja vara mera hyfsade i sitt tal, t. ex.: *D-n anfäkta! Ta mig d-n! D-n i det! Utaf d-n!* o. s. v.

DJEKNE, djäkne (*d* höres föga), m. 2. pl. — *nar*. 1) (i äldre tider) Diakonus (se detta ord, hvaraf *Djekne* blifvit bildadt). — 2) (nu) Gymnasist. Brukas i dagligt tal, ej i den allvarsamma och mera vårdade stilen.

DJEKNEPENNINGAR, m. 2. pl. Benämning på en afgift till den studerande ungdomens understöd.

DJERF, djärrv (d höres föga) ell. järrv, a. 2. 1) (om person) *a*) Som med ringa krafter vågar sig i svåra och farliga företag. *En d. krigare, äfventyrare, röfvare, spelare, spekulant. En d. reformator. D. i sina företag, planer, förslag. D. i tal och handling.* — *Syn.* Dristig, Käck, Vågsam. — *b*) (i dålig mening) Oförskämd, fräck. *Denne tjenare måste vara mycket d., som understår sig att svara på det sättet. En d. lögnare.* — *Syn.* Se *Fräck.* — 2) (om sak) Som röjer, tillkännagifver djerfhet (för begge föregående bemärkelserna). *a*) *Ett d-t anfall, företag, tal, svar. D-va planer, förslag.* — *Syn.* Se 1, *a*. — *b*) *Denna flicka har en d. uppsyn. D-va miner, blickar, maner. Svara i en d. ton.* — *Syn.* Se *Fräck.* — *c*) Säges äfven om förslag, tankar, idéer, läror o. s. v., hvilka det är svårt eller farligt att försvara. *Dessa d-va läror funno snart anhängare. Han framställde de d-vaste idéer.* — *d*) (i vitterhet) Säges om det, som blifvit lyckligt vågadt, med åsidosättande af allmänna reglor. *En d. tanke, figur, metafor, bild, liknelse. Ett d-t uttryck. Denne författare har en d. stil.* — *e*) (i vissa konster) Fri, lätt och ledig, som icke utvisar tvekan och rädsla. *Denne skrifmästare har en d. hand, penna, stil. Denne målare har en d. pensel. En d. teckning. D-va drag i en målning. Det är en d. penna, han har en d. penna* säges äfven om en författare, som har en djerf stil och ofta tillåter sig vågade uttryck, eller som skrifver mycket fritt i ömtåliga ämnen. — *f*) Brukas äfv. om vissa konstverk, som förete någonting utomordentligt och storartadt. *Denna tafla har ganska d-va partier.* — *g*) Nyttjas äfv. om byggnadsverk, som till den grad utmärka sig för lätthet och elegans, att de tyckas icke kunna bära sin egen massa eller höjd. — *Syn.* (för 2, *c, d, e, f* o. *g*) Dristig, Fri.

DJERFHET, djä'rrvhét (d höres föga) eller jä'rrvhét, f. 3. Egenskapen att vara djerf. Jfr. *Djerf* i alla bem. — *Syn.* 1) *a*) Dristighet, Käckhet, Vågsamhet. — *b*) Se *Fräckhet.* — 2) Dristighet, Frihet.

DJERFT, djärrvt (d höres föga) eller järrvt, adv. På ett djerft sätt, med djerfhet. Jfr. *Djerf* i alla bem. 1) *a*) *Gå d. emot fienden. D. anfalla. Spekulera, spela d.* — *b*) *Tala, ljuga d.* — *c*) *Skrifva, måla, bygga d.* — *Syn.* 1) *a*) Dristigt, Käckt, Vågsamt. — *b*) Se *Fräckt.* — 2) Dristigt, Fritt.

DJERFVAS, djä'rrvass (d höres föga) ell. jä'rrvass, v. d. 2. Göra sig nog djerf (bem. 1, *a* o. *b*) att företaga, våga något. *a*) *Vår ställning är så stark, att fienden icke skall d. anfalla oss. Han har så missbrukat konungens nåd, att han ej mera djerfs visa sig vid hofvet. Huru kan du d. att spela så högt?* — *Syn.* Se *Våga.* — *b*) *Hvad tycker ni väl! han djerfdes framkomma med ett förslag, som på det högsta upprörde mig. Huru kan ni d. att tilltala er husbonde på ett så sturskt sätt?* — *Syn.* Understå sig, Taga sig den djerfheten, Fördrista sig.

DJUP, djup (d höres föga) ell. jup, a. 2. 1) Säges om måttet af den lodräta utsträckningen nedåt hos ihåliga eller skålformiga ting, föremål, äfv. i fråga om flytande ämnen. *En 30 fot d. brunn. Karet är 2 alnar d-t. Sjön är på detta ställe 5 famnar d. En 2 fot d. graf. Vattnet är der icke mer än en aln d-t.* Om fasta kroppar säges i allmänhet hög, med undantag af jord, sand, o. d. *Myllan är der ända till 2 fot d. Ett 20 fot d-t sand-, ler-, jordlager. Snön ligger 2 fot d.* — *Motsats:* Hög. — 2) Som jemförelsevis med andra ting, föremål af samma slag har en stor utsträckning i lodrät riktning uppifrån nedåt. Åtföljes i denna mening aldrig af någon måttbestämning, hvilket i bem. 1. alltid är förhållandet. *En d. brunn, graf, grotta, sjö. Vattnet är ganska d-t här på stället. Ett d-t kärl. D. sand, mylla, smuts. Ett d-t lerlager. Det ligger d. snö på marken. D. tallrik*, som har mera djup än en så kallad flat. *D-a vägar*, fulla af d. smuts. *D-a rötter*, som gå långt ned i jorden. *Ett d-t sår*, som går långt in i köttet. *D. bugning*, en sådan, då man kröker ryggen ganska mycket. — *Motsats:* Grund, Låg. — 3) Brukas i fråga om ett begränsadt rum, då man vill beteckna, att det har stor utsträckning ifrån framsidan till baksidan, i jemförelse med bredden. *D-t rum, d. sal*, sträckande sig långt inåt ifrån fönsterväggen. (Takt.) *D. slagordning*, som ifrån fronten sträcker sig långt bakåt. — 4) Som sträcker sig långt inåt eller befinnes långt inne. *D-aste vrår och vinklar. I d-aste skogen.* — 5) Säges om toner, som uppkomma genom en slappare och mer utsträckt vibration. *En d. ton. De d-a tonerna på ett instrument*, bastonerna. — *Motsatser:* Hög, Fin. — 6) (fig.) *a*) Ganska stor i sitt slag (både i fysisk och moralisk mening). *D-t mörker. D. natt*, midt i natten; äfv. alldeles mörkt. *D. tystnad, sömn. Ligga i d. sömn. D. vördnad, sorg, smärta, bedröfvelse, förödmjukelse, ödmjukhet, harm, förolämpning, okunnighet, lärdom, vishet. D-t lugn, förakt. Råka i d-aste elände.* — *Syn.* Se *Stor.* — *b*) (mindre ofta) Svår att utgrunda, fatta, förstå, begripa. *Dessa vetenskaper äro för d-a för honom.* — *Syn.* Hög, Obegriplig, Ofattlig, Svårfattlig. — *c*) Som tränger långt in i kännedomen, kunskapen af saker. *Detta fordrar ett d-t begrundande, eftersinnande. Vara, sitta i d-a tankar. En d. tänkare.* — *Syn.* Djupsinnig.

DJUP, djup (d höres föga) ell. jup, n. 5. 1) Den lodräta utsträckningen af något uppifrån ytan ned till bottnen. *D-et af en afgrund, en klyfta, en remna, en sjö, en flod, ett kärl. Hafvets d. Sjön har på det stället 10 famnars d. Kasta ankar på 20 famnars d.* — *Syn.* Djuphet. — 2) Ställe, der det är ganska djupt. *Vattnet är vid stranden ganska grundt, men på ett ställe är ett farligt d. Hvem vet, huru det ser ut i hafvets d.! Största fiskarne gå på d-et.* (Sjöt.) *Lägga, hålla ut på d-et*, ut på hafvet, der det är djupt. (Bibl.) *D-sens* (gam. genit.) *källor*, hafvets djup. (Fig.) *Gå på d-et med något*, tränga ända till det innersta af, fullkomligt utgrunda, utforska något. — *Syn.* Svalg, Afgrund. — 3) Det innersta af något. *D-et af en dal, en skog. I skogens mörkaste d. Ur d-et*

af denna grotta utgick en röst, som sade . . . En suck uppsteg ur d-et af hennes bröst. — 4) (mindre ofta) Ett begränsadt rums utsträckning ifrån framsidan åt baksidan, då längden af denna utsträckning är större än längden af framsidan. *D-et af en byggnad, ett rum, en gård, o. s. v.* (Takt.) *D-et af en slagordning,* dess utsträckning ifrån fronten bakåt. — 5) (fig.) *a*) Brukas i förbindelse med vissa substantiver, för att uttrycka någonting utomordentligt, oändligt, vidt omfattande, outgrundligt. *Ho förmår mäta d-et af Guds vishet? Hvilket d. hos honom af kunskaper, insigter, vidtomfattande idéer! Vanliga menniskor kunna icke fatta d-et af dessa idéer.* — *Syn.* Vidd, Höjd. — *b*) Det högsta, det svårfattligaste af en vetenskap, o. s. v. *Huru många förmå tränga till kunskapens d.?*

DJUPBLÅ, jùpblå', a. 2. neutr. — *blått.* Se *Mörkblå.*

DJUPGÅENDE, a. 1. Som går djupt nedåt. *D. rötter. Ett d. fartyg,* som ligger djupt i vattnet. — S. n. (sjöt.) *Ett fartygs d.*, vertikala afståndet emellan dess vattenlinie och kölens underkant.

DJUPHACKA, v. a. 1. (landtbr.) Med vanlig flåhacka upphacka gräsvallen på jord, som man vill odla. — *Djuphackande,* n. 4.

DJUPHACKNING, f. 2. (landtbr.) Odlingssätt, då man djuphackar jord, som skall upptagas till bruk.

DJUPHAMMARE, m. 5. (tekn.) Hammare med rund ban, som begagnas vid drifning af koppar-, messings- eller jernbleckskärl.

DJUPHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara djup. Jfr. *Djup,* n., bem. 1 o. 5. *D-en af en flod, ett kärl.* (Fig.) *D-en af hans insigter.* Brukas mindre ofta än *Djup.* — 2) (fig.) Se *Djupsinnighet,* 2.

DJUPLEK, m. 2. Måttet af ett tings utsträckning i lodrät riktning uppifrån nedåt. *Hvarje kropp har tre dimensioner: längd, bredd och höjd eller d. Huru stor är d-en af detta kärl? En famns d.*

DJUPLIGGANDE, a. 1. 1) Som har ett djupt läge. *En d. trakt emellan bergen. Ett d. fartyg,* som till följe af innehafvande last ligger djupt nedom vattenytan, så att föga af skrofvet är uppom den. — 2) Som har sitt läge långt, djupt in. *D. ögon.* — 3) (fig.) Som icke lätt kan utrönas, upptäckas, utgrundas. *En d. orsak. Ett d. skäl. En d. förklaringsgrund.*

DJUPLIGGNING, f. 2. (sjöt.) *Ett fartygs d.*, dess skrofs under vattenytan mer eller mindre nedsänkta läge till följe af innehafvande last. Bör ej förvexlas med *Djupgående,* som endast brukas i afseende å ett tomt fartyg.

DJUPMETE, n. 4. Det slags mete, då refven är mycket lång, så att den hinner ned till djupet.

DJUPMÅTT, n. 5. (tekn.) Ett slags vinkelmått, utgörande ett fullkomligt rätvinkligt kors, som uppkommer derigenom, att en stållineal går tvärs igenom en messingsskifva. Kallas äfv. Ursvarfningscirkel.

DJUPSINNIG, a. 2. 1) (om person) *a*) Som äger förmåga att upplösa begrepp och hänföra dem till deras ursprung. *En d. man, tänkare.* — *Syn.* Skarpsinnig, Klyftig. — *b*) Tänkande, tankfull, grubblande. *Hvad han ser d. ut!* — 2) (om sak) *a*) Som fordrar djupt förstånd, för att begripas, fattas. *En d. vetenskap.* — *b*) Svårfattlig, obegriplig, mörk. *Hvad ni nu säger, är för d-t för mig.* — *c*) Som blifvit alstrad af ett djupt förstånd, förråder djupsinnighet (bem. 1). *En d. tanke, idé. Ett d-t förslag.*

DJUPSINNIGHET, f. 3. 1) Förmågan att upplösa begrepp och hänföra dem till deras ursprung. *Denne författare har mycken d.* — *Syn.* Skarpsinnighet, Klyftighet. — 2) Egenskap hos något tankealster, som härrör af en sådan förmåga och vittnar derom. *D-en af en litterär skrift, af ett förslag, en idé, en tanke. Hvilken d. i dessa betraktelser!*

DJUPSINNIGT, adv. På ett djupsinnigt sätt, med djupsinnighet. — *Syn.* Skarpsinnigt, Klyftigt.

DJUPT, djupt (d böres föga) ell. jupt, adv. 1) Långt nere, långt ned. *D. i hafvet på demantehällen. Sjunka d. ned i vattnet. Gräfva d. i jorden. Tio famnar d. Skeppet går 20 fot d. Falla d. Buga, niga d. Trycka hatten d. ned öfver ögonen, draga ned den d. i ansigtet. Ligga d.* (om fartyg), vara till betydlig del af skrofvet nedsänkt under vattenytan till följe af innehafvande last. (Fig.) *Han ligger icke d.*, hans kunskaper äro ganska klena. — 2) Långt inne, långt in. *D. in i dalen, i skogen. Tränga d. in* säges både i egentlig och figurlig mening, t. ex.: *tränga d. in i en vetenskap,* grundligt studera den. (Fig.) *Studera sig d. in i en vetenskap, en persons lynne,* o. s. v., göra sig dermed väl bekant. *Skåda, blicka d. in i en sak,* väl fatta, begripa allt, hvad dermed sammanhänger. *Skåda d. in i framtiden,* förutse kommande händelser, innan de inträffa. — 3) (fig.) Högeligen, på det högsta, starkt. *D. rörd, bedröfvad, sorgsen. D. känna en oförrätt. Vara d. bevandrad i en vetenskap. D. begrunda en sak. Sofva d.* — *Syn.* Se *Mycket.*

DJUPTÄNKT, a. 1. 1) Tillkommen genom djupt tänkande. *En d. plan, idé.* — 2) Se *Djupsinnig,* 1, *a.*

DJUPÖGD, a. 2. Hvars ögon ligga djupt i sina gropar. Brukas föga.

DJUR, djur (d höres föga) ell. jur, n. 5. 1) Organisk varelse, begåfvad med känsel och frivillig rörelseförmåga. *Vildt, tamt, köttätande, fyrfota d. Menniskan skiljer sig deruti från djuren, att hon har förnuft och fri vilja.* — Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Vilddjur, Rofdjur, Husdjur, Landtdjur, Vattendjur, Däggdjur, Blötdjur, Stråldjur, Skorpdjur, Nässeldjur, Odjur, m. fl., hvilka alla ses på sina ställen. — 2) (fig. fam.) Rå, dum eller sinlig menniska. — *Ss. D-art, -slägte, -spår,* m. fl.

DJURANATOMI, djùr---mi' ell. jùr---mi', f. 3. sing. Den del af anatomien, som sysselsätter sig med djurkroppars sönderdelning och beskrifningen af deras delar. — Äfv. Zootomi.

DJURARTAD, a. 2. Väsendtligt liknande ett djur. *De så kallade djurväxterna äro i visst afseende d-e.*

DJURBESKRIFNING, f. 2. Naturalhistorisk beskrifning af djur i allmänhet eller af något särskilt sådant. Speciel sådan för ett visst land kallas Fauna. — Äfv. Zoografi.

DJURBESKRIFVARE, m. 5. (föga brukl.) En, som författat naturalhistoriska djurbeskrifningar. — Äfv. Zoograf.

DJURDYRKAN, f. sing. indef. Dyrkan af djur såsom gudomliga väsenden, t. ex. hos de gamla Egyptierna och Indierna. *Oxen och kon, såsom sinnebilder af åkerbrukets välgerningar och naturens fruktbarhet, voro bland andra äfven föremål för d.* — Äfv. Zoolatri.

DJURDYRKANDE, a. 1. Som dyrkar eller dyrkat djur. *Egyptierne voro ett d. folkslag.*

DJURDYRKARE, m. 5. En, som dyrkar djur.

DJURFYSIOLOGI, djùr- (d höres föga) ell. jùrfysiålåji', f. 3. sing. Den del af fysiologien, som sysselsätter sig med undersökning af djurorganers ändamål och förrättningar under djurens lefvande tillstånd. [- physiologi, - physiologie.]

DJURFÅNG, n. 5. 1) Djurs fångande. — 2) Sättet att fånga djur. *En bok, som handlar om d. och vildafvel.* — 3) Rättigheten att fälla vilda djur. — *Syn.* Djurfänge.

DJURFÅNGST, f. 3. Mängd af djur, som genom jagt eller på annat sätt fångas eller blifvit fångade. *D-en har i Sverige fordom varit betydligare och kostbarare än nu för tiden.* — *Syn.* Djurfänge.

DJURFÅNGARE, m. 5. En, som helt och hållet eller till en del gör yrke af att fånga djur. *I Nordamerikas stora skogar träffas många d.*

DJURFÄKTARE, m. 5. En, som vid de fordna spelen i Circus hos Romarne fäktade med vilda djur.

DJURFÄKTNING, f. 2. 1) Vissa dertill öfvade eller dömda menniskors fäktande med vilda djur vid de circensiska spelen hos Romarne. Kan äfven i denna bem. sägas om de hos Spaniorerna ännu brukliga Tjurfäktningarna. — 2) Strid emellan vilda djur såsom ett offentligt skådespel. *D-ar voro hos Romarne ganska vanliga; äfven Engelsmännen hafva sina Tuppfäktningar.*

DJURFÄNGE, n. 4. Se *Djurfång* och *Djurfångst.*

DJURFÖRSTENING, f. 2. Förstenadt djur eller del af ett sådant.

DJURGÅRD, m. 2. 1) Väl inhägnad vidsträckt plats, der vissa vilda djur, som äro föremål för jagten, isynnerhet högdjur, hållas instängda, för att vid tillfälle med lätthet kunna fångas för taffeln vid ett hof, o. s. v. — 2) *Kongliga D-en,* en vacker och vidsträckt park, belägen invid Stockholm, i äldre tider kallad Waldemarsön.

DJURHUD, f. 2. Den afdragna huden af ett djur.

DJURHUS, n. 5. 1) Enkom uppfördt hus på en landtgård, att deruti förvara vissa vilda djur, såsom hjortar, rådjur m. fl., samt fjäderfä, till gödning. Sådana brukas nu endast på få ställen. — 2) Särskilt hus, der man samlar utländska och sällsynta djur. — Äfv. Menageri.

DJURISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på djur. *Det d-a lifvet* (djurlifvet). *D. organism. D-t ämne* (djurämne). — *Syn.* Animalisk. — 2) (fig.) Som tillhör eller härrör af menniskans kroppsliga natur: sinlig, rå. *D-a begär, passioner, böjelser.* — *Fäaktig* är häraf en högre grad.

DJURISKHET, f. 3. sing. 1) Se *Djurnatur.* — 2) Egenskapen att vara djurisk (bem. 2): grof, rå sinlighet. *Förfalla till d.* — *Fäaktighet* är häraf en högre grad.

DJURISKT, adv. På ett djuriskt sätt, såsom ett djur; i högsta grad sinligt. *Lefva d.*

DJURJORD, f. 2. sing. Den efter djurkroppars förmultning öfverblifna massa, bestående af kalkjord, fosforsyra, m. m.

DJURKEMI, djùr- (d höres föga) eller jùrtjemi', f. 3. sing. Den del af kemien, som har till föremål undersökningen af djurämnen. [- chemi, - chemie.]

DJURKOL, n. 5. Kol, uppkommit genom förkolning af djuriska delar.

DJURKRATS, m. 2. (jäg.) Större krats, som fastskrufvas på spetsen af en stör, för att dermed utdraga djur utur berggryt.

DJURKRETS, m. 2. (astr.) *D-en,* på himlahvalfvet ett sferiskt bälte, som delas midt i tu af ekliptikan och sträcker sig till inemot 10 grader på hvardera sidan om densamma. *D-ens tolf tecken.* — Kallas äfv. Zodiaken.

DJURKROPP, m. 2. Organisk kropp, som tillhör eller tillhört ett djur.

DJURKÄNNARE, m. 5. (föga brukl.) En, som studerat och känner djurens naturalhistoria. — Äfv. Zoolog.

DJURLIF, n. 5. Det slags lif, som finnes hos djur. — *Motsatser:* Växtlif och Andelif.

DJURLIK, a. 2. Till utseende lik ett djur.

DJURLILJOR, f. 1. pl. Benämning på en ordning af Stråldjuren. Kan äfven om enskilta djur brukas i sing.

DJURLIM, n. 5. Lim, som genom kokning erhålles ur vissa djuriska delar, såsom hud, senor, brosk, ben, m. m.

DJURLÄKARE, m. 5. Person, som studerat och utöfvar djurläkekonsten. — Äfv. Veterinärläkare, Veterinär. — *Ss. D-skola.*

DJURLÄKEKONST, f. 3. Konsten att behandla och bota sjuka djur, isynnerhet husdjur. — Äfv. Veterinärvetenskap.

DJURLÄRA, f. 1. (föga brukl.) Se *Zoologi.*

DJURMÅLARE, m. 5. Målare, som isynnerhet egnar sig åt konsten att måla djur.

DJURMÅLERI, n. 3. Den del af målarkonsten, som sysselsätter sig med djurmålning.

DJURMÅLNING, f. 2. Konsten att måla djur.

DJURNATUR, djùr- (d höres föga) ell. jùrnatúr, f. 3. De väsendtliga egenskaper, som tillhöra ett djur.

DJUROLJA, f. 1. Benämning på oljor, erhållna utaf djurämnen.

DJURPLANTA, f. 1. Se *Djurväxt.*

DJURRAS, m. 3. Se *Ras.* [-race.]

DJURRIKE, n. 4. Benämning på den del af naturkropparna på vår jord, som omfattar djuren. Brukas alltid i bestämd form och såsom motsats till Växtriket och Stenriket.

DJURSJÄL, m. 2. Lifsprincipen hos djuren.

DJURSPRÅK, n. 5. Djurens olika läten, hvarigenom man velat antaga att de i viss mån förmå att för hvarandra uttrycka sina känslor.

DJURSTEN, m. 2. Stenartad sammangyttring, som anträffas i de inre delarna hos vissa djur.

DJURSTYCKE, n. 4. Målning, som föreställer ett eller flera djur.

DJURSYRA, f. 1. (kem.) Syra, som erhålles ur djurämnen, och har en trefaldig radikal: qväfve, kol och väte, t. ex.: Urinsyra.

DJURVAKTARE, m. 5. Person, hvars befattning är att vakta djur vid ett menageri, o. s. v.

DJURVÄSENDE, n. 4. Se *Djurnatur.*

DJURVÄXT, f. 3. (nat. hist.) Benämning på en del af stråldjuren, hvilka i anseende till sin enkla organisation och de yttre organernas stråleller kransform, hos en stor del liknande blad och dylikt, ganska mycket likna växterna. Sådana äro t. ex. korallerna. — Äfv. Zoofyt.

DJURÄMNE, n. 4. (kem.) Benämning på de egna ämnen, som på ett väsendtligt och utmärkande sätt ingå i djurkroppars sammansättning, och bestå vanligast af syre, väte, kol och qväfve.

DOBB, m. 2. (sjöt.) Se *Kompass.*

DOBBEL, n. 5. Öfverdrifvet spelande. Brukas helst i fråga om högt eller förbjudet spel.

DOBBLA, v. n. 1. Öfverdrifvet sysselsätta sig med spel. Brukas helst i fråga om högt eller förbjudet spel. — *Dobblande*, n. 4.

DOBBLARE, m. 5. En, som är mycket begifven på spel. — *Syn.* Storspelare.

DOCENS, dósänns, a. o. s. m. (lat.) *Magister d.* eller blott *d.*, se *Docent.*

DOCENT, dosä'nnt, m. 3. Underlärare vid ett universitet. *D. i matematiken, historien,* o. s. v.

DOCERA, v. n. 1. 1) Undervisa i egenskap af docent vid ett universitet. — 2) (fig. fam.) Tala, med anspråk på öfverlägsen lärdom. — *Docerande*, n. 4. o. *Docering*, f. 2.

DOCERA, se *Dosera.*

DOCK, konj. Se *Likväl.*

DOCKA, f. 1. 1) Menniskofigur, större eller mindre, gjord af trä, papp, vax o. s. v., för att tjena till leksak för barn. *Denna flicka leker ännu med d-or. Den lilla roar sig att kläda d-n. D. på en figur- eller marionett-teater. D., som dansar på lina. Kinesisk d.*, liten grotesk figur af kinesiskt porslin. *Grann, putsad som en d.*, mycket grann, utstofferad. — Ingår i flera sammansättningar, såsom: Barndocka, Lekdocka, Vax-, Papp-, Trädocka, Grannlåtsdocka, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — 2) (fig. fam.) Smeknamn, som gifves små flickor. *Kom hit, min lilla d.* — *Syn.* Pulla. — 3) Benämning på de små vanligtvis svarfvade ståndare, som uppbära bröstläningen af en balustrad, ett skrank. — 4) Benämning på de tre vertikala ståndare af trä, messing eller tackjern, som hvila på vagnarna af en svarfstol, och af hvilka tvenne, som uppbära spindeln, stå orörliga vid ena ändan af svarfstolen, till venster om svarfvaren, och den tredje (bakdockan) kan skjutas fram och tillbaka på vagnarna och fäs'as hvar som helst, förmedelst en kil eller skruf. — 5) *a*) En viss myckenhet silke. *En d. silke.* Man säger äfv. Silkesdocka. — *b*) En viss myckenhet häckladt lin, sammanlagdt i ordning efter längden af tågorna, sedan hopviket dubbelt och hopvridet ifrån midten. *En d. lin.* — 6) Ställe, hvarest fartyg kunna byggas, repareras samt lastas och lossas.

DOCKANSIGTE, n. 4. (fig. fam.) Vackert, men själlöst, intet sägande ansigte.

DOCKBOD, f. 2. Handelsbod, der barndockor och andra leksaker hållas till salu.

DOCKDANS, m. 3. Rörelser af dockor, liknande dans, och tillvägabragta genom dragning på trådar, mekaniska anstalter eller elektricitet.

DOCKKRAM, n. 5. sing. Handelskram, bestående af barndockor och andra leksaker.

DOCKKRÄMARE, m. 5. Handlande, som har dockkram till salu.

DOCKLEK, m. 2. Lek med dockor (bem. 1).

DOCKLIK, a. 2. Lik en docka (bem. 1).

DOCKMAKARE, m. 5. Handtverkare, som förfärdigar barndockor.

DOCKSKÅP, n. 5. 1) Litet skåp med små grant utstyrda dansande dockor, som vanligen af Savojarder och Italienare bäres omkring, för att dermed emot en frivillig afgift roa allmänheten, isynnerhet barn. — 2) (fig. fam.) Snygg, nätt, väl städad kammare, våning, bostad.

DOCKSPEL, n. 5. Se *Marionettspel.*

DOCKVERK, n. 5. (fam.) Dockor och leksaker.

DOCTOR, DOCUMENT, m. fl., se *Doktor, Dokument*, m. fl.

DODEKAEDER, - - - édr, m. 2. pl. — *edrar.* (mat.) Solid figur, som innesluts af tolf reguliera femhörningar. [Dodeca —.]

DODEKAGON, - - - gå'n, m. 3. (mat.) Regulier tolfhörning. [Dodec —.]

DODEKAGYNIA, - - - - ni'a, f. 1. sing. Ordning i Linnés växtsystem, innehållande växter, hvilkas blommor hafva 12 pistiller; förekommer endast i klassen Dodekandria, och har blott ett enda slägte: Sempervivum. [Dodec —.]

DODEKANDRIA, - - kanndri'a, f. 1. sing. Den elfte klassen af Linnés växtsystem, innehållande de växter, hvilkas blommor hafva 12 ståndare. [Dodec —.]

DODKOPP, se *Dotkopp.*

DODRA, dåddra, f. 1. Ett växtslägte, tillhörande klassen Tetradynamia, och innefattande de svenska arterna Lindodra och Grå Dodra. Alyssum. [Doddra.]

DOF, dåv, a. 2. 1) (om luften) Qväfvande het; så varm, att man deraf försmäktar. *En d. luft. D. värme, hetta. Det är, det kännes så d-t i luften.* — 2) (om ljud) Svag och otydlig. *Ett d-t ljud, läte, buller. En d. ton, stämma.* — 3) *D. smärta, värk,* lindrig, men åtföljd af en viss brännande, beständigt plågande känsla. [Dåf.]

DOFHET, då'vhét, f. 3. Egenskapen att vara dof. [Dåf -.]

DOFHETTA, då'vhétta, f. 1. Qväfvande hetta. [Dåf —.]

DOFHIND, då'vhi'nnd, f. 2. Honan till dofhjorten. [Dåf -.]

DOFHJORT, då'vjórt, m. 2. En art af hjortslägtet, mindre än Kronhjorten, gulbrun och hvitskäckig; är inhemsk i norra Afrika, men förflyttad till och förvildad öfver hela Europa. Cervus Dama. — *Ss. D-hona.* [Dåf -.]

DOFNA, då'vna, v. n. 1. Se *Domna.* [Dåf -.]

DOFT, dåvt, adv. På ett doft sätt (se *Dof*, bem. 2 o. 3). *Ljudet höres d. Det värker d.* [Dåft.]

DOFT, dåfft, n. 5. o. m. 3. 1) (neutrum) Fint, i luften kringflygande stoft af frömjölet hos blommor. Bildar sammansättningen Blomdoft. — 2) (maskulin) Vällukt af blommor. *Känn, hvilken herrlig d. ifrån de nyss utspruckna hyacinterna.* — Kan ingå i sammansättning med de flesta välluktande blommor, t. ex.: Neglik-, Viol-, Törnrosdoft, o. s. v. — *Syn.* Se *Lukt.*

DOFTA, då'ffta, v. n. o. impers. 1. Sprida en behaglig lukt, lukta väl. Säges isynnerhet om blommor. *Hvad resedan d-r skönt! Ack, så herrligt det d-r efter regnet!* — Kan dock äfv. användas i fråga om parfymer o. d., t. ex.: *Så behagligt det d-r i denna boudoir! Hvad det d-r appetitligt ifrån det ugnsvarma brödet!* — *Syn.* Se *Lukta.* — *Doftande*, n. 4.

DOFTLUDD, m. 3. Ett svampslägte, som växer på vass. Conoplea.

DOFVA, då'va, v. n. o. impers. 1. (pop.) Vara dof (bem. 1). *Luften d-r. Det d-r i dag.* [Dåfva.]

DOFVARM, då'v-várrm, a. 2. Qväfvande varm. [Dåf -.]

DOFVIG, då'vigg, a. 2. Se föreg. [Dåfvig.]

DOFVIGHET, då'vigghét, f. 3. Se *Dofhet.* [Dåf —.]

DOGE, dåsch (efter italienska uttalet då'dsche), m. 3. (ital.) Benämning på regenten i de fordna republikerna Venedig och Genua.

DOGA, dåga, se *Duga.*

DOGG, dågg, m. 2. (eng. *Dog*) *Engelsk d.*, en hundras med tjock nos, mycket tjocka och hängande läppar, hängande öron af medelmåttig storlek, undersätsig kropp och starka ben.

DOGGER, då'ggr, m. Ett slags holländsk fiskarbåt.

DOGM, dåggm, m. 3. (grek. *Dogma*) Lärosats. Brukas isynnerhet i fråga om den kristna troslärans satser.

DOGMATIK, dåggmati'k, f. 3. Vetenskaplig framställning af kristna religionens lärosatser (dogmer).

DOGMATISK, dåggmátissk, a. 2. Som hörer till, har afseende på eller öfverensstämmer med kristna religionens lärosatser (dogmer). — *Dogmatiskt*, adv.

DOGMATISERA, dåggmatisèra, v. n. 1. 1) Uppställa lärosatser. Brukas i fråga om religion, helst den kristna. — 2) (fig.) Tala i tonen af en teolog.

DOK, n. (t. *Tuch*) Slöja. *Taga d-et*, blifva nunna.

DOKTOR, då'cktårr, m. 3. (uttalas' i pl. — tórärr) Egentl.: Lärare. 1) Titel för den, som vid ett universitet tagit högsta lärdomsgraden i teologi, lagfarenhet, medicin och filosofi. *Teologie, Juris, Medicine, Filosofie d.* I st. f. *Filosofie d.* brukas i Sverige *Filosofie Magister*. — 2) Läkare. *Skicka efter en d. åt den sjuke. D-n har ordinerat, att* . . . . [Doctor.]

DOKTORERA, v. n. 1. (fam.) Taga doktorsgraden. — V. a. Gifva in medikamenter, qvacksalva med någon. [Doct —.]

DOKTORINNA, f. 1. 1) Fru åt eller enka efter en doktor. — *Syn.* Doktorska. — 2) (fam. skämtv.) Fruntimmer, som befattar sig med att kurera folk. [Doct —.]

DOKTORSGRAD, då'cktårrsgrád, m. 3. En doktors (bem. 1) värdighet. *Taga d-en*, genomgå de prof och examina, som fordras, för att blifva doktor vid ett universitet. *Han har ännu icke tagit sin d.* [Doct —.]

DOKTORSHATT, m. 2. Hatt, öfverklädd med siden och prydd med guldspänne, som de, hvilka tagit doktorsgraden, äga rätt att bära. [Doct —.]

DOKTORSMIN, m. 3. (fig. fam.) Allvarsam och djupsinnig min, som röjer anspråk på öfverlägsenhet i lärdom. [Doct —.]

DOKTORSKA, f. 1. Se *Doktorinna*, 1. [Doct —.]

DOKTORSPROMOTION, då'cktårrspromotschón, f. 3. Högtidlighet vid ett universitet, då de, som aflagt godkända lärdomsprof, derför få sig doktorsvärdigheten tilldelad. [Doct —.]

DOKTORSVÄRDIGHET, f. 3. Värdigheten af doktor (bem. 1).

DOKTRIN, dåcktri'n, f. 3. 1) Lärdom. — 2) Lära, lärosystem. [Doct -.]

DOKTRINEL, dåcktrinä'll, a. 2. Lärd, vetenskaplig.

DOKTRINÄR, dåcktrinä'r, m. 3. Benämning, under restaurationen, på ett politiskt parti i franska deputerade-kammaren, som ville inrätta staten efter vetenskapliga teorier och stödde sig på filosofiska grunder, hvaremot deras motståndare åberopade erfarenheten. Detta parti stod midt emellan de strängt Liberale och Ultras, räknande bland sig hertigen af Broglio, Guizot, Thiers, m. fl. — *Adj.* 2. Som tillhör eller har afseende på doktrinärernes politiska system. *D-a satser*. [Doct —.]

DOKUMENT, - - mä'nnt, n. 3. Skriftlig handling, som i rättsväg kan tjena till laga bevis, efterrättelse: stats- eller domstolshandling, rättshandling. — *Syn.* Akt, Handling, Afhandling, Urkund.

DOKUMENTERA, v. a. 1. 1) Förse någon med erforderliga dokumenter. — *Syn.* Bebrefva. — 2) Bilägga, styrka med dokumenter. [Doc —.]

DOLD, dåld, a. 2. (egentl. part. pass. af *Dölja*) Hemlig, förborgad. *Det måtte finnas några d-a orsaker dertill.* — *Syn.* Se *Hemlig*.

DOLERIT, dåleri't, m. 3. Vulkanisk stenart med samma beståndsdelar som basalt och kristalliniskt kornig textur.

DOLK, dållk, m. 2. Ett slags blankt vapen, med kort och rak klinga, ämnad att sticka med. *Stöta d-en i någon. Fordom hörde d-en till en riddares vapen; numera är det blott banditer, som nyttja den. Käpp med d. uti.* — *Syn.* Dart, Stilett. — *Ss. D-klinga, -skaft, -spets.*

DOLKSTING ell. **DOLKSTYNG**, n. 5. 1) Sting, som tilldelas någon med en dolk. *Gifva, tilldela någon ett d. Få, erhålla, bekomma ett d.* — 2) (fig.) Hvarje inträffande händelse, som lifligt smärtar, sårar. *Detta ord var ett d. för honom.* [- stygn.]

DOLLAR, då'llr, m. i plur. *dollars*. Silfvermynt i nordamerikanska Förenta Staterna, svarande ungefärligen emot 44 sk. i sv. silfver.

DOLMAN, då'llmann, m. 3. (egentl. *Doliman*, turkiskt ord) 1) (hos Turkarna) Rock, som bäres utanpå linnet och tillfästes med en gördel. — 2) (hos Ungrarne) Lifrock, som fästes med en gördel, och utanpå hvilken de bära en pels. — 3) Tätt åtsittande husarjacka med snören, hvilken sommartiden bäres ensam eller med löst öfverhängande pels, om vintern bäres under denna. — Skrifves äfv. *Dollman*. [Dollma, Dolma.]

DOLOMIT, dolomi't, m. 3. Ett till slägtet Karbonater hörande mineral, hufvudsakligen bestående af kolsyrad kalk- och talkjord, derbt, men i kristalliniskt korniga delar, hvitgult eller gråaktigt, genomskinande eller ogenomskinligt perlemorglänsande.

DOLSK, dålsk, a. 2. I. (af *Dölja*) 1) (om person) Som hemligen inom sig närer onda afsigter, anslag. *En d. menniska.* — 2) Som röjer, uttrycker, härrör af sådan sinnesart. *D. min, uppsyn. D-t handlingssätt.* — *Syn.* (för begge bem.) Se *Lömsk*.

DOLSK, dålsk, a. 2. II. (af gamla ordet *Dylia*, tveka, tvifla) Trög, lat. — *Syn.* Se *Trög*.

DOLSKA, då'lska, ell. **DOLSKHET**, då'lskhét, f. 3. 1) (af *Dolsk*, I) Naturlig böjelse att inom sig hemligen nära onda afsigter, anslag. — *Syn.* Se *Lömskhet*. — 2) (af *Dolsk*, II) Tröghet, lättja. — *Syn.* Se *Tröghet*.

DOM, dåm, se *Don*, m.

DOM, dåm, m. 3. (fr. *Dôme*) 1) Rundt, hvälfdt tak öfver kyrkor och andra stora byggnader. — 2) Domkyrka.

Anm. I st. f. det nu allmänt antagna, för ögat osvenska *Dôm* torde vara skäl att antingen bibehålla det franska *Dôme* oförändradt eller ock införa det rent svenska stafningssättet *Dåm*.

DOM, domm, m. 2. 1) *a*) Domstols beslut i ett rättegångsmål, vare sig tvistemål ell. brottmål. *D. i ett civilt mål, en konkurs, ett brottmål. Fälla d. i en sak. Fälla d-en öfver någon. D-en är redan fälld, d. har redan fallit i målet. Låta någon undergå sin d. Blifva skjuten utan d. och ransakning. Han har fått sin d.*, blifvit dömd. (Fig. mest i kyrklig stil) *Gå till d-s med någon*, kalla honom till räkenskap. — *Syn.* Domstols beslut, Utslag. — *b*) Sjelfva ordalagen, i hvilka domstols beslut i ett mål är affattadt. *Uppläsa, afkunna d-en öfver någon.* — *c*) Laga papper, handling, innehållande domstols beslut i en sak. — 2) (i utsträckt mening) Omdöme.

Låt X. fälla d. i vår tvist, låtom oss höra hans d. — *Syn.* Se *Omdöme.* — 3) (i religiös mening) *Guds d-ar*, Guds rådslag. *Äta och dricka sig sjelfvom d-en*, genom ovärdigt begående af den hel. nattvarden ådraga sig evig fördömelse. *Yttersta d-en*, Christi högtidliga handling, hvarigenom han på yttersta dagen skall afgöra menniskornas eviga tillstånd, gifva de trogna den eviga saligheten, men döma de otrogna och förtappade till evigt straff. — 4) (under medeltiden) *Guds d.*, ett tvistemåls afgörande genom envig, då man ansåg att Gud sjelf fällde domen till den segrandes fördel.

DOMARE, dòmmare, m. 5. 1) (i allmänhet) Den, som dömer, äger rätt och makt att döma. *Gud är den högste d-n.* — 2) (uti inskränktare mening) *a*) Person, tillsatt af öfverheten att vara ordförande i en domstol och tillika med dess öfriga ledamöter (bisittare, råder, assessorer, nämdemän) afdöma alla dit instämda mål. *En god, rättvis, obesticklig, sträng d. En dålig, fal, orättvis d. Behörig d. D. i en sak, ett mål. D. i första, andra instansen. Utnämna, tillsätta, förordna en d. Stå inför sin d. Ingen kan vara på en gång d. och part. Ingen kan vara d. i egen sak*, ingen kan opartiskt döma i hvad honom sjelf rörer. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Öfver-, Under-, Handels-, Fredsdomare, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — *Syn.* Domhafvande. — *b*) Säges äfven om ledamöterna utaf en domstol, helst en högre. *En domstol, bestående af tolf d. Hans d. äro honom icke bevågna. Ställa ordet till sina d. Domrarne* (äfv. *domarena*) *voro obeveklige.* — Hit hörer sammansättningen Häradsdomare. — *Syn.* Domstolsledamot, Rättsledamot, Bisittare, Råd (t. ex. Hofråd), Assessor, Nämdeman. — *c*) Person, som af tvistande frivilligt utses, för att slita deras tvist. *Välja någon till d. i en sak.* — *Syn.* Skiljedomare, Skiljeman, Kompromissdomare. — 3) *a*) Person, som anmodas att fälla sitt omdöme i en sak, en fråga. *Jag tager herr N. till d. i den saken.* — *b*) Säges i utsträckt mening om den, som äger förmåga att döma i en sak. *Han är icke behörig d. i poesi, i musik. Upphäfva sig till d. i en sak*, döma i en sak med anspråk på att dertill äga behörighet, förmåga. — 4) Säges i figurlig mening om sinnena, samvetet, o. s. v. *Sinnena äro stundom bedrägliga d. Samvetet är d. öfver sedligheten af våra handlingar. Förnuftet är en sträng d.* — 5) (hist.) Benämning på regenterna i judiska staten under tiden före konungadömets införande. — *Ss. D-embete, -förrättning, -göromål.*

DOMAREBOKEN, f. 3. sing. def. Benämning på en bok i bibeln, som handlar om Judafolkets öden under de så kallade Domarenas regering.

DOMAREED, m. 3. Embetsed, som domare vid tillträdet af sitt embete är skyldig att afgifva.

DOMAREFÖRORDNANDE, n. 4. Förordnande för någon att sköta en domhafvandesyssla, under dess ordinarie innehafvares sjukdom eller tjenstledighet, eller vid tillfälle af dödsfall, då den står obesatt.

DOMAREMAKT, f. 3. sing. (moralfil.) Den del af statsmakten, som äger rätt att tillämpa lagen i enskilta fall.

DOMAREREGLOR, f. 1. pl. Benämning på en gammal skrift, som plägar åtfölja upplagorna af den svenska, nu gällande lagen, innehållande moraliska reglor till rättesnöre för domare i deras embetsutöfning. Antages vara författad af Olaus Petri.

DOMARERING, m. 2. och DOMARESÄTE, n. 4. 1) Säte, stol, hvarpå en domare sitter till doms. — 2) Se *Domsäte.*

DOMBOK, f. 3. pl. — *böcker.* Samlingen af de protokoll öfver ransakningar och utslag, som föras vid domstolarna och insändas ifrån underdomstolarna till hofrätter.

DOMBREF, n. 5. Dom i form af öppet bref.

DOMBROTT, n. 5. Så kallas, då någon ånyo drager inför rätta en förut afdömd sak, sedan utslaget redan vunnit laga kraft.

DOMCAPITEL, se *Domkapitel.*

DOMDERA, dåmmdèra, v. n. 1. (pop.) Tala stort och bredt, skräfla.

DOMEDAG, m. 2. Yttersta dagen, då yttersta domen kommer att ske.

DOMESTIK, domästi′k, c. 3. Tjenstehjon, tjenare eller tjenarinna i ett hus. — *Syn.* Se *Tjenare.*

DOMFÄSTA, v. a. 1. o. 2. Bekräfta genom laga dom. *En domfäst fordran.* — *Domfästande*, n. 4. o. *Domfästning*, f. 2.

DOMFÖR, a. 2. Säges om en domstol, då den har de i lag stadgade egenskaper, och behörigt antal af dess ledamöter är närvarande, för att kunna döma i ett mål.

DOMHAFVANDE, n. 5. Den, som äger laglig rätt att föra ordet i en domstol och afdöma dit instämda mål, vare sig såsom ordinarie eller tillförordnad. Ordet brukas helst i curial- och administrativ stil, i st. f. *Domare*, hvilket nyttjas mer i det allmänna, samtals- och lagspråket.

DOMHERRE, m. 2. pl. — *herrar.* (af *Dóm*) 1) Benämning på ledamöterna i ett domkapitel, svarande mot Consistoriales i lutherska församlingen. Förekommer i fråga om utländska förhållanden. — *Syn.* Kanonikus, Kanik. — 2) Fågel af Sparffåglarnes ordning, med kort och tjock, kägelformig och kullrig näbb, hufvud, vingar och stjert svarta, öfvergumpen hvit, ryggen askgrå, de undra kroppsdelarna hos hanen cinoberröda, hos honan rödgrå. Pyrrhula vulgaris.

DOMICILIERA, v. a. 1. (handelst.) *D. en vexel*, å densamma teckna adressen på en tredje ort, der den skall betalas.

DOMINANT, --ánnt, m. 3. (i musik) Qvinten till första tonen på en skala.

DOMINERA, v. n. 1. Herrska, råda. — V. a. 1) Hafva utsigt öfver. — 2) (om batterier, fästningar, o. s. v.) Bestryka.

DOMINIALGODS, ---àlgódds, n. 5. Se *Domän.*

DOMINIKAN, ---án, m. 3. Se *Dominikanermunk.* [— can.]

DOMINIKANERMUNK, ---kànrmúnngk, m. 2. o. — NUNNA, f. 1. Munk, nunna af Dominikanerorden. [— can —.]

DOMINIKANERKLOSTER, n. 5. Kloster, tillhörande Dominikanerorden. [— can —.]

DOMINIKANERORDEN, ---kànr-å′rdn, m. 2. pl. — *ordnar.* En af Dominicus de Guzman 1215 stiftad klosterorden, hvars medlemmar äfven kallas Predikaremunkar. [— can —.]

DOMINO, då′mino, m. (ital.) 1) (ford.) Mantel, som de andelige brukade om vintern, och som endast betäckte hufvud och skuldror. — 2) Ett slags maskeraddrägt, bestående i en lång sidenkappa med vida ärmar, till färgen i allmänhet svart. — *D.* ell. *D-spel*, n. 5. Ett slags spel med små numrerade benskifvor.

DOMKAPITEL, dòmmkapi′ttl, n. 5. (af *Dóme*) 1) Se *Konsistorium.* — 2) Sammanträde af leda-

möterna i ett konsistorium, till öfverläggning och afgörande af under dess domsrätt hörande ämnen. *Hålla d. Det har varit d. i dag.*

DOMKRAFT, f. 3. Mekaniskt verktyg, som begagnas att lyfta svåra tyngder. Kallas äfven Häfskruf. (Fig.) *Med d.*, med all makt, med yttersta kraft.

DOMKRETS, m. 2. Rund stensättning af fem till tio alnars genomskärning, som förekommer på åtskilliga ställen i Skandinavien, bestående antingen af större runda stenar, åtskilda genom betydliga mellanrum, eller af smärre så kallade kullerstenar, lagda tätt intill hvarandra. Dessa stenkretsar, som af allmogen kallas *Domaresäten*, hafva af äldre fornforskare blifvit ansedda som tingsplatser, men betraktas numera i allmänhet såsom gamla begrafningsplatser.

DOMKYRKA, f. 1. Benämning på hufvudkyrkan i städer, hvilka äro biskopssäten. Namnet härleder sig deraf, att sådana kyrkor i äldre tider oftast byggdes med kupolformigt tak eller så kallad *Dôm*, hvaraf sedan äfv. benämningen Domherre, m. fl. — *Syn.* Dôm, Stiftskyrka. — *Ss. Domkyrkoförsamling.*

DOMKYRKOPREDIKANT, -----kännt, m. 3. Kapellan vid en domkyrka.

DOMKYRKOSYSSLOMAN, m. 5. pl. — *män.* Prestman, hvars hufvudsakliga befattning är vården om en domkyrkas egendom, om de så kallade domkyrkotunnorna, jemte tillsyn å kyrkans byggnader, m. m. d.

DOMKYRKOTUNNAN, f. 1. def. Afgift, som är anslagen åt domkyrkorna i riket och utgår med en till två tunnor spannmål ifrån hvarje kyrka i stiftet.

DOMLÖSEN, m. 2. sing. 1) Säges, då någon begär och emot erläggande af i lag föreskrifven afgift utbekommer afskrift af dom, som blifvit fälld i någon rättegångssak. — 2) Den afgift, som dervid erlägges.

DOMNA, då'mmna, v. n. 1. (ursprungligen *Dofna*, d. v. s. dufna) 1) Förlora känseln. *Foten, handen har d-t.* — *Syn.* Bedöfvas. — 2) (fig.) *a*) Sakta sig, stillas. *Värken d-de efter en stund.* — *Syn.* Döfvas. — *b*) (i andlig mening) Förlora kraft, lif, verksamhet. *Hans själskraft, hans förmögenheter äro d-de efter detta hårda slag, men skola snart åter vakna till lif.* — *Syn.* Förfalla ell. sjunka i dvala, Söfvas, Bedöfvas, Döfvas. — *D. áf, bórt*, se *Afdomna, Bortdomna.* — *Domnande*, n. 4.

DOMNING, f. 2. 1) Verkningen, då någon kroppsdel domnar. Kan äfv. brukas i fig. mening. Jfr. *Domna.* — 2) Tillstånd, då en kroppsdel o. s. v. är domnad. — *Syn.* Bedöfning, Dvala. — *Ss. D-stillstånd.*

DOMPROST, m. 2. Kyrkoherde i en domkyrkoförsamling. — *Ss. D-syssla.*

DOMPROSTERI, n. 3. En domprosts embete, värdighet.

DOMQVAL, n. 5. Se *Dombrott.*

DOMSAGA, f. 1. Distrikt, som hör under en domstol, hvilken äger att afdöma derinom förekommande rättegångsmål.

DOMSAL, m. 2. Sal, stort rum, hvari en domstol har sina sessioner.

DOMSKÄL, n. 5. Skäl, grund, hvarpå en dom stöder sig.

DOMSLUT, n. 5. 1) Slutet af en dom, hvari, efter förut gjord framställning af målet och anförande af domskälen, rättens beslut och afgörande meddelas. — 2) Se *Dom*, 1.

DOMSRÄTT, m. 3. sing. Rättighet att skipa lag.

DOMSTOL, m. 2. 1) (egentl.) Stol, hvarpå en domare sitter, när han afdömer rättegångsmål. — 2) Hvarje af staten för lagskipningens utöfning bestämd myndighet; hvarje laga myndighet, som domsrätt tillkommer. *Draga en sak inför d. D-arne i riket. Högre och lägre d-ar. Andlig, verldslig d. Konungens högsta d.* ell. blott *Högsta d-en*, den, som utöfvar konungens domsrätt, och hvilken utgöres af 12 ledamöter, 6 frälse och 6 ofrälse, kallade justitieråder, hvarjemte konungen der äger tvenne röster i de mål, hvilkas föredragning och afgörande han för godt finner att öfvervara. — *Syn.* Tribunal, Rätt. — 2) Samteliga de personer, af hvilka en domstol består. — 3) (fig.) *Samvetets d.*, sjelfva samvetet, t. ex.: *det gifves ingen fruktansvärdare d. än samvetets. Guds d.*, Guds rättvisa. *Stämma någon inför Guds d.*, hänskjuta någons handlingssätt under Guds rättvisa dom. I samma mening säges äfv.: *Allmänna tänkesättets d.*, o. s. v.

DOMSÄTE, n. 4. (föga brukl.) Se *Domstol.*

DOMVILLA, f. 1. Orätt dom, hvaröfver besvär kan anföras vid högre domstol.

DOMÄN, -ä'n, m. 3. (fr. *Domaine*) Benämning på sådana delar af en stats grundförmögenhet, som antingen äro bestämda för regentens hofhållning, eller af hvars inkomster statens utgifter till en del bestridas. — *Ss. D-förvaltning.*

DON, dån, m. sing. (spanskt ord) Hedersbenämning, som tillägges män af stånd i Spanien och Portugal.

DON, don, n. 5. (helst i plur.) Redskap, verktyg. Tillhör det lägre språket. *Har skomakaren alla sina d. med sig?* — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Åkdon, Hjuldon, Elddon, m. fl.

DONA, f. 1. (jäg.) Snara för kramsfågel m. fl., som tillika med bete uppsättes i träd. *Fånga fåglar med d-or. Sätta ut d-or.* — *Syn.* Fågelsnara.

DONATION, --tschón, f. 3. (jur.) 1) Begåfning, hvaråt man ger laga stadfästelse. — 2) Sålunda erhållen gåfva. — *Syn.* Se *Gåfva.*

DONATIONSHEMMAN, n. 5. Hemman, erhållet genom donation (bem. 1).

DONERA, v. a. 1. (jur.) Bortgifva något, med laga stadfästelse derå. — *Syn.* Se *Gifva.* — *Donerande*, n. 4. o. *Donering*, f. 2.

DONLÄGIG, a. 2. (bergsbr.; det tyska *donlegig*) Som är hvarken lodrät eller vågrät; lutande, sluttande. *D. linie, yta, gång.* — *Donlägigt*, adv. [- lägrig.]

DONLÄGIGHET, f. 3. sing. (bergsbr.) Egenskapen att vara donlägig. [- lägrighet.]

DONLÄKT, dònlä'ckt, m. 3. (bergsbr.) Benämning på läkter, som fastspikas öfver tvärbjelkar, hvilka läggas på bottnen af donlägiga gångar i grufvor.

DONNA, f. 1. (spanskt ord) 1) Fru. — 2) (fam.) Mätress; glädjenymf.

DON QUIXOTE, då'n kischå'tt, nom. propr. m. 1) Hjelten i Cervantes' bekanta roman af samma namn, en äfventyrsälskande riddare, äfven kallad Riddaren af den Sorgliga skepnaden. — 2) (fig.) Person, som inlåter sig i dåraktiga företag, vurmar på äfventyr.

DONQUIXOTISK, dånkischå'ttissk, a. 2. Som liknar Don Quixote, hans karakter eller äfventyr.

DONQUIXOTTIAD, dånkischåttiád, m. 3. Donquixottiskt äfventyr.

DOP, n. 5. (af Doppa) Se *Döpelse*. *Bära till d-et*, stå fadder åt. — Bildar några sammansättningar, såsom: Barndop, Beckdop, Bloddop, hvilka ses på sina ställen. — *Ss. D-förrättning.*

Anm. Benämningen har uppkommit deraf, att i kristna församlingens äldsta tider de, som döptes, nedsänktes (doppades) i vatten.

DOPATTEST, dòpatä'sst, m. 3. Ett af prestman utfärdadt betyg öfver en persons födelseort, år och dag, då han föddes och döptes, samt dess föräldrar. — *Syn.* Dopsedel, Dopbetyg, Dopbevis.

DOPBETYG, DOPBEVIS, n. 5. (mindre brukl.) Se föreg.

DOPBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Bok, som skall finnas, en för hvarje församling, innehållande förteckning öfver alla der födda och döpta personer, med anteckning af den döptes namn, år och dag, då han blifvit född och döpt, föräldrars och faddrars namn, hemvist och yrke, jemte moderns ålder och dopförrättarens namn.

DOPBÄCKEN, n. 5. Se *Dopfat.*

DOPDUK, m. 2. Se *Dopkläde.*

DOPFAT, n. 5. 1) Fat af messing, med drifvet arbete, och af olika storlek, som fordom, sedan döpelse i funt upphört, nyttjades till samma bruk och hade sin plats i funten. Kallas äfven Dopskål. — 2) (nu) Fat, af tenn eller silfver, i hvilket dopvattnet hälles och hvaröfver barnet, som skall döpas, vid sjelfva förrättningen hålles af presten.

DOPFUNT, m. 2. (af lat. *Fons*, källa) Stor och vid, rund, urhålkad, skålformig sten, som under kristna församlingens äldre tider begagnades vid dopet, först på det sätt, att den, som döptes, till hela kroppen deruti nedsänktes, och sedan, då beösning med vatten blifvit införd, till fotställning för dopfatet (se *Dopfat*, 1).

DOPKLÄDE, n. 4. Liten utsydd duk af fin kambrick, batist o. s. v., hvarmed på vissa orter ett barn vid dopet, strax efter beösningen med vatten, öfverhöljes.

DOPKLÄDER, m. 3. pl. 1) Den hvita drägt, hvari fordom de, som döptes, voro klädde. — 2) Samteliga de kläder, hvari ett barn är klädt, då det skall döpas.

DOPLISTA, f. 1. Lista, innehållande förteckning på dem, som under loppet af någon viss tid blifvit födde och döpte i en församling, o. s. v.

DOPNAMN, n. 5. Det namn, någon fått i döpelsen. — *Syn.* Döpelsenamn, Kristningsnamn, Förnamn.

DOPP, n. 5. Se *Doppande.*

DOPPA, v. a. 1. Nedsänka något i ett flytande ämne och genast åter uppdraga det. *D. fingret i vattnet. D. ett tyg i färgen. D. pennan i bläcket. D. bröd i soppspadet.* Man säger äfv. i hvardagstal: *D. grytan*, d. v. s. doppa bröd i grytan, då kött kokas. *D. ljus*, vid ljusstöpning doppa ljusvekarna i ljustjärnan, för att sedan hängas upp och afdrypa till nästa doppning. — *D.*, v. n. ell. *D. sig*, v. r. (pop.) Dyka.

DOPPANDE, n. 4. Handlingen, då man doppar. *Pennans d. i bläckhornet.*

DOPPBRÖD, n. 5. Bröd, som antingen är bestämdt att doppas eller blifvit doppadt i grytan, under det kött kokas.

DOPPENNINGAR, m. 2. pl. Afgift, som vid dop erlägges till presten, kyrkan och de fattiga.

DOPPING, m. 2. Ett slägte af Simfåglarna, med långdragen, kägelformig, rak näbb, stora, långt bakut sittande ben, mycket långa, utåt klufna framtår, ingen stjert, och korta smala vingar. Af detta slägte finnas i Sverige sex arter, alla i likhet med lommen lefvande uti insjöar. Kallas äfv. Hvassbak. Podiceps.

DOPPLJUS, n. 5. Se *Stöpljus.*

DOPPNING, f. 2. 1) Se *Doppande.* — 2) (pop.) Dykning.

DOPPSKO, m. 3. pl. — *skor.* Beslag af messing eller jern i ändan af en sabelbalja, värjslida eller käpp.

DOPPSKOSNÄCKA, f. 1. Snäcka, som liknar ett bugtigt, nedåt afsmalnande och öppet rör, med glänsande färg. Finnes i alla haf. Dentalium.

DOPPSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* (smid.) Rund jernstång med träskaft, som användes vid markiskt osmundssmide.

DOPSEDEL, m. 2. pl. — *sedlar.* Se *Dopattest.*

DOPSKÅL, f. 2. Se *Dopfat.*

DOPVATTEN, n. 5. Det vatten, som vid barndop begagnas.

DOPVITTNE, n. 4. Se *Fadder.*

DORAD, dåråd, m. 3. (fr. *Dorade*) 1) Delfin. — 2) Guldfisk.

DORISK, a. 2. Som har afseende på, tillhör, har sitt ursprung ifrån Dorien. (Byggn.k.) *D-a ordningen*, den äldsta och enklaste af byggnadsordningarna; igenkännes på triglyferna, som pryda mellanstycket på dess entablement, samt deraf, att den saknar löfverk i kapitälet.

DORN, dårn, m. 2. (tekn.) 1) Ett 6 till 12 tum långt, härdadt stålstycke af qvadratisk, rektangulär eller rund genomskärning, tillspetsadt efter en sakta aftagande pyramid eller kon. — 2) Jernstift i ett nyckelhål, till ledning för nycklar med ihåligt rör.

DORSAL, dårrsål, a. 2. Som har afseende på ryggen.

DORSALFENA, dårrsålféna, f. 1. (nat. hist.) Ryggfena på fiskar.

DOS, dos, m. 3. Se *Dosis.*

DOSA, f. 1. 1) Litet kärl med lock, vanligtvis af fyrkantig eller rund form, och af mångfaldigt olika ämnen, till förvarande af hvarjehanda saker, såsom snus, tobak, m. m., och som man med lätthet kan föra med sig, hvart man går. *D. af guld, silfver, messing, bleck, sköldpadd, horn, ben, elfenben, trä, papp, läder, näfver. Öppna, tillsluta en d.* — Ingår i en mängd sammansättningar, med afseende på ämnet eller ändamålet, t. ex.: Guld-, Silfver-, Sköldpadd-, Pappdosa, Snus-, Tobaks-, Konfekt-, Parfym-, Luktdosa, m. fl. — 2) Innehållet af en dosa. *Gå och köp en d. snus åt mig.*

DOSERA, v. n. 1. (från franskan) Slutta. — Skrifves af några äfv. *Dossera.*

DOSERING, f. 2. Sluttning. — Äfv. *Dossering.*

DOSIS, dósiss, m. 3. pl. *doser.* 1) Bestämd myckenhet af ett läkemedel, som för hvarje gång bör intagas. *D. af detta medikament är ett skedblad i timmen.* — 2) (fig. fam.) Brukas i halft skämtsam ton om vissa dåliga själsegenskaper, som man finner hos en annan. *Hon har en god d. egenkärlek, fåfänga.* — Man säger och skrifver äfv. *Dos.*

DOSTA, då'ssta, f. 1. Apoteksört, som växer allmänt på bergiga ställen; blommar i Juli med rödletta blomvippor. Kallas äfven Konungsgräs. Origanum vulgare.

DOTATION, --tschón, f. 3. 1) Begåfning med inkomster. Jfr. *Dotera.* — 2) Fond eller inkomster, som blifvit doterade.

DOTERA, v. a. 1. Begåfva med inkomster (så väl offentliga inrättningar som enskilta personer); anslå vissa inkomster åt. — *Doterande*, n. 4.

DOTERING, f. 2. Se *Dotation*.

DOTKOPP, då'ttkå'pp, m. 2. (sjöt.) Plattrundt trästycke, med ett halfcirkelformigt hål, genom hvilket ett stag ansättes. [Dodkopp.]

DOTTER, då'ttr (uttalas äfv. af lägre klassen dòtr), f. 2. pl. *döttrar*. Person af qvinnokönet med afseende på slägtskapsförhållandet till dess föräldrar, eller den ena utaf dem. *Äkta, naturlig, äldre, yngre, adopterad, enda d. Herr och fru N. med d. Far och d. Mor och d. Vår, min d. Hon är d. af . . .* (Poet.) *Hafvets döttrar*, vågorna. Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Styfdotter, Svärdotter, Fosterdotter, Guddotter, Konunga-, Bond-, Borgare-, Torparedotter, m. fl. — 2) Uttryck af tillgifvenhet, ömhet, hvarmed personer af stadgad ålder och vördnadsvärd karakter stundom tilltala unga fruntimmer, ehuru dessa icke äro deras verkliga döttrar. *Min d., sade den gode gubben till den främmande flickan, hör mig.* — 3) (i poesi och högre stil) Qvinlig ättling af en viss slägt; äfv. qvinna, inföding i ett visst land. *O prinsessa, Vasars och Oraniers d.! Sveriges döttrar.* — 4) Benämning, som gifves åt nunnor i vissa klosterordnar. — 5) (fig.) *a*) Säges om kyrkor och stiftelser i allmänhet, hvilka utgått ifrån en annan (moderkyrka, o. s. v.). *Akademierna i Soissons, Marseille, m. fl., kallade sig Franska akademiens döttrar.* — Man brukar för denna bem. äfv. sammansättningarna Dotter- ell. Filialkyrka, Filialstiftelse, o. s. v. — *b*) Säges om vissa egenskaper med afseende på deras uppkomst, t. ex.: *Sanningen är tidens d., beundran är ofta en d. af okunnigheten*, o. s. v.

Anm. *Dotter* anses, liksom *Dygd*, vara härledt af *Duga*.

DOTTERBARN, då'ttrbårn ell. dòtrbårn (jfr. *Dotter*), n. 5. Den, som är född af en viss persons dotter. *Lilla Franciska är hans, hennes d. Hon är d. af grefve X.*

DOTTERDOTTER, då'ttrdå'ttr o. dòtrdótr (jfr. *Dotter*), f. 2. pl. — *döttrar*. Person af qvinnokönet, född af någon viss, ifrågavarande persons dotter. Säges med afseende på morfar eller mormor. *Hon är min, din, hans, hennes d. D. af grefve X. D-s dotter, son.*

DOTTERKYRKA, då'ttrtjy'rrka, f. 1. Se *Filialkyrka*.

DOTTERLIG, då'ttrligg, a. 2. Som tillhör, tillkommer en dotter, som kan fordras af en dotter, som en dotter vederbör. *D. ömhet, kärlek, tillgifvenhet.*

DOTTERSON, då'ttrså'n o. dòtrså'n (jfr. *Dotter*), m. 3. pl. — *söner*. Person af manliga könet, född af någon viss, ifrågavarande persons dotter. Säges med afseende på morfar eller mormor. *Han är min, din, hans, hennes d. D. af en grefve. D-s son, dotter.*

DOUCHE, se *Dusch*.

DRA, sammandraget af *Draga*.

DRABANT, -bännt, m. 3. (t. *Trabant*) 1) Person, hörande till en furstes lifvakt, i äldre tider till fot, i sednare tider till häst. *Carl XII:s d-er.* — Se äfv. *Lifdrabant, Stånddrabant.* — 2) (fig.) *a*) Person, som alltid beledsagar någon; en Fidus Achates. — *b*) (mest i plur.) Anhängare. — 3) (astr.) Himmelskropp, som rörer sig omkring en planet. *Månen är jordens d.* Kallas äfven Måne eller Biplanet. — *Se. D-corps.*

Anm. Ordet *Drabant* torde rätteligen böra härledas ifrån *Drabba*, v. n., då det ursprungligen skulle betyda: Stridsman, Kämpe.

DRABANTSAL, drabänntsål, m. 2. Benämning på en sal uti kongl. slottet i Stockholm, der de vakthafvande lifdrabanterne fordom voro posterade.

DRABANTVAKT, f. 3. Vakttrupp, som utgöres af drabanter.

DRABBA, v. a. 1. Träffa, råka. Brukas numera endast i moralisk mening, om straff, olyckor, förluster o. s. v. *Ett svårt straff d-r öfverträdaren. En svår olycka, ett hårdt slag har nyligen d-t honom. Förlusten d-r mig ensam. Det skall d. honom sjelf*, skall återfalla på hans eget hufvud. — V. n. (föråldr.) Strida (i krig), slåss. *D. med fienden.* — *Syn.* Se *Strida.*

DRABBNING, f. 2. Mindre betydlig, merendels tillfällig och på det hela ej afgörande strid med fienden i krig. *Komma i d., hafva en d. med fienden.* — *Syn.* Se *Strid.*

Anm. *Drabbning* är en tillfällig, ej afgörande, mindre betydlig strid; *Träffning* detsamma, men af ännu mindre betydenhet; *Fältslag* ell. blott *Slag, Slagtning, Batalj*, en ordnad strid med större härmassor, i uppställd slagordning, och beräknad på att blifva afgörande.

DRABBTYG, n. 5. (gam.) Krigsredskap.

DRACHMA, dráckma, m. 3. pl. *drachmer*. Medicinalvigt, utgörande $\frac{1}{8}$ af ett uns, = 3 skrupel eller 60 gran.

DRACONISK, se *Drakonisk*.

DRAF, drav, m. 2. sing. Hylsorna af malt, som återstå efter beredning af dricka, och vanligtvis användas till föda åt kreatur. *Den förlorade sonen måste äta d. med svinen.*

DRAFVEL, drávl, n. 5. sing. Dumt, dåraktigt, onyttigt prat. *Fara med d.*, prata dumheter, onyttiga saker. — *Syn.* Se *Prat.*

DRAG, n. 5. 1) Dragning: *a*) Hvarje särskilt gång, då man drager något. *Ett d. med en not, med en karda, med stråken på en violin, med en kam i hufvudet. Göra ett godt, lyckligt d.*, få mycket fisk i ett drag med not. (Fig.) *Ett lyckligt d.*, lyckligt företag. *I ett d.*, adverbialt uttryck, som betyder: på en gång, i en enda gång, t. ex.: *Tömma något i ett d.* (äfv. *i två, tre d.*, o. s. v.), med en enda sväljning, o. s. v. *Det gick i ett d.* — Bildar några sammansättningar, såsom: Notdrag, Stråkdrag, m. fl. — *b*) Handlingen, då man gör ett streck med penna, pensel, stift, o. s. v.; äfv. sjelfva strecket, som sålunda blifvit gjordt. *Göra ett d. med pennan, med penseln. Se här hans stil; hvilka vackra d.!* (I målark.) *Djerfva d.*, utförda med säkerhet och ledighet, utan rädsla; ej petiga; (fig.) *måla med djerfva d.*, skildra frimodigt och med starka färger. — Ingår i sammansättningarna: Penndrag, Penseldrag, m. fl. — *c*) Flyttning af en bricka eller pjes i dam- eller schackspel. *Göra ett felaktigt d. Detta d. kostar dig drottningen.* — 2) Luftens strömmande genom någon fin öppning, springa, utifrån in i ett rum, o. s. v. *Här är ett förfärligt d. Man bör noga akta sig för d., ty de förorsaka många sjukdomar.* — Bildar sammansättningarna: Luftdrag, Fönster-, Dörr-, Vägg-, Golfdrag, m. fl. — 3) (fig.) Handling eller yttrande, som röjer en menniskas karakter, lynne, tänkesätt. *Ett vackert, ädelt, fult, slugt, qvickt, oförvägadt d.*, som röjer vackra ell. dåliga grund-

satser, slughet, o. s. v. *Ett d. af ädelmod, af menniskoförakt, af dödsförakt, af ridderlighet. Ett historiskt d.*, af historien omförmäldt. *D. ur ens lefnad.* — Bildar sammansättningarna: Karakters-, Snille-, Själs-, Lefnadsdrag. — 4) (pop.) Förhållandet, då tjenstefolk, till förmån för slägtingar eller bekanta, från sitt husbondfolk undansnillar mat eller andra förnödenhetsartiklar. — 5) Se *Gädd-drag.* — 6) (jäg.) Se *Gillerbössa.*

DRAGA, v. a. 3. Ind. pres. sing. *Drager;* pl. *Draga.* Imperf. sing. *Drog;* pl. *Drogo.* Imper. sing. *Drag;* pl. *Dragen.* Konj. imperf. *Droge.* Sup. *Dragit.* Part. akt. *Dragande;* part. pass. *Dragen.* Sammandrages i presens sing. till *Drar*, och i pres. plur. samt inf. till *Dra*, dock endast i hvardagstal och samtalsstil, ej i den mera vårdade stilen. 1) Medelst användande af kroppskraft, med hand, arm, fot, o. s. v. eller med hela kroppen, flytta någon eller något närmare intill sig eller föra det bakefter sig. Säges äfv. om djur och liflösa ting. *D. någon till sig. D. till sig ett fat på bordet. D. en kälke, en dragkärra. D. någon på kälke. Hästarne d. vagnen. Ångvagnen drog tio lastvagnar. D. skjortan öfver hufvudet. D. täcket öfver sig. D. någon med sig*, föra med sig. *Han drog mig på* (på') *sig*, han drog mig, så att jag föll öfver honom. *D. någon i kappan, rocken*, fatta ens kappa, rock, och draga derpå, för att derigenom gifva honom tecken angående något. *D. någon i skägget. D. någon afsides*, föra afsides. *D. värjan*, draga den ur skidan; *d. värjan emot någon*, göra det i afsigt att dermed anfalla någon. — Brukas äfv. neutralt, t. ex.: *Hästarne d. jemt. D. i ett rep*, hålla i ett rep och draga det. *D. på en klocksträng. D. på en tornklocka*, draga tåget, hvarmed en tornklocka sättes i rörelse. *D. på värjan*, draga den ett stycke ur skidan. I utsträckt eller figurlig bemärkelse förekommer Draga i flera talesätt, såsom: *D. not*, fiska med dragnot. *D. tråd*, förfärdiga metalltråd. *D. guld*, förfärdiga guldtråd. *D. någon ur fängelset*, befria honom derifrån. *D. någon för rätta*, anklaga, instämma någon till domstol. *D. en sak för domaren*, göra en sak anhängig vid domstol. *D. en knif*, hvässa den. *D. vefven på en slipsten*, äfv. blott *d. en slipsten*, kringvrida dess vef vid slipning. *D. trupper ifrån en provins, en garnison ur en fästning*, flytta dem derifrån. *D. penningar ur skattkammaren*, uttaga penningar derifrån. *D. någon till råds*, rådfråga någon. *D. någon på sin sida*, öfvertala någon att bistå sig, göra någon till sin anhängare. *D. andan*, andas; äfven (fig.) hämta sig, sansa sig, komma till besinning. *D. lott, stack*, se *Lott, Stack. D. lotteri*, förrätta dragningen vid ett lotteri. *D. vexel*, utställa en vexel. *D. vexel på någon*, äfv. blott *d. på någon*, genom vexelbref anvisa på någon för en deruti uppgifven summas betalande (se f. ö. *Vexel*). *D. fördel, nytta af*, till sin fördel, nytta begagna. *D. omsorg, försorg*, se *Omsorg, Försorg. D. i betänkande*, tveka att göra något. *D. ränta, inkomst af något*, hafva, uppbära r., i. *D. följder af bevista satser eller fakta*, derifrån genom förnuftsslut leda sig till vissa andra satser, förhållanden, omständigheter. (Fig.) *D. på sig*, yttra tecken till tvekan. (Fig. fam. o. pop.) *Den spiken drog*, det hjelpte, gjorde verkan. *D. någon ifrån något*, förmå någon att öfvergifva, t. ex.: *D. någon ifrån dåliga sällskaper. D. in staten*, börja att lefva mer inskränkt än förut. — *D. åf*, se *Afdraga*, 1, 2 o. 3. *D. af sig* (kläder), se *Afdraga*, 1. — *D. bórt*, se *Bortdraga.* — *D. éfter sig*, (fig.) hafva i följe, t. ex.: *denna förseelse drar efter sig svåra olägenheter.* — *D. frám*, se *Framdraga.* — *D. ifrå'n, fö'r, igén, ihóp*, se *Fråndraga*, &c. — *D. i'nt a*) se *Indraga;* — *b*) Inskaffa, inbringa, t. ex.: *han drar in mycket penningar genom sin talang i målning; den handeln drar in penningar i landet, i statskassan;* — *c*) Se Draga i sig, bem. 3. — *D. i sä'r*, draga åtskils. — *D. méd*, se *Meddraga. D. med sig*, äfv. föra med sig, hafva i följe, t. ex.: *Små fel d. ofta svåra olyckor med sig; en enda bankruttör drager ofta många med sig i fallet.* — *D. néd, omkri'ng*, se *Neddraga, Kringdraga.* — *D. på'*: *a*) Draga starkare; äfv. fortfara att draga. — *b*) (fig.) *α*) Göra någonting raskare, fortare, med mer eftertryck; äfv. fortfara med något. — *β*) Gifva någon dugtigt med stryk. — *D. på' sig* ell. blott *d. på'* (kläder, o. d.), se *Pådraga. D. på' sig*, äfv. ådraga sig. — *D. sö'nder, ti'll, tillbáka, úndan*, se *Sönderdraga*, &c. (Fig.) *D. ti'll sig*, locka till sig, tillvinna sig vänskap, aktning, välvilja, kärlek af, t. ex.: *Med sitt behagliga sätt drar hon alla till sig.* — *D. úpp*: *a*) Se *Uppdraga.* — *b*) *D. upp ett ur*, genom urnyckels kringvridande i ett hål på urtaflan draga tillbaka den utlupna kedjan, så att uret kan fortfara att gå. — *c*) (fig.) *D. upp någon ifrån intet*, upphjelpa någon ifrån en ringa ställning i samhället till ära och anseende. — *D. úr, út*, se *Urdraga, Utdraga. D. ut på tiden med något*, uppskjuta, fördröja verkställandet, utförandet af något. — *D. å't*, se *Ådraga. D. åt sig*, draga närmare till sig. — *D. ö'fver*, se *Öfverdraga. D. ö'fver sig*, betäcka sig med; se äfv. Ådraga sig. — *D. öfverens, D. ens, D. sams, D. jemt*, se *Öfverensstämma.* — 2) (om fartyg, o. s. v.) Kunna bära. *Skeppet d-ger 1000 läster.* — Deraf *Drägtighet.* — 3) (både aktivt och neutralt) Säges om vissa ämnen, som utöfva den verkan på andra, att dessa närma sig intill dem. *Magneten drager jernet. Magneten dra'r*, säges skämtvis om älskande, som söka alla tillfällen att träffa hvarandra; äfv. om personer med afseende på deras hufvudböjelser. *Ett medel, ett plåster, som drar elaka vätskor ur kroppen. D. saften ur örter. Detta plåster drar starkt. Stå och d.*, säges om vätskor, som man låter stå och draga i sig saften af något ilagdt. *D. i' sig, d. i'n*, suga åt sig, insupa, uppsupa, t. ex.: *Detta ämne d-ger i sig fuktighet ur luften. D. úpp, úr, út*, se *Uppdraga*, &c. — 4) Med penna, blyerts, krita o. s. v. göra streck, linier. *D. ett streck med penna, blyerts, kol, svart- eller rödkrita. D. en linie vinkelrätt emot en annan. D. en kordong*, se *Kordong.* — *D. úpp*, se *Uppdraga.* — 5) Erfordra, behöfva. Säges i fråga om tillverkningar eller om ämnen, som förbrukas till något visst behof. *Han drar stora skor*, har stora fötter och behöfver stora skor. *Han drar mycket kläde till en rock*, det går mycket kläde åt till rock åt honom. *Klädningen drar 20 alnar tyg*, dertill åtgå 20 alnar. *Den ugnen drar mycken ved*, det går mycket ved åt till den. — *Syn.* Fordra, Kräfva, Behöfva. — 6) *D. en bösspipa*, reffla den. — 7) (i spel) *D. ett kort*, slå ut ett kort; äfv. uttaga ett kort ur leken; äfv. uppslå ett kort. — *V. n. c. impers.* 1) (neutralt) *a*) Tåga. Säges både om anföraren och de tågande. *När Alexander d. St drog*

emot Perserna. När Grekerne drogo mot Troja. D. i fält, i striden. — *Syn.* Se *Tåga.* — *b*) Flytta ut till främmande land och der bosätta sig. Säges icke gerna om enskilt person, såvida han icke är åtföljd af familj och tjenare, och då helst, om de äro talrika. *Josef och Maria med deras Son drogo till Egypten.* — *Syn.* Se *Flytta.* — *c*) Resa till en aflägsen ort. Brukas i denna bem. helst, då resan sker till fots. *Han har antagit pilgrimsdrägten och dragit till Jerusalem, till Rom.* — *Syn.* Färdas, Vandra. — *d*) (fig.) Säges om moln, skyar, o. s. v. *Se, huru fort molnen d. öfver himlahvalfvet, genom rymden.* — *Syn.* Tåga, Segla, Drifva, Fara, Ila, Fly. — *D. áf, d. bórt, d. sin väg,* begifva sig bort. *D. áf med,* bortföra. — *D. frám,* tåga, färdas fram. — *D. ihóp:* Samla sig, samlas. (Impersonelt, fam.) *Det drar ihop till regn, snö,* säges, när himmelen småningom öfverdrages med moln. — *D. ùndan,* tåga, färdas, begifva sig undan. — *D. út,* uttåga, utflytta. *D. ut i fält. De hafva d-git ut ur landet.* — *D. åstád,* begifva sig på väg. — Hit höra äfven de i det lägre språket förekommande svordomsuttrycken: *Drag* ell. *dra åt helvete, åt Blåkulla, åt skogen, åt Helsingland, åt* ell. *till fanders, för hin i våld!* &c. när man vill uttrycka missnöje med en persons tal eller handlingssätt. — 2) (impersonelt) Dröja. *Huru länge det drar, så blir det väl ändå allvar till slut.* — Man säger oftare: *D. óm, D. út, D. ut på tiden,* t. ex.: *Det drog länge om, innan han kom. Det drog längre ut, än man trott. Det drog ut på tiden, innan vi fingo svar. D. ut på tiden med: a*) (neutralt) Fördröja, t. ex.: *Han drog ut på tiden med sitt svar, sitt beslut.* — *D. på orden,* tala långsamt. — *b*) (impersonelt) Dröja, t. ex.: *Det drog länge ut på tiden med det.* — Jfr. *Utdraga.* — 3) (impersonelt) *a*) Säges, då luften genom någon fin öppning strömmar utifrån in i ett rum, o. s. v. *Det drar genom väggen, golfvet, fönstret. Det drar starkt, der jag sitter. Det drar på mig, på axeln.* — *b*) Blåsa lindrigt. *Blåser det ute? åh ja, visst drar det något.* — *c*) Säges om luftdrag i en kakelugn, hvarigenom eldningen befordras. *Det drar bra i denna kakelugn.* — Man säger äfv. neutralt: *röken drar út, drar väl út,* när han utgår ifrån en eldstad genom skorstenspipan, utan att slå in i rummet: *röken drar i'n,* när han tvärtom till någon del slår in. — 4) Se *V. a.* 3. — 5) (impersonelt) *Det drar i armen, i benet, i foten,* det kännes liksom dragningar i armen, &c. — 6) Förekommer neutralt i åtskilliga talesätt, såsom: *D. efter andan,* vara mycket andfådd och göra djupa andetag; äfv. (fig.) bjuda till att hämta sig, sansa sig. *D. på munnen,* le lindrigt. *D. på något,* tveka i sitt beslut om något, t. ex.: *Han drog på det,* han tvekade, hvad han skulle säga, svara. — 7) (i schack, dam, o. s. v.) Flytta. Se äfv. *V. a.* 7. — 8) (jäg.) Säges om morkullans flygt morgnar och aftnar. Eljest Sträcka. — *D. sig,* v. r. 1) *a*) Släpa sig. Brukas i denna bem. mindre ofta. *Sårad, döende drog han sig bort till hennes lik.* — Förekommer mest i förbindelse med vissa partiklar, oftast i fig. mening, t. ex.: *D. sig frám,* hjelpa sig fram. *D. sig igènom,* hjelpa sig ur en svårighet; hjelpa sig fram. — *b*) Förflytta sig. *Fienderne drogo sig till kusten. Värken har d-git sig till armen.* — *D. sig ifrå'n,* aflägsna sig ifrån; äfv. öfvergifva ens sällskap, umgänge. — *D. sig ihop, tillsammans: a*) Genom sammandragning minskas till vidd och omfång: — *b*) Samla sig. *Ett oväder drar sig ihop.* Impersonelt säges äfv.: *Det drar sig ihop till regn, snö, fult väder;* jfr. *V. n.* 1, *d.* — *D. sig i'n: a*) Ingå, inträda, begifva sig in; — *b*) (om vätskor) Insugas, insupas. — *D. sig tillbàka,* gå, vika tillbaka. — *D. sig ùndan,* aflägsna sig; äfv. undvika; äfv. vägra, neka att göra något. — *D. sig ur en fara, förlägenhet, knipa,* o. s. v., laga, att man oskadd kommer ur en fara, o. s. v. — *c*) Draga på kroppen; sträcka på sig; draga, höja på axlarna. Förekommer i denna bem. endast i några talesätt, t. ex.: *Gå och dra sig,* gå och slå dank, stryka sysslolös omkring. *Ligga och dra sig,* ligga och sträcka sig; äfv. ligga och lättjas länge på morgnarna. *Dra sig för något,* visa tecken, att man gerna vill undvika något. — 2) (om ur) Gå för fort eller för långsamt. *Uret drar sig, drar sig före* ell. *förut, efter.* — 3) *Slå och dra sig,* säges om födoämnen, hvilka blötas i någon vätska. — 4) *D. sig till minnes* (här egentl. aktivt), erinra sig, återkalla i sitt minne. — *Dragas* eller sammandr. *Dras,* v. d. 1) (egentl.) *a*) (föga brukl.) Hålla i hvarandra och draga hvar åt sitt håll, af alla krafter, för att blifva rådande den ene på den andre. *Pojkarne brottas och dras beständigt.* — *b*) (om hästar för en vagn) Draga hvar åt sin sida. *Hästar dras ofta utför backar.* — 2) (fig.) Strida, tvista. *De dras alltjemt med hvarandra,* äro alltjemt i tvist och strid, kifvas beständigt. *D. med någon,* hafva någon på halsen, vara besvärad, plågad, hafva påhäng af någon, hafva att tvista, strida med någon, t. ex.: *hafva en fattig slägtinge, ett elakt tjenstehjon, en vanartig son att dras med. D. med något,* lida, plågas af, t. ex.: *D. med en svag helsa, en sjuklig kropp, en långvarig sjukdom, med nöd och brist, med många besvärligheter,* o. s. v. *D. med döden,* vara i själtåget. *D. om,* strida, tvista, täfla om. — *Syn.* Se *Strida, Tvista, Täfla.*

DRAGANDE, n. 4. Handlingen, då man drager (se *Draga,* v. a. 1, 3, 4, 6). *a*) *D. af en kälke* ell. *en kälkes d. Värjans d. En persons d. ur fängelset.* — *b*) *Magnetens d. Plåstrets d. pinar honom.* — *c*) *Ett streckts, en linies d.* — *d*) *En bösspipas d.* — *Adj. p.* 1. 1) Som drager (se *Draga,* v. a. 3. o. v. n. 3, *a*). *a*) *Ett d. ämne. D. plåster* (vanligare Dragplåster). *D. kraft,* se *Dragkraft.* — *b*) *Ett d. rum, fönster,* o. s. v. Vanligare Dragig. — 2) *På d. kall och embetes vägnar,* ordformel, som tillägges i slutet af en förordning, ett offentligt tillkännagifvande utaf någon embetsmyndighet, och betyder: i kraft af det embete, jag, vi bekläda.

DRAGANT, dragànnt, n. sing. Ett slags hvit eller gulaktig kåda af Dragantbusken. Kallas äfv. Gummi Dragant.

DRAGANTARBETE, dragànntárrbete, n. 4. Konstgjorda figurer, som tillverkas af i vatten upplöst hvitt dragant med tillblandning af strösocker.

DRAGANTBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* En buskväxt i Mindre Asien, ur hvars stängel Gummi dragant antingen af sig sjelft eller efter inskärning utsipprar. Astragalus verus.

DRAGANTKORG, m. 2. (sockerbag.) Liten korglik figur af pastillagedeg, och fylld med frukter eller blommor af samma ämne.

DRAGANTPAPPER, n. 5. Ett slags papper, som begagnas till målning i olja och med vattenfärger.

DRAGANTSLEM, n. 5. sing. Det tjocka, klisterartade slemmet af gummi dragant, då det blifvit upplöst i vatten.

DRAGANTSIRAP, m. 3. Benämning på en lösning af 16 delar socker i 9 delar dragantslem.

DRAGARE, m. 5. 1) Person, som drager. Brukas för denna bem. endast i sammansättningar, t. ex.: Vatten-, Vin-, Bref-, Guld-, Tråddragare. — 2) Husdjur, inöfvadt till lastdragning, såsom häst, oxe, åsna. Brukas helst om oxar. — *Syn.* Dragkreatur, Dragök, Lastdjur, Lastdragare. — 3) (föga brukl.) Arbetsbi.

DRAGAS, v. d. 1. Se under *Draga.*

DRAGBAND, n. 5. 1) Band, hvarigenom något drages tillsammans, t. ex. vid öppningen till en pung. — 2) Band, fästadt i ett föremål, för att lättare kunna draga det.

DRAGBAR, a. 2. (vetensk.) Som låter draga ut sig till en tråd. — *Dragbarhet*, f. 3.

DRAGBORR, m. 2. Se *Dragskruf.*

DRAGBRUNN, m. 2. Brunn, der vattnet uppfordras genom dragning på en pumpstång.

DRAGBULT, m. 2. Se *Dragspik.*

DRAGBÅR, f. 2. Se *Bår.*

DRAGBÄNK, m. 2. Sjelfva ställningen, som begagnas vid tråddragning, och hvarvid dragskifvan är fästad.

DRAGEN, part. pass. af *Draga.* Brukas nästan adjektivt i uttrycket: *D-et svärd*, blottadt svärd.

DRAGÉE, drasché, m. 3. (fr.) Frukt eller kryddor, öfverdragna med socker.

DRAGFRI, a. 2. Fri för drag (bem. 2). *Ett d-tt rum.* — *Dragfrihet*, f. 3.

DRAGFULL, a. 2. Säges om rum, o. s. v., der det är mycket drag (bem. 2). *Ett d-t rum.* — Ordet brukas mindre ofta; man säger hellre Dragig.

DRAGG, m. 2. Litet jernankar med fyra armar och flyn, men utan stock, hvilket begagnas att fasthålla mindre fartyg till ankars, och att ifrån sjö- eller flodbotten uppfiska sjunkna saker.

DRAGGA, v. n. 1. Med dragg söka efter sjunkna saker, drunknade menniskor, o. s. v. *Man har d-t, men utan att återfinna det förlorade. D. efter något, efter en drunknad.* — *Draggande*, n. 4. o. *Draggning*, f. 2.

DRAGHÅF, m. 2. pl. — *håfvar.* Ett slags fiskredskap, bestående i en stor håf, som drages af tvenne personer i små åar och bäckar. Kallas äfv. Glip.

DRAGHÅL, n. 5. 1) (i allmänhet) Hål, hvarigenom något drages. — 2) Fint hål i en dragskifva (se d. o.). — 3) Litet hål, öppning, för luftdrag, på ugnar, o. s. v.

DRAGHÄST, m. 2. Häst, som användes till lastdragning. Kallas så till skilnad ifrån Vagns- och Ridhästar. — *Syn.* Arbetshäst; Dragare.

DRAGIG, a. 2. Der det är mycket drag (bem. 2). *Ett d-t rum.* — *Dragighet*, f. 3.

DRAGJERN, n. 5. Se *Dragskifva.*

DRAGKEDJA, f. 1. Kedja, hvarmed något drages.

DRAGKISTA, f. 1. Möbel af trä, till förvaring af hvarjehanda, isynnerhet linne och klädespersedlar, och till detta ändamål försedd med draglådor, samt liknande en större byrå utan klaff.

DRAGKLINGA, f. 1. eller

DRAGKNIF, m. 2. pl. — *knifvar.* (tekn.) Tunt, bredt stålstycke med hvassa kanter, hvarmed fina arbeten glättas.

DRAGKOLF, m. 2. pl. — *kolfvar.* (jäg.) Verktyg, bestående af en jernten, stor som en laddstock, med tillsats af en klufven och filhackad kolf, hvarmed grafrost eller hård krutskorpa borttages ur bösspipor.

DRAGKRAFT, f. 3. 1) (fys.) Egenskapen hos kropparnes partiklar, att draga hvarandra till sig och bilda en sammanhängande massa. Kallas äfv. Attraktion, Attraktionskraft. — 2) (fig.) Förmågan hos en menniska, att genom skönhet, behag, vett, älskvärdhet och godhet tillvinna sig andras kärlek eller tillgifvenhet. Äfv. Dragningskraft.

DRAGKREATUR, - - - úr, n. 5. Se *Dragare*, 2.

DRAGKÄRRA, f. 1. Liten kärra, ämnad att dragas af menniskor, till transport af hvarjehanda saker.

DRAGLIM, n. 5. Ett slags lim, som tillredes af vid garfverierna affallande skinnlappar eller af fårben, med tillblandning af alun, och användes vid pappersbruk till papperets limning. Kallas äfv. Hornlim.

DRAGLINA, f. 1. Lina, hvarmed något drages, t. ex. de linor, hvarmed hästar draga en vagn, eller sådana, med hvilka mindre fartyg och båtar dragas uppför floder, o. s. v.

DRAGLUCKA, f. 1. 1) Lucka, som öppnas och stänges medelst dragning fram och tillbaka. — 2) Lucka, hvarigenom luftdrag erhålles, då hon öppnas, t. ex. på ugnar.

DRAGLUFT, m. 3. sing. Luftström, som förorsakar drag (bem. 2).

DRAGLÅDA, f. 1. Låda, som kan dragas ut och skjutas in, t. ex. på en dragkista, ett skrifbord, i en chiffonnier, o. s. v.

DRAGLÄDER, n. 5. Se *Dragrem*, 2.

DRAGMASKIN, - maschi'n, m. 3. 1) Maskin, som brukas vid kardning af bomull, bestående af fyra valsar, det ena paret framför det andra, hvarmedelst bomullen utdrages till tåtar. Kallas äfv. Sträckmaskin. — 2) Se *Blyvind.*

DRAGMEDEL, n. 5. (med.) Medel, som användes utvertes, för att draga onda vätskor ur kroppen, t. ex. dragplåster.

DRAGNING, f. 2. 1) Handlingen, då man drager eller något drages (se *Draga*, v. a. 1). *D-en af en värja* eller *en värjas d. Vefvens d. på en slipsten. En rakknifs d. på strigeln. D. af metalltråd. En d. på mun*, ett knappt märkbart småleende. — Ingår i några sammansättningar, såsom: Tråddragning, m. fl. — 2) Verkningen, då ett ämne drages af ett annat. *Jernets d. af magneten. Osunda vätskors d. ur kroppen.* — 3) Handlingen, då en linie, ett streck drages. *En rät linies d. ifrån en punkt till en annan.* — 4) Den förrättningen, då vid ett lotteri, vare sig offentligt eller enskilt, eller ett lotterispel, de nummor uttagas, som blifva vinnande. *En d. vid ett nummerlotteri. D-en till lotteriet på bössan sker om Måndag.* — 5) (i vissa spel) Ett korts uppslående eller uttagande ur leken, för att bestämma vinst och förlust. — 6) Flyttande, aflägsnande. *Truppers d. ifrån en ort.* — 7) (milit.) Manöver, då en trupp marscherar i sned riktning åt sidan. Jfr. *Dragningsmarsch.* — 8) (fig.) Närmande till, öfverensstämmelse med något. *Denna röda färg har en d. åt gult. Man finner i hans skrifter en viss d. åt Svedenborgs lära.* — 9) (med.) Känsla i en lem, liksom om någonting droge inuti densamma.

DRAGNINGSKRAFT, f. 3. Se *Dragkraft.*

DRAGNINGSMARSCH, m. 3. (milit.) Marsch i sned riktning efter diagonal-linien ifrån en punkt till en annan, på det sätt, att truppens front alltid är parallel med sig sjelf.

DRAGNOT, f. 2. (fisk.) Not med dragtåg, hvarmed den drages, antingen i öppna sjön till båtar, eller vid stranden.

DRAGOMAN, --án, m. 3. Tolk hos Turkarna.

DRAGON, -ón, m. 3. 1) (ursprungligen) Beriden infanterist. — 2) (nu) Lätt ryttare. *Lång som en d. Svära som en d.*, groft. — 3) (fam. o. pop.) Stort och groft qvinfolk. — 4) (bot.) Apoteksväxt ifrån Siberien och södra Europa, som äfven odlas i Sverige. Artemisia Dracunculus. — *Ss. D-officer, -regemente, -öfverste.*

Anm. Benämningen anses härleda sig deraf, att de första dragoner i Frankrike hade bilden af en drake (på franska *Dragon*, uttalas dragå'ng) på sina fanor.

DRAGONAD, --ád, m. 3. (hist.) Benämning på den förföljelse, som under Ludvig XIV anställdes emot protestanterna i Frankrike.

DRAGONPUNSCH, dragónpúnnsch, m. 3. Ett slags punsch, tillagad af 2 delar mosel och 1 del champagne med citron och socker, eller ock af arack, mosel, champagne och rhenskt vin, lika mycket af hvardera, jemte varmt vatten och socker efter behag.

DRAGONÄTTIKA, f. 1. Ättika, hvarpå dragonört blifvit lagd.

DRAGONÖRT, f. 3. Se *Dragon*, 4.

DRAGOXE, m. 2. pl. — *oxar*. Oxe, inkörd till lastdragning. Kallas så till skilnad ifrån Stalloxe. — *Syn.* Dragare.

DRAGPLÅSTER, n. 5. (med.) Plåster, beredt af spanskflugpulver, och som pålägges, för att draga osunda vätskor ur kroppen. Kallas äfven Spanskflugplåster.

DRAGREM, f. 2. pl. — *remmar*. 1) Rem, hvarmed något drages ut, t. ex. på en vagns- ell. skänklåda, o. s. v. — 2) Rem på seldon, hvarmed hästen drager. Kallas äfv. Dragläder. — 3) (artil.) Lina, öfverdragen med läder och försedd med en ring.

DRAGREP, n. 5. Rep, hvarmed något drages, t. ex. en kälke.

DRAGRING, m. 2. Metallring, fästad i ett föremål, för att lättare kunna draga det, antingen med handen eller med tillhjelp af tåg, linor, som deri fastgöras.

DRAGRÖR, n. 5. (tekn.) Rör, hvarigenom man skaffar luften utgång, t. ex. ur formen vid klockgjutning. Kallas äfv. Vindpipa.

DRAGSJUKA, f. 1. Ett slags sjukdom, bestående i kroniska konvulsioner, hvilka förebådas af en krälning i lemmarna, som sammandragas under ganska smärtsamma plågor för patienten.

DRAGSKIFVA, f. 1. Verktyg, som begagnas vid tråddragning, bestående i en stålskifva med flera för olika tjocklekar afpassade hål, genom hvilka tråden drages.

DRAGSKRUF, m. 2. pl. — *skrufvar*. 1) Skruf, hvars glatta ända är fästad i en orörlig skifva, så att den väl kan kringvridas uti densamma, men ej gå fram eller tillbaka, och hvars andra ända med skrufgängorna griper in i skrufmuttern af en rörlig skifva, hvilken sålunda vid skrufvens kringvridning röres fram eller tillbaka. — 2) Ett slags verktyg, som begagnas af tunnbindare. — 3) Ett slags verktyg, hvarmed pålar uppryckas. — 4) Skruf, som tjenar att sammanhålla något.

DRAGSNÖRE, n. 4. Snöre, hvarmed något drages.

DRAGSTOL, m. 2. Väfstol, som begagnas vid blommerade tygers väfnad.

DRAGSTROPP, m. 2. Stropp, hvarmed något drages, t. ex. på en stöfvel.

DRAGSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger*. 1) Stång, hvarmedelst något drages. — 2) Stång, som vid en konstgång skjutes fram och tillbaka medelst konstkorset. — 3) Stång, som på ett vindspel skjutes genom stocken, för att kringvrida spelet.

DRAGTÅNG, f. 3. pl. — *tänger*. Ett slags verktyg, som användes vid tråddragning.

DRAGUGN, m. 2. Se *Vindugn*.

DRAGVIND, m. 2. (trådd.) Verktyg, hvarmedelst på dragbänken messingsbleck utdrages till tråd.

DRAGVÄG, m. 2. Väg utåt brädden af en kanal eller ström, hvarpå fartyg och mindre farkoster medelst draglinor framdragas af kreatur eller menniskor.

DRAGÖK, n. 5. Se *Dragare*.

DRAKBLOD, n. 5. sing. Ett slags rödt harts, som erhålles dels af Drakblodsrotting, dels af Drakblodsträdet och sydamerikanska trädslaget Pterocarpus Draco. Begagnas till rödfärgning af hartsfernissor.

DRAKBLODSROTTING, m. 2. En palmart, hvars frukt innehåller Drakblod. Calamus Draco.

DRAKBLODSTRÄD, n. 5. Ett trädslag, som växer i Ostindien och på Canarieöarna; utsipprar en kåda, som intorkad är det under namnet Drakblod bekanta hartset. Pterocarpus Draco.

DRAKE, m. 2. pl. — *kar*. 1) Ursprungligen någon af de stora ormarterna, måhända Slungormen, men af äldsta tiders poeter förvandlad till ett fabelaktigt, vidunderligt djur med två fötter, ormstjert, två flädermusvingar och ett ohyggligt hufvud, stundom flera sådana. (Talesätt) *Han är som d-n på godset*, säges om en rik man, som vänder på hvar styfver, han ger ut. *En stor, lång d.*, en mycket lång menniska. — Bildar några sammansättningar, såsom Pappersdrake, Etterdrake. — 2) Bild, föreställande ett dylikt djur, hvilken nyttjades som fälttecken hos flera bland forntidens folk. I Kina är Draken ännu det kejserliga och riksvapnet, samt brukas stickad på kläder. — 3) I Bibeln är Draken ett bildligt inbegrepp af all andlig styggelse, förbunden med stor styrka; betecknar äfv. djefvulen, samt öfverhufvud hvarje mäktig fiende till det goda. *Den stora d-n*, djefvulen, d. v. s. det onda. — 4) (nat. hist.) Ett slags liten ödla, med tegellagda fjäll öfver hela kroppen; har en del af refbenen utsträckta horisontelt utom kroppen och förenade med en hinna, hvarigenom de bilda ett par solfjäderlika vingar, med hvilkas tillhjelp djuret kan göra långa språng emellan träden, för att fånga insekter. Draco volans. — 5) Se *Drakskepp*. — 6) (artil. gam.) 40-pundig kanon. *Lätt d.*, 32-pundig kanon. — 7) *D-n*, en stjernbild på den norra himmelen. — 8) *Flygande d.*, ett slags meteor. — *Ss. Drakhufvud, -svans, -stjert, -tand.*

DRAKEBLOD, se *Drakblod*.

DRAKETTER, n. 5. sing. och

DRAKGIFT, n. 5. Giftigt ämne, som drakarne troddes utspy mot sina fiender.

DRAKONISK, a. 2. *D. lag*, grym, omensklig lag. Kallades så efter *Drako*, förste lagstiftaren i Athen, hvilken belade äfven de minsta förbrytelser med dödsstraff. [Drac —.]

DRAKSKEPP, n. 5. Så kallades af våra förfäder de skepp, som i framstammen voro prydda med bilden af ett drakhufvud.

DRAKSTEN, m. 2. Se *Ammonit*.

DRAM, m. 3. Framställning af en handling på skådebanan. — *Syn*. Skådespel, Dramatisk dikt.

DRAMA, n. sing. 1) Se *Dram*. — 2) Se *Dramatik*.

DRAMATIK, --i'k, f. 3. sing. Konsten att på skådebanan framställa handlingar ur menskliga lifvet, antingen historiska eller diktade. — *Syn*. Skådespelskonst, Dramatisk konst.

DRAMATIKER, dramàtickr, m. 5. Se *Dramaturg*.

DRAMATISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på skådespelskonsten. *D. dikt, poesi. D. konst*, se *Dramatik*. — 2) Skrifven för teatern, i form af skådespel. *D. dikt. D-t arbete.*

DRAMATISERA, v. a. 1. Framställa eller behandla i form af skådespel.

DRAMATURG, --túrrg, m. 3. Författare af skådespel. — *Syn*. Teaterskribent, Skådespelsdiktare.

DRAMATURGI, --turrji', f. 3. Författandet af skådespel, enligt teorien. Skådespelsdiktning. [---gie.]

DRAMATURGIK, --turrji'k, f. 3. Läran om reglorna för dramaturgi och dramatik, eller för konsten att dikta skådespel och konsten att på skådebanan framställa dem.

DRANK, m. 3. sing. Den lemning, som vid brännvinsbränning återstår af tillmäskningen, sedan brännet är fullbordadt.

DRANKNING, f. 2. En distillation, som vid brännvinsbränning tillmäskningen undergår, och hvarvid en ganska svagt spritbaltig vätska, kallad förbränna, erhålles.

DRAPERA, v. a. 1. 1) Ordna en klädsel, ett förhänge, o. s. v. så, att det faller i smakfulla veck. *D. en mantel, en gardin, en ridå.* — 2) (målark.) Framställa kläder och tyger i en målning. *D. en figur*, föreställa dess beklädnad. — *Draperande*, n. 4.

DRAPERI, --ri', n. 3. Tyg, som till prydnad blifvit ordnadt i veck. [—rie.]

DRAPERING, f. 2. 1) Handlingen, då man draperar. — 2) Hvad som blifvit draperadt. *En vacker d.* — *Ss. D-skonst.*

DRAPP, m. 3. (fr. *Drap*) Ett slags groft ylletyg.

DRASTISK, drásstissk, a. 2. (med.) Hastigt och kraftigt verkande. *D-t medel.*

DREF, n. 5. (af *Drifva*) 1) (mek.) Mindre kugghjul på samma axel med ett större, hvilket sednare drifves omkring af det förra, derigenom att kuggarne af ett annat roterande hjul (Drifhjul) gripa in i det mindre hjulets kuggar. Kallas äfv. Drif. — 2) (jäg.) *a*) Den tur, jagten går efter ett djur. — *b*) Drifvandet vid mindre jagter med hundar. — *c*) Drifningen vid ett vargskall; äfv. sjelfva de drifvande. — *d*) Ena hälften af manstyrkan vid ett björnskall. — 5) Af gamla tåg utredd hampa.

DREFHJUL, se *Drifhjul*.

DREFJERN, n. 5. Se *Kalfaterjern*.

DREFLING, m. 2. Se *Förhydningsspik*.

DREFMAT, m. 2. sing. (sjöt.) Dref (bem. 5), som användes vid diktning.

DREFNYSTAN, n. 5. Uppnystadt dref (bem. 5).

DREFSKALL, n. 5. (jäg.) Benämning på björnskall, då man med en manstyrka af 500 till 2000 personer formerar två halfcirklar, af hvilka den ena (Drefvet) under långsamt framtågande möter den andra (Hållet).

DREFVA, v. a. Se *Dikta*, II.

DREFYXA, f. 1. Verktyg, som begagnas att drifva in drefvet i nåten vid kalfatring.

DREGEL, m. 2. sing. Saliv (se d. o.), då den rinner ur munnen på menniskor eller djur. [Drägel.]

DREGELDUK, m. 2. Liten linnelapp, som fästes nedanför hakan på små barn, att de ej må dregla ner sina kläder.

DREGELKUR, m. 3. Se *Spottkur*.

DREGLA, v. n. 1. Omedvetet låta saliv rinna ur munnen. *Barn och mycket gamla personer, äfven vissa djur, t. ex. nötkreatur, d. D. néd*, med dregel nedväta, orena. — *Dreglande*, n. 4. o. *Dregling*, f. 2. [Drägla.]

DREGLARE, m. 5. En, som har den ovanan att dregla.

DREGLIG, a. 2. Full med dregel; vätt, orenad af dregel.

DREJA, v. a. 1. (af t. *drehen*) 1) Vrida, vända. — 2) (sjöt.) *D. back*, brassa seglen så, att de motverka hvarandra och fartyget ligger bidevind. *D. bi: a*) Under segling vända fartyget till vinden, för att ligga bi. — *b*) För rum seglats vända fartyget till vinden och brassa back. *D. närmare till vinden*, segla mera bidevind. *D. ti'll*, från rum seglats ändra kursen så, att man seglar bidevind. — *Drejande*, n. 4. o. *Drejning*, f. 2. [Dräja.]

DREJARE, m. 5. 1) (tekn.) Person, som drejar. — 2) (sjöt.) En ainslång, i ändarna spetsig träståug, hvilken begagnas som häfstång, t. ex. vid surrning eller för att hårdt åtdraga en bändsel. — 3) Ett slags maskin hos knappmakare.

DREJHOLTS, m. 3. (repsl.) Käpp med hål i ena ändan, hvarigenom garnet ledes på rullen.

DREJREP, n. 5. (skepp.) Det tåg, hvari märs- eller bramrån hänger.

DREJROCK, m. 2. (tekn.) Stort hjul, som förmedelst ett snöre vrider sig omkring en annan kropp.

DRESSERA, drässèra, v. a. 1. 1) Inöfva djur (isynnerhet hundar och hästar). — 2) (fam.) Inöfva en menniska till hvarjehanda förrättningar. — Brukas i denna bem. vanligtvis föraktligt, om dumma menniskor. — 3) (fabr.) Öfverskära sammetstyger. — *Dresserande*, n. 4.

DRESSERING, f. 2. 1) Handlingen, då man dresserar. — 2) Inöfvad färdighet hos djur; äfv. (fam.) hos menniskor. — 3) (fabr.) Ett slags öfverskärning på sammetstyger. — *Ss. D-skonst.*

DRETSEL, se *Drätsel*.

DRICK, m. 3. 1) Se *Dryck*. — 2) Drickande. Endast i uttrycket: *Mat och d.*, t. ex. *Måttlig i mat och d.* — 3) Drickande på en gång. *Tömma i en d. Taga allt i en d.* — 4) Så mycket som på en gång drickes. *En d. vatten. Jag har ej fått en enda d. i dag.*

DRICKA, v. a. 3. Ind. pres. sing. *Dricker;* pl. *Dricka*. Imperf. sing. *Drack;* pl. *Drucko*. Imper. sing. *Drick;* pl. *Dricken*. Konj. imperf. *Drucke*. Sup. *Druckit*. Part. akt. *Drickande;* part. pass. *Drucken*. 1) Införa, inhälla, indraga i munnen flytande ämnen och genom tätt på hvarandra följande sväljningar befordra dem ned i magen. *D. vatten, vin, punsch, öl, te, kaffe. D. ett glas vatten, ett stop öl, en kopp te eller kaffe*, urdricka dess innehåll. *D. brunn*, se *Brunn*. *D. ens skål* eller *d. någon till*, då man dricker, tillönska någon lycka och välgång.

Brukas ganska ofta absolut, t. ex.: *D. mycket, litet. D. smått,* långt emellan och blott helt litet hvar gång (äfv. Smutta). *D. i botten,* hela innehållet af ett kärl. *D. i kapp med någon,* täfla med någon i att dricka. *Glömma både att äta och d. Gifva boskapen d.,* vattna den. — *D. af,* dricka af innehållet i ett kärl, t. ex.: *Någon har druckit af vinet i kannan;* man säger äfven i samma mening: *Någon har druckit af kannan.* — *D. áf* (mindre brukl.), dricka upp en del af innehållet i ett kärl (har mer afseende på myckenheten än *D. af*), t. ex.: *Han har druckit af ett helt stop ur kitteln.* För *D. áf* kan äfv. nyttjas *Afdricka.* — *D. óm: a*) Åter dricka. — *b*) Säges om drickningen vid ett dryckeslag. *Man drack om tappert hos honom.* — *Hafva något att d. på,* penningar att kosta på sig dricka ell. dricksvaror. *Här har du litet att d. på* (drickspenningar). — *D. på',* dricka flitigare; äfv. fortare; äfv. fortfara att dricka. — *D. ti'll,* se *D. ens skål* (här ofvan). — *D. ur,* dricka af något, som förvaras i ett kärl, t. ex,: *D. ur en mugg, ett stop, ett glas. Thor drack ur hafvet hos Utgarda Loke.* — *D. úr,* tömma ett kärl, hvarur man dricker. *Drick ur glaset, broder, och tillåt mig att åter fylla i.* För *D. úr* säges äfv. *Urdricka.* — *D. úpp: a*) Dricka af något, tills det blir slut, t. ex.: *Den skälmen har druckit upp alltihop och ej låtit mig få något med.* — *b*) Genom starka dryckers förtärande göra ända på. *D. upp sina penningar. Han har druckit upp hela sin förmögenhet.* — *D. út,* dricka alltsammans, som förvaras i ett kärl, t. ex.: *Han har druckit ut alltsammans, som var i buteljen* (deremot: *druckit úr buteljen*). Äfv. *Urdricka.* — *Syn.* (för *Dricka*) Pumpa i sig, Tratta i sig, Klunka, Smutta, Pimpla. — 2) (absolut) Vara van att omåttligt förtära starka drycker. *Han både d-er och spelar. Det är en ordentlig karl och ej böjd för att d.* — Om Brännvin säges: Supa. — 3) (fig.) Insupa, insuga. *Hvilket herrligt regn! hvad den torra jorden nu d-ker!* Brukas i denna mening mera sällan, utom i förbindelse med partikeln *in,* t. ex.: *Jorden har redan druckit in allt regnet.* — *Syn.* Se *Insupa.*

DRICKA, n. sing. (egentl. Infinitiven *Dricka*) 1) (i allmänhet) Hvarje dryck, beredd af malt (således både öl och svagdricka). Brukas i denna bem. mindre ofta. *Der finnes intet annat d. än öl.* — 2) (uti inskränktare mening, och vanligare) Se *Svagdricka. Gif karlarna litet d. D-t har blifvit surt.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Svagdricka, Sockerdricka, Ingefärsdricka, Iskällardricka, m. fl.

DRICKANDE, n. 4. 1) Den lifsförrättning, då menniskor eller djur dricka. Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Vatten-, Öl-, Vin-, Punschdrickande, m. m. — 2) Öfverdrifvet förtärande af starka drycker (med undantag af brännvin, rom, arack och likör). *D. förstör mången. Du skall tro, der blef ett förfärligt d.* — 3) (fig., mindre ofta) Insupande, insugande.

DRICKARE, m. 5. 1) En, som håller på att dricka. Brukas i denna bem. mindre ofta; mera i sammansättningar, såsom: Vatten-, Vin-, Öl-, Kaffedrickare, m. fl. — 2) En, som är van att dricka mycket öl eller svagdricka. Kan äfv. sägas i fråga om vatten. *Han är en stark d., alltjemt törstig. Han är ingen d.: han smakar hvarken vatten eller dricka på hela dagen.* — 3) En, som är begifven på att dricka (bem. 2). *Han är både d. och spelare.* — Bildar sammansättningarna: Vin-, Punsch-, Öldrickare, m. fl. — *Syn.* Drinkare.

DRICKBAR, a. 2. Som kan drickas; smaklig att dricka. — *Drickbarhet,* f. 3.

DRICKESBRODER, se *Dryckesbroder.*

DRICKESKALAS, se *Dryckeskalas.*

DRICKESKÄRL, se *Dryckeskärl.*

DRICKESLAG, se *Dryckeslag.*

DRICKESVARA, se *Dricksvara.*

DRICKNING, f. 2. Se *Drickande,* 1 o. 3.

DRICKOFFER, n. 5. Det slags offer, då drickbara ämnen (rent vatten, vin, honung, olja, mjölk) ställas på altaret eller utgjutas deromkring. *Kalmuckerne hembära sina gudar d. af brännvin.* [Drickes—, Dricks—, Dryck—.]

DRICKSFAT, n. 5. 1) Fat (laggkärl), ämnadt till förvaring af dricka (bem. 1). — 2) Sådant fat, med dricka på. I obestämd form säges vanligare: *Fat dricka.*

DRICKSGLAS, n. 5. Sådant slags glas, som vid måltider begagnas att dricka öl eller svagdricka ur. Brukas till skilnad ifrån Vin-, Brännvins-, Punsch-, Champagneglas, m. fl. — *Syn.* Ölglas.

DRICKSHO, m. 2. Ho för boskap att dricka ur. — *Syn.* Vattenho.

DRICKSJUKA, f. 1. Onaturligt, sjukligt, beständigt återkommande begär efter drycker.

DRICKSKALAS, se *Dryckeskalas.*

DRICKSKALLSKÅL, f. 2. Kallskål (se d. o.), tillagad af dricka (öl eller svagdricka).

DRICKSKANNA, DRICKSKRUKA, f. 1. Kanna, kruka, hvari dricka förvaras, eller ämnad till detta ändamål. [Drickes—.]

DRICKSKITTEL, m. 2. pl. — *kittlar.* Kittel, hvari dricka förvaras för husfolkets, arbetares m. fl. behof. [Drickes—, Drickskettil.]

DRICKSKÄLLARE, m. 5. Källare, hvari hufvudsakligen dricka förvaras, eller ämnad till detta ändamål.

DRICKSKÄRL, se *Dryckeskärl.*

DRICKSLE, n. 4. sing. (pop.) Drickbart ämne. Säges icke om brännvin, rom, arack, likörer, men väl om mjölkbland, bärsafter, o. s. v.

DRICKSPENNINGAR, m. 2. pl. Liten gåfva i penningar, som för någon bevisad tjenst tilldelas en person (egentligen för att dricka på). Brukas både i fråga om män och qvinnor, ehuru det för de sednare vore lämpligare att säga: Nålpenningar. *Här har ni litet d. för besväret. Hon fick 1 R:dr i d. för borstningen.*

DRICKSSKÅL, f. 2. Skål att dricka ur. [Drickes—.]

DRICKSTUNNA, f. 1. 1) Tunna, hvari dricka förvaras eller ämnad till detta ändamål. — 2) Tunna, full med dricka. *Hela d-n gick åt.* I obestämd form brukas hellre: *Tunna dricka.*

DRICKSVARA, f. 1. Flytande ämne, tillredt, för att begagnas som dryck. *Källarmästare försälja alla slags d-ror.* [Drickes—, Dryckes—.]

DRICKSVATTEN, n. 5. Vatten, tjenligt att dricka, såsom källvatten och vissa brunnsvatten. — Säges till skilnad ifrån Sjö-, Regn- och Hafsvatten.

DRIF, n. 5. Se *Dref,* 1.

DRIFANKARE, n. 4. (sjöf.) Ett till en stång underslaget större reservsegel med vidfästade tyngder och en hanfot (se d. o.), i hvars bugt är en 80 famnars kabel; föres utombords, för att minska driften, då fartyget är i lägervall, och för att lindra dess rörelser vid svår sjö.

DRIFBECK, n. 5. (tekn.) En blandning af två delar svart beck och litet talg, vax eller terpentin, som begagnas till underlag vid drifning med puns.

DRIFBULT, m. 2. Se *Jagbult*.

DRIFBÄNK, m. 2. Inrättning att odla sådana växter, som i vårt klimat ej i kalljord skulle komma till mognad, eller att tidigt uppdraga trädgårdsväxter, såsom salad, rädisor, gurkor, kålplantor o. d., bestående af en tre qvarter djup och fyra alnar bred, med karmar af furubräder beklädd graf, hvari en ströbädd är lagd, och ofvanpå hvilken en ram är satt, som betäckes med lösa fönster. Kallas äfv. Varmbänk.

DRIFFIL, m. 2. (tekn.) Fil, liknande en kniffil, och som användes till att uppskära kuggarna på drifvar. Kallas äfv. Flankerfil.

DRIFFJÄDER, m. 2. pl. — *fjädrar*. (tekn.) 1) Fjäder af jern, stål, koppar o. s. v., som genom sin spänstighet åstadkommer tryckning och derigenom drifver något mekaniskt verk. — 2) (fig.) Se *Bevekelsegrund*.

DRIFFÄRG, m. 3. Se *Färgsoppa*.

DRIFHAMMARE, m. 2. pl. — *hamrar*. (blecksl.) Hammare med två halfsferiska banor, eller med en sådan och en annan större, icke så kullrig, ban.

DRIFHJUL, n. 5. Hjul, som griper in i ett dref och sätter det i rörelse.

DRIFHOLTS, m. 3. (tunnb.) Verktyg, hvarmed banden drifvas på ett laggkärl.

DRIFHUS, n. 5. (trädg.) Byggnad, enkom uppförd, för att uppdrifva frön och sättqvistar af tropiska växter, eller att framalstra blommor och frukt af sådana, hvilka behöfva starkare värma, än den, som är vanlig i Växthus eller Orangerier.

DRIFHÄRD, m. 2. Härd, som hörer till en Drifugn (se d. o.).

DRIFIS, m. 2. Is, som af storm eller tö blifvit uppbruten, och drifver omkring i sjön eller föres utför en flod.

DRIFKLOTS, m. 2. Se *Drifvare*.

DRIFKRAFT, f. 3. Kraft, som sätter i rörelse, drifver en maskin.

DRIFMÅTT, n. 5. (urm.) Liten krumcirkel med något krökta ben, hvarpå en skrufmutter med sin skruf är anbragt.

DRIFNING, f. 2. 1) Se *Drifvande*. — 2) (färgers) Se *Fördrifning*. — 3) Operation vid logarfning, då de afhårade hudarne inläggas i ett vegetabiliskt syrvatten, tills de blifvit uppsvällda. Kallas äfv. Svällning. — 4) Till plåtar eller bleck utslagna metallers bearbetning medelst trä- eller stålhamrar till åtskilliga former, af bleck- och kopparslagare samt guldsmeder. — 5) (skeppsb.) Nåtens fyllning med dref. Jfr. *Dikta*. — 6) (trädg.) Bemödandet att hos växter framkalla blommor eller frukter på en årstid, då deras utveckling icke vore möjlig, efter den naturliga gången för växandet.

DRIFNÖT, n. 5. Boskapsdjur, utsläppt på bete i skogen, hvilket kommit vilse och ej hittar hem, utan drifver omkring.

DRIFSAND, m. 3. sing. Lös sand på ytan af stora fält, som af vinden drifves än hit, än dit.

DRIFSNÖ, m. sing. Se *Yrsnö*.

DRIFT, c. 3. 1) Drifvande. Säges i fråga om vissa näringsyrken, helst af större betydenhet. *D-en af ett bergverk, en grufva, ett bryggeri, en fabrik*. Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Bruksdrift, Bergverksdrift, m. fl. — 2) Ett fartygs kringdrifvande på sjön, sedan ankartåget genom storm sprungit eller ankaret blifvit lösryckt och släpar på bottnen. *Vara, komma, råka i d.* — 3) Se *Boskapsdrift*. *En d. oxar*. — 4) (fig. i andlig mening) *a*) En inre kraft, som drifver menniskan till handling. *Naturens d. Göra något af egen d.*, af egen ingifvelse. — *Syn.* Se *Böjelse*. — *b*) Se *Instinkt*. — *c*) Ifver att raskt utföra, hvad man har för händer. *Hafva d. med sig*, vara driftig. *Han har ingen d. med sig*, det går långsamt för honom att utföra, hvad han tar sig före. — *Syn.* Driftighet, Verksamhet, Framfärd, Fart, Art. — *d*) (mindre brukl.) Skyndsamhet, hvarmed något utföres. *Sakerna ha ingen d.* — *e*) Se *Gäckeri*.

DRIFTEFÄ, n. 4. Se *Drifnöt*.

DRIFTIG, a. 2. Som med ifver och raskhet utför, hvad man företar. *En d. man, karl, affärsman*. — *Syn.* Verksam, Rask, Flink, Drifvande.

DRIFTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara driftig. Jfr. *Drift*, 4, *c*.

DRIFTIGT, adv. På ett driftigt sätt, med drift.

DRIFTIMMER, n. 5. Trädstammar, som blifvit lösryckta från flodstränder och flutit ut i hafvet, der de vinddrifvas till någon kust.

DRIFTKUKU, dri'fftkúcku, m. 3. (fig. fam.) Enfaldig person, med hvilken man drifver gäck, liksom då man narrar göken genom att efterhärma dess läte.

DRIFTVATTEN, n. 5. Vatten, som drifver en maskin.

DRIFUGN, m. 2. (metall.) Ett slags tillställning, som begagnas, då man afdrifver verkbly från silfver, bestående i en cirkelrund, fördjupad drifhärd, af utlutad, hårdt hopstampad träaska, som upphettas af flamman ifrån en på ena sidan om härden anlagd eldstad.

DRIFVA, v. a. 3. Ind. pres. sing. *Drifver;* pl. *Drifva*. Impf. sing. *Dref;* pl. *Drefvo*. Imper. sing. *Drif;* pl. *Drifven*. Konj. impf. *Drefve*. Sup. *Drifvit*. Part. akt. *Drifvande;* part. pass. *Drifven*. 1) Tvinga någon att lemna sin plats, att begifva sig undan, bort, ut, framåt. *D. någon ifrån sig. D. fienden ur riket, ur landet, på flykten*. Brukas ofta i utsträckt och figurlig mening, t. ex.: *D. i landsflykt*, göra landsflyktig. *Den onda lukten dref oss ut ur rummet*. (Ordspråk) *Hungern d-fver hunden i band*, nöden tvingar mången att underkasta sig ett tvång, som man eljest ej skulle tåla. — *D. bórt, frám, igénom, i'n, néd, omkri'ng, tillbàka, ùndan, úpp, út*, se *Bortdrifva, Framdrifva, Genomdrifva*, &c. — 2) Fösa, jaga framför sig. Säges i denna mening hufvudsakligast om djur. *D. boskapen på bete. D. vall korna. D. oxar till marknaden, för att säljas*. I utsträckt mening säges äfv.: *D. fienden framför sig. Vinden d-fver skyarna, regnet, snön åt det hållet. Laddningen är icke nog stark att d. en så tung kula. Vinden dref skeppet på kusten*. (Fig. fam.) *D. gäck med någon* eller blott *d. med någon*, gäckas med någon. — *D. bórt, frám*, &c., se *Bortdrifva*, &c. — 3) Säges om jagthundar, då de förfölja villebrådet, så att det kommer i håll för jägaren och kan af honom fällas. *Den hunden d-fver räf, hare*. — Brukas isynnerhet ofta absolut och neutralt, t. ex.: *Hundarne d.; den hunden d-fver bra, är dresserad att d. på räf*. — *D. frám, úpp*, se *Framdrifva, Uppdrifva*. — 4) Föra ur rätta kosan (om vind, ström, o. s. v.). *Vädret, strömmen, vågorna*

hafva d-fvit oss ur kosan. Deraf adjektivet Väderdrifven. — *D. néd, tillbàka*, se *Neddrifva, Tillbakadrifva*. — 5) Sätta i rörelse. Säges om mekaniskt verkande krafter. *Vattnet d-fver hjulet och hjulet hela maskinen. En qvarn, som d-fves af vatten. Verk, som d-fves med vatten, med ångmaskin, med handkraft.* Brukas äfv. absolut, t. ex.: *Fjädern d-fver starkt, för starkt.* — 6) (i utsträckt mening) Hålla i gång (fabrik, manufaktur, o. s. v.), utöfva, t. ex.: *Han d-fver tio väfstolar; d. en fabrik, ett yrke, ett handtverk; d. handel, handelsrörelse. D. en sak vid domstolen*, der sköta, bedrifva den. *D. otukt*, se *Bedrifva*. *D. en sats*, försvara riktigheten af en sats och söka utbreda öfvertygelsen derom. — *D. i̋n, néd, omkri̋ng, úpp*, se *Indrifva*, &c. — *D. igènom*, drifva en sak så, att den får framgång; se vidare *Genomdrifva*. — *Syn.* Se *Idka, Bedrifva*. — 7) (fig.) Tvinga, förmå; bringa i ett visst tillstånd. *D. någon till något. Nöden har ej d-fvit honom dertill. Han gjorde det, d-fven af hat, af behof. D. någon till det yttersta, till förtviflan. D. någon till ljugare*, öfverbevisa någon derom, att han ljugit. — 8) (fig.) Förmå någon att med skyndsamhet verkställa en sak. Nyttjas i denna bem. endast i förbindelse med partikeln *på̋*, både om menniskor och djur. *D. på en arbetare*, förmå honom att arbeta raskare. *D. på en häst, en åsna, en oxe*, tvinga dem att gå, springa fortare. — Objektet kan äfv. vara sjelfva arbetet, t. ex.: *Han d-fver raskt på arbetet, på utgifningen, tryckningen, o. s. v.* — 9) (fig. om sak) Utsträcka, gifva utsträckning, låta något komma till en viss höjd, grad, punkt. *D. något för vida. D. skämtet allt för långt. D. sin oförskämdhet, oblyghet, skamlöshet, fräckhet ända derhän, att . . . . D. sin frikostighet ända till slöseri. D. saken till det yttersta.* — 10) Säges om träd och växter i allmänhet, när de åt sina delar meddela tillräcklig näring för tillväxt och utveckling. *Träden börja att d. knoppar. Den nysådda säden har redan börjat d. brodd.* Brukas ofta absolut, t. ex.: *Träden hafva börjat d.* — 11) Medelst genom konst frambringad värme, i drifhus eller drifbänk påskynda växters utveckling, för att förr, än i fria luften kan äga rum, erhålla af dem frukt eller blommor. — 12) (med.) Säges om ämnen, medel, som ur kroppen aflägsna vissa vätskor. *Detta medel d-fver svett, urin.* Man har deraf adjektiverna Svettdrifvande, Urindrifvande. — *D. út*, se *Utdrifva*. — 13) (mål.) Se *Fördrifva*. — 14) (sjöt.) Se *Dikta*, II. — 15) (tekn.) Medelst trä- eller stålhamrar bearbeta till plåtar eller bleck utslagna metaller, så att de antaga åtskilliga, allt efter behofvet afpassade former. *D. guld, silfver, koppar, bleck.* — 16) (fam. o. pop.) *D. ti̋ll*, gifva ett eftertryckligt slag. — V. n. 1) *a*) Framföras af blåst, vågor, strömeller luftdrag. *Snön d-fver. Molnen, skyarne d. mot norden. Drifved, som d-fver på hafvet. Flottimmer d-fver utför strömmen. Isstycken, som d. på sjön, med floden. Röken d-fver åt vester.* — *D. áf, bórt, fràm, förbi̋*, af blåst o. s. v. bort-, fram-, förbiföras. *D. igenom*, af blåst o. s. v. föras igenom. *D. ihóp, i̋n, néd, omkri̋ng, ùndan*, af blåst o. s. v. hop-, in-, kring-, ned-, undanföras. *D. úpp*, af luftdrag föras uppåt, t. ex.: *Röken d-fver upp*, uppstiger. — *D. út*, af luftdrag utföras, t. ex.: *Röken d-fver ut genom fönstret. Röken d-fver ut*, drager ut ur skorstenen, slår ej in. — *b*) (sjöt.) *α*) *D. för tackel och tåg* ell. blott *d.*, utan segel framdrifvas af en häftig storm. *Skeppet dref på en klippa*, vräktes af stormen emot en klippa. *D. till lands, i l.* — *β*) *D. för ankar* ell. blott *d.*, säges om ett fartyg, då ankartåget genom storm sprungit eller ankaret blifvit lösryckt och släpar på bottnen. — *γ*) Säges äfv. om ett fartyg, då det i svår storm nödgas gå för blott ett eller ett par segel, utan att kunna hålla sin kosa. *D. för ett segel, för focken.* — 2) (fig. om menniskor) Gå sysslolös omkring, utan sysselsättning eller ärende. *Förnöta tiden med att gå och d. på gatorna. D. omkri̋ng* har samma betydelse. — 3) (jäg.) Se *Drifva*, v. a. 3. *En bössa d-fver väl*, skjuter väl. — 4) Se *Drifva*, v. a., 10. — 5) (myntv.) Säges om bly, när det vid afdrifning af silfver kommit i smältning. *Blyet d-fver.* — 6) (med.) *Svetten d-fver ut*, går ut ur kroppen genom porerna; *d-fver in*, drager sig ifrån huden tillbaka in i kroppen.

DRIFVA, f. 1. Hop, hög af något sammandrifvet. Säges om snö, äfv. om sand. *En d. af snö, sand. Snön har der lagt sig i d-fvor, höga som små hus.* — Bildar sammansättningen Snödrifva.

DRIFVANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man drifver eller något drifves (se *Drifva*, v. a., alla bem., utom 3, 8, 10 o. 16). *Fiendens d. ur landet. Boskapens d. på bete. Skeppets d. af strömmen ur rätta kosan. En qvarns d. af vatten. En fabriks d. med ångmaskin. Ett yrkes, en handels, en fabriks d. Hans d. till det yttersta kan hafva till följd, att . . . . Skämtets d. allt för vida.* — 2) Verkningen, då något drifver (se *Drifva*, v. n., bem. 1 o. 3). *Molnens d. öfver himmelen. Snöns d. Hundarnes d. på jagt.* — 3) Handlingen, då någon drifver (se *Drifva*, v. n., bem. 2).

DRIFVANDE, part. akt. af *Drifva*, v. a. o. n. *Komma d.* (Med.) *D. medel*, som drifver urin. — Brukas adjektivt i samma bem. som Driftig, t. ex.: *En d. man.* Säges dock så blott i dagligt tal.

DRIFVARE, m. 5. 1) En, som drifver (i aktiv bem.). Brukas endast i några sammansättningar, såsom: Pådrifvare, Boskapsdrifvare. — 2) Se *Drifhjul*. — 3) (svärdfej.) Verktyg, som begagnas till att drifva fästet på tången. — 4) (skeppst.) Ett segel, liknande ett läsegel, som hissas på gaffelnocken akter om mesanen, eller en kutters storsegel.

DRIFVAREBOM, m. 2. pl. — *bommar*. (skepp.) Stång, som utskjutes ifrån mesanbommen, och tjenar till att utsträcka drifvarens underlik.

DRIFVED, m. 3. sing. Ved, som ifrån hafvet drifves i land. Jfr. Driftimmer.

DRIFVEN, part. pass. af *Drifva*. *D-et arbete.* Nyttjas adjektivt i det mindre brukliga uttrycket: *D. stil*, flytande, lätt och ledig stil.

DRIFVERK, n. 5. Maskin, som drifves af hjul, medelst vatten-, fjäder-, ångkraft, o. s. v.

DRILL, m. 2. I. 1) Se *Drillborr*. — 2) (åkerbr.) Benämning på hvarje af de åslika, långa upphöjningarna af jord på en plöjd åker.

DRILL, m. 2. II. (af ital. *Trillo*) Sångeller spelsätt, bestående deruti, att tvenne jemte hvarandra liggande toner flera gånger hastigt och tätt vexlas om med hvarandra.

DRILL, m. 3. III. Se *Mandrill*.

DRILLA, v. a. 1. I. 1) Borra med drillborr. — 2) (fig. fam.) På listigt och fint sätt genomdrifva, leda, utföra något. *D. en sak.* — *Drillande*, n. 4. o. *Drillning*, f. 2.

DRILLA, v. a. 1. II. (af ital. *Trillare*) Med sång eller på ett musikinstrument utföra en drill (se d. o. II). — *Drillande*, n. 4.

DRILLBORR, m. 2. Borr, som har skår åt ömse sidor, och användes för mycket fina hål.

DRILLBÅGE, m. 2. pl. — *bågar*. Båge eller stråke af fiskben, rotting eller stål, som tjenar att drifva omkring en drillborr.

DRILLHJUL, n. 5. Se *Rall*.

DRILLNING, f. 2. 1) Handlingen, då man drillar (för begge verberna). — 2) Se *Drill*.

DRILLPLOG, m. 2. (åkerbr.) Ett slags plog, som begagnas för uppläggande af drillar, för radsåning af rofvor och bönor, vid kupning af potäter och andra rotväxter, för uppkörande af fåror vid tegläggning, o. s. v.

DRILLSNÄPPA, f. 1. Fågelart af Snäppslägtet, ofvan brungrå med svarta streck och fläckar, alla andra delar ifrån och med bröstet hvita, ofläckade.

DRILLVÄLT, m. 2. Vält, hvarmedelst efter fulländad sådd drillarne tillpackas.

DRINKARE, m. 5. **-KERSKA**, f. 1. Man, qvinna, som har den vanan att omåttligt förtära starka drycker. Säges äfv. i fråga om brännvin, arack, rom, likör, hvilket icke är förhållandet med Drickare; jfr. d. o. — *Syn*. Bacchusbroder, Supare, Suput, Fyllhund, Fyllsvin.

DRINKERI, n. 3. sing. Se *Dryckenskap*.

DRISTA, v. n. eller **DRISTA SIG**, v. d. 1. Våga, töras. *Jag d-r ej* (*att*) *göra det*. Brukas äfv. någon gång aktivt, t. ex.: *Det d-r jag ej*, hvilket dock rätteligen bör betraktas såsom ett elliptiskt talesätt i st. f. *Det d-r jag ej göra*. — *Syn*. Se *Våga*.

DRISTELIGEN, adv. Se *Dristigt*.

DRISTIG, a. 2. Se *Djerf*.

Anm. Skilnaden emellan *Dristig* och *Djerf* är den, att *Djerf* ofta brukas i dålig mening, men *Dristig* sällan.

DRISTIGHET, f. 3. Se *Djerfhet*. *Taga sig den d-en att . . . .*, talesätt, som brukas af artighet, då man tillåter sig friheten att göra något, som möjligen af en granntyckt person kunde illa upptagas.

DRISTIGT, adv. På ett dristigt, djerft sätt, med dristighet, frimodigt. *Stig d. fram och frukta dig icke*.

DROG, dråg, m. 3. (fr. *Drogue*) 1) Rå apoteksvara, äfv. rått färgstoft. — Skrifves äfv. *Drogue*.

DROGIST, drågi'sst, m. 3. En, som handlar med droger. — Skrifves äfv. *Droguist*.

DROJETT, dråjä'tt, n. 3. Ett slags tyg, antingen hel- eller halfsiden, eller halfylle, och af flera olika sorter. — *Ss. D-fabrik, -våfvare*, m. fl.

DROMEDAR, --år, eller **DROMEDARIE**, --årie, m. 3. 1) Djur af Kamelslägtet, liknande kamelen, utom att det blott har en puckel samt är mindre och svagare, men deremot snabbare. Camelus Dromedarius. — 2) (fig. fam.) En mycket stor, tung, trög och lunsig person. — Uttalas i denna bem. af gemene man Drummeldarie, hvaraf förmodligen Drummel uppkommit.

DRONT, drånnt, m. 2. Ett numera utgånget fågelslägte på öarna Bourbon och France. Liknade till formen en kalkon, men kunde ej flyga. Didus ineptus.

DROPP, n. 5. 1) Drypande, isynnerhet ifrån ett tak. *Akta dig för d-et*. — 2) Ställe, der det dryper ned, isynnerhet ifrån tak. — Bildar sammansättningen Takdropp.

DROPPA, f. 1. **DROPPE**, m. 2. Liten del af ett flytande ämne, hvilken bildat sig i klotform. *Liten, stor d. En d. vatten, vin. Falla i d-ar*. Hyperboliskt säges: *Icke en d.*, icke det ringaste. (Ordspr.) *Det är som en d. i hafvet*, det förslår ingenting. — Bildar flera sammansättningar, såsom: Vatten-, Vin-, Regn-, Blod-, Bläckdroppe. — **DROPPAR**, pl. (med.) Benämning på vissa läkemedel i flytande form, som i anseende till deras styrka gifvas i ganska liten dosis, vanligen ett visst antal droppar. *Hoffmans d. Prinsens gula d.* — *Ss. Droppform, -formig, -formighet*.

Anm. *Droppe* är den ursprungliga, egentligen rätta formen; men *Droppa* har numera äfven vunnit häfd, helst i högre och poetisk stil.

DROPPA, v. n. 1. Falla i droppar. *Regnet d-r ned*. — 2) (mindre ofta) Drypa.

DROPPBAD, n. 5. Det slags bad, då badvattnet ifrån en viss höjd nedledes på kroppen droppvis.

DROPPFAT, n. 5. Fat, som sättes under på något ställe, der det är dropp.

DROPPFRI, a. 2. Fri för dropp. *D-tt tak*. — *Droppfrihet*, f. 3. — *Droppfritt*, adv.

DROPPIS, m. 2. Drypande vatten, som frusit till is.

DROPPRÄNNA, f. 1. (föga brukl.) Se *Takränna*.

DROPPSTEN, m. 2. Ett slags sten, som bildas af vatten, hvilket nedtränger i bergsklyftorna och upplöser kalken, samt afsätter den åter, då vattnet afdunstar; rörformig, blåsig, tät; till färgen hvit, grå, gul. Kallas äfv. Stalaktit.

DROPPSVAFVEL, n. 5. sing. Benämning på det svafvel, som vid distilleringen utsipprar tvärs igenom jernkolfvens massa, och är renare än det i kolfven samlade, som kallas Stångsvafvel.

DROPPTAK, n. 5. Litet skärmtak, till skydd för droppet ifrån ett ofvanför varande tak.

DROPPTALS, **DROPPVIS**, adv. I form af droppar, såsom droppar, droppe för droppe, räknadt i droppar. *Falla d. Hälla d. Intaga ett medikament d.*

DROPPVIN, n. 5. Vin, beredt af drufsaft, som före pressningen dryper af fullmogna drufvor och värderas högre än det, som erhålles genom pressning.

DROSKA, drå'sska, f. 1. 1) Ryskt fyrhjuligt åkdon, med ett långt, stoppadt säte löpande längsefter, på hvilket den åkande sitter grensle, liksom till häst, och så lågt, att man kan uppstiga direkte från gatan; drages af två hästar, den ena inom fimmerstänger, med en hög, hvälfd båge öfver halsen, den andra inom remmar, på sidan. — 2) (i det öfriga Europa) Ett slags lätt, öppet åkdon med fyra låga hjul. — Skrifves äfv. *Droschka, Droszka*.

DROSOMETER, dråsåmétr, m. 2. pl. — *metrar*. Instrument att mäta myckenheten af fallen dagg. Daggmätare.

DROSSA, **DROSSE**, se *Dråsa, Dråse*.

DROST, dråsst, m. 3. En magistratsperson på landet, i vissa trakter af Tyskland, ungefär detsamma som en Amtshauptmann i Sachsen. Kallas *Landdrost*, om han är styresman för en hel trakt eller provins, ungefär svarande mot landshöfding hos oss.

DROTS, dråtts, m. o. n. 3. (I Sverige, under Medeltiden) Rikets högste civile embetsman, och den som på konungens vägnar hade uppsigten öfver vården af alla kronans gods, inkomster och

dess fasta slott. — Ordet tros härleda sig ifrån det tyska *Truchses*, en af de högsta embetsmännen vid kejserliga romersk-tyska hofvet, men torde rättare böra deriveras ifrån det gamla ordet *Drotseti* (præfectus prætorio). [Drotts.]

DROTT, drått, m. 2. 1) Benämning på hvar och en af de tolf offerprester, som utgjorde Odens och hans efterträdares råd och den tidens högsta domstol. Den regerande sjelf kallades *Öfverdrott* eller också blott *Drott*, tilldess Dygve antog konungatitel.

Anm. *Drott* betydde egentl.: Herre, furste; tros af några härleda sig ifrån det keltiska *Druid* (jfr. d. o.).

DROTTNING, drå'ttninng, (vanligare) drå'nninng, f. 2. 1) En konungs gemål. — 2) Qvinna, som förer regeringen i ett konungarike. — 3) (i schack) Förnämsta pjesen näst efter konungen. — 4) Se *Vise*.

Anm. *Drottning* betydde i äldsta tider Hustru åt en drott (se d. o.); men, sedan öfverdrotten antagit titel af konung, bibehölls det, för att uteslutande beteckna en konungs gemål.

DROTTNINGSSKATT, m. 3. Extra skatt, som af drottning Margareta påbjöds att utgöras med en mark penningar af hvar bonde.

DROTTQVÄDE, n. 4. Ett versslag, i den gamla nordiska skaldekonsten, hvilket användes förnämligast till äredikter, för att prisa furstars och herrars (Drottars) hjeltebragder.

DROTTSÄTE, n. 4. (ford.) 1) Högsäte i en drotts sal. Jfr. *Drott*. — 2) (fornforsk.) Den klumpsten i en domkrets, hvarpå domaren hade sin plats.

DRUCKEN, a. p. 2. (egentl. part. pass. af *Dricka*) Som druckit så mycket af en eller flera starka drycker, att förståndet blifvit oredigt. *En d. karl. Dricka sig d. Göra någon d. De voro d-ckne af sött vin.* (Fig.) *D. af sin lycka*, som genom sin lycka förlorat all besinning och eftertanka. — *Syn.* Rusig, Berusad, Ankommen, Beskänkt, Mosig, Rörd.

DRUCKENHET, f. 3. Det tillstånd, då någon är drucken. — *Syn*. Se *Rus*.

DRUD, f. 3. (nord. myt.) Allmänt namn på hexor och trollpackor.

DRUDENFOT, m. 3. pl. — *fötter*. Se *Alfkors*.

DRUFAGAT, drùvagát, m. 3. (mineral.) Agat med drufformiga, naturliga figurer.

DRUFBILD, m. 3. Ett svampslägte, som finnes på ruttnade växter i drifhus.

DRUFBÄR, n. 5. Bär af drufvor.

DRUFFORMIG, a. 2. Som till formen liknar en drufva.

DRUFHAGEL, n. 5. pl. (krigsv.) En samling af jern- eller blykulor i en säck, fast hopbundna kring en pinne, med en träspegel i ena ändan, som jemt passar åt kulloppet i en haubits, ur hvilken de gemenligen kastas.

DRUFHINNA, f. 1. En hinna i ögat, baktill svart till färgen, utgörande en förlängning af Kärlhinnan, och hvars främre blad, benämdt Iris, efter hvars färg ögonen kallas blå, bruna, svarta, o. s. v., har en rund öppning, benämd Ögonsten (Pupill), hvilken kan vidgas eller hopdragas, och hvarigenom ljusstrålarne inkomma.

DRUFKLASE, m. 2. pl. — *klasar*. Se *Drufva*, 1.

DRUFKORG, m. 2. Korg, som i vinländerna brukas att bära drufvor uti.

DRUFKUR, m. 3. Ett slags helsokur, bestående i en under längre tid fortsatt, nästan uteslutande förtäring af mogna vindrufvor.

DRUFKÄRNA, f. 1. Kärna i ett drufbär.

DRUFLIK, a. 2. Se *Drufformig*.

DRUFMOS, n. 5. Mos, tillagadt af vindrufvor.

DRUFMUST, ell. DRUFSAFT, m. 3. Saft af vindrufvor, hvaraf genom jäsning erhålles vin.

DRUFSOCKER, n. 5. Ett slags socker, som erhålles ur drufsaft genom inkokning, äfven af stärkelse, hvarföre det också fått namn af Stärkelsesocker.

DRUFSTJELK, m. 2. Stjelk till en drufva.

DRUFSVULST, m. 3. Ett slags ögonsjukdom, bestående i en fast, hård svulst eller utväxt på yttre ögongloben.

DRUFSYRA, f. 1. (kem.) Växtsyra, som tillika med vinsyra förekommer i saften af sura drufvor.

DRUFVA, f. 1. 1) Samling af bär, som antingen utan stjelkar eller med helt korta sådana äro fästade vid en gemensam stängel. — 2) (vanligare) Se *Vindrufva*. *Pressa d-n, glaset fyll.* (Fig. poet.) *D-ns saft* ell. *safter*, vin. — 3) (artil.) Handtaget på en kanon. Numera brukas vanligtvis blott öglor.

DRUID, -i'd, m. 3. (hist.) Benämning på offerpresterna hos fordna keltiska folkslag.

DRUIDLÄRA, f. 1. De fordna keltiska folkslagens gudalära.

DRUL, m. 2. o.

DRULLE, m. 2. pl. *drullar*. (pop.) Se *Drummel*.

DRULLIG, a. 2. (pop.) Se *Drumlig*.

DRUM, drumm, m. 2. pl. *drummar*. (fabr.) De öfverblifna ändarne af varpen till en väf, som blifvit frånskurna, sedan väfven blifvit utväfd. — S. m. 3. pl. *drummer*. (gruft.) Jord- ell. stenart, som likt ett band drager sig på längden genom berget.

DRUMLA, v. n. 1. (fam. o. pop.) Gå långsamt och vårdslöst, utan att tänka på, hvad man förehar; äfv. i allmänhet: vara oaktsam, bära sig tölpigt åt. Säges om tunga, tröga, dumma och tölpiga menniskor. *Gå och d. D. till vägs*, gå fram, utan att se sig före. *D. bórt*, genom drumlighet vålla, att något förloras. — *Drumlande*, n. 4.

DRUMLARE, m. 5. (pop. o. fam.) Drumlig menniska. Jfr. *Dromedar*.

DRUMLIG, a. 2. (pop. o. fam.) Fallen för att drumla (se d. o.). *En d. menniska.*

DRUMMEL, m. 2. pl. *drumlar*, och

DRUMMELJÖNS, m. 2. (pop. o. fam.) Se *Drumlare*.

DRUNKNA, v. n. 1. Qväfvas i vatten af brist på luft. *D. i en flod, en sjö, ett dike. Konung Fjolner d-de i ett mjödkar.* (Fig.) *D. i ett företag*, misslyckas dermed. *D. i ett haf af gissningar*, alldeles förvirras af en mängd gissningar, bland hvilka ingen synes tillfredsställande. (Ordspr.) *Den d-r ej, som hänga skall*, en stor bof slipper ej undan med ett lindrigt straff, utan sparas vanligtvis af Försynen till det, han förtjent. — *Drunknande*, n. 4. o. *Drunkning*, f. 2.

DRUS, m. 3. Mineral, som innehåller en mängd kristaller, sittande på en gemensam bas.

DRUSHÅL, n. 5. (geol.) Smärre eller större hålighet inom en gångmassa, långrund ell. af obestämd form, på väggarna beklädd med regelbundet formade mineralier, eller ock mer eller mindre fylld med malmer eller andra ämnen.

DRUSIG, a. 2. (mineral.) Som innehåller druser.

DRYAD, -ád, f. 3. (rom. o. grek. myt.) Nymf, som bodde i ett träd, lefde och dog med detsamma. Ett träds lifsande.

DRYCK, m. 3. Flytande ämne, som begagnas att dricka, antingen för att släcka törsten, muntra sinnet eller såsom läkemedel, o. s. v. *En varm, kall d. Starka d-er,* som hålla sprit och äro rusande. *Mat och d.*, se *Drick*, 2. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Läske-, Läke-, Kärleks-, Sömn-, Giftdryck. — *I dryckjom* (egentl. gam. abl. pl.), gammalt uttryck, som ännu brukas och betyder: i drickande, t. ex.: *Den, som sviker i d-om, han sviker ock i androm styckjom.*

DRYCKENSKAP, f. 3. 1) Omåttligt förtärande af starka drycker. *Vara begifven på d.* — *Syn.* Drinkeri, Superi, Fylleri. — 2) Rus. *Det gjorde han i d-en.* I denna bem. mindre brukl. — *Syn.* Se *Rus.*

DRYCKESBRODER, m. 3. pl. — *bröder.* En, som deltager i dryckenskap, flitigt tömmer buteljen i lag med andra drinkare. — *Syn.* Bacchusbroder, Supbroder, Suput, Dryckeskämpe, Dryckesvän.

DRYCKESGILLE, n. 4. Se *Dryckeslag.*

DRYCKESGOD, a. 2. Som förmår att dricka mycket af starka drycker, utan att blifva öfverlastad; äfv., som gerna förtär starka drycker och deltar i dryckesgillen.

DRYCKESHORN, n. 5. Horn, som af våra förfäder begagnades att dricka ur.

DRYCKESKALAS, - - - ás, n. 5. Kalas, samqväm, enkom tillstäldt, för att undfägna gästerna, isynnerhet med starka drycker. — Skrifves äfven *Drickeskalas* och *Drickskalas.* — *Syn.* Dryckeslag, Dryckesgille.

DRYCKESKÄMPE, m. 2. pl. — *kämpar.* En, som förmår att omåttligt förtära starka drycker och i drickande kan täfla med andra drinkare. — *Syn.* Se *Dryckesbroder.*

DRYCKESKÄRL, n. 5. Kärl, som begagnas att dricka ur.

DRYCKESLAG, n. 5. Sällskap af personer, som muntra sig med förtärande af starka drycker.

DRYCKESMÅL, n. 5. sing. (föråldr.) *I d.*, adverbialt uttryck, som betyder: i drickande, d. v. s. *I dryckjom.*

DRYCKESVARA, f. 1. Se *Dricksvara.*

DRYCKESVISA, f. 1. Visa, passande att sjunga vid ett dryckesgille.

DRYCKESVÄN, m. 3. pl. — *vänner.* Se *Dryckesbroder.*

DRYFTA, v. a. 1. Se *Vanna.* — ***Dryftande***, n. 4. o. ***Dryftning***, f. 2.

DRYG, a. 2. 1) (i allmänhet) Som öfverstiger det vanliga måttet. *En d. mil, aln, mark. D-t mått, mål, d. vigt,* säges, då det är väl mätt, väget. — *Syn.* Styf, God. — 2) Ganska lång, stor, mycken; ansenlig, betydande. *D-t stycke väg, håll, skjutshåll. D. backe. En d. kopp,* som rymmer mycket. *En d. bok,* som håller stort arktal. *D. dosis. D. räkning,* lång räkning; äfv. räkning, som går till en betydande summa. *D-t arrende. D-a utskylder. En d. summa, afgift. D-a slängar,* eftertryckliga slag, mycket stryk. *D. öfver axlarna, länderna,* se Axelbred, Länddryg. *Det faller mig för d-t,* det blir mig för kostsamt. — *Syn.* Se *Stor.* — 3) Som länge räcker till; som räcker till åt många. *D. mat,* närande, hvaraf ej så mycket behöfves, för att blifva mätt, eller af hvilken man längre är mätt, än af annan. *D. säd,* som ger mycket mjöl. *D. tobak,* som brinner länge i pipan, då man röker. *D-t arbete,* som fordrar lång tid. *D-a stilar,* små stilar, som jemförelsevis intaga blott litet rum. — 4) (fam.) Högmodig. Innebär bibegreppet af okunnighet och dumhet. *En d. penningmagnat, bonde. Det är en d. herre, skall du tro. Göra sig d.*, högmodas. — *Syn.* Se *Stolt.*

DRYGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara dryg (i bem. 1 o. 2). *D-en af ett mått. D. i vigt. Ett vägstyckes d. Afgifters. utskylders d.* — *Syn.* Se *Storhet.* — 2) Se *Drygsel.* — 3) (fam.) Högmod. Jfr. *Dryg*, 4. *Se, med hvilken d. den der rika bonden klifver fram.* — Har sammansättningen Bonddryghet. — *Syn.* Se *Högmod.*

DRYGSEL, m. 2. sing. Egenskapen att länge räcka till eller att räcka till åt många. Jfr. *Dryg*, 3. *Denna säd har mycken d.*, ger mycket mjöl. *Gifva mat d. genom något tillägg.*

DRYGT, adv. På ett drygt, högmodigt sätt; med dryghet, högmodigt. — *Syn.* Se *Stolt* (adv.).

DRYPA, v. n. o. impers. 2. Ind. pres. sing. *Dryper;* pl. *Drypa.* Impf. sing. *Dröp;* pl. *Dröpo.* Konj. impf. sing. *Dröpe.* Sup. *Drupit.* Part. pres. *Drypande;* part. pret. *Drupen.* 1) Falla droppvis, droppe efter droppe. Om flytande ämnen. *Vattnet, svetten d-per af honom. Det d-per af taken.* — *D. áf, néd,* se *Afdrypa, Neddrypa.* — *D. i'n,* droppvis falla in, t. ex.: *Regnet d-per in genom taket; det d-per in här.* — 2) Säges om föremål, som droppvis släppa från sig ett flytande ämne. *Han d-per af svett. Kläderna d. af vatten. Taket d-per.* — V. a. Låta ett flytande ämne falla droppvis, droppe efter droppe. *D. balsam i ett sår. D. Eau de Cologne på en sockerbit.* — ***Drypande***, n. 4. (för v. n. o. a.) o. ***Drypning***, f. 2. (för v. a.).

DRÅP, n. 5. Lagbrott, hvarigenom en menniska dödar en annan. Brukas i lagstil. *D. med vilja, af våda.* Har sammansättningen Vådadråp. — *Syn.* Se *Mord.*

DRÅPARE, m. 5. (lagt.) Menniska, som dräpit en annan. — *Syn.* Se *Mördare.*

DRÅPELIG ell. **DRÅPLIG**, a. 2. (af gamla ordet *Drapa*, skaldeqväde, och således egentl.: Som är värd att af skalderna besjungas). Utmärkt förträfflig. högst berömlig, ovanligt god. — ***Dråplighet***, f. 3. — ***Dråpligt***, ***Dråpligen***, (gam.) ***Dråpliga***, adv.

DRÅPMÅL, n. 5. (lagt.) Rättegångsmål, som angår dråp.

DRÅPORD, n. 5. Dräpande, ganska bittert stickord.

DRÅPSLAG, n. 5. 1) Slag, som tilldelas någon, och hvaraf döden följer. — *Syn.* Dödsslag. — 2) (fig.) Ytterst olycklig, förstörande händelse, som bereder någons undergång. — *Syn.* Dödsslag, Dödshugg, Dödsstöt.

DRÅSA, v. n. 1. (om sädeskorn) Falla ur axen af torka. Man säger äfv. *D. úr.* — ***Dråsande***, n. 4. [Drossa.]

DRÅSE, m. 2. pl. *dråsar.* Hög, hop, isynnerhet af säd.

DRÄCKRAPPSFÄRGAD, a. 2. Se *Blacksvart.*

DRÄGLIG, a. 2. Som kan fördragas. *Ett d-t ondt, lidande; en d. smärta, olägenhet.*

DRÄGLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara dräglig.

DRÄGLIGT, DRÄGLIGEN, (gam.) **DRÄGLIGA,** adv. På ett drägligt sätt; så att det kan fördragas.

DRÄGG, m. 3. sing. Orenlighet, som lägger sig på bottnen af vissa flytande ämnen, t. ex. vin, dricka, ättika, o. s. v.

DRÄGGIG, a. 2. Full af drägg. — *Dräggighet,* f. 3.

DRÄGT, c. 3. (af *Draga*) 1) Dragning. *Kasta ut noten till d. I första d-en fingo de intet.* — Ingår i sammansättningen *Notdrägt.* — 2) Samteliga klädespersedlar, som någon antingen i allmänhet eller för något visst tillfälle bär, eller som äro ämnade att bäras af en person. Äfv. Klädedrägt. Brukas isynnerhet i fråga om höga, förnäma eller rika personer, men äfven, dock ofta nästan skämtvis, om ringare, om de kläder, hvilka af en person begagnas vid skådespel och maskerader; således svarande mot franska ordet *Costume.* Skiljer sig ifrån *Skrud* deruti, att den sednare, tillhörande furstar, biskopar och prelater, samt högborna fruntimmer och brudar, endast begagnas vid högtidliga ceremonier, hvaremot *Drägten* nyttjas när som helst. *En kunglig, furstlig d. En bondes, en torpares, en smeds d. Nattlig, högtidlig, grann, ful d. Bära en vacker d.* — Ingår i flera sammansättningar, såsom: Riddare-, Krigare-, Biskops-, Prest-, Borgare-, Bond-, Fiskare-, Qvinno-, Fruntimmers-, Herdinnedrägt, m. fl. — *Syn.* Se *Klädsel.* — 3) (fig.) Utseende, form. *Kläda sina tankar i en vacker d.* — 4) Se *Dräglighet* (begge bem.) — 5) Se *Skottvidd.*

DRÄGTIG, a. 2. (af *Draga*) Som bär foster i sitt lif. Säges blott om djurhonor. *En d. ko, hind, hynda. Ett d-t sto.* — *Syn.* Se *Hafvande.*

DRÄGTIGHET, f. 3. 1) Omständigheten, att en hona är drägtig. Säges blott om djurhonor. — 2) (sjöf.) Den största möjliga varuqvantitet, ett fartyg antingen kan intaga eller bära. *Ett skepp om 100 lästers d.* — 3) *En grufvas d.,* det utbyte, man deraf får.

DRÄJA, se *Dreja.*

DRÄLL, m. 2. sing. Ett slags tveskäftad linväfnad, merendels med iväfda figurer, och som begagnas till duktyg. — *Ss. D-väfnad, -väfvare.*

DRÄNG, m. 2. 1) Manlig tjenare, som förrättar gröfre karlsysslor i ett hus. *Tjena som d. Vara d. hos någon. Antaga någon till d.* — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Husbonddräng, Stalldräng, Boddräng, Oxdräng, m. fl. — *Syn.* Se *Tjenare.* — 2) Ung man. Denna bemärkelse bibehålles numera blott i några få uttryck, t. ex.: *Han är redan långa d-en.* — 3) Yngling af bondståndet, bondson. — 4) Förekommer i några sammansättningar under betydelsen af: Handtlangare, biträde i ett yrke, såsom t. ex.: Slagtardräng, m. fl. Se äfv. *Kläddräng.*

Anm. *Dräng* kommer af det gamla *Dreingr,* som betydde en god stridsman, en manhaftig karl.

DRÄNGAKTIG, a. 2. 1) (om person) Som i skick och uppförande liknar en dräng. *Han är så d.* — 2) (om sak) Som liknar en drängs skick, väsende och uppförande. *En d. min. Ett d-t utseende, skick, beteende. D-a maner.* — *Drängaktigt,* adv.

DRÄNGAKTIGHET, f. 3. Drängaktigt skick, väsende, drängaktiga seder.

DRÄNGARBETE, n. 4. Sådant arbete, som vanligtvis förrättas af drängar.

DRÄNGASKÄNDARE, m. 5. (bibl.) Se *Sodomit.* — Skrifves äfv. *Drängskändare.*

DRÄNGEDAGSVERKE, n. 4. Dagsverke, som skall förrättas af en dräng, fullvuxen mansperson.

DRÄNGHOPEN, m. 2. def. sing. (föraktl.) Mängden af drängar, drängar i allmänhet.

DRÄNGKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar.* Kammare, som bebos, varit bebodd eller är ämnad att bebos af dräng eller drängar. — *Syn.* Drängstuga.

DRÄNGLÖN, f. 3. Den lön, som bestås en dräng.

DRÄNGSLOK, m. 2. Öknamn på en dräng.

DRÄNGSTUGA, f. 1. Se *Drängkammare.*

DRÄNGTJENST, f. 3. 1) Legotjenst, som skötes af dräng. — 2) (fig. fam.) Ringa och trälig syssla.

DRÄNKA, v. a. 2. 1) Döda genom nedsänkning och qväfning i vatten. *I Constantinopel är det sed att d. upproriska undersåter. D. hundvalpar, kattungar.* (Fig.) *D. sina bekymmer i vin,* genom vindrickning förskingra dem. *Denna underrättelse d-kte henne i tårar,* framkallade bittra tårar ur hennes ögon. *D-kt i tårar,* se *Tårdränkt.* — 2) Låta ett ämne genomträngas af en vätska. *D. något med olja, med lim.* Man säger äfv. *Limdränka.* — *D. sig,* v. r. Frivilligt taga lifvet af sig genom qväfning i vatten. — *Dränkande,* n. 4. o. *Dränkning,* f. 2.

DRÄPA, v. a. 2. o. 3. Ind. pres. sing. *Dräper;* pl. *Dräpa.* Impf. *Dräpte* och (gam. form) sing. *Drap;* pl. *Drapo.* Imper. sing. *Dräp;* pl. *Dräpen.* Konj. impf. *Dräpte;* (gam. form.) *Dråpe.* Sup. *Dräpit* o. *Dräpt.* Part. akt. *Dräpande;* part. pass. *Dräpen.* Begå dråp (se d. o.) på någon. Brukas i lagstil och biblisk stil. *D. en menniska.* (Absolut) *Du skall icke d.* — Brukas stundom äfv. i fråga om djur, helst vilda djur, t. ex.: *D. ett lejon, en tiger.* Numera säges dock hellre: Döda. *D. löss* är deremot i folkspråket ett allmänt brukligt uttryck. — *Syn.* Se *Döda.*

DRÄPANDE, n. 4. Handlingen, då man dräper. — *Syn.* Se *Mord.* — *Adj. p.* 1. (fig.) 1) Grundligt vederläggande. *D. bevis, skäl, argumenter. D. i sak,* grundligt bevisande, vederläggande, öfvertygande i allt hvad som rörer sak. — *Syn.* Slående, Ovedersäglig, Ovederlägglig. — 2) Ytterst bitande. *Ett d. svar.*

DRÄTSEL, m. 2. sing. Allmänna inkomster, antingen sådana som inflyta till kronan eller till en stad. *Kronans, stadens d.* — *Syn.* Se Finanser.

Anm. Ordet härledes ifrån medeltids-latinska ordet *Dressorium* (hvaraf fr. *Trésor*), skatt.

DRÄTSELKOMMISSION, f. 3. sing. *D-en i Stockholm,* en municipal-anstalt i denna stad, som har vården om en del af dess inkomster samt tillsynen öfver dess byggnader.

DRÄTSELVERK, n. 5. Se *Statsverk.*

DRÖG, m. 2. Ett slags släda utan korg och stol, med jemn och slät brädbotten, att derpå draga mycket tunga saker, såsom sten o. d. — *Syn.* Släpa.

DRÖJA, v. n. 2. 1) Draga ut på tiden med att göra något. *Jag har dröjt att svara. D. med något. D. med betalning. Han dröjde länge, innan han gjorde det.* — *Syn.* Töfva, Uppskjuta, Draga ut på tiden. — 2) Säges om person eller sak, som ej inträffar på den tid, man väntat. *Hvad hän d-jer länge! Hans svar d-jer länge.* — Brukas äfv. i denna bem. impersonelt, t. ex.: *Det dröjde länge, innan han kom. Det d-jer för länge. Det skall d., innan ni får se mig i ert hus.* — 3) Vistas qvar på ett

ställe (egentl.: längre, än man sjelf ämnat eller andra väntat). *D. på ett ställe. Han d-jer länge borta.* — *D. qvár*, se *Qvardröja.* — *Syn.* Töfva, Förbida, Fördröja sig.

DRÖJANDE, n. 4. Omständigheten, att någon eller något dröjer (i alla bem.).

DRÖJSMÅL, n. 5. Omständigheten, att någon eller något dröjer (bem. 1 o. 2). *Jag förstår ej hans d. i besvarandet af mitt bref. Förorsaka d. i något. Utan d.*, utan att dröja, ofördröjligen, utan uppskof, snart. — *Syn.* Dröjande, Uppskof, Anstånd.

DRÖM, m. 2. pl. *drömmar.* 1) En följd af mer eller mindre sammanhängande föreställningar, verkade af inbillningskraften hos en sofvande. *Hafva en d.*, drömma. *En syn i d-mmen. Jag har fått igen min d.*, min dröm har slagit in. *Jag mins det som en d.*, dunkelt, oredigt. (Ordspråk) *D-mmen som strömmen*, drömmar hafva ingen betydelse. — 2) (fig.) Verklig händelse, så oförväntad eller kort, att den förefaller som en dröm. *Är det en d., att du är här? Blott en d. var dessa dagars sällhet.*

DRÖMAKTIG, a. 2. Som liknar en dröm. *Ett d-t tillstånd.* — *Syn.* Drömmande.

DRÖMBILD, m. 3. 1) Bild, som man tycker sig se i drömmen; syn, som man har i drömmen. — 2) (fig.) Inbillningsfoster utan verklighet. — *Syn.* Se *Inbillning.*

DRÖMBOK, f. 3. pl. — *böcker.* Bok, som ger anvisning till drömmars tydning.

DRÖMFANTASI, drö'mmfanntasi', f. 3. Se *Drömbild.*

DRÖMMA, v. n. o. a. 2. 1) Vara i det öfvergångstillstånd emellan vaka och fullkomlig sömn eller ifrån sömn till vaka, då inbillningskraften är verksam, utan att likväl förmå att sätta sinnena i verksamhet. *D. om någon, något. Jag mins ej, hvad jag d-mde i natt. Jag d-mde, att jag henne såg.* (Fig. fam.) *Det hade jag aldrig kunnat d. om*, aldrig ana, tänka. *Hvem hade kunnat d. om det?* — 2) (fig.) I vakande tillståndet uteslutande öfverlemna sig åt inbillningens spel, utan att bekymra sig om verkligheten. *Han går och d-mer. D. bort*, genom drömmeri förspilla, t. ex.: *D. bort tiden.*

DRÖMMANDE, n. 4. 1) Själens verksamhet under öfvergången ifrån vaka till fullkomlig sömn, eller tvärtom. *D-ts tillstånd.* — 2) (fig.) Se *Drömmeri.* — *Adj.* 1. (fig.) Som uteslutande öfverlemnar sig åt inbillningskraftens spel, utan att bekymra sig om verkligheten. *En d. älskare, poet. Ett d. tillstånd.* — *Syn.* Svärmande, Svärmisk, Drönande.

DRÖMMARE, m. 5. -MMERSKA, f. 1. 1) Person, som drömmer ganska mycket. Brukas i denna egentliga bem. ganska sällan. — 2) (fig.) En, som öfverlemnar sig åt drömmeri. — *Syn.* Svärmare, Drönare.

DRÖMMERI, n. 3. Det tillstånd, då någon vakande ohejdadt öfverlemnar sig åt inbillningskraftens spel, utan att bry sig om det närvarande och verkliga. — *Syn.* Drömmande, Svärmande, Svärmeri, Drönande.

DRÖMTYDARE, m. 5. —DERSKA, f. 1. Person, som föreger sig besitta konsten att tyda drömmar.

DRÖMTYDERI, n. 3. Konsten att tyda drömmar. — *Syn.* Drömtydning, Drömtydningskonst.

DRÖMTYDNING, f. 2. 1) Drömmars tydning. — 2) Se *Drömtyderi.* — *Ss. D-skonst.*

DRÖMVILLA, f. 1. Se *Drömbild.*

DRÖNA, v. n. 1. 1) (prov.) Sakta råma. Säges om oxar. — 2) (fig.) Förnöta sin tid i tanklös overksamhet. — *Syn.* Vegetera. — *Drönande*, n. 4.

DRÖNARE, m. 5. (fig.) 1) En, som förnöter sin tid i tanklös overksamhet, trög, lat och bekymmerlös menniska. — 2) Se *Vattubi.*

DRÖNIG, a. 2. Trög, lat och bekymmerlös. — *Drönighet*, f. 3. — *Drönigt*, adv.

DRÖPPEL, m. 2. pl. *dröpplar.* (med.) En ifrån urinröret kommande flytning af en slemmig, nästan varblandad materia, förenad med svår smärta. Ordet kan ej brukas i hyfsadt tal. — *Ss. D-kur.*

DRÖPPLA, v. a. 1. (lågt) *D. néd*, smitta med dröppel.

DSCHIGGETAI, m. pl. — *ais.* En liten brun hästras i östra Asiens högländer, bekant för sin stora snabbhet. Equus hemionus.

DU, pron. pers. Betecknar andra personen. Brukas i tilltal till nära slägtingar i samma eller nedstigande led, förtrogna vänner, personer, med hvilka man druckit brorskål, ringare folk och tjenare. *Qväkare och Dalkarlar kalla alla menniskor du. Säga du åt någon.*

DUA, v. a. 1. (fam.) Kalla du, säga du åt någon. — *Duande*, n. 4.

DUALIS, -áliss, m. (gram., lat.) Numerus, i vissa språk, som utmärker två personer.

DUALISM, --i'ssm, m. 3. (fil. o. teol.) 1) Antagande af tvenne eviga grundväsen, ett godt och ett ondt. — 2) Antagande af tvenne olika grundämnen hos menniskan, ett andligt och ett kroppsligt.

DUBB, m. 2. Pjes af jern eller annan metall, som tjenar att hopfästa delar af något visst arbete eller af en maskin, genom dess indrifvande i dertill afpassadt hål.

DUBBA, v. a. 1. Genom dubbning (se d. o.) upptaga någon i en riddarorden. *D. någon till riddare.* — *Dubbande*, n. 4.

DUBBEL, a. 2. 1) Som gäller, väger eller innehåller två gånger så mycket. *D. afgift. D. portion, dosis. Dubbla böter.* (Mat.) *D. proportion*, då af tvenne storheter den ena är två gånger så stor som den andra. — *Motsats:* Enkel. — 2) Säges om något, som består af två likadana eller liknande saker, eller blott varande af samma natur, samma art. *D-t lag, hvarf. D. frukt. Kalken i denna blomma är d. En d. rad af pelare. Föremålen synas dubbla för honom. En dosa med d. botten. En d. signal*, som upprepas två gånger. *En d. tjenst, orätt, olycka. Ett d-t brott. D-t värde. D. hastighet. Detta ord har en d. mening, betydelse. På d-t sätt. I d-t afseende. Vika, lägga d.*, vika, lägga någonting i två hälfter, den ena öfver den andra. (Bot.) *D. blomma*, som genom odling fått ett större antal blomblad än i det naturliga tillståndet. — *Motsats:* Enkel. — Sammanskrifves ofta med sitt substantiv, såsom t. ex.: Dubbeldörr, Dubbelfönster, Dubbelmening, &c.; se vidare här nedanföre. — 3) (fig.) *a*) Säges om vissa saker, ämnen, som äro starkare, af bättre beskaffenhet, kraftigare, än andra af samma slag. *D-t öl.* — *b*) (om person) Falsk, bedräglig. *Misstro denna qvinna: hon har en d. karakter. Han har en d. tunga*, är falsk i sitt tal. — *Syn.* Se *Falsk.*

DUBBELBECKASIN, --bäckasi'n, m. 5. En art Beckasin, något mindre än Morkullan, på ryggen svart, med rödbruna, slingriga tvärstreck, samt ett hvitt tvärband öfver vingarna.

DUBBELBÖSSA, f. 1. Bössa med tvenne pipor, och hvarmed man således kan skjuta två skott tätt efter hvarandra.

DUBBELDJURET, n. 5. def. Ett stråldjur af Blåssimmarne, märkvärdigt derför, att två djur alltid äro tillsammans, det ena sittande i en hålighet på det andra, så att de kunna åtskiljas, utan att skadas. Diphyes.

DUBBELDRILL, m. 2. (i musik och sång) Tvåstämmig drill.

DUBBELDÖRR, f. 2. Dörr tätt innanför den egentliga och rätta dörren till ett rum, anbragt till skydd för köld och luftdrag. Kallas äfv. Innandörr.

DUBBELFUGA, f. 1. (i musik) En fuga, hvaruti två eller flera hufvudsatser äro förbundna och genomförda.

DUBBELFYR, m. 2. (sjöt.) Fyr med sken i olika ställningar.

DUBBELFÖNSTER, n. 5. Lösfönster innanför det egentliga och rätta, och som insättes till skydd för kallt luftdrag under vintern. Kallas äfv. Innanfönster.

DUBBELGREPP, n. 5. (i musik) Grepp på två strängar på en gång.

DUBBELHACKA, f. 1. Se *Spetshacka*.

DUBBELHET, f. 3. 1) Egenskapen, omständigheten, att något är dubbelt. — 2) (fig.) Falskhet, bedräglighet. — *Syn.* Se *Falskhet*.

DUBBELHJUL, n. 5. (fyrv.) Tvenne eldhjul, som röra sig kring samma medelpunkt så, att rörelsen af det ena går ifrån höger till venster, men af det andra tvärtom.

DUBBELKALKIG, a. 2. Så kallas en växt, hvars blomkalk består af både blomfoder och blomkrona.

DUBBELKIKARE, m. 5. Kikare, bestående af tvenne särskilta sammanfogade, en för hvardera ögat. Äfv. Dubbellorgnett.

DUBBELKÖR, dùbblkö'r, m. 3. (i sång) Tvenne körer, hvar för sig bestående af sopran, alt, tenor och bas, och liksom ställda mot hvarandra.

DUBBELLORGNETT, --lårnjä'tt o. --lårrjnä'tt, m. 3. Se *Dubbelkikare*.

DUBBELNAGGAD, a. 2. (bot.) Så kallas ett blad, då dess kant först har större naggtänder, och sedan mindre utanpå dessa.

DUBBELSALT, n. 3. (kem.) Salt, bildadt af en syra och två olika baser.

DUBBELSATS, m. 3. (fyrv.) En lågeld- och en gnisteldsats, blandade med hvarandra.

DUBBELSPAT, m. 3. sing. (mineral.) Ett slags kalkspat, fullkomligt genomskinlig och till figuren en rhomboid eller paralellipiped, innesluten inom sex reguliera rhomber, i följd hvaraf den har egenskapen att visa dubbla alla de föremål, som skådas derigenom. Kallas äfv. Islandsspat.

DUBBELSTRYKNING, f. 2. (fys.) Sätt att magnetisera en stålstång, då man på dess medlersta del ställer magneten med begge sina poler, och stryker sedan sakta fram och tillbaka från ena ändan till den andra.

DUBBELSÅGAD, a. 2. (bot.) Säges om ett blad, när det har större sågtänder, och åter igen mindre sågtänder på dessa.

DUBBELT, adv. Två gånger. *D. så stor, så mycken. Trädet bär nu d. så mycken frukt som förut. D. så svår. D. så fort. Han tog d. mer än som behöfdes. D. upp*, två gånger så mycket, t. ex.: *Han begärde nu d. upp emot förra gången. En styfver (skilling, o. s. v.) första gången, och d. upp för alla de andra*, säges, för att uttrycka, att det för hvar särskilt gång skall dubblas emot hela summan för den nästföregående. *Se d.*, genom fel på synen, tycka sig se två föremål i stället för ett. *Spela qvitt eller d.*, spela ett parti med den öfverenskommelse, att den, som förut tappat och är skyldig, blir qvitt sin skuld, i fall han vinner, hvaremot den fördubblas, om han tappar; (fig. fam.) våga allt, för att draga sig ur en kinkig sak.

DUBBELTON, m. 3. (i musik) Tvenne särskilta toner, som man på en gång låter höra genom tvenne strängars vidröring med stråken, då man spelar violin.

DUBBELTRAST, m. 2. Fågel af Trastslägtet, med stjerten nära $\frac{1}{2}$ aln lång, ofvanpå gråbrun, under gulhvit och svartfläckig. Turdus viscivorus.

DUBBELTRÅDAR, m. 2. pl. (klädesfabr.) Ett slags fel i klädet.

DUBBELTÖL, n. 5. sing. Öl, som är starkare än det vanliga.

DUBBLA, v. n. 1. (i hasardspel) Förhöja utsatsen till dubbelt. — ***Dubblande***, n. 4. o. ***Dubbling***, f. 2.

DUBBNING, f. 2. Den högtidliga akt, hvarigenom nya ledamöter upptagas i en riddarorden, och hvarvid sjelfva förrättningen verkställes af konungen sjelf i ordenskapitel eller, å hans vägnar, af äldre ordensledamöter, medelst vidrörande med svärdet tre gånger öfver venstra axeln. Medeltidens riddare dubbades med svärdslag, efter föregående pröfvoår och tjenst, ofta på valplatsen efter vunnen seger.

DUBITERA, v. n. 1. Tvifla.

DUBIÖS, --ö's, a. 2. Tvifvelaktig.

DUBLERA, v. a. 1. I allm.: Fördubbla. 1) (milit.) *D. lederna*, göra lederna dubbla. — 2) (sjöt.) Kringsegla. *D. en udde.* — 3) (klädesf.) *D. garn*, lägga garntrådar dubbla till tvinning. — ***Dublerande***, n. 4. o. ***Dublering***, f. 2.

DUBLETT, se *Duplett*.

DUBLON, -ón, m. 3. Större spanskt guldmynt af olika värde.

DUBRODER, m. 3. pl. — *bröder*. Oskyld person af manliga könet, med hvilken man druckit brorskål, och den man således kallar »du». Förkortas ofta till endast *Broder* ell. *Bror*. *Jag är d. med honom. Vi äro d-bröder.*

DUCAT, &c., se *Dukat*, &c.

DUCTILITET, ducktilitét, f. 3. Se *Sträckbarhet*.

DUELL, duä'll, m. 3. Strid med ordentliga vapen och enligt vissa bestämda reglor, samt efter förut träffad öfverenskommelse, mellan tvenne personer, till upprättelse för någon förolämpning, som den ene tillfogat den andre eller någon af dennes anhöriga eller vänner. *D. på värja, pistol. Utmana på d. Han föll i en d. med grefve X.* — *Syn.* Envig, Envigeskamp, Tvekamp.

DUELLANT, duällánnt, m. 3. En, som duellerar eller har duellerat med en annan. Envigeskämpe.

DUELLERA, duällèra, v. n. 1. Strida i duell, i envig med någon. *D. med någon. Det är förbjudet att d.* — *Syn.* Hålla envig.

DUELLSPLAKATET, duä'llsplakátätt, n. 5. def. Särskilt förordning, som i Sverige år 1682 utfärdades, och hvarigenom dueller strängeligen förbjödos. Är ännu gällande.

DUENNA, duä'nna (uttalas i spanskan: duä'nnja), f. 1. (spanskt ord) 1) Bedagad qvinna,

som i Spanien har uppsigt öfver ett ungt fruntimmer och utgör dess sällskap. — 2) (fig. fam.) Qvinna, som vakar öfver en ung flickas kyskhet.

DUETT, duä'tt, m. 3. 1) Sång- eller musikstycke för två röster eller instrumenter. — 2) (fig. fam. skämtv.) Tvist, träta mellan två personer.

DUFBO, n. 4. Bo, som dufvor reda åt sig, antingen i fria tillståndet, eller i ett dufslag.

DUFBONDE, m. 3. pl. — *bönder.* Dufhane.

DUFFALK, m. 2. Se *Dufhök.*

DUFHALSFÄRGAD, a. 2. Af samma färg som halsen på en dufva, d. v. s. skimrande blå och röd.

DUFHUS, n. 5. Hus, enkom bestämdt för tama dufvors uppfödande.

DUFHÖK, m. 2. Roffågel af hökslägtet, alnslång, näbben svart, kroppen ofvan blågrå eller brungrå, gula ben och svarta klor, stjerten lång och afrundad med hvit spets. Falco columbarius.

DUFKULLA, f. 1. Örtslägte af fam. Primulaceæ. Trientalis.

DUFNA, v. n. 1. Blifva dufven. *Drickat har d-t.* — ***Dufnande,*** n. 4. o. ***Dufning,*** f. 2.

DUFNING, f. 2. (af *Dufva,* v. n.) 1) (sjöt.) Den rörelse, ett fartyg gör i stark sjögång, då någondera ändan vill taga öfvervigten. — 2) (fig. pop. skämtv.) Stöt, slag, sittopp, som tilldelas någon.

DUFSLAG, n. 5. Litet enkom uppbygdt hus, eller särskilt rum, vanligtvis på en vind, tillredt och bestämdt för tama dufvor, att der hafva sitt tillhåll och häcka.

DUFSTOL, m. 2. Se *Blåklint.*

DUFUNGE, m. 2. pl. — *ungar.* 1) Unge af dufslägtet. — 2) (fig. fam. skämtv.) Oerfaren och enfaldig person. Brukas helst med negation. *Han är ingen d.*

DUFVA, f. 1. 1) Slägte af Gångfåglarna, med en köttig hud öfver näsborrarna, kort, rät, hoptryckt näbb, ben och fötter korta, vingarna temligen långa och andra vingpennan längst. Se vidare Ringdufva, Skogsdufva, Klippdufva. Columba. *Hvit som en d.,* hvithårig. — 2) Figur, liknande en dufva, som flyger längs efter ett utspändt snöre och antänder ett fyrverkeri. — *Ss.* ***Dufart, -hals, -hane, -hona, -kräfva, -slägte, -träck, -vinge, -ägg.***

DUFVA, v. n. 1. (sjöt.) Säges om ett fartygs stötningar upp och ned med för eller akter, i storm.

DUFVEFOT, m. 3. pl. — *fötter.*

DUFVEKÅL, m. 2. sing. Örten Erysimum officinale.

DUFVELINS, m. 3. (bot.) En art Lins. Ervum hirsutum.

DUFVEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) Säges om drycker, isynnerhet af malt, då de förlorat sin rätta smak och lukt. *D-t dricka.* — *Syn.* Afslagen, Nattstånden. — 2) (fig.) *a*) Kraftlös, matt. — *Syn.* Se *Matt.* — *b*) Olustig, sömnaktig, till följe af trötthet. — *Syn.* Se *Olustig.*

DUFVENHET, f. 3. Egenskapen att vara dufven. — *Syn.* (fig.) Se *Matthet, Olustighet.*

DUFVEÄGG, n. 5. Se *Harpungar.*

DUGA, v. n. 2. Hafva de egenskaper, som fordras, för att vara tjenlig, skicklig, gagnelig till något. Säges både om person och sak. *Han, hon d-ger till ingenting. Han d-ger till allt hvad man vill. Han gör aldrig något, som d-ger. Den der stenarten d-ger till byggnadssten.* (Talesätt) *Det d-ger icke,* är icke tjenligt, går icke an; kan icke gillas, godkännas; är af ingen nytta. *Det d-ger att fresta,* det går an att försöka. (Talesätt) *Han, hon d-ger hvarken att gömma eller kasta bort,* duger till ingenting. — *Syn.* Vara duglig, skicklig, tjenlig, nyttig; Kunna användas, begagnas. [Dåga.]

Anm. *Duga* har i fornspråket betydelsen af *Hjelpa.*

DUGELIG, se *Duglig.*

DUGG, se *Duggregn.*

DUGGA, v. impers. 1. *Det d-r,* faller duggregn. — *Syn.* Duggregna. — ***Duggande,*** n. 4.

DUGGREGN, n. 5. Så kallas regn, när det faller i mycket små droppar. — *Syn.* Dugg.

DUGGREGNA, v. impers. 1. Se *Dugga.*

DUGLIG, a. 2. Som duger, är skicklig, tjenlig, nyttig. *En d. menniska. Han är d. till allt. Skog, d. till timmer.* — *Syn.* Se *Skicklig, Nyttig.*

DUGLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara duglig. — *Syn.* Se *Skicklighet, Nytta.*

DUGLÖS, a. 2. Som saknar duglighet. Brukas endast om person. — *Syn.* Oduglig.

DUGLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara duglös. Säges endast i fråga om person. — *Syn.* Oduglighet.

DUGSE, a. indekl. (uttalas i allmänhet: då'ggse) Se *Duglig.* Brukas endast om person. [Dågse.]

DUGTIG, dùcktig, a. 2. (af *Duga*) Som duger. 1) (om person) *a*) Ganska duglig, skicklig. *En d. embetsman. En d. karl, qvinna.* — *Syn.* Se *Skicklig.* — *b*) Stark. *En d. bärare.* — *Syn.* Se *Stark.* — *c*) Käck, tapper, modig. *En d. soldat, krigsman.* — *Syn.* Se *Tapper.* — *d*) (i moralisk mening) Redbar. *En d. karl, man.* — *Syn.* Bastant, Redbar, Galant, Pålitlig. — 2) (om sak) *a*) Stor; mycken. *En d. påk. En d. gädda, oxe. En d. hop. Ett d-t arbete.* — *Syn.* Se *Stor, Mycken.* — *b*) Skickligt utförd, väl gjord. *Ett d-t arbete.* — *c*) Eftertrycklig. *En d. örfil. D-t regn. Ett d-t slagsmål.* (Pop. o. fam.) *D-a tag,* starkt, eftertryckligt. — *Syn.* Bastant, Stark, Eftertrycklig. — *d*) Som röjer, tillkännagifver godt förstånd eller redbar karakter. *Han har ett d-t hufvud. En d. karakter.* — *Syn.* Se *Redbar.*

DUGTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara dugtig (bem. 1, *a*, *b*, *c*, *d*, o. 2, *d*).

DUGTIGT, adv. 1) Mycket. *En d. stor gädda.* — *Syn.* Se *Mycket.* — 2) Med kraft, med eftertryck, eftertryckligt. *Han blef d. uppiskad. Han läser, ljuger d. Han tar d. i. Slå honom d. Det blåser, regnar, snöar d.* — *Syn.* Starkt, Bastant, Eftertryckligt, Dugtiga tag, Hvasst, Skarpt, Häftigt, Så det tar, käns, Med kraft, Med eftertryck, Groft, Glupskt.

DUK, m. 2. (af t. *Tuch*) 1) (i allm.) Tyg, väfnad. I denna bem. mindre brukligt, utom i sammansättningar, såsom: Nättelduk, Hårduk, Kammarduk, m. fl. — 2) Säges om hvarje af de särskilta stycken, som äro i samma väf, afskilda från hvarandra genom border, lister eller ränder, merendels af samma storlek, och ämnade till något visst bruk, såsom till hufvud- ell. halskläden för qvinnor. Kallas så, både då de ännu äro i väfstycket, och sedan de blifvit sålda, urklippta och fållade. *Köpa, fålla, hafva en d. på hufvudet.* — Bildar för denna bem. sammansättningarna: Silkes-, Bomulls-, Lärfts-, Kambricksduk, m. fl. — 3) Betäckning, vanligtvis af dräll, som utbredes öfver ett bord till måltider, eller när kaffe, te serveras, o. s. v. Jfr. *Bordduk. Lägga*

d-en på bordet. Taga d-en af bordet. — 4) Väf, som af målare användes att måla på. *Måla på d.* — 5) (fig. poet.) Segel på ett fartyg.

DUKA, v. a. 1. I. 1) *D. bordet* ell. (absolut) *d.*, lägga en duk (bem. 3) på bordet. *Bordet var d-dt för 20 personer. Gå till d-dt bord.* — 2) (sjöt.) *D. upp ett segel*, för beslagning hala det upp på rån i jemna dukar.

DUKA UNDER, v. n. 1. II. (fig. af *Dyka*) 1) Öfvervinnas, besegras. *D. under för någon. D. under för frestelsen.* — *Syn.* Se *Öfvervinnas.* — 2) Digna, uppgifvas; äfv. dö. *D. under af trötthet. D. under för en sjukdom.* — 3) Misslyckas. *D. under i ett företag, ett försök.*

DUKANDE, n. 4. o. DUKNING, f. 2. Handlingen, då man dukar (se *Duka*, I).

DUKAT, -át, m. 3. 1) Ett i många länder förekommande mynt, vanligen af guld, men äfven i flera italienska stater af silfver, samt uti Spanien till och med af koppar. I Sverige präglas efter nu gällande myntordning enkla, dubbla och fyrdubbla dukater sålunda, att af en mark viktualievigt fint guld utmyntas 125 enkla dukater, samt dubbla och fyrdubbla i proportion. [Ducat.]

Anm. Namnet är härledt af italienska ordet *Duca*, hertig, emedan en sådan, vid namn Longino, var den förste, som lät prägla sådant mynt.

DUKATGULD, -åtgúlld, n. 5. Arbetsguld af samma finhet som dukater. [Duc —.]

DUKPENNINGAR, m. 2. pl. Så kallades fordom i vissa landsorter den afgift, som erlades till presterskapet af hvarje församlingens medlem, då han begick den heliga nattvarden.

DUK-RICIN, -risi'n, m. 3. Växt af Ricinslägtet, som har så stora blad, att de på Moluckiska öarna begagnas som borddukar. Ricinus Mappa.

DUKT, duckt, m. 3. (skepp.) Hvarje ännu osnodd part af en tross eller kabel.

DULCAMARA, dullkamára, f. 1. Apoteksväxt af Solanslägtet, hvars qvistar, om de tuggas, först kännas beska, men sedan söta, hvaraf namnet (dulcis amara, söt och besk). Kallas äfv. Qvesved, Matledsqvistar, Ormbär, Hållbär, Villbär, Trollbär, Qvesling. Solanum Dulcamara.

DULCIFIERA, v. a. 2. (farm.) Försötma.

DULCINEA, dullsinèa, nom. propr. 1. 1) En i Cervantes' bekanta roman Don Quixote förekommande person, en piga i Toboso, den Don Quixote inbillade sig vara en prinsessa, och åt hvilken han egnade sin ridderliga hyllning. — 2) (fig. föraktl.) *a*) Käresta. — *b*) Glädjenymf.

DULGABÖTER, f. 3. pl. (lagt.) Böter, som, då ett brott blifvit begånget, utan att gerningsmannen kan upptäckas, erläggas af hela häradet, der brottet föröfvats.

DULGADRÅP, n. 5. (gam. lagt.) Dråp, hvars gerningsman ej kunnat upptäckas.

DUM, a. 2. 1) (om person) *a*) Som har klent förstånd, inskränkt till förståndet. *D. menniska. D. som en spån, som en stock*, mycket dum. — Bildar sammansättningarna: Erkedum, Stockdum. — *Syn.* Inskränkt, Korkad, Slö, Bortbjuden, Bortkommen. — *b*) Okunnig, oerfaren. *Han är nu en d. nybörjare, men har godt förstånd, och skall snart vara hemmastadd i saken.* — *Syn.* Se *Okunnig, Oerfaren.* — *c*) Obetänksam, dåraktig. *Jag var nog d. att lyssna till hans falska förespeglingar. Det var d-t af honom att göra det.* — *Syn.* Se *Dåraktig.* — 2) (om sak) Som förråder oförstånd, okunnighet, oerfarenhet, obetänksamhet. *D-t prat, råd. Ett d-t streck.* (Fam.) *D-t tyg*, någonting oförståndigt, dåraktigt; äfv. någonting förargligt, vidrigt, olägligt.

DUM, a. 2. (föråldr. *Dumb*) Som saknar talförmågan. Förekommer endast i uttrycket *Döf och d.*, se *Döf.*

DUMBE, m. 2. pl. *dumbar.* Person, som saknar talförmågan.

DUMBOM, m. 2. (fam. skämtv.) Se *Dumhufvud.*

DUMBOMIANA, ---åna, n. pl. (skämtvis) Samling af anekdoter, karaktersdrag, som röja en löjlig dumhet.

DUMDRISTIG, a. 2. 1) På ett oförståndigt sätt dristig. *En d. menniska.* — 2) Som förråder en oförståndig dristighet. *Ett d-t företag.* — *Dumdristigt*, adv.

DUMDRISTIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara dumdristig. *Hans d. är så stor, att....* — 2) Dumdristig handling. *Hvilken d. att våga någonting sådant!*

DUMDRYG, a. 2. 1) Oförståndigt högmodig. *En d. menniska.* — 2) Som förråder ett oförståndigt högmod. *En d. uppsyn.* — *Dumdrygt*, adv.

DUMDRYGHET, f. 3. Egenskapen att vara dumdryg.

DUMHET, f. 3. 1) Klent, inskränkt förstånd. *Hans d. är så stor, att han ej ens kan lära sig göra skilnad emellan höger och venster.* — *Syn.* Inskränkthet, Klent, dåligt hufvud, Slöhet. — 2) Okunnighet, oerfarenhet, enfaldighet. *Hans d. ger sig väl, när han får vara med litet i verlden.* — 3) Obetänksamhet, dåraktighet. *Han fick dyrt plikta för sin d. att sätta tro till denne mans löften.* — 4) Handling, yttrande, som förråder klent förstånd, okunnighet, oerfarenhet, obetänksamhet. *Begå en d. Prata d-er. Hvilka d-er!*

DUMHUFVUD, n. 5. Dum menniska. — *Syn.* Dummerjöns, Dumbom, Dumsnut, Jöns, Nöt, Fä.

DUMMA SIG, v. r. 1. (pop. o. fam.) Bära sig dumt åt, göra ett dumt streck, en dumhet.

DUMMERJÖNS, m. 2. (fam. skämtv.) Se *Dumhufvud.*

DUMSNUT, m. 2. (fam. skämtv.) Se *Dumhufvud.*

DUMT, adv. På ett dumt sätt, oförståndigt. *Bära sig d. åt.* — *Syn.* Korkadt, Oförståndigt, Enfaldigt, Dåraktigt, Obetänksamt, Oeftertänksamt.

DUN, n. 5. 1) Ett mindre och finare slag af fjäder, som på fåglar fyller fjädrarnes mellanrum. *Du har fått ett d. på rocken. Huru många d. har icke en fågel på sin kropp!* — 2) (sing. kollektivt) Samling af en mängd fågeldun, som användes till sängkläder. *Köpa d. till en bolster, en kudde.*

DUNA, v. a. 1. *D. fúll, néd*, förorsaka, att dun lägger sig på något (kläder, möbler, o. s. v.). — V. n. Göra, att dun far omkring. *D. icke så mycket; min rock blir alldeles fulldunad.*

DUNBOLSTER, m. o. n. 2. pl. — *bolstrar.* Bolster, fylld med dun.

DUNBÄDD, m. 2. Bädd, säng, der bolster och kuddar äro fyllda med dun.

DUNDER, n. 5. 1) Mycket starkt buller. *Hela den ofantliga vedtrafven rakade ned med ett förfärligt d.* — *Syn.* Dån, Brak. — 2) Se *Åskdunder.*

DUNDERBÖSSA, f. 1. Gammal benämning på kanoner.

DUNDERHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* (fam. skämtv.) Se *Huggare, Bullerbas.*

DUNDERSLAG, n. 5. (af t. *Donnerschlag*) Se *Åskslag.*

DUNDRA, v. n. 1. 1) Frambringa, förorsaka, medföra det starka buller, som kallas Dunder. *Åskan, kanonerna d.* Brukas äfv. impersonelt, t. ex.: *Det d-r i skyn. Ack hör, ack hör, hur det d-de! D. ti'll,* plötsligen låta höra ett dunder. — *Syn.* Dåna, Braka. — 2) (fig.) *a*) Skarpt ifra emot. *D. emot laster. D. på predikstolen,* i sin predikan från predikstolen ifrigt fördöma synden och alla syndare. — *Syn.* Se *Ifra.* — *b*) *Svärja och d.,* med dundrande stämma svärja och förbanna.

DUNDRANDE, n. 4. 1) Fortsatt, långvarigt dunder, buller. *Hvilket förfärligt d.!* — *Syn.* Dånande, Dön, Brakande. — 2) (fig.) *a*) Skarpt ifrande. *D. på predikstolen.* — *b*) *Svärjande och d.,* svärjande och förbannande med grof stämma. — *Adj. p.* 1. *En d. röst,* utomordentligt grof och stark röst. (Fam. skämtv.) *D. kalas,* storståtligt. Se äfv. *Hejdundrande.*

DUNDRARE, m. 5. (myt.) Benämning på Jupiter eller Thor, såsom åskans gud.

DUNGE, m. 2. pl. *dungar.* Helt liten skogslund. Man säger oftare Skogsdunge.

DUNIG, a. 2. Full af dun. — *Dunighet,* f. 3.

DUNKA, dùnngka, v. n. 1. Slå långsamt, men hårdt på något, som ger ett starkt, men doft ljud. *D. på trumma, pukor.* — *Dunkande,* n. 4.

DUNKEL, dúnngkl, a. 2. (t. *dunkel*) 1) Något mörk. *Ett d-t rum. En d. dager, färg. Ett d-t ljus,* svagt. — *Syn.* Se *Mörk.* — 2) Oklar, utan glans. *Ett d-t glas. D-kla ögon.* — *Syn.* Se *Oklar.* — 3) (fig.) Otydlig. *Meningen är något d.* — *Syn.* Se *Otydlig.*

DUNKEL, dúnngkl, n. 5. Svagt ljus, svag dager, lindrigt mörker. *I skymningens d.* — *Syn.* Se *Mörker.*

DUNKELHET, dùnngkl-hét, f. 3. Egenskapen att vara dunkel (i alla bem.).

DUNKELT, dúnngklt, adv. 1) Svagt, matt. Säges om ljus. *Lysa d. Lampan brinner d.* — 2) Otydligt. *D. urskilja något. D. inse.*

DUNKNING, f. 2. Handlingen, då man dunkar (se *Dunka*).

DUNKUDDE, m. 2. pl. — *kuddar.* Kudde, stoppad med dun.

DUNS, dunns, m. 2. (fam.) Ljudet och skakningen, som uppkomma, då någon tung kropp faller, t. ex. på ett golf, ett däck, o. s. v. *Det hördes en d. af den fallande kroppen. Det gaf en d., då han föll ned på golfvet.*

DUNSA, v. n. 1. (fam.) Falla tungt på ett golf, ett däck o. s. v., så att det ger en duns (se d. o.). *D. i golfvet.*

DUNST, m. 3. 1) Genom kropparnes utdunstning i luftkretsen uppstigande vattenpartiklar, hvilka, då de äro alldeles upplösta, äro fullkomligt luftformiga, således osynbara, men blifva synbara såsom töcken eller skyar, då de antingen icke blifvit fullkomligt upplösta, eller ock genom temperaturförändring blifvit fällda och förlorat sin gasform. *Vid stark värme är luften full af d-er. Skadliga, osunda d-er.* — 2) Luft, som utvecklas ur ett ämne, en kropp. *D-er, som uppstiga ur magen,* genom matsmältningens verkan på förtärda födoämnen. (Fig.) *Slå blå d. för någon,* se under *Blå.* — 3) Benämning på finaste sorten sparfhagel. — *Ss. D-full.*

DUNSTA, v. n. 1. Sprida, utveckla dunster. Brukas äfv. aktivt, t. ex.: *Blommorna d. vällukt.* — *D. bórt, út,* se *Bortdunsta, Utdunsta.* — *Syn.* Utdunsta, Ånga, Utånga. — *Dunstande,* n. 4.

DUNSTBILD, m. 3. Se *Luftbild.*

DUNSTHÅL, n. 5. Se *Por.*

DUNSTIG, a. 2. (föga brukl.) Full af dunster.

DUNSTKRETS, m. 2. 1) (i allmänhet) Hvarje med dunster uppfylld krets, som omgifver en kropp. — 2) (särskilt) Den del af luftkretsen (atmosferen), som är uppfylld af de från jorden utvecklade dunsterna.

DUNSTKULA, f. 1. Se *Eolipil.*

DUNSTLUFT, m. 3. Se *Gas.*

DUNSTNING, f. 2. Den naturverkning, då ett ämne, en kropp dunstar.

DUNSTOCKAR, m. 2. pl. (bot.) Se *Kasdun.*

DUO, m. o. n. 4. (i plur. brukas helst *Duetter*) Se *Duett.*

DUODECIMA, --dèsima, f. 2. (i musik; lat.) Tolfte tonen ifrån grundtonen.

DUODES, --és, m. 3. 1) Bokformat, då arket är indeladt i tolf blad. — 2) Bok i sådant format. — *Ss. D-format, -upplaga.*

DUODESBAND, --èsbánnd, n. 5. Bunden bok i duodes.

DUODRAM, --ám, m. 3. Se *Melodram.*

DUPLETT, duplä'tt, m. 3. 1) Föremål, helt och hållet liknande ett annat, och som befinnes på samma ställe som detta, t. ex. i en konstsamling. — 2) Afskrift.

DUPLIK, -i'k, m. 3. En anklagad persons svar på kärandens replik. [Duplique.]

DUPLO. (lat.) *Akt in d.,* hvaraf finnes duplett.

DUPPA, f. 1. Tofs, t. ex. på en trumpet.

DUR, s. indekl. (i musik) Tonart, som går i någon durskala (se d. o.). *Detta stycke går i d., i c d.* — *Syn.* Durtonart.

DURACKORD, dùrackå'rd, m. 3. Ackord i en durtonart.

DURA, v. n. (pop.) Vara, uthärda.

DURABEL, durábl, a. 2. (fr. *Durable*) Varaktig.

DURCHLAUCHT, durrkláuckt, f. 3. (t.) Titel, som tillkommer furstliga personer ända till rangen af en storhertig. Betyder egentligen: Genomskinlighet, Klarhet. *Hans D., Eders D.*

DURCHLAUCHTIG, dùrrláucktigg, a. 2. (t.) Epitet, som tillägges furstar, hvilkas titel är *Durchlaucht.* Brukas mest i superlativ, t. ex.: *D-ste furste och herre!*

DURCHLAUCHTIGHET, durrkláucktigghét, f. 3. Se *Durchlaucht.*

DURK, m. 2. (skepp.) 1) Förvaringsrum. — 2) Golfvet i detta.

DURK, adv. (t. *durch;* fam.) 1) Helt och hållet. *Kulan gick d. igenom.* — 2) Strax. *Han blef så ond, att han gick d. sin väg.* — 3) *Gå d.,* se *Durka.*

DURKA, v. n. 1. Säges om en häst, då han emot ryttarens vilja i fullt galopp blindvis ränner bort. — *Syn.* Gå durk, Skena. — *Durkande,* n. 4.

DURKFART, c. 3. (t. *Durchfahrt*) Genomfart.

DURKLOPP, n. 3. (t. *Durchlauf*) Se *Diarrhé.*

DURKMARSCH, m. 3. (t. *Durchmarsch*) Främmande truppers marsch genom en sjelfständig stats gebit. Genomtåg, Genomtågande.

DURKSLAG, n. 5. (t. *Durchschlag*) 1) Verktyg, hvarmed vid smidning hål åstadkommes i jern.

— 2) Verktyg, hvarmedelst bildas hål i tunna metallskifvor och bleck. Kallas äfv. Durksnitt. — 3) Blecksil.

DURKSNITT, n. 5. Se *Durkslag*, 2.

DURKTÅG, n. 5. Se *Durkmarsch*.

DURRHA, f. 1. Ett sädesslag, som odlas isynnerhet i Norra Afrika, och ger 200:de kornet i afkastning. Sorghum vulgare.

DURSKALA, f. 1. (i musik) Tonskala, hvari tredje steget eller tonen alltid är femte tonen i den kromatiska tonföljden.

DURTONART, m. 3. Se *Dur*.

DUS, a. 2. (af fr. *Doux, Douce*) Sakta, len, mild. *En d. ton.*

DUS, n. indekl. *Sus och d.*, se under *Sus*.

Anm. Ordet står förmodligen i slägtskap med det grekiska *Dais*, kalas.

DUS, m. 3. (t. *Daus*) Den sida på en till tärningspel begagnad tärning, som har två prickar. *Slå d.*, vid tärningens kastning få upp denna sida. *D-er all*, äfv. *D-en par* kallas, när begge tärningarne hafva denna sida uppliggande.

DUSCH, m. 3. (fr. *Douche*) 1) Utloppsrör ifrån en vattenbehållning. — 2) Vattenstrålen, som sprutar ut ifrån ett sådant rör. — 3) Se *Duschbad*. *Taga en d.*

DUSCHBAD, n. 5. Det slags bad, då vattnet ifrån någon höjd med häftighet nedgjutes på kroppen eller någon viss kroppsdel, ifrån en ränna eller en slang, eller med en handspruta. *Taga ett d.*

DUSK, dussk, n. 5. Mulen och fuktig väderlek. — *Ss. D-väder.*

Anm. Ordet är beslägtadt med *Dask*, skur, sqvätt.

DUSKA, v. impers. 2. Regna smått. *Det d-r ute.* — *Syn.* Se *Regna*.

DUSKIG, a. 2. Mulen och fuktig. *D-t väder, d. väderlek.* — *Duskighet*, f. 3.

DUSKÅL, f. 2. *Dricka d. med någon*, tömma ett glas, en bägare med någon, till befästande af öfverenskommelsen, att båda derefter skola kalla hvarandra »du». Detsamma som Brorskål, med den skilnad, att Duskål äfven kan sägas i fråga om fruntimmer.

DUSSIN, n. 5. (af fr. *Douzaine*) Tolf hvarandra till beskaffenhet och bestämmelse lika ting. Tolft.

DUSSINTALS, DUSSINVIS, adv. Räknadt efter dussin, i dussin, tolf stycken tillhopa, i sender. *Sälja d.*

DUSSINVARA, f. 1. Vara, som säljes dussintals och merendels är af mindre värde.

DUST, dusst, m. 3. 1) *Rida d.*, sades fordom om riddare, vid en tornering, när de kommo ridande mot hvarandra och med lansarna, då de möttes, stötte till, för att häfva hvarandra ur sadeln. Kallades äfv. Ränna spärr. *Våga en d. med någon*, inlåta sig i sådan tornerkamp med någon; (fig.) inlåta sig med någon i strid, kamp, täflan, af hvad beskaffenhet som helst. — 2) I fig. mening brukas D. numera i samma betydelse som: Våldsam, häftig stöt, anfall, angrepp, så väl i fysisk som moralisk mening. — *Syn.* Se *Stöt*, *Täflan*.

Anm. *Dust* betyder ursprungligen: stoft, dam; *rida d.* således: rida i sanden (inom tornerskrankorna, på arenan).

DUSTRÄNNA, v. n. 2. Rida dust. Se *Dust*, 1. — *Dustrännande*, n. 4. o. *Dustränning*, f. 2.

DUSTRÄNNARE, m. 5. En, som rider dust. Se *Dust*, 1.

DUSYSTER, f. 2. pl. — *systrar*. Oskyldt fruntimmer, med hvilken man är du, d. v. s. som man kallar »du» och så kallas af henne tillbaka. *Hon är min d. De äro d-systrar.* — Förkortas stundom till blott *Syster*.

DUSÖR, -ö'r, m. 3. (fr. *Douceur*) Gåfva till erkänsla för visad tjenst.

DUUMVIR, dùummvirr, m. 3. Hos Romarne benämning på tvenne embetsmän, hvilka tillsammans hade någon viss uppsigt eller domsrätt.

DUUMVIRAT, duummvirát, n. 3. o. 5. Duumvirers embete, embetstid eller embetsförvaltning.

DVALA, f. 1. 1) *a*) Tillstånd emellan sömn och vaka, då menniskan ännu har ett dunkelt medvetande af hvad som tilldrager sig omkring henne. Man säger äfv. Sömndvala. — *b*) Af sjukdomsorsak föranledd djup sömn, hvarunder sinnena äro fullkomligt overksamma och lifvet tyckes hafva flytt. Kallas äfv. Dödsdvala, Dödsslummer. *Krisen efterföljdes af en långvarig d., hvarunder den sjuke låg alldeles som död. Falla, ligga i d.* — *c*) Det slags sömn, hvari vissa djur vid vinterns inbrott falla, och som med eller utan afbrott fortfar flera månader, under hvilken tid de ej lida hvarken af hunger eller köld. Äfv. Vinterdvala. *Björnen, igelkotten, gräfsvinet m. fl. ligga vintertiden i d.* — 2) (fig.) *a*) Sinnestillstånd, hvarunder man genom det öfvervägande, allt annat uteslutande intrycket af vissa sinliga förnimmelser, vissa känslor eller tankar förlorat klart medvetande och är oförmögen af fri, sjelfständig handling. Äfv. Sinnesdvala. *Apostelen Petrus var fallen i en d., då han hade sin i Apostlagerningarna omtalade syn.* — *b*) Fullkomlig overksamhet. Säges både i fysisk och andlig mening. *Vintern är naturens d. Hela naturen ligger i d. Efter denna svåra olycka, förföll hans själ i en d., som gränsade till fånighet.* — I andlig mening brukas äfv. Själsdvala. — *Syn.* Letargi, Försoffning.

DVALHÄNDT, vàlhä'nnt, a. 1. Så frusen om händerna, att man nästan förlorat känseln uti dem.

DVALSÖFD, a. 2. Som ligger i så djup sömn, att den liknar en dvala (bem. 1, *b*).

DVERG, dvärrj, m. 2. (i fornspråket *Dvergur*) 1) (nord. myt.) Benämning på ett slags menniskolika väsenden, små, fula och missbildade, hvilka bodde i stenar och jordhögar, samt beskrifvas såsom elaka, sluga, illistiga, mycket skickliga i metallers smältande och smidande, samt särdeles öfvade i trollkonster. *D-arne anses hafva varit en af Asarna eller de asiatiska nybyggarne undanträngd folkstam, före dem boende i Norden.* — 2) (nu) Fullväxt menniska, hvars längdmått vida understiger det vanliga. — *Syn.* Pyssling, Pygmé, Tummeliten. — 3) Se *Spindel*. [Dvärg.]

DVERGAKLENOD, ---ód, m. 3. Så kallades fordom smidda, utmärkta konstarbeten, emedan de troddes vara förfärdigade af dvergarna. Äfven Elfvaklenod.

DVERGALOE, dvä'rrjáloe, m. 3. Minsta arten af Aloeslägtet. Aloe pumila.

DVERGAMÅL, n. 5. Den poetiska benämningen på Eko, i de gamla nordiska sagorna.

DVERGÄPEL, m. 2. Ett slags äpelträd med mycket små frukt. Pyrus paradisiaca.

DVERGARTAD, a. 2. Ovanligt liten.

DVERGASMIDE, n. 4. Benämning, i vår hedniska forntid, på utmärkt väl smidda vapen.

DVERGBJÖRK, f. 2. En ganska småväxt art af Björk, som växer isynnerhet på fjällen och der

blir knappt 3 qvarter hög. Kallas äfv. Fredagsbjörk, Fjällrapa, Vivang. Betula nana.

DVERGBUFFEL, m. 2. pl. — *bufflar*. Se *Grymtoxe*.

DVERGBÖNA, f. 1. Se *Krypböna*.

DVERGCEDER, f. 2. pl. — *cedrar*. Ett slags barrträd, som växer på Karpatherna, Tyrolerbergen och i Siberien; ger den så kallade Karpathiska Terpentinen. Pinus Cembra.

DVERGFLÄDER, m. 2. sing. En art Fläder, äfv. kallad Sommarhyll, Vild Fläder eller Mannablod. Sambucus Ebulus.

DVERGGASELL, dvä'rrjgasä'll, f. 3. En art af gasellslägtet, knappt halfannan fot hög, med små, nästan raka horn. Finnes i Kaplandet. Antilope pygmæa. Äfv. *-gazell*.

DVERGHJORT, m. 2. En art Desmansbock, knappt nio tum lång, med ytterst smärta ben. Finnes i Östra Asien. Moschus pygmæus.

DVERGHÄGER, m. 2. pl. — *hägrar*. En mindre Hägerart, ofvan svart, inunder rostgul.

DVERGINNA, f. 1. Qvinna af högst ovanligt liten växt. [Dvärg —.]

DVERGMÅSE, m. 2. pl. — *måsar*. Fågel af Måsslägtet, omkring 11 tum lång, med rygg och vingar ljust blågrå, hvit stjert, mörkröd näbb och benen karmosinröda hos fullvuxen fågel. Finnes vid stränderna af Östersjön. Larus minutus.

DVERGPALM, f. 3. En busklik palmart, som finnes vild vid Europas Medelhafskuster. Chamærops humilis.

DVERGRÅTTA, f. 1. En art af Råttslägtet, endast två tum lång; har sina bon i jorden, och finnes i Siberien och Holstein. Mus minutus.

DVERGSNÄT, n. 5. Se *Spindelväf*.

DVERGTRÄD, n. 5. 1) Hvarje af naturen mycket lågväxt träd. — 2) Träd af ett eljest högt trädslag, hvilket till följe af någon särskilt orsak fått en ovanligt liten växt.

DVERGUF, m. 2. pl. — *ufvar*. En art af Ufslägtet, blott 8 tum lång. Finnes i Alptrakterna. Strix Scops.

DVÄLJAS, v. d. 2. (af det gamla ordet *Dvelja*, dröja) Ind. pres. *Dväljes*, sammandr. *Dväljs*. Impf. *Dväljdes* (föråldr. *Dväldes*) ell. *Dvaldes*. Sup. *Dväljts* (föråldr. *Dvälts*) ell. *Dvalts*. Uppehålla sig, vistas, dröja på ett ställe. Brukas sällan och endast i poesi eller den högre stilen. — *Syn*. Se *Vistas*.

DY, m. 3. sing. Mylla, som bildats under vatten, på bottnen af sjöar och dammar, genom afsättning af växtämnen och deras förruttnelse. *Sjunka ned, fastna i d-n*. (Fig.) *Lastens d.*, dess förderf. — *Syn*. Äfja, Mudder. — *Ss. Dyfull, -hvarf*.

DYABORRE, m. 2. pl. — *aborrar*. Ett slags aborre, som leker invid land, i gräs, vid tufvor och i gyttjan; är mindre och mörkare till färgen än det andra slaget eller Stenaborren.

DYAKTIG, a. 2. Som liknar dy.

DYBLAD, n. 5. Örtslägte, som växer i stillastående vatten, med blad till formen liknande näckblad, men mindre; blommorna hvita. Hydrocharis Morsus ranæ.

DYBOTTEN, m. 2. pl. — *bottnar*. Dyig botten i sjö, dam, träsk, kärr o. s. v.

DYFVELSTRÄCK, m. 2. sing. (t. *Teufelsdreck*) 1) En i Persien inhemsk växt. Ferula Assa fœtida. — 2) Ett slags gummiharts, som erhålles genom inskärningar i roten på nyssnämde växt, nyttjas på apoteken, och hvars hufvudbeståndsdel är en flygtig olja, af högst vidrig lukt samt skarp och bitter smak.

DYGD, f. 3. (af *Duga*) 1) Ett af förstånd, godhet och rättvisa styrdt, med dem beständigt öfverensstämmande tänke- och handlingssätt. *D-en i sin högsta betydelse är rätthetsidealet.* — *Syn*. Sedlighet. — 2) (enskilt hos qvinnokönet) Kyskhet. *Lucretia var ett mönster för qvinlig d.* — *Syn*. Sedlighet, Ärbarhet. — 3) God egenskap, förtjenst. *Han har den d-en att aldrig ljuga. Det är hos honom en d., att . . . .* (Fam.) *Det är just d-en*, det goda i saken. *Göra af nöden en d.*, frivilligt gifva vika för nödvändigheten, rätta sig efter omständigheterna. — *Ss. D-älskande*.

DYGDEFRÖ, n. 4. (fig. i högre stil) Anlag till dygd.

DYGDEHJELTE, m. 2. pl. — *hjeltar*. En, som gör eller gjort sig utmärkt genom en högst exemplarisk och dygdig vandel. — *Syn*. Dygdemönster.

DYGDEHJELTINNA, f. 1. Qvinna, som utmärker sig för qvinlig dygd. Brukas oftast skämtvis.

DYGDELÄRA, f. 1. Läran om dygden och dess utöfning. — *Syn*. Moralfilosofi, Sedelära, Pligtlära.

DYGDEMÖNSTER, n. 5. Person, som kan tjena till föresyn i dygd (bem. 1 o. 2). *Socrates var ett d.* — *Syn*. Dygdehjelte, Dygdehjeltinna.

DYGDEREGEL, f. 1. pl. — *reglor*. Sedlig regel, föreskrift.

DYGDERIK, a. 2. Se *Dygdesam*.

DYGDESAM, a. 2. Dygdig (bem. 2), kysk. Brukas endast om qvinnor och i utanskriften på bref till ogifta qvinnor af lägre klassen. *Jungfrun, D-ma, N. N.* — *Syn*. Dygdig, Dygdädel, Dygderik.

DYGDESKOLA, f. 1. Ställning, tillstånd i lifvet, då menniskan öfvas i dygd. *Motgången är en god d. Uppfostran vid ett offentligt läroverk är för närvarande ingen god d.*

DYGDEVANDEL, m. 2. sing. Dygdig, rent sedlig och god vandel.

DYGDEÖFNING, f. 2. 1) Öfning i dygd. — 2) Dygdens utöfning.

DYGDIG, a. 2. 1) Som alltid handlar efter dygdens (bem. 1), sedlighetens bud. *En d. menniska, man, person.* — *Syn*. Sedlig. — 2) (enskilt i fråga om qvinnokönet) Som äger qvinlig dygd. *Lucretia var d. En d. flicka, ett d-t fruntimmer.* — *Syn*. Sedlig, Kysk, Ärbar. — 3) Som röjer, tillkännagifver dygd, är inrättad efter dygdens föreskrifter. *En d. lefnad. D-a tänkesätt.* — *Syn*. Sedlig, God, Ädel. — 4) (om hästar) Sedig, som icke har några oarter.

DYGDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara dygdig (i alla bem.). — *Syn*. Se *Dygd*.

DYGDIGT, adv. På ett dygdigt (bem. 1 o. 2) sätt. *Lefva d.*

DYGDÄDEL, a. 2. Se *Dygdesam*.

DYGN, dynngn, n. 5. 1) (i allmänhet) Dag och natt tillsammans eller 24 timmar: den tid, jorden behöfver, för att en gång vända sig omkring sin axel. — 2) (astr.) Den tid, en himlakropp behöfver, för att en gång vända sig omkring sin axel. *Solens d. är 2512 dagar.*

DYIG, a. 2. Full med dy. — *Syn*. Muddrig. — *Dyighet*, f. 3.

DYJORD, f. 2. sing. Sådan jord, som finnes på bottnen af dammar, igenväxande sjöar, träsk, o. s. v.

DYKA, v. n. 2. o. 3. Ind. pres. sing. *Dyker*; pl. *Dyka*. Impf. sing. *Dykte* och *Dök*; pl. *Dykte*

o. *Döko*. Konj. impf. sing. *Dykte* o. *Döke*. Imper. sing. *Dyk;* pl. *Dyken*. Sup. *Dykit* o. (mera sällan) *Dukit*. Part. akt. *Dykande*. Nedsänka sig med hela kroppen under vattenytan. Brukas om alla lefvande djur. I samma mening säges äfv. *D. néd*. *D. under vattnet* (en pleonasm, som allmänt brukas, men rätteligen icke kan godkännas). *D. till bottnen, ned till bottnen. Simfåglar d. ofta ganska länge. D. efter något,* dyka, för att ifrån sjöbottnen upphämta något. *D. úpp*, se *Uppdyka*. *D. úpp något*, säges aktivt och betyder: genom dykning upphämta något. — 2) (fig.) *D. ned i*, helt och hållet egna tid och tankar åt något, t. ex.: *D. ned i vetenskapens djup*. Brukas i denna bem. mindre ofta och är då mer att betrakta som en anglicism. — *Syn*. Se *Öfverlemna sig åt*. — *Syn*. Doppa (v. n.), Doppa sig. — 3) (pop. o. fam.) Springa, Ränna. — 4) (sjöt.) Sjunka ell. sänkas under vattenytan.

DYKAND, f. 3. pl. — *änder*. Fågel af Andslägtet, med näbben af hufvudets längd, långt bakåt sittande ben, framtårna långa och förenade med hela, mycket breda simhinnor; simmar och dyker mycket väl, flyger snabbt, men går illa. Anas Fuligula.

DYKANDE, n. 4. Se *Dykning*.

DYKARE, m. 5. 1) *a*) Person, som kan dyka. — *b*) (särskilt) En, som öfvat sig i dykningskonsten, för att upphämta hvarjehanda saker ifrån sjöbottnen, fiska perlor, o. s. v. — 2) Dykfågel. — 3) Vatteninsekt af Skalbaggarnes ordning. Dytiscus. — 4) Ett slags fyrverkeripjes.

DYKARKLOCKA, f. 1. Stort med bly öfverdraget redskap af trä, i form af en klocka, hvars kant rundt omkring är försedd med tyngder, och som invändigt har ett på kedjor hängande säte, hvilket den person intager, som ämnar nedsänka sig till sjöbottnen. Nedsläppes på ett tåg vertikalt i vattnet, så att kanten rundt omkring nedtränger på samma gång deruti, hvarigenom den instängda luften hindrar klockan att fyllas helt och hållet med vatten, äfven på det största djup, så att dykaren alltid kan äga tillräckligt andrum, då han uppsträcker sig öfver det inträngda vattnet. [Dykare —, Dykeri —.]

DYKARKONST, f. 3. sing. Färdigheten att nedsänka sig till djupet af ett vatten och der någon tid uppehålla sig. Härvid brukas vanligtvis Dykarklockan, men äfv. finnas vissa dertill inöfvade Dykare, som utan detta hjelpmedel nedstiga till hafsbotten, t. ex. vid perlfiske. [Dykarekonst, Dykningskonst.]

DYKARLÖN, f. 3. Se *Bergarlön*.

DYKDALB, dyckdállb, m. 3. En i en hamn eller på en redd neddrifven förbindning af pålar, hvilka begagnas vid förtöjning och varpning. [Diktal.]

Anm. Ordet kommer af det franska *Duc d'Albe*, som uppgifves hafva fått sitt namn efter hertigen af *Alba*, hvilken skall hafva uppfunnit eller infört bruket af dem.

DYKERI, n. 3. 1) Benämning på de anstalter, hvarigenom förolyckade fartyg och deras gods räddas ur sjönöd eller upptagas ifrån sjöbottnen. — *Syn*. Dykeriinrättning. — 2) Särskilt yrke, som har till föremål att berga fartyg och gods. *Rättigheten att idka d. var i äldre tider ett enskilt privilegium*. — 3) Förening af flera personer, som äga privilegium på att med vissa mekaniska apparater uppfiska varor och rädda förolyckade fartyg. — *Syn*. Dykeribolag, Dykerikompani. — *Ss. D-bolag, -förordning, -inrättning, -kompani, -lagstiftning, -privilegium*.

DYKERIAFGIFT, f. 3. Afgift till ett dykeri för uppfiskning af gods o. s. v.

DYKERIKLOCKA, se *Dykarklocka*.

DYKFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar*. (nat. hist.) Fågel, som kan dyka.

DYKNING, f. 2. Handlingen, då menniska eller djur dyker (se *Dyka*, 1).

DYLAKE, m. 2. pl. — *lakar*. Ett slags fisk, en fot lång, svart, med 5 gula och bruna ränder. Lefver i dyn af sjöar och åar; finnes i norra Tyskland. Cobitis Fossilis.

DYLIK, a. 2. Lika, så beskaffad. *D-a personer bör man akta sig för. I d. händelse. Något d-t. Tala om vackert väder och annat d-t*. — *Syn*. Se *Sådan*.

Anm. Heter i gamla språket *Thyliker, Tholiker*, sammansatt af *thui lik*, d. v. s. den ell. det lik.

DYMEDELST, adv. Se *Derigenom*.

DYMLING, m. 2. (tekn.) 1) Arm i en hjulstock, hvarigenom stampen i ett bokverk upplyftes. — 2) Pinne, 1 à 1½ tum tjock, som efter borrning inslås i timret vid träbyggningar 5 till 6 tum djupt, för att fästa timret tillsammans.

DYMMELONSDAG, m. 2. Onsdagen i dymmelveckan.

DYMMELVECKA, f. 1. Sista veckan före påsk. Kallades äfv. Straffvecka, Arbetsvecka och Aflösningsvecka.

Anm. Hette ursprungligen *Dymbelvecka*, af *Dumb*, tyst, emedan kyrkklockorna då icke ringdes.

DYMOSSA, f. 1. Ett slags mossa i djupa kärr. Cinclidium stygium.

DYMYLLA, f. 1. Se *Dyjord*.

DYNA, f. 1. (af *Dun*) 1) Ett slags fyrkantig, mer eller mindre stor säck eller påse, hopsydd i alla fyra hörnen och fylld med tagel, fjäder, dun, nöthår o. s. v., för att stödja sig emot (t. ex. rygg- ell. sidodyna på en soffa), att sitta på (sittdyna), hålla fötterna på (fotdyna), stöda armbågarna på i ett fönster (fönsterdyna), o. s. v. Bildar nyssnämda sammansättningar, jemte några flera. — 2) Se *Dynstock*.

DYNAMIK, --i'k, f. 3. sing. Läran om kropparnes rörelselagar och krafternas verkningar.

DYNAMISK, a. 2. (vetensk.) 1) Sjelfverkande, verkande genom en inre lefvande kraft. — *Motsats:* Mekanisk. — 2) Som har afseende på krafter eller förmögenheter. — 3) Som röjer öfverdrifven verksamhet.

DYNAMIST, --mi'sst, m. 3. (vetensk.) En, som bekänner sig till den åsigten, att materien består af två hvarandra motsatta krafter, en attraherande och en tillbakastötande. — *Motsats:* Atomist.

DYNAMOMETER, --måmétr, m. 2. pl. — *metrar*. 1) Instrument, hvarmedelst betydande krafter (menniskors eller hästars) pröfvas och bestämmas, bestående i en stålfjäder, den man genom härdning gifvit den' grad af fjäderkraft, att han vid den spännande vigtens borttagande återtager sin ursprungliga form. Kraftmätare. Kallas äfv. Fjädervåg. — 2) *Optisk d.*, instrument, hvarigenom noga kan bestämmas den förstoring, som ett synglas verkar.

DYNAST, -ásst, m. 3. (från gr.) 1) (ursprungl.) Maktinnehafvare. — 2) (hos de Gamle) Despot. — 3) (nu) Furste, regent. — 4) (under medeltiden, i Tyskland) Adelig herre, som hade säte och stämma på landtdagen och med full landshöghet innehade sitt gebit.

DYNASTI, - - ti', f. 3. 1) (ursprungl.) Herravälde. — 2) Regentföljd af samma ätt. *Habsburgska d-en.*

DYNASTISK, a. 2. Som har afseende på en dynasti. *D-a frågor.*

DYNER, dy'nr, m. 3. pl. (t. *Dünen*) Sandreflar vid hafsstränder.

DYNGA, f. 1. 1) Spillning från ladugård ell. stall, blandad med strö. *D. brukas till gödning af åker.* — I mera städadt tal brukas hellre Spillning. — 2) Träck af vissa andra än boskapsdjur, såsom kamel, ren, hjort, m. fl. — 3) (fig. pop.) Strunt, lappri. — *Ss. Dyngkörare, -körning, -körsel, -lass, -lukt, -plats.*

DYNGA, v. a. 1. Göda med dynga. *D. åkern.* Brukas ofta absolut. — *D. néd*, orena med dynga. — *D. sig*, v. r. (pop. lågt) Se *Fjerta.*

DYNGBÅR, f. 2. Bår att bära dynga på.

DYNGGREPE, m. 2. pl. — *grepar.* Gaffelformigt redskap, hvarmed dynga handteras vid på- och aflassning samt utsprättning på åkern.

DYNGGROP, f. 2. Grop vid en ladugård eller ett stall, der spillningen efter kreaturen lägges och förvaras.

DYNGHÖG, m. 2. Hög af uppkastad spillning efter kreatur antingen vid ladugård och stall eller på åkern.

DYNGIG, a. 2. 1) Full med dynga. — 2) Som liknar dynga.

DYNGJORD, f. 2. sing. Jord, blandad med dynga.

DYNGKÄRRA, f. 1. 1) Kärra, som begagnas till dyngkörsel. — 2) Sådan kärra, full med dynga.

DYNGPUSS, DYNGPÖL, m. 2. Puss, pöl, vid en ladugård.

DYNGSKÅFVEL, m. 2. pl. — *skåflar.* Skåfvel, hvarmed dynga måkas i fähus och stall. [— skofvel.]

DYNGSTACK, m. 2. Se *Dynghög.*

DYNGSTAD, m. 3. pl. — *städer.* Ställe, der dynga samlas. — *Syn.* Dyngplats.

DYNGVAGN, m. 2. 1) Vagn, som begagnas till dyngkörsel. — 2) En sådan vagn, pålassad med dynga.

DYNGVATTEN, n. 5. Vatten, hvari dynga är eller varit inblandad.

DYNGÅKARE, m. 5. En, som kör dynga.

DYNING, f. 2. Den vågiga rörelse, som vattenytan har något före eller efter en storm.

DYNSTOCK, m. 2. (hammarsm.) Stock, hvari hjulnålarne i en hammarställning hafva sitt omlopp.

DYNT, m. 3. sing. En art af Blåsmask på inelfvornas hinnor eller i fettet hos svin. Cysticercus Finna.

DYNTIG, a. 2. Full med dynt. *D-t fläsk.*

DYPLANTA, f. 1. En ört, med små hvita blomkronor, vid åar. Limosella aquatica.

DYR, a. 2. 1) (ursprungligen, nu mindre brukligt) Af högt värde. *Helgonens d-a reliker. En d. klenod.* — *Syn.* Se *Dyrbar.* — 2) Som kostar eller kostat mycket. *Säden är d. En d. vara. Det är d-t att lefva*, det är högt pris på lifsmedlen. *Huru d. håller han sin vara?* huru mycket vill han hafva derför? *Hålla något för d-t*, begära för mycket derför. *D. tid*, högt pris på lifsmedel. — *Syn.* Kostnad. — 3) (om person) Som begär högt pris för sina varor eller för en sak, som är till salu. *En d. handelsman, handtverkare. Vara d. på något. Jag skulle nog vilja hafva boken, men herrn är för d. på den.* — 4) (både om person och sak) Älskad, af högt värde. *D-e vän! Konungens d-a person. Frälsarens d-a blod.* — *Syn.* Se *Kär.* — 5) Högtidlig. *D. ed, d-t löfte.* — *Syn.* Se *Högtidlig.*

DYRBAR, a. 2. Af högt värde (både i egentl. o. fig. mening). *Ett d-t tyg. En d. ring.* (Fig.) *Ett d-t bevis på tillgifvenhet. Dessa tårar skola alltid vara d-a för mitt hjerta.* — *Syn.* Kostbar, Kostlig, Dyr, Värdefull, Värderik, Skattbar, Oskattbar, Ovärderlig, Högt värderad.

DYRBARHET, f. 3. 1) (både egentl. o. fig.) Högt värde. *Ringens d. är så stor, att . . . . D-en af en ring, af ett förtroende, af ett vänskapsbevis.* — *Syn.* Kostbarhet, Kostlighet, Värde, Värdefullhet, Värderikhet. — 2) Sak af högt värde (isynnerhet juveler och nipper). *Denna ring är en stor d. Hon medtog alla sina d-er.*

DYRBART, adv. På dyrbart sätt. *D. klädd. En d. möblerad våning.* — *Syn.* Kostbart, Kostligt, Präktigt.

DYRD, m. 3. sing. (gam.) Högt värde, vigt, betydenhet.

DYRHET, f. 3. Egenskapen att vara dyr (bem. 2 o. 3). *a*) *En varas d. Sädens d.* — *b*) *Hans d. är så stor, att alla kunder dragit sig ifrån honom.*

DYRK, m. 2. Verktyg att öppna lås, bestående i en stark jernten af olika storlek, och krökt på olika sätt, vanligtvis med en hake i ändan, som tillbakaskjuter kolfven i låset, så att det går upp. *D-ar äro förbjudna att innehafvas.*

DYRKA, v. a. 1. I. (af *Dyrk*) *D. úpp*, medelst dyrk öppna. *D. upp ett lås.* — Äfv. *Uppdyrka.*

DYRKA, v. a. 1. II. (af *Dyr*) 1) *D.* eller (vanligare) *D. úpp*, göra dyrare, t. ex.: *D. upp priset, säden, varorna. På auktion d. upp en sak för någon*, täfla med honom i bud derpå, så att han till sluts får betala den dyrt. — Äfv. *Uppdyrka.* — *Syn.* Fördyra, Stegra, Uppdrifva. — 2) *a*) Med känsla af fruktan eller kärlek, eller båda tillsammans, vörda och tillbedja ett högre väsende, af hvilket man hoppas skydd och hjelp, eller hvars vrede man önskar afvända. *D. Gud*, frukta och älska Gud, förtrösta uppå och tillbedja honom. *Hedningarne d. falska gudar.* — *Syn.* Tillbedja, Vörda. — *b*) Med öfverdrifven kärlek älska. *Han älskar icke, han d-r henne. Hon d-r sin man, sin son. Denne älskvärde furste var d-d af alla sina undersåter.* — *Syn.* Tillbedja.

Anm. *Dyrka* (i bem. 2, *a*) innefattar icke endast de känslor af fruktan, vördnad och kärlek, man hyser för ett högre väsende, utan äfven uttrycket deraf i handling, d. v. s. genom gudstjenst. *Tillbedja*, deremot, har egentligen blott afseende på de yttre handlingar, hvarigenom man ådagalägger sitt hjertas inre dyrkan.

DYRKAD, part. pass. af *Dyrka.* Brukas nästan adjektivt i bem. af: Högt älskad, t. ex.: *D-e maka!* och äfven någon gång substantivt, t. ex.: *D-e! du föremål för min ömma låga! Alltid skall jag begråta den d-e.* — *Syn.* Se *Kär.*

DYRKAN, f. sing. indef. Känsla eller handling, eller båda tillsammans, hvarmed någon dyrkas (se *Dyrka*, 2, *a*. o. *b*.). *a*) *D. tillkommer endast den sanne Guden.* — *b*) *Hans kärlek till henne gick ända till d.* — *Syn.* Tillbedjan. — Bildar sammansättningarna: Gudsdyrkan, Djurdyrkan, Fetischdyrkan, Naturdyrkan. Se *Anm.* under *Dyrka*, II.

DYRKANDE, n. 4. Handlingen, då man dyrkar (se *Dyrka*, II, alla bem.).

DYRKANSVÄRD, a. 2. Som förtjenar att dyrkas (se *Dyrka*, II, bem. 2, *a*. o. *b*.). *a*) *Gud allena är d.* — *b*) *D-e engel! En d. godhet.* — *Syn.* Tillbedjansvärd.

DYRKARE, m. 5. En, som dyrkar (se *Dyrka*, II, bem. 2, *a*. o. *b*.). Ingår i några sammansättningar, såsom: Gudsdyrkare, Djur-, Fetisch-, Naturdyrkare, m. fl.

DYRKFRI, a. 2. Som ej kan uppdyrkas. *D-tt lås.* — *Dyrkfrihet*, f. 3.

DYRKÖPT, a. 1. 1) Som blifvit dyrt köpt. *En d. vara.* (Fig.) *En d. erfarenhet, visdom.* — 2) Som kostar mycket. — *Syn.* Dyr, kostsam.

DYRLEGD, dy'rlä'jjd, a. 2. Hvars lega kostar eller kostat mycket. *En d. arbetare.* [— lejd.]

DYRT, adv. 1) Till högt pris. *Köpa, sälja d. Han säljer sina varor alltid dyrare än andra.* (Fig.) *D. förtjena sitt bröd*, med mycken möda. *D. betala sin erfarenhet*, genom motgång, olycka förvärfva den. *Det skall han d. få betala*, det skall blifva honom vedergäldt, han skall få ångra det. — 2) Högtidligt. *D. lofva, försäkra, bedyra.*

DYSENTERI, dysännteri', f. 3. (med.) Se *Rödsot.*

DYSKRASI, dysskrasi', f. 3. (med.) Vätskornas förskämda tillstånd.

DYSPEPSI, dysspäppsi', f. 3. (med.) Dålig matsmältning.

DYSTER, a. 2. (t. *düster*) 1) Föga upplyst, skum. *Detta hus är mycket d-t. Kyrkans dystra, högtidliga hvalf. I skogens dystra djup. Den dystra skymningen. Ett d-t ljus*, matt, dunkelt, som lyser dåligt. *D. färg*, mörk färg. — *Syn.* Se *Mörk.* — 2) Säges om landskap, trakter, orter, som väcka ett obehagligt intryck, förstämma sinnet. *En d. natur, trakt. Ett d-t landskap. Ett d-t ställe.* — *Syn.* Se *Obehaglig.* — 3) (i fråga om person) *a*) Vid dåligt lynne, sorgsen, tyst och vemodigt stämd. *Han är vanligtvis mycket d. till lynnes.* — *b*) Som uttrycker, tillkännagifver en sådan sinnesstämning. *Ett d-t sinne, lynne. En d. karakter, min, uppsyn. Ett d-t leende. D-t ansigte. Dystra idéer, tankar.* — *Syn.* Se *Bedröfvad.*

DYSTERHET, f. 3. Egenskapen att vara dyster. *a*) *Rummets, kyrkans, skogens d.* — *b*) *Traktens, naturens, ställets d.* — *c*) *Hans d. D-en i hans karakter, lynne, af hans min, uppsyn.* — *Syn.* Se *Mörker, Obehaglighet, Bedröfvelse.*

DYSTERT, adv. På ett dystert sätt. *Blicka d. Hon log d.*

DYSURI, --ri', f. 3. (med.) Svårighet att låta sitt vatten.

DYTORF, m. 2. sing. Ett slags bränntorf, hvilken, nyss upptagen, liknar en fin dy eller äfja.

DÅ, adv. 1) På den tiden, i det ögonblicket, vid det tillfället, i den stunden. *D. skedde det. D. blef jag ond. D. sade jag till honom. D. kom han. Det blir d. för sent. Han var d. redan gammal. D. först* ell. *först d. gaf han vika. D. för tiden*, på den tiden. *D. och d.*, vid åtskilliga tillfällen, understundom, tid efter annan, skoftals, emellanåt. — 2) Således, följaktligen. *Det är d. redan afgjordt, hör jag. Har jag d. gjort er något för när, eftersom ni är ond på mig? Hvar är han d.? Så gån d. Må så vara d.! Än se'n d.?* — *Syn.* Se *Således.* — 3) I det fallet, i den händelsen. *D. har det ingen fara. D. skall jag säga er, att . . . Skulle den olyckan inträffa, d. är han förlorad.* — 4) Ändtligen, omsider. *Så är han d. kommen!* — 5) Ändå, dock, likväl (vanligtvis i missnöjd, klagande, förebrående ton). *Om han d. kunde tiga! Kan du d. icke hålla mun på dig? Fins d. i hela verlden en mer oförskämd menniska?* — *Konj.* 1) (i fråga om tid) När. *Jag mötte honom, d. han gick ut. D. han gifte sig. I det ögonblicket, d. han kom. Fordom, d. han ägde intet, var han förnöjd; nu, d. han är rik, är honom ingenting till nöjes. D. man ser, huru elaka menniskorna äro, fattar man afsky för dem. D. man betänker, besinnar, att . . . .* — 2) Emedan. *D. du ser, att så är, bör du akta dig. D. du icke kommer, så . . .* — *Syn.* Se *Emedan.* — 3) Om, så framt. *D. man går så långt i eftergifvenhet, bör man äga rätt att vänta ömhet tillbaka.* — *Syn.* Se *Om*, konj. — 4) Sedan. *D. man hunnit till en viss ålder, börjar man blifva trött vid verlden.* — *Syn.* Se *Sedan.* — 5) Ehuru. *Han sade sig vara rik, d. han likväl är fattig. Han jakade, d. deremot (tvärtom) hon nekade.* — *Syn.* Se *Ehuru.*

DÅD, n. 5. 1) Gerning, handling. *Ett berömvärdt, skändligt d. Ett d. af den nedrigaste beskaffenhet. Bistå någon i råd och d.* Häraf sammansättningen Öfverdåd. — *Syn.* Se *Gerning.* — 2) Skändlig, neslig handling. *Detta d., det sista af hans grofva brott, förde honom på schavotten.* — *Syn.* Se *Bedrift*, 2.

Anm. *Dåd* är det gamla ordet *Dad*, som betydde: berömlig gerning, bedrift, och hvaraf äfven *Dater* härleda sig.

DÅDE, f. 2. (bot.) Se *Lindodra.*

DÅF, m. fl., se *Dof*, m. fl.

DÅFHJORT, DÅFHIND, se *Dofhjort, Dofhind.*

DÅFNA, se *Dufna.*

DÅGA, DÅGSE, se *Duga, Dugse.*

DÅLIG, a. 2. Egentl.: Kraftlös, vanmäktig. 1) Icke vid helsa och krafter, icke frisk, icke rask. Uttrycker lägre grad af sjukdom: illamående. *Han har varit d. ett par dagar, men är nu bättre. Vara d. litet emellan.* — *Syn.* Se *Sjuk.* — 2) Icke god: ej smaklig, duglig, nyttig, tjenlig; illa beskaffad. *Ett d-t äple, vin. D. mat, föda, middag. D. häst. D-t hus, mynt, väder, nöje, tidsfördrif, arbete. D. förtjenst. D. mage*, som har klen matsmältning. — *Syn.* Klen, Usel, Eländig, Ömklig, Erbarmlig, Jemmerlig, Bedröflig, Slät, Skral. — 3) (i moralisk mening) Icke god: *a*) ej handlande efter sedelärans föreskrifter. *En d. menniska. D-t sällskap.* — *Syn.* Omoralisk, Utan grundsatser, Utan karakter, Karakterslös, Låg, Nedrig. — *b*) Ej öfverensstämmande med sedelärans föreskrifter. *En d. handling, gerning. D-a bevekelsegrunder. D-t handlingssätt.* — *Syn.* Omoralisk, Låg, Nedrig, Snöd, Neslig, Förkastlig, Klandervärd, Usel, Gemen, Bofaktig.

Anm. *Dålig* är det gamla ordet *Dalegr*, vanmäktig, maktlös, egentl.: liggande i vanmakt, af *Da*, vanmakt.

DÅLIGHET, f. 3. 1) Dåligt helsotillstånd. I denna bem. föga brukligt. *Hans d. har nu gått öfver.* — *Syn.* Se *Sjukdom.* — 2) Dålig egenskap, dåligt skick, tillstånd (både i fysisk och moralisk mening). *a*) *Matens, middagens, vädrets d. Arbetets d.* — *Syn.* Klenhet, Uselhet, Eländighet, Ömklighet, Bedröflighet, Erbarmlighet. — *b*) *Denna menniskas d. är större, än någon tror.* — *Syn.* Karakterslöshet, Låghet, Nedrighet, Immoralitet. — *c*) *D-en af denna handling ligger för öppen dag. Motivernas d. kan*

ej bestridas. — *Syn.* Låghet, Nedrighet, Neslighet, Förkastlighet, Immoralitet.

DÅLIGT, adv. Illa (både i fysisk och moralisk mening). *Det står d. till med honom, med hans affärer. Äta, dricka d. Skrifva, läsa d. Uppföra sig d.* — Jfr. *Dålig.* — *Syn.* Se *Illa.*

DÅN, m. 3. En art Blindnässla. Kallas äfv. Plister, Pipsör, Piptå, Sugor. Galeopsis Tetrahit.

DÅN, n. 5. (föga brukl.) Se *Dåning.*

DÅN, n. 5. Starkt, mer eller mindre ihålligt, men doft buller. *Åskans, kanonernas d. Elfven störtar sig der i djupet med ett d., liknande åskans.* — *Syn.* Se *Buller,* 1.

Anm. Kommer af det gamla ordet *Don, Dan* ell. *Dun,* buller af häftigt väder eller starkt vattenfall.

DÅNA, v. n. o. impers. 1. I. 1) Göra ett starkt, mer eller mindre ihålligt, men doft buller. *Åskan, kanonerna d. Hör, hur det d-r i skorstenen. Vattenfallet d-r.* — *Syn.* Se *Bullra.* — 2) Gifva eko, genljuda. *Han har så stark stämma, att det d-r i kyrkan, när han predikar.* — *Dånande,* n. 4.

DÅNA, v. n. 1. II. (af gamla ordet *Da,* vanmäktig) Förlora medvetande till följe af en ögonblicklig krafternas försvagning. *D. åf, bört,* se *Afdåna.* — *Syn.* Falla i vanmakt, Förlora sansen, Svimma, Afsvimma, Afdåna, Bortdåna, Få dåndimpen.

DÅNDIMP, m. 3. sing. (pop., fam. o. skämtv.) *Få d-en,* se *Dåna.*

DÅNING, f. 2. 1) Lifskrafternas plötsliga försvagning till den grad, att medvetandet förloras. — *Syn.* Svimning, Afdåning, Dåndimp. — 2) Tillstånd, då man sålunda förlorat medvetandet. — *Syn.* Svimning, Vanmakt, Sanslöshet.

DÅNÖGD, a. 2. (fam.) Hvars ögon äro dunkla, matta, tyckas liksom förebåda en dåning.

DÅRA, v. a. 1. (Egentl.: Göra till dåre) Genom smicker, smilande, falska förespeglingar o. s. v. så intaga någon till förmån för en person eller sak, som icke förtjena det, att han icke, eller åtminstone med mycken möda, kan tagas ur sin villa. *D. någon med sitt tal, sitt inställsamma väsen, sina artigheter. Han är alldeles d-d af hennes skönhet. Låta d. sig af någon, något.* — *Syn.* Bedåra, Tjusa, Förtjusa, Förtrolla.

DÅRAKTIG, a. 2. 1) (om person) Som tänker, handlar, uppför sig som en dåre. *D. menniska, qvinna. Hur kan man vara så d., att tänka på sådant?* — 2) (om sak) Som förråder dårskap. *Ett d-t handlingssätt, lefnadssätt. D. frikostighet. D. tanke. D-t infall.* — *Syn.* (för begge bem.) Dum, Enfaldig, Tokig, Galen, Tanklös, Oeftertänksam, Dårhusmessig, Danviksmessig, Dårlig.

DÅRAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara dåraktig. — *Syn.* Dumhet, Enfaldighet, Tokighet, Galenskap, Tanklöshet, Oeftertänksamhet.

DÅRAKTIGT, adv. På ett dåraktigt sätt, som en dåre. *Lefva, uppföra sig, handla d.* — *Syn.* Dumt, Enfaldigt, Tokigt, Tanklöst, Oeftertänksamt.

DÅRANDE, n. 4. Handlingen, då man dårar, då någon dåras.

DÅRE, m. 2. pl. *dårar.* 1) Menniska, som handlar utan afsigt, eller söker vinna sina afsigter utan medel eller genom otillräckliga medel, eller som i allmänhet bär sig tanklöst åt. *Han är en d. och tänker bara på sina nöjen. Han bevisar sig vara en d. i allt hvad han företager.* — *Syn.* Narr, Tok, Galning. — 2) Som icke har sitt förnuft i behåll. Brukas numera mindre i denna bem. Deraf Dårhus. — *Syn.* Se *Vansinnig.*

Anm. *Dåre,* på tyska *Thor,* anses ursprungligen hafva varit ett öknamn, som gafs åt guden Thors dyrkare af dem, hvilka bekände den nya religionslära, som utträngde Thors (Jupiters) dyrkan, d. v. s. af Asalärans bekännare.

DÅRHUS, n. 5. 1) Enkom uppfördt och inrättadt hus, der dårar (bem. 2) d. v. s. vansinnige hållas instängda eller herbergeras. *Vara, komma på d-et.* — *Syn.* Hospital för vansinniga. — 2) Sjelfva anstalten med styrelse, förvaltning och allt hvad dertill hörer.

DÅRHUSGERNING, f. 2. (fig.) Dåraktig handling.

DÅRHUSHJON, n. 5. 1) Person, som är intagen på ett dårhus. — 2) (fig.) Dåraktig menniska, dåre.

DÅRHUSMESSIG, a. 2. (fig.) Se *Dåraktig.*

DÅRLIG, a. 2. (föga brukl.) Se *Dåraktig.* — *Dårlighet,* f. 3. — *Dårligt,* adv.

DÅRLIN, n. 5. (bot.) Se *Lindodra.*

DÅRREPE, m. 2. sing. Ett slags ogräs ibland korn, hvilket tros innehålla något narkotiskt ämne, som förorsakar yrsel och blindhet, om fröen i någon mängd komma med ibland korn, som begagnas till brygd eller bröd. Lolium temulentum.

DÅRSKAP, f. 3. 1) Högre grad af oklokhet, då man antingen föresätter sig sådana mål, hvilka i och för sig eller till följe af förhållanden äro omöjliga att uppnå, eller ock till uppnående af sina mål använder uppenbart oriktiga medel, eller inlåter sig i företag, hvilka ögonskenligen måste misslyckas eller medföra olycka, ledsamhet, förlust. *Hvilken d., att vilja bygga hus med lånta penningar!* — *Syn.* Dumhet, Enfaldighet, Galenskap. — 2) Dåraktig handling.

DÅSIG, a. 2. Sömnaktig, trög, lat. — *Dåsighet,* f. 3. — *Dåsigt,* adv.

Anm. *Dåsig* är det gamla ordet *Dasadur,* lat, trött, af *Dasa,* ligga och lättjas.

DÅVARANDE, a. 1. Som var, lefde, existerade, förefanns på den tiden. *Under d. förhållanden.* — Skrifves äfv. *Då varande.*

DÄCK, n. 5. Ett på balkar, kraveller och ribbor hvilande plankgolf på fartyg, som tjenar att bära kanoner, logera besättningen och skydda laddningen. *Linieskepp hafva tre, till och med fyra d., mindre örlogsfartyg två, handelsfartyg sällan mer än ett.*

DÄCKA, v. a. 1. Förse (fartyg) med däck. Förekommer mest i part. pass. *D-d,* hvilket brukas nästan adjektivt, t. ex.: *D. båt, farkost.* — *Däckande,* n. 4.

DÄCKEL, se *Deckel.*

DÄCKER, n. 5. (af lat. *Decuria*) Tio stycken (skinn).

DÄCKNING, f. 2. Däcks läggande på fartyg.

DÄCKSBALK, m. 2. (skepp.) Balk, hvarpå ett däck hvilar.

DÄCKSKNÄ, n. 4. (skepp.) Benämning på de knän, som under ändarna af balkarna förbinda dessa med fartygets sidor.

DÄCKSKRAVELLER, m. 3. pl. (skepp.) Smäckra bjelkar, som ligga långskepps emellan balkarna.

DÄCKSNÅT, n. 5. (skepp.) Nåt (se d. o.) i däcket på ett fartyg.

DÄCKSRIBBA, f. 1. (skepp.) Benämning på

hvar och en af de ribbor, som ligga tvärskepps infalsade i kravellerna.

DÄDAN, adv. Se *Derifrån*, 1.

DÄDANEFTER, dä'dannä'fftr, adv. Se *Derefter*, 1, *b*.

DÄFNA, v. n. 1. Blifva däfven. — *Däfnande*, n. 4.

DÄFVEN, a. 2. neutr. — *et*. Något fuktig. — *Syn*. Se *Fuktig*.

DÄFVENHET, f. 3. sing. Lindrig fuktighet. — *Syn*. Se *Fuktighet*.

DÄFVERT, m. 2. (skepp.) En svår bom, fästad på sköns i fockröstet på en klamp, och stöttad med topprep till fockmasten samt med föroch akterbarduner. [Dävert.]

DÄGELIG eller DÄGLIG, dä'jligg, a. 2. (af *Dag*) Vacker som en dag. Brukas nu mindre ofta, och då helst i den skämtsamma stilen. *En d. Rachel*. — *Syn*. Se *Vacker*. [Däjelig, Dejelig, Däjlig, Dejlig.]

DÄGELIGHET ell. DÄGLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara däglig. Jfr. d. o. — *Syn*. Se *Skönhet*.

DÄGGA, v. a. 1. 1) Gifva di. Denna bem., som är ordets ursprungliga och rätta, är numera föråldrad, men bibehåller sig i uttrycket *Däggande djur* (se här nedan). — 2) Dia. (Sjöt.) *D. apan*, säges, då en sjöman får sig ett rus af en med rom, arack o. d., i stället för med mjölk och kärna, på puts fylld kokosnöt. — *Däggande*, n. 4.

DÄGGANDE, part. akt. af *Dägga*. Brukas nästan aktivt i uttrycket: *D. djur*, sådana, som föda lefvande ungar, hvilka få sin första näring genom att dia mjölk ur modrens spenar. Kallas äfv. Däggdjur.

DÄGGDJUR, n. 5. Se *Däggande djur* (under föreg. ord).

DÄJA, se *Deja*.

DÄLD, dälld, m. 3. Liten dal.

DÄLDIG, a. 2. (föga brukl.) Full af dälder.

DÄMMA, v. a. 2. (af *Dam*, m.) 1) Genom uppförande af en dam stänga vatten, hindra dess strömmande, svämmande. *D. vattnet i en å, vid bruk, qvarn*, o. s. v. — *D. áf, fö'r, i'n*, se *Afdämma*, &c. *D. igèn, ti'll*, genom dam stänga, t. ex.: *d. igen utloppet af en bäck*. *D. úpp*, se *Uppdämma*. — 2) (fig.) Se *Dämpa*, 2. — *Dämmande*, n. 4.

DÄMMARE, m. 5. Se *Sordin*.

DÄMNING, f. 2. 1) Handlingen, då man dämmer. — 2) Se *Dam*, m.

DÄMPA, v. a. 1. (t. *dämpfen*) 1) Släcka, afsakta (eld). *D. elden, dess häftighet*. *D. eldens framfart, härjningar*. *D. en eldsvåda*. — *Syn*. Släcka, Hämma. — 2) (om ljud) Göra saktare, lägre. *D. rösten, en ton*. *Med d-d stämma*, med saktare röst. — *Syn*. Sänka, Sakta. — 3) (fig.) Göra, att någonting upphör, undertrycka. *D. ett uppror, ens högmod, sina begär*. — *Syn*. Se *Kufva*.

DÄMPANDE, n. 4. Handlingen, då man dämpar.

DÄNGA, v. a. 2. (pop. o. fam.) 1) Slå hårdt, med allt eftertryck. Brukas oftast absolut. *D. med något*. *D. på'*, slå tätt och häftigt: äfv. fortfara att slå; äfv. gifva stryk, piska på. — *Syn*. Se *Slå*. — 2) Springa. *D. i väg*, bortspringa med all fart. — *Dängande*, n. 4. o. *Dängning*, f. 2.

DÄR, m. fl., se *Der*, m. fl.

DÄST, a. 1. För mycket fet, tjock, så att man andas tungt och är besvärad af att röra sig. [Dest.]

Anm. Hette fordom *Dosud*, af *Daas*, dvala, trötthet.

DÄSTHET, f. 3. Egenskapen att vara däst. [Desthet.]

DÄXEL, se *Dexel*.

DÖ, v. n. 2. Ind. pres. sing. *Dör;* pl. *Dö*. Impf. sing. *Dog;* pl. *Dogo*. Konj. impf. sing. *Doge*. Imper. sing. *Dö;* pl. *Dön*. Sup. *Dött*. Part. pres. *Döende;* part. pret. *Död*. 1) (i allmänhet om allt, som har lif) Upphöra att vara till. *Allt lefvande i naturen dör*. Brukas dock om växter mindre ofta, utom i förbindelse med partiklarna *bort, ut*, t. ex.: *Flera träd hafva genom den starka kölden dött bort, ut*. — 2) (om menniskor) Upphöra att lefva här på jorden; lemna den jordiska omklädnaden och börja ett nytt lif. *Alla menniskor måste en gång d*. *Att d., det är att befrias ur fängelset*. *D. tidigt, i sin ungdom, i sina bästa år*. *D. i fält, i krig*. *D. för svärdet, på ärans fält*, stupa i krig. *D. för någons hand*, dödas af någon. *D. för bödelns hand*, blifva afrättad. *D. en naturlig död*, ej i strid eller genom olyckshändelse. *D. af sorg, af glädje, af ålder, sjukdom, lungsot*. *D. af hunger*, omkomma af brist på föda; (fig.) lida brist på det nödvändigaste till lifvets uppehälle, svälta. *D. af köld*, omkomma genom brist på nödig lifsvärme; (fig.) frysa ytterligt. *D. af hetta*, (fig.) plågas af öfverdrifven hetta. *D. af skratt*, (fig.) skratta öfverdrifvet. (Fam.) *Lägga sig att d.*, dö helt oförmodadt, t. ex.: *tänk, om han en vacker dag skulle lägga sig att d., hvad blefve det då af dig?* (Bibl.) *D. synden*, öfvergifva synden och omvända sig. *Jag vill d., om det icke är sant* ell. *jag vill d. på, att så är*, talesätt, då man vill bedyra något. Man säger äfv., med ännu större eftertryck: *Jag vill både lefva och d. på, att* . . . . *Ni dör icke i år*, säges skämtvis till någon, som råkar komma, just då man talar eller nyss talat om honom. *D. bort ifrån* ell. *d. ifrå'n någon*, då man dör, lemna efter sig någon, hvars försorg man varit. *D. ùndan*, dö före någon; äfv. genom sin död lemna plats för andra, t. ex.: *a*) *Mina vänner hafva dött undan;* *b*) *Yngre embetsmän befordras, allt efter som de äldre hinna d. undan*. *D. út*, se *Utdö*. — *Syn*. Omkomma, Med döden afgå, Aflida, Bortgå, Gå, vandra bort, hädan, Afslumra, Kola af, Stryka med, Duka under, Gå all verldenes väg, Gå till sina fäder. — 3) (fig.) Försvinna, upphöra, undertryckas, hämmas. *Var lugn: hemligheten skall d. med mig*, jag skall aldrig yppa den. *Orden dogo på hans läppar*, han förmådde ej säga mer, ej säga, hvad han tänkte.

DÖD, a. 2. 1) Som upphört att lefva. *En d. menniska*. *Ett d-t kreatur*. *D-t träd*. — Bildar några sammansättningar, såsom: Skendöd, Stendöd, Sjelfdöd. — 2) (fig.) Som saknar lif. *Ett d-t ting*. *D-t kapital*, som ligger ofruktbart, ej inbringar något. *D-t kött*, se *Dödkött*. *D. kompass*, som icke nog snart rör sig, ej visar kursens ändring. — *Syn*. Liflös. — 3) (fig.) *a*) Liksom död, liksom man ej vore till. *Lefvande d*. *Borgerligen d.*, utesluten från åtnjutandet af borgerliga rättigheter. — *b*) Lat, trög. *Han är så d., att han ides knappt draga benen efter sig*. — *c*) Sorgsen, dyster, fåordig, ledsam, tråkig, enslig, öde. *I går var han sjelfva glädjen, i dag sitter han så d., att man ej får ett ord*

af honom. Ett d-t sällskap. D-t väsende. Det är så d-t här på landet. Föra ett d-t lif. — *d*) Utan kraft, lif, eld, värma, själ. *Ett d-t tal.* (Teol.) *D. tro,* utan ånger och bättring. — *e*) *D-t språk,* som ej mera talas. *Latin och gammal grekiska kallas i allmänhet och företrädesvis: de d-a språken.* — 4) (fys.) *D. kraft,* inneboende kraft, som icke blifvit satt i verksamhet och således icke yttrar sig i synbara verkningar. — 5) (åkerbr.) *D. jord,* se *Alf,* m. — S. m. o. f. Död menniska. *Förteckning på döda.* (Poet.) *De d-es rike,* ställe, der döda menniskors själar vistas efter döden. *Man bör alltid tala väl om de d-a. Uppstå från de d-a.*

DÖD, m. 2. 1) *a*) (i allmänhet) Det fullkomliga upphörandet af alla lifsförrättningar hos ett organiskt väsende (menniska, djur, växt). — *b*) (särskilt i fråga om menniskor) Alla lifsförrättningars fullkomliga upphörande för beständigt och själens deraf följande skiljsmessa från kroppen samt öfvergång till ett nytt lif. *D-en är kroppens förvandling till ett liflöst stoft, men andens befrielse och pånyttfödelse. D-en är lif, men lifvet är d. Naturlig d.,* af sjukdom eller ålder, i motsats till *Våldsam d.,* i strid eller slagsmål, genom dråp, sjelfmord eller olyckshändelse. *Dö en naturlig, våldsam d. Dö en förskräcklig d.,* på ett förskräckligt sätt. *Få en olycklig d. Dö den rättfärdiges d.,* stilla och lugnt, såsom en rättfärdig man. *Ligga för d-en,* vara dödssjuk. *Kämpa* ell. *dragas med d-en,* hålla på att dö. *Gå i d-en för någon,* kasta sig i dödsfara, äfv. dö för någon. *Gå, föra till d-en,* till dödsstraffs undergående. *Gifva d-en,* döda, förorsaka döden. *Taga d-en af något,* dö till följe af något. *Detta blir hans d.,* skall förorsaka honom döden. *Till d-s,* så att döden följer, t. ex.: *Piska, skjuta, slå, pina till d.;* (hyperboliskt) *arbeta, skratta, supa, förarga sig till d-s. I d-en, intill d-en, in i d-en, in i bleka d-en, i lif och d.,* adverbiala uttryck, som betyda: så länge lifvet varar, t. ex.: *I d-en, in i d-en din; hata, älska in i d-en; intill d-en trogen.* (Talesätt) *D-sens barn* ell. blott *d-ens,* egentl. dömd till döden, eller som måste dö; (fig.) som har att vänta svårt straff; högst olycklig, t. ex.: *Du är d-ens barn, om du ej lyder; han är d-ens b.,* honom väntar straff, olycka, förderf. *Slåss på lif och d.,* med föresats att döda sin motståndare eller sjelf falla. (Ordspr.) *I dag röd, i morgon d.,* äfven den, som har den mest blomstrande helsa, kan plötsligt blifva dödens offer. *Antingen bröd eller d.,* se under *Bröd. För d-en gifs ingen bot,* allt lefvande måste dö. — Bildar sammansättningarna Sotdöd, Brådöd. — *Syn.* Dödsfall, Frånfälle, Afgång med döden, Bortgång, Bortgång ur tiden, Hädanfärd, Ändalykt, Ända, Slut, Bane. — 2) (teol.) *Lekamlig, timlig d.,* när kropp och själ skiljas ifrån hvarandra. *Andelig d.,* när själen skiljer sig ifrån Gud genom synden. *Den eviga d-en,* när kropp och själ skiljas ifrån Guds ansigte, till evig fördömelse. — 3) (fig.) *a*) *Borgerlig d.,* se *Borgerlig,* 2. — *b*) Djup smärta. *Den vanartige sonen blir hans d.,* skall förorsaka honom de bittraste lidanden. — *c*) Tillintetgörelse, förstöring. *Förbudssystemet är handelns och näringarnes d.* — *d*) (poet.) *D-en* ell. *d-ens bild,* ett benrangel med en lie i handen. — *Syn.* Dödens engel, Dödsengelen, Mannen med lian.

DÖDA, v. a. 1. 1) På våldsamt sätt beröfva lifvet. Säges om menniskor och djur. *D. någon med ett värjstyng, ett pistolskott. Han blef d-d i en strid med röfvare. Ett lejon d-de honom. D. ett lejon, en varg, en björn, en orm, en hvalfisk, en fluga, o. s. v.* — *Anm.* Ordet brukas icke i fråga om till döden dömd missgerningsman; man säger i detta fall: Aflifva, Afrätta. — *Syn.* Afdagataga, Dräpa, Mörda, Förgöra, Ombringa, Ihjelslå. — 2) Förorsaka döden. Kan äfven hafva växter till objekt. *Ett taktegel föll ned och d-de honom. Han blef d-d af åskan, af ett i otid intaget medikament. Sorgen d-r honom till slut. Den stränga kölden har d-t silkesmaskarna, de flesta olivträden.* — *Syn.* Taga lifvet af, Blifva ens bane, ens död. — 3) (fig.) *a*) Förorsaka ytterlig smärta, harm, förtret, trötthet, ledsnad, o. s. v. *Jag har en värk, som d-r mig. Han d-r mig med sitt evinnerliga prat.* — *Syn.* Taga lifvet af. — *b*) Stilla, komma att upphöra; kufva, betvinga. *Det här medlet skall d. värken. D. sitt kött samt med dess lustar och begärelser,* kufva sina sinliga begär. — *c*) Utplåna. *D. en revers, en inteckning,* förklara den ogiltig, af noll och intet värde.

DÖDANDE, n. 4. Handlingen, då man dödar (för alla bem.). — *Adj. p.* 1. 1) Som förorsakar eller kan förorsaka döden. *Ett d. gift. En d. ånga, vind.* — 2) (fig.) Ytterst smärtsam, förtretlig, ledsam. *En d. värk, smärta. Ett d. stickord. D. prat. En d. ledsnad.* — *Syn.* Dödlig, Dräpande, Mördande.

DÖDBRÄND, a. 2. Säges om kalk, då den blifvit för hårdt bränd, i hvilket fall den icke förenar sig med vatten.

DÖDDAG, m. 2. (fam.) Brukas endast i plur., i uttrycket: *till d-ar,* d. v. s. till döden, så länge lifvet varar, i lifstiden, t. ex.: *Hafva bröd till d-ar. Gifva någon bröd till d.* betyder äfv. (fig. pop. o. fam.): skaffa någon lifstids fängelse eller döma dertill.

DÖDDANSEN, m. 3. def. Framställning af döden, huruledes han under flera gestalter, hvarunder alltid ett benrangel är förborgadt, dansar med personer af alla stånd och leder dem till grafven.

DÖDELIGEN, adv. Se *Dödligt.*

DÖDFÖDD, a. 2. neutr. — *födt.* Som vid födseln saknar lif. *Ett d-ödt barn.*

DÖDGRÄFVARE, m. 5. 1) Person, hvars befattning är att på kyrkogården gräfva grafvar för dem, som der skola begrafvas. — 2) (nat. hist.) Insektslägte af Skalbaggarna, som lefver i kadaver. Necrophorus. *Allmänna D-n,* en art af detta slägte, svart, med ett par rödgula tvärränder på vingarna. Necrophorus Vespillo.

DÖDHUFVUD, n. 4. (alkem.) Återstoden i en retort efter distillering. Äfv. Caput mortuum.

DÖDKÖTT, n. 5. Så kallas kött på en lefvande kropp, då hvarken blod eller vätskor cirkulera deruti, så att det saknar lif och känsel.

DÖDLIG, a. 2. 1) Döden underkastad, som en gång måste dö. *Alla menniskor äro d-a.* Brukas ganska ofta substantivt, helst i retorisk, poetisk och predikostil, t. ex.: *Svage, dåraktige d-e, betänk ditt intet. Ingen d. kan utforska denna hemlighet.* — *Syn.* Förgänglig. — 2) Som medför, förorsakar döden. *Ett d-t sår. En d. sjukdom. D. synd,* se *Dödssynd. D-t hat, d. fiendskap,* så ytterliga, att man vore färdig döda sin fiende. *D. fiende,* se *Dödsfiende.* — *Syn.* Dödande, Dödsbringande.

DÖDLIGEN, adv. Se *Dödligt.*

DÖDLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara döden underkastad. *Menniskans d.* — *Syn.* För-

gängligbet. — 2) Egenskapen att medföra, förorsaka döden. *En sjukdoms d.* — 3) (mest i bestämd form) *a*) Omständigheten, att menniskor i ett visst land, en viss trakt, stad o. s. v., dö i större eller mindre mängd under någon viss tid. Brukas mest i administrativ och statistisk stil. *I år har det varit stor d. i riket. Vårtiden är d-en vanligtvis störst.* — *Syn.* Mortalitet. — *b*) (i kyrklig stil) Det jordiska lifvet. *Här i d-en.* — *Syn.* Det timliga lifvet, Detta lifvet, Jordelifvet.

DÖDLIGT, adv. 1) På ett sätt, att döden deraf följer eller kan följa. *D. sjuk, sårad. D. såra någon.* — 2) (fig.) I yttersta grad. *D. trött, ledsen. D. kär. Hafva d. ledsamt.* — *Syn.* Ytterst, I högsta måtto.

DÖDLIK, a. 2. (mindre brukl.) 1) Liknande en död kropp. — 2) *D. tystnad,* djup tystnad som i grafven.

DÖDLISTA, f. 1. Se *Mortalitetslista.*

DÖDSARBETE, n. 4. sing. En döendes plågor under sjelfva dödskampen.

DÖDSBETRAKTELSE, f. 3. Betraktelse öfver döden och dermed sammanhängande ämnen. Brukas mest i plur. — *Syn.* Dödstanke.

DÖDSBLEK, a. 2. Blek som en död, ytterst blek. — *Syn.* Blek som ett lik, som ett lärft, Krithvit i ansigtet. — *Dödsblekhet,* f. 3.

DÖDSBUD, n. 5. 1) Budbärare, som medför underrättelsen om en persons död. — 2) Underrättelse, tillkännagifvande derom.

DÖDSBÄDD, m. 2. Bädd, hvarpå en döende ligger. *Ligga på d-en,* vara dödssjuk.

DÖDSDAG, m. 2. Den dag, då någon dött eller kommer att dö. *Den 1 Jan. var hans d. Ända till min d.*

DÖDSDOM, m. 2. 1) Dom, hvarigenom någon dömes eller blifvit dömd till döden. — 2) (fig.) Händelse, som medför någons förderf, olycka. *Detta beslut var en d. för honom, var hans d.* — *Syn.* Se *Dråpslag.*

DÖDSDRYCK, m. 3. Dryck, som förorsakar döden.

DÖDSDVALA, f. 1. 1) Tillstånd af dvala, hvarunder man tyckes vara liksom död. — 2) (fig.) Tillstånd af fullkomlig overksamhet, liflöshet, kraftlöshet, som föregår upphörandet af något, t. ex. en stat.

DÖDSENGEL, m. 2. pl. — *englar.* Engel, som föreställes infinna sig hos menniskan, för att beröfva henne lifvet. Brukas i poetisk, oratorisk och kyrklig stil, helst i bestämd form, liktydigt med Döden (bem. 3, *d*). [— ängel.]

DÖDSFALL, n. 5. Händelsen, då någon dör, eller att någon dött. — *Syn.* Död (1, *b*).

DÖDSFARA, f. 1. Se *Lifsfara.*

DÖDSFEST, m. 3. Högtidligt firande af en afliden persons minne, på årsdagen af hans död.

DÖDSFIENDE, m. 3. Fiende, hvars hat är så bittert, att han vore i stånd tillfoga dess föremål döden. — *Syn.* Dödlig fiende, Hufvudfiende, Afsvuren, afgjord fiende.

DÖDSFLÄCK, m. 2. Benämning på de blåröda fläckar, som understundom visa sig på vissa ställen af lik, isynnerhet axelbladen och trakten af höfterna.

DÖDSFRUKTAN, f. sing. indef. Fruktan för döden.

DÖDSFÅNGE, m. 2. pl. — *fångar.* Fånge, som är under tilltal för lifssak eller som blifvit dömd till döden.

DÖDSHUGG, n. 5. 1) Hugg, som ger döden. — 2) (fig.) Se *Dråpslag,* 2).

DÖDSJÖ, m. 2. (sjöt.) Se *Dyning.*

DÖDSKALLE, m. 2. pl. — *skallar.* Benstommen af hufvudet efter en död menniska, sedan under tidens längd vidsittande muskler, nerver, senor och hudbetäckning förmultnat och affallit.

DÖDSKAMP, m. 3. 1) Samteliga företeelser i lifsförrättningarna hos en döende menniska eller ett döende djur. — *Syn.* Dödsarbete. — 2) (fig.) Sista tiden af ett samhälles tillvaro, som länge lutat till förfall och småningom, under fruktlösa bemödanden att hålla sig uppe, går sin upplösning till mötes.

DÖDSKLAGAN, f. sing. indef. Klagan, jemmer af en döende.

DÖDSKLOCKA, f. 1. (poet.) *D-n* ell. *d-ns ljud,* ringningen i kyrkoklockorna för en afliden person. — *Syn.* Själaringning.

DÖDSKLÄCK, m. 2. sing. (mindre brukl.) Dödlig förskräckelse.

DÖDSKNÄCK, m. 2. (pop. o. fam.) Slag, hugg, stöt o. s. v., som ger döden. *Gifva någon d-en.*

DÖDSKRAMP, m. 3. sing. (med.) En ganska farlig sjukdom, hvars hufvudsakligaste symptom är kramp. Tetanus.

DÖDSKYLA, f. 1. 1) Bristen på lifsvärme i en döendes kroppslemmar. — 2) (fig.) Öfverdrifven känsla af köld.

DÖDSMINUT, dö'ddsminút, m. 3. Sista ögonblicket af en menniskas lif. Brukas nästan endast i uttrycket: *I sista d-en* (in articulo mortis). — *Syn.* Dödsstund.

DÖDSNATT, f. 3. pl. — *nätter.* Den natt, då en person dör eller blifvit död.

DÖDSNÖD, f. 3. 1) Se *Dödsångest.* — 2) Se *Lifsfara.*

DÖDSOFFER, n. 5. Offer, som i hedniska tiden anställdes vid en persons begrafning.

DÖDSPINA, f. 1. Se *Dödsqval.*

DÖDSPSALM, dö'ddssállm, m. 3. 1) Psalm, som är passande att läsas för en döende. — 2) Se *Begrafningspsalm.*

DÖDSPÅMINNELSE, f. 3. Påminnelse om vår dödlighet, genom en medmenniskas bortgång ur tiden. Brukas mest i kyrklig stil.

DÖDSQVAL, n. 5. pl. De qval och plågor, som dödskampen medför. — *Syn.* Dödspina, Dödsnöd.

DÖDSROSSLING, f. 2. Rossling i halsen på en döende, förorsakad af slem, som uppstiger i luftröret.

DÖDSSJUK, a. 2. Dödligt sjuk; så sjuk, att man väntar döden.

DÖDSSKOTT, n. 5. Skott, som medför döden.

DÖDSSLAG, n. 5. Se *Dråpslag.*

DÖDSSTILLHET, f. 3. sing. Stillhet, så fullkomlig, att intet tecken till rörelse förmärkes.

DÖDSSTRAFF, n. 5. Straff, som medför lifvets förlust.

DÖDSSTUND, f. 3. Sista stunden, sista ögonblicket af en menniskas lif. *I d-en. Till d-en. Ända till min d.* — *Syn.* Det sista, Dödsminuten.

DÖDSSTÖT, m. 2. 1) Stöt med ett mordvapen, som ger döden. *Gifva någon d-en.* — 2) Se *Dråpslag,* 2.

DÖDSSVETT, m. 2. sing. Kall, klibbig svett, hvaraf en döendes kropp betäckes.

DÖDSSYND, f. 3. (teol.) Synd, som begås af en andeligen död menniska. — *Syn.* Dödlig synd.

DÖDSSÅNG, m. 3. Se *Liksång.*

DÖDSSÅR, n. 5. Sår, som medför döden. — *Syn.* Banesår.

DÖDSSÄNG, f. 2. Säng, hvari en döende ligger. *Ligga på d-en.* — *Syn.* Dödsbädd.

DÖDSSÄTT, n. 5. 1) Det sätt, hvarpå någon dör. *Hans d. var rysligt, ty han förbrändes genom kakelugnseld, som fattat i hans kläder.* — 2) Olika sätt, hvarpå en menniska kan dö. *Drunkning påstås vara ett af de lindrigaste bland alla d.*

DÖDSSÖMN, m. 2. sing. 1) Sömn, hvarpå döden följer. — 2) (fig.) Se *Dödsdvala.*

DÖDSTANKE, m. 2. pl. — *tankar.* Tanke på döden och dermed sammanhängande ämnen.

DÖDSTECKEN, n. 5. Tecken hos en sjuk, hvilket utvisar, att döden är nära.

DÖDSTIMMA, f. 1. Se *Dödsstund.*

DÖDSTYSTNAD, f. 3. Tystnad, så djup som i grafven.

DÖDSÅNGEST, f. 3. 1) Den plågsamma känsla, en döende har till följe deraf, att andedrägten allt mer försvåras. — *Syn.* Dödsqval. — 2) (fig.) Ytterlig ångest, fruktan.

DÖDSÅR, n. 5. Det år, då någon dött eller kommer att dö.

DÖDTID, m. 3. sing. (sjöt.) Tidvattnet under månens första och sista qvarter, då det är hvarken så högt, lågt eller hastigt, som vid springtid eller under ny- och fullmåne.

DÖDULL, f. 2. sing. Ull, klippt af döda får.

DÖENDE, part. pres. af *Dö.* Brukas som adjektiv, i den fig. bemärkelsen af: Slocknande, småningom aftagande i styrka, upphörande, t. ex.: *En d. eld, lampa; en d. röst, stämma.*

DÖF, a. 2. 1) Till följe af naturfel eller sjukdomsorsak beröfvad hörselsinnets bruk. *D. på ena örat, på begge öronen. Något, mycket, alldeles d.* — Bildar sammansättningen Stendöf. — 2) (fig.) Som icke vill lyssna till hvad som säges, anföres. *D. för alla skäl. D. för sanningen. Han förblef d. för mina böner.* — *Syn.* Obeveklig.

DÖFDRYCK, m. 3. Dryck, som bedöfvar kroppslig smärta, lidanden.

DÖFHET, f. 3. Egenskapen att vara döf.

DÖFNING, f. 2. 1) Verkningen, hvarigenom någon döfvas. — 2) Tillstånd, hvarunder smärta, värk o. s. v. är döfvad. — *Ss. D-stillstånd.*

DÖFSTUM, a. 2. På en gång både döf och dum, utan förmåga att höra och tala. — Brukas allmänt som substantiv, t. ex.: *En d.; de d-mme vid Manilla; Institutet för de d-mma.* — *Syn.* Döf och dum.

DÖFVA, v. a. 1. 1) (egentl., mindre brukl.) Göra döf, lomhörd. *Det förfärliga bullret d-r mig alldeles. D. någon med sitt prat,* utledsna, förvirra honom dermed. — 2) (fig.) Försvaga, sakta, stilla, lindra. *D. en ton. Detta medel d-r smärtan, värken. D. en känsla,* ej låta den göra intryck, undertrycka den. *D. sitt samvete, d. samvetets röst,* ej lyssna till samvetets varning, förebråelser. — *Syn.* Se *Sakta.*

DÖFVANDE, n. 4. Handlingen, då man döfvar; verkningen, då något döfvas. Jfr. *Döfva.* — *A. p.* 1. (fig.) Säges om mycket starka ljud, hvaraf man blir lomhörd. *Ett d. buller.* — 2) (med.) Som saktar, stillar värk. *Ett d. medel.* — *Syn.* Smärtstillande.

DÖFVARE, m. 5. Se *Sordin.*

DÖFÖRA, n. 4. sing. Brukas endast i det familiera uttrycket: *Slå d-t till,* vara döf för någons anförda skäl, framställningar, invändningar, böner, o. s. v.

DÖLJA, v. a. 2. (Impf. *Dolde* o. *Döljde.* Sup. *Dolt* o. *Döljt.*) 1) Undangömma någon på ett ställe, för att skydda honom för förföljelse, efterspaning, o. s. v. *D. någon för hans fiender, för efterspaningar. D. någon i en källare.* Man säger äfv. *D. undan,* t. ex.: *D. någon undan polisens efterspaningar.* — *Syn.* Hålla dold, gömd, Undangömma, Undansticka. — 2) Gömma något på ett ställe, för att det icke må upptäckas af andra. *D. farliga papper, ljufgods.* I denna bem. brukas hellre: Gömma, Undandölja. — 3) (i utsträckt bem.) Hindra att synas. *Ett förhänge dolde, hvad der innanför var. Mörkret dolde truppens marsch.* (Fig.) *Denna råa yta d-jer en stolt och ädel själ.* — *Syn.* Fördölja, Undandölja, Undangömma, Förborga. — 4) (fig.) Hålla hemlig, göra hemlighet af, förtiga. *D. sina fel, sina afsigter, planer, förehafvanden, sin harm, sina känslor, sina tankar. Jag kan ej d. för er, att det oroar mig på det högsta.* — *Syn.* Göra hemlighet af, Förhemliga, Fördölja, Förtiga. — *D. sig,* v. r. 1) Gömma sig på ett ställe, för att undandraga sig förföljelse, efterspaning, o. s. v. *D. sig i en källare, på en vind, bakom en klippa. D. sig för sina fiender.* Man säger hellre: Gömma sig, Gömma, dölja sig undan, Hålla sig undan, Undansticka sig. — 2) (fig. om saker) Förborgas. *Stolthet d-jer sig under denna ödmjuka yta.* — *Syn.* Döljas, Fördöljas, Ligga gömd, dold, Gömma sig, Vara dold, förborgad, o. s. v.

Anm. Böjningsformerna *Döljde* och *Döljt* brukas icke gerna i bem. 1, 2 o. 3.

DÖLJANDE, n. 4. Handlingen, då man döljer, då någon eller något döljes.

DÖLJARE, m. 5. (föga brukl.) En, som döljer. Bättre Fördöljare.

DÖMA, v. a. o. n. 2. 1) (neutralt) I egenskap af domare afgöra en rättegångssak, en rättstvist. *D. i ett mål, en sak, en process. D. rättvist, opartiskt, orätt. D. i sista instansen.* — *Syn.* Fälla, afkunna, afsäga dom, Afdöma en sak, ett mål, Sitta domare. — *b*) (aktivt) I egenskap af domare förklara en part skyldig eller oskyldig, samt bestämma för honom utgången af målet. *D. någon skyldig, brottslig, saker till ett brott, en anklagelse. D. en tilltalad fri. D. någon till straff, till böter, till fästningsarbete* (förkortadt: *fästning*). *Han blef dömd till döden för mord. D. en missdådare till galgen, till spöslitning. D. någon att hängas, halshuggas, schavottera, lida kroppsstraff. Han har nu blifvit dömd och skall om få dagar undergå sitt straff. D. någon af med något,* som domare afgöra, att han måste afstå det åt någon; äfv. förklara dertill oberättigad, t. ex.: *D. någon af med en egendom, med äran.* — *Syn.* Sakfälla, Fälla åt saken, Döma skyldig. — *c*) (aktivt o. neutralt) Säges äfv. med afseende på den dom, som Gud föreställes fälla mellan eller öfver menniskor. *Må Gud d. mellan oss, i denna sak. Gud har d-t honom,* straffat honom. *Gud skall komma att d. lefvande och döda.* — 2) (neutralt) Såsom skiljedomare afgöra en enskilt tvist. *Låt oss taga en skiljedomare att d. mellan oss, i saken.* — 3) (aktivt, om person) Bedöma. *Ni dömer honom allt för strängt. D. andra efter sig sjelf.* — 4) (neutralt) Fälla omdöme. *D. i en sak, om, öfver något. D. illa i allt. D. väl, illa om någon. Man bör alltid d. väl om*

andra. Ni dömer derom, som den blinde om färgen. — 5) (absolut) Lasta, klandra. *D-mer icke, så varden j icke dömde.* — 6) (neutralt) Sluta, draga slutsats. *Att d. af första början, så kommer företaget att lyckas. Häraf kan man d., att . . . . D. till hvad i framtiden skall hända. Jag d-mde strax af hans min, att han hade något obehagligt att säga mig.* — 7) (neutralt) *D. om,* föreställa sig, tänka sig. *Döm om min bestörtning, när jag fick se honom. Döm om min glädje, om min sorg, förskräckelse, etc.* Brukas för denna bem. endast i dessa och dylika uttryck. — 8) (neutralt; log.) Uppfatta ett föremål under ett begrepp såsom dess kännetecken. [Dömma.]

DÖMANDE, n. 4. Handlingen, då man dömer (i alla bem., utom 6 o. 7). — *Syn.* Fällande af dom, Dom, Afgörande, Omdöme, Lastande, Klandrande. [Dömm —.]

DÖMD, part. pass. af *Döma.* Brukas nästan adjektivt i uttrycken: *D. sak,* afdömd sak, t. ex.: *D. sak må ingen klandra. D brottsling, missdådare, förbrytare, fånge, person,* som fått sin dom.

DÖN, n. 5. (mindre brukl.) Se *Dån.* Brukas mest i poetisk stil.

DÖNA, v. n. 1. (mindre brukl.) Se *Dåna,* I.

DÖPA, v. a. 2. (af *Doppa*) 1) Genom döpande (se d. o.) upptaga i kristna församlingens gemenskap. *D. ett barn. D. en hedning, en Jude. D. någon till namnet Ludvig,* i dopet gifva någon detta namn. *D. till* säges äfv. skämtvis i fråga om öknamn, t. ex.: *Han har blifvit d-pt till namnet Kattdränkaren.* — *Syn.* Gifva dopet. — 2) (fig. fam. skämtv.) Öfvergjuta med vatten. *Kom hit, om du törs, så skall jag d. dig med karafinen,* med vatten derur.

DÖPANDE, n. 4. Handlingen, då man döper, då någon döpes. — *Syn.* Se *Döpelse.*

DÖPARE, m. 5. En, som döper. Brukas föga, utom i namnet: *Johannes D-n,* så kallad till skilnad ifrån Aposteln Johannes, samt i sektbenämningen Vederdöpare.

DÖPELSE, f. 3. 1) Högtidlig handling, hvarigenom en menniska, under begjutning med vatten, inviges till medlem af kristna församlingen samt förbindes till en kristens pligter. *Ett barns, en Judes d.* — 2) (fig. fam. skämtv.) Öfvergjutning med vatten eller annat flytande ämne. — *Syn.* (för begge bem.) Dop, Döpande, Döpning; (för bem. 1 äfv.) Döpelseakt, Kristning.

DÖPELSEAKT, m. 3. Den presterliga förrättningen vid ett dop med alla dithörande ceremonier och högtidligheter.

DÖPELSEBEVIS, n. 5. Se *Dopattest.*

DÖPELSEDAG, m. 2. Den dag, då någon döpes, skall döpas eller blifvit döpt. — *Syn.* Kristningsdag.

DÖPELSEFÖRBUND, n. 5. Den förbindelse, en kristen i och genom dopet blifvit ålagd.

DÖPELSEFÖRRÄTTNING, f. 2. Den presterliga förrättningen vid ett dop. — *Syn.* Dop, Döpelse.

DÖPNING, f. 2. Se *Döpande.*

DÖRA, f. 1. (bot.) Se *Lindodra.*

DÖRJ, dörrj, m. 2. Krok till fiskfångst, af messing och i allmänhet dubbel, med en röd klädeslapp i st. f. bete.

DÖRR, f. 2. 1) Öppning till ett rum eller ett kringstängdt förvaringsställe, för att derigenom komma in och ut, i allmänhet försedd med ett stängsel af trä, stundom äfven af metall, medelst gångjern fästadt vid ena sidan på hakar, och som medelst ett på andra sidan anbragt lås (stundom äfv. på annat sätt) kan öppnas eller stängas; någon gång, såsom i de södra länderna, äfven täckt med ett förhänge, som skjutes åt sidan, när man vill gå ut eller in. *D. till ett rum, ett magasin, ett vindskontor, en bod, en källare, ett stall, ett skåp, en bur. Stor, liten, hög, låg, hvälfd d. Öppna, låta upp, tillsluta, stänga en d. Gå in, ut genom en d. Igenmura en d. Vår Frälsare gick genom lyckta d-ar.* (Fig.) *Köra, visa någon på d-en,* tillsäga honom att aflägsna sig ur rummet. *Hans d. står öppen för allt hederligt folk,* allt h. f. emottages väl i hans hus. *Stänga d-en, sin d. för någon,* vägra honom att inträda. *Stänga sin d.,* icke mottaga besök. *Stänga, slå igen d-en midt för ens näsa,* häftigt slå igen och stänga den, för att hindra någon att komma in. *Finna d-en stängd,* icke finna någon hemma, eller icke blifva mottagen i ett hus, der man vill göra besök. *Alla d-ar stå öppna för honom,* han blir öfverallt emottagen, är af alla väl ansedd, omtyckt. *Lyssna vid d-arna,* lura på att utforska ens hemligheter. (Fig.) *Öppna d-en för missbruk, oordningar, o. s. v.,* lemna dem tillfälle att inrita sig. *Gå från d. till d.,* från ena huset till det andra. *Gå för hvars mans d.,* gå omkring och tigga. — *Inom stängda, lyckta d-ar,* adverbialt uttryck, som betyder: utan tillåtelse för någon att inkomma, hemligen, utan vittnen. *För öppna d-ar,* då hvem som helst har tillträde, offentligt. — Ingår i en mängd sammansättningar, såsom: Kyrkdörr; Hus-, Stugu-, Fähus-, Stall-, Källar-, Vindsdörr; Lönndörr, Bakdörr, Skåp-, Skänkdörr, Hvalfdörr, m. fl. — *Syn.* Dörröppning. — 2) Vanligtvis med lås försedt stängsel för en dörröppning. Jfr. bem. 1. *En d. af trä, af jern. Stark, massiv, tunn d. Gångjernen, beslagen, låset på, till en d. Sparka, slå in en d. Klappa, bulta, knacka, krafsa på en d. Glänta på en d. Draga, slå igen, skjuta upp en d. Ställa sig, stå bakom en d.* (Fig.) *Klappa på alla d-ar,* vända sig till alla slags menniskor, anlita alla möjliga medel, för att lyckas i en sak. — Bildar för denna bem. åtskilliga sammansättningar, såsom: Glas-, Fönster-, Hel-, Half-, Flygel-, Trä-, Jerndörr, m. fl. — *Ss. D-beslag, -kant, -öppning.*

DÖRRFÄLT, n. 5. Rummet ofvanöfver en dörr, upp till taket. *Måla ett fruktstycke på d-et.*

DÖRRGAFVEL, m. 2. pl. — *gaflar.* Ena halfvan af en dubbeldörr. — *Syn.* Flygeldörr.

DÖRRGÅNG, m. 2. Dörröppning; ställe, der en dörr är.

DÖRRHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* På en dörrpost befintlig hake, hvarpå en dörr (bem. 2) hänger.

DÖRRHASPE, m. 2. Se *Haspe.*

DÖRRHÄNGSEL, n. 5. Benämning på de tvenne ihåliga jern på sidan af en dörr (bem. 2), hvarmedelst hon hänger på hakarna. — *Syn.* Dörrjern.

DÖRRJERN, n. 5. Se föreg.

DÖRRKARM, m. 2. Infattningen för en dörr (bem. 2) på sidorna och upptill. Nedtill heter den Tröskel.

DÖRRKLINKA, f. 1. Se *Klinka,* 1.

DÖRRLIST, f. 3. List vid kanten af en dörr (bem. 2).

DÖRRLOD, n. 5. Tungt jernlod, med ett snöre öfver en trissa fästadt vid en dörr, på det hon af sig sjelf må falla igen, när hon öppnas.

DÖRRLÅS, n. 5. 1) Lås på en dörr, hvarmedelst den stänges. — 2) Lås, ämnadt till en dörr.

DÖRRNYCKEL, m. 2. pl. — *nycklar*. Nyckel till ett dörrlås.

DÖRRPOST, m. 3. Benämning på hvardera af de tvenne uppstående sidorna af infattningen till en dörr, när de äro af trä.

DÖRR-REGEL, m. 2. pl. — *reglar*. Se *Regel* (regl).

DÖRRSPEGEL, m. 2. pl. — *speglar*. Benämning på hvarje af de inre fyrkantiga, utaf lister omslutna ytorna på en dörr (bem. 2).

DÖRRSTYCKE, n. 4. 1) Se *Dörrfält*. — 2) Målning på dörrfältet.

DÖRRTRÄ, n. 4. Bjelke, öfver och under en dörröppning. *Öfra, nedra d-et.*

DÖRRTRÖSKEL, m. 2. Se *Tröskel*.

DÖRRVAKTARE, m. 5. — **TERSKA**, f. 1. Person, hvars befattning är att hålla vakt vid en dörr, för att tillse, att inga obehöriga eller farliga personer slippa in.

DÖRRVÅRD, m. 2. (gam.) Se föreg.

DÖS, m. 2. (gam.) Uppstaplad hög. Brukas ännu i sammansättningen Halmdös.

DÖTEL, dö'tl, m. 2. pl. *döllar*. (tekn.) Kil eller vigg, som slås in i en tränagel, för att bättre fästa den.

DÖTELJERN, n. 5. (tekn.) Verktyg till att klyfva hufvudet på en tränagel för döteln.

E.

E, n. 4. 1) Femte bokstafven i alfabetet. Har trenne olika ljud, dels sitt eget slutna (*e*), dels ett öppet (*ä*), dels ett mellanljud af *e*, *ä* och *ö*. — *a*) *E* har sitt eget slutna ljud: *α*) När *e* utgör en stafvelse för sig sjelf, t. ex.: *emot, egen*. Undantag: *evig, elende, ebenhols*, m. fl. jemte deraf utledda och sammansatta ord, i hvilka det ljuder som *ä*. — *β*) Vanligtvis i slutet af ett ord eller en stafvelse, t. ex.: *le, se, besinna, regera*. — Undantag, jfr. *c*, *β*. — *γ*) Merendels framför enkelt ljudande konsonant, t. ex.: *hel, lef, menlig*. — Undantag, jfr. *b*, *α*, *β*, *γ*. — *δ*) Alltid framför dubbelt ljudande konsonant i böjningen af de ord, som i stamformen hafva slutet e, såsom: *sett* af *se*; *skedd* af *ske*; *fett* af *fet*. — *ε*) Ofta framför dubbelt ljudande konsonant i ett stamord, t. ex.: *eld, rem, skepp, knekt, fresta*, samt i deras härledningar och sammansättningar. — *b*) *E* har ett öppet ljud, likt *ä*, dels långt: *α*) I prefixet *er*, t. ex.: *erfara, erbjuda*; *β*) Framför *rl*, t. ex.: *verld, perla*; *γ*) I några andra ord framför enkelt ljudande konsonant, såsom: *der, del, med, jern, ihjel*, m. fl.; — dels kort: *δ*) Framför dubbelt konsonantljud, såsom: *herre, lejon, elg, den, dem, embete, regn, djerf*, o. s. v. — *c*) *E* har ett mellanljud af e, ä och ö: *α*) Framför dubbelt konsonantljud i korta mellanstafvelser, såsom: *aderton, visserlig, öppenhet*; *β*) I korta slutstafvelser, t. ex.: *vatten, hagel, dager*. — *Anm.* Då *E* har detta mellanljud, är det endast att betrakta såsom en hjelpvokal, liknande hebreiskans Scheva och tillagd endast, för att lätta uttalet, men som ej fanns i språkets äldsta tider, då man skref *vatn, vapn, hagl, dagr*, o. s. v. — 2) (i musik) *a*) Tredje noten i c-skalan. — *b*) Namnet på den sträng eller tangent, som anger tonen *e*. — 3) Ljudet, som uppkommer, då bokstafven *e* uttalas eller noten *e* i sång eller musik återgifves. — Man säger äfv. *e-ljud, e-ton, e-sträng*, o. s. v. — 4) Förkortningar: *e. g.* eller *e. gr.* = exempli gratia. — *e. o.* = ex officio ell. extra ordinarie. — *Esq.* = Esquire. — *&c., etc.* = et cetera. — (I handel) *e. d.* = efter dato. *e. s.* = efter sigt.

EBB, m. 3. Tidvattnets fallande i hafvet, på vissa tider af dygnet. *E. och flod*, verldshafvets stigande och fallande två gånger på 24—25 timmar. *E. och flod härrör af månens dragningskraft.*

EBENHOLS, ä'bnhå'lls, n. 3. sing. Det svarta, ganska hårda och tunga virket af åtskilliga trädslag, kallade med ett gemensamt namn Ebenträd. Skrifves äfv. *Ebenholz* (efter tyskan). [— holtz, — holts.]

EBENHOLSTRÄD, se *Ebenträd*.

EBENIST, äbeni'sst, m. 3. Snickare, som arbetar i ebenhols och andra hårda och dyrbara träslag, med inläggning af ädla stenar, perlemor, elfenben, sköldpadd, silfver och glas, isynnerhet skrin, dosor o. d. Konstsnickare.

EBENTRÄD, ä'bnträ'd, n. 5. 1) Benämning på åtskilliga hårda träslag, af hvilka fås ebenhols (se d. o.), isynnerhet Diospyros Ebenum, som växer i Afrika samt Ost- och Vestindien. — 2) *Gröna E-et*, trädslag i det tropiska Amerika, som lemnar grönt virke. Aspalathus. Äfv. *Ebenholsträd*.

EBREISKA, se *Hebreiska*.

ECCE HOMO, ä'ckse hómo (lat.). 1) En bild af den lidande Frälsaren vid det tillfälle, då Pilatus med orden: *ecce homo!* (se, hvilken man!) beundrande visar honom för Judarna. — 2) Se *Krucifix*.

ECCLESIASTIK o. **ECCLESIASTISK**, se *Eck* . . . .

ECHAPPERA, eschappèra, v. n. 1. (fr. *Échapper*) Rymma, undfly, undkomma. — *Echapperande*, n. 4.

ECHINIT, ekini't, m. 3. Förstenad sjöborre. Kallas af gemene man Paddsten, emedan de tro, att den alstras af gamla paddor.

ECHO, se *Eko*.

ECKEL, m. fl., se *Äckel*, m. fl.

ECKLESIASTIK, ekklesiasti'k, eller

ECKLESIASTISK, ekklesiásstissk, a. 2. Kyrklig, andelig, presterlig. Skrifves äfv. *Eccl* — och äfv. af några *Ekkl* —. [Ecl —, Ekl —.]

ECLAIRERA, m. fl., se *Eklärera*, m. fl.

ECLIPTICA, ECLOG, ECONOM, m. fl., se *Ekliptika, Eklog, Ekonom*, m. fl.

ÉCOSSAISE, ekåsä's, m. 3. 1) Gammal skottsk dans. — 2) Musiken dertill.

ÉCU, eky', m. pl. *écus*. Franskt mynt = 3 livres.

ED, n. 5. (gam.) 1) Näs ell. landstycke mellan sjöar. — 2) Ställe vid en fors, der man ej kan nyttja båt.

ED, m. 3. 1) Högtidligt bedyrande om sannfärdigheten af en utsago eller uppriktigheten af ett löfte, under anropande af gudomligheten eller något heligt och vördnadsbjudande föremål såsom vittne. *Försäkra, bedyra, intyga, bekräfta med e. Bryta, hålla sin e. Aflägga e. inför någon. Aflägga, gå e. på, med e. fästa, styrka,* högtidligt och med anropande af Gud till vittne bedyra sanningen af något. *Taga e. af någon,* låta någon gå ed. *Taga något på sin e.,* förbinda sig att gå ed på sanningen af något. *Fordra på e.,* fordra, att någon går ed på något. *Höra på e.,* afhöra ett vittne, som antingen med ed fäst sitt vittnesmål eller är skyldigt att vid anfordran det göra. *Liflig e.,* med hand å bok, med uppräckt hand. Se f. ö. Embets-, Värjemåls-, Vittnes-, Borgared, Tro- och Huldhetsed, Religionsed, m. fl. — *Syn.* Edgång, Edlig försäkran. — 2) Svordom. Brukas i denna bem. föga, utom i kyrklig stil, samt i uttrycken *E-er och förbannelser, E-er och svordomar.* Jfr. *Svordom.*

EDAR, gam. för *Eder.*

EDDA, ä'dda, f. 1. Benämning på tvenne märkvärdiga lemningar af den gamla isländska eller fornskandinaviska litteraturen, innehållande dels den gamla nordiska gudaläran och myten, dels den skandinaviska sedeläran, jemte den nordiska forntidens historiska minnen. *Den poetiska E-n,* äfv. den *Äldre E-n* kallad, samlades af presten *Sæmund Frode* på Island, omkring år 1100, hvarföre den äfven benämdes *Sæmunds E. Den prosaiska E-n,* äfv. den *Yngre E-n,* innehåller en förklaring af den gamla skaldekonsten och myterna, samt anses hafva blifvit samlad af den namnkunnige Snorre Sturleson, hvadan den äfven benämnes *Sturlesons E.*

Anm. *Edda* betyder egentligen *mormors mor, stammoder,* här förmodligen i samma mening som *Vala,* gammal vis qvinna, emedan samlingen innehöll blomman af nordens vishetslära och under förenämda titel förestä l les liksom meddelad af en sådan gammal vördnadsvärd, för helig ansedd qvinna.

EDELIG, se *Edlig.*

EDELIGEN, adv. Med, genom ed. *E. afhöra,* höra någons vittnesmål efter af honom aflagd vittnesed. *E. lofva, utfästa, förbinda sig,* med ed.

EDEN, édn, nom. propr. 2. 1) Benämning på det första menniskoparets boningsort. — 2) (fig. poet.) *a*) Paradisiskt skön trakt. — *b*) De saliges hemvist. — *Syn.* Paradis.

Anm. *Eden* är ett hebreiskt ord och betyder egentligen *Lustgård.*

EDER eller **ER**, dat. o. ackus. af pron. pers. *J.* I. 1) Brukas i egentlig mening för plural. *Gåfvan har blifvit gifven åt e. begge. Jag ber e., mine herrar, ... Anm.* I samtalsstil säges vanligen *Er.* — 2) Nyttjas äfv., i likhet med det franska Vous, för att uttrycka dativ och ackusativ af 2 pers. i singular. *Min herre, tillåt mig att ge e. ett godt råd. Ursäkta, min fru, att jag besvärar e. dermed. — Anm.* För denna bem. brukas *Eder* allenast i högtidlig och ceremoniös ton, för öfrigt alltid *Er.* Jfr. dessutom *Anm.* vid *Ni.*

EDER eller **ER**, m. o. f. **EDERT** ell. **ERT**, n. sing. (plur. *Edre* ell. *Edra,* m. *Edra,* f. o. n.) pron. poss. II. 1) Betecknar egentl. 2 pers. plur. *Eder fördel, mina herrar, är att . . . . Edra önskningar, mina vänner, äro ganska billiga.* I förtroligare hvardagstal nyttjas stundom *Edra;* vid utrop, framför ett substantiv i vokativen, t. ex.: *Edra stackare!* — 2) Brukas äfv., i likhet med det franska *Votre,* för att utmärka 2 pers. sing. *Det är er egen fördel, min herre. En af era förfäder, min grefvinna. — Anm.* För denna bem. brukas *Eder* &c. allenast i högtidlig och ceremoniös ton, eljest alltid *Er,* &c. Jfr. *Anm.* vid *Ni.* — 3) I titlar brukas *Eders,* t. ex.: *Eders majestät, eders helighet, eders excellens, eders högvördighet,* och sammandrages i mindre högtidlig stil till *Ers.*

EDGÅNG, m. 2. Handlingen, då man går ed inför domstol.

EDGÄRDSMÄN, m. 5. pl. Så kallas i de gamla lagarna de personer, hvilka inför domstolen med ed bekräftade, att de ansågo den ed vara sann, som någon af parterna svurit. Voro ett slags jurymän, och kallades äfven Laggärdsmän.

EDIKT, edi'ckt, n. 3. Allmän förordning, allmänt påbud. [Edict.]

EDIL, -i'l, m. 3. Öfverhetsperson i det gamla Rom, som hade uppsigt öfver offentliga byggnader, polis och skådespel. [Ædil.]

EDITION, --tschón, f. 3. Upplaga.

EDLIG, a. 2. Som med ed bekräftas. *E. utsago, försäkran, borgen. E. bekräftelse,* som sker med ed. *E. förpligtelse,* se *Edsförpligtelse.* Äfv. *Edelig.*

EDLIGT, adv. Se *Edeligen.*

EDSBROTT, n. 5. Handlingen, då man bryter en ed.

EDSBRYTARE, m. 5. En, som brutit en ed; äfv. en, som är känd för att ej hålla sina eder.

EDSFORMULÄR, n. 3. o. 5. Formulär, som förestafvas vid edgång.

EDSFÖRBUND, n. 5. Högtidligt besvuret förbund till inbördes skydd. *E-et* är benämningen på de förenade Schweiziska kantonerna.

EDSFÖRBUNDEN, a. 2. neutr. — *et.* Som tillhör ett edsförbund. Brukas mest substantivt om de Schweiziska kantonerna, hvilka kallas: *De Schweiziske E-ndne.*

EDSFÖRPLIGTELSE, f. 3. Se *Edsplig*t.

EDSFÖRVANDT, m. 3. Benämning på hvar och en af de Schweiziska Edsförbundna kantonerna.

EDSFÖRVANDTSKAP, n. 3. Se *Edsförbund.*

EDSPLIGT, f. 3. Förbindelse att, om så fordras, gå ed på sanningen af en utsago, en uppgift, o. s. v. *Betyga något under e. — Syn.* Edlig förpligtelse, Edsförpligtelse.

EDSPLIGTIG, a. 2. Förpligtad att, om så påfordras, med ed styrka en utsago, en uppgift.

EDSVUREN, a. 2. neutr. — *et.* Som genom ed förpligtat sig att troget sköta ett embete, en tjenst, ett uppdrag. *E. värderingsman, mätare,* o. s. v. *E-rne män.*

EDSÖRE, n. 4. 1) *Konungs e.* eller blott *E.* kallades i gamla tider den ed, konungen jemte rikets förnämsta män svor, vid sitt tillträde till regeringen, att upprätthålla ordning och säkerhet i landet. *Bryta konungs e.* eller blott *bryta e.,* bryta mot den allmänna frid i riket, som konung sålunda svor alla sina undersåter. *Bryta e.* betyder i närvarande tid: begå svår öfverträdelse af kyrko- och rättegångsfriden (jfr. *Edsörebrott*). — 2) *E.* kallas äfven i gamla lagar de sakören, som bötas för mened.

Anm. *Edsöre* kommer af *Ed* och *Sværia,* svära, således Edgång, äfv. Svuren Ed (det t. *Eidschwur*). — För bem. 2. bör det deremot härledas af *Ed* och *Öre.*

EDSÖRESAK, f. 3. eller **EDSÖREMÅL**, n. 3. Rättegångsmål, som handlar om edsöresbrott.

EDSÖRESBROTT, n. 3. 1) (i äldre tider) Brott emot den allmänna frid, som konungen i sin konungaed tillförsäkrade alla sina undersåter. — 2) (i närvarande tid) Svår öfverträdelse af kyrko- och rättegångsfrid, våld med ord eller gerning emot riksdagsman, eller rikets ständers fullmäktige i banken och riksgäldskontoret, deras revisorer, sekreterare och kanslipersonal, äfvensom ledamöterna i berednings-, taxerings- och pröfningskomitéer.

EDSÖRESLAG, m. 2. (gam.) Lag, stadga om edsöresbrott.

EDUCERA, v. a. 1. Uppfostra.

EDUCT, edúckt, m. 3. (kem.) Ämne, utdraget ur ett växt- eller djurämne, hvari det förut fanns färdigt, och ur hvilket det blott blifvit afskildt.

EDUKATION, ---tschón, f. 3. 1) Uppfostran. — 2) Lefnadsvett.

EDULCORATION, ----tschón, f. 3. Se *Utsvättning*.

EDULCORERA, v. a. 1. Se *Utvätta*.

EFEMER, efemä'r, a. 2. (från grekiskan) 1) Som varar blott en dag. — 2) Af ganska kort varaktighet, hastigt öfvergående, högst flyktig. — S. f. 3. Se *Dagslända*. [Ephemer.]

EFEMERIDER, ---ri'dr, pl. 3. 1) Dagbok, diarium. — 2) Historisk dagbok. — 3) Anteckningar öfver väderleken för hvar dag. — 4) Astronomiska tabeller, hvari solens, månens och planeternas ställningar jemte öfriga märkliga företeelser på himmelen äro för hvar dag på förhand beräknade och upptecknade. — 5) Benämning på åtskilliga fortgående periodiska skrifter. [Ephe—.]

EFFEKT, äffä'ckt, m. 3. 1) Verkan. *Strykel, han fick, gjorde god e. på honom.* — *Syn.* Se *Verkan*. — 2) Frambringande af verkan, af intryck på menniskors sinnen. *Göra, söka e.* Brukas ofta i litterär mening, t. ex.: *Poetisk, scenisk, dramatisk e.; denna scen, situation har mycken e. Inlägga mycken e. i ett tal, en scen, en teaterpjes. Söka blott tom e.* — *Syn.* Se *Intryck*. — ***Effekter***, m. pl. Lösörepersedlar, varupersedlar. Brukas mest i affärsspråket och administrativ stil samt någon gång i dagligt tal. — *Syn.* Saker, Persedlar, Varor. [Effect.]

EFFEKTIV, äffäcktí'v, a. 2. Verklig. [Effectif.]

EFFEKTIVT, äffäcktí'vt, adv. I sjelfva verket. [Effectift.]

EFFEKTSÖKERI, n. 3. (litter. o. est.) Bemödande att, på bekostnad af sammanhang och natursanning, frambringa effekt (bem. 2).

EFFEKTUERA, äffäcktuèra, v. a. 1. Verkställa, utföra. [Effect—.]

EFFIGIE, äffi'gie. *In e.*, latinskt uttryck, som betyder: i afbild. *Hänga, bränna någon in e.*, bilden af någon.

EFFLORESCERA, äffloräscèra, v. n. 1. (kem.) Säges om salter, då de, ofvanpå saltlösningen, högt öfver kanterna af de kärl, hvari de förvaras, anskjuta i form af greniga utväxter. — ***Efflorescerande***, n. 4. o. ***Effloresceríng***, f. 2.

EFSING, ä'ffsinng, m. 2. *E-ar* kallas de öfverblifna ändarna af varpen till en väf, som frånklippas, sedan den blifvit utväfd. Benämnes i fabriksspråket Drum.

EFTER, ä'fftr, prep. 1) Bakom, bakefter. Brukas både i fråga om hvila och rörelse. *Gå tätt e. någon. Draga något e. sig. Han hade betjenten e. sig. Komma, följa långt e. någon. De ligga e. hvarandra. Stänga dörren e. sig,* sedan man öppnat den och gått in. — 2) (om tid) Sedan. *E. denna tid. Strax e. måltiden, middagen, maten. E. sex månader,* sedan sex månader förlidit. *Dagen e. denna händelse. Inom åtta dar e. hans afresa. Alla autorer e. honom och hans tid. E. slutadt arbete. Två gånger e. hvarandra. Lefva e. någon.* — *Efter* betecknar för öfrigt: 3) Ordning, rang. *Den andre näst e. kaptenen. Näst e. grefvinnan C. är hon den vackraste.* — 4) Enlighet, öfverensstämmelse. *E. min mening. E. din vilja. Gör häri e. behag. Det är e. hans vana. Allt e. omständigheterna. E. vanligheten. E. tidens skick. E. behof. Jag har gjort e. er befallning. E. hvad jag hör, ser,* såsom jag &c. *Jag berättar e. hvad jag hört. E. hvad jag tror,* såsom jag tror. *Att döma e. hans ord,* att sluta af &c. *E. hans utsago, vittnesmål, är den tilltalade oskyldig. E. hvad ni säger mig, är han en elak menniska. E. hvad det säges, lärer han hafva rymt. Sjunga e. noter. Måla e. naturen. Dansa e. musik, e. fortepiano. Klippa till e. mönster. Rätta, foga sig e. ens vilja, nycker. Göra e. befallning. Det ordet deklineras, konjugeras e. 1, 2 deklinationen, konjugationen.* — *Syn.* Se *Enligt*. — 5) Förhållande, proportion. *Betala någon e. arbetet. Löna någon e. förtjenst. E. 6 procent. E. förmågan, inkomsten. E. hvad tid och omständigheter tillåta.* — *Syn.* I mån af, I proportion, förhållande af, Allt efter, Allt efter som. — 6) Åtrå, begär, bemödande att vinna något. *Åtrå, begär e. Begär e. ära, rikedomar. Begärlig, lysten, fiken e. beröm.* — 7) Verkan, följd. *Bära märke e. ett slag.* — 8) Förföljande. *Jagt e. björnar. Springa, sätta e. någon.* — 9) Orsak. Brukas så endast i frågor, efter pron. rel. *Hvad. Hvad gråter ni e.?* för hvad, för hvilken orsak? *Hvad dröjer ni e.? Hvad står du der och hänger e.?* — 10) *E.* förekommer i förbindelse med en mängd verber, och har då, utom föreståënde bemärkelser, äfven några andra, t. ex.: sökande, letande, hämtning, m. fl. Sålunda: *Söka, leta, spana e. någon. Forska e. något. Gå e.* (tonvigt på *e.*) *någon, något,* gå att hämta &c.; (men *Gå e. någon* (med tonvigt på *gå*), betyder: gå bakefter någon). *Sända, skicka e.* (tonvigt på *e.*) *någon, något,* genom bud hämta. *Fara e.* (tonvigt på *e.*) *någon, något,* fara att hämta &c. *Fråga e. någon, något,* fråga, för att göra sig underrättad, hvar någon, något är, befinnes; (men *Fråga e.*, med tonvigt på *e.*, betyder: bekymra sig om). *Hafva ondt e. penningar,* hafva brist på penningar. *Hafva godt e.* (*om*) *något,* hafva öfverflöd derpå. *Luta sig e. något,* luta sig, för att upptaga något. — För många af dessa sammanställningar bildar ordet sammansatta verber, t. ex.: Efterfika, Efterfölja, Eftersöka, Eftersända, Efterfråga, m. fl., och hänvisas för öfrigt dels till dessa, dels till de enkla verber, som konstrueras med *Efter*. — 11) *Allt efter,* se under *Allt*, adv. — ***Adv.*** Efter den tiden, händelsen. *Kort e., litet e.,* en kort tid derefter. *Strax e. hände, att . . . . Året e. dog han. Komma, blifva e.,* ej hinna med. *Han blef långt e.* — *Syn.* Derefter, Efteråt. — ***Konj.*** 1) (i hvardagsspråket) Eftersom, Emedan. *E. du har så godt om penningar, så gif mig litet med.* — *Syn.* Se *Emedan*. — 2) *E. att* brukas med efterföljande verb

i pret. inf. och betyder då detsamma som Sedan, t. ex.: *E. att hafva läsit brefvet, sade han....* — *Anm.* Detta bruk är egentligen lånadt ifrån franskan och har först i sednare tider blifvit infördt i språket, samt bör med sparsamhet begagnas. — 3) *Allt e. som, Allt e.,* se under *Allt,* adv.

EFTER, ä'fftr, m. 2. pl. *eftrar.* (sadelm.) Bakstycket på en sadelbåge.

EFTERAPA, ä'fftr-ápa, v. a. 1. (Egentl.: göra efter, liksom en apa.) 1) Handla, skicka sig, bete sig på samma sätt som en annan, med full afsigt att göra det. *E. någon i klädsel, skick, fasoner.* — Äfv. *Apa èfter.* — 2) (om sak) *a*) I uppförande, skick och handlingssätt rätta sig efter, söka likna. *E. någons sätt att kläda sig, hans gång, tal,* o. s. v. *E. utländska moder.* — Äfv. *Apa èfter.* — *b*) Göra, förfärdiga något, så att det blir fullkomligt likt något annat. *E. bankens sedlar. E. ens handstil. E. ett bref, ett dokument. Den, som denna sedel e-r, han skall varda hängd.* — *Syn.* (för alla bem.) Se *Härma.*

Anm. Skilnaden emellan *Efterapa* och *Efterhärma* är i allmänhet den, att det förra ordet innebär dels en däraktig, dels en brottslig afsigt, hvaremot det sednare oftast antyder ett förlöjligande.

EFTERAPANDE, n. 5. Handlingen, då man efterapar, då något efterapas. — *Syn.* Se *Härmning.*

EFTERAPARE, m. 5. — PERSKA, f. 1. Person, som efterapar. Brukas isynnerhet om den, som efterapar banksedlar.

EFTERAPNING, f. 2. 1) Se *Efterapande.* — 2) Hvad som genom efterapande blifvit frambragt. *Denna e. är ganska lyckad.*

EFTERARBETE, n. 4. Mindre arbete, som återstår efter något föregående hufvudsakligt.

EFTERBAK, n. 5. eller EFTERBAKNING, f. 2. Mindre bak efter ett föregående större.

EFTERBERGNING, f. 2. Bergning, skörd, efter den egentliga och hufvudsakliga. *Jag har i år fått en liten e. af den här ängen.*

EFTERBETALNING, f. 2. Mindre betalning, som sker kort efter en föregående betydligare.

EFTERBETE, n. 4. 1) Boskaps betande på äng, gärde eller betesmark, sedan annan boskap förut betat der. — 2) Rättighet dertill. *Hafva e-t på en äng.*

EFTERBILDA, v. a. 1. Bilda något efter, d. v. s. i likhet med något förut varande. Brukas mest i litteratur och skön konst. — *Efterbildande,* n. 4.

EFTERBILDARE, m. 5. (i litteratur o. skön konst) En, som efterbildar. Brukas föga.

EFTERBILDNING, f. 2. 1) Handlingen, då man efterbildar. — 2) Hvad derigenom uppkommit. *Detta skaldestycke är en e. efter Schiller.*

EFTERBLIFVA, v. n. 3. (böjes som *Blifva*) 1) Icke hinna följa med. — 2) Stanna, dröja qvar efter. — Brukas sällan; man säger vanligen *Blifva èfter* (för båda bem.). — *Efterblifvande,* n. 4.

EFTERBORRA, v. a. 1. Borra efter någon, som förut borrat; äfv. borra i samma hål som förut, men med annan borr. — Äfv. *Borra èfter.* — *Efterborrande,* n. 4. o. *Efterborrning,* f. 2.

EFTERBORSTNING, f. 2. Förnyad borstning efter en föregående.

EFTERBRUNST, f. 3. Brunst hos djur, hvilken inställer sig efter den rätta och vanliga brunsttiden.

EFTERBRYGG, n. 5. Mindre brygg strax efter ett förutgående större.

EFTERBRÄNN, n. 5. Mindre bränn efter ett förutgående större och betydligare.

EFTERBRÄNNING, f. 2. Förnyad bränning, efter en förut verkställd sådan.

EFTERBRÖLLOP, n. 5. Mindre betydande bröllop, efter ett föregående större, som hållits för ett mera betydande bröllopspar.

EFTERBYGGA, v. a. 2. Bygga något efter och i sammanhang med ett annat hufvudsakligt byggnadsarbete. Brukas föga. — Äfv. *Bygga èfter.* — *Efterbyggande,* n. 4.

EFTERBYGGNAD, f. 3. 1) Efterbyggande. — 2) Hvad som efterbygges eller blifvit efterbygdt.

EFTERBÖRD, m. 3. 1) Den, någon tid efter en barnsbörd, inträffande afgången af ägghinnorna jemte moderkakan och återstoden af nafvelsträngen. — 2) Hvad som sålunda afgår.

EFTERDRAGGA, v. a. 1. (föga brukl.) Genom draggning söka efter något, som sjunkit till sjöbottnen, och åter upptaga det ur vattnet. — Vanligare *Dragga efter.* — *Efterdraggande,* n. 4. o. *Efterdraggning,* f. 2.

EFTERDRÖJA, v. n. 2. (föga brukl.) Dröja, stanna qvar efter någon annan. — Bättre *Dröja èfter.* — *Efterdröjande,* n. 4.

EFTERDRÖPPEL, m. 2. pl. — *dröpplar.* (med.) En längre tid fortfarande, lindrigare flytning, som infinner sig efter dröppelsjukdom.

EFTERDÖME, n. 4. 1) Berömlig handling, som förtjenar att tagas till efterföljd. *Föregå med godt e. Hvilket vackert e.! Framställa något till e. för andra. Gifva godt e.* — 2) Person, som förtjenar att tagas till efterföljd. *Taga någon till e. Han är ett godt, vackert e. för andra.* — *Syn.* (för begge bem.) Exempel, Föredöme, Förebild, Föresyn, Mönster.

EFTERDÖMLIG, a. 2. Som förtjenar att tagas till efterdöme. — *Syn.* Efterföljansvärd, Exemplarisk. — *Efterdömligt,* adv.

EFTERFARA, v. a. 3. (mindre brukl.) Fara, för att hämta någon eller något. — Vanligare *Fara èfter.* — *Efterfarande,* n. 4.

EFTERFIKA, v. a. 2. Ifrigt, af hela sin själ eftersträfva. — Äfv. *Fika efter.* — *Syn.* Se *Eftersträfva.* — *Efterfikande,* n. 4.

EFTERFILA, v. a. 1. (mindre brukl.) Fila något med en finare fil, efter förut verkställd gröfre filning. — Äfv. *Fila èfter.* — *Efterfilande,* n. 4. o. *Efterfilning,* f. 2.

EFTERFISKA, v. a. 1. 1) Med dragg eller på annat sätt söka efter något i sjö eller flod, för att upphämta det ur vattnet. — 2) (fam.) Leta efter något i ett flytande ämne, för att upphämta det. *E. russin i en soppskål.* — 3) (fig.) Eftersträfva, söka vinna. *E. ett embete, en rik flicka.* — Vanligare *Fiska efter.* — *Efterfiskande,* n. 4.

EFTERFLYGA, v. n. 3. (böjes som *Flyga*) 1) Flyga efter. *En dufva kom e-nde.* — 2) (fig. fam.) Fara i luften efter något annat. *Först föll han sjelf ned i gatan, och sedan kom hatten e-nde.* — Vanligare *Flyga èfter.*

EFTERFLYTTA, v. n. 1. Flytta efter någon till samma ställe. *Han flyttar i dag, och jag kommer snart e-nde.* — Vanligare *Flytta èfter.* — *Efterflyttande,* n. 4.

EFTERFLYTTNING, f. 2. Mindre betydlig flyttning af saker, som följer strax efter en föregående hufvudsaklig. *Jag har ännu en liten e. att göra.*

EFTERFLÖDE, n. 4. (föga brukl.) Mindre flöde efter ett förutgående större.

EFTERFORMA, v. a. 1. (mindre brukl.) Forma till likhet med något. Har till objekt både det som formas och det, hvarefter formningen sker. — Äfv. *Forma efter* (har till objekt endast det, som formas). — *Efterformande*, n. 4. o. *Efterformning*, f. 2.

EFTERFORSKA, v. a. o. n. 1. Söka att vinna säker kännedom om ett bestämdt föremål. *E. en sak, ett förhållande, en omständighet. Hon började genast e., huruvida jag hade någon kännedom om saken.* — Äfv. *Forska efter.* — *Anm.* I fråga om person säges Efterspana. — *Syn.* Söka utforska, Söka utleta, Efterfråga, Efterspörja, Efterhöra. — *Efterforskande*, n. 4. o. *Efterforskning*, f. 2.

EFTERFORSKARE, m. 5. (föga brukl.) Person, som efterforskar.

EFTERFRÅGA, v. a. 1. 1) (med person till objekt) Fråga, hvar någon befinner sig, om någon är hemma, tillstädes, eller huru någon frånvarande mår. — 2) (om sak) *a*) Fråga om, angående något. — *Syn.* Efterspörja, Efterhöra, Efterforska. — *b*) Fråga, om någon viss vara finnes till salu, i afsigt att få köpa den. *E. en vara. En mycket e-d vara.* — För alla bem. säges oftare: *Fråga efter.* — *Efterfrågande*, n. 4. o. *Efterfrågning*, f. 2.

EFTERFRÅGAN, f. sing. indef. Handlingen, då man efterfrågar (bem. 2, *a* o. *b*). *Göra e. om en sak, på en vara. Denna vara har ingen e.*, ingen vill köpa den. *Dessa varor hafva stark e.*, stark afgång.

EFTERFÖLJA, v. a. o. n. 2. 1) Följa efter (i rum eller tid). *Han e-jdes af två betjenter. Då en vokal e-jes af en konsonant. Hans tal e-jdes af en djup tystnad. Den vecka, som e-jde.* — *Syn.* Se *Följa.* — 2) (fig.) *a*) Se *Efterträda.* — *b*) Handla i öfverensstämmelse med. *E. ens befallning, tillsägelse, råd, föreskrift, förmaning. E. vår Frälsares lära och exempel.* — *c*) Rätta sig efter någons föredöme. *En sann kristen bör e. sin Frälsare.* — För bem. 1 och 2, *a*, säges äfv. *Följa èfter*, men ej för 2, *b* o. *c*. — *Efterföljande*, n. 4.

EFTERFÖLJARE, m. 5. 1) En, som följer efter en annan. Brukas i denna bem. föga. — 2) (fig.) *a*) Se *Efterträdare.* — *b*) En, som efterföljer en annans föredöme. *En J. Christi e.* — *c*) En, som hyllar en annans lära, system. — *Syn.* Se *Anhängare.*

EFTERFÖLJD, f. 3. sing. Handling eller handlingssätt, hvarigenom någon eller något efterföljes (bem. 2, *b* o. *c*). *E-en af goda föredömen. Detta förtjenar e. Det vore önskligt, att han vunne e. Framställa, tjena till e.*, till föredöme.

EFTERFÖLJELSE, f. 3. Se *Efterföljd.* Brukas blott i kyrklig stil. *J. Christi e.*

EFTERGIFT, f. 3. Handlingen, då man eftergifver (i alla bem., utom 3). *a*) *E. af en fordran, af ett straff, af sina rättigheter.* — *b*) *Stå fast vid ditt beslut: ingen e. för deras böner!* — *Syn.* Koncession.

EFTERGIFVA, v. a. o. n. 3. (böjes som *Gifva*) 1) (aktivt) Frikalla någon ifrån fullgörandet af något, hvartill man äger rättighet, eller ifrån undergåendet af något, hvartill han blifvit dömd. *E. en fordran, något af sin rätt, ett straff. E. något af lagens stränghet. E. någon betalningen af en skuld. E. någon examens undergående.* — Äfv. *Gifva èfter.* — *Syn.* Efterskänka, Efterlåta. — 2) (neutralt) Låta förmå ell. beveka sig att helt och hållet eller till en del afstå från ett beslut. *Ditt beslut är rättvist: du bör icke e. hvarken för hot eller böner.* — I denna bem. säges bättre *Gifva èfter.* — *Syn.* Gifva med sig, Låta beveka sig, Vika, Gifva vika. — 3) (neutralt) Vara sämre än. Brukas endast med negation. *Icke e. någon i duglighet. Han efterger ingen.* — Äfv. *Gifva èfter.* — *Syn.* Stå efter, Stå tillbaka för, Öfverträffas af, Gifva vika för, Vara underlägsen. — *Eftergifvande*, n. 4. (för bem. 1 o. 2).

EFTERGIFVANDE, a. p. 1. Se *Eftergifven.*

EFTERGIFVEN, a. 2. neutr. — *et.* Som lätt gifver efter för andras vilja, fordringar, påståenden, önskningar, infall. — *Syn.* Efterlåten, Medgörlig, Flat, Enfaldig.

EFTERGIFVENHET, f. 3. Egenskapen att vara eftergifven. — *Syn.* Efterlåtenhet, Medgörlighet, Flathet, Enfaldighet.

EFTERGJORD, a. 2. (egentl. part. pass. af *Eftergöra*) Härmad, ej naturlig, konstlad.

EFTERRGRÄFVA, v. a. 2. (föga brukl.) Se *Gräfva efter* (under *Gräfva*). — *Eftergräfvande*, n. 4. o. *Eftergräfning*, f. 2.

EFTERGÅ, v. n. 2. (böjes som *Gå*) 1) Gå bakefter. Sällan brukligt. — 2) Gå sednare i tiden än någon annan. Brukas äfv. för denna bem. icke gerna, utom i part. pres. med verbet *Komma*, t. ex.: *De öfriga infunno sig kl. 5; han kom e-ende.* — Bättre och vanligare *Gå èfter* för begge bem.

EFTERGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) 1) Med afsigt göra något på samma sätt, som en annan gjort förut. *E. en kortkonst, ett danssteg, en kroppsrörelse.* Har, i motsats till Efterapa, aldrig person till objekt. — Äfv. *Göra èfter.* — 2) Göra, förfärdiga något så, att det blir likt något annat. Har till objekt endast det, som tjenar till mönster, förebild. *E. ett mönster, en tapisserisöm, en utländsk manufakturartikel.* — Äfv. *Göra èfter.* — *Syn.* Efterbilda. — *Eftergörande*, n. 4. o. *Eftergörning*, f. 2.

EFTERHAND, ä'fftrhannd, f. 3. sing. (i kortspel) *Sitta i e.*, vara i tur att slå på sitt kort sednare än de andra medspelande, eller sednare än någon viss af dem.

EFTERHAND, äfftrhánnd, adv. Se *Småningom.* — Skrifves äfv. *Efter hand*, dock numera sällan.

EFTERHASTA, v. n. 1. Skynda att komma efter någon, som gått, farit förut. Brukas sällan och nästan endast i part. pres. med verbet *Komma*, t. ex.: *Han kom e-nde.*

EFTERHOPPA, v. n. 1. Hoppa efter någon. Bättre *Hoppa èfter.*

EFTERHUGG, n. 5. (i fäktk.) 1) Plötsligt och oväntadt hugg strax efter en parad. — 2) Hugg, som gifves motståndaren, sedan sekundanterna anbefallt uppehåll i striden.

EFTERHYFLA, v. a. 1. Se *Omhyfla.*

EFTERHÅLL, n. 5. Omständigheten, att någon efterhålles.

EFTERHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) Med stränghet förmå någon att göra sina skyldigheter, iakttaga flit, arbetsamhet och ordning. *Han är bortskämd och behöfver e-s.* — Oftare *Hålla èfter.* — *Efterhållande*, n. 4. o. *Efterhållning*, f. 2.

EFTERHÄLLA, v. a. 2. Hälla någonting efter ett våtämne, som förut blifvit ihäldt. — Vanligare *Hälla èfter.* — *Efterhällande*, n. 4.

EFTERHÄMTA, v. a. 1. Upphämta efteråt, sedan den egentliga upphämtningen, skörden redan skett. Säges både i egentl. o. fig. mening. — *Efterhämtande*, n. 4.

EFTERHÄMTARE, m. 5. En, som efterhämtar (både i egentl. o. fig. mening). — *Syn.* Axplockare.

EFTERHÄMTNING, f. 2. Handlingen, då man efterhämtar (både i egentl. o. fig. mening). — *Syn.* Axplockning; se f. ö. Efterskörd.

EFTERHÄNGSEN, a. 2. neutr. — *et.* Som besvärar genom trägna, ovälkomna besök, beständiga böner, tiggerier, ofta förnyadt utbjudande af varor, o. s. v.

EFTERHÄNGSENHET, f. 3. Egenskapen att vara efterhängsen.

EFTERHÄRMA, v. a. 1. Se *Efterapa* (bem. 1 o. 2). *E. någon. E. ens skick, gång, tal, rörelser.* Jfr. *Anm.* vid *Efterapa.* — *Syn.* Se *Härma.* — *Efterhärmande*, n. 4. o. *Efterhärmning*, f. 2.

EFTERHÄRMARE, m. 5. (föga brukl.) En, som efterhärmar.

EFTERHÖRA, v. a. 2. Underrätta sig om något. *E., huru det står till med någon. E., om någon är hemma. E. förhållandet med en sak.* — Äfv. *Höra efter.* — *Syn.* Se *Efterfråga*, 2, *a.* — *Efterhörande*, n. 4.

EFTERHÖST, m. 2. (mindre brukl.) Säges, då höstlig väderlek inträffar, sedan den vanliga hösttiden tagit slut, d. v. s. i början af vintermånaderna.

EFTERILA, v. n. 1. Ila efter någon, som gått, farit förut. Brukas endast i part. pres. med verbet *Komma*, t. ex.: *Han kom strax e-nde.*

EFTERJAGA, v. a. 1. 1) (egentl.) Med jagt förfölja. Man säger vanligare blott *Jaga* (v. a.). — Äfv. *Jaga efter.* — 2) (i utsträckt mening) Förfölja, eftersätta menniskor, för att döda eller gripa dem. *E. tjufvar, röfvare, löst folk. E. en flyende fiendtlig trupp.* — Äfv. *Jaga efter.* — *Syn.* Se *Förfölja.* — 3) (fig.) Ifrigt söka, eftersträfva, begärligt öfverlemna sig åt. *E. folkets ynnest. E. nöjen.* — Vanligare *Jaga efter.* — *Syn.* Se *Eftersträfva.* — *Efterjagande*, n. 4. o. *Efterjagning*, f. 2.

EFTERKALAS, - - - ås, n. 5. Mindre kalas, som göres omedelbart efter ett större, och vanligen för mindre betydande gäster.

EFTERKASTA, v. a. 1. Kasta en sak efter något, som förut blifvit kastadt. — Vanligare *Kasta efter.* — *Efterkastande*, n. 4. o. *Efterkastning*, f. 2.

EFTERKILA, v. n. 1. Kila efter någon, som gått, sprungit förut. Brukas endast i part. pres. med verbet *Komma*, t. ex.: *Ormen kom e-nde, när han sprang undan.* — Vanligen *Kila efter.* — *Efterkilande*, n. 4.

EFTERKLANG, m. 3. Uthålligt klingande ljud efter en klang.

EFTERKLIFVA, v. n. 3. (böjes som *Klifva*) Klifva efter någon, som gått förut. Brukas nästan endast i part. pres. med verbet *Komma*, t. ex.: *Först gick sonen, och sedan kom gubben sjelf e-nde.* — Vanligare *Klifva efter.*

EFTERKLÄM, m. 2. sing. (fam.) Se *Eftertryck.*

EFTERKLÄTTRA, v. n. o. a. 1. 1) Klättra efter någon, som klättrat förut. Nästan endast i part. pres. med *Komma.* — Vanligare *Klättra efter.* — 2) Klättra, för att åtkomma något. Föga brukligt. — *Efterklättrande*, n. 4.

EFTERKOMMA, v. n. 3. (böjes som *Komma*) 1) Komma efter någon, som kommit förut. — Brukligare *Komma efter.* — 2) Följa efter i tiden. *Veckan, som efterkom.* — Vanligare *Komma efter.* — *Syn.* Se *Följa.* — 3) Göra, såsom någon befallt, önskat, tillstyrkt. *E. någons vilja, befallning, önskan, råd.* — *Syn.* Se *Lyda.*

EFTERKOMMANDE, n. 4. Handlingen, då man efterkommer (bem. 3). — *Adj.* 1. Som kommer, följer efter (i rum eller tid). *En e. person. E. vecka.* — S. m. o. f. (mest i plur.) En, som härstammar ifrån någon viss person. *Vi äro alla Adams e. Carl den Stores e. kallades Carolinger.* — *Syn.* Se *Afkomma.*

EFTERKRYPA, v. n. 3. (böjes som *Krypa*) Krypa efter någon, som krupit eller gått förut. Förekommer nästan endast i part. pres. med verbet *Komma.* — Vanligare *Krypa efter.*

EFTERKÄLKE, m. 2. Se *Bakkälke.*

EFTERKÄNNA, v. a. 2. 1) Med handen undersöka. *E., om näsduken ligger qvar i fickan.* — 2) (fig.) Försöka. *E., hvad någon går för, duger till.* — Vanligare *Känna efter* för begge bem. — *Efterkännande*, n. 4.

EFTERKÄNNING, f. 2. 1) Antingen efteråt fortfarande eller ånyo uppkommen, vanligtvis lindrigare känsla af något föregånget ondt, lidande. *Hafva e. af en sjukdom.* — *Syn.* Eftersläng. — 2) (fig.) Motgång, svårighet, olägenhet, som låter känna sig efteråt och i sammanhang med en förutgången svårare.

EFTERKÄNSLA, f. 1. Känsla, som låter förnimma sig efteråt och i sammanhang med en föregående af samma beskaffenhet.

EFTERLANK, m. 2. sing. Se *Lank.*

EFTERLEFNAD, f. 3. sing. Omständigheten, att man efterlefver något; det handlingssätt, uppförande, man derigenom iakttager. *Förordna, stadga något till allmän e. Denna förordning gäller till e. för alla rikets inbyggare. Till e. af kongl. majestäts nådiga förordning.* — *Syn.* Åtlydnad, Efterkommande, Iakttagande.

EFTERLEFVA, v. n. 2. Lefva efter någon, som förut dött. Brukas alltid absolut. Med objekt säges Öfverlefva. *Den, som e-fver af oss båda.* — Nyttjas mest i particip, nästan adjektivt och stundom äfv. som substantiv, t. ex.: *E-nde anhörige och vänner. Alla de e-nde förklarade, att . . . .* — Äfv. *Lefva efter.* — V. a. I lefnad och handlingar iakttaga något, som blifvit befaldt, föreskrifvet af vederbörande myndighet, såsom lag, förordning, o. s. v. *E. en lag, en förordning, en stadga, föreskrift, ett reglemente.* — *Syn.* Se *Lyda.* — *Efterlefvande*, n. 4.

EFTERLEFVERSKA, f. 1. (föga brukl.) Se *Enka.*

EFTERLEMNA, v. a. 1. 1) Lemna qvar efter sig på ett ställe. — Vanligare *Lemna efter sig.* — *Syn.* Qvarlemna, Efterlåta. — 2) Dö bort ifrån (hustru, barn). *Han e-r hustru och fyra barn.* Brukas någon gång äfv. om andra närmare anhöriga, när de åtnjutit sitt uppehälle i den aflidnes hus. — Äfv. *Lemna efter sig.* — *Efterlemnande*, n. 4.

EFTERLEMNING, f. 2. Se *Lemning.*

EFTERLETA, v. a. 1. Leta, för att finna något, som man vill hafva rätt på. — Äfv. *Leta efter.* — *Efterletande*, n. 4. o. *Efterletning*, f. 2.

EFTERLIGGA, v. n. 3. (böjes som *Ligga*) Säges om det, hvars verkställande, uträttande, färdiggörande blifvit fördröjdt utöfver rätta tiden. *Hafva mycket arbete, som e-gger.* — Brukas

isynnerhet i part. pres., nästan adjektivt, t. ex.: *E-nde arbete, göromål, sysslor.*

EFTERLIGGARE, m. 5. Fartyg, som ligger qvar i en hamn, efter ett eller flera andra, hvilka afgått derifrån.

EFTERLIKNA, v. a. 1. I handlingssätt, uppförande, konst, yrkesfärdighet, snille likna någon, som man tagit till mönster. *Söka att e. någon i en sak.* — *Syn.* Imitera. — *Efterliknande,* n. 4.

EFTERLINKA, v. n. 1. Linka efter någon, som gått, sprungit o. s. v. förut. Endast i part. pres. med verbet *Komma.* — Vanligare *Linka efter.*

EFTERLJUD, n. 5. Svagare, allt mer aftagande ljud, som höres efter det egentliga ljudet. *E-et af en klocka.*

EFTERLJUDA, v. n. 1. Gifva, låta höra efterljud. Brukas föga. — *Efterljudande,* n. 4.

EFTERLUFSA, v. n. 1. Lufsa efter någon, som gått, sprungit o. s. v. förut. Endast i part. pres. med verbet *Komma.* — Vanligare *Lufsa efter.*

EFTERLUPEN, a. 2. Som man löper efter, för att få se, höra, o. s. v. *En e. predikant.*

EFTERLYSA, v. a. 2. Offentligen tillkännagifva, att en person rymt eller saknas, eller att en sak blifvit stulen, tappad, bortkommit, med uppmaning till hvar och en, som om den eller det saknade får kunskap, att bidraga till dess gripande eller tillrättaskaffande. Brukas isynnerhet om sådant tillkännagifvande från predikstol. *E. en rymmare, ett saknadt barn. E. något stulet, förloradt.* — *Efterlysande,* n. 4. o. *Efterlysning,* f. 2.

EFTERLÅTA, v. a. 3. (böjes som *Låta*) 1) (föga brukl.) Se *Efterlemna.* — 2) Se *Eftergifva,* 1. *E. något af lagens stränghet.* — 3) Se *Underlåta.* — *Efterlåtande,* n. 4.

EFTERLÅTEN, a. 2. neutr. — *et.* Som af svaghet, öfverdrifven godhet eller bekymmerlöshet låter andra göra ingrepp i sina rättigheter, lätt gifver vika för böner och önskningar, då man ej borde det, eller låter dem, öfver hvilka man bör hafva uppsigt, försumma sina pligter och lefva efter eget godtycke. *En e. fader, husbonde. Vara e. emot någon.* — *Syn.* Se *Eftergifven.*

EFTERLÅTENHET, f. 3. Egenskapen att vara efterlåten. — *Syn.* Se *Eftergifvenhet.*

EFTERLÄNGTA, v. a. 1. Lifligt önska, att man måtte få återse någon, att något måtte inträffa. *E. en vän. E. det lyckliga ögonblick, då . . .* — Äfv. *Längta efter.* — Brukas i part. pass. nästan adjektivt, t. ex.: *En e-d vän, detta e-de ögonblick.*

EFTERLÖPA, v. a. 3. Brukas endast i part. pass. Se *Efterlupen.*

EFTERMIDDAG, m. 2. 1) Den tid af dagen, som följer efter middagen (dagens midt) eller kl. 12. — 2) Den tid af dagen, som följer efter middagsmåltiden. Stundom inbegripes deruti äfv. aftonen, ända tills man går till sängs. *Klockan 4, 6 på e-en. I e. I går e-s.* Förkortas vanligtvis i skrift, så ofta fråga är om någon viss, bestämd tid, t. ex.: *Kl. 1 e. m.*, d. v. s. klockan ett eftermiddagen. — *Ss. Eftermiddagslur, -predikan, -session, -sömn, -tid.*

EFTERMJÖL, n. 5. Det mjöl, som vid malning kommer sist ur qvarnen och är sämre än det öfriga.

EFTERMOGNAD, f. 3. En frukts mognad, då den inträffar först efter sedan den blifvit aftagen af trädet.

EFTERPJES, a'fterpjä's, m. 3. Teaterpjes, vanligtvis af mindre betydenhet, som gifves efter en föregående.

EFTERPLOCKNING, f. 2. Plockning (t. ex. af frukt, bär), som sker efter den förutgående hufvudsakliga.

EFTERPLÖJA, v. a. 2. Plöja efteråt, sedan förut blifvit plöjdt. — *Efterplöjande,* n. 4.

EFTERPLÖJA, f. 1. och

EFTERPLÖJNING, f. 2. Handlingen, då man efterplöjer.

EFTERPUTSNING, f. 2. Putsning, som göres efter en föregående, då vid denna något blifvit försummadt eller uppskjutet.

EFTERRESA, v. n. 2. (föga brukl.) Resa efter någon, som rest förut. — Vanligare *Resa efter.*

EFTERRIDA, v. n. 3. (böjes som *Rida*) Rida efter någon, som gått, farit förut. Nästan endast i part. pres. med verbet *Komma.* — Vanligare *Rida efter.*

EFTERRULLA, v. a. 1. Rulla något efter person eller sak. — V. n. Rulla efter person eller sak, som förut aflägsnat sig eller blifvit flyttad. Nästan endast i part. pres. med verbet *Komma.* — För både aktiv och neutrum nyttjas hellre *Rulla efter.*

EFTERRUSA, v. n. 1. Rusa efter någon, som gått, sprungit o. s. v. förut. Brukas endast i part. pres. med verbet *Komma.* — Vanligare *Rusa efter.*

EFTERRÅD, n. 5. Råd, som kommer för sent. (Ordspråksvis) *E. är intet råd.*

EFTERRÄKNA, v. a. 1. Genom räkning söka utfinna. Har sällan direkt objekt. *E. något. Låtom oss e., huru mycket jag är skyldig, har att fordra.* — Vanligare *Räkna efter.* — *Syn.* Öfverräkna, Beräkna. — *Efterräknande,* n. 4.

EFTERRÄKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man efterräknar. *Vid e. befanns jag vara skyldig så och så mycket.* — *Syn.* Öfverräkning. — 2) Räkning, som lemnas efter och i sammanhang med en föregående hufvudsaklig eller såsom moträkning till en förut emottagen. *Komma med e.* betyder äfv. figurligen: ställa någon till ansvar, fordra redo för något. — 3) Se *Bakräkning.*

EFTERRÄNNA, v. n. 2. (fam.) Ränna efter någon, som gått förut. Endast i part. pres. med verbet *Komma.* — Vanligare *Ränna efter.*

EFTERRÄTT, m. 3. Rätt, som spisas efter hufvudrätterna vid en måltid. I Sverige kallas i allmänhet efterrätter alla sådana rätter, som serveras efter supamaten. Dit höra stek, bakelse, krämer, o. d.

EFTERRÄTTELSE, f. 3. 1) Föreskrift, som man har att rätta sig efter. Konstrueras med prepositionen *till* i uttrycken: *tjena, lända till e.*, t. ex.: *Detta må tjena er till e. Hvilket till e. länder. Det länder honom till e., att . . .* — *Syn.* Efterlefnad. — 2) Se *Underrättelse.*

EFTERSATS, m. 3. 1) (log.) Den sednare satsen i en syllogism, genom hvars sammanställning med försatsen slutsatsen utledes. — 2) (gram.) I en konditionel sats den sednare delen, som innehåller slutsatsen, följderna af försatsen.

EFTERSE, v. a. 2. (böjes som *Se*) 1) Med ögonens tillhjelp underrätta sig om, undersöka, efterforska. Brukas sällan med direkt objekt. *E., hvad det blåser för vind, hvad klockan är. Jag saknar min hatt: vill du e., hvar han kan vara. E. i Homerus, huruvida ett citat är riktigt. Jag skall e. i kontorsboken, huru*

mycket ni är mig skyldig. — Vanligare *Se efter.* — *Syn.* Se *Undersöka.* — 2) Hafva tillsyn om, öfver. *E. elden. En husbonde bör e. sitt folk, sina tjenare.* — Äfv. *Se efter.* — *Syn.* Vakta, Bevaka, Hafva vaksamt öga på, Hafva ögat på. — *Efterseende*, n. 4.

EFTERSEGLA, v. n. 1. Segla efter någon, som seglat förut. Mest i part. pres. med verbet *Komma.* — Vanligare *Segla efter.* — *Effersegling*, f. 2.

EFTERSINNA, v. a. 1. 1) I sitt sinne öfverväga. *E. något.* Brukas vanligen absolut, t. ex.: *E., huru man bör förhålla sig. När jag rätt e-r, tror jag, att . . . .* — *Syn.* Eftertänka; se f. ö. *Betänka.* — 2) Söka draga sig till minnes. *E., huru det tillgått med en sak. Om du e-r, skall du nog komma ihåg det.* — *Syn.* Eftertänka, Besinna sig. — 3) Tänka på något, som man ämnar skrifva, författa. *Han skall skrifva ett tal och sitter nu och e-r.* — *Syn.* Öfvertänka, Fundera, Grunda. — *Eftersinnande*, n. 4.

EFTERSKICKA, v. a. 1. Skicka, för att kalla, hämta. *E. doktor, barnmorska, polisbetjenter. E. vin, punsch, konfekt.* — Äfv. *Skicka efter.* — *Syn.* Eftersända. — *Efterskickande*, n. 4. o. *Efterskickning*, f. 2.

EFTERSKRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Skrifva*) Medelst bref begära, att något sändes till det ställe, hvarifrån man skrifver. *E. varor från England.* — Äfv. *Skrifva efter.* — *Syn.* Reqvirera. — *Efterskrifvande*, n. 4. o. *Efterskrifning*, f. 2.

EFTERSKRIFVEN, a. p. 2. Här nedan namntecknad. Förekommer i gamla handlingar och riksdagsbeslut, mest i plur.: *Vi e-ifne.*

EFTERSKYNDA, v. n. 1. Skynda efter någon, som gått, farit förut. Sällan utom i part. pres. med verbet *Komma.* — Vanligare *Skynda efter.*

EFTERSKÄNKA, v. a. 2. Se *Eftergifva*, 1. — Äfv. *Skänka efter.* — *Efterskänkande*, n. 4. o. *Efterskänkning*, f. 2.

EFTERSKÖRD, m. 2. 1) Mindre betydlig skörd, som sker efter den egentliga och hufvudsakliga. *Få en liten e.* — *Syn.* Efterbergning, Efterplockning. — 2) (fig.) Hvad man upphämtar, insamlar, vinner efter den egentliga insamlingen, vinsten. *Här hafva förut två botanister varit och insamlat växter, men ännu återstår en rik e. att göra.* — *Syn.* Efterhämtning.

EFTERSKÖRDA, v. a. 1. Göra efterskörd af något. Mindre brukligt. *Här blir föga att e.* — *Syn.* Efterberga, Efterplocka, Efterhämta.

EFTERSLAGNING, f. 2. Handlingen, då man efterslår något i en bok.

EFTERSLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) 1) Uppsöka något i en bok. *E. ett ord i ett lexikon.* — Äfv. *Slå efter.* — *Syn.* Uppsöka. — 2) Se *Efterspana*, 1. — Äfv. *Slå efter.* — *Efterslående*, n. 4.

EFTERSLÅTTER, m. 2. pl. — *slåttrar.* Slåtter, som sker efter den föregående vanliga och hufvudsakliga. — *Syn.* Efterbergning.

EFTERSLÄNG, m. 2. 1) Slängning efteråt såsom verkan af en föregående starkare sådan. — 2) (fig.) Svår, elak följd; smärta, plåga, ondt, som infinner sig efter och i sammanhang med en föregående sjukdom, o. s. v. *Denna sak blir icke utan sin e. Det kunde ha en elak e. E. af en sjukdom.* — *Syn.* Efterkänning, Eftervärk. — 3) Släng, som vid skrifning göres efter ett ord, isynnerhet efter ett namn.

EFTERSLÄPA, v. a. 1. Släpa någonting efter en person eller sak. Helst i part pres. med verbet *Komma. Han kom e-nde med en stor granruska.* — Vanligare *Släpa efter.* — *Eftersläpande*, n. 4.

EFTERSLÄPPA, v. a. 2. 1) Till en del släppa ifrån sig något. *E. ett tåg.* — 2) (fig.) Se *Eftergifva*, 1 o. 2. — För begge bem. brukas hellre *Släppa efter.* — *Eftersläppande*, n. 4.

EFTERSMAK, m. 3. sing. 1) Den smak, som vissa ämnen, då man håller dem i munnen, gifva efter den, som först af dem förorsakas. — 2) (fig.) Njutning i minnet och inbillningen, efter någon föregående i verkligheten.

EFTERSMYGA, v. n. 3. (böjes som *Smyga*) Smyga efter någon, som gått förut. Endast i part. pres. med verbet *Komma.* — Vanligare *Smyga efter.*

EFTERSNOKA, v. a. 1. (fam. föraktl. eller skämts.) Mycket noga söka efter. — Äfv. *Snoka efter.* — *Syn.* Se *Söka.* — *Eftersnokande*, n. 4.

EFTERSOM, konj. 1) För den orsaken att. *E. du icke har lust, så får det väl vara då.* — *Syn.* Se *Emedan.* — 2) Såsom. *E. jag förstår, så har han orätt.* — *Syn.* Efter hvad, Enligt hvad, Såsom. — 3) Se *Allt efter som*, under *Allt*, adv.

EFTERSOMMAR, m. 2. pl. — *somrar.* Vackra dagar stundom under första delen af hösten, liknande sommardagar.

EFTERSPANA, v. a. 1. 1) Söka efter (rymmare, brottsling). *E. en rymmare, tjuf, mördare.* — Äfv. *Spana efter.* — *Syn.* Efterslå, Slå efter, Söka. — 2) Se *Efterforska.* — *Efterspanande*, n. 4. (för begge bem.) o. *Efterspaning*, f. 2. (för bem. 1).

EFTERSPANARE, m. 5. En, som efterspanar (bem. 1).

EFTERSPANN, n. 5. Spann af hästar, som hafva sin plats bakefter andra, hvilka då kallas Förspann.

EFTERSPEL, n. 5. 1) (mindre brukl.) Se *Efterpjes.* — 2) *a*) Spelparti, som spelas efter ett eller flera andra. *E-et vann jag.* — *b*) *Få e.*, få tur emot slutet af ett spel.

EFTERSPRINGA, v. a. 3. (böjes som *Springa*) 1) Springa efter någon, som gått, sprungit, åkit förut. Nästan endast i part. pres. med verbet *Komma.* — 2) Springa åstad, för att hämta någon eller något. — För begge bem. säges vanligen *Springa efter.*

EFTERSPRÅK, n. 5. (gam.) Förklarande tillägg i en bok. *E-et till Eddan.*

EFTERSPÅRA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Efterspana, Efterforska.* — Vanligare *Spåra efter.* — *Efterspårande*, n. 4.

EFTERSPÖRJA, v. a. 2. (böjes som *Spörja*) Se *Efterfråga.* — Äfv. *Spörja efter.* — *Efterspörjande*, n. 4.

EFTERST, a. 1. Superlativ af *Efter.* Som är, befinner sig, har sitt läge, kommer längst efteråt. *E-a raden, bänken, linien, ledet.* — *Adv. Komma e. E. i boken.*

EFTERSTAFVA, v. a. 1. 1) Stafva, såsom någon stafvat förut. *E. ett ord, som läraren stafvat förut.* — 2) Eftersäga ord för ord, stafvelse för stafvelse. *E. eden, såsom domaren förestafvar den.* — För begge bem. äfv. *Stafva efter.* — *Efterstafvande*, n. 4. o. *Efterstafning*, f. 2.

EFTERSTAPLA, v. n. 1. Med staplande steg följa efter. Nästan endast i part. pres. med verbet *Komma*. — Vanligare *Stapla efter*.

EFTERSTICK, n. 5. 1) Stick, som följer efter ett förutgående sådant. — 2) (i spel) *Sitta i e.*, se *Sitta i efterhand* (under *Efterhand*).

EFTERSTICKA, v. a. 3. (böjes som *Sticka*) Brukas någon gång i det fam. uttrycket: *Komma e-nde med något*, sticka fram med något efteråt.

EFTERSTIGA, v. a. 3. (böjes som *Stiga*) Stiga efter någon, som gått förut. Endast i part. pres. med verbet *Komma*. — Vanligare *Stiga efter*.

EFTERSTING, se *Efterstyng*.

EFTERSTJELPA, v. a. 2. Stjelpa någonting efter, ofvanpå, ofvanöfver något, som förut blifvit stjelpt. — Vanligare *Stjelpa efter*.

EFTERSTRÄFVA, v. a. 1. Bemöda sig att vinna, att komma i besittning af något. *E. makt, anseende, ära. E. en befattning, en syssla, en ung flickas hand. Jag e-r ingenting annat än att lefva i lugn. Han e-r att synas qvick.* Äfv. *Sträfva efter*. — *Syn.* Eftertrakta, Efterfika, Efterjaga, Stå efter, Söka, Eftersöka, Aspirera. — *Eftersträfvande*, n. 4.

EFTERSTRÄFVARE, m. 5. (föga brukl.) En, som eftersträfvar.

EFTERSTYNG, n. 5. Styng, som vid sömnad tages med nålen tätt bakefter ett föregående styng.

EFTERSTÅ, v. a. 2. (böjes som *Stå*) Se *Eftersträfva*. Brukas endast i infinitiv. *Det är ingenting att e.* — Äfv. *Stå efter*. — *Efterstående*, n. 4.

EFTERSTÅENDE, a. 1. 1) Som står bakom, bakefter. *De e. lederna.* — Kan äfv. brukas substantivt, t. ex.: *De e. fingo ingenting se för dem, som stodo förut.* — 2) (i skrift) Nedanefter följande. *E. förklaring.*

EFTERSTÄDNING, f. 2. Städning, som göres efter en föregående sådan, då denna icke varit fullkomlig. *Pigan har städat så illa, att en liten e. är nödig.*

EFTERSTÄNK, n. 5. Stänk, som faller t. ex. efter ett regn, en begjutning, o. s. v.

EFTERSTÖK, n. 5. Stök (se d. o.), som man förehar tätt efter och i sammanhang med ett föregående, mera hufvudsakligt göromål.

EFTERSTÖRTA, v. n. 1. Se *Efterrusa*.

EFTERSTÖT, m. 2. (fäktk.) Stöt med värjan omedelbart efter en parad.

EFTERSVÄNG, m. 2. Sväng, hvilken följer omedelbart på en föregående sådan, såsom verkan deraf.

EFTERSVÄRM, m. 2. Bisvärm, som kommer efter en annan, samma sommar, ur samma kupa.

EFTERSYN, f. 3. 1) Se *Tillsyn*. *Tjenstfolk och arbetare fordra mycken e.* — 2) Se *Efterdöme*, 2. — *Syn.* Se *Exempel*.

EFTERSÅNING, f. 2. Såning, som företages efter en annan, på samma jord, sedan den första af någon orsak misslyckats.

EFTERSÄGA, v. a. 2. (böjes som *Säga*) Upprepa samma ord, som någon förut sagt eller uppläst. — Äfv. *Säga efter*. — *Syn.* Eftertugga, Omtugga. — *Eftersägande*, n. 4.

EFTERSÄGARE, m. 5. (föga brukl.) En, som har för vana att eftersäga, hvad andra säga.

EFTERSÄGNING, f. 2. 1) Handlingen, då man eftersäger. — 2) Hvad som eftersäges. *Det var blott en e. af hvad han förut hört.*

EFTERSÄNDA, v. a. 2. Se *Efterskicka*. — Äfv. *Sända efter*. — *Eftersändande*, n. 4. o. *Eftersändning*, f. 2.

EFTERSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) 1) Snabbt och ifrigt förfölja. *E. en flyende fiende, tjufvar, röfvare, rymmare.* — Äfv. *Sätta efter*. — *Syn.* Se *Förfölja*. — 2) Försumma arbete, göromål, o. s. v., så att det kommer att ligga efter. *E. sina göromål.* Brukas för denna bem., isynnerhet uti part. pass., nästan adjektivt, t. ex.: *E-satta göromål, e-satt arbete.* — 3) (fig.) *a*) Försumma (pligt, skyldighet, o. s. v.). *E. sin skyldighet. E. det allmänna bästa för sitt eget intresse.* — *Eftersättande*, n. 4.

EFTERSÖKA, v. a. 2. 1) Leta efter något. — 2) Se *Eftersträfva*. — För begge bem. äfv. *Söka efter*. — *Eftersökande*, n. 4. o. *Eftersökning*, f. 2.

EFTERTAG, n. 5. Tag, som följer omedelbart efter ett föregående sådant.

EFTERTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) Se *Efterlikna*. — Äfv. *Taga efter*. — *Eftertagande*, n. 4.

EFTERTAL, n. 5. Tillägg bakefter i bok, skrift, innehållande förklaringar eller anmärkningar öfver det föregående innehållet. — *Syn.* Epilog, Efterspråk.

EFTERTANKA, f. 2. 1) Eftertänkande, eftersinnande. *Man bör visa e. i hvad man gör. Vid närmare e. fann jag, att . . . . Med e*, klokt, förståndigt. *Utan e.*, obetänksamt, oklokt, oförståndigt. — 2) Förmåga, vana att eftertänka, hvad man gör eller säger. *Vara utan all e. Den menniskan saknar all e.* — *Syn.* Eftertänksamhet, Betänksamhet, Betänkande.

EFTERTID, m. 3. (föga brukl.) Tid, som följer på en annan. — *Syn* Framtid, Det tillkommande, Kommande, följande tid.

EFTERTITTA, v. a. 1. (fam.) Se *Efterse*, 1. — Vanligare *Titta efter*. — *Eftertittande*, n. 4.

EFTERTRAF, m. 3. pl. — *trafver*. (t. *Nachtrab*) Se *Eftertrupp*. Brukas isynnerhet om kavalleri.

EFTERTRAFVA, v. n. 1. Trafvande följa efter någon. Endast i part. pass. med verbet *Komma*. — Vanligare *Trafva efter*.

EFTERTRAKTA v. a. 1. Se *Eftersträfva*. — Äfv. *Trakta efter*. — *Eftertraktande*, n. 4.

EFTERTRILLA, v. n. 1. Förekommer endast i uttrycket: *Komma e-nde*, trillande följa efter, t. ex.: *Klotet kom e-nde.* — Eljest *Trilla efter*. — *Eftertrillande*, n. 4.

EFTERTRIPPA, v. n. 1. Trippande följa efter. Nästan endast i part. pres. med verbet *Komma*. — Eljest *Trippa efter*.

EFTERTROPP, m. 2. Se *Eftertrupp*.

EFTERTROPPA, v. n. 1. (fam. o. skämtv.) Förekommer endast i uttrycket *Komma e-nde*, i trupp följa efter.

EFTERTRUMMA, v. a. 1. Genom trumning och derpå följande offentlig utropning efterspana. — Bättre *Trumma efter*.

EFTERTRUPP, m. 3. Trupp, som kommer efterst i en armés tågordning. Brukas isynnerhet ofta i plur. — *Syn.* Arriergarde, Eftertraf.

EFTERTRYCK, n. 5. 1) Kraftig verkan. *Arbeta, slå till någon med e. Tala med e. Detta ord har mycket e. Lägga e. på ett ord*, genom starkare tonvigt företrädesvis fästa uppmärksamheten derpå. *Det är mycket e. i allt hvad han säger, skrifver*, han talar, skrifver kort och bestämdt med begagnande af de ord, som bäst uttrycka, hvad han menar, och bäst väcka andras uppmärksamhet. — *Syn.* Se *Kraft*. —

2) *a*) Eftertryckning af böcker. *E. är förbjudet.* — *b*) Hvad som sålunda blifvit eftertryckt. *E. säljes alltid billigare. Från Brüssel kommer mycket e. af franska böcker.*

EFTERTRYCKA, v. a. 2. Utan tillåtelse låta trycka en bok, skrift, som är utgifven på annan ort och på annor mans förlag. — *Eftertryckande*, n. 4.

EFTERTRYCKARE, m. 5. 1) En, som olofligt eftertryckt bok, skrift. — 2) En, som gör näringsfång af böckers eftertryckning.

EFTERTRYCKLIG, a. 2. Full af eftertryck, kraftig. *E-t slag. E. örfil. E-a bemödanden. E. tillrättavisning, föreställning. E-a klagomål. På ett e-t sätt förehålla någon dess ofog.* — *Syn.* Se *Duglig.*

EFTERTRYCKLIGHET, f. 3. sing. (föga brukl.) Se *Eftertryck*, 1.

EFTERTRYCKLIGT, adv. På ett eftertryckligt sätt, med eftertryck. — *Syn.* Se *Kraftigt.*

EFTERTRYCKNING, f. 2. Handlingen, då man eftertrycker böcker.

EFTERTRÄDA, v. a. 2. 1) Följa efter någon, som går förut. *Honom e-dde fyra pager. Han e-ddes af en man, som* .... — 2) Följa efter någon i embete, syssla, befattning, uppdrag, arbete, o. s. v. *Hvem har e-dt honom i sysslan, i arbetet? E. någon i en persons ynnest.* — *Syn.* (för begge bem.) Efterfölja, Succedera. — *Efterträdande*, n. 4.

EFTERTRÄDANDE, a. p. 1. Som efterträder. Brukas ofta substantivt i st. f. Efterträdare. *Den, de e.*

EFTERTRÄDARE, m. 5. —DERSKA, f. 1. Person, som skall efterträda eller har efterträdt en annan. — *Syn.* Efterföljare, —jerska, Successor

EFTERTRÄNGTA, v. a. 1. På det högsta efterlängta. — Äfv. *Trängta efter.* — *Efterträngtande*, n. 4.

EFTERTRÖSK, m. 2. 1) Eftertröskning. — 2) Hvad som skall eftertröskas eller blifvit eftertröskadt.

EFTERTRÖSKA, v. a. 1. Tröska något kort efter en större trösk. *Jag har litet säd att e.* — *Eftertröskande*, n. 4. o. *Eftertröskning*, f. 2.

EFFERTUGGA, v. a. 1. 1) Omtugga något, som blifvit förut tuggadt. — 2) (fam.) Se *Eftersäga.* — Äfv. *Tugga efter.* — *Eftertuggande*, n. 4. o. *Eftertuggning*, f. 2.

EFTERTUMLA, v. n. 1. Brukas endast i uttrycket *Komma e-nde*, tumlande följa efter någon. — Eljest *Tumla efter.*

EFTERTÅGA, v. a. 1. Tåga efter någon (trupp eller anförare), som tågat förut. Brukas mest absolut. — Vanligare *Tåga efter.* — *Eftertågande*, n. 4.

EFTERTÄNKA, v. a. 2. Se *Eftersinna.* — Äfv. *Tänka efter.* — *Eftertänkande*, n. 4.

EFTERTÄNKANDE, a. p. 1. Se *Eftertänksam.*

EFTERTÄNKLIG, a. 2. Se *Betänklig.*

EFTERTÄNKLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara eftertänklig, betänklig.

EFTERTÄNKSAM, a. 2. 1) Som noga eftertänker allt, som skall göras eller sägas. *Han är mycket e. i allt hvad han gör.* — *Syn.* Betänksam, Klok, Förståndig. — 2) Som i sitt sinne noga öfvertänker, eftersinnar, öfverväger, hvad som sker eller skett, säges eller blifvit sagdt. — *Syn.* Tänkande, Reflekterande. — 3) (om sak) Som röjer, tillkännagifver eftertanka. *En e. karakter, min, blick.* — *Syn.* Tänkande, Tankfull.

EFTERTÄNKSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara eftertänksam. — *Syn.* Se *Eftertanka.*

EFTERTÄNKSAMT, adv. På ett eftertänksamt sätt, med eftertanka. *Tala, handla e.* — *Syn.* Betänksamt, Med eftertanka, Klokt, Förståndigt.

EFTERVANDRA, v. n. 1. Vandra efter någon, som gått förut. Nästan endast i part. pres. med verbet *Komma.* — Eljest *Vandra efter.*

EFTERVERLD, f. 2. Menniskor, som födas och lefva efter närvarande tid. — *Syn.* Efterkommande (i plur.), Kommande slägten.

EFTERVIN, n. 3. Ett slags sämre vin, beredt af utpressade vindrufvor genom pågjutning af vatten.

EFTERVINTER, m. 2. pl. — *vintrar.* Kalla, vinterliga dagar i början af våren.

EFTERVRÄKA, v. a. 2. Vräka något efter, ofvanpå något, som förut blifvit flyttadt, kastadt, o. s. v. — Äfv. *Vräka efter.* — *Eftervräkande*, n. 4. o. *Eftervräkning*, f. 2.

EFTERVÄRK, m. 2. Värk efter en operation. — *E-ar*, pl. Värk, hvaraf en barnsängsqvinna plågas efter förlossningen.

EFTERÅT, adv. 1) Efter den tiden, händelsen. *Kort, lång tid e.* — 2) Efter någon annan, andra. *Frun med barnen kom först och mannen e.* — 3) När någonting redan blifvit slutadt. *Han var bjuden till middagen, men kom icke förr än e.* — *Syn.* Efter (adv.), Sedermera.

EGA, EGARE, m. fl., se *Äga, Ägare*, m. fl.

EGAL, egál, a. 2. 1) Jemnlik, jemngod. — 2) Likgiltig.

EGALITET, ---ét, f. 3. 1) Likhet. — 2) Jemnlikhet. — 3) Likformighet.

EGEN, ègenn, a. 2. neutr. — *et.* pl. *egna.* 1) Som uteslutande tillhör någon. *Det är hans eget hus, hans e. dotter. Hafva e. gård. Hans e. far har angifvit honom. Jag har sett det med egna ögon. Skrifva något med e. hand. Jag har lemnat det i hans egna händer. Han bär eget hår. Upptaga till eget barn*, se *Barn. Eget beröm luktar illa. Det är mitt eget fel. Så lydde hans egna ord. Utan all e. förtjenst. Det är hans e. stil*, han har med egen hand skrifvit det. *E. nytta*, nytta, som man sjelf har af något (bör noga skiljas ifrån *Egennytta*). *Blott söka sin e. nytta. Vara sin e. herre* ell. blott *sin e.*, ej bero af någon annan, vara fullkomligt oberoende, sjelfständig. Ordet brukas i denna bem. vanligtvis, för att gifva mer eftertryck åt meningen. — I neutrum nyttjas *E.* stundom äfv. som substantiv, och betyder då detsamma som Egendom (bem. 1), t. ex.: *Gifva, tillägga, släppa till af sitt eget. Hafva, bruka, nyttja som eget, som sitt eget. Gifva till arf och eget*, gifva en något med full och oinskränkt ägande rätt. — 2) Som företrädesvis utmärker någon eller något. *De egna kännetecken, som tillhöra en sak. Han har ett eget sätt att göra allting, att tala, skrifva*, o. s. v. *Det är en e. omständighet med den saken. De egna omständigheterna af en sak.* Brukas isynnerhet ofta substantivt i neutrum, t. ex.: *Han har mycket eget i sitt skrifsätt. Det är honom eget att alltid gå så der, med hufvudet på sned. Det är eget hos en hofman att smickra. Man har anmärkt såsom någonting eget, att* .... — *Syn.* Utmärkande, Särskilt, Synnerlig, Egendomlig, Egenartad. — 3)

Besynnerlig. *Det är en mycket e. menniska. Han är litet e. af sig. Han är e. deruti, att . . . . Hafva sitt eget hufvud*, skilja sig till karakter, lynne och tänkesätt ifrån andra. *Det är bra eget af honom att handla så. Jag måtte tillstå, detta är ett bra eget sätt att vara artig! Så eget af honom! Eget nog, har han aldrig varit kär. Det vore väl bra eget, om jag icke till slut skall få min vilja fram!* — *Syn.* Se *Besynnerlig.*

EGENARTAD, a. 2. Som är af en egen, särskilt art, beskaffenhet, natur. Lånadt ifrån tyskan; brukas stundom i skrift, helst i litterär stil. — *Syn.* Se *Egen*, 2.

EGENDOM, m. 2. 1) Hvad som med andras uteslutande tillhör någon, så att man dertill har full ägande rätt. *Detta gods, hus, skepp, denna gård är min e. Detta är all hans e. Fast e.*, se *Fastighet. Lös e.*, se *Lösören.* — *Anm.* För saker af mindre värde säges vanligtvis *Tillhörighet*, hvilket ord omfattar allt slags ägande. — 2) Jordagods på landet eller gård, hus i staden. *En stor e. på landet. En vacker e. i staden.* — *Syn.* Fast egendom, Fastighet, Besittning; (för landet) Gods, Possession, Gård, Hemman, Lägenhet; (för staden) Gård, Hus.

EGENDOMLIG, a. 2. Företrädesvis utmärkande; som på ett utmärkande sätt skiljer sig ifrån andra. Ordet har i sednare tider blifvit lånadt ifrån tyskan och brukas nu temmeligen allmänt, helst i litterär stil. — *Syn.* Se *Egen*, 2.

EGENDOMLIGHET, f. 3. Utmärkande egenskap, karakter, natur, beskaffenhet. *Det är en e. hos honom att . . . . E-en i en författares stil, tankegång, idéer.* — Jfr. *Egendomlig.* — *Syn.* Se *Egenhet*, 1.

EGENDOMSHERRE, m. 2. pl. — *herrar.* Ägare af en större egendom på landet, ett landtgods. — *Syn.* Egendomsägare, Godsherre, Godsägare, Patron, Possessionat, Proprietär.

EGENDOMSRÄTT, m. 3. Se *Äganderätt.*

EGENDOMSÄGARE, m. 5. Se *Egendomsherre.*

EGENHET, f. 3. 1) Utmärkande egenskap; någonting som på ett särskilt och utmärkande sätt såsom kännetecken tillhör person eller sak. *Det är en e. hos honom att alltid vilja disputera. E. i ett språk, hos en författare. Det är en e. i svenskan, tyskan,* &c. — *Syn.* Egen karakter, Eget lynne, Egen omständighet, natur. — 2) Besynnerlighet. *Denna e. bör man förlåta honom; han är eljest en bra karl. Han har så många e-er, att ingen finner sig i hans sällskap.* — *Syn.* Se *Besynnerlighet.*

EGENHÄNDIG, a. 2. Som göres eller blifvit gjord med egen hand. *E. skrift, underskrift. E-t bref. E-t framlemnande.*

EGENHÄNDIGT, adv. Med egen hand. *E. skrifven, undertecknad.*

EGENKÄR, a. 2. Som tycker om sig sjelf, sina verk och handlingar. — *Syn.* Sjelfkär.

EGENKÄRHET, f. 3. (föga brukl.) Se *Egenkärlek.*

EGENKÄRLEK, m. 2. sing. Böjelsen att älska sig sjelf. — *Syn.* Sjelfkär.

EGENMYNDIG, a. 2. 1) Som i allting vill låta sin egen myndighet vara gällande, utan att rådfråga hvarken lag, naturlig rättvisa eller andras önskningar. — *Syn.* Sjelfrådig. — 2) Se *Egenmäktig.* — 3) Som röjer, uttrycker ett egenmäktigt sinnelag. *E. min. E-t uppförande.* — *Egenmyndigt*, adv. *Handla e.* — *Syn.* Sjelfrådigt.

EGENMYNDIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara egenmyndig. *a*) *En embetsmans e.* — *b*) *E-en i en handling.* — *Syn.* Sjelfrådighet. — 2) Se *Egenmäktighet.*

EGENMÄKTIG, a. 2. 1) Som vid sina handlingar endast rådfrågar sin makt, utan att lyssna till lag, rättvisa eller andras önskningar. *E. i sina beslut, handlingar.* — *Syn.* Egenmyndig, Sjelfrådig, Enrådig, Arbiträr, Godtycklig. — 2) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver ett egenmäktigt sinnelag. *E-t handlingssätt. E-a styrelseåtgärder. Ett e-t språk.* — *Syn.* Egenmyndig, Sjelfrådig. — *Egenmäktigt*, adv. På ett egenmäktigt sätt. *Handla e. Förfoga e. om statens tillgångar.* — *Syn.* Godtyckligt, Sjelfrådigt, Egenmyndigt.

EGENMÄKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara egenmäktig. *a*) *En regents e.* — *b*) *E-en af en regeringsåtgärd.* — *Syn.* Egenmyndighet, Sjelfrådighet, Godtycklighet.

EGENNYTTA, f. 1. Böjelse att med liknöjdhet för andra eller förnärmande af deras rätt tillskynda endast sig sjelf fördelar. *Göra något af e.* — *Syn.* Egoism, Egennyttighet, Sjelfviskhet.

EGENNYTTIG, a. 2. 1) Som ledes i sina handlingar af egennytta. *En e. menniska.* — *Syn.* Egoistisk, Sjelfvisk. — 2) Som härrör af, röjer, uttrycker, tillkännagifver egennytta. *E. handling. E-a bevekelsegrunder. E-t handlingssätt. E. verksamhet.*

EGENNYTTIGHET, f. 3. sing. (mindre brukl.) Se *Egennytta.*

EGENNYTTIGT, adv. På ett egennyttigt sätt, med egennytta. *Handla e.* — *Syn.* Egoistiskt, Sjelfviskt.

EGENSINNE, n. 4. sing. Böjelsen att i allt följa sitt eget sinne, egna tycken, ingifvelser, åsigter, utan att gifva akt på andras föreskrifter, förmaningar, föreställningar, råd eller varningar, äfven då, när man inser, att de äro riktiga. — *Syn.* Egensinnighet, Egenvilja, Egenvillighet, Envishet.

EGENSINNIG, a. 2. 1) Fallen för att i allt följa sitt eget sinne. Jfr. *Egensinne.* — *Syn.* Egenvillig, Som har ett hufvud för sig sjelf, Egenrådig. — 2) Som röjer, uttrycker egensinne. *E. min. E-t drag.*

EGENSINNIGHET, f. 3. Se *Egensinne.*

EGENSINNIGT, adv. På ett egensinnigt sätt.

EGENSKAP, f. 3. 1) Kännemärke på sak eller person, hvarigenom den kan skiljas ifrån andra. *Väsendtlig e.*, utan hvilken person eller sak icke kan vara, hvad den är. *Tillfällig e.*, hvars frånvaro förändrar ingenting af dess väsende. *Egendomlig* ell. *enskilt e.*, som uteslutande tillhör något visst enskilt föremål. *Gemensam e.*, som tillhör flera. *Tingens e-er. Guds e-er. En menniskas e-er. Hafva många goda e-er. Hafva den e-en att . . . . God, dålig e. Detta är en e. hos honom, som ingen må tadla.* — *Syn.* Beskaffenhet. — 2) (om person) Ställning i förhållande till andra, befattning, uppdrag. *Hans e. af embetsman gör, att han måste iakttaga sin värdighet. I hvad e. har han kommit? I e. af medlare.*

EGENSKAPSORD, n. 5. (gram.) Se *Adjektiv.*

EGENSKAPSBIORD, n. 5. (gram.) Se *Adverb.*

EGENTLIG, ejä'nntligg, a. 2. 1) Verklig, sann. *Sådan är sakens e-a beskaffenhet. Någon e. förtjenst är det icke af honom; det var hans skyldighet. E-a orsaken dertill var, att . . .*

Den e-a regenten i Frankrike under sednare delen af Ludvig XV:s regering var markisinnan Pompadour. E. vigt, se *Specifik vigt* (under *Specifik*). — *Syn.* Se *Verklig.* — 2) *E. bemärkelse, betydelse*, som ursprungligen tillhör ett ord, i motsats till Figurlig, Oegentlig, Bildlig. *Taga ett ord i dess e-a bemärkelse. I e. mening kan det icke sägas.*

EGENTLIGEN, ejä'nntligänn, adv. 1) I egentlig mening, betydelse, i sjelfva verket. *E. är han icke annat än en charlatan. Detta ord betyder e. . . . . E. att tala, kan ingen vara rätt lycklig utan dygd.* — 2) Om det vore rätt, om han, hon o. s. v. gjorde rätt. *E. borde det vara så. E. borde han komma och bedja om förlåtelse.*

EGENTLIGHET, ejä'nntligghét, f. 3. Egenskapen att vara egentlig.

EGENTLIGT, ejä'nntliggt, adv. Se *Egentligen.*

EGENVILJA, f. 1. Se *Egensinne.*

EGENVILLIG, a. 2. Se *Egensinnig.*

EGENVILLIGHET, f. 3. Se *Egensinne.*

EGG, ägg, m. Den hvassa kanten på skärande verktyg. *E. på svärd, knifvar. Denna knif är slö i e-en, har slö e. Rå e.*, se *Råegg.* [Ägg.]

EGGA, ä'gga, v. a. 1. *E.* ell. *e. upp* (äfv. *Uppegga*), ingifva brinnande håg, mod, lust, ifver till något, i högsta grad uppmuntra. *Genom förmaningar e. någon till verksamhet. Täflan e-r till flit. Denna omständighet e-de honom till att försöka. Detta fältherrens tal e-de trupperna till nytt mod, till ett nytt förtvifladt anfall.* — *Syn.* Elda, Uppelda, Uppmuntra, Reta, Sporra, Uppsporra. — *Eggande*, n. 4. [Ägga.]

EGGELSE, ä'ggällse, f. 3. 1) Handlingen, verkningen, då någon eller något eggar. *Genom dessa e-er lifvade han åter soldatens sjunkna mod. E-n af goda efterdömen.* — *Syn.* Sporrande, Eggande, Retelse, Uppmuntran. — 2) Hvad som eggar. *Detta kan blifva en e. för honom till flit.* — *Syn.* Sporre, Uppmuntran, Retelse. [Äggelse.]

EGGJERN, ä'ggjä'rn, n. 5. Verktyg af jern, som har egg, d. v. s. som begagnas att skära eller hugga med: skärande verktyg. *En knif, yxa, sax äro e.* [Äggjern.]

EGID, eji'd, m. 3. 1) (grek. myt.) Pallas' sköld. — 2) (fig.) Skydd, skyddsvärn.

EGNA, ä'ggna, v. a. 1. Bestämma till något visst bruk, ändamål, isynnerhet på ett högtidligt sätt. Ordet tillhör den mera vårdade, upphöjda stilen, och förekommer sällan i hvardagsspråket. *E. någon hela sin uppmärksamhet, hela sin beundran, erkänsla. E. hela sin tid åt konsterna, åt vetenskaperna.* — *Syn.* Skänka, Tilldela. — V. impers. Passa, anstå. *Det e-r honom att tiga. Såsom en kristen e-r och anstår.* Jfr. *Anstå.* — *Syn.* Se *Passa.* — *E. sig*, v. r. 1) *E. sig åt något*, egna sin tid, sin verksamhet, sina krafter, bemödanden åt något. *E. sig åt handeln. E. sig åt folkets upplysning.* — *Syn.* Bestämma sig för, Sysselsätta sig med, Öfverlemna sig åt. — 2) (om sak) *E. sig åt*, passa till föremål för. *Detta drag af honom e-r sig åt skämtet, åt löjet, åt satiren. Denna vackra scen skulle väl e. sig åt penseln.* [Ägna.]

EGNANDE, n. 4. Handlingen, då man egnar. [Ägnande.]

EGO, se *Ägo.*

EGODELAR, se *Ägodelar.*

EGOISM, egoi'ssm, m. 3. Böjelsen att hänföra allt blott till sig sjelf och betrakta allt annat blott såsom medel för egna, sjelfviska ändamål. — *Syn.* Egennytta, Sjelfviskhet.

EGOIST, egoi'sst, m. 3. Den, som ej har känsla för någon annan än sig sjelf; sjelfvisk menniska.

EGOISTISK, egoi'sstissk, a. 2. 1) Som i tanke och handling beherrskas af egoism. *En e. menniska.* — *Syn.* Sjelfvisk, Egenkär, Sjelfkär, Egennyttig. — 2) Som härrör af, vittnar om, förråder, tillkännagifver egoism. *E-t handlingssätt.*

EHO, ehó, pron. sing. indekl. Hvilken helst. *E., som ger akt på tidens tecken. E. det vara må.* — *Syn.* Hvilken helst, Hvilken som helst, Hvem som helst.

EHURU, ehùru, konj. 1) Huru som helst. *E. dermed än må vara. E. många de ock må vara*, huru många som helst &c. *E. stor han än må vara*, huru stor som helst &c. *E. man må göra, så är det på tok. E. det går, så får man vara nöjd. E. dermed må förhålla sig, så . . . . E. mycket han är min vän.* — 2) Utan hinder, inverkan deraf att. *Han lefver nöjd, e. han är fattig. E. lärd, är han ganska enfaldig.* — *Syn.* Fastän, Då, Änskönt, Ehuruväl, Oansedt, Oaktadt.

EHURUDAN, ehùrudann, pron. a. 2. Hurudan som helst, huru som helst beskaffad. *E. han vara må. E-t hans uppsåt än må vara.* — *Anm.* Jfr. *Dan.*

EHURUVÄL, - - - vä'l, konj. Se *Ehuru*, 2.

EHVAD, evád, pron. a. indekl. Hvad helst, hvilken ell. hvilket som helst. *E. än hända må. E. hans afsigt än må vara.* — *Konj.* Antingen. *E. han gör det eller icke. E. det är mycket eller litet. E. du vill eller ej.* — *Syn.* Se *Antingen.*

EHVAR, evár, adv. Hvar som helst. *E. han än må vara. Jag tager mitt, e. jag finner det. Sätt er ask, e., e. helst, e. som helst ni behagar.*

EHVAREST, evàrässt, adv. Se *Ehvar.*

EHVARS, evárrs, pron. genit. sing. Hvilkens som helst. *E. tillhörighet det än må vara.*

EHVART, evárrt, adv. Hvart som helst. *E. jag än vänder mig, ser jag intet annat än mörker.*

EHVEM, evémm, pron. Se *Eho.*

EIS, äjjs, n. 5. (i musik) E, upphöjdt en half ton.

EJ, äjj, adv. Se *Icke. E. heller*, se *Icke heller.*

Anm. *Ej*, liksom *Icke*, brukas mer i skrift än i tal, dock mera sällan än det sednare, och mera för omvexling skull eller för att göra ordvändningen ledigare. Båda äro utbildade från det fordna *Eigi.*

EJA, ä'jja, int. Ack att! O att! Gud gifve att! Förekommer i den bibliska och i den äldre kyrkliga stilen. *E. vore vi der!*

EJDER, ä'jjdr, m. 2. pl. *ejdrar.* Se *Ejdergås.*

EJDERDUN, ä'jjdrdún, n. 5. pl. Dunen af Ejdergåsen, hvilka äro högt värderade för sin lätthet, spänstighet och värmande förmåga. *Kuddar af e. Hvila, ligga på e.* — *Ss. E-sbädd.*

EJDERFÅGEL, ä'jjdrfå'gl, m. 2. pl. — *fåglar*, eller

EJDERGÅS, ä'jjdrgå's, f. 5. pl. — *gäss.* Simfågel, 2 fot lång, hanen hvit och svart, honan gråspräcklig på rostbrun botten; fötter och ben grönbruna. Kallas äfv. Ejder, Åda eller Gudunge. Fuligula mollissima.

EK, f. 2. 1) Trädslägte af fam. Hängblommiga, hvartill utom den egentliga Eken (bem. 2) höra: Korkek, Jernek och Quercitronträdet. Quercus. — 2) Allmänt känd art af nämde slägte, som i Sverige har tvenne artförändringar, nämligen: Stjelk- eller Sommarek och Druf- eller Vinterek. Quercus Robur. — *Syn.* Ekträd. — 3) Sjelfva veden eller virket af eklrädet. *Ett bord af e. E. är ett hårdt träslag.* — *Ss. Ekbord, -gren, -kol, -lund, -nagel, -påle, -qvist, -rot, -skog, -telning, -virke.*

EKA, f. 1. Se *Ekstock.*

EKBARK, m. 2. 1) (utan plur.) Barken på eklrädet. — 2) (med plur.) Stycke af sådan bark. 3) (kollektivt, utan plur.) Samling utaf afflådda barkstycken af ekträdet, ämnade eller beredda till något visst bruk, t. ex. garfning.

EKDAL, m. 2. Dal, beväxt med ekar.

EKE, n. 4. (gam.) Se *Ek*, 3.

EKESKOG, EKETRÄD, se *Ekskog, Ekträd.*

EKHAGE, m. 2. pl. — *hagar.* Hage, beväxt med ekar.

EKIPAGE, --pāsch, m. 3. (fr. *Équipage*) Hästar och vagn med nödig utrustning till resa, besök eller promenad. [Ekipasch, Eqvipage.]

EKIPERA, v. a. 1. (fr. *Équiper*) Beklåda, utrusta. — *Ekiperande*, n. 4. [Equip —, Eqvip —.]

EKIPERING, f. 2. 1) Beklädande, utrustande. — 2) De kläder, hvarjehanda persedlar, hvarmed någon blifvit ekiperad: beklädnad, utrustning. [Equip —.]

EKIVOK, --vå'k, a. 2. 1) Tvetydig. — 2) Opålitlig. — S. m. 3. Tvetydighet; tvetydigt uttryck. — Skrifves äfv. *Eqvivok, Equivoque.*

EKLEKTIKER, eckléckticker, m. 3. Filosof, som icke hyllar något visst system, utan ur alla utväljer, hvad han anser för det sanna. [Eclectiker.]

EKLEKTISK, eckléckstissk, a. 2. Som har afseende på, tillhör eller utmärker eklektiker och deras åsigter. *E-a läror.* [Eclectisk.]

EKLESIASTIK ell. **EKKLESIASTIK**, se *Ecklesiastik.*

EKLIPS, ekli'pps, m. 3. Förmörkelse af en himlakropp. [Eclips.]

EKLIPSERA, v. a. Förmörka, fördunkla. — V. n. Försvinna.

EKLIPTIKA, ekli'ppticka, f. 1. (astr.) Jordens bana kring solen, eller solens skenbara årliga väg kring jorden. Jordbana. [Ecliptica.]

EKLOG, eklå'g, m. 3. Herdeqväde, herdedikt. [Eclog.]

EKLÄRERA, v. a. 1. (fr. *Éclairer*) Upplysa, belysa. — *Eklärerande*, n. 4. [Eclairera.]

EKLÄRERING, f. 2. 1) Handlingen, då man eklärerar. — 2) Ljus, lampor, ljuskronor o. s. v., hvarmed ett rum, ett ställe är belyst. [Eclairering.]

EKLÖF, n. 3. 1) Löf af ekträdet. — 2) (kollektivt) Smärre grenar, qvistar med påsittande löf, som blifvit afbrutna af ekträd.

EKLÖFSKRANS, m. 2. 1) Krans, virad af eklöf. — 2) Se *Borgarkrona.*

EKO, n. 3. 1) Ljudets återstudsning, när det slår emot en aflägsen fast yta, då det efter en kort mellanstund åter höres. *Ett starkt, svagt, tydligt e. Ett e. af röster.* — *Syn.* Genljud, Återljud, Genskall, Återskall. — 2) (fig.) *a*) Person, som upprepar, hvad en annan sagt, eller alltid håller med en annan. *Han är grefvens e.* — *b*) Tal, skrift, som blott innehåller ett upprepande af något annat. *Denna tidningsartikel är ett e. af det tal herr H. höll på Riddarhuset.* [Echo.]

EKOLLON, èkå'llånn, n. 3. Den lilla äggformiga, af ett glatt, gulbrunt skal omslutna frukten af ekträdet.

EKONOM, ekånå'm, m. 3. Hushållare (i begge bem.). [Econ —, Oekon —, Oecon —.]

EKONOMI, ekånåmi', f. 3. Hushållning (i begge bem.). [Econ —, Oekon —, Oecon —.]

EKONOMISK, ekånå'missk, a. 2. 1) Som angår hushållningen. *I e-t hänseende. E-a detaljer.* Hushålls-. — 2) Hushållsaktig. [Econ —, Oekon —, Oecon —.]

EKONOMISKT, ekånå'misskt, adv. Hushållsaktigt.

EKONOMI-UTSKOTTET, se *Besvärs- och Ekonomi-Utskottet.*

EKORN, m. 2. Se *Ekorre.*

EKORRE, èkå'rre, m. 2. pl. — *orrar.* Djurslägte af Gnagarne, med yfvig svans, långa tår, mycket framstående ögon, vig kropp och lifligt lynne. Sciurus. *Allmänna E-n*, S. vulgaris, med rödbrun rygg och hvit kropp; får i nordliga länder en blågrå vinterpels och lemnar då det i pelshandeln så kallade gråverket. *Flygande E-n*, Sciurus volans, i Ryssland och Siberien, ljusgrå, ett qvarter lång; kan med tillhjelp af skinnet emellan frambenen och bakbenen göra så långa språng emellan träden, att han tyckes flyga. — Skrefs fordom Ekorn och Ikorn. — *Ss. Ekorrbo, -skinn.*

EKORRBUR, èkårrbùr, m. 2. Enkom inrättad bur för ekorrar, med ett hjul af grof ståltråd, hvarinuti ekorren kan springa, då hjulet med stark fart löper omkring.

EKOVERK, èkovä'rrk, n. 3. Ett högre liggande manual på orgverk.

EKOXE, m. 2. pl. — *oxar.* Insektslägte af Skalbaggarne, hvaraf hanen stundom blir ända till 3 tum lång; honan knappt hälften så stor; kroppen platt; svart, med bruna täckvingar. Lefver i ekskog. Lucanus Cervus.

EKRA, f. 2. (i plur. *Ekrar*) Benämning på hvart och ett af de stycken, hvilka likt radier utgå från hjulsnafvet till hjulringen. *Sätta e-r i ett hjul.*

EKSPIK, m. 2. Fyrkantig spik med tjock lägg och antingen tvärt afspetsad fyrkantig eller ock platt slagen udd samt med fem slag på hufvudet. Är det sednare rundt, kallas den *Turkisk E.*

EKSTAS, se *Extas.*

EKSTOCK, m. 2. 1) Stock af ett fäldt ekträd. — 2) Liten farkost, som brukas på insjöar, floder o. s. v, med flat botten och af olika storlek, från blott ett enda roddarsäte till sju, åtta och flera. Kallas äfv. Eka. [Ökstock.]

EKTRÄ, n. 4. 1) (utan plur.) Virke af ekträdet. *En möbel af e.* — *Syn.* Ekvirke, Ek. — 2) Sönderhugget, klufvet eller sågadt stycke af ekträdets ved till bränsle.

EKTRÄD, n. 3. Se *Ek*, 1.

EKUMENISK, --ménissk, a. 2. Allmänlig för hela kristenheten. *E-t kyrkomöte.*

EKVED, m. 3. sing. 1) Veden i ett lefvande ekträd. Brukas i denna mening sällan. — 2) Ved till bränsle af huggen ek.

ELAIN, --i'n, n. 3. sing. (kem.) Det flytande oljaktiga ämnet i talg.

ELAIDIN, elaidi'n, n. 3. sing. (kem.) Elain, som blifvit utsatt för inverkan af rökande salpetersyra.

ELAK, èlák (i dagligt tal vanligen èlláck), a. 2. 1) *a*) (om person) Som har böjelse för att skada andra, äfven om ingen egen nytta deraf kan här-

flyta. *En e. menniska. E-t folk. E. granne. Han är i själ och hjerta e.* — Brukas stundom som substantiv: *Den, de e-e. Den E-e* säges någon gång äfv. i samma mening som Den Onde (jfr. *Djefvul*, 2.). — *Syn.* Se *Ond.* — *b*) (om sak) Som innefattar, hyser, uttrycker, tillkännagifver, röjer elakhet. *En e. själ, karakter, ett e-t sinne, hjerta. E. handling, gerning. E-a afsigter. Ett e-t ansigte, utseende. E. min, uppsyn. E-t drag. E-a knep, konster, ränker. Spela någon ett e-t spratt.* — 2) *a*) (om person) Böjd för att genom förtal beröfva andra deras heder. *Denna gamla fru är mycket e.; hon förtalar alla menniskor.* — *Syn.* Smädelysten, Fallen för förtal. — *b*) (om sak) Som uttrycker, tillkännagifver, röjer smädelust, böjelse att förtala. *E-t tal, e-a ord. Hon har en e. tunga,* är fallen för att förtala folk. *E. tunga* säges äfven i samma mening som Smädetunga, om en menniska, som gerna förtalar andra. — *Syn.* Smädlig. — 3) *a*) (om person) Böjd för att göra andra ledsna, allvarsamt såra deras känslor. *Hon var nog e. att vilja förebrå honom modrens ringa härkomst.* — *Syn.* Försmädlig, Obeskedlig. — *b*) (om sak) Som tillkännagifver sådan böjelse. *E-t tal, e-a ord, e-t infall, skämt, e. qvickhet,* som har för afsigt att såra. — *Syn.* Försmädlig, Sarkastisk. — 4) *a*) (om person) Som bryr, söker att göra någon förlägen. *Man är e. emot en ung flicka, då man bryr henne för hennes fästman.* — *Syn.* Försmädlig, Stygg, Obeskedlig, Malitiös. — 5) *a*) (om person) Som bemöter andra med hårdhet, stränghet, grymhet. *Denne far är ganska e. emot sina barn. Vara e. emot sitt folk.* — *Syn.* Hård, Stygg, Obeskedlig. — *b*) (om sak) Som innefattar, röjer, uttrycker en sådan hårdhet. *Röna ett e-t bemötande.* — 6) (om barn) Som artar sig illa. *Ett e-t barn. E-a pojke, skall du då aldrig bli folk!* — *Syn.* Stygg, Obeskedlig, Odygdig, Vanartad, Ostyrig. — 7) Dålig. *E. väg. E-a väiskor. E. mage. E-a tider. E-t rykte. E. vana.* — 8) Som smakar illa. *E. mat, frukt. E-t vin. Ett e-t medikament.* — 9) Plågsam. *En e. tand,* som värker mycket. *Mitt hufvud är e-t,* jag har ondt i hufvudet. — 10) *E-t tecken,* olycksbådande, som ej betyder något godt. — 11) *E. häst,* svår att styra, bångstyrig, ostyrig.

Anm. Ordet, som i äldre tider skrefs *Ilak*, torde rätteligen böra härledas ifrån *Ill* och *Lag*, lag, sätt, vis, då det ursprungligen betydt: som icke håller lag och fred, ond i sitt handlingssätt, som stör andras lugn och ro.

ELAKARTAD, a. 2. Af elak, svår, farlig beskaffenhet. *E. feber.*

ELAKHET, f. 3. (utan plur.) 1) Egenskapen att vara elak. Brukas nästan endast i moralisk mening. Se *Elak*, bem. 1—6. *a*) *Menniskors e. E-en af en handling. Afsigters e.* — *b*) *Hennes e. är så stor, att hon förtalar sina bästa vänner.* — *c*) *E-en i en anmärkning, ett skämt.* — *d*) *Lägg nu band på din elakhet och bry icke den stackars flickan mera.* — *e*) *E. emot andra, mot tjenstefolk.* — *f*) *Ett barns e.* — *Syn.* *a*) Se *Ondska.* — *b*) Smädelust, Fallenhet, böjelse att svärta, smäda, förtala. — *c*) Försmädlighet, Sarkasm. — *d*) Försmädlighet. — *e*) Hårdhet, Stygghet. — *f*) Stygghet, Odygdighet, Odygd, Vanartighet, Ostyrighet. — 2) (med plur.) Elak gerning, handling. *Detta var en e. af honom. Jag har rönt många e-er af honom.* — 3) (med plur.) Försmädligt, sårande, bitande yttrande, infall; stickord.

ELAKT, adv. Se *Illa.*

ELASTICITET, ----ét, f. 3. sing. Se *Spänstighet.*

ELASTISK, a. 2. Se *Spänstig.*

ELD, m. 2. 1) (utan plur.) Lyse och värme, som vid kroppars förbränning lösgöras och i förening, under formen af ett vanligtvis gulaktigt eller ljusrödt sken, uppstiga i luften. *De Gamle betraktade e-en såsom ett af de fyra elementerna. E-ens dyrkan. E-ens natur, egenskaper. Volkanernas e. En underjordisk e. Slå e. med flinta och eldstål,* frambringa eld derigenom, att man slår ett eldstål emot en flinta. *Stålet ger e. Porfyr ger e. emot stål.* — Brukas ofta med afseende på de förstörande verkningarna deraf, t. ex.: *Sätta, sticka e. på ett hus,* antända ett hus, för att uppbränna det. *Taga, fatta e.,* antändas af eld. *Hämma e-ens framfart. E-ens härjningar. E-en fattade i gardinerna. E-en är lös,* eldsvåda har utbrustit. *Härja med e. och svärd,* med mord och brand. — (Fig. fam.) *Det är som att tända e. i krut,* säges om den, som lätt utbryter i vrede. *Fatta e.,* blifva hastigt ond, förargad. *Spruta e. och lågor,* öfverlemna sig åt häftiga utbrott af vrede. *Sky hvarken e. eller vatten,* frukta ingenting. — *Syn.* Låga; Brand. — 2) (med plur.) Det ljusskén och den värme i förening, som med afsigt frambringas genom förbränning af ved eller andra brännbara ämnen; äfv. brinnande bränsle, ved, brinnande ämnen. *En e. af ved, af ris, af kol. Den heliga e-en, som brann i Vestas tempel. Göra, tända upp e. Göra upp e. i bakugnen, i spiseln. E-en brinner bra, dåligt, börjar slockna. Sköta, vakta, laga om, släcka e-en. E-en börjar taga sig,* börjar brinna friskt. *Gå fram till e-en, för att värma sig. Hålla något för e-en till torkning. Sätta en gryta, en panna på e-en. Taga en panna af e-en. Vara i stånd att kasta, störta sig i e-en för någon,* vara färdig till allt, för att visa någon sin tillgifvenhet. *Gå i e-en för någon,* våga lif och blod för någon. (Fig.) *Helvetets e.,* de fördömdes pina, helvetesstraffen. (Fig. fam.) *En helvetes e.,* utomordentligt stark eld. *Steka någon vid sakta e.,* pläga någon genom att förlänga de intryck af smärta, harm, oro, ångest, som man kunde bespara honom eller förkorta. *Gjuta olja på e-en,* öka en redan våldsam passion; äfv. ännu mer stegra förut befintliga känslor af hat, hämd, harm, förbittring, missnöje. *Låna e.,* ett slags lek; (fig. fam.) göra mycket korta visiter. (Ordspr.) *Brändt barn skyr e-en,* den, som en gång varit i fara, lidit skada, motgång, aktar sig sedan. *Ingen rök utan e.,* intet rykte, utan att det har någon grund eller anledning. *Ur askan i e-en.* se *Aska*, 1. *Grekiska e-en,* ett slags fyrverkerield, som brann under vattnet, och hvaraf man fordom begagnade sig i krig. — Ingår i en mängd sammansättningar, såsom: Kol-, Ugns-, Kakelugnseld, Helveteseld, Lust-, Vakt-, Fyrverkeri-, Låg-, Flameld, Vådeld, Skogseld, m. fl. — 3) (med plur.) Skott af handgevär eller kanoner. *Utsätta sig för fiendens e. Gifva e. på,* skjuta på. *Underhålla, uthärda en fruktansvärd e. ur handgevären. De voro i skydd för fästningens e. Vänja en häst vid e-en. Gå i e-en,* i striden. *Denne soldat har ännu icke varit med i e-en,* i striden. *Kasta sig midt i e-en,* midt i värsta striden. (Fam.) *Vara emellan två e-ar,* på en gång vara utsatt för tvenne faror, svårigheter, obehagligheter. — Bildar sammansättningarna Ge-

värseld, Artillerield. — 4) (fig.) *a*) Stark, lifig glans. *E-en i hans blick, hans öga. Ögon fulla af e.* — *b*) Liflighet, häftighet, våldsamhet (i fråga om känslor, passioner, sinnesrörelser). *Ungdomens, passionernas, begärens, kärlekens e. E-en af hans mod, hans nit.* — Bildar sammansättningen Ungdomseld. — *Syn.* Värma, Glöd. — *c*) Liflighet i handling, rörelser, åtbörder, snille, inbillningskraft, stil, o. s. v. *Det är mycken e. i alla hans rörelser. Denna häst har mycken e., är full af e. En poet, talare, målare, tonkonstnär, som har mycken e. Poetisk e.*, poetisk ingifvelse. — *d*) Säges i fråga om krig, uppror, borgerliga oordningar o. s. v. *Åter tända krigets e.* — Oftare brukas i denna bem. Låga, Brand.

ELDA, v. n. 1. 1) Göra upp eld. *E. i en kakelugn, ett rum. E. i ugnen. E. med ved, torf, kol. Han e-r åt sig sjelf. Betjenten e-r åt honom på morgnarna. E. upp*, se *Uppelda*, 2. — 2) Åstadkomma, frambringa eld. *Stålet e-r svagt. Denna flinta e-r dåligt.* Brukas i fam. stil ofta impersonelt, t. ex.: *Åka, så att det e-r om hästfötterna.* — *V. a.* Medelst eld göra het, varm. *E. ugnen med granved. E. ett rum. Rummet är icke e-dt.* Brukas i part. pass. stundom nästan aktivt, t. ex.: *E-dt rum.* — *E. upp*, se *Uppelda*, 1 o. 3.

ELDAKTIG, ELDARTAD, a. 2. Som liknar eld.

ELDANDE, n. 4. Handlingen, då man eldar.

ELDBLICK, m. 2. (fig.) Ganska eldig blick.

ELDBRAND, m. 3. pl. — *bränder*. Se *Brand*, 3.

ELDBRASA, f. 1. Se *Brasa*, 1.

ELDDON, n. 5. Redskap, hvarmed eld frambringas. Brukas mest i plur., om samteliga redskap och tillbehör, som dertill användas, såsom eldstål, flinta, fnöske, svafvelstickor, fodral dertill, o. s. v.

ELDDRAKE, m. 2. pl. — *drakar*. Se *Eldkula*.

ELDDYRKAN, f. sing. indef. Eldens dyrkande såsom en symbol af gudomligheten. — *Syn.* Pyrolatri.

ELDDYRKARE, m. 5. En, som egnar elden gudomlig dyrkan. *Perserne voro e. Guebrerne i vår tid äro det äfven.*

ELDFARA, f. 1. Fara för vådeld.

ELDFARLIG, a. 2. Som medför eldfara; hvarigenom vådeld lätt kan uppkomma.

ELDFAST, a. 1. Säges om de kroppar, som knappast kunna bringas till smältning genom den värme, konsten förmår frambringa.

ELDFASTHET, f. 3. Egenskapen att vara eldfast.

ELDFLOD, m. 3. (fig.) Säges om en massa af smälta, glödande ämnen, hvilka flyta fram likt en flod. *E-er utbryta stundom ur eldsprutande berg.*

ELDFLÄCK, m. 2. Eldröd fläck på huden; äfv. röd fläck på hästar eller hundar.

ELDFLÄKTA, f. 1. Redskap, hvarmed man fläktar på elden, för att lifva den; bestående vanligtvis af fjädrar eller tunna träspjelor, i solfjäderform fästade vid ett skaft.

ELDFULL, a. 2. (föga brukl.) Se *Eldig*.

ELDFÄNGD, a. 2. 1) Som lätt fattar eld. *E-a ämnen.* — 2) (fig. om person) *a*) Som lätt blir förälskad. — *b*) Som lätt blir ond, uppretad, förargad. *Han är mycket e.* Man säger äfv. *E. själ, karakter. E-t sinne, lynne.* — *Syn.* Lättretlig, Snarsticken, Argsint.

ELDFÄNGDHET, f. 3. Egenskapen att vara eldfängd.

ELDFÄRG, m. 3. Eldröd färg.

ELDFÄRGAD, a. 2. Som har eldröd färg.

ELDFÖRGYLLNING, f. 2. Varm metallförgyllning medelst guldets upplösning i qvicksilfver och det sednares afdunstande.

ELDGAFFEL, m. 2. pl. — *gafflar*. Gaffel, som begagnas att laga om elden med, bestående af tvenne jernspetsar i ändan på en lång, smal och rund jernstång.

ELDGAP, n. 5. 1) Vid öppning, svalg, hvarur eld lågar ut. *En masugn är ett e.* — 2) (fig.) Säges om större skjutpjeser, såsom kanoner och mörsare.

ELDGEVÄR, n. 5. Skjutgevär, hvartill användes krut.

ELDGLANS, m. 3. sing. Så stark glans, att den liknar eld. Brukas endast i högre, poetisk och retorisk stil.

ELDGLÖD, n. 5. Se *Glöd*, 1.

ELDGNISTA, f. 1. Glödande gnista, som flyger upp ifrån en eld eller far ut ifrån vissa hårda ämnen, då de utsättas för stark friktion ell. hårda slag af vissa ämnen ur mineralriket.

ELDHIMMEL, m. 2. Enligt de Gamles föreställning, högsta delen af himmelen, der gudarne troddes bo.

ELDHJUL, n. 5. (fyrv.) Pjes, som hastigt rör sig i en krets och derigenom för ögat bildar liksom ett hjul af eld. — 2) Fontän, satt i en kretslöpande rörelse.

ELDHÄRDA, v. a. 1. Göra eldfast. — *Eldhärdande*, n. 4. o. *Eldhärdning*, f. 2.

ELDHÄRDIG, a. 2. (föga brukl.) Se *Eldfast*.

ELDIG, a. 2. Som har mycken eld (fig.). 1) Ganska liflig. *E-a ögon. E. häst. E. inbillningskraft. E-t sinne.* — *Syn.* Se *Liflig*. — 2) (estet. o. litter.) Full af känsla, af lif och värma. *Ett e-t tal. E. stil.* — *Syn.* Varm. — 3) *E-t vin*, som hettar och uppeldar.

ELDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara eldig.

ELDIGT, adv. Med eld (fig.), lif och värma. *Tala e.*

ELDKLOT, n. 5. Se *Eldkula*.

ELDKOL, n. 5. Glödande kol.

ELDKULA, f. 1. Meteorsten, utgörande en klotformig massa, som med ett starkt sken far fram öfver himmelen, samt stundom ger rök ifrån sig och springer sönder med en stark knall, då sten och metallstycken falla ned på jorden. Kallas äfv. Eldklot, Elddrake.

ELDKÄRFVE, m. 2. pl. — *kärfvar*. (fyrv.) Lodrätt uppställd Fontän (se d. o. 2), som användes vid små fyrverkerier.

ELDLINIE, f. 3. (topogr.) Magistrallinie, som följer höjdernas naturliga böjningar, och ifrån hvilken en verksam och bestrykande eld kan gifvas emot en anryckande fiende.

ELDLUFT, se *Eldsluft*.

ELDMETEOR, èlldmeteå'r, m. 3. Luftfenomen, till grund för hvilket ligger en antändning. Sådana äro Eldkulor, Stjernfall, Lyktgubbar, m. fl.

ELDMÄRKE, n. 4. 1) Märke efter eld. — 2) Säges om de små fräkenlika fläckar, som vid arbeten, då man är utsatt för stark eld, stundom uppkomma i huden. — 3) Se *Eldfläck*.

ELDMÄTARE, m. 5. Se *Pyrometer*.

ELDMÖRJA, f. 1. Glödande het aska.

ELDNING, f. 2. Handlingen, då man eldar.

ELDORADO, älldorádo, n. pl. — *dos*. (spanskt ord) 1) Diktadt guldrikt land. — 2) (fig.) Land, hvars inbyggare lefva i ostörd lycka och sällhet.

ELDPANNA, f. 1. Se *Kolpanna.*

ELDPELARE, m. 5. Hög eldslåga, som skjuter upp likt en pelare, t. ex. ur eldsprutande berg.

ELDPIL, m. 2. Se *Fyrpil.*

ELDPROF, n. 5. 1) Undersökning genom eld, huruvida en metall, t. ex. guld, är äkta. — 2) Ett slags reningsprof, som under medeltiden användes, för att utröna, huruvida en anklagad var brottslig eller icke, bestående deri, att han måste taga glödande jern i händerna eller gå deröfver barfotad, då brännskada på hand eller fot ansågs som bevis på hans brottslighet, men frihet för brännskada som ett tecken till hans oskuld. Jfr. *Guds dom.*

ELDQVARN, f. 2. Qvarn, som drifves med ångmaskin.

ELDRAKA, f. 1. Redskap, hvarmed glöden rakas ut ur en eldad ugn, bestående af en halfcirkelformig jernpjes med nedre kanten jemn och rätlinig, fästad vid ändan af ett långt skaft.

ELDREDSKAP, n. 3. o. 5. Redskap, hvarmed eld omlagas, såsom eldgaffel, eldtång, o. s. v.

ELDREGN, n. 5. Så kallas ett regn, då regndropparne äro till den grad fyllda med elektrisk materia, att de vid fallet gifva liksom ett eldsken ifrån sig.

ELDRIA, f. 1. (landtbr.) Torkhus, försedt med eldstad, och hvari således säden kan införas genast, då den blifvit skuren.

ELDRUM, n. 5. Rum, som kan eldas, d. v. s. försedt med eldstad.

ELDRÖD (uttalas i hvardagstal ofta: *ĕ'll-rö'*), a. 2. Röd som eld.

ELDSANDE, m. 2. pl. — *andar.* Se *Salamander,* 2.

ELDSKADA, f. 1. Se *Brandskada.*

ELDSKEN, n. 5. Sken, uppkommet af eld (till skilnad ifrån Solsken, Månsken, m. m.).

ELDSKYFFEL, m. 2. pl. — *skyfflar.* Liten skyffel af jern, som begagnas till att upptaga brinnande kol, hvilka råkat falla ned ifrån en kakelugn eller spisel, eller att maka upp glöden, när brasan är utbrunnen och man vill skjuta spjellet.

ELDSKYGG, a. 2. (föga brukl.) Rädd för elden.

ELDSKÄRM, m. 2. Skärm, som sättes framför spisel eller kakelugn, för att, då eld brinner deri, skydda närstående föremål för verkningarna utaf den starka hettan.

ELDSLJUS, n. 5. Ljus, som frambringas genom förbränning af talgljus, vaxljus, o. s. v. — *Motsats:* Dagsljus.

ELDSLUFT, m. 3. sing. Fordom af några kemister antagen benämning för Syrgas, emedan utan densamma ingen eld kan brinna.

ELDSLÅGA, f. 1. Se *Låga,* 1.

ELDSLÄCKNING, f. 2. Släckande af eld, isynnerhet vid tillfälle af eldsvåda.

ELDSLÄCKNINGSANSTALT, m. 3. Anstalt till eldens släckande vid eldsvådor. Brukas mest i plural.

ELDSLÄCKNINGSREDSKAP, n. 3. o. 5. 1) Redskap, som begagnas till eldens släckande vid eldsvådor. — 2) (sing. m. kollektivt) Samteliga sådana redskap i en stad, församling, på ett bruk, o. s. v.

ELDSLÄCKNINGSÄMNE, n. 4. Ämne, tjenligt att begagna till eldens släckning vid eldsvådor.

ELDSOL, f. 2. Se *Eldhjul.*

ELDSPRUTANDE, a. 1. Som sprutar eld. *E. berg. En e. drake.*

ELDSPRUTNING, f. 2. Utsprutning af eld. *E-en från en volkan.*

ELDSTAD, m. 3. pl. — *städer.* 1) (i allm.) Spisel eller kakelugn. *Alla e-äderna i ett hus.* — 2) Det ställe på en spisel, i en ugn, der elden tändes och underhålles.

ELDSTOD, m. 3. Det moln, som enligt bibeln åtföljde Israeliterna under deras flykt utur Egypten, och som under natten hade utseende af en brinnande stod eller kolonn, samt sålunda tjenade dem till vägvisare.

ELDSTRIMMA, f. 1. o. ELDSTRÅLE, m. 2. pl. — *strålar.* Eld, som visar sig i form af en strimma eller stråle.

ELDSTRÖM, m. 2. pl. — *strömmar.* Se *Eldflod.*

ELDSTÅL, n. 5. Stycke härdadt stål, vanligtvis aflångt fyrkantigt, stundom äfven cylindriskt, med öfre ändan vanligtvis fästad vid läder, saffian o. d., samt begagnadt till att dermed frambringa eld, hvilket sker dermedelst, att man slår nedra ändan hårdt och längs efter emot kanten af en flinta, då eldpartiklar fara derutur och antända ofvanpå kanten af flintan lagdt fnöske.

ELDSTÖDJANDE, n. 4. Se *Ljustrande.*

ELDSVÅDA, f. 1. Verkningen af en antingen genom våda eller anstiftning uppkommen eld, då hus och byggnader deraf antändas och förstöras. — *Syn.* Brand, Vådeld.

ELDSÄMNE, n. 4. Se *Phlogiston.*

ELDTECKEN, n. 5. 1) Tecken, som utvisar, att eld finnes eller utbrustit på något ställe. — 2) Signal medelst eld.

ELDTYG, n. 5. Se *Elddon.*

ELDTÅNG, f. 3. pl. — *tänger.* Jerntång, som tjenar till att taga kol ur elden eller att laga om den brinnande veden.

ELDVAKTARE, m. 5. En, som vaktar elden, t. ex. vid ett svedjefall, öfver söndagen i en smedja, o. s. v. Kan äfv. sägas i fråga om brinnande eld i kamin, kakelugn eller spisel.

ELDVAPEN, n. 5. Se *Eldgevär.*

ELDÄTARE, m. 5. Benämning på vissa taskspelare, hvilka förevisa det skenbara konststycket att i munnen intaga och efter utseendet nedsvälja brinnande eller smältheta ämnen.

ELEFANT, m. 3. 1) Det största af alla nu lefvande landtdjur, med sex fot lång snabel, platt, trekantigt tryne med hål för begge näsborrarna, samt upptill en flik, som kan förlängas och böjas, så att djuret dermed förmår upptaga äfven ganska små föremål. De 8 fot långa och 150 marker tunga betarne i öfverkäften, hvilka skjuta framåt ur munnen, såsom ett par runda, spetsiga, något krökta horn, lemna elfenben. Elephas. Af detta djurslägte finnas tvenne arter: *Asiatisk* och *Afrikansk E.* — 2) (fig. fam.) Ofatt stor, klumpig och grof karl. — *Ss. E-bete, -fot, -lik, -rytning, -snabel, -tand, -tryne.*

ELEFANTDRIFVARE ell. ELEFANTFÖRARE, m. 5. Se *Kornak.*

ELEFANTLUS, f. 5. pl. — *löss. Ostindisk E.,* frukten af Semecarpus Anacardium. *Vestindisk E,* af Anacardium occidentale.

ELEFANTORDEN, m. 2. pl. — *ordnar.* En riddarorden i Danmark.

ELEFANTSUTSLAG, n. 5. Se *Elephantiasis.*

ELEGANS, --ánns o. --ánngs, f. 3. sing. (fr. *Élégance*) Finhet, prydlighet och smak i förening.

ELEGANT, --ánnt, a. 1. (fr.) Fin, prydlig och smakfull. — S. m. Fin och modern herre.

ELEGI, --schi', f. 3. (från grekiskan) 1) Sorge- och klagodikt. — 2) Kontemplativ dikt, hvari en af vemod och njutning blandad känsla är öfvervägande. [— gie.]

ELEGISK, eléschissk, a. 2. 1) Som har afseende på eller tillhör elegien; som har karakter af elegi. *E. dikt, klagan.*

ELEKTOR, elä'cktårr, m. 3. (uttalas i plur. — órärr) (lat. *Elector*) Valman.

ELEKTORALFÅR, eläcktoràlfå'r, n. 5. Benämning på får af en ras med utmärkt fin och len ull, som ursprungligen tillhör Spanien, men blifvit förädlad i Sachsen, och deraf fått sitt namn, emedan detta sednare land var kurfurstendöme vid den tid, då spanska får (af Merinosrasen) der infördes. Man säger äfven *Elektoral-bagge, -tacka, -gumse, -ras.* [Elect —.]

ELEKTORALULL, eläcktoràlúll, f. 2. sing. Ull af elektoralfår.

ELEKTRICITET, eläcktrisitét, f. 3. (af gr. *Elektron*, bernsten) 1) Egenskapen hos vissa kroppar, såsom bernsten, harts, glas, m. fl., att, då de gnidas eller andra operationer med dem företagas, draga till sig lätta kroppar och derpå stöta dem ifrån sig, lysa i mörkret, gifva från sig en gnista, då de vidröras med fingret eller med en jerntråd, samt att låta känna en fosforartad lukt och en syrlig smak. — 2) Det ovägbara ämne, hvarigenom elektriska verkningar uppkomma. Elektriska ämnet. *E-en är tvåfaldig: positiv och negativ.* [Elect —.]

ELEKTRICITETSMASKIN, eläcktrisitètsmaschi'n, m. 3. Särskilt inrättad maskin, hvarmedelst man med större beqvämlighet kan frambringa de elektriska verkningarna, bestående hufvudsakligen af en kropp, som gnides, riftyget och konduktorn. [Elec — machin.]

ELEKTRICITETSMÄTARE, m. 5. Se *Elektrometer.*

ELEKTRISERA, eläcktrisèra, v. a. 1. 1) Genom gnidning eller meddelning göra en kropps elektricitet verksam. — 2) (fig.) Lifva med glädje, hopp, o. s. v. — *Elektriserande*, n. 4. o. *Elektrisering*, f. 2.

ELEKTRISK, elä'cktrissk, a. 2. 1) Säges om kroppar, som förete elektricitet, kunna elektriseras. *E. kropp, e-t ämne.* — 2) Se *Idioelektrisk.* — 3) Som tillkännagifver elektricitet. *E-t fenomen. E-a verkningar.* — 4) Som medför, innehåller elektriskt ämne. *E. ström.* — 5) Frambringad eller verkande genom elektricitet. *E. stöt. E-t slag. E-t elddon*, bestående af en elektrofor, hvars gnista vid urladdningen antänder vätgas, som bildas, i flaskan, af zink och svafvelsyra (kallas äfv. *E. lampa*). *E. stapel*, se *Galvanisk stapel.* — 6) (nat. hist.) *E. Mal*, se *Darrmal. E. Rocka*, se *Darrocka. E. Ål*, se *Darrål. E. Taggbuk*, se *Taggbuk.* [Electrisk.]

ELEKTRODYNAMIK, elä'cktrådynami'k, f. 3. (fys.) Läran om lagarna för elektriciteten i rörelse eller de elektriska strömmarnes verkningar på hvarandra och på magnetismen, äfvensom magnetismens på de elektriska strömmarna. [Elec —.]

ELEKTROFOR, eläcktråfå'r, m. 3. Messingstallrik med en deri gjuten massa eller kaka af beck, kolofonium och terpentin, och betäckt med en metallskifva, hvilken kan aftagas som ett lock, och till den ändan är försedd med glashandtag eller silkessnoddar. Om man piskar beckkakan med ett kattskinn eller med ylle, och sätter locket derpå, så uppkommer olika slags elektricitet i tallriken och locket, så att, om de förenas med en urladdare eller med händerna, samma fenomener uppkomma, som vid en elektricitetsmaskin. [Elect —.]

ELEKTROKEMISK, elä'cktråtjémissk, a. 2. Som har afseende på elektriciteten i dess samband med kemien. [Elec — chem—.]

ELEKTROMAGNETISK, elä'cktråmaggnétissk, a. 2. Som tillhör, har afseende på, härrör af ell. verkas genom elektromagnetismen. [Elect —.]

ELEKTROMAGNETISM, elä'cktråmaggneti'ssm, m. 3. 1) De företeelser, som uppkomma af elektricitetens och magnetismens ömsesidiga och förenade verkningar samt lagarna derför. — 2) Läran om dessa företeelser, och lagarne för de verkningar, genom hvilka de uppkommit. [Elect —.]

ELEKTROMETER, eläcktråmétr, m. 2. pl. — *metrar*. Instrument, hvarmedelst elektricitetens styrka bestämmes. Elektricitetsmätare. [Elect —.]

ELEKTRONEGATIV, elä'cktrånegati'v, a. 2. (kem.) Benämning på de metaller, som företrädesvis bilda syror. [Elect —.]

ELEKTROPOSITIV, elä'cktråpositi'v, a. 2. (kem.) Benämning på de metaller, som företrädesvis bilda saltbaser. [Elect —.]

ELEKTROSKOP, eläcktråskå'p, n. 3. Se *Elektrometer.* [Electroscop.]

ELEKTROSTATIK, elä'cktråstati'k, f. 3. (fys.) Läran om lagarna för elektriciteten i hvila. [Elec —.]

ELEMENT, --mä'nnt, n. 3. (lat. *Elementum*) 1) Grundämne, grundbeståndsdel, enkelt ämne, d. v. s. sådant som icke vidare kan fördelas i enklare ämnen. De Gamle antogo fyra *E-er:* eld, vatten, luft och jord, men hvilka nyare undersökningar likväl visat vara sammansatta. Nu för tiden känner man 55 *E-er*, dels ovägbara ämnen, dels metalloider och metaller. — 2) Det af de fordom antagna fyra grundämnena: eld, vatten, luft och jord, hvaruti ett djur lefver. *Vattnet är fiskens, luften fågelns e.* — 3) (fig.) *a*) Sällskap, tidsfördrif, sysselsättning, som bäst öfverensstämmer med en persons böjelse, eller hvarförutan han icke trifves. *Jagt, musik är hans e. När han sitter vid spelbordet, då är han i sitt e., i sitt rätta e.* — *b*) (i plur.) Första grunderna utaf en vetenskap eller konst. *Lära sig e-erna af en vetenskap.* — *Syn.* Grunder, Grundlinier, Grunddrag, Grundbegrepp, Första begrepp, Alfabet, Abc.

ELEMENTAR, elemänntár, a. 2. (i sammansättningar) 1) Som innehåller eller har afseende på grunderna af en vetenskap, konst, t. ex.: *E-begrepp, -bok, -lära, -logik, -undervisning, -verk*, m. m. — 2) Som angår, har afseende på de fyra elementerna. *E-ande*, benämning på ett slags andar, hvilka efter medeltidens föreställning troddes råda öfver de fyra elementerna: dessa voro Gnomer, Undiner, Sylfer och Salamandrar (se vidare dessa ord). *E-kraft*, den naturkraft, som man föreställde sig hos hvarje af de fyra elementerna. *E-krafterna* voro personifierade i *Elementarandarna.*

ELEMENTARSKOLA, f. 1. Skola, der undervisning lemnas i de första grunderna af vetandet. — *Syn.* Primärskola, Folkskola.

ELEMENTSKAD, elemä'nntskadd, a. 2. (fam.) Se *Sakramentskad.*

ELEMENTÄR, elemänntä'r, a. 2. Se *Elementar.*

ELEMI, èlemi, n. sing. Ett gult, genomskinligt, mjukt harts, som fås i Vestindien af Amyris elemifera. Kallas äfv. Gummi Elemi, Elemikåda, Elemiharts.

ELENDE, m. fl., se *Elände*, m. fl.

ELEPHANTIASIS, elefannti'asiss, f. sing. (lat.) Ett slags spetelska, åtföljd af ohyggliga sårnader öfver hela kroppen. Kallas i Sverige Elfkarleby-sjukan.

ELEV, elév, c. 3. (fr. *Élève*) 1) Lärjunge, lärling. — 2) Konstnär, som blifvit bildad af någon viss mästare. *E. af Byström.* — *Syn.* Lärjunge. [Elef.]

ELEVATION, ---tschón, f. 3. 1) Upphöjning, höjd. — 2) Polhöjd. — 3) (byggn. k.) Teckning af en byggnads framsida. — 4) (fig.) *a*) Själslyftning, högsinthet. — *b*) Lyftning i stil.

ELEVATIONSVINKEL, ---tschóns-vi'nnkl, m. 2. pl. — *vinklar.* (artil.) Den vinkel, en skjutmaskin gör med horisonten.

ELEVERA, v. a. 1. (fr. *Élever*) Upphöja, upplyfta.

ELF, ällv, f. 3. pl. *elfver.* Betyder egentl.: Ström, som kommer ifrån ett fjäll. Säges nu äfven om några andra strömmar, t. ex. *Motala E. Elfven*, i def. form, förekommer ofta i de gamla sagorna, och betyder då alltid *Göta Elf.* [Älf.]

ELFBLÄST, ä'llvblä'st, m. 3. Ett slags hettblemmor, som plötsligt utbryta öfver hela kroppen och efter kort tid åter försvinna, vanligtvis utan att åtföljas af någon synnerlig olägenhet. Troddes fordom vara en följd af elfvors inverkan, då man råkat ofreda dem. [Älfbläst.]

ELFDANS, ä'llvdánns, m. 2. 1) Dans af elfvor, enligt våra förfäders tro. — 2) Ringel eller rund fläck på en äng, der ena året intet gräs växer, men som det följande har en ovanligt frodig gräsväxt, och merendels år för år utvidgar sig. — 3) Se *Elfexing.*

ELFDANSEGRÄS, se *Elfexing.*

ELFENBEN, ä'llfnnbén, n. 3. sing. Ämnet i elefantens betar, hvilket förarbetas af åtskilliga handtverkare, förnämligast kammakare och svarfvare. Ordet är lånadt ifrån det tyska *Elfenbein* och betyder egentligen Elefantben. *Svarfva, förfärdiga något af e.* — *Ss. E-sarbetare, -sdosa, -skam, -sstol, -ssvarfvare,* m. fl.

ELFENBENSSVÄRTA, ä'llfnnbenssvä'rrta, f. 1. sing. Ett slags ganska fin svart färg, tillverkad af kalcineradt och pulveriseradt elfenben.

ELFEXING, m. 2. Gräsслaget Sesleria cœrulea. Kallas äfv. Elfdans, Elfdansegräs.

ELFGRÄS, ä'llvgrä's, n. 3. Ett gräsслag. Äfv. Seslerigräs. Sesleria.

ELFGÅNG, ä'llvgå'nng, m. 2. Ett slags gång på gräsmark, vanligen ett qvarter bred, vid hvars inre sida vanligtvis finnas en myckenhet svampar, kring hvilka jorden är nästan blottad, hvaremot gången på yttre sidan begränsas af det frodigaste, mörkgröna gräs. Jfr. *Elfdans*, 2.

ELFKARLEBYSJUKA, f. 1. Se *Elephantiasis.*

ELFKORS, se *Alfkors.*

ELFNÄFVER, ä'llvnä'vr, m. 2. sing. Ett slags lefvermossa, som på vissa orter begagnas till rökning, för att dermed fördrifva Elfbläster. Marcanthia polymorpha.

ELFRING, ä'llvri'nng, m. 2. Ett svampslägte. Leotia.

ELFTE, ä'llvte, ordningstal. Som i ordningen följer näst efter den tionde. Skrefs fordom *Elloſte.*

ELFTEDEL, ä'llvtedél, m. 2. En del af ett helt, som är deladt i elfva lika stora delar.

ELFVA, ä'llva, grundtal. En och tio tillsammans. Skrefs fordom *Ellofva.* — *Ss. E-hörnig, -sidig, -årig,* m. fl.

Anm. *Elfva* hette i äldsta språket *Ellifu*, bildadt af *Ein*, en, och verbet *Lifa*, lefva, öfver-lefva, vara öfver, således ursprungligen *Ein-lifu*, en öfver (mer än) tio.

ELFVA, ä'llva, f. 1. Se *Alf*, m. o. f. 3. Pluralet *Elfvor* brukas mest. [Älfva.]

ELFVAHUNDRA, grundtal. Elfva gånger hundra. Benämnes egentligare *Ettusen etthundra.*

ELFVAHÖRNING, m. 2. Elfvahörnig figur.

ELFVARDANS, ä'llvardánns, m. 3. En i Göinge härad i Skåne bruklig dans, som enligt en gammal sägen menniskorna skola lärt sig af elfvorna. [Älf—.]

ELFVASTAFVIG, a. 2. Som innehåller elfva stafvelser. *E-t ord.*

ELFVATUSEN, grundtal. Elfva gånger tusen.

ELFVEGRIMAR, ä'llvegri'mar, m. 2. pl. Fornnordiskt namn på Bohus läns innebyggare.

ELFVING, ä'llvinng, m. 2. sing. Ett gräsслag, äfv. kalladt Kamexing. Cynosurus cristatus.

ELFVOR, se *Elfva* och *Alf.*

ELG, ällj, m. 2. Den mest högväxta arten af Hjortslägtet, högre öfver bogen än en häst, med breda, platta, fingerlikt delade, i kanten tandade horn, tjock nos, en hängande hudvalk under strupen, man öfver nacken, strått hår, hvilket sommartiden är brunt, om vintern grått. Köttet är godt och huden förträfflig till läder och sämskskinn. Cervus Alces. — *Ss. E-hud, -jagt, -klöf, -läder, -skall, -skinn, -spår.* [Älg.]

ELGGRÄS, ä'lljgrä's, n. 3. Ett slags ört, allmän på sidländta ängar; blommar i Juni och Juli med hvita, välluktande blommor. Kallas äfv. Karört, Kassöta, Mjöört, Älgräs, Luktgräs, Byttgräs, Brake, m. m. Spiræa Ulmaria.

ELGHORN, n. 3. 1) Horn af elg. — 2) (nat. hist.) Ett slägte af Blomkorallerna, på Vestindiska kusterna. Millepora alcicornis.

ELGKO, f. 3. pl. — *kor.* Honan af Elg.

ELGMYRA, ä'lljmy'ra, f. 1. (bot.) En art af Ranunkelslägtet. Kallas äfv. Åmöja. Ranunculus Lingua.

ELGOXE, m. 2. pl. — *oxar.* Hanen af Elg.

ELGSTÅND, n. 3. (jäg.) Ställe, der elgen finner tillräcklig föda och skydd, och dröjer, äfven vintertiden, två eller tre veckor.

ELIDERA, v. a. 1. (gram.) Utesluta, utelemna (en bokstaf). — *Eliderande*, n. 4.

ELIMINATION, ----tschón, f. 3. (alg.) Borttagning.

ELIMINERA, v. a. 1. (alg.) Borttaga.

ELISÉ, ELISEISK, se *Elysé, Elyseisk.*

ELISION, elischón, f. 3. (gram.) Utelemnande af en bokstaf, för välljudets skull.

ELITE, eli't, m. 3. (fr.) 1) Det bästa, utvalda af något; urval. — 2) Valdt manskap. — 3) De förnämsta, utvaldaste af ett samfund, ett sällskap, en corps, o. s. v.

ELIXIR, --i'r, n. 3. (farm.) Vin- eller sprittinktur af mörk färg, nästan ogenomskinlig och till en del äfven grumlig af deruti upplösta extrakter.

ELIXIVIERA, v. a. 1. (kem.) Se *Utvälla* (kem.)

ELJEST, ä'lljässt, adv. Se *Annars.*

ELLAGSYRA, f. 1. (kem.) Ett slags syra, som erhålles af galläplen.

ELLER, ä'llr, konj. 1) Söndringspartikel, som brukas emellan motsatta eller olikartade begrepp, för att antyda söndring, motsättning, och föregås ofta af *Antingen*, t. ex.: *Menniskan är god e. ond, dygdig e. lastbar. Segra e. dö. Jag skall nå mitt mål, e. ock skall jag dervid sätta lifvet till. Menniskan är antingen god e. ond*, &c.

Antingen han vill e. icke. Antingen den ene e. den andre. Stundom brukas äfv. *Om* såsom föregående partikel, t. ex.: *Jag vet icke, om det gagnar e. skadar.* — 2) Partikel, som nyttjas till förklaring af ett föregående ord eller en föregående sats. *Pallas e. Minerva.* — 3) Se *Hvarken.* — 4) *E.* kan stå ensamt i början af en sats eller satsdel, som innehåller en motsats eller ett stridigt förhållande till det föregående. *Frukten, Svenskar, att förlora eder urgamla ära! E. har det kanske redan kommit så långt?*

ELLIPS, äli'pps, m. 3. (från grekiskan) 1) (gram.) Talesätt, i hvilket man för korthetens skull utelemnat ett eller flera ord, hvilka lätt förstås inunder, t. ex.: *Han sökte ej samtidens lof, utan efterverldens* (lof). *Hvad heder* (är det ej) *för honom? En del* (af) *djur.* — *Motsats:* Pleonasm. — 2) (mat.) Långrund figur, som uppkommer. då en kon skäres snedt emot basen. En Ellips kan äfven uppritas, om man på en plan yta fäster tvenne stift, omkring hvilka en med ändan ringformigt sammanknuten tråd ligger, och sedan förer ett blystift eller en blyertspenna inom denna tråd så, att den beständigt hålles utspänd i form af en triangel. Punkterna, der stiften stå, kallas då Brännpunkter eller Foci.

ELLIPTISK, äli'pptissk, a. 2. 1) (gram.) Som innehåller en ellips (bem. 1). *E. mening, sats, konstruktion.* — 2) (mat.) Som har formen af en ellips (bem. 2). *E. figur, bana.*

ELLOFTE, ELLOFVA, se *Elfte, Elfva.*

ELM, f. 2. Se *Strandråg. Siberisk E.*, ett utländskt grässlag. Elymus sibiricus.

ELMSELD, ä'llmsélld, m. 2. *St. Elmseld,* liten elektrisk låga, som ofta visar sig ofvanpå spetsarna af åskledare, äfv. på masttoppar, tornspetsar, hästars öron och andra spetsiga föremål. Kallas *Castor och Pollux,* då två sådana lågor visa sig. Heter ursprungligen *St. Helenaeld.*

ELOGE, elå'sch, m. 3. (fr.) Loftal, beröm.

ELONGATION, elånng-gatschón, f. 3. (astr.) Se *Digression.*

ELOQVENS, - - kvä'nns, f. 3. (fr. *Éloquence*) Vältalighet.

ELUDERA, v. a. 1. (fr. *Éluder*) Listigt undvika, kringgå, genom förtydning göra kraftlös. *E. en lag.* — *Eluderande,* n. 4.

ELUKUBRATION, - - - - tschón, f. 3. (från latinet) Lärdt nattarbete. [Eluc —.]

ELUKUBRERA, v. n. 1. (från latinet) Arbeta nattetid vid ljus. Säges i fråga om lärda arbeten. [Eluc —.]

ELUSIV, - - i'v, a. 2. Hvarigenom något eluderas. [- - if.]

ELUSION, - - schón, f. 3. Handlingen, då man eluderar.

ELYSÉ, m. 3. 1) (grek. o. rom. myt.) Hjeltarnes och de dygdiges boningsort efter döden. Jfr. *Gläsisvall.* — 2) (fig.) Behagligt ställe, omgifvet af klara vatten och planteradt med sköna träd. — *Syn.* Se *Paradis.*

ELYSEISK, elysä'jssk, a. 2. *E-a fälten: a)* Se *Elysé,* 1. — *b)* Benämning på en offentlig promenadplats, med park och trädgård, i Paris.

ELYSISK, ely'sissk, a. 2. Se *Paradisisk.*

ELÄNDE, ä'lä'nnde, n. 4. Betyder ursprungligen Landsflykt. 1) Nöd och brist. *Lefva i e.* — *Syn.* Se *Nöd.* — 2) Uselt, olyckligt, beklagansvärdt tillstånd, förorsakadt af sjukdom, sorg, ånger o. s. v. *Den sjukes e. är så stort, att man knappt kan tänka sig något svårare. Det e., synden medför.* — Bildar sammansättningen Syndaelände. — *Syn.* Eländighet, Uselhet, Jemmer. — 3) (fam.) Säges om någonting, som är illa gjordt, odugligt, ömkligt, dåligt; äfv. i fråga om den, som icke duger till något. *Se, så dåligt arbete! det är riktigt ett e. Hvilket e., att icke ens duga till så pass mycket, att icke ens kunna uträtta ett så simpelt ärende riktigt!* — *Syn.* Eländighet, Ömklighet, Uselhet, Skräp. [Elende.]

ELÄNDIG, ä'lä'nndigg, a. 2. Betyder egentl. Landsflyktig. 1) (både om person och sak) Ganska olycklig. *Hjelp den stackars e-a menniskan! En e. syndare. E-t tillstånd, lif. E. belägenhet.* — *Syn.* Se *Olycklig.* — 2) (fam.) Sjuk. *Den sjuke är mycket e.* — *Syn.* Se *Sjuk.* — 3) Till karakteren dålig. *Din e-a skurk, frukta straffet, som väntar dig.* Brukas för denna bem. ganska ofta substantivt, t. ex.: *Den e-e trodde, att hans brott skulle blifva en hemlighet. Darra, e-e!* — *Syn.* Se *Dålig,* 3. *b.* — 4) (både om person och sak) Oduglig, dålig. *Han är en e. stackare, som ingenting duger till. Hvilket e-t arbete!* — *Syn.* Se *Dålig,* 2. [Elendig.]

ELÄNDIGHET, f. 3. Se *Elände,* 2 o. 3.

ELÄNDIGT, adv. 1) På ett eländigt sätt, i elände. *Lefva e. E. tillbringa sina dagar.* — *Syn.* I elände, uselhet, Uselt, Jemmerligt. — 2) Dåligt. *Gå e. klädd. E. arbetadt, gjordt, utfördt.* — *Syn.* Se *Illa.*

EMALJ, - ällj, m. 3. (fr. *Émail*) 1) En genomskinlig eller ogenomskinlig, färgad glasmassa, hvarmed metallarbetens yta antingen helt och hållet eller till någon del öfverdrages. — 2) Hårdt, glänsande öfverdrag, hvarmed kronan på tänder är beklädd.

EMALJERA, v. a. 1. 1) Öfverdraga metallarbetens yta med emalj. — 2) (fig.) Pryda, smycka. — *Emaljerande,* n. 4.

EMALJERING, f. 2. 1) Förfarandet, då man emaljerar. — 2) Se *Emalj.* — *Ss. E-skonst.*

EMALJERUGN, emalljèrúnngn, m. 2. Särskilt inrättad ugn, hvaruti emalj smältes.

EMALJFÄRG, emàlljfä'rrj, m. 3. Sådan färg, som begagnas vid emaljmålning.

EMALJLOD, n. 5. Ett slags trögsmält lod, bestående af finguld och finsilfver, hvarmed guldpjeser lödas, som skola emaljeras.

EMALJMÅLARE, m. 5. En, som antingen för sitt nöje eller såsom yrke målar på emalj.

EMALJMÅLERI, n. 3. Se *Emaljmålning,* 2.

EMALJMÅLNING, f. 2. 1) Förfarandet, då man målar på emalj. — 2) Konsten att så måla; äfv. denna konst, utöfvad såsom yrke.

EMALJSPETSAR, m. 2. pl. Ett slags allmänt brukliga spetsar af siden.

EMALJÖR, emalljö'r, m. 3. En, som arbetar i emalj.

EMANATION, - - - tschón, f. 3. 1) I allm.: Utflytning, utgående; utdunstning. — 2) (särskilt; vetensk.) *a)* (enligt de Gamles filosofiska föreställningssätt) Alla tings utflytning ifrån ett högsta urväsen. — *b)* (enligt den kristliga dogmatiken) Sonens och den Helige Andes utgående af Fadren. — *c)* (fys.) Ljusstrålarnes utflytande från lysande kroppar.

EMANATIONSLÄRA, - - - tschònslä'ra,. f. 1. (teol.) Läran om Sonens och den Helige Andes utgående af Fadren.

EMANATIONSSYSTEM, - - - tschònssystä'm, n. 3. (vetensk.) 1) (fil.) Läran om alla tings utflytning ifrån ett högsta väsen. — 2) (fys.) Läran

om ljusstrålarnes utflytande från de lysande kropparna. Kallas äfv. *Emanationsteori.*

EMANCIPATION, - - - - tschón, f. 3. 1) (hos Romarne) En sons befrielse från sin fars och en slafs ifrån sin herres öfvervälde. — 2) (pol.) Befrielse från tvång eller inskränkningar, hvilka hafva sin grund i samhällsinrättningen. *Judarnes, katolikernes, qvinnans e.* Frigörelse.

EMANCIPERA, v. a. 1. Meddela, förläna emancipation (jfr. d. o.). Frigöra. — *Emanciperande,* n. 4. o. *Emancipering,* f. 2.

EMBALLERA, anngbalèra, v. a. 1. (fr. *Emballer*) Inpacka; slå om.

EMBALLAGE, anngbalásch, n. 5. 1) Inpackning, omslag. — 2) Packarlön.

EMBAR, se *Ämbar.*

EMBARGO, ämbárrgo, m. (spanskt ord) Ifrån en regering utgånget förbud för i en hamn liggande skepp att löpa ut, antingen vid utbrottet af ett krig, eller då man på något sätt vill begagna dem, vanligast som transportskepp. *Lägga e. på skepp. Upphäfva en e.*

EMBARKERA, anngbarrkèra, v. a. 1. (fr. *Embarquer*) Inskeppa. — V. n. Gå om bord. — *Embarkerande,* n. 4. o. *Embarkering,* f. 2.

EMBELLERA, anngbällèra, v. a. 1. (fr. *Embeller*) Försköna.

EMBETE, ä'mmbete, n. 4. 1) Inbegreppet af alla en embetsmans offentliga åligganden jemte honom tillkommande lön, förmåner och rättigheter. Jfr. *Embetsman. Sköta, bekläda ett e. Höga e-n. I kraft af sitt e. Å e-s vägnar,* i kraft af de skyldigheter, ett embete älägger någon, och i stöd af den makt, honom derigenom blifvit förlänad. *Falla någon i e-t,* göra, förrätta något, som hörer till en annans embete; (fig.) göra något, som tillkommer en annan. — Ingår i flera sammansättningar, såsom Domare-, Landshöfding-, Intendentsembete, m. fl. — *Syn.* Se *Tjenst.* — 2) *a*) Samteliga de personer, hvilka hafva styrelsen i ett handtverksskrå. — *b*) Skrå, handtverksgille. Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Skräddar-, Skomakar-, Bagarembete, m. fl. — *Ss. Embetsbefattning, -bestyr, -fel, -förrättning, -förvaltning, -göromål, -pligt, -skyldighet, -utöfning, -åtgärd.*

EMBETSBEHÖRIGHET, f. 3. Behörighet att sköta ett embete.

EMBETSBERÄTTELSE, f. 3. Se *Berättelse,* 4.

EMBETSBITRÄDE, n. 4. Person, som biträder en embetsman i tjenstens förrättande.

EMBETSBREF, n. 5. Bref, som skrifves å embetes vägnar.

EMBETSBRODER, m. 5. pl. — *bröder.* 1) Person, som jemte en annan sköter ett embete. *Konsuln Manlius och hans e.* — 2) Embetsman, som tjenar i samma embetsverk med en annan.

EMBETSDRÄGT, c. 3. Särskilt föreskrifven drägt, som tillkommer innehafvare af ett embete att bära.

EMBETSED, m. 3. Den ed, som embetsman vid tjenstens tillträde aflägger, och hvari han utlofvar att redeligen uppfylla alla embetet åtföljande skyldigheter. *Aflägga e.*

EMBETSIFVER, m. 2. sing. Se *Embetsnit.*

EMBETSLÅDA, f. 1. Förvaringsrum för vissa ett handtverksskrås tillhörigheter, såsom kassa, dokumenter, räkenskaper, m. m.

EMBETSMAN, m. 5. pl. — *män.* Person, som innehafver en högre offentlig tjenst. Brukas i Sverige om dem, som äga konglig fullmakt, mest i fråga om civila tjenster. Allmänt nyttjas likväl uttrycken: *Militäre* och *Ecklesiastike E-män.*

EMBETSMANNABANA, f. 1. Embetsmäns yrke. *E-n och prestvägen hafva många förmåner.*

EMBETSMANNACORPS, - - - - kå'r, m. 3. Samteliga embetsmännen i en stat, eller som tillhöra någon viss förvaltningsgren.

EMBETSMANNAVÄLDE, n. 4. Den makt och myndighet, som tillkomma en embetsman eller en embetsmannacorps.

EMBETSMIN, m. 3. Sådan min, som embetsmän vanligen antaga vid utöfningen af sitt embete, d. v. s. allvarlig, myndig och värdig. Säges mest på skämt.

EMBETSMYNDIGHET, f. 3. 1) Den myndighet, som tillkommer en embetsman i kraft af hans innehafvande embete. — 2) Se *Auktoritet,* 2.

EMBETSMÅL, n. 5. Rättegångsmål, rörande embete och dess utöfning.

EMBETSNIT, n. 5. Det nit, en embetsman visar i utöfningen af sitt embete.

EMBETSPLATS, m. 3. Se *Embete,* 1.

EMBETSRESA, f. 1. Resa, som embetsman gör i och för embetet.

EMBETSRUM, n. 5. Rum i ett hus, der en eller flera embetsmän vistas under förrättningen af sina embetsgöromål.

EMBETSSAK, f. 3. Se *Embetsmål.*

EMBETSSIGILL, n. 5. Sigill, som särskilt tillhörer något visst embete (bem. 1) eller ett handtverksembete, och hvarmed alla derifrån expedierade bref och dokumenter beseglas.

EMBETSSKRIFVELSE, f. 3. Se *Embetsbref* och *Embetsberättelse.*

EMBETSSKÖLD, m. 2. Se *Bröstsköld,* 1.

EMBETSTID, m. 3. Den tid, hvarunder någon bekläder ett embete.

EMBETSTITEL, - - ti'ttl, m. 2. pl. — *titlar.* Titel, som tillkommer en person i kraft af innehafvande embete.

EMBETSVERK, n. 5. Förening af flera embetsmän, åt hvilka, såsom en gemensam personlighet, förvaltningen af någon viss gren utaf statens ärender blifvit anförtrodd.

EMBETSÄRENDE, n. 4. Ärende, som tillhör någon viss embetsmans handläggning.

EMBLEM, anngblä'm, n. 3. (fr. *Emblème*) Sinnebild.

EMBLEMATISK, anngblämátissk, a. 2. Sinnebildlig.

EMBRYO, ä'mmbryo, n. (lat.) Första ämnet till foster eller frukt. Pluralen *Embryoner* brukas understundom i vetenskaplig stil.

EMBRYOLOGI, ämmbryålåji', f. 3. sing. (vetensk.) Läran om fostret i moderlifvet. [— gie.]

EMEDAN, konj. För den orsaken att. *Invändningar tjena nu till ingenting, e. det är en afgjord sak. Det måste ske, e. konungen så vill.* — *Syn.* Derföre att, Af, för den orsaken att, För det att, På den grund att, Af det skäl att, Emtersom, Såsom, Då, Allt emedan, Alldenstund, Alltsom, Allt efter som, Enär.

EMEDLERTID, se *Emellertid.*

EMELLAN, prep. Hette ursprungligen *A' milli* ell. *A' midli,* d. v. s. i midten ell. medlet af två föremål eller ting. Brukas i fråga om: 1) Rum. *E. två orter, ställen, städer. E. Stockholm och Upsala är det omkring sju mil. E. väggen och bordet. Bred e. axlarna.* (Fig. fam.) *E. skål och vägg,* vid dryckeslag. — 2) Tid. *E. påsk*

och pingst. *Natten e. onsdagen och thorsdagen. E. förlofningen och bröllopet. Klockan e. 3 och 4.* — 3) Ömsesidigt förhållande, med afseende dels på personer, dels på ting. *Det är skilnad e. honom och mig. E. dessa tvenne begrepp är den skilnad, att .... Gemenskapen länder och folk e. Handeln e. Amerika och Europa.* (Talesätt) *E. fyra ögon*, emellan två personer allena, t. ex.: *Säga en något e. fyra ögon*, i förtroende. (Se äfven *Emellan-fyra-ögon*) — Sättes stundom efter sitt objekt, t. ex.: *Vänner e. går det nog an. Oss e. gör det ingenting. Oss. e. sagdt*, i förtroende. *Dem e. kan aldrig mera någon vänskap äga rum. Sins e.*, se *Sins*. Kan äfv. konstrueras med infinitiv, t. ex.: *E. att vörda och tillbedja är den skilnad, att* .... — 4) Tal, mått, som öfverstiger ett, men understiger ett annat dylikt. *E. två och tre fot. E. en och två tunnor.* — 5) Brukas absolut, nästan adverbialt, för att utmärka mellangiften vid byte. *Få, gifva e.*, i mellangift. *Jag bytte ur med honom, och gaf 20 R:dr e.* — Se f. ö. *Sitta e.*, m. fl. — Ingår i sammansättning med flera verber och nomina, under föregående bemärkelser, och bortkastar dervid alltid det första *e*, t. ex.: *Mellankomma, mellanlägga, mellanakt, mellanmur*, o. s. v. — *Midt emellan*, adv. talesätt, se *Midt*. [Imellan.]

Anm. I st. f. *Emellan* brukas ofta förkortadt *Mellan*, helst då föregående ord slutas med en vokal.

EMELLAN-FYRA-ÖGON, n. 5. Två personers sammankomst, möte i enrum. Nytt ord, bildadt, för att motsvara det franska Tête-à-tête.

EMELLANÅT, emèllanå't, adv. Se *Dessemellan*. [Imellanåt.]

Anm. Förkortas ofta till *Mellanåt*; jfr. *Anm.* under *Emellan*.

EMELLERTID, emellerti'd, adv. Under denna tid; medan något annat händer eller göres. *Vi sjöngo och roade oss; e. hände, att .... Man lefver nu blott för nöjen, och e. går allt, hur det kan.* — *Syn.* Under tiden, Härunder, Derunder. — *Konj.* Icke desto mindre. *Det är e. sant, att .... Ni har lofvat mig det, men e. gör ni motsatsen. Man sade, att han ej skulle komma; e. är han nu här.* — *Syn.* Se *Likväl*.

Anm. Ordet har omvexlande skrifvits *Emedlertid, Imedlertid* och *Imellertid*, men Sv. Akad. har för välljudets skull och i öfverensstämmelse med det mest brukliga uttalet antagit *Emellertid*, hvilket synes böra bibehållas. Förkortas stundom till *Mellertid*; jfr. *Anm.* under *Emellan*.

EMENDATION, emänndatschón, f. 3. Förbättring, rättelse.

EMERITUS, emèrituss, m. (lat.) Så kallas en embetsman, som, efter erhållet afsked, njuter pension eller behåller lönen för den tjenst, han innehaft.

EMETISK, emétissk, a. 2. (med.) Som verkar kräkningar.

EMFAS, ämmfás, f. 3. Kraft, eftertryck i ett tal. [Emphas.]

EMFATISK, ämmfátissk, a. 2. Eftertrycklig, uttrycksfull. [Emph—.]

EMIGRANT, --ánnt, m. 3. 1) (i allmänhet) En, som utvandrar ur sitt fäderneslaud och bosätter sig i främmande land. Utvandrare. — 2) (särskilt) Benämning på dem, som under första franska revolutionen utvandrade ur Frankrike.

EMIGRATION, ---tschón, f. 3. Utflyttning ur fäderneslandet till ett annat land, för att der bosätta sig. Utvandring.

EMIGRERA, v. n. 1. Utflytta, utvandra. Jfr. *Emigration*.

EMINENS, --nä'nns, f. 3. Titel, som i 7:de århundradet tillades biskopar, men numera tillkommer endast kardinaler och andeliga kurfurstar. Betyder egentligen: Utmärkthet. *Hans e. Ers e.*

EMINENT, --nä'nnt, a. 1. Högst förträfflig, utmärkt.

EMIR, -i'r, m. 3. Titel, som i Orienten och Norra Afrika tillägges oberoende stamhöfdingar, äfvensom alla Mohammeds afkomlingar. Betyder efter orden: ädel, furstlig.

EMISSARIE, --árie, m. 3. Person, utskickad af enskilt man eller ett samfund, en förening, för att i hemlighet söka utforska något eller utbreda vissa grundsatser. Utskickad, Kunskapare, Spion.

EMOLUMENT, ----mä'nnt, n. 3. Fördel, nytta. — *Pl.* 1) Löneförmåner. — 2) Biinkomster, sportler.

EMOT, emót, prep. Hette ursprungligen *A moti*, af gamla ordet *Mot*, möte. Betecknar: 1) Rörelse, för att möta någon, antingen i vänlig eller fiendtlig afsigt. *Gå e. en ankommande gäst. Hon steg upp och gick några steg e. den inträdande. Gå, tåga, rycka an e. fienden.* Säges äfv. i fråga om ting, såsom: *Segla e. strömmen, gå e. vinden, blåsten, vädret, simma e. vågorna.* — 2) Strid, tvist, stridighet. *Strida, slåss, fäkta, kriga e. någon. E. naturen, vanan. E. ens förhoppning. E. all förväntan, förmodan. E. min vilja. Försvara en mening, sats e. någon. Tala för och e. en sak. Vara e. någon*, vara fiende, motståndare till, söka motverka någon. *Hafva något e. en*, något att förebrå en. *Han har mycket e. sig*, det är mycket, som motverkar hans framgång, lycka, o. s. v. *Jag har intet e. detta förslag*, sätter mig icke deremot. *Vara e.* (om sak), vara vidrig, motbjudande. *Om det icke är dig e.*, om du dertill bifaller. *Handla, bryta e. lagen*, öfverträda den. — *Syn.* Med. — 3) Bemötande, antingen godt eller ondt. *Din vänskap, godhet, välvilja e. mig. Hans hårdhet, grymhet, elakhet e. dem.* — 4) Medel, som förekommer eller afhjelper något ondt, någon olägenhet, svårighet, sätter hinder för, o. s. v. *Hvad medel, hvilken utväg skall jag hitta på e. detta hotande onda? Sätta en dam e. strömmen. Tröst e. sorgen. Hjelp, medel, botemedel e. en sjukdom.* — *Syn.* För. — 5) Rum, läge, belägenhet: *a*) I närheten af ett föremål, på denna sidan derom. *E. Upsala är föret dåligt. E. polerna ligger en evig is.* — *b*) *Midt e., gent e.*, midt framför ett föremål, på andra sidan om något rymd. *Midt e. på andra sidan om gatan ligger hans hus. Midt e. södra Europa ligger Afrika. Midt e. spegeln stod en soffa.* — 6) Närheten af en viss tidpunkt. *E. slutet af året. E. morgonen, aftonen, middagen. E. regn*, när regn tillstundar. — *Syn.* Nära, Fram emot, Inemot. — 7) Utbyte, vedergällning, ersättning för. *Utbyta något e. ett annat. Hålla tio e. ett på vad. E. pant, qvitto. Han afstår egendomen e. en summa af .... E. betalning af .... Erhålla något e. löfte, vilkor, att ....* — 8) Förhållande, jemförelse. *Rikedom är intet e. dygd. E. honom är han en helt obetydande person.* — *Syn.* I jemförelse med. — 9) (i fråga om antal) Nära. *E. 1000 R:dr.* — *Syn.* Inemot, Nära, Icke långt ifrån, Vid pass. — 10) Brukas stundom absolut, nästan adjektivt, i samma mening som: stridig, vidrig, t. ex.: *Vinden är e.* — Se f. ö. de verber, hvar-

med *E.* konstrueras. — I sammansättningar, hvarvid *e* vanligtvis bortfaller, har *Emot* betydelsen af: *a*) Stridighet, motsträfvande, t. ex.: *Motarbeta, motstå* ell. *emotstå, motsätta sig, motstånd, motparti, motsträfvig, motsatt.* — *b*) Riktning åt ett håll, t. ex.: *Motvända, motvänd, motliggande.* — *c*) Egenskapen att våga, gälla lika mycket som något annat, att motsvara det, t. ex.: *Motväga, motsvara, motvigt, motsvarig, motbok, motbild, motstycke.*

Anm. I st. f. *Emot* brukas ofta förkortadt *Mot*, helst då föregående ord slutas med en vokal.

EMOTION, --tschón, f. 3. Sinnesrörelse.

EMOTSTÅ, emòtstå', se *Motstå.*

EMOTSTÅND, n. 5. Se *Motstånd* (astr.).

EMOTTAG, emòttág, n. 5. Hvad som är i stånd att emottaga. *E. för intryck.* Nytt ord, bildadt efter tyskan, föga brukligt, utom i filosofisk stil.

EMOTTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) 1) Räcka handen eller händerna emot något, som gifves, framräckes af en annan, och taga det. *E. en butelj, en skål, en tallrik. E. en almosa.* — 2) I sin ägo eller i sitt förvar bekomma, hvad som gifves, öfverlåtes, lemnas, meddelas, antingen som gåfva, betalning eller i och för något annat ändamål. *E. en gåfva, en skänk, ett testamente, en donation, en julklapp, en nyårsgåfva. E. betalning för något. E. en summa i betalning. E. bref, paket, en ansökan, en böneskrift, en depesch, en nyhet, en befallning, en order. E. regeringen,* börja att föra den. *E. ett uppdrag,* få uppdrag att göra något. Säges i utsträckt mening äfv. om ynnestprof, förmåner, belöningar o. s. v., som tilldelas, vare sig af menniskor eller af Gud; äfv. om hvarjehanda själsintryck, t. ex.: *E. aktningsbetygelser, ärebetygelser, ynnestprof, nådebevisningar. E. någons hyllning. E. komplimanger af någon. E. tacksägelse för något. E. beröm, loford, belöning för sin flit. E. tillrättavisning, förebråelser, bannor. De utmärkta gåfvor, han af naturens Herre e-tagit. E. intryck. E. visit, besök af någon. E. visiter, besök* eller blott *e.*, hålla sin dörr öppen för dem, som komma, för att göra besök, t. ex.: *Grefvinnan X. e-ger i dag, e-ger icke i dag.* — *Syn.* Se *Få.* — 3) Brukas äfven stundom om de inverkningar, för hvilka en sak, ett ting kan vara föremål. *Spegeln e-ger bilden af de föremål, som befinnas framför den.* — 4) Säges om vissa saker, som tjena till att samla och förvara något. *Hafvet e-ger i sitt sköte de flesta floder. En ränna, som e-ger allt vattnet ifrån ett tak. En cistern, som e-ger allt regnvattnet.* — I fråga om personer har *E.* betydelsen af att: hålla fram något, hvari en sak upphämtas, t. ex.: *I ett handfat e. bloden, som rinner ur ett sår. Jag kastade till honom ett paket, som han e-tog i handen.* — 5) Vara någon kommande till mötes och i skick, sätt m. m. tillkännagifva antingen aktning, vänskap och tillfredsställelse, eller förakt, hat, köld och missnöje. *E. någon hjertligt, vänligt, aktningsfullt, med vördnad, med öppna armar. E. väl, illa. E. någon kallt, med köld, med missaktning, med misstroende, med alla tecken till ett hemligt hat. Han blir öfverallt väl e-gen. Jag anmälde mig hos honom, men han ville ej e. mig. Fienden e-togs med en gevärssalva.* — 6) Lemna tillflykt. *Hvar och en förbjöds att e. någon af de proskriberade i sitt hus.*

Anm. *Emottaga* förkortas ofta till *Mottaga*, helst då en vokal ändat föregående ord. Detta gäller äfven om hänledningsorden af *Emottaga.*

EMOTTAGANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man emottager; verkningen, då något emottages (bem. 1, 2). *a*) *Vid buteljens, brefvets e.* — *b*) *En gåfvas, ett testamentes e. Vid betalningens e. Uppdragets, tjenstens, regeringens e.* — *Syn.* Erhållande, Bekommande, Öfvertagande. 2) Det sätt, hvarpå någon emottager eller blir emottagen (bem. 5). *Ett höfligt, kallt e. Hans e. var så sträft, att jag blef ond. Jag har all anledning att vara nöjd med mitt e. derstädes.* — *Syn.* Emottagningssätt, Bemötande. — 3) Handlingen, då man lemnar någon tillflykt i sitt hus. *Du vet, att han är landsförvist; hans e. i huset kan hafva ganska svåra följder.* — *Syn.* Hysande. — Jfr. *Anm.* under *Emottaga.*

EMOTTAGARE, m. 5. o. — GERSKA, f. 1. Person, som emottager (bem. 1 o. 2).

EMOTTAGLIG, a. 2. Som är i stånd att emottaga. *E. för alla slags intryck.* Ordet, nytt och bildadt efter det tyska *empfänglich*, brukas föga, utom i litterär och vetenskaplig stil.

EMOTTAGLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara emottaglig; jfr. d. o.

EMOTTAGNING, f. 2. Se *Emottagande.*

EMOTTAGNINGSDAG, m. 2. Dag, då någon håller sina dörrar öppna för visiters emottagande.

EMOTTAGNINGSBEVIS, n. 5. Skriftligt intyg, att man emottagit något. — *Syn.* Recepisse.

EMPIRI, ämmpirí', f. 3. sing. Insigt, grundad på erfarenhet eller iakttagelser. Erfarenhetsinsigt. [— rie.]

EMPIRIKER, ämmpí'rickr, m. 5. 1) En, som blott efter erfarenheten bestämmer sina handlingar. — 2) En, som anställer undersökningar, för att vinna erfarenhetskunskaper. — 3) Läkare, som företrädesvis följer erfarenheten. Skrifves äfven Empiricus.

EMPIRISK, ämmpí'rissk, a. 2. Som har afseende på eller är grundad på erfarenhet. Erfarenhetsmessig.

EMPIRISM, ämmpirí'ssm, m. 3. sing. 1) Tänke- eller handlingssätt, som blott stöder sig på erfarenhet. — 2) Läkekonst, som endast stöder sig på erfarenhet. Skrifves äfv. Empirismus.

EMPIRIST, ämmpiri'sst, m. 3. Se *Empiriker.*

EMPLOJ, anngplå'j, m. 3. (fr. *Emploi*) Syssla, tjenst.

EMPLOJERA, anngplåjéra, v. a. 1. Anställa, gifva syssla. — *Emplojerande*, n. 4.

EMPLOYÉ, anngplåjé, (efter franska uttalet) anngploajé, m. 3. En, som blifvit anställd, tjensteman.

EMPYREUMATISK, ämmpyrävvmátissk, a. 2. (kem.) Vidbränd. Nyttjas om produkterna af torr distillation.

EMULSIN, emullsí'n, n. 3. sing. (kem.) Det ämne, som motsvarar fröhvita i bittra och söta mandlar.

EMULSION, emullschón, f. 3. (farm.) Mjölklik dryck, innehållande en uppslamning af något i vatten olösligt organiskt ämne, såsom oljaktiga frön eller frukter. Kallas äfv. *Emuls.*

EMÖT, -ö't, m. 3. (fr. *Émeute*) Upplopp.

EN, en, f. 2. I. Allmänt bekant träd- och buskväxt af fam. Coniferæ, med svarta bär, hvaraf kan beredas svagdricka och brännvin (Genever ell. Gin). Virket begagnas till finare slöjdarbeten och träkärl. Juniperus communis.

EN, enn, m. o. f. ETT, n. a. o. s. II. 1) Grundtal, som innefattar motsatsen af flera, och är det första af alla tal. *Jag är blott en, men du och jag tillsammans äro två. Det är blott*

en Gud. En af hans söner. En af oss. En gång ett är ett. Klockan är ett. En här, en der. En emot en. En och (*eller*) *annan, Ett och* (*eller*) *annat,* någon, något; *ett och annat* äfv. hvarjehanda, t. ex.: *Tala om ett och annat. I ett för allt,* för ell. om alltsammans. *I ett, allt för ett, i ett och ett,* oafbrutet, t. ex.: *Det regnar i ett, allt för ett; käxa i ett och ett. Göra ett med någon,* hålla med någon, vara på ens sida. *Borga en för alla och alla för en,* med skyldighet för hvar och en särskilt att gälda skulden, i fall gäldenären eller öfrige borgensmän brista deråt. *Ett, tu, tre,* säges, när något skall göras i tre tempo, eller först, när man säger »tre»; betyder äfv.: plötsligt, i ett ögonblick. — 2) Brukas ofta för Den eller Någon. *En, som tänker. För en, som önskar . . . . Hvad kan man svara en, som frågar så dumt?* — 3) Enahanda, samma. *Vara af ett innehåll. Det är allt ett,* det är enahanda, detsamma, lika mycket. *En och samme,* den samme. *De äro ett hjerta och en själ,* högst förtroliga. — 4) Den ene. *En tycker om ett, en 'annan om ett annat.* — 5) Nyttjas stundom i stället för pron. *Man,* t. ex.: *En kunde verkligen tro, att det icke finnes annat än elakhet i verlden.* — Se äfv. *Ene.*

EN, enn, m. o. f. ETT, n. III. Obestämd artikel, som brukas att beteckna ett föremål, såsom obestämdt eller förut ej omtaladt, t. ex.: *En fader, en moder, ett barn. Glad som ett barn, men fast som en man och vis som en gubbe. Han är en Tysk. Kan ni låna mig en hatt? Här är en* (absolut). — *Anm.* 1) Obestämd artikel brukas stundom framför nomina propria, antingen: *a*) i dagligt tal, framför mindre bekanta personers slägtnamn, då dessa tillhöra en adlig, rik, ansedd eller berömd familj, t. ex.: *Hans fru är en grefvinna N.;* eller äfven: *b*) för att utmärka historiskt namnkunniga personer, isynnerhet då en sådan persons namn, för likheten i vissa egenskaper, lämpas till en annan, t. ex.: *En Alexander, en Carl XII. Han är en Cato, en Sokrates.* — 2) Utelemnas ofta framför predikatet i en sats, som tillkännagifver en persons stånd, yrke, m. m. *Han är officer, prest, läkare, o. s. v.* Stundom äfven i poesi, för att gifva stilen en viss fornåldrig eller ordspråkslik korthet, t. ex.: *Fåkunnig gäst i högbänk försmås* i st. f. *en fåkunnig,* o. s. v.

EN, enn, adv. IV. (fam.) Omkring, vid pass, ungefär. *En 100 år. Det kommer att dröja en 8 eller 14 dagar.*

ENA, v. a. 1. (föga brukl.) Förena. — *E. sig på,* v. r. (fam. pop.) Föresätta sig. *Om jag e-r mig på att lyckas, så går det nog.*

ENAHANDA, a. Af samma slag, art, beskaffenhet, lika beskaffad. *Det är e. färg. E. behandling skall äfven ni en dag få röna. E. art. På e. sätt. Af e. beskaffenhet.* Absolut säges: *Det är e.,* det är detsamma, likgiltigt, lika mycket. — *Syn.* Se *Lik, Samme.*

ENBAK, ènbák, m. 2. Kort svärd, sådant som brukades af krigsknektar i äldre tider.

ENBET, ènbétt, n. indef. *I e.* ell. blott *e.* (adverbialt), med blott en häst, en oxe eller åsna. *Åka i e., åka e.*

ENBETSVAGN, m. 2. Vagn, som drages af en enda häst.

ENBLADIG, ènbládigg, a. 2. Som har blott ett blad. Säges i fråga om växter och vissa skärande verktyg. *E. ört, blomkrona. E. såg, knif.*

ENBLOMMIG, a. 2. (bot.) Som blott har en blomma. *E. växt.*

ENBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* Enen (se *En,* I), växt som buske.

ENBÄR, n. 5. Bär af En (I). — *Ss. E-ssaft.*

ENBÄRSBRÄNNVIN, n. 3. Brännvin, beredt af enbär. Kallas i Frankrike Genièvre (Genever), i England Gin.

ENBÄRSDRICKA, n. sing. Dricka, brygdt på enbär.

ENBÄRSMOS, n. 5. Mos af enbärssaft, hvilket brukas som ett urin- och svettdrifvande medel.

ENBÄRSOLJA, f. 1. Etherisk olja, som erhålles, då krossade enbär distilleras med vatten.

ENBÄRSSIRAP, m. 3. Sirap, beredd af enbär. [— sirup, — syrup.]

ENBÄRSSPIRITUS, --spi'rituss, m. sing. Spiritus, som erhålles genom distillation af vinspiritus öfver enbär.

ENBÄRSVATTEN, n. 5. Vatten, distilleradt öfver enbär, hvilket tillsättes till urindrifvande mixturer.

ENBÄRSVIN, n. 5. Vin, beredt af enbär med hvitt, franskt vin.

ENCRINIT, ännkrini't, m. 3. (geol.) Stenvandling af någon djurväxt (zoofyt).

ENCYKLOPEDI, anngsyklåpedi', f. 3. 1) Inbegrepp af alla vetenskaper. — 2) Litterärt arbete, som afhandlar alla vetenskaper, konster och yrken. *Den franska E-en af Diderot och d'Alembert.* [Encyclopedie.]

ENCYKLOPEDISK, anngsyklåpédissk, a. 2. Som innefattar alla vetenskaper. *En e. ordbok.* [Encycl —.]

ENCYKLOPEDIST, anngsyklåpedi'sst, m. 3. 1) Författare af en encyklopedi. — 2) Säges särskilt om dem, som skrefvo den franska Encyklopedien, under Diderots och d'Alemberts ledning. [Encycl —.]

ENDA, se *Ende.*

ENDAGSKRÄK, ènndaggskrä'k, n. 5. Se *Dagslända.*

ENDAST, a. superl. af *Ende.* I. *Den, det e-e.* Förekommer stundom i hvardagsspråket. *Det e-e man kan hafva att säga om honom är att. . . .*

ENDAST, adv. II. Allenast, intet annat än. *E. älska penningen. Älska e. sig sjelf. Tänka e. och allenast på sina nöjen.* — *Syn.* Allenast, Ensamt, Bara, Blott. — *Konj.* Om allenast, om blott. *E. han gör det, så blir allting åter godt igen. E. och allenast det sker, så lyckas företaget.* — *Syn.* Allenast, Om allenast, Så vida blott, Om blott, Bara.

ENDE. m. ENDA, m., f. o. n. adj. Som ensam är till, befinnes, verkar, kan göras o. s. v. *Den ende Guden. E-e arfvingen. E-a medel, som hjelper, är att . . . . Det e-a, som kan göras, är att . . . . Han är den e-e i sitt slag,* hans make finnes ej, ingen kan med honom jemföras. *En e-a,* allenast en. *Hvar e-a en,* alla utan undantag. *Fredrik den E-e,* den störste, utmärktaste af alla regenter. *Ingen e-a,* alldeles ingen. Har stundom superlativet *Endast* (jfr. d. o. I).

ENDEKAGON, enndekagå'n, m. 3. (mat.) Elfvahörnig figur.

ENDELS, ènndéls, adv. (gam., bibl.) Ensidigt, oförståndigt, ofullkomligt. *Ty vi förstå e. och profetere e. Men, då det kommer, som fullkomligt är, vänder det åter, som e. är.*

ENDEMISK, änndémissk, a. 2. Ett folk ell. land särskilt tillhörande. Säges isynnerhet om sjukdomar.

ENDERA, énndera, m. o. f. ETTDERA, n. pron. a. o. s. (genit. *Enderas* o. *Ettderas*) 1) Den ene af tvenne. *E. af oss begge skall här sätta lifvet till. E. af dem måste dö. Ettdera skall ske, antingen att .... eller att .... —* 2) Någon. *E. dagen,* en, någon af dagarna. — Se f. ö. *Ettdera,* konj.

Anm. *Endera* hette ursprungligen *Ein theira,* en af dem.

ENDIOMETER, enndiåmétr, m. 2. pl. — *metrar.* Instrument, hvarmed middagslinien utmätes.

ENDIVIA, änndi'via, f. 3. Ört med vackra blå blommor, hvilken odlas som saladväxt. Cichorium Endivia.

ENDOSSEMENT, anngdåssemánng, n. 3. (fr.) Anteckning på baksidan af en vexel, om dess öfverlåtande på en annan.

ENDOSSENT, anngdåssä'nnt, m. 3. En, som endosserar en vexel.

ENDOSSERA, anngdåssèra, v. a. 1. (fr. *Endosser*) På baksidan af en vexel göra anteckning om dess öfverlåtande på annan person.

ENDRÄGT, èndrä'ckt, f. 3. sing. Förhållandet, att två eller flera personer draga ens, öfverensstämma i vilja och handlingssätt. *Lefva i e. tillsammans.* — *Syn.* Se *Enighet.*

ENDRÄGTIG, a. 2. 1) Som drager ens, sams. *En e. familj. De äro mycket e-a.* — *Syn.* Se *Enig.* — 2) Som tillkännagifver, uppenbarar endrägt. *Ett e-t handlingssätt. E-a mått och steg.*

ENDRÄGTIGHET, f. 3. sing. Se *Endrägt.*

ENDRÄGTIGT, adv. På ett endrägtigt sätt, med endrägt. *Lefva e.* — *Syn.* Se *Enigt.*

ENE, m. ENA, m., f. o. n. pron. a. *Den ene, ena, Det ena,* bestämda formen af *En,* efterföljd af *Den andre, andra, Det andra,* t. ex.: *Den e-e berättar så, den andre så. Den e-e efter den andra. Det e-a med det andra.* — Stundom brukas *Den ene, Den andre* i betydelse af *Den förre, Den sednare,* t. ex.: *Den e-e var god, den andre deremot elak; den e-e vacker, den andre ful.* Nyttjas äfv. i plural, t. ex.: *De ena äro lika så goda som de andra.*

ENERGI, enärrschi', f. 3. sing. (fr. *Énergie*) 1) Kraftfullhet, isynnerhet i en menniskas karakter. *Napoleon hade en ovanlig e.* — 2) Kraft, eftertryck, i ord eller handling. *En handlings e. Det ligger mycken e. i detta uttryck.* — *Syn.* Se *Kraft.*

ENERGISK, enä'rrschissk, a. 2. Kraftfull, eftertrycklig. *En e. åtgärd.* — *Syn.* Se *Kraftfull.* — *Energiskt,* adv.

ENERVERA, enärrvèra, v. a. 1. Betaga krafterna, försvaga. — *Enerverande,* n. 4.

ENERVERING, f. 2. 1) Verkningen, hvarigenom man enerveras. — 2) Försvagadt, kraftlöst tillstånd. — *Syn.* Se *Svaghet.*

ENESTABB, m. 2. (bot.) Se *Ormbunke.*

ENFALD, ènfálld o. ènnfálld, f. 3. sing. Egenskapen att vara enfaldig (i bem. 5). *Sedernas e.* — *Syn.* Enkelhet, Oskuld, Menlöshet.

ENFALDIG, ènfálldigg o. ènnfálldigg, a. 2. 1) Som har svag omdömeskraft (dock i mindre grad än *Dum*). — *Syn.* Se *Dum.* — 2) Lättrogen, lätt att bedraga. *Så e. du är, som kan sätta tro till sådant!* — *Syn.* Se *Lättrogen.* — 3) Oförståndig, obetänksam. *Han var nog e. att ej skaffa sig säkerhet.* — 4) Eftergifven, flat. *Huru kan du vara så e. och låta honom husera efter behag?* — *Syn.* Se *Eftergifven.* — 5) (i god mening) Enkel. *I dessa e-a tider visste man ej af lyxens förderfliga verkningar. En e. naturmenniska.* — *Syn.* Enkel, Oskyldig, Menlös, Okonstlad. — 6) (om sak) Som tillkännagifver, förråder enfaldighet. *E-t tal, yttrande, handlingssätt. E. min, uppsyn. E-a åtgärder. E-a seder,* enkla, oskuldsfulla. — *Syn.* Se *Dum, Enkel.*

ENFALDIGHET, f. 3. sing. Egenskapen att vara enfaldig (i alla bem., utom 5). — *Syn.* Se *Dumhet, Lättrogenhet, Eftergifvenhet.*

ENFALDIGT, adv. På ett enfaldigt sätt; jfr. *Enfaldig,* bem. 1, 2, 3, 4. *Tala e. Bära sig e. åt.* — *Syn.* Se *Dumt.*

ENFORMIG, ènfå'rrmigg, a. 2. Hvars särskilta delar hafva samma form, beskaffenhet, natur, skaplynne, egenskaper, och sakna all omvexling. Brukas ej i fysisk, utan blott i andlig mening, om saker. *Ett e-t lif, sällskap. En e. trakt. E-a dagar. E. stil, konversation. Här är mycket e-t att lefva.* — *Syn.* Ledsam, Tråkig, Långrandig, Entonig.

ENFORMIGHET, f. 3. sing. Egenskapen att vara enformig; brist på omvexling. — *Syn.* Ledsamhet, Tråkighet, Långrandighet.

ENFOTAD, ènfótadd, a. 2. Som har blott en fot.

ENFÄRGAD, ènfä'rrjadd, a. 2. Som har blott en färg.

ENFÖDD, ènfö'dd, a. 2. neutr. — *födt.* Ensam född af någon. Brukas i det kyrkliga språket. *Guds e-e Son.*

ENGAGERA, anng-gaschèra, v. a. 1. (fr. *Engager*) 1) Antaga i tjenst. — 2) Inleda i något slags förbindelse. — *E. sig,* v. r. 1) Antaga tjenst. — 2) Lofva bort sig till någon; lofva att deltaga i något nöje. — *Engagerande,* n. 4.

ENGAGEANTE, anng-gaschánngt, m. 3. (fr.) Ett slags fordom bruklig fruntimmersmanschett.

ENGAGEMENT, anng-gasch'mánng, n. 3. (fr.) 1) Öfverenskommelse, förbindelse. — 2) Ingående i tjenst. — 3) Anställning.

ENGEL, ä'nngl, m. 2. pl. *englar.* (af grek. *Angelos*) 1) (enligt Hebreernes föreställning och bibeln) Benämning på högre, af Gud skapade väsenden, som omgåfvo hans tron och af honom sändes till jorden, för att förkunna och verkställa hans vilja. *Englarne voro personifikationer af krafterna i den fysiska och andeliga verlden. De goda englarne blefvo beståndande i sin herrlighet, men de onda, som affölle från Gud, blefvo störtade ned i helvetet; och desse söka blott att verka ondt. Englarne föreställas såsom bevingade menniskor.* — 2) Benämning på de salige i himmelen. *Hon var en e. här på jorden; hon har nu blifvit en e. i himmelen.* — 3) (fig.) *a*) Ovanligt god menniska. — *b*) Skön qvinna. Säges äfv. någon gång om en ovanligt vacker yngling. [Ängel.]

ENGELSK, ä'nnglsk, a. 2. Som tillhör eller angår England; der född, uppväxt, tillverkad, bruklig, o. s. v. *E-a sjukan,* ett slags barnsjukdom, hvarunder hufvudet tillväxer och blifver oformligt stort, underlifvet och isynnerhet högra sidan uppdrifves, köttet blifver slappt, huden mycket blek, ryggraden utskjuter, ben och armar blifva krokiga och mista all styrka, samt tänderna svartna och anfrätas. Kallas äfv. Rachitis. *E-a svetten,* en ganska svår sjukdom, som först utbröt i England och härjade sedan i Europa, i slutet af 15:de och början af 16:de århundradet. *E-t salt,* ett kräkmedel, bestående af svafvelsyrad talkjord. [Ängelsk.]

ENGELSKA, ä'nngiska, f. 1. 1) Engelsk qvinna. — 2) (utan plur.) Engelska språket. *Kunnig i e-n. Han talar bra e.* [Ängelska.]

ENGER, se *Änger*.

ENGIFTE, ènji'vvte, n. 4. Se *Monogami*.

ENGLAANSIGTE, n. 4. Ansigte, skönt som en engels. [Äng —.]

ENGLAGESTALT, m. 3. Gestalt, liknande en engels; utomordentligt skön gestalt.

ENGLAGOD, a. 2. God som en engel, utomordentligt god. — ***Englagodhet***, f. 3.

ENGLAHUFVUD, n. 4. pl. — *hufvuden*. 1) Hufvud af en engel. — 2) Hufvud, skönt som en engels, ovanligt skönt.

ENGLAKÖR, ä'nnglakö'r, m. 3. Kör, sång af englar. [— chor, — chör, — kor.]

ENGLALIF, n. 5. Lif, i oskuld och sällhet, liknande englarnes. *Lefva ett e.*

ENGLALIK, a. 2. 1) Lik en engel i godhet eller skönhet. *En e. menniska, qvinna.* — 2) Lik en engels. *E. godhet, skönhet.* — ***Englalikt***, adv.

ENGLAMIN, m. 3. Min, liknande en engels; min, som uppenbarar en englalik själ.

ENGLAREN, a. 2. 1) Ren, oskuldsfull som en engel. *Hon är en e. varelse.* — 2) Ren som en engels. *E. vandel.* — ***Englarenhet***, f. 3.

ENGLARÖST, f. 3. 1) En engels röst. — 2) Röst, stämma, i skönhet liknande englars, sådan man föreställer sig den; ovanligt skön röst.

ENGLASJÄL, f. 2. Själ, skön som en engels; fullkomligt ren och oskuldsfull samt i högsta måtto god menniska.

ENGLASKARA, f. 1. Skara utaf englar.

ENGLASKÖN, a. 2. 1) Skön som en engel. *En e. qvinna.* — 2) Skön som en engels. *E-t ansigte. E. blick.*

ENGLASKÖNHET, f. 3. 1) Skönhet, liknande en engels. — 2) En englaskön qvinna.

ENGLASTÄMMA, f. 1. Se *Englaröst*.

ENGLASYN, f. 3. 1) Syn, uppenbarelse af en eller flera englar. — 2) (fig.) Ovanligt skön anblick.

ENHANDEL, ènhànndl, m. 2. sing. (föga brukl.) Handel, hvartill man har uteslutande rätt. — *Syn.* Monopol.

ENHET, ènhét, f. 3. 1) (mat.) *a*) Det första, enkla talet. *Hvarje sammansatt tal består af flera e-er.* — *b*) Hvarje särskilt af likartade ting, så vida derigenom uttryckes en storhet. *Pund, mark, lod, timme, minut, sekund äro olika e-er af vigt och tid.* — 2) (utan plur.) Egenskapen att vara blott en och icke flera; äfv. öfverensstämmelse. *Guds e. Kyrkans, trons e. E. i åsigter.* — 3) (utan plur.) Öfverensstämmelse i allt hvad som hör till en saks bestånd. *En stats e. är af högsta vigt för dess bestånd. E. i regeringen* — 4) (estet.) Delarnes af ett konstverk förbindelse till ett helt, bestående i deras sammanhang, så väl sins emellan, som med en grundidé, hvilken sammanbinder dem till ett helt. — 5) (fil.) Hvad som äger ett ifrån andra åtskildt varande.

ENHOFVAD, ènhóvadd, a. 2. (nat. hist.) Benämning på de djur, som tillhöra 7:de ordningen af Däggdjuren, innefattande endast Hästslägtet. Brukas mest i plur.

ENHORNIG, a. 2. Säges om djur, som hafva blott ett horn.

ENHVAR, ènnvár, m. o. f. ETTHVART, èttvárrt, n. pron. a. Se *Hvar och en*.

ENHÄLLIG, ènhä'lligg, a. 2. Enlig med allas vilja och samtycke. *E-t val. Med e-t samtycke.* — *Syn.* Enstämmig.

ENHÄLLIGHET, f. 3. sing. 1) Egenskapen att vara enhällig. *E-en af ett val.* — 2) Se *Endrägt*.

ENHÄLLIGT, adv. Enligt allas vilja och samtycke. *Blifva e. vald. Det blef e. beslutadt.* — *Syn.* Enstämmigt.

ENHÄNDT, ènhä'nnt, a. 1. Som blott har en hand. [Enhänd.]

ENHÖRNING, ènhö'rninng, m. 2. 1) Fyrfotadt djur, liknande en häst samt med ett långt, rakt, i spiral vridet horn i pannan, och hvilket omtalas hos de Gamle, isynnerhet Plinius. Dess tillvaro betviflas af nyare naturforskare. Enligt trovärdiga underrättelser lärer det likväl finnas i Habesch uti Afrika, äfvensom i de tibetanska bergstrakterna. — 2) (astr.) Stor stjernbild på södra himmelen, afbildad som en häst med horn, emellan Stora och Lilla Hunden. — 3) Se *Narhval*.

ENHÖRNINGSFISK, m. 2. Se *Narhval*.

ENIG, a. 2. Säges om personer, som öfverensstämma i tänkesätt, vilja, beslut och handling. *De äro mycket e-a både i tänkesätt, beslut och handling. Deruti äro vi e-a, att .... Vi äro e-a om priset. Alla äro derom e-a.* — *Syn.* Ense, Sams, Endrägtig, Samdrägtig, Öfverens, Enstämmig.

ENIGHET, f. 3. sing. Öfverensstämmelse i tänkesätt, vilja, beslut och handling. *E. i åsigter, i handlingssätt. Det råder mycken e. emellan dem.* — *Syn.* Endrägt, Endrägtighet, Enhällighet, Sämja, Samdrägt, Samdrägtighet, Enstämmighet.

ENIGT, adv. Med enighet, sämja. — *Syn.* Endrägtigt, Samdrägtigt.

ENKA, ä'nngka, f. 1. Qvinna, hvars man är död och som icke inträdt i nytt äktenskap. *Hon är e. efter två män. Handlanden Reinholds e.*

ENKANNERLIG, ennkànnärrligg, a. 2. (af *Enkom*) Se *Synnerlig*.

ENKANNERLIGEN, adv. Se *Synnerligen*.

ENKAUSTIK, ännkausti'k, a. 1. Se *Enkaustisk*. — F. 3. sing. Vaxmålning.

ENKAUSTISK, ännkaússtissk, a. 2. *E. målning*, inbränd målning, vaxmålning.

ENKEDROTTNING, ä'nngkedrå'ttninng (vanligtvis — drå'nninng), f. 2. Enka efter en konung.

ENKEFRU, f. 2. Fru, som genom döden förlorat sin man och ej inträdt i nytt gifte.

ENKEGREFVINNA, — HERTIGINNA, f. 1. Enka efter en grefve, hertig.

ENKEHJELP, f. 3. Understöd, som en enka åtnjuter.

ENKEL, ä'nngkl, a. 2. (af *En*) 1) Ej sammansatt. *De enkla maskinerna äro de bästa. Enkla och sammansatta ord.* — *Motsats:* Sammansatt. — 2) Tunnare, svagare, i jemförelse med något annat, som kallas Dubbelt. *E-t bräde. E-t öl.* — 3) Icke invecklad, lätt att använda eller förstå. *En e. metod. Ett e-t medel. Intrigen i denna pjes är ganska e.* (Fam.) *Det är helt e.*, helt naturligt, förstås af sig sjelft. — 4) Utan prydnad, utan anspråk, utan konst eller flärd. *En e. drägt. Enkla möbler. E. föda. Hafva en e. smak. Enkla och rena seder. En e. berättelse. E stil. Föra ett e-t lif. Vara e. i sitt handlingssätt.* — *Syn.* Anspråkslös, Flärdlös, Osökt, Konstlös, Okonstlad. — 5) Uppriktig. *En e. och okonstlad menniska.* — *Syn.* Se *Uppriktig*. — 6) (kem.) Säges om de kroppar, hvilka ej kunna skiljas i några sådana delar, som yttra olika förhållanden till någon annan kropp.

Kol, svafvel, fosfor, metaller äro enkla kroppar. — 7) (bot.) *E. rot,* som utgör en omedelbar fortsättning af stammen. *E. stam,* som väl har blomgrenar, men inga stjelkgrenar. *E-t blad,* när bladskaftet blott uppbär ett blad. *E. blomma,* ej sammansatt af flera småblomster.

ENKELHET, f. 3. sing. Egenskapen att vara enkel (bem. 1, 2, 3 o. 4). *a*) *E-en af dessa maskiner.* — *b*) *En melods e.* — *c*) *E-en af denna drägt. Sedernas, berättelsens, stilens e.* — *Syn.* (för bem. 4) Anspråkslöshet, Flärdlöshet, Konstlöshet.

ENKELKALKIG, a. 2. (bot.) Benämning på växter af Dikotyledonerna, som hafva ett enkelt blomskydd, stundom liknande blomfoder, stundom blomkrona.

ENKELNERVIG, ä'nngkl-nä'rrvigg, a. 2. (bot.) Så kallas ett blad, då det har enkla, icke förgrenade nerver.

ENKELSTRYKNING, f. 2. (fys.) *Magnetisk e.,* då man magnetiserar en stålstång på det sätt, att magnetens positiva pol sättes på midten deraf, hvarefter magneten föres utåt emot stångens ena ända och ett stycke utom denna; sedan börjar man midtpå igen, stryker åt samma håll, och förnyar detta 40 till 50 gånger. På samma sätt gör man med magnetens negativa pol på stångens andra ända, alltid iakttagande att aldrig stryka tillbaka.

ENKELT, adv. På ett enkelt sätt: *a*) Utan prydnad, utan anspråk, utan konst eller flärd. *Vara e. klädd. E. tillagad föda.* — *Syn.* Anspråkslöst, Flärdlöst, Osökt, Okonstladt, Konstlöst. — *b*) *Helt e.,* äfv. *Helt e. och simpelt,* endast och allenast, rätt och slätt; utan vidare mått och steg, utan något vidare, t. ex.: *Saken är helt e. den, att . . . . Han har helt e. och simpelt ingifvit sin afskedsansökan.* — *Syn.* Helt simpelt, Allenast.

ENKEMAN, m. 3. pl. — *män.* Se *Enkling.*

ENKEMEDEL, n. 3. pl. Det understöd, som tilldelas aflidne embetsmäns enkor.

ENKE- OCH PUPILLKASSA, f. 1. Inrättning, stiftad genom statens försorg, för militäre och civile embetsmäns enkor och barn, som deraf åtnjuta pensioner.

ENKESTÅND, n. 3. Det tillstånd, hvaruti enkor såsom sådana sig befinna.

ENKESÄTE, n. 4. Åt en enka under dess enkestånd anvisad bostad. Skrifves äfv. *Enksäte.*

ENKEUNDERHÅLL, n. 3. Underhåll, som en enka åtnjuter under sitt enkestånd.

ENKHUS, n. 3. Allmän inrättning, der medellösa enkor efter välfräjdade medborgare njuta husrum och underhåll.

ENKLANG, ènklánng, m. 3. (i musik) Likheten af tvenne toner i afseende på höjd eller djup.

ENKLEK, ä'nngklék, m. 2. Ett slags lek, då de lekande äro uppställde parvis efter hvarandra, med en ensam person i spetsen, vid hvars rop: *sista paret ut!* de tvenne sist stående springa framåt hvar åt sin sida, då den i spetsen ensam stående söker att fånga någondera, innan de åter kommit tillsammans.

ENKLING, ä'nngklinng, m. 2. Man, som genom döden förlorat sin hustru och ej inträdt i nytt gifte. — *Syn.* Enkeman.

ENKLINGSTÅND, n. 3. sing. Det tillstånd, hvaruti enklingar såsom sådana sig befinna.

ENKLITISK, ännkli'tissk, a. 2. (gram.) Så kallas ord, som hängas bakefter andra, t. ex. *que* i latinet.

ENKOM, ènngkåmm, adv. Särskilt, endast och allenast, med afsigt. *E. för den orsaken. E. dertill gjord.* — Brukas någon gång adjektivt, t. ex.: *Hafva e.* (särskilt) *nyckel till ett rum.*

ENKÅR, ä'nngk-å'r, se *Sorgår.*

ENKÖNAD, èntjö'nadd, a. 2. eller

ENKÖNIG, èntjö'nigg, a. 2. (bot.) Så kallas en blomma, när uti henne finnas antingen endast ståndare eller endast pistiller.

ENLEVERA, annglevèra, v. a. 1. Bortröfva. — *Enleve'rande,* n. 4. o. *Enlevering,* f. 2.

ENLIG, ènligg, a. 2. Öfverensstämmande. *Afskriften är e. med originalet. Det är ej e-t med min pligt, min karakter, min värdighet.* — *Syn.* Se *Öfverensstämmande.*

ENLIGHET, ènligghét, f. 3. sing. Öfverensstämmelse. *E-en med originalet intygar. I e. med lagen, med er befallning.* — *Syn.* Se *Öfverensstämmelse.*

ENLIGT, ènliggt, adv. I öfverensstämmelse med. *E. lagen, författningen. E. räkningen. E. sitt löfte. E. vårt aftal, vår plan. E. omständigheterna,* allt efter som omständigheterna fordra. *Lefva, kläda sig e. sitt stånd. Handla e. med sin karakter. E. dermed.* — *Syn.* I enlighet, i öfverensstämmelse med, Likmätigt, Efter.

ENMÄNNIG, ènmä'nnigg, a. 2. (bot.) Hvars blomma har blott en ståndare.

ENMÄNNING, m. 2. (bot.) Växt, hvars blomma har blott en ståndare. Monandrist. *E-arne,* klassen Monandria.

ENNEAGON, - - - å'n, m. 3. (mat.) Niohörnig figur.

ENORM, enå'rrm, a. 2. Oerhörd, omåttligt stor.

ENPARIG, ènpárigg, a. 2. (bot.) Säges om ett blad, som har blott ett bladpar.

ENQVINNAD, èn - -, a. 2. (bot.) Säges om en växt, hvars blomma har blott en pistill. Brukas i plur. substantivt: *E-e,* ordningen Monogynia.

ENRADIG, èn - -, a. 2. (bot.) 1) Så kallas ett svepefoder, när skärmbladen äro ställda i en rad. — 2) *E-t ax,* då alla blommorna utgå från en sida af blomfästet.

ENROLERA, anngrålèra, v. a. 1. (fr. *Enrôler*) Inskrifva i rullan, antaga till krigstjenst.

ENRUM, ènrúmm, n. 3. Rum, der man är allena med någon annan. *Samtal i e.,* emellan fyra ögon. *Det skedde i e.*

ENRUMMIG, ènrúmmigg, a. 2. (bot.) Som har blott ett rymme.

ENRÅDANDE, èn - - -, a. 4. Som allena råder, herrskar, regerar.

ENRÅDIG, ènrå'digg, a. 2. (föga brukl.) Se *Egensinnig.* — *Enrådighet,* f. 3. sing. — *Enrådigt,* adv.

ENS, enns, a. o. adv. Förkortadt af *Ense. Draga e.,* komma väl öfverens, väl sämjas.

ENS, enns, adv. 1) Allenast. *Blott några få, om e. någon.* — 2) *Med e.,* på en gång; genast. *Icke e.,* icke en gång.

ENSAK, ènsák, f. 3. 1) En person enskilt rörande sak, angelägenhet. *Det är hans e.,* det rörer ingen annan än honom, dermed har ingen annan att befatta sig. — *Syn.* Egen sak. — 2) (lagt.) Säges om böter, som icke skiftas, utan tillfalla någon odelade. *Tio riksdalers böter, angifvarens, rättens e.*

ENSAKSBÖTER, ènsaksbö'tr, f. 3. pl. Böter, som, ålagda utaf en domstol, tillfalla odelade en och samma person eller användas för ett enda ändamål.

ENSAM, ènnsámm, a. 2. 1) Som är utan sällskap af någon annan, ej åtföljd, ej beledsagad af någon annan. *Jag var e., när han kom. Vara e. hemma. Vi voro e-mma i rummet. Jag var e. med honom. Tala med någon e. Han är e. arfvinge. Vara e. om något,* med uteslutande rätt åga; äfv. vara den ende, som förehafver, förrättar, gör, underhåller o. s. v. något. *Sitta e-t fruntimmer,* bo för sig sjelf, utan skydd af man eller anhöriga. *Han gjorde e. mera gagn, än alla de andra tillsammans.* — *Syn.* Allen. — 2) Ende. *Vara e. i sitt slag,* den ende i sitt slag, öfverträffa eller vara alla andra olik. — 3) Enslig, enstaka. *Söka e-mma ställen. Denna e-mma trakt öfverensstämmer fullkomligt med hans lynne.* — *Syn.* Se *Enslig.* — Jfr. *Allena.*

ENSAMHET, f. 3. 1) Omständigheten, att man är ensam, utan sällskap. *Vara i e. E-en är en plåga för mången.* — *Syn.* Enslighet. — 2) Ställe, der man är eller kan vara ensam. *Söka e.* — 3) Omständigheten, att man icke har maka, barn eller familj.

ENSAMT, adv. Se *Endast. Hon lefver e. för honom.*

ENSE, ènnse, a. 1. Öfverensstämmande i tanka, vilja, beslut eller handling. *Blifva, vara e. De ha förut varit af stridiga tankar, men äro nu e. Härutí är jag e. med honom. Vara, blifva e. om priset. Man har blifvit e. derom, om att . . . . Derom äro alla e.* — Förkortas stundom till *Ens.* — *Syn.* Öfverens, Sams.

ENSIDES, ènsi'däss, adv. (föga brukl.) Enstaka, för sig sjelf.

ENSIDIG, ènsi'digg, a. 2. 1) (om person) Som ser, bedömer en sak blott ifrån en sida. *Vara e. i sina omdömen. En e. recensent.* — *Syn.* Partisk. — 2) (om sak) Som sträcker sig blott till en sida, en del, inskränkt inom en viss krets. *E. bildning.* — *Motsatser:* Allsidig, Mångsidig. — *Syn.* Inskränkt. — 3) (bot.) *E-a örtblad* kallas de, som äro vända blott åt en sida.

ENSIDIGHET, f. 3. 1) (om person) *a*) Egenskapen att vara ensidig i åsigter, omdöme. — *Syn.* Partiskhet. — *b*) Ensidig bildning. — *Motsatser:* Allsidighet, Mångsidighet. — 2) (om sak) Egenskapen att sträcka sig blott till en viss sida, en viss del, omfatta blott en viss krets. *E-en af hans bildning.* — *Syn.* Inskränkthet.

ENSIDIGT, adv. På ett ensidigt sätt. *Döma e. i en sak.* — *Syn.* Partiskt.

ENSITSIG, ènsi'ttsig, a. 2. Som blott har en sits. *E-t åkdon. E. schäs.*

ENSKALIG, èn - -, a. 2. (bot.) *E-t frögömme,* som har blott ett skal.

ENSKIFTA, èn - -, v. a. 1. Fördela sammanblandade jordägor genom enskifte (se följ.). — *Enskiftande,* n. 4. o. *Enskiftning,* f. 2.

ENSKIFTE, èn - -, n. 4. Så kallas en sådan skiftning af sammanblandade jordägor, hvarigenom hvarje ägares lott blir utbruten ifrån de öfriga. Äfv. blott Skifte.

ENSKIFTESBRUK, se *Ensädesbruk.*

ENSKILT, ènsji'llt, a. 1. 1) (om person) Som icke har någon offentlig befattning. *Lefva som e. man.* — *Motsats:* Offentlig, Publik. — *Syn.* Privat. — 2) (om sak) Ej offentlig. *Det e-a lifvets behag. Man bör offra sina e-a fördelar för det allmännas. Ludvig XIV:s e-a lif. E. rådgifvare. E. fängelse. E. skrift,* den mildare grad af kyrkplikt, som består uti förbrytarens bekännelse och afbedjande af sitt brott, i själasörjarens och några få vittnens närvaro, hvarefter aflösning meddelas honom. — *Motsats:* Offentlig, Publik. — *Syn.* Privat. — 3) Som ensamt tillhör eller har afseende på någon eller något. *Det är hans e-a förtjenst. För min e-a del,* hvad mig ensam beträffar. — 4) Som sker, försiggår utan vittnen, i enrum. *E. samtal.* — 5) Enstaka, afskild för sig sjelf, ej åtföljd af andra. *E-a ord. E-a exempel bevisa ingenting.* — *Syn.* Enstaka, Strödd. [Enskild.]

ENSKILT, ènsji'llt, adv. 1) Ej offentligt. *Skrifta någon e.* — 2) Med afseende på någon eller något i och för sig sjelf, utan hänsyn till andra. *Han begär ingenting för sig e. Uppdraga någon en förrättning e.* — *Syn.* Särskilt. — 3) I enrum, afsides, för sig sjelf. *Tala vid någon e. Hvar och en bor e. för sig.* [Enskildt.]

ENSKILTHET, ènsjilltht́é, f. 3. Enskilt omständighet, enskilt fall, förhållande. — Nytt ord, bildadt efter tyskan och ännu föga brukligt. — *Syn.* Partikularitet, Särskilthet, Enstaka fall. [Enskildhet.]

ENSKUREN, èn - -, a. 2. *E. ull,* sådan, som faller efter blott en gång årligen klippta får.

ENSKYLLA SIG, ènsjy'lla, v. r. 1. Se *Undskylla sig.*

ENSKYLLAN, ènsjy'llann, f. sing. indef. Se *Undskyllan.*

ENSLIG, ènsligg, a. 2. 1) Afsides belägen, ej besökt, afskild. *E. ort, trakt, natur. Ett e-t ställe.* — 2) Afskild ifrån umgänge med andra. *Föra ett e-t lif.* — *Syn.* Indragen, Tillbakadragen.

ENSLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara enslig (bem. 1). *Denna traktens e.* — 2) Afskildhet ifrån umgänge med andra. *Lefva i e. Älska e-en. I e-ens tysta sköte trifves han bäst.* — *Syn.* Ensamhet. — 3) Afsides, obesökt ställe, plats. *I skogens, lundens e. Söka e.* — *Syn.* Ensamhet.

ENSLIGT, adv. 1) Afsides, afskildt. *E. belägen ort.* — 2) I enslighet, för sig sjelf, utan umgänge med andra. *Lefva e.*

ENSLÖJD, ènslö'jjd, f. 3. (föga brukl.) 1) Idkandet af ett enda handtverk, en enda näringsgren. — 2) Idkandet af en näring, ett handtverk, med uteslutande rätt. Monopol.

ENSLÖJDARE, m. 5. (föga brukl.) En, som idkar enslöjd. Monopolist.

ENSPÄND, ènspä'nnd, a. 2. Med blott en häst förspänd. *E. vagn.*

ENSPÄNNARE, èn - -, m. 5. 1) Vagn, förspänd med blott en häst. — 2) Kurir.

ENSTAFVIG, èństávigg, a. 2. 1) Som har blott en stafvelse. *E-t ord.* — 2) (om person) Fåordig. *Vara mycket e.*

ENSTAFVIGHET, f. 3. Egenskapen att vara enstafvig.

ENSTAKA, ènstáka, a. indekl. (i fornspråket *Einstakir*) 1) Afskild ifrån andra, för sig sjelf belägen. *E. gård, hemman, torp. E. läge, belägenhet. En stad, der husen stå e.* — *Syn.* Isolerad. — 2) Ensam, ej åtföljd af andra. *Hvad betyda några e. undantag, exempel, fall? Ett e. ord.* — *Syn.* Ensam, Isolerad, Strödd. — *Adv.* 1) Afskildt till läge, för sig sjelf. *En e. belägen gård.* — 2) I enslighet, utan umgänge med andra, för sig sjelf. *Lefva alldeles e.*

ENSTAMMIG, èn - -, a. 2. Som blott har en stam. *E-t träd.*

ENSTÄMMIG, èn--, a. 2. 1) Som utföres blott af en stämma. *E. sång.* — 2) Se *Enhållig, Öfverensstämmande.*
ENSTÄMMIGHET, f. 3. Se *Enhållighet, Öfverensstämmelse.*
ENSTÄMMIGT, adv. Se *Enhålligt.*
ENSTÄNDIG, èn--, a. 2. (af t. *inständig*) Som ifrigt och ihärdigt upprepas, förnyas. *E. begäran. E-a böner. E-t yrkande.* — *Syn.* Se *Enträgen.*
ENSTÄNDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara enständig. *Med mycken e. begära.* — *Syn.* Se *Enträgenhet.*
ENSTÄNDIGT, adv. Med enträgenhet. *E. begära.* — *Syn.* Se *Enträget.*
ENSTÖDING, ènstö'dinng, m. 2. (fam.) En, som lefver för sig sjelf. [Enstöfving, Enstöring.]
Anm. Ordet hette i fornspråket *Einstædingr;* betyder således egentl. en, som har stöd blott af sig sjelf.
ENSÄDESBRUK, èn---, n. 5. Det slags åkerbruksmetod, då man på samma jord antingen sår säd efter säd, med beständig gödsling, eller gödslar blott första gången och sår sedermera säd, antingen med periodiskt återkommande gödsling eller så länge det bär sig, hvarefter den utmagrade jorden lägges till bete, för att återvinna någon kraft.
ENSÄLJARE, èn---, m. 5. (föga brukl.) En, som drifver enhandel, d. v. s. har uteslutande rättighet att sälja något. — *Syn.* Monopolist.
ENSÄLJNING, èn--, f. 2. sing. (föga brukl.) Se *Enhandel.*
ENTABLEMENT, anngtablemánng, n. 3. (fr., byggn.k.) 1) Det öfversta utaf en mur, hvarpå bjelklaget hvilar. — 2) Karnisen, arkitraven och frisen tillsammanstagna.
ENTAMERA, anngtamèra, v. a. 1. (fr. *Entamer*) Begynna; företaga; bringa å bane.
ENTERBILA, m. fl., se *Änterbila,* m. fl.
ENTITA, enti'ta, f. 1. Fågel af Sparffåglarnes ordning, 4 ½ tum lång, med svart hufva, hvita kinder och tinningar, rygg och vingar gråa, bröst och mage hvitletta samt klufven stjert. Vistas helst i alkärr och ibland enbuskar. Kallas äfv. Kärrmes. Parus palustris.
ENTLEDIGA, änntlèdiga, v. a. 1. Egentl.: Göra lös och ledig. Befria, frigöra. Brukas endast i fråga om uppdrag, befattning, tjenst o. d. *E. från ett uppdrag, en befattning. E. från en tjenst, ett embete,* gifva afsked derifrån. Nyttjas mest i administrativ stil. — *Syn.* Se *Afskeda.* — ***Entledigande,*** n. 4.
ENTOMOLIT, änntåmåli't, m. 3. Stenvandlad insekt. Skrifves äfv. *Entomolith.*
ENTOMOLOG, änntåmålå'g, m. 3. En, som är kunnig i läran om insekterna. Insektkännare.
ENTOMOLOGI, änntåmålåji', f. 3. Läran om insekterna. [----gie.]
ENTOMOLOGISK, änntåmålå'jissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på läran om insekterna.
ENTOMOSTRAKIT, änntåmåstraki't, m. 3. Stenvandladt skorpdjur.
ENTONIG, èntönigg, a. 2. 1) Utan omvexling i toner. *E. sång.* — 2) (fig.) Utan omvexling. — *Syn.* Se *Enformig.* — ***Entonighet,*** f. 3. — ***Entonigt,*** adv.
ENTRA, se *Äntra.*
ENTRÉE, anngtré, f. 3. (fr.) 1) Inträde. — 2) Inträdesrättighet. — 3) Inträdesafgift.
ENTREPRENAD, anngtr-prenád, m. 3. Åtagande af ett arbetes utförande, af vissa varors anskaffande o. s. v. mot vissa öfverenskomna vilkor. *E-en af ett byggnadsföretag. Detta arbete är gjordt på e. Utbjuda något på e.,* offentligt tillkännagifva, att man öfverlåter utförandet af något arbete eller en leverans åt den, som erbjuder de billigaste vilkoren. *Få något på e.,* få sig uppdraget att utföra ett arbete, göra en leverans emot vissa bestämda vilkor. [Enterprenad.]
ENTREPRENANT, anngtr-prenánngt, a. 1. Företagsam.
ENTREPRENÖR, anngtr-prenö'r, m. 3. (fr. *Entrepreneur*) En, som åtager sig entreprenader eller åtagit sig någon sådan.
ENTRESOL, anngtrså'll, m. 3. Mellanvåning med lägre rum än i de öfriga. Halfvåning.
ENTRETENERA, anngtrtenèra, v. a. 1. (fr. *Entretenir*) 1) Underhålla. — 2) Samtala med.
ENTRÄD, n. 5. Se *En,* f.
ENTRÄGEN, ènträ'gänn, a. 2. neutr. — *et.* 1) (om person) Som ifrigt, oaflåtligt, utan uppehör begär, yrkar, beder om något, o. s. v. *Vara mycket e. i sin begäran, i sin bön.* — *Syn.* Trägen, Envis. — 2) (om sak) Som ifrigt och ihärdigt upprepas, förnyas. *E. bön, begäran.* — *Syn.* Enständig, Trägen, Envis.
ENTRÄGENHET, f. 3. Egenskapen att vara enträgen. — *Syn.* Trägenhet, Envishet, Enständighet.
ENTRÄGET, adv. På ett enträget sätt, med enträgenhet. *E. begära, bedja om något.* — *Syn.* Enständigt, Träget, Envist.
ENTUSIASM, anngtusiássm, m. 3. (fr. *Enthousiasme*) Hänryckning, hänförelse, förtjusning, förtjusningsfeber, svärmisk ifver. [Enthusiasm.]
ENTUSIASMERA, anngtusiassmèra, v. a. 1. Försätta i hänryckning, hänrycka, hänföra, elda. [Enthu —.]
ENTUSIAST, anngtusiásst, m. 3. 1) Person, betagen af entusiasm; svärmare, svärmisk beundrare. — 2) Benämning på anhängarne af åtskilliga religionssekter. [Enthu —.]
ENTUSIASTISK, anngtusiásstissk, a. 2. Hänryckt, svärmiskt beundrande eller älskande, svärmiskt ifrande för något; svärmisk. [Enth —.]
ENTYDIG, ènty'digg, a. 2. 1) Som blott kan tydas på ett sätt. — 2) Som har blott en bemärkelse. *E-t ord.* — ***Entydighet,*** f. 3.
ENVELOPP, anngvelå'pp, m. 3. (fr. *Enveloppe*) 1) Omslag. — 2) Ett slags utanverk kring en fästning, bestående af ett sammanhängande verk, af raveliner och contregarder, utan graf emellan.
ENVIG, ènnvi'g, m. 3. sing. I fordna tider hos Skandinaverna bruklig strid med vapen emellan två personer, för att slita någon dem emellan uppkommen tvist. *Utmana på e.* — *Syn.* Envigeskamp, Envigesstrid, Tvekamp, Holmgång, (nu) Duell.
Anm. Ordet hette i fornspråket *Einvigi* af *Ein,* en, och *Vig,* strid; således: Strid en emot en.
ENVIGESKAMP, m. 2. sing. eller
ENVIGESSTRID, m. 3. Se *Envig.*
ENVIS, ènnvi's, a. 2. 1) (om person) *a*) Som vidblifver mening, föresats, beslut, hvilka äro oriktiga, utan att lyssna till förnuftiga skäl. *En e. menniska. Vara e. i sin tro, i sin fördom. E. som synden, som en finne,* i högsta grad e. — *Syn.* Egensinnig, Tjurhufvig, Halsstarrig. — *b*) Se *Enträgen.* — 2) (om sak) *a*) Som innefattar, röjer, uttrycker, tillkännagifver envishet. *E. karakter. Ett e-t hufvud.* — *Syn.* Egensinnig. — *b*) Länge ihållande, som icke lätt ger vika eller

upphör. *Ett e-t motstånd. E. sjukdom.* — *Syn.* Ihärdig, Hårdnackad, Ihängsen, Ihållande.

ENVISAS, v. d. 1. Envist vidblifva mening, föresats, beslut; envist fortfara med något. *E. att tro, att begära, yrka något. E. i sitt beslut, i en föresats. E. att vilja göra något.*

ENVISHET, f. 3. Egenskapen att vara envis; jfr d. o. — *Syn.* a) Egensinnighet, Halsstarrighet, Tjurhufvighet. — b) Se *Enträgenhet.* — c) Ihärdighet, Hårdnackenhet, Ihållighet, Ihängsenhet.

ENVISING, ènnvi'sinng, c. 2. Envis person. — *Syn.* Tjurhufvud, Egensinnigt, envist hufvud.

ENVOJÉ, anngvåjé, m. 3. (fr. *Envoyé*) Sändebud till utländsk makt, af lägre rang än ambassadör och minister.

ENVÅLDSHERRE, èn---, m. 2. pl. — *herrar.* Enväldig herrskare, regent.

ENVÅLDSKONUNG, m. 2. Enväldig konung.

ENVÅLDSMAKT, f. 3. 1) Enväldig makt. — 2) Envälde.

ENVÅLDSREGENT, ènvålldsrejä'nnt, m. 3. Enväldig regent. — *Syn.* Suverän.

ENVÅLDSREGERING, f. 2. Se *Envälde.*

ENVÅNINGSHUS, èn---, n. 5. Hus, som har blott en våning.

ENVÄLDE, ènvä'llde, n. 4. Regeringssätt, då regenten är fullkomligt oinskränkt i allt sitt görande och låtande hvad regeringsangelägenheterna angår, och då allt, hvad som rörer styrelsen, beror af honom allena. *E-ts missbruk är despotism. Under Carl XI och Carl XII var i Sverige e-t rådande.* — *Syn.* Envåldsmakt, Envåldsregering, Oinskränkt monarki, Suveräneté.

ENVÄLDIG, ènvä'lldigg, a. 2. 1) Som regerar fullkomligt oinskränkt, utan att för någon behöfva göra redo för sina handlingar; som i sin hand äger både lagstiftande, domare- och verkställande makten. *E. monark, regent, konung.* — *Syn.* Oinskränkt, Enrådig, Enrådande, Suverän. — 2) Som tillhör eller har afseende på enväldet. *E. regering, makt.* — *Syn.* Oinskränkt, Suverän.

ENVÄLDIGT, adv. Med fullkomligt oinskränkt regeringsmakt. *Regera, herrska, råda, styra e.* — *Syn.* Oinskränkt, Suveränt, Enrådigt.

ENÄR, enä'r, konj. Se *Emedan.* Brukas mest i juridisk och administrativ stil.

ENÖGA, ènö'ga, n. 4. pl. — *ögon.* 1) En, som är blind på ena ögat. Brukas i denna bem. sällan, och endast som speord. — 2) (nat. hist.) En klotrund, gulaktig insekt, något större än ett knappnålshufvud, med två svarta ögon, hvilka äro nästan sammanväxta till ett.

ENÖGD, ènö'ggd, a. 2. 1) Som har blott ett öga. *Cykloperne voro e-e.* — 2) Som ser blott på ena ögat. *Han är e.*

ENÖRIG, a. 2. Som mistat ena örat (både om menniskor och om kärl med öron; det sednare dock oftast förekommande).

EOL, èåll, nom. propr. m. Enligt romerska mytologien, vindarnes gud. Skrifves, enligt latinen, vanligtvis *Æolus,* utom i poesi och i sammansättningar eller härledningar.

EOLIPIL, eålipi'l, m. 3. (fys.) Ihålig metallkula, som ändar sig i ett långt, rakt eller krökt rör, och, fylld med vatten, upphettas, tills detta börjar koka, då ångan som ett starkt väder utströmmar ur det trånga röret. Dunstkula. [Æol —.]

EOLSHARPA, èållsharrpa, f. 1. Ett slags instrument liknande monochorden, bestående utaf en mycket aflång, fyrkantig låda af furu, på hvars ofvansida några tarmsträngar af lika tjocklek äro fästade, hvilka stämmas unisont och sättas i svängning genom luftdrag, t. ex. i ett öppet fönster, då de låta höra grundtonen samt dess aliqvoter i ett jemt crescendo och diminuendo, hvarvid än den ena än den andra af bitonerna starkare ljuder. Vindharpa. [Æols —.]

EONER, -ó-, m. 3. pl. (hos Gnostikerna) Krafter, hvilka antagas före tidens början hafva utströmmat ifrån Gud och vara till såsom väsenden eller andar.

EOS, éåss, nom. propr. f. (grek.) Aurora, morgonrodnaden. Förekommer någon gång i poesi.

EPAKTER, epácktr, m. 3. pl. (tidräkn.) De 11 dagar, som ett månår är kortare än sol-året. Skrifves äfv. *Epacter.*

EPAULETTE, epålä'tt, f. 3. (fr.) Axeltofs på officersuniformer.

EPHEMER, EPHEMERIDER, se *Efemer, Efemerider.*

EPHORAT, efårát, n. 3. 1) En ephori befattning. — 2) Tiden, under hvilken någon är eller varit ephorus. [Eforat.]

EPHORUS, èforuss, m. (lat.) Uppsyningsman ell. föreståndare för en offentlig läroanstalt. [Eforus.]

EPICURÉ, m. fl., se *Epikuré.*

EPICYKEL, --sy'ckl, m. 3. (enligt de Gamles åsigt i astronomien) Mindre krets, i hvilken hvarje planet skulle röra sig, under det medelpunkten beskrefve en större krets omkring jorden.

EPIDEMI, ---mi', f. 3. (med.) Farsot, härrörande af tillfälliga, egna förhållanden i luften. [— ie.]

EPIDEMISK, a. 2. Som har karakteren af epidemi. *E. sjukdom, feber.*

EPIDERMIS, --dä'rrmiss, f. (grek.; anat.) Öfverhud, ytterhud.

EPIDOT, --då't, m. 3. Ett slags mineral, bestående af kiselsyrad lerjord, jernoxid, kalkjord och manganoxidul.

EPIGRAF, --áf, m. 3. Öfverskrift, påskrift på en byggnad. [Epigraph.]

EPIGRAM, --ámm, n. 3. pl. — *grammer.* (från grekiskan) 1) (ursprungligen) Verser, som sattes på tempelskänker, för att uttrycka anledningen o. s. v.; sedan äfv. betraktelser öfver de föremål, på hvilka de sattes, med en öfvervigt af det spetsigt bitande. — 2) (nu) Kort poem af komiskt eller satiriskt innehåll, som först spänner läsarens väntan och sedan, i slutet, med ett qvickt spetsigt infall på ett öfverraskande sätt tillfredsställer den. [Epigramm.]

EPIGRAMMATISK, a. 2. Som har karakteren af ett epigram: spetsigt qvick.

EPIGRAMMATIST, ----i'sst, m. 3. Författare af epigrammer.

EPIKER, èpickr, m. 5. Se *Episk skald* (under *Episk*).

EPIKURÉ, m. 3. 1) Lärjunge af grekiska filosofen Epikur. — 2) En, som sätter lifvets högsta goda i sinliga njutningar. Vällusting. [Epicuré.]

EPIKUREISK, ---rä'jjsk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Epikurs lära. [Epic —.]

EPIKURISM, ---i'ssm, m. 3. 1) Epikurs eller hans anhängares lära och lefnadssätt. — 2) Böjelse för sinlighet och vällust. [Epic —.]

EPILEPSI, --läppsi', f. 3. Se *Fallandesot.* [— ie.]

EPILEPTISK, --lä'pptissk, a. 2. Som tillhör, utmärker, antyder fallandesot.

EPILOG, --lå'g, m. 3. 1) Eftertal, sluttal, som vid slutet af ett tal eller ett vitterhetsstycke,

framför allt i äldre skådespel, meddelar läsaren eller åhöraren ännu några anmärkningar, rörande det föregående innehållet. — 2) Benämning, som vissa romanskrifvare gifva slutet af sina romaner.

EPISK, a. 2. Som har karakteren af, tillhör eller har afseende på epos. *E. poesi*, det berättande skaldeslag, som lugnt framställer för inbillningen en poetisk händelse, såsom förfluten. *E. skald*, författare af sådan poesi.

EPISKOPAL, --skåpál, a. 2. Biskoplig. *Den e-a kyrkan i England.* [Episc—.]

EPISKOPALER, --skåpálr, m. 3. pl. Medlemmarne af den episkopala eller biskopliga kyrkan i England. [Episc—.]

EPISOD, --så'd, m. 3. (från grekiskan) 1) (ursprungligen) Handlingen emellan korsångerna i de Gamles tragedier. — 2) (sedermera) Bihandling i epos och dramat, isynnerhet när den bildade ett litet helt för sig. — 3) (nu) *a*) Bihandling i ett poem, hvilken skalden sammanknutit med hufvudhandlingen, och som icke väsendtligt hörer till densamma. — *b*) Afvikelse från hufvudämnet i ett tal. — *c*) Bisak i en målning, isynnerhet historisk.

EPISODISK, --så'dissk, a. 2. Som har karakteren af episod; afvikande från hufvudämnet. *En e. berättelse.*

EPISTEL, epi'sstl, m. 2. pl. *epistlar.* 1) (litter.) Bref på vers, skaldebref. — 2) Benämning på hvarje af de i Nya Testamentet befintliga bref från apostlarna. — 3) Utdrag ur apostlarnes bref, som brukas till aftonsångstext på söndagar och högtidsdagar. — 4) (fam. skämtv.) Bref.

EPISTOLARISK, a. 2. eller

EPISTOLÄR, ---ä'r, a. 2. (litter.) Författad i brefform.

EPITAPHIUM, --táfiumm, n. 3. pl. — *ier.* Grafskrift.

EPITET, --tä't, n. 3. Ord, som tillägges ett annat, mer till prydnad, än såsom behöfligt för meningen. Skrifves äfv. *Epithet.*

EPOD, epå'd, m. 3. Ett slags lyrisk dikt, hvari en längre vers afvexlar med en kortare.

EPOK, epå'k, m. 3. 1) Vigtig tidpunkt, hvarifrån någon viss tidräkning tager sin början, t. ex. Christi födelse, staden Roms grundläggning. *Göra e.*, säges om märkvärdiga händelser, som börja ett nytt tidehvarf; (fig.) göra sig eller den tidpunkt, hvari man lefver, märkvärdig; väcka stort uppseende. — 2) Sjelfva händelsen, som gör epok. — 3) (fig.) Hvarje vigtig tidpunkt. — 4) Period, tidrymd, tidehvarf. [Epoque.]

EPOPÉ, epåpé, m. 3. eller

EPOS, épåss, n. (grek.) 1) (egentl.) Berättande poesi, eller den poesi, hvilken i berättande stil framställer något såsom förflutet. *E. är antingen versifieradt eller prosaiskt. Det prosaiska e. innefattar romanen, novellen och sagan.* — 2) (uti inskränkt mening) *a*) Berättande skaldestycke, hvars innehåll är en poetisk händelse, som har afseende på verlden, menniskoslägtet, folkslags öden, och der menniskornas handlingar omedelbart bestämmas af i händelserna på ett afgörande sätt ingripande gudamakter. — *b*) Sådant episkt poem, hvars innehåll har mer afseende på enskilta menniskors lefnad och öden. — *Syn.* Hjeltedikt.

EPSOMERSALT, ä'ppsåmr-sállt, n. 3. Se *Engelskt salt* (under *Engelsk*).

EQVATION, ekvatschón, f. 3. (algebr.) Beteckning af likheten emellan tvenne algebraiska storheter, uppställda en på hvardera sidan om likhetstecknet (=). [Equ —, Æqu —.]

EQVATOR, ekvàtårr, m. 3. Cirkel, som drages rundt omkring jorden, på lika stort afstånd ifrån begge polerna, och delar jorden i tvenne halfvor: norra och södra hemisferen. Kallas äfv. Dagjemningslinie eller blott Linien. [Equ —, Æqu —.]

EQVILATERAL, ----ál, a. 2. (mat.) Liksidig. [Equ —.]

EQVILIBRIST, ---i'sst, m. 3. Lindansare. [Equ —.]

EQVINOCTIALPUNKT, ekvinåcktsiàlpúnnkt, m. 3. Se *Dagjemningspunkt.*

EQVINOCTIALSTORM, ekvinåcktsiàlstå'rrm, m. 2. Storm, som vanligtvis rasar vid tiden för dagjemningen, i Nord- och Östersjön, samt i medlersta och norra Europa.

EQVIPAGE, EQVIPERA, se *Ekipage, Ekipera.*

EQVIVALENT, ---lä'nnt, a. 1. Lika gällande, jemngod, motsvarande.

EQVIVOK, se *Ekivok.*

ER, dat. o. ackus. af pron. poss. *J.* Se *Eder*, I.

ER, m. o. f. **ERT**, n. pron. poss. Se *Eder*, II.

ER, är, prefix, som bibehållit sig i åtskilliga från tyskan lånade ord. *a*) Ökar stundom stamordets bemärkelse, t. ex.: *ernå, erfordra;* — *b*) Gifver ordet en egen, ifrån stamordet mer eller mindre afvikande bemärkelse, t. ex.: *erhålla* af *hålla; ersätta* af *sätta;* — *c*) Förbindes stundom med en blott slutform, t. ex. *erbarmlig, erinra.*

ERA, f. 3. 1) Tidpunkt, hvarifrån en tidräkning börjas. — 2) Tidräkning. — 3) Tidehvarf, tidrymd.

ERATO, è--, nom. propr. f. Dansens och musikens sånggudinna.

ERBARMLIG, ä'rbárrmligg, a. 2. (t. *erbärmlich*) Högst dålig, ganska usel, jemmerlig. — *Syn.* Se *Dålig.*

ERBARMLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara erbarmlig. — *Syn.* Se *Dålighet.*

ERBARMLIGT, adv. Högst uselt, jemmerligt. — *Syn.* Se *Dåligt.*

ERBJUDA, ä'rbjúda, v. a. 3. (böjes som *Bjuda*) Tillbjuda. *E. en något. E. någon tillfälle att . . . .* — *Syn.* Bjuda, Tillbjuda. — *E. sig*, v. r. Tillbjuda någon att göra, uträtta, förrätta något för honom, till hans nytta, o. s. v. *E. sig till biträde, hjelp, vägvisare åt någon. E. sig att hjelpa någon.* — *Erbjudande*, n. 4.

EREBUS, èrebuss, m. (gr. *Erebos*) 1) Den, enligt grekiska mytologien ur kaos födda urnatten. — 2) Underverlden, de dödes rike. I poesi skrifves ofta *Ereben.*

EREKTION, eräcktschón, f. 3. (med.) Resning. [Erec —.]

EREMIT, --i't, m. 3. (af grek. ordet *Erämos*, ensam) En, som lefver afskild ifrån menniskors umgänge, för att öfverlemna sig åt andaktsöfningar. — *Ss. E-boning, -hydda, -koja.*

EREMITAGE, ---tásch, n. 3. 1) (egentl.) Eremitkoja. — 2) Enkel, halmtäckt, med bark beklädd koja i en park, som skall likna en eremitkoja. — 3) Benämning på några lustslott.

EREMITISK, a. 2. Som tillhör, har afseende på, utmärker en eremit. *E-t lif, lefnadssätt.*

EREMITKRÄFTA, --i'tkrä'ffta, f. 1. Ett slägte af de tiofotade Skorpdjuren, med ganska mjukt skal; inkryper i skalen af snäckor, dem hon med stjerten släpar efter sig, då hon söker födan. Pagurus Bernhardus.

EREMITLIF, --i'tli'v, n. 3. Lefnadssätt, afskildt ifrån menniskors umgänge.

ERENPRIS, se *Ärenpris.*

ERFARA, ä'rfára, v. a. 3. (böjes som *Fara*) 1) Genom yttre känselsinnet emottaga intryck af någon fysisk verkning. *E. en känsla af köld. Jag har e-rit, hvad en svår tandvärk vill säga.* — *Syn.* Förnimma. — 2) Emottaga intryck på det inre känselsinnet (känslan) af någon andlig verkning. *E. ledsnad, obehag, sorg, smärta. E. en känsla af sorg, af glädje, af ledsnad.* — *Syn.* Känna, Förnimma, Röna, Få vidkännas. — 3) Hafva erfarenhet af. *Han har e-rit både lycka och olycka. Jag har i mitt lif e-rit mer ondt än godt.* — *Syn.* Röna. — 4) Erhålla kunskap, underrättelse om, få veta. *Jag har e-rit denna nyhet af en vän. Jag erfar ifrån alla håll, att man beklagar sig öfver honom.* — *Syn.* Inhämta, Få veta, Få kunskap om, Förnimma. — *Erfarande,* n. 4.

ERFAREN, ä'rfáränn, a. 2. neutr. — *et.* Som har erfarenhet. *En ganska e. man. Han är ganska e. i denna konst, i affärer, i krigsärender.* — *Syn.* Förfaren, Kunnig, Hemmastadd, Bevandrad, Verldserfaren, Klok, Gammal och van.

ERFARENHET, f. 3. sing. 1) Kunskap, förvärfvad genom sinlig förnimmelse. — 2) Kännedom, färdighet, insigt, förvärfvad genom vana. *Hafva, äga, besitta mycken e. En man med mycken e., utan all e. Han äger mycken e. i läkekonsten. Det vet jag af e. Tala af e.,* tala om något, som man genom vana haft tillfälle att lära känna. — *Syn.* Förfarenhet, Kunnighet, Insigt. — 3) Kännedom af verlden och menniskorna, förvärfvad genom långvarig beröring och umgänge med folk af olika samhällsställning. *Äga e. af verlden. E-en lär att misstro andra. E-en visar, att ....* — *Syn.* Verldserfarenhet, Klokhet. — 3) Kunskap om en inträffad tilldragelse, underrättelse om något. *Jag har kommit i e. af, att man utspridt ett elakt rykte om dig,* jag har erfarit, fått veta, att ....

ERFARENHETSSATS, m. 3. Sats, som grundar sig på erfarenheten.

ERFARENHETSLÄRA, f. 1. Lära, grundad på erfarenheten.

ERFORDERLIG, ä'rfórdärrligg, a. 2. Som erfordras, behöfves. *Med all e. noggrannhet, omsorg, skyndsamhet.* — *Syn.* Se *Nödig.*

ERFORDERLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara erforderlig. — *Syn.* Behof, Behöflighet.

ERFORDRA, ä'rfórdra, v. a. 1. Fordra, behöfva. Har endast sak till objekt. *Detta göromål e-r mycken skyndsamhet.* — *Syn.* Se *Fordra.* — *E-s,* v. d. Behöfvas. *Allt hvad dertill e-s är tålamod. Dertill e-s en icke obetydlig summa.* — *Syn.* Se *Behöfvas.*

ERFORDRAN, f. sing. indef. (föga brukl.) Omständigheten, att något erfordras.

ERG, errj (uttalas af somliga ärrj), m. 3. sing. (af lat. *Ærago*) Oxid, hvarmed koppar öfverdrages på ytan, genom inverkan af fuktig luft.

ERGA, èrrja (ä'rrja), v. n. ERGAS, v. d. och ERGA SIG, v. r. 1. Säges om koppar, som öfverdrages med erg. — *Erga,* v. n. Förorsaka erg. *E. från sig,* v. r. Säges om kokkärl af koppar, på hvilka förtenningen blifvit mer eller mindre afnött, och som till följe deraf erga sig, samt meddela maten, som i dem kokas, smak af erg och göra den skadlig för helsan.

ERGAKTIG, èrrjäcktigg, a. 2. Som liknar erg.

ERGIG, èrrjigg, a. 2. Som har beskaffenhet af erg.

ERGIGHET, èrrjigghét, f. 3. Egenskapen att vara ergig.

ERGO, ä'rrgo. (lat.) Derföre, således, följaktligen. Brukas någon gång, mest skämtvis.

ERGOTIN, ä'rrgoti'n, n. 3. sing. (kem.) Eget ämne i Mjöldryga.

ERHÅLLA, ä'rhå'lla, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) 1) Få, hvad man begärt, anhållit om. *Han har e-llit, hvad han begärt, den tjenst, han sökt. Genom många böner har han e-llit, att saken nedlägges.* — *Syn.* Få sig beviljad, Få, Bekomma, Finna, Ernå. — 2) Få emottaga (utan begäran, ansökan). *E. en skänk, en gåfva, en pension. E. något till skänks. E. bittra förebråelser för något.* — *Syn.* Få, Bekomma. — 3) Säges äfv. någon gång om djur och liflösa föremål, för att utmärka någon yttre inverkan. *Hästen erhöll tillfälle att få beta en stund. Soffan har vid flyttningen e-llit en liten skada.* Oftare säges dock Få, Bekomma. — I allmänhet nyttjas *Erhålla* endast i det mera städade samtalsspråket och i skrift.

ERHÅLLANDE, n. 4. Omständigheten, att man erhåller eller att något erhålles.

ERIKSGATA, f. 1. Resa genom alla rikets landskap, som svenska konungarne i äldre tider företogo, strax efter sedan de blifvit valde, för att svärja sin ed och emottaga hyllning af folket. Anses härleda sig af den fordna partikeln *Æ,* som i sammansättningar betyder *all,* samt *Rike* och *Gata,* väg; således egentligen: Resa genom hela riket.

ERIKSMESSA, f. 1. 1) Fest, som i katolska tiden firades till åminnelse af Erik d. Helige. — 2) (nu) Den dag, som i almanackan är betecknad med namnet Erik.

ERINRA, ä'ri'nnra, v. a. 1. (t. *erinnern*) 1) Påminna. *E. någon om en sak. E. om något, som blifvit glömdt. E. någon om hans pligt. E. om ett löfte, en skuld. Jag måste e. honom, att det är hans tur i morgon.* — *Syn.* Se *Påminna.* — 2) Ogillande yttra sig om något, anmärka. *Vid allting hafva något att e. Emot honom har jag visst ingenting att e. Härvid har jag ingenting att e.* — *Syn.* Se *Tadla.* — 3) Invända. *Häremot e-des å motpartens sida, att.... I förbigående vill jag blott e., att ....* — *E. sig,* v. r. Draga sig, föra sig till minnes. *E. sig något. Jag e-r mig, att jag i morgon måste besöka honom.* — *Syn.* Se *Påminna sig.* [Erindra, Erhindra.]

ERINRAN, ä'ri'nnrann, f. sing. indef., och

ERINRING, ä'ri'nnringg, f. 2. 1) Den verkning af minnet, hvarigenom det i själen återkallar en försvunnen föreställning. — 2) Ogillande anmärkning. *Göra e. vid något.* — *Syn.* Anmärkning, Påminnelse. — 3) Invändning. *Från motpartens sida gjordes härvid den e., att ....* — *Anm.* För bem. 1 brukas oftare *Erinring,* för bem. 2 o. 3 *Erinran.* [Erhindran, Erindran, Erhindring, Erindring.]

ERINRINGSFÖRMÅGA, f. 1. Förmågan att kunna i själen återkalla försvunna föreställningar.

ERINRINGSTECKEN, n. 5. Tecken, hvarigenom man kan erinra sig något.

ERIS, ériss, nom. propr. f. (grek. myt.) Tvedrägtens gudinna.

ERKE, ä'rrke, prefix, härledande sig ifrån grekiska ordet *Archon,* öfverhufvud, anförare, och bifogadt till början af vissa svenska ord, för att gifva dem en superlativ betydelse. Så betyder

t. ex. *Erkebedragare, Erkebof,* bedragare, bof, värst af alla; *Erkedum,* ytterst dum, o. s. v. Sådana ord äro för öfrigt: *Erkeelak, -gnidare, -hexa, -hora, -hycklare, -kättare, -lat, -lymmel, -lögn, -lögnare, -narr, -procentare, -skurk, -skälm, -spelare, -tjuf, -tok* [Ärke.]

ERKEBISKOP, m. 2. (af grek. *Archiepiskopos*) Biskop, som har högsta uppsigten öfver kyrkoärenderna i ett större område (rike, provins) och har flera biskopar under sig. — *Ss. E-sembete, -svärdighet.*

ERKEBISKOPLIG, a. 2. Som tillhör eller har afseende på en erkebiskop eller erkebiskopsvärdigheten.

ERKEBISKOPSDÖME, n. 4. Se *Erkebiskopsstift.*

ERKEBISKOPSHUS, n. 5. Hus, palats, der en erkebiskop bor.

ERKEBISKOPSKÅPA, f. 1. Den biskopskåpa eller *pallium,* som af påfven tilldelades en erkebiskop och betalades med en dryg summa till romerska skattkammaren.

ERKEBISKOPSMÖSSA, f. 1. En erkebiskops embetsmössa, den han vid högtidliga embetsförrättningar bär på hufvudet.

ERKEBISKOPSSTAF, m. 2. pl. — *stafvar.* Den biskopsstaf, som af konungen tilldelades en erkebiskop, till tecken af hans herdevård om församlingen, och som, jemte ringen, utgjorde den s. k. investituren.

ERKEBISKOPSSTOL, m. 2. 1) En erkebiskops värdighet, embete och myndighet. — 2) Se *Erkebiskopssäte.*

ERKEBISKOPSSÄTE, n. 4. Staden, stället, der en erkebiskop vanligtvis bor och der han äger att utöfva förnämsta delen af sina embetsåligganden.

ERKEDJEKNE, m. 2. pl. — *djeknar.* Så kallades fordom den förnämste andelige tjenstemannen i ett stift, näst biskopen. Ordet är bildadt efter det latinska Archidiaconus.

ERKEEMBETE, n. 4. Så kallades de höga embeten, med hvilka romerska kejsaren belänade de tyska kurfurstarna.

ERKEENGEL, ä'rrkeä'nngl, m. 2. pl. — *englar* (af grek. *Archiangelos*) Engel, som, enligt Hebreernes föreställning, var hufvudman för en hel skara af andra och betecknade någon viss högre förrättning i Jehovas tjenst. Sådana erkeenglar voro Gabriel, Rafaël och Michaël.

ERKEFIENDE, m. 3. 1) Dödlig, afgjord, afsvuren fiende. — 2) *E-n,* föråldrad benämning på Djefvulen.

ERKEFÄ, n. 4. (fam.) Se *Erkeåsna.*

ERKEHERTIG, m. 2. Titel, som prinsarne utaf huset Österrike tillade sig, sedan de af kejsar Fredrik I år 1156 erhållit samma rang som erkefurstar (d. v. s. kurfurstar, emedan desse innehade ett erkeembete).

ERKEHERTIGDÖME, n. 4. Titel, som det egentliga Österrike äger.

ERKEHERTIGINNA, f. 1. En erkehertigs gemål eller enka efter en sådan.

ERKEHERTIGLIG, a. 2. Som tillhör eller har afseende på en erkehertig eller dess värdighet, o. s. v.

ERKEJUDE, m. 2. pl. — *judar.* Procentare, ockrare i högsta grad.

ERKEJÖNS, m. 2. (fam.) Se *Erkeåsna.*

ERKEKAMERERARE, m. 5. Titel, som kurfursten af Brandenburg fordom förde. Jfr. *Erkeembete.*

ERKEKANSLER, ä'rrkekannslä'r, m. 3. Titel, som fordom tillkom de tre kurfurstarna i Mainz, Trier och Cöln. Jfr. *Erkeembete.*

ERKEMARSKALK, ä'rrkemårschallk, m. 3. Titel, som kurfursten af Sachsen fordom förde. Jfr. *Erkeembete.*

ERKEMUNSKÄNK, m. 2. Titel, som tillkom konungen af Böhmen såsom tysk kurfurste. Jfr. *Erkeembete.*

ERKESKATTMÄSTARE, m. 5. Titel, som tillkom, i början kurfursten af Pfalz, och sedan kurfursten af Braunschweig. Jfr. *Erkeembete.*

ERKESTIFT, n. 5. Så kallas i Sverige Upsala stift, såsom lydande under rikets erkebiskop.

ERKEÅSNA, f. 1. (fam. skämtv.) Ytterst dum menniska. — *Syn.* Erkefä, Erkejöns.

ERKÄNNA, ä'rtjä'nna, v. a. 2. (t. *erkennen*) 1) Medgifva såsom sant, obestridligt, verkligt. *Han e-nner, att han emottagit penningar. E. sitt fel, sin skuld, sin oförmåga. Jag e-nner gerna, att det kunnat vara bättre. E. evangelii sanningar. E. sitt sigill, sin underskrift,* tillstå, att man satt sitt sigill, sitt namn under en skrift. *E. ett barn,* förklara, att man är far eller mor till ett oäkta barn. *E. sig öfverträffad af någon,* förklara, att man anser sig öfverträffad af honom. — *Syn.* Se *Medgifva.* — 2) Förklara, att man anser något rättmätigt, lagligt, behörigt. *E. riktigheten, lagligheten af ett dokument. E. ett testamentes riktighet. E. en regering,* förklara, antingen uttryckligt eller genom tyst samtycke, att man anser den lagligt och rättmätigt vara bestående. I samma mening säges äfv.: *E. en furste, en regent. Han e-nner ingen annan lag än sin egen vilja,* han rättar sig blott efter sin egen vilja, sitt eget tycke. *E. sitt beroende af någon.* — *Syn.* Se *Godkänna.* — 3) Känna tacksamhet för något. *E. åtnjutna välgerningar. Jag e-nner med tacksamhet den stora godhet, ni bevisat mig.*

ERKÄNNANDE, n. 4. Handlingen, omständigheten, att man erkänner.

ERKÄNNSAM, ä'rtjä'nnsamm, a. 2. Som erkänner (bem. 3) åtnjutna välgerningar, hyser tacksamhet derför. *E. för en välgerning, en tjenst, ett biträde, en godhet. Vara e. emot någon.* — *Syn.* Tacksam.

ERKÄNNSAMHET, f. 3. Se *Erkänsla,* 1 o. 3.

ERKÄNSLA, ä'rtjä'nnsla, f. 1. sing. 1) Känsla af tacksamhet. *Jag skall alltid med största e. ihågkomma de välgerningar, jag af er åtnjutit. Visa sin e.* — *Syn.* Tacksamhet, Erkännsamhet. — 2) (mindre brukl.) Gåfva, som man ger någon, för att betyga sin tacksamhet. *Håll till godo detta som en liten e.* — *Syn.* Diskretion, Dusör. — 3) Erkännande. — *Komma till e. af sitt fel, af sina synder,* erkänna sitt fel, &c. — *Syn.* Erkännsamhet.

ERLÄGGA, ä'rlä'gga, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) Betala. Brukas i administrativ stil och det mera vårdade talspråket. *E. skatt, afgift, böter. E sitt arrende in natura. E. 10 R:dr i afgift för något. E. en afgift af 10 R:dr. E. sin hyra i rättan tid.* — *Syn.* Betala, Gälda, Utgöra.

ERLÄGGANDE, n. 4. Handlingen, då man erlägger.

ERNÅ, ä'rnå', v. a. 2. Komma till erhållande af något, som man sökt vinna. *Jag har nu ändtligen e-tt, hvad jag sträfvat efter. E. målet för sina önskningar. E. sin afsigt, sin önskan.* — *Syn.* Uppnå, Vinna.

ERNÅENDE, n. 4. Omständigheten, att man ernår eller något ernås. — *Syn.* Uppnående, Vinnande.

EROS, éråss, nom. propr. (grek.) 1) (mytol.) Kärleksguden, Amor. — 2) Kärleken.

EROTISK, a. 2. Som har afseende på kärlek. *E. poesi*, ett slags lyrisk poesi, som handlar om kärlek.

ERR, ERRIG, se *Ärr, Ärrig*.

ERSÄTTA, ä'rsä'tta, v. a. 2. (t. *ersetzen*) 1) Gifva något, för att godtgöra förlust, utgift, kostnad, arbete, möda o. s. v., som en annan haft för ens räkning. *E. någon kostnaden, skadan. E. värdet af något. E. en balans, en brist, ett deficit. E. hvad som felas. Jag skall e. er besväret, mödan, arbetet dermed.* — *Syn.* Godtgöra, Hålla skadeslös för. — 2) Göra samma tjenst, nytta, vara lika duglig, tjenlig, som någon annan företrädande eller något annat förloradt eller felande. Brukas både om sak och person. *Denne fältherre kan ej e. sin föregångare. Denne embetsman kan ej e-s. Truppernes mod ersatte deras ringa antal. Vinsten e-tter förlusten.* — *Syn.* Uppväga.

ERSÄTTANDE, n. 4. Handlingen, omständigheten, att man ersätter, att något ersättes.

ERSÄTTLIG, a. 2. Som kan ersättas.

ERSÄTTLIGHET, f. 3. Egenskapen att kunna ersättas.

ERSÄTTNING, f. 2. 1) Ersättande. *E. af förlust, af något förloradt, af liden skada, af kostnaden. Han är skyldig e. derför.* — *Syn.* Ersättande, Godtgörande, Godtgörelse. — 2) Hvad som gifves, erhålles till ersättande af något. *Få, gifva, lemna, lofva e. för något. Gifva, få, bekomma i e. Han bekom 100 R:dr i e.* — *Syn.* Godtgörelse, Skadestånd.

ERSÄTTNINGSANSPRÅK, n. 5. Anspråk på ersättning.

ERSÄTTNINGSSKYLDIGHET, f. 3. Skyldighet att ersätta, gifva skadestånd för något.

ERT, se *Ärt*.

ERTAPPA, ä'rtáppa, v. a. 1. (t. *ertapfen*) 1) Öfverraska någon i begående af brott, öfverträdelse, fel. *Han blef e-d, just som han höll på att bryta sig in. E. någon på bar gerning,* öfverraska någon vid sjelfva gerningens begående. — *Syn.* Öfverraska, Komma på (en med något). — 2) Anträffa och gripa (rymmare). *E. en förrymd tjuf, en flykting, en rymmare. E. någon under flykten.* — *Syn.* Se *Gripa*.

ERTAPPANDE, n. 4. Händelsen, att någon ertappas.

ERTSBEDRAGARE, m. fl., se *Erkebedragare*, m. fl.

ERUDITION, - - - tschón, f. 3. Lärdom.

ERUPTION, erupptschón, f. 3. Utbrott.

ERYTHRIN, - - rí'n, n. 3. sing. (kem.) Rödt färgämne i lafarten Roccella.

ERÖFRA, ä'rö'vra, v. a. 1. (t. *erobern*) 1) Genom vapenmakt underlägga sitt välde. *E. ett land, ett rike, en provins, en stad.* — *Syn.* Intaga, Underkufva, Underlägga sig, Underkasta sitt välde, Underkasta sig. — 2) (fig.) Vinna, tillvinna sig. *De folk, som hans predikningar hade e-t åt tron. Hon e-r med sitt behag allas hjertan.*

ERÖFRANDE, n. 4. Handlingen, då man eröfrar; händelsen, då något eröfras.

ERÖFRARE, m. 5. 1) En, som gör ell. gjort stora eröfringar genom krig. *En fruktansvärd e. Wilhelm E-n,* benämning på konung Wilhelm I, som eröfrade England. *Alexander var en stor e.* — 2) (fig.) *E. af hjertan,* en som förstår att vinna många fruntimmers kärlek.

ERÖFRING, f. 2. 1) Eröfrande. *Persiens e. genom Alexander d. Store.* — *Syn.* Eröfrande, Underkufvande. — 2) Eröfradt land. *Peru var en rik e. för Spanien. Försvara, bibehålla sina e-ar.* — *Syn.* Landvinning. — 3) (fig.) *a*) Hvad som blifvit förvärfvadt, vunnet. *Religionens fredliga e-ar. Nya e-ar utvidga med hvarje dag vetenskapens område.* — *b*) Säges isynnerhet i fråga om kärlek. *E-en af ett hjerta. Hon är skapt att göra e-ar. Hon gör med hvar dag nya e-ar.* — *Ss. E-sbegär, -slysten, -slystnad, -ssjuk, -ssjuka, -störst.*

ERÖFRINGSKRIG, n. 5. Krig, som föres i ändamål att derigenom göra eröfringar.

ESCADER, se *Eskader*.

ESCADRON, se *Sqvadron*.

ESCAMOTERA, ässkamåtéra, v. a. 1. (fr. *Escamoter*) Göra taskspelarknep; qvickt tillgripa, bortsnatta.

ESELHUFVUD, ä'sl-húvud, n. 4. (t. *Eselshaupt*) (skepp.) Ett tjockt, starkt, jernbeslaget trästycke, som tjenar att fasthålla en stång eller bom vid näst under varande mast, stång, bom eller bogspröt.

ESKADER, äskádr, m. 2. pl. *eskadrar*. 1) En liten flotta, utlupen i sjön. — 2) Afdelning af en flotta, kommenderad af en vice amiral, konteramiral eller kommodor.

ESKARP, äskárrp, m. 3. (fr. *Escarpe*) (fortif.) Grafvens inre dosering i ett fält- eller fästningsverk.

ESKISS, äski'ss, m. 3. (fr. *Esquisse*) Utkast.

ESKORT, äskå'rrt, m. 3. (fr. *Escorte*) 1) En ansedd persons, en kurirs, en transports o. s. v. beledsagande af väpnadt manskap, till skydd och säkerhet. *Resa under e. Gifva någon e.* — *Syn.* Betäckning, Eskortering, Eskorterande. — 2) Trupp, beväpnadt manskap, som medföljer någon till skydd och säkerhet. *En e. af 100 man.* — *Syn.* Betäckning, Skyddsvakt, Skyddsfölje.

ESKORTERA, äskårrtéra, v. a. 1. (fr. *Escorter*) Medfölja till skydd och betäckning. Säges om trupp, väpnadt manskap; jfr. *Eskort. E. en prins, en ambassadör, en kurir, en transport. Låta e. sig af en kavalleritrupp. En trupp af 100 man e-de honom dit.* — *Eskorterande*, n. 4. o. *Eskortering*, f. 2.

ESKULAP, äskuláp, m. 3. 1) (grek. myt.) Läkekonstens gud. — 2) (fig.) Läkare.

ESOMOFTAST, esåmmå'fftasst, adv. Ganska ofta, som oftast.

ESOTERISK, a. 2. (från grekiskan) Blott bestämd för de invigde, och som hålles hemlig för de oinvigde. — *Motsats:* Exoterisk.

ESPALIER, se *Spalier*.

ESPARSETT, äsparrsä'tt, m. 3. (bot.) Se *Helghö*. [Esparcett.]

ESPING, ä'spinng, m. 2. 1) Ett slags storbåt. — 2) Se *Äsping*.

ESPLANAD, äsplanád, m. 3. (fr. *Esplanade*) Öppen, jemn plats emellan en stad och dess citadell.

ESS, äss, n. 5. (i musik) E, sänkt en half ton.

ESS, äss, n. 5. Se *Äss*.

ESS, äss, n. 5. Liten skylt, nästan i form af ett S, som nyttjas till beslag, för att hindra fjädrar att springa ut.

ESSE, ä'sse, n. 4. sing. *Vara, ej vara i sitt e., i sitt rätta e.,* i sitt rätta, naturliga skick; i

sitt element; i den ställning, belägenhet, tillstånd, man bäst tycker om; i sitt goda lynne.

ESSENS, äsänngs (äfv. äsä'nns), m. 3. (fr. *Essence*) Välluktande fin olja, som distilleras ur vissa växter.

ESSENTIEL, äsänntsiä'll, a. 2. Väsendtlig.

ESSHAKE, ä'sshäke, m. 2. pl. — *hakar*. En i form af ett S formad hake af jern.

ESSING, ä'ssinng, m. 2. Relingen på en båt.

ESTAFETTE, se *Stafett*.

ESTETIK, ästeti'k, f. 3. Läran om det sköna i naturen och konsten. De sköna konsternas filosofi. [Æsthetik, Esthetik.]

ESTETISK, ästétissk, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på estetiken. Konstvetenskaplig. — 2) Öfverensstämmande med lagarna för det sköna, smakfull, skön. [Æsthe —, Esthe —.]

ESTIMABEL, ästimábl, a. 2. (fr. *Estimable*) Aktningsvärd.

ESTIME, ästi'm, m. 3. (fr.) Aktning, högaktning.

ESTIMERA, ästimèra, v. a. 1. (fr. *Estimer*) 1) Högakta. — 2) Anse, hålla för.

ESTRAD, ästrád, m. 3. (fr. *Estrade*) Upphöjd plats på golfvet i ett rum, isynnerhet vid fönster, äfven vid en tron, paradsäng, o. s. v.

ETABLERA, v. a. 1. (fr. *Établer*) Inrätta, anlägga. — *E. sig*, v. r. 1) Bosätta sig; sätta hushåll. — 2) Stadgas, uppkomma. — *Etablerande*, n. 4. o. *Etablering*, f. 2.

ETABLISSEMENT, ----mánng, n. 3. 1) Inrättning; anläggning. — 2) Bosättning. — 3) Nybygge.

ETAMIN, --i'n, n. 3. Ett slags glatt ovalkadt ylletyg, som väfves på raskmakarestol.

ET CETERA, ät séttera. Och så vidare, med mera. — Skrifves äfven enligt latinen *Et cœtera*.

ETERNELL, etärnä'll, f. 3. Evighetsblomma. 1) Örten Gnapbalium arenarium med glänsande gula, torra blomhufvuden, som aldrig förvissna. Kallas äfv. Gul Kattfot, Hedenblomster. — 2) Örten Gnaphalium margaritaceum, i toppen prydd med en stor mängd hvita blommor, som bestå af torra fjäll och således äfven bibehålla sig, utan att vissna. — 3) Benämning på arterna af örtslägtet Elichrysum, hvilka också äga nyssnämde egenskap. — 4) *Blå E.*, se *Vintergrön*.

ETHER, étr, m. sing. 1) Oändligt fint, luftformigt, tyngdlöst ämne, som af några nyare astronomer antages uppfylla hela verldsrymden. Himmelsluft. — 2) (kem.) En fin, spritlik, flygtig vätska, som fås genom distillering af en syra, blandad med sprit. Skrifves äfv. *Eter* eller *Æther*.

ETHERISK, etérissk, a. 2. 1) Som har egenskap af ether (bem. 1) eller himmelsluft. — 2) (fig.) Himmelsk, oändligt fin och ren, öfversinligt skön. — 3) (kem.) Som har egenskap af ether (bem. 2). *E. olja*, benämning på de slags oljor, som erhållas af starkt luktande växtämnen, merendels genom distillation med vatten, mera sällan genom pressning; upplösas i vinsprit, äfven mer eller mindre i vatten, tändas vid lågeld, utan att upphettas, och blifva hvarken vidbrända eller härska; äga alla en stark, genomträngande lukt, samt en sötaktig eller bitter, eller i de flesta fall en aromatisk, brännande och efteråt kylande smak; kännas icke slippriga, såsom de feta oljorna, utan göra huden sträf och rå. Kallas äfven Flygtiga Oljor. Skrifves af somliga äfven *Eterisk* eller *Ætherisk*.

ETHEROLJA, f. 1. Se *Etherisk olja* (under *Etherisk*).

ETHNOGRAFI, ettnågrafi', f. 3. Folkslags beskrifning, folkbeskrifning.

ETHNOGRAFISK, ettnågráfisk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på ethnografien.

ETIK, -i'k, f. 3. Se *Moral*. Skrifves äfv. *Ethik*.

ETIKER, étickr, m. 5. Sedelärare. Äfven *Ethiker*.

ETIKETT, --kä'tt, m. 3. (fr. *Étiquette*) 1) Påskriftssedel, som fästes vid ett föremål, för att utvisa, hvad det är eller innehåller. — 2) Det vid hof föreskrifna stränga ceremoniel, hvarefter alla, som der visa sig, måste noga rätta sig. — 3) Allmänt antagen umgängessed. — 4) Behöriga titlar, i bref eller ansökningar, lämpade efter de personers rang och stånd, till hvilka de äro ställda.

ETISK, étissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på sedeläran. Skrifves äfv. *Ethisk*.

ETOFT, etå'fft, n. 3. (manuf.) Glatt, ovalkadt ylletyg.

ETSA, èttsa, v. a. 1. (t. *ætzen*) Gravera med skedvatten. — *Etsande*, n. 4.

ETSGRUND, m. 3. Den fernissgrund, hvarmed vid etsning plåten öfverdrages och hvari sedan graveras.

ETSNING, f. 2. 1) Förfarandet, då man etsar. — 2) Sättet, huru detta lyckats. — *Ss. E-skonst*.

ETSNÅL, f. 2. Ett slags nål, hvarmed vid etsning graveras i etsgrunden.

ETSVATTEN, n. 5. Vätska, hvarmed vid etsning den med etsgrund öfverdragna plåten, efter sjelfva graveringen, öfvergjutes, då metallen i de graverade strecken anfrätes, så att, sedan etsgrunden åter blifvit borttagen, strecken visa sig fördjupade i plåten, hvaremot hela dess öfriga yta bibehållit sig lika som förut. Till etsvatten nyttjas för koppar, messing och silfver, utspädt skedvatten, för guld utspädt kungsvatten, för jern och stål en blandning af salpetersyra, vinsyra, qvicksilfversublimat och vatten.

ETSVAX, n. 5. Se *Etsgrund*.

ETT, neutrum af *En*, II och III.

ETTA, f. 1. Siffra, som betecknar talet ett. *Två e-or jemte hvarandra beteckna elfva*.

ETTDERA, neutrum af *Endera*. — *Konj*. Se *Antingen*.

ETTER, éttr, n. 5. sing. (i fornspråket *Eiter*) 1) Förgift. Betydde ursprungligen förgift i allmänhet, men är numera inskränkt till betydelsen af ormgift och brukas endast af lägre folket; förekommer äfv. i gamla sagor, legender o. d. *En drake, som sprutade e. Ormen hade så mycket e., att den, som blef stungen af honom, dog deraf*. — *Syn*. Se *Förgift*. — 2) Se *Var*. — 3) (fig. pop.) Arghet, ilska.

ETTERBLEMMA, ETTERBLÅSA, f. 1. Blemma, blåsa, som innehåller etter eller var.

ETTERBÖLD, m. 3. Böld, som innehåller etter eller var.

ETTERDRAKE, m. 2. pl. — *drakar*. 1) (i gamla sagor och legender) Drake, som sprutade etter eller gift. — 2) (fig. pop. o. fam.) I hög grad argsint qvinna.

ETTERFULL, a. 2. Full af etter (i alla bem.).

ETTERMYRA, f. 1. Röd myra, 2 till 3 linier lång, hvars bett förorsaka betydlig smärta. Formica rubra.

ETTERNÄSSLA, f. 1. En art af nässleslägtet, mindre än Bränn-nässlan, vanlig vid hus och gärdesgårdar och bekant för den med svullnad förenade smärta, som förorsakas af dess blad, om

de komma i beröring med huden på en menniska. Urtica urens.

ETTERPÅSE, m. 2. pl. — *påsar*. (Pop. o. fam.) Mycket argsint menniska.

ETTERÖRT, f. 3. Årlig växt, som utgör ett besvärligt ogräs på sädesåkrar. Chrysanthemum segetum.

ETTSTRUKEN, a. 2. neutr. — *et*. (i musik) Så kallas de noter, hvilka tillhöra den oktav, som ligger emellan den »lilla» eller »ostrukna» och den »tvåstrukna» oktaven, emedan de stundom tecknas med ett streck uppöfver, t. ex. c̄.

ETYMOLOG, --målå'g, m. 3. Språkforskare, som isynnerhet egnar sig åt efterforskningen af ordens ursprung.

ETYMOLOGI, --målåji', f. 3. 1) Ett ords härledning. Ordledning. — 2) Läran om ordens härledning. [— gie.]

ETYMOLOGISK, --målå'jissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på etymologien.

EUCHAIRIT, ävvkairi't, m. 3. Mineral, bestående af selensilfver, i förening med selenkoppar, derbt, metallglänsande, med finkornigt, nästan kristalliniskt brott.

EUDIOMETER, ävvdiåméter, m. 2. pl. — *metrar*. Instrument, hvarmedelst man kan mäta och efter grader bestämma luftens syrehalt, för att utröna, huruvida den är mer eller mindre tjenlig att inandas.

EUDIOMETRI, ävvdiåmetri', f. 3. Läran om sättet att mäta luftens syrehalt.

EUFEMISM, ävvfemi'ssm, m. 3. Omskrifning af en anstötlig eller vidrig sak, medelst förmildrande uttryck. Äfv. *Euphemism*.

EUFONI, ävvfoni', f. 3. Välljud. Äfv. *Euphoni*.

EUFONISK, ävvfónissk, a. 2. Välljudande. *E-a bokstäfver*, sådana som, utan att enligt härledningen tillhöra ett ord, endast tilläggas för välljudets skull. Äfv. *Euphonisk*.

EUGENIN, ävvgeni'n, n. 3. sing. (kem.) Eget ämne i neglikeolja.

EUMENIDER, ävvmeni'dr, f. pl. Se *Furier*.

EUNUCK, ävvnúck, m. 3. Snöping. [Eunuch.]

EUSTACHISK, ävvstákissk, a. 2. *E-a röret*, benämning på den gång, som ur trumhålan i örat leder till munhålan; har fått sitt namn efter anatomen Eustachi.

EUTERPE, ävvtérrpe, nom. propr. f. Musikens sånggudinna.

EVAKUERA, v. a. 1. Utrymma. — *Evakuerande*, n. 4. o. *Evakuering*, f. 2. [Evac —.]

EVALVATION, evallvatschón, f. 3. 1) Uppskattning, värdering. — 2) Beräkning af myntsorters värde i jemförelse med hvarandra.

EVALVERA, v. a. 1. 1) Uppskatta, värdera. — 2) Beräkna myntsorters värde i jemförelse med hvarandra.

EVANGELIEBOK, evannjèliebók, f. 3. pl. — *böcker*. En för svenska kyrkan antagen andaktsbok, innehållande korta utdrag ur Nya Testamentets skrifter för hvarje helgdag i året, jemte kyrkoböner, och åtföljd af den i svenska församlingen antagna ritualen. [Evangeliibok.]

EVANGELISK, evannjélissk, a. 2. Som öfverensstämmer med evangelium och innehållet af den heliga skrift. *E-a förbundet*, förbund, som under tyska trettioåra kriget år 1633 afslöts emellan Sverige och de protestantiska furstarna. *E-a kyrkan*, gemensam benämning på den lutherska och den reformerta kyrkan. *E-a kristne*, Lutheraner och Reformerte. *E-a läran*, protestanternes (Lutheraners och Reformertes) lära. *E-a sällskapet*, ett samfund i Sverige, för utspridande af smärre andaktsböcker. — Substantivt brukas äfv.: *De E-e*, Protestanter, d. v. s. Lutheraner och Reformerte.

EVANGELIST, evannjeli'sst, m. 3. 1) (i den äldre kyrkan) Benämning på de kristna, som fortsatte apostlarnes undervisning. — 2) Benämning på Mathæus, Marcus, Lucas och Johannes, såsom författare till de i Nya Testamentet intagna evangelierna.

EVANGELIUM, evannjéliumm, n. 3. pl. — *lier*. (af grek. *Evangelion:* ett ljufligt och gladt budskap) 1) Hela den i Nya Testamentet uppenbarade läran. — 2) Berättelsen om Jesu lefnad, död och uppståndelse, författad af de fyra Evangelisterna. — 3) Läran om nåden i Christo, sådan den i Nya Testamentet framställes.

EVAPORATION, ----tschón, f. 3. Afdunstning.

EVAPORERA, v. n. 1. Afdunsta.

EVASDOTTER, ä'vassdå'ttr, f. 2. pl. — *döttrar*. (fig. fam. skämtv.) Qvinna.

EVASIV, --i'v, a. 2. Undvikande. [— if.]

EVASIVT, --i'vt, adv. På ett undvikande sätt. [— ift.]

EVELIG, ä'veligg (uttalas i allmänhet: ä'vigg), a. 2. *Hvar e-a en*, hvar enda en.

EVENTUEL, evänntuä'l, a. 2. 1) Tillfällig. — 2) Beroende af framtida händelser. [— ell.]

EVERDELIG, evä'rdeligg, a. 2. I alla tider, för beständigt varande, fortfarande, gällande. *Till e. åminnelse*. *Till e-t nyttjande*. *Till e. ägo*. *För e-a tider*, för alltid, ända till sednaste efterverld, så länge verlden står. [Evärd —, Everld —.]

EVERDELIGA, EVERDELIGEN, adv. I alla tider, för alltid. — *Anm*. *Everdeliga* är numera föråldradt.

EVERTUERA SIG, evärrtuèra, v. r. 1. (fr. *s'Évertuer*) Genom öfning förvärfva skicklighet, fullkomna sig. *E. sig i ett språk*.

EVIDENS, evidä'nns, f. 3. Klarhet, tydlighet.

EVIDENT, evidä'nnt, a. 1. Klar, tydlig.

EVIG, ä'vigg, a. 2. 1) Som är utan begynnelse och ända. *Endast Gud är e*. *Den e-e Guden*. *Det e-a ordet*. *Den e-a visheten*. — I definit form och såsom substantiv brukas ofta *Den E-e* i stället för Gud. — 2) Som väl haft begynnelse, men är utan ända. *Det e-a lifvet*. *Den e-a fördömelsen*. *Den e-a döden* (se *Död*). — *Syn*. Evinnerlig. — 3) Som räcker, varar så länge, att man ej förser något slut derpå. *En e. vänskap, kärlek, åminnelse*. *Ett e-t hat*. *Ett e-t krig*. *En e. process*. — *Syn*. Evinnerlig, Beständig. — 4) Som varar för lifstiden. *E. landsflykt*. *E-t fängelse*. — *Syn*. Lifstids. — 5) (fam.) Som alltför ofta upprepas. *Hans e-a klagovisor trötta alla*. — *Syn*. Evinnerlig, Idkelig, Beständig. — 6) *Hvar e-a en*, se *Evelig*.

EVIGHET, ä'vigghét, f. 3. 1) Tid utan begynnelse och ända. *Tiden är, egentligen att tala, blott en del af e-en*. — 2) Tillvaro utan begynnelse och ända. *Guds e*. — 3) Tid, som väl har början, men ej ända. Brukas i denna bem. framför allt i fråga om det tillkommande lifvet. *Den saliga, osaliga e-en*. *E-en mig fast förskräcker*. *Helvetesstraffens e*. *O menniska, tänk på e-en!* — 4) Ganska lång tid. *Dessa byggnader skola bestå en hel e*. *Denna ändlösa väntan var för mig en hel e*. — *Af e.*,

adv. 1) Utan begynnelse. *Gud är till af e.* — 2) I alla tider, från urminnes tider, så långt tillbaka man vet att omtala. *Det har af e. så varit.* — *I e.*, adv. 1) För alla tider, utan uppehör och ända. *Det tillkommande lifvet skall vara i e.* — 2) För alltid, för beständigt, för ganska lång tid, till sednaste efterverld. *Hans minne skall lefva i e.* — Äfven brukas ofta *I all e.*, helst i förtroligt tal, då man vill gifva synnerligt eftertryck åt meningen, t. ex.: *Hur i all e. har det gått till?* hur i all verlden &c.? *Har i all e. kan han...?* hur är det möjligt, att han...? *Det skall i all e. icke ske,* eller *det skall aldrig i e. ske,* aldrig någonsin. — *Från e. till e.*, adverbialt uttryck, som betecknar evig tillvaro, utan begynnelse och ända, t. ex.: *Gud är till ifrån e. till e.*

EVIGHETSBLOMSTER, n. 5. Se *Eternell.*

EVIGT, ä'viggt, adv. 1) Utan begynnelse och ända. *Gud är e. till.* — *Syn.* Från evighet till evighet. — 2) Utan ända, utan slut, ehuru med begynnelse. *Himmelrikets glädje och helvetets pina skola e. räcka.* — *Syn.* I evighet, Utan ända, Evinnerligt. — 3) (fam.) Alltid. *E. jemrar han sig. Jag tror, du vill e. stanna qvar der.* — *Syn.* I evighet, I all evighet, Alltid, Beständigt, Alltjemt, Utan uppehör, Evinnerligt.

EVINNERLIG, evi'nnärrligg, a. 2. Evig (bem. 2 o. 3, men isynnerhet bem. 5). *a*) *Himmelrikets e-a fröjd. Helvetets e-a pina.* — *b*) *Till e. åminnelse, e-t minne af en märkvärdig händelse. En e. process.* — *c*) *E-a klagovisor. E. jemmer. E-t sagg, käll, käxande.* — *Syn.* Se *Evig.*

EVINNERLIGEN, EVINNERLIGT och (föråldr.) EVINNERLIGA, adv. Se *Evigt* (bem. 2 o. 3).

EVOLUTION, ---tschón, f. 3. (krigsk.) 1) Hvarje trupprörelse, som utföres på exercisplatsen eller på ett slagfält, såsom frontförändring, kolonners formerande, ledens öppning eller slutning, svängning, affallning, m. m. *E-er äro delar af en manöver och medel till dess utförande.* — 2) Hvarje rörelse, som utföres af en flotta eller en eskader.

EVÄRDELIG, se *Everdelig.*

EXAKT, äcksáckt, a. 1. Noggrann; fullkomligt riktig. [Exact.]

EXALTATION, äcksalltatschón, f. 3. Öfverspändt själstillstånd, öfverspänning.

EXALTERA, v. a. 1. Uppelda till hänförelse, hänföra, göra öfverspänd.

EXALTERAD, a. p. 2. Öfverspänd. — Brukas stundom som substantiv, t. ex.: *En e., de e-e.*

EXAMEN, äcksámänn, m. pl. — *mina.* (lat.) Offentligt förhör med lärjungar vid ett läroverk, till pröfning af deras kunskaper. *Taga, undergå e.* — Ingår i flera sammansättningar, såsom: Prest-, Embets-, Officers-, Kansli-, Kameral-, Hofrättsexamen, m. fl. — *Syn.* Förhör.

EXAMENSBETYG, äcksámännsbety'g, n. 5. Betyg öfver ägande kunskaper, som på grund af anställd examen meddelas någon.

EXAMENSVÄSENDE, n. 4. sing. Den öfverdrifvet stora vigt, som vid universiteterna fästes vid examina, och alla studiers häraf uppkomna riktning till undergående af någon viss examen.

EXAMINANDUS, ---ánndus, m. (lat.) eller EXAMINAND, ---ánnd, m. 3. En, som skall undergå examen.

EXAMINATOR, ---átårr, m. 3. (uttalas i pl. — tórärr) Person, som examinerar eller hvilken det å embetes vägnar tillhör att examinera.

EXAMINERA, v. a. 1. 1) Pröfva någons kunskaper genom muntligt förhör. *E. någon.* — *Syn.* Förhöra. — 2) (fam.) Förhöra, taga i förhör, för att utforska något. *Han nekar till beskyllningen, ehuru jag e-t honom ganska strängt.* — 3) Undersöka, granska. *E. förhållandet med en sak. E. en blomma,* undersöka, till hvilken klass hon hör m. m., för att få reda på dess namn. — *Examinerande,* n. 4. o. *Examinering,* f. 2.

EXARK, äcksárrk, m. 3. (hist.) Benämning på ståthållarne i Exarkatet. [Exarch.]

EXARKAT, äcksarrkát, n. sing. (hist.) *E-et,* benämning på alla det byzantinska kejsaredömets besittningar uti Italien, efter Östgöternes besegrande genom Narses (552). [Exarchat.]

EXCELLENS, äcksällä'nns, m. 3. (af lat. *Excellentia,* förträfflighet) Titel, som i vissa länder tillägges ministrar, statsråder, eller höga militäre embetsmän, med ett ord: innehafvarne af statens högsta värdigheter. — I Sverige: *a*) (fordom) Titel, som på 1600-talet tillkom de fem höga riksembetsmännen: drots, marsk, amiral, kansler och skattmästare; sedermera, intill Gustaf III:s tid, var den oskiljaktig ifrån riksrådsembetet. — *b*) (nu) Titel och värdighet, som tillhör statsministrarna, hvilka äro sjelfskrifna excellenser, samt för öfrigt af konungen tillägges högt uppsatta män bland den civila eller militära embetsmannacorpsen äfvensom vid hofvet. Fullständigt lyder denna titel: *Hans excellens, en af rikets herrar,* men i dagligt tal brukas blott: *hans e., eders* (*ers*) *e.* — Uti Italien är *Eccellenza* en allmänt bruklig titel för hvarje adelsman, och utländningar hedras af inbyggarne ofta dermed. [Exellens.]

EXCELLERA, äcksällèra, v. n. 1. Utmärka sig. [Exellera.]

EXCELLENT, äcksällä'nnt, a. 1. Förträfflig. [Exellent.]

EXCENTRICITET, äcksänntrisitét, f. 3. 1) (mat.) Afståndet emellan medelpunkten och hvardera focus i en ellips. — 2) (fig.) Öfverspändhet.

EXCENTRISK, äcksä'nntrissk, a. 2. 1) (mat.) Säges om tvenne eller flera cirklar, inneslutna inom hvarandra, då de hafva olika medelpunkt. *Motsats:* Koncentrisk. — 2) (fys.) *E.* kallas en stöt, när den ej går genom den råkade kroppens medelpunkt. — 3) (fig.) Öfverspänd, fantastisk, svärmande. — *Excentriskt,* adv.

EXCEPTION, äcksäpptschón, f. 3. 1) Undantag. — 2) (lagt.) Invändning (i rättegång).

EXCERPERA, äcksärrpèra, v. a. 1. Göra utdrag af något ur en skrift. — *Excerperande,* n. 4. o. *Excerpering,* f. 2.

EXCERPTER, äcksä'rrptr, n. 3. pl. Utdrag ur skrifter.

EXCESS, äcksä'ss, m. 3. 1) Utsväfning, oordentlighet. — 2) Våldsamhet, ofog. *Begå e-er.*

EXCESSIV, äcksässi'v, a. 2. Omåttlig, öfverdrifven. — *Excessivt,* adv.

EXCIPERA, äcksipèra, v. n. 1. (lagt.) Göra invändning (i rättegång).

EXCITATOR, äcksitátårr, m. 3. (uttalas i pl. — órärr) Ett slags instrument, som genomsläpper elektricitet, men derjemte utvecklar positiv och negativ elektricitet.

EXCITERA, äcksitèra, v. a. 1. Reta, uppegga.

EXEGES, äcksegés, f. 3. Utläggning och förklaring af skrifter, isynnerhet af den heliga skrift.

EXEGETIK, äcksegeti'k, f. 3. Den gren af teologiska vetenskapen, hvilken har till föremål den heliga skrifts utläggning och förklaring.

EXEGETISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på exegetiken. Utläggande, tolkande, förklarande.

EXEKRABEL, - - krábl, a. 2. Afskyvärd. [Exec —, Exse —.]

EXEKUTION, äcksekutschón, f. 3. 1) Verkställande, utförande. *E. af en order.* — 2) (i skön konst) *a*) Utförande. *E. af musik. E-en af en symfoni, af en opera.* — *b*) Sättet, huru något blifvit utfördt. *Denne målares e. är i allo berömvärd.* — 3) (lagt.) *a*) Utmätning. — *b*) Afrättning. [Exec —, Exse —.]

EXEKUTIONSVERKET, äcksekutschónsvä'rrkät, n. 5. sing. def. Benämning på de offentliga anstalter, som besörja utbekommandet af lagligen pröfvade och tilldömda rättigheter. Utsökningsverket. [Exec —.]

EXEKUTIV, äcksekuti'v, a. 2. 1) Verkställande. — 2) Som anbefaller utmätning eller sker till följe deraf. *E. dom,* utmätningsdom. *E. auktion,* utmätningsauktion. [Exec —.]

EXEKUTOR, äcksekútárr, m. 3. (uttalas i pl. — tórärr) Verkställare. Skrifves äfv. *Exsecutor.* — *Exsecutor testamenti,* latinskt uttryck, som betyder: ett testamentes verkställare.

EXEKUTORIAL, äcksekutoriál, n. 3. o. 5. (jur.) Utmätningsdom.

EXEKUTORISK, äcksekutórissk, a. 2. (jur.) Som sker i kraft af laga dom, genom verkställande maktens åtgärd. [Exec —.]

EXELLENS, EXELLENT, EXELLERA, se *Excellens,* &c.

EXEMPEL, äckså'mmpl, n. 5. 1) Enskilt ord eller sak, som äger likhet med någon ifrågavarande och tjenar till att gifva tydligare begrepp derom eller bestyrka densamma; ord eller sak, som hör under en gemensam klass och kan framställas till belysning af det hela eller andra derunder hörande enskiltheter. *I denna grammatika är hvarje regel åtföljd af talrika e. Man finner i historien hundratals e. derpå. Jag skall gifva er e. på motsatsen. Anföra, framdraga, citera e. Man har ännu intet e. på, att det misslyckats. Såsom, till e. derpå anfördes, att....* — 2) Aritmetisk uppgift, som tjenar att visa, huru ett räknesätt bör verkställas, till öfning för nybegynnare. Heter egentligen Räkneexempel, men förkortas vanligtvis. — 3) Efterdöme. Se d. o. begge bem. *a*) *Föregå med e., med godt e. Gifva dåligt e. för andra. Följa ens e. Taga till e. Bilda sig efter någons e. Statuera e. på någon,* straffa någon till varning för andra. — *b*) *Han är ett e., kan tjena till e. för andra. Hon är ett e. af dygd, af kyskhet.* — *Syn.* Se *Efterdöme.* — *Till e.,* adverbialt talesätt, som brukas, då man med ett exempel vill upplysa, förklara, bestyrka något.

EXEMPELBOK, äckså'mmplbók, f. 3. pl. — *böcker.* Bok, innehållande exempel för öfning och undervisning.

EXEMPELLÖS, a. 2. Som är utan exempel. *E-t brott. E. lycka.*

EXEMPELVIS, adv. Såsom exempel. *E. må nämnas, att ....*

EXEMPLAR, äcksämmplár, n. 5. Hvarje särskilt ibland en mängd föremål, som äro hvarandra fullkomligt lika. Säges isynnerhet om böcker, gravurer, medaljer och andra sådana föremål, som finnas mångfaldigade efter en gifven och gemensam typ. *Det finnes blott två e. af denna bok i hela Stockholm. En upplaga af 500, 1000 e. Huru många e. har han låtit trycka? Inbundet, häftadt e. Löst e.,* oinbundet. *Jag har ett vackert e. af denna medalj, gravur, snäcka, ört,* o. s. v.

EXEMPLARISK, äcksämmplárissk, a. 2. Som kan tjena till efterdöme. *E. dygd, fromhet, vandel.* — *Syn.* Se *Efterdömlig.* — *Exemplariskt,* adv.

EXEQVERA, äcksekvèra, v. a. 1. 1) Verkställa, utföra, fullborda. *E. en dom, ett utslag, en order.* — 2) Utföra (musik). *E. musik, en sonat, en ouverture, o. s. v.* — 3) Afrätta, afstraffa. — 4) Utmäta. — *Exeqverande,* n. 4. o. *Exeqvering,* f. 2.

EXERCERA, äcksärrsèra, v. a. 1. Öfva i vapenyrket. *E. rekryter, soldater, ett regemente.* Vapenöfva. — V. n. 1) Öfva sig, öfvas i vapenyrket. *Rekryterna hålla på att e. Låta trupperna e.* — 2) Utföra hvad som hör till soldatexercis. *Trupperna e. ganska bra.* — 3) *E. med någon,* lära någon att exercera (v. n. 2). — *Exercerande,* n. 4. o. *Exercering,* f. 2.

EXERCERPLATS, EXERCERREGLEMENTE, se *Exercisplats, Exercisreglemente.*

EXERCIS, äcksärrsi's, m. 3. Öfning i vapenyrket, vapenöfning.

EXERCISPLATS, äcksärrsi'splátts, m. 3. Enkom dertill begagnad plats, der trupper exerceras.

EXERCISREGLEMENTE, n. 4. Reglemente, innehållande föreskrifter angående truppers exercis.

EXERCITIEBOK, äcksärrsi'ttsiebók, f. 3. pl. — *böcker.* Bok af inhäftadt skrifpapper, för exercitier (se *Exercitium*).

EXERCITIEMÄSTARE, m. 5. Benämning i Sverige på de universitetslärare, hvilka meddela undervisning i fäktning, ridning, musik, teckning och de moderna språken.

EXERCITIUM, äcksärrsi'ttsiumm, n. (i plur. — *tia* och — *tier*) (lat.) Af lärare till lärjungar gifven uppsats för öfning i språk eller stil. Skriföfning, Stilöfning, Scriptum.

EXERG, äcksérrg, m. 3. (fr. *Exergue*) Så kallas den ifrån hufvudfiguren (bilden) genom en grof linie afskilda nedre delen på mynt, der i allmänhet årtalet står.

EXHIBERA, äckshibèra, v. a. 1. Uppvisa, förete.

EXIL, äcksi'l, m. 3. (lat. *Exilium*) 1) Förvisning, landsflykt. — 2) Förvisningsort.

EXILERA, v. a. 1. Förvisa, landsförvisa. — *E. sig,* v. r. Frivilligt gå i landsflykt, aflägsna sig.

EXING, ä'cksinng, m. 2. Ett grässlag, allmänt på hårdvallsängar och ganska förmånligt såsom foderväxt. Kallas äfv. Hundexing. Dactylis glomerata.

EXISTIMATION, äcksistimatschón, f. 3. Andras omdöme om en person: fräjd, godt namn och rykte.

EXISTENS, äcksistä'nns o. — stánngs, f. 3. (fr. *Existence*) Tillvaro.

EXISTERA, äcksistèra, v. n. 1. 1) Vara till, finnas, gifvas. — 2) Hafva sin utkomst. Brukas i denna bem. oriktigt i st. f. Subsistera.

EXKLAMATION, äcksklamatschón, f. 3. Utrop. [Excl —.]

EXKLUSIV, äcksklusi'v, a. 2. Uteslutande. [Excl — if.]

EXKLUSIVT, adv. Uteslutande, på ett uteslutande sätt, med alla andras uteslutande. [Excl — ft.]

EXKOMMUNICERA, äckskåmmunisèra, v. a. 1. Utesluta från kyrkans gemenskap, bannlysa. — *Exkommunicerande,* n. 4. [Exc —.]

EXKREMENTER, ăckskremä'nntr, n. 5. pl. 1) (i vidsträckt bem.) Allt hvad som genom naturlig uttömning såsom obrukbart affőres ur kroppen. — 2) (i allmänhet) Hvad som affőres ur kroppen genom ändtarmen. [Excr —.]

EXKRETION, äckskretschón, f. 3. (med.) Afsilning af sådana vätskor, som äro bestämda att, utan föregående användning till annat behof, på direkt väg blifva uttömda ur kroppen, hvilket sker genom lungorna, njurarna och huden. — *Exkretioner*, pl. Vätskor, som på sådant sätt afsilas. [Excr —.]

EXKURSION, äckskurrschón, f. 3. 1) Ströftåg. — 2) Liten resa, isynnerhet vetenskaplig, botanisk, o. s. v.; utflygt. [Exc —.]

EXKUSABEL, äckskusábel, a. 2. Ursäktlig. [Exc —.]

EXKUSERA, v. a. 1. Ursäkta. [Exc —.]

EXODUS, ä'cksodus, m. sing. (grek. *Exodos*, utgång) Andra Mose bok, som handlar om Israeliternes utgång utur Egypten.

EXORBITANT, äcksårrbitánnt, a. 1. Gränslös, omåttlig.

EXORCISM, äcksårrsi'ssm, m. 3. En fordom bruklig ceremoni vid döpelsen, bestående uti en egen besvärjelse, hvarigenom presten befallde den orena anden att vika bort ifrån den, som döptes.

EXOTERISK, ecksotérissk, a. 2. (från grekiskan) Bestämd för de oinvigda. *E. lära.* — *Motsats:* Esoterisk.

EXOTISK, äcksótissk, a. 2. Utländsk.

EXPANDERA, äckspanndèra, v. a. 1. Utspänna, utsträcka, utbreda.

EXPANSIBEL, äckspannsi'bl, a. 2. (fys.) Säges om en kropp, hvars partiklar genom värmen förlora allt sammanhang och utspridas i luften. *Alla luftformiga kroppar (gaser) äro e-bla.*

EXPANSIBILITET, äckspannsibilitét, f. 3. (fys.) Den egenskapen hos en kropp, att dess partiklar genom värmen förlora allt sammanhang och utspridas i luften, om de icke på något sätt instängas.

EXPANSION, äckspannschón, f. 3. Utvidgning, förtunning.

EXPANSIONSKRAFT, --schónskrăfft, f. 3. sing. (fys.) Förmåga att utvidga sig.

EXPANSIV, äckspannsi'v, a. 2. 1) Som kan utvidga eller utvidgas. — 2) Vidtomfattande.

EXPANSIVKRAFT, --i'vkrăfft, f. 3. Se *Expansionskraft.*

EXPEDIERA, v. a. 1. 1) Affärda, afsända, afskicka. *E. en kurir, ett fartyg. E. varor.* — 2) Affärda en person, som kommit i och för något ärendes uträttande, d. v. s. afgöra detta ärende, låta honom få det uträttadt. — 3) Påskynda afgörandet af en sak, afgöra, bringa den till slut. *E. en sak, en affär, en kommission, ett uppdrag.* — 4) Utfärda. *E. en order, ett utslag.* — 5) (fam.) Göra slut, ända på. *Dessa penningar skall han snart hafva e-t.* — 6) (fig. fam.) Affärda till andra verlden, taga lifvet af. — *Expedierande*, n. 4.

EXPEDIT, --i't, a. 1. Flink och driftig i sina förrättningar. — S. m. 3. Handelsombud, som för en köpmans räkning gör resor i och för uppköp och försäljning af varor, inkasseringar o. s. v.

EXPEDITION, äckspeditschón, f. 3. 1) Affärdande, afsändande, afskickande. — 2) Afgörande af en sak, dess bringande till slut. — 3) Krigståg (till lands eller sjös). — 4) Utfärdande. *E-en af en order, ett utslag.* — 5) Utfärdad handling. — 6) Stället eller rummet, der något utfärdas.

EXPEDITIONS-BEFALLNINGSMAN, ---tschóns-----, m. 5. pl. — *män.* Se *Länsman.* Kallas i vanligt tal äfv. blott *Befallningsman.*

EXPEDITIONSCHEF, ---tschónsschä'f, m. 3. Så kallas i Sverige för närvarande den embetsman, som närmast under Departementschefen (se d. o.) förvaltar ett statsdepartement. Jfr. *Departement*, 2.

EXPEDITIONSRUM, n. 5. Rum, der embetsskrifvelser expedieras.

EXPEDITIONS-SEKRETERARE, m. 5. Embetsman, som är sekreterare vid en statsexpedition.

EXPEDITIONS-UTSKOTT, n. 5. Benämning på ett af riksens ständer valdt Utskott, bestående af tolf ledamöter, hvars åliggande är att uppsätta de expeditioner, som under riksdagen af stånden gemensamt utfärdas, äfvensom riksdagsbeslutet, och alla sådana författade handlingar till riksens ständers justering öfverlemna.

EXPEKTANS, äckspäcktánns o. --tánngs, f. 3. (fr. *Expectance*) Förväntningsrätt till en utlofvad syssla. [Expect —, Exspect —.]

EXPEKTANSBREF, äckspäcktånnsbrév, n. 5. Öppet bref, utfärdadt af en regering och innehållande löfte om en syssla efter dess innehafvares afgång. [Expect —, Exspect —.]

EXPEKTANT, äckspäcktánnt, m. 3. En, som har förväntningsrätt till en syssla. [Expect—, Exspect —.]

EXPEKTERA, äckspäcktèra, v. a. 1. Vänta, afvakta. — *Expekterande*, n. 4. [Expect —, Exspect —.]

EXPEKTORATION, äckspäcktoratschón, f. 3. 1) Upphostning eller uppspottning af slem. — 2) (fig.) Utgjutelse af sitt hjertas tankar. [Expect —, Exspect —.]

EXPEKTORERA SIG, äckspäcktorèra, v. r. 1. (fig.) Utgjuta sig, säga sitt hjertas tankar. [Expect —, Exspect —.]

EXPENSER, äckspä'nnsr, m. 3. pl. Kostnader. Brukas isynnerhet om rättegångskostnader.

EXPERIMENT, äcksperimä'nnt, n. 3. o. 5. Försök, rön (isynnerhet i vetenskapligt afseende).

EXPERIMENTAL, äcksperimänntál, a. 2. Som stöder sig på eller afser vetenskapliga försök, rön. Brukas endast sammansättningsvis, t. ex. i följande ord:

EXPERIMENTALFYSIK, ----tálfysi'k, f. 3. Den del af fysiken, som grundar sig på gjorda rön och iakttagelser, d. v. s. på ren erfarenhet. [— physik.]

EXPERIMENTALFÄLT, n. 5. Benämning på en Svenska Landtbruksakademien tillhörig jordrymd, upplåten till försök och rön, som hafva afseende på landtbruk och trädgårdsskötsel.

EXPERIMENTAL-VETENSKAP, f. 3. Vetenskap, som grundar sig på rön och iakttagelser. [— vettenskap.]

EXPERIMENTERA, äcksperimänntèra, v. n. 1. Anställa rön, försök. Brukas mest i vetenskaplig mening. — *Experimenterande*, n. 4.

EXPIRERA, v. n. 1. 1) Uppgifva andan, dö. — 2) Gå till ända, tilländalöpa, förlöpa, förfalla. [Exsp —.]

EXPLICERA, v. a. 1. Förklara, tyda, utlägga.

EXPLIKATION, äcksplikatschón, f. 3. Förklaring. [Explic —.]

EXPLODERA, v. n. 1. Ögonblickligt förbrinna med knall. Säges om brännbara luftar-

ter och om vissa fasta ämnen, t. ex. krut, knallsilfver, m. m.

EXPLOSION, äcksploschón, f. 3. Ögonblicklig förbränning med knall. Jfr. *Explodera*.

EXPONENT, äcksponä'nnt, m. 3. (alg.) Den lilla siffra eller bokstaf, som sättes ofvanföre till höger om den qvantitet, hvars dignitet den skall uttrycka, t. ex.: x^3, y^m, hvari 3 och m äro exponenter och beteckna, att x är multiplikeradt med sig sjelf 3 gånger och y likaledes m gånger.

EXPONERA, v. a. 1. 1) Utställa till allmänt åskådande. — 2) Blottställa, utsätta (för fara, ondt, obehag, o. s. v.). — *Exponerande*, n. 4.

EXPORT, äckspå'rrt, m. 3. 1) Utförsel af varor till främmande land. — 2) Varor, som sålunda utföras.

EXPORTATION, äckspårrtatschón, f. 3. Utförsel, utskeppning.

EXPORTERA, äckspårrtèra, v. a. 1. Utföra, utskeppa (varor till utrikes ort). — *Exporterande*, n. 4. o. *Exportering*, f. 2.

EXPORTÖR, äckspårrtö'r, m. 3. Köpman, som utskeppar varor.

EXPOSÉ, äckspåsé, m. 3. (fr.) 1) Berättelse, framställning, i korthet innehållande det hufvudsakliga af en rättegång, en klagoskrift, en ansökan o. s. v. — 2) Redovisande berättelse, innehållande en öfversigt af tillståndet med rikets förvaltning, ett embetsverks arbeten, en offentlig stiftelses verksamhet, o. s. v.

EXPOSITION, äckspositschón, f. 3. 1) Utställning till allmänt åskådande. — 2) Sålunda utställda saker och varor.

EXPRÈS, äcksprä', m. (fr.) För någon särskilt angelägenhet afsänd budbärare. Skrifves äfv. *Express* (m. 3). — *Adv.* Enkom, för något visst ändamål.

EXPRESS, äcksprä'ss, se *Exprès*, m.

EXPRESSION, äcksprächón, f. 3. Uttryck.

EXPRESSIV, äcksprâsi'v, a. 2. Uttrycksfull. [— if.]

EXPRESSIVT, adv. Uttrycksfullt. [— ift.]

EXPRIMERA, v. a. 1. Uttrycka. — *Exprimerande*, n. 4.

EX PROFESSO, äcks profä'sso, adv. (lat.) Till yrket, såsom yrke, i egenskap af verklig handtverks-, konst- eller vetenskapsidkare.

EXSTIRPATOR, äckstirrpåtårr, m. 3. (uttalas i plur. — órärr) Ett slags åkerbruksredskap, försedt med bill eller skyffel, och som användes i stället för vanlig harf, då denna ej kan tränga tillräckligt djupt ned i jorden eller der bibehålla fäste. Skrifves äfv. *Extirpator*.

EXTAS, äckstás, m. 3. Högre grad af hänförelse, hvarunder själen är nästan otillgänglig för yttre intryck, förståndets klarhet förmörkad och viljans frihet inskränkt. Skrifves äfv. (enligt grekiskan) *Ekstas*.

EXTASIERA, v. a. 1. Försätta i extas. Äfv. *Ekstasiera*.

EX TEMPORE, äcks tä'mmpore, adverbialt uttryck. (lat.) Genast och utan förberedelse.

EXTEMPORERA, äckstämmporèra, v. n. 1. Genast, utan förberedelse, förrätta någonting, t. ex. hålla tal, sjunga, o. s. v. Jfr. *Improvisera*. — *Extemporerande*, n. 4.

EXTENSION, äckstännschón, f. 3. Utsträckning, utvidgning.

EXTENSIV, äckstännsi'v, a. 2. 1) Utsträckande, uttänjande. *E. kraft.* — 2) Som har utsträckning i rummet. *E. storhet.* — *Motsats:* Intensiv.

EXTIRPATOR, se *Exstirpator*.

EXTRA, ä'ckstra, adv. (lat.) 1) Utom det vanliga, särskilt. *Förtjena något e.* — *Syn.* Bredvid. — 2) Mer än vanligt, ovanligt. *E. fin, god.* — *Adj.* 1. indekl. 1) Särskilt och utom det ordinära antalet tillsatt, antagen. *E. vaktmästare.* — 2) (fam., i dålig mening) Utomordentlig, ovanlig i sitt slag, värre än andra. *Jo, du är e., du!* — 3) Utom lag eller stadga, utom den stadgade ordningen, utom föreskrift, utom beräkning. *E. afgift, e. post, utgift.* — Ordet är, såsom adjektiv, att betrakta såsom förkortadt af *Extraordinarie*.

EXTRAHERA, v. a. 1. 1) Utdraga, göra utdrag (ur böcker, skrifter, o. s. v.). — 2) (fam.) Utkoka. — *Extraherande*, n. 4.

EXTRAJUDICIEL, äckstrajudisiä'l, a. 2. Som gör undantag ifrån vanlig rättegångsordning. *E. bestraffning.*

EXTRAKT, äckstráckt, n. 3. o. 5. (farm.) En till olika styf, vanligen till honungs konsistens afdunstad växtsaft, erhållen genom den färska växtens utpressning, eller den till dylik konsistens afdunstade infusionen, eller dekokten på den torkade växtens delar. [Extract.]

EXTRAKTION, äckstracktschón, f. 3. 1) Utdragning. — 2) Härkomst.

EXTRAKTIVÄMNE, äckstrackti'vä'mmne, n. 4. (kem.) Benämning på de slags sammansatta växtämnen, hvilka ej äro för alla växter gemensamma, utan mer eller mindre skiljaktiga för olika växter, vanligtvis bidraga att gifva dessa deras utmärkande, individuella egenskaper, och kunna med lösningsmedel ur dem utdragas. [Extract —.]

EXTRAORDINARIE, äckstraårdinárie, a. 1. 1) (om sak) Som tillkommit, gäller, består, förefinnes utom lag och stadga, utom den stadgade, fastställda ordningen. *E. bevillning, ränta, skatter.* — 2) (om person) Antagen utom det ordinära antalet. *E. tjensteman, professor, vaktmästare.* — Ordet tillhör isynnerhet den administrativa stilen och skiljer sig i bemärkelsen ifrån *Extraordinär*, ehuru de i grunden äro ett och samma ord. — *S. m.* 3. Extraordinarie tjensteman.

EXTRAORDINÄR, äckstraårdinä'r, a. 2. Utomordentlig, ovanlig. — *Extraordinärt*, adv.

EXTRAVAGANS, - - - ánns o. - - - ánngs, f. 3. Orimlighet, besynnerlighet, dårskap, galenskap.

EXTRAVAGANT, - - - ánnt, a. 1. Orimlig; svärmande, utsväfvande; dåraktig.

EXTRAVASAT, - - - át, n. 3. (med.) Blod eller vätskor, som utträngt ur sina kärl i någon af de närliggande inre delarna.

EXTRAVASATION, - - - - tschón, f. 3. (med.) Blodets eller vätskors utträngning ur sina kärl. Jfr. föreg.

EXTREM, äckstrá'm, n. 3. (mest i plur.) Ytterlighet.

EXTREMITETER, äckstremitétr, f. 3. pl. De yttersta kroppsdelarne, isynnerhet armar (*Öfre e.*) och ben (*Nedre e.*).

F.

F, äff, n. 5. 1) Sjette bokstafven i alfabetet. *F* har sitt eget skarpa ljud: *a*) I början af ord eller stafvelser, t. ex.: *Fabel, författa, förfäder.* — *b*) Näst efter en kort vokal, t. ex.: *Straff, grift, skaft* (substantiv), *väft* (substantiv), *luftig.* — *c*) I några ords böjningar, emellan lång vokal och *t*, t. ex.: *Skaft, väft* (supiner af *skafva, väfva*), *ljuft.* — *d*) I orden *Skymf, nödtorft, torftig*, samt i slutet af åtskilliga ur främmande språk hämtade ord, såsom: *Trumf, triumf, strof*, äfvensom i *skrofel, skrofler.* — *F* har ett lenare ljud af *v*, i slutet af svenska ord och stafvelser: *a*) efter en lång vokal, t. ex.: *Af, haf, graf, räf, döf, blif, aflaga, räfunge;* — *b*) efter *l* och *r*, t. ex.: *Half, tolf, sjelf, arf, förderf, förderflig, arflägt.* — *F* är stumt näst framför *v* i enkla ord, t. ex.: *Silfver, grufva, lifvet, starfvig, pröfva;* men i sammansatta ord, der *f* slutar den föregående och *v* börjar den sednare sammansättningsdelen, höres ljudet af tvenne på hvarandra följande *v*, helst vid långsamt och tydligt uttal, t. ex.: *Afvända, grufvägg, brefväska.* — 2) (i musik) *a*) Fjerde noten i c-skalan. — *b*) Namnet på den sträng eller tangent, som anger tonen *f.* — 3) Ljudet, som uppkommer, då bokstafven *f* uttalas eller noten *f* i sång och musik återgifves. — Man säger äfv. *f-ljud, f-ton, f-sträng*, o. s. v. — 4) Förkortningar: *F.* (i musik) = forte. *F.* (på recepter) = Fiat. — *f.* ell. *fem.* = feminin. — *f.* ell. *fol.* = folium, folio. — *fac.* = facit. — *FF.* (i musik) = fortissimo. — *Ff.* (i handel) = förfallen. — *Fec.* = fecit. — *F. m.* (i handel) = förra månaden. — *Fr.* = franco. — *F|R.* = Försäljningsräkning.

FABEL, fábl, m. 3. pl. *fabler.* (lat. *Fabula*) 1) Diktad berättelse, hvari de handlande företrädesvis äro djur, äfven stundom växter, allegoriska personer eller till och med menniskor, och som har till ändamål att framställa någon moralisk sanning eller praktisk lefnadsregel. *Æsopi, Phædri, de la Fontaines f-ler. F-n om vargen och lammet. F. på vers, på prosa.* — 2) Den sammanväfnad af händelser, som utgör ämnet för en episk eller dramatisk dikt, eller för en roman. *Berättelsens f.* — 3) Den grekiska och romerska myten eller gudaläran. *Alla f-ns gudar och gudinnor.* — 4) (fig.) *a*) Dikt, lögn, osanning. *Händelsen har verkligen passerat; det är ingen f. Det der är bara f-ler; jag tror icke ett ord deraf.* — *Syn.* Se *Lögn.* — 5) Allmänt talämne och derjemte föremål för allmänt ogillande eller åtlöje. *Göra sig till en f. för hela staden.*

FABELAKTIG, a. 2. Som liknar en fabel (bem. 1), otrolig, osannolik. *En f. berättelse.* — *Syn.* Fabulös, Sagolik. — *Fabelaktighet*, f. 3. — *Fabelaktigt*, adv.

FABELDIKTARE, m. 5. En, som diktar, författar fabler (bem. 1). *Æsopus var en f.* — *Syn.* Fabelskrifvare, Fabulist.

FABELDJUR, n. 5. Diktadt djur.

FABELHISTORIA, f. 3. pl. — *rier.* Den äldsta tiden af ett folkslags historia, som merendels är genomväfd af fabler eller myter.

FABELKRETS, m. 2. Flera sammanhörande och ett helt bildande sagor eller episka dikter i den fornskandinaviska och forntyska litteraturen. — Äfv. Sagokrets.

FABELLÄRA, f. 1. Se *Mytologi.*

FABELSAMLING, f. 2. Samling af fabler (bem. 1).

FABELSKRIFVARE, m. 5. Se *Fabeldiktare.*

FABELÅLDER, m. 2. (mest i def. form) Den äldsta tiden af ett folkslags tillvaro, då dess historia ännu är sammanväfd med dess mytologi.

FABRICERA, v. a. 1. 1) Tillverka (egentl. på fabrik), förfärdiga. *F. kläden, sidentyger, hattar, band, strumpor, o. s. v.* — 2) Låta tillverka genom fabriksarbetare, på fabrik. Säges om fabrikanter. *Han f-r kläde.* Man säger äfv.: *Detta land, denna stad f-r mycket*, d. v. s. har många fabriker. — 3) (fig. fam.) Uppdikta, uppspinna. *F. en lögn, en osanning, en smädelse. F. ett testamente, en donation*, o. s. v., göra ett falskt testamente, o. s. v. — *Syn.* Se *Dikta.* — *Fabricerande*, n. 4. o. *Fabricering*, f. 2.

FABRIK, -i'k, m. 3. 1) Större slöjdinrättning, hvarvid flera handtverks konstfärdighet erfordras, för att i stor myckenhet och med stor fullkomlighet tillverka vissa handelsvaror. *F., der kläden, siden, strumpor tillverkas.* — Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Klädes-, Siden-, Hatt-, Strumpfabrik, o. s. v. — 2) Tillverkning. *Dessa varor äro af herr S. f. En vara af god f.* (Fig. fam.) *Detta är af hans f.*, är af honom uppdiktadt. — 3) I sammansättningar nyttjas ordet stundom om varor af medelmåttig eller dålig beskaffenhet, t. ex.: *Fabriksknifvar, -ur*, o. s. v. — *Ss. F-sarbetare, -sarbete, -snäring, -srörelse, -syrke.*

Anm. Emellan *Manufaktur* och *Fabrik* är ursprungligen den skilnad, att det förra mera har afseende på arbeten med handkraft, det sednare på sådana, som tillverkas med tillhjelp af maskiner. Båda skilja sig deruti från *Handtverk*, att de äro frikallade från dessa sednares skråordningar och lyda under Hallrätten. — I allmänhet göres dock numera föga eller ingen skilnad emellan *Fabriker* och *Manufakturer*, om ej den, att den sednare benämningen brukas uteslutande om större inrättningar för metallers förädling.

FABRIKANT, --ánnt, m. 3. 1) Ägare af fabrik. — 2) Delägare i ett fabriksbolag, då han för bolagets räkning drifver fabriken. — *Syn.* Fabriksidkare, Fabrikör.

Anm. *Fabrikant* brukas mer i administrativ och statistisk stil; *Fabrikör* deremot i dagligt tal och såsom titel.

FABRIKAT, --át, n. 3. På fabrik tillverkad vara. — *Syn.* Fabriksvara.

FABRIKATION, ---tschón, f. 3. Tillverkning (egentl. på fabrik), förfärdigande. — *Syn.* Varutillverkning.

FABRIKSBLY, -i'ksbly', n. 4. Litet blystycke med påtryckt fabriksstämpel, hvilket är vidhängdt ett stycke kläde eller annat fabrikat.

FABRIKSFOLK, n. 5. sing. Personer, som arbeta vid en fabrik, jemte deras hustrur och barn.

FABRIKSIDKARE, m. 5. Idkare af fabriksyrke.

Anm. *Fabriksidkare* skiljer sig deruti från *Fabriksmästare* (bem. 1), att den förre icke äger eller behöfver burskap.

FABRIKSMESSIG, a. 2. Som liknar arbetssättet på fabriker; som göres fort och slarfvigt. — *Fabriksmessigt*, adv.

FABRIKSMÄSTARE, m. 5. 1) Handtverksmästare, som äger frihet att utan skråtvång idka sitt yrke, äger eller kan äga burskap, och tillverkar varor i förråd, till försäljning. Lyder under Hallrätten och kallas derföre äfven Hallmästare. — 2) Verkmästare på en fabrik.

Anm. En *Fabriksmästare* kan kallas *Fabrikör*, men kan icke få namn af *Fabrikant*, emedan dertill fordras en egentlig fabrik.

FABRIKSOMBUDSMAN, m. 5. pl. — *män*. En af fabriksidkarne på en ort antagen ombudsman, som äger rättighet att, i likhet med stads- och landsfiskaler, beifra förbrytelser emot författningen om lurendrägeri och tullförsnillning, samt har fritt tillträde till packhus och andra bevakningsställen, jemte rättighet till handräckning af tullbetjente.

FABRIKSUPPSYNINGSMAN, m. 5. pl. — *män*. Person, som har tillsyn vid arbetet på en fabrik.

FABRIKSVARA, f. 1. 1) Vara, tillverkad på fabrik. — *Syn*. Fabrikat. — 2) Vara af dålig eller medelmåttig beskaffenhet. — *Syn*. Dussinvara.

FABRIKSVÄSENDE, n. 4. sing. Allt hvad som har afseende på fabriker, deras idkare och idkande. *F-ndet i Sverige*.

FABRIKÖR, --ö'r, m. 3. 1) Ägare af fabrik. — 2) Titel, som ofta i dagligt tal gifves en fabriksmästare (se d. o.). Jfr. *Anm*. under *Fabriksidkare*.

FABULIST, --i'sst, m. 3. Se *Fabeldiktare*.

FABULÖS, --ö's, a. 2. Se *Fabelaktig*.

FAÇADE, FAÇETT, se *Fasad, Fasett*.

FACIAL, --ál, a. 2. (vetensk.) Hörande till ansigtet, ansigts-.

FACIL, fasi'l, a. 2. 1) Eftergifven, foglig. — 2) Billig. *F-t pris*.

FACILITET, ---ét, f. 3. Eftergifvenhet, foglighet.

FACILITERA, v. a. 1. Lätta, befrämja. — *Faciliterande*, n. 4.

FACIT, fásitt, n. 5. indekl. (räknek.) Resultatet af en aritmetisk operation, såsom: summa, rest, produkt, qvotient, o. s. v.; det dervid sökta och funna talet.

FACK, n. 5. (t. *Fach*) 1) Liten afdelning eller lådrum i låda, kista, skåp, stilkast, fakt, o. s. v. — 2) (fig.) Yrke, vetenskaps- eller kunskapsgren. *Han är en i sitt f. mycket skicklig man. Män af f-et*, de som tillhöra ett särskilt yrke, idka en viss konst, vetenskap, o. s. v.; yrkesidkare.

FACKT, se *Fakt*.

FACKELBÄRARE, m. 5. Person, som vid högtidligheter bär en fackla.

FACKELBLOMSTER, n. 5. Se *Fackelört*.

FACKELDANS, m. 3. (mest i def. form) Ett slags dans, då männen bära en vaxfackla i handen, bruklig isynnerhet under medeltiden och ännu vid vissa hof, vid tillfälle af furstliga förmälningar.

FACKELMAKARE, m. 5. En, hvars yrke är att tillverka och försälja facklor.

FACKELROS, f. 1. Se *Fackelört*.

FACKELSKEN, n. 5. Sken af en eller flera facklor.

FACKELSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger*. Stång, hvarpå en fackla bäres.

FACKELTISTEL, m. 2. pl. — *tistlar*. (bot.) Växt, som tillhör familjen Cacteæ. Brukas mest i plur., såsom benämning på denna familj.

FACKELÖRT, f. 3. Apoteksväxt, allmän vid åstränder; blommar i juli, augusti med purpurröda blommor. Kallas äfv. Fackelblomster, Fackelros, Kattrumpa. Lythrum salicaria.

FACKLA, f. 1. 1) Ett slags enkom förfärdigadt bloss, som brinner med stor låga och brukas till lysning, isynnerhet i fria luften, gjordt af vax eller kåda, stundom bestående endast af en furuklabb, omlindad med vax och tjäradt dref. — Bildar, allt efter ämnet, åtskilliga sammansättningar, såsom: Trä-, Vax-, Beckfackla, m. fl. *Tända, släcka en f. Vid skenet af en f. Hymen föreställes med en f. i handen*. (Fig. o. poet.) *Dagens f.*, solen. *Tända Hymens f.*, gifta sig. *Tända krigets, oenighetens f.*, förorsaka krig, oenighet. — 2) (fig., i högre stil) Säges om förnuftets, snillets, vetenskapens ljus, o. s. v. *Förnuftets, snillets, erfarenhetens, sanningens, vetenskapens, historiens, trons f.*, o. s. v. — *Syn*. Bloss.

FAÇON, FAÇONERA, se *Fason, Fasonera*.

FAC-SIMILE, fack-si'mile, n. 5. pl. — *similia*. (lat.) Noggrann efterhärmning af en namnteckning eller en handstil.

FACTION, FACTISK, FACTOR, m. fl., se *Faktion*, etc.

FACTOTUM ell. FAC-TOTUM, facktótumm, n. (lat.) Allt i allom.

FACTUM, fácktumm, n. pl. *facta*. (lat.) 1) Verklig händelse, tilldragelse. — 2) Verkligt sakförhållande, sann och bevisad uppgift, erkändt rön. — *De facto*, adverbialt uttryck, som betyder: I verkligheten, i sjelfva verket; genom handling, utan afseende på protester, invändningar, o. s. v. — *Species facti*, se *Species*.

FACTURA, FACULTET, se *Faktura, Fakultet*.

FADD, a. 2. neutr. *fadt*. 1) (egentl., om sak) *a*) Som har en obehagligt svag smak. — *b*) Som förlorat smaken eller det retande deri. — 2) (fig., både om sak och person) Utan kraft, anda, uttryck. — *Syn*. Matt, Färglös, Saftlös, Vattenaktig, Smaklös, Kraftlös, Uttryckslös, Platt.

FADDER, m. 2. pl. *faddrar*. 1) Person, som i egenskap af vittne är närvarande vid ett barns eller en äldre persons dop, och hvilken det åligger att vaka öfver barnets uppfostran, i fall föräldrarne skulle dö i dess späda ålder. Kallas så, emedan man derigenom åtager sig faders pligt. — Ingår i sammansättningarna Mans-, Qvinno-, Barnfadder, hvilka ses på sina ställen. *Stå f. åt ett barn, åt någon. Bjuda någon till f.* — *Syn*. Dopvittne, (för mansperson) Mansfadder, Gudfader. (för qvinsperson) Qvinnofadder, Gudmoder. — 2) (i katolska länder) Den, som utses, för att bivista ceremonien vid en kyrkklockas invigning, och att dervid namngifva den. — 3) (i riddarordnar) Den riddare, som framleder den person, hvilken skall dubbas.

FADDERGÅFVA, f. 1. Gåfva, som efter öflig sed fadder gifver det barn, hvars dopvittne han eller hon varit.

FADDERKYSS, m. 2. Kyss, som den mans- och den qvinnofadder, hvilka vid ett barns dop stå fadder emot hvarandra, efter slutad ceremoni gifva hvarandra, till tecken af inbördes öfverenskommelse att samvetsgrant uppfylla den förbindelse, de såsom faddrar iklädt sig.

FADDERSKAP, n. 3. o. 5. Det förhållande, hvari en fadder står till det barn, hvars dopvittne han varit, jemte dermed åtföljande skyldigheter. *F-et innebär en helig förbindelse*. (Ordspr.)

När barnet är dödt, är f-et allt, säges, när genom dödsfall eller annan händelse en förbindelse, en bekantskap med någon af den aflidnes fränder eller vänner upphör.

FADDHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara fadd. — 2) Fadt uttryck, yttrande. — *Syn.* Platthet.

FADER, m. 3. pl. *fäder.* (af gamla ordet *Fæda,* föda) 1) Så kallas en man i afseende å det förhållande, hvari han står till ett barn, som han med en qvinna sammanaflat. Benämningen bibehålles äfven, sedan barnet uppväxt och kommit till ålder. *En öm, god, hård, onaturlig f. Vara f. till flera barn. Hvad är hans f.? Barn! vörden edra fäder. En lycklig f.,* som har friska, välartade barn. *Naturlig f.,* hvars barn är oäkta. *Vara för någon i f-s ställe,* som en fader vårda sig om någon. *Från f. till son,* genom arf från far till son, flera slägtleder igenom. — För denna bem. brukas ordet, i dagligt tal och samtalsvis, vanligen sammandraget till *Far,* men ej i den mera vårdade och högtidliga stilen. För häraf sammansatta ord brukas den sammandragna formen vanligast i alla sådana, som utmärka ett slägtförhållande, t. ex. Farfar, Farbror, o. s. v. Bildar sammansättningarna Familjfader, Ättfader, Stamfader. — 2) Brukas äfven stundom i fråga om djurhanar, isynnerhet hästar, hundar och nötkreatur. Sammandrages i denna bem. icke gerna. — 3) Säges ofta förkortningsvis i st. f. Styffader, Fosterfader, Svärfader, och sammandrages då i dagligt tal till *Far* (Styffar, &c.). — 4) Säges om Gud såsom alla lefvande varelsers skapare. *Gud är alla menniskors f., besynnerliga deras som tro. Vår himmelske f. Gud F.,* första personen i gudomen. — Sammandrages i denna bem. icke. — 5) Titel, som i katolska länder gifves medlemmarna utaf andliga ordnar. *F. Andreas. F. portvaktaren i ett kloster. Den helige Fadren,* Katolikernes benämning på påfven. *Kära far* kallas ännu på många orter af allmogen pastorn i församlingen. — Sammandrages i denna bem. icke, utom i sistnämde uttryck. — Hit hör sammansättningen Biktfader. — 6) (fig.) *a*) Säges om den, som verkat mycket för ett folks eller många medborgares väl; som med faderlig ömhet och omvårdnad bemöter tjenare, underhafvande eller arbetare. *Cicero blef kallad fäderneslandets f. Denne konung förtjenar att kallas sitt folks, sitt lands f. General H. är en f. för sina soldater. Han är en f. för sitt folk, för de fattige.* — Sammandrages i denna bem. ofta. — Hit hör sammansättningen Landsfader. — *b*) Upphofsman, grundare, stiftare, beskyddare, upphof, källa. *Herodot är historiens f. Corneille var franska teaterns f. Gustaf III var svenska vitterhetens f. Barmhertighetens f., ljusets f.,* Gud. (Bibl.) *Lögnens f.,* djefvulen. — Sammandrages i denna bem. icke. — *c*) Säges om och till äldre manspersoner af ringare stånd, då de äro eller varit gifta, isynnerhet om de tillhöra allmogen. *F. Jonas i Stenhagen. God dag, f. Per!* — Sammandrages i denna bem. sällan. — ***Fäder,*** pl. (särskilt) 1) Förfäder. *Sådant var bruket hos våra f. Samlas* (fam. *vandra, gå*) *till sina f.,* dö. — 2) *Kyrkans f.,* se *Kyrkofäder. Församlade f.* (Patres Conscripti), benämning, som tilldelades det fordna Roms senatorer.

FADERBRODER, FADERFADER, FADERMODER, FADERSYSTER, lagtermer för *Farbror, Farfar, Farmor, Faster.*

FADERLIG, a. 2. 1) Som tillhör, tillkommer, har afseende på, härrör af en fader. *F. makt, myndighet, rättighet. Undfå den f-a välsignelsen.* — 2) Som tillbör, tillkommer, egnar en fader, som med skäl kan och bör väntas af en fader. *F. kärlek, godhet, välvilja, ömhet, vård, omvårdnad. F-t hjerta, sinnelag. F-a omsorger, känslor, förmaningar, råd.* — Brukas i denna mening äfv. med afseende på regenter, förmän, husbönder, m. fl., t. ex.: *Denne monark har en f. ömhet för sina undersåter. Med f. ömhet bemöta sitt folk, sina underlydande.*

FADERLIGEN, FADERLIGT, adv. På ett faderligt sätt, såsom en fader. *F. tilltala, bemöta någon.*

FADERLIGHET, f. 3. Faderligt hjerta, sinnelag.

FADERLÖS, a. 2. Som förlorat sin fader. — ***Fader- och moderlös,*** a. 2. Som icke har hvarken far eller mor i lifvet. *Fader- och moderlöst barn.*

FADERMODER, se vid *Faderbroder.*

FADERMORD, n. 5. Det brott, som den begår, hvilken mördar sin fader.

FADERMÖRDARE, m. 5. o. —DERSKA, f. 1. Den, som mördat sin fader.

FADERSHJERTA, n. 4. 1) Faderligt hjerta, sinnelag. — 2) (fig.) En man med faderligt sinnelag.

FADERSKAP, n. 3. o. 5. Förhållandet, att någon är fader till ett eller flera barn. *Hon har fått ett oäkta barn och skyllt N. för att vara barnfadern, men han erkänner ej sitt f. F-ets pligter.*

FADERSKÄRLEK, m. 2. sing. Faderlig kärlek.

FADERSNAMN, n. 5. Namn af fader, som tillägges någon med afseende på ett barn. Brukas oftast i fråga om oäkta barn, nästan i samma mening som Faderskap.

FADERSYSTER, f. 2. pl. — *systrar.* Se vid *Faderbroder.*

FADER VÅR, n. 5. *Bönen F. v.* ell. blott *F. v.,* Herrans bön, som börjar med orden: *Fader vår, som äst i himlom. Läsa f. v., sitt f. v. Kunna något som sitt f. v.,* kunna något utantill fullkomligt väl.

FAGER, fågr, a. 2. Vacker. *F. mö. F-t ansigte. F. under ansigtet,* som har vackert ansigte. Brukas numera mest i folkpoesien och folkspråket, utom i följande uttryck: *F-t tal, fagra ord,* vänligt, smickerfullt tal, rikt på löften utan mening. *Låta narra sig af f-t tal, fagra ord.* I samma mening säges äfven *F-t snack. Fagra löften,* löften utan mening, ej ämnade att uppfyllas. *Afspisa med fagra ord, löften. F-t skinn,* en vacker kropp, fägring utan redbara själsegenskaper. *Låta bedåra sig af ett f-t skinn.* — Bildar sammansättningarna Hårfager, Snutfager. — *Syn.* Se *Vacker.* — *Ss.* ***F-kindad, -lockig*** (begagnade i poesi och skämtvis).

Anm. Ordet kommer af det gamla *Fagur* eller *Fegur,* egentl. skinande, blank, af *Fega,* feja.

FAGERHET, f. 3. (föga brukl.) Se *Fägring.*

FAGERMÄTT, a. 1. (pop. o. fam.) Som låtsar vara mätt.

FAGGOR, f. 1. pl. Brukas endast i uttrycken: *Hafva en sjukdom, döden i f-na,* känna eller visa förebådande tecken af en sjukdom, känna på sig eller i utseendet röja, att döden icke är långt borta.

Anm. *F.* betyder egentligen klädesremsor, klädesplagg.

FAGOTT, fagå'tt, m. 3. Blåsinstrument, liknande till utseendet ett dubbelt hopviket, långt rör,

med 8 fingerhål och flera klaffar, samt ett munstycke, som liknar oboens, men är betydligt vidare och bredare. Kallas äfv. Bassong.

FAGOTTBLÅSARE, fagå'ttblå'sare, m. 3. En, som blåser fagott eller kan blåsa detta instrument.

FAGOTTIST, fagåti'sst, m. 3. Regementsmusikant, som blåser fagott.

FAHLERZ, fålä'rrs, m. 3. (t.) Ett slags kopparglans, som antingen är arsenik- eller antimonhaltigt.

FAIENCE, fajånngs, m. 3. Ett i brottet hvitt eller gulhvitt krukmakargods, som är betäckt med en hvit glasur och derutanpå med färger måladt. Har sitt namn af staden Faenza uti Italien, der utmärkt goda sådana varor tillverkades, och förskönades genom en Rafaels och en Titiens målerier. Kallas i Sverige äfv. Oäkta Porslin. — *Ss. F-fabrik, -fabrikation, -kärl.* [Fayence, Fajance, Fayance.]

FAKIR, -i'r, m. 3. Ett slags Tiggarmunk i Ostindien.

FAKT, fackt, m. 3. Se *Lådfakt.*

FAKTA, v. a. 1. (hattm.) Medelst faktbåge finare fördela ullen och förbereda den till filtning.

FAKTARE, m. 3. Arbetare på en hattmakarverkstad, som förrättar faktningen.

FAKTBORD, n. 3. Ett med små hål genomborradt bord, hvaröfver faktning sker på en hattmakarverkstad.

FAKTBÅGE, m. 2. pl. — *bågar.* Hattmakarverktyg, bestående af en emellan ändarna utaf en stång spänd grof tarmsträng, hvarmedelst ull och hår faktas.

FAKTION, facktschón, f. 3. Parti, anhang. Brukas endast om politiska partier. [Faction.]

FAKTISK, fácktissk, a. 2. Grundad på eller bevisad genom händelser; verkligen passerad. [Factisk.]

FAKTNING, f. 2. Den förrättning, då hår faktas på en hattmakarverkstad.

FAKTOR, fácktårr, m. 3. (uttalas i pl. facktórärr) 1) Uppsyningsman öfver en handel, vid ett boktryckeri, o. s. v.; verkmästare. — 2) En, som mottager och besörjer uppdrag. — *Syn.* Kommissionär. — 3) (räknek.) Benämning på hvartdera utaf de båda tal, som ingå i en multiplikation, d. v. s. multiplikatorn och multiplikanden. — 4) (fig.) Hvar och en af de krafter, genom hvilkas samverkan ett helt framstår såsom produkt. [Factor.]

FAKTORI, facktori', f. 3. 1) Varunederlag på främmande ort, hvilket skötes af en handelsfaktor. — 2) Europeiskt handelskontor på kusten af en främmande verldsdel, såsom Engelsmännens m. fl. i Canton. — 3) Se *Gevärsfaktori.*

FAKTORIHANDEL, facktori'hånndl, m. sing. Se *Kommissionshandel.*

FAKTOTUM, se *Factotum.*

FAKTPINNE, m. 2. pl. — *pinnar.* (hattm.) Slagträ, hvarmedelst arbetaren vid faktning knäpper på faktbågsträngen, så att den upplagda ullen genom strängens darrning uppkastas i luften och nedfaller i lösa flockor.

FAKTUM, se *Factum.*

FAKTURA, facktúra, f. 1. Förteckning öfver för andras räkning inköpta och afsända varor, innehållande nummer och märken å varornas omslag, jemte deras mängd, beskaffenhet och pris, tull och omkostnader för deras transporterande om bord samt kommissionsarvode. Inköpsräkning. Skrifves äfv. *Factura.*

FAKTURBOK, facktùrbók, f. 3. pl. — *böcker.* Bok, hvari fakturor införas.

FAKULTET, fakulltét, f. 3. 1) Förmåga, kraft; själsförmögenhet. — 2) Samtlige till en viss art af vetenskaper hörande professorer och öfrige lärare vid ett universitet. *Teologiska, juridiska, medicinska och filosofiska f-en.*

FAL, a. 2. 1) Som är till salu, kan få köpas. Brukas numera sällan, utom i skrift, särdeles i den högre stilen. *Hålla någonting f-t. Hålla en syssla f. Allt är f-t för penningar.* — I dagligt tal säges allmänt: Till salu, Till köps, Att få köpa. — 2) (fig.) Som genom mutor eller löften låter öfvertala sig att vika från sin pligt (isynnerhet som domare eller embetsman). *En f. domare.* Man säger äfv.: *F. karakter, själ, f-t samvete, f. domstol, o. s. v.* — *Syn.* Besticklig, Åtkomlig för mutor.

FALANG, -ånng, m. 3. (grek. *Phalanx*) 1) I en tätt sluten fyrkant uppställd slagordning hos Grekerna, ursprungligen 4000 man stark, af Filip i Macedonien fördubblad, och sedan ännu ytterligare förökad. *Den macedoniska f-en är ryktbar i forntidens historia.* — 2) Hvarje tät hop af soldater; skara. — 3) (fig.) Samteliga personer, som strida för en viss idé, ett visst ändamål, förfäkta samma sak.

FALASKA, f. 1. Hvit, tunn och lätt aska, som lägger sig utanpå den egentliga, gröfre. [Fallaska.]

FALBOLAN, fallbålán, m. 3. (lat. *Falbula*) Veckad garnering på kläder, o. s. v.

FALERTS, se *Fahlerz.*

FALK, m. 2. 1) Slägte af roffåglar, med hufvud och hals fjäderklädda, näbben krumböjd, bakom spetsen försedd med en spetsig tand på hvar sida i öfverkäften och motsvarande fördjupning i underkäften, ögonen riktade åt sidorna; honan oftast betydligt större än hanen. Slägtet underafdelas i Ädelfalkar, Hökar, Örnar, Fiskljusar, Glador och Wråkar. Arterna af de förstnämda äro Jagtfalk, Slagfalk, Pilgrimsfalk, Lärkfalk, Stenfalk och Tornfalk. Falco. — 2) (krigsk.) Fordom bruklig 3- till 6-pundig slanga. — *Ss. F-klo, -näbb.*

FALKA, v. n. 1. (af *Fal*) Bjuda på något, som är till salu. *F. på en vara.*

FALKAD, fallkád, m. 3. (ridk.) Den ställning, som hästen antager, då man låter honom falkera och han med bakdelen synes liksom sittande på marken.

FALKENERARE, m. 3. En, som inöfvar falkar till jagt. Skrifves äfv. af somliga Falkonerare, Falkener.

FALKERA, v. n. 1. (ridk.) *Låta en häst f.*, hastigt hålla in honom, så att han måste sänka bakfötterna.

FALKFÅNGST, f. 3. Se följ. ord, 1.

FALKFÄNGERI, n. 3. 1) Jagtfalkars fångande. — 2) Sättet, konsten att fånga sådana.

FALKGÅRD, m. 2. Särskilt gård, der jagtfalkar underhöllos.

FALKHUFVA, f. 1. 1) Hufva, som efter jagtfalkars fångande påsattes dem, för att betäcka ögonen, samt endast aftogs vid badning och då fågeln fodrades. — 2) Hufva, som vid jagt sattes på falkarnes hufvuden.

FALKJAGT, f. 3. Jagt, hvarvid fåglar fångas medelst dresserade falkar.

FALKON, fallkón (äfv. *Falkun* ell. *Falkhona*), m. 3. Ett slags fordom bruklig kanon, mindre än Falkonet. Kallades äfv. Half Slanga. [Falcon.]

FALKONET, fallkonä'tt, m. 3. 1) Fordom bruklig kanon. *Dubbel f.* sköt kulor om 2 ½ mark; *enkel f.* kulor om 1 ¼ mark. Skrifves äfv. Falkonett. — 2) (nu) En liten kanon, fästad i en jerngaffel, hvars tapp sättes i ett hål på relingen så, att den kan vändas åt alla sidor. — *Ss. F-kula, -skott.* [Falconet.]

FALKUGGLA, f. 1. Se *Hökuggla.*

FALKVAKTARE, m. 5. Person, som vaktade, vårdade och uppfödde jagtfalkar.

FALKÖGA, f. 4. pl. — *ögon.* 1) Öga på en falk. — 2) (fig.) Skarpsynt öga, skarp syn.

FALL, n. 5. 1) Se *Fallande,* 1. *Ett f. ifrån hästen. Emottaga någon i f-et. Han stötte sig i f-et. Göra ett f., ett svårt f. En byggnads f. Luta till sitt f.,* till sin undergång (säges både i egentlig och figurlig mening). (Fam.) *Dö knall och f.,* helt plötsligt. Bildar sammansättningarna Regnfall, Snöfall, Stjernfall. — 2) Vattenfall. *Göta Elf gör vid Trollhättan ett ganska namnkunnigt f. F-et vid Trollhättan, vid Niagara.* Brukas oftare än Vattenfall. — 3) Flytande utför en sluttning, nedåt en yta. Säges isynnerhet om vattendrag. *Floden har sitt f. åt denna sida. Denna ström har ett starkt f.* (Fig. fam. skämtv.) *Han har ett godt f.,* dricker bra. — 4) (fig.) *a*) Undergång. *Ett rikes f. En gunstlings f.,* dess iråkade onåd med åtföljande straff, afsättning, förvisning, o. s. v. *Komma på f.,* blifva störtad, ruinerad. *Bringa på f.,* störta, bringa i olycka (båda dessa uttryck brukas äfv. i följ. bem.). *Han har gjort ett stort f.,* störtat djupt i olycka, elände, onåd. (Ordspr.) *Högmod går för f.,* förderf och undergång vänta slutligen den högmodige. — *Syn.* Se *Undergång.* — *b*) (i moralisk mening) *α*) Afvikelse från det goda, från dygdens och sedlighetens väg. Säges isynnerhet om unga flickor, som låtit förföra sig. *Akta dig, min lilla rosenkindade tärna, att komma på f. Hon har råkat, kommit, råkat komma på f. Bringa en flicka på f. Det är ej svårt att förutspå hennes f., ty hon är så fåfäng, behagsjuk och lättsinnig.* — *β*) (teol.) *Adams f.* eller *F-et,* se *Syndafallet.* — *γ*) Minskning i värde, fallande i pris. *Kursens f. Detta hastiga f. i priserna blef mångens ruin.* — Oftare säges Fallande. — 5) Händelse. *Ett oförväntadt, oförsedt f. Ofta inträffa f., då all menniskans klokhet hjelper till intet. I detta svåra f. röjde han ett mod, som ingen hade väntat. Om det f. skulle inträffa, att . . . . Detta är just f-et här vid lag. Jag befinner mig i samma f. som du. I sådant f., i så f.,* om detta sker ell. om så är, förhåller sig. *I annat f.,* annars, eljest. *I motsatt f., i vidrigt f.,* om motsatsen äger rum, inträffar; annars, eljest. *I alla f., i allt f., i alla f. och händelser, i hvilket f. som helst,* huru helst det än må förhålla sig. *I f. att,* i händelse att, om. *I f. icke,* om icke. — Bildar flera sammansättningar, såsom: Ofall, Olycksfall, Sjukdomsfall, o. s. v. — *Syn.* Händelse, Casus, Afseende. — 6) (skepp.) *a*) Akterstäfvens på ett fartyg nedgående mot kölen. — *b*) Det tåg, hvarmed en rå, ett segel eller en flagga hissas och firas. — 7) (i lås) Särskilt kolf, som tillhåller dörren, då den icke är läst, t. ex. på kammarlås. — 8) Se *Svedjefall.* — 9) (i musik och retorik) Se *Slutfall.* — 10) (jäg.) *F.* säges en bösspipa äga, då dess nedre del är vidare än den öfre invändigt.

FALLA, v. n. 3. Ind. pres. sing. *Faller;* pl. *Falla.* Impf. sing. *Föll;* pl. *Föllo.* Konj. impf. *Fölle.* Sup. *Fallit.* Part. pres. *Fallande;* part. pret. *Fallen.* 1) I brist af underlag, fritt och obehindradt röra sig i riktning nedåt, d. v. s. åt jordens medelpunkt. *Om man släpper något ur handen, så f-ller det. Kasta en sten, som f-ller i vattnet. De blefvo utkastade genom fönstret, men föllo lyckligtvis på en gödselhög. Regnet f-ller ifrån, ur molnen. Regnet föll i stora droppar.* (Talesätt) *Hon stod som f-llen ur skyn,* helt öfverraskad, bestört. — *F. i'n,* i fallet inkomma, infara, t. ex.: *Taket är så bristfälligt, att regnet f-ller in på många ställen.* (Fig.) *Solen f-ller in genom fönstret,* lyser in derigenom. *Skuggan af den förbiilande svarta skyn föll in i kyrkan.* — *F. néd,* se *Nedfalla,* 1. — *F. tillbàka,* åter falla ned (om något, som förut blifvit uppkastadt eller uppdrifvits). *En i luften uppkastad sten f-ller tillbaka igen.* — *F. úpp,* öppna sig i fallet, t. ex.: *Skrinet föll upp, när hon släppte det. F. úpp* kan på samma sätt äfv. tillhöra bem. 2, 3 o. 4. — *F. å'ter, ö'fver,* se *Återfalla, Öfverfalla.* — 2) Till följe af allmänna tyngden (gravitationen) röra sig nedåt ytan af ett lutande plan, en sluttning. *En kula, som lägges på ett lutande plan, f-ller utför, nedåt detsamma. En stor tår föll utför hennes kind. Alla både större och mindre strömdrag f. till följe af markens sluttning. Norrström f-ller ifrån Mälaren ut i Östersjön.* — *F. fràm,* komma, fara fram ur, ifrån något och nedfalla utför en sluttning. — *F. néd,* se *Nedfalla.* — *F. tillbàka,* åter nedfalla (om något, som blifvit upprulladt, uppskjutet, uppdrifvet uppför en lutande plan, en sluttning). — *F. út,* se *Utfalla.* — *Syn.* Nedrulla, Nedtillra, Nedflyta, Nedrinna, Rinna, Nedfara, Nedstörta. — 3) Förlora stöd, fäste, fotfäste och till följe deraf, genom allmänna tyngdens kraft, hastigare eller långsammare förflyttas nedåt, tills åter tillräckligt stöd, underlag för hvila erhållits. För denna bem. säges oftast *F. néd. Han råkade att trampa på en fallucka, som öppnade sig, så att han föll. Isen brast under hans fötter och han föll. Underlaget var för svagt; det brast sönder, och allt hvad derpå befanns föll i marken, i golfvet, i sjön.* — *F. áf,* se *Affalla,* 1. — *F. bórt,* se *Bortfalla.* — *F. ifrå'n,* lossna och falla bort. — *F. igén,* t. ex. *Gropen har f-llit igen,* kanterna omkring den hafva rasat och fyllt den. *Dörren har f-llit igen,* har genom sin egen eller någon vidfästad tyngd af sig sjelf tillslutits, sedan den blifvit öppnad. — *F. ihóp,* se *Hopfalla.* — *F. i'n,* genom underlagets, grundvalens svaghet eller förstöring störta tillsammans, ramla. Säges om byggnader eller byggnadsdelar, men brukas mindre ofta. — *F. néd, sö'nder,* se *Nedfalla, Sönderfalla.* — *F. ùndan,* genom tryckning förlora fäste, ej hafva tillräckligt underlag, och till följe deraf falla, t. ex.: *Falluckan föll undan, när han klef på henne. Stegen föll undan för tyngden af de uppstigande.* — *F. úr, út,* se *Urfalla, Utfalla.* — *F. ö'fver,* i fallet störta ned öfver, t. ex.: *En lavin, ett bergras föll öfver dem och begrof dem alla.* — *Syn.* Nedfalla, Störta ned, Tumla ned, Rasa, Ramla. — 4) Förlora jemnvigten och till följe deraf, antingen helt och hållet eller till någon del, genom allmänna tyngdens kraft förflyttas nedåt, tills jemnvigten återvinnes, d. v. s. tyngdpunkten åter flyttas inom den sålunda fallande kroppen. För denna bem. brukas äfv. ofta *F. omkúll. Han raglade, förlorade jemnvigten och föll. Han fick en stöt, så att han föll i*

grafven, i sjön, utför berget. F. baklänges. F. under bordet. I striden f. öfver ett lik. F. på en sten. Han fick slag och föll af hästen. F. i en snara, råka att komma i en snara (se vidare *Snara*). *F. på näsan,* framstupa. *Begge tärningarne föllo på samma ögon,* uppvisade samma ögon, då de efter kastet stannat. — *F. i'n,* i fallet komma in, t. ex.: *Han stötte så hårdt på dörren, att den flög upp och han föll in framstupa på golfvet.* — *F. néd,* se *Nedfalla.* — *F. omkúll,* se *Omkullfalla.* — *F. tillbáka, å'ter,* falla ned, sedan stödet förlorats, som förut uppehållit. — *F. öfver ända,* falla omkull; (fig.) störta, förstöras, gå under. — *Syn.* Falla, störta, tumla, slå omkull; Störta, Slå omkull sig, Dimpa; Falla, slå i backen; Stupa, Stupa omkull, Vända benen i vädret, Barka omkull, Segna, Digna ned. — 5) (endast om menniskor och djur) Frivilligt göra en rörelse med kroppen, till följe hvaraf tyngdpunkten kommer utom den och kroppen förflyttas ned i den ställning, som åsyftas. Äfv. *F. néd. F. på knä för någon. F. för ens fötter. Han föll ned öfver den döda och vätte henne med sina tårar. F. en om halsen,* med en hastig, nästan fallande rörelse fatta någon med armarna om halsen, till tecken af ömhet, o. s. v. — *F. ihóp, tillsàmmans,* sammandraga, eller kröka, hopböja kroppens delar, så att den synes hopsjunken. — *Syn.* Kasta, störta sig ned, Störta, Nedstörta, Sjunka ned. — 6) Stupa i strid eller genom mördare. *Han föll i slaget vid Leipzig. F. för en kula, för ett pistolskott, ett sabelhugg, en lönnmördares dolk. F. för fiendehand, för en bandit, en mördare.* — 7) (om vatten) Minskas i höjd. *Floden har f-llit en fot. Vattnet f-ller allt mer och mer af den starka torkan.* — Man säger äfven: *Qvicksilfret i termometern, barometern har f-llit,* samt (fig.): *Termometern, barometern har f-llit,* d. v. s. qvicksilfret uti dem. — *F. áf, bórt, út,* säges om vatten, som sjunka bort ifrån ett ställe, t. ex.: *Vattnet, sjön, floden har f-llit af, ut ifrån ängen; det höga vattnet har nu lyckligtvis f-llit bort.* I samma mening säges äfv. *F. tillbáka, ùndan.* — 8) (fig.) *a*) Gå under, förstöras, störtas. *Det stora Romerska riket föll slutligen.* — *b*) (om hofmän, o. s. v.) Komma ur nåd. *Necker föll slutligen, men blef snart återkallad till portföljen.* Man säger äfv. *F. i onåd, i ogunst.* — *c*) Afvika från det goda, från dygd och sedlighet. *Om den rättfärdige än sju resor faller, står han upp igen.* — *d*) (särskilt om unga flickor) Låta sig förföras. *Denna flicka är mycket lättsinnig och skall säkert f., om ej någon stöder hennes dygd.* — *e*) Misslyckas, ej hafva framgång. *Hans sista opera föll. Förslaget, motionen föll. Låta saken f.,* afstå derifrån. — *f*) Minskas, blifva lägre, aftaga, nedgå. *Hans anseende har mycket f-llit på någon tid. F. i pris, i värde. Kursen, priserna f. oupphörligt.* Man säger äfven om varor m. m., att de *falla,* t. ex.: *Spannmålen har f-llit,* d. v. s. priset derpå. *Vid första motgång låter han modet f.,* blir rädd, försagd, modlös. — *g*) Yttras, uttalas, framkastas (om ord, hotelser, o. s. v.). *Under samtalets lopp föll ett ord, som jag aldrig glömmer. Talet föll så, att . . . . Såsom orden föllo. Hotelserna, förbannelserna föllo blott emot honom.* — För öfrigt brukas *F.* i utsträckt mening och figurligen i följande uttryck och talesätt: *F. ett offer, f. offer,* blifva uppoffrad, råka i förderf, undergång, t. ex.: *F. offer för någons hat, förföljelse. F. någon besvärlig,* göra, förorsaka besvär. *F. af sig sjelf,* vara en naturlig följd, t. ex.: *Den saken f-ller af sig sjelf,* är naturlig; *sådant, det f-ller af sig sjelft. F. i barnsäng,* nedkomma med barn. *F. i en sjukdóm, i vanmakt, i djup sömn,* sjukna, dåna, djupt insomna. *F. en i talet,* afbryta ens ord, ej låta honom tala till slut, utan dessförinnan yttra något. *F. i förakt,* blifva föremål för förakt. *F. i vrede, i raseri,* blifva vred, rasande. *F. i en villfarelse,* komma till oriktig, falsk tanka, föreställning, öfvertygelse. *F. i ögonen,* vara mycket synbar (både egentl. o. fig.), t. ex.: *Denna färg f-ller starkt i ögonen; oriktigheten af denna åtgärd f-ller så mycket mer i ögonen, som . . . . Denna färg f-ller i grönt,* närmar sig till utseende den gröna färgen. *F. någon i embetet,* göra ingrepp i någons embetsutöfning; äfv. obehörigt blanda sig i ens göromål, förehafvanden, företag. *F. i tycket,* behaga, t. ex.: *Hon f-ller mig väl i tycket; detta tal föll honom väl i tycket. F. i händerna,* händelsevis påträffas; äfv. råka ut för, t. ex.: *a*) *Medan jag satt och väntade, föll mig en märkvärdig bok i händerna;* — *b*) *F. i händerna på elaka menniskor, röfvare, bedragare.* — *F. ifrå'n,* dö, aflida. — *F. ihóp* (om linier), sammanträffa; (fam.) gifva med sig, taga skeden i vackra hand, krypa till korset. (Pop.) *F. ihop i en hög,* blifva ytterst bestört. — *F. i'n,* se *Infalla;* säges äfv. om en sång- eller musikstämma, som i flerstämmig sång eller musik, sedan den antingen allt ifrån början af stycket varit tyst eller ock endast pauserat, låter höra sig, t. ex.: *Här f-ller basen, basunen, flöjten in. F. in i chorus,* börja sjunga med i c. *Under samtalets lopp föll han in i politik,* började han att tala politik. *F. in i ett fel, misstag,* råka ut derför. *Han har f-llit in i andaktsifver,* börjat blifva öfverdrifvet andäktig. *F. i'n* betyder äfv.: komma i tankarna, i sinnet, t. ex.: *Den tanken, idéen föll mig in, att . . . . Han säger allt hvad som f-ller honom in.* Brukas i denna bem. oftast impersonelt; se längre ned. — *F. på en tanka, en idé, ett förslag,* få liksom ingifvelse af en tanka, &c., t. ex.: *Jag föll på den idéen, att . . . . F. på en dårskap,* få ett dåraktigt infall, betagas af en dåraktig böjelse, åtrå. *När den nycken, vurmen f-llit på' honom,* när han fått den nycken o. s. v. *Talet föll på honom,* man kom att tala om honom. *Förlusten föll på mig,* drabbade mig. *F. med sitt val på,* välja. *F. med sin tillgifvenhet, vänskap på ett värdigt föremål,* skänka sin tillgifvenhet, vänskap åt en person, som förtjenar dem. — *F. ti'll,* se *Tillfalla. F. till föga,* förödmjuka sig. — *Denna handling f-ller under historiens dom,* tillhör historien att bedöma. — *F. út,* se *Utfalla.* — 9) Hänga ned. Säges om kläder, draperier, o. d. *Klädningen, ridån, draperiet f-ller i vackra veck.* — *F. èfter,* sluta sig tätt efter något, t. ex. *Denna klädning f-ller väl efter,* sluter sig tätt efter lifvet. — 10) (sjöt.) Medelst rodrets eller seglens tillhjelp öka vindens tillfallsvinkel. *F. i',* hala ett tåg med hela kroppens tyngd, i kraftiga, nästan horisontella ryckningar. — 11) (landtbrukst.) Födas. *Denne häst har f-llit* ell. *är f-llen efter hingsten Alexis.* — V. impers. 1) Se *V. n.* 1. *Det f-ller regn, snö.* — 2) (fig.) *Det f-ller mig lätt, svårt, omöjligt, dy·t att . . . .,* det är mig lätt o. s. v. *Det f-ller af sig sjelft,* är klart, tydligt. *Det f-ller mig in,* det kommer mig i

sinnet, t. ex.: *Det har aldrig f-llit mig in att tvifla derpå. Om det f-ller honom in att ....* — *F. sig*, v. r. 1) (om kläder) Passa efter kroppen. *Denna klädning f-ller sig väl, illa.* — *Syn.* Sitta. — 2) Tillfälligtvis komma i sinnet. *Svara, som orden f. sig.* — 3) Inträffa, råka hända. *Det föll sig så, att jag den dagen var litet illamående.* — *Syn.* Se *Hända.* — 4) Passa. *Jag skulle gerna göra sällskap, men det f-ller sig ej väl för mig. Om det så f-ller sig. Du får göra allt som det f-ller sig*, efter omständigheterna. *Det f-ller sig något besvärligt*, medför besvär. — *Syn.* Se *Passa.*

FALLANDE, n. 4. 1) Händelsen, omständigheten, att någon eller något faller; se *Falla*, bem. 1, 2, 5, 6, 7, 8 (*e* o. *f*), 10 (för bem. 1, 2 o. 8, *f* nyttjas äfv. *Fall*, och ensamt för bem. 3, 4, 8 (*a*, *b*, *c*, *d*)). *Hastigheten af en kropps f. kan beräknas. En kulas f. utför ett lutande plan. En snölavins f. utför sluttningen af ett berg. Molionens f. smärtade honom på det högsta. Kursens, prisernas f. Vattnets f. i sjön, qvicksilfrets i termometern. Draperiets f. i veck, klädningens f. tätt efter lifvet. Ett fartygs f.* Jfr. *Fall*, 1. — 2) (geol.) Se *Stupande*, n. — Part. pres. Som faller. Brukas adjektivt i följande talesätt: (fam.) *Gå på f. fot* (om qvinnor), vara nära sin nedkomst. *Stå på f. fot* (om byggnader), luta till fall.

FALLANDESOT, m. 3. Sjukdom, som visar sig med tidtals påkommande starka paroxysmer och kroniska konvulsioner, under hvilka den sjuke faller baklänges, fullkomligen beröfvad känsel och medvetande. Äfv. Epilepsi.

FALLASKA, se *Falaska.*

FALLBILA, f. 1. (föga brukl.) Se *Guillotine.*

FALLBRÄDE, n. 4. Bräde, som nedfälles vid vissa tillfällen, då så behöfves, för att derpå sätta eller lägga något.

FALLBY, m. 2. (sjöt.) En plötsligt uppkommande stormil.

FALLBÄNK, m. 2. Bänkbräde, som kan fällas ned ifrån en vägg, så att det gör samma tjenst som en bänk.

FALLDÖRR, f. 2. En snedt liggande dörr, t. ex. till somliga källarsvalar.

FALLEN, part. pret. (af *Falla*), neutr. — *et.* 1) Som fallit. *F. snö. En f. gunstling. Den fallna storheten.* — Brukas som adjektiv i följande bem. — 2) *a*) Böjd, benägen. Åtföljes alltid af prep. *för. F. för dryckenskap. Vara f. för misstankar. Han synes icke vara f. för att göra det.* — *Syn.* Se *Böjd.* — *b*) (lagt.) Skicklig, duglig. Konstrueras med prep. *till. Må den utses till förmyndare, som dertill f. är.* — *Syn.* Se *Skicklig.*

FALLENHET, f. 3. 1) Se *Böjelse*, 1. Konstrueras med prep. *för. Hafva f. för det onda, för spel, för dryckenskap, för att kröka på armen, o. s. v.* — 2) Se *Anlag.* Konstrueras med prep. *för. F. för musik, för att blifva en lärd man.* — 3) (lagt.) Egenskapen att vara fallen, skicklig till värf, uppdrag, förrättning. Konstrueras med prep. *till.*

FALLERA, v. n. 1. Afstå sin egendom åt borgenärerna. — *Syn.* Se *Bankruttera.*

FALLFÄRDIG, a. 2. Färdig att falla. — *Fallfärdighet*, f. 3.

FALLGROP, f. 2. Grop, enkom gjord, för att deri fånga vilda djur; äfv. till att spärra vägen för fiender.

FALLHATT, m. 2. Se *Fallvalk.*

FALLHORN, n. 5. (skepp.) öfversta spetsiga delen af ett segel, hvari det hissas.

FALLHÖJD, f. 3. 1) (fys.) Höjden af den rymd, en fallande kropp genomfar. — 2) (artil.) Det stycke, en kastkropp sänker sig under den förlängda kärnlinien (se d. o.).

FALLISSEMENT, - - - mánng, n. 3. eller

FALLIT, - i't, m. 3. Se *Bankrutt.*

FALLKÄPP, m. 2. Käpp, som man ger små barn, då de lära sig gå, för att de lättare må kunna hålla sig uppe på benen.

FALL-LAG, m. 2. (fys.) Lag för kropparS fallande.

FALL-LAVIN, fåll-lavi'n, m. 3. Lavin, som bildas, då glacierer skjuta fram på sneda, ojemna, klippiga ytor, och delar deraf störta ned. Kallas äfv. Glacierlavin.

FALL-LUCKA, f. 1. På ett golf befintlig lucka, som betäcker nedgången till ett nedanunder varande rum, en källare, en underjordisk håla, ett fängelse, o. s. v.

FALLMASKIN, fållmaschi'n, m. 3. (fys.) Enkom inrättad maskin, för att genom försök fastställa lagarna för fallande kroppars hastighet.

FALLNA, v. n. 1. Vissna, tyna bort (af gamla ordet *Fölr*, dödsblek). — *Fallnande*, n. 4.

FALLNÄT, n. 5. (sjöt.) Nät, som vid batalj utsträckes öfver ett fartyg, för att skydda det för nedfallande saker.

FALLPORT, m. 2. (på linieskepp) Port, som tjenar att tillsluta understa batteriets portar, då kanonerne äro inhalade och surrade.

FALLREP, n. 5. (skepp.) Så kallas hvartdera af de tåg, som nedhänga vid midten af ett fartygs sida, och i hvilka man håller sig, då man stiger upp eller ned. (Fig.) *Bringa på f-et*, bringa på fall. (Fam. skämtv.) *Vara på f-et*, säges om hafvande qvinnor, då de äro nära sin nedkomst.

FALLREPSKNOP, n. 5. (skepp.) Ett slags knut.

FALLREPSSTEG, n. 5. (skepp.) Trälister, fastspikade på sidan af ett fartyg, för att tjena i st. f. fallrepstrappa.

FALLREPSTRAPPA, f. 1. (skepp.) Trappa, fästad emellan fallrepen på ett fartyg, för upp- och nedstigande.

FALLSJUKA, f. 1. Se *Fallandesot.*

FALLSKÄRM, m. 2. Taftsskärm af ungefär 20 fot i diameter, med hvilken man ifrån en höjd kan långsamt nedsänka sig på jorden. Brukas isynnerhet af luftseglare.

FALLSTOCK, m. 2. (jäg.) Ett slags giller, bestående af en smalare stock, hvilken ligger på marken, samt en gröfre, som gillras och har en tyngd, hvarmed djuret dödas emot den nedre.

FALLTÅG, n. 5. (skepp.) Tåg att hålla sig fast vid, t. ex. i fallrepsstegen.

FALLVALK, m. 2. Med ull eller tagel uppstoppad valk, som isynnerhet fordom brukades att sätta kring hufvudet på små barn, då de lära sig att gå, för att skydda dem för skada vid fall.

FALNA, v. n. 1. Blifva till stoft, såsom falaska. — *Falnande*, n. 4.

FALS, m. 2. 1) Ränna, hvari ett skottfönster o. d. går. — 2) De om och öfver hvarandra vikta kanterna utaf bleck eller plåtar på kärl, rör, tak, o. s. v.

FALS, n. (oböjl.) (lagt.) *F. och flärd*, svek i handel.

Anm. Ordet betydde ursprungligen: *Falskt mynt.*

FALSA, v. a. 1. 1) Hopfoga kanterna utaf bleck eller plåtar på det sätt, att de vikas om och

öfver hvarandra. — 2) (bokb.) Hopvika arken medelst falsbenet. — *Falsande*, n. 4.

FALSARE, m. 5. Arbetare, som falsar.

FALSARIUS, fallsáriuss, m. 3. pl. — *rier*. (lat.) Person, som begår en förfalskning af något dokument eller dylikt, eller som efterapar en annans namn under någon skrift.

FALSBEN, n. 5. Verktyg, bestående i ett slätt, glattadt ben, hvarmed arken falsas vid böckers inbindning.

FALSETT, fallsä'tt, m. 3. 1) Omfånget af de menniskoröstens toner, som öfverstiga den naturliga höjden, eller bröststämman, och framtvingas genom en pressning af strupen. Kallas äfv. Halsröst. — 2) De högsta och djupaste tonerna på ett blåsinstrument. — *Ss. F-stämma.*

FALSHAMMARE, m. 2. pl. — *hamrar*. Hammare, som begagnas vid plåtars eller blecks falsning.

FALSHYFVEL, m. 2. pl. — *hyflar*. Ett slags hyfvel, som af snickare begagnas till falsars (bem. 1) åstadkommande.

FALSK, a. 2. I allmänhet: Som icke är, hvad det synes vara: 1) Stridande mot sanningen, mot det sanna. *F. nyhet. F. ed, berättelse, idé, föreställning. F-t vittnesbörd, rykte, påstående F. religion, lära.* — *Syn.* Osann, Sanningslös, Oriktig, Ogrundad, Diktad. — 2) Som är utan skäl, utan orsak. *F. fruktan, räddhåga. F. hederskänsla, blygsel, ära.* — *Syn.* Ogrundad, Oriktig. — 3) Som saknar riktighet, noggrannhet. *F. regel, tanka. F-t omdöme, argument. Hafva en f. smak.* — *Syn.* Oriktig. — 4) (i litteratur och skön konst) Som aflägsnar sig ifrån det naturliga och sanna. *Den f-a smak, som råder i hans arbete. F. vältalighet. F. färg, ton.* — 5) (i musik) *F. ton*, högre eller lägre än den rätta. *F-t ackord*, missljudande, som ej stämmer. — 6) Som saknar tillräcklig styrka, osäker, farlig. *F. is.* — 7) Som icke är, hvad det bör vara eller vanligen är; som icke blifvit, hvad som åsyftats. *En f. rörelse, ställning. F-t läge. Taga en f. riktning, syftning. Göra ett f-t steg*, äfv. (fig. fam.) begå något fel i sitt uppförande, i affärer. *F. dager*, som illa belyser föremålen och ger dem annat utseende, än de i sjelfva verket äga. — *Syn* Oriktig, Felaktig. — 8) Förfalskad, understucken. *F-t mynt. F. assignation, sedel, underskrift. F-a tärningar. F-t kontrakt, testamente, dokument. F-t namn.* — 9) Som icke är, hvad det synes vara och utgifves för. *F. dygd, blygsamhet, vänskap, ödmjukhet. F-t nit, saktmod. F-t sken.* — *Syn.* Låtsad, Förställd, Föregifven, Skenbar, Bedräglig. — 10) (i fråga om person) *a*) Säges om den, som icke är, hvad han vill synas vara eller ger sig ut för. *Den f-e Sturen. En f. vän, profet.* — *b*) Som, i afsigt att bedraga, visar sig i det utvertes annan, än han verkligen är. *Det är en f. menniska, tro honom ej.* — Man säger äfv.: *Ett f-t hjerta, sinne: en f. karakter.* — *Syn.* (för begge dessa bem.) Bedräglig, Svekfull, Hal, Räfaktig, Dubbel. — *c*) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver falskhet. *Ett f-t utseende. En f. blick, min, uppsyn.*

FALSKAS, v. d. 1. Bete sig, uppföra sig falskt, förställa sig i elak afsigt.

FALSKELIGEN, adv. 1) Oriktigt, utan grund, utan orsak, grundlöst, felaktigt. *Blifva f. misstänkt för något.* — 2) Sanningslöst, emot sanningen. *F. påstå, föregifva, säga, o. s. v.*

FALSKHET, f. 3. Egenskapen att vara falsk: 1) Sanningslöshet, osannhet, grundlöshet. *F-en af en berättelse, ett rykte. En religions, en läras, ett systems, ett ryktes f.* — 2) Oriktighet. *En regels, ett omdömes, ett arguments f.* — 3) Osäkerhet, farlighet. *Besinna f-en af ditt läge, af din ställning.* — 4) Skenbarhet, sken, bedräglighet. *Du skall en gång röna f-en af hans vänskap.* — 5) Falskt, svekfullt, bedrägligt sinne, hjerta, falsk karakter (se *Falsk*, 10). *Frukta menniskors f.* — 6) Falskt uppförande, handlingssätt; falsk handling (se *Falsk*, 10). *Denna uppenbara f. vände allas hjertan ifrån honom. Begå, göra sig skyldig till en f.*

FALSKNIF, m. 2. pl. — *knifvar*. Verktyg af trä, ben o. s. v., liknande en knif och hvasst på begge sidor, hvilket begagnas till pappers falsning.

FALSKT, adv. På ett falskt sätt, med falskhet: 1) Osant, emot sanningen, emot rätta förhållandet. *Vittna, svärja f.* — *Syn.* Falskeligen. — 2) Oriktigt, felaktigt, orätt. *Sjunga, spela f. Döma, sluta f.* — 3) Bedrägligt, svekfullt. *Handla f. emot någon.*

FALSNING, f. 2. 1) Förfarandet, då man falsar (se d. o.). — 2) Sättet, huru något blifvit falsadt. *Denna f. är väl gjord.*

FALSTÅNG, f. 3. pl. — *tänger*. (tekn.) Tång med mycket breda käftar, som begagnas vid plåtars falsning.

FALUNIT, --i't, m. 3. En familj af mineralier, hörande till slägtet Silikater, hvaraf i Falu grufva flera arter förekomma.

FAMILIARISERA SIG, v. r. 1. *F. sig med*, göra sig förtrolig, bekant med, studera sig in uti.

FAMILIARITET, -----tét, f. 3. Förtrolighet.

FAMILIER, familljä'r, a. 2. 1) Förtrolig. *Vara f. med någon. De äro mycket f-a.* — 2) Förtrolig, väl bekant, hemmastadd. Konstrueras i denna bem. alltid med prep. *med. Göra sig f. med en sak.* — 3) Som begagnas i förtroligt, hvardagligt tal. *F-t talesätt, ord.* — 4) (fam.) Vänlig, hygglig i sätt och tal, nedlåtande, godtalig. *Vara f. emot alla.* [Familiär, Familjer, Familjär.]

FAMILJ, famí'llj, f. 3. 1) (hos Romarne) *a*) En husfader med hustru, barn och öfriga personer, hörande till slägten, som lefde i hans hus. — *b*) Samteliga slafvar, som tillhörde en husfader. — 2) (nu) *a*) Alla under en husfaders styrelse stående personer, tjenarne inberäknade. Hushåll, Hus. — *b*) Alla de förenämde, utom tjenarne. — *c*) Alla, som härstamma från en gemensam stamfader och äga vissa från honom hänledda rättigheter. Slägt, Ätt. *En ganska vidlyftig och utgrenad f. Vara af god f.*, af god härkomst. — 3) (nat. hist.) Sammanfattning af flera slägten (växter, djur, mineralier), som hafva några gemensamma kännetecken, hvilka skilja dem ifrån alla andra. *En f. sönderfaller i slägten och arter. Flera sammanhörande f-er bilda en ordning.*

FAMILJANGELÄGENHET, -mí'llj----ét, f. 3. Angelägenhet, som särskilt rörer någon viss familj (bem. 2, *c*). Äfv. *Familjesak.*

FAMILJEDRAMA, n. 3. pl. — *dramer*. (estet.) Den del af dramat, som tar sitt ämne ur familjelifvet.

FAMILJEFÖRDRAG, n. 5. (hist.) Politiskt fördrag emellan grenarna af någon viss furstlig familj.

FAMILJEGODS, n. 5. Se *Slägtgods.*

FAMILJEGRAF, f. 2. pl. — *grafvar*. Graf i kyrka eller på en begrafningsplats, som tillhör någon viss familj (bem. 2, *b* o. *c*).

FAMILJEKRETS, m. 2. Samteliga personer, som tillhöra en familj (bem. 2, *b*).

FAMILJELIF, n. 5. 1) Lefnad, tillbragt inom familjen (bem. 2, *b*), utan annat sällskap eller åtminstone ganska litet sådant. — 2) En persons lefnadssätt och vandel, med afseende på hans förhållande till de andra medlemmarna af familjen (bem. 2, *b*).

FAMILJENAMN, n. 5. Namn, som tillhör alla medlemmarna utaf en och samma familj (bem. 2, *c*).

FAMILJERÅD, n. 5. Råd, öfverläggning, som hålles af medlemmarna utaf en familj (bem. 2, *c*), rörande någon familjangelägenhet.

FAMILJESJUKA, f. 1. Sjukdom, som ofta visar sig hos medlemmarna af en familj (bem. 2, *c*.).

FAMILJEVAGN, m. 2. Vagn, så stor, att en hel familj (bem. 2, *b*) kan åka deri. Brukas numera endast någon gång skämtvis.

FAMILJFÖRHÅLLANDE, n. 4. Förhållande, som ensamt rörer medlemmarna utaf någon viss familj (bem. 2, *c*).

FAMILJSTYCKE, n. 4. (mål.) Tafla, som föreställer personerna utaf en familj (bem. 2, *b*) grupperade tillsammans.

FAMILJTAFFEL, m. 2. pl. — *tafflar*. Taffel vid hof, då alla personerne af regentens familj spisa tillsammans.

FAMILJTYCKE, n. 4. Se *Slägttycke*.

FAMLA, v. n. 1. 1) Känna för sig med armarna, för att leta sig väg fram (i mörkret, såsom blind, eller med förbundna ögon). *F. i mörkret. Se blindbocken, hur han f-r efter dem, som ömsa rum,* famlande bjuder till att få fatt i dem. — *Syn*. Trefva. — 2) (fig.) Sväfva i ovisshet, irra. *F. i ovisshet, i tvifvel. F. i mörkret,* sväfva i okunnighet, fara vilse. *F. på målet,* se *Sväfva på målet*. — *Syn*. Se *Irra*. — ***Famlande***, n. 4.

FAMN, fámmn, m. 2. 1) Båda armarne på en menniska, utsträckta, för att emottaga eller omsluta någon. *Kom i min f. Taga i f. Hålla, bära i f-en. Slitas, ryckas ur ens f.* (Fig. poet.) *I dödens, böljans, mörkrets f.*, i döden &c. — *Syn*. Sköte. — 2) Ett längd- och ytmått, motsvarande sex fot. Ursprungligen: längden emellan yttersta fingerändarna, då armarne hållas rakt utsträckta åt hvar sin sida om kroppen. — 3) Rymdmått för ved, af olika storlek. Bör i städerna hålla 4 alnar i längd och 3 alnar i höjd. En f. Kolved håller 3 alnar i längd, höjd och bredd. *En f. ved. Lägga i f.*

FAMNA, v. a. 1. 1) Lägga upp (ved) i famnmått. — 2) *F.* ell. *f. óm*, se *Omfamna*. — ***Famnande***, n. 4.

FAMNMÅTT, n. 5. 1) Mått, som håller sex fot. — 2) Träställning, hvari ved uppläggs för mätning, hållande i städerna 4 alnar i längd och 3 alnar i höjd.

FAMNMÄTARE, m. 5. (föga brukl.) En, som mäter ved i famnmått.

FAMNSHÖG, a. 2. En famn hög.

FAMNSTAKE, m. 2. pl. — *stakar*. Mätstång, som håller en famn.

FAMNTAG, n. 5. Omslutning med armarna; slutande i famnen (bem. 1).

FAMNTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) Taga i famn (bem. 1), omsluta med armarna. — *Syn*. Se *Omfamna*. — ***Famntagande***, n. 4. o. ***Famntagning***, f. 2.

FAMNTAL, n. 5. Antal af famnar.

FAMNTALS, adv. Efter beräkning i famnar. *Mäta f.*

FAMNVED, m. 2. sing. Sådan ved, som uppmätes i famnmått, till försäljning.

FAMÖS, - ö's, a. 2. (fr. *Fameux*) Ryktbar, namnkunnig.

FAN, fán, n. 5. De fina, mjuka, hårlika delarne på begge sidor af röret på en fågelfjäder.

FAN, m. sing. (egentl. sammandraget af *Fanen* och uttalas derföre nästan som Fåann eller Fåenn) Djefvulen. Brukas i svordomsuttryck, tillhöriga det lägre språket, på samma sätt som Djefvul (jfr. d. o. 2.). *F. anamma, besitta!* &c. *Gå för f. i våld!* gå din (er) väg! — säges äfven, för att uttrycka hög grad af missnöje, ogillande, o. s. v. *Så för f.!* uttrycker häpnad, bestörtning, harm vid något ledsamt, obehagligt, som oförmodadt händer. *Åh f.!* uttrycker förvåning vid någon nyhet, som berättas; säges äfv. ironiskt eller skämtvis, då man vill yttra sitt förakt, sin kallsinnighet vid någons förebråelser, hotelser. *Han kan komma, när f. han vill,* när helst han vill. *Som f., utaf f.*, se *Förbannadt*. *Det skall f. göra,* det aktar jag mig väl för. *F. till karl,* säges om den, som särdeles utmärker sig i något, vare sig godt eller ondt, t. ex.: *Det är f. till karl att vara stark, vig, att tala latin, slåss,* o. s. v. *F. och hans mor* säges, för att uttrycka en stor mängd folk, både bekanta och obekanta. *Här har f. sitt spel,* här är någonting i oskick, i oreda; här går det bakvändt, på tok.

Anm. Ordet härledes af somliga från det gamla ordet *Fiandi*, fiende; andra åter anse det vara detsamma som det mœsogötiska *Fan*, herre, en benämning, som i hedniska tiden tillades gudarna, men som efter kristendomens införande blef liktydig med det ondas princip eller furste.

FANA, f. 1. 1) *a*) En lång stång med en upptill vidfästad, vanligtvis fyrkantig sidenduk, prydd med någon sinnebild, och som bäres framför ett regemente, tjenande det till föreningstecken. *Höja, sänka f-n. Svärja f-n,* svärja krigseden. Jfr. *Baner*. (Fig.) *Samla sig under någons f.*, under någons anförande. — *Syn*. Baner, Fälttecken, Standar. — *b*) (i äldre tider) Ett kompani rytteri. Kallades äfv. Cornett och Geswader. *En f. krigsfolk, ryttare*. — 2) Dylikt tecken med emblem, som bäres vid andeliga processioner i de katolska länderna, eller framför hvarjehanda korporationer, skrån, föreningar, nationer vid ett universitet, o. s. v.

FANATIKER, fanàtickr, m. 3. En, som drifves af fanatism (se d. o.). Svärmare.

FANATISERA, v. a. 1. Försätta i fanatism, göra till svärmare. — ***Fanatiserande***, n. 4. o. ***Fanatisering***, f. 2.

FANATISK, a. 2. Som tillkännagifver, uppenbarar, innehåller, härleder sig ifrån fanatism. Svärmisk. *F. dyrkan, tillgifvenhet. F-a religionssatser.*

FANATISM, - - ti'ssm, m. 3. 1) Den, för det mesta i omvändelse- och förföljelsenit framträdande, religiösa villfarelsen hos dem, som följa, icke klara föreställningar, begrepp och grunder, utan blott dunkla känslor och en blind tro. Svärmeri. — 2) (i utsträckt mening) Sträfvandet att utbreda sina meningar, af hvad innehåll som helst, och tvinga andra att antaga dem.

FANATIST, - - i'sst, m. 3. Se *Fanatiker*.

FANBÄRARE, m. 5. En, som vid processioner bär en fana.

FANDANGO, fanndànngo, m. (spanskt ord) En gammal folkdans i Spanien, fortskridande från

en enformig till den lifligaste rörelse, som skakar hela kroppen. Takten dertill slås med kastanjetter.

FANDERS, fänndärrs, i st. f. *Fandens*, af det danska *Fanden* (Fan). *Ett f. väsen, larm*, ett förfärligt, oerhördt &c. *Åt f.!* för fan i våld! *Det går alltihop åt f. Åt f. med den token!* — Jfr. *Fan*.

FANER, -ér, n. 5. Tunna skifvor af trä, som af snickare begagnas till inläggning. — *Ss. F-skifva, -trä.*

FANERA, v. a. 1. Inlägga (möbler, o. s. v.) med faner. — *Fanerande*, n. 4.

FANERARE, m. 5. Snickararbetare, som fanerar.

FANERING, f. 2. 1) Arbetet, sysselsättningen, då man fanerar. — 2) Faner, hvarmed en möbel blifvit inlagd. — 3) Sättet, huru detta blifvit gjordt. *En väl gjord f.*

FANERINGSQVARN, f. 2. Ett slags maskin, hvarmed dyrbara träslag sönderskäras i fina, tunna skifvor till fanering.

FANEROGAM, --rågám, f. 3. (bot.) Växt med hjertblad och tydliga könsdelar. *F-er*, första hufvudafdelningen af växterna. [Phan —.]

FANFAR, fannfár (eller efter franskan: fanngfár), m. 3. 1) Kort, smattrande och briljant tonstycke för trumpet och valdthorn, vid kavalleri. — 2) Trumpetsignal, som blåses kort före anfallet af en inhuggande kavalleritrupp. — 3) Litet glädtigt jagtstycke, som blåses, då en hjort drifves upp. — 4) Kort musikstycke för blåsinstrumenter, till tecken af fröjd och glädje.

FANFARON, fanngfarå'nng, m. 3. (fr.) Storskrytare, storpratare.

FANFARONAD, fanngfarånád, m. 3. (fr. *Fanfaronnade*) Ordskryt, storskryteri.

FANFÖRARE, m. 5. Den, som förer fanan.

FANJUNKARE, fånjúnngkare, m. 5. Underofficer, som förer fanan samt sköter expeditionen.

FANKEN, fånngkn, fam. i st. f. *Fan*. Brukas såsom något mera städadt än nyssnämde ord; är egentligen att anse som ett slags diminutiv, bildadt efter tyska diminutivändelsen *chen*, på samma sätt som Hinken af Hin. *F. anfäkta!*

FANMARSCH, m. 3. (milit.) Särskilt marsch, som slås af spelet, vid parad för fanan.

FANNOMA, fånnomma. (pop. o. fam.) Fanders. *Åt f.* Jfr. *Fanders*.

FANPLUTON, fånplutón, m. 3. Pluton, bestående af en förste fanförare, som bär fanan, jemte två korporaler, i främsta ledet, och en andre fanförare med två korporaler, i andra ledet.

FANSTYG, fånsty'g, n. 5. sing. Se *Djefvulstyg*.

FANSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger*. Den stång, hvarvid duken till en fana är fästad.

FANTASI, fanntasí', f. 3. 1) (utan plur.) *a*) Inbillningskraften, då hon ofrivilligt, utan bestämd afsigt, frambringar föreställningar af föremål, som icke äro närvarande för sinnena. *F-en visar sig mest verksam i ensamhet, stillhet och mörker.* — *b*) (estet.) Den produktiva och skapande inbillningskraften, d. v. s. diktningsförmågan i dess vidsträcktaste begrepp. *Denne författare har en rik f.* — *Syn.* Inbillningskraft, Bildningsgåfva, Diktgåfva. — 2) (med plur.) *a*) Infall, grill, nyck, hugskott. — *b*) Feberdröm, föreställning under feberyra. — *c*) Musikstycke, som spelas utan förberedelse eller noter, endast efter ögonblickets ingifvelse. [Phan —.]

FANTASIBILD, fanntasi'bi'lld, m. 3. Bild, föreställning, framalstrad af inbillningskraften och så liflig, att man anser den för ett närvarande verkligt föremål. — *Syn.* Drömbild, Chimer.

FANTASISTYCKE, n. 4. 1) Musikstycke eller målning, som härleder sig ifrån ögonblickets ingifvelse. — 2) Dikt, hvari fantasien inrymmes fritt spel, utan tvång af regel.

FANTASMAGORI, fanntassmagårí', f. 3. 1) Konsten att genom vissa apparater, såsom t. ex. laterna magica, förvilla synen och låta se bilder, som likna vålnader, d. v. s. att framkalla andesyner. — 2) En sådan syn, frambragt genom nyssnämde medel. [Ph —.]

FANTAST, fanntásst, m. 3. Den, som håller sin inbillnings föreställningar för verkliga ting, tror sig kunna realisera sådana tomma inbillningar, älskar och söker det äfventyrliga, sällsamma och ovanliga. Grillfängare, Svärmare, Galning. [Ph —.]

FANTASTERI, ---rí', n. 3. Svärmeri. [Ph —.]

FANTASTISK, a. 2. 1) (om person) Som låter villa sig af sin fantasi, tager sina egna inbillningar för något verkligt. *En f. menniska.* Svärmisk. — 2) (både om person och sak) Underlig, besynnerlig, som härleder sig ifrån en blott fantasi (bem. 2). *F-a idéer. En f. drägt.* — 3) Narraktig. — *Fantastiskt*, adv. [Ph —.]

FANTISERA, fanntisèra, v. n. 1. 1) Öfverlemna sig åt fantasiens (se *Fantasi*, 1) spel; låta inbillningskraften fritt sväfva omkring. — 2) Yra (i sjukdomar). — 3) (i musik) Spela utan noter eller förberedelse, endast efter ögonblickets ingifvelse. — *Fantiserande*, n. 4. o. *Fantisering*, f. 2. [Ph —.]

FANTOM, fanntå'm (efter franskan: fanngtå'm), m. o. n. 3. 1) Gyckelbild, alstrad af inbillningskraften. — 2) Spöke, vålnad. [Ph —.]

FANVAKT, fånväckt, f. 3. (milit.) Post, utställd framför det qvarter, der fanan befinnes.

FAR, m. 2. En mjukfenig fisk af Cyprinslägtet. Cyprinus Farenus.

FAR, sammandraget af *Fader*, brukas i dagligt tal samt i sammansättningar, t. ex.: *Kära f.! Han var en f. för mig.* Jfr. *Fader*.

FARA, f. 1. Hvad som hotar med eller vanligtvis är åtföljdt af skada, förlust, ledsamhet, olycka, förderf, undergång, död. *F. att förlora något. F. för lifvet. Med f. för mitt lif. Utsätta, blottställa sig för f. Bringa i f. Löpa f. att komma för sent*, utsätta sig för f. &c. *Löpa samma f. som någon. Det har ingen f.*, det behöfver man ej frukta. *Det är f. värdt att*, den faran, olyckan, ledsamheten kan inträffa, att . . . . *Stå i f. för* . . . ., äfventyra. *Det är ingen f. med honom*, han lider ingen nöd; äfv. är rätt skicklig, duglig, välartad, snäll, o. s. v. — *Syn.* Farlighet, Äfventyr, Risk.

FARA, v. n. 3. Ind. pres. sing. *Far;* pl. *Fara*. Impf. sing. *For;* pl. *Foro*. Imper. sing. *Far;* pl. *Faren*. Konj. impf. *Fore*. Sup. *Farit*. Part. pres. *Farande;* part. pret. *Faren*. 1) (om person) *a*) Föras ifrån ett ställe till ett annat medelst något fortskaffningsmedel (vagn, farkost, o. s. v.), på väg eller till sjös. *F. på en vagn, i en kärra, i en båt, på ett fartyg, på ångbåt. F. från en ort till en annan. F. på en väg, landvägen, till sjös. Han for tre mil på två timmar. F. uppför, nedför en backe. F. utmed kusten. F. öfver en bro, öfver en flod, öfver till Tyskland. F. vilse*, komma på orätt väg, (fig.) irra sig, fela. — *F. efter någon*, på resa, färd följa efter någon. *F. efter någon* ell.

något, fara, för att hämta någon ell. något. — *F. fórt,* hastigt, skyndsamt; se äfv. *Fortfara.* — *F. frám,* till ort och ställe, som man ämnat; äfv. fara förbi, t. ex.: *Hvar han for fram;* se äfv. *Framfara.* — *F. förbi,* se *Förbifara.* — *F. igenom,* resa, färdas igenom (en ort, en stad); se äfv. *Genomfara.* När det står absolut, uttalas *F. igènom,* t. ex.: *Han for blott igenom, utan att stanna; pilen for tvärs igenom.* — *En ond ande har farit i´ honom,* han har blifvit besatt af en ond ande. — *F. i´n,* se *Infara. F. i´n till* ell. *hos någon,* se *Taga i´n.* — *F. néd,* se *Nedfara.* — *F. óm.* se *Omfara, Förbifara.* — *F. omkri´ng,* se *Kringfara.* — *F. ùndan,* resa, färdas, för att undkomma någon förföljande. — *F. úpp,* se *Uppfara.* — I utsträckt mening förekomma i bibeln uttrycken: *F. upp till himla, ned till helvetet.* — *Syn.* Resa, Färdas, Segla. — *b*) Begifva sig på väg, anträda en resa, färd. *Han har f-rit till Paris. Han for i går morgons. När skall du f.? Diligencen far kl. 8.* — *F. áf, bort, åstad, sin kos, sin väg,* se *Affara, Bortfara. F. áf med,* taga något med sig, borttaga, bortröfva. — *F. efter,* anträda en resa efter någon annan, som farit förut. — *F. ifrå´n,* lemna, öfvergifva någon ell. något, då man reser bort. — *F. méd,* följa med någon på resa, färd. — *F. út,* resa, färdas ut ifrån ett ställe, t. ex.: *F. ut på landet, i staden.* (I bibeln) *Far ut, du orena ande!* lemna den besattes kropp &c. — *Syn.* Se *Bortfara.* — 2) (både om person och sak) Ofrivilligt, till följd af någon yttre kraft, hastigt förflyttas, drifvas ifrån ett ställe till ett annat. *Rätt som han stod, halkade han och for i sjön. Se molnen, hur de f. i luften. Det far snö i luften. Vagnen far så långsamt, att vi snart hinna den.* — *F. áf,* plötsligt och ofrivilligt flyttas, drifvas bort med hast, t. ex.: *Jag såg, när han for af ned i sjön; hatten, mössan for af; pilen for af från bågen och träffade sitt mål.* — *F. bórt, f. sin väg, sin kos,* (om saker) af någon yttre orsak hastigt drifvas bort och förloras, t. ex.: *knappen har lossnat och f-rit bort.* — *F. fram och tillbaka,* drifvas, flyga fram och tillbaka, t. ex.: *fjädern far fram och tillbaka i luften.* — *F. igènom, néd, omkri´ng,* se *Genomfara,* &c. — *F. ùndan,* föras, drifvas undan. — *F. úpp,* drifvas upp, t. ex.: *dunet far upp ifrån sängkläderna.* — *F. ut,* se *Utfara.* — *Syn.* Drifvas, Flyga. — 3) I utsträckt mening eller fig. bemärkelse brukas *Fara* i åtskilliga uttryck och talesätt, såsom: *Låta f.,* släppa, afstå från. *F. vilse,* se bem. 1. *F. någon i håret,* häftigt taga någon i håret, för att lugga honom. *F. varliga, varsamt,* gå varsamt till väga. *F. varsamt med,* varsamt handtera, vårda, bemöta, förfara med. *F. väl, illa,* väl, illa bemötas, handteras, behandlas, t. ex.: *Tjenstefolket far väl der i huset; hatten far icke för väl af regnet; kläderna f. illa af dam. F. illa med,* illa handtera, behandla. *Illa f-ren,* illa handterad, medfaren. *F. efter,* eftersträfva; äfv. i minnet förblanda något med ett annat och tala derefter, t. ex.: *Ah! nu kommer jag ihåg: det var broderns bröllop jag for efter och råkade att förblanda med systerns.* — *F. fórt, frám,* se *Fortfara, Framfara. F. med lögn, bedrägeri,* bruka att ljuga, bedraga folk. *F. på´ någon,* rusa, störta på någon. — *F. úpp,* häftigt resa sig upp, t. ex.: *Vid dessa ord for han upp, såsom hade en orm stungit honom.* — *F. út emot någon,* häftigt tilltala, förebrå. *F. út i vrede,* blifva häftigt vred. *F. ut i ovett emot någon,* öfverfalla någon med ovett. — *F. ö´fver,* se *Öfverfara* o. *Förbigå.* — 4) (sjöt.) Säges om ett tåg, i hänseende till dess ställe och riktning.

FARAL, -ál, m. 3. Ett slags ordlek, bestående deruti, att en eller flera stafvelser i ett ord, hvilka hvar för sig äga någon betydelse, utbytas emot ord, som hafva antingen motsatt betydelse eller höra under ett gemensamt slägte af begrepp, t. ex.: sjelfva ordet *Faral* i st. f. *Moral, Landdal* i st. f. *Sjöberg,* o. s. v.

FARANDE, n. 4. Händelsen, att någon eller något far (i alla bem.). Brukas endast i några få uttryck, t. ex.: *Detta f. fram och tillbaka tröttar på längd.*

FARAO, fárao. n. sing. Ett slags hasardspel emellan flera spelare, af hvilka en, som är bankör, håller banken emot alla de öfriga. [Pharao.]

FARAORÅTTA, f. 1. Se *Ichneumon,* 1.

FARBAR, a. 2. Som kan befaras. *En f. väg.*

FARBRODER eller FARBROR, fárrbrorr o. fárrbrorr, m. 3. pl. — *bröder.* Faders broder. I äldre lagstil brukas *Faderbroder.*

FARDAG, m. 2. Den dag, då ett boställe afträdes till ny boställsinnehafvare.

FARFAR, fårrfarr o. fárrfarr, m. 3. pl. — *fäder.* Faders fader. Heter i äldre lagstil *Faderfader. F-s far,* faders farfar. *F-s f.,* faders farfars far.

FARGALT, fårgállt, m. 2. Galt, som icke blifvit utskuren. — *Syn.* Rånte.

FARHÅGA, f. 1. Lägre grad af fruktan. *Hafva, hysa f. för något.* — *Syn.* Se *Fruktan.*

FARIN, -i´n, n. 5. sing. (kem.) Benämning i handeln på råsocker, renadt genom upplösning i kalkvatten och omkristalliseradt. Kallas äfv. Ferris, Sockerjord.

FARINÖS, --ö´s, a. 2. (fr. *Farineux*) 1) Mjölig, mjölaktig. — 2) (målark.) Hvitaktig, matt (om koloriten).

FARISÉ, m. 3. 1) (fordom, hos Judarna) En, som fästade sig mera vid den yttre än den inre gudstjensten. *F-ernes sekt.* — 2) (fig.) Hycklare, skrymtare. [Phar —.]

FARISEISK, --sä´ijsk, a. 2. 1) Som tillhör, angår, utmärker Fariseerna eller deras lära. — 2) (fig.) Hycklande, skrymtande. [Phar —.]

FARKOST, fårkå´sst, m. 3. Smärre fortskaffningsmedel till sjös, för segel eller åror, såsom små fartyg, båtar, o. s. v.

FARLED, fårléd, m. 3. Djupaste leden af ett farvatten, der segelfarten stryker fram. Man säger äfv. Segelled.

FARLIG, a. 2. Som medför eller kan inleda i fara. *F. post, plats, ställning, väg, sjukdom. F. sats. F-a tider. F. menniska.* (Talesätt) *Han är icke f.,* honom behöfver man ej bry sig om. — *Syn.* Vådlig, Äfventyrlig, Betänklig, Eftertänklig.

FARLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara farlig. *F-en af denna sats är lätt att inse.* — *Syn.* Vådlighet, Betänklighet. — 2) Se *Fara,* f. 2.

FARM, farrm, m. 3. (engelskt ord) Arrendehemman.

FARMACEUT, farrmasä´fft, m. 3. (från grekiskan) En, som tillreder läkemedel. [Pha —.]

FARMACEUTIK, farrmasäffti´k, f. 3. Se *Farmaci.*

FARMACEUTISK, farrmasä´fftissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på farmacien. [Pha —.]

FARMACI, farrmasi´, f. 3. Konsten att tillreda läkemedel. Apotekarkonst. [Pha —.]

FARMAKOLOGI, farrmakålåji', f. 3. Läran om läkemedels tillredning. [Pharmacologie.]

FARMAKOPÉ, farrmakåpé, f. 3. Bok, som lemnar undervisning om alla läkemedels tillredning. Apotekarebok. [Pharmacopée.]

FARMOR, fårrmorr o. fárrmorr, f. 2. pl. — *mödrar*. Faders moder. Heter i äldre lagstil *Fadermoder*. *F-s mor*, fars mormor. *F-s f.*, fars morfars mor. *F-s mormor*, fars mormors mor.

FARNÖTE. *I flock och f.*, gammal lagterm, som betyder: i sällskap (af fornnordiska ordet *Föruneyti*, resesällskap).

FARS, farrs, m. 3. (af ital. *Farsa* från lat. *Farsum*, blandning af allehanda ämnen) Dramatisk föreställning, hvari det lägre komiska är rådande.

FARSGUBBE, fårsgúbbe, m. 2. (pop. o. fam.) Äldre man, som har barn; äfv.: äldre man i allmänhet.

FARSOT, fårsót, m. 3. Sjukdom, som, till följe af någon luftens tillfälliga beskaffenhet, är allmänt rådande bland menniskor eller boskap. — *Syn*. Epidemi.

FARSTU, fårrstu, se *Förstuga*.

FARSÖR, farrsö'r, m. 3. (fr. *Farceur*) Putsmakare, gyckelmakare.

FART, c. 3. 1) Färd (isynnerhet till sjös). *Under f-en ifrån Stockholm till Wisby*. *F-en öfver en ström*. Brukas i denna bem. mindre ofta; man säger hellre Färd, Resa. Förekommer i sammansättningarna Affart, Framfart, Segelfart, Öfverfart, Genomfart. — 2) Den rörelse någonting har, som drifves framåt, t. ex. ett fartygs fortgång genom vattnet. *F-en af en vagn, ett skepp, en båt. Pilens, molnens, vattnets, flodens f. Vara i stark f., göra god f. Långsam, sakta f. Skjuta f.*, drifvas framåt med stor hastighet (säges isynnerhet om fartyg); äfv. (fam. skämtv.) gå mycket fort. — 3) Lopp, språng. *Han kom löpande i så stark f., att han ej kunde hejda sig, utan stupade utför branten*. — 4) Snabb rörelse framåt. *Hafva, komma i f. När fartyget kommit i f-en, så går det om alla andra.* — 5) (fig. fam.) Drift, ifver, flinkhet. *Arbeta med f. Det har ingen f. med honom*, han har ingen drift. — *Syn*. Se *Drift, 4, c.*

FARTYG, n. 5. Allmän benämning på alla de byggnader, som begagnas till att öfver vattnet fortskaffa varor, personer och bref (Handelsfartyg), eller att på sjön under krig nyttjas till angrepp eller försvar (Örlogsfartyg). Ingår i en mängd sammansättningar, såsom: Fiskar-, Proviant-, Paket-, Lustfartyg, m. fl. — *Syn*. Skepp, Sjöbåt, Skuta.

FARVATTEN, n. 5. Viss större vattensträcka i haf eller större sjö, som kan befaras af seglande fartyg.

FARVÄG, m. 2. Väg, som begagnas för åkdon. Kallas så till skilnad ifrån Gångväg. Omfattar Landsväg, Byväg, Häradsväg, Biväg, m. fl.

FARVÄL! int. Innefattar tillönskning om lycka och välgång, då man tar afsked af någon. Är egentligen imperativ: *Far väl!* Svarar emot det franska Adieu! *Säga någon f. F. nu med all glädje!* jag har nu ej mer att hoppas någon glädje. — S. n. Afsked. *Taga ett ömt f. af någon.*

FAS, m. 3. (fr. *Face*) 1) Framsida af en byggnad, m. m. — 2) (fortif.) Utgående sida af en bastion eller annat verk. — 3) (byggn. k.) Flat och grund list på en arkitrav m. m.

FASA, f. 1. Högsta grad af fruktan eller förskräckelse. *Väcka f. Hafva, känna f. för någon eller något. Betagas af f.*

FASA, v. n. 1. Erfara en känsla af högsta fruktan eller förskräckelse. *Jag f-de vid åsynen af detta blodiga hufvud. F. för någon, för något. Jag f-r vid blotta tanken derpå. Jag f-r för att göra det.* — *Syn*. Se *Frukta, Förskräckas.*

FASAD, -ád, m. 3. (fr. *Façade*) Hufvudsida utaf en större byggnad.

FASAN, -án, m. 3. Ett slägte af Hönsfåglarna med lång, hoptryckt stjert, näst Påfåglarna det praktfullaste af alla fågelslägten. Phasianus. *Vanlig F.*, 4 fot lång, har kroppen ofvan rödbrun, skimrande i purpur och med svarta fläckar, inunder mörkt guldskimrande; hufvud och hals mörkblå, skimrande i purpur och grönt; honan blott 1 ³/₄ fot lång, svartbrun och på undersidan gråspräcklig. Phasianus colchicus. Till de öfriga arterna höra Silfverfasan och Guldfasan. — *Ss. F-jagt, -jägare, -unge.*

FASANERI, ---ri', n. 3. Anstalt till fasaners uppfödande.

FASANGÅRD, fasångå'rd, m. 2. Vidsträckt, inhägnad rymd för tama fasaner, der de fritt kunna flyga omkring, och i midten hvaraf befinnes en liten plats, der de fodras och häcka.

FASANHUND, m. 2. Hund, inöfvad till fasanjagt.

FASANHÖNA, f. 1. Honan af fasanslägtet.

FASANSFULL, och **FASANSVÄRD**, a. 2. Se *Faslig*.

FASANTUPP, m. 2. Hanen af fasanslägtet.

FASCIN, faschi'n, m. 3. (krigsv.) Risknippa, att fylla grafvar, förbättra vägar, bekläda fältverk, m. m. [Faschin.]

FASCINBOCK, faschi'nbå'ck, eller **FASCINBÄNK**, faschi'nbä'nngk, m. 2. Ett slags enkom inrättad ställning eller bänk, hvarpå fasciner förfärdigas.

FASCINHAKE, m. 2. pl. — *hakar*. Ett slags jern med tre utlöpande hakar, fästadt vid ändan af en lång stång, och som vid utfall ur en fästning begagnas att dermed förstöra belägringsarbetena, isynnerhet fascinbeklädningarna.

FASCINKNIF, m. 2. pl. — *knifvar*. Ett slags sidogevär för pioniererna i vissa arméer, bestående i en 12—16 tum lång, 3 tum bred klinga och ett 5 tum långt skaft.

FASCINVERK, n. 5. Förskansning i vatten, gjord af fasciner.

FASELIG, se *Faslig*.

FASETT, fasä'tt, m. 3. (fr. *Facette*) Slipad, rutformig yta på ädelstenar, glasvaror, o. s. v.

FASETTSLIPARE, fasä'tt---, m. 5. En, som kan inslipa rutformiga ytor på speglar, kronglas, m. m.

FASLIG, a. 2. 1) Som väcker, inger fasa. *En f. menniska. En f. händelse. Det är f-t att tänka på.* — *Syn*. Se *Förskräcklig*. — 2) Ytterst svår. *F-t väder. F-a tider.* — 3) (fam.) Omåttlig, öfverdrifven. *Han är f. att äta*, äter omåttligt. *En f. hop folk. Han är f.*, säges om den, som i ett eller annat afseende gör något till öfverdrift, och merendels i föraktlig eller half skämtsam mening, t. ex.: *Gud vete, huru hon kan stå ut att dansa så mycket; hon är alldeles f.*

FASLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara faslig.

FASLIGT, adv. (fam.) I högsta grad. *F. god, beskedlig, elak, arg, vacker, ful, snuskig. Han snusar alldeles f.* — *Syn*. Se *Ganska, Mycket.*

FASON, -ón, m. 3. (fr. *Façon*) 1) Form, skapnad, gestalt. *Denna hatt har en vacker f.* — 2) Sätt, bruk, vis. *Han vill göra allting på sin egen f. På Turkarnes f.* — 3) Hållning, sätt att gå eller röra sig. *Då man lär sig exercera, får man f. på kroppen.* Brukas äfven i plur. under bem. af: Rörelser på kroppen, åtbörder, gester, t. ex.: *Denna aktris har mycket vackra f-er.*

FASONERA, v. a. 1. (fr. *Façonner*) 1) Gifva viss form åt en sak, forma, bilda. — 2) Gifva prydnad åt ett arbete.

FASONERAD, a. p. 2. (om tyger) Väfd med blommor, figurer, ränder eller rutor. — *Motsats:* Slät.

FASONERING, f. 2. 1) Handlingen, förfarandet, då man fasonerar. — 2) Blommor, figurer, ränder, rutor på ett tyg. *F-en på detta tyg är ganska vacker.*

FAST, a. 1. 1) Som icke kan röras ur stället. *En f. klippa, punkt.* Bildar sammansättningarna Bergfast, Klippfast, Väggfast. — *Syn.* Orörlig, Orubblig, Stadig. — 2) Tät och hård. *F. botten, mark. Denna fisk har ett f. kött, är f. i köttet. F. land,* säges om någon af de tre jordens hvar för sig sammanhängande stora landsträckor, nämligen Gamla Verlden, Nya Verlden och Australien (i motsats till andra större och smärre öar). *F-a landet* betyder äfv.: land i allmänhet (i motsats till sjö, flod). — *Motsats:* Mjuk; Strödd. — *Syn.* Stadig. — 3) Befästad. *En f. stad, ort.* — *Motsats:* Öppen. — 4) (om egendom) Som ej kan flyttas. *F. egendom. All hans egendom både löst och fast.* — *Motsats:* Lös. — 5) Som ej kan komma lös, undfly, undkomma; fångad, fasttagen, fastgjord. *Länge har jag fått springa efter dig, men nu är du ändtligen f., nu har jag dig f. Taga f.,* se *Fasttaga. Göra f. en båt.* (Fig. fam.) *Blifva f. för ett brott,* derom öfverbevisad. *Vara illa f. för någon, något,* illa deran. *Vara f. i en flicka,* förälskad i henne. *Blifva f. för en flicka,* vara tvungen att gifta sig med henne eller att betala underhåll för ett med henne sammanafladt barn. — 6) (kem.) *F. kropp,* den, som lemnad åt sig sjelf, bibehåller sin yttre form. — *Motsatser:* Flytande, Luftformig. — 7) (fig.) *a*) (om person) Som förblifver vid sin föresats, utan att låta öfvertala sig till afvikelse derifrån. *Vara f. i sitt beslut, i sin föresats. En f. och beslutsam man.* — *b*) (om sak) Som ej lätt låter förändra sig. *F. vilja, föresats, beslut, tro, öfvertygelse, hopp, vänskap, förbund.* — *c*) (både om person och sak) Som icke kan nedslås af motgången, icke låter skrämma sig. *Förblifva f. och ståndaktig i motgången. Hafva en f. själ. Ett f. mod.* — *Syn.* (för alla bem. under 7) Ståndaktig, Oföränderlig, Orubblig.

FAST, adv. 1) På ett fast, stadigt sätt. *Denna byggnad står f. som på ett hälleberg.* (Fig.) *Stå f. vid sin mening, sitt beslut,* oföränderligt bibehålla dem. *Stå f. vid sitt ord,* hålla sitt löfte. *Det står f.,* det är bevisadt, obestridligt. *F. hålla i' något,* hålla något så stadigt, kraftigt, att det ej släppes, lossnar. *Hålla sig f. vid,* hålla i något, för att ej bortföras, bortryckas, sjunka eller falla; äfv. (fig.) förblifva vid mening, föresats, beslut, o. s. v. *Sitta f.,* ej lätt kunna lossas, urtagas, frånskiljas; äfv. på något sätt qvarhållas, så att man ej kan komma lös; äfv. (fig.) vara illa deran. — 2) (fig.) Ståndaktigt. *F. tro, förtrösta.*

FAST, adv. (föråldr.) 1) Nästan. — 2) Mycket. *F. bättre, F. hellre, F. mer.*

FAST, konj. Se *Fastän.*

FASTA, v. n. 1. 1) Afhålla sig ifrån mat, ingenting förtära. *Jag har f-t ända sedan i förrgår.* — 2) Afhålla sig ifrån kraftig spis, isynnerhet kött. *Det är stundom nyttigt för helsan att f. Att f. är i sjukdomar ett nödvändigt vilkor för helsans återställande.* — 3) Iakttaga sådan afhållelse såsom en föreskrifven religionshandling. *Att f. är af flera religionsläror påbjudet.*

FASTA, f. 1. I. 1) Fastande. *F. och bön.* — 2) Tid, under hvilken man fastar. *Min f. har nu räckt i två dygn.* — 3) *F-n,* den del af kyrkoåret, som närmast föregår påskhögtiden och räcker i sju veckor, från fastlagssöndagen intill påskdagen. Kallas äfv. (oriktigt) Fastlag.

FASTA, f. 1. II. Laga stadfästelse på afhandlingen om köp af fastighet, som man tillhandlat sig. *Taga f. på något,* (fig.) anteckna sig något till minnes.

FASTAGE, fastásch, n. 3. Stort laggkärl för vin, brännvin, o. s. v. Fat. Skrifves äfv. Fastasch.

Anm. Ordet är icke franskt, utan endast bildadt efter franskan, af det svenska *Fat.*

FASTANDE, n. 4. Omständigheten, att man fastar. — *Adj. p.* Som ingenting förtärt sedan morgonen. *Jag är ännu f. På f. mage,* då man är fastande.

FASTBECKA, v. a. 1. Med beck fästa. — Äfv. *Becka fäst.* — *Fastbeckande,* n. 4. o. *Fastbeckning,* f. 2.

FASTBINDA, v. a. 3. (böjes som *Binda*) Genom bindning fästa. *F. något vid, på, om en sak.* — Äfv. *Binda fäst.* — *Fastbindande,* n. 4. o. *Fastbindning,* f. 2.

FASTDAG, m. 2. Dag, då man håller eller bör hålla fasta (se d. o. I.). Skrifves äfv. *Fastedag.*

FASTEBREF, n. 5. Af domstol utfärdadt dokument, innehållande laga stadfästelse på ett fastighetsköp.

FASTER, f. 2. pl. *fastrar.* Fars syster. Heter i äldre lagstil: Fadersyster.

FASTFRYSA, v. n. 3. (böjes som *Frysa*) Genom frysning fastna. *F. vid.* — Äfv. *Frysa fäst.* — *Fastfrysande,* n. 4. o. *Fastfrysning,* f. 2.

FASTGRO, v. n. 2. Genom groning fästa sig på ett ställe. Säges äfv. i fig. mening, t. ex.: *Denna föreställning har f-tt i folkets sinnen. Stå som f-dd vid marken.* — Äfv. *Gro fäst.* — *Fastgroende,* n. 4 o. *Fastgroning,* f. 2.

FASTGÄLIG, a. 2. (nat. hist.) Säges om de fiskar, hvilkas gälar äro dolda och fastväxta under huden, som utsläpper vattnet genom ett eller flera hål.

FASTGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) På något sätt fästa. *F. ett fartyg, en båt.* — Äfv. *Göra fäst.* — *Syn.* Se *Fästa;* (sjöt.) Belägga, Beslå. — *Fastgörande,* n. 4. o. *Fastgörning,* f. 2.

FASTHAKA, v. a. 1. Genom hakning fästa. *F. något vid, på.* — Äfv. *Haka fäst.* — *Fasthakande,* n. 4. o. *Fasthakning,* f. 2.

FASTHET, f. 3. Egenskapen att vara fast: 1) Orörlighet. *En klippas f.* — 2) Täthet och hårdhet. *Bottnens, markens f.* — *Motsats:* Mjukhet. — *Syn.* Stadighet, Stadga, Konsistens. — 3) (fys.) Det motstånd, som en kropp till följe

af kohesionen sätter emot sönderslitning. — 4) (fig.) *a*) (om person) Ståndaktighet i beslut, föresats, vilja, handling. *Hans f. emotstod hvarje försök till öfvertalelse. Med f. afbida farans annalkande.* Man säger äfv.: *Hans själs, karakters f.* och sammansättningsvis: Själsfasthet, Karaktersfasthet. — *b*) (om sak) Oföränderlighet, Orubblighet. *Viljans, trons, hoppets, vänskapens f.*

FASTHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) 1) Med handkraft hålla menniska eller djur så, att de ej kunna slippa lös eller undkomma. *F. en, som blifvit ertappad med stöld. F. en ilsken tjur.* — 2) Medelst inspärrning, fängsel o. s. v. hindra någon att komma lös, att fly. *F. en rymmare, en tjuf i ett rum, ett fängelse.* — Äfv. (för begge bem.) *Hålla fäst.* — V. n. *F. vid en mening, en föresats, en öfvertygelse,* o. s. v., fast förblifva dervid, ej låta taga sig derur. — Äfv. *Hålla fäst.* — *Syn.* Vidblifva, Vidhålla. — *F. sig,* v. r. 1) Hålla sig vid något med händerna, för att ej bortryckas, bortdragas, falla o. s. v. *Om jag ej lyckats f. mig vid busken, så hade jag drunknat.* — 2) (fig.) Se *Fasthålla,* v. n. — För begge bem. säges äfven *Hålla sig fast.* — *Fasthållande,* n. 4.

FASTHÄNGA, v. n. 2. Vara fästad vid något och hänga ned derifrån. *F. vid.* — Äfv. *Hänga fäst.* — *Fasthängande,* n. 4.

FASTIGHET, f. 3. Fast egendom. Jfr. *Fast,* 4.

FASTIGHETSLÅN, n. 5. Lån, som gifves emot inteckning i fastighet.

FASTING, fässtinng, m. sing. *Fastings marknad* eller *F-en,* en betydande marknad i Kristinehamn, som börjas d. 17 Mars och hvarvid hela ortens jerntillverkning vanligen bortslutas. Har sitt namn af Fastan, emedan den hålles under nämde tid.

FASTKLENA, v. a. 1. Genom klenande fästa. — Äfv. *Klena fäst.* — *Fastklenande,* n. 4. o. *Fastklening,* f. 2.

FASTKÄKIG, a. 2. (nat. hist.) Säges om de fiskar, som hafva öfverkäkens ben orörligt fästade vid hufvudets ben.

FASTLAG, fässtläg, m. 3. Se *Fasta,* f. 3.

Anm. Ordet tros härleda sig ifrån det tyska *Fastelabend* eller det danska *Fastelavn,* detsamma som det tyska *Fastnacht* eller Karnavalen i inskränktare mening, d. v. s. Fastlagssöndagen, med den derpå följande måndagen och tisdagen (fettisdagen), hvilka föregingo den egentliga Fastan, som ursprungligen började med Askonsdagen. Har sedan blifvit förblandadt med sjelfva Fastan, och bibehåller för närvarande denna i grunden oriktiga betydelse. Jfr. Karnaval.

FASTLAGSAFTON, fasstlaggsäfftånn, m. 2. sing. Dagen före Fastlagssöndagen.

FASTLAGSBÖN, f. 3. Kyrkobön, som läses under fastan.

FASTLAGSMAT, m. sing. Sådan mat, som i katolska länder är tillåtet att äta under fastan.

FASTLAGSNARR, m. 2. Gyckelmakare, som utklädd roar folket under fastlagen (karnavalen) i katolska länder.

FASTLAGSPREDIKAN, f. sing. indef. Veckopredikan, som hålles öfver Jesu lidandes historia. I bestämd form och i plur. säges *Fastlagspredikningen* och — *ningar.* Benämningen är egentl. oriktig; jfr. *Fastlag, Anm.*

FASTLAGSRIS, n. 5. Ris, hopbundet af färska björkqvistar, hvarmed man på fettisdagsmorgonen har för sed att väcka hvarandra, ett bruk, uppkommet af den botgörelse, man denna dag fordom ålade sig, till minne af Frälsarens hudflängning och lidande.

FASTLAGSSÖNDAG, m. 2. Den söndag, med hvilken fastan inträder, och då passionspredikan eller föredragandet af Christi pinos historia börjar, hvarmed sedan fortsättes intill palmsöndagens aftonsång.

FASTLAND, fässtlännd, n. 5. Se *Fast land* (under *Fast*). — *Syn.* Kontinent.

FASTLIMMA, v. a. 1. Medelst limning fästa. — Äfv. *Limma fäst.* — *Fastlimmande,* n. 4. o. *Fastlimning,* f. 2.

FASTMER, fasstmér, adv. Mycket snarare, hellre. *Han kan icke kallas lärd; han är f. olärd.* — Mindre brukligt *Fast mer.*

FASTNA, v. n. 1. 1) Blifva, råka fast på ett ställe, så att man ej utan bemödande eller också alldeles icke kan komma lös. *En fluga har f-t i klistret. Fågeln f-de i nätet. F. i lim, i gyttja, i smutsen. Fisken f-de på kroken. Skeppet f-de på grund. Han f-de på en spik. Lim f-r på tungan. Kardborrar f. vid kläderna.* (Fig.) *F. i nätet, på kroken,* låta fånga sig i en snara, genom en list. *F. i klistret, i stöpet,* ej komma längre i sitt förehafvande; äfv. misslyckas i en sak. *F. i minnet,* så väl uppfattas af minnet, att det kan ihågkommas. *F. för något,* råka ut för någonting obehagligt, t. ex. *F. för en sjukdom;* äfv. blifva öfverbevisad om något, t. ex. *F. för ett brott;* äfv. (vid auktion) få sig tillslagen en sak, den man ropat på utan afsigt, eller den man får öfverdrifvet betala, t. ex. *Jag f-de för en vargskinnspels.* — *Fastnande,* n. 4.

FASTNAGLA, v. a. 1. Medelst nagel eller naglar fästa. *F. vid, på.* — Äfv. *Nagla fäst.* — *Fastnaglande,* n. 4. o. *Fastnagling,* f. 2.

FASTROTA SIG, v. r. 1. Slå rötter, som fästa sig i marken. Brukas mest i fig. mening, t. ex.: *Denna fördom har så f-t sig i folkets sinnen, att den endast med möda kan utrotas.* — Äfv. *Rota sig fast.*

FASTSITTA, v. n. 3. (böjes som *Sitta*) 1) (om person) Vara fästad i sittande ställning, så att man icke slipper lös. — Vanligare *Sitta fäst.* — 2) (om sak) Vara fästad så stadigt, att det icke lossnar. — Äfv. och ledigare *Sitta fäst.* — *Fastsittande,* n. 4.

FASTSKRUFVA, v. a. 1. Genom skrufning fästa. — Äfv. *Skrufva fäst.* — *Fastskrufvande,* n. 4. o. *Fastskrufning,* f. 2.

FASTSTÅENDE, a. 1. Som står fast och stadigt, orörlig.

FASTSTÄLLA, v. a. 2. (fig.) 1) Stadga, föreskrifva, bestämma. *F. vilkoren för något, priset på en vara. F. en viss dag.* — *Syn.* Se *Stadga.* — 2) Stadfästa, bekräfta. *F. en dom, en lag. Saken är f-lld,* afgjord. — *Syn.* Se *Stadfästa.*

FASTSTÄLLANDE, n. 4. Handlingen, då man fastställer.

FASTSTÄLLELSE, f. 3. 1) Se *Fastställande.* — 2) Skriftlig uppsats, dokument, hvarigenom något fastställes. — *Syn.* Stadfästelse, Bekräftelse, Sanktion; Reglering.

FASTSURRA, v. a. 1. Se *Surra.* — Äfv. *Surra fäst.* — *Fastsurrande,* n. 4. o. *Fastsurrning,* f. 2.

FASTSY, v. a. 2. Medelst syende fästa. *F. ärmen till en rock. F. en lapp på, vid något.* — Äfv. *Sy fäst.* — *Fastsyende,* n. 4.

FASTSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) Fästa ett föremål, en del, vid, på något. *F. ett tåg vid*

en vägg. F. styret på en båt. — Äfv. *Sätta fäst.* — *Syn.* Se *Fästa.* — *Faststättande*, n. 4. o. *Faststättning*, f. 2.

FASTTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) 1) Fatta något, som far bort, och hålla det qvar. *Betjenten fasttog sin herres hatt, då den blåste af och höll på att fara i strömmen.* — *Syn.* Se *Fånga.* — 2) Gripa, fånga och hålla qvar. *F. en tjuf, en rymmare.* — *Syn.* Anhålla, Gripa. — Äfv. *Taga fäst* (för begge bem.) — *Fasttagande*, n. 4. o. *Fasttagning*, f. 2.

FASTVÄXA, v. n. 2. o. 3. (böjes som *Växa*) I och genom växandet fästa sig vid. Kan sägas både i egentl. o. fig. mening. *En buske, f-xt med rötterna i en bergsremna, vid en bergvägg. Han är f-vuxen vid den gamla slentrian.* — Äfv. *Växa fäst.* — *Fastväxande*, n. 4.

FASTÄN, konj. Ehuru. *F. det i början ser mörkt ut, kan dock utgången blifva lycklig.* Förkortas i dagligt tal vanligen till *Fast.* — *Syn.* Se *Ehuru.*

FAT, n. 5. 1) Rundt eller aflångt rundt, mer eller mindre djupt kärl af stengods, porslin, tenn, silfver eller guld, att deri framsätta mat på bordet eller att slå vatten uti till tvättning (Handfat), o. s. v. (Fig.) *Det ligger honom i f-et, att* . . . ., man har det emot honom, att . . . . *Hålla sitt f. i helgelse och ära,* förvara sig ren och obesmittad af synden. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Stekfat, Soppfat, Sten-, Porslins-, Tenn-, Silfverfat, Handfat, m. fl. — 2) Säges stundom i st. f. maträtt, som är framsatt på bordet. *Vi hade tio f. på bordet.* — 3) Se *Tefat.* — 4) Stort laggkärl för vin, brännvin o. s. v., äfven för vissa torra varor, t. ex. socker. — 5) Innehållet deruti. *Ett f. vin, rom, olja, socker, kaffe, m. m.* — 6) Rymdmått för våta varor, motsvarande 4 ankare ell. 60 kannor (vanliga innehållet i det slags laggkärl, som kallas *Fat;* se bem. 4). — 7) (bergsbr.) *a*) (vid vaskverk) Kärl, hvaruti malmsligen samlas. — *b*) (vid alunbruk) Det kärl, hvaruti alunen utkristalliseras. — *c*) (vid grufvor och smälthyttor) Ett slags tråg, som begagnas till transporterande af småmalm, m. m. — 8) (bot.) Se *Blomfat.* — *Ss. F-lock.*

FATAL, -ál, a. 2. 1) Af ödet bestämd, oundviklig. — 2) Olycksbringande. — 3) Vedervärdig. — *Fatalt*, adv.

FATALIER, fatáliärr, pl. 3. Den i lag föreskrifna tid, inom hvars slut någon offentlig handling måste hafva ägt rum, så vida den skall gälla med laga kraft. *Försumma f.*

FATALIETID, fatålieti'd, m. 3. Se *Fatalier.*

FATALISM, --i'ssm, m. 3. Tron på ett frihetens upphäfvande, oundvikligt öde.

FATALIST, --i'sst, m. 3. Anhängare af fatalismen.

FATALITET, ---ét, f. 3. 1) Oundvikligt öde. — 2) Olyckshändelse.

FATA MORGANA, fåta mårrgána. (ital.) Se *Hägring.*

FATBECK, n. 5. Ett slags beck (till ölfats beckning), som erhålles af gul eller ljusbrun tjära, då den afdunstas till konsistens af harts.

FATBUR, fåtbúr, m. 2. Rum, der man förvarar sina kläder och sin bästa egendom. Klädkammare. (Föråldr.) *Fatebur, Fatabur.*

Anm. Ordet är sammansatt af *Fat* (i fornspråket) kläder, och *Bur*, kammare, rum.

FATIG, -i'g, m. 3. (fr. *Fatigue*) 1) Tröttsamt, mödosamt arbete, besvärlighet. — *Syn.* Strapats. — 2) Trötthet.

FATIGANT, --gånnt o. --gånngt, a. 1. Tröttande, mödosam.

FATIGERA, --gèra, v. a. 1. (fr. *Fatiguer*) Trötta, uttrötta.

FATISCERA, v. n. 1. (kem.) Se *Vittra.* — *Fatiscerande*, n. 4. o. *Fatiscering*, f. 2. [Fatiskera.]

FATSLICKARE, se *Tallrikslickare.*

FATSTEGE, m. 2. pl. — *stegar.* Ett slags truställning med hak öfver och under, hvilken brukas i kök att derpå ställa diskade kärl till afdrypning.

FATT, a. 1. Beskaffad. *Hur är det f.? Jag vet icke, huru det är f. med mig. Vid så f-a omständigheter,* i denna sakernas ställning.

Anm. Det svenska *Fatt* är det italienska *Fatto* och det franska *Fait* (af lat. *Factus*), hvilka betyda: Gjord, skapad, danad, beskaffad.

FATT, sammandraget af part. pass. *Fattad* (här i bem. af: gripen, fången), förekommer i åtskilliga talesätt, såsom: *Få f.*, upphinna och gripa, t. ex.: *Jag fick f. honom* ell. *på honom. Taga f.*, förfölja, eftersätta och gripa, t. ex.: *Han tog f. mig* ell. *tog f. på mig; taga f. på tjufven. Hafva f.*, hafva fasttagit, t. ex.: *Nu har jag f. dig* ell. *har f. på dig.*

FATTA, v. a. 1. 1) Taga om med handen. *F. ett gevär. F. vapen. F. värjan. Han f-de den framräckta boken och tackade. F. pennan. F. någon i armen, i kragen, om lifvet.* (Fig.) *F. posto,* intaga en ställning, postera sig. *F. i',* taga tag i, angripa, t. ex.: *Han f-de i honom och slog honom till marken; Blåsten f-de i mössan och bortförde den,* aflyfte ell. upplyfte och &c.; äfv. (fig.) angripa, sprida sig till, t. ex.: *Elden har f-t i huset. F. ihóp,* se *Hopfatta. F. óm,* se *Omfatta. F. under armarna,* äfv. (fig.) hjelpa, understödja. — *Syn.* Se *Taga.* — 2) (fig.) *a*) Begripa (fatta med förståndet). *Han f-r lätt, hvad han läser.* (Absolut) *Han f-r lätt,* har god fattningsgåfva. *Hafva svårt för att f.*, trög fattningsgåfva. *Har du f-t min mening?* — *Syn.* Se *Förstå.* — *b*) Lemna rum i själen för (någon tanka, sinnesrörelse, o. s. v.). *F. en tanka, en mening, ett beslut, en föresats. F. hat, ovilja till, vänskap, kärlek, välvilja, ömhet, afsky för någon. F. misstanka,* börja att misstänka. *F. mod,* sedan man varit nedslagen, förskräckt, rädd, åter blifva modig. *F. hopp,* börja att hoppas. *F. fördomar,* blifva intagen af f. *F. stora planer,* uppgöra, uttänka, &c. — *c*) Brukas för öfrigt i några särskilta uttryck, såsom: *F. eld,* antändas, äfv. (i moralisk mening) betagas af häftig vrede, kärlek. *F. något i pennan,* skriftligt anteckna, uppskrifva, sätta på papper. *F. i korthet,* i korthet sammanfatta eller uppsätta. *F. sig i korthet,* i korthet framställa, hvad man har att säga, anföra. *F. i minnet,* inskärpa, inprägla i m. — *F. áf, i'n,* se *Affatta,* 2, *Infatta.*

FATTANDE, n. 4. Handlingen, då man fattar. *a*) *Pennans f. F. af vapen.* — *b*) *Meningens f. är här icke svårt.* — *c*) *F. af ett beslut, en föresats. Misstankas f.*

FATTARE, m. 5. (jäg.) Den del af ett räfsaxlås, som ingriper i haken.

FATTAS, v. d. 1. Vara brist på. Brukas ofta impersonelt. *Penningar f. mig* ell. *det f. mig penningar. Det f. ännu tio riksdaler i summan. Det f. honom god vilja. Hvad f.?* fråga, som brukas, när man finner någon missnöjd, nedslagen, sorgsen, vredgad, utan att till-

kännagifva hvarföre. *Hvad f. dig, efter du ser så ledsen ut? Föga f-ades, att han slagit honom en örfil,* det var icke långt ifrån att . . . . — *Syn.* Felas, Fela, Brista, Saknas, Tryta.

FATTIG, a. 2. (af *Fattas*) 1) Som lider brist på det nödvändiga eller ej har tillräckligt deraf. *En f. man.* Brukas i plur. äfv. substantivt, t. ex.: *Kollekt, insamling till de f-a; bäcken, hvari gåfvor till de f-a insamlas.* — *Syn.* Arm, Behöfvande, Nödlidande. — 2) (i utsträckt mening) Som icke har mer, än man nödvändigt behöfver; äfv. som har ringa förmögenhet. *En f. prest, embetsman. Jag har väl så mycket, att jag kan hjelpa mig sjelf, men är för f. att hjelpa andra.* (Talesätt) *F. fan, djefvul,* fattig stackare; äfv. en olycklig, beklagansvärd menniska. — *Syn.* Torftig, Obemedlad. — 3) Säges om ofruktbara länder, eller sådana, hvilkas inbyggare äro fattiga; äfv. om inrättningar, stiftelser o. s. v. med ringa inkomster. *Ett f-t land, rike. En f. provins, stad, by. Detta kloster, hospital är ganska f-t.* — 4) Brukas äfven om vissa saker, hos hvilka ej träffas det öfverflöd, den rikedom, man skulle önska. *Ett f-t språk, ämne.* Man säger äfv. *F. talare,* som lider brist på idéer. — 5) (i vidsträcktaste betydelse) Som lider brist på något, hvad som helst. *Han är väl rik, men ändå alltid f. på penningar. F. på kläder, böcker, tankar o. s. v.* (Fig. bibl.) *Andeligen f.,* hvars hjerta och sinne äro helt och hållet vända från tanken på det verdsliga goda. — 6) Beklagansvärd, olycklig. *En f. stackare, syndare. Han har varit sjuk, den f-a gossen.* Säges äfven i utsträckt mening om vissa saker, t. ex.: *Min f-a rock blef alldeles förstörd.* — *Syn.* Arm, Stackare.

FATTIGBRÖD, n. 5. Underhåll, som på allmän bekostnad tilldelas fattiga.

FATTIGBÖSSA, f. 1. Bössa (bem. 1) af metall, med ett lock, vanligtvis tillslutet med ett hänglås, och en smal, aflång öppning på locket, hvarigenom penninggåfvor till de fattiga nersläppas. Är på många ställen uthängd vid kyrkor ell. fattighus.

FATTIGDEL, m. 2. Andel i anslaget för de fattiga uti en församling, hvilken andel någon viss fattig person får åtnjuta.

FATTIGDOM, m. 2. Egenskapen att vara fattig (i alla bem. utom 6). *a) Hans f. är så stor, att hustru och barn ofta måste svälta.* — *Syn.* Armod, Nöd. — *b) Min f. medgifver inga öfverflödiga utgifter.* — *Syn.* Små inkomster, Ringa förmögenhet, Torftighet. — *c) Ett lands, ett rikes f. Stadens f.* — *d) Språkets, ämnets f.* — *e) F. på penningar, på tankar.* — *Syn.* Brist.

FATTIGDOMSBEVIS, n. 5. Bevis, utgifvet af någon myndighet, om en persons fattigdom.

FATTIGDOMSED, m. 3. Edgång, då någon besvärjer sin fattigdom eller omöjligheten att kunna utgöra vissa prestanda.

FATTIGDOMSLÖFTE, n. 4. Löfte att ständigt lefva i frivillig fattigdom, som aflägges af dem, hvilka ingå i en katolsk andlig orden.

FATTIGED, se *Fattigdomsed.*

FATTIGFÖRESTÅNDARE, m. 5. (mindre brukligt) En, som förestår en fattigkassa.

FATTIGFÖRSÖRJNING, f. 2. Se *Fattigvård.*

FATTIGFÖRSÖRJNINGS-ANSTALT, m. 3. Offentlig anstalt i en stads- eller landsförsamling, som har till ändamål de der varande fattiges försörjning.

FATTIGFÖRSÖRJNINGSHUS, n. 5. Se *Fattighus.*

FATTIGHJON, n. 5. Man eller qvinna, intagen på ett fattighus, eller som af fattigvården njuter underhåll.

FATTIGHUS, n. 5. Försörjningshus, der isynnerhet orkeslösę fattige, som ej sjelfve förmå skaffa sig uppehälle, finna underhåll, kläder och boningsrum. — *Syn.* Fattigförsörjningshus, Fattigstuga.

FATTIGHUSHJON, n. 5. Man eller qvinna, intagen på ett fattighus. — *Syn.* Fattigstughjon.

FATTIGHUS-FÖRESTÅNDARE, m. 5. Person, som förestår ett fattighus.

FATTIGHÅF, m. 2. pl. — *håfvar.* Kyrkhåf, som tillförene kringbars under gudstjensten till insamling af penningar åt de fattiga.

FATTIGINRÄTTNING, f. 2. Se *Fattigförsörjnings-anstalt.*

FATTIGKASSA, f. 1. Offentlig kassa, hvars medel användas till de fattiges i en kommun försörjning.

FATTIGMAN, fáttiggmánn, m. sing. (kollektivt) De fattige i allmänhet. *F-s barn.* (Ordspr.) *F-s mat är snart äten,* ringa förråd är snart förtärdt. — Bör noga skiljas ifrån *Fattig man,* som både till bemärkelse och uttal är helt olika.

FATTIGMEDEL, n. 5. pl. Medel, samlade och anslagna till de fattiges försörjning.

FATTIGPENNINGAR, m. 2. pl. Se *Fattigmedel.*

FATTIGSKOLA, f. 1. Skola, inrättad enkom för fattigmans barn.

FATTIGSTUGA, f. 1. Se *Fattighus.* Brukas isynnerhet om sådana på landet.

FATTIGSTUGHJON, se *Fattighushjon.*

FATTIGT, adv. Torftigt, öfverdrifvet måttligt, snålt. *Lefva f.*

FATTIGVÅRD, m. 2. Omsorgen om de fattiges försörjning i ett land, en stad eller församling. *Allmänna f-en i riket. F-en i en församling.* — *Syn.* Fattigförsörjning.

FATTIGVÅRDS-DIREKTION, ----räcktschón, f. 3. Direktion (se d. o.), som vårdar de fattiges bästa i en församling.

FATTIGVÄN, m. 3. pl. — *vänner.* (mindre brukl.) De fattiges vän.

FATTIGVÄSENDE, n. 4. sing. Allt hvad som rörer allmänna fattigvården.

FATTLIG, a. 2. Som kan fattas med förståndet, begripas, förstås. *En f. stil. Ett f-t ämne.* — *Syn.* Begriplig.

FATTLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fattlig. — *Syn.* Begriplighet.

FATTNING, f. 2. 1) (utan plur.) Se *Fattningsgåfva.* — 2) (utan plur.) Sinnestillstånd, hvarunder själen verkar fritt och obehindradt af yttre intryck. *Förlora f-en, komma ur f-en. Bringa någon ur f. Behålla f-en.* — *Syn.* Kontenans. — 3) (med plur.) *a)* Insättning af ädelstenar i guld eller silfver. — *b)* Guld eller silfver, hvari en ädelsten är insatt.

FATTNINGSFÖRMÅGA, f. 1. eller

FATTNINGSGÅFVA, f. 1. Förmågan att fatta, förstå. *Hafva god, trög f.* — *Syn.* Fattning.

FATTNINGSKRETS, m. 2. (fig.) Inbegreppet af de föremål, ämnen, som af en person kunna fattas, begripas. *Detta ämne ligger ej inom, ligger utom hans f.*

FAUN, faún, m. 3. (rom. myt.) Skogsgud.

FAUNA, fáunna, f. 1. (lat.) Förteckning, med åtföljande beskrifningar, på de i ett land eller en viss del af jorden inhemska djur.

FAVORABEL, --rábl, a. 2. (fr. *Favorable*) Gunstig, gynnsam, bevågen.

FAVORISERA, v. a. 1. (fr. *Favoriser*) Gynna.

FAVORIT, --i't, m. 3. Gunstling, älskling. Bildar en stor mängd sammansättningar, alltid under bemärkelsen af någonting, som man bäst tycker om, mest brukar, t. ex.: *F-dryck, -drägt, -färg, -hund, -häst, -idé, -ord, -rätt* (lifrätt), *-skald, -spel, -sång, -visa.*

FAXE, m. 2. (bot.) Se *Rågsvingel.*

FAYENCE, se *Faïence.*

FE, f. 3. (fr. *Fée*) Diktad, qvinlig ande, enligt folksagan. Feerna tillhöra Gallien, Britannien jemte Irland, och stodo i närmaste förbindelse med alferna eller elfvorna, med hvilka de voro nästan identiska. Voro, liksom dessa sednare, af tvenne slag, dels goda, hvilka man föreställde sig som de skönaste fruntimmer i verlden, dels onda, hvilka afmålades som de styggaste missfoster, man kan tänka sig.

Anm. Ordet härledes af somliga från det latinska *Fatua*, ital. *Fata*, god gudinna; enligt andra från det celtiska *Faer*, hexa.

FEBER, fébr, m. 2. pl. *febrar.* 1) Sådan slags sjukdom, vid hvilken i början förmärkes en stark kyla i kroppen, hvarpå följer en onaturlig hetta med förändrad hastig puls, mattighet och betydlig oordning i lifsförrättningarna. *Hetsig, elakartad, intermittent f. Svår, stark, häftig, lindrig f. Hafva, få f. Häfva f-n hos någon. Gula f-n,* se *Gul.* (Fig.) *Skrämma f. på någon,* skrämma någon i högsta grad. — Bildar flera sammansättningar, såsom: Frossfeber, Rötfeber, Skarlakansfeber m. fl., hvilka på sina ställen ses. — *Syn.* Febersjukdom. — 2) De omvexlande symptomer af köld och hetta, en feberpatient vid vissa bestämda tider under sjukdomens lopp är underkastad. Äfv. sjelfva tiden derför. *Jag ser på den sjuke, att f-n kommer nu snart.* — 3) (fig. fam.) *a*) Stark sinnesrörelse, ytterlig grad af otålighet. *Det ger mig f. blott att tänka derpå. Man kan riktigt få f., så länge låter han oss vänta.* — *b*) (i högre stil) Stormande folkrörelse; äfv. hvarje häftig och otyglad lidelse. *En revolutionär f. hade angripit alla hufvuden. Frukta kärlekens f.* — Ss. *F-anfall, -anstöt, -sjuk, -sjukdom.*

FEBERAKTIG, a. 2. 1) Som liknar feber. *En f. sjukdom.* — 2) Som tillkännagifver feber. *En f. symptom.* — 3) Utsatt för febersjukdomar. *En f. natur.* — 4) (om person) Som har känning af feber. *Jag är i dag så f.* — 5) (fig.) *a*) (om person) Intagen af någon stark sinnesrörelse, försatt i ytterst otålig sinnesstämning. *Jag blir f., blott jag tänker derpå.* — *b*) (både om person och sak) Ytterst orolig, stormande, otyglad. *Vår tid är f. En f. jäsning råder i folkets sinnen.*

FEBERAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara feberaktig.

FEBERARTAD, a. 2. Se *Feberaktig,* 1, 2 o. 5, *b.*

FEBERDAG, m. 2. Den dag under en febersjukdom, då febern (bem. 2) angriper den sjuke.

FEBERDRIFVANDE, FEBERDÄMPANDE, a. 1. (mindre brukl.) Som fördrifver, dämpar feber. *F. medel.*

FEBERDRÖM, m. 2. pl. — *drömmar,* eller:

FEBERFANTASI, fèbr-fanntasi', f. 3. 1) Falsk föreställning, framkallad genom inbillningens spel hos en feberpatient, under feberyrseln. — 2) (fig.) Irrande föreställning i en öfverspänd eller af passion upphetsad hjerna.

FEBERFRI, a. 2. 1) Fri för feber (bem. 2). *Patienten är nu f.* — 2) Säges äfv. om den tid, hvarunder en feberpatient är befriad ifrån febern. *F. dag. Under den f-a tiden.*

FEBERFRIHET, f. 3. Egenskapen att vara feberfri.

FEBERFROSSA, f. 1. De svåra skakningar af kyla, som en feberpatient erfar, innan feberhettan kommer.

FEBERGIFVANDE, a. 1. Som förorsakar feber.

FEBERHETTA, f. 1. Den öfverdrifna, plåg samma hetta, som följer på frossan i en febersjukdom.

FEBERRYSNING, f. 2. Rysning i hela kroppen, förorsakad genom en invertes känsla af köld, och som utgör en af symptomerna under feberfrossan.

FEBERTID, m. 3. Den tid under en febersjukdom, då febern (bem. 2) plågar den sjuke.

FEBERTÖRST, f. 3. Öfverdrifvet stark törst, som utgör en af feberns symptomer.

FEBERYRA, f. 1. FEBERYRSEL, m. 2. En feberpatients yrande under febern.

FEBRUARIUS, --áriuss, m. sing. Andra månaden i året, benämd deraf, att under denna månad en försoningsfest (Februalia) firades i Rom, då reningsmedel (Februa), bestående i harts, beck, svafvel o. s. v., utdelades, hvarmed sedan husen genomröktes. I allmänhet skrifves *Februari,* förkortadt af genitiven *Februarii. Februari månad. Den 20 Februari. I Februari hålles Distings marknad.*

FEBUS, fébuss, nom. propr. m. (grek. *Phoibos* 1) (myt.) Apollo, solens gud. — 2) (litter.) Se *Ordprål.* Skrifves äfv. efter latinet *Phœbus.*

FEBUSERI, ---ri', n. 3. (litter. skämtv.) Jagt efter ordprål.

FEBUSISK, a. 2. (litter. skämtv.) Se *Svassande.*

FEDERAL, --ál, a. 2. Som angår ett statsförbund. [Fœd —.]

FEDERATIV, ---i'v, a. 2. Hörande till ett statsförbund. [Fœd —.]

FEDERATION, ---tschón, f. 3. Statsförbund. [Fœd —.]

FEDERERAD, a. 1. Förenad till ett statsförbund. [Fœd —.]

FEDROTTNING, f. 2. En af feerna, som troddes herrska öfver alla de andra. Jfr. *Fe.*

FÉE, se *Fe.*

FEG, a. 2. 1) (om person) Som af fruktan undandrager sig en strid, hvartill man vore förpligtad. *F. menniska, soldat, krigare. En f. stackare.* — *Syn.* Se *Rädd.* — 2) Som röjer, uppenbarar, tillkännagifver sådan fruktan. *En f. handling.* — 3) (i det fordna språket) Öfver hvars hufvud en snart förestående död svåfvar.

FEGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara feg (bem. 1 o. 2). — *Syn.* Fegsinthet. — 2) Feg handling.

FEGHJERTAD, a. 2. FEGSINT, a. 1. Som har ett fegt hjerta, sinne; feg.

FEGSINTHET, f. 3. Se *Feghet.*

FEGT, adv. På ett fegt sätt, med feghet. *Uppföra sig f.*

FEJA, fä'jja, v. a. 1. Göra ren medelst gnidning, skurning, skrapning. *F. ren en gevärspipa. F. áf, úpp,* se *Affeja, Uppfeja.* — *Fejande,* n. 4. [Fäja.]

FEJARE, m. 5. En, som fejar. Förekommer sällan, utom i sammansättningen Skorstensfejare. [Fäjare.]

FEJNING, f. 2. Handlingen, då man fejar. [Fäjning.]

FEJD, fäjjd, f. 3. 1) Krig emellan enskilta personer i en stat, såsom t. ex. under medeltiden, tyska adelns inbördes strider, m. m. — *Syn.* Se *Krig.* — 2) Krig af kort varaktighet emellan tvenne stater, t. ex. i Svenska Historien Hannibals- och Gyldenlöwsfejderna. — 3) (fig.) Tvist, strid. *De ligga beständigt i f. med hvarandra.* — *Syn.* Se *Tvist.*

FEJDA, fä'jjda, v. n. 1) Hålla fejd, krig. *F. med någon. Dessa makter hafva nu länge f-t.* — 2) (fig.) Ligga i tvist, strid, delo.

FEJDEBREF, n. 5. Bref, hvarigenom enskilta personer under medeltiden förklarade hvarandra krig, och som skickades tre dagar före fejdens utbrott.

FEJDTECKEN, n. 5. Tecken, som under medeltiden begagnades, för att utmana någon till fejd.

FEL, n. 5. 1) Ofullkomlighet, brist, i kroppsligt hänseende. Brukas äfv. om vissa djur. *Hafva f. på synen, på hörseln. Hästen har intet f., har f. på ena bakbenet.* — Ingår i sammansättningarna Naturfel, Kroppsfel. — *Syn.* Brist, Bristfällighet, Lyte, Felaktighet, Skavank. — 2) Ofullkomlighet i andligt hänseende. *Han har många f., men i grunden ett godt hjerta. Ingen är utan f. Han har det f-et, att han dricker gerna. Förlåt oss, Herre, våra f. och brister.* — *Syn.* Felaktighet, Bristfällighet, Brist, Andligt lyte, Ofullkomlighet, Ovana, Vanart. — 3) Ogiltig, straffbar afvikelse från regel; afvikelse från föreskrift, rättesnöre. *Ett f. emot grammatikan. F. i räkning, i skrift. Räkna, skrifva f. Byggmästaren har begått ett stort f. vid uppförandet af denna byggnad. Komma på någon med ett f. Rätta f. Ett korrektur, fullt med f.* — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Räkne-, Skrif-, Tryck-, Embets-, Tjenstefel, &c. — *Anm. Undantag* är en godkänd afvikelse från regel. — *Syn.* Oriktighet, Felaktighet, Felsteg, Bock. — 4) Afvikelse från det moraliskt rätta. *Begå, göra sig skyldig till ett f. F. emot pligt. Bekänna sig skyldig till, taga på sig ett f.* — Bildar sammansättningarna Svaghetsfel, Ungdomsfel, m. fl. — *Syn.* Synd, Brott, Öfverträdelse, Förbrytelse, Felaktighet, Förseelse, Afsteg, Felsteg, Snedsprång. — 5) Förvållande, skuld, orsak. *Det är icke mitt f., om .... Det är hans eget f., att .... Hela f-et är på hans sida. Saken lyckades icke; f-et var att .... F-et ligger i uppfostran. Deri ligger hela f-et.* — 6) (i några talesätt) Afvikelse från målet. *Kasta, stöta, skjuta f.*, så att man ej träffar rätt. *Slå f.*, ej få träff vid kägelslagning; (fig.) misslyckas; svika, t. ex.: *Hans plan har slagit f.; minnet slog mig f. den gången*, bedrog mig, d. v. s. jag mindes orätt. Brukas ofta impersonelt, t. ex.: *Det slog honom f.*, han misslyckades; *det slår aldrig f., att han ju är der*, det är ganska säkert, att .... *Taga f.*, misstaga sig, irra sig, t. ex.: *Taga f. om rätta vägen.* — 7) Hvad som hos en sak strider emot dess bestämmelse, bruk och laga föreskrift. *F. i, på, hos en vara.*

FELA, v. n. 1. 1) Icke träffa målet, icke träffa rätt. *F. vid kägelslagning. Han kastade, stöt, men f-de.* (Föga brukl.) *F. om rätta vägen.* (Fig., föga brukl.) *Hans planer hafva f-t* (bättre: *slagit fel*). — *Syn.* Bomma, Kasta, skjuta bom, fel. — 2) På ett oriktigt sätt afvika från regel, föreskrift, rättesnöre. *F. i uttalet, i rättskrifningen. F. mot grammatikan.* — 3) Irra sig i sin mening. *F. i bedömandet af en sak. Om man icke noga öfverväger allt, så kan man lätt f. i sitt omdöme.* — *Syn.* Irra sig, Bedraga sig, Misstaga sig, Fara vilse. — 4) Icke handla moraliskt rätt. *F. mot någon. Hvari har jag f-t emot honom? F. i aktning emot någon*, ej visa tillbörlig aktning. *F. mot anständigheten*, göra något, som deremot strider. *F. mot sundt förnuft*, handla, döma eller tänka oförnuftigt. *F. mot vänskapen*, ej handla, döma eller tänka så, som man af vänskap vore förpligtad. — *Syn.* Bryta, Förbryta sig, Förgå sig. — 5) Se *Felas.*

FELAKTIG, a. 2. 1) (om sak) Som på ett oriktigt sätt (d. v. s. ej undantagsvis) afviker ifrån regel, föreskrift, rättesnöre; som har, innehåller fel (bem. 3). *En f. uträkning, addition. En f. öfversättning.* — *Syn.* Oriktig. — 2) (om sak) Ofullkomlig i kroppsligt hänseende. *F. hörsel, syn, växt.* — 3) (både om person och sak) Ofullkomlig i andligt hänseende, full af fel och brister. *Alla menniskor äro f-a.* — *Syn.* Syndig, Bristfull, Syndfull. — 4) (om person) Som begått fel (bem. 3 o. 4). *Jag vet, att jag är f., men förlåt mig denna gång. Detta är att vara f.* (*fela*) *både mot Gud och menniskor. Han är deruti f., att han ....* — *Syn.* Skyldig, Brottslig, Felande, Lastbar, Straffbar, Straffvärd, Klandervärd, Tadelvärd. — 5) (om sak) Som afviker ifrån sanningen. *En f. uppgift, berättelse.* — *Syn.* Falsk, Oriktig, Osann. — 6) (om sak) Behäftad med fel, ej sådan den enligt bestämmelse, afsigt, bruk och laga föreskrift bör vara. *En f. vara.* — *Syn.* Bristfällig.

FELAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara felaktig. Jfr. *Fel*, bem. 1—4, o. 7. *a*) *Synens, hörselns f.* — *b*) *Hafva många f-er.* — *c*) *F-er i en öfversättning, en skrift.* — *d*) *Begå en f. emot någon.* — *e*) *F-en hos en vara.* — *Syn.* Se *Fel.*

FELAKTIGT, adv. På ett felaktigt sätt. Jfr. *Felaktig*, bem. 1, 2, 3, 4 o. 6. *a*) *Se, höra f.* — *b*) *Räkna, öfversätta f.* — *Syn.* (för begge bem.) Oriktigt, Orätt, Falskt. — *c*) *Handla, uppföra sig f. emot någon.* — *Syn.* Orätt, Brottsligt, Straffvärdt, Klandervärdt, Tadelvärdt. — *d*) *F. arbetad.* — *Syn.* Illa, Dåligt.

FELAND, fèlånnd, n. 5. Diktadt land, der feer bo. Sagoland, Fabelland.

FELANDE, part. pres. af *Fela*. Brukas nästan adjektivt, stundom äfv. substantivt, i bem.: 1) Som felar eller felat. *En f. menniska. Herre, förlåt alla f.* — *Syn.* Syndig, Syndande. — *b*) Som felas, brister. *Den f. summan. Det f. kom aldrig till rätta.* — *Syn.* Bristande.

FELAS, v. d. 1. (har i impf. äfv. *Feltes* o. i sup. *Felts*) Se *Fattas.*

FELFRI, a. 2. Som är utan fel (i alla bem. utom 6). 1) *En f. häst.* — 2 o. 4) *Ingen menniska är f.* — 3) *En f. öfversättning, ett f-tt korrektur.* — 5) *Hvad den saken beträffar, så är han f.*, utan skuld. — 7) *En f. vara.*

FELFRIHET, f. 3. Egenskapen att vara felfri.

FELGREPP, n. 5. Grepp, som ej träffar rätt (t. ex. på en gitarr).

FELHUGG, n. 5. Hugg, som ej träffar rätt.

FELICITERA, v. a. 1. Lyckönska. — ***Feliciterande***, n. 4.

FELKAST, n. 5. 1) Kast, som ej träffar målet, eller träffar det, men utan åsyftad verkan, t. ex. vid kägelslagning. — 2) Kast, som ej gifver träff, t. ex. vid tärningspel.

FELONI, --ni', f. 3. En vasalls otrohet emot sin länsherre eller öfverträdelse af sina förbindelser emot honom.

FELP, fällp, m. 3. (ital. *Felpa*) En väfnad af silke, hvarmed så kallade *Felbhattar* öfverdragas. Skrifves äfv. *Felb.*

FELRÄKNING, f. 2. 1) Felaktig räkning. — 2) (fig.) Missräkning.

FELSKOTT, n. 5. Skott, som ej träffar.

FELSLAG, n. 5. Slag, som icke träffar rätt.

FELSLAGEN, a. p. 2. neutr. — *et.* (af *Felslå*) Som ej förverkligats, ej gått i fullbordan, ej lyckats eller haft framgång. *F-et hopp, bemödande. F. plan.* — *Syn.* Misslyckad.

FELSLUT, n. 5. (log.) Oriktig slutsats.

FELSLÅ, v. n. 3. (böjes som *Slå*) Se *Slå fel,* under *Fel,* 6.

FELSNITT, n. 5. Felaktigt snitt, felaktig skärning.

FELSTEG, n. 5. 1) (egentl.) Steg, hvarigenom man faller eller vacklar. *Taga ett f.* — 2) (fig.) *a*) Se *Fel,* 3 o. 4.

FELSTÖT, m. 2. Stöt, som förfelar målet, t. ex. i biljard.

FELT, félt, adv. *Slå f., taga f.,* skrifves oriktigt i st. f. *Slå fel, taga fel* (se *Fel,* 6).

FELTAG, n. 5. (mindre brukl.) Ett tag, hvarigenom man förfelar, det man ämnat taga.

FELTAGA, v. n. 3. (böjes som *Taga*) Se *Taga fel* (under *Fel,* 6).

FELUCK, -úck, f. 3. Ett slags långt och smalt, seglande och roende fartyg på Medelhafvet.

FEM, fämm, grundtal. Fyra och en tillsammans. *F. års tid. De voro f. De f. Mose böcker.* (Talesätt) *Han kan icke räkna till f.,* är ytterst dum. (Pop. fam.) *Ta i med alla f.,* med alla fem fingrarna. (Ordspr.) *Låta f. vara jemnt,* vara efterlåten, gifva med sig.

FEMBLADIG, a. 2. Som har fem blad. Säges om blomkronor, äfv. om skärande verktyg.

FEMDELT, a. 1. Delad i fem delar. *Ett f. blad.*

FEMDUBBEL, a. 2. 1) Fem gånger så stor. — 2) Säges om något, som består af fem likadana eller liknande saker, eller blott varande af samma natur, samma art. Jfr. *Dubbel,* 2.

FEMDUBBELT, adv. Fem gånger, fem gånger så mycket. *F. så stor. Gifva f. igen.*

FEMDUBBLA, v. a. 1. 1) Göra fem gånger så stor. — 2) Upprepa fem gånger. — 3) Framte, framställa, återgifva i fem lika exemplar. — *Femdubblande,* n. 4. o. *Femdubbling,* f. 2.

FEMFALDIG, a. 2. Se *Femdubbel.*

FEMFALDT, adv. Se *Femdubbelt.*

FEMFINGERSÖRT, f. 3. En ört med femdelta blad och gula blommor. Potentilla argentea.

FEMFINGRAD, a. 2. (bot.) *F-t blad,* fingerlikt blad, som har fem småblad, hvilka utgå från spetsen af bladskaftet.

FEMFOTAD, a. 2. (nat. hist.) Som har fem fötter.

FEMHUNDRA, grundtal. Fem gånger hundra.

FEMHUNDRADE, ordningstal. Den, som i ordningen följer näst efter den fyrahundrade nittionde nionde.

FEMHÖRNIG, a. 2. Som har fem hörn. *F. figur.*

FEMHÖRNING, m. 2. En af fem räta linier innesluten figur. *Regulier f.,* som har alla fem sidorna och vinklarna lika stora.

FEMININ, --i'n, a. 2. (gram.) Som tillhör det qvinliga könet. — *S. n.* 3. Ord af detta kön. — För substantivet brukas ännu af några det latinska *Femininum.*

FEMKANT, m. 3. Se *Femhörning.*

FEMKANTIG, a. 2. Som har fem kanter.

FEMKORT, fä'mmkórt, n. sing. Ett slags spel med vanlig kortlek, hvarvid gifves fem kort åt hvarje af de spelande, och den, som får sista spelet, vinner potten.

FEMMA, f. 1. 1) Siffra, som betecknar talet fem. — 2) Kort med fem tecken eller s. k. ögon.

FEMMÄNNIG, a. 2. (bot.) Som har fem ståndare. Brukas mest substantivt i plur., för att beteckna växtklassen Pentandria. *De F-e.*

FEMMÄNNING, f. 2. (bot.) Växt, som tillhör klassen Pentandria.

FEMPUNDIG, a. 2. *F. kanon,* som afskjuter en kula om fem skålpunds vigt.

FEMPUNDING, m. 2. 1) Fempundig kanon (se föreg. ord). — 2) Vigt, lod, som håller fem pund.

FEMQVINNAD, a. 2. (bot.) Som har fem pistiller. *F. växt.*

FEMRADIG, a. 2. Som har fem rader.

FEMRODDARE, m. 5. Roddarfartyg med fem roddarbänkar.

FEMSIDIG, a. 2. Som har fem sidor.

FEMSKALIG, a. 2. (nat. hist.) Som har fem skal.

FEMSTAFVIG, a. 2. (prosod.) Som har fem stafvelser.

FEMSTENA, a. indekl. (egentl. genit. plur.) *F. rör,* råmärke, bestående af ett stenrör, med fem stenar, satta i form af en femma.

FEMSTRÄNGAD, a. 2. Försedd med fem strängar.

FEMSTÄMMIG, a. 2. (i musik och sång) Som består af fem stämmor.

FEMTAL, fä'mmtál, n. 3. Räknetalet fem.

FEMTALIG, a. 2. Som innehåller ett antal af fem.

FEMTE, a. 1. Ordningstal. Som är näst efter den fjerde. *Hvar f. dag, vecka, månad. För det f.* (Talesätt) *Det är som f. hjulet under vagnen,* gör alls ingen nytta, tjenar till ingenting.

FEMTEDEL, m. 2. En del af ett helt, hvilket är deladt i fem lika delar.

FEMTIO, grundtal. Fem gånger tio. *F. år gammal.*

FEMTIONDE, ordningstal. Som är näst efter den fyrationionde.

FEMTIONDEDEL, m. 2. En del af ett helt, som är deladt i femtio lika delar.

FEMTIOTAL, n. 5. Antal af femtio. *Han är på f-et,* på femtionde året.

FEMTIOÅRIG, a. 2. 1) Femtio år gammal. — 2) Som varar eller varat femtio år.

FEMTON, grundtal. Fem och tio tillsammans.

FEMTONDE, ordningstal. Som är näst efter den fjortonde.

FEMTONDEDEL, m. 2. En del af ett helt, som är deladt i femton lika delar.

FEMTONHÖRNIG, a. 2. Som har femton hörn.

FEMTONHÖRNING, m. 2. Figur, innesluten inom femton räta linier.

FEMTONLÖDIG, a. 2. *F-t silfver,* som håller femton delar silfver och en del koppar.

FEMTUSEN, grundtal. Fem gånger tusen.

FEMTUSENDE, ordningstal. Som är i ordningen näst efter den fyratusende niohundrade nittionde nionde.

FEMUDDIG, a. 2. Som har fem uddar.

FEMVINKLIG, a. 2. Som har fem vinklar. *En f. figur.*

FEMVÄLDIG, a. 2. (bot.) Så kallas en växt, när blomman har tio ståndare, fem längre och fem kortare. Brukas äfv. substantivt: *De F-e.*

FEMÅRIG, a. 2. 1) Fem år gammal. — 2) Som varar eller varat fem år.

FEMÅRSBERÄTTELSE, f. 3. Redovisning, som landshöfdingarne hvart femte år skola afgifva, rörande länens tillstånd i statistiskt och ekonomiskt hänseende.

FENA, f. 1. Rörelseverktyg hos fiskarna, bestående af gröfre eller finare, ledade eller oledade, ofta greniga benstrålar, förenade med en hud. Fenorna äro af sex olika slag: Bröst-, Buk-, Rygg-, Stjert-, Anal- och Gumpfenor.

FENAKTIG, FENARTAD ell. **FENLIK**, a. 2. Som liknar en fena.

FENHVAL, fènvål, m. 2. En art af Hvalfiskslägtet, större och obändigare än hvalfisken, men mindre tjock och späckrik; skiljer sig deruti från de öfriga hvalarna, att han har ryggfena. Kallas äfv. Finnfisk. Balæna Physalus.

FENKÅL, fä'nngkå'l, m. sing. (t. *Fenchel*) En apoteksväxt och kryddört, hörande till fam. Parasollblommige. Fœniculum vulgare. — *Ss. F-sfrö.* [Fenkol, Fängkål.]

FENKÅLSBRÄNNVIN, n. 3. Brännvin, försatt med fenkål.

FENKÅLSOLJA, f. 1. Färglös eller gulaktig olja, som fås ur fenkålsfrön och användes som läkemedel.

FENOMEN, fenåmén, n. 3. o. 5. (gr. *Phainomenon*, egentl. Det som synes) 1) Luft- eller himmelstecken. — 2) Naturföreteelse. — 3) Sällspord händelse, sällsamhet. — 4) (fig.) Person, som väcker förvåning genom sina ovanliga handlingar, dygder, talanger, o. s. v. *Ett så lärdt barn är ett f.* [Phen —, Phœn —.]

FENSTER, se *Fönster.*

FENSTRÅLE, m. 2. pl. — *strålar.* Stråle i en fena (jfr. d. o.).

FENTAGG, m. 2. Den hvassa spetsen af en fenstråle.

FEODAL, - - ål, a. 2. (af medelt. lat. *Feudum*, län) Som angår ett län eller länsväsendet. Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: *F-rätt*, länsrätt, *-system*, länssystem, o. s. v. Skrifves mindre ofta *Feudal.*

FEODALISM, - - - i'ssm, m. 3. Länsväsende. Mindre ofta *Feudalism.*

FEODALITET, - - - - ét, f. 3. Länsförhållande. Mindre ofta *Feudalitet.*

FERIER, fériärr, m. 3. pl. Den tid, då ledighet ifrån offentliga göromål åtnjutes af embetsmän, då undervisningen hvilar i en skola, o. s. v. Får, inom embetsverken, namn af Semester.

Anm. Benämningen härleder sig ifrån det latinska uttrycket *Dies feriati*, d. v. s. de dagar, då fester firades och i följd deraf statsärenderna hvilade.

FERLA, fä'rla, f. 1. (lat. *Ferula*) Ett slags straffredskap af trä, liknande ett klappträ, eller ock af läder, hvilket fordom i skolorna begagnades, för att straffa de felande, som då fingo mottaga slag deraf i händerna. [Färla.]

FERM, färrm, a. 2. (fr. *Ferme*, af lat. *Firmus*) Flink och färdig, snabb och skicklig. *F. uppassning. Ett f-t svar.* Jfr. *Anm.* vid *Fermetet.*

FERMETET, färrmetét, f. 3. Flinkhet, snabbhet och skicklighet. [Fermitet.]

Anm. *Ferm* och *Fermetet* hafva endast i svenskan föreslående bemärkelser, hvilka ingalunda finnas hos de franska och latinska ord, hvarifrån de blifvit lånade.

FERMENT, färrmä'nnt, n. 3. (lat. *Fermentum*) Jäsningsmedel.

FERMENTATION, färrmänntatschón, f. 3. Jäsning.

FERMENTATIV, färrmänntati'v, a. 2. Som verkar jäsning. [— if.]

FERMENTOLJA, färrmä'nntå'llja, f. 1. (kem.) Ett slags olja, som bildas efter några dygns förlopp, då en blandning af vatten och sönderskuren Gentiana Centaurium lemnas att jäsa tillsammans.

FERNBOCK, fä'rnbå'ck, m. sing. Sågspånen af Fernbockssträdet, hvarmed färgas rödt.

FERNBOCKRÖDT, n. sing. (kem.) Rödt färgämne, som fås af Fernbock.

FERNBOCKSTRÄD, n. 5. Ett högväxt träd i Sydamerika, hvaraf sågspånen, under namn af Fernbock, begagnas som rödt färgämne.

FERNISSA, fä'rnissa, f. 1. (fr. *Vernis*) 1) En, vanligen med konst tillredd, flytande produkt, som tjenar till anstrykningsmedel, för att gifva hvarjehanda föremål en slät, glänsande yta, skydda mot luftens åverkan, samt att fästa de derå anbragta färger. Är af flera slag, såsom: Gummi-, Sprit-, Glas-, Lackfernissa, m. fl. — 2) (fig.) Hvad som gifver ett bedrägligt, ett fördelaktigt utseende.

FERNISSA, fä'rnissa, v. a. 1. Öfverstryka med fernissa. — *Fernissande*, n. 4. o. *Fernissning*, f. 2.

FERNISS-SUDD, m. 2. Sudd, som begagnas vid fernissning.

FERS, se *Färs.*

FERSING, se *Fjersing.*

FERTIL, färrti'l, a. 2. Fruktbar.

FERTILITET, färrtilitét, f. 3. Fruktbarhet.

FESAGA, fèsåga, f. 1. Saga, som handlar om feer.

FESLOTT, fèslå'tt, n. 5. Diktadt slott, der en fe herrskar, enligt sagan.

FESS, se *Fäss.*

FESS, fess, n. 5. (i musik) F, sänkt en half ton.

FEST, fässt, m. 3. 1) En till minne af någon händelse med fröjdebetygelser eller gudstjenst firad dag, då vanligtvis det alldagliga arbetet hvilar. *Fira en f. Kristna kyrkan har tre stora f-er: Jul, påsk och pingst.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Minnes-, Bröllops-, Glädjefest, m. fl. — *Syn.* Högtid. — 2) Stor offentlig lustbarhet, tillställd i och för någon viss utomordentlig händelse. — *Syn.* Festivitet. — 3) Större lustbarhet, tillställd af enskilt person, för att fira någon viss händelse eller till ära för någon viss person. — *Syn.* Festivitet.

FESTDAG, se *Högtidsdag.*

FESTING, se *Fästing.*

FESTIVITET, fästivitét, f. 3. (lat. *Festivitas*) 1) Högtidlighet. — 2) Offentlig eller enskilt större lustbarhet.

FESTLIG, a. 2. 1) Som liknar, har karakteren af en fest. *En f. ceremoni.* — 2) Vanlig vid fester, passande för en fest. *Ett f-t utseende. En f. uppsyn, drägt. Ett f-t tåg.*

FESTLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara festlig.

FESTON, fäståˊnng, m. 3. (fr.) Frukt- eller blomsterband.

FET, a. 2. 1) (om sak) Som består af, bildad af fett; som innehåller fett. *De f-a delarne af kroppen. F-a ämnen. Smör och olja äro f-a ämnen. F. mat. En f. rätt.* — 2) (om menniskor och vissa djur) Som har mycket fett. *Han är tjock och f., f. öfver hela kroppen. En f. oxe, gris, kapun, gås, höna, kyckling. En f. gös, lax, karp, braxen. F-tt kött. F. bringa.* (Pop. o. fam.) *Det blir han icke f. af,* det har han ingen nytta, fördel af. *Vardt du f.?* säges spefullt åt den, som gjort sig räkning på något, men blifvit sviken i sin förväntan. — 3) Som har öfverflöd af växtnärande delar. *F. jord, jordmån.* — 4) (fam.) Indrägtig. *F-tt pastorat.* — 5) (mål.) *F. pensel,* uttryck, som betyder, att färgen är rikligen, tjockt och öfverflödigt lagd på duken.

FETAKTIG, a. 2. Något fet.

FETALIER, fetåliärr, se *Victualier.*

FETALIEBRÖDER, fetåliebröˊdr, m. 3. pl. (hist.) Benämning på det tyska parti i Sverige, som, efter konung Albrekts afsättning, under förevändning att hämnas honom och med lifsmedel (fetalier) förse Stockholms stad, som ännu innehades af hans anhängare, tilläto sig en mängd våldsamheter emot dervarande svenska borgerskapet.

FÊTE, fät, m. 3. (fr.) 1) Fest, högtid. — 2) Glädjefest. — 3) Lustbarhet, gästabud.

FETERA, fätèra, v. a. 1. (fr. *Féter*) Fira, väl emottaga.

FETGRÄS, n. 5. Se *Tätört.*

FETHET, f. 3. Egenskapen att vara fet. Säges om feta ämnen och fet mat, samt för bem. 4 o. 5 af *Fet;* eljest Fetma.

FETHINNA, se *Fetthinna.*

FETISCH, -iˊsch, m. 3. (af portugisiska ordet *Fetisso,* förtrolladt block) Lefvande varelse eller liflöst naturföremål under form af bild, t. ex. block, sten o. d., som obildade folkslag, isynnerhet inbyggarne i medlersta Afrika och Australien, dyrka som gudomlighet. — *Ss. F-dyrkan, -dyrkare.*

FETISCHISM, --iˊssm, m. 3. sing. Sådan slags afgudadyrkan, då fetischer tillbedjas.

FETISCHORM, fetiˊschörrm, m. 2. Se *Slungorm.*

FETKNOPP, m. 2. (äfv. *Fetknoppar*) Ört med gula blommor, saftfulla blad och bitter smak, på berg och torftak. Kallas äfv. Skörbjuggsört, Stenört, Hällegräs, Vipegräs. Sedum acre.

FETLAGD, a. 2. Som af naturen har anlag för att blifva fet.

FETLAPP, m. 2. Lapp af skinn eller tyg, som vid laddning vepas om kulan till ett lodgevär, för att hindra allt spelrum.

FETLUT, f. sing. (tekn.) Ett slags fett, utgörande en blandning af margarin-, talg- och oljsyra, som frånskiljer sig, då den vid sämskgarfveri nyttjade luten dekomponeras (skäres) med en syra; brukas till logarfvadt läders beredning.

FETLERA, f. 1. Se *Bolus.*

FETMA, fèttma, f. 1. 1) Egenskapen att vara fet. Jfr. *Fethet. Kroppens, jordens f.* — 2) Se *Fett.* — Bildar för denna bem. sammansättningen Jordfetma. — 3) Fett hull. *Hans f. är så stor, att han knappt kan gå. Hafva mycken f. Vara plågad af f.* — *Syn.* (skämtv.) Ister. [Fettma.]

FETMA, fèttma, v. n. 1. Blifva fet. [Fettma.]

FETMYLLA, f. 1. Fet åkerjord.

FETT, n. 5. 1) (kem.) Organiskt ämne, bestående af väte, kol och syre, halt eller slipprigt för känseln, lättare än vatten, i ren form smak- och luktlöst; är af flera olika arter och förekommer dels fast, dels flytande, så väl hos växter som hos djuren (Växtfett, Djurfett). De fasta slagen af växtfett kallas vanligen Växtfetmor, de flytande Feta oljor; det fasta djurfettet får deremot olika benämningar, såsom Talg, Späck och Ister, det flytande kallas vanligen Tran. — 2) Egen beståndsdel i djurkroppar, som, i kroppens lefvande tillstånd flytande, mer eller mindre fyller hela kroppens cellväfnad, men isynnerhet på vissa ställen är hopad, och efter döden, vid icke hög temperatur, bildar en fast, vek, smörjig massa. — 3) (i dietetiken) Dylikt djurämne, som begagnas till föda. Sådana slags fett äro: Smör, olja, fiskfett, oxfett, o. s. v. — *Ss. F-klimp, -luns.*

FETTARM, fèt-tárrm, m. 2. Se *Ändtarm.*

FETTFENA, fèttféna, f. 1. (nat. hist.) Fiskfena, hvarvid mycket fett är fästadt, t. ex. på lax.

FETTFJÄDER, fèttfjäˊdr, m. 2. pl. — *fjädrar.* Hvarje af de fjädrar ofvantill vid gumpen på fjäderfä, hvilka, efter hvad man påstår, böra utryckas, om gödning skall lyckas med sådana fåglar, t. ex. gäss.

FETTFLÄCK, m. 2. Fläck efter något vått ämne.

FETTHINNA, f. 1. (anat.) Hinna, öfverdragen med fett, i en djurkropp.

FETTISDAG, fèt-tiˊsdag, m. 2. Tisdagen näst efter fastlagssöndagen. Har fått sin benämning deraf, att man då sista gången före påsk åt kött, hvarifrån man sedan afhöll sig intill påskdagen.

FETTISTEL, fèt-tiˊsstl, m. 2. pl. — *tistlar.* Mångårig växt med stora, guldglänsande blommor, som utgör ett besvärligt ogräs i sädesåkrar. Sonchus arvensis.

FETTSKO, m. 3. pl. — *skor.* (skepp.) En gammal sko att förvara smörja uti.

FETTSVANS, m. 2. Svans på vissa får, som innehåller mycket fett och stundom bildar en ordentlig fettklump.

FETTSVULST, m. 3. Svulst, hvars massa är af fetaktig beskaffenhet.

FETUS, fètuss. (lat. *Fœtus*) Foster.

FETÄGG, n. 3. Se *Vindägg.*

FETÖRT, f. 3. Se *Tätört.*

FEUDAL, m. fl., se *Feodal,* m. fl.

FIACKER, fiáckr, m. 3. pl. *fiackrer.* (fr. *Fiacre*) Hyrvagn.

FIBB, m. eller

FIBEL, m. sing. Ett slags krampkolik hos hästar.

FIBER, fiˊbr, m. 3. pl. *fibrer.* (lat. *Fibra*) 1) Köttråd i menniskans och djurens kroppar. — 2) Tråd, tåga hos växter.

FIBERAKTIG, FIBERARTAD, a. 2. Som liknar en fiber.

FIBLER, fiˊblr, m. 3. pl. Mångårig ängsväxt, med stora gula blommor. Kallas äfv. Märmjölk, Slåtterkulla, Oxögon, Frukål. Hypochæris maculata.

FIBRIN, -iˊn, n. 3. (kem.) Blodets trådämne.

FIBRÖS, -öˊs, a. 2. Trådig.

FICKA, f. 1. Ett slags liten påse af något slags tyg, fastsydd vid ett klädesplagg, att deri lägga, hvad man vill bära på sig. *Lägga, stoppa, sticka i f-n. Köra handen i f-n. Bära i, på f-n. Jag har beviset på f-n.*

FICKFACK, fi'ckfàck, n. 5. (lånadt ifrån det tyska *Fickfackerei*) Listigt konstgrepp, knep. Brukas sällan, och endast i det förtroliga hvardagsspråket. — *Syn.* Se *Knep.*

FICKFORMAT, fi'ckfårrmát, n. 3. o. 5. Bokformat, ej större, än att boken med beqvämlighet kan bäras i fickan.

FICKHUGGARE, m. 5. (fam. skämtv.) Se *Ficktjuf.*

FICKKAM, m. 2. pl. — *kammar.* Fällkam, lagom stor att bära i fickan.

FICKKNIF, m. 2. pl. — *knifvar.* Knif, enkom gjord att bära i fickan.

FICKLOCK, n. 5. Särskilt stycke, vidsydt upptill öfver en ficka, för att betäcka dess öppning.

FICKNÄSDUK, m. 2. Näsduk, som bäres i fickan.

FICKPUFFERT, fi'ckpúffrt, m. 2. Mycket kort pistol, lagom stor att bära i fickan.

FICKSPEGEL, m. 2. pl. — *speglar.* Spegel, lagom stor att bära i fickan.

FICKTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar.* Tjuf, som stjäl ur andras fickor. — *Syn.* Fickhuggare.

FICKTUB, m. 3. Tub, lagom stor att bära i fickan.

FICKUR, fi'ckúr, n. 5. Litet ur, lagom stort att bära i fickan. Jfr. *Ur.*

FICTION, FICTIV, se *Fiktion, Fiktiv.*

FIDEIKOMMISS, fidäjkåmmi'ss, n. 3. o. 5. (lat. *Fideicommissum*) 1) Stiftelse, hvarigenom viss stiftaren tillhörig egendom förklaras oförytterlig och ordningen bestämmes, efter hvilken medlemmarne af stiftarens ätt eller andra dertill kallade skola efterträda hvarandra i besittningen deraf. — 2) Egendom, hvaröfver sålunda blifvit bestämdt. [Fideic —, Fidek —.]

FIDEIKOMMISSARIE, fidäjkåmmissárie, m. 3. Arfvinge till eller innehafvare af ett fideikommiss. [Fideic —, Fidek —.]

FIDIBUS, fi'dibuss, m. 2. Hopviken pappersremsa, att dermed påtända tobakspipor.

Anm. Uppgifves vara sammandraget af latinska orden *fid(elibus fratr)ibus*, d. v. s. för de trogna bröderna, hvilka ord en person, som en gång bjöd till en hemlig tobaksklubb, hade skrifvit på en papperslapp, hvilken sedermera begagnades till piptändare.

FIDLA, se *Fila*, II.

FIENDE, fi'ännde, m. 3. 1) En, som af hat eller hämd söker att tillfoga en annan ondt. *En dödlig, oförsonlig f. Statens, rikets f-r. Göra sig någon till f.* — *Syn.* Ovän. — 2) Säges i bestämd form, mest i sing., men äfv. i plur., om dem, med hvilka man är i krig. *Gå, tåga emot f-n. F-n kommer. Falla i f-ns händer. Gå öfver till f-n. Jaga f-rna på flykten.* — 3) Brukas äfv., för att utmärka hvarje slags afsky, motvilja, obenägenhet. *F. till hvarje slags våldsamhet, till processer, tvister, gräl, krus. F. till allt tvång. Ljusets f-r.* — *Syn.* Ovän. — 4) Brukas om djur, som förfölja hvarandra. *Katten är råttans f.* — 5) Säges i allmänhet om alla ting eller föremål, emellan hvilka något slags stridighet, antipati, vare sig fysisk eller moralisk, äger rum. *Vattnet är f. till elden, är eldens f. Denna växt är f. till vinrankan. Högmodet är dygdens f.*

FIENDEHAND, fi'änndehånnd, f. sing. oböjl. *Falla i f.*, i fiendens våld.

FIENDELAND, fi'änndelånnd, n. sing. oböjl. Fiendtligt land. *Vara i f.*

FIENDSKAP, fi'änndskáp, f. 3. 1) Sträfvande att af hat eller hämd tillfoga en annan ondt. *Gammal, inrotad, hemlig f.* — *Syn.* Fiendtlighet, Ovänskap. — 2) (i utsträckt mening) Den i naturen grundade hätskhet, som råder emellan vissa djur. *Emellan hund och katt råder f.* — *Syn.* Fiendtlighet.

FIENDTLIG, fiä'nntligg, a. 2. 1) Som hyser fiendskap. *Vara f. emot någon. F-a folk. Den f-a arméen. Ett f-t land.* — 2) Som röjer, uttrycker, uppenbarar fiendskap. *En f. handling. F-a afsigter, planer.* — 3) Som göres af fiende. *Ett f-t infall.*

FIENDTLIGEN, adv. Se *Fiendtligt.*

FIENDTLIGHET, f. 3. 1) Fiendtlig sinnesstämning, fiendtliga afsigter. *Visa f. emot någon.* — *Syn.* Fiendskap. — 2) Fiendtlig handling. Brukas mest i plur. *Kriget är förklaradt, men det har ännu ej kommit till någon f., till f-er. Föröfva f-er. Börja, inställa, upphöra med f-erna.*

FIENDTLIGT, adv. På ett fiendtligt sätt, som fiende. *F. sinnad.*

FIFFEL, m. sing. Ätsjuka hos hästar.

FIFFIG, a. 2. (t. *pfiffig*) 1) Knipslug, listig. — 2) Småkonstig, behändig. — *Fiffigt*, adv.

FIFFIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fiffig.

FIGUR, -úr, f. 3. 1) Rymd, innesluten inom gränser. *En rätlinig, kroklinig f.* — 2) Teckning, som bifogas till förtydligande af ett matematiskt bevis. *Uppríta en f.* — 3) Afbildning, som föreställer något föremål, isynnerhet menniskor och djur. *F-en af en växt, af ett djur. En bok med kolorerade f-er. Ett landskap utan, med f-er.* — 4) En kropps yttre skapnad eller dess form. *En kropp kan icke tänkas utan någon viss f.* — *Syn.* Form. — 5) (särskilt om menniskor) Yttre kroppsbildning, för så vidt den inskränker sig till blotta formen. *Hvilken vacker f. han har!* (Fig. fam.) *Göra en vacker, ful f.*, se väl, illa ut. *Göra en slät, dålig, bedröflig f.*, se illa, bedröflig ut; äfv. möta ogillande, taga sig illa ut. (Absol.) *Göra f.*, lefva stort, umgås med de rika och förnäma, vara firad, allmänt ansedd, väcka uppseende. — *Syn.* Gestalt, Skepnad. — 6) (fig. fam.) En menniska, med afseende på dess utseende. *Se, hvilken löjlig, rolig f. der står; det är herr N.* — 7) (i danskonsten) Teckning, som föreställer de särskilta steg och rörelser, dansparen böra göra. — 8) (i musik) *a*) Hvarje grupp af toner, hvilka i sin sammansättning utgöra ett större eller mindre helt. — *b*) Två eller flera med hvarandra förenade, hastigt på hvarandra följande toner, i hvilkas ställe man vid enklare spel eller sång blott skulle tagit en ton. — 9) *Retorisk f.*, talesätt, hvarigenom en idé bildligt uttryckes. Talbild. *Grammatikalisk f.*, afvikelse från det vanliga skrifeller ordfogningssättet, så vidt någon prydnad i talet derigenom vinnes.

FIGURANT, --ánnt, m. 3. o. FIGURANTSKA, f. 1. Person, tillhörande balletten vid en teater, som icke dansar solo, utan blott tillsammans med andra.

FIGURATIV, ---i'v, a. 2. Förebildande.

FIGURDRAGÉE, figùrdrasché, m. 3. (sockerb.) Dragée (se d. o.), formad i hvarjehanda figurer.

FIGURERA, v. a. 1. 1) Föreställa genom sinnebild, teckning eller målning. — 2) (i musik) Genom figurer föreställa de särskilta steg och rörelser, dansparen böra göra. — V. n. 1) (i danskonsten) Säges om flera personer, som dansa till-

sammans och dervid bilda en viss figur. — 2) Göra figur, uppseende. *Denne man har fordom f-t vid hofvet.* — 3) (i vidsträcktare mening) Befinnas, synas, visa sig. *Hans namn f-r också med på listan.* — 4) Blott vara med, för att fylla en plats. *Hvad skall jag der och göra, för att stå och f. för allmänheten?*

FIGURERAD, a. 2. (egentl. part. pass. af *Figurera*) *F. musik*, prydd med figurer (bem. 8, *b*). Säges i motsats till enkel koralmusik. *F. sten*, se *Bildsten*. *F. dans*, sådan, hvarvid de dansande genom sina steg och rörelser bilda vissa figurer.

FIGURLIG, a. 2. (ret.) Som innehåller en figur (bem. 9), en talbild. *F. mening, betydelse, bemärkelse. Ett f-t uttryck.* — *Motsats:* Egentlig. — *Syn.* Bildlig.

FIGURLIGEN, FIGURLIGT, adv. På figurligt sätt. *Tala f.*

FIGURTABLETT, figùrtablä'tt, m. 3. (sockerb.) Fyrkantig tablett af pastillagedeg, intryckt i en form, hvari små figurer eller andra sirater äro inskurna.

FIKA, v. n. 1. *F. efter*, ifrigt sträfva efter, t. ex.: *f. efter ära. F. att*, ifrigt bemöda sig att, t. ex.: *F. att vinna någons ynnest.* — *Syn.* Se *Eftersträfva*. — *Fikande*, n. 4.

Anm. *Fika* betyder i äldre språket: Gå med hast, göra något med flit.

FIKEN, a. 2. neutr. — *et*. I hög grad begärlig, lysten. *Se med fikna ögon. Vara f. efter något.* — *Syn.* Se *Begärlig*, 2.

FIKENHET, f. 3. Egenskapen att vara fiken. *F. efter ära.* — *Syn.* Begärelse, Lystnad.

FIKON, n. 5. Ett slags fruktlik växtprodukt, bildad af en köttig hud, öfverallt tillsluten, utom i toppen, och hvarinom de små blommorna af Fikonträdet till ett oräkneligt antal sitta hopgyttrade. — *Ss. F-formig, -lik, -korg, -skog.*

FIKONBLAD, n. 5. Se *Fikonlöf*.

FIKONFRÄTARE, m. 5. Se *Fikonätare*.

FIKONLÖF, n. 5. Löf af fikonträdet. *Adam och Eva skylde sig med f.*

FIKONOST, m. 2. (sockerb.) Fikon, blandade med skalade mandlar, hasselnötkärnor och fina kryddor, hvilket allt pressas tillsammans i en stor rund ostform.

FIKONSTEN, m. 2. Stenart, som liknar ett fikon.

FIKONTRAST, m. 2. Se *Fikonätare*.

FIKONTRÄ, n. 4. sing. Veden, virket af fikonträdet.

FIKONTRÄD, n. 5. Trädslag i de södra länderna, som lemnar fikon (jfr. d. o.). Ficus carica.

FIKONVÅRTA, f. 1. Sjuklig, fikonformig utväxt, som saknar all känsel.

FIKONÄTARE, m. 5. Fågelart i södra Europa, som lefver af insekter och frukter, blir ganska fet och anses för en läckerhet. Kallas äfven Fikonfrätare, Fikontrast. Motacilla Ficedula.

FIKTION, ficktschón, f. 3. 1) Dikt. — 2) Osanning. [Fict —.]

FIKTIV, - i'v, a. 2. Diktad, inbillad.

FIL, m. 2. Verktyg af stål, hvars yta är försedd med tätt anbragta, hvassa, korsande upphöjningar, och som begagnas till filning.

FILA, v. a. I. Med fil jemna, släta, polera ytan af metallarbeten. *F. af, bort*, se *Affila, Bortfila*. — *Filande*, n. 4.

FILA, v. n. II. Spela violin. Brukas endast i föraktlig mening, vanligen om fuskare. — *Filande*, n. 4.

Anm. Ordet är sammandraget af det gamla verbet *Fidla*, bildadt efter substantivet *Fidla*, violin.

FILANTROP, filanntrå'p, m. 3. (grek. *Philanthropos*) Menniskovän. [Philanthrop.]

FILANTROPI, filanntråpi', f. 3. Menniskokärlek. [Philanthropie.]

FILANTROPISK, filanntrå'pissk, a. 2. Menniskoälskande. [Philanthropisk.]

FILARE, m. 5. Arbetare, som filar (I).

FILBUNKE, m. 2. pl. — *bunkar*. Mjölkbunke, som innehåller filmjölk med sin grädda.

FILBYTTA, f. 1. Mjölkbytta, som innehåller filmjölk.

FILBÅGE, m. 2. pl. — *bågar*. Se *Bågfil*.

FILDOCKA, f. 1. (gevärsf.) Verktyg, hvaröfver gevärsband formas och filas.

FILETT, filä'tt, m. 3. (boktr.) 1) Streck, prydnad af olika form, i slutet af en bok, ett kapitel, o. s. v. — 2) Stämpel, som dertill begagnas. Man säger äfv. *Filettstämpel*. [Filet.]

FILFRAS, fi'lfrás, m. 2. (t. *Vielfrass*) Se *Järf*. (Talesätt) *Äta som en f.*, glupskt.

FILHUGGARE, m. 5. Handtverkare, som förfärdigar (hugger) alla slags filar.

FILHUGGNING, f. 2. 1) Arbetet vid filars förfärdigande. — 2) Konsten, yrket, att tillverka filar.

FILHÄRDNING, f. 2. Förfarande vid filars förfärdigande, hvarigenom de härdas.

FILIAL, - - ál, a. 2. Säges om kyrkor, stiftelser o. d., som utgått ifrån en annan af samma slag. Brukas endast i sammansättningar, t. ex.: *Filialbank, -kyrka, -skola*, o. s. v.

FILIGRAMS, - - grámms, n. (fr. *Filigrane*, af lat. *Filum*, tråd och *Granum*, korn) eller

FILIGRAMSARBETE, - - grámms - - -, n. 4. Genombrutet guldsmedsarbete.

FILIPPIK, filipi'ck, f. 3. Häftigt och satiriskt tal eller skrift emot någon viss person. — Benämningen är hämtad ifrån de ytterst skarpa tal, som Demosthenes höll till Athenarne, för att afråda dem ifrån att gifva sig under *Filip* af Macedonien. [Ph —.]

FILISTÉ, m. 3. 1) (gam. geogr.) Inbyggare i Palestina. — 2) (vid universiteter, isynnerhet tyska) Benämning på alla dem, som icke äro studenter, isynnerhet borgare. [Ph —.]

FILKLOFVE, fi'lklå've, m. 2. pl. — *klofvar*. Verktyg, som, då helt små pjeser skola filas, begagnas, för att hålla dem stadigt, liknande ett skrufstäd, men endast 3—6 tum långt, och hvars båda hälfter, nedtill förenade med ett gångjern, spännas ifrån hvarandra med en fjäder. [— klåfve.]

FILMJÖLK, f. sing. Oskummad, tät, löpnad mjölk.

FILOLOG, filålå'g, m. 3. Språkforskare, språkkännare. [Ph —.]

FILOLOGI, filålåji', f. 3. Läran om språken, deras väsende och lagarna för deras förändringar. [Ph —.]

FILOLOGISK, filålå'jissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på filologi. [Ph —.]

FILOSOF, filåså'f, m. 3. 1) Hvar och en, som med ifver egnar sig åt filosofiska forskningar. Vishetsvän, Verldsvis. — 2) Stiftare af ett filosofiskt system. *F-en Spinola.* — 3) En, som i lefnaden strängt håller sig vid filosofiska maximer och söker bringa dem till utöfning. Lefnadsfilosof,

Lefnadsvis. — 4) (fam.) En, som med jemnt sinne bär alla lifvets vexlingar. *Vara tålig som en f. I motgången måste man vara f.* — 5) (fam.) Djupsinnig tänkare, en som grubblar på filosofiska ämnen. [Philosoph.]

FILOSOFEM, filåsåfä'm, n. 3. Filosofisk fråga eller sats. [Philosophem.]

FILOSOFERA, filåsåfèra, v. n. 1. Sysselsätta sig med filosofiska spekulationer; tänka i filosofiska ämnen. — *Filosoferande*, n. 4. o. *Filosofering*, f. 2. [Philosophera.]

FLOSOFI, filåsåfi', f. 3. 1) Vetenskap, som söker utforska de yttersta grunderna för allt varande och vetande, d. v. s. tingens yttersta grunder, lagar och ändamål. Verldsvishet. *F-en är läran om hvad vi kunne veta, hvad vi böre göra, och hvad vi hafve att hoppas. F-e magister,* en, som tagit akademiska graden i de filosofiska lärdomsämnena. — 2) Lefnadsvishet. — 3) (fam.) Ståndaktighet, mod, undergifvenhet i lidandet, olyckan. [Philosophi.]

FILOSOFISK, filåså'fissk, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på filosofien, af filosofiskt innehåll. *F. kunskapsart. F-t ämne. En f. ode.* — 2) (om person) Som ifrån filosofiens synpunkt bedömer lifvet och dess händelser, med lugn och ståndaktighet genomgår ödets pröfningar. Lefnadsvis. *Man måste vara mycket f., för att tåligt kunna bära så stora motgångar.* — 3) Som på ett eller annat sätt blifvit ställd i förbindelse med filosofien. *F-a stenen*, se *De Vises sten* (under *Sten*). [Philosophisk.]

FILOSOFISKT, adv. På ett filosofiskt sätt: 1) Ur filosofisk synpunkt. *F. bedöma.* — 2) Med filosofiskt lugn. *F. bära ödets oförrätter.*

FILSMED, m. 3. Se *Filhuggare.*

FILSPÅN, n. sing. (kollektivt) Hvad som affaller vid filning.

FILSTRECK, n. 5. Streck, märke, fördjupning efter en fil.

FILT, fillt, m. 2. 1) Djurhår eller ull, beredda till ett fast helt genom filtning (jfr. *Filta*). — 2) Se *Filttäcke.* — 3) (vid pappersbruk) Ett stycke duk, som utbredes öfver det nyss formade papperet.

FILTA, v. a. 1. Bereda djurhår eller ull på det sätt, att håren eller trådarna medelst särskilt verktyg (faktbåge) insnärjas i hvarandra samt genom tryckning och bultning, med tillhjelp af väta och värme, så hoptrasslas och packas, att deraf uppkommer ett fast helt, hvaraf man kan göra hattar, skor, mössor, o. d. — *Filtande*, n. 4.

FILTARE, m. 5. Arbetare på en hattmakarverkstad, som filtar.

FILTAKTIG, a. 2. Som liknar filt.

FILTARBETE, n. 4. Hvad som blifvit tillverkadt af filt.

FILTDUK, m. 2. Fuktad linneduk, som begagnas vid filtning.

FILTER, fi'lltr, n. 5. (lat. *Filtrum*) Den porösa kropp, vanligtvis sugpapper, som begagnas till filtrering.

FILTHATT, m. 2. Hatt, tillverkad af filt (bem. 1).

FILTHÅRIG, a. 2. (bot.) Så kallas en växtdel, som är betäckt med filtludd.

FILTKAPPA, f. 1. Se *Filtmantel.*

FILTLUDD, m. 3. Tätt sammanfiltade ulllika hår på en växtdel.

FILTMAKARE, m. 5. Handtverkare, som af grof ull gör hvarjehanda andra saker än hattar.

FILTMANTEL, m. 2. pl. — *mantlar.* Mantel, kappa, förfärdigad af filt.

FILTMÖSSA, f. 1. Mössa, tillverkad af filt. — I samma mening säges äfven *Filtsko, -socka, -strumpa, -stöfvel, -sula.*

FILTNING, f. 2. Förfarandet, då man filtar.

FILTRERA, v. a. 1. (kem. o. farm.) Låta en vätska gå genom ett poröst lager (duk, papper, o. s. v.), nog tätt, för att afskilja äfven finare pulverdelar, så att den genomgångna vätskan blir alldeles klar. — *Filtrerande*, n. 4.

FILTRERDUK, filltrèrdúk, m. 2. Se *Silduk.*

FILTRERHATT, m. 2. Se *Filtrerkorg.*

FILTRERING, f. 2. Förfarandet, då man filtrerar.

FILTRERKORG, m. 2. Ett slags trattformig korg af pennor, som vid filtrering sättes emellan filtret och tratten. Kallas äfv. Pennkorg, Filtrerhatt.

FILTRERPAPPER, n. 5. Sugpapper, som begagnas till filter (se d. o.).

FILTRERSTEN, m. 2. Grof sandsten, hvarigenom vatten silas.

FILTRERTRATT, m. 2. Tratt, som begagnas vid filtrering och hvaruti filtret utbredes.

FILTRUM, fi'lltrumm, n. pl. *filtra.* (lat.) Se *Filter.*

FILTTÄCKE, n. 4. Täcke, tillverkadt af filt.

FILTULL, f. sing. 1) Ull, som begagnas till filtning. — 2) Filtad ull.

FILUR, -úr, m. 3. (förvrängdt af fr. *Filou*) Skälm, spetsbof.

FIMMERSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* Så kallas hvarje af de stänger, medelst en jernögla fästade vid framdelen af en vagn eller släde, inom hvilka hästen är förspänd och drar. Uttalas vanligtvis *Fimmelstång.*

Anm. Ordet hette i äldre språket *Fimurstång*, af *Fimur*, vig, beqväm, emedan en sådan stång eller skakel kan vridas åt sidorna, så att hästarne med mera beqvämlighet kunna draga.

FIN, a. 2. (I allm. motsatsen till *Grof.*) 1) I sitt slag mycket smal. *En f. tråd, spets, penna. Ett f-t hår, drag, streck. F-t lin.* — 2) Mycket tunn, tät och slät. *F-t papper, tyg, kläde, sammet. F. hy, f-t skinn. F-a händer,* med fint skinn. — 3) I sitt slag mycket små. *F. stil.* — 4) Fördelad i ganska små partiklar eller delar, jemförelsevis med andra ämnen af samma slag. *F-t mjöl, pulver. F. sand. F-t regn. F. kam.* — 5) Nätt, prydlig och med yttersta omsorg ända till de minsta detaljer utarbetad. *F-t arbete.* — *Syn.* Nätt. — 6) Utmärkt, öfverträffande i sitt slag. *F-a viner, kryddor, rätter. F. färg, deg. F-t porslin. F-a kort, kläder.* — 7) För skönhetssinnet behaglig och utmärkande sig för frånvaro af allt groft, rått och hvardagligt. *F-a drag, konturer, lineamenter, former.* (Fig. mål.) *F. pensel,* sätt att måla, som utmärker sig för ledighet, behag och utmärkt noggrannhet i teckningen. — 8) Utmärkt väl renad, luttrad, sofrad. *F-t guld, silfver, socker.* — 9) *F. ton, röst,* hög och späd, men klar och ren. — 10) (fig.) *a*) (om sinnena) Som utmärkt väl uppfattar yttre intryck. *F. hörsel, syn, lukt, smak, känsel. F-t väderkorn. Hafva ett f-t öra,* godt gehör. — *Motsats:* Dålig, Klen, Slö. — *Syn.* Skarp. — *b*) Skarpsinnig, förståndig, själfull, klok, sinnrik. *En f. blick, fysionomi. Ett f-t skämt, svar. F. smak* (i estetisk mening), som uppfattar äfven mindre skiljaktigheter. *F. observationsförmåga. En f. distinktion,*

grundad på en skiljaktighet, så obetydlig, att den ej af alla kan uppfattas. — *c*) (både om person och sak) Slug, klyftig, förslagen. *Han är ganska f. En f. skälm. En f. anläggning. Ett f-t streck, puts.* — *d*) (om person) I sitt yttre mycket snygg, prydlig, belefvad, hyfsad, städad. *Det är en f. karl. Ett f-t fruntimmer.* — *e*) (om sak) Som röjer belefvenhet, hyfsning, städning, vett. *F-a seder. F. sällskapston. F-t beröm.* — *f*) Förtäckt. *Han lät honom på f-t sätt förstå, att* . . . . — 11) (mål.) *F. pensel,* då målningen är utarbetad med sköna, säkra, träffande drag. *F-t uttryck,* sanning i figurernas karakter och handlingens bipartier. — Brukas äfv. substantivt i bestämd form, t. ex.: *Det f-a i en sak,* det förnämsta, hufvudsumman deraf. *Det f-a i språket,* hvad som utgör dess behag och hör till dess högre odling. *Det f-a af en vetenskap,* de högre, svårare delarne deraf.

FINAL, -ál, m. 3. (i musik) Sista satsen af ett tonstycke. Slutstycke.

FINALSTOCK, -ålstå'ck, m. 2. (boktr.) Vignett i slutet på en bok eller ett kapitel.

FINANCIEL, finanngsiä'l, a. 2. Som tillhör eller har afseende på finanserna. [— ell.]

FINANCIER, finanngsiä'r, m. 3. (fr.) 1) Embetsman vid finansverket. — 2) Betydande affärsman. — 3) (skämtvis, endast hos oss) Penningskaffare.

FINANSDEPARTEMENT, finånngsdeparrtemánng, n. 3. Den afdelning af regeringsmakten i en stat, som det tillhör att vårda finanserna. [Finance —.]

FINANSER, finánngsr, pl. 3. (fr. *Finances*) 1) Statsinkomster. Drätsel. — 2) Samteliga anstalterna i en stat till statsinkomsternas upptagande och förvaltning. Drätselverk, Finansverk. — 3) (fig. fam.) Enskilt förmögenhetstillstånd, tillgång på kontanter. *Mina f. äro för närvarande ganska klena.* — *Ss. Finansembetsman, -förvaltning, -lag, -lagstiftning, -styrelse.* [Financer.]

FINANSFÖRPAKTARE, finånngs----, m. 5. En, som arrenderar kronans inkomster. [Finance —.]

FINANSKOLLEGIUM, finånngskållégiumm, n. 3. pl. — *kollegier.* Embetsverk, som har vården om finanserna i en stat. Säges endast i fråga om vissa främmande stater. [Financec —.]

FINANSMINISTER, finånngsmini'sstr, m. 2. pl. — *ministrar.* Minister, som står i spetsen för en stats finanser. [Finance —.]

FINANSOPERATION, finånngsoperatschón, f. 3. Regeringsåtgärd, som har för ändamål att stärka eller upphjelpa statens finanser. [Finance —.]

FINANSRÅD, finånngsrå'd, n. 3. Finansembetsman, som står näst under finansministern. Brukas endast med afseende på vissa främmande stater. [Finance —.]

FINANSSYSTEM, finånngssystä'm, n. 3. System, som följes vid finansförvaltningen i en stat. [Finance —.]

FINANSVERK, n. 5. Se *Finanser,* 2. [Finance —.]

FINANSVETENSKAP, finånngs---, f. 3. Läran om statsinkomsternas upptagande och förvaltning, med dertill hörande ämnen. [Financevettenskap.]

FINANSVÄSENDET, n. 4. sing. def. Allt hvad som hör till, har afseende på eller sammanhang med finanserna. [Finance —.]

FINBILDAD, a. 2. 1) Fint bildad i kroppsligt hänseende. *En f. kropp.* — 2) (i andlig mening) Som fått en fin bildning, uppfostran. *Ett f-t fruntimmer.*

FINBLADIG, a. 2. Som har ett eller flera fina blad. *F. såg.*

FINBRÄNNA, v. a. 2. Se *Finera.*

FINBRÄNNING, f. 2. Se *Finering.*

FINERA, v. a. 1. (guldsm.) Omsmälta och drifva det s. k. blicksilfret, för att, så nära som möjligt, bringa det till 16-lödigt eller bergfint.

FINERING, f. 2. Förfarandet, då man finerar.

FINERARE, m. 5. En, som finerar.

FINESS, finä'ss, f. 3. 1) Fin mening eller betydelse, sinnrikhet. *F-en af en distinktion, af en qvickhet.* — *Syn.* Finhet. — 2) Svårighet, som fordrar fin urskilning (i språk, konst, o. s. v.). *Han känner alla språkets f-er.* — *Syn.* Finhet. — 3) Slughet, listighet, illparighet, förslagenhet. *Han saknar aldrig f., när det är fråga om att draga sig ur kinkigt spel.* — *Syn.* Finhet. — 4) Listigt streck, knep. *Det var en f. af honom att spela ut det kortet.* — 5) Grannlagenhet. — 6) Noggrannhet och konstskicklighet i utarbetandet af en sak ända till de minsta delar. *Denna sak är utarbetad med mycken f. Denna tafla utmärker sig genom en förvånande f. i utförandet.* — *Syn.* Finhet.

FINGER, fi'nngr, m. 2. (pl. *fingrar*) o. n. 5. Benämning på hvar och en af de yttersta, långa, smala, trinda, ledade delarna af menniskans hand. *Fingrarne äro fem: tummen, pekfingret, mellanfingret, ringfingret och lillfingret. En f-s bredd. En f. tjock. Hon har f-s tjockt smink på sig. Utpeka någon med fingret,* med f. utvisa, visa på någon. *Räkna på fingrarna. Slå på fingrarna,* äfv. (fig.) näpsa, tukta, snäsa. *Få smäll på fingrarna,* äfv. (fig.) emottaga förebråelse, tilltal, få en skrapa. *Peka f. åt någon,* äfv. (fig.) utskämma. *Lägga f. å bok,* svära med finger å bibeln. (Fig.) *Se genom finger* (eller *fingren*) *med något,* låtsa sig icke märka något, som är orätt, och låta det passera. *Se genom finger* (ell. *fingren*) *med någon,* öfverse med någon, blunda för hans fel. *Se någon på fingrarna,* noga gifva akt på någons uppförande. *Ej lägga finger emellan,* ej skona, med stränghet bestraffa. *Ha långa fingrar,* vara tjufaktig. *Känna, kunna något på sina fem fingrar,* fullkomligt, i grund. (Talesätt) *Om han får in ett f., träder han in hela armen,* om man lemnar honom minsta insteg, visar minsta eftergifvenhet för honom, gör han sig snart till husbonde. *Guds f.,* händelse, hvari man tycker sig se spår af Guds omedelbara inverkan. *Slicka fingrarna efter något,* begärligt eftersträfva, fika efter något. — *Ss. F-lik, -formig, -sbred, -sbredd, -skög, -slång, -spets, -stjock.*

FINGERA, finngèra, v. a. 1. (lat. *Fingere*) Dikta; antaga, föreställa sig något inbilladt såsom verkligt.

FINGERBORG, fi'nngrbå'rrj (i dagligt tal: fi'nngrbå'rr), m. 2. Liten kapsel, vanligtvis af metall (guld, silfver, messing), hvarmed den, som syr, betäcker fingeränden, för att lättare kunna inskjuta nålen i tyget. [Fingerborr.]

FINGERBORGSBLOMMA, f. 1. eller

FINGERBORGSÖRT, f. 3. Se *Biskopsört.*

FINGERFÄRDIGHET, f. 3. Färdighet att med fingrarna utföra musik på ett instrument. *Denne pianist har mycken f.*

FINGERGULL, n. 5. (gam.) Guldring.

FINGERHANDSKE, m. 2. pl. — *handskar.* Handske, så sydd, att hvarje finger har sin särskilta betäckning.

FINGERKLÅDA, f. 1. 1) Klåda i fingrarna. — 2) Lusten att vilja taga uti, känna på allt med fingrarna.

FINGERKLÅDIG, a. 2. Se *Klåfingrig.*

FINGERKNOGE, m. 2. pl. — *knogar.* Knoge på ett finger.

FINGERKNÄPP, m. 2. Knäpp, gjord med tummen och ett af de andra fingren.

FINGERLED, m. 3. Led på ett finger.

FINGERLING, fi'nngr-linng, m. 2. (skepp.) Så kallas hvar och en af de jernhakar, medelst hvilka roret fasthålles och röres vid akterstäfven.

FINGERMUSKEL, m. 3. pl. — *muskler.* Muskel, som tillhör ett finger.

FINGERNERV, m. 3. Nerv, som tillhör ett finger.

FINGERRING, m. 2. Se *Ring,* 2.

FINGERSPRÅK, n. 5. Teckenspråk, hvarvid fingrarne begagnas till betecknande af hvad man vill uttrycka.

FINGERSVAMP, m. 2. (bot.) Ett svampslägte. Clavaria.

FINGERSÄTTNING, f. 2. (i musik) Fingrarnas olika användning, då man utför musik på ett klaviaturinstrument eller annat slags instrument, hvarvid grepp med fingrarna fordras. *Hafva god, dålig f.*

FINGERTAM, a. 2. (fam.) Se *Fingervand.*

FINGERTECKEN, n. 5. Tecken med ett finger eller med fingrarna.

FINGERTUTA, f. 1. Tuta, hvarmed i vissa handtverk något af fingren skyddas, eller som påsättes ett skadadt finger till skydd.

FINGERVAND, a. 2. (fam.) Väl öfvad i handlaget med fingrarna. Brukas om vissa handslöjder, och ofta äfv. skämtvis. *En f. ficktjuf.* — *Syn.* Fingertam.

FINGERÖRT, f. 3. (bot.) Se *Potentill.*

FINGRA, v. n. o. a. 1. Med fingrarna röra på något. *F. på något,* äfv. *f. något.* — *Fingrande,* n. 4. o. *Fingring,* f. 2.

FINGRARE, m. 5. (fam., mindre brukl.) En, som har för vana att fingra på allt.

FINGRYNIG, a. 2. Som i brottet visar liksom små fina gryn. — *Fingrynighet,* f. 3.

FINHACKA, v. a. 1. Hacka någonting så, att det blir mycket fint. — *Finhackande,* n. 4. o. *Finhackning,* f. 2.

FINHET, f. 3. (I allm. motsatsen till *Grofhet*) Egenskapen att vara fin: 1) Mycken smalhet hos ett föremål, i jemförelse med andra af samma slag. *Ett hårstrås f. F-en af en tråd, ett streck.* — 2) Mycken tunnhet, täthet och ganska slät yta hos en sak, i jemförelse med andra af samma slag. *Klädes, ett tygs f. Hyns f.* — 3) Egenskapen att i sitt slag vara mycket små. *Stilens f.* — 4) Egenskapen hos ett ämne att vara fördeladt i ganska små partiklar eller delar, jemförelsevis med andra ämnen af samma slag. *Mjölets, pulvrets, sandens, kammens f.* — 5) Egenskapen att vara nätt, prydlig och med yttersta omsorg ända till de minsta delar utarbetad. *Ett arbetes f.* — *Syn.* Finess. — 6) Utmärkthet i sitt slag. *Vinets, kryddornas, färgens, porslinets, kortens, klädernas f.* — 7) Egenskapen att göra ett behagligt intryck på skönhetssinnet, såsom utmärkande sig för frånvaro af allt groft, rått och hvardagligt. *Anletsdragens f. F-en i dessa drag, konturer, former.* — 8) Egenskapen att vara utmärkt väl renad, luttrad, sofrad. *Guldets, silfrets, sockrets f.* — 9) *F-en af en röst, en ton,* dess egenskap att vara hög och späd, men klar och ren. — 10) (fig.) *a*) (i fråga om sinnena) Egenskapen att utmärkt väl uppfatta yttre intryck. *F-en af hans hörsel, syn, o. s. v.* — *b*) Skarpsinnighet, förståndighet, klokhet, själfullhet, sinnrikhet. *Blickens, fysionomiens f. Ingen kan bestrida f-en af hans smak* (i estetisk mening). *F-en af ett skämt. F-en i detta svar är beundransvärd.* — *c*) (både om person och sak) Slughet, klyftighet, förslagenhet. *Han är känd för mycken f. i sina underhandlingar. F-en af en anläggning, en plan.* — *Syn.* (äfv.) Finess. — *d*) (i fråga om person) Utmärkt snygghet i förening med belefvenhet och artighet i sätt och skick. *Hans f. går till öfverdrift.* — *e*) (om sak) Egenskapen att röja belefvenhet, hyfsning, städning, vett. *F. i seder, i sällskapston, i umgängesskick. F-en af ett beröm.* — *f*) Grannlagenhet. — *g*) Se *Finess,* 1 o. 2.

FINHYLLIG, a. 2. eller FINHYLLT, a. 1. Som har mycket fin hy.

FINHÅRIG, a. 2. Som har mycket fina hår.

FINHÅRIGHET, f. 3. Egenskapen att vara finhårig.

FINHÄCKLA, v. a. 1. Häckla mycket fin. *F. lin.* — *Finhäcklande,* n. 4. o. *Finhäckling,* f. 2.

FINISTVÅL, fi'nisstvå'l, m. sing. Se *Venedisk tvål.*

FINK, finngk, m. 2. Ett slägte af Sparffåglarna med kort, alldeles kägelformig, rak och spetsig näbb, stjerten merendels urnupen eller tvåklufven. Har en stor mängd arter, bland hvilka märkas: Bofink, Bergfink, Hämpling, Steglitsa, Grönsiska, Kanariefågel. Fringilla.

FINKEL, fi'nngkl, m. sing. Det vid brännvinsbränning först erhållna, orena brännvinet.

FINKELOLJA, fi'nngkl-å'llja, f. 1. (kem.) Ett slags olja af olika beskaffenhet, som innehålles i odistilleradt brännvin och meddelar det dess vanliga oangenäma lukt och smak.

FINKNÄT, fi'nngknä't, n. 5. (skepp.) Målad segelduk, fastspikad vid relingen, så väl inom- som utombords, på örlogsfartyg.

FINKORNIG, a. 2. 1) Som i brottet visar liksom små fina korn. — 2) Bestående af mycket fina korn. *F-t krut.* — *Finkornighet,* f. 3.

FINKÄNSLA, f. 1. sing. Se *Finkänslighet.*

FINKÄNSLIG, a. 2. 1) (om person) Som har en fin, grannlaga känsla. — 2) Som röjer, uttrycker, tillkännager en sådan känsla. — *Syn.* Se *Grannlaga.*

FINKÄNSLIGHET, f. 3. 1) Fin, grannlaga känsla hos en person. — 2) Egenskapen att röja, uttrycka en sådan känsla. *F-en i hans uppförande.* — *Syn.* Se *Grannlagenhet.*

FINMALA, v. a. 3. (Impf. — *malde.* Sup. — *malit.*) Mala mycket fin. — *Finmalande,* n. 4. o. *Finmalning,* f. 2.

FINMÅLA, v. a. 1. (mål.) Med samvetsgrann omsorg lägga sista handen vid ett arbete.

FINNA, v. a. 3. Ind. pres. sing. *Finner;* pl. *Finna.* Impf. sing. *Fann;* pl. *Funno.* Imper. sing. *Finn;* pl. *Finnen.* Konj. impf. *Funne.* Sup. *Funnit.* Part. akt. *Finnande;* part. pass. *Funnen.* 1) Påträffa något, som förut varit doldt. *Han har funnit en nedgräfd skatt.* Af denna bem. substantivet Fynd. — *Syn.* Hitta, Påträffa. — 2) Träffa någon eller något, vare sig att man söker eller icke söker. *Han fann honom på vägen. Jag fann honom vid bordet. Jag fann honom icke hemma. Jag fann papperet liggande i byrån.* (Fig. fam.) *F. någon,* få tillfälle att

hämnas på någon, t. ex.: *Jag f-ner dig nog; du skall icke slippa undan. F. fö'r sig,* träffa någon före sig på ett ställe. *F. igén, på',* se *Igenfinna, Påfinna.* — *Syn.* Anträffa, Träffa. — 3) Öfverraska. *Man fann honom färdig att rymma. Jag fann en tjuf gömd i rummet.* (Fig.) *F. någon med ett brott,* beträda honom dermed. *F. på',* se *Påfinna.* — *Syn.* Träffa, Anträffa, Påträffa, Påfinna, Öfverraska, Ertappa. — 3) Säges med hänseende till det tillstånd, hvari en person eller sak befinner sig i det ögonblick, då man träffar, undersöker dem, o. s. v. *Jag fann henne sofvande. Jag har funnit honom sjuk och utblottad på allt. Vi funno huset alldeles utplundradt. Vi hafva funnit hans affärer i godt skick.* — *Syn.* Befinna. — 4) (fig.) *a*) Säges om vissa saker, som hända, inträffa, om något som vederfares en, om intryck, goda eller onda, o. s. v. *Han fann döden i denna strid. Han f-ner tröst i er vänskap. F. hjelp hos någon. F. nöje, smak i något. Han bör vänta sig att f. många svårigheter i detta företag.* — Brukas i samma mening äfv. med person till objekt, t. ex.: *Ni skall i honom f. en sträng domare, men trogen vän. F. en beskyddare, hjelpare.* — *F. nåd för ens ögon,* behaga honom. *F. sin räkning, fördel i något,* finna det för sig fördelaktigt. *Detta rykte f-ner ingen tro,* ingen tror det. — *b*) Medelst tankeförmågan utfinna. *F. lösningen af ett problem, ordet till en gåta. F. ett medel,* | *en utväg. Han har funnit konsten att förlika allas sinnen. F. sak med någon,* taga något till förevändning att komma i tvist med någon. *F. på',* se *Påfinna. F. úpp, út,* se *Uppfinna, Utfinna.* — *Syn.* Utfinna, Uppfinna, Påfinna, Utfundera, Upptänka, Uttänka. — *c*) Anse, hålla före, tycka, att någon eller något är så eller så. *Jag finner dessa verser ganska vackra. Hurudant f-nner du detta vin? Jag, för min del, f-ner henne snarare vacker än ful. Jag f-ner det bra underligt, att ni vågar säga mig något sådant. Han fann soppan ganska god. F. skäl att göra något. F. tiden lång,* hafva ledsamt. *F. för godt,* anse nyttigt, tjenligt; akta nödigt, besluta. — *d*) Inhämta, lära känna, få veta. *Jag f-ner af ert bref, att . . . .* — *e*) Inse, märka, röna. *Nu f-ner jag riktigheten af hans omdöme. Jag kan ej f., att han har rätt i den punkten. Så mycket jag kan f., är han oskyldig. Det kan jag icke f.* — ***Finnas,*** v. dep. 1) Befinnas. *Han fanns villig, att . . . .* — 2) Vara, t. ex.: *De finnas, som tro; ingenting finnes* (äfv. *fins*) *så gement som dessa beskyllningar. Det f-nes deruti icke minsta tecken till sanning. Det f-nes hos honom både godt och ondt.* — *Syn.* Gifvas. — ***F. sig,*** v. r. 1) Tycka sig vara i ett visst tillstånd, lyckligt eller olyckligt, o. s. v. *Han fann sig lycklig, olycklig. Han f-ner sig mycket nöjd med denna förändring. F. sig väl, illa af något. F. sig böjd att . . . .* — *Syn.* Befinna sig. — 2) Icke blifva förlägen, ej bringas ur fattning; vara fintlig; hafva nödig sinnesnärvaro att svara på ett sätt, hvarigenom man ej blottställer sig. *Han blef öfverraskad, men fann sig genast.* — 3) *F. sig i något,* vara nöjd, belåten med, tåligt fördraga något. *Han f-ner sig i allt. Man måste veta att f. sig i olyckan, i sitt öde. F. sig i verlden,* skicka sig efter tiden, foga sig efter omständigheterna. *F. sig vid,* vara nöjd, belåten med, t. ex.: *Det f-ner jag mig vid,* det är jag nöjd med. — *Syn.* Foga sig, Nöja sig.

FINNAGGAD, a. 2. (bot.) Så kallas ett naggadt blad, då naggtänderna äro mycket små.

FINNANDE, n. 4. Handlingen, omständigheten, att man finner, att något finnes.

FINNBÄR, n. 5. Bär af Haftorn.

FINNE, m. 2. pl. *finnar.* (af *Fen,* moras) 1) Person, som tillhör finska nationen. — 2) Inbyggare i Finland, af hvad folkstam som helst. — 3) Person, född i Finland. (Talesätt) *Envis som en F.,* i högsta grad envis.

FINNE, m. 2. pl. *finnar.* (t. *Finne*) Varblemma i ansigtet.

FINNFISK, m. 2. Se *Fenhval.*

FINNIG, a. 2. Som har mycket finnar; full med finnar. *Vara f. i ansigtet. Ett f-t ansigte.*

FINNIGHET, f. 3. Egenskapen att vara finnig.

FINNSKUTA, f. 1. Så kallas i Sverige de smärre finska fartyg, som till Stockholm öfverföra ved och hvarjehanda lifsförnödenheter.

FINPOLERA, v. a. 1. Gifva någonting fin politur. — ***Finpolerande,*** n. 4.

FINPOLERING, f. 2. 1) Förfarandet, då man finpolerar. — 2) Fin politur.

FINPROF, n. 5. Prof, hvarigenom finheten af guld eller silfver utrönes.

FINSIKT, m. 2. Sådan slags sikt, som begagnas till finsiktning. — S. n. sing. indef. Finsiktadt mjöl.

FINSIKTA, v. a. 1. Göra ett pulverformigt ämne (mjöl, krut o. s. v.) mycket fint, medelst begagnande af finsikt. — ***Finsiktande,*** n. 4. o. ***Finsiktning,*** f. 2.

FINSILFVER, n. 5. Rent silfver.

FINSK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Finland, finska nationen eller finska folkstammen; som är född, inhemsk, växer eller tillverkas i Finland; äfv. derifrån kommen, der brukad. *F. ingefära,* den torkade roten af Kärrselin (Selinum palustre).

FINSKA, f. 1. 1) Finsk qvinna. — 2) Det finska språket. — 3) (särskilt i Stockholm; pop.) *F-an,* Finska kyrkan.

FINSKUREN, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pass. af obrukliga verbet *Finskära*) Sönderskuren i mycket små bitar eller stycken.

FINSMAKAD, a. 2. (om person) Som har fin smak, läcker gom.

FINSMAKLIG, a. 2. (om dricks- och matvaror) Som smakar fint, har en fin smak. — ***Finsmaklighet,*** f. 3.

FINSMIDE, n. 4. Sådana jern- och stålarbeten, hvilka efter smidningen måste fullkomnas medelst filning, slipning eller polering, och således vanligen hafva en blank yta. Kallas så till skilnad ifrån Svartsmide.

FINSTÖTA, v. a. 2. Stöta ett ämne med stöt, i mortel, tills det blifver fördeladt i mycket små partiklar eller pulveriseradt. — Part. pass. ***Finstött*** brukas nästan som adjektiv. — ***Finstötande,*** n. 4. o. ***Finstötning,*** f. 2.

FINT (i långt), adv. (I allm. motsatsen till *Groft.*) På fint sätt: 1) I sitt slag mycket tunt, smalt. *F. spunnet garn.* — 2) I ganska små partiklar, bitar, stycken; smått. *F. pulveriserad. F. fördelad. Hacka, stöta, mala f. Skrifva f.* — 3) Nätt, prydligt och med yttersta omsorg ända till de minsta delar. *F. arbetad.* — 4) *Blåsa f.* (på blåsinstrument), blåsa fina toner. — 5) (fig.) *a*) Slugt, klyftigt, förslaget. *En f. anlagd plan.* — *b*) Prydligt, med yttersta snygghet. *En f. klädd dam.* — *c*) På ett sätt, som röjer urskilning, sinnrikhet, belefvenhet, vett, förstånd. *F.*

skämta, berömma. — *d*) *F. bildad,* som fått en fin bildning, är van vid fina seder och en fin ton.

FINT, finnt, m. 3. (ital. *Finto*) 1) Låtsadt utfall i fäktning. — 2) (fig.) Konstgrepp, list, knep.

FINTLIG, a. 2. 1) (om person) *a*) Som lätt finner råd, utväg, medel att hjelpa sig i svåra fall. *Han är mycket f., när någonting går emot.* Man säger äfv.: *Ett f-t hufvud,* en fintlig menniska. — *Syn.* Rådig. — *b*) Som med lätthet finner sig i tal. *Honom gör ingen svarslös; han är dertill alltför f.* — *Syn.* Svarfyndig, Svarsgod. — 2) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver rådighet eller svarfyndighet. *Ett f-t drag. En f. utväg. Ett f-t svar,* qvickt påhittadt och klyftigt. — *Fintligt,* adv.

FINTLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fintlig.

FINTRÅDIG, a. 2. Som har fina trådar. — *Fintrådighet,* f. 3.

FINURLIG, a. 2. (fam.) 1) Smånätt. — 2) Småslug, fiffig. — *Finurlighet,* f. 3. — *Finurligt,* adv.

FINÅDRIG, a. 2. Som har fina ådror. — *Finådrighet,* f. 3.

FIOL, fiól, m. 3. (ital. *Viola*) Allmänt bekant stränginstrument, som spelas med stråke. *F-erna äro af 4 slag: violin, viola, violoncell och kontrabas.* (Fig. fam.) *Spela en dålig f.,* taga sig illa ut med något, göra dålig figur. *Betala f-erna,* betala kostnaderna för ett nöje, betala kalaset; få umgälla något. — *Ss. F-fodral.*

Anm. Man har på grund af härledningen börjat skrifva *Viol,* på samma sätt som *Violin;* men, då f-ljudet (hämtadt ifrån tyskan) ganska bestämdt låter höra sig i det förra ordet, hvaremot i det sednare v-ljudet är det allmänt rådande, torde vara skäl att bibehålla det antagna stafningssättet. — I det finare, artistiska språket brukas nästan alltid *Violin* i samma mening som *Fiol,* utom i sammansättningarna *Basfiol, Altfiol, Stockfiol.*

FIOL, f. (bot.) Se *Viol.*

FIOLBLOCK, fiólblå'ck, n. 5. (skeppst.) Två eller tre på längden uti ett stycke varande enskifveblock.

FIOLER, fiólr, m. 3. pl. (skeppst.) På bogsprötets ända, å båda sidor, fastbultade tasker med skifvor för förstängstagen.

FIOLHALS, fiólhálls, m. 2. Den del af en fiol, som förenar hufvudet med sjelfva stommen. Äfv. Violinhals.

FIOLHARTS, n. 3. Se *Stråkharts.* Äfven Violinharts.

FIOLMAKARE, m. 5. Musikalisk instrumentmakare, som tillverkar alla slags fioler. Äfv. Violinmakare.

FIOLSPELARE, m. 5. 1) En, som kan spela fiol. — 2) En, som för tillfället spelar fiol. — Ordet brukas endast om musikanter af lägre rang, såsom bondspelmän o. d.; om artister nyttjas Violinist.

FIOLSTALL, fiólstáll, n. 5. Upprättstående trästycke, fästadt på öfre sidan af stommen på en fiol, för att uppbära strängarna, som äro spända deröfver. Äfv. Violinstall.

FIOLSTRÅKE, m. 2. pl. — *stråkar.* Tunn, smal käpp, krökt nedåt vid begge ändarna, mellan hvilka tagel är spändt, och som begagnas att medelst strykning tvärs öfver strängarna på en fiol framkalla toner derur. Äfv. Violinstråke.

FIOLSTRÄNG, m. 2. 1) Tarmsträng, på särskilt sätt beredd, för att användas på fioler. — 2) Sådan sträng, spänd på en fiol ifrån hufvudet med till stränghållaren. Äfv. Violinsträng.

FIORITUR, fiåritúr, f. 3. (ital. *Fioritura*) Prydnad, grannlåt i sång.

FIRA, v. a. 1. I. (t. *feiern*) 1) Medelst högtidligheter och afhållande från arbete helighålla. *F. en dag, en fest, en högtid. F. minnet af en person.* — 2) (fig.) *a*) På det högsta prisa, loforda. *Hela Europa f-de den ryktbare Svensken: man kallade honom allmänt blomsterrikets konung.* — *Syn.* Se *Berömma.* — *b*) Smickra. *De store blifva alltid f-de.* — *Firande,* n. 4.

FIRA, v. a. o. n. 1. II. (sjöt.) *F.* ell. *f. på,* med eller utan afhåll eftergifva på ett tåg med vidfästad last. — *Firande,* n. 4.

FIRMA, fi'rrma, f. 1. (ital.) Den namnteckning, ett handelshus eller näringsidkare antagit.

FIRMAMENT, firrmamä'nnt, n. 3. o. 5. (lat. *Firmamentum*) Himlahvalf.

FIRMAN ell. FERMAN, -án, m. 3. (turkiskt ord, som betyder: befallning) Hvarje i storherrns namn af storvisiren utfärdad befallning, fullmakt, resepass.

FIRNING, f. 2. (sjöt.) Handlingen, då man firar (se *Fira,* II).

FIS, m. 2. Se *Fjert.*

FISA, v. n. 1. Se *Fjerta.* — *Fisande,* n. 4.

FISCAL, m. fl., se *Fiskal,* m. fl.

FISCH, m. 3. (fr. *Fiche*) Spelmark.

FISCUS, fi'sskuss, m. (lat.) 1) (hos Romarne) Kejsarens handkassa. — 2) (i sednare tider) Räntekammare, statskassa. Brukas isynnerhet med afseende på statens inkomster af böter, konfiskationer, m. m.

FISK, m. 2. 1) (nat. hist.) Ryggradsdjur med rödt, men kallt blod, utan lungor; andas förmedelst gälar och lefver i vattnet, hvari han fortskaffar sig (simmer) medelst så kallade simfenor. *En stor, liten f. Rensa f.* (Talesätt) *Frisk, qvick, munter, liflig som en f. i vattnet,* i hög grad. *Få sina f-ar varma, fjällade,* få påskrifvet, få tilltal, bannor, snäsor, snubbor. *Hvarken fågel eller f.,* hvarken det ena eller andra. *F-en vill gå i vatten,* säges skämtvis, då man äter fisk och vill påminna om att taga »en sup på fisken», som det kallas. (Ordspr.) *I lugnaste vatten gå största f-arne,* en lugn yta döljer ofta de våldsammaste lidelser. — 2) Brukas i sing. o. obestämd form, kollektivt, för att utmärka: *a*) Fiskar i allmänhet. *Färsk, salt f. Fånga f.;* — *b*) Maträtt af fångad och kokt, stekt eller på annat sätt tillredd fisk. *Hafva f. till förrätt. Äta f.* — 3) (skepp.) Hvarje hål i däcket för en mast, pump, o. s. v. — 4) (astr.) *F-arne: a*) benämning på en stjernbild i djurkretsen. — *b*) Ett af tecknen i djurkretsen. — *Ss. F-art, -fena, -fett, -fjäll, -gäl, -handel, -handlare, -handlerska* ell. *-månglerska, -hufvud, -lik, -lukt, -nät, -råm, -skinn, -slag, -smak, -sort, -stjert, -tand, -tran, -yngel.*

FISKA, v. a. 1. 1) Fånga fisk. *F. med krok, med metspö, med nät, not, o. s. v.* Brukas ofta absolut, t. ex.: *Jag skall i morgon fara ut att f.* (Fig. ordspråksvis) *F. i grumligt vatten,* söka begagna tillfället af oreda, villervalla, oordningar, oroligheter o. s. v., för att deraf draga fördel. Impersonelt säges: *Det f-r icke* eller *det vill icke f.,* fisket har ingen framgång, fiskfångsten är dålig. (Fig.) *F. efter,* genom ränker, list eller andras bemedling söka vinna; äfv. söka utforska, utleta, t. ex.: *Han f-r efter en nu ledig syssla; f. efter en rik flicka; f. efter en*

hemlighet. — *F. áf,* se *Affiska. F. bórt,* genom fiske borttaga, t. ex.: *Han har f-t bort all gösen i sjön;* äfv. (fig.) se *Bortkapa. F. úpp,* se *Uppfiska.* — 2) *F. perlor,* från sjöbottnen, genom dykning, upphämta perlmusslor.

FISKAFÄNGE, n. 4. Se *Fiskfångst.* Förekommer i bibeln, men brukas äfven stundom i skämtsam stil. *Det stora f-t.*

FISKÅKTIG, a. 2. Till utseendet liknande fisk.

FISKAL, fisskál, m. 3. 1) (ursprungligen) Embetsman, som hade uppsigt öfver Fiscus. — 2) (nu) Embetsman, som bevakar statens rätt, allmän åklagare. Se f. ö. *Advokatfiskal, Landsfiskal, Resefiskal, Stadsfiskal.* — *Ss. F-syssla, -tjenst.* [Fiscal.]

FISKALISERA, v. a. 1. Åtala. — *Fiskaliserande,* n. 4. o. *Fiskalisering,* f. 2. [Fisc —.]

FISKALISK, a. 2. Som tillhör, har afseende på eller är företagen på grund af en fiskals åliggande. *F. aktion,* åtal, anstäldt af allmän åklagare. [Fiscalisk.]

FISKANDE, n. 4. Handlingen, då man fiskar.

FISKARE, m. 5. 1) En, som är sysselsatt med fiske. — 2) En, som idkar fiske, för att deraf hafva sin näring. — *Ss. Fiskarehustru, -hydda, -koja, -nät, -skrå.*

FISKARGÅNG, m. 2. Särskilt ställe i en stad, der fisk hålles till salu.

FISKARRING, m. 2. Påfvens sigill, föreställande apostelen Petrus i gestalten af en fiskare.

FISKBALJA, f. 1. Stor balja eller så, hvari fiskmånglerskor förvara fångad fisk, antingen lefvande eller lutad.

FISKBEN, n. 5. 1) Ben i fisk. — 2) (uti inskränktare mening och vanligtvis) Klufna ben af hornskifvorna i hvalfiskens öfra käk, hvilka brukas till snörlif m. m. — *Ss. F-skaft, -sskört, -ssnörlif, -sstyfkjortel.*

FISKBENS-HYGROMETER, fi'sskbenshygråmétr, m. 2. pl. — *metrar.* Hygrometer (se d. o.), hvarvid en fin fiskbensremsa användes till mätare af luftens fuktighet.

FISKBETE, n. 4. Bete (se d. o. n. 4.), som begagnas vid fiske.

FISKBLÅSA, f. 1. Se *Simblåsa.*

FISKBLÖTERSKA, f. 1. Fiskmånglerska, som handlar med lutad fisk.

FISKBRAGD, se *Fiskebragd.*

FISKBRÄDE, n. 4. Litet afhyfladt bräde, hvarpå fisk fjällas och rensas.

FISKBYTTA, f. 1. Bytta, hvari fisk nedsaltas eller rimmad fisk förvaras.

FISKDAG, m. 2. (fam.) Dag i veckan, då efter antagen spisordning fiskmat tillagas till middagen.

FISKDAM, m. 2. pl. — *dammar.* Dam (se d. o. II, 2), hvari fisk uppfödes eller förvaras.

FISKDIKE, n. 4. Graf om två eller tre alnars bredd och nödig djuplek, som anlägges för vattnets aflopp, eller för att leda upp sjövattnet till lågländta ängar, och vid hvars nedersta ända utställas små längder, bundna af kort katseved, och efter hvilkas ledning fisken går upp i diket, der han med håf kan upptagas.

FISKDON, n. 5. Se *Fiskredskap.*

FISKDRAGG, m. 2. (sjöt.) Dragg, hvarmedelst man i sjön söker efter något förloradt.

FISKE, n. 4. 1) Fångande af fisk. *Godt, lönande, dåligt f. F. är en rolig sysselsättning.* Bildar flera sammansättningar, såsom Storfiske, Sillfiske, Insjöfiske, Braxenfiske, m. fl. — *Syn.* Fiskande, Fiskeri. — 2) Rättighet att fånga fisk. *Till hemmanet hör äfven f. i den tillstötande insjön.*

FISKEBRAGD, m. 3. Inrättning till fångande af fisk, såsom katsor, ålkistor, lanor, m. fl.

FISKEGÅRD, m. 2. Inrättning, bestående utaf afhuggna tall- och granbuskar, som, klufna i nedra ändan, och med en sten fastbunden i klyfvan, nedsättas uti vakar på isen, i rundel eller fyrkant, så att de formera ett slags gårdar, hvari klimpar af kli och malt nedkastas, för att ditvänja fisken, för utläggning af nät eller för mete.

FISKELÄGE, n. 4. Ställe på hafskusten, endast eller till större delen bebodt af fiskare. [Fiskläge.]

FISKERI, n. 3. 1) Se *Fiskeri,* 1. — 2) Företag, af enskilt man eller af ett bolag, till fiskes drifvande i stort. Säges isynnerhet i fråga om Storfiske. — 3) Se *Fiskeläge.*

FISKERIORDNING, f. 2. Stadga, innehållande föreskrifter om hvad i afseende på fiskeri iakttagas bör.

FISKESKÄR, n. 5. Skär i hafvet, der man vanligtvis fiskar.

FISKEVATTEN, n. 5. Viss rymd i sjö eller elf, der någon har rättighet att fiska. *Med hemmanet åtföljer f. i sjön Åsnen.* — Bör icke skrifvas Fiskvatten, hvilket är detsamma som Fiskspad.

FISKFÅNGST, f. 3. Mängd af fisk, som genom fiske fångas eller blifvit fångad. *F-en har i år varit större än förlidet år.* — *Syn.* Fiskafänge.

FISKFÄRS, m. 3. (kokk.) Färs (se d. o.), tillagad af fisk. [- fers.]

FISKGALLA, f. 1. Gallan i fisk. Se *Galla,* 1.

FISKGELÉ, fi'sskschelé, n. 3. Gelé (se d. o.), tillredt af fisk.

FISKGRYTA, f. 1. 1) Gryta, som begagnas att koka fisk uti. — 2) Gryta, full med fisk, kokt eller som kokas.

FISKGÄL, m. 2. Se *Gäl.*

FISKHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* (skepp.) Svår jernhake, med stjert och kaus, som nyttjas, då ankaret skall kipas.

FISKHUD, f. 2. Se *Fiskskinn.*

FISKHÅF, m. 2. pl. — *håfvar.* Håf, hvarmed fisk upptages ur vattnet i sjö, flod eller dam. Är af flera olika slag, såsom: Katsehåf, Sumphåf, Methåf, Norshåf, hvilka ses på sina ställen.

FISKHÖK, m. 2. Se *Fiskljuse.*

FISKIGEL, m. 2. pl. — *iglar.* En art af Igeldjuren, en tum lång, gul; lefver af fiskars blod, som han suger i sig. Hirudo piscium.

FISKKATSA, f. 1. Se *Katsa.*

FISKKITTEL, m. 2. pl. — *kittlar.* Kokkittel, som begagnas för kokning af fisk. Äfv. *Fiskkettil.*

FISKKORG, m. 2. 1) Korg, som begagnas att förvara fisk uti eller ämnad till detta ändamål. — 2) Korg med fisk uti. I obestämd form säges oftare *Korg fisk.*

FISKKÄRNOR, f. 1. pl. Se *Kockelkärnor.*

FISKKÖPARE, m. 5. — PERSKA, f. 1. En, som i stort handlar med fisk. — *Syn.* Fiskhandlare.

FISKLAKE, m. sing. Lake på insaltad fisk.

FISKLEK, m. 2. Mängd af fisk, som leker.

FISKLIM, n. 5. Lim, beredt af fisk.

FISKLJUSE, fi'sskjúse, m. 2. pl. — *ljusar.* Ett slägte af roffåglarna, två fot lång, gråbrun med hvita spräcklor, de undre delarne hvita, näb-

ben svart, näbbhud och fötter blå; lefver af fisk. Kallas äfv. Fiskhök, Sjöhök. Falco haliætus.

FISKLJUSTER, se *Ljuster*.

FISKMAT, m. sing. Mat, tillredd af fisk.

FISKMJERDE, se *Mjerde*.

FISKMÅSE, m. 2. pl. — *måsar*. Simfågel, af 17 ½ tums längd, ofvan askblå både på rygg och vingar, det öfriga af kroppen snöhvitt; lefver isynnerhet af fisk. Kallas äfv. blott Måse, samt Måka. Larus canus.

FISKOLJA, f. 1. Se *Fisktran*.

FISKPASTEJ, fi'sskpastä'j, m. 3. Pastej, tilllagad af fisk.

FISKPLANKOR, f. 1. pl. (skepp.) De medlersta plankorna af däcket på ett fartyg, i hvilka hål befinnas, för master, pumpar, o. s. v.

FISKREDSKAP, n. 5. o. m. 3. 1) (neutrum) Redskap, som användes vid fiske. — *Syn*. Fiskdon. — 2) (maskulin; kollektivt) Samteliga redskap, don, som dervid användas. *All f-en befanns i bästa skick*.

FISKRIK, a. 2. Som har god tillgång på fisk. *F. sjö. F-t vatten*.

FISKRYSSJA, se *Ryssja*.

FISKRÅK, n. 5. Innanmätet på fisk, hvilket urtages, då den rensas, för att lagas till mat.

FISKSJUKA, f. 1. Sjukdom, som för någon tid är allmänt rådande bland fisk.

FISKSKINN, n. 5. 1) Skinn af allt slags skinnfisk. — 2) (uti inskränktare mening) Skinn af åtskilliga slags fisk, såsom stör, eller af skäl, hvilket vid finare träarbeten användes till afputsning och polering. Se vidare *Schagräng*.

FISKSOPPA, f. 1. Soppa, tillredd af fiskspad med persiljerötter, palsternackor, selleri, lök och persilja.

FISKSPAD, n. 5. Vatten, hvari fisk blifvit kokad.

FISKSUMP, m. 2. Se *Sump, Båtsump* och *Släpsump*.

FISKSÅ, m. 2. Se *Fiskbalja*.

FISKSÅS, m. 3. Sås till en fiskrätt.

FISKSÄLJARE, m. 5. —JERSKA, f. 1. En, som handlar med fisk.

FISKTIONDE, m. 4. Tiondeafgift, bestående af fisk, till pastor i skärgårdsförsamlingar.

FISKTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar*. Den, som olofligt vittjar annans nät eller fiskebragd.

FISKTORG, n. 5. Särskilt torg i en stad, der fisk hålles till salu.

FISKTRAN, m. sing. Fettet af fisk, isynnerhet af hvalfiskar och skälar; är, sådan den förekommer i handeln, flytande, gulbrun och har en obehaglig fisklukt.

FISKTÄRNA, f. 1. Simfågel, af Tärnornas slägte, 18 tum lång, blågrå, med svart hufva, hvit stjert, näbb och fötter röda. Kallas äfv. endast Tärna, samt Bättentärna. Sterna Hirundo.

FISKUS, se *Fiscus*.

FISKVARA, f. 1. Viktualievara, som består af fisk, använd som födoämne, saltad, torkad, rökt, o. s. v. Brukas mest i plur.

FISKVATTEN, n. 5. Vatten, som begagnas till sköljning af fisk, som skall tillredas till mat.

FISKVÅG, m. 2. Särskilt våg i en stad, der fiskvaror vägas.

FISKÄTANDE, n. 4. Omständigheten, att man vanligtvis lefver af fisk, förtär mycket fisk till sin föda. *F. är vanligt bland katoliker, under fastlagen*. — *Adj*. 1. 1) Som för tillfället äter fisk. I denna bem. mindre brukligt. — 2) (allmännare) Som lefver af fisk, ofta förtär fisk. *Ett f. folk*. Brukas isynnerhet ofta i naturalhistorien. *Ett f. djur, en f. fågel*.

FISKÄTARE, m. 5. 1) En, som för tillfället äter fisk. *När jag kom in, fann jag ett par f. sittande vid ett bord*. Brukas i denna bem. mindre ofta. — 2) En, som vanligtvis lefver af fisk, ofta förtär fisk, tycker om fiskmat. *Han är en stark f*. — 3) (nat. hist.) Säges om däggdjur och fåglar, som lefva af fisk.

FISKÖRN, m. 2. En art af örnslägtet, omkring 3 fot lång och med något öfver 7 fots vingbredd; färgen brungrå med ljusare hufvud och hals; stjerten hvit och näbben gul. Kallas äfv. Vanlig Hafsörn. Falco albicilla.

FISS, n. 5. (i musik) F, upphöjdt en half ton.

FISSIL, -i'l, a. 2. Som låter klyfva sig.

FISSUR, -úr, f. 3. (kir.) Spricka i ben, benbrott på längden. Benspalt.

FISTEL, fi'sstl, m. 2. pl. *fistlar*. Pipigt sår, som utbreder sig under huden och fördjupar sig i någon del af menniskokroppen, vanligtvis med en ytterst fin öppning utåt, hvarigenom var utflyter. Pipsår. Ingår i några sammansättningar, såsom: Tandfistel, Tårfistel, m. fl.

FISTELAKTIG, FISTELARTAD, a. 2. Som liknar en fistel.

FISTELKNIF, m. 2. pl. — *knifvar*. Ett slags fältskärsknif, som begagnas vid fistelskärning.

FISTELSKÄRARE, m. 5. Kirurg, som är öfvad att operera fistlar och utöfvar denna konst.

FISTELSKÄRNING, f. 2. Kirurgisk operation, då en fistel bortskäres.

FIX, a. 2. (lat. *Fixus*) 1) Fast, stadig, orörlig. *F. idé*, någon viss inbillning, som uteslutande sysselsätter en menniskas tankar och till viss grad beröfvar henne förnuftets bruk. — 2) (kem.) Eldfast.

FIXERA, v. a. 1. 1) Fastställa, bestämma. *F. priset på en vara*. — 2) Skarpt fästa ögonen på någon. *F. någon*. — 3) (kem.) Göra fast ell. stadig, gifva fast form. Säges om flytande ämnen. — *Fixerande*, n. 4. o. *Fixering*, f. 2.

FIXSTJERNA, fi'ckssjä'rna, f. 1. Stjerna, som alltid bibehåller samma rum i förhållande till andra stjernor och lyser med eget ljus. Fast stjerna, Sol.

FJELL, se *Fjäll*.

FJERD, se *Fjärd*.

FJERDE, fjä'rde, ordningstal. Som är näst efter den tredje. *Hvar f. dag, vecka, månad. För det f*. [Fjärde.]

FJERDEDAGSFROSSA, f. 1. Frossfeber, då febern återkommer hvar fjerde dag.

FJERDEDEL, m. 2. En del af ett helt, hvilket är deladt i fyra lika stora delar. *Tre f-ar. En f-s aln, mil, timma. Ett f-s skålpund, år*. (I musik) *En f-s not, paus, takt*.

FJERDEPART, m. 3. 1) Se *Fjerdedel*. — 2) Lott i Falu grufva, utgörande en fjerdedel af hvarje s. k. utfjerding, eller $^1/_{200}$ af grufvan.

FJERDING, fjä'rdinng, m. 2. 1) En åttondedel af en tunna torra varor (i Nerike en fjerdedels tunna). — 2) Fjerdedel af ett slagtadt kreatur. — 3) *F-en*, benämning på en viss del af Upsala stad.

FJERDINGSFÖRSTE, m. 2. pl. — *förstar*. Det i bibeln begagnade svenska ordet för det grekiska Tetrarches, hvarmed några småfurstar i Judeen betecknades.

FJERDINGSMAN, m. 5. pl. — *män*. Ett slags polisuppsyningsman på landet, hvilken det åligger att underrätta kronofogden eller länsman-

nen om sjöskador, att tillse, det vakar upphuggas å tillfrusen is, m. m. — *Ss. F-stjenst.*

FJERDINGSVÄG, fjärdinngsvä'g, m. 3. En fjerdedels mil.

FJERNDEL, se *Fjerdedel.*

FJERMA, fjä'rrma, v. a. 1. (föga brukl.) Aflägsna. [Fjärma.]

FJERMARE, a. o. adv. kompar. (af *Fjerran*) Aflägsnare. *Närmare och f.* — *Fjermast*, superl.

FJERRAN, fjä'rrann, adv. Långt bort. *När och f. F. ifrån. Vare det f. ifrån mig!* bevare mig Gud derifrån! — Förekommer någon gång, dock mindre riktigt, brukadt som adjektiv, t. ex.: *Ett f. land.* [Fjärran.]

FJERRGLAS, n. 5. Se *Teleskop.*

FJERSING, fjä'rrsinng, m. 2. Ett slags taggfenig fisk, som finnes vid Skandinaviens vestra kuster. Trachinus Draco. [Fjärsing.]

FJERT, fjärrt, m. 2. Väder, som bortgår ur kroppen genom bakändan. [Fjärt.]

FJERTA, v. n. 1. Släppa väder genom bakändan. — *Fjertande*, n. 4. [Fjärta.]

FJESK, fjässk, m. 2. En, som har den vanan att fjeska. — S. n. 5. sing. Onödig, vanligtvis tillgjord beställsamhet. [Fjäsk.]

FJESKA, v. n. 1. 1) Gå till väga med onödig ifver och brådska i en sak. — 2) Visa tillgjord beställsamhet för andra. — *Fjeskande*, n. 4. [Fjäska.]

Anm. Kommer af det gamla verbet *Fysa*, fösa, skynda på.

FJESKIG, FJESKAKTIG, a. 2. Som har den vanan att fjeska. — *Syn.* Beställsam, Beskäftig. [Fjäskig.]

FJESKIGHET, FJESKAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fjeskig. — *Syn.* Beställsamhet, Beskäftighet. [Fjäsk —.]

FJESKIGT, adv. På ett fjeskigt sätt, med fjesk. — *Syn.* Beställsamt, Beskäftigt. [Fjäskigt.]

FJETTER, fjä'ttr, m. 2. pl. *fjettrar.* (i fornspråket *Fjodur*) Fängselredskap, hvarmed en person fängslas till fötterna. *Fenrisulfven sade, då Asarne visade honom f-n Gleipner och bådo honom försöka den: »Föga heder synes mig vara att hämta af att slita sönder ett så smalt band; men är det gjordt med list och svek, så kommer det aldrig på mina fötter.»* — Ordet brukas numera mest i plur. — *Syn.* Se *Boja.* [Fjätter.]

FJETTRA, v. a. 1. 1) Binda, fängsla med fjettrar. — 2) (fig.) Göra någon sig undergifven, kufva. — *Syn.* Se *Fängsla.* — *Fjettrande*, n. 4. o. *Fjettring*, f. 2. [Fjättra.]

FJOL. *I f.*, adverbialt uttryck, som betyder: i förra året.

Anm. Ordet heter egentligen *Fjor* och skrifves så ännu af många, ehuru i uttalet l-ljudet gjort sig allmänt gällande. Har under tidens lopp blifvit förändradt ifrån det gamla svenska *I fiord* eller *förar*, d. v. s. i förra året.

FJOLGAMMAL, a. 2. Som varit till, lefvat sedan i fjol.

FJOLL, n. 5. sing. Se *Fjolleri.*

FJOLLA, f. 1. Tanklös, dåraktig qvinna. — *Syn.* Toka.

FJOLLAS, v. d. 1. I ett sorglöst och glädtigt lynne hafva hvarjehanda narraktiga puts för sig eller tala tok. — *Syn.* Tokas.

FJOLLER, m. sing. (föga brukl.) Tanklös, dåraktig karl. — *Syn.* Tok, Narr, Stolle, Tokstolle.

FJOLLERI, n. 3. Fjollig handling, fjolligt puts; fjolligt yttrande. — *Syn.* Tokeri, Tok, Fjollighet.

FJOLLIG, a. 2. 1) (om person) *a*) Tanklös och dåraktig. — *b*) Rubbad till sina sinnen. — *Syn.* Se *Tokig.* — 2) (om sak) Som uttrycker, röjer, tillkännagifver fjollighet.

FJOLLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara fjollig. — 2) Se *Fjolleri.*

FJOLÅRET, fjòl-å'rätt, n. 5. sing. def. Förra året.

Anm. Ordet brukas allmänt, men är egentligen en pleonasm, såsom af Anm. under *Fjol* kan ses.

FJOR, se *Fjol.*

FJORD, m. 2. Norska ordet för det svenska *Fjärd* (bem. 1).

FJORTON, fjòrtånn, grundtal. Fyra och tio tillsammans. *I dag f. dagar till. För f. dagar sedan.* (I piketspelet) *F. kungar, damer, o. s. v.*, fyra kungar, &c.

FJORTONDE, ordningstal. Som är näst efter den trettonde.

FJORTONDEDEL eller (sammandr.) FJORTONDEL, m. 2. En del af ett helt, hvilket är deladt i fjorton lika stora delar.

FJORTONÅRIG, a. 2. 1) Fjorton år gammal. — 2) Som påstått eller påstår fjorton år.

FJOSKIG, fjå'sskigg, a. 2. Ej rätt klok, något rubbad till sina sinnen. — *Syn.* Se *Fånig.*

FJOSKIGHET, f. 3. Klent förstånd, gränsande till sinnessvaghet. — *Syn.* Se *Fånighet.*

FJUGG, n. 5. Se *Fnugg.*

FJUN, n. 5. 1) Kort, fint, mjukt och krusigt hår på huden af fåglar. — 2) Se *Skäggfjun.* — 3) Kort, fint och mjukt hår på vissa växter och växtdelar. — 4) (kollektivt) Samteliga fjunstrån på en kropps- eller växtdel.

FJUNIG, a. 2. Som har dun, försedd, beklädd med fjun.

FJUNIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fjunig.

FJÄDER, fjä'dr, m. 2. pl. *fjädrar.* 1) Hvarje af de rörformiga, med hår på sidorna beklädda delar, som utgöra fåglarnes hudbetäckning. *En f. består af två delar: Röret och Fanet. Den del af röret på en fjäder, som är fäst i fågelns kropp, kallas spole; den öfriga delen, hvarvid fanet är fäst, kallas Skaft. Rycka f-drarna af en fågel. Fälla f-drarna*, säges om en fågel, då han förlorar dem och får andra i stället. *Få nya f-drar.* Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Ving-, Stjert-, Täck-, Skulder-, Smällfjäder. — 2) Sådan del af en fågels betäckning, utryckt och begagnad till hvarjehanda ändamål. *F-n på en klavecin, på en pil. F-drar på en hatt. Grannlåt af f-drar. Lätt som en f. Lägga en f. till märke i en bok.* (Fig. talesätt) *Prunka, pråla med lånta f-drar*, med andras tillhörigheter. Hit höra sammansättningarna Struts-, Häger-, Påfågelfjäder, m. fl. — 3) (i sing.; kollektivt) *a*) Samteliga fjädrarne och dunen på en fågels kropp. *Fågelungen har ännu icke fått f.* — *b*) Det afspritade fanet af fågelfjädrar, jemte dun, som begagnas till stoppning i sängkläder. *F-n i en bolster.* — 4) Ett stycke väl härdadt, elastiskt stål (äfv. jern, koppar), som genom sin elasticitet åstadkommer tryckning på något föremål och derigenom frambringar rörelse. *F-n i ett ur. F-drarne på en vagn. Röras genom f-drar. Denna maskin går på f-drar.* (Talesätt) *Gå som på f-drar*, konstladt, tillgjordt. Ingår i en mängd sammansättningar, såsom: Drif-, Tryck-, Slag-, Vagns-, Stålfjäder, m. fl. — 5)

(skepp.) Den del af kölen, som är under spunningen. [Fjeder.]

FJÄDERAKTIG, FJÄDERARTAD, fjä'dr--, a. 2. Som liknar fjäder (bem. 1).

FJÄDERALUN, fjä'dr-álunn, m. sing. Se *Bittersalt.*

FJÄDERAMIANT, fjä'dr-amiánnt, m. 3. (mineral.) En art Gipssten.

FJÄDERBOLL, m. 2. Se *Volang.*

FJÄDERBOLSTER, m. 2. o. n. 5. pl. — *bolstrar* o. *bolster.* Bolster, stoppad med fjäder (bem. 3, *b*).

FJÄDERBORSTE, m. 2. pl. — *borstar.* Se *Fjäderqvast.*

FJÄDERBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* Busklik prydnad af fjädrar (bem. 2), som militärer och andra uniformklädda personer bära på hatt, hjelm eller schakå.

FJÄDERCIRKEL, fjä'dr-si'rrkl, m. 2. pl. — *cirklar.* (tekn.) Ett slags cirkel, hvars båda ben äro förenade genom en böjd fjäder (bem. 4), som alltid sträfvar att hålla benen ifrån hvarandra, så att cirkeln alltid säkert bibehåller samma ställning.

FJÄDERESS, n. 5. Se *Ess.*

FJÄDERFIL, m. 2. (tekn.) Ett slags fil, 2 till 4 tum lång, trekantig, halfrund och kniflik, som begagnas förnämligast af guldsmeder och juvelerare.

FJÄDERFLOCK, m. 2. (poet.) *Luftens f.*, foglarne.

FJÄDERFÄ, n. 4. sing. Allt slags tam fågel, som uppfödes, för att hafva nytta af köttet, äggen och fjädrarna, såsom höns, gäss, ankor, m. fl.

FJÄDERFÄLLNING, f. 2. 1) Fjädrarnes på en fågel affallande, vid ruggning. — 2) Tiden, då detta sker. — *Ss. F-stid.*

FJÄDERGRÄS, n. 5. (bot.) En gräsväxt, med fjäderlika agnborst. Stipa pennata.

FJÄDERHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* (jäg.) Fjäder, som slutar med en hake, för att fasthålla ett igenfäldt giller.

FJÄDERHANDEL, m. sing. Handel med fjäder (bem. 4).

FJÄDERHANDLARE, m. 5. — LERSKA, f. 1. En, som drifver handel med fjäder (bem. 4).

FJÄDERHARTS, n. 3. Se *Kautschuk.*

FJÄDERHUS, n. 5. (urm.) Cylindriskt rum, hvaruti fjädern i ett ur är innesluten.

FJÄDERHUSTAPP, m. 2. (urm.) Axeln i ett fjäderhus.

FJÄDERKRAFT, f. 3. Se *Spänstighet.*

FJÄDERKUDDE, m. 2. pl. — *kuddar.* Kudde, stoppad med fjäder (bem. 3, *b*).

FJÄDERKÅL, m. sing. (trädg.) En varietet af blåkål, med stora, i kanten finkrusiga, flerfärgade blad af gröna, röda, violetta och hvita färgskiftningar.

FJÄDERLIK, a. 2. 1) Liknande en fjäder (bem. 1). — 2) (bot.) *a*) Säges om nerverna i ett blad, då de visa likhet med fanets ställning på en vanlig penna. — *b*) Säges äfv. om fröfjun, när det har likhet med en fjäder. — *c*) Äfv. om märkena på gräs, när de sitta på ett kort stift, eller oskaftade på sjelfva fruktämnet, och äro beklädda med korta, i en eller två rader ställda hår.

FJÄDERLÅS, n. 5. Ett slags ganska enkelt bösslås, hvari slagfjädern gör på samma gång tjenst som hane.

FJÄDERLÄTT, a. 1. Lätt som en fjäder (bem. 2), mycket lätt.

FJÄDERLÖS, a. 2. Som är utan fjädrar (bem. 1).

FJÄDERMOSAIK, ----i'k, m. 3. Ett slags mosaikarbete, sammansatt af sköna eller sällsamma fågelfjädrar.

FJÄDERNERVIG, a. 2. (bot.) Så kallas ett blad, då bladskaftet är förlängdt till en midt igenom bladet gående hufvudnerv, och på ömse sidor längs efter densamma utgå sidonerver (grenar), som bilda en tydlig vinkel emot hufvudnerven.

FJÄDERPRYDNAD, f. 3. Prydnad af fjädrar (bem. 2), som användes, dels till klädseln (såsom hos vissa Negerfolk och vilda stammar), dels i boningsrum.

FJÄDERQVAST, m. 2. Qvastformig viska, förfärdigad af fjädrar (bem. 2). — *Syn.* Fjäderviska, Fjäderborste.

FJÄDERRIK, a. 2. (mindre brukl.) Som har en tät betäckning af fjädrar (bem. 1).

FJÄDERSIGTE, n. 4. Sigte på en bössa, bestående af en lutande stålfjäder, hvars främsta ända är fästad på pipan och den eftersta bär den lodräta sigtplanen.

FJÄDERSPELVERK, n. 5. Spelverk i fickur, dosor o. s. v., hvilket drifves med en fickursfjäder och förmedelst en liten med stift besatt vals spelar vissa melodier.

FJÄDERSPRITARE, m. 5. — TERSKA, f. 1. En, som spritar fjäder (bem. 3, *b*).

FJÄDERSPRITNING, f. 2. Fanets frånrifvande från afplockade fågelfjädrar, för att begagnas till stoppning i sängkläder.

FJÄDERSPÄNNARE, m. 5. Instrument, att mäta låsfjädrars styrka.

FJÄDERSPÄNSTIG, a. 2. Spänstig som en fjäder. Se *Elastisk.*

FJÄDERSPÄNSTIGHET, f. 3. Se *Elasticitet.*

FJÄDERSTÅL, n. 5. Stål, som begagnas till hvarjehanda slags fjädrar (bem. 4), såsom vagns-, lås-, slagfjädrar, m. fl.

FJÄDERTOFS, m. 2. Tofs af fjädrar (bem. 1), som vissa foglar hafva på hufvudet.

FJÄDERVINDARE, m. 5. (tekn.) Verktyg, som vid tillverkningen af ur begagnas, för att insätta fjädern i sitt hus samt uttaga den derur.

FJÄDERVISKA, f. 1. Se *Fjäderqvast.*

FJÄDERVÅG, m. 2. Se *Dynamometer.*

FJÄDRA, v. a. 1. 1) Sätta fjäder eller fjädrar (bem. 2) på. *F. en pil.* — *Syn.* Befjädra. — 2) *F. nér*, ostäda med fjäder (bem. 3, *b*). *F. ner någon, något. F. ner sig.* — *F. sig*, v. r. (föga brukl.) Betäckas med fjäder. — *Fjädrande*, n. 4.

FJÄDRIG, a. 2. 1) Full med fjäder (bem. 3, *b*). — 2) Se *Elastisk.*

FJÄLAR, m. 2. pl. (gam. krigsk.) Uppstoppade säckar, som hängdes litet stycke utanför muren af en belägrad fästning, för att skydda den för stenkast af Blidor.

FJÄLL, n. 5. I. 1) Hvar och en af de små tunna, platta skifvor, som, fästade utanpå hvarandra, betäcka kroppen på en del fiskar (Fjällfiskar) och reptilier (t. ex. ödlor och ormar). — 2) (bot.) Växtdel, som liknar fiskfjäll. — 3) Säges om små, tunna och lätta delar, hvilka sitta helt löst på ytan af kroppar och efterhand aflossna. *Huden på hans kropp föll af i f. F. i hufvudet, i ansigtet.* — 4) Hvad som blifvit arbetadt i form af fjäll (bem. 1). [Fjell.]

FJÄLL, n. 2. o. 5. II. Högt, vidsträckt berg, hvars topp större delen af året eller alltid är betäckt med snö. *Norska Fjellen* (eller *Fjellarne*). — *Syn.* Fjällberg; (i plur.) Alper. [Fjell.]

FJÄLLA, v. a. 1. 1) Medelst knif eller på annat sätt taga fjällen (I, 1) af. *F. fisk.* (Fig. fam.) *Få sina fiskar f-de*, få påskrifvet, få skrapa, blifva strängt tillrättavisad, recenserad, o. s. v. *F. åf*, se *Affjälla.* — 2) (fig. pop.) Tillfoga någon förlust, skada, vinna på någon mycket i spel. *F. någon.* — *F. sig*, v. r. Säges om en yta, isynnerhet hud, skinn, som mer eller mindre förlorar sitt sammanhang och söndrar sig i en mängd små fjäll (I, 3), hvilka småningom affalla. Man säger äfv. i samma mening *F. åf*, hvilket då är neutrum. — *Fjällande*, n. 4. [Fjella.]

FJÄLLAKTIG, FJÄLLARTAD, a. 2. Liknande fjäll (I, alla bem.). [Fjell—.]

FJÄLLBERG, n. 5. Se *Fjäll*, II.

FJÄLLBJÖRK, f. 2. Ett slags buskaktig björk, som växer i fjälltrakter. Betula fruticosa.

FJÄLLBO, m. 3. pl. — *bor.* (mindre brukl.) En, som bor i en fjälltrakt.

FJÄLLBYGD, f. 3. Bebyggd ort i en fjälltrakt.

FJÄLLBÄR, n. 5. Bär af Fjällbärsbusken. Kallas äfv. Ripebär.

FJÄLLBÄRSBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* En mindre buskväxt, allmän i Lappska fjällen och Dalarne, med svarta, saftiga bär. Arbutus alpina.

FJÄLLDAL, m. 2. Dal emellan fjäll eller i en fjälltrakt.

FJÄLLDÖRR, f. 2. Se *Fjällport.*

FJÄLLFINNE, m. 2. pl. — *finnar.* Finne, som bor i de Lappska fjällen.

FJÄLLFISK, m. 2. Sådan slags fisk, som är betäckt med fjäll (I, 1). Kallas så till skilnad ifrån Skinnfisk.

FJÄLLFORMIG, a. 2. Som till formen liknar ett fjäll (I, 1).

FJÄLLFRAS, m. 2. (rättare *Filfras*) Se *Järf.*

FJÄLLGNOTT, fjä'llgnå'tt, n. 5. Ett slags borstsvansad insekt, nästan liknande en fisk, ehuru blott 3 till 4 linier lång, hal, med fina, silfverglänsande fjäll. Springer lifligt och finnes i fönster, böcker, bland socker och sötsaker, som han gerna förtär. Lepisma saccharina.

FJÄLLGÅS, f. 5. pl. — *gäss.* En art af Gåsslägtet, 25 tum lång, med liten svart näbb och svarta ben, hufvud och hals svarta eller svartgrå, rygg och skuldror brungrå med ljusgrå fjäderkanter, undergump och stjerttäckarne hvita. Kallas äfv. Helsing, Hafregås. Anser leucopsis.

FJÄLLHARE, m. 2. pl. — *harar.* Den i Sverige vanliga arten af Harslägtet, om sommaren gulgrå, om vintern snöhvit. Lepus variabilis.

FJÄLLIG, a. 2. Betäckt med fjäll (I, alla bem.). [Fjellig.]

FJÄLLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fjällig.

FJÄLLIK, a. 2. Liknande fjäll (I, alla bem.).

FJÄLLKATT, c. Se *Järf.*

FJÄLLKLYFTA, f. 1. Se *Bergsklyfta.*

FJÄLLKNUT, m. 2. Se *Bergknut.*

FJÄLLKNÖL, m. 2. Brant fjällberg af mindre vidd.

FJÄLLKRANSAD, a. 2. (bot.) Säges om en rot, då hon öfverst vid rothalsen är omgifven med en krans af fjäll (I, 2).

FJÄLL-LEMMEL, fjä'll-lémml, m. 2. pl. — *lemlar.* En art af Lemmelslägtet, gulbrun och svartskäckig med ganska kort svans. Vandrar stundom ifrån fjällbygderna till slättlandet i ofantliga skaror, hvilka ej sällan drunkna i hafvet eller större sjöar. Kallas äfv. Fjällmus, Sobelmus. Lemmus (Hypudæus) borealis.

FJÄLLMUS, f. 5. pl. — *möss.* Se *Fjäll-lemmel.*

FJÄLLNING, f. 2. Handlingen, då man fjällar.

FJÄLLORM, m. 2. Se *Blindorm.*

FJÄLLPANSAR, n. 5. Pansar, sammansatt af små fjällformiga metallplåtar, fästade öfver hvarandra. Skrifves äfv. — *pantsar.*

FJÄLLPIPARE, m. 5. Se *Pomeransfågel.*

FJÄLLPORT, m. 2. Djup sänkning emellan tvenne fjäll i en fjällrygg.

FJÄLLPUNS, fjä'llpúnns, m. 2. (tekn.) Puns, hvars ändyta har formen af ett litet fjäll (I, bem. 4) eller ett spetsigt blomblad.

FJÄLLRACKA, f. 1. Se *Fjällräf.*

FJÄLLRAPA, f. 1. Se *Myrbjörk.*

FJÄLLRIPA, f. 1. En art Ripa, 14½ tum lång, om vintern hvit, men om sommaren brunspräcklig; hanen har alla årstider ett bredt, svart band, kalladt tygel, som går ifrån näbbviken genom ögat till tinningarna, samt öfver ögonen en stor halfrund, röd fläck. Lagopus alpina.

FJÄLLROT, f. 3. pl. — *rötter.* (bot.) Ört, som växer vid bergsrötter; hela växten rosenröd, roten liknande ett perlband, med tjocka fjäll öfver hvarandra liggande. Lathræa squamaria.

FJÄLLRYGG, m. 2. 1) Öfversta sträckningen af ett fjäll. — 2) Se *Fjällsträcka.*

FJÄLLRÄF, m. 2. pl. — *räfvar.* En art af Räfslägtet, långhårig, om sommaren askgrå, hvit om vintern; finnes i Skandinaviens fjälltrakter. Kallas äfv. Fjällracka. Canis lagopus.

FJÄLLSKAL, n. 5. Stor, med mossar och myror uppfylld urhålkning i en fjälltrakt.

FJÄLLSKRED, n. 5. Den på sluttningen af ett fjäll lägrade jordmassans lossnande från sin grund och småningom fortgående nedskridande i dalen nedanför.

FJÄLLSKREFVA, f. 1. Se *Bergsskrefva.*

FJÄLLSKÖLDPADDA, f. 1. En art Sköldpadda, med 13 tjocka, tegelvis öfver hvarandra liggande plåtar, hvilka utgöra den så kallade Sköldpadden. Chelonia imbricata.

FJÄLLSLUTTNING, f. 2. Sluttningen af ett fjäll (II).

FJÄLLSLÄTT, f. 3. Slätt vid foten af ett fjäll (II), emellan tvenne fjäll eller öfverst på ett sådant.

FJÄLLSPETS, m. 2. Öfversta delen af ett fjäll (II), när den har spetsig form.

FJÄLLSTRÄCKA, f. 1. Sträcka af sammanhängande fjällberg.

FJÄLLSYRA, f. 1. (bot.) Mångårig växt, i Lappska fjällen, utmärkt för sin behagligt sura smak. Rheum digynum.

FJÄLLTALL, f. 2. Se *Bergtall.*

FJÄLLTOPP, m. 2. Öfversta delen af ett fjäll (II), då den är kullrig och intager blott helt liten vidd.

FJÄLLTRAKT, m. 3. Trakt, uppfylld af fjällberg eller belägen på en fjällrygg. Säges både om bebyggda och obebyggda orter.

FJÄLLUGGLA, f. 1. En art af Ugglesläglet, 2 fot lång, med litet hufvud, färgen hvit hos hanen, ofta snöhvit, hos honan och ungarna stötande i smutsgult, med mörkbruna eller svartgrå fläckar och tvärstreck på hjessa, rygg och vingar. Vistas i de nordliga polarländerna och lefver af harar, lemlar, ripor och råttor. Kallas äfv. Harfång. Strix nyctea.

FJÄLLVINGE, m. 2. pl. — *vingar.* (nat. hist.) 1) Den med fina fjäll betäckta vingen på en fjäril. — 2) Insekt, hörande till 4:de Ordningen (Lepidoptera). Brukas mest i plur. och är liktydigt med Fjäril.

FJÄLLVÄGG, f. 2. Tvärbrant, jemn sida af ett fjällberg, liknande en vägg.

FJÄLLVÄXT, f. 3. Växt, som trifves endast i fjälltrakter. — *Syn.* Alpväxt.

FJÄLLÖRT, f. 3. 1) Ört, som växer endast i fjälltrakter. — 2) Se *Fjällrot*.

FJÄR, a. 2. (fr. *Fier*) Stolt, stursk, öfvermodig, trotsig.

FJÄRD, m. 2. 1) Djupt i landet inskjutande vik med smal öppning. Det norska *Fjord*. — 2) Större rymd i en större sjö, emellan sund, t. ex. i Mälaren Björkfjärden, m. fl. [Fjerd.]

FJÄRIL, m. 2. 1) Insekt med sugmun, som består af en spiralformigt hoprullad tunga, samt fyra flygvingar, betäckta med fina fjäll, hvilka lätt affalla likt ett stoft och då lemna den hinnaktiga vingen bar. Fjärilarne utgöra en särskilt ordning af Insekterna, äfv. kallad Fjällvingar, och indelas i Dag-, Natt- och Aftonfjärilar. — Ordet bildar för öfrigt en mängd sammansättningar, såsom Kålfjäril, Björkfjäril, m. fl., hvilka ses på sina ställen. — 2) (fig.) Person, som är ostadig i kärlek. — 3) Ett slags kortspel emellan tre eller fyra personer med en lek af 52 kort. — *Ss. F-lik.*

Anm. Hette i det gamla språket *Fidrildi*, af *Fjödur*, fjäder.

FJÄRMA, FJÄRMARE, se *Fjerma, Fjermare*.

FJÄRSING, se *Fjersing*.

FJÄS, n. 5. sing. Öfverdrifna artigheter, som bevisas någon.

FJÄSA, v. n. 1. Visa öfverdrifna artigheter. *F. för någon.* — *Syn.* Fira, Krusa för, Fetera. — *Fjäsande*, n. 4.

Anm. Kommer af gamla verbet *Fysa*, fösa, skynda på.

FJÄSK, m. fl., se *Fjesk*, m. fl.

FJÄT, n. 5. 1) Fotsteg. *Gå med långsamma f.* (Fig.) *Tiden skrider med långsamma, tröga f.* Bildar sammansättningen Tuppfjät. — *Syn.* Steg, Fotsteg. — 2) Fotspår. *Följa i ens f., följa någon i f-en.*

FJÄTTER, FJÄTTRA, m. fl., se *Fjetter, Fjettra*, m. fl.

FJÖL, n. 5. o. m. 2. 1) (prov.) Bräde. — 2) Sittbrädet på ett afträdeshus. — 3) Vändskifvan på en plog.

FJÖSBENT, a. 1. (nat. hist.) *F-a Wråken*, roffågel af Falkslägtet, ofvan mörkbrun med rostgula fjäderkanter, hufvud och hals rostgula med mörkbruna långstreck.

FLABB, m. 2. (pop.) Mun. Deraf Gapflabb.

FLABBIG, a. 2. (pop.) Som har stor mun, tjocka läppar. — *Flabbighet*, f. 3.

FLACK, a. 2. Jemn, slät, utan skog och höjder. Säges isynnerhet om jordytan. *F-t land, fält. På f-a fältet.* — *Syn.* Se *Jemn*.

FLACK, n. 5. (sjöt.) 1) Grund, som längs kusten löper ut i sjön. — 2) Understa, platta delen af ett fartygs botten.

FLACKA, v. n. 1. Resa, färdas, ströfva omkring. — *Flackande*, n. 4.

FLACKHET, f. 3. Egenskapen att vara flack.

FLACKLÄNDIG, a. 2. Säges om mark, som är jemn, slät och utan skog. — *Flackländighet*, f. 3.

FLACKSTICKEL, m. 2. pl. — *sticklar*. (tekn.) Ett slags grafstickel, hvars genomskärning är trapezoidal, med två breda sidoytor, en smal yta till undersida och en ännu smalare till rygg.

FLACKT, adv. Utan skog och höjder. *Detta ställe ligger f. F. belägen.*

FLACKTÅNG, f. 3. pl. — *tänger*. (tekn.) 1) Tång med smal, fyrkantig käft och böjda skänklar. — 2) Tång med rak, platt mule, hvarmed metalltråd och bleckstrimlor böjas i vinklar eller krökas.

FLADDER, n. 5. 1) Fladdrande. — 2) (fig.) *a*) Lättsinnighet, flyktighet, ostadighet i karakteren. — *b*) Grannlåt, bjeffs, flärd. — *c*) Granna ord utan mening. — *Syn.* Se *Ordprål*.

FLADDERAKTIG, a. 2. Ostadig, flyktig. — *Syn.* Se *Ostadig*. — *Fladderaktighet*, f. 3.

FLADDERELD, m. 2. Eld, som hastigt uppfladdrar och snart åter slocknar, såsom af halm.

FLADDERMINA, f. 1. (fortif.) Sådan mina, hvars ändamål endast är att skrämma en stormande fiende, och brukas förnämligast framför fältskansar.

FLADDRA, v. n. 1. 1) Flyga med täta vändningar upp och ned eller åt sidorna, utan någon viss riktning. Säges egentligen om fjärilar och vissa andra flygfän. *Fjärilen f-r ifrån blomma till blomma.* — 2) (fig.) *a*) Säges om vissa lätta ämnen, som drifvas af vinden hit och dit. *En fana, en flagg, som f-r för vinden. Hennes utslagna hår f-de för vinden. Med f-nde hår. Se, hur papperslappen f-r i luften. Elden, ljuslågan f-r.* — *b*) (om person) Vara obeständig, ostadig, flyktig. — 3) (fortif.) Säges om en mina, som springer utan verkan, emedan den varit fördämd eller ej riktigt laddad.

FLADDRANDE, n. 4. Händelsen, omständigheten, att någon eller något fladdrar (jfr. d. o. alla bem.). — *Syn.* Fladder, Fladdring. — *Adj. p.* 1. (fig.) Se *Fladderaktig*.

FLADDRIG, a. 2. 1) Som fladdrar. *En f. eld.* — 2) Som sitter löst fästad, så att det fladdrar. — *Syn.* Lös, Sliddrig. — 3) (fig.) *a*) Se *Fladderaktig*. — *b*) Som har tycke för fladder (bem. 2, *b*). — *Fladdrighet*, f. 3. — *Fladdrigt*, adv.

FLADDRING, f. 2. Se *Fladdrande*.

FLAGA, f. 1. 1) Upplupet fjäll eller blåsa på ytan af smidt jern. — 2) Liten skärfva, som affaller vid smidning. — 3) Se *Snöflaga*.

FLAGA SIG, v. r. 1. Vid smidning få flagor (se *Flaga*, 1). *Detta slags jern f-r sig lätt.*

FLAGEOLETT, flaschålä'tt, m. 3. Ett slags liten flöjt af elfenben med munstycke. — *Ss. F-blåsare, -spelare.*

FLAGEOLETT-TON, flaschålätt-tón, m. 3. 1) Tonen af en flageolett. — 2) Ton, lik den af en flageolett.

FLAGG ell. **FLAGGA**, f. 1. 1) Vanligtvis fyrkantig duk af ylletyg, hvars längd merendels är en tredjedel större än bredden, samt hissas på någon masttopp eller under en gaffel, för att, allt efter dess olika färger och öfriga utseende, tjena till tecken, hvaraf man underrättas om fartygets hemvist, rang, m. m. I denna bem. brukas allmänt *Flagg. Hissa f. Stryka f.*, se *Stryka. Föra svensk f. Gå under svensk f.* Ingår i flera sammansättningar, såsom Dödsflagga, Fredsflagga, Hjelpflagga. — 2) Se *Väderflagga*. I denna bem. brukas både *Flagg* och *Flagga*. — *Ss. Flaggspets.*

FLAGGA, v. n. 1. Säges om ett fartyg, när det, vid högtidliga tillfällen eller för att visa någon person ära, smyckar sig med alla sina flaggor. — *Flaggande*, n. 4.

FLAGGDUK, m. 2. Ett slags glest ylletyg, som begagnas till flaggor, vimplar, o. d.

FLAGGFOLK, n. 5. sing. Så kallas de, som på ett örlogsfartyg sköta flaggorna.

FLAGGKAPITEN, flàggkapitén, m. 3. Chefen för en kommenderande amirals stab.

FLAGGKISTA, f. 1. Förvaringsställe för ett fartygs flaggor.

FLAGGMAN, m. 5. pl. — *män*. Amiral, som för kommandoflagg.

FLAGGNING, f. 2. 1) Handlingen, då man hissar flagg eller flaggor på ett fartyg. — 2) Omständigheten, att ett fartyg flaggar.

FLAGGPÅSE, m. 2. pl. — *påsar*. Målad segelduksp̊ase, i hvilken flaggor förvaras.

FLAGGSIGNAL, flàggsiggnál, m. 3. Signal, som göres medelst flaggor.

FLAGGSKEPP, n. 5. Det skepp i en flotta, på hvilket amiralen är ombord, och som för hans flagg.

FLAGGSPEL, n. 5. Så kallas på ett fartyg en stång, upprest emot hackbrädet, och hvarpå kampanjflaggan hissas, då den icke hissas under gaffeln.

FLAGGSTAKE, m. 2. pl. — *stakar*. Se *Flaggstång*.

FLAGGSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger*. Stång, på hvilken en flagga hissas.

FLAGIG, a. 2. Som har flagor (se *Flaga*, 1). *F-t jern*. — *Flagighet*, f. 3.

FLAGNA, v. n. 1. Brista sönder på ytan och bilda affallande flagor (se *Flaga*, 2).

FLAKA, f. 1. (jäg.) Ett slags giller af trädstammar.

FLAKE, m. 2. pl. *flakar*. 1) Flera sammanfogade trädstammar (till fyllning i moras, o. s. v.). — 2) (jäg.) Ett slags redskap till björnars fångande, liknande en harf, men med hullingar på pinnarna; täckes med mossa, så att djuret, då det råkar gå deröfver, fastnar med ramarna deruti. — 3) (gam. krigsk.) Plankskjul, som begagnades fordom till skydd för belägrade fästningar emot stenkast af blidor.

FLAKSA, se *Flaxa*.

FLAMELD, flàmm-élld, m. 2. Lågan ifrån en flamugn. [Flamm —.]

FLAMFÖNSTER, n. 5. (tekn.) Öppningen till eldstaden i en flamugn. [Flamm —.]

FLAMINGO, flami'nnggo, m. 3. pl. *Flaminger*. Fågel af Vadarne, stor som Hvita Storken, men med mycket längre hals och fötter, 2—3 alnar hög. Phœnicopterus. Deraf finnas tvenne arter: *Österländsk F.*, Ph. antiquorum, 5 fot lång, ljusröd, med röda och svarta vingar, bruna fötter och svart näbbspets; inhemsk i Afrika; samt Ph. ruber, som träffas vid Sydamerikas flodstränder och är alldeles skarlakansröd, så att en trupp deraf liknar på afstånd ett kompani soldater med röd uniform.

FLAMMA, f. 1. 1) Stark och häftig låga, som i form af en tunga far ut ifrån en större eld. *Se f-mmorna, huru de slå ut genom fönstren på det brinnande huset*. — *Syn*. Låga, Eldslåga, Eldsflamma. — 2) (fig.) *a*) Figur, som liknar en sådan eldslåga, t. ex. på flammiga tyger. — *b*) Fläck, liknande en flamma, som blifvit vid färgning. — *c*) Häftig, brinnande kärlek. — *d*) Föremålet för en persons kärlek. Brukas helst om fruntimmer. *Magisterns f.*

FLAMMA, v. n. 1. 1) Brinna med flammor (bem. 1). *Se, hur elden från det brinnande huset f-r i nattens mörker*. *F. úpp, út*, uppfara, utfara i form af flamma. — *Syn*. Se *Brinna*, 1. — 2) Glänsa med ett fladdrigt sken, liknande eldsflammor. — *Syn*. Se *Lysa*. — *Flammande*, n. 4.

FLAMMERA, v. a. 1. Väfva, färga något så, att det får ett flammigt utseende. — *Flammerande*, n. 4.

FLAMMIG, a. 2. 1) Flammande. — 2) (om tyger) *a*) Väfd så, att figurer, liknande flammor, synas på utsidan. — *b*) Färgad på detta sätt. — *c*) Som genom ojemn färgning fått fläckar, liknande flammor. — *Flammighet*, f. 3.

FLAMMIGT, adv. På ett flammigt sätt; med figurer, liknande flammor.

FLAMROSETT, flàmmrosä'tt, m. 3. (fyrv.) En med dubbelsats laddad kringlöpare. Kallas äfv. Blad. [Flamm —.]

FLAMUGN, m. 2. Ett slags ugn, som begagnas vid metallers smältning, så inrättad, att jernet i densamma ej kommer i beröring med kolen, utan blott påverkas af lågan. [Flammugn.]

FLAN, m. 3. sing. (pop.) Skallande gapskratt. *Slå till en f.*

FLANELL, flanä'll, m. 3. Ett slags tunt, klädeslikt, vanligtvis ovalkadt ylletyg, som begagnas till skjortor, liftröjor, klädningar, m. m. — *Ss*. *F-klädning, -skjorta, -tröja*.

FLANK, flanngk, m. 3. (fr. *Flanc*) 1) Sida. Brukas mest i militärisk stil. *Taga, hugga ell. falla fienden i f-en*, anfalla fienden på sidan. — 2) (fortif.) En bastions stryklinie.

FLANKA, flànngka, v. n. 1. (pop.) Se *Flacka*. — *Flankande*, n. 4.

Anm. Ordet är sammandraget af *Flankera*.

FLANKERA, flanngkèra, v. a. 1. 1) (krigst.) *a*) Bestryka från sidan. — *b*) Förse med sidoförsvar eller betäcka i flanken. — 2) (byggn. k.) Vara uppförd, anbragt på sidan, tjena till flygel. — 3) (fam.) Vara, stå på sidan om. — V. n. 1) Rida, ströfva fram och tillbaka i flanken af fiendens armé, för att oroa den med anfall. — 2) (fam.) Flacka af och an. — *Flankerande*, n. 4. o. *Flankering*, f. 2.

FLANKERFIL, flanngkèrfi'l, m. 2. (tekn.) Ett slags fil, som liknar en kniffil och användes att uppskära kuggarna på drifvar.

FLANKMARSCH, m. 3. Marsch, som sker efter kommando af »höger eller venster om!» eller genom svängning, i riktning åt någondera sidan.

FLANKÖR, flanngkö'r, m. 3. (krigst.) Ryttare, som ströfvar omkring i fiendens flank; kavalleriblänkare, sidopatrull.

FLARN (a långt), n. 5. sing. 1) Yttre barken af tall, hvaraf täljas hvarjehanda saker, såsom flöten till nättelnar, små båtar till leksaker för barn, m. m. — 2) Stycke af sådan bark. Är i denna bem. äfv. ofta maskulin.

FLAS, n. 5. sing. (pop.) Se *Ras*, n.

FLASA, v. n. 1. (pop.) Se *Rasa*, I.

FLASIG, a. 2. Se *Rasig*.

FLASKA, f. 1. Större eller mindre kärl för våta varor, af aflång, rund eller ock fyrkantig form, med platt botten, för att kunna stå, förfärdigad af flera olika ämnen, såsom glas, stenporslin, krukmakargods, tenn, bleck, koppar m. m., och försedd antingen med lock eller, om öppningen är mycket trång, med en propp (af kork, glas, o. s. v.). Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Vatten-, Olje-, Ättike-, Brännvinsflaska, Koppar-, Tenn-, Bleckflaska, m. fl.

FLASKFODER, n. 5. 1) Litet skrin med flera rum, för att deri nedsätta brännvinsflaskor o. d. — 2) (fig.) *a*) Litet landtställe utanför en stad, dit man far ut, för att roa sig. — *b*) (milit.) Ställe, der dricksle m. m. hålles soldaten tillhanda. Äfv. *Flaskfodersgård*.

FLASKKURBITS, flåsskkurrbi'tts, m. 3. Se *Kalebass.*

FLAT, a. 2. 1) Som har en plan, jemn yta, eller en yta, hvars delar äro föga upphöjda, den ena öfver den andra. *F-a handen,* den inre sidan af en utsträckt hand. *En f. tallrik,* hvars botten ligger mindre djupt än den på en »djup tallrik». *Ett fartyg med f. botten. F-a klingan, värjan,* den breda sidan af en klinga, värja. — *Syn.* Platt. — 2) (fig.) *a*) Blygselfull, förlägen. *Göra någon f. Jag blef helt f., då han sade det. Blifva f. öfver något.* — *Syn.* Se *Förlägen.* — *b*) Allt för efterlåten. *Han, hon är för f. emot sina barn, emot sitt tjenstefolk.* — *Syn.* Se *Efterlåten.*

FLATA, f. 1. Se *Flatsida.*

FLATHAND, f. 3. pl. — *händer.* Den öfriga delen af handen utom fingrarna.

FLATHET, f. 3. Egenskapen att vara flat (i alla bem.). *a*) *Fartygets f. i bottnen.* — *Syn.* Platthet. — *b*) *Hans f. öfver detta misstag var obeskriflig.* — *Syn.* Se *Förlägenhet.* — *c*) *Hennes f. emot sina barn är gränslös.* — *Syn.* Se *Efterlåtenhet.*

FLATLUS, f. 5. pl. — *löss.* En art af Lusslägtet, med afrundad, bred kropp; hakar sig med bakdelen fast vid vissa delar af huden på menniskokroppen, då snusk och orenlighet gynna dess tillväxt. Pediculus pubis.

FLATNA, v. n. 1. Blifva flat (bem. 2, *a.*), förlägen. *Han f-de vid detta svar.* — *Flatnande,* n. 4.

FLATNÄSA, f. 1. 1) Näsa, som framtill är flat till formen. — 2) (fam.) Person med sådan näsa.

FLATNÄSIG, a. 2. Som har flat näsa. — *Flatnäsighet,* f. 3.

FLATSIDA, f. 1. Flata sidan af något. — *Syn.* Flata.

FLATSKRATT, n. 5. 1) Högljudt skratt. — *Syn.* Gapskratt, Flan. — 2) Hånande, försmädligt skratt. — *Syn.* Hånskratt.

FLATSKRATTA, v. n. 1. Gifva till ett flatskratt. — *Syn. a*) Gapskratta, — *b*) Hånskratta.

FLATTERA, v. a. 1. (fr. *Flatter*) 1) Smickra. — 2) Ingifva bedrägliga förhoppningar.

FLAXA, v. n. 1. Slå vingarna upp och ned. Säges för det mesta om flygande foglar. *Se, der kommer en glada f-nde. F. med vingarna.* — *Flaxande,* n. 4. [Flaksa.]

FLECTERA, se *Flektera.*

FLEGM, fläggm, m. 3. sing. (grek. *Phlegma*) 1) Segt slem i blodet. — 2) (fig.) Trög och känslolös natur, kallblodighet. Skrifves äfv. *Phlegm.*

FLEGMATIKUS, fläggmàtikuss, eller FLEGMATIKER, fläggmàtickr, m. 3. Flegmatisk menniska. Äfv. *Phlegmaticus* ell. *Phlegmatiker.*

FLEGMATISK, a. 2. 1) Hvars blod är blandadt med segt slem. — 2) Till känsla och lynne kall och trög. *F-t temperament,* långsamt väckta och lugna, men varaktiga känslor och begär. — Äfv. *Phlegmatisk.* — *Flegmatiskt,* adv.

FLEKTERA, fläcktèra, v. a. 1. (lat. *Flectere*) Böja (ord). Brukas i det grammatikaliska språket. — *Flekterande,* n. 4. [Flectera.]

FLEN, m. 3. sing. (bot.) En hög, bladrik foderväxt, på åstränder. Phalaris arundinacea.

FLEN, n. 3. sing. (pop.) Ett slags sjukdom, som ofta förekommer hos personer af allmogen och består i en tidtals påkommande värk i maggropen, jemte sura, vattenaktiga uppstigningar i munnen (derföre äfven ofta kallad *Vattflen*) samt kräkningar och flerahanda symptomer till en dålig mage. Kallas äfv. Magflen.

FLENGRÄS, n. 5. Grässlägte, hvaraf Flen (se föreg.) är en art. Kallas äfv. Fläcken. Phalaris.

FLENHUS, n. 5. (pop.) Rund eller aflång, hård svullnad, utan åtföljande värk, och af samma färg som den öfriga huden.

FLENÖRT, f. 3. Mångårig växt, hvilken begagnas som läkemedel för boskapen, äfv. kallad Svinknyl, Sodöda, Trynfrö. Scrophularia nodosa.

FLEP, n. 5. sing. (fam.) Flepigt beteende, uppförande. — *Syn.* Flepighet. — S. m. Se *Fleper.*

FLEPA, v. n. 1. 1) (fam.) Vara flepig. *F. med någon,* behandla någon med allt för mycken efterlåtenhet. — 2) Se *Lipa.* — *Flepande,* n. 4.

FLEPER, m. sing. (fam.) Flepig mansperson.

FLEPIG, a. 2. (fam.) Till karakteren svag, efterlåten, blödsint och enfaldig.

FLEPIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara flepig. — 2) Se *Flep,* n.

FLERBLADIG, a. 2. (bot.) *F. blomkrona,* som består af mer än ett kronblad.

FLERBLOMMIG, a. 2. (bot.) *F. växt, ört,* som har flera blommor.

FLERBLOMSTRIG, a. 2. (bot.) *F. blomma,* som består af flera småblomster.

FLERDUBBEL, a. 2. 1) Flera gånger större. *En f. afgift.* — 2) Som består af flera likadana eller liknande saker, eller varande blott af samma natur, samma art. *F-t lag, hvarf.*

FLERDUBBELT, adv. Flera gånger. *F. större, så stor.*

FLERDUBBLA, v. a. 1. Göra flera gånger större, förhöja till flera gånger större belopp. — *Flerdubblande,* n. 4. o. *Flerdubbling,* f. 2.

FLERE, m. FLERA, m., f. o. n. adj. pl. Förkortas stundom till *Fler.* 1) Utmärker ett obestämdt antal, större än Två, mindre än Många, och utan hänseende till något annat tal. *F-a fartyg hafva anländt. Vid f-a tillfällen. Det har f-a gånger händt, att . . . .* — 2) Säges ofta om ett mer eller mindre betydligt antal, som utgör en del af ett större. *Han hade köpt en hel mängd hästar, men f. af dem dogo under öfverfarten.* — 3) Brukas jemförelsevis, för att beteckna ett större antal än ett annat. *Voro de f. än två? Ja, långt f.*

FLERESTÄDES, se *Flerstädes.*

FLERFALDIG, a. 2. 1) Se *Flerdubbel.* — 2) (i plur.) Flere. *F-a gånger.*

FLERFALDIGT, adv. Se *Flerdubbelt.*

FLERGÖMMIG, a. 2. (bot.) *F. frukt,* som består af flera sammanväxta småfrukter.

FLERHET, f. 3. (fil.) Begreppet af flera än en.

FLERHÖFDAD, a. 2. 1) Som har flera hufvuden. *En f. hydra.* — 2) (bot.) *F. rot,* som upptill under jorden delar sig i flera stjelkbärande grenar.

FLERSKALIG, a. 2. (bot.) *F-t frögömme,* som består af flera fruktblad.

FLERSTÄDES, adv. På flera ställen.

FLERSTÄMMIG, a. 2. Som utföres af flera stämmor. *F. musik, sång.*

FLERTAL, n. 5. 1) Antal af flera. Motsvarar i denna bem. grammatikaliska termen Plural. — 2) Det större antalet. *F-et af rösterna. F-et är af andra åsigter.* — *Syn.* Pluralitet, De Fleste, Mängden.

FLERTALIG, a. 2. Som utgör ett antal af flera. *F-a gånger.*

FLERVÄGGIG, a. 2. Se *Flerskalig*.
FLERÅRIG, a. 2. 1) Som varar eller varat flera år. — 2) (bot.) Se *Mångårig*.
FLERÅRIGHET, f. 3. Se *Mångårighet*.
FLESTE, flä'sste, m. FLESTA, flä'ssta, m., f. o. n. adj. pl. Superlativ af *Flera*. Det största antalet. Brukas ofta substantivt. *De f-a menniskor. De f-e äro okunniga. F-a rösterna.* [Fläste.]
FLEXIBEL, fläcksi'bl, a. 2. (gram.) Böjlig (om ord).
FLEXION, fläckschón, f. 3. (gram.) Ordböjning.
FLICKA, f. 1. 1) Barn af qvinnokönet. *Hennes lilla f. är ännu blott två år. En tolfårig f.* — 2) Se *Flickebarn. Hon har nedkommit med en f.* — 3) Ung manbar qvinna, som icke är eller varit gift. *Hon är ännu unga f-n, bara sjutton år. Hon är redan gamla f-n, hela tjugusex år. En liten söt, vacker, intagande, hygglig f. Han har friat till en rik f., men fått korgen.* — *Syn.* Jungfru, Mö, Tärna, Tös, Fänta, Jänta. — 4) Säges äfv. stundom om äldre ogifta qvinnor, dock mera på skämt eller på spe. *En gammal f.* — *Syn.* Gammal möjungfru. — 5) Älskarinna. *Hafva en f. Skål för din f.!* — 6) Se *Tjensteflicka*.
FLICKA, v. a. 1. Lappa, laga. Ordet brukas numera föga, utom i förening med några partiklar och i sammansättningar. *F. ihóp, i'n, ti'll*, se *Hopflicka*, &c.
FLICKAKTIG, a. 2. 1) Lik en flicka. *Han är mer f. än karlaktig.* — 2) Som utmärker en flicka. *Ett f-t uppförande.* — *Flickaktighet*, f. 3. — *Flickaktigt*, adv.
FLICKANSIGTE, n. 4. 1) Ansigtet af en flicka. *Ett f. tittade fram.* — 2) Ansigte, liknande en flickas. *Han har ett f. och intet karlansigte.*
FLICKARE, m. 5. -KERSKA, f. 1. En, som flickar. Brukas sällan utom i sammansättningarna Skoflickare, Kittelflickare.
FLICKEBARN, n. 5. Barn af qvinnokön. Säges blott i fråga om nyfödda barn, i motsats till Gossebarn. *Hon har nedkommit med ett f.*
FLICKJÄGARE, m. 5. (fam.) En, som springer efter flickor.
FLICKLAPP, m. 2. Lapp, hvarmed något flickas, lagas.
FLICKNING, f. 2. Handlingen, då man flickar. Brukas sällan utom i sammansättningar, t. ex. Inflickning.
FLICKORD, n. 5. (fig.) Sådant ord, som inflickas i vers, endast till rimfyllnad eller för meterns skull.
FLICKPENSION, fli'ckpanngschón, f. 3. Enskilt läroanstalt för unga flickor, der de äro inackorderade.
FLICKSKOLA, f. 1. Offentlig eller enskilt skola för unga flickor.
FLICKSLÄNDA, f. 1. En liten insekt af Sländornas ordning, med guldglänsande vingar och en mörk fläck i kanten. Agrion Puella.
FLICKSNÄRTA, f. 1. (fam.) och
FLICKSTUMP, m. 2. (fam.) Liten flicka.
FLICKVERK, n. 5. Se *Lappverk*.
FLIK, m. 2. 1) Litet stycke af en nedhängande klädnad. *En f. af en rock, af en mantel, en kappa*, o. s. v. — 2) (anat.) Säges om vissa smärre, utskjutande eller genom urringningar bildade stycken af åtskilliga kroppsdelar. *Hjernans, lungans, lefverns f-ar.* Sammansättningsvis säges äfv. Örflik. — 3) (bot.) Brukas likaledes om delar af ett blad, som skjuta ut emellan djupa inskärningar.
FLIKIG, a. 2. Delad i flikar. Brukas mest i botaniken. *F-t blad.* Bildar sammansättningarna Två-, Tre-, Fyr-, Femflikig, o. s. v.
FLIKIGHET, f. 3. Egenskapen att vara flikig.
FLIKLAF, m. 2. (bot.) Ett lafslägte. Solorina.
FLIN, n. 5. (fam.) Skratt med vidt utdragen mun, så att man visar tänderna. — *Syn.* Se *Skratt*.
FLINA, v. n. 1. (fam.) 1) Skratta med vidt utdragen mun, så att man visar tänderna. — *Syn.* Se *Skratta*. — 2) (om hästar och hundar) Visa tänderna. — *Flinande*, n. 4.
FLINGA, f. 1. (af gamla verbet *Flinga*, klyfva) 1) Liten splittra, tunn spån. Förekommer numera sällan i denna bem. — 2) *F. af snö, is*, se *Snöflinga, Isflinga*.
FLINGANDE, a. 1. (fam.) *F. före*, högst förträffligt slädföre.
FLINIG, a. 2. (fam.) Fallen för att flina.
FLINK, flinngk, a. 2. 1) Rask och driftig i hvad man har för händer. *En f. karl, budbärare.* — *Syn.* Se *Rask*. — 2) (fam.) *F-t före*, godt slädföre.
FLINK FLORIBUS, flinngk flòribuss, (fam.) *Lefva f. f.*, i sus och dus, som om hvar dag skulle vara den sista. Jfr. *Floribus*.
FLINKHET, fli'nngkhét, f. 3. Raskhet och drift i hvad man har för händer. — *Syn.* Se *Raskhet*.
FLINKT, flinngkt, adv. 1) Med id och drift. *Arbeta f.* — *Syn.* Se *Raskt*. — 2) Skyndsamt. *Det har gått f.* — *Syn.* Se *Fort*.
FLINT, m. 2. (fam.) 1) Öfversta delen af hufvudet, kring hjessan. I denna bet. numera sällan förekommande utom i sammansättningen Flintskallig. — 2) Pannan på ett menniskoansigte. *Han slog honom midt i f-en.* — *Syn.* Se *Panna*.
FLINTA, f. 1. 1) En ganska hård stenart, gul, grå, gråblå, svart, stundom randig och fläckig; träffas vanligen i kritlager och är en organisk qvarlefva efter infusionsdjur. Äfv. Flintsten. — 2) Litet stycke af denna stenart, som användes till eldslagning, m. m. *Fnöske och f. Slå eld med eldstål och f.*
FLINTARTAD, a. 2. Som till utseende, ämne och beskaffenhet liknar flinta.
FLINTGLAS, n. 5. Ett slags hvitt, ganska genomskinligt och tätt glas, tillredt af hvit sand, pottaska, mönja, salpeter, hvit arsenik och brunsten.
FLINTHÅRD, a. 2. 1) Hård som flinta, ganska hård. — *Syn.* Se *Stenhård*. — 2) (fig. fam.) Ganska svår att fatta, förstå. *Den f-a filosofien, metafysiken.*
FLINTLÅS, n. 5. Gevärslås, försedt med eldstål och flinta, hvarmed fängkrutet antändes och skottet aflossas. Kallas så till skilnad ifrån Slagkrutslås och Perkussionslås.
FLINTSAND, m. sing. Sand, blandad med små flintstycken.
FLINTSKALLE, m. 2. pl. — *skallar*. (fam.) Flintskallig karl.
FLINTSKALLIG, a. 2. Som är skallig uppomkring hjessan. — *Flintskallighet*, f. 3.
FLINTSTEN, m. 2. 1) Se *Flinta*, 1. — 2) Större, enstaka sten af flinta.
FLIPA, v. n. 1. (pop.) Se *Lipa*.
FLIRA, f. 1. Ett slags mjukfenig fisk i Sveriges insjöar. Cyprinus ballera.

FLISA, f. 1. Tunn, mindre skifva af sten, som lossnat och affallit ifrån en större sten, ett block, en klippa, o. s. v. — *Syn.* Se *Skärfva.*

FLISA SIG, v. r. 1. Sönderfalla i flisor; minskas genom flisor, som affalla från ytan.

FLISIG, a. 2. Se *Skifvig.*

FLISSA, v. n. 1. (fam.) Skratta omåttligt och på ett otidigt sätt, såsom lösaktiga qvinspersoner pläga. — *Syn.* Se *Skratta.* — *Flissande.* n. 4.

FLIT, m. sing. Det ihärdiga sträfvandet att begagna sina krafter (kroppsliga eller andliga) för något lofligt ändamål, utan att derifrån låta afhålla sig genom besvärligheter, mödor eller umbäranden. Trägen och ifrig sysselsättning med något, som man förehafver. *Arbeta med mycken f. Bruka, använda, visa mycken f. Icke spara f-en. Egna all f., all sin f. åt något. Göra sin f., all sin f. med, vid något. Jag har gjort all min f. att få arbetet bra. Han har gjort all sin f. med gossen*, användt all flit vid hans undervisning — *Syn.* Flitighet, Arbetsamhet. Trägenhet, Id, Drift, Ifver. — *Med f.*, adv. Med uppsåt. *Jag har icke gjort det med f. Det var med f. gjordt.* — *Syn.* Afsigtligt, Uppsåtligt, Med afsigt, Med uppsåt, Med föresats, Med vilja.

FLITBOK, f. 3. pl. — *böcker.* Liten bok, hvari en lärare eller lärarinna för hvar dag antecknar den grad af flit, en lärjunge visar i olika undervisningsämnen.

FLITIG, a. 2. 1) (om person) *a*) Som brukar, använder, visar flit. *En f. arbetare, skolgosse* — *Syn.* Arbetsam, Idog, Driftig, Trägen. — *b*) Som tätt och ofta bivistar något, infinner sig på ett ställe. *En f. åhörare, kyrkogångare, spektakelbesökare, källargäst.* — 2) (om sak) Som tätt och ofta upprepas. *F. bön. F-a besök.* — *Syn.* Trägen, Tät.

FLITIGHET, f. 3. Egenskapen att vara flitig. Jfr. *Flit.*

FLITIGT, adv. 1) Med flit. *Arbeta f.* — *Syn.* Träget, Idogt, Driftigt, Ifrigt, Med ifver, Med besked, Med eftertryck. — 2) Ofta. *Gå f. i kyrkan, på spektaklet. Bedja f.* — *Syn.* Se *Ofta.*

FLITTER, n. 5. sing. Blänkande prydnader af intet värde. — *Syn.* Se *Glitter.*

FLITTERGULD, n. 5. Se *Flittermessing.*

FLITTERKRAM, n. 5. sing. Hvarjehanda prydnader och leksaker af flittermessing.

FLITTERMESSING, m. sing. Messingsbleck, tunt som papper.

FLITTERSAND, m. sing. Sand, blandad med messing.

FLO, m. (geol. o. gruf.) Se *Flöts.*

FLOBERG, n. 5. (geol.) Se *Flötsberg.*

FLOCK, m. 2. 1) Antal af flera personer (minst fem), som äro tillsammans eller följas åt. *Här och der på gatorna syntes f-ar af nyfikna.* Säges äfv. om vissa djur, t. ex.: *En f. vargar, gäss. I f. och farnöte*, se *Farnöte.* — *Syn.* Se *Hop.* — 2) Afdelning af ett större skrifvet eller tryckt verk, som består af särskilta smärre stycken (lagbestämmelser, stadgar, paragrafer, vitterhetsstycken, o. s. v.). *Wiger Spas F-ar. En f. vitterhetsstycken.* Brukas numera sällan i denna bemärkelse. Man säger vanligtvis Häfte. — 3) (nat. hist.) Underafdelning af en Klass. *Däggdjurens klass innefattar tvenne f-ar: Handdjur och Tassdjur.*

Anm. Enligt Skaldespråket i Snorre Sturlesons Edda betecknade *Flock* ursprungligen ett bestämdt antal, nämligen: Fem.

FLOCK, n. 5. sing. Se *Flockull.*

FLOCKA, f. 1. Liten lätt och mjuk, löst sammanhängande hopning af smärre, trådiga eller på annat sätt formade delar. Säges om ull, silke och snö. *Snön föll i stora f-kor.* Bildar sammansättningen *Snöflocka.*

FLOCKA SIG, v. r. 1. I. (af *Flock*, m.) Förena sig i flockar. *Folket började f. sig.* Man säger äfv. och vanligare: *F. sig tillsammans* eller *F. ihop sig.*

FLOCKA SIG, v. r. 1. II. (af *Flocka*, f.) Säges om vissa tyger, hvilka på ytan betäckas med ett slags genom nötning uppkommet dun, som samlar sig i små flockor.

FLOCKSILKE, n. 4. Se *Florettsilke.*

FLOCKTALS, adv. I flockar (bem. 1 o. 2). *Folket strök f. genom gatorna.* — *Syn.* Se *Hopvis.*

FLOCKULL, f. 2. sing. 1) Den ull, som affaller, när fin ull kammas. — 2) (bot.) Flockvis hopade ullhår, som betäcka ytan af en växt.

FLOCKULLIG, a. 2. (bot.) Betäckt med flockull.

FLOCKVIS, adv. Se *Flocktals.*

FLOCKÖRT, f. 3. Örtslägtet Caucalis.

FLOD, m. 3. (af *Flyta*) 1) Stor ström. Säges vanligtvis om sådana, som utfalla i hafvet, t. ex.: Donau, Amazonfloden, Dalelfven, men äfven stundom om betydliga strömmar (Bifloder), som utfalla i sådana. *En segelbar f.* — *Syn.* Ström, Elf. — 2) (fig.) Stor myckenhet. *Ölet rann i stora f-er på bordet. Utgjuta en f. af tårar. Utösa en f. af skällsord, förbannelser.* — 3) Öfversvämning. *Det har i vår varit ovanligt hög f.* Bildar sammansättningarna Vårflod, Höstflod, Syndaflod. — 4) Tidvattnets stigande i hafvet på vissa tider af dygnet. Jfr. *Ebb. Det är nu f., f-en kommer*, vattnet stiger i hafvet. — *Syn.* Uppsjö.

FLODBÄDD, m. 2. Den fördjupning i jorden, hvaruti en flod (bem. 1) flyter.

FLODFARTYG, n. 5. Fartyg, som begagnas på en flod (bem. 1).

FLODGEBIT, flödjebi't, n. 3. o. 5. (geogr.) Landområde, hvarinom alla befintliga strömdrag, till följe af markens sluttning, utfalla i någon der framgående stor flod. Flodområde. *Donau har ett stort f. Donaus f.*

FLODGUD, m. 2. (myt.) Diktad gudomlighet, som troddes beherrska någon viss flod.

FLODGUDINNA, f. 1. Se *Najad.*

FLODHÄST, m. 2. Idislande djur af de Mångklöfvade, med 4 klöfvar på hvar fot, korta ben, långt, platt hufvud och ofantligt tjock kropp, 12 till 16 fot lång, 5 till 6 fot hög öfver ryggen; huden brungrå, nästan hårlös, ogenomtränglig för bösskulor. Finnes i de stora afrikanska floderna. Hippopotamus Amphibius.

FLODILLER, flöd-i'llr, m. 2. pl. — *illrar.* Djurart af Illerslägtet, brun, mer eller mindre mörk med gråbrun bottenull, fötter, nos och svans svartaktiga; läpparne och hakan hvita.

FLODKRABBA, f. 1. Ett skorpdjursslägte, 2 tum stor, nästan hjulformig; finnes i Afrika och södra Europa. Thelphusa fluviatilis.

FLODNYMF, f. 3. Se *Najad.*

FLODSAND, m. sing. Sand, som hopat sig och betäcker något ställe af bottnen på en flod.

FLODSIDA, f. 1. Den sida, trakt af ett land, som har sitt läge vid stranden af en flod, i motsats till högre upp belägna trakter.

FLODSKUTA, f. 1. Mindre fartyg, som begagnas på floder.

FLODSKÖLDPADDA, f. 1. En art Sköldpadda, som finnes i södra Europas floder; svartaktig, med gula fläckar, tårna förenade med en simhud. Underhålles i dammar för köttets skull. Testudo (Emys) europæa.

FLODSNÄCKA, f. 1. Snäckdjur, som lefver i floder.

FLODTID, m. 3. Den tid på dygnet, då det är flod, d. v. s. då hafsvattnet stiger.

FLODVATTEN, n. 5. 1) Vattnet i en flod; äfv. vatten, hämtadt ur en flod. — 2) Vatten, som öfversvämmar. — 3) Hafsvattnet, då det under floden uppstiger på stränderna och öfversvämmar dem.

FLOGBRAND, se *Flågbrand.*

FLOGELD, se *Flygeld.*

FLOHÅR, n. 5. (bot.) Örtslägtet Ceratophyllum.

FLOKALK, m. 3. Se *Flötskalk.*

FLOLÄGRIG, a. 2. (af *Flo* och *Lager*) (geol. o. gruf.) Säges om mineralier eller malmarter, som ligga i horisontella lager. *F. malmgång.*

FLOR, n. 5. I. (t. *Flor*) 1) Det tunnaste slaget af genomskinliga tyger, af silke, lin, ull eller bomull. Kallas äfven Gas. Ingår i några sammansättningar, såsom Krusflor, Sorgflor, m. fl. — 2) Större eller mindre stycke af sådant tyg, nyttjadt till betäckning på något föremål. *Bysten var betäckt med ett f. Draga f. öfver något. Släppa ned, lyfta upp f-et.* (Fig.) *Nattens f.*, mörkret. *Draga f. öfver en sak*, öfverlemna den åt glömskan; ej vilja yppa förhållandet dermed, göra hemlighet deraf. — *Syn.* Se *Täckelse.* — 3) Slöja. *Hafva f. för ansigtet, för ögonen.* (Fig.) *F. för ögonen*, skum syn. — *Syn.* Se *Slöja.*

FLOR, n. sing. oböjl. II. (af lat. *Flos*) Blomstring. Brukas både i egentl. o. fig. mening, men i egentl. blott i uttrycken: *Vara, stå i f.*, t. ex.: *Trädgården, blomsterparterren står, är nu i fullt f. Handeln är der i f. Vetenskaperna äro der i fullt f. Handelns, vetenskapernas f. befrämjas genom uppmuntran. Denna stat, detta rike, samhälle stod då i sitt skönaste f. Om handeln skall komma i f., måste han åtnjuta frihet.*

FLORA, f. 1. 1) (rom. myt.) Blomstergudinnan. — 2) (bot.) *a*) De i ett land, en trakt vildt växande alster af växtriket. — *b*) Systematisk förteckning på dem.

FLORENTINER-ARBETE, florännti'nr-árrbete, n. 4. Konstarbete, sammansatt af ädelstenar och marmorstycken, föreställande ett slags målning. Har sitt namn af Florens, emedan Florentinarne särdeles utmärkte sig genom arbeten af detta slag.

FLORENTINERLACK, florännti'nrläck, n. 5. Ett slags högröd målarfärg, påfunnen af en munk i Florens.

FLORERA, v. n. 1. (af lat. *Florere*) Vara i flor, blomstra. Säges både i egentlig och fig. mening, dock mest det sednare. *Handeln, vetenskaperna f.* — *Florerande*, n. 4.

FLORETT, florä'tt, m. 3. Fäktvärja.

FLORETT, florä'tt, n. sing. Ett slags ovalkadt figureradt ylletyg.

FLORETTBAND, florä'ttbånnd, n. 5. (mest i plur.) Ett slags kyprade sidenband. Kallas äfv. Frisolettband.

FLORETTSILKE, florä'ttsi'llke, n. 4. (fabr.) 1) De gröfre ojemna trådar, som ytterst betäcka ett silkeshus (en kokong). — 2) Affall af nött siden. — Kallas äfv. Flocksilke.

FLORIBUS, flòribuss, m. 2. Ett slags fordom brukligt drickeskärl, bestående i en två alnar lång glastub, i ändan försedd med en eller flera tomma kulor, och som fordrade ett särskilt handlag, för att derutur kunna dricka. Deraf uttrycket *Flink floribus* (se d. o.).

FLORIN, -i'n, m. 3. Ett mynt af olika värde i olika länder.

FLORSBAND, n. 5. (mest i plur.) Ett slags tunna sidenband, med ränder eller blommor. Kallas äfv. Kreppband.

FLORSHALSDUK, m. 2. Fruntimmershalsduk af flor (I, bem. 1).

FLORSHUFVA, f. 1. 1) Slöja af flor, som fruntimmer sätta på sina hattar, för att hölja ansigtet. — *Syn.* Se *Slöja.* — 2) (fig. fam.) Rus. *Ha en f.*, vara rusig.

FLORSIKT, m. 2. Sikt (se d. o.) af flor.

FLORSIKTA, v. a. 1. Låta gå genom florsikt. — *Florsiktande*, n. 4. o. *Florsiktning*, f. 2.

FLORSLÖJA, f. 1. Slöja af flor (I, bem. 1).

FLORSTYG, n. 5. Se *Flor*, I, bem. 1.

FLORSVÄFVARE, m. 5. En, som lärt att väfva flor och utöfvar detta yrke.

FLOSKEL, flå'sskl, m. 3. pl. *floskler.* (af lat. *Flos*) Prydnad i tal eller skrift. Vältalighetsblomster, Grannlåt.

FLOSS, flåss, n. sing. (bergv.) Ett slags tackjern, som smältes af stålmalm.

FLOTAGRÄS, n. 5. Sjöväxten Sparganium natans.

FLOTT, m. 2. (nat. hist.) Ett slags luftrörsspindel, som lefver på hundar och nötkreatur. Ixodes ricinus.

FLOTT, n. 5. sing. (af *Flyta*) Djurfett, som flyter ofvanpå. *Skumma f-et af köttsoppa.*

FLOTT, a. oböjl. (af *Flyta*) Flytande. Säges om fartyg och farkoster, helst då de stått på grund och blifvit frigjorda derifrån. *Fartyget stod länge på grund, men blef ändtligen f. Vara f. Göra ett fartyg f.*

FLOTTA, f. 1. (af *Flyta*) 1) *a*) Samteliga en nations örlogs- eller handelsfartyg. Bildar för denna bem. sammansättningarna Örlogs- ell. Krigs- och Handels-, Köpmans- ell. Kofferdiflotta. — *b*) Stor mängd af örlogs- eller handelsfartyg, utrustade i och för något visst gifvet ändamål. *England hade vid denna tidpunkt tre f-ttor i sjön: en i Kanalen, en i Medelhafvet och en i Nordsjön. Hvarje år kom till Spanien en f. af fartyg ifrån Amerika, lastad med silfver, och derföre kallad Silfverflottan.* — 2) En mängd af sammanfästade stockar, bjelkar, plankor o. s. v., som man låter drifva utför en ström, eller genom rodd eller på annat sätt förflyttar ifrån ett ställe till ett annat. Bildar sammansättningen Timmerflotta, och förekommer ofta under formen *Flotte.* — 3) En mängd stockar, bjelkar eller hvarjehanda slags virke, sammanfästadt på det sätt, att deraf bildas en jemn yta, hvarpå, i brist af färja eller andra fortskaffningsmedel, menniskor och hästar kunna föras på vattnet. I denna bem. brukas oftare *Flotte.*

FLOTTA, v. a. 1. I. (af *Flotta*, f.) I flottor nedföra timmer o. d. utför en flod, eller genom rodd, i dylika flottor, öfverflytta det ifrån ett ställe till ett annat. *F. timmer, ved. F. néd, öfver*, se *Nedflotta, Öfverflotta.* — *Flottande*, n. 4.

FLOTTA, v. a. 1. II. (af *Flott*, n.) Göra flottig. *F. fúll, néd*, fullfläcka med flott.

FLOTTARE, m. 5. En, som flottar timmer, o. d.

· FLOTTBRO, flå'ttbró, f. 2. o. FLOTTBRYGGA, f. 1. Bro, brygga, som hvilar omedelbart på vattenytan, med stockar till underlag.

FLOTTE, m. 2. pl. *flottar*. 1) Se *Flotta*, 2 o. 3. — 2) (sjöt.) *a*) En mängd fast sammanfogade mastträd eller bjelkar, som flyta på vattnet, utanpå belagda med plankor, och begagnade att stå på vid kölhalning eller kalfatring, samt till transport af master, rundhult, &c. — 3) Se *Nödflotte*.

FLOTTFLÄCK, m. 2. Fläck af flott (se *Flott*, n.)

FLOTTGRÄS, n. 5. Se *Flotagräs*.

FLOTTGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) Laga, att ett fartyg kommer af grund, så att det flyter. — ***Flottgörande***, n. 4. o. ***Flottgörning***, f. 2.

FLOTTHOLME, m. 2. pl. — *holmar*. Holme, som flyter ofvanpå vattnet i vissa sjöar, från ena stranden till den andra.

FLOTTIG, a. 2. 1) Som liknar flott. *Ett f-t ämne*. — 2) Blandad, tillredd med flott. *Man bör akta sig för f. mat*. — 3) Fläckad, nedsmord med flott. *En f. bordduk*. — 4) Hvars yta synes vara smord med flott. *Han har ett f-t ansigte*.

FLOTTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara flottig.

FLOTTILJ, flåti'llj, m. 3. Liten flotta (bem. 1).

FLOTTIMMER, flå'tt-ti'mmr, n. 5. sing. Timmer, som flottas eller blifvit flottadt.

FLOTTIS, m. 2. Se *Drifis*.

FLOTTMO, m. 2. (pop.) Mycket fin och föga lerblandad mosand, hvilken vid regn blir flytande som en välling.

FLOTTNING, f. 2. Handlingen, då man flottar (se *Flotta*, I). — *Ss*. ***F-stid***.

FLOTTQVARN, f. 2. Mjölqvarn, byggd så, att den flyter på vattnet.

FLOTTSTÅL, n. 5. Stål, som under räckningen förhåller sig yrt, och vill snarare smälta än välla.

FLOTTVED, m. sing. Ved, som flottas eller blifvit flottad.

FLUGA, f. 1. 1) Ett ganska talrikt insektslägte, af Tvåvingarnes Ordning, med korta spröten, köttfull sugmun och vid dess ända liksom två breda läppar. Arter deraf äro: Spyfluga, Köttfluga, Fönsterfluga, Middagsfluga och Regnfluga. Musca. (Fig. talesätt) *Slå två f-gor i en smäll*, på en gång vinna två särskilta ändamål, uträtta två särskilta saker, o. s. v. *Ej tåla, att en f. sätter sig på näsan*, blifva ond öfver minsta lappri. (Ordspr.) *En f. gör ingen sommar*, man bör icke från en enda individ, en enda omständighet sluta till det hela. — 2) (fam.) Stället på en frukt, der blomman suttit. — 3) *Spansk F.*, se under *Spansk*. — *Ss*. ***Flugsvärm***.

FLUGBAGGE, m. 2. pl. — *baggar*. Ett insektslägte af Skalbaggarnes ordning.

FLUGBLOMSTER, n. 5. ell. FLUGBLOMMA, f. 1. Apoteksväxt, med vackra, gula blommor i toppen; lägges i mjölk, att förgifva flugor med. Antirrhinum Linaria.

FLUGFISK, m. 2. Se *Spigg*.

FLUGFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar*. Minsta arten af Honungsfåglarna, till kroppen mindre än en humla, ehuru med näbb och stjert 1 ½ tum lång. Trochilus minimus.

FLUGFÅNG, m. 2. Se *Flugsnappare*.

FLUGFÄLLA, f. 1. En nordamerikansk kärrväxt, hvars blad äro fuktiga af en klibbig vätska, samt retliga för vidrörande, så att, om en insekt vidrör dem, slå de sig i ögonblicket tillsammans om den, och öppna sig ej åter, förrän den upphört att röra sig. Dionea muscipula.

FLUGGIFT, n. 3. Arsenikpulver, som användes att, lagdt i vatten, dermed döda flugor. Kallas äfv. Flugpulver.

FLUGMASK, m. 2. Puppan till en fluga.

FLUGNÄT, n. 5. Ett slags nät, hvarmed sommartiden hästar betäckas, för att skydda dem mot sting af bromsar och flugor, på sidorna försedt med nedhängande små tofsar, som fladdra af och an vid hästens minsta rörelse.

FLUGPULVER, n. 5. Se *Fluggift*.

FLUGSMUTS, m. 3. sing. Smuts, träck af flugor. *Förgyllningar blifva lätt skadade af f.*

FLUGSMÄLLA, f. 1. En rund, tjock läderlapp, fästad vid ändan af en käpp, hvilken begagnas som handtag, då man med läderlappen slår ihjel flugor, som träffas sittande på något ställe.

FLUGSNAPPARE, m. 5. Ett slägte af Sparffåglarna, med flera arter. Muscicapa. *Grå F.*, äfv. Flugfång kallad, 6 tum lång, ofvan brungrå, med mörkbruna fläckar på hufvudet; inunder hvit, med gråbruna längdfläckar på hals och bröst; lefver af insekter. M. grisola. *Svart och hvit F.*, 5 ½ tum lång, på vingen en hvit fläck; hanen ofvan svart med hvit panna, inunder brun; honan ofvan gråbrun. M. atricapilla.

FLUGSVAMP, m. 2. Ett slags svamp, som är ganska giftig och blandas med mjölk, till gift för flugor. Agaricus muscarius.

FLUGTRÄD, n. 5. Svart Poppel. Populus nigra. Kallas äfv. Poppelpil.

FLUGVISKA, f. 1. Viska, enkom gjord att dermed fösa bort flugor.

FLUGÄGG, n. 5. Ett slags svamp, som liknar insektägg. Diderma.

FLUIDUM, flùidumm, n. pl. *fluida*. (lat.) Flytande ämne, flytande kropp.

FLUKTUATION, flucktuatschón, f. 3. Vacklande, ostadighet, föränderlighet. [Fluct —]

FLUKTUERA, flucktuèra, v. n. 1. Vara vacklande, föränderlig. — ***Fluktuerande***, n. 4. [Fluct —.]

FLUNDRA, f. 1. (nat. hist.) 1) Bröstfenigt fiskslägte, med kroppens ena sida färgad, den andra hvit, begge ögonen på den färgade sidan, munnen snedt sittande, kroppen platt, nästan lika bred som lång; simmer i sned ställning, med ögonsidan uppåt vänd. Pleuronectes. Dit höra som arter: den egentliga Flundran (se 2), Rödspetta, Helgflundra, Piggvar och Tunga. — 2) Art af nyssnämde slägte, gråbrun, gröngul och svartfläckig, med knottrigt skinn. Pleuronectes Flesus. (Talesätt) *Dum som en f.*, ytterst dum.

FLUNSA, f. 1. (pop. o. fam.) Flunsig qvinna.

FLUNSIG, a. 2. (pop. o. fam.) Fet, däst och ovig. — ***Flunsighet***, f. 3.

FLUOR, fluå'r, m. sing. (kem.) Saltbildande metalloid, som utgör radikalen i flusspatsyra.

FLUORVÄTE, fluå'rvä'te, n. 4. sing. eller FLUORVÄTESYRA, fluå'rvätesy'ra, f. 1. (kem.) Se *Flusspatsyra*.

FLUSS, m. 3. (t. *Fluss*) 1) (med.) *a*) Se *Rheumatism*, *Katarrh*. — *b*) *Hvita F-en*, qvinnosjukdom, bestående i flytning af en hvit materia från lifmodern. — 2) (metallurg.) Lättsmält ämne, som vid metallers utsmältning tillsättes, för att ifrån metallens yta upplösa och bortföra de främmande kroppar, som eljest skulle hindra de smälta metallkulorna att löpa ihop. Sådana äro: borax, flusspat, glas, basiskt kolsyradt kali, m. fl. — 3) Färgad glasart, hvarmed man härmar ädla

stenar. Kallas äfv. Glasfluss. — 4) Chlorkalium, som användes till precipitation af alunlut. Kallas äfv. Såpfluss, emedan den består af den vid såpsjuderierna till torrhet inkokta och sedan kalcinerade underluten. — 5) (i kortspelet Grospojs) *Äkta f.*, ess, kung, dam, knekt, eller kung, dam, knekt, tia i samma färg. *Oäkta f.*, samma kort, men en af hvar färg.

FLUSSAKTIG, a. 2. 1) Som till beskaffenhet liknar fluss (bem. 1). — 2) Ofta utsatt för fluss (bem. 1).

FLUSSAKTIGHET, f. 3. Fallenhet för fluss (bem. 1).

FLUSSARTAD, a. 2. Se *Flussaktig* (bem. 1).

FLUSSFEBER, m. 2. pl. — *febrar*. Se *Katarrhalfeber*.

FLUSSGALLA, f. eller FLUSSGALLE, m. sing. Vattenaktig svullnad i kotleden på hästar.

FLUSSGIKT, m. 3. (med.) Rheumatisk gikt.

FLUSSHOSTA, f. 1. Se *Katarrhalhosta*.

FLUSSIG, a. 2. Se *Flussaktig*, 2.

FLUSSIGHET, f. 3. Se *Flussaktighet*.

FLUSSPAT, m. 3. (t. *Flussspath*) Mineral, af Fluoriderna, fullkomligt klyfbar, oftast i tärningsform; genomskinlig, glasglänsande, i värme fosforescerande; har i kristaller och kristalliniska massor många och ofta utmärkt vackra färger. [Flussspat.]

FLUSSPATSYRA, f. 1. (kem.) Vätesyra, bestående af väte och fluor, en klar, rykande vätska, af högst frätande egenskaper; brukas till etsning och att borttaga den glatta ytan på glas. Kallas äfv. Fluorväte eller Fluorvätesyra. [Flussspat —.]

FLUSSPATSYRAD, a. 2. (kem.) Säges om salter, i hvilka flusspatsyra ingår.

FLUSTER, flússtr, n. 5. Öppningen, ingången för bien till en bikupa. Flyghål.

FLUSTRA, flússtra, n. pl. (nat. hist.) En familj af Korallpolyperna.

FLUX, adv. (t. *flugs;* fam.) Strax, på ögonblicket. — *Syn.* Se *Strax*.

FLUXION, fluckschón, f. 3. (mat.) Se *Differential*.

FLUXIONSMETOD, fluckschònsmetód, m. 3. eller

FLUXIONSRÄKNING, fluckschònsrä'kninng, f. 2. (mat.) Se *Differentialräkning*.

FLY, a. 2. neutr. *flytt*. (pop.) Se *Odryg*.

FLY, n. 4. Se *Ankarfly, Hängfly*.

FLY, v. n. 2. I. 1) För att undkomma en fiende, en fara, hastigt aflägsna sig. *Efter en skarp strid f-dde fienden. F. för någon. F. ur fängelset, ur landet. F. härifrån, olycklige!* I samma mening säges äfv. *F. bórt, f. úndan.* (Ordspr.) *Bättre f., än illa fäkta,* man bör undvika en strid, en tvist, en ansträngning, ett företag, då man icke har hopp om framgång och ej är striden, företaget vuxen. — *Syn.* Flykta, Gifva sig på flykten, Taga till benen, till fötterna, till harvärjan. — 2) (fig.) *a*) Säges om hvarjehanda föremål, som med hastighet aflägsna sig eller tyckas göra det. *Molnen f. öfver himmelen. Mörkret f-r för dagens klara strålar.* — *b*) (i fråga om tid) Hastigt förlöpa. *Skyndom! tiden f-r. Så hastigt f. ungdomens sälla dagar! Vår sällhets dröm är flydd, blott sorg och nöd stå åter.* — V. a. (mest fig.) Aflägsna sig ifrån, undvika. *F. elaka menniskors sällskap. F. lasten, det onda, tillfälle till synd. Friden f-r denna boning. Sömnen f-r mina ögonlock. F. sig sjelf,* söka undfly sina samvetsagg. — *Syn.* Se *Undfly*.

FLY, v. a. 2. (föråldr., nu prov.) II. Gifva, lemna, räcka. *F. mig boken.*

FLYENDE, n. 4. (föga brukl.) Se *Flykt*. — *Part. pres.* Som flyr. Brukas nästan adjektivt, stundom äfv. som substantiv. *En f. fiende. Den f. minuten. Förfölja de f.*

FLYGA, v. n. 3. Ind. pres sing. *Flyger;* pl. *Flyga.* Impf. sing. *Flög;* pl. *Flögo.* Imper. sing. *Flyg;* pl. *Flygen.* Konj. impf. *Flöge.* Sup. *Flugit.* Part. pres. *Flygande;* part. pret. *Flugen.* 1) Förflytta sig i luften med tillhjelp af vingar. *Fåglar och vissa insekter f. Fågeln f-ger högt, lågt, fort, långsamt. F. tungt,* hafva en långsam och trög flygt, förorsakad af en tung kropp. (Fig. talesätt) *F. högre, än vingarne bära,* våga, företaga det, som öfverstiger ens förmåga; äfv. lefva stort, utan motsvarande tillgångar; äfv. söka en ära, ett anseende, som man icke förmår bibehålla. *Han f-ger ej högt,* han håller sig vid det alldagliga; har ett medelmåttigt, inskränkt förstånd; saknar medel, vilja att företaga något. *Penningar rikligt f. på honom,* han har ovanligt goda inkomster, vinner, förtjenar ganska mycket. (Ordspr.) *Lärdom f-ger ej på folk,* det fordras mycket arbete, för att blifva lärd. — *F. áf, bórt,* se *Bortflyga. F. èfter, igènom,* se *Efterflyga, Genomflyga. F. ihóp,* flyga emot hvarandra. *F. i'n, néd,* se *Inflyga, Nedflyga. F. óm,* flygande hinna om. *F. omkri'ng,* se *Kringflyga. F. på',* flygande angripa. *F. ùndan,* flygande undfly, t. ex.: *Jag räckte ut handen, för att taga fågeln, men han flög undan. Dufvan f-ger undan för höken.* — *F. úpp,* med vingarnes tillhjelp höja sig upp i luften ifrån ett ställe eller föremål på jordens yta; äfv. (om fjäderfä) flytta sig medelst vingarnes tillhjelp upp ifrån golfvet på en pinne, i fågelhus, bur, o. s. v. — *F. út,* flygande aflägsna sig ut ur ett rum, en bur, o. s. v.; (om fågelungar) börja flyga, lemna boet; (fig. om menniskor) lemna föräldrahuset, för att försörja sig på egen hand. — *F. ö'fver,* med tillhjelp af sina vingar förflytta sig öfver något föremål. — *Syn.* Sväfva, Fladdra, Flaxa. — 2) (i utsträckt mening) *a*) Springa, löpa med största snabbhet. *Denne häst springer icke, han f-ger.* (Fig.) *Ett rykte f-ger,* det går ett rykte. — *b*) Skynda med största hastighet. *F. till någons hjelp. Han flög sin vän till hjelp. F. i famnen på någon, f. någon om halsen. F. någon i håret,* rusa på någon och fatta honom i håret. *F. någon till mötes.* (Fig.) *Allas hjertan flögo henne till mötes,* hon emottogs af alla med största välvilja, tillgifvenhet. — *F. áf, bórt,* se *Bortflyga. F. èfter,* hasta, ila efter. *F. emót,* ila emot, till mötes. *F. ihóp,* rusa på hvarandra. *F. i'n, néd,* rusa in, ned. *F. på',* rusa på, störta sig emot någon. *F. tillbàka,* skynda, ila, rusa tillbaka. *F. ùndan,* ila, rusa undan. *F. úpp,* skynda, ila, rusa upp till ett ställe; äfv. häftigt resa sig upp. *F. út,* skynda, rusa ut. *F. ö'fver,* skynda, ila, rusa öfver. — *Syn.* Se *Skynda.* — 3) (fig.) *a*) Drifvas i luften med stor hastighet. *Se, huru löfven komma f-nde, jagade af vinden. En skur af pilar flög emot oss. Klädet flög mig i ansigtet. Det f-ger snö i luften.* — *F. áf,* hastigt fara af, t. ex.: *Pilen flög af, från bågen. F. bórt,* hastigt föras bort af vinden, t. ex.: *Papperet flög bort och föll i sjön. F. i'n, néd, omkri'ng, úpp, út, ö'fver,* se *Inflyga,* &c. — *Syn.* Fara, Dansa. — *b*) Fladdra (t. ex. en fana eller löst hängande kläder, o. s. v.). — *c*) Hastigt förlöpa, förgå. *Tiden f-ger.* — *Syn.* Fly.

— *d*) *F. åf, sönder, i tu, i sår, i stycken, i bitar, i tusen stycken, o. s. v*, brista, springa af, sönder, &c. — *e*) *F. úpp, f. i luften*, krevera, sprängas med knall. *Linieskeppet Kristian VIII flög i luften.* — *f*) *F. úpp*, öppnas eller fara upp med häftighet, springa upp. *Dörren flög upp.* — *g*) (fam. o. pop.) Se *Fälas, Flänga.*

FLYGANDE, n. 4. Handlingen eller händelsen, då någon eller något flyger (se *Flyga*, alla bem., utom 3, *c, d* o. *f*). Äfven säges *F. i luften*, kreverande, sprängning. I fråga om fåglar och i vissa figurliga bem. brukas vanligtvis *Flygt*, utom i uttrycket: *I ett f.*, utan afbrott i flygten, genom att flyga på en gång, utan uppehåll. I dagligt tal säges nästan adverbialt: *I f.*, i ett ögonblick, i största hast, t. ex.: *Laga, att det der blir uträttadt i f.* (*Syn.* Se *Fort.*) — *Part. pres.* (af *Flyga*) Som flyger. Brukas nästan adjektivt i vissa uttryck, såsom: *F. fana, klädning, hår, rykte*, fladdrande fana, &c. *F. storm*, ganska häftig. *F. gikt*, som flyttar sig ganska hastigt, i ett ögonblick, ifrån en kroppsdel till en annan. *F. värk*, se *Flygvärk.*

FLYGANDE HUNDEN, m. def. Slägte af de Vingade Däggdjuren, stor som en katt; på Ostindiska öarna. Har 2 alnars vida vingar. Pteropus edulis.

FLYGARE, m. 5. Se *Flygfisk.*

FLYGBLAD, n. 5. Liten tryckt uppsats, för tillfället utgifven, i ändamål att skyndsamt underrätta allmänheten om vigtiga nyheter. Kallas Flygskrift, när det är af större omfång.

FLYGBRAND, m. 3. pl. — *bränder*. Brand, som vid en eldsvåda af stormen föres långt bort genom luften.

FLYGBRYGGA, f. 1. Flottbrygga på två eller tre pråmar, som i hast kan läggas eller borttagas.

FLYGBÅT, m. 2. Se *Proa.*

FLYGDRAKE, m. 2. pl. — *drakar.* Se *Drake, 4.*

FLYGEKORRE, fly'gékårre, m. 2. pl. — *orrar.* Se *Flygande Ekorren*, under *Ekorre.*

FLYGEL, fly'gl, m. 2. pl. *flyglar.* (t. *Flügel*, egentl. vinge) 1) *a*) Hvardera ändan af en trupplinie. — *b*) Sidodel af en i slagordning uppställd armé eller flotta. *Högra, venstra f-n af en armé, af en slagordning, af en flotta.* Jfr. *Center, 2.* — 2) *a*) Mindre sidobyggnad, som formerar vinkel emot en hufvudbyggnad. Äfv. Flygelbyggnad. — *b*) Benämning på de begge sidor af en hufvudbyggnad, som, en vid hvardera ändan, utgå i rät vinkel derifrån. — 3) (fortif.) Benämning på de långa sidorna af ett horn- och kronverk, som bestrykes af hufvud- eller utanverket. — 4) Hvarje af de rörliga halfvorna på en dubbeldörr. Äfv. Dörrflygel. — 5) Hvardera ändan af drefvet vid en skalljagt. — 6) Se *Flygelfortepiano.*

FLYGELADJUTANT, fly'gl-addjutánnt, m. 3. Adjutant vid en arméflygel, vanligtvis stabsofficer och anställd hos arméens öfverbefälhafvare. Jfr. *Adjutant, 1.*

FLYGELBYGGNAD, f. 3. Se *Flygel, 2, a.*

FLYGELD, m. 2. 1) Eldslåga, hvilken liksom lösrycker sig och afsöndrad flyger ut ifrån en stor brand. — 2) Eld, som fladdrar i luften utöfver marken, t. ex. Irrbloss.

FLYGELDÖRR, f. 2. 1) Dörr med flyglar (se *Flygel, 4*). Det franska Porte à deux battants. — 2) Hvardera af dessa flyglar.

FLYGELFORTEPIANO, fly'gl-fårrtepiáno, n. 3. pl. — *pianer.* Det största slaget af fortepianer, så kalladt af sin vingformiga skapnad; har tre strängar för hvarje ton och större resonansbotten, således vida starkare klang, än det vanliga fortepiano. Kallas äfv. Flygel.

FLYGELMAN, m. 3. pl. — *män.* Soldat, som står ytterst på flygeln af ett regemente, en bataljon, o. s. v.

FLYGELMANSKAP, n. 5. Det manskap, som har sin plats i hörnen af en bataljons fyrkant.

FLYGFISK, m. 2. (nat. hist.) 1) En art af fiskslägtet Knorrhane, öfver en fot lång; bröstfenorna nästan lika långa som kroppen, så att fisken kan med dem flyga några hundra steg öfver vattnet. Finnes i de varmare luftstreckens haf. Trigla volitans. — 2) Benämning af fiskare på en 10—11 tum lång taggfenig fisk, som finnes i Kattegat och Öresund. Callionymus Lyra.

FLYGFÄ, n. 4. Bevingad insekt.

FLYGFÄRDIG, a. 2. Säges om fågelungar, som hunnit så långt i sin växt, att de äro färdige att flyga ut ur boet.

FLYGFÖR, a. 2. 1) Som är i stånd att flyga. — 2) Se *Flygfärdig.*

FLYGHAFRE, m. sing. Se *Landhafre.*

FLYGHÅL, n. 5. Se *Fluster.*

FLYGKATT, c. 1. Ett djurslägte, med flyghud emellan framfötternas och bakfötternas tår, hvarmedelst de kunna kasta sig ifrån toppen af ett träd till de lägre grenarna på ett temligen långt derifrån stående annat. Galeopithecus.

FLYGMASKIN, fly'gmaschi'n, m. 3. Maskin, hvarmedelst man försöker att höja sig i luften och der efter behag förflytta sig, ungefär på samma sätt som fåglarne.

FLYGMYRA, f. 1. Bevingad myra (i motsats till Arbetsmyrorna, som äro vinglösa).

FLYGSAND, m. sing. Se *Drifsand.*

FLYGSKRIFT, f. 3. Se *Flygblad.*

FLYGSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar.* Ett slägte af spindlarna, gråbrun, randig, nästan valsformig. Tetragnatha extensa.

FLYGT, f. 3. 1) Fåglars och några insekters rörelse, då de med tillhjelp af sina vingar genom luften förflytta sig ifrån ett ställe till ett annat. *Fåglarnes f. Ho kan följa örnens f. i molnen? Skjuta en fågel i f-en*, medan den flyger; (fig. fam.) *skjuta i f-en*, helt plötsligt fånga, knipa. — 2) (fig.) Sträfvande till, sysselsättning med något högre än det vanliga, det hvardagliga, det sinliga. *Tankens, snillets f. Hans snille tog sedan en högre f. Man finner i hans stil en högre f.* — *Syn.* Lyftning. [Flykt.]

FLYGTIG, a. 2. 1) Säges om de ämnen, hvilka, efter en viss erhållen grad af hetta, upplösas i ångor och förflyga (bör således icke stafvas Flyktig). — 2) (fig.) *a*) Obeständig i tycken, böjelser. *En f. menniska.* — *Syn.* Se *Obeständig.* — *b*) Lösaktig, liderlig. *En f. qvinna.* — *c*) Böjd för flärd, fåfänga. *F. i sin klädsel.* — *d*) Som röjer, tillkännagifver, uttrycker obeständighet. *Ett f-t uppförande. F-a böjelser, tycken. F. smak.* — *e*) (mål.) *F. teckning*, som endast med få drag anger hufvudsaken, så att en kännare deraf kan sluta sig till och föreställa sig det hela. *F-t utkast*, endast i få hufvuddrag utfördt. [Flyktig.]

FLYGTIGHET, f. 3. 1) Ett ämnes egenskap att vara flygtigt (bem. 1). *En vätskas f.* — 2) fig.) *a*) Obeständighet i böjelser och tycken. — *b*) Lösaktighet, liderlighet. — *c*) Flärd, fåfänga. [Flykt —.]

FLYGVINGE, m. 2. pl. — *vingar.* (nat. hist.

Benämning på de hinnlika vingar, hvarmed vissa insekter flyga, till skilnad ifrån Täckvingarna.

FLYGVÄRK, m. 2. sing. Värk, som flyttar sig ganska hastigt, i ett ögonblick, ifrån en kroppsdel till en annan.

FLYKT, f. 3. 1) Handlingen, då man flyr. *Han blef skjuten under f-en*, under det han flydde. *Taga, gripa till f-en, begifva sig på f-en*, börja fly. *Slå, drifva på f-en*, tvinga att fly. — *Syn.* Flyende, Flyktande. — 2) (fig.) *a*) Hastig fart. *Molnens f. öfver himlabågen.* — *b*) Säges i fråga om tidens hastiga lopp. *Tidens, årens, dagarnes, timmarnes f.* [Flygt.]

FLYKTA, v. n. 1. Se *Fly*. [Flygta.]

FLYKTANDE, n. 4. Se *Flykt*. — *Adj. p.* 1. Se *Flyktig*. [Flygt—.]

FLYKTIG, a. 2. 1) Som flyr eller flytt. — 2) Som flyktar ell. flyktat ur sitt land. [Flygt—.]

FLYKTIGHET, f. 3. Tillstånd, då man är stadd på flykt ell. lefver som flykting. [Flygt—.]

FLYKTING, c. 2. 1) En, som är stadd på flykt. — 2) En, som lefver i ett främmande land, sedan han flytt ifrån sitt eget. [Flygt—.]

FLYTA, v. n. 3. Ind. pres. sing. *Flyter;* pl. *Flyta*. Impf. sing. *Flöt;* pl. *Flöto*. Imper. sing. *Flyt;* pl. *Flyten*. Konj. Impf. *Flöte*. Sup. *Flutit*. Part. pres. *Flytande;* part. pres. *Fluten*. 1) Säges om våta ämnen, som röra sig nedåt en sluttande yta. *En ström f-ter genom landet, längs efter murarna, genom, omkring staden. Blodet, svetten flöt ymnigt ifrån hans ansigte.* Kan äfv. i vissa fall sägas om en uppåt gående rörelse, t. ex.: *Blodet f-ter genom ådrorna, både upp och ned i kroppen. När ett ångfartyg går genom en å, f-ter vattnet upp på begge sidorna, vid stränderna.* (Talesätt) *Låta blod f.*, vara orsak till krig, blodsutgjutelse. *Blod har flutit*, menniskor hafva blifvit sårade vid detta upplopp, slagsmål, o. s. v. (Fig. talesätt) *Han vill alltid f. ofvanpå*, vill alltid ha rätt, föra ordet, blifva rådande, få sin vilja fram. — *F. áf, bórt, frám, förbí, igènom, ihóp, ín, néd, omkríng, tíll, úpp, út, ö́fver*, se *Afflyta, Bortflyta*, &c. — *Syn.* Rinna, Strömma, Flöda. — 2) Till följe af sin lätthet uppbäras på ytan af ett flytande (se d. o.) ämne, och ej sjunka till bottnen. *Ett skepp, en båt, ett bräde, en spån f-ter på vattnet. Man såg deras lik f. på vattnet. Stenarter, metaller f. icke. Olja f-ter ofvanpå vatten och andra vätskor.* — *F. áf, bórt*, se *Bortflyta*. *F. frám, förbí, igènom, ihóp, ín, néd, omkríng*, se *Framflyta*, &c. *F. úpp*, flytande föras upp på något; äfv. till följe af ökad lätthet eller befrielse från något fasthållande uppkomma från bottnen af något flytande ämne till ytan, t. ex.: *a*) *Under öfversvämningen flöt båten långt upp på gärdet; b*) *Efter några dagar flöt liket upp.* — *F. úppe*, icke sjunka. — *F. út, ö́fver*, se *Utflyta, Öfverflyta*. — 3) Vara betäckt af ett flytande ämne. *Hans ansigte flöt af svett. F. i tårar*, gråta öfvermåttan. (Fig.) *Ett land, som f-ter af mjölk och honung*, öfvermåttan rikt, bördigt. — *Syn.* Bada, Badas, Vara badad (af), Simma (i), Vara dränkt (af). — 4) (om sår o. d.) Gifva från sig vätska, var. *Såret f-ter.* — 5) Brukas äfv. i några talesätt, t. ex.: *Bläcket f-ter icke*, är för tjockt, lemnar med svårighet pennan. (Fig.) *En vers, stil, som f-ter lätt*, lätt, ledig vers, stil. *Häraf f-ter, att . . . .*, härflyter, följer, att . . . .

FLYTAKTIGHET, f. 3. (vetensk.) En kropps aggregat-tillstånd, då han är flytande (se d. o., *part.* 1).

FLYTANDE, n. 4. Rörelsen af något, som flyter (i alla bem., utom 5). — *Syn.* Se *Flytning*. — *Part.* Som flyter, rinnande. Brukas adjektivt i följande bemärkelser: 1) Säges om en kropp, som, lemnad åt sig sjelf, rättar sin form efter ytan af den kropp, hvarpå han hvilar, och alltid sträfvar att bringa sin öfra yta i jemnt och horisontelt läge. *En f. kropp, ett f. ämne* (fluidum). *F. ämnen äro antingen droppbart f.* (vatten, olja) eller *elastiskt f.* (luft). — *Motsats:* Fast. — 2) I smält tillstånd. *När metaller smältas, blifva de f.* — *Motsats:* Osmält. — 3) *F. hufvud*, med skorfsår, som flyta. (Fig.) *F. stil, skrifsätt*, lätt, ledig och behaglig. *En f. hand*, en ledig handstil. *En f. tunga, talegåfva*, mycken lätthet att tala. — *Adv.* På ett flytande sätt, lätt, ledigt. *Tala, skrifva f.*

FLYTBAR, a. 2. (vetensk.) Se *Flytig*, 1.

FLYTBARHET, f. 3. (vetensk.) Se *Flytighet*, 1.

FLYTIG, a. 2. (vetensk.) 1) Säges om en kropp, då dess partiklar hafva så litet sammanhang, att de af minsta rörelse åtskiljas och antaga droppform. — *Syn.* Flytbar, Flytlig. — 2) Flytande.

FLYTIGHET, f. 3. (vetensk.) 1) Egenskapen att kunna bringas i flytande tillstånd. — *Syn.* Flytbarhet, Flytlighet. — 2) Flytande tillstånd.

FLYTLIG, a. 2. (vetensk.) Se *Flytig*.

FLYTLIGHET, f. 3. (vetensk.) Se *Flytighet*.

FLYTNING, f. 2. 1) Rörelsen af något, som flyter (i alla bem., utom 5). Om sår o. d. säges helst *Flytning*, eljest vanligare *Flytande*. — *Syn.* Rinnande, Strömmande, Flödande, Flöde. — 2) (om metaller) Flytande, smält tillstånd. *Bringa metaller i f.*

FLYTTA, v. a. 1. 1) Sätta, ställa, lägga på annan plats; föra till annat ställe, annan ort. *F. en mjölkbunke från bordet på hyllan. F. ett bord, en stol närmare, längre bort, till, ifrån väggen, fönstret. F. en bok ifrån ena ändan af bordet till den andra. F. något ifrån sitt ställe. F. en sjuk ifrån dess hemvist på lasarettet. F. hästar, får, boskapskreatur ifrån en egendom till en annan. F. husgerådssaker ifrån staden till en landtgård. F. brickor* (i brädspel), efter föregående tärningskast ställa brickor på andra tungor, rutor, än de förut innehade. *F. brickor* (i dam), *pjeser* (i schack), efter tur och med iakttagande af spelets reglor sätta brickor, pjeser på andra rutor. *F. råmärken*, genom råmärkens sättande på annat ställe, än deras rätta, olagligt förändra ägogräns. *F. träd, växter, plantor*, upptaga dem ur jorden, der de vuxit, och sätta dem åter i jord på annat ställe. *F. bo*, afföra sitt bohag ifrån ett ställe, der man bott, till ett annat, der man skall bosätta sig. — *F. bórt, frám, ihóp, ín, néd, óm, tillbàka, úpp, út, ö́fver*, se *Bortflytta, Framflytta*, &c. — 2) (i utsträckt mening) Så laga, att en offentlig inrättning o. s. v. kommer att befinna sig på annat ställe, än den förut varit. *Regeringen f-des ifrån Sigtuna till Gamla Upsala.* — *Syn.* Se *Förflytta*. — 3) (med person till objekt) Låta någon få annan tjenst, syssla, annan plats, station, boningsort. *F. en officer ifrån ett regemente till ett annat. F. en torpare från ett sämre till bättre torp.* — *Syn.* Se *Förflytta, Transportera*. — V. n. 1) Ändra bostad. *F. från Upsala till Stockholm. Jag skall f. nästa lördag. F. in i staden, ut på landet. F. ur huset, ur landet. F. för sig sjelf*, flytta åtskils ifrån någon,

hos eller med hvilken man förut bott, och sedan bo ensam. *F. áf, bórt,* se *Bortflytta. F. éfter någon,* flytta till ett ställe, der man kommer att bo efter någon, som bott der förut. *F. ihóp,* säges om två eller flera personer, som afflytta hvar och en ifrån sin bostad, för att bo tillsammans. *F. i'n, néd,* se *Inflytta, Nedflytta. F. på' någon,* komma inflyttande i sin nya bostad förr, än dess förre innehafvare hunnit afflytta. *F. tillbáka,* återvända till sin förra bostad, för att åter bo der. *F. úpp, út,* se *Uppflytta, Utflytta.* — 2) Lemna tjensten hos enskilt person, för att träda i annan persons tjenst eller upphöra att tjena. *Denne betjent f-de förliden vår ifrån grefve X. till baron Y. F. i, ur tjensten. F. tillbaka i ens tjenst.* — 3) Säges om vissa fåglar (flyttfåglar), som höstetiden begifva sig till sydliga, varmare länder, för att der öfvervintra, och vårtiden återvända till nordliga, för att vistas der öfver sommaren. — *F. sig,* v. r. Ändra plats, ställe, der man står, sitter, ligger, befinner sig (ej bor). *F. sig ifrån fönstret till dörren, från bordet till sängen, ut på gården, in i huset. F. sig undan för någon,* lemna någon plats. — Säges äfv. om liflösa ting, och betyder då: Få förändradt läge, annan ställning, t. ex.: *Molnet har nu f-t sig till andra sidan af himmelen. Solen f-r sig för hvar dag på horisonten.*

FLYTTANDE, n. 4. Handlingen, då någon flyttar eller något flyttas. För *Flytta* i neutral bem. brukas hellre *Flyttning. a) Husgerådssakers f. — b) Residensets, regeringens f. — c) En officers f. till annat regemente* (bättre Transport, Förflyttning). *En rättares f. till annan egendom.* Jfr. *Flyttning.*

FLYTTBAR, a. 2. Som kan flyttas. *Ett f-t hus.* — *Flyttbarhet,* f. 3.

FLYTTDUFVA, f. 1. En art af Dufslägtet, 18 tum lång; gråblå, med blått bröst och hvit mage; finnes i Nordamerika, och flyttar der ifrån de nordliga trakterna, för att häcka i de medlersta och sedan flyga söderut. Columba migratoria.

FLYTTFISK, m. 2. Fisk, som företager årliga vandringar, t. ex. tonfisk, sill, m. fl.

FLYTTFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* (nat. hist.) Fågel, som flyttar årligen (se *Flytta,* v. n. 3.).

FLYTTKOJA, f. 1. Flyttbar koja.

FLYTTNING, f. 2. Handlingen, då någon flyttar (både för aktiv och neutrum, i alla bem.); händelsen, omständigheten, att något flyttar sig eller blir flyttadt. För *v. a.:* 1) *Ett bords, en stols f. Den sjukes f. är nödvändig. Han har varit sysselsatt med f. af sina saker. Brickors, pjesers, träds, plantors, växters f.* Jfr. *Flytta,* v. a. 1. — *Syn.* Flyttande. — 2) *Regeringens, residensets f.* — *Syn.* Flyttande. — 3) *En officers f.* I denna bem. hellre Flyttande, och ännu bättre Transport, Förflyttning. — För v. n.: 1) *I morgon blir min f. Efter hans f. ifrån Stockholm till Upsala. Täta f-r kosta penningar.* — 2) *F. i, ur tjensten. Tjenstefolkets f.* — 3) *Vildgässens f. vår och höst.*

FLYTTNINGSDAG, m. 2. 1) Dag, på hvilken någon flyttar. — 2) Dag under den af lag stadgade flyttningstiden.

FLYTTNINGSHJELP, f. 3. Understöd, som tilldelas någon i och för boflyttning, t. ex. vid enskiften.

FLYTTNINGSTID, m. 3. 1) (i allmänhet) Den tid, då någon flyttar (*se Flytta,* v. n. 1 o. 2). — 2) Den af lag särskilt bestämda tid på året för dem, som flytta: för dem, som flytta bo, d. 14 mars på landet, d. 1 april och d. 1 okt. i städerna, d. 1 maj för prestståndet; för tjenstehjon d. 24 okt. och i Stockholm äfv. d. 24 april.

FLYTTSAKER, f. 3. pl. Hvarjehanda bohagsting, som vid boflyttning föras till ny bostad.

FLYTTSTJERNA, f. 1. Se *Planet.*

FLÅ, v. a. 2. Impf. *Flådde.* Sup. *Flått.* 1) Hel afdraga huden på menniska eller djur. *F. en menniska lefvande. F. en död häst.* Har äfv. det, som afdrages, till objekt, t. ex. *F. huden af en häst, barken af ett träd. F. áf,* se *Afflå.* — 2) (fig. fam.) Skinna, preja. *Det är skam att så f. sin nästa, som många göra. F. å't sig,* genom skinneri förvärfva. — *Syn.* Se *Preja.*

FLÅBUSE, m. 2. pl. — *busar.* 1) Se *Afdragare.* — 2) (fig. fam.) Se *Prejare.*

FLÅENDE, n. 4. Handlingen, då man flår.

FLÅGBRAND, m. 3. pl. — *bränder.* 1) Se *Flygbrand.* — 2) (prov.) Mogen, torr och kådig tallved.

FLÅGELD, m. 2. Se *Flygeld.*

FLÅHACKA, f. 1. (åkerbr.) Ett slags hacka, hvilken begagnas vid odling af mark, som skall brännas, för att dermed afskala den öfre vallen.

FLÅHACKA, v. a. 1. (åkerbr.) Medelst flåhacka upptaga vallen på mark, som skall brännas till odling. — *Flåhackande,* n. 4. o. *Flåhackning,* f. 2.

FLÅKS, f. 3. (bot.) Se *Hjorttröst.*

FLÅNING, f. 2. Se *Flående.*

FLÅSA, v. n. 1. Andas tätt, häftigt och hörbart, såsom då man sprungit sig andfådd. *F. út,* fortfara att flåsa, till dess andedrägten återvunnit sin vanliga jemna gång. *Låta hästarna f. ut, då man håller med dem på en vägfärd.* — *Syn.* Flämta. — *Flåsande,* n. 4. o. *Flåsning,* f. 2.

FLÅSGRÄS, n. 5. (bot.) En art Väpling, med små hvita, hårtäckta blommor. Trifolium arvense.

FLÅSMÄTT, a. 1. (pop. o. fam.) Se *Andtruten.*

FLÅTE, se *Flotte.*

FLÄCK, m. 2. 1) Ställe på ytan af ett föremål, der färgen genom något främmande ämnes tillkomst blifvit förändrad ifrån den ursprungliga och eljest allmänt rådande. *Du har fått en ful f. på din rock, din klädning. Sätta f. på något. Taga f-arna ur en klädning. Urtaga f-ar. En f., som sitter i.* (Fig.) *Sätta f. på,* se *Befläcka,* 2, *a.* — Ingår i en mängd sammansättningar, såsom: Olje-, Fett-, Bläck-, Vinfläck, m. fl. — 2) Litet ställe på menniskokroppen, af annan färg än den öfriga huden. *I fläckfebern är kroppen betäckt af f-ar.* — Säges äfvenledes i fråga om vissa hinnor och organer, t. ex.: *Hafva en f. på ögat, på hornhinnan.* — 3) Litet ställe af olika färg med den öfriga på en djurkropp, på fjädrar, o. s. v. *En hvit hund med svarta f-ar. Tigern har vackra f-ar.* — 4) Brukas äfv. i samma mening om vissa växtdelar. *F-arne på en borstneglika.* — 5) Säges äfv. om de dunkla ställena på solens, månens, planeters eller deras drabanters skifvor. *F-arne i solen.* (Ordspr.) *Sjelfva solen har f-ar,* ingenting är fullkomligt. — Bildar sammansättningarna Solfläck, Månfläck. — 5) (fig.) Allt hvad som skämmer ens heder, ära. *Det är en f. på hans heder, hans goda namn och rykte. Patkulls afrättning var en f. på Carl XII:s hjelteära, en f. på hans minne, i hans lif, i hans historia.* — *Syn.* Skamfläck. — 6) Helt liten rymd på jordytan, helt litet ställe på ytan af ett föremål. *På jorden finnes ingen f., dit ej sorgen och olyckan*

hitta vägen. Ingen enda f. är torr. Stå, sitta, ligga qvar på samma f. Gå ej ur f-en, blif qvar på samma ställe. (Fig.) *Han kommer ej ur f-en,* gör alls inga framsteg. — Bildar sammansättningen Jordfläck. — 7) Målet vid målskjutning. *Skjuta på f. Träffa f-en.* — *Syn.* Se *Mål.* — 8) Helt liten stad, köping. — 9) *En f. nålar,* visst antal nålar i ett nålbref, som sitta tillsammans på en fläck.

FLÄCKA, v. a. 1. 1) Sätta fläck eller fläckar på. *F. sina kläder. F. från sig,* sätta fläckar på vidrörande saker. *F. néd,* se *Nedfläcka.* — 2) (fig.) Se *Befläcka,* 2, *a.* — *F. sig,* v. r. Sätta fläck eller fläckar på sig (både i egentl. o. fig. mening). *F. néd sig,* genom oaktsamhet eller vid någon förrättning få kläderna fulla af fläckar.

FLÄCKA, se *Fläka.*

FLÄCKANDE, n. 4. Handlingen, då man fläckar.

FLÄCKFEBER, m. 2. pl. — *febrar.* Ett slags sjukdom, då kroppen är betäckt af små, för det mesta blekröda, men äfv. violetta, brunaktiga, till och med svarta fläckar.

FLÄCKFRI, a. 2. Utan fläck, fri för fläckar (både i egentl. o. fig. bem.). *Ett f-tt tyg. En f. lefnad.*

FLÄCKFULL, a. 2. Full med fläckar (bem. 1). — *Syn.* Se *Fläckig.*

FLÄCKIG, a. 2. 1) Orenad af fläckar (bem. 1). *Min väst har blifvit f.* — *Syn.* Fläckad. — 2) Full med fläckar (bem. 1). *Så f. din rock är!* — *Syn.* Fläckfull, Nerfläckad, Fullfläckad. — 3) Betäckt med fläckar (bem. 2, 3 o. 4). *Så f. den sjukes kropp är! En f. tigerhud. Ett f-t ormskinn. En f. borstneglika.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom Röd-, Hvit-, Brunfläckig, m. fl.

FLÄCKIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fläckig.

FLÄCKKULA, f. 1. Liten, i form af en kula tillredd massa, af tvål, äggula, terpentinolja, valkjord och hvit bolus, till fläckars urtagning ur tyger.

FLÄCKLAF, m. 2. (bot.) Ett lafslägte på barken af träd.

FLÄCKPLANKA, f. 1. (skepp.) Den näst under berghultet varande bordläggningsplankan.

FLÄCKTALS, FLÄCKVIS, adv. På strödda fläckar, här och der. — *Syn.* Se *Här och der.*

FLÄCKURTAGARE, m. 5. o. —TAGERSKA, f. 1. En, som gör yrke af att taga fläckar ur kläder. Nya ord, bildade, för att motsvara det franska Dégraisseur.

FLÄCKURTAGNING, f. 2. Urtagning af fläckar ur kläder, medelst vissa dertill uppfunna medel.

FLÄDER, m. 2. pl. *flädrar.* Apoteksväxt med trädstam; blommar i juli, med hvita blomknippen och stark, döfvande lukt. Kallas äfv. Hyll, Fulbom. Sambucus nigra. — *Ss. F-blomma, -buske, -bär, -träd.*

FLÄDERBLOMOLJA, f. 1. (kem.) Olja, som erhålles af färska Fläderblommor. Kallas i medicinen Aqua Sambuci.

FLÄDERBÖSSA, f. 1. Fläderrör, hvarur mergen blifvit urtagen, och som begagnas att skjuta med, isynnerhet vid stensprängning.

FLÄDERMOS, n. 5. Mos, tillredt af den utpressade och inkokta saften utaf mogna fläderbär; brukas som husmedel i medicinen.

FLÄDERMUS, f. 5. pl. — *möss.* 1) Djur, tillhörande tionde ordningen af Däggdjuren eller *Flädermössen* (Chiroptera), hvilka på framfötterna hafva 4 fingrar och en tumme, på bakfötterna 5 tår, samt äro försedda med en flyghud, som förenar de fyra fingrarna, armarna, benen, och ofta svansen till ett helt, så att de kunna flyga. — 2) (uti inskränktare mening) Ett slägte af förenämde ordning, äfv. kalladt Nattblacka. Vespertilio. Af detta slägte finnas i Sverige 5 arter, nämligen. *Stora F-en,* äfv. kallad Läderlapp (V. noctula), *Råttlika F-en* (V. murinus), *Lilla F-en* (V. pipistrellus), *Långörade F-en* (V. auritus) och *Barbastell-F-en* (V. barbastellus).

FLÄDEROLJA, f. 1. Olja, som erhålles genom pressning af fläderbärkärnor.

FLÄDERRÖR, n. 5. Stam eller gren af fläderbusken.

FLÄDERSAFT, m. 3. Den utpressade saften af bladen och den inre gröna barken på fläderbusken.

FLÄDERSPRUTA, f. 1. Spruta, gjord af ett stycke fläderrör, hvarur mergen blifvit urtagen; nyttjas som leksak af barn.

FLÄDERTE, n. 3. Te af fläderblommor, hvars egenskap att befordra utdunstningen är allmänt känd.

FLÄDERVATTEN, n. 5. Vatten, erhållet genom distillation af fläderblommor med vatten; brukas i medicinen.

FLÄDERVIN, n. 3. Ett slags vin af den jästa saften utaf fläderbär, med tillsats af hackade russin, vatten, citroner och hvitt vin.

FLÄKA, v. a. 2. (af gamla verbet *Flaka,* gapa, spricka) Utefter längden dela, sönderskära, klyfva något i två lika stora, flata skifvor (t. ex. fisk). *F. en gädda. F. úpp,* se *Uppfläka.* — *F. sig,* v. r. Skada sig i grenen, genom att skrefva allt för mycket ut med benen. — *Fläkande,* n. 4. o. *Fläkning,* f. 2. [Fläcka.]

FLÄKT (ä långt), part. pass. af *Fläka.* Brukas adjektivt i uttrycket *F. örn,* bilden af en örn, som föreställes klufven midt i tu från hufvudet ända ned, med halfvorna utbredda en på hvardera sidan. [Fläckt.]

FLÄKT, fläckt, m. 2. Sakta, hastigt kommande och öfvergående blåst, luftdrag. *Vestanvindens f-ar. Jag kände en f. af hennes andedrägt. Vid minsta f. blir han, hon sjuk,* säges om den, hvars helsa är högst ömtålig. — *Syn.* Pust, Vinddrag, Luftdrag. [Flägt.]

FLÄKTA, flä'ckta, v. n. 1. 1) Blåsa i fläktar. *Vestanvindarne f. så ljuft.* Brukas ofta impersonelt, t. ex.: *Det f-r så behagligt ifrån sjön.* — 2) (om person) Åstadkomma, frambringa en fläkt, fläktar, vanligtvis för att uppfriska luften. *F. med en hatt, en solfjäder, en näsduk. F. på någon,* så att luften dervid fläktar på honom. *F. med vingarna,* se *Flaxa.* — *Fläktande,* n. 4. o. *Fläktning,* f. 2.

FLÄKTA, flä'ckta, f. 1. Redskap, enkom gjordt, för att dermed fläkta (se föreg. 2).

FLÄMTA, v. n. 1. 1) Andas tätt, häftigt och hörbart. *F. af trötthet. Hunden f-r af hetta.* — *Syn.* Flåsa. — 2) (fig. om ljuslågor) Fladdra matt, slocknande, med ett än starkare, än svagare sken. *Se den slocknande lamplågan, hur den f-r.* — *Flämtande,* n. 4. o. *Flämtning,* f. 2.

FLÄNG, n. 5. sing. (pop.) Öfverdrifvet och onödigtvis häftig rörelse vid ridning, dansning, o. s. v. *Det är ett fasligt f. på honom, när han rider, dansar. Rida, dansa i f.* (Fig.) *Göra något, arbeta o. s. v. i f.,* med öfverdrifven och onödig skyndsamhet, utan ordning, noggrannhet eller aktsamhet.

FLÄNGA, v. n. 2. I. Röra sig öfverdrifvet och onödigtvis häftigt, vid ridning, dans, o. s. v. *F. i dans. F. och dansa. F. med hästarna. Komma f-nde i fullt galopp. F. åstad,* fara bort i fullt fläng. — *V. a. F. upp,* se *Uppflänga.*

FLÄNGA, v. a. 2. II. (af föråldrade ordet *Flanck*, stort, tunt, jemntjockt stycke) Bortrycka stora, långa och jemna stycken af något. *F. barken af träd. F. åf,* se *Afflänga.*

FLÄNGANDE, n. 4. Se *Fläng.*

FLÄNGANDE, n. 4. o. FLÄNGNING, f. 2. Handlingen, då man flänger (II). *Barkens f. af träden.*

FLÄNKA, flä'nngka, v. a. 1. (byggn. k.) Hugga kanten eller ytan af bräder eller stockar, för att någorlunda jemna dem efter behofvet.

Anm. Härledt ifrån gamla ordet *Flanck;* jfr. *Flänga,* II.

FLÄRD, f. 3. sing. (af gamla ordet *Flar* ell. *Flaradur,* falsk, bedräglig) Bedrägeri, list. Brukas i denna ursprungliga bem. numera föga, utom i uttrycket: *Fara med f.,* bruka list och bedrägeri. — 2) Bedräglig vara. Äfven i denna bem. föråldradt, utom i det uti lagen förekommande talesättet: *Fals och f.* Jfr. *Fals.* — 3) (nu) *a*) Fåfänga, verldsligt sinne, verldslighet; tomt och lättsinnigt skryt. — *b*) Tomt prål, tom ståt, fåfänglighet, verlden och dess lustar. *Öfvergifva verlden och all dess f.* — *c*) Bedräglighet, falskhet. — *d*) Granna ord utan betydelse och mening. — *Syn.* Se *Ordprål.*

FLÄRDFRI, a. 2. Utan flärd (bem. 3). 1) (om person) *a*) Ej fallen för fåfänga eller tomt skryt. *En f. man.* — *Syn.* Redbar, Stadig. — *b*) Ej bedräglig, ej falsk. I denna bem. mindre brukligt. — *Syn.* Uppriktig, Hederlig, Pålitlig, Lojal. — 2) (om sak) Som utmärker, tillkännagifver, röjer frihet för flärd (3, alla bem.). *Ett f-tt väsende. En f. karakter.* — *Syn.* Redbar, Stadig; Uppriktig, Lojal; Prunklös, Okonstlad, Enkel. — *Flärdfritt,* adv.

FLÄRDFRIHET, f. 3. Egenskapen att vara flärdfri. — *Syn.* Redbarhet; Uppriktighet, Hederlighet, Pålitlighet, Lojalitet.

FLÄRDFULL, a. 2. Full af flärd (bem. 3). 1) (om person) Mycket fallen för fåfänga, tomt skryt, tomt prål. — *Syn.* Fåfäng, Fåfänglig, Prålande. — 2) (om sak) Som utmärker, tillkännagifver, röjer flärd (3, alla bem.). *F-t sinne, väsende. F. stil.* — *Syn.* Fåfänglig, Prålande, Prålig, Prunkande, Skrytsam.

FLÄRDLÖS, a. 2. Se *Flärdfri,* 2. — *Flärdlöshet,* f. 3. — *Flärdlöst,* adv.

FLÄSK, n. 5. 1) Det lager af fett, som befinnes emellan huden och köttet på lefvande svin. (Fig. fam., om menniskor) *Lägga på f-et,* fettma. — *Syn.* Späck. — 2) *a*) Detta samma fett af slagtade svin, kokadt eller på annat sätt beredt till mat. *Skilja ifrån f-et ifrån det magra på skinkan.* — *b*) Svinkött. *Fett, magert, läckert, dåligt f.* (Fig. pop. o. fam.) *Det smakar f.,* är ganska läckert. *Det kostar f.,* ganska mycket. *Draga f.,* ett slags lek, då två eller flera personer lägga sina flata händer öfver hvarandras, dock så, att ej en persons begge händer komma att ligga tillsammans, hvarefter den understa handen alltid flyttas öfverst, tills man slutar, då den, hvars hand ligger öfverst, är konung och ålägger de öfriga pantlösning. — *Ss. F-bit, -handel, -handlare, -handlerska, -mångelska, -remsa, -skifva, -stycke, -säljerska.*

FLÄSKAKTIG, FLÄSKARTAD, a. 2. Som till utseende eller beskaffenhet liknar fläsk.

FLÄSKBOD, f. 2. Salubod, der fläskvaror hållas till salu.

FLÄSKEBODAL, m. 2. Det rum på ett handelsfartyg, der provianten förvaras.

FLÄSKFRU, f. 2. Fru eller enka, som försörjer sig med försäljning af fläskvaror. — *Syn.* Fläsksäljerska, Fläskmångelska.

FLÄSKKORF, m. 2. pl. — *korfvar.* 1) (utan plur.; kollektivt) Korf, tillredd af hackadt svinkött och fläsk. *Äta f.* — 2) (med plur.) Så stor myckenhet af sådan korf, som är instoppad i ett så kalladt korfskinn. *En f. Två f-fvar.*

FLÄSKPANNKAKA, f. 1. Pannkaka med inbakade fläskskifvor.

FLÄSKSIDA, f. 1. Halfva sidan af ett slagtadt och styckadt svin.

FLÄSKSKINKA, f. 1. Se *Skinka.*

FLÄSKSVÅL, m. 2. Den tjocka, hårda och sega hud, som ytterst betäcker fläsket på svin.

FLÄSTE, se *Fleste.*

FLÄTA, v. a. 1. 1) I en viss ordning vira två, tre eller flera jemnsmala och långa föremål (strån af hår, halm, o. s. v.) om hvarandra, så att de sedan tillsammans bilda ett slags jemn och platt väfnad. *F. hår, halm. F. blommor till kransar. F. i'n, ihóp, óm, omkri'ng,* se *Infläta, Hopfläta,* &c. — *Syn.* Vira. — 2) På detta sätt forma, förfärdiga något. *F. hattar af halm, korgar af vide, kransar af blommor, mattor af säf. F. úpp,* se *Uppfläta.* — *Syn.* Vira. — *F. sig,* v. r. (både egentl. o. fig.) *F. sig i'n,* här och der liksom genom flätning intränga. *F. sig óm, omkri'ng,* liksom genom flätning omfatta, omgifva.

FLÄTA, f. 1. Jemn och slät, väfnadslik, genom flätning frambringad produkt, som begagnas till hvarjehanda behof. *Göra f-tor af hår, halm, o. s. v.* Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom Hår-, Halmfläta, m. fl.

FLÄTAD, part. pass. af *Fläta.* Som blifvit flätad. Brukas nästan adjektivt. *F-t hår. F. hatt, korg. F-t arbete. F. vägg, gärdesgård,* gjord af flätverk (se d. o.). *F. korg,* omflätad med korgflätor.

FLÄTANDE, n. 4. Handlingen, då man flätar. — *Syn.* Virande, Flätning.

FLÄTJA, f. 1. (gam.; af *Flat*) Lättsinnighet, flyktighet. Skrefs äfv. *Flättja.*

FLÄTNING, f. 2. Se *Flätande.*

FLÄTTRING, m. (bot.) Se *Gumrik.*

FLÄTVERK, n. 5. Hvad som flätas af videqvistar, spröten o. d., till formerande af väggar, gärdesgårdar, beklädnad vid fältförskansningar, o. s. v.

FLÖD, n. Se *Flöde.*

FLÖDA, v. n. 1. o. 2. 1) Säges egentligen om hafsvattnet, då det vid flodtiden är i stigande. Brukas i denna bem. numera sällan. *F. ö'fver,* säges om flytande ämnen, som stiga öfver sina bräddar; äfv. (fig.) finnas i öfverflöd. — *Syn.* Svämma. — 2) Flyta ymnigt. *Blodet flödde ur såret.* — *Syn.* Se *Flyta,* 1.

FLÖDANDE, n. 4. Händelsen, omständigheten, att något flödar (helst i bem. 2). — *Syn.* Flöd, Flöde. — *Part. pres.* Som flödar. Aktivt i uttrycket: *F. välltalighet,* då orden flyta ymnigt, lätt och obehindradt.

FLÖDE, n. 4. Se *Flödande.* Förekommer i åtskilliga sammansättningar, ofta under formen Flöd, såsom Blodflöd, Bukflöd, Vattenflöde, m. fl.

FLÖG, FLÖGEL, eller
FLÖJ, FLÖJEL, flö'jl, m. 2. pl. *flöjlar.* Väderhane på ett fartygs öfversta stångtopp.
FLÖJA, v. n. 2. (om hästar, svin och boskapskreatur) Hoppa öfver stängsel. — *Flöjande*, n. 4. o. *Flöjning*, f. 2.
FLÖJKNAPP, m. 2. En på flöjstocken öfver flöjeln fastskrufvad knapp, som tjenar att fasthålla densamma.
FLÖJSTOCK, m. 2. Den vertikala spets, hvarpå en flöj-ten vandrar.
FLÖJSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* Stång, i hvars öfre ända en flöjel eller väderhane är fästad.
FLÖJT, m. 3. pl. *flö'jter.* (af t. *Fleute*) Se *Flöjtskepp.*
FLÖJT, m. 3. pl. *flö'jter.* (af t. *Flöte*) Blåsinstrument af trä, med sex tonhål och en till åtta klaffar. *Blåsa f.* De särskilta slagen deraf, t. ex. Herdeflöjt, Käppflöjt, Piccolaflöjt, ses på sina ställen. — *Ss. F-blåsare, -spelare.*
FLÖJTDUS, flöjjtdús, m. 3. (fr. *Flûte douce*) Ett slags fordom bruklig flöjt med munstycke och sju till åtta tonhål.
FLÖJ-TEN, m. 2. Jernbleck på en flöjstock, vid hvilket flöjeln är fastsydd.
FLÖJTFODRAL, flö'jjtfodrál, n. 3. o. 5. Fodral, vanligtvis af skinn, hvari en flöjt förvaras, för att skydda honom för skada.
FLÖJTMAKARE, m. 5. Musikalisk instrumentmakare, som förfärdigar alla slags flöjter.
FLÖJTPINARE, m. 5. (fam. skämtv.) Dålig flöjtblåsare.
FLÖJTPIPA, f. 1. Benämning på ett slags orgelpipor. Kallas äfv. Labialpipa.
FLÖJTRAVÄR, flöjjtravä'r, m. 3. Se *Traversflöjt.*
FLÖJTREGISTER, flö'jjtreji'sstr, n. 5. Orgelregister, hvars toner likna flöjtens.
FLÖJTRÄ, n. 4. (af *Flöja*) Trä, som sättes om halsen på svin, på det de ej må flöja. Skrifves äfv. *Flögträ.*
FLÖJTSOLO, flö'jjtsólo, n. 5. Solostycke för flöjt.
FLÖJTSKEPP, n. 5. Ett slags holländskt handelsskepp, i för och akter ganska bredt och med låga master; har långsam fart; brukas numera föga.
FLÖJTSTYCKE, n. 4. Musikstycke för flöjt.
FLÖJTSTÄMMA, f. 1. 1) Stämma, som utföres af flöjten, i ett flerstämmigt musikstycke. — 2) Se *Flöjtregister.* — 3) (fig.) Menniskoröst, len och ljuf som en flöjtton.
FLÖJTTON, m. 3. 1) Ton af en flöjt. — 2) (fig.) Ton, liknande den af en flöjt.
FLÖJTVERK, n. 5. 1) Positiv med idel flöjtstämmor. — 2) Samteliga till ett orgverk hörande eller deruti befintliga flöjtstämmor.
FLÖTE, n. 4. (af *Flyta*) 1) Den på en metref befintliga kork, som flyter på vattnet och håller kroken på ett visst afstånd under vattenytan. — 2) Benämning på de stycken af flarn, vanligtvis klotrunda, som äro fästade, på jemna afstånd ifrån hvarandra, vid öfra staden på nät, för att hålla dessa rätt uppstående i vattnet.
FLÖTS, flö'ts, m. 3. (t. *Flötz*) (geol.) 1) Gång, hvars fall är under 20 grader. — 2) Vidt utsträckt, vågrätt lager af åtskilliga bergarter, t. ex. stenkol. Äfv. Flo.
FLÖTSBERG, n. 5. (geol.) Benämning på de slags vanligen horisontala bergformationer, som betäcka de äldre lagren och synas tydligen hafva blifvit afsatta såsom fällning ur vatten.
FLÖTSGIPS, m. 3. (mineral.) Gips i flötslager.
FLÖTSKALK, m. 3. (mineral.) Kalksten i flötslager.
FLÖTSLAGER, n. 5. (geol.) Horisontalt lager.
FLÖTSLERA, f. 1. (mineral.) Lera i flötslager.
FLÖTSVIS, adv. (geol.) I horisontala lager; flolägrigt.
FNAS, n. 5. sing. 1) *a*) Den gröna hylsa, som omsluter nötfrukter. — *b*) Den yttre bruna betäckningen på en nötkärna. Äfv. Nötfnas. — 2) Smärre afskräden af hvarjehanda grönsaker; afskräde. — 3) (fig.) Skräp.
FNASA, v. a. 1. *F. nötter,* afskala fnaset på nötkärnor.
FNASIG, a. 2. Betäckt af fnas (bem. 1).
FNASK, n. 5. sing. 1) Hvarjehanda småskräp, t. ex. små hårstrån, boss, barr, o. d. — 2) Hvarjehanda smärre afskräden, isynnerhet af grönsaker, som man ger åt svin. — 3) (fig.) Frukt och sötsaker, som ätas emellan målen.
FNASKA, v. n. 1. 1) Plocka fnask (bem. 1) af kläder, o. d. — 2) (fig.) Småsyssla. *Gå och f. F. dig åstad,* begif dig af, knalla dig af. — 3) (om svin) Äta fnask (bem. 2). — 4) (om menniskor; äfv. akt.) Äta frukt och sötsaker emellan målen. — 5) Säges äfv. stundom om möss, i samma mening som äta.
FNASKER, m. 2. sing. 1) En, som vanligtvis går och sysslar med småsaker. — 2) Skämtsam benämning på små gossar, emedan de gerna fnaska sötsaker.
FNASSEL, n. 5. sing. 1) Ytterst små upplupna, vanligtvis rödaktiga blemmor, eller fint, fjälligt utslag på huden af menniskor, isynnerhet i ansigtet. — 2) Små fjäll på ytan af hufvudskålen, emellan hårstråna.
FNASSLIG, a. 2. 1) Som har fnassel på huden. *F. i ansigtet.* — 2) Betäckt med fnassel. *Ett f-t ansigte.* — *Fnasslighet,* f. 3.
FNETTRA, v. n. 1. Skratta smått, tätt och föga hörbart. — *Syn.* Se *Skratta.* — *Fnettrande,* n. 4.
FNOCKVÄF, m. 2. (bot.) Ett slags svamp, på torra grenar af bok och al. Helmisporum.
FNUGG, n. 5. (pop. o. fam.) Se *Fjun.* — Betydde fordom: kringflygande stoft och dam; äfv. smått och stackigt gräs, som är svårt att berga.
FNUGGIG, a. 2. Se *Fjunig.*
FNURRA, f. 1. (fam.) Knut, som slår sig af sig sjelf på tråd. (Fig. fam.) *Det har kommit en f. på tråden,* ett hinder har inträffat, saken har mött svårigheter, kommit i olag; de hafva råkat i osämja.
FNURRA, v. n. 1. (fam.) Vara fnurrig (bem. 2). — *Syn.* Brumma, Grumsa. — *F. sig,* v. r. 1) (om en tråd) Slå en fnurra. — 2) (fig.) Trassla sig, möta hinder, svårigheter.
FNURRIG, a. 2. 1) (om tråd, föga brukl.) Som fått en eller flera fnurror. — 2) (fig. fam.) Se *Vresig.*
FNURRIGHET, f. 3. (fam.) Se *Vresighet.*
FNURRIGT, adv. (fam.) Se *Vresigt.*
FNYSA, v. n. 3. Ind. pres. sing. *Fnyser;* pl. *Fnysa.* Impf. sing. *Fnös;* pl. *Fnöso.* Imper. sing. *Fnys;* pl. *Fnysen.* Konj. impf. *Fnöse.* Sup. *Fnysit.* Part pres. *Fnysande.* (Böjes äfv. efter 2 konjug.) 1) Häftigt utdrifva luften genom näsborrarna, liksom för att befria dem ifrån något, som retar eller besvärar. Säges äfv. om hästar

F. af vrede, af harm, af ilska. Hästen fnös. — 2) (fig. fam.) Yttra tecken af missbag. *Han f-ser vid allt. F. åt någon,* gifva honom sitt missnöje, sin fiendtliga sinnesstämning tillkänna. — *Fnysande,* n. 4.

FNÖR, a. 2. (pop. o. fam.) Se *Fnurrig,* 2.

FNÖSKE, n. 4. (gam. *Fnioskur*) Antändningsämne, beredt af fnösksvampen, och som hastigt fattar eld, när en eldgnista faller derpå, hvarföre det intill sednaste tider användts, för att dermed jemte eldstål och flinta tända eld.

FNÖSKSVAMP, m. 2. eller FNÖSKTICKA, f. 1. Ett slags svamp, som, beredd (då kallad Fnöske), brukas till antändning medelst stål och flinta, samt äfv. allmänt användes till stillande af blödning ur sår. Boletus igniarius.

FOCK, m. 2. Understa råseglet på främsta masten af ett fartyg. — *Ss. F-hals, -stag, -vant.*

FOCK, m. 2. (bot.) Ett svampslägte, på ekstubbar. Dædalea.

FOCKMAST, f. 3. Främsta masten på ett skepp, en brigg eller skonert.

FOCKMÄRS, m. 2. Märsen på en fockmast.

FOCKRÅ, f. 3. pl. — *rår.* Understa rån på förresningen af ett fartyg.

FOCUS, fókuss, m. pl. *foci.* (lat.; vetensk.) Se *Brännpunkt.* Jfr. *Ellips,* 2.

FODER, n. 5. I. (gamla ordet *Fodr,* slida, balja) 1) Det, hvaruti man till skydd förvarar något. Brukas i denna bem. nu sällan, utom i sammansättningen Flaskfoder. Man säger vanligen Fodral. — 2) Tyg eller pelsverk, som till skydd emot nötning eller för värme skull vidsys på undersidan af kläder. *Sätta f. under en rock. Köpa tyg till f.* — Ingår i flera sammansättningar, såsom: Tyg-, Pels-, Siden-, Lärftsfoder, m. m. — *Syn.* Undertyg. — 3) (utan plur.) Föda för kreatur. *Gifva f. åt boskapen. Detta grässlag ger godt f. åt kor. Anskaffa f. i fält. F. för vintern.* Har sammansättningen Vinterfoder.

FODER, n. 5. II. Mått för våta varor = 360 kannor.

FODERAL, se *Fodral.*

FODERBETA, f. 1. (bot.) En art Beta, som håller mycket sockerämne. Beta altissima.

FODERBLECK, n. 5. Ett slags tunt, förtennt jernbleck.

FODERBRIST, f. 3. Brist på foder för boskap.

FODERGRÄS, n. 5. Grässlag, som är tjenligt till foder för boskap.

FODERHALM, m. sing. Halm, t. ex. af vicker, ärter, o. s. v., som begagnas till foder för boskap.

FODERHOLK, m. 2. (bot.) Benämning på skärmblad, när de äro små och fästade tätt intill blomfodret.

FODERHUS, n. 5. (föga brukl.) Se *Foderlada.*

FODERHÄCK, m. 2. Litet, utåt öppet, men med spjälor försedt förvaringsrum innanför spilta eller bås i stall eller fähus, der fodret för kreaturen lägges, och hvarifrån de med munnen hämta det.

FODERHÄMTNING, f. 2. Anskaffande af foder för en trupps hästar. — *Syn.* Fourragering.

FODERHÄST, m. 2. Häst, bland dem, som det fordom ålåg allmogen att fodra för konungens behof.

FODERKISTA, f. 1. Se *Foderlår.*

FODERKNEKT, m. 2. Stalldräng, hvars befattning är att sörja för hästarnes fodring, m. m.

FODERKNIF, m. 2. pl. — *knifvar.* Se *Hackelseknif.*

FODERLADA, f. 1. Lada, hvaruti foder förvaras. Kallas så till skilnad ifrån Sädeslada.

FODERLÅR, m. 2. Stor lår eller kista i stall, hvaruti hafre förvaras.

FODERLÄRFT, n. 3. Sådant slags lärft, som begagnas till foder under kläder. — *Syn.* Foderväf.

FODERMAGASIN, n. 3. o. 5. Magasin, hvaruti foder förvaras, isynnerhet för hästarna vid ett kavalleri.

FODERMARSK, m. 3. Person vid ett kungligt stall, som har uppsigt öfver fodret.

FODERNÄT, n. 5. Nät, som brukas till förvarande af foder (isynnerhet hö) på resor.

FODERNÖT, n. 5. Se *Boskapskreatur.*

FODERPARKUM, fodrpárrkum, n. sing. Parkum, som nyttjas till foder på kläder.

FODERPENNINGAR, m. 2. pl. Penningar, som användas eller äro anslagna till uppköp af foder för hästar.

FODERPOTATIS, m. 2. Ett slags stor, svampig och ihålig potatis, tjenlig till utfodring åt kreatur. — Äfv. — *potates.*

FODERPÅSE, m. 2. pl. — *påsar.* Liten påse, som medföres på resor och hvarur man låter hästarna äta hafre, sedan påsen blifvit på dem fastbunden öfver nosen.

FODERRISSEL, n. 5. Rissel eller såll, som i stall brukas att dermedelst rena hafre.

FODERSÅLL, n. 5. Se *Foderrissel.*

FODERSÄCK, m. 2. Säck, hvari hafre förvaras.

FODERTAFT, n. 3. Taft, som brukas till foder under kläder.

FODERTYG, n. 5. o. 3. 1) (5) Tyg, som begagnas eller blifvit begagnadt till foder under kläder. — 2) (3) Tyg, enkom dertill väfdt.

FODERVAGN, m. 2. Se *Fourragevagn.*

FODERVANNA, f. 1. Se *Stallvanna.*

FODERVERK, n. 5. Se *Pelsverk.*

FODERVICKER, m. 5. sing. Ett slags vicker, som är särdeles tjenlig till foder för boskap.

FODERVÄF, m. 2. sing. Se *Foderlärft.*

FODERVÄXT, f. 3. Växt, som är tjenlig till foder för kreatur.

FODRA, v. a. 1. 1) Sätta foder (bem. 2) på insidan af kläder, skodon, o. d. *F. en rock med siden i ärmarna.* — 2) Gifva foder (bem. 3) åt kreatur. *F. en häst med hö, hafre. F. stalloxarna med rofvor.* — 3) Se *Bekläda,* 2, *c.* och *Beslå,* 2.

FODRAL, n. 3. o. 5. (t. *Futteral*) Enkom gjord betäckning, vanligen af läder, till skydd för vissa persedlar emot dam, regn, o. s. v. Förvaringsbeklädnad. *Sticka en knif, en sax i dess f. Flöjten ligger i sitt f.* Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Knif-, Sax-, Kam-, Hatt-, Urfodral, m. fl. — *Syn.* Foder.

FODRALMAKARE, m. 5. Handtverkare, som förfärdigar alla slags fodraler, m. m. d.

FODRANDE, n. 4. Handlingen, då man fodrar.

FODRING, f. 2. 1) Se *Fodrande.* — 2) Hvad som gifves kreatur till foder. Vanligare Utfodring. — 3) Hvad som blifvit satt till foder i skodon, o. d. *F. i skor, i stöflar.* — 3) Se *Beklädnad,* 2, o. *Beslag,* 1.

FOG, m. 2. I. 1) (snick. m. fl.) *a*) Stället, der två stycken af ett och samma arbete äro fogade. — *Syn.* Fogning. — *b*) Se *Fals.* — 2) (mur.) *a*) Mellanrummet emellan två byggnadsstycken (bjelkar o. d.), på det ställe, der de stöta tillsammans i murverket. — *b*) Det med kalk

fyllda mellanrummet emellan tegelstenarna i en mur. — 3) (bot.) Se *Söm* (bot.)

FOG, m. sing. oböjl. II. 1) Grundadt skäl. *Hafva f. till något. Du har f. att klaga. Med f. och rätt. Med allt f.* — *Syn.* Se *Skäl.* — 2) Foglighet. *Med f. och lämpa kan mycket uträttas.* — *Syn.* Se *Foglighet.*

FOGA, v. a. 1. 1) (snick. m. fl.) Hopsätta två stycken af ett arbete, på det sätt, att de motsvarande ytorna, släthyflade och med eller utan pinnar, förenas utan tillhjelp af spikar, skrufvar, stift, o. d. *F. ihóp, i'n, ti'll, tillsàmman, vi'd,* se *Hopfoga,* &c. — *Syn.* Se *Sammansätta.* — 2) (fig.) Tillställa, anordna, skicka. *Gud, Försynen har f-t det så. Ödet har så f-t, att vi måste skiljas åt. F. anstalt,* laga, att något kommer att ske, t. ex.: *Man har redan f-t anstalt om den saken. Jag skall f. anstalt om, att det sker ju förr dess hellre.* — *F. sig,* v. r. 1) Råka att hända, komma att blifva, falla sig, passa sig. *Det f-de sig så, att .... Få se, huru omständigheterna f. sig. När det så f-r sig. Allt som det f-r sig.* — *Syn.* Se *Hända.* — 2) Beqväma sig, gifva vika, gifva med sig, rätta sig i handling och uppförande efter någon. *Han f-de sig, när han fann, att motstånd var förgäfves. F. sig i sitt öde,* tåligt fördraga det. *F. sig efter någon, efter någons vilja. F. sig efter tiden, efter omständigheterna. F. sig till någons mening,* gifva vika derför, bifalla den. *Om vinden f-r sig,* blir gynnande. — *Syn.* Se *Finna sig, Rätta sig.*

FOGANDE, n. 4. Handlingen, då man fogar.

FOGAT, -át, m. 3. 1) (ford.) Slottsfogde. — 2) (nu) Under- och öfverståthållarens närmaste man, som förrättar hvad till exekutionsverket hörer, samt har uppsigt öfver Riddarholmskyrkan, jemte andra kronans hus, vedgårdar, fängelser, samt öfver fångar och brottslingars straffande.

Anm. Ordet, i en sednare tid förändradt till *Fogde,* anses hafva uppkommit af det latinska *Advocatus* (förkortadt till Advokat, Vokat, Fogat), hvilket, utom den vanliga bemärkelsen, äfven har den af Fogde.

FOGBÄNK, m. 2. Ett slags hyfvelbänk.

FOGDE, m. 2. pl. *fogdar.* I allmänhet: den, som blifvit tillsatt att förestå ett distrikt, en egendom, o. s. v. 1) (ford.) *a*) Benämning på de embetsmän, som voro af konungen tillsatte att i hans namn befalla i rikets län. — *b*) Kronouppbördsman. — 2) (nu) Se *Gårdsfogde.* Bildar dessutom flera sammansättningar, såsom: Bergs-, Härads-, By-, Krono-, Svinfogde m. fl., hvilka på sina ställen ses. — *Ss. F-syssla, -tjenst.* — Jfr. *Anm.* under *Fogat.*

FOGEL, m. fl., se *Fågel,* m. fl.

FOGHYFVEL, m. 2. Se *Bankhyfvel.*

FOGLIG, a. 2. (af *Fog,* n.) 1) (om person) Som fogar sig efter andra. *En f. man.* — *Motsatser:* Stel, Styf, Nackstyf, Styfsint, Hårdnackad, Omedgörlig, Halsstarrig, Envis. — *Syn.* From, Medgörlig, Saktmodig, Beskedlig, Fogsam. — 2) (om sak) *a*) Som tillkännagifver, röjer, uttrycker foglighet. *Ett f-t uppförande. F-a tänkesätt.* — *b*) *F. vind,* (mindre brukl.) god vind; (allmännare) sådan vind, då man med lätthet kan segla.

FOGLIGHET, f. 3. 1) Fogligt sinnelag, tänkesätt. — *Motsatser:* Stelhet, Styfhet, Nackstyfhet, Styfsinthet, Omedgörlighet, Hårdnackenhet, Halsstarrighet, Envishet. — *Syn.* Lämpa, Fog, Medgörlighet, Saktmodighet, Beskedlighet, Fogsamhet. — 2) Egenskapen att röja, uttrycka ett fogligt sinnelag.

FOGLIGT, adv. På ett fogligt sätt, med foglighet. *Gå f. till väga.*

FOGNING, f. 2. 1) Se *Fogande.* — 2) Se *Fog,* 1. *Taga något ur sin f. Gå ur sin f.*

FOGSAM, a. 2. (föga brukl.) Se *Foglig.*

FOGSAMHET, f. 3. (föga brukl.) Se *Foglighet.*

FOGSTRYKA, v. a. 3. (böjes som *Stryka*) I fogarna på en mur insmeta finare bruk, för att gifva förbindningen mera täthet.

FOGSTRYKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man fogstryker. — 2) Det bruk, som blifvit insmetadt i fogarna på en fogstruken mur.

FOJ! int. Utrop, som betecknar förskräckelse, afsky, harm, ovilja. Brukas endast skämtvis. — *Syn.* Hu! Uh! Usch! Baj!

FOJÉ, m. 3. Se *Foyer.*

FOLA, FOLE, se *Fåla, Fåle.*

FOLA BORT, se *Fora bort.*

FOLIANT, foliánnt, m. 3. (af lat. *Folium,* blad i en bok) Bok, hvars format har hela arkets storlek. Kallas äfv. Bok in folio.

FOLIE, fólie, m. 3. Se *Folium.*

FOLIERA, folièra, v. a. 1. Belägga på baksidan med folium. *F. spegelglas.* — *Folierande,* n. 4. o. *Foliering,* f. 2.

FOLIO, fólio, n. sing. indekl. (ablativ af lat. *Folium*) 1) Paginerad sida i en räkenskapsbok, o. s. v. *F. 29.* — *Syn.* Sida, Pagina. — 2) *In f.,* i folioformat. *Bok in f.,* se *Foliant.*

FOLIOFORMAT, n. 3. o. 5. Format af hela arkets storlek.

FOLIUM, fóliumm, n. 3. pl. fóliärr. Tunt blad af metall, färgadt papper o. s. v., som lägges under genomskinliga ämnen, t. ex. ädelstenar, för att höja deras glans, eller under glas, för att deraf göra spegelglas.

FOLK, n. 5. Kollektivt ord. 1) (med plur.) *a*) Samteliga inbyggare i ett land, som tala samma språk och hufvudsakligen likna hvarandra i seder, bruk, skaplynne och kroppsbildning, samt utgöra ett samhälle för sig. *Franska, svenska, romerska f-et. Ett hyfsadt, bildadt, rått, barbariskt, vildt, nomadiskt, åkerbruksidkande f. Ett fredligt, krigiskt, eröfrande, handlande, industriöst f. De kristna, hedniska, nordiska, österländska f-en. Alla jordens f. Ryska nationen innefattar många f.* — Jfr. *Nation.* — *Syn.* Folkslag, Nation. — *b*) Samteliga de menniskor på jordklotet, som hafva samma härkomst, språk, seder, kroppsbildning. *Judiska, lappska, armeniska f-et. Under benämningen Svenska Nationen inbegripas äfven de af lappska f-et, som bo i Sverige. Ziguenarnes kringspridda f.* — *Syn.* Nation (t. ex. Judiska n-en). — 2) (utan plur.) *a*) Samteliga undersåterne, de styrda i ett land, i motsats till regenten eller regeringen. *Konungen kan blott, hvad f-et kan. F-ets väl min högsta lag. Gud och f-et. Regeringen och f-et i en republik.* — *b*) De lägre, näringsidkande, arbetande klasserna i ett land, i motsats till regering, embetsmän, adel, prester och de rike. *F-et yrkar i vår tid på större politiska rättigheter.* Bör icke förblandas med *Pöbel,* som är utskummet af Folket, i denna mening taget. *F-et vill alltid rätt och tänker det äfven oftast, men pöbeln är menniskoslägtet i dess förnedring. F-et är kärnan af nationen.* — *c*) Samteliga invånare i en stad, köping, by, o. s. v. *Allt f-et i staden kom honom till mötes. Allt*

f-et i gården blef uppväckt. — *d*) Menniskor i allmänhet. *Det var mycket f. der. Du står så blyg, som hade du aldrig sett f. förr. Det finnes f., som tro, att .... Inför allt f-et. Förnämt, bättre, lägre, ringare, hyfsadt, bildadt f. Främmande f. Det är skam att drifva gäck med f. Ett gift f.*, man och hustru; äfv. säges förkortadt endast *F.*, t. ex.: *Det f-et har länge lefvat tillsammans i ett lyckligt äktenskap. Godt f.!* brukas stundom i förnämt nedlåtande ton till personer af lägre samhällsställning; äfv. stundom på skämt till vänner, närmare bekanta och likar. — *e*) Arbetare, biträden, som man använder i sin tjenst; personer, med hvilka man står i något slags beröring. *Hade jag f. tillräckligt, skulle jag odla upp den der mossen. Han känner sitt f.*, vet, hvad de gå för, duga till, huru de äro sinnade. — *f*) Tjenstefolk. *Han är mycket god emot sitt f. Herrskapets mat och f-ets mat.* — *Syn.* Se *Tjenstefolk.* — *g*) Soldater; sjöfolk. *Han anrycker med friskt f., bepröfvadt f. Hurudant f. har kapitenen på fartyget?* — *Syn.* Manskap, Besättning. — *h*) (förnämt) *α*) (i god bem.) De förnäme, rike och bildade, i motsats till de lägre klasserna. *Din råa, okunnige bondlymmel, fattiglapp, hur vågar du komma bland f.? Kunna lefva, skicka sig med f.*, vara belefvad i umgänge. *Hafva varit med bland f.*, hafva umgåtts med bildade och hyfsade menniskor, bland så kallade bättre. *Vara af f., vara kommen af f.*, född af bättre föräldrar (jfr. Bättre). *Göra f. af en*, hyfsa honom, åter bringa honom till förnuft, förbättra honom i moralisk mening. *Blifva* (vanligtvis *bli*) *f.*, blifva hyfsad, ordentlig, stadig. (Fam. o. skämtsamt talesätt) *F. först och långöron se'n*, man är skyldig att lemna hedersrummet åt dem, som det förtjena. — *β*) Brukas stundom i föraktlig eller medömksam ton. *Det der f-et tycker, att de äro lika goda som bättre folk. Bed det der f-et gå sin väg. Gif det stackars f-et litet mat.*

FOLKA, v. a. 1. (fam.) *F.* ell. *f. úpp*, hyfsa till skick och seder. — *Syn.* Göra till folk. — *F. sig*, v. r. Bortlägga det råa och ohyfsade i skick och seder. — *Syn.* Blifva folk. — *Folkande*, n. 4.

FOLKBESLUT, n. 5. (rom. hist.) Beslut af folket, rörande något statsärende.

FOLKBEVÄPNING, f. 2. 1) Ett folks allmänna beväpning till försvar emot yttre eller inre fiender. — 2) Den inrättning i en stat, då man, utom de reguliera trupperna, äfven håller folket beväpnadt, under namn af Landtvärn, Milis, Landstorm, National-, Borgar- eller Kommunalgarde. — *Syn.* Milis, Nationalbeväpning, Nationaltrupper.

FOLKBLAD, n. 5. Tidning för folket (bem. 2, *b*).

FOLKBRIST, f. 3. Brist på tillräckligt antal inbyggare uti ett land för dess försvar eller uppodling. — *Syn.* Folkfattighet.

FOLKFATTIG, a. 2. Som lider brist på inbyggare. *Ett f-t land, rike. En f. provins, stad.*

FOLKFATTIGHET, f. 3. Se *Folkbrist.*

FOLKFEST, m. 3. 1) Se *Nationalfest.* — 2) Fest, hvarvid de lägre folkklassernas förlustelse och nöje är hufvudändamålet, vanlig endast på vissa orter eller i vissa trakter, understundom föranledd genom händelser af ortligt intresse.

FOLKFOLOR, f. 1. pl. Se *Folkskick.*

FOLKFRIHET, f. 3. 1) (utan plur.) Ett folks tillstånd, då dess rättigheter äro tryggade mot högsta maktens missbruk och folket äger en fri samhällsförfattning. — 2) (med plur.) Enskilt frioch rättighet, af regeringen antingen frivilligt eller af tvång beviljad åt folket.

FOLKFÖRSAMLING, f. 2. Sammankomst af statsborgarne till rådplägning om statsärenden, t. ex. i det fordna Grekland och Rom.

FOLKGUNST, f. 3. Gunst, hvari någon står hos folket (bem. 2, *b*), genom förtjenster om det allmänna, ådagalagdt nit i försvaret af folkets frihet, bemödanden till dess bästa, o. s. v. *F-en är bedräglig och ofta oförtjent.* — *Syn.* Popularitet, Folkynnest.

FOLKHOP, m. 2. Hop af menniskor, samlade på ett ställe. — *Syn.* Folkmängd, Folkskock, Folkskara.

FOLKILSK, ell. FOLKILSKEN, a. 2. (om hästar och boskapskreatur) Benägen att bita, sparka eller stånga menniskor. *En f. häst, tjur, oxe, ko.*

FOLKKALENDER, få'lkkalä'nndr, m. 2. pl. — *lendrar.* Kalender (se d. o.), åtföljd af smärre vittra, historiska eller andra uppsatser, utgifven till förströelse för den större allmänheten i ett land.

FOLKKRIG, n. 5. Sådant krig, då tvisteämnet rörer något verkligt eller förment, af sjelfva folket erkändt folkintresse (religion, författning, handel, nationen tillfogade oförrätter, o. s. v.).

FOLKLEDARE, m. 5. En man, som har inflytande på folket (bem. 2, *b*) och förstår att leda allmänna tänkesättet.

FOLKLEK, m. 2. Sådan slags lek, hvarmed lägre folket i ett land roar sig vid sina samqväm. *De flesta f-ar äro mycket gamla.*

FOLKLIF, n. 5. Folkets (bem. 2, *b*) i ett land sätt att bete sig vid offentliga tillfällen, då en stor mängd af menniskor äro församlade, såsom i stora städer vid folkfester, o. s. v.

FOLKLIG, a. 2. 1) Som tillhör, utmärker, är egendomlig för ett folk. *F. tillvaro.* — 2) Lämplig för ett folk i afseende på dess nationalitet. *F-t regeringssystem.* — Ordet är nytt, bildadt för att motsvara det tyska volksthümlich och det franska Nationel.

FOLKLIK, a. 2. (fam.) 1) Hyfsad i skick och seder, sedig, anständig. — 2) Beskedlig, medgörlig, billig. — *Folklikt*, adv.

FOLKLIKHET, f. 3. (fam.) Se *Folkskick.*

FOLKLÄRARE, m. 5. 1) Se *Folkskolelärare.* — 2) Den, som i skola, eller kyrka, eller genom skrifter, arbetar för det lägre folkets undervisning och bildning.

FOLKLÖS, a. 2. Säges om land, stad, provins o. s. v., som lider af folkbrist.

FOLKLÖSHET, f. 3. Egenskapen att lida brist på folk.

FOLKMINSKNING, f. 2. Minskning af inbyggarnes antal i land, stad, provins.

FOLKMÄNGD, f. 3. 1) Se *Folkhop.* — 2) Inbyggarnes antal i ett land, rike, provins, stad, o. s. v. *F-en i Sverige, i Dalarne, i Stockholm, i en köping, en socken.* Brukas icke gerna om byar, utom mycket stora, och aldrig om mindre ställen. — *Syn.* Folkstock, Folknummer, Population.

FOLKNUMMER, m. sing. Se *Folkmängd*, 2.

FOLKNÖJE, n. 4. Nöje, förlustelse, hvarmed folket (bem. 2, *b*) roar sig, för detsamma tillställdt eller för detsamma lämpligt.

FOLKOMBUD, n. 5. Person, utsedd att i något offentligt värf handla och besluta å folkets,

d. v. s. de öfrige statsborgarnes vägnar. *F-en vid en riksdag, en nationalförsamling.* — *Syn.* Folkrepresentation.

FOLKPASS, n. 5. Lista, innehållande förteckning på besättning och passagerare om bord på ett fartyg, som afgår ifrån en ort till en annan.

FOLKPOESI, få'llkpoesi', f. 3. Inbegreppet af sådana en nations poetiska alster, som antingen utgå från sjelfva folket (bem. 2, *b*), eller äro bestämda för detsamma och af det blifvit upptagna. *I början var all poesi f.*

FOLKPRAT, n. 5. sing. (fam.) Tomt rykte.

FOLKQVÄDE, n. 4. Se *Folkvisa.*

FOLKREGERING, f. 2. Se *Demokrati.*

FOLKREPRESENTANT, få'llkrepresänntánnt, m. 3. Se *Folkombud.*

FOLKRIK, a. 2. 1) Väl befolkad. *Ett f-t land.* — 2) Besökt af mycket folk. *En f. gata.* — *Folkrikhet*, f. 3.

FOLKROMAN, få'llkromán, m. 3. Berättelse om stora hjeltedater ifrån medeltiden.

FOLKRÄTT, m. 3. Läran om staters förhållande, rättigheter och förbindelser till hvarandra i fred och krig.

FOLKRÖRELSE, f. 3. Företeelse i en stat, då massan af folket i mer eller mindre mån förenar sig i och för vinnandet af något gemensamt politiskt ändamål, och till den ändan vidtager offentliga åtgärder, antingen lagliga, genom deputationer, petitioner, folkmöten o. s. v., eller olagliga och våldsamma, såsom upplopp, uppresning, uppror. *Vår tid är rik på f-r.*

FOLKSAGA, f. 1. 1) Berättelse om stora hjeltedater ifrån medeltiden, hvilka hafva sin grund i något särskilt folks historia. — 2) Diktad berättelse, hvaruti feer och elementarandar uppträda.

FOLKSAMLING, f. 2. Samling af menniskor på ett ställe. — *Syn.* Folkskockning.

FOLKSED, m. 3. Sed, som är antagen bland det lägre folket i ett land.

FOLKSKARA, f. 1. En skara af menniskor. — *Syn.* Se *Folkhop.*

FOLKSKICK, n. 5. (fam.) Hyfsning i skick och seder. — *Syn.* Folkfolor, Folkvett, Folkseder.

FOLKSKOCK, m. 2. Stor hop af folk.

FOLKSKOCKNING, f. 2. Samling af en stor mängd af menniskor på ett ställe.

FOLKSKOLA, f. 1. Offentlig läroanstalt för allmänhetens barn, der undervisning gifves i de för den allmännaste menniskobildningen nödvändiga ämnen. [— schola.]

FOLKSKOLELÄRARE, m. 5. Lärare i en folkskola.

FOLKSKRIFT, f. 3. Sådan skrift, som egentligen är ämnad för det lägre folket och bör vara afpassad efter dess fattningsgåfva.

FOLKSKYGG, a. 2. Som undviker menniskors sällskap. — *Syn.* Misantropisk. — *Folkskygghet*, f. 3. — *Syn.* Misantropi.

FOLKSPRÅK, n. 5. Ett språk, sådant som det talas af det lägre folket i ett land. Kallas så till skilnad ifrån Bok- eller Skriftspråk och Umgängs- eller Konversationsspråk.

FOLKSTAM, m. 2. pl. — *stammar.* Menniskor, som härstamma från en gemensam stamfader, utgöra en del af ett helt folk och bilda ett eget, fritt eller beroende, samhälleligt helt.

FOLKSTOCK, m. 2. Se *Folkmängd*, 2.

FOLKSUVERÄNETET, få'llksuveränetét, f. 3. Den folket tillkommande högsta maktfullkomligheten i en stat, d. v. s. dess rätt att sjelft bestämma om sin regering.

FOLKSÅNG, m. 3. 1) För folket (bem. 2, *b*) diktad sång. — 2) *Svenska F-en*, den allmänt bekanta svenska sången: Bevare Gud vår kung!

FOLKSÄGEN, m. 3. pl. — *sägner* Underrättelse om forntida händelser, genom muntlig öfverlemning ifrån slägte till slägte bevarad och gängse bland folket (bem. 2, *b*).

FOLKTALARE, m. 5. En, som uppträder på offentliga platser och talar till folket.

FOLKTEATER, få'llkteátr, m. 2. pl. — *teatrar.* Teater, der sådana pjeser gifvas, som mer äro beräknade för det lägre folket, t. ex. farser, vådeviller, o. d.

FOLKTRIBUN, få'llktribún, m. 3. (rom. hist.) Af folket tillsatt öfverhetsperson i det fordna Rom, hvilken det ålåg att skydda folkets frihet och bevaka dess bästa.

FOLKTRO, f. sing. Föreställning, gängse bland det lägre folket.

FOLKUNDERVISNING, f. 2. Undervisning, som bibringas allmänhetens barn, och inskränker sig till det oundgängligt nödvändiga i vetande.

FOLKVANDRING, f. 2. (hist.) Ett helt folks utvandring ifrån det land, det förut bebott, för att söka andra boningsplatser. *Den stora F-en*, de utvandringar, som efter 4:de seklet flera folk (Hunner, Göter, m. fl.) företogo.

FOLKVETT, n. 5. sing. (fam.) 1) Se *Lefnadsvett.* — 2) Vanligt sundt menniskoförstånd.

FOLKVISA, f. 1. Af folket (bem. 2, *b*) sjungen, allmänt bekant och blott genom muntlig öfverlemning bibehållen sång.

FOLKVÄLDE, n. 4. Se *Demokrati.*

FOLKVÄN, m. 3. pl. — *vänner.* En, som vill folket (bem. 2, *b*) väl och söker att befrämja dess bästa.

FOLKYNNEST, f. sing. Se *Folkgunst.*

FOLKYRA, f. 1. Ett folks tillstånd, då det blindvis lyder någon häftig passion (hat, kärlek) eller affekt (glädje, entusiasm), och hvarunder det ofta begår dåraktiga och oförnuftiga handlingar.

FOLKÖDANDE, a. 1. Som medtager mycket folk (bem. 2, *d*). *Ett f. krig.*

FOLKÖDNING, f. 2. Händelsen, då mycket folk omkommer.

FOLKÖKNING, f. 2. Tillväxt af inbyggarnes antal i ett land.

FOND, fånngd, m. 3. (lat. *Fundus*) 1) (fr. *Fond*) Bakgrund i en målning eller på en teater. — 2) *a*) (fr. *Fonds*, eng. *Fund*) Grundsumma, kapital. — *b*) (fig.) Säges om förvärfvade kunskaper. *Han har ingen f. Hafva en god f. af kunskaper, insigter, lärdom.* — *F-er*, pl. (i England) Taxorna och andra allmänna pålagor, som äro bestämda till betalning af nationalskuldens intressen eller kapitaler.

FONDDEKORATION, få'nngddekoratschón, f. 3. Dekoration i bakgrunden af en teater.

FONDSPEL, få'nngdspél, n. 5. Handel med statspapper.

FONTANELL, fånntanä'll, m. 3. (af lat. *Fonticulus*) (med.) 1) Ett på huden med konst frambragt afledningssår, som medelst en ärt eller annan främmande kropp hålles öppet. Kallas äfv. Fontanellsår. — 2) En blott med mjuka brosk fylld öppning på små barns hjessa, hvilken småningom hopväxer.

FONTANELLPAPPER, fånntanä'llpápper, n. 5. (med.) Ett slags papper, hvarmed fontaneller (bem. 1) hållas öppna.

FONTANELLSALVA, f. 1. (med.) Salva, hvarmedelst en fontanell (bem. 1) hålles öppen.

FONTANELLSÅR, n. 5. Se *Fontanell*, 1.

FONTANELLSÄRT, f. 3. (med.) Ärt, som lägges i en fontanell (bem. 1), för att hålla den öppen.

FONTÄN, fånngtä'n, m. 3. (fr. *Fontaine*) 1) Brunn. — 2) Springbrunn, vattenkonst. — 3) Vattenkanna med låstapp. — 4) Rör, hvarigenom man vid högtidliga tillfällen låter vin springa. — 5) (fyrv.) Med gnisteld hårdt laddad hylsa, som blott i olika användande skiljer sig ifrån Svärmare. Kallas äfv. *Fontänbränder* eller Bränder.

FORA, v. a. 1. Se *Forsla*. *F. áf*, se *Affora*.

FORA, f. 1. Hvad som på en gång och tillsammans, antingen på ett eller flera lass, forslas ifrån en ort till en annan. *En f. säd, jern. Köra f-ror.*

FORBONDE, m. 3. pl. — *bönder*. Bonde, som kör en fora.

FORDERLIG, a. 2. (gam.) Skyndsam. *Med det f-aste*, skyndsammast.

FORDERLIGEN, adv. (gam.) Skyndsammeligen.

FORDERSAM, a. 2. (gam.) Skyndsam.

FORDNE, m. FORDNA, m., f. o. n. adj. def. Som fordom varit. *I f-na tider, dagar*, fordom. *Mina f-na vänner.*

FORDOM, fòrdomm, adv. För lång tid tillbaka. Betecknar både en mycket långt aflägsen och en närmare tid; kan således brukas både i fråga om verldsskiftningarna och en menniskas öden. *F., i verldens äldsta tider. F. hade han många vänner, nu inga.* — *Syn.* Fordomdags, Förr i verlden, I gamla tider, Tillförene.

FORDOMDAGS, fòrdommdàggs, adv. Se *Fordom*.

FORDON, fòrdón, n. 5. Kördon, som begagnas till varors forslande.

FORDRA (uttalas i allmänhet *Fodra*), v. a. 1. 1) På grund af verklig eller förment rättighet begära. *F. sin lön, utbekommande af sin lön. Jag f-r, att ni genast gör det. Ni f-r nog mycket. Det kan man ej f. af honom*, ej billigtvis af honom begära. *Hafva att f.*, äga rätt att bekomma penningar, t. ex.: *Jag har att f. 100 R:dr* ell. *jag har 100 R:dr att f. af honom. F. fràm*, begära, att något framlemnas. *F. igén, tillbàka*, se *Återfordra*. *F. i'n, út*, se *Infordra, Utfordra*. — *Syn.* Kräfva, Yrka på, Äska, Begära, Affordra, Anfordra. — 2) Begära, att någon betalar, hvad han är skyldig. *F. någon för skuld.* — *Syn.* Kräfva. — 3) (jur.) *F. någon för rätta*, instämma till domstol. *F. på ed*, fordra, att någon med ed fäster sin vittnesutsago. — 4) Erfordra. *Det f-r mycken tid, möda, kostnad. Göra, hvad statens bästa, hvad ens rang f-r. Tiden, saken, nödvändigheten, hans egen fördel f-r, att .... I fall omständigheterna så f.* — *Syn.* Erfordra, Kräfva, Tarfva, Äska, Hafva nödig, Hafva af nöden. — *F-s*, v. d. Behöfvas. *Dertill f-s mycket penningar, blott en timmas tid. Om så f-s, skall jag göra min pligt.* — *Syn.* Se *Behöfvas*.

FORDRAN, f. sing. indef. Har i plur. *Fordringar*. 1) Begäran, stödd på verklig eller förment rätt. *Min f. är, att han ersätter skadan. Jag gör ingen obillig f. Hennes f. är ganska billig.* Jfr. *Fordring*, 1. — *Syn.* Fordring, Påstående, Yrkande, Anspråk, Begäran, Anmaning, Anfordran. — 2) Penningar, som man af någon har att fordra. *Stor, obetydlig, säker, osäker f. En f. på 100 R:dr. Min f. går till 1000 R:dr.* — *Syn.* Fordring, Penningfordran, Skuldfordran, Skuldfordring. — 3) Behof. *Allt efter sakens f.* — *Syn.* Tarf.

FORDRING, f. 2. Se *Fordran*, 1 o. 2. Brukas mest i plur. *a*) *Hafva rättmätiga f-ar på något. Drifva sina f-ar för vida.* — *Syn.* Se *Fordran*, 1. — *b*) *Indrifva sina f-ar. Säkra, osäkra f-ar.* — *Syn.* Se *Fordran*, 2.

FORELL, -rä'll, m. 3. Mjukfenig fisk af Laxslägtet, en fot lång, ofvan mörkgrön med svarta fläckar, på sidorna gröngul och guldskimrande med röda fläckar; finnes i klara bäckar. Salmo Fario.

FORHÄST, m. 2. Häst, som begagnas till varors forslande.

FORLÖN, f. 3. Hvad som blifvit öfverenskommet att betalas för forslingen af varor, som afsändas på samma gång till samma ort. *Jernet har kostat 20 R:dr i f.*

FORM, m. 2. o. 3. A. (pl. *former*, få'rrmr) 1) (fil.) *a*) Den kroppsliga substansens (materiens) yttre begränsning. *Materien kan antaga alla möjliga slags f-er.* — *Syn.* Gestalt, Skapnad. — *b*) Sättet, hvarpå en kraft verkar. *Förståndets, åskådningsförmågans f-er.* — 2) (kem.) Materiens sätt att vara i afseende på de materiella partiklarnes starkare eller svagare sammanhang. *Fast, flytande, gasartad f.* (se dessa ord). Hit hör sammansättningen Luftform. — 3) (i allmänhet) Ett tings gränsytor eller gränslinier, synnerligast med hänsigt till dess utseende. *Ansigtets, hufvudets, munnens, näsans, örats f. En gård af fyrkantig, rund, cirkelrund, oval f. Detta berg har f-en af en kägla. I f. af en triangel, en pyramid.* Ingår i flera sammansättningar, såsom: Cirkel-, Triangelform, m. fl. — *Syn.* Skapnad. — 4) Den yttre gestalten af ett konstalster, med afseende på skönhetens och modets lagar. *Detta konstverk har en skön f.* — 5) (gram.) Ett ords yttre kännemärke, hvarigenom det särskiljes ifrån andra. Äfv. Ordform. — 6) (fig.) *a*) Sättet, hvarpå beståndsdelar äro förenade till ett helt. *En stats f.*, sättet för dess styrelse. *Regeringens, styrelsens, förvaltningens f. Ett begrepps, ett omdömes f. En slutlednings f.*, sättet, hvarpå efter föreskrifna reglor slutsatsen drages ifrån försatserna (premisserna). Har flera sammansättningar, såsom: Stats-, Regerings-, Styrelse-, Förvaltningsform, m. fl. — *b*) Det sätt, hvarpå något företer sig, uppenbarar sig, visar sig. *Det är alltid samma tanke, under olika f. Jag har skådat eländet under alla dess f-er.* — *Syn.* Gestalt, Skapnad, Skepnad. — *c*) (i fråga om skrifsätt) Olika sätt att uttrycka sina tankar. *F-en i hans stil är poetisk. I många f-er trifs det sköna.* — *d*) Det sätt, hvarpå en sak är eller kan vara gjord, framställd, behandlad. *F-en för denna kritik kunde vara något mera hyfsad. Gifva en resebeskrifning f-en af en dagbok. Lärdomar i f. af dialog. Han har förstått att gifva sitt ämne en ny och originel f.* Kan bilda flera sammansättningar, såsom: Dagboks-, Roman-, Novellform, m. fl. — *e*) Det sätt, hvarpå vissa akter eller skrifter vanligen äro uppsatta. *F-en för ett köpebref, en vexel. I behörig f. uppsatt*, såsom laga bruk fordrar. — 7) (i plur.) Ett föremåls gränslinier. Brukas under denna bem. ofta i teckningskonsten. *Menniskokroppens f-er. Denne man har atletiska f-er. Gazellen har smärta f-er. F-ernas skönhet.* — *Syn.* Konturer, Utlinier. — B. (pl. *formar*, få'rrmarr) *a*) Urhålkning, hvari något gjutes, hälles, för att deruti formas, d. v. s. antaga form derefter. Bil-

dar flera sammansättningar, såsom: Gjut-, Stöp-, Pappers-, Sockerform, m. fl. — *b*) (boktr.) De sammansatta stilkolumner, som tillhöra ena sidan af ett ark, hvilket skall tryckas. — *c*) Kloss, hvarefter något formas, t. ex. en hattform. — *Syn*. Modell. — *d*) (pappersbr.) En emot arkets storlek och skapnad svarande träram, inuti hvilken är spänd en flätning eller väf af metalltrådar, hvilka tillsammans med ramen bilda ett slags sil, hvarmed pappersmassan upphämtas ur kypen. — *e*) Af formskärare skuren träskifva, hvarmed tryckningen sker vid ett kattunstryckeri.

FORMA, få'rrma, f. 1. (bergsv.) 1) Trattformig pjes af koppar eller jern, som är inpassad i en smedjehärd eller masugn, på det sätt, att luften ifrån blåsmaskinen eller blåsbelgarna genom öppningen i dess nedre, utåt vända ända inströmmar på elden. — 2) (vid stålbränning) Rör af ler, som insättes i nedre ändan af piporna till en stålugn.

FORMA, få'rrma, f. 1. (lat.) *Pro f.*, för syn skull.

FORMA, få'rrma, v. a. 1. 1) Gifva form. *Krukmakaren f-r sina kärl, och gifver dem hvilken form han behagar. Vid skrifning f. bokstäfverna väl. F. tegel. F. åf*, se *Afforma*. — *Syn*. Bilda, Skapa. — 2) Gjuta, stöpa i form. *F. talgljus*. — 3) Bereda den för gjutning nödiga formen. — 4) (fig.) Bilda, dana.

FORMAFVIKELSE, f. 3. Afvikelse från den regelmessiga formen. *Ett ords f.*

FORMALISERA SIG, v. r. 1. (fr. *se Formaliser*) *F. sig öfver*, förklara sitt missnöje, visa sig stött öfver formen eller sättet, huru något sker.

FORMALIST, fårrmali'sst, m. 3. (fr. *Formaliste*) Den, som noga binder sig vid formen, vid det yttre, vid antaget bruk.

FORMALITER, fårrmålitr, adv. (lat.) I vanlig form, på vanligt sätt.

FORMALITET, fårrmalitét, f. 3. (fr. *Formalité*) Yttre antaget bruk, som måste iakttagas vid en juridisk handling, för att den skall äga laga giltighet. *Iakttaga alla f-er. Öppna ett testamente med vanliga f-er.*

FORMAN, fòrmánn, m. 5. pl. — *män*. En, som forslar varor, antingen som yrke eller blott för tillfället. Ordet är mer omfattande än *Forbonde*, och inbegriper äfven dem, som göra varors forsling till yrke, såsom i flera europeiska länder.

FORMANDE, få'rrmannde, n. 4. Handlingen, förfarandet, då man formar. Jfr. *Forma*.

FORMARE, få'rrmare, m. 5. (tekn.) 1) Arbetare i en pipfabrik, som med en smal ten genomborrar den af pipmassan bildade valsen ända till pipbufvudet, och sedan inlägger den i pipformen. — 2) En rund, spetsig träpinne, hvarmed stickes hål i formor (bem. 2).

FORMAT, fårrmát, n. 3. o. 5. Längden och bredden af en bok. *Stort, litet f.* Har flera sammansättningar, såsom: Folio-, Qvart-, Oktav-, Fickformat. m. fl.

FORMATION, fårrmatschón, f. 3. 1) Bildning, daning. — 2) (geol.) *a*) En stenarts bildningssätt i afseende på dess uppkomst. — *b*) Samteliga de jord- och bergarter i massa, som synas hafva blifvit bildade på samma tid och äfven på de aflägsnaste trakter förete spår af samma bildningsprocess.

FORMATSLAGNING, fårrmåtslágninng, f. 2. (bokb.) Den sista slagningen med slaghammaren, sedan alla arken blifvit falsade och hoplagda.

FORMBACK, få'rrmbáck, m. 2. Ett slags redskap vid råsockrets raffinering i sockerbruk.

FORMBORD, n. 5. (tekn.) Ett slags enkom inrättadt bord, hvarpå blyplåtar formas.

FORMBROTT, n. 5. sing. (tekn.) Hvad som vid garning af koppar fäster sig kring formmuren.

FORMBRÄDE, n. 4. (tekn.) Bräde, hvarpå modellen med flata sidan lägges vid formning, till gjutning.

FORMEL, få'rrml, m. 3. pl. *formler*. (lat. *Formula*) 1) Allmänt brukliga uttryck för något visst, bestämdt fall. Ingår i några sammansättningar, såsom Bön-, Rättegångs-, Trollformel. m. fl. — 2) (vetensk.) *Algebraisk f.*, sammanställning af de algebraiska termer, som beteckna värdet af en sammansatt algebraisk storhet. *Kemisk f.*, sammanställning af de kemiska tecken, som utvisa en kropps beståndsdelar.

FORMEL, fårrmä'l, a. 2. Som angår formen, det yttre (i motsats till innehållet).

FORMENLIG, få'rrménligg, a. 2. Enlig, i öfverensstämmelse med en antagen form.

FORMERA, fårrmèra, v. a. 1. (lat. *Formare*) 1) Frambringa, åstadkomma; utgöra. *Vattnet hade f-t en grop. De toner, som f. ett ackord. De linier, som f. en qvadrat, en triangel.* — *Syn*. Bilda, Frambringa, Åstadkomma, Dana, Tillskapa, Utgöra. — 2) (gram.) Bilda (ord) genom sammansättning, härledning eller böjning. — 3) Gifva vederbörlig form åt något. *F. en penna*, med pennknifven skära upp och afspetsa en penna, så att hon blir tjenlig att skrifva med. — 4) (fig.) *F. en förbindelse*, inlåta sig i en sådan. *F. en sammansvärjning, komplott*, bilda, anstifta en sådan. *F. ett beslut*, fatta ett b. *F. en slutsats*, draga en slutsats. — *F. sig*, v. r. 1) Uppkomma. *Det har f-t sig en grop på det stället. En liga f-de sig emot honom.* — *Syn*. Se *Uppkomma*. — 2) (milit.) Uppställa sig i viss regelbunden ordning. *Trupperna f-de sig i en tätt sluten kolonn, i slagordning.* — *Formerande*, n. 4. o. *Formering*, f. 2.

FORMFEL, få'rrmfél, n. 5. Fel emot den föreskrifna formen.

FORMFLASKA, f. 1. (tekn.) Tvenne mot hvarandra passande lådor af trä eller jern, hvilka fyllas med hårdt hoppackad gjutsand, och i hvilka gjutning af metall sker.

FORMHAMMARE, m. 2. pl. — *hamrar*. (tekn.) Ett slags tung hammare, som begagnas af guldslagare.

FORMIDABEL, fårrmidábl, a. 2. Fruktansvärd.

FORMJORD, f. sing. (tekn.) Jord, som begagnas vid gjutning.

FORMKISTA, f. 1. Se *Formflaska*.

FORMKONST, f. 3. Konsten att af mjuka ämnen (lera, vax) göra modeller eller förfärdiga prydnader på byggnader.

FORMLIG, a. 2. 1) Som har den föreskrifna, vederbörliga formen. *En f. afsägelse, öfverenskommelse. Ett f-t beslut.* — 2) Uttrycklig, klar och bestämd. *En f. bekännelse. Ett f-t ogillande. En f. kärleksförklaring.*

FORMLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara formlig. *F-en af ett beslut, en kärleksförklaring.* — 2) (i fråga om person) Vidhängande vid formen, vid formaliteter. *Gå till väga med mycken f. i allt.*

FORMLIGT, adv. 1) I föreskrifven, vederbörlig form. *F. besluta.* — 2) Uttryckligt. *F. förklara sitt missnöje.*

FORMLJUS, n. 5. I form stöpt ljus.

FORMLÄRA, f. 1. (gram.) 1) Den del af språkläran, som betraktar orden ifrån deras första bildning genom talorganer och skriftecken till deras fullkomliga utbildning och i afseende på deras betydelse efter olika hänledning och form. Omfattar Ortoepien, Formläran i inskränktare mening (se bem. 2) och Etymologien. — 2) Den del af Formläran (se bem. 1.), som sysselsätter sig med ordens form och böjning.

FORMLÖS, a. 2. Som saknar redig, bestämd form. — *Formlöshet*, f. 3.

FORMNING, f. 2. 1) Se *Formande*. — 2) Sättet, huru något blifvit formadt. — 3) Se *Formningskonst*.

FORMNINGSKONST, f. 3. Konsten att åstadkomma de för gjutning erforderliga formar.

FORMPAPP, n. 5. Papp, tillverkadt i form. Kallas så till skilnad ifrån Klistradt papp (af hoplimmade pappersark).

FORMPRESS, m. 2. (tekn.) Ram med tvenne skrufvar, eller med en kil, hvarmedelst vid messingsgjutning formflaskorna sammantryckas.

FORMRAM, m. 2. 1) Se *Form*, B, *d*. — 2) (boktr.) Se *Ram*.

FORMSAND, m. sing. Se *Gjutsand*.

FORMSKIFVA, f. 1. Se *Form*, B, *e*.

FORMSKÄRARE, m. 5. En, hvars yrke är att skära (af trä) eller gravera (i metall) formar, som begagnas vid tryckning på tyg, kortfabrikation, af läderarbetare, pepparkakbagare eller till träsnitt, o. s. v.

FORMSKÄRARKONST, f. 3. Konsten att skära eller gravera formar. Jfr. *Formskärare*.

FORMSKÄRNING, f. 2. 1) Formars skärning eller gravering. Jfr. *Formskärare*. — 2) Se *Formskärarkonst*.

FORMSTOCK, m. 2. (handskm.) Träform, hvarpå handskar formas.

FORMSTOKARE, m. 5. (mas.) Jernspett till formans rensning.

FORMSTRIDIG, a. 2. Stridande mot, ej öfverensstämmande med den föreskrifna formen. *En f. regeringsåtgärd*. — *Syn*. Formvidrig. — *Formstridighet*, f. 3. — *Formstridigt*, adv.

FORMSTYCKE, n. 4. (smid.) Den kanten af en smälta, som legat närmast forman.

FORMULÄR, fårrmulä'r, n. 3. Föreskrifna eller genom bruket införda ordalag, som böra följas eller äro dertill lämpliga, vid uppsättandet af något slags skrift, ett tal, ett bref, en bön, o. s. v. Bildar några sammansättningar, såsom: Bref-, Eds-, Bönformulär, m. fl.

FORMULÄRBOK, fårrmulä'rbók, f. 3. pl. — *böcker*. Bok, innehållande en samling af hvarjehanda formulärer, som äro af nytta i det allmänna lifvet.

FORMVIDRIG, a. 2. Se *Formstridig*. — *Formvidrighet*, f. 3. — *Formvidrigt*, adv.

FORMVÄGG, f. 2. Väggen vid forman i masugnsstället eller i en hammarhärd.

FORNFORSKARE, fórnfå'rrskare, m. 5. En, som forskar i ämnen, hvilka tillhöra fornkunskapen. — *Syn*. Antiqvarie.

FORNFORSKNING, f. 2. Forskning i ämnen, som tillhöra fornkunskapen.

FORNHJELTE, m. 2. pl. — *hjeltar*. (mindre brukl.) Hjelte, som lefde i forntiden.

FORNHÄFDER, f. 3. pl. Forntidens historiska urkunder.

FORNKUNNIG, a. 2. Som är väl bevandrad i fornkunskapen. — Brukas äfv. substantivt, t. ex.: *En f*. — *Syn*. Arkeolog.

FORNKUNSKAP, f. 3. Kunskapen om forntidens seder, bruk, antiqviteter, ålderdomslemningar, o. d. — *Syn*. Arkeologi.

FORNLEMNING, f. 2. Jordfast minne från forntiden, såsom ättehögar, murar, ruiner, m. m. Kallas äfv. Minnesmärke. Jfr. *Antiqvitet*.

FORNMINNE, n. 4. Hvarje slags lemning ifrån förflutna tider, vare sig jordfast eller lös. Omfattar således både Fornlemningar och Fornsaker.

FORNSAGA, f. 1. Historisk saga om forntida händelser.

FORNSAK, f. 3. Benämning på alla lösa lemningar ifrån forntiden, t. ex. sådana som blifvit funna i de gamles grafvar eller annorstädes i marken; äfv. sådana som finnas ifrån medeltiden, i kyrkor och äldre byggnader. Kallas äfv. Antiqvitet.

FORNSPRÅK, n. 5. Språk, som talades i forntiden. *Mæsogötiskan är ett af f-en*.

FORNSÄGEN, m. 3. pl. — *sägner*. Sägen, som bibehållit sig ifrån fordna tider och handlar om då timade händelser.

FORNTID, m. 3. sing. 1) (i allmänhet) Långt tillbaka förgången tid, jemte allt hvad derunder varit, verkat, lefvat, blifvit gjordt eller tänkt. — 2) (uti inskränktare mening) *a*) Hela tiden före Reformationen eller Nyare Tidens Historia. — *b*) Den så kallade Gamla Tiden, d. v. s. tiden före Medeltiden. — *c*) Den äldre och äldsta tiden i ett folks historia. — *d*) (särskilt i Sveriges historia) Hela tiden före Reformationen, medeltiden inbegripen, men isynnerhet den hedniska tiden. — *Syn*. Fornålder.

FORNTIDA, a. 2. Som varit, lefvat eller tilldragit sig i forntiden. *F-a menniskor, händelser*.

FORNYRDARLAG, fórnyrdarrlág, n. 5. Ett fornnordiskt versslag, hvilket anses för det äldsta, och hvars allmänna kännemärke är, att det begagnar alliteration, samt har ofta fyra stafvelser i hvarje rad. Kallas äfv. Starkadarlag, efter den gamle kämpen Starkader.

FORNÅLDER, m. 2. sing. Brukas mest i best. form. 1) (i allmänna historien) Tiden före medeltiden. — 2) (i Sveriges historia) *a*) Tiden före kristendomens införande i riket. — *b*) Tiden före Reformationen.

FORNÅLDRIG, a. 2. 1) Som tillhör eller blifvit bevarad ifrån fornåldern. — 2) Som bibehållit sig ifrån eller utmärker, är egendomlig för en länge sedan förgången tid, dock närmare intill den närvarande än enl. bem. 1.

FORNÄLSKARE, m. 5. Vän af fornkunskapen och kännare af dithörande ämnen.

FORPENNINGAR, m. 2. pl. Se *Forlön*.

FORS, fårrs, m. 2. 1) Emellan stenar och klippor häftigt strömmande och brusande vatten i elf, ström eller å, på ett ställe, der marken sluttar betydligt, utan att bilda en brådstupa (då det kallas *Fall*). *I de norrländska elfverna finnas ganska många f-ar. Han kom med båten midt i f-en*. — 2) Starkaste streken i en forsande ström. *Han kom med båten midt i f-en af strömmen*. — 3) (fig.) *a*) Säges om någonting häftigt framströmmande. *En f. af blod bröt fram ur såret*. — *Syn*. Ström, Flod. — *b*) Kraft, styrka, eftertryck. *Arbeta med f*. (Hänledes för denna bem. af många från fr. *Force*, hvilket åter enligt andra rätteligen bör deriveras ifrån det gamla nordiska ordet *Fors*, kraft, styrka). — 4)

Skum, fradga. *Hvila f-en på vågen. Han talar så, att f-en står om munnen på honom.*

Anm. Hette i fornspråket *Foss*, hvilket då betydde större vattenfall i allmänhet, t. ex. *Edets efra Foss*, öfra fall, d. v. s. Trollhättan.

FORSA, få'rrsa, v. n. 1. 1) Strömma utföre med stark och brusande fart. Säges om vatten i elfver, strömmar, åar, o. s. v.; äfv. om blod och andra vätskor. *Se, huru vattnet f-r i strömmen. En f-nde bäck. Blodet f-de ur såret. Brännvinet f-de ur tunnan.* — 2) Svalla, brusa starkt. *Skeppet gick, så att vattnet f-de om stäfven.*

FORSEDEL, försédl, m. 2. pl. — *sedlar*. Den öppna skrifvelse, som medsändes en forman, innehållande uppgifter om emottagarens adress, den betingade forlönen, förteckning å godset, afsändningsort och dato samt afsändarens namn såsom underskrift.

FORSKA, få'rrska, v. n. 1. Träget, ifrigt och med noggrannhet söka efter något. Brukas ej i fysisk mening, utan blott om sådant, som kan blifva föremål för undersökning (dock säges någon gång: *F. i ett sår*, sondera det). *F. i en sak, ett ämne, en vetenskap. F. i en brottmålssak. F. i skrifter, i gamla böcker. F. efter, ut,* se *Efterforska, Utforska.* — *Syn.* Söka, Leta, Spana.

FORSKANDE, n. 4. Handlingen, då man forskar. — *Syn.* Forskning, Sökande, Letande, Spaning.

FORSKARE, m. 5. En, som forskar. Bildar sammansättningen Naturforskare.

FORSKNING, f. 2. Se *Forskande. Anställa f-ar i en sak, ett ämne.*

FORSKNINGSANDA, f. 1. sing. Liflig håg för forskningar.

FORSLA, förrsla, v. a. 1. Medelst lastdjur föra varor ifrån ett ställe till ett annat. *F. varor, säd, vin, brännvin. Jernet f-s ifrån bruket till staden.* — *Forslande*, n. 4. o. *Forsling*, f. 2.

FORT, fort, adv. I. (komp. *Fortare*, superl. *Fortast*) Med hast, med skyndsamhet. *Gå, löpa, springa, åka, rida, segla, arbeta, skrifva, läsa f. Så f. ske kan. Uret går för f. Gå, göra något f-are än en annan. Komma f-are fram än någon. Han åker f-ast af dem alla. Det f-aste man kan,* med möjligaste hast. — *Syn.* Hastigt, Skyndsamt, Snabbt, Hurtigt, Raskt, Qvickt, Flinkt, Fermt, I flygande.

FORT, fort, partikel. II. (t. *fort*) Vidare. Förekommer mest i oskiljaktig förening med åtskilliga verber, såsom *Fortfara, Fortgå, Fortlöpa, Fortskynda, Fortsätta*, alla under förestående bemärkelse. Endast i några få af dessa kan partikeln skiljas ifrån sitt verb, t. ex.: *Fara f.* (se *Fortfara*), *Komma f.* (se *Fortkomma*).

FORTBRINGA, v. a. 2. (böjes som *Bringa*) Bringa vidare. Brukas sällan. — *Syn.* Se *Fortskaffa.* — *Fortbringande*, n. 4. o. *Fortbringning*, f. 2.

FORTE, få'rrte, adv. (ital.; i musik) Med stark ton. — *S. n.* Ställe i musiknoter, betecknadt med detta ord. *Der kommer ett f.*

FORTEPIANO, fårrtepiáno, n. 3. pl. — *aner.* (ital. *Pianoforte*) Musikinstrument, liknande ett klaver, men med starkare, klangfullare ton, och genom fortgående förbättringar uppkommet af detta, hvarföre det i början kallades Hammarklaver. De förnämsta slagen deraf äro Flygel- och Taffelfortepiano. Kallas äfven Pianoforte eller blott Piano.

FORTFARA, v. n. 3. (böjes som *Fara*) 1) Hålla i med något, som är påbegynt, ej upphöra. Säges både om menniskor, djur och liflösa föremål. *F. att arbeta, att bygga. Hunden f-far att vara sjuk. Det fula vädret f-far ännu. Om han så f-far, som han begynt, om det så f-far, går det på tok. F. i sitt sträfvande till ett mål, i sin tredska, i sin mening, i sitt beslut. F. med sitt arbete, med sitt liderliga lefverne.* Någon gång säges äfv. *Fara fort*, helst i imper., t. ex.: *Far fort, min vän, i din berättelse.* — Jfr. *Fortsätta.* — *Syn.* Fortsätta, Fullfölja, Fortgå, Gå på, Hålla i med. — 2) Efter uppehåll, afbrott åter begynna. *F-far nu med läsningen, der vi slutade.*

FORTFARANDE, n. 4. Handlingen, då någon fortfar; händelsen, då något fortfar. *Hans f. med detta arbete.* — *Part.* Som fortfar. Brukas nästan adjektivt i åtskilliga uttryck. *Det f. fula vädret. Hans f. tredska.* — *Syn.* Se *Beständig*, 1.

FORTGÅ, v. n. 2. (böjes som *Gå*) 1) Fortfara i sin rörelse. *Planeterna f. alltid i samma banor.* — *Syn.* Fortlöpa. — 2) Gå, föras, sändas vidare. *Skeppet f-gick ifrån Malta till sin bestämmelseort. Diligensen afgår i morgon till Örebro, hvarifrån den f-r till Göteborg.* Brukas i denna bem. mindre ofta. — 3) (fig.) Oafbrutet fortsättas. *Arbetet f-r raskt.* — 4) (fig. om person) Oafbrutet fortfara med något. *Han f-r rastlöst i sina studier, undersökningar, forskningar. Man bör ihärdigt f. på den bana, man en gång valt.* — *Syn.* Se *Fortfara.*

FORTGÅENDE, n. 4. Se *Fortgång.* — *Part.* Som fortgår. Brukas stundom nästan adjektivt, t. ex.: *F. arbete, bemödanden.* — *Syn.* Fortfarande.

FORTGÅNG, m. 2. Omständigheten, förhållandet, att någon eller något fortgår. *Hans f. på den bana, han beträdt. Arbetets f. Oafbruten f.*, oafbrutet fortsatt rörelse. *Saken har god f.*, går bra, lyckas väl.

FORTHJELPA, v. a. 3. (Impf. *Forthjelpte;* Sup. *Forthjelpt.*) Hjelpa någon att komma vidare, att fortkomma. *Han kom till mig med gästgifvarskjuts, och härifrån f-hjelpte jag honom med mina egna hästar till staden.* Brukas mest i fig. mening, t. ex.: *F. någon i verlden*, hjelpa någon att komma fram i verlden, sörja för dess framtid, utkomst, bergning, lycka. — *Forthjelpande*, n. 4.

FORTIFIKATION, fårrtifikatschón, f. 3. 1) Befästning, fästningsverk. — 2) Befästningskonst. — *Ss. F-ssystem.* [— cation.]

FORTISSIMO, fårrti'ssimo, adv. (ital.; i musik) Med ganska stark ton (i fråga om ljudet). — *S. n.* Ställe i musiknoter, som betecknar detta. *Ett f.*

FORTKOMMA, v. n. 3. (böjes som *Komma*) Hafva framgång. Brukas endast om person. *Den, som vill f. i verlden, måste vara arbetsam.* — Ledigare säges *Komma fort.* — *Syn.* Få, hafva god fortkomst, Hafva framgång, Komma fram, Lyckas, Göra lycka.

FORTKOMST, c. 3. Framgång i verlden. Brukas icke gerna utan i förbindelse med ett bestämmande adjektiv. *Få, hafva god f.*

FORTLÖPA, v. n. 3. (böjes som *Löpa*) Oafbrutet löpa framåt, fortgå. Brukas någon gång fig. om tid, väg, o. s. v. *Vägen f-per sedan i rak linie ända till X.* — *Syn.* Fortgå.

FORTLÖPANDE, a. p. 1. (bot.) Så kallas en växtstam, då den förblifver odelad ända upp till spetsen, t. ex. på barrträden.

FORTPLANTA, v. a. 1. 1) Föröka genom afling. Brukas för denna bem. nästan endast i uttrycket: *F. sitt slägte.* — 2) Genom afling öfverflytta. *F. en sjukdom på efterkommande. Fäder f. ofta sina laster på barnen.* — 3) (fig.) Utbreda, bereda framgång åt. *F. kristna tron ibland hedningarna. F. en lära, ett system, idéer, åsigter, grundsatser.* — *F. sig*, v. r. 1) Föröka sitt slägte genom afling. *Menniskor, djur och växter f. sig.* — 2) Genom afling öfverflyttas. *Denna sjukdom f-r sig ifrån föräldrarna på barnen.* — 3) (fig.) Utbreda sig, vinna framgång. *Christi lära f-de sig med underbar hastighet till verldens aflägsnaste trakter.* — *Syn.* Utbreda sig, Sprida sig.

FORTPLANTANDE, n. 4. Se *Fortplantning.*

FORTPLANTARE, m. 5. En, som fortplantar. Brukas någon gång i fig. mening, helst i litterär stil, t. ex.: *Denne bekante f. af Svedenborgs lära, af Hegels system.*

FORTPLANTNING, f. 2. Handlingen, förhållandet, omständigheten, att någon fortplantar eller något fortplantas. *Menniskoslägtets, sjukdomars, idéers, lärors f. Ljusets f.*, ljusstrålarnes spridning i verldsrymden. — *Syn.* Fortplantande; (fig.) Utbredande, Utbredning, Spridning.

FORTSKAFFA, v. a. 1. 1) Bringa, föra, förflytta vidare, land- eller sjöväg. Kan till subjekt hafva både menniskor och lastdjur. *Jag skall låta min dräng f. brefvet. Han rodde till stället, och ägarens hästar f-de honom derifrån till nästa stad. Varan kan f-s antingen på hjuldon eller i båt.* — *Syn.* Fortbringa, Transportera. — 2) Låta föra vidare; laga, att något föres vidare till dess bestämmelse. *Jag ber dig att f. närlagde bref till dess ägare, helst genom någon af ditt folk.* — *Syn.* Fortskicka, Fortsända, Framskaffa, Befordra, Fortställa. — *Fortskaffande*, n. 4. o. *Fortskaffning*, f. 2.

FORTSKAFFNINGSMASKIN, - - - maschi'n, m. 3. Se *Lokomotiv.*

FORTSKICKA, v. a. 1. Skicka vidare. — *Syn.* Se *Fortskaffa.* — *Fortskickande*, n. 4. o. *Fortskickning*, f. 2.

FORTSKRIDA, v. n. 3. (böjes som *Skrida*) Långsamt gå framåt. Säges både i egentlig och fig. bemärkelse. *Processionen, tåget, fartyget, hästen f-der långsamt. Arbetet f-der med hvar dag. Tiden f-der långsamt för den olycklige.* — *Syn.* Framskrida, Fortgå, Framgå. — *Fortskridande*, n. 4.

FORTSKYNDA, v. n. 1. Skynda vidare. — V. a. Se *Påskynda.* — *Fortskyndande*, n. 4.

FORTSTÄLLA, v. a. 2. Se *Fortskaffa.* — *Fortställande*, n. 4. o. *Fortställning*, f. 2.

FORTSÄNDA, v. a. 2. (föga brukl.) Se *Fortskicka.* — *Fortsändande*, n. 4. o. *Fortsändning*, f. 2.

FORTSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) 1) Utan afbrott fortfara med något påbörjadt. *F. resan, arbetet, läsningen. F. sin resa ända fram. F. sina studier. Det är svårare att återtaga än att f. ett arbete. Utgifningen f-ttes utan afbrott.* — *Syn.* Fortfara, hålla i, gå på med, Fullfölja. — 2) Efter uppehåll, afbrott åter begynna med. *Fortsätt läsningen, arbetet, der du slutat. Efter ett kort uppehåll i Berlin, f-sattes resan till Wien.*

FORTSÄTTANDE, n. 4. Handlingen, då man fortsätter. — *Syn.* Fortsättning, Fullföljande.

FORTSÄTTARE, m. 5. Den, som fortsätter något. För fem. kan äfv. sägas *Fortsätterinna.*

FORTUNA, fårrtúna, f. 1. sing. 1) (myt.) Lyckans gudinna. — 2) Ett slags sällskapsspel, med klot och käglor, i ett enkom dertill inrättadt bord. Spelas äfv. med snurra i stället för klot, och omvexlar för öfrigt på flera olika sätt. Äfv. Fortunaspel.

FORTUNABORD, fårrtùnabórd, n. 5. Bord, hvari fortuna (bem. 2) spelas.

FORTUNASPEL, n. 5. Se *Fortuna*, 2.

FORTVARA, v. n. 3. (böjes som *Vara*, men brukas endast i inf., part. pres. och sup. med deraf härledda tempora). Fortfara att vara till. Förekommer mest i filosofisk stil.

FORTVARANDE, n. 4. Fortfarande att vara till. *F. efter döden.* — *Part.* Som fortfar att vara till. Brukas nästan adjektivt, t. ex: *Ett f. lif; f. bestånd.* — *Syn.* Se *Beständig*, 1.

FORUM, fórumm, n. pl. *fora.* (lat.) 1) (ursprungl.) Torg. — 2) (nu) *a*) (i juridiska språket) Domstol, dit ett mål hörer; domsaga. — *b*) (fig.) Befattning. *Det hörer ej till mitt f.*

FORVAGN, fórvánngn, m. 2. Vagn, enkom förfärdigad att begagnas till varors forsling.

FOSFOR, få'ssfårr, m. sing. (grek. *Phosphoros*, Ljusförare) (kem.) 1) Enkel kropp, hörande till metalloiderna; har fått sitt namn af sin egenskap att lysa i mörkret; förekommer aldrig ren i naturen, utan måste med konst frambringas; utgör en beståndsdel af åtskilliga mineralier, af de flesta växter och af alla djur, hos hvilka den isynnerhet finnes ymnigt uti benen. — 2) Benämning på åtskilliga ämnen, som hafva den egenskapen att lysa i mörkret, t. ex.: *Balduins f., Bononisk f., Cantons f., Hombergs f.* [Phosphor.]

FOSFORESCENS, fåssfåräsjä'nns, f. 3. (fys.) Egenskapen hos vissa kroppar eller ämnen, att lysa i mörkret utan att gifva värme eller förbrännas. [Phosph —.]

FOSFORESCERA, fåssfåräsjéra, v. n. 1. (fys.) Lysa i mörkret, utan att gifva värme eller förbrännas, såsom t. ex. lysved, lysmaskar, meduser, m. fl. — *Fosforescerande*, n. 4. [Phosph —.]

FOSFORISK, fåssfå'rissk, a. 2. 1) Som liknar eller har egenskap af fosfor. *F-a ämnen.* — 2) Beredd af fosfor. *F-a elddon.* [Phosph —.]

FOSFORIST, FOSFORISTISK, se *Phosphorist, Phosphoristisk.*

FOSFORLJUS, få'ssfårrljús, n. 5. Ett slags fosforiskt elddon, bestående i ett glasrör, igenblåst i ena ändan, så att den formerar en liten kula, hvaruti inlägges en bit fosfor, då sedan ett litet vaxljus, hvars veke blifvit fuktad i litet neglikolja eller i god vaxolja och sedan omvriden i en fint pulveriserad blandning af lika delar svafvel och kamfer, inskjutes så långt, att det råkar fosforn, hvarpå kulan uppvärmes varsamt, så att svaflet och fosforn sammansmälta. Den öppna ändan igenblåses sedan, och en tum ifrån den lilla kulan göres ett filstreck, der röret bräckes, när man vill nyttja ljuset, som dervid hastigt utdrages och tändes af sig sjelft, när det utkommer i luften. [Phosph —.]

FOSFORSYRA, få'ssfårrsy'ra, f. 1. (kem.) Mineralsyra, bildad genom förening af syre med fosfor. [Phosph —.]

FOSFORSYRAD, a. 2. (kem.) Förenad med fosforsyra. *F-t salt. F. lerjord.* [Phosph —.]

FOSSIL, fåssi'l, a. 2. (lat. *Fossilis*) 1) Som finnes uti, uppgräfd ur jorden, eller genom dess inverkning förändrad. — 2) Öfrig af fordna växter och djur. *F-a djur. F-a kroppar*, se *Petrifikater*. — *S. n.* 3. pl. — *lier*. Allt hvad som upptages ur jorden, såsom stenarter, petrifikater, m. m. Med *Fossilier* menas dock i allmänhet: I jordlagren befintliga eller derur hämtade qvarlefvor efter djur och växter, af hvilka en del numera icke träffas lefvande på jorden.

FOSTER, fósstr, n. 5. 1) Barnet (hos djur ungen), under perioden för dess utveckling i moderlifvet (eller, hos äggläggande djur, i ägget), tänkt såsom afsöndradt ifrån de betäckande hinnorna. *Fostret i moderlifvet. Ofödt f. Ett dödt f. Fördrifva sitt f.* — *Syn.* Lifsfrukt, Fœtus. — 2) (fig.) Hvad som uppkommit af något, blifvit af någon uttänkt. *Spöket var blott ett f. af hans fantasi. Dessa poetiska blomster voro första fostret af hans snille.* Bildar några sammansättningar, såsom: Snille-, Inbillnings-, Hjernfoster, m. fl. — *Syn.* Alster, Frukt.

FOSTERBARN, fósstr-bárn, n. 5. Barn, som af någon blifvit till fostring upptaget. *Herr H. har upptagit den lilla värnlösa till f. Det är icke hennes eget barn, utan blott ett f.* Brukas äfv. om den, som åtnjutit fostervård, sedan han växt upp, med afseende på förhållandet till fosterföräldrarna. — *Syn.* Adopteradt barn.

FOSTERBRODER, m. 3. pl. — *bröder*. 1) Den, som af någon blifvit upptagen till fostring, med afseende å dess förhållande till dennes rätta barn eller andra dess fosterbarn. *Han är icke min rätta broder, utan blott min f. De äro f-bröder.* — 2) (i äldre tider) *a*) Gosse, som blifvit öfverlemnad åt någon att uppfostras tillsammans med dennes son. — *b*) Sades om dem, som hade ingått Fosterbrödralag.

FOSTERBRÖDRALAG, n. 5. (i fornspråket *Fostbrædralag*) Det innerliga vänskaps- och skyddsförbund, som i forntiden tvenne kämpar ingingo, och hvarigenom de förpligtade sig att i lif och död bistå hvarandra.

FOSTERBYGD, f. 3. Se *Födelsebygd* och *Fosterland*.

FOSTERDOTTER, f. 2. pl. — *döttrar*. Fosterbarn (se d. o.) af qvinnokönet.

FOSTERFADER, m. 3. pl. — *fäder*. Man, som upptagit ett barn som eget och gifver eller gifvit det faderlig vård.

FOSTERFÖRÄLDRAR, c. 2. pl. Äkta makar, hvilka upptagit ett barn som eget och gifva eller gifvit det föräldravård.

FOSTERJORD, f. 2. Se *Fosterland*. Brukas i högre och poetisk stil.

FOSTERLAND, n. 5. 1) (egentligen) Det land, der någon blifvit uppfostrad, äfv. om han ej der blifvit född. — 2) Se *Fädernesland*.

FOSTERLANDSKÄRLEK, m. 2. sing. Begäret att främja sitt fosterlands väl. — *Syn.* Fäderneslandskärlek, Patriotism.

FOSTERLÄNDSK, a. 2. 1) Som tillhör, angår fosterlandet. *Allt f-t intresserar mig.* — 2) Nitälskande för fosterlandet. Säges både om person och sak. *En f. man. F-a tänkesätt.* — *Syn.* Patriotisk.

FOSTERMODER, f. 2. pl. — *mödrar*. Qvinna, som upptagit ett barn som eget och är eller varit det i faders och moders ställe.

FOSTERSON, m. 3. pl. — *söner*. Fosterbarn (se d. o.) af manliga könet.

FOSTRA, v. a. 1. 1) Gifva näring, vård, uppfostran och undervisning åt ett barn, det man upptagit som eget, eller som blifvit af fader eller anhöriga för detta ändamål anförtrodt åt ens uppsigt. Brukas numera mest i högre och poetisk stil. *F. upp*, se *Uppfostra*. — 2) (fig.) Gifva uppkomst åt. *Makt och rikedom f. högmod. Lättja f-r lasten.* — *Syn.* Alstra, Föda, Medföra. — *F. sig*, v. r. ell. *F-s*, v. dep. (föråldr.) Tillväxa, förkofras genom fostrares vård; växa, trifvas. *Barnet f-s väl.*

FOSTRANDE, n. 4. Omständigheten, förhållandet, att man fostrar, att någon ell. något fostras.

FOSTRARE, m. 5. Den, som fostrar.

FOSTRING, f. 2. Se *Fostrande*.

FOT, m. 3. pl. *fötter*. 1) Den del af en menniskokropp, som utgör nedersta ändan af hvartdera benet, ifrån hälen och vristen till tårna. *Högra, venstra f-en. Stor, bred, liten, nätt f. Hoppa, stå på en f. Bunden till händer och fötter. Ej kunna stå på fötterna. Sparka till någon med f-en. Trampa under fötterna. Sätta f-en på marken*, stiga af häst eller ur åkdon. *Sätta f-en i land*, landstiga. *Från hufvud till f.*, hel och hållen, i hela dess längd. *Gifva någon en f. i ändan*, lägre uttryck, som betyder: sparka någon i ändan. *Kasta sig till ens fötter*, äfv. (fig.) betyga någon sin vördnad, undergifvenhet; bönfalla om något. *Ligga för ens fötter*, äfv. (fig.) vara någon helt och hållet undergifven; bönfalla om något. (Föråldr.) *Falla en till fota*, kasta sig till ens fötter, för att betyga sin vördnad och undergifvenhet. *Jag har ej varit der med min f.*, talesätt, hvarigenom man med särdeles eftertryck försäkrar, att man ej varit på ett ställe. *Gå f. för f.*, med små steg och långsamt; (fig.) småningom, trögt, senfärdigt, långsamt. *Gå till fots*, gå (i motsats till åka, rida, segla, o. s. v.). *Göra en resa till fots*, gående. *Han var till fots*, var gående, hade gått (ej åkit, o. s. v.). *Tusen man till f.*, tusen man fotfolk. *För f. gevär!* kommandoord, som betyder, att geväret med kolfven skall nedfällas till marken invid foten. *Stadig på f-en*, som står stadigt, ej lätt kan kullkastas. *På stående f.*, äfv. (fig.) genast, strax. *Få, hafva fast f.*, säkert fotfäste; (fig.) få, hafva en säker ställning, vinna, äga tillräcklig makt, styrka, inflytande, för att ej kunna fördrifvas, förjagas, utdrifvas, undanträngas. *Ej veta, på hvilken f. man skall stå*, vara rådvill, i högsta grad förlägen; äfv. vara i högsta grad betagen af glädje; äfv. yfva sig som en påfågel, vara ytterst högfärdig. *Vara på fötter*, vara tillfrisknad; *vara på fötter igen*, vara tillfrisknad ifrån en sjukdom. (Fig.) *Sätta fötter under en*, genom anmaning, hotelse, skrämsel o. s. v. göra, att någon får brådt att komma bort, undan. *Taga till fötter*, fly, springa sin kos. *Komma på fötter*, se *Komma sig, Repa sig. Sätta på fötter*, åter upphjelpa någon, som råkat i olycka, på obestånd. *Stå på svaga fötter*, vara i dåligt tillstånd, skick. *Hans affärer stå på svaga fötter. Stå på goda fötter*, vara i god, lycklig belägenhet, godt tillstånd, skick. *Stå på god f. med någon*, vara vän med, gynnas af någon. *Lefva på stor f.*, förnämt och kostsamt. *Lefva på vänskaplig f. med någon*, pläga vänskap, vara vän med någon. *På den f. sakerna stå*, i sakernas närvarande skick. *Taga saken på en annan f.*, betrakta saken ur en annan synpunkt; förklara, tyda, upptaga den på annat sätt; gifva den annan tydning, mening. *Jag har*

satt mig på den f-en, att jag ingenting fruktar, jag har satt mig i den ställning, att . . . . *Sätta på fri f.*, utsläppa ur fängelset. *Vara på fri f.*, vara utsläppt ur f. *Stå med ena f-en i grafven,* ej hafva långt igen att lefva. — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Menniskofot, Mans-, Qvinno-, Barnfot, Klumpfot, Plattfot, (fig.) Freds-, Krigs-, Myntfot, m. fl. — 2) Säges i samma mening äfv. om djur. *En apa har två fötter, en häst, en oxe, en bock fyra. Gå på fyra fötter,* äfv. (fig.) gå på händer och fötter. Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Häst-, Ox-, Ko-, Svin-, Bockfot m. fl., Fram-, Bakfot, Kråkfötter, &c. — 3) (fig.) *a*) Den del af vissa föremål, som är närmast intill marken. *F-en af ett träd, en byggnad, en mur, ett torn, ett berg, en klippa. Bo vid f-en af Alperna.* Har sammansättningen Bergsfot. — *b*) Den del af vissa husgerådssaker, som tjenar att uppehålla, bära dem. *Fötterna på ett bord, en stol, en säng, en gryta. F-en af en ljusstake, ett glas.* Ingår i flera sammansättningar, såsom: Bords-, Stols-, Säng-, Grytfot. — 4) Längdmått, som håller 12 tum (det vanliga måttet af en menniskofot). Har äfv. i plur. *fot. Tio fot lång, bred.* Hit höra sammansättningarna Qvadratfot, Kubikfot. — 5) Se *Versfot.* — 6) (bot.) Nedre delen af svampars frukthylle.

FOTA, v. a. 1. (fig.) Stödja, grunda. Konstrueras alltid med prep. *på. Detta påstående är f-dt på dåliga grunder.* — *Syn.* Se *Grunda.* — *F. sig,* v. r. Stödja sig, grunda sig.

FOTANGEL, fòtánngl, m. 2. pl. — *anglar.* 1) Benämning på ett slags trekantig jernredskap med fyra 3 tum långa spetsar, så ställda, att i alla lägen alltid en af dem står uppåt. Brukas i krig, att lägga på marken framför fältskansar, brescher, o. s. v., samt för öfrigt uti trädgårdar m. m. till tjufvars afhållande. — 2) Benämning på ett slags forntida stensättningar, som till formen likna fotanglar.

FOTABJELLE, fòtabjä'lle, n. 4. sing. (gam. o. bibl.) Fotblad. *Från hjessan till f-t,* från hufvud till fot, från topp till tå.

FOTAPALL, m. 2. (föråldr. o. bibl.) Se *Fotpall.*

FOTARTILLERI, fòtarrtilleri', n. 3. Artilleri, så inrättadt och anspändt, att det vid alla truppröreIser kan åtfölja fotfolket.

FOTBAD, n. 5. Det slags bad, då endast fötterna och benen upp till vadorna nedsättas uti ett ämbar eller en balja, som innehåller badvattnet. Kallas äfv. Fotvatten. *Taga f.*

FOTBALJA, f. 1. Balja, som begagnas att taga fotvatten uti.

FOTBEKLÄDNAD, m. 3. Allmän benämning på hvarje slags beklädnad för fötterna, såsom skodon, sandaler, m. m.

FOTBLAD, n. 5. (anat.) Den öfre platta delen af fotryggen (se d. o.).

FOTBLOCK, n. 5. (skepp.) Hvarje i en jernring i däck fästadt enskifveblock, hvarigenom en taljelöpare far.

FOTBOJA, f. 1. Boja (se d. o.) till fötternas fängslande. Kallas så till skilnad ifrån Handboja.

FOTBONAD, m. 3. Anstalt, hvarmed fötterna till skydd och bevaring vid hvarjehanda tillfällen förses, t. ex. då man binder tunna brädlappar under dem, när man på jagt vill vada i kärr, o. s. v.

FOTBRÄDE, n. 4. Bräde på en husgerådssak, ett bohagsting o. s. v., hvilket har sitt läge på det ställe, der man vanligen håller fötterna eller har dem liggande, t. ex. för kusken på en vagn, i en säng, o. s. v.

FOTBUNKE, m. 2. pl. — *bunkar.* Se *Bunke, 2.*

FOTBÄCKEN, n. 5. Bäcken med fötter under.

FOTDELAD, a. 2. (bot.) Så kallas ett fotnervigt blad, när delningarne gå ända ned till de divergerande hufvudnerverna.

FOTFALL, n. 5. En persons nedfallande för någons fötter, för att betyga sin vördnad och undergifvenhet.

FOTFALLEN, a. 2. neutr. — *et.* (fam.) 1) Som har svårt att stå på benen. — 2) Drucken.

FOTFOLK, n. 5. Krigsfolk, som strider till fots. Kallas äfv. Infanteri.

FOTFÄSTE, n. 4. 1) Fäste för foten eller fötterna, så att man står stadigt. *Få, hafva, förlora f. Här kan man ej få f.* — 2) Ställe, der man kan stå stadigt med foten. *Der är godt f.*

FOTGIKT, f. 3. Se *Podager.*

FOTGÄNGARE, m. 5. 1) En, som går till fots. — 2) Person, van att gå till fots. *Skall du åka eller gå? Jag åker helst, ty jag är ingen f.*

FOTHAMMARE, m. 2. pl. — *hamrar.* Se *Tellerhammare.*

FOTING, fòtinng, m. 2. Så kallas enheten i det föreslagna nya svenska decimalsystemet. Utgöres af kuben på en fots linie, motsvarande i rymd 5 kappar 1 $^1/_4$ kanna.

FOTISS, fòti'ss, m. 2. (i barnspråket) Liten fot.

FOTJERN, n. 5. (föga brukl.) Se *Fotboja.*

FOTJÄGARE, m. 5. (krigsv.) Jägare vid infanteriet. Kallas så till skilnad ifrån Hästjägare.

FOTKLUFVEN, a. 2. neutr. — *et.* (bot.) *F-et blad,* fotnervigt blad, till midten deladt.

FOTKLÄDE, n. 4. Kläde att torka fötterna med.

FOTKNEKT, m. 2. (föga brukl.) Knekt, som tjenar till fots. Detsamma som Infanterist.

FOTKNÖL, m. 2. Benämning på tvenne benknölar vid nedre ändan af benpipan på en menniska. Äfv. Vristknöl. *Inre f-en,* äfv. Inre Vristknölen kallad: den upphöjda och tillspetsade nedra ändan af skenbenets inre sida. *Yttre f-en,* äfv. Yttre Vristknölen kallad: den nedra, utvidgade, något plattade delen af Vadbenet. — *Syn.* Ankel.

FOTKYSS, m. 2. (föga brukl.) Kyss på foten.

FOTLAG, n. 5. 1) (anat.) Den del af foten, som har sitt läge mellan vristen och tårna och består af fem särskilta ben, *Fotlagsben* kallade. — 2) Se *Fotställning.*

FOTLED, m. 3. Leden, som förenar foten med benet på menniskor och djur.

FOTLIK, a. 2. (bot.) *F-t blad,* allmän benämning på fotnerviga, delade blad.

FOTLIKT, adv. (bot.) *F. deladt blad,* fotnervigt blad, deladt ända ned till de divergerande hufvudnerverna.

FOTLÖS, a. 2. (nat. hist.) Benämning på det slags fiskar, på hvilka bukfenorna alldeles saknas. Brukas mest substantivt i plur., för att beteckna en viss afdelning af fiskarna. *De f-a.*

FOTMAGASIN, fòt--si'n, n. 3. o. 5. Låda till förvaring af hvarjehanda ressaker, på bottnen af en vagn, der man håller fötterna.

FOTMATTA, f. 1. (mindre brukl.) Matta, att gå eller hålla fötterna på. Kallas så till skilnad ifrån Bordmatta, Ljusstaksmatta, m. fl.

FOTMUR, m. 2. Se *Grundmur.*

FOTMUSKEL, fòtmússkl, m. 3. pl. — *muskler.* (anat.) Muskel, som tillhör foten.

FOTNERVIG, a. 2. (bot.) *F-t blad,* grenigt blad, hvars skaft delar sig i tvenne större, starkt divergerande grenar (nerver), som endast på inre sidan åter förgrena sig.

FOTOMETER, fotåméter, m. 2. pl. — *metrar.* Instrument, som begagnas, för att finna den relativa ljusstyrkan hos tvenne lysande kroppar. Skrifves äfv. *Photometer.*

FOTPÅSE, m. 2. pl. — *påsar.* Stor, skinnfodrad påse af något groft tyg, som begagnas att deri hålla fötterna varma. Kallas äfv. Fotsäck.

FOTRESA, f. 1. (föga brukl.) Resa, som sker till fots.

FOTRYGG, m. 2. (anat.) Den öfre, hvälfda, utåt sluttande delen af foten ifrån vristen till tårna.

FOTSBREDD, f. 3. Den rymd, som bredden af en fot upptager. (Talesätt) *Icke vika en f.,* icke det ringaste.

FOTSID, a. 2. Säges om kläder, som räcka ned ända till fötterna.

FOTSOCKA, f. 1. Se *Socka.*

FOTSPJERN, n. 5. Det, som tjenar till att spänna emot med foten, för att bättre kunna spjerna emot. [- spjärn.]

FOTSPÅR, n. 5. Spår (på mark, i snö o. s. v.) efter fot af menniska eller djur. Brukas dock mest i fråga om menniskor; om djur säges vanligen endast Spår. *Gå, träda i ens f.,* gå efter någon, som går eller gått förut; (fig.) följa ens föredöme, exempel.

FOTSTATY, fòtstaty', m. 3. Bildstod, som föreställer någon stående (Statue pédestre), till skilnad ifrån Ryttarstaty, Staty till häst (Statue équestre). Nytt ord, ännu föga brukligt.

FOTSTEG, n. 5. 1) Fotens upplyftande från ett ställe och förflyttning till ett annat, då man går. *Taga ett f.* I denna bem. säges vanligen blott *Steg.* — 2) Den rymd, som ligger emellan stället, hvarifrån man sålunda upplyftat foten, och det, till hvilket man flyttat den. Vanligare *Steg.* — 3) På sidan af en vagn, inrättning af jern, med små afsatser, kallade steg, hvarpå man stiger upp i och ut ur vagnen.

FOTSTIG, m. 2. Se *Stig,* I.

FOTSTYCKE, n. 4. 1) Nedersta stycket på vissa föremål. — 2) Se *Fotställning.* — 3) (i vapenk.) Planet, hvarpå en vapensköld hvilar. — 4) (mindre brukl.) Porträtt i kroppsstorlek. — 5) Nedersta stycket på en fagott.

FOTSTÄLLNING, f. 2. Ställning, underlag, hvarpå en stod, en pelare o. s. v. hvilar. — *Syn.* Piedestal, Fotstycke, Fotlag.

FOTSVETT, m. 2. sing. Svett, som utbryter på fötterna.

FOTSÅLA, f. 1. Undra, flata sidan af foten ifrån hälen till tåspetsarna.

FOTSÄCK, m. 2. Se *Fotpåse.*

FOTTVAGNING, f. 2. Handling, förrättning, då någons fötter tvås. Förekommer i bibeln, då det omtalas, huru Christus tvådde lärjungarnes fötter. *F-en i katolska kyrkan är en på skärthorsdagen öflig ceremoni, då påfven, biskopar och krönta hufvuden två fötterna på 12 fattiga och sedan uppassa dem vid bordet.*

FOTTÄCKE, n. 4. Täcke, som bredes öfver fötterna.

FOTVATTEN, n. 5. 1) Vatten, som begagnas vid fotbad. — 2) Se *Fotbad. Taga f.*

FOTVINGE, m. 2. pl. — *vingar.* Vinge, som enligt grekiska och romerska mytologien Mercurius hade på foten, vid hälen.

FOTVRIST, m. 3. Se *Vrist.*

FOTVÄRMARE, m. 5. Ett med små hål genomborradt kärl af messingsbleck, hvaruti en likaledes med små hål genomborrad och med glödande kol fylld fyrpanna sättes, för att vintertiden, i oeldade rum eller i fria luften, värma fötterna dervid.

FOTÅDER, f. 1. pl. — *ådror.* Åder, som har sitt läge i foten på menniska eller djur.

FOURAGE, m. m., se *Fourrage.*

FOURIER, se *Furir.*

FOURNERA, furrnèra, v. a. 1. (fr. *Fournir*) Anskaffa; förse (med). — *Fournerande,* n. 4. o. *Fournering,* f. 2. — Man har äfv. börjat skrifva *Furnera.*

FOURRAGE, furásch, n. sing. (fr.) Foder för en trupps hästar. — Skrifves äfv. *Furage.* [Fourage.]

FOURRAGERA, furaschèra, v. a. 1. (fr. *Fourrager*) Anskaffa och hämta från marken (*f. grönt*) eller från byar och gårdar (*f. torrt*) foder för en trupps hästar. — Skrifves äfv. *Furagera.* — *Fourragerande,* n. 4. o. *Fourragering,* f. 2. [Fouragera.]

FOURRAGEUR, furaschö'r, m. 3. (fr.) Foderhämtare. [Foura —.]

FOYER, fåajé ell. fåjé, m. 3. (fr.) Värmningsrum för skådespelarne i ett teaterhus.

FRACK, m. 2. Rock, som framtill vid midten af lifvet är urskuren, men baktill har skört, hvilka räcka ned till knäet eller på halfva låret. Bruket deraf uppkom först i början af 18:de århundradet, på det sätt, att framskörten på den dåvarande statsklädnaden, en kort öfverrock, uppfästes på sidorna. Fracken bibehåller sig ännu som högtids-, ceremoni- och visitrock i de flesta europeiska länder.

FRADGA, fråddga (i dagligt tal frågga), f. 1. sing. 1) Skum (se d. o.), som bildar sig och simmer på ytan af vatten och åtskilliga andra flytande ämnen, då de häftigt uppröras, ösas eller komma i jäsning. Om vatten säges oftare Skum. *F-n på ölet i ett nyss islaget glas, på vispad choklad, på äggöl, på såpvatten, m. m.* — 2) Skummande saliv kring munnen på vissa djur, då de blifva mycket upphetsade eller uppretade. Säges i samma mening äfv. om menniskor. *Hunden är så het, så arg, att f-n står om munnen på honom. Hästen tuggar f.,* tuggar på betslet, så att fradgan står honom om munnen. *Han blef så arg, han talade med en sådan ifver, att f-n stod honom om munnen.*

FRADGA, v. n. 1. 1) (om flytande ämnen) Bilda fradga (se föreg.) på ytan. *Vattnet, ölet f-r.* I denna mening säges oftare *Fradga sig.* — *Syn.* Skumma, Skumma sig. — 2) (om djur och menniskor) Blifva så häftigt upphetsad, uppretad eller upprörd, att saliven bildar fradga i och omkring munnen. *F. af raseri, af vrede.* — *Syn.* Skumma. — *Fradgande,* n. 4.

FRADGAS, v. dep. o. FRADGA SIG, v. r. 1. Se *Fradga,* v. n. 1.

FRADGIG (uttalas vanligtvis fråggigg), a. 2. Som fradgar, fradgande, betäckt med fradga.

FRAGMENT, fraggmä'nnt, n. 3. o. 5. (lat. *Fragmentum*) 1) Afbrutet eller ifrån det hela skildt stycke. Brottstycke. — 2) (vanligast) Stycke af ett icke fulländadt eller förloradt, isynnerhet gammalt klassiskt, litterärt verk.

FRAGMENTARISK, fraggmänntárissk, a. 2. Afbruten, osammanhängande. — *Fragmentariskt*, adv.

FRAKT, frackt, c. 3. 1) Last af varugods, som en skeppare mot öfverenskommen betalning intagit i sitt fartyg, för att föra till annan ort. — 2) Den betingade betalningen för varugods, som fraktas. *Huru mycket betalas i f. för varorna? Gå för f.*, föra fraktgods. — *Ss. F-penningar, -afgift.* [Fragt.]

FRAKTA, v. a. 1. 1) *a*) Föra varugods sjöledes ifrån ett ställe till ett annat, emot viss öfverenskommen betalning. *Skeppar N. har f-t en last hvete till Stockholm.* — *b*) *F. ett fartyg*, hyra ett fartyg af redaren eller skepparen, för att föra varor sjöledes. — 2) (fam. o. pop.) Oskadd framföra en sak till ett ställe. *Om jag visste, huru jag lyckligt och väl kunde f. den här basfiolen dit ut på landet!* — *Syn.* Se *Föra.* — *F. sig*, v. r. (fam. o. pop.) Hjelpa sig fram. — *Fraktande*, n. 4. [Fragta.]

FRAKTARE, m. 5. (mindre brukl.) Den, som fraktar en vara. [Fragt —.]

FRAKTBREF, n. 5. Se *Fraktsedel.* [Fragt-.]

FRAKTFART, c. 3. Sådan slags segelfart, som har till föremål fraktande af varugods emot betalning.

FRAKTHANDEL, m. sing. Se *Fraktfart.*

FRAKTION, fracktschôn, f. 3. (pol.) Del af ett parti, som i vissa meningar, åsigter eller afsigter afviker ifrån detsamma. Brottdel, Utbrytning. [Fract —.]

FRAKTNING, f. 2. Varors förande sjöledes till en ort, emot viss öfverenskommen betalning.

FRAKTPENNINGAR, m. 2. pl. Se *Frakt*, 2.

FRAKTSEDEL, m. 2. pl. — *sedlar.* Den öppna skrifvelse, som meddelas en skeppare, angående honom till fraktning anförtrodt gods, innehållande: ortens namn, hvarifrån, årtal, månad och dag, då varorna blifvit afsända; emottagarens adress; skepparens och fartygets namn; förteckning på de afsända varorna, med uppgift af märken, nummer, vigt och emballage; den betingade frakten, jemte afsändarens egenhändiga underskrift. Kallas för den utrikes sjöfarten vanligtvis Konnossement. — *Syn.* Fraktbref, Befraktningsbref.

FRAKTSKEPP, n. 5. Skepp, som användes att frakta varor, eller som har fraktgods om bord.

FRAKTUR, fracktúr, f. 3. 1) (kir.) Benbrott. — 2) (boktr.) Benämning på den kantiga, skarpa eller uddiga tyska stilen, till skilnad ifrån den Schwabachska. — 3) (i skönskrifning) Stor eller så kallad kanslistil. [Frac-.]

FRAKTURBOKSTAF, fracktùrbókstav, m. 3. pl. — *bokstäfver.* Bokstaf, tillhörande den stil, som kallas fraktur (bem. 2). [Frac —.]

FRAKTURSTIL, m. 2. Se *Fraktur*, 2. [Frac —.]

FRAM, framm, adv. Betecknar: 1) Rörelse från något bakom beläget ställe. *Gå, stiga, träda f. ifrån dörren. Stig längre f. på golfvet. Han gick så långt f., att han blef tillbakavisad. Gå f. och tillbaka.* (Fig.) *Det går hvarken f. eller tillbaka*, står på samma punkt, blir hvarken bättre eller sämre. *Visa, skicka någon f. och tillbaka, f. och åter. Skjuta, flytta f. och tillbaka. Kom f., min vän! Träda f. för domaren. En hind skymtade f. mellan buskarna. Rusa f. mot en fiende. Titta f. under bordet. En liten bäck forsade f. ur klyftan.* (Fig.) *Få sin vilja f.*, få sig beviljadt, hvad man önskar, få sin vilja uppfylld. *Barnet vill gerna ha sin vilja f.*, vill gerna, att det får, att man gör, hvad det önskar. *Låta någon få sin vilja f.*, ehuru ogerna, göra eller bevilja, hvad någon önskar. — *Syn.* Framåt. — 2) Fortsatt rörelse; äfv. rörelse förbi ett ställe, ett föremål. *Båten gungar sakta f. på vågen. Utan fruktan gå sin väg f. Fartyget seglar f. efter stranden. Störta f. förbi, före någon. Båten sköt f. i, genom vattnet, genom bron. Gå f. om någon*, gå förbi någon. *Fienden ryckte f. åt ån till, öfver bron. Rätt f.*, i rät linie fram; äfv. (fig.) uppriktigt, oförtäckt, rent ut, t. ex.: *a*) *Han gick rätt f. till konungen;* — *b*) *Jag säger dig rätt f., att du har orätt.* Jfr. *Rättfram.* — 3) Rörelse till ort och ställe, dit man ämnat sig. *Han kom f. efter två dagars resa. Vi ha ännu två mil f., ett godt stycke f. Fara ända f. Gå dit f., så skall du få se något.* — 4) Hvila, befinnande på ett rum, ett ställe, en ort, med afseende fästadt på något antingen uppgifvet eller blott tänkt, bakom beläget ställe. *F. på fältet ligger en stuga. F. på golfvet stod en stol.* Åtföljes vanligtvis af något annat bestämmande adverb eller substantiv, t. ex.: *Byn är belägen längre f., ett stycke längre f. Ett godt stycke f. på fältet. Han stod så långt f., att alla sågo honom. F. emót, f. åt*, i närheten af ett ställe, på denna sidan derom, t. ex.: *Stället är beläget ett stycke f. emot, f. åt staden.* — *Syn.* Framme. — 5) En kommande tid. *F. i nästa vecka*, sedan några dagar tilländagått af n. v. *F. på nästa år. F. på sommaren. De sutto uppe långt f. på natten. Vi få se längre f.*, efter någon tid. — 6) *F. och bak*, framtill och baktill. — *Int.* Framåt! *F.! f.! korsmän! kristmän! kungsmän!* Brukas äfv., åtföljdt af prep. *med*, vid anmaningar att framtaga något, eller att säga ut, hvad man tänker, t. ex.: *F. med hvad du har gömt! F. med punsch! F. med hvad du har att säga! F. med sanningen! F. dermed!* — *Fram* ingår i sammansättning med en mängd verber och nomina, nästan alltid skiljaktigt, under följande bemärkelser: *a*) Rörelse från något bakom beläget ställe, t. ex.: *Framgå, framträda, framstiga, framblixtra;* — *b*) Fortsatt rörelse; äfv. rörelse till ort och ställe, dit man ämnat sig, t. ex.: *Framhinna, framkomma;* — *c*) Läge framom något ställe, föremål, någon annan del o. s. v., t. ex.: *Framarm, frambog, framvagn.* — *d*) En fortgående tid, t. ex.: *Framflyta, framlida.*

FRAMALSTRA, v. a. 1. Se *Alstra*, 1. — Äfv. *Alstra frám.* — *F-s*, v. d. Se *Alstras.* — *Framalstrande*, n. 4. o. *Framalstring*, f. 2.

FRAMANDAS, v. d. 1. (fig.) Helt sakta, liksom blott med andedrägten, framföra. Brukas endast i poesi och högre stil. *F. en suck, en bön.* — Äfv. *Andas frám.*

FRAMARBETA, v. a. 1. (mindre brukl.) Genom arbete laga, att något kommer fram. *F. en stor sten ur väggen i en grotta.* — Äfv. *Arbeta frám.* — *Framarbetande*, n. 4.

FRAMARM, m. 2. (anat.) Den del af armen, som har sitt läge mellan armbågen och handlofven.

FRAMAXEL, frámmácksl, m. 2. pl. — *axlar.* Axel till framdelen af en vagn. — *Motsats:* Bakaxel.

FRAMBEN, n. 5. Ett af de två främsta benen på ett fyrfota djur. I lägre språket: Framskank. — *Motsats:* Bakben.

FRAMBJUDA, v. a. 3. (böjes som *Bjuda*) Framtaga och bjuda. — Oftare säges *Bjuda frám.*

FRAMBLICKA, v. n. 1. Framsända en blick eller blickar. *Ett par sköna ögon f-de ur rummet, genom dörröppningen.* Brukas ofta fig. i poesi, t. ex.: *Solen f-r ur molnen.* — Äfv. *Blicka frám.* — *Framblickande*, n. 4.

FRAMBLIXTRA, v. n. 1. 1) Blixtrande fara fram. *En ljungeld f-de ur molnen.* — 2) (fig. poet.) Visa sig, framträda hastigt som en blixt. *Snillet f-r stundom ur hans mörka ögon.* — Äfv. *Blixtra frám* (för begge bem.). — *Framblixtrande*, n. 4.

FRAMBLOSSA, v. n. 1. Blossande fara fram. — Äfv. *Blossa frám.* — *Framblossande*, n. 4.

FRAMBLÅSA, v. a. 2. 1) Genom blåsning med munnen framdrifva. *F. ett dun.* — 2) Säges om blåsten, då den drifver fram ett föremål. *Det kom en väderil och f-blåste de torra löfven till förstugubron.* — Ledigare säges för begge bem.: *Blåsa frám.* — *Framblåsande*, n. 4.

FRAMBLÄNKA, v. n. 2. Med ett blänkande sken hastigt visa sig för ögat. Brukas i högre och poetisk stil. — Äfv. *Blänka frám.* — *Framblänkande*, n. 4.

FRAMBOG, m. 2. Bog på ettdera af frambenen på fyrfota djur, som af menniskan användas till föda. — *Motsats:* Bakbog.

FRAMBREDA, v. a. 2. Framtaga och utbreda. — Vanligare säges: *Breda frám.* — *Frambredande*, n. 4.

FRAMBRINGA, v. a. 1. o. 2. (böjes som *Bringa*) 1) (mindre brukl.) Föra, bära, draga fram. *F. anklagade för domstolen. F. fat, skålar och glas.* — *Syn.* Framföra, Framdraga, Framskaffa. — Vanligare *Bringa frám.* — 2) Gifva tillvaro: *a*) såsom skapare, af egen kraft. *Gud har frambragt allting.* — *Syn.* Skapa. — *b*) såsom medel, genom en i naturen nedlagd kraft. Brukas någon gång i fråga om djur, men mest om växter. *Hvarje djur f-r sina likar. Detta land f-r alla slags säd.* — *Syn.* Alstra, Framalstra, Producera, Bära. — 3) (fig.) *a*) Framföra, anföra, andraga. *F. skäl, bevis.* — *b*) Vara orsak till, åstadkomma, medföra. *Denna händelse f-bragte ett otroligt uppseende.* Brukas i denna bem. mindre väl. — För bem. 2. o. 3. är *Fram* oskiljaktigt ifrån verbet. — *Frambringande*, n. 4.

FRAMBRUMMA, v. a. 1. (föga brukl.) Brummande framföra. *Han f-de några ord, och derpå gick han.* — Äfv. *Brumma frám.* — *Frambrummande*, n. 4.

FRAMBRUSA, v. n. 1. Brusande strömma fram. *Elfven f-r under bron.* — Äfv. *Brusa frám.* — *Frambrusande*, n. 4.

FRAMBRYTA, v. a. 3. (böjes som *Bryta*) 1) (mindre brukl.) Bryta något så, att det kommer längre framåt. *F. qvistarna på ett träd.* — Bättre *Bryta frám.* — 2) (mindre brukl.) Genom gräfning, sprängning o. s. v. arbeta lös och framhafva. *F. malm ur ett schakt.* — Bättre *Bryta frám.* — V. n. 1) Våldsamt tränga fram. *Vattnet f-ter genom dammen. Våra trupper f-bröto oemotståndligt genom fiendens leder.* — 2) (fig.) Börja visa sig. *Solen f-yter åter genom molnen. Morgonrodnaden f-yter.* — Äfv. (för begge bem.) *Bryta frám.* — *Frambrytande*, n. 4.

FRAMBÄRA, v. a. 3. (böjes som *Bära*) 1) Medelst bärande föra fram något till ett ställe. *F. en likkista till grafven. F. mat på bordet,* och sätta den på b. *F. ett bref på en silfverbricka,* liggande på en s. — Äfv. *Bära frám.* — *Syn.* Se *Framföra.* — 2) (fig.) Framföra; anföra, andraga. *F-bär min tacksägelse till honom. Låta f. sin helsning, vördnad till någon. F. sanningen inför tronen. Jag har riktigt f-burit, hvad man sagt mig.* — Äfv. *Bära frám.* — *Frambärande*, n. 4.

FRAMBÖJA, v. a. 2. Böja något så, att det kommer längre fram. — Äfv. *Böja frám.* — *Framböjande*, n. 4.

FRAMBÖLJA, v. n. 1. Böljande framflyta. *Vattnet f-r genom sundet.* Brukas ofta fig. om en stor mängd folk, t. ex.: *Stora folkhopar f-de genom gatorna.* — Äfv. *Bölja frám.* — *Framböljande*, n. 4.

FRAMDANSA, v. n. 1. 1) Dansande framkomma. Brukas helst med verbet *Komma. De kommo f-nde på scenen.* — 2) (fig.) Häftigt, med stark fart drifvas fram genom luften. *Han slog af honom hatten, så att den kom f-nde ända till borgmästaren.* — För begge bem. brukas helst *Dansa frám*, utom i sammanställningen med verbet *Komma.* — *Framdansande*, n. 4.

FRAMDEL, m. 2. 1) Den delen af ett djur, der hufvud och framben äro. *F-en af en häst, en oxe.* — *Motsats:* Bakdel. — 2) Den del af ett föremål, som har sitt läge framåt, i motsats till eftersta delen. *F-en af en vagn* (framvagn). — *Syn.* Framsida, Framstycke.

FRAMDELES, fràmmdéläss, adv. Fram i tiden. *Nu kan jag ej villfara din begäran, men f. få vi se.* — *Syn.* Längre fram.

Anm. Ordet är icke, såsom man kunde tro, sammansatt af *Fram* och *Del*, utan hette ursprungligen *Fram a lep*, hvilket under tidens lopp förändrats till *Framlepis*, hvaraf genom omkastning uppkommit *Framdeles.*

FRAMDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) 1) Genom dragning föra fram. *F. en stol. F. något ur en låda. F. någon ifrån ett gömställe.* (Fig.) *F. något i dagen*, göra något allmänt bekant. — Äfv. *Draga frám.* — *Syn.* Se *Framföra.* — 2) (fig.) *a*) Anföra. *F. bevis. F. ett skäl, ett argument.* — *Syn.* Framställa, Framföra, Anföra, Andraga, Föredraga. — *b*) (med person till objekt) Befordra, hjelpa fram. *F. någon ifrån intet*, ifrån att hafva varit ingenting. — Äfv. *Draga frám.* — *Framdragande*, n. 4. o. *Framdragning*, f. 2. (för bem. 1).

FRAMDRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Drifva*) 1) Drifva ut ifrån ett ställe. *F. någon ifrån ett gömställe. F. hästarna ur skogen på fältet.* — 2) Drifva framåt eller fram. *F. boskapen till fähuset, till brunnen. Vinden f-fver molnen på himmelen.* — För begge bem. brukas äfv. *Drifva frám.* — *Syn.* (för begge bem.) Framfösa, Frammota, Framjaga, Framskjutsa. — V. n. Af blåst, vågor, ström- eller luftdrag drifvas fram. Brukas så helst i förbindelse med verbet *Komma;* eljest vanligare *Drifva frám.* — *Framdrifvande*, n. 4. o. (mindre ofta, ej för v. n.) *Framdrifning*, f. 2.

FRAMDUKA, v. a. 1. (fam.) Duka och framsätta på bordet. *F. en läcker måltid för, åt någon.* — Äfv. *Duka frám.* — *Framdukande*, n. 4.

FRAMDUNDRA, v. a. 1. Säga, uttala med dundrande röst. Brukas sällan i dagligt tal, mer i skrift och högre stil. *F. ett halt!* — Äfv. *Dundra frám.*

FRAMFALLA, v. n. 3. (böjes som *Falla*) Falla ut ifrån ett ställe, komma fram derur, derifrån. — Äfv. *Falla frám.* — *Framfallande*, n. 4.

FRAMFARA, v. n. 3. (böjes som *Fara*) 1) (om person) Färdas fram. *Öfverallt, der konungen f-for, hade en mängd folk församlat sig.* — Vanligare *Fara frám.* — 2) Hastigt drifvas fram i luften. *Molnen f. öfver himmelen. Blåsten f-for med ytterlig våldsamhet.* — Vanligare *Fara frám.* — 3) (om tid) Förlida. *Dagarne f. hastigt för den arbetsamme.* Brukas i denna bem. sällan, utom i part. pret. *Framfaren*, hvilket begagnas som adjektiv. — 4) Falla fram, falla ut, slippa fram, ut. *När jag öppnade skåpet, f-for ur en hylla ett paket.* — Bättre *Fara frám.* — 5) (fig. om person) *a*) Förfara, uppföra sig, bete sig, förhålla sig. Brukas oftast i elak mening, vanligast med begrepp af våldsamhet eller olaglighet. *Fienden har illa f-rit här i landet. F. med mord och brand. Jag kan undra, huru länge han får f. på det sättet.* — Vanligare och bättre *Fara frám.* — *Syn.* Husera. — *b*) (föga brukl.) Se *Framhärda.* — I denna bem. är *Fram* oskiljaktigt. — *Framfarande*, n. 4. (utom i bem. 3 o. 5, *b*).

FRAMFAREN, part. pret. af *Framfara.* Brukas adjektivt i bem. af: Förliden, förgången, förfluten. *F-farna dagar, tider.* — Säges äfv. stundom om personer, som lefvat för längre tid tillbaka, i högre, oratorisk och poetisk stil, t. ex.: *F-farna konungars bedrifter.*

FRAMFART, c. 3. 1) Färd, resa, fram förbi något ställe. Brukas i denna bem. föga. Man säger Förbiresa. — 2) Förfarande. Brukas alltid med det åtföljande begreppet af våldsamhet. *Våldsam f. Fiendernes förskräckliga f. i landet.* — *Syn.* Huserande.

FRAMFJERDING, m. 2. En af de begge främre fjerdedelarna utaf ett slagtadt kreatur.

FRAMFLADDRA, v. n. 1. Fladdrande flyga, fara fram. — Äfv. *Fladdra frám.* — *Framfladdrande*, n. 4.

FRAMFLYGA, v. n. 3. (böjes som *Flyga*) 1) Flygande fara fram. *En fågel kom f-nde.* — 2) (i utsträckt mening) Springa, löpa, rusa fram med en fågels snabbhet. — 3) (fig.) *a*) Med stor hastighet framdrifvas i luften. — För alla bem. brukas vanligen *Flyga frám.* — *Framflygande*, n. 4.

FRAMFLYTA, v. n. 3. (böjes som *Flyta*) 1) (om våta ämnen) Flyta fram eller framåt. *En å f-ter genom ängen.* — *Syn.* Framrinna, Framströmma, Framforsa, Frambrusa. — 2) Flyta fram på ytan af vatten eller annat flytande ämne. *Båten f-ter sakta genom brohvalfvet.* — 3) (fig. om tid) Förflyta. *Hans dagar f. i frid och lugn.* Brukas för denna bem. mest i poetisk och oratorisk stil. — För alla bem. säges äfv. *Flyta frám.* — *Framflytande*, n. 4.

FRAMFLYTTA, v. a. 1. Flytta något fram ifrån eller till ett ställe. *F. ett bord, ett par stolar ifrån väggen midt på golfvet. F. visaren på ett ur. F. en dambricka. F. en stol till fönstret.* — Äfv. *Flytta frám.* — *Framflyttande*, n. 4. o. *Framflyttning*, f. 2.

FRAMFORDRA, v. a. 1. (mindre brukl.) Fordra, att något framtages, framlemnas. — Äfv. *Fordra frám.* — *Framfordrande*, n. 4.

FRAMFORSA, v. n. 1. 1) Forsande flyta fram. *Vattnet f-r under bron.* — 2) Ymnigt och häftigt utflyta. *Bloden f-de ur såret.* — För begge bem. äfv. *Forsa frám.* — *Framforsande*, n. 4.

FRAMFORSLA, v. a. 1. Forsla till bestämmelseorten. — Äfv. *Forsla frám.* — *Framforslande*, n. 4. o. *Framforsling*, f. 2.

FRAMFOT, m. 3. pl. — *fötter.* 1) En af de begge främsta fötterna på fyrfotade djur. — *Motstycke:* Bakfot. — 2) (mindre riktigt) Framben. — 3) (fig.) Fot under en möbel, på framsidan deraf. *F-fötterna på en stol, ett spegelbord.*

FRAMFUS, frammfús, a. 2. Som hastigt, djerft och obetänksamt gör eller talar något.

Anm. Är det gamla *Frammfus*, af *Fram* och *Fus*, hastig att göra något, strax färdig, beredd.

FRAMFUSIG, frammfúsig, a. 2. Se *Framfus.* — *Framfusigt*, adv.

FRAMFUSIGHET, f. 3. Egenskapen att vara framfus.

FRAMFÄRD, c. 3. 1) (egentl., mindre brukl.) Se *Framfart*, 1. — 2) (fig.) Drift, fart. *Han har ingen f. med sig, det är ingen f. med honom*, han får icke ur händerna, hvad han gör. *Det har ingen f.*, går långsamt, trögt. — *Syn.* Se *Drift*, 4, *c*.

FRAMFÄRDAS, v. d. 1. Se *Framfara* (bem. 1 o 5, *a*). — Vanligare säges *Färdas frám* (för bem. 5, *a*, allmänt uttaladt *Fälas frámm*).

FRAMFÖDA, v. a. 2. Se *Föda*, 1. — Äfv. *Föda frám.* — *Framfödande*, n. 4.

FRAMFÖR, frammför o. frammfö'r, prep. 1) På främre sidan om någon eller något, ett stycke derifrån. *F. huset, muren, gärdesgården. Gå f. någon. Han gick f. tåget.* — *Syn.* Frammanför, Framom; Före. — 2) Inför. *Draga någon f. domstolen.* Skrifves bättre *fram för.* — 3) Betecknar företräde. *Tillegna sig hedersrum, mer f. alla andra. Hafva företräde f. andra*, vara bättre än a. *Älska någon f. andra*, mer än a. *F. allt*, i första rummet, förnämligast, hufvudsakligast. *F. allt, glöm ej basfiolen.* — *Adv.* (frammfö'r) Se *Framföre.*

FRAMFÖRA, v. a. 2. 1) Föra någon eller något fram ifrån eller till ett ställe. *En kammarherre kom och f-rde honom ifrån dörren, der han stod, till fursten. F. en ridhäst. Låta f. ett fortepiano till fönstret.* — Äfv. *Föra frám.* — *Syn.* Frambära, Framdraga, Framflytta, Framsätta, Framställa, Frambringa. — 2) Framsäga. *Han kunde ej f. ett enda ord. F. en klagan, sitt ärende. F-för min helsning till . . . .* — Mindre ofta *Föra frám.* — *Syn.* Se *Framsäga.* — *Framförande*, n. 4.

FRAMFÖRE, frammföre o. frammfö're, adv. 1) På främre sidan om någon eller något, ett stycke derifrån. *Gå f. F. stod ett bord.* — *Syn.* Frammanföre. — 2) Framåt. Brukas i denna bem. mindre ofta.

FRAMGENT, frammjént, adv. Hädanefter eller dädanefter för beständigt, alltid för framtiden. *Du skall f. finna en vän i mig. Och så f.*, och likaså för framtiden. *Allt f.*, i all framtid.

FRAMGIFVA, v. a. 3. (böjes som *Gifva*) Framtaga och gifva. — Vanligare *Gifva frám.* — *Framgifvande*, n. 4.

FRAMGLIDA, v. n. 3. (böjes som *Glida*) Glida framåt. *Båten f-gled på vattenytan.* — Äfv. *Glida frám.* — *Framglidande*, n. 4.

FRAMGLIMMA, v. n. 1. Synas, visa sig, framträda för ögat med ett glimmande utseende. — Äfv. *Glimma frám.* — *Framglimmande*, n. 4. — I samma mening kan äfv. sägas: *Framglimra, Framglindra, Framglittra.*

FRAMGLUTTA, v. n. 1. (pop. o. fam.) Se *Framtitta.*

FRAMGLÄNSA, v. n. 2. Glänsande visa sig, framträda för ögat. — Äfv. *Glänsa frám.* — *Framglänsande*, n. 4.

FRAMGNÄLLA, v. a. 2. Gnällande framsäga ell. framsjunga. — Äfv. *Gnälla frám.* — *Framgnällande*, n. 4.

FRAMGRÄFVA, v. a. 2. 1) Genom gräfning framhafva, framskaffa. — 2) (fig.) Leta fram ibland böcker, papper, o. d. — Äfv. *Gräfva frám.* — *Framgräfvande*, n. 4. o. *Framgräfning*, f. 2.

FRAMGUNGA, v. a. 1. (fig.) På ett gungande sätt framföra. *En lätt vind f-de oss.* — V. n. Liksom gungande framföras. *F. i en båt på insjöns krusiga vågor.* — Äfv. (för både v. a. o. v. n.) *Gunga frám.* — *Framgungande*, n. 4.

FRAMGÅ, v. n. 2. (böjes som *Gå*) 1) Gå fram ifrån, framåt eller till ett ställe. *Han f-gick ur sitt gömställe. F. till Herrans bord.* — *Syn.* Framträda, Framstiga, Framvandra, Framskrida, Framklifva. — 2) (fig.) *a*) (om tid) Förflyta. *Tiden f-r långsamt.* — *Syn.* Se *Förflyta.* — *b*) Se *Fortgå.* — För alla bem. säges äfv. *Gå frám.* — *Framgående*, n. 4.

FRAMGÅNG, m. 2. God, lycklig fortgång; lycklig påföljd, lycka. *Arbeta, studera med f. Saken blef utan f. Hafva f. i allt. Gud är den, som f. gifver.*

FRAMGÅNGEN, part. pret. af *Framgå.* Brukas nästan adjektivt i bem. af: Förfluten. *Den f-gångna tiden.* — *Syn.* Se *Förliden.*

FRAMGÄSPA, v. a. 1. Gäspande framsäga. — Äfv. *Gäspa frám.* — *Framgäspande*, n. 4.

FRAMHAFVA, v. a. 2. (böjes som *Hafva*) 1) Se *Framföra*, bem. 1. — 2) Se *Framte.* — Äfv. *Hafva frám.* — *Framhafvande*, n. 4.

FRAMHALT, a. 1. (om hästar, oxar, m. fl.) Halt på någotdera af frambenen.

FRAMHALTA, v. n. 1. Haltande framgå. — Äfv. *Halta frám.* — *Framhaltande*, n. 4.

FRAMHASTA, v. n. 1. Se *Framskynda.* — Äfv. *Hasta frám.* — *Framhastande*, n. 4.

FRAMHICKA, v. a. 1. Hickande framsäga. — Äfv. *Hicka frám.* — *Framhickande*, n. 4.

FRAMHINNA, v. n. 3. (böjes som *Hinna*) Komma fram till ort och ställe, dit man ämnat sig. *Han f-hinner aldrig. F. före mörkret, innan gästerne satt sig till bords.* — Ledigare *Hinna frám.* — *Framhinnande*, n. 4.

FRAMHJELPA, v. a. 2. o. 3. (böjes som *Hjelpa*, men har i impf. endast *Framhjelpte*) 1) Hjelpa någon att komma fram på ett ställe. *F. ett fruntimmer öfver ett dike.* — 2) (fig.) Hjelpa någon att komma fram i verlden; hjelpa till försörjning, befordran, lycka. *Det var hans glädje att f. fattiga ynglingar.* — Äfv. *Hjelpa frám* (för begge bem.). — *Framhjelpande*, n. 4.

FRAMHJUL, n. 5. Hjul på framdelen af en vagn.

FRAMHOPPA, v. n. 1. Medelst hoppande förflytta sig fram. — Äfv. *Hoppa frám.* — *Syn.* Framskutta. — *Framhoppande*, n. 4.

FRAMHOSTA, v. a. 1. Hostande framsäga, framföra. *F. en lyckönskning.* — Äfv. *Hosta frám.* — *Framhostande*, n. 4.

FRAMHVIRFLA, v. a. 1. Hvirflande framdrifva. *En orkan kom och f-de stora stoftmoln emot oss.* — V. n. Hvirflande framfara. — För begge bem. äfv. *Hvirfla frám.* — *Framhvirflande*, n. 4.

FRAMHVISKA, v. a. 1. Hviskande framsäga. *F. en kärleksförklaring.* — Äfv. *Hviska frám.* — *Framhviskande*, n. 4. o. *Framhviskning*, f. 2.

FRAMHVÄLFVA, v. a. 2. Hvälfva någonting så, att det kommer längre fram. — Äfv. *Hvälfva frám.* — *Framhvälfvande*, n. 4.

FRAMHVÄSA, v. a. 2. I en hväsande ton framsäga. *F. en hotelse.* — Äfv. *Hväsa frám.* — *Framhväsande*, n. 4.

FRAMHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) 1) Hålla något framför sig, eller fram ifrån ett ställe, för att visa det, eller i annat ändamål. — Äfv. *Hålla frám.* — 2) (fig.) Företrädesvis söka fästa uppmärksamheten på, erinra om. *F. ett förhållande, en omständighet.* — *Framhållande*, n. 4.

FRAMHÅR, n. 5. Håret framtill på en menniskas hufvud.

FRAMHÄFVA, v. a. 2. (böjes som *Häfva*) Lyfta något tungt och kasta fram. — Äfv. *Häfva frám.* — *Framhäfvande*, n. 4.

FRAMHÄMTA, v. a. 1. Framtaga, framföra något ifrån ett ställe. — Äfv. *Hämta frám.* — *Framhämtande*, n. 4. o. *Framhämtning*, f. 2.

FRAMHÄNGA, v. a. 2. Hänga något fram ifrån ett ställe. *F. en fana genom fönstret.* — Äfv. *Hänga frám.* — *Framhängande*, n. 4.

FRAMHÄRD, m. 2. Framsidan af en härd.

FRAMHÄRDA, v. n. 1. Allt framgent förblifva, fortfara, fortsätta. *Om han f-r, som han begynt, så skall allt gå väl. F. i sin mening, tro, vilja, synd. F. i sitt beslut, i sitt lefnadssätt.* Brukas nedan under bref i vissa höflighetsuttryck, såsom: *Jag f-r en ödmjuk tjenare, med utmärkt högaktning, med all aktning, med vördnad,* o. s. v., jag förblifver &c. — *Fram* är i denna sammansättning oskiljaktigt. — *Framhärdande*, n. 4.

FRAMHÄRDIG, a. 2. Fallen för att framhärda i hvad man en gång börjat, beslutat o. s. v. *Han är f. så väl i det onda som det goda. F. i sitt beslut.* — *Syn.* Ståndaktig, Envist vidhängande, Envis. — *Framhärdigt*, adv.

FRAMHÄRDIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara framhärdig. — 2) (fys.) Se *Tröghet.*

FRAMHÄST, m. 2. En af de hästar, som gå före bakhästarna eller stånghästarna för en vagn, hvilken köres med spann.

FRAMI, fråmmi', förkortadt af *Framuti;* se d. o.

FRAMIFRÅN, frámmifrå'n, prep. Från ett framom beläget ställe. *Han kom in i huset f. gatan.* — *Adv.* (fràmmifrå'n) *Han kom in f.*

FRAMIGENOM, frámmijenåmm, prep. 1) Igenom ett framtill beläget ställe. *Han kom in på gården f. huset åt gatan.* — 2) Framifrån igenom ett föremål. *Få ett värjstyng f. armen.* — *Adv.* Från framsidan igenom. *Det är bäst att gå in f.*

FRAMILA, v. n. 1. Med hastigaste fart framfara, framspringa, o. s. v. — Äfv. *Ila frám.* — *Syn.* Se *Framskynda.* — *Framilande*, n. 4.

FRAMJAGA, v. a. 1. 1) Jaga ut ifrån ett ställe. *F. villebrådet ur skogen ut på fältet.* — 2) Jaga framåt eller fram till ett ställe. *Hundarne f. villebrådet till skyttarna.* — *Syn.* (för begge bem.) Se *Framdrifva*, v. a. — V. n. Med stark fart drifvas fram. Helst i poetisk stil.

Molnen f. på fästet. — *Jaga fram* brukas äfv., isynnerhet för v. a. — *Framjagande*, n. 4.

FRAMJEMKA, v. a. 1. Jemka något så, att det kommer fram. — Äfv. *Jemka fram.* — *Framjemkande*, n. 4. o. *Framjemkning*, f. 2.

FRAMJEMRA, v. a. 1. (föga brukl.) I jemrande ton framsäga.

FRAMJOLLRA, v. a. 1. På ett jollrande sätt framföra. — Äfv. *Jollra fram.* — *Framjollrande*, n. 4.

FRAMKALLA, v. a. 1. 1) Kalla eller tillsäga någon att komma fram. *F. någon till förhör, till vittnesmåls afläggande. F. andar*, genom besvärjelser tvinga andar att träda fram. — Äfv. *Kalla fram.* — *Syn.* Framropa. — 2) (fig.) Gifva anledning till. *Ett länge jäsande missnöje f-de slutligen revolutionen.* — *Kalla fram* brukas i denna bem. mindre ofta. — *Syn.* Se *Förorsaka.* — *Framkallande*, n. 4.

FRAMKAMMA, v. a. 1. Kamma något så, att det kommer fram. *F. håret.* — Äfv. *Kamma fram.* — *Framkammande*, n. 4. o. *Framkamning*, f. 2.

FRAMKASTA, v. a. 1. 1) Kasta något fram ifrån eller till ett ställe. *F. kransar och blommor på scenen till en skådespelerska.* — Äfv. *Kasta fram.* — 2) (fig.) Framställa. *F. en fråga, en invändning.* — Äfv. *Kasta fram.* — *Framkastande*, n. 4. o. *Framkastning*, f. 2. (ej för bem. 2).

FRAMKILA, v. n. 1. 1) Hastigt slingra sig fram. *En orm f-de för våra fötter.* — 2) Hastigt springa fram. *En råtta kom f-nde.* — För begge bem. äfv. *Kila fram.* — *Framkilande*, n. 4.

FRAMKLIFVA, v. n. 3. (böjes som *Klifva*) Klifva bort ifrån ett ställe, framåt eller fram till ett ställe. — Äfv. *Klifva fram.* — *Framklifvande*, n. 4.

FRAMKLÄCKA, v. a. 2. 1) Genom kläckning föda fram. *F. ungar.* — 2) (fig.) Uttänka, uppfinna, påhitta. *F. verser, ett skaldestycke. F. en idé, ett förslag, en plan.* — Brukas i denna bem. mest skämtvis, och har för begge bem. *Kläcka fram.* — *Framkläckande*, n. 4. o. *Framkläckning*, f. 2.

FRAMKLÄMMA, v. a. 2. Genom klämning framtvinga. — Äfv. *Klämma fram.* — *Framklämmande*, n. 4. o. *Framklämning*, f. 2.

FRAMKLÄTTRA, v. n. 1. Klättrande förflytta sig, sträfva fram. — Äfv. *Klättra fram.* — *Framklättrande*, n. 4.

FRAMKNUFFA, v. a. 1. Genom knuffning stöta fram. — Äfv. *Knuffa fram.* — *Framknuffande*, n. 4. o. *Framknuffning*, f. 2.

FRAMKOMMA, v. n. 3. (böjes som *Komma*) 1) Komma fram ifrån ett ställe. *Bed honom f. från dörren ett stycke på golfvet.* — Vanligare *Komma fram.* — 2) Komma fram till ort och ställe, dit man ämnat sig. *Jag reste i går morgons och f-kom vid middagstiden.* — Äfv. *Komma fram.* — 3) Säges i utsträckt mening om hvad som utkommer ifrån något. *Ur bölden f-kom ett tjockt var.* — Äfv. *Komma fram.* — 4) *F. med*, se *Komma fram med* (under *Komma*). — *Framkommande*, n. 4.

FRAMKOMST, c. 3. Händelsen, tillfället, då någon eller något framkommer till ett ställe. *Vid f-en blef han väl emottagen.* — *Syn.* Ankomst.

FRAMKRAFSA, v. a. 1. Genom krafsning framdraga. — Äfv. *Krafsa fram.* — *Framkrafsande*, n. 4. o. *Framkrafsning*, f. 2.

FRAMKRAXA, v. a. 1. (föga brukl.) Med ett kraxande läte framföra, framsäga.

FRAMKRYPA, v. n. 3. (böjes som *Krypa*) Krypande aflägsna sig ifrån eller nalkas till ett ställe. — Äfv. *Krypa fram.* — *Syn.* Framkräla. — *Framkrypande*, n. 4.

FRAMKRYSTA, v. a. 1. o. 2. 1) Genom krystning framtvinga. — 2) (fig.) Genom mycken ansträngning, utan dertill erforderliga snillegåfvor, tvinga sig att författa. *F. verser.* — För begge bem. säges äfv. *Krysta fram.* — *Framkrystande*, n. 4.

FRAMKRÄLA, v. n. 1. Krälande aflägsna sig ifrån eller nalkas till ett ställe. — Äfv. *Kräla fram.* — *Framkrälande*, n. 4.

FRAMKRÖKA, v. a. 2. (mindre brukl.) Kröka någonting så, att det kommer fram. — Bättre *Kröka fram.* — *Framkrökande*, n. 4. o. *Framkrökning*, f. 2.

FRAMKULLRA, v. a. 1. Kullra något fram ifrån eller till ett ställe. — V. n. Med en kullrande rörelse fara fram. — Äfv. (för både v. a. o. n.) *Kullra fram.* — *Framkullrande*, n. 4. o. *Framkullring*, f. 2.

FRAMKUTTRA, v. a. 1. (fig.) Som en kuttrande dufva, d. v. s. ömt och kärligt, framsäga. Brukas i poetisk och skämtsam stil. — Äfv. *Kuttra fram.* — *Framkuttrande*, n. 4.

FRAMKÄLKE, m. 2. pl. — *kälkar.* Kälke under framdelen på ett vinteråkdon.

FRAMKÖRA, v. a. 2. 1) Framdrifva dragare, förspända för något slags åkdon. Har dock icke sjelfva dragarne till objekt, utan antingen åkdonet, deri sittande person eller derpå lassade varor. Absolut säges: *F. med vagnen ifrån bakgården till trappan, till porten.* — 2) (fig. fam.) Framdrifva, framstöta, framskjutsa. — För begge bem. äfv. och oftare *Köra fram.* — *Framkörande*, n. 4.

FRAMKÖRSEL, m. sing. Handlingen, då något framköres.

FRAMLALLA, v. a. 1. Lallande framsäga. — Äfv. *Lalla fram.* — *Framlallande*, n. 4.

FRAMLASS, n. 5. Varor, som blifvit lagda i främre delen af en vagn.

FRAMLAST, f. 3. 1) Varor, som blifvit lagda i främre delen af ett fartyg. — 2) Se *Framlass.*

FRAMLASTA, v. a. 1. 1) Lägga varor framuti ett fartyg eller frampå vagn eller kärra. — 2) Lägga för mycket varor i framdelen af ett fartyg eller vagn, så att den i jemförelse med bakdelen för hårdt tynges. — *Fram* är i detta ord oskiljaktigt. — *Framlastande*, n. 4.

FRAMLASTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man framlastar. — 2) (mindre brukl.) Se *Framlast* och *Framlass.*

FRAMLEDA, v. a. 2. Leda någon fram ifrån eller till ett ställe. — Äfv. *Leda fram.* — *Framledande*, n. 4. o. *Framledning*, f. 2.

FRAMLEFVA, v. a. 2. (böjes som *Lefva*) Tillbringa. *F. sin tid i nöd och bekymmer, i alla slags nöjen, njutningar. Jag f-fver* brukas i bref såsom en höflighetsformel på samma sätt som *Jag framhärdar* (jfr. *Framhärda*). — Mindre väl *Lefva fram.* — *Framlefvande*, n. 4.

FRAMLEMNA, v. a. 1. Lemna något till den person eller på det ställe, dit det blifvit sändt, adresseradt. — Äfv. *Lemna fram.* — *Framlemnande*, n. 4.

FRAMLETA, v. a. 1. Genom letande finna och framtaga. — Äfv. *Leta fram.* — *Framletande*, n. 4.

FRAMLIDA, v. n. 3. (böjes som *Lida*) Bättre *Lida fråm.* — Part. pret. *Framliden* brukas adjektivt i följ. bem.: 1) Förliden. *Flera år äro nu f-lidna sedan dess.* — 2) Afliden. Nyttjas för denna bem. sällan, utom i högtidlig stil, i fråga om furstar och höga personer. *De f-dne svenska konungar.*

FRAMLIF, n. 5. Framdelen af lifvet på en klädning.

FRAMLJUNGA, v. n. 1. Ytterst hastigt framfara. Säges om blixten. *En blixt f-de ur molnen.* — Äfv. *Ljunga fråm.* — V. a. (fig.) Med stormande och hotfull häftighet framföra, uttala. *F. hotelser, förbannelser, förebråelser.* — *Framljungande*, n. 4.

FRAMLOCKA, v. a. 1. Genom lockande söka förmå någon att komma fram. — Äfv. *Locka fråm.* — *Framlockande*, n. 4.

FRAMLOTSA, v. a. 1. Lotsa till ort och ställe. — Äfv. *Lotsa fråm.* — *Framlotsande*, n. 4. o. *Framlotsning*, f. 2.

FRAMLUNKA, v. n. 1. (pop. o. fam.) Lunkande komma fram. — Äfv. *Lunka fråm.* — *Framlunkande*, n. 4.

FRAMLUTA, v. a. 1. Luta något så, att det kommer fram. — V. n. Luta med riktning framåt. — Äfv. (för både v. a. o. v. n.) *Luta fråm.* — *Syn.* Framstupa. — *Framlutande*, v. n. 4. o. *Framlutning*, f. 2.

FRAMLYFTA, v. a. 1. o. 2. 1) Lyfta och framföra, framsätta, framlägga eller framställa. *F. ett bord på golfvet.* — Äfv. *Lyfta fråm.* — 2) (mål.) Genom starka skuggor och dagrar gifva styrka och lyftning åt föremålen, så att de blifva liksom fristående. — *Framlyftande*, n. 4. o. *Framlyftning*, f. 2.

FRAMLYSA, v. n. 2. Med ett lysande utseende visa sig, framträda för ögat. — Äfv. *Lysa fråm.* — *Syn.* Framskina, Framglänsa, Framglimta, Framglindra, Framskimra, Framstråla. — *Framlysande*, n. 4.

FRAMLÅGA, v. n. 1. Lågande framfara. *Elden f-de.* — Äfv. *Låga fråm.* — *Framlågande*, n. 4.

FRAMLÅR, n. 5. Lår af framben på fyrfota djur.

FRAMLÄDER, n. 5. Läderstycke framtill på skodon eller andra saker af läder.

FRAMLÄGGA, v. n. 2. (böjes som *Lägga*) 1) Lägga något på ett ställe framom det, der det förut legat. — 2) Framtaga och lägga på ett ställe. — 3) (fig.) Framställa, förete, anföra. *F. skriftliga bevis, dokumenter. F. bevis för en sats. F. skäl och grunder.* — Äfv. för alla bem. *Lägga fråm.* — *Framläggande*, n. 4. o. *Framläggning*, f. 2.

FRAMLÄSPA, v. a. 1. Läspande framsäga. — Äfv. *Läspa fråm.* — *Framläspande*, n. 4. o. *Framläspning*, f. 2.

FRAMLÖPA, v. n. 3. (böjes som *Löpa*) 1) Se *Framspringa.* — 2) (om tid, föga brukl.) Hastigt framgå, förlida. — För begge bem. äfv. *Löpa fråm.* — *Framlöpande*, n. 4.

FRAMMAKA, v. a. 1. Maka något fram ifrån ett ställe, längre fram eller till ett ställe. — Äfv. *Maka fråm.* — *Frammakande*, n. 4.

FRAMMANA, v. a. 1. 1) Uppmana någon att träda fram. *F. en af fienderna till envigeskamp. F. andar,* se *Framkalla andar* (under *Framkalla*). — 2) Se *Framkalla*, 2. — För begge bem. äfv. *Mana fråm.* — *Frammanande*, n. 4.

FRAMMANFÖR, FRAMMANTILL, se *Framför, Framtill.*

FRAMMARSCHERA, v. n. 1. Marschera fram ifrån ett ställe, längre fram eller till ett ställe. — Vanligare *Marschera fråm.* — *Frammarscherande*, n. 4.

FRAMME, adv. 1) Betecknar hvila eller befinnande på ett ställe, hvars läge är på framsidan om ett annat. *Han står der f. Det ligger f. Långt f.* — 2) Framkommen till ort och ställe, dit man ämnat sig. Brukas i denna bem. nästan adjektivt, t. ex.: *Vi äro f. Nu är han snart f. När man hör skottet, är kulan redan f.* — 3) (fam.) *Vara f.*, inträffa; göra skada, skälmstycken; förbryta sig; hafva råkat ut för olycka, missöde, o. s. v., t. ex.: *När olyckan vill vara f. Olyckan är snart f.*, kan lätt inträffa. *Hvem har varit f. och slagit sönder skålen? Är du f. nu igen? Han har ofta varit f.*, se *Fast. Nu har ni vackert varit f.!* burit er åt! *Han har ofta varit f. för samma fel. Jag har varit f. för röfvare,* blifvit anfallen af, varit i fara att blifva anfallen af röfvare. *Hålla sig f.*, ej försumma sin rätt eller tillfället, när något är att få, vinna, förtjena.

FRAMMOTA, v. a. 1. 1) Mota (boskap o. s. v.) fram ifrån eller till ett ställe. — 2) (fam. om menniskor) Framdrifva från eller till ett ställe. — För begge bem. äfv. *Mota fråm.* — *Frammotande*, n. 4.

FRAMMUMLA, v. a. 1. Mumlande framsäga. — Äfv. *Mumla fråm.* — *Frammumlande*, n. 4.

FRAMNARRA, v. a. 1. Narra att komma fram. — Äfv. *Narra fråm.* — *Framnarrande*, n. 4.

FRAMOM, fråmmåmm o. frammå'mm, prep. o. adv. På eller till ett ställe, som är nära intill framsidan af en lefvande varelse eller ett ting. *Stå, gå, sitta f. någon. F. stolen, vagnen. Tag hit boken; hon ligger der f.* — *Syn.* (för prep.) *Framför;* (för adv.) *Framföre.* — *Fram om*, se *Fram.*

FRAMPETA, v. a. 1. Med fingerspetsen framhafva. — Äfv. *Peta fråm.* — *Frampetande*, n. 4.

FRAMPINA, v. a. 1. 1) Genom pinomedel framtvinga. *F. en bekännelse.* — 2) (fig.) Nödga, tvinga, att gifva, lemna ifrån sig, uttala, utsäga. — För begge bem. äfv. *Pina fråm.* — *Frampinande*, n. 4.

FRAMPIPA, v. a. 3. (böjes som *Pipa*) Med en pipande ton framsäga. — *Frampipande*, n. 4.

FRAMPLADDRA, v. a. 1. På ett pladdrande sätt framsäga. *F. böner.* — Äfv. *Pladdra fråm.* — *Frampladdrande*, n. 4.

FRAMPLOCKA, v. a. 1. Framtaga plockvis, ett efter annat. — Äfv. *Plocka fråm.* — *Framplockande*, n. 4.

FRAMPORLA, v. n. 1. Porlande rinna fram. I poetisk stil. *Bäcken f-r genom gräsmattan.* — Äfv. *Porla fråm.* — *Framporlande*, n. 4.

FRAMPRESSA, v. a. 1. 1) Genom pressning afskilja ett vått ämne från en kropp, så att det derutur utkommer. — 2) (fig.) Framtvinga. — För begge bem. äfv. *Pressa fråm.* — *Frampressande*, n. 4. o. *Frampressning*, f. 2.

FRAMPUSTA, v. a. 1. Pustande framsäga. — Äfv. *Pusta fråm.* — *Frampustande*, n. 4.

FRAMPÅ, fråmmpå', prep. o. adv. 1) På framdelen, på framsidan af något. *F. kroppen,*

Sitta f. vagnen, åka f., på framsätet. — *Motsats:* Bakpå. — 2) Nyttjas, för att beteckna obestämd tid under loppet af någon viss uppgifven tidrymd. *F. hösten.*

FRAMQVIDA, v. a. 2. Qvidande framsäga. — Äfv. *Qvida fråm.* — *Framqvidande*, n. 4.

FRAMQVITTRA, v. a. 1. Med en ton, liknande en qvittrande fågels, framsjunga. Brukas någon gång, isynnerhet på skämt. — Äfv. *Qvittra fråm.* — *Framqvittrande*, n. 4.

FRAMRAGLA, v. n. 1. Raglande framgå. — Äfv. *Ragla fråm.* — *Framraglande*, n. 4.

FRAMRASA, v. n. 1. I. Rasa ned och falla fram. *Råttorna hade gnagit hål på sädeslåren, så att en hel hop säd hade f-t.* — Vanligare *Rasa fråm.* — *Framrasande*, n. 4.

FRAMRASA, v. n. 1. II. Fara fram som en rasande menniska. — Äfv. *Rasa fråm.* — *Framrasande*, n. 4.

FRAMREM, f. 2. pl. — *remmar.* Rem, framtill på ett redskap, o. s. v.

FRAMRESA, f. 1. Händelsen, omständigheten, att någon reser fram genom eller förbi en ort. *Hindra ens f.*

FRAMRIDA, v. n. 3. (böjes som *Rida*) Ridande aflägsna sig framåt ifrån ett ställe, rida längre fram eller begifva sig fram till ett ställe. — Ledigare och vanligare *Rida fråm.* — *Framridande*, n. 4.

FRAMRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Rifva*) Rifvande framhafva, framskaffa, framtaga. — Vanligare *Rifva fråm.* — *Framrifvande*, n. 4.

FRAMRINNA, v. n. 3. (böjes som *Rinna*) Rinna fram ifrån ett ställe eller framåt. — Äfv. *Rinna fråm.* — *Framrinnande*, n. 4.

FRAMROPA, v. a. 1. o. 2. Ropande framkalla. — Äfv. *Ropa fråm.* — *Framropande*, n. 4.

FRAMROSSLA, v. a. 1. Rosslande framsäga. — Äfv. *Rossla fråm.* — *Framrosslande*, n. 4.

FRAMRUCKA, v. a. 1. Genom ruckning flytta fram. — Vanligare *Rucka fråm.* — *Framruckande*, n. 4.

FRAMRULLA, v. a. 1. Genom rullande framföra, framflytta. — V. n. Med en rullande rörelse förflyttas eller förflytta sig. — Äfv. för både v. a. och v. n. *Rulla fråm.* — *Syn.* Framtrilla. — *Framrullande*, n. 4.

FRAMRUSA, v. n. 1. Häftigt springa fram. — Äfv. *Rusa fråm.* — *Syn.* Framstörta. — *Framrusande*, n. 4.

FRAMRYCKA, v. a. 2. Genom ryckning eller ryckningar framhafva, framskaffa. — Äfv. *Rycka fråm.* — V. n. Tåga, marschera fram. *Trupperne f-ckte mot fästningen.* — Ledigare *Rycka fråm.* — *Framryckande*, n. 4. o. *Framryckning*, f. 2. (det sednare ej för v. n.).

FRAMRÄCKA, v. a. 2. Framsträcka handen och gifva, lemna. — Äfv. *Räcka fråm.* — *Framräckande*. n. 4. o. *Framräckning*, f. 2.

FRAMRÄFSA, v. a. 1. Genom räfsning framhafva, framföra, flytta fram. — Äfv. *Räfsa fråm.* — *Framräfsande*, n. 4. o. *Framräfsning*, f. 2.

FRAMRÄKNA, v. a. 1. Räkna och framkasta, framlägga, framsätta eller framställa. — Äfv. *Räkna fråm.* — *Framräknande*, n. 4.

FRAMRÖRA, v. a. 2. Genom rörning framhafva, framskaffa, framflytta. — Äfv. *Röra fråm.* — *Framrörande*, n. 4. o. *Framrörning*, f. 2.

FRAMSEGEL, n. 5. Främre segel på ett fartyg.

FRAMSEGLA, v. n. 1. Seglande aflägsna sig framåt ifrån ett ställe, segla längre framåt eller begifva sig fram till ett ställe. — Äfv. *Segla fråm.* — *Framseglande*, n. 4. o. *Framsegling*, f. 2.

FRAMSELE, m. 2. pl. — *selar.* Den vid halsen och bringan befintliga delen af en sele.

FRAMSIDA, f. 1. Förnämsta sidan af ett föremål. — *Motsats:* Baksida.

FRAMSIMMA, v. n. 3. (böjes som *Simma*) Simmande aflägsna sig framåt ifrån, simma förbi eller förflytta sig fram till ett ställe. — Äfv. *Simma fråm.* — *Framsimmande*, n. 4.

FRAMSIPPRA, v. n. 1. Säges om vätskor, som framtränga genom porerna af fasta kroppar. — Äfv. *Sippra fråm.* — *Framsipprande*, n. 4.

FRAMSITS, m. 3. Främre sätet inuti en fyrsitsig vagn eller släde. Jfr. *Baksits.* [— sitts.]

FRAMSJUNGA, v. a. 3. (böjes som *Sjunga*) I en sjungande ton framsäga. — Äfv. *Sjunga fråm.* — *Framsjungande*, n. 4.

FRAMSKAFFA, v. a. 1. 1) Laga, att någon eller något kommer fram ifrån ett ställe. — 2) Laga, att någon inställer sig på ett ställe; att något fortskaffas, kommer fram till ett ställe. *F. vittnen. F. ett paket till någon, till en ort.* — Äfv. *Skaffa fråm.* — *Framskaffande*, n. 4. o. *Framskaffning*, f. 2.

FRAMSKAKA, v. a. 1. Skaka ett föremål, så att derur framkommer något. — Äfv. *Skaka fråm.* — *Framskakande*, n. 4. o. *Framskakning*, f. 2.

FRAMSKANK, m. 2. (pop.) Se *Frambcn.* [— skånk.]

FRAMSKEPP, n. 5. Framdelen af ett skepp.

FRAMSKICKA, v. a. 1. Skicka ut ifrån eller fram till ett ställe; äfv. skicka längre fram. — Äfv. *Skicka fråm.* — *Syn.* Framsända. — *Framskickande*, n. 4. o. *Framskickning*, f. 2.

FRAMSKIMRA, v. n. 1. På ett skimrande sätt hastigt visa sig, framträda för ögat. — Äfv. *Skimra fråm.* — *Framskimrande*, n. 4.

FRAMSKINA, v. n. 2. (böjes som *Skina*) Med ett sken hastigt visa sig, framträda för ögat. — Äfv. *Skina fråm.* — *Framskinande*, n. 4.

FRAMSKJUTA, v. a. 3. (böjes som *Skjuta*) Genom skjutning med armarna framföra något ifrån eller till ett ställe; äfv. längre fram. — V. n. 1) Hafva ett framåt utgående läge. *En balkong f-ter ifrån byggnaden. En udde f-sköt i sjön.* — 2) Hastigt komma fram ur, ifrån ett ställe. *En båt f-sköt ur viken.* — 3) (om växter) Se *Uppskjuta.* — Äfv. (för alla bem.) *Skjuta fram*, hvilket för v. n. vanligare brukas. — *Framskjutande*, n. 4. o. *Framskjutning*, f. 2. (det sednare endast för v. a.)

FRAMSKJUTSA, v. a. 1. 1) Skjutsa någon fram till ort och ställe. — 2) (fam.) Framdrifva. — Äfv. (för alla bem.) *Skjutsa fråm.* — *Framskjutsande*, n. 4. o. *Framskjutsning*, f. 2.

FRAMSKO, m. 3. pl. — *skor.* 1) Jernsko till framfot på häst eller oxe. — 2) (föga brukl.) Framlädret på en sko.

FRAMSKO, v. a. 2. (föga brukl.) Med jernskor beslå framfötterna på häst eller oxe. — *Framskoende*, n. 4. o. *Framskoning*, f. 2.

FRAMSKOTTA, v. a. 1. Genom skottning framflytta. — Äfv. *Skotta fråm.* — *Framskottande*, n. 4. o. *Framskottning*, f. 2.

FRAMSKRIDA, v. n. 3. (böjes som *Skrida*) 1) Framgå helt sakta, långsamt. *Tåget f-skred genom gatorna.* — 2) (fig. om tid) Långsamt förflyta. *Tiden f-skred trögt.* — För begge bem. äfv. *Skrida frám.* — *Framskridande*, n. 4.

FRAMSKRIDEN, part. pret. af *Framskrida*. Brukas nästan adjektivt i uttrycket: *F. ålder*, i slutet af mannaåldern.

FRAMSKRIKA, v. a. 3. (böjes som *Skrika*) Skrikande framsäga eller framsjunga. — Äfv. *Skrika frám.* — *Framskrikande*, n. 4.

FRAMSKRUFVA, v. a. 1. Genom skrufning framföra, framflytta. — Äfv. *Skrufva frám.* — *Framskrufvande*, n. 4. o. *Framskrufning*, f. 2.

FRAMSKRÅLA, v. a. 1. På ett skrålande sätt framsjunga. — Äfv. *Skråla frám.* — *Framskrålande*, n. 4.

FRAMSKRÄMMA, v. a. 2. Skrämma någon att komma fram ifrån eller begifva sig fram till ett ställe. — Äfv. *Skrämma frám.* — *Framskrämmande*, n. 4.

FRAMSKUFFA, v. a. 1. Genom skuffning framdrifva. — Äfv. *Skuffa frám.* — *Framskuffande*, n. 4. o. *Framskuffning*, f. 2.

FRAMSKUTTA, v. n. 1. (pop. o. fam.) Se *Framhoppa*.

FRAMSKYFFLA, v. a. 1. Med skyffel framföra, frammaka, framflytta. — Äfv. *Skyffla frám.* — *Framskyfflande*, n. 4 o. *Framskyffling*, f. 2.

FRAMSKYMTA, v. n. 1. Plötsligt och blott för ett ögonblick visa sig, framträda för ögat. *Solen f-r emellan molnen.* — Äfv. *Skymta frám.* — *Framskymtande*, n. 4.

FRAMSKYNDA, v. n. 1. Skyndsamt begifva sig fram ifrån eller till ett ställe. — Äfv. *Skynda frám.* — *Framskyndande*, n. 4.

FRAMSLARFVA, v. a. 1. Slarfvigt framsäga, framföra. — Äfv. *Slarfva frám.* — *Framslarfvande*, n. 4.

FRAMSLINGRA, v. n. o. F. SIG, v. r. 1. 1) Slingrande röra sig framåt som en orm, o. s. v. — 2) (om vägar, floder, o. s. v.) Gå fram i slingriga krökningar. — Äfv. *Slingra frám.* — *Framslingrande*, n. 4. o. *Framslingring*, f. 2.

FRAMSLINKA, v. n. 1. 1) Slinkande framfalla. — 2) Slippa fram obemärkt, af en tillfällighet; framskynda, med en viss önskan att vara obemärkt. — För begge bem. vanligare *Slinka frám.* — *Framslinkande*, n. 4.

FRAMSLIPPA, v. n. 3. (böjes som *Slippa*) 1) Råka att falla fram. — 2) Få tillstånd att gå, komma fram, mer af gunst och nåd eller eftergifvenhet, än på grund af rättighet och förtjenst. — Hellre *Slippa frám.* — *Framslippande*, n. 4.

FRAMSLUNGA, v. a. 1. 1) Med slunga framkasta. — 2) Med stark fart framkasta. — Äfv. *Slunga frám.* — *Framslungande*, n. 4.

FRAMSLÄNGA, v. a. 2. Häftigt och vårdslöst framkasta något, så att det slänger i luften. — Äfv. *Slänga frám.* — *Framslängande*, n. 4. o. *Framslängning*, f. 2.

FRAMSLÄPA, v. a. 1. Släpande framdraga någon eller något ifrån eller till ett ställe. — Äfv. *Släpa frám.* — *Framsläpande*, n. 4. o. *Framsläpning*, f. 2.

FRAMSLÄPPA, v. a. 2. Låta någon af gunst, godhet, eftergifvenhet komma fram. *F. genom vakten.* Brukas äfv. i fig. mening, t. ex.: *F. någon i examen.* — Äfv. *Släppa frám.* — *Framsläppande*, n. 4. o. *Framsläppning*, f. 2.

FRAMSMYGA, v. n. 3. (böjes som *Smyga*) På ett smygande sätt, genom smygande komma fram. *F. genom vakten.* Brukas äfv. i fig. mening, t. ex.: *F. med en beskyllning*, på fint, obemärkt sätt, genom omsvep framföra en beskyllning emot någon. — Ledigare och vanligare *Smyga frám.* — V. a. På ett smygande sätt, hemligt och obemärkt framföra, framhafva, framdraga, framskaffa. *Han lyckades f. en biljett till den anklagade.* Brukas äfv. ofta i fig. mening, t. ex.: *F. en bön, en anhållan om nåd för någon, en beskyllning, o. s. v.* — Äfv. *Smyga frám.* — *F. sig*, v. r. Se *V. n.* — *Framsmygande*, n. 4.

FRAMSNITT, m. 3. Snitten framtill på en bok.

FRAMSNYFTA, v. a. 1. Snyftande framsäga. *F. en bön.* — *Snyfta frám* säges icke väl. — *Framsnyftande*, n. 4.

FRAMSOPA, v. a. 1. Genom sopning framföra, framflytta. — Äfv. *Sopa frám.* — *Framsopande*, n. 4. o. *Framsopning*, f. 2.

FRAMSPARKA, v. a. 1. Med foten häftigt framstöta. — Äfv. *Sparka frám.* — *Framsparkande*, n. 4. o. *Framsparkning*, f. 2.

FRAMSPRINGA, v. n. 3. (böjes som *Springa*) Springande aflägsna sig framåt ifrån ett ställe, springa längre fram eller begifva sig, komma fram till ett ställe. — Äfv. *Springa frám.* — *Framspringande*, n. 4.

FRAMSPRUTA, v. a. 1. Sprutande framkasta. — Äfv. *Spruta frám.* — *Framsprutande*, n. 4. o. *Framsprutning*, f. 2.

FRAMSPRÄNGA, v. a. 2. Genom sprängning framskaffa. *F. malm ur bergväggen.* — Äfv. *Spränga frám.* — *Framsprängande*, n. 4.

FRAMSPRÄTTA, v. a. 1. o. 2. Genom sprättning låta komma fram. *F. i en rock insydda penningar.* — Äfv. *Sprätta frám.* — *Framsprättande*, n. 4. o. *Framsprättning*, f. 2.

FRAMSTAFVA, v. a. 1. Se *Framsäga*. — *Framstafvande*, n. 4. o. *Framstafning*, f. 2.

FRAMSTAM, m. 2. pl. — *stammar.* Främre delen af ett fartyg. — *Syn.* Förstäf, För (s. m.).

FRAMSTAMMA, v. a. 1. Stammande eller med mycken förlägenhet, rädsla framsäga. *F. en bön.* — *Stamma frám* säges sällan. — *Framstammande*, n. 4.

FRAMSTAPLA, v. n. 1. Med stapplande steg gå fram. — V. a. 1) På ett staplande sätt, felaktigt uppläsa (en lexa, o. s. v.) — 2) (fig.) Med mycken förlägenhet, rädsla, oredigt framsäga. *F. en bön, anhållan.* — *Syn.* Framstamma. — *Stapla frám* säges icke väl, hvarken för v. n. eller v. a. — *Framstaplande*, n. 4.

FRAMSTEG, n. 5. (mest i plur.) 1) Rörelse framåt, fortgång. *Hämma eldens f. Öfversvämningen gör med hvarje ögonblick nya f.* — 2) Säges om en följd af framgångar, vunna i krig. *Denne fältherre har inom kort tid gjort stora f. Hämma fiendens f.* — 3) (fig.) Säges om hvarje slags tillökning, vare sig i godt eller ondt. *Hindra en sjukdoms f. Det onda gör stora f. Göra f. i sina studier, i en persons ynnest. Vetenskaperna hafva i detta sekel gjort stora f. Ljusets, odlingens f. Gossens f. fägna mig ganska mycket.* — *Syn.* Fortskridande, Framskridande, Tillväxt, Förkofran.

FRAMSTICKA, v. a. 3. (böjes som *Sticka*) Framräcka något spetsigt eller litet föremål. —

Äfv. *Sticka fråm.* — V. n. 1) Framskjuta, framstå. Säges isynnerhet om spetsiga, uddiga föremål, både större och smärre. *Hans näsduk f-stack ur fickan. En udde f-sticker der i sjön.* — Äfv. *Sticka fråm.* — 2) (fig.) Visa sig, synas, framträda för andras blickar, oaktadt allt bemödande att hindra det. *Högfärden f-cker under hans förställda ödmjukhet.* — Bättre *Sticka fråm.* — *Framstickande,* n. 4.

FRAMSTIGA, v. n. 3. (böjes som *Stiga*) 1) Framgå (om menniskor). — 2) (fig., mindre brukl.) Se *Framskjuta,* v. n. 1. — *Framstigande,* n. 4.

FRAMSTJÄLA, v. a. 3. (böjes som *Stjäla*) I smyg, oförmärkt framföra, framskaffa, framhafva. Brukas mindre ofta. — Äfv. *Stjäla fråm.* — *Framstjälande,* n. 4.

FRAMSTOCK, m. 2. Främre delen af en gevärsstock.

FRAMSTORMA, v. n. 1. På ett stormande sätt, häftigt och våldsamt framfara. — Oftare *Storma fråm.* — *Syn.* Framrusa. — *Framstormande,* n. 4.

FRAMSTRETA, v. n. 1. Med mycken ansträngning framskrida. *Han kom f-nde med en stor kalf.* — Äfv. *Streta fråm.* — *Syn.* Framsträfva. — *Framstretande,* n. 4.

FRAMSTRYKA, v. a. 3. (böjes som *Stryka*) Stryka något framåt. *F. håret.* — V. n. 1) Gå, tåga fram förbi. — 2) (om vägar och floder) Framgå, framflyta. — För både v. a. o. v. n. vanligare *Stryka fråm.* — *Framstrykande,* n. 4.

FRAMSTRÅLA, v. n. 1. Med ett strålande sken hastigt framträda för ögat. *Solen f-r ur molnen.* — *Stråla fråm* brukas icke. — *Syn.* Se *Framlysa.* — *Framstrålande,* n. 4.

FRAMSTRÄCKA, v. a. 2. 1) Utsträcka framåt. *F. armen.* — 2) Sträcka fram kroppen och framräcka något. *F. en bok, ett papper.* — Äfv. och ledigare *Sträcka fråm.* — *Framsträckande,* n. 4. o. *Framsträckning,* f. 2.

FRAMSTRÄFVA, v. n. 1. Se *Framstreta.* — Vanligare säges *Sträfva fråm.* — *Framsträfvande,* n. 4.

FRAMSTRÖ, v. a. 2. Utströ framåt. — Äfv. *Strö fråm.* — *Framströende,* n. 4.

FRAMSTRÖMMA, v. n. 1. Strömmande framflyta (bem. 1). — Äfv. *Strömma fråm.* — *Framströmmande,* n. 4.

FRAMSTUPA, fråmmstupa, v. n. 1. Se *Framluta.*

FRAMSTUPA, frammstùpa, adv. Med kroppen utsträckt och ansigtet emot marken eller golfvet. *Kasta sig, falla, ligga f.*

FRAMSTYCKE, n. 4. 1) Stycke på främre delen af ett föremål, t. ex. på kläder, skodon, möbler, o. s. v. — 2) Stycke af ett slagtadt djurs framdel.

FRAMSTÅ, v. n. 2. (böjes som *Stå*) 1) Framträda. *När han hade talat, f-stod en annan talare och vederlade honom.* — 2) Skjuta framöfver ut ifrån något. *På byggnadens ena sida f-r ett loft, efter gamla tiders bruk.* — 3) (fig.) Framställa sig. *Denna händelse f-r som en förfärande varning för alla. Härvid f-stod en ny svårighet, den att . . .*

Anm. Bruket af detta ord, bildadt efter det tyska *hervorstehen, hervortreten,* har först i sednare tider gjort sig gällande och förekommer ännu mest i litterär stil.

FRAMSTÅENDE, part. pres. af *Framstå.* Brukas nästan adjektivt i följande bem.: 1) Utskjutande. *Ett f. byggnadsparti.* — 2) (fig.) Påfallande, som starkt faller i ögonen. *Detta var ett f. bevis på hans oförmåga.* — *Syn.* Se *Tydlig.*

FRAMSTÄF, m. 2. pl. — *stäfvar.* Se *Förstäf.*

FRAMSTÄLLA, v. a. 2. 1) Flytta, föra fram och ställa på ett ställe. I denna ordets egentliga bem. säges vanligare *Ställa fråm.* — 2) (fig.) *a*) Framföra, uttala, yttra. *F. en fråga, en begäran, bön, anhållan.* — *b*) Förklara. *F. en sak, ett ämne tydligt.* — *c*) Genom bild (målning, bildhuggeri, o. s. v.) föreställa. *Händelsen f-lldes af konstnären i en målning, som tillvann sig allas beundran. Man såg der alla Olympens gudar, f-llda i marmor.* — *Syn.* Afbilda. — *d*) I tal eller skrift skildra, uttrycka. *Denne skriftställare förstår att på ett högst målande sätt f. händelserna. Poeten har väl f-llt sin hjeltes karakter.* — *Syn.* Skildra, Måla, Teckna, Afskildra, Afmåla, Afteckna. — För bem. 2. brukas icke *Ställa fråm,* på sin höjd någon gång för bem. *a.* — *F. sig,* v. r. Visa sig, förete sig. *Det första, som f-llde sig för våra ögon. Härvid f-ller sig den frågan, om . . . .* — *Syn.* Framträda, Framstå, Uppstå.

FRAMSTÄLLANDE, n. 4. Handlingen, då man framställer eller något framställes.

FRAMSTÄLLE, n. 4. (masm.) Ställe framför schaktet i en masugn, utgörande en och samma fördjupning med Jernrummet, der det smälta jernet samlas, samt på andra sidan begränsadt af Damstenen.

FRAMSTÄLLNING, f. 2. 1) Handlingen, då man framställer (2, alla bem.). — 2) Framställd önskan, hemställan, klagan, framställdt förslag, o. s. v. *Denna de deputerades f. vann hos regeringen intet gehör. Göra en f. om tullens nedsättning.* — 3) Sättet, huru en sak, ett ämne, en fråga i ord uttryckes, förklaras. *Ämnet vann mycket i klarhet genom hans f.* — 4) Hvad som i bild, i tal eller skrift blifvit framställdt. *En f. af det Bethlehemitiska Barnamordet. Man läser hos denne författare en rörande f. af pestens förfärliga härjningar.* — *Syn.* Afbildning; Målning; Skildring, Teckning, Afmålning, Afskildring, Afteckning. — *Ss. F-ssätt.*

FRAMSTÄNKA, v. n. 2. I form af stänk framkastas. — V. a. Genom stänkning framkasta. — *Stänka fråm* är vanligare, både för v. a. och v. n. — *Framstänkande,* n. 4. o. *Framstänkning,* f. 2.

FRAMSTÖRTA, v. n. 1. Se *Framrusa.* — Äfv. *Störta fråm.* — *Framstörtande,* n. 4.

FRAMSTÖTA, v. a. 2. Genom en stöt eller stötar framdrifva. — Äfv. *Stöta fråm.* — *Framstötande,* n. 4. o. *Framstötning,* f. 2.

FRAMSUCKA, v. a. 1. Suckande framsäga. Brukas i högre, poetisk och vältalighetsstil. — Mindre ofta *Sucka fråm.* — *Framsuckande,* n. 4. o. *Framsuckning,* f. 2.

FRAMSVALLA, v. n. 1. Svallande framflyta. — Äfv. *Svalla fråm.* — *Framsvallande,* n. 4.

FRAMSVEPA, v. n. 1. o. 2. (om vinden) Häftigt fara fram. — Äfv. *Svepa fråm.* — *Framsvepande,* n. 4.

FRAMSVÄFVA, v. n. 1. På ett sväfvande sätt fara fram. — Äfv. *Sväfva fråm.* — *Framsväfvande,* n. 4.

FRAMSVÄLLA, v. n. 2. Svällande träda fram. — Äfv. *Svälla fråm.* — *Framsvällande,* n. 4.

FRAMSÄGA, v. a. 2. (böjes som *Säga*) Genom talförmågans användande framföra, yttra. *F. ett ord, en stafvelse, en mening.* — *Syn.* Yttra, Uttala, Utsäga.

FRAMSÄNDA, v. a. 2. Se *Framskicka.* — Äfv. *Sända främ.* — *Framsändande,* n. 4. o. *Framsändning,* f. 2.

FRAMSÄTE, n. 4. 1) Främre säte inuti en vagn. — 2) Säte framtill på en vagn. Detsamma som Kusksätet på större vagnar. — 3) Säte framom ett annat säte.

FRAMSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) Taga, flytta, föra fram och sätta på ett ställe. *F. maten på bordet. F. bord och stolar.* — Äfv. *Sätta främ.* — *Framsättande,* n. 4. o. *Framsättning,* f. 2.

FRAMSÖKA, v. a. 2. Genom sökande finna och framtaga. *F. ett manuskript ur manuskriptsamlingen.* — Äfv. *Söka främ.* — *Framsökande,* n. 4. o. *Framsökning,* f. 2.

FRAMT, se *Så framt* (under *Så*).

FRAMTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) 1) Taga något ut ifrån ett ställe, der det varit gömdt, förvaradt. *F. mat ur skåpet. F. penningar ur pungen. F. saker ur en koffert.* — 2) Sätta, ställa, föra fram ifrån ett ställe till ett framom beläget. *F. stolarna.* I denna bem. mindre brukl. — 3) (fig.) Framföra, anföra, andraga. *F. bevis, skäl, argumenter för en sats.* — För alla bem., isynnerhet 1, säges äfv. *Taga främ.* — *Framtagande,* n. 4.

FRAMTAND, f. 3. pl. — *tänder.* En af de tänder, som sitta längst fram i käkarna, midt emot munöppningen.

FRAMTASS, m. 2. En af de begge framfötterna på vissa djur (kattor, lejon, vargar, harar, m. fl.).

FRAMTE, v. a. 2. (böjes som *Te*) Visa fram. Brukas mest i juridisk, administrativ och litterär stil. *F. ett dokument, exempel, bevis.* — *Te fram* kan icke sägas, utom i impf. — *Syn.* Se *Visa.* — *Framteende,* n. 4.

FRAMTID, m. 3. sing. Den kommande tiden (dock icke den omedelbart närmast följande). *Ingen känner sin f., hvad i f-en hända skall. Man bör tänka på f-en. Skåda, blicka in i, läsa i f-en, i f-ens bok,* förutse, hvad som skall komma att hända. *Sluta till f-en af det förflutna. I f-en,* i den kommande tiden. *Detta är godt att hafva för f-en,* för behof i kommande tid. — *Syn.* Kommande, stundande tid, Det tillkommande.

FRAMTIDA, a. indekl. Som sker, kan ske eller förväntas att ske, inställa sig, yppa sig i framtiden. *F. händelser, behof.* — *Syn.* Kommande, Blifvande, Tillkommande.

FRAMTILL, fråmmti'll, adv. På eller i framdelen, på framsidan af något.

FRAMTINDRA, v. n. 1. Med ett tindrande sken framlysa. — Äfv. *Tindra främ.* — *Framtindrande,* n. 4.

FRAMTITTA, v. n. 1. (pop.) 1) Hastigt och kort blicka fram. — 2) (fig.) Hastigt framträda för ögat. *En liten sluga f-de ur skogen.* — För begge bem. äfv. *Titta främ.* — *Framtittande,* n. 4.

FRAMTJUTA, v. a. 3. (böjes som *Tjuta*) Med en tjutande ton framsäga eller framsjunga. — Äfv. *Tjuta främ.* — *Framtjutande,* n. 4.

FRAMTRAFVA, v. n. 1. Trafvande springa fram ifrån ett ställe, framåt eller fram till en ort. — Vanligare *Trafva främ.* — *Framtrafvande,* n. 4.

FRAMTRALLA, v. a. 1. Trallande framsjunga. — Äfv. *Tralla främ.* — *Framtrallande,* n. 4.

FRAMTRILLA, v. n. o. a. 1. Se *Framrulla.*

FRAMTRIPPA, v. n. 1. Trippande komma fram ifrån ett ställe, springa framåt eller fram till ett ställe. — Äfv. *Trippa främ.* — *Framtrippande,* n. 4.

FRAMTROLLA, v. a. 1. 1) Genom trolleri framskaffa. — 2) (fig.) På underbart, oförklarligt, högst oväntadt sätt framskaffa. — Äfv. *Trolla främ.* — *Framtrollande,* n. 4.

FRAMTRYCKA, v. a. 2. Genom tryckning framtvinga. — Äfv. *Trycka främ.* — *Framtryckande,* n. 4. o. *Framtryckning,* f. 2.

FRAMTRÅKA, v. a. 1. *F. sina dagar,* med möda och bekymmer taga sig fram.

FRAMTRÄDA, v. n. 2. 1) Framgå. *F. ur hopen. F. till altaret, inför domstolen, på scenen.* — 2) Komma i sigte, visa sig för ögat. *Vid krökningen af floden f-trädde staden för våra blickar.* — Ordet brukas mer i skrift än dagligt tal. — Äfv. *Träda främ.* — *Framträdande,* n. 4.

FRAMTRÄLA, v. a. 1. *F. sina dagar, sitt lif,* framlefva sina dagar i träligt arbete.

FRAMTRÄNGA, v. a. 2. Genom påträngande framskjuta, framflytta, framdrifva. — V. n. 1) Sträfva, arbeta sig fram genom trängsel. — 2) Drifvas fram igenom eller till. — 3) Framhinna till någon eller något. *Ryktet f-ngde ända till furstens öron.* — För både v. a. o. v. n. brukas äfv. *Tränga främ.* — *F. sig,* v. r. Se *V. n.* — Vanligare *Tränga sig främ.* — *Framträngande,* n. 4.

FRAMTUMLA, v. n. 1. (föga brukl.) Tumlande fara fram. — Äfv. *Tumla främ.* — *Framtumlande,* n. 4.

FRAMTVINGA, v. n. 1. o. 3. (böjes som *Tvinga*) Tvinga någon att gifva, lemna fram, afgifva. — Äfv. *Tvinga främ.* — *Framtvingande,* n. 4.

FRAMTÅGA, v. n. 1. Tåga ut ifrån, fram förbi eller fram till ett ställe. — Äfv. *Tåga främ.* — *Framtågande,* n. 4.

FRAMUTI, prep. o. adv. I främre delen af något: *a*) prep. (fråmmuti) *Kofferten står f. vagnen;* — *b*) adv. (fråmmuti') *Påsen står der f. Åka f.,* sitta på framsitsen i en fyrsitsig vagn; äfv. sitta på framsätet i en vagn med två eller tre säten, det ena framför det andra.

FRAMUNDER, frammúnndr, prep. o. adv. Fram under ett ställe. *Båten kommer nu farande f. bron. Der f. kommer han.*

FRAMVACKLA, v. n. 1. Vacklande framgå. — Äfv. *Vackla främ.* — *Framvacklande,* n. 4.

FRAMVAGN, m. 2. 1) Framdelen af underredet på ett fyrhjuligt åkdon. — 2) Främre delen af en vagn (både öfver- och underredet). — 3) (artil.) Se *Föreställare.*

FRAMVALSA, v. n. 1. Valsande komma, passera fram. — Äfv. *Valsa främ.* — *Framvalsande,* n. 4.

FRAMVANDRA, v. n. 1. Vandra fram ifrån, fram förbi eller fram till ett ställe. — Äfv. *Vandra främ.* — *Framvandrande,* n. 4.

FRAMVIGT, c. 3. Öfvervägande vigt eller tyngd på framdelen af ett föremål.

FRAMVIGTIG, a. 2. Som har framvigt; se föreg.

FRAMVIGTIGHET, f. 3. (föga brukl.) Egenskapen att vara framvigtig.

FRAMVIKA, v. a. 3. (böjes som *Vika*) Vika något så, att det kommer längre fram. — Äfv. *Vika fråm.* — ***Framvikande,*** n. 4. o. ***Framvikning,*** f. 2.

FRAMVINKA, v. a. 1. Genom vinkning framkalla. — Äfv. *Vinka fråm.* — ***Framvinkande,*** n. 4.

FRAMVISA, v. a. 1. o. 2. Framtaga eller framhålla och visa. — Äfv. *Visa fråm.* — *Syn.* Se *Visa.* — ***Framvisande,*** n. 4. o. ***Framvisning,*** f. 2.

FRAMVRIDA, v. a. 3. (böjes som *Vrida*) Vrida något så, att det kommer fram. — Äfv. *Vrida fråm.* — ***Framvridande,*** n. 4. o. ***Framvridning,*** f. 2.

FRAMVRÅLA, v. a. 1. Med ett vrålande ljud framsäga. — Äfv. *Vråla fråm.* — ***Framvrålande,*** n. 4.

FRAMVRÄKA, v. a. 2. Häftigt och vårdslöst framkasta något tungt och stort. — Äfv. *Vräka fråm.* — ***Framvräkande,*** n. 4. o. ***Framvräkning,*** f. 2.

FRAMVÄGA, v. a. 2. (föga brukl.) Framlägga på vågen och väga. — Äfv. *Väga fråm.* — ***Framvägande,*** n. 4.

FRAMVÄGG, f. 2. Vägg, som utgör framsidan af ett hus, ett rum, o. s. v.

FRAMVÄLLA, v. n. 2. Flyta fram, upp (om vatten ur en källåder, äfv. om blod ur ett sår, o. s. v.). — Äfv. *Välla fråm.* — ***Framvällande,*** n. 4.

FRAMVÄLTA, FRAMVÄLTRA, v. a. 1. Vältra något fram förbi eller fram till ett ställe. — Äfv. *Välta, Vältra fråm.* — ***Framvältande*** o. ***Framvältrande,*** n. 4.

FRAMVÄNDA, v. a. 2. Vända något så, att det kommer framåt. — Vanligare *Vända fram.* — ***Framvändande,*** n. 4.

FRAMÅKA, v. n. 2. 1) Åka fram ifrån, fram förbi eller fram till ett ställe. — 2) (om sak) Småningom flytta sig, fara fram. — Vanligare *Åka fråm.* — ***Framåkande,*** n. 4.

FRAMÅT, prep. (frámmåt) Åt något framom beläget ställe. *Han ämnade sig till trädgården, men i stället gick han f. gatan.* — *Adv.* (frámmåt o. frammå't) Åt framsidan. *Taga ett steg f. Er hatt sitter bra mycket f.* — *Int.* (frammå't) Antyder uppmaning att gå fram, att fortsätta en vandring, marsch, att fortskrida och ej stanna. *F., j gossar blå!*

FRAMÄNDA, f. FRAMÄNDE, m. 2. pl. — *ändar.* Den framåt belägna delen af en kropp, ett föremål.

FRAMÖFVER, frammö'vr, prep. o. adv. Fram öfver ett ställe. *Örnen flyger der f. klippan. Der f. flyger han. Fågeln flög f. och ej framunder.*

FRANC, franngk, m. (i plur. *francs*) Ett franskt mynt, något öfver 8 sk. svenskt silfver specie.

FRANCISKANER, m. 3. eller

FRANCISKANERMUNK, m. 2. Munk af Franciskanerorden. Kallades fordom äfv. Gråbröder, Grå-, Barfote- och Tiggaremunkar, samt Minoriter. [- - can - -.]

FRANCISKANERKLOSTER, n. 5. Kloster för munkar eller nunnor af Franciskanerorden. [- - can - - -.]

FRANCISKANERNUNNA, f. 1. Nunna af Franciskanerorden. [- - can - - -.]

FRANCISKANERORDEN, m. 2. pl. — *ordnar.* Katolsk klosterorden, stiftad af St. Franciscus af Assisi, år 1209. [- - can - - -.]

FRANCO, frånngko. (ital.) Betyder egentl.: fritt, och skrifves utanpå bref, för att utmärka, att de äro frankerade.

FRANK, franngk, a. 2. (fr. *Franc*) Uppriktig; frimodig, rättfram. — ***Frankt,*** adv.

FRANKERA, franngkèra, v. a. 1. Vid ett brefs afgång betala postafgiften derför, så att den ej vid brefvets framkomst behöfver erläggas. — ***Frankerande,*** n. 4. o. ***Frankering,*** f. 2.

FRANS, m. 2. Smal, bandlik väfnad, med nedhängande trådar, af guld, silfver, silke, ull, lingarn, kamelgarn, och som begagnas till prydnad på kläder, möbler, draperier, m. m. — *Ss. F-lik.* [Frants.]

FRANSFOTAD, a. 2. (nat. hist.) Benämning på de slags blötdjur, som hafva flera parvisa, fina, ledade armar, utgörande 6:te klassen af Blötdjuren, kallad *F-e.*

FRANSIG, a. 2. (bot.) Benämning på en växtlök, då lökbladens nätlika förgreningar upplösa sig i franslika trådar.

FRANSK, frannsk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Frankrike eller franska folket; som är född, inhemsk, finnes, växer eller tillverkas i Frankrike; äfven derifrån kommen, der brukad. *F-a nationen. F-a folket, språket. F-t vin,* pressadt af drufvor, växta i Frankrike. *F-t brännvin,* brännvin, tillverkadt i Frankrike af vin. *F-t bröd,* se under *Bröd,* 1. (Bokb.) *F-t band,* bokband, öfverdraget med läder. *Helfranskt band,* då det är helt och hållet, och *Halffranskt band,* då endast ryggen och hörnsnibbarne sålunda äro öfverdragna.

FRANSKA, f. 1. 1) Se *Fransyska,* 1. — 2) Franska språket. *Tala, skrifva, läsa f.* Man brukar äfv. för denna bem. *Fransyska.*

FRANSMAN, m. 5. pl. — *män.* Invånare i Frankrike. Denna benämning brukas numera allmännare än Fransos.

FRANSMANCHETT, frånnsmannschä'tt, m. 3. Manchett, prydd med fransar.

FRANSOS, frannsós, m. 3. 1) Se *Fransman.* — 2) *F-er,* bland lägre folket bruklig benämning på en af de mest smittsamma veneriska sjukdomar.

FRANSOSENTRÄ, frannsósn-trä', n. 4. sing. Se *Pockenhols.*

FRANSOSER, se under *Fransos.*

FRANSYSK, frannsy'ssk, a. 2. Se *Fransk.*

FRANSYSKA, frannsy'sska, f. 1. 1) Qvinna, född af franska föräldrar, eller som längre tid vistats och är boende i Frankrike. — 2) (fam.) Fruntimmer, egentl. af franska nationen, som undervisar i franska språket. — 3) Se *Franska,* 2.

FRANTS, se *Frans.*

FRAPPANT, frapánngt, a. 1. (fr.) I ögonen fallande, träffande, påtaglig.

FRAPPERA, v. a. 1. (fr. *Frapper*) Göra starkt intryck på, betaga; förvåna, öfverraska.

FRAS, m. 3. (gr. *Phrasis*) 1) Talesätt. — 2) (förakt.) Klingande och grant talesätt, utan inre betydelse. *Ett tal, fullt af f-er, men tomt på innehåll.* — 3) (i musik) Se *Figur.* [Phras.]

FRAS, n. 5. Sjelfva ljudet, då något höres frasa.

FRASA, v. n. 1. Säges om det ljud, som uppkommer, då t. ex. särskilta ställen af löst hängande siden sakta gnidande beröra hvarandra. *Hör, huru hennes sidenklädning f-r. En f-nde sidenklädning.* — ***Frasande,*** n. 4.

FRASEOLOGI, fraseåläji', f. 3. Samling af talesätt. *Man finner i hans lexikon en rik f.* — Skrifves äfv. *Phraseologi.*

FRASMAKARE, m. 5. En, som i sin stil gerna begagnar klingande fraser, för att dermed göra effekt. [Phras —.]

FRAT. n. 5. 1) Hvad som blifvit söndergnaget af råttor och möss, t. ex. trä, o. d. Jfr. *Musfrat*. Ingår äfv. i sammansättningen Sågfrat. — 2) (fig.) Skräp, lappri.

FRATER, fråtr, m. (lat.) 1) Broder. — 2) Ordens- eller Klosterbroder.

FRATERNISERA, fratärnisèra, v. n. 1. Lefva hvarandra broderlig vänskap. — *Fraternis erande*, n. 4.

FRED, m. 3. 1) Lugnt tillstånd i ett land, ett rike, en stat, då inga yttre fiender äro att bekämpa. *Sverige har nu länge åtnjutit f-ens välgerningar. En säker, pålitlig, lång och lycklig f. Begära, erhålla, gifva, vägra f. Stifta f. emellan tvenne krigförande makter. F-ens och krigets konster, värf. Både i krig och f.* — *Syn*. Fredstillstånd. — 2) Se *Fredsfördrag. Westphaliska f-en. Underhandla om, göra, sluta f. Sluta en ärofull, fördelaktig, skamlig f. Hålla, bryta f-en. Segervinnaren dikterade f-en. F-en har redan blifvit ratificerad.* — 3) Inre lugn, enighet, sämja inom en stat, en familj, ett samfund. *Riket var skakadt af inre oroligheter; han återställde f-en. Dessa båda familjer skola alldeles förstöra hvarandra, om ingen medlar f. emellan dem. Sedan denna menniska kom in i vår familj, är all f. borta. Älska f-en framför allt.* — *Syn*. Se *Sämja*. — 4) Säges äfv. stundom i fråga om djur. *Dessa två djursläglen lefva i f. med hvarandra.* — 5) Frihet ifrån allt som stör, oroar, ofredar. *Lefva i f. och ro. I f. och ro njuta frukten af sina mödor. Han vill i f. sluta sina dagar. Låta någon vara i f.*, icke oroa, besvära, störa honom. *Han lemnar mig hvarken f. eller ro*, plågar, besvärar, oroar mig på det högsta. *Jag får icke vara i f. för honom. Herre, nu låter du din tjenare fara i f. Gifva sig till f-s*, se *Tillfreds*. — *Syn*. Lugn, Stillhet. — 6) Själslugn, andlig tillfredsställelse. Se vidare *Frid*, som för denna bem. nästan uteslutande brukas. *Vara i f. med sig sjelf. Hafva f. med Gud och sitt samvete. Guds f.!* helsningsord, som brukas ibland allmogen, då man möter, träffar någon.

Anm. Både *Fred* och *Frid* utgå från det gamla ordet *Fridr*, ehuru deras bemärkelser blifvit skilda åt, på det sätt, att med *Fred* menas yttre lugn, med *Frid* deremot lugn i själen, sinneslugn, samvetslugn.

FREDA, v. a. 1. Skydda. *F. ett land för fiendtliga anfall. F. någon för oförrätter. F. sig*, sätta sig i säkerhet; rädda sig undan en hotande fara. *F. sitt samvete*, undvika samvetsagg, tillfredsställa sitt samvete. — *Syn*. Se *Skydda*.

FREDAD, part. pass. af *Freda*. Brukas nästan adjektivt i bem. af: lugn, trygg, säker, t. ex.: *Ett f-t land, rike, en f. trakt. F. för fiender, röfvare, rofdjur, vargar. Ett f-t samvete*, lugnt s. — *Syn*. Se *Säker*.

FREDAG, m. 2. (ursprungligen Freyas dag) Sjette dagen i veckan, benämd efter den fornnordiska gudinnan Freya, således motsvarande det romerska Dies Veneris.

FREDAGSBJÖRK, f. 2. Se *Myrbjörk*.

FREDANDE, n. 4. Handlingen, då man fredar.

FREDFÄRDIG, a. 2. Färdig att ingå fred, böjd för fred, fredälskande. — *Fredfärdighet*, f. 3.

FREDLIG, a. 2. 1) Som älskar fred, söker att lefva i fred och sämja med andra. *En f. menniska. Vara f. till sinnes. Ett f-t sinne*, *sinnelag, lynne. En f. karakter. F-a tänkesätt.* Säges äfv. om djur, t. ex.: *Fåret är ett f-t djur.* — *Syn*. Fredälskande, Fredfärdig, Fridsam. — 2) Der eller då fred år rådande. *En f. trakt, tillflyktsort. Ett f-t hem. I f-a tider.* — *Syn*. Se *Lugn*. — 3) *F. besittning*, ostörd, oqvald, lugn.

FREDLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fredlig.

FREDLIGT, adv. På ett fredligt sätt, i fredlig sinnesstämning, afsigt.

FREDLYSA, se *Fridlysa*.

FREDLÖS, a. 2. Se *Fridlös*.

FREDLÖSHET, f. 3. Se *Fridlöshet*.

FREDSAM, a. 2. Se *Fridsam*.

FREDSAMHET, f. 3. Se *Fridsamhet*.

FREDSAMT, adv. Se *Fridsamt*.

FREDSANBUD, n. 5. Anbud, som en krigförande makt gör en fiendtlig om afslutande af fred (bem. 2).

FREDSARTIKEL, frèdsarrti'ckl, m. 2. pl. — *artiklar*. Artikel i ett fredsfördrag, som innefattar något af fredsvilkoren.

FREDSBEMEDLING, f. 2. Handlingen, då man bemedlar fred emellan stater eller enskilta.

FREDSBROTT, n. 5. Den handling, hvarigenom någondera af de makter, som afslutat fred med hvarandra, bryter något af deri stadgade vilkor.

FREDSBRYTARE, m. 5. Den, som begår fredsbrott.

FREDSBUDSKAP, n. 3. o. 5. Budskap, hvarigenom man underrättas om slutad fred (bem. 2). Brukas äfv. någon gång i andligt religiös mening, i samma betydelse som Evangelium.

FREDSDOMARE, m. 5. 1) (i England) Öfverhetsperson, hvilken det tillkommer att i konungens namn vaka öfver den allmänna säkerheten, fängsla förbrytare och med dem anställa förberedande förhör, innan de inställas för domstol. — 2) (i Frankrike och några andra länder) Öfverhetsperson, hvars befattning är att såsom skiljedomare förlika tvistande parter, då de vilja vända sig till honom, innan saken drages till behörig domstol.

FREDSDOMSTOL, m. 2. Laga myndighet med domsrätt, som utgöres af en fredsdomare såsom ordförande jemte några rättsledamöter.

FREDSFEST, m. 3. Fest, som anställes till firande af återvunnet fredslugn.

FREDSFLAGGA, f. 1. Hvit flagga, som begagnas till sjös i krig, då man vill tillkännagifva, att man kommer i fredlig afsigt, för att parlamentera o. s. v.

FREDSFOT, m. sing. *På f.*, adverbialt uttryck, som betyder: I det skick ett rikes armé sig under krigstid befinner, i afseende på antal, utredning, stånd, o. s. v.

FREDSFURSTE, m. 2. pl. — *furstar*. 1) Hedersbenämning, som i vältalighetsstil tillägges vissa furstar eller fältherrar, emedan de återskänkt freden åt sina land. — 2) Hederstitel, som blifvit tilldelad flera spanska ministrar, hvilka slutit någon fred.

FREDSFÖRBUND, n. 5. Förbund, ingånget emellan tvenne eller flera stater, i ändamål att upprätthålla freden.

FREDSFÖRDRAG, n. 5. Fördrag emellan tvenne eller flera krigförande makter, hvarigenom

de öfverenskomma om fred och vilkoren derför. — *Syn.* Fredstraktat, Fred, Fredsslut.

FREDSFÖRSLAG, n. 3. o. 5. Förslag till afslutande af fred, som af en krigförande eller neutral makt göres.

FREDSGÄRD, m. 3. Gärd, som utgår af en stats inbyggare, för att till en annan stat erlägga genom ett fredsslut öfverenskommen betalning i krigsomkostnader, ersättningar, o. s. v.

FREDSHÄROLD, frèddshä'rålld, m. 3. (gam. hist.) Härold (t. ex. hos Romarne), som ledde fredsunderhandlingar.

FREDSINSTRUMENT, frèddsinnstrumä'nnt, n. 3. o. 5. Den skriftligt affattade akt, som innehåller vilkoren för en emellan krigförande makter afslutad fred och af respektive regeringars befullmäktigade underskrifves, för att sedan af regeringarna sjelfva ratificeras.

FREDSKONFERENS, frèddskånnferä'nns, m. 3. Sammanträde till öfverläggning om fredsvilkoren vid en fredskongress. [-con-rence.]

FREDSKONGRESS, frèddskånngrä'ss, m. 3. 1) Sammankomst af krigförande makters befullmäktigade sändebud, på af dem öfverenskommen ort, för att underhandla om fred. Fredsmöte. — 2) Samteliga befullmäktigade sändebud vid ett sådant möte. [-con-.]

FREDSLUGN, n. 5. Tillstånd i ett samhälle, då det åtnjuter både inre och yttre fred.

FREDSMEDLARE, m. 5. — ARINNA, f. 1. 1) Den, som bemedlar eller söker att bemedla fred emellan krigförande makter. — 2) Den, som söker stifta fred och vänskap emellan personer, hvilka äro ovänner.

FREDSMIL, f. 2. Se *Frihetsmil.*

FREDSMÄKLARE, m. 5. Se *Fredsmedlare.* Brukas vanligen i en något ironisk, försmädlig, föraktlig mening.

FREDSMÖTE, n. 4. Se *Fredskongress.*

FREDSOFFER, n. 5. Offer, som anställdes, antingen för att bedja gudarna om fred eller, efter slutadt krig, tacka dem derför.

FREDSPIPA, f. 1. Hos Nordamerikas vildar, en vackert utsirad tobakspipa af trä, omkring fyra fot lång, hvarur vid fredsunderhandlingar först höfdingen röker några drag, sedan likaledes sändebudet och andra närvarande förnämliga män, hvilket hos dem gäller som ett tecken till fredsslutets stadfästande. Kallas af dem sjelfva Calumet.

FREDSPRELIMINÄRER, frèdds---nä'rärr, m. 3. pl. Öfverenskommelse mellan krigförande makter, om orten för fredsunderhandlingar, om sättet, huru freden skall slutas, hvilken makt som antages till medlare eller garant, hvilken karakter de befullmäktigade skola hafva, hvilken dervid får inträde eller blir utesluten, och hvilket ceremoniel skall följas. Bör icke förvexlas med Preliminärfredstraktat, såsom dock ofta sker.

FREDSRYKTE, n. 4. Rykte om att fredsunderhandlingar skola börjas eller att fred emellan krigförande makter verkligen blifvit afslutad.

FREDSSLUT, n. 5. 1) Afslutande af fred emellan krigförande makter. — 2) Se *Fredsfördrag.*

FREDSSTAF, m. 2. pl. — *stafvar.* (gam. hist.) En Mercuriistaf, som fredshärolder till tecken af sitt uppdrag alltid buro.

FREDSSTIFTANDE, n. 4. Handlingen, då man stiftar fred (jfr. följ.). — *Adj.* 1. Som stiftar fred.

FREDSSTIFTARE, m. 5. -TERSKA, f. 1. En, som stiftar eller söker att stifta fred emellan krigförande makter eller enskilta ovänner.

FREDSSTIFTNING, f. 2. Se *Fredsstiftande,* n.

FREDSSTÖRANDE, n. 4. Handlingen, då man stör freden, offentligt eller enskilt; omständigheten, att freden störes. — *Adj.* 1. Som stör freden, antingen emellan stater och samhällen eller emellan enskilta. Säges både om sak och person.

FREDSTANKAR, m. 2. pl. Tanken på att sluta fred med en fiende, att söka sämja med en ovän. *Komma på f.*, blifva benägen för fred.

FREDSTECKEN, n. 5. Tecken, som i krig brukas, för att tillkännagifva, att man kommer i fredlig afsigt, eller önskar fred eller stillestånd.

FREDSTID, m. 3. Tid, hvarunder en stat, ett samhälle åtnjuter fred.

FREDSTRAKTAT, frèddstracktát, m. 3. Se *Fredsfördrag.*

FREDSUNDERHANDLARE, m. 5. En, som underhandlar om fred emellan krigförande makter. Brukas äfv. någon gång skämtvis om den, som söker medla fred och vänskap emellan enskilta ovänner.

FREDSUNDERHANDLING, f. 2. Ömsesidig framställning af förslag till vilkor för fredens återställande mellan krigförande makter, jemte deraf följande öfverläggningar, jemkningar eller eftergifter, tills man hunnit komma öfverens eller, i annat fall, sammankomsten utan påföljd upplöses. Brukas mest i plural. *F-ar äro började, pågå nu som bäst.* — *Syn.* Fredsverk.

FREDSVERK, n. 5. Allt hvad, som angår underhandlingarna om eller afslutandet af fred emellan krigförande makter. — *Syn.* Fredsunderhandlingar.

FREDSVILKOR, n. 5. Vilkor, som betingas eller blifvit betingadt för afslutande af fred emellan krigförande makter. Brukas äfv. någon gång på skämt i fråga om enskilta.

FREGATT, -átt, m. 3. Tremastadt örlogsskepp, som blott har ett batteri.

FREGATTFÅGEL, -àttfå'gl, m. 2. pl. — *fåglar.* Simfågel, snarlik en glada, med klufven stjert och ända till tolf fots vingbredd. Träffas i de tropiska hafven, ofta ända till 100 mil ifrån land, och är märkvärdig för sin ofantligt höga flygt, hvarifrån han med blixtens hastighet slår ned på de öfver vattnet hoppande flygfiskarna. Tachypetes Aquilus.

FREGATTSKEPP, n. 5. Fregatt-tackladt skepp.

FREGATT-TACKLAD, a. 2. (sjöt.) Så kallas hvarje skepp, som har märsar på alla tre masterna och rår på den aktersta eller mesanmasten. [— taklad.]

FREGATT-TACKLING, f. 2. Sådan tackling, som brukas på en fregatt. Jfr. föreg. [— takling.]

FREJ, se *Frey.*

FREJA, se *Freya.*

FREQVENTATIV, frekvänntati'v, a. 2. (gram.) *F-t verb,* som utmärker ett upprepande eller en förökning af stamverbets bemärkelse.

FREQVENTERA, frekvänntèra, v. a. 1. (lat. *Frequentare*) Bivista, ofta besöka. *F. akademien,* besöka den, för att der studera. — *Freqventerande,* n. 4. o. *Freqventering,* f. 2.

FRESCO, frä'sko. (ital.) *Måla al f.*, måla med vattenfärg på en med färskt murbruk rappad vägg eller plan. *Målning al f.*, se *Alfrescomålning.*

FRESCOMÅLARE, frä'sskomå'lare, m. 5. Målare, som är öfvad och van att måla al fresco eller mer uteslutande utöfvar denna konst såsom yrke.

FRESCOMÅLNING, f. 2. 1) Sättet att måla al fresco. — 2) Målning, utförd på detta sätt.

FRESTA, fréssta (äfv. frä'ssta), v. a. o. n. 1. 1) Försöka. Brukas i denna ordets ursprungliga bem. allmänt bland lägre folket, eljest sällan. *F. något. F. en häst, en båt, innan man köper den. F. en ny klädning. Det går an att f. F. på*, göra ett försök. — *Syn*. Se *Försöka*. — 2) (i andlig mening) *a*) Försöka att genom lockelser, retelser förmå någon att afvika från det rätta, bryta emot Gud. *Djefvulen f-r menniskan till synd. F. någon med löften om penningar. F. en flicka*, söka förföra henne. *Han f-s ej af penningar, af slem vinning. Han låter ej f. sig*, är obesticklig, omutlig. — *b*) (om Gud) Pröfva. *Gud f-r menniskan, om hon är fast i tron*. — *c*) *F. Gud*, öfverdådigt kasta sig i någon ögonskenlig fara, hvarur endast ett underverk tyckes kunna rädda. — *Syn*. Försöka.

FRESTANDE, n. 4. Handlingen, då man frestar; händelsen, då något frestar eller någon frestas. — *Adj*. 1. Se *Lockande*, adj.

FRESTARE, m. 5. En, som frestar (i andlig mening).

FRESTELSE, f. 3. 1) Händelsen, då någon frestas. *I f-n bör man söka styrka hos Gud genom bönen. O Herre! sänd oss icke för svåra f-r uppå*. — *Syn*. Pröfning. — 2) Hvad som frestar (i andelig mening). *Rikedom och skönhet äro svåra f-r att öfvervinna*. — *Syn*. Lockelse, Retelse. — 3) Själsrörelse, hvarigenom man känner sig lockad att göra något, som man vet vara skadligt eller olofligt. Säges både i fysisk och andlig mening. *Jag känner stark f. att äta af melonen, fastän jag vet, att jag icke mår väl deraf. Komma, råka i f. Duka under för f-n. Herre, inled oss icke i f*. — *Syn*. Anfäktelse; (föråldr.) Försökelse.

FREY, fräj, m. nom. propr. (nord. myt.) En af Asagudarna, isynnerhet i Sverige dyrkad; den manliga alstringskraftens (solens) symbol och åkerbrukets gud.

Anm. *Frey* betyder egentligen detsamma som *Frö* och uttalades äfv. så, hvadan äfv. *Freya* rätteligen borde uttalas *Fröja*, såsom det äfv. i förra århundradet allmänt skrefs.

FREYA, frä'ja, f. 1. 1) (nord. myt.) En af Asyniorna, den qvinliga alstringskraftens symbol, kärlekens gudinna. — 2) (i forntiden) Hedersbenämning, som i forntiden, efter gudinnan Freya, gafs alla förnämliga gifta qvinnor, och hvaraf slutligen ordet *Fru* uppkom. Jfr. *Anm*. under *Frey*.

FRI, a. 2. neutr. *fritt*. Ej underkastad tvång. A. (om person) 1) Ej fängslad, ej fången, ej bunden eller belagd med bojor. *Han var länge i rysk fångenskap, men blef slutligen f. Han har suttit på gäldstugan, men är nu f*. — *Syn*. Lös och ledig. — 2) (med prep. *ifrån*) Befriad ifrån, som sluppit ifrån. *Jag har arbetat hela dagen, men är i morgon f. från arbete. Han var mycket skuldsatt, men gjorde sig småningom f. derifrån. Länge har mitt lif varit tungt, men nu är jag f. från alla bekymmer. F. från kärlekens plåga*. — Ingår i sammansättningarna Arbetsfri, Sorgfri, Bekymmerfri, Skattfri, Skottfri, Bombfri, Tullfri, Bördfri, m. fl. — *Syn*. Befriad, Ledig ifrån. — 3) (med prep. *för*) Ej underkastad, ej utsatt för. *F. för skuld, för bekymmer*, utan skuld, bekymmer (utan afseende på, om man förut haft eller icke, i hvilket förra fall man äfv. säger *F. från*; jfr. bem. 2). *Ingen är f. för sorgen*, hvar och en kan träffas af den. *F. för oro, kärlek, fruktan. F. för* (äfv. *från*) *afgift, tull*, o. s. v. — *Syn*. Befriad ifrån, Utan. — 4) Ej underkastad träldom, slafveri. *En f. man och en slaf. Vara f. född. En slaf kan i detta land köpa sig f*. — 5) Ej beroende af andra. *Han är f. och beror icke af någon. Han vill icke ingå på tjenstemannabanan, emedan han vill lefva f. Han är f. att göra, hur han behagar. Det står er f-tt att i den delen göra, hur ni vill*, ni får, kan göra &c. — *Syn*. Sjelfständig, Oberoende, Oafhängig. — 6) (i statsrättslig mening) *a*) Ej underkastad regentens eller regeringens godtycke, ej förbunden till blind, obetingad lydnad, utan ägande både rättigheter och skyldigheter. *En f. medborgare. Engelsmännen äro ett f-tt folk, en f. nation*. Säges i samma mening äfven om stater, samhällen, o. s. v., t. ex.: *England är ett f-tt land. Ett f-tt samhälle*. — *b*) Ej underkastad en främmande makts vilja, ej beroende af en främmande makt eller skattskyldig till densamma. Brukas mest kollektivt om stater, samhällen, folk o. s. v., sällan om enskilta personer och då endast om regenter, furstar. *Sverige är en f. stat, men ingen fristat. En f. nation, ett f-tt folk, samhälle, rike. Han är nu en f. furste, ingen lydfurste längre. F-tt skepp gör f-tt gods*, en neutral nations flagg bör af krigförande makter respekteras, så att alla varor, som sändas ombord, äro under flaggans skydd och dess tillhöriga fartyg således ej böra få visiteras. — *Motsatser*: Beroende, Afhängig. — *Syn*. Sjelfständig, Oberoende, Oafhängig. — 7) Ej underkastad något som besvärar eller faller sig olägligt, tungt, tryckande. *Man är mycket f. i det huset. Vara f. i sitt umgängessätt, i sätt, ton och skick, i tal och åtbörder*. — *Syn*. Obesvärad, Otvungen. — 8) Som i umgänget ej iakttager det passande och anständiga. Brukas i denna bem. vanligen i förbindelse med adverberna *Mycket, Ganska, Alltför*, o. s. v. *Vara mycket f. i sitt tal. Han är mycket f. med fruntimmer. Denne poet är alltför f. i sina verser*. — 9) Befriad ifrån straff, ostraffad, frikänd. Sällan brukligt, utom i uttrycket *Gå f.*, frikännas, t. ex.: *Han anklagades för mord, men gick f*. — B. (om sak) 1) Ej bunden, ej fängslad. *Hafva black om foten, men händerna f-a*. (Fig.) *Hafva f-a händer*, äga att göra och låta efter behag. *Vara på f. fot*, ej vara fängslad, häktad. *Ställa på f. fot*, släppa ut ur fängelset. *Mitt hjerta är ännu f-tt*, jag har ännu icke blifvit kär. — 2) (i moralisk mening) Beroende endast af sjelfbestämmelse. *F. vilja, handling. F-tt val, beslut. Menniskans f-a vilja*, den sedliga förmågan att sjelfständigt bestämma sig till sina handlingar. *Det står er f-tt att göra efter behag*, ni äger att sjelf bestämma, hur ni vill göra. *Lemna någon valet f-tt*, låta någon välja. *Lemna någon f-tt att* ...., låta bero af ens eget behag att .... — *Motsatser*: Bunden, Tvungen, Ofri. — 3) Ej underkastad träldom, slafveri. *F. börd. F-tt yrke*, i motsats till sådana yrken, som hos de Gamle endast slafvar fingo idka (se äfv. B, 6). — 4) Som ej betalas för. *Bestå någon f-a rum, f. kost, tvätt, ved. F. förtäring. F. passage. Hafva allting f-tt. Han har maten f. F-tt bord*, d. v. s. fri kost. *Hafva f-a lektioner*. — *Syn*.

Kostnadsfri. — 5) Ej betäckt af något, som hindrar, skymmer, stänger, upptar plats, o. s. v. *F-tt fält*, utan skog, berg och byggnader. (Fig.) *Hafva f-tt fält för sina bemödanden*, ej hafva hinder att motarbeta. *I f-a luften*, utom hus, på mark eller sjö, der luften ej är stängd. *Under f. himmel*, utan tak öfver sig. *F. utsigt*, ej stängd af något, som skymmer för. *Hafva f. utsigt öfver hela trakten. F. plats*, ej bebyggd. — *Syn*. Öppen. — 6) Ej underkastad inskränkande förbud eller reglementariskt tvång. *F. handel. F-tt yrke*, ej underkastadt skråtvång (se äfv. B, 2). I samma mening säges äfv. *F. handtering, näring. F. press*, tryckfrihet. *F. öfversättning*, ej ordagrann. — 7) Tillåten. *F. vara*, ej till införsel förbjuden; äfv. ej underkastad afgift. *F-tt aftåg*, tillåtelse för fiender att obehindradt aftåga ur en af dem innehafd fästning, stad, o. s. v. *Hafva f-tt tillträde till någon*, hafva tillåtelse att få träda in till någon vid hvad tid som helst på dagen. — 8) Ej tvungen; ej besvärad af umgängestvång, etikett, o. s. v. *F. gång. F-tt skick, väsende. F. umgängeston. F-tt språk*, frimodigt, utan afseende på person. *Hafva f-tt språk*, få säga, hvad man vill, utan att någon tager illa. — *Syn*. Ledig, Otvungen, Obesvärad. — 9) Som ej håller sig vid det skickliga och passande. *Ett f-tt väsende* (jfr. äfv. B, 8), oanständigt, opassande. *F-a maner. F-tt tal. Föra ett f-tt lefnadssätt*, vara utsväfvande. — *Syn*. Oanständig, Opassande, Fräck, Oförskämd. — 10) Som anstår en fri (i motsats till slaf). *De f-a konsterna*. Jfr. *Konst*. — 11) (kem.) *F-tt värme*, det, som kroppar, utan förändring i sin aggregationsform, kunna mottaga eller släppa, och som alltid verkar på vår känsel och på termometern. Jfr. *Bunden*.

FRIA, v. a. 1. I. (af *Fri*) Frikänna, frikalla. *Bättre f. än fälla*, bättre frikänna en anklagad, än fälla honom, när bevisen emot honom icke äro fullt bindande. *Ett f-nde vittne*, hvars vittnesmål är af innehåll, att det kan föranleda den anklagades frikännande.

FRIA, v. a. 2. II. (pop. o. fam.; ursprungligen *Frida* af *Frid*) Freda. *F. någon för en persons förföljelser. Hon holade gossen med stryk, men jag fridde honom.* — *F. sig*, v. r. Freda sig. *Höken höll på att taga hönan, men hon fridde sig den gången.*

FRIA, v. n. 1. III. 1) Begära till äkta. *F. till en flicka. Han f-r efter penningar*, vill gifta sig, för att få penningar med sin hustru. *F. för någon*, i en annans ställe framföra hans begäran att få någon till hustru. — *Syn*. Begära till äkta, Begära en flickas hand, (fam.) Bocka sig för en flicka, (gam.) Gilja. — 2) (fig. fam. skämtv.) *F. till*, fika efter, eftersträfva.

Anm. Ordet härledes af somliga från *Freya*, som äfven betydde Fru, hustru. Jfr. *Freya*, 2. Ordet betydde eljest ursprungligen *älska*, på samma sätt som det mœsogötiska *Frijan* och det holländska *Vrijen*.

FRIANDE, n. 4. Handlingen, då man friar (I o. II). *Den anklagades f. Dufvans f. för höken.* — 2) Se *Frieri*.

FRIARE, m. 5. En, som friar (III). Brukas äfv. i fig. bem., t. ex.: *F. till en syssla*.

FRIAREBREF, n. 5. Bref, hvaruti man friar (III) till någon. Äfv. *Friarbref*.

FRIAREFOT, m. 3. sing. *På f.*, i egenskap af friare, i en friares skick och tillstånd.

FRIARETANKAR, m. 2. pl. (fam.) Tanke på att fria. *Gå i f.*, tänka på att fria.

FRIARLIK, a. 2. Som har utseende af eller vanligen anträffas hos en friare. *Han ser så f. ut. F-a fasoner, manér, later.*

FRIARSTATEN, m. 3. sing. def. (fam. skämtv.) *Vara på f.*, hålla på att fria.

FRIBAGARE, m. 5. Bagare vid en armé, som handlar med bröd, utan att vara fältbagare.

FRIBATALJON, fri'bataljón, m. 3. Se *Fricorps*. [— taillon.]

FRIBILJETT, fri'billjä'tt, m. 3. Kostnadsfritt inträdeskort (till bal, konsert, spektakel, o. s. v.). [- billet.]

FRIBLADIG, a. 2. (bot.) *F-t blomfoder*, när blomfoderbladen sins emellan äro fria. *F. blomkrona*, som utgöres af sins emellan fria blad.

FRIBOREN, fri'bå'ränn, a. 2. neutr. — *et*. Fri (A, 4) född, af fria föräldrar, ej af trälar.

FRIBREF, n. 5. 1) Urkund, hvarigenom vissa friheter eller privilegier blifva någon förlänade. — 2) Den tillåtelse, som Frankrike och England m. fl. länder under Napoleons regering meddelade handelsskepp att idka fri handel. — *Syn*. Licens. — 3) (särskilt i Sverige) *a*) Den handling, hvarigenom Kommersekollegium förklarar ett fartyg berättigadt till svenska fartygs friheter och förmåner. — *b*) Bref, som portofritt får afsändas med posten.

FRIBRÖD, n. 5. 1) Se *Fattigbröd*. — 2) Fritt uppehälle, som af någon offentlig inrättning bestås en person, hvilken der för lifstiden blifvit inlöst.

FRIBYTARE, m. 5. Se *Sjöröfvare*.

FRIBYTERI, n. 3. Se *Sjöröfveri*.

FRICADELL, se *Frikadell*.

FRICASSÉE, FRICASSERA, se *Frikassé, Frikassera*.

FRICORPS, fri'kå'r, m. 3. 1) (fordom) Arméafdelning, bildad af öfverlöpare, landstrykare, äfventyrare o. d., hvars tjenstgöring endast räckte så länge, som kriget varade, brukades som lätta trupper och användes emot fienden på de farligaste punkterna, emedan förlusten af dem lättast kunde bäras. Åtnjöto en viss efterlåtenhet i disciplin, hvaraf namnet. — 2) (i sednare tider) Arméafdelning, bestående af frivilliga fosterlandsförsvarare och använd mest i det lilla kriget. — Angående stafningssättet, jfr. *Corps*.

FRICTION, se *Friktion*.

FRID, a. 2. (det gamla *Fridur*, i fem. *Frid*) Dägelig, fager. Brukas ännu någon gång i poesi. Deraf *Frilla* (se d. o.).

FRID, m. 3. 1) (i lagspråket) Allmän säkerhet i landet. *Fred* brukas dock numera allmänt, utom i sammansättningarna: Hemfrid, Qvinnofrid, Kyrkofrid, Tingsfrid, Landsfrid och Vägafrid. — 2) (i andlig mening) Lugn i själen, sinneslugn, samvetsro. *Hvad är högre att skatta än själens f.? F. vare dig! F-ens Gud helge eder ande, själ och kropp etc.! Fara med f.*, dö i ro, med glädje. *Herre! nu låter du din tjenare fara med f. Sofve han i f.! F. öfver hans minne!* — Jfr. *Anm.* under *Fred*.

FRIDAG, m. 2. Dag, då man är ledig ifrån arbete, tjenstförrättning, o. s. v.

FRIDKULLA, f. 1. (af *Fridr*, fred, och *Kolla*, flicka) Så kallades fordom i Sverige en prinsessa, som förmäldes med någon utländsk furste, till befästande af med honom sluten fred.

FRIDLAND, fri'dlánnd, n. 5. Så kallades fordom det land, som var fredligt och tryggt för främmande och resande.

FRIDLYSA, v. a. 2. (Lysa frid på) Offentligen kungöra, att något vid straff bör vara fredadt för allt slags våldsverkan; ställa under lagens skydd. *En f-st helgedom.* — *Fridlysande*, n. 4. o. *Fridlysning*, f. 2.

FRIDLÖS, a. 2. Se *Fågelfri.*

FRIDLÖSHET, f. 3. Se *Fågelfrihet.*

FRIDSAM, a. 2. Som har ett fredligt sinne, fredlig. *En f. menniska. F-t sinne.* — *Syn.* Fridsinnad, Fredlig, Fredälskande, Fredfärdig, Fredsam.

FRIDSAMHET, f. 3. Fridsamt sinnelag. — *Syn.* Fredlighet, Fredsamhet.

FRIDSBROTT, n. 5. (gam.) Brott emot den allmänna säkerheten och freden i landet.

FRIDSKYSS, m. 2. Helig kyss, som man i äldsta kristna församlingen, efter böner, efter gudstjenst och isynnerhet efter begående af den heliga nattvarden, gaf hvarandra, till tecken af kristlig kärlek. Sedermera äfv. den kyss, som man i stället gaf en liten tafla af silfver, kallad *pax*, äfven ock bibeln eller messboken. Fridskyssen bibehålles ännu i den grekiska kyrkan, vid vissa högtider.

FRIDSKÖLD, m. 2. Sköld, som fordom vid ett fältslag upphöjdes till tecken, att de öfverlefvande bland de besegrade fienderna skulle få fred och säkerhet till lifvet.

FRIDSLAG, fri'dds-lág, m. 2. Lag, stiftad till upprätthållande af allmänna säkerheten och freden i landet, t. ex. Birger Jarls lagar om hemfrid, qvinnofrid, &c.

FRIDÄLSKANDE, a. 1. Se *Fredälskande.*

FRIERI, n. 3. 1) Handlingen, då man friar (III), begär någon till äkta. *Hans f. upptogs väl af föräldrarna. Få ja, nej vid sitt f. Gå på f.*, gå bort, för att fria. — 2) Den hyllning, uppmärksamhet, man egnar ett fruntimmer, i afsigt att vinna hennes bifall till äktenskap. *Hans f. har nu varat i två år, utan att han kommit sig för att fria.* — *Syn.* (gam.) Giljande.

FRIGG, f. nom. propr. (nord. myt.) Den förnämsta af Asyniorna, Odens gemål, herrskande öfver hela naturen på jorden; Grekernes Härä, Romarnes Juno. Bör icke förvexlas med Freya.

FRIGGEROCKEN, m. sing. def. (Friggs rock) Gammal benämning på stjernbilden Orion.

FRIGIFVA, v. a. 3. (böjes som *Gifva*) 1) Sätta i frihet, släppa ut ur fängelse. — 2) Gifva en slaf, en träl, en lifegen friheten. — 3) mindre brukl.) Gifva ett folk friheten. — *Syn.* Emancipera, Frigöra. — 4) Tillåta bruket, upphäfva förbudet af något. *F. införseln af jern.* — *Syn.* Frigöra. — 5) Befria från inskränkande band, tvång. *F. handeln, näringarna.* — *Syn.* Emancipera, Frigöra.

FRIGIFNING, f. 2. och

FRIGIFVANDE, n. 4. Handlingen, då man frigifver.

FRIGIFVEN, part. pass. af *Frigifva*. Brukas nästan adjektivt i uttrycket *F slaf*, och äfv. substantivt, t. ex. *En f.*, d. v. s. en frigifven slaf.

FRIGÄLIG, a. 2. (nat. hist.) Säges om de slags fiskar, som hafva gälarna fria under ett gällock och bilda en särskilt ordning af Broskfiskarna: *De F-a.*

FRIGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) 1) Göra fri, befria. *F. någon ur fångenskap, ur fängelse, ur en fiendes våld.* — *Syn.* Se *Befria.* — 2) Se *Frigifva*, bem. 2, 3 o. 5. — 3) Se *Frikalla.* — *Frigörande*, n. 4. o. *Frigörelse*, f. 3.

FRIHAMN, m. 2. Med vissa friheter försedd hamn, hvarest skepp af alla nationer kunna fritt och utan tull inlöpa och handla.

FRIHERRE, m. 2. pl. — *herrar.* 1) (ursprungligen) Adelsman, som besatt ett frigods, d. v. s. ett gods, hvilket ej var länspligtigt. — 2) (nu) Se *Baron*, 3.

FRIHERREBREF, n. 5. Se följ.

FRIHERREDIPLOM, - - - - plå'm, n. 3. Diplom, hvarigenom någon blifvit upphöjd till värdighet af friherre.

FRIHERREKRONA, f. 1. (herald.) Krona uppöfver ett friherrligt vapen, bestående i ett bredt band, omviradt med en perlsnodd och hvaruppå vanligtvis fem perlor hvila. Kallas äfv. Baronlig krona.

FRIHERRESÄTE, n. 4. Gods, der en friherre är boende. Äfv. Friherrligt säte.

FRIHERRINNA, f. 1. Se *Baronessa.*

FRIHERRLIG, a. 2. Som tillhör eller har afseende på en friherre eller dess familj. *F. värdighet. Det f-a herrskapet.* — Jfr. *Baronlig.*

FRIHERRLIGHET, f. 3. En friherres stånd och värdighet. Brukas nästan endast skämtvis.

FRIHERRSKAP, n. 3. o. 5. En friherres stånd och värdighet.

FRIHET, f. 3. 1) Tillstånd af befrielse från något tvång, något besvärande, tryckande, o. s. v. Brukas i denna bem. med prep. *ifrån* eller *för* och åtföljande substantiv. Jfr. *Fri*, bem. 2 o. 3. *F. ifrån (för) tvång, arbete, tjenst, afgift, skatt, sorg, bekymmer, samvetsagg.* — *Syn.* Ledighet. — 2) En ej fängslad persons tillstånd. *Alla fångarne återfingo f-en. Sätta i f.* — *Motsats.* Fångenskap. — 3) En persons tillstånd, som ej är underkastad träldom, slafveri. *Krigsfångar förlorade i äldre tider sin f. och blefvo slafvar. Gifva en slaf, en neger f-en. Sälja, återfå, återköpa f-en.* — *Motsatser:* Slafveri, Träldom, Lifegenskap. — 4) Frånvaro af tvång i sammanlefnaden, umgänget. *Etikettens reglor skada umgängets, konversationens f. Man njuter mycken f. i det huset.* — *Motsats:* Tvång. — 5) Oberoende, oafhängighet af andras vilja. *Han älskar för mycket sin f., att gå in på tjenstemannabanan.* — *Motsatser:* Beroende, Afhängighet. — 6) (fig.) En persons tillstånd, då dess hjerta är fritt ifrån kärlek. *Hon har beröfvat honom f-en.* — 7) Fritt, otvunget, ledigt, obesväradt sätt att skicka sig, bete sig. Åtföljes i denna mening nästan alltid af ett bestämmande adjektiv. *Skicka sig med en anständig f. Visa en ädel f. i sitt väsende.* — *Syn.* Ledighet, Otvungenhet, Tvånglöshet. — 8) Allt för fritt, förtroligt sätt att skicka sig, uppföra sig; opassande djerfhet. *Det är i hans ton och skick en f., som stöter alla. Detta är en f. af er, som jag icke kan gilla.* Brukas isynnerhet ofta i plur. med verberna Taga, Tillåta (sig), t. ex.: *Taga sig f-er med ett fruntimmer, med sina förmän*, i sitt umgänge med dem visa prof på en närgången förtrolighet. *Tillåta sig f-er, som såra.* — *Syn.* Opassande, oanständig, ohöfvisk, otillbörlig förtrolighet, Närgångenhet, Oförskämdhet, Djerfhet. — 9) Tillåtelse, lof, tillstånd. *Jag ger dig f. att välja.* Uttrycket *Taga sig f., taga sig den f-en, att . . . .* brukas ofta af höflighet i samtal, och betyder, att man ber om ursäkt för något, som möjligen kunde misstyckas, t. ex.: *Jag tager mig den f-en påminna om ert löfte. Jag tager mig den f-en att icke vara af er tanke. Jag har tagit mig f-en att tillskrifva er.* —

— 10) Befriande undantag ifrån efterlefnaden af stadgar, förordningar, reglementen o. s. v. eller ifrån utgörandet af vissa skatter, afgifter o. s. v., från servituter, m. m. Brukas mest i plur. *Denna stad åtnjuter många f-er. Fri- och rättigheter.* — 11) (mor.) Förmågan att bestämma sin vilja; förmågan af sjelfbestämmelse för våra handlingar. Detsamma som Fri Vilja. — 12) (i stats- och naturrätten) Obehindradt bruk af kropps- och själskrafter, för så vidt det icke strider emot statens ändamål. *Personlig* ell. *naturlig f.*, rätt att obehindradt bruka sin kropps krafter, då man ingen annan förnärmar. *Borgerlig f.*, rätt att af de styrande ej behandlas efter godtycke, och att blott dömas efter lag. *Politisk f.*, ell. blott *f.*, ett folks i statsförfattningen grundade rättighet till deltagande, genom valda ombud, i vissa delar af statsangelägenheterna, såsom lagstiftning och skatternas bevillning. *Pressens f.*, se *Tryckfrihet. Hafvens f.*, alla nationers rätt att fritt besegla alla hafven. Se f. ö. *Tankfrihet, Samvets-, Religions-, Handels-, Näringsfrihet*, m. fl.

FRIHETSANDA, f. sing. Tycke för, begär efter samhällsfrihet. Brukas mest i skriftspråket.

FRIHETSANDANDE, a. 1. Som andas frihet, röjer en varm kärlek till friheten (i samhället). Brukas i högre stil. *F. verser.*

FRIHETSBEGÄR, n. 5. Begär efter oberoende af andra.

FRIHETSDYRKAN, f. sing. indef. Till dyrkan gränsande frihetskärlek. Brukas i högre stil.

FRIHETSDYRKARE, m. 5. En, som hyser en till dyrkan gränsande frihetskärlek. Brukas i högre stil.

FRIHETSIFVER, m. sing. Ifver att befrämja frihetens sak. Nyttjas i skriftspråket.

FRIHETSKRIG, n. 5. Krig, som ett folk förer, antingen för att värna, eröfra eller återtaga sin sjelfständighet.

FRIHETSKÄRLEK, m. 2. sing. Kärlek till frihet (i bem. 5, 6 o. 12). Brukas i skriftspråket.

FRIHETSLAG, m. 2. (mor. fil.) Lag för det, som beror af fri vilja. *F-arne äro af tre slag: Teknisk Regel, Klokhetsregel och Sederegel ell. Moralisk lag.*

FRIHETSLÄRA, f. 1. Lära, grundsats, rörande samhällsfriheten. Ordet tillhör skriftspråket.

FRIHETSMIL, f. 2. En mil rundt omkring vissa orter, hvarinom de fordom hade vissa privilegier.

FRIHETSMÖSSA, f. 1. Ett slags röd mössa, som under första franska republiken Jakobinerne buro, till minne af de till galererna dömda, men sedan af republikanerna frigifna soldaterna af regementet Chateauvieux.

FRIHETSSTRAFF, n. 5. Straff, som består i den personliga frihetens förlust, antingen för alltid eller för längre eller kortare tid.

FRIHETSTID, m. 3. 1) Den tid, hvarunder ett sambälle åtnjutit politisk frihet. — 2) (i svenska hist.) *F-en*, tidehvarfvet ifrån Carl XII:s död till revolutionen 1772, hvarunder Rikets Ständer hade högsta makten.

FRIHETSTRÄD, n. 5. Ett under första franska republikens tid, såsom sinnebild af den växande friheten, på någon offentlig plats planteradt träd, först i början en poppel, sedan en tall ell. ek.

FRIHETSVÄN, m. 3. pl. — *vänner*. Vän af samhällsfriheten.

FRIHETSÅR, n. 5. Den tid, hvarunder en jordägare, enligt särskilt medgifvande, njuter befrielse från skatt och ränta.

FRIHETSÄLSKANDE, a. 1. Som älskar samhällsfriheten.

FRIHULT, n. 5. (skepp.) Benämning på korta trän eller gamla sammanbundna ankartågsstumpar, som vid vissa tillfällen hängas utombords ned efter ett fartygs sida, för att skydda (fria) det för skamfilning.

FRIHÅGAD, a. 2. (föga brukl.) Förtröstansfull, vid raskt mod.

FRIKADELL, --dä'll, m. 3. (fr. *Fricandelle*) I buljong kokad liten boll af finbackadt kalfkött med rifvet bröd, ägg, mjölk, smör, m. m. [-ca-lle.]

FRIKALLA, v. a. 1. 1) Förklara en anklagad vara oskyldig eller ej böra dömas till straff. *F. en anklagad. F. någon ifrån brott, straff.* — *Syn.* Frikänna, Fria, Frigöra, Frisäga. — 2) Förklara någon, som i tal, skrift eller genom ryktet för något beskylles, ej vara dertill skyldig. *Från den beskyllningen, det felet f-r jag honom.* — *Syn.* Frikänna, Fria, Fritaga, Frisäga. — 3) Förklara någon undantagen ifrån efterlefnad af en lag, förordning, från en beskattning, afgift, ett åliggande, en tjenstbarhet, ett onus, o. s. v. *F. från efterlefnad af ett lagbud, en förordning. F. någon ifrån utgörandet af en skatt, erläggandet af en afgift. Vara f-d ifrån allt ansvar.* Säges äfv. i allmänhet om tjenstebevisningar, som äro af pligt eller sed föreskrifna, t. ex.: *Jag f-r Bror ifrån besväret att följa mig nedför trappan.* — *Syn.* Befria, Fritaga. — *Frikallande*, n. 4.

FRIKALLELSE, f. 3. 1) Handlingen, då man frikallar. — 2) Se *Dispens.*

FRIKASSÉ, m. 3. (fr. *Fricassée*) Kött, skuret i mindre bitar, kokt och serveradt med en kryddsås. [Fric —.]

FRIKASSERA, v. a. 1. Tillaga kött som frikassé. — *Frikasserande*, n. 4. o. *Frikassering*, f. 2. [Fric —.]

FRIKOMPANI, fri'kåmmpani', n. 3. Se *Fricorps*, 1. [Fricompagnie.]

FRIKORPS, se *Fricorps.*

FRIKOSTIG, a. 2. 1) Som gör sig ett nöje af att ofta glädja andra med rika skänker. *En f. man.* — 2) Som utmärker, tillkännagifver frikostighet. *En f. gåfva.*

Anm. Den *Frikostige* ger ofta och rikligt, utan afseende på deras behof, som emottaga hans gåfvor, och blott för nöjet, det bereder honom, att sålunda kunna glädja andra; den *Gifmilde* ger deremot ofta och rikligt åt behöfvande, utan annan bevekelsegrund än rent medlidande.

FRIKOSTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara frikostig.

FRIKOSTIGT, adv. På ett frikostigt sätt, med frikostighet.

FRIKTION, fricktschón, f. 3. (fys.) Gnidning, som uppkommer genom ojemnheterna på hvarannan vidrörande kroppar, som röras i motsatt riktning.

FRIKULA, f. 1. (enligt vidskepelsen) Kula, som en friskytt med djefvulens bistånd förskaffat sig, för att dermed kunna göra friskott (se d. o.).

FRIKYRKA, f. 1. Sådan privilegierad församling, till hvilken hvar och en, som det åstundar, äger frihet att hålla sig.

FRIKÄNNA, v. a. 2. Se *Frikalla*, 1 o. 2. — *Frikännande*, n. 4.

FRIKÖPA, v. a. 2. Köpa någon fri från träldom eller fångenskap. — *Syn.* Frilösa, Löskjöpa, Lösa. — *F. sig*, v. r. Genom penningar lösa sig ifrån skatt, besvär, tjenstskyldighet, o.

s. v.). *F. sig ifrån dagsverkens utgörande.* — *Friköpande*, n. 4. o. *Friköpning*, f. 2.

FRILLA, f. 1. Qvinna, som, utan att vara gift med en man, lefver tillsammans med honom, som vore hon hans hustru. — *Syn.* Konkubin, Samqvinna.

Anm. *Frilla*, sammandraget af *Fridla* (af *Frid*, vacker), betydde egentligen detsamma som vårt nuvarande Sköna (la Belle).

FRILLEBARN, n. 5. Oäkta barn, sammanafladt med en frilla. Äfv. *Frillobarn.*

FRILOTT, m. 3. 1) Lott, andel i något, fri för hvarje afgift eller kostnad. — 2) Lott på något, som bortlottas, eller till ett lotteri, den man erhåller utan afgift.

FRILYSA, v. a. 2. (föga brukl.) Frigifva bruket af något. — *Frilysande*, n. 4. o. *Frilysning*, f. 2.

FRILÅTA, v. a. 3. (böjes som *Låta*) Se *Frigifva*. Nästan obrukligt. — *Frilåtande*, n. 4.

FRILÄN, n. 5. Län, som med konungens tillåtelse, ehuru emot regeln, innehades af en ofrälse person. Det franska Franc-fief.

FRILÖSA, v. a. 2. Se *Friköpa*. — *Frilösande*, n. 4. o. *Frilösning*, f. 2.

FRIMARKNAD, m. 3. Sådan marknad, hvarest alla slags handlande och handtverkare, både inhemska och utländska, få infinna sig, för att afyttra sina varor, dock med den inskränkning, att utländningar endast äga att besöka stapelstädernas frimarknader.

FRIMODIG, a. 2. 1) Uppriktig i tal, då det gäller att säga sanningen och detta är förenadt med fara, skada eller obehag. *En f. man.* — 2) Som röjer, tillkännagifver frimodighet. *Ett f-t tal, svar.*

FRIMODIGHET, f. 3. Egenskapen att vara frimodig.

FRIMODIGT, adv. På ett frimodigt sätt, med frimodighet.

FRIMURARE, m. 5. Medlem af frimurareorden.

FRIMURARE-BARNHUS, n. 5. *F-et i Stockholm*, barnhus derstädes, stiftadt år 1753 af Frimurare-orden.

FRIMURARELOGE, ----lå'sch, m. 3. Förening af frimurare i en stad och trakten deromkring, hvilka bilda ett särskilt brödraskap.

FRIMURARE-ORDEN, ----å'rdn, m. 2. Ett sällskap af män, hvilka, förenade för vissa hemliga ändamål, äro utbredde öfver alla verldsdelar, dit den europeiska bildningen sträcker sig, och i tysthet utöfva en konst, som bildlikt kallas Frimureri. Denna ordens uppkomst och ändamål uppgifvas högst olika, men sannolikast är den förmodan, att orden har sin grund i medeltidens privilegierade och slutna byggnadssamfund, hvilkas medlemmar hyllade från den katolska kyrkans dogmer ganska afvikande, renare moraliska och religiösa läror, hvilka det framdeles, då orden såsom byggnadssamfund upphört, blef dess uteslutande syftemål att bevara och utbreda.

FRIMURERI, n. 3. 1) Se *Frimurare-orden.* — 2) Bildlig benämning på den hemliga konst, som frimurare anses utöfva; deras hemliga moraliska och religiösa läror, såsom ett helt betraktade, jemte deras föregifna eller verkliga syftemål, och deras bemödanden att ernå detsamma. *F-et är i Ryssland, Österrike och Preussen förbjudet.*

FRIMÅNDAG, m. 2. Frihet, hvarje måndag, från arbete, för handtverksgesäller på deras verkstäder. *F-en är numera afskaffad.*

FRIMÄSTARE, m. 5. Handtverksmästare, som ej beror af skrå.

FRIMÄSTERSKAP, n. 5. En frimästares tillstånd såsom samhällsmedlem med åtföljande rättigheter och skyldigheter.

FRIPARTI, fri'parrti', n. 3. Gammal benämning på Fricorps (bem. 1).

FRIS, m. 3. (fr. *Frise*) 1) (byggn. k.) Medlersta delen af ett entablement, emellan karnisen och arkitraven. — 2) (artil.) Fordom bruklig sirat vid hvardera ändan af en kanon, samt vid alla afsatser på metallen.

FRIS, m. 3. Ett slags groft, ej öfverskuret, föga valkadt och opressadt ylletyg, som brukas till säng- och hästtäcken, öfverrockar o. d. — *Ss. F-rock, -väfvare.*

FRISAD, -åd, m. 3. Se föreg. ord.

FRISEDEL, m. 2. pl. — *sedlar.* Af vederbörande myndighet eller person utfärdadt betyg, hvarigenom någon befrias ifrån afgift, åliggande o. s. v., eller erhåller tillåtelse att fritt passera fram, eller att fritt och obehindradt forsla, frakta varor; äfv. betyg att någon fullgjort åtagen tjenst, uppdrag eller förrättning, o. s. v.

FRISEGLARE, m. 5. Finare benämning för Sjöröfvare.

FRISEL, fri'sl, m. sing. (med.) En utslagsfeber med stark svett, åtföljd af en egen obehaglig lukt och stickningar i huden; utslaget, bestående af små röda eller hvita bläddror, liknande hirskorn, innesluter en klar vätska och går slutligen till affjällning. — *Ss. F-artad.*

FRISERA, v. a. 1. (fr. *Friser*) 1) Krusa, lägga i lockar. — 2) (fabr.) Noppa (ylletyger). — *Friserande*, n. 4. o. *Frisering*, f. 2.

FRISERBORD, frisèrbórd, n. 5. (fabr.) Bord, som begagnas vid ylletygers frisering eller noppning.

FRISERKAM, frisèrkámm, m. 2. pl. — *kammar.* Kam, som begagnas till frisering af hår.

FRISERMASKIN, frisèrmaschi'n, m. 3. (fabr.) Särskilt maskin, som begagnas vid tygers frisering.

FRISINNAD, a. 2. 1) Som hyser för samhällsfriheten gynnande tänkesätt. *En f. man.* — 2) Som röjer för denna frihet gynnsamma tänkesätt. *F-e grundsatser. En f. handling.* — *Syn.* (för begge bem.) Liberal, Frisinnig.

FRISINNIG, a. 2. Se *Frisinnad.*

FRISINNIGHET, f. 3. 1) Frisinnade tänkesätt. — 2) Egenskapen att röja, uttrycka, tillkännagifva frisinnade tänkesätt. *Beundrom f-en af hans handlingssätt.* — *Syn.* (för begge bem.) Liberalitet.

FRISINNIGT, adv. På ett frisinnadt sätt, med frisinnighet.

FRISK, a. 2. (t. *frisch*) 1) Kylig och vederqvickande. *F. luft* (se äfv. 3.). *F-t väder. En f. vind* (se äfv. 7.). *F-t vatten* (jfr. äfv. 2 o. 3). — *Syn.* Sval, Svalkande. — 2) Som nyligen blifvit gjord, beredd, hämtad, eller nyligen skett, tilldragit sig. (För denna bem. brukas vanligare ordet Färsk.) *F-t källvatten*, nyss upphämtadt. *Spåren deraf äro ännu helt f-a. F-t sår*, nyligen bekommet (jfr. äfv. 3.). — *Syn.* Se *Färsk.* — 3) Som bibehållit sin fulla saft, smak, styrka eller glans. *F. frukt*, ej skämd. *En f. melon. F-a äplen, päron, citroner, o. s. v. F-t vatten* (jfr. äfv. 1 o. 2). *Dricksvattnet ombord var ännu efter tre månaders segling f-t. F-t dricka*, ej dufvet. *F-a köttet*, lefvande köttet, der blod och vätskor cirkulera (i motsats till Dödkött). *Sätta blommor i vatten, för att bibehålla dem*

f-a. F-a färger, lifliga. *F. luft*, som har sina rätta beståndsdelar och föga är uppblandad af främmande, skadliga ämnen, såsom den i naturen (ej instängd) vanligen förefinnes. Man säger derföre: *Hämta f. luft*, inandas sådan. *Såret håller sig lyckligtvis f-t*, är ej angripet af röta. *F-a trupper*, som hafva sina fulla krafter i behåll, ej äro uttröttade. *F-a hästar*, fullkomligt uthvilta, eller som ej nyligen varit använda till arbete, dragning, ridning. *Släppa f-a hundar på villebrådet. Vara, behålla i f-t minne*, väl ihågkommas, väl minnas. — *Syn.* Ej skämd, Väl bibehållen, Oförsvagad. — 4) (om menniskor och djur) Som är vid helsa. *En f. menniska. F. och sund. F. och rask. F. och färdig. F. som en fisk, som en nötkärna*, vid fullkomligt god helsa. *Hafva f-a lemmar, f. kropp.* (Ordspr.) *I dag f. och sund, i morgon kall i mun*, ingen vet, om han lefver till morgondagen. — *Motsatser:* Sjuk, Sjuklig. — *Syn.* Sund, Helbregda, Vid helsa. — 5) Som utvisar, tillkännagifver friskhet, helsa. *F. hy, färg* (på huden). *F-t ansigte. F-a läppar.* — 6) (om växter) Grönskande. *Ett f-t träd.* — 7) (fig.) Eftertrycklig, dugtig. *En f. vinter. F. vind*, god segelvind. *F-a tag!* d. v. s. dugtiga tag (se *Dugtig*), t. ex.: *Ro f-a tag.* — 8) (fig.) Munter, oförfärad. *F-t mod, j gossar blå!*

FRISKA, v. a. 1. 1) *F.* ell. *f. úpp*, se *Uppfriska.* — 2) (metallarb.) *a*) Vid lödning fila, skafva eller kratsa ytorna, som skola förenas, så att de blifva fria från oxid och smuts. — *b*) Tillsätta bly till silfverhaltig koppar, för att genom segring utsmälta silfret ur kopparn. — *c*) I schaktugn reducera glete till bly. — V. n. 1) (sjöt.) *a*) (om vinden) Tilltaga i styrka. — *b*) *F. på tåget*, genom klyset utfira mer af ankartåget. — ***Friskande***, n. 4.

FRISKBLY, n. sing. Bly, genom friskning erhållet ur hårdbly och glete.

FRISKEL, fri'sskl, m. 2. pl. — *frisklar.* (tekn.) Lyftarm på en hjulstock ell. bokverksstamp.

FRISKHET, f. 3. Egenskapen att vara frisk (i alla bem., utom 7 o. 8). 1) *Luftens, vindens f.* — *Syn.* Svalka, Kylighet. — 2) *Källvattnets f.* — 3) *Melonens, citronernas, drickats f.* — 4) *En menniskas f. beror mycket af dess lefnadssätt.* — *Motsats:* Sjuklighet. — *Syn.* Se *Helsa.* — 5) *Hyns, ansigtets, läpparnes f.* — 6) *Ett träds f.*

FRISKHÄRD, m. 2. (metallarb.) Smältugn, som begagnas vid friskning (se *Friska*, v. a. 2., *b*).

FRISKILLING, m. 2. Viss afgift, som i städerna, vid afslutandet af köpebref och undfåendet af fastebref betalas till borgmästare och råd i staden.

FRISKNA, v. n. 1. *F.* ell. *f. ti'll*, se *Tillfriskna.*

FRISKNING, f. 2. (metallarb.) Förfarandet, då man friskar (se *Friska*, v. a. 2.).

FRISKOLA, f. 1. Skola, der barn utan afgift erhålla undervisning.

FRISKOTT, n. 5. (enligt vidskepelsen) Skott, som genom djefvulens medverkan ofelbart träffar äfven på det största afstånd.

FRISKPANNA, f. 1. (metallarb.) Jernpanna, hvaruti vid friskning (se *Friska*, v. a. 2, *b* o. *c*) det smälta slås.

FRISKT, adv. 1) På ett friskt sätt. *Det luktar, doftar, kännes här f.*, luften kännes här frisk. *Vattnet smakar f.* — 2) (pop. o. fam.) Dugtigt. *Det blåser f. Köra, gå f. Han arbetar f., tar f. i. Lefva f.*, muntert och vällustigt, i nöjen och njutningar. — *Syn.* Se *Dugtigt.* — 3) Raskt, hurtigt. *Gå f. lös emot fienden. F. upp!* mod!

FRISKUGN, m. 2. Se *Friskhärd.*

FRISKYTT, m. 2. (enligt vidskepelsen) Jägare, som med djefvulens bistånd förskaffat sig frikulor (se *Frikula*).

FRISLÄPPA, v. a. 2. (föga brukl.) Se *Lössläppa.*

FRISOLETTBAND, frisålä'ttbånnd, n. 5. (mest i plur.) Se *Florettband.*

FRISPRÅKARE, m. 5. En, som utan afseende på person, säger allt hvad som faller honom in. — *Syn.* Fritalare.

FRISPRÅKIG, a. 2. Se *Fritalig.*

FRISPRÅKIGHET, f. 3. Se *Fritalighet.*

FRIST, frisst, m. 3. (i fornspråket: *Frest*) Se *Anstånd.*

FRISTAD, m. 3. pl. — *städer.* 1) Stad, som har sin egen sjelfständiga regering och egna lagar, t. ex. Hamburg i Tyskland. — 2) Ställe, ort, der de, som begått något brott, kunna undgå verldsligt straff. — *Syn.* Asyl. — 3) (fig.) Ställe, dit man räddar sig, för att vara i säkerhet. *Hans hus är en f. för alla olyckliga. Hvar skall jag finna en f. för deras raseri?* — *Syn.* Tillflykt, Tillflyktsort, Asyl, Skydd. — 4) *Eskilstuna F.*, en del af denna stad, der manufakturister, som der nedsatt sig, äga vissa friheter.

FRISTAT, m. 3. Se *Republik.*

FRISTUND, f. 3. Stund, då man har ledigt ifrån arbete, göromål. — *Syn.* Ledig stund, Fritimma.

FRISTÅENDE, a. 1. Som står fritt, utan beröring med något annat. *F. hus. F. pelare.* — *Syn.* Isolerad, Enstaka.

FRISUR, frisy'r, f. 3. (fr. *Frisure*) 1) Hårets krusning. — 2) Krusadt hår.

FRISÄGA, v. a. 2. (böjes som *Säga*) Se *Frikalla*, 1 o. 2. — ***Frisägande***, n. 4.

FRISÄGELSE, f. 3. Handlingen, då man frisäger.

FRISÖR, -sö'r, m. 3. (fr. *Friseur*) Se *Hårfrisör.*

FRITAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) Se *Frikalla*, 2 o. 3. — ***Fritagande***, n. 4.

FRITAGELSE, f. 3. Handlingen, då man fritager.

FRITALARE, m. 5. Se *Frispråkare.*

FRITALIG, a. 2. Som utan afseende på person säger allt hvad, som faller honom in. — *Syn.* Frispråkig.

FRITALIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fritalig. — *Syn.* Frispråkighet.

FRITID, m. 3. Tid, då man har ledigt ifrån arbete, göromål, tjensteåligganden. — *Syn.* Ledighet, Ferier.

FRITIMME, m. 2. pl. — *timmar.* 1) Timme, då man har ledigt ifrån arbete, göromål, tjenstförrättning. — 2) Se *Fristund.*

FRITT, m. 3. (nat. hist.) Tvåvingad insekt, icke större än en loppa, men som ofta gör betydlig skada på kornaxen. Musca (Sapromyza) Frit.

FRITT, adv. 1) Utan tvång. *Handla f. Äga att f. göra och låta. Tala f.* (jfr. 7, 9 o. 10). *Lefva f.* (jfr. 3 o. 11). *Stå, lemna f.*, se under *Fri.* — *Syn.* Utan tvång, Tvånglöst, Otvunget. — 2) Utan hinder. (Fys.) *En kropp, som faller f.*, lodrätt genom luften eller genom ett lufttomt rum, utan att på honom verkar någon annan kraft än den allmänna tyngdkraften. — *Syn.* Obehindradt. — 3) Utan betalning. *Bo, spisa, lefva f. hos någon. Hålla någon f.*, betala för

honom. — *Syn.* Kostnadsfritt, Gratis. — 4) Utan stöd eller hjelp. *Barnet kan redan gå f., utan ledband eller hjelp.* — 5) På ett öppet ställe. *Huset står, ligger alldeles f.*, är ej omgifvet af andra. — 6) Ledigt ifrån arbete, göromål. *Hafva f. I morgon har jag f. hela dagen.* — 7) Utan straff, utan fara för förebråelser, bannor, straff, o. s. v. *Här kan man f. gå. Det kan man f. göra. Gör det f.*, gerna, med tillåtelse; jag ger lof dertill. *Han må f. komma, göra det!* det är ingenting, som hindrar honom att.... *Tala f.* (jfr. 1, 9 o. 10). *Här kan man tala f., utan att behöfva frukta lyssnare.* — *Syn.* Ostraffadt, Gerna, Med tillåtelse, Med lof. — 8) Med fritt skick, med frihet i hållning, fasoner, o. s. v. *Föra sig f. Föra kroppen f.* — *Syn.* Ledigt, Otvunget. — 9) Uppriktigt, frimodigt, öppet. *Tala f.* (jfr. 1, 7 o. 10). *Säg f. ut, hvad du tänker om den saken. Jag tillstår f., att* .... — 10) På ett alltför fritt, opassande sätt. Helst med åtföljande adverb. *Tala f.* (jfr. 1, 7 o. 9). *Tala allt för f., mycket f. Han talar alltid så f., att anständiga fruntimmer icke kunna afhålla sig ifrån att rodna.* — *Syn.* Oanständigt. — 11) På ett utsväfvande, vällustigt sätt. *Lefva f.* (jfr. 1 o. 3). *Han lefver f., så länge det räcker.* — 12) *F.*, i åtskilliga sammansättningar, utmärker frihet ifrån något, t. ex.: Dragfritt, Kostnadsfritt, Tullfritt.

FRITTA, fri'tta, f. 1. (vid glastillverkning) Glassats, hvari beståndsdelarne blifvit noga blandade med hvarandra, innan fritteringen.

FRITTERA, v. a. 1. (vid glastillverkning) Uppvärma frittan nära till förglasning. — ***Fritterande***, n. 4. o. ***Frittering***, f. 2.

FRITÄNKANDE, a. 1. 1) Som tänker fritt och sjelfständigt, utan att grunda sitt omdöme på myndighet eller låta det förvillas af fördomar. — 2) Som förkastar den uppenbarade religionens läror och blott antager den naturliga religionen.

FRITÄNKARE, m. 5. 1) En, som tänker fritt och sjelfständigt i alla ämnen. Brukas i denna bem. föga. — 2) En, som förkastar den uppenbarade religionens läror och blott antager den naturliga. — *Syn.* Naturalist, Deist.

FRITÄNKERI, n. 3. 1) Omständigheten, förhållandet, att någon är fritänkare (bem. 2). — 2) En fritänkares (bem. 2) åsigter.

FRIVECKA, f. 1. Vecka, då man har ledighet ifrån arbete, göromål, tjenst.

FRIVILLIG, a. 2. 1) Som göres, sker af fri vilja. *En f. handling. F. gåfva, afgift. F-t samtycke.* — 2) (om person) Som af fri vilja gör något. *F. arbetare, soldat.* — *S. m.* En, som af fri vilja gör tjenst i krig. *En f. De f-e.* — *Syn.* Volontär.

FRIVILLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara frivillig (bem. 1). *Samtyckets f.*

FRIVILLIGT, adv. Af fri vilja. *F. göra något.* — *Syn.* Sjelfmant, Opåmint.

FRIVOL, frivå'l, a. 2. (lat. *Frivolus*) Lättfärdig.

FRIVOLITET, frivålitét, f. 3. 1) Lättfärdighet. — 2) Lättfärdig handling, lättfärdigt tal, yttrande.

FRIÅR, n. 5. Se *Frihetsår*.

FRODAS, v. d. 1. (af *Frö*) 1) Växa yppigt. *I fet jord f. ogräset som bäst.* — 2) (fig. fam. om menniskor) Vara vid godt hull.

FRODIG, a. 2. 1) Yppigt växande. *Ett f-t gräs. F. växt, buske.* — *Syn.* Yppig. — 2) (om menniskor och djur) Vid godt hull. *Vara fet och f.* — Man säger äfv. *F-t ansigte, f. mage, f-a kinder*, o. s. v. — *Syn.* Se *Fet.*

FRODIGHET, f. 3. Egenskapen att vara frodig. — *Syn.* a) Yppighet. — b) Fetma, Hull, Godt hull.

FRODIGT, adv. På ett frodigt sätt. *Ogräset växer der f.* — *Syn.* Yppigt.

FRODLEM, frödlémm, m. 2. pl. — *lemmar.* (föga brukl.; fordom: *Frölimbr*, således af *Frö*, semen virile) Se *Manslem.*

FRODVÄXT, a. 1. (föga brukl.) Som växer frodigt, yppigt.

FROM, a. 2. 1) Sedligt god till följe af gudsfruktan. *Religionens ändamål bör vara att göra menniskorna f-ma och tåliga.* — 2) Af naturen god, mild till sinnes; som villigt fogar sig efter andra, gerna vill lefva i sämja med andra. *En f. och god man. F. och enfaldig. Ett f-t barn. F. som ett lam. En f. stackare*, alltför eftergifven. — *Syn.* Fromsint, God, Saktmodig, Beskedlig, Godsint. — 3) (om sak) Som uttrycker, röjer, tillkännagifver, innebär någon af dessa egenskaper. *En f. min. Taga sig en f. min, uppsyn. F-ma drag, ögon. En f. blick. F. förtröstan. Ett f-t hopp.*

FROMHET, f. 5. 1) Sedlig godhet, som har sin grund i gudsfruktan. — 2) Naturligt godt sinnelag, böjelse att lefva i sämja med andra; stilla, fredligt sinne. — *Syn.* Saktmod, Beskedlighet, Fredlighet.

FROMMA, f. sing. oböjl. Se *Nytta*. Brukas endast adverbialt, i förbindelse med prep. *till*, t. ex.: *Det är till allas vår f. att* .... *Detta lände honom till f.* — Ordet börjar nu blifva något föråldradt och brukas nu mest i skämtsam stil.

FROMMA, v. n. 1. (föråldr.; bibl.) Gagna.

FROMSINT, a. 1. 1) From till sinnes. Jfr. *From*, 2. — 2) Som uttrycker, tillkännagifver fromhet. *Ett f. uppförande, beteende, väsende, skick.* — ***Fromsinthet***, f. 3.

FROMT, adv. På ett fromt sätt, med fromhet. *Bedja, sucka f. till Gud. Han blickade så f. på mig.*

FRONDERA, frånngdèra, v. a. 1. (fr. *Fronder*) Lasta, häckla regeringen. — ***Fronderande***, n. 4. o. ***Frondering***, f. 2.

Anm. Ordet har uppkommit af *la Fronde*, ett emot hofvet fiendtligt parti under Ludvig XIV:s minderårighet.

FRONDÖR, frånngdö'r, m. 3. (fr. *Frondeur*) En, som lastar, häcklar regeringen. Jfr. föreg. ord.

FRONT, frånnt, m. 3. (fr. *Front*, af lat. *Frons*) 1) Främre sträckan af en trupps soldater. *Anfalla i f-en. Göra f. emot fienden*, uppställa sig i linie mot fienden. — 2) Framsidan af byggnad, o. s. v. *Framför f-en af lägret.*

FRONTFÖRÄNDRING, f. 2. 1) (milit.) En truppafdelnings rörelse, hvarigenom dess front vändes åt annan sida än förut. *Göra f.* — 2) (fig.) Ändring af åsigter, tänkesätt. Brukas för denna bem. mest i politisk mening.

FRONTISPIS, frånntispi's, (efter franskan) frånngtispi's, m. 3. (fr. *Frontispice*) Framsidan af en byggnad, helst då den är dekorerad.

FRONTMARSCH, frå'nntmárrsch, m. 3. (milit.) Marsch rakt fram i full linie. [— marche.]

FRONTON, frånntón, (efter franskan) frånngtå'nng, m. 3. (fr.) 1) Vanligtvis triangelformig takprydnad på en byggnad, helst öfver ingången. — 2) Dylik prydnad öfver dörrar ell. fönster i ett hus.

FROSK, frossk, m. sing. (t. *Frosch*) Svullnad i tandköttet på hästar.

FROSSA, v. n. **FROSSARE**, m. fl., se *Fråssa*, &c.

FROSSA, f. 1. (af *Frysa*) 1) Stark känning af köld i kroppen, så att den deraf skakas. *Känna f. i kroppen. En stark f. öfverföll honom.* — *Syn.* Skälfva, Frosskakning. — 2) Febersjukdom, hvarunder den sjuke vid vissa gifna tider plågas af en inre köld, så att kroppen skakas, hvarpå följer stark hetta med hufvudvärk, och slutligen en ymnig svett, hvarefter den sjuke blir feberfri. *Hafva, få f-n.* Se f. ö. *Annandags-, Tredjedags-, Fjerdedagsfrossa.* — *Syn.* Frossfeber, Intermittent feber.

FROSSBRYTNING, f. 2. Anfall af frossa (bem. 1), under en frossfeber, eller som förebådar en sådan.

FROSSDAG, m. 2. Den dag, då en frosspatient har anfall af frossan.

FROSSFEBER, frå'ssfébr, m. 2. Se *Frossa*, 2.

FROST, m. 3. (af *Frysa*) Lägre grad af köld, dock så stark, att vattnet fryser eller luftens fuktighet i form af fin snö afsätter sig på marken, på träd, byggnader o. s. v. *Det har varit stark f. i natt.* — Jfr. *Köld.* — 2) Se *Rimfrost.* — 3) (fig. poet.) Köld, kallsinnighet.

FROSTBITEN, a. 2. neutr. — *et.* Skadad af frost. Säges om trädgårds- och åkerväxter. *Potateskålen, turska bönorna hafva blifvit f-tna.*

FROSTDAM, frå'sstdámm, n. sing. Små stoftpartiklar, som fara omkring i luften, och i solskenet på en frostdag visa sig för ögat som dam.

FROSTFJÄRIL, m. 2. En art af nattfjärilar, som utvecklas sent om hösten, kort före frosten, stundom ej förr än efter vinterns början, när långvarigt töväder inträffar. Geometra brumata.

FROSTIG, a. 2. (föga brukl.) 1) Kall. *F. luft.* — 2) Utsatt för frost. *En f. trakt.* — 3) (fig.) Kall, utan själ och anda, utan värma. *Ett f-t tal. F-a verser.*

FROSTJORD, f. 2. sing. Jord, mycket utsatt för frost.

FROSTKNÄPP, m. 2. (pop. o. fam.) Plötsligt inbrytande frost af kort varaktighet.

FROSTKNÖL, m. 2. Hård, af förkylning orsakad svulst på händer eller fötter, åtföljd af klåda och hetta.

FROSTLÄNDIG, a. 2. Mycket utsatt för frost. *F. åker.*

FROSTNATT, f. 3. pl. — *nätter.* Sådan natt, då det är eller varit frost, annan tid på året, än under vintern.

FROSTRÖK, m. 2. (föga brukl.) Tjock dimma, som uppstiger ur sjöar och floder vid stark frost.

FROSTSKADA, f. 1. Skada på trädgårds- och åkerväxter, uppkommen genom frost.

FROSTSKADAD, a. 2. Se *Frostbiten.*

FROSTVÄDER, n. 3. Så beskaffadt väder, då det är frost.

FROTTERA, fråttèra, v. a. 1. (fr. *Frotter*) 1) (i allmänhet) Gnida. — 2) (kir.) Stryka eller gnida en kroppsdel eller hela kroppen med bara handen eller med en borste, flanell o. d., för att gifva den en högre lifsverksamhet. — *Frotterande*, n. 4. o. *Frottering*, f. 2.

FROTTERBORSTE, fråttèrbå'rrste, m. 2. pl. — *borstar.* Borste, som användes till frottering, vid badning, o. s. v.

FROTTERKONST, f. 3. Konsten att frottera kroppen vid badning, o. s. v. Se *Frottera*, 2.

FROTTERLAPP, m. 2. Lapp, som begagnas vid frottering.

FRU, f. 2. 1) Titel, som tillägges gifta qvinnor, då deras män innehafva en samhällsställning, mer eller mindre upphöjd öfver allmogens eller den ringare arbetsklassens. Nyttjas både vid tilltal och äfven i tal om en sådan person, men begagnas ej om furstliga fruntimmer; för öfrigt om hertiginnor, markisinnor, grefvinnor, m. fl. Tillkom, under medeltiden, endast riddares och riksråds hustrur. Sedan har denna titel småningom nedgått ända till gränsen af det lägre folket. *Min f., ursäkta! F. hertiginna, tillåt, att . . . . Hur mår f. Ceder? F-n i huset*, hustrun och matmodern i någon ifrågavarande familj. — 2) Se *Dam*, 1, 3. — Jfr. *Freya*, 2.

FRUA, v. a. 1. (fam.) Titulera för fru.

FRUGAL, - ál, a. 2. (lat. *Frugalis*) Sparsam, tarflig.

FRUGALITET, - - - ét, f. 3. Sparsamhet, tarflighet.

FRUKOST, frúckå'sst, m. 2. 1) Måltid på förmiddagen. *Äta, spisa f.* — *Syn.* Dagvard, Morgonvard. — 2) Den mat, som dervid förtäres eller framdukas. *Sätta fram f. En god f.* (Fig. fam.) *Det är bara en f.*, räcker endast till en sådan måltid. *Han vore bara en f. för mig*, honom skulle jag lätt tukta, besegra. — *Ss. F-tid.*

Anm. Ordet är sammansatt af det tyska *früh*, tidig, och *Kost.*

FRUKOSTDAGS, frùckåsstdäggs, adv. Den tid på dagen, då man vanligtvis äter frukost. *Det är nu f.*

FRUKOSTERA, fruckåsstèra, v. n. 1. Äta frukost. — *Frukosterande*, n. 4. o. *Frukostering*, f. 2.

FRUKT, fruckt, m. 3. 1) (bot.) Det efter befruktningen utbildade fruktämnet. — 2) (i allmän mening) *a*) Den köttiga och saftiga växtdel, som på vissa träd utbildas af fruktämnet. *Detta äple är en god f. Gif mig några f-er. Ollonet är också en f.* Brukas ofta kollektivt, helst när fråga är om ädla fruktträd, t. ex. sådana som odlas i trädgårdar. *Ett träd, som bär god f. I år blir det mycken f. F-en blir dyr i år.* (Fig.) *F-en af kunskapens träd både god och ond*, kunskapens verkningar i menniskosjälen både goda och onda. (Ordspr.) *Godt träd bär god f.*, goda menniskor göra gerna det goda. *Af f-en skall man känna trädet*, efter handlingarna skall man bedöma menniskan. — *b*) *Jordens f-er*, all slags frukt (bem. 1), som tjenar menniskan till föda, icke endast af träden, utan äfven Rotfrukt och Skalfrukt. — 3) Se *Lifsfrukt.* — 4) (fig.) *a*) Nytta. *Hans lärdomar hafva burit god f.*, gjort god nytta. *Skörda, njuta f-en af sitt arbete*, njuta de fördelar, det inbringar. — *Syn.* Se *Nytta.* — *b*) Följd, påföljd, resultat. *Här ser man f-en af föräldrars flathet emot sina barn.*

Anm. Ordet härledes af somliga från *Frö*, af andra från det latinska *Fructus.*

FRUKTA, v. a. o. n. 1. 1) (både aktivt och neutralt) *a*) Känna olust öfver något hotande ondt, som man tror sig ej kunna besegra. *F. något* ell. *för något. F. döden. Han f-r för allt. F. för något* betyder äfv.: känna olust vid tanken på något som hotar, t. ex.: *Man f-r mycket för hans lif. F. någon* ell. *för någon*, känna olust vid tanken på något ondt, som man tror sig hafva att vänta af någon. *Göra sig f-d*, så handla, att man injagar fruktan hos andra. *F. för någon*, betyder äfv. och oftare: känna olust vid tanken på någon, som hotas med ett ondt, t. ex.: *Han är mycket sjuk; jag f-r för honom.*

— *b*) Hysa tvifvel om riktigheten, befogenheten, rådligheten, nyttan o. s. v. af något. *Jag f-r, att det är bara prat, att han har orätt, att hans beslut är okloki. Menar du, att det vore orätt gjordt? Ja, jag f-r det.* — *Syn.* (för alla ofvanstående bem.) Vara rädd för, Rädas för; (för *a* o. *b*) Befara, Befrukta; (för *a*) Darra, Bäfva, Fasa. — 2) (aktivt) *F. Gud,* erkänna och vörda Guds höghet och rättfärdighet samt egna honom sin dyrkan. *F-ter Gud och ärer konungen.*

FRUKTAN, f. sing. indef. 1) Känsla af olust öfver något hotande ondt, som man tror sig ej kunna besegra. Jfr. *Frukta,* 1, *a. Hysa, känna f. för någon. Han är utan all f. för sin examen. Ingifva, injaga, väcka f. hos någon. Betagas af f. Hålla någon i f. Han gjorde det af f. för regeringen, af f. för lifvet, af f. för att* .... — *Syn.* Räddhåga, Bäfvan, Fasa. — 2) Tvifvel om riktigheten, befogenheten o. s. v. af något. Jfr. *Frukta,* 1, *b. Jag hyser f. för, att det icke går an.*

FRUKTANSVÄRD, a. 2. Som förtjenar att fruktas. *Ett f-t ondt. En f. fara, olycka. En f. fiende, min, blick.* — *Syn.* Se *Förskräcklig.*

FRUKTBALJA, f. 1. Se *Balja,* 2.

FRUKTBAR, a. 2. 1) Säges om jord, som ger rika skördar af säd och frukt (både träd- och jordfrukter). *F. jord, jordmån. Ett f-t land.* I samma mening säges äfv. *F-t år.* — *Syn.* Bördig. — 2) (bot.) *F. ståndare,* som har fullständigt utbildade, med frömjöl fyllda knoppar. — 3) (fig.) *a*) Som ger ränta. *Ett f-t kapital. Göra sina penningar f-a.* — *Syn.* Räntegifvande. — *b*) Som ymnigt och med lätthet alstrar. *Ett f-t snille. F. fantasi, uppfinningsgåfva.* — *Syn.* Rik.

FRUKTBARHET, f. 3. Egenskapen att vara fruktbar (ej i bem. 2 o. 3, *a*). *Jordens f. F-en af hans fantasi.* — *Syn. a*) Bördighet. *b*) Rikedom.

FRUKTBLAD, n. 5. (bot.) Benämning på de små, fina bladen nedomkring pistillen på en blomma.

FRUKTBONBON, frùcktbånngbå'nng, m. 3. (af fr. *Bonbon*) (sockerb.) Konfitur, tillredd af hvarjehanda geléer och marmelader, olika till form, figur, teckning, färg, m. m.

FRUKTBRINGANDE, a. 1. Som bringar nytta.

FRUKTBÄRANDE, a. 1. (om fruktträd och bärbuskar) 1) Som bär frukt. *I hela trädgården finnas i år icke fler än två f. träd.* — 2) Som hunnit så långt i växt, att det kan bära frukt. *I trädgården finnas 200 f. träd.*

FRUKTFJUN, n. 5. Se *Fröfjun.*

FRUKTFÄSTE, n. 4. Se *Fröfäste.*

FRUKTGELÉ, frùcktschelé, n. 3. Gelé (se d. o.), tillredt af frukt.

FRUKTGÖMME, n. 4. Se *Frögömme.*

FRUKTHANDEL, m. sing. Handel med hvarjehanda slags frukt och bär, jemte åtskilliga andra slags artiklar.

FRUKTHANDLARE, m. 5. —LERSKA, f. 1. En, som drifver handel med frukt.

FRUKTHINNA, f. 1. Se *Fröhinna.*

FRUKTHYLLE, n. 4. (bot.) Den del af svampar, som uppbär fruktlagret.

FRUKTHYLSA, f. 1. Se *Fröhylsa.*

FRUKTKAKA, f. 1. Kaka med inbakad frukt.

FRUKTKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar.* Kammare, der frukt förvaras.

FRUKTKAPSEL, m. 3. pl. — *kapsler.* (bot.) Så kallas på bladmossor den kapsel, hvarinom groddkornen äro inneslutna.

FRUKTKART, m. 2. Ej fullväxt, omogen frukt.

FRUKTKORG, m. 2. 1) Korg, som begagnas att bära eller förvara frukt uti. — 2) Korg, innehållande frukt. I obestämd form säges äfv. och allmännare: *Korg frukt,* t. ex.: *Två korgar frukt.*

FRUKTKÄLLARE, m. 2. pl. — *källrar.* Källare, der frukt vanligen förvaras.

FRUKTKÄNNARE, m. 5. —NNERSKA, f. 1. En, som förstår att känna skilnad på frukt och bedöma dess godhet.

FRUKTKÄRNA, f. 1. Kärna i frukt (bem. 2, 1).

FRUKTLAGER, n. 5. (bot.) Den del på svampar, som innehåller groddkornen.

FRUKTLÖS, a. 2. Som misslyckas, saknar framgång, är utan nytta. *F-t bemödande, arbete. F. ansträngning. F-a böner, tårar. F-t hot, trots.* — *Syn.* Onyttig, Fåfäng, Till intet båtande, tjenande, gagnande.

FRUKTLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara fruktlös. — *Syn.* Onyttighet, Fåfänglighet, Fåfänga, Ogagnelighet.

FRUKTLÖST, adv. Utan framgång, utan nytta. *F. bemöda sig om att* .... — *Syn.* Förgäfves, Fåfängt, Onyttigtvis.

FRUKTMASK, m. 2. Sådan slags mask, som uppehåller sig i frukt.

FRUKTMERG, m. 3. (farm.) De köttiga delarne af köttig frukt. [- märg.]

FRUKTMOS, n. 5. (farm.) Extrakt, som fås genom utpressade fruktsafters afdunstning till samma stadga som tjock sirap.

FRUKTMUST, m. 3. Den utpressade saften af vissa slags frukter, såsom äplen, päron, m. fl.

FRUKTMÅLARE, m. 5. Målare, som isynnerhet egnar sig åt att måla frukt.

FRUKTMÅLNING, f. 2. Målning, föreställande frukt.

FRUKTMÅNGELSKA, f. 1. Qvinna, som utminuterar frukt, isynnerhet på torg och gator.

FRUKTODLING, f. 2. Plantering och uppdragning af ädla fruktträd, samt den skötsel och vård, som deråt egnas.

FRUKTPRESS, m. 2. Press, som begagnas att pressa saften ur frukt (bem. 2, *b*).

FRUKTRIK, a. 2. (mindre brukl.) Som bär mycken frukt (bem. 2, *b*).

FRUKTSAFT, m. 3. Saft, som innehålles i frukt (bem. 2, *b*).

FRUKTSAM, a. 2. (om menniskor och djur) 1) Som har förmågan att genom afling föröka sitt slägte. — 2) Som genom afling mycket förökar sitt slägte. — *Syn.* Afvelsam. — 3) Hafvande, bärande. *Göra f.*

FRUKTSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara fruktsam. — *Syn.* Afvelsamhet.

FRUKTSKAFT, n. 5. (bot.) Växtdel, som utväxer ifrån blomhyllet på bladmossor och uppbär fruktkapseln.

FRUKTSKAL, n. 5. Skal på frukt (bem. 2, *b*).

FRUKTSKIDA, f. 1. Se *Fröskida.*

FRUKTSKÖRD, m. 2. Hvad som skördas af odlad frukt eller odlade bärsafter.

FRUKTSOCKER, n. 5. sing. Sockerart, som finnes i åtskillig slags frukt och alstrar det mjöliga öfverdraget på fikon, russin, o. s. v.

FRUKTSORT, m. 3. Särskilt slag af frukt (bem. 2, *b*).

FRUKTSTYCKE, n. 4. Målning, som föreställer frukt.

FRUKTTID, m. 3. Den tid på året, då frukten skördas af ädla fruktträd.

FRUKTTRÄD, n. 5. Träd, som bär frukt. *Ädla f.,* hvilkas frukt för sin smak och nytta

isynnerhet värderas, och hvilkas odling är föremål för trädgårdsskötseln.

FRUKTTRÄDGÅRD, m. 2. Trädgård, der ädla fruktträd äro planterade. Nyttjas till skilnad ifrån Köksträdgård (se d. o).

FRUKTTRÄDSFLY, n. 4. (nat. hist.) Slägte af nattfjärilar, med hvita vingar, och som gör mycken skada på fruktträd. Phalæna auriflua.

FRUKTTÅRTA, f. 1. Tårta med inbakad frukt.

FRUKTVIN, n. 3. Vin, tillredt af utpressad fruktsaft.

FRUKTVÄN, m. 3. pl. — *vänner*. En, som tycker om frukt (bem. 2, *b*).

FRUKTÅR, n. 5. År, då fruktträden gifva god skörd.

FRUKTÄMNE, n. 4. (bot.) Den nedre delen af pistillen, och som utbildas till frukt.

FRUKTÄTANDE, a. 1. (nat. hist.) Säges om djur, som lefva af frukt.

FRUKTÄTTIKA, f. 1. Se *Ciderättika*.

FRUKÅL, m. sing. (bot.) 1) Örtslägte af växtklassen Syngenesia. Hypochæris. — 2) Art af detta slägte, på ängsbackar, med stora gula blommor. Kallas äfv. Mårmjölk, Slåtterkulla, Oxögon.

FRUNTIMMER, frùnnti'mmr, n. 5. (af t. *Frauenzimmer*, egentl. Frustuga) 1) Benämning, som i det finare, mera städade språket brukas om och till både gifta och ogifta qvinnor af de samhällsklasser, inom hvilka hustrurna tituleras för fruar. Säges äfv. i tal om furstliga personer af det qvinliga könet, men ej i tilltal. *Ett ungt, gammalt f. Några f. kommo gående. De kungliga, furstliga f-timren.* Vid tilltal brukas ordet aldrig i obestämd form, utan alltid med pronomen *Mitt, Mina;* för öfrigt nyttjas det äfven stundom i bestämd form, när man är okunnig, om det tilltalade fruntimret är gift eller ogift, t. ex.: *Mitt f., var så god! Mina f., jag är eder ödmjuka tjenare. F-timret behagar ursäkta, om . . . . F-timren täcktes vara så goda och . . . .* — 2) (kollektivt, endast i bestämd form och numera föråldradt) Samteliga personer af qvinnokönet, t. ex. i det gamla uttrycket *Hoffruntimret* eller, såsom då skrefs, *Hoffruntimbret*, d. v. s. fruntimren vid hofvet.

FRUNTIMMERSBJEFS, n. 5. Se *Bjefs*.

FRUNTIMMERSDRÄGT, c. 3. Sådan drägt, som fruntimmer begagna.

FRUNTIMMERSFIENDE, m. 3. En, som hatar fruntimmer och skyr deras sällskap. — *Syn.* Fruntimmershatare.

FRUNTIMMERSGRANNLÅT, m. 3. Sådan slags grannlåt, som fruntimmer begagna.

FRUNTIMMERSHALSDUK, m. 2. Sådan slags halsduk, som fruntimmer nyttja, d. v. s. lagd bakifrån kringom halsen ned öfver bröstet, så att den midt på ryggen formerar en snibb. Säges till skilnad ifrån *Karlhalsduk*.

FRUNTIMMERSHAND, f. 3. pl. — *händer*. 1) Hand på ett fruntimmer. — 2) (fig.) Hand, liten, fin och hvit som på ett fruntimmer.

FRUNTIMMERSHANDSKE, m. 2. pl. — *handskar*. Sådan slags handske, som begagnas af fruntimmer. — *Motstycke:* Karlhandske.

FRUNTIMMERSHATARE, m. 5. Se *Fruntimmersfiende*.

FRUNTIMMERSHATT, m. 2. Sådan slags hatt, som begagnas af fruntimmer.

FRUNTIMMERSKABINETT, - - - - - nä'tt, n. 3. o. 5. Smakfullt möbleradt kabinett, som särskilt begagnas af frun i ett hus. — *Syn.* Boudoir. [— ca —.]

FRUNTIMMERSKAPPA, f. 1. Kappa, sådan som begagnas af fruntimmer. — *Motstycke:* Manskappa.

FRUNTIMMERSKARL, m. 2. Karl, som söker att behaga eller i allmänhet är omtyckt af fruntimmer.

FRUNTIMMERSKLÄDNING, f. 2. Klädning, sådan som begagnas af fruntimmer. — *Motstycke:* Mansklädning.

FRUNTIMMERSKÄNGA, f. 1. Känga, gjord att begagnas af fruntimmer. Säges till skilnad ifrån *Barnkänga*.

FRUNTIMMERSMANCHETTER, - - - mannschä'ttr, m. 3. pl. Manchetter, sådana som begagnas af fruntimmer.

FRUNTIMMERSMASK, m. 3. Ansigtsmask för fruntimmer. — *Motstycke:* Karlmask.

FRUNTIMMERSMÖSSA, f. 1. Hufva af tyll med prydnader af band, spetsar och blommor, samt i olika form allt efter modet, begagnad af gifta fruntimmer, när de skola vara väl klädda; äfven: enklare sådan hufva, som brukas i hvardagslag.

FRUNTIMMERSPELS, m. 2. Pelsfodradt ytterplagg för fruntimmer. — Kallas äfv. Pelis.

FRUNTIMMERSRIDROCK, m. 2. Fruntimmersrock, vanligtvis af fint kläde, nedomkring mycket vid och nedhängande långt nedanom fötterna.

FRUNTIMMERSRÖST, f. 3. Se *Qvinnoröst*. Brukas i det finare språket.

FRUNTIMMERSSADEL, m. 2. pl. — *sadlar*. Enkom för fruntimmer gjord sadel, så inrättad, att den ridande sitter med begge fötterna på en sida.

FRUNTIMMERSSJUKDOM, m. 2. Sådan slags sjukdom, för hvilken endast qvinnor äro utsatta.

FRUNTIMMERSSKO, m. 3. pl. — *skor*. Sko, gjord att begagnas af fruntimmer. — *Motstycke:* Mansskor.

FRUNTIMMERSSKOMAKARE, m. 5. Skomakare, som förfärdigar och säljer endast fruntimmersskor. — Brukas till skilnad ifrån Mans- och Barnskomakare.

FRUNTIMMERSSKRÄDDARE, m. 5. Skräddare, som endast syr kläder åt fruntimmer, såsom i vissa främmande länder. Brukas till skilnad ifrån ordet Skräddare, hvarmed alltid menas en sådan, som syr åt manspersoner.

FRUNTIMMERSSLÖJA, f. 1. Slöja, som begagnas af fruntimmer. Säges stundom till skilnad ifrån Nunneslöja.

FRUNTIMMERSSLÖJD, m. 3. Hvarje slags finare handarbete, som göres af fruntimmer och fordrar mera konst och färdighet, än de vanliga simpla qvinliga sysslorna.

FRUNTIMMERSSMYCKE, n. 4. Sådant slags smycke, som endast begagnas af fruntimmer.

FRUNTIMMERSSTIL, m. 2. 1) Sådan slags handstil, som fruntimmer vanligtvis hafva, d. v. s. ojemn, illa formad och mer eller mindre svårläslig. — *Motstycke:* Karlstil. — 2) Sådant slags skrifsätt, i afseende på stafning och grammatik, som vanligen utmärker fruntimmer, d. v. s. förrådande mycken okunnighet och vissa egenheter i dessa afseenden.

FRUNTIMMERSSTRUMPA, f. 1. 1) Finare strumpa, gjord att begagnas af fruntimmer. — 2) (någon gång äfv.) Strumpa, gjord att begagnas af qvinnor (i allmänhet). — *Motstycke:* Mansstrumpa.

FRUNTIMMERSTYCKE, n. 4. (fam.) *Hafva f.*, vara omtyckt af fruntimmer.

FRUNTIMMERSVIN, n. 3. Sådant slags vin, som är passande för fruntimmer att dricka, d. v. s. sött, lättdrucket och svagt.

FRUSA, v. n. 1. Häftigt välla fram genom någon liten öppning. *Blodet f-r ur såret.* Förbindes ofta med partiklarna *fråm, út, úpp*, t. ex.: *Vattnet f-de fram genom låstappen. Blodet f-de ut genom både mun och näsa.* — *Syn.* Se *Strömma.* — *Frusande*, n. 4.

FRUSEN, part. pass. af *Frysa.* Som tillfrusit. *F-et vatten. En f. flod. F. mark*, hvari vattnet, som den innehåller, tillfrusit. *F. frukt*, hvars saft är eller varit tillfrusen. — *Adj.* 2. neutr. — *et.* (om menniskor och djur) Ömtålig, känslig för köld. *Vara mycket f. af sig. En f. stackare.*

FRUSENHET, f. 3. (mindre brukl.) Egenskapen att vara ömtålig för köld.

FRUSTA, v. n. 1. 1) (om hästar) Häftigt och med ett starkt ljud utdrifva luften genom näsborrarna. — 2) *F. út*, säges om menniskor, då de af någon orsak ofrivilligt genom mun och näsa häftigt gifva från sig något flytande ämne, som inkommit i munnen eller uppstigit ur magen. *Han kunde ej berga sig för skratt, utan f-de ut all soppan, som han nyss infört i munnen.* Kan äfv. sägas neutralt om sjelfva vätskan, t. ex.: *Han fick en så stark uppstigning af surt vatten, att det f-de ut genom båd' mun och näsa.* — *F. út* betyder äfv. detsamma som *Fläsa út.*

FRUSTUGA, f. 1. Sednare tiders benämning på det särskilta rum (i fornspråket *Skemma* eller *Herbergi*), der husets döttrar vistades med sina tärnor och sysselsatte sig med allehanda fruntimmersarbeten. Äfv. Jungfrubur.

FRYNTLIG, fry'nntligg, a. 2. (af t. *freundlich*) Gladlynt och vänlig. *En f. man. F. min, blick, uppsyn, ton, röst.* — *Syn.* Se *Vänlig.* — *Fryntligt*, adv.

FRYNTLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fryntlig. — *Syn.* Se *Vänlighet.*

FRYSA, v. n. 3. Ind. pres. sing. *Fryser;* pl. *Frysa.* Impf. sing. *Frös;* pl. *Fröso.* Imper. sing. *Frys;* pl. *Frysen.* Konj. impf. *Fröse.* Sup. *Frusit.* Part. pres. *Frysande;* part. pret. *Frusen.* 1) (om flytande ämnen) Genom köld förvandlas till is. *Vattnet f-ser. Det var så stark köld, att vinet, brännvinet frös. Qvicksilfret f-ser*, när det vid hög köldgrad antager fast form. *F. bórt, fást*, se *Bortfrysa, Fastfrysa. F. igén, ti'll*, se *Tillfrysa. F. igénom*, helt och hållet, ända till bottnen, förvandlas till is. *F. ihóp*, se *Hopfrysa. F. i'n, i'nne*, blifva instängd af is (vanligare: *Blifva infrusen*). *F. sö'nder*, säges om käril, som springa sönder, då den i dem inneslutna vätskan fryser. — Impersonelt säges: *Det f-ser* ell. *f-ser på*, är så kallt i luften, att vattnet fryser. — 2) Säges om fasta kroppar, isynnerhet växter, som genom köldens inflytande undergå den förändring, att uti dem innehållna vätskor, safter förvandlas till is. *Marken har frusit i natt. Jorden är stundom frusen till flera alnars djup. Potatisen, frukten har frusit af den starka kölden. När frukt f-ser, blir den skämd.* — *F. bórt*, se *Bortfrysa.* — 3) (om menniskor och djur) Erfara en obehaglig, plågsam känsla af köld i kroppen. *När det är kallt, f-ser man, om man icke är väl klädd. F. om händer och fötter. F. fingrarna af sig*, mista fingrarna till följe deraf, att de blifvit förfrusna och måst amputeras. *F. ihjél*, se *Ihjelfrysa.* — 4) Under frossfeber vara utsatt för frossan (bem. 4). *Han f-ser hvar dag, hvar annan, hvar tredje dag.*

FRYSJORD, f. 2. (mindre brukl.) Frusen jord.

FRYSKALL, a. 2. *Det är f-t*, luften är så kall, att vattnet fryser.

FRYSNING, f. 2. Den naturverkning, hvarigenom flytande ämnen, växter, jordprodukter o. s. v. frysa; jfr. *Frysa*, 1 o. 2.

FRYSPUNKT, m. 3. (fys.) Den punkt eller det streck på termometerskalan, som utvisar, att vattnet fryser, när qvicksilfret i röret fallit till densamma; den temperaturgrad, vid hvilken vattnet fryser. *Termometern har fallit till f-en, står så och så många grader öfver eller under f-en. Öfver f-en*, värma; *under f-en*, köld. Kallas, på termometern, äfv. Nollpunkten.

FRÅ, (gam.) se *Från.*

FRÅGA, f. 1. 1) Framställning till någon, innehållande begäran om svar till underrättelse, upplysning eller för att vinna bekräftelse i sin mening. *Göra någon en f. om en sak. Öfverhopa någon med f-gor. Min f. förblef obesvarad. Svara på min f. Framställd i f-gor och svar.* (Iron.) *Det var en f.!* det var enfaldigt frågadt. — *Syn.* Spörsmål. — 2) (gram.) Sats, som innehåller en sådan framställning. *F-n är antingen direkt eller indirekt.* — *Syn.* Frågande sats, Frågesats. — 3) (ret.) Talfigur, då man frågar, icke af tvifvel, utan med full öfvertygelse, hvilken man derigenom på ett kraftigare sätt söker uttrycka, t. ex.: *Hvartill dessa omvägar, då de icke behöfvas, för att uppnå målet?* — 4) Uppgifvet ämne för granskning, undersökning; allmän eller enskilt angelägenhet, som är under öfverläggning eller hvarom tvistas. *En f. i logiken, i matematiken, i lagfarenheten. En enkel, svår, vigtig, kinkig, invecklad f. Framställa, väcka, framkasta, undersöka, granska, öfverlägga om, afgöra en f. En politisk f. Den tyska, den schleswig-holsteinska f-n. F-n är nu icke om det, utan om en annan sak. Derom är icke f.*, det är icke derom vi tala, öfverlägga, o. s. v. *Derom blir f.*, det kommer till tals, derom kommer att öfverläggas, det kommer under granskning, betraktande, afgörande. *Det är, blir en annan f.*, det är en sak, ett ämne, som icke hör hit, som är af helt annan beskaffenhet. *Är f-n om att ljuga, så är han mästare*, i ljuga är han m. *Det är utan f.*, helt visst, helt säkert, t. ex.: *Det är utan f., utan all f., att han var der. Ingå i f-n om*, undersöka f. o. *Sätta i f.* (äfv. *Ifrågasätta*), yttra tvifvel, tvifla om, betvifla, t. ex.: *Huru kan man sätta någonting sådant i f.? Vara i f.* (äfv. *Ifrågavara*), vara föreslagen, vara ämne för granskning, öfverläggning, t. ex.: *En jernväg är i f. Komma i f.* (äfv. *Ifrågakomma*), föreslås, göras till föremål för granskning, rådplägning, t. ex.: *En ansökan hos regeringen om lån af staten har kommit i f. Det kommer aldrig i f.*, derom blir aldrig tal, det kommer aldrig att föreslås, påtänkas; det händer aldrig. Bildar flera sammansättningar, såsom: Samvetsfråga, Samhällsfråga, Ersättningsfråga, Tvistefråga, m. fl. — *Syn.* Uppgift, (Tal, Tvifvel).

FRÅGA, v. a. 1. o. (i talspråket) 2. Göra fråga (eller frågor). Jfr. *Fråga*, 1. *Om jag törs f., hvarifrån kommer ni? Det f-s, om herrn är hemma. F. någon om en sak. F. husbonden derom. F. efter någon*, fråga, hvar någon är, vistas, hur han mår, befinner sig, om han är i lifvet. — *F. e'fter*, bekymra sig om, bry sig om. Brukas med negation eller i direkt fråga, t. ex.: *Jag f-r icke efter honom eller hvad han säger.*

Hvad f-r jag efter honom? Han f-r ej efter, om han blir illa känd, blott han förtjenar bra med penningar. Det f-r jag icke efter. Ej f. efter, hvad man gör. (*Syn.* Se *Bry sig om.*) — *F. på en vara,* begära att få veta priset derpå. — *F. till råds,* se *Rådfråga.* — *F. ut,* se *Utfråga.* — *Syn.* (för *F. någon*) Spörja, Befråga, Tillfråga, Tillspörja; (för *F. om, efter något*) Omspörja, Efterspörja, Omfråga, Efterfråga, Befråga sig om. — *F. sig före,* genom frågor underrätta sig om, hvad man behöfver veta, då man vill företaga något. *F. sig vägen,* genom frågor söka göra sig underrättad om den väg, man bör följa.

FRÅGANDE, n. 4. Händelsen, omständigheten, att man gör frågor. *Ett beständigt, evigt f.*

FRÅGARE, m. 5. (mindre brukl.) En, som ofta gör frågor.

FRÅGMETOD, frå'gmetód, m. 3. Sättet att framställa ett ämne, att undervisa genom frågor och svar. [Frågemethod.]

FRÅGNING, f. 2. Handlingen, då man frågar.

FRÅGODAG, m. 2. Så kallas den söndag, före ett prestval, då församlingen af valförrättaren bör tillfrågas i åtskilliga för valets lagliga förrättande vigtiga omständigheter, och då äfven vallängden justeras.

FRÅGORD, n. 5. (gram.) Ord, som begagnas, för att utmärka en fråga. Skrifves äfv. Frågeord.

FRÅGPUNKT, m. 3. Särskilt punkt, afdelning af en fråga (bem. 1). Äfv. Frågepunkt.

FRÅGTECKEN, n. 5. (gram.) Skriftecken (?), som sättes i slutet af en frågande sats. Äfv. Frågetecken.

FRÅGVIS, a. 2. Som på ett otidigt sätt besvärar med många frågor, genom idkeligt frågande. *En f. menniska.*

FRÅGVISHET, f. 3. Egenskapen att vara frågvis.

FRÅN, prep. Se *Ifrån.* — I sammansättningar brukas alltid den förkortade formen *Från,* som då antingen är skiljaktigt eller oskiljaktigt och medför bemärkelsen af: *a*) Fränskiljande, t. ex.: *Frånlossa, frånslita, frånsåga;* — *b*) Aflägsnande från, t. ex.: *Frångå, frånsegla;* — *c*) Beröfvande, t. ex.: *Fråntaga, frånröfva, frånkänna.* — För skiljaktigheten i bruket af *Från* och *Ifrån,* se *Anm.* under *Ifrån.*

FRÅNBITA, v. n. 3. (böjes som *Bita*) Genom bitande frånskilja. — Äfv. *Bita ifrå'n.* — *Frånbitande,* n. 4.

FRÅNBRISTA, v. n. 3. (böjes som *Brista*) Genom att brista skiljas, lossna ifrån. — Äfv. *Brista ifrå'n.* — *Frånbristande,* n. 4.

FRÅNBRYTA, v. a. 3. (böjes som *Bryta*) Genom brytande frånskilja, frånlossa. — Äfv. *Bryta ifrå'n.* — *Frånbrytande,* n. 4. o. *Frånbrytning,* f. 2.

FRÅNBRÄNNA, v. a. 2. Genom bränning frånskilja. — Äfv. *Bränna ifrå'n.* — *Frånbrännande,* n. 4. o. *Frånbränning,* f. 2.

FRÅNBYTA SIG, v. r. (böjes som *Byta*) Genom byte afhända sig. — Äfv. *Byta frå'n sig.*

FRÅNBÄNDA, v. a. 2. Genom bändning frånskilja. — Äfv. *Bända ifrå'n.* — *Frånbändande,* n. 4. o. *Frånbändning,* f. 2.

FRÅNBÖJA, v. a. 2. Genom böjning aflägsna eller frånskilja. — Äfv. *Böja ifrå'n.* — *Frånböjande,* n. 4. o. *Frånböjning,* f. 2.

FRÅNBÖRDA, v. a. 1. (lagt.) Genom bördning frånköpa någon en egendom. Jfr. *Börda. F. någon en gård, ett hus.*

FRÅNDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) 1) Genom dragning frånskilja, aflägsna. — Äfv. *Draga ifrå'n.* — 2) Borttaga en del ifrån en summa, ett antal. — Vanligare *Draga ifrå'n.* — *Fråndragande,* n. 4. o. *Fråndragning,* f. 2.

FRÅNDÖMA, v. a. 2. 1) Genom laga dom afhända. *F. någon en omtvistad sak.* — 2) Se *Frånkänna,* 2. — *Fråndömande,* n. 4.

FRÅNFALLA, v. n. 3. (böjes som *Falla*) 1) Lossna ifrån och falla. — Äfv. *Falla ifrå'n.* — 2) (fig.) Dö. — Vanligare *Falla ifrå'n.* — *Syn.* Se *Dö.* — *Frånfallande,* n. 4.

FRÅNFORDRA, v. a. 1. Se *Affordra.*

FRÅNFÄLLE, n. 4. Aflidande, död. Brukas mest i skriftspråket, helst i juridisk stil. *Vid, efter mannens f.* — *Syn.* Se *Död.*

FRÅNGÅ, v. a. 2. (böjes som *Gå*) 1) Gå bort ifrån. *F. någon. F. ett arbete.* — Vanligare *Gå ifrå'n.* — 2) (fig.) *a*) *F. en anklagelse, ett rättegångsmål,* blifva frikänd. — Äfv. *Gå ifrå'n.* — *b*) (med negation) Neka. *Han kunde icke f., att . . . . Det kan jag icke f.* — Äfv. *Gå ifrå'n.* — V. n. (fig.) Förloras. *Han fick ersatt, hvad honom genom detta olagliga skifte f-tt,* hvad han derigenom förlorat.

FRÅNHUGGA, v. a. 3. (böjes som *Hugga*) Med yxhugg frånskilja. — Äfv. *Hugga ifrå'n.* — *Frånhuggande,* n. 4. o. *Frånhuggning,* f. 2.

FRÅNHÅLLA, v. n. 3. (böjes som *Hålla*) 1) Hålla på litet afstånd ifrån. — Vanligare *Hålla ifrå'n.* — 2) (föga brukl.) Se *Afhålla,* 2.

FRÅNHÄKTA, v. a. 1. Se *Afhäkta.* — Äfv. *Häkta ifrå'n.* — *Frånhäktande,* n. 4. o. *Frånhäktning,* f. 2.

FRÅNHÄLLA, v. a. 2. Se *Afhälla,* 1. — Äfv. *Hälla ifrå'n.* — *Frånhällande,* n. 4. o. *Frånhällning,* f. 2.

FRÅNHÄST, m. 2. Häst, som är förspänd till höger. — Jfr. *Åthäst.*

FRÅNKAPA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Afkapa.*

FRÅNKLIPPA, v. a. 2. Genom klippning frånskilja. — Äfv. *Klippa ifrå'n.* — *Frånklippande,* n. 4. o. *Frånklippning,* f. 2.

FRÅNKLYFVA, v. a. 3. (böjes som *Klyfva*) Genom klyfning frånskilja. — Äfv. *Klyfva ifrå'n.* — *Frånklyfvande,* n. 4. o. *Frånklyfning,* f. 2.

FRÅNKNIPA, v. a. 3. (böjes som *Knipa*) Se *Afknipa,* 4.

FRÅNKNYTA, v. a. 3. (böjes som *Knyta*) Genom knytning frånskilja, afdela ifrån. — Äfv. *Knyta ifrå'n.* — *Frånknytande,* n. 4. o. *Frånknytning,* f. 2.

FRÅNKNÄPPA, v. a. 2. Frånlossa någonting, som är påknäppt. — Äfv. *Knäppa ifrå'n.* — *Frånknäppande,* n. 4. o. *Frånknäppning,* f. 2.

FRÅNKOMMA, v. n. 3. (böjes som *Komma*) (fig.) Befrias, slippa ifrån. — Vanligare *Komma ifrå'n.*

FRÅNKRÖKA, v. a. 2. Genom krökning aflägsna ifrån eller frånskilja. — Äfv. *Kröka ifrå'n.* — *Frånkrökande,* n. 4. o. *Frånkrökning,* f. 2.

FRÅNKÄNNA, v. a. 2. 1) (mindre brukl.) Se *Frándöma.* — 2) (fig.) Förklara, att man anser någon ej äga vissa egenskaper. *F. någon all bildning, allt förstånd.* — *Frånkännande,* n. 4.

FRÅNKÖPA, v. a. 2. Köpa något af någon.

FRÅNKÖRA, v. a. 2. Köra bort ifrån. *Medan vi voro inne på värdshuset, f-rde han oss.* — Vanligare *Köra ifrå'n.*

FRÅNLANDSVIND, m. 2. (sjöt.) Vind, som blåser ifrån närmast liggande land.

FRÅNLOCKA, v. a. 1. 1) Genom lockande förmå (ett djur) att lemna någon. *F. någon hans hund.* — Vanligare *Locka frå'n.* — 2) (fig.) *a*) Genom lockelser förmå någon att öfvergifva (husbonde, anförare, o. s. v.). *F. någon en tjenare. F. en fältherre dess soldater.* — Ledigare *Locka frå'n.* — *b*) Se *Aflocka.* — Äfv. *Locka frå'n.*

FRÅNLOSSA, v. a. 1. Göra lös något, som varit fästadt, bundet eller fogadt vid något. — Äfv. *Lossa ifrå'n.* — *Frånlossande*, n. 4. o. *Frånlossning*, f. 2.

FRÅNLOSSNA, v. n. 1. Blifva lös ifrån något, hvarvid det varit fästadt, bundet eller fogadt. — Äfv. *Lossna ifrå'n.* — *Frånlossnande*, n. 4.

FRÅNLURA, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Aflura.* — Äfv. *Lura frå'n.* — *Frånlurande*, n. 4.

FRÅNLYFTA, v. a. 1. o. 2. Lyfta bort ifrån något. — Äfv. *Lyfta ifrå'n.* — *Frånlyftande*, n. 4. o. *Frånlyftning*, f. 2.

FRÅNLÖPA, v. a. 3. (böjes som *Löpa*) (mindre brukl.) Löpa bort ifrån. *Han har f-lupit sitt arbete.* — Vanligare *Löpa ifrå'n.*

FRÅNLÖSA, v. a. 2. Lösgöra något, som varit fastgjordt vid ett föremål. — Äfv. *Lösa ifrå'n.* — *Frånlösande*, n. 4. o. *Frånlösning*, f. 2.

FRÅNNARRA, v. a. 1. Se *Afnarra.* — Äfv. *Narra frå'n.*

FRÅNNYPA, v. a. 3. (böjes som *Nypa*) Se *Bortnypa, Afnypa,* 2. — Äfv. *Nypa ifrå'n.* — *Frånnypande*, n. 4. o. *Frånnypning*, f. 2.

FRÅNPANTA, v. a. 1. Se *Afpanta.*

FRÅNPLOCKA, v. a. 1. Plockande fråntaga, afhända, beröfva. — Äfv. *Plocka frå'n.*

FRÅNPLÖJA, v. a. 2. Vid plöjning föra plogen in på grannens ägor och sålunda beröfva denne åkerjord. *Han har f-jt mig ett godt stycke åker.*

FRÅNPROCESSA, v. a. 1. Se *Afprocessa.* — Äfv. *Processa frå'n.*

FRÅNRESA, v. n. 2. (föga brukl.) Resa bort ifrån. — Vanligare *Resa ifrå'n.*

FRÅNRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Rifva*) Rifva bort ifrån. — Äfv. *Rifva ifrå'n.* — *Frånrifvande*, n. 4. o. *Frånrifning*, f. 2.

FRÅNROFFA, v. a. 1. Genom rofferi afhända. — Äfv. *Roffa frå'n.*

FRÅNRUTTNA, v. n. 1. Förruttna och falla ifrån.

FRÅNRYCKA, v. a. 2. 1) Genom ryckande frånskilja något, som varit fästadt vid ett föremål. — Äfv. *Rycka ifrå'n.* — 2) Rycka bort något ifrån någon. *F. någon en näsduk.* — Äfv. *Rycka frå'n.* — 3) (fig.) Våldsamt, fiendtligt beröfva. *F. någon ett tillfälle till förtjenst. F. fienden en provins.* — Mindre ofta *Rycka frå'n.* — *Frånryckande*, n. 4. o. *Frånryckning*, f. 2. (båda endast för bem. 1).

FRÅNRÄKNA, v. a. 1. 1) Minska en summa, ett antal, med en del deraf. — *Syn.* Afdraga, Afkorta, Afräkna. — 2) Vid räknande af föremål bedrägligt afhända någon ett visst antal deraf. *Vid delningen af kräftfångsten f-de han mig hela två tjogen.* — 3) (fig.) Se *Afräkna,* 3. — För alla bem. brukas äfv. *Räkna frå'n.*

FRÅNRÖFVA, v. a. 1. 1) Röfva något ifrån någon. *Banditerne f-de mig alla penningar, jag medförde på resan.* — 2) (fig.) Afhända. *F. någon dess egendom, dess lugn.* — *Syn.* Se *Fråntaga.* — För begge bem. äfv. *Röfva frå'n.* — *Frånröfvande*, n. 4.

FRÅNSE, v. a. 2. (böjes som *Se*) Ej taga i betraktande. lemna utan uppmärksamhet. — Nytt ord, föga brukligt, mest i litterär stil; bildadt efter det tyska *wegsehen* (*von etwas*).

FRÅNSEGLA, v. a. 1. Segla bort ifrån. — Äfv. *Segla ifrå'n.*

FRÅNSIDA, f. 1. 1) Den sidan af ett föremål, som har motsatt läge till den, hvilken är vänd framåt. — *Syn.* Baksida. — 2) Den sida på mynt, som är motsatt till bildsidan (se d. o.). (Fig.) *F-n af medaljen*, den fula, elaka sidan af en sak, af en person eller ett förhållande. — 3) (på väg) Höger sida för en körande eller ridande. *Häst, som går på f-n,* se *Frånhäst.*

FRÅNSIKTA, v. a. 1. Genom siktning frånskilja. — Äfv. *Sikta frå'n.* — *Frånsiktande*, n. 4. o. *Frånsiktning*, f. 2.

FRÅNSILA, v. a. 1. Genom silning frånskilja. — Äfv. *Sila frå'n.* — *Frånsilande*, n. 4. o. *Frånsilning*, f. 2.

FRÅNSKAFVA, v. a. 1. Genom skafning frånskilja. — Äfv. *Skafva frå'n.* — *Frånskafvande*, n. 4. o. *Frånskafning*, f. 2.

FRÅNSKAKA, v. a. 1. Genom skakning frånskilja. — Äfv. *Skaka frå'n.* — *Frånskakande*, n. 4. o. *Frånskakning*, f. 2.

FRÅNSKIFTA, v. a. 1. Genom skifte frånskilja eller afhända. — Äfv. *Skifta frå'n.* — *Frånskiftande*, n. 4. o. *Frånskiftning*, f. 2.

FRÅNSKILJA, v. a. 2. Skilja något ifrån ett annat, hvarmed det varit förenadt. — Äfv. *Skilja frå'n.* — *Syn.* Se *Afskilja.* — *Frånskiljande*, n. 4.

FRÅNSKJUTA, v. a. 3. (böjes som *Skjuta*) Skjuta undan, bort ifrån ett ställe. *F. regeln*, skjuta tillbaka regeln, som stängt en dörr. — Äfv. *Skjuta frå'n.* — *Frånskjutande*, n. 4. o. *Frånskjutning*, f. 2.

FRÅNSKRAPA, v. a. 1. Genom skrapning frånskilja. — Äfv. *Skrapa frå'n.* — *Frånskrapande*, n. 4. o. *Frånskrapning*. f. 2.

FRÅNSKRUFVA, v. a. 1. Genom tillbakaskrufning frånlossa, frånskilja. — Äfv. *Skrufva ifrå'n.* — *Frånskrufvande*, n. 4. o. *Frånskrufning*, f. 2.

FRÅNSKRÄDA, v. a. 2. Se *Afskräda.* — Äfv. *Skräda frå'n.* — *Frånskrädande*, n. 4. o. *Frånskrädning*, f. 2.

FRÅNSKÄRA, v. a. 3. (böjes som *Skära*) Genom skärning afskilja. — Äfv. *Skära ifrå'n.* — *Frånskärande*, n. 4. o. *Frånskärning*, f. 2.

FRÅNSKÖLJA, v. a. 2. Se *Afskölja*, 1. — Äfv. *Skölja frå'n.* — *Frånsköljande*, n. 4. o. *Frånsköljning*, f. 2.

FRÅNSLAGNING, f. 2. Handlingen, då man frånslår, då något frånslås.

FRÅNSLIPPA, v. n. 3. (böjes som *Slippa*) Sakta och oförmärkt af sig sjelft lossna och frånfalla. — Äfv. *Slippa ifrå'n.* — *Frånslippande*, n. 4.

FRÅNSLITA, v. a. 3. (böjes som *Slita*) Slita något bort ifrån något annat, hvarmed det varit förenadt. — Äfv. *Slita ifrå'n.* — *Syn.* Afslita, Lösslita. — *Frånslitande*, n. 4. o. *Frånslitning*, f. 2.

FRÅNSLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) Slå till något så, att det lossnar och frånfaller. — Äfv. *Slå ifrå'n.* — *Frånslående*, n. 4.

FRÅNSLÄGTAS, v. d. 1. (föga brukl.) Se *Vanslägtas*.

FRÅNSMYGA, v. a. 3. (böjes som *Smyga*) I smyg fråntaga. *F. en något.* — Äfv. *Smyga från*.

FRÅNSMÄLTA, v. a. 2. Genom smältning frånskilja. — Äfv. *Smälta ifrån*. — ***Frånsmältande***, n. 4. o. ***Frånsmältning***, f. 2.

FRÅNSNAPPA, v. a. 1. Hastigt och oförmodadt fråntaga. — Mindre ofta *Snappa från*.

FRÅNSNATTA, v. a. 1. Genom snatteri fråntaga, beröfva. — Äfv. *Snatta från*.

FRÅNSPARKA, v. a. 1. Med stöt af foten frånlossa. — Äfv. *Sparka ifrån*. — ***Frånsparkande***, n. 4. o. ***Frånsparkning***, f. 2.

FRÅNSPRINGA, v. a. 3. (böjes som *Springa*) Springa bort ifrån. — Vanligare *Springa från*.

FRÅNSPRÄNGA, v. a. 2. Genom sprängning frånlossa. — Äfv. *Spränga ifrån*. — *Syn.* Afspränga, Lösspränga, Bortspränga. — ***Frånsprängande***, n. 4. o. ***Frånsprängning***, f. 2.

FRÅNSPRÄTTA, v. a. 1. o. 2. Genom sprättning frånskilja. — Äfv. *Sprätta ifrån*. — ***Frånsprättande***, n. 4. o. ***Frånsprättning***, f. 2.

FRÅNSPÄNNA, v. a. 2. 1) Se *Afspänna*, 1. — 2) ***F. hästarna***, lösgöra hästar, som varit förspända för en vagn. — För begge bem. säges äfv. *Spänna ifrån*. — ***Frånspännande***, n. 4. o. ***Frånspänning***, f. 2.

FRÅNSTJÄLA, v. a. 3. (böjes som *Stjäla*) 1) Stjäla något ifrån någon. ***Man har f-stulit mig hela min kassa.*** — 2) (fig.) Utan lof fråntaga. — För begge bem. äfv. *Stjäla från*.

FRÅNSTYRKA, v. a. 2. (föga brukl.) Se *Afstyrka*.

FRÅNSTÄNGA, v. a. 2. 1) Genom stängsel, stängning afhålla från. — 2) (fig.) Hindra från, utesluta från. — För begge bem. brukas vanligtvis *Stänga ifrån*. — ***Frånstängande***, n. 4. o. ***Frånstängning***, f. 2.

FRÅNSTÖTA, v. a. 2. 1) Stöta bort, undan, ut ifrån. ***F. en båt***, stöta ut den ifrån en brygga, bort ifrån sidan af ett fartyg, o. s. v. — Vanligare *Stöta från*. — 2) (fig. absolut) Förefalla vidrig, väcka ett obehagligt intryck. ***Ett ansigte, en blick, en min, som f-ter.*** — Part. akt. ***Frånstötande*** brukas för denna bem. nästan adjektivt, under betydelsen af: Vidrig, motbjudande, t. ex.: ***Ett f-t ansigte, en f. min, blick***, o. s. v. — ***Frånstötande***, n. 4.

FRÅNSTÖTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man frånstöter eller något frånstötes. — 2) (fys.) Se ***Repulsion***.

FRÅNSUGA, v. a. 3. (böjes som *Suga*) Genom sugning afskilja, utdraga från. — Äfv. *Suga från*.

FRÅNSÅGA, v. a. 1. Genom sågning afskilja. — Äfv. *Såga ifrån*. — ***Frånsågande***, n. 4. o. ***Frånsågning***, f. 2.

FRÅNSÅLLA, v. a. 1. Genom sållning frånskilja. — Äfv. *Sålla från*. — ***Frånsållande***, n. 4. o. ***Frånsållning***, f. 2.

FRÅNSÄGA SIG, v. r. 2. (böjes som *Säga*) Se *Afsäga sig*.

FRÅNSÄLJA, v. a. 2. (böjes som *Sälja*) 1) Genom försäljning afsöndra. ***F. ett par hemman, som ligga under ett gods.*** — 2) ***F. sig***, genom försäljning afhända sig. — ***Frånsäljande***, n. 4. o. ***Frånsäljning***, f. 2. (båda för bem. 1).

FRÅNSÖNDRA, v. a. 1. Se *Afsöndra*, 1. — Äfv. *Söndra ifrån*. — ***Frånsöndrande***, n. 4. o. ***Frånsöndring***, f. 2.

FRÅNTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) 1) Löstaga en del ifrån något helt. ***F. ett af vagnshjulen.*** — Äfv. *Taga ifrån*. — 2) Med handkraft eller emot ens vilja taga något ifrån någon. ***Han f-tog mig boken med våld. F. en något, då han sofver.*** — *Syn.* Borttaga, Frånröfva. — 3) (fig.) Emot lag och rätt beröfva. ***F. någon allt hvad han äger och har.*** — För bem. 2 o. 3 äfv. *Taga från*. — *Syn.* Beröfva, Afhända. — 4) (föga brukl.) Se *Undantaga*. — ***Fråntagande***, n. 4. o. ***Fråntagning***, f. 2. (båda för bem. 1).

FRÅNTRÄDA, v. a. 2. (fig.) Skilja sig ifrån. ***F. ett förbund.*** — Äfv. *Träda från*. — ***Frånträdande***, n. 4.

FRÅNTRÖSKA, v. a. 1. Genom tröskning frånskilja. — Äfv. *Tröska från*. — ***Fråntröskande***, n. 4. o. ***Fråntröskning***, f. 2.

FRÅNTÖA, v. n. 1. Genom töväder frånlossna.

FRÅNVARANDE, a. 4. Som ej är närvarande på ett ställe. Brukas ofta substantivt, t. ex.: ***De f. få åtnöja sig med de närvarandes beslut.***

FRÅNVARO, f. sing. oböjl. (egentl. gam. dativ) Vistelse på annan ort än den, hvarom fråga är. ***I, under hans f. hände, att . . . .*** — *Syn.* Bortovaro.

FRÅNVEXLA, v. a. 1. Vid vexling (af mynt) ådraga förlust af. ***Jag gaf honom 10 R:dr B:ko att vexla, och han f-de mig hela 5 riksdalerna.*** — Äfv. *Vexla från*.

FRÅNVIKA, v. a. 3. (böjes som *Vika*) Genom vikning aflägsna från. — Äfv. ***Vika ifrån***. — ***Frånvikande***, n. 4. o. ***Frånvikning***, f. 2.

FRÅNVINNA, v. a. 3. (böjes som *Vinna*) Vinna något ifrån någon. ***Han har f-vunnit mig hela min kassa.***

FRÅNVRIDA, v. a. 3. (böjes som *Vrida*) Genom vridning frånskilja. — Äfv. ***Vrida ifrån***. — ***Frånvridande***, n. 4. o. ***Frånvridning***, f. 2.

FRÅNVÄGA, v. a. 2. Genom vägning ådraga förlust af. ***Han f-vägde sin principal hela 2 S:𝔗 tackjern.***

FRÅNVÄLTA, v. a. 1. o. 2. eller

FRÅNVÄLTRA, v. a. 1. Vältra bort ifrån. — Äfv. *Vältra från*. — ***Frånvältrande***, n. 4. o. ***Frånvältring***, f. 2.

FRÅNVÄNDA, v. a. 2. Se ***Bortvända*** o. ***Afvända***. — Äfv. ***Vända från***. — ***Frånvändande***, n. 4. o. ***Frånvändning***, f. 2.

FRÅNVÄNJA, v. a. 2. (böjes som *Vänja*) Se *Afvänja*. — Äfv. ***Vänja från***.

FRÅNVÄXA, v. a. 2. (böjes som ***Växa***) Under det man växer upp, glömma (vanor, bruk, o. s. v.), öfvergifva (sällskap, m. m.). — Vanligare ***Växa från***.

FRÅSSA, v. n. 1. (ursprungl. ***Frålsa***, freqventativ af ***Fräta***) Äta glupskt och öfverdrifvet mycket. (Fig.) ***F. i något***, öfverdrifvet njuta deraf, ohejdadt öfverlemna sig deråt, t. ex.: ***F. i nöjen, i njutningar, i vällust.*** [Frossa.]

FRÅSSANDE, n. 4. Förhållandet, omständigheten, att man fråssar (både egentl. o. fig.). — *Syn.* Fråsseri. — ***Adj. p.*** 1. (fig.) Öfvergifvet begärlig, glupsk. [Fross—.]

FRÅSSARE, m. 5. En, som öfverlåter sig åt fråsseri (både egentl. o. fig.). [Fross—.]

FRÅSSERI, n. 3. 1) Öfverdrifven njutning af födoämnen. *F. och dryckenskap.* — 2) (fig.) Öfverdrifven njutning af hvad som helst. *F. i nöjen, i vällust.* [Fross —.]

FRÄCK, a. 2. 1) Som i tal och åtbörder visar öppet trots för lag, samvete, dygd, anständighet och seder. *En f. brottsling, bof, skurk, lögnare, bedragare. En f. och liderlig qvinna.* — 2) Som uttrycker, röjer, tillkännagifver fräckhet. *Ett f-t ansigte. F. min, blick. F-a ord. F-t tal, uppförande.* — *Syn.* (för begge bem.) Oförskämd, Oblyg, Oförsynt, Djerf, Trotsig, Näsvis, Tilltagsen.

Anm. Ordet hette i fornspråket *Frækinn* och betydde då *Modig, Oförfärad*, men har sedan fått sin nuvarande dåliga bemärkelse, på samma sätt som Djerf, jemte sin ursprungliga goda, äfven fått en dålig betydelse.

FRÄCKHET, f. 3. Egenskapen att vara fräck. *Visa mycken f. i sitt uppförande. Svara med f.* — *Syn.* Oförskämdhet, Oblyghet, Oförsynthet, Djerfhet, Trots, Trotsighet.

FRÄCKT, adv. På ett fräckt sätt, med fräckhet. *Bete sig f. Han svarade helt f., att ....* — *Syn.* Oförskämdt, Oblygt, Oförsynt, Djerft, Trotsigt.

FRÄJD, m. 3. sing. (af det gamla *Frægd*, namnkunnighet) Allmänna tankan om en persons sedliga egenskaper. *En man af god f. Hafva god, elak f.*, vara väl, illa känd. — *Syn.* Rykte. [Frejd, Frägd.]

FRÄJDA, v. a. 1. Göra berömd, fräjdad. *F. sitt namn genom stora bedrifter.* — Brukas endast i högre stil. — *Fräjdande*, n. 4. [Frejda, Frägda.]

FRÄJDAD, a. 2. (egentl. part. pass. af *Fräjda*) Namnkunnig, berömd. *En f. man.* — Har sammansättningarna Vidtfräjdad, Välfräjdad, Vanfräjdad. [Frejdad, Frägdad.]

FRÄJDSTOR, a. 2. Ganska fräjdad. — Nytt ord, brukadt endast i högre stil och poesi.

FRÄKEN, frä'kn, m. sing. indef. (bot.) 1) Växtslägte af Kryptogamerna. Equisetum. — 2) En art af detta slägte, allmän i kärr, vid åar, o. s. v. Kallas äfv. Knägräs, Ledgräs, Stroppelgräs, Roxne, Tårne. Equisetum fluviatile.

FRÄKENSYRA, f. 1. (kem.) Ett slags växtsyra i fräken (bem. 2).

FRÄKENTRÄD, n. 5. (bot.) Ett slags träd på Söderhafsöarna, som till formen liknar fräkenväxterna; har ovanligt hårdt, fast och tungt virke. Casuarina equisetifolia.

FRÄKNE, frä'kne, m. 2. pl. — *nar.* (brukas mest i plur.) Liten lefverbrun fläck, som till följe af solhettan uppkommer på huden hos somliga menniskor, mest i ansigtet och på händerna. *Hafva f-nar.*

FRÄKNIG, a. 2. Som har fräknar.

FRÄKNIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fräknig.

FRÄLSA, v. a. 1. o. 2. (i fornspråket *Frialsa, Frælsa*) Befria, rädda. *F. sitt lif, f. lifvet. F. någons lif. F. någon ifrån en stor fara. Fräls oss ifrån ondo. F. sin heder*, bevara den. (Gam.) *F. ett gods*, friköpa det ifrån vissa skatter, förskaffa det frälse natur. — *Syn.* Se *Befria.*

Anm. Grimm anser, att det gamla *Frialsa* är förkortadt af *Frihalsa*, från *Fri-hals*, hvilket i Fornhögtyskan betydde: Fri man (egentl. Fri hals). *Frälsa* skulle således ursprungligen hafva betydt Befria från träldom, det latinska Emancipare.

FRÄLSANDE, n. 4. Handlingen, då man frälser, då någon frälses. — *Syn.* Se *Befriande.*

FRÄLSARE, m. 5. 1) En, som frälser eller frälst. Brukas i denna mening sällan. — 2) Benämning, som tillägges kristna religionens stiftare, Jesus, emedan han frälser ifrån synd och syndastraff dem, som efterfölja hans lära. *Vår F. Jesus Christus.* Man säger äfv. i bestämd form *Frälsaren.* — *Syn.* Frälserman, Förlossare.

FRÄLSE, frä'llse, a. 1. oböjl. 1) (om person) *a*) Sades om den, som åtnjöt skattefrihet, emot skyldigheten att uppsätta häst och karl till krigstjenst. — *b*) Brukas nu någon gång i samma mening som Adelig, af adelig börd. — 2) (om jord) *a*) (ford.) Som åtnjöt frihet ifrån skatt emot rustningsskyldighet. — *b*) (nu) Som åtnjuter vissa friheter. — 3) *F. friheter*, sådana, som tillhöra Frälsejord. *F. natur*, se *Frälse*, n. A. 2.

FRÄLSE, n. (i gamla språket *Frælse*, frihet) A. 1) (ford.) Frihet ifrån skatt till kronan emot rustningsskyldighet. — 2) (nu) En egen jordnatur, hvars egenskap består deruti, att icke kronan, utan en enskilt ägare besitter räntan, dessutom förknippad med åtskilliga friheter, Frälse friheter kallade. — *Syn.* (för begge bem.) Frälserätt. — B. (i bestämd form, kollektivt) *Frälset: a*) (ford.) All den jord i riket, som hade skattefrihet emot åliggande rustningsskyldighet. Kallades äfv. *Verldsliga F-t* till skilnad ifrån *Andeliga F-t*, som åtnjöt ren skattefrihet utan motsvarande rustningsskyldighet. — *b*) (nu) All den jord i riket, hvars ränta äges icke af kronan, utan af en enskilt, och som derjemte åtnjuter vissa friheter (Frälse friheter). *Rent f.*, då både jord och ränta tillhöra samma person (till skilnad ifrån Frälse-skatte). — *Syn.* Frälseegendom. — 2) (ford.) De af landets besutne män, som rustade för sin jord och deremot åtnjöto skattefrihet. — 3) Brukas någon gång i samma mening som Adelsståndet.

FRÄLSEBREF, n. 5. Af regeringen utfärdadt öppet bref, hvarigenom någon försäkrades om åtnjutande af skattefrihet för sin jord, så länge han uppfyllde den åtagna rustningsskyldigheten.

FRÄLSEEGENDOM, m. 2. eller

FRÄLSEGODS, n. 5. Landtgods, som har frälse natur (se *Frälse, a*).

FRÄLSEGÅRD, m. 2. (föga brukl.) Se följ.

FRÄLSEHEMMAN, n. 5. (kam.) Hemman, som har frälse natur (se *Frälse, a*).

FRÄLSEJORD, f. 2. (kam.) Jord, som har frälse natur (se *Frälse, a*).

FRÄLSEMAN, m. 5. pl. — *män.* 1) (ford.) Jordägare, som emot åtagen rustningsskyldighet åtnjöt skattefrihet. — 2) (nu) *a*) (kam.) Den, som äger räntan af ett skattefrälse-hemman. — *b*) Adelsman.

FRÄLSEMANNARÄTT, m. 3. sing. En frälsemans fri- och rättigheter. *Innehafva under f.*, med åtnjutande af frälse friheter.

FRÄLSEQVARN, f. 2. Qvarn, som innehafves under frälsemannarätt.

FRÄLSERMAN, m. sing. (i kyrklig stil) Frälsare.

FRÄLSERÄNTA, f. 1. (kam.) Räntan af frälsejord, hvilken tillhör, ej kronan, utan enskilt man.

FRÄLSERÄTT, m. 3. eller

FRÄLSERÄTTIGHET, f. 3. 1) (ford.) Skattefrihet. — 2) Rättighet till räntan af frälsejord jemte dermed åtföljande frälse friheter.

FRÄLSESKATTE, frä'llseskåtte, n. sing. (kam.) Sådan frälsejord, der olika personer innehafva jorden och räntan.

FRÄLSESKATTEBONDE, m. 3. pl. — *bönder*. Bonde på frälseskattehemman.

FRÄLSESKATTEHEMMAN, n. 5. Hemman, som har frälseskatte natur.

FRÄLSESMIDE, frä'llsesmi'de, n. 4. (kam.) Skattefritt smide till viss procent, vid bruk, som ligga under frälse.

FRÄLSESTÅND, n. 5. sing. Se *Adelsstånd*.

FRÄLSETORP, n. 5. Torp under frälsejord.

FRÄLSEUTLAGOR, f. 1. pl. Utlagor af frälsejord.

FRÄLSNING, f. 2. Handlingen, då någon frälser; händelsen, omständigheten, att någon frälses. — *Syn.* Se *Befriande*.

FRÄMJA, v. a. 1. (af *Fram;* således egentl.: Bringa, föra framåt) Se *Befrämja*. — *Syn.* Se *Befordra*, 2, *a*. — *Främjande*, n. 4.

FRÄMLING, frä'mmlinng, m. 2. En, som vistas i ett land eller en ort, der han ej är född eller ej vunnit infödingsrätt. *Vara f. i ett land.* (Fig.) *Vi äro f-ar på jorden*, vistas der blott för en kort tid. *Vara f. i sitt eget land*, ej vara bekant med sitt eget födelselands förhållanden, tillstånd och seder.

FRÄMMAD, a. 2. Se *Främmande*.

FRÄMMADARTAD, a. 2. Af en främmande art, natur. — Nytt ord, bildadt efter det tyska *fremdartig* och begagnadt i litterär och vetenskaplig stil. — *Syn.* Heterogen.

FRÄMMANDE, a. 1. (ursprungl. *Främmad*, hvilket ännu allmänt brukas i många landsorter) 1) (om person) *a*) Som är ifrån ett annat land. *En f. prins har nyligen anländt. Ett f. folk. En f. nation. F. köpmän hafva icke samma frihet att idka handel i riket som inhemska.* — *Motsats:* Inländsk, Inhemsk. — *Syn.* Utländsk. — *b*) Som är ifrån en annan stad, ort (i samma land). *Det är mycket f. folk i staden, som i anledning af förmälnings-högtidligheterna hitkommit ifrån alla orter i riket.* — *c*) Som har sitt hem på annat ställe än det ifrågavarande; som icke tillhör samma hushåll. *Vi hafva fått f. folk i huset; det är några af grannarna, som kommit på besök.* — Brukas för denna bem. mest substantivt; se längre ned. — *d*) Som icke tillhör samma slägt, familj, bolag, samfund, sällskap, o. s. v. *Han har testamenterat sin egendom åt en f. person, emedan han icke unnade den åt sina slägtingar. Man bör icke yppa sällskapets hemligheter för f. personer. Låtom oss vara för oss sjelfva och icke släppa någon f. person in.* — *e*) Som ej känner (ställe eller person). *Jag är alldeles f. här på trakten. Ställa sig f. mot någon. De voro helt f. för hvarandra*, låtsade ej känna hvarandra. — *f*) Okunnig (i något). *Han är alldeles f. i denna vetenskap.* — *g*) Som icke blandar eller blandat sig i en sak, ej delaktig deri. *Jag är alldeles f. för denna intrig.* — *Syn.* Obekant (med). — 2) (om sak) *a*) Som tillhör, har afseende på annat land, annan nation. *Ett f. språk. F. lagar, seder. F. land, länder, riken, stater. F. trupper.* — *Motsats:* Inländsk, Inhemsk. — *b*) Som tillhör eller har afseende på andra personer, hvilka icke bo i samma stad, på samma ort eller ställe, icke hafva samma hem. *Det der är ett f. fartyg, icke hemma i vår stad. Det har kommit f. svin i ärtåkern.* — *c*) Obekant, okänd, ny, ovanlig. *Hatet är en för honom alldeles f. känsla. Kemien är en för honom alldeles f. vetenskap. En f. lära. Det torde förekomma dig f., att . . . .*, du torde förundra dig öfver, att . . . . — *d*) Som icke tillhör, har afseende på en sjelf, utan på andra; andras. *Man bör icke blanda sig i f. angelägenheter. F. penningar bör man icke röra.* — *e*) Annan, olika, skiljaktig. *Som är af f. art.* — *f*) (fys.) Af annan art. *F. kroppar, ämnen.* — *Syn.* Heterogen, Främmadartad. — *g*) Som ej har afseende på, är utan öfverensstämmelse med den sak, hvarom fråga är. *Detta är en omständighet, alldeles f. för saken*, som icke hör dit. *En afvikelse, f. för ämnet.* — *h*) Ej naturlig eller egen för en person, en sak. *En qvinna, som lånar f. behag.* — *S. c. 5.* 1) Person, som är ifrån annan ort, annan bostad, annat hem. *Det är en f., ett par f. der ute, som önska att få tala vid dig. Det är nu många f. på värdshuset.* Brukas ofta i obestämd form, t. ex.: *Det är f. hos honom*, en eller flere främmande personer. *Han har aldrig f. Jag väntar f. Der var mycket* (af) *f.* På detta sätt användt, antager ordet stundom natur af ett kollektivt neutrum, t. ex.: *Är ditt, ert f. qvar ännu? Vi ha fått ett mycket rart f. F-t har icke gått ännu. Leka f.*, säges om barn, då de på lek låtsa sig komma som främmande och göra besök; (fig.) ställa sig, som vore man främmande, obekant. — 2) Obekant, okänd person. *En f., som jag aldrig sett förr, kom mig till mötes.*

Anm. Ordet torde böra anses såsom tillkommet af ett gammalt adjektiv *Fiar-heimadur*, d. v. s. som har sitt hem fjerran, långt borta.

FRÄMRE, a. kompar. (af adv. *Fram*). Som är, befinner sig längre fram. *F. delen af hufvudet.* — Substantivt brukas äfv. stundom *De f.*

FRÄMST, a. superl. 1. (af adv. *Fram*) 1) Som är, befinner sig längst fram. *De f-a soldaterne i truppen.* Brukas ofta substantivt, t. ex.: *Han är alltid den f-e i leken.* (Fig.) *De f-e skola varda de ytterste*, de förnämste skola varda de ringaste, mest föraktade. — 2) (fig.) Förnämst. *Sitta i f-a rummet*, hafva öfversta, förnämsta platsen, hedersplatsen. — *Adv.* 1) I främsta rummet, på främsta platsen. *Gå, sitta f. Först och f.*, i främsta rummet, förnämligast. — 2) I början. *F. i boken.* — 3) Från framsidan, från och med de främsta, första, från början. *Börja f. i en bok.*

FRÄN, a. 2. Som gör ett skarpt och vedervärdigt stickande intryck på lukt- eller smaksinnet. *F. smak, lukt. Köttet af vissa sjöfåglar har en f. smak. Bockar och getter hafva en f. lukt. Fotsvett gifver ock en f. lukt.*

FRÄNDE, frä'nnde, m. 3. pl. *fränder*. 1) (ford.) *a*) Slägtinge. — *b*) Trogen vän. — 2) (nu) *a*) Person, genom äktenskapsförbindelse med någon beslägtad (befryndad). Begreppet af detta ord omfattar alla dem, som äro slägt med en gift person. *Mina f-r*, alla min hustrus eller mans, svågers eller svägerskas slägtingar. — Jfr. *Slägting.* — 2) Brukas stundom äfv. i samma bem. som Slägting. *Helsa f-r och vänner.*

FRÄNDSKAP, f. 3. 1) Det ömsesidiga förhållande, hvari fränder såsom sådana stå till hvarandra. Jfr. *Frände.* — 2) (kem.) Inre benägenhet hos kroppar att förena sig med hvarandra. — *Syn.* Affinitet, Förvandtskap.

FRÄNDSÄMJA, f. 1. 1) (ford.) Slägtskap. Deraf *Frändsämjospild*, blodskam. — 2) (nu, mindre brukl.) Sämja mellan slägt och fränder.

FRÄNHET, f. 3. Egenskapen att vara frän.

FRÄNKA, frä'nngka, f. 1. 1) (ford.) Qvinna, beslägtad med någon. — 2) (nu, föga brukl.

Qvinna, genom eget eller annans äktenskap med någon befryndad.

FRÄNT, fränt, adv. På ett fränt sätt. *Smaka, lukta f.*

FRÄS, n. 5. (fr. *Fraise*) Krusig fruntimmers-halskrage. Har sitt namn deraf, att den på visst sätt liknar ett kalfkrås (på franska äfven *Fraise*).

FRÄS, m. 3. (tekn.; fr. *Fraise*) Ett slags cylindrisk fil, som nyttjas till att på metallskifvor åstadkomma inskärningar, skuror och genombrytningar.

FRÄSA, v. n. 2. 1) Säges i allmänhet om det ljud, som uppkommer, då af en eller annan orsak (kokning, häftig skakning eller upprörning o. s. v.) en stor mängd helt små luftblåsor bilda sig i en vätska, uppspringa till ytan och der sönderbrista så tätt efter hvarandra, att deraf blifver likasom ett enda ljud. *Vatten, som kokas, f-ser, nyss innan det kokar. Vatten f-ser äfven, om det slås på glödgadt jern, på en mycket het spiselhäll eller i brinnande eld. Smör och flott f. i stekpannan öfver elden: äfvenså, om de komma i elden. Vissa viner f. i glaset, sedan de blifvit islagna. Böljorna f., när de gå hvita vid storm. Många ämnen f. vid kemisk förening med andra.* — Man säger äfv.: *Elden f-ser, jernet f-ser,* o. s. v., ehuru det egentligen alltid är någon vätskas förflygtigande, som förorsakar ljudet. — *F. úpp*, kasta upp en mängd helt små luftblåsor, hvilka på ytan springa sönder. — I fig. mening säges: *Det är så hett, så kallt, att det f-ser om öronen*, ytterst hett, kallt. *Kulorna f. om öronen*, hvina o. ö. — 2) Säges om det läte, som kattor låta höra, när de blifva retade eller rädda, emedan det liknar ljudet af en fräsande vätska.

FRÄSANDE, n. 4. o. (mera brukl.) FRÄSNING, f. 2. Ljudet, då något fräser eller en katt höres fräsa.

FRÄTA, v. a. 2. (betyder ursprungligen *Äta*) 1) Säges om syror och dylika skarpa ämnen, som småningom utifrån ytan inåt upplösa och förstöra andra kroppar. *Skedvatten f-ter jern; rost likaså. F. áf, bórt,* se *Affräta, Bortfräta. F. i'n* ell. *F. sig i'n*, frätande intränga i ett ämne, t. ex.: *Skedvattnet har f-tt djupt in.* — *F. igènom*, se *Genomfräta.* — *F. omkri'ng sig*, frätande utbreda sig rundt omkring. *F. sö'nder, ùndan, úpp,* se *Sönderfräta*, &c. — *F. sig út*, genom frätning tränga sig ut. — *Syn.* Tära. — 2) (fig.) Plåga och liksom förtära. *Sorg f-ter hjertat. F-s af harm, afund, oro, bekymmer, vrede. F. sig sjelf*, plåga sig sjelf, genom att nära någon skadlig lidelse eller känsla. — *Syn.* Tära, Förtära, Plåga, Qvälja.

FRÄTANDE, n. 4. Se *Frätning.* — *Adj.* 1. (egentl. part. af *Fräta*) 1) Som fräter, har frätande egenskap. *F. kraft, egenskap. Ett f. medel, pulver.* — 2) (fig.) Som plågar och liksom förtär. *En f. sorg, oro. Ett f. bekymmer. Ett f. samvete. En f. mask*, något som beständigt aggar, plågar och förtär, liksom masken gnager trä.

FRÄTMEDEL, n. 5. (kir.) Sådant medel, som har frätande egenskap, åstadkommer brand och förstöring af organisationen i de delar, med hvilka det kommer i beröring.

FRÄTNING, f. 2. Verkningen, då något fräter.

FRÄTSTEN, m. 2. (kir.) Kaustikt kali i fast form, hvilket begagnas som frätmedel. Bör ej förblandas med Helvetesstén (Lapis infernalis).

FRÄTSÅR, n. 5. Rötsår, som fräter omkring sig.

FRÖ, n. 4. 1) (bot.) Den del af växters frukt, som är bestämd till deras fortplantning, samt utgöres af sjelfva frökärnan och dess omklädnader. *Ört, som har ett, två, flera f-n. Gå i f.* säges en växt, då den hunnit så långt i sin utveckling, att fröen börja bilda sig. Ingår i en stor mängd sammansättningar, såsom: Hamp-, Rof-, Lin-, Kål-, Spenatfrö, m. fl. — *Syn.* Frökorn. — 2) (utan plur., kollektivt) Mängd af sådana frön utaf samma slag, samlade till såning. *Köpa, så f.* — Har alla de sammansättningar, som för bem. 1 kunna bildas. — 3) *F. i ett ägg*, ämne i ett ägg, hvaraf det blifvande djuret utbildas. — 4) (fig.) Det, hvaraf något uppkommer. *Lättja är ett f. till allt ondt. Utså f. till oenighet. Detta blir ett f. till tvedrägt.* — Bildar sammansättningarna Oenighetsfrö, Tvistefrö.

FRÖ, n. 4. Groda. Brukas numera icke i denna bem., som dock bibehåller sig i sammansättningarna Källfrö, Löffrö. Hette i äldre språket *Fröd*, i fornspråket *Freja.*

FRÖA SIG, v. r. 1. ell. FRÖAS, v. d. 1. Säges om en växt, då den börjar bilda frön.

FRÖBALJA, f. 1. Se *Ärtbalja.*

FRÖBILD, m. 3. sing. (bot.) Ett slags svamp på hvitkålsstammar. Sclerotium.

FRÖBLAD, n. 5. (bot.) Benämning på hvartdera af de bladdelar, som omsluta fröknoppen.

FRÖDD, a. 2. Säges om växter, som hafva till utsåning tjenliga frön.

FRÖDOSA, f. 1. Dosa, hvari frö förvaras.

FRÖDYFVEL, m. 2. pl. — *dyflar.* (nat. hist.) Ett slags insekt, som lägger sina ägg i fröknoppar. Mylabris.

FRÖFJUN, frö'fjùn, n. 5. (bot.) 1) Fjunstrå på ett frö. — 2) (kollektivt; allmännare) Samteliga dessa fjun på ett frö.

FRÖFODER, n. 5. (bot.) Se *Fröhus.*

FRÖFOG, m. 2. (bot.) Den fog, genom hvilken fruktdelarne äro före mognaden förenade.

FRÖFÄSTE, n. 4. (bot.) Den del af frukten, hvarvid fröen äro fästade.

FRÖGIFVANDE, a. 1. Säges om en växt, som sätter frön.

FRÖGULA, f. 1. (bot.) Ett gult ämne i frön, som mera sällan förekommer.

FRÖGÄDDA, f. 1. (fisk.) Så kallas de gäddor, som leka efter Isgäddan, till slutet af maj månad.

FRÖGÖMME, n. 4. (bot.) Se *Fröhus.*

FRÖHANDEL, m. sing. Handel med allehanda slags växtfrö.

FRÖHANDLARE, m. 5. o. — LERSKA, f. 1. En, som idkar fröhandel.

FRÖHINNA, f. 1. (bot.) Betäckande hinna på frön.

FRÖHUS, n. 5. (bot.) Fruktens yttre del, som omsluter fröen, och förut utgjort fruktämnets beklädnad.

FRÖHVITA, f. 1. 1) (bot.) Fast, köttigt, hornartadt, mjölgrynigt, merendels hvitt ämne i frön. — 2) (kem.) Ett eget grundämne, protein, förenadt med åtskilliga oorganiska kroppar, såsom fosforsyrad kalk, fosfor och svafvel.

FRÖHVITESUBSTANS, ---subbstànns, m. 3. Se *Fröhvita*, 2.

FRÖHYLLE, n. 4. (bot.) Växtdel på fröskal, bildad af frösträngen derigenom, att denna hos vissa växter utbreder sig öfver hela eller en del af fröet.

FRÖHYLSA, f. 1. (bot.) Enskaligt, mer eller mindre uppblåst frögömme, som öppnar sig längs

efter ena sidan, och har fröen fästade på ett eget, ifrån skalet skildt fäste. Kallas äfv. Balgkapsel. [- hölsa.]

FRÖHÅR, n. 5. (bot.) Hår på ytan af vissa frön.

FRÖJA, se *Freya.*

FRÖJD, f. 3. Glädje öfver det närvarande. *Vara belagen af f. Känna f. öfver något.* Brukas i talspråket mera sällan, deremot oftare i poesi och vältalighetsstil. — *Syn.* Se *Glädje.* [Frögd.]

FRÖJDA, v. a. 1. Förorsaka fröjd. *Denna nyhet f-r mig på det högsta. Gud f-jde själen!* d. v. s. Gud unne hans (hennes) själ ro! — uttryck, som ursprungligen nyttjades i from mening, när man talade om någon död, men som nu, i samma fall, säges i en sarkastisk, halft föraktlig mening, om någon död person, med hvilken man lefvat i missämja eller hvars lefverne i allmänhet man ej gillar. — *F.* nyttjas äfv. ofta impersonelt, t. ex.: *Det f-r mig rätt mycket, att du ändtligen börjar att vilja folka dig.* — *Syn.* Se *Glädja.* — *F. sig,* v. r. eller *Fröjdas,* v. d. 1) Känna fröjd. *F. sig öfver något. Nu f-r han sig!* nu triumferar han! — 2) (fig.) Frodas. *Säden f-r sig.* [Frögda.]

FRÖJDEBETYGELSE, f. 3. Se *Glädjebetygelse.*

FRÖJDEELD, m. 2. Se *Glädjeeld.*

FRÖJDEFEST, m. 3. Se *Glädjefest.*

FRÖJDEFULL, a. 2. Se *Glädjefull.*

FRÖJDERIK, a. 2. Se *Glädjerik.*

FRÖJDEROP, n. 5. Se *Glädjerop.*

FRÖJDESAL, m. 2. Sal, ställe, der man förlustar sig. Betyder i fig. mening och i kyrklig stil: den eviga saligheten, den himmelska glädjen. *Ur jemmerdalen, i f-en.*

FRÖJDESKRI, n. 4. Se *Glädjeskri.*

FRÖJDESÅNG, m. 3. Se *Glädjesång.*

FRÖJDESPRÅNG, n. 5. Se *Glädjesprång.*

FRÖJDETECKEN, n. 5. Se *Glädjetecken.*

FRÖJDETID, m. 3. Se *Glädjetid.*

FRÖKEN, f. 2. pl. *fröknar.* (af gamla tyska diminutivet *Fräuchen,* nu *Fräulein,* egentl.: liten fru) Hedersbenämning, som tillägges ett ogift adeligt fruntimmer, vare sig ungt eller gammalt, så väl i tilltal som äfven då man talar om en sådan person, *Min f., var så god! F. behagar erinra sig, att .... F. Boye skall i morgon afton låta höra sig på scenen.*

FRÖKNOPP, m. 2. (bot.) Ännu outbildadt och ej befruktadt frö, som genom frösträngen är fästadt vid fröfästet.

FRÖKORN, n. Se *Frö,* 1.

FRÖKRONA, f. 1. (bot.) Med frukten fast sammanväxt blomfoder, hvilket visar sig som en liten rand eller krona öfverst kring fruktens topp.

FRÖKÄRNA, f. 1. (bot.) Det inre af ett frö, innanför omklädnaderna, bestående antingen endast af växtämnet eller derjemte äfv. af fröhvita.

FRÖMJÖL, n. 5. (bot.) Mjöllikt ämne, som inneslutes i ståndarknapparna uti blommor, bestående af små stoftlika blåsor (*Frömjölskorn*), hvilka innesluta befruktningsvätskan.

FRÖNING, f. 2. (bot.) 1) Fröens utbildning hos en växt. — 2) Tiden derför. — *Ss. F-stid.*

FRÖREDNING, f. 2. (bot.) 1) Utvecklingen af frön eller groddkorn hos en växt. — 2) Samteliga fröredningsdelar (se följ.).

FRÖREDNINGSDELAR, m. 2. pl. (bot.) De delar, som hos växterna frambringa frön eller groddkorn.

FRÖSKIDA, f. 1. (bot.) Tvåvalvigt, oftast tvårummigt frögömme, som har fröen fästade i tvenne motsatta rader längs efter sidorna af det skiljeväggslika fröfästet.

FRÖSTRÄNG, m. 2. (bot.) Liten skaftlik växtdel, hvarmedelst fröknopparne äro fästade vid fröfästet.

FRÖSÅDD, m. 3. Utsåning af frön.

FRÖSÄTTNING, f. 2. Se *Fröredning,* 1.

FRÖTUFVA, f. 1. (bot.) Svampslägte, på gamla träväggar och i långa, smala, svarta tufvor. Sporodesmium.

FRÖÄRR, n. 5. (bot.) Det ställe på fröet, hvarest detsamma genom frösträngen varit fästadt vid fröfästet. Kallas äfv. Nafvelgrop.

FUBBEL, n. sing. (pop. o. fam.) Oskickligt beteende, då man har något för händer.

FUBBLA, v. n. 1. (pop. o. fam.) Bete sig oskickligt, då man har något för händer. — *Fubblande,* n. 4.

FUFFENS, füffnns, s. oböjl. (fam.) Se *Skälmstycke. Hafva f. för sig.*

FUCHS, FUCHSRÖD, FUCHSSVANSARE, se *Fux,* &c.

FUGA, fùga, f. 1. (i musik) Flerstämmigt tonstycke, hvari en sats (thema) under åtskilliga förändringar upprepas af den ena stämman efter den andra.

FUGERAD, fugèradd, a. 2. (i musik) Satt såsom en fuga.

FUKT, fuckt, m. 3. Säges om vatten eller vattenaktiga ämnen, då de uppfylla en fast kropps porer, eller om vattenångor, som uppfylla luften i ett stängdt rum. *Väggarne i rummet äro fulla med f. Det luktar f. i rummet.* — *Syn.* Fuktighet. [Fugt.]

FUKTA, fùckta, v. a. 1. Göra fuktig. *F. papper.* — *Syn.* Väta, Begjuta, Befukta. — V. n. 1) Vara fuktig. *Rummet f-r.* — 2) Betäckas med fukt, som slår ut. *Väggarne f.* Man säger i denna bem. äfv. *Fukta sig.* — *Syn.* Vätska sig. [Fugta.]

FUKTANDE, n. 4. Se *Fuktning,* f.

FUKTBRÄDE, n. 4. (boktr.) Bräde, hvarpå fuktadt papper lägges och hvarmed det betäckes.

FUKTEL, fùcktl, s. oböjl. (t. *Fuchtel,* föråldradt ord, som betyder värja) Fordom brukligt militäriskt bestraffningssätt, då soldaten undfick vissa slag med bar sabel utanpå kläderna. (Fig.) *Stå under ens f.,* vara underkastad ens godtycke och bestraffning.

FUKTER, fùcktr, m. 3. pl. (fam.) Knep, konstgrepp. [Fugter, Fuchter.]

FUKTIG, a. 2. Genomträngd af fukt (se d. o.). *Ett f-t papper, kläde. Väggarne i detta rum äro mycket f-a. F. jordmån, mark, luft. F-t rum,* der luften är fuktig. *F. väderlek,* då luften är fuktig. — *Syn.* Våt, Vätt, Däfven, Vätskig. [Fugtig.]

FUKTIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara fuktig. *Papperets, luftens, rummets f.* — *Syn.* Vätskighet, Däfvenhet. — 2) Se *Fukt. F-en i ett rum.* [Fugt —.]

FUKTKAMMARE, m. 3. pl. — *kamrar,* och FUKTRUM, n. 5. Kammare, rum på ett boktryckeri, der papper fuktas.

FUKTLA, fùcktla, v. a. 1. 1) Bestraffa med fuktel (se d. o.). — 2) (fig. fam.) Strängt tukta, gifva stryk. — *Fuktlande,* n. 4. o. *Fuktling,* f. 2.

FUKTNING, f. 2. Handlingen, då man fuktar eller något fuktas. [Fugt —.]

FUL, a. 2. 1) (i fys. bem. om personer och ting) Som har ett obehagligt utseende. *En f. menniska, karl, qvinna. F. hund, häst. F-t ansigte. F. trakt, natur. Den flickan är icke f.*, är rätt vacker. *F. som synden*, ganska ful. *F-t väder*, då det regnar, snöar, eller himmelen är mycket mulen, luften kall och dimmig. — *Motsats:* Skön. — *Syn.* Stygg till utseendet, Otäck, Gemen. — 2) (fig.) I sedligt hänseende förkastlig. *En f. handling, gerning. Det var f-t af honom gjordt*, illa, skamligt. *Spela någon ett f-t streck, sprall*, på ett skamligt sätt bedraga; äfv. tillfoga någon en svår skada, förlust, ådraga stort obehag, mycken ledsamhet, förargelse. — 3) Som uttrycker, röjer sedlig förkastlighet. *F. min, uppsyn.* — *Syn.* Stygg, Otäck, Vidrig, Gemen.

FULBOM, fùlbómm, m. sing. (bot.) Se *Fläder*.

FULGURIT, fullguri't, m. 3. (geol.) Rör i sandmark, genom blixtens inverkan bildadt af till hälften smälta, sammanhopade delar utaf qvarzkorn, och ofta ägande en längd af 30 fot. Kallas äfv. Blixtrör, Åskvigg.

FULHET, f. 3. Egenskapen att vara ful (i alla bem.).

FULING, m. 2. (fam.) 1) Ful karl, gosse. Kan äfv. sägas om djur. — *Syn.* Otäcking, Babian. — 2) (skämtv.) Elak karl, gosse. *Din f.* — *Syn.* Otäcking, Stygger.

FULISSA, fùli'ssa, f. 1. (fam.) 1) Ful qvinna. — *Syn.* Otäcka. — 2) (skämtv.) Elak qvinna. — *Syn.* Elakt stycke, Otäcka, Stygga.

FULL, a. 2. 1) Säges om något, som innehåller allt, hvad det kan rymma, upptaga. Konstrueras med prep. *med*. *Ett f-t glas. Slå glaset f-t*, slå i ett glas, tills det blir fullt. *En tunna f. med vin. En korg f. med frukt. Skrifva sidan f. En hand f.*, så mycket som kan rymmas i eller tagas med handen, t. ex. *En hand f. vatten; en hand f. mjöl;* äfv. (fig.) helt litet antal, t. ex.: *En hand f. soldater. Taga munnen f.*, (egentl.) införa deri så mycket mat, som får rum, t. ex.: *taga munnen f. med gröt;* äfv. (fig.) tala utan all försyn, skrytsamt, trotsigt och drygt. *En vagn f.*, fullastad. (Fig.) *Hafva händerna f-a med arbete*, vara alldeles öfverhopad deraf. *Gifva med f-a händer*, frikostigt. *F-a segel*, då vinden spänner seglen så, att de ej lefva eller fladdra, utan hafva en jemn, bukig yta. *Gå för f-a segel. Ljuga en f.*, ljuga mycket för någon, och så, att han tror derpå. (Ordspr.) *När kärlet blir för fullt, rinner det öfver*, en ytterlig sorg, harm, vrede, som man bemödar sig att hålla inom sig, yppar sig till slut. — Har sammansättningarna Bräddfull, Öfverfull, Öfverstfull. — *Syn.* Uppfylld. — 2) Som innehåller ganska mycket, en stor myckenhet. Konstrueras för denna bem. vanligen med prep. *af*. *Hans spannmålsbod är f. af säd. Hafva fickorna f-a af penningar. Detta äple är f-t af saft. En kropp, f. af blod, af välskor. Salen är f. af folk. Hans hus är alltid f-t af folk. Det var alldeles f-t af folk i kyrkan. F. af mat*, alldeles mätt. *F. af vin*, berusad deraf. (Fam.) *Hafva buken f.*, vara alldeles mätt. — *Syn.* Uppfylld. — 3) (både egentl. o. fig.) Som har öfverflöd på. Konstrueras, i egentl. bem., både med prep. *af* och *med*, eljest vanligtvis med prep. *af*. *En trädgård, f. af, med frukt. En flod. f. af, med fisk. Ett land, f-t af villebråd. Ett kabinett, f-t med taflor. En rock, f. med dam, dun, fläckar, ohyra, hål. Väggen är f. med ohyra. En hund, f. med loppor.* (Fig.) *En bok, f. af lärdom. En öfversättning, f. med fel. F. af mod, nit, högmod*, ganska modig, nitisk, högmodig. *F. af lif, helsa. En qvinna, f. af behag. Mitt hjerta är f-t*, öfverflödar af känslor. (Fam. skämtv.) *F. af fan, af hin, af hin håle, af hin håles list*, full af elakhet, list, illparighet. — *Syn.* Uppfylld, Öfverflödande. — 4) Hel, hel och hållen. *I f-a tio år. En f. timma. Ett f-t år. F-a summan. Antalet är f-t. Månen är f.* — 5) Fullkomlig, fullständig. *Hafva f-a skäl till något. Med f-t skäl. Han har fått f. betalning, ersättning. Gå i f. borgen för någon. Med f. makt och myndighet. Med f. beslutande rätt. Vara vid sitt f-a förstånd. Arbetet är nu i f. gång. Med f. sanning. En f. kavaljer. F. musik, f. orkester*, med alla behöriga stämmor. *F-t krig*, öppet krig. *F. seger. F. rustning. I f. säkerhet. Hafva f. frihet att göra och låta. En f. röst*, hvars ljud med lätthet fyller ett större rum, klar och klingande tränger till dess aflägsnaste delar. — Brukas i vissa uttryck och talesätt, för att beteckna hög grad, höjden af något. *Det är nu f. vinter, sommar. Arméen är i f. marsch. Landet är i f-t uppror. Fienden är i f. reträtt*, flyr, så fort han hinner. *Skrika med f. hals*, af alla krafter. *I f-t språng, traf. Säden är nu i f. blomma. Vid f. dager.* — 6) (fig.; genom ellips) Drucken (full af vin, o. s. v.). *Supa sig f. Vara f. som en kaja*, alldeles drucken.

FULLBAKAD, a. 2. Fullkomligt gräddad.

FULLBILDAD, a. 2. Som fått fullkomlig utbildning, utveckling. *Ett f-t foster.*

FULLBLOD, n. sing. 1) (i fråga om hästar) Ädel ras och bärkomst, som man har noga reda på i flera leder tillbaka. — 2) (fig. spefullt) Adelig börd. — *Ss. F-shingst, -shäst, -sras.*

FULLBLODA, v. a. 1. Nedfläcka, besudla med blod. — *Fullblodande*, n. 4.

FULLBLODIG, a. 2. Som är af fullblod (se d. o.). — Bör ej förblandas med Blodfull.

FULLBLÄCKA, v. a. 1. Nedfläcka, besudla med bläck. — *Fullbläckande*, n. 4.

FULLBLÖDA, v. a. 2. 1) Genom blödning fylla med blod. — Bättre *Blöda fúll.* — 2) Genom blödning nedfläcka, besudla med blod. — Äfv. *Blöda fúll.* — *Fullblödande*, n. 4. o. *Fullblödning*, f. 2.

FULLBORDA, v. a. 1. Göra fullkomligt färdig, bringa till slut. *F. ett arbete. F. ett giftermål, ett äktenskap*, genom samlag gifva den slutliga befästelsen åt bröllopsceremonien. *Väl f. sitt lopp, sitt lefnadslopp*, lefva gudfruktigt ända till lifvets slut. — *Syn.* Fulländа, Fullgöra, Färdiggöra, Fullfölja, Fullkomna.

FULLBORDAN, f. sing. indef. 1) Se *Fullbordande*. *Arbetets f. är af stor vigt.* — 2) Fullbordadt skick, tillstånd. *Gå i f.*, blifva fullbordad. *Se der f. af hans spådom*, hans spådom har slagit in. *I tidens f.*, då den af Försynen bestämda tiden hunnit komma.

FULLBORANDE, n. 4. Handlingen, då man fullbordar. — *Syn.* Fullbordan, Fulländande, Färdiggörande, Fullgörande.

FULLBORDARE, m. 5. En, som fullbordar.

FULLBRÄDDA, v. a. 1. Ihälla så mycket af ett flytande ämne i ett kärl, att det blir alldeles bräddfullt. — Part. pass. *Fullbräddad* brukas nästan adjektivt, i samma mening som Bräddfull. *Ett f-dt glas.* — *Fullbräddande*, n. 4.

FULLBYGGA, v. a. 2. Med byggnader helt och hållet fylla. — *Fullbyggande*, n. 4.

FULLDAMMA, v. a. 1. Alldeles neddamma. — Äfv. *Damma full.* — *Fulldammande*, n. 4.

FULLDREGLA, v. a. 1. Alldeles nedväta genom dregling. — Äfv. *Dregla full.* — *Fulldreglande*, n. 4.

FULLDRYPA, v. a. 3. (böjes som *Drypa*) Genom drypning fylla. — Äfv. *Drypa full.* — *Fulldrypande*, n. 4.

FULLDUNA, v. a. 1. Alldeles nedduna. — Äfv. *Duna full.* — *Fulldunande*, n. 4.

FULLELIG, a. 2. (föråldr.) Se *Fullkomlig*.

FULLELIGEN, adv. (föråldr.) Se *Fullkomligt*.

FULLER, fúllr, adv. (gam. fam.) Se *Väl*, 2.

FULLFJÄDRAD, a. 2. Säges om ungfågel, på hvilken fjädrarne fullkomligt utvuxit.

FULLFLUGEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) Säges egentl. om en ung fågel, som fullkomligt lärt att flyga. I denna bem. mindre brukligt. — 2) (fig. fam.) Väl bevandrad, hemmastadd, erfaren i något.

FULLFÄRDIG, a. 2. Fullkomligt färdig.

FULLFÖLJA, v. a. 2. 1) Fortsätta. *F. sitt arbete. F. sin plan*, fortfara efter samma plan. *F. sin föresats*, vidblifva den. *F. sin rätt*, fortfara i påståendet deraf. — *Syn.* Se *Fortsätta*. — 2) Se *Fullborda*.

FULLFÖLJANDE, n. 4. Handlingen, då man fullföljer; händelsen, omständigheten, att något fullföljes.

FULLFÖLJELSE, f. 3. Se *Fullföljande*.

FULLGILTIG, a. 2. Fullkomligt giltig.

FULLGILTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fullkomligt giltig.

FULLGOD, a. 2. Fullkomligt god, giltig, duglig, gällande. *En f. vara. F-t mynt. F. arbetare. F-t vittnesmål. F. borgen.*

FULLGODHET, f. 3. Egenskapen att vara fullgod.

FULLGRÄDDAD, a. 2. Fullkomligt gräddad.

FULLGÅNGEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) Som är i sista stadium af hafvande tillståndet. *Hon är snart f.* — 2) *F-et foster*, som varit sin behöriga tid i moderlifvet och således blifvit fullkomligt utbildadt.

FULLGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) Riktigt och ordentligt verkställa, uppfylla. *F. sin skyldighet, sina åligganden, en befallning, ett löfte, ett uppdrag, ett kontrakt, ens önskan. F. ett testamente*, till alla delar verkställa det. *F. en dom*, verkställa hvad den ålagt. *F. ett straff*, undergå det. — *Syn.* Se *Göra, Fullborda*.

FULLGÖRANDE, n. 4. Handlingen, då man fullgör eller något fullgöres.

FULLHALTIG, a. 2. 1) Som har den af lag föreskrifna halt. — 2) (fig.) Fullkomligt god, duglig.

FULLHALTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fullhaltig.

FULLHET, f. 3. Egenskapen att vara full (bem. 1—4). (Fig.) *Hjertats f.*, dess öfverflödande af känslor (goda, ömma). *En rösts f.*, dess egenskap att tränga till de aflägsnaste delar af ett rum och der höras klart och tydligt.

FULLHOFVAD, a. 2. *F. häst*, hvars hof är hög och alltför trång.

FULLHÅGAD, a. 2. (mindre brukl.) Fullkomligt hågad att göra något.

FULLHÅRA, v. a. 2. Hölja med hår och dymedelst ostäda.

FULLHÄNGA, v. a. 2. Hänga så mycket på någon eller något, att ej rum för mera finnes; äfv. hänga ganska mycket på någon eller något. *F. en krok med rockar. F. en vägg med taflor.* — Äfv. *Hänga full.* — *Fullhängande*, n. 4.

FULLKLADDA, v. a. 1. (fam.) Fylla med kladdverk. — Äfv. *Kladda full.* — *Fullkladdande*, n. 4.

FULLKLAPPAD, a. 2. (fam.) *F. skälm*, utlärd, genomdrifven. — *Syn.* Se *Fullärd*.

FULLKLOTTRA, v. a. 1. Klottra så mycket på något, att intet rum der mera finnes öfrigt. *F. ett papper.* — Äfv. *Klottra full.* — *Fullklottrande*, n. 4. o. *Fullklottring*, f. 2.

FULLKLÄDD, a. 2. Färdig klädd, fullkomligt klädd.

FULLKOKA, v. a. 1. o. 2. Fullkomligt koka. Brukas mest i part. pass. *Fullkokt*.

FULLKOMLIG, - kå'mmligg, a. 2. 1) (i absolut mening) Som har alla möjliga goda egenskaper i högsta mått, utan någon dålig. *Endast Gud är f.* — 2) (relativt) Som i sitt slag har alla vederbörliga egenskaper. *Han är en f. hofman, kavaljer. En f. skönhet. En f. narr, stackare. En f. enighet råder emellan dem.* — *Syn.* Fulländad, Fullständig, Komplett. — 3) Fullständig. *Ett f-t mörker. F. hvila, ensamhet. Hans återställelse är icke f.* — *Syn.* Se *Fullständig*.

FULLKOMLIGEN, adv. Se *Fullkomligt*.

FULLKOMLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara fullkomlig. *a*) *Absolut f. finnes endast hos Gud.* — *b*) *Ett arbetes, ett tings f.* — *c*) *F-en af en persons återställelse till helsa.* — 2) God egenskap. *Hafva alla slags f-er, många f-er.* — *Syn.* Dygd, Förträfflighet.

FULLKOMLIGT, adv. 1) På ett fullkomligt sätt, med fullkomlighet. *Allt, hvad han gör, gör han f. Han skrifver, spelar alldeles f.* — 2) Helt och hållet. *Vara f. lärd. Han är f. tokig.* — *Syn.* Alldeles, Totalt, Till alla delar, I alla afseenden, Fullständigt, Helt och hållet, Till fullo, I all måtto.

FULLKOMMEN, fullkå'mmänn, a. sing. indef. oböjl. (gam.) Se *Fullkomlig*.

FULLKOMNA, v. a. 1. 1) Göra fullkomlig. *F. en uppfinning.* — *Syn.* Fulländа, Gifva fullkomlighet, Bringa till fullkomlighet. — 2) Fullborda. *Fader! det är f-dt.* — *F. sig*, v. r. Göra sig fullkomlig. *F. sig i ett språk.* — *Syn.* Evertuera sig.

FULLKOMNANDE, n. 4. Handlingen, då man fullkomnar eller något fullkomnas.

FULLKOMNARE, m. 5. En, som fullkomnar.

FULLKOMNELIG, a. 2. Som kan fullkomnas.

FULLKRITA, v. a. 1. Krita mycket på något. — Äfv. *Krita full.* — *Fullkritande*, n. 4.

FULLASTA, v. a. 1. Pålasta så mycket, att icke mera får rum. — Äfv. *Lasta full.* — *Fullastande*, n. 4. o. *Fullastning*, f. 2.

FULLJUGA, v. a. 3. (böjes som *Ljuga*) Se *Ljuga full* (under *Full*, 2).

FULLMAKT, f. 3. 1) Rättighet att göra och låta för en annan, efter dertill af honom formligen afgifvet tillstånd. *Handla efter, enligt f. Hafva f. af någon att utföra dess talan. Jag har hans f. Gifva, få, erhålla f.* — 2) *Konglig f.* eller blott *f.*, af konungen meddelad rättighet att innehafva ett embete, en syssla, o. s. v. *Hafva, få, erhålla f. på en syssla.* — 3) Dokument, som innehåller den formliga öfverlåtelsen af rättighet att handla å ens vägnar; äfv. af konun-

gen utfärdadt öppet bref, hvarigenom någon insättes i embete, tjenst, o. s. v. [- magt.]

FULLMALMAD, a. 2. Säges om en masugn, då malmens reduktion är fullständig och ett tackjern med önskad kolhalt erhålles.

FULLMATAD, a. 2. *Säden är f.*, säges om växande säd, då kornen i axen hunnit blifva fullt utväxta.

FULLMOGEN, a. 2. neutr. — *et.* Fullkomligt mogen.

FULLMYNDIG, a. 2. Fullkomligt myndig.

FULLMÅNE, fullmå'ne, m. 1. pl. — *månar.* Det skifte af månens bana kring jorden, då han emot jorden vänder hela den af solen upplysta sidan. *Det är f. Vi hafva nu f. Vid f.*

FULLMÅNSANSIGTE, --ånnsickte, n. 4. (fam. skämtv.) Trindt och frodigt ansigte.

FULLMÄKTIG, a. 2. Som har fullmakt (bem. 1) att handla å annans vägnar. *Vara ens f. F. i banken*, se *Bankofullmäktig.* (Kallas samfällt: *Riksens Ständers F-e i banken*, äfv. *Bankofullmäktige.*) — *Syn.* Befullmäktigad, Ombud, Deputerad, Delegerad.

FULLMÄKTIGSKAP, n. 3. En persons egenskap af fullmäktig; dess uppdrag såsom fullmäktig. *Afsäga sig f-et.*

FULLMÄTTA, v. a. 1. Fullkomligt mätta. — ***Fullmättande***, n. 4.

FULLO. *Till f.*, adv. Fullkomligt, helt och hållet.

FULLPACKA, v. a. 1. Packa så mycket i något, att rum för mer ej finnes öfrigt. — Äfv. *Packa fúll.* — ***Fullpackande***, n. 4. o. ***Fullpackning***, f. 2.

FULLPINKA, v. a. 1. (i lägre språket) Genom pinkning alldeles nedväta. — Äfv. *Pinka fúll.* — ***Fullpinkande***, n. 4. o. ***Fullpinkning***, f. 2.

FULLPLOTTRA, v. a. 1. Plottra så mycket på ett papper, att der intet rum mera finnes öfrigt. — Äfv. *Plottra fúll.* — ***Fullplottrande***, n. 4. o. ***Fullplottring***, f. 2.

FULLPLUMPA, v. a. 1. Fläcka full med bläckplumpar. — Äfv. *Plumpa fúll.*

FULLPROPPA, v. a. 1. 1) Fylla ända till proppen, öfverfylla. — 2) (fig. fam.) Bibringa en så mycket af något, som han kan emottaga. *F. med lärdom, med lögner, historier.* Brukas isynnerhet ofta i part. pass., t. ex.: *F-d med lärdom.* — Äfv. (för begge bem.) *Proppa fúll.* — ***Fullproppande***, n. 4. o. ***Fullproppning***, f. 2.

FULLPROVIANTERA, v. a. 1. Tillräckligt förse med proviant.

FULLREGNAD, a. 2. Fylld med vatten genom regn. *Sån är nu f.*

FULLRUNNEN, a. 2. neutr. — *et.* Som blifvit fylld af någon rinnande vätska.

FULLRISTA, v. a. 1. Rista så mycket af något (t. ex. runor) på ett föremål, att rum för mer ej finnes öfrigt. *En f-d runsten.* — Äfv. *Rista fúll.* — ***Fullristande***, n. 4.

FULLRITA, v. a. 1. Rita så mycket på något, att rum för mer ej finnes öfrigt. — Äfv. *Rita fúll.* — ***Fullritande***, n. 4.

FULLRÖKA, v. a. 2. Alldeles nedröka. — Äfv. *Röka fúll.* — ***Fullrökande***, n. 4. o. ***Fullrökning***, f. 2.

FULLSKOTTA, v. a. 1. Genom skottning fylla. — Äfv. *Skotta fúll.* — ***Fullskottande***, n. 4.

FULLSKRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Skrifva*) Skrifva så mycket på något, att rum för mer ej finnes öfrigt; äfv. skrifva ganska mycket på något. *F. ett papper. F. sidan.* — Äfv. *Skrifva fúll.* — ***Fullskrifvande***, n. 4.

FULLSKRÄPA, v. a. 1. Alldeles nerskräpa. — Äfv. *Skräpa fúll.* — ***Fullskräpande***, n. 4.

FULLSLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) Islå full. — Äfv. *Slå fúll.*

FULLSMETA, v. a. 1. Alldeles nersmeta. — Äfv. *Smeta fúll.* — ***Fullsmetande***, n. 4.

FULLSMUTSA, v. a. 1. Alldeles nersmutsa. — Äfv. *Smutsa fúll.*

FULLSMÖRJA, v. a. 2. (böjes som *Smörja*) Alldeles nersmörja. — Äfv. *Smörja fúll.* — ***Fullsmörjande***, n. 4. o. ***Fullsmörjning***, f. 2.

FULLSNÖAD, a. 2. Som genom snöfall blifvit alldeles betäckt med snö.

FULLSPIKA, v. a. 1. Öfverallt på ett föremål islå spikar. — Äfv. *Spika fúll.* — ***Fullspikande***, n. 4.

FULLSPILLA, v. a. 2. Spilla mycket af en vätska på något. — Äfv. *Spilla fúll.* — ***Fullspillande***, n. 4.

FULLSPINNA, v. a. 3. (böjes som *Spinna*) Genom spinnande fylla. *F. en spinnrocksrulle.* — Äfv. *Spinna fúll.* — ***Fullspinnande***, n. 4.

FULLSPOTTA, v. a. 1. 1) Genom spottning fylla. *F. en spottkopp.* — 2) Spotta öfverallt på något. *F. golfvet.* — Äfv. (för begge bem.) *Spotta fúll.* — ***Fullspottande***, n. 4.

FULLSPRUTA, v. a. 1. 1) Genom sprutning fylla. — 2) Genom sprutning alldeles nedväta. — Äfv. (för begge bem.) *Spruta fúll.* — ***Fullsprutande***, n. 4.

FULLSPY, v. a. 2. 1) Genom spyende fylla. — 2) Spy öfverallt på något. — Äfv. (för begge bem.) *Spy fúll.* — ***Fullspyende***, n. 4.

FULLSPÄCKA, v. a. 1. 1) (egentl.) Rikligt späcka. — 2) (fig. fam.) Öfverfylla. *F. ett tal med liknelser.* — Brukas isynnerhet ofta och nästan adjektivt i part. pass., t. ex.: *En f-d penningpung, sedelbok*, väl fylld med penningar. — ***Fullspäckande***, n. 4.

FULLSQVÄTTA, v. a. 1. 1) Genom sqvättning fylla. — 2) Sqvätta öfverallt på något. — Äfv. (för begge bem.) *Sqvätta fúll.* — ***Fullsqvättande***, n. 4.

FULLSTOPPA, v. a. 1. Stoppa så mycket i eller på någon eller något, att rum för mer ej finnes öfrigt; äfv. stoppa ganska mycket i eller på. — Äfv. *Stoppa fúll.* — ***Fullstoppande***, n. 4. o. ***Fullstoppning***, f. 2.

FULLSTRÄNGAD, a. 2. Försedd med alla tillhöriga strängar.

FULLSTRÖ, v. a. 2. Strö öfverallt på något. — Äfv. *Strö fúll.* — ***Fullströende***, n. 4.

FULLSTUFVA, v. a. 1. 1) (sjöt.) Genom stufning fylla. — 2) (fam.) Fylla. — ***Fullstufvande***, n. 4. o. ***Fullstufning***, f. 2.

FULLSTÄMMIG, a. 2. *F. musik*, som utföres af alla behöriga musikinstrumenter. — ***Fullstämmigt***, adv.

FULLSTÄMMIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fullstämmig.

FULLSTÄNDIG, a. 2. 1) Som icke saknar någon af de delar, hvilka fordras, för att tillsammans utgöra det hela. *En f. klädning, rustning, möbel. Ett f-t verk.* — *Syn.* Full. — 2) Se *Fullkomlig*, 2 o. 3. *F. seger, framgång, undergång.* — *Syn.* Full, Fullkomlig, Komplett.

FULLSTÄNDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fullständig.

FULLSTÄNDIGT, adv. På ett fullständigt sätt. *Arbetet är nu f. utkommet.*

FULLSTÄNKA, v. a. 2. Alldeles nedväta genom stänkning. — Äfv. *Stänka fúll.* — ***Fullstänkande***, n. 4. o. ***Fullstänkning***, f. 2.

FULLSUTTEN, a. m. (jur.) *F. rätt*, då så många rättsledamöter äro närvarande, att rätten är domför. *F. bonde*, fullt besuten (se d. o.), efter hvad i lag stadgadt är.

FULLSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) Sätta saker på ett föremål, så att det blir alldeles betäckt dermed. *F. ett bord med fat.* — Part. pass. ***Fullsatt*** brukas ofta nästan adjektivt. — Äfv. *Sätta fúll.* — ***Fullsättande***, n. 4.

FULLSÖFD, a. 2. Som fått sofva tillräckligt och ej mer är sömnig.

FULLT, adv. 1) Med fullhet, tillräckligt. (Bilj.) *Taga f.*, säges, då spelarens boll träffar midten af en annan boll, så att den fortlöper i samma riktning, som den förra. (Sjöt.) *Segla f. och bi*, säges om ett fartyg, då det styres tätt bi-de-vind, utan att seglen fladdra. *Brassa f.*, se *Brassa*. *Hålla f.*, se *Hålla*. *F. upp*, tillräckligt, öfverflödigt. *Hafva f. upp af något*, hafva öfverflöd derpå. *Hafva f. upp att göra*, vara mycket sysselsatt. — 2) Fullkomligt. *Han är f. så lång som du. Jag har f. så mycket som du. F. ut* säges i samma mening och med något större eftertryck, t. ex.: *F. ut så stor; du vet det f. ut så väl som jag; otro är f. ut lika farlig som öfvertro. F. och fast*, med fullkomlig bestämdhet, afgjordt, t. ex.: *Jag har f. och fast beslutat, att det skall ske.*

FULLTALIG, a. 2. Som har det behöriga, fastställda antalet af enskilta personer, delar eller föremål. *Ett f-t regemente.*

FULLTALIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fulltalig.

FULLTECKNA, v. a. 1. Teckna sig (på en lista) till erforderligt antal. *Är listan f-d ännu?* — ***Fulltecknande***, n. 4.

FULLTONIG, a. 2. Som har full ton. Säges mest om musikinstrumenter.

FULLTYGA, v. a. 1. 1) (i rättegångsstil) Fullständigt bevisa, fullt intyga. — 2) (fam.) Alldeles nedsmutsa. — I denna bem. äfv. *Tyga fúll.* — ***Fulltygande***, n. 4.

FULLUSA, v. a. 1. (i lägre språket) Säges om den, som har mycket löss, då, vid beröring med honom, person eller sak blifva fulla deraf. — Äfv. *Lusa fúll.* — ***Fullusande***, n. 4.

FULLVIGTIG, a. 2. Som har sin fulla vigt.

FULLVIGTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fullvigtig.

FULLVISS, a. 2. Fullkomligt viss.

FULLVISSHET, f. 3. Fullkomlig visshet.

FULLVUXEN, a. 2. neutr. — *et.* Som uppnått sin fullkomliga växt, som ej växer mera.

FULLVÄL, fullvä'l, adv. (föråldr.) Allt för väl, fullkomligt.

FULLVÄPNAD, a. 2. Fullständigt beväpnad.

FULLVÄXT, a. 1. Se *Fullvuxen*.

FULLÄKT, a. 1. Fullkomligt läkt.

FULLÄNDA, v. a. 1. 1) Bringa till ända, slut. *Väl f. sitt lefnadslopp.* — *Syn.* Fullborda, Ända, Sluta. — 2) Göra fullkomligt färdig. *F. ett arbete.* — *Syn.* Färdiggöra, Fullborda, Fullgöra, Göra från sig. — 3) Fullkomna (bem. 1). — ***F. sig***, v. r. Fullkomna sig. *F. sig i en konst, ett språk.*

FULLÄNDAD, part. pass. af *Fullända*. Som blifvit fulländad. — Brukas som adjektiv under bemärkelsen af: *a*) Fullkomligt arbetad, utförd, t. ex.: *Ett f-t arbete.* — *b*) (om person) Fullkomlig. *En f. kavaljer, gentleman.* — *Syn.* Full, Fullkomlig, Komplett.

FULLÄNDANDE, n. 4. Handlingen, då man fulländar eller något fulländas.

FULLÄNDARE, m. 5. En, som fulländar.

FULLÄNDNING, f. 2. 1) Se *Fulländande*. — 2) Fullkomlighet i utförande hos ett arbete, i en konst. *Ett med mycken f. utfördt arbete. Hvilken f. i alla detaljer hos detta arbete! Söka att vinna f. i en konst.*

FULLÄRD, a. 2. Fullkomligt lärd, inlärd, erfaren i något. Brukas både i god och elak bem. *F. i en konst, ett yrke. F. i bedrägeri.* — *Syn.* Fullflugen, Väl bevandrad, Genomdrifven, Genompiskad.

FULLÖSA, v. a. 2. Genom ösning fylla. — Äfv. *Ösa fúll.* — ***Fullösande***, n. 4.

FULSKORF, m. sing. Se *Ondskorf*.

FULSLAG, n. 5. Häftig inflammation med efterföljande bulning, vanligen i yttersta leden af ett finger.

FULSÅR, n. 5. Gammalt rötsår.

FUMARIASYRA, fumàriasy'ra, f. 1. (kem.) Ett slags växtsyra, som förekommer i örten Fumaria officinalis (Allmän Jordrök). Kallas äfven *Nativ F.* till skilnad ifrån *Artificiel F.*, som erhålles af vidbränd äplesyra.

FUMLA, v. n. 1. (fam. o. pop.) 1) Låtsa sysselsätta fingrarna med något, för att derunder oförmärkt få tillfälle att utföra någon elak afsigt, t. ex. för att stjäla något. — 2) Göra dåligt arbete. — *Syn.* Se *Fuska*. — ***Fumlande***, n. 4.

FUMMEL, n. 5. (mindre brukl.) Handlingen, då man fumlar.

FUND. (fam.) *Komma under f. med*, upptäcka något, som i elak afsigt hålles hemligt. *Jag har kommit under f. med en viss sak. Jag har kommit under f. med, att han är mig otrogen.* — *Syn.* Få nys, få hum, få väder, få rök af.

Anm. Ordet härleder sig ifrån det gamla *Fundr*, hvad man påfunnit, påfund (hvaraf äfv. Funder och Illfundig).

FUNDAMENT, --mä'nnt, n. 3. o. 5. 1) Grund, grundval, grundmur. — 2) (boktr.) En på midten af kärran befintlig, fullkomligt jemn och horisontel plåt af jern eller messing, hvarpå formen omedelbart ligger. — 3) (fam. skämtv.) Säte, stuss.

FUNDAMENTAL, funndamänntál, a. 2. Som utgör, ligger till grund för något.

FUNDAMENTAL-ARTIKEL, ---tàlarti'ckl, m. 2. pl. — *tiklar*. Se *Grundartikel*.

FUNDAMENTAL-LINIE, ---tàlli'nje, f. 3. Se *Grundlinie*.

FUNDATION, funndatschón, f. 3. Stiftelse till något nyttigt ändamål.

FUNDER, fùnndr, m. 3. pl. Knep, list och konster. *Djefvulens f. och arga list.* — *Syn.* Se *Knep*.

FUNDERA, funndèra, v. a. 1. Göra en fundation, stiftelse, stifta. — V. n. (fam.) Djupt tänka på något. *Sitta och f. Han f-r hela dagen. Hvad f-r du på? Jag skall f. på saken. Hvad är det värdt att f. på det? F. på att blifva sin egen.* — *F. út*, se *Utfundera*. — *Syn.* Tänka, grubbla, grunda, spekulera på, Påtänka, Eftersinna, Eftertänka. — ***Funderande***, n. 4.

FUNDERING, f. 2. 1) (af *Fundera*, v. a.) Handlingen, då man funderar, stiftar; stiftande,

— 2) (af *Fundera*, v. n. (fam.) *a*) Själens verksamhet, då man funderar. — *b*) Förslag, plan. *Den der f-en att sälja ditt hus är icke så ogalen.* — *c*) Tanke, idé, infall; griller. *Hvilka f-r han har! Han har sina f-r för sig sjelf. Slå de der f-arna ur hågen.*

FUNDERSAM, funndèrsamm, a. 2. (fam.) 1) Som funderar. *Se mycket f. ut.* — *Syn.* Tankfull, Eftersinnande, Eftertänkande, Grubblande. — 2) Som uttrycker, röjer djupt eftersinnande. *F. min, uppsyn.* — *Fundersamt*, adv.

FUNDERSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara fundersam.

FUNGERA, v. n. 1. 1) Tjenstgöra. — 2) Vara i verksamhet. — *Fungerande*, n. 4.

FUNGIT, funngi'l, m. 3. (mineral.) Stenvandling, som har likhet med en svamp.

FUNKTION, funnktschón, f. 3. 1) (i allm.) Förrättning. — 2) Embetsbefattning, tjenst. — 3) (fysiol. o. med.) En kroppsdels, en organs förrättning. — 4) (mat.) En af en annan beroende föränderlig storhet. [Funct —.]

FUNKTIONÄR, funnktschonä'r, m. 3. Embetsman. [Funct—.]

FUNT, funnt, m. 2. Se *Dopfunt.*

FUNTFADDER, m. 2. pl. — *faddrar.* Se *Fadder*, 1. (Fam. talesätt) *De äro just f-ddrar,* lika goda kamrater.

FUR ell. FURA, f. 1. Furuträd, tall.

FURAGERA, m. fl., se *Fourragera*, m. fl.

FURIE, fú--, f. 3. (myt.) En af de trenne halfgudinnor (Tisiphone, Alekto och Megæra), som plågade de onda i underverlden. Helvetesgudinna. (Fig.) *Plågas af f-rna,* af samvetsagg. — *Syn.* (i plur.) Erinnyer, Eumenider. — 2) (fig.) En ända till raseri vredgad qvinna.

FURIOSO, --óso, n. Italienskt ord, som brukas i musik, för att beteckna en karakter af vild häftighet.

FURIR, -i'r, m. 3. (fr. *Fourier*) Underofficer, vid hvarje kompani, som besörjer soldaternas inqvartering, anskaffar och utdelar lifsmedel, m. m.

FURIÖS, --ö's, a. 2. (fr. *Furieux*) Rasande, ursinnig.

FURNERA, se *Fournera.*

FURORE, furòre. Italienskt ord, som betyder: Lifligt, stormande bifall. *Göra f.*, helsas, belönas med en storm af bifallsyttringar.

FURSTE, m. 2. pl. — *tar.* (äfv. *Förste*, dock numera mindre brukligt) 1) Regent öfver en större eller mindre landsträcka. *F-n i en stat. Alla Europas regerande f-ar.* — 2) Person af en regentfamilj, utan något slags regeringsmakt. — *Syn.* Prins. — 3) (i Ryssland och Polen m. fl. länder) Titel, som tillkommer vissa personer af den förnämsta adeln. *Furst Paskewitsch. Furst Potemkin. Furst Poniatowsky.* — 4) (i Tyskland) Titel, som af regenten tilläggs synnerligen högt förtjenta män, med eller utan åtföljande arfsrätt, t. ex.: *Furst Blücher.* — *Anm.* Åtföljdt af personens namn, bortkastas den definita ändelsen, för bem. 3 o. 4, såsom här ofvan ses; man säger icke *Fursten Blücher*, o. s. v. För bem. 1 o. 2 brukas ordet vanligtvis icke i förbindelse med nom. propr.; man kan icke säga *Fursten Oskar* ell. *Furst Oskar;* likväl säges *Furst Milosch* (i Servien), o. s. v., då fråga är om vissa smärre regerande furstar. — Ordet ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom Riks-, Arf-, Storfurste, m. fl.

FURSTEFÖRBUND, n. 5. Förbund emellan regerande furstar.

FURSTEHATT, m. 2. (ford. i Tyskland) En bred, röd mössa med bredt hermelinsbräm, ofvantill i allmänhet prydd med riksäplet.

FURSTEHOF, n. 5. En regerande furstes hof.

FURSTEHUS, n. 5. Furstlig ätt.

FURSTENDÖME, n. 4. (föråldr. *Förstendöme*) Titel, som tillkommer vissa af de smärre tyska staterna. *F-t Hohenzollern.*

FURSTESON, m. 3. pl. — *söner.* Son af en regerande furste.

FURSTETJENST, f. 3. Tjenst hos en regerande furste.

FURSTINNA, f. 1. 1) Regerande person af qvinnokönet. *Kejsarinnan Katarina II i Ryssland var en stor f.* — *Syn.* Regentinna. — 2) En furstes gemål; äfv. enka efter en furste.

FURSTLIG, äfv. FURSTELIG, a. 2. Som tillhör, har afseende på, anstår en furste eller furstar. *F-t barn. F-t hus, f. familj, ätt, värdighet. F. prakt, glans, rikedom. F-t lif. F-t råd,* ledamot i en furstlig rådkammare, i en furstlig konselj.

FURSTLIGEN, se *Furstligt.*

FURSTLIGHET, f. 3. En furstes värdighet.

FURSTLIGT, äfv. FURSTELIGT, adv. På ett furstligt sätt, såsom en furste egnar och anstår. *Lefva f. F. belöna någon.*

FURU, fùru, n. sing. oböjl. (af det gamla *Fyr* ell. *Fur*, eld) Trä, virke af fur eller tall. *Gjord af f. F. är ett ganska nyttigt träslag.* — Bildar flera sammansättningar, dels under denna bem., såsom: *F-bjelke, -bräde, -trä, -ved;* dels äfv. under bem. af lefvande fura eller tall, t. ex.: *F-skog, -träd.*

FUSEL, fúsl, m. sing. Dålig tobak.

FUSILIER, fusilljä'r, m. 3. (fr.) Fotsoldat, hvars gevär är lättare och kortare än de egentliga musketerarnes.

FUSILJERA, v. a. 1. (fr. *Fusiller*) Se *Arkebusera.* — Skrifves äfv. *Fusiliera.* — *Fusiljerande*, n. 4. o. *Fusiljering*, f. 2.

FUSK, n. 5. Se *Fuskeri.*

FUSKA, v. n. 1. (t. *pfuschen*) 1) Utan vederbörligt tillstånd idka ett handtverk. *F. i snickaryrket.* — 2) Göra dåligt arbete; illa göra någonting. Säges i vidsträckt mening om allt slags arbete, äfv. litterärt. *F. i en konst, på ett instrument, i skaldeyrket. F. med att skrifva vers. F. ihóp,* se *Hopfuska.* — *Syn.* Klåpa, Kludda, Sudda. — 3) (fam.) Handla bedrägligt vid byte. — 4) Göra någonting lönligt (egentl. i elak afsigt, men äfv. stundom i god, då vanligtvis på skämt). Säges om småsaker. *Gå och f. med något,* förehafva något, som man ej vill låta märka. *F. bórt, ùndan,* obemärkt borttaga, undanföra. *F. i'n,* se *Insmyga.* — *Syn.* Fumla, Smusla.

FUSKANDE, n. 4. Omständigheten, att man fuskar. — *Syn.* Klåpande, Kluddande, Fuskeri, Fusk.

FUSKARE, m. 5. 1) En, som utan vederbörligt tillstånd idkar ett handtverk. — *Syn.* Bönhas. — 2) Dålig arbetare; en, som dåligt gör något, hvad som helst. *F. i en konst, på ett musikinstrument, i att skrifva vers.* — *Syn.* Klåpare, Kluddare, Stympare, Sudder.

FUSKARAKTIG, a. 2. Som liknar fuskverk. *Ett f-t arbete.*

FUSKARAKTIGT, adv. Såsom fuskare, på ett fuskande sätt. *F. gjord. Arbeta f.*

FUSKERI, n. 3. 1) Se *Fuskande.* — 2) Illa gjordt arbete. — *Syn.* Klåperi, Fusk, Fuskverk.

— 3) Svek vid byte. — 4) Lönligt förehafvande. Jfr. *Fuska*, 4.

FUSKVERK, n. 5. Se *Fuskeri*, 2.

FUTTIG, a. 2. (pop. o. fam.) Se *Lumpen*.

FUTTIGHET, f. 3. (pop. o. fam.) Se *Lumpenhet*.

FUTTIGT, adv. (pop. o. fam.) På ett lumpet sätt. *Lefva f. Bära sig f. åt.*

FUTURUM, futùrumm, n. pl. — *ra*. (lat.; gram.) Den form af tidsord, som uttrycker något tillkommande.

FUX, m. 2. (t. *Fuchs*, räf.) 1) Röd häst, af samma färg som räfven. — 2) (tekn.) Öppningen i en reverberugn, hvarigenom lågan och röken utgå till skorstenen. — Skrifves äfv. *Fuchs*.

FUXRÖD, a. 2. Röd som räfven. Äfv. *Fuchsröd*.

FUXSTO, n. 4. Sto af fuxröd färg. Äfv. *Fuchssto*.

FUXSVANSA, v. n. 1. (t. *fuchsschwänzen*) Se *Lisma*. — Äfv. *Fuchssvansa*. — *Fuxsvansande*, n. 4.

FUXSVANSARE, m. 5. (t. *Fuchsschwänzer*) Se *Lismare*. — Äfv. *Fuchssvansare*.

FUXSVANSERI, n. 3. Se *Lismeri*. — Äfv. *Fuchssvanseri*.

FY! int. Utrop, som betecknar afsky, harm, ovilja. *F., så ful hund! F., så du bär dig åt! F., hvilken elak, otäck menniska! F. baj! F. då!* — *Syn.* Usch! Baj!

FYLGDARMÄN, m. 5. pl. Så kallades i fordna tider de stridsmän, som närmast omgåfvo konungen i striden.

FYLGIA, fy'llgja, f. 1. (nord. myt.) Benämning på ett slags qvinliga skyddsandar, som troddes komma till hvarje barn, när det föddes, för att bestämma dess lefnadslopp och sedermera under hela lifvet följa (deraf namnet), ledsaga och skydda samma person.

FYLKA, fy'llka, v. a. 1. Så kallades i fordna tider, att uppställa en här i slagordning. — *Fylkande*, n. 4.

FYLKE, fy'llke, n. 4. (ford.) 1) Större afdelning af en krigshär, svarande mot bataljon i vår tid. — 2) Landskap, hvaröfver en fylkeskonung styrde.

FYLKESKONUNG, m. 2. Höfding, som styrde ett landskap och hade befälet öfver det krigsfolk, som deraf uppställdes till rikets försvar.

FYLLA, v. a. 2. (af *Full*) 1) Göra ett rum fullt (kärl, mått, o. s. v.). *F. en så med vatten. F. en kruka med öl. F. en butelj, ett kannmått. F. en säck med säd. F. en koffert, ett skåp med kläder.* Har äfv. stundom det ämne, hvarmed fylles, till objekt, t. ex.: *F. dricka på tunnor, säd på säckar, o. s. v.* (Fig.) *F. med ed*, med ed fästa, styrka. *F. i', igén, på', út*, se *Ifylla*, &c. Absolut säges: *Vinden f-ller i'*, fyller seglen. — 2) Göra ett antal fullt. *F. antalet, summan. Han har fyllt tio år*, hunnit till en ålder af fulla tio år. *F. bristen*, tillägga hvad som brister, felas i mängd eller myckenhet. — 3) Helt och hållet, fullt upptaga ett rum. *Han f-ller stolen fullkomligt. Vinden f-ller seglen*, håller dem stinna. (Fig.) *F. sin plats*, väl uppfylla sina åligganden. *F. ens rum, plats*, väl sköta de sysslor, åligganden o. s. v., som förut tillhört en annan. — *Syn.* Uppfylla. — 4) (kök.) se *Färsera*. — 5) (fig. pop. o. fam.) Berusa med starka drycker. *F. någon med brännvin.* — *Syn.* Se *Berusa*, 1. — *F. sig*, v. r. 1) Blifva full. — 2) Berusa sig. *F. sig med vin, brännvin.*

FYLLA, f. 1. sing. (fam.) Rus. *I f-n*, äfv. *i f-n och villan*, under ruset.

FYLLANDE, n. 4. Handlingen, då man fyller; händelsen, omständigheten, att något fylles.

FYLLBOBBA, FYLLBYTTA, f. 1. (fam.) Se *Fyllkaja*.

FYLLBULT, m. 2. Se *Fyllhund*.

FYLLE, n. 4. sing. Fullhet. *Månen är i sitt f.*, det är fullmåne.

FYLLEKO, f. 3. pl. — *kor*. (fam.) Se *Fyllkaja*.

FYLLELSE, f. 3. (gam.; bibl.) *F. och tårar*, hård och blöt frukt.

FYLLERI, n. 3. 1) Berusadt tillstånd. *Han gjorde det i f.* — *Syn.* Se *Rus*. — 2) Vanan att omåttligt förtära starka drycker, isynnerhet brännvin. — *Syn.* Se *Dryckenskap*, 1. — *Ss. F-förordning, -last.*

FYLLERIRODNAD, m. 3. Kopparröd färg i ansigtet såsom följd af fylleri.

FYLLEST, FYLLESTGÖRA, se *Tillfyllest, Tillfyllestgöra*.

FYLLHUND, m. 2. (pop. o. fam.) En, som är begifven på att supa. — *Syn.* Fyllbult, Fyllracka, Suput, Fyllsvin, Fyllpråm.

FYLLHUS, n. 5. Hus eller rum vid ett sockerbruk, der sockerlagen fylles i formarna.

FYLLIG, a. 2. (af *Full*) Som har utseende af fullhet. 1) (om kroppsdelar) Köttfull och rundad. *F-t ansigte. F-a kinder, vador.* — *Syn.* Se *Fet*. — 2) (fig.) *F-t ljud, f. ton*, som tyckes liksom fylla örat, gör på hörselorganen ett intryck af fullhet. *F. röst*, som har fyllig ton. *F. period*, hvars sammanfogning och slutfall göra ett intryck af fullhet. *F-t rim*, bestående af flera bokstäfver eller stafvelser, så att ett fylligt ljud deraf uppkommer.

FYLLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fyllig.

FYLLIGT, adv. På ett fylligt sätt. *Låta f.*, ha ett fylligt ljud.

FYLLKAJA, f. 1. (pop. o. fam.) Qvinna, begifven på att supa. — *Syn.* Fyllbytta, Fylleko, Fyllbobba, Fyllpuppa.

FYLLKORG, m. 2. (bergsbr.) Korg, hvari malmen fylles uti grufvor.

FYLLKÄRING, f. 2. (fam.) Gammal qvinna, begifven på fylleri.

FYLLNAD, m. 3. Det, hvarmed en brist fylles eller blifvit fylld. *Låta någon få sin f. i hvad som brister. Till f. i räkningen, i en arfslott. Ordet står endast som f. i versen.*

FYLLNADSDAGAR, m. 2. pl. De fem, och i skottår sex, dagar, som tillades i den fordna franska republikanska kalendern till de, hvardera af 30 dagar bestående, tolf månaderna, för att få året fullt.

FYLLNADSORD, n. 5. Se *Flickord*.

FYLLNADSSTYCKE, n. 4. Stycke, som tjenar till fyllnad.

FYLLNADSSUMMA, f. 1. Summa, hvarmed bristen i en annan större summa fylles.

FYLLNING, f. 2. 1) Se *Fyllande*. — 2) Det, hvarmed något fylles eller blifvit fyldt. *F. under golf, på en väg.* — 3) (kok.) Se *Färs*. *F. i gäss*, sviskon, äplen o. d., som inläggas uti gäss, när de skola stekas.

FYLLNINGSGRUS, n. 5. sing. Grus, som användes till fyllning (bem. 2).

FYLLNINGSJORD, f. 2. sing. Jord, som användes till fyllning (bem. 2).

FYLLNINGSSTEN, m. 2. sing. kollektivt. Sten (kollektivt), som användes till fyllning (bem. 2).

FYLLPRÅM, m. 2. (fam.) Se *Fyllhund.*

FYLLPUPPA, f. 1. (fam.) Se *Fyllkaja.*

FYLLSTEN, se *Fyllningssten.*

FYLLSVIN, n. 5. (fam.) Se *Fyllhund.*

FYND, n. 5. (i fornspråket *Fundr*) 1) Fornsaker, som blifvit funna i jorden eller annorstädes. *F. af nedgräfda skatter i jorden delas emellan jordägaren och den, som hittade skatten, med undantag af gamla mynt och konststycken, hvilka måste hembjudas kronan.* — 2) (fig.) Oförväntad, tillfällig förmån. *Göra ett godt f.*

FYNDIG, a. 2. (af *Finna*) 1) Som lätt finner, påhittar utvägar, medel, råd. *En f. man. Ett f-t hufvud.* — Bildar sammansättningen *Svarfyndig.* — *Syn.* Fintlig, Rådig. — 2) (bergsbr.) Så benämnes en malmgång, som innehåller de malmer, hvilka utgöra föremål för grufdriften.

FYNDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fyndig. — *Syn.* Fintlighet, Rådighet.

FYNDIGT, adv. På ett fyndigt sätt, med fyndighet. *F. uttänkt. Svara f.* — *Syn.* Fintligt, Rådigt.

FYR, m. 2. 1) (ursprungligen) Eld. Brukas numera icke i denna bem., utom i de militära uttrycken: *Gifva f.*, afbränna ett gevär; *ge f.!* eller blott *F.!* kommandoord af samma betydelse. — 2) (sjöf.) Ett eller flera, på eller vid en strand, i toppen af tornformiga byggnader (fyrtorn) eller fastliggande fartyg (fyrskepp) anbragta ljus, i ändamål att vägleda seglare och varna för i grannskapet befintliga grund eller klippor. Se vidare Blänkfyr, Dubbelfyr. *På fyrtorn reflekteras ljusen vanligtvis medelst paraboliska metallspeglar. Stadig f.*, med jemt lysande sken. — 3) (fam.) Se *Fyrsprång. Köra i f., på f-en.* — 4) (fam.) Gäckeri. Förekommer endast i talesättet: *Hålla f. med någon*, gäckas med honom. I denna och föreg. bem. är ordet oböjligt.

Anm. Ordet hette äfven i fornspråket *Fyr* eller *Fur*, beslägtadt med det grekiska *Pyr.*

FYR, m. 2. (prov.) Gosse.

FYRA, v. n. 1. 1) Elda. Brukas mest i följande sammanställningar: *F. åf*, se *Affyra.* (Fam.) *F. på'*, (aktivt) tända upp; (neutralt) äfv. lägga mer på elden; äfv. elda dugtigt. — 2) (sjöf.) Underhålla en fyr.

FYRA, grundtal. Tre och en tillsammans. *F. års tid. De voro f. F. gånger.* (Fig. fam.) *Gå på f. fötter*, på händer och fötter. *Sträcka alla f. ifrån sig*, ligga utsträckt rak lång utan tecken till rörelse. *Talas vid emellan f. ögon*, säges om två personer, som talas vid utan vittnen. Se äfv. *Emellan-fyra-ögon.* (Ordspr.) *F. ögon se mer än två*, det är i många fall bättre, att vara två än en, vid arbete, förrättning, o. s. v., emedan den ene ser, märker, påfinner, hvad den andre icke ser, o. s. v. — S. f. 1. 1) Siffra, som betecknar talet fyra. — 2) Kort med fyra tecken eller s. k. ögon. *Spader f.*

FYRABEND, fyråbännd, m. sing. oböjl. (förvrängdt af t. *Feierabend*) Ledighet ifrån arbete på aftonen. *Hålla f. Arbete på f.*, särskilt arbete utom det vanliga, under den tid, då man eljest har ledigt om aftnarna.

FYRAHANDA, a. oböjl. Af fyra slag, fyra slags.

FYRAHUNDRA, grundtal. Fyra gånger hundra.

FYRAHUNDRADE, ordningstal. Som i ordningen följer näst efter den trehundrade nittionde nionde.

FYRAPUNDIG, a. 2. *F. kanon*, som afskjuter en kula om fyra skålpunds vigt.

FYRAPUNDING, m. 2. 1) Fyrapundig kanon (se föreg. ord). — 2) Vigtlod, som håller fyra pund.

FYRATAL, n. 5. Räknetalet fyra.

FYRATIO, grundtal. Fyra gånger tio. *F. år gammal.* — Sammandrages ofta till *Fyrtio* (uttalas i dagligt tal fy'rrti ell. fö'rrti, hvilket äfven gäller om häraf hänledda och sammansatta ord).

FYRATIONDE, ordningstal. Som i ordningen följer näst efter den trettionionde. Jfr. *Fyratio.*

FYRATIOÅRIG, a. 2. 1) Fyratio år gammal. — 2) Som varar eller varat fyratio år.

FYRATUSEN, grundtal. Fyra gånger tusen.

FYRATUSENDE, ordningstal. Som är i ordningen näst efter den tretusende niohundrade nittionde nionde.

FYRAÅRIG, a. 2. 1) Fyra år gammal. — 2) Som varar eller varat fyra år.

FYRBENT, a. 1. Som har fyra ben.

FYRBLADIG, a. 2. Som har fyra blad. Säges om blomkronor, äfv. om skärande verktyg. *F. blomkrona, pennknif.*

FYRBOLL, fy'rbå'll, m. 2. Se *Fyrkula.*

FYRBÅK, m. 2. (sjöf.) Båk (se d. o.), försedd med fyr (bem. 2).

FYRBÅT, m. 2. Benämning på ett slags fordom brukligt mindre brännarefartyg med tvär framstam.

FYRBÖSSA ell. **FYRBYSSA**, f. 1. Ett slags fordom bruklig grof artilleripjes, ej mer än fyra fot lång, hvarmed kastades Fyrkulor.

FYRDELA, v. a. 1. o. 2. Dela i fyra delar. — *Fyrdelande*, n. 4. o. *Fyrdelning*, f. 2.

FYRDELT, a. p. 1. Delad i fyra delar.

FYRDUBBEL, a. 2. 1) Fyra gånger så stor. — 2) Säges om något, som består af fyra likadana eller liknande saker, eller blott varande af samma natur, samma art. Jfr. *Dubbel*, 2.

FYRDUBBELT, adv. Fyra gånger; fyra gånger så mycket. *F. så stor. Gifva f. igen.*

FYRDUBBLA, v. a. 1. 1) Göra fyra gånger så stor. — 2) Upprepa fyra gånger. — 3) Framte, framställa, återgifva i fyra lika exemplar. — *Fyrdubblande*, n. 4. o. *Fyrdubbling*, f. 2.

FYREGGARE, m. 5. Se *Knäfvelsspjut.*

FYRFALDIG, a. 2. Se *Fyrdubbel.*

FYRFALDIGA, v. a. 1. Se *Fyrdubbla.* — *Fyrfaldigande*, n. 4.

FYRFALDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fyrfaldig.

FYRFALDT, adv. Se *Fyrdubbelt.*

FYRFAT, n. 5. Stort kärl af metall, hvari glöd lägges, för att uppvärma rum, värma mat, äfv. till te- och kaffekokning, m. m.

FYRFINGRAD, a. 2. (bot.) *F-t blad*, fingerlikt blad, som har fyra småblad, hvilka utgå från spetsen af bladskaftet.

FYRFOTA, f. 1. 1) (pop.) Ödla. — 2) (i finare umgängesspråket, tillgjordt eller skämtv.) Svin.

FYRFOTAD, a. 2. Som har fyra fötter.

FYRFOTADJUR, n. 5. Djur, som har fyra fötter.

FYRHUGGA, v. a. 3. (böjes som *Hugga*) Hugga fyrkantig (timmer, sten). *F-ggen sten*, se *Qvadersten.* — *Fyrhuggande*, n. 4. o. *Fyrhuggning*, f. 2.

FYRHÄNDNING, m. 2. (nat. hist.) Djur, tillhörande andra ordningen af däggdjuren, med händer på alla fyra lemmarna. *F-arne innefatta Apor och Markattor.*

FYRHÄNDT, a. 1. (nat. hist.) Säges om djur, som hafva händer på alla fyra lemmarna.

FYRHÖFDAD, a. 2. (i myt och saga) Som har fyra hufvuden.

FYRHÖRNIG, a. 2. Som har fyra hörn. *F. figur.*

FYRHÖRNING, m. 2. En af fyra räta linier innesluten figur.

FYRK, fyrrk, m. 2. Ett mindre silfvermynt, som fordom slogs i Sverige, på olika tid af olika värde. Under Sturarnes tid svarade en fyrk ungefär emot $\frac{1}{20}$ specie-riksdaler nu för tiden.

FYRKANT, m. 3. 1) Se *Fyrhörning.* — 2) Qvadratisk eller rektangulär genomskärning. *Smida jern i f.* — 3) (sjöf.) Rårnas emot kölen vinkelräta eller rätt tvärs varande ställning. *Brassa f.*, se *Brassa.* — 4) (fam.) Afträdeshus.

FYRKANTFIL, m. 2. Fil med qvadratisk genomskärning, huggen på alla fyra sidorna.

FYRKANTIG, a. 2. 1) Se *Fyrhörnig.* — 2) Som har qvadratisk genomskärning. — 3) (fam. skämtv.) Säges om en kort, tjock och oformlig menniska.

FYRKANTJERN, n. 5. sing. Stångjern, med qvadratisk genomskärning.

FYRKLUFVEN, a. 2. neutr. — *et.* Klufven i fyra delar.

FYRKRANS, m. 2. (gam. krigsk.) Ett slags fyrverk, som vid belägringar kastades på stormande fiender.

FYRKULA, f. 1. (gam. krigsk.) Lärftssäck, fylld med fyrverkssats och bestruken utantill med beck eller tjära.

FYRLÖPARE, m. 5. (skepp.) Blocktyg eller tackel, bestående af två dubbla block.

FYRMÄNNIG, a. 2. (bot.) Som har fyra ståndare. *F. växt.* — Brukas substantivt i plur. och bestämd form, för att beteckna växtklassen Tetrandria. *De F-e.*

FYRMÄNNING, m. 2. (bot.) Växt, med fyra ståndare i blomman.

FYRNING, f. 2. 1) Antändning. — 2) (sjöf.) En fyrs underhållning.

FYR- OCH BÅKAFGIFT, c. 3. Afgift af sjöfarande till fyrars och båkars underhåll.

FYRPANNA, f. 1. Se *Fyrfat.*

FYRPENNINGAR, m. 2. pl. Den aflöning, som bruksidkare består en bruksarbetare för hvar dag, han ej har behörigt arbete.

FYRPIL, m. 2. (gam. krigsk.) Se *Brandpil.*

FYRPILSSTYCKE, n. 4. Fordom bruklig skjutpjes af koppar.

FYRQVINNAD, a. 2. (bot.) Som har fyra pistiller.

FYRSIDIG, a. 2. Som har fyra sidor.

FYRSITSIG, a. 2. Säges om en vagn, som har plats inuti för fyra personer, eller fram- och baksits.

FYRSKÄFTAD, a. 2. Väfd med fyra skaft.

FYRSPETSIG, a. 2. Som har fyra spetsar.

FYRSPRÅNG, n. 5. sing. indef. *I f., i fullt f.*, i fullt galopp, i sträck, så mycket hästarne förmå att löpa; (fig. fam.) i fullt fläng.

FYRSPÄND, a. 2. Förspänd med fyra hästar.

FYRSPÄNNIG, a. 2. *F. vagn*, gjord, att dragas af fyra hästar.

FYRSTAFVIG, a. 2. (prosod.) Som har fyra stafvelser.

FYRSTRUKEN, a. 2. neutr. — *et.* (i musik) Så kallas de noter, hvilka tillhöra den oktav (den *fyrstrukna*), som ligger öfver den »trestrukna» oktaven, emedan de stundom betecknas med ett streck uppöfver namnet, t. ex. $\overline{\overline{\overline{\overline{c}}}}$.

FYRSTRÄNGAD ell. **FYRSTRÄNGIG**, a. 2. Som har fyra strängar.

FYRSTYCKA, v. a. 1. Stycka i fyra delar. — *Fyrstyckande*, n. 4. o. *Fyrstyckning*, f. 2.

FYRSTÄMMIG, a. 2. Som utföres af fyra stämmor. *F. sång.*

FYRTIO, se *Fyratio.*

FYRTRÅDIG, a. 2. Som består af fyra trådar.

FYRUDDIG, a. 2. Som har fyra uddar.

FYRUGN, m. 2. Se *Vindugn.*

FYRVERK, n. 5. Benämning på de eldtändnings-anstalter, hvilka i äldre tider brukades vid belägringar.

FYRVERKARE, m. 5. En, som förfärdigar fyrverkeripjeser.

FYRVERKARECORPS, ----kå'r, m. 3. *F-en*, särskilt arbetscorps vid svenska arméen, tillhörande artilleriet, och som förfärdigar alla för arméens behof erforderliga fyrverkeripjeser jemte slagkrutshufvar.

FYRVERKARKONST, se *Fyrverkerikonst.*

FYRVERKERI, n. 3. 1) (i vidsträckt bem.) Förbränning af åtskilliga ämnen, på ett bestämdt sätt och vis. — 2) (i trängre bem.) Sådan förbränning antingen för allvarsamma eller roande ändamål. Se *Krigs-* och *Lustfyrverkeri.* — 3) Samteliga pjeser, som vid en sådan afbränning begagnas. *Afbränna ett f.* — 4) (fig.) Stor mängd af granna fraser, bilder och qvickheter, i tal ell. skrift. — 5) Se *Fyrverkerikonst.*

FYRVERKERIKONST, f. 3. Konsten att tillställa fyrverkeri eller tillverka fyrverkeripjeser.

FYRVERKERIPJES, ---ri'pjä's, m. 3. Benämning på de af åtskilliga ämnen, enligt bestämda reglor, sammansatta kroppar, som begagnas till fyrverkeri. [— pièce.]

FYRVERKSKULA, f. 1. Se *Fyrkula.*

FYRVINGAD, a. 2. (nat. hist.) Som har fyra vingar.

FYRVINGE, m. 2. pl. — *vingar.* (nat. hist.) Se *Trollslända.*

FYRVINKLIG, a. 2. Som har fyra vinklar.

FYRVÄLDIG, a. 2. (bot.) Så kallas en växt, då blomman har sex ståndare, fyra längre och två kortare. Substantivt, i plur., brukas benämningen *De F-e*, motsvarande Linnés klass Tetradynamia.

FYRVÄPLING, m. 2. Väpling med fyra blad, som någon gång anträffas och anses vara lyckobringande.

FYRÅRIG, se *Fyraårig.*

FYSIK, -i'k, f. 3. (af gr. *Physis*, natur) Se *Naturlära. Speciel f.*, läran om de allmänna naturkrafternas verkningar särskilt (specielt) i luften, vattnet och jorden. [Physik, Physique.]

FYSIKALISK, a. 2. (vetensk.) Som angår naturläran. *F-a experimenter.* [Physic —.]

FYSIKER, fy'sickr, m. 5. ell. **FYSIKUS**, fy'sikuss, m. 2. (i plur. brukas helst *fysiker*) Naturkunnig vetenskapsman, naturforskare. [Physiker, Physicus.]

FYSIOGNOM, fysiågnå'm, m. 3. En, som förstår att bedöma menniskor efter anletsdragen. [Ph —, Fysionom.]

FYSIOGNOMI, fysiågnåmi', ell. **FYSIOGNOMIK**, ----i'k, f. 3. Konsten att af ansigtsdragen sluta till en menniskas själsegenskaper. [Fysionomi, Ph —.]

FYSIOGNOMISK, fysiågnå'missk, a. 2. Som har afseende på fysiognomiken. [Fysiono-, Ph —.]

FYSIOKRATISK, fysiåkrátissk, a. 2. (vetensk.) *F-a systemet*, lära i statshushållningen, som utgår

ifrån den grundsatsen, att jorden är enda källan för ett folks välstånd. [Ph — cr —.]

FYSIOLOG, fysiålå'g, m. 3. En, som är kunnig i fysiologien. [Ph —.]

FYSIOLOGI, fysiålåji', f. 3. Läran om lifvets företeelser och lifsverktygens (organernas) förrättningar hos djur eller växter. [Ph — gie.]

FYSIOLOGISK, fysiålå'jissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på fysiologien.

FYSIONOMI, fysiånåmi', f. 3. 1) Anletsdragen såsom helt betraktade, ansigtsbildning. — 2) Ansigte. — 3) (fig.) De kännemärken, hvarigenom en sak särskiljes ifrån andra af samma slag. [Physiognomie, Fysiognomi.]

FYSISK, a. 2. 1) I naturen grundad eller som derpå har afseende. *F. orsak, verkning. Den f-a verlden. F. omöjlighet*, hvad som strider emot naturlagarna. — *Syn*. Naturlig, Sinlig, Kroppslig. — Brukas stundom såsom motsats till Andlig (Moralisk, Intellektuel). *I f. och andlig* (*moralisk*) *mening. Det är en f. och moralisk omöjlighet, att det någonsin kan hända. I f-t hänseende*. [Ph —.]

FYSISKT, adv. I fysiskt afseende. *Det är f. omöjligt*. [Ph —.]

FYTOLIT, fytåli't, m. 3. (mineral.) Förstenad växt. Skrifves äfv. *Phytolith*.

FYTOLOGI, fytålåji', f. 3. Läran om växterna i allmänhet. — Skrifves äfven *Phytologi*. [Fyt — ie, Ph — ie.]

FYTONOMI, fytånåmi', f. 3. Kännedomen om lagarna för växtlifvet. [Ph — ie.]

FÅ, a. pl. (har komparativen *Färre*) Icke många. *F. ägodelar, böcker, menniskor. Blott några f. gånger. Med f. ord*. Brukas ganska ofta elliptiskt, nästan som substantiv, t. ex.: *F.* (menniskor) *veta det och ännu färre borde veta det. Några f., ganska f.*

FÅ, v. a. 2. Ind. pres. sing. *Får;* pl. *Få*. Impf. sing. *Fick;* pl. *Fingo*. Imper. (för bem. 5) sing. *Få;* pl. *Fån*. Konj. impf. *Finge* (prov. *Ficke*). Sup. *Fått*. Part. akt. *Fående* (sällan brukl.); part. pass. *Fången*, äfv. *Fådd*. 1) Emottaga (jfr. d. o. bem. 2), bekomma. Brukas allmänt både i tal och skrift, dock allra mest för andra verber af samma betydelse, i dagligt tal. Har till subjekt både menniskor, djur och liflösa ting. *Han har f-tt en bok till skänks. F. en gåfva, en skänk. Han fick en medalj till belöning för sin tapperhet. Jag fick i går ett bref från min bror. Hunden har f-tt ett ben att gnaga på. Soffan har f-tt ett nytt öfverdrag*. Säges i utsträckt mening äfv. om förmåner, belöningar o. s. v., som emottagas, om hvarjehanda händelser, som träffa någon, om åkommor, sjukdomar, själsintryck, m. m. *F. en god fångst. F. ett rikt gifte. F. en rik flicka*, få en r. f. i gifte. *Han fick mycket penningar med sin hustru. F. högsta vinsten, goda kort i spel. F. ett stort kast* (i tärningspel), *sexor alla. F. beröm, loford, belöning för sin flit. F. tillrättavisning, förebråelse, bannor, straff. Han skall f. sin lön derför. Han har f-tt utmärkta gåfvor af vår Herre. F. visit, besök af någon. Månen f-r sitt sken af solen. Här f-s mat, qvarter. F. barn, ungar*, föda. *Hon har f-tt en gosse, två oäkta barn. F. tänder*, bekomma tänder, som växa upp i käken. *F. skägg. F. nytt hår. F. vingar, fjädrar, nytt skinn, ny form, skapnad. F. en sjukdom, en åkomma. F. feber, frossa, hufvudvärk, tandvärk, kopporna, svindel, en svullnad. Han har f-tt ondt i halsen. F. ett smolk i ögat. Han fick en sticka under nageln, ett hål i hufvudet. Han har f-tt ett dolkstyng i sidan. F. en sorg. F. någon till maka, till hustru*, blifva gift med henne. *F. någon på sin sida*, få honom till anhängare, medhållare, bundsförvandt. *F. dop*, döpas. *F. lof*, se *Lof*. *F. en vän, en bekantskap*, blifva vän, bekant med någon. *F. arbete*, finna tillfälle till arbete. *Han har icke f-tt något arbete. Om man multiplicerar 2 med 3, f-r man 6*, blir produkten 6. *Allt fick nytt behag, när hon kom*, blef då behagligare, trefligare. *Han f-r väl förstånd med åren*, blir förståndig. *F. sin vara såld*, vara i tillfälle att sälja sin vara. *F. rätt i, tag i*, se *Rätt, Tag*. *Då jag f-r det gjordt*, då jag hunnit göra det. *Ändtligen fick man elden släckt*, lyckades släcka elden. *Det är svårt att f. vexladt*, erhålla penningar i vexling. (Ordspr.) *Med orätt f-s, med sorg förgås*, orätt fånget gods har ingen välsignelse med sig. — *Få sig* nyttjas ofta i dagligt tal, och betyder då: förskaffa sig, laga att man erhåller, eller blott: bekomma, t. ex.: *Jag skall gå och f. mig litet till bästa; han har f-tt sig en ny rock*. — *F. áf*, bekomma lägenhet att afskicka, t. ex.: *Jag har nu f-tt af varorna med ett fartyg*. — *F. fast, fatt*, se *Fatt, Fasttaga*. — *F. i' sig*, råka förtära, t. ex.: *Han har f-tt i sig för mycket mat, vin*. — *F. igén*, återfå; äfv. bekomma i byte; äfv. blifva vedergälld för något ondt, t. ex.: *a*) *Jag har nu f-tt igen boken af honom; f. igen något, som man förlorat; b*) *Jag bytte bort min häst och fick en annan igen; c*) *F. igen det onda, man gjort; det skall du f. igen*. — *F. i'n*, råka ut för den händelsen, att någon eller något kommer in, t. ex.: *Vi fingo in en full karl på gården, en sjö i fartyget;* äfv. uppbära, t. ex.: *F. in penningar, ett lån*. — *F. néd*, bekomma uppifrån, t. ex.: *F. ned mat på fartyget*. — *F. på' sig*, bekomma att kläda sig med, t. ex.: *Han gick trasig, men nu har han ändtligen f-tt på sig en hel rock*. — *F. tillbaka*, se *Få igén*. — *F. úpp*, bekomma nedifrån; äfv. upphosta, uppkräkas, o. s. v.; äfv. uppbära, t. ex.: *a*) *Laga, att vi få upp vatten nerifrån gården; — b*) *F. upp blod; — c*) *Det är svårt att f. upp, hvad man har att fordra*. *F. upp* säges äfv. i jägarspråket, då hundarne kommit på färska spåret efter ett djur; äfv. då de spårat en fågelkull o. s. v., så snart spåret är så färskt, att en jagt genast uppkommer. *Hundarne ha f-tt upp en hjort*. — *F. út*, se *Utbekomma, Utfå*. — *F. ö'fver*, hafva qvar af något, som utgifvits, utlemnats, förbrukats, gått åt, t. ex.: *Vi ha f-tt mycket mat och vin öfver efter kalaset*. — *Syn*. Bekomma, Emottaga, Erhålla, Vinna. — 2) Bringa, förmå. *Jag kan ej f. honom att tala. Jag fick honom ändtligen i säng. Han f-r honom till hvad han vill. Det kan du aldrig f. mig till. Han skulle f. honom att hoppa öfver käpp, om det blefve fråga derom. Jag f-r honom ej af stället*, förmår ej röra, flytta honom af stället, kan ej beveka, öfvertala honom att lemna stället. (Pop. o. fam.) *F. sig till att*, förmå sig, t. ex.: *Jag kunde ej f. mig till att helsa på honom*. — *F. áf, bórt*, göra, laga, att någon eller något kommer bort, aflägsnas; aflägsna, utplåna, bortskaffa; lyckas att göra sig af med; slippa, t. ex.: *Ändtligen fick jag bort den fyllrackan; jag f-r ej bort fläcken*. — *F. emellan, in emellan*, lyckas att bringa, föra, sticka

o. s. v. emellan. — *F. frám*, förmå eller lyckas att frambringa, t. ex.: *Han kunde ej f. fram ett ord. F. sin vilja fram, f. sitt fram*, vinna, ernå uppfyllandet af hvad man vill, önskar. *Han f-r fram allt hvad han vill*, han lyckas genomdrifva allt &c.; man vägrar honom intet. — *F. i sig*, förmå att nedsvälja, förtära, t. ex.: *Jag kan ej f. i mig det härskna fläsket, sura drickat;* äfv. (fam.) kunna begripa, tro, t. ex.: *Han f-r icke i sig, att det är söndag i dag.* Man säger äfv. i samma mening: *F. i sitt hufvud, i sin skalle*, t. ex.: *Jag kan icke f. i mitt hufvud, huru det är möjligt; det f-r han aldrig i sin skalle. F. i sitt hufvud* betyder äfv.: fatta en orubblig öfvertygelse ell. föresats, t. ex.. *Han har nu en gång f-tt i sitt hufvud, att så är; när han f-r något i sitt hufvud, så skall det ske.* — *F. igén*, kunna stänga, tillsluta, t. ex.: *Jag f-r ej igen dörren.* — *F. igènom*, kunna föra, träda, sticka o. s. v. igenom, t. ex.: *Det är för trång öppning; man f-r ej korgen igenom.* — *F. ihóp*, kunna föra intill hvartannat, kunna sammanfoga; äfv. kunna tillsluta, lykta; äfv. lyckas att samla, t. ex.: *a) Jag kan icke f. ihop begge ändarna af käppen;* — *b) Han f-r icke ihop ögonen, munnen;* — *c) F. ihop en summa penningar, krigsfolk, folk till eldsläckning.* — *F. i'n*, kunna ell. lyckas att införa, t. ex.: *Jag f-r icke in armen; han har f-tt in sin säd.* — *F. i sä'r*, kunna skilja åt, taga åtskils. — *F. méd sig*, föra, bringa, taga bort med sig. — *F. néd*, kunna nedföra, nedbringa, nedtaga, nedsvälja, t. ex.: *Det är svårt att f. ned frukten ifrån det der höga trädet; han räcker icke att f. ned hatten af spiken; icke f. ned maten.* — *F. på' sig*, draga eller taga på sig, t. ex.: *F. på sig byxorna, rocken.* — *F. sö'nder*, kunna sönderrifva, sönderslå, sönderkrossa. — *F. ùndan*, se *Få bórt.* — *F. úpp*, kunna föra, bringa upp; äfv. kunna öppna; äfv. kunna söndertaga, skilja åt, upplösa, t. ex.: *a) Han f-r icke ensam upp den tunga låren ur skeppsrummet.* — *b) Jag f-r nog upp dörren till slut.* — *c) F. upp en knut.* — *F. något ur hufvudet på någon*, bringa någon ifrån en öfvertygelse, tro, föresats, t. ex.: *Jag kan icke f. den inbillningen ur hufvudet på honom, ur hans hufvud.* — 3) Erhålla i betalning. *Hvad f-r han i dagspenning? Ni f-r 10 r:dr derför. Man f-r det nu för 1 r:dr.* — 4) Fatta, gripa. *F. någon i armen, om halsen, om lifvet.* — *F. i'*, fatta, gripa, t. ex.: *Han fick i en påk, en stege, en sten;* äfv. (fig.) uppsnappa, erhålla kunskap om, t. ex.: *F. i en nyhet; låt ingen f. i detta; hvar har han f-tt i det?* fått höra det? — *F. óm*, se *Omfatta, Gripa.* — 5) (gam., bibl.) Gifva, tillställa. — 6) *Få* brukas äfv. som hjelpverb, och har då följande betydelser: *a*) Komma i tillfälle att, komma att, råka att. *F. höra, veta, lära, se, etc. När jag fick höra det, så . . . . Jag har f-tt veta, att de blifvit ovänner. Han f-r lära sig att slita ondt. Så snart jag f-r se honom. Man f-r väl se, hur det går. Vi f. se.* — *b*) Hafva frihet, tillåtelse. *Han f-r hvarken läsa eller skrifva i fängelset. Ni f-r resa, om ni vill. F-r jag säga, hvad jag tänker? Han f-r komma in. Gör det, så f-r du lefva.* — *c*) Vara tvungen, förbunden, böra, t. ex.: *Jag f-r göra allt, hvad han vill*, jag måste &c. *Du f-r lyda, eljest f-r du straff. Du f-r vara så god och göra det. Jag fick stå och se på. Ni f-r resa er väg härifrån; jag vill ej längre se er här. Man f-r tåla så mycket här i verlden. Han f-r genomgå många faror. Man f-r vara höflig emot alla menniskor.*

FÅFÄNG, få'fä'nng, a. 2. (af gam. *Fa*, få, och *Fangadur*, som förvärfvar eller besitter ägodelar, således egentl.: som föga förvärfvar) 1) Sysslolös, overksam. *Hon är aldrig f.; alltid har hon något för händer. Gå f. F. gå lärer mycket ondt.* — 2) (om sak) Onyttig, utan värde, fruktlös. *F-t bemödande, arbete. Göra f-a försök. Göra sig f. möda. Det är alltihop bara f-t prat. F-t tal. F-t hopp.* — *Syn.* Se *Fruktlös.* — 3) (om person) Begifven på tomt prål, ytlig grannlåt; böjd för att skryta med yttre förmåner. *En f. menniska. Hon är vacker, men f. Den f-a flickan går dock aldrig f.* (bem. 1), *men allt hennes arbete är f-t* (bem. 2). — *Syn.* Fåfänglig, Flärdfull, (pop.) Högfärdig. — 4) (om sak) Som har ett yttre sken af förträfflighet, utan motsvarande inre värde. *Söka en f. ära. Verlden och dess f-a lustar.* — *Syn.* Tom, Falsk, Skenbar, Fåfänglig.

FÅFÄNGA, få'fä'nnga, f. 1. 1) Sysslolöshet, overksamhet, lättja. *Förnöta tiden i f.* — 2) Onyttighet, fruktlöshet. *F-n af alla dessa bemödanden var lätt att inse.* Brukas i denna bem. mindre ofta. — 3) Begäret att utmärka sig genom obetydliga och tillfälliga yttre företräden, som lysa i hopens ögon; begifvenhet på tomt prål, ytlig grannlåt. *F. utgör ett af dragen i hans karakter. Hon är full af f. Göra något af f.* — *Syn.* Flärd, (pop.) Högfärd. — 4) Yttre sken af förträfflighet, utan motsvarande inre värde. *Öfverge verlden och dess f.* — *Syn.* Fåfänglighet, Tomt prål, Falskt sken, Tomhet. — 5) Lusthus, landtnöje, af föga värde, men på hvars förskönande man nedlagt stora kostnader. *Lundins f.*

FÅFÄNGLIG, få'fä'nngligg, a. 2. 1) Onyttig, fruktlös. I denna bem. mindre brukligt. *F-a bemödanden. Nära ett f-t hopp.* — *Syn.* Se *Fruktlös.* — 2) (om person) Se *Fåfäng*, 3. Förekommer äfv. i denna bem. mindre ofta. — 3) (om sak) Se *Fåfäng*, 4. *F. ära. F-a nöjen, njutningar.* — *Syn.* Se *Fåfäng.*

FÅFÄNGLIGHET, f. 3. 1) Onyttighet, fruktlöshet. *F-en af alla dessa bemödanden.* — *Syn.* Se *Fruktlöshet.* — 2) Se *Fåfänga*, 4. *Verldens f.*

FÅFÄNGT, adv. 1) Utan nytta, onyttigtvis. *F. bjuder du till att narra mig.* — *Syn.* Se *Fruktlöst.* — 2) (mindre brukl.) På ett sätt, som utmärker fåfänga (bem. 3), flärd. *F. klädd.*

FÅGEL, få'gl, m. 2. pl — *glar.* 1) Ägglägggande ryggradsdjur, med varmt blod, två fötter, näbb i stället för mun, fjäderbeklädnad på kroppen och vingar. *Vild, tam f. De gamle spådde af fåglarnes flygt. En f-s läte. En f., som qvittrar, sjunger, talar. Sätta en f. i bur. Fånga, dressera f-ar.* (Poet.) *Jupiters f.*, örnen. *Junos f.*, påfågeln. *Minervas f.*, ugglan. *Veneris f.*, dufvan. (Fig. o. pop.) *Evangelisten Lucas' f.*, oxen. (Fam. iron.) *En vacker f.*, elak, liderlig eller odulig menniska, stor skälm. (Fig. fam.) *Liderlig f.*, liderlig menniska. (Fam. talesätt) *Jag har hört en f. sjunga*, jag har fått nys om något. *Jag vet ej, om han är f. eller fisk*, känner honom icke alls. *Vara som f-n på qvist*, vara i en oviss belägenhet, icke hafva någon varaktig stad. (Fig. fam.) *F-n har flugit sin kos*, säges om någon, som rymt, icke mer är till finnandes. (Ordspr.) *Bättre en f. i hand än tio i skogen*, bättre det säkra, ehuru litet, än

det osäkra, om ock stort. — Bildar en stor mängd sammansättningar, såsom: Rof-, Flytt-, Dag-, Natt-, Sjö-, Land-, Sång-, Honungs-, Paradis-, Olycksfågel, m. fl. — 2) (utan plur., kollektivt) Sådana fåglar, som begagnas till föda och äro föremål för jagt, både vilda, i lefvande tillståndet, eller fångade, dödade och tillagade till mat. *Gå ut att skjuta f. I år har man icke fångat mycken f. F-n har i år varit dyr. Stek af f. Smörja sig med f.* (Fam. talesätt) *Det smakar f.*, har en läcker smak; (fig.) ger en stor njutning. *Det smakar ändå f.*, säges om någon, som njuter vid blotta tanken på eller åsynen af andras nöje eller njutning. — *Ss. F-art, -bo, -flock, -hufvud, -jagt, -klo, -näbb, -näste, -samling, -sjukdom, -skock, -slag, -slägte, -stjert, -svärm, -sång, -sträck, -unge, -ägg.*

Anm. Fordom skrefs *Fogel*, hvilket ännu af en och annan bibehålles, likasom äfv. i uttalet det slutna o-ljudet är allmänt i vissa landsorter.

FÅGELBEN, få'gl-bén, n. 5. 1) Ett af de tvenne ben att gå med, hvarmed alla fåglar äro försedda. Jfr. *Ben*, 3, *a*. — 2) Ben i en fågel. Jfr. *Ben*, 2.

FÅGELBESKRIFNING, f. 2. (föga brukl.) Se *Ornithologi*.

FÅGELBESKRIFVARE, m. 5. (föga brukl.) Se *Ornitholog*.

FÅGELBUR, m. 2. Bur, hvari fåglar hållas instängda, bestående vanligtvis utaf gallerverk af trä eller metalltråd, med en liten lucka på ena sidan, samt med vatten- och frökoppar anbragta tätt utanför gallret, så att fågeln genom små öppningar kan nå dem med näbben.

FÅGELBÄR, n. 5. Bär, som utgör frukten af:

FÅGELBÄRSTRÄD, n. 5. En art af Körsbärsträdet, med små, men välsmakliga bär. Prunus avium.

FÅGELBÖSSA, f. 1. Liten lätt jagtbössa, som isynnerhet begagnas till att skjuta småfågel.

FÅGELFRI, a. 2. Så kallas den, som, för begångna brott, är ställd utom lagens och samhällets beskydd. — *Syn.* Fridlös, Biltog.

FÅGELFÄNGARE, m. 5. 1) En, som fångar fåglar. — 2) En, som idkar fågelfänge såsom yrke.

FÅGELFÄNGE, n. 4. Fåglars fångande.

FÅGELHAGEL, n. 5. Se *Sparfhagel*.

FÅGELHANDEL, m. sing. Handel med fågel (bem. 2).

FÅGELHANDLARE, m. 5. —**LERSKA**, f. 1. En, som idkar fågelhandel.

FÅGELHIRS, m. 3. sing. En art af sädesslaget Hirs. Kallas äfv. Hönshirs. Panicum Crus Galli.

FÅGELHUND, m. 2. Jagthund, dresserad till fågeljagt, isynnerhet jagt på skogsfågel.

FÅGELHUS, n. 5. Ställe, vanligen kringstängdt med galler af messingstråd, der man för sitt nöje uppföder fåglar.

FÅGELHÄCK, m. 2. Stor fågelbur, inrättad för småfåglars häckande.

FÅGELKUNG, m. 2. Benämning, som gifves den, hvilken vid offentliga prisöfningar i skjutkonsten lyckas nedskjuta en till mål uppsatt fågelbild af trä, och således vinner högsta priset.

FÅGELKÄNNARE, m. 5. Se *Ornitholog*.

FÅGELKÖRSBÄR, n. 5. Se *Fågelbär*.

FÅGELLEK, m. 2. En mängd fåglar, samlade till parning.

FÅGELLIM, n. 5. Ett slags lim, som kokas af linolja, äfv. af mistel; stundom med tillsättning af silfverglitt (för större kramsfåglar). Har sitt namn deraf, att det brukas vid fågelfänge.

FÅGELLÅT, m. 2. Fåglars läten. Ordet, numera föråldradt, brukades fordom i mening af fåglars tungomål eller språk, hvaraf det ännu förekommande, på skämt nyttjade uttrycket: *Kunna lyda f.*, d. v. s. vara mycket vis. Skrefs vanligen *Fåglalåt*.

FÅGELMAT, m. sing. Frön o. d., som gifves fångade, instängda fåglar till föda.

FÅGELNÄT, n. 5. Jagtnät, som begagnas till fågelfänge.

FÅGELPERSPEKTIV, få'gl-pärspäckti'v, n. 3. o. 5. Utsigt af åtskilliga föremål, af en trakt, sedda lodrätt uppifrån. *Se något i f.*, lodrätt upp ifrån luften. [— spectiv.]

FÅGELPIPA, f. 1. 1) Lockpipa, hvarmed fåglar fångas. — 2) Liten pipa, hvarmed man lär fåglar att sjunga åtskilliga melodier.

FÅGELPOSITIV, - - - i'v, n. 3. o. 5. Ett slags helt litet vefpositiv, som begagnas att lära fåglar sjunga melodier.

FÅGELSKJUTNING, f. 2. 1) Fåglars skjutning på jagt. — 2) Offentlig skjutöfning, då de täflande skjuta på en till mål uppsatt fågelbild af trä. Jfr. *Fågelkung*.

FÅGELSKRÄMMA, f. 1. På åker eller i trädgård uppsatt föremål, som fläktar för vinden, hvarigenom fåglar, som ditkomma, bortskrämmas och ej få tillfälle att göra skada. (Fam.) *Se ut som en f.*, se mycket ful och afskräckande ut.

FÅGELSKYTT, m. 2. 1) Jägare, som är ute på fågeljagt. — 2) En, som är väl öfvad i fågeljagt.

FÅGELSLAG, n. 5. 1) Slägte, art af fåglar. — 2) Se *Slagbur*.

FÅGELSNARA, f. 1. Snara, hvarmed fåglar fångas.

FÅGELSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar*. Slägte af Lungspindlar i de tropiska länderna, nästan handstor, skroflig och luden; lefver af insekter och småfåglar samt deras ägg. Bettet farligt. Aranea (Mygale) avicularia.

FÅGELSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger*. Stång, hvarpå fågeln är uppsatt vid Fågelskjutning (bem. 2).

FÅGELTUNGA, f. 1. 1) Tunga på en fågel. — 2) (tekn.) Ett slags fil, hvars genomskärning utgöres af tvenne cirkelbågar, af hvilka den ena har mindre radie än den andra. — 3) (artil.) Verktyg, hvarmed kulan uttages ur en laddad kanon, bestående i ett tunt kopparbleck, spetsigt åt ändan, på ena sidan slätt, men knottrigt på den andra.

FÅGELTÅNG, m. 3. sing. (bot.) Ett slags vid de ostindiska öarna växande tång, som utgör föda för Salangerna, och ämnet, hvaraf dessas ätbara nästen härrör. Fucus edulis.

FÅGELVICKER, m. sing. (bot.) En art vicker, äfv. kallad Tranärter. Vicia cracca.

FÅGELVÄGEN, m. 2. sing. def. Raka linien fram ifrån ett ställe till ett annat, eller längden af den väg, en fågel tänkes flyga rakt fram genom luften ifrån ett ställe till ett annat.

FÅGELÄLSKARE, m. 5. 1) En, som mycket tycker om och är road af lefvande fåglar, vare sig i vilda eller tama tillståndet. — 2) En, som mycket tycker om mat, tillagad af fågel.

FÅGELÖRT, f. 3. (bot.) 1) Örtslägtet Polygala, äfv. kalladt Jungfrulin. — 2) En art af detta slägte, på ängar, med blå, hvita och rödaktiga blommor, äfv. kallad J. Mariæ lin. Polygala vulgaris.

FÅKUNNIG, a. 2. Som föga vet och förstår. — *Syn.* Okunnig, Enfaldig.

FÅKUNNIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fåkunnig. — *Syn.* Okunnighet, Enfaldighet.

FÅLA, v. n. 1. (om ston) Föda. I vissa landsorter säges *Föla*. [Fola.]

FÅLE, m. 2. pl. — *lar*. Ung häst. [Fole.]

FÅLL, m. 2. Kant på tyg, som blifvit inviken och tillsydd, för att hindra rispning.

FÅLLA, v. a. 1. I. (af *Fåll*) Invika och tillsy kanter på tyg.

FÅLLA, f. 1. 1) Plats på en åker, för tillfället kringstängd med sprötflätning, galler- eller flätverk, och hvarinom man låter får vara någon liten tid, t. ex. ett par dygn, för att med minsta kostnad och besvär göda jorden. Man säger äfv. Fårfålla. — 2) (gam. krigsk.) Se *Barfrid*.

FÅLLA, v. a. 1. II. (af *Fålla*, f.) Instänga och låta vara natten öfver i fålla. *F. fåren.*

FÅLLANDE, n. 4. I. Handlingen, då man fållar tyg.

FÅLLANDE, n. 4. II. Handlingen, då man fållar får.

FÅLLBÄNK, m. 2. Sängställe, så gjordt, att det efter begagnandet för natten kan hopskjutas och får utseende af en fruntimmersbyrå.

FÅLLNING, f. 2. Se *Fållande*, I.

FÅLUNGE, m. 2. pl. — *ungar*. Liten, ej fullväxt fåle. Skrefs fordom *Fölunge*.

FÅN, n. 3. (fam.) 1) Fånig menniska. — 2) Dum, enfaldig person.

FÅNE, m. 2. pl. *fånar*. 1) Fånig menniska. Se *Fån*. — 2) (fam.) Dum, enfaldig menniska.

Anm. Förmodas ursprungligen hafva härledt sig ifrån folkbenämningen *Vaner*, emedan Asarne, hvilkas religion stod i skarp motsats till Vanernes, ansågo dessa, till följe af vaniska kultens i deras tycke orimliga läror, för dåraktiga, oförnuftiga menniskor. *En Vaner* kom således att betyda detsamma som Dåre (jfr. d. o.). Samma ursprung förmodas äfv. hos alla ord, i hvilka sammansättningspartikeln *Van* ingår, såsom Vanvett, Vansinne, Vanart, m. fl., öfvensä hos orden Fånga, Fånge, m. fl.

FÅNG, n. 3. 1) Hvad som fångas, förvärfvas, fås. *Ett godt f. Göra ett godt f.*, förvärfva, vinna någonting fördelaktigt. (Föråldr.) *Till f-s*, att få, t. ex.: *Der är intet till f.; det står ej mer till f.* — Ingår i sammansättningarna Skogs-, Ved-, Gärdselfång. — *Syn.* Kap, Vinst, Fångst. — 2) (lagt.) Förvärfningssätt. *Laga f.*, på lagligt sätt förvärfvad egendom. — 3) Så mycket som kan tagas om med armarna. *Ett f. hö.* — 4) Sjukdom hos hästar eller mulåsnor, bestående deruti, att de helt hastigt förlora all styrka i sina ben, antingen till följe af öfverdrifvet arbete, eller derföre att de druckit för hastigt, när de varit varma.

FÅNGA, v. a. 1. (Har i part. pass. äfv. *Fången*, för bem. 2.) 1) Genom jagt, fiske eller på annat sätt fasttaga lefvande djur, för ett eller annat ändamål, vanligtvis för att begagna dem till föda. *F. björnar, vargar genom skallgång. F. en elg, en hjort, en ekorre, en råtta. F. fisk på nät, genom mete. F. kräftor. F. kramsfågel.* — *F. upp*, se *Uppfånga*. — 2) (med person till objekt) Fasttaga, gripa. *F. en fiende, en tjuf, en rymmare.* (Fig.) *F. någon med dess egna ord*, narra någon att yttra ord, hvarigenom han fäller, öfverbevisar, vederlägger sig sjelf. *Låta f. sig*, låta narra, snärja sig; låta sig förledas. — *Syn.* (om fiender) Taga till fånga, Tillfångataga; (om rymmare, o. s. v.) Gripa, Fasttaga. — 3) (sjöt.) *F. vinden med seglen*, ställa dem så, att de fyllas af vinden. *F. krabbor*, under rodd slinta med åran och falla baklänges i farkosten. *F. uggla*, se *Uggla*.

FÅNGA. Gammal böjd kasus af *Fånge*. Förekommer ännu i uttrycket *Taga till f.* (äfv. Tillfångataga), fasttaga och göra till fånge. (Fig.) *Taga sitt förnuft till f.*, (i biblisk mening) underkasta sitt förnuft trons lydnad; (i dagligt tal) låta leda sig af förnuftet, vara förnuftig.

FÅNGANDE, n. 4. Handlingen, då man fångar.

FÅNGARE, m. 3. (mindre brukl.) En, som fångar.

FÅNGBRÖD, n. 3. 1) Bröd, som bestås fångar (bem. 3). — 2) Se *Fångkost*.

FÅNGDIKE, n. 4. (landtbr.) Dike, som göres, för att uppfånga och afleda underjordiskt vatten.

FÅNGE, m. 2. pl. *fångar*. 1) En, som blifvit tillfångatagen i krig och är beröfvad friheten. *Utlösa en f. Utvexla f-gar. Gifva sig till f.*, se *Gifva sig fången* (under följ. ord). — *Syn.* Krigsfånge. — 2) Förbrytare, rymmare, som blifvit gripen, fasttagen. *En poliskonstapel kom med en f., som nyss hade blifvit gripen.* — 3) En, som sitter i fängelse. Har sammansättningarna: Bekännelse-, Straff-, Lifstids-, Fästningsfånge. — *Syn.* Arrestant.

FÅNGEN, I. Part. pass. af *Fånga*. Brukas adjektivt i följande uttryck: *Gifva sig f.*, låta sig tillfångatagas, gripas. *Hålla f., sitta* ell. *vara f.*, i fängelse.

FÅNGEN, II. Part. pass. af *Få*. Som fåtts, bekommits. Brukas adjektivt under den gamla bem. af Förvärfvad, i följande talesätt: *Orätt f-et gods*, med orätt, på olagligt sätt förvärfvadt. (Ordspr.) *Illa f-et är snart förgånget*, det, som med orätt fås, förloras snart åter.

FÅNGENSKAP, f. 3. Tillstånd, då man är fånge. *Råka, vara i f. Babyloniska f-en*, den tid af Judafolkets historia, då det hade blifvit bortfördt till Babylon och der nödgades uppehålla sig.

FÅNGESMAN, m. 3. pl. — *män*. (lagt.) Den, af hvilken man genom köp, gåfva o. s. v. bekommit en sak, hvaraf man är eller påstår sig vara ägare. *Uppvisa sin f.*, uppgifva dennes namn.

FÅNGFÖRPLÄGNING, f. 2. Den kost, som af allmänna medel bestås fångar.

FÅNGGÅRD, m. 2. 1) Gård vid ett fängelse, der fångarne få hämta frisk luft. — 2) Fängelse (bem. 2).

FÅNGHUS, n. 3. Se *Fängelse* (bem. 2).

FÅNGJERN, n. 3. (jäg.) Redskap af jern till vilda djurs fångande.

FÅNGKLAMP, m. 2. (skepp.) Benämning på små vertikala klampar, som äro fästade på flera ställen i ett fartyg, att hänga något på.

FÅNGKNEKT, m. 2. Tjenare, som i ett fängelse bevakar fångarna, bär mat till dem, o. s. v.

FÅNGLINA, f. 1. (skepp.) Ett tåg, fästadt vid föstäfven af en båt, och som begagnas att dermed fästa eller fasthålla den.

FÅNGLISTA, f. 1. Lista på fångarna i ett fängelse.

FÅNGST, f. 3. 1) Fångande (djurs genom jagt eller fiske). *F. med ref eller krok.* Bildar flera sammansättningar, såsom: Djur-, Fisk-, Kräftfångst, m. m. — 2) Mängd af djur, fisk, som fångas eller blifvit fångade. *Huru stor f. af fisk har man gjort? Göra en god f.*, äfv. (fig.) göra en stor vinst, vinna en stor fördel.

FÅNGTRANSPORT, få'nngtrannspå'rrt, m. 3. Fångars förflyttande från en ort till en annan.

FÅNGUTVEXLING, f. 2. Utvexling af krigsfångar emellan krigförande makter.

FÅNGVAKTARE, m. 5. — **TERSKA**, f. 1. Person, som i ett fängelse har uppsigt öfver fångarna och besörjer deras förplägning. — *Ss. F-boställe, -syssla.*

FÅNGVAKTMÄSTARE, m. 5. Den i ett fängelse, som har sig anförtrodd högsta tillsynen öfver fångarna, deras förvaring och förplägning.

FÅNGVÅRD, m. 2. sing. Omsorgen om fångars förvarande och förplägning.

FÅNGVÅRDSSTYRELSE, f. 3. Benämning på Styrelsen öfver fängelser och arbetsinrättningar i riket.

FÅNIG, a. 2. 1) Som saknar all omdömesförmåga, och derjemte är slö både i afseende på minne och känsla. — *Syn.* Fjoskig, Stupid. — 2) (fam.) Dum, enfaldig. — Se *Anm.* under *Fåne.*

FÅNIGHET, f. 3. Fullkomlig brist på omdömeskraft, förenad med slöhet i minnet och känsloförmögenheterna. — *Syn.* Fjoskighet, Stupiditet.

FÅNIGT, adv. Som en fåne.

FÅORDIG, a. 2. Som talar föga. — *Syn.* Ordkarg, Enstafvig, Tyst af sig.

FÅORDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fåordig. — *Syn.* Ordkarghet, Enstafvighet.

FÅORDIGT, adv. Med få ord. *Svara, tala f.*

FÅR, n. 5. 1) Idislande djur med kantiga, vanligen något skrufformigt böjda, ihåliga horn; ryggen kullrig; honorna merendels hornlösa. Bland de talrika arterna anmärkas isynnerhet: *Spanska F-et* (Merino), med stora, skrufformigt vridna horn och fin, krusig ull; *Islandsfåret*, med 4 till 8 horn och grof ull; *Southdowns-fåret*, med stor, fet kropp och fin, nästan rak ull; *Bredsvansfåret*, med lång, bred och fet svans (hemma i Norra Afrika, Syrien och Södra Ryssland); *Dubbelsvansfåret*, som i stället för svans har två 30 till 40 marker tunga fettklumpar (finnes i samma länder som det förra); *Ungerska F-et*, med stora, upprättstående, skrufformiga horn; *Guineafåret*, med puckel och slätt hår; samt *Hedfåret*, litet, med svart, grof ull, och honorna ofta behornade, m. fl. (Talesätt) *Vara som ett f.*, låta göra med sig hur som helst; vara för mycket from och saktmodig. *Dum som ett f.*, mycket dum. — 2) (fig. fam.) From och enfaldig menniska. *Han är ett f.* — 3) (bibl. fig.) *F-en*, de rättfärdige. — *Ss. F-art, -dynga, -gödsel, -klippare, -klippning, -kött, -mjölk, -ras, -skock, -slag, -stek, -svans, -tunga, -ull.*

FÅRA, f. 1. I. (prov.) Hona af Fårslägtet. — *Syn.* Tacka, Fårtacka.

FÅRA, f. 1. II. 1) Den i en linie fortgående urgröpning i jorden, som uppkommer, då man kör med en plog. *Plöja f-ror i jorden.* — 2) Hvarje fortgående fördjupning i en yta, som liknar en sådan urgröpning. *F-rorna på en gubbes panna.* (Fig.) *Fartyget plöjde djupa f-ror i vattnet.* Har sammansättningen Strömfåra.

FÅRA, v. a. 1. Göra fåror (bem. 2) i något. — *Fårande*, n. 4.

FÅRAD, part. pass. af föreg. Som blifvit fårad. — Brukas adjektivt i följande bemärkelser: *a*) Som på ytan har urgröpningar, liknande fåror. *En f. panna.* — *b*) (bot.) *F. stjelk*, längs efter urhålkad med större och djupare strimmor eller refflor.

FÅRAFVEL, få'rávl, m. sing. Fårs uppfödande och underhållande till nytta och bruk.

FÅRAHERDE, se *Fårherde.*

FÅRAHJORD, se *Fårhjord.*

FÅRAHUS, den äldre formen af det numera brukliga *Fårhus.*

FÅRAKLÄDER, m. 3. pl. (bibl.) Yttre sken af fromhet och rättfärdighet. *De komma till eder i f., men invertes äro de glupande ulfvar.*

FÅRAKTIG, a. 2. Enfaldig som ett får. — *Fåraktighet*, f. 3. — *Fåraktigt*, adv.

FÅRBETE, n. 4. 1) Gräs och örter på marken, hvilka betas af får. *Der är godt, dåligt f.* — 2) Begagnande af betesmark för får. *Hafva fritt f. på skogen.*

FÅRBOG, m. 2. Bog af ett slagtadt får, rå eller lagad till mat.

FÅRBRINGA, f. 1. Bringa af ett slagtadt får, rå eller lagad till mat.

FÅRDÖD, m. 2. sing. Härjande fårsjuka.

FÅRFÅLLA, f. 1. Se *Fålla*, f.

FÅRFÄSTING, m. 2. En art af djurslägtet Fästing, hörande till Spindlarnes klass och den ordning deraf, som kallas Qvalster, grå, svart ell. röd, vid uppsvällning stor som ett enbär, hvilket han ofta liknar; fäster sig på boskap, framför allt får, och suger sig der full med blod. Ixodes ovinus.

FÅRGRÄS, n. 5. Se *Fårsvingel.*

FÅRGÅRD, m. 2. 1) Kringstängd gård, för får. — 2) Se *Schäferi.*

FÅRHERDE, m. 2. pl. — *herdar.* Person, som har vård och tillsyn om en fårhjord. Ordets äldre form *Fåraherde.*

FÅRHJORD, m. 2. Hjord af får. Ordets äldre form *Fårahjord.*

FÅRHOSTA, f. 1. Torr hosta, sådan som får ofta äro utsatta för.

FÅRHUFVUD, n. 5. 1) Hufvud af ett får. — 2) (fig. fam.) Dum och enfaldig menniska.

FÅRHUND, m. 2. En art af Hushundarna, raggig, med spetsiga, upprättstående öron; begagnas af fårherdar att bevaka och hålla tillsammans hjorden.

FÅRHUS, n. 5. 1) Hus, der får hållas instängda. — 2) (oegentligt) Afdelning i ett fähus, för får. — Ordets äldre form *Fårahus.*

FÅRKAMEL, få'rkamél, m. 3. Se *Llama.*

FÅRKOPPOR, f. 1. pl. Ett slags sjukdom, liknande koppor, som angriper får. Kallas äfv. Fårskorf, Fårskabb.

FÅRKORF, m. 2. pl. — *korfvar.* 1) (utan plur.; kollektivt) Korf, tillredd af hackadt fårkött. — 2) (med plur.) Så stor myckenhet af sådan korf, som är instoppad i ett så kalladt korfskinn. *En f. Två f-fvar.*

FÅRKREATUR, få'rkreatúr, n. 5. Husdjur af fårslägtet. Säges både om gumsar, tackor och lam, i skrift och räkenskapsstil.

FÅRKUMMER, m. sing. Se *Fårpuppor.*

FÅRLIK, a. 2. Som till utseendet liknar ett får.

FÅRLUS, f. 5. pl. — *löss.* Insekt med fyrkantig kropp och utan vingar, lik hästflugan; uppehåller sig i ullen på får, som den mycket plågar. Melophagus communis.

FÅRLÅR, n. 5. Lår af slagtadt får, rått eller till mat tillagadt.

FÅROST, m. 2. 1) (utan plur.; kollekt.) Ost, beredd af fårmjölk. — 2) Så mycket af sådan ost, som på en gång blifvit formadt i ett ostkar. *En f. Två f-ar.*

FÅRPELS, m. 2. (mindre brukl.) Huden med vidhängande ullen på ett lefvande får. Bör ej förblandas med Fårskinnspels. [- päls.]

FÅRPERLOR, f. 1. pl. (fam. skämtv.) Träck af får.
FÅRPUNGAR, m. 2. pl. eller
FÅRPUPPOR, f. 1. pl. (bot.) Ört med brunaktiga blommor, på sidländta ängar. Kallas äfv. Fårkummer.
FÅRSAX, f. 2. Ett slags grof sax, som begagnas till fårklippning.
FÅRSJUKA, f. 1. Allmänt gängse, långvarigare sjukdom bland får, af svårare beskaffenhet.
FÅRSJUKDOM, m. 2. Sjukdom, som angriper får.
FÅRSKABB, m. sing. Se *Fårkoppor.*
FÅRSKALLE, m. 2. pl. — *skallar.* (pop. o. fam.) Se *Fårhufvud* (begge bem.).
FÅRSKINN, n. 5. Det afdragna skinnet af ett får med vidsittande ull.
FÅRSKINNSPELS, m. 2. Pels med foder af fårskinn. [— päls.]
FÅRSKORF, m. sing. Se *Fårkoppor.*
FÅRSKÖTSEL, m. sing. Se *Fårafvel.*
FÅRSMÖR, n. 5. Smör, tjärnadt af fårmjölk.
FÅRSTYNG, n. 5. Tvåvingad insekt, gul, med bruna fläckar; lägger sina ägg i fårens näsborrar, hvarefter larven uppkryper i deras pannhålor, ofta till den mängd, att fåren blifva deraf liksom galna. Oestrus ovis.
FÅRSVINGEL, m. sing. Foderväxt af Svingelslägtet, med smala, sträfva, tagellika strån; är en god föda för får. Kallas äfv. Fårgräs. Festuca ovina.
FÅRTARMAR, m. 2. pl. (bot.) Se *Åkerbinda.*
FÅRÖGA, n. 4. pl. — *ögon.* Öga på ett får. (Fig. fam.) *Bliga, se på någon med f-gon,* med stora, dumma, själlösa ögon.
FÅTALIG, a. 2. Som innehåller blott ett ringa antal. — Brukas af några orätt i samma bem. som Fåordig.
FÅTALIGHET, f. 3. Ringa antal.
FÅVITSK, få'vittsk eller få'vissk, a. 2. Som har föga vett, förstånd. *De tio f-a jungfrur.* — *Syn.* Se *Dåraktig.*
Anm. Hette i fornspråket *Farvetskr*, af *Fa*, få, och *Vit*, vett, förstånd, hvarföre det rätteligen stafvas *Fåvitsk* och ej *Fåvisk*, ehuru det i allmänhet så uttalas. — Vill man skrifva utan *t*, så bör det heta *Fåvis* (uttalas: få'vi's), det fordna *Favis* (af *Fa* och *Vis*), föga vis; således af samma bemärkelse.

FÅVITSKA, få'vittska ell. få'visska, f. 1. Ringa vett, litet förstånd. — *Syn.* Se *Dåraktighet.*
Anm. Är sammansatt af de gamla orden *Fa* och *Vitska*, visdom. Jfr. *Anm.* under *Fåvitsk.*

FÅVÄLDE, n. 4. Se *Oligarki.*
FÄ, n. 4. 1) Boskapsdjur. Förekommer mest i sammansatta ord, såsom Fähus, Fäbodar, m. fl. (Talesätt) *Dum som ett f.*, ytterst dum. — 2) (fig. fam.) Dum, okunnig, rå, obildad, oborstad, oskicklig, oduglig, tölpig menniska. *Han är ett f., ett äkta f.* — *Syn.* Se *Dumhufvud.* — 3) (i fornspråket) Egendom. (Gam. lagt.) *Gångande och liggande f.*, lös och fast egendom. Se äfv. *Inlagsfä.*
FÄAKTIG, a. 2. Dum, rå, oborstad som ett fä; oskicklig och tölpig i sitt beteende. *En f. menniska.* — *Syn.* Se *Dum, Rå, Oskicklig.*
FÄAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fäaktig.
FÄAKTIGT, adv. På ett fäaktigt sätt. *Bära sig f. åt.*
FÄBODAR, f. 2. pl. Benämning på aflägsna uppröjda ställen i norrländska skogarna, med nödtorftiga byggnader för folk och fä, dit norrländska bönderna sommartiden begifva sig med familj, för att der inberga höet, låta boskapen beta, tjärna smör och göra ost. — Kallas äfv. Säter, Ostsäter.
FÄBOSKAP, se *Nötboskap.*
FÄBROMS, m. 2. Se *Fäfluga.*
FÄDER, pl. Se *Fader.*
FÄDERNE, fä'därrne. Ursprungl. genit. i best. form af plur. *Fäder.* Brukas nästan adjektivt i åtskilliga sammanställningar, t. ex. *F. arf, F. jord,* m. fl., hvilka dock numera vanligen sammanskrifvas (se här nedan). — S. n. sing. 1) Fädernearf. *Han har förslöst sitt f.* — 2) Fädernesida. *Vara slägt med någon på f-t. Härstamma från någon både på f. och möderne.* — 3) Slägt på faders sida. *Brås på f-t.*
FÄDERNEARF, fä'därrneárrv, n. 5. Hvad någon ärfver efter fader. Förkortas ofta till blott Fäderne.
FÄDERNEFRÄNDE, m. 3. Slägting på faders sida.
FÄDERNEHUS, n. 5. Se *Föräldrahus.*
FÄDERNEJORD, f. 2. Den jord, på hvilken ens förfäder bott. — *Syn.* Se *Fädernesland.*
FÄDERNESLAND, n. 5. Det land, der man är född och der vanligtvis ens förfäder bott. — *Syn.* Fädernejord, Fosterland, Fosterjord.
FÄDERNESPRÅK, n. 5. Se *Modersmål.*
FÄDRIFT, se *Boskapsdrift.*
FÄDUM, a. 2. (pop. o. fam.) Dum som ett fä, som ett nöt.
FÄDYNGA, f. 1. sing. Dynga efter nötkreatur.
FÄFLUGA, f. 1. Tumslång, tvåvingad insekt, brun, med gula gördlar och trekantiga fläckar; gör nötkreatur på varma sommardagar mycken plåga. Kallas äfv. Fäbroms, Oxbroms. Tabanus bovinus.
FÄFOT. Förekommer endast i uttrycket: *Ligga för f.*, (egentl.) tjena till bete; (fam.) säges om det, som ingen tager vara på, utan som är öfvergifvet och lemnadt till spillo på öppna fältet.
FÄGEN, fä'jänn, a. m. o. f. sing. Glad. Brukas numera mest i folkspråket. Hette fordom *Fegin.* — *Syn.* Se *Glad.*
FÄGNA, fä'ggna, v. a. 1. 1) Göra fägen, glad. *F. någon med en nyhet. Denna anblick f-r ögonen. Denna nyhet måste mycket f. er.* — Brukas ofta impersonelt, t. ex.: *Det f-r mig mycket att se dig vid helsa.* — *Syn.* Se *Glädja.* — 2) Se *Undfägna.* — 3) Betyga någon sin glädje. *Hunden f-de mig.* — *F. sig*, v. r. eller *Fägnas*, v. d. Glädja sig. *F. sig öfver något. F. sig åt något*, glädja sig vid tanken på något godt, lyckligt, som man väntar.
FÄGNAD, m. sing. (i fornspråket *Fagnadur*) 1) Glädjande tillfredsställelse. Brukas både i tal och skrift. *Det är mig en f. att höra det. Göra sig en f. af att tjena någon.* — *Syn.* Se *Glädje.* — 2) Se *Undfägnad.*
FÄGNADSBETYGELSE, f. 3. Se *Glädjebetygelse.*
FÄGNANDE, n. 4. Handlingen, omständigheten, att man fägnar (i alla bem.). — *Adj.* 1. (egentl. part. akt. af *Fägna*) Som betygar sin fägnad, smekande. *Hunden är f., när hans herre kommer hem.*
FÄGNESAM, a. 2. 1) Som gifver fägnad. *En f. nyhet. Det är f-t att höra.* — 2) Se *Fägnande,* adj.
FÄGRING, f. 2. sing. Fagert utseende. Brukas numera föga i talspråket, deremot mer i skrift.

helst i vältalighets- och poetisk stil. *En qvinnas f. Naturens, blommornas f.* — *Syn.* Se *Skönhet.*

FÄHERDE, m. 2. pl. — *herdar.* Herde, som vaktar och har vård om nötboskap. Brukas till skilnad ifrån Ox-, Får- och Svinherde.

FÄHUND, m. 2. 1) (egentl., föga brukl.) Se *Vallhund.* — 2) (fig. pop. o. fam.) Se *Lymmel.*

FÄHUS, n. 5. Hus, der nötboskap och ofta äfven får och fjäderfä hållas instängda. I allmänhet menas dermed detsamma som Kohus. Särskilt för oxar, kallas det Oxhus.

FÄJA, m. fl., se *Feja*, m. fl.

FÄKREATUR, fä'kreatúr, n. 5. Se *Boskapsdjur.*

FÄKTA, v. n. 1. 1) Strida med vapen. *F. tappert emot fienden. F. för fäderneslandet. F. sig fram, igenom,* fäktande bana sig väg. — *Syn.* Se *Strida.* — 2) Efter fäktkonstens reglor bruka värja, sabel, bajonett o. s. v., antingen i verklig strid eller blott för öfning. *F. med någon i duell, på värja, sabel. Han går och f-r hos fäktmästaren. F. väl. F. emot någon.* — 3) (fig. fam.) *a*) Göra häftiga rörelser och åtbörder med armarna, likasom då man fäktar. *F. med händerna, med armarna. F. emót,* streta emot, anstränga sig af alla krafter, för att emotstå. — *b*) Ifrigt anstränga sig, uppbjuda alla krafter, för att vinna någonting. *F. efter något;* på det ifrigaste eftersträfva, göra allt, för att vinna något. *F. för födan,* anstränga sig på allt sätt, för att vinna sitt uppehälle. — *Syn.* Se *Sträfva.* [Fägta, Fäckta.]

FÄKTANDE, n. 4. Handlingen, då man fäktar (alla bem.).

FÄKTARE, m. 5. 1) En, som fäktar (bem. 2). — 2) Se *Gladiator.*

FÄKTAREKONST, se *Fäktkonst.*

FÄKTARLIK, a. 2. Liknande en fäktares. *F. ställning.*

FÄKTBANA, f. 1. Offentlig plats, der de fordna gladiatorerne fäktade eller der man öfvade sig i fäktkonsten.

FÄKTHANDSKE, m. 2. pl. — *handskar.* Handske af tjockt läder med krage, som går upp ända till armbågen, begagnad af dem, som lära sig att fäkta.

FÄKTKONST, f. 3. Konsten att efter vissa reglor föra värja eller sabel emot en motståndare, att gifva stötar eller hugg, parera, o. s. v.

FÄKTLÄRARE, m. 5. Se *Fäktmästare.*

FÄKTMÄSTARE, m. 5. Lärare i fäktkonsten.

FÄKTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man fäktar (bem. 1 o. 2). — 2) Strid i krig, träffning. — *Syn.* Se *Strid.*

FÄKTPLATS, m. 3. Ställe, under bar himmel, der man fäktar (bem. 2). Se äfv. *Fäktbana.*

FÄKTSAL, m. 2. Stort rum, der undervisning i fäktkonsten gifves.

FÄKTSKO, m. 3. pl. — *skor.* Sko utan klack, med sula af filt eller buffelläder, som begagnas på fäktsalar.

FÄKTSKOLA, f. 1. 1) Anstalt, der undervisning lemnas i fäktkonsten. — 2) Det olika sätt att fäkta, som af olika fäktmästare läres och uppgifves vara det bästa. *En god, dålig f.*

FÄKTSTÖT, m. 2. Stöt med värjan vid fäktning.

FÄKTTIMME, m. 2. pl. — *timmar.* Timme, då man tager undervisning i fäktkonsten.

FÄKTVÄRJA, f. 1. 1) Värja med fyrkantig klinga, utan udd och egg, i ändan försedd med en läderbeklädd knapp, och som begagnas, då man lär sig fäkta. Äfv. Florett. — 2) Värja, som begagnas att fäkta med, t. ex. i duell.

FÄKTÖFNING, f. 2. Öfning i konsten att fäkta.

FÄLAD, fä'lád, m. 3. (prov.) Gemensam betesmark.

FÄLAS, v. d. 1. (pop. o. fam.; egentl. *Färdas*) Rusta, rasa, flänga, väsnas.

FÄLB, se *Felb.*

FÄLL, m. 2. Se *Skinnfäll.*

FÄLLA, f. 1. Redskap att fånga djur lefvande eller döda, försedt med lockbete och en uppgillrad klabb eller stock, som nedfaller, då djuret inkommer derunder eller inför foten, för att åtkomma betet. *F. för råttor, mårdar, o. s. v. Gillra, sätta ut en f.* (Fig.) *Gå, råka, fastna i f-n,* låta snärja, bedraga, förleda sig; låta fånga sig genom svek, bedrägeri, list. *Få, hafva någon i f-n,* snärja, eller hafva lyckats att snärja någon, att förleda till något skadligt, förderfligt, olycksbringande. — *Syn.* (fig.) Snara.

FÄLLA, v. a. 2. (af *Falla*) 1) Låta falla. *F. segel, ankar. F. en gardin. F. tårar,* gråta. *F. bajonett,* låta geväret falla, så att bajonetten vändes rakt framåt. *Gå på med fälld bajonett. F. hufvudet,* nedluta det. *F. händer, armar. Han f-lde boken af förvåning. F. hår,* säges om menniskor och djur, då deras hår småningom affaller. *F. fjädrar,* se *Fjäder,* 1. *F. hornen,* säges om horndjur, då vid viss ålder de först utväxta hornen affalla, hvarefter andra utväxa i stället. *F. skol,* säges om skaldjur, då deras skal vid skalömsningen affaller. *F. löfven,* säges om träd, då deras löf på hösten affalla. (Fig.) *F. modet,* förlora modet. *F. igén, ihóp,* se *Igenfälla, Hopfälla.* — *Syn.* Släppa. — 2) Nedslå något till marken, så att det blir liggande. *F. ett träd. F. skog. F. néd, omkúll,* se *Nedfälla, Omkullfälla.* — *Syn.* Nedslå, Nedhugga. — 3) Döda (i strid eller på jagt). *F. en fiende. Han fällde honom med ett kastspjut. F. ett djur, villebråd.* Säges äfv. om vargen, då han dödar får. *Vargen har fällt ett, tio får.* — *Syn.* Nedslå, Nedlägga, Döda, Skjuta, Sträcka till marken. — 4) (fig.) *a*) Störta, bringa i förderf. *Söka f. någon.* — *b*) Göra lägre, nedsätta, afslå. *F. priset på en vara. F. sina anspråk.* — *c*) Döma. *F. till ed,* genom laga dom ålägga edgång. *F. någon till plikt.* — *d*) Döma skyldig. *F. en anklagad. Det är bättre att fria än f., när den anklagade ej är fullt öfverbevist.* — *e*) Förebringa eller innefatta öfverbevisning emot en anklagad, så att han kan dömas skyldig. *Detta vittne, vittnesmål f-ller den anklagade.* — *f*) Yttra, utsäga, afsäga, afkunna. *F. ett ord, ett utlåtande, ett yttrande. Han fällde några ord, som blefvo illa upptagna. F. hotelser. F. förböner för någon. F. dom, utslag. Han har fällt sin egen dom,* dömt sig sjelf. *F. omdöme,* yttra sitt omdöme, säga sina tankar. *F. sitt omdöme om någon, något, öfver något.* — 5) (geom.) *F. en vinkelrät linie,* draga en linie så, att den blifver vinkelrät emot en annan. — 6) (kem.) Genom kemisk åtgärd ur en lösning afskilja något deruti innehållet ämne, så att det sjunker till bottnen af kärlet. — V. n. (jäg.) Säges om sjöfågel, då den slår ned, t. ex. vid vettare.

FÄLLANDE, n. 4. Handlingen, då man fäller; omständigheten, att någon eller något fälles. Jfr. *Fälla.* 1) *Ankarets, seglets f. Fjädrarnes, löfvens f.* — 2) *Ett träds f. F. af skog.* — 3)

En fiendes, ett djurs f. — 4) *Genom sin fiendes f. hoppas han bringa sig sjelf upp. Prisets f. En anklagad persons f. Ett ords, en hotelses f. F. af dom, utslag.* — 5) *En linies f. vinkelrätt emot en annan.* — 6) *Ett ämnes f. ur en lösning.* — *Part. akt.* Som fäller. Brukas nästan adjektivt i uttrycket: *F. villne.*

FÄLLBOM, m. 2. pl. — *bommar.* Bom (bem. 1), gjord att fällas ned.

FÄLLBORD, n. 5. Bordskifva, fästad vid vägg eller annat föremål på det sätt, att den fälles ned, när den skall begagnas till bord.

FÄLLBRYGGA, f. 1. Brygga, så inrättad, att den allt efter behofvet kan nedfällas eller uppdragas.

FÄLLBRÄDE, n. 4. Bräde, som för något visst ändamål efter behof kan nedfällas eller uppfästas.

FÄLLE, n. 4. 1) Välld skog. *Hugga ett f. i skogen.* — 2) Ställe, der skog blifvit fälld.

FÄLLFÖNSTER, n. 5. Fönster, som efter behof kan nedfällas eller uppdragas.

FÄLLGALLER, n. 5. 1) Galler, så inrättadt, att det efter behag kan nedfällas eller uppdragas. *F. på en vindbrygga, på en hjelm.* — 2) Se *Stormharf.*

FÄLLHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* Rörlig, lös hake, som vid behof kan fällas ned.

FÄLLKNIF, m. 2. pl. — *knifvar.* Knif, på hvilken bladet eller bladen kunna fällas in i skaftet.

FÄLL-LUCKA, f. 1. Lucka, som efter behof kan nedfällas eller uppdragas, upplyftas, uppskjutas.

FÄLLMUSKEL, fä'llmússkl, m. 3. pl. — *muskler.* (anat.) Muskel, hvarigenom någon lem fälles ned.

FÄLLNING, f. 2. 1) Se *Fällande* (bem. 1 o. 2). *F. af fjäder, af horn, af hår. F. af skog.* — 2) (kem.) *a*) En upplöst fast kropps afskiljande ur en vätska genom tillsättande af någon annan kropp. — *b*) Ämne, som genom kemisk åtgärd sålunda blifvit fäldt till bottnen ur en lösning. — 3) (geol.) Ämnen, som efter hand afsätta sig på bottnen af vatten. — 4) Grummel på bottnen af ett kärl.

FÄLLNINGSMEDEL, n. 5. (kem.) Det ämne, som åstadkommer en fällning.

FÄLLPINNE, m. 2. pl. — *pinnar.* Pinne, genom hvars påtryckning något fälles ned.

FÄLLSKIFVA, f. 1. Del af en bordskifva, som efter behag kan fällas ned eller sättas upp.

FÄLLSTOL, m. 2. Stol, så inrättad, att sitsen, då man så vill, kan fällas ned eller vikas ihop, så att den intager minsta möjliga rum.

FÄLLVED, m. sing. Ved af skogsfälle.

FÄLNUBB, FÄLSUP, se *Färdnubb, Färdsup.*

FÄLP, se *Felp.*

FÄLT, n. 5. 1) Öppen, ej skogbevuxt slätmark af större vidd. *Ett bördigt, fruktbart f. På fria, öppna, släta, flacka f-et. Ett odladt, stenigt f. Hafva vida f-et för sig, hafva fritt f.,* (fig.) äga full frihet att göra och låta. *Lemna någon fritt f.,* full frihet att göra och låta. *Odla historiens f.,* arbeta, forska, författa i historien. *Kemien erbjuder ett rikt f. för upptäckter,* lemnar rikt tillfälle till &c. *Det står i vida f-et,* är ganska ovisst. — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Åker-, Lädes-, Hvete-, Råg-, Ängsfält, m. fl. — *Syn.* Slätt. Slättmark. — 2) (i militärisk stil) Mark, trakt, fält, hvarpå krigshärar tåga emot hvarandra. Brukas för denna bem. endast i vissa talesätt. *Draga, rycka, tåga, gå i f. emot någon,* gå ut i krig. *Ställa en här i f.,* uppställa en här i krig. *Behålla f-et,* segra i ett fältslag. *Slå ur f-et,* öfvervinna, drifva på flykten. *Hålla f-et,* ej fly, ej draga sig tillbaka för fienden; ej söka skydd af fästningar, o. s. v., utan operera mot fienden på öppna fältet. — 3) (bergsbr.) *a*) En malmgångs utsträckning på längden. Har några sammansättningar, såsom: Grußfält, Koboltfält, Malmfält, o. s. v. — *b*) Se *Utmål.* — 4) (fig.) *a*) Slät grund, hvarpå man målar, graverar, föreställer något. *F-et på en tafla, en medalj, en sköld, ett vapen. Tre gyldene liljor i blått f. Sköld med fyra f.* — *b*) Vidden af ett förstoringsglas. — *c*) *F-et på en bro, en brygga,* öfra, jemna delen deraf, der körande och gående färdas fram. — *d*) (artil.) *Långa f-et på en kanon,* den del deraf, som är emellan tapparna och mynningen.

FÄLTALTARE, n. 4. 1) Altare, upprest på öppna fältet (ej i tempel). — 2) Flyttbart altare, som begagnas i krig.

FÄLTAPOTEK, fä'lltapoték, n. 5. Samling af alla nödiga läkemedel, som medföras i fält för en armés behof. [— thek.]

FÄLTAPOTEKARE, m. 5. Person, som har vård och tillsyn öfver ett fältapotek.

FÄLTARTILLERI, - - - - ri', n. 3. Sådant slags artilleri, som alltid åtföljer en krigshär vid alla dess rörelser i fält. [— ie.]

FÄLTBAGARE, m. 5. Bagare, som bakar bröd för trupper, i fält.

FÄLTBAGERI, n. 3. 1) Flyttbart bageri för brödbakning i fält. — 2) Samtelliga fältbagarne vid en krigshär, organiserade i en corps med dertill hörande tross och betjening.

FÄLTBAKUGN, m. 2. Flyttbar bakugn, som nyttjas i fält.

FÄLTBATTERI, - - - ri', n. 3. Batteri (bem. 1) af fältartilleri.

FÄLTBEFÄSTNING, f. 2. Försvarsverk på öppna fältet, såsom fältskansar o. d.

FÄLTBEFÄSTNINGSKONST, f. 3. Den del af befästningskonsten (fortifikationen), som har till föremål skansars uppkastande på öppna fältet, lägers befästande, o. s. v.

FÄLTBINDEL, m. 2. pl. — *bindlar.* En officers skärp.

FÄLTBLOMMA, f. 1. Blomma, som växer på fält (till skilnad ifrån Skogs-, Alp- eller Fjällblomma).

FÄLTDOMARE, m. 5. (obrukl.) Se *Auditör.*

FÄLTEKIPAGE, fä'lltekipásch, n. 3. Allt hvad en soldat eller officer behöfver på marsch och i fält. [- equipage.]

FÄLTFLASKA, f. 1. Kopparflaska, som soldater bruka på marsch och i fält.

FÄLTFORTIFIKATION, fä'lltfårrtifikatschón, f. 3. Se *Fältbefästningskonst.* [— cation.]

FÄLTFRUKTER, m. 3. pl. Så kallas all sådan slags frukt, som ej växer på träd, t. ex. säd, skidfrukt och jordfrukter. [— frugter.]

FÄLTFÖRSKANSNING, f. 2. Se *Fältbefästning.*

FÄLTFÖRSKANSNINGSKONST, f. 3. Se *Fältbefästningskonst.*

FÄLTHERRE, m. 2. pl. — *herrar.* Högste befälhafvare öfver en här, i krig. Brukas mest i den högre stilen. — *Syn.* Befälhafvare, Chef, General, General en chef, Härförare. — *Ss.* *F-värdighet.*

FÄLTHERRESTAF, m. 2. pl. — *stafvar.* En fältherres kommandostaf. Brukas mest figurligen, t. ex.: *Föra f-en,* hafva öfverbefälet öfver en här.

FÄLTHOSPITAL, fä'llthåsspitál, n. 3. o. 5. Hospital för sjuka och sårade, som tillhöra en armé, i fält.

FÄLTHYDDA, f. 1. (föga brukl.) Hydda på fältet. — 2) Barack.

FÄLTJÄGARE, m. 5. Soldat, lätt beväpnad och väl öfvad i skjutkonsten, som begagnas i det lilla kriget och såsom tiraljör. — *Ss. F-corps, -regemente.*

FÄLTKANON, fä'lltkanón, m. 3. Kanon, tillhörande fältartilleriet. [- canon.]

FÄLTKANSLI, fä'lltkannsli', m. 3. Kansli, som åtföljer en armé i fält, och hvarifrån utfärdas alla skrifvelser i arméen rörande ärenden.

FÄLTKAPPA, f. 1. Kappa, som nyttjas i fält.

FÄLTKASSA, f. 1. Se *Krigskassa.* [- cassa.]

FÄLTKASSÖR, m. 3. Tjensteman vid en armé, som har krigskassan om hand. [- cas -.]

FÄLTKIKARE, m. 5. Kikare, hvarmed man kan se på ganska långt håll, och som begagnas i fält, vid rekognosceringar, o. s. v.

FÄLTKIRURG, fä'lltjirúrrj, m. 3. Kirurg, anställd vid en armé.

FÄLTKISTA, f. 1. Kista, innehållande läkemedel och kirurgiska instrumenter för en armés behof, i fält.

FÄLTKITTEL, m. 2. pl. — *kittlar.* Stor kokkittel, som begagnas i fält.

FÄLTKOCK, m. 2. Kock, som åtföljer en armé i fält, för att koka mat åt trupperna.

FÄLTKOMMISSARIAT, FÄLTKOMMISSARIE, se *Krigskommissariat, Krigskommissarie.*

FÄLTKONSISTORIUM, fä'lltkånnsistóriumm, n. 3. pl. — *storier.* Tillfälligt konsistorium, då hären blifvit sammandragen under krig, och som utgöres af alla tillstädes varande regementspresler, med äldste regementspastorn eller, i konungens närvaro, dess äldste hofpredikant till ordförande.

FÄLTKÖK, n. 5. 1) Ställe, i fält, der maten tillredes för trupperna. — 2) Samteliga kärl och redskap, som användas i fält för matens tillredande. — 3) Samteliga de personer, som dervid tjenstgöra.

FÄLTLASARETT, fä'lltlasarä'tt, n. 3. o. 5. Flyttbart lasarett i fält.

FÄLTLAVETT, fä'lltlavä'tt, m. 3. Kanonlavett, som begagnas vid fältartilleri.

FÄLTLEFNAD, m. 3. Det lefnadssätt, man för i fält.

FÄLTLEMMEL, fä'lltlémml, m. 2. pl. — *lemlar.* Djur af Gnagarnes ordning, 3 ½ tum långt, med kort, småningom afsmalnande svans; gräfver sig gångar i åkrarna; lefver af gräs, rötter och säd. Kallas äfv. Fälträtta. Lemmus arvalis.

FÄLTLÄGER, n. 5. Se *Läger,* 2.

FÄLTLÄKARE, m. 5. Läkare, anställd vid en armé, i fält. — *Syn. Fältmedikus.* — *Ss. F-corps.*

FÄLTMAGASIN, - - - si'n, n. 3. o. 5. Magasin, tillhörande en armé, i fält, till förvarande af proviant och krigsförnödenheter.

FÄLTMANÖVER, fä'lltmanö'vr, m. 3. pl. — *növrer.* (krigsk.) Manöver (se d. o.) med trupper, af större utsträckning och som räcker flera timmar.

FÄLTMARSCH, m. 3. Marsch, som begagnas för trupper i fält. Brukas till skilnad ifrån Sorg-, Begrafnings-, Triumfmarsch, m. fl. — *Syn.* Krigsmarsch. [- march, - marche.]

FÄLTMARSKALK, fä'lltmarschállk, m. 2. Högste befälhafvaren öfver en armé. [— marschalk.]

FÄLTMEDIKUS, fä'lltmédikuss, m. pl. — *medici.* Se *Fältläkare.*

FÄLTMUSIK, fä'lltmusi'k, m. 3. sing. Se *Krigsmusik.*

FÄLTMÄTARE, m. 5. 1) (tillförene) Person, anställd vid Fältmätningscorpsen. — 2) Brukas någon gång i samma mening som Landtmätare.

FÄLTMÄTNING, f. 2. 1) Afmätning af en viss sträcka land. — 2) Uppmätning af större eller mindre del af ett land och dess affattning på karta, i och för militära ändamål, m. m.

FÄLTMÄTNINGSCORPSEN, fä'lltmätningskå'ränn, m. 3. def. Se *Topografiska corpsen.*

FÄLTMÄTNINGSKONST, f. 3. Konsten att affatta militärkartor, afteckna lägerpositioner, marscher och fältslag, m. m.

FÄLTPOST, m. 3. 1) Se *Post,* 1 o. 2. — 2) Den i krig inrättade brefpost för brefvexling emellan soldater och officerare vid arméen samt deras vänner och anförvandter.

FÄLTPOSTMÄSTARE, m. 5. Tjensteman, som besörjer en fältpost (bem. 2).

FÄLTPREDIKAN, f. sing. indef. Predikan, som hålles för trupper i fält. Har i plural *Fältpredikningar.*

FÄLTPREDIKANT, fä'lltprädikánnt, m. 3. Se *Bataljonspredikant.*

FÄLTPREST, m. 3. Prest, som tjenstgör vid en armé.

FÄLTPROST, m. 2. 1) Den, som har högsta andeliga vården vid vissa arméer, och har uppsigt öfver alla de öfriga fältpresterna. — 2) Hederstitel, som tillägges äldre regementspastorer.

FÄLTQVARN, f. 2. Flyttbar qvarn, som i krig föres på vagnar.

FÄLTREGEMENTE, fä'lltrejemä'nnte', n. 4. Regemente, bestämdt till fälttjenst (till skilnad ifrån Garnisonsregemente). [— regim —.]

FÄLTROP, n. 5. Se under *Lösen.*

FÄLTRUSTNING, f. 2. Se *Fältekipage.*

FÄLTSEKRETERARE, m. 5. Se *Fältskrifvare.*

FÄLTSIPPA, f. 1. (bot.) En art Sippa, på torra fält, med nästan mörkblå blommor. Anemone pratensis.

FÄLTSJUKA, f. 1. Sjukdom, som är gängse bland soldater i fält.

FÄLTSKANS, m. 2. Mindre, mest af jord uppkastadt befästningsverk med graf, till försvar för en post, någon vigtig punkt o. s. v., och antingen rundt omkring eller blott på den sidan, som ligger emot fienden, försedd med bröstvärn. Äro af flera slag, såsom: Redutter, Lunetter, Stjernskansar, Broskansar, Blockhus, m. fl.

FÄLTSKRI, n. 4. Vildt skri, hvarmed krigarne fordom började en drabbning, för att uppegga hvarandras mod och skrämma fienden. — *Syn.* Härskri, Härrop, Krigsskri.

FÄLTSKRIFVARE, m. 5. Skrifvare vid ett fältkansli eller fältkommissariat. Kallas vanligen Fältsekreterare.

FÄLTSKYTT, n. 5. Gammal benämning på Fältartilleri.

FÄLTSKÄR, fä'lltsjä'r, m. 3. Se *Kirurg.* — *Ss. F-sgesäll, -slärling.*

FÄLTSKÄRSBESTICK, n. 5. Fodral, hvari kirurgiska verktyg förvaras.

FÄLTSKÄRSFODRAL, - - - ál, n. 3. o. 5. Se föreg. ord.

FÄLTSLAG, n. 5. Strid emellan betydande härmassor, som varar ofta en eller flera dagar, och vanligtvis har mycket inflytande på ett lands öde eller ett fälttågs gång. Förkortas vanligtvis till blott Slag. — *Syn.* Batalj, Slagtning.

FÄLTSLANGA, f. 1. Ett slags fordom bruklig kanon.

FÄLTSMEDJA, f. 1. Flyttbar smedja för behof i fält.

FÄLTSPAT, m. sing. (mineral.) Stenart, bestående af kiselsyra, lerjord och kali.

FÄLTSTAT, m. 3. 1) Se *Fältfot*. *Vara på f.* — 2) Förteckning på samteliga en armés tross- och utredningspersedlar, såsom de behöfvas i fält. *F-en upptar 200 trossvagnar*, m. m.

FÄLTSTYCKE, n. 4. Se *Fältkanon*.

FÄLTSÄNG, f. 2. Se *Brits*.

FÄLTTECKEN, n. 5. 1) Fordom brukligt igenkänningstecken, som bars under striden af soldaterna. — 2) Benämning, i svenska arméen, på kokarden och skärpet.

FÄLTTJENST, f. 3. Truppers tjenstgöring på fält- och lägervakter, vid avant- och arrièregarden samt patrullering. Inbegriper äfven lägerpolis, fourragering, m. m. — *Motsats:* Garnisonstjenst.

FÄLTTYG, n. 5. Benämning på allehanda redskap och utredningspersedlar, som tillhöra en armés artilleri.

FÄLTTYGMÄSTARE, m. 5. 1) Öfverbefälhafvare vid ett artilleri. — 2) Den, som har högsta uppsigten öfver fälttygen och de gröfre skjutredskapen, som tillhöra en armé.

FÄLTTÅG, n. 5. 1) Den tid af året, som en armé, under påstående krig, verkligen tillbringar i fält, under vapen. — 2) En armés tjenstgöring under denna tid.

FÄLTVAKT, f. 3. 1) Truppafdelning, till truppernas säkerhet utställd ett stycke från läger eller kantoneringsplats, för att hindra öfverrumpling af fienden. — 2) Tjenstgöringen dervid. *Vara på f.* — *Ss. F-tjenst.*

FÄLTVERK, n. 5. Se *Fältbefästning*.

FÄLTVÄBEL, m. 2. pl. — *väblar.* (t. *Feldwebel*) Tillförene högste underofficer vid infanteriet; uppropade soldaterna efter mönsterrullan, förde derjemte förteckning öfver vakttjenster o. s. v., afgaf dagligen till kaptenen rapport om kompaniets tillstånd, samt sörjde för ordningen inom kompaniet.

FÄLTVÄDD, f. 3. (bot.) Ört, med blå eller gulaktiga blommor, på torra ställen. Scabiosa columbaria.

FÄLTÖFVERSTE, m. 2. pl. — *öfverstar.* 1) (fordom i Sverige) Öfverbefälhafvare för en krigshär i fält. — 2) (i fråga om vissa utländska krigshärar) Öfverste. — 2) Stundom förekommande öfversättning af Romarnes Tribunus militaris.

FÄLVÄG, se *Färdväg*.

FÄNAD, m. 3. sing. 1) Nötboskap. — 2) (i vidsträckt bem.) Oskäliga djur. — Ordet brukas numera sällan.

FÄNGE, n. 4. (af *Fånga*) 1) Fångst af djur. Förekommer i några sammansättningar, såsom Hvalfiskfänge, Djurfänge, Fiskafänge. — 2) Sätt att fånga djur. *F-n med grop, sax och förgiftadt luder.*

FÄNGELSE, n. 3. 1) Ställe, der anklagade hållas instängde, för att undergå ransakning, eller dömde förbrytare, för att undergå straff; äfven ställe, der tredskande gäldenärer hållas instängda, för att tvinga dem att betala. *Kasta, sitta i f. Rikets f-r, de allmänna f-rna.* — *Syn.* Arrest, Häkte, Häktelse. — 2) Se *Fängelsestraff*. *Döma till f. Bestraffa med lifstids f.* — *Syn.* Fängelsestraff.

FÄNGELSECELL, fä'nngällsesä'll, m. 3. Cell (bem. 1) i ett fängelse.

FÄNGELSESTRAFF, n. 5. Straff, hvartill en förbrytare blifvit dömd, bestående deruti, att han för en viss i domen utsatt tid hålles fängslad.

FÄNGHÅL, n. 5. Liten på skjutgevär befintlig öppning, som förer till krutkammaren och hvarigenom laddningen antändes.

FÄNGHÅLSTAPP, m. 2. Del på ett slagkrutlås, som motsvarar fängpannan på ett flintlås, och i hvars kärnlinie fänghålet är borradt.

FÄNGKRUT, n. 5 sing. Krut, som lägges på fängpannan af ett gevärslås, till laddningens antändande.

FÄNGNÅL, f. 2. Se *Rymnål*.

FÄNGPANNA, f. 1. Del af ett flintlås, hvarpå fängkrutet lägges; är fästad omedelbart framför fänghålet, och är antingen anbragt på sjelfva pipan eller fastskrufvad på låsblecket.

FÄNGRÖR, n. 5. (artil.) Se *Antändningsrör*.

FÄNGSEL, n. 5. 1) Band och bojor, hvarmed någon fängslas. — 2) Fängelse. — Ordet brukas numera sällan.

FÄNGSELREDSKAP, n. 3. o. 5. Redskap, hvarmed menniskor fängslas.

FÄNGSLA, v. a. 1. 1) Medelst bindande eller påläggande af bojor hindra någon att fritt begagna sina kroppslemmar. *F. med jern.* — *Syn.* Binda, Fjettra. — 2) Sätta i fängelse. *F. en missdådare, en anklagad.* — *Syn.* Arrestera, Häkta, Inmana i häkte. — 3) (fig.) *a*) Göra sig undergifven, tillgifven. *F. någon med sina behag. Genom rika skänker f. någon vid sin person.* — *b*) Helt och hållet, uteslutande upptaga. *Denna syn f-de allas ögon. En bok, som f-r uppmärksamheten. En njutning, som f-r sinnet.* — *Syn.* Fjettra.

FÄNGSLANDE, n. 4. Handlingen, då man fängslar. — *Part. akt.* Som fängslar. Brukas stundom adjektivt, i fig. mening, t. ex.: *En f. anblick, syn, njutning, läsning.*

FÄNGSLIG, a. 2. 1) (om person) Fängslad (se *Fängsla*, bem. 1). *Föra någon f. till en ort, inför domaren.* — 2) *F-t förvar*, fängelse. *Föra, bringa, sätta i f-t förvar.*

FÄNGSLING, f. 2. Se *Fängslande*, n.

FÄNIKA, fä'nicka, f. 1. Diminutiv af *Fana*. 1) (ursprungl.) Fana, flagg. — 2) (i äldre krigsspråket) Kompani.

FÄNNIKA, se *Fänika*.

FÄNRIK, fä'nnrick, m. 2. (t. *Fähnrich*) Yngste officern vid ett kompani. Bar fordom fanan. Kallas nu Underlöjtnant. Skrifves ännu af många *Fändrik*, liksom det tillförene äfven på tyska tecknats *Fähndrich*. [Fänrick, Fändrick.]

FÄNTA, f. 1. (prov.) Se *Flicka*, bem. 3.

FÄNTING, m. 2. (bot.) Örtslägte med röda blommor. Gysophila.

FÄRD, c. 3. Resa. Brukas mest i dagligt tal och familiert, om både land- och sjöresor, i vagn eller farkost, mindre vanligt till fots eller till häst. *En långväga f. Vara stadd på f. till Upsala. Fara sina f-e* (gam. böjd kasus), fara bort, sin väg, sin kos. (Fig.) *Fara sista f-en*, dö, aflida. *Komma i f. med någon på resan*, under vägen få någon till ressällskap. (Fig.) *Komma, råka i f. med någon*, få att göra med någon. *Gifva sig i f. med någon*, (egentl., min-

dre brukl.) anträda en resa i sällskap med någon; (fig.) inlåta sig i affärer, bekantskap, täfling, strid, slagsmål o. s. v. med någon. *Gif er ej i f. med det der folket,* haf ingen slags beröring med dem. *Gifva sig i f. med något,* gripa sig an med, företaga något. *Vara i f. med något,* förehafva. *På f-e* (gammal böjd kasus), säges om något, som händer, förefaller, t. ex.: *Hvad är på f-e?* hvad har händt? hvad förehafves? hvad är frågan om? *Det är något på f-e. Det är ingen nöd på f-e,* ingen nöd, fara förefinnes, hotar. — Bildar sammansättningarna Marknads-, Skjuts-, Pilgrimsfärd, m. fl. — *Syn.* Se *Resa.*

FÄRDAS, v. d. 1. (af *Fara*) 1) Resa. Brukas vanligtvis om kortare resor och isynnerhet med afseende på fortskaffningssättet. *Hvart skall du f.? Det är beslutadt, att vi i morgon skola fara ut på landet, men det är ännu icke afgjordt, huru vi skola f., landvägen eller sjövägen, i vagn, till häst, till fots eller i båt, åkande, ridande, gående, roende eller seglande. Han har f-ts lång väg. F. omkri'ng* (uttalas i dagligt tal: fä'lass), flacka omkring. — *Syn.* Se *Resa.* — 2) (fig. fam.) Gå på med all ifver, bråka, väsnas. Uttalas i denna bem. Fä'lass (jfr. *Fälas*). *Kors, hvad du f.! Han f., så man får ingen ro för honom. F. främ,* se *Framfara.*

FÄRDIG, a. 2. 1) (både om person och sak) Tillreds, beredd. *Göra, hålla sig f. till något. Han är nu f. att gå, fara, resa, göra det. Alltid f. att tjena sina vänner. Fartyget är nu f-t att gå af stapeln. Posten är f. att afgå. Han är f. till allt,* villig att göra hvad som helst; (i elak mening) i stånd till allt. *F. att lyda,* villig att l. *F. att falla omkull,* nära att &c. *F. att flyga, att hänga sig, till marsch,* se *Flygfärdig, Hängfärdig, Marschfärdig.* — *Syn.* Se *Beredd,* 1. — 2) (om arbete, o. s. v.) Bragt till slut, fullbordad. *Arbetet är redan f-t. Den der taflan blir då aldrig f. Göra, få någonting f-t. F. kokt, bakad, stekt,* fullkomligt kokt o. s. v., så att det kan anrättas. — *Syn.* Färdiggjord, Slutad, Ändad, Fullbordad, Fulländad. — 3) (om person) Som fått slut på ett arbete. *Är du f. med brefvet ännu? Han blir aldrig f. med något,* det dröjer länge, innan han får slut på ett arbete. — 4) (om person) Ej ofärdig. *Vara f. i alla lemmar. Frisk och f.* — 5) (om person) Skicklig. *Vara mycket f. i något. F. i att tala, spela fortepiano.* — *Syn.* Se *Skicklig.* — Bildar sammansättningarna *Färdigbaka, -betsa, -bildad, -bygga, -duka, -forma, -fukta, -fålla, -garfva, -gjuta, -gräfva, -göra, -hacka, -hamra, -harfva, -hugga, -hyfla, -häfta, -koka, -laga, -liniera, -lägga, -mura, -måla, -rensa, -rifva, -rita, -rosta, -skrifva, -smida, -sopa, -stöka* (*få f-t*), *-sy, -såga, -sålla, -trycka, -tvätta,* hvilkas betydelse af sig sjelf förstås.

FÄRDIGHET, f. 3. Skicklighet i något, förvärfvad genom öfning. *F. i kroppsöfningar, i fortepianospelning. Tala, skrifva, spela med mycken f. Hon har mycken f. i tungan,* talar med mycken lätthet. — *Syn.* Se *Skicklighet.*

FÄRDIGT, adv. Med färdighet. *Tala, läsa f.* — *Syn.* Se *Skickligt.*

FÄRDNUBB (uttalas i dagligt tal: fä'lnúbb), m. 2. Liten tobakspipa med kort skaft, att begagnas på färdvägar.

FÄRG, m. 3. 1) (subjektivt) *a*) Ljuset, återkastadt ifrån kroppars yta, med olika intryck på ögat. *Ljus, mörk, svart, hvit, röd, gul f. Tyget har blå f. Regnbågens sju f-er. Denna f. stöter i brunt.* (Ordspr.) *Döma om en sak som den blinde om f-en,* utan all kännedom. — *b*) (i inskränkt mening) *α*) Den olika ljusskiftningen i menniskors ansigten. *Ansigtets f. Hon har en vacker, ful, blek, sjuklig f. Skifta f.,* af sinnesrörelse få annan ansigtsfärg, antingen blekna eller rodna. (Fig.) *Hålla f-en,* icke blifva förlägen, bestört; icke låta sig bekomma. — *β*) Frisk, röd ansigtsby, rodnad. *Sorgen har gjort, att hon alldeles förlorat f-en. Glädjen gaf henne åter f.* — 2) (objektivt) Ämne, hvarmed någon viss färg (bem. 1) påsättes ett föremål eller blifvit detsamma påsatt. *Rifva, blanda f-er. Anstryka, måla med f. Blanda f-erna på duken* (i målning). *Skrapa f-en af en målning. Tyget ligger i f-en* (vid färgning). *Taga f-en ur ett tyg. F-en sitter i, sitter icke i på detta tyg. Denna f. går lätt ur. Detta tyg håller f-en,* färgar icke från sig; *släpper f-en,* färgar ifrån sig. — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Oljefärg, Vattenfärg, Limfärg, m. fl. — *Syn.* Färgämne. — 3) (i kortspel) *a*) Säges om hvartdera af de fyra olika tecknen på vanliga kort: klöfver, ruter, spader, hjerter. *Jag har intet kort i denna f. Jag har blott två f-er på hand. Hvad spelar han i för f.?* — Bildar sammansättningarna Hjerter-, Klöfver-, Ruter-, Spaderfärg. — *b*) Färgen (i nyssnämda mening) af det kort, som slås upp i vissa spel. *Hvad heter f-en? Spela i f., i högsta f., andra f. F-en är ruter.* — 4) (fig.) *a*) (mest i plur.) Stil, uttryckssätt i skrift. *Med lifliga f-er måla en händelse. Han målade tillståndet i de mörkaste färger.* — *b*) Skiljaktig karakter i stil, m. m. *Stilen i detta arbete har en antik, romantisk f. Berättelsen antager emot slutet en mera tragisk f. Skådespelaren har gifvit sin roll en ny f.* — *c*) Prydnad i stil, bildrikhet. *En stil utan all f. Hans stil har mycken f.* — *d*) Det olika utseende, föremålen antaga i en persons tycke. *Den mjeltsjuke ser allting i mörk, den sangviniske allting i rosenröd f.* — *e*) Olika beskaffenhet af meningar, tänkesätt. *Den nya tidningens f. är ännu obestämd.* — *f*) Bedrägligt sken; något skenbart, förvillande yttre. *Sätta f., vacker f. på en sak,* falskeligen framställa något såsom vackert, förmånligt, berömligt, godt. — 5) (i vapen) Hvar och en af de färger, som utgöra motsats till metall, nämligen: rödt, blått, grönt och svart, hvartill några lägga purpur, gult och hvitt. — 6) (garf.) Se *Färgsoppa.*

FÄRGA, fä'rrja, v. a. 1. 1) På tyg, silke, ull, m. m. sätta annan färg, än det förut hade, genom doppning i en för ändamålet tillredd vätska, försatt med ett färgande ämne, som genomtränger föremålet och der qvarblifver. *F. tyger, kläden. F. svart, grönt, brunt, rödt.* I utsträckt mening säges äfv. *F. med blod,* förorsaka, att något blir rödt genom blödning. *Ännu f-des ej hafvet af menniskoblod,* ännu stridde man ej på hafvet. *F. óm,* se *Omfärga. F. úpp,* genom omfärgning gifva vackert utseende. Har sammansättningen Rödfärga. — 2) Med färgborste eller pensel, doppad i någon färgvätska, öfverstryka. *F. ett trähus med rödfärg. F. en ritning.* — 3) Säges om ämnen, som gifva någon viss färg åt vatten eller andra vätskor, med hvilka de blandas. *Rödfärg f-r vatten rödt.* — 4) *F.* ell. *f. ifrå'n sig,* säges om sådana färgade saker, hvilka vid beröring med andra föremål släppa en del af sin egen

färg och meddela den åt dessa. *Detta tyg f-r ifrån sig.* — 5) (fig.) Förorsaka rodnad i ansigtet. *Blygseln f-de hennes kinder.* [Färja.]

FÄRGAD, part. pass. af *Färga.* Brukas äfv. adjektivt, om föremål, som af naturen hafva någon annan färg än den hvita. Bildar flera sammansättningar, såsom: Gul-, Röd-, Brun-, Guld-, Kanelfärgad, m. fl.

FÄRGANDE, n. 4. Handlingen, då man färgar eller något färgas (se *Färga,* bem. 1, 2 o. 3).

FÄRGARE, m. 5. Person, som är kunnig i färgerikonsten och utöfvar den såsom yrke. — *Ss. F-handtverk, -gesäll, -lärling, -yrke.*

FÄRGBEREDNING, f. 2. Färgsoppans tillredning vid tygers &c. färgning.

FÄRGBILD, m. 3. Se *Färgspekter.*

FÄRGBILDNING, f. 2. (fys.) De olika färgernas bildning genom ljusstrålarnes brytning ell. återstudsning ifrån kroppars yta, genom ljusinterferens, ljusets böjning eller dess polarisation.

FÄRGBLANDNING, f. 2. 1) Färgers blandande med hvarandra, vid måleri och färgning. — 2) Färg, som uppkommer deraf, att olika färger blandas med hvarandra.

FÄRGBOK, f. 3. pl. — *böcker.* 1) Liten bok, hos färghandlare, innehållande prof på alla hos dem till salu varande färger. — 2) (mindre egentl.) Bok, innehållande föreskrifter om sättet, huru man skall gå till väga vid olika slags färgning.

FÄRGBORD, n. 5. (boktr.) Bord, hvarpå färgvalsen rullas, då formen i pressen för hvarje särskilt tryckning skall öfverdragas med svärta.

FÄRGBRÄDE, n. 4. Se *Palett.*

FÄRGDROG, fä'rrjdrå'g, m. 3. Ämne, som begagnas till färgning och förekommer i handeln. [-drogue.]

FÄRGEK, f. 2. Amerikansk art af Ekslägtet, som gifver Quercitron. Kallas äfv. Quercitronträd. Quercus tinctoria.

FÄRGERI, n. 3. 1) Inrättning med tillhörande redskap, till tygers färgning. — 2) Sjelfva stället, der en sådan inrättning finnes. — 3) Konsten att färga tyger. — 4) Sjelfva arbetet dervid.

FÄRGERIKONST, f. 3. Konsten att färga tyger. — *Syn.* Färgkonst, Färgningskonst, Färgeri.

FÄRGERSKA, f. 1. (mindre brukl.) En färgares hustru eller enka efter en sådan.

FÄRGFABRIK, fä'rrjfabri'k, m. 3. Fabrik, der allehanda slags färger tillredas.

FÄRGGIFNING, f. 2. (mål., föga brukl.) Se *Kolorit.*

FÄRGGINST, fä'rrjgi'nnst, f. 3. En art af örtslägtet Ginst, hvarmed färgas gult, och hvaraf målarefärgen Schüttgelb fås. Genista tinctoria.

FÄRGGLANS, m. 3. sing. Glänsande färg ell. färger.

FÄRGGRÄS, n. 5. 1) (i allmänhet) Ört, som användes till färgning. — 2) (särskilt) En art af örtslägtet Kullor, med gula blommor, som ger en vacker gul färg. Kallas äfv. Färgkullor. Anthemis tinctoria.

FÄRGHANDEL, m. sing. Handel med allehanda slags målarfärger eller färgstofter, som begagnas af färgare.

FÄRGHANDLARE, m. 5. En, som idkar färghandel.

FÄRGHUS, n. 5. Hus, vid ett färgeri, der sjelfva färgningen försiggår.

FÄRGHÖG, m. 2. Så kallas, i sämskgarfveri, hudar, som efter torkningen blifvit lagda i en hög öfver hvarandra och blifvit betäckta med linne.

FÄRGIG, a. 2. Med färg orenad, besudlad, nersmord.

FÄRGJORD, f. 2. Jordart, som har färgande egenskap och begagnas till färgning.

FÄRGKITTEL, m. 2. pl. — *kittlar.* Stor kittel i ett färgeri, hvaruti färgstofter kokas, för att ur dem urdraga färgen. Skrifves äfv. *Färgkettil.*

FÄRGKLAVER, fä'rrjklavér, n. 5. (fys.) Ett slags af Castel uppfunnen inrättning, för att, medelst omvexlingen och harmonien hos färgerna, hvilka efter en viss skala äro fördelade på tangenterna af ett klaviaturinstrument, verka på känslan, liksom genom tonkonsten.

FÄRGKLINT, m. 3. (bot.) Se *Gulskära.*

FÄRGKONST, f. 3. Se *Färgerikonst.*

FÄRGKOPP, m. 2. Kopp, hvaruti af målare rifven och tillblandad färg förvaras.

FÄRGKRÖP eller FÄRGKRYP, n. 5. Se *Sköldlus.*

FÄRGKULLOR, f. 1. pl. Se *Färggräs,* 2.

FÄRGKYP, m. 2. Se *Kyp.*

FÄRGKÄNNARE, m. 5. En, som har erfarenhet i att bedöma målarfärger eller färgstofter.

FÄRGLÅDA, f. 1. Liten låda, försedd med flerehanda slags saft- och andra färger, dels i musselskal, dels formade i fyrkantiga stycken, till begagnande vid färgläggning.

FÄRGLÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) Se *Illuminera,* 2. — *Färgläggande,* n. 4. o. *Färgläggning,* f. 2.

FÄRGLÄRA, f. 1. Läran om färgerna, deras bildning, o. s. v.

FÄRGLÖS, a. 2. 1) Utan färg. — 2) Blek. — 3) (fig.) Utan viss karakter; utan kraft, prydnad; utan utmärkande egenskap. — *Färglöshet,* f. 3. o. *Färglöst,* adv.

FÄRGMADRA, f. 1. En art af örtslägtet Madra, med hvars rötter ylle färgas rödt. Asperula Tinctoria.

FÄRGMOSSA, f. 1. En lafart, som af allmogen begagnas till färgning. Kallas äfv. Berg-, Sten- eller Lettmossa. Lichen saxatilis.

FÄRGMUSSLA, f. 1. Se *Målaremussla.*

FÄRGNING, f. 2. 1) Förfarandet, arbetet, då man färgar (bem. 1 o. 2). — 2) Den färg, som blifvit påsatt ett tyg.

FÄRGNYANS, fä'rrjnyánngs, m. 3. Se *Färgskiftning,* 2.

FÄRGPRAKT, f. 3. (poet.) Vackra, praktfulla färger. *Blommornas f.*

FÄRGPROF, n. 5. 1) Prof på målarfärg eller på en färgdrog. — 2) Prof, som anställes vid färgning, för att utröna, om färgen är, sådan den bör vara.

FÄRGQVARN, f. 2. Handqvarn till målarfärgers rifning.

FÄRGRIFNING, f. 2. Målarfärgers rifning på häll med så kallad löpare eller äfven genom färgqvarn.

FÄRGRIFVARE, m. 5. En, som rifver färg.

FÄRGROT, f. 3. pl. — *rötter.* Rot, som begagnas till färgning.

FÄRGRÖR, n. 5. (anat.) Benämning på rör, hvilka från blodet till öfverhuden föra färgade safter, som bestämma menniskohudens och djurens färg.

FÄRGSKIFTANDE, a. 1. Som skiftar färg, allt efter olika läge mot ljuset.

FÄRGSKIFTNING, f. 2. 1) En färgs förändring till utseendet, allt efter olika läge mot ljuset. — 2) Mindre betydlig afvikelse hos en färg ifrån en hufvudfärg. Äfv. Färgnyans.

FÄRGSOPPA, f. 1. Vatten, hvari vid tygers färgning färgstofter kokas, för att ur dem urdraga de färgande ämnena.

FÄRGSPAD, n. 5. Se *Färgsoppa.*

FÄRGSPADE, m. 2. pl. — *spadar.* Liten träspade, som begagnas vid färgrifning, för att upphämta den färdigrifna färgen.

FÄRGSPEL, n. 5. 1) Ögonblicklig skiftning emellan en mängd granna färger. — 2) Se *Färgprakt.*

FÄRGSPEKTER, fä'rrjspä'cktr, n. 3. pl. — *spektrer.* (fys.) Färgad strimma, som, om man leder en solstråle genom ett rundt hål in i en mörk kammare, så att den brytes genom ett med ena kanten nedåt vändt prisma, visar sig på ett hvitt papper, fästadt på det ställe, der solstrålen går fram, och som nederst är röd, dernäst orangegul, så gul, grön, blå, mörkblå och slutligen violett (Regnbågens färger). Kallas äfven Färgbild. [-specter.]

FÄRGSPRIDNING, f. 2. (fys.) Färgbildning genom ljusets brytning.

FÄRGSPÅN, m. 3. Se *Färgspade.*

FÄRGSTEN, m. 2. Se *Rifhäll.*

FÄRGSTOFT, n. 3. Se *Färgämne.* Brukas mest som handelsterm.

Anm. Borde rätteligen skrifvas *Färgstoff*, emedan det kommer af det tyska *Farbenstoff* (af *Stoff*, ämne), men ej af svenska ordet *Stoft.*

FÄRGSTRYKA, v. a. 3. (böjes som *Stryka*) Anstryka med färg (t. ex. ett hus, ett plank). — *Färgstrykande*, n. 4. o. *Färgstrykning*, f. 2.

FÄRGSUDDARE, m. 5. Föraktlig benämning på en dålig målare. — *Syn.* Färgklåpare, Plankstrykare.

FÄRGTILLVERKNING, f. 2. Tillredning af målarfärger och färgstofter.

FÄRGTON, m. 3. Färgskiftning (bem. 2). Nytt ord, infördt ifrån tyskan och begagnadt endast i det litterära och konstspråket.

FÄRGTRYCK, n. 5. 1) Tryckning på papper med färger. — 2) Konsten att så trycka. — 3) Hvad som så blifvit tryckt.

FÄRGTRÄ, n. sing. Trä, som innehåller färgämne, t. ex. Bresiljeträdet.

FÄRGTÖRNE, n. 4. Buskväxt i Södra Europa, hvars bär, i handeln kallade Grains d'Avignon, gifva lifliga gula färger. Rhamnus infectorius.

FÄRGVALS, m. 2. Se *Svärtvals.*

FÄRGVARA, f. 1. Allehanda slags färg, såsom handelsvara betraktad.

FÄRGVÄTSKA, f. 1. Med färgande ämnen uppblandad vätska, som begagnas till färgning.

FÄRGVÄXT, c. 3. Växt, hvars blad eller rötter begagnas till färgning.

FÄRGÄMNE, n. 4. Ämne, som företrädesvis återkastar vissa färgade ljusstrålar och meddelar andra kroppar samma egenskaper.

FÄRJA, f. 1. Fyrkantig, bred farkost med flat botten, hvarpå personer och saker transporteras tvärs öfver ett sund eller en flod. *Föra, fara öfver på f.*

FÄRJA, v. a. 1. *F. ö'fver,* öfverföra på färja.

FÄRJBÅT, m. 2. Rodd- eller segelbåt, som hyres för kortare sjöresor.

FÄRJKARL, m. 2. Den, som förer en färja.

FÄRJMAN, m. 5. pl. — *män.* Ägare af en färjbåt.

FÄRJMANSLAG, n. 5. Förening af färjbåtsägare, hvilka turvis uthyra sina farkoster, för transporterande af folk och gods till ett visst ställe.

FÄRJPENNINGAR, m. 2. pl. Afgift för öfverfart på färja eller färjbåt.

FÄRJSTAD, m. 3. pl. — *städer,* eller

FÄRJSTÄLLE, n. 4. Ställe, der en färja går öfver ifrån ena stranden till den andra.

FÄRLA, FÄRNISSA, se *Ferla, Fernissa.*

FÄRNA, f. 1. Mjukfenig fisk, 2 fot lång, tjock, blå, med stora blåkantade fjäll. Cyprinus Cephalus.

FÄRRE, komparativ af *Få,* a.

FÄRS, m. 3. (af fr. *Farce*) Hackadt kött eller fisk, tillagadt med ägg, rifvet bröd, kryddor m. m., och begagnadt som fyllning i fågel, fisk o. s. v., eller ock som egen maträtt. [Fers.]

FÄRSERA, v. a. 1. (kok.) Fylla med färs. — *Färserande,* n. 4. o. *Färsering,* f. 2.

FÄRSING, se *Fjersing.*

FÄRSK, a. 2. 1) (om mat- och dricksvaror) *a*) Nyligen tillagad, bakad, bryggd, plockad, tjärnad, o. s. v. *F-t bröd, dricka, öl, vin. F-a fikon. F-t smör.* — *b*) Ej saltad, ej rökt eller inlagd. *F-t kött. F. fisk, sill, strömming.* — 2) Som nyligen blifvit gjord, händt, tillkommit. *Spåren äro ännu helt f-a. När såret ännu är f-t. F-a bref,* nyligen emottagna. *Bref af f-t datum. F-a nyheter.* (Fig.) *Deras vänskap är ännu helt f. En f. sorg,* som man nyligen fått. *På f. gerning,* strax efter gerningens begående; (fam.) genast, oförtöfvadt.

FÄRSKA, v. a. 1. I smedjehärd förvandla tackjern, så att det blir smidigt, d. v. s. till stångjern. — V. n. Säges om jernet i härden, då dess massa tjocknar och stelnar till färska eller färskjern.

FÄRSKA, f. 1. I smedjehärd, under värmblästerns inflytande, sammanlupen, stelnad, otät massa af olikartadt jern, i hvars mellanrum mycken slagg är innesluten. Kallas äfv. Färskjern.

FÄRSKHET, f. 3. Egenskapen att vara färsk.

FÄRSKHÄRD, m. 2. Smedjehärd, hvari tackjern färskas.

FÄRSKJERN, n. 5. Se *Färska,* f.

FÄRSKNING, f. 2. Den operation, hvarigenom i smedjehärd tackjern förvandlas till smidigt jern eller stångjern, och hvarvid en del af dess kolhalt bortbrännes.

FÄRSKSIDA, f. 1. (jerntillv.) Öfra sidan af en smälta.

FÄRSKSLAGG, m. 3. Den jernhaltigare slagg, som vid färskning bildar sig och till en del är innesluten i smältan, men utrinner vid dess sönderhuggning eller uträckning under stångjernshammaren.

FÄRSKSMIDE, n. 4. Det slags sätt att förvandla tackjernet till stångjern, som verkställes i en och samma härd och på samma gång.

FÄRSKÖL, n. 5. Nyligen brygdt öl.

FÄSS ell. FÄSTING, m. 2. (prov.) Halmmadrass.

FÄST, se *Fest.*

FÄSTA, v. a. 2. (böjes äfv. efter 1 konj., utom i Ind. pres. sing., der det alltid heter *Fäster,* och Imper. sing. *Fäst*) 1) Göra fast (bem. 5). *F. en bandros vid en hatt. F. band på en klädning. Med en nål f. något vid väggen. F. ändan af en tråd. F. en kråsnål i nattkappan. F. en båt. F. en påle i jorden. F. med naglar, spikar,* se *Fastnagla, Fastspika. F. igén, ihóp, i'n, néd, ti'll,* se *Igenfästa, Hopfästa,* &c. *F. omkri'ng,* se *Kringfästa. F. på', únder, úpp, vi'd,* se *Påfästa* &c. — *Syn.* Fastgöra, Fastsätta. — 2) Förena, förbinda till fasthet. *F. murtegel med murbruk. F. med kalk, lim, bly, jern, silfver.* — *Syn.* Förbinda, Binda, Hopfästa. — 3) Brukas fig. i en mängd

talesätt. *F. i minnet,* liksom göra något fast i minnet, så att man framdeles kan ihågkomma det. *F. ögonen på någon,* vända blicken på någon och stadigt se på honom. *F. sin uppmärksamhet på,* uppmärksamt gifva akt på. *F. ens uppmärksamhet,* ådraga sig den. *Det f-ste min uppmärksamhet, att . . . . F. ens uppmärksamhet på,* göra någon uppmärksam på (person eller sak). *F. begrepp vid något,* på visst sätt tänka sig, föreställa sig, fatta, förstå något, t. ex.: *Hvad f-ster du för begrepp vid detta ord?* huru förstår du detta ord, eller hvad menar du dermed? *F. falskt begrepp vid,* oriktigt fatta, förstå. *F. tro till,* tro, sätta tro till. *F. afseende på, vid,* taga i betraktande, gifva akt på, betänka. (Laguttryck) *F. med ed,* edligen bekräfta, intyga. *F. en qvinna,* förlofva sig med &c. *F. köp,* genom handpennings gifvande stadfästa ett köp. *F. ett hemman, en tjenare,* se *Städja.* — V. n. Fastna, fästa sig. *Det vill icke f. Det f-ter icke.* — *F. sig,* v. r. 1) (egentl.) *a*) Fastna, blifva fastsittande. *Detta lim, klister f-ter sig icke.* — *b*) Göra sig fast, sätta sig fast vid något. *En blodigel fäste sig på hans ben, då han lögade sig.* — 2) (fig.) *a*) *F. sig på ett ställe,* der bosätta sig; stanna på ett ställe, för att der längre tid vistas. — *b*) Underkasta, ikläda sig förbindelse, ingå aftal. *Du kan ackordera med honom så länge, men fäst dig icke tills vidare.* — *c*) (lagt.) *F. sig till en tjenst, till ett hemman,* taga städja derå. *F. sig till ett köp,* taga på hand. *F. sig med en qvinna,* förlofva sig. — *d*) *F. sig i någons ynnest,* förvärfva sig ens ynnest; äfv. så laga, att den ynnest, hvari man står hos en person, blir stadig och varaktig. *F. sig vid något,* fästa sina tankar, sin uppmärksamhet vid något. *F. sig vid småsaker,* lägga särdeles vigt på s. *Han f-ste sig vid dessa ord,* fäste uppmärksamhet vid &c. *Han f-ste sig vid den omständigheten, att . . . .,* lade vigt på, uppehöll sig vid, fäste uppmärksamhet på . . . . *F. sig vid någon,* fatta tillgifvenhet, vänskap, förtroende, tillit för någon; äfv. fästa sin uppmärksamhet på någon. *F. sig vid ett beslut, en mening,* fatta och fast vidblifva dem. *F. sig vid ens intresse,* stadigt egna sig deråt.

FÄSTA, f. 1. Se *Fånglina.*

FÄSTANDE, n. 4. Handlingen, då man fäster.

FÄSTBAND, n. 5. (byggn. k.) Så kallas i träbyggnader, hvilkas väggar äro af plankor eller bräder, den öfversta stocken, som fäster ståndarne.

FÄSTE, n. 4. 1) Ställe, der något är, blifvit fästadt. *Många träd hafva f. i bergsremnor. Rötterna af en planta taga f. i jorden. Ankaret tar f. på sjöbottnen.* — 2) Ställe, hvarpå något fast hvilar. *F. för fötterna,* se *Fotfäste. Hafva godt, säkert f. Ej få f. med fötterna.* — 3) Fast tag. *Få, hafva f. på någon, något.* (Fig.) *Få f. på,* få fast på, fasttaga. *Hafva f. på,* hafva fast, t. ex.: *Det vore väl, om man finge f. på den banditen. Nu har jag ändtligen f. på dig.* (Fig.) *Få, hafva f. på med ögonen,* tydligt blifva varse, tydligt se. — 4) Se *Värjfäste.* — 5) Se *Himlafäste.* — 6) Befästadt slott, liten fästning. — 7) (bot.) Den utbredda växtdel, hvarpå blomman är fästad.

FÄSTEFJÄLL, n. 5. (bot.) Enskilt skärmblad emellan småblommorna i en sammansatt blomma.

FÄSTEGÅFVA, se *Fästningsgåfva.*

FÄSTEHJON, n. 5. Man eller qvinna, som är förlofvad. Brukas mest i plur. om ett förlofvadt par.

FÄSTEPENNING, m. 2. sing. Se *Städsel.*

FÄSTEQVINNA, f. 1. (lagt.) Se *Fästmö.*

FÄSTING, m. 2. Ett slägte af Spindelkräken, ordn. Qvalster (Acari). I vanligt tillstånd ganska liten; men, när djuret är mätt, uppsväller magen till flerdubbelt större vidd än den vanliga och liknar ett bär. Hänger sig fast vid menniskor och djur, och suger sig full med blod. Arter: Hundfästing och Fårfästing. Ixodes.

FÄSTLIG, se *Festlig.*

FÄSTMAN, m. 5. pl. — *män.* Man, som fäst sig, d. v. s. förlofvat sig med en qvinna.

FÄSTMÖ, f. 3. pl. — *mör.* Qvinna, som blifvit fäst, d. v. s. förlofvad med en man.

FÄSTNING, f. 2. 1) En med så starka förskansningar af vallar och grafvar befästad ort, att den kan tjena till långvarigt försvar emot en öfverlägsen styrka, till skydd för ett rike, en provins. *Belägra, storma, försvara, uppgifva en f. Sitta på f.,* sitta i fängelse på en fästning. — *Syn.* Fäste, Befästning. — 2) (fam.) Fästningsstraff. *Han har blifvit dömd till f.* — 3) (lagt.) Förlofning.

FÄSTNINGAGÅFVA (i lagspråket), se *Fästningsgåfva.*

FÄSTNINGARING (i lagspråket), se *Förlofningsring.*

FÄSTNINGSARBETE, n. 4. 1) Tvångsarbete, som en fästningsfånge är ålagd att förrätta. — 2) Arbete vid en fästnings uppbyggande.

FÄSTNINGSARTILLERI, - - - - - ri', n. 3. Sådant slags artilleri, som användes vid fästningars försvar, bestående af mörsare, bomb- och granat-kanoner samt gröfre kanoner, jemte ett lämpligt antal mindre.

FÄSTNINGSBYGGNAD, m. 3. En fästnings byggande.

FÄSTNINGSFÅNGE, m. 2. pl. — *fångar.* En, som för begånget brott blifvit dömd till fästningsstraff.

FÄSTNINGSGRAF, f. 2. pl. — *grafvar.* Djup, antingen torr eller med vatten fylld graf, som omgifver vallarna kring en fästning.

FÄSTNINGSGÅFVA, f. 1. Gåfva, som en man gifver en qvinna, när de förlofva sig med hvarandra.

FÄSTNINGSKRIG, n. 5. Kriget, med afseende på befästade orters angripande och försvar.

FÄSTNINGSLAVETT, - - - vä'tt, m. 3. Lavett, som begagnas till skjutpjeser, tillhörande fästningsartilleriet.

FÄSTNINGSSTRAFF, n. 5. Straff, hvartill förbrytare för vissa brott dömas, bestående i viss tids fängelse å fästning, med eller utan tvångsarbete.

FÄSTNINGSVALL, m. 2. Vall (se d. o.), som är uppkastad kring en fästning, till dess försvar.

FÄSTNINGSVERK, n. 5. Förskansningsverk till en fästnings försvar. Brukas mest i plur. *F-en bestå väsendtligen i vall, graf och utanverk.*

FÄSTOM. *I f.* (i lagspråket), under förlofningstiden.

FÄTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar.* Se *Boskapstjuf.*

FÄTJUFNAD, m. 3. Se *Boskapsstöld.*

FÄVETT, n. 5. (pop. o. fam.) Sarkastiskt uttryck för *Folkvett. Han hade icke det f-et att stiga upp, när prinsen kom.*

FÄVÄG, m. 2. 1) Väg, på hvilken boskap drifves i vall. — 2) Stig i skog eller betesmark, upptrampad af betande boskap.

FÖDA, v. a. 2. 1) (om qvinnor och djurhonor) Frambringa till verlden ett barn eller en unge. Man säger äfv. *F. till verlden. F. barn, ungar. Hon har f-dt en gosse. Hvarje djur f-der ungar, som äro det lika.* Brukas äfv. absolut, t. ex.: *Hon har lätt att f. F. fram,* se *Framföda.* — *Syn.* Frambringa till verlden, Afla, Framföda; (abs.) Bära, Få barn. — 2) (fig.) Gifva uppkomst åt, vara orsak till. *Osund luft f-der sjukdomar. Lättja f-der laster. Förakt f-der hat.* Man säger äfv. i samma mening *F. af sig.* — *F. på nytt,* se *Pånyttföda.* — *Syn.* Se *Förorsaka.* — 3) (med.) *F. en sten,* säges om dem, som lida af stenpassion, då en hopgyttrad hård massa, liknande en liten sten, under förfärliga plågor afgår genom urinröret. — 4) Gifva näring åt. *Jag har nu i tio år klädt och f-dt honom. Han f-der så och så många tjenare, hästar, hundar.* Har äfv. sak till subjekt, t. ex.: *Detta yrke f-der sin man. F. fram, upp,* se *Framföda, Uppföda.* — *Syn.* Nära, Underhålla. — *F-s,* v. pass. o. d. 1) (om barn och ungar) Frambringas till verlden ur moderlifvet. *Han f-ddes* (äfv. *f-ddes till verlden*) *af en slafvinna.* (Fig.) *Han f-ddes till soldat,* har af naturen blifvit danad till soldat. *F. med en sjukdom,* ända från födseln lida deraf. *Vara f-dd under en lycklig, olycklig stjerna,* hafva lycka, olycka. *F. på nytt,* se *Pånyttfödas.* — 2) (fig.) Få tillkomst, uppkomma. *Af detta olycksaliga förhållande f-ddes många olyckor.* — *Syn.* Se *Uppkomma.* — *F. sig,* v. r. Förskaffa sig näring, uppehälle. *F. sig af sina händers arbete. Hon f-der sig med spånad. Hon f-der sig godt.* — *Syn.* Nära sig, Försörja sig, Uppehålla sig.

FÖDA, f. 1. sing. 1) Hvad som tjenar till att medelst förtäring och matsmältningens förrättning gifva näring åt menniskor eller djur. *God, elak, sund, osund f. Bröd är en god f. Mjölk är första f-n för barn. Vissa rötter tjena äfven till f. Alla djur skaffa f. åt sina ungar. Neka sig f-n. Tjena för bara f-n.* — *Syn.* Näring, Bröd, Lifsmedel, Näringsmedel, Mat. — 2) (fig.) Allt hvad som fordras till en menniskas uppehälle (icke endast mat och drick, utan äfven kläder, bostad, o. s. v.). *Han har rikeligen sin f. af sitt arbete. Söka sig f-n,* genom arbete eller på annat sätt söka förskaffa sig sitt uppehälle. *Arbeta för f-n. Icke hafva f-n,* lida brist på de nödvändigaste lifvets behof. — *Syn.* Uppehälle. — 3) (fig.) Hvad som ger näring åt något, bidrager till dess fortfarande. *Trä är eldens f. Själen har behof af f. lika väl som kroppen. F. för passionen, för partiandan.* — *Syn.* Näring.

FÖDANDE, n. 4. 1) Barns eller ungars frambringande till verlden. — 2) Närande. — 3) (fig.) Orsakande, alstrande. — *Part. akt.* Som föder, närer. Brukas nästan adjektivt i vissa uttryck, t. ex.: *F. mat, näringsämnen,* som gifva föda, näring. *F. egenskap,* egenskap att gifva föda, näring. — *Syn.* Närande.

FÖDD, part. pass. af *Föda.* Som blifvit född. Brukas ofta nästan som adjektiv, t. ex.: *F. i Stockholm. Hundrade f-a och 101 döda. F. till lycka, till olycka. F. blind, döf.* Man säger äfv. *Blind f. På nytt f.,* se *Pånyttfödd.*

FÖDELSE, f. 3. 1) Händelsen, då någon födes till verlden. Början af lifvet. *Hans f. inträffade den 7 April 1700. Före, vid, efter någons f. Före, efter Christi f.,* före, efter det år och den dag, då Christus föddes. — 2) (teol.) *Nya F-n,* den H. Andes nådeverk, i hvilket han hos den ångerfulla och om nåden i Christo upplysta menniskan upptänder tron. — *Ss. F-bygd, -ort, -stad, -stund, -timma, -år.*

FÖDELSEDAG, m. 2. 1) Den dag, då någon blifvit född. — 2) Dag, då ett jemnt antal af år äro förflutna, sedan någon blifvit född. *Det är i morgon min f.*

FÖDELSEFEST, m. 3. Fest, som firas på årsdagen af en persons födelse.

FÖDELSEFLÄCK, m. 2. o. FÖDELSEMÄRKE, n. 4. Fläck, som befinnes på en menniskas kropp, då hon födes till verlden, af annan färg än den öfriga huden, antingen slät eller upphöjd, stundom beväxt med hår och företeende likhet med hvarjehanda föremål, t. ex. råttor, blad, bär, frukter, m. m.

FÖDKROK, m. 2. Det sätt, hvarpå någon förskaffar sig sitt uppehälle. *Hans enda f. är att renskrifva.* Brukas ofta i dålig bem., t. ex.: *Att stjäla och bedraga är hans egentliga f.* — *Syn.* Näringsyrke, Näringsfång.

FÖDOÄMNE, n. 4. Ämne, som tjenar till föda för menniskor. Skrifves äfv. af några *Födämne.* — *Syn.* Näringsämne, Näringsmedel.

FÖDSEL, m. sing. 1) Den företeelse af det animala lifvet, då en qvinna eller djurhona föder. *Vid en qvinnas f. bör alltid en barnmorska vara närvarande. Dö under f-n.* — *Syn.* Börd, Nedkomst, Förlossning. — 2) Sammandraget af *Födelse.* Brukas i denna mening mindre ofta. — 3) (fig.) Uppkomst.

FÖDSELVÅNDA, f. 1. Se *Födslovånda.*

FÖDSLOARBETE, n. 4. Krystningarne och plågorna hos en barnaföderska, vid sjelfva förlossningen. — *Syn.* Födslovånda.

FÖDSLODEL, m. 2. Kroppsdel, som bidrager till fortplantningen. Brukas mest i plur. *F-arne,* samtliga dessa delar hos menniska eller djur.

FÖDSLOLEM, m. 2. pl. — *lemmar.* Lem, som bidrager till fortplantningen. *Manlig f.,* se *Manslem. Qvinlig f.,* se *Qvinnoblygd.*

FÖDSLOMÄRKE, n. 4. Se *Födelsemärke.*

FÖDSLOPINA, f. 1. sing. En barnaföderskas plågor vid sjelfva förlossningen.

FÖDSLOSTUND, f. 3. o. FÖDSLOTIMME, m. 2. pl. — *timmar.* Stund, timme, då en barnaföderska föder, födt eller väntas att föda.

FÖDSLOVÅNDA, f. 1. Se *Födslopina.*

FÖDSLOVÄRK, m. sing. o. FÖDSLOVÄRKAR, m. 2. pl. Se *Barnvärkar.*

FÖDÄMNE, se *Födoämne.*

FÖGA, adv. o. a. oböjl. Icke mycket. *Han har f. penningar. Det kostar helt f. F. värd, af f. värde. Det är f. skilnad på dem begge. F. nyttig. En f. hederlig utväg. F. akta alla förmaningar. Han är f. bättre än en narr. Det brukas f. F. fattas, att . . . .,* det är icke långt ifrån att . . . . (Talesätt) *Falla till f.,* förödmjuka sig, underkasta sig, gifva med sig. — *Syn.* Ringa, Obetydligt, Litet.

FÖGDERI, föjjderi', n. 3. (af *Fogde*) 1) En fogdes tjenst, syssla (se *Fogde,* 1.). Förekommer i denna bem. nu icke mera, utom i talesättet: *Det hör icke till mitt* (*ditt, hans etc.*) *f.,* icke till min befattning, angår mig icke. — 2) Uppbördsdistrikt, utgörande en del af ett län, och hvaruti en kronofogde har närmaste befattningen med kronouppbörden, polisen och exekutionen.

FÖL, n. 5. Se *Fålunge.*

FÖLA, se *Fåla.*

FÖLJA, v. a. o. n. 2. 1) Gå, komma, fara, föras, drifvas &c. efter, bakefter, efteråt. *F. någon, f. efter, bakefter, tätt efter någon. F. någon på långt håll. Tjocka moln f-jde tätt efter hvarandra. Den ena vågen f-jer på den andra. Han f-jde näst efter mig. F. någon i spåren, i hälarna. F. i hack och häl efter någon. F. på någon*, komma efter någon. *F. ens fotspår*, gå bakefter någon; (fig.) rätta sig efter, taga någon till efterdöme. — *F. èfter*, se *Efterfölja*. — *Syn*. Efterfölja, Efterkomma. — 2) Gå, komma, fara, föras, drifvas med, i sällskap med; göra sällskap. Äfv. ofta *Följa méd. Om ni vill gå dit, så skall jag f. er, f. med er. F. någon till kyrkan, på spektaklet, på en resa, på en promenad. F. någon i'n, út, úpp, néd. F. någon omkri'ng*, göra någon sällskap omkring i en stad, på en ort, ett ställe. *Han f-jde henne till vagnen. F. út sitt främmande. F. någon öfver gärdet*. (Fig.) *F. någon till grafven*, medfölja i liktåget efter en afliden. *F. med strömmen*, drifvas nedåt af strömmen; äfv. (fig.) låta sig utan motstånd drifvas med en folkström; äfv. göra som andra göra, icke afvika från sed och bruk. *F. med ögat, med ögonen, med blicken en person, en sak*, hålla ögonen uppmärksamt fästade på någon eller något, som aflägsnar sig. *F. någon i ett tal, ett resonemang*, uppmärksamt afhöra honom, så att icke något går förloradt. *F. en sak med sin uppmärksamhet*, uppmärksamt gifva akt derpå. — *F. méd, út, ö'fver*, se *Medfölja*, &c. — *Syn*. Medfölja, Åtfölja, Ledsaga, Beledsaga, Vara följaktig. — 3) Gå, fara, färdas, föras, drifvas &c. längs efter. *F. stranden, bergen, skogsbrynet. F. längs efter, utmed, utjemte stranden. F. kusten åt*. — 4) Gå, fortfara att gå, fara, färdas o. s. v., i en viss utstakad riktning eller till ett visst mål. *F. en väg, en gångstig, en allé. Båten f-jde strömfåran*. (Fig.) *F. dygdens, ärans väg*, iakttaga dygdens, ärans bud. *Det är icke så lätt att f. hans tankegång*, att fatta sammanlänkningen af hans tankar. — 5) Komma näst efter (i afseende å tid, ställe, läge, ordning, o. s. v.). Konstrueras då oftast med prep. *på. Sommaren f-jer* ell. *f-jer på våren. Mannaåldern f-jer på ungdomen. Efter honom f-jer i ordningen herr N. F. efter någon i ett embete. På den sida af boken, som f-jer. Skriften lydde, som f-jer*, såsom härefter uppläses eller anföres. — *Syn*. Efterfölja, Aflösa. — 6) (fig.) Vara, blifva en följd af, uppkomma af. *Mättnad f-jer njutningen. Straffet f-jer på brottet, f-jer brottet åt. Det ena f-jer af det andra. Deraf f-jer, att . . . . Detta f-jer af sig sjelft*, är naturligt, en gifven följd. *Af det, ni säger, f-jer, att jag icke hade orätt*. — *Syn*. Härfölja, Härflyta. — 7) (fig.) Öfverlemna sig åt, rätta sig efter, lyda. *F. sin inbillningskraft, sina tycken, sina begär, infall, nycker, sin smak, böjelse, ingifvelse. F. modet, bruket. F. goda råd, andras exempel, efterdömen, den vedertagna ordningen, lagens rättesnöre, lagen, regeln, Evangelii bud, religionens föreskrifter. F. en metod. F. en lära, en mening*, gilla, antaga den. *F. sitt eget hufvud*, rätta sig efter sitt eget tycke, egna åsigter, o. s. v. (Bibl.) *Den mig älskar, han f-jer mig*, lefver efter min lära. — *Syn*. Efterfölja, Efterkomma, Lyda. — *F-s åt* (både: fö'lljass åt och följjass å't), v. d. 1) Gå, resa, drifvas, föras o. s. v. i sällskap med hvarandra. *De skola f. åt till Tyskland. De f-jdes åt hela vägen. F. åt till grafven*, äfv. dö på samma tid eller tätt efter hvarandra. — *Syn*. Göra sällskap, Sällskapa, Åtfölja, beledsaga hvarandra. — 2) Komma, infalla, inträffa på samma gång, vid samma tid, tillfälle, o. s. v., tätt efter hvarandra. Brukas både egentl. o. fig. *Hafvets döttrar* (*böljorna*) *f. alltid åt, tre och tre*. (Fig.) *Sorg och glädje f. åt här i lifvet*.

FÖLJAKTELIGEN, se *Följaktligen*.

FÖLJAKTIG, fö'lljäcktigg, a. 2. Som medföljer, åtföljer. Brukas endast i uttrycket *Vara någon f.*, åtfölja, beledsaga någon.

FÖLJAKTIGHET, f. 3. Se *Följd, Följe*. Ordet brukas sällan.

FÖLJAKTLIGEN, adv. Såsom följd deraf, till följe deraf. *Så förhåller det sig med den saken; f. har du rätt*. — Skrifves äfv. *Följakteligen*. — *Syn*. Se *Derföre*, 1.

FÖLJANDE, n. 4. Handlingen eller händelsen, då någon eller något följer. — Part. pres. af *Följa*. Som följer. Brukas ofta nästan adjektivt, t. ex.: *F. dag, vecka, månad, år. Han uttät sig på f. sätt*. — Substantivt säges äfv.: *Det f.*, t. ex.: *Vi få se i det f.*, i det som följer; i den tid som kommer, hädanefter. — Bildar sammansättningarna: Nästföljande, Efterföljande.

FÖLJARE, m. 5. (skepp.) Benämning på hvarje af de vid stäfvarna fastbultade förstärkningsträn.

FÖLJD, f. 3. 1) *a*) Flera enskilta föremål, saker, händelser, som följa den ena efter den andra och sålunda på visst sätt bilda ett sammanhängande helt. *I en lång f. af skrifter öfver detta ämne har han bevisat, att . . . . Hela denne konungs regering var ej annat än en oafbruten f. af misstag. En f. af segrar, iakttagelser, tankar, olyckor, o. s. v*. — Här anmärkas sammansättningarna Tankeföljd, Idéföljd, Olycksföljd. — *b*) Antal af flera personer, som efterträdt hvarandra. *En lång f. af konungar, utmärkta män*. — Har sammansättningen Konungaföljd. — *Syn*. (för begge bem.) Serie, Kedja, Rad. — 2) Hvad som följer af något föregående såsom verkan af orsak. *Händelsen hade vigtiga f-er för riket. Detta var ju en naturlig f. af hans oförstånd. Deras tvist kan hafva ledsamma, bedröfliga f-er. Saken hade inga vidare f-er. Han dog genom f-erna af ett fall. Våga ni försöket; jag ansvarar er för f-erna. F-en blef, att . . . . En f. häraf var, att . . . .* — *Syn*. Se *Verkan*. — 3) (i bestämd form) Tid, som följer efter någon viss ifrågavarande händelse eller tidrymd. *F-en utvisade, att man icke hade misstagit sig i de förhoppningar, man gjorde sig om honom*. — *Syn*. Det följande, Framtiden, Det tillkommande. — 4) Se *Slutföljd. Draga f-er af en bevist sats. Jag drager deraf den f-en, att . . . .* — *I f. af*, adverbialt uttryck, som betyder: Såsom en följd af, t. ex.: *I f. af allt detta, tror jag för min del, att . . . . I f. deraf, häraf torde få antagas, att . . . .* — *Syn*. Se *I följe af*.

FÖLJDENLIG, a. 2. Se *Följdriktig*.

FÖLJDENLIGHET, f. 3. Se *Följdriktighet*.

FÖLJDENLIGT, adv. Se *Följdriktigt*.

FÖLJDRIKTIG, a. 2. 1) Som innefattar en riktig eller riktiga slutsatser. *Ett f-t resonemang*. — 2) Som öfverensstämmer med en fattad grundsats, ett förut iakttaget handlingssätt. *Hans åtgärder i detta fall voro ganska f-a*. — Ordet är nytt, bildadt efter tyskan, för att uttrycka det franska Conséquent, och brukas mest

i litterär stil. — *Syn.* Konseqvent, Följdenlig. [- rigtig.]

FÖLJDRIKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara följdriktig. — *Syn.* Konseqvens, Följdenlighet. [- rigt —.]

FÖLJDRIKTIGT, adv. På ett följdriktigt sätt. — *Syn.* Konseqvent, Följdenligt. [- rigtigt.]

FÖLJDVÄSENDTLIG, a. 2. (fil.) *F. egenskap*, som är grundad i en grundväsendtlig ell. ursprunglig och ur den kan härledas. Kallas äfv. Härledd.

FÖLJE, n. 4. 1) Samteliga de personer, som till hedersbevisning åtfölja någon högre person. *Fursten reste med stort f.* — *Syn.* Svit, Medfölje, Åtföljande. — 2) Sällskap. *Göra någon f. Hafva någon i f. med sig.* (Fig.) *Hafva i f.*, verka, åstadkomma, medföra, t. ex.: *Det kan hafva mycket ondt i f. med sig.* — *Syn.* Se *Sällskap.* — 3) Hop af dåliga, elaka, föraktliga, eländiga menniskor. *Kör ut hela f-t.* (Iron.) *Det är just ett vackert f.! Ett elakt f.!* — *Syn.* Se *Pack.* — *I* ell. *till f. af*, adverbialt uttryck, som betyder: Såsom en följd af. *I, till f. af författningen. Till f. af denna order, af er skrifvelse. I f. af detta beslut. I, till f. deraf, häraf, hvaraf.* — *Syn.* I följd af, På grund af, I anledning af.

FÖLJESLAGARE, m. 5. Man eller gosse, som gör någon följe. — *Syn.* Medföljare, Beledsagare, Ledsagare.

FÖLJESLAGARINNA eller FÖLJESLAGERSKA, f. 1. Qvinna, som gör någon följe. — *Syn.* Ledsagarinna, Ledsagerska.

FÖLJETONG, fölljetå'nng, m. 3. Afskild plats nederst på sidorna af ett tidningsblad, der romaner, noveller och hvarjehanda litterära och vittra uppsatser inrymmas.

FÖLNING, f. 2. Händelsen, då ett sto fålar.

FÖLSTINN, a. 2. (om ston) Drägtig. [-stind.]

FÖLSTO, n. 4. Drägtigt sto; äfv. sto, som har ännu diande fålunge.

FÖLUNGE, se *Fålunge.*

FÖNSTER, n. 5. (af lat. *Fenestra*) 1) Öppning på vägg eller tak af ett hus, för att insläppa dagsljus och luft. *Högt, lågt, fyrkantigt, rundt, ovalt f. Sitta, stå vid f-tret. Sticka ut hufvudet, titta ut igenom f-tret. Kasta, gå, hoppa ut igenom f-tret.* — Bildar flera sammansättningar, såsom: Byggnings-, Kyrk-, Slotts-, Sals-, Förmaks-, Tak-, Dörrfönster, m. fl. — *Syn.* Fönsteröppning. — 2) Säges äfv. om dylika öppningar på skepp, vagnar, drifbänkar, m. m. — Har sammansättningarna Vagns-, Drifbänksfönster, o. s. v. — 3) Båge af trä med isittande glas, som är inpassad i en dylik öppning, och vanligen så gjord, att den kan öppnas eller tillslutas, för att efter behag utestänga eller insläppa yttre luften. *Dubbla f. Öppna, stänga, tillsluta ett f. Det fattas flera rutor i detta f.* (Fig. bibl.) *Himmelens f. öppnades*, ett starkt regn började. — Har sammansättningarna: Dubbelfönster och Innanfönster. — 4) Glasruta i en fönsterbåge. *Isätta f.*, sätta glasrutor i fönsterbågar. *Slå sönder ett f.* — *Syn.* Fönsterruta. — 5) (anat.) Benämning på en liten del i trumhålan uti örat.

FÖNSTERAFGIFT, f. 3. Afgift, som af husägare i vissa länder, t. ex. England, för hvarje fönster i ett hus, erlägges till staten.

FÖNSTERBESLAG, n. 5. Jernbeslag, som sammanhåller delarna af en fönsterbåge.

FÖNSTERBLY, n. sing. Genom blyvind i tunna remsor utdraget bly, hvarmed små glasrutor sammanfogas med hvarandra.

FÖNSTERBRÄDE, n. 4. Bräde, som ofvantill betäcker en fönsterläning.

FÖNSTERBÅGE, m. 2. pl. — *bågar.* Den infattning af trä, som omsluter glasrutorna i ett fönster (bem. 3).

FÖNSTERDRAG, n. 5. Luftdrag genom ett otätt fönster.

FÖNSTERDYNA, f. 1. Liten dyna, som lägges på ett fönsterbräde, för att hvila armbågen på.

FÖNSTERFÖRDJUPNING, f. 2. Fördjupning i en mur för ett fönster. — *Syn.* Fönsternisch, Fönstersmyg.

FÖNSTERFÖRHÄNGE, n. 4. (föga brukl.) Se *Fönstergardin.*

FÖNSTERGALLER, n. 5. Jerngaller, hvarmed vissa fönster äro försedda, för att afhålla tjufvar, hindra rymning, o. s. v.

FÖNSTERGARDIN, ---i'n, m. 3. Gardin (se d. o.), uppsatt för ett fönster, för att mildra den alltför skarpa dager, som eljest skulle infalla uppifrån.

FÖNSTERGLAS, n. 5. Sådant glas, som begagnas att sätta i fönster.

FÖNSTERGLUGG, m. 2. Glugg med isatt glasruta.

FÖNSTERHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* Hake antingen på fönsterposten eller på sidorna af fönsterkarmen, hvarvid medelst en motsvarande haspe ett fönster (bem. 3) fasthålles vid ramen fast och stadigt. Jfr. *Fönsterhaspe.*

FÖNSTERHASPE, m. 2. pl. — *haspar.* Haspe vid kanten af en fönsterbåge, som nedfälles på en i fönsterposten eller karmen sittande, motsvarig hake, för att hålla fönstret säkert tillstängdt eller förekomma, att det far af och an, när det står öppet.

FÖNSTERIS, m. 2. Is, som vintertiden utaf immen bildar sig på insidan af fönsterrutor.

FÖNSTERJERN, n. 5. 1) Benämning på smala jerntenar, som till skydd äro fästade tvärs öfver blyfönster. — 2) Se *Fönsterbeslag.*

FÖNSTERKARM, m. 2. Den ram af trä, som insättes i en fönsteröppning och betäcker kanterna deraf upptill, nedtill och på sidorna. Kallas äfv. Fönsterram.

FÖNSTERKITT, n. 5. Kitt, hvarmed fönsterrutor fästas i sin infattning (fönsterbågen).

FÖNSTERKORS, n. 5. Det kors, som utgöres utaf mellanbalken (fönsterposten) och tvärträet i en fönsterram.

FÖNSTERLIST, c. 3. Tunn list af trä eller jernbleck, tätt ofvanför eller nedanför en fönsteröppning, på yttre sidan, för att hindra regn att tränga in.

FÖNSTERLUCKA, f. 1. 1) Så kallas hvardera af de tvenne luckor utanför ett fönster, en på hvardera sidan, som om dagen äro uppslagna och fästade på sidorna vid väggen, men för nattetid stängas, så att de betäcka och skydda fönstret för våldsverkan och hindra utanför varande att se in derigenom. — 2) Benämning på dylika luckor, hvarmed fönster innantill stängas, varande antingen lösa eller fastgjorda på sidan om fönstret. — 3) Liten väderlucka på ett fönster, som kan öppnas inåt, utan att sjelfva fönstret behöfver öppnas.

FÖNSTERLUFT, m. 3. Se *Fönsteröppning.*

FÖNSTERLÄNA, f. 1. ell. FÖNSTERLÄNING, f. 2. Muren eller väggen under ett fönster ned till golfvet.

FÖNSTERPANEL, ---e'l, m. 3. Panel nedanför ett fönster.

FÖNSTERPOST, m. 3. Mellanbalken i en fönsterkarm.

FÖNSTERRAM, m. 2. Se *Fönsterkarm*.

FÖNSTERRUTA, f. 1. Glasruta, infattad i ett fönster.

FÖNSTERSIDA, f. 1. Den sidan af ett rum, som ligger åt fönstret eller fönstren.

FÖNSTERSKÄRM, m. 2. 1) Skärm af linne, utspänd ofvanöfver ett fönster, på yttre sidan, till skydd för solstrålarna. — 2) Se *Jalusi*.

FÖNSTERSMYG, m. 2. Se *Fönsterfördjupning*.

FÖNSTERSPEGEL, m. 2. pl. — *speglar*. Se *Reflexionsspegel*.

FÖNSTERSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar*. Se *Vråspindel*.

FÖNSTERSVALA, f. 1. Se *Hussvala*.

FÖNSTERSVAMP, m. 2. (nat. hist.) En art blomkorall, som finnes fastvuxen på klippor djupt i hafvet, och lemnar den vid tvättning allmänt begagnade svampen. Kallas äfven Tvättsvamp. Spongia officinalis.

FÖNSTERTAXA, f. 1. Se *Fönsterafgift*.

FÖNSTERTRÅD, m. sing. kollektivt. Benämning på ett slags jerntråd, något finare än kopparslagaretråd, och hvaraf en ring bör väga 12 skålpund.

FÖNSTERVÄGG, f. 2. Vägg i ett rum, försedd med fönster.

FÖR, a. 2. (i fornspråket *Før*) Stark, kraftig. *En f. man.* Brukas nu endast af det lägre folket. Bibehåller sig för öfrigt i sammansättningarna Arbetsför, Domför, Flygför, Talför, Vanför, Oför.

FÖR, prep. 1) (i fråga om rum) Framför. *Hafva gardiner f. fönstren. Ligga f. fötterna. Draga floret f. ansigtet. Skjuta regeln f. dörren.* — 2) I närvaro af, inför. *Stå f. domaren, f. domstolen, f. rådet. Han gjorde det f. allas ögon. Draga någon f. rätta.* — 3) (i fråga om tid) Utmärker: *a*) En förfluten tid. *F. några dagar sedan*, den tid, som var några dagar före denna dag. *Det hände f. sex veckor, f. ett år sedan. Tidningen f. i går*, som i går utgafs. *F. detta*, före det närvarande. *F. detta*, vanligtvis förkortadt till *f. d.*, brukas ofta, för att tillkännagifva, hvad en person eller sak förut varit, t. ex.: *F. d. general; f. d. Kungsträdgården.* — *b*) En tillkommande tid. *Det räcker till f. hela nästa år. F. det kommande, följande året. F. alltid, f. beständigt.* — *c*) Brukas äfven utan afseende på något förflutet eller tillkommande, för att i allmänhet beteckna en mer eller mindre bestämd tidslängd. *Arbete f. lång tid*, som räcker länge. *F. någon tid*, under n. t. *F. närvarande*, i, under närvarande tid. *Nu f. tiden*, i närvarande tid. *F. ögonblicket*, i närvarande ögonblick. *F. tillfället*, vid ifrågavarande tillfälle, vid detta t., nu. — 4) I annan persons eller saks ställe. *Vara i ställe f. någon. Förrätta tjensten f. någon. Betala f. en annan. Straffas, gå i döden f. någon. Taga det ena f. det andra. I ställe f. att segra, blef han drifven på flykten. I ställe f. att ursäkta, anklagar han sig.* — 5) Betecknar orsaken, anledningen till något. *Han får plikta f. sina brott. Vredgas, blifva ond f. ingenting*, utan orsak. *Han var afskickad f. fångarnes utvexling*, i anledning af f. u. *Banna någon f. ett lappri. Namnkunnig f. sitt snille. Man kan ej se f. dimma. Häktad f. skuld. Icke kunna tala f. glädje, f. smärta. F. den orsaken. F. den skull. F. min skull kan du väl göra det.* — 6) Till någons förmån; till erhållande af. *Tala, verka f. någon. Derom kan sägas mycket både f. och emot. Det är f. din egen fördel, f. statens bästa det sker. Göra allt hvad man kan f. någon, f. en sak. Arbeta f. födan. Behålla något f. sig sjelf. Vara f.* (fö'r) *en sak*, gynna, gilla, bifalla den, samtycka dertill. *Den omständigheten är f. mig*, gynnar mig. — 7) Nyttjas, för att utmärka det, som gifves i betalning, belöning, o. s. v. *Huset har blifvit såldt f. 2000 R:dr. Huru mycket fick han f. sitt ur? Hvad får jag f. min möda? Han bytte bort sin häst f.* (*emot*) *ett ur. Få betalning f. skjutsen. Det fick han till belöning f. sina tjenster. I ett f. allt*, se *Allt*. — 8) Betecknar företräde. *Detta vin har företräde f. det andra. Du skall inga andra gudar hafva f. mig. F. all ting, f. all del*, framför allt. — *Syn.* Framför. — 9) Brukas, för att utmärka någon såsom verkande, handlande eller lidande. *F. mig behöfver han icke frukta, blygas. F. mig skall han nog få vara i fred. Jag fruktar mycket f. honom*, att något ondt vederfares honom. — 10) Emot. *Det botar, hjelper f. alla sjukdomar.* — 11) Användes ofta som nota genitivi efter vissa substantiver. *Förmyndare f. barnet* (barnets f.). *Botemedel f. ett ondt. Förlåtelse f. ett fel. Hysa kärlek, aktning, afsky f. någon.* — 12) Är äfv. ofta nota dativi, både efter nomina och verber. *Nyttig f. någon, något. Det är f. honom en ganska nyttig person. Det är lätt f. mig. Det skall räcka till f. alla. Hon är en prydnad f. sitt kön. Läs detta f. mig. Fullmäktig, far f. någon. En bok, skrifven f. ungdom. Underrättelse f. främlingar. F. Gud är ingenting omöjligt. Det är icke tjenligt, rådligt, passande f. mig att . . . . Säg f.* (fö'r) *mig, hvad det är.* — 13) Nyttjas efter vissa verber i betydelse af: såsom. *Anse någon f. lärd. Det anser, håller jag f. otroligt. Anse, hålla f. godt, rådligt, nyttigt att göra något. Berätta något f. säkert, händt. Tjena f. dräng. Taga något f. skämt.* — 14) Brukas för öfrigt i en mängd uttryck och talesätt, t. ex.: *Dansa f. någon*, i någons närvaro; äfv. taga lektioner i dans af någon; men *D. fö'r någon*, dansa, för att visa någon, hur han skall dansa. *Lefva f. sig sjelf*, utan umgänge. *Det är en sak för sig*, det är en annan sak, hör icke hit. *Hvad för en? hvad för någon?* uttryck, som begagnas i dagligt tal, stundom i föraktlig mening, i samma betydelse som: hvilken? hvem? huruda n? t. ex.: *Hvad är han f. en karl?* hvad är hans yrke, stånd? *Hvad f. slag?* uttryck, som äfvenledes i dagligt tal allmänt brukas i samma mening som: hvad. *Hvad är* (tonvigt på är) *det f. slag?* hvad är det? äfv. hvad står på? *Hvad är det* (tonvigt på det) *f. slag?* hvad vill *det* säga? hvad betyder *det? Hafva f. händer, hafva f.* (fö'r) *sig*, förehafva. *F. resten, f. öfrigt*, hvad det öfriga beträffar, i öfriga afseenden, dessutom. *F. min del*, se *Del. F. första, andra, sista gången* &c., se *Gång. F. det första*, hvad det första angår. *Ord f. ord*, se *Ord*. *Not f. not, punkt f. punkt, rad f. rad*, &c., hvarje not, punkt, rad, den ena efter den andra. — *F.* nyttjas äfven i vissa svordomsuttryck, såsom: *F. tusan! F. hin i våld!* m. fl.; se dessa ord. — 15) *För* är äfven en sammansättningspartikel och bildar som sådan en stor mängd sammansatta ord, dels i egenskap af oskiljaktig

partikel (det tyska *ver*), och är då tonlöst, t. ex.: *Förlå't* af *förlåta*, *förbúd* af *förbjuda;* dels skiljaktig (det tyska *vor*, framför, före) och har då alltid tonvigten, t. ex.: *Fö'rlä't* (förbänge), *fö'rbúd* (föregående bud). Den skiljaktiga partikeln har i sammansättningar alltid betydelsen af: *framför*, t. ex.: *Fö'rskjuta* (en regel), *fö'rslå* (ett bräde), *fö'rhänga* (ett lakan). Den oskiljaktiga partikeln deremot bemärker: *a*) Ökning i allmänhet, utan väsendtlig förändring af stamordets bemärkelse, t. ex.: *Förhindra*, *förminska*, *föröka;* — *b*) Ökning, som innebär förändring af stamordets bemärkelse till något annat, ofta bättre och fullkomligare, t. ex.: *Författa*, *försvara*, *förära*, *förhöra;* — *c*) Förändring af stamordets bemärkelse till något annat, merendels sämre: dels innefattande motsats, t. ex.: *Förbjuda* af bjuda, *förakta* af akta; dels felaktighet, förstörelse, t. ex.: *Förtyda* af tyda, *förklåda* af kläda, *förstöra* af störa, *förgöra* af göra. — *F. att*, konj. Uttrycker afsigt och efterföljes af verbet, mest i infinitiv, någon gång äfven i finit modus, t. ex.: *F. att blifva rik, fordras icke alltid förstånd. Han reste i går till Paris, för att der göra uppköp af hvarjehanda. Jag har just kommit hit, f. att det må bli slut på saken.* — *Syn.* I afsigt att, I ändamål att; På det att, Till den ändan att. — *F. det att*, (i dagligt tal äfv.) *F. det* eller blott *F.*, konj. Emedan. *Du straffas, f. det att du icke lyder.* — *Syn.* Se *Emedan.*

FÖR, m. sing. (skepp.) Motsatsen af aktern, eller främsta delen af ett fartyg. Brukas mest i bestämd form. — *Syn.* Framstam. — *Adv.* (sjöt.) *F. om*, på den sidan, åt det håll, som är framför fören. *F.* ell. *f. ut*, åt ell. på det håll, der man har fören eller framstammen, ifrån någon punkt på fartyget.

FÖR, adv. Se *Alltför* (begge bem.). 1) *F. mycket, f. litet, f. sent, f. bittida. F. stor, f. liten, f. gammal, f. ung.* — 2) *Hon är f. söt! Det är f. godt, det här äplet!* I denna sednare bem. har *För* alltid tonen.

FÖRA, v. a. 2. 1) Förflytta från en ort till en annan, genom något slags fortskaffningsmedel (på vagn, häst, skepp o. s. v.). Kan äfv. i utsträckt mening sägas om sed, bruk, uppfinning o. s. v., som förflyttas till annan ort. *F. säd till torget. F. till torgs*, se *Torgföra;* äfv. (fig.) se *Torg. F. ved på båtar. F. varor ur landet. Det är svårt att f.*, ovigt, besvärligt, olägligt att f. *Oden f-rde runorna till Sverige.* — *F. áf, bórt, frám, igénom, ihóp, i'n*, se *Afföra*, &c. *F. méd sig*, se *Medföra. F. néd, omkri'ng, tillbàka. ùndan, úpp, út, å'ter, ö'fver*, se *Nedföra, Kringföra.* &c. — *Syn.* Transportera, Bringa, Frakta, Fora, Forsla. — 2) Bära. *F. ett ljus i handen. F. en fana, ett baner.* — 3) Röra en kroppslem till något visst mål. *F. handen till munnen, till värjan. F. foten fram till väggen.* — 4) Medfölja någon (person eller djur), för att laga, att han (det) kommer fram till ett ställe. *Kammarherren förde honom fram till konungen. F. någon i fängelse. F. soldater i fält, i striden. F. någon afsides. F. ett barn vid handen, en häst vid betslet*, leda &c. *F. ett fruntimmer*, ledsaga det vid ett högtidligt tillfälle, t. ex. i en procession; leda det i dans, o. s. v. *F. vilse*, se *Vilseföra. F. áf*, se *Afföra. F. ån*, se *Anföra;* äfv. införa, presentera, göra bekant (i familjer, sällskaper, o. s. v.), t. ex.: *Jag har f-rt honom an i de bästa hus, sällskaper. F. frám, ihóp, i'n, igénom*, se *Framföra*, &c. *F. méd sig*, se *Medföra. F. néd, omkri'ng, tillbàka, ùndan, úpp, út, å'ter, ö'fver*, se *Nedföra, Kringföra.* &c. — *Syn.* Bringa, Leda, Följa. — 5) (om väg, m. m.) Hafva riktning (åt). *Denna väg för till staden. Alléen, som du der ser, för fram till herrgården. Denna dörr för till de inre rummen.* (Fig.) *Ett lastbart lefnadssätt för i förderf*, medför ens olycka. (Ordspr.) *Alla vägar f. till Rom*, det ges många olika medel att vinna ett ändamål. — *Syn.* Leda, Bära, Gå. — 6) Anföra, hafva befäl öfver. *F. en armé, en trupp, ett skepp.* — *Syn.* Se *Anföra.* — 7) (om liflösa ting) Hafva med sig. *Floden för guldsand.* — 8) (herald.) Hafva i sitt vapen. *Denna familj för i sitt vapen ett kors i rödt fält.* (Fig.) *F. något i skölden*, hafva något i sinnet. — 9) Handtera. *Han för värjan väl. F. tyglarna, knifven, penseln, pennan. F. vapen*, handtera vapen, t. ex.: *Han för sina vapen väl;* äfv. kriga, t. ex.: *Sverige f-rde vid den tiden vapen emot alla sina grannar.* — 10) Ordet brukas äfv. i en mängd uttryck och talesätt af helt olika betydelse, t. ex.: *F. sitt hufvud, kroppen väl*, hafva vacker hållning på hufvudet, kroppen. *F. krig*, vara i krig med någon. *F. till boks*, anteckna i räkenskapsbok. *F. räkning, bok öfver något*, anteckna något i räkning, bok. *F. på ens räkning*, anteckna på ens räkning, t. ex.: *För dessa varor på min räkning. F. en process*, hafva rättegång med någon, t. ex.: *Han har för närvarande en process att f. med, emot sin granne. F. en process för någon*, utföra en process såsom ombud för någon annan. *F. ett tal, ett språk*, nyttja, bruka &c., t. ex.: *F. fritt tal, språk. F. ett ord beständigt i munnen, på läpparna, på tungan*, beständigt bruka det. *F. ordet*, leda öfverläggningarna i en församling. *I otrångdt mål f. Guds namn på tungan, ...* uttala det. *F. regeringen, styrelsen*, regera, styra, t. ex.: *F. regeringen i, öfver ett land, styrelsen i en provins.* (Fig.) *F. bakom ljuset*, bedraga, vilseföra, missleda. *F. sig något till sinnes*, besinna sig på, erinra sig något. *F. en något till sinnes, minnes*, erinra om, föreställa. *F. i villfarelse*, vilseleda. *F. i olycka*, förorsaka olycka. *F. en dygdig lefnad*, lefva dygdigt. *F. stat, f. stor stat*, se *Stat. F. ett kristligt lefverne*, lefva som en kristen. *F. klagan*, klaga. *F. ens talan*, som ombud utföra ens process. *Hvem skall f. våra runor så väl. med den äran?* hvem skall så väl berätta, besjunga våra bedrifter, öden? *F. någon på ett talämne*, inleda någon i tal om något. *F. någon på en tanka*, hos honom väcka tankan på något. *F. på andra, bättre tankar*, väcka, ingifva, &c. *F. till ända*, se *Fullända. F. på' en varor*, tillskicka en varor, som äro till besvär eller sätta i förlägenhet. *Hvem har f-rt på mig den karlen?* hvem har vållat, att jag blifvit besvärad med den karlen? — *F. sig*, v. r. Säges om sättet, huru menniska eller djur håller kroppen under rörelse. *F. sig väl*, hafva vacker, värdig hållning på kroppen. *Hästen för sig väl.*

FÖRAFSKEDA, föràvschéda o. fö'ravschéda, v. a. 1. Gifva afsked. Har vanligtvis elak bemärkelse, och innebär såsom orsak begånget fel eller väckt missnöje. — *Förafskedande*, n. 4. o. *Förafskedning*, f. 2.

FÖRAKT, föràckt, n. sing. 1) Känsla af moraliskt misshag för person eller sak, grundad på

den öfvertygelsen, att de ej förtjena aktning. *Känna, hysa f. för någon. Anse, behandla någon med f. Visa någon tecken af sitt f. Falla f. för någon. Hysa f. för lasten, för list och ränker. Utsätta sig för det allmänna f-et.* Har sammansättningen: Sjelfförakt. — 2) Känsla, som innebär, att man anser person eller sak alltför obetydliga att förtjena någon uppmärksamhet. *Denne motståndare är så obetydlig, att han blott väcker mitt f. Hysa, känna f. för rikedom, verldslig storhet och ära.* (Fam.) *Förnämt f.*, härrörande af förnäm stolthet. *Betrakta något med förnämt f.* Hit hörer sammansättningen: Verldsförakt. — *Syn.* Missaktning, Vanvördnad. — 3) Frånvaro af all fruktan för något, som dock i allmänhet väcker en sådan känsla. *F. för döden, för tyranners hot.* Bildar sammansättningen: Dödsförakt. [-agt.]

FÖRAKTA, föräckta, v. a. 1. Känna förakt (i alla bem.) för någon eller något. *a*) *F. den lastfulle, lasten, dåligheten hos menniskor.* — *b*) *Man bör icke f. de fattiga, de olyckliga. Detta råd är icke att f. F. lifvet.* — *Syn.* Ringa akta, Ringa skatta, Missakta, Försmå. — *c*) *F. döden, farorna, tyranners hot.* — *Syn.* Trotsa, Bjuda trots.

FÖRAKTANDE, n. 4. Omständigheten, att någon eller något föraktas. *Denne fiendes, faras f. kan hafva till följd, att . . . .*

FÖRAKTARE, m. 5. En, som föraktar. — Bildar sammansättningen: Verldsföraktare.

FÖRAKTELIG, m. fl., se *Föraktlig.*

FÖRAKTFULL, a. 2. Som innebär, utvisar mycket förakt. *En f. min, blick, åtbörd.* — *Syn.* Föraktlig.

FÖRAKTLIG, a. 2. 1) Som förtjenar förakt (bem. 1). *En f. menniska. Intrigen är alltid f.* — *Syn.* Förkastlig, Lumpen, Dålig, Usel. — 2) Som röjer, utvisar, tillkännagifver förakt (i alla bem.). *F. min, blick, åtbörd. Dessa f-a ord kunde han ej smälta.*

FÖRAKTLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara föraktlig. *a*) *En persons f. F-en af hans uppförande.* — *b*) *F-en af dessa ord retade den eljest saktmodige mannen.*

FÖRAKTLIGT, adv. På ett föraktligt sätt, med förakt. *F. tala om, blicka på någon. F. yttra sig om något.*

FÖRALLMÄNLIGA, fö'rallmä'nnligga, v. a. 1. Göra allmännelig. — Nytt ord, bildadt efter tyskan. Brukas stundom i litterär stil.

FÖRANDE, n. 4. Handlingen, då man för; händelsen, omständigheten, att något föres (se *Föra*, bem. 1, 2, 3, 4, 6, 9 o. 10). 1) *Sädens f. till torget. Varors f. in eller ut ur landet.* — 2) *En fanas, ett baners f.* — 3) *Handens f. till munnen.* — 4) *En förbrytares f. i fängelse.* — 6) *Skeppets f. är anförtrodt åt hr N.* — 9) *Vapens f. Värjans f.* — 10) *En rättegångs f. Regeringens f. i ett land.*

FÖRANDLIGA, förånndligga, v. a. 1. Göra andlig, gifva andlig egenskap. — Nytt ord, lånadt ifrån tyskan och ännu föga nyttjadt, mest i religiös och filosofisk stil. — *Förandligande*, n. 4.

FÖRANDRA, förånndra, v. a. 1. (gam.) Se *Förändra.*

FÖRANKRA, förånngkra, v. a. 1. 1) Fastgöra (fartyg) med ankare (bem. 1). — 2) (byggnadsk.) Förbinda (murar o. s. v.) med ankare (bem. 2). — *Förankrande*, n. 4. o. *Förankring*, f. 2.

FÖRANLEDA, förånnléda o. fö'rannléda, v. a. 2. Gifva anledning till. *Små orsaker f. ofta stora händelser. Detta f-ledde regeringen till anställande af undersökning. Händelsen f-ledde mig att fråga, huru dermed förhöll sig.* — *Syn.* Medföra, Orsaka, Verka, Åstadkomma; Föranlåta, Beveka, Förmå.

FÖRANLEDANDE, n. 4. Anlednings gifvande. *Det skedde efter hans f.*

FÖRANLÅTA, förånnlå'ta, v. a. 3. (böjes som *Låta*) Gifva anledning till. *Denna omständighet f-lät mig att fråga. Finna sig f-låten till att . . . .* *Syn.* Föranleda, Beveka, Förmå. — *Föranlåtande*, n. 4.

FÖRANSTALTA, förånnstållta, v. a. 1. Göra anstalt om. *F. ett sammanträde. F. afskickandet af ett bud.* — *Syn.* Se *Anstalta.*

FÖRANSTALTANDE, n. 4. Handlingen, då man föranstaltar; händelsen, omständigheten, att något föranstaltas. *Det har skett på, genom hans f. Efter f. af en sammankomst.* — *Syn.* Anstaltande om, Tillställande.

FÖRANSTALTARE, m. 5. En, som föranstaltar.

FÖRANSTALTNING, f. 2. 1) Se *Föranstaltande.* — 2) (föga brukl.) Se *Anstalt.*

FÖRARBETA, fö'rarrbéta, v. a. 1. Genom arbete göra (råämne, naturalster) användbart för vissa behof. *F. trä, marmor, jern. F. ull till kläde.* — *Syn.* Bearbeta. — *F. sig*, v. r. Anstränga sig för mycket med arbete. — *Förarbetande*, n. 4. o. *Förarbetning*, f. 2.

FÖRARBETE, fö'rárrbete, n. 4. Förberedande arbete. — Nytt ord, lånadt ifrån tyskan.

FÖRARE, m. 5. 1) En, som förer (se *Föra*, bem. 1, 2 o. 4). Förekommer mest i sammansättningar, såsom: Standar-, Baner-, Fan-, Räkenskapsförare, m. fl. — 2) Se *Furir.* — 3) (jäg.) Pålitlig, äldre hund, som på jagt leder de yngre hundarna.

FÖRARGA, förårrja, v. a. 1. 1) Väcka vrede, harm, förtret hos någon. *Han f-de mig till den grad, att jag så när hade förgripit mig på honom. Detta trotsiga svar f-de honom på det högsta.* — Brukas ofta impersonelt, t. ex.: *Det f-r mig att se honom alltjemt gå och lättjas. Det kan icke annat än f. en menniska, då man blir så illa bemött.* — *Syn.* Förtreta, Vredga, Förbittra, Uppreta, Harma, Förtörna. — 2) Väcka harm, såsom stridande mot religion, seder och anständighet. *Detta förakt för all anständighet f-de alla de närvarande.* — *Syn.* Skandalisera. — *F. sig*, v. r. o. *F-s*, v. d. 1) Blifva eller vara intagen af vrede, harm, förtret. *Det är icke värdt att f. sig öfver ett lappri. F. sig på någon. Du kan ej tro, hvad han f-r sig öfver det tillstånd af overksamhet, hvari han blifvit försatt.* — *Syn.* Förtreta sig, Förtretas, Vredgas, Harmas, Förtörnas. — 2) Känna harm öfver något, som strider emot religion, seder, anständighet. *Alla f-des öfver hans förargliga beteende.* — Part. pass. *F-d* brukas nästan adjektivt i bem. af: Vred, ond, uppbragt, t. ex.: *Hon är högst f. på mig, för det att.... Han är i dag f.*

FÖRARGELIG, se *Förarglig.*

FÖRARGELSE, f. 3. 1) Vrede (i lägre grad). *Väcka f. hos någon. Döm om min f., när han nekade för sanningen. Min f. var stor öfver detta oförskämda tilltag. Till min stora f., blef hela saken om intet. Åstadkomma f. mellan två personer*, göra dem förargade på

hvarandra. — *Syn.* Se *Vrede.* — 2) Obehag, ledsamhet, förebråelse, förtret. *Hafva mycken f. för ens skull. Pigan fick f. af sin matmor, för det hon slog sönder ett fat. Denna ledsamma händelse skaffade mig mycken f.* — 3) Känsla af harm öfver något, som strider emot religion, seder, anständighet. *Hans vanvördnad för det heliga väckte hos alla f. Man bör icke gifva f.* — *Syn.* Skandal, Anstöt. — 4) Förarglig person, sak, händelse. *Han är en f. för dem. Min befordran är deras största f.* (I bibeln) *Judomen en f.* — *Syn.* Förtret, Förarglighet.

FÖRARGERLIG, se *Förarglig.* Förekommer isynnerhet för bem. 3, helst i skämtsam stil.

FÖRARGLIG, a. 2. 1) Som förorsakar, väcker förargelse (bem. 1). *En f. menniska. F. min. F-a ord.* — 2) Som medför, orsakar obehag, ledsamhet, förtret. *Hvilken f. händelse! Så f-t, att det skulle inträffa just nu!* — *Syn.* Se *Förtretlig.* — 3) Se *Anstötlig. Föra en f. lefnad. F-a skrifter.*

FÖRARGLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara förarglig. — 2) Förarglig sak, händelse. — *Syn.* Se *Förargelse,* 4.

FÖRARGLIGT, adv. På ett sätt, som väcker förargelse (bem. 1, 2 o. 3).

FÖRARM, fö'rärrm, m. 2. Se *Underarm.*

FÖR ATT, c. Se under *För,* prep.

FÖRAUKTIONERA, förauucktschonèra, v. a. 1. Försälja genom auktion. — *Förauktionerande,* n. 4. o. *Förauktionering,* f. 2.

FÖRBAKA, förbàka, v. a. 1. Genom bakning bereda till bröd. *Vid detta bageri f-s årligen så och så mycket mjöl.*

FÖRBAND, fö'rbännd, n. 5. Det, hvarmed ett sår eller annan yttre kroppsskada förbindes. *Taga f-et af såret.* — *Syn.* Förbindning.

FÖRBANNA, förbànna, v. a. 1. 1) Nedkalla Guds fördömelse, straffdom öfver någon. *Välsigner dem, som eder f. Han f-r dem, som gifvit honom detta dåliga råd.* Absolut säges: *Svära och f.* — *Motsats:* Välsigna. — 2) (om Gud) Fördöma. *Kain blef af Gud f-d.* Förekommer äfv. i flera grofva svordomsuttryck, såsom: *Gud f.!* m. fl. — 3) Känna eller yttra afsky för. *Han f-r den dag och den stund, han blef född. F. sitt öde. Man kan icke annat än f. det olycksaliga brännvinet.* — *Syn.* Fördöma. — *F. sig,* v. r. Nedkalla Guds fördömelse öfver sig. *Svära och f. sig. F. sig på, att något är sant,* nedkalla Guds fördömelse öfver sig, om något icke är sant sagdt eller uppgifvet. Äfven anmärkes svordomsuttrycket *F. mig!* t. ex.: *F. mig, är det icke sant!*

FÖRBANNAD, part. pass. Som blifvit förbannad. *Af Gud och menniskor f.* — *Adj.* 2. (fam. o. pop.) 1) Ganska elak. *Den f-e menniskan, som icke låter folk lefva i fred!* — *Syn.* Se *Elak.* — 2) Ganska dålig, elak. *F. väg. F-t väglag.* — *Syn.* Fördömd; se f. ö. *Dålig,* 2. — 3) Säges om person eller sak, då man med vrede eller otålighet beklagar sig deröfver. *Den f-e menniskan är skulden, att jag tappar min process. Den f-e pojken har förstört min rock.* — *Syn.* Fördömd, Elementskad, Sakramentskad. — Substantivt förekommer ordet i bibeln, der det säges: *Gån, j f-e, i evinnerlig eld!*

FÖRBANNANDE, n. 4. Handlingen, då man förbannar; händelsen, omständigheten, att någon eller något förbannas.

FÖRBANNADT, adv. (pop. o. fam.) I hög grad. *F. god, elak, högfärdig. F. bra, illa. Det tror jag f. väl,* ganska väl. — *Syn.* Se *Ganska.*

FÖRBANNELSE, f. 3. 1) Handlingen, då man förbannar; händelsen, omständigheten, att någon eller något förbannas. *Frukta Guds f. Tyrann, frukta dina undersåters f-r. Under tusen f-r öfver sitt olyckliga öde ....* — *Syn.* Fördömelse. — 2) Nedkallande af Guds fördömelse, såsom svordom. *Svordomar och f-r. Utösa f-r.* — 3) Olycksöde, såsom följd deraf, att Gud eller menniskor förbannat någon eller något. *F-n hvilar öfver honom, öfver det huset.* — *Syn.* Fördömelse. — 4) Person eller sak, så förderf- och olycksbringande, att de tyckas vara liksom pinoredskap i Guds hand. *Han är en f. för menskligheten.* — *Syn.* Plågoris.

FÖRBANNIGEN, förbännigänn, adv. (fam.) Lenare svordomsuttryck, svarande mot *Förbanna mig!*

FÖRBARMA SIG, förbàrrma, v. r. 1. (af fordna verbet *Barma,* ömka sig öfver, utaf *Barm*) Af medlidande hjelpa någon, som är i nöd. *F. sig öfver någon. F. sig öfver de fattiga. Herre, f. dig öfver oss! Gud f-me sig!* uttryck, då man befinner sig i yttersta nöd, fara, och ej vet någon hjelp; brukas äfv. (fam.), för att uttrycka högsta grad af harm, ovilja, afsky, otålighet, medlidande, o. s. v., t. ex.: *Gud f-me sig, så elak, ful, trasig, eländig den menniskan är! Gud f-me sig, så illa du skrifver!* — *Syn.* Miskunda sig, Varkunna sig, Ömka sig.

FÖRBARMANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man förbarmar sig. — 2) Barmhertighet. *Utan f. dref han dem ut i kalla vintern.* — *Syn.* Miskund, Miskundsamhet, Varkunnande, Varkunnsamhet, Medlidande, Barmhertighet. — *Part. pres.* Som förbarmar sig. Brukas någon gång adjektivt i samma mening som Barmhertig, t. ex.: *F. Gud!*

FÖRBARMARE, m. 5. En, som förbarmar sig. Nyttjas föga, utom i kyrklig stil. *Den evige F-n,* Gud.

FÖRBARMELSE, f. 3. (mindre brukl.) Se *Förbarmande,* n.

FÖRBASKAD, a. 2. (fam. skämtv.) Se *Förbannad,* adj.

FÖRBEHÅLL, fö'rbehå'll, n. 5. 1) Handlingen, då man förbehåller sig något. *Göra f. Han har gifvit bort all sin egendom, med f. af en pension. Med f. af min rätt. Tyst f.,* hemligt vilkor, som man af list i tysthet för sig sjelf gör, vid aftal, öfverenskommelser, besvärjandet af en sak, o. s. v. Kallas äfv. *F. i tankarna.* — 2) Innehållet af hvad sålunda blifvit förbehållet, med fästadt afseende på dess beskaffenhet och uppfyllande. *Detta f. i kontraktet kommer att förorsaka många tvistigheter.* — *Syn.* Undantagsvilkor. — 3) Vilkor. *Jag förlåter dig, med f. att du hädanefter bättrar dig.* — 4) Innehållande i tal af åtskilligt, som man vet, men ej anser klokt att yppa. *Tala och döma utan f.,* säga allt, hvad man vet, tänker. — *Syn.* Förbehållsamhet.

FÖRBEHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) 1) Såsom undantag behålla något af hvad man afläter. *Förmyndaren har nu sålt sin myndlings landtegendom, men har dervid f-llit honom jagt- och fiskerättigheten.* Konstrueras vanligtvis med pron. refl. *sig,* t. ex.: *Han har afstått fabriken åt sin son, men f-llit sig en viss summa i underhåll om året.* Förekommer i några talesätt, såsom: *Det är honom ensam*

f-llet att hafva så lyckliga idéer, det händer ingen annan än honom att &c. *Honom f-llet att* . . . ., med rättighet för honom att . . . . *Han vet ej, hvad lyckan har honom f-llet,* beskärdt. — 2) *F. sig,* fordra på grund af något slags rättighet eller blott på grund af billighet. *Jag f-ller mig, att du hädanefter är lydig, att ni hädanefter förskonar mig för era eviga klagovisor. Jag f-ller mig att få se dig åter.*

FÖRBEHÅLLANDE, n. 4. Handlingen, då man förbehåller något (se *Förbehålla,* 1).

FÖRBEHÅLLSAM, a. 2. Som af försigtighet håller inne med något, det man vet eller tänker. *En f. menniska. Vara f. emot någon. Han är alltid mycket f. med mig.*

FÖRBEHÅLLSAMHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara förbehållsam. — 2) Se *Förbehåll,* 4. *Tala utan f.*

FÖRBEHÅLLSAMT, adv. På ett förbehållsamt sätt, med förbehållsamhet. *Tala mycket f. med någon.*

FÖRBEMÄLT, fö'rbemä'lt, a. 1. Förut omnämd. Brukas i skrift, helst i juridisk och administrativ stil. — *Syn.* Förberörd, Förbenämd, Förenämd, Ofvan berörd, Ofvan bemält, Ofvan sagd, Ofvan omtalt.

FÖRBENA, förbèna, v. a. 1. (vetensk.) Förvandla till ben. — *F. sig,* v. r. Förvandlas till ben.

FÖRBENING, f. 2. (anat.) 1) Aflagring af benämne i sådana organiska delar, der det eljest icke förekommer. — 2) Det beniga ämne, som sålunda bildat sig.

FÖRBENÄMD, a. 2. Se *Förbemält.*

FÖRBEREDA, fö'rberéda, v. a. 2. Förut, på förhand bereda. *Allting är f-dt till prinsens emottagande. F. någon för ett nytt lefnadssätt. Jag f-der dig på en sträng tillrättavisning, om du icke tager dig i akt. Jag var redan f-dd på hvad som skulle hända. Jag har f-dt mig på, att det blir ett svårt arbete.* — *Syn.* Se *Bereda.*

FÖRBEREDANDE, n. 4. Handlingen, då man förbereder. — *Part. akt.* brukadt som adjektiv. Som tjenar till förberedelse. *En f. inledning, kurs.*

FÖRBEREDELSE, f. 3. 1) Handlingen, då man förbereder något, då man förbereder andra eller sig sjelf. *Tala, predika utan f. Göra f-r till en fest, en belägring. Hela vårt lif bör vara en f. till döden.* — *Syn.* Beredelse. Se äfv. *Anstalt.* — 2) Förberedande tal, inledning, afhandling, o. s. v. *F-n* (parasceven) *i en predikan.*

FÖRBERÖRD, fö'rberö'rd, a. 2. Se *Förbemält.*

FÖRBI, förbi', prep. 1) Utmärker rörelse fram på sidan om ett ställe, föremål. *Vi gingo f. huset. Resa. fara f. en stad. Segla f. en udde. Han gick f. honom. utan att helsa.* — 2) Brukas. för att uttrycka. att man vid göromål, förrättning antingen med flit eller af glömska åsidosätter något. lemnar det orördt, ogjordt, oförrättadt eller utan uppmärksamhet, och öfvergår till ett annat. *Gå f.,* se *Förbigå. Hoppa f. något vid läsning,* af brist på uppmärksamhet eller med afsigt utelemna, ej uppläsa. — *Förbi* ingår, under bem. 1, i åtskilliga sammansättningar, hvilka af sig sjelfva förstås, såsom: *Förbidraga, -drifva, -fara, -flyga, -flyta, -fösa, -jaga, -kryssa, -köra, -leda, -löpa, -mota, -resa, -rida, -rinna, -segla, -skymta, -skynda, -smyga, -strömma, -tåga,* draga, drifva, fara förbi, o. s. v. — *Adv.* Betecknar en förfluten tid eller fullbordad förrättning. *Den utsatta tiden är nu f. Riksdagen är f. Nu är det f.,* nu är tiden ute; äfv. nu är det gjordt, uträttadt, fullbordadt; äfv. nu är allt hopp förloradt, det är ej värdt att tänka derpå. *Allt hopp är nu f.,* förloradt. *Allt är f.,* allt är slut; intet hopp mera. *Nu är det f. med honom,* han är förlorad; äfv. han är död. — *Syn.* Slut; Ute.

FÖRBIDA, förbi'da, v. n. 1. o. 2. 1) Vänta på hvad som komma skall, afbida tiden. *Låtom oss f. så länge, få vi väl se, hvad som är att göra.* — 2) Dröja, stanna qvar. *F. hos någon.*

FÖRBIDAN, förbi'dan, f. sing. indef. Händelsen, omständigheten, att man förbidar.

FÖRBIDANDE, n. 4. Se föreg. ord.

FÖRBIFARANDE, n. 4. Händelsen, att man far förbi. — *Part. pres.* (af *Förbifara*) Som far förbi. Brukas stundom substantivt. *Några f.*

FÖRBIFART, förbi'fårt, c. 3. Se *Förbifarande,* n. *I f-en,* vid, under f.

FÖRBIGÅ, förbi'gå' (äfv. fö'rbigå'), v. a. 2. (böjes som *Gå*) 1) (egentl.) Gå, segla förbi. I denna bem. säges nästan alltid *Gå förbi'.* — 2) (fig.) *a*) Af glömska, vårdslöshet eller med flit lemna orörd, ogjord, oförrättad, obemält; utelemna; åsidosätta. *F. ett ord vid läsning. Med stillatigande f. något. F. någon vid befordran,* vid tillsättning af embete, tjenst, icke utnämna en person, som kunde vara dertill berättigad. — Äfv. *Gå förbi'.* — *Syn.* Underlåta, Åsidosätta; Hoppa förbi, Öfverhoppa, Utelemna. — V. n. (om tid) Förflyta, förgå. *När ett år f-tt.* — Vanligare *Gå förbi'.* — *Syn.* Se *Förflyta.*

FÖRBIGÅENDE, förbi'gå'ännde o. fö'rbigå'-ännde, n. 4. Handlingen, då man förbigår (i begge bem.). *F. af ett ställe vid läsning. En persons f. vid befordran.* — *I f.,* adverbialt uttryck, som begagnas för bem. 1. af verbet, t. ex.: *Han kom in till mig i f.,* när han gick förbi. *Titta in till mig i f.* — *I f.* brukas äfv. figurligen och betyder då: I anledning af tillfället, utan att vara förut påtänkt och utan att dervid fästa någon vigt, t. ex.: *I f. får jag erinra, att* . . . . *I f. sagdt, borde man förfarit litet varsammare.* Nyttjas då vanligtvis, när man vill göra någon höflig anmärkning, lemna någon mindre vigtig upplysning, o. s. v. — *Part. pres.* Som går förbi. — Brukas ofta substantivt. *De f. Några f.*

FÖRBIGÅNGEN, förbi'gå'nng'n o. fö'rbigå'nng'n, part. pass. o. pret. af *Förbigå.* Antager stundom adjektiv natur, t. ex.: *Alla de vid befordringarna f-ngne officerarne äro ganska missnöjde.*

FÖRBILDA, förbi'lda, v. a. 1. Gifva en bildning, som är skadlig, slappande, förvekligande, som ger en falsk riktning åt förstånd och vilja. — Nytt ord, lånadt ifrån tyskan och begagnadt i litterär stil. — *Förbildande,* n. 4. o. *Förbildning,* f. 2.

FÖRBINDA, fö'rbi'nnda, v. a. 3. (böjes som *Binda*) I. Binda något före, framför. *F. ett kläde* (t. ex. för ögonen). Har äfven till objekt det, som sålunda betäckes, t. ex.: *F. ögonen på en blindbock.* — Äfv. *Binda fö'r.*

FÖRBINDA, förbi'nnda, v. a. 3. (böjes som *Binda*) II. 1) Ombinda Säges isynnerhet om sår och andra kroppsskador. *F. ett sår.* Har äfv. till objekt den sårade personen: *F. en sårad. Herr N. har blifvit f-bunden.* — 2) Förena.

F. två metallstycken genom lödning. F. ett ord med ett annat. (Byggn. k.) *F. stenarna i en mur,* så passa fogarna mellan dem, att de i närmaste skiften ej komma öfver hvarandra. *F. bjelkar,* hopfoga dem. — *Syn.* Se *Förena.* — 3) (fig.) *a*) Álägga förbindelse, pligt. Har både person och sak till objekt. *Denna lag f-nder mig icke. Detta löfte f-nder mig att . . . . F. någon med ed. Eden f-nder oss till lydnad. Genom kontrakt vara f-bunden att . . . .* — *Syn.* Förpligta. — *b*) Väcka, ingifva tillgifvenhet. *Hans välvilliga väsende f-nder alla. F. sig någon,* genom bevisad tjenst, välgerning, vänskap ställa någon i tacksamhetsskuld hos sig. — *F. sig,* v. r. 1) Förena sig. *F. sig med någon emot en fiende. F. sig med någon genom giftermål,* befrynda sig &c. — *Syn.* Se *Förena sig.* — 2) Åtaga sig såsom pligt. *F. sig genom löfte, med ed till något. Jag har f-bundit mig att svara för honom.* — *Syn.* Förpligta sig, Förpligtiga sig, Åtaga sig. — ***Förbunden,*** part. pass. Se längre ned.

FÖRBINDANDE, fö'rbi'nndannde, n. 4. I. Handlingen, då man binder före.

FÖRBINDANDE, förbi'nndannde, n. 4. II. Handlingen, då man förbinder; händelsen, omständigheten, att något förbindes (se *Förbinda,* II, 1, 2 o. 3, *a*). *a*) *Sårets, en sårad persons f.* — *b*) *F. af ord. Stenarnes f. i en mur.* För dessa begge bem. säges oftare Förbindning. — *c*) *Menniskors f. genom lag.* — ***Part. akt.*** Som förbinder. Brukas nästan adjektivt i uttrycken: *F. kraft,* kraft, som förbinder, förenar; äfv. förpligtande egenskap. *F. lag,* som förpligtar till efterlefnad.

FÖRBINDELIG, m. fl., se *Förbindlig,* m. fl.

FÖRBINDELSE, förbi'nndällse, f. 3. 1) Förening emellan tvenne eller flera föremål. *Dessa stycken äro så väl hopfogade, att man icke ser f-n dem emellan.* Brukas i denna mening mindre ofta. Man säger: Hopfogning, Sammanfogning, Förbindning. — 2) (fig.) *a*) Hvad som förbinder delarna af ett tal med hvarandra. *Denna mening har ingen f. med den förra.* Säges äfv. i fråga om tankar, idéer, o. s. v. *Dessa idéer stå i nära f. med hvarandra.* — *Syn.* Samband, Förknippning. — *b*) Hvad som bildar gemenskap, sammanhang, vexelberöring emellan tvenne eller flera ting, föremål. *Det ges ingen f. mellan dessa begge ärenden, affärer, saker. Dessa båda länder stå genom handeln i f. med hvarandra. Detta rum står genom en lönntrappa i f. med andra våningen.* — *Syn.* Samband, Sammanhang, Gemenskap, Beröring, Kommunikation. — *c*) Bekantskap, umgänge med andra personer, isynnerhet med afseende på det derpå grundade inflytande, som man har på andra, och det understöd man af dem kan vänta. *Stå i nära f. med någon. Ingå i f. med någon. Hafva f. med dåliga menniskor. Bryta en f.* — Har sammansättningarna Slägtskaps-, Vänskaps-, Kärleks-, Äktenskaps-, Affärs-, Handelsförbindelse, m. fl. — *Syn.* Förening, Band. — *d*) Person, med hvilken man sålunda är förbunden. *Denne man har f-r, som förefalla mig misstänkta.* — *Syn.* Bekantskap. — *e*) Band, som lag eller pligt ålägger menniskans fria vilja. *Den f., jag genom detta kontrakt iklädt mig. Det är en f. för landets fader att befrämja sina undersåters väl. Muntlig f.,* som sker muntligen. *Skriftlig f.,* förskrifning, revers. *Gifva sin f.,* förbinda sig. — *Syn.* Pligt, Förpligtelse, Skyldighet, Obligation. — *f*) Tacksamhetsskuld. *Stå i f. hos någon för en tjenst. Sätta, ställa någon i f. hos sig.* — *Syn.* Obligation.

FÖRBINDLIG, förbi'nndligg, a. 2. Som förbinder (bem. 3, *b*). Säges både om person och sak. *Han är ganska f. emot alla. Han emottog oss på det f-aste sätt, med de f-aste ord, ett det f-aste leende. F. skrifvelse.* — *Syn.* Obligeant, Artig.

FÖRBINDLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara förbindlig. *Han svarade med mycken f., att . . . . F-en af hans sätt att vara.* — 2) (mindre ofta) Förbindande tjenst, artighet. *Visa någon en f.*

FÖRBINDLIGT, adv. På ett förbindligt sätt, med förbindlighet.

FÖRBINDNING, fö'rbi'nndninng, f. 2. I. 1) Se *Förbindande,* I. — 2) Hvad som är bundet före något. *Taga bort f-en ifrån ögonen.* — *Syn.* Förband, Bandage.

FÖRBINDNING, förbi'nndninng, f. 2. II. 1) Se *Förbindande,* n. II, *a* o. *b*. *a*) *F-en af ett sår. En sårad persons f.* — *b*) *Ordens f. Stenarnes f. i en mur.* — 2) Det sätt, hvarpå något är förbundet, sammanfogadt, förenadt. — 3) (mur.) *a*) Fogarnes i en mur passning, så att de i närmaste skiften icke komma öfver hvarandra. — *b*) Murbruk, som tjenar att förbinda stenarna. — 4) Se *Förband.*

FÖRBIRESA, f. 1. Handlingen eller tiden, då man reser förbi ett ställe. *Vid, efter f-n.* — *Syn.* Förbifart.

FÖRBISE, förbi'sé, v. a. 2. (böjes som *Se*) Ej taga i betraktande, ej fästa uppmärksamhet vid. *Man bör ej f. denna omständighet. Han f-såg härvid, att . . . .* Nytt ord, bildadt efter tyskan; brukas mest i litterär stil. — ***Förbiseende,*** n. 4.

FÖRBISTRA, förbi'sstra, v. a. 1. (af *Bister*) Orsaka hög grad af förvirring, villervalla i något. *Gud f-de tungomålen,* gjorde dem så skiljaktiga, att menniskorna ej förstodo hvarandra. — *Syn.* Se *Förvirra.* — ***Förbistrande,*** n. 4.

FÖRBISTRING, f. 2. 1) Handlingen, då man förbistrar; händelsen, omständigheten, att något förbistras. — 2) Förbistradt tillstånd, skick. *Tungomålens f.,* deras skiljaktighet, hvarigenom menniskor, som tala olika språk, ej utan undervisning kunna förstå hvarandra. — 3) (fig. fam.) Högsta grad af oordning. Man säger äfv. *Babylonisk f.* — *Syn.* Se *Oordning.*

FÖRBITTRA, förbi'ttra, v. a. 1. (fig.) 1) Göra bitter. *Denna olyckliga omständighet f-de hans lefnad, hans dagar.* — 2) Göra ännu bittrare. *Detta f-de ännu mera hennes qval, sorg.* — *Syn.* Öka, Föröka, Förvärra, Skärpa. — 3) Göra bitter till sinnes. *Ett sådant bemötande kan ej annat än f. hvar och en.* — *Syn.* Se *Förarga,* 1. — ***Förbittrande,*** n. 4.

FÖRBITTRING, f. 2. Förbittradt sinnestillstånd. *Väcka f. I sin f. tog han ett steg, som han sedan måste ångra.* — *Syn.* Se *Vrede.*

FÖRBJUDA, förbjúda, v. a. 3. (böjes som *Bjuda*) Befalla underlåtandet af någon viss handling. Har både person och sak till objekt. *F. någon bruket af en ting. Jag f-der dig att göra det. F. varors införande i landet. F. bruket af kaffe, brännvin. F. ett mynt,* kungöra, att det ej får anses som gällande i ett land. *F. någon sitt hus,* förklara, att man ej emottager någon i sitt hus. (Fig.) *F. sig det nödvändiga,* neka sig det. *Gud f-de det!* talesätt,

hvarigenom man uttrycker sin önskan, att något icke måtte hända. (Man säger äfv. Gud bevare oss! Gud bevars! Bevare Gud! Gud bättre!) — *Syn.* Förmena, Förvägra. — *Förbjudande*, n. 4.

FÖRBJUDEN, part. pass. Brukas nästan adjektivt i några uttryck, såsom: *F-dna varor*, hvilkas bruk eller införande i landet är af regeringen förbjudet. *Den f-dna frukten*, (bibl.) frukten af kunskapens träd (se *Frukt*); (fig. skämtv.) hvarje förbjuden sak, som lockar till njutning. (Jäg.) *Den f-dna tiden*, emellan d. 15 Mars och d. 1 Aug., då jagt och fånge äro förbjudna.

FÖRBLANDA, förblånnda, v. a. 1. Misstaga sig om personer eller saker, så att man tager den ene för den andra. *F. en person, en sak med en annan. Det är lätt att f. personer, saker, som man sett blott en gång.* — *Syn.* Förvexla. — *Förblandande*, n. 4. o. *Förblandning*, f. 2.

FÖRBLEKA, förblèka, v. a. 2. Göra alldeles blek. — Nytt ord, mindre brukligt.

FÖRBLEKNA, förblèkna, v. n. 1. Helt och hållet blekna. *Rosorna på hennes kind ha f-t.* — Kan ej brukas i aktiv betydelse; man kan då nyttja Förbleka, Bleka. — *Förbleknande*, n. 4. o. *Förblekning*, f. 2.

FÖRBLIFVA, förbli'va, v. n. 3. (böjes som *Blifva*) 1) Fortvara i samma oförändrade tillstånd, skick. *Allt måste f., som det är. Han är och f-ver alltid en stackare. Den frågan är och f-ver oafgjord. Han har f-vit sig lik. F. vid*, se *Vidblifva;* äfv. qvarstanna vid, behålla, t. ex.: *Han har fått f. vid arrendet, lägenheten, sysslan.* Brukas äfv. impersonelt; se *Blifva vid.* — *F.* brukas äfv. i slutet af bref på samma sätt och i samma bem. som Framhärda (se d. o.), t. ex.: *Jag f-ver städse en ödmjuk tjenare, din tillgifne vän, en lydig son; jag f-ver med vördnad* &c. — *Syn.* Blifva. — 2) Qvarstanna, qvarblifva. *F. hemma. Länge f. borta. Han kom dit på aftonen och f-blef der öfver natten.* — *Syn.* Se *Qvardröja.* — *Förblifvande*, n. 4.

FÖRBLINDA, förbli'nnda, v. a. 1. 1) Göra liksom blind, så att man för tillfället ej ser. *Snön f-r.* — 2) (fig.) Betaga förnuftets bruk genom yttre bedrägligt sken, falska förespeglingar, lockelser, retelser, o. s. v. *Hennes skönhet f-de honom, så att han lät snärja sig i hennes nät. F. någon genom list, skänker. Han är f-d af sin passion, af lyckan. Icke låta f. sig af smicker.* — *Syn.* Blända, Bedåra. — *Förblindande*, n. 4. (mindre brukl.)

FÖRBLINDELSE, f. 3. 1) Händelsen, då någon förblindas. — 2) Tillstånd, då man blifvit förblindad (helst i fig. mening). *Hans f. räckte lyckligtvis icke länge; han kom snart åter till sitt förnuft.* — *Syn.* Bedårelse, Förbländning.

FÖRBLOMMERA, fö'rblomméra, v. a. 1. (t. *verblümen*) På ett förtäckt, figurligt eller allegoriskt sätt framställa. *F. sina tankar, sitt tal.* — *Förblommerande*, n. 4.

FÖRBLOMMERAD, part. pass. o. adj. 2. Förtäckt, figurlig, allegorisk. *F-t tal, talesätt, uttryck.*

FÖRBLOMMERADT, adv. På ett förblommeradt sätt; förtäckt, figurligt, allegoriskt. *Tala, uttrycka sig f.*

FÖRBLOMMERING, fö'rblomméringg, f. 2. Förblommerad framställning. — *Syn.* Förtäckta ord; Allegori.

FÖRBLUFFA, förblùffa, v. a. 1. (t. *verbluffen;* fam.) Göra så försagd, att man alldeles förlorar besinningen. *Han blef alldeles f-d. Han lät sig ej f.* — *Syn.* Förbrylla. — *Förbluffande*, n. 4.

FÖRBLÄNDA, förblä'nnda, v. a. 1. Helt och hållet blända (se d. o. 3). *Låta f. sig af skenet.* — *Förbländande*, n. 4.

FÖRBLÄNDNING, f. 2. 1) Händelsen, omständigheten, att någon förbländas. — 2) Tillståndet, då någon blifvit förbländad. — *Syn.* Förblindelse, Bedårelse.

FÖRBLÖDA, förblö'da, v. n. 2. 1) Förlora all sin blod genom blödning, så att man dör deraf. — 2) Förlora mycken blod genom blödning. — *Förblödande*, n. 4. o. *Förblödning*, f. 2.

FÖRBOMMA, fö'rbómma, v. a. 1. 1) Stänga genom att skjuta bom för. *F. en dörr.* — 2) (fam.) Väl stänga och förvara (en dörr, o. s. v.) på hvarjehanda sätt. — För begge bem. äfv. *Bomma fö'r.* — *Förbommande*, n. 4. o. *Förbomning*, f. 2.

FÖRBORG, fö'rbå'rrj, m. 2. (gam. krigsk.) Skans framför ett citadell (Ädelhus) till dess försvar. Kallades äfv. Förvard, Värn.

FÖRBORGA, förbå'rrja, v. a. 1. (af *Berga*, dölja) Se *Dölja.* Har ej person till objekt. Börjar föråldras; man brukar hellre Dölja, Gömma. — Part. pass. *F-d* har nästan adjektiv betydelse i åtskilliga uttryck, med bem. af: Dold, hemlig, t. ex.: *F-de ting, konster, medel.* — *Förborgande*, n. 4.

FÖRBORR, fö'rbå'rr, m. 2. Borr, som användes till förborrning. Jfr. *Förborra.*

FÖRBORRA, fö'rbå'rra, v. a. 1. Först med en mindre borr borra ett hål, som sedan utvidgas med en större. — Äfv. *Borra fö'r.* — *Förborrande*, n. 4. o. *Förborrning*, f. 2.

FÖRBOVEN, fö'rbóv'n. Benämning i sjöväsendet, som egentl. betyder: Öfver, i förtacklingen, t. ex.: *Förbovenbramrå, Förbovenbramsegel*, bovenbramrån, bovenbramseglet på förmasten. Jfr. *Boven.*

FÖRBRAMRÅ, fö'rbramrå', f. 3. (skepp.) Bramrå (se d. o.) på förmasten. — I samma mening säges äfv. *Förbramsegel, Förbramstång*, m. fl.

FÖRBREDA, förbrèda, v. a. 2. (t. *verbreiten*) Utbreda. — Nytt ord, lånadt ifrån tyskan och sällan begagnadt. — *Förbredande*, n. 4.

FÖRBRINNA, förbri'nna, v. n. 3. (böjes som *Brinna*) Förtäras af eld, d. v. s. under ljus- och värmeutveckling förenas med luftens syre. Ordet brukas mest i det vetenskapliga språket. — *Syn.* Uppbrinna.

FÖRBRUKA, förbrùka, v. a. 1. Genom bruk, begagnande, göra ända på; använda, bruka något så, att det dervid åtgår. *F. varor, lifsmedel, ved. F. säd till brännvinsbränning.* — *Syn.* Uppbruka, Konsumera, Göra ända på. — *Förbrukande*, n. 4.

FÖRBRUKARE, m. 5. En, som förbrukar. *F. af socker, tobak.* — *Syn.* Konsument.

FÖRBRUKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man förbrukar; omständigheten, att något förbrukas. *Sädens f. till brännvin. F. af socker, vin.* — 2) Hvad som förbrukas. *F-en af socker stiger till så och så många millioner skålpund*, det socker, som förbrukas, &c. — *Syn.* (för begge bem.) Åtgång, Konsumtion.

FÖRBRYLLA, förbry'lla, v. a. 1. (af *Bry*) (fam.) Göra någon så brydd, förlägen, att han alldeles förlorar besinningen. — Part. pass. *F-d* antar stundom adjektiv bemärkelse. — *Syn.* Se *Förvirra.* — *Förbryllande*, n. 4.

FÖRBRYLLELSE, f. 3. (fam., föga brukl.) Högsta grad af bryderi, förlägenhet. — *Syn.* Se *Förvirring.*

FÖRBRYTA, förbry'ta, v. a. 3. (böjes som *Bryta*) 1) Begå något, som bryter emot lag (gudomlig eller mensklig), eller hvarigenom man ådrager sig någons ovilja, vrede, hat. Förekommer under denna bem. nästan blott i förbindelse med *Hvad*, i relativa eller frågande satser, äfv. i negativa, t. ex.: *Om jag visste, hvad jag f-brutit emot dig! Hvad har han f-brutit? Jag har ingenting f-brutit.* — *Syn.* Förbryta sig, Begå, Föröfva, Bryta. — 2) Se *Förverka. F. lif och egendom.* — *F. sig*, v. r. Bryta, fela mot lag, pligt, samvete eller person. *F. sig emot Gud, emot lagen, emot Guds bud. F. sig emot någon. F. sig emot vänskapens lagar.* — *Syn.* Bryta, Fela, Förgå sig.

FÖRBRYTARE, m. 5. 1) En, som förbrutit sig emot lag. — *Syn.* Lagbrytare, Öfverträdare. — 2) En, som förbrutit sig enskilt, emot person. Nyttjas i denna bem. mindre ofta, och då vanligen skämtvis.

FÖRBRYTELSE, f. 3. Handling, hvarigenom man bryter emot lag, pligt, samvete eller person. Brukas mest i juridisk mening, med samma betydelse som Lagöfverträdelse, Brott, Lagbrott. *Begå en f. mot lagen. Göra sig skyldig till f. mot polisförfattningarna.*

FÖRBRYTERSKA, f. 1. Qvinna, som förbrutit sig. Jfr. *Förbrytare.*

FÖRBRÅKA, v. a. 1. (föga brukl.) Bringa i yttersta oreda. — *Syn.* Tillbråka, Borttrassla. — *Förbråkande*, n. 4.

FÖRBRÄNNA, förbrä'nna, v. a. 2. 1) Helt och hållet förtära, förstöra medelst eld. Brukas mest i det vetenskapliga språket. *F. ett ämne.* — *Syn.* Uppbränna. — 2) (metallarb.) Genom felaktig behandling göra, att en metall vid smältning förenas med syre. — 3) Genom försummelse vid kokning, stekning o. s. v. orsaka, att något blir alldeles brändt utanpå, så att det får en elak smak. — 4) Vid hvarjehanda tillverkningar låta elden verka för starkt på ett ämne, så att det skadas eller förderfvas. *Kalken har vid bränningen blifvit alldeles f-nd.* — *F-s*, v. d. Se *Förbrinna.*

FÖRBRÄNNA, fö'rbrä'nna, f. 1. Den svagt spritbaltiga vätska, som vid brännvinsbränning erhålles genom den första distillationen (drankningen).

FÖRBRÄNNANDE, förbrä'nnande, n. 4. Handlingen, då man förbränner; händelsen, omständigheten, att något förbrännes.

FÖRBRÄNNARE, m. 5. (föga brukl.) En, som förbränner.

FÖRBRÄNNELIG, a. 2. (föga brukl.) Se *Brännbar.*

FÖRBRÄNNING, f. 2. 1) Se *Förbrännande.* — 2) (fys. o. kem.) Företeelsen, då en kropp, ett ämne förbrinner, d. v. s. under ljus- och värmeutveckling (eld) förenas med luftens syre.

FÖRBRÖDRA, v. a. 1. Göra till bröder och vänner, knyta broderligt vänskapsband emellan. *Handel och vetenskap f. folken.* — Nytt ord, bildadt efter det tyska *verbrüdern;* brukas endast i litterär, synnerligast vältalighetsstil. — *F. sig*, v. r. Ingå broderlig vänskap.

FÖRBRÖDRING, f. 2. 1) Broderlig vänskaps ingående. — 2) Broderlig vänskap. — Nytt ord, bildadt efter det tyska *Verbrüderung.* Jfr. *Förbrödra.*

FÖRBUD, fö'rbúd, n. 5. I. Person, som af en resande skickas förut, att för honom till viss tid beställa hästar på gästgifvargårdarna. *Resa med f.*

FÖRBUD, förbúd, n. 5. II. Befallning, antingen af en myndighet eller af enskilt person, att underlåta någon viss handling. *Handla mot någons f. Regeringen har låtit utgå f. emot tobaksrökning på gatorna. F. emot varors införande. Det är f. på att göra det. Taga f. på*, skaffa sig förbud af vederbörande myndighet emot våldsverkan på eller begagnande af något sig tillhörigt, t. ex.: *Äng, hvarpå man tagit f.*, d. v. s. förbud att gå öfver den, under den tid, då gräset växer.

FÖRBUDEN, förbúdänn, se *Förbjuden.*

FÖRBUDSSEDEL, fö'rbudssédl, m. 2. pl. — *sedlar.* Skrifven sedel, som af ett förbud (I) lemnas på en gästgifvargård, innehållande beställning af hästar för en efterföljande resande.

FÖRBULTA, förbùllta, v. a. 1. (skeppsb.) Förmedelst indrifning af jernbultar förbinda två timmer. — *Förbultande*, n. 4. o. *Förbultning*, f. 2.

FÖRBUND, förbúnnd, n. 5. 1) (i allmänhet) Förening emellan personer, grundad på öfverenskommelse, i och för något visst ändamål. Brukas i denna mening sällan, utom i uttrycket: *Äkta f.*, äktenskap. — 2) (pol.) *a*) Förening emellan stater för något gemensamt ändamål (anfall, försvar, handel, o. s. v.). *Göra, sluta, ingå, träda i f. med någon. Preussen och Frankrike slöto f. emot Österrike. Svenskarne, i f. med flera tyska furstar, fäktade mot Österrike.* — Bildar sammansättningarna Anfalls-, Försvars-, Handelsförbund. — *Syn.* Allians, Liga. — *b*) Förbundna stater. *Achæiska, Ætoliska F-et. Tyska F-et.* — Har sammansättningen Edsförbund (det Schweiziska). — 3) (fam., nästan skämtvis) Förening emellan enskilta mot en eller flera gemensamma ovänner. — 4) (bibl. o. dogm.) *Gamla f-et*, det förbund, som Gud föreställdes hafva ingått med Abraham och hans efterkommande, d. s. s. Gamla Testamentet. *Nya f-et*, det, som Gud föreställdes hafva, genom återlösningsverket, ingått med alla dem, hvilka tro på Jesus Christus, d. s. s. Nya Testamentet. *Förbundets ark*, se *Ark.*

FÖRBUNDEN, förbùnnd'n, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pass. af *Förbinda*) 1) Förenad genom förbund. *De f-dna makterna.* — Brukas stundom substantivt i plur., t. ex.: *De f-dne.* — *Syn.* Allierad, Förenad. — 2) Som står i förbindelse hos någon för visad välgerning, tjenst, o. s. v. *Jag är dig mycket f. för din godhet. Göra sig någon f.*, se *Förbinda sig* (någon). — *Syn.* Tack skyldig. — 3) Till följe af lag, pligt, samvete skyldig att göra något. *Genom lag f. att lyda. Genom kontrakt f. till något. Jag är genom löfte f. att komma.* — *Syn.* Skyldig, Pligtig, Förpligtad, Bunden. — För ordets bem. såsom particip, jfr. *Förbinda.*

FÖRBUNDSBRODER, förbùnndsbródr, m. 3. pl. — *bröder.* Se *Bundsförvandt.* — Kan dock endast brukas om personer, ej om stater, någon gång i plur. om folk, t. ex. *Svenskar och Norrmän äro f-bröder.*

FÖRBUNDSBRYTARE, m. 5. En, som bryter ett förbund (bem. 2).

FÖRBUNDSDAG, m. 2. (t. *Bundestag*) Sammankomst af sändebud ifrån de stater, som utgöra Tyska Förbundet, för att öfverlägga om deras gemensamma angelägenheter.

FÖRBUNDSFEST, m. 3. Fest, då stiftandet af ett statsförbund firas.

FÖRBUNDSFÄSTNING, f. 2. Fästning, gemensamt tillhörande ett statsförbund och af alla dess medlemmar underhållen.

FÖRBUNDSFÖRSAMLING, f. 2. Församling af fullmäktige från deltagarne i ett politiskt (stats-) förbund. *Tyska f-en.*

FÖRBUNDSREGERING, f. 2. Regering, som sköter ett statsförbunds gemensamma angelägenheter. *Tyska f-en.*

FÖRBUNDSSTAD, m. 3. pl. — *städer.* Sjelfständig, fri stad, som är medlem af ett statsförbund, t. ex. Hamburg i Tyskland.

FÖRBUNDSSTAT, m. 3. Stat, som är medlem af ett förbund (bem. 2, *a*).

FÖRBYGEL, fö'rby'gl, m. 2. pl. — *byglar.* Bygel, framtill på en sadel.

FÖRBYGGA, fö'rby'gga, v. a. 2. I. Uppföra hus, byggnad o. s. v. framför en annan. — Äfv. *Bygga fö'r.* — *Förbyggande*, n. 4.

FÖRBYGGA, förby'gga, v. a. 2. II. (skeppsb.) Bygga ny öfverdel på den gamla bottnen af ett fartyg. *F. ett skepp.* — *F. sig*, v. r. Nedlägga så stor kostnad på byggnadsföretag, att man kommer på obestånd.

FÖRBYGGANDE, -by'gg--, n. 4. Ny öfverdels byggande på den gamla bottnen af ett fartyg.

FÖRBYGGNING, -by'gg-, f. 2. 1) Se *Förbyggande.* — 2) Ny öfverdel på ett förbygdt fartyg.

FÖRBYGGNAD, -by'gg-, m. 3. Se *Förbyggande.*

FÖRBYTA, förby'ta, v. a. 2. (böjes som *Byta*) 1) I elak afsigt eller af misstag ombyta tvenne föremål med hvarandra, så att det ena sedan tages för det andra. *F. barn.* — *Syn.* Bortbyta, Förvexla. — *F. sig*, v. r. o. *F-s*, v. d. Förändra sig, förändras. *Det onda kan f. sig, f-s i, till godt. Hans tillstånd förbytte sig snart.* — *Syn.* Se *Ändra sig.* — *F. sig*, v. r. (åfv.) Byta sig till skada.

FÖRBYTANDE, n. 4. o. FÖRBYTNING, f. 2. Handlingen, då man förbyter; händelsen, omständigheten, att något förbytes.

FÖRBÄRA SIG, förbä'ra, v. r. 3. (böjes som *Bära*) Blifva alldeles uttröttad eller på något sätt taga skada genom att bära för stor börda. Ordet brukas föga.

FÖRBÄTTERLIG, a. 2. Som kan förbättras.

FÖRBÄTTRA, förbä'ttra, v. a. 1. Göra bättre, försätta i bättre tillstånd, skick, vilkor, omständigheter. *F. en väg, ett hemman. F. sina vilkor. Detta f-r icke saken. F. sitt uppförande.* — *Syn.* Bättra, Upphjelpa, Bearbeta, Omarbeta. — *F-s*, v. d. Blifva bättre. *Hans helsa f-s med hvar dag. Hans vilkor hafva på sednare tiden mycket f-ts.* — *Syn.* Bättras, Bättra sig, Taga sig, Förkofra sig. — *F. sig*, v. r. 1) (i allmänhet) Blifva bättre. *Den sjukes tillstånd, vädret, omständigheterna, utsigterna ha mycket f-t sig. Det f-r sig väl med tiden.* — *Syn.* Bättra sig, Bättras, Vända sig till bättre, Taga bättre vändning, Taga sig; (om sjuka) Komma på benen, Komma sig, Taga sig. — 2) (i mor. afseende) Blifva bättre i sin själ, öfvergifva fel, laster, vanart. *F. sig i sitt uppförande. Den vanartige gossen har nu f-t sig.* — *Syn.* Bättra sig, Rätta sig. Förbättra sitt uppförande.

FÖRBÄTTRANDE, n. 4. Handlingen, då man förbättrar; händelsen, omständigheten, att någon eller något förbättras.

FÖRBÄTTRARE, m. 5. (mindre brukl.) En, som förbättrar.

FÖRBÄTTRING, f. 2. 1) Se *Förbättrande.* — 2) Se *Bättring.*

FÖRBÄTTRINGSMEDEL, n. 5. Medel, hvarigenom person eller sak förbättras eller kan förbättras.

FÖRBÖJA, fö'rbö'ja, v. a. 2. Böja någonting så, att det kommer framför ett annat. — Äfv. *Böja fö'r.* — *Förböjande*, n. 4. o. *Förböjning*, f. 2.

FÖRBÖN, fö'rbö'n, f. 3. 1) Bön, som man ställer till en person, för att vinna dess medlidande eller utverka nåd, förlåtelse för en annan. *Fälla f. hos någon för en vän. På hans f. vill jag förlåta henne.* — *Syn.* Bemedling, Medling. — 2) Bön, som enskilt af en person eller offentligt af en hel församling ställes till Gud för en eller flera, som äro i behof af hans nåd, hjelp och barmhertighet. *F-er för en sjuk. Församlingens trogna f-er begäras för N. N., som är ganska sjuk och svag.* — 3) (teol.) *F-en*, den akt af Christi öfverstepresterliga embete, i hvilken han hos Fadren beder för menniskorna.

FÖRDANS, fö'rdånns, m. 3. (mindre brukl.) Dans, som förutgår en eller flera andra.

FÖRDANSA SIG, fördånnsa, v. r. 1. (mindre brukl.) Genom för mycket dansande blifva alldeles uttröttad eller på något sätt skada sig.

FÖRDANSARE, fö'rdånnsare, m. 5. — SERSKA, f. 1. En, som dansar främst ibland flera dansande.

FÖRDATERA, fö'rdatéra, v. a. 1. Se *Antedatera.* — *Fördaterande*, n. 4. o. *Fördatering*, f. 2.

FÖRDEL, fö'rdél, m. 2. 1) (ursprungl.) Del, lott, som vid skiftning någon äger att förut erhålla af det hela, som skall skiftas, förutom den lott, som vid skiftningen sedan tillfaller honom. Brukas för denna bem. numera endast i det uti lagen förekommande uttrycket *F. i bo*, d. v. s. den rättighet, som man och hustru äga, att, ur oskiftadt bo, när den ena maken aflidit, uttaga $1/_{20}$ af boets lösören såsom sin förmånsrätt. *Taga f.* säges ock ibland allmogen, när föräldrarne afstå egendomen åt sina barn, emot vissa förbehåll under sin återstående lifstid. — *Syn.* Förlott. — 2) *a*) Hvad som bringar nytta, vinst, nöje eller njutning. *Hafva stor f. af en affär. Helsa, skönhet, rikedom äro stora f-ar. Draga, hämta f. af något. Främja, befordra ens f-ar. Han har haft mycken f. deraf. Det är till min f. Saken är afgjord till min f. Söka blott sin egen f. Jag söker dermed ingen annan f. än att .... Hvad f. har ni deraf? Vända allt till sin f.*, draga nytta af allt. *Tala till ens f.*, på ett för honom gynnsamt sätt. *Vara klädd till sin f.*, så att ens utseende derigenom vinner. *Med f.*, adverbialt uttryck, som betyder: med nytta, t. ex.: *Detta brukas med f., med mycken f.* — *Syn.* Förmån, Nytta, Gagn. — *b*) Företräde, som man har framför någon, i ett eller annat hänseende. *Ni har den f-en framför honom, att .... Bibehålla, förlora, missbruka sina f-ar. Taga f-en af någon*, så laga, att någon förlorar det företräde, han förut ägt. *Gå ur sina f-ar*, öfvergifva en gynnsam ställning, ett gynnsamt läge; afstå från något, hvarigenom man har företräde framför en annan. (Sjöt.) *Få, hafva f-en af vinden*, komma, vara i lovart om ett annat fartyg. — *Syn.* Se *Företräde.* — *c*) Framgång i krig. *Våra trupper hafva vunnit*

stora f-ar. Vår armé visste icke att begagna sig af sina vunna f-ar. — *d*) (i vissa spel) Hvad en skickligare spelare på förhand afstår åt en mindre skicklig, för att göra partiet lika.

FÖRDELA, fördèla, v. a. 1. o. 2. 1) Till flera lemna de särskilta delarna af ett helt, som emellan dem skall delas. *Jemt f. en summa mellan tio personer. När summan f-s på hela bolaget.* — *Syn.* Dela, Utdela. — 2) Lägga, sätta, ställa på deras behöriga ställen särskilta föremål, hvilka tillsammans betraktas som ett helt. *F. boktryckeristilar i deras behöriga fack.* — 3) Beräkna, huru mycket hvar och en af ett visst antal personer skall betala af en gifven summa, och påföra hvar och en dess tillbörliga andel. *F. utlagor på de skattskyldige.* — 4) Se *Afdela, Indela.* — 5) (med. o. kir.) Från ett ställe i kroppen, der något ondt samlat sig, genom tjenliga medel aflägsna detta, så att det sprider sig i de närliggande delarna och sjukdomsämnet småningom försvinner derifrån. *Med kryddpåsar f. en svullnad.* Har till subjekt äfv. det medel, som dervid begagnas, t. ex.: *Kamfer f-r svulster.* Reflexivt säges äfven om något ondt i kroppen *F. sig,* d. v. s. sprida sig till närliggande delar.

FÖRDELAKTIG, a. 2. 1) Som medför fördel (i alla bem.). *En f. handelsrörelse, befattning. F-t köp. F. affär. F-t giftermål. F. ställning. Det är f-t för staten, att* . . . . — *Syn.* Förmånlig, Båtande, Lönande, Indrägtig; se f. ö. *Nyttig.* — 2) Gynnsam. *Hafva ett f-t utseende, f-a betyg om uppförande. Hysa, hafva f-a tankar om någon.* — *Syn.* Gynnsam, Gynnande, Förmånlig, God. [— agtig.]

FÖRDELAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fördelaktig. *Man fick snart erfara f-en af dessa anordningar.* — *Syn.* Förmånlighet, Förmån, Nytta, Fördel, Gagn. [— agt —.]

FÖRDELAKTIGT, adv. På ett fördelaktigt sätt, med fördel. *Döma, yttra sig f. om någon. Postera sig f.* — *Syn.* Se *Väl.* [— agt -.]

FÖRDELANDE, n. 4. Handlingen, då man fördelar; händelsen, omständigheten, att något fördelas. — *Adj.* 1. (egentl. part. akt. af *Fördela*) Säges om medel, som hafva den egenskapen att fördela (bem. 5). *F. medel.*

FÖRDELARE, m. 5. En, som fördelar.

FÖRDELNING, f. 2. 1) Se *Fördelande,* n. — 2) Del af ett helt, som blifvit fördeladt. *En f. af trupper.* — 3) (kir.) Aftagandet och slutliga försvinnandet af hettan, rodnaden, svullnaden och värken vid inflammation, genom dertill tjenliga medel. — 4) (mål.) Anordningen af grupperna och föremålen på en tafla, så till ljus som skugga.

FÖRDELSHEMMAN, n. 5. Se *Löningshemman.*

FÖRDELSÅKER, m. sing. Åker, som föräldrar förbehålla sig, då de afstå egendomen åt sina barn.

FÖRDENSKULL, fördä'nnskull, konj. För den orsaken. *Jag tänker, och f. är jag till.* — *Syn.* Se *Derföre,* 1. [— skuld.]

Anm. Ordet är sammansatt af *För den skull* och skrifves så äfv. af somliga.

FÖRDERF, fördä'rrv, n. sing. 1) Undergång, olycka. *Störta någon i f-vet.* (Fig.) *F-vets väg,* som förer i förderf. — *Syn.* Se *Olycka.* — 2) (i mor. mening) Förderfvadt tillstånd. *Menskliga naturens f. F-vet bland menniskor har stigit till sin höjd.* — Bildar sammansättningen Sedeförderf. — 3) Hvad som bringar förderf. *Lättjan är ungdomens f.*

FÖRDERFLIG, fördä'rrvligg, a. 2. Som bringar, medför förderf (bem. 1). *F-a råd. En f. politik.* — Föråldradt skrifsätt: Förderfvelig. — *Syn.* Se *Skadlig.*

FÖRDERFLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara förderflig. *F-en af dessa råd visade sig snart.* — *Syn* Se *Skadlighet.*

FÖRDERFLIGT, adv. På ett sätt, som bringar förderf. *Lefva f.*

FÖRDERFVA, v. a. 1. (af gamla ordet *Derfva*) Bringa i förderf, göra olycklig. *Dåligt sällskap har f-t honom. Spelet f-r mången.* — *Syn.* Se *Förstöra.* — 2) (i både fys. o. andlig mening) Vara orsak till, att något bortskämmes, blir odugligt, onyttigt, dåligt. *F. ett arbete. Mycket sött f-r magen. F. ett lås. F. en häst. Yppighet, njutningar och nöjen f. sederna.* — *Syn.* Skämma, Bortskämma, Förskämma, Förstöra, Försämra, Depravera. — *F-s,* v. d. (om saker) Blifva skämd, i hög grad försämras. *Mat f. lätt sommartiden. Vinet har blifvit alldeles f-dt.* — *Syn.* Skämmas, Förskämmas, Bortskämmas. — *F. sig,* v. r. 1) Störta sig i förderf, olycka. *F. sig genom spel.* — 2) Ådraga sig så svår kroppsskada, att man har men deraf. *Han har f-t sig i foten.* — *Förderfvad,* part. pass. Brukas nästan adjektivt i åtskilliga uttryck, t. ex.: *Rida, köra en häst f.,* så strängt, att han förderfvas. *Arbeta, springa, skrika sig f. En f. tid,* då sederna äro dåliga.

FÖRDERFVANDE, n. 4. Handlingen, då man förderfvar; händelsen, omständigheten, att något förderfvas.

FÖRDERFVARE, m. 5. En, som förderfvar. *En sedernas, språkets f.* (Bibl.) *F-n,* menniskans synd.

FÖRDERFVELIG, m. fl., se *Förderflig,* m. fl.

FÖRDERFVELSE, f. sing. (föråldr.) Se *Förderf.*

FÖRDETTING, fördä'ttinng, m. 2. Skämtsam och föraktlig benämning på en person, som *före detta* haft något embete, befattning, o. s. v. Nytt ord; förekommer någon gång i tidningar och ströskrifter.

FÖRDEVIND, fö'rdevi'nnd, m. sing. oböjl. (sjöt.) Medvind. *Segla f.,* säges om ett fartyg, när vinden blåser ifrån aktern.

FÖRDJEFLAD, förjä'vladd, a. 2. (lågt ord) Se *Djefla, b*). — Ordet, som mindre ofta brukas, är bildadt efter det tyska *verteufelt.*

FÖRDJUPA, förjùpa, v. a. 1. 1) (föga brukl.) Göra djupare. — 2) (fig.) Försänka i ett djup af, belasta med. *Hans slöseri skall f. honom i skuld. Minnet af alla dessa händelser f-de honom i tankar.* — *Syn.* Sänka, Försänka. — *F. sig,* v. r. Komma långt in i (t. ex. en skog). *F. sig i skogen.* (Fig.) *F. sig i skuld,* ådraga sig så mycken skuld, att man har svårt att reda sig. *F. sig i betraktelser,* så uteslutande öfverlemna sig deråt, att man glömmer allt annat. *F-d i skuld, i tankar, i betraktelser, i sorg.*

FÖRDJUPANDE, n. 4. Händelsen, omständigheten, att någon fördjupas i skuld, o. s. v.

FÖRDJUPNING, f. 2. 1) Se *Fördjupande.* — 2) Ställe, som är djupare än den kringliggande ytan. — *Motsats:* Upphöjning. — 3) De mörka ställen eller punkter utan återsken, som finnas midt i vecken af ett draperi eller andra delar.

FÖRDOLD, fördå'ld, part. pass. af *Fördölja.*

FÖRDOM, fö'rdömm, m. 2. Falskt omdöme, som man utan tillräcklig undersökning antagit för sant, på hvilket andra omdömen grundas, och som ej viker för en öfvertygande vederläggning, emedan

det understödes af ett inbilladt eller verkligt personligt intresse. *Falla, hysa en f. Hafva den f-en, att . . . . Hysa f. för någon,* till någons fördel; *emot någon,* hafva ogynnsamma tankar om någon. *Intagen af, full af f-ar. Ingifva någon f-ar. Utan f. betrakta en sak, ett ämne, bedöma en person, en händelse.* — *Syn.* Förutfattad mening.

FÖRDOMSFRI, a. 2. 1) Som icke har några fördomar. *En f. menniska. F-tt sinne. F-a tänkesätt.* — 2) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver frihet ifrån fördomar. *Ett f-tt handlingssätt.* — *Syn.* (för begge bem.) Upplyst.

FÖRDOMSFRIHET, f. 3. Egenskapen att vara fördomsfri. — *Syn.* Upplysning, Upplysta tänkesätt.

FÖRDOMSFRITT, adv. Utan fördom. *F. bedöma någon, något.* — *Syn.* Riktigt, Rättvist.

FÖRDOMSFULL, a. 2. Intagen af fördomar. *F. menniska. F-t sinne. F-a tänkesätt.* — *Fördomsfullt,* adv.

FÖRDRAG, fördrág, n. 5. 1) (moralfil.) Två eller flera personers ömsesidigt förklarade samtycke, rörande ett rättsförhållande, som dem emellan skall äga rum. — *Syn.* Aftal, Öfverenskommelse, Pactum. — 2) (pol.) Öfverenskommelse mellan regerande furstar, stater, angående slutande af krig, ingående af förbund. eller rörande handeln, o. s. v. *Göra, sluta, afsluta f. med någon. Grundad på, enlig med f.* — Ingår i sammansättningarna Freds- o. Handelsfördrag. — *Syn.* Traktat. — 2) Omständigheten, att man fördrager (andras fel, svagheter, o. s. v.). Brukas mest i förening med verbet *Hafva,* t. ex.: *Hafva f. med någon, med hans fel, svagheter,* o. s. v. — *Syn.* Se *Tålamod.* — 3) Omständigheten, att man gifver anstånd (t. ex. med betalning). *Jag ber dig, haf f. med betalningen af min skuld.* — *Syn.* Tålamod, Anstånd.

FÖRDRAG, fö'rdrág, n. 5. Rättighet att först draga (se d. o., v. n. 7.) i vissa spel (schack, dam). *Hafva f-et.*

FÖRDRAGA, fördràga, v. a. 3. I. (böjes som *Draga*) 1) (fys.) Uthärda. *Han f-drog med ståndaktighet dessa lidanden. F. kölden, hettan. Hans svaga mage f-ger icke all mat,* förmår ej smälta den. — *Syn.* Se *Tåla.* — 2) (i andlig mening) Med öfverseende tålamod bemöta, bedöma, anse. *Jag kan ej f. den menniskan. Han f-ger allt af sina barn. Tåligt f. en skymf, en oförrätt. Jag kan ej f., att han så bemöter mig.* — *Syn.* Se *Tåla.*

FÖRDRAGA, fö'rdrága, v. a. 3. II. (böjes som *Draga*) Draga någonting före. *F. ett täckelse.*

FÖRDRAGANDE, fördrågannde, n. 4. I. Omständigheten, att man fördrager eller något fördrages.

FÖRDRAGANDE, fö'rdrágannde, n. 4. II. Handlingen, då man drager någonting före; händelsen, att något drages före.

FÖRDRAGNING, fö'rdrágninng, f. 2. Se *Fördragande,* II.

FÖRDRAGSAM, fördrågsamm, a. 2. Som har fördrag (bem. 2) med andras fel, svagheter eller olika tänkesätt. *Man bör vara f. emot alla, framför allt i religionen.* — *Syn.* Tolerant, Tålsam.

FÖRDRAGSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara fördragsam. *F. är en stor dygd, men föga allmän. F. emot olika tänkande, i religionen.* — *Syn.* Tålsamhet, Tolerans.

FÖRDRIFVA, fördri'va, v. a. 3. (böjes som *Drifva*) 1) Med yttre våld eller genom andra medel tvinga någon att aflägsna sig ifrån ett ställe. Säges i utsträckt mening o. fig. äfven om liflösa ting. *F. fienden ur landet. F. råttor, väggohyra. Solen sken fram och f-dref molnen.* (Fig.) *F. en sjukdom. Tobaksrök f-ver elak lukt. F. våld med våld,* med vapen eller handkraft afvärja våld. *F. tiden,* på något sätt så laga, att tiden icke förefaller lång. *F. sorgen, ledsnaden,* göra, att de försvinna. *Vinet f-ver alla sorger och bekymmer. Med vin f. ledsnaden. F. ett foster,* genom något medel göra, att det foster, en qvinna bär, ej utbildas till lif utan går bort i förtid. — *Syn.* Se *Bortdrifva,* 1. — 2) (mål.) *F. färger,* med penseln utjemna pålagd färg, så att den gradvis aftager i styrka och ändtligen småningom förlorar sig i de närmaste.

FÖRDRIFNING, f. 2. 1) Se *Fördrifvande.* — 2) *Färgers f.,* äfv. sättet, huru i målning färger blifvit fördrifna. *Färgernas f. är icke väl lyckad på denna tafla.*

FÖRDRIFVANDE, n. 4. Handlingen, då man fördrifver; händelsen, omständigheten, att någon eller något fördrifves.

FÖRDRIFVARE, m. 5. En, som fördrifver.

FÖRDRISTA SIG, v. r. 1. Taga sig den djerfheten, vara nog djerf att (göra, säga något). *F. dig icke mer att komma för mina ögon.* Brukas ofta i underdånig, ödmjuk, bönfallande stil eller af artighet, t. ex.: *Jag f-r mig i all underdånighet att nalkas Eders M. med den ödmjuka anhållan, att . . . . Förlåt, om jag f-r mig att motsäga er.* — *Syn.* Se *Våga.*

FÖRDROPPAR, fö'rdrå'pparr, m. 2. pl. Se *Förbränna.*

FÖRDRUMMAS, v. d. 1. (bergv.; förmodl. af t. *sich zertrümmern*) Säges om malmgångar, då de sprida sig i grenar, som småningom förlora sig eller åter förenas. — *Fördrumning,* f. 2.

FÖRDRÄNKA, fördrä'nngka, v. a. 2. Helt och hållet dränka (bem. 1). Brukas mest i fig. mening, t. ex.: *F. sina bekymmer i vin.* — *Fördränkande,* n. 4. o. *Fördränkning,* f. 2.

FÖRDRÖJA, fördrö'ja, v. a. 2. Förorsaka dröjsmål eller qvardröjande på ett ställe; göra, att det dröjer med något. *F-öj icke budet med onödigt prat. Denna händelse f-jde mig, så att jag ej kom fram i rättan tid. Detta kommer att f. sakens afgörande.* — *Syn.* Försinka, Söla med. — *F. sig,* v. r. 1) (mindre brukl.) Dröja allt för länge med något. — 2) Dröja qvar länge, allt för länge på ett ställe. *Jag råkade att f. mig på ett ställe, så att jag kom för sent.*

FÖRDUBBLA, fördùbbla, v. a. 1. 1) Göra en gång till så stor, öka till dubbelt. *F. utsatsen i spel. F. vakterna.* — 2) (fig.) Öka, förhöja. *F. sina steg. F. slagen, sin ifver, sina bemödanden, sina omsorger. Detta f-de modet, ifvern, krafterna hos dem.* — *Syn.* Se *Öka.* — *F-s,* v. d. o. *F. sig,* v. r. Ökas, förhöjas. *Dess värde f-s derigenom så mycket mer.* — *Fördubblande,* n. 4.

FÖRDUBBLING, f. 2. 1) Handlingen, då man fördubblar; händelsen, omständigheten, att något fördubblas. — 2) Hvad som blifvit tillökadt, tillagdt, då man fördubblat något.

FÖRDUNKLA, fördùnngkla, v. a. 1. 1) Göra dunkel, mindre klar. *Några lätta skyar f-de solens glans.* — 2) (fig.) *a*) Göra mindre, förringa.

nedsätta. *Grymhet f-r segrens ära. Passionen f-r ofta menniskans förnuft. F. sin ära genom dåliga handlingar.* — *b*) Vida öfverträffa. *Nu uppträdde en man, som genom sitt snille f-de alla sina föregångare.* — *Syn.* Se *Öfverträffa.* — *Fördunklande,* n. 4. o. *Fördunkling,* f. 2.

FÖRDUNSTA, fördùnnsta, v. a. 1. 1) Genom afdunstning försvinna. Säges om flytande ämnen. — 2) (fig.) Småningom upphöra, försvinna. *Ryktet om ett krig f-de småningom.* — *Fördunstning,* f. 2.

FÖRDYSTRA, fördy'sstra, v. a. 1. Göra dyster. *Denna olyckliga händelse f-de konungens sinne, under de sednare dagarna af hans lif.* Brukas icke gerna med person till objekt. — *Fördystrande,* n. 4. o. *Fördystring,* f. 2.

FÖRDÄCK, fö'rdä'ck, n. 5. Däcket i fören af ett fartyg.

FÖRDÄMMA, fö'rdä'mma, v. a. 2. Sätta dam före, till skydd. Se *Dam,* II, 1. — Äfv. *Dämma fö'r* ell. *fö're.* — *Fördämmande,* n. 4.

FÖRDÄMNING, fö'rdä'mmninng, f. 2. 1) Handlingen, då man fördämmer. — 2) Vall, uppkastad, byggd till skydd emot vatten (flod, vågor, öfversvämning).

FÖRDÄMNING, fördä'mmninng, f. 2. (fortif.) Stängsel för en mina, att dess verkan icke må taga sin riktning åt öppningen.

FÖRDÄRF, FÖRDÄRFVA, m. fl., se *Förderf,* &c.

FÖRDÖLJA, v. a. 2. (böjes som *Dölja*) Se *Dölja, Förborga.* Har sällan person till objekt. *Vara någon behjelplig i f-nde af tjufgods. F. en hemlighet. Berget f-dolde dem för fiendens ögon. F. något för en person,* hålla det hemligt, ej omtala det för honom. — *Syn.* Se *Dölja.* — *Fördöljande,* n. 4.

FÖRDÖMA, fördö'mma, v. a. 2. 1) Döma till helvetets straff. Säges i denna mening endast om Gud. *Herren f-mer de obotfärdige.* — *Gud f-me!* antingen ensamt eller med objekt, brukas som ett svordomsuttryck, svarande mot det engelska: God dam! o. det svenska: Gud förbanne! *Gud f-me mig! F-me mig* (Gud)! groft svordomsuttryck, t. ex.: *Gud f-me mig, är det icke sant!* måtte Gud fördöma mig, om det icke är sant! — *Syn.* Förkasta. — 2) Göra förtjent af helvetets straff. *Hans brottsliga, lastbara lefnad f-mer honom.* — 3) Anse eller förklara en person värd helvetets straff. *Dessa fanatiska menniskor f. alla dem, som icke bekänna deras tro.* Man säger äfv.: *Hans eget samvete f-mer honom.* — 4) Anse eller förklara högst straffvärd, i grund förkasta, ogilla. *Jag kan icke annat än f. ett sådant uppförande. F. lasten. F. all oduglighet och allt fusk.* — *Syn.* Se *Ogilla.*

FÖRDÖMANDE, n. 4. Handlingen, då man fördömer; händelsen, omständigheten, att någon eller något fördömes.

FÖRDÖMD, part. pass. af *Fördöma.* Brukas, likasom *Förbannad,* ofta i adjektiv mening, och har då samma betydelse som detta ord. — Substantivt säges: *De f-e,* ogudaktiga menniskor, som för sina synder blifvit dömde till helvetets straff.

FÖRDÖMELIG, se *Fördömlig.*

FÖRDÖMELSE, f. 3. 1) Se *Fördömande.* — 2) (teol.) *Den eviga f-n,* de fördömdes eviga tillstånd i helvetet. (Fig. fam.) *Vara i samma f.,* vara underkastad samma svårighet, nöd, vara i samma trångmål, knipa, vara lika illa deran.

FÖRDÖMLIG, a. 2. 1) Värd att af Gud fördömas. — 2) I högsta grad förtjent af ogillande. *En f. vandel. F-t lefnadssätt. Den f-a fylleri-lasten.* — *Syn.* Lastbar, Lastvärd, Klandervärd, Straffvärd, Fördömd.

FÖRDÖMLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara fördömlig.

FÖRDÖMLIGT, adv. På ett fördömligt sätt. *Lefva, uppföra sig f.*

FÖRE, fö're, n. sing. Vägarnes beskaffenhet för vägfarande. Brukas mest i samma mening som Slädföre, men bildar äfv. sammansättningen Vagnsföre. I fråga om hjuldon säger man vanligtvis Väglag, hvilket äfven omfattar Slädföre. *Godt, dåligt f.*

FÖRE, fö're, prep. 1) (i fråga om rum) Se *Framför,* 1. *Gå, stå, sitta f. någon.* — 2) (i fråga om tid) Brukas, för att utmärka, att någonting är, varit eller tillkommit, innan person eller sak tillkommit, inträffar, infaller, o. s. v. *Det skedde f. hans tid, f. kriget, f. den tiden. Ingen författare f. honom har nämt det. Tiden f. syndafloden.* — Ingår, under förestående bemärkelser, i sammansättning med en mängd ord, isynnerhet verber, såsom: *Förebygga, förekomma, föregå, föremål,* m. fl. — *Adv.* 1) Se *Framföre,* 1. *Gå, rida, åka f.* — 2) *Klockan går f.,* visar en tid, som är sednare än den rätta.

FÖREBEDJARE, fö're---, m. 5. —JERSKA, f. 1. En, som fäller förbön för någon. *Christus är vår f. hos Gud.* — *Syn.* Förespråkare.

FÖREBILD, fö'rebi'lld, m. 3. 1) (egentl., mindre brukl.) Bild, efter hvilken man tecknar, målar eller skulpterar. — 2) Föremål, som tjenar till efterbildning. — 3) Föremål, händelse, hvarigenom beskaffenheten af ett föremål eller en händelse i en sednare tid antydes, eller hvarmed dessa sednare öfverensstämma. — 4) (teol.) Säges om inrättningar och händelser i Gamla Testamentets tid, hvarigenom Messias' lefnadshändelser och gerningar antyddes.

FÖREBILDA, v. a. 1. (teol.) Utgöra förebild till något. — Part akt. *Förebildande* brukas nästan adjektivt. — *Förebildande,* n. 4. o. *Förebildning,* f. 2.

FÖREBOMMA, se *Förbomma.*

FÖREBRINGA, v. a. 1. o. 2. (böjes som *Bringa*) 1) Anföra (bem. 4). *F. skäl, bevis. Hvad har du att f. till ditt försvar, till din ursäkt?* — *Syn.* Se *Anföra.* — 2) Se *Förete.* — *Förebringande,* n. 4.

FÖREBRÅ, v. a. 2. Yttra tadel till någon för af honom begången förbrytelse, förseelse, fel o. s. v., i afsigt att hos honom väcka ånger eller blygsel. *F. en något. Han f-dde henne, att hafva vållat hans undergång.* — *Syn.* Förehålla, Förevita, Förekasta, Tillvita; Banna, Banna upp, Gifva bannor, Bannas på. — *Förebrående,* n. 4.

FÖREBRÅELSE, f. 3. 1) Yttrande af tadel till någon för af honom begånget fel. Jfr. *Förebrå. Göra någon f-r.* — 2) Innehållet af så beskaffadt yttrande. *En så kränkande f. är högst orättvis.* — *Syn.* Förevitelse, Tillvitelse, Bannor.

FÖREBRÅELSEVIS, adv. I form af, såsom förebråelse. *F. nämna något.*

FÖREBUD, n. 5. Tecken, hvaraf på förhand slutas till något, som skall komma att ske. *Ett godt, elakt f. F. till en sjukdom. Få f. om något.* — *Syn.* Tecken, Förelöpare. [— båd.]

FÖREBYGGA, v. a. 2. 1) (mindre brukl.) Se *Förbygga,* I. — 2) (fig.) Se *Förekomma. F. en olägenhet. Detta måste för framtiden f-s.* — *Syn.* Se *Hindra.* — *Förebyggande,* n. 4.

FÖREBÅD, se *Förebud.*

FÖREBÅDA, v. a. 1. Se *Bebåda,* 3. *Detta f-r intet godt.* — *Förebådande,* n. 4.

FÖREBÄRA, v. a. 3. (böjes som *Bära*) Se *Föregifva.*

FÖREBÄRANDE, n. 4. Se *Föregifvande* (begge bem.).

FÖREDRAG, n. 5. 1) Det sätt, hvarpå ett tal, antingen eget eller annans, utföres med röst och åtbörder. Innefattar således både Deklamation och Mimik. *Talarens f. var ganska lyckadt. Hans f. var något otydligt.* — *Syn.* Utförssätt. — 2) Hvad som af en medlem i ett samfund uti ett förberedt tal meddelas. *Hålla ett f. i Bildningscirkeln.* — 3) Sätt att utföra ett tonstycke medelst sångstämman eller ett instrument. *Sångerskans, virtuosens f. var ganska själfullt.* — *Syn.* Utförande, Exekution.

FÖREDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) 1) Gifva företräde. *F. någon framför en annan. F. vin framför vatten. Blifva någon f-gen. Jag f-ger, att stanna qvar här,* vill hellre stanna &c. — 2) Utföra ett tal, ett tonstycke. Har afseende på sättet, huru detta sker (jfr. *Föredrag,* 1 o. 3). I denna bem. säges vanligare: Utföra, (för musikstycken äfv.) Exeqvera. — 3) Uppläsa (tal, afhandling, berättelse) i ett sällskap. Jfr. *Föredrag,* 2. *Hr N. f-drog en afhandling om nyttan af bad.* — 4) I embetsverk, kollegium o. s. v. redogöra för en sak, som der skall afgöras.

FÖREDRAGANDE, n. 4. Handlingen, då man föredrager; händelsen, omständigheten, att någon eller något föredrages (se *Föredraga,* alla bem.). — *Part. akt.* Som föredrager. — *S. m.* Den, som i embetsverk, kollegium o. s. v. framställer, redogör för en sak, som der skall afgöras. *Hvem är f. i målet? Hr Z.*

FÖREDRAGNING, f. 2. 1) Framställning, redogörande i embetsverk, kollegium o. s. v. för en sak, som der skall afgöras. — 2) Sättet, huru detta sker. *Hans f. var något otydlig.*

FÖREDRAGNINGSLISTA, f. 1. Lista, innehållande förteckning på mål, som skola föredragas (bem. 5).

FÖREDRAGNINGSSÄTT, n. 5. Det sätt, hvarpå ett mål föredrages (bem. 5).

FÖREFALLA, v. n. 3. (böjes som *Falla*) 1) Hända, ske; inträffa. *Ingenting märkvärdigt har under tiden f-llit. Emellertid f-föll en händelse, som . . . . Det f-ller ofta, att . . . .* — *Syn.* Se *Hända.* — 2) Säges om hvad som framställer sig till företagande, utförande, verkställande, o. s. v. *Göra allt hvad som f-ller. Allt som det f-ller,* allt efter omständigheterna. — 3) Synas, tyckas. *Det f-föll mig besynnerligt, att han icke kom. Saken f-ller mig misstänkt.* — *Syn.* Se *Synas.* — *Förefallande,* part. pres. *Vid f. tillfälle,* när tillfälle yppar sig, inträffar. *Efter f. omständigheter,* allt som det fogar sig.

FÖREFINNA, v. a. 3. (böjes som *Finna*) Finna, anträffa. *I händelse du skulle f. något, som ger anledning till misstankar.* — V. d. Se *Finnas,* v. d. (bem. 2). *Här f-nnes intet skäl för det antagandet, att . . . .* — Ordet nytt, bildadt efter tyskan, nyttjadt endast i skriftspråket.

FÖREGIFVA, v. a. 3. (böjes som *Gifva*) Falskeligen anföra något som skäl, ursäkt. *Som skäl, hvarföre han ej kunde komma, f-gaf han sjukdom. Hon f-gaf, att hon ville besöka sin mor, men rätta skälet var, att hon ville gå på dans. Han f-gaf, att han icke hade fått mitt bref.* — *Syn.* Förebära, Förevända. — Part. pass. *F-fven* brukas ofta adjektivt, t. ex.: *Det var blott ett f-et skäl. En f. sjukdom. En f. tronpretendent.* — *Syn.* Förment, Falsk.

FÖREGIFVANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man föregifver; händelsen, omständigheten, att något föregifves. *Under f. af* ell. *att . . . .* — 2) Hvad som föregifves. *Detta var blott ett f. af honom.* — *Syn.* Förebärande, Förevändning, Undflykt, Svepskäl.

FÖREGÅ, v. a. 2. (böjes som *Gå*) 1) Gå framför någon. *Honom f-gick en betjent, som uppslog dörrarna för de kommande.* — *Syn.* Företräda. — 2) (i fråga om tid) *a*) Vara någons företrädare i embete, syssla, befattning, uppdrag, arbete, o. s. v. *Vår Frälsare f-gicks af Johannes, Luther af Huss.* (Fig.) *F. någon med godt exempel,* gifva någon exempel till efterföljd. — *Syn.* Företräda. — *b*) Förut förflyta. *En tid af allmän fred f-gick den förskräckliga franska revolutionen.* — *Syn.* Förelöpa. — 3) Vara före (i afseende på ordningsföljden). *Inledningen, som f-r sjelfva boken.* — *Syn.* Förelöpa. — V. n. Hända, förefalla. *Hvad har här f-tt? Der f-r mycket, hvarom man aldrig får kännedom.* — *Syn.* Se *Hända.* — *Föregående:* 1) part. pres. Som går, förflyter, förefaller, inträffar, lemnas, gifves förut. Brukas ofta nästan adjektivt, t. ex.: *F. öfning. Utan f. anhållan. F. omständigheter. En f. kurs i rättsläran.* — 2) *S. n. a*) (föga brukl.) Händelsen, att någon föregår (bem. 1 o. 2, *a*). — *b*) *F-n,* föregående lefnad, uppförande, tjenstemannabana, o. s. v. Har nyligen börjat införas i politiska skrifter och tidningsstil, för att uttrycka det främmande: Antecedentia. — *Föregången,* part. pret. Som föregått. *Efter f. ransakning,* sedan förut ransakning hållits.

FÖREGÅNGARE, m. 5. En, som före någon innehaft tjenst, syssla, befattning, uppdrag, varit sysselsatt med ett arbete, förehafvit något. *Linnés, Berzelii f.* — *Syn.* Företrädare, Förelöpare.

FÖREHAFVA, v. a. 2. (böjes som *Hafva*) Sysselsätta sig med. *F. ett mål, en fråga. F. en stämpling. F. ett stort arbete. Saken f-hades i går.* — Någon gång säges äfv. *Hafva före.*

FÖREHAFVANDE, n. 4. Det, som man förehafver. *Jag önskar dig lycka i alla dina f-n. Afstå från ett f.* — *Syn.* Se *Företag.*

FÖREHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) 1) (egentl., mindre brukl.) Framhålla något för ens ögon. — 2) (fig.) *a*) Föreställa (bem. 7), göra föreställningar i afseende på något. *Han f-höll honom det olämpliga af ett sådant förslag och bad honom afstå derifrån.* — *b*) Förebrå. *F. någon dess ovärdiga uppförande.* — *Syn.* Se *Förebrå.* — *Förehållande,* n. 4.

FÖREKALLA, v. a. 1. Kalla någon att på utsatt tid infinna sig inför laga myndighet. *F. någon att höras som vittne.* — *Syn.* Kalla, Stämma, Instämma. — *Förekallande,* n. 4.

FÖREKASTA, v. a. 1. Se *Förebrå, Tillvita. F. någon ett fel.* — *Förekastande,* n. 4.

FÖREKOMMA, v. a. 3. (böjes som *Komma*) Egentl.: Komma före någon till ett ställe. Brukas icke i denna bem., utan endast fig. 1) Hindra någon, innan han hinner uppnå sitt mål, fullborda, verkställa en sak, och göra det om intet. *F. fienden, dess planer. Han har f-mmit mig häruti.* — *Syn.* Se *Hindra.* — 2) *F. ens önskningar,* uppfylla dem, innan de ännu blifvit yttrade. I samma mening säges: *F. hvarandra*

med inbördes tjenster. — V. n. 1) Anträffas, inträffa. *Detta ord f-mmer ofta, på hvar sida. Sådana fall, händelser f. icke ofta.* — Äfv. *Komma fö're.* — *Syn.* Se *Hända.* — 2) Säges om mål, som föredragas i en rätt, ett embetsverk. *Målet f-mmer i morgon vid södra kämnersrätten, i hofrätten, i kammarrätten.* — *Syn.* Föredragas, Hafvas före. — V. n. o. impers. Se *Förefalla,* 3. *Saken f-mmer mig besynnerlig. Så f-kom det mig. Det f-kom mig, som om det ej vore annat än prat,* — *Syn.* Se *Synas.*

FÖREKOMMANDE, n. 4. 1) (aktivt) Handlingen, då man förekommer; händelsen, omständigheten, att något förekommes. *Fiendens f. Till f. af ens önskningar.* — 2) (neutralt) *a*) Händelsen, att något anträffas, inträffar. *Det sällsynta f-t af detta ord, af denna kasus.* Brukas i denna bem. sällan. — *b*) Händelsen, omständigheten, att ett mål o. s. v. föredrages i en rätt, ett embetsverk, o. s. v. *Målets f. har blifvit uppskjutet.* — *Part. akt.* o. *pres.* Som förekommer. *Efter f. omständigheter,* se under *Förefallande.* — Nyttjas ofta som rent adjektiv och betyder då: Som gerna vill förekomma andras önskningar. Säges både om person och sak. *Han var mycket f. emot oss. Visa någon en f. godhet, artighet, vänskap.* — *Syn.* Artig, Vänlig, Välvillig, Förbindlig, Gratiös, Obligeant.

FÖRELYSA, v. a. 2. I) (egentl.) Bära ljus framför någon, så att han må se, hvar han går. *F. någon.* Brukas i denna bem. sällan. — 2) (fig.) *F. någon med godt exempel,* se *Föregå* v. a. 1).

FÖRELÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) 1) Lägga något framför, under ens ögon. *Han lät sig handlingarna f-s.* (Fig.) *F. någon en sak, en fråga,* till dess granskning, undersökning, afgörande, besvarande framställa den. — *Syn.* Förevisa, Förete; Framställa (till någon). — 2) Se *Förlägga,* I, 2. — 3) (i rättegångsstil) *a*) (om tid) Föreskrifva, utsätta, bestämma. *F. någon viss tid till fullgörande af en dom. F. någon viss dag till inställelse vid domstolen.* — *b*) Ålägga. *Vid vite f. någon, att* . . . . — 4) På förhand bestämma hvad, som skall komma att hända någon. Säges endast om Gud eller ödet. *Gud hade f-lagt mig denna svåra pröfning. Det var honom af Försynen, af ödet f-lagdt, att . . . . Ingen vet förut, hvad som är honom f-lagdt.* — *Syn.* Bestämma.

FÖRELÄGGANDE, n. 4. Handlingen, då man förelägger; händelsen, omständigheten, att något föreläggeг.

FÖRELÄGGARE, m. fl. Se *Förläggare.*

FÖRELÄGGNING, f. 2. Se *Föreläggande.*

FÖRELÄSA, v. a. 2. 1) Läsa något för någon. *Han lät sig handlingarna f-s.* — 2) Vid universitet hålla föreläsningar (bem. 2) i ett ämne. *Professor A. f-ser denna termin statsrätten.* — *Föreläsande,* n. 4.

FÖRELÄSARE, m. 5. En, som föreläser (i begge bem.).

FÖRELÄSNING, f. 2. 1) Handlingen, då man föreläser. — 2) *a*) Offentligt föredrag i vetenskapligt eller lärdt ämne, till undervisning, vid universitet för de studerande, eller eljest för allmänheten. *Hålla f-ar i fornkunskapen.* — *b*) Sjelfva afhandlingen, som sålunda föreläses. *Gifva ut sina f-ar af trycket.* — *c*) Sjelfva tillfället jemte dermed sammanhängande omständigheter, då någon således föreläser. *Jag kommer just nu från prof. Lovéns f.*

FÖRELÖPA, v. a. 3. (böjes som *Löpa*) 1) (egentl.) Löpa före. Brukas i denna bem. sällan. — 2) (om tid) Föregå. *Under den tid, som hade f-lupit denna märkvärdiga händelse.* — 3) Vara till ordningen före något annat. *Uti inledningen, som f-löper den egentliga afhandlingen.* — V. n. Se *Förefalla,* 1. Brukas nästan endast i de af supinum härledda tempora. *Hvad har nu f-lupit? Ingenting af vigt har f-lupit.* — *Syn.* Se *Hända.* — *Förelöpande,* part. akt. o. pres. Som förelöper, går förut. Brukas i vissa uttryck nästan adjektivt, t. ex.: *F. kurs, afhandling, inledning,* som går i ordningen förut.

FÖRELÖPARE, m. 5. 1) Se *Föregångare.* — 2) (skepp.) *a*) Den del af ankartåget, som är fästad i ankaret. *b*) De 20 famnar, som äro närmast till skäddan på en logg.

FÖREMÅL, n. 5. Egentl.: Mål för synen. 1) Säges om allt hvad, som gör intryck på synsinnet. *Ett vackert, fult f. Vid åsynen af alla dessa förtjusande, förskräckliga f. Detta glas förstorar f-en.* — 2) (fig.) *a*) Säges om allt hvad, som sysselsätter eller kan sysselsätta sinnena eller själsförmögenheterna. *Allt kroppsligt kan vara f. för våra sinnen. F-en afmåla sig oredigt i hans själ, i hans inbillning. Hans tanke förmår icke länge fasthålla ett och samma f. Han är vältalig, när han talar om f., som röra honom. Det sanna är f. för förståndet, det goda för viljan.* — *b*) Allt hvad som tjenar till ämne för vetenskap eller konst. *Hvarje vetenskap har sitt f. Naturkropparne utgöra f. för fysiken. Logiken har till f. förståndets verkningar. Hvad är f-et för denna afhandling?* — *Syn.* Ämne. — *c*) Allt hvad som är orsak, ämne, anledning till känsla, böjelse, begär, handling. *Vara f. för skämt, elakhet, smädelse, förakt, hån, medlidande. F-et för hans kärlek, aktning, beundran, vördnad, hat. F. för sorg, bedröfvelse. F-et för vårt samtal var* . . . . — *Syn.* Ämne. — *d*) (genom ellips) Person, i hvilken man är förälskad. Säges sålunda endast skämtvis. *Skål för ditt f.!* — *e*) Målet, hvartill man syftar (med önskningar, vilja, beslut, handling). *F. för ens önskan, bemödande, hopp. Detta var enda f-et för alla hennes intriger. Göra, hafva något till f.* — *Syn.* Mål, Syfte, Ändamål. — *f*) Sak, ting (i obestämd mening). *Det är ett f. af intet värde. Han har till salu alla möjliga slags f.* — *g*) (log. o. gram.) Se *Objekt.*

FÖRENA, v. a. 1. o. 2. Egentl.: Göra till ett. A) (i fysisk mening) 1) Hopfästa, sammanfoga, blanda tvenne saker så, att de blifva sammanhängande eller det ena utgör en del af det andra, *F. en sak med en annan. F. två träbitar genom lim.* — I denna bem. säges vanligen hellre Hopfoga, Sammanfoga, Hopfästa, Hopsätta. — 2) Sätta i förbindelse, i beröring. *Han har f-t begge trädgårdarna, begge husen. F. tvenne floder genom en kanal. Den gamle f-de deras händer,* lade deras händer tillsammans. *F. ett ord med ett annat.* — 3) (kem. o. metallurg.) Bringa två eller flera ämnen i beröring med hvarandra, så att de blanda sig tillsammans och bilda ett nytt ämne med andra egenskaper, än hvart och ett för sig af de i blandningen eller föreningen ingående ämnen. *F. guld med silfver. Dessa tvenne metaller låta ej f. sig.* — B) (fig.) 1) Förbinda flera personer för ett gemensamt ändamål eller flera saker till ett helt (verkligt eller

blott tänkt). *F. flera folk, stater, länder under en regent, en spira. F. tvenne församlingar till en. F. menniskorna i samhälle. Genom äktenskapets band f. tvenne personer med hvarandra. En nära vänskap, gemensamma intressen f. dem. F. nytta med nöje. F. sina vapen emot någon. F. sina krafter, sina bemödanden. F. sina böner med en annans. Vi f-e våra helsningar till . . . . F. skiljaktiga förhållanden under en synpunkt,* bedöma, betrakta dem efter en och samma grund. — *Syn.* Förbinda, Förknippa. — **2**) På en gång äga, innehafva (olika attributer, egenskaper). *Han f-r i sin hand både den verldsliga och andliga makten. F. klokhet med mod, behag med värdighet. Hon f-r i sin person alla älskvärda egenskaper.* — *Syn.* Förbinda. — **3**) Gifva samma riktning, syfte, mål. *F. skiljaktiga meningar till ett gemensamt beslut. Denna omständighet f-de alla rösterna till förmån för honom, f-de dem i den åsigten att . . . .* — **4**) Förlika. *F. stridande partier, stridiga tänkesätt. Detta uppförande står väl att f. med . . .,* låter sig väl förlikas med . . . — *F. sig,* v. r. **1**) om personer) Ingå i förbindelse i och för något gemensamt ändamål. *F. sig med någon emot en gemensam fiende, till ernående af ett gemensamt syfte. F. sig om ett företag, ett beslut. Alla dessa stater f-de sig till en republik. Om vi f. oss, så lyckas det nog. Han har f-t sig med motpartiet.* — *Syn.* Förbinda sig; Slå sig tillsammans. — **2**) Komma tillsammans och blifva ett. *Båda arméerna f-de sig vid . . . Floden Sau f-r sig der med Donau.* **3**) Finnas tillsammans. *Hos honom f-de sig de mest skiljaktiga egenskaper.* — *Förenad* ell. *Förent,* part. pass. Som är förenad, förbunden. Brukas nästan adjektivt i vissa ordasätt, t. ex.: *Med f-e bemödanden, krafter. F-nta Nederländerna,* förra republiken Holland. *Nordamerikanska F-nta Staterna,* den förbundna Nordamerikanska republiken.

FÖRENANDE, n. **4**. Se *Förening,* **1**.

FÖRENBAR, förènbar, a. **2**. (föga brukl.) Som kan förenas. *F-a ämnen.*

FÖRENING, f. **2**. **1**) Handlingen, då man förenar; händelsen, omständigheten, att något förenas (i alla bem.). *a*) *Tvenne olika ämnens f. Arbeta på tvenne floders f. genom en kanal.* — *b*) (fig.) *Dessa tvenne folks f. skedde genom honom. Den verldsliga och andliga maktens f. i hans hand. En kristelig äkta f. Genom alla de olika meningarnes f. till ett helt lyckades han att . . . . De stridande partiernas nu ändtligen tillvägabragta f. hade till följd, att . . . .* — **2**) Förbindelse, som äger rum mellan personer, samfund, stater, i och för ett gemensamt ändamål. *Deras äktenskapliga f. var icke välsignad med några barn. F-en emellan Sverige och Norge. F-en för troget tjenstefolks belönande. Vara i f. med någon. Sverige i f. med Frankrike.* — *Syn.* Förbindelse, Förbund. — **3**) Den blandning eller sammansättning, som uppkommer, då tvenne eller flera olika ämnen förenas till ett. *En f. af metaller. Kemisk f.,* kroppars tillstånd, då de äro förenade till ett likartadt helt. — *Syn.* Sammansättning.

FÖRENINGSBAND, n. **5**. (fig.) Det, som förenar, förbinder menniskor, stater o, s. v. med hvarandra. *Brödrakärleken borde vara f-et emellan menniskor, men egennyttan är det i allmänhet. F-et emellan själ och kropp.*

FÖRENINGSFRÄNDSKAP, f. **3**. (kem.) Se *Valfrändskap.*

FÖRENINGSFÖRDRAG, n. **5**. (i samhällsläran) Statsborgarnes antagna öfverenskommelse att inbördes akta och försvara rättigheter samt befrämja hvarandras fullkomnande.

FÖRENINGSLÄNK, m. **2**. (fig.) Se *Föreningsband.*

FÖRENINGSMEDEL, n. **5**. Medel, som förenar eller kan tjena till att förena.

FÖRENINGSPUNKT, m. **3**. Punkt, ställe, der förening, sammanträffande äger rum. *F-en emellan tvenne floder, arméer. Detta ställe är en f. för stadens invånare.*

FÖRENKLA, förä'nngkla, v. a. **1**. Göra enkel eller enklare. *F. en melod. F. uppbördsväsendet.* — *Förenklande,* n. **4**. o. *Förenkling,* f. **2**.

FÖRENLIG, förènligg, a. **2**. Som låter förena sig (med), som öfverensstämmer (med). *F. med god ordning.* — *Syn.* Öfverensstämmande.

FÖRENLIGHET, f. **3**. Egenskapen att vara förenlig (med). *Dessa åtgärders f. med förnuft och rättvisa låter sig betvifla.*

FÖRENÄMD, a. **2**. (egentl. part. pass. af obrukl. verbet *Förenämna*) Förut omnämd. *F-e person.* — *Syn.* Förbemält, Föresagd, Ofvan berörd, Förr ell. ofvan omtalad, Förberörd; se äfv. Bemäld.

FÖRESAGD, a. **2**. (egentl. part. pass. af *Föresäga*) **1**) Se *Förenämd.* — **2**) Förut sagd, utsatt. *På f. dag.*

FÖRESATS, fö'resätts, m. **3**. Den själens handling, hvarigenom viljan fast bestämmer sig till görande eller låtande i öfverensstämmelse med ett klart uppfattadt mål. Har endast afseende på det kommande, hvaremot Beslut är resultatet af en öfverläggning, och på en gång afser både denna och det efterföljande. *Det är en f. af mig att icke mera besöka honom, att icke mera tänka på den saken. I den fulla och fasta f., att . . . . Med f.,* med flit, afsigt. *Utan f.,* utan afsigt, ouppsåtligt.

FÖRESE, fö'resé, v. a. **3**. (böjes som *Se*) Se *Förutse.*

FÖRESEENDE, n. **4**. Se *Förutseende.*

FÖRESKICKA, v. a. **1**. Se *Förutskicka.* — *Föreskickande,* n. **4**. o. *Föreskickning,* f. **2**.

FÖRESKJUTA, v. a. **3**. (böjes som *Skjuta*) Skjuta någonting framför. — Vanligare *Skjuta fö'r* ell. *fö're.* — *Föreskjutande,* n. **4**. o. *Föreskjutning,* f. **2**.

FÖRESKRIFT, f. **3**. Hvad som blifver eller blifvit någon föreskrifvet till efterföljd, iakttagande. *Sedelärans f-er. En läkares f-er. Noga följa de f-er, man fått. Gifva någon f-er.* — *Syn.* Förhållningsregel, Förhållningsorder, Bud, Instruktion.

FÖRESKRIFVA, v. a. **3**. (böjes som *Skrifva*) **1**) Noga och uttryckligt (egentl. skriftligt) gifva tillkänna, hvad man vill att någon skall göra. *Jag har verkställt allt, hvad han f-vit mig. Hans läkare har f-vit honom en annan regim. F., huru någonting bör vara. Jag vill häruti ingenting f. F. lag för någon. Icke låta f. sig lagar,* vara mån om sin frihet, sjelfständighet. — **2**) (jur.) *F. dag,* se *Förelägga.* — *Föreskrifvande,* n. **4**.

FÖRESKYGGA, v. a. **2**. (föga brukl.) Tjena till, utgöra skygd för något.

FÖRESKÄRA, FÖRESKÄRARE, se *Förskära, Förskärare.*

FÖRESLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) Muntligen eller skriftligen för en person framställa sin tanke om något, som man anser lämpligt, tjenligt, rådligt, nyttigt att göra, på det han må öfverväga det och antingen bestämma sig derför eller icke. *F. en lag. F. någon ett giftermål, en resa. Han f-slog mig, att vi skulle gå ut och promenera. F. någon till en syssla*, framställa, anföra någon såsom passande att erhålla en ledig syssla. — I dagligt tal brukas ofta *Slå fö're*. — *Syn.* Projektera. — *Föreslående*, n. 4.

FÖRESPEGLA, v. a. 1. Med afsigt gifva en person falsk förhoppning om något. *F. någon stora fördelar.* — Ordet, nytt, bildadt efter tyskan, brukas numera allmänt. — *Före'speglande*, n. 4.

FÖRESPEGLING, f. 2. 1) Handlingen, då man förespeglar en något. — 2) Det, som man förespeglar någon. *Detta allt var blott en falsk f.*

FÖRESPEL, se *Förspel*.

FÖRESPRÅK, n. 5. (föga brukl.) 1) Företal. *F-et till Eddan.* — 2) Förbön. — 3) Förord, rekommendation.

FÖRESPRÅKARE, m. 5. — **KARINNA** ell. — **KERSKA**, f. 1. 1) En, som fäller förbön för någon. — *Syn.* Förebedjare. — 2) En, som förordar, rekommenderar någon.

FÖRESPÅ, v. a. 2. 1) Såsom siare, profet, spåman förutsäga. *Christus f-dde Jerusalems förstöring.* — *Syn.* Förutspå. — 2) (i utsträckt mening) Förutsäga. *Man f-r krig till nästa år.* — *Syn.* Förutspå, Förutsäga. — 3) Se *Förebåda*. — *Förespående*, n. 4.

FÖRESTAFVA, v. a. 1. 1) Stafva före någon, som skall stafva efter (vid undervisning i innanläsning). — I denna mening säges oftare *Stafva fö're*. — 2) Förut säga eller uppläsa, hvad någon skall säga efter. *F. någon eden.* — 3) (fig.) Ingifva, lägga någon i munnen, hvad han skall säga. *Det behöfver ingen f. honom, hvad han skall säga; han vet det nog ändå.* — *Förestafvande*, n. 4. o. *Förestafning*, f. 2.

FÖRESTUNDA, v. n. 1. Se *Tillstunda*.

FÖRESTÅ, v. n. 2. (böjes som *Stå*) 1) Stå förut (i bok, skrift). Brukas i denna mening mest i part. pres. — 2) Säges om det, som man med säkerhet vet eller med visshet väntar snart skola ske. *Julhelgen f-r nu snart. Ingen vet, hvad som f-r. En olycka f-r oss.* — *Syn.* Instunda, Tillstunda, Stunda; Vänta. — V. a. Sköta, hafva styrelsen öfver något, som blifvit anförtrodt åt ens uppsigt, vård. *F. ett embete, en syssla, ett pastorat, ett hushåll.* — *Syn.* Förvalta, Sköta.

FÖRESTÅENDE, n. 4. 1) (neutralt) Omständigheten, att något förestår. — 2) (aktivt) Omständigheten, att man förestår något, att något förestås. — *Part. pres.* (af *Förestå*, v. n.) Som förestår. Brukas ofta nästan adjektivt, under följande bemärkelser: 1) Förut omnämd, förenämd; förut anförd. *F. berättelse, bref, anekdot. F. sida*, förra sidan. — 2) Som instundar. *Under f. marknad, helg.* — *Syn.* Se *Tillstundande*.

FÖRESTÅNDARE, m. 5. — **DERSKA**, f. 1. Den, som förestår något. Har sammansättningarna Riksföreståndare, Fattigföreståndare.

FÖRESTÅNDERSKAP, n. 5. En föreståndares befattning.

FÖRESTÄLLA, v. a. 2. 1) Utgöra afbildningen af något. *Denna tafla f-ller den heliga familjen. Teatern f-ller ett palats. Hvad skall detta f.?* — *Syn.* Framställa, Afbilda. — 2) (med person till subjekt) Framställa i bild. *Man f-ller Jupiter under bilden af en vördnadsvärd åldrig man med åskviggen i ena handen, spiran i den andra och en örn vid sina fötter. F. i brons, genom bilder, tecken, i målning*, o. s. v. — 3) I tal och åtbörder efterhärma. Säges isynnerhet om skådespelare. *F. någon på scenen. Han f-llde Cæsar.* — Man säger vanligare Agera. — 4) Innehafva en eller flera personers ställe, i kraft af dertill uttryckligen förlänad rättighet. *En vice konung f-ller den konung, hvars makt han utöfvar. En ambassadör f-ller sin konungs person.* — *Syn.* Representera. — 5) Säges äfven om den, som har särskilt fullmakt att göra något å annan persons, vare sig furstes eller enskilt persons vägnar. *En fullmäktig f-ller den person, af hvilken han har sin fullmakt. En riksdagsfullmäktig f-ller samteliga sina kommittenter.* — *Syn.* Representera. — 6) Säges äfv. om dem, som vid vissa offentliga ceremonier äro tjenstförrättande i stället för andra personer, hvilka ägde rättighet dertill, i fall de vore närvarande. *Vid Ludvig XV:s kröning f-llde hertigen af Orléans hertigen af Bourgogne.* — *Syn.* Representera. — 7) Föra någon till sinnes det orätta uti, olägenheterna af något, som han gjort eller ämnar att göra. *Han f-llde honom i de allvarligaste ordalag den orättvisa, man hade begått emot honom. Man f-llde honom, att han skulle störta sig i förderfvet, om .... Det tjenar till ingenting att f. honom olägenheterna af detta steg. Tillåt mig f. er, att....* — *Syn.* Förehålla, Förebrå. — 8) För en person framställa en annan för honom obekant, med uppgift af dennes namn och karakter. *F. en person för någon.* — Vanligare säges Presentera. — *F. sig*, v. r. 1) Tänka sig. *F. sig något. F-ll er följderna, hvad som skulle hända, om ni gjorde det. F-ll er en man, fordom rik, nu bragt till tiggarstafven. Ingen kan f. sig, hvad jag led vid denna anblick. Man f-lle sig deras förvåning och harm. Jag f-llde mig henne såsom en god och älskvärd qvinna. Huru f. sig hans förtviflan vid denna oväntade förlust!* — 2) Hoppas, förmoda, tro, antaga. *Jag f-ller mig, att det lyckas bättre, än man tror. Jag f-ller mig, att saken egentligen förhåller sig så. F-llom oss för ett ögonblick, att så vore.*

FÖRESTÄLLANDE, n. 4. Handlingen, då man föreställer; händelsen, omständigheten, att någon eller något föreställes. *Ett ämnes f. i målning, i brons. En hjeltes f. på scenen. Berättigad till f. af konungens person. Genom f. af allt detta lyckades han slutligen att beveka monarken. En persons f. för någon.*

FÖRESTÄLLARE, m. 5. (artil.) Den framvagn, som uppbär en kanonlavett, och för hvilken hästarne spännas. Borde rättare skrifvas Förställare (fö'rställare).

FÖRESTÄLLNING, f. 2. 1) Se *Föreställande*. Brukas mindre än detta, utom i bem. 8. *Vid hans f.* (ej Föreställande) *för fursten.* — 2) Säges om föremål, som man föreställer genom målning, bildhuggeri, gravur. *F-en af en batalj. Denna basrelief är en f. af den heliga familjen.* — *Syn.* Afbildning, Afmålning, Skilderi. — 3) Offentlig framställning på scenen af teaterpjeser eller förevisning af hvarjehanda konster till allmänhetens förlustande. *Första, andra f-en af en teaterpjes. Lindansartruppen ger i afton en f. i cirkus.* — *Syn.* Representation. — 4)

Framställning till någon af ogillande anmärkningar rörande något, som han redan gjort, eller af erinringar vid något, som han ämnar göra. *Göra någon f-ar för hans dåliga uppförande. Hans beslut var fattadt; inga f-ar kunde beveka honom att afstå derifrån. Milda, saktmodiga, skarpa, allvarsamma f-ar.* — *Syn.* Se *Förebråelse;* äfv. Afrådan, Afstyrkande, Erinran. — 3) *a*) (log.) Uppfattning i medvetandet af något, vare sig sant eller falskt, verkligt eller overkligt, dels genom sinnena och inbillningen (Sinlig F.), dels äfven genom förståndets verkningar (Andlig, Intellektuel F.). *F. uppkommer, ej allenast af hvad man ser, hör, inbillar sig, utan ock af hvad man minnes, tänker, förstår. Dunkel f.*, då man ej riktigt kan skilja det i medvetandet uppfattade från andra ting. *Klar f.*, som man har om enkla föremål, hvilka man väl kan skilja från andra, men icke angifva deras skiljemärken, t. ex. om färger, toner, smak. *Oredig f.*, när man väl kan skilja föremålet ifrån andra, men icke behörigen urskiljer dess kännetecken. *Tydlig f.*, när man icke allenast kan skilja föremålet ifrån andra, utan äfven uppgifva dess kännemärken. — *Obs. Föreställning* bör i filosofisk mening noga skiljas ifrån *Begrepp* (se d. o., 2). — *b*) (i allmänt tal) Tanke. *Det är min f., att det skall lyckas, att det så förhåller sig. Göra sig en dålig, falsk f. om en person.* — *Syn.* Begrepp, Idé, Tanke, Tro, Förmodan, Förhoppning.

FÖRESTÄLLNINGSSÄTT, n. 3. Det sätt, hvarpå man föreställer sig något.

FÖRESVÄFVA, v. n. 1. Sväfva framför. Bildadt efter det tyska *vorschweben* och brukligt endast i fig. bemärkelse, t. ex.: *Hennes bild f-r mig beständigt*, jag tycker mig beständigt se henne för mina ögon.

FÖRESYN, fö'resy'n, f. 3. Se *Efterdöme. Vara en f. för andra. Ett sådant handlingssätt tjenar till f. för alla. Taga någon till f.* — *Syn.* Se *Efterdöme.*

FÖRESÄGA, v. a. 2. (böjes som *Säga*) 1) (föga brukl.) Säga någon förut, hvad han skall säga eller skrifva. — 2) Se *Förutsäga.* — Jfr. *Föresagd.*

FÖRESÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) 1) (egentl.) Sätta framför. I denna bem. nästan obrukligt. Man säger i dess ställe *Sätta fö'r* ell. *fö're.* — 2) (fig.) *a*) Föreskrifva, ålägga. *F. någon ett visst arbete på bestämd tid.* — *b*) (om tid) Förelägga, bestämma. *F. någon viss tid.* — I denna bem. sällan brukligt. För begge de sednare bem. nyttjas äfv. *Sätta fö're.* — *F. sig*, v. r. Fast bestämma sig till görande eller låtande, i öfverensstämmelse med ett klart uppfattadt mål. Jfr. *Föresats. F. sig något. Jag har f-satt mig, att det skall ske. Han hade f-satt sig att tiga. Då f-satte jag mig att aldrig mera tänka på den saken.* — Man säger äfven *Sätta fö're.* — *Syn.* Besluta.

FÖRETAG, fö'retág, n. 3. Hvad man företager eller företagit. *Ett vackert, djerft, stort, ärorikt, öfverdådigt, onyttigt, lönande f. Hans f. lyckades väl.* Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Handels-, Industri-, Näringsföretag, m. fl. — *Syn.* Förehafvande, Försök, Tilltag.

FÖRETAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) Börja att sätta i verket något, som man ämnar göra. *F. ett arbete, ett krig, en resa. F. ett mål, en process*, till ransakning och afgörande upptaga. *Lyckas i allt, hvad man f-ger.* — Man säger äfv. ofta i samma mening *F. sig*, t. ex. *F. sig ett arbete. F. sig att öfversätta en författare. De hafva f-git sig att göra uppror.* Stundom nyttjas äfv. *Taga fö're* o. *Taga sig fö're.* — *Syn.* Gripa sig an med, Börja.

FÖRETAGANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man företager; händelsen, omständigheten, att något företages. *F. af ett arbete* ell. *ett arbetes f.* — 2) Se *Företag.*

FÖRETAGSAM, fö'retágsamm, a. 2. Som gerna inlåter sig i företag (handels- eller närings-). *En f. man.* — Nytt ord, bildadt, för att motsvara det franska Entreprenant och nästan allmänt i bruk. — *Syn.* (äfv.) Tilltagsen, Spekulerande.

FÖRETAGSAMHET, f. 3. Egenskapen, att vara företagsam.

FÖRETAL, fö'retál, n. 3. Hvad en författare skrifvit i början af en bok, innan det egentliga ämnet derför begynner, i afsigt att gifva läsaren nödiga upplysningar för bokens begagnande eller stämma honom till ett fördelaktigt bedömande deraf. *Skrifva ett f. I f-et angifves planen för hela arbetet.* — *Syn.* Förord, Förespråk.

FÖRETE, v. a. 2. 1) Visa, framvisa, framhafva. *F. ett dokument, vittnen. F. sin fullmakt. Staden f-dde en skön anblick.* — *Syn.* Se *Visa.* — 2) Anföra, framföra, framdraga. *F. skäl.* — 3) Medföra, innefatta. *Denna plan f-r många svårigheter.* — *F. sig*, v. r. (endast om sak) 1) Framträda, framställa sig, visa sig. *En syn f-dde sig nu, som ingen af de närvarande lätt skall glömma.* — 2) Framställa sig, förefalla, förekomma. *Dervid f-dde sig en ny, oväntad svårighet. Allt som det f-r sig.*

FÖRETEELSE, f. 3. Hvad som företer sig: 1) Någonting mindre vanligt, som företer sig för ens syn. *En komet är alltid en märkvärdig f.* — Bildar sammansättningen Naturföreteelse (Naturfenomen). — *Syn.* Fenomen. — 2) Något för mensklígheten, för ett samhälle eller en enskilt vigtigt, betecknande, som inträffar. *Franska Revolutionen var en af historiens vigtigaste f-r.* — *Syn.* Se *Händelse.*

FÖRETEENDE, n. 4. Handlingen, då man företer; händelsen, omständigheten, att något företes. *F. af skäl, vittnen. Dokumenters f.*

FÖRETRÄDA, v. n. 2. Träda fram. *F. för rätta, för domstolen. F. och afträda.* — Brukas mest i rättegångsstil. — V. a. 1) Gå framför någon. Förekommer i denna bem. mest i passiv, t. ex.: *Liktåget f-ddes af klockaren. Grefven, f-dd af en betjent.* — *Syn.* Föregå. — 2) Vara någons föregångare i embete, syssla, befattning, o. s. v. *Den, som f-dde honom i embetet.* — *Syn.* Föregå. — 3) *F. ens ställe*, vara i ens ställe, förrätta tjensten för en annan.

FÖRETRÄDARE, m. 3. Den, som före någon beklädt ett embete, innehaft syssla, befattning, uppdrag, förrättat ett arbete, o. s. v. *Hans f. i embetet. Konungens f. i regeringen, på tronen.* — *Syn.* Föregångare.

FÖRETRÄDE, n. 4. 1) Tillåtelse att inträda till en furste eller annan hög person; framträdande inför domstol, laga myndighet, o. s. v. *Konungen beviljade honom f. Han har fått f. hos kronprinsen. Parterne fingo f.* — *Syn.* Audiens. — 2) (egentl.: Rättighet, att gå före någon) Rang framför annan person. *Hafva f-t framför någon.* — 3) (fig.) *a*) Öfvervägande förträfflighet, öfverlägsenhet i jemförelse med någon annan, högre värde. *Hafva f-t framför någon. Taga f-t af någon*, öfverträffa honom. *Gifva, tilldela f-t*, föredraga. — *Syn.* Försteg. — *b*)

Bättre rättighet än en annan. *F. till köp.* — c) God egenskap, förmån, som någon har framför de flesta andra. *Den unge N. har många f-en: godt hufvud, kunskaper, vett och bildning, dertill rikedom, m. m.* — *Syn.* Förmån, Fördel.

FÖRETRÄDERSKA, f. 1. Qvinna, som föregått någon i befattning, tjenst, ställning, förrättning, o. s. v. — *Syn.* Föregångerska.

FÖRETRÄDESRÄTT, m. sing. Rättighet till företräde.

FÖRETRÄDESTVIST, f. 3. Tvist, rättegång om företräde.

FÖRETRÄDESVIS, adv. Framför annat. *F. älska, tycka om. Jag är f. af den tanken, att ....* — *Syn.* Förnämligast, Hufvudsakligast, Mest, Främst, Framför allt, Högre än allt annat, Isynnerhet.

FÖREVARA, fö'revára, v. n. 3. (böjes som *Vara*) Vara före, under behandling, afgörande; vara föremål för undersökning, ransakning. Säges isynnerhet om rättegångs- och embetsmål, m. m. *Målet, saken har ännu icke f-rit i hofrätten.* — Äfv. *Vara före.*

FÖREVARANDE, a. 1. (egentl. part. pres. af *Förevara*) Som är före, under behandling, afgörande; äfv. ifrågavarande; äfv. närvarande, nuvarande. *Behandlingen af f. mål. I f. ämne är han väl hemmastadd.* — 2) Se *Förenämd.*

FÖREVETANDE, n. 4. Vetskap, som man förut äger om något, som skall hända till följe af andras förehafvande. *Det skedde med, utan hans f.* — *Syn.* Vetskap.

FÖREVETTA, fö'revétta, v. n. 1. (Ind. pres. *Förevetter.* Impf. *Förevette.* Sup. *Förevettat.*) Vara beskaffad, förhålla sig. Brukas nästan endast i presens o. infinitiv. *Dermed f-tter så, att .... Ehuru dermed må f. Allt som det f-tter,* allt som det faller sig, allt efter omständigheterna. *Vid så f-nde omständigheter,* vid så beskaffade o. — Ordet börjar föråldras. — *Syn.* Se *Förhålla sig.*

FÖREVIGA, förä'viga, v. a. 1. Göra, att något aldrig slutar, varar i evighet, ganska länge. *Advokatknep f. processen. F. sitt namn, sitt minne.* — *F. sig*, v. r. Förvärfva sig, vinna odödligt namn. — Part. pass. *F-d* brukas ofta nästan adjektivt och betyder: Odödlig, som gjort sig odödlig. *Den f-de.* — *Förevigande*, n. 4.

FÖREVISA, v. a. 1. o. 2. 1) Visa något för någon. *F. konststycken, vilda djur för allmänheten.* — 2) Framvisa, förete. *F. köpeafhandlingen, sin fullmakt.* — *Syn.* Se *Visa.*

FÖREVISANDE, n. 4. Handlingen, då man förevisar; händelsen, omständigheten, att något förevisas.

FÖREVISNING, f. 2. 1) Se *Förevisande.* — 2) Sjelfva tillfället jemte dermed sammanhängande omständigheter, då något (t. ex. konststycken, vilda djur o. s. v.) förevisas. *Under f-en hände, att ....*

FÖREVITA, v. a. 1. Se *Förebrå.* — *Förevitande*, n. 4.

FÖREVITELSE, f. 3. Se *Förebråelse.*

FÖREVÄNDA, v. a. 2. Se *Föregifva. F. sjukdomsförfall. F. något som skäl, orsak.* — *Förevändande*, n. 4.

FÖREVÄNDNING, f. 2. 1) Handlingen, omständigheten, att man förevänder något. *Han gjorde det under f. af sjukdom.* — 2) Hvad som förevändes, föregifves. *Det är blott en f. af honom. Bruka, tjena till f.* — *Syn.* Se *Föregifvande.*

FÖRFALL, förfäll, n. 5. 1) (både egentl. o. fig.) Fortskridande till fall, förderf, undergång. *Vara, råka, bringa i f. Luta till f.,* till undergång. — Har i denna bem. icke plur. — *Syn.* Ruin, Förstöring, Undergång, Förderf, Obestånd. — 2) Inträffad händelse, omständighet, hvarigenom man hindras ifrån något, som man eljest bort göra, iakttaga. *Hafva, få f. Han var kallad till rätten, men lät anmäla f. Laga f.,* som af lagen godkännes. *Bevis öfver laga f. Visa laga f.* — *Syn.* Se *Hinder.*

FÖRFALLA, förfälla, v. n. 3. (böjes som *Falla*) 1) (både egentl. o. fig.) Fortskrida till fall, undergång, förderf. *Huset har mycket f-llit. Romerska riket f-föll långsamt. Handeln, näringarne, sederna hafva i detta land f-llit.* — Med person till subjekt säges äfv.: *F. i en last, i ytterligheter, o. s. v.,* öfverlemna sig åt o. s. v. — *Syn.* Aftaga, Försämras. — 2) (fig. om person) Aftaga i hull, helsa, krafter eller utseende; äfv. i välstånd, anseende, yttre städning, o. s. v. *Han har mycket f-llit, sedan jag såg honom sist.* — *Syn.* Afmagra, Aftyna, Aftackla, Förlora sig, Aftaga, Gå kräftgången. — 3) Icke mera vara gällande, förlora kraft och verkan, upphöra. *Efter den föreskrifna tiden f-ller all talan. Denna anmärkning, detta påstående f-ller af sig sjelft. Låta en sak f.,* afstå från dess fullföljande. *F. under häfd,* blifva underkastad häfd (jfr. *Häfd*). — 4) Säges om panter, fordringar, vexlar m. m., när tiden är inne till deras lösande, betalning. *Panten har redan f-llit till inlösen. Reversen, vexeln f-ller om 14 dagar.*

FÖRFALLANDE, n. 4. Händelsen, omständigheten, att någon eller något förfaller. För bem. 1 o. 2 af verbet *Förfalla* brukas vanligare *Förfall.*

FÖRFALLEN, förfällänn, part. pass. af *Förfalla.* Som förfallit (i alla bem., utom 3). *F. till straff, till krigstjenst,* som gjort sig skyldig till straff, försatt sig i tillstånd att nödgas ingå i krigstjenst, tvungen att taga värfning. *Hans gods är f-et till kronan,* är förverkadt och tillfaller kronan. *F. till böter,* kommen i den ställning, att man genom laga dom kan åläggas att betala böter. — Brukas i vissa uttryck nästan adjektivt. a) *En f. byggnad. F-et tillstånd.* — b) *F-et utseende, ansigte.* — c) *F. pant, vexel, fordran.*

FÖRFALLODAG, m. 2. Den dag, då pant, vexel, revers o. s. v. förfaller eller förfallit.

FÖRFALLOLÖS, a. 2. Som sker utan förfall. *F-t uteblifvande.*

FÖRFALLOLÖST, adv. Utan förfall. *F. uteblifva.*

FÖRFALLOTID, m. 3. Den tid, då pant, vexel, revers o. s. v. förfaller eller förfallit. Nästan detsamma som Förfallodag.

FÖRFALSKA, förfällska, v. a. 1. 1) Olofligt förändra någonting, så att det till innehåll, beskaffenhet är annat eller sämre, än det borde vara. *F. ett testamente, ett dokument, en dopsedel, en orlofssedel. F. en bankosedel,* genom någon ändring åsätta den högre värde, än han rätteligen äger. *F. vigt,* ändra den, så att den antingen håller öfver eller under rätta vigten. *F. varor,* svikligt behandla dem, så att de blifva sämre till duglighet och värde, än de borde vara, ehuru de hafva utseende af att vara goda. *F. drycker,* gifva sämre drycker smak af bättre, i afsigt att för sådana utgifva dem. *F. mynt,* försämra mynt till dess inre värde. — *F-d,* part.

pass. Brukas ofta adjektivt, i samma mening som Falsk. *F-t testamente. F. orlofssedel. F. vara. F-t mynt.*

FÖRFALSKANDE, n. 4. Handlingen, då man förfalskar; händelsen, omständigheten, att något förfalskas.

FÖRFALSKNING, f. 2. 1) Se *Förfalskande.* — 2) Sättet, huru något blifvit förfalskadt. *En lyckad, straffbar f.*

FÖRFALSKNINGSBROTT, n. 5. Förbrytelse mot lagen, bestående i förfalskning af något (dokument, sedel, mynt, o. s. v.).

FÖRFARA, förfåra, v. a. 3. (böjes som *Fara*) 1) (föråldr.) Erfara. — 2) (föga brukl.) Förderfva, förstöra eller försämra genom vårdslöshet. *F. ens ägodelar.* — 3) (skepp.) *F. ankartåget*, då dettas rundslag kring spelet under vindning närma sig pallarna och der beknipa sig, att då stoppa tåget och uppgå samt återflytta slagen närmare spelnocken. — V. n. Gå till väga. *Beskrifva, huru man f-far vid en kemisk operation, vid färgning, tillverkning af ett ämne, o. s. v. Han kan ej annorlunda f., än han gjort. F. hårdt, grymt, våldsamt emot någon. F. efter godtycke. F. lagligen, olagligen med någon. F. oegennyttigt emot en person. Säg mig, huru jag skall f. med den saken.* — *Syn.* Gå till väga (med, emot), Behandla. Bemöta, Handtera. — *F-s*, v. d. Genom vårdslöshet förderfvas, förstöras, skadas, försämras. *En god husmoder tillser, att ingenting i huset f-fares. Lånegods f-res ofta.*

FÖRFARANDE, n. 4. Sätt att förfara med någon eller något, sätt att gå till väga. *F-t vid en kemisk operation. Klokt, oklokt, lagligt, olagligt f. Grymt, hårdt f. mot någon.* — *Syn.* Behandling, Bemötande; (vid operationer, o. s. v.) Procedur, Process, Förfaringssätt.

FÖRFAREN, förfåränn, a. 2. neutr. — *et.* Som äger kännedom, färdighet, insigt i konst, yrke, förrättning, göromål, handtering o. s. v., förvärfvad genom vana och öfning. *Vara f. i en konst, ett yrke.* — Har sammansättningen Konsterfaren. — *Syn.* Erfaren (jfr. detta ord, som har en mer omfattande betydelse).

FÖRFARENHET, f. 3. Kännedom, färdighet, insigt i konst, &c., förvärfvad genom vana och öfning. Jfr. *Förfaren.* — *Syn.* Erfarenhet.

FÖRFARINGSSÄTT, n. 5. Sätt att förfara, gå till väga. Jfr. *Förfarande.*

FÖRFASA SIG, förfåsa, v. r. 1. Betagas af eller yttra tecken af fasa, af största häpenhet, förundran. Brukas mest i samtalsspråket. *F. sig öfver något. Han drack, så att alla f-de sig.* — *Syn.* Se *Förhäpna sig.*

FÖRFASLIG, förfåslig, a. 2. (fam.) 1) Fasansfull, fasansvärd. — 2) Öfverdrifvet stor, högst ansenlig, utomordentlig.

FÖRFASLIGT, adv. (fam.) Utomordentligt, ytterst, i högsta grad. *F. stor, vacker, elak.* — *Syn.* Se *Ganska.*

FÖRFATTA, förfåtta, v. a. 1. Utarbeta (en skrift, en afhandling, en bok o. s. v.) *F. en bok, en afhandling, en ordbok, ett skaldestycke, verser, ett paskill.* Brukas endast om sådana skrifter, som fordra någon underbyggnad och vana att tänka. (Om bref o. d., så vida de icke äro af rent litterär egenskap, säges: Skrifva.) — *Syn.* Skrifva, Utarbeta.

FÖRFATTANDE, n. 4. Handlingen, då man författar eller något författas. *En boks f. F-t af denna bok har kostat mycken möda.*

FÖRFATTARE, m. 5. — ARINNA, f. 1. 1) Den, som författat någon viss ifrågavarande skrift. *Bokens f. F-n till denna brochyr.* — 2) Person, som gjort sig känd genom författandet af flera skrifter, eller som gör ett yrke af att författa böcker och skrifter. *Sveriges stora f., Tegnér, Geijer och Wallin.*

FÖRFATTARSKAP, n. 5. Omständigheten, att någon författat en skrift eller gör ett yrke af att författa.

FÖRFATTNING, f. 2. 1) *a*) Inbegreppet af allt det, hvarigenom något bildar ett bestämdt helt och har som sådant bestånd. *En stats f. Allt befanns i god f. Sätta något i god f.*, i godt skick. *Jag är i den f., att .... Sätta sig i f. att ....*, sätta sig i stånd att ...., försätta sig i den ställning, att kunna .... *Gå i f. om något*, foga anstalt derom. — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Kropps-, Sinnesförfattning, m. fl. — *Syn.* Se *Tillstånd.* — *b*) Se *Statsförfattning.* — 2) Till efterrättelse gällande förordning, utgifven af behörig statsmyndighet. *Ställa sig f-arna till efterrättelse. Enligt f-arna.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Polis-, Kameralförfattning, m. fl. — *Syn.* Se *Förordning.*

FÖRFATTNINGSENLIG, a. 2. Öfverensstämmande med gällande författning ell. författningar. — *Författningsenlighet*, f. 3.

FÖRFATTNINGSFÖRDRAG, n. 5. (i samhällsläran) Öfverenskommelse om upprättandet af en statsmakt, för att befordra samhällsföreningens ändamål.

FÖRFATTNINGSURKUND, m. 3. Se *Grundlag.*

FÖRFATTNINGSVIDRIG, a. 2. Stridande mot gällande författning eller författningar. — *Författningsvidrighet*, f. 3.

FÖRFELA, förféla, v. a. 1. Ej träffa, taga fel om, gå miste om. *F. målet.* — *Förfelande*, n. 4.

FÖRFIL, fö'rfi'l, m. 2. Benämning på ett slags fil, finare än bestötfilar i allmänhet, men gröfre än slätfilar.

FÖRFINA, förfi'na, v. a. 1. Göra fin (bem. 10, *d*, *e*), hyfsad, städad, bildad, belefvad. *F. någon till seder* ell. *f. ens seder.* — Part. pass. *F-d* brukas ofta nästan adjektivt. *F-de seder.*

FÖRFINANDE, n. 4. Handlingen, då man förfinar; omständigheten, att något förfinas.

FÖRFINING, f. 2. 1) Se *Förfinande.* — 2) Förfinade seder, förfinadt sätt, väsen, skick, o. s. v.

FÖRFLUGEN, förflügänn, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pass. af *Förflyga*) Som förflugit. *F. kula*, som förlorat farten till den grad, att den ej mer är farlig. (Fig.) *Ett f-et rykte*, ovisst rykte. *F. tanke*, tanke, som plötsligt, utan föregående öfverläggning uppstiger, och hvarvid man ej vidare fäster sig. *F-et ord*, oöfverlagdt, i hastigheten yttradt, utan elak mening.

FÖRFLUTEN, förflütänn, neutr. — *et.* Part. pass. af *Förflyta.* Som förflutit. Brukas ofta nästan adjektivt, t. ex.: *Det f-na året har varit rikt på stora händelser.* — Substantivt brukas äfv. *Det f-na*, den tid, som varit, som är förbi, t. ex.: *Det f-na kallar du ej åter.* — *Syn.* Se *Förliden.*

FÖRFLYGA, förfly'ga, v. n. 3. (böjes som *Flyga*) 1) Säges om flygtiga (bem. 1) delar i flytande ämnen, hvilka i form af ånga uppstiga i luften (antaga luftform) och sålunda försvinna. *Styrkan* (de spirituösa delarne) *i vin f-ger, om*

det får stå öppet för luftens tillträde. Drick, de f. de susande perlorna, drick! — 2) (fig.) Småningom försvinna, upphöra. *Hans ifver, hetta, vrede f-ger snart.* — *Syn.* Fördunsta, Förkolna, Afsvalna. — *Förflygande*, n. 4.

FÖRFLYGTIGA, förfly'ktiga, v. a. 1. (kem.) Säges om värme, då den upplöser vissa fasta ämnen och låter dem som gaser uppstiga i luften. *Hettan f-r lätt arsenik* — *F-s*, v. d. Af värme förvandlas till ångor, som uppstiga i luften. *Arsenik f-s lätt.* — *Förflygtigande*, n. 4.

FÖRFLYTA, förfly'ta, v. n. 3. (böjes som *Flyta*) Gå till ända, gå förbi. Säges endast i fråga om tid. *Den bestämda tiden har nu f-flutit. Hans lif f-flöt under strid och möda.* — *Syn.* Framflyta, Förlida, Förgå, Framgå, Förlöpa, Förrinna, Framrinna, Passera, Tilländagå, Framskrida.

FÖRFLYTTA, v. a. 1. Se *Flytta*, v. a. — *Förflyttande*, n. 4. o. *Förflyttning*, f. 2.

FÖRFOGA, förfòga, v. n. 1. 1) *F. öfver någon*, förordna angående en persons krafter, tid eller ställning, bestämma dess öde, o. s. v. *F. öfver något*, förordna, huru något skall användas, huru dermed skall förhållas. *Äga att f. öfver någon* ell. *något. F. öfver sin förmögenhet.* — *Syn.* Disponera, Förordna om, Bjuda öfver. — 2) *F. om något*, foga anstalt om, föranstalta. *F. om en persons inlösande på dårhuset.* — *Syn.* Se *Anstalta*. — *Förfoga sig*, v. r. Se *Begifva sig* (bem. 1). Ordet tillhör isynnerhet rättegångs- och embetsmannastilen, men användes äfv. temmeligen allmänt i talspråket, dock mindre i det egentliga folkspråket. Infördt ifrån det tyska *sich verfügen. F. sig till ort och ställe som vederbör. F. sig bort, undan.* — *Syn.* Se *Begifva sig.*

FÖRFOGANDE, n. 4. 1) Händelsen, omständigheten, att man förfogar (öfver, om något). — 2) Rättigheten att förfoga. *F-t deröfver tillkommer honom.* — 3) Hvad som förfogas. *Detta f. var alldeles lagstridigt.* — *Syn.* Förordnande, Disposition.

FÖRFRANSKA, förfrånnska, v. a. 1. (föga brukl.) 1) Öfversätta på franska. — 2) *F. ett ord*, gifva det fransk ändelse, likhet med orden i franska språket. — *Förfranskande*, n. 4. o. *Förfranskning*, f. 2.

FÖRFRISKA, förfri'sska, v. a. 1. Gifva friskt mod och friska krafter, gifva ökad lifsverksamhet (åt den, som känt sig hungrig, törstig, trött). *Vin, måttligt njutet, f-r både själ och kropp. F. sig med något.* — *Syn.* Vederqvicka, Uppfriska.

FÖRFRISKANDE, n. 4. Händelsen, omständigheten, att någon förfriskas.

FÖRFRISKNING, f. 2. 1) Se *Förfriskande.* — 2) Hvad som njutes, förtäres, för att dermed förfriska sig, eller hvad dertill är ämnadt eller tjenligt. *Taga sig f. En dryck vatten till f. Intaga, bjuda f-ar. Särskilt rum för f-ar.* — *Syn.* Rafraichissement.

FÖRFRYSA, förfry'sa, v. n. 3. (böjes som *Frysa*) Blifva skadad, förderfvad af köld. Brukas föga och aldrig om person. — Part. pass. *Förfrusen* nyttjas deremot äfv. om person, nästan adjektivt, och betyder: Alldeles stel af köld, t. ex.: *Jag har nu suttit så länge i kylan, att jag är alldeles f. En f. kroppslem*, som genom köld förlorat all lifsverksamhet. — *Förfrysning*, f. 2.

FÖRFRÅGA SIG, förfrå'ga, v. r. 1. På förhand genom frågor göra sig underrättad om något. Jfr. *Befråga sig. F. sig hos någon om en sak.* — Äfv. *Fråga sig fö're.*

FÖRFRÅGAN, f. sing. indef. o. FÖRFRÅGNING, f. 2. Fråga, framställd på förhand till en person, för att skaffa sig underrättelse angående något, som är i fråga, påtänkes, förehafves. *Göra en f. hos någon. Göra f-gar.*

FÖRFUSKA, förfùsska, v. a. 1. Genom vårdslöshet eller oskicklighet skämma bort något, som man har för händer. — *Förfuskande*, n. 4. o. *Förfuskning*, f. 2.

FÖRFÅNG, förfå'nng, n. 5. Skada, som tillfogas någon, genom ingrepp i dess rättigheter. *Göra, lida f. Göra någon f. i dess rättigheter. Utan att göra någon f. Mig, dig, honom till f.* — *Syn.* Se *Skada.*

FÖRFÅNGEN, förfå'nngänn, a. 2. neutr. — *et.* (om hästar) Styflemmad.

FÖRFÄA, förfä'a, v. a. 1. (fig.) Göra till ett fä, göra dum, rå, ohyfsad. — Nytt ord, brukadt nästan endast i skriftspråket.

FÖRFÄDER, fö'rfä'd'r, m. 3. pl. 1) Benämning på alla manspersoner, från hvilka någon i rätt uppstigande linie härstammar (med undantag af fadern, som icke bland Förfäder inberäknas). *Detta svärd hade han ärft ifrån sina f.* — 2) Säges äfv. om äldre generationer i hänseende till yngre. *Våra f., Svear och Göter.*

FÖRFÄKTA, förfä'ckta, v. a. 1. (egentl. *Fäkta för*) Med all ifver påstå. *F. en sats, sina rättigheter.* — *Syn.* Fäkta, kämpa, strida för, Försvara, Påstå, Yrka. — *Förfäktande*, n. 4.

FÖRFÄKTARE, m. 5. En, som förfäktar något. *En läras f.* — *Syn.* Försvarare.

FÖRFÄRA, förfä'ra, v. a. 1. I högsta grad förskräcka. *Hans blotta namn f-de fienden. Han lät sig ej f.* — *Syn.* Se *Förskräcka.* — *F-s*, v. d. Blifva ytterst förskräckt. *Alla f-des vid denna anblick.* — Part. akt. *Förfärande* brukas vanligtvis adjektivt, i samma mening som *Förfärlig.*

FÖRFÄRAN, f. sing. indef. (mindre brukl.) Se *Förfärelse.*

FÖRFÄRDIGA, förfä'rdiga, v. a. 1. Genom handarbete och med tillhjelp af vunnen konstfärdighet frambringa ett föremål, som tjenar antingen till nytta eller nöje. Säges isynnerhet om handtverkares arbeten och all slags handaslöjd, och kan icke användas om sådana arbeten, hvilka mer uteslutande tillhöra förståndet, t. ex. författande, o. s. v. *F. en rock, ett par byxor, ett par skor, ett bord, en sax*, o. s. v. — *Syn.* Se *Göra.* — *Förfärdigande*, n. 4.

FÖRFÄRDIGARE, m. 5. (föga brukl.) En, som förfärdigar. *Denna rockens f. är hr N.*

FÖRFÄRELSE, f. 3. Hög grad af förskräckelse. — *Syn.* Se *Förskräckelse.*

FÖRFÄRLIG, a. 2. 1) I hög grad förskräcklig. *F. menniska, händelse. Det är f-t att tänka på.* — *Syn.* Se *Förskräcklig.* — 2) Se *Faslig*, 2 o. 3.

FÖRFÄRLIGHET, f. 3. Egenskapen, att vara förfärlig.

FÖRFÖLJA, förfö'llja, v. a. 2. 1) Hastigt och ifrigt följa efter någon, i afsigt att uppnå, fånga, gripa, döda eller tillfoga kroppslig skada. *Vid skalljagt f. en flyende varg. F. fienden, sedan han blifvit besegrad i strid.* — *Syn.* Eftersätta, Efterjaga. — 2) (fig.) Genom ett fiendtligt uppförande beständigt oroa, plåga, för att tillfoga skada. *Den nye favoriten skall icke försumma att f. sina gamla ovänner. Välsigner dem, som eder f.*

FÖRFÖLJANDE, n. 4. Handlingen, då man förföljer; händelsen, omständigheten, att någon förföljes.

FÖRFÖLJARE, m. 5. Den, som förföljer. *Se der min f. Oskuldens f.* — För feminin nyttjas stundom *Förföljarinna* eller *Förföljerska*, f. 1.

FÖRFÖLJELSE, f. 3. Omständigheten, att någon beständigt är föremål för orättvisa och våldsamheter af en eller flera fiendtligt sinnade personer. *Vara ett mål för f. af de maktägande. Lida f. af någon. F-n emot de Kristna.*

FÖRFÖLJELSEANDA, f. sing. Benägenhet att förfölja ovänner eller olika tänkande.

FÖRFÖRA, förfö'ra, v. a. 2. 1) Förmå en menniska att begå något orätt, genom förespegling af handlingens obrottslighet och den fördel, man deraf kan draga. *F. någon till ett brott, till att begå ett brott. Låta sig f.* ell. *låta f. sig.* — *Syn.* Förleda, Vilseföra. — 2) *F. en qvinna,* beröfva henne dess oskuld. — *F. sig*, v. r. *F. sig på någon,* med handgripliga våldsamheter anfalla; äfv. göra ingrepp i ens rättigheter.

Anm. Den, som *Förföres*, är mer eller mindre okunnig om det straffbara i sin handling; den, som *Förledes*, känner det väl, men lockas genom exempel eller af tillfället.

FÖRFÖRANDE, n. 4. Handlingen, då man förför; händelsen, omständigheten, att någon förföres. — *Part. akt.*, brukadt äfv. som adjektiv. Se *Förförisk.*

FÖRFÖRARE, m. 5. o. — **ARINNA**, f. 1. 1) Den, som förfört någon. *Se der hennes f-e, hans f-arinna.* — 2) En, som gjort sig känd för att förföra eller vilja förföra (begge bem.). *Det är en f.* — *Syn.* Förledare, —arinna.

FÖRFÖRDELA, fö'rfördéla, v. a. 1. (t. *vervortheilen*) 1) Göra någon orätt; tillfoga oförrätt. — *Syn.* Förorätta, Förnärma. — 2) Se *Förolämpa.* — *Förfördelande*, n. 4.

FÖRFÖRELSE, f. 3. 1) Handlingen, hvarigenom man förför. *Använda f.* — 2) Hvad som hos person eller sak är egnadt att bidraga till någons förförande. *Man bör undfly f-rna. Rikedomens, maktens, kärlekens f-r.* — *Syn.* Lockelse, Retelse.

FÖRFÖRERSKA, f. 1. 1) Qvinna, som förfört någon. — 2) (allmännare) Förförisk, tjusande, retande qvinna. — *Syn.* Förtjuserska, Förtrollerska, Tjusande engel.

FÖRFÖRISK, förfö'rissk, a. 2. Egnad att förföra, som lätt kan förföra. *En f. qvinna. F-a behag. F. blick. F-t leende, smålöje.* — *Syn.* Förledande, Retande, Tjusande, Förtrollande.

FÖRGADDRING, förgàddrinng, f. 2. (milit.) Tecken med trumma eller trumpet, att soldaterne skola samla sig.

FÖRGALLRA, fö'rgállra, v. a. 1. (mindre brukl.) Sätta galler för. *F. ett fönster.*

FÖRGALLRANDE, n. 4. Handlingen, då man förgallrar eller något förgallras.

FÖRGALLRING, f. 2. 1) Se *Förgallrande.* — 2) Galler, som blifvit satt framför något.

FÖRGAPA SIG, förgàpa, v. r. 1. (fam.) *F. sig på,* falla i gapande beundran vid åsynen af något. *F. sig i någon,* förälska sig i någon. — Ordet är bildadt efter det tyska *sich vergaffen.*

FÖRGIFNING, f. 2. Handlingen, då man förgifver; händelsen, omständigheten, att någon förgifves eller blifvit förgifven.

FÖRGIFT, förji'vvt, n. 3. 1) Hvarje ämne, som, intaget eller användt huru som helst på en lefvande kropp, verkar förstörande på lifsförrättningarna. *Ett fint, långsamt dödande, dödligt f. Gifva intaga f.* — I plur. brukas vanligen *Gifter.* — 2) Säges hyperboliskt om alla för helsan mycket skadliga ämnen. *Sött, surt är f. för honom. Skämda födoämnen äro f. för kroppen.* — 3) (fig.) *a*) För själ och hjerta förderflig lära, skrift, tal. *En osedlig roman är ett f. för oskulden.* — *b*) Säges äfv. om allt hvad, som verkar skadligt, förderfligt på ens lefnads lycka. *Kärleken är ofta ett farligt f.* — *Syn.* (för alla bem.) Gift, (för bem. 1 stundom) Etter.

FÖRGIFTA, förji'ffta, v. a. 1. 1) (med sak till objekt): *a*) Bibringa, meddela giftiga egenskaper. *F. mat, dryck. F. ett luder. F. pilar.* — *b*) (fig.) *α*) Göra för helsan skadlig, förderflig. *F. maten med helsande kryddor. F. luften med skadliga dunster.* — *β*) Förbittra. *Detta olyckliga förhållande f-de all glädje för honom, hela hans återstående lif.* — *γ*) (i andlig mening) Förderfva, gifva för själ, bildning och seder förderfliga egenskaper. *Jesuiterne f. religionen. Sinlighet och vällust f. sinnena.* — 2) (med person till objekt) *a*) Ingifva förgift. *Han blef f-d, men man lyckades att rädda honom.* — *b*) Döda med förgift. *F. råttor. Huru dog han? Han dog f-d.* — *c*) (fig. hyperboliskt och ofta skämtv.) Gifva någonting skadligt att äta eller dricka. *Vill du då alldeles f. mig med läckerheter?* — *Syn.* (för bem. 2, *a*, *b*, *c*) Förgifva. — *d*) (fig. i andlig mening) Bibringa förderfliga läror, idéer, grundsatser. *Han har blifvit f-d af den nyare sinlighetsfilosofien.* — *Förgiftande*, n. 4. o. *Förgiftning*, f. 2.

FÖRGIFTARE, m. 5. — **TERSKA**, f. 1. 1) Den, som förgiftat någon eller något. — 2) Den, som misstänkes för eller blifvit öfverbevist om att hafva tagit lifvet af flera menniskor genom förgift.

FÖRGIFTIG, a. 2. Se *Giftig.*

FÖRGIFVA, förji'va, v. a. 3. (böjes som *Gifva*) Se *Förgifta*, 2, *a*, *b* o. *c*. — *Förgifvande*, n. 4.

FÖRGJORD, förjórd, a. 2. (egentl. part. pass. af *Förgöra*) Som genom hexeri, trolleri blifvit alldeles förderfvad, beröfvad sitt förnuft eller i elak afsigt förvandlad. *Det är alldeles f-t. Jag tror, det är f-t. Han är alldeles f.* — *Syn.* Förhexad, Förtrollad, Besatt.

FÖRGLASA, förglàsa, v. a. 1. Förvandla i glas. — *Förglasning*, f. 2.

FÖRGLESA, förglèsa, v. a. 1. (föga brukl.) Göra gles. — *Förglesande*, n. 4. o. *Förglesning*, f. 2.

FÖRGLÖMMA, förglö'mma, v. a. 2. Se *Glömma.* — *Förglömmande*, n. 4.

FÖRGRAF, fö'rgráv, f. 2. pl. —*grafvar.* (fortif.) Graf, som anlägges framför den vanliga grafven.

FÖRGRENA SIG, förgrèna, v. r. 1. 1) (om träd) Utgå i grenar. — 2) (fig.) Sprida sig i grenar åt flera håll.

FÖRGRENING, f. 2. 1) Omständigheten, att något förgrenar sig. — 2) (mål.) Trädens grenar och qvistar, med afseende på deras olika natur att växa raka, krokiga eller bugtiga.

FÖRGRIPA SIG, förgri'pa, v. r. 3. (böjes som *Gripa*) *F. sig på någon,* föröfva våld emot eller smäda, lasta en af lagarna fridlyst eller vördnadsvärd person. *F. sig på majestätet, på en Herrans tjenare. F. sig på något,* göra våldsverkan derpå. *F. sig på en kassa,* tillgripa medel ur en kassa, den man förvaltar. *F. sig emot lagarna,* begå lagbrott.

FÖRGRIPELSE, f. 3. Angrepp i ord eller gerning på en af lagarna fridlyst eller vördnadsvärd person. — *Syn.* Se *Våld* och *Förolämpning.*

FÖRGRIPLIG, a. 2. Som innefattar, innebär en förgripelse. *F. handling. F-t ord.* — *Syn.* Kränkande, Anstötlig, Sårande, Förnärmande, Förolämpande. — *Förgriplighet,* f. 3.

FÖRGRUND, fö'rgrünnd, m. 3. Den del af en tafla, af ett landskap, en scen, som är närmast ögat. Nytt ord, bildadt efter det tyska *Vordergrund.* — *Motsats:* Bakgrund (Fond).

FÖRGRYMMA SIG, förgry'mma, v. r. 1. (bibl. o. äfv. i skämtsam stil) Blifva ytterst vred, förtörnad. *Herren f-de sig i sin vrede.* — *Syn.* Se *Vredgas.*

FÖRGRÅTEN, förgrå'tänn, a. 2. neutr. — *et.* Som gråtit så mycket, att ögonen ej mer hafva några tårar qvar; förstörd till utseendet af gråt.

FÖRGUDA, förgùda, v. a. 1. 1) (om Greker och Romare) Försätta bland gudarnes antal. *Augustus blef f-d af Romarne, Herakles af Hellenerna.* — 2) (fig.) Älska, dyrka någon, som vore det en gud. *Han älskar henne icke, han f-r henne.* — *Syn.* Dyrka, Tillbedja. — *Förgudande,* n. 4. o. *Förgudning,* f. 2.

FÖRGYLLA, förjy'lla, v. a. 2. 1) Med en tunn skifva af guld öfverdraga arbeten af silfver eller oädla metaller. — 2) (hattm.) Gifva sämre hattar ett öfverdrag af bäfverhår eller andra fina hår, för att till det yttre göra dem lika kastorhattarna. — 3) (fig.) Gifva vackert sken åt något, som i sig sjelft är klandervärdt; sätta vacker färg på något. *F. upp,* genom yttre putsning gifva vackert utseende åt något gammalt, nött, söndrigt eller fult.

FÖRGYLLANDE, n. 4. Förfarandet, då man förgyller; omständigheten, att något förgylles.

FÖRGYLLARE, m. 5. En, som förgyller, gör yrke af att förgylla. — Brukas äfv. någon gång i fig. mening, skämtvis eller sarkastiskt, och bildar då äfven sammansättningen Hofförgyllare.

FÖRGYLLNING, f. 2. 1) Se *Förgyllande.* — 2) Den yta af guld, som blifvit påsatt arbeten af silfver eller oädel metall. *Äkta, oäkta f.* — 3) (i plur.) Prydnader, ornamenter, som blifvit förgyllda. *Ljuskronor och f-ar gifva glans åt ett rum.* — 4) (fig.) Vackert sken, som man gifver en i sig sjelf lastvärd, dålig sak.

FÖRGYLLNINGSKNIF, m. 2. pl. — *knifvar* eller

FÖRGYLLNINGSSPADE, m. 2. pl. — *spadar.* Litet knif- eller spadformigt verktyg, som vid förgyllning begagnas.

FÖRGÅ, förgå', v. n. 3. (böjes som *Gå*) 1) (om tid) Gå till ända, gå förbi. *Den utsatta tiden hade knappt f-tt, innan* .... — *Syn.* Se *Förflyta.* — 2) Upphöra. *Tålamodet höll på att f. mig. Hågen att läsa har alldeles f-tt honom,* han har förlorat all håg att läsa. — *F. sig,* v. r. I ord eller handling tillåta sig något för en annan förnärmande; förolämpa någon, med glömska af den aktning, vördnad, man är honom skyldig. *F. sig af vrede, af öfverilning emot någon. I hettan kan man lätt f. sig.* — *Syn.* Glömma sig, Fela, Bryta, Förlöpa sig, Förbugga sig, Förplumpa sig, Förgripa sig. — *F-s,* v. d. 1) (om fartyg) Förolyckas. *Skeppet f-gicks med man och gods.* — 2) (om menniskor) *a)* Omkomma. *De f-gingos af hunger och elände.* — *b)* (fig.) Lida ytterligt af någonting. *Det är så hett, att jag f. Gif mig litet vatten; jag f. af törst. F. i smuls. F. af smärta, af sorg.* — *Syn.* Se *Dö.* — *Förgången,* part. pret. Som förgått. Brukas stundom nästan adjektivt med samma betydelse som Förfluten.

FÖRGÅR, fö'rrgår. *I f.,* adverbialt uttryck, som betyder: Dagen näst före gårdagen, t. ex.: *Han kom i f.* — *F.* kan äfven ingå i åtskilliga för tillfället bildade sammansättningar, hvilka då alltid antaga bestämd form, t. ex.: *F-skalaset, -sspektaklet,* o. s. v.

FÖRGÅRD, fö'rgå'rd, m. 2. 1) Gård framför ingången till en större byggnad. *F-en till Jerusalems tempel.* — 2) (anat.) Litet rum i örat, bakom trumhålan, och dit en liten öppning leder, på hvilken stigbygeln sitter.

FÖRGÄFVES, förjä'väss, adv. Utan framgång, utan nytta. *F. bemöda sig om något. Arbeta f. Jag har gråtit, jag har bedt, men f.* — *Syn.* Se *Fruktlöst.*

FÖRGÄNGELSE, förjä'nng'lse, f. sing. 1) En lefvande kropps öfvergående till död; organismens upplösning. *Vi äro alla hemfallne till f. F-ns mask gnager på honom.* — *Syn.* Död, Förstörelse, Upplösning, Tillintetgörelse. — 2) En organiserad kropps tillstånd efter dess upplösning genom döden. *I går ännu bland de lefvandes antal, är hon i dag hemfallen åt f-n. Sjunken i f-ns och den eviga hvilans famn.* — *Syn.* Död.

FÖRGÄNGLIG, a. 2. 1) Underkastad förgängelse. *Menniskan är f.* — *Syn.* Dödlig. — 2) (om ting) Förstörelse underkastad, ovaraktig. *Allting är f-t här i verlden.*

FÖRGÄNGLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara förgänglig (i begge bem.). *Menniskans f. Alla lefvande varelsers, alla menniskoverks f.* — 2) (i kyrklig o. retorisk stil) Denna verlden, detta lifvet (såsom varande förgängliga). Brukas så endast i bestämd form. *I f-en hafve vi aldrig att hoppas någon varaktig glädje.*

FÖRGÄTA, förjä'ta, v. a. 3. Ind. pres. sing. *Förgäter;* pl. *Förgäta.* Impf. sing. *Förgat;* pl. *Förgåto.* Imper. sing. *Förgät;* pl. *Förgäten.* Konj. impf. *Förgåte.* Sup. *Förgätit.* Part. akt. *Förgätande;* part. pass. *Förgäten.* (Uti impf. föråldradt.) Glömma (person, hvad som händt eller hvad man skulle göra, men säges icke väl i fråga om hvad man lärt, i minnet inöfvat). *F. en vän. F-gät mig icke. Jag har alldeles f-ätit den händelsen, huru det gick till. Det f-ter jag aldrig. Jag har f-tit att fråga, huru det står till med Ludvig.* — Ordet, bildadt af det gamla verbet *Gæta,* omtala, erinra, brukas både i tal- och skriftspråket allmänt, dock i det egentliga folkspråket sällan. Jfr. *Glömma.*

FÖRGÄTENHET, f. 3. Se *Glömska* (bem. 1).

FÖRGÄT-MIG-EJ, f. 3. (bot.) Mångårig växt, med små vackra ljusblå blommor, allmän på något fuktiga ängar och gräsvallar. Myosotis scorpioides. Kallas äfv. Aja mej, Fiskögon, Fans ögon.

FÖRGÖRA, förjö'ra, v. a. 2. (böjes som *Göra*) 1) Genom trollmedel förderfva, göra oduglig, beröfva vettet, förvända. Nyttjas i denna bem. mindre ofta, utom i part. pass. *Förgjord.* — *Syn.* Se *Förtrolla.* — 2) Taga lifvet af någon genom trollmedel, förgift eller hemliga konster. *F. någon med förgift. F. ett foster,* se *Fördrifva (foster).* — *Syn.* Se *Döda.* — 3) (fig.) Bringa på fall, i förderf. — *Syn.* Förderfva, Ruinera, Förstöra. — *F. sig,* v. r. Taga lifvet af sig. — *Förgörande,* n. 4.

FÖRHALA, förhàla, v. a. 1. 1) (sjöt.) Medelst

varpning förflytta ett fartyg ifrån ett ställe till ett annat, i hamn eller flod. — 2) (fig.) *F. tiden*, draga ut på tiden, söka att vinna tid. Neutralt säges äfv. *F. med något*. — *Förhalande*, n. 4.

FÖRHAND, fö'rhånnd, f. sing. indef. 1) (i kortspel) *Hafva f., sitta i f.*, säges om den, som vid kortens gifning fått första kortet och således vid spelningen äger att först slå ut. — 2) (sjöt.) *Vara i f.*, vid balning af ett tåg vara närmast blocket eller lasten. — *På f., I f.*, adverbiala uttryck, som betyda: Förut. *Jag säger dig på (i) f., att det misslyckas.*

FÖRHAND, förhånnd, FÖRHANDEN, förhånnd'n, adv. Se *För handen* (under *Hand*).

FÖRHANDLA, fö'rhånndla, v. a. 1. Hafva före (öfverläggningsämnen, vid sammankomster, möten, o. s. v.). Brukas icke gerna utom i passiv, t. ex.: *Hvad der f-des, är ännu en hemlighet.* — Nytt ord, bildadt efter det tyska *verhandeln*, och brukadt endast i politisk och litterär stil.

FÖRHANDLA SIG, förhånndla, v. r. 1. (föga brukl.) Göra en oklok handel, hvarigenom man blir mycket lidande.

FÖRHANDLING, fö'rhånndlinng, f. 2. Hvad som vid en sammankomst o. s. v. blifvit förhandladt. Nytt ord; brukas endast i plur., är lånadt ifrån det tyska *Verhandlung*, och förekommer endast i politisk och litterär stil. *Utgifva en berättelse om f-arna vid ett möte.*

FÖRHASTA, förhåssta, v. a. 1. Allt för mycket hasta, brådska med något. Brukas aktivt mindre ofta, utom i uttrycket: *F. sitt omdöme*, döma för tidigt, innan man hunnit riktigt undersöka. — *F. sig*, v. r. Hasta allt för mycket, göra sig för brådt. *Man bör aldrig f. sig i något.* — *Syn.* Öfverila sig. — *F-d*, part pass. Som skett, gjorts för brådt. Brukas ofta nästan adjektivt, i bem. af: Oöfverlagd, obetänkt, obetänksam, t. ex.: *Ett f-t ord, yttrande.* — *Syn.* Öfverilad.

FÖRHASTANDE, n. 4. Handlingen, då man förhastar eller något blifvit förhastadt. *Det skedde af f.* — 2) Obetänksamhet i ord ell. handling. *Det ordet var blott ett f. af honom.* — *Syn.* Öfverilning.

FÖRHATA, förhåta, v. a. 1. I hög grad hata. Brukas mest i passiv, helst i particip, t. ex.: *Göra sig f-d af någon*, ofta nästan adjektivt, t. ex.: *En f. person, sak.* — *Syn.* Se *Hata*.

FÖRHATLIG, förhåtligg, a. 2. 1) Som förtjenar att hatas. *Göra sig f. för någon. Kristiern Tyrann, f. i åminnelse.* — 2) Som hatas, är föremål för hat. *All slags falskhet är mig f.* — *Förhatlighet*, f. 3.

FÖRHEMLIGA, förhèmmliga, v. a. 1. (mindre brukl.) Göra hemlighet af, hålla hemlig. — *Förhemligande*, n. 4.

FÖRHERRLIGA, förhä'rrligga, v. a. 1. (nytt ord af t. *verherrlichen*) Göra herrlig, ärofull. *F. sitt namn, sitt minne. Denna hjeltebragd f-de honom både för samtid och efterkommande. F. Guds namn*, göra det prisadt och äradt. *Gud f-r sina utvalda*, gifver dem delaktighet af sin herrlighet, d. v. s. af den himmelska glädjen. — *Förherrligande*, n. 4. [- härliga.]

FÖRHERRSKANDE, fö'rhä'rrskannde, a. 1. Som företrädesvis är rådande. — Nytt ord, bildadt efter det tyska *vorherrschend* och brukligt i litterär stil. [- hersk —.]

FÖRHETSA SIG, förhèttsa, v. r. 1. Blifva het, ifrig (under loppet af ett samtal, vid en disput, o. s. v.). *Han f-r sig lätt, om man motsäger honom.* — *Syn.* Se *Vredgas*.

FÖRHEXA, förhä'cksa, v. a. 1. 1) Genom trollmedel förderfva, göra oduglig, beröfva vettet, förvända, förvandla. — 2) (fig.) Göra galen af kärlek. *Hennes vackra ögon hafva f-t honom.* — *Syn.* (för begge bem.) *Förtrolla*. — Part. pass. *F-d* brukas ofta adjektivt i samma mening som *Förgjord* (se d. o.). [- häxa.]

FÖRHINDER, förhi'nnd'r, n. 3. Se *Hinder*, hvilket är det allmännare uttrycket. *Förhinder* brukas dock nästan uteslutande, när fråga är om något, som förorsakar, att man ej på sagdan tid eller på bjudning, kallelse kan infinna sig på ett ställe, helst i lagstil. *Jag var i går bjuden på bröllop, men fick f. Han har fått laga f., så att han ej kunnat inställa sig för domstolen.* — *Syn.* Se *Hinder*.

FÖRHINDRA, förhi'nndra, v. a. 1. Se *Hindra*. — *Förhindrande*, n. 4.

FÖRHISNA SIG, förhi'sna, v. r. 1. (fam.) Betagas af yttersta häpenhet, förundran. *F. sig öfver något. Jag f-de mig; så glupskt åt han.* — *Syn.* Se *Förhäpna sig*.

FÖRHJELPA, förjä'llpa, v. a. 2. o. 3. (böjes som *Hjelpa;* brukas i impf. mest efter 2 konj.). *F. en till något*, hjelpa honom att erhålla, vinna något. *Han har f-hulpit mig till en syssla. Han f-lpte honom till audiens.* — *Syn.* Vara behjelplig till. — *Förhjelpande*, n. 4.

FÖRHOPPAS, förhå'ppass, v. d. 1. Se *Hoppas*. Åtföljes alltid af *att* med verb i infinitiv eller finit modus, och nyttjas endast i det högtidligare språket eller i en ton af värdighet, myndighet, o. s. v. *Vi skole f-s, att Gud nådeligen behagat upptaga hans själ i sitt sköte. Jag f. att slippa höra talas derom. Jag f., att ni hädanefter låter mig vara i ro.* — *Syn.* Se *Hoppas*.

FÖRHOPPNING, f. 2. Se *Hopp*, II. Tillhör det mera städade, finare språket; okändt för det egentliga folkspråket. *Hysa den f. att lyckas. Jag har, närer, hyser den glada f., att ni en gång fägnar mig med ett besök.* — *Syn.* Se *Hopp*.

FÖRHUD, fö'rhúd, f. 2. 1) (i allmänhet) Yttre hud. — 2) (anat.) Ett slags dubbelhud, som betäcker ållonet på manslemmen. — 3) (bibl.) Oomskuret tillstånd.

FÖRHUGGA, förhùgga, v. a. 3. (böjes som *Hugga*) Stänga, spärra tillgången till ett ställe eller en väg genom fällning af träd. Brukas föga. — *F. sig*, v. r. 1) Hugga miste, göra misshugg. Äfv. i denna bem. mindre brukligt. — 2) (fig. fam.) Misstaga sig, förgå sig (af oförstånd eller tanklöshet). — *Syn.* Se *Förgå sig*.

FÖRHUGGNING, f. 2. En mängd fällda träd, större och mindre, korsvis lagda öfver hvarandra, för att stänga vägen för fienden.

FÖRHUNGRA, förhùnngra, v. n. 1. 1) Dö af hunger. — *Syn.* Ihjelhungra. — 2) (fig.) Lida svår hunger. — *Förhungrande*, n. 4.

FÖRHUS, fö'rhús, n. 5. 1) Hus, som är beläget framför en eller flera andra byggnader. — 2) Stort yttre rum i en större byggnad, som ligger närmast porten och hvarifrån dörrar leda till det eller de egentliga rummen. Förekommer i bibeln. *F-et i templet.* Brukas numera icke. — *Syn.* Förstuga, Vestibul.

FÖRHYDA, förhy'da, v. a. 2. (Impf. *Förhydde*. Sup. *Förhydt*.) Bekläda ett fartygs botten

med tunna plåtar af koppar eller marinmetall, för att skydda den för röta och mask.

FÖRHYDNING, f. 2. 1) Bottnens på ett fartyg beklädande med plåtar af koppar eller marinmetall. — 2) Sjelfva beklädningen, som utgöres af dessa plåtar.

FÖRHYDNINGSPAPP, n. 5. Papp, som tjäradt brukas till underlag under förhydningen på fartyg.

FÖRHYRA, förhy'ra, v. a. 2. *F. ett fartyg*, på viss tid emot en viss öfverenskommen penningsumma betinga sig nyttjande rätten dertill. *F. en sjöman*, på viss tid emot vissa öfverenskomna vilkor antaga en person till förrättning af arbete på ett fartyg. — *Förhyrande*, n. 4. o. *Förhyrning*, f. 2.

FÖRHÅLLA, fö'rhå'lla, v. a. 3. I. (böjes som *Hålla*) Hålla något framför. — Äfv. och brukligare *Hålla fö'r*.

FÖRHÅLLA, förhå'lla, v. a. 3. II. (böjes som *Hålla*) 1) Undanhålla. *F. någon dess lön*, ej vilja utbetala den. — 2) (föråldr.) Göra hemlighet af. *Jag vill eder icke f., att* .... — *Syn*. Se *Dölja*. — 3) (föga brukl.) Återhålla. *F. urinen, sitt vatten. F. sanningen.* — *F. sig*, v. r. 1) (om person) *a*) Uppföra sig, bete sig. *F. sig väl, illa, tappert, oförvilligt. Han har f-llit sig ganska illa emot sin välgörare. Jag vet icke, huru jag skall f. mig i den saken.* — *Syn*. Se *Uppföra sig, Förfara*. — *b*) Säges om kroppar, med afseende på deras företeelser vid kemiska processer, o. s. v. *Huru f-ller sig guldet i elden?* — 2) (om sak) *a*) Vara i ett visst tillstånd, af viss beskaffenhet. *Huru f-ller sig sjukdomen? Så f-ller sig saken, så f-ller det sig med den saken. Säg mig, huru det f-ller sig. Det f-ller sig så olika, än så och än så.* — *Syn*. Vara beskaffad. — *b*) (mat.) Säges om en storhet med afseende på det förhållande (bem. 5), hon har till en annan. *Ett f-ller sig till två som två till fyra. Höjden f-ller sig till bredden som två till ett.* — *Syn*. Hafva proportion.

FÖRHÅLLANDE, fö'rhå'llannde, n. 4. I. Handlingen, då man förhåller (I) eller något förhålles.

FÖRHÅLLANDE, förhå'llannde, n. 4. II. 1) Handlingen, då man förhåller (II) eller något förhålles: *a*) Undanhållande. *Lönens f. för någon.* — *b*) Fördöljande, förtigande. *Sanningens f.* — *c*) Återhållande. *Urinens f.* — 2) (om person) Uppförande, sätt att gå till väga. *Hans f. mot sin välgörare, i denna sak, kan på intet vis ursäktas.* Ingår i sammansättningen Välförhållande. — *Syn*. Se *Uppförande, Förfarande*. — 3) Beskaffenhet, tillstånd; vissa ifrågavarande omständigheters beskaffenhet, skick. *Sakens f. är i korthet det, att .... Allt efter sakens f. Så är f-t med den saken, dermed. Sådant är verkliga f-t. Det är ej f-t här.* — *Syn*. Förevettande. — 4) Sättet, huru ett ämne förhåller sig t. ex. vid en kemisk process, o. s. v. *Metallens f. i elden.* — 5) (mat.) Den enas af tvenne likartade storheter omedelbara bestämmande af den andra. *F-t emellan två och tre. F-t emellan höjden och bredden är som 3 till 2. Aritmetiskt f*, skilnaden emellan tvenne tal, t. ex. det aritmetiska förhållandet emellan 5 och 7 är 2. *Geometriskt f.*, qvoten af tvenne tal, t. ex. det geometriska förhållandet emellan 12 och 3 är 4. — 6) Den mer eller mindre noggranna öfverensstämmelsen emellan de särskilta delarna utaf ett arbete, ett helt. *Det är intet f. mellan massan och delarna utaf denna byggnad. Stilen är icke i f. till ämnet.* — *Syn*. Proportion. — 7) Det sammanhang, som äger rum mellan tvenne personer eller saker, dem man betraktar tillsammans i ömsesidigt hänseende till hvarandra. *F-t emellan far och son, tjenare och husbonde. Statens f. till enskilta medborgare.* — *Syn*. Relation. — 8) Förbindelse mellan personer. *Jag står uti intet f. till honom. Stå i godt f. till någon. F-t dem emellan är ganska godt.* — Bildar sammansättningarna Affärsförhållande, Vänskapsförhållande, m. fl. — *Syn*. Relation. — *I f. till*, adverbialt talesätt. I jemförelse med, i mån af. *I f. till sin ålder har han redan goda kunskaper. Man betalar honom i f. till hans arbete.* — *Syn*. Efter, Enligt, I proportion, I mån af.

FÖRHÅLLNING, förhå'llninng, f. 2. (af *Förhålla*, II) 1) Undanhållande. *Lönens f. för någon.* — 2) Återhållning. *Urinens f.* — 3) (i några sammansättningar) Förhållande (bem. 4).

FÖRHÅLLNINGSORDER, m. 5. Order, befallning, huru någon skall förhålla sig i något visst fall. — *Syn*. Instruktion, Föreskrift. [—ordre.]

FÖRHÅLLNINGSREGEL, f. 1. pl. — *reglor*. Gifvet rättesnöre i fråga om det sätt, hvarpå någon bör förhålla sig i ett visst afseende.

FÖRHÅNA, förhå'na, v. a. 1. I hög grad håna (se d. o.). *F. någon för en sak.* — *Syn*. Se *Begabba*. — *Förhånande*, n. 4.

FÖRHÄDA, förhä'da, v. a. 1. (föga brukl.) I hög grad häda. — *Syn*. Se *Begabba*. — *Förhädande*, n. 4.

FÖRHÄFVA SIG, förhä'va, v. r. Högmodas. *F. sig öfver något. F. sig öfver någon*, af högmod anse någon med förakt, se honom öfver axeln. — *Syn*. Se *Högmodas*.

FÖRHÄNGE, fö'rhä'nnge, n. 4. Stycke tyg eller annat tunt och mjukt ämne, som till betäckning hänges framför något. Man har sålunda Sängförhängen (sänggardiner), Fönsterförhängen (fönstergardiner), Dörrförhängen och Teaterförhängen (Ridåer).

FÖRHÄPNA SIG, förhä'pna, v. r. 1. Blifva alldeles betagen af häpnad. *F. sig öfver något, vid åsynen af något.* — *Syn*. Förhisna sig, Förfasa sig, Förkorsa sig.

FÖRHÄRDA, förhä'rda, v. a. 1. Göra alldeles hård. Brukas endast i figurlig mening. *F. sitt hjerta*, se *F. sig*. — *Syn*. Förstocka. — *F. sig*, v. r. (fig.) Vara och förblifva alldeles obeveklig, obotfärdig; ej låta omvända sig. — *Syn*. Förstocka sig. — Part. pass. *F-d* brukas ofta nästan adjektivt, t. ex.: *En f. bof, syndare.* — *Syn*. Förstockad, Obotfärdig. — *Förhärdande*, n. 4.

FÖRHÄRDELSE, f. 3. Förhärdadt själstillstånd. Förekommer mest i biblisk och kyrklig stil. — *Syn*. Förstockelse, Obotfärdighet.

FÖRHÄRJA, förhä'rrja, v. a. 1. Härja i grund, helt och hållet. *F. fiendens land. Gräshoppor hafva f-t en stor del af landet.* — *Syn*. Se *Härja*. — *Förhärjande*, n. 4.

FÖRHÄRJARE, m. 5. En, som förhärjar.

FÖRHÄRJELSE, f. 3. och

FÖRHÄRJNING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom något förhärjas. *Landets f. af fienden.* — 2) Förhärjadt tillstånd. *Se, hvilken f. löfmaskarne anstäIlt!*

FÖRHÄRLIGA, m. fl., se *Förherrliga*, m. fl.

FÖRHÄST, fö'rhä'sst, m. 2. Häst, som i anspann är förspänd främst.

FÖRHÄXA, se *Förhexa.*

FÖRHÖJA, förhö'ja, v. a. 2. Göra högre. Säges icke gerna i fysisk mening; man brukar då hellre: Höja. *F. smaken, värdet, njutningen af något. Behagen f. skönheten. F. priset på en vara* (bättre *Höja*). — *Syn.* Se *Öka.*

FÖRHÖJANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förhöjes.

FÖRHÖJNING, f. 2. 1) Se *Förhöjande.* — 2) Hvad som blifvit tillagdt, att förhöja något. *F-en i smaken är ganska märkbar. F-en i priset är två skilling.* — *Syn.* Tillökning. — 3) Upphöjdt ställe. Man säger vanligare Upphöjning.

FÖRHÖLJA, förhö'llja, v. a. 2. (föga brukl.) Se *Hölja, Öfverhölja.* — *Förhöljande*, n. 4.

FÖRHÖR, förhö'r, n. 5. 1) Handlingen, då man förhör. *Anställa f. med skolgossar, lärlingar, vittnen. Taga i f.*, förhöra en anklagad; äfv. enskilt befråga någon, för att utröna, om han gjort sig skyldig till eller är delaktig i fel, förseelse, o. s. v. — Bildar sammansättningarna: Skol-, Läs-, Vittnesförhör. — *Syn.* Förhörande, Examen. — 2) (jäg.) *Gå ut på f.*, säges om jägare, som på afton eller morgon, då rapphönsen locka hvarandra, går ut, för att göra sig underrättad, hvar de uppehålla sig.

FÖRHÖRA, förhö'ra, v. a. 2. 1) Genom frågor till någon undersöka, om han äger de kunskaper, som erfordras för afläggandet af ett lärdomsprof eller för en befattning, som sökes; äfv. genom frågor undersöka, om en lärjunge riktigt lärt sig ett visst föresatt pensum, o. s. v. *F. någon i student-, i prest-, i kansli-, i officersexamen. F. en skolgosse, om han kan sin lexa.* — *Syn.* Examinera. — 2) *F. en anklagad*, genom spörsmål söka utleta, huruvida han är skyldig eller icke. *F. vittnen*, låta dem afgifva vittnesmål. — *Syn.* Höra.

FÖRHÖRANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon förhöres.

FÖRIFRAN, föri'vrann, f. sing. indef. Händelsen, att någon förifrar sig. — *Syn.* Förhetsande.

FÖRIFRAS, v. d. o. (mera brukl.) **FÖRIFRA SIG**, v. r. 1. Råka uti ifver, blifva het (i tal, samtal). *F-a dig ej, min vän; låtom oss tala helt lugnt om saken.* — *Syn.* Förhetsa sig, Fatta eld, humör. Se äfv. *Vredgas.*

FÖRIFRÅN, fö'rifrå'n, adv. (sjöf.) Från fören ell. från den sidan, hvaråt fören är på ett fartyg.

FÖRINTA, föri'nnta, v. a. 1. Se *Tillintetgöra.* — Nytt ord, bildadt i likhet med det tyska *vernichten*, och brukligt mest i litterär och filosofisk stil. — *Förintande*, n. 4.

FÖRINTELSE, f. 3. 1) Verkningen, hvarigenom någon eller något förintas. — 2) Sjelfva tillståndet, som deraf uppkommer. *Tro ej, att i grafven f-n herrskar!* — *Syn.* Tillintetgörelse.

FÖRIRRA SIG, föri'rra, v. r. 1. Komma vilse. Brukas både i egentlig och fig. mening, i högre stil. *Han f-de sig i skogen. F. sig i drömmar om ett tusenårigt rike, om det Nya Jerusalem.* — *Syn.* Förvilla sig, Villa sig, Gå, komma vilse.

FÖRJAGA, förjåga, v. a. 1. Säges i samma mening som Bortdrifva, Fördrifva, men med starkare uttryck än dessa ord. *F. fienden ur landet. F. sorgen, bekymren. F. en nedslående tanke.* — *Syn.* Se *Bortdrifva* (1 o. 2). — *Förjagande*, n. 4. o. (mindre brukl.) *Förjagning*, f. 2.

FÖRJYNGNING, förjy'ngningg, f. 2. (artil.) Affall på en kanon (t. ex. framför tapparna eller från en fris).

FÖRKALKA, förkållka, v. a. 1. (gam. kem.) Se *Kalcinera.* — *Förkalkning*, f. 2.

FÖRKAST, fö'rkåsst, n. 5. Första kastet (t. ex. i kägelspel). *Hafva f-et.*

FÖRKASTA, förkåssta, v. a. 1. Icke mottaga, antaga, godkänna något, såsom varande odugligt, skadligt, otillfredsställande, ofullkomligt. *F. ett tillbud, ett anbud, ett förslag, en plan, en lag, ett gifvet råd.* — *Syn.* Se *Ogilla.* — *F. sig*, v. r. 1) Kasta fel (t. ex. vid kägelslagning). — 2) (i kortspel) Kasta ett kort, som man ej bade bort kasta; kasta oklokt.

FÖRKASTANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förkastas.

FÖRKASTELIG, se *Förkastlig.*

FÖRKASTELSE, f. 3. 1) Förkastande. *F. af goda råd.* — *Syn.* Förkastande, Förkastning. — 2) Förkastlighet i seder, sedeförderf. *F-en hos denna folkklass har stigit till en beklagansvärd höjd.* — 3) (teol.) *F-n*, Guds af evighet fattade beslut, att ifrån den eviga saligheten utesluta alla de menniskor, som icke med en sann och lefvande tro omfatta nåden i Christo.

FÖRKASTELSEDOM, m. 2. 1) (teol.) Guds af evighet fällda dom, hvarigenom han ifrån den eviga saligheten utesluter alla de menniskor, som icke med en sann och lefvande tro omfatta nåden i Christo. — 2) Dom, utslag af en andlig myndighet, hvarigenom en lära, en skrift o. s. v. förklaras stridande mot religionen. *Kyrkomötet, påfven uttalade sin f. öfver denna lära, skrift.* — 3) (enskilt) Förklaring, att man ogillar, förkastar något.

FÖRKASTLIG, a. 2. 1) Som bör förkastas, ogillas. *En f. lära. F-a grundsatser.* — 2) (om person) Till seder, karakter och tänkesätt högst klandervärd. *Tro icke denna f-a menniska.* — *Syn.* (för begge bem.) Se *Dålig*, 3.

FÖRKASTLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara förkastlig. — *Syn.* Se *Dålighet*, 2, *b.* o. *c.*

FÖRKELA, förtjèla, v. a. 1. Se *Förklema.* — *Förkelande*, n. 4.

FÖRKLARA, förklåra, v. a. 1. 1) Genom upplysningars meddelande göra någonting (ord, uttryck, mening, tal, skrift, o. s. v.) klart och tydligt, så att det kan fattas och förstås. *F. ett ord så eller så. F. meningen med ett ord, ett uttryck. F. Bibeln. F. ett ställe i den H. Skrift.* — *Syn.* Tyda, Uttyda, Tolka, Uttolka, Förtydliga. — 2) Tillkännagifva, förkunna. *Ryssland har f-t Frankrike krig. F. någon sin vänskap, högaktning. F. en flicka sin kärlek. Jag f-r, att det icke var min mening. Han f-de då, att det ovilkorligen måste ske. F. någon för sin arfvinge. F. någonting för skadligt, onyttigt, farligt, ogiltigt. F. i akt*, se *Akt*, m. sing. (Lagt.) *F. missnöje*, tillkännagifva inför rätta, att man är missnöjd med en dom och vill söka ändring deruti. — 3) (bibl.) Omgifva med en gloria (strålkrans), förherrliga. Mest i part. pass. *Mose ansigte sken såsom f-dt. Christi f-de lekamen.* — *F. sig*, v. r. 1) Tydligt och klart gifva sin mening tillkänna, uttryckligt yttra sig. *F. er tydligare. Han kunde ej nöjaktigt f. sig angående denna beskyllning. F. sig för, emot någon.* — *Syn.* Yttra sig, Uttala sig. — 2) (i rättegångs- o. förvaltningsstil) Afgifva svar rörande anförda klagomål, gjorda anmärkningar o. s. v.

FÖRKLARAD, a. 2. (egentl. part. pass. af föreg.) Salig, öfverjordiskt säll. *Med f-t an-*

lete sade hon till de kringstående. F. min, blick.

FÖRKLARANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förklaras (bem. 1 o. 2). *a*) *Detta ords f. möter många svårigheter.* *b*) *Redan före krigets f. inbröt konungen i fiendens land.* — *Förklaring* brukas oftare.

FÖRKLARING, f. 2. 1) Se *Förklarande.* *a*) *Bibelns f.* — *b*) *Krigets f. F. af missnöje.* — Bildar sammansättningarna Bibel-, Lag-, Krigs-, Sjöförklaring. — 2) Innehållet af hvad som blifvit meddeladt, yttradt, för att förklara något. *Skriftlig f. öfver en bok. Hans f. öfver detta mörka ställe i bibeln har vunnit mycket bifall bland exegeterna.* — *Syn.* Tolkning, Tydning, Uttydning, Uttolkning, Upplysning. — 3) Yttrande, utlåtande, tillkännagifvande (med afseende på sjelfva innehållet). *Han lät dem förstå, att han förr ville dö än samtycka dertill; denna hans f. hade till följd, att* .... — 4) *a*) Handlingen, hvarigenom man förklarar sig öfver något (se *Förklara sig,* begge bem.). *Fordra, gifva, afgifva f. öfver något. Han har gifvit mig f. deröfver. Hafva en f. med någon.* — *b*) Innehållet af hvad sålunda blifvit yttradt, för att förklara sig. *Hans afgifna f. befanns tillfredsställande.* — 5) (bibl.) Förherrligande. *Christi f.,* den händelsen, då Christus på ett högt berg förklarades för sina lärjungar, d. v. s. att hans ansigte sken som solen och hans kläder voro hvita som ljus, och bredvid honom syntes Moses och Elias, talande med honom. *De utvaldes f.,* förherrligande.

FÖRKLEMA, förklèmma, v. a. 1. Genom klemande bortskämma. — *Förklemande,* n. 4. o. *Förklemning,* f. 2.

FÖRKLENA, förklèna, v. a. 1. I tal eller skrift nedsätta värdet af en person. *F. en person hos någon.* — *Syn.* Nedsätta, Förringa, Förtala.

FÖRKLENANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon förklenas. — *Adj.* 1. Se *Förklenlig.*

FÖRKLENARE, m. 5. 1) En, som förklenar eller förklenat någon. *Hans f., herr N.* — 2) En, som gerna söker att förklena andra.

FÖRKLENING, f. 2. (mindre brukl.) Se *Förklenande,* n.

FÖRKLENLIG, a. 2. Som nedsätter ens heder, goda namn och rykte eller allmänhetens tanka om någon. *F-a uttåtelser om någon. Utsprida f-t tal om någon.* — *Syn.* Se *Skymflig.*

FÖRKLENLIGT, adv. På ett förklenligt sätt. *Yttra sig f. om någon.* — *Syn.* Se *Skymfligt.*

FÖRKLINGA, förkli'nnga, v. n. 1. Säges om ett klingande ljud, som långsamt försvagas och slutligen bortdör. — Nytt ord, bildadt efter det tyska *verklingen* och användt förnämligast i poesi. — *Förklingande,* n. 4.

FÖRKLOK, fö'rklók, a. 2. 1) Som på förhand vet, hvad som skall hända och derefter rättar sig. — 2) Som vill gälla för att vara mycket klok och vid alla tillfällen söker visa sin klokhet.

FÖRKLÄDA, förklä'da, v. a. 2. Kläda ut någon på ett sätt, att han blir oigenkännelig och liknar en person af någon viss samhällsklass. *F. någon till bonde, herde.* — *F. sig,* v. r. Sålunda utkläda sig sjelf.

FÖRKLÄDANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon förklädes.

FÖRKLÄDE, fö'rklä'de (i dagligt tal: fö'rrkle), n. 4. 1) Ett slags klädesplagg af hvarjehanda slags tyg, som af fruntimmer, kypare, m. fl., bindes om lifvet frammanför nedre, stundom äfven öfre delen af klädningen eller kläderna, för att skydda dem för fläckar. *Bära ett f. Binda på sig ett f.* — 2) (fig. skämtv.) Säges om en person, som man har med sig eller hos sig, för att skyla öfver något olofligt förhållande, något som eljest skulle se oanständigt ut. *Han är bara ett f. för sin hustru. Hon är med blott såsom f. för flickorna.*

FÖRKLÄDNING, f. 2. 1) Se *Förklädande,* n. 4. — 2) Kläder och annat, hvarmed någon är förklädd. *Aflägga sin f.*

FÖRKNAPPA, förknàppa, v. a. 1. Göra knappare, mindre. *F. maten, lönen, inkomsterna för någon.* — *Syn.* Se *Minska.*

FÖRKNAPPANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förknappas.

FÖRKNAPPNING, f. 2. 1) Se *Förknappande. Ställa någon på f.,* förknappa (mat, lön, o. s. v.) för någon. — 2) Det, som afminskas, borttages ifrån något förut befintligt större. *F-en på hans lön, förut 600 r:dr, var hela 100 r:dr.* — *Syn.* Nedsättning, Afminskning, Minskning.

FÖRKNIPPA, förkni'ppa, v. a. 1. (t. *verknüpfen*) Brukas endast figurligen i samma mening som Förena, Förbinda. *F. tvenne idéer. Hvad begrepp f-r du dermed?* — Nyare ord; brukas nästan endast i skriftspråket.

FÖRKNIPPANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förknippas med ett annat.

FÖRKNIPPELSE, f. 3. ell. FÖRKNIPPNING, f. 2. Se *Förknippande.*

FÖRKOFRA, förkå'vra, v. a. 1. (af gamla verbet *Kofra*) Föröka ens egendom, välmåga, kunskaper, sedlighet. *Flit och ordentlighet f. hvar och en. Herren f-re eder i det goda!* — *F. sig,* v. r. Tilltaga i välstånd; göra framsteg i kunskaper, i det goda. *Han har f-t sig genom flit och ordentlighet. F. sig i kunskaper, i det goda.* — Har stundom äfv. sak till subjekt, t. ex.: *Kassan har under hans förvaltning mycket f-t sig. Riket f-de sig under hans styrelse,* tilltog i makt och välstånd. — *Syn.* Se *Tilltaga.*

FÖRKOFRAN, f. sing. indef. o. FÖRKOFRING, f. 2. Tilltagande, tillväxt (i förmögenhet, välstånd, kunskaper, i det goda, o. s. v.). *F. i ägodelar, i kunskaper, i dygd. Andelig f.,* i det goda.

FÖRKOLA, förkå'la, v. a. 1. Förvandla till kol. — *Förkolande,* n. 4.

FÖRKOLLRA, förkå'llra, v. a. 1. Göra kollrig. — *Förkollrande,* n. 4.

FÖRKOLNA, förkå'lna, v. n. 1. 1) Säges om eld, som småningom slocknar, tilldess endast svarta kolen återstå. *Elden var redan f-d i kaminen.* — 2) (fig.) Långsamt aftaga och upphöra. *Hans ifver, kärlek, vänskap har f-t.* — *Syn.* Se *Minskas.* — *Förkolnande,* n. 4.

FÖRKOLNING, förkå'lning, f. 2. 1) (af *Förkola*) Ett ämnes förvandling till kol. — 2) (af *Förkolna*) Långsamt utslocknande (både i egentl. o. fig. mening). Jfr. *Förkolna.*

FÖRKOMMA, förkå'mma, v. n. 3. (böjes som *Komma*) Säges om något, som kommer bort, så att man ej vet, hvar det är. Jfr. *Anm.* under *Bortkomma.*

FÖRKONSTLA, förkå'nnstla, v. a. 1. Göra alltför konstig. — *Förkonstlande,* n. 4.

FÖRKONSTLING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom något förkonstlas. — 2) En saks tillstånd, då den blifvit förkonstlad.

FÖRKORSA SIG, förkå'rrsa, v. r. 1. Se *Förhäpna sig.* — Betydde ursprungligen: Göra korstecknet af häpnad.

FÖRKORTA, förkå'rrta, v. a. 1. Göra kortare. Brukas både i fysisk och andelig mening. *F. ett skärp, ett bälte, en gördel. F. ett ord. F. ett tal. F. sitt lif,* taga lifvet af sig, antingen uppsåtligen genom våldsamma medel, eller oupp-såtligt genom fråsseri, utsväfningar, o. s. v. *F. tiden,* sysselsätta sig, roa sig med något, så att man ej har ledsamt. — *Syn.* Se *Minska;* (ord) Abbreviera. — *F-s,* v. d. Blifva kortare, minskas.

FÖRKORTANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förkortas.

FÖRKORTNING, f. 2. 1) Se *Förkortande,* n. 4. — 2) Förkortadt tillstånd. *Ordet är i sin f. oigenkänneligt. Synas i f.,* se förkortad ut. — 3) Det, som blifvit borttaget ifrån något, för att förkorta det. *F-en är hela två tum.* — 4) (gram.) Förkortadt ord. *Förklaring öfver f-arna i en ordbok.* — *Syn.* Abbreviation.

FÖRKROSSA, förkrå'ssa, v. a. 1. 1) (egentl., föga brukl.) Helt och hållet krossa. — 2) (fig.) *a*) I grund förstöra, förderfva. *F. en fiende.* — *b*) Djupt nedslå ens sinne, förorsaka yttersta bedröfvelse. *F. någon med sitt förakt. Hans kallsinnighet f-de henne. Denna sorgepost f-de honom, f-de hans hjerta.* — *Syn.* Se *Krossa.* — Part. pass. *F-d* brukas äfv. adjektivt i bem. af: Djupt nedslagen, ytterst bedröfvad, t. ex.: *Ett f-t hjerta. En f. syndare,* djupt ångerfull.

FÖRKROSSANDE, n. 4. Handlingen, då man förkrossar; händelsen, omständigheten, då någon eller något förkrossas.

FÖRKROSSNING, f. 2. 1) Se *Förkrossande.* — 2) *a*) Förkrossadt tillstånd. — *b*) (teol.) Djupt ångerfullt tillstånd, hvaruti en syndare sig befinner. *En syndares f. Hjertats f.*

FÖRKRÄNKA, förkrä'nngka, v. a. 1. Kränka ens heder, tala illa om, förtala. *Utan att vilja på något sätt f. henne, kan man dock säga, att hon är ganska klandervärd.* — *Förkränkande,* n. 4 o. *Förkränkning,* f. 2.

FÖRKUNNA, förkùnna, v. a. 1. 1) Göra en något kunnigt, gifva kännedom, kunskap om något. *Jag f-r dig på förhand, att jag blir ond, om du ej gör, som jag sagt. F. någon en ledsam nyhet. Offentligen f. en seger. F. fienden krig. F. straff. F. en dom,* se *Afkunna.* — *Syn.* Se *Tillkännagifva.* — 2) Såsom förebådande tecken gifva tillkänna något tillkommande. *Detta tecken f-r intet godt. Molnet f-r regn.* — *Syn.* Bebåda, Båda, Betyda, Förebåda.

FÖRKUNNANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förkunnas.

FÖRKUNNARE, m. 5. Den, som förkunnar.

FÖRKUNSKAP, fö'rkùnnskap, f. 3. Förberedande kunskap i ett ämne. Brukas föga, och nästan endast i plur.

FÖRKYLA, förtjy'la, v. a. 2. Ådraga förkylning. *Han har f-t fötterna, magen.* — *F. sig,* v. r. Ådraga sig förkylning. *Han f-lte sig på sista balen så illa, att han sjuknade och dog.*

FÖRKYLNING, f. 2. Den genom en för kroppen skadlig öfvergång ifrån en varmare temperatur till en kallare i honom orsakade sjukliga förändring. *Ådraga sig en f. F-ar äro ofta dödliga.*

FÖRKÅRTA, se *Förkorta.*

FÖRKÄNNING, fö'rkä'nning, f. 2. Känning i kroppen på förhand af något förestående. *Hafva f. (f-ar) af en sjukdom.*

FÖRKÄNSLA, fö'rtjä'nnsla, f. 1. Känsla, som man på förhand tycker sig erfara af något förestående, tillkommande. *En f. af paradisets fröjd, af helvetets plågor.* — *Syn.* Aning.

FÖRKÄRLEK, fö'rtjä'rlek, m. sing. Företrädesvis rådande kärlek, tillgifvenhet för någon eller något. *Hysa mycken f. för en person, för en viss sak. Bland starka drycker har han synnerlig f. för punsch. Med f. arbeta på något.*

FÖRKÄTTRA, förtjä'ttra, v. a. 1. (t. *verketzern*) 1) Behandla som kättare; beskylla för kätteri; räkna bland kättare. — 2) (fig.) Beskylla någon för att vara tillgifven skadliga och förderfliga läror, idéer, o. s. v. — *Förkättrande,* n. 4. o. *Förkättring,* f. 2.

FÖRKÖP, fö'rtjö'p, n. 5. Handlingen, då man förekommer någon i uppköpet af en sak. Brukas mest i uttrycken: *Göra f., gå i f. för någon.*

FÖRKÖPA SIG, förtjö'pa, v. r. 2. Köpa sig till skada, antingen genom öfverdrifvet högt pris, eller genom någon olägenhet, som åtföljer köpet.

FÖRKÖPARE, fö'rtjö'pare, m. 5. En, som gör förköp.

FÖRKÖRA, förtjö'ra, v. a. 2. Köra en häst så hårdt, att han tager skada. — *Syn.* Spränga.

FÖRLADDA, fö'rládda, v. a. 1. (föga brukl.) Instöta förladdningen i ett skjutgevär. — *Förladdande,* n. 4.

FÖRLADDNING, f. 2. Det, som instötes i en gevärspipa eller i en kanon utanpå sjelfva laddningen, för att tätt tilltrycka och qvarhålla denna.

FÖRLAG, fö'rlág, n. 5. (kem.) Det kärl, som vid distillationer apteras till retorthalsen, och i hvilket det öfverdistillerade skall emottagas.

FÖRLAG, förlág, n. 3. o. 5. 1) Bekostnaden af ett arbetsföretags utförande. Säges isynnerhet om böcker och skrifter. *Boken är utgifven på herr N:s f., på författarens eget f. Tryckt på herr N:s f.* — 2) Arbete, utgifvet eller utfördt på en persons bekostnad och hvartill denne i följe deraf har äganderätt. *Boken är hans eget f. Han säljer blott egna f-er.* Har sammansättningen Bokhandelsförlag. — *Syn.* Förlagsvara, Förlagsartikel, Förlagsbok. — 3) Förråd af saluvaror eller tillverkningar. *En köpman, som har stort f.* (vanligare Varulager). — Bildar sammansättningen Handelsförlag. — *Syn.* Lager. — 4) Förskott till bestridande af kostnaderna vid ett arbetes utförande, mot vissa betingade vilkor. *Gå i f., ligga i f. för någon.*

FÖRLAGSARTIKEL, förlágsarrti'ckl, m. 2. pl. — *tiklar.* Varuartikel, bok, skrift, tillverkad eller utgifven på någons förlag. Brukas i handelsstil, helst i bokhandelsväg. — *Syn.* Se *Förlag,* 2.

FÖRLAGSBOK, f. 3. pl. — *böcker.* Bok, utgifven på någons förlag. — *Syn.* Se *Förlag,* 2.

FÖRLAGSHANDEL, m. sing. Handel med förlagsartiklar.

FÖRLAGSMAN, m. 5. pl. — *män.* 1) Den, som går i förlag (förskott) för någon (t. ex. en handtverkare). — 2) (i bokhandelsväg) Den, som utgifver ett arbete på sitt förlag (bem. 1). — *Syn.* Förläggare.

FÖRLAGSOMKOSTNINGAR, f. 2. pl. De omkostningar, som åtfölja ett förlag.

FÖRLAGSRÄTT, m. sing. Rättigheten att förlägga (t. ex. böcker, skrifter).

FÖRLAGSÄGARE, m. 5. Den, som äger ett eller flera förlagsarbeten.

FÖRLAMA, förláma, v. a. 1. 1) (egentl.) Göra lam. — 2) (fig.) I hög grad försvaga, för-

ringa. *Ett vacklande system f-r en styrelses kraft.* — *Syn.* Se *Försvaga.* — *Förlamande*, n. 4.

FÖRLAMNING, f. 2. 1) Verkningen, hvarigenom någon eller något förlamas. — 2) Förlamadt tillstånd.

FÖRLASTA, förlàssta, v. a. 1. (föga brukl.) Lasta allt för hårdt. — *Förlastande*, n. 4. o. *Förlastning*, f. 2.

FÖRLASTA, fö'rlàssta, v. a. 1. Se *Framlasta.*

FÖRLASTIG, fö'rlàsstigg, a. 2. (mindre brukl.) Framlastad.

FÖRLEDA, förlèda, v. a. 2. Genom lockande exempel eller förespegling af någon fördel vara orsak dertill, att någon gör, hvad han vet icke rätt vara. Jfr. *Anm.* under *Förföra.* Har till subjekt både person och sak. *Han f-dde honom genom sitt exempel till denna straffvärda handling. Hoppet om vinst f-der så mången. Tillfället f-der stundom äfven den dygdige.* — *Syn.* Blända, Bedåra, Förblinda.

FÖRLEDANDE, n. 4. Handlingen, då man förleder eller någon förledes. — *Adj.* 1. (egentl. part. akt. af *Förleda*) Som har den egenskapen, att lätt kunna förleda. *En f. qvinna. F. behag, skönhet, blick, min, uppsyn.* — *Syn.* Se *Förförisk.*

FÖRLEDARE, m. 5. En, som förleder eller förledt någon. — 2) En, som gjort sig känd för att söka förleda andra.

FÖRLEDEN, se *Förliden.*

FÖRLEDNING, f. 2. Se *Förledande*, n.

FÖRLEGAD, förlègadd, a. 2. 1) Säges om en sak, en vara, som legat så länge, att den blifvit skadad eller urmodig, så att ingen vill köpa den. *F. vara. F-t siden.* — 2) (fig. fam. om person) Som förlorat kraft, duglighet, behag, skönhet. — 3) (jäg.) Säges om en hund, som så länge saknat öfning, att han derigenom blifvit sämre.

FÖRLIDA, förli'da, v. n. 3. (böjes som *Lida*) Gå förbi, till ända. Säges i fråga om tid. *Huru lång tid har f-dit? Ännu hade icke fullt ett år f-dit, då . . . .* — *Syn.* Se *Förflyta.*

FÖRLIDEN, förli'dänn, neutr. — *et.* Part. pass. af *Förlida.* Som förlidit. Brukas ofta nästan adjektivt, t. ex.: *Under det f-dna året. F. månad, vecka. F-dna nattens händelser.* — *Syn.* Förfluten, Framliden, Förgången, Framfaren, Framgången, Tilländagången, Tilländalupen.

FÖRLIG, fö'rligg, a. 2. (sjöt.) *F. vind*, medvind. *F-are än tvärs*, säges om läget af ett utombords varande föremål, när det synes emellan rätt för-ut och rätt tvärs.

FÖRLIKA, förli'ka, v. a. 1. o. 2. 1) Återföra till enighet och vänskap. *F. fiender, ovänner. F. en person med en annan.* — *Syn.* Försona, Göra till vänner. — 2) Se *Bilägga*, 2. *F. en tvist, en strid, en träta.* — 3) Finna öfverensstämmelse mellan. *Huru skall man f. dessa tvenne så stridiga egenskaper hos en person? Det är svårt att f. detta yttrande med konungens kända tänkesätt.* — *F. sig*, v. r. 1) Återvända till enighet och vänskap. *Man bör vara redebogen att f. sig med sina ovänner. Vid denna uppmaning f-kte de sig.* — *Syn.* Försona sig, Åter blifva vänner. — 2) Öfverensstämma. *Denna lagparagraf f-r sig ej med den åberopade.* — *F-s*, v. d. 1) *a*) Öfverenskomma om ömsesidig eftergift af ovissa ömsesidiga anspråk. *De hafva nu f-kts angående den omtvistade frågan.* — *b*) Se *Förlika sig. De voro länge ovänner, men f-ktes slutligen.* — *c*) Vara sams, lefva i endrägt. *Med honom kan ingen f. Han är lätt, svår att f. med. De kunna aldrig f. De f. som hund och katt*, lefva alltjemt i tvist och strid. *De f. väl tillsammans.* — *Syn.* Sämjas. — 2) (fig.) Öfverensstämma. *Färger, som ej f.*

FÖRLIKANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något förlikas. *a*) *Tvenne ovänners f.* — *b*) *En trätas f. F-t af en process.* — *c*) *F-t af dessa efter utseende stridiga lagparagrafer.*

FÖRLIKNA, förli'kna, v. a. 2. Sätta, ställa i jemförelse. *Man kan f. honom med Cæsar. Ingen kan f-s med honom.* — *Syn.* Se *Jemföra.*

FÖRLIKNANDE, n. 4. Handlingen, då man förliknar; händelsen, omständigheten, att någon eller något förliknas. *Hans f. med Alexander.* — *Syn.* Se *Jemförande.*

FÖRLIKNELSE, f. 3. Se *Förliknande.*

FÖRLIKNELIG, a. 2. (föga brukl.) Som kan förliknas. — *Syn.* Se *Jemförlig.*

FÖRLIKNING, förli'kninng, f. 2. 1) Händelsen, omständigheten, att man förliker sig med någon; att personer, som varit ovänner, åter blifva vänner. *Efter hans f. med herr N. Deras f. dröjde ej länge. Träffa, ingå f. Sluta, afgöra en process genom f.* (Ordspr.) *En mager f. är bättre än en fet process*, det är bättre att träffa förlikning, om än med förlust, än att processa med vinst. — 2) *a*) (artil.) Ett upphöjdt korn, som uppsättes på trumfen af en kanon, då höjdriktningen skall ske med noggrannhet. — *b*) Sigte på ett gevär.

FÖRLIKNINGSDOMSTOL, m. 2. Domstol, inrättad endast för att förlika tvistande parter, innan de låta vederbörande domstol skilja sig emellan.

FÖRLIKNINGSRÄTT, m. 3. Se föreg.

FÖRLISA, förli'sa, v. n. 2. Förolyckas med fartyg. — *Syn.* (äfv.) Förlora.

FÖRLISNING, f. 2. Händelsen, då man förliser. — *Syn.* Skeppsbrott.

FÖRLITA SIG, förli'ta, v. r. 1. (äfv. i impf. *Förlet*) *F. sig på*, med fast öfvertygelse lita på. *Jag f-r mig på ditt löfte. F. sig på Guds nåd och goda menniskors välvilja.* — *Syn.* Se *Lita.*

FÖRLITAN, förli'tann, f. sing. indef., och

FÖRLITANDE, n. 4. Fast tro på uppnåendet af ett eftersträfvadt mål eller på andra personers löften, försäkringar, kännedom af en sak, insigter, karakter, o. s. v. Brukas mest adverbialt i förening med prep. *I*, t. ex.: *I f. på, att det skall ske. I f. på ditt löfte, din heder, din erfarenhet*, o. s. v. *I f. derpå vågar jag försöket.*

FÖRLJUDAS, förjùdass, v. impers. (Brukas blott i infin. o. pres. indik. sing.) *Det f-des*, ett rykte går, det säges, man vill veta, t. ex.: *Det f-des, att England förklarat Frankrike krig.* — Förekommer isynnerhet i tidningsstil; brukas sällan i talspråket.

FÖRLJUFVA, förjùva, v. a. 1. Göra ljuf, angenäm, behaglig. *En god maka och välartade barn f-de hans dagar. Minnet af denna ädla handling skall f. din ålderdom, dina sista stunder.* — *Syn.* Försötma, Försockra. — *Förljufvande*, n. 4.

FÖRLOF, fö'rlå'v, n. sing. Tillåtelse, tillstånd. Brukas numera icke, utom i adverbiala uttrycket *Med f.* ell. *Med f. sagdt*, hvilket har ungefär samma betydelse som uttrycken: Om ursäkt! om förlåtelse! och begagnas nästan endast i skämtsam,

sarkastisk eller ironisk ton, t. ex.: *Med f., jag tror, ni snusar, min nådiga!*

FÖRLOFNING, f. 2. 1) Högtidlig öfverenskommelse, vanligen beledsagad af presterlig stadfästelse och i vittnens närvaro, samt betecknad genom ömsesidigt utbyte af fingerringar, emellan tvenne personer af olika kön, att framdeles ingå äktenskap med hvarandra. — 2) Sjelfva tillfället jemte i sammanhang dermed stående omständigheter, då detta sker. *Vid f-en emellan A. och B. tilldrog sig, att . . . .* — *Syn.* Förlofningstillfälle, —sfest, —skalas. — *Ss. F-sdag, -shögtidlighet, -sceremoni, -stal.*

FÖRLOFNINGSRING, m. 2. Så kallas den ring, som hvardera parten vid en förlofning gifver den andra till besegling af deras inbördes öfverenskommelse om äktenskaps ingående.

FÖRLOFVA, förlå'va, v. a. 1. 1) Säges om en prest, då han högtidligt stadfäster öfverenskommelsen emellan en man och en qvinna att träda i äktenskap med hvarandra. *Presten har f-t dem. De blefvo i går f-de.* — *Syn.* Trolofva. — 2) Säges äfv. om en fader, då han sålunda högtidligt bortlofvar sin dotter till äkta åt en man. *Gubben har f-t sin dotter med unga herr X.* — V. n. Högtidligt lofva, att framdeles afhålla sig ifrån något, hvarvid man förut varit van. *Han har f-t att någonsin mer spela.* — Brukas i denna bem. numera sällan. — *Syn.* Försvärja. — *F. sig*, v. r. Högtidligen, genom utvexling af ringar, vanligtvis under presterlig stadfästelse och i vittnens närvaro, öfverenskomma med en person af andra könet om äktenskaps ingående. *Han f-de sig i går med mamsell L. Hon skall i morgon f. sig med sin kusin.* — *Syn.* Trolofva sig.

FÖRLOFVAD, a. 2. (egentl. part. pass. af *Förlofva*) 1) Som är förlofvad med någon. Brukas ofta substantivt, t. ex.: *De f-e.* — *Syn.* Trolofvad. — 2) *Det F-e Landet*, benämning på Palestina, emedan, enligt den H. Skrift, Gud hade utlofvat detta land till besittning åt Abraham och hans efterkommande. (Fig.) *Ett f-t land*, ett herrligt, välsignadt land; äfv. stor lycka, njutning, herrlighet.

FÖRLOPP, förlå'pp, n. sing. 1) Omständigheten, att någon viss tid förlupit. *Efter några dagars f.*, sedan några dagar förlupit. *Efter f-et af denna tid.* — 2) Sättet, huru något tilldragit sig. *Sakens f. var följande. Berätta f-et af en händelse. Sådant är f-et, rätta f-et. Så var sakens f.*, så gick det till. — *Syn.* Sammanhang.

FÖRLORA, förlòra, v. a. 1. 1) Blifva beröfvad något, som man förut hade, var i besittning af. *F. sin egendom. Denne furste f-de sina stater, krona och lif. Fienderne f-de i detta fältslag sina bästa trupper. F. penningar på spel. Hafva ingenting att f.* — *Syn.* Mista, Komma i mistning af, Blifva af med, Blifva, gå förlustig. — 2) Genom döden eller på annat sätt blifva beröfvad en älskad person eller någon, som man har skäl att sakna. *Denne fader har på kort tid f-t tre af sina barn. Han har nyss f-t en älskad maka, en syster. Vi hafve i honom f-t en utmärkt trogen tjenare.* — *Syn.* Mista, Förspilla. — 3) Säges äfven om kroppsdelar, kroppsliga eller andeliga förmögenheter, fördelar, o. s. v. *F. en arm, ett ben, ett finger. F. blod. F. helsan, krafterna, synen, förståndet, vettet, minnet. F. känseln, sansen. F. matlusten. F. modet. F. någons aktning, välvilja, ynnest, förtroende. F. sitt anseende, sitt goda namn och rykte, krediten. F. lifvet*, dö. *F. målet*, blifva mållös, ej mer kunna tala. *F. andan*, icke kunna andas. — *Syn.* Mista. — 4) På obekant sätt blifva af med något, som man äger eller fått om händer, så att man ej vet, hvar det finnes. *Jag har f-t min hatt; hjelp mig att söka rätt på den.* — *Syn.* Tappa, Borttappa. — 5) (både om person och sak) Upphöra att hafva, icke mera hafva. *F. jemnvigten. Jag har f-t allt hopp, den goda tanke, jag hade om honom. Hennes ögon hafva f-t sin glans. Träden hafva f-t sina löf. Tyget har f-t sin färg. F. ur sigte*, upphöra att se, ej mera se. (Fig.) *F. en affär, en sak ur sigte*, ej mer sysselsätta sina tankar, sin uppmärksamhet dermed. *F. någon ur sigte*, ej mera veta, huru det förhåller sig med hans angelägenheter. *Denna mor f-r aldrig sin dotter ur sigte*, har vaksamt öga på henne. — *Syn.* Mista. — 6) Illa eller onyttigtvis använda; ej draga fördel af. *F. tiden med något. F. sitt arbete, sin möda på något. F. tillfället att göra något.* — *Syn.* Förspilla. — 7) Blifva öfvervunnen af någon i en sak. *F. en batalj, en process, ett vad. F. ett spelparti.* — *Syn.* Tappa. — 8) *F.* brukas stundom absolut och betyder då: *a*) Icke hafva den vinst, den fördel, man önskat eller väntat sig af något. *Ni har icke f-t på bytet. Jag hvarken vinner eller f-r på förändringen.* — *b*) Sälja under inköpspriset. *Denne köpman f-r på sin vara.* — 9) *F. ägg*, utslå deras innehåll i en stek- eller munkpanna och låta stå öfver elden, tilldess hvitan stannat. — V. n. (om skeppsbefälhafvare eller folket på ett fartyg) Lida skeppsbrott. *Kapten L. f-de vid Goda Hoppsudden. De f-de vid en svår storm i Engelska Kanalen.* — Har stundom äfven sjelfva farkosten till subjekt, t. ex.: *Briggen Helena har f-t i Nordsjön.* — *Syn.* Förlisa, Förolyckas. — *F. sig*, v. r. 1) Försvinna. *Han f-de sig i hopen. En luftballong, som f-r sig i skyarna. F. sig ur sigte. Lukten af denna essens har f-t sig*, kännes ej mer, har fördunstat. *Dessa färger f. sig i hvarandra*, blanda sig så omärkligt med hvarandra, att man ej mera kan se skilnad på dem. *Floden f-r sig der under jorden, i sanden*, försvinner för ögat. *Detta bruk f-r sig allt mer och mer*, upphör. — 2) Gå vilse, förirra sig. *Vi f-de oss i skogen.* (Fig.) *Tanken f-r sig vid begreppet om tid och rum, evighet och oändlighet*, man kan ej fatta dessa begrepp, de öfvergå menniskans förstånd. *F. sig i eftersinnande*, eftersinna något med så uteslutande uppmärksamhet, att man helt och hållet glömmer det närvarande. *F. sig i gissningar*, gissa på allt möjligt, utan att få någon ledtråd för tanken. *F. sig i betraktelser*, se *Fördjupa sig.* — 3) Aftaga (i skönhet, behag, krafter, helsa, duglighet, anseende, o. s. v.). *Han, hon har mycket f-t sig på en tid.*

FÖRLORAD, part. pass. Som blifvit förlorad. *Sörja sin f-e egendom, krona, sin f-e maka, sin f-e helsa. Återställa f. matlust. F. kredit är icke lätt att återvinna. Söka att återtaga den f-e jemnvigten, en f. tid. Det är f. möda*, onyttig, utan framgång. *En f. batalj, process. F-t spelparti. F-e ägg*, se *Förlora*, 8. Förekommer äfven i vissa talesätt, såsom: *Allt är f-t*, det gifves ej mera något hopp. *Gå f.*, förloras; omkomma, förstöras. *Gifva någon f.*, förklara, att man uppgifvit allt hopp om dess

räddning, vederfående. *Gifva något f-t*, bortkasta allt hopp om att vinna eller kunna bibehålla, återfå något. — *Syn.* Borta, Sin kos, Borttappad. — Brukas för öfrigt adjektivt i följande bemärkelser: *a*) Till seder och karakter förderfvad. *Den f-e sonen.* — *b*) Olycklig, utan hopp om räddning. *Han är en f. menniska.* — *c*) Endast för tillfället, i största hast gjord, tilldess man hunnit få bättre. — *Syn.* Provisorisk, Provisionel. — *d*) (tekn.) *F-e hufvudet*, öfvermetall vid kanon- och andra gjutningar, som sedan afskäres ifrån det gjutna.

FÖRLORADT, adv. Säges om något, som endast för tillfället, i största hast och utan all noggrannhet göres. *Sy f.*, tråckla ihop.

FÖRLORANDE, n. 4. Händelsen, omständigheten, att något förloras. — I allmänhet brukas Förlust.

FÖRLORBAR, a. 2. (föga brukl.) Som kan förloras.

FÖRLOSSA, förlå'ssa, v. a. 1. Egentl.: Göra lös ifrån band, fängsel. 1) Befria från tvång, lidande. *Döden f-r oss ifrån allt ondt, ifrån all smärta, från allt denna verldens elände.* — *Syn.* Se *Befria.* — 2) Se *Förlösa.*

FÖRLOSSANDE, n. 4. Händelsen, omständigheten, att någon förlossas.

FÖRLOSSARE, m. 5. 1) Den, som förlossar eller förlossat någon. — *Syn.* Se *Befriare.* — 2) (i biblisk och kyrklig stil) Benämning på Christus, såsom verldens frälsare. *Christus är menniskoslägtets f.* — *Syn.* Se *Frälsare.*

FÖRLOSSNING, f. 2. 1) Se *Förlossande. F. ifrån nöd, elände, smärta, lidande.* — *Syn.* Se *Befrielse.* — 2) (i kyrklig stil) Befrielse ur syndens och djefvulens våld genom tron på Christus. — 3) En hafvande qvinnas entledigande från fostret. — *Syn.* Förlösning, Börd.

FÖRLOSSNINGSKONST, f. sing. Konsten att förlösa hafvande qvinnor.

FÖRLOSSNINGS-VETENSKAP, f. sing. Läran om förlossningskonsten.

FÖRLOSSNINGSVÄRKAR, m. 2. pl. Se *Barnvärkar.*

FÖRLOTT, fö'rlå'tt, m. 3. Lott, som någon vid skifte äger att före sjelfva delningen uttaga, utom den lott, som honom dervid tillkommer.

FÖRLUPEN, förlùpänn, a. 2. neutr. — *et.* Som lupit bort, rymt. *En f. munk.* — *Syn.* Förrymd.

FÖRLUST, f. 3. 1) Händelsen, omständigheten, att något förloras. *a*) *F-en af lif och gods. Lida en f., stora f-er. Vid f. af sin rättighet*, med äfventyr att förlora &c. *Det är förbudet vid varans f., vid lifvets f.* — *b*) *F-en af en öm maka nedslog honom djupt.* — *c*) *F. af helsa och krafter. F. af aktning och förtroende.* — *d*) *F-en af en hatt, som kommit bort.* — *e*) *Jemnvigtens f. F-en af allt hopp.* — *f*) *F. af tid kan ej lätt ersättas.* — *g*) *F-en af en batalj, en process.* — *h*) *Han säljer med f.*, under inköpspriset. *Sitta i f.*, hafva gjort f. på något. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Penning-, Tidsförlust, m. fl. — *Syn.* Afbräck, Skada, Afbränning, Bekostnad. — 2) Hvad som förloras. *Hans f. på denna spekulation gick till icke mindre än 1000 r:dr. Fiendens f. i detta fältslag var ganska ansenlig.*

FÖRLUSTA, förlùssta, v. a. 1. Roa genom tillställda nöjen. *Stadens invånare hade gjort stora tillställningar, för att f. de kongliga. F. sinnet*, muntra sinnet. — *Syn.* Se *Roa.* — *F. sig*, v. r. Roa sig med något nöje. *F. sig med musik, dans, o. s. v.*

FÖRLUSTANDE, n. 4. 1) Roande medelst nöjen. — 2) Se *Förlustelse.*

FÖRLUSTELSE, f. 3. 1) Se *Förlustande. Sörja för en persons f.* — 2) Större nöje, som tillställes, för att roa. *Offentliga, enskilta f-r. F-rna vid kröningen.* — *Syn.* Se *Nöje.*

FÖRLUSTIG, a. 2. Som förlorar eller förlorat något, beröfvad. *Göra* (*en något*) *f.*, beröfva. *Blifva, göra sig* (*något*) *f.*, förlora. *Vara* (*något*) *f.*, hafva förlorat. *Göra sig f. en persons förtroende*, mista det genom eget förvållande.

FÖRLUTERA, fö'rlutéra, v. a. 1. Se *Lutera.*

FÖRLYFTA SIG, förly'ffta, v. r. 2. Skada sig genom lyftning.

FÖRLYFTNING, f. 2. Händelsen, då man förlyfter sig.

FÖRLÅF, FÖRLÅFVA, se *Förlof, Förlofva.*

FÖRLÅT, fö'rlå't, m. 3. (bibl.) Se *Förhänge. F-en i templet*, förhänge framför det allra heligaste i Jerusalems tempel. — Brukas stundom äfv. i skämtsam stil. — *Syn.* Ridå, Förhänge.

FÖRLÅTA, förlå'ta, v. a. 3. (böjes som *Låta*; har i part. pass. *Förlåten*) 1) (ursprungl.) Öfvergifva, lemna; låta blifva, lemna ogjordt. *Gud f-ter* (bem. 2) *icke synderna, utan det är menniskan, som genom Guds nåd f-ter dem* (afstår derifrån). Denna bem. är numera föråldrad. — 2) Öfvergifva, upphöra med sin ovilja, vrede mot en person för någon dess handling, hvarigenom han förorsakat denna ovilja. *F. en något. Jag f-ter dig det för din svaghets skull. Förlåt mig det, jag ber. Kristne böra f. hvarandra. Gud f-te mig!* äfv. *Gud f-te mig mina synder!* uttryck, som ofta brukas i det lägre samtalsspråket, stundom äfven skämtvis i skrift, för att beteckna öfverraskning, förundran eller gifva starkare uttryck åt meningen, t. ex.: *Gud f-te mig, tror jag icke ni vågar motsäga mig!* — *Förlåt mig!* eller blott *Förlåt!* höfligt uttryck, hvarmed i samtal en rättelse, motsägelse, invändning o. s. v. åtföljes, för att tillkännagifva, att afsigten icke är att såra, t. ex.: *F. mig, det gick ej så till. F., att jag faller er i talet.* Användes äfv. ofta i sarkastisk eller ironisk ton. — *Syn.* Tillgifva, Benåda, Gifva nåd. — *F. sig*, v. r. (föråldr.) Förlita sig. *F-ter eder icke uppå förstar, icke uppå herrar.* — *Förlåtande*, n. 4.

FÖRLÅTELIG, se *Förlåtlig.*

FÖRLÅTELSE, f. 3. Öfvergifvande af den ovilja, vrede, man hyst emot en person, för någon dess handling, hvarigenom han väckt denna ovilja. *Bedja någon om f. för något. Få, vinna, erhålla f. för något. Syndernas f.*, upphörandet af Guds ovilja mot någon för dess synder (enligt annan tolkning: syndens öfvergifvande genom Guds nåd). — I samtalsstil brukas ganska allmänt uttrycken: *Jag ber om f.*, eller *Om f., jag ber!* eller blott *Om f.!* i samma mening som *Förlåt mig!* (se *Förlåta*, 2), t. ex.: *Om f., min herre, ni har derutí orätt.* — *Syn.* Tillgifvelse, Nåd, Benådning.

FÖRLÅTLIG, a. 2. Som kan förlåtas, förtjenar att förlåtas. *En f. synd. Ett ganska f-t misstag.* — *Syn.* Ursäktlig. — *Förlåtlighet*, f. 3.

FÖRLÄGEN, förlä'gänn, a. 2. neutr. — *et.* (t. verlegen) Som är i ett tillstånd af förlägenhet (se d. o.). *Blifva f. Han såg ganska f. ut. F. för svar*, som icke vet, hvad man skall svara. *Göra en flicka f.* — *Syn.* Brydd, Förbryllad, Flat, Skamflat, Handfallen, Försagd, Förvirrad.

FÖRLÄGENHET, f. 3. 1) Ett stundom till själsvånda stegradt tillstånd af tvång och tvekan, härrörande af villrådighet, huru man i ett visst gifvet fall, då viljan måste bestämma sig till något, skall bete sig. *Vara, komma, sätta i f., i stor f. Vara i f. för svar,* ej veta, hvad man skall svara. *Vara i f. för penningar,* vara utan p. och ej veta, hvar man skall få dem. — *Syn.* Bryderi. — 2) Händelse, omständighet, som framkallar ett sådant själstillstånd. *Reda sig ur en f.*

FÖRLÄGGA, fö'rlä'gga, v. a. 2. I. (böjes som *Lägga*) 1) Lägga något framför. Vanligare *Lägga fö'r* ell. *fö're.* — 2) Vid spisning lägga mat på tallrik för någon. — Äfv. *Lägga fö'r* eller *fö're.*

FÖRLÄGGA, förlä'gga, v. a. 2. II. (böjes som *Lägga*) 1) Lägga någonting så, att man ej får rätt derpå, när man söker derefter. *Jag får ej rätt på nyckeln till schatullet; den har visst blifvit f-lagd.* — 2) Förflytta. *Regeringens säte f-lades till Gamla Upsala. Carl XI f-lade flottans station till Carlskrona.* — *Syn.* Flytta, Förflytta. — 3) (om manskap) Lägga i kantoneringsqvarter, i garnison, o. s. v. på ett ställe. *F. soldater i vinterqvarter. F. ett regemente som garnison i en fästning.* — 4) (i handel o. näringar) *a*) Bekosta ett arbetsföretags utförande mot det vilkor, att man erhåller äganderätten dertill. *F. en bok. en skrift. F manufaktursmide.* — *b*) Lemna förskott till bestridande af kostnaderna vid ett arbetes utförande, mot vissa betingade vilkor. *F. med penningar, med varor.*

FÖRLÄGGANDE, fö'rlä'ggande, n. 4. I. Handlingen, då man lägger före (se *Förlägga,* I, begge bem.).

FÖRLÄGGANDE, förlä'ggande, n. 4. II. Handlingen, då man förlägger (se *Förlägga,* II).

FÖRLÄGGARE, m. 5. I. En, som lägger för mat vid spisning. — Mindre brukligt, liksom de feminina ***Förläggarinna*** och ***Förläggerska,*** af samma betydelse.

FÖRLÄGGARE, förlä'ggare, m. 5. II. Den, som förlägger ett arbetsföretag (böcker, varor). Se *Förlägga.* II, 4. — *Syn.* Förlagsman.

FÖRLÄGGARKNIF, fö'rläggarkni'v, m. 2. pl. — *knifvar.* Ett slags större knif, som brukas till förläggning af mat. — I samma mening brukas äfven ***Förläggargaffel,*** m. 2., ***Förläggarsked,*** o. ***Förläggarslef,*** f. 2.

FÖRLÄGGNING, fö'rlä'ggninng, f. 2. I. Se *Förläggande,* I.

FÖRLÄGGNING, förlä'ggninng, f. 2. II. Se *Förläggande,* II.

FÖRLÄNA, förlä'na, v. a. 1. o. 2. (t. *verleihen*) 1) (ursprungl., numera obrukl.) Tilldela som län. — Man säger nu: Beläna med. — 2) Gifva, tilldela. *Herren f-ne dig nåd att lyckas i ditt företag. Naturen har f-t honom stora gåfvor.* — Brukas mest i högre, vältalighets- o. kyrklig stil, mera sällan i samtalsspråket. — *Syn.* Se *Gifva.*

FÖRLÄNANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förlänas.

FÖRLÄNARE, m. 5. Den, som förlänar. Brukas sällan, utom i kyrklig stil.

FÖRLÄNGA, förlä'nnga, v. a. 2. Göra längre (både i afseende på rum och tid, dock mest det sednare). *F. tiden. Ett lugnt sinne f-ger lifvet. F. en betalningstermin, ett anstånd, en permission.*

FÖRLÄNGANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förlänges.

FÖRLÄNGNING, f. 2. 1) Se *Förlängande.* — 2) Det, hvarmed något blifvit förlängdt.

FÖRLÄNGNINGSSTYCKE, n. 4. Stycke, hvarmed något blifvit förlängdt.

FÖRLÄNING, förlä'ninng, f. 2. 1) Se *Förlänande.* — 2) Land eller gods, hvarmed någon blifvit belänad. Jfr. *Län. Gifva i f.,* tilldela som län. *Hafva i f.,* innehafva, besitta som län. — *Syn.* Se *Län.*

FÖRLÄNINGSBREF, n. 5. Se *Länsbref.*

FÖRLÄNINGSGODS, n. 5. Se *Länegods.*

FÖRLÄSA SIG, förlä'sa, v. r. 2. (mindre brukl.) 1) Läsa orätt, taga fel vid läsning. — 2) Studera öfverdrifvet, så att man blir oredig eller rubbad till sinnes. — Part. pass. ***Förläst*** brukas adjektivt och betyder: Som genom öfverdrifvet studerande blifvit oredig eller rubbad till sina sinnen. *En f. student.*

FÖRLÖJLIGA, förlö'jliga, v. a. 1. Göra till ämne för åtlöje. *F. någon* ell. *något.* — ***Förlöjligande,*** n. 4.

FÖRLÖPA, förlö'pa, v. n. 3. (böjes som *Löpa*) Gå förbi, till ända (om tid). *Han kommer, innan året f-lupit. Tiden har f-lupit, är f-lupen.* — *Syn.* Se *Förflyta.* — *V. a.* Löpa bort ifrån. *En hustru, som f-lupit sin man.* — Nyttjas mest i part. pass. *Förlupen,* brukadt som adjektiv. — *F. sig,* v. r. 1) (i biljard) Säges om spelarens boll, då den löper i någon af bluserna. — 2) (fig.) Gå för långt i något afseende; fela af obetänksamhet, öfverilning. *Ungdomen f-per sig lätt.*

FÖRLÖSA, förlö'sa, v. a. 2. Biträda hafvande qvinnor vid födseln, så att de entledigas ifrån fostret. *Hvilken barnmorska har f-st henne? Hon har blifvit f-st med en son, en dotter.* — *Syn.* Förlossa, Accouchera. — ***Förlösande,*** n. 4.

FÖRLÖSNING, f. 2. Se *Förlossning,* 3.

FÖRMAK, fö'rmák, n. 5. 1) Det rum i ett hus, en våning, en boningslägenhet, der främmande mottagas. — 2) (anat.) *a*) Benämning på hvardera utaf de tvenne håligheter, som hafva sitt läge ofvan om Hjertkamrarna. — *b*) *F-et* i örat, se *Förgård* — *Ss.* ***F-sbord, -smöbel, -ssoffa,*** m. m.

FÖRMALA, förmàla, v. a. 3. (böjes som *Mala*) 1) Mala alltsammans af en viss myckenhet. — 2) Genom malning förvandla till. *F. säd till mjöl, gryn.* — ***Förmalande,*** n. 4. o. ***Förmalning,*** f. 2.

FÖRMAN, fö'rmánn, m. 5. pl. — *män.* 1) Den, som går framför någon. Brukas i denna, ordets egentliga bem. mindre ofta. — 2) Den, som i embets- eller tjensteutöfning, såsom innehafvande en högre plats, äger att befalla öfver en annan, leda eller kontrollera dess arbeten, o. s. v. *Presidenten N. är min f. Man bör visa vördnad för sina f-män.*

FÖRMANA, förmàna, v. a. 1. Muntligen ell. skriftligen söka förmå någon att göra sin pligt, afhålla sig ifrån något brottsligt, dåraktigt eller skadligt, o. s. v. *Fadern f-de sin son att aldrig vika från dygdens väg. F. någon att säga sanningen, att bortlägga elaka vanor. F. någon till flit.*

FÖRMANANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon förmanas.

FÖRMANARE, m. 5. (mindre brukl.) Den, som förmanar.

FÖRMANING, f. 2. 1) Se *Förmanande.* — 2) Innehållet af ens ord, då man förmanar någon.

Rätta dig efter hans f-ar. — *Ss.* ***F-sbref, -stal.***

FÖRMANSKAP, fö'rmannskáp, n. 3. o. 5. 1) Det förhållande, som äger rum mellan en förman och en underordnad. — 2) Omständigheten, att någon är förman för en annan.

FÖRMAST, fö'rmásst, f. 3. Främsta masten på ett fartyg.

FÖRMASTA, förmåssta, v. a. 1. Insätta master i ett fartyg. — ***Förmastning***, f. 2.

FÖRMEDELST, se *Medelst.*

FÖRMEDLA, förmèdla, v. a. 1. 1) (mindre brukl.) Se *Bemedla.* — 2) (kameral.) Nedsätta ett redan skattlagdt hemmans mantal eller jordeboksränta, eller ock båda delarna. *F. ett hemman.* — ***Förmedlande***, n. 4. o. ***Förmedling***, f. 2.

FÖRMENA, förmèna, v. a. 1. o. 2. Förbjuda, förhindra en att göra något, hvartill han äger rätt. Brukas mest i negativa och frågande satser. *Det är ingen, som f-r dig det, som f-r dig att göra det. Hvem kan f. honom det?* — *Syn.* Se *Förbjuda.* — V. n. 1) Tro, hålla före. *Han f-r, att ett misstag kanske blifvit begånget.* Brukas stundom äfv. aktivt, t. ex.: *Ja, jag f-r det.* — *Syn.* Se *Tro.* — 2) Påstå. Åtföljes i denna bem. vanligtvis af pron. reflex. *Sig* och verb i infinitiv. *Han f-r sig hafva rätt dertill.*

FÖRMENANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man förmenar en något. — 2) Yttrande, förklaring, att man förmenar, tror något. *Enligt hans f. hänger det så ihop med saken.* — *Syn.* Se *Tro.*

FÖRMENT, förmént, a. 1. (egentl. part. pass. af *Förmena*) 1) Se *Förmodad.* — 2) Som orätt hålles för eller uppgifves att vara något; som orätt påstås. *Den f-e prinsen. Hans f-e fader. F. rättighet.*

FÖRMER, förmér, adv. *Vara f.*, hafva företrädet, vara högre, bättre. *Han vill vara f. än andra.*

FÖRMERA, förmèra, v. a. 1. (af *Mer;* föråldr.) Föröka. — *Syn.* Se *Öka.* — ***Förmerande***, n. 4. o. ***Förmering***, f. 2.

FÖRMIDDAG, fö'rmi'ddag o. fö'rmiddág, m. 2. 1) Den tid af dagen, som är emellan kl. sex på morgonen till rätta middagstiden eller kl. 12. *I morgon f. I f-s*, före middagen denna dag. *Kl. 10 på f-en.* Förkortas i skrift, vid viss timmas utsättande, till *f. m.*, t. ex.: *Kl. 10, 11 f. m.*, förmiddagen. — 2) Den tid på dagen, som förflyter ifrån en persons uppstigande på morgonen till middagsmåltiden. *Rida, spatsera på f-arna.*

FÖRMILDRA, förmi'lldra, v. a. 1. Göra mildare. Säges både i fysisk och andlig mening. *En sunnanvind blåste upp, som f-de den skarpa kölden. Denna omständighet måste f. domen.* — *Syn* Se *Mildra.*

FÖRMILDRANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förmildras. — ***Part. akt.*** Som förmildrar. Brukas nästan aktivt i det juridiska uttrycket *F. omständighet*, sådan som bidrager att göra domen öfver en anklagad eller dess straff mildare.

FÖRMILDRING, f. 2. 1) Se *Förmildrande*, n. — 2) Det, som eftergifves, minskas i strängheten af en dom, ett straff. *Den dömde har erhållit mycken f. i straffet.* — *Syn.* Se *Mildring.*

FÖRMINSKA, förmi'nnska, v. a. 1. Göra mindre. Brukas både i fysisk och andlig mening. *F. en portion, en lott, en andel. Torkan har f-t vattnet i sjön. Öfverdrifvet arbete f-r krafterna. Denna omständighet f-r värdet af hans artighet. F. sitt värde*, få mindre värde. — *Syn.* Se *Minska.* — ***F-s***, v. d. Blifva mindre. — *Syn.* Se *Minskas.*

FÖRMINSKANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förminskas.

FÖRMINSKNING, f. 2. 1) Se *Förminskande.* — 2) Det, som afgår, försvinner, då något förminskas. *F-en i vattenhöjden har på 14 dagar varit 2 tum.* — *Syn.* Se *Minskning.*

FÖRMODA, förmòda, v. n. o. a. 1. (t. *vermuthen*) 1) Hålla troligt, sannolikt. *Det hade jag ej f-t. Jag f-r, att han är rik. Han f-s vara rik. Det är att f., att det blir krig.* — *Syn.* Se *Tro.* — 2) Hoppas, förvänta sig. *Jag f-r, att ni ej kommit hit, för att vara ohöflig. Jag f-r, att du gjort, som jag sagt.* — *Syn.* Se *Hoppas.*

FÖRMODAD, a. 2. (Egentl. part. pass.) Som förmodas vara eller blifva. *Den f-e tronföljaren.* — *Syn.* Presumtiv.

FÖRMODAN, f. sing. indef. 1) Den själens verksamhet, då man förmodar. *Detta förde mig på den f., att . . . .* — 2) Hvad, som förmodas. *Din f. är riktig. Det gick efter f. Emot all f. lyckades han.* — *Syn.* Tro.

FÖRMODELIG, eller vanligare:

FÖRMODLIG, a. 2. Som kan förmodas.

FÖRMODLIGEN, adv. Efter all förmodan, efter all sannolikhet. *F. är han sjuk.* — *Syn.* Se *Troligtvis.*

FÖRMON, se *Förmån.*

FÖRMULTNA, förmùlltna, v. n. 1. Helt och hållet multna. — ***Förmultnande***, n. 4. o. ***Förmultning***, f. 2.

FÖRMUR, fö'rmúr, m. 2. 1) Mur, uppförd till skydd framför något. — 2) (fig.) Säges om det, som tjenar till skydd för sak eller person. *Den fästningen är en f. för hela provinsen. Tryckfriheten är frihetens f. emot despotismen.* — *Syn.* Se *Beskydd.*

FÖRMURA, fö'rmúra, v. a. 1. (föga brukl.) Uppföra en mur till skydd framför något.

FÖRMYCKEN, a. 2. neutr. — *et.* Allt för mycken. — Bör skrifvas *För mycken.*

FÖRMYNDARE, fö'rmy'nndare, m. 5. 1) Den, som af laga myndighet är förordnad att med skyldighet af redogörelse och ansvar förvalta en annans egendom. *Vara f. för någon. Blifva utsedd till f. Sätta under f. Stå under f.*, äfv. (fig.) vara beroende af någon annan för bestämmandet af sin vilja. — 2) (fig.) Den, som utöfvar så stort välde öfver en annan, att denne i allt rättar sig efter den andres vilja eller råd.

FÖRMYNDARE-KAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar.* Embetsverk, som det åligger att bevaka förmyndares tillsättande i sterbhus eller att i nödfall sjelft utreda sterbhuset genom curatores ad litem.

FÖRMYNDARE-KOLLEGIUM, - - - - kållégiumm. n. 3. pl. — *gier.* Se föreg. ord. [— coll —.]

FÖRMYNDARE-REGERING, f. 2. Regering, som föres af dertill utsedda personer under en konungs minderårighet.

FÖRMYNDARE-RÄKNING, f. 2. Räkning, som förmyndare är skyldig att aflemna till redogörelse för sin förvaltning.

FÖRMYNDERSKA, f. 1. (föga brukl.) Qvinna, som af laga myndighet är förordnad att förvalta en annans egendom.

FÖRMYNDERSKAP, n. 3. o. 5. 1) En förmyndares befattning. *F-et anförtroddes åt herr N. Stå under f.*, hafva förmyndare. — 2) Regering, som föres af förmyndare för en minderårig furste. —

3) Den tid, någon såsom förmyndare förvaltar annans egendom eller förer regeringen i stället för en minderårig furste. *Under Carl XI:s f.* — 4) (fig.) Det tillstånd af beroende, hvari någon håller en annan, som frivilligt och af svaghet underkastar sig det. *Han fordrar, att jag i allt skall göra efter som han vill; men jag tål intet f.*

FÖRMÅ, förmå', v. a. o. n. 2. 1) *a*) (ursprungl.) Hafva styrka. Brukas för denna bem. vanligen med negation i sådana uttryck som följande: *Han* (*hon etc.*) *f-r ej mer*, har inga krafter mer i behåll, är alldeles uttröttad, uppgifven, kan ej uthärda längre. — *b*) Hafva förmåga (se d. o.) att, vara i stånd att. Nyttjas äfv. i denna bem. vanligtvis i negativa, frågande eller relativa satser. *Jag f-r icke gå längre*, eller *att gå längre. F-r han göra det* eller (genom ellips) *f-r han det? Göra allt, hvad man f-r. Kom och håll till godo, hvad huset f-r* (bjuda på). — *c*) Hafva inflytande, makt, välde, anseende. *F. mycket hos, öfver någon. Han f-r mycket*, är mäktig, inflytelserik. — 2) Antingen genom öfvertalelse, hotelse, förespegling af fördel, fara o. s. v., eller på annat sätt (dock icke genom yttre våld) bringa någon derhän att göra, företaga något. *F. någon till en sak, att göra något. Hvad har kunnat f. honom dertill?* — *Syn.* Bringa, Bestämma, Beveka, Drifva, Böja. — 3) (i lagstil) Föreskrifva, stadga, bjuda, befalla. *Vid straff, som lagen f-r. Lagen f-r, att* . . . . — *F. sig*, v. r. Tvinga sig sjelf att göra något, för hvilket man icke är böjd. Åtföljes vanligen af hjelpverbet *Kunna. Jag kan ej f. mig till det steget* ell. *att göra det. Det vore väl, om han kunde f. sig till eftergift. Om jag ändå kunde f. mig dertill!* — *Syn.* Beqväma sig, Gitta.

FÖRMÅGA, förmå'ga, f. 1. 1) Den kroppsliga eller andliga kraft, som sätter en varelse i stånd att handla på ett visst sätt, frambringa vissa verkningar. *F-n att se, att gå, att känna, att tänka. Han är lam och utan all f. att röra sig. Dertill har jag ej f. Det öfverstiger, öfvergår, ligger utom gränsen af min f. Efter min ringa f. Det står icke i min f.*, jag förmår det icke. *Arbeta öfver f-n*, mer än man förmår. *Af all min f.*, så mycket jag förmår, af alla mina krafter. — Har för denna bem. i plur. vanligtvis *Förmögenheter* (se d. o.), ehuru man äfven stundom finner *Förmågor*. — Ingår i flera sammansättningar, såsom: Rörelse-, Känslo-, Syn-, Hörsel-, Tanke-, Aningsförmåga, m. fl. — *Syn.* Kraft, Makt, Våld. — 2) (om saker) Kraft. Har i denna bem. icke plural. *Magen har den f-n att förvandla näringsämnena i mjölksaft. Denna ört har en stärkande f.* — *Syn.* Kraft, Verkan. — 3) (fig.) Person med mycken kraft och duglighet. Ordet har först nyligen börjat användas i denna bem., helst i tidnings- och pamflettstil. Har i plur. *Förmågor. Herr A. är en f. af första rangen. F-gorna äro tunnsådda bland vår tids statsmän.* — *I f-go af*, uttryck, brukadt som preposition, i det juridiska och administrativa språket, med betydelse af: Enligt, i kraft af. *I f. af 3 Kap. 2 § Rättegångsbalken.*

FÖRMÅLTID, fö'rmå'ltid, m. 3. (mindre brukl.) Lättare mål, som intages före en ordentlig måltid.

FÖRMÅN, fö'rmå'n, m. 3. Se *Fördel*, 2, *a*. *Rikedom, skönhet, helsa äro stora f-er. Tala till f. för någon*, på ett gynnsamt sätt för honom. *En konsert, som gifves till f. för de fattiga*, hvaraf inkomsten tillfaller dem. — Brukas stundom, i förening med verbet *Hafva*, som höflighetsuttryck i samtal, t. ex.: *Känner ni herr N.? Ja, jag har den f. Jag hade den f. att se honom hos mig i går.*

FÖRMÅNLIG, a. 2. Se *Fördelaktig*. *a*) *F. handelsrörelse, befattning, affär, ställning. F-t köp, giftermål.* — *b*) *Hysa f-a tankar om någon.* — *Syn.* Se *Fördelaktig*.

FÖRMÅNLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara förmånlig. — *Syn.* Se *Fördelaktighet*.

FÖRMÅNLIGT, adv. På ett förmånligt sätt, gynnsamt. *Yttra sig f. om någon.* — *Syn.* Se *Väl*.

FÖRMÅNSRÄTT, fö'rmånsrä'tt, m. 3. Rättighet till företräde. *F. i konkurser*, rättighet att framför andra fordringsägare ur den gäldbundna egendomen få sin fordran betalt.

FÖRMÄLA, förmä'la, v. a. 2. I. (af det gamla verbet *Mæla*, tala, säga) Impf. *Förmälte*. Sup. *Förmält*. 1) Säga, omtala. *Som ofvan f-lt är. Från Paris f-es, att* . . . ., omtalas, berättas. Brukas ofta i nästan skämtsam mening, t. ex.: *Hvad har han att f.? Derom f-ler icke historien*, o. s. v. — *Syn.* Se *Säga*. — 2) (t. *vermelden*) Anmäla. Brukas i denna mening föga, utom i uttrycket: *Låta f. sin helsning till någon.*

FÖRMÄLA, förmä'la, v. a. 2. II. (t. *vermählen*) Impf. *Förmälte*. Sup. *Förmält*. Bortgifta, gifta. Säges endast om prinsar och prinsessor, mest i passiv. *Det höga furstliga paret f-ltes kort efter fredens afslutande. Prinsessan X. af Sachsen f-ltes med prins H. af Würtemberg.* — *Syn.* Se *Gifta*.

FÖRMÄLAN, f. sing. indef. Händelsen, omständigheten, att man förmäler (I, bem. 2). Brukas någon gång i uttrycket: *Bedja om f. af sin helsning.*

FÖRMÄLNING, f. 2. 1) Händelsen, omständigheten, att en furstlig person förmäles. — 2) Sjelfva det högtidliga tillfället, då furstliga personer förmälas. *Vid prinsens, prinsessans f. Deras f. försiggick d. 30 Maj förlidet år.* — *Syn.* Biläger. — *Ss. F-shögtidligheter.*

FÖRMÄNGA, förmä'nnga, v. a. 2. (t. *vermengen*) Mänga, blanda. *F. vatten med vin.* — Förekommer endast i skriftspråket, helst i litterär och vältalighetsstil. — *Syn.* Se *Blanda*, 2. — *Förmängande*, n. 4. o. *Förmängning*, f. 2.

FÖRMÄRKA, förmä'rrka, v. a. 2. Få se, blifva varse. Säges både i fysisk och andlig mening. *En okänd person f-ktes smyga kring huset. På morgonen f-kte vi, att man hade försökt uppbryta dörren. Jag har ej kunnat f. någon otrohet hos honom. Så snart jag f-ker minsta tecken till otrohet, blir han skild ur tjensten. Låta f.*, yttra, visa, t. ex.: *Han lät f. något missnöje öfver denna tillsägelse. Icke låta sig f.*, icke genom något yttre tecken röja sin sinnesrörelse (harm, vrede, ovilja, blygsel, o. s. v.); hålla god min. — *Syn.* Se *Märka*. — *Förmärkande*, n. 4.

Anm. Skilnaden emellan *Märka* och *Förmärka* är, att det sednare ordet förutsätter en högre grad af uppmärksamhet.

FÖRMÄRS, fö'rmä'rrs, m. 2. Märsen på fockmasten af ett fartyg. — *Ss. F-rå, -segel.*

FÖRMÄTA SIG, förmä'ta, v. r. 3. (Impf. *Förmätte*. Sup. *Förmätit* och *Förmätt;* föga brukl.) 1) Mäta felaktigt. — 2) (föga brukl.; har ej impf.) *F. sig att*, vara nog förmäten att.

FÖRMÄTEN, förmä't'n, a. 2. neutr. — *et.* Obetänksamt djerf; som inlåter sig i företag, utan att rätt uppskatta (mäta) måttet af sina krafter. Brukas mindre om personer, än om handlingar o. s. v., mest i neutrum med verbet Vara. *Jag hyser icke så f-tna tankar. Det vore f-tet af mig, att vilja* .... — *Syn.* Öfverdådig, Oförskämd, Djerf.

FÖRMÄTENHET, f. 3. Egenskapen att vara förmäten. *Hvilken f. af honom, att vilja våga något sådant!* — *Syn.* Öfverdåd, Oförskämdhet, Djerfhet.

FÖRMÄTET, adv. På ett sätt, som vittnar om förmätenhet. *Gå f. till väga.*

FÖRMÖGEN, förmö'g'n, a. 2. neutr. — *et.* (af *Förmå*) 1) Som har förmåga, är i stånd. *Icke f. att röra sig.* I denna bem. mindre brukligt. — 2) Som har förmögenhet (bem. 2). *En f. man.* — *Syn.* Se *Rik.*

FÖRMÖGENHET, f. 3. 1) Förmåga. Nyttjas mest i plur., i bem. af: Goda egenskaper, hvarmed en menniska af naturen blifvit utrustad. *Kroppens och själens f-er. Man bör uppodla sina naturliga f-er.* — Bildar sammansättningarna: Kropps-, Själs-, Sinnesförmögenheter. — *Syn.* (för plur.) Gåfvor, Naturgåfvor, Naturanlag. — 1) *a*) Hela massan af de ägodelar, som tillhöra en person, eller ett samhälle, med afseende på dess penningvärde. *Stor, ringa f. Han är utan all f. Äga en f. af 20,000 r:dr.* — Har sammansättningen: Nationalförmögenhet. — *Syn.* Egendom. — *b*) Den en person tillhöriga egendom, när den är så stor, att man kan tillbringa ett sorgfritt, beqvämt och njutningsrikt lif. *En man af f. Det är en god sak att äga f.* — *Syn.* Se *Rikedom.*

FÖRMÖGENHETSSTRAFF, n. 5. Sådant slags straff, då förbrytaren dömes att böta någon del af sin förmögenhet.

FÖRMÖRKA, förmö'rrka, v. a. 1. Göra mörk, dunkel. *Töcken f. luften. Tjocka moln f-de solen,* undanskymde den. Brukas äfv. stundom i figurlig bem., t. ex.: *Denna sorgliga påminnelse f-de hans ansigte,* gaf det ett sorgset uttryck. — *Syn.* Fördunkla. — *F-s,* v. d. 1) Blifva mörk (både egentl. o. fig.). — 2) (astr.) *Solen f-s,* säges, då månen kommer emellan solen och jorden, och mer eller mindre bortskymmer den förra för den sednare.

FÖRMÖRKANDE, n. 4. Verkningen, hvarigenom något förmörkas.

FÖRMÖRKELSE, f. 3. 1) Se *Förmörkande.* Brukas isynnerhet om solen och månen. Bildar sammansättningarna Sol- och Månförmörkelse. — 2) Det mörker, som uppkommer, då något förmörkas.

FÖRN, bestämda formen af *För,* m.

FÖRNAGLA, förnågla, v. a. 1. *F. en kanon,* slå en spik i fänghålet på densamma, för att göra den onyttig för fienden, när man vid återtåg ej kan taga den med sig.

FÖRNAGLANDE, n. 4. Handlingen, då en kanon förnaglas.

FÖRNAGLING, f. 2. 1) Se *Förnaglande.* — 2) En spik, inslagen i fänghålet på en kanon. *Taga f-en ur en kanon.*

FÖRNAMN, fö'rnámmn, n. 5. 1) (hos de gamla Romarne) Namn på en person, hvilket föregick slägtnamnet och tjente att utmärka honom ifrån andra personer af samma familj. Prænomen. — 2) Se *Dopnamn.*

FÖRNEDRA, förnèdra, v. a. 1. 1) (bibl.) Försätta i ett lägre, ringare tillstånd, göra ringare. *Den sig upphöjer, han skall varda f-d.* — 2) Göra ringare, föraktlig i moraliskt afseende och i andra menniskors tanke. *Dåliga handlingar f. menniskan.* — *Syn.* Vanära, Vanhedra, Nedsätta. — *F. sig,* v. r. 1) (bibl.) Förödmjuka sig. *Den sig f-r, han skall varda upphöjd.* — 2) Göra sig föraktlig, nedsätta sig genom någonting moraliskt dåligt. *Han f-r sig genom ett så dåligt handlingssätt.*

FÖRNEDRANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon förnedras eller förnedrar sig.

FÖRNEDRING, f. 2. 1) Se *Förnedrande.* — 2) Se *Förnedrings-tillstånd.*

FÖRNEDRINGS-TILLSTÅND, n. 5. Det tillstånd, hvari en förnedrad sig befinner. (Teol.) *Christi f.,* det Christi tillstånd, i hvilket han aflade det fulla bruket af sin gudomliga naturs egenskaper, antog en tjenares skepelse och vardt menniskor lik.

FÖRNEKA, förnèka, v. a. 1. 1) Icke erkänna, neka till. *F. Gud. F. sanningen, sin underskrift. F. en slägting. F. sin tro, sin religion.* affalla derifrån. *Han f-r, att saken så förhåller sig.* — *Syn.* Bestrida. — 2) Vägra. *F. en något. Det kan ingen f. mig.* — *Syn.* Vägra, Förvägra, Bestrida. — *F. sig,* v. r. 1) Icke erkänna sina egna tankar, ord, läror, idéer, handlingar, o. s. v. — 2) Blifva sig sjelf olik; visa sig annan, än man är. *En faders hjerta kan icke f. sig.* — 3) *F. sig sjelf,* kufva sig sjelf, sina begär; beherrska sig.

FÖRNEKANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något förnekas. *Guds f. Med f. af sitt namn. F. af sig sjelf.*

FÖRNEKARE, m. 5. Den, som förnekar. *Guds f.* (sammanskrifves vanligtvis).

FÖRNEKELSE, f. 3. Se *Förnekande.*

FÖRNIMBAR, förni'mmbár, a. 2. Som kan förnimmas. Nytt ord, brukligt mest i filosofisk och litterär stil. — *Förnimbarhet,* f. 3.

FÖRNIMMA, förni'mma, v. a. 3. (af gamla verbet *Nima*) Indik. pres. sing. *Förnimmer;* pl. *Förnimma.* Impf. sing. *Förnam;* pl. *Förnummo.* Sup. *Förnummit.* Part. akt. *Förnimmande.* 1) I själen uppfatta något yttre sinligt intryck. För denna bem. mest brukligt i filosofisk stil. — *Syn.* Erfara, Uppfatta. — 2) Få veta, lära känna, underrättas om. *F. en nyhet. Det f-mes, att ett uppror utbrustit i Turkiet. Jag har f-nummit, att du illa uppfyller dina skyldigheter.*

FÖRNIMMANDE, n. 4. Händelsen, omständigheten, att något förnimmes (i begge bem.).

FÖRNIMMELSE, f. 3. (fil.) Själens uppfattning af ett yttre sinligt intryck. — *Ss. F-förmåga.*

FÖRNING, f. 2. I. 1) Se *Förande,* 1. o. 6. *a*) *Sädens f. till torget.* — *b*) *Skeppets f.* — 2) Hvad man förer med sig: *a*) Det varubelopp, hvar och en af besättningen på ett fartyg tillförene fick medtaga till handel för egen räkning. — *b*) (nu) En af statsmedlen utgående gratifikation åt sjöfolk, som hemkomma med lastade fartyg.

FÖRNING, f. 2. II. (af gamla ordet *Forn,* offer, det grek. Φερνη.) De tillskott, merendels bestående af finare matvaror, som bondfolk medhafva till ett gästabud.

FÖRNUFT, förnúfft, n. sing. (af *Förnimma*) 1) (i allmän mening) *a*) Samteliga menniskans kunskapskrafter, betraktade såsom ett helt. *Gud har gifvit menniskan en odödlig själ med f. och fri vilja. Sundt f.,* det riktiga förhållande

mellan kunskapskrafterna, till följe hvaraf förståndet förmår att ordna och sammanbinda sinnenas, minnets och inbillningskraftens föreställningar. *Hafva sitt sunda f. Vara vid sitt fulla f.*, hafva sina själsförmögenheter i godt behåll. *Bruka sitt f.*, döma, urskilja rätt. *Bringa någon till f.*, förmå någon att rätt bruka sitt förnuft. *Emot f-et*, säges om det, som enligt förnuftet ej kan existera; omöjligt, orimligt, onaturligt. *Öfver f-et*, säges om det, som af förnuftet ej kan förklaras, men dock icke är omöjligt. (Bibl.) *Taga sitt f. till fånga*, ej erkänna förnuftets högsta afgörande i andliga ämnen, utan underkasta sig trons lydnad. — *Syn.* Förstånd, Vett. — *b*) Ett rätt bruk af förståndet och viljan. *Handla med f., utan f.* — *Syn.* Se *Klokhet.* — 2) (i filosofisk mening) *a*) Förmågan att sluta, göra slutsatser. — *b*) Förmågan att göra sig föreställningar om föremål, som ligga utom sinneverldens område, men höra till det oändligas och evigas, d. v. s. Förmågan af idéer. *F-et är vårt inre öga, organet för det osynliga, för anden.* — Jfr. *Förstånd.*

FÖRNUFTIG, a. 2. 1) (om person) *a*) Begåfvad med förnuft. *Menniskan är en f. varelse, men djuren äro oförnuftiga.* — *b*) Som rätt brukar sitt förnuft. *Hon är ett ganska f-t fruntimmer. Jag ber dig, var f.* — *Syn.* Se *Klok.* — 2) (om sak) Som innebär, uttrycker, tillkännagifver ett rätt bruk af förnuftet. *En f. tanke, handling, åtgärd. F-a ord, råd, föreställningar.* — *Syn.* Se *Klok.*

FÖRNUFTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara förnuftig (i alla bem., men isynnerhet i bem. 2). *F-en af dessa råd lär ingen kunna neka.* — *Syn.* Se *Klokhet.*

FÖRNUFTIGT, adv. På ett förnuftigt (bem. 2) sätt, med förnuft, med klokhet. *Gå f. till väga. Handla f.* — *Syn.* Se *Klokt.*

FÖRNUFTSENLIG, a. 2. (om sak) Enlig, öfverensstämmande med förnuftet. — *Syn.* Förnuftig. — *Förnuftsenlighet*, f. 3.

FÖRNUFTSGRUND, m. 3. Grund, skäl, som stöder sig på förnuftet. — *Syn.* Förnuftsskäl.

FÖRNUFTSKUNSKAP, f. 3. (fil.) Kunskapen om det öfversinliga. — *Motsats*: Förståndskunskap.

FÖRNUFTSLÄRA, f. 1. Se *Logik.*

FÖRNUFTSLÖS, a. 2. Som saknar förnuft. Säges både om person och sak. *F. menniska. F-t handlingssätt.* — *Förnuftslöshet*, f. 3.

FÖRNUFTSRELIGION, förnùftsrelijón, f. 3. Religion, som stöder sig endast på förnuftet, ej på uppenbarelse. Kallas äfv. Naturlig Religion. — *Motsats*: Uppenbarad Religion.

FÖRNUFTSSKÄL, n. 5. Se *Förnuftsgrund.*

FÖRNUFTSSLUT, n. 5. (log.) Se *Syllogism.*

FÖRNUFTSSTRIDIG, a. 2. Som strider emot förnuftet. *F. slutsats. F-t hanlingssätt.* — *Syn.* Oförnuftig, Oförståndig, Oklok. — *Förnuftsstridighet*, f. 3.

FÖRNUFTSTRO, m. sing. (fil.) Tron på Gud och själens odödlighet, såsom utgörande resultatet af förnuftets verksamhet i fråga om dessa föremål. — *Motsats*: Förståndstro.

FÖRNUFTSÖFNING, f. 2. Sådan öfning, som tjenar att skärpa förnuftet.

FÖRNUMSTIG, förnùmmstigg, a. 2. Brukades fordom allmänt i samma mening som Förnuftig, men användes nu endast i skämtsam ton, både om person och sak, i bemärkelsen af: Småförståndig, småvis, småklok. *Se f. ut. En f. min.* — *Förnumstighet*, f. 3. — *Förnumstigt*, adv.

FÖRNYA, förny'a, v. a. 1. 1) Göra liksom ny, gifva ny kraft, liflighet, giltighet åt något, som rönt afbrott eller råkat i glömska. *F. vänskapen med någon. Våren f-r hela naturen. F. ens sorg, smärta. F. sin ifver, uppmärksamhet. F. minnet af något. F. en gammal förordning, ett bruk. F. en traktat, ett förbund med någon.* — *Syn.* Uppfriska, Upplifva. — 2) Åter börja; upprepa. *F. en process, ett löfte, sina tacksägelser.* — *F. sig*, v. r. o. *F-s*, v. d. 1) Blifva ny, ombytas. *Denna församling f-r sig* ell. *f-s till hälften hvarje år.* — 2) Åter börja, upprepas. *Kölden f-r sig. Hans smärta f-s hvar dag.*

FÖRNYANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förnyas.

FÖRNYELSE, f. 3. 1) Se *Förnyande.* — 2) (teol.) Den H. Andes nådeverk, i hvilket han genom ordet och altarets sakrament hos den rättfärdiggjorda menniskan uppháfver syndens välde och återställer Guds beläte.

FÖRNÄM, förnä'm, a. 2. 1) *a*) Som är af högt stånd. *En f. man. Den f-a verlden. Vilja synas f.* — Brukas i plur. ofta substantivt: *De F-e.* — *b*) (om sak) Som röjer, att man verkligen tillhör de högre stånden. *En f. hållning. F-t utseende.* — 2) (fam.) *a*) (om person) Som gerna vill gifva sig anseende af att tillhöra de förnäma. *Han är nu så f., att han ser sina förra vänner öfver axeln.* — 2) (om sak) Som röjer önskan att vilja anses tillhöra de f-a. *F. gång, min, blick.* — *Syn.* (för de båda sednare bem.) Se *Högmodig.*

Anm. Har i komp. *Förnämare* och i superl. *Förnämast*, hvilket sednare i sammandragen form bildar ett nytt adjektiv, *Förnämst*; jfr. detta ord.

FÖRNÄMHET, förnä'mhét, f. 3. Egenskapen att vara förnäm (i alla bem.). *a*) *Hela hans person röjer verklig f.* — *Syn.* Rang, Högt stånd, Stånd, Ädel börd. — *b*) *Den f., hvarmed han nu behandlar sina fordna vänner, är odräglig.* — *Syn.* Se *Högmod.*

FÖRNÄMITET, - - - tét, f. 3. (fam. skämtv.) 1) Egenskapen hos en person att vilja synas förnäm, eller hos en sak, att röja en sådan önskan. — *Syn.* Förnämhet (bem. 2). — 2) (mest i plur.) Förnäm person. *Många f-er voro bjudna.*

FÖRNÄMLIG, förnä'mmligg, a. 2. Brukas endast i kompar. *Förnämligare*, under följande bem.: 1) Som är af högre stånd, högre värdighet. — 2) Utmärktare, bättre. Är äfven i kompar. numera föråldradt.

FÖRNÄMLIGAST, adv. superl. (af föregående) Framför allt, i främsta rummet. *Han förtjenar alla loford, f. derföre att ....* — *Syn.* Se *Isynnerhet.*

FÖRNÄMLIGEN, adv. (mindre brukl.) Se *Förnämligast.*

FÖRNÄMST, förnä'mmst, a. 1. (egentl. sammandragen form af *Förnämast*, superl. af *Förnäm*) 1) Som i stånd, rang eller värdighet är den förste. *Han var den f-a personen i sällskapet.* Brukas ofta substantivt, t. ex.: *Den f-e i hela sällskapet var exellensen N. De f-e i landet, i staden.* — *Syn.* Högst. — 2) (om sak) Som har högsta värde, vigt, betydelse; mest gällande. *Mitt f-a nöje. F-a orsaken var, att .... Det skall blifva min f-a omsorg, att .... Sveriges f-a författare.* — *Syn.* Först, Främst, Hufvudsakligast, Störst.

FÖRNÄR, förnä'r ell. **FÖRNÄRA**, förnä'ra, adv. Allt för när. *Kom mig ej f.*, blif mig ifrån lifvet; äfv. (fig.) våga ej att på något sätt, huru som helst, angripa mig. *Göra någon f.*, förfördela. — Skrifves äfven *För när* och vanligen alltid *För nära*. Jfr. *Nära*.

FÖRNÄRMA, förnä'rrma, v. a. 1. 1) Se *Förfördela*, 1. — 2) Se *Förolämpa*.

FÖRNÄRMANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon förnärmas. — 2) Se *Förnärmelse*. — *Adj.* 1. (egentl. part. akt. af *Förnärma*) Som innebär förnärmelse. *F. tal. yttrande, utlåtelser*. — *Syn.* Sårande, Förolämpande.

FÖRNÄRMELSE, f. 3. Ord eller handling, hvarigenom någon förnärmas. *En svår f.* — *Syn.* Förnärmande, Förfördelande, Förolämpning.

FÖRNÖDEN, förnö'd'n, adv. (föråldr.) Af nöden. *Hafva, vara f.* (*Syn.* Behöfva, Behöfvas).

FÖRNÖDENHET, förnö'd'nhét, f. 3. Sak, som behöfves, är af nöden. *Han hämtar alla sina f-er ifrån Stockholm*. — Bildar sammansättningarna Krigs- och Hushållsförnödenheter. — *Syn.* Behof, Nödvändighetsvara.

FÖRNÖJA, förnö'ja, v. a. 2. 1) Göra, bereda, förskaffa nöje. *Omvexling f-jer menniskan. Det f-jer sinnet, själen, öronen, ögonen, smaken*. — *Syn.* Se *Roa*. — 2) Göra nöjd, tillfredsställa. *F. sina begär. F. sina kreditorer*, betala dem, hvad de hafva att fordra. — *F. sig*, v. r. Bereda sig, förskaffa sig nöje. *F. sig med sång, musik*. — *Syn.* Se *Roa sig*.

FÖRNÖJANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon förnöjes.

FÖRNÖJD, a. 2. (egentl. part. pass. af *Förnöja*) 1) Som känner nöje, tillfredsställelse. *Sitta f. och glad i goda vänners krets*. — *Syn.* Se *Glad*. — 2) Nöjd, belåten. *Vara f. med sin lott. Ett f-t sinne är bättre än rikedom*. — *Syn.* Se *Nöjd*.

FÖRNÖJDHET, f. 3. Se *Förnöjsamhet*.

FÖRNÖJDT, adv. Med ett förnöjdt sinne. *Lefva f.*

FÖRNÖJELIG, se *Förnöjlig*.

FÖRNÖJELSE, f. 3. 1) Händelsen, omständigheten, att någon förnöjes (i begge bem., men isynnerhet bem. 2). *a*) *Genom lustbarheter sörja för någons f.* — *Syn.* Förnöjande, Roande. — *b*) *Få sin f. Kreditorernes f.* — *Syn.* Tillfredsställelse. — 2) *a*) (subjektivt) Nöje, som man känner, erfar af, vid något. Utgör mellangraden emellan Glädje och Tillfredsställelse. *Finna sin f. i något*. — *b*) (objektivt) Hvad som väcker känslan af nöje. *Tillbringa sitt lif i glada f-r*. — *Syn.* (för båda bem.) Se *Nöje*.

FÖRNÖJLIG, a. 2. 1) Som kan förnöjas (bem. 2), tillfredsställas. *Han är lätt f.*, lätt att förnöja. — 2) (föråldr.) Se *Nöjsam*. — *Förnöjlighet*, f. 3. — *Förnöjligt*, adv.

FÖRNÖJSAM, a. 2. 1) Se *Förnöjd* (begge bem). — 2) Se *Nöjsam*.

FÖRNÖJSAMHET, f. 3. Det hos någon vanliga sinnestillstånd, att man finner sig nöjd och belåten med sin lott, med hvad man har, med hvad som fås, erhålles, med det närvarande. *F. är en stor vinning, är bättre än rikedomar*. — *Syn.* Belåtenhet, Tillfredsställelse.

FÖRNÖTA, förnö'ta, v. a. 2. Brukas endast i uttrycket *F. tiden*, tillbringa den utan nytta. *F. tiden i lättja, i nöjen, med lappri*. — *Förnötande*, n. 4. (*Tidens f.*)

FÖROLYCKANDE, n. 4. Händelsen, att fartyg eller personer förolyckas.

FÖROLYCKAS, fö'roly'ckass, v. d. 1. 1) (om fartyg) Förstöras af storm eller på annat sätt, till sjös. *Skeppet f-ades i Kattegat med man och allt*. — *Syn.* Gå i sank, i grund. Förlisa. — 2) (om personer) Lida skeppsbrott. *De f-ades i Östersjön*. — 3) (föga brukl.) Misslyckas. Kan i denna bem. icke väl användas.

FÖROLÄMPA, fö'rolä'mmpa, v. a. 1. (t. *verunglimpfen*) Tillfoga en oförrätt i ord eller gerning, som är sårande för ens hederskänsla, innefattar ett brott emot den aktning, man äger rätt att fordra. *F. någon med ord eller gerning*. — *Syn.* Förnärma, Skymfa, Såra, Stöta.

FÖROLÄMPANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon förolämpas. — *Adj.* 1. (egentl. part. akt.) Som innefattar en förolämpning. — *Syn.* Förnärmande, Skymflig, Sårande, Stötande.

FÖROLÄMPNING, f. 2. Oförrätt i ord eller gerning, hvarigenom man bryter emot den aktning, hvar och en anses äga rätt att fordra. *Göra sig skyldig till en f. emot någon. Tillfoga någon en f. F. i ord, i handling. En svår, grof f.* — *Syn.* Förnärmelse, Förnärmande, Skymf.

FÖRORD, fö'rórd, n. 5. 1) Vilkor, förbehåll. Endast i uttrycket *Med det f.*, t. ex.: *Du skall få låna boken, med det f., att du är rädd om den*. — *Syn.* Se *Vilkor*. — 2) Framställning i tal eller skrift till en person, hvarigenom man söker vinna dess ynnest för en annan, genom lofordande af dess förtjenster, goda egenskaper, duglighet, o. s. v., och vanligtvis för att derigenom utverka honom någon fördel. *Gifva någon sitt f. till en syssla. Jag ber om ditt f. hos herr N. till erhållande af den lediga befattningen. Han blef, på grefve X. f., antagen*. — *Syn.* Rekommendation, Bemedling, Förbön. — 3) Se *Företal*. — 4) (jur.) På förhand ingången öfverenskommelse. *F. bryter lag. F. i äktenskap*, öfverenskommelse, som göres skriftligen, innan vigsel sker, rörande makarnes giftorätt.

FÖRORDA, fö'rórda, v. n. 1. (föga brukl.) Orda förut. — V. a. Med sitt förord (bem. 2) söka verka hos en person till en annans förmån. *F. någon hos chefen för krigskollegium till erhållande af en ledig syssla*. — *Syn.* Rekommendera, Tala för, Anmäla till det bästa. — *Förordande*, n. 4.

FÖRORDNA, förå'rdna, v. a. 1. 1) Stadga till allmän eller enskilt efterrättelse. *Regeringen har nyligen utgifvit ett påbud, hvari f-s, att . . . . Tilldess annorlunda derom f-dt varder. Den aflidne har i sitt testamente f-t, att . . . .* — *Syn.* Se *Stadga*. — 2) Föreskrifva till bruk emot en sjukdom. *F. ett medikament*. — *Syn.* Ordinera, Föreskrifva. — 3) Utnämna till förrättande af de göromål, som tillhöra ett embete, en tjenst, syssla, befattning. *F. någon till domare i ett mål, till styresman öfver något, till en syssla, till granskning af ett ärende. F. domare i ett mål. F. till förmyndare. F. till arfvinge*. — *Syn.* Se *Utnämna*.

FÖRORDNANDE, n. 4. 1) Handlingen, hvarigenom något förordnas (bem. 1 o. 2). — 2) Hvad som förordnas eller blifvit förordnadt: *a*) Stadgande till allmän eller enskilt efterrättelse. *Regeringens f. Ett testamentariskt f.* — *Syn.* Se *Förordning*. — *b*) Föreskrift. *En doktors f.* — *Syn.* Se *Ordination*. — 3) *a*) Utnämning till förrättande af de göromål, som tillhöra ett embete, en tjenst, syssla, befattning. *Få f. att förestå en tjenst under rätta innehafvarens tjenstledighet*. — *b*) Sjelfva den skriftliga handling, det

dokument, hvarigenom någon formligen utnämnes att sålunda förestå en syssla, o. s. v.

FÖRORDNING, f. 2. 1) Hvad som förordnas eller blifvit förordnadt: a) Af regering eller annan behörig myndighet utgifven stadga till efterrättelse för dem som vederbör, angående lagarnes verkställighet eller sådana ämnen, som icke kunna blifva föremål för lagstadgande. *Regeringen har utgifvit en f. om fiskerättighet. Kongl. f-en af d. 5 Okt 1830.* — *Syn.* Kungörelse, Författning, Edikt, Påbud. — b) Af enskilt person gifven föreskrift. *Det har blifvit gjordt efter hans f.* — *Syn.* Förordnande, Föreskrift. — 3) Det skrifna eller tryckta dokument, som innehåller, hvad af regering &c. förordnadt blifvit. *En skrifven, tryckt f. En samling af f-ar.*

FÖRORSAKA, föròrsáka o. fö'rorsáka, v. a. 1. Vara orsak till. *F. någon skada, bekymmer. F. sig sjelf ledsamheter. Detta f-de, att* . . . . — *Syn.* Orsaka, Verka, Föranleda, Alstra, Frambringa, Framalstra, Medföra, Framkalla, Föda, Vålla, Förvålla. — *Förorsakande*, n. 4.

FÖRORT, fö'rórt, m. 3. (t. *Vorort*) Hufvudstad i en schweizisk kanton.

FÖRORÄTTA, fö'rorä'tta, v. a. 1. Tillfoga oförrätt. *F. någon.* — *Syn.* Se *Förfördela.* — *Förorättande*, n. 4.

FÖRPAKTA, förpàckta, v. a. 1. Se *Arrendera.* — *Förpaktande*, n. 4.

FÖRPAKTARE, m. 5. Se *Arrendator.*

FÖRPAKTNING, f. 2. 1) Handlingen, då man förpaktar. — 2) Se *Arrende.*

FÖRPANTA, förpànnta, v. a. 1. Gifva panträtt till något. Brukas i fråga om fast egendom. *F. sina egendomar till någon.* — *Syn.* Gifva inteckning i. — *Förpantande*, n. 4.

FÖRPANTARE, m. 5. Den, som förpantar eller förpantat något.

FÖRPANTNING, f. 2. 1) Handlingen, då något förpantas. — 2) Det rättsförhållande, då egendom blifvit till någon förpantad. — 3) Förpantad egendom.

FÖRPANTNINGSGODS, n. 5. (mindre brukl.) Förpantadt gods, intecknad egendom.

FÖRPASSA, förpàssa, v. a. 1. 1) Förse (person) med pass, (vara som skall forslas, fraktas) med förpassning (bem. 2). *F. en fånge till annan ort. Dessa varor äro vederbörligt f-de.* — 2) (fig.) Bortskicka. *F. en misstänkt person till Siberien. F. till evigheten, till andra verlden,* döda. — *Förpassande*, n. 4.

FÖRPASSNING, f. 2. 1) Handlingen, då någon eller något förpassas. — 2) Ett af tulltjenstemän utgifvet skriftligt betyg, att varor obehindradt få föras vidare. — *Syn.* Varupass, Förpassningssedel.

FÖRPESTA, förpä'ssta, v. a. 1. 1) Smitta med pesten; uppfylla med pestämne eller för helsan skadliga dunster. *Ett fartyg ifrån Antwerpen medförde bomull, som f-de hela staden. Liken efter de fallna f-de luften.* — 2) (fig.) Uppfylla med stank, elak lukt. *Denna snuskiga menniska skulle snart f. rummet.* — *Förpestande*, n. 4.

FÖRPJES, fö'rpjä's, m. 3. 1) Teaterpjes, som på samma afton gifves först på en teater. — *Motsats:* Efterpjes. — 2) Se *Förspel*, 2.

FÖRPLIGTA, förpli'ckta, v. a. 1. Göra pligtig, skyldig; ålägga som pligt, skyldighet. *Vårt gifna löfte f-r oss dertill. Hedern f-r honom att göra det.* — *Syn.* Förbinda, Förpligtiga, Ålägga, Bjuda, Mana.

FÖRPLIGTANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon förpligtas.

FÖRPLIGTELSE, f. 3. Förhållandet, att man är förpligtad till något. *Det är för alla en f. att tala sanning.* — *Syn.* Se *Förbindelse*, 2, *e*.

FÖRPLUMPA SIG, förplùmmpa, v. r. 1. (Egentligen: Göra en plump, då man skrifver) Af oaktsamhet, tanklöshet eller dumhet begå något groft fel, misstag, i tal eller handling. *F. sig i sitt tal.* — Brukas i familier stil. — *Syn.* Se *Förgå sig.*

FÖRPLÄGA, förplä'ga, v. a. 1. 1) Gifva mat och dryck åt någon, så att han blir mättad och otörstig. — 2) Sörja för, att en trupp manskap erhåller de till dess underhåll bestämda näringsmedel och dryckesvaror. *F. en trupp. F. arbetsmanskap.* — *Väl f-d* brukas nästan adjektivt i samma mening som: Väl beskänkt.

FÖRPLÄGANDE, n. 4. Handlingen, då man förplägar; händelsen, omständigheten, att någon förplägas.

FÖRPLÄGNING, f. 2. 1) Se *Förplägande.* — 2) Mat och dryck, hvarmed någon förplägas.

FÖRPORT, fö'rpórt, m. 2. Port framför en annan inre.

FÖRPOST, fö'rpå'sst, m. 3. Soldat, tillhörande en fältvakt och utställd ett stycke framför denna, närmast intill fienden, för att göra larm, i händelse af öfverrumpling.

FÖRPROVIANTERA, ----tèra, v. a. 1. Se *Proviantera.*

FÖRPUFFA, förpùffa, v. n. 1. (kem.) Se *Detonera.*

FÖRPUFFNING, f. 2. (kem.) Se *Detonation.*

FÖRPÅLA, förpå'la, v. a. 1. Förse, befästa med pålar eller palissader. — *Förpålande*, n. 4.

FÖRPÅLNING, f. 2. 1) Förseende, befästande med pålar. — 2) Pålar, hvarmed något blifvit befästadt.

FÖRQVICKA, förkvi'cka, v. a. 1. (kem.) Se *Amalgamera.* — *Förqvickning*, f. 2.

FÖRQVÄFNING, f. 2. Handlingen, då man förqväfver; händelsen, omständigheten, att någon eller något förqväfves (både i egentl. o. fig. mening). *Dö af f.*

FÖRQVÄFVA, förkvä'va, v. a. 2. 1) Qväfva till döds. *Amman f-fde barnet. F. sitt foster.* — 2) (fig.) I grund tillintetgöra, utrota. *Ogräset f-ver säden. Despotismen f-ver menniskans ädlare anlag.* — *Syn.* Se *Undertrycka.* — *Förqväfvande*, n. 4.

FÖRR, adv. 1) (i fråga om tid) a) Tillförene. *F. i verlden. F. var han dräglig, nu är han odräglig.* — *Syn.* Se *Tillförene.* — b) Förut, före. *Komma f. än en annan. Han stannade ej f. än i Paris. Jag kunde ej skrifva honom till f. än den tionde. Ju f. dess hellre,* så fort som möjligt. *F. eller sednare,* någon gång framdeles, t. ex.: *Det skall f. eller sednare komma till brytning emellan det gamla och det nya.* — *Syn.* Snarare, Fortare. — 2) Hellre. *Jag vill f. dö än göra det. F. lida allt, än tåla en fläck på sitt namn.* — *Syn.* Se *Hellre.* — *Förr än*, konj. Se *Förrän.*

Anm. *Förr* är att betrakta som komparativt adverb af *Före.*

FÖRRE, m. FÖRRA, f. o. n. adj. kompar. af *Före.* 1) Som näst föregått någon sednare, närvarande tid, tidsföljd, händelse eller person. *F-a veckan, året. I f-a tider,* förr i verlden. *I mitt f-a bref. F-a regeringen. F-a gången. F-e*

konungen, nuvarande konungens företrädare. *F-e borgmästaren N. N.* (äfv. *F. d. borgm.* &c.), som tillförene varit det. *Hans f-a liflighet är försvunnen. Sätta allt åter på sin f-a fot.* — 2) Som går före, i afseende å ordningen. *F-a delen af ett arbete. Den f-e och den sednare.*

FÖRREGLA, fö'rrégla, v. a. 1. Skjuta regeln för. *F. en dörr.* — *Förreglande,* n. 4. o. *Förregling,* f. 2.

FÖRRESNING, fö'rrésninng, f. 2. (skepp.) Den del af ett fartygs resning, som utgöres af fockmasten, förstången, för-, bram- och bovenbramstången med till dem hörande rår och tacklage.

FÖRRGÅR, se *Förgår.*

FÖRRIDA, fö'rri'da, v. n. 3. (böjes som *Rida;* mindre brukl.) Rida förut.

FÖRRIDARE, fö'rri'dare, m. 5. Ridknekt, som rider framför en furstlig eller herrskaplig vagn, för att uppmana mötande att hålla ur vägen.

FÖRRIGE, m. FÖRRIGA, f. o. n. adj. 2. Se *Förre.* Brukas numera sällan.

FÖRRINGA, förri'nnga, v. a. 1. Göra ringa, ringare, mindre. Brukas icke gerna med person till objekt. *Detta f-r ingalunda hans förtjenst.* — *Syn.* Se *Minska.* — *Förringande,* n. 4.

FÖRRINNA, förri'nna, v. n. 3. (böjes som *Rinna*) 1) Helt och hållet bortrinna. *Blodet f-nner honom.* — 2) (fig. om tid) *Förflyta.*

FÖRROSTA, förrå'ssta, v. n. 1. o. FÖRROSTAS, v. d. 1. Blifva alldeles öfverdragen med, förstöras af rost. — *Förrostande,* n. 4. o. *Förrostning,* f. 2.

FÖRRUTTNA, förrùttna, v. n. 1. Alldeles, helt och hållet ruttna. — *Förruttnande,* n. 4.

FÖRRUTTNELSE, f. 3. Den naturens verkning, då en organisk kropp genom luftens inflytelse småningom sönderdelas i sina beståndsdelar, förlorar sin form och blifver till stoft.

FÖRRYCKA, förry'cka, v. a. 2. (föga brukl.) Rycka något ur dess rätta läge. — *Förryckande,* n. 4. o. *Förryckning,* f. 2.

FÖRRYCKT, förry'ckt, a. 1. (egentl. part. pass. af *Förrycka*) 1) Som icke har sitt förnuft i behåll. *Göra någon f. Han är alldeles f.* — 2) (om sak) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver frånvaro af sundt förnuft. *Ett f. handlingssätt, beteende.* — *Syn.* (för begge bem.) Se *Vansinnig.*

FÖRRYCKTHET, f. 3. Egenskapen att vara förryckt. — *Syn.* Se *Vansinnighet.*

FÖRRYMD, förry'mmd, a. 2. Som rymt bort ifrån ett ställe. *En f. fästningsfånge.* — *Syn.* Bortlupen, Förlupen.

FÖRRÅD, förrå'd, n. 3. o. 5. På förhand anskaffad och förvarad större eller mindre myckenhet af en vara, ett ämne, för att hafva till hands att taga af vid förefallande behof. *F. af lifsmedel, proviant, krigsförnödenheter. F. af salt, sill, spannmål. Hafva ett stort f. af en vara. Hafva något i f.* — *Syn.* Reserv.

FÖRRÅD, fö'rrå'd, n. sing. Förekommer endast i uttrycket: *F. är bättre än efterråd,* efter gjord gerning kommer rådet för sent.

FÖRRÅDA, förrå'da, v. a. 2. 1) Bryta den trohet, man är någon skyldig, i det man antingen för en annan, helst en fiende, en ovän, yppar någon af den förre anförtrodd hemlighet eller på något sätt handlar emot dess fördel. *F. sin vän. F. konung och fädernesland. Han f-dde hela hären åt fienden. F. en oskyldig för penningar. Judas f-dde vår Frälsare.* Har äfven ofta sak till objekt, t. ex.: *F. den sak, man åtagit sig att försvara. F. ens fördelar, ens förtroende.* (Fig.) *F. sanningen,* med vett och vilja tala eller skrifva emot den. *F. sin pligt,* uppsåtligen handla deremot. — *Syn.* Svika, Besvika. — 2) Röja, yppa (med eller utan afsigt). *F. en sig anförtrodd hemlighet. Han ville vara okänd, men hans röst f-dde honom.* — *Syn.* Se *Röja.* — *F. sig,* v. r. Antingen af tillfällighet eller oförsigtighet yppa, hvad man velat dölja. *Han f-dde sig genom ett ord, som undföll honom.* — *Syn.* Röja sig, Yppa sig.

FÖRRÅDANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något förrådes.

FÖRRÅDSGODS, n. 5. (skepp.) Sådana skeppsförnödenheter (spiror, tåg o. d.), som medföras på fartyg under segling, för att i händelse af behof kunna ersätta motsvarande dylika, hvilka vid utlöpande ur hamn göra tjenst.

FÖRRÅDSHUS, förrå'dshús, n. 5. Hus, der hvarjehanda förråder förvaras. — *Syn.* Magasin. — I enahanda mening brukas äfven orden: *Förrådskammare, F-srum, F-skällare.*

FÖRRÅDSHVALF, n. 5. (fortif.) Bombfritt hvalf under vallarna, eller ock ofvan jord i en fästning, till tygförråder för det artilleri, som icke tjenstgör, till ammunitions- och munförråd, m. m.

FÖRRÅRET, fö'rrå'rätt, n. 5. sing. def. (fam. o. pop.) Förra året.

FÖRRÄDARE, m. 5. — DERSKA, f. 1. 1) Den, som begår eller begått förräderi. *F. mot fäderneslandet, mot vänskapen, mot ärans bud.* — Bildar sammansättningarna Högförrädare, Landsförrädare. — 2) Trolös älskare. *F., mins dina eder!* — *Syn.* Trolös.

FÖRRÄDERI, n. 3. Den handling, hvarigenom man förråder någon. Jfr. *Förråda,* 1. *F. mot en vän, emot konung och fädernesland. Fästningen intogs genom f.* I fig. mening säges äfv. *F. mot pligt och samvete, mot vänskapen,* o. s. v.

FÖRRÄDISK, a. 2. 1) (om person) Van eller böjd för att förråda andra; äfv. som förrådt någon. *En f. menniska. F-e bof, som brutit din trohet emot fäderneslandet!* — *Syn.* Svekfull. — *b*) Trolös i kärlek. — 2) (om sak) Som innefattar förräderi; falsk, opålitlig. *F. handling. En f. is. F. dryck,* som ej smakar stark, men är mycket herusande; äfven sådan, som söfver, vållar sinnesyrsel, kärleksraseri, o. s. v. — *Syn.* Se *Falsk,* 10.

FÖRRÄDISKT, adv. På ett förrädiskt sätt, såsom en förrädare. *Handla f. emot någon.* — *Syn.* Falskt, Bedrägligt, Svekfullt.

FÖRRÄKNA SIG, förrä'kna, v. r. 1. Begå fel, misstag i räkning. — *Syn.* Missräkna sig.

FÖRRÄN, förä'nn, konj. Innan. *F. han gick. Han hade knappt slutat, f. . . . .* — Skrifves af några äfv. *Förän.*

FÖRRÄNKA, förrä'nngka, v. a. 1. (t. *verrenken*) Vrida ur led. — Brukas sällan.

FÖRRÄNKNING, f. 2. (t. *Verrenkung*) Se *Ledvridkning.*

FÖRRÄNTA, förrä'nnta, v. a. 1. Utsätta (penningar) på ränta. *F. sina penningar.* — *Syn.* Utsätta, utlåna på ränta, Placera. — *Förräntande,* n. 4. o. *Förräntning,* f. 2.

FÖRRÄTT, fö'rrä'tt, m. 3. Benämning på hvar och en af de maträtter, som vid måltid förtäras, (i Sverige) före soppan, eller (i de flesta utrikes länder) omedelbart efter soppan och före hufvudrätten.

FÖRRÄTTA, förrä'tta, v. a. 1. Verkställa, utföra göromål, som tillhöra en tjenst, syssla, o. s. v.

Väl f. sin tjenst, sin syssla. F. tjensten för en annan. F. gudstjenst. Hafva något att f., att verkställa, utföra, göra. — *Syn.* Se *Göra.*

FÖRRÄTTANDE, n. 4. Handlingen, då man förrättar; händelsen, omständigheten, att något förrättas.

FÖRRÄTTNING, f. 2. 1) Se *Förrättande.* — 2) Göromål. *Hafva några f-ar ute i staden.* — *Syn.* Se *Göromål.* — 3) (fysiol.) Benämning på de mångfaldiga företeelser, som antyda en organisk kropps lifsverksamhet och skilja densamma från en död kropp. Sådana äro: Lifsförrättningar, Djuriska (animaliska) f-r, Naturliga f-r och Könsf-r.

FÖRSAGD, försäggd, a. 2. 1) Säges om den, som till följe af öfverraskning, häpenhet, förlägenhet ej vet, hvad han skall säga. *Vid detta stränga tilltal blef han alldeles f.* — *Syn.* Stum, Mållös. — 2) Bestört. *Vid denna oförmodade händelse blef han så f., att han ej visste, hvad han skulle företaga sig.* — *Syn.* Se *Förvånad.* — 3) Af naturen blyg och skygg. — *Syn.* Se *Rädd.*

FÖRSAGDHET, f. 3. 1) Försagdt (bem. 1 o. 2) sinnestillstånd. *Hans f. vid detta tillfälle var så stor, att han ej förmådde framföra ett ord.* — 2) Blyg och skygg natur.

FÖRSAKA, försàka, v. a. 1. Afstå från njutningen af något, som man gerna skulle önska. *F. verldens alla nöjen och njutningar. F. verlden* ell. *f. sig sjelf*, neka sig verldens nöjen och njutningar.

FÖRSAKANDE, n. 4. o. FÖRSAKELSE, f. 3. Afstående från njutningen af något, som man gerna skulle önska. *Vara van vid f-r. Egen f.*, se *Sjelfförsakelse.*

FÖRSAMLA, försàmmla, v. a. 1. Bringa tillsammans flera personer på ett ställe. *F. folk till skallgång, till fiendernas fördrifvande. F. rikets ständer. Hans löjliga utseende f-de mycket folk omkring honom.* — *Syn.* Se *Samla.* — *F. sig*, v. r. Komma tillsammans. *En hel hop folk f-de sig omkring honom.*

FÖRSAMLANDE, n. 4. Handlingen, då man församlar; händelsen, omständigheten, att personer församlas.

FÖRSAMLING, f. 2. 1) Se *Församlande.* — 2) Flera menniskor, som församlats på ett ställe. *Presten välsignade f-en. Man träffade der en talrik f. af stadens anseddaste invånare.* — 3) Församlade folkombud, som rådslå öfver offentliga angelägenheter. *Lagstiftande, rådslående f.* Förekommer under denna bem. mest i sammansättningar, såsom: Riksförsamling, Nationalförsamling, m. fl. — *Syn.* Möte, Riksmöte, Riksdag, Landtdag. — 4) En inom ett visst, af regeringen bestämdt, område boende menighet, som har gemensamma gudaktighetsöfningar, i följe hvaraf i kyrkligt hänseende blifvit åt densamma tillagda vissa rättigheter och skyldigheter. *Hvarje f. har egen kyrka och egen gudstjenst.* Bildar flera sammansättningar, såsom: Lands-, Stads-, Territorial-, Moder-, Kyrko-, Annex-, Kapell-, Bruksförsamling, m. fl. — *Syn.* (på landet) Socken. — 5) (i det kyrkliga språket) *Guds f., Christi f., den kristna f-en*, samteliga bekännare af kristna läran. *Den lutherska, grekiska, katolska f-en*, samteliga lutherska &c. lärans bekännare.

FÖRSAMLINGSBO, m. 3. pl. — *bor.* Den, som bor i en församling (bem. 4). — *Syn.* (på landet) Sockenbo.

FÖRSAMLINGSNÄMD, m. 3. Benämning på fattigvårdsstyrelsen i hvardera af Stockholms stads territorial-församlingar.

FÖRSAMLINGSORT, m. 3. Ort, der flera personer i och för något visst ändamål församla sig. — I enahanda mening brukas äfven orden: *F-srum, -ssal, -sställe.*

FÖRSATS, fö'rsätts, m. 3. (log.) Benämning på hvardera af de tvenne föregående satserna i en slutledning (syllogism). *Öfversats och undersats äro båda f-er.* — *Syn.* Premiss.

FÖRSATT, försätt, a. 1. (egentl. part. pass. af *Försätta*) Säges om en masugn, då deraf ett på kol fattigt, hvitt tackjern och en mycket jernhaltig slagg erhålles.

FÖRSE, försé, v. a. 2. (böjes som *Se*) 1) Sörja för, att person eller sak erhåller något för densamma behöfligt, nödvändigt. Åtföljes nästan alltid af prep. *med. F. någon med penningar, kläder. F. ett hus med möbler, en fästning med lifsmedel, proviant, ammunition. F. en flicka*, se *Försörja.* — 2) Till en sak bifoga en annan såsom prydnad, tillbehör, till skydd, o. s. v. *F. ett spegelglas, en tafla med ram.* — *F. sig*, v. r. Åt sig anskaffa något, som man behöfver. *F. sig med penningar, pass, rekommendationsbref*, o. s. v. *Han f-såg sig med allt, hvad han kunde komma att behöfva.*

FÖRSE SIG, försé, v. r. 2. (böjes som *Se*) 1) Se oriktigt. *Jag f-såg mig; det var icke hon.* — *Syn.* Se orätt, galet, oriktigt. — 2) (fig. i moralisk mening) Fela. *Det är lätt att f. sig. Han råkade att f. sig emot honom.* Brukas för denna bem. ej i imperfectum. — *Syn.* Se *Fela, 4.* — 3) Se så mycket på ett föremål, att dess bild för mycket sysselsätter ens inbillningskraft. *F. sig på en flicka*, förälska sig i henne. Om en hafvande hustru säges, att *hon f-sett sig på någon* eller *något*, då fostret derigenom erhåller något fel, hvarigenom det i visst afseende liknar den person, det djur, det föremål, hvarpå modrens ögon för mycket varit fästade, t. ex.: *Fostret har fått ett lyte deraf, att modren f-tt sig på en apa.* — 4) *F. sig till*, se *Tillförse sig.*

FÖRSEELSE, försèellse, f. 3. Händelsen, omständigheten, att man förser sig (bem. 2); ouppsåtligt fel af lindrigare beskaffenhet. *Det skedde af f. Göra sig skyldig till en f. mot någon.* — *Syn.* Se *Fel, 2.*

FÖRSEENDE, försèennde, n. 4. 1) Handlingen, hvarigenom någon eller något förses. *En fästnings f. med lifsmedel.* — 2) Se *Förseelse.*

FÖRSEGEL, fö'rség'l, n. 5. (skepp.) Hvart och ett af de på förresningen och bogsprötet befintliga segel.

FÖRSEGLA, förségla, v. a. 1. Tillsluta medelst påtryckning af sigill. *F. ett bref. F. ett rum, qvarlåtenskap, m. m.*

FÖRSEGLANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förseglas.

FÖRSEGLING, f. 2. 1) Se *Förseglande.* — 2) Det, hvarmed något är förségladt. *F-en på ett bref. Bryta f-en.*

FÖRSEL, fö'rs'l, m. sing. (mindre brukl.) Förflyttning af saker eller varor ifrån ett ställe till ett annat medelst dragare eller farkost.

FÖRSELE, fö'rséle, m. 2. pl. — *selar.* Den del af en sele, som har sitt läge vid halsen och bringan.

FÖRSIGGÅ, fö'rsiggå', v. n. 2. (böjes som *Gå*) Ske, förrättas. Säges isynnerhet om offentliga handlingar, ceremonier, operationer, o. s. v. *Vigseln f-gick i går.* — Äfv. *Gå fö'r sig.*

FÖRSIGKOMMEN, fö'rsigkå'mmänn, a. 2. neutr. — *et*. Som kommit sig väl före, gjort goda framsteg, förkofrat sig i något. Brukas endast i förbindelse med adverberna *väl, bra, ganska, mycket, föga, ringa*, m. fl. *Väl f. i latinet*.

FÖRSIGTIG, försi'cktigg, a. 2. 1) Som väl öfverväger de möjligen inträffande farliga följderna af en handling och derefter rättar sitt handlingssätt. *Han är mycket f. i alla sina företag*. — *Syn*. Aktsam, Varsam. — 2) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver försigtighet. *F-t handlingssätt, uppförande*.

FÖRSIGTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara försigtig. *Saken fordrar största f. Bruka f.* — *Syn*. Varsamhet, Aktsamhet.

FÖRSIGTIGHETSMÅTT, n. 5. Mått och steg, som af försigtighet vidtages.

FÖRSIGTIGT, adv. På ett försigtigt sätt, med försigtighet. *Gå f. till väga*. — *Syn*. Varsamt, Aktsamt.

FÖRSILFRA, försi'llvra, v. a. 1. Öfverdraga ytan af ett ämne med ett tunt lager af silfver. — *Försilfrande*, n. 4.

FÖRSILFRING, f. 2. 1) Förfarandet, då man försilfrar. — 2) Tunt lager af silfver, hvarmed ett ämne blifvit öfverdraget.

FÖRSINA, försi'na, v. n. 1. Helt och hållet sina (både i egentl. o. fig. mening). — *Försinande*, n. 4.

FÖRSINKA, försi'nngka, v. a. 1. (af gamla verbet *Seinka*, sinka, dröja) Onödigtvis fördröja något så länge, att det sker, inträffar, göres nog sent. *F. något*. — *Syn*. Fördröja, Söla med, Försumma. — *F. sig*, v. r. Onödigtvis förlora tiden, dröja, uppskjuta med något. — *Försinkande*, n. 4.

FÖRSINLIGA, försi'nnliga, v. a. 1. Göra för sinnena fattlig. Nytt ord, bildadt efter det tyska *versinnlichen* och brukadt förnämligast i litterär, isynnerhet filosofisk stil. — *Försinligande*, n. 4.

FÖRSITTA, försi'tta, v. a. 3. (böjes som *Sitta*) (lagt.) *F. tiden*, ej iakttaga af lag eller domare bestämd tid. *F. sin rätt, sin talan*, genom sådan uraktlåtenhet blifva sin rätt, talan förlustig. — *Försittande*, n. 4.

FÖRSJUNKA, försjùnngka, v. n. 3. (böjes som *Sjunka*) Helt och hållet sjunka. Brukas mest i fig. mening, t. ex.: *F i djupa tankar, i betraktelser*, helt och hållet, uteslutande öfverlemna sig deråt, så att man ej ger akt på något annat. — *Syn*. Fördjupa sig, Förfalla, Falla. — *Försjunkande*, n. 4.

FÖRSKAFFA, förskåffa, v. a. 1. 1) Genom sin omsorg, sitt bemödande, inflytande, förord o. s. v. så laga, att en annan bekommer något, som kan vara honom till nytta, nöje, beqvämlighet, o. s. v. *F. någon penningar, tillgångar, medel, nöjen, njutningar, en syssla, en fullmakt. Det är jag, som f-t honom denna betjent. F. någon audiens. F. någon upplysningar, underrättelser*. — 2) (fig.) Vara orsak till, bereda. *Detta skall f. oss någon vinst. Denna seger f-de landet fred. En tillfällighet f-de mig det nöjet att få se honom*. — *Syn*. Se *Skaffa* (för begge bem.).

FÖRSKAFFANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förskaffas.

FÖRSKANSA, förskånnsa, v. a. 1. Medelst förskansningar (se *Förskansning*, 2) skydda mot fiendens anfall. *F. ett läger*. — Brukas äfv. reflexivt, t. ex.: *F. sig emot fienden*. — *Syn*. Se *Befästa*.

FÖRSKANSANDE, n. 4. Skyddande genom förskansningar.

FÖRSKANSNING, f. 2. 1) Se *Förskansande*. — 2) Benämning på de tillfälliga befästningar, hvilka under ett fälttåg anläggas till skydd emot fiendtliga anfall, och uppföras i hast med för handen varande medel, aldrig med något varaktigt byggnadssätt. — 3) Se *Skans*. — *Ss. F-slinie*.

FÖRSKANSNINGSKONST, f. 3. Se *Fältbefästningskonst*.

FÖRSKAPA, förskåpa, v. a. 1. (föråldr.) Se *Omskapa*. — *Förskapande*, n. 4. o. *Förskapning*, f. 2.

FÖRSKARP, fö'rskårrp, n. 5. (skepp.) Det smala af bogen, under vattenlinien.

FÖRSKEDE, fö'rsjéde, n. 4. (af *Skede*; prov.) Se *Förspräng, Försteg*.

FÖRSKEPP, n. sing. (skepp.) Den del af ett fartyg, som är för om fockrösten.

FÖRSKINGRA, försji'nngra, v. a. 1. 1) Helt och hållet skingra. *F. en skock af vargar, en trupp af fiender, en armé*. Nyttjas äfv. figurligen i samma mening, t. ex.: *F. tvifvel, misstankar, farhågor. F. sorgen*. — *Syn*. Se *Skingra*. — 2) *a*) Genom utgifter för egen räkning göra ända på penningar, egendom, som man för andras räkning har om händer eller i förvar. *F. om händer hafda medel, anförtrodt gods*. — *b*) Förslösa (hvad man sjelf äger). *Han har redan f-t den betydliga egendom, han fick ärfva*. — *Syn*. Se *Förslösa*.

FÖRSKINGRANDE, n. 4. o. **FÖRSKINGRING**, f. 2. Handlingen, hvarigenom man förskingrar.

FÖRSKINN, fö'rsji'nn, n. 5. Beredt skinn eller beredd mindre hud, hvarmed en del arbetare och handtverkare betäcka främre delen af kroppen ifrån halsen ned till knäna eller ännu längre ned, fästad om lifvet vanligtvis med spänne och öfver axlarna med remmar.

FÖRSKJUL, fö'rsjúl, n. 5. Skjul till skydd framför något.

FÖRSKJUTA, fö'rsjúta, v. a. 3. I. (böjes som *Skjuta*) Skjuta något framför något annat. *F. regeln för en dörr*. — Äfv. *Skjuta för*. — *Förskjutande*, n. 4. o. *Förskjutning*, f. 2.

FÖRSKJUTA, försjùta, v. a. 3. II. (böjes som *Skjuta*) 1) Förklara, att man ej mer erkänner slägtskaps-, vänskaps- eller kärleksförbindelse med någon. *F. ett barn, en vän, en maka, en älskarinna*. — 2) (i fråga om Gud) Fråntaga sin nåd. *Herren f-ter ej dem, som i tro och kärlek söka honom*. — *Syn*. Förkasta, Förneka. — 3) Lemna (penningar) i förskott. *F. någon penningar till ett företag*. — *Syn*. Försträcka, Gifva, lemna i förskott.

FÖRSKJUTANDE, försjùtannde, n. 4. och

FÖRSKJUTNING, försjùtninng, f. 2. Handlingen, hvarigenom någon eller något förskjutes.

FÖRSKO, fö'rskó, v. a. 2. Sätta nytt framläder på skodon, när det gamla blifvit söndrigt.

FÖRSKONA, förskòna, v. a. 1. o. 2. 1) Icke behandla någon så hårdt, så strängt, som man kunde. *F. en fiende, en ovän*. I denna bem. brukas hellre det enkla verbet *Skona*. — 2) (med prep. *ifrån* eller *för*) Låta någon slippa något pinsamt eller obehagligt. *F. någon ifrån straff, böter, ifrån en möda, en förrättning. F. mig för att nödgas straffa. Måtte Gud f. mig derifrån! F. mig för din åsyn*, jag vill ej se dig för mina ögon. Brukas stundom äfv. absolut, t. ex.: *F. mig, jag ber*. — *Syn*. Eftergifva, Befria från.

FÖRSKONANDE, n. 4. Se *Förskoning*, II.

FÖRSKONING, fö'rskóninng, f. 2. I. Skodons förseende med nytt framläder.

FÖRSKONING, förskóninng, f. 2. II. Handlingen, hvarigenom någon förskonas. *F. ifrån något. Straffa utan all f.* — *Syn.* Förskonande, Skoning, Skonsmål, Benådning, Eftergift.

FÖRSKOTT, förskå'tt, n. 3. o. 5. Penningar, som man lemnar någon på förhand, i afbetalning på ett arbete. *Han fick 20 r:dr i f. på det beställda arbetet. Gifva någon f-er. Gå i f. för något,* på förhand betala kostnaderna derför. *Ligga i f. för någon,* hafva på förhand lemnat honom penningar för ett arbete, hvarmed han är sysselsatt.

FÖRSKOTTSVIS, förskå'ttsvi's, adv. Såsom förskott, i förskott. *F. erhålla en summa.*

FÖRSKRIFNING, fö'rskri'vninng, f. 2. I. Handlingen, då man skrifver för (fö'r) någon, för att lära honom att skrifva.

FÖRSKRIFNING, förskri'vninng, f. 2. II. Handlingen, då man förskrifver (II); händelsen, omständigheten, att något förskrifves. *a*) *F. af varor.* — *b*) *En penningsummas f. till någon.* — 2) Skriftlig försäkran, hvarigenom en person tillförsäkras om något, en realrätt eller panträtt öfverlåtes, eller utbetalning till någon af en viss summa på viss tid utfästes. Har sammansättningarna: Pantförskrifning, Skuldförskrifning. Brukas allmännast i samma mening som Skuldsedel.

FÖRSKRIFT, fö'rskri'vvt, f. 3. Skrifvet eller tryckt mönster för skrifning, hvarefter den, som skall lära sig att skrifva, kan rätta sig vid bokstäfvernes formning och sammanbindning. *Skrifva efter f.*

FÖRSKRIFVA, fö'rskri'va, v. a. 3. I. (böjes som *Skrifva*) Skrifva något för en annan, som skall lära sig att skrifva, till rättelse för honom. — Vanligen säges *Skrifva fö'r.* — *Förskrifvande*, n. 4.

FÖRSKRIFVA, förskri'va, v. a. 3. II. (böjes som *Skrifva*) 1) Skriftligen genom bref låta något komma från en aflägsen ort. *F. en prestost ifrån Småland, apelsiner ifrån Messina.* I fråga om utrikes orter brukas äfv. Införskrifva. — *Syn.* Reqvirera. — 2) *a*) (i allmänhet) Skriftligen tillförsäkra en om något. *F. sin själ åt Satan.* — *b*) Skriftligen öfverlåta åt någon antingen en realrättighet, t. ex. en egendom (såsom vid länsförskrifningar), eller en panträtt. *F. till någon en egendom i pant.* — *c*) Skriftligen utfästa sig att till en person på viss tid betala en viss summa penningar. *F. 1000 r:dr till någon.* Brukas i denna sednare bem. icke gerna. Man säger hellre: Gifva revers, skuldsedel, förskrifning. — *F. sig*, v. r. 1) Skrifva orätt, göra ett skriffel. *Man kan lätt f. sig, när man har brådtom.* — 2) Skriftligen utlofva, att på vissa vilkor, efter viss tid, med sin person eller förmögenhet tillhöra någon såsom dess egendom. Förekommer under denna bem. i det vidskepliga uttrycket: *F. sig åt fan, åt djefvulen, åt hin håle.* — 3) Skriftligen utfästa sig att till en person på viss tid betala en viss summa. *Han har f-vit sig att till N. inom 6 månader betala en summa af 100 r:dr banko.* — 4) Härleda sig ifrån, hafva kommit ifrån. *Dessa apelsiner f. sig ifrån Messina. Engelska konstitutionen f-ver sig ifrån konung Johans utan Land regering. Denna intrig f-ver sig ifrån ingen annan än honom.* — *Syn.* Se *Härleda sig.*

FÖRSKRIFVANDE, n. 4. Se *Förskrifning*, II, bem. 1.

FÖRSKRÄCKA, förskrä'cka, v. a. 2. Orsaka förskräckelse (se d. o.). *Han f-cker folk med sitt blotta utseende. Du f-cker mig med hvad du säger. Han blef helt f-ckt vid denna nyhet.* — *Syn.* Skrämma, Alterera, Förfära, Väcka fruktan, Ingifva fasa, Injaga förskräckelse, Förskrämma. — *F-s*, v. d. Blifva förskräckt. *F. för något. Han f-cktes vid denna nyhet.* — *Syn.* Förfäras, Rädas, Fasa, Blifva rädd, skrämd, Blifva till sig.

FÖRSKRÄCKELSE, f. 3. Plötsligt uppkommen häftig känsla af fruktan för något oväntadt ondt. *Betagas af f. Injaga f. hos någon. Hon blef alldeles stum af f. vid denna oväntade syn. Taga en ända med f.*, på ett förskräckligt sätt. — *Syn.* Förfäran, Förfärelse, Fasa, Fruktan, Skrämsel, Skräck.

FÖRSKRÄCKLIG, förskrä'ckligg, a. 2. 1) Som väcker, förorsakar, injagar förskräckelse. *En f. menniska. Ett f-t djur. En f. händelse. Han ser f. ut,* hans utseende kan förskräcka folk. — *Syn.* Faslig, Ohygglig, Afskyvärd, Bister, Fruktansvärd, Förfärande, Fasaväckande, Fasansfull, Fasansvärd, Gruflig, Ryslig, Hisklig, Gräslig. — 2) (fam.) Se *Faslig.* — *Syn.* Se *Stor.*

FÖRSKRÄCKLIGEN, adv. Se *Förskräckligt.*

FÖRSKRÄCKLIGHET, f. 3. (föga brukl.) Egenskapen att vara förskräcklig.

FÖRSKRÄCKLIGT, adv. Se *Fasligt.* — *Syn.* Se *Ganska, Mycket.*

FÖRSKRÄCKT, part. pass. af *Förskräcka.* Betagen af förskräckelse. Brukas någon gång substantivt, t. ex.: *De politiskt f-e.* — *Syn.* Rädd, Förfärad, Skrämd, Altererad, Haj.

FÖRSKRÄCKTHET, f. 3. Egenskapen hos en person, att lätt och vid minsta anledning blifva förskräckt. Nytt ord, brukligt mest i tidnings- och pamflettstil. *Politisk f.*

FÖRSKRÄMMA, förskrä'mma, v. a. 2. Skrämma någon så, att han ej vet till sig af fruktan. Brukas mest i part. pass. och deraf bildade tempora. *Han blef alldeles f-md. Se f-md ut.*

FÖRSKUGGA, förskùgga, v. a. 1. (föga brukl.) Se *Schattera.* — *F. sig*, v. r. Säges om färger i en målning, då de på ett för ögat behagligt sätt omärkligt förlora sig i hvarandra. — *Förskuggande*, n. 4 o. *Förskuggning*, f. 2.

FÖR SKULL, för skúll. Preposition, som nyttjas, för att antyda orsaken till något. Är egentligen substantivet *Skuld* (i fornspråket äfv. *Skulld*) med prep. *för*, och konstrueras således helt naturligt med genitiv eller pron. poss., men nota genitivi *s* utelemnas ofta för välljudet skull. Orden *för* och *skull* åtskiljas alltid af det ord, till hvilket de hänföra sig. *F. hans, hennes, deras s. F. min, din, vår, eder s. F. din fars, din mans, din brors s. F. Guds s. F. den orsaken s. F. dessa orsaker s. F. våra synder s. F. nöd s. F. ro s.* — *Syn.* I anseende till, För.

Anm. En och annan yrkar, att man bör skrifva *För skuld*, i öfverensstämmelse med substantivet *Skuld;* men, ehuru detta visserligen kan äga skäl för sig, är dock skrifsättet *För skull* nu så allmänt vedertaget och har så gammal häfd för sig (redan *Spegel* i sin *Svenska Ordabok* stafvar det så), att någon förändring häruti ej torde kunna förväntas, utom det att *För skull* har ett lenare ljud. Att skrifva t. ex. *För nöd skuld, för ro skuld,* vore utan tvifvel lika obehagligt både för öga och öra.

FÖRSKYLA, förslj'la, v. a. 2. (föga brukl.) Se *Skyla*.

FÖRSKYLLA, försjy'lla, v. a. 1. o. 2. (t. *verschulden*) 1) Vedergälla. *Huru skall jag f. dig för din möda?* Är numera i denna bem. föråldradt. — *Syn.* Se *Vedergälla*. — 2) Genom uppförande förtjena. *Han har icke f-llt ett sådant behandlingssätt. Detta har han f-llt på sin broder,* genom sitt elaka handlingssätt emot sin broder. — *Syn.* Se *Förtjena*.

FÖRSKYLLAN, försjy'llann, f. sing. indef. 1) Omständigheten, att man genom sitt uppförande förskyllar något (godt eller ondt). *Utan all vår f. eller värdighet.* Brukas mest i det kyrkliga språket, samt äfv. stundom i halft skämtsam ton. — *Syn.* Förtjenst. — 2) (mindre brukl.) Vållande. *Jag rådde icke för det; det skedde utan min f.* — *Syn.* Se *Skuld*.

FÖRSKYMMA, fö'rsjy'mma, v. a. 2. (föga brukl.) Förtaga ljuset, dagern för någon eller något. — Vanligare *Skymma fö'r.* — ***Förskymmande***, n. 4.

FÖRSKÄFTNING, f. 2. (i hammarsmedjor) Den del af hammarskaftet, som räcker utom hammarögat.

FÖRSKÄMMA, försjä'mma, v. a. 2. Helt och hållet skämma (både i egentlig och fig. mening). *I stark värme f-mes kött snart.* (Fig.) *Sjelfsvåld f-mer sederna.* — *Syn.* Se *Förderfva*. — Part. pass. ***F-md*** brukas stundom nästan adjektivt, t. ex.: *F. smak, f-a seder.* — ***F-s***, v. d. Blifva helt och hållet skämd. — *Syn.* Se *Förderfvas*.

FÖRSKÄMMANDE, n. 4. Verkningen, hvarigenom något förskämmes.

FÖRSKÄMNING, f. 2. 1) Se *Förskämmande*. — 2) Förskämdt tillstånd. Säges både i egentlig och fig. mening. *Köttets f. tillåt icke att begagna det. Sedernas f. är intet godt tecken för en stat.* — *Syn.* Anskämdhet, Förderf.

FÖRSKÄRA, fö'rsjä'ra, v. a. 3. (böjes som *Skära*) Vid en måltid skära sönder (kött, kaka, o. s. v.) för de öfriga bordsgästerna. Vanligare *Skära fö'r.* — ***Förskärande***, n. 4. o. ***Förskärning***, f. 2.

FÖRSKÄRARKNIF, fö'rsjärarrkni'v, m. 2. pl. — *knifvar*. Enkom förfärdigad, stor och hvass knif, som begagnas vid förskärning. — ***Förskärargaffel***, m. 2. pl. — *gafflar*. Deremot svarande gaffel.

FÖRSKÖNA, försjö'na, v. a. 1. (t. *verschönern*) Göra skönare, vackrare, prydligare. *F. ett ställe. En blyg rodnad f-de hennes täcka drag.*

FÖRSKÖNANDE, n. 4. Handlingen ell. verkningen, hvarigenom person eller sak förskönas.

FÖRSKÖNING, f. 2. 1) Se *Förskönande*. — 2) Förskönadt tillstånd.

FÖRSLAFVA, förslåva, v. a. 1. Göra till slaf, underkasta träldom, göra till tänkesätt och ställning lik en slaf, en träl. *Prestvälde f-r ett folk.* — ***Förslafvande***, n. 4.

FÖRSLAG, fö'rslåg, n. 3. I. 1) Första slaget, rättighet till första slaget. *Hafva f-et vid kägelspel.* — 2) (i musik) Små noter, som till prydnad föregå en hufvudnot och anslås före denna, men så hastigt, att de ingå i densammas takt. — *Syn.* Maner. — 3) (fyrv.) Spegel af trä eller papp i en vanlig raket; lerpropp i brandraketer. — 4) (artil.) Förladdning af hö och halm till kanoner.

FÖRSLAG, förslåg, n. 3. II. 1) Hvad som föreslås (jfr. *Föreslå*) till öfvervägande, öfverläggning, för att antingen antagas eller förkastas. *Göra någon ett f. om en sak. Framställa ett f. Öfverlägga om, öfverväga, besluta sig för, antaga, förkasta ett f. Gifva f. på någon, något,* se *Föreslå*. *Hafva i f.*, påtänka någon eller något, att föreslås. *Komma upp med ett f.*, påfinna och framställa det. *Det skedde på hans f.*, till följe af, i enlighet med hans f. — Ingår i sammansättningen Giftermålsförslag. — 2) Första tanken till något, som är ämnadt att utföras; första utkastet till en skrift. *Göra upp f-et till ett fälttåg. Uppsätta f-et till ett kontrakt. Det är ännu blott ett f. Det är långt emellan f-et och verkställigheten. F. till en ny lag. F. till en byggnad,* planritning dertill. För denna bem. har ordet i plur. äfv. *Förslager*. *Han har stora f-er, skall du tro.* — Bildar sammansättningarna Byggnadsförslag, Lagförslag. — *Syn.* Plan, Utkast, Projekt. — 3) Utarbetad beräkning af de förmodade kostnaderna i och för utförandet af ett tilltänkt företag, eller af de utgifter och inkomster, som beräknas för någon viss kommande tidrymd. *Göra upp f. till kostnaderna vid en jernvägsanläggning.* — Har sammansättningarna Kostnadsförslag, Månadsförslag. — 4) Af vederbörande myndighet uppsatt skrift, hvari vissa personer föreslås till någon ledigvarande tjenst. *Landshöfdingen, konsistorium upprättar f. till sysslan. Sätta, uppföra någon på f. till en tjenst. Hafva första rummet på f-et. Stå på f-et till en syssla.* (Fig.) *Stå på f. till något,* vara i fråga att blifva eller erhålla något.

FÖRSLAGEN, förslågänn, a. 2. neutr. — *et*. 1) Som vid förefallande behof genast är färdig med förslag till medel, utvägar. *En f. karl. Ett f-et hufvud.* — *Syn.* Fintlig, Rådig. — 2) Som lätt hittar på utvägar, när det är fråga om att med list vinna något. *En f. skälm.* — *Syn.* Se *Listig*.

FÖRSLAGENHET, f. 3. Egenskapen, att vara förslagen.

FÖRSLAGGA, förslågga, v. a. 1. (metallurg.) Rena ädlare metaller ifrån dem åtföljande oädlare, genom dessas förvandling till en lättsmält slagg. — ***Förslaggande***, n. 4. o. ***Förslaggning***, f. 2.

FÖRSLAGSMAKARE, förslågsmåkare, m. 5. En, som alltjemt uttänker och framställer förslager (bem. 2), hvilka i allmänhet äro mer eller mindre overkställbara. — *Syn.* Projektmakare.

FÖRSLAGSMAKERI, n. 3. Idkeligt uttänkande och framställande af mer eller mindre overkställbara förslager (bem. 2). — *Syn.* Projektmakeri.

FÖRSLAGSMENING, f. 2. Se *Hypotes*.

FÖRSLAGSRÄKNING, f. 2. Räkning, uppgjord endast förslagsvis.

FÖRSLAGSSUMMA, f. 1. Summa, förslagsvis antagen.

FÖRSLAGSVIS, adv. På förslag, såsom förslag; endast beräknadt, ej i verkligheten. *Jag vill blott f. nämna herr N. såsom passande till sysslan. F. beräknade kostnader.*

FÖRSLAPPA, förslåppa, v. a. 1. Göra slapp (både i egentl. o. fig. mening). *Sött f-r magen. Veklighet f-r sederna.* — *Syn.* Se *Försvaga*. — ***F-s***, v. d. Blifva förslappad.

FÖRSLAPPANDE, n. 4. Verkningen, då något förslappas.

FÖRSLAPPNING, f. 2. 1) Se *Förslappande*. — 2) Förslappadt tillstånd.

FÖRSLEMMA, förslèmma, v. a. 1. (med.)

Uppfylla med för stor myckenhet af slem. *Viss mat f-r kroppen, magen. Hans bröst är f-dt.*

FÖRSLEMMANDE, n. 4. Verkningen, då kroppen eller någon del deraf förslemmas.

FÖRSLEMNING, f. 2. 1) Se *Förslemmande.* — 2) Förslemmadt tillstånd.

FÖRSLITA, försli'ta, v. a. 3. (böjes som *Slita*) Genom brukande utnöta. Säges mest i fråga om klädespersedlar. *F. en mundering.* — *Förslitande*, n. 4. o. *Förslitning*, f. 2.

FÖRSLUG, fö'rslúg, a. 2. (pop. o. fam.) Se *Förklok.*

FÖRSLUGHET, f. 3. Se *Förklokhet.*

FÖRSLÅ, fö'rslå', v. a. 3. I. (böjes som *Slå*) Slå någonting framför en sak, till skydd eller för annat ändamål. *F. bräder för ett fönster vid rappning,* o. s. v. — Äfv. *Slå fö'r.*

FÖRSLÅ, förslå', v. a. 3. II. (böjes som *Slå*, men har i sup. och deraf härledda tempora både *Förslagit* och *Förslått*) Vara tillräcklig, räcka till. *Den summan f-r icke till hans underhåll. Det f-r icke långt.* — *Syn.* Räcka till.

FÖRSLÅENDE, fö'rslå'ännde, n. 4. Handlingen, då man förslår (se *Förslå*, I.).

FÖRSLÄPA SIG, förslä'pa, v. r. 1. (föga brukl.) Arbeta ut sig.

FÖRSLÄPPA, förslä'ppa, v. a. 2. (föga brukl.) Se *Släppa.*

FÖRSLÖA, förslö'a, v. a. 1. Göra slö (både i egentl. o. fig. mening). *Surt f-r tänderna. Fylleri f-r själens bästa egenskaper.* — *Syn.* Se *Försvaga.* — *Förslöande*, n. 4.

FÖRSLÖSA, förslö'sa, v. a. 1. o. 2. Genom slöseri göra ände på. *F. sin egendom, sin förmögenhet, sina penningar på nöjen.* — Brukas äfven i fig. mening, t. ex.: *F. sina krafter på onyttiga företag. F. sina talanger, sitt snille på idel lappri. F. sin tid på tomma nöjen.* — *Syn.* Bortslösa, Bortplottra, Bortsluddra, Bortsudda, Bortslarfva, Förskingra, Göra öfver med, Förspilla, Spilla, Bortspilla, Förstöra, Försätta, Föröda.

FÖRSLÖSANDE, n. 4. Omständigheten, att man förslöser, att något förslöses.

FÖRSLÖSARE, m. 5. (föga brukl.) Den, som förslöser eller förslöst något. Brukas aldrig utan i förbindelse med ett substantiv, som utmärker, hvad som förslöses eller blifvit förslöst, t. ex.: *Hr N., denne f. af ett stort arf.*

FÖRSMAK, fö'rsmák, m. sing. Inbillad känsla, då man tycker sig på förhand smaka något, vare sig behagligt eller obehagligt. *Jag har redan en f. af de präktiga pastejer, vi få till middagen.* Brukas äfv. ganska ofta i fig. mening, t. ex.: *Känna en f. af paradisets fröjd,* finna sig ytterst lycklig, öfversäll.

FÖRSMÅ, försmå', v. a. 2. 1) Vägra att emottaga, att antaga något, emedan man aktar det allt för ringa. *Jag ber, f. ej min ringa gåfva. F. ej vår ödmjuka hyllning. Ni f-r min vänskap. Han f-r mina tjenster. Det är ej att f.,* kan med fördel antagas. — *Syn.* Se *Förakta.* — 2) Anse under sin värdighet. *Jag f-r dessa dåliga medel att komma till målet. Jag f-r att hämnas på honom.* — *Syn.* Sätta sig öfver, Förakta. — *Försmående*, n. 4.

FÖRSMÄDA, försmä'da, v. a. 1. (t. *schmähen* af *Schmach*, skymf) 1) Skymfa, gäcka med ord (ej genom skrift) eller åtbörder. — *Syn.* Se *Smäda.* — 2) (pop. o. fam.) Förtreta genom smädligt tal, genom hån, gyckel eller skymfligt beteende.

FÖRSMÄDANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon försmädas.

FÖRSMÄDARE, m. 5. (mindre brukl.) Den, som försmädar eller försmädat någon. Brukas mest i förening med substantiv i genitiv eller pron. poss.

FÖRSMÄDELSE, f. 3. 1) Skymfligt eller spefullt yttrande till någon. — 2) (pop. o. fam.) Se *Förtret.*

FÖRSMÄDLIG, a. 2. 1) (om sak) *a*) Säges om det, hvarigenom någon försmädas. *F-a ord. F-t yttrande. F-a miner, åtbörder.* — *Syn.* Se *Skymflig.* — *b*) (pop. o. fam.) Se *Förtretlig. Hvilken f. händelse!* — 2) om person) *a*) Som försmädar, böjd för att försmäda andra. *Han är alltid så f. emot mig. Det är en bra f. menniska.* — *b*) (pop. o. fam.) Förtretlig, tråkig. *Om man ändå kunde bli af med den f-a menniskan, som nu så länge tråkat ut oss med sitt prat!*

FÖRSMÄDLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara försmädlig.

FÖRSMÄDLIGT, adv. På ett försmädligt sätt. *Se f. på någon.*

FÖRSMÄKTA, försmä'ckta, v. n. 1. (t. *verschmachten*) Vara vanmäktig, alldeles kraftlös. *F. af hunger, törst, hetta.* — *Försmäktande*, n. 4.

FÖRSMÄLTA, försmä'llta, v. a. o. n. 2. 1) Helt och hållet smälta (i både aktiv och neutral bem.). — *Syn.* Se *Smälta.* — 2) (mål.) Så blanda, fördrifva färger, att den ena omärkligt öfvergår i den andra. — *Försmältande*, n. 4. o. *Försmältning*, f. 2.

FÖRSNILLA, försni'lla, v. a. 1. (af gamla ordet *Snilld*, konstfärdighet, konst, list) Genom svek och list tillegna sig sjelf något af det man har om händer eller som blifvit en anförtrodt; ej rätteligen uppgifva, hvad man uppburit, eller föregifva större utgift, än som verkeligen ägt rum, för att olofligen åtkomma det, som blifvit för litet eller för mycket uppgifvet. *Genom falska räkningar f. kronans medel. F. tullen,* svikligen undandraga kronan den henne tillhöriga tull för någon vara. Jfr. *Underslef.* — *Försnillande*, n. 4. o. *Försnillning*, f. 2.

FÖRSOCKRA, förså'ckra, v. a. 1. (fig.) Se *Förljufva.* — *Försockrande*, n. 4. o. *Försockring*, f. 2.

FÖRSOFFA, v. a. 1. (t. *ersaufen*, dränka) Göra sömnig, trög, loj, lat. *Lättja och vällust f. menniskan, f. sinnet.* — Part. pass. *F-d* brukas nästan som adjektiv, t. ex.: *En f. syndare,* som är i ett slags syndadvala. *F. i laster,* försänkt (*ersoffen*) i laster.

FÖRSOFFANDE, n. 4. Verkningen, hvarigenom någon försoffas.

FÖRSOFFNING, f. 2. 1) Se *Försoffande,* n. 4. — 2) Försoffadt tillstånd. *En syndares f.,* syndadvala.

FÖRSOFVA, förså'va, v. a. 3. (böjes som *Sofva*) Genom sofvande försumma, förspilla. Som aktiv föga brukligt. — *F. sig*, v. r. Sofva utöfver tiden, genom för långvarig sömn försumma något, som bort göras.

FÖRSONA, försòna, v. a. 1. o. 2. (t. *versöhnen*) 1) (med person till objekt) *a*) Blidka någon, som är förtörnad. *Han är ond på mig, men jag vet medel att f. honom. F. gudarna med offer. Låta f. sig, låta sig f-s.* — *Syn.* Blidka. — *b*) Förlika (ovänner). *Han f-de dem med hvarandra. Denna händelse f-de dem åter.* —

Syn. Se *Förlika.* — *c*) *F. folket* sades om de judiska och hedniska presterna, då de med offer förestälides rena folket ifrån synd och tillvinna det gudomens nåd. — *Syn.* Rena, Skära. — 2) (med sak till objekt) *a*) På något sätt utplåna skulden, tillräknandet för något slags öfverträdelse. *F. ett brott, en synd, ett fel, en förseelse.* — *Syn.* Godtgöra. — *b*) Förlika. *F. partierna, tänkesätten, meningarna.* — *F. sig*, v. r. *F. sig med någon*, blifva vän med någon, som förut varit ens ovän, fiende.

FÖRSONANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något försonas. — *Adj.* 1. (egentl. part. akt.) Som försonar; tjenlig, lämplig att försona. *En f. lära. Hålla ett f. tal till folket.*

FÖRSONARE, m. 5. Den, som försonar eller försonat. *F-n*, benämning på J. Christus, emedan han genom sitt lidande och död försonat den fallna menniskan med Gud. *F-ns lära*, kristendomen.

FÖRSONARINNA, f. 1. Qvinna, som försonar eller försonat.

FÖRSONING, f. 2. 1) Se *Försonande*, n. — *a*) *Tvenne ovänners f. sins emellan eller genom en annans bemedling.* — *b*) *Folkets f. genom offerpresterna.* — *c*) *F-en af ett brott, ett fel.* — *d*) *Partiernas, meningarnes f.* — 2) (relig.) *a*) (i allmänhet) Återställelse af det genom synden upphäfna faderliga förhållandet emellan Gud och menniskan, medelst någon högtidlig religionshandling (t. ex. hos Judarna m. fl. genom offer). — *b*) (enligt kristna läran) *Christi f.* eller blott *F-en*, menniskoslägtets försoning med Gud genom Christi förtjenst, d. v. s. hans lära, föredöme, lidande och död.

FÖRSONINGSDÖD, m. sing. 1) Död, som någon lider, för att försona något svårt brott emot samhället. — 2) (i kyrklig stil) *Christi f.*, Christi död på korset till försoning för verldens synder.

FÖRSONINGSFEST, m. 3. Stor fest hos Judarna, då folket försonades med Gud för de synder, det under loppet af det tilländalupna året hade begått.

FÖRSONINGSLÄRAN, f. sing. def. Läran om verldens försoning med Gud genom Christi lidande och död.

FÖRSONINGSMEDEL, n. 5. Medel, hvarigenom någon försonas eller kan försonas.

FÖRSONINGSOFFER, n. 5. Offer, hvarigenom, enligt fordom allmänt rådande religionsföreställningar, man trodde sig kunna försona gudomen.

FÖRSONLIG, a. 2. 1) (om person) Som låter försona sig, böjd, villig till försoning. *En f. menniska.* — Man säger äfv. *F-t hjerta, sinne*, o. s. v. — 2) (om sak) Som kan försonas. *Ett f-t brott.* I denna bem. mindre brukligt.

FÖRSONLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara försonlig.

FÖRSORG, förså'rrj, f. sing. indef. Omständigheten, att man sörjer för, besörjer något. *Det har skett genom herr N:s f. Draga f. om någon*, sörja för ens angelägenheter, behof, uppehälle. *Draga f. om något*, sörja för, att något sker, uträttas. *Drag f. om skjutshästar*, att skjutshästar erhållas. *Drag f. om, att vi få rum.* — *Syn.* Se *Omsorg.*

FÖRSPANN, fö'rspánn, n. 5. Hästar, som äro förspända framför dem, hvilka gå närmast vagnen.

FÖRSPEL, fö'rspél, n. 5. 1) Se *Preludi.* — 2) (fig.) Tilldragelser, som föregå och likasom inleda någon stor och märklig händelse. *F-et till franska revolutionen.* — *Syn.* Förelöpare.

FÖRSPELA, förspèla, v. a. 1. o. 2. Genom fel, misstag, försummelse i spel mista. *F. en bricka.* Man säger vanligare Bortspela. — *F. sig*, v. r. Begå fel, misstag vid spelning (med kort, o. s. v.).

FÖRSPIKA, fö'rspi'ka, v. a. 1. Spika fast framför. — Äfv. *Spika fö'r.* — *Förspikande*, n. 4. o. *Förspikning*, f. 2.

FÖRSPILLA, v. a. 2. 1) Utan nytta använda, bruka, begagna. *F. sin tid* eller *f. tiden. F. sin möda, sitt lif*, onyttigtvis göra sig möda, våga lifvet. *F. sina penningar.* — *Syn.* Se *Förslösa.* — 2) Genom lättsinnighet, försummelse, glömska af pligt och fördel mista. *F. sin lycka. F. ens ynnest.* — *Syn.* Se *Förlora.* — *Förspillande*, n. 4.

FÖRSPRIDA, förspri'da, v. a. 3. o. 2. (böjes som *Sprida*) Sprida åt alla håll. — Ordet, en efterbildning af det tyska *verspreiten*, är föga brukligt.

FÖRSPRÅK, för'språ'k, se *Förespråk.*

FÖRSPRÅKARE, se *Förespråkare.*

FÖRSPRÅNG, fö'rsprå'nng, n. 5. Det afstånd, som någon hunnit före en annan, vare sig i afseende på rum, tid, företräde eller rang. *Hafva, få f. Han har tre mils, tre dagars f. för oss. Jag kan ej upphinna honom i studier; han har för stort f.* — *Syn.* Försteg, Företräde.

FÖRSPÄNNA, fö'rspä'nna, v. a. 2. Spänna för, framför. *F. hästarna. Det är redan f-ndt.* (Fig. fam.) *Det är illa f-ndt för honom*, sakerna stå illa för honom. — Äfv. *Spänna fö'r.* — *Förspännande*, n. 4.

FÖRSPÄNNING, f. 2. 1) Handlingen, då man förspänner. — 2) Sättet, huru hästar o. s. v. blifvit förspända. *F-en var felaktig.*

FÖRSPÄRRA, förspä'rra, v. a. 1. Se *Spärra, Tillspärra.* — Ordet bör såsom germanism undvikas.

FÖRSPÖRJA, förspö'rrja, v. a. 2. (böjes som *Spörja*) Genom muntlig berättelse af någon, bref, tidning o. s. v., få kännedom om händelse, omständighet, förhållande. *Jag har genom min vän A. f-sport, att herr B. nyss blifvit död. Det f-jes af tidningarna, att ett krig utbrustit i China. Jag har genom bref f-sport hans missöde.* — *Syn.* Se *Erfara*, 4. — *Förspörjande*, n. 4.

FÖRST, adj. superl. af *Före.* 1) Som är, befinner sig längst fram. *De f-a soldaterna i truppen. Stå, sitta f.* Brukas ofta substantivt, t. ex.: *Han vill alltid vara den f-e i leken*, hvilket äfv. gäller om de öfriga bemärkelserna. — *Syn.* Främst. — 2) Som är, kommer, sker förr än någon eller något annat. *Jag var den f-e* (substantivt), *som kom. Det skall afskickas med f-a lägenhet. Med det f-a, med f-a*, så fort som möjligt. — 3) Som i ordningen är före alla andra. *F-a, andra, tredje gången. Vara bland de f-a* (substantivt) *i en procession. För det f-a*, i främsta rummet, först af allt, framför allt annat. — 4) (fig.) Förnämst. *Vara den f-e bland sina kamrater, likar. De f-e i ett land. Tro sig vara den f-e. F-e minister. F-e kabinettssekreterare.* — *Det f-a*: 1) (substantivt) Hvad som är först, början af något. — 2) (konjunktion. pop. o. fam.) Genast, då. *Det f. han fick se mig, kom han springande och föll mig om halsen.*

FÖRST, adv. 1) (i fråga om rum) Främst, i främsta rummet. *F. står hufvudbyggnaden och bakom den ligga de andra byggnaderna. Sticka in hufvudet f.*, förr än den öfriga kroppen. — 2) (i fråga om tid) *a*) Före alla andra. *Han kom f. af alla. Han svarar alltid f.* — *b*) Förr än något annat sker. *Låt oss skrifva f.* — *c*) I förbindelse med tidsbestämmande adverber eller substantiver betyder *Först*: icke förr än, t. ex.: *Han kom f. då, när det var för sent. Då f., nu f. kom han. Då f, när vi skildes åt, funno vi, att . . . .*, icke förr än vi &c. *I går f. fick jag veta det. Det sker f. om söndag, f. nästa år.* — 3) Främst i ordningen. *F. i tåget gingo lifdrabanterne; dernäst kommo alla embetsverkens tjenstemän. F. på listan står herr N.* — *Syn.* I första rummet, Främst. — *Konj.* 1) I början, då. *F. han tillträdde sysslan, var han mycket ordentlig. F. de blefvo gifta.* — 2) (pop. o. fam.) Allenast, om allenast. *Det gör ingenting, att det går litet emot, f., det lyckas.* — *F. och främst*, adv. I främsta rummet, förnämligast, framför allt annat. *F. och främst är att märka, att . . . .*

FÖRSTAD, fö'rstád, m. 3. pl. — *städer*. 1) (ursprungligen) Utom ringmuren belägen del af en stad. — 2) Stadsdel, som ligger utom den inre, egentliga och ursprungliga staden. *Norr- och Södermalm, Kungsholmen, Ladugårdslandet och Djurgårdsstaden äro Stockholms f-äder.*

FÖRSTE, m. 2. pl. — *tar*. Se *Furste*. — Brukadt mest i det äldre språket. *Förliter eder icke uppå f-tar* &c.

FÖRSTEG, fö'rstég, n. 5. 1) (egentl.) Steg, som man, vid gående o. s. v., tager före någon annan. Brukas i denna bem. mera sällan. — 2) (fig.) Företräde, fördel framför annan. *Hafva, få f-et framför någon. Taga f-et af någon.* — *Syn.* Se *Försprång*.

FÖRSTELIG, se *Furstlig*.

FÖRSTELNA, förstèlna, v. n. 1. Alldeles stelna. *F-d af köld*, mycket frusen. — *Förstelnande*, n. 4.

FÖRSTENA, förstèna, v. a. 1. 1) Förvandla till sten. *Medusæ hufvud f-de alla, som sågo det.* — *Syn.* Petrificera, Stenvandla. — 2) (fig.) Göra någon alldeles stum och orörlig af häpenhet, o. s. v. *Denna oförmodade syn f-de honom alldeles.* — Part. pass. *F-d* brukas ofta nästan adjektivt, isynnerhet om naturföremål, t. ex.: *F-e djur, snäckor, fiskar, växter*, som under tidens längd genom inverkan af något främmande ämne fått egenskap af sten.

FÖRSTENANDE, n. 4. Verkningen, då något förstenas.

FÖRSTENDÖME, n. 4. Se *Furstendöme*.

FÖRSTENING, f. 2. 1) Se *Förstenande*. — 2) Förstenadt ämne. Jfr. *Petrifikat, Stenvandling*.

FÖRSTFÖDD, a. 2. Som bland syskon först blifvit född. *Deras f-e son.* — Brukas i bestämd form stundom såsom substantiv: *Den f-e*.

FÖRSTFÖDING, m. 2. Den, som ibland syskon först blifvit född.

FÖRSTFÖDSEL, m. sing. Händelsen, omständigheten, att någon födes först ibland flera syskon.

FÖRSTICKA, förstí'cka, v. a. 3. (böjes som *Sticka*) Gömma. — *F. sig*, v. r. Gömma sig. — Ordet, bildadt efter det tyska *verstecken*, brukas mindre ofta.

FÖRSTINNA, se *Furstinna*.

FÖRSTKOMMANDE, fö'rrstkå'mmannde, a. 1. Som kommit först. Brukas oftast substantivt: *Den f.*

Anm. Ordet bör rättast skrifvas tillsammans, ej *Först kommande*, emedan det då skulle uttalas fö'rrst kå'mmannde, hvilket vore helt och hållet stridande mot bruket.

FÖRSTLING, m. 2. 1) Första årsfrukten af jord; äfv. djur, som först på året blifvit födt af en hjord; äfv. unge, som först blifvit född af en djurhona. *F-en af frukten, af hjorden. Denne kalf är f-en af den svarta kon, ni ser.* — 2) (fig.) En persons första snillealster. *Denna skrift var f-en af hans snille.*

FÖRSTNING, f. sing. (föråldr.) *I f-en*, i början.

FÖRSTNÄMD, fö'rrstnä'mmd, a. 2. Som först blifvit omnämd. Brukas stundom substantivt: *Den f-e.* — Bör ej skrifvas *Först nämd;* jfr. *Anm.* under *Förstkommande*.

FÖRSTOCK, fö'rstå'ck, m. 2. Framstycket på en gevärsstock.

FÖRSTOCKA, förstå'cka, v. a. 1. 1) (föga brukl.) Se *Stocka*. — 2) (fig.) Förhärda. *F. sitt hjerta.* — *F. sig*, v. r. (fig., bibl. o. i kyrklig stil) Se *Förhärda sig*. — Part. pass. *F-d* brukas nästan adjektivt, t. ex.: *F. syndare, f-t hjerta.*

FÖRSTOCKELSE, f. 3. Se *Förhärdelse*.

FÖRSTONE, fö'rrståne. *I f.*, adverbialt uttryck, som betyder: I början. Brukas mest i talspråket.

FÖRSTOPPA, förstå'ppa, v. a. 1. (t. *verstopfen*) (med.) Orsaka förstoppning. Brukas mest absolut, t. ex.: *Mat, som f-r.* — Part. akt. *F-nde* antager stundom adjektiv natur, t. ex.. *F. födoämnen.*

FÖRSTOPPNING, f. 2. Sjukligt tillstånd, då den vanliga, regelmessiga tarmuttömningen är hämmad, d. v. s. då man ej har öppet lif.

FÖRSTORA, förstòra, v. a. 1. 1) Göra större (både i fysisk och moralisk mening). *Denne furste har mycket f-t sina stater, sitt rike, sitt välde, sitt område, sin makt.* — *Syn.* Utvidga. — 2) Göra, att något synes större, än det i verkligheten är. *Detta synglas f-r föremålen.* — 3) Gifva det, man säger, skrifver eller gör, en karakter af storhet. *Han har velat f. sin hjelte, utan att träda sanningen för nära.* — 4) Öfverdrifva. *Ryktet f-r allt* — *Syn.* Se *Öfverdrifva*. — *F. sig*, v. r. Utvidga sitt område, sin makt. *Ryssland har f-t sig på sina grannars bekostnad.*

FÖRSTORANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förstoras.

FÖRSTORING, f. 2. 1) Se *Förstorande*. — 2) Det, hvarmed något förstoras eller blifvit förstoradt. *Genom Finlands eröfring vann Ryssland en betydlig f.*

FÖRSTORINGSGLAS, n. 5. Se *Mikroskop*.

FÖRSTRÄCKA, förstrå'cka, v. a. 2. 1) Allt för mycket utsträcka. Brukas för denna bem. endast i uttrycken: *F. en lem*, genom någon händelse råka att sträcka ledbanden till en lem, så att den kommer ur led. *F. en sena*, sträcka den så, att den kommer ur sitt läge. — *Syn.* Förränka. — 2) *a*) Lemna (penningar) i förskott. *F. någon penningar till ett företag.* — *Syn.* Se *Försträcka*, 3. — *b*) Lemna (penningar) till låns. *F. någon en summa mot 6 pr. ränta.* — *Syn.* Se *Låna*. — *F. sig*, v. r. Försträcka en lem. — *Försträckande*, n. 4. o. *Försträckning*, f. 2.

FÖRSTRÖ, förströ', v. a. 2. 1) (egentl.) Strö åt alla håll; äfv. utströ helt och hållet. — 2)

(fig.) *a*) Förskingra. *Han f-dde sina fiender, som vinden f-r agnarna.* — *Syn.* Se *Skingra.* — *b*) (föga brukl.) Förslösa. — *c*) Skingra ens sorg, bekymmer, tankar genom något som roar. *Han är försjunken i sorg; vi måste hitta på något medel att f. honom. F. sinnet,* vederqvicka, uppfriska, roa sinnet, afleda tankarna från något ledsamt, tröttande ämne, som för mycket sysselsätter dem. — *Syn.* Dissipera, Distrahera. Se f. ö. *Roa.* — *F. sig,* v. r. Skingra sin sorg, sina bekymmer, sina tankar genom något, som muntrar sinnet. — *Syn.* Se *Roa sig.*

FÖRSTRÖDD, a. 2. (egentl. part. pass. af *Förströ*) Se *Tankspridd.*

FÖRSTRÖELSE, förströ'ällse, f. 3. 1) Roande, muntrande. *Konungens f. var högsta målet för hofmännens tankar.* — 2) Hvad som förströr eller tjenar till att förströ, roa. *Söka f. Lefva i f-r.* — *Syn.* Dissipation. Se f. ö. *Nöje.*

FÖRSTRÖENDE, n. 4. Roande genom något, som förströr sinnet.

FÖRSTUGA, fö'rstúga (uttalas vanligtvis fårrstú), f. 1. Yttersta rummet i ett hus, dit man inkommer omedelbart genom husets port eller hufvuddörr, och hvarifrån dörrar leda till de egentliga boningsrummen. — Skrifves någon gång i vårdslös stil *Farstu,* t. ex. i det förtroliga samtalsspråket.

FÖRSTUGUGÅNG, fö'rstugugå'nng (uttalas vanligtvis fårrstugå'nng), m. 2. Förstuga, lång och smal, så att den liknar en gång.

FÖRSTUGUQVIST, fö'rstugukvi'sst (uttalas vanligen fårrstukvi'sst), m. 2. Liten, vanligtvis täckt, utbyggnad utanför dörren till ett hus, dels till skydd för de in- och utgående mot takdroppet, dels ock för att sommartiden på der anbragta bänkar njuta frisk luft och svalka.

FÖRSTUMMA, förstùmma, v. a. 1. (fig.) Göra stum (af förskräckelse, häpenhet, o. s. v.). *Denna oförmodade syn f-de honom alldeles.*

FÖRSTUMMANDE, n. 4. Händelsen, omständigheten, att någon förstummas.

FÖRSTUMNING, f. 2. 1) Se *Förstummande.* — 2) Förstummadt tillstånd, mållöshet, oförmåga att kunna säga något.

FÖRSTYMPA, försty'mmpa, v. a. 1. (föga brukl.) Alldeles stympa. — *Förstympande,* n. 4. o. *Förstympning,* f. 2.

FÖRSTYRA, fö'rsty'ra, v. n. 2. (pop.) Hafva förstyret, vara styresman.

FÖRSTYRE, fö'rsty're, n. 4. 1) Makten, rättigheten, att vara styresman. *Hafva f-t.* — 2) Styresman.

FÖRSTÅ, förstå', v. a. 2. (böjes som *Stå;* har i part. pass. *Förstådd*) 1) Med förståndet (bem. 1) fatta. *Han f-r ingenting af hvad man säger honom. F-r du meningen af hans ord? Jag f-r icke, huru det är möjligt, huru han kan säga så. F. det den som kan, jag f-r det icke.* Nyttjas samtalsvis i flera egna uttryck, såsom: *Jag f-r,* när man vill tillkännagifva, att man fattat, hvad en annan förklarat, utredt, omtalat; *det f-s* (förkortadt *förstås*), äfv. *det f-s af sig sjelft,* det är klart, naturligt; *f-r ni* (*du,* &c.) *det? f-r ni?* tillägges ofta, sedan man förut sagt någonting hotande eller i skarp, bitter, stickande ton yttrat något, t. ex.: *Lyd genast, eljest vankas rapp; f-r du? Det skall ske midt för er näsa; f-r ni det? F. skämt, narri,* ej finna sig sårad deraf. — *Syn.* Begripa, Fatta, Inse. — 2) (med person till objekt) Fatta, hvad någon menar. *Jag kan icke f. honom, han talar så oredigt. Jag f-r honom* (*dig,* &c.) *icke,* säges, när man vill uttrycka, att man ej kan förklara en persons handlingssätt, afsigter, eller när man anser honom uppföra sig i hög grad oförståndigt. — *Syn.* Begripa. — 3) Gifva viss bemärkelse åt, förklara. *Huru skall man f. det ordet, det stället? Några f. det så, andra så. Man kan f. det så eller så. Huru skall jag det f.?* säges ofta, när man vill uttrycka sin förvåning öfver något. — *Syn.* Förklara. — 4) Hafva en viss mening med något. *Hvad f-r ni med det? F. under,* mena något, som icke är uttryckligen skrifvet eller sagdt. *Det f-s under,* det menas, fastän det icke är uttryckt i sjelfva orden. *Det f-s något derunder,* det innefattar någon dold, förtäckt mening. — *Syn.* Se *Mena.* — 5) Erfara, förnimma. *Låta någon f., att man är missnöjd. Gifva en något att f.,* genom förtäckta ord, tecken, miner eller på annat sätt (ej uttryckligt) gifva en något tillkänna. — 6) Veta, känna. *Han f-r icke mer än jag. F. ett språk, en konst, ett yrke, ett handtverk. Han f-r att skämta på ett fint sätt. Att roa sig, det f-r hon, men intet mer. Huru det skall gå till, det må han sjelf f. Det må väl jag f. Är han spelare? Icke, så vidt jag f-r.* — *Syn.* Se *Veta, Kunna.* — 7) *F. hvarandra,* dela samma tänkesätt, tycken och böjelser; väl komma öfverens. — *F. sig,* v. r. 1) (impersonelt) *Det f-r sig,* det förstås, är klart. — 2) *F. sig på:* *a*) (med sak till objekt) Veta, känna. *F. sig litet på medicin, litet på hvarje. Det f-r han sig alldeles icke på,* det kan han alldeles icke. *Han f-r sig icke på att skämta. Att vara näsvis, det f-r han sig på. Han vill icke f. sig derpå,* det vill han icke gå in på. — *Anm. F. sig på* uttrycker vanligen en mindre grad af vetande eller färdighet, än *Förstå* (jfr. 6). — *b*) *F. sig på någon,* väl känna ens karakter, lynne, tycken, vanor, och rätta sig derefter. *Icke f. sig på någon* betyder äfven: icke kunna förklara ens handlingssätt, beteende. — Part. pass. *F-dd* brukas ofta med negativa partikeln *Illa,* i nästan adjektiv mening, och betyder då: otjenlig, olämplig, opassande, oförståndig, t. ex.: *Detta stora misstag var följden af ett illa f-dt nit. En illa f. moderskärlek, ömhet.*

FÖRSTÅND, förstå'nnd, n. 5. sing. 1) *a*) (i vidsträcktare bem.) Förmågan att tänka (bilda omdömen och slutsatser). *F-et är förmågan att döma och sluta; förnuftet deremot utmärker ett rätt bruk af förståndet och viljan. Hafva godt, svagt, klent, dåligt f., fel på f-et. Ej hafva mycket f.,* hafva svagt f. *Det öfvergår mitt f.,* jag begriper det icke. *Förlora f-et,* förlora bruket af sitt f., blifva svagsint, vansinnig. *Vara ifrån f-et,* ej äga bruket af sitt f., vara svagsint; äfv. (fig.) uppföra sig högst oförnuftigt, oklokt. *Vara vid sitt fulla f.,* hafva fullt bruk af sitt förstånd. — Jfr. *Förnuft.* — *Syn.* Begrepp, Fattningsgåfva. — *b*) (i inskränktare mening) Förmågan att bilda begrepp. — 2) (i dagligt tal) Ett rätt bruk af tankeförmågan och viljan. *Han har både f. och hjerta. En man med f. Han hade det f-et, att tiga. Med åren får han väl f. Ungdomen har vanligtvis icke mycket f., men det kommer med tiden.* — *Syn.* Se *Klokhet.* — 3) Mening, betydelse. *Ordens, lagens rätta f.* — Har sammansättningen: Ordaförstånd. — 4) Förbindelse, öfverensstämmelse. *Vara i f., i hemligt f. med någon,* i hemlighet förehafva något tillika med en annan

i hemlighet hafva öfverenskommit med honom om något, som rör en annan. *Lefva i godt f.*, i god sämja, vara väl sams.

FÖRSTÅNDIG, förstå'nndigg, a. 2. 1) Begåfvad med förstånd (bem. 1). *Ett f-t väsende.* I denna bem. mindre brukligt. — 2) Som rätt brukar sitt förstånd och sin vilja. *En f. man, menniska.* — 3) Som uttrycker, röjer, tillkännagifver klokhet. *Ett f-t uppförande.* — *Syn.* (för begge de sednare bem.) Se *Klok.*

FÖRSTÅNDIGHET, f. 3. Se *Förstånd,* 2. — *Syn.* Se *Klokhet.*

FÖRSTÅNDIGT, adv. På ett förståndigt sätt, med förstånd. *Bära sig f. åt.* — *Syn.* Se *Klokt.*

FÖRSTÅNDSKUNSKAP, förstå'nndskúnnskap, f. 3. (fil.) Kunskapen om det allmänna och nödvändiga hos tingen.

FÖRSTÅNDSRUBBNING, f. 2. Se *Sinnesrubbning.*

FÖRSTÅNDSTRO, m. sing. (fil.) Tron på det sannolika, i fråga om erfarenhetsföremål.

FÖRSTÅSIGPÅARE, - - - på'are, m. 5. En, som vill gälla för att förstå allt, men förstår i sjelfva verket intet. Nytt ord, brukadt endast i skämtsam stil.

FÖRSTÄF, fö'rstä'v, m. 2. pl. — *stäfvar.* (skepp.) En något krokig bjelke, som med sin undra ända är fästad på underloppet af ett fartyg, och hvars öfra ända räcker upp under bogsprötet.

FÖRSTÄLLA, fö'rstä'lla, v. a. 2. I. Se *Ställa för.* — *Förställande,* n. 4. o. *Förställning,* f. 2.

FÖRSTÄLLA, förstä'lla, v. a. 2. II. 1) Gifva något ett annat utseende, än det verkligen har. *F. sin stil, sitt ansigte. F. sina miner. F. sin röst,* gifva den annan ton, än den af naturen har, i afsigt att göra den oigenkännelig. — 2) Gifva fult utseende. *Den hufvudbonaden f-ller henne.* — *Syn.* Vanställa, Misskläda, Misspryda. — *F. sig,* v. r. I det yttre, för menniskors ögon, visa sig annan, än man i själ och hjerta är. *I djupet af hans hjerta brann hatet, men han f-llde sig och låtsade vänskap.* — Part. pass. *F-lld* antager ofta adjektiv natur, t. ex.: *F. röst, min, uppsyn. F. vänskap, uppriktighet.* låtsad, &c. — *Syn.* Tillgjord, Falsk, Låtsad. — *Förställande,* n. 4.

FÖRSTÄLLARE, fö'rstä'llare, se *Föreställare.*

FÖRSTÄLLNING, förstä'llninng, f. 2. Det slags uppförande, då man söker dölja sitt verkliga sinnestillstånd och ställer sig till det yttre helt annan, än man verkligen är. *Bruka f.*

FÖRSTÄLLNINGSGÅFVA, f. 1. Förmågan att kunna förställa sig.

FÖRSTÄLLNINGSKONST, f. 3. Konsten att förställa sig.

FÖRSTÄMMA, förstä'mma, v. a. 2. 1) Gifva falsk stämning (åt ett musikinstrument). — 2) (fig.) Förorsaka dåligt lynne, göra ledsen. *Denna obehagliga händelse f-mde alla gästerna.* — *Syn.* Se *Bedröfva.* — Part. pass. *F-md* nyttjas ofta som adjektiv, i bem. af: Nedslagen, bedröfvad, modfälld. — *Förstämmande,* n. 4.

FÖRSTÄMDHET, f. 3. Förstämd sinnesförfattning, nedslagenhet. — *Syn.* Se *Bedröfvelse.*

FÖRSTÄMNING, f. 2. 1) Handlingen, då man förstämmer; händelsen, omständigheten, då någon eller något förstämmes. — 2) (fig.) Förstämdt sinnestillstånd, nedslagenhet. — *Syn.* Se *Bedröfvelse.*

FÖRSTÄNDIGA, förstä'nndiga, v. a. 1. (t. *verständigen*) Låta förstå, gifva tillkänna (på ett befallande, föreskrifvande, tillrättavisande sätt, såsom en embetsmyndighet eller förman i afseende på underordnade). *Man har f-t honom, att .... Han har blifvit f-d, att ....* — *Syn.* Antyda, Befalla.

FÖRSTÄNDIGANDE, n. 4. 1) Handlingen, hvarigenom någon förständigas. — 2) Hvad som förständigas eller blifvit någon förständigadt.

FÖRSTÄNGA, fö'rstä'nnga, v. a. 2. Vanligare *Stänga för* (se d. o.). — *Förstängande,* n. 4.

FÖRSTÄNGNING, fö'rstä'nngninng, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom något förstänges. — 2) Det, hvarmed något blifvit förstängdt.

FÖRSTÄNGSTAGSEGEL, fö'rstä'nngstàggségl, n. 5. (skepp.) Stagsegel, som vandrar på förstängstaget.

FÖRSTÄRKA, förstä'rrka, v. a. 2. Göra starkare. Användes i fysisk mening och i militärisk stil. *F. en mur, en bjelke. F. en armé. F. garnisonen, posterna.* — *Syn.* Se *Stärka.*

FÖRSTÄRKANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förstärkes.

FÖRSTÄRKNING, f. 2. 1) Se *Förstärkande.* — 2) Det, hvarmed något blifvit förstärkt. *Arméen var mycket hopsmält, men f. var i antågande,* trupper till arméens förstärkande. — *Ss. F-smanskap.*

FÖRSTÖRA, förstö'ra, v. a. 2. 1) Genom mekanisk eller kemisk kraft upphäfva sammanhanget emellan delarna, som utgöra ett föremål, så att det antingen upphör att vara till, eller helt och hållet förlorar sin form, sin användbarhet, eller dock så vida, att det är odugligt till sitt förut varande ändamål. *I grund f. en stad. Dammen, vägen har blifvit f-rd genom öfversvämningen.* — 2) Säges om den härjning, som storm, hagel, frost åstadkomma på växande gröda, frukter, o. s. v. *En orkan har f-rt alla fruktträdgårdar i landet. Haglet har f-rt alla vingårdar i hela trakten. Frosten f-rde i går natt turska bönorna.* — 3) (fig.) *a*) Orsaka förderf, undergång, stor minskning i rikedom, välstånd. Har både person och sak till subjekt. *Det är en falsk vän, som f-rt honom. Spelet har f-rt honom. Kriget har alldeles f-rt denna provins.* — *Syn.* Förderfva, Bringa på fall, i förderfvet, Ruinera. — *b*) Orsaka förlust af heder, kredit, helsa. *Denne vällusting har f-rt många familjers heder. Denna sak har f-rt hans ära, hans goda namn och rykte, hans kredit. Utsväfningar hafva f-rt hans helsa. Öfverdrifvet arbete f-r helsan.* — *Syn.* Förderfva. — *c*) (med sak till objekt) Tillintetgöra. *Afunden f-r all fred och vänskap. Denna händelse f-rde all vår glädje. En tillfällighet f-rde dessa väl uttänkta planer.* — *Syn.* Se *Tillintetgöra.* — *d*) Förslösa, göra ände på; på ett slösaktigt, vårdslöst sätt förbruka. *Han har f-rt sin förmögenhet på spel och nöjen. Der f-res mycken ved.* — *Syn.* Se *Förslösa.* — *e*) I hög grad försvaga, göra oduglig. *Mycket sött f-r magen.* — *F. sig,* v. r. 1) Störta sig i förderf, olycka. *Han har f-rt sig på, genom spel. Han f-r sig genom sitt dåraktiga slöseri.* — 2) Förderfva sin helsa. *Han f-r sig genom utsväfningar.* — *Syn.* Förderfva sig. — Part. pass. *F-rd* antager ofta adjektiv natur, för alla verbets bemärkelser, t. ex.: *En f. stad, väg, vingård. En f. familj, menniska, heder, ära, helsa, plan, förmögenhet, mage. Se f. ut, hafva ett f-t utseende,* hafva ett utseende, som röjer, att

man förstört sin helsa, att man lider af sorg, bekymmer eller blifvit i hög grad förskräckt, oroad, &c.

FÖRSTÖRANDE, n. 4. Se *Förstöring,* 1. — *Adj.* 1. (egentl. part. akt.) Som förstör, orsakar förderf, förstöring, undergång. *En f. lyx.*

FÖRSTÖRARE, m. 5. 1) Den, som anställer förstörelse. *Stora eröfrare äro alltid stora f.* — 2) Den, som orsakat någons förderf, undergång. *Herr N., den olyckliga familjens f.* I denna bem. föga brukligt. — 3) Den, som genom slöseri o. s. v. förstör (penningar, egendom). *En f. af penningar.* Äfv. i denna mening föga brukligt. — 4) Den, som tillintetgör, stör något. *Denne fredens f., denne f. af all vår glädje.* — Har sammansättningen Fredsförstörare.

FÖRSTÖRBAR, a. 2. (föga brukl.) Som kan förstöras.

FÖRSTÖRBARHET, f. 3. (föga brukl.) Egenskapen att kunna förstöras.

FÖRSTÖRELSE, f. 3. 1) Se *Förstöring,* 1, *a, c* (*α, β, γ, δ, ε*). Brukas i denna bem. mindre än detta ord, utom för bem. *c* (*γ*). — 2) Förstördt tillstånd. *F-n efter en jordbäfning. F-n på fälten efter en orkan. Se, hvilken f.!* — *Syn.* Förstöring.

FÖRSTÖRING, f. 2. 1) Handlingen eller verkningen, hvarigenom någon eller något förstöres. *a*) *En stads f.* ell. *f-en af en stad.* — *b*) *Grödans f. genom hagel.* — *c*) *α*) *Spel och utsväfningar orsakade hans f. Ett lands f. genom krig.* — *β*) *Hans helsas f.* eller *f-en af hans helsa var en oundviklig följd af dessa svåra strapatser.* — *γ*) *Helsans, kreditens f.* — För denna bem. brukas bättre Förstörelse eller Förstörande. — *δ*) *F. af penningar. F-en af hans arf var snart gjord.* — *ε*) *Magens f. genom sött.* För denna sista bem. säges hellre Förstörande. — 2) Se *Förstörelse,* 2.

FÖRSUMLIG, försùmmlig, a. 2. Som försummar sig, låter försummelse komma sig till last, antingen i något visst förevarande fall eller i allmänhet. *Jag har varit mycket f., som på så länge icke besvarat ditt bref. F. i sina sysslor. En f. menniska.* — Man säger äfv.: *Ett f-t uppförande, beteende.*

FÖRSUMLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara försumlig.

FÖRSUMMA, försùmma, v. a. 1. (t. *versäumen*) 1) Icke sköta eller sysselsätta sig med något, som bör göras, iakttagas, uppfyllas. *F. sin tjenst, sin syssla, sina affärer, sina studier. F. sin fördel, sin pligt, sina göromål. F. sin helsa, en sjukdom. F. att göra någon sin uppvaktning.* — *Syn.* Åsidosätta, Eftersätta. — 2) Icke använda, bruka, begagna något, som borde användas &c. *Han har f-t enda medlet att lyckas i sitt företag. Han har ingenting f-t, hvarigenom han kunnat blidka sin fiende. F. ett tillfälle,* icke begagna sig deraf, låta det gå sig ur händerna. — *Syn.* Uraktlåta, Underlåta. — 3) *F. någon,* icke besöka någon så ofta, man borde; icke visa någon den uppmärksamhet, ens egen fördel kräfde. *F. sin hustru,* icke visa henne den ömhet, hon har rätt att vänta. — *F. sig,* v. r. Icke iakttaga sin pligt, skyldighet, fördel; äfv. icke iakttaga tiden, infinna sig för sent.

FÖRSUMMANDE, n. 4. Omständigheten, att någon eller något försummas.

FÖRSUMMELSE, f. 3. Uraktlåtande af pligt, skyldighet, fördel; underlåtenhet att iakttaga något, som borde iakttagas; underlåtenhet att passa på sin tid; uraktlåten inställelse på rättan tid. *Göra sig skyldig till f. Låta en f. komma sig till last.*

FÖRSUPEN, försùp'n, a. 2. neutr. — *et.* Genom fylleri förstörd.

FÖRSVAGA, v. a. 1. Göra svag, svagare, beröfva kraft, styrka. Säges både i egentlig och fig. mening. *Rost f-r jernet. Utsväfningar f. kroppen, helsan. Dryckenskap f-r nerverna, hjernan, synen. F. en armé, fiendens makt. Ålderdomen f-r minnet.* — *Syn.* Slappa, Förslappa, Förslöa, Enervera. — *F-s,* v. d. Blifva svagare, aftaga i krafter (både egentl. o. fig.). — *Syn.* Aftaga, Slappas, Förslappas, Förslöas, Aftackla.

FÖRSVAGANDE, n. 4. Verkningen, hvarigenom någon eller något försvagas.

FÖRSVAR, försvár, n. 5. 1) Handlingen, då man försvarar en annan eller sig sjelf; händelsen, omständigheten, att någon försvaras. *Väpna sig till landets f. F. inför rätta. Åtaga sig en anklagad persons f. Tala till sitt f. Taga i f.,* se *Försvara.* — *Syn.* Försvarande, Skyddande, Skydd, Beskyddande, Beskydd. — 2) Den eller det, som försvarar, värnar, skyddar. *Han är mitt f. Hafvet är Englands bästa f.* — *Syn.* Skydd, Beskydd, Värn, Bollverk, Skyddsmur, Grundpelare. — 3) (i militärisk stil) Handlingen eller sättet att emot anfall skydda en fästning, en stad, en plats, o. s. v.; att hålla stånd emot ett fiendtligt anfall. *F-et af denna fästning anförtroddes åt honom. Afhandling om fästningars anfall och f. F-et var icke mindre lifligt än anfallet.* — 4) (i rättegångsstil) Hvad som en anklagad, antingen sjelf eller genom sakförare, muntligen eller skriftligen svarar på en anklagelse. *Den anklagades f.* — 5) Hvad som enskilt ell. offentligen säges ell. skrifves, i afsigt att försvara en person emot beskyllning, att försvara en sats, en lära, en mening, o. s. v. *Skrifva ett f. för Judarna, för katolska, lutherska läran, för Hegels filosofi, o. s. v. Hans f. för denna sats var ganska lamt.* — 6) *Laga f.,* den omständigheten, att en person har årstjenst eller är skattskrifven hos någon, som ansvarar för dess kronoutlagor. *Njuta laga f. af någon.*

FÖRSVARA, försvåra, v. a. 1. 1) Söka att afvärja, tillbakaslå anfall (så i ord som gerning) emot person eller sak. *F. någon, med fara för sitt eget lif, emot lönnmördare. F. sin vän, sin furste, sitt fädernesland. F. sitt lif, sin heder, sin sak, sin väns intressen. Han f-de mig emot deras förtal.* Säges äfv. om djur: *En lejoninna, som f-r sina ungar.* — *Syn.* Skydda, Värna. — 2) (i militärisk stil) Förhindra fienden att framtränga, intränga eller bemäktiga sig ett ställe (fästning, stad, position, o. s. v.). *Tvenne härar f-de landets gränser. Ett batteri f-r inloppet till hamnen. Gränsen f-s på denna sida utaf tre starka fästningar.* — *Syn.* Skydda, Värna. — 3) Inför domstol söka vederlägga anklagelsen emot någon. *F. en anklagad inför domstol. Han f-de honom, med mycken talang.* — *Syn.* Tala för någon, Utföra ens försvar. — 4) Enskilt eller offentligen, muntligen eller skriftligen, söka vederlägga beskyllningar emot någon, angrepp ell. invändningar emot läror, satser, meningar, anmärkningar emot ens uppförande, o. s. v. *F. en vän, som beskylles för falskhet. F. en sats, en tes, en lära. Jag vill f., hvad jag sagt. Huru vill du f. ett sådant handlingssätt?* — *Syn.*

Taga i försvar. — 3) (i polisspråket) *F. någon*, lemna någon laga försvar. — *F. sig*, v. r. 1) Söka att afvärja, tillbakaslå anfall (både i ord och gerning) emot en sjelf; söka vederlägga anklagelse, beskyllning, anmärkning, riktad emot en sjelf. *F. sig väl, illa, dåligt. F. sig emot en fiende, en bandit, emot förtal. F. sig inför domstol emot en anklagelse. F. sig emot en beskyllning, anmärkning.* — 2) (i polisspråket) *F. sig sjelf*, hafva den samhällsställning, att man ej behöfver laga skydd af annan person.

FÖRSVARANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något försvaras.

FÖRSVARARE, m. 5. Den, som försvarar. Åtföljes alltid af substantiv eller personelt pron. i genitiv eller pron. poss. *Trons f. Min, din, hans, hennes f.* — Någon gång brukas äfven i fem. *Försvararinna.*

FÖRSVARLIG, a. 2. 1) Som kan godkännas, antagas för god, gillas. *F. vara. Det är icke f-t, att så gå till väga.* — *Syn.* Godkänd, Antaglig. Hjelplig, Oklanderlig, Rätt bra, Temmeligen god, Passabel. — 2) (fam.) Bra nog stor, mycken, betydlig. *En f. mängd. F. florskufva.* — *Syn.* Rätt hederlig.

FÖRSVARLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara försvarlig (bem. 1).

FÖRSVARLIGT, adv. På ett försvarligt sätt. *Gå f. till väga.*

FÖRSVARSFÖRBUND, n. 5. Se *Defensivallians.*

FÖRSVARSKRIG, n. 5. Krig, som föres endast till sjelfförsvar.

FÖRSVARSLÖS, a. 2. Som icke har laga försvar, d. v. s. som icke är lagligen skattskrifven eller icke drifver något lofgifvet yrke.

FÖRSVARSMEDEL, n. 5. Medel, utväg till försvar.

FÖRSVARSMINA, f. 1. Se *Kontramina.*

FÖRSVARSSKRIFT, f. 3. Skrift, uppsatt till försvar för en anklagad inför domstol, eller emot beskyllning, anmärkningar, o. s. v.; äfv. till försvar för en lära, sats, mening, o. s. v. — *Syn.* Apologi.

FÖRSVARSSTÅND, n. sing. Skick, att kunna försvaras. *Sätta en fästning, ort i f.*

FÖRSVARSTAL, n. 5. Tal, som hålles till försvar för en anklagad, antingen af honom sjelf eller af sakförare. — *Syn.* Apologi.

FÖRSVARSVAPEN, n. 5. Sådant slags vapen, som brukas till försvar (ej till anfall), t. ex.: sköld, hjelm, brynja, pansar, harnesk, m. m. Kallades i äldre tider äfv. Lifvapen. — *Motsats:* Anfallsvapen.

FÖRSVARSVERK, n. sing. (mest i bestämd form) Allt hvad som hörer till ett lands försvar. *F-et i Sverige hvilar på den s. k. indelningen.*

FÖRSVARSVIS, adv. På det sätt, att man endast söker att försvara sig, ej att anfalla. *Gå f. till väga.* — *Syn.* Defensivt.

FÖRSVENSKA, försvä'nnska, v. a. 1. Öfversätta på svenska. — Ordet brukas numera sällan. — *Försvenskande*, n. 4. o. *Försvenskning*, f. 2.

FÖRSVINNA, försvi'nna, v. n. 3. (t. *verschwinden*) Impf. indik. sing. *Försvann;* pl. *Försvunno.* Impf. konj. *Försvunne.* Sup. *Försvunnit.* Part. pres. *Försvinnande;* part. preter. *Försvunnen.* 1) Upphöra att synas, att vara synlig, att skönjas, märkas. *Sedan engelen så hade talat, försvann han. Snart f-svann stranden för våra ögon. Dagen börjar att f.* — *Syn.* Förlora sig. — 2) (fig.) Upphöra att vara till, att finnas. *De gamla sederna hade då helt och hållet f-svunnit. Med honom f-svann detta rikes ära.* — *Syn.* Se *Upphöra.* — 3) Aflägsna sig ifrån ett ställe och icke mer dit återvända; äfv. hastigt draga sig undan, gömma sig. *Han har f-svunnit ifrån sitt hem. Vid våra truppers ankomst, f-svunno fienderne.* — 4) (fig.) Säges om något, som helt plötsligen saknas. *Jag hade ett par handskar, men de ha f-svunnit, äro f-svunna.* — *Syn.* Komma bort, sin kos.

FÖRSVINNANDE, n. 4. Händelsen, att någon eller något försvinner.

FÖRSVÅRA, försvå'ra, v. a. 1. Göra svår, svårare. *F. något för någon.* — *Försvårande*, n. 4. o. *Försvåring*, f. 2.

FÖRSVÄRJA, försvä'rrja, v. a. 3. (böjes som *Svärja*) Allvarligen föresätta sig att öfvergifva (fel, last, ovana, o. s. v.). *F. att spela, dricka. Han har f-svurit att supa brännvin.* — *Syn.* Afsvärja, Förlofva. — *F. sig*, v. r. Svära falskt. — *Försvärjande*, n. 4. (för v. a.).

FÖRSYN, försy'n, f. sing. 1) (teol. o. relig.) *Guds f.* eller blott *F-en*, den handling af Guds allmakt, vishet och godhet, hvarigenom han drager omsorg om allt, hvad han skapat. *F-en* brukas äfv. ofta i samma mening som Gud. — 2) Säges fig. om den, som drager försorg om någon. *Han är vår f.* — *Syn.* Beskyddare, Hjelp, Stöd. — 3) Känsla af blygsel, i fråga om allt sådant, hvarigenom man kan förlora andras aktning. Brukas vanligtvis i negativa satser. *Icke hafva någon f. Han hade ej f. att begära det. Hafva f. för någon*, af aktning för en person afhålla sig ifrån något, som man eljest skulle hafva gjort. — *Syn.* Skam, Blygsel.

FÖRSYNDA SIG, försy'nnda, v. n. 1. 1) Begå synd. *F. sig emot Gud.* — 2) Begå fel, förseelse. *F. sig emot någon.* — *Syn.* Se *Fela.*

FÖRSYNDANDE, n. 4. och FÖRSYNDELSE, f. 3. Omständigheten, att man försyndar eller försyndat sig. *Göra sig skyldig till en svår f-else mot någon.*

FÖRSYNT, försy'nt, a. 1. Som har försyn (bem. 3).

FÖRSYNTHET, försy'nthét, f. 3. Egenskapen att vara försynt.

FÖRSYRA, försy'ra, v. a. 1. (föga brukl.) Göra sur, allt för sur.

FÖRSÅT, förså't, n. 5. (af *Sitta*) 1) (jäg.) Bröstet på ett skall, eller stället, der jägarne sitta. — 2) Lönlig anläggning, då en eller flere personer på ett ställe lura på någon, för att döda honom eller tillfoga honom något våld. *Råka ut för ett f. Sätta f., ligga, lägga sig i f. för någon.* — *Syn.* Bakhåll, Lur. — 3) (fig.) List, hvarigenom man söker att snärja, skada någon. *Akta dig; det är ett f. af honom.*

FÖRSÅTLIG, förså'tligg, a. 2. 1) Som sker genom försåt. *Ett f-t mord, anfall.* — 2) (fig.) Som åsyftar att snärja någon genom list. *En f. bön, anhållan, begäran, framställning. Ett f-t handlingssätt.* — *Syn.* Bedräglig, Arglistig.

FÖRSÅTLIGEN, FÖRSÅTLIGT, adv. På ett försåtligt sätt.

FÖRSÄGA SIG, försä'ga, v. r. 1) Säga något annat, än man ämnade säga. — 2) Se *Förtala sig.*

FÖRSÄKRA, försä'kra, v. a. 1. 1) (med sak till objekt) *a*) Göra säker. *F. sin lycka, sitt oberoende.* — *Syn.* Trygga, Betrygga, Befästa, Stadga. — *b*) Se *Assurera*, 1. *F. ett hus emot brand. F. ett skepp, varor.* — 2) (med perso

till objekt) *a*) Gifva visshet, säkerhet (om något). *Denna traktat f-r oss om fred.* — *b*) Med ord påstå vissheten af en sak. *Jag f-r er, att det är sant. Man f-r, att en bataij blifvit levererad.* — *Syn.* Bedyra, Betyga. — *c*) Förklara för någon, att han kan fullkomligt förlita sig på en sak. *F. någon om sin erkänsla. Jag ber, att ni försäkrar honom om min aktning.* — *F. sig*, v. r. 1) Förskaffa sig visshet om något. *Jag har f-t mig om, att detta rykte är falskt.* — *Syn.* Förvissa sig. — 2) *F. sig om någon: a*) Så laga, att man är säker om en persons medhåll, tillgifvenhet, deltagande i något; *b*) Gripa, fängsla, arrestera någon. Man säger äfv.: *F. sig om ens person.* — *F. sig om något*, sätta sig i besittning af; förskaffa sig.

FÖRSÄKRAN, f. sing. indef. 1) Förklaring, hvarigenom man gifver någon tillkänna, att han med säkerhet kan tro eller lita på en sak. *Enligt hans f., har pesten utbrustit i Constantinopel. Emottag f. om min fullkomligaste högaktning.* — *Syn.* Försäkring. — 2) Omständigheten, att man kan vara säker, viss om något. *Denna traktat ger oss f. om fred.* — *Syn.* Försäkring, Säkerhet, Visshet. — 3) Se *Försäkring*, 2. — Har sammansättningarna Brandförsäkring, Lifförsäkring.

FÖRSÄKRANDE, n. 4. Handlingen, då man försäkrar (i alla bem. af v. a.).

FÖRSÄKRARE, m. 5. Se *Assuradör.*

FÖRSÄKRING, f. 2. 1) Se *Försäkran*, 1 o. 2. — 2) Tryggande, betryggande. *F-en af hans lycka skall alltid vara mitt högsta mål.* — 3) Se *Assurans.*

FÖRSÄKRINGSANSTALT, m. 3. Se *Assuransbolag.*

FÖRSÄKRINGSBEVIS, n. 5. eller

FÖRSÄKRINGSBREF, n. 5. Se *Assuransbref.*

FÖRSÄKRINGSKONTOR, - - - kånntór, n. 5. Se *Assuranskontor.* [— contor.]

FÖRSÄKRINGSVERK, n. 5. Se *Assuransbolag.*

FÖRSÄLJA, förså'llja, v. a. 2. (böjes som *Sälja*) Föryttra genom säljning. *Är varan f-såld ännu? Nej, ännu är något qvar. F. en egendom, ett bruk, ett hus.* — *Syn.* Se *Sälja.*

FÖRSÄLJANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något försäljes.

FÖRSÄLJARE, m. 5. —JERSKA, f. 1. (mindre brukl.) Den, som försäljer.

FÖRSÄLJNING, f. 2. Se *Försäljande.* — *Syn.* Afsalu, Salu, Afyttring, Afsättning, Afgång, Åtgång.

FÖRSÄLJNINGSMAN, m. 5. pl. — *män.* Den, som har uppdrag att försälja något. Brukas i embets- och affärsstil.

FÖRSÄMRA, försä'mmra, v. a. 1. Göra sämre (både i fysisk och andlig mening). — *Syn.* Förvärra. — *F. sig*, v. r. o. *F-s*, v. d. Blifva sämre. — *Syn.* Förvärras.

FÖRSÄMRANDE, n. 4. Omständigheten, att någon eller något försämras.

FÖRSÄMRING, f. 2. 1) Se *Försämrande.* — 2) Försämradt tillstånd.

FÖRSÄNDA, försä'nnda, v. a. 2. Sända från ett ställe till ett annat. Brukas mest i affärs- och handelsspråket, om varor, saker, som forslas, fraktas, o. d. — *Syn.* Se *Sända.*

FÖRSÄNDANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något försändes.

FÖRSÄNDNING, f. 2. 1) Se *Försändande.* — 2) Varor, som på en gång blifvit försända till en och samma ort och person.

FÖRSÄNKA, försä'nngka, v. a. 2. 1) Helt och hållet sänka. *F. fartyg, för att spärra inloppet till en hamn.* — *Syn.* Se *Sänka.* — 2) (fig.) *F. i*, öfverdrifvet belasta, betunga med något, uteslutande sysselsätta. *Hans slöseri f-nker honom i skuld. Denna händelse f-nkte honom i djupa tankar, betraktelser, i en djup sorg.* — 3) *F. en hamn, ett inlopp*, genom att försänka fartyg o. d. göra dem ofarbara, otillgängliga, otjenliga för segelfart.

FÖRSÄNKANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något försänkes (bem. 1 o. 3).

FÖRSÄNKNING, f. 2. 1) Se *Försänkande.* — 2) Fartyg o. d., som blifvit försänkta, för att spärra farleden på ett ställe. *Taga upp en f.* — 3) (tekn.) Konisk eller cylindrisk utvidgning för ett skrufhufvud.

FÖRSÄNKNINGSBORR, m. 2. (tekn.) Borr, som begagnas att göra försänkningar (bem. 3).

FÖRSÄNKT, part. pass. af *Försänka.* Som blifvit försänkt (i alla bem.). *Ett f. fartyg. Ett f. inlopp.* (Fig.) *F. i djupa tankar.* — Brukas som artilleriterm adjektivt i uttrycket: *F. skott*, då kärnlinien blifvit sänkt under vågplanet. Ett skrufhufvud säges vara *f.*, då det har sitt rum i en försänkning (bem. 3) och ej står uppöfver ytan.

FÖRSÄTTA, fö'rsä'tta, v. a. 2. I. (böjes som *Sätta*) Sätta framför. Brukas stundom i samma mening som Förspänna, om hästar, t. ex.: *Är hästen f-satt? Är det f-satt ännu?* — Äfv. *Sätta fö'r.* — *Försättande*, n. 4. o. *Försättning*, f. 2.

FÖRSÄTTA, försä'tta, v. a. 2. II. (böjes som *Sätta*) 1) Förflytta till ett annat ställe. (Bibl.) *F. berg. Strömmen hade f-satt skeppet 3 mil*, drifvit det 3 mil. — I denna mening nu nästan obrukligt. — 2) Förflytta, bringa i ett annat läge, tillstånd. *F. någon i den belägenhet, att han måste bedja om nåd. F. någon i nöd, i frihet, på fri fot, i sorg, bekymmer, i glädje, o. s. v.* — 3) Förslösa, onyttigt använda. *F. sin egendom. F. tiden med lappri.* — 4) *F. ett skepp*, vålla, att ett skepp stöter på eller strandar och går förloradt. — *Syn.* Sätta bort. — 5) Uppblanda ett ämne med någon tillsats, som mer eller mindre förändrar dess egenskaper. *F. silfver med koppar. F. vin med honung, kryddor.*

FÖRSÄTTANDE, försä'ttannde, n. 4. Handlingen, hvarigenom något försättes.

FÖRSÄTTARE, fö'rsä'ttare, m. 5. (tekn.) Del på en svarfstol, som har till ändamål att uppbära och stödja svarfjernet, bestående vanligtvis af ett jernstycke eller jernskodt trästycke, skapadt i form af ett T.

FÖRSÄTTNING, försä'ttninng, f. 2. 1) Se *Försättande.* — 2) Fyrverkeripjes, som icke afbrännes ensamt för sig, utan tjenar till att höja och mångfaldiga verkan af andra pjeser.

FÖRSÖK, förső'k, n. 5. 1) Handling, hvarigenom man försöker något. *Göra ett f. Göra f. med något. Göra ett f. till inbrott. Göra ett f. emot någon*, i fiendtlig, angripande afsigt. *Göra f. på någon* ell. *något*, göra någon, något till föremål, hvarpå man försöker något. *Göra något på f.*, försöka, om man kan lyckas dermed. — *Syn.* Tillbud. — 2) Säges om de första profven af något, i konst eller vitterhet. *Detta hans första f. i måleri, i skaldekonst lofvar mycket.* — 3) Brukas som titel på vissa litterära arbeten. *F. till lärobok i geologien. F. till en beskrifning öfver Sverige.*

FÖRSÖKA, förső'ka, v. a. 2. 1) Anställa prof

med ett föremål, ett ämne, för att skaffa sig kännedom om dess egenskaper eller visshet om, huruvida de äro tjenliga för något visst afsedt ändamål. *F. en häst, en rock, en knif, en penna. F. sin styrka, sina krafter på, emot någon. F. ett medikament. F. ett botemedel på någon.* Säges äfv. stundom absolut, t. ex.: *Jag vet ej, om jag kan; jag har ej f-kt.* — Har äfv. person till objekt, t. ex.: *Jag skall f. honom, så får jag se, hvad han duger till.* — *Syn.* Profva, Pröfva, Bepröfva, Anställa prof med. — 2) (mest absolut) Bemöda sig att göra, att lyckas med något. *Jag vet icke, huruvida jag kan lyckas deri; jag har ej f-kt. F. att göra något, att gå, att springa. Jag har f-kt att öfvertala honom. Säg icke, att något är omöjligt, förrän du f-kt. Det går alltid an att f.* Man säger äfv. i samma mening: *F. på'*, t. ex.: *Försök på, så får du se. Det går an att f. på.* — *Syn.* Bjuda till, Söka (att), Bemöda sig, (pop.) Fresta. — 3) Pröfva lifvets skiftningar. *Han har mycket f-kt i verlden.* — *Syn.* Pröfva, Genomgå, Erfara, Bestå. — 4) Se *Fresta*, 2. — *F. sig*, v. r. Försöka sina krafter, sin duglighet, sin skicklighet, sin förmåga. *Han har f-kt sig i litet hvarje, både i konst, vitterhet och vetenskap.* — *Syn.* Göra försök.

FÖRSÖKANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något försökes.

FÖRSÖKELSE, f. 3. (i kyrklig stil) Se *Frestelse*, 3.

FÖRSÖKT, försö'kt, a. 1. (egentl. part. pass. af *Försöka*) 1) Se *Bepröfvad. Ett f. medel.* — 2) (om person) Som försökt mycket i verlden. *En f. man.* — *Syn.* Erfaren.

FÖRSÖRJA, försö'rrja, v. a. 2. 1) Sörja för någons uppehälle. *Han kan med svårighet f. sin familj. Man bör ej gifta sig, förrän man kan f. hustru.* — *Syn.* Föda, Nära, Uppehålla. — 2) *F. en flicka*, skaffa henne försörjning genom giftermål. *F. en son*, skaffa honom anställning, syssla, befattning, försätta honom i belägenhet att kunna uppehålla sig sjelf. — *F. sig*, v. r. Skaffa sig uppehälle (genom arbete). *Hon f-jer sig med att sy, med sömnad. F. sig med renskrifning.* — Brukas icke om embets- och tjenstemän eller dem, som hafva något bestämdt borgerligt yrke. — *Syn.* Föda sig, Lifnära sig.

FÖRSÖRJANDE, n. 4. Omständigheten, att någon försörjes.

FÖRSÖRJARE, m. 5. (mindre brukl.) Den, som försörjer någon. Åtföljes alltid af genitiv eller pron. poss. *Hela familjens f. Min, din, hennes f.*

FÖRSÖRJNING, f. 2. 1) Se *Försörjande.* — 2) Uppehälle. *Skaffa en dotter f. genom giftermål.*

FÖRSÖTMA, försö'ttma, v. a. 1. Göra söt. Brukas mest i fig. mening. *Kärlek och vänskap f. lifvet.* — *Syn.* Se *Förljufva.*

FÖRTAGA, förtåga, v. a. 3. (böjes som *Taga*, och sammandrages äfven i likhet med detta verb) 1) Hindra något att låta sig förnimmas, kännas, erfaras, att verka eller trifvas. *Bullret f-tog ljudet, så att han ej kunde höras. De ljusa nätterna f. månens sken. Ogräset f-ger hvetet*, hindrar det att växa. — *Syn.* Dämpa, Qväfva. — 2) Komma något att upphöra, försvinna. *Denna salva f-tar värken.* — *Syn.* Qväfva, Stilla, Dämpa. — *F. sig*, v. r. Taga fel, misstaga sig, fela. — *Förtagande*, n. 4.

FÖRTAGNING, f. 2. (mur.) Framskjutande stenar i en mur till förbindning med en ny mur, som man ämnar uppföra.

FÖRTAL, förtål, n. 5. 1) Osant tal, hvarigenom någon förklenas. *Skada någon genom f. Det är bara f.*, ogrundad beskyllning. *Uppsåtligt f. är Smädelse.* — *Syn.* Baktalande, Bakdantande, Baktal, Förklenande. — 2) (fig.) Menniskor, som förtala andra. *Tysta f-et. F-et har icke skonat honom.*

FÖRTALA, förtåla, v. a. 1. o. 2. Tala illa och hvad osant är om någon, för att stämma andra emot honom. *F. sin nästa. Hon f-r hela verlden.* — Skilnaden emellan *Förtala* och *Baktala* är, att den, som *förtalar*, alltid säger hvad osant är, hvaremot den, som *baktalar*, äfven stundom kan säga sanning. — *F. sig*, v. r. Genom oförsigtighet, glömska, råka att säga något, som man gerna velat tiga med. — *Förtalande*, n. 4.

FÖRTALARE, m. 5. 1) En, som förtalar eller förtalat någon. Åtföljes i denna bem. alltid af genitiv eller pron. poss. — 2) Den, som är fallen för och van att förtala andra. *Det är en f.*

FÖRTALSAM, a. 2. (mindre brukl.) Fallen för att förtala andra. — *Förtalsamhet*, f. 3.

FÖRTAPPAD, förtåppadd, a. 2. (i kyrklig stil) Som förblifver obotfärdig och således förlorad för Guds rike. *En f. syndare.* — *Syn.* Förkastad, Fördömd.

FÖRTAPPELSE, f. 3. (i kyrklig stil) En förtappad menniskas tillstånd.

FÖRTECKNING, förtèckninng, f. 2. Skriftlig uppsats, der de särskilta styckena af en viss sort äro upptecknade, för att lättare kunna öfverse dem alla. *F. på böcker, varor*, o. s. v. — Har några sammansättningar, såsom: Bok-, Varuförteckning, m. fl. — *Syn.* Katalog, Lista, Uppsats, Uppteckning.

FÖRTEGEN, förtèg'n, a. 2. neutr. — *et.* Som tiger med det, som bör förtigas. — Skrifves af somliga äfv. *Förtigen.*

FÖRTEGENHET, f. 3. Egenskapen att vara förtegen. — Skrifves äfv. af några *Förtigenhet.*

FÖRTENNA, förtènna, v. a. 1. o. 2. Med ett tunt lager af tenn öfverdraga ytan af en annan metall (vanligtvis koppar). *F. kokkärl.* [— tena.]

FÖRTENNARE, m. 5. En, hvars yrke är att förtenna kopparkärl. [— tenare.]

FÖRTENNING, f. 2. 1) Förfarandet, då man förtennar. — 2) Tunt lager af tenn, hvarmed en metallyta blifvit öfverdragen. [— tening.]

FÖRTHY, se *Förty.*

FÖRTID, fö'rti'd, m. sing. 1) (föga brukl.) Den tid, som förut varit. *F., samtid och eftertid.* — 2) *I f.*, adverbialt uttryck, som betyder: för tidigt, för bittida. *I f. mogen. Gammal i f.*, förr än rätta tiden är inne.

FÖRTIDIG, fö'rti'digg, a. 2. Som sker, inträffar för tidigt. *F. mognad. F-t förstånd. F. ålderdom.*

FÖRTIDIGT, adv. Allt för tidigt, allt för bittida. *F. mogna, åldras.* — *Syn.* I förtid.

FÖRTIGA, förti'ga, v. a. 3. (böjes som *Tiga*; har i part. pass. *Förtegad*) Tiga med något, ej omtala, ej yppa. *Jag vill uppriktigt bekänna allt, utan att f. något. Detta strider emot hans pligt, att f. den fördel, han deraf kunde draga, ...* för att icke tala om den fördel, &c. *En annan omständighet icke att f., icke till f-ndes*, för att icke tala om en annan omständighet. — *Syn.* Lemna obemält. — *Förtigande*, n. 4.

FÖRTIGEN, **FÖRTIGENHET**, se *Förtegen*, *Förtegenhet*.

FÖRTIMRA, förti'mmra, v. a. 1. (tekn.) *F. schakt*, bekläda väggarna i ett schakt med timmer, för att hindra rasning. *F. ett skepp*, aftaga bordläggningen och, i stället för de skadade timren, insätta nya.

FÖRTIMRING, f. 2. (tekn. 1) Handlingen, då man förtimrar. — 2) Timmer, hvarmed väggarne i ett schakt blifvit beklädda; äfv. nya timmer, som blifvit insatta i ett fartyg.

FÖRTJENA, förtjä'na, v. a. 1. o. 2. 1) Förvärfva genom arbete, näring, handel. *Huru mycket f-r han med sitt arbete om dagen? Han f-r 2 r:dr. F. födan med arbete. Han f-r 10,000 r:dr om året på sin handel. Den affären f-nte jag icke mycket på. Der något är att f., håller han sig nog framme. Han har f-nt vackert på mig*, genom mitt arbete eller genom köp, byte, affärer med mig. — *Syn.* Se *Förvärfva*. — 2) Vara värd. *F. beröm, loford, tack af någon. Han har f-nt straff. Jag sätter det värde på honom, som han f-r. Det har jag ej f-nt af honom.* — *Syn.* Förskylla.

FÖRTJENANDE, a. 1. (egentl. part. akt. af *Förtjena*) Som innebär förtjenst. Brukas nästan endast i teologisk stil.

FÖRTJENST, förtjä'nnst, f. 3. 1) *a*) Hvad som man förvärfvar genom arbete, näring, handel. *Huru stor f. har han om dagen med sitt arbete? Hafva god f. F-en är klen, dålig nu för tiden.* — *b*) Tillfälle att förtjena (bem. 1). *Det är godt om f. i det yrket. Få, skaffa sig f.* — 2) Rätt till erkänsla, tacksägelse, belöning, som man genom sina handlingar förvärfvat. *Hafva stora f-er om fäderneslandet*, hafva gjort f. stora tjenster. *En man af utmärkt f.*, som gjort det allmänna utmärkta tjenster. *Lönas efter f.*, såsom man förtjent. *Utan min f.*, utan att jag förtjent det. — *Syn.* Förskyllan. (Teol.) *Christi f.*, Christi på tillfyllestgörelsen grundade makt, att göra dem saliga, som tro. — 3) God, sedlig egenskap, som förtjenar bifall, beröm. *Det är en f. hos honom, att han aldrig ljuger. Jag räknar honom det till f., att han aldrig super brännvin. Det är ingen f. att vara ärlig, när aldrig tillfälle till frestelse gifves.* — *Syn.* Dygd.

FÖRTJENSTADEL, förtjä'nnståd'l, m. sing. Adel, grundad endast på förtjenst. Jfr. *Adel*, 2.

FÖRTJENSTFULL, a. 2. Som förtjenar beröm, belöning. *Ett f-t arbete.* — *Syn.* Berömvärd, Lofvärd, Prisvärd.

FÖRTJENT, förtjä'nt, a. 1. (egentl. part. pass. af *Förtjena*) 1) (om sak) Som blifvit förtjent. *F. lön, straff.* — Bildar sammansättningen Välförtjent. — *Syn.* Förskylld. — 2) (om person) *a*) Som genom sina handlingar förtjent tack eller belöning af någon. *Han har gjort sig väl f. af fäderneslandet, af mig.* — *b*) Som äger förtjenst (bem. 2). *En f. man.*

FÖRTJOCKA, förtjå'cka, v. a. 1. (föga brukl.) Göra tjock.

FÖRTJUSA, förtjùsa, v. a. 2. Liksom genom ett slags tjusningskraft väcka hos någon en utomordentlig, hänryckande känsla af kärlek, tillgifvenhet, nöje, beundran. *Hon f-ser alla med sina oförlikneliga behag. Detta skaldestycke har alldeles f-st mig.* — *Syn.* Tjusa, Förtrolla, Hänrycka, Hänföra.

FÖRTJUSANDE, n. 4. Händelsen, omständigheten, att någon blir förtjust. — *Adj.* 1. (egentl. part. akt.) 1) Utomordentligt skön, behagfull, så att man förtjuser alla. *Hon är f.* Säges äfv. i samma mening om sak, t. ex.: *En f. skönhet, växt. En f. liten hand, fot. En f. musik, tafla.* — *Syn.* Tjusande, Förtrollande, Hänryckande, Hänförande, Underskön. — 2) (fam.) Vid utomordentligt godt lynne. *I går var hon vid dåligt lynne, men i dag är hon f.* — Adverbialt säges ofta *F. skön, vacker, god, o. s. v.*, i högsta grad skön, &c.

FÖRTJUSNING, f. 2. 1) Den känslorörelse, som uppstår hos någon, som blir förtjust. *Döm om min f., när jag blef henne varse!* — *Syn.* Hänryckning, Hänförelse. — 2) Det tillstånd, då någon är förtjust. *Hans f. skall snart gå öfver. Befinna sig i en salig f.* — *Syn.* Sällhetsrus, Hänryckning.

FÖRTJUSNINGSFEBER, m. 2. pl. —*febrar*. (fig. fam.) Öfverdrifven, oförnuftigt uppstegrad beundran. *F-n smittar lätt dem, som hafva mycken känsla utan motsvarande förstånd.*

FÖRTJUST, förtjúst, a. 1. (egentl. part. pass. af *Förtjusa*) 1) I högsta grad betagen af kärlek, nöje, njutning, beundran. *Han är f. i henne. Vara f. i ett musikstycke.* — *Syn.* Se *Kär*. — 2) (fam.) Ytterst glad. *Jag är alldeles f. öfver denna glada nyhet.* — *Syn.* Se *Glad*.

FÖRTONA SIG, förtòna, v. r. 1. (sjöt.) Säges om land, då det för seglaren synes uppstiga vid horisonten.

FÖRTONING, f. 2. (sjöt.) Utseendet af en kuststräcka, som synes för en seglare uppstiga vid horisonten.

FÖRTOPP, fö'rtå'pp, m. 2. (mest i bestämd form) Spetsen af öfversta stången på ett fartygs förresning. *Föra flagg på f.*

FÖRTORKA, förtå'rrka, v. a. 1. Göra alldeles torr. Säges om organiska kroppar, isynnerhet växter, samt ämnen och föremål, som äro genomträngda af vätskor. *Stark hetta f-r alla växter, f-r till och med menniskans och djurens kroppar, om de ej få stilla sin törst. Solhettan f-r jorden.* — V. n. o. *F-s*, v. d. (om växter och sådana ämnen, som kunna genomträngas af vätskor) Helt och hållet torka, så att inga safter eller vätskor finnas qvar. *Många träd hafva f-t af den starka hettan.* — Part. pass. *F-d* brukas nästan adjektivt i vissa uttryck, t. ex.: *F-e träd, qvistar, grenar*, o. s. v. — Säges äfv. stundom i fig. mening, t. ex.: *Ett f-t hjerta*, utan känsla, kärlekslöst. — ***Förtorkande***, n. 4. o. ***Förtorkning***, f. 2. (båda för v. a. o. v. n.).

FÖRTRAF, fö'rtràv, m. 3. pl. — *trafver*. (t. *Vortrab*) Se *Förtrupp*. — Brukas om kavalleri.

FÖRTRAMPA, förtràmmpa, v. a. 1. 1) Helt och hållet nedtrampa. — 2) (fig.) Helt och hållet tillintetgöra, undertrycka. *Denne tyrann f-r sitt folk. Det är att f. menniskans heligaste rättigheter.* — *Syn.* (för begge bem.) Trampa under fötterna. — ***Förtrampande***, n. 4. o. ***Förtrampning***, f. 2.

FÖRTRET, förtrét, m. sing. 1) Hög grad af ovilja eller olust öfver något, som strider emot vår böjelse eller önskan. *Lida f. af någon. Få, hafva, ådraga sig f. Hafva mycken f. för ens skull. Göra en någon f.*, orsaka honom den. *Göra något en till f.*, med afsigt att förtreta honom. *Er, honom till f. skall jag ändå göra det. I f-en*, under inflytelse af denna känsla. *Det gjorde han i f-en. Till min stora f. blef det ingenting af med alltsammans.* — *Syn.* Se

Harm. — 2) Händelse, som orsakar förtret. *Hvilken f.! hon slog omkull sig i smulsen.*

FÖRTRETA, förtrèta, v. a. 1. (af *Förtryta*) Orsaka förtret, göra förtret. *F. någon genom sin dumhet, med sina upptåg. Detta kalla emottagande f-de honom mycket.* Brukas äfven ofta impersonelt. t. ex.: *Det f-r mig att höra sådant prat.* — *Syn.* Se *Förarga.* — *F. sig*, v. r. o. *F-s*, v. d. Erfara känsla af förtret. *F. sig öfver något. F-s på någon.* — *Syn.* Se *Förarga sig.*

FÖRTRETAD, part. pass. Som blifvit förtretad. — Brukas adjektivt i bem. af: Vred, ond, förtörnad, t. ex.: *Jag är f. på honom, för det att han aldrig låter mig vara i fred.*

FÖRTRETLIG, a. 2. 1) Som orsakar förtret. *En f. menniska. F. min. F-a ord. Hvilken f. händelse!* — *Syn.* Förarglig, Ledsam, Obehaglig, Tråkig, Stygg, Försmädlig.

FÖRTRETLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara förtretlig. — 2) Förtretlig händelse. — *Syn.* Förtret. Förargelse, Ledsamhet, Obehaglighet.

FÖRTRO, förtró, v. a. 2. 1) Under tysthetslöfte yppa något för en person. *F. någon en hemlighet. F. någon sin ställning, sina affärer, sina angelägenheter.* — *Syn.* (mindre väl) Anförtro. — 2) Se *Anförtro*, 1 o. 2. Brukas i denna bem. mindre väl än detta ord. — *F. sig*, v. r. *F. sig till någon: a)* Gifva någon förtroende af en sak; *b)* Gifva någon sitt förtroende (i allmänhet); *c)* Förlita sig på någon.

FÖRTROENDE, förtróännde, n. 4. 1) Öfvertygelse om en persons trohet, om dugligheten, tjenligheten, nyttan, tillvaron af en sak, eller om framgången af ett företag. *Hafva, hysa, sätta f. till någon. Hafva f. till en persons redlighet. Han åtnjuter mycket f. af alla, som känna honom. Hans uppgifter förtjena mycket f. Hans ansigte inger f. Jag sätter mycket f. till denna plan. Hafva mycket f. till sig sjelf. Fatta f. för någon. I f. till din godhet tar jag mig friheten* &c. — *Syn.* Förtröstan, Tillförsigt, Lit, Tillit. — 2) Yppande af något för en person, under tysthetslöfte. *Göra en f. af något. Säga en något i f. I f. sagdt*, vanligt uttryck, när man för en annan yppar något, som man vill att han skall tiga med, t. ex.: *I f. sagdt, är han nära bankrutt.*

FÖRTROENDEPOST, förtróänndepå'sst, m. 3. Embete, syssla, hvars innehafvare tillsättes omedelbart af konungen och kan af honom när som helst, utan dom och ransakning, entledigas.

FÖRTROENDESYSSLA, f. 1. Se föreg. ord.

FÖRTROENDEUPPDRAG, n. 5. Uppdrag, hvarvid man fullkomligt förtror sig till den persons duglighet och rättskaffenshet, som erhållit detsamma.

FÖRTROGEN, förtrògänn, a. 2. neutr. — *et.* 1) Som åtnjuter en persons fulla förtroende, får del af alla hans hemligheter, och tillhandagår med råd och dåd i vigtiga angelägenheter, helst sådana som fordra hemlighet. *En f. vän.* — Brukas äfv., både för m. o. f., substantivt, t. ex.: *Hafva en f. Erik XIV:s f-gne, Jöran Person.* — 2) *F. med*, väl kunnig, hemmastadd uti. *Göra sig väl f. med ett ämne.* — *Syn.* Familier, Förtrolig.

FÖRTROLIG, förtròligg, a. 2. 1) (om person) *a)* Som umgås med någon fritt och otvunget, utan krus, såsom man är van att lefva med dem, hvilka tillhöra ens familj. *Vara, visa sig f. emot någon. Vara f. vän med någon. De äro mycket f-a. Det är en af hans f-aste vänner.* — *Syn.* Familier. — *b)* (fig.) *F. med något*, väl kunnig, hemmastadd deri. *Han är väl f. med kemien. Göra sig f. med en sak. Vara mycket f. med andan af ett språk.* — 2) (om sak) *a)* Som uttrycker, röjer, tillkännagifver förtrolighet. *F-t umgänge, tal, samtal, ord, uttryck, tillkännagifvande. Samtalet tog en f. vändning. Lefva på f. fot med någon*, förtroligt umgås med honom. — *Syn.* Familier. — *b)* (fig.) Väl bekant, känd. *Den mannens drag äro mig mycket f-a. Dessa sanningar börja nu att blifva f-a för något hvar.*

FÖRTROLIGEN, adv. Se *Förtroligt.*

FÖRTROLIGHET, f. 3. Förhållandet, omständigheten, att man lefver förtroligt med någon. *Det råder stor f. emellan dem. De lefva i mycken f. med hvarandra. Visa någon mycken f.* — *Syn.* Familiaritet.

FÖRTROLIGT, adv. På ett förtroligt sätt, med förtrolighet. *F. umgås med någon.* — *Syn.* Familiert.

FÖRTROLLA, förtrå'lla, v. a. 1. 1) Genom trolleri utöfva någon skadlig och oförklarlig verkan på menniska, djur eller ting. *I äldre tider troddes, att hexor och hexmästare kunde f. menniskor, så att de blefvo förvandlade eller undergingo någon annan underbar förändring.* — *Syn.* Förhexa, Förgöra. — 2) (fig.) Väcka en utomordentlig känsla af kärlek, hängifvenhet, njutning, nöje. *Hon har alldeles f-t honom med sitt älskvärda väsende. Den sköna musiken f-de alla.* — *Syn.* Tjusa, Förtjusa, Hänrycka, Hänföra, Förhexa. — Part. pass. *F-d* nyttjas äfven adjektivt, och betyder då: *a)* Som genom trolleri blifvit gjord obrukbar. *Jag tror, att bössan är f.* — *Syn.* Förgjord, Förhexad. — *b)* Genom trolleri tillvägabragt, framkallad. *Ett f-t slott. En f. trädgård.*

FÖRTROLLANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något förtrollas. — *Adj.* 1. Se *Förtjusande.* — Adverbialt säges äfv. *F. skön, vacker.*

FÖRTROLLNING, f. 2. 1) Se *Förtrollande*, n. — 2) Förtrolladt tillstånd. *Befria någon ifrån f. Lösa ur f.* — *Syn.* Förhexning. — 3) Se *Förtjusning*, 2.

FÖRTROPP, FÖRTROPPAR, se *Förtrupp, Förtrupper*, som numera allmännare brukas.

FÖRTRUPP, fö'rtrúpp, m. 3. Trupp, som tågar före en här eller större truppafdelning. Ordet brukas mest i plur. (t. *Vortruppen*) och betyder då: De trupper, som gå främst emot fienden framför en här, bestående af hela avantgardet, jemte sidopatruller, tiraljörer och flankörer. Skrifves af somliga *Förtropp, Förtroppar.*

FÖRTRUTEN, förtrùtänn, a. 2. neutr. — *et.* Se *Förtrytsam.*

FÖRTRUTENHET, f. 3. (mindre brukl.) Se *Förtrytsamhet.*

FÖRTRYCK, förtry'ck, n. sing. Förhållandet, omständigheten, att någon förtryckes. *Lida f.*

FÖRTRYCKA, förtry'cka, v. a. 2. Belasta (undersåter, underhafvande, styrda) med för stora bördor (skatter, arbeten, servituter, m. m.). *De mäktige f. ofta de svage. En furste, som f-cker sitt folk. En godsägare, som f-cker sina underhafvande.*

FÖRTRYCKANDE, n. 4. Förhållandet, omständigheten, att någon förtryckes.

FÖRTRYCKARE, m. 5. Den, som förtrycker.

FÖRTRYTA, förtry'ta, v. a. o. impers. 3. (böjes som *Tryta*) Känna förtrytelse öfver. Brukas för det mesta impersonelt. *F. något. Han f-tröt att ej få ådagalägga sitt nit. Det f-ter mig, att jag glömt det. Icke låta sig f.*, ej af förtrytelse, harm låta afskräcka sig, icke låta sig bekomma, hålla god min. — *Syn.* Harmas, Förargas, Förtreta sig.

FÖRTRYTELSE, f. 3. Missnöje öfver en verklig eller förment oförrätt. *Känna f. öfver något.* — *Syn.* Harm, Förtrutenhet, Förtret, Förtrytsamhet.

FÖRTRYTSAM, a. 2. Som känner förtrytelse öfver något. *Vara f. öfver något.* — *Syn.* Harmsen, Förtruten, Förtretad, Förargad.

FÖRTRYTSAMHET, f. 3. Se *Förtrytelse.*

FÖRTRÄFFLIG, förträ'fflig, a. 2. Som öfverträffar de flesta af sitt slag, har en ganska hög grad af godhet, fullkomlighet, duglighet. Säges både om person och sak. *F. menniska, bok.* — *Syn.* Se *God.*

FÖRTRÄFFLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara förträfflig. — *Syn.* Se *Godhet.*

FÖRTRÄFFLIGT, adv. o. int. På ett förträffligt sätt, ganska bra. *Läsa, skrifva f. Så f.!* — *Syn.* Se *Väl.*

FÖRTRÄNGA, förträ'nnga, v. a. 2. (föga brukl.) Undantränga.

FÖRTRÄNGNING, f. 2. (farm.) Se *Urträngning.*

FÖRTRÖSTA, förtrö'ssta, v. n. 1. Sätta sitt hopp och sin lit till person eller sak. Åtföljes alltid af prep. *på. F. på någon, något. F. på Gud. F. på sina rikedomar och sin lycka.* — *Syn.* Se *Lita.* — Part. pres. *F-nde* brukas ofta adjektivt och betyder då: Som har förtröstan. *Ett f. sinne.*

FÖRTRÖSTAN, f. sing. indef. Hopp och lit, som man sätter till person eller sak. *Sätta sin f. på, till någon. Jag har den f. till din godhet, att du hjelper mig i detta svåra fall.* — *Syn.* Se *Lit.*

FÖRTRÖSTANSFULL, a. 2. Som har mycken förtröstan. *F-t hjerta, sinne.* — *Syn.* Tillitsfull, Förtröstande.

FÖRTRÖTTAS, förtrö'ttass, v. d. 1. (föråldr., bibl.) Blifva alldeles trött.

FÖRTULLA, förtùlla, v. a. 1. Betala tull för en vara och derigenom erhålla tillstånd att införa densamma. — *Förtullande*, n. 4. o. *Förtullning*, f. 2.

FÖRTUNNA, förtùnna, v. a. 1. Göra tunn, tunnare. *Värmen f-r luften.* — *Förtunnande*, n. 4. o. *Förtunning*, f. 2.

FÖRTVIFLA, förtvi'vla, v. n. 1. 1) Känna högsta grad af ångest, i förening med fullkomlig hopplöshet om ett bättre tillstånd och öfvertygelse om ens oförmåga att längre kunna uthärda. *Menniskan bör aldrig f. F. om något*, ej hafva hopp om framgången af en sak, o. s. v., t. ex.: *F. om en sjuk persons vederfående.* — 2) (fam.) Erfara ytterlig sorg, harm, förtrytelse.

FÖRTVIFLAD, a. 2. 1) (om person) *a*) Som är i förtviflan. *Hon är f. öfver sin sons död.* — *b*) I högsta grad ledsen öfver något. *Jag är f. öfver att hafva låtit er vänta så länge.* — *Syn.* Se *Ledsen.* — *c*) (fam.) Oförbätterlig. *En f. spelare.* — *d*) I högsta grad öfverdådig, som ingenting frågar efter. *En f. slagskämpe.* — 2) (om sak) *a*) Egnad att ingifva förtviflan. *Befinna sig i en f. belägenhet.* — *Syn.* Se *Svår.* — *b*) Ingifven, förestafvad af förtviflan. *En f. utväg. Ett f-t beslut.*

FÖRTVIFLADT, adv. (fam.) I allra högsta grad. *Vara f. kär.* — *Syn.* Se *Ganska.*

FÖRTVIFLAN, f. sing. indef. 1) Högsta grad af ångest i förening med fullkomlig hopplöshet om ett bättre tillstånd och öfvertygelse om ens oförmåga att längre kunna uthärda. *Vara i f.*, förtvifla. *Falla, råka i f*, blifva förtviflad. *Bringa, sätta i f.*, göra förtviflad. *Full af f. Han dödade sig af f.* — 2) Ytterlig sorg, den man ej försöker att bekämpa. *Denna nyhet störtade honom i f.* — *Syn.* Se *Sorg.* — 3) (genom öfverdrift) Högsta grad af ledsnad öfver något. *Jag är i f. öfver att icke hafva kunnat uppfylla er önskan.* — *Syn.* Se *Ledsnad.* — 4) Hvad som orsakar djup sorg, ledsnad. *Denne elaka menniskas lycka är alla goda menniskors f.* — 5) Säges om det, som är så ytterst förträffligt, att ingenting jemförligt kan åstadkommas. *Homeri Iliad är alla poeters f.*

FÖRTVINA, förtvi'na, v. n. 1. Småningom förlora lifskraft genom yttre eller inre skadlig inverkan derpå. Säges om växter. *Blommorna f. af torka.* — *Förtvinande*, n. 4.

FÖRTY, förty', konj. 1) För den orsaken att. *Det blir ingenting af, f. han vill icke.* — 2) *Icke f.*, icke desto mindre. Brukas numera oftast i skämtsam stil. [Förthy.]

FÖRTYCKA, förty'cka, v. a. 2. Illa upptaga. Brukas vanligen absolut. *Jag hoppas, ni icke f-cker, att jag tar mig friheten göra en liten anmärkning.* — *Syn.* Se *Misstycka.*

FÖRTYCKE, fö'rty'cke, n. 4. Se *Förkärlek.*

FÖRTYDA, förty'da, v. a. 2. Med afsigt illa uttyda. (*Misstyda* sker utan afsigt.) *F. ens ord, meningen af ens ord.* — *Syn.* Förvända, Tyda till det värsta. — *Förtydande*, n. 4. o. *Förtydning*, f. 2.

FÖRTYDLIGA, förty'dliga, v. a. 1. Göra tydligare. *F. ett uttryck, meningen af något.* — Nytt ord, temligen allmänt brukligt.

FÖRTYNGA, förty'nnga, v. a. 2. 1) Göra tung, tyngre. — 2) (fig.) Göra sömnig, trög och olustig, tung på foten. — *Förtyngande*, n. 4. o. *Förtyngning*, f. 2.

FÖRTYNNING, förty'nninng, f. 2. (skepp.; t. *Verteuning*) Se *Back, Skans.*

FÖRTYSKA, förty'sska, v. a. 1. (skämtv.) Vanställa genom slafvisk efterapning af tysk smak, genom germanismer eller så kalladt tyskeri. — *Förtyskning*, f. 2.

FÖRTÄCKT, förtä'ckt, a. 1. (egentl. part. pass. af obrukliga verbet *Förtäcka*) Ej uttryckt, utan blott antydd. *Med f-a ord. F. beröm, klander.* — *Syn.* Förstucken.

FÖRTÄLJA, förtä'llja, v. a. 2. Impf. *Förtäljde* (föråldr. *Förtalde*). Sup. *Förtäljt* (föråldr. *Förtalt*). Muntligen framställa förloppet af något, som tilldragit sig. — *Syn.* Se *Berätta.* — *Förtäljande*, n. 4.

FÖRTÄNKA, förtä'nngka, v. a. 2. Tänka illa om en person för något. *F. en för något. Det kan ingen f. honom för.*

FÖRTÄNKSAM, fö'rtänngksåmm, a. 2. 1) Som väl tänker för sig, innan man företager något. — 2) Som är van att noga tänka på allt, hvad man väntar eller vet skola inträffa, ske, göras, för att derefter rätta sitt förhållande.

FÖRTÄRA, förtä'ra, v. a. 2. 1) Njuta mat och dryck. (*Äta* säges endast om mat.) *Jag har ingenting f-rt sedan i går.* — *Syn.* Se *Äta.* — 2) (fig.) *a*) (om eld) Förstöra, förbränna. *Eldslågan f-rde allt, der hon for fram.* — *b*)

Göra, att någon aftynar. *Sorgen f-tär honom. F-s af sorg.* — *Syn.* Fräta.

FÖRTÄRANDE, n. 4. Handlingen eller verkningen, hvarigenom någon eller något förtäres.

FÖRTÄRING, f. 2. 1) Se *Förtärande.* — 2) Mat och dryck, som förtäres. *Betala sin f. på ett värdshus.* — 3) (fyrv.) En raketladdnings qvantitet uppöfver tenen.

FÖRTÖJA, förtö'ja, v. a. 2. 1) (mindre brukl.) Se *Uttöja.* — 2) (sjöf.) Fastgöra (fartyg, o. s. v.) medelst starka tåg, som fästas vid ankare, dykdalber eller land. *Ligga f-jd.* — *Förtöjande,* n. 4. o. *Förtöjning,* f. 2.

FÖRTÖRNA, förtö'rna, v. a. 1. (t. *erzürnen,* af *Zorn,* vrede) Göra vred, ådraga sig ens vrede. *F. någon genom ett oskickligt beteende. Israëliterne f-de Gud genom sitt afguderi.* — *Syn.* Se *Förarga.* — *F-s,* v. d. Blifva vred. *F. på någon för en sak.* — Part. pass. *F-d* brukas nästan adjektivt, i bem. af: Vred, ond, uppbragt, t. ex.: *Vara f. på någon.*

FÖRTÖRNELSE, f. 3. Vrede. Brukas mest i biblisk och kyrklig stil.

FÖRTÖRSTA, förtö'rrsta, v. n. 1. (föga brukl.) Uppgifvas, omkomma af törst.

FÖRUNDERLIG, förùnnd'rligg, a. 2. Som väcker, orsakar förundran. *En f. menniska, händelse, karakter. F-t uppförande, beteende.* — *Syn.* Se *Besynnerlig,* 3. — *Förunderlighet,* f. 3. — *Förunderligt,* adv. o. int.

FÖRUNDRA, förùnndra, v. a. o. impers. Sätta i förundran. *Din djerfhet f-r mig på det högsta. Det f-r mig, att du kan säga så. F-r det er?* — *Syn.* Se *Förvåna.* — *F. sig,* v. r. Intagas af, erfara en känsla af förundran. *F. sig öfver något.* — *Syn.* Se *Förvåna sig.*

FÖRUNDRAN, f. sing. indef. Den egna känsla, som uppkommer, då något oförväntadt inträffar, och förståndet icke genast klart inser sammanhanget emellan dess orsak och verkan. *Min f. deröfver var ganska stor. Till allas stora f. gjorde han motsatsen af hvad man hade väntat. Sätta i f. Falla, stanna i f. öfver något.* — *Syn.* Undran, Förvåning, Bestörtning, Häpnad, Häpenhet, Öfverraskning.

FÖRUNDRANSVÄRD, a. 2. Egnad att väcka förundran. *En f. händelse.* — *Syn.* Förunderlig, Märklig, Märkvärdig. — *Förundransvärdt,* adv. o. int.

FÖRUNNA, förùnna, v. a. 1. o. 2. Af gunst och nåd tilldela eller låta behålla. *Regeringen har f-t honom privilegium på denna uppfinning. Om Gud f-r mig helsan.* — *Syn.* Se *Gifva.*

FÖRUT, förùt, adv. 1) Betecknar, att en handling sker förr i tiden, än en annan. *Gå f., du, jag kommer efter. Fara, komma f.,* före någon annan. *En timma, en månad f.,* innan något annat tilldragit sig, blifvit gjordt. *Dagen, året f. skedde det. Långt f. Vara f.,* hafva gått, ridit, åkit &c. före någon annan; äfv. hafva hunnit före någon i arbete, förrättning, studier, o. s. v. *Skicka någonting f. Veta, säga, bestämma f.,* innan något sker eller göres. *Betala, taga f.,* före den fastställda, rätta tiden. *Med hufvudet, fötterna f.,* uttrycker, att man låter hufvudet, fötterna komma före den öfriga delen af kroppen. — *Syn.* Före, I förhand, I förväg. — 2) På ett föregående ställe i bok, skrift, o. s. v. *Vi hafva f. i denna bok omnämt detta förhållande.* — *Syn.* Ofvan, Ofvanföre.

FÖRUT, fö'rùt, adv. Se *För ut* (under *För,* m.).

FÖRUTAN, förùtann, prep. 1) Utan. *F. mig, honom.* Följer vanligen efter sin kasus. *Jag kan nog vara honom, det f.* — 2) Se *Förutom. F. det att* . . . .

FÖRUTBESTÄMMELSE, förùtbestä'mmällse, f. 3. Se *Prædestination.*

FÖRUTFATTAD, förùtfáttadd, a. 2. Som på förhand utan tillräcklig grund blifvit antagen som sann. *F. mening,* fördom. *F. tanke om någon.*

FÖRUTGÅ, förùtgå', v. n. 2. (böjes som *Gå*) Se *Föregå.*

FÖRUTGÅENDE, part. pres. brukadt som adjektiv. Se *Föregående.*

FÖRUTOM, förùtåmm, prep. Utom. *Alltsammans, f. en liten del. F. det,* se *Dessutom. F. det, att* . . . ., dertill kommer, att . . . .

FÖRUTSE, förùtsé, v. a. 2. (böjes som *Se*) Ifrån närvarande tecken och orsaker sluta till framtida händelser. *Jag f-såg, att det skulle bli fult väder.* — *Syn.* Förese.

FÖRUTSEENDE, n. 4. 1) Den förståndets handling, hvarigenom det förutser. — *Syn.* Föreseende. — 2) (teol.) Den akt af Guds förstånd, genom hvilken Gud vet hvad, som hörer till omsorgen om den skapade verlden.

FÖRUTSPÅ, förùtspå', v. a. 2. Se *Förespå,* 1 o. 2. — *Förutspående,* n. 4.

FÖRUTSÄGA, förùtsä'ga, v. a. 2. (böjes som *Säga*) På förhand säga, tillkännagifva något, som skall hända. *Han f-sade Napoleons fall, att Napoleon skulle falla.* — *Syn.* Förespå.

FÖRUTSÄGELSE, förùtsä'gellse (i dagligt tal förùtsä'jällse), f. 3. 1) Händelsen, omständigheten, att man förutsäger något, att något förutsäges. — *Syn.* Förespående. — 2) Innehållet af hvad som förutsäges. *En hotande f. Jag tror ej på denna f.* — *Syn.* Spådom.

FÖRUTSÄTTA, förùtsä'tta, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) Antaga något såsom sant, för att deraf draga en slutsats. *Hvad ni f-tter, är föga sannolikt. Låtom oss f., att* . . . . *F. något, som aldrig kan inträffa.* — *Syn.* Antaga, Ponera, Supponera. — Part. pass. *F-satt* brukas stundom absolut och betyder då: Låtom oss förutsätta, om man förutsätter, t. ex.: *F., att denna händelse inträffar, så är ni förlorad.* — *Syn.* I den händelse, I det fall.

FÖRUTSÄTTANDE, n. 4. Den förståndets handling, hvarigenom något förutsättes.

FÖRUTSÄTTNING, f. 2. 1) Se *Förutsättande.* — 2) Hvad som förutsättes. *Denna f. är uppenbarligen orimlig.* — *Syn.* Antagande, Supposition, Hypotes. — 3) Förmodan.

FÖRVAKT, fö'rväckt, f. o. m. 3. Se *Förpost.*

FÖRVALTA, förvällta, v. a. 1. (t. *verwalten* af *Gewalt,* makt, således egentl. Hafva makt öfver något) Handhafva andras angelägenheter, offentliga eller enskilta. *F. regeringen, statens finanser, ett embete, en persons egendom, angelägenheter.* — *Syn.* Se *Förestå;* äfv. *Administrera.*

FÖRVALTANDE, n. 4. Se *Förvaltning.* — *Adj.* 1. (egentl. part. akt.) Som förvaltar. *F. verk,* embetsverk, hvarigenom en del af statens angelägenheter förvaltas. — *Syn.* Administrativ.

FÖRVALTARE, m. 3. Den, som förvaltar något. Brukas nästan endast i enskilt mening. I fråga om statens angelägenheter säges Administratör. *F. af en persons angelägenheter, egendom.* — Ingår i några sammansättningar, såsom: Egendoms-, Bruks-, Magasinsförvaltare. — För feminin brukas äfv. stundom *Förvaltarinna.*

FÖRVALTNING, f. 2. 1) Omständigheten, att man förvaltar något, att något förvaltas. *F-en af statens angelägenheter, af styrelsen, af ett embete. Uppdraga någon f-en af en sak. Sätta någon under f.*, låta genom laga myndighet en eller flera personer tillförordnas att förvalta hans egendom, utan att han sjelf dermed äger taga befattning. Har till subjekt äfv. den laga myndighet, som gör förordnandet. — *Syn.* Förestående, Skötande, Administration. — 2) Den tid, hvarunder någon sköter eller skött offentliga eller enskilta angelägenheter. *Det skedde under hans f.* — *Syn.* Administration, Direktion, Styrelse, Bestyrelse. — 3) (administr.) Användningen af de för statsbestyren bestämda summor. — 4) *F-en*, samteliga förvaltande verk i en stat.

FÖRVALTNINGSGREN, f. 2. Särskilt gren, afdelning af de allmänna ärendernas förvaltning i en stat.

FÖRVANDLA, förvånndla, v. a. 1. 1) På öfvernaturligt sätt förändra person eller sak, så att de få annan skapnad eller blifva annat ämne. *Poeterna berätta, att Diana f-de Actéon i en hjort. Brödet och vinet f-s i nattvarden till Christi lekamen och blod.* — *Syn.* Omskapa. Förskapa. — 2) (fig.) Förändra. *Äktenskapet har f-t honom till en stadig och ordentlig menniska. All vältalighet i verlden skulle ej kunna f. denna brottsliga handling till en dygdig. F. sitt ansigte*, antaga annan min, annat ansigtsuttryck. *F. dödsstraff till lifstids fängelse. F. varor, egendom i penningar*, sälja dem. — *F. sig*, v. r. Omskapa sig (både egentl. o. fig.). *Proteus f-de sig på tusende sätt.* — *F-s*, v. dep. Blifva omskapad (både egentl. o. fig.), förändras. *Larven f. i puppa och puppan i fjäril. Hennes lynne f. i hvar handvändning.* — *Syn.* Se *Ändra sig.*

FÖRVANDLANDE, n. 4. Se *Förvandling*, 1.

FÖRVANDLING, f. 2. 1) Omskapning; förändring ifrån en skapnad eller ett ämne till annan skapnad, annat ämne. *Actéons f. i en hjort. Vinets f. i nattvarden till Christi blod. Insekternas f-ar.* — *Syn.* (äfv. för bem. 2) Omskapning, Förskapning, Metamorfos. — 2) Det tillstånd, hvari person eller sak försättas, då de blifva förvandlade. *Du skulle sett honom efter denna olycka. Herre min Gud, hvilken f.!* så förvandlad han var! — 3) (fig.) Förändring. *Såg du f-en i hans ansigte? Ett straffs f.*

FÖRVANDRING, förvånndring, f. 2. (tim.) Bräders fästande med kanterna öfver hvarandra.

FÖRVANDT, förvånnt, m. 3. Se *Anförvandt.*

FÖRVANDTSKAP, förvånntskáp, f. 3. Se *Frändskap.*

FÖRVANSKLIG, förvånnskligg, a. 2. (i kyrklig stil) Se *Förgänglig.*

FÖRVANSKLIGHET, f. 3. (i kyrklig stil) Se *Förgänglighet.*

FÖRVAR, förvár, n. sing. Förvaring. Brukas endast i det adverbiala uttrycket: *I f. Hafva något i f.*, hafva emottagit något att förvara. *Lemna en något i f. Nedlägga, nedsätta något i f. hos en. Vara i godt, säkert f.*, vara väl förvarad. *Taga i f.*, upptaga, tillvarataga och förvara. *Sätta i fängsligt f.*, i fängelse. — *Syn.* Behåll.

FÖRVARA, förvåra, v. a. 1. 1) Laga, att en sak bibehåller sig i godt skick; hindra, att den blir skämd. *När det är varmt, har man svårt att f. kött.* Har äfv. sak till subjekt, t. ex.: *Olja f-r jern emot rost.* — *Syn.* Bevara, Konservera, Preservera. — 2) Behålla något i sin ägo, i sin vårjo; tillse, att man ej mister det. *Jag skall f. det såsom ett minne af dig.* (Fig.) *F. en hemlighet*, ej yppa den för någon. — *Syn.* Gömma, Behålla. Bevara. — 3) Behålla och gömma till framtida behof. *Jag f-r dessa penningar till min resa*, för att användas i och för min resa. (Fig.) *F. i minnet*, gömma, behålla i minnet. *Hvem vet, hvad ödet f-t oss?* hvilket öde väntar oss? *F. sin rätt*, förklara, att man yrkar fullt åtnjutande af sin rätt. — *Syn.* Gömma, Spara. — 4) Tillse, att person eller sak, som blifvit anförtrodd i ens vård, icke kommer bort eller förfares. *F. en fånge. F. något åt en person. Jag har gifvit honom mina penningar att f.* — *Syn.* Gömma, Vårda, Hafva vård om. — *F. sig*, v. r. Skydda, bevara sig. *F. sig för, emot köld.*

FÖRVARANDE, n. 4. Se *Förvaring*, 1.

FÖRVARARE, m. 5. Den, som förvarar.

FÖRVARING, f. 2. Förhållandet, omständigheten, att man förvarar, att något förvaras. *a*) *F. af kött. Köttets f.* — *b*) *F. af en sak till minne af någon.* — *c*) *F. af säd i magasin.* — *d*) *Gifva någon penningar i f.* — *Syn.* Förvar, Förvarande.

FÖRVARINGSHUS, n. 5. Hus, der något förvaras (bem. 3), eller i allmänhet begagnadt till detta ändamål. — *Syn.* Magasin.

FÖRVARINGSMEDEL, n. 5. Medel, som kan begagnas att förvara (bem. 1) något. — *Syn.* Preservativ.

FÖRVARINGSRUM, n. 5. —**STÄLLE**, n. 4. Rum, ställe, der något förvaras, eller till detta ändamål användt.

FÖRVARNINGSBREF, n. 5. (gam.). Krigsförklaring.

FÖRVAX, fö'rvácks, n. 5. Kådigt, brunaktigt ämne, hvarmed bien tillsmeta springor och hål i sina kupor.

FÖRVECKLA, förvèckla, v. a. 1. Mycket inveckla. — Ordet nytt, lånadt ifrån det tyska *verwickeln*, brukas endast i fig. mening, helst i passiv. *Den politiska ställningen har nu blifvit så f-d, att krig svårligen lärer kunna undvikas.* — *Syn.* Se *Inveckla.*

FÖRVECKLING, f. 2. 1) Händelsen, omständigheten, då något förvecklas. — 2) Hvad, som blifvit förveckladt. *Denna politiska f. hotar med olyckor.*

FÖRVEKLIGA, förvèkliga, v. a. 1. Göra veklig. — *F-s*, v. d. Blifva veklig. — *Förvekligande*, n. 4.

FÖRVERKA, förvä'rrka, v. a. 1. Genom öfverträdelse af pligt göra sig något förlustig. *F. lif och gods. F. ens ynnest. F. sitt adelskap.* — *Förverkande*, n. 4.

FÖRVERKLIGA, förvä'rrkliga, v. a. 1. Göra verklig, sätta i verkställighet. *F. en idé, ett förslag.* — Nytt ord, bildadt efter det tyska *verwirklichen*, nu allmänt i bruk. — *Syn.* Realisera. — *Förverkligande*, n. 4.

FÖRVETEN, fö'rvét'nn o. förvèt'n, a. 2. neutr. — *tet.* Som utan afseende på det passande söker skaffa sig kännedom om det, som bör vara en hemlighet.

FÖRVETENHET, fö'rvet'nhét o. förvèt'nhét, f. 3. Egenskapen att vara förveten.

FÖRVEXLA, förvä'xla, v. a. 1. Se *Förblanda.* — *Förvexlande*, n. 4. o. *Förvexling*, f. 2. [Förväxla.]

FÖRVILDA, förvi'lda, v. a. 1. Göra vild. — *F-s*, v. d. Blifva vild. — Säges både om menniskor, djur och växter. Jfr. *Vild.*

FÖRVILLA, förvi'lla, v. a. 1. 1) (egentl.) Föra vilse. *Dimman f-de oss, då vi gingo öfver isen.* — *Syn.* Se *Villa.* — 2) *a*) (fig.) Föra i villfarelse. *Falska läror f. de okunniga. F. ögonen på någon*, göra, att han tycker sig se annat, än han verkligen ser. — *Syn.* Villa, Vilseleda, Vilseföra. — *b*) Sätta i förvirring, oreda, oordning. *Hans prat har alldeles f-t mig*, gjort mig förvirrad. *Fruktan f-de hans tankar.* — *Syn.* Förvirra. — *F. sig*, v. r. o. *F-s*, v. d. Blifva förvillad (i alla bem.). *F. i sitt tal*, komma af sig.

FÖRVILLANDE, n. 4. Händelsen, omständigheten, att någon ell. något förvillas. — *Adj.* 1, (egentl. part. akt.) Som vilseleder, förer i villfarelse. *F. läror.*

FÖRVILLELSE, f. 3. 1) Afvikelse från det rätta, föranledd deraf, att man blifvit vilseledd, antingen af sig sjelf eller af andra. *Ungdomens f-r.* — *Syn.* Villa, Förirring. — 2) Se *Villfarelse.*

FÖRVIRRA, förvi'rra, v. a. 1. Bringa i förvirring. *Detta oväntade anfall f-de fienden. Starka drycker f. menniskan, f. förståndet, själen, sinnet.* — *Syn.* Förvilla, Förbrylla, Förbistra. — Part. pass. *F-d* brukas stundom äfv. adjektivt och betyder: Som är i förvirring, som uttrycker förvirring, t. ex.: *Han är alldeles f. En f. uppsyn, min. F-de ögonkast. F-t utseende. Framstamma en f. tacksägelse.* — *Syn.* (om person) Bortkommen, Bortbytt, Bortbjuden, Oredig.

FÖRVIRRADT, adv. På ett förvirradt sätt, med förvirring. *Tala f.* — *Syn.* Oredigt, Utan sammanhang.

FÖRVIRRING, f. 2. 1) Hög grad af oordning, så att alls ingen reda finnes. *Vid detta oförmodade anfall steg f-en bland fiendens trupper till sin höjd.* — *Syn.* Se *Oordning.* — 2) (i andlig mening) Det mörker i begrepp, som uppkommer af brist på ordning i föreställningen af deras kännetecken. *Råka i f.*

FÖRVIS, fö'rvi's, a. 2. Som på förhand af vissa tecken kan sluta till, hvad som skall hända. — *Förvishet*, f. 3.

FÖRVISA, förvi'sa, v. a. 1. o. 2. 1) *a*) Förbjuda någon att qvarstanna på den ort, der han vistas. *F. någon ifrån hofvet, ifrån akademien. F. någon ur landet.* Man säger äfv. om furstliga personer: *F. någon ifrån sin person.* — *b*) Säges om en regent ell. regering, som till straff, tecken af onåd, eller för att göra sig af med en misstänkt person, anvisar honom någon viss, vanligtvis aflägsen bostad. *Furst Dolgorucki blef f-st till Siberien. Napoleon blef f-st till Elba.* — 2) Säges i utsträckt mening, om en enskilt, som låter någon sig tillhörig person bo på annan, ensligare ort, för att vara befriad ifrån dess sällskap. *Han har f-sat sin hustru till landet.* — 3) (fig.) *a*) Sätta, ställa, föra undan vissa saker, som man icke mera brukar eller sätter värde på, till aflägsnare ställen. *Man har f-sat det gamla, ruskiga porträttet till skräprummet.* — *b*) (i allmänhet) Aflägsna till annan ort. *Dessa fördomar äro nu f-de till den aflägsnare landsorten*, träffas endast der. — 4) (jur.) *a*) Gifva rättsökande anvisning att vända sig till annan rätt, annat embetsverk. *Han blef af kämnersrätten f-st till hofrätten.* — *Syn.* Hänvisa. — *b*) *F. en sak, ett mål*, gifva anvisning, att det bör upptagas af någon viss uppgifven rätt eller embetsmyndighet. *Målet blef ifrån polisen f-st till vederbörlig domstol.*

FÖRVISANDE, n. 4. Handlingen, då man förvisar; händelsen, omständigheten, då någon ell. något förvisas.

FÖRVISNING, f. 2. 1) Se *Förvisande.* — 2) Den tid, hvarunder någon är eller varit förvisad. *Under sin f. i Siberien lärde han sig kalmuckiska.* — *Ss. F-sort, -sstraff, -stid.*

FÖRVISSA, förvi'ssa, v. a. 1. Göra viss, skaffa visshet om något. *Jag tviflade på saken, men han har f-t mig om uppgiftens tillförlitlighet.* — *Syn.* Öfvertyga. — *F. sig*, v. r. Skaffa sig visshet. *F. sig om en sak.* — Part. pass. *F-d* brukas nästan adjektivt, i bem. af: Viss, säker, t. ex.: *Jag ber er vara f-d om min erkänsla.*

FÖRVISSANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon förvissas.

FÖRVISSNA, förvi'ssna, v. n. 1. 1) (om växter) Helt och hållet vissna. — 2) (om kroppslemmar) Förtorka och mista styrka genom brist på lifssafter. — *Förvissnande*, n. 4. o. *Förvissning*, f. 2.

FÖRVISSO, förvi'sso, adv. Fullkomligt visst, helt visst. *Det är f. sant.* — Ordet börjar föråldras, men brukas ännu i biblisk, kyrklig och skämtsam stil.

FÖRVITTRA, v. n. 1. (kem.) Säges om mineralier, som genom yttre luftens inverkan småningom oxideras (syrsättas) ifrån ytan inåt och sönderfalla.

FÖRVITTRING, f. 2. (kem.) Den naturens verkning, då ett mineral förvittrar.

FÖRVRIDA, förvri'da, v. a. 3. (böjes som *Vrida*) 1) Vrida något så, att det kommer ur sitt rätta läge, blir förderfvadt, o. s. v. I denna ordets egentliga bem. föga brukligt. — 2) (fig.) *F. meningen af ett ord*, med afsigt gifva det annan mening än den rätta. Man säger likaledes: *F. lagen, f. lagens mening, f. ens ord*, o. s. v. — *Syn.* Förvränga, Förvända, Bortvända. — *Förvridande*, n. 4. o. *Förvridning*, f. 2.

FÖRVRÄNGA, förvrä'nga, v. a. 2. *F. ett ord*, af okunnighet så förändra det till uttal och rättskrifning, att det blir alldeles oigenkänneligt. *F. meningen af ett ord, lagens mening*, o. s. v., se *Förvrida*, 2. — *Förvrängande*, n. 4. o. *Förvrängning*, f. 2.

FÖRVUNNEN, förvunnänn, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pass. af obrukliga verbet *Förvinna*) Genom laga bevis och vittnen öfverbevisad. *F. till ett brott.*

FÖRVÅG, fö'rvå'g, m. 2. Den del af underredet på en vagn, hvarvid draglinorna äro fästade.

FÖRVÅLLA, förvå'lla, v. a. 1. Vara skulden till något. — Brukas mindre än Vålla. — *Syn.* Se *Orsaka.*

FÖRVÅLLANDE, n. 4. Förhållandet, omständigheten, att man är skulden till något. *Det har skett genom, utan hans f.* — Brukas i dagligt tal mer än Vållande, hvilket deremot mera förekommer i rättegångsstil.

FÖRVÅNA, förvå'na, v. a. o. impers. 1. Sätta i förvåning (se d. o.). *Han f-de alla med sin konst. Denna omständighet f-r mig på det högsta. Det f-r mig, att man kan begära något sådant.* — *Syn.* Förundra, Öfverraska. — *F. sig*, v. r. o. *F-s*, v. d. Blifva förvånad. *Jag f-s öfver, att han kan säga så. Alla f-de sig*

öfver hans medgörlighet. — *Syn.* Förundra sig, Häpna, Blifva bestört, öfverraskad. — Part. pass. *F-d* brukas nästan adjektivt. *Jag är helt f. öfver hans uppförande.* — *Syn.* Förundrad, Bestört, Öfverraskad, Häpen, Försagd.

FÖRVÅNANDE, a. 1. (egentl. part. akt.) Egnad att väcka förvåning. *En f. skicklighet, lärdom, färdighet.* — *Syn.* Se *Stor.* — Nyttjas äfv. stundom adverbialt, t. ex.: *F. stor.*

FÖRVÅNING, f. 2. Hög grad af förundran. *Sätta i f.*, göra, att någon blir på det högsta förundrad. *Falla i f. öfver något. Det väckte min f., att . . . . Till min stora f. uteblef han.* — *Syn.* Öfverraskning, Bestörtning, Förundran.

FÖRVÄG, fö'rvä'g, m. sing. Brukas endast i adverbiala uttrycket *I f.*, som betyder: Före, förut, på förhand, t. ex.: *Komma någon i f.*, komma före någon (när det är fråga om att få, vinna, utverka &c. något). *Gå någon i f.*, göra något före en annan (i samma afsigt), t. ex.: *Jag hade ämnat köpa smöret af bonden, men en månglerska gick mig i f. Arbeta i f.*, så att man har något på förhand undangjordt. *Betala i f.*, innan arbetet börjas eller lemnas färdigt; äfv. innan en vara levereras; äfv. innan man tillträder en lägenhet, börjar spisa på ett värdshus, o. s. v. *Jag gläder mig i f. deråt. Jag får i f. erinra, att . . . . Få, erhålla något i f. I f. betänka sig på något. Utan alla i f. lagda hinder.* — Uti egentlig mening brukas ordet i uttrycket: *Ställa sig i f. för någon*, på ett ställe, der någon skall gå, färdas fram.

FÖRVÄGEN, förvä'g'n, a. 2. neutr. — *et.* Se *Oförvägen.*

FÖRVÄGRA, förvä'gra, v. a. 1. Förbjuda, förhindra en att göra något. *Det kan ingen f. honom att bo, hvar han vill.* — *Syn.* Se *Förbjuda.* — ***Förvägrande***, n. 4.

FÖRVÄLLA, förvä'lla, v. a. 2. (af *Välla*) Låta något koka helt lindrigt, för att sedan bättre kunna förvara det. — ***Förvällande***, n. 4. o. ***Förvällning***, f. 2.

FÖRVÄND, förvä'nnd, a. 2. (egentl. part. pass. af *Förvända*) 1) Alldeles oriktig. *En f. metod. F. uppfostran. F-a begrepp.* — *Syn.* Se *Oriktig.* — 2) I hög grad oskicklig. *Ett f-t beteende. F-t sätt att gå till väga.* — *Syn.* Se *Oskicklig.* — 3) Benägen till det onda. *Menniskans f-a natur.* — *Syn.* Se *Ond.*

FÖRVÄNDA, förvä'nnda, v. a. 2. 1) (egentl., föga brukl.) Vända åt orätt led, vända orätt. — 2) (fig.) *F. ens ord*, se *Förtyda. F. sin röst*, gifva den annan ton, än den verkligen har. *F. sin stil*, förändra den, så att den icke må igenkännas. *F. synen på någon*, göra, att han tycker sig se något helt annat, än det han verkligen ser.

FÖRVÄNDANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förvändes.

FÖRVÄNDHET, f. 3. Egenskapen att vara förvänd. — Nytt ord; brukas mest i moralisk mening.

FÖRVÄNDNING, f. 2. Se *Förvändande.*

FÖRVÄNDT, adv. Alldeles på orätt sätt, tvärt emot det rätta. *Taga, fatta någonting f. Bära sig f. åt. Göra allting f.* — *Syn.* Se *Oskickligt.*

FÖRVÄNTA, förvä'nnta, v. a. 1. 1) Vänta, att någon kommer eller att något inträffar. *Man f-r honom till staden nästa vecka. Man f-r nu ändtligen slut på det långvariga kriget. Jag f-r mig att få höra något obehagligt.* — 2) Hoppas, göra anspråk på. *Jag f-r mig det af din godhet. Han kan med skäl f. sig en belöning för sin uppfinning.* — *Syn.* (för begge bem.) Se *Vänta.*

FÖRVÄNTAN, f. sing. indef. Förhållandet, omständigheten, att någon eller något förväntas. *Hans f. på belöning har slagit fel.* Adverbialt säges ofta: *I f. på*, förväntande, t. ex.: *I f. på ofördröjligt svar, tecknar en ödmjuk tjenare.* — *Syn.* Se *Väntan.*

FÖRVÄNTNING, f. 2. Se *Förväntan.*

FÖRVÄRF, förvä'rrv, n. sing. indef. 1) Se *Förvärfvande.* — 2) Sätt att förvärfva. — 3) Hvad man förvärfvar eller förvärfvat. — Nytt ord; brukas i skriftspråket temligen allmänt, helst i administrativ, statsekonomisk ell. vetenskaplig stil.

FÖRVÄRFNING, förvä'rrvning, f. 2. (mindre brukl.) Se *Förvärfvande.*

FÖRVÄRFNINGSSÄTT, n. 5. Det sätt, hvarpå något förvärfvas. — *Syn.* Förvärf.

FÖRVÄRFSKÄLLA, förvä'rrvstjä'lla, f. 1. (fig.) Det, som lemnar tillfälle att förvärfva. *Sjöfart och handel äro goda f-llor.*

FÖRVÄRFVA, förvä'rrva, v. a. 1. o. 2. 1) Genom arbete, närings idkande, köp, byte, o. s. v. blifva ägare af en sak. *Han har genom arbete och hushållning f-t sig en stor egendom. F. sig laglig rätt till något.* — *Motsats:* Ärfva (ärfd och förvärfd egendom). — *Syn.* Förtjena, Vinna. — 2) (fig.) Förskaffa sig, vinna. Säges om allt, som kan räknas till förmåner, verkliga fördelar. *F. ära, anseende, kunskaper, insigter. Han har f-t sig många vänner. F. sig en persons ynnest, bevågenhet, välvilja. F. sig anspråk på ens erkänsla. Denna egenskap har f-t honom allmän aktning. Detta f-de honom allas tillgifvenhet.* — *Syn.* Förskaffa sig, Skaffa sig, Tillvinna sig, Vinna.

FÖRVÄRFVANDE, n. 4. Handlingen eller bemödandet, hvarigenom något förvärfvas.

FÖRVÄRFVARE, m. 5. (föga brukl.) Den, som förvärfvar eller förvärft något.

FÖRVÄRRA, förvä'rra, v. a. 1. Göra värre. *Detta är blott att f. det onda.* — ***F. sig***, v. r. o. *F-s*, v. d. Blifva värre, sämre. *Den sjukes tillstånd f-r sig, f-s med hvar dag. Den sjuke f-s allt mer.* — *Syn.* Försämras.

FÖRVÄRRING, f. 2. Förhållandet, omständigheten, att någon eller något förvärras. — *Syn.* Försämring.

FÖRVÄXA, förvä'cksa, v. n. 2. o. 3. (böjes som *Växa*) Under växandet få onaturlig bildning. I allmänhet säges dock hellre: *Blifva f-xt.* — ***F. sig***, v. r. Växa allt för fort, så att lifskraften deraf lider. Säges om både menniskor, djur och växter. — ***Förväxande***, n. 4.

FÖRVÄXT, a. 1. (egentl. part. pret. af *Förväxa*) 1) Som i växten fått onaturlig bildning. *Ryggraden är f. på honom. En f. ryggrad.* — 2) Som vuxit allt för fort, så att lifskraften deraf för mycket medtagits.

FÖRVÄXLA, m. fl., se *Förvexla*, &c.

FÖRYNGRA, föry'nngra, v. a. 1. Gifva ny kraft och helsa, så att man blir liksom ung på nytt. *Glädjen öfver att se sina barn lyckliga har f-t honom.* Kan äfv. sägas i figurlig mening, t. ex.: *En stor man förmår någon gång att f. ett samhälle.*

FÖRYNGRANDE, n. 4. Förhållandet, omständigheten, att någon föryngras.

FÖRYNGRING, f. 2. 1) Se *Föryngrande.* — 2) Föryngradt tillstånd.

FÖRYTTRA, föry'ttra, v. a. 1. Afhända sig genom försäljning. Brukas mest i skriftspråket, isynnerhet i administrativ, juridisk och affärsstil, om fast egendom och lösören af högre värde. *F. ett gods, ett hus. Hon måste f. sina juveler.* — *Syn.* Se *Sälja.* — *Föryttrande*, n. 4. o. *Föryttring*, f. 2.

FÖRZINKA, försi'nngka, v. a. 1. Öfverdraga ytan af något med ett tunt lager af zink. — *Förzinkande*, n. 4. o. *Förzinkning*, f. 2.

FÖRÅLDRAS, förå'lldrass, v. d. 1. Blifva mycket gammal. — *Syn.* Åldras. — Part. pret. *F-d* brukas nästan adjektivt i uttrycken: *F-t ord, talesätt*, som kommit ur bruk.

FÖRÅRET, fö'rå'rätt, n. sing. def. (pop.) Förra året, förlidet år, i fjol.

FÖRÄDLA, förä'dla, v. a. 1. 1) Göra ädlare, bättre (till själ och hjerta). *Kunskapen f-r menniskan. Goda lärdomar, exempel f. sinnet, hjertat.* — *Syn.* Förbättra, Uppodla. — 2) (fig. om råämnen) Genom förarbetning gifva högre värde. *F. jern.*

FÖRÄDLANDE, n. 4. Förhållandet, omständigheten, att någon eller något förädlas.

FÖRÄDLING, f. 2. 1) Se *Förädlande.* — 2) Förädladt tillstånd.

FÖRÄLDRAHUS, n. 5. Föräldrars familj. Brukas nästan endast i uttrycket: *I f-et*, hemma hos föräldrarna. — *Syn.* Fädernehus.

FÖRÄLDRAR, förä'lldrarr, c. pl. Fader och moder. *Han har mist sina f. Vara i sina f-s hus, hemma hos f-na.* — Brukas äfv. någon gång om djur. *Ett kreaturs f. Denna hingstens f. voro . . . .* — *Ss. F-ramord.*

FÖRÄLDRARÄTT, m. sing. (moralfil.) Föräldrars rätt att ensamme styra och förordna om barnens gerningar.

FÖRÄLDRASAMFUND, n 5. (moralfil.) Samfund, bestående af föräldrar och deras barn.

FÖRÄLSKA SIG, förä'llska, v. r. Betagas af kärlek, blifva kär. *F. sig i någon.* — Part. pass. *F-d* brukas ofta nästan adjektivt, t. ex.: *En f tok.*

FÖRÄN, se *Förrän.*

FÖRÄNDERLIG, förä'nnd'rligg, a. 2. Som lätt förändrar sig. *I det landet äro årstiderna mycket f-a. En f. vind. Lyckan är f. Ett f-t lynne. Han är mycket f. i sina tycken, böjelser.* — *Syn.* Ombytlig, Ostadig, Skiftande, Omvexlande, Afvexlande, Variabel.

FÖRÄNDERLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara föränderlig. *Väderlekens, vindens, tidens, smakens, lynnets f. En persons f.*, föränderliga lynne. — *Syn.* Ombytlighet, Ostadighet.

FÖRÄNDERLIGT, adv. På ett föränderligt sätt.

FÖRÄNDRA, förä'nndra, v. a. 1. (af *Annan*) Göra person eller sak annorlunda beskaffad än förut. Har afseende både på yttre och inre egenskaper. *F. formen, utseendet af en sak. F. sitt lefnadssätt, sin mening, sitt tal. F. sitt beteende mot någon.* Har äfven sak till subjekt, t. ex.: *Tiden har mycket f-t hans ansigte. Detta f-r saken.* — *Syn.* Se *Ändra.* — *F. sig*, v. r. och *F-s*, v. d. Blifva annorlunda beskaffad. Har både person och sak till subjekt. *Han har mycket f-t sig på en tid. Allting f-r sig, f-s med tiden.* — *Syn.* Se *Ändra sig.*

FÖRÄNDRANDE, n. 4. Se *Förändring.*

FÖRÄNDRING, f. 2. 1) Handlingen eller verkningen, hvarigenom något förändras. *Göra, företaga en f. med något. En stor f. har föregått med honom. Han har undergått en stor f. En f. har inträffat i hans lefnadssätt. Lyckans, tidens f-ar. Allting är underkastadt f.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Scen-, Dekorationsförändring, m. fl. — *Syn.* Se *Ändring.* — 2) Förändradt tillstånd. *Skåda honom nu: hvilken f. emot förr!* — *Ss. F-sbegär.*

FÖRÄRA, förä'ra, v. a. 1. Visa någon den äran att gifva honom något till skänks. *Konungen har f-t honom ett guldur.* — *Syn.* Se *Gifva.*

FÖRÄRANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något föräras.

FÖRÄRING, f. 2. 1) Se *Förärande.* — 2) Förärad sak. *En f. af säd, kött, penningar. Emottaga en f.* — *Syn.* Se *Gåfva.*

FÖRÄTA SIG, förä'ta, v. r. 3. (böjes som *Äta*) Äta så mycket, att man mår illa deraf, äta för mycket.

FÖRÖDA, förö'da, v. a. 2. 1) Göra öde. *F. ett land med eld och svärd.* — *Syn.* Se *Härja.* — 2) (fig.) Se *Förslösa.*

FÖRÖDANDE, n. 4. Se *Förödelse*, 1.

FÖRÖDARE, m. 5. Den, som föröder.

FÖRÖDELSE, f. 3. 1) Handlingen, hvarigenom något förödes. *Krig har länders f. till följd. Anställa f.* — *Syn.* Se *Härjning.* — 2) Förödt tillstånd. *Hvilken f. efter jordbäfningen! F-ns styggelse*, den ohyggliga anblick, ett förödt land, en förödd stad gifver åskådaren.

FÖRÖDMJUKA, förö'dmjúka, v. a. 1. Förorsaka någon en känsla af olust, i det man på något sätt, med eller utan afsigt, visar honom, att man anser honom såsom en ringa, obetydlig, underlägsen, ovärdig person. Nedslå ens stolthet. *F. någon genom en almosa. Gud f-r de stolta. F. någons stolthet.* I kyrklig stil säges: *F. sitt hjerta, sinne inför Gud.* — *F. sig*, v. r. Blifva, vara ödmjuk; erkänna sin ringhet, sin obetydlighet, sin ovärdighet. *Han ville, att alla skulle f. sig inför honom. F. sig i sitt sinne. F. sig inför Gud.*

FÖRÖDMJUKANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon förödmjukas. — *Adj.* 1. (egentl. part. akt.) Som innehåller förödmjukelse för andra eller en sjelf. *Ett f. straff. Göra någon f. tillvitelser. Taga sin tillflykt till f. böner.*

FÖRÖDMJUKELSE, f. 3. 1) Händelsen, omständigheten, att någon förödmjukas eller förödmjukar sig. *Denna händelse medförde en stor f. för honom. Genom f. vinna någons förlåtelse.* — 2) En förödmjukad persons tillstånd. *Jag har ej kunnat se honom i så stor f., utan att förlåta honom. Det är höjden af f.* — 3) Förödmjukande händelse, omständighet. *Hvilken f. för honom! Det är en svår f. för honom, att se sig på det sättet behandlad.*

FÖRÖFRIGT, skrifves bättre *För öfrigt.* Se *Öfrig.*

FÖRÖFVA, förö'va, v. a. 1. Göra sig skyldig till något brottsligt. *F. ett brott. F. våld emot någon. F. grymheter.* — *Syn.* Se *Begå*, 1. — *Föröfvande*, n. 4. o. *Föröfning*, f. 2.

FÖRÖKA, förö'ka, v. a. 1. o. 2. Se *Öka.* Säges både i fysisk och andlig mening. *Vattnet i sjön har blifvit mycket f-dt. F. sina rikedomar, insigter, kunskaper. Denna hjeltebragd f-de mycket hans rykte. Detta krig f-de betydligt Englands makt. F. sitt slägte*, genom fortplantning öka det. — *F. sig*, v. r. och *F-s*, v. d. Ökas, tilltaga. *Hans rikedomar f. sig, f-s med hvar dag.* — Betyder äfven: fortplanta sitt slägte, t. ex.: *Varer fruktsamme,*

förökens och tillväxer på jorden. — *Syn.* Se *Öka sig.*

FÖRÖKANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förökas.

FÖRÖKARE, m. 5. En, som förökar något.

FÖRÖKELSE, f. 3. Händelsen, omständigheten, att något förökas. *Menniskoslägtets f.* — *Syn* Förmering, Tillväxt, Tilltagande.

FÖRÖKNING, f. 2. Se *Förökande* och *Förökelse.*

FÖSA, fö'sa, v, a. 2. Drifva framför sig. Brukas mest i fråga om djur. *F. boskap. F oxar till vattning.* I utsträckt mening säges äfv.: *F. fienden ur landet,* o. s. v. *F. áf, bórt, ihóp, i'n. undan, út,* se *Affösa, Bortfösa,* m. fl. *F. frám, tillbáka,* drifva f., t. *F. på',* häftigt pådrifva. — Ordet förekommer mest i folk- och hvardagsspråket. — *Syn.* Drifva, Jaga. — *Fösande,* n. 4. o. *Fösning,* f. 2.

FÖSARE, m. 5. En, som föser. Förekommer sällan utom i sammansättningen Oxfösare.

G.

G, je, n. 4. 1) Sjunde bokstafven i alfabetet. — G har ett eget hårdare ljud: *a*) Framför en annan konsonant i samma stafvelse, t. ex.: *Glas, grepe, dygd, trögt, grålögd* (-öggd). — *b*) Framför vokalerna *a, o, u, å,* t. ex.: *Gata, gom, guld, gåta, fråga.* — *c*) Äfven framför *e* och *i,* när dessa vokaler höra till en kort slutstafvelse, såsom: *Mage, egen, spegel, hunger, tagit, degig.* Undantag: Vissa orters namn på *ge,* der *g* ljuder som *j,* t. ex.: *Norge, Telge,* samt ordet *Fågen* (fåjänn). — *d*) I slutet af ord och stafvelser, t. ex.: *Dag, lag, steg, log, hög, lagrar, seghet.* Undantag: I dagligt tal uttalas *såg* som *såj, mig* som *mäj,* m. fl. — *G* har ett lenare ljud af *j:* *a*) Framför *y, ä, ö,* såsom: *Gyttra, gälla, göra, göl.* — *Anm.* I *hvardagstal* får *g* merendels sitt lenare ljud i ordet *Säga* med dess härledningar *Afsägelse, frisägelse, outsäglig* m. fl. (säja, afsäjällse, &c.), men behåller deremot i det *högtidligare* uttalet, samt i poesi, när rimmet så fordrar, sitt hårda ljud. — *b*) Framför *e, i,* när de ej höra till korta slutstafvelser, t. ex.: *Genom, gerna, gevär, dägelig, gifva, gissa, legender.* Undantag: Vissa främmande ord, såsom: *Legion, region.* — *c*) Efter *l* och *r* i slutet af en grundstafvelse, såsom: *Talg, färg, berg, helg, talga, färga, berga, orgor, orgelverk, utmergla.* Undantag: *Helga, helgelse, helgon, helgedom, gurgla, morgon, exerg.* — *G* får, näst efter en kort vokal, framför *s* och *t* i samma grundstafvelse, ett dubbelt ljud, t. ex.: *Krigsväsende, sagt, lagt, pligt, dugtig* (kriggs—, saggt, o. s. v.). *Högt* uttalas både med långt och kort ö, och med enkelt eller dubbelt *g*-ljud (högt och höggt). — *G* uttalas framför *e* och *i* som *sj* eller lent *sch* i vissa från andra språk (isynnerhet fransyskan och italienskan) införda ord, t. ex.: *Gelé, geni, voltigera, logera, tragedi, agio, adagio, page* (pasch), *loge* (låsch), med flera, hvilka i ordboken äro särskilt angifna, hvart och ett på sitt ställe. — *G* är stumt framför *j,* när de begge höra till samma stafvelse, såsom: *Gjort, gjorde, gjuta.* — 2) (i musik) *a*) Femte noten i c-skalan. — *b*) Namnet på den sträng eller tangent, som anger tonen *g.* — 3) Ljudet, som uppkommer, då bokstafven *g* uttalas eller noten *g* i sång eller musik återgifves. — Man säger äfv. *g-ljud, g-ton, g-sträng,* o. s. v. — 4) Förkortningar: *g.* = genom.

GABBRO, gábbro, m. sing. (mineral.) Ett slags bergart, utgörande en kornig, ofta ganska grof blandning af Labrador och af Bronzit, orent grön, grå eller tombackbrun, med nästan metallisk perlemorglans.

GADD, m. 2. Borrlik, spetsig kroppsdel i ändan af buken på vissa insekter, tillhörande Steklarnes ordning, såsom getingar och bin, försedd med hullingar, som förorsaka en brännande smärta, då insekten sticker med denna del. *G-en fastnar ofta qvar i såret.* (Fig.) *Förtalets g.,* sårande förtal.

GADDA SIG TILLSAMMAN, se *Sammangadda sig.*

GADOLINIT, ---i't, m. 3. (mineral.) En stenart, som först kallades Ytterit, men sedan blifvit benämd efter svenska kemisten Gadolin, som deri 1794 upptäckte Ytterjorden.

GAFFEL, gáff'l, m. 2. pl. *gafflar* (gåfflarr). I allmänhet: Redskap, bestående af tvenne eller trenne uddar (klor), upptill försedda med ett långt skaft: *a*) Sådant redskap, af silfver eller jern, med två, tre eller fyra klor, begagnadt vid spisning eller vid tillagning af mat. *Bruka knif och g. Taga något på g-n. Äta något med g.* (utan knif). — Har sammansättningarna Silfver-, Kött-, Förläggargaffel m. fl. — *b*) Så beskaffad stake af trä att dermed stödja under träd eller annat. — *c*) Så beskaffadt stöd för tunga gevär, då man skjuter. — *d*) Så beskaffad ställning, att deremot stödja gevär vid en högvakt. — *e*) Stort redskap med två eller tre uddar och långt skaft, som brukas vid åkerbruk, jagt och fiske. Kallas då äfven ofta Tjuga. Har sammansättningarna Högaffel, Dynggaffel (vanligare Dynggrep), Trägaffel. — *f*) Benämning på åtskilliga verktyg, mer eller mindre liknande en gaffel och begagnade af handtverkare, eller på gaffelformiga delar af vissa maskiner. — *g*) (skepp.) Stång, som med sin tjockare, gaffelformiga ända griper om öfra delen af en mast och tjenar till att utsträcka öfra liket af ett gaffelsegel och det undra af ett gaffeltoppsegel. — *h*) Se *Gaffeltistel.* — *i*) Se *Stämgaffel.* — *k*) *Neptuni g.,* se *Treudd.* — *Ss. G-formig, -lik, -skaft.*

GAFFELAPA, gáff'l-ápa, f. 1. (skepp.) Gaffelseglet på stormasten.

GAFFELFALL, n. 5. (skepp.) Benämning på tåg, med hvilka en gaffel (bem. *g*) hissas och firas.

GAFFELFIL, m. 2. (tekn.) Spetsflat fil, med smala, afrundade sidor, som begagnas, för att skära upp öppningarna mellan klorna på gafflar (bem. *a*).

GAFFELFOCK, m. 2. (skepp.) Gaffelseglet på fockmasten.

GAFFELFRUKOST, m. 2. Frukost, som intages omkring kl. 11 eller 12, i allmänhet bestående af en eller två varma eller äfven kalla rätter, ägg, kotletter o. d.

GAFFELHJUL, n. 5. Hjul, hvari trä- eller jerngafflar äro fästade, för att dermed uppvinda tåg, kedjor, m. m.

GAFFELHÄST, m. 2. Häst, som drar i gaffel.

GAFFELKORS, n. 5. (herald.) Sväfvande kors, med gaffelformiga ändar.

GAFFELSEGEL, n. 5. (skepp.) Hvarje trapezformigt segel, hvars främsta lik är medelst litsor rörligt fästadt vid en mast, och dess öfra lik vid en ifrån masten uppstående gaffel.

GAFFELSTÅL, n. 5. Sådant slags stål, som endast nyttjas till bordgafflar.

GAFFELTISTEL, m. 2. pl. — *tistlar*. Vagnstistel med skalmar, för blott en häst.

GAFFELTOPPSEGEL, n. 5. (skepp.) Trekantigt segel, som föres öfver ett gaffelsegel.

GAFVEL, gåv'l, m. 2. pl. *gaflar* (gåvlarr). 1) Den trekantiga väggen på hvardera ändan af ett sadelformigt tak. *Begge gaflarne på ett hus.* — 2) Se *Gafvelvägg*. — 3) (fam.) *På vid g.*, vidöppen. *Dörren, porten, fönstret står på vid g. Slå upp dörren på vid g.* — *Ss. G-mur, -sida, -spets.*

GAFVELFÖNSTER, gåv'lfö'nnst'r, n. 5. Fönster på gafvelsidan af ett hus.

GAFVELTAK, n. 5. Tak med gaflar (se *Gafvel*, 1).

GAFVELVÄGG, f. 2. Vägg på den sida af ett hus, der en gafvel är.

GAGAT, -át, m. 3. Mineral, som liknar stenkol, men hårdare och af ännu svartare och mera glasglänsande färg. Brinner med grönaktig låga. Svarfvas och förarbetas till knappar, halsband, m. m. — *Ss. G-svart.*

GAGN, gånng'n, n. sing. Se *Nytta*. *Jag har intet g. af honom. Göra g.*, vara nyttig, skaffa nytta. *Göra g. för sig*, göra nytta, svarande mot ens underhåll. (Ordspr.) *Han gör g. för namnet, bär namnet för g-et*, hans gerningar svara mot hans namn; han bär med skäl sitt namn. *Lända till g.*, tjena till nytta, t. ex.: *Detta länder oss till föga g.* — *Syn.* Se *Nytta.*

GAGNA, gånngna, v. n. o. impers. 1. Vara nyttig. Har mindre ofta person till subjekt, och brukas isynnerhet ofta impersonelt. *Han kan g. oss rätt mycket härigenom. Denna förordning g-r till ingenting. Hvartill g-r det? Hvad g-r det honom? Det g-r till ingenting.* — *Syn.* Vara nyttig, Lända till nytta, gagn, Göra nytta, gagn, Båta, Tjena (till). — V. a. (föråldr.) Draga nytta af, nyttja. — *G. sig*, v. r. (föråldr.) Begagna, betjena sig af. — Part. pres. *G-nde* brukas ofta adjektivt, i samma bem. som Gagnelig, t. ex.: *Utveckla en g. verksamhet.*

GAGNELIG, a. 2. Som gagnar, tjenar till nytta. *G-t arbete. G. verksamhet.* — *Syn.* Se *Nyttig.* — *Gagneligt*, adv.

GAGNELIGHET, f. 3. Egenskapen att tjena till nytta. *G-en af dessa åtgärder lärer ej kunna bestridas.* — *Syn.* Se *Nytta.*

GAHNIT, gani't, m. 3. (mineral.) En stenart, tillhörande slägtet silikater; uppkallad efter svenska kemisten J. G. Gahn.

GAJ, m. 2. (skepp.) Uthalare på ett slagtackel. — *Gajar*, pl. Det stående gods, som, på ömse sidor om klyfver- och jagerbommen, tjenar att fasthålla och stötta dem.

GALA, gàla (uttalas oriktigt gålla), f. sing. oböjl. (Spanskt ord, af det arabiska Challada, hedersdrägt) Festlig praktklädning, isynnerhet sådan som brukas vid hofvet och en uniformerad corps, vid högtidliga tillfällen. *Klädd i g.* — *Ss. G-dag, -drägt, -klädning, -spektakel.* [Galla.]

GALA, gàla, v. n. 3. Indik. pres. sing. *Gal;* pl. *Gala.* Impf. sing. *Gol;* pl. *Golo;* oftare *Galde.* Sup. *Galit.* Part. pres. *Galande;* part. pret. *Galen* (brukadt endast som rent adjektiv). 1) Säges om det läte, tuppen låter höra, när han sjunger. *Tuppen gal. Tuppens läte, när han gal, betecknas med det härmande ordet Kukeliku.* — 2) Säges äfv. om gökens läte. *Göken gal.* — 3) (fig. o. skämtv.) Sjunga eller tala gällt och fult eller i otid.

GALAKTIT, galackti't, m. 3. (mineral.) Ett slags mjölkfärgad stenart, äfv. kallad Mjölkjaspis. [Galact-.]

GALAKTOMETER, galacktåmét'r, m. 2. pl. — *metrar.* Instrument att profva mjölk, isynnerhet för att utröna, om den blifvit förfalskad med vatten. Mjölkprofvare. [Galact—.]

GALANDE, n. 4. En tupps eller en göks läte, då han gal. — Brukas äfv. i fig. mening. Jfr. *Gala*, v. n.

GALANGA, galánnga, f. 1. Den i medicinen nyttjade roten af ostindiska växten Alpinia Galanga. Kallas äfv. Galgant.

GALANT, galánnt, a. 1. (fr. fam.) 1) (om person) *a*) Hederlig, rättskaffens, bra. *En g. karl.* — *b*) *G. fruntimmer*, som gerna har kärleksäfventyr. — 2) (om sak) *a*) Bra, förträfflig. *Det der blir ett g. sätt att draga sig ur spelet.* — *b*) Som uttrycker, röjer artighet emot könet. *G-a maner.* — *Adv.* Bra, förträffligt, ganska väl. *Det går g. Det var g.* — *Syn.* Se *Väl*, adv. — *Int.* Bra!

GALANT, galánnt, m. 3. (bot.) Örtslägtet Galanthus.

GALANTERI, ---ri', n. 3. (fr. *Galanterie*) 1) Artighet emot eller hyllning åt fruntimmer. — 2) Kärlekshandel. Har i denna bem. äfv. plural. *Ett fruntimmer, bekant för sina g-er.*

GALANTERIBOD, ---ri'bód, f. 2. Handelsbod, der galanterivaror säljas. — *Syn.* Nipperbod.

GALANTERIHANDEL, m. sing. Handel med galanterivaror. — *Syn.* Nipperhandel.

GALANTERIHANDLARE, m. 5. — HANDLERSKA, f. 1. Person, som idkar galanterihandel.

GALANTERIVARA, f. 1. Vara, som brukas till prydnad, isynnerhet för fruntimmer. Man säger äfv. för plur. *Galanterisaker.*

GALBANUM, gàllbanumm, n. sing. Den balsamiskt välluktande, bittert smakande kådan af Galbanum officinale, som växer i Syrien, Persien och Arabien.

GALEAS, --ás, f. 3. Mindre fartyg med tvenne master, af hvilka endast den främsta, som är högst, har råtackling.

GALEJA, galä'ja, f. 1. Det fordom brukliga uttrycket för Galer. Ordspråksvis, i fam. o. skämtsam ton, säges: *Hvad skulle min son på g-n att göra?* då man vill låta någon förstå, att han inlåtit sig i ett oklokt företag, hvaraf han endast haft skada.

GALEN, gàlänn, a. 2. neutr. — *et.* 1) (om person) *a*) Som alldeles förlorat förståndets bruk. Jfr.

Ursinnig, Rasande. En g. menniska. Han har blifvit g. Vara g., sprill g. Göra någon g. Är du g., som tar dig sådant oråd före? — Syn. Se *Vansinnig.* — *b*) (i fråga om djur) Anfallen af galenskap (bem. 2). *En g. hund, katt.* (Ordspr.) *Galna kattor få rifvet skinn,* arga, trätgiriga och stridslystna menniskor råka ofta illa ut. — *c*) Oredig i hufvudet. *Jag har så mycket att tänka på, att jag är alldeles g. Göra en g. — Syn.* Tokig. — *d*) Dåraktig. *Så g. är han ej, att han det gör. Vara g. efter någon, något,* vara ytterligt förälskad i någon, ytterst begärlig efter, utomordentligt tycka om. *Hon är alldeles g. efter honom, g. efter att giftas.* Man säger äfv. *Springa g. efter någon. — Syn.* Se *Dåraktig.* — *e*) Som bullrar, väsnas, stojar likt en galning. *Full och g. Flyga g.,* se *Fålas.* — *f*) I högsta grad munter, tokrolig. *Han var så g., att han narrade oss alla att skratta. Han var sprill g. G. panna,* se *Galenpanna. — Syn.* Se *Rolig.* — 2) (om sak) *a*) Säges för bem. 1, *a, d, f. Galna ord, tankar, idéer, infall, upptåg.* — *b*) Oriktig. *Taga g. bok. G. väg. Börja i g. ända. Det vore inte så g-t,* rätt bra, tjenligt, nyttigt. — *Syn.* Se *Oriktig.*

Anm. Ordet, som egentl. är part. pret. af verbet *Gala* (fordom äfv.: sjunga trollsånger) och ursprungligen betyder: *Förtrollad, vansinnig gjord genom trollsånger och besvärjningar,* brukas nu nästan endast i det lägre språket.

GALENPANNA, gälännpánna, f. 1. (fam.) En högst lustig, munter, tokrolig (galen) menniska.

GALENSKAP, f. 3. (Har plur. i bem. 4, 5 o. 6) 1) Det tillstånd, då förståndets bruk upphört. — *Syn.* Se *Vansinne.* — 2) hos vissa djur) Raseri, jemte dermed förenad afsky för vatten och begär att bitas. — 3) Dåraktighet. *Besinna g-en af ett sådant steg. — Syn.* Se *Dåraktighet.* — 4) Dåraktig handling. *Hvilken g. af dig att försöka något sådant! — Syn.* Se *Dårskap.* — 5) Muntert och narraktigt tal. *Prata g-er. — Syn.* Tok, Tokprat. — 6) Narraktigt, tokroligt puts. *Hvilka g-er han har för sig! — Syn.* Tokeri, Upptåg, Narrstreck.

GALENTÅRA, f. 1. (bot.) Provinsnamn på örten Achillea Millefolium.

GALEOTT, se *Galiott.*

GALER, galä'r, f. 3. (fr. *Galère*) Örlogsfartyg med tre korta master, hvilket fortskaffas medelst stora råsegel och genom rodd af vid tofterna fastlänkade slafvar. *Döma någon till galererna.* [Galér, Galèr.] — *Ss. G-segel, -skjul.*

GALERFÅNGE, galä'rfå'nge, m. 2. pl. — *fångar,* eller

GALERSLAF, m. 2. pl. — *slafvar.* Förbrytare, dömd att någon viss tid ro på galererna.

GALERSTRAFF, n. 5. Det slags straff, då förbrytaren är dömd att under viss tid ro på någon galer.

GALET, gälätt, adv. På orätt sätt, orätt, i oriktigt skick. *Räkna, taga, gå g. Bära sig g. åt. Det var icke så g.,* icke så illa, rätt bra. *Det kan gå g. för honom,* illa, på tok. *Det går för g. till,* förvändt. — *Syn.* Se *Oriktigt, Illa. Oskickligt.*

GALGANTROT, gallgänntrót, f. 3. pl. — *rötter.* Se *Galanga.*

GALGBACKE, m. 2. pl. — *backar.* Ställe, der en galge är upprest.

GALGE, gällje, m. 2. pl. *galgar* (gälljarr). 1) Ställning af trä eller jern, bestående af tvenne ståndare med ett tvärträ eller en tvärstång uppöfver, och begagnad till att deruti upphänga dertill dömda förbrytare. *Hänga i g-en. Hängas i g.* — Se f. ö. Vippgalge, Årtgalge. — 2) (fig.) Sjelfva straffet att hängas i galge. *Vara dömd till g-n. G-n väntar honom till slut. — Syn.* Galgstraff. — 3) (skepp.) Se *Klockgalge* och *Rundhultsgalge. — Ss. Galgplats, -straff.*

GALGFYSIONOMI, gälljfysiånåmi', f. 3. (fam. skämtv.) Ansigte, hvars drag tyckas förråda en skurk.

GALGFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* 1) Säges egentligen om de slags fåglar, som pläga uppehålla sig vid galgar, kring hängda missdådares kroppar. I denna mening mindre ofta förekommande. — 2) (fig. fam.) *a*) Person, som gjort sig förtjent att hängas. — *b*) Liderlig, utsväfvande mansperson. — *c*) (skämtv.) Skalk, skälm. [-fogel.]

GALGREP, n. 5. Rep, hvarmed dömde missdådare upphängas i galgen. [Galgerep.]

GALGSTEGE, m. 2. pl. — *stegar.* Stege, hvarpå den, som är dömd att hängas, stiger upp, då snaran skall sättas om halsen på honom, hvarefter stegen undansparkas, så att den dömde hänger fritt, utan stöd, i luften.

GALION, --ón, m. 3. 1) Ett slags hos Spaniorerna fordom brukligt, stort krigsskepp med 3 master och 3—4 däck, begagnadt till öfverförande af metaller ifrån Amerika till Spanien. — 2) (på fartyg) Utbyggnad på ömse sidor af förstäfven, med afträden för manskapet. [Galjon, Gallion.]

GALIONSBILD, galiónsbi'lld, m. 3. Bild, som på vissa fartyg är uppsatt i förstäfven framför galionen. [Galj—, Galli—.]

GALIOTT, --å'tt, m. 3. Ett större, rundgattadt fartyg, tackladt som galeas. [Galeot, Geleott, Galliott.]

GALIZENSTEN, gali'tts'n-stén, m. sing. (färg.) Se *Zinkvitriol.*

GALJON, m. fl., se *Galion,* m. fl.

GALL, a. sing. (utan neutr. o. blott för femin.) Ofruktsam. *Kon går g. i år.* Brukas mindre ofta, mest i folkspråket, och isynnerhet i vissa sammansättningar; se här nedan.

GALLA, f. I. Se *Gala* och *Galle.*

GALLA, f. sing. II. (veter.) Mjuk svulst på hästens ben.

GALLA, v. a. 1. (i silkesfärgeri) Med galläplen tillreda för färgning.

GALLAKTIG, a. 2. Som liknar galle.

GALLBLOMMA, f. 1. (bot.) Blomma, i hvilken finnas hvarken ståndare eller pistiller.

GALLBLÅSA, f. 1. (anat.) Eget päronformigt kärl, vid nedre ändan af lefvern, till förvaring af gallan, som ifrån lefvern genom *Gallblåsegången* införes deruti, för att sedan derifrån utgå i tolftumstarmen och bidraga till matens smältning.

GALLBLÅSESTEN, m. 2. Stengyttring, som stundom samlar sig i gallblåsan.

GALLE, m. o. GALLA, f. sing. 1) (anat.) En hos alla djur, som hafva hjerta och blodcirkulation, egen, ur blodet genom lefvern afsöndrad, gul, grön eller brun, bitter vätska, hvars ändamål är att i tarmkanalen afsöndra mjölksaften (chylus) ifrån exkrementerna. *Bitter som galle.* (Fig.) *G-n löper lätt öfver för honom,* han är hastig till vrede. — 2) (fig.) Vrede. *Utösa sin g. på någon.*

Anm. *Galle* är den ursprungliga, egentligen rätta formen; men *Galla* brukas numera äfven allmänt, isynnerhet i fig. bem.

GALLER, gåll'r, n. 5. 1) Stängsel, större eller mindre, för olika ändamål, bestående af korsvis eller parallelt sammanfogade slår, tenar eller stänger af trä eller metall, så att luft och ljus kan obehindradt intränga genom öppningarna. *Dörr, fönster, skrank med g.* — Ingår i flera sammansättningar, såsom Fällgaller, Fönstergaller, m. fl. — 2) Ett slags gallerformig väfnad till prydnad på fruntimmerskläder. — 3) (mål.) Fyrkantig träram, inom hvilken på lika afstånd trådar äro spända i fyrkantiga rutor, och som begagnas till att transportera större figurer i smärre eller tvärtom. — *Ss. G-form, -formig, -lik.*

GALLERBLECK, n. 5. Gallerformigt bleck af metall.

GALLERDÖRR, f. 2. Dörr af gallerverk. I samma mening säges äfv. *Gallerfönster, Gallerport,* m. fl.

GALLERI, --ri', n. 3. 1) (byggn. k.) Smalt, men långt rum, tjenande antingen till korridor eller till uppställande af böcker, konstverk o. d. Har sammansättningarna Målnings- o. Bildergalleri. — 2) *a*) Den taket närmaste logeraden på en teater. — *b*) (på vissa teatrar) De framför logerna rundt omkring löpande platsrader. — *c*) (fig.) Åskådare, som hafva sina platser på någotdera af dessa ställen, d. v. s. de lägre och okunnigare. — 3) Samling af porträtter, föreställande ryktbara personer ifrån samma tidehvarf, samma land eller af samma yrke. — 4) (skepp.) Utbyggnad i aktern af örlogsfartyg, innehållande afträden för chefen och officerarne. — 5) Stoll eller ort i grufvor. — 6) (fortif.) *a*) Underjordisk gång vid en mina. Mingång. — *b*) Betäckt väg, för att passera en våt graf, vid belägring. — 7) (snick.) Öfverviket ornament på möbler. — 8) Betäckt rum kring en gjutform.

GALLERISMIDE, n. 4. Ett slags smidesjern, som tillverkas i sänken af flera former, såsom för listjern till balkonger o. d.

GALLERSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* Stång i ett jerngaller.

GALLERSVAMP, m. 2. (bot.) Benämning på svampslägtet Clathrus.

GALLERTÅRTA, f. 1. Ett slags tårta i gallerform.

GALLERVERK, n. 5. Arbete i gallerform.

GALLFEBER, m. 2. pl. — *febrar.* Ett slags remittent feber, uppkommen genom för mycken afsöndring af galla, som fyller första vägarna. (Fig.) *Få g.*, blifva i högsta grad uppbragt.

GALLFISK, m. 2. Fisk, som har hvarken rom eller mjölke.

GALLFLÖDE, n. 4. (med.) Gammal benämning på Cholera morbus.

GALLFNAS, n. sing. Se *Berglin.*

GALLGÅNG, m. 2. Se *Gallblåsegång.*

GALLHAMPA, f. sing. Hampväxt med hanblommor.

GALLHUMLE, m. sing. Humleväxt med hanblommor.

GALLHÖNA, f. 1. (jäg.) Ofruktsam höna.

GALLICISM, --si'ssm, m. 3. Språkegenhet, som tillhör franska språket, men utgör ett fel i andra.

GALLIMATIAS, ---ti'as, n. oböjl. Tal, som saknar all mening och sammanhang. Äfv. *Gallimathias.*

Anm. Benämningen uppgifves härleda sig deraf, att en advokat, som förde en process för en fransk bonde, angående en tupp, och dervid efter tidens sed talade latin, ofta yttrade orden: *gallus Mathiæ* (Mathias' tupp), men åtskilliga gånger råkade att förtala sig och sade i stället *Galli Mathias* (tuppens Mathias).

GALLION, GALLIOTT, se *Galion, Galiott.*

GALLKO, f. 3. pl. — *kor.* Ofruktsam ko.

GALLKOLIK, gållkoli'k, f. 3. (med.) Kolik, som härrör af i öfvermått samlad eller urartad galle.

GALLMARK, f. 3. Ofruktbar mark.

GALLMEJA, se *Galmeja.*

GALLON, -ón, m. Engelskt rymdmått, nära $1^3/_4$ sv. kanna.

GALLRA, f. 1. Grop i gjutgods.

GALLRA, v. n. 1. I. (pop.) Skalla, dåna, genljuda starkt. — Härledt af adjektivet *Gäll.*

GALLRA, v. a. 1. II. Afskilja det odugliga från det dugliga af en sak. *G. hampa. G. ut.* se *Utgallra.* — *Gallrande,* n. 4. o. *Gallring,* f. 2.

GALLRIG, a. 2. (föga brukl.) Lindrigt krökt i bågform.

GALLSJUK, a. 2. Som lider af för stark afsöndring utaf galle.

GALLSJUKA, f. sing. Sjukdom, som härrör antingen af för stark eller för liten afsöndring af galle eller af dess dåliga beskaffenhet.

GALLSKRIK, n. 5. (pop. o. fam.) Ganska högt skrik.

GALLSKRIKA, v. n. 3. (böjes som *Skrika;* pop. o. fam. af adjektivet *Gäll*) Skrika med full hals.

GALLSLEM, n. sing. Slem, som innehålles i gallen hos menniskor och djur.

GALLSNÖ, m. sing. Så kallas den fina, tunna snö, som i mycket kall vinter far i luften.

GALLSPRÄNGA, v. a. 2. Spränga gallen på (fisk). — Part. pass. *G-ngd* brukas äfv. adjektivt om menniskor och betyder då: Full af bitterhet och vrede.

GALLSTEKEL, m. 2. pl. — *steklar.* Insekt af Steklarnes ordning, som genom sina styng för äggläggningen, på löfven eller bladen af vissa träd och buskar, åstadkommer ett slags utväxter (Galläplen), i hvilka larfven lefver, tills han undergått sin fullständiga förvandling, då han äter sig ut. Cynips.

GALLSTEN, m. 2. Se *Gallblåsesten.*

GALLSTRAND, m. 3. pl. — *stränder.* Sandig eller stenig strand; äfv. sådan, der ingen fisk håller sig.

GALLÄPLE, n. 4. Liten utväxt på ett slags turkisk ek, förorsakad genom stinget af en gallstekel, som der lagt sina ägg, och hvari larfverna sedan lefva, tills de förvandlas i vingade insekter. [-äpple.]

GALLÄPLESTEKEL, se *Gallstekel.*

GALLÄPLESYRA, f. sing. (kem.) Ett slags syra, som finnes i alla sammandragande vegetabilier, förnämligast i galläplen.

GALMEJA, gallmä'ja, f. sing. Ett slags zinkmalm, bestående af zink i förening med kolsyra eller kiseljord. [Gallmeja.]

GALNAS, v. d. 1. (pop. o. fam.) Hafva galna upptåg för sig. — *Syn.* Tokas.

GALNING, m. 2. 1) Vansinnig menniska. I denna ordets ursprungliga bem. nästan obrukligt. — 2) Dåraktig menniska. — *Syn.* Se *Dåre,* 1. — 3) En, som pratar tok eller har galna upptåg för sig. — *Syn.* Tokstolle, Tokfan, Tokdjefvul.

GALON, -ón, m. 3. (fr.) Band, väfdt af guld- eller silfvertråd, och brukadt till prydnad på klädespersedlar, hattar, mössor o. d. Bildar sammansättningarna Guld-, Silfvergalon.

GALONERA, v. a. 1. Pryda, kanta, besätta med galoner. *En g-d hatt, mössa.*

GALONERING, f. 2. 1) Prydande med galoner. — 2) Prydnad af galoner.

GALOPP, galå'pp, m. sing. (fr. *Galop*) 1) En hästs språng, då han, på korta ögonblick, med alla fyra fötter är aflägsnad ifrån marken. *Springa i g., i fullt g. Falla in i g.* — 2) *G.* ell. *G-vals*, ett slags hastig vals.

GALOPPAD, galåppåd, m. 3. (fr. *Galopade*) En hästs språng, då han galopperar.

GALOPPERA, v. n. 1. (fr. *Galoper*) 1) (om en häst) Springa i galopp. — 2) (om ryttare) Rida i galopp. — *Galopperande*, n. 4. o. *Galoppering*, f. 2.

GALOSCH, galå'sch, m. 3. (fr. *Galoche*) Öfversko.

GALT, m. 2. 1) Gälld hane af svinslägtet. — 2) Tackjernsstycke af 4 till 6 qvarters längd och 8 till 15 lispunds vigt. — 3) (artil. gam.) Ett slags 12-pundig kanon.

GALVANISERA, v. a. 1. (vetensk.) Utsätta för inflytelsen af galvanisk elektricitet.

GALVANISK, a. 2. (vetensk.) Som tillhör, står i sammanhang med eller härrör af galvanism. *G. elektricitet*, se *Galvanism*. *G. ström*, de motsatta elektriciteternas strömmande genom ledaren på en galvanisk apparat. *G. apparat*, elektrisk apparat, bestående af galvaniska kedjor. *Enkel g. kedja*, föreningen emellan två elektriska ledare af första klassen (vissa fasta kroppar) och af andra klassen (flytande kroppar).

GALVANISM, gallvani'ssm, m. sing. Inbegreppet af de genom beröring framkallade elektriska fenomener, hvilka isynnerhet genom sin varaktighet skilja sig ifrån de genom gnidning väckta elektriska fenomenen, men för öfrigt till sin natur öfverensstämma med dessa. Berörings-elektricitet. Har sitt namn efter Galvani, en berömd läkare i Bologna, som gjorde den upptäckten, att ryckningar uppkomma i de blottade musklerna på benet af en nyligen dödad groda, när dessa muskler vidröras af tvenne metaller, hvilka med sina ändar sjelfva beröra hvarandra.

GALVANOMAGNETISM, se *Elektromagnetism*.

GALVANOPLASTIK, ----i'k, f. sing. (tekn.) Konsten att medelst användande af galvanism bronsera, förgylla, försilfra, eller ock att derigenom frambringa aftryck eller afbildningar af modeller, t. ex. att mångfaldiga graverade kopparplåtar, stereotyper o. d.

GAM, m. 2. Ett slägte af roffåglarna, med lång, rak, vid spetsen hakformigt krökt näbb, naket eller blott med tunt dun betäckt hufvud, och en ofta naken, blott med en fjäderkrage omgifven hals. *Grå G-en*, 4 fot lång med 10 fots vingbredd, till färgen mörkgrå eller svartbrun. *Hvithufvade G-en*, stor som den förra; brungul med hvit hals och fjäderkrage. Till öfriga arter höra *Ludergamen*, *Gamkungen* och *Kondoren*, hvilka ses på sina ställen.

GAMANDER, gamånnd'r, m. sing. Apoteksört, som växer på sidländta ängar i sydöstra Sverige. Har hvitgula blommor. Teucrium scordium.

GAMMA, gàmma, n. sing. 1) Grekiska namnet på bokstafven G. — 2) (i musik) Benämningen på det gamla Guidoniska tonsystemet, emedan det började med G.

GAMMAL, a. 2. (I def. form: *Gamle*, *Gamla*; kompar. *Äldre*, sällan *Gamlare*, superl. *Äldst*, sällan *Gamlast*) 1) Långt framskriden i ålder. *En g. man, qvinna, häst, hund, räf, fågel. G-t folk.* (Talesätt) *G. som gatan*, mycket gammal. (Ordspr.) *G. är äldst*, de gamle äro mest erfarne. — Substantivt säges äfven om menniskor *Den gamle, gamla, De gamla.* — *Syn.* Åldrig, Ålderstigen, Bedagad. — 2) Som har utseende af att vara åldrig. *Jag finner honom g., när han har den der rocken på sig. G. min. G-t utseende.* — 3) Brukas, för att beteckna, huru långt framskriden i ålder någon är. *Huru g. är han? Han är icke mer än tjugu år g.* — 4) Säges om en person, som länge utöfvat ett yrke eller fört ett visst slags lefnadssätt. *G. embetsman, soldat, jägare, fiskare, drinkare. En g. vän*, som länge varit det. *Han blir ej g. der*, kommer ej att länge qvarstanna der. — 5) Nyttjas, för att uttrycka den vördnad, en för lång tid sedan död, ryktbar man ingifver. *Den gamle Homerus.* — 6) (om sak) Som varat sedan lång tid tillbaka. *Verlden är ganska g. Ett g-t slott. Ett g-t träd. En g. saga. Gamla permebref. Ett g-t ord*, som upphört att vara i bruk. *Den gamla kemien, fysiken*, &c., kemien o. s. v. i dess fordna, ofullkomliga tillstånd. (Fig.) *En man af gamla stammen*, af bepröfvad heder och duglighet. — 7) Säges om vissa saker i jemförelse med eller motsats till det nya. *Gamla staden, slottet, hofvet. Gamla Testamentet. Gamla stilen.* — 8) Brukas äfv. om saker, som blifvit nötta, isynnerhet kläder och möbler. *En g. rock, hatt. Ett par gamla stöflar. G-t linne.* — 9) Som varit, men icke mera är. *De gamla sederna. De gamla Romarne, Egyptierne. I gamla dagar, tider. Den goda, gamla tiden. Ett g-t mod.* Substantivt säges äfv. *De Gamle* om forntidens folk, isynnerhet Greker och Romare. *Af g-t*, adverbialt uttryck: från gamla tider tillbaka.

GAMMALDAGS, a. oböjl. 1) Bruklig, öflig i gamla tider. *En g. kostym. G. möbler.* — *Syn.* Se *Gammalmodig*. — 2) (fig.) Hederlig, rättfram och okonstlad, såsom våra förfäder voro. *En g. menniska.* Man säger äfv. *G. seder.*

GAMMALMODIG, a. 2. Bruklig i gamla tider, men nu aflagd. *G-a kläder, möbler. G. rock.* — *Syn.* Gammaldags, Urmodig, Föråldrad. — *Gammalmodighet*, f. 3. — *Gammalmodigt*, adv.

GAMMAN, gàmmann, f. sing. indef. oböjl. (gam., fam. o. skämtv.) Skämt och lustigheter. *Fröjd och g. Glädje och g.*

GAN, f. 2. (gam.) Se *Gäl*.

GANGESKROKODIL, m. 3. Se *Gavial*.

GANGLIER, gànngliärr, m. pl. 3. (anat.; från grek.) Nervknutar, nervkylsor.

GANGLIESYSTEM, gànngliesystä'm, n. 3. (anat.) *G-et*, en mångfaldigt grenad nerv, kallad Sympatiska Nerven, med uppdrifningar här och der, kallade Ganglier.

GANGREN, ganngrä'n, m. sing. (med.; gr. *Gangraina*) Brandsår, brand i en kroppsdel.

GANGRENERA, v. n. 1. (med.) Angripas af brand.

GANSKA, adv. I hög grad, högst. *G. mycket folk, penningar. G. lätt, svårt, fort, långsamt, väl, illa.* — *Syn.* I högsta måtto, Högeligen, Högst, Svåra, Mäkta, Ytterst, Djupt, Allra, Allt för, Glupskt, Utomordentligt, Förvånande, Befängdt, Besatt, Förbannadt, Fasligt, Förfasligt, Förtviflat, Förskräckligt, Ohyggligt, Glupskt, Hiskligt, Gruffigt, Gräsligt.

GANTAS, v. d. 1. (gam.) Se *Galnas*, *Hångla*.

GAP, n. 5. (ursprungligen: Hål, öppning) 1) Vidöppnad mun (isynnerhet på djur). *En hunds, ett lejons, en krokodils g. Kasta en brödbit i*

g-et på en hund. (Fig.) *Löpa i g-et på någon,* helt oförsedt stöta på någon, som man gerna velat undvika. *Ställa sig, stå i g-et för någon,* utsätta sig, vara utsatt för någon. *Råka i g-et på fienden,* oförmodadt hafva fienden framför sig. — 2) (fig.) Säges om vissa öppningar, som likna ett gap och äro af farlig beskaffenhet. *G-et af en afgrund, af en volkan, en kanon. Helvetets g.* Sammansättningsvis säges äfv.: Afgrunds-, Kanon-, Helvetesgap, m. m.

GAPA, v. n. 1. 1) Vidöppna munnen; äfv. hålla munnen vidöppen. *G., skall du få smaka något godt. Han g-de, som om han velat sluka en hel verld. G. och gäspa.* (Fam.) *G. och skrika,* skrika med full hals. (Fig.) *G. efter, öfver något,* ifrigt eftersträfva, fika efter. — 2) (fam.) Med gapande mun och undersam min betrakta något. *Stå och g. Gå och g. på allting. Det lägre folket är alltid roadt af att g. G. i vädret,* stå gapande och titta uppåt. *Stå och g. efter någon,* med gapande och dum min blicka efter någon. — *Syn.* Se *Glo.* — 3) (fig.) *a*) Ej sluta tätt tillhopa, hafva stor remna. — *b*) Hafva vid öppning. *Afgrunden, volkanen, kanonen g-r.*

GAPANDE, n. 4. Handlingen, då man gapar. — *Adj.* 1. (egentl. part. pres.) (fig.) Ytterst undersam. *En hop g. menniskor. G. beundran.*

GAPARE, m. 5. (fam.) En, som med beundran gapar på något.

GAPER, m. sing. (fam.) En, som häfver ur sig, skriker ut allt hvad, som kommer honom på tungan. — *Syn.* Skräfla, Skräflare, Gaphals, Gapflabb.

GAPFLABB, GAPHALS, m. 2. (pop. o. fam.) Se *Gaper.*

GAPIG, a. 2. (pop. o. fam.) Som skriker ut allt hvad, som kommer honom på tungan. — *Syn.* Skräflig. — *Gapighet,* f. 3.

GAPLOLLA, f. 1. (pop. o. fam.) Skräflande, dum och stortalig qvinna.

GAPSKRATT, n. 5. (pop. o. fam.) Öfverljudt skratt. — *Syn.* Se *Flatskratt.*

GAPSKRATTA, v. n. 1. Skratta med full hals, med gapande mun, öfverljudt. — *Gapskrattande,* n. 4.

GARA, v. a. 1. (tekn.; af *gar,* ren) 1) *G. koppar,* rena den genom nedsmältning för bläster på garhärden eller i en flamugn. — 2) Se *Garfva.*

GARANT, garánngt, m. 3. (fr.) En, som ansvarar för andras handlingar. Brukas i politisk och historisk stil.

GARANTERA, garanngtèra, v. a. o. n. 1. (fr. *Garantir*) Gå i god, i borgen för, ansvara för. *G. något. Det g-r jag. G. för någon. G. för skadan.* — *Garanterande,* n. 4. o. *Garantering,* f. 2.

GARANTI, garanngti', f. 3. (fr. *Garantie*) Borgen, säkerhet, som lemnas någon, i och för uppfyllandet af en förbindelse.

GARDE, gárde, n. 3. (fr.) Lifvakt. *G-t till fot och till häst.* Bildar sammansättningarna Lif-, Häst-, Fotgarde. — *Ss. G-skapiten, -slöjtnant, -sregemente,* m. fl.

GARDERA, v. a. 1. (fr. *Garder*) Vakta, beskydda.

GARDEROB, --rå'b, m. 3. (fr. *Garderobe*) 1) Klädkammare. — 2) Samteliga kläder i en klädkammare; klädförråd.

GARDESKARL, gårdesskár, m. 2. eller

GARDESSOLDAT, gårdess-sålldát, m. 3. Soldat vid ett gardesregemente.

GARDIN, garrdi'n, m. 3. (ital. *Cortina*) Förhänge (för dörr, fönster, säng). — Har sammansättningarna Fönster-, Säng-, Rullgardin.

GARDINSRING, m. 2. Ring, hvari snörena till en rullgardin löpa.

GARDINSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* Stång, som håller upp en fönstergardin.

GARDIST, gardi'sst, m. 3. Se *Gardessoldat.*

GARFNING, f. 2. 1) Förfarandet, då man garfvar (begge bem.). — 2) Sättet, huru något blifvit garfvadt. *Dålig g.*

GARFSPAD, n. 5. (tekn.) Förut brukad barksoppa, som begagnas vid garfning.

GARFSTÅL, n. 5. (tekn.) En smidigare stålsort, uppkommen genom råstålets utsmidning, hopsvetsning och bearbetning under hammaren.

GARFSYRA, f. sing. (kem.) Se *Garfämne.*

GARFVA, v. a. 1. (t. *gerben,* af *gar,* ren) I allmänhet: Tillreda, bereda. 1) *G. hudar,* bereda dem till läder. Har sammansättningarna Logarfva, Hvitgarfva. — 2) *G. stål,* flera gånger utsmida det till smala stänger, som hopläggas i knippor, åter sammansvetsas, och derefter utsträckas, hvarigenom de olikartade delarne noga omblandas. — *Garfvande,* n. 4.

GARFVARBARK, m. sing. Groft söndermalen bark, eller hela massan af ett vegetabiliskt ämne, hvilket bland sina beståndsdelar innehåller garfämne, t. ex. ekbark, albark, galläplen, sumak, o. s. v. Äfven Lo.

GARFVARDRÄNG, m. 2. En garfvares handtlangare.

GARFVARE, m. 5. Handtverkare, som bereder läder. — *Ss. G-gesäll, -lärling, -skrå,* m. m.

GARFVARKALK, m. sing. Kalk, som af garfvare nyttjas till lädrets beredning.

GARFVARKAR, n. 5. Kar, hvari hudar barkas.

GARFVARLUT, f. sing. (tekn.) Soppa af hett vatten, alun och koksalt, hvari hudar renas. Äfv. Barksoppa.

GARFVERI, n. 3. 1) Inrättning med tillhörande redskap till beredande af läder. — 2) Stället, der en sådan inrättning finnes. — 3) Konsten och färdigheten att bereda läder. — 4) Sjelfva arbetet dervid. — 5) Samteliga arbetare, som bereda läder, antingen i allmänhet, eller i ett visst land, en viss stad. — 6) Skrå i en stad, bestående af alla der befintliga garfvare med deras arbetare.

GARFÄMNE, n. sing. (kem.) Eget ämne, som finnes i förening med galläplesyra i vissa vegetabilier och har sitt namn af egenskapen att garfva hudar.

GARHÄRD, gårhä'rd, m. 2. (tekn.) Härd, hvarpå råkoppar nedsmältes till garning.

GARKOPPAR, m. sing. Garad koppar. Jfr. *Gara.*

GARKOPPARSLAGG, m. sing. Slagg, som bildas vid garning af koppar.

GARN, n. 5. 1) (utan plur.) En af lin, hampa, bomull eller fårull o. d. spunnen tråd af betydligare längd. Deraf sammansättningarne Lin-, Hamp-, Ull-, Bomulls-, Kamelgarn. — 2) (utan plur.) En af hampgarn snodd tråd, två- tre- eller fyrtrådig, som användes antingen vid segelsömmeri eller till tågverks förfärdigande. Se Segelgarn, Kabelgarn, Sjömansgarn, Tagelgarn och Lårding. — 3) Större fisk- eller jagtnät. — 4) (fig.) Försåt. *Fångad i djefvulens g* — *Ss.* (för bem. 1) *G-handel, -handlare, -handlerska, -härfva, -härfvel, -nystan, -spinneri.*

GARNBOM, m. 2. (fabr.) Bom på en klädesväfstol, hvarpå garnet är uppvindadt.

GARNERA, v. a. 1. (fr. *Garnir*) 1) Kanta, besätta, pryda (kläder) med band, sleifer, spetsar, bårder, o. d. — 2) Till prydnad lägga något på kanten af fat o. s. v., omkring mat eller äfven ofvanpå densamma. — 3) Infatta (dosor, fickur, ringar, bröstnålar o. d. med juveler, o. s. v.). — 4) (skepp.) Bekläda inre sidan af ett fartygs timmer med plankor. — *Garnerande*, n. 4.

GARNERING, f. 2. 1) Förfarandet, arbetet, då man garnerar (i alla bem.). — 2) Det, hvarmed något blifvit garneradt; infattning; kantning, bräm, (skepp.) plankbeklädning, på inre sidan af ett fartygs timmer; äfv. bräder eller bastmattor, som läggas öfver den förut planerade barlasten, för att hindra fuktighet att skada lasten. — *Ss.* (för bem. 2. (skepp.) *G-splanka.*

GARNFISKE, n. 4. Fiske med nät.

GARNING, f. 2. Förfarandet, då man garar koppar.

GARNISON, --són, m. 3. (fr.) Besättning i fästning eller stad. *Lägga en g. i en fästning. Ligga i g.*, göra tjenst i garnison. — *Ss. G-s-församling, -skyrka, -spredikant* ell. *-sprest, -sregemente, -ssjukhus, -sskola, -sstad, -stjenst.*

GARNITUR, --ty'r, n. 3. o. 5. (fr. *Garniture*) Fullständig samling eller sats af vissa saker, som höra tillsammans.

GARNSILL, f. 2. Sill, fångad i garn (nät).

GARNTRÅD, m. 2. Se *Garnände*, 2.

GARNÄNDE, m. 2. pl. — *ändar.* 1) Ände af garn (en garnhärfva o. s. v.). — 2) Helt kort stycke garn.

GARSJUDNING, f. 2. (tekn.) Renkokning (t. ex. af lut).

GARUGN, gårúnng'n, m. 2. Ugn, hvari koppar garas.

GAS, m. 3. I. (kem., fr. *Gaz*) I luftform förvandladt flytande ämne, så fint, att det är omärkligt för synen. Luftart. Jfr. *Ånga.* Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Syr-, Qväf-, Kolsyregas, m. fl. — *Ss. G-art.*

GAS, m. 3. II. (fr. *Gaze*) Florsduk. — Har sitt namn af staden Gaza i Syrien. Skrifves äfven *Gaz.*

GASARTAD, a. 2. (kem.) Som har egenskap af gas (I).

GASELL, se *Gazell.*

GASFORMIG, a. 2. (kem.) Luftformig.

GASHALTIG, a. 2. (kem.) Som håller gas (I).

GASHÅLLARE, m. 5. (fys.) Instrument till gasers upptagande och förvaring.

GASLJUS, n. 5. Ljus, som underhålles af brinnande gas (isynnerhet stenkolsgas).

GASLYSNING, f. 2. Belysning med gas (I), t. ex. gatornas i en stad, rummens i en större byggnad, o. s. v.

GASOMETER, gasåmét'r, m. 2. pl. — *metrar.* 1) (egentl.) Instrument att mäta gasers volym. — 2) Se *Gashållare.*

GASRESERVOIR, gåsresärrvåår, m. 5. Se *Gashållare.*

GASS, m. sing. Örtslägtet Orobus.

GASS, n. sing. (pop. o. fam.) 1) Stark värmning vid eld. — 2) (fig.) Se *Stryk.*

GASSA, v. a. 1. (pop. o. fam.) 1) Starkt uppvärma (i solen eller vid eld). *G. sin lata lekamen i solen, för eldbrasan.* — *Syn.* Se *Värma.* — 2) (fig.) *G.* ell. *g. på'*, gifva stryk. — *G. sig*, v. r. Med välbehag utsätta sig för hettan af solen eller brinnande eld. *G. sig i solen, vid eldbrasan.* — *Gassande*, n. 4.

GAST, m. 2. 1) *a*) (ursprungl.) Ande, spöke. (Beslägtadt med det tyska *Geist* och det engelska *Ghost*). *G-ar skola der springa* (Esa. 13, 21). — *b*) (enligt allmogens vidskepliga föreställning) Benämning på vålnader af mördade, odöpta barn, hvilka tros nattetid upphäfva klagorop ifrån kärr och andra öde trakter (egentligen lätet af någon fågel af ufslägtet). *Skrika som en g.* — 2) (fig.) Stojande menniska, bullerbas; äfv. nattsvärmare. — 3) (t. *Gast*) Sjöman, som har någon särskilt förrättning ombord och uteslutande är dertill indelad, bestämd. Deraf sammansättningarne Sjögast, Märs-, Backs-, Styrbordsgast, m. fl. (utom det förstnämda, mest nyttjade i plur.).

GASTA, v. n. 1. (pop. o. fam.) 1) Skrika öfverljudt. — 2) Gå uppe om nätterna som ett spöke, gå och spöka. — *Gastande*, n. 4.

GASTERALGI, --allschi', f. 3. (med.) Magvärk.

GASTKRAMA, v. a. 1. 1) Brukas egentligen endast i passiv, om personer, som tros hafva blifvit kramade af ett spöke, då efter nattsömn en gul fläck befinnes någonstädes på deras kropp, liknande märket efter en kramning. *Han har blifvit g-d.* — 2) (fig. fam.) Plåga, qvälja. — *Syn.* Se *Plåga.* — *Gastkramande*, n. 4. o. *Gastkramning*, f. 2.

GASTRANSPORTÖR, gåstrannspårrtö'r, m. 3. (fys.) Instrument, som begagnas att flytta gaser ur ett kärl i ett annat. [— porteur.]

GASTRERA, v. a. 1. (tekn.) *G. band*, förse dem genom pressning med figurer. — *Gastrering*, f. 2.

GASTRISK, a. 2. (af grek. *Gastär*, mage) Som angår, tillhör underlifvet eller magen. *G-t system*, samteliga de kroppens delar, som göra matsmältningen möjlig. *G. sjukdom*, sådan, i hvilken matsmältningen är störd. *G. feber*, ett slags farlig febersjukdom, med besk smak, häftig hufvudvärk, och uppdrifvet, spändt, stundom ömt underlif, knip och buller i magen samt förstoppning.

GASTRONOM, gasstrånå'm, m. 3. (gr.) Grundlig kännare af den finare matlagningen, läckermun.

GASTSKRI, n. 4. Klagande rop af en gast (bem. 1, *b*).

GASUPPLYSNING, f. 2. Upplysning med brännbar gas.

GASVANNA, f. 1. (fys.) Det kärl, hvari man vid försök med gas har det vatten eller qvicksilfver, hvaröfver gasen skall uppfångas.

GATA, f. 1. (af gamla ordet *Ga*, gå) I allmänhet: Väg, på ömse sidor omgifven af tätt stående, likartade föremål. 1) Väg emellan hus, murar (i stad, by). *Stenlagd g. Gå ut på g-n. Stryka omkring g-orna. Kasta, köra ut på g-n*, köra ut någon. (Talesätt) *Gammal som g-n*, mycket gammal. *Gå sin egen g.*, vid sina handlingar ej bry sig om någon annans råd, ingifvelser eller omdömen. (Fig.) *Slå i g-n*, slå omkull, i backen. — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Stads-, By-, Sten-, Jordgata, m. fl. — 2) Väg emellan tältrader i ett läger, gärdesgårdar, rader af manskap (t. ex. vid gatlopp). — Har sammansättningen Tältgata. — 3) Uppbuggen, lång och smal öppning i skog, liknande en väg eller gata (vid landtmätning, till betecknande af ägoskilnad, gräns, eller för utsigts erhållande t. ex. ifrån en herrgård, genom en skog, till någon aflägsen vacker synpunkt). *Upphugga en g. i skogen.*

GATFYLLNING, f. 2. Grus o. d., som begagnas till underlag och fyllning vid gators stenläggning.

GATHORA, f. 1. (lågt ord) Sköka, som löper kring gatorna. — *Syn.* Gatslinka, Gatnymf.

GATHÖRN, n. 5. Hörnet af en stadsgata.

GATKRÄMARE, m. 5. Se *Månglare.*

GATLOPP, n. 5. Ett slags bestraffning, fordom bruklig äfven i Sverige, bestående deri, att förbrytaren, afklädd ända till midjan, måste springa ett visst, ådömdt antal hvarf emellan rader af manskap eller andra personer, som dervid slogo honom med spön. *Springa g.* — Skrifves äfv. Gatulopp.

GATLYKTA, f. 1. Lykta, uppsatt vid eller hängande öfver en stadsgata, till dess belysning.

GATLYSNING, se *Gatulysning.*

GATLÄGGARE, m. 5. En, som utöfvar yrket att stenlägga gator.

GATLÄGGNING, f. 2. Stadsgators och allmänna platsers beläggning med sten.

GATMÅNGLARE, m. 5. Se *Månglare.*

GATNYMF, f. 3. Se *Gathora.*

GATPOJKE, m. 2. pl. — *pojkar.* Illa uppfostrad gosse af ringare klassen, som tillbringar sin mesta tid med att springa omkring på gatorna och lättjas eller snatta, stjäla och föra oljud.

GATPÖBEL, m. sing. De af det lägre folket i en stad, som oftare eller för det mesta äro till finnandes på gatan.

GATSKRIKARE, m. 5. 1) En, som i städerna i vissa länder går omkring på gatorna och skriker ut varor, som han har att sälja. — 2) En, som skriker och för oljud på gatorna i en stad.

GATSLINKA, f. 1. Se *Gathora.*

GATSMUTS, m. sing. Smuts på gatorna i en stad.

GATSOPARE, m. 5. — **SOPERSKA**, f. 1. Person, som sopar gatorna i en stad.

GATSOPNING, f. 2. Arbetet, förrättningen, då stadsgator sopas.

GATSTEN, m. 2. 1) Sten, använd vid en gatas stenläggning. — 2) (sing. kollektivt) En mängd dertill samlade eller uppbrutna sådana stenar.

GATSTRYKARE, m. 5. En, som sysslolöst tillbringar sin tid med att stryka omkring på gatorna i en stad.

GATT, n. 5. (skepp.) 1) (i allmänhet) Hål, öppning. — 2) Akterdelen af någonting. — 3) Inloppet till en hamn.

Anm. *Gat* betydde i fornspråket *öppningen, vinkeln bakom en dörr,* äfv. *dörr, glugg.*

GATTIGGARE, m. 5. — **GGERSKA**, f. 1. En, som tigger på gatorna i en stad.

GATTIGGERI, n. 3. Tiggande på gatorna i en stad.

GATUHANDEL, m. sing. Den handel, som drifves i stånd eller på s. k. mångleristolar.

GATULOPP, se *Gatlopp.*

GATULYSNING, f. 2. Gators och torgs i en stad belysning med lyktor, lampor eller gas.

GATURENHÅLLNING, f. 2. Bestyret att hålla gator och torg i en stad rena från smuts eller fria från för mycken snö under vintern.

GATVISA, f. 1. Visa af lägre, stundom smutsigt innehåll, som sjunges af gatpojkar på gatorna. En vacker och ädel sång af populärt innehåll och med lättfattlig, behaglig melodi neddrages äfven ofta till gatan, och får då också heta *Gatvisa.*

GAUFRERA, se *Gåffrera.*

GAVELIN, --li'n, m. 3. (gam. krigsk.) Se *Snarspjut.* — *Anm.* Ordet är det fr. *Javeline.*

GAVIAL, --ål, m. 3. Ett slags krokodil i Ostindien. Kallas äfv. *Ganges-Krokodil.*

GAVOTT, -vå'tt, m. 3. (fr. *Gavotte*) Ett slags fordom bruklig munter, fransk dans, mest i $^2/_4$ takt, med två repriser, dansad af ett par på en gång tillsammans.

GAZE, se *Gas*, II.

GAZELL, -sä'll, f. 3. Djurslägte af Idislarnes ordning, med 10 tum långa horn, hvilkas spets vetter framåt, kroppen omkring 2 fot hög, ofvan blekgul, inunder hvit och med en bred, svart rand längsåt hvar sida; smärt och utmärkt vackert djur, med de skönaste ögon. Antilope Dorcas. — Skrifves äfv. Gasell. — *Ss.* (fig.) *G-ögon.*

GAZETT, -sä'tt, f. 3. (föga brukl.) Tidning, tidningsblad. — Har sitt namn af ett litet italienskt skiljemynt *Gazetta*, som var priset på ett fordom utgifvet italienskt tidningsblad.

GEBIT, jebi't, n. 5. (t. *Gebiet*) Område.

GECKO, f. (nat. hist.) En 8 till 10 tum lång, ganska giftig ödla, rödgrå med bruna prickar, i Afrika och Österländerna. Ascalabotes Gecco.

GEDAKT, gedáckt, m. 3. (t. *Gedackt*, förvänd skrifning i st. f. *Gedeckt*) Ofvan tillsluten eller täckt pipa i ett orgverk.

GEDIGEN, jedi'gänn, a. 2. neutr. — *et.* (t. *gediegen*) 1) (egentl.) Säges om en metall, då den, genom naturens egen åtgärd, förekommer i fullt metalliskt tillstånd, utan att behöfva utsmältas ur en malm. *G-et guld, silfver.* — 2) Säges om kärl, husgeråd eller bohagsting, då de äro gjorda af rent guld eller silfver, icke blott förgyllda eller försilfrade. — 3) (fig.) Fast, stadig, varaktig; af verkligt inre värde.

GEHEIMERÅD, jehä'jmerå'd, n. 3. o. 5. (t. *Geheimerath*) 1) (i flera tyska stater) Hemlig konselj, rådkammare, hemligt råd. Ministère. — 2) Ledamot deraf.

GEHÄG, jehä'g, n. 5. (t. *Gehäge*) Kronan tillhörig jagtbacke eller instängd skogspark.

GEHÄNG, jehä'ng, n. 5. (t. *Gehenk*) Rem eller bälte, hvari något hänges (t. ex. en värja). Bildar sammansättningen Värjgehäng.

GEHÖR, jehö'r, n. 5. (t.) 1) (i musik) Den förmågan hos hörselsinnet att säkert uppfatta tonhöjden af ett ljud och riktigt kunna återgifva detsamma, att kunna bedöma, om en ton är falsk eller ej, och att lätt kunna lära att sjunga melodier eller eftertaga dem på ett instrument. *Hafva g., godt g. Sakna allt g.* — *Syn.* Öra, Godt, säkert öra. — 2) Lyssnande till hvad någon har att säga. *Gifva någon g.*, höra någon. *Lemna g. åt ens föreställningar*, med bifall lyssna dertill. *Finna g.*, få framställa, hvad man har att andraga; äfv. vinna bifall för sina framställningar. *Det vinner ej g.*, godkännes icke. (Fig.) *Hafva g. med sig*, hafva nog aktning, anseende, att blifva åtlydd.

GEIRSODD, m. (i fornspråket) Spjutudd (af *Geir*, spjut). *Rista* ell. *stinga sig med g.*

GEISTIK, gäisti'k, f. 3. (vetensk.) Läran om jordens yttre former. [Gäistik.]

GEL, se *Gäl.*

GELATINE, schelati'n, n. sing. (fr.) Geléartadt ämne, som erhålles, då man kokar mjuka och fasta djurdelar och låter lösningen kallna.

GELBGJUTARE, jä'lljútare (rätteligen gällb—), m. 5. (t. *Gelbgiesser*) Handtverkare, som förfärdigar hvarjehanda gröfre gjutgods af brons. — *Ss. Gelbgjutararbete.*

GELÉ, schelé, n. 3. (fr. *Gelée*) 1) (i allmänhet) Hvarje genomskinlig, så pass tjock saft, att den vid kallnande stelnar till en dallrande massa. — 2) (kok.) Dylik stelnad saft, erhållen genom kokning ur mjukt kött, men isynnerhet kalffötter, hönskött eller husbloss, vanligtvis försatt med citron-, pomerans-, apelsin-, körsbärssaft m. m. eller vin, socker, fina kryddor, och tillredd såsom särskilt maträtt. — 3) (kondit.) Fruktsaft, lagom inkokad med socker, för att kallnad erhålla samma konsistens som egentligt gelé. Frukt- och Bärgelé. Man har sålunda Citron-, Qvitten-, Vinbärsgelé, m. fl. — Skrifves äfv. *Gelée*.

GELÉAKTIG, GELÉARTAD, schelèácktigg, &c., a. 2. Som till utseende och beskaffenhet liknar gelé.

GELÉBAKELSE, schelèbá--, m. 3. (kondit.) Bakelse af mandelmassa med fyllning af frukt- eller bärgelé.

GELÉFORM, schelèfå'rrm, m. 2. Form, hvari gelésaft hälles, för att gifva den stelnad någon viss figur.

GELESYRA, f. 1. (kem.) Ett slags växtsyra, som finnes i saften af köttiga frukter.

GELIKE, jelî'ke o. jelí'ke, m. 2. pl. *gelikar*. (af t. *Gleich*) Jemnlike, like. Brukas mest i plural och vanligen i föraktlig mening.

GEMAK, jemák, n. 3. (t. *Gemach*) Boningsrum. — Brukas endast någon gång i poesi och högre stil.

GEMEN, jemén, a. 2. (t. *gemein*) 1) Allmän, vanlig, menig, ringa. Brukas i denna ordets ursprungliga bem. föga, utom i uttrycken: *Af g. härkomst. G-e man*, menige man, menigheten, det lägre folket. *G. soldat* (substantivt äfv. *Gemen*), simpel soldat. — Substantivt kallas äfv. i boktryckerispråket de små bokstafsstilarne *Gemena*. I hvardagsspråket säges: *Göra sig g.*, nedlåta sig; *göra sig g. med någon*, lägga sig in med honom. — *Syn.* Allmän, Menig, Ringa, Simpel. — 2) *a*) Dålig, elak, ful. *G-a vägar. G-t väglag, väder.* — *Syn.* Se *Dålig.* — *b*) (i moralisk mening) Dålig, låg, nedrig, föraktlig. *En g. menniska. G. handling. G-t uppförande. G-a ord, tillmälen. Det är rätt g-t af er, att* . . . . — *Syn.* Se *Dålig.* — *c*) Som röjer, uttrycker dålighet. *En g. uppsyn, fysionomi. G-t ansigte.* — *Syn.* Ful, Stygg, Otäck. — *I gemen*, adv. I allmänhet.

GEMENLIGEN, jemènligänn, adv. I allmänhet.

GEMENSAM, a. 2. 1) Säges om det, som kan och får brukas af alla, många eller flere. *Luften är g. för alla menniskor. En g. brunn, gård, betesmark. Vi hafva allting g-t, allting är g-t oss emellan.* — 2) Som tillhör flera, kan på lika sätt sägas om flera. *En g. vän, fiende. G. sorg, fördel. G-ma egenskaper. Denna egenskap har han g. med många. Denna sak har ingenting g-t med vår tvist. G-t nyttjande. Alla hafva det g-t, att de en gång måste dö.*

GEMENSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara gemensam.

GEMENSAMT, adv. På ett gemensamt sätt, i gemensamhet. *Bruka något g. Lefva, handla g.*

GEMENSKAP, f. 3. 1) Det förhållande, då flere hafva gemensam rätt till en odelad sak; gemensam nyttjande rätt. *G. af ägodelar. Egendomens g. för alla.* — 2) Förbindelse mellan personer eller ting. *Jag har ingen g. med honom. Träda i g. med någon. Det fins ingen g. emellan oss. Genom handeln öppna g. emellan tvenne länder. G. emellan hus, rum.* Har sammansättningen Handelsgemenskap. — *Syn.* Befattning. Se f. ö. *Förbindelse.* — 3) *G-en*, benämning på de simpla soldaterna vid en armé, trupp, i motsats till högre och lägre officerare.

GEMENT, jemént, adv. 1) (i moralisk mening) Dåligt, lågt, nedrigt, föraktligt. *Bära sig g. åt.* — *Syn.* Se *Dåligt.* — 2) Fult; högst illa. *Det låter g. Pennan går g.* — *Syn.* Styggt, Otäckt, Vidrigt. Se äfv. *Illa.*

GEMM, gämm. m. 3. (lat. *Gemma*) Ädelsten, isynnerhet sådan, hvari figurer eller bokstäfver äro inskurna.

GEMÅL, jemå'l, c. (t. *Gemahl*) Make i äktenskap. Brukas endast om furstliga personer.

GEN, jen (i hvardagstal: jin), a. 2. 1) Säges om en väg ifrån ett ställe till ett annat, som är kortare än en annan emellan samma ställen. *Denna väg är g-are än den andra. Taga g-aste vägen.* — *Syn.* Kort. — 2) (fig.) Säges äfv. om förfaringssätt, metoder o. d., som förr leda till målet än andra. *En g. metod.* — *Syn.* Kort, Vig.

GENANT, schenánngt, a. 1. (fr.) Besvärlig, oläglig, plågsam.

GENAST, jènasst, adv. (egentl. superlativ af *Gen*) I denna stund, i detta ögonblick, utan uppskof. *Gör det g., ty jag har ej tid att vänta.* — *Syn.* Se *Strax.*

GENBALK, m. 2. (herald.) Balk på en sköld, som går uppifrån venstra sidan tvärs öfver ned till hörnet af den högra.

GENDARM, schanngdárrm, m. 3. (fr. *Gendarme*) Soldat af en trupp, hvars åliggande är att vaka öfver allmänna säkerheten. — *Syn.* Sbirr, Stadsvakt, Stadssoldat. [Gensdarm.]

GENDARMERI, schanngdarrmerí', n. 3. (fr. *Gendarmerie*) Trupp af gendarmer.

GENDRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Drifva*) Se *Vederlägga.* — Brukas mest i skrift. *G. en beskyllning.* — *Gendrifvande*, n. 4. o. *Gendrifning*, f. 2.

GENEALOG, schenealå'g, m. 3. En, som är kunnig eller forskar i genealogien. Ättledare. [— logue.]

GENEALOGI, schenealåjí', f. 3. 1) Slägtregister, slägtledning, ättledning. *Gustaf I:s g.* — 2) Vetenskap, som sysselsätter sig med höga och förnäma ätters slägtregister, stamträd. *Studera g-en.* [— ie.]

GENEALOGISK, schenealå'jissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på ättledning.

GENERA, schenèra, v. a. 1. (fr. *Géner*) Besvära, falla besvärlig, vara oläglig, plåga, tvinga.

GENERAL, jenerál, a. 2. (l. *Generalis*) Allmän, allmänt gällande. Brukas endast i sammansättningar, och har då, dels nyss anförda bem., t. ex.: *Generalbas, Generalkarta*, dels utmärker det person eller sak, som är högst, förnämst i sitt slag, t. ex.: *G-adjutant, -auditör, -major*, m. fl. — Såsom rent adjektiv brukas i stället *Generel*; se d. o.

GENERAL, jenerál, m. 3. 1) Öfverbefälhafvare öfver en arméafdelning, öfver en trupp af flera tusen man. Betydde fordom: öfverbefälhafvare öfver en hel här, fältherre. *G. en chef*, se *Chef.* — Bildar sammansättningarna Infanteri-, Kavalleri-, Divisions-, Brigadgeneral. — 2) Se *Ordensgeneral.*

GENERAL-ADJUTANT, --ál--ánnt, m. 3. 1) Adjutant hos en regerande furste. — 2) Adjutant hos en general.

GENERAL-AMIRAL, m. 3. Se *Storamiral.*

GENERAL-AUDITÖR, m. 3. Högste auditör vid en armé, öfverfältdomare.

GENERALBAS. jeneràlbàs, m. 3. (i musik) 1) (ursprungligen) En basstämma, öfver hvars noter siffror (Besiffring) eller andra tecken (Signaturer) äro satta, för att angifva styckets harmoni. — 2) Harmoni- eller kompositionsläran.

GENERAL-BEFÄLHAFVARE, m. 5. Högste befälhafvare öfver krigsmakten i ett militärdistrikt.

GENERAL-EDIKT, --àl-edi'ckt, n. 3. o. 5. Edikt, utfärdadt till alla provinserna i ett rike. [— edict.]

GENERAL-FÄLTMARSKALK, m. 2. Högste befälhafvare öfver en här. Öfverfältherre.

GENERAL-FÄLTTYGMÄSTARE, m. 5. Högste befälhafvare öfver artilleriet i en armé.

GENERAL-FÖRPAKTARE, m. 5. 1) En, som arrenderar vissa en stats inkomster. — 2) (i Frankrike) Ledamot af ett sällskap, som fordom arrenderade vissa af statens inkomster.

GENERAL-FÖRSAMLING. f. 2. Församling af ombud ifrån alla en stats provinser.

GENERAL-FÖRSLAG, n. 3. o. 5. Allmänt, allt omfattande förslag.

GENERAL-GUVERNÖR, m. 3. Högste styresman öfver en provins, som har både den militära och civila makten i sina händer.

GENERAL-INTENDENT, m. 3. Benämning på vissa embetsmän, som hafva högsta uppseendet öfver någon viss förvaltningsgren. Förekommer numera icke i Sverige.

GENERALISSIMUS, jenerali'ssimuss, m. sing. Högste befälhafvaren öfver en krigshär.

GENERALITET, jeneralitét, n. 3. Samtliga generalspersonerna vid en här.

GENERAL-KAPITEN, m. 3. 1) Fordom, i några stater, d. s. s. Generalissimus. — 2) (ford. i Venedig) Högste befälhafvare öfver sjömakten. — 3) (i Spanien) *a*) (fordom) Öfverfältherre. — *b*) (nu) Högste militäre och civile styresman öfver en provins.

GENERALKARTA, f. 1. Karta öfver en hel verldsdel, ett helt land, o. s. v. [— charta.]

GENERAL-KONSISTORIUM, n. 3. pl. — *ier.* Konsistorium, som har öfveruppseende öfver alla konsistorierna i ett rike.

GENERAL-KRIGSKOMMISSARIAT, n. 3. o. 5. Inrättning, som i fält drager omsorg för arméens underhåll med hvad dertill hörer. Står under direktion af en generalsperson, som i och för denna sin befattning kallas *General-krigskommissarie.*

GENERAL-LANDTMÄTERIKONTOR, n. 5. Embetsverk. som har högsta uppseendet öfver landtmäteriärenderna i riket.

GENERAL-LÖJTNANT, jeneràl-lö'jtnannt, m. 3. Högste befälhafvare näst efter en general. [—lieutenant.]

GENERAL-MAJOR, --àl-jór, m. 3. Andre befälhafvaren efter en general.

GENERAL-MARSCH, jeneràlmárrsch, m. 3. (milit.) Ett vid hela arméen lika tecken med trumman till uppbrott eller utryckande. *Slå g. När g. slås, skyndar hvar soldat med vapen och packning till alarmplatsen, för att der afvakta order.*

GENERAL-MÖNSTRING, f. 2. Årlig mönstring med ett regemente eller en corps, som förrättas af en konglig person eller en general.

GENERAL-PARDON, m. sing. Allmän pardon för ett visst slags förbrytelser, t. ex. desertion, myteri, uppror, på en viss tid eller för alltid, vanligtvis efter borgerliga krig.

GENERAL-POSTKONTOR, n. 5. Benämning på postkontoret i Stockholm, hvilket tillika har öfverstyrelsen öfver alla postkontor i riket.

GENERAL-PROKURATOR, m. 3. Embetsman i Frankrike, som har att vaka öfver statens intressen, och under hvilken General-advokaterne sortera.

GENERAL-QVARTERMÄSTARE, m. 5. Hög officer, som har högsta uppsigten öfver alla de göromål och anordningar, hvilka åligga de särskilta qvartermästarne i en armé.

GENERAL-SALVA, f. 1. Salva, som afskjutes på en gång ur alla kanoner eller handgevär.

GENERALSKA, jeneràlska, f. 1. En generals fru eller enka efter en general.

GENERALSPERSON, jeneràlspärrsón, m. 3. Person, som tillhör generalitetet i en armé. Sådana äro i svenska arméen: fältmarskalk, general, general-löjtnant, general-major och general-adjutant.

GENERALSTAB, --àlstáb, m. 3. Samteliga högre befälhafvande officerare och militäre tjenstemän, som lyda under en general, således adjutanter, generalstabs- och ordonnansofficerare, krigskommissarier, auditörer, fältpredikanter, m. fl.

GENERALSTABS-OFFICER, ----åffisér, m. pl. — *officerare.* Högre officer, som hör till en generalstab. Såsom sådana räknas i Sverige: öfverste, öfverste-löjtnant, kapiten eller ryttmästare och löjtnant.

GENERAL-STATERNE, m. 3. pl. def. (hist.) 1) (ford.) De församlade deputerade i de Förenta Nederländerna. — 2) (sedan 1815) De deputerade uti de begge kamrarna i konungariket Nederländerna eller Holland.

GENERALSTORM, jeneràlstå'rrm, m. 2. Stormning emot en fästning eller befäst stad på en gång med hela belägringscorpsen.

GENERAL-STÅTHÅLLARE, m. 5. (hist.) Ståthållare i de fordna österrikiska Nederländerna.

GENERAL-SUPERINTENDENT, m. 3. (i vissa länder) Andlig person, som har högsta uppsigten öfver de andliga i ett visst distrikt.

GENERALS-VÄRDIGHET, f. 3. Värdighet, som tillkommer en general eller generalsperson.

GENERAL-TULLDIREKTÖR, m. 3. Embetsman, som är chef i:

GENERAL-TULLSTYRELSEN, f. sing. def. Öfverstyrelsen af tullverket i Sverige.

GENERATION, jeneratschón, f. 3. 1) Afling, alstring. — 2) Slägtled, ättled. — 3) Samteliga de menniskor, som lefva på samma tid. Slägte. — 4) Mansålder. — 5) (fig.) Uppkomst.

GENEREL, scheneră'll, a. 2. (fr. *Général* af lat. *Generalis*) Allmän, allmännelig, allmänt gällande. [-- rell.]

GENERERA, jenerèra, v. a. 1. (lat. *Generare*) Afla, alstra, frambringa.

GENERISK, jenérissk, a. 2. (vetensk.) Som omfattar ell. tillhör ett genus, ett helt slägte (af varelser, ting, idéer).

GENEROSITET, scheneråsitét, f. sing. (fr.) Ädelmod; frikostighet.

GENERÖS, schenerö's, a. 2. (fr. *Généreux*) Ädelmodig; frikostig.

GENESIS, jénesiss, f. sing. (grek. ord, som betyder: uppkomst, ursprung) Benämningen på första Mose bok.

GENÈVRE, schenä'v'r, ell. GENIÈVRE, schenià'v'r, m. sing. (fr. af lat. *Juniperus*, enbärsbuske) Enbärsbrännvin.

GENFÄRD, jènfä'rd, c. 3. Syn, uppenbarelse af en afliden persons vålnad. (Egentl.: Återkomst.)

GENGÅFVA, f. 1. Gåfva, som af erkänsla gifves en person, af hvilken man förut fått en sådan. (Ordspr.) *Genom gåfvor och g-fvor varar vänskapen längst,* ömsesidiga gåfvor stärka vänskapen.

GENGÅNGARE, m. 5. Afliden person, som går igen, d. v. s. hvars vålnad visar sig för efterlefvande. — *Syn.* Spöke, Vålnad, Skugga.

GENGÄLD, c. sing. (gam.) Se *Återbetalning.*

GENGÄRD, m. 3. Så kallades i fordna tider den årliga skatten och sammanskottet till konungens och hans hoffolks underhåll på deras resor genom landet.

GENI, scheni', n. 3. (fr. *Génie* af lat. *Genius*) 1) Snille. — 2) Snillrik person.

GENIALISK, scheniálissk, a. 2. (t. *genialisch* af lat. *Genialis*) 1) (om person) Som i sina verk visar prof på snille. *En g. författare.* — 2) (om sak) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver snille. *Ett g-t arbete.* — *Syn.* Snillrik.

GENIALITET, schenialitét, f. sing. (t. *Genialität*) Egenskapen att vara genialisk.

GENICORPS, scheni'kå'r, m. 3. Se *Ingeniörcorps.* Jfr. *Corps.*

GENIOFFICER, scheni'åffisér, m. pl. — *officerare.* Officer, som tillhör Ingeniörcorpsen.

GENITIV, jeniti'v, m. 3. (gram.) Andra kasus i den latinska och efter denna bildade språklärор. Tillhörighetsställning. I svenskan betecknas genitiven genom ett vid ordets slut tillagdt *s*, t. ex.: *Solens värme.* [— tif, — tivus.]

GENITIV, a. 2. (gram.) Som har afseende på eller utmärker genitiv. *G. ändelse.*

GENIUS, jéniuss, m. pl. *genier.* (lat.) 1) Skyddsande. — 2) Anda, lynne. *Ett språks g.*

GENKÄRLEK, jèntjä'rlek, m. sing. Kärlek, hvarmed en annans kärlek besvaras. *Kärlek fordrar g.*

GENLJUD, n. 5. Se *Eko* (alla bem.). *Gifva g.*

GENLJUDA, v. n. 3. (böjes som *Ljuda*) Gifva eko, återljuda. Jfr. *Eko.*

GENMÄLA, v. a. 2. Impf. *Genmälte.* Sup. *Genmält.* (af gamla verbet *Mæla*, tala, säga och *Gegn*, emot) Svara på argument, inkast, beskyllning, o. s. v. Brukas mest i berättelser om forntida händelser, i fornsagor, o. s. v., äfv. stundom i romanstil.

GENMÄLE, n. 4. (i fornspråket *Gagnmæle*) 1) Svar på beskyllning, o. s. v. Jfr. *Genmäla.* — 2) (i lagstil) Motbeskyllning, som man till svar på en beskyllning förebringar.

GENOM, IGENOM, prep. 1) Betecknar rörelse tvärs fram ifrån ena ändan eller sidan af ett föremål till den andra. *Sticka svärdet igenom lifvet på någon. Kulan gick tvärs igenom brädet. Fara, löpa genom staden. Gå midt igenom skogen. Bana sig väg midt igenom den fiendtliga krigshären. Lågan slog ut genom alla fönster.* — 2) Uttrycker en fortgående handling, verkning ifrån början af en viss tid till slutet deraf. *Verkningarne af denna oförståndiga politik läto känna sig igenom hela följande epok. En oro går g. tiden.* — För denna bem. sättes ordet oftast efter sitt nomen, t. ex.: *Det har nu regnat hela dagen igenom. Hela året, hela tiden, hela terminen igenom har han varit sjuk.* — *Syn.* Under. — 3) Bemärker orsak, medel eller verktyg (antingen person eller sak). *Jag har blifvit lycklig g. min broder. G. sin hustru är han min slägting. Man blir lärd g. flit. Lycklig g. dygden. G. detta bref fick jag stor tröst. G. hoppet mildras olyckan. G. det man arbetar, undviker man många frestelser.* — *Syn.* Medelst, Förmedelst, Med, Af. — *Adv.* 1) Tvärs fram ifrån ena ändan eller sidan till den andra. *Skottet gick igenom, gick helt och hållet i., tvärs i. Det har slöpat i. Bläcket slår i. Det lyser igenom.* — 2) Framför adjektiver och vissa adverber betyder *G.* detsamma som: Ganska. *Hon är en g. god menniska. G. artig, glad, ärlig, ledsen, sjuk. Det är så g. väl emellan dem. Uppföra sig g. hederligt.* (Uti Isländskan nyttjas *Gagn*, igenom, på samma sätt, t. ex.: *Gagnlærðr*, genom lärd.) — I sammanställning med vissa adjektiver förlorar *G.* tonen och sammanskrifves då med dem, t. ex.: Genomvåt, Genomvarm, Genomkall, m. fl. Se dessa här nedan. — I sammansättningar med verber bibringar *G.* dessa följande bemärkelser: *a*) Rörelse från ena ändan eller sidan af ett föremål till den andra, t. ex.: Genombryta, Genomskära, Genomborra, Genomgå, Genomfara, m. fl. — *b*) Begreppet af fullkomlig verkställighet, fullbordande, t. ex.: Genombaka, Genomkoka, Genomtänka, Genomföra.

Anm. *Genom*, förkortadt af *Igenom*, heter i fornspråket *I gegnum*, är således prep. *I* med substantiv i plur. — Hvad beträffar det skiljaktiga bruket af *Genom* och *Igenom*, märkes i allmänhet följande: *Genom* brukas: 1) såsom preposition: *a*) för bem. 1, då föregående ordet slutas på en vokal, samt äfven eljest, då meningen uttrycker häftig rörelse, stor skyndsamhet, o. s. v., om ock föregående ordet ändas med konsonant; — *b*) för bem. 2 endast, då det går före sitt substantiv, äfven då omvexlande med *Igenom*, allt efter föregående ords slutbokstaf; — *c*) alltid för bem. 3, der *Igenom* icke kan nyttjas. — 2) Såsom adverb: alltid för bem. 2, hvaremot det aldrig förekommer för bem. 1. — *Igenom* nyttjas: 1) såsom prep.: *a*) för bem. 1, då föregående ord slutas på en konsonant, dock med vissa tillfälliga undantag; se här ofvan *Genom*, 1, *a*; — *b*) för bem. 2 alltid, då det följer efter sitt substantiv; se f. ö. här ofvan. — 2) Såsom adverb: alltid för bem. 1; deremot aldrig för bem. 2.

GENOMBAKA, v. a. 1. Fullkomligt baka något, så att de inre delarne äro lika väl gräddade som de yttre. Brukas mest i particip passiv *Genombakad.*

GENOMBARKA, v. a. 1. Fullkomligt barka (hudar). — Brukas mest i particip passiv *Genombarkad*, hvilket äfven nyttjas adjektivt i samma mening som Genomdrifven (se d. o.).

GENOMBASA, v. a. 1. Basa någon, så mycket han tål. — Part. pass. *Genombasad* brukas äfv. adjektivt, i samma betydelse som Genomdrifven (se d. o.).

GENOMBITA, v. a. 3. (böjes som *Bita*) Bita så, att bettet går tvärs igenom. — Vanligare *Bita igènom.* — Part. pass. *Genombiten* brukas äfv. adjektivt i samma betydelse som Genomdrifven (se d. o.).

GENOMBLIXTRA, v. a. 1. Genomtränga som en blixt.

GENOMBLÅSA, v. a. 2. 1) Blåsa tvärs igenom. Brukas mest i part. pass. *Vi äro alldeles g-sta af den kalla nordanvinden.* — 2) På ett blåsinstrument för öfning skull utföra ett musikstycke från början till slut. — Vanligare *Blåsa igènom.*

GENOMBLÄDDRA, v. a. 1. Bläddra i något ända från början till slut. *G. en bok.* — Äfv.

Bläddra igènom. — *Genombläddrande,* n. 4. o. *Genombläddring,* f. 2.

GENOMBLÖT, jènåmmblö't, a. 2. Fullkomligt, i alla delar blöt.

GENOMBLÖTA, v. a. 2. 1) Blöta ända igenom. *Min rock har blifvit alldeles g-blött af regnet.* — Äfv. *Blöta igènom.* — 2) (fig.) Göra våt ända intill bara kroppen. — Mest i part. pass. *Jag är alldeles g-blött af regnet.* — *Genomblötande,* n. 4. o. *Genomblötning,* f. 2. (båda för bem. 1).

GENOMBORRA, v. a. 1. (endast i fig. mening, eljest *Borra igènom*) 1) Genomstinga. *G. någon med värjan.* — 2) Genomtränga. *G. någon med sin blick,* se skarpt på någon, liksom man skulle vilja blicka tvärs igenom honom. *Det g-r mitt hjerta,* smärtar mig på det högsta. — *Genomborrande,* n. 4. o. *Genomborrning,* f. 2. (både för *Borra igènom* i egentl. bem. o. *Genomborra,* 1).

GENOMBRUSA, v. a. 1. Brusa fram igenom. Mest i högre och poetisk stil. *En stormvind g-r ekarnes toppar. Orgelns toner g. templets hvalf.*

GENOMBRUTEN, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pass. af *Genombryta*) Säges om det, som är arbetadt så, att, med iakttagande af en viss ordning och symmetri, öppna mellanrum äro lemnade, t. ex. filigramsarbete. *G-et arbete. G-tna byggnadssirater.*

GENOMBRYTA, v. a. 3. (böjes som *Bryta*) Med våld genomtränga. *G. ett stängsel, en mur, en vägg, ett hinder. G. fiendens slagordning.* Brukas äfv. stundom absolut, t. ex.: *Fiendens rytteri sökte g.* — Äfv. *Bryta igènom.* — *Genombrytande,* n. 4. o. *Genombrytning,* f. 2.

GENOMBRÄNNA, v. a. 2. Bränna något så, att alla delarne, äfven de inre, blifva fullkomligt brända. Brukas mest i part. pass. — Äfv. *Bränna igènom.* — *Genombrännande,* n. 4.

GENOMBYRD, a. 2. (egentl. part. pass. af obrukliga verbet *Genombyra*) (fam.) Alldeles genomträngd af något. *G. med luktvatten.* (Fig.) *G. med elakhet.*

GENOMBÄFVA, v. a. 1. (i poesi och högre stil) Genomfara på ett sätt, som orsakar lindrig darrning. *En salig känsla g-de min själ.*

GENOMDANSA, v. a. 1. Dansande passera fram igenom. *G. ett rum.*

GENOMDARRA, v. a. 1. (föga brukl.) Genomfara, under förorsakande af darrning.

GENOMDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) Draga något igenom en sak ifrån ena sidan till den andra. *G. papper med en silkestråd.* Har äfven det, som genomdrages, till objekt, t. ex.: *G. en tråd.* — Äfv. *Draga igènom.* — *Genomdragande,* n. 4. o. *Genomdragning,* f. 2.

GENOMDRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Drifva;* brukas endast i fig. mening, eljest *Drifva igènom*) Genom tjenliga medel, åtgärder uträtta, att en sak, som beror af andras afgörande, vinner framgång. *Han skall nog g. saken.* — Äfv. *Drifva igènom.* — *Genomdrifvande,* n. 4. o. *Genomdrifning,* f. 2.

GENOMDRIFVEN, a. 2. neutr. — *et.* (Egentl. part. pass. af *Genomdrifva*) Säges i fig. mening och betyder då: Fulländad (vare sig i godt eller ondt). *G. i en konst, ett yrke. G. i elakhet, i list. En g. skälm.* — *Syn.* Utlärd, Utstuderad, Genompiskad, Genombasad, Genombarkad, Genombiten, Genomklappad.

GENOMDRUCKEN, a. 2. neutr. — *et.* Fullkomligt genomträngd af en vätska.

GENOMDRÄNKA, v. a. 2. Låta något alldeles genomträngas af en vätska. — *Genomdränkande,* n. 4. o. *Genomdränkning,* f. 2.

GENOMDRÖMMA, v. a. 2. (fig.) Tillbringa helt och hållet i drömmerier. *G. sitt lif.*

GENOMELDA, v. a. 1. Medelst eld upphetta något helt och hållet, så att hettan tränger igenom alla delar. Brukas mest i fig. mening. *Känna sig g-d af en ädel hänförelse.*

GENOMFARA, v. a. 3. (böjes som *Fara*) 1) Se *Fara genom* (under *Fara,* 1). *Han har g-farit hela landet.* — 2) (om sak) Hastigt förflyttas, drifvas genom ett ställe. *Kulan g-for hatten.* — Vanligare säges *Fara igènom.* — 3) (fig.) Plötsligt låta känna sig genom alla delar af en kropp. *En rysning g-for alla mina lemmar, hela min kropp.* — Äfv. *Fara igènom.* — *Genomfarande,* n. 4. (för bem. 1 o. 2).

GENOMFART, c. 3. 1) Genomfarande. *Jag såg honom vid g-en.* — 2) Ställe, der man far fram emellan eller genom något. *G. emellan öar, klippor.*

GENOMFILA, v. a. 1. Fila tvärs igenom något, ifrån ena sidan till den andra. — Äfv. *Fila igènom.* — *Genomfilande,* n. 4. o. *Genomfilning,* f. 2.

GENOMFLADDRA, v. a. 1. Fladdrande genomfara. *Fjärilen g-r blomsterlanden.*

GENOMFLAMMA, v. a. 1. (fig.) Genomelda. *G-s af en ädel harm.*

GENOMFLYTA, v. a. 3. (böjes som *Flyta*) Flyta genom. *Floden g-ter staden.* — Brukas isynnerhet ofta i part. pass. *Genomfluten.* — *Syn.* Genomströmma, Genomforsa.

GENOMFLÄTA, v. a. 1. Fläta något igenom en sak. *G. håret med ett band.* Har äfv. det, som genomflätas, till objekt, t. ex.: *G. ett band.* — *Genomflätande,* n. 4. o. *Genomflätning,* f. 2.

GENOMFORSA, v. a. 1. Forsande genomflyta.

GENOMFRUSEN, jènåmmfrús'n, a. 2. neutr. — *et.* 1) (om flytande ämnen eller organiska kroppar) Frusen ända ned till bottnen eller ända igenom. *Vattnet är g-et. Ett g-et äple.* — 2) (om person) Frusen i alla delar af kroppen, ganska frusen. *Han satt så länge i kylan, att han blef alldeles g.* — *Syn.* Genomkälad, Genomkyld.

GENOMFRÄTA, v. a. 2. Frätande tränga tvärs igenom. *Rosten g-ter jernet.*

GENOMFUKTA, v. a. 1. Fukta något så väl, att det våta ämnet helt och hållet genomtränger det.

GENOMFÖRA, v. a. 2. 1) Föra fram igenom ett ställe. *Fångarne hafva här blifvit g-förda. G. ett fartyg, en båt* (i kanal, o. s. v.). — När stället är utsatt, säges *Föra genom,* t. ex.: *För fångarne genom korridoren.* — 2) (fig.) Fullkomligt utarbeta, fullända. — Part. pass. brukas för denna bem. stundom nästan aktivt, t. ex.: *En g-rd artikel.* — *Genomförande,* n. 4.

GENOMGARFVA, v. a. 1. Fullkomligt väl garfva. — *Genomgarfvande,* n. 4. o. *Genomgarfning,* f. 2.

GENOMGASSA, v. a. 1. (fam.) Genomvärma. — Brukas mest i part. pass. *G-d.*

GENOMGLÖDGA, v. a. 1. 1) Glödga något ända igenom. *G. ett jern.* — 2) (fig.) Genomelda. — Mest i part. pass. *G-d af kärlek, af vrede, af vin.*

GENOMGNAGA, v. a. 2. Gnaga ända igenom. Brukas mest i fig. mening, t. ex.: *Sorgen har g-git hans hjerta. Ett af sorg g-get hjerta.*

GENOMGOD, jènåmm god, a. 2. I högsta måtto god. — Skrifves äfv., och enligt uttalet riktigare, *Genom god.*

GENOMGRIPANDE, a. 1. (egentl. part. akt. af obrukl. verbet *Genomgripa*) (fig.) Som går till roten, till botten med något. *G. reformer.*

GENOMGRÅTEN, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part pass. af obrukl. verbet *Genomgråta*) Hvarunder man gråtit hela tiden. *En g. natt.*

GENOMGRÄDDA, v. a. 1. Låta något, som bakas, stå så länge i värmen, att det blir fullkomligt gräddadt, äfven inuti. Brukas mest i part. pass. *G-d.*

GENOMGRÄFVA, v. a. 2. 1) Gräfva tvärs igenom. *G. ett näs.* — 2) (fig. fam.) Genomleta allt. Säges isynnerhet om böcker, skrifter, papper. *G. en boksamling, ett bibliotek.*

GENOMGÅ, v. a. 2. (böjes som *Gå*) 1) Gå fram igenom ett ställe, mellan föremål. *G. en skog, ett rum. G. soldaternes leder.* — För denna ordets egentliga bem. säges oftare *Gå genom.* — 2) (fig.) *a*) Erfara, upplefva, uthärda. *Han har g-tt många sorger, många pröfningar, äfventyr, lidanden.* — Äfv. *Gå igènom.* — *b*) Fullborda, bestå. *Han har g-tt sin akademiska kurs, har med heder g-tt sin examen.* — Äfv. *Gå igènom.* — *Syn.* Undergå, Bestå. — *c*) Genomse, för att granska, undersöka, rätta, förbättra. *G. ett manuskript och rätta felen deri. G. en räkning.* — Äfv. *Gå igènom.* — *Syn.* Se *Granska.* — *d*) Säges om något, som verkar i alla riktningar på en viss tid eller i en viss krets. *En oro g-r tiden, samhället.* — Äfv. *Gå igènom.* — *Genomgående*, n. 4.

GENOMGÅNG, m. 2. 1) Genomgående. — 2) Ställe, der man kan gå igenom ifrån en ort till en annan. *I detta hus är g. ifrån den ena gatan till den andra.*

GENOMHACKA, v. a. 1. 1) Med en hacka hugga tvärs igenom. — Äfv. *Hacka igènom.* — 2) Fullkomligt väl hacka. — *Genomhackande*, n. 4. o. *Genomhackning*, f. 2. (båda för bem. 1).

GENOMHETTA, v. a. 1. Upphetta något så, att det blir hett ända igenom.

GENOMHJELPA, v. a. 2. Hjelpa någon att komma fram igenom. — Vanligare säges *Hjelpa igènom.* — *Genomhjelpande*, n. 4.

GENOMHUGGA, v. a. 3. (böjes som *Hugga*) Hugga tvärs igenom. — Äfv. *Hugga igènom.* — *Genomhuggande*, n. 4. o. *Genomhuggning*, f. 2.

GENOMHVIRFLA, v. a. 1. Hvirflande genomfara. *Ett moln af dam g-de luften.*

GENOMHÄCKLA, v. a. 1. 1) Fullkomligt häckla. — 2) (fig.) Öfverdrifvet strängt och småaktigt granska. *Hans arbete har blifvit g-dt.* — *Genomhäcklande*, n. 4. o. *Genomhäckling*, f. 2.

GENOMILA, v. a. 1. Ila fram igenom. Brukas isynnerhet i fig. mening, t. ex.: *En rysning g-de hela min kropp.*

GENOMIRRA, v. a. 1. Irrande genomvandra, passera fram igenom. *Erik XIV, i sitt vansinne, g-de fält och skogar.* — Äfv. *Irra genom.*

GENOMJAGA, v. a. 1. Jagande passera fram igenom. *De hafva g-t hela skogen.*

GENOMKALL, jènåmmkáll, a. 2. Kall öfverallt, i alla delar.

GENOMKASTA, v. a. 1. Kasta fram, ut, in igenom. — Äfv. *Kasta igènom.*

GENOMKLAPPA, v. a. 1. 1) Klappa fullkomligt väl. *G. bykkläder.* — 2) (fig. fam.) Se *Kringklappa.* — Part. pass. *Genomklappad* brukas äfv. adjektivt, i samma betydelse som *Genomdrifven* (se d. o.).

GENOMKLIPPA, v. a. 2. Klippa tvärs igenom. — Äfv. *Klippa igènom.* — *Genomklippande*, n. 4. o. *Genomklippning*, f. 2.

GENOMKLYFVA, v. a. 3. (böjes som *Klyfva*) Klyfva något ända igenom. — Äfv. *Klyfva igènom.* — *Genomklyfvande*, n. 4. o. *Genomklyfning*. f. 2.

GENOMKNÅDA, v. a. 1. Knåda fullkomligt väl.

GENOMKOKA, v. a. 1. o. 2. Fullkomligt väl och tillräckligt koka något. Brukas endast i passiv, mest i part. *G-kokt.*

GENOMKOLA, v. a. 1. Förvandla till kol ända igenom. Brukas mest i passiv, synnerligen i part. *G-kolad.*

GENOMKORSA, v. a. 1. Gå korsvis fram öfver eller igenom. *Denna väg g-r den andra. Vägar, linier, som g. hvarandra.*

GENOMKRATSA, v. a. 1. Låta en krats gå igenom, med krats undersöka. *G. ett gräfsvinsgryt.*

GENOMKRETSA, v. a. 1. I kretsar genomflyga, genomfara. *Dufvorna g. luften.*

GENOMKRYPA, v. n. 3. (böjes som *Krypa*) Krypa fram igenom. *Här är icke så lätt för katten att g.* — Vanligare *Krypa igènom.*

GENOMKYLA, v. a. 2. Kyla hel och hållen, genomtränga med kyla i hela kroppen. *Nordanvinden har alldeles g-lt mig. Jag är alldeles g-ld.*

GENOMKÄLA, v. a. 1. Se *Genomkyla.* — *Genomkälad*, part. pass., se *Genomfrusen.*

GENOMKÖRA, v. a. 2. (fig.; i egentlig bem. brukas endast *Köra genom*) Häftigt stöta, drifva något igenom. — Äfv. *Köra igènom.*

GENOMLEDA, v. a. 2. Leda fram igenom. — Vanligare *Leda genom.*

GENOMLEFVA, v. a. 1. Lefva under en viss tidrymd ända från dess början till dess slut. *Vi hafve g-t franska revolutionen och den märkvärdiga derpå följande tiden.*

GENOMLETA, v. a. 1. Söka, leta genom alltsammans af något. *Jag har g-t alla mina kläder förgäfves.* — Äfv. *Leta igènom.* — *Genomletande*, n. 4. o. *Genomletning*, f. 2.

GENOMLJUDA, v. a. 3. (böjes som *Ljuda*) Säges om ett ljud, som framtränger genom en rymd. *Jägarhornen g. skogen.* — Vanligare *Ljuda genom.*

GENOMLYSA, v. n. 2. Lysa fram igenom. Brukas mest i fig. mening, t. ex.: *Hans fåfänga g-ser i allt,* röjer sig i allt.

GENOMLÄRD, jènåmm lärd, a. 2. Utmärkt lärd. — Bör helst skrifvas, efter uttalet, *Genom lärd.*

GENOMLÄSA, v. a. 2. Läsa något ifrån början till slut. *Flyktigt g. något.* — Äfv. *Läsa igènom.* — *Genomläsande*, n. 4. o. *Genomläsning*, f. 2.

GENOMLÖPA, v. a. 3. o. 2. (böjes som *Löpa*) Löpa fram igenom, löpa fram (både i egentl. o. fig. bem. af verbet *Löpa*). *Hästen har g-lupit banan på 10 minuter. Floden g-per tvenne städer. Solen g-per djurkretsen på ett år. G. en bok,* hastigt genomgå den. *Hans irrande blickar g-lupo hela den omgifvande trakten.* — Äfv. (för egentl. bem.) *Löpa genom.*

GENOMMARSCH, m. 3. Se *Genomtåg*.

GENOMMOGEN, jènåmmóg'n, a. 2. neutr. — *et*. Fullkomligt mogen.

GENOMMÖRK, jènåmm mörrk, a. 2. Ytterst mörk. — Bör hellre, enligt uttalet, skrifvas *Genom mörk*.

GENOMPISKA, v. a. 1. 1) Fullkomligt och tillräckligt piska. Mest i pass., synnerligast i part. *Äro mattorna väl g-de?* — 2) (fig. fam.) Gifva mycket stryk. — *Syn*. Genomprygla, Genomklappa. Kringklappa. — Part. pass. brukas äfv. adjektivt, i samma mening som *Genomdrifven* (se d. o.).

GENOMPLÖJA, v. a. 2. Med plogen genomskära. Brukas mest i fig. mening, t. ex.: *G. hafvets vågor*.

GENOMRESA, v. a. 2. 1) Resa genom (land eller stad). *På vägen till Italien g-reste han Frankrike och Paris*. — Äfv. *Resa genom*. — 2) Göra en eller flera resor i ett land, genom dess flesta orter, för att bese landet. *Han har g-rest Italien*.

GENOMRESA, f. 1. Händelsen, att man reser genom en stad. *Jag träffade honom vid g-n*. — *Syn*. Genomfart.

GENOMRIDA, v. a. 3. (böjes som *Rida*) Ridande passera genom. *Vi hafva två gånger g-ridit skogen*. — Äfv. *Rida genom*. — *Genomridande*, n. 4. o. *Genomridning*, f. 2.

GENOMRINNA, v. n. 3. (böjes som *Rinna*) Rinna fram igenom. — Äfv. *Rinna genom*.

GENOMRO, v. a. 2. Roende passera genom. *Vi hafva ofta g-tt denna kanal*. — Vanligare *Ro genom*.

GENOMROSTA, v. a. 1. Fullkomligt väl rosta. *G. en brödskifva*.

GENOMRUTTEN, jènåmmrútt'n, a. 2. neutr. — *et*. Ända igenom, helt och hållet rutten.

GENOMRÄKNA, v. a. 1. 1) Räkna alltsammans af ett antal, en och en i sender. *G. en bok papper*. — 2) *G. ett tal*, genomgå ett räknetal ifrån början till slut. — Äfv. (för begge bem.) *Räkna igènom*. — *Genomräknande*, n. 4. o. *Genomräkning*, f. 2.

GENOMRÄNNA, v. a. 2. 1) (fam.) Se *Genomlöpa* (i egentl. bem.). — 2) Se *Genomköra*. — Äfv. (för begge bem.) *Ränna genom*.

GENOMRÖKA, v. a. 2. Fullkomligt väl röka. *G. varor, som misstänkas för att vara pestsmittade. Skinkorna äro väl g-rökta*.

GENOMRÖRA, v. a. 2. (mindre brukl.) Röra om i något. *Väl g. något*.

GENOMSALTA, v. a. 1. Fullkomligt väl salta; salta något så, att det salta ämnet genomtränger alla dess delar. — Brukas mest i passiv, synnerligast i particip, t. ex.: *Köttet är väl g-dt*.

GENOMSE, v. a. 2. (böjes som *Se*) Granska och rätta eller förbättra något ifrån början till slut. *G. ett manuskript, en bok, en räkning*. — Äfv. *Se igènom*. — *Genomseende*, n. 4.

GENOMSEGLA, v. a. 1. Seglande passera genom. *Flottan har redan g-t sundet*. — Vanligare säges: *Segla genom*. — *Genomseglande*, n. 4. o. *Genomsegling*, f. 2.

GENOMSIKTA, v. a. 1. Se *Sikta*.

GENOMSILA, v. a. 1. 1) Låta gå genom en sil, ett filtrum. Mest i passiv, synnerligast particip, t. ex.: *Det g-de ämnet*. — 2) Säges om ett mineraliskt ämne, genom hvars porer en vätska framtränger. *Sandsten g-r vatten*. — V. n. Säges om en vätska, som sakta och omärkligt framtränger igenom porerna af ett mineral. *Vatten g-r stundom ur sjelfva klippan*. — *Syn*. Genomsippra. — *Genomsilande*, n. 4. o. *Genomsilning*, f. 2.

GENOMSIMMA, v. a. 3. (böjes som *Simma*) Simma fram igenom. — Vanligare *Simma genom*.

GENOMSIPPRA, v. a. o. n. 1. Sippra fram igenom något.

GENOMSJUNGA, v. a. 3. (böjes som *Sjunga*) Sjunga från början till slut, för öfnings skull. *G. ett sångstycke före en konsert*. — Äfv. *Sjunga igènom*. — *Genomsjungande*, n. 4. o. *Genomsjungning*, f. 2.

GENOMSKAFFA, v. a. 1. Laga, att något kommer igenom. *Vill du g. en biljett till fången, så att vakten icke uppsnappar den?*

GENOMSKAKA, v. a. 1. (poet.) I hög grad skaka, uppröra. Mest i part. pass. *G-d af alla dessa stridiga känslor*.

GENOMSKALLA, v. a. 1. Skallande genomljuda. *Jagthornens klang g-de skogen*. — Vanligare *Skalla genom*.

GENOMSKICKA, v. a. 1. Se *Genomsända*.

GENOMSKINA, v. a. o. n. 3. (böjes som *Skina*) Vanligare *Skina genom*. Säges helst i fig. mening, t. ex.: *Hans fåfänga g-ner i allt hvad han gör*. — Brukas stundom i part. pret. *Genomskinande*, hvilket i fysiken äfven, mindre språkriktigt, fått samma betydelse som *Halft genomskinlig:* se följ. o.

GENOMSKINLIG, a. 2. Säges om en kropp, som är så beskaffad, att ljusets fina partiklar till största delen kunna genomtränga honom, t. ex. luft, vatten, glas. *Halft g.* kallas en kropp, då den släpper så litet ljus igenom sig, att den sjelf synes mer än föremålen på andra sidan, t ex. horn, alabaster, porslin. Jfr. *Ogenomskinlig*.

GENOMSKINLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara genomskinlig.

GENOMSKJUTA, v. a. 3. (böjes som *Skjuta*) 1) Skjuta något fram igenom. — Vanligare *Skjuta genom*. — 2) Med skottvapen skjuta (pil, kula o. s. v.) tvärs igenom. *Han g-sköt brädet med kulan. Han fick armen g-skjuten*. — Äfv. *Skjuta igènom*.

GENOMSKRIDA, v. a. 3. (böjes som *Skrida*) Skrida fram igenom. *En skugga syntes g. salen*. — Äfv. *Skrida genom*.

GENOMSKUREN, se *Genomskära*.

GENOMSKÅDA, v. a. 1. (fig.) Med tanke, förstånd och omdöme genomtränga någon eller något, så att man klart ser, hvad personen tänker eller hvad saken innebär, innehåller. *G. någon. G. ens hjerta, ens afsigter. G. en plan. G. framtiden, det tillkommande*. — *Genomskådande*, n. 4. o. *Genomskådning*, f. 2.

GENOMSKÄRA, v. a. 3. (böjes som *Skära*) 1) Skära något ända igenom ifrån ena sidan till den andra. *G. en bulle, en kaka*. — 2) (fig.) Säges om det, som hastigt far, löper fram i en linie genom ett föremål. *Fågeln g-skär luften med sin flygt. Fartygets köl g-skär vattnet, vågen, oceanen. Ett land, som g-res af många floder*. — Part. pass. *Genomskuren* brukas stundom nästan adjektivt, om ett land, och betyder då: uppfylld af dalsänkningar och strömdrag. *Ett g-et land* (kuperadt).

GENOMSKÄRNING, f. 2. 1) Handlingen, då man genomskär; händelsen, omständigheten, att något genomskäres. — 2) Ytan af ett föremål, på det ställe, der det blifvit genomskuret. — 3) (geom.) Yta, som föreställes gå tvärs igenom en solid kropp. *En kons g*. — *Syn*. Sektion.

GENOMSKÄRNINGSLINIE, f. 3. (geom.) 1) Linie, som skär en figur i tvenne delar. — 2) Den linie, hvari tvenne planer skära hvarandra.

GENOMSKÄRNINGSPUNKT, m. 3. (geom.) Den punkt, hvari tvenne linier skära hvarandra.

GENOMSLINGRA, v. a. 1. Slingra sig fram igenom. — Man säger vanligare: *Slingra sig igenom.* — Med fig. bem. brukas det likväl stundom i pass., synnerligast i particip, t. ex.: *En namnchiffer, g-d af en blomstergirland.*

GENOMSLÄPA, v. a. 1. Släpa fram igenom. — *Genomsläpande*, n. 4.

GENOMSLÄPPA, v. a. 2. Låta någon eller något komma fram igenom ett ställe. *Vakten g-pper ingen.* — Äfv. *Släppa igènom.* — *Genomsläppande*, n. 4.

GENOMSMYGA, v. a. 3. (böjes som *Smyga*) Smyga fram något. *Vakten är mycket talrik, så att det är svårt att g. något bref till fången.* — Äfv. *Smyga igènom.* — *V. n.* Smyga fram igenom. *Det är icke så lätt att g., ty der finnas många ögon.* — Äfv. *Smyga igènom.*

GENOMSNOKA, v. a. 1. På ett snokande sätt genomsöka. — Äfv. *Snoka igènom.* — *Genomsnokande*, n. 4. o. *Genomsnokning*, f. 2.

GENOMSPANA, v. a. 1. Spana öfverallt på ett ställe, för att uppsöka något.

GENOMSPELA, v. a. 1. o. 2. Spela ett musikstycke från början till slut för öfnings skull. *G. ett tonstycke med hvarandra.* — Äfv. *Spela igènom.* — *Genomspelande*, n. 4. o. *Genomspelning*, f. 2.

GENOMSPRINGA, v. a. 3. (böjes som *Springa*) Vanligare *Springa genom.*

GENOMSTEKA, v. a. 2. Steka något ända igenom. — Mest i part. pass. *Genomstekt.*

GENOMSTICKA, v. a. 3. (böjes som *Sticka*) Sticka tvärs igenom. — Äfv. *Sticka igènom.* — *Genomstickande*, n. 4. o. *Genomstickning*, f. 2.

GENOMSTINGA, v. a. 3. (böjes som *Stinga*) Se *Genomsticka.* — Äfv. *Stinga igènom.* — *Genomstingande*, n. 4. o. *Genomstingning*, f. 2.

GENOMSTRYKA, v. a. 3. (böjes som *Stryka*) 1) Stryka tvärs igenom något. *G. håret med handen.* — 2) (fig.) *a*) Irra, stryka fram igenom. *G. landet.* — *b*) (om stora floder) Genomflyta. *Donau g-ker slätten.* — Vanligare säges *Stryka genom.* — *Genomstrykande*, n. 4. o. *Genomstrykning*, f. 2. (båda endast för bem. 1).

GENOMSTRÖFVA, v. a. 1. Ströfva fram igenom. *Fiendtliga hopar g. landet.* — *Genomströfvande*, n. 4.

GENOMSTRÖMMA, v. a. 1. Se *Genomflyta.* — Brukas i passiv äfv. med fig. bemärkelse, t. ex.: *G-s af saliga känslor.*

GENOMSTÖTA, v. a. 2. Vanligare *Stöta genom.*

GENOMSUSA, v. a. 1. Susande fara fram igenom. *En stark vind g-de skogstopparna.* — Äfv. *Susa genom.*

GENOMSVALLA, v. a. 1. Svallande fara fram igenom. *Vågorna g. den trånga broöppningen.* Brukas äfv. i fig. mening, t. ex.: *Glädjen g-de hans hjerta. G-d af saliga känslor.* — Äfv. *Svalla genom.*

GENOMSVETT, jènåmmsvétt, a. 1. Helt och hållet svett, svett öfver hela kroppen.

GENOMSVÄFVA, v. a. 1. Sväfva fram igenom. — Äfv. *Sväfva genom.*

GENOMSVÄRMA, v. a. 1. *G. nätterna*, i liderlighet tillbringa hela nätterna. *G. staden*, löpa hit och dit i staden, för att roa sig. Ordet brukas mindre ofta, och är lånadt af det tyska *durchschwärmen.*

GENOMSÅGA, v. a. 1. Såga något tvärs igenom ifrån ena sidan till den andra. — Äfv. *Såga igènom.* — *Genomsågande*, n. 4. o. *Genomsågning*, f. 2.

GENOMSÅLLA, v. a. 1. Låta passera genom såll.

GENOMSÄNDA, v. a. 2. Vanligare *Sända genom.*

GENOMSÖKA, v. a. 2. Söka efter något öfverallt på ett ställe. *G. ett rum, en koffert, ett skåp.* — Äfv. *Söka igènom.* — *Genomsökande*, n. 4. o. *Genomsökning*, f. 2.

GENOMTORKA, v. a. 1. Göra, förorsaka, att något torkar ända igenom. — Brukas mest i passiv, synnerligast i part. *Genomtorkad.*

GENOMTREFVA, v. a. 1. Vanligare *Trefva genom.*

GENOMTRÅKA, v. a. 1. Mödosamt och med ledsnad genomarbeta, genomgå. *G. en ledsam bok.* — Äfv. *Tråka igènom.*

GENOMTRÄDA, v. a. 2. Sticka, föra (tråd, garn, o. s. v.) genom en fin öppning (t. ex. ögat på en nål). — Äfv. *Träda igènom.* — *Genomträdande*, n. 4. o. *Genomträdning*, f. 2.

GENOMTRÄNGA, v. a. o. n. 2. Tränga tvärs igenom. *G. folkhopen, fiendens leder. Ljuset g-nger glaset. Ljudet g-nger luften.* (Fig.) *Mitt hjerta är alldeles g-ngdt af smärta.* — Äfv. *Tränga igènom.*

GENOMTRÄNGANDE, n. 4. Verkningen, då något genomtränger. — *Adj.* 1. (fig.; egentl. part. akt.) Skarpsinnig. *En g. blick. Ett g. förstånd.*

GENOMTRÄNGLIG, a. 2. (vetensk.) Som kan genomträngas. — *Genomtränglighet*, f. 3.

GENOMTRÄNGNING, f. 2. Se *Genomträngande*, n.

GENOMTRÖTT, jènåmmtrö'tt, a. 1. Alldeles upptröttad, helt och hållet trött.

GENOMTUGGA, v. a. 1. Tugga tvärs igenom.

GENOMTURKA, v. a. 1. (fam. skämtv.) Genomtråka något, som skall inläras. *G. grammatikan.* — Äfv. *Turka igènom.*

GENOMTVINGA, v. a. 1. (mindre brukl.) Tvinga fram, in, ut genom en öppning.

GENOMTÅG, n. 3. Tågande genom en ort. *En armés g.* (genom land, stad). — *Syn.* Genommarsch, Durchmarsch.

GENOMTÅGA, v. a. 1. Tåga fram igenom. *G. ett land, en stad.* — Äfv. *Tåga genom.* — *Genomtågande*, n. 4.

GENOMTÄNKA, v. a. 2. Noga tänka på allting, som hör till ett ämne, en fråga. *Väl g. en plan, ett förslag.* — Brukas i part. pass. *G-kt* stundom nästan adjektivt, t. ex.: *En väl g-kt plan.*

GENOMTÖRSTIG, jènåmm tö'rrstigg, a. 2. Öfverdrifvet törstig. — Bör rätteligen, efter uttalet, skrifvas *Genom törstig.*

GENOMVADA, v. a. 1. Vada fram igenom. *G. vattnet.* — Äfv. *Vada genom.*

GENOMVAKA, v. a. 1. *G. en natt*, tillbringa en natt vakande. — *Genomvakande*, n. 4. o. *Genomvakning*, f. 2.

GENOMVANDRA, v. a. 1. Vandrande, till fots, genomresa. *Han har g-t hela Sverige.* — Är frågan blott om en kort vandring, brukas

helst *Vandra genom*, t. ex.: *Han har nyss vandrat genom parken.*

GENOMVARM, jènåmmvårrm och jènåmm varrm, a. 2. Öfverdrifvet, i högsta måtto varm.

GENOMVATTNA, v. a. 1. Genomflyta. Brukas om strömdrag, mest i passiv, synnerligast particip, t. ex.: *Ett land, g-dt af många floder.*

GENOMVÅT, jènåmmvå't o. jènåmm våt, a. 2. Helt och hållet våt, våt öfverallt, ända igenom. *Jag är alldeles g. Rocken har blifvit alldeles g.*

GENOMVÄFVA, v. a. 2. 1) Väfva ett tyg så, att det synes genomflätadt med något. *G. siden med blommor af guld.* — 2) (fig.) Här och der i ett helt inblanda, inströ något, som ger omvexling deråt. *Ett med verser g-fdt tal.*

GENOMVÄL, jènåmm väl, adv. I högsta grad väl. *Det är så g. emellan dem.* — Bör rätteligen, efter uttalet, skrifvas *Genom väl.*

GENOMVÄRMA, v. a. 2. Värma något ända igenom, så att värmen tränger till alla delar.

GENOMVÄTA, v. a. 2. Göra genomvåt.

GENOMVÄXA, v. a. 2. Vanligare *Växa genom.*

GENOMÄRLIG, jènåmm ä'rligg, a. 2. I botten ärlig, fullkomligt ärlig. — Bör helst, enligt uttalet, skrifvas *Genom ärlig.*

GENOMÖFVAD, jènåmmö'vadd, a. 2. Fullkomligt öfvad. *Väl g. i ett handgrepp.*

GENOMÖGNA, v. a. 1. Flyktigt genomse, genomläsa, genombläddra. *G. en skrift, en tidning.*

GENOTT, genå'tt, m. 3. (fr. *Genette*) Ett slags rofdjur, halfannan fot långt, grått, med svarta och bruna ränder och fläckar; pelsverket, som doftar af desman, är mycket eftersökt. Viverra Genotta.

GENRE, schånng'r, m. 3. (fr.) Slag, art; eget sätt, egen smak (i skrifva, måla, o. s. v.).

GENREMÅLNING, schånng'r-må'lninng, f. 2. 1) Den art af målningskonsten, som sysselsätter sig med framställningen af särskilta föremål, hvilka icke stå i omedelbar förbindelse med en handling, således målning af porträtter, af djur, blomsterstycken, kostymer, o. s. v. Stundom menas dermed äfven husliga scener, bambochader, m. m. — 2) Tafla, som föreställer någon sådan bild. — I samma mening brukas äfven *Genrestycke, -bild.*

GENSAGA, f. 1. Se *Gensägelse.*

GENSKJUTA, v. a. 3. (böjes som *Skjuta*) Gå gent, tvärs öfver en rymd, till en väg, ett ställe, der man vet, att man träffar en person, som der skall gå fram. *Han ville undvika mig och gick andra gatan, men jag gick en tvärgata och g-sköt honom.*

GENSTIG, m. 2. 1) Gångstig, som förkortar vägen. — 2) (fig.) Se *Genväg*, 2.

GENSTRÄFVIG, a. 2. Som sträfvar emot, ej vill lyda. — *Syn.* Motspänstig, Genstörtig, Uppstudsig, Tredskande.

GENSTRÄFVIGHET, f. 3. Egenskapen, att vara gensträfvig. — *Syn.* Motspänstighet, Genstörtighet, Uppstudsighet.

GENSTRÄFVIGT, adv. På ett gensträfvigt sätt, med gensträfvighet. — *Syn.* Motspänstigt, Uppstudsigt, Genstörtigt.

GENSTÖRTIG, a. 2. (föråldr.) Se *Gensträfvig.*

GENSTÖRTIGHET, f. 3. (föråldr.) Se *Gensträfvighet.* — *Genstörtigt*, adv.

GENSVAR, n. 3. Ovänligt, sturskt, uppstudsigt svar.

GENSVARIG, a. 2. Som ger ovänliga, sturska svar. — *Syn.* Uppkäftig.

GENSÄGELSE, f. 3. Motsägelse, invändning.

GENT, adv. *G. emot, G. öfver*, midt emot på andra sidan. *Han bor i huset g. emot.*

GENTIAN, jänntsián, f. 3. (bot.) Örtslägtet *Gentiana.*

GENTIANIN, jänntsiani'n, n. 3. (kem.) Ett grönt, stelnande fett och okristalliserbart socker, som utgör den egna beståndsdelen i örten Gentiana lutea.

GENTIL, schanngtí'l, a. 2. (fr.) Täck, artig, hygglig, nätt, smakfull, grannlaga.

GENTLEMAN, schä'nnt'lmann, m. pl. *Gentlemen.* (engelskt ord) Man af heder och rättskänsla, i förening med ett belefvadt sätt att vara.

GENUIN, jenui'n, a. 2. (lat. *Genuinus*) 1) Medfödd, naturlig. — 2) Äkta, verklig.

GENUS, jénuss, n. pl. *genera* (jénera). (lat.) 1) Slägte, slag. — 2) (gram.) Ett ords slägte, kön.

GENVÄG, m. 2. 1) Väg, som går tvärs (gent) öfver och förkortar den vanliga ell. större vägen: *Gå en g.* — *Syn.* Genstig. — 2) (fig.) *a*) Sätt, metod, medel, hvarigenom ett förfarande o. s. v. förkortas. — *b*) Kort begrepp af en vetenskap. — *Syn.* Kompendium. — 3) Titel, som stundom gifves åtskilliga skrifter, hvilka äro ämnade till undervisning i en vetenskap eller konst.

GENVÖRDIG, a. 2. (gam., bibl., rättare *Genvärdig*) Se *Gensträfvig.*

GEOCENTRISK, gääsä'nntrissk, a. 2. (astr.) Säges om en planet, med afseende på dess läge, då man föreställer sig, att den ses ifrån jordens medelpunkt.

GEODESI, gäädesi', f. 3. (vetensk.) 1) (egentl.) Landtmäteri, ytmätning. — 2) (i utsträckt mening) Läran om de förrättningar, som hafva för ändamål att lära känna särskilta punkters läge och afstånd på jordytan. [Gäodäsie.]

GEOGNOSI, gäägnåsi', f. 3. (vetensk.) Läran om jordskorpans inre beskaffenhet. [Gäognosi.]

GEOGNOST, gäägnå'sst, m. 3. (vetensk.) En, som är kunnig i geognosien.

GEOGONI, gäägåni', f. 3. (vetensk.) Läran om jordklotets uppkomst och daning.

GEOGRAF, jeográf, m. 3. 1) En, som är väl kunnig i geografien. — 2) Författare i geografien. Jordbeskrifvare. [Geograph.]

GEOGRAFI, jeografi', f. 3. 1) Beskrifning öfver jorden och dess märkvärdigheter, eller blott öfver en viss del deraf. Jordbeskrifning. — 2) Vetenskapen, som härom handlar. Jordkunskap. — 3) Lärobok i kunskapen om jorden eller en del deraf. *Allmän g. Sveriges g.* [— graphi.]

GEOGRAFISK, jeográfissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på geografien. Jordbeskrifvande. [— graphisk.]

GEOLOG, gäälå'g, m. 3. 1) En, som är kunnig i geologien. — 2) Författare i denna vetenskap.

GEOLOGI, gäälåji', f. 3. (vetensk.) Läran om jordklotets yttre form, dess beståndsdelar, bildningsperioder, m. m. [Gäo —.]

GEOLOGISK, gäälå'jissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på geologien. [Gäo —.]

GEOMANTI, gäämannti', f. 3. Konsten att af vissa i sand gjorda punkter förespå tillkommande ting.

GEOMETER, jeomét'r, m. 3. pl. — *metrer.* En, som är kunnig i geometrien.

GEOMETRI, jeometri', f. 3. 1) Läran om mätning af i rummet utsträckta storheter. — 2) Lärobok härutí.

GEOMETRISK, jeométrissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på geometrien.

GEOMETRISKT, adv. I geometriskt afseende; efter geometriens reglor.

GEORGINA, jeårrji'na, f. 1. Se *Dahlia.*

GERAD, jerád, adv. (t. *gerade*) Rakt fram.

GERANIUM, jeråniumm, n. 3. pl. *geranier.* Se *Storknäf.*

GERD, se *Gärd.*

GERIDON, geridón, m. 3. (fr. *Guéridon*) Fotställning för ljusstakar.

GERMANISM, järrmani'ssm, m. 3. Tysk språkegenhet.

GERNA, jä'rna, adv. (kompar. *Hellre,* superl. *Helst*) 1) Med nöje, utan ovilja. *G. göra något. Han läser g. Jag ser honom g. Jag skulle g. velat, göra det. Det gör jag icke g. Jag vill g. följa med dig dit. Allt för g. Ehuru g. jag ville, kan jag ej.* — 2) Uttrycker önskan, åtrå, begär. *Han vill g. ha vackra åkdon. Han vill g. berömmas. Jag vill g bo här. Jag ville g. veta, om . . . . Jag vill g. hoppas, att . . . . Se g.,* tycka om, t. ex.: *Han ser g., att man krusar för honom. G. höra,* tycka om att höra. (Fam.) *Hon dansar så g. som hon lefver,* är ytterst begifven på att dansa. (Pop. o. fam.) *Se g. ut,* se begärlig, lysten ut. — 3) Utan svårighet, lätt. *Det händer icke g. Det djuret lefver icke g. i vårt klimat. Den örten växer g. på ängar. Den trädsorten är g. maskstungen. Sött vin surnar g. Jag skulle g. kunnat fånga flera tjog. Det tror jag g. Han fins ej g. hemma. Det är ej g. möjligt.* — *Syn.* Se *Lätt.* — 4) Brukas stundom, då man i en vänlig, half bedjande ton vill gifva någon en befallning. *Hör, min gosse, du kan g. gå efter hatten åt mig.* [Gärna.]

GERNING, jä'rninng, f. 2. 1) Händelsen, omständigheten, att något göres. Brukas mest i moralisk mening. *En vacker, ädel, god g. Göra en god g. Då det kommer till g-en,* när det skall göras, verkställas. *Taga, ertappa å bar g.,* vid sjelfva gerningens begående. *På färsk g.,* strax efter det gerningen blifvit begången. *Hvad han gör, är gjord g.,* göres ordentligt, så att det ej behöfver göras om. (Talesätt) *Det är gjord g.,* kan ej mera göras om. (Ordspråk) *Gjord g. har ingen återvändo,* se *Återvändo. Goda g-ar,* sådana handlingar, hvarigenom man hjelper, bistår, räddar, understöder andra menniskor. — 2) (pop.) Göromål.

GERNINGSLÖS, a. 2. (pop.) Sysslolös.

GERNINGSKARL, m. 2. (pop.) Arbetskarl, dagsverkare.

GERNINGSMAN, m. 5. pl. — *män.* 1) Den, som begått en gerning. *Ett svårt brott har blifvit begånget, men g-nen är ännu icke upptäckt.* — 2) En af inbyggarne i en landtförsamling antagen handtverkare.

GERNINGSÖRE, n. 4. Den skatt, som erlägges af gerningsmän (bem. 2).

GERS, jerrs, m. 2. Fisk af de Taggfeniga, 8 tum lång, brungrön, med glänsande hufvud. Perca cernua.

GERTRUDSGÄDDA, f. 1. (fisk.) Se *Isgädda.*

GESANDT, jesánnt, m. 3. (t.) Sändebud.

GESCHIEBEN, geschi'b'n, pl. (tyskt ord; geol.) Benämning på de stora klippblock och stenar, som finnas kringströdda på Skandinaviens södra del, på jordytan eller bergen.

GESCHWORNER, geschvårn'r, m. 5. (tyskt ord; betyder egentl. Edsvuren person) Embetsman, hvilken det tillhör att i bergslagen hafva inseende vid grufarbetet, så att det drifves efter behöriga grunder och i enlighet med författningar. [Gesvorner.]

GESS, jess, n. 5. (i musik) Noten G, sänkt en half ton.

GEST, schässt, m. 3. (fr. *Geste,* af lat. *Gestus*) Åtbörd, isynnerhet med armar och händer.

GESTALT, jestållt, m. 3. (t.) 1) Se *Form,* 1 o. 6. *b,* samt *Figur,* 5 o. 6. *G-en af ett djur, en menniska. Antaga olika g-er. Visa sig, framträda under mångahanda g-er. Jag såg en g. smyga på afstånd i mörkret.* — *Syn.* Form, Figur, Skapnad, Skepnad, Skepelse, Bildning, Utseende.

GESTALTA SIG, jestållta, v. r. Antaga viss form, visst utseende, viss vändning, visst skaplynne, viss beskaffenhet. *Man får se, huru sakerna g. sig.* — Nytt ord, lånadt af det tyska *sich gestalten* och brukadt endast i skrift, mest i litterär stil, stundom äfv. skämtvis.

GESTIKULATION, schässtikulatschón, f. 3. Uttryckande af känslor genom åtbörder. Åtbördande. [— cul —.]

GESTIKULERA, schässtikulèra, v. n. 1. Uttrycka sina känslor eller tankar genom åtbörder. Åtbörda sig. [— cul —.]

GESVADER, gesvád'r, m. 3. pl. *gesvadrar.* (gam. krigsv.) Sqvadron.

GESVIND, jesvi'nnd, a. 2. (t. *geschwind*) Snabb, hastig. *G-a rör,* antändningsrör af bleck, tenn eller vass för kanoner. *G-a skott,* patroner. — *Syn.* Se *Hastig.* [— int.]

GESVINDT, gesvi'nnt, adv. o. int. Snabbt, fort. *Låt det gå g. G. nu!* — *Syn.* Se *Fort.*

GESVORNER, se *Geschworner.*

GESÄLL, jesä'll, m. 3. (t. *Gesell,* kamrat) Handtverksarbetare, som genomgått läroåren och blifvit behörigt utskrifven ur läran. Se äfv. *Oldgesäll* och *Verkgesäll.* [Gesell.]

GESÄLLBOK, jesä'llbók, f. 3. pl. — *böcker.* Den anteckningsbok, som hvarje gesäll måste medföra på sina vandringar, då han reser på profession.

GESÄLLPASS, n. 5. Pass, som meddelas en gesäll af embetet i den stad, hvarifrån han reser på profession.

GESÄLLÅR, n. 5. pl. Den tid, som en handtverksarbetare måste vara gesäll, innan han får blifva mästare. Äfv. *Gesälltid.*

GET, f. 3. pl. *getter.* 1) Slägte af de Idislande djuren, med platta, bågformiga horn, långt, slätt hår och ofta skägg. Capra. *Angorisk G.,* se *Angorageit. Egyptisk G.,* med långa, hängande öron och spenar. (Ordspr.) *G-en gnager, der hon är bunden,* hvar och en söker gerna födan, der hon är närmast. — Se f. ö. *Kaschmirsget, Stenget, Bezoarbock.* — 2) Honan af getslägtet. — 3) (bibl.) *Getterna,* de ogudaktige eller fördömde. — *Ss. G-herde, -hus, -hår, -killing, -klöf, -kött, -lort, -mjölk, -ost, -skinn, -slägte, -träck.*

GETABOCK, m. 2. Hanen af getslägtet. — Vanligen säges endast Bock, om man ej särskilt vill beteckna, att det är en bock af det vanliga getslägtet (till skilnad ifrån Stenbock, m. fl.).

GETAPEL, m. 2. pl. — *aplar.* Ett litet träd, som förekommer i skogsängar och hagar, med hård, gulaktig ved, hvilken nyttjas till smärre snickare- och svarfvare-arbeten, med blad som vildapel, och taggiga qvistar i ändan, små grönaktiga blommor, flockvis sittande på stammen;

bär och bark nyttjas till färgning. Rhamnus catharticus. Kallas äfv. Get-toste, Vahlbjörk, Vahlborg, Wiebär, Vigeltorn, Verrentorn.

GETBLAD, n. 5. (bot.) Se *Bockblad.*

GETFOT, m. 3. pl. —*fötter.* 1) Fot på eller af en get. — 2) (tekn.) Ett slags kran.

GETING, m. 2. Insektslägte af Steklarnes ordning, med treklufven underkäft, njurformiga ögon; färgen vanligen svart och gul. Vespa. De förnämsta arterna deraf äro *Fältgeting, Jordgeting. Takgeting, Bålgeting,* hvilka ses på sina ställen. — *Ss. G-bo, -sting.*

GETKAMEL, m. 3. Se *Vicunja.*

GETKLÖFVER, GETKÅL, m. sing. Se *Vattenklöfver.*

GETMAT, m. sing. Se *Getrofva.*

GETNOS, f. 2. Mångårig växt vid å- och sjöstränder, med blå blommor. Scutellaria galericulata.

GETPORS, m. sing. Se *Sqvattram.*

GETRAGG, m. sing. Håren på bockar och getter.

GETRAMS, m. sing. Se *Bockblad.*

GETROFVA, f. 1. En ormbunkart. Onoclea struthiopteris. Kallas äfv. Getmat, Foderbräken.

GETSTABB, m. 2. Se *Råmjölksgräs.*

GETSTIG, m. 2. Stig, så brant och otillgänglig, att endast getter våga der gå fram.

GETVÄPLING, m. 2. Se *Getklöfver.*

GE-UT, jeút, m. Se *Labbe.*

GEVALDIGER, jeválldig'r (uttalas i allmänhet: jevälljerr), m. 3. (t. *Gewaltiger*) Benämning på lägre tjensteman vid polisen och fångbevakningen.

GEVALT, jevállt, s. oböjl. (tyskt ord; fam.) *Med all g.*, med all makt.

GEVÄR, jevä'r, n. 5. (t. *Gewehr*) 1) (i äldre tider) Vapen i allmänhet. Deraf de ännu brukliga benämningarne: Öfver-, Under- och Sidogevär. — 2) (nu) Skjutgevär, isynnerhet sådant som brukas i krig. *Ladda, afskjuta ett g. Färdighet i att handtera g-et. Stå under g.* (om en trupp), vara uppställd med vapen i hand; äfv. (i allmänhet) vara beväpnad. *Sträcka, nedlägga g.*, lemna dem ifrån sig till tecken, att man ger sig åt en fiende. *Gå i g*, träda under vapen, d. v. s. fatta geväret och skynda på sin plats i ledet af en trupp. *I g.!* kommandoord till soldaterna af en trupp, då de skola träda under vapen. *Skyldra g.*, hålla geväret midt framför bröstet, såsom ett tempo vid exercis, eller för att göra honnör. *På axel g.!* kommandoord, då geväret skall flyttas intill axeln. *För fot g.!* då geväret skall fällas till marken invid foten. — Bildar sammansättningarna: Skjut-, Hand-, Jagt-, Slagkruts-, Kammarladdnings-, Praktgevär, m. fl. — *Ss. G-slås, -sförråd, -shandlare, -spipa, -sskott.*

GEVÄRSFAKTORI, jevä'rsfacktori', n. 3. Inrättning, ställe, der gevär tillverkas i stort.

GEVÄRSGALLERI, ----ri', n. 3. (fortif.) Hvälfd gång innanför klädmuren af en fästning, försedd med gevärsgluggar.

GEVÄRSKORS, n. 5. Träställning, hvaremot gevären stödjas, då de sammansättas i pyramidform.

GEVÄRSPYRAMID, ----i'd, m. 3. Flera gevär, sammanställda i pyramidform.

GEVÄRSSMED, m. 3. Smed, som tillverkar gevär.

GEVÄRSSTOCK, m. 2. Träskaftet till ett gevär.

GEVÄRSSTÅNDARE, m. 5. Jernstötta framför ett vakthus, för att deremot ställa gevär.

GIBBON, dschibb'n, s. Ett slags ostindisk apa med menniskolikt ansigte, men armarna så långa, att de nå jorden, då hon går upprätt. Simia Lar. Kallas äfv. Den Långarmade Apan.

GIFMILD, a. 2. Som ofta och rikligt ger åt behöfvande, af rent medlidande. — Jfr. *Frikostig, Anm.*

GIFMILDHET, f. 3. Egenskapen att vara gifmild.

GIFNING, f. 2. 1) Händelsen, omständigheten, att något gifves. Se *Gifva,* bem. 3, 8 o. 10. För denna bem. mindre brukligt. *G. af en bal, en konsert, ett spektakel* o. s. v. säges dock stundom. — 2) Utdelning af kort i spel.

GIFT, n. 3. 1) Se *Förgift.* I sing. brukas *Gift* nästan endast i dagligt tal, men i plur. uteslutande, emedan *Förgift* icke nyttjas i plural. *Han har tagit g. Läran om g-erna,* de särskilta giftarterna. — 2) Smittsamt ämne af lifsfarlig beskaffenhet. *Veneriskt g.* Har åtskilliga sammansättningar, såsom Pest-, Koppgift, m. fl.

GIFT, a. 1. (egentl. part. pass. af *Gifta*) Genom äktenskapets band förenad med en person af andra könet. *G. man, qvinna.*

GIFTA, v. a. 2. Impf. *Gifte.* Sup. *Gift* (af *Gefa,* gifva). Gifva till äkta. Kan till subjekt endast hafva giftoman, eller den som är i dennes stad och ställe. *Han har gift sin dotter med herr N.* — *Syn.* Bortgifta, Förmäla. — *G. sig,* v. r. Ingå äktenskap. Säges både om man och qvinna. *Han har gift sig med en rik flicka. Hon skall g. sig i vår. De gifte sig i somras. G. sig till penningar, egendom* &c., få penningar, egendom med sin hustru. *Han har gift sig till det godset. G. sig under sitt stånd,* med en person af lägre stånd, än man sjelf är. *G. sig i en rik slägt,* med en person, som har en rik slägt. — *G-s,* v. d. Ingå äktenskap (med någon eller med hvarandra). Nyttjas aldrig i förening med prep. *med,* utan alltid absolut. *Hon bara tänker på g. När skola de g.? G. till penningar.*

GIFTASDRYCK, m. 3. Så kallades den dryck, som fordom vid bröllop dracks af gästerna, då giftomannen utlemnade bruden.

GIFTASLYSTEN, a. 2. neutr. — *et,* och

GIFTASSJUK, a. 2. (fam.) Begärlig att få gifta sig.

GIFTASSJUKA, f. sing. (fam.) Häftig åtrå efter att få gifta sig.

GIFTASSKYGG, a. 2. (fam.) Rädd för giftermål.

GIFTASTANKAR, m. 2. pl. (pop. o. fam.) Tankar på giftermål i förening med önskan att blifva gift. *Gå i g.*

GIFTBLANDARE, m. 5. —NDERSKA, f. 1. En, som blandar till giftdryck, giftpulver o. d., för att dermed döda en menniska.

GIFTBLANDNING, f. 2. 1) Tillblandning af gift, i afsigt att dermed döda en menniska. — 2) Tillblandadt gift, antingen i flytande eller fast form.

GIFTBLÅSA, f. 1. Liten blåsa, innehållande gift, hos vissa djur, t. ex ormar.

GIFTBÄGARE, m. 5. Bägare, ifylld med någon giftdryck. *Tömma g-en.*

GIFTDRYCK, m. 3. Dryck, hvari gift är iblandadt.

GIFTE, n. 4. 1) Äktenskaplig förening. *I första g-t fick hon två söner. Barn af första, andra g-t. Träda i annat g. Ingå nytt g.* — *Syn.* Äktenskap. — 2) Person, med hvilken

någon blifvit gift. *Han har fått g. från Spanien, rikt g.*

GIFTERMÅL, n. 5. 1) Äktenskaps ingående. *Före, efter giftermålet. Detta g. lofvar lycka för framtiden. G. af kärlek. Ett hemligt g.* — *Syn.* Gifte, (för furstliga personer) Förmälning, Biläger.

GIFTERMÅLSANBUD, n. 5. Anbud, som göres någon, om äktenskaps ingående med en person.

GIFTERMÅLSBALK, m. 2. Den hufvudafdelning af svenska lagen, som handlar om hvad iakttagas bör vid hjonelags byggande.

GIFTERMÅLS-KONTRAKT, ---kånntrackt, n. 3. o. 5. Se *Äktenskapskontrakt.*

GIFTERMÅLSTANKAR, m. 2. pl. Se *Giftastankar.*

GIFTIG, a. 2. 1) Som i sig har, innehåller förgift. *G-t djur. G. orm, växt, planta, frukt, saft. G. egenskap.* — *Syn.* Förgiftig. — 2) Säges om vissa farliga smittämnen. *En rasande hunds spott är g.* — 3) (fig.) Smädande, förtalande, belackande. *En g. tunga.*

GIFTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara giftig.

GIFTKIS, m. 3. Se *Arsenikkis.*

GIFTOMAN, m. 5. pl. — *män.* Den slägting, som är ogift qvinnas naturliga rådgifvare vid frågan om giftermål, och utan hvars bifall hon ej får ingå ett sådant.

GIFTORÄTT, m. 3. Den andel i tvenne makars gemensamma egendom, som lagen efter den enas död tillerkänner den efterlefvande.

GIFTSÄCK, m. 2. Se *Giftblåsa.*

GIFTTAND, f. 3. pl. — *tänder.* Huggtand på ormar, hvarur efter bett gift utpressas i såret.

GIFTTRÄD, n. 5. Ett trädslag på ön Java, som innehåller en högst giftig mjölksaft. Antiaris toxicaria. Kallas äfv. Bohon Upas eller Upasträdet.

GIFTVUXEN, a. 2. neutr. — *et.* Säges om en ung person af någotdera könet, som uppnått nödig ålder och utbildning att träda i gifte.

GIFTVÄXT, f. 3. Sådan slags växt, som innehåller gift.

GIFVA, v. a. 3. Indik. pres. sing. *Gifver;* pl. *Gifva.* Impf. *Gaf;* pl. *Gåfvo.* Imper. sing. *Gif;* pl. *Gifven.* Konj. impf. *Gåfve.* Sup. *Gifvit.* Part. akt. *Gifvande;* part. pass. *Gifven.* Sammandrages i pres. sing. till *Ger,* i pl. till *Ge;* i imper. till *Ge, gen;* Sup. *Gett.* 1) (i allmänhet) Lemna något åt någon. *G. någon handen. Gif mig hatten. G. en något att dricka. Gif oss att äta. Han har gifvit mig handen derpå,* lofvat mig det med handslag. *G. emellan,* se *Emellan,* 5. *G. fråm,* se *Framgifva. G. ifrå'n sig,* lemna ifrån sig, utlemna; äfv. utånga, utspy, uppkasta, t. ex.: *G. ifrån sig något, som man har i händerna, i sin ägo. G. ifrån sig en elak lukt,* o. s. v. *G. igén: a*) lemna tillbaka; *b*) gifva emellan (vid byte). *G. in: a*) låta någon intaga (medikamenter eller gift); *b*) se *Ingifva.* — *G. omkri'ng,* servera (med tallrikar, glas, mat) rundt omkring vid ett bord, i ett rum. — *G. ti'll: a*) lemna något för, till en saks förfärdigande, o. s. v.; *b*) tillägga; *c*) gifva, t. ex.: *Jag ville g. mycket till, om det hände.* — *G. tillbàka: a*) återlemna; *b*) lemna igen (pengar) vid vexling, t. ex.: *Han gaf mig tre skilling tillbaka på riksdalern.* — *G. úpp, út,* se *Uppgifva, Utgifva.* — *G. ö'fver: a*) lemna mer än; *b*) se *Uppkasta, Kräkas.* — *Syn.* Lemna, Aflemna, Afgifva, Aflåta, Afhända sig. — 2) Betala. *Jag har g-vit tio riksdaler derför. Huru mycket skall jag g. er, för att få det der uret? G. skatt, ränta.* — 3) Lemna en sig tillhörig sak åt någon till ägande, utan att han behöfver lemna något tillbaka. *G. någon en ring, en skänk, en gåfva. Herr N. har gifvit mig alla dessa dyrbara saker. G. bórt,* se *Bortgifva. G. igén,* lemna en något som gåfva, till erkänsla för en förut erhållen sådan. — *Syn.* Skänka, Bortskänka, Bortgifva, Förära, Begåfva, Benåda med, Beskära, Förläna, Förunna, Donera, Dotera. — 4) Utdela korten i kortspel. Brukas mest absolut, dock äfven stundom med objekt, t. ex.: *Hvem skall g.* (vanligast *ge*)? *Jag skall g. Gif (ge) mig nu goda kort.* — *G. ikri'ng,* utdela korten till alla spelarne. *G. óm,* ånyo utdela korten, sedan det förut blifvit orätt gifvet. — 5) Tilldela. *G. någon en pension, en syssla. G. ett hugg, ett slag på mun. G. en något att göra. G. befallning om något. G. stryk, på pelsen,* se *Stryk, Pels.* — 6) Lemna i afkastning, i ränta. *Gården ger 1000 r:dr om året. Ett kapital, som ger 6 proc. i ränta.* — 7) Förorsaka, att någon får, bekommer något. *Denna sak g-ver honom mycket bekymmer. Det gräset ger korna mycken mjölk.* — 8) I öfversättning återgifva. *Detta ord i originalet är ganska väl g-vet. G. ett ord med ett motsvarande. G. en mening ord för ord.* — 9) Vilja, tillåta. Endast i uttrycken: *Gud g-ve det! Gud g-ve, att . . .!* betecknande en önskan till Gud, att något måtte hända. — 10) *G.* förekommer dessutom i följande uttryck och talesätt: *G. en bal, en konsert, en teaterpjes,* tillställa och gifva tillfälle för allmänheten att bivista en bal &c. *G. något förloradt,* uppgifva allt hopp om något. (Fam.) *G. tappt,* erkänna sig öfvervunnen. *G. någon goda ord,* tala vänligt med någon. *G. en något att förstå,* se *Förstå. G. ett ljud, en ton, ett läte,* säges om person eller sak, när de låta höra ett ljud, &c. *G. lukt, ånga* o. d., sprida från sig lukt, ånga. *G. exempel,* göra något, för att visa andra, huru det skall göras; äfv. gifva efterdöme. *G. án,* se *Angifva. G. éfter, fö're,* se *Eftergifva, Föregifva. G. méd sig: a*) Dela med sig åt andra; *b*) till en del eller helt och hållet afstå från sina anspråk, blifva medgörligare, billigare, mindre stolt, låta beveka sig. (Pop. o. fam.) *Ge på örat,* gifva örfilar. *Ge på ryggen,* slå, piska på ryggen. *G. på hand,* se *Hand. Ge på',* gifva stryk, piska på, slå någon. *Ge på med hela laget,* skjuta med hela kanonlaget. *Ge på med ovett,* öfverhopa med ovett. *Det ger på och regnar,* det regnar starkt. *G. ti'll,* se *Tillgifva. G. till ett anskri,* upphäfva, uppgifva &c. *G. upp staten,* afträda sin egendom åt sina borgenärer. *G. vid handen,* meddela. — *G. sig,* v. r. 1) Öfverlemna sig. I denna bem. brukligt t. ex. i den nya romanstilen, men egentligen en germanism. *G. sig åt någon.* — 2) (om stad, fästning, trupper) Öfverlemna sig åt fienden, kapitulera; lägga ned vapen för fienden. *G. sig på nåd och onåd. G. sig fången,* låta taga sig till fånga. — 3) Sakta sig, aftaga. *Kölden ger sig. Febern har gifvit sig. Det ger sig väl med tiden.* — *Syn.* Se *Minskas.* — 4) Begifva sig ifrån ett ställe. *G. sig på resan. G. sig ut på hafvet. G. sig på flykten. G. sig i fält. G. sig i slagsmål,* inlåta sig i slagsmål. *Ge sig áf,* begifva sig bort. *Ge sig ifrå'n,* lemna, öfvergifva. *G. sig ihóp med,* gripa sig an med; äfv. inlåta sig med någon. *G. sig néd: a*) begifva sig ned; *b*) slappas och nedfalla, så att formen förloras; *c*) tillplattas.

G. sig på djupet med något, gå till botten af en sak, grundligt undersöka, studera, utforska. *G. sig tillbaka,* återtaga form, läge. *G. sig undan,* gå, fara, draga sig, fly undan för någon. *G. sig under,* se *Underkasta sig. G. ut sig,* utvidga sig. — 5) Bugta sig, slå sig (om trävirke). — 6) (fam.) Beklaga sig, jemra sig. — 7) Förekommer för öfrigt i åtskilliga familiera talesätt, såsom: *Det ger sig väl,* det visar sig nog. *G. sig till soldat, till militär, till aktör* o. s. v., blifva militär &c. *G. sig till gardet,* taga värfning som gardeskarl, taga tjenst vid gardet. *G. sig (till) att skratta,* börja att skratta. *G. sig tillfreds,* blifva tillfreds, nöjd, belåten. *G. sig efter* (om tyger), falla efter, t. ex.: *Ett tyg ger sig efter kroppen; en strumpa ger sig efter benet.* — *G-s,* v. d. Finnas, vara. *Hvad g-fves det för nytt? Här g-fves något att förtjena. De g. som . . . ., det g-fves de, som . . . .*

GIFVANDE, n. 4. Handlingen, då man gifver; händelsen, omständigheten, att något gifves (bem. 1, 2, 3, 5, 8 o. 10). *a) Befallnings g. åt någon. — b) Skatts, räntas g. — c) Dricks-penningars g. — d) En sysslas g åt någon. — e) Ett ords g. med ett af samma betydelse. — f) En konserts g. G-t af en konsert. — Adj.* 1. (egentl. part. akt.) 1) Bördig, fruktbar. *G. åker, jordmån.* — 2) (om säd) Som ger väl i spann, vid aftröskning. *Säden är g., föga g. i år.*

GIFVARE, m. 5. — RINNA, f. 1. En, som gifver (bem. 3 o. 4). — Sammansättningsvis har man Ränte-, Lån-, Försäkringsgifvare, m. fl.

GIFVEN, ji'v'n, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pass. af *Gifva*) 1) (om förordningar o. d.) Utgifven. *G. Stockholms slott d. 1 Dec. 1851.* — 2) Afgjord, viss. *Det är en g. sak, sanning. Jag tar det för g-et.* — 3) Bestämd. *Jag har intet visst g-et i lön.* — 4) (i matematik) Bestämdt uppgifven. *G. storhet. G-t tal.*

GIFVEN, ji'v'n, sammandraget af *Gifningen.* Brukas fam. i kortspel. *Hvem har g.?*

GIGA, f. 1. 1) Ett slags fornnordiskt musikinstrument. — 2) Se *Mungiga.*

GIGA, v. a. 1. (sjöt.) Upphissa råsegel under rån, för att minska seglets vindfång eller lättare kunna berga det. — *Gigande,* n. 4.

GIGALSÄRTER, ji'gallsärrt'r, f. 3. pl. (bot.) Mångårig foderväxt, allmän i ängar och betesbagar, med gula blommor. Lathyrus pratensis. Kallas äfv. Ängs-Latyr, Vial, Gubbtänder, m. m.

GIGANT, jigánnt, m. 3. (gr. *Gigas*) Jätte.

GIGANTISK, jigánntissk, a. 2. Jättestor, jättelik.

GIGELTAND, f. 3. pl. — *tänder.* Tand, som skjuter fram utom raden frammanför en annan, eller som är längre, än de andra.

GIGELTÄND, a. 2. Som har gigeltänder.

GIGG, m. 2. 1) Ett tvåhjuligt, högt, enspännigt åkdon för två personer, liknande en kabriolett. — 2) Lång, smal, lättbyggd båt, som ros med 6 à 8 par åror.

GIGTÅG, n. 5. (skepp.) Tåg, hvarmed råsegel upphissas.

GIGTÅGSBLOCK, n. 5. (skepp.) Benämning på hvarje af de under midten af en rå fästade block, genom hvilka gigtågen fara.

GIKT, m. sing. Sjukdom, som yttrar sig genom en smärtsam inflammation i ledgångarna och dithörande delar, förenad med svullnad och svårighet att röra den angripna delen. *G. i fötterna,* se *Podager.* — *Ss. G-krämpor, -medel, -patient, -piller, -planta, -plåga, -pulver, -värk.*

GIKTAKTIG, GIKTARTAD, a. 2. Som liknar gikt.

GIKTBRUTEN, a. 2. neutr. — *et.* Som genom gikt förlorat krafter och lynne.

GIKTFEBER, m. 2. pl. — *febrar.* Feber, som åtföljer gikten.

GIKTFISK, m. 2. Fiskslägtet Platax.

GIKTFULL, a. 2. Som lider af gikt. *En g. kropp.*

GIKTKNOTA, f. 1. (med.) Ett slags konkretion, som hos giktpatienter visar sig vid hand- och fotlederna, såsom en hård knöl, hvilken kännes som ett ben.

GIKTKNÖL, m. 2. Se *Giktknota.*

GIKTKOLIK, --i'k, f. 3. Ett slags kolik, föranledd utaf gikt.

GIKTTAFT, n. 3. Ett slags prepareradt taft, som med fördel begagnas emot gikt.

GIKTÄMNE, n. 4. Ett slags egen, sjuklig materia i kroppen, som förorsakar giktplågorna.

GILBOA ell. GILBOABERG. 1) (geogr.) Berg och stad i Palestina. — 2) (fam. skämtv.) Se *Gäldstuga.*

GILD, jilld, a. 2. (egentl. part. pass. af *Gilla*) eller genom assimilation:

GILL, a. 2. Giltig, laggill. *En gild oxe.* (Fam.) *Gå sin gilla gång,* fortgå på vederbörligt sätt, såsom i början; fortgå jemt och stadigt, utan afbrott. *Hålla för gillt,* godkänna, billiga.

GILJA, v. n. 1. (gam.) Se *Fria,* III. — *Giljande,* n. 4.

Anm. Det gamla ordet *Gilia* betydde ursprungligen: Locka till kärlek.

GILJARE, m. 5. (gam.) Se *Friare.*

GILLA, v. a. 1. Förklara, erkänna, att något är sådant det bör vara eller sådant man önskar det. *G. en persons uppförande, handlingssätt. G. allt, hvad någon gör. G. ett kontrakt, en räkning. Flera kyrkmöten hafva g-t denna lära. Man kan ej annat än g., att han gjort det.* — *Syn.* Godkänna, Bifalla, Billiga, Biträda, Approbera, Erkänna ell. antaga för god.

GILLANDE, n. 4. Förklaring, att man erkänner, att något är sådant det bör vara eller sådant man önskar det. — *Syn.* Godkännande, Billigande, Approbation, Approbering.

GILLE, n. 4. 1) (ursprungl.) Dryckeslag, förbundet med hedniska offer. Har sammansättningen Julgille. — 2) (under medeltiden) Sluten förening, brödraskap af flera personer, dels för gemensamma nöjen, dels för allvarsamma sysselsättningar och religionsöfningar, samt isynnerhet till ömsesidigt skydd i nöd och fara. *St. Knuts G. i Malmö.* — 3) (nu) *a)* Se *Skrå.* — *b)* Samling af folk för nöje skull, isynnerhet för att dricka eller dansa. Bildar sammansättningarna Dryckesgille, Dansgille.

Anm. Torde kunna härledas ifrån det gamla verbet *Gialda,* gälda, betala, emedan de, som deltogo i gillena, betalade hvar sin andel i kostnaden.

GILLER, n. 5. 1) (jäg.) Fängredskap, gjordt af stör eller stock, att med enkla gillringar fånga åtskilliga slags djur. *Sätta g. för ett djur.* — 2) (fig.) Försåt.

GILLERBROCK, m. 2. (jäg.) Den brock, som fästes vid sjelfva gillertråden på ett giller och således sammandrager saxen eller gillret öfver djuret, när det biter i brocken.

GILLERBÖSSA, f. 1. (jäg.) En laddad bössa, som utlägges för björnar och är så uppgillrad, att den af sig sjelf aflossas, då björnen kommer den tillräckligt nära.
GILLERKISTA, f. 1. (jäg.) De nedgräfda stockarna i en läm (se d. o.).
GILLERSTOCK, m. 2. (jäg.) Den uppgillrade stocken i en läm (se d. o.).
GILLESBRODER, m. 3. pl. — *bröder*. (gam.) Medlem af ett gille (bem. 2).
GILLESHUS, n. 5. ell. GILLESSTUGA, f. 1. (gam.) Hus, rum, der gillesbröder sammankommo.
GILLRA, v. n. 1. 1) Utsätta giller för vilda djur eller foglar. — 2) (fig.) Lägga försåt för någon. — *Gillrande*, n. 4. o. *Gillring*, f. 2.
GILLSTUGA, se *Gäldstuga*.
GILNING, f. 2. (skepp.) 1) Håligheten under ett fartygs akterdel. — 2) Det språng eller den böjda inskärning, som ett segel erhåller vid tillverkningen.
GILTIG, a. 2. Som kan gillas, godkännas, antagas. *G. orsak, ursäkt, anmärkning. G-t skäl, förhinder.* — *Syn.* Antaglig, God, Fullgod, Fullgiltig.
GILTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara giltig. *G-en af en anmärkning, en ursäkt.* — *Syn.* Antaglighet, Fullgiltighet.
GIMA, f. 1. Öppning, t. ex. till en ugn.
GINA, f. 1. (skepp.) Tackel, bestående af ett tre- och ett tvåskifveblock.
GINGANETT, jinnganä'tt, n. sing. Ett slags tunn, enkel bomullsväfnad.
GINGANG, ji'nngånng, m. 3. En sort fint engelskt, ursprungligen ostindiskt bomullstyg. — Skrifves äfv. *Gingham*.
GINLÖPARE, m. 5. (skepp.) Löptåg till en gina.
GINST, m. sing. 1) Växtslägtet Genista. — 2) En art af detta slägte, en liten buskväxt, som växer på torra och backiga ställen, har gula blommor och användes till färgning af gult. Genista tinctoria.
GIPPA, v. n. 1. (sjöt.) Säges om ett gaffel- eller bomsegel, då det far öfver åt andra sidan.
GIPS, m. 3. 1) Mineral, bestående af svafvelsyrad kalk med kristallvatten. Förekommer under olika former och benämningar, såsom Gipsspat, äfven kallad Marienglas eller Selenit, Trådgips, Alabaster eller kornig gips samt Gipsjord. — 2) *Bränd g.* eller blott *G.*, gips, som genom lindrig bränning förlorat sitt kristallvatten, och användes till bildstoder, medaljer, m. m., äfvensom till arkitektoniska prydnader. *En bild af g. Figur, aftryckt i g.* — *Ss. G-bild, -figur.*
GIPSA, v. a. 1. 1) Rappa, beslå med murbruk af gips. — 2) Strö gipsmjöl på bladväxter, för att öka deras växtkraft. — *Gipsande*, n. 4. o. *Gipsning*, f. 2.
GIPSAKTIG, a. 2. Som till utseende liknar gips.
GIPSARBETARE, m. 5. Konstnär, som förfärdigar allehanda slags arbeten af gips.
GIPSARBETE, n. 4. Arbete, gjordt af gips.
GIPSBERG, n. 5. Berg, bestående af gips (t. ex. Montmartre i Paris).
GIPSBROTT, n. 5. Ställe, der gips brytes ur jorden.
GIPSBRÄNNING, f. 2. Operation, hvarigenom rå gips brännes i ugn.
GIPSIG, a. 2. Se *Gipsartad*.
GIPSJORD, f. sing. (mineral.) En art gips, jordartad, hvit, stötande i gult och grått.
GIPSKALK, m. 3. (mineral.) Se *Gips*.
GIPSKRISTALL, m. 3. Kristalliserad gips.
GIPSMAKARE, m. 5. Se *Gipsarbetare*.
GIPSMARMOR, ji'ppsmårrmårr, m. sing. Konstgjord marmor af gips.
GIPSMERGEL, m. sing. (mineral.) Mergel, blandad med gips.
GIPSMJÖL, n. 5. Bränd och pulveriserad gips.
GIPSNING, f. 2. Handlingen, då man gipsar.
GIPSSPADE, m. 2. pl. — *spadar*. Spade, som gipsarbetare begagna.
GIPSSAND, m. sing. Förvittrad alabaster.
GIPSSPAT, m. 3. (mineral.) Se *Marienglas*.
GIPSSTAMP, m. 2. Stamp till malning af gips.
GIPSSTEN, m. sing. (mineral.) Ett slags tätare gips.
GIPSTAK, n. 5. Tak i rum, rappadt med gips.
GIPSTRÅG, n. 5. Tråg, som begagnas af gipsarbetare.
GIPSUGN, m. 2. Ugn, hvari bränningen af den rå gipsen sker.
GIR, m. 2. 1) (sjöt.) Ett fartygs afvikelse åt någondera sidan af kursen. — 2) (snick.) Sned fog.
GIRA, v. n. 1. (sjöt.) Säges om ett fartyg, som afviker, än åt styrbord, än åt babord, eller ömsom lovar och ömsom faller. *G. ifrå'n*, aflägsna sig. *G. ti'll*, närma sig.
GIRAFF, jiråff, m. 3. Ett idislande djur, det högsta af alla däggdjur, från marken till hornens spets 17 till 18 fot högt; färgen grå, med rödgula, kantiga fläckar. Camelopardalis Giraffa. Kallas äfven Kamelopard.
GIRANDOL, schiranngdå'll, m. 3. (fr.) 1) Armljusstake. — 2) Örhänge af diamanter eller andra dyrbara stenar. — 3) (fyrv.) En stor mängd, på en gång alla, perpendikulärt uppstigande raketer.
GIRIG, a. 2. 1) Som har öfverdrifven åtrå efter förvärfvandet af yttre ting, såsom medel att uppfylla behof. — *Syn.* Snål, Sniken. — 2) I hög grad begärlig, lysten. Säges i denna mening äfv. om sak. *G. att läsa*, som läser ifrigt och trägel. *Se med g-a blickar.*
GIRIGBUK, m. 2. (fam.) Girig man. — *Syn.* Gnidare, Smulgråt, Snåljåper.
GIRIGHET, f. 3. 1) Öfverdrifven åtrå efter förvärfvandet af yttre ting, såsom medel att uppfylla behof. *G. är en rot till allt ondt.* — *Syn.* Snikenhet, Snålhet. — 2) (i allmänhet) Öfverdrifven åtrå, lystnad. *G. att läsa.*
GIRIGT, adv. 1) Såsom en girigbuk. *Lefva g.* — *Syn.* Sniket, Snålt. — 2) Med åtrå, lystnad. *G. betrakta.*
GIRO. (handelst.) Se *Endossement*.
GIROBANK, ji'robånngk, m. 3. Bank, der guld och silfver, myntadt eller omyntadt, insättes, men hvarför inga sedlar utgifvas, utan insättaren endast godtgöres i bankens böcker, med frihet för insättaren att öfverflytta godtgörelsen i böckerna på annan person. Anvisningsbank, Omskrifningsbank, Upp- och Afskrifningsbank.
GIRONDIST, schirånngdi'sst, m. 3. (hist.) Benämning på anhängarne af de moderata patrioternes parti under första franska revolutionen.
GIROVEXEL, m. 2. pl. — *vexlar*. (handelst.) Se *Secundavexel*.
GISLAN, ji'sslann, s. c. sing. o. plur. oböjl. (i fornspråket *Gisl, Geysling*) Person, som lemnas åt en fiende till säkerhet för uppfyllandet af öfverenskommelse, fördrag, stilleståndseller fredsvilkor, o. s. v. *Gifva någon till g. Taga g.* — Skrifves äfv. *Gisslan*.
GISS. (i musik) G, upphöjdt en half ton.

GISSA, v. a. o. n. 1. (i fornspråket *Gæta*) 1) Med ledning af vissa sannolikheter yttra sin förmodan om förhållandet med någon obekant, oviss sak. *Kan ni g., hvarifrån jag kommer, huru mycket jag gifvit för hästen, jag köpt? Han har g-t min tanke,* äfv. *g-t till min tanke. Du har g-t rätt. G., hvem som sagt det. G. till ens afsigter. Jag g-r på honom,* att det är han. *G. en gåta,* utleta ordet derför, tydningen deraf. *G. sig fram,* hjelpa sig fram, utleta något genom gissning. *G. hit och dit, likt och olikt,* förlora sig i gissningar, gissa både rimligt och orimligt. — *Gissande,* n. 4.

GISSEL, ji'ss'l, m. o. n. 5. 1) (i äldsta tider) Straffredskap, bestående i en piska af läderremmar, med skaft och ett stycke bly eller jern i snärten. — 2) (i medeltiden) Ett slags dylik piska, hvarmed botgörare piskade sig, för att döda sitt kött samt med dess lustar och begärelser. — 3) (fig.) Plågoris. *Attila var en g. för menskligheten.*

GISSLA, v. a. 1. 1) Piska med gissel (bem. 1 o. 2). — 2) (fig.) Hemsöka med plågor till straff. *Herren g-de Israeliterna för deras synder.* — *Syn.* Se *Straffa.* — *Gisslande,* n. 4. o. *Gissling,* f. 2.

GISSLAN, se *Gislan.*

GISSNING, f. 2. 1) Yttrande af sin förmodan om förhållandet med någon obekant, oviss sak, grundad på någon större eller mindre sannolikhet. *Efter flera g-ar hittade han ändtligen på ordet till gåtan.* — 2) Innehållet af hvad man gissar. *Låt höra din g.*

GISSNINGSVIS, adv. Såsom gissning, i egenskap af gissning. *G. yttra något.*

GISTA, f. 1. Se *Notgista.*

GISTA, v. a. 1. *G. malt,* torka det.

GISTEN, a. 2. neutr. — *et.* Säges om laggkärl, som genom torka blifvit otäta, så att de läcka.

GISTNA, v. n. 1. (om laggkärl) Blifva otät af torka.

GITTA, v. n. 1. Ind. pres. sing. *Gitter* (någon gång i skrift *Gittar*). Impf. *Gittade,* vanligare *Gitte* (i folkspråket ännu qvarstående *Gat,* för sing.). Sup. *Gittat.* Utan imper. o. particip. 1) Kunna, förmå. Brukas för denna mening numera endast i lagstil. *G-tter han ej böta, plikte med kroppen.* — 2) (pop. o. fam.) Förmå sig till, vårda sig, vilja, idas. *Jag g-tter ej gå dit. Jag g-tter ej svara henne. Jag g-tter inte höra sådant slarf. Hon är så lat, att hon g-tter knappt resa sig upp af stolen.*

GITTRA, f. 1. (skepp.) Kort, till hälften urhålkad stång, som begagnas att, vid rengöring af ett fartygs sidor, ösa vatten på desamma.

GJORD, jord (i dagligt tal: jol), f. 2. (i fornspråket *Giörd*) Bredt, starkt band af hamp- eller lingarn, till sadeltyg, stolsitser, sängbottnar o. d. Har sammansättningarne Sadel- o. Bukgjord. Skrifves af somliga oriktigt *Jol.*

GJUTA, jùta, v. a. 3. Ind. pres. sing. *Gjuter;* pl. *Gjuta.* Impf. sing. *Göt* (skrifves orätt *Gjöt*); pl. *Göto.* Imper. sing. *Gjut;* pl. *Gjuten.* Konj. impf. *Göte.* Sup. *Gjutit,* föråldr. *Gutit* (g hårdt). Part. akt. *Gjutande;* part. pass. *Gjuten,* föråldr. *Guten.* 1) Uthälla ett flytande ämne. *G. vatten ur ett kärl i ett annat. G. vatten på marken.* (Fig.) *G. tårar,* gråta. *G. olja på elden,* se *Eld. G. út, ö'fver,* se *Utgjuta, Öfvergjuta.* — *Syn.* Hälla, Slå, Uthälla, Utslå, Utgjuta. — 2) Hälla en smält metall i en hålighet eller fördjupning af någon viss, på förhand bestämd skapnad, för att gifva metallen en form, som den äfven efter kallnandet bibehåller. Har till objekt både sjelfva metallen och det som genom gjutningen formas och tillverkas. *G. metaller, jern, brons, koppar. G. den smälta metallen i en form. G. grytor och pannor af jern. G. áf, ihóp, óm,* se *Afgjuta, Hopgjuta, Omgjuta.*

GJUTANDE, n. 4. Handlingen, förfarandet, då något gjutes (i alla bem.).

GJUTARE, m. 5. Arbetare, som förrättar gjutningen vid gjuterier.

GJUTBAR, a. 2. Som låter gjuta sig, som kan gjutas. *G. metall.*

GJUTEN, part. pass. af *Gjuta.* Brukas nästan adjektivt i uttrycket *G-et jern.*

GJUTERI, n. 3. 1) Inrättning med tillhörande verktyg och maskiner, för metallers gjutning. — 2) Stället, der en sådan inrättning finnes. — 3) Konsten att gjuta. — 4) Sjelfva arbetet dervid.

GJUTFLASKA, f. 1. Se *Formflaska.*

GJUTFORM, m. 2. 1) Form, hvaruti metaller gjutas. Jfr. *Form,* B. — 2) Sjelfva fördjupningen deruti.

GJUTGODS, n. 5. 1) Gjutet stycke, gjuten pjes. — 2) (kollektivt) Alla slags af metall gjutna saker.

GJUTGROP, f. 2. Grop framför en smältugn, der gjutformarne äro uppställda eller nergräfda.

GJUTHUFVUD, n. 4. pl. — *hufvuden.* Se *Ingöte.*

GJUTHUS, n. 5. Byggnad, uppförd till gjutning af större metallpjeser, såsom klockor, kanoner, statyer, m. m.

GJUTHÅL, n. 5. Se *Ingöte.*

GJUTKONST, f. 3. Se *Gjutningskonst.*

GJUTNING, f. 2. Förfarandet, då metaller smältas och deraf formas hvarjehanda pjeser.

GJUTNINGSKONST, f. 3. Konsten att gjuta metaller.

GJUTRAND, m. 3. pl. — *ränder.* Se *Gjutsöm.*

GJUTSAND, m. sing. Fin sand, som begagnas vid gjutning.

GJUTSLEF, f. 2. pl. — *slefvar.* Slef, hvarmed vid gjutning den smälta metallen hälles i formarna.

GJUTSTEN, m. 2. Benämning på 5 fot långa, 3 fot breda, 1 fot tjocka granitskifvor, som begagnas vid messingstillverkning.

GJUTSTÅL, n. 5. Stål, som erhålles genom brännståls smältning i degel, under betäckning af glas.

GJUTSÖM, m. 2. pl. — *sömmar.* Upphöjdt streck på ytan af gjutgods, uppkommet deraf, att den smälta malmen trängt sig fram på de ställen, der delarne af gjutformen sluta tillsammans.

GJUTTÅNG, f. 3. pl. — *tänger.* Tång, hvarmed vid gjutning smältdegeln tages ur elden.

GLACE, glass, m. 3. (fr.) Fruktsaft, som man låtit frysa under omröring med enkom dertill inrättad spade, i en så kallad Glacedosa. — Skrifves äfv. *Glass.*

GLACEDOSA, glàssdósa, f. 1. (kondit.) Dosa af tenn eller jernbleck, $1/2$ aln hög och 1 qvarter i diameter, hvari man under omröring med spade låter fruktsaft frysa till glace, sedan dosan blifvit nedsatt i en med krossad is fylld balja, kallad Frysbalja. Äfv. *Glassdosa.*

GLACÉ-HANDSKE, glasè-hànndske, m. 2. pl. — *handskar.* Glättad handske.

GLACEPUNSCH, glàsspúnnsch, m. 3. (kondit.) Punsch af champagne och arack, som man låtit frysa till glace. Äfv. *Glasspunsch.*

GLACERA, m. fl., se *Glasera*, m. fl.

GLACIER, glasiä'r, m. 3. (fr.) Isfält på berg, som höja sig uppom snölinien, bestående af en ofantlig ismassa, som på ytan ständigt ökas, men inunder smälter undan. Kallas äfv. (efter tyskan) *Gletsch*.

GLACIER-LAVIN, glasiä'r-lavi'n, m. 3. Se *Fall-lavin*.

GLACIS, glasi', m. (fr.; fortif.) Det yttre bröstvärnets jemna afsluttning vid den betäckta vägen utomkring en fästning, så att det förlorar sig i fältet och betäcker grafven utifrån. Fältvall. Skrifves af somliga äfv. *Glacin*.

GLAD, n. 5. (prov.) Ljus öppning i skogen.

GLAD, a. 2. 1) (om person) *a*) Intagen, lifvad af glädje. *Vara g. öfver något. Han blef hjertligt g., när han fick se mig. Han var g. att kunna hjelpa mig. Du må vara g. att slippa för det köpet,* nöjd att &c. *G. gifvare,* som ger gerna och med vänlig min. — *Syn.* Fägen, Fröjdefull, Förnöjd, Förtjust. — *b*) Som har ett glädtigt lynne. *Hon är mycket g. af sig.* — *Syn.* Glädtig, Munter, Lustig, Gladlynt. — 2) (om ting) Som gör glad, väcker glädje, nöje. *G-t rum. G. ort, utsigt. G-t hopp. En g. nyhet. Ett g-t skämt. En g. dag. Han har ingen g. stund,* har aldrig någon glädje. *Göra sig en g. dag,* tillbringa dagen i nöjen och förströelser. — *Syn.* Glädjande, Muntrande, Munter, Lustig. — *b*) Som uttrycker, röjer, tillkännagifver glädje; lifvad af glädje. *Visa ett g-t ansigte, en g. min. G-t lynne. Föra ett g-t lif,* lefva i nöjen och förströelser. — *Syn.* Glädtig, Munter, Lustig, Förnöjd.

GLADA, f. 1. Roffågel af hökslägtet, 2 fot och 2 till 4 tum lång; hufvud och hals hvitaktiga med bruna långstreck, bröst och mage rödbruna med svartbruna långstreck; vingpennorna utanpå svarta. Falco Milvus.

GLADELIG, a. 2. (förâldr.) Se *Glad*. — Brukas ännu någon gång i skämtsam stil. — *Gladeligen,* adv. Se *Gladt*.

GLADIATOR, --åtårr, m. 3. (uttalas i plur. --atórärr) (lat.) En, som gjorde yrke af att fäkta vid de fordna romerska kämpaspelen. Fäktare, Kämpe.

GLADLYNT, a. 1. 1) Som har ett i allmänhet gladt lynne. *En g. menniska.* — *Syn.* Se *Glad*, 1, *b*. — 2) Som för tillfället är vid gladt lynne. *Hvad du är g. i dag!* — *Syn.* Se *Glad*, 1, *a*.

GLADLYNTHET, f. 3. Egenskapen att vara gladlynt.

GLAF ell. GLAFVEN, m. 2. pl. *glafvar* (i äldre språket *glåfjar*) Ett slags stickvapen, som fordom brukades af rytteriet, om 18—21 fots längd, med en treeggad, stundom blott tveeggad udd.

Anm. Ordet hette i forntyskan *Glev*, *Gleven* ell. *Glefen*, hvaraf lat. barb. *Glavea*, fr. *Glaive*, eng. *Gleave*. I fornnordiska språket förekommer *Gladel*, *Glavel*, *Glawen*.

GLAFS, GLAFSA, se *Gläfs*, *Gläfsa*.

GLAM, n. sing. (fam.) Muntert samspråk.

GLAMMA, v. n. 1. (fam.) Gladt och muntert språka med hvarandra. — *Glammande*, n. 4.

GLANDEL, glånnd'l, m. 3. pl. *glandler*. (lat. *Glandula*) 1) (anat.) Liten körtel. — 2) (bot.) Körtellik växtdel, som innesluter eller afsöndrar en egen saft.

GLANDELHÅR, n. 5. (bot.) Hår med en liten knapp i ändan, hvarigenom en egen vätska afsöndras.

GLANIG, a. 2. (pop.) Säges om mjölk, då den nyss börjat surna.

GLANMJÖLK, f. sing. (pop.) Glanig mjölk.

GLANS, m. sing. 1) Glänsande sken. *Ädla stenars g. Ljuskronors g.* — 2) Glänsande yta. *Tyger, som hafva g. Sätta g. på ett tyg.* — 3) Herrlighet, ståt, prakt, ära. *Majestätet i all dess g. Konungen satt på tronen i all sin g. G-en af hans namn bredde sig öfver hela Europa.*

GLANSA, v. a. 1. Sätta glans på något. *G. tyger.* — *Glansande*, n. 4.

GLANSBAGGE, m. 2. pl. — *baggar*. Ett slägte af skalbaggarna. Chrysomela.

GLANSBORSTE, m. 2. pl. — *borstar*. Eget slags borste, hvarmed hattmakare sätta glans på hattar.

GLANSFRÖ, n. sing. Örten Lithospermum officinale med gula blommor och hvita, glatta frön. Kallas äfv. Stenfrö, Perlegräs.

GLANSGRYN, n. 5. pl. (bot.) Ett svampslägte på blad.

GLANSHAMMARE, m. 2. o. 5. pl. — *hamrar* o. — *hammare*. (tekn.) Ett slags hammare, som begagnas till glansning.

GLANSK, a. 2. Som har glans. *En g. yta. Ett g-t tyg.*

GLANSKA, v. a. 1. Göra glansk. — *Glanskande*, n. 4. o. *Glanskning*, f. 2.

GLANSKIS, glånnski's, m. 2. Bar is, som är hård, glansk och mycket hal.

GLANSKOBOLT, glånnskóbållt, m. sing. Ett slags mineral, bestående af svafvel- och arsenikkobolt.

GLANSKOL, n. 5. (mineral.) Se *Kolblende*.

GLANSLÄRFT, n. 3. Glansadt lärft.

GLANSMALM, m. 3. Se *Blyglans*.

GLANSNING, f. 2. Förfarandet, då något glansas.

GLANSSLIPAD, a. 2. Som genom slipning fått glans.

GLANSTAFT, n. 3. Eget slags taft, som har stark glans.

GLAPP, a. 2. (pop.) Som glappar. *Skon är g.*

GLAPPA, v. n. 1. Säges om skor, som ej sluta väl till vid hälen, utan skilja sig något ifrån foten, för hvart steg man tar, hvarigenom större eller mindre öppning uppkommer emellan foten och skon baktill. *Skon, galoschen g-r.* — *Glappande*, n. 4. o. *Glappning*, f. 2.

GLAPPRUM, n. 5. Den mån, som en sko är större än foten.

GLAS, n. 5. 1) (utan plur.) Ett hårdt, genomskinligt, sprödt, i vatten, sprit samt de flesta syror och saltblandningar olösligt ämne, som uppkommer genom en förening af kiselsand med pottaska, soda, träaska, krita eller koksalt, då begge ingredienserna, i behörigt förhållande till hvarandra, sammansmältas vid häftig eld. *G. är antingen grönt, halfhvitt, helhvitt eller färgadt. Blåsa g.*, se *Blåsa*, 3. *Slipa g. Smälta till g.* (Ordspr.) *Lycka och g. gå snart i kras,* lyckan är ostadig. Har sammansättningarna Taffel-, Kristall-, Flint-, Butelj-, Fönster-, Kron-, Krit-, Blyglas, m. fl. — 2) Pjes, större eller mindre, af detta ämne, beredd för något särskilt ändamål. *Sätta en tafla i g. och ram. Sätta g. i en vagn, i fönster. G. på speglar, på ur, o. s. v.* Ingår för denna bem. i sammansättningarna: Fönster-, Spegel-, Ur-, Ögonglas, m. fl. — 3) Mindre kärl af detta ämne, att dricka ur, antingen med eller utan fot. *Stort, litet g. Ett tomt,*

fullt g. Foten på ett g. Slå i, tömma, skölja ett g. Slå med g-et i hand. (Fig.) *Titta för djupt i g-et,* dricka, supa för mycket, så att man blir rusig. Bildar sammansättningarna Dricks-, Öl-, Vin-, Brännvins-, Likör-, Champagneglas. — 4) Det flytande ämne, ett dricksglas innehåller eller kan innehålla. *Ett g. vatten, öl, vin, brännvin. Dricka ett g. med någon,* säges, då tvenne eller flera personer dricka hvar sitt glas i sällskap med hvarandra. *Han blef rusig af endast tvenne g.* — 5) (sjöf.) *a*) Ett vanligt sandur. — *b*) Hvarje half timma af de 4, som utgöra en vakt om bord. Jfr. *Vakt.* — 6) (mineral.) *Ryskt g.*, se *Marienglas.* — *Ss. G-art, -bit, -burk, -flaska, -fönster, -handel, -handlare, -kolf, -kula, -kärl, -mortel, -ram, -rör, -skifva, -skärfva, -sort, -vara.*

GLASAGAT, glåsagát, m. 3. Se *Obsidian.*

GLASAKTIG, a. 2. Som till utseende liknar glas.

GLASARTAD, a. 2. Som till ämne och inre beskaffenhet liknar glas.

GLASARBETARE, m. 5. Arbetare, som biträder vid tillverkningen af glas.

GLASARBETE, n. 4. Arbete, tillverkadt af glas, genom blåsning eller slipning.

GLASASKA, f. sing. Aska, som användes till glassmältning.

GLASBJÖRK, f. 2. Ett slags björk med ganska spröda grenar. Betula fragilis.

GLASBLÅSARE, m. 5. Arbetare vid ett glasbruk, som förrättar sjelfva glasblåsningen.

GLASBLÅSNING, f. 2. Förfarandet, då man blåser glas.

GLASBOD, f. 2. Bod, der glaskram hålles till salu.

GLASBRUK, n. 5. Inrättning, ställe, der glas tillverkas i stort.

GLASDEGEL, m. 2. pl. — *deglar.* Degel af lera, hvari vid glasbruk glasmaterien smältes uti glasugnen. Kallas äfv. Potta.

GLASDIAMANT, glåsdiamánnt, m. 3. Oäkta diamant, gjord af glasfluss.

GLASDÖRR, f. 2. Dörr med infattadt glas, lik ett fönster.

GLASERA, v. a. 1. (fr. *Glacer*) Öfverdraga med glasur. *G. stenkärl.* — *Glaserande,* n. 4. [Glacera.]

GLASERING, f. 2. 1) Förfarandet, då man glaserar. — 2) Se *Glasur.* [Glacering.]

GLASERZ, glåsä'rrts, m. 3. (t.) Se *Svafvelsilfver.*

GLASFERNISSA, f. 1. Ett slags fernissa, tillredd af vatten och glas; användes, med eller utan blandning af mineralfärger, till bestrykning af trä, tapeter, kulisser m. m., hvilka den meddelar en glänsande, i luften oföränderlig yta, jemte egenskapen att icke mera brinna med låga, utan i häftig hetta blott småningom förkolas.

GLASFLUSS, m. 3. Se *Fluss,* 3.

GLASFÖRARE, m. 5. En, som far omkring och säljer fönsterglas.

GLASGALLE, m. sing. Det ofvanpå simmande skummet på smält glasmassa.

GLASGRÖN, a. 2. Af samma färg som grönt glas.

GLASHARMONIKA, glåsharrmónika, f. 1. Ett slags musikinstrument, der tonerna frambringas af större och mindre glasklockor.

GLASHUS, n. 5. Se *Växthus.*

GLASHYTTA, f. 1. Se *Glasbruk.*

GLASHVETE, n. sing. Ett slags hvete.

GLASIG, a. 2. Se *Glasartad.*

GLASKISTA, f. 1. Ett slags hopfogad låda af trä, hvari glas förvaras och föres.

GLASKITT, n. 5. Se *Fönsterkitt.*

GLASKLOCKA, f. 1. Kupa af glas, som begagnas att dermed täcka öfver växter eller andra föremål, då man vill utestänga luften eller bevara dem för dam, o. s. v.

GLASKORALL, glåskoráll, m. 3. Glas, så beredt, att det liknar korall.

GLASKORG, m. 2. 1) Korg, som begagnas att bära glas uti. — 2) Eget slags korg, hvari runda glasskifvor försändas.

GLASKRAM, n. sing. Hvarjehanda glasvaror.

GLASLYKTA, f. 1. Lykta, med infattade glas på sidorna.

GLASMATERIA, glåsmatéria, f. 3. pl. — *rier.* Glaset, sådant det förekommer smält i ugnen, innan det kallnat.

GLASMÅLARE, m. 5. Konstnär, som förstår och utöfvar konsten att måla på glas.

GLASMÅLERI, n. 3. Se *Glasmålning,* 1.

GLASMÅLNING, f. 2. 1) Konsten att måla på glas. — 2) Målad afbildning på glas.

GLASMÄSTARE, m. 5. Handtverkare, hvars yrke är att infatta glas i fönster, dörrar, lyktor, o. s. v.

GLASORM, m. 2. Ett slags ganska bräcklig orm i Nordamerika. Anguis ventralis.

GLASPAPPER, n. 5. 1) Ett slags genomskinligt papper. Kallas äfv. Transparent-, Kopierings- ell. Kalkerpapper. — 2) Ett slags papper, öfverdraget med väl pulveriseradt glas, som stundom användes i stället för smergelpapper, till slipning.

GLASPERLA, f. 1. *G-lor* kallas ett slags artificiella perlor, som förfärdigas af glas med tillblandning af preparerade fiskfjäll och vax, samt användas till prydnader.

GLASPORSLIN, n. 3. Se *Reaumurs Porslin* (under *Porslin*).

GLASPULVER, n. 5. Pulveriseradt glas.

GLASRUTA, f. 1. Skifva af fönsterglas, större eller mindre, vanligtvis i fyrkantig form.

GLASS. se *Glace.*

GLASSATS, m. 3. Blandning af beståndsdelarna till glas.

GLASSKUM, n. sing. Se *Glasgalle.*

GLASSKÅP, n. 5. 1) Skåp, med infattade glasrutor. — 2) Skåp att sätta och förvara glas uti.

GLASSLIPARE, m. 5. Konstnär, som förstår och utöfvar konsten att slipa glas.

GLASSLIPNING, f. 2. 1) Konsten att frambringa hvarjehanda slags försiringar och former på ytan af glas genom af- eller utslipning af en del af massan.

GLASSMÄLTARE, m. 5. Arbetare vid ett glasbruk, som besörjer glasets smältning i glasugnen.

GLASSMÄLTNING, f. 2. Frambringande af glas, genom smältning i glasugnen af dess beståndsdelar, kiseljord och pottaska.

GLASSNOK, m. 2. (nat. hist.) Ett slags ganska skör ödla. Ophiosaurus ventralis.

GLASSPEGEL, m. 2. pl. — *speglar.* Spegel af glas (i motsats till de i forntiden brukade metallspeglarna).

GLASSPRÄNGNING, f. 2. (kem.) Konsten, sättet att spränga glaskärl (kolfvar, retorter), så att de afbrytas på det ställe, der man önskar.

GLASSTEN, m. 2. Benämning på stenarterna Opal och Axinit.

GLASTRÅD, m. 2. Hårfin, spunnen tråd af glas.

GLASTYG, n. 3. Glänsande, sidenartadt tyg, väfdt af glastrådar.

GLASTÅNG, f. 3. pl. — *tånger*. Tång, som begagnas af glasarbetare.

GLASTÅRAR, m. 2. pl. (fys.) Se *Bataviska tårar*.

GLASUGN, m. 2. Ugn, hvari glaset smältes vid ett glasbruk.

GLASUR, glasy'r, f. 3. Glaslikt eller också endast glänsande öfverdrag af ett ämne på ett föremål (t. ex. på lerkärl, tänderna, o. s. v.). [-syr.]

GLASVÄTSKA, f. 1. (anat.) En med tunna, klara hinnor genomväfd, genomskinlig vätska, som fyller ögats större rymd bakom kristall-linsen, emellan denna och näthinnan.

GLASÖGA, f. 4. pl. — *ögon*. 1) Konstgjordt öga af glas, insatt i stället för det naturliga, då detta af någon orsak utfallit. — 2) Naturligt öga, som har ett glasartadt utseende.

GLASÖGD, glasö'ggd, a. 2. Säges om person ell. häst, hvars ögon hafva ett glasartadt utseende.

GLASÖGON, n. 4. pl. Slipade glas, som, infattade i bågar, sättas för ögonen, för att dermedelst stärka synförmågan. *Ett par g.* — *Ss. G-sfodral.*

GLASÖGONSKAJMAN, ---kajmann, m. 3. En art krokodil, 10 fot lång, gröngrå, med mörka gördlar. Crocodilus sclerops.

GLASÖGONSORM, m. 2. Ett slags ostindisk orm, 3 till 4 alnar lång, brungul, under hvit, med en brun, glasögonlik teckning på halsen; hufvudet betäckt med sköldlika fjäll i fyra tvärrader; ytterst giftig; dyrkas af Malabarerna. Vipera Naja. Kallas äfv. *Naja*.

GLASÖRT, f. 3. Se *Sodaört*.

GLATT, a. 1. 1) Jemn, slät, glänsande och hal. *G. is, hud, yta. Poleradt elfenben är g.* (Fig.) *G-a ord*, se *Hala ord* (under *Hal*). — 2) (sjöt.) *Gifva ett g. lag*, afskjuta ena sidans af ett örlogsfartyg alla kanoner på en gång.

GLATT, adv. (fam., mindre brukl.) Helt och hållet, rasibus. *Allt är g. bortsopadt.*

GLATTA, v. a. 1. Se *Glätta*.

GLATTHET, f. 3. Egenskapen att vara glatt.

GLATTPIL, f. 2. Ett mindre trädslag, utmärkt för sin vackra växt, och hvars bark blifvit begagnad som surrogat för kinabark. Salix amygdalinus.

GLAUBERSALT, glåub'rsållt, n. 3. Svafvelsyradt natron, hvilket fås, såsom biprodukt, vid flera kemiska operationer, och begagnas i läkekonsten såsom ett lindrigt och kylande laxermedel.

GLES, a. 2. 1) Ej tätt sammanstående. *G. säd, skog. G-t hår, skägg. G-a träd.* — *Motsats:* Tät. — 2) (om sammanhängande kroppar) Tätt uppfylld af små håligheter, ej tät. *En g. kropp. G. väf.* — *Motsats:* Tät. — *Syn.* Porös.

GLESHET, f. 3. Egenskapen att vara gles. — *Motsats:* Täthet. — *Syn.* (för bem. 2) Porositet.

GLESNA, v. n. 1. Blifva gles. *Håret g-r, när man blir gammal.* — *Glesnande*, n. 4.

GLEST, adv. Ej tätt, med långa mellanrum. *Träden stå g.*

GLESTÄND, a. 2. Som har glesa tänder.

GLETE, n. o. m. sing. Se *Silfverglitt*.

GLETSCHER, glä'ttsch'r, s. (t.) Se *Glacier*.

GLI, n. 4. 1) Liten fiskunge. — 2) (kollektivt) Småfisk, som endast begagnas till bete.

GLIDA, v. n. 3. (Impf. *Gled*. Sup. *Glidit*.) 1) Sakta röras nedåt på en glatt, sluttande yta. Man säger vanligen *Glida ned, utföre*, t. ex.: *Luta ej på bordet: pennknifven g-der då ned.* — 2) *a*) Sakta röras framåt öfver en yta. *Båten g-der öfver den spegelklara sjön. Skyarne g. öfver den klara himmelen.* — *b*) Smyga. *Han gled undan som en skugga.* — *Glidande*, n. 4.

GLIHÅF, m. 2. pl. — *håfvar*. (fisk.) Håf med mycket fina maskor, till fångande af gli.

GLIMMA, v. n. 1. Blänka, glänsa (egentl. som glimmer). *De förgyllda tornspetsarne g. i* (*mot*) *solen.* (Ordspr.) *Det är icke allt guld, som g-r*, det yttre skenet bedrager ofta. — *Syn.* Se *Lysa*. — *Glimmande*, n. 4.

GLIMMER, m. sing. (mineral.) Benämning på flera till det yttre ganska lika, men till kemisk sammansättning ganska olika mineralier, dock alla med starkt metalliskt skimmer och alla innehållande flusspatsyra med vatten. Arter deraf äro Marienglas och Kattguld. — *Ss. G-blandad.*

GLIMMERJORD, f. sing. Se *Glimmersand*.

GLIMMERKALK, m. sing. (mineral.) Ett slags kalk med inblandad glimmer.

GLIMMERMERGEL, m. sing. (mineral.) Ett slags mergel med inblandad glimmer.

GLIMMERSAND, m. sing. Sand, med inblandade glimmerkorn, som begagnas till strösand.

GLIMMERSKIFFER, m. sing. (mineral.) Bergart, bestående af qvarz med glimmer och af skifrig textur. Kallas äfv. Granitin, Talkskiffer, Pipeller Ställsten.

GLIMRA, v. n. 1. Se *Glimma*. — *Glimrande*, n. 4.

GLIMRIG, a. 2. Som skimrar likt glimmer.

GLIMT, m. 2. En hastigt framlysande och åter försvinnande sol- eller ljusstråle. *Vi ha i dag ej fått se en g. af solen.* — Bildar sammansättningarna Solglimt, Ljusglimt.

GLIMTA, v. n. 1. *G.* ell. *G. fram*, hastigt framlysa och åter försvinna. *Solen g-r fram mellan molnen.* — *Syn.* Se *Lysa*. — *Glimtande*, n. 4.

GLINDER, gli'nndr, n. 5. (fisk.) Metredskap, bestående i ett litet blankt tennstycke, formadt till figur af en fisk, med tofs och krok i nedra ändan, hvarmed man vintertiden metar i vakar, på isen.

GLINDRA, v. n. 1. Blänka med ett lifligt, omvexlande, hastigt försvinnande och återkommande sken, liksom glindret i vattnet, då man metar dermed. *Daggdroppen g-r i blommans kalk emot solen. Vattenytan i en af vinden lätt krusad sjö g-r mot solen.* — *Syn.* Se *Lysa*. — *Glindrande*, n. 4.

GLIP, m. 2. (fisk.) Se *Draghåf*.

GLIS, f. sing. (bot., prov.) Se *Vildpersilja*.

GLISEBLAD, n. 5. pl. (bot., prov.) Se *Liljekonvalje*.

GLITT, se *Glete*.

GLITTER, n. sing. 1) Hvarjehanda små blänkande grannlåter af guld-, silfver eller messingsbleck. — 2) (fig.) Grannlåter i tal, skrift.

GLITTERGULD, n. sing. Se *Flitterguld*.

GLITTERSAND, m. sing. Se *Glimmersand*.

GLITTERVERK, n. 5. 1) Grannlåtsarbete af glitter. — 2) Se *Glitter*, 2.

GLITTRA, v. n. 1. Blänka såsom glitter (se d. o. 1), med tätt omvexlande, lifligt och rörligt återsken. *Vågorna g. i solen.* — *Syn.* Se *Lysa*. — *Glittrande*, n. 4.

GLITTRIG, a. 2. Som glittrar, glittrande.

GLO, v. n. 2. 1) (pop. o. fam.; af gamla ordet *Gloggva*, koxa genom glugg efter) Se stint på någon eller något. Uttrycker undran, nyfikenhet, häpenhet, fiendskap, hat. *G. på någon. Hvad g-r du på mig efter?* — *Syn.* Se *Se.* — 2) (prov.) Lysa. — *Gloende*, n. 4.

GLOB, m. 3. (lat. *Globus*) 1) (egentl.) Kula, boll. — 2) Klotformig inrättning af koppar, papp o. s. v., på hvars yta jordens olika delar äro föreställda med sina relativa lägen och dimensioner (Jordglob), eller himlahvalfvet med alla himlakropparna (Himmelsglob).

GLOBOSIT, --i't, m. 3. Benämning på ett slags vridna, förstenade, nästan klotrunda snäckor.

GLOBULIN, --i'n, n. sing. (kem.) Den ofärgade och rikligaste beståndsdelen i blodet.

GLOBULÖS, --ö's, a. 2. (vetensk.) Kulformig.

GLOP, m. 2. (af gamla ordet *Glæppa*, tala, utan att tänka för sig) Dåraktig, oförståndig menniska. *En ung glop.*

GLOPLYCKA, glå'ply'cka, f. 1. Se *Gloptur.*

GLOPORD, se *Glåpord.*

GLOPP, glåpp, n. sing. Se *Snöglopp.*

GLOPPA, glå'ppa, v. impers. 1. Snöa och regna på en gång.

GLOPTUR, glå'ptúr, m. 3. Öfverdrifven tur, sådan som glopar, dumma menniskor stundom hafva. — Skrifves orätt *Glåptur.*

GLORIA, glória, f. 3. (lat.) 1) Ära, herrlighet. — 2) Strålkrans eller sken omkring ett helgons hufvud på en målning.

GLORIERA SIG, v. r. 1. (fr. *Glorier*) Berömma sig, skryta.

GLORIÖS, --ö's, a. 2. (fr. *Glorieux*) och

GLORVÖRDIG, a. 2. (t. *glorwürdig*) Ärorik. *G. i åminnelse*, som har ett ärorikt minne.

GLOSA, glòsa, f. 1. (gr. *Glossa*: tunga; språk, munart) 1) Ord eller uttryck, tillhörande ett främmande språk, helst latinet, antecknadt för minne skull eller inpräglad i minnet. *En pedant, full af latinska g-sor.* — 2) Se *Speglosa.*

GLOSA, v. n. 1. (pop. o. fam.) 1) Vara glosögd. — 2) Se *Glo.*

GLOSBOK, f. 3. pl. — *böcker.* Enkel förteckning på ord, tillhörande ett främmande språk, utan fraser och exempel. — *Syn.* Glossarium.

GLOSMAGISTER, glòsmaji'sst'r, m., 2. pl. — *magistrar.* Pedant, som är fullproppad med latinska glosor.

GLOSSA, f. 1. (gr.) 1) Förklaring öfver ett obekant eller dunkelt ord. — 2) Förklaring öfver ett mörkt ställe hos en skriftställare, i handskrifter vanligtvis tillskrifven i kanten (Randglossa). — 3) Samling af sådana förklaringar. Alfabetiskt ordnad kallas den Glossarium.

Anm. *Glosa* och *Glossa* äro ursprungligen samma ord, ehuru de kommit att utbilda sig till något olika betydelser. Jfr. *Glosa*, f.

GLOSSARIUM, glossáriumm, n. 3. pl. — *rier.* (lat.) Alfabetisk samling af förklaringar öfver svårförstådda eller mindre bekanta ord i ett språk; äfv. af förklaringar öfver mörka ställen hos en skriftställare.

GLOSÖGD, glòsö'ggd, a. 2. Säges om menniska eller häst, när ögonstenen är omgifven af en hvitaktig ring, eller ena ögat på något sätt är olikt det andra.

GLUFSA, glùffsa, v. n. 1. (pop. o. fam.; af *Glupa*) Häftigt och vårdslöst sluka i sig, såsom hundar göra, då de äro mycket hungriga. *G. i sig.* — *Glufsande*, n. 4.

GLUGG, m. 2. Litet hål på mur, vägg, antingen för att tillvägabringa luftdrag (t. ex. Källarglugg), eller att släppa in ljus (t. ex. Tornglugg), eller att se igenom (Fönsterglugg), eller att aflossa skott igenom (Skottglugg). (Fig. pop.) *Han är i g-en*, är fast, förlorad.

GLUNK, gluungk, m. sing. (fam.) Dunkel, oredig underrättelse genom ryktet. Brukas endast i bestämd form, i uttrycket: *Få g-en om något.* — *Syn.* Hum, Nys.

GLUNKA, glùnngka. v. n. 1. I hemlighet omtala man och man emellan. Brukas endast med personella pron. *man. Man g-r om, att....* — *G-s*, v. impers. *Det g-s om*, man omtalar hemligen, man och man emellan; man hviskar hvarandra i örat.

GLUNT, glunnt, m. 2. (pop.) Gosse om 12 till 17 år.

GLUPA, v. n. 1. (utan impf., sup. o. part. pass.) Begärligt sluka. Brukas sällan, utom i part. pres. *Glupande*, t. ex.: *En g. ulf*, en rofgirig varg; (fig.) rofgirig menniska; äfv. en, som hotar med död och undergång.

GLUPSK, gluppsk, a. 2. (af *Glupa*) 1) (om rofdjur) *a*) Som hastigt slukar i sig sitt rof eller maten, som gifves. *Lejonen äro g-a djur.* — *b*) Rofgirig. — 2) (om sak) Slukande. *G. matlust, appetit.* — 3) (fig.) *a*) (om person) *α*) Omåttlig i mat. — *β*) Ytterligt vinningslysten, rofgirig. — *γ*) (fam.) Öfverdrifven i något afseende. *Han är för g. att slita kläder.* — *b*) (om sak) Ytterst häftig, omåttlig, utomordentlig. *Ett g-t snöfall.*

GLUPSKHET, f. 3. Egenskapen att vara glupsk (i alla bem., utom 3. *a*, *γ* och *b*).

GLUTINÖS, --ö's, a. 2. (fr. *Glutineux* af lat. *Gluten*, lim) Limaktig, klibbig.

GLUTT, m. 2. eller **GLUTTSNÄPPA**, f. 1. Fågel af Snäppslägtet, med mycket höga ben, öfra kroppsdelarna hvita, de öfriga svartaktiga eller grå och fläckiga. Scolopax glottis.

GLUTTA, v. n. 1. (pop.) Titta oförmärkt genom glugg, öppning. — *Syn.* Se *Se.*

GLYCERIN, --i'n, n. sing. (kem.) En färg- och luktlös, genomskinlig vätska, af en ren söt smak, som utgör en produkt så väl vid vegetabiliska som djuriska fettämnens saponifikation. Kallas äfven Oljsocker.

GLYCYRRHIZIN, --rizi'n, n. sing. (kem.) Ett eget, sött ämne i roten af Glycyrrhiza glabra och i lakrits.

GLYPTIK, glyppti'k, f. sing. (af gr. *Glypto*) Konsten att skära eller gravera i sten ell. metall.

GLÅMIG, a. 2. (pop.) Som har blygrå eller gulaktig ansigtsfärg och dunkla, ihåliga ögon.

GLÅMIGHET, f. 3. (pop.) Egenskapen att vara glåmig.

GLÅPORD, n. 5. (pop. o. fam.; af gamla ordet *Glæp*, brott) Skymford.

GLÄDA eller **GLÄDJA**, v. a. 2. Ind. pres. sing. *Gläder;* pl. *Gläda.* Impf. *Gladde.* Sup. *Gladt.* Part. akt. *Glädjande* (part. pass. brukas ej). Göra glad. *G. de sorgsne. G. någon med en gåfva.* — Brukas ofta impersonelt, t. ex.: *Det g-der mig att höra det.* — *Syn.* Fröjda, Fägna, Hugna, Förnöja, Roa, Förlusta. — *Glädas* ell. *Glädjas*, v. d. o. *Gläda* ell. *Glädja sig*, v. r. Känna glädje. *Glädas, glädja sig öfver något. G. sig i hoppet om något. G. sig åt något*, öfver något, som kommer att ske eller som man hoppas. *Barnen g. sig åt julaftonen.* — Part. akt. *G-nde* brukas ofta

nästan adjektivt, t. ex.: *En g. nyhet.* — *Syn.* Fröjdas, Fröjda sig, Fägna sig, Vara, blifva glad.

GLÄDJE, m. sing. (enligt somliga f.) Nöje öfver ett erhållet godt eller af ett undgånget ondt. *Känna, erfara g. öfver något. Vara utom sig af g. Göra något med g.*, gerna. *Hafva g. af sina barn*, se dem välartade och lyckliga. *Hafva sin g. af, finna g. i något*, erfara glädje af, tycka om något. (Fam.) *G-n står högt upp i taket*, alla i huset äro lifvade af den innerligaste glädje. — *Syn.* Fröjd, Fägnad, Nöje, Jubel, Gamman, Tillfredsställelse, Förnöjelse, Hugnad.

GLÄDJEBETYGELSE, f. 3. Händelsen, omständigheten, att man betygar sin glädje öfver något. — *Syn.* Fröjdebetygelse.

GLÄDJEDAG, m. 2. Dag, då man har anledning att glädja sig. — *Syn.* Fröjdedag.

GLÄDJEDRUCKEN, a. 2. neutr. — *et.* (i högre stil) Intagen af den lifligaste glädje.

GLÄDJEELD, m. 2. Eld eller fyrverkeri, som afbrännes, för att betyga sin glädje öfver någon lycklig händelse.

GLÄDJEFATTIG, a. 2. Som erbjuder, bringar föga glädje. *Ett g-t lif.*

GLÄDJEFEST, m. 3. Fest, tillställd, för att på ett högtidligt sätt betyga sin glädje öfver någon lycklig händelse. — *Syn.* Fröjdefest.

GLÄDJEFLICKA, f. 1. Se *Sköka.*

GLÄDJEFULL, a. 2. 1) (om person) Lifvad af stor glädje. — 2) (om sak) Som medför, ger anledning till mycken glädje. *En g. händelse.* — *Syn.* Fröjdefull, Glädjerik, Glädjande, Hugnande, Hugnelig, Hugnesam.

GLÄDJEFULLT, adv. Med mycken glädje. — *Syn.* Fröjdefullt.

GLÄDJEHÖGTID, m. 3. Se *Glädjefest.*

GLÄDJELÖS, a. 2. Som saknar glädje. *Ett g-t lif.* — *Syn.* Glädjetom, Glädjefattig.

GLÄDJEMÅLTID, m. 3. Måltid, tillställd, för att betyga sin glädje öfver någon lycklig händelse.

GLÄDJEOFFER, n. 5. (hos Judarna) Offer, som anställdes till följe af någon lycklig händelse.

GLÄDJERIK, a. 2. Se *Glädjefull*, 2. — *Syn.* Fröjderik.

GLÄDJEROP, n. 5. Rop, hvarigenom man uttrycker sin glädje öfver något. — *Syn.* Fröjderop.

GLÄDJESKOTT, n. 5. Skott, som aflossas, för att betyga sin glädje öfver någon lycklig händelse. — *Syn.* Fröjdeskott.

GLÄDJESPRÅNG, n. 5. Språng, hvarigenom menniska eller djur uttrycker sin glädje. — *Syn.* Fröjdesprång.

GLÄDJESTRÅLANDE, a. 1. (i högre stil) Som röjer högsta glädje. *Se g. ut. Ett g. ansigte.*

GLÄDJESTÖRARE, m. 5. En, som på något sätt stör annans eller andras glädje.

GLÄDJESÅNG, m. 3. Sång, som uttrycker glädje. — *Syn.* Fröjdesång.

GLÄDJETECKEN, n. 5. Tecken till glädje. — *Syn.* Fröjdetecken.

GLÄDJETID, m. 3. Lycklig tid, då man har anledning att glädjas. — *Syn.* Fröjdetid.

GLÄDJETOM, a. 2. Se *Glädjelös.*

GLÄDJETRUMMA, f. 1. Trumslag, som tillkännagifver, att en eldsvåda blifvit släckt. *G-n går.*

GLÄDJETÅR, m. 2. Tår, gjuten af glädje. *Fälla g-ar.*

GLÄDJEYRA, f. o. GLÄDJEYRSEL, m. sing. Själstillstånd, då man är alldeles yr i hufvudet af, ej vet till sig för glädje.

GLÄDTIG, a. 2. 1) Af naturen böjd för glädje, vanligtvis glad. *En g. menniska.* — Säges äfv. om sak, t. ex.: *Hafva ett g-t lynne.* — *Syn.* Se *Glad*, 1, *b.* — 2) För tillfället glad (bem. 1, *a*). Säges i denna bem. endast om sak. *Hon var i går vid ett mycket g-t lynne, i en g. sinnesstämning.* — *Syn.* Se *Glad*, 2, *b.*

GLÄDTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara glädtig.

GLÄFS, gläffs, n. sing. 1) Små hundars skällande. — 2) (fig. fam.) Smått ovett.

GLÄFSA, glä'ffsa, v. n. 2. 1) Skälla. Säges om små hundar. — 2) (fig. fam.) Vara smått ovettig på någon. *G. ur sig något*, komma fram med något smädligt, förnärmande.

GLÄNSA, v. n. 2. Kasta starkt sken ifrån sig, såsom blanka, polerade ytor. *De blanka vapnen g-ste i solen.* (Fig.) *Hennes ögon g-ste af fröjd*, hade ett ytterst lifligt uttryck. — *Syn.* Se *Lysa.* — Part. pres. *G-nde* brukas nästan adjektivt, t. ex.: *G. yta, g. ögon.* — *Glänsande*, n. 4.

GLÄNT, s. sing. oböjl. (fam.) Brukas endast i uttrycket *På g.*, en smula öppen (om dörrar, portar), t. ex.: *Dörren stod på g. Ställa dörren, porten på g.*

GLÄNTA, v. n. 1. (fam.) *G. på en dörr*, öppna den helt litet.

GLÄTTA, v. a. 1. Göra glatt. — *Syn.* Polera. — *Glättande*, n. 4. o. *Glättning*, f. 2.

GLÄTTARE, m. 5. (tekn.) Ett slags härdadt stålverktyg, likt en Rifål (se d. o.) och begagnadt, för att invändigt polera hål, som blifvit upprymda med rifålar, men ännu äro något ojemna efter dessa.

GLÄTTHOLS, n. 3. eller GLÄTT-TRÄ, n. 4. Ett glatt stycke trä, hvarmed klackar, ränder och sulor på skodon glättas. — Skrifves äfven (enligt tyskan) *Glättholz.*

GLÄTTSTEN, m. 2. Tjockt, halfrundt, ofvan något intryckt stycke glas, hvarmed stärkt linne glättas.

GLÄTTSTÅL, n. 5. Se *Polerstål.*

GLÖD, m. sing. kollektivt. 1) Glödande kol. *Raka fram g-en efter en brasa i en kakelugn. Steka på g.* (Fig.) *Stå som på g.*, befinna sig i en ytterst farlig eller brydsam belägenhet inför någon, som man fruktar. — 2) Brukas i fig. mening, för att uttrycka häftighet, våldsamheten af en passion, o. s. v. *Detta förmådde ej afkyla g-en af hans kärlek.*

GLÖDA, v. n. 2. 1) Lysa med ett hvitt eller rödt sken. Säges om starkt upphettade kroppar. *Ett vedträ, ett jern, som g-der i elden.* — 2) (fig.) Vara i högsta grad uppeldad af någon känsla eller passion. *G. af kärlek, hat, hänförelse för en idé.* — *Syn.* Brinna. — Part. pres. *G-nde* brukas ofta nästan adjektivt, t. ex.: *Ett g. kol.* (Fig.) *G. nit, kärlek.*

GLÖDBAKAD, a. 2. Gräddad på glöd. *G-t bröd.*

GLÖDELD, m. 2. Eld af glödande kol.

GLÖDFAT, n. 5. Se *Fyrfat.*

GLÖDGA, glö'ddga, v. a. 1. 1) Göra glödande. *G. ett jern.* — Man säger i samma mening äfv. *G. upp.* — 2) *G. brännvin*, efter dess tillblandning med socker eller sirap och hvarjehanda kryddor antända det, då det blir mildare till smaken, sedan en del af dess spritbaltiga beståndsdelar afbrunnit. *G. vin*, efter dess tillblandning med socker, kryddor och äggula uppvärma det till kokhetta. — Part. pass. *G-d* nyttjas

nästan adjektivt i uttrycken: *G-de kulor, g-dt vin, brännvin.* — *Glödgande*, n. 4.

GLÖDGNING, f. 2. 1) En kropps upphettande till den grad, att han lyser med ett rödt (Rödglödgning) eller hvitt (Hvitglödgning) sken.

GLÖDGUGN, glö'ddgúnngn, m. 2. 1) (metallarb.) Ugn, som hettas med kol. — 2) Mellersta afdelningen i en porslinsugn.

GLÖDGUS, glö'ddguss, m. 2. (fam. skämtv.) Glödgadt vin eller brännvin.

GLÖDHET, a. 2. 1) Säges om en kropp, som är så het, att den glöder. — 2) (fig.) Ytterst het. *Luften är g. i dag.*

GLÖDHETTA, f. sing. Så stark hetta, att kroppar, som utsättas derför, blifva deraf glödande.

GLÖDKAKA, f. 1. Kaka, gräddad på glöd.

GLÖDNING, f. 2. En kropps tillstånd, då den är upphettad till den grad, att han glöder.

GLÖDPANNA, f. 1. 1) Se *Fyrfat.* — 2) (myntv.) Panna, hvari silfver och guld glödgas.

GLÖDRAKA, f. 1. Raka, hvarmed elden rakas ut ur en eldad ugn.

GLÖDSKYFFEL, m. 2. pl. — *skyflar.* Skyffel, hvarmed glöden efter en brasa i kakelugn eller spisel uppskjutes ifrån öppningen.

GLÖDSPÅN, m. sing. kollektivt. Se *Sinder, Hammarslagg.*

GLÖDTÄCKARE, m. 5. Redskap af koppar eller jern, i form af ett vidt, platt lock, som på aftonen lägges öfver glöden i en eldstad, för att bibehålla dem öfver natten.

GLÖDUGN, se *Glödgugn.*

GLÖDVAX, n. 5. (tekn.) Ett slags tillblandning af vax, spanskgröna, alun eller borax, hvaruti pjeser, som man vid förgyllning vill gifva rödaktig färg, doppas, genast efter det qvicksilfret blifvit afrökt.

GLÖDVAXNING, f. 2. (tekn.) Doppning i glödvax. Jfr. föreg. ord.

GLÖMMA, v. a. 2. 1) Förlora minnet af något. *G., hvad man lärt. Det g-mer jag aldrig. Ni g-mer, att han är er välgörare. G., hvem man är,* yttra större anspråk, än hvartill ens samhällsställning berättigar. *Ni g-mer, hvem jag är,* ni bemöter mig ej med den aktning, ni är mig skyldig. (Ordspr.) *Hvad som är gömdt, är icke g-mdt,* säges, när man vill låta förstå, att man väl har något i minne för framtiden, ehuru det för närvarande är uppskjutet, fördröjdt. *G. áf, bórt, ùte,* se *Afglömma,* &c. — *Syn.* Afglömma, Bortglömma, Uteglömma, Förgäta. — 2) Af brist på uppmärksamhet lemna något qvar efter sig på ett ställe. *Han har g-mt sina handskar, sin hatt, käpp.* Man säger äfv. i samma mening *G. éfter sig, qvar.* — *Syn.* Qvarglömma. — 3) Uraktlåta att omtala något i skrift eller tal. *Ni har g-mt den boken i er katalog. Han g-de att omnämna det, när jag sist talade vid honom.* — 4) Försumma. *G. omsorgen om sin lycka. G. att skrifva till någon. Jag har ingenting g-mt, för att öfvertala honom.* — *Syn.* Försumma, Åsidosätta, Uraktlåta, Underlåta. — 5) Brista i uppfyllandet af pligt, förbindelse. *G. sina pligter. G. den aktning, man är någon skyldig.* — 6) Ej bibehålla känslan af tacksamhet för något. *Han har g-mt allt, hvad jag gjort för honom.* — 7) Icke mera vara förtörnad, vredgad öfver något. *Ovänner böra förlikas och g. det framfarna. G. en oförrätt.* — 8) (med person till objekt) Försumma ens sällskap eller fördelar, icke tänka på honom, icke göra honom godt, då man kan. *Sedan han blifvit förnäm, g-mer han slägt och vänner. Många hafva blifvit ihågkomne med nådetecken, men er har man g-mt. Han har g-mt mig i sitt testamente. G-m mig icke. G. sin nästa. G-m ej bort mig,* kom snart igen; besök mig snart. — *Syn.* Försumma, Förbigå. — *G. sig*, v. r. 1) Brista i hvad man är skyldig sig sjelf eller andra. *Hon har g-mt sig ända derhän, att slå sin betjent. Ni g-mer er, då ni tilltalar mig på ett så ohöfligt sätt.* — 2) Försumma sina fördelar; icke begagna sig af tillfället. *Han g-mer sig icke, när det är något att förtjena.* — 3) *G. sig qvar,* längre, än man ärnat, dröja qvar på ett ställe, der man finner sig väl.

GLÖMSK, a. 2. 1) Som har dåligt minne. *Han är mycket g.* — 2) Som glömt, hvad man bort komma ihåg; som försummar någon eller något. *G. af sina pligter, af sitt löfte, af sina vänner.*

GLÖMSKA, f. sing. 1) Omständigheten, förhållandet, att minnet af person eller sak förloras. *Falla i g.,* blifva glömd. *Begrafva något i evig g.,* göra, att något för alltid blir glömdt. *Var ej ond på mig, för det jag ej kom: det var en g. af mig. G. af oförrätter,* omständigheten, att man ej längre är förtörnad på den, som tillfogat dem. *G. af sina pligter,* deras försummande. *G. af sig sjelf:* a) Bristande i hvad man är skyldig sig sjelf eller andra. — b) Försummande af egna fördelar; afstående från rättigheter. (Myt.) *G-ns flod,* floden Lethe i underjorden, hvarur de dödes skuggor måste dricka, för att glömma allt af sin jordiska tillvaro. — *Syn.* Förgätenhet. — 2) Omständigheten, att en person ofta glömmer, hvad han bör göra. *Det är en trogen tjenare, men hans g. är ofta ganska besvärlig.*

GLÖMSKHET, f. 3. (mindre brukl.) Svagt minne.

GNABB, n. sing. Liten, obetydlig tvist emellan vänner eller älskande, och som ej åtföljes af hat, bitterhet, fiendskap. — Har sammansättningarna: Vänskapsgnabb, Kärleksgnabb.

'GNABBAS, v. d. 1. Småträta (utan bitterhet). Jfr. *Gnabb.*

GNAG, n. sing. (fam.) 1) Se *Gnagande.* — 2) Något, som är att gnaga på. — 3) (fig.) a) Snålhet, snikenhet. — b) Se *Gnat.*

GNAGA, v. a. o. n. 2. 1) Genom idkeligt bitande småningom afskilja små delar ifrån ytan af en sak. *G. ett ben, på ett ben.* (Fig. fam.) *Gifva någon ett ben att g. på,* gifva någon en sysselsättning, syssla, hvaraf han kan hafva någon inkomst; äfv. visa honom någon obetydlig ynnest, för att blifva af med honom; äfv. skaffa honom något bryderi, någon ledsamhet på halsen, så att han icke får tid att tänka på att göra skada. *G. áf, bórt, sö'nder,* se *Afgnaga,* &c. — 2) (fig.) a) Oroa, plåga (sinnet, samvetet, o. s. v.). *Sorgen g-ger sinnet. Bekymren g. honom. Ångern g-ger hans samvete.* — *Syn.* Agga, Fräta. — b) Säges om personer, som bidraga att göra ända på en annans förmögenhet. *Den advokaten g-ger sina klienter ända till benen.* — c) *G. på,* ständigt hafva något att anmärka på person eller sak. — d) *G. på något,* sniket söka göra sig vinst deraf. — Part. akt. *G-nde* brukas stundom nästan adjektivt, t. ex.: *Ett g. samvete,* ondt samvete, som aldrig lemnar ro.

GNAGANDE, n. 4. Handlingen, då man gnager.

GNAGARE, m. 5. En, som gnager. Brukas nästan endast i nat. hist., om djur, tillhörande 4:de ordningen af Däggdjuren eller dem, som sakna hörntänder, men deremot hafva två långa, hvassa framtänder, såsom t. ex. råttorna.

GNAGNING, f. 2. Se *Gnagande.*

GNAT, n. sing. Ständigt grälande på någon för småsaker.

GNATA, v. n. 1. Ständigt gräla på någon för småsaker.

GNATARE, m. 5. Gnatig menniska.

GNATIG, a. 2. Som har det felet att gnata på allt.

GNATIGHET, f. 3. Egenskapen att vara gnatig.

GNED, n. sing. (pop.) Gnidande, filande på fiol. Förekommer numera sällan, utom i det fig. uttrycket: *Det är alltid samma g.*, alltid ett och samma. — *Syn.* Trall.

GNEIS, gnäjjs, m. sing. (mineral.) Stenart, som innehåller en blandning af qvarts, fältspat och glimmer.

GNET, f. 3. pl. — *tter.* Lusägg.

GNETA, v. n. 1. (fam.) Skrifva allt för tätt och fint. — ***Gnetande,*** n. 4.

GNETIG, a. 2. 1) Full med gnetter. — 2) (fam.) *G. stil,* allt för fin och hopträngd, samt derigenom svårläslig.

GNETIGHET, f. 3. Egenskapen att vara gnetig. Säges endast om handstil.

GNIDA, v. a. 3. (Impf. *Gned.*) Stryka något fram och åter öfver ytan af ett föremål, under det man mer eller mindre trycker derpå. *G. starkt, sakta, med handen. Hjorten g-der sina horn emot träden. Man gned hans arm med balsam, olja.* Brukas äfv. reflexivt, t. ex.: *Atleterne gnedo sig med olja, innan de började kampen.* — Neutralt säges *G. på något,* t. ex.: *G. på fiol,* familiert och föraktligt uttryck i st. f.: spela på fiol. (Fig.) *G. alltid på samma sträng,* alltid hafva ett och samma att säga, sjunga samma visa, föra samma låt. *G. på styfvern,* äfv. *g. och skafva* eller blott *g.*, vara mycket snål, nidsk (uttrycket härleder sig ifrån myntskafning). — *G. áf, bórt, i'n, sö'nder, ti'll, úpp, út,* se *Afgnida,* m. fl. *G. fást,* genom gnidning fästa. (Fig. fam.) *G. ihóp,* genom snålhet hopsamla. — *Syn.* Frottera.

GNIDANDE, n. 4. 1) Handlingen, då man gnider; händelsen, omständigheten, att något gnides. — 2) *G. på fiol,* säges föraktligt i st. f.: spelande på fiol. — 3) Se *Gnideri.*

GNIDARAKTIG, a. 2. (fam.) 1) Fallen för snålhet. — 2) Som röjer, utvisar snålhet. *Ett g-t beteende.* — ***Gnidaraktigt,*** adv.

GNIDARE, m. 5. (fam.) Snål, girig menniska. — Betyder ursprungligen en, som skafver mynt. — *Syn.* Se *Girigbuk.*

GNIDBLECK, n. 5. (tekn.) Bleck, som, anbringadt till skydd för något, emottager gnidningen af någon nära varande pjes.

GNIDBOLL, m. 2. (tekn.) Boll, som användes att gnida med.

GNIDDYNA, f. 1. Liten dyna, som användes vid gnidning.

GNIDERI, n. 3. Förhållandet, omständigheten, att man gnider på styfvern. — *Syn.* Se *Snålhet.*

GNIDLAPP, m. 2. Lapp, som begagnas vid gnidning.

GNIDNING, f. 2. Se *Gnidande.*

GNIDSTEN, m. 2. Se *Glättsten.*

GNISSLA, v. n. 1. (af *Gnida*) Gifva ett skärande, hvasst ljud, såsom då tvenne hårda ytor våldsamt gnidas emot hvarandra. *Dörren g-r på sina hakar. Vagnshjulen g., då de äro osmorda. Snön g-r under fötterna,* ger i sträng vinter ett knarrande, skärande ljud, då man går på hårdt tillnött väg. Impersonelt säges äfv.: *Han skär tänderna, så att det g-r i dem. G. med tänderna,* skära tänderna så hårdt, att de gifva ett gnisslande ljud. — ***Gnisslande,*** n. 4. o. ***Gnissling,*** f. 2.

GNISTA, f. 1. 1) Helt liten eldpartikel, hvilken far ut ifrån något, som brinner eller glöder. Man säger äfv. *Eldgnista.* — 2) (fig.) Säges, för att uttrycka något helt litet. *En g. hopp. Han har icke minsta g. vett.*

GNISTELD, m. 2. (fyrv.) Sådan slags eld, då satsen under förbränningen utkastar vissa partiklar glödande eller brinnande.

GNISTRA, v. n. 1. Kasta gnistor. *Elden g-r.* — Brukas ofta impersonelt, t. ex.: *Hvad det g-r starkt ur skorstenen!* hvad det far mycket gnistor &c.! (Fig.) *Det g-r för ögonen,* jag tycker mig se gnistor fara framför ögonen. *Han fick ett slag i ansigtet, så att det g-de för ögonen.* — ***Gnistrande,*** n. 4.

GNISTRIG, a. 2. (mineral.) *G. i brottet,* säges om en stenart, som i brottet visar små lysande punkter, liknande eldgnistor. — ***Gnistrighet,*** f. 3.

GNO, v. a. 2. Se *Gnugga.* — V. n. (pop. o. fam.) Löpa, springa. *G. áf,* löpa bort.

GNOLA, v. n. 1. (fam.) Sjunga mellan tänderna och utan att tydligt artikulera orden. *G. på en visa.* — ***Gnolande,*** n. 4.

GNOM, gnåm, m. 3. (gr. *Gnomä*) 1) Tänkespråk. — 2) Jord- eller bergande.

GNOMON, gnómånn, m. 3. (gr.) Solvisare, timsten.

GNOMONIK, gnomåni'k, f. 3. Konsten att göra solvisare.

GNU, m. 3. Idislande djur af Antilopslägtet, lik en häst till kroppsformen, 4 fot hög, brun, med svart och hvit man, hästsvans och runda horn. Finnes kring Cap. Antilope Gnu.

GNUGGA, v. a. 1. Med händerna hastigt föra en del af ett mjukt föremål fram och tillbaka mot en annan del deraf. *G. en näsduk. G. bórt, úr,* på detta sätt borttaga, befria från, t. ex.: *G. orenligheten ur en näsduk. G. ögonen, g. sig i ögonen,* föra fingren af och an öfver de tillslutna ögonen.

GNUGGANDE, n. 4. o. GNUGGNING, f. 2. Handlingen, då man gnuggar; händelsen, omständigheten, att något gnuggas.

GNY, n. sing. Starkt, men doft buller, som höres på något afstånd. *G. af vapen, af folk på gatan, af en flod, af ett hus, som faller.* — Bildar sammansättningen Vapengny. — *Syn.* Se *Buller.* 1.

GNY, v. n. 2. På något afstånd göra ett starkt, men oredigt och af flera smärre ljud sammansatt buller. — *Syn.* Bullra, Dåna, Braka.

GNÄGGA, v. a. 1. Säges om det starka läte, som hästar låta höra, antingen såsom uttryck af välbefinnande, eller när de få se andra hästar. *G. åt någon, något,* säges om en häst, som gnäggar, då han får se någon eller något. *G. efter,* gnägga, då någon aflägsnar sig; äfven af längtan efter någon eller något. — ***Gnäggande,*** n. 4. o. ***Gnäggning,*** f. 2.

GNÄLL, n. sing. Se *Gnällande.*

GNÄLLA, v. n. 2. 1) (om hundar) Utstöta korta, gälla, klagande ljud. — 2) (om barn) Gråta högt, med utstötande af korta, gälla klagoljud. — 3) (om liflösa föremål, hjul, dörrar) Låta illa, liksom när en hund gnäller. — 4) (om menniskor) *a*) *G. i sitt tal,* tala på ett sätt, att det låter, liksom då en hund gnäller. — *b*) (fig.) Beklaga sig, jemra sig. — *Syn.* Se *Klaga.*

GNÄLLANDE, n. 4. 1) Det ljud, som höres, då någon gnäller (se *Gnälla,* 1, 2, 3, 4, *a.*). — 2) (fig.) Klagan, klagolåt, jemmer.

GNÄLLIG, a. 2. (om små barn) Som ofta gnäller och pjunkar.

GNÖLA, v. n. 1. (prov.) Se *Källa.* — *Gnölande,* n. 4.

GOA, f. nom. prop. Se *Göja.*

GOBELINS-TAPETER, gåbelä'nngstapét'r, m. 3. pl. Ett slags virkade tapeter, som fullkomligt likna de skönaste taflor, kallade efter deras uppfinnare *Gobelin,* färgare i Paris under Frans I:s tid.

GOD, a. 2. Utmärker i allmänhet det, som ger en behaglig känsla, ett behagligt intryck, så i fysiskt som moraliskt afseende. A. (om sak) 1) Som smakar väl. *G. mat, frukt. G-t vin, vatten.* — *Motsats:* Elak. — *Syn.* Smaklig, Välsmaklig, Välsmakande. — 2) Som har erforderliga egenskaper, för att motsvara sin naturliga bestämmelse, sitt ändamål, det bruk, man deraf gör eller vill göra, det resultat, hvartill man dermedelst vill komma, o. s. v. *G. jordmån, g-t land, g. säd, g-a näringsmedel. En g. sång. G. vara. G-a sångkläder. En g. tafla. G. musik. G-a verser. En g. bok. En g. idé. Ett g-t medel. G. styrelse. G-a lagar, skolor, metoder. G-t sätt att vara,* lyckligt, ändamålsenligt sätt att umgås med menniskor. *G. syn, hörsel, smak, lukt, helsa. G-t öra, öga,* se *Öra, Öga. G-a anlag. G-t omdöme, minne. G. familj,* se *Familj. G-t hufvud,* se *Hufvud. G-t bord,* se *Bord. G. röst,* fyllig och välljudande. *G-t mynt,* ej falskt eller underhaltigt. *G. adel,* som har sina behöriga anor. *Det är g-t nog åt honom,* han förtjenar icke bättre. *Det är mycket för g-t åt er,* bättre, än ni förtjenar. — *Motsats:* Dålig. — *Syn.* Bra, Galant, Dugtig, Förträfflig, Herrlig. — 3) Brukas äfv. om skadliga saker, när de motsvara sitt ändamål. *G. arsenik.* — 4) Förmånlig, lycklig, gynnsam. *G. lycka. G-t tecken. G. vind. G-t väder. G. handel. G-a kort. G. underrättelse. G-a vilkor, omständigheter, inkomster. G-t år,* som ger god äring. *G. tid,* lycklig tid; äfv. tillräckligt tidigt, t. ex.: *Det är g. tid* (tonen på tid) *ännu. I g. tid,* tillräckligt tidigt, t. ex.: *Komma i g. tid. G. dag,* lycklig dag. *G. dag!* (tonen på dag) se *Dag. G-a koppor,* ej elakartade. *G-a ord,* se *Ord.* — 4) Nyttig, tjenlig. *Detta medikament är g-t emot feber, emot magplågor. Detta är g-t för helsan. Hvad är det g-t för? Som er g-t synes,* såsom ni tycker, behagar. — 5) (fam.) Lätt. *Det blir icke g-t för honom att göra det. Det är icke g-t göra att vara brandvakt. Det är ej g-t att förstå honom.* — 6) Stor, dryg, ansenlig, mycken. *En g. del af dagen. Göra g-t byte. En g. tid. En g. timma. Fyra g-a mil. G. tillgång på något. Göra sina tre g-a mål om dagen.* — 7) Rättmätig. *G. pris.* — 8) Billig. *G-t pris.* — 9) Behaglig. *Här är oss g-t att vara.* — 10) (i moralisk mening) *a*) Som öfverensstämmer med det sedligt rätta. *G. vilja. En g. handling. G-a afsigter.* — *b*) Böjd för välvilja; som röjer, uttrycker ett välvilligt, kärleksfullt sinne. *En g. själ. G-t hjerta. Göra en g. gerning.* — *Motsatser:* (för begge bem.) Ond, Elak. — B. (om person) 1) Väl kunnig, öfvad, färdig i något; skicklig, duglig; som väl uppfyller sina pligter. *G. simmare, dansör, jägare, sällskapskamrat, medborgare. G. fader, moder, son, dotter. G. soldat. G. tjenare. En g. konung. G. kristen. G. läkare, författare. G. arbetare. G-t sällskap,* bestående af väl uppfostrade och väl ansedda personer. *G. borgen,* säker, vederhäftig. *G. betalare,* som ordentligt och punktligt betalar sina skulder. *En g. vän,* trogen och tillgifven. *Han är lika g. som den,* efterger honom ej i värde eller anseende. *De äro lika g-a,* ingendera bättre än den andre. *Så g. som två,* svarande i duglighet emot två. *Han är g. nog,* kan godkännas, är icke så dålig. *Han är g. nog åt henne,* hon kan ej göra anspråk på någon bättre än han. *Hålla sig för g. till att* . . . ., anse under sin värdighet att . . . . (Fam.) *Vara g. för, g. till att* . . . . vara i stånd att . . . . — Säges i samma mening äfv. om vissa djur, t. ex.: *G. vagnshäst, g. jagthund.* — 2) (i moralisk mening) *a*) Som gör andra godt; som vill andra väl; som bemöter andra med välvilja. *En g. menniska. Han är g. emot alla. G. emot de fattiga. G-t folk!* brukas i tilltal till lägre folk; stundom äfven skämtvis till vänner och bekanta. — *Motsats:* Elak, Ond. — *Syn.* Blid, Mild, Välvillig, Godhjertad, Huld. — *b*) Efterlåten, eftergifven. *Han är för g. emot sina barn.* — *c*) Som icke vill någon illa, beskedlig. *En g. tok. En g. och enfaldig stackare.* — Betyder äfven stundom: beskedlig och enfaldig, t. ex.: *Den g-e mannen blef alldeles förbryllad vid detta spefulla tilltal. Det g-a folket* säges i halft föraktlig mening om beskedliga och enfaldiga menniskor, helst af lägre stånd. — *d*) (om Gud) Kärleksfull, barmhertig, nådig, mild. *Den g-e Guden. G-e Gud!* utrop, hvarmed man vill uttrycka förvåning, häpnad, oro, o. s. v. *G-e Gud! hvad säger du! G-e Gud! hvem hade kunnat tro det!* — *G. ande,* välgörande. *G. engel,* som älskar det goda; äfv. skyddsengel. (Fig.) *Ni skall bli min g-a engel,* min beskyddare. — 3) (fam.) Ej förtörnad, ej vred, ej ond. *Låt honom bli ond; han blir väl g. igen.* — 4) (i vissa sällskapliga talesätt) Artig, förbindlig. *Var g. eller var så g. och gör mig den tjensten. Om ni ville vara så g. och komma till mig i morgon.* — Brukas äfven ironiskt, i strängt, hårdt eller spefullt tilltal, t. ex.: *Du är så g. och gör det fort, eljest vankas rapp. Var så g. och tig.* — 5) Ansvarig. *Det vill jag vara g. för,* det vill jag gå i borgen, ansvara för. Man säger äfv. *Gå i god;* se här nedan. — 6) *G. man, G-e män,* se under *Man.* — Neutrum *Godt* brukas ofta substantivt, dels i moralisk, dels i fysisk mening, och säges i allmänhet om allt, som är angenämt och nyttigt eller väcker en känsla af tillfredsställelse, t. ex.: *Det gifves intet sant godt utom dygden. Han har intet g. i sinnet. Intet g. utan något ondt. Göra g.,* bevisa välgerningar; äfv. göra ett behagligt intryck; äfv. göra god verkan, t. ex.: *a*) *Han älskar att göra sina medmenniskor g.;* — *b*) *Det gör g. att få hvila sig, när man är trött;* — *c*) *Det der medikamentet skall göra g. Det gör honom g. att få slita litet ondt,* det skall bekomma honom väl, han skall hafva nytta af att . . . . *Göra något g. igen* ell. *åter göra någonting g.,* åter ställa

någonting till rätta. *Det blir väl g. igen*, man blir väl åter sams, det kommer väl till förlikning; äfv. det blir väl bättre igen. *Hafva g. af*, hafva nytta, fördel af; äfv. (iron.) blifva straffad, vedergälld för, t. ex.: *a*) *Hafva g. af någons välgörenhet*; — *b*) *Han har spelt mig ett fult sprall, men det skall han ha g. af. Gifva så g. igen, lika g. igen*, ge lika igen, löna ondt med ondt. *Finna g.* ell. *finna för g.*, se *Finna. Hålla för g.*, anse nyttigt, tjenligt; äfv. godkänna. *Ha g. för att . . . .*, ha lätt för att . . . . t. ex.: *Han har g. för att tala*, talar med lätthet; *ha g. för att finna sig*, lätt finna sig. *Vara g. om, efter*, finnas i öfverflöd, t. ex.: *Det är g. om, efter penningar i den staden. Hafva g. om*, hafva öfverflöd på, t. ex.: *Han har g. om mynt. Jag har för närvarande icke g. om, efter penningar*. — *Det Goda* eller blott *Goda*, i bestämd form, antager äfven substantiv natur och nyttjas då dels i fysisk, dels i moralisk mening, men omfattar äfven stundom allt hvad som är nyttigt, fördelaktigt, angenämt, både i fysisk och moralisk bemärkelse. (I fysisk mening) *Han tog allt det g-a* (dugliga); *det dåliga lemnade han qvar. Förstöra sitt g-a*, sin egendom, förmögenhet. (I moralisk mening) *Det g-a måste alltid vara i strid med det onda. Det g-a, han gjorde, misstyddes*. (Både i sinlig och andlig mening) *Det högsta g-a*, det mest lyckliggörande. *Dygden och ett godt samvete äro menniskans högsta g. En sång, ett stop, ett bord äro hans högsta g.* — *Godo*, gammal böjningsform, förekommer ännu i vissa uttryck och talesätt, t. ex.: *I g-o*, på fredligt, vänskapligt sätt, i all vänskap, t. ex.: *Bilägga en sak i g-o. Med g-o*, godvilligt, genom fredliga medel, utan våld, t. ex.: *Gör han det icke med g., så skall det ske med ondo. Hålla till g-o* (äfv. *till g-a*), åtnöja sig med, t. ex.: *Kom till mig och håll till g-o, hvad huset förmår. Han håller till g-o med allt. Håll till g-o*, säges i det mer okonstlade umgängsspråket, när man ger någon en gåfva eller bjuder något (t. ex. förfriskning); äfven ironiskt, då man undfägnat någon med förebråelser, ovett, tuktan, o. s. v. Man säger äfv. i samma mening: *Håll till g-o, det är er väl undt. Taga till g-o*, tåla, med tålamod lida. *Se någon till g-o*, befrämja ens fördelar; äfv. sörja för ens uppehälle, utkomst, hafva omsorg om någon. *Hafva till g-o*, hafva att fordra, t. ex.: *Jag har ännu 10 r:dr till g-o af honom. Räkna till g-o*, uppföra i räkning såsom fordran; äfv. (fig.) anse som ens förtjenst, anse sig förbunden för, t. ex.: *a*) *Han räknar sig 100 r:dr till g-o*. — *b*) *Jag räknar honom till g-o den vänskap, han vid det tillfället visade. Göra* ell. *vända sig något till g-o*, draga nytta, fördel af något. *Det kommer er till g-o*, det får ni fördel af. Förkortningsvis säges: *Gå i god för*, gå i borgen för, ansvara för. — Se f. ö. *Godt*, adv. o. int.

GODARTAD, a. 2. Af god art, beskaffenhet. Brukas mest i medicinska språket. *En g. sjukdom, feber*. Äfv. om malmer, o. d. — *Välartad* har moralisk betydelse.

GODBIT, gôdbi't, m. 2. (fam.) Läcker bit, läckert stycke, det läckra af något. *Gömma g-en till sist*. — *Syn.* Läckerbit.

GODDAGAR, gôddágarr, fam. gôdár, m. 2. pl. (fam.) Ett gladt, beqvämt, sorgfritt och njutningsrikt lif. Man säger äfv. *Goda dagar. Göra sig g.*, njuta lifvet. *Han är sjuk af bara g.*, af för mycken vällefnad. — I fam. stil skrifves äfv. förkortadt *Goddar*.

GODDAGSPILT, m. 2. (fam.) En, som är van vid vällefnad.

GODFROM, a. 2. (fam., föga brukl.) From och enfaldig.

GODHET, f. 3. 1) God smak. *Vinets g.* — *Syn.* Smaklighet, Välsmaklighet. — 2) God beskaffenhet. *Näringsmedlens g. är af vigt. Varans g.* — *Motsats*: Dålighet. — 3) (i moralisk mening) *a*) Välvilligt, kärleksfullt sinne, bemötande. *Hysa g. för någon. Bemöta med g. Visa någon mycken g. Hennes g. emot de fattiga är allmänt känd.* — *Syn.* Välvilja, Huldhet, (Kristlig) Kärlek, Välgörenhet. — *b*) (teol.) *Guds g.*, den egenskapen hos Gud, att han vill åt alla meddela det högsta goda. — 4) (i umgängsspråket) Artighet, förbindlighet. *Visa mig* ell. *haf den g-en*, äfv. *var af den g-en, att . . . . Han har haft den g-en att rätta mig.*

GODHJERTAD, a. 2. Som har godt hjerta. — *Syn.* God, Välvillig.

GODHJERTENHET, f. 3. Egenskapen att vara godhjertad. — *Syn.* Godt hjerta, Godhet, Välvillighet.

GODKÄNNA, v. a. 2. Antaga för god, giltig, rättmätig, behörig. *G. en åtgärd, ens handlingssätt*. — *Syn.* Se *Gilla*.

GODKÄNNANDE, n. 4. Handlingen, då man godkänner; händelsen, omständigheten, att något godkännes.

GODLYNT, a. 1. Som af naturen har ett godt lynne. *En g. menniska.*

GODLYNTHET, f. 3. Egenskapen att vara godlynt.

GODMODIG, a. 2. Se *Godsint*. — Nytt ord, bildadt efter danskan.

GODMODIGHET, f. 3. Se *Godsinthet*. — Jfr. föreg. ord.

GODNISSE, m. 2. pl. — *nissar*. Se *Tomtgubbe*.

GODO, se under *God*.

GODRÅ, se *Gorå*.

GODS, n. 5. (af *God*) 1) Egendom, förmögenhet. *Dömd att mista lif och g. Förlora g. och egendom.* — 2) Se *Landtgods. Ett adligt g. Han äger ett stort g. i Skåne. Han har farit till sitt g.* — *Syn.* Landtgods, Landtegendom, Egendom, Landtgård. — 3) Varor, som forslas landvägen eller fraktas på fartyg; den last, som ett fartyg innehar. *Skepp och g.* — Har sammansättningarna Varugods, Transportgods. — 4) (sjöt.) Alla de tåg, som tjena till seglens regerande (*Löpande g.*) eller till masters och stängers stöttning (*Stående g.*). — 5) (i biskötseln) Vax och honung. — 6) (färg.) Det, som skall färgas (tyg, o. s. v.). — 7) (kem., metallurg. m. m.) Ämnet, hvaraf något skall förfärdigas (gjutas, o. s. v.) eller blifvit förfärdigadt. Bildar sammansättningen Gjutgods. — 8) Metallmassan i en kanon ell. en gevärspipa, med afseende på dess tjocklek.

GODSCIRKEL, gòddssi'rrk'l, m. 2. pl. — *cirklar*. (artil.) Cirkel, att mäta godset (bem. 8) på ihåliga projektiler.

GODSINT, a. 1. Som har ett godt sinnelag; i allmänhet fredlig och saktmodig; ej fallen för att vredgas eller fatta hat. *En g. menniska*. — Bör ej förblandas med *Godlynt* (jfr. d. o.). — *Syn.* Godmodig, Saktmodig, From, Fromsint.

GODSINTHET, f. 3. Egenskapen att vara godsint. — *Syn.* Godmodighet, Saktmodighet, Fromsinthet.

GODSUGN, gòddsúnng'n, m. 2. Nedersta ugnen i en porslinsugn.

GODSÄGARE, m. 5. 1) Ägare af ett landtgods. — *Syn.* Se *Egendomsherre.* — 2) Se *Befraktare.*

GODT, adv. Väl, bra. *Sofva g. Tala g. om någon. Stå sig g.*, väl berga sig. *Det var g., att han kom. Det är lika g.*, likgiltigt, detsamma. *Det kan vara lika g., om han kommer eller ej. Det vore lika så g. att låta bli.* man kunde lika gerna låta bli, det vore kanske bättre att &c. *Det är så g. att resa i dag som i morgon,* man kan lika gerna &c. *Lika g.*, likgiltigt. *Göra så g. man kan. Se g. ut,* hafva godt utseende. *Se g. på någon,* med vänliga eller kärleksfulla ögon. *Så g. som,* nästan, t. ex.: *Det är så g. som afgjordt. Af frukt har i år blifvit så g. som intet. Kort och g.*, i korthet sagdt. *Det är g. och väl,* se *Väl.* — *Int. Det är g.!* eller (genom ellips) *G.!* uttrycker tillfredsställelse, gillande, belåtenhet; brukas äfv., när man vill tillkännagifva, att man hört, hvad en annan sagt, att man fattat meningen af något, att man förstår ens afsigt eller att man anser något tillräckligt. — *Syn.* Bra! Nog! Välan! Nåväl!

GODTA SIG, v. r. 1. (fam.) Göra sig goda dagar; öfverlemna sig åt njutningar; förtära läckerheter. — *Syn.* Gona sig, Smörja sig, Smörja kråset.

GODTALIG, a. 2. (pop.) Vänlig i sitt tal, isynnerhet med ringare folk.

GODTALIGHET, f. 3. (pop.) Egenskapen att vara godtalig.

GODTFINNANDE, n. sing. Se *Godtycke.* — Brukas endast med föregående preposition, adverbialt, t. ex.: *Efter g.*, såsom man tycker; *handla efter g.; jag lemnar det åt ditt g.*, du får deri göra efter behag.

GODTGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) 1) Ersätta den skada, förlust, någon lidit. Har till objekt både person och sak. *G. någon kostnaden, skadan, förlusten. G. en brist.* — *Syn.* Hålla skadeslös; Ersätta. — 2) (i räkning) Se *Creditera.* — 3) *G. ett fel, en försummelse, en dårskap,* o. s. v., förbättra. — *G. sig,* v. r. 1) Skaffa sig ersättning. *G. sig för liden skada.* — 2) (i räkning) Creditera sig.

GODTGÖRANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något godtgöres.

GODTROGEN, gòdtróg'n, a. 2. neutr. — *et.* Som tror andra om godt, sätter för mycket förtroende till andra. *En g. menniska, tok.*

GODTROGENHET, f. 3. Egenskapen, att vara godtrogen.

GODTYCKE, gòdty'cke, n. 4. Eget tycke, egen vilja, oberoende af andras. *Efter g. Döma, handla efter g. I det landet är regentens g. lag.* — *Syn.* Godtfinnande.

GODTYCKLIG, a. 2. 1) Som härrör af godtycke. *En g. handling, regeringsåtgärd.* — *Syn.* Se *Egenmäktig.* — 2) Som beror blott af godtycke. *G. makt.*

GODTYCKLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara godtycklig. — *Syn.* Se *Egenmäktighet.*

GODVILLIG, a. 2. Som sker utan tvång, af fri vilja. *G. eftergift är bättre än aftvungen.* — *Syn.* Frivillig, Sjelfmant.

GODVILLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara godvillig. — *Syn.* Frivillighet.

GODVILLIGT, adv. Utan tvång, af fri vilja. *G. göra något.*

GOFAR, gófar, nom. prop. Benämning bland lägre folket på åskan, förmodligen sammandraget af Goas, d. v. s. Göjas (jordens) far (Thor).

GOLF, gållv, n. 5. 1) Beläggning af trä eller sten på bottnen af boningsrum, o. s. v. *Lägga g. i ett rum. Lägga g. af sten, af plankor. Inlagdt g.*, lagdt i rutor af smärre träskifvor. *Släppa någonting på g-fvet. Falla i g-fvet. Slå i g-fvet,* kasta eller släppa ned på golfvet; äfv. omkullslå någon, så att han faller i golfvet. — Bildar sammansättningarna: Sten-, Trä-, Plankgolf, Kyrko-, Sals-, Kammargolf, m. fl. — 2) Se *Ladugolf, Loggolf.*

GOLF, gållf, m. 3. (ital. *Golfo*) Stor hafsbugt, med smalt inlopp.

GOLFBJELKE, gå'llvbjä'llke, m. 2. pl. — *bjelkar.* Bjelke, lagd tvärs öfver bottnen af ett rum till underlag för ett golf.

GOLFBRÄDE, n. 3. o. 4. 1) (4) Bräde i ett golf. — 2) (3) Bräde, ämnadt till golfläggning.

GOLFDRAG, n. 5. Drag ifrån golfspringorna i ett rum.

GOLFLEGAD, a. 2. (om säd) Torkad på loggolf.

GOLFLÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) Belägga med golf. *G. ett rum.*

GOLFLÄGGNING, f. 2. 1) Beläggande med golf. — 2) Se *Golf,* 1.

GOLFLÄKT, m. 3. o. 4. Läkt under golfvet i ett rum.

GOLFMATTA, f. 1. Matta, att lägga på golf.

GOLFPLANKA, f. 1. Planka i ett golf.

GOLFSAND, m. sing. 1) Sand, strödd på ett golf. — 2) Sådan slags sand, som dertill begagnas.

GOLFSKURNING, f. 2. Göromålet, förrättningen, att skura golf.

GOLFSTEN, m. 2. 1) Häll i ett stengolf; äfv. mursten i ett tegelgolf. — 2) Sten, som begagnas till golfläggning.

GOLFSTRÖMMEN, m. 2. sing. def. (geogr.) Stark ström i Atlantiska hafvet längs N. Amerikas kust, uppåt, ifrån Cap Florida till New-Foundlands bankar.

GOLFSVAMP, m. 2. Svamp, som af fukt växer på golf inne i rum.

GOLGAS, gå'llgass, m. 3. Ylletyg, tryckt med färger på det sätt, att färgen ingjutes varm på tyget, således icke genom påtryckning; mönstret bestämmes genom djupa utskärningar i formskifvor. Turkiskt eller Engelskt flanell.

GOLGATHA, gå'llgata, nom. propr. (bibl. hist.) Benämning på afrättsplatsen i det fordna Jerusalem. Betyder egentl. Hufvudskalleplats.

GOM, gomm, m. 2. pl. *gommar.* 1) (anat.) Den öfre delen inuti munnen, från öfre tandraden ned till svalget. — 2) (bot.) Så kallas, på en läppformig blomma, underläppens öfre, mot öfverläppen hvälfda sidor.

GOMBOKSTAF, gòmmbókstav, m. 3. pl. — *bokstäfver.* (gram.) Bokstaf, som uttalas med gommens tillhjelp. Sådana äro c, g, k, q. x.

GOMBEN, n. 5. (anat.) *G-en,* tvenne ben, som utgöra bakersta delen af Gomhvalfvet.

GOMHVALF, gòmmvállv, n. 5. (anat.) Bakersta, nästan fyrkantiga delen af hårda gommen.

GONA SIG (slutet *o*), v. r. 1. Se *Godta sig.*

GONDOL, gånndå'l, m. 3. (ital. *Gondola*) 1) Platt, ganska lång roddarbåt, som begagnas på kanalerna i Venedig, spetsig både för och akter, samt med tält i midten för passagerare. — 2) Den båtlika pjes, som hänger under en luftballong,

och hvaruti luftseglaren har sin plats. — *Ss. G-förare, -roddare.*

GONDOLIER, gånndåliä'r, m. 3. Gondolförare.

GONG, gånng, ell. GONGONG, gå'nnggå'nng, m. 3. Bäckenformigt, indiskt instrument af klockmetall, som slås med en träklubba, för att markera takten i sång.

GONORRHÉ, gånårré, f. 3. (fr. *Gonorrhée*, af grek. *Gonorrhoia*) (med.) Se *Dröppel.*

GORDISK, gå'rdissk, a. 2. (fig.) *G. knut*, ganska invecklad sak; svårighet, hvarur man ej ser utväg att kunna reda sig.

Anm. Har sitt namn efter den på phrygiska konungen Gordii vagn befintliga, konstigt gjorda knut, som ingen kunde upplösa, tills Alexander den Store sönderhögg den med svärdet.

GORGEPUNKT, gå'rrschpúnnkt, m. 3. (fortif.) Den punkt, der två kurtiner genomskära hvarandra.

GORGONER, gårrgón'r, f. 3. pl. (myt.) Tre systrar: Euryale, Stheno och Medusa, med ormhår, oerhörda tänder och kopparklor, och hvilkas anblick förstenade.

GORGONIA, gårrgónia, f. 3. pl. — *nier.* (nat. hist.) Ett slägte af Korallpolyper, som lemnar den i Asien mycket värderade svarta korallen.

GORM, gårrm, n. sing. (pop.) 1) Lemningarne af frukt, sedan den blifvit pressad. — 2) Gräl, käbbel. — *Syn.* Se *Tvist.*

GORMA, gå'rrma, v. n. 1. (pop.) Gräla för ingenting. — *Syn.* Se *Tvista.* — *Gormande*, n. 4.

GORMIG, gå'rrmigg, a. 2. (pop.) Som är fallen för att gorma. — *Syn.* Se *Trätgirig.* — *Gormighet*, f. 3. — *Gormigt*, adv.

GORR, se *Går*, n.

GORÅ, gòrå', n. 4. Ett slags tunn, hård bakelse af hvetemjöl, mjölk, ägg och socker.

GORÅJERN, gòråjä'rn, n. 5. Redskap af jern, med långt skaft och i ändan en fyrkantig form, hvari gorån bakas, i det man håller formen öfver elden.

GOSSE, gå'sse, m. 2. pl. *gossar.* 1) Barn af mankön emellan sju och fjorton år. — 2) Förtrolig benämning, som af befäl vid tilltal gifves karlarna utaf det manskap, som står under deras kommando; äfv. benämning i allmänhet vid tilltal af en befallande till arbetsfolk, m. fl. Brukas för denna bem. icke gerna i sing. *Friskt mod, j g-sar blå!* — 3) (fam.) Förtrolig benämning, som en vän ger en annan; brukas äfv. i sarkastiskt, ironiskt, försmädligt tilltal. *G-sar! hvad skole vi roa oss med? Nej, min g., du låter bli det.*

GOSSEBARN, n. 5. Barn af mankön. Brukas endast om barn, som nyss blifvit födt, eller med afseende på födseln, och i motsats till Flickebarn. *Hon har blifvit förlöst med ett g.*

GOSSÅREN, n. 5. pl. def. En menniskas ålder ifrån 7:de till 14:de året. *Han är ännu i g.*

GOTTLANDSROFVA, f. 1. Se *Rapsat.*

GOURMAND, gurmánng, m. 3. (fr.) Fråssare, läckermun.

GRABBA, v. n. 1. (pop. o. fam.) Taga hela näfven full. *G. i'*, gripa i med hela näfven. Man säger äfv. *G. tag i*, häftigt fatta tag i.

GRABBNÄFVE, m. 2. pl. — *näfvar.* (pop. o. fam.) Dugtig näfve full. *Taga en hel g. konfekt.*

GRABBTAG, n. 5. (pop. o. fam.) Tag med grabbnäfven.

GRACE, gras, m. 3. (franskt ord, af lat. *Gratia*) 1) Ynnest, gunst, bevågenhet. *Visa någon mycken g.* — 2) (utan plur.) Behag. *Dansa, föra sig med mycken g.* — *Gracer*, f. 3. pl. (rom. o. grek. myt.) Behagens gudinnor: Aglaia, Thalia och Euphrosyne. Huldgudinnor. Skrifves af somliga Gratier. Kallas äfv. Chariter.

GRACIÖS, grasiö's (vanligen gratschös), a. 2. (fr. *Gracieux*) 1) Behagfull, intagande. — 2) Artig, förbindlig; gunstig. *Var så g. och sitt.* — Skrifves af några *Gratiös.*

GRAD, a. oböjl. (t. *Gerade*) Rak, rät, som går i rak linie.

GRAD, m. 3. (lat. *Gradus*, steg) 1) Hvar och en af de afmätta och betecknade lika stora delarna på skalan af instrumenter, ämnade att mäta kraften, styrkan, tillväxten, tyngden o. s. v. hos vissa ämnen. *G-erna på en termometer, en barometer, en brännvinsprofvare. Termometern har fallit tio g-er, står på tio g-er kallt.* — Sammansättningsvis säger man Termometergrad, o. s. v. — 2) (geom.) $^1/_{360}$:del af en cirkel. Betecknas äfv. med °. *En 30 g-ers vinkel*, som upptar 30 grader af en cirkel. *En g. indelas i 60 minuter.* — 3) (geogr.) Afståndet emellan tvenne närliggande parallelcirklar (Längdgrad) ell. emellan tvenne närliggande meridianer (Breddgrad). Betecknas äfven med °. *Stockholm ligger under 60 gr. bredd norr om eqvatorn* (60° n. br., d. v. s. nordlig bredd). — 4) Genom mått eller uppskattningsvis bestämd skilnad af mer eller mindre i egenskaper, som äro märkbara för sinnena. *G. af värma, köld, torrhet, fuktighet, styrka, rörelse, hastighet, tillväxt*, o. s. v. Man säger äfv. i samma mening: *G-en af ett ondt, en plåga, ett lidande, en feber*, o. s. v. — 5) (fig.) *a*) Brukas med enahanda betydelse om moraliska egenskaper, passioner, känslor, samt om allt slags framskridande, tillväxt, tillbakagående eller förfall. *Hennes sorg, förtviflan, vrede, kärlek har stigit till en g., som ger anledning att frukta det värsta. Vara i högsta g. ledsen, bedröfvad, glad. Målaren har nu stigit till en g., att man fruktar öfversvämning. Genomgå alla brottets g-er. Lägsta g-en af förnedring.* — *b*) Säges om de tjenstebefattningar, befälsposter, värdigheter, hvarigenom man ifrån den ena till den andra småningom uppstiger till en hög värdighet, ställning. *Huru hög g. har han i arméen? Han är kapten. Stiga i g-erna*, befordras till allt högre och högre post, syssla. *Passera g-erna*, på kortare, föreskrifven tid gå igenom de lägre tjenstegraderna i arméen, af gemen, korporal och underofficer, för att vinna praktisk kännedom i hvad som hörer till alla dessa underordnade tjenstegrader och blifva berättigad att taga officersexamen. — *c*) Lärdomsvärdighet, som efter vissa profs afläggande erhålles vid universiteter i de särskilta fakulteterna, t. ex. Magistergrad, Doktorsgrad. *Taga en akademisk g. Taga g-en*, aflägga dertill föreskrifna prof. — *d*) (gram.) Det olika kraftuttryck, hvari ett egenskapsord användes. Dessa grader äro: positiv (t. ex. *stor*), komparativ (t. ex. *större*) och superlativ (t. ex. *störst*). — *e*) (tekn.) α) Upphöjningarne på ytan af en fil. *Enkel g.*, då dessa upphöjningar gå åt en led. Se äfv. *Undergrad* och *Öfvergrad.* — β) De hackiga kanter, som hvarje grafstickelstreck får. — γ) (byggn.k.) Den skarpa kanten af tvenne sammanlöpande ytor. — δ) Den mängd salt, som innehålles i en sola.

GRADATIM, gradàtimm, adv. (lat.) Gradvis, steg för steg.

GRADATION, --tschón, f. 3. Stigande, tilltagande gradvis, steg för steg.

GRADBORR, m. 2. Ett slags borr, som vid skrufmuttrars uppskärning, då gängorna skola vara mycket djupa, användes efter förborren.

GRADBÅGE, m. 2. pl. — *bågar*. 1) Cirkel, indelad i grader. — 2) (bergsbr.) Verktyg att mäta fallet af en gång.

GRADERA, v. a. 1. 1) Afdela i grader. *G. en cirkel, en termometer*. — 2) (tekn.) Låta en vätska, som skall afdunstas till kristallisation, förut rinna öfver en af risqvistar flätad vägg, intill dess att den genom sin afdunstning i luften får så mycken koncentrering, att den lönar sig att afdunsta. Äfven: för samma ändamål utsätta en vätska för köld eller solhetta. — *Graderande*, n. 4.

GRADERHUS, gradèrhús, n. 5. Se *Graderverk*.

GRADERING, f. 2. 1) Handlingen, då man graderar (begge bem.). — 2) Sålunda verkställd indelning i grader.

GRADERVATTEN, gradèrvätt'n, n. 5. Saltvatten, som graderas.

GRADERVERK, gradèrvä'rrk, n. 5. (tekn.) En af stolpar uppförd och med törnris utfodrad byggnad, der gradering sker. Jfr. *Gradera*, 2.

GRADMÄTNING, f. 2. (vetensk.) Mätning af afståndet emellan tvenne orter, som ligga under samma meridian, och efter noggranna mätningar på himmelen hafva en eller flera graders nordlig eller sydlig bredd.

GRADPASSERARE, m. 5. En, som passerar graderna (se *Grad*, 5, *b*).

GRADRÖR, n. 5. Glasröret på en termometer eller barometer.

GRADSKALA, f. 1. Skala (se d. o.), utvisande afmätta grader.

GRADSKIFVA, f. 1. (tekn.) Se *Delskifva*.

GRADSTOCK, m. 2. Ett numera obrukligt astronomiskt höjdmätningsinstrument.

GRADTAL, n. 5. Antal af grader.

GRADTALS, adv. Se *Gradvis*.

GRADUAL-DISPUTATION, --ål-dissputatschón, f. 3. Disputation (se d. o.) för erhållande af en akademisk grad (se *Grad*, 5, *c*).

GRADUERA, v. a. 1. Tilldela akademisk grad (se *Grad*, 5, *c*). — Part. pass. *G-d* brukas nästan adjektivt och säges om den, som erhållit en sådan värdighet.

GRADVIS, gràdvi's, adv. I grader; grad för grad, småningom, efterhand.

GRAF, f. 2. pl. — *fvar*. (af *Gräfva*) 1) En genom gräfning gjord fördjupning i jorden, jemnbred, af större djup än Dike, och ansenligt lång, i allmänhet för vattens afledande. *Gräfva en g.* — Har sammansättningen Afloppsgraf. — 2) Dylik gräfd fördjupning framför vallen till ett fältverk, en fästning eller kring en befäst stad. *Uppkasta en g.* — Jfr. Fästningsgraf, Skansgraf, Stadsgraf. — 3) *a*) Djup uppkastad grop, hvari en död menniska begrafves. *Gräfva en g. för ett lik. Bära en död till g-ven. Sänka ett lik ned i g-ven. Följa någon till g-ven*, gå med i liktåget, vid en persons begrafning. (Fig.) *Följa någon i g-ven*, dö kort efter någon. *Den hemligheten följer honom i g-ven*, är af ingen efterlefvande känd. *Gå på g-vens brädd*, ej hafva långt igen att lefva. *Lägga någon i g-ven*, blifva orsak till ens död. *Den sjukdomen lade honom i g-ven. På andra sidan om g-ven*, efter döden. *Ända till g-ven*, ända till döden. — *b*) Bygdt, muradt rum eller hus, der någon är begrafven. *Christi g. Konungarnes g-var.* — *Syn.* Grift. — *c*) Den fläck på marken, hvarunder någon ligger begrafven. *Strö blommor på g-ven. Korset på Idas g.*

GRAFAND, gràvànnd, f. 3. pl. — *änder*. Se *Brandgås*.

GRAFCHOR, se *Grafkor*.

GRAFGALLERI, gràvgalleri', n. 3. (fortif.) Ett slags täckt pålverk till sidoförsvar för en fältverksgraf.

GRAFGÅS, f. 5. pl. — *gäss*. Se *Brandgås*.

GRAFHVALF, n. 5. Murad, hvälfd graf (bem. 3). — *Syn.* Grifthvalf.

GRAFHÖG, m. 2. 1) Hög af uppkastad jord, hvari fordom de döda begrofvos. — 2) Hög af jord, uppkastad öfver en graf.

GRAFKOR, gràvkór, n. 5. Hvälfd begrafningsplats i eller under en kyrka, eller på en kyrkogård. — *Syn.* Griftekor, Grafhvalf, Griftekammare. [-chor.]

GRAFKULLE, m. 2. pl. — *kullar*. Se *Grafhög*.

GRAFKUMMEL, n. 5. Benämning på ett slags fornlemningar, bestående uti en stenvård af uppresta hällar med tak (öfverliggare), äfven af sten, och som förmodas hafva af jotniska (keltiska) folkstammar blifvit begagnade till griftplatser. Kallas äfven Halfkorsgrafvar.

GRAFLAMPA, f. 1. Lampa, som brinner i ett grafhvalf.

GRAFMEJSEL, m. 2. pl. — *mejslar*. Se *Grafstickel*.

GRAFPLATS, m. 3. 1) Platsen, der någon ligger begrafven. — 2) Plats på kyrkogård, inköpt af någon till hvilorum efter döden för sig och familj.

GRAFSKRIFT, f. 3. 1) Inskrift på en grafsten eller grafvård. — 2) Skrift på vers ell. prosa, som firar minnet af en afliden och uppläses eller utdelas vid dess begrafning.

GRAFSTEN, m. 2. Sten, som betäcker eller är upprest öfver en graf (bem. 3).

GRAFSTICKEL, m. 2. pl. — *sticklar*. Verktyg, som begagnas vid gravering, bestående af en härdad stålten, som på ena ändan genom slipning fått ett litet skär, eller en af flera sådana bildad spets.

GRAFSTICKELKONST, f. sing. Konsten att gravera medelst begagnande af grafstickel.

GRAFSTÄLLE, n. 4. Se *Grafplats*.

GRAFURNA, f. 1. Urna, som stundom anträffas i grafvar ifrån forntiden, och som innehållit aska efter der begrafven persons kropp.

GRAFVA, v. a. 1. (gam.) Se *Gräfva*.

GRAFVÅRD, m. 2. Minnesvård öfver en afliden person, upprest på det ställe, der han ligger begrafven.

GRAFÖL, n. 5. Gästabud vid en persons begrafning.

GRAFÖPPNING, f. 2. Öppningen till en graf (bem. 3).

GRAMM, m. 3. (fr. *Gramme*) Enheten i franska decimalvigt-systemet.

GRAMMATIKA, -màticka, f. 1. ell. **GRAMMATIK**, --i'k, f. 3. (lat. *Grammatica*, från grekiskan) Språklära.

GRAMMATIKALISK, a. 2. 1) Till språkläran hörande. *G-t fel.* — 2) Med dess reglor öfverensstämmande. *G-t skrifsätt.* — En och annan har i samma mening börjat bruka *Grammatisk*. — *Grammatikaliskt*, adv. Äfv. *Grammatiskt*.

GRAMMATIKUS, -åtikuss, ell. GRAMMATIKER, -åtick'r, m. 5. (hos Greker och Romare) Språklärd, som förklarade och bedömde äldre skriftställare.

GRAMMATIST, --ti'sst, m. 3. (hos Greker och Romare) Lärare i grammatik.

GRAMSE, gråmmse, a. oböjl. (fam.) Hysa ovilja för någon. *Vara g. på någon.*

GRAN, grann, n. 5. (lat. *Granum*, korn) 1) Liten medicinalvigt = $1/20$ skrupel. — 2) (vid bestämmandet af guldets finhet) = $1/12$ karat. — 3) (vid beräknandet af silfrets finhet) = $1/18$ lod. — *Grän* är ett numera föråldradt skrifsätt, men brukas ännu af många för plural.

GRAN (a långt), f. 2. 1) Allmänt bekant barrträd med artförändringarna Slok-, Går-, Häng- och Myrgran. Pinus abies. — 2) Brukas kollektivt allmänt i st. f. Granträd (plur.), Granskog ell. Granved, och är då oböjligt. — *Ss. G-barr, -buske, -kotte, -lund, -skog, -trä, -träd, -ved*, m. fl.

GRANADILL, --i'll, f. 3. Se *Passionsblomma.*

GRANADÖR, --ö'r, se *Grenadier.*

GRANAT, -åt, m. 3. 1) Ädelsten af Silikaternes slägte. Har flera arter, till hvilka äfven Hyacinten hör. *Orientalisk g.*, se *Karbunkel. Böhmisk g.*, se *Pyrop.* — 2) Se *Granatäple.* — 3) (artil.) Ihålig, med krut fylld jernkula, som, påtänd, springer sönder, lik en bomb, men mindre. Se f. ö. *Hand-, Spräng-* och *Brandgranat.* — 4) (fyrv.) Liten ihålig kula, lik en lustkula, men innehållande endast kornpulver till fyllning, hvilket genom kulans sönderspringande i luften åstadkommer en knall.

GRANATBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* Buskväxt af samma slägte som Granatäpleträdet, med lika vackra blommor, men ganska små frukter. Punica nana.

GRANATHAGEL, -åthág'l, n. 5. pl. (krigsk.) Flera laddade handgranater (vanligen 15), inlagda i en träkula, öfverdragen med väf, som afskjutes ur en mörsare.

GRANATKANON, -åt-ón, m. 3. Kanon, hvarmed granater (bem. 3) kastas.

GRANATKULA, f. 1. (artil.) Träkula, hvari granathagel (se d. o.) inläggas.

GRANATKÄRNA, f. 1. Kärna af ett granatäple.

GRANATPÅSE, m. 2. pl. — *påsar.* (artil.) Påse, omslutande en med handgranater fylld träkula. Jfr. *Granathagel.*

GRANATTRÄD, n. 5. Se *Granatäpleträd.*

GRANATÄPLE, n. 4. Den utanpå röda, inuti gula, behagligt syrliga frukten af Granatäpleträdet, med många purpurblå kärnor.

GRANATÄPLETRÄD, n. 5. Fruktträd af klassen Rundblommige, med glänsande löf, vackra, hjertröda blommor och läcker frukt (Granat eller Granatäple), inhemskt i norra Afrika, allmänt odladt i Österländerna och södra Europa. Punica Granatum.

GRANBACKE, m. 2. pl. — *ar.* Backe, bevuxt med gran.

GRAND, grannd, m. 3. (af lat. *Grandis*, stor) Titel, som tillkommer personer af den spanska högadeln.

GRAND, n. 5. 1) Ganska liten partikel af materien (t. ex. ett stoftkorn, ett damkorn, o. s. v.). *Han har fått ett g. i ögat.* (Ordspr.) *Se g-et i sin broders öga*, &c., se *Bjelke*, 1. — Bildar sammansättningen Solgrand. — *Syn.* Atom, Stoftkorn. — 2) Säges fig., för att beteckna något ganska litet, och brukas då äfven som maskulin. *Han ser intet g.*, icke det ringaste. *Gif mig litet g.* ell. *en liten g.*, något litet. *Han gör aldrig Guds skapade g.*, icke det ringaste. — *Syn.* Smula.

GRANDA, v. n. 1. (uttalas i dagligt tal: granna) 1) (af *Grand*) Utgöra en bristande, helt liten skilnad. *Det är blott helt litet, som g-r.* — 2) (af gamla ordet *Granda*, skada) Förorsaka misshag, förtreta. *Jag vet icke, hvad som g-r*, hvad som är åt honom (henne). *Det är litet som g-r*, han (hon) blir ond öfver ingenting. — I begge bem. tillhör ordet hvardagsspråket.

GRANDIOS, --ós, a. 2. (ital. *Grandioso*) Storartad.

GRANGRÄS, n. 5. (bot.) En art Fräken. Equisetum sylvaticum. Kallas äfv. Hästgröning.

GRANIT, -i't, m. 3. (af lat. *Granum*, korn) Bergart, bestående hufvudsakligast af fältspat, qvarts och glimmer, hvilka i kornformigt kristalliniska sammanfogningar äro blandade med hvarandra så, att fältspaten utgör största delen, glimmern den minsta. Har många, till utseendet ganska skiljaktiga arter, såsom Orientalisk g., Skriftgranit, m. fl. Kallas äfv. Gråberg, Gråsten. — *Ss. G-artad, -berg, -klippa, -monument*, m. fl.

GRANKÅDA, f. 1. Kåda, som granträdet utsipprar.

GRANN, a. 2. neutr. *grant.* 1) (ursprungligen) Små, fin. *Ett nät med g-a maskor. G-nt garn*, fint. *Groft och grant* (substantivt), stort och smått. — Brukas numera i denna bem. föga. — 2) Noggrann, noga. Nyttjas äfv. i denna bem. sällan, utom i det något föråldrade uttrycket: *Gifva g. akt*, gifva noga akt. — 3) Sirlig. *G. som en brud, som en bondbrud. Han har mycket g-nt hos sig. G-a ord*, poetiskt eller oratoriskt klingande. *G. stil*, utmärkt vacker handstil; säges äfven stundom om skrifsättet, den inre stilen. — *Anm.* Ordet utvisar i denna bem. samma begrepps-utveckling som *Fin* (jfr. d. o.). — *Syn.* Präktig, Sirlig, Utstyrd, Utstofferad, Ståtlig.

GRANNE, m. 2. pl. *grannar.* Person, som bor eller befinner sig nära intill någon. *Det är min g.: han bor i huset bredvid. I Killespelet byta från sig ett kort till g-n.* — *Syn.* Nabo.

GRANNELIGA eller GRANNELIGEN, adv. (föråldr.) Noga; ganska väl.

GRANNFOLK, n. 5. Folk, som bor näst intill ett annat.

GRANNFRU, f. 2. Fru, som är ens granne.

GRANNGNISTRIG, a. 2. Säges om jern, då det i brottet visar fina, oredliga korn, ej stora, fjälliga eller kantiga.

GRANNGÅRD, m. 2. Gård, belägen nära intill en annan.

GRANNHUSTRU, f. 2. pl. — *hustrur.* Hustru i en granngård.

GRANNHÖRD, a. 2. (pop.) Som har fin (*Grann*, bem. 1) hörsel.

GRANNLAGA, grännlága, a. oböjl. (utan komparativ och superlativ) 1) (både om person och sak) Mycket noggrann, ganska varsam, samvetsgrann, sträng i sitt handlingssätt. *Vara g. i sina pligters uppfyllande. Iakttaga g. diet. Ett g. uppförande. Ej g. om medlen. Vara g. i sina omdömen, i sin smak.* — 2) (både om person och sak) Som fordrar noggrann uppmärksamhet, punktligt iakttagande af den aktning.

hvartill man anser sig berättigad. *Vara allt för g.* (Fig.) *G. öron,* som icke tåla något anstötligt eller sådant, som utvisar missaktning. — *Syn.* Se *Nogräknad.* — 3) (både om person och sak) Som noga aktar sig att säga eller göra något, hvilket på minsta sätt kan såra en annans känsla. *Hon är mycket g. Visa någon ett g. bemötande. G. ord, uttryck.* — *Syn.* Finkänslig, Laggrann, Delikat. — 4) (om sak) Som fordrar ganska mycken varsamhet. *En g. sak. G. ämne.* — *Syn.* Kinkig. — *Adv.* På ett grannlaga sätt (se *Grannlaga,* a. 1 o. 3). *Gå g. till väga.* — *Syn.* Noga, Samvetsgrant, Varsamt; Finkänsligt.

GRANNLAGENHET, f. 3. 1) Mycken noggrannhet, stor varsamhet, samvetsgrannhet, stränghet i eget handlingssätt. *Utarbeta något med mycken g. G. i omdöme, i smak.* — 2) Egenskapen att vara mycket nogräknad i fråga om andras iakttagande af den aktning, hvartill man anser sig berättigad. — *Syn.* Granntyckthet. — 3) Noggrant undvikande af allt, som kan såra andras känsla. *Visa mycken g. i sitt uppförande mot andra.* — *Syn.* Se *Finkänslighet.* — 4) Egenskapen hos en sak, att fordra ganska mycken varsamhet. *G-en af en sak, ett ämne.*

GRANNLÅT, m. 3. 1) Prydnad i klädsel. *Vara mycket fallen för g-er.* — Brukas äfven kollektivt i sing., t. ex.: *Vara svag för g.* — *Syn.* Smycke, Prydnad, Bjefs, Fladder, Flärd. — 2) (fig.) *a)* (i plur.) Artigheter, smicker. *Säga ett fruntimmer g-er.* — *b)* (mest i plur.) Grant, klingande ord. *G-er i stil. Ett tal, öfverlastadt af g-er.* — 3) (skämtv.) Se *Grannlåtssjukdom.*

GRANNLÅTSDOCKA, f. 1. (fam.) Fruntimmer, som gerna går grant klädt.

GRANNLÅTSHERRE, m. 2. pl. — *herrar.* (fam.) Mansperson af herreklassen, som gerna går grant klädd.

GRANNLÅTSKLÄDER, m. 3. pl. Fina, granna kläder, som man nyttjar endast vid högtidligare tillfällen.

GRANNLÅTSSJUKDOM, m. 2. (fam. skämtv.) Venerisk sjukdom.

GRANNLÅTSVISIT, - - - i't, m. 3. (fam.) Visit, som göres, för att uppfylla etikettens fordringar.

GRANNLÅTSVÄDER, n. sing. (fam.) Utmärkt vackert väder.

GRANNQVINNA, f. 1. Se *Grannhustru.*

GRANNRÄKNAD, a. 2. (fam.) Se *Nogräknad.*

GRANNSIKTA, v. a. 1. Se *Finsikta.*

GRANNSKAP, n. 3. 1) (kollektivt) Nära kringliggande trakt. *Han bor här i g-et. I vårt g. är lugnt.* — *Syn.* Närhet. — 2) (kollektivt) Grannar. *Han lefver i god sämja med hela g-et.* — 3) Se *Närhet.*

GRANNSYNT, a. 1. (föga brukl.) Se *Skarpsynt.* — *Grannsynthet,* f. 3.

GRANNSÄMJA, f. sing. Den sämja och det goda förstånd, som bör vara rådande mellan grannar. *Hålla g.,* bete sig som en god granne.

GRANNT, se *Grant.*

GRANNTYCKT, a. 1. 1) Som blir ledsen eller ond vid minsta tecken till brist på uppmärksamhet eller aktning. *Han blir lätt g. Blifva g. öfver något.* — 2) Af naturen fallen derför. *Han är mycket g.* — *Syn.* Se *Nogräknad.*

GRANNTYCKTHET, f. 3. Egenskapen att vara granntyckt.

GRANRIS, n. 5. kollektivt. 1) Afbrutna qvistar af granträdet. *Lägga g. utanför en förstugubro. Bekläda en triumfport med g.* — 2) Finhackadt sådant ris. *Strö g. på golfvet.*

GRANRISA, v. a. 1. Belägga eller beströ med granris (i begge bem.). *Ett g-dt golf.*

GRANSKA, v. a. 1. (af *Grann*) Noga undersöka beskaffenheten, halten, värdet, dugligheten af något. *G. ett arbete, andras handlingar, en utgifven bok.* — *Syn.* Syna, Kritisera, Recensera, Censurera, Genomgå, Genomse, Nagelfara.

GRANSKANDE, n. 4. Handlingen, då man granskar; händelsen, omständigheten, att något granskas.

GRANSKARE, m. 5. En, som granskar (isynnerhet utgifna skrifter). — *Syn.* Recensent.

GRANSKNING, f. 2. 1) Noggrann undersökning af beskaffenheten, halten, värdet, dugligheten hos en sak. Brukas isynnerhet i fråga om utgifna skrifter. — *Syn.* Synande, Syning, Granskande, Genomgående, Genomseende, Nagelfarande, Kritisering, Recensering. — 2) Skrift, artikel, hvari en bok o. s. v. bedömes. — *Syn.* Kritik, Recension.

GRANSÅNGARE, m. 5. Fågel af Sparffåglarne, $4^1/_2$ tum lång, ofvan gråbrun, nedra kroppsdelarna hvita med inblandadt gult. Sylvia abietina.

GRANT, grannt, adv. 1) (föråldr.) Utmärkt väl. Brukas om sinnena och förståndet. *G. se, höra, känna, inse, förstå.* — *Syn.* Granneligen. — 2) På ett grant, ganska prydligt sätt. *G. klädd.* [Grannt.]

GRANULERA, v. a. 1. (af lat. *Granum,* korn; metallurg.) Groft pulverisera lättsmälta metaller. — *Granulerande,* n. 4. o. *Granulering,* f. 2.

GRANULERDOSA, - - èrdósa, f. 1. (metallurg.) Dosa, som begagnas till granulering.

GRANÖRT, f. 3. Ört af slägtet Staf, med purpurröda blommor, på sidlända skogsängar. Pedicularis sylvatica.

GRAPHISK, a. 2. (från grek.) 1) Med figurer beskrifvande. — 2) Som angår skrifkonsten.

GRAPHIT, grafi't, m. 3. Se *Blyerts.* — Skrifves äfv. *Grafit.*

GRASSERA, v. n. 1. (lat. *Grassari*) 1) Härjande ströfva omkring. — 2) (fig. om sjukdomar m. m.) Gå i svang, rasa, härja. — *Grasserande,* n. 4. o. *Grassering,* f. 2.

GRATIAL, gratschál, n. 3. (af lat. *Gratia,* tack) 1) Pension, som af kronan utdelas åt uttjenade krigare. — 2) Pension, som någon af enskilt person får årligen uppbära.

GRATIALIST, gratschali'sst, m. 3. Den, som får uppbära gratial.

GRATIFIKATION, - - - - tschón, f. 3. Skänk af ynnest, nådegåfva. [— ca —.]

GRATIS, gràtiss, adv. (lat.) Kostnadsfritt, för intet.

GRATIST, - i'sst, eller GRATUIST, - - i'sst, m. 3. 1) En, som erhåller kostnadsfri undervisning i en skola. — 2) (i allmänhet) En, som erhåller någonting för intet.

GRATIÖS, se *Graciös.*

GRATULATION, - - - tschón, f. 3. 1) Lyckönskan. — 2) Lyckönskningsskrift, - vers.

GRATULERA, v. a. 1. (lat. *Gratulari*) Lyckönska, prisa lycklig. — *Gratulerande,* n. 4. o. *Gratulering,* f. 2.

GRAUWACKE. (tyskt ord) Stenart af grå färg, hvars särskilta delar (qvartz, lerskiffer, kiselskiffer, glimmer och understundom korn af fältspat) äro förbundna genom en massa af lerskiffer. Skrifves äfv. *Gråvacka.*

GRAVAMEN, -vám'n, n. pl. — *mina*. (lat.) Besvär, som anföres öfver något.

GRAVATIONSBEVIS, --tschônsbevi's, n. 5. Intyg, som låntagare lemnar, innehållande uppgift om äldre inteckningar i den egendom, som belånas.

GRAVE, gráve. (ital.; i musik) Allvarsamt, högtidligt.

GRAVERA, v. a. 1. I. (lat. *Gravare*) 1) Besvära, trycka. — 2) (om skuld) Belasta. *Hans egendom är g-d med mycken skuld.*

GRAVERA, v. a. 1. II. (fr. *Graver*, af t. *graben*, gräfva) 1) Antingen med grafstickel (egentlig Kopparstickning), eller genom etsning, eller medelst den s. k. svarta konsten, uti plåtar af koppar, messing, stål, tenn eller zink åstadkomma inskurna (graverade) figurer eller teckningar, hvilka sedan aftryckas. *G. i koppar, i stål.* Man säger äfv. *Sticka i koppar*, o. s. v. *G. i trä*, skära (figurer) i trä, för aftryckning. — 2) Sticka eller utskära (namn o. s. v.) i sigiller af metall eller sten. *G. ett pitschaft, ett sigill. G. ett namn i ett sigill.*

GRAVERANDE, n. 4. Förfarandet, då något graveras (II).

GRAVERING, f. 2. 1) Se *Graverande*. — 2) De figurer, som uppkomma, då man graverar. — 3) Konsten att gravera.

GRAVIS, gráviss, m. sing. (lat.) Benämning på en af accenterna i grekiska språket (`).

GRAVITATION, ---tschôn, f. sing. (af lat.) Tyngdkraft. — *Ss. G-slag.*

GRAVITET, --ét, f. sing. (lat. *Gravitas*) 1) Tyngd. — 2) Allvarsamhet, värdighet. — 3) Vigt.

GRAVITETISK, a. 2. 1) Allvarsam, högtidlig. — 2) Tillgjordt vigtig eller värdig.

GRAVOR, -vå'r, m. sing. Ett slags vid sorgdrägt, utan ärmar, som bäres af hofdamer vid kungssorg.

GRAVUR, -vy'r, m. 3. (fr. *Gravure*) Aftryck på papper af stål- eller kopparstick. Skrifves äfv. *Gravyr.*

GRAVURMASKIN, -vy'rmaschi'n, m. 3. Ett slags maskin, som begagnas till gravering, för att åstadkomma gravurer med skuggor af räta linier, hvilka ligga tätt tillsammans, och på mycket regelbundna afstånd ifrån hvarandra. Skrifves äfv. *Gravyrmachin.*

GRAVÖR, -ö'r, m. 3. (fr. *Graveur*) Kopparstickare, stålstickare, sigill- eller pitscherstickare.

GREBBA, gräbba, f. 1. (prov.) Fullväxt, stor och grof flicka.

GRECISM, gresi'ssm, m. 3. Egenhet, tillhörig grekiska språket.

GREDELIN, se *Gridelin*.

GREFLIG, a. 2. Som tillhör eller har afseende på en grefve. *Den g-a familjen.* — 2) Som tillhör, har afseende på eller säges om grefvar i allmänhet. *G-t stånd. G. värdighet.*

GREFSKAP, n. 3. o. 5. 1) (fordom) *a*) Distrikt, som en grefve styrde. Jfr. *Grefve.* — *b*) En grefves besittning, såsom län under kronan. — 2) (nu) *a*) Grefligt stånd, greflig värdighet. — *b*) Titel på någon liten landsdel, som ingår i vissa furstars titlar, emedan dess innehafvare fordom varit grefvar. — *c*) Titel på mindre distrikter i vissa länder, t. ex. i England och N. Amerika, svarande ungefärligen emot Härad hos oss.

GREFVAR, m. 2. pl. (t. *Grieben*) De till slut återstående hopkrumpna hinnorna vid smältning af ister.

GREFVE, grève, m. 2. pl. *grefvar*. 1) (fordom) *a*) (ursprungl.) Styresman i ett visst mindre distrikt, ungefär af samma vidd, som de nuvarande grefskaperna i England. — *b*) Domare i ett sådant distrikt. — *c*) (under Carolingerna, i Frankrike och Tyskland) Embetsman, som inom ett visst område uppbar skatterna, höll ordningen vid makt och förde befälet öfver de trupper, hvilka derifrån ställdes i fält; i allmänhet benämning på alla högre embetsmän, som ägde att befalla å kronans vägnar. Desse voro, allt efter deras olika befattningar, af flera slag, såsom: Mark-, Gau-, Burg-, Cent-, Ding-, Wild-, Holz-, Stall-, Wic-, Send-Grefvar. — *d*) (längre fram i medeltiden) Ärftlig innehafvare af ett sådant embete såsom vasall under landsherrn. — *e*) (i Sverige, sedan Erik XIV intill Reduktionen) Innehafvare af högsta adliga värdigheten i riket jemte en titeln och värdigheten åtföljande förläning, kallad Grefskap. — Äfv. blott titel, som medlemmar af en sådan verklig grefves familj förde. — 2) (nu) Innehafvare af adelig värdighet, med högre rang än friherre, således i Sverige den högsta. Förkortas ofta i samtalsspråket till *Gref*, isynnerhet framför namn, som börjas med vokal. (Fam. talesätt) *I g-ns tid*, väl till pass, ganska lägligt, i rättan tid, i en lycklig stund. Detta talesätt har afseende på den tid i medlet af 1600-talet, då grefve Per Brahe ägde Kajana m. m. i Finland, och der genom sin mildhet förvärfvade sig inbyggarnes kärlek.

Anm. Ordet torde rättast böra härledas ifrån det anglos. *Gerefa* eller *Gereve*, hvaraf sedan äfven det engelska *Sherif* tros hafva kommit. I saliska lagen (hos de gamla Frankerna) återfinnes det latiniseradt till *Grafio*, *Gravio* eller *Graphio*, hvaraf sedan det tyska *Graf*, i Sverige förvandladt till *Grefve*. Ihre anser sjelfva ursprungsordet *Gerefa* härledt af det götiska verbet *Refan* ell. *Refoa*, straffa.

GREFVINNA, f. 1. 1) En grefves gemål eller enka efter en grefve. — 2) Säges om och till ett ogift fruntimmer af grefligt stånd, eller ett gift fruntimmer af detta stånd, som har en ofrälse person till man. — 3) (fordom) Innehafvarinna af en sådan förläning, som kallades Grefskap.

GREGORIANSK, a. 2. *G-a tidräkningen*, benämning på den af påfven Gregorius XIII år 1582 införda, i Sverige först år 1753 antagna, nya tidräkningen, äfv. kallad Nya Stilen.

GREK, m. 3. 1) Inbyggare i Grekland. — 2) Mansperson, född af grekiska föräldrar.

GREKINNA, f. 1. Qvinna, född af grekiska föräldrar, eller som längre tid vistats i Grekland.

GREKISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Grekland eller grekiska folket; som är född, inhemsk, finnes, växer ell. tillverkas i Grekland; äfv. derifrån kommen, eller der brukad.

GREKISKA, f. sing. Grekiska språket.

GREKVÄN, m. 3. pl. — *vänner*. 1) (i allm.) Vän af grekiska nationen. — 2) Benämning, under Grekernes sista frihetskrig, på dem, som önskade Grekerna lycka i sitt företag eller på något sätt understödde dem.

GREN, f. 2. 1) Från stammen åt sidan liksom en arm utgående lem på träd eller buske; äfv. ifrån en sådan utgående mindre utgrening. *Stor, liten g. G-ar och qvistar på ett träd.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Träd-, Al-, Ek-, Lönngren, m. fl. — 2) Säges i utsträckt mening om hvarjehanda saker, som i afseende på form eller läge hafva likhet med grenarna på ett träd. *G-arne på ett hjorthorn*, de tvenne från hvarandra utgående delarne deraf.

G. af en åder, en nerv, liten åder, nerv, som ändar sig i en större. *G. af en flod*, mindre strömdrag, som deri utgjuter sig. *G. af en slägt*, familj, som derifrån leder sin upprinnelse. — Kan bilda flera sammansättningar, såsom: Åder-, Flodgren, m. fl. — 3) Det ställe på en menniska, der de nedra extremiteterna (benen) utgå från bålen; äfv. rummet emellan begge benen. *Ett par byxor, som äro för trånga i g-en*. Deraf Grensle. — 4) Brukas äfv. figurligen om delar eller afdelningar af vissa saker. *Denna handel har många g-ar. Förvaltningens särskilta g-ar. G-arne af en vetenskap*. — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Handels-, Industri-, Närings-, Förvaltnings-, Styrelse-, Vetenskapsgren, m. fl.

GRENA, v. n. 1. (fam.) *G. ut med benen*, hålla dem utspärrade från hvarandra. Man säger äfv. *Skrefva med benen*. — *G. sig*, v. r. 1) (om träd och buskar) Utsända grenar ifrån stammen. — 2) (fig.) Dela sig i grenar, armar, smärre delar. — *Syn*. Se *Dela sig*.

GRENADIER, --djä'r (äfv. i allmänhet: granadö'r), m. 3. 1) (fordom) Soldat, som kastade handgranater. Grenadiererne utgjorde då en kärntrupp, och buro, såsom ännu till en del, höga klädes- eller björnskinnsmössor. — 2) (nu) Benämning på soldaterna af vissa rangregementen (såsom i Sverige), eller af någon viss bataljon, något visst kompani i ett regemente (såsom i åtskilliga andra europeiska länder). — *Ss. G-mössa, -regemente*, o. s. v.

GRENBLAD, n. 5. (bot.) Blad, som sitter fästadt på en gren.

GRENELERA, v. a. 1. (fr. *Greneler*) Bereda läder eller annat, så att det blir prickigt på ytan.

GRENIG, a. 2. 1) Som har grenar. *En g. växt*. — 2) Som har många grenar. *Ett g-t träd*.

GRENIGHET, f. 3. Egenskapen att vara grenig.

GRENLAF, m. 2. pl. — *lafvar*, (bot.) Ett lafslägte.

GRENLJUS, n. 5. Ljus med utgående grenar.

GRENMOSSA, f. 1. (bot.) Moss-slägtet Hypnum.

GRENNERVIG, a. 2. (bot.) *G-t blad*, som har en hufvudnerv, med derifrån utgrenade smånerver.

GRENRÖR, n. 5. Se *Bladhven*.

GRENSKOTT, n. 5. (bot.) En ifrån rothalsen på en växt utgående bladbärande och nedliggande gren, som oftast på sin undre, mot jorden vända sida, här och der slår rot, men ifrån spetsen utvecklar blad och stundom blommor.

GRENSLE, grènnsle, adv. (af *Gren*) Med benen utskrefvande, ett på hvardera sidan om ett föremål. *Rida g. Sitta g. på ett skrank*.

GREP, se *Grepp*.

GREPE, m. 2. pl. — *par*. (af *Gripa*) Den del af vissa kärl, der man fattar (griper) om dem, då man vill begagna dem.

GREPKORG, m. 2. Korg med grepe.

GREPP, n. 5. (af *Gripa*) 1) Tag med händerna, fingrarna; gripande, gripning. — 2) (i musik) En eller flera strängars gripande på gripbrädet af vissa instrumenter, så att ett enkelt eller samstämmigt ljud uppkommer; äfv. det sätt, hvarpå fingrarne, för hvarje särskilt ton, sättas på ett blåsinstrument. — 3) (fig.) Se *Konstgrepp*. [Grep.]

GRIDELIN, --li'n, a. 2. (fr. *Gris de lin*) Linblommefärgad.

GRIFFEL, gri'ff'l, m. 2. pl. *grifflar*. 1) Ett slags stiftformigt skrifverktyg hos de Gamle, af ben, elfenben, koppar, jern m. m., spetsigt i ena ändan, för att dermed intrycka bokstäfverna i vaxtaflorna, och i den andra slätt, för att kunna utplåna det skrifna. — 2) (nu) Skifferstift, som begagnas till skrifning på skriftaflor af skiffer.

GRIFFELSKIFFER, m. sing. En skifferart, som användes till grifflar och griffeltaflor.

GRIFFELTAFLA, f. 1. Skriftafla af skiffer.

GRIFT, grifft, f. 3. (af *Grafva*) Hvälfd graf i eller under en kyrka, eller på en kyrkogård.

GRIFTHÖG, f. 2. (föga brukl.) Se *Grafhög*.

GRIFTKRUKA, f. 1. Se *Grafurna*.

GRIFTTAL, n. 5. Se *Liktal*. Skrifves äfv. *Griftetal*.

GRILJERA, grilljèra, v. a. 1. (fr. *Griller*) 1) Steka på halster, halstra. — 2) Förse med galler. — Part. pass. *G-d* brukas nästan adjektivt i begge bem., t. ex.: *G-d kalfbringa. En g. loge*. — Skrifves äfv. *Grillera*.

GRILL, m. 3. (t. *Grille*) 1) (mest i plur.) Underlig, inbillad föreställning, som alltjemt ligger en i tankarna. *Full af g-er. Hafva g-er i hufvudet. Det är blott g-er af honom*. — *Syn*. Inbillning, Fantasi. — 2) (endast i plur.) Onödiga, inbillade bekymmer. *Hafva, göra sig g*.

GRILLFÄNGARE, m. 5. o. —GERSKA, f. 1. Se *Fantast*.

GRILLFÄNGERI, n. 3. Egenskapen, omständigheten, förhållandet, att man sysselsätter tankarna med griller.

GRIMAS, -ås, m. 3. (fr. *Grimace*) Förvridning af anletsdragen; grin. *Göra g-er*.

GRIMASERA, v. n. 1. (fr. *Grimacer*) Göra grimaser; grina. [— cera.]

GRIMMA, f. 1. 1) Läderrem, som spännes om halsen på en häst eller mulåsna, för att medelst grimskaftet fastbinda djuret på ett ställe. *Sätta g-n på en häst. Stryka g-n af sig*, säges om en häst, som befriar sitt hufvud ifrån grimman dermedelst, att han stryker det emot vägg eller annat föremål. — 2) (jäg.) *a*) Band, hvarmed ankor fästas vid en varggrop. — *b*) Se *Nosgrimma*. — *c*) *G. på jagtnät* kallas en rännsnara, som sitter rundt omkring nätet och med ena ändan är fästad i jorden.

GRIMSKAFT, n. 5. Tåg eller rem, fästad vid en grimma, och som tjenar till att dermed binda häst eller åsna fast vid vägg eller annat föremål.

GRIMSMOSSA, f. 1. Ett moss-slägte. Grimmia.

GRIN, n. 5. (pop. o. fam.) 1) Grinande (i alla bem. af *Grina*, utom 5). — 2) (fig.) Groft, lågt och dumt åtlöje i tal eller skrift. *Han går sin väg rätt fram, utan att bry sig om g-et*. — Har sammansättningen Tidningsgrin.

GRINA, v. n. 1. 1) Förvrida ansigtsdragen, antingen frivilligt eller ofrivilligt, antingen såsom tecken till smärta, lidande, obehag, missnöje, eller af hån, gäckeri. *G. illa. G. åt någon. G. ut*, se *Utgrina*. — *Syn*. Grimasera. — 2) Visa tänderna, på ett hotande sätt. Säges isynnerhet om hundar. *Hunden g-de mot honom*. — 3) (pop. o. fam.) Skratta med långt uppdragen mun, skratta högt på ett sätt, att ansigtet dervid vanställes. — *Syn*. Se *Skratta*. — 4) (pop. o. fam.) Gråta högt och med förvridande af anletsdragen. — *Syn*. Se *Gråta*. — 5) (pop. o. fam.) Vara uppsprucken, ej sluta tätt till.

GRINANDE, n. 4. Handlingen, då man grinar (i alla bem., utom 5).

GRINARE, m. 5. En, som gerna grinar åt folk, gör spe af andra.

GRIND, f. 2. Dörr på stängsel (skrank, mur, staket, gärdesgård, o. s. v.), af gallerverk, spjelor, o. s. v. *G. på gallerskranket till ett kyrkkor. G. till ett gärde, en hage, en äng.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom Galler-, Gårds-, Gärdes-, Ängsgrind, m. m.

Anm. *Grind* betyder i fornspråket: Galler.

GRINDSTOLPE, m. 2. pl. — *stolpar.* Benämning på hvardera af de tvenne i jorden nedsatta, upprättstående stolpar, af hvilka den ena på islagna hakar uppbär en grind, som på ett eller annat sätt hålles stängd emot den andra.

GRINIG, a. 2. (pop. o. fam.) Fallen för att grina (bem. 1 o. 4). Säges isynnerhet om små barn. — *Grinighet,* f. 3.

GRINMIN, gri'nmi'n, m. 3. En grinande persons min. Jfr. *Grina,* 1, 3 o. 4.

GRINOLLE, gri'nölle, m. 2. pl. — *ollar.* Se *Blaren* (alla bem.).

GRIP, m. 2. 1) Fabelaktigt djur med örnhufvud, lejonkropp, hvita vingar och på ryggen svarta fjädrar eller fiskfenor. — 2) (ford.) Figurlig benämning på sjöröfvare, vikingar.

GRIPA, v. a. 3. Impf. *Grep.* 1) Fatta i med klorna som en Grip eller roffågel. *Örnen grep sitt rof.* Kan äfven sägas om andra rofdjur. — *Syn.* Fånga, Taga. — 2) (i utsträckt mening) Fatta i med händerna, häftigt och med kraft. *Han grep hatten, just som den höll på att flyga bort. G. efter,* häftigt räcka ut händerna, för att fatta om något. *G. óm,* häftigt och starkt fatta om med händerna. *G. ti'll,* fatta i, t. ex. *G. till en stol, för att dermed försvara sig. G. till vapen,* skynda att beväpna sig, fatta vapen i afsigt att strida. Se f. ö. *Tillgripa.* (Fig.) *G. under armarna,* se *Arm.* — *Syn.* Se *Taga.* — 3) Fasttaga. *G. en tjuf, en förrymd fånge.* — *Syn.* Se *Fasttaga.* — 4) (fig.) Djupt röra, skaka själen, sinnet. *Denna förebråelse grep honom in i själen. Denna förlust grep honom djupt. Blifva gripen af ångest, af fruktan.* — *Syn.* Se *Röra.* — 5) Med fingrarna anslå tangenter eller fatta strängar på ett musikinstrument, för att framkalla toner. *G. strängarna på en gitarr.* — 6) (neutralt, om kuggarna på hjul o. d.) Fatta in i hvarandra. Vanligare säges *G. i'n i,* t. ex.: *Hjulkuggarne g. in i hvarandra.* (Fig.) *G. i'n i,* göra ingrepp i. — 7) Brukas för öfrigt i åtskilliga uttryck och talesätt, t. ex.: *Ankaret g-per,* fastnar vid bottnen. *G. án,* se *Angripa. G. saken an,* företaga, göra början dermed. *G. sig an,* uppbjuda sina krafter, anstränga sig. *G. sig an med något,* lägga handen vid verket, företaga, börja något. (Fig.) *G. omkri'ng sig,* utbreda sitt välde, sin makt; utbreda sig, sprida sig, göra framsteg, t. ex.: *Sjukdomen g-per omkring sig.*

GRIPANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något gripes. Se *Gripa,* 1, 2, 3, 5 o. 6.

GRIPBRÄDE, n. 4. Långt, smalt och tunt bräde eller spån längs nedåt halsen på vissa stränginstrumenter, öfver hvilket strängarne äro spända och hvarpå greppen med handen göras, då man spelar.

GRIPHUMMER, m. 2. pl. — *humrar.* Skämtsam benämning på polis-, slottskansli- och exekutions-betjenter.

GRIPNING, f. 2. Se *Gripande* och *Grepp.*

GRIPSPÅN, m. 5. Se *Gripbräde.*

GRIS, m. 2. 1) Unge af svinslägtet. *En sugga med sina g-ar.. Få g-ar,* säges om en sugga, som föder ungar. (Talesätt) *Sofva som en g.,* ganska djupt. (Ordspr.) *Köpa g-en i säcken,* köpa eller träffa aftal om något, utan att veta, hurudant det är. Bildar sammansättningarna Vildsvinsgris, Stuggris, Digris. — 2) (fig. fam.) Brukas stundom som smekord. *Min lilla g.!* — Har sammansättningen *Morsgris.*

GRISA, v. n. 1. 1) Få grisar (se *Gris*). — 2) (pop. o. fam.) Lata sig, göra sig goda dagar. — *Grisande,* n. 4. o. *Grisning,* f. 2.

GRISETT, -sä'tt, f. 3. (fr. *Grisette,* egentl. klädning af grått tyg) 1) Flicka eller ung hustru af lägre stånd. — 2) Behagsjuk syjungfru. — 3) Glädjeflicka.

GRISKULTING, m. 2. (pop. o. fam.) Temmeligen stor gris.

GRISSEL, m. sing. Rundt tunt bräde med långt skaft, hvarpå brödet sättes, när det skall inskjutas i ugnen, och hvarpå det uttages, sedan det blifvit bakadt.

GRISSLA, f. 1. Ett slägte af simfåglar, som alltid vistas på eller vid hafvet, med rak, smal näbb, lika bred som hög och fjäderbeklädd vid roten, långsträckt kropp, korta ben, långa framtår, korta vingar och mycket kort stjert; simmer och dyker förträffligt, flyger någorlunda, men går dåligt. Uria. Arter deraf äro Sillgrissla, Lomvia och Tobisgrissla.

GRISSTINN, a. 2. Säges om en sugga, som går med grisar.

GRO, v. n. 2. 1) Säges om ett frö, då det uppsväller af fuktigheten i jorden, och insuger med vattnet ämnen, som förändra dess beståndsdelar till tjenlig näring för den i fröet inneslutna Grodden, så att denne häraf tillväxer, söndersprän-ger fröskalet, nedskjuter rottrådar i jorden och upplyfter sin späda stam öfver jordytan. *Ett sädeskorn g-r.* — 2) (om den blifvande växten) Börja att växa. *Gräset g-r.* (Fig.) *Det g-r i honom,* det förtryter honom; han är vred, fastän han ingenting säger. *G. fást,* se *Fastgro. G. igén, ihóp* (om sår), skinna sig, läkas; (om dammar, kanaler o. d.) uppgrundas af växter, som småningom fylla vattnet.

GROBIAN, --án, m. 3. (fam.) Grof, rå, oborstad menniska, helst i tal och seder. — *Syn.* Plumphuggare, Belghund, Grofhuggare; Lurk.

Anm. Tros härleda sig ifrån det tyska *Grober Jahn* eller *Grob Jahn.*

GROBLAD, gröblád, n. 5. (af *Gro,* växa igen) Örtslägtet Plantago, till hvars arter höra Läkeblad och Slåsskämpar, hvilka ses på sina ställen.

GRODA, f. 1. Ett allmänt bekant slägte af Kräldjuren. Rana. Arter deraf äro: *Vanlig G.,* äfv. kallad Källfrö (R. temporaria), *Ätlig G.,* till färgen ofvan grönaktig med svarta fläckar och ett långsåt gående gulaktigt streck utefter ryggen (R. esculenta); af dennas lår tillredes en frikassé, finare i smaken än af kycklingar. Se f. ö. Löfgroda, Vattengroda, Oxgroda, Klockgroda och Lökgroda. — *Syn.* Klossa, Tossa, Padda.

Anm. Benämningen tros härleda sig af ordet *Gro,* emedan grodorna hafva mycken råm och afla starkt af sig.

GRODBLAD, rättare *Groblad.*

GRODD, m. 3. 1) Växtämnet i ett frö. — 2) Detta växtämne, sedan det börjat utveckla sig, ända tills det nyss uppkommit ur jorden.

GRODD, a. 2. neutr. *grodt.* (egentl. part. pass. af *Gro*) Som börjat gro.

GRODDHYLSA, f. 1. (bot.) Hylsa, hvari groddkornen på svampar äro inneslutna.

GRODDKORN, n. 3. (bot.) Benämning på hvart och ett af de nakna frökorn (celluler), genom hvilka kryptogamerna fortplantas.

GRODDSÄCK, m. 2. (bot.) Långsträckt, vertikalt ställd cellul, hvari groddkornen hos lafvar äro inneslutna.

GRODDTRÅD, m. 2. (bot.) Trådlik förlängning af groddkornen, då dessa gro.

GRODDTRÅDSVÄXT, f. 3. (bot.) Se *Kryptogam*.

GRODLÄTE, n. 4. Det gälla läte, som grodor låta höra, isynnerhet under parningstiden och emot väderskiften.

GRODMUN, m. 2.' pl. — *munnar*. (fam.) Bred, stor mun, lik den på grodor.

GRODPUSS, GRODPÖL, m. 2. Vattenpuss eller pöl, hvari grodor uppehålla sig.

GRODREGN, n. 5. Ett slags naturfenomen, bestående deruti, att grodor nedfalla med regnvattnet, hvilket händer, då hvirflande och starkt elektriska moln stryka fram så nära utmed jorden, att de medtaga sand, grodor, o. s. v. Jfr. *Sandregn*.

GRODRÅM, m. sing. Grodors råm eller ägg.

GRODSPOTT, m. sing. Ett slags skummig vätska, inom hvilken vissa arter af Stritslägtet (Cicada) hafva sina larver, på stjelkar och blad.

GRODSTEN, m. 2. Se *Bufonit*.

GRODSVULST, m. 3. (kir.) En småningom uppstående svulst på sidan om tungbandet eller på andra ställen under tungan, vanligtvis utan åtföljande smärta.

GRODUNGE, m. 2. pl. — *ungar*. Unge af en groda. Kallas i sitt första tillstånd, då den liknar fiskyngel, vanligtvis *Pingla* (se d. o.).

GROF, a. 2. (I allmänhet motsatsen till *Fin*) A. (om sak) 1) I sitt slag mycket tjock, bred eller trubbig. *En g. tråd, spets, penna. Ett g-t hår, drag, streck. G-t lin.* — 2) Tjock, otät och ojemn på ytan. *G-t papper, tyg, kläde, sammet. G. yta, hy, g-t skinn. G-va händer*, med groft skinn. — 3) I sitt slag mycket stor. *G. skrift, stil. G-t tryck. G-va bokstäfver. G-va kanoner. G-t artilleri. G-t nät*, med stora maskor. *G. kam*, med stora, glesa tänder. — 4) Fördelad i stora partiklar ell. delar, jemförelsevis med andra ämnen af samma slag. *G-t mjöl, pulver. G. deg, sand. G-t regn.* — 5) Af jemförelsevis sämre ämne och arbete än andra saker af samma sort. *G-t ämne, arbete. G-t porslin. G-t bröd. G. klädning*, af groft tyg. *G-va kläder. G-va kort. G. spis. föda*, simpel och närande, men icke läcker. — 6) Ej behaglig för skönhetssinnet, i anseende till brist på smak och finhet, i allt för stort tilltagna former. *G-va drag, konturer, lineamenter, former.* — 7) Jemförelsevis mindre väl renad, luttrad, sofrad o. s. v., än bättre ämnen af samma slag. *G-t socker.* — 8) Stor, betydlig, ansenlig. *G. vinst, synd, missgerning, lögn, tillvitelse, beskyllning. G-t fel, bedrägeri. G. okunnighet, villfarelse. G. vinst, penningsumma. G. hemgift. G-t arf.* (Fam.) *Det är allt för g-t*, för mycket; äfv. går för långt. *Det var g-t!* säges, då man vill yttra sin förvåning öfver något. — 9) (om ljud) Ej hög eller gäll, men stark. *Ett g-t ljud, läte. G. ton, röst, stämma.* (I musik) *Grofva c*, c i den grofva eller stora oktaven. — 10) (fig., i moralisk mening) Rå, obyfsad. *G-va seder. G-t skämt, svar. G. smak. G-va ord, seder. G. sällskapston. G-t tal, språk.* — *Syn.* Se *Rå*. — B. (om person) 1) Som har stora, grofva lemmar. *En stor, g. karl, qvinna. G. och stark. En g. luns*, äfv. en rå och obyfsad lymmel. — 2) (fig., i moralisk mening) Rå, obyfsad. *En g. karl. G-t folk. Vara g. i munnen*, föra groft, obyfsadt, oanständigt tal; äfv. vara ovettig. *Vara g. emot någon*, bemöta på ett groft, rått, obyfsadt sätt i ord eller handling. — *Syn.* Se *Rå*. — 3) (fig.) Som är något i hög grad. *G. syndare, missgerningsman, missdådare, brottsling, ljugare.*

GROFBLADIG, a. 2. Som har grofva blad. *G. växt. G. såg.* — *Grofbladighet*, f. 3.

GROFFIL, m. 2. Fil, hvarmed groffilas.

GROFFILA, v. a. 1. Äffila det grofva af ytan på en sak. — *Groffilande*, n. 4. o. *Groffilning*, f. 2.

GROFFLIKIG, a. 2. (bot.) Till midten delt i flikar med krokliniga sidor. *Ett g-t blad.*

GROFGNISTRIG, a. 2. (tekn.) Som i brottet visar grofva korn. — *Motsats:* Granngnistrig. — *Grofgnistrighet*, f. 3.

GROFHACKA, v. a. 1. Hacka någonting endast groft. — *Grofhackande*, n. 4. o. *Grofhackning*, f. 2.

GROFHET, f. 3. (I allm. motsatsen till *Finhet*) Egenskapen att vara grof: 1) Mycken tjocklek, bredd eller trubbighet hos ett föremål, i jemförelse med andra af samma slag. *Ett hårstrås g. G-en af en tråd, ett streck.* — 2) Mycken tjocklek, gleshet och ganska ojemn yta hos en sak, i jemförelse med andra af samma slag. *Klädes, ett tygs g. Hyns g.* — 3) Egenskapen att i sitt slag vara mycket stor. *Stilens g. Kanonernas g.* — 4) Egenskapen hos ett ämne, att vara fördeladt i stora partiklar eller delar, jemförelsevis med andra ämnen af samma slag. *Mjölets, pulvrets, sandens g.* — 5) Egenskapen att jemförelsevis vara af sämre ämne och arbete än andra saker af samma sort. *Ämnets, arbetets, porslinets, brödets, matens g.* — 6) Egenskapen att genom i stort tilltagna former utan skönhet eller konst göra ett obehagligt intryck på skönhetssinnet. *G-en i långa Lappskans anletsdrag. G-en i dessa drag, konturer, former.* — 7) Egenskapen att jemförelsevis vara mindre väl renad, luttrad, sofrad. *Sockrets g.* — 8) Storhet, ansenlighet. *G-en af en lögn, en beskyllning, ett bedrägeri.* — 9) (om ljud) Egenskapen att ej vara hög eller gäll, men stark. *G-en af ett ljud, ett läte, en röst, en ton.* — 10) (om person) Egenskapen att hafva stora, grofva lemmar. *G-en af hans kropp.* — 11) (fig. i moralisk mening) *a*) (om både person och sak) Egenskapen att vara rå, obyfsad. *Hans g. gör honom afskydd af alla. Bemöta någon med g. G-en af ett skämt, ett svar. Sällskapstonens g.* — *Syn.* Se *Råhet*. — *b*) Groft beteende, groft ord, uttryck, yttrande. *Tillåta sig g-er emot någon. Säga en g., g-er.*

GROFHUGGA, v. a. 3. (böjes som *Hugga*) Tillhugga groft. — *Grofhuggande*, n. 4. o. *Grofhuggning*, f. 2.

GROFHUGGARE, m. 5. 1) En, som grofhugger. — 2) (fig.) *a*) Se *Grobian*. — *b*) Säges äfv. om person eller sak, som i något afseende är öfverdrifven. *Han är en g. att gå på, en g. i att slåss*, o. s. v. *En g. till gädda.* — *Syn.* Se *Huggare*.

GROFHYFLA, v. a. 1. Hyfla endast groft. — *Grofhyflande*, n. 4. o. *Grofhyfling*, f. 2.

GROFHYLLT, a, 1. Som har grof hy.

GROFHÅRIG, a. 2. Som har groft hår. — *Grofhårighet*, f. 3.

GROFHÄCKLA, v. a. 1. Häckla (lin, hampa) endast groft. — *Grofhäcklande*, n. 4. o. *Grofhäckling*, f. 2.

GROFHÄCKLA, f. 1. Häckla, hvarpå häcklas groft.

GROFKALK, m. sing. Ett slags ljust grå, brun eller gul kalk, utgörande en blandning af kalkdelar och qvartzig sand.

GROFKORN, n. sing. 1) Fyrradigt ell. smått korn (Hordeum vulgare). — 2) Se *Gumrik*.

GROFKORNIG, a. 2. 1) Bestående af grofva korn. *G-t krut*. — 2) (om mineralier) Som i brottet visar grofva korn. — 3) (fig.) Rå, plump, grof. *En g. qvickhet*. — *Syn*. Se *Rå*.

GROFKORNIGHET, f. 3. Egenskapen att vara grofkornig (i alla bem.).

GROFLEK, m. sing. 1) Det större eller mindre måttet af ett föremåls grofhet (tjocklek). *Trävirkes, timmers, mastämnens g*. — 2) Grof kroppsbyggnad.

GROFLEMMAD, a. 2. Som har grofva lemmar, grof kroppsbyggnad.

GROFMALA, v. a. 3. (Impf. — *malde*. Sup. — *malit*.) Mala groft. — *Grofmalande*, n. 4. o. *Grofmalning*, f. 2.

GROFMÅLA, v. a. 1. Måla någonting endast groft, rätt och slätt.

GROFRANDIG, a. 2. Som har grofva ränder. — *Grofrandighet*, f. 3.

GROFSAND, m. sing. Grof sand.

GROFSIKT, m. 2. Sådan slags sikt, som begagnas till grofsiktning. — S. n. sing. indef. Grofsiktadt mjöl.

GROFSIKTA, v. a. 1. Sikta ett ämne (mjöl, krut o. s. v.) endast groft, medelst begagnande af grofsikt. — *Grofsiktande*, n. 4. o. *Grofsiktning*, f. 2.

GROFSKINNAD, a. 2. Som har groft skinn.

GROFSKUREN, a. 2. neutr. — *et*. (egentl. part. pass. af obrukliga verbet *Grofskära*) Sönderskuren endast i grofva bitar eller stycken.

GROFSLIPA, v. a. 1. Slipa endast groft. — *Grofslipande*, n. 4. o. *Grofslipning*, f. 2.

GROFSMED, m. 3. Smed, som förfärdigar endast grofsmide.

GROFSMIDE, n. 4. Grofva smidesvaror, såsom yxor, liar, m. m. — Kallas äfv. *Grofsmedsarbete*.

GROFSTRIMMIG, a. 2. Som har grofva strimmor.

GROFSTÖTA, v. a. 2. Stöta ett ämne i mortel endast groft. — Part. pass. *Grofstött* brukas nästan som adjektiv. — *Grofstötande*, n. 4. o. *Grofstötning*, f. 2.

GROFSÅGAD, a. 2. (egentl. part. pass. af obrukl. verbet *Grofsåga*) (bot.) Så kallas ett sågadt blad, då taggarne eller tänderna äro mycket stora.

GROFT, adv. (I allm. motsatsen till *Fint*) På groft sätt: 1) I sitt slag tjockt, bredt eller trubbigt. *G. spunnet garn*. *G. tillspetsad*. — 2) I större partiklar, bitar, stycken. *G. pulveriserad*. *Hacka, stöta, mala g*. *Skrifva g*. — 3) Jemförelsevis med mindre omsorg. *G. arbetad, förgylld*. — *Syn*. Plumpt. — 4) (fig.) *a*) I högsta måtto, ganska svårt eller illa. *Vinna, ljuga g*. *G. förolämpa någon*. *Synda g*. *Ni misstar er g*. *Taga g. till*, taga eller begära, fordra allt för mycket. — *Syn*. Se *Mycket*. — *b*) På ett rått, ohyfsadt sätt. *G. sinlig*. *Bära sig g. åt emot någon*. — *Syn*. Rått, Plumpt, Ohyfsadt, Obelefvadt, Ohöfligt, Brutalt. — *c*) Utan förställning, konst eller list. *Han gör det för g*.

GROFTRÅDIG, a. 2. Som har grofva trådar. — *Grofträdighet*, f. 3.

GROFTÄRNIG, a. 2. (mineral.) Bildad i stora, grofva tärningar. *G. kristall*.

GROFULLIG, a. 2. Som har grof ull. *G-a får*. — *Grofullighet*, f. 3.

GROFVEN, gròv'n, m. sing. def. (pop. o. fam. af *Grof*) Brukas, då man vill uttrycka sin förvåning öfver något; äfv. skämtvis i lindrigare svordomsuttryck, t. ex.: *Det var g.!* *Det är g. till karl att vara stark*. — Någon gång får man äfven höra *Grofvingen*.

GROFÅDRIG, a. 2. Som har grofva ådror. *G-t träslag*. — *Grofådrighet*, f. 3.

GROGG, grågg, m. 2. (eng.) Dryck af rom och kallt vatten.

GROLL, n. sing. (fam.) Lindrigare grad af agg. *Gammalt g*. *Hysa g. emot någon*. — *Syn*. Se *Hat*.

GROLLE, se *Grålle*.

GRONDERA, grånngdèra, v. n. 1. (fr. *Gronder*) Knota.

GRONING, f. 2. 1) Den naturlifvets verkning, då ett frö gror. Jfr. *Gro*, 1. — 2) Tiden, då i allmänhet frön gro eller ett frö särskilt gror. — *Ss. G-skraft, -stid*.

GROP, f. 2. (af *Gräfva*) 1) Större eller mindre fördjupning i jorden, antingen af naturen eller en tillfällighet tillkommen, eller gräfd, och vidare upptill än nedtill. *Stor, liten, djup g*. *G-ar i en väg*. *Falla i en g*. *Gräfva en g*. (Ordspr.) *Den, som gräfver en g. för annan, faller ofta sjelf deri*, den, som söker en annans skada eller förderf, bereder derigenom ofta sin egen ofärd. — 2) Benämning på åtskilliga föremål, som likna en grop. *G-ar i kinderna*. *G. i hakan*. — 3) (anat.) Benämning på vissa kaviteter, mer eller mindre djupa, då de upptill äro vidare än nedtill. — 4) (jäg.) Gräfd, fyrkantig fördjupning i jorden, af 4 à 5 alnars djup, med lodräta väggar, att deri fånga djur.

GROPA SIG, v. r. 1. (pop. o. fam.) Blifva gropig. *Vägen g-r sig*

GROPIG, a. 2. 1) Som har gropar, uppfylld med gropar. *G. väg*. — 2) (bot.) *G-t blad*, hvars yta har emellan bladådrorna små groplika fördjupningar.

GROPIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara gropig. — 2) Groplik fördjupning.

GROPKORALL, --åll, m. 3. (nat. hist.) Ett slags korallpolyp med groplika fördjupningar. Cellepora.

GROPLAF, m. 2. pl. — *lafvar*. Ett lafslägte Urceolaria.

GROPÖRT, f. 3. Örtslägtet Tillæa.

GROSCHEN, grå'ssch'n, m. 5. indef. Tyskt mynt = $\frac{1}{24}$ Reichsthaler, och indeladt i 12 Pfennige.

GROSPOJS, gråpå'js, n. sing. Ett slags hasardspel med kort.

GROSS, gråss, m. o. n. 5. (t.) 1) Tolf dussin af vissa handelsvaror. — 2) Större mängd af varor. *Handla i g.*, köpa och sälja endast i större partier (motsats: i minut). (Fig., fam.) *I g.*, i myckenhet.

GROSSA, grå'ssa, v. n. 1. (fam.) Handla i gross.

GROSSESS, gråsä'ss, f. 3. (fr. *Grossesse*) Hafvande tillstånd.

GROSSHANDEL, m. sing. Handel, som idkas i gross, i stort. — *Motsats:* Minuthandel.

GROSSHANDLARE, m. 5. Handlande, som idkar grosshandel. — Kallas äfv. Grossör.

GROSSHANDLARFRU, f. 2. En grosshandlares fru. — Äfv. Grossörfru, Grossörska.

GROSSKÄLLARE, m. 5. Se *Lagerkällare.*

GROSSÖR, -ö'r, m. 3. (t. *Grossirer* eller *Grossier*) Se *Grosshandlare.* [Grosseur.]

GROSSÖRSFRU, -ö'rsfrú, f. 2. Se *Grosshandlarfru.*

GROSSÖRSKA, f. 1. 1) Se *Grosshandlarfru.* — 2) Enka, som idkar grosshandel.

GROTESK, grotä'ssk, a. 2. (ital. *Grottesco*) 1) I form och figur onaturlig, förvriden, underlig. — 2) (estet. o. skön konst) Fantastisk. — Substantivt brukas i estetik o. skön konst *Det G-a:* en art af det komiska, som uppstår genom en till utseendet onaturlig, dock icke meningslös sammanställning af olika föremål, åsigter och idéer. — *S. m.* 3. (i målningskonsten) Ett eget och fantastiskt slag af målning eller af målade prydnader i vissa rum, bestående vanligtvis i små figurer af menniskor och djur, med blommor och löfverk in- och sammanflätade. Brukas mest i plur. — *G-er* upptäcktes först af J. de Udine i ruinerna utaf Titi bad i Rom, och sedan i flera andra der varande grottor, hvaraf benämningen kommit. Jfr. *Arabesker.* — Skrifves af somliga äfv. *Grottesk.*

GROTTA, grå'tta, f. 1. (ital. *Grotta,* af grek. *Kryptä*) Af naturen eller med konst bildad underjordisk håla. Bildar flera sammansättningar, såsom Droppstens-, Sandstensgrotta, m. fl. [Gråtta.]

GROTTVERK, n. sing. Af musslor, snäckor, kristaller, stenar o. d. sammansatta prydnader, hvarmed väggar i grottor o. d. beklädas.

GROVÄDER, n. sing. Väderlek, tjenlig för sädens bergning.

GRUBBEL, n. sing. Se *Grubblande.*

GRUBBLA, v. n. 1. (af *Grafva*) Ängsligt och oaflåtligt fundera, grunda på något. *G. på något. Gå och g. Han bara g-r på, huru han skall kunna bli rik.* — *Syn.* Se *Fundera.*

GRUBBLANDE, n. 4. Själens oaflåtliga och ängsliga sysselsättning med någon viss tanke, något visst syfte, förslag; förhållandet, omständigheten, att man grubblar på något. — *Syn.* Grubbel, Grubbleri, Funderande. — *Adj.* 1. (egentl. part. pres.) 1) Som grubblar. — 2) Fallen för att grubbla.

GRUBBLARE, m. 5. En, som är fallen för grubbleri.

GRUBBLERI, n. 3. 1) Se *Grubblande.* — 2) (endast i plur.) Tanke, idé, föreställning, uppkommen genom grubblande.

GRUFBRAND, m. sing. Brand i en grufva.

GRUFBROTT, n. 5. eller GRUFBRYTNING, f. 2. Upptagning eller bearbetning af en grufva. Se äfv. *Skärpning.*

GRUFBYGGNAD, m. 3. Byggnad för maskineriet till en grufva, eller som eljest begagnas i och för grufdriften.

GRUFDRIFT, f. 3. En grufvas eller grufvornas i ett visst distrikt, land, bearbetande.

GRUFDRÄNG, m. 2. Arbetare i en grufva.

GRUFFOGDE, m. 2. pl. — *fogdar.* Person, som har tillsyn öfver arbetet i en grufva.

GRUFFÄLT, n. 5. Vidden af den mark, en grufva upptager.

GRUFGAS, m. 3. Ett slags ganska farlig gas i grufvor, bestående förnämligast af kolbunden vätgas.

GRUFGÅNG, m. 2. Bruten malmgång i en grufva.

GRUFKARL, m. 2. Se *Grufdräng.*

GRUFKOMPASS, grùvkåmmpáss, m. 3. Kompass, som nyttjas i bergverk, till bestämmande af en linies eller ytas riktning.

GRUFLAMPA, f. 1. Eget slags lampa, som begagnas af arbetare i grufvor.

GRUFLIG, a. 2. (af *Grufva sig*) 1) Som väcker, inger fasa. *En g. menniska. G. gerning, händelse. Det är g-t att tänka på.* — *Syn.* Se *Förskräcklig.* — 2) Ytterst svår. *G. smärta. G. köld, hetta. G-t väder. G-a tider. En g. död.* — 3) (fam.) Öfverdrifven, omåttlig. *Han är g. att äta. En g. hop folk. Han är g.,* d. v. s. faslig (se d. o. 3).

GRUFLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara gruflig.

GRUFLIGT, adv. (fam.) I högsta grad. *G. god, beskedlig, elak, arg. Han snusar alldeles g.* — *Syn.* Se *Ganska, Mycket.*

GRUFLINA, f. 1. Jernlina, som begagnas i grufvor till uppfordring af malmen.

GRUFOS, grùvós, n. 5. Giftiga dunster i grufvor.

GRUFPUMP, m. 2. Pump att uppfordra grufvatten.

GRUFRAS, n. 5. Ras ifrån väggarna i en grufva.

GRUFREDSKAP, n. 5. Redskap, som nyttjas vid arbetet i grufvor. — S. m. sing. Samteliga sådana redskaper vid en grufva.

GRUFSAM, a. 2. (pop. o. fam.) Fallen för att grufva sig för allt, äfven det obetydligaste. — *Grufsamhet,* f. 3.

GRUFSCHAKT, grùvschàckt, se *Schakt.*

GRUFSTALP, n. 5. Händelsen, när en eller flera väggar till en grufva instörta.

GRUFTAK, n. 5. Tak öfver en grufva.

GRUFVA, f. 1. (af *Grafva*) Uti jorden genom gräfning eller sprängning åstadkommen djup öppning, för att vinna malmer eller andra nyttiga mineralier. *Upptaga, bearbeta en g.* — Har flera sammansättningar, såsom: Jern-, Koppar-, Silfver-, Guldgrufva, m. fl. — *Ss. Grufandel, -arbetare, -arbete, -botten, -kläder, -körslor, -vägg.*

GRUFVA SIG, v. r. 1. 1) Erfara en känsla af obehag, blandad med bekymmer vid tanken på något kommande. *G. sig för något. Han g-r sig för allting, som skall göras. G. sig för någon,* erfara ängslan, oro, bekymmer för någon. — 2) Betagas af häpnad, fasa, afsky för något, som händt. *Hon g-de sig vid denna förfärliga nyhet. Jag g-de mig, då jag hörde deras hädelser. Jag g-r mig, när jag tänker derpå.*

GRUFVARP, n. 5. Samling, hög af ur en grufva utsprängd och uppfordrad sten.

GRUFVATTEN, n. 5. Vatten, som samlar sig på bottnen af grufvor.

GRUFVELAG, n. 5. Förening, bolag till en grufvas bearbetande.

GRUFVELIG, m. fl., se *Gruflig.* &c.

GRUFVURÄTT, m. 3. Benämning på en domstol vid Sala och Falu grufvor, som upptager sådana mål, hvilka angå grufvans angelägenheter.

GRUFVUSTÄMMA, f. 1. Sammankomst emellan delägare i en grufva.

GRUFVUTINGSRÄTT, m. 3. Särskilt domsrätt vid Stora Kopparberget, som upptager frågor om lagfart och fasta, m. fl. rättegångsmål, hvilka ej höra till den vanliga grufvurätten.

GRUFÖPPNING, f. 2. 1) Öppningen i marken till en grufva. — 2) Se *Skärpning.*

GRUMLA, v. a. 1. 1) Göra grumlig. *G. källans klara vatten. G. upp*, se *Uppgrumla.* — 2) (fig.) Göra oklar. *Passionen villade hans förnuft och g-de hans tankar.* — *G-s*, v. d. o. *G. sig*, v. r. Blifva grumlig. Brukas både i egentlig o. fig. mening.

GRUMLANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något grumlas.

GRUMLIG, a. 2. 1) Oklar till följe af grummel. *G. vätska, källa, bäck. G-t vatten.* (Fig. fam.) *Fiska i g-t vatten*, draga fördel af villervalla, tvist, strid, oenighet, oordningar, oroligheter eller sin nästas olycka. — 2) (fig.) Oklar, oredig, otydlig. *En g. tanke. G-a idéer, uttryck, meningar. G-t skrifsätt. G. stil.*

GRUMLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara grumlig.

GRUMLIGT, adv. Oklart, otydligt, oredigt. Brukas mest i fig. mening. *Se, tänka, skrifva g.*

GRUMLING, f. 2. Se *Grumlande.*

GRUMMEL, n. sing. Främmande partiklar i en vätska, som göra den oklar, men vanligen, om den får stå stilla, lägga sig på bottnen. *Låta grumlet sätta sig* (sjunka till bottnen). *Uppröra grumlet ifrån bottnen i ett kärl.*

GRUMS, n. sing. Hopblandad orenlighet, bestående af lemningar efter något ur djur- eller växtriket, som användes till föda. *G. af pressade drufvor. G., som blifver vid trankokerier.* Se *Sillgrums.* — *Syn.* Draf.

GRUMSA, v. n. 1. (fam.) Halfhögt knota eller bota. — *Syn.* Se *Knota.*

GRUMSIG, a. 2. Full af grums.

GRUND, a. 2. Föga djup. *G-t vatten. G. flod, å, sjö. G-t ställe i flod, sjö, hafvet.*

GRUND, n. 5. Grundt ställe i haf, sjö eller flod. *Segla, stöta, fastna, råka på g. Styrmannen, strömmen satte oss på g. Skepp, som står på g. Hjelpa någon, ett fartyg af g. Komma, vara af g.*, blifva eller vara loss ifrån grund. Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Sten-, Sand-, Fiskargrund, m. fl. — *Syn.* Bank.

GRUND, m. 3. 1) (utan plur.) *a*) Det understa, fasta af något, isynnerhet af haf, sjö eller flod. Oftare säges Botten. *Sandig, stenig, hård, lös g. Gå i g., segla i g.*, gå till botten, segla i qvaf, förolyckas. (Fig.) *Gå i g.*, blifva förstörd, ruinerad, gå under. *Skjuta i g.*, gifva ett fartyg grundskott, så att det sjunker till botten. (Fig.) *Stå på fast g.*, vara tryggad, säker i sin ställning. — *b*) Mark, såsom tillhörande ett särskilt lands område. *På svensk, främmande g.* — *Syn.* Se *Botten*, 3, *a.* — *c*) Jordmån. I denna bem. mindre ofta förekommande. — *d*) Den mark, hvarpå ett hus är uppfördt. *Det huset står på fast g. Bygga på lös g.* — *Syn.* Mark, Botten. — *e*) Mark, som tillhör en gårdstomt eller någon viss ägare. *Äga gård och g. i en stad. Min gård ligger på stadens g., på annans g. Bygga på annans g. och mark.* (Fig.) *Stå på egen g.*, ej bero af någon annan. — *f*) Grundval till hus eller annan byggnad. *G-en till ett hus. Lägga g-en* (ell. g.) *till en byggnad. Bygga från g-en*, ända från grundvalen. *Nedrifva ett hus ända till g-en.* (Fig.) *Gå till g-en med något*, fullkomligt, grundligt undersöka, utforska, studera, utransaka o. s. v. *Lägga g.*, se *Grundlägga. Lägga g. till ens välfärd*, genom sina omsorger och åtgärder vara första upphofvet dertill. *Af hjertans g.*, af själ och hjerta, af allt sitt hjerta, hjertligt gerna. *I g.*, adverbialt uttryck, som betyder: helt och hållet, fullkomligt, t. ex.: *I g. ärlig. Känna någon eller något i g. Undersöka, studera, lära i g. Bota i g. I g. förstöra. I g-en*, adverbialt uttryck, som betyder: hufvudsakligen, egentligen, i sjelfva verket, t. ex.: *I g-en kommer det på ett ut*, i det hela, egentligen &c. *Han är i g-en god, fastän han är knarrig. Saken är i g-en den, att....* — *g*) (i målning) Första anstrykningen. — *Syn.* Grundning, Grundfärg. — *h*) (tekn.) Det, som anstrykes på ytan af en sak, för att bättre fästa ett ämne, hvarmed den sedan skall öfverdragas eller beläggas. *G-en till en förgyllning.* — 2) (fig., med plur.) *a*) Det första och väsendtliga, hvarpå kunskap, vetande stöder sig. (Ideel grund. Kunskapsgrund.) *Hafva god g. i en vetenskap. Han har ingen g. för sitt vetande. Första g-erna af en vetenskap. Der äro inga g-er att gå efter*, man har inga grundsatser ell. grundreglor att följa. — *Syn.* (för plur.) Se *Element*, 3. — *b*) Upphof, orsak, anledning. (Reel grund.) *Den sagan har någon g., är icke utan g.* — *c*) Det, hvarpå man stöder en sats, ett påstående, en mening, ett utlåtande, yttrande, o. s. v. *Stöda sig på skäl och g-er. Anföra vigtiga g-er. Jag säger det icke utan g. Taga något till g. för sitt påstående. På denna g.*, till följe af detta skäl, t. ex.: *På denna g. är min tanke, att .... Han påstår på samma g., att .... Jag vet ej, på hvad g. han påstår det. Jag behåller det på samma g. som min företrädare. Lägga något till g. för ett påstående*, stöda det på något, hvilket anföres som skäl. *För det påståendet ligger till g., att ....*, det påståendet stöder sig derpå, att ....

GRUNDA, v. a. 1. I. 1) Lägga första grunden till något. *G. en stad*, börja uppbygga den. (Fig.) *G. ett rike*, gifva första uppkomsten dertill. — *Syn.* Se *Anlägga.* — 2) (i målning) *a*) Bereda duken genom påläggandet af någon färg, hvarigenom den lättare mottar dem, som målaren vill använda vid sitt arbete. — *b*) (vid handtverksmålning) Anstryka grundfärgen på något. *G. något.* Brukas äfv. ofta absolut. — *Syn.* Anstryka, Anlägga. — 3) (fig.) Stödja på något såsom grund. *G. sin tanka, sitt omdöme, sin uppgift, sin rätt, sin förmodan, sitt hopp på något.* — *Syn.* Stödja, Fota, Basera, Bygga. — *G. sig*, v. r. (fig.) 1) Stödja sig på något såsom grund. Har både person och sak till subjekt. *Han g-r sig på den omständigheten. Jag g-r mig på hans ord, utsago. Detta påstående g-r sig på det förhållandet, att ....* — *Syn.* Stödja sig, Fota sig. — 2) (med sak till subjekt) Hafva sin orsak i något. *Denna nyhet g-r sig på ett falskt rykte. Derpå g-r sig hela saken.* — *Syn.* Härröra, Komma, Härflyta, Bero (af). — 3) (med person till subjekt) Förlita, förtrösta sig (på). *Han g-r sig på andra menniskors hjelp.*

GRUNDA, v. n. II. **GRUNDAS**, v. d. eller **GRUNDA SIG**, v. r. 1. Blifva grund. Oftare säges Uppgrundas.

GRUNDA, v. n. 1. III. *G. på*, se *Begrunda* (begge bem.). *a*) *G. på ett ämne, en fråga.* — *b*) *G. på ett förslag, en plan.* — *G. ut*, se *Utgrunda.*

GRUNDAD, a. 2. (egentl. part. pass. af *Grunda*, I.) Som har grund, orsak, skäl, anledning. *Hafva g-e anspråk på ens erkänsla. Ett väl g-t hopp. Hafva g. anledning att tro .... Jag har g-e skäl till den förmodan, att ....*

G. underrättelse. G-t rykte. — *Syn.* Grundlig, Sann, Verklig.

GRUNDANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något grundas. *Ett rikes g. En målnings g. En uppgifts g. på en persons utsago.*

GRUNDARTIKEL, grùnndarti'ck'l, m. 2. pl. — *klar.* (teol.) Trosartikel, som står i ett så nära och oupplösligt förhållande till lärogrunden, att, om den förra borttages, sjelfva lärogrunden kullkastas och hela läran tillintetgöres.

GRUNDBEGREPP, n. 5. Begrepp, sats, som utgör en af grunderna för en vetenskap. — Brukas mest i plur., i samma mening som Elementer. — *Syn.* Se *Element, 3, b.*

GRUNDBEGÄR, n. 5. Se *Grunddrift.*

GRUNDBJELKE, m. 2. pl. — *bjelkar.* Se *Bottenbjelke.*

GRUNDBOKSTAF, m. 3. pl. — *bokstäfver.* Bokstaf, som tillhör en grundstafvelse.

GRUNDDIKNING, f. 2. (åkerbr.) Djup dikning.

GRUNDDRAG, n. 5. (fig.) 1) Hufvudsakligt, utmärkande drag. *Ärelystnad är ett af g-en i presidentens karakter.* — *Syn.* Hufvuddrag. — 2) (i plur.) Elementerna af en vetenskap eller konst. *G-en af filosofiens historia.* — *Syn.* Se *Element, 3, b.*

GRUNDDRIFT, f. 3. En af sjelfva naturen inplantad drift.

GRUNDEGENSKAP, f. 3. Egenskap, som utgör grunden för andra; hufvudsaklig egenskap.

GRUNDELIG, m. fl., se *Grundlig,* m. fl.

GRUNDELIGEN, adv. Se *Grundligt.*

GRUNDFALSK, a. 2. I grunden, alldeles, helt och hållet falsk.

GRUNDFAST, a. 1. Som hvilar på en fast grund. Säges både i egentl. o. fig. mening.

GRUNDFEL, n. 5. Fel, som ligger till grund för andra; ursprungligt, hufvudsakligt fel.

GRUNDFORM, m. 3. Ursprunglig form.

GRUNDFÄRG, m. 3. 1) Benämning på hvardera af de tre färgerna: rödt, gult och blått, af hvilka alla de öfriga genom blandning bildas. — 2) Färg, hvarmed något, som skall målas, blir grundadt.

GRUNDFÄSTE, n. 4. Grund, der något har sitt fäste; äfv. (fig.) hufvudgrund.

GRUNDFÖRTENNING, f. 2. (tekn.) Den förtenning af bleck, som föregår finförtenningen.

GRUNDGRÄFNING, f. 2. Gräfning, för att lägga grundvalen till ett hus.

GRUNDHET, f. 3. Egenskapen att vara grund.

GRUNDIDÉ, f. 3. Idé, som ligger till grund för och genomgår något helt. *G-en i ett arbete, en skrift.* — *Syn.* Grundtanke.

GRUNDKAPITAL, - - - ál, n. 3. o. 5. Kapital, hvarmed man börjar en handel, näringsrörelse o. s. v.

GRUNDKRAFT, f. 3. Ursprunglig kraft, hvaraf andra bero.

GRUNDLAG, m. 2. Lag, som bestämmer allmänna grunder för statsmaktens utöfning, fördelning och organisation. — *Syn.* Karta, Konstitution.

GRUNDLAGSENLIG, a. 2. Som öfverensstämmer med grundlagen.

GRUNDLAGSSTRIDIG, GRUNDLAGSVIDRIG, a. 2. Stridande mot grundlagen.

GRUNDLAVIN, grùnndlavi'n, m. 3. Lavin, som uppkommer vårtiden, då sammanhopad snö nedrullar öfver annan snö, och sätter denna i rörelse.

GRUNDLIG, a. 2. 1) Som stöder sig på goda grunder. *G-a insigter, kunskaper. G. kännedom. G-t omdöme.* — *Motsatser:* Löslig, Osäker. — 2) (om person) Som har goda grunder för sitt vetande. *En g. filosof, matematiker.* — 3) Verklig, varaktig, fast. *G-a förtjenster.* — *Motsatser:* Falsk, Inbillad. — 4) (fam.) Dugtig, bastant. *Intaga en g. middag. Taga sig en g. middagslur, ett g-t rus.*

GRUNDLIGHET, f. 3. Grundlig beskaffenhet: 1) Egenskapen att stöda sig på goda grunder. *G-en af hans insigter lär icke kunna bestridas.* — 2) Grundlig insigt eller färdighet. *Hans g. i latinska språket är icke mycket att tala om.* — 3) (fam.) Egenskapen att vara bastant, dugtig. *G-en af en middagsmåltid.*

GRUNDLIGT, adv. Med grundlighet: 1) Ifrån första grunderna; med obestridliga grunder; fullkomligt, till alla delar, i grund. *G. studera en vetenskap. G. bevisa. G. vederlägga ett argument. G. undersöka något.* — 2) (fam.) Dugtigt, med besked. *Sofva, äta g.*

GRUNDLINIE, grùnndli'nje, f. 3. 1) Understa linien i en figur, på hvilken den hvilar. — 2) *a*) Den linie i perspektivet af en tafla, som på ömse sidor utgör begränsningen för grunden (marken, golfvet). — *b*) Den ytan eller det stället i en tafla, hvarpå en figur står, sitter, stöder sig, o. s. v. — 3) (fortif.) Yttersta sidan af en polygon. — 4) (fig. i plur.) Elementerna af en vetenskap eller konst. — *Syn.* Se *Element, 3, b.*

GRUNDLÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) 1) Lägga grunden till hus eller annan byggnad. *G. en kyrka, ett teaterhus, ett slott. G. en stad,* grunda den. — *Syn.* Grunda, Anlägga. — 2) (fig.) *a*) Först inrätta, stifta. *G. en skola, ett kloster.* — *Syn.* Se *Anlägga.* — *b*) Vara första upphofvet, upprinnelsen till något. *G. ens lycka, välfärd. Denna bragd g-lade hans rykte.*

GRUNDLÄGGANDE, n. 4. Handlingen, då man grundlägger; händelsen, omständigheten, att något grundlägges.

GRUNDLÄGGARE, m. 5. En, som grundlägger eller grundlagt något. *Stockholms g. var Birger Jarl. G-en till hans lycka var N.* — *Syn.* Anläggare, Stiftare, Inrättare.

GRUNDLÄGGNING, f. 2. 1) Se *Grundläggande.* — 2) Lagd grund, grundval (både egentl. o. fig.).

GRUNDLÄRA, f. 1. Lära, hvaraf andra bero och hvarmed de stå i oupplösligt samband. *Kristendomens g-läror.*

GRUNDLÄRD, a. 2. Grundligt lärd.

GRUNDLÖS, a. 2. Som saknar grund, utan grund. *Ett g-t rykte.* — *Syn.* Falsk, Osann, Ogrundad.

GRUNDLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara grundlös. — *Syn.* Falskhet.

GRUNDMENING, f. 2. Den egentliga meningen eller afsigten med något.

GRUNDMUR, m. 2. Mur, som utgör grunden, hvarpå en byggnad hvilar.

GRUNDMURA, v. a. 1. Lägga grundmur till en byggnad. *G. ett hus.* Brukas isynnerhet ofta i part. pass. *G-dt hus.* — *Grundmurande,* n. 4. o. *Grundmurning,* f. 2.

GRUNDMÅLA, v. a. 1. Anstryka grundfärgen på ett föremål, som skall målas. — *Syn.* Grunda. — *Grundmålande,* n. 4.

GRUNDMÅLNING, f. 2. 1) Förfarandet, då något grundmålas. — *Syn.* Grundmålande, Grundning. — 2) Anstruken grundfärg. — *Syn.* Grundning.

GRUNDNING, f. 2. Se *Grundläggning* och *Grundmålning*.

GRUNDORD, n. 5. (föga brukl.) Se *Stamord*.

GRUNDORGAN, grùnndårrgán, m. o. n. 3. (bot.) Växtdel, som hos de högre växterna redan finnes förutbildad i fröet.

GRUNDORSAK, f. 3. Ursprunglig, första orsak.

GRUNDPELARE, m. 5. 1) Pelare, som tjenar till grund för något. — 2) (fig.) Person eller sak, som tjenar till stöd för något. *Han är en g. för friheten. Tryckfriheten är en af g-larne för nationens frihet.* — *Syn.* Se *Försvar*.

GRUNDPÅLE, m. 2. pl. — *pålar*. Påle, nedslagen i sank jord eller vatten, för att jemte andra tjena till grund för en byggnad.

GRUNDREGALER, n. 3. pl. (kameral.) Sådana kronans höghets-rättigheter, som angå rätt till ägande af jord eller ränta.

GRUNDREGEL, f. 1. pl. — *reglor*. Hufvudsaklig, allmän regel.

GRUNDRIK, a. 2. (fam.) Se *Bottenrik*.

GRUNDRITNING, f. 2. 1) Se *Grundteckning*. — 2) (fig.) Första grunderna af vetenskap, konst, o. s. v.

GRUNDRÄNTA, f. 1. Se *Jordränta*.

GRUNDSANNING, f. 2. 1) Sann sats, som ligger till grund för andra deraf härflytande. — 2) Se *Axiom*.

GRUNDSATS, m. 3. 1) (fil.) Allmän sanning, hvarutur enskilta härledas. *Af riktiga g-er draga oriktiga slutföljder.* — För denna bem. brukas vanligare Princip, Grund, Grundsanning. — 2) Regel för uppförandet, handlingssättet. *Moralisk, politisk g. Hafva goda, dåliga g-er. Cæsar hade till g. att aldrig uppskjuta något till morgondagen.* — *Syn.* Princip, Maxim, Regel, Lefnadsregel. — 3) (i plur., absolut) Goda moraliska grundsatser. *Han har inga g-er. En man utan g-er.* [— satts.]

GRUNDSJÖ, m. 2. (sjöt.) En våg, som reser sig utan synbar orsak.

GRUNDSKOTT, n. 5. Skott, som träffar ett fartyg under vattenlinien. *Skjuta g. Fregatten har fått ett g.*

GRUNDSLAG, n. 5. (byggn.k.) Den förstärkning, man gifver en lösare grund, till att hindra sjunkning för den byggnad, man tänker uppföra.

GRUNDSPRÅK, n. 5. Det språk, hvarpå en bok, skrift ursprungligen är författad. *Läsa bibeln på g-et.*

GRUNDSTAFVELSE, f. 3. (gram.) Stafvelse, som tillhör sjelfva stammen af ett ord.

GRUNDSTEN, m. 2. 1) Sten, som jemte andra tjenar till grund för en byggnad. — 2) Första sten, som lägges till grundvalen för en byggnad. *Lägga g-en till en kyrka.* — 3) (sing. kollektivt) Sådan slags sten (kollektivt), som användes till grundvalen för en byggnad. — 4) Se *Sockel*.

GRUNDSTÖD, n. 5. (både egentl. o. fig.) Stöd, som tjenar till grund för något; hufvudsakligt stöd.

GRUNDTAL, n. 5. Räknetal, som betecknar en myckenhet i och för sig, utan afseende på ordningen, t. ex.: *ett, två, tre,* &c. Jfr. *Ordningstal*. — Kallas äfv. Kardinaltal.

GRUNDTALJA, f. 1. (skepp.) Benämning på de taljor, som fästas emellan ändan af rorpinnen och fartygets sidor.

GRUNDTANKE, m. 2. pl. — *tankar*. Se *Grundidé*.

GRUNDTECKNING, f. 2. Ritning eller teckning, som föreställer en byggnad, skuren af ett vågplan, d. v. s. framställer den i horisontel genomskärning. — *Syn.* Grundritning, Plan, Planritning.

GRUNDTEXT, m. 3. Den ursprungliga texten till en bok, en skrift. *Bibelns g.*

GRUNDTON, m. 3. (i musik) Den första tonen af hvarje tonart. Kallas äfv. Hufvudton.

GRUNDTÅG, n. 5. (skepp.) Benämning på de tjocka tåg, som vid kölhalning begagnas, för att hålla fartyget på behörigt afstånd ifrån brobänken.

GRUNDVAL, m. 2. 1) De grundmurar, hvarpå en byggnad hvilar, vanligen början de under jorden och uppstigande ända till första trossbottnen. *Lägga g-en till ett hus.* — *Syn.* Grund. — 2) (fig.) *a*) Hvad som tjenar till grund eller hufvudstöd för något. *Rättvisan är tronernas säkraste g.* — *b*) (skämtv., fam.) Kraftig maträtt, som börjar en måltid och stillar första appetiten.

GRUNDVETENSKAP, f. 3. Vetenskap, som utgör grunden för andra.

GRUNDVILKOR, n. 5. Hufvudsakligt vilkor, hvaraf det öfriga beror.

GRUNDVILLFARELSE, f. 3. Hufvudsaklig villfarelse, hvarpå andra grunda sig.

GRUNDVÄNDA, v. n. 2. (sjöt.) Att i lägervall vända med tillhjelp af ankare.

GRUNDVÄSENDE, n. sing. Hvad som utgör ett tings inre väsende, och utan hvilket det ej vore, hvad det är; det väsendtliga af något. — Förkortas äfv. allmänt till *Grundväsen*.

GRUNDVÄSENDTLIG, grùnndväsä'nntligg, a. 2. (fil.) *G. egenskap,* som omedelbart utgör sjelfva väsendet. Kallas äfv. Ursprunglig.

GRUNDYTA, f. 1. Understa ytan af en solid kropp. — *Syn.* Basis.

GRUNDÄMNE, n. 4. (vetensk.) Ämne, som icke vidare kan fördelas i enklare ämnen. — *Syn.* Enkelt ämne, Element.

GRUPP, m. 3. (fr. *Groupe*, af ital. *Groppo*) 1) (i målning och bildhuggeri) Flera föremål, så sammanställda, att ögat uppfattar dem på en gång, och att de hafva ett visst inre sammanhang med hvarandra. — 2) (fig.) Samling, flock, klunga. *En g. af menniskor på gatan. En g. af öar.* — Bildar sammansättningen Ögrupp, m. fl.

GRUPPERA, v. a. 1. Sammanställa i en ell. flera grupper.

GRUS, n. sing. 1) Grofkornig sand, blandad med små kiselsten. *Fylla en väg med g.* — Har sammansättningen: Fyllningsgrus. — 2) Söndersmuladt murverk af kullfallna murar (ruiner). *Ninive, denna fordom så mäktiga och praktfulla stad, ligger nu i g.* — 3) (med.) *a*) Grusartad materia, som åtföljer urinen och orsakar sjukdomen af samma namn. — *Ss. G-blandad, -grop, -hög.*

GRUSA, v. a. 1. 1) Med grus fylla. *G. en väg.* — 2) (fig.) Förstöra (egentl. hvad som är muradt). *G. en stad.* — *G. sig*, v. r. Sönderfalla i grus. — Part. pass. *G-d* brukas nästan adjektivt, t. ex.: *G-de vägar, städer.*

GRUSANDE, n. 4. o. GRUSNING, f. 2. Handlingen, hvarigenom något grusas.

GRUSAKTIG, GRUSARTAD, a. 2. Liknande grus.

GRUSFYLLNING, f. 2. 1) Fyllande med grus (t. ex. vägar). — 2) Grus, hvarmed något blifvit fyldt.

GRUSIG, a. 2. 1) Blandad med grus. *G. jord.* — 2) Liknande grus. — 3) Full med, öfverströdd, orenad af grus.

GRUSJORD, f. sing. Grusblandad jord. Kallas äfv. Örjord.

GRY, n. sing. 1) Den korniga sammansättningen i metall eller andra mineralier, med afseende på deras mer eller mindre duglighet till det bruk, hvartill de i allmänhet användas. *Godt g. i jern, i en qvarnsten.* — 2) (fig.) Naturlig beskaffenhet, art, naturliga anlag. *Det är godt g. i honom.* — Uttalas i allmänhet *Gryt.*

GRY, v. n. 2. 1) *Dagen g-r* ell. impersonelt *det g-r*, säges, då solen om morgonen ännu är under horisonten, men kastar sina strålar redan i den öfre luftkretsen samt upplyser den. — 2) (fig.) Börja att låta känna sig. *Hoppet, glädjen g-r åter i mitt hjerta.*

GRYM, a. 2. 1) Som utan all anledning eller åtminstone utan tillräckligt skäl har begär och finner nöje i att tillfoga andra lefvande varelser plåga, eller med nöje ser andra lida. *En g. menniska. En g. tyrann. Ett vildt och g-t folk.* Man säger äfv.: *En g. själ, ett g-t hjerta, sinnelag, en g. karakter,* o. s. v. Utsträckes äfven till vissa djur, t. ex.: *Tigern är ett g-t djur.* — *Hans g-maste fiender,* dödligaste, farligaste fiender. (Fig.) *Ett g-t öde, en g. lott,* ganska hårdt. — *Syn.* Omensklig, Obarmhertig, Känslolös, Barbarisk. — 2) (i utsträckt mening) Hård, allt för sträng, obeveklig. *En g. fader. G. husbonde.* Brukas i denna betydelse dock mindre ofta. — 3) (fam.) Säges om ett fruntimmer, som icke vill lyssna till en älskare. *En g. skönhet.* — 4) (om sak) *a*) Som röjer, utmärker, tillkännagifver grymhet. *En g. handling, befallning. Ett g-t hat. En g. politik. En g. glädje.* — *Syn.* Se 1. — *b*) (fig.) Ytterst svår, pinsam. *En g. olycka. ett g-t straff, en g. död. Det var för oss ett g-t ögonblick. G. smärta. G-ma plågor, lidanden. G. köld.* — *Syn.* Se *Plågsam, Svår.* — Ordet brukas äfv. stundom substantivt, om personer, t. ex.: *De vilja skilja oss åt, de g-me! Den g-ma är döf för mina böner. G-me, ni öfverger mig!*

GRYMHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara grym (i alla bem., utom 4, *b*). *Öfva sin g. på oskyldiga. Hans g. känner inga gränser. Tigerns, lejonets g. Ett fruntimmers g. emot sina älskare.* (Fig.) *Ödets g.* — *Syn.* Omenskligbet, Obarmhertighet, Känslolöshet. — 2) Grym handling. *Öfva g-er emot oskyldiga.* — 3) Säges i utsträckt mening om hvarje hård, sträng, orättvis handling. *Det är en g. att skilja två älskande hjertan.*

GRYMMELIGEN, adv. (gam. o. skämtv.) Se *Grymt.*

GRYMT, adv. På ett grymt sätt, med grymhet, hårdhet. *G. behandla någon. Regera g. Förfara g. emot någon.*

GRYMTA, v. n. 1. 1) Säges om det läte, som svinkreatur vanligtvis hafva. — 2) (fig. om personer) Låta höra ett läte, som liknar svinkreaturens grymtande. *G. fram något,* med ett sådant läte framsäga något. — ***Grymtande,*** n. 4. o. ***Grymtning,*** f. 2.

GRYMTAN, f. sing. indef. Grymtande läte.

GRYMTOXE, m. 2. pl. — *oxar.* Däggdjur af de Tvåklöfvade, af en hästs storlek, med hästlik man och svans, hvilken sednare för sina hvita silkeslika hår värderas och brukas af Turkarna att utmärka höga förtroendeembeten (Pascha af två, tre hästsvansar). Har sitt namn af sitt grymtande läte, likt svinens, och är hemma på Tibets berg i Asien. Bos grunniens. Kallas äfv. Yack.

GRYN, n. 5. 1) Litet korn af smått malen säd. *Förmala säd till g. Ett litet g. G. af korn. af hafre. Göra små som g.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Hel-, Perl-, Kross-, Sago-, Manna-, Korn-, Hafregryn, m. fl. — 2) (i utsträckt bem.) Benämning på hvarjehanda små, korniga partiklar, som likna gryn. Bildar för denna bem. sammansättningen Sockergryn. — 3) Brukas fig. o. fam. såsom smekord. *Mitt lilla g.!* — *Syn.* Hjertegryn, Socker, Balsamin, Snut, Engel, m. fl. — 4) *G. hos svin,* se *Dynt.* — *Ss.* ***G-handel, -handlare, -handlerska, -lik.***

GRYNA, v. a. 1. Söndersmula till gryn (bem. 2). — *G. sig,* v. r. Söndersmula sig till gryn, blifva grynig.

GRYNGRÖT, m. 2. Gröt, kokad af gryn.

GRYNHUFVUD, n. 5. Ett svampslägte, som växer i röta. Aspergillus.

GRYNIG, a. 2. 1) Bestående af små grynlika partiklar. — 2) (om mineralier) Som i brottet visar liksom små gryn. — 3) (om vissa vätskor) Som stelnat till små grynlika partiklar. *G. olja.* — 4) (bot.) *G. rot,* när flera mycket små stjelkknölar äro gyttrade tillsammans vid basen af stjelken. — ***Grynighet,*** f. 3.

GRYNING, f. 2. 1) Den tid på morgonen, då dagen gryr. Jfr. *Gry,* 1. — 2) (fig.) Första uppbof, början, upprinnelse.

GRYNKORF, m. sing. Korf, tillagad af gryn (till skilnad ifrån köttkorf, blodkorf, m. m.).

GRYNMJÖL, n. sing. Det mjöl, som blifver, då man mal gryn.

GRYNPÅSE, m. 2. pl. — *påsar.* (sjöt.) Kägelformig, med gryn fylld påse, som begagnas att tillstoppa hål, tillkomna genom grundskott.

GRYNQVARN, f. 2. Qvarn, hvarpå säd förmales till gryn.

GRYNSOPPA, f. 1. Soppa, tillredd af gryn.

GRYNSÅLL, n. 5. Såll, hvarigenom gryn sållas.

GRYNVÄLLING, m. 2. Välling, kokad af gryn (till skilnad ifrån mjölvälling).

GRYT, n. 5. (i fornspråket *Griot,* jordfast stor sten, litet berg) 1) Stenig och bergig mark. — 2) (jäg.) Vissa vilda djurs bo i bergshålor. — 3) Se *Gry.*

GRYTA, f. 1. Kokkärl, med fötter, af gjutet jern, malm, o. s. v. — *Ss.* ***Grytlock.***

GRYTGJUTARE, m. 5. Arbetare, som vid gjuterier gjuter grytor.

GRYTGJUTERI, n. 3. 1) Konsten att gjuta grytor och andra kärl; äfv. sjelfva arbetet och förfarandet dervid. — 2) Ställe, der grytor gjutas.

GRYTKROK, m. 2. Jernkrok, som begagnas att dermed lyfta en gryta af elden.

GRYTRING, m. 2. Ring af jern, som fästes i öronen på en gryta, för att dermedelst lättare bära den, eller äfven för att låta den hänga uppöfver elden, då man vill koka.

GRYTSTEK, f. 2. Oxkött, stekt i gryta.

GRYTSTEN, m. 2. Sten i en eldstad, hvarpå grytor ställas, då man vill koka.

GRYTÖRA, n. 4. pl. — *öron.* Öra (se d. o.), ett på hvardera sidan af en gryta, för att deri fästa grytkrok eller grytring.

GRÅ, a. 2. neutr. *grått.* 1) Af en färg, hvilken i mer eller mindre mån utgör en blandning af hvitt och svart, och allt efter blandningens olikhet kallas Ljusgrå eller Mörkgrå. *G-a kläder. G-tt hår, skägg.* (Fig.) *Göra någon g-tt* (äfv. i pl. *grå*) *hår,* förorsaka någon svåra bekymmer. — 2) (om person) Som har grått hår. Brukas för denna bem. föga, utom i uttrycket:

Gammal och g. — 3) *G-tt i g-tt* kallas en målning, som endast är målad med hvitt och svart i dess olika blandning och nyansering, hvarigenom grått uppkommer. — 4) (fam.) Ovänligt sinnad, ovänlig. *Vara g. på någon. Hafva g-tt öga till någon,* vara litet ond på honom. *Det är något g-tt dem emellan,* de äro ej rätt goda vänner. — 5) Skämtsam benämning på anhängarne af det politiska parti, som vill jemka mellan absolutister och liberala. Substantivt säges äfv. *De Grå.* — 6) (pop.) Se *Gråkall.*

GRÅAKTIG, a. 2. Af en färg, som stöter i grått. — *Gråaktighet,* f. 3.

GRÅBEN, n. 5. 1) Bland allmogen bruklig benämning på Vargen. — 2) Se *Gråbo.*

GRÅBERG, n. sing. indef. Se *Gråsten,* 2.

GRÅBERGSVARP, n. 5. (grufl.) Hög af gråberg, som blifvit afskild ifrån malmen.

GRÅBLÅ, a. 2. Blå, med en skiftning i grått.

GRÅBO, grå'bó, m. sing. Mångårig växt, hvaraf finnas tvenne arter: *Allmän G.* (Artemisia vulgaris), äfven kallad Gråben, Gråböna, Binka, Brunrot, Buris, Böna, med rödbruna blommor, och *Hafs-G.* (Artemisia coarctata), som växer på hafsstränder, liknar den föregående, men är större.

GRÅBRUN, a. 2. Brun, med en skiftning i grått.

GRÅBRÖDER, m. 3. pl. Se *Gråmunk.*

GRÅBÖNA, f. 1. Se *Gråbo.*

GRÅFINK, m. 2. Se *Gråsparf.*

GRÅFLÄCKAR, m. 2. pl. (tekn.) Små otäta ställen i jern, hvilka först vid ett arbetes polering framkomma som gråa punkter eller ränder.

GRÅFLÄCKIG, a. 2. Som har gråa fläckar.

GRÅGUL, a. 2. Gul, med en skiftning i grått. — *Grågulhet,* f. 3.

GRÅGÅS, f. 3. pl. — *gäss.* En art af gåsslägtet, 33 tum lång, öfverallt grå, benen gulgrå, mycket lik den tama gåsen, till hvilken den utgör stammen, men mindre. Anser cinereus. Kallas äfv. Vildgås.

GRÅHVIT, a. 2. Hvit, med en anstrykning af grått.

GRÅHÅRIG, a. 2. Som har grått hår. *En g. man, gubbe.* — *Gråhårighet,* f. 3.

GRÅHÅRSMAN, m. 3. pl. — *män.* Gubbe med grått hår.

GRÅHÖFDAD, a. 2. Som har grått hufvud. (Nat. hist.) *G-e Hackspetten,* en art af Hackspettslägtet, af 12 tums längd, till färgen grön med grått hufvud, karmosinröd panna och ett fint, svart streck genom ögat.

GRÅKALL, a. 2. Kall och fuktig, med mulen himmel. *G-t väder. Det är g-t.*

GRÅKLÄDD, a. 2. Klädd i grå kläder.

GRÅKRÅKA, f. 1. Den vanliga kråkan. Corvus Cornix.

GRÅLAX, m. 2. En laxart med nästan hvitt kött, och sämre än Blanklax. Salmo Eriox.

GRÅLLE, m. 2. pl. *grållar.* Vanlig benämning på gråa hästar.

GRÅMUNK, m. 2. *Gråmunkar* kallades af svenska allmogen under medeltiden Franciskanermunkarne, emedan de buro gråa kåpor.

GRÅMÅLA, v. a. 1. Måla, stryka med grå färg. — *Gråmålande,* n. 4. o. *Gråmålning,* f. 2.

GRÅNA, v. n. 1. I. 1) Blifva grå, få grå färg. *Hvita stenhus g. med tiden. Skägget, håret g-r.* — 2) (om person) Få grått hår, blifva gammal. *G. i förtid. Han börjar redan g.* — *Syn.* Åldras. — *Grånande,* n. 4.

GRÅNA, v. n. 1. II. (pop. o. fam.) Gifva ett dånande eko. *Han bultade på porten, så att det g-de i hela huset.*

GRÅPAPPER, n. sing. Papper, förfärdigadt af yllelump. (Fig.) *Gifva någon afsked på g.,* på skymfligt sätt afskeda någon. — *Ss. G-sark, -somslag,* m. fl.

GRÅPRICKIG, a. 2. Som har gråa prickar på en botten af annan färg. — *Gråprickighet,* f. 3.

GRÅRANDIG, a. 2. Som har gråa ränder på en botten af annan färg. Brukas isynnerhet om väfnader och klädespersedlar. *En g. väf, klädning.* — *Grårandighet,* f. 3.

GRÅSEJ, grå'sä'j, m. 3. Ett slags fisk af Torskslägtet, på ryggen svartgrön, mot sidorna småningom öfvergående i silfvergrått, längden 2 till 3 fot; saltas och torkas, för att efter förut undergången lutning, under namn af Lutfisk, begagnas till mat. Gadus virens. Kallas äfv. Sej. Gråsik, Gråsida.

GRÅSIDA, f. 1. Se *Gråsej.*

GRÅSIK, m. 2. 1) En mjukfenig benfisk af 10 tums längd och deröfver, till färgen grå, med svart rygg och svarta fenor; förekommer i Sverige endast i sjön Bolmen. Coregonus Lavaretus. — 2) Se *Gråsej.*

GRÅSISKA, f. 1. Fågel af Finkslägtet, 5 tum lång, med karmosinröd hufva, en svart fläck på hjessan, samt långa, mjuka, grå och rödaktiga fjädrar på öfvergumpen. Fringilla linaria. Kallas äfven Iris, Vinterhämpling och i norra Sverige Syriska.

GRÅSKIMMEL, m. 2. pl. — *skimlar.* Säges om en häst, som är smutsigt hvit, med många inblandade svarta hår.

GRÅSKINN, n. 5. Oberedt vinterskinn af ekorre.

GRÅSKÄCKIG, a. 2. Säges om en häst, som har gråa fläckar på ljus botten.

GRÅSKÄGG, n. 5. (fam.) Man med grått skägg. Brukas skämtvis, stundom föraktligt. — — *Syn.* Se *Gubbe.*

GRÅSKÄGGIG, a. 2. Som har grått skägg.

GRÅSKÄL, m. 2. En art af Hafsskälarnes slägte, 6 till 8 fot lång, färgen föränderlig efter åldern, grundfärgen under hvit, ofvanpå grå eller gråaktig, hos de unga med sammanlöpande svarta fläckar, hvilka med åren glesna och stundom alldeles försvinna. Halichoerus griseus. Kallas äfv. Hafsskäl, Sjöskäl, Utskärsskäl.

GRÅSPARF, m. 2. pl. — *sparfvar.* Fågelart af Sparfslägtet, 6 ¼ tum lång, hufvudet ofvan gråblått hos hanen, brungrått hos honan; öfver vingen ett hvitt eller hvitlett band. Fringilla domestica. Kallas äfv. Gråspink, Husfink.

GRÅSPINK, m. 2. Se föreg. ord.

GRÅSPRÄCKLIG, a. 2. Liksom öfverstänkt med små gråa, oregelbundna fläckar, omvexlande med fläckar af annan färg. — *Gråspräckllighet,* f. 3.

GRÅSPRÄNGD, a. 2. Isprängd med grått. *G-t hår.*

GRÅSTARR, m. sing. (bot.) En art starr. Carex canescens.

GRÅSTEN, m. 2. 1) (utan plur.) Benämning på de stenarter, af hvilka urbergen bestå, näml. Granit, Gneis och Glimmerskiffer. — 2) Sten af dylik stenart.

GRÅSUGGA, f. 1. Skorpdjur af Jemnfötternas ordning, stundom 1 tum lång, grå, med hvita fläckar. Oniscus asellus.

GRÅT, m. sing. 1) Tårars utgjutande. *Högljudd, sakta g. G. och klagan. Icke kunna hålla sig ifrån g. Utbrista i g. Icke kunna tala för g.* — *Syn.* Gråtande, Lip, Lipande, Grin, Grinande. — 2) Tårar, som utgjutas. *G-en står honom i ögonen,* han är färdig att gråta.

GRÅTA, v. n. 3. Ind. pres. sing. *Gråter;* pl. *Gråta.* Impf. sing. *Gret;* pl. *Greto.* Sup. *Gråtit.* Part. pres. *Gråtande.* Utgjuta tårar. *G. högt, sakta, bitterligen. G. som ett barn. G. af sorg, af glädje. G. bört,* genom gråt befrias ifrån, t. ex.: *G. bort sina qval. G. efter något,* af längtan efter något; äfv. gråtande begära. *G. út,* upphöra att gråta; äfv. gråta tillräckligt, för att blifva lättad till sinnes. *G. öfver någon,* af bedröfvelse öfver ens olycka, elände, nöd, brottsliga lefnad, o. s. v. *G. öfver något,* af sorg, ånger, ömkan öfver något, t. ex.: *G. öfver sitt olyckliga öde, öfver sina synder, laster. Christus gret öfver Jerusalem.* — Aktivt förekommer *G.* någon gång i samma bem. som *Begråta,* men denna ordets användning är numera föråldrad. — *Syn.* Lipa, Flepa, Grina, Grägna.

GRÅTANDE, n. 4. Tårars utgjutande. — *Syn.* Se *Gråt.* — *Part. pres.* Som gråter. Brukas nästan adjektivt i uttrycken: *G. ögon, ton,* t. ex.: *Med g. ögon,* bättre: *med tårar i ögonen* eller helt enkelt *gråtande. Med g. ton,* med en röst, afbruten af gråt och snyftningar.

GRÅTARE, m. 5. (föga brukl.) En, som ofta gråter eller har lätt för att gråta. Säges någon gång om barn.

GRÅTERSKA, f. 1. 1) (föga brukl.) Qvinna, flicka, som ofta gråter eller har lätt för att gråta. — 2) Försvenskad benämning på de qvinnor (Præficæ), hvilka hos Greker och Romare vid likbegängelser hyrdes, för att gråta, jemra sig och sjunga begrafningssången.

GRÅTFÄRDIG, a. 2. Som är nära att gråta.

GRÅTIG, a. 2. (om barn) Som ofta gråter.

GRÅTMILD, a. 2. 1) (om person) Som gråter ofta, vid minsta anledning, eller har lätt för att gråta. — *Syn.* Blöt. — 2) (om sak) *a*) Som röjer, uttrycker, att man är färdig att gråta eller att man af naturen är derför fallen. *G. min, fysionomi. G-t ansigte.* — *b*) (skämtvis) *G. teaterpjes,* hvari mycket gråtande förekommer. — *Gråtmildhet,* f. 3.

GRÅTMIN, m. 3. Gråtmild min.

GRÅTRUT, m. 2. Fågel af Måseslägtet, med askblå mantel, Larus glaucus.

GRÅTÖGD, a. 2. Som har tårar i ögonen.

GRÅVACKA, f. sing. Se *Grauwacke.*

GRÅVERK, n. sing. Pelsverk af ekorrskinn.

GRÅVIDE, n. sing. Ett litet träd af Pilslägtet, med buskaktig växt; barken brukas till läderberedning och grenarne till korgar. Salix cinerea.

GRÅÅDRIG, a. 2. Som har gråa ådror. — *Gråådrighet,* f. 3.

GRÅÖGD, a. 2. Som har gråa ögon. — *Gråögdhet,* f. 3.

GRÄDDA, v. a. 1. Medelst inverkan af stark värme gifva stadighet åt något, som bakas. *G. bröd. G. en kaka. G. i ugnen, på glöd.* — *G. sig,* v. r. 1) (om bröd, kakor o. d.) Genom inflytelsen af stark värme antaga stadighet. — 2) (om mjölk) Öfverdragas med grädde.

GRÄDDE, m. o. **GRÄDDA**, f. sing. 1) Det feta hvarf af smörkulor, som bildas på ytan af mjölk, när hon får stå. *Mjölken sätter g. Skumma g. Af g. tjernas smör.* — 2) (fig.) Det bästa, det som har mesta värde i en sak ell. bland flera föremål af samma slag. *G-an af en författares arbeten. G-an af den fina och förnäma verlden.* — *Syn.* Blomma. — 3) (farm.) Fällning eller precipitat, som uppflyter på ytan af en vätska. — *Ss. Gräddmångelska.*

GRÄDDGLASS, m. 3. (sockerb.) Glass, tillredd af grädde, med hvarjehanda tillsatser.

GRÄDDKAKA, f. 1. Kaka, tillredd af grädde, mjöl och ägg.

GRÄDDKANNA, f. 1. Litet kärl af silfver, porslin o. s. v., hvari grädde förvaras till begagnande, då man dricker kaffe eller te.

GRÄDDMUNK, m. 2. (kok.) Benämning på munkar, som bakas af grädde, mjöl och ägg.

GRÄDDOST, m. 2. 1) (utan plur., kollektivt) Ost, beredd af oskummad mjölk. — 2) Så mycket af sådan ost, som på en gång blifvit formadt i ett ostkar.

GRÄDDPANNA, f. 1. Panna, hvari kakor o. d. gräddas.

GRÄDDSKED, f. 2. o. **GRÄDDSLEF**, f. 2. pl. — *slefvar.* Sked, slef, som användes till skummande af mjölk.

GRÄDDSKÅL, f. 2. o. **GRÄDDSNIPA**, f. 1. Se *Gräddkanna.*

GRÄDDTÅRTA, f. 1. Tårta, tillredd af grädde.

GRÄFLA, v. n. 1. (pop.; af *Gräfva*) Vända upp och ned på saker, kasta dem huller om buller, under det man söker efter något. — *Syn.* Rafistulera. — *Gräflande,* n. 4.

GRÄFLING, m. 2. Se *Gräfsvin.*

GRÄFNING, f. 2. 1) Se *Gräfvande.* — 2) Sättet, huru något blifvit gräfvet. *Denna g. är väl gjord.*

GRÄFSVIN, n. 5. Köttätande rofdjur, af något öfver 2 fots längd, med bredt hufvud och spetsig nos, små ögon, korta öron, något kullrig rygg, bakåt tjocknande kropp, korta ben, samt kort och tjock svans, hvilken, liksom kroppen och benen, är betäckt med långa borstlika hår, på ryggen grå, smutsigt hvita eller gulaktiga, blandade med svart, på sidorna och svansen brunaktiga, under kroppen och fötterna svarta. Meles Taxus. Kallas äfv. Gräfling, Gräfving, Tax.

GRÄFSVINSHUND, m. 2. Se *Taxhund.*

GRÄFSVINSGRYT, n. 5. Gryt, der ett gräfsvin har sitt bo.

GRÄFVA, v. a. 2. o. 3. Ind. pres. sing. *Gräfver;* pl. *Gräfva.* Impf. sing. *Grof* (äldre formen, numera föråldrad) eller *Gräfde;* pl. *Grofvo* ell. *Gräfde.* Impér. sing. *Gräf;* pl. *Gräfven.* Konj. impf. *Grofve* och *Gräfde.* Sup. *Gräfvit* och *Gräft.* Part. akt. *Gräfvande;* part. pass. *Gräfven* och *Gräfd.* 1) Med spade uppkasta jord ur marken och göra större eller mindre fördjupning deruti. *G. en grop, ett dike, en graf, en kanal, en brunn. G. grunden till ett hus,* medelst gräfning göra den fördjupning i marken, der grundvalen till ett hus skall läggas. — Brukas ofta absolut, t. ex.: *G. är ett tungt göra. G. i jorden, i marken, i mullen. G. djupt ned. G. tio fot djupt.* — *G. efter,* söka genom gräfning; se äfv. bem. 3. *G. igènom, i'n,* se *Genomgräfva, Ingräfva. G. sig igènom, i'n, néd,* medelst gräfning genomtränga, intränga, nedtränga. (Fig.) *G. sig ned på landet,* bosätta sig i landtbygdens enslighet. *G. ned sig i böcker,* ifrigt och oaflåtligt läsa, studera. *G. néd, óm, ùndan, úpp, út,* se *Nedgräfva,* &c. *G. omkring ett träd,* med spade borttaga jorden deromkring. — 2) Med spade upptaga jord af markens yta

och kasta den så, att det öfversta deraf kommer underst, för att såmedelst göra den lucker och bereda den till såning eller plantering. *G. jorden till såning. G. ett land i en trädgård, en potatestäppa.* Äfven för denna bem. nyttjas ordet stundom absolut, t. ex.: *Man håller på att gräfva i trädgården. G. om,* se *Omgräfva.* — 3) (gam.) Se *Gravera.* (Fig.) *G. in i minnet,* väl fästa deri. — 4) (fig.) Ifrigt söka efter något i saker, dem man derunder kastar huller om buller. *G. i en koffert bland kläder och linne efter något. G. i papper. G. i böcker,* ifrigt studera. — 5) (sjöt.) Se *Dufva.*

GRÄFVANDE, n. 4. Handlingen, då man gräfver; händelsen, omständigheten, att något gräfves.

GRÄFVARE, m. 5. En, som gräfver (graf, såningsland, o. s. v.).

GRÄGNA, grä'nngna, v. n. 1. (pop. o. fam.) 1) Se *Gränja.* — 2) (om barn) Gråta högt och på ett sätt, som vanställer ansigtet.

GRÄL, n. 5. 1) *a*) Ifrigt, men pedantiskt studerande, utan nyttigt mål. — *b*) Sådana lärdomsämnen, som fordra mycken flit, men tyckas göra föga nytta i det allmänna lifvet. *Lärdt g.* Bildar sammansättningen: Skolgräl. — 2) *a*) Grälande på någon, bannande. *Hennes g. på pigan tager aldrig slut.* — *b*) Högljudd och allvarsam träta. *Komma, råka i g. Ett g. uppkom, som slutligen gick ända till slagsmål.* — *Syn.* Se *Tvist.*

GRÄL ell. GRÄLER, m. sing. Se *Pedant.*

GRÄLA, v. n. 1. (ursprungligen *Gräfla*) 1) Ifrigt, men utan framgång och nytta sysselsätta sig med lärda ämnen. *G. i metafysiken. Han sitter beständigt och g-r.* — 2) *a*) Bannas på någon. *Han har g-t på mig en lång stund. G. på någon för, om, öfver en sak.* — *Syn.* Träta, Bannas, Käxa, Gnata. — *b*) Högljudt och allvarsamt träta med någon eller med hvarandra. *G. med någon. Han g-r med hela verlden. De göra aldrig annat än g.* — *Syn.* Se *Tvista.*

GRÄLAKTIG, a. 2. Fallen för att gräla (bem. 2). — *Grälaktighet,* f. 3.

GRÄLANDE, n. 4. Handlingen, då man grälar (bem. 2). — Se äfv. *Gräl,* 1, *a.*

GRÄLARE, m. 5. (föga brukl.) Se *Grälmakare.*

GRÄLIG, a. 2. 1) (om person) Fallen för att gräla (bem. 2). *G. menniska.* — 2) (om sak) Som förorsakar mycket bråk och hufvudbry. *G. syssla.*

GRÄLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara grälig.

GRÄLIGT, adv. På ett gräligt sätt, med gräl.

GRÄLMAKARE, m. 5. o. — KERSKA, f. 1. (fam.) Person, fallen för gräl; grälig menniska.

GRÄMA, v. a. o. impers. 2. (af gamla adjektivet *Gram,* bedröfvad) Förorsaka grämelse. *Denna förebråelse g-mde honom på det högsta. Det g-mer mig på det högsta, att jag ej kan hjelpa er.* — *Syn.* Se *Bedröfva.* — *G. sig,* v. r. Erfara grämelse. *G. sig öfver något. G. sig till döds,* dö af grämelse. — *Syn.* Se *Bedröfvas.*

GRÄMELSE, f. 3. Djup bedröfvelse. *G. öfver en förlust. Dö af g.* — *Syn.* Se *Bedröfvelse.*

GRÄMLIG, a. 2. 1) Djupt bedröfvad. — 2) Som röjer, tillkännagifver djup bedröfvelse. *En g. min.* — Nytt ord, infördt ifrån det tyska *grämlich* och någon gång i litterär stil begagnadt, halft skämtvis.

GRÄN, se *Gran,* n.

GRÄND, m. 3. (betydde ursprungligen *Grannskap,* af *Granne*) Liten gata, som utgrenar sig ifrån en större eller förenar tvenne sådana. *I g-erna gro inga lagrar.* — Bildar sammansättningen Återvändsgränd.

GRÄNJA, v. n. 1. (gam.) Grina.

GRÄNS, m. 3. (i pl. brukas orätt *Gränsor*) 1) Den linie, som utgör skilnaden emellan tvenne grannars ägor, tvenne grannstater, o. s. v.; yttersta linien af ett visst område. Brukas mest i fråga om större områden, antingen tillhörande kommuner, provinser, länder eller stater, hvaremot i fråga om grannars ägor brukas Ägoskilnad, Råskilnad, Rågång. *G-en emellan tvenne socknar, härader, län, landskap, länder, riken. G-en emellan Svealand och Götaland, emellan Sverige och Norge. Gå öfver g-en. Detta land har på ena sidan hafvet till g. Ett rikes g-er. Ett lands naturliga g-er.* Ingår i sammansättningen Riksgräns. — 2) Säges i utsträckt mening om hvad som utgör eller föreställes utgöra yttersta kanten af en viss rymd. *Denna stad ligger på g-en emellan den heta och tempererade zonen. G-en för den eviga snön. Växtlighetens g.* — 3) Säges i fig. mening om hvad, som inskränker, begränsar något. *Sätta g. för sin ärelystnad. Öfverskrida g-erna för sin makt. G-en emellan godt och ondt. En stolthet utan g., utan alla g-er,* omåttlig. — *Syn.* Gränslinie, Gränsskilnad, Skrankor, Mått. — *Ss. G-mätning, -utstakning.*

GRÄNSA, v. n. 1. *G. till,* vara belägen invid, stöta intill, utgöra gränsen för; (fig.) nästan likna, t. ex.: *Sverige g-r till Norge;* (fig.) *det g-r till vansinne att . . . .*

GRÄNSBILD, m. 3. Bild, som fordom hos Romarne uppsattes, för att utmärka gränsen för tvenne ägor eller områden.

GRÄNSESYN, f. 3. Besigtning af en riksgräns, för att utröna dess beskaffenhet.

GRÄNSETULLRÄTT, m. 3. Tullrätt, som upptog och afdömde de vid gränsetullarna förefallande konfiskationsmål.

GRÄNSFÄSTNING, f. 2. Fästning, som ligger på gränsen af ett land.

GRÄNSKOMMISSION, grä'nnskåmmischôn, f. 3. Personer, som af en regering fått uppdrag att reglera landets gräns.

GRÄNSLINIE, f. 3. 1) Linie, som utgör gränsen för något. — 2) (fig.) Hvad som utgör skilnaden emellan tvenne saker, der den ena upphör och den andra vidtager. *Det är ofta svårt att uppdraga g-n emellan för mycket och för litet.* — *Syn.* Se *Gräns,* 3.

GRÄNSLÖS, a. 2. Utan gräns (i fig. mening), utan mått. *En g. olycka, stolthet.* — *Syn.* Se *Stor.*

GRÄNSLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara gränslös.

GRÄNSMÄRKE, n. 4. Märke, som utvisar, hvar en gräns går fram.

GRÄNSORT, m. 3. Ort, belägen vid gränsen af ett land.

GRÄNSSKILNAD, m. 3. Hvad, som utgör gränsen emellan tvenne rymder eller saker. Brukas mest i fig. mening. *G-en emellan godt och ondt.* — *Syn.* Se *Gräns,* 3.

GRÄNSSOLDAT, m. 3. Soldat, tillhörande en trupp, som är förlagd vid ett lands gräns, för att bevaka den.

GRÄNSSTAD, m. 3. pl. — *städer.* Stad, belägen vid gränsen af ett land.

GRÄNSSTEN, m. 2. Sten, upprest, för att utvisa, hvar en gräns går fram.

GRÄNSSTRIDIGHET, f. 3. Se *Gränstvist*.

GRÄNSTRAKTAT, grä'nnstracktåt, m. 3. Fördrag emellan stater, rörande gränsen dem emellan.

GRÄNSTVIST, f. 3. Tvist emellan stater, rörande gränsen dem emellan.

GRÄS, n. 5. 1) (bot.) Ägnblommig växt, vanligtvis med smala blad och en stjelk, kallad Strå eller Halm, nästan alltid delad i leder och ihålig. *Råg är ett g.; likaså klöfver, qvickrot, svingel, m. fl.* I plur. säges *G-en*, för att beteckna den växtfamilj, som utgöres af sådana växter. *Till g-en höra sädesslagen, fodervästerna och ogräsen.* — *Syn.* Gräsväxt, Gräsart. — 2) (i sing. kollektivt) Vissa växter af förenämde familj, som betäcka marken i ängar, betesmarker och på föga besökta ställen, samt vanligtvis afslås med lie, för att begagnas till foder åt boskap och hästar. *Tjockt, högt g. Ligga, gå i g-et. Släppa på g.*, att beta på gräsmark. (Fig. talesätt) *Han sitter inte i g-et*, han är väl deran, i goda omständigheter. *Bita i g-et*, duka under, blifva öfvervunnen. *Hästen är i fjerde g-et*, på fjerde året. *Ha pengar som g.*, vara bottenrik, stenrik. — 3) Benämning på en sädesväxt, innan den gått i ax. Brukas mest i sammansättningar, t. ex.: Råggräs, o. s. v. — *Ss. G-art, -ax, -beväxt, -blomma, -fläck, -fält, -mark, -rik, -rikhet, -rugge, -slag, -ätande.*

GRÄSA, v. n. 1. (om styckekulor) Falla på marken och studsa upp derifrån. — *Syn.* Rikochettera.

GRÄSAKTIG, a. 2. Som till utseendet liknar en gräsväxt.

GRÄSAND, f. 3. pl. — *änder*. Ett slags fågel af Andslägtet, som är vilda stammen till Ankorna; med mörkgrön, färgskiftande hals och hufvud, den förra med en hvit ring. Anas Boschas. Kallas äfv. Stockand.

GRÄSARTAD, a. 2. Till beskaffenheten liknande en gräsväxt.

GRÄSAX, n. 5. Ax på en gräsväxt.

GRÄSBOTTEN, m. 2. pl. — *bottnar*. Gräsbeväxt botten i sjö.

GRÄSBÄNK, m. 2. Liten uppkastad och ofvanpå planerad, samt med gräs beväxt jordvall att sitta på.

GRÄSELIG, m. fl., se *Gräslig*, m. fl.

GRÄSELIGEN, adv. Se *Gräsligt*.

GRÄSENKA, f. 1. (fam. skämtv.) Hustru, hvars man är frånvarande på resa eller vistas borta.

Anm. Ordet kommer ej af Gräs, utan anses vara sammandraget af *Grædesenka*, af *Gradig*, hungrig, lysten.

GRÄSENKLING, m. 2. (fam. skämtv.) Gift man, hvars hustru är borta på resa eller vistas borta. — Jfr. *Anm.* vid Gräsenka.

GRÄSFLY, n. 4. Nattfjäril med grå vingar, hvars larv är den så kallade Gräsmasken, som stundom förhärjar ängarna och blir nästan fingerstor. Phalæna graminis.

GRÄSGRODA, f. 1. Se *Ätlig Groda* (under *Groda*).

GRÄSGRÖN, a. 2. Af en grön färg, liknande gräsets.

GRÄSGÅNG, m. 2. Gräsbeväxt gång (t. ex. i trädgårdar, o. s. v.).

GRÄSGÄDDA, f. 1. Gädda af medelstorlek.

GRÄSGÄLD, m. 3. (kameral.) Så kallas det hö, som bergas af ödeshemman och är anslaget till underhållande af den soldat, som hemmanet bör utgöra.

GRÄSHAFVET, n. sing. def. Benämning på en ganska vidsträckt rymd af Atlantiska Hafvet utanför Afrikas vestra kust, der hafvets yta är betäckt af hafsgräs och liknar en grön äng.

GRÄSHOPPA, f. 1. Benämning på ett allmänt kändt insektslägte af ordningen Rätvingade, med kortare spröt än kroppen och skärande läte; lefver af gräs. Gryllus. *Stora, gröna G-n*, se *Vårtbitaren*. Se äfv. *Tåggräshoppa*.

GRÄSLIG, a. 2. (i fornspråket *Greslegr*) I högsta grad ryslig. *En g. händelse, olycka, massaker.* — *Syn.* Se *Förskräcklig*.

GRÄSLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara gräslig.

GRÄSLIGT, adv. 1) På ett gräsligt sätt. *Framfara g.* — *Syn.* Se *Rysligt*. — 2) I allra högsta grad. *G. ful.* — *Syn.* Se *Ganska*.

GRÄSLIK, a. 2. Liknande gräset på marken eller en gräsväxt.

GRÄSLUPEN, a. 2. neutr. — *et*. Som blifvit öfverväxt med gräs. *En g. gård, gata.*

GRÄSLÖK, m. sing. En allmänt känd lökart med purpurröda, stundom hvita blommor, och trinda, smala, nästan syllika blad. Allium schœnoprasum. Kallas på Öland Alvarlök, eljest äfv. Purlök.

GRÄSMASK, m. 2. Larven af Gräsflyet; jfr. d. o.

GRÄSMATTA, f. 1. (fig. poet.) Mark, beväxt med ett tätt och fint gräs.

GRÄSMÅNAD, m. 3. Benämning på April månad.

GRÄSNING, f. 2. Händelsen, att en styckekula gräsar. — *Syn.* Rikochettering.

GRÄSPLAN, m. 3. Plan, beväxt med gräs.

GRÄSREN, f. 2. Gräsbeväxt åker- eller dikesren.

GRÄSSIK, m. 2. Den större arten af Sik.

GRÄSSKÄRA, f. 1. Se *Kornknarr*.

GRÄSSTRÅ, n. 4. Stånd, stjelk af de egentliga grässlagen.

GRÄSSTUBB, m. sing. Hvad som af gräs står qvar på marken, sedan det blifvit slaget.

GRÄSSVÅL, m. 2. Öfversta ytan af marken, der gräset har sina rötter.

GRÄSTORF, m. sing. Det slags torf, som består till det mesta af oförmultnade gräsrötter, ofta med stark inblandning af jordarter.

GRÄSTORFVA, f. 1. Se *Torfva*.

GRÄSVALL, m. 2. 1) Se *Gräsplan* och *Gräsvål*. — 2) Vall (kring en fästning, o. s. v.), beväxt med gräs.

GRÄSVÄG, m. 2. Väg, beväxt med gräs.

GRÄSVÄXT, m. sing. Gräsets växande. *Befordra g-en.* — S. f. Växt, tillbörande gräsens familj. — *Syn.* Gräs, Gräsart.

GRÖ, se *Gröe*.

GRÖDA, f. 1. (af *Gro*) Allt hvad, som hvarje år är sådt och växer på åkern till en jordegendom eller i allmänhet på åkerjorden öfver hela landet. *G. af säd och jordfrukter. Detta årets g. Taga emot ett hemman med växande g.* — *Syn.* Årsgröda, Årsväxt.

GRÖE, m. sing. Växtslägte af Gräsen, med utdragna, mångblommiga småax. Poa. Kallas äfv. Grögräs. Har många arter, såsom Jättegrö, Mannagrö, Sandgrö, Fjällgrö, Ängsgrö, Betesgrö, Berggrö, Knylgrö, m. fl.

GRÖFRE, GRÖFST, a. kompar. o. superl. af *Grof*.

GRÖN, a. 2. (Isl. *Grænn*, af *Groa, Gro,* växa) 1) Benämning på den af de sju hufvudfärgerna i den prismatiska solbilden eller i regnbågen, som befinnes emellan gult och blått, och bildas genom en blandning af dem begge. Man antager två hufvudskiftningar deraf: Mörkgrön och Ljusgrön. *Gräs och örter, blad och löf äro g-a. G. plan,* se *Gräsplan. G. häck,* lefvande häck. *G-a hvalf,* konstgjorda hvalf af träd eller buskar. *En g. rätt,* af grönsaker. (Fig. talesätt) *Göra sig g.,* söka ställa sig in genom låtsad tjenstaktighet, uppmärksamhet, artighet; äfv. söka tillegna sig äran af andras förtjenster, för att derigenom ställa sig in hos någon. (*Ihre* förmodar detta talesätt härleda sig ifrån fabeln om kråkan, som iklädde sig påfågelns gröna fjädrar.) — Brukas i neutrum ofta substantivt, både i bestämd och obestämd form. *a*) *G-t,* grönsaker. *Låt oss få g-t till middagen. Till stor del lefva af g-t.* — *b*) *Det g-a,* det gröna gräset; äfv. den grönskande naturen, t. ex.: *Ligga i det g-a, spisa i det g-a; låt oss gå ut i det g-a.* — 2) (garf.) *G. hud,* rå, frisk, d. v. s. sådan den blifvit afdragen.

GRÖNAKTIG, a. 2. Af en färg, som stöter i grönt. — *Grönaktighet,* f. 3.

GRÖNFINK, m. 2. Se *Gröning.*

GRÖNFLÄCKIG, a. 2. Som har gröna fläckar på botten af annan färg. — *Grönfläckighet,* f. 3.

'GRÖNFODER, n. sing. Foder af nyss slaget gräs eller ännu gröna, ej torkade foderväxter.

GRÖNFODRA, v. a. 1. Fodra kreatur med grönfoder. — *Grönfodring,* f. 2.

GRÖNFÄRGA, v. a. 1. Färga (tyger o. d.) grönt. — *Grönfärgande,* n. 4. o. *Grönfärgning,* f. 2.

GRÖNGRÄSET, grö'ngrä'sätt o. gröngrä'sätt, n. sing. def. (fam.) Det gröna, växande gräset på marken. *Ligga i g.* — *Syn.* Det gröna.

GRÖNGUL, a. 2. 1) Gul, skiftande i grönt. — 2) Af en färg, som utgör en lika blandning af gult och blått. — *Gröngulhet,* f. 3.

GRÖNGÖDNING, f. 2. (landtbr.) Sådan slags gödning, då man genom åkerns eller gräsvallens omvändande nedplöjer grönskande växter, hvilka, sedan de öfvergått till förruttnelse, skola gifva jorden mera näring.

GRÖNGÖLING, m. 2. En sparffågel, af 13—14 tums längd; hanen grön med röd hufva, gul öfvergump; honan mindre; lätet ett gällt och starkt gi-gi-gi-gi. Picus viridis. Kallas äfv. Grönspett, Gyllenränna.

GRÖNING, m. 2. Sparffågel, 6 tum lång, hanen grön med gula vingknotor och vingkanter; honan brun med grön anstrykning, stjerten, pannan och sidor gulgröna. Fringilla chloris. Kallas äfv. Grönfink, Svensk Kanariefågel.

GRÖNJORD, f. sing. (geol.) Ett slags volkanisk mineralbildning, celadon- eller svartgrön, finjordig i brottet, mjuk och matt, uppkommen genom augitens sönderdelning.

GRÖNKÅL, m. sing. (kok.) Kål, tillredd af nässlor eller molla.

GRÖNLANDSFARARE, m. 5. 1) Skeppare, som far ut ifrån Europa på hvalfiskfångst, till Grönland och Spetsbergen. — 2) Fartyg, som dertill begagnas. — 3) Sjöman på ett sådant fartyg.

GRÖNLANDSHVAL, m. 2. Benämning på den vanliga Hvalfisken. Balæna Mysticetus.

GRÖNLANDSSKÄL, m. 2. (nat. hist.) Ett slags Skäl, grå eller hvitaktig, tecknad med större eller mindre svarta fläckar.

GRÖNLANDSSTEK, n. 5. (sjöt.) Brukas i stället för helling, att sammanknopa varp.

GRÖNLING, m. 2. Mjukfenig benfisk af 4—5 tums längd, med nästan trind, glatt och fläckig kropp. Cobitis barbatula.

GRÖNMÅLA, v. a. 1. Måla, stryka med blå färg. — *Grönmålande,* n. 4. o. *Grönmålning,* f. 2.

GRÖNMÅNGELSKA, f. 1. Mångelska, som säljer grönsaker.

GRÖNPRICKIG, a. 2. Som har gröna prickar på en botten af annan färg. — *Grönprickighet,* f. 3.

GRÖNRANDIG, a. 2. Som har gröna ränder på en botten af annan färg. Brukas isynnerhet om väfnader och klädespersedlar. *En g. väf, klädning, näsduk.* — *Grönrandighet,* f. 3.

GRÖNRUTIG, a. 2. Som har rutor, antingen helt och hållet gröna, eller bildade af gröna ränder på botten af annan färg. — *Grönrutighet,* f. 3.

GRÖNRÅG, m. 2. På åkern växande råg, som ännu icke gått i ax.

GRÖNRÖDING, m. 2. En art Röding, som förekommer i Wettern, af ända till 8—9 markers vigt, med rödfläckiga sidor, de undra delarna hvita, fenorna bleka eller gulaktiga. Salmo pallidus. Kallas äfv. Blankröding, Ljusröding.

GRÖNSAKER, f. 3. pl. Alla slags köksväxter, antingen de användas färska, torkade eller saltade.

GRÖNSALTA, v. a. 1. Se *Rimsalta.*

GRÖNSINKA, f. sing. Ett slags grön kalksten, som förekommer i Dannemora grufvor.

GRÖNSISKA, f. 1. En sparffågel, 4½ tum lång, gulgrön och svartstrimmig, hufvudet framtill svart. Fringilla spinus.

GRÖNSJUKA, f. sing. Se *Bleksot.*

GRÖNSKA, grö'nnska, f. sing. 1) Grön färg på en lefvande växt; gröna blad, löf. *Trädens, buskarnes, gräsets g.* — 2) Gröna växter, örter. *Markens g. G. på bottnen af en sjö.*

GRÖNSKA, grö'nnska, v. n. o. GRÖNSKAS, v. d. 1. Blifva, vara grön. *Marken, träden g. börja att g.* — *Grönskande,* n. 4 o. *Grönskning,* f. 2.

GRÖNSPIK, GRÖNSPETT, m. 2. Se *Gröngöling.*

GRÖNSTEN, m. sing. (mineral.) Bergart, bestående af en intim, finkornig blandning af hornblende och felsit, stundom med inmängd fältspat, eller af hornblende med schörl och glimmer, af mörk- eller svartgrå färg. Kallas äfv. Ur- eller Öfvergångsgrönsten. Aphanit, Diorit.

GRÖNSTRIMMIG, a. 2. Som har gröna strimmor på en botten af annan färg. — *Grönstrimmighet,* f. 3.

GRÖNSVÅL, m. sing. Se *Grässvål.*

GRÖNÅDRIG, a. 2. Som har gröna ådror. — *Grönådrighet,* f. 3.

GRÖNÅR, n. 5. År, då grödan ej hinner mogna, till följe af för kall sommar.

GRÖNÖDLA, f. 1. En art af Ödleslägtet, 18 tum lång, hvaraf stjerten utgör 12; ofvan grön, inunder gul. Lacerta viridis.

GRÖNÖGD, a. 2. Som har gröna ögon. — *Grönögdhet,* f. 3.

GRÖPA, v. a. 1. o. 2. Emellan ett par qvarnstenar groft sönderkrossa säd eller malt. — *Gröpande,* n. 4. o. *Gröpning,* f. 2.

GRÖPE. n. ell. m. sing. Gröpad säd.

GRÖPPA, f. 1. (af *Grop*) Liten grop på vinterväg, der det ifrån början varit någon liten ojemnhet, som genom slädarnes allt djupare nedskärande ökats.

GRÖPPIG, a. 2. *G. väg*, full med gröppor.

GRÖPQVARN, f. 2. Qvarn, hvarpå säd eller malt gröpes.

GRÖT, m. 2. 1) Ett slags mat, tillredd genom kokning af mjöl eller gryn i vatten eller mjölk, och efter de olika beståndsdelarna kallad Vatten-, Mjöl-, Gryn-, Rågmjöls-, Hafre-, Bohvete-, Risgryns-, Sötgröt, m. m. *Koka, äta g.* (Fig. talesätt) *Hafva g. i munnen*, tala oredigt, obegripligt, liksom hade man gröt i munnen. *Het på g-en*, öfverdrifvet lysten efter något; fallen för att öfverila sig, het, hetsig, betlefrad. *Gå omkring en sak, som katten omkring het g.*, med största försigtighet känna sig före; tala ganska varsamt och genom omsvep om något; icke våga gå rakt på saken, utan bruka omvägar. (Ordspr.) *Ge bonden g., så vet han, hvad han får*, hvar och en förstår bäst att värdera det, han är van vid; man bör rätta sig efter hvars och ens olika bildningsgrad. — 2) Sönderkokad massa af ett ämne. Kallas oftare Mos. *Det är, blir som en g.* — 3) (kir.) Hoprörd massa af ett eller flera ämnen, till tjockleken liknande en gröt, och begagnad till omslag på yttre delar af kroppen.

GRÖTA IHOP, se *Hopgröta*. — *G. sig*, v. r. Blifva grötig.

GRÖTAKTIG, a. 2. Som liknar gröt. — *Grötaktighet*, f. 3.

GRÖTFAT, n. 5. Fat, som innehåller gröt.

GRÖTGRYTA, f. 1. Gryta, hvari gröt kokas eller blifvit kokt, eller som begagnas att koka gröt uti.

GRÖTIG, a. 2. 1) Se *Grötaktig*. — 2) (fig. fam.) Oredig. *G-t tal. G. stil.* — *Grötighet*, f. 3.

GRÖTIGT, adv. (fig. fam.) Oredigt, otydligt. *Tala, skrifva g.*

GRÖTMUN, m. 2. pl. — *munnar*. (fig. fam.) En, som talar oredigt, liksom hade han gröt i munnen.

GRÖTMYNDIG, a. 2. (fam.) Säges om en dum och uppblåst person, som gerna vill visa sig myndig och befallande. *En g. tjensteman. Göra sig g.*, vilja visa sin myndighet. Brukas äfven någon gång om sak, t. ex.: *Tala i g. ton.*

GRÖTMYNDIGHET, f. 3. (fam.) Egenskapen, att vara grötmyndig.

GRÖTMYNDIGT, adv. (fam.) På ett grötmyndigt sätt, i en grötmyndig ton. *Tala g.*

GRÖTOMSLAG, n. 5. En mjuk gröt- eller deglik massa, som, utbredd på linne, lägges öfver någon kroppsdel för ett bestämdt ändamål.

GUAJACHARTS, guajäckhärrts, n. sing. Se under *Guajacträd*.

GUAJACIN, - - - si'n, n. sing. (kem.) Eget kristalliserande ämne i Guajacträdet.

GUAJACTRÄD, guajäckträ'd, n. 5. Vestindiskt träd, som har ett hårdt, välluktande virke, kalladt Pockenhols, och lemnar en i medicinen brukad kåda eller Guajacharts. Guajacum officinale.

GUANO, -áno, m. sing. (egentl. peruan. *Huano*, dynga) En ganska kraftig gödsel, bestående i fågelspillning, som sedan årtusenden tillbaka i hela lager är hopad på Chiloe-öarna och isynnerhet på en ö nära staden Arica.

GUANUCO, - - núko, m. Se *Hjortkamel*.

GUBBAKTIG, a. 2. 1) Som till utseende eller skick, sätt, väsende liknar en gubbe. *En g. karl.* — 2) (om sak) Som liknar någon af gubbars utmärkande egenskaper. *Ett g-t väsende, skick.*

GUBBAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara gubbaktig.

GUBBAKTIGT, adv. På ett gubbaktigt sätt, likt en gubbe. *Tala, gå, bete sig g.*

GUBBE, m. 2. pl. *gubbar*. 1) Gammal man. *G. är den, hvars krafter af ålder börjat aftaga. Blifva g. i förtid.* — 2) (fam.) Äkta man. *Min g. lilla! sade frun till sin man.* — 3) Brukas i förtrolig, sarkastisk eller hotande ton till personer af mankön, äfven stundom skämtvis till barn. *Se så, min g., kom nu och tag ett glas. Du låter bli det, min g. lilla. Kom hit, min g. lilla, skall du få namnam.*

Anm. *Gubbe* anses af Ihre böra härledas från det gamla *Gumme*, man.

GUBBLIK, a. 2. Se *Gubbaktig*.

GUBBLIKHET, f. 3. Se *Gubbaktighet*.

GUBBLIKT, adv. Se *Gubbaktigt*.

GUBBSTOL, m. 2. (fam.) Se *Länstol*.

GUBBSTRUFF, m. 2. (fam. föraktl.) Struntgubbe.

GUBBTÄNDER, f. 3. pl. (bot.) Se *Gigalsärter*.

GUBBVÄSEN, n. 5. sing. (fam.) Gubbaktigt skick, sätt, väsen.

GUBEVARS! - - várrs. Interjektion, sammandragen af *Gud bevare oss!* Brukas allmänt i talspråket, för att beteckna flera, helt olika känslor och sinnesrörelser, i samma mening som *Bevars!* men har mer eftertryck än detta. Man säger äfv. *Bevars Gud!* Jemför *Bevars!*

GUCKU, se *Kuku*.

GUCKUSKOR, gùckuskór, m. 3. pl. Se *Toffelblomma*.

GUD, m. 2. 1) (utan plur.) Det högsta väsendet, som skapat himmel och jord. *Det finnes blott en G. G. är en ande, ett osynligt väsende med alla de högsta fullkomligheter. Tro på G. Förneka G.* I motsats till hedendomens gudar, säges: *Den sanne G-en, de kristnes G. G. är treenig. G. Fader, G. Son, och G. den Helige Ande. G-s son*, Jesus Christus. *En G-s man, tjenare*, en prest; äfv. en from man. (Fam.) *En G-s vän*, en god och from menniska. *En G-s engel*, en englagod menniska; äfv. barn eller qvinna, vacker som en engel. *Med G-s nåde*, formel, som regerande furstar sätta i sina titlar, för att dermed tillkännagifva, att de hafva sin makt endast af Gud. *Om G. vill* ell. *vill G.*, talesätt, som brukas, då man talar om saker, dem man önskar, eller om något, som man ämnar göra. Man säger äfv. i samma mening: *Med G-s hjelp. Gifve G.* ell. *G. gifve, att . . . .!* talesätt, som uttrycker en önskan, t. ex.: *Gifve G., att allt måtte gå väl! G. bevare* (mig, dig, oss &c.)! uttryck, hvarigenom man tillkännagifver sin fruktan, afsky för något, t. ex.: *G. bevare mig* (dig, oss &c.) *för en sådan olycka!* (*G. bevare oss* sammandrages ofta i talspråket till *Gud bevars!* ell. *Bevars Gud! Gubevars!* ell. *Bevars!* se vidare de två sednare orden.) *G. vare mig* (dig &c.) *nådig!* utrop, när någon svår olycka inträffat ell. hotar. Man säger äfv. i samma mening *G. hjelpe oss! G. hjelp'!* vanligt utrop, när någon nyser (härrörande från Digerdöden, då nysning var ett säkert dödstecken). *G. ske lof! G. vare lof! G. vare lofvad! G-t lof!* talesätt, hvarigenom

man uttrycker sin tillfredsställelse eller glädje öfver något. *För G-s skull*, talesätt, som brukas, då man på det enträgnaste beder, varnar, uppmanar någon, t. ex.: *För G-s skull, hjelp mig! För G-s skull, gör ej det! För G-s skull, skynda.* I samma mening brukas äfv.: *I G-s namn*, t. ex.: *I G-s namn, låt bli det. I G-s namn!* är äfven ett utrop, som uttrycker öfverraskning, förvåning, oro, t. ex.: *Hvad i G-s namn! är du här? Hur, i G-s namn, står det till? Så i G-s namn! I G-s namn* betyder äfven: *med G-s hjelp*, t. ex.: *I G-s namn vågar jag försöket.* — *För G., inför G., vid G.*, talesätt, hvarigenom man bedyrar något, t. ex.: *Inför G., är det icke sant!* Såsom bedyrande uttryck brukas äfven *G. må (skall) veta*, t. ex.: *G. skall veta, att jag gör det ogerna. G. vet*, säges, då man vill uttrycka ovisshet, t. ex.: *G. vet, huru det går till slut. Han är, G. vet hvar*, jag vet icke, hvar han är. *Der voro en hel hop personer, G. vet hvilka.* På samma sätt nyttjas äfv. *G. vet, när, om etc. G.! Gode G.! Milde G.! Min G.! Store G.! Rättvise, rättfärdige, barmhertige G.!* utrop af förvåning, beundran, otålighet, smärta, sorg, oro, fruktan, &c., t. ex.: *G.! så skön! så ful! Gode G., hvad han är långsam! Min G., haf medlidande med mig. Rättfärdige G., hvilken olycka! G-s bord*, se under *Bord. Det står till G., i G-s hand*, det beror af Gud. *Frukta hvarken G. eller menniskor*, säges om en bof, som skyr ingenting. Se f. ö. *Spå, Röst.* — *Gudi* är en gammal dativ, som ännu bibehålles i vissa uttryck, t. ex.: *G-i lof! G-i befalladt! G-i behaglig. G-i nog*, talesätt, som nyttjas, när man med en viss känsla af förtrytelse vill tillkännagifva, att det är nog. — *Syn.* Det Högsta Väsendet, Skaparen, Menniskornas Fader, Allfader, Gudomligheten, Försynen, Allmakten, Den Evige, Den Allgode, Den Allsmäktige, Den Allseende, m. m. — 2) Afgud. *En hednisk g.* Absolut och i plur. menas dermed vanligtvis den fordna hedendomens gudomligheter, t. ex.: *Olympens g-ar. Asgårds g-ar. Underjordens g-ar. Lilla g-en*, Amor. *G-ar! store g-ar!* fordom af hedningarna brukadt utrop, som ännu skämtvis bibehåller sig. (Fig.) *Jordens g-ar*, konungar, furstar och de mäktiga i landena. *Penningen är hans g.*, hans högsta goda. (Fam.) *Som en g.*, utmärkt väl, t. ex.: *Han talar som en g.* — 3) (fig.) Säges om den, som är föremål för en stor hänförelse, djup vördnad, liflig erkänsla eller högsta grad af hängifvenhet. *De betraktade honom som en g. Hon tillbeder sin man; han är hennes allt, hennes g.* (Talesätt) *Göra buken till sin g.*, älska mat och drick högre än allt annat.

Anm. *a*) Genitiven *Guds* uttalas kort (güdds), när det brukas i bestämd mening eller såsom ett nomen propr., t. ex.: *För Guds skull, i Guds namn, en Guds man*; men har eljest *u* långt (guds), t. ex.: *förneka en Guds tillvaro.* — *b*) Ordet *Gud* anses böra härledas ifrån *Khodâta* i det indiska Zend, som betyder: *den sig sjelf gifvande eller alstrande*, och hvilket genom det persiska *Khoda* öfvergått till det götiska och skandinaviska *Gud*. Jfr. *Anm.* vid *Oden*.

GUDABARN, gùdabårn, n. 5. 1) (i hednisk mening) Barn af en gud eller gudinna. *Hercules var ett g.* — 2) (i kristlig mening) Barnet Jesus, såsom varande Guds son.

GUDADRYCK, m. 3. 1) De olympiska gudarnes dryck: nektar. — 2) (fig.) Utmärkt välsmakande dryck.

GUDAFÖDA, f. sing. Se *Gudamat.*

GUDAHUS. n. 5. Se *Afgudatempel.*

GUDAKTIG, a. 2. 1) Som af själ och hjerta dyrkar Gud och lefver efter hans vilja. *En g. menniska.* — 2) Som utmärker, tillkännagifver gudaktighet. *Föra ett g-t lefverne.* — *Syn.* (för begge bem.) Religiös, Gudlig.

GUDAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara gudaktig. *G. med ett förnöjdt sinne är en stor vinning.*

GUDAKTIGHETSÖFNING, f. 2. Se *Andaktsöfning.*

GUDAKTIGT, adv. På ett gudaktigt sätt. *Lefva g.* — *Syn.* Gudfruktigt, Gudligt, Religiöst.

GUDALIF, n. 5. Gudomligt lif. *Föra ett g.*, lefva som en gud så säll.

GUDALIK, a. 2. Lik en gud.

GUDALÄRA, f. 1. 1) (i hednisk mening) Läran om gudarna. — *Syn.* Mytologi. — 2) (i kristlig mening) Läran om Gud och hans dyrkan. — *Syn.* Religion.

GUDAMAKT, f. 3. Gudomlig makt, gudomligt väsende, gud (i hednisk mening).

GUDAMAT, m. sing. 1) De olympiske gudarnes spis: ambrosia. — 2) (fig.) Utmärkt välsmakande mat. — *Syn.* Gudaföda, Gudaspis.

GUDAMENNISKA, f. 1. (i kyrklig stil) Benämning på Christus, såsom varande Gud och menniska i en person.

GUDAMÅLTID, m. 3. 1) (i hednisk mening) Gudars måltid. — 2) (fig.) Utomordentligt läcker och njutningsrik måltid.

GUDANJUTNING, f. 2. (fam.) Gudomlig njutning.

GUDARÄTT, m. 3. (fam.) Högst välsmakande rätt, som kunnat smaka sjelfva gudarna.

GUDASAGA, f. 1. Berättelse om en eller flera gudars öden och äfventyr. — *Syn.* Myt.

GUDA SIG, v. r. 1. (fam.) Ställa sig from och andäktig.

GUDASKÖN, a. 2. (fam.) Skön som en gud eller gudinna. — *Syn.* Gudavacker, Bildskön.

GUDASPIS, m. sing. Se *Gudamat.*

GUDASPRÅK, n. 5. 1) (i hednisk mening) Gudars språk. — 2) (fig. fam.) Högst välljudande språk, passande för gudar. *Italienskan är ett g.* Säges äfven om grekiskan, emedan de olympiska gudarne troddes tala detta språk.

GUDASVAR, n. 5. Se *Orakelsvar.*

GUDAVACKER, a. 2. Se *Gudaskön.*

GUDAVÄDER, n. 5. (fam.) Gudomligt, utomordentligt vackert väder.

GUDDOTTER, gùdå'tt'r, f. 2. pl. — *döttrar.* En qvinna, med afseende på dess förhållande till en person, som stått fadder åt henne. Brukas icke ensamt, utan alltid i förbindelse med ett substantiv eller ett pron. poss., t. ex.: *Hon är grefvens g.* eller *g. till grefven. Min g.* — Skrifves äfv. *Gudotter.*

GUDELIG, m. fl., se *Gudlig*, &c.

GUDFADER, gùdfád'r (uttalas vanligen: gùffárr), m. 2. pl. — *fadrar.* Fadder af mankön. Brukas vanligen i förbindelse med ett substantiv eller ett pron. poss., t. ex.: *Leonoras g.; han är g. åt Leonora, min, din etc. g.*

GUDFRUKTIG, a. 2. 1) Som fruktar Gud. Se *Frukta*, 2. *En g. menniska* — 2) Som utmärker, tillkännagifver gudsfruktan. *Föra ett g-t lif.* — *Syn.* (för begge bem.) Gudaktig, From, Religiös.

GUDFRUKTIGHET, f. 3. Se *Gudsfruktan.*

GUDFRUKTIGT, adv. På ett gudfruktigt sätt. *Lefva g.* — *Syn.* Se *Gudaktigt.*

GUDINNA, f. 1. 1) Qvinlig gudomlighet. *G-n Venus, Freja. De olympiska g-norna.* — 2) (fig.) *a*) Gudomligt vacker qvinna. — *b*) (i förbindelse med genitiv eller pron. poss.) Älskarinna.

GUDLIG, a. 2. 1) Se *Gudaktig. a*) *En g. man. b*) *Föra ett g-t lefverne.* — 2) Egnad, tjenlig, lämplig till Guds dyrkan. *G-a böner och psalmer.*

GUDLIGHET, f. 3. Se *Gudaktighet.*

GUDLIGEN, GUDLIGT, adv. Se *Gudaktigt.*

GUDLÖS, a. 2. Egentl.: som icke vet af eller erkänner Guds tillvaro. 1) (om person) *a*) Som icke har någon religion eller föraktar den. — *Syn.* Gudsförnekande, Ateistisk. — *b*) Som i sitt lefverne visar förakt för alla både menskliga och gudomliga lagar. *En g. bof.* — 2) (om sak) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver gudlöshet. *Föra ett g-t lefverne. G-a tankar, uppsåt, gerningar.*

GUDLÖSHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara gudlös. — 2) Gudlös handling, gudlöst yttrande. *Begå, säga en g.*

GUDLÖST, adv. På ett gudlöst sätt. *Lefva, tala g.*

GUDMODER, gùdmód'r (uttalas vanligen gùmór), f. 2. pl. — *mödrar.* Fadder af qvinnkön. Brukas vanligen i förbindelse med ett substantiv eller ett pron. poss., t. ex.: *Wilhelms g.; hon är g. åt Wilhelm; min, din etc. g.* — Skrifves äfv. *Gumor.*

GUDOM, gùdómm, m. sing. Egenskapen att vara Gud; gudomligt väsende. Brukas i kyrklig stil. *Christi g.* [Guddom.]

GUDOMLIG, gudòmmligg, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på Gud eller en (hednisk) gud. *G. natur. Den g-a försynen, nåden, barmhertigheten. Ett g-t väsende,* som har gudomlig natur. *G. dyrkan. G-a ärebetygelser.* — 2) (fig.) Högst förträfflig, högst utmärkt. *Ett g-t arbete. En g. skönhet. Den g-e Plato. Det är en g. menniska.* [Gudd—.]

GUDOMLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara gudomlig. (I kyrklig stil) *Ordets g.* — 2) Gud. *Erkänna, vörda, förneka g-en.* — 3) Säges äfven om hedendomens gudar och gudinnor. *Fabelns g-er. Ställets g-er.* — *Syn.* Gud, Gudamakt. — 4) (fig.) En skön qvinna. *Den g., han tillbeder. Hans g.* [Gudd—.]

GUDOMLIGT, adv. Som en gud, högst fullkomligt, utmärkt väl. *Spela, sjunga, skrifva g.* — *Syn.* Se *Väl.* [Gudd—.]

GUDOTTER, se *Guddotter.*

GUDSDYRKAN, gùddsdy'rrkann, f. sing. indef. Sättet att dyrka Gud, enskilt eller offentligt. Säges äfv. om hedningarnes sätt att dyrka sina gudar. — *Syn.* (för enskilt g.) Husandakt; (för offentlig g.) Gudstjenst.

GUDSFRUKTAN, f. sing. indef. Känsla af vördnad för Guds höghet och rättfärdighet, i förening med en barnslig fruktan för att tänka eller göra något, som är Gudi misshagligt.

GUDSFÖRAKTARE, m. 5. En, som föraktar Gud.

GUDSFÖRGÄTEN, a. 2. neutr. — *et.* Som lefver eller uppför sig, liksom man hade förgätit Gud och hans bud.

GUDSFÖRNEKANDE, a. 1. Som förnekar Gud. — S. n. 4. Förnekande af Guds tillvaro.

GUDSFÖRNEKARE, m. 5. Den, som förnekar Gud.

GUDSFÖRSMÄDANDE, a. 1. Som hädar och försmädar Gud.

GUDSFÖRSMÄDARE, m. 5. En, som försmädar Gud.

GUDSFÖRSMÄDELSE, f. 3. Brottet, då Gud försmädas.

GUDSIFVOLAG, gùdsivolág, n. 5. Så kallades under medeltiden det förhållande af slägtskap, som ansågs vara mellan tvenne unga personer, då de stått fadder åt hvarandra.

GUDSJEMMERLIG, guddsjä'mmärrligg, a. 2. (fam.) I högsta grad jemmerlig.

GUDSLÅN, gúddslå'n, n. 5. sing. (fam.) Brukas med åtföljande negativ, och betyder då: icke det ringaste, t. ex.: *Jag har icke smakat ett g. i dag.*

GUDSNÅDELIG, guddsnå'deligg, a. 2. 1) (om person) Som ställer sig eländig, jemmerlig i utseende, ton, åtbörder, och liksom i hvarje ögonblick anropar Guds nåd. *Den g-a tanten.* — 2) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver sådan byckläd jemmerlighet. *En g. min.* — *Gudsnådelighet,* f. 3. — *Gudsnådeligt,* adv.

GUDSON, gùdså'n (uttalas vanligen gùså'n), m. 3. pl. — *söner.* Person af mankönet, med afseende på dess förhållande till någon, som stått fadder åt honom. Brukas icke ensamt, utan alltid i förbindelse med ett substantiv eller pron. poss., t. ex.: *Fru Sjögrens g. Han är g. åt grefven. Min g.*

GUDSTJENST, gùddstjä'nnst o. gúddstjä'nnst, f. 3. 1) (i allmän mening) Offentlig gudsdyrkan. — 2) (i svensk lag) Sammankomst af en församling och vederbörande prest, för att med bön, sång och predikan begå sin andakt. *Hålla g. Före, under, efter g-en.*

GUDUNGE, gùdúnnge, m. 2. pl. — *ungar.* Se *Ejdergås.*

GUERILLA, geri'lla, f. 1. (spanskt ord, af *Guerra,* krig) Lätt beväpnad, odisciplinerad krigshop, som vid fiendtligt inbrott i ett land ströfvar omkring och gör fienden all möjlig skada.

GUFAR, GUMOR, se *Gudfader, Gudmoder.*

GUILLOCHERA, gilljåschèra, v. a. 1. (fr. *Guillocher*) Medelst konstsvarfning pryda metalliska ytor, med finare eller gröfre, i dem inskurna, linier.

GUILLOCHERING, gilljåschèrinng, f. 2. 1) Förfarandet, då man guillocherar. — 2) Prydnader, härigenom åstadkomna.

GUILLOCHER-MASKIN, gilljåschèrmaschi'n, m. 3. Se *Konstsvarfstol.* [— machin, — maschin.]

GUILLOTINE, gilljåti'n, m. 3. (fr.) Halshuggningsmaskin, i långliga tider brukad af Italienarne, och under franska revolutionen äfven införd i Frankrike, men nu derstädes afskaffad. Oriktigt benämd efter franska läkaren Guillotin. Fallbila.

GUILLOTINERA, gilljåtinèra, v. a. 1. (fr. *Guillotiner*) Afrätta med guillotine.

GUINÉ, giné, m. 3. (eng. *Guinea*) Engelskt guldmynt, svarande ungefär emot 4 R:dr 16 sk. i svenskt specie. Benämningen är hämtad från det guldrika landet Guinea i Afrika.

GUINEAFÅR, ginèafå'r, n. 5. Se under *Får.*

GUIRLANDE, se *Girland.*

GUITARRE, se *Gitarr.*

GUL, a. 2. Benämning på den af de tre grundfärgerna i den prismatiska solbilden eller i regnbågen, som har sitt läge mellan brandgult och grönt. Hufvudskiftningar deraf äro Strågult, Vaxgult, Svafvel-, Citron-, Guldgult, m. fl. *G. som guld, som saffran, som en citron. G. i ansigtet.*

G. färg. G-a febern, en isynnerhet i Westindien och på N. Amerikas kuster inhemsk, elakartad, smittsam feber, som har sitt namn deraf, att den sjukes hud är gul.

GULA, f. 1. *G. i ägg,* se *Äggegula.*

GULAKTIG, a. 2. Af en färg, som stöter i gult. — *Gulaktighet,* f. 3.

GULBLEK, a. 2. Blek, men derjemte något gulaktig. *G. hy.* — *Gulblekhet,* f. 3.

GULBRUN, a. 2. Brun, med en skiftning i gult. — *Gulbrunhet,* f. 3.

GULD, gulld (uttalas i allmänhet gull), n. sing. 1) Ädel metall af gul, glänsande färg, ganska smidig, tung, mjuk, oföränderlig i luften, och olöslig i syror (utom Kungsvatten). *Rent, fint, myntadt, omyntadt, arbetadt g.* Bildar sammansättningarna Dukat-, Pistolet-, Kron-, Blad-, Bokguld, m. fl. — 2) Mynt af guld, penningar i myntadt guld. *Han betalte hela summan i g.* Vanligare säges Guldmynt. — 3) Förgylld silfvertråd, hvaraf man gör snören, galoner, fransar, kordonger, tofsar, broderier, m. m. *Broderi af g.* Brukas för denna bem. mest i sammansättningar, såsom: Guldgaloner, Guldfransar, Guldbroderi o. s. v. — 4) (fig.) Rikedom. *Törsten efter g.* (Talesätt) *G. värd, god som g.,* kostlig, högst förträfflig, utmärkt. (Ordspr.) *Det är icke allt g., som glimmar,* det är icke allt verkligt, hvad som har sken af förträfflighet, rikedom, förtjenst. *Lofva g. och gröna skogar,* lofva stora fördelar, stora rikedomar. — 5) I sammansättningar, hvilka nyttjas som smekord, betyder *G.:* Ytterst god, högt älskad, kär, t. ex.. *G-pappa, G-mamma, G-gubbe, G-höna,* m. fl. — I poesi skrifves ofta *Gull,* hvilket äfven i vissa sammansättningar är bibehållet. — *Ss. G-arbete, -bleck, -broderad, -broderare, -broderi, -dosa, -fingerborg, -frans, -ked* ell. *-kedja, -korn, -kärl, -lik, -malm, -mynt, -paljett, -plåt, -ring, -stickad.*

GULDARBETARE, m. 3. En, som förarbetar guld till hvarjehanda prydnader. — Med *Guld- och Silfverarbetare* menas detsamma som *Guldsmed.*

GULDBAGGE, m. 2. pl. — *baggar.* Se *Guldsmed,* 2.

GULDBERGVERK, n. 3. Se *Guldverk.*

GULDBESLAGEN, a. 2. neutr. — *et.* Som blifvit beslagen med guld.

GULDBLAD, n. 3. Blad af slaget guld.

GULDBLOMMIG, a. 2. Säges om tyger, som hafva iväfda blommor af guld (bem. 3).

GULDBLÄCK, n. 3. Ett slags skrifbläck, hvilket ger det, som dermed skrifves, ett guldfärgadt utseende.

GULDBOKSTAF, m. 3. pl. — *stäfver.* (boktr.) Guldfärgad bokstaf (i tryck).

GULDBORDER, gùlldbå'rd'r, m. 3. pl. Border af guldtråd, som tillverkas af gulddragare.

GULDBRAXEN, m. 2. pl. — *braxnar.* En art af Braxenslägtet, med en guldglänsande, halfmånformig fläck emellan ögonen, ryggen blå, buk och sidor silfverglänsande. Sparus aurata.

GULDBRONS, gùlldbrå'nns, m. 3. Förgyllning med brandgul färg.

GULDBRÖLLOP, n. 3. Fest, som firas på femtionde årsdagen af tvenne äkta makars bröllop. [— bröllopp. — brölopp.]

GULDBÖRS, m. 2. Börs, innehållande guldmynt.

GULDDOCKA, f. 1. (fam.) Smekord till unga fruntimmer eller små flickor.

GULDDRAGARE, m. 3. Handtverkare, som utdrager guld till fina trådar (guldtråd).

GULDDRAGERI, n. 3. 1) Inrättning med tillhörande verktyg och maskiner, för tillverkande af guldtråd. — 2) Stället, der en sådan inrättning finnes. — 3) Konsten och färdigheten att draga guld. — 4) Sjelfva arbetet dervid.

GULDFASAN, gùlldfasán, m. 3. En art af Fasanslägtet, i China, ofvan grön, spräcklig i svart och guld, inunder skarlakansröd; halsen gul med blå spräcklor; vingarna rostfärgade med blå fläckar. Phasianus pictus.

GULDFERNISSA, f. 1. Ett slags fernissa, hvarmed åt messingsarbeten gifves en vacker guldfärg.

GULDFINGER, n. 3. Se *Ringfinger.*

GULDFISK, m. 2. Fisk af Cyprinslägtet, 6 tum lång; röd, guld- och silfverglänsande. Cyprinus auratus.

GULDFLUGA, f. 1. En art af Flugslägtet, som är glänsande grön. Musca Cæsar.

GULDFÄRG, m. 3. 1) Färg, som liknar guldets. — 2) Färgämne, hvarmed guldfärgas.

GULDFÄRGA, v. a. 1. Anstryka med guldfärg.

GULDFÄRGAD, a. 2. (egentl. part. pass. af föreg.) Som har guldfärg.

GULDFÖRANDE, a. 1. Säges om floder eller mindre strömdrag, hvilkas vatten förer med sig guldkorn eller guldsand. *Den g. Pactolus.*

GULDGALON, gùlldgalón, m. 3. Galon, tillverkad af guldtråd.

GULDGALONERAD, a. 2. Prydd med guldgaloner.

GULDGLANS, m. sing. Glans, liknande guldets.

GULDGLITT, n. sing. Gul- eller rödaktigt silfverglitt.

GULDGOSSE, m. 2. pl. — *gossar.* (fam.) 1) Förträfflig ung man. — 2) Gosse eller yngling, som är mycket omtyckt af någon. — *Syn.* Se *Gunstling.*

GULDGRUFVA, f. 1. 1) Grufva, der guldmalm brytes. — 2) (fig. fam.) Det, hvaraf man hämtar stora rikedomar eller hög vinst. *Boktryckeriet var i äldre tider för mången en g.*

GULDGUBBE, m. 2. pl. — *gubbar.* (fam.) Smekord, brukadt af en hustru till dess man.

GULDGUL, a. 2. Som har guldets färg. — *Guldgulhet,* f. 3.

GULDHALT, m. sing. Halten af guld i ett mineral eller i myntadt eller arbetadt guld.

GULDHALTIG, a. 2. Som håller guld.

GULDHINNA, f. 1. Den hinna af guld, som öfvertäcker ytan af förgyllda saker.

GULDHÖNA, f. 1. Liten insekt af Skalbaggarna, ofvan rund, nästan som ett halfklot, under platt; lefver af bladlöss. Coccinella. Kallas äfv. Jungfru Mariæ Nyckelpiga.

GULDKALF, m. 2. sing. (bibl.) Det afgudabeläte af guld, föreställande en kalf, som Aron lät göra åt Israeliterna på deras begäran, att få en gud, den de kunde tillbedja och som kunde gå för dem på deras vandring genom öknen. *Dyrka, tillbedja g-ven,* säges i fig. mening om den, som söker att ställa sig in hos någon rik person, för att deraf hafva någon fördel.

GULDKIS, m. sing. (mineral.) Svafvelkis, hvari guld finnes insprängdt.

GULDKLIMP, m. 2. Större stycke af gediget guld, som anträffas i jorden.

GULDKRONA, f. 1. Krona af guld eller förgylld metall.

GULDLAN, n. 5. Bredvalsad guldtråd.
GULDLETARE, m. 5. En, som letar efter guldmalm eller guldsand.
GULDLOCKIG, a. 2. Som har guldgula lockar.
GULDLOD, se *Guldslagarlod.*
GULDLÖSNING, f. 2. Se *Guldsolution.*
GULDMAKARE, m. 5. Se *Alkemist.*
GULDMAKERI, n. 3. Se *Alkemi.*
GULDPAPPER, n. 5. 1) Förgyldt papper. — 2) Papper med guldfigurer.
GULDPJES, gùlldpjä's, m. 3. Arbetad sak af guld. [—piece.]
GULDPLÄTERAD, a. 2. *G. tråd*, med äkta guld pläterad koppartråd.
GULDPRICKAD eller GULDPRICKIG, a. 2. Som har guldfärgade prickar.
GULDPROF, n. 5. Prof, hvarigenom finheten af guld undersökes.
GULDPUDRA, se *Gullpudra.*
GULDPULVER, n. 5. Fint metalliskt pulver, som genom jernvitriol utfälles ur Guldsolution.
GULDPURPUR, gùlldpùrrpurr, m. sing. (kem.) Förening af tennoxid med guld.
GULDREGN, n. 5. 1) (rom. myt.) Det regn af guld, hvari Jupiter förvandlade sig vid ett af sina kärleksäfventyr. — 2) (fig.) Ytterlig frikostighet, som bevisas någon. — 3) (fyrv.) Ett slags lyskula, som ger en svagt, rödaktigt fladdrande eld. — 4) (bot.) Se *Bönträd.*
GULDRIS, se *Gullris.*
GULDSALT, n. 5. (kem.) Förening af guldoxid med en syra.
GULDSAND, m. sing. Sand, som innehåller guldkorn.
GULDSKEDARE, m. 5. Arbetare, som skedar guld.
GULDSKEDNING, f. 2. Den förrättning, hvarigenom guld skedas.
GULDSLAGARE, m. 5. Handtverkare, som förarbetar guld till bladguld.
GULDSLAGARHINNA, f. 1. Den fina hinna, som omgifver oxens blindtarm, på ett eget sätt beredd, för att användas af guldslagare till att lägga mellan guldbladen.
GULDSLAGERI, n. 3. 1) Inrättning med tillhörande verktyg och maskiner för gulds förarbetande till bladguld. — 2) Stället, der en sådan inrättning finnes. — 3) Konsten och färdigheten att förarbeta guld till bladguld. — 4) Sjelfva arbetet dervid.
GULDSLAGLOD, n. sing. Filspån af guld, hvarmed vid lödning guld- och silfverarbetare beströ fogningen.
GULDSMED, m. 3. 1) Handtverkare, som förarbetar guld och silfver till hvarjehanda kärl och husgerådssaker, m. m. Kallas äfv. Guld- och Silfverarbetare. — 2) (nat. hist.) Insekt af Skalbaggarna, guldglänsande grön med små hvita fläckar; lefver mest på blommor. Cetonia aurata. — *Ss. G-sarbete, -sbod, -sgesäll, -shandtverk, -shustru, -slärling, -sverkstad,* m. fl.
GULDSMEDSSTÄMPEL, m. 2. pl. — *stämplar.* Stämpel, som guldsmeder äro skyldige att åsätta af dem förfärdigade arbeten.
GULDSMIDD, a. 2. Rikt beprydd med guld. *En g. uniform.*
GULDSOLUTION, gùlldsolutschón, f. 3. (kem.) Lösning af guld i kungsvatten.
GULDSTEKEL, m. 2. pl. — *steklar.* Insekt af Steklarna, $\frac{1}{3}$ tum lång, grön, med guldglans. Chrysis ignita.
GULDSTICKAD, a. 2. Försedd med stickade prydnader af guldtråd. — Äfv. Guldbroderad.
GULDSTICKARE, m. 5. o. —KERSKA, f. 1. En, hvars yrke är att sticka med guldtråd. — Äfv. Guldbroderare, Guldbrodös.
GULDSTICKNING, f. 2. Stickning med guldtråd. — Äfv. Guldbrodering.
GULDSTOFT, n. sing. Mycket fin guldsand.
GULDSTRECK, n. 5. Se *Guldåder.*
GULDSTYCKE, n. 4. Mynt af guld.
GULDSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* Fyrkantigt, omkr. 1 fot långt och 3 tum tjockt, gjutet stycke af guld, som kommer isynnerhet ifrån S. Amerika och Orienten, samt i denna form levereras till myntverken.
GULDTACKA, f. 1. Se föreg.
GULDTINKTUR, gùlldtinektúr, f. 3. (farm.) En tillredning af guldsalter, fordom brukad som läkemedel. [—tinctur.]
GULDTRYCK, n. sing. Boktryck med guldfärg.
GULDTRÅD, m. 2. Tråd af guld, som erhålles derigenom, att långa uträckta cylindrar af nämde metall dragas genom allt finare och finare hål i en stålskifva.
GULDTYG, n. 5. Dyrbart tyg med iväfda blommor, rankor och ränder af guld; äfv. tyg med inslag af guldtråd.
GULDUR, n. 5. Fickur med boett af guld.
GULDVARG, m. 2. Se *Schakal.*
GULDVASKARE, m. 5. En, som vaskar guldsand, för att derur frånskilja guldkornen.
GULDVASKNING, f. 2. Vaskning af guldsand, för att derur frånskilja guldkornen.
GULDVERK, n. 5. Guldgrufva med tillhörande hyttor, der guldmalmen tillgodogöres. Kallas äfv. Guldbergverk.
GULDVIGT, f. 3. 1) Vågskål, hvarpå guld väges. *Väga på g.*, äfv. (fig.) ytterst noga betänka, t. ex.: *Väga sina ord på g. Köpa efter g.*, ganska dyrt. — 2) Tyngden af vissa saker, bestämd genom vägning på sådan vågskål. *Denna pjes väger tolf uns g.* — 3) Vigtlod, som begagnas till vägning på sådan vågskål. I denna bem. mindre brukligt.
GULDÅDER, f. 1. pl. — *ådror.* Bergåder, hvari guld finnes.
GULDÅLDER, m. sing. Brukas mest i bestämd form, och betyder då: den första lyckliga tiden af menniskoslägtets tillvaro, då menniskorna lefde i oskuld och frid tillsammans, utan krig och tvistigheter, samt i öfverflöd på alla lefnadsbehof.
GULDÖRN, m. 2. Ett slags örn, 3 fot lång, näbben blåaktig med svart spets, tårna perlfärgade, hufvud och hals beklädda med långa, spetsiga, mörkt rödbruna fjädrar, rygg, skuldror och vingar svartbruna. Falco chrysoëtes.
GULFOT, m. 2. pl. — *fötter.* (pop.) Varg.
GULFÄRGA, v. a. 1. Färga (tyger o. d.) gult. — *Gulfärgande*, n. 4. o. *Gulfärgning*, f. 2.
GULFÄRGAD, a. 2. (egentl. part. pass.) Som har [illegible] färg.
GULGRÅ, a. 2. neutr. — *grått.* 1) Grå, skiftande i gult. — 2) Af en färg, som utgör en lika blandning af gult och grått. — *Gulgråhet*, f. 3.
GULGRÖN, a. 2. 1) Grön, skiftande i gult. — 2) Af en färg, som utgör en lika blandning af gult och grönt. — *Gulgrönhet*, f. 3.
GULHANE, m. 2. pl. — *hanar.* Se *Käringtänder.*
GULHET, f. 3. Egenskapen att vara gul.

GULHOLTS, m. sing. Ett slags gult färgämne, bestående i den blekgula, rödgulådriga veden af Maclura (Morus) tinctoria.

GULING, m. 2. 1) Se *Gultrast.* — 2) (fam. skämtv.) Guldmynt.

GULLBORSTE, m. 2. pl. — *borstar.* En ört med gul blomqvast, på Öland. Chrysocoma Linosyris.

GULLFRÖ, n. 4. Örten Xanthium strumarium.

GULLGUBBAR, m. 2. pl. Se *Stånds.*

GULLKULLA, *f.* 1. Se *Gulväpling.*

GULLPUDRA, f. 1. Ört, hvars blad äro liksom beströdda med ett guldpuder, och som har gula blommor. Chrysosplenium alternifolium.

GULLRIS, n. sing. Mångårig växt på ängsbackar, med gul blomvippa. Solidago virgaurea. Kallas äfv. Jungfruris, Räftunga.

GULLSKÅLAR, f. 2. pl. Se *Smörblomster.*

GULLSPIRA, f. 1. Mångårig växt, på kärrängar bland buskar, med gul blomruska, och som användes till färgning af gult. Lysimachia vulgaris.

GULLTRAF, m. sing. Ört med stora, gula blommor. Oenothera biennis. Kallas äfv. Fransk Rapunzel, Gul Rapunzel.

GULLVIFVA, f. 1. Mångårig växt, allmän i backiga ängar och öppna skogslunder, med guldgula blommor. Primula veris. Kallas äfv. Oxlägg, Yxlägg, St. Pers nycklar, Majnycklar, Nyckelblomster, Gökblomma, Käringtänder.

GULMÅLA, v. a. 1. Måla, stryka med gul färg. — *Gulmålande,* n. 4. o. *Gulmålning,* f. 2.

GULMÅRA, f. 1. Mångårig växt, allmän på åkerrenar, med stor, gul blomvippa. Galium verum. Kallas äfv. J. Mariæ Sänghalm, Honungsgräs, Sligefrö.

GULNA, v. n. 1. Blifva gul. — *Gulnande,* n. 4.

GULOCKRA, f. sing. Ett slags färgämne, bestående i gul jernockra.

GULPRICKIG, a. 2. Som har gula prickar på en botten af annan färg. — *Gulprickighet,* f. 3.

GULRANDIG, a. 2. Som har gula ränder på en botten af annan färg. Brukas isynnerhet om väfnader och klädespersedlar. *En g. väf, klädning, näsduk.* — *Gulrandighet,* f. 3.

GULRUTIG, a. 2. Som har rutor, antingen helt och hållet gula eller bildade af gula ränder, på botten af annan färg. — *Gulrutighet,* f. 3.

GULRÖD, a. 2. 1) Röd, med skiftning i gult. — 2) Af en färg, som utgör en blandning af gult och rödt.

GULSIKTIG, a. 2. Som har gulsot.

GULSIPPA, f. 1. En art Sippa, i skogsängar, med gula blommor. Anemone ranunculoides.

GULSOT, m. sing. Ett slags sjukdom, som gifver sig först tillkänna genom en gulhet på hvitögat, hvilken färg sedan småningom sprider sig, så att huden öfver hela kroppen, allt efter graden af sjukdomens häftighet, blir gul, gröngul eller svartgul.

GULSPARF, m. 2. pl. — *sparfvar.* Fågel af Sparfslägtet, 7 tum lång; hufvudet hos hanen gult, hos honan olivfärgadt, svartfläckigt. Emberiza citrinella.

GULSTEKT, a. 1. Som genom stekning fått en gul färg.

GULSTRIMMIG, a. 2. Som har gula strimmor på en botten af annan färg. — *Gulstrimmighet,* f. 3.

GULTRAST, m. 2. En art af Sparfoglarna, stor som en koltrast, till färgen gul eller grön. Oriolus Galbula. Kallas äfv. Guling, Gylling.

GULVÄPLING, m. 2. En art Väpling med gula blomax. Trifolium agrarium. Kallas äfven Gullkulla, Skogshumla, Jordhumla.

GULÅDRIG, a. 2. Som har gula ådror. — *Gulådrighet,* f. 3.

GULÖGD, a. 2. Som har gula ögon. — *Gulögdhet,* f. 3.

GUMMA, f. 1. 1) Gammal qvinna. — *Syn.* Käring. — 2) (fam.) Hustru. *Min g. lilla!* — 3) Brukas i förtrolig, skämtsam eller hotande ton till personer af qvinnkön, äfven stundom skämtvis till barn. *Var snäll, min g. lilla, och gif mig ett glas vatten. Du låter bli det, min g. lilla, förstår du. Kom hit, min g. lilla, skall du få namnam.*

Anm. *Gumma* är feminin af det gamla ordet *Gumme,* man.

GUMMA, v. a. 1. eller vanligare

GUMMERA, v. a. 1. (tekn.) Öfverstryka eller iblanda med gummi.

GUMMERING, f. 2. (tekn.) 1) Förfarandet, då man gummerar. — 2) Gummi, hvarmed något blifvit öfverstruket, eller som blifvit iblandadt i något.

GUMMI, n. sing. Växtämne, som löses i vatten till en slemmig, efter intorkning limmande vätska. *G. arabicum,* ett slags naturligt gummi, som fås af Acacia vera och A. arabica. *G. copal,* se *Copal. G. dragant,* se *Dragant. G. elasticum,* se *Kautschuk.* — *Ss. G-artad, -lik.*

GUMMIFERNISSA, f. 1. Fernissa, bestående endast af en lösning af gummi i vatten, och begagnad till bindningsmedel för så kallade vattenfärger.

GUMMIGUTTA, f. sing. En vacker gul färg, som utgör den stelnade saften af:

GUMMIGUTT-TRÄD, n. 3. Ett trädslag i Ostindien, med pomeranslika frukter. Garcinia Cambogia.

GUMMIHARTS, n. 3. En blandning af gummi med harts, och ofta äfven med fet och flygtig olja samt något skarpt, eget ämne, kautschuk, extraktivämne m. m., som finnes i växterna och efter utflytning torkar i luften till en mer eller mindre hård massa af ljusgrå, gul eller brun färg.

GUMMILACCA, f. sing. eller GUMMILACK, n. sing. En saft, som utflyter ur Indiska Fikonträdet och, stelnad, brukas till fernissor och lim. Kallas någon gång äfv. Lackgummi.

GUMMITRÄD, n. 3. Benämning på åtskilliga träd, hvaraf gummi fås.

GUMMIVATTEN, n. 3. Vatten, hvari gummi blifvit upplöst.

GUMODER ell. GUMOR, se *Gudmor.*

GUMP, m. 2. 1) Bakdelen på menniskor. — *Syn.* Se *Bakdel.* — 2) Nedre ändan af ryggraden hos foglar och fiskar.

GUMPA, v. n. 1. (fam.) Springa och vicka med bakändan.

GUMPFENA, f. 1. Fena hos en del fiskar, emellan Stjertfenan och Analfenan.

GUMPHÖNA, f. 1. Höna utan stjert.

GUMPHÖNS, n. 3. En art af Hönsslägtet, med helbräddad kam och utan stjert; vild på Ceylon. Gallus ecaudatus.

GUMRIK, gúmmrick, m. sing. Groft tvåradigt korn. Hordeum distichon. Kallas äfv. Gumring Flätt ring.

GUMRING, m. sing. Se föreg.

GUMSE, m. 2. pl. — *sar*. Hanen af fårslägtet. — *Syn*. Bagge. — *Ss*. *Gumsbog*, *-bringa*, *-horn*, *-lår*, *-stek*.

GUMSLAM, n. 5. Lam, som är hane.

GUNGA, f. 1. Anstalt för gungning, bestående antingen af ett bräde, lagdt i jemnvigt eller fästadt vid midten öfver en bock, och på hvars båda ändar de gungande sitta, då brädet antingen går upp och ned, eller svänges rundt omkring i horisontelt läge (Kringgunga); eller af ett rep, hvars båda ändar äro fästade högt upp, t. ex. i grenen af ett träd, och i hvars nedhängande bugt den gungande sitter och svänges fram och tillbaka (Repgunga); eller af en ställning, som utgöres af tvenne ståndare, i hvilka upptill en rörlig tvärbalk är fästad, hvarifrån nedhänga stänger, med nedtill fästade sittbräden, på hvilka de gungande sitta, som sålunda mellan de begge ståndarne svängas fram och åter (Svänggunga). Dessa äro de vanligaste slagen af gungor; för öfrigt finnas flera andra, mindre allmänna. Jfr. *Karusellgunga*, m. fl. *Sitta i en g*.

GUNGA, v. n. 1. 1) Till tidsfördrif antingen sjelf försätta sig eller genom andra försättas i en upp- och nedgående eller svängnings-rörelse, medelst gungbräde eller något slags gunga. *Sitta och g. på ett gungbräde eller i en gunga*. — 2) (om en yta) Röras upp och ned under en tyngd, som flyttas fram deruppöfver. *Golfvet, marken g-r under oss, under våra fötter, våra steg*. — V. a. 1. Försätta i gungande rörelse. *G. någon*. *G. hvarandra*. *G. sig*.

GUNGANDE, n. 4. Se *Gungning*, f.

GUNGBRÄDE, n. 4. Bräde, vid begge ändarna lagdt öfver tvenne bockar, för att derpå sitta och gunga.

GUNGFLY, n. 4. Träskbotten, öfvervuxen med en gräsvall, som gungar under den gåendes fötter, emedan det är vatten inunder.

GUNGNING, f. 2. 1) Tidsfördrifvet, då någon gungar sig sjelf eller gungas af andra. — 2) Gungande rörelse. *Marken är vid jordbäfningar ofta liksom i g*. — Man har äfven sammansättningen: Gungningsrörelse.

GUNST, f. sing. 1) Benägenhet att på allt sätt gynna en person, isynnerhet hos högre i afseende på lägre. *Vinna, återvinna, förlora någons g*. *Stå i g. hos någon*. *Stå i g. hos fursten, hos folket*. *Af g. och nåde*. — *Syn*. Ynnest. — 2) Handling, hvarigenom man visar prof på en sådan benägenhet. *Visa någon en g*. *Det är en g., att han sluppit undan straff*. — *Syn*. Gunstbevisning, Ynnest, Ynnestbevisning.

GUNSTBENÄGEN, gùnnstbenä'g'n, a. 2. neutr. — *et*, och

GUNSTBEVÅGEN, gùnnstbevå'g'n, a. 2. neutr. — *et*. Benägen att gynna, gunstig och bevågen. Brukas i ödmjuk och bönfallande ton, af en lägre till en högre. — *Gunstbenäget* och *Gunstbevåget*, adv.

GUNSTBEVISNING, gùnnstbevi'sninng, f. 2. Se *Gunst*, 2.

GUNSTIG, a. 2. 1) Benägen att på allt sätt gynna någon. Säges mest i fråga om personer, som äga makt och förmåga att hjelpa en underordnad eller mindre lyckligt lottad. *Vara någon g.* eller *vara g. emot någon*. *Min herre, var g. och bevilja denna min anhållan*. — *Syn*. Benägen, Blid, Gynnsam, Gynnande, Ynnestfull, Bevågen, God. — 2) Brukas som ett uttryck af artighet, i det finare umgängesspråket, vid tilltal. *G-e herrar! Min g-a fru! Var så g. och låt mig få stiga fram*. — *Syn*. God. — 3) Nyttjas äfven ofta, i förbindelse med *Herre* eller *Junker*, skämtvis och ironiskt eller i strängt förebrående och hotande ton, t. ex.: *Den g. herrn* (*junkern*) *kan väl vänta*. *Nej, min g. herre, det blir ingenting af*. *Min g. herre, du låter bli det der, eljest kommer jag med karbasen*. — 4) (om sak) Gynnsam. *Hysa g-a tänkesätt emot någon*. — *Syn*. Se *Gynnsam*.

GUNSTIGT, adv. 1) På ett gunstigt sätt. *Vara g. stämd emot någon*. — *Syn*. Ynnestfullt, Gynnsamt. — 2) (fam. skämtv.) Ganska mycket, dugtigt, bra. *Han fick rätt g. påskrifvet*. — *Syn*. Se *Dugtigt*.

GUNSTLING, m. 2. Person, som står i synnerlig gunst hos någon. *En regentens g*. (Fig.) *Lyckans g*. — *Syn*. Favorit, Skötebarn, Gullgosse.

GUNÅS! int. Sammandraget af: Gud nåde oss!

GUPPA, v. n. 1. Oupphörligt och i snabb vexling lyftas, drifvas, stötas upp och åter falla ned i samma ställning. *Komma g-nde på en häst*. *Båten g-r upp och ned på vågorna*. — *Guppande*, n. 4. o. *Guppning*, f. 2.

GUR, m. sing. (mineral.) Slipprig och fet jordart med metalliska inblandningar och föränderlig färg.

GURGELDRYCK, m. 3. eller bättre

GURGELVATTEN, gùrrg'lvått'n, n. 5. (farm.) Mixtur eller medicinsk tillredning, som användes till sköljning af svalget och munnen, utan att nedsväljas.

GURGLA, gùrrgla, v. a. 1. (af t. *Gurgel*, svalg) Skölja (mun och svalg) med ett gurgelvatten, utan att nedsvälja det. Vanligare brukas *Gurgla sig*. — *Gurglande*, n. 4. o. *Gurgling*, f. 2.

GURKA, f. 1. 1) Frukten af Gurkväxten. — 2) (skämtv. fam.) Liten, men trind och hullig qvinna. — *Ss*. *Gurkkärna*, *-saft*.

GURKFRUKT, f. 3. (bot.) Ett slags bär, bildadt af 3—5 invikna och sammanvuxna fruktblad, med fröfästen vid ryggvalvlerna, vid hvilka sitta fästade flera frön, omgifna af fruktens saftiga och köttiga massa.

GURKMASK, m. 2. Led af en Binnickemask. Kallas så, emedan den har likhet med en gurk- eller snarare pumpkärna.

GURKMEJA, gurrkmä'ja, f. sing. 1) Växt af Kryddliljorna (Scitamineæ), i Ostindien, China och på Java. Curcuma longa. — 2) Den gula roten deraf, som i hemlandet begagnas både till matkrydda och färgväxt, men hos oss blott i den sednare egenskapen.

GURKMEJPAPPER, gurrkmä'jpapp'r, n. 5. Med gurkmeja färgadt papper, som färgas brunt af alkalier, och derföre begagnas som reagens, för att upptäcka närvaron af fria alkalier i en vätska.

GURKSALAD, gùrrksálad, m. 3. Salad, tillredd med gurkor. — Skrifves äfv. Gurksallat.

GURKSLÄGTET, n. sing. def. Växtslägte af Cucurbitaceæ, hvartill höra arterna Gurka, Slanggurka, Melon och Koloqvint, m. fl. Cucumis.

GURKSTJELK, m. 2. 1) Stjelken till en gurka. — 2) Ranka af gurkväxten.

GURKSÄNG, f. 2. Trädgårdssäng, der gurkor äro planterade.

GURKVÄXT, f. 3. Växt af Cucurbitaceæ, inhemsk i Asien, i Europa allmänt odlad, och med många afarter. Cucumis sativus.

GUSON, se *Gudson*.

GUTTURAL, --ål, a. 2. (af lat. *Guttur*, strupe) Till strupen hörande. — *Gutturalbokstaf*, m. 3. pl. —*stäfver*. (gram.) Bokstaf, som uttalas med tillhjelp af strupen.

GUTÅR! -å'r, int. Uttryck, som begagnas, när man dricker någon till, och af samma betydelse som: Skål! — Anses hafva uppkommit af *Gutt år*, d. v. s. godt år.

GUVERNANT, guvärnánnt, f. 3. (fr. *Gouvernante*) Fruntimmer, som undervisar dottern eller döttrarna i ett enskilt hus.

GUVERNEMENT, guvärnemä'nnt o. guvärnemánng, n. 3. (fr. *Gouvernement*) Höfdingdöme.

GUVERNÖR, m. 3. (fr. *Gouverneur*) 1) En, som har högsta makten i ett landskap, en befästad ort, m. m.: ståthållare, kommendant, höfding, styresman. — 2) Person, som leder en ung furstes eller ung förnäm herres uppfostran.

GYCKEL, n. sing. (t. *Gaukel*) 1) (ursprungl.) Förevisning af hvarjehanda konster till allmänhetens roande, såsom lindansning och isynnerhet taskspelerikonster. I denna bem. numera obrukligt. — 2) Putslustiga upptåg; äfv. spefullt skämt, narri, ord utan mening. *Hafva g. för sig. Bry dig icke om, hvad han säger; det är bara g.* — *Syn.* Aperi, Apspel, Drift, Gäckeri, Spe. — 3) (fig.) *Naturens g.*, sådana naturens alster, som på något besynnerligt sätt afvika från dess vanliga former och tyckas tillkommit liksom genom en naturens lek.

GYCKELAKTIG, a. 2. Gycklande, spefull. — *Gyckelaktigt*, adv.

GYCKELBILD, m. 3. Se *Gyckeldocka*.

GYCKELBLOMMA, f. 1. Blomsterväxt, som odlas i trädgårdar. Mimulus.

GYCKELDANS, m. 2. Dans, åtföljd af putslustiga, gycklande rörelser och åtbörder.

GYCKELDOCKA, f. 1. 1) Docka, som gör putslustiga rörelser; marionett. — 2) (fig.) Se *Lekdocka*, 2.

GYCKELMAKARE, m. 5. Se *Gycklare*.

GYCKELSPEL, GYCKELVERK, n. 5. 1) (egentl.) Taskspelarkonster o. d., hvarmed allmänheten roas. — 2) (fig.) Bedrägligt, förvillande sken, sinnesvilla, synvilla. — *Syn.* Se *Bländverk, Villa*.

GYCKLA, v. n. 1. (t. *gaukeln*) 1) (ursprungl.) Roa allmänheten med hvarjehanda konster, såsom lindansning och isynnerhet taskspelarkonster. I denna bem. numera obrukligt. — 2) Hafva putslustiga upptåg för sig; skämta på ett spefullt, gäckande sätt. *G. för någon*, roa någon med hvarjehanda gyckel. *G. med någon*, spefullt skämta med någon. *G. bort*, förstöra genom dårskaper och gyckelaktiga upptåg; äfv. vända i skämt. *G. bort sin tid*, förspilla den med gyckel. *G. sig ifrån någonting*, genom gyckel, narri, skämt draga sig ur någon förlägenhet, svårighet. *G. sig till*, genom gyckel, putslustiga upptåg vinna, förskaffa sig. — *Syn.* Se *Gäckas*.

GYCKLARE, m. 5. (t. *Gaukler*) 1) (ursprungligen) En, som roar allmänheten med putslustiga upptåg, taskspelarkonster, lindansning, o. s. v. Brukas numera sällan i denna mening. Man säger i stället Arlekin, Taskspelare, Lindansare, Jonglör. — 2) En, som har putslustiga upptåg för sig eller är fallen för att gyckla med andra. — *Syn.* Arlekin, Tokstolle, Tokfan, Gyckelmakare, Spektakelmakare, Gäck.

GYCKLERI, n. 3. 1) (ursprungl., numera obrukl.) Taskspelarkonster o. d., till allmänhetens roande. — 2) Putslustiga upptåg eller spefullt skämt. — *Syn.* Se *Begabberi*.

GYLDENE, GYLLENE eller **GYLLNE**, a. 1. 1) Som är af guld. *En g. vas.* — 2) (fig.) Högst lycklig, utomordentligt rik eller ymnig. *G. dar*, se *Goddagar*. *En g. tid. G. skördar. G. åldern*, se *Guldålder*. *Den g. bullan*, se *Bulla*. *G. skinnet*, österrikisk och spansk riddarorden, stiftad af hertigen af Burgund, Filip d. Gode, år 1430, vid hans förmälning med prinsessan Isabella af Portugal; har sitt namn deraf, att ordenstecknet är ett gyldene vädursskinn.

GYLLEN, jy'llänn, m. sing. 1) Tyskt silfvermynt, af olika värde i olika tyska stater. Gäller 16 Groschen Konventionsmynt. Heter på tyska egentligen *Gulden*. — 2) Se *Gylling*, 2.

GYLLENDUK, m. sing. Se *Guldtyg*.

GYLLENLACK, f. 3. Se *Lackviol*.

GYLLENLÄDER, n. sing. Läder, öfverdraget med bladguld.

GYLLENRÄNNA, f. 1. Se *Allmänna Hackspetten* (under *Hackspett*).

GYLLENTAL, n. sing. (kron.) Tal, som angifver det löpande årets ordningsnummer i måncykeln. Anledningen till namnet var, att Grekerne, som satte ett högt värde på den Metoniska måncykeln, på en tafla uppsatte årens ordning deruti med förgyllda bokstäfver.

GYLLENÅDER, f. sing. (endast i bestämd form) Se *Hemorroider*. *Blinda, öppna g-n*.

GYLLING, m. 2. 1) Se *Gultrast*. — 2) Benämning på ett slags äplen, hvaraf finnas trenne sorter, nämligen: *Hvit G.*, *Rosengylling* och *Vintergylling*. I fråga om mått säges äfven *Gyllen*, t. ex.: *En fjerding, tunna gylling* ell. *gyllen*.

GYLTA, f. 1. Sugga, som första gången grisar.

GYMNASIARK, jymmnasiárrk, m. 3. Föreståndare för ett gymnasium (bem. 1).

GYMNASIST, jymmnasi'sst, m. 3. Yngling, som studerar vid ett gymnasium.

GYMNASIUM, jymmnásiumm, n. 3. pl. — *ier*. (gr. *Gymnasion* af *Gymnós*, naken) 1) Offentligt ställe hos Grekerna, hvarest ungdomen naken öfvade sig i springning, kappränning, kastning med discus och lansar, samt knytnäfvekamp. Utvidgades äfven sedan till förståndsöfningar, så att undervisning der gafs af filosofer, retorer och lärare i andra vetenskaper. — 2) (i nyare tider) Offentligt högre läroverk, der lärjungarne förberedas till universiteterna.

GYMNAST, gymmnásst, m. 3. Lärare för de gymnastiska öfningarna hos de Gamle.

GYMNASTIK, jymmnasti'k, f. 3. 1) Konsten att genom regelmessiga kroppsöfningar förskaffa kroppen vighet, styrka och helsa. Kroppsöfningskonst. — 2) Institut, inrättning för sådana öfningar. Kroppsöfningsskola.

GYMNASTISK, jymmnástissk, a. 2. Som har afseende på, tillhör, angår gymnastik. *G-a öfningar*.

GYNANDRIA, gynanndri'a, f. sing. (bot.) Tjugonde klassen af Linnés växtsystem, innefattande växter med 1, 2 eller 6 ståndare, fästade utan sträng på pistillen.

GYNANDRIST, f. 3. (bot.) Växt, tillhörande klassen Gynandria.

GYNNA, v. a. 1. 1) (med person till objekt) Af välvilja för en person söka att i allmänhet befordra dess bästa eller i något enskilt fall främja dess fördelar. *G. någon. G. en sökande till en syssla. G. någon i hans förehafvanden. Denne regent g-r hvarken adeln eller presterna.* — *Syn.* Vara bevågen, benägen. — 2) (i utsträckt

mening, med sak till objekt) Befordra, främja, hjelpa. *G. ens flykt. G. ens afsigter, önskningar, förehafvanden.* Har äfv. ofta sak till subjekt, t. ex.: *Om lyckan g-de min kärlek. Allt g-r honom i hans förehafvande, Naturen har g-t honom med ett fördelaktigt yttre,* begåfvat dermed. — *Syn.* Befordra, Främja, Befrämja, Hjelpa, Bistå, Hylla.

GYNNANDE, n. 4. Omständigheten, förhållandet, att någon gynnas. — *Adj.* 1. (egentl. part. akt.) Som gynnar. *G. väder, tillfälle, svar. G. vind, lycka, öde.* — *Syn.* Se *Gynnsam.*

GYNNARE, m. 5. 1) En, som gynnar någon. Säges isynnerhet om högre i förhållande till lägre. *Han har många g. på högre ort.* — *Syn.* Beskyddare, Patron. — 2) Brukas ofta i dagligt tal, skämtvis och ironiskt, i samma mening som Skälm eller Gunstig herre (se *Gunstig*), t. ex.: *Min g., du låter bli det. Den der g-n har stulit min hatt. En vacker g.!* — *Syn.* Se *Lymmel.*

GYNNARINNA, f. 1. Fruntimmer, som gynnar någon.

GYNNSAM, a. 2. Som gynnar. *G. vind. G-t tillfälle, öde, svar.* — *Syn.* Gynnande, Gunstig, Benägen, Bevågen, Främjande, Befrämjande, Befordrande, Beforderlig, Blid, Fördelaktig, God.

GYNNSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara gynnsam. *Tillfällets g.*

GYNNSAMT, adv. På ett gynnsamt sätt. *Vara g. stämd emot någon.* — *Syn.* Benäget, Gunstigt, Väl.

GYPS, se *Gips.*

GYTTJA, f. sing. Se *Dy.* — *Ss. Gyttjefull, -puss, -pöl.*

GYTTJEBAD, n. 5. Det slags bad, då kroppen en stund smörjes och ingnides i dertill tjenlig gyttja, hvarefter den afsköljes och aftvättas i ett varmt karbad.

GYTTJEJORD, f. sing. Se *Dyjord.*

GYTTJIG, a. 2. 1) Som liknar gyttja. — 2) Full med gyttja.

GYTTRA, v. a. 1. *G.* ell. *g. ihóp,* se *Hopgyttra. G. sig,* se *Hopgyttra sig.* — *Gyttrad,* a. 2. Se *Hopgyttrad. G-e stenar,* se *Konkretioner.* (Bot.) *G-e blommor,* flera småblommor, hvilkas ståndarknappar äro fria, på ett gemensamt fäste hopade inom ett gemensamt svepefoder.

GYTTRING, f. 2. Se *Aggregat.*

GÅ, v. n. 2. Ind. pres. sing. *Går;* pl. *Gå.* Impf. sing. *Gick;* pl. *Gingo.* Imper. sing. *Gå,* (föråldr.) *Gack;* pl. *Gån.* Konj. pres. *Gånge.* Impf. *Ginge.* Sup. *Gått.* Part. pres. *Gående;* part. pret. *Gången.* 1) *a*) I upprätt ställning förflytta sig ifrån ett ställe till ett annat, genom att vexelvis sätta ena foten framför den andra, långsammare och i mindre framåt lutad ställning, än då man springer. Säges både om menniskor och djur. *G. sakta, långsamt, fort, med stora, med små steg, på tå, på tåspetsarna. Barnet har börjat g. Den sjuke börjar g. utan käpp. G. på gatan, på golfvet. G. till staden. G. till fots* säges till skilnad ifrån att åka eller rida. *G. på krycka,* med tillhjelp af en krycka. *G. på styltor,* med tillhjelp af styltor, på hvilka man uppstigit. *G. på händer och fötter,* (fam.) *på alla fyra,* äfven nyttja armarna som fötter, gå liksom djuren. *G. framåt, åt sidan, baklänges. Komma g-ende. G. ur vägen för någon. Hafva svårt för att gå. G. sig trött,* gå, så att man blir trött. *G. af vägen,* lemna den, gå åt sidan derifrån. *Låta någon g.,* gifva någon lof att gå sin väg. *G. någon till mötes,* gå att möta någon; (fig.) välvilligt söka uppfylla ens önskningar. *G. sin väg,* gå bort. (Fig.) *G. all verldenes väg,* dö. *G. miste,* se *Miste.* (Fig.) *G. långt,* göra stora framsteg, t. ex.: *Han har gått långt i sin vetenskap. Det går för långt,* är för mycket, är otillbörligt, opassande, mer än lofligt och billigt. *Hans grymhet gick så långt, att ....,* han var så grym, att .... *Han gick så långt, att han ....,* ända derhän, att .... *G. för (nog) långt i en sak,* gå till öfverdrift. *Jag går så långt, att jag påstår,* jag till och med påstår. (Fig. fam.) *G. med jättesteg,* taga mycket stora steg; äfv. fortgå mycket hastigt, t. ex.: *Han går med jättesteg till målet.* — Åtföljes ofta af substantiv, som bestämmer tid eller rymd, t. ex.: *Jag har nu gått en hel timme. Han har gått två mil i dag. G. den der vägen.* — *G. bórt,* se *Bortgå.* — *G. efter,* gående följa efter någon. *G. éfter,* gå att hämta, t. ex.: *G. till ån efter vatten.* — *G. emót någon,* gå, för att möta någon; äfv. gå framåt, för att anfalla eller försvara sig emot någon. — *G. fram,* se *Framgå. G. sin väg fram,* gå framåt på den väg, man beträdt. — *G. förbí,* se *Förbigå.* — *G. förút,* gå förr än någon annan, samma väg eller till samma ställe. — *G. ifrån,* gående lemna, öfvergifva. (Fig.) *G. ifrån mina ögon,* gå bort ifrån mig. — *G. ín,* se *Ingå. G. ín med fötterna,* vända dem inåt, när man går. — *G. med någon,* gå i sällskap med. *G. méd någon,* följa med. — *G. néd,* se *Nedgå. G. néd sig,* sjunka ned, under det man går, t. ex.: *G. ned sig i gyttja, på isen.* — *G. óm någon,* gå förbi någon förutgående, så att man kommer före honom. *G. óm hvarandra,* mötande gå förbi hvarandra. — *G. omkríng,* se *Kringgå;* äfv. gå hit och dit, åt alla håll inom en viss rymd, t. ex.: *G. omkring i staden.* — *G. på,* se 3. — *G. tillbáka,* återvända gående. — *G. úpp,* se *Uppgå.* — *G. úppe,* vara uppstigen ur sängen, vara på fötter. — *G. ur dagen, ljuset för någon,* gå undan, så att man ej skymmer någon. — *G. út,* se *Utgå. G. út med fötterna,* vända fötterna utåt, då man går. *G. ut skor,* utvidga skor genom att gå med dem. — *G. úte,* vara ute i fria luften, hafva lemnat sitt rum, sitt hem, t. ex.: *Han går ute hela dagen.* — *G. öfver,* se *Öfvergå.* — *Syn.* Gånga, Vandra, Knalla, Vanka, Masa, Traska, Palta, Rulta, Strutta, Slinka, Mallra, Stulta, Tulta, Stöfla, Trippa. — *b*) Brukas ofta med särskilt hänsigt till målet, ändamålet, orsaken, anledningen till gåendet, sättet huru man går, o. s. v., då vanligtvis åtföljdt af prep. med substantiv, eller af adverb eller adjektiv, som närmare bestämmer meningen. *G. på jagt, på bal, på spektaklet,* begifva sig ut på jagt, till en bal &c. *G. på besök,* gå att besöka någon. *G. till sängs,* lägga sig i en uppbäddad säng. *G. i fält,* begifva sig ut i krig. *G. till bords,* sätta sig till bordet att äta. *G. till nattvarden, till Guds bord, till skrift,* anamma den heliga nattvarden. *G. att äta, sofva. G. och tigga. G. vall,* vakta betande boskap. *G. från (ur) hus till (i) hus,* från (ur) det ena huset och till (i) det andra. *G. med käpp, skor. G. barfota. G. väl klädd, trasig,* i allmänhet kläda sig väl, hafva trasiga kläder. *G. i siden,* bruka sidenkläder. *G. och spatsera,* gå, endast för att spatsera. *G. och sjunga,* sjunga, under det man går. *Han gick och satte sig. G. och lägga sig. G. och hänga sig. G. och kasta sig i sjön. Som han går och står,* i det tillstånd man ser honom eller

han befinnes. *G. med ett foster, med barn*, vara hafvande. *G. i sjette månaden*, vara hafvande i sjette månaden. — 2) (fig.) *a*) (om liflösa ting) Vara, hållas i rörelse; äfv. röras, drifvas, afgå till ett ställe; äfv. fortgå. *Vagnen, båten, skeppet går. Vagnen går lätt, tungt*, är lätt, tung att draga. *Det är blott skenbart, att solen går. Hjulet går*, vänder sig omkring. *Maskinen går*, är satt och hålles i rörelse. *Klockan går. Klockan går för fort, för sent*, dess hjulverk drifves för fort, för långsamt, så att hon visar tiden antingen före eller efter den rätta. *Pulsen går*, rörer sig, slår. *Trumman går*, man slår på trumma. *Vattenkonsten går*, kastar vatten. *Dörren, kolfven, regeln går lätt, trögt*, det är lätt, svårt att draga upp eller skjuta till dem. *Väfstol, som går*, på hvilken väfves. *Orgeln går*, man spelar på den. *Floden går åt öster*, flyter deråt. *Pennan går väl, illa*, är bra, dålig att skrifva med. *Ett rykte går*, det säges. *En sjukdom går*, är allmän, gängse. *Diligensen, fartyget går i morgon*, afgår. *Tiden går*, fortgår, går framåt, förflyter. *Tiden går fort. Det stycket går som en polska*, har samma takt, karakter som en polska. *Visan går på den melodien*, sjunges på den. *Säden går i ax*, får ax. *Skeppet går 20 fot djupt*, ligger 20 fot under vattnet. *Bössan går 60 steg*, skottet derur går 60 steg. *Uret går efter solen*, är ställdt efter den. *Uret går efter*, se *Efter*. — *G. främ*, hinna till målet, t. ex.: *Skottet gick fram*. — *Uret går förut*, se *Förut*. — *Porten går i'nåt, utåt*, öppnas inåt, utåt. — *Maskin, som går med vatten, med handkraft*, drifves dermed. — *G. omkring sin axel*, vända sig &c. — *Vagnen gick omkull* ell. *det gick omkull med vagnen*, den stjelpte. — *Gardinerna gå på jernstänger med ringar*, äro med ringar fästade på en jernstång, på hvilken de kunna skjutas fram och åter. *Det går på fjädrar, på remmar*, hänger, är fästadt, röres på &c. *Klockan går på tio*, är öfver nio. — *b*) Ha god eller dålig framgång; aflöpa, lyckas. *Saken går väl, illa. Det går bra, lyckligt för honom. Handeln går icke bra. Allt går efter önskan. Det går honom väl*, äfv. *väl i hand*, han är lycklig. *Det går allt värre och värre. Det må g., hur det vill. Huru går det för dig? Huru gick resan? Hur går det med den saken? Det går*, lyckas. *Det gick, som jag spådde. Jag visste, att det skulle så gå. Huru går spelet? Det går på tok*, misslyckas. — *G. emot ens vilja*, vända sig, aflöpa deremot. *Det går emot för honom*, han har motgångar. *Allting går mig emot*, ingenting lyckas mig. — *G. främ*, hafva framgång, t. ex.: *Det arbetet går nog fram*. — *c*) (om väg o. s. v.) Föra, leda till ett ställe, vetta, röras åt ett visst håll. *Vägen går till staden, ända rakt fram. Här går ingen väg. Floden går åt öster. Fönstret går åt gatan. Dörren går åt salen. Klocksträng, som går till ett annat rum*. — *d*) Förloras, försvinna. *Det går som det kommer*. — *e*) Gälla (i handel och vandel). *Detta mynt går icke, går för 24 skilling. Betala efter som varan går och gäller*. (Fig.) *Våld går för rätt*, våldet får råda, utan afseende på lag och rätt. *Jag vet, hvad han går för*, jag känner honom (till karakter, duglighet, o. s. v.). — *f*) Sträcka sig; räcka. *Sjön går ända till staden. Listen går rundt omkring rummet. Trädgården går rundt omkring huset. Halsduken går ända upp öfver hakan. Stöfveln går upp öfver knä*. — *g*) Rymmas. Konstrueras för denna bem. alltid af prep. *i*. *Det går blott ett halft mått i flaskan*. — *h*) Brukas, när man vill uttrycka, huru många enheter af en mindre sort gå på en större. *Det går 100 skålpund på en centner*. — *i*) (jur.) *G. ed*, aflägga ed. *Derom gånge, som särskilt stadgadt är*, derom gälle hvad särskilt &c. — 3) *Gå* ingår i förbindelse med flera partiklar och antar sålunda ganska många skiljaktiga bemärkelser. *G. af*, lossna, slippa af, ifrån, fara af, t. ex.: *Kedjan går af hjulet*. — *G. áf: a*) Se *Afgå*. — *b*) Brista af. *Tråden gick af*. — *c*) Försvinna af, från. *Snön gick af kullarna. Färgen har gått af* (vanligare ur) *tyget*. — *d*) (om skjutgevär) Aflossas. *Bössan gick af*. Man säger äfv.: *Skottet gick af*. — *e*) (om väg) Afvika. *Här går vägen af*. — *f*) Aflöpa. *Det gick af utan träta. Det skall ej gå af så lätt för dig*. — *g*) Gifva efter, gifva med sig. *Han går ej af så lätt*. (Pop. o. fam.) *Ej g. af för hackor*, ej vika för småfolk. — *G. án: a*) (mindre brukligt) Börja, företagas. *Nu går dansen an*. — *b*) Vara möjlig, låta sig göra. *Det går icke an att taga ur färgen på det sättet*. — *c*) Vara lämplig, passande. *Det går aldrig an att bära sig åt på det sättet. Det går icke an att gå på bal, utan att vara anständigt klädd*. — *d*) Vara nog, bra nog, god nog. *Huru mår ni? Det går an, går så der an*, bra nog, temmeligen. *Det går väl an för mig* (tonvigt på *mig*), det duger, är godt nog åt mig; äfv. jag för min del kan väl hjelpa mig, hitta på någon utväg. — *G. bórt: a*) Se *Bortgå*. — *b*) Försvinna, upphöra. *Fläcken går bort. Tandvärken har gått bort*. — *G. emèllan*, medlande träda emellan. *G. emellan tvenne, som vilja anfalla hvarandra*. — *G. främ*, hinna till målet, t. ex.: *Skottet gick fram*. — *G. för*, vara angelägnare, vigtigare än, t. ex.: *Detta går för allt*. *G. fö'r sig: a*) vara möjlig, verkställbar, t. ex.: *Den saken går nog för sig. Det går icke för sig att komma öfver på så svag is*. — *b*) Försiggå, ske, hända. *Nu går striden för sig*. — *G. förbi': a*) Se *Förbigå*. — *b*) (om tid o. d.) Förflyta, förgå utan nytta. *Tillfället går förbi*. — *G. i': a*) Se bem. 2, *g*. — *b*) Åtgå. *Det går 10 alnar tyg i den klädningen*. — *c*) *Rummen g. i hvarandra*, hafva dörrar emellan hvarandra. — *d*) *G. i höjden*, kastas, spruta, springa i luften. — *G. i': a*) Passa inuti, t. ex.: *Dessa delar af maskinen g. i hvarandra*. — *b*) (pop.) *Det går väl i' honom*, är godt nog åt honom. — *G. ifrå'n: a*) Lemna, öfvergifva, t. ex.: *G. ifrån någon. G. ifrån ett arbete*. (Fig.) *Låt oss g. ifrån detta ämne*, lemna d. ä. *G. ifrån en grundsats, gammalt bruk, ett beslut. G. väl ifrån en sak*, lyckligt, med heder komma derifrån. — *b*) Lossna. *Märlan har gått ifrån*. — *c*) Afvika från. *Hans berättelse går betydligt ifrån sanningen. G. ifrån saken, från ämnet*. — *d*) Se *Frångå*, v. a. 2. o. v. n. — *e*) *G. ifrån sig en beskyllning*, frikännas derför. — *G. igén: a*) (om aflidna) Återvända från de dödas rike till de lefvande; visa sig, uppenbara sig efter döden. *Den döde går igen*. — *b*) Sluta till. *Dörren går icke väl igen*. — *G. igenom*, tränga igenom. *Regnet har gått igenom rocken. Skottet har gått igenom brädet*. — *b*) (sjöt.) *G. genom vinden*, gå öfver stag. — *G. igènom: a*) *G. igenom med en sak*, lyckligt utföra, verkställa, genomdrifva den. *Saken gick igenom vid omröstning*, blef antagen

beviljad. — *b*) Se *Genomgå*. — *G. ihóp: a*) Passa ihop (i fog, o. s. v.). *Dessa stycken g. ihop. Detta stycke går ihop med det der.* — *b*) Sluta till hvarandra. *Tvenne rör, som g. ihop.* — *c*) Träffas, beröra hvarandra, sammanstöta. *Tvenne linier, vägar, som g. ihop.* — *d*) (om sår) Läka ihop. — *e*) Öfverensstämma. *Hans uppgift går ej ihop med hvad jag förut inhämtat. Räkningen går ej ihop,* dess särskilta conto, delar, öfverensstämma ej med hvarandra. — *f*) Lyckas, komma till nöjaktigt slut. *Det vill icke g. ihop för honom. Det går bra ihop.* — *G. i'n: a*) Se *Ingå*. — *b*) *G. in på,* bifalla, antaga. *Jag går in på det förslaget, de vilkoren.* — *G. inpå', inö'fver,* sträcka sig inpå, inöfver. — *Porten, dörren går inåt, utåt,* öppnas inåt, utåt. — *G. méd: a*) Taga del uti. *G. med i ett företag.* — *b*) Förloras, förgå, stryka med. *Hela hans egendom gick med för denna olycksaliga borgen.* — *G. néd: a*) Se *Nedgå*. — *b*) Nedtränga. *Regnet har gått en fot ned i jorden.* — *G. om bord,* gå in, upp på ett fartyg. — *G. óm: a*) (om tid) Förflyta. *Det går lång tid om, innan det kan medhinnas.* — *b*) Öfverträffa. *Han går vida om oss i den saken.* — *c*) Sträcka sig omkring. *Skärpet går två gånger om lifvet. Det går ej om,* räcker ej omkring. — *d*) *G. om med list,* bruka list. — *e*) *G. om intet,* se *Intet*. — *G. omkri'ng,* se ofvanföre. — *G. på: a*) Vara tillräckligt rymlig, vid för något, t. ex.: *Hatten går ej på hufvudet; rocken går ej på* (på har tonvigt). — *b*) Säges, då man vill uttrycka, huru många enheter af en mindre sort innehållas i en större. *Tolf tum g. på en fot.* — *c*) *G. på saken,* utan omsvep säga, uttala, hvad man åsyftar; göra den framställning, man ämnat. — *G. på': a*) Gå fort, fortare. *Låtom oss g. på', annars hinna vi ej fram.* — *b*) Rycka fram till angrepp. *När Kung Carl gick på med sina gossar blå, kunde ingenting stå honom emot.* — *c*) Ifrigt sysselsätta sig med något; äfv. väsnas, bullra, bråka, prata ifrigt, o. s. v. *Han går på med sitt arbete som en karl. Hvad de g. på och väsnas, pojkarne på gården! Nu skall man tro, att sqvallersystrarne g. på vid sina kaffekoppar!* — *d*) *G. på' igen,* åter börja. — *G. sönder,* se *Sönder*. — *G. till: a*) Söka, besöka. *Jag gick till min bror och bad honom om hjelp. G. till kungs, till konsistorium, till hofrätten, o. s. v.,* i rättegångsmål göra ansökan om ändring hos konungen o. s. v. — *b*) (i tal och skrift) Öfvergå från en del, ett ämne till ett annat. *Låt oss g.* (komma) *till ämnet. Låt oss nu g. till andra delen.* — *c*) (om väder och vind) Vända sig. *Vinden gick till sydlig.* — *d*) Skrida till. *G. till ytterligheter.* — *e*) Belöpa sig, uppgå till. *Det går till en vacker summa.* — *f*) Företaga. *G. till ett arbete, till verket.* — *g*) Tränga till. *Det går till hjertat.* — *h*) (sjöt.) *G. till segels,* lätta ankaret och tillsätta segel. *G. till sjös,* aflägsna sig ifrån land. — *i*) (fig.) *G. till sig sjelf,* öfvertänka sitt eget tillstånd, anställa jemförelse med sig sjelf, besinna hvad man sjelf i ett visst fall skulle göra. — *k*) *G. till handa,* se *Tillhandagå*. *G. till ända,* se *Tilländalöpa, Ändas*. — *G. ti'll: a*) Hända, ske. *Det går så underligt till i verlden. Så gick det till.* — *b*) Trifvas, komma sig, växa upp. *En telning, som går till.* — *G. tillbaka: a*) Återvända. *Låtom oss g. tillbaka till vårt ämne. G. något tillbaka i historien,* öfvergå till händelser och förhållanden, som höra till en äldre tid. *Hans ättelängd går tillbaka ända upp till Unionskonungarna,* är antecknad och känd ända från deras tid. — *b*) Upphäfvas. *I det fallet går köpet tillbaka.* — *c*) Sakta sig, minskas. *Febern har betydligt gått tillbaka.* — *G. úndan: a*) Hafva rask framfärd. *Det går bra undan för honom med arbetet.* — *b*) *Det gick undan honom,* han lyckades ej att få det. — *G. únder: a*) Få rum under. *Kofferten gick under vagnskorgen.* — *b*) Sjunka. Brukas mest i fig. mening. *Ett rike, der laglöshet herrskar, går förr eller sednare under.* — *c*) Se *Understiga*. — *d*) *Låta g. under sig,* se *Göra under sig*. — *G. úpp: a*) Se *Uppgå*. — *b*) Af sig sjelf upplösas. *Knuten, sömmen, flätningen, snodden, maskan har gått upp. Den tillknäppta rocken gick upp, så våldsamt var hans tag.* — *c*) Skiljas i sär. *Styckena ha gått upp i fogen.* — *d*) Öppnas af sig sjelf. *Dörren har gått upp.* — *e*) (om sår) Åter öppna sig. — *f*) (om tillfruset vatten) Åter blifva flytande. *Ån har gått upp.* — *g*) (aktivt) *G. upp rågång,* se *Rågång*. — *h*) *G. upp i dunster,* försvinna genom afdunstning. *G. upp i rök,* se *Rök*. — *i*) Säges om qvoten af ett tal, med afseende på dess förhållande till detta. *Fem går jemt upp i femton.* — *G. úpp emot: a*) På båt eller fartyg begifva sig uppåt. *G. upp emot strömmen.* — *b*) Vara jemngod med. *Han går ej upp emot sin bror. Vinsten går ej upp emot risken och besväret.* — *G. úr* (om färger, fläckar, m. m.) Utplånas, försvinna. *Oäkta färg går lätt ur.* — *G. út: a*) se *Utgå*. — *b*) (om veck) Utjemnas. — *c*) (om något fastsittande) Lossna. — *d*) (i bokhandelsväg) Blifva utsåld. *Den boken har gått ut.* — *e*) Skjuta ut. *En udde, som går ut i hafvet. En altan går ut ifrån andra våningen af huset.* — *f*) *G. ut med något,* genomdrifva, utföra det till slut; lyckas dermed. — *G. utóm, utö'fver,* sträcka sig utom, utöfver; öfverskrida. — *G. å* (i lagspråket), gälla. *Det går å lif, å heder och ära.* — *G. å't: a*) (aktivt) Handtera, medfara. *G. illa åt någon.* — *b*) (impersonelt och i frågande satser) Vålla. *Hvad går åt er?* — *c*) (neutralt) Se *Åtgå*. — *d*) (neutralt) Dö, omkomma, förgås. *Här är så kallt, att man kan alldeles g. åt.* — *G. ö'fver: a*) Se *Öfvergå*. — *b*) Draga, stryka o. s. v. öfver ytan af ett arbete. *G. öfver ett arbete med filen. G. öfver med en pensel.* — *c*) Förbigå. *G. öfver något utan uppmärksamhet.* — *d*) (om fästningar, o. s. v.) Kapitulera. *Fästningen har gått öfver till fienden.* — *e*) Desertera, rymma öfver till fienden. *Hela regementet gick öfver till fienden.* — *f*) Hafva hand om. *Låt honom ej g. öfver edra penningar, er spannmål.* — *g*) (vid distillering) Gå genom röret i kolfven och der afsättas i flytande form. — *h*) Upphöra. *Har tandvärken gått öfver ännu? Det går väl öfver, när det fått vara litet.* — *i*) Öfverskrida, taga utöfver. *Han går öfver den faststälda taxan.* — *k*) (sjöt.) *G. öfver bord,* falla ifrån fartyget i vattnet. *G. öfver stag,* se *Stagvända*. — *Gående*, part. pres. Som går. Brukas nästan substantivt i uttrycket *Kommande och g.,* både de, som komma, och de, som gå bort. — *Gången*, part. pret. *G. ed,* ed, som blifvit aflagd.

GÅENDE, n. 4. Rörelsen, då man går. Brukas äfv. om djur. *Under g-t. G. fram och tillbaka. Trött af g. Gå i g.,* säges om hästar, förspända ett åkdon, då de gå blott steg för steg (ej lunka, trafva eller galoppera).

GÅFFRERA, v. a. 1. (fr. *Gaufrer*) Med ett krusjern krusa band, siden, sammet, krepp, m. m. — *Gåffrerande*, n. 4. o. *Gåffrering*, f. 2.

GÅFVA, f. 1. 1) Hvad som gifves åt någon till skänks. *Gifva, tilldela, förära någon en g. Få, bekomma, emottaga en g. I ren g.*, helt och hållet som gåfva. (Fig.) *En Guds g.*, säges om det, som mer omedelbart tilldelas en menniska af Gud, t. ex.: *En frisk och sund kropp är en stor Guds g. Guds g-vor* säges äfv. i dagligt tal, för att utmärka öfverflöd af något, t. ex.: *Der är Guds g-vor af allting. Det blir säd Guds g-vor.* (Fig. o. poet.) *Cereris g-vor*, skördarne, säden. *Floras g-vor*, blommorna. *Bacchi g-vor*, drufvorna, vinet. — *Syn.* Skänk, Present, Donation, Föräring. — 2) (fig.) Viss fallenhet för något. *Hon har god g. att tala.* En prest säges, i dagligt tal, hafva *goda g-vor*, då han predikar väl och har god talegåfva vid öfriga förrättningar i tjensten. — Bildar sammansättningarna: Natur-, Snille-, Skaldegåfvor, m. fl. — 3) (moralfil.) Frivilligt aflåtande till en annan af äganderätten till ett ting, utan att af lag vara dertill förpligtad.

GÅFVOAFTAL, n. 5. (moralfil.) Aftal emellan tvenne personer, till följe hvaraf den ene gifver något sig förut tillhörigt och den andre mottager det såsom sin blifvande tillhörighet.

GÅFVOBREF, n. 5. Laga dokument, innehållande en gifvares öfverlåtelse af en sak som gåfva till annan person.

GÅNG, m. 2. 1) (utan plur.) Rörelsen, då en menniska eller ett djur går, synnerligast med afseende på det olika sättet derför. *G. fram och tillbaka. Långsam, sakta, trög, hastig, tiflig g. Känna någon på g-en. Hafva en majestätisk g. Hästen har en tung, lätt, lunkande g.* (Fam.) *Ha sin g. på ett ställe*, flitigt besöka det. (Fig.) *Jag känner hans g-ar*, vanor; *hans hemliga g-ar*, hemliga anslag, förehafvanden. *Gå sin g.*, fullfölja sitt syfte. *Gå sin jemna g.*, ej låta störa sig i sina förehafvanden, utan lugnt fortgå till målet. — *Syn.* Gående, Vandring, m. fl. Jfr. synonymerna för *Gå*, 1. — 2) (utan plur.) *a*) Rörelse, hvari vissa liflösa ting äro. *Solens, stjernornas g. på fästet. Stanna maskinens, urets g. Vara i g.*, vara satt i rörelse, t. ex.: *Maskinen, uret är i g. Sätta i g.*, göra, att något kommer i rörelse. *Komma i g.*, börja att vara i rörelse. (Fig.) *Saken är redan i full g.*, är redan påbörjad och i verket. *Vara i full g. med något*, ifrigt och oförtrutet sysselsätta sig dermed, t. ex.: *Jag är nu redan i full g. med det åtagna arbetet. Saken går sin g., sin jemna, gilla g.*, fortgår utan hinder, afbrott. — *b*) Sättet, huru en maskin o. s. v. är i rörelse. *Maskinen, uret har en säker, god g. Komma i bättre g.* — *c*) *G-en af en vers*, beskaffenheten af dess versmått. — 3) (fig., utan plur.) Fortgång. Sättet, huru något fortgår. *Sakernas g. Saken fick derigenom en helt annan g. Tillse arbetets g. Lifvets vanliga g. Rätten bör ha sin g.*, utan hinder, afbrott gå i verkställighet. *Sjukdomen har sin gilla g.*, utvecklar sig, fortgår som vanligt. *Allt går sin vanliga g. Afbryta g-en af ens lycka. Ett skaldestyckes g.*, den dithörande berättelsens ordning, följden af de deri förekommande händelserna. — *Syn.* Lopp. — 4) (med plur.) *a*) Långsträckt, smal plats emellan väggar, murar, plank, staket, skrank, träd o. s. v., der man går fram, för att komma till eller ifrån ett ställe, eller också endast för nöje skull (t. ex. i en park). *G. emellan hus, rum, emellan säng och vägg. G. i kyrkor. G. emellan landen i en trädgård, emellan rabatter och land, emellan sängarna i ett land, o. s. v. Sandad g. i en lustpark. Underjordisk g. Betäckt g.*, se *Portik*. — *b*) (geol. o. bergsbr.) Med malmer och mångfaldiga andra mineralmassor fylld remna eller klyft, som i mer eller mindre stora vinklar afskär de kringslutande bergmassornas schikt eller följer dessa berglager parallelt i en viss utsträckning. Kallas Malmgång, när den förer metalliska ämnen. — *c*) (anat.) Kanal för vätskors cirkulation i en mennisko- eller djurkropp. — 5) (utan plur.) *a*) Afståndet emellan de motstående hjulen på vagnsdon. *Vagnen är bred, smal i g-en.* — *b*) Rummet, der en regel, kolf o. s. v. går fram, när den skjutes för, vrides fram, o. s. v. *Regeln är trög i g-en.* — *c*) (urm.) Den del af ett ur, som sätter pendeln i förening med utvexlingarna. — *d*) (astr.) *Veneris, Mercurii g. genom solen*, den företeelsen, då dessa planeter passera fram emellan solen och jorden, så att de blifva synliga på solens skifva.

GÅNG, f. 3. 1) Hvarje särskilt tillfälle, då en handling, verkning, händelse, företeelse sker eller upprepas. *En g. En enda g. Mer än en g. Ännu en g. Icke en enda g. Två, tre, fyra g-er. Flera g-er. Det har händt ett par g-er, men icke oftare. Första, andra, tredje g-en. För första, andra g-en, konsul. För sista g-en. För denna g-en*, nu. *Den g-en*, då. *En annan g.*, vid ett annat tillfälle. *Någon g.*, vid något tillfälle. *Hvar enda g. han det gjorde. Första g-en han anföll. Det är sista g-en jag säger er det. Göra något hvar sin g.*, omsevis en gång hvar. *En och annan g.*, vid några få tillfällen. *Den ena g-en efter den andra, g. efter annan*, esomoftast, litet emellanåt. *En g. så, en annan så*, än så och än så. *En g. för alla*, blott en gång, men för alltid. *Åt g-en*, hvarje gång, t. ex.: *Fyra åt g-en.* (Ordspr.) *En g. är ingen g.*, betyder så godt som intet. *En annan g. är en skälm*, man kan lätt bli narrad, om man uppskjuter något till en annan gång. — *Syn.* (i lagstil) Resa. — 2) Hvarf. *Skärpet går två g-er om lifvet.* — 3) Brukas, för att uttrycka ökning eller minskning af ett antal i dubbelt eller fierdubbelt förhållande. *Tre g-er tre är nio. Fem g-er, en half, en fjerdedels g. så stor. En g. till så mycket. En g. till så lång. En half g. till så tjock. Två och två tredjedels g-er närmare. Mången g. större.* — 4) Flera föremål af samma slag, som tillsammans utgöra ett helt, tjenligt till något visst ändamål. *En g. hästskor.* — *Syn.* Omgång. — 5) Förekommer i åtskilliga talesätt. *På en g.*: *a*) Vid samma tid; tillsammans, t. ex.: *De kommo på en g.* — *b*) (mindre brukl.) Plötsligt, med ens. *Icke en g.*, uttryck, hvarigenom man nekar något, för att dess mer bestyrka en förut nekad sats, t. ex.: *Långt ifrån att vara lärd, äger han icke en g. vanliga insigter. Det är icke billigt, ja icke en g. lagligt. Ändtligen en g.*, omsider. *Hör då en g.*, hör då ändtligen. *Efter det en g. är skedt*, eftersom det verkligen skett, är gjord gerning. *Det är nu en g. så*, kan icke ändras. *Han skall en g. ångra det*, framdeles.

GÅNGA, v. n. 1. (gam.) Sup. *Gångit.* Part. pret. *Gången.* Defekt i impf. o. imper. Förekommer stundom i lagstil för: Gå, t. ex.: *Ed g.* — *G. sig*, v. r. Brukas likaledes för Gå, i

gammaldags visor och ballader, t. ex.: *Den jungfru hon g-r sig i rosende lund.* — *Anm.* Presens konj. *Gånge* företräder äfven samma modus och tempus af verbet *Gå*. — *Gångande*, part. pres. Se *Gående*, part. pres. (under *Gå*).

GÅNGARE, m. 5. 1) En, som går (ej åker o. s. v.). *Det var naturligt, att g-na skulle blifva efter de åkande.* — 2) En, som är öfvad att gå fort och lång väg. *Han är en god g.* — 3) *a*) (i äldre språket och poet.) Passgångare. — *b*) Häst, med afseende på dess sätt att gå vid ridning. *Den hästen är en god g.*

GÅNGART, m. 3. (geol. o. bergsv.) Benämning på ett ej metalliskt mineral, som utgör större delen af fyllnadsmassan i en gång.

GÅNGBAR, a. 2. 1) Der man kan gå. *En g. stig. G. sluttning* kallas i topografien den, som har 18° lutningsvinkel och derunder. — 2) Allmänt gängse. *G. sjukdom. G-t pris. G-t ordspråk.* — 3) Allmänt gällande. *G-t mynt.* — 4) Brukas, för att beteckna, att en maskin o. d. är i det stånd, att den kan gå. *Maskinen är i g-t stånd. Sätta i g-t stånd.*

GÅNGBARHET, f. 3. Egenskapen att vara gångbar (utom i bem. 2). *En sluttnings g. Ett mynts g. Maskinens g.*

GÅNGBERG, n. 5. (bergsv.) Berg, hvari finnas malmgångar.

GÅNGBORD, n. 5. (skepp.) Sidodelarne af däcket ifrån fockmasten till stormasten.

GÅNGBRO, f. 2. eller

GÅNGBRYGGA, f. 1. Bro, brygga, endast gjord att gå öfver, ej för åkande eller ridande.

GÅNGBUD, n. 5. Gående bud.

GÅNGEDAG, m. 2. Benämning på vissa helgdagar, hvilka fordom firades, men nu blifvit indragna. Ursprungligen kallades *G-ar* de sista dagarne näst före Christi himmelsfärdsdag, emedan folket då gick omkring sina åkrar och ängar under klockringning och böner, för att erhålla god årsväxt.

GÅNGFYLLNING, f. 2. (geol. o. bergsv.) Ämne, som fyller en gång.

GÅNGFÄSTE, n. 4. De delar, som utgöra sjelfva fästet på ett gångjern.

GÅNGFÖNSTER, n. 5. Fönster, som går ända ned till golfvet och kan öppnas, så att det äfven kan tjena till dörr.

GÅNGFÖTTER, m. 3. pl. (nat. hist.) Så kallas hos landtfåglar sådana fötter, som hafva tre tår framåt och en bakåt.

GÅNGHJUL, n. 5. Se *Tramphjul.*

GÅNGJERN, n. 5. Rörlig fogning, bestående af tvenne metallpjeser, inpassade i hvarandra, och medelst hvilken något, som på detta sätt blifvit vidfäst ett fast och orörligt föremål (t. ex. en vägg) eller hufvudstycket af en pjes (t. ex. en dosa), kan öppnas och röras fram och tillbaka eller upp och ned. *G. på en dörr, ett fönster, en dosa.*

GÅNGJERNSBESLAG, n. 5. Beslag, som fasthåller ett gångjern.

GÅNGKLÄDER, m. 3. pl. Benämning på alla en persons klädespersedlar. Säges till skilnad ifrån Sängkläder.

GÅNGLED, m. sing. Utgörandet af dagsverken till kyrkobyggnad, i tur, af alla som bo i socknen.

GÅNGLUCKA, f. 1. Lucka, som går på gångjern och kan öppnas.

GÅNGMALM, m. 3. (bergsbr.) Malm, som finnes i gångar.

GÅNGPENNINGAR, m. 2. pl. Den extra afgift, som betalas utöfver skjutslegan, då ridhäst begagnas eller två personer åka efter en häst.

GÅNGPORT, m. 2. Liten port på en inkörsport, och som endast begagnas af gående.

GÅNGRUM, n. 5. Det rum, hvarinom en maskin har sin gång, arbetar.

GÅNGSPEL, n. 5. Ett slags vindspel, isynnerhet på örlogsfartyg, hvilket begagnas vid bogsering, ankares lättning eller andra arbeten, som fordra en större kraft. Kallas äfven endast Spel.

GÅNGSPÅR, n. 5. Spår efter en gångare (bem. 1).

GÅNGSTEN, m. 2. Upphöjd gång på sidorna af gator och vägar. — *Syn.* Trottoar.

GÅNGSTIG, m. 2. Upptrampad stig, som endast begagnas af gående.

GÅNGSTOL, m. 2. Ett slags inrättning, lik en stol, och hvars ändamål är att lättare lära barn att gå.

GÅNGSTÄLLE, n. 4. (pop. o. fam.) Ställe, som någon flitigt besöker.

GÅNGSÅR, n. 5. Sår på fötterna, som fås af för mycket gående.

GÅNGVAD, n. 5. Vad, som kan passeras till fots. Brukas till skilnad ifrån Hästvad.

GÅNGVECKA, f. 1. Den veckan, i hvilken gångedagarne inföllo.

GÅNGVERK, n. 5. (urm.) Verket för rörelsen i ett ur, bestående af tremne särskilta delar, nämligen sjelfva drifkraften, utvexlingarne och regulatorn.

GÅNGVÄG, m. 2. Se *Gångstig.*

GÅNGÄMNE, n. 4. Mineraliskt ämne, som ingår i fyllningsmassan uti en gång.

GÅPÅARE, m. 5. (fam. skämtv.) En, som utan all försyn går på i tal eller handling; oförsynt, närgången, oförskämd frispråkare. — *Syn.* Öfversittare, Menschenfresser.

GÅR. *I g.*, adv. På den dag, som var före den innevarande. *Jag kom först i g. I g. morgons, aftons, middags. I g. natt*, under natten före gårdagen.

GÅR, n. sing. 1) Orenlighet uti inelfvorna på djur. — 2) Se *Var.* — 3) Se *Slipgår.* — Skrefs fordom *Gorr* eller *Gor*.

GÅRA, se *Gara.*

GÅRAKTIG, a. 2. Som liknar går.

GÅRBLANDAD, a. 2. Blandad med var.

GÅRD, m. 2. (af gamla verbet *Gyrda*, kringgärda) 1) Stängsel kring en öppen plats, rymd. I denna bem. numera endast brukligt i några sammansättningar, såsom: Gärdesgård, Katsgård, m. fl. — 2) Kringstängd öppen plats, isynnerhet framför ett boningshus. Brukas, utom i denna särskilta bem., mest i sammansättningar, såsom: Ladu-, Höns-, Humle-, Örta-, Man-, Kyrko-, Fiskegård, m. fl. — 3) Egendom på landet med tillhörande jord och åbyggnader. Säges endast om sådana egendomar, som äro satta i mantal, och har ofta samma betydelse som detta ord eller Hemman. *Der äro tio g-ar i byn. Han rår om en g. på landet. En hel, half g.*, helt, halft hemman. — Bildar sammansättningarna Landtgård, Herrgård, Kungsgård, m. fl. — 4) Bebyggd stadstomt. Bildar sammansättningen Stadsgård. — 5) (naturl.) Ljus ring kring solen, månen eller en stjerna.

GÅRDAG, m. 2. Dagen före den innevarande. Brukas mest i bestämd form. *G-ens nöjen.* — *Ss. G-sarbete, -snöje, -spost*, m. fl.

GÅRDAR, m. 2. pl. (skepp.) Ett slags brassar.

som ifrån nocken af en gaffel på ömse sidor nedgå till relingen.

GÅRDFARIHANDEL, gårdfårihånnd'l, m. sing. Det slags handel, då man far omkring med saluvaror från gård till gård på landet.

GÅRDFARIHANDLANDE, gårdfårihånndlannde, m. 5. En, som idkar gårdfarihandel.

GÅRDING, m. 2. (skepp.) Se *Bukgårding* och *Nockgårding.*

GÅRDLÖK, m. 2. En art af örtslägtet Vårlök, med gula blommor. Ornithogalum luteum.

GÅRDSBLOMSTER, n. 5. Se *Kamillblomma.*

GÅRDSBO, m. 3. En, som bebor samma gård som en annan.

GÅRDSBRUK, n. sing. Se *Hemmansbruk.*

GÅRDSDRÄNG, m. 2. 1) Dräng på en landtegendom. — 2) Dräng, som förrättar de gröfre förekommande sysslorna vid en stadsegendom.

GÅRDSFOGDE, m. 2. pl. — *fogdar.* Fogde, som har tillsyn öfver arbetarne vid en landtegendom.

GÅRDSFOLK, n. sing. 1) Samteliga personer, som bebo samma gård på landet eller i staden. — 2) Tjenstefolket på en landtegendom eller i en stadsgård.

GÅRDSFÄNIKA, f. 1. Så kallades fordom konungens garde till fot.

GÅRDSHUND, m. 2. Hund, som särskilt underhålles, för att vakta en gård för tjufvar.

GÅRDSRUM, n. 5. Det rum, som gården till en stadsegendom intager.

GÅRDSRÄTT, m. sing. Så kallades fordom den ordning eller lag, hvilken gällde för en konungs eller mäktig herres hof, i och för tjensten.

GÅRDSTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar.* Se *Hustjuf.*

GÅRDSTJUFNAD, m. 3. Se *Hustjufnad.*

GÅRDSTOMT, m. 3. Tomt i stad, köping eller by, hvarpå en gård är byggd, eller som är ämnad att bebyggas och utgöra en särskilt gård.

GÅRDVARD, gå'rdvård (uttalas i allmänhet som gå'lvål), m. 2. (af *Gård* och *Vard,* vaktare) 1) Äldre benämning på hvarje karl, som tillhörde en stadsvaktcorps. Ordet *G-ar* förvrängdes under tidens lopp till det bekanta *Korfvar.* — 2) (mest skämtvis) Person, som troget bevakar gård eller hus emot tjufvar. *Han är en god g.* (Ordspr.) *God granne är bästa g.,* den, som har en god granne, har en god bevakare mot tjufvar. — 3) Se *Gårdshund.*

GÅRGRAN, f. 2. En art af Granträdet, med tjocka, krokiga grenar och skroflig bark.

GÅRGÅNG, m. 2. Ställe, der hvarjehanda slags ätliga inelfvor af slagtade kreatur hållas till salu.

GÅRHÄRD, m. 2. Se *Garhärd.*

GÅRIG, a. 2. Se *Varig.*

GÅRKOCK, m. 2. En, som håller till salu kokad och stekt köttmat. Ordet, hämtadt af det tyska *Garkoch* (af *gar,* beredd, färdig), brukas sällan.

GÅRKOPPAR, se *Garkoppar.*

GÅRKÖK, n. 5. Ställe, der en gårkock håller till salu kokt och stekt köttmat, för de lägre klasserna. Ordet, hämtadt af det tyska *Garküche,* brukas sällan.

GÅRM, GÅRMA, se *Gorm, Gorma.*

GÅRMAKERI, n. 3. 1) Det första arbetet, hvarigenom råkopparn blir omsmält och raffinerad. Kallas äfv. Garning. — 2) Inrättning, ställe, der sådant sker.

GÅRR, se *Går,* n.

GÅRSPRÄNGA, v. a. 2. *G. en häst,* se *Spränga.*

GÅRTALL, f. 2. Ett slags tall med tjocka grenar och skroflig bark.

GÅRTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar.* En, som stjäl boskapskreatur.

GÅRTJUFNAD, m. 3. Stöld af boskapskreatur.

GÅRUGN, m. 2. Se *Garugn.*

GÅS, f. 5. pl. *gäss.* 1) Slägte af simfåglarna, med lång hals, undersätsig kropp och kort stjert. Arter deraf äro Grågås, Sädgås, Fjällgås och Prutgås, hvilka ses på sina ställen. *Vild, tamd g.* (Talesätt) *Dum som en g.,* mycket dum. *Det är som att slå vatten på g-en,* tjenar till intet, är spilld möda. — 2) (fig. fam.) Dum qvinna. *Hon är en g.* — *Ss. G-dun, -fett, -fjäder, -fot, -hane, -ister, -kött, -lefver, -lår, -stek, -träck, -ägg.*

GÅSBRÖST, n. 5. 1) Bröstet på en gås. — 2) Bröstet af en rökt gås. *G. hållas särskilt till salu.*

GÅSGRÄS, n. 5. Se *Mannagräs.*

GÅSHAFRE, m. sing. Se *Rågsvingel.*

GÅSHALFVA, f. 1. Halfva af en rökt gås.

GÅSHUS, n. 5. Särskilt hus, der gäss uppfödas.

GÅSKARL, m. 2. Hane af gässlägtet. — *Syn.* Gåshane.

GÅSKRÅS, n. 5. Halsen, vingarna jemte alla de inelfvor af en gås, som begagnas till mat.

GÅSLEFVERPASTEJ, m. 3. Pastej, tillagad af gåslefver.

GÅSMARSCH, m. 3. Ett slags gammal lek, som begagnats i vissa landsorter, bestående deri, att ett antal personer gå i rad, en och en efter hvarandra, och att hvarje rörelse af den främsta personen eftergöres af de efterföljande.

GÅSNÄBBSBORR, m. 2. Borr, hvars blad äger skapnaden af en gåsnäbb.

GÅSPENNA, f. 1. 1) Pennfjäder på en gås. — 2) Sådan fjäder, utryckt och beredd att användas till skrifning.

GÅSPOJKE, m. 2. pl. — *pojkar.* Pojke, som vaktar gäss.

GÅSPRICKIG, a. 2. Prickig som skinnet på en gås.

GÅSSKINN, n. 5. 1) Skinnet på en gås. — 2) Huden på en menniska, då den till följe af hastigt påkommen kyla blifvit knottrig, liksom skinnet på en gås.

GÅSSKRI, n. 4. Det gälla läte, gässen hafva.

GÅSSMÖR, n. sing. Gåsfett, kokadt och med hvarjehanda kryddor tillagadt, för att sålunda begagnas som smör.

GÅSSPEL, n. 5. Ett slags tärningspel, hvartill hörer en tafla med 63 numrerade och med bilder af gäss och andra föremål betecknade rutor, och hvarvid vinst eller förlust beror af kasten, som de spelande få.

GÅSUNGE, m. 2. pl. — *ungar.* Unge af gässlägtet. (Talesätt) *Gå för sig sjelf som de stora g-garna,* gå ensam och afsides ifrån andra.

GÅSVAKTARE, m. 5. En, hvars befattning är att vakta gäss.

GÅSVIN, n. 5. Säges skämtvis i st. f. vatten.

GÅSÖGON, n. 5. pl. eller

GÅSÖGONSMÖNSTER, n. 5. Ett slags duktygsmönster.

GÅSÖRT, f. 3. En art af örtslägtet Potentilla, med hvitludna, glänsande blad och gula blommor. Potentilla anserina. Kallas äfv. Silfverört.

GÅTA, f. 1. (af gamla verbet *Gæta*, gissa) 1) Uppgift till skarpsinnighetens öfvande, då ett visst föremål, som framställes att gissa på, angifves dels genom dess likhet eller olikhet med andra, dels genom historiska händelser, o. s. v. *Framställa g-tor. Lösa* ell. *gissa en g. Man skiljer emellan Ordgåtor* (egentliga Gåtor), *Bokstafsgåtor och Stafvelsegåtor. Anagrammer och Logogrypher äro bokstafsgåtor, Charader stafvelsegåtor.* — 2) Mörkt tal, någonting oförklarligt. *Hvad ni nu säger, är en g. för mig. Ni talar i g-tor*, ert tal är obegripligt. *Hans handlingssätt är och förblifver en g. för alla. Finna ordet till g-n*, förklaringen af en sak.

GÅTAKTIG, GÅTLIK, a. 2. Som liknar en gåta, oförklarlig. *Ett g-t uppförande.*

GÅTAKTIGT, GÅTLIKT, adv. På ett gåtlikt, oförklarligt sätt. *Tala, skrifva g.*

GÄCK, m. 2. 1) Gyckelmakare; en som gäckas med folk. *Han är en g.* — *Syn.* Se *Begabbare, Gycklare.* — 2) Person, som är föremål för gäckeri. *Jag vill ej vara hans g.*, vill ej låta gäcka mig af honom. *Göra g. af, spela g. med någon*, gäckas, gyckla med någon. — *Syn.* Se *Dåre.* — 3) En regel på bösslås, hvarmed hanen stänges i halfspändt, så att han hvarken kan helspännas eller nedfällas.

GÄCKA, v. a. 1. 1) Göra någon till föremål för åtlöje. — *Syn.* Se *Begabba.* — 2) Svika, bedraga med falska löften, förespeglingar, o. s. v. *Jag vill ej längre låta g. mig af honom.* (Fig.) *Den starka kölden g-de alla våra bemödanden. G-d i sina planer af lyckan.* — *Syn.* Se *Bedraga.* — *G-s*, v. d. 1) Spefullt skämta. *G. med någon.* — *Syn.* Se *Gyckla.* — 2) Hafva någon till narr genom att bedraga honom med falska löften, förespeglingar, o. s. v. *Jag har nu så länge låtit narra mig af honom, men han skall ej längre så här g-s med mig.*

GÄCKERI, n. 3. 1) Spefullt skämt. *Blifva föremål för ens g.* ell. *för g. af någon.* — *Syn.* Se *Gyckel*, 2. — 2) Svikligt, listigt handlingssätt, då man bedrager någon genom falska löften, förespeglingar, o. s. v.

GÄDDA, f. 1. En mjukfenig benfisk, stundom 4 fot lång, med blott en ryggfena, käftarne på sidan tandlösa, men öfverkäftens kant, gommen och tungan fullsatta med hvassa, krokiga tänder; hufvudet ofvan platt och bredt, nosen lång och bred som på en krokodil; färgen grå med ljusare fläckar. Esox Lucius. — *Ss. Gäddhufvud, -lefver.*

GÄDD-DRAG, n. 5. Ett slags fiskredskap att fånga gäddor, bestående af en polerad eller förgilfrad messingspjes, som liknar en fisk, med röd tafs och krok i yttersta ändan, hvaremot vid den andra är fästad en tagelref, hvilken släppes ut ifrån bakstammen af en båt eller ekstock, som ros, och får släpa i vattnet bakefter.

GÄDDKROK, m. 2. Krok att fånga gäddor med.

GÄDDNATE, m. sing. (bot.) Se *Aborrgräs.*

GÄDDNÄT, n. 5. Ett slags gröfre nät, till gäddors fångande.

GÄDDSNIPA, f. 1. Liten gädda.

GÄF, a. oböjl. Gammalt ord, ännu bibehållet i lagtermen *G. och gängse*, bruklig och gångbar i handel och vandel.

GÄFTRÄL, m. 2. Så kallades fordom den, som af fattigdom frivilligt gaf sig till träl åt någon.

GÄFVA, m. fl., se *Jäfva.*

GÄL, m. 2. 1) Benämning på hvardera af de bakom hufvudet af en fisk befintliga andningsredskap, liknande kammar eller fransar, som äro genomväfda af blodkärl och deraf hafva röd färg, samt hos de flesta täckta med lock af ett stadigare ämne. *G-arne äro fiskarnes lungor.* — 2) Benämning på dylika andedrägtsorganer äfven hos andra djur, såsom: grodor, blötdjur, skorpdjur och ringmaskar.

GÄLA, v. a. 1. *G. sill, ströming*, vid saltning af sill eller ströming uttaga tarmarna genom gälarna.

GÄLD, c. 3. Skuld. *Göra* ell. *samla g. Sätta sig i g.*

GÄLDA, v. a. 1. o. 3. Ind. pres. *Gäldar.* Impf. *Gäldade.* Sup. *Gäldat* och (föråldr. men bibehållet i lagstil) *Guldit.* Part. pass. *Gäldad* o. (föråldr. men bibehållet i lagstil) *Gulden.* 1) Betala. *G. skadan.* — *Syn.* Se *Betala.* — 2) Se *Betala*, 2, *a* o. *b.*

GÄLDANDE, n. 4. Handlingen, då man gäldar. *Skadans g.*

GÄLDBUNDEN, a. 2. neutr. — *et.* Belastad med skuld. *G-et bo.*

GÄLDENÄR, jälldenä'r, c. 3. En, som är skyldig någon penningar. — *Syn.* Skuldenär, Debitor.

GÄLDFRI, a. 2. neutr. — *fritt.* Fri för penningskuld. — *Syn.* Skuldfri. — *Gäldfrihet*, f. 3.

GÄLDSKYLDIG, a. 2. Se *Gäldbunden.*

GÄLDSTUGA, f. 1. Se *Bysättningshäkte.*

GÄLFRANS, m. 2. Den franslika delen på en gäl.

GÄLHINNA, f. 1. Hinna, som betäcker gälarna på fiskar.

GÄLL, n. 5. 1) Se *Prestgäll.* — 2) Se *Hönsgäll.*

GÄLL, a. 2. (om ljud) Klar, men högljudd, skarp och genomträngande. *G. ton, röst. G-t ljud, läte, rop. Klarinetten har en g. ton.*

GÄLLA, v. n. 2. Ljuda starkt. *Det gällde i öronen.*

GÄLLA, v. a. o. n. 2. (Gamla former: Impf. sing. *Gall;* pl. *Gullo.* Sup. *Gullit.*) 1) Kosta. *Hvad g-ller säden? Den g-ller 12 r:dr tunnan.* — 2) (neutralt) Vara lagligen gångbar. *Detta mynt g-ller icke här i landet.* — 3) Hafva värde. *Hans assignationer gå och g. som kontanta penningar. Det g-ller ej mycket. G. för penningar*, hafva penningars värde. *Ett pund sterling g-ller så och så mycket i svenskt mynt. Han g-ller i mitt omdöme lika mycket som alla de andra sammantagne.* — 4) Hafva laga kraft; godkännas, vara giltig. *Denna förordning g-ller ännu. Regenters böner g. för lagar. Detta kan g. för bevis. Den regeln g-ller ännu. Denna ursäkt g-ller icke. Låta någonting g. för sant.* — 5) Anses, hållas för. *Han g-ller för en skicklig läkare.* — 6) Hafva vigt, betydenhet; vara vigtig, i anseende; betyda, uträtta. *Han g-ller mycket på högre ort. Goda ord g. mycket.* — 7) Angå, vara frågan om, röra. *Det g-ller lifvet. Om det g-llde all min egendom. Det g-ller dig. Det g-ller om alla*, kan sägas om alla. *Hvart g-ller resan?* hvart skall resan ske? — 8) Säges i fråga om afgörande tillfällen. *Det är godt att hafva en vän, när det g-ller. Vara med, der det g-ller. Nu g-ller det*, nu skall saken afgöras, nu är den afgörande stunden inne. *Nu g-ller det att stå på sig*, nu fordras att &c. *Hvad g-ller?* välan! nåväl! — 9) (impersonelt) *G. på*, se *Kosta på*. *Det g-ller hårdt på.* — *Gällande*, part. pres. Som gäller. *Göra g.*, göra erkänd, godkänd, gifva vigt, betydenhet.

framgång; laga, att något godkännes, antages, får tillfälle att yttra, visa sig, t. ex.: *Göra sina kunskaper g.* — Brukas stundom nästan adjektivt, t. ex.: *G. utsago, bevis.*

GÄLLA, v. a. 2. Se *Snöpa.* — *Gällande*, n. 4. o. *Gällning*, f. 2.

GÄLLBOSKAP, m. sing. Gällda boskapsdjur.

GÄLLGJUTARE, se *Gelbgjutare.*

GÄLLGUMSE, m. 2. pl. — *gumsar.* Gälld gumse.

GÄLLING, m. 2. (föga brukl.) Gäldt djur.

GÄLLJUDD, a. 2. Som har gällt ljud, gäll röst, stämma.

GÄLLOCK, n. 5. Lock af ett stadigare ämne, som täcker gälarna på de flesta fiskar.

GÄLLT, adv. Med gällt ljud, med gäll röst. *Skrika g.*

GÄLLÖS, a. 2. (nat. hist.) Som icke har några gälar. Säges om en del Ringmaskar, hvilka bilda 3:dje ordningen, som derföre substantivt kallas *de Gällösa.*

GÄLMASK, m. 2. (nat. hist.) Mask med gälar.

GÄLÖPPNING, f. 2. Den öppning emellan gälfransarna, hvarigenom fiskar utdrifva det genom munnen insugda vattnet.

GÄNGA, f. 1. Se *Skrufgänga.*

GÄNGA, v. a. 1. Göra gängor på något, t. ex. på en skruf. — *Gängande*, n. 4. o. *Gängning*, f. 2.

GÄNGBORR, m. 2. Särskilt slags borr, hvarmed muttrar gängas.

GÄNGLIG, a. 2. 1) Lång, smal och slankig. *En g. karl. Ett g-t fruntimmer. G. växt.* — 2) *G. gång*, sådan gång, som gängliga personer hafva, d. v. s. vacklande och ojemn. — 3) Säges äfv. om saker, som ej äro väl och fast hopsatta i fogarna.

GÄNGLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara gänglig.

GÄNGLIGT, adv. På ett gängligt sätt. *Gå g. Växa g.*

GÄNGSE, a. oböjl. Allmänt rådande, utspridd, gällande, antagen. *En g. sjukdom, föreställning, tro, vidskepelse. Ett g. bruk.* — *Syn.* Gångbar; se äfv. Bruklig.

GÄRD, m. 3. (kameral.) Extraordinarie pålaga, som utgjordes in natura, vid hvarjehanda tillfällen och behof.

GÄRDA, v. a. 1. Kringstänga med gärdes- eller risgård, stenmur, o. s. v. *G. åf, i'n, óm,* se *Afgärda,* &c. — *Gärdande*, n. 4. o. *Gärdning*, f. 2.

GÄRDE, jä'rde (uttalas vanligen jä'le), n. 4. (af *Gärda*) Inhägnadt sädesfält. *Det ena g-t är i säde, det andra i träde.* (Fig.) *G-t är uppgifvet,* säges om något, som är lemnadt till pris åt hvem som helst. — Bildar sammansättningarna: Råggärde, Trädesgärde, m. fl.

GÄRDESGÅRD, jä'rdessgå'rd (uttalas i allmänhet: jä'rrsgå'rd eller jä'rrsgå'l), m. 2. Stängsel kring åker, äng o. s. v., bestående af stänger, snedt nedlagda mellan störar, som parvis på korta afstånd äro nedslagna i marken och fästade med hank tillhopa vid hvarandra, hvar på sin sida om stängerna. *Stänga med g. Täppa g.*, göra sådant slags stängsel. *Lefvande g.* kallas oegentligt en lefvande häck. *G. af ris, af sten,* liksom *Risgärdesgård, Stengärdesgård* brukas oriktigt i st. f. Risgård, Stengård ell. Stenmur. (Ordspr.) *Alla klifva öfver, der g-en är lägst,* alla söka sig bästa och beqvämaste tillfälle.

Anm. Man skrifver nu allmänt *Gärdesgård*, i förmodan, att ordet kommer af *Gärde* och *Gård;* men rättare torde mellertid vara att skrifva *Gärdselgärd* ell. (sammandraget) *Gärdsgård,* emedan det sannolikare bör härledas af *Gärdsel,* såsom äfv. *Ihre* antager.

GÄRDESGÅRDSSTÅNG (uttalas i allm. jä'rrsgårrsstå'ng ell. jä'rrsgålsstå'ng), f. 3. pl. — *stänger.* Stång af klufven ung gran, begagnad till täppande af gärdesgård. — Se *Anm.* under *Gärdesgård.*

GÄRDESGÅRDSSTÖR (uttalas i allm. jä'rrsgårrsstö'r ell. jä'rrsgålsstö'r), m. 2. Stör, som nedsättes i marken, till stöd för en gärdesgård. — Se *Anm.* under *Gärdesgård.*

GÄRDSEL, jä'rrds'l, m. sing. ell. GÄRDSLE, jä'rrdsle, n. sing. Stänger af klufna unga granträd, ämnade att användas till gärdesgård. *G. och stör.*

GÄRDSELFÅNG, n. sing. 1) Tillgång på ung furuskog, hvaraf man kan hugga gärdsel. *På hemmanet är godt g.* — 2) Rättighet att hugga gärdsel å en skog. *Äga g. på allmänningen.*

GÄRDSELSTÅNG, GÄRDSELSTÖR, se *Gärdesgårdsstång, Gärdesgårdsstör.*

GÄRDSMYG, m. 2. Se *Tummeliten.*

GÄRNA, GÄRNING, se *Gerna, Gerning.*

GÄSA, se *Jäsa.*

GÄSPA, v. n. 1. Till följe af en ovilkorlig kroppens drift, då man är sömnig eller trött, ofrivilligt göra en långsam och ganska djup inandning, under det man öppnar käftarna, så mycket de kunna åtskiljas. *G. munnen ur led. G. fråm,* gäspande framsäga. — *Gäspande*, n. 4. o. *Gäspning*, f. 2.

GÄSPARE, m. 5. 1) En, som gäspar. — 2) En, som tidt och ofta gäspar.

GÄSPSJUKA, f. 1. Ett slags sjuklig företeelse, bestående deruti, att man ständigt vill gäspa.

GÄSSLING, m. 2. Gåsunge.

GÄST, m. sing. Se *Jäst.*

GÄST, m. 3. 1) Person, som mot betalning herbergeras eller bekommer förtäring på ett offentligt ställe. *G-erna på ett hotell, ett värdshus, en källare, o. s. v.* — 2) Person, som man af vänskap herbergerar eller bespisar i sitt hus. *Bjuda någon till g. Objuden g. Värden och hans g-er.* — Bildar sammansättningen Bordsgäst.

GÄSTA, v. n. o. a. 1. *G. hos någon,* äfv. *g. någon,* bo, hafva sitt qvarter, sitt herberge hos någon; äfv. som gäst besöka eller till följe af bjudning spisa som gäst hos någon. *G. någon* betyder äfv.: herbergera eller bespisa någon som gäst, antingen emot betalning, eller till följe af vänskap, bekantskap, eller efter föregående bjudning. I denna sednare bem. brukas ordet dock mindre ofta.

GÄSTABUD, n. 5. Större måltid, hvartill flera personer äro bjudne som gäster. *Stort g. Göra g. för någon,* till ärebevisning eller aktningsbetygelse för någon. — Numera brukas vanligen ordet Kalas, äfvensom allt efter omständigheterna Middagsmåltid, Middag, Diné, Supé.

GÄSTBUDEN, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pass. af obrukliga verbet *Gästbjuda*) Bjuden till gäst.

GÄSTFRI, a. 2. neutr. — *fritt.* 1) Som gerna herbergerar och bespisar andra utan betalning. *Araberne äro mycket g-a.* I utsträckt mening säges äfv.: *Ett g-tt folk, land; en g. jord,* o. s. v. — 2) Som frikostigt undfägnar och artigt bemöter påhelsande vänner och bekanta, eller

bjudna gäster. *En g. man.* Man säger äfven: *Ett g-tt hus.*

GÄSTFRIHET, f. 3. Egenskapen att vara gästfri.

GÄSTGIFVARE, m. 5. 1) Värd på ett gästgifveri. — 2) (bibl.) Gästfri man. *En biskop bör vara g.*

GÄSTGIFVAREGÅRD, m. 2. Se *Gästgifveri*, 2.

GÄSTGIFVARORDNING, f. 2. Ordningsstadga för gästgifvare och dem, som begagna gästgifvarskjuts.

GÄSTGIFVARSKJUTS, m. 3. Skjuts, som emot betalning tillhandahålles resande vid gästgifvargårdar.

GÄSTGIFVERI, n. 3. 1) Inrättning för tillhandahållande af skjuts emot betalning åt resande. — 2) Stället, der en sådan inrättning finnes.

GÄSTGIFVERSKA, f. 1. Värdinna på ett gästgifveri.

GÄSTKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar.* Kammare, särskilt bestämd för gästers herbergerande.

GÄSTNING, f. 2. 1) Vistelse hos någon såsom gäst. *Olaga g.*, se *Våldsgästning.* — 2) Gästers herbergerande eller bespisning. *Hålla g.*, hålla herberge, hotell, värdshus för resande.

GÄSTROLL, m. 3. Roll, hvari någon främmande skådespelare eller skådespelerska uppträder på en teater.

GÄSTRUM, n. 5. Se *Gästkammare.*

GÄSTSKÄNK, m. 3. Skänk, som gästvänner gåfvo hvarandra inbördes, till igenkänningstecken.

GÄSTVÄN, m. 3. pl. — *vänner.* Person, hos de Gamle, som hade ingått gästvänskap (se d. o.) med någon.

GÄSTVÄNLIG, a. 2. Som likt en gästvän emottager, herbergerar och undfägnar någon. — Ordet brukas oftast i samma mening som Gästfri. *G-t land. G. jord. Ett g-t hus.*

GÄSTVÄNLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara gästvänlig.

GÄSTVÄNSKAP, f. 3. Det förhållande, i hvilket hos de Gamle enskilta personer, familjer eller till och med hela folk trädde till hvarandra, då de förpligtade sig att ömsevis, vid tillfälle af resor, som den ene eller andra måste företaga, herbergera, bespisa och skydda hvarandra.

GÖDA, v. a. 2. (af *God*, således egentl. *Göra god*) 1) Föda boskap eller fjäderfä, så att de blifva feta. *G. ett kreatur, en oxe, en kalf, en kalkon, en gås, o. s. v.* — 2) (fam. om menniskor) Gifva riklig och god föda, så att man deraf fetmar; äfv. (fig.) gifva rikliga inkomster. *Drottning Margareta beskylldes för att g. munkarna.* — 3) Göra jord bördig genom spillning af boskap eller på annat sätt. *G. jord med kreaturs spillning, guano, kalk, mergel,* o. s. v. — *G. sig*, v. r. (fam.) Njuta god och riklig föda, så att man deraf blir fet.

GÖDANDE, n. 4. Se *Gödning.*

GÖDBOSKAP, m. sing. Boskap, som gödes till slagtning.

GÖDGALT, m. 2. 1) Galt, som gödes eller blifvit gödd till slagtning. *Fet som en g.*, mycket fet. — 2) (fig. fam.) Öfverdrifvet fet karl.

GÖDKALF, m. 2. pl. — *kalfvar.* Kalf, som gödes eller blifvit gödd till slagtning.

GÖDNING, f. 2. 1) Förfarandet, hvarigenom boskap, fjäderfä eller jord gödes. — 2) Säges äfv., skämtvis och föraktligt, i fråga om menniskor.

GÖDNINGSDEG, m. 2. Ett slags deg, som tillredes, för att dermed göda kalkoner, m. fl.

GÖDNINGSMEDEL, n. 5. Se *Gödningsämne.*

GÖDNINGSTID, m. 3. Den tid på året, då jorden vanligtvis gödes, eller som dertill är bäst passande.

GÖDNINGSÄMNE, n. 4. Ämne, tjenligt att begagna till jordens gödning, såsom kreatursspillning, guano, kalk, mergel, m. m.

GÖDOXE, m. 2. pl. — *oxar.* Oxe, som gödes eller blifvit gödd till slagtning.

GÖDSEL, m. sing. 1) Kreatursspillning, som användes till gödning af jord. — *Syn.* Dynga, (i mera städadt tal) Spillning. — 2) Gödningsämne i allmänhet. — *Ss. G-hög, -lass, -vagn.*

GÖDSELBÅR, f. 2. Bår, att bära gödsel på.

GÖDSELGROP, f. 2. Grop, hvari gödsel lägges och förvaras.

GÖDSELVATTEN, n. 5. Se *Dyngvatten.*

GÖDSLA, v. a. 1. Göra jord fruktbar derigenom, att den tillblandas med gödsel. — *Gödslande*, n. 4. o. *Gödsling*, f. 2.

GÖDSTALL, n. 5. Stall för gödboskap.

GÖDSTIA, f. 1. Stia, till gödning af svin eller gäss.

GÖJA (*g* hårdt), nom. propr. f. Thors dotter, sädens och frukternas gudinna hos Fornskandinaverna. Egentl. samma ord som det grekiska *Gaia* eller *Gä*, Jorden. Jfr. *Disa.*

GÖJEMÅNAD, m. sing. Så kallades fordom och kallas ännu i almanackan Februari månad, emedan under denna månad fordom offrades åt gudinnan *Göja* eller Disa, för en god årsväxt.

GÖK, m. 2. 1) Fågel af Klättrarnes ordning, 14 ½ tum lång, näbben kortare än hufvudet, stjerten lång och vigglik, benen korta och gula, bröst och mage hvita, med svartletta vågor; hanens läte *kuku*, hvaraf fågeln äfven i dagligt tal fått detta namn. Honan lägger sina ägg i främmande fågelbon, der gökungen af sina fosterföräldrar vårdas med yttersta sorgfällighet. Cuculus canorus. *G-en gal. Skrika som en g.* (Fam.) *Han hör aldrig g. mer,* det är förbi med honom, han lefver ej länge. Fordom troddes, att gökungen uppåt de fåglar, som vårdade honom, och deraf har man uttrycken: *Otacksam som en g.* ell. *en otacksam g.* om en högst otacksam menniska. — 2) (fig. fam.) Oduglig, näsvis, oförskämd, oblyg, oförsynt, utsväfvande man, yngling, gosse. *Du är mig just en vacker g.!*

GÖKBET, n. sing. En art Fräken, i ängar och på magra åkrar. Equisetum arvense. Kallas äfv. Puggräcka.

GÖKBLOMSTER, n. 5. En ört af slägtet Lychnis, på kärrängar, med purpurröda blommor. Lychnis Flos cuculi.

GÖKDAGEN, m. sing. def. Benämning på d. 29 April, emedan göken oftast plägar låta höra sig första gången denna dag.

GÖKDÅRAD, a. 2. Säges om den, som får höra göken på fastande mage.

GÖKMAT, m. sing. (bot.) 1) Se *Harsyra.* — 2) En art af örtslägtet Gass, på hårdvallsängar, med blåröda blommor.

GÖKRÅG, m. sing. Se *Björnmossa.*

GÖKSMÖR, n. sing. (bot.) Se *Käringtänder.*

GÖKSYRA, f. 1. Ört, som växer på torra ställen, med rödbruna blomvippor, stundom något gulaktiga. Rumex Acetosella. Kallas äfv. Kråkesyra, Syrbilla, Tierprot.

GÖKTYTA ell. GÖKTITA, f. 1. Fågel af Klättrarnes ordning, 7 tum lång, gråspräcklig, under hvitaktig, med tvärgående svarta linier på bröstet, näbb och ben olivbruna. Jynx Torquilla.

GÖL, m. 2. Djupt ställe i sjö- eller flodvatten; äfv. grop på land, full med vatten. Har sammansättningen Strömgöl. — *Syn.* Pöl.

GÖLING, m. 2. (skepp.) En enkel löpare genom fast block.

GÖMMA, v. a. 2. 1) Förvara något på ett afskildt, hemligt ställe, eller inom lås och nyckel. *Han har gömt sina penningar, så att ingen vet, hvar de äro. Göm de der läckerheterna till i morgon, till en annan gång. G. i jorden*, nedgräfva. *G. hós sig*, gömma något i de kläder, man har på sig; äfv. (fig.) väl bevara i minnet. *Leka g.*, på lek ömsom gömma sig och söka rätt på hvarandra; äfv. benämning på sjelfva leken, som äfven kallas *Kura gömma* ell. *Kura bo och gömma. G. ringen*, ett slags lek, då en af de lekande går omkring till de öfriga och gömmer en ring obemärkt hos någon af dem. (Fig.) *G. en hemlighet*, troget förvara, väl förtiga den. *G. i sitt hjerta*, väl bevara i sitt minne. *G. bórt*, se *Undangömma. G. ihóp, ùndan*, se *Hopgömma, Undangömma.* — *Syn.* Undangömma, Undandölja, Förborga, Förvara, Försticka. — 2) Se *Dölja*. 1 o. 3. — 3) Uppskjuta. *Jag har ännu litet qvar af mitt arbete, men det g-mer jag väl till i morgon. Hvad vi icke hinna med, g. vi till nästa gång.* — *Syn.* Se *Uppskjuta.* — *G. sig*, v. r. Hemligen draga sig undan till ett ställe, för att undkomma förföljelse, efterspaning. *G. sig i en källare, på en vind. G. sig för någon.* — *Syn.* Se *Dölja sig.* — 2) Se *Dölja sig*, 2.

GÖMMA, f. 1. 1) (föråldr.) Vård. *Lemna något i ens gömmo.* — 2) Ställe, der man vanligtvis gömmer något. *Hafva i sina gömmor. Söka efter något i ens gömmor.* — *Syn.* Gömställe, Gömsle, Gömvrå, Gömme. — 3) (fig.) Doldt, förborgadt ställe. *I jordens mörka gömmor.*

GÖMMANDE, n. 4. Handlingen, då något gömmes.

GÖMME, n. 4. Se *Gömma.*

GÖMSLE, sammandraget af

GÖMSTÄLLE, n. 4. Ställe, der någon hålles gömd eller gömt sig; äfv. ställe, der någon vanligtvis gömmer sig eller der man med fördel kan gömma sig.

GÖMVRÅ, f. 2. pl. — *vrår.* 1) Se *Gömställe.* — 2) Vrå, der man gömt något eller vanligtvis gömmer saker; äfv. vrå, passande att gömma saker i.

GÖPEN, jö'p'n, m. 2. pl. *göpnar.* 1) Handen, hållen så, att insidan bildar en hålighet, hvari man kan fatta och inrymma något af ett ämne. Säges om hvarjehanda fint fördelade saker, t. ex. mjöl. *Dubbel g.*, begge händerna, så hållna invid hvarandra. *Ösa med fulla g-nar. Han tänkte gripa guld med g-nar. I g-nar*, med fulla händer. — 2) Så mycket som kan gripas i handen, så hållen. *En g. mjöl.*

GÖRA, v. a. o. n. 2. Ind. pres. sing. *Gör;* pl. *Göra.* Impf. *Gjorde.* Sup. *Gjort.* Part. pass. *Gjord.* 1) Skapa, dana, frambringa. *Gud har gjort himmel och jord. Allt, hvad Gud gör, är väl gjordt.* (Lågt) *G. barn*, afla barn. — 2) Tillverka, förfärdiga, frambringa, åstadkomma. Säges icke endast om hvad som frambringas genom handarbete, konst och näringsflit, utan äfven om förståndets och snillets alster, samt äfven om hvad som åstadkommes till följe af djurens instinkt. *G. skor af läder. G. ett bord, en stol. G. hattar. G. godt arbete. G. lack. G. något efter modell. Det är gjordt af guld. G. en bok, ett poem, en elegi. G. vers. Fågeln gör sitt bo. Bäfrarne g. dammar i vatten. Der är något att g. af*, der finnes godt och tillräckligt ämne att tillverka, bilda af; (fig. om menniskor) der finnas goda anlag att bilda en duglig menniska af. (Talesätt) *G. för mycket af något*, öfverdrifva. *Hafva att g. med*, hafva verktyg att arbeta med, t. ex.: *Han har inga verktyg, redskap att g. med.* — *G. óm*, se *Omgöra;* äfv. göra, råka ut på samma sätt, t. ex.: *Gör ej om det en annan gång. Jag ville ej g. om det, för allt i verlden.* — 3) Säges i allmännare mening om allt, hvad ett subjekt, så person som sak, verkar, förrättar, uträttar, verkställer, så i fysisk som andlig mening. *G. en rörelse, ett hopp, ett språng, en helsning, en signal. G. buller. G. en god måltid. G. en operation på någon. G. bankrutt, skeppsbrott. G. eröfringar. G. fred, stillestånd. G. förbund med någon. G. ett köp. G. ett löfte, en ed. G. en förlust. G. skulder. G. undersökning. G. visit hos någon. G. en erfarenhet. G. bruk af en sak. G. en god, dålig handling. G. ett godt verk, ett kärleksverk. G. godt, ondt. G. ett fel, en dårskap. G. sin pligt. G. sitt bästa. G. någon rättvisa. Han har gjort det af misstag, med flit. Gör mig det nöjet, den tjensten. G. ursäkter, svårigheter. G. nåd. G. en donation. G. föreställningar, invändningar. G. motstånd. G. någon sällskap. G. allt, hvad någon vill. G. min af att vilja gå. Han ville gerna resa, men han kan icke g. det utan tillstånd. Himlen gjorde ett underverk till hans förmån. Det buller, åskan gör. Haglet har gjort mycken skada. Denna händelse skall g. epok i vår historia. G. något för någon*, verka derhän, att han erhåller någon fördel, t. ex.: *Han har ingenting velat g. för mig, ehuru det varit lätt för honom. Naturen har gjort allt för honom*, han har blifvit utmärkt väl lottad af naturen. *G. allt, hvad g-s kan*, allt möjligt. *G. allt, för att . . . .*, på allt sätt bemöda sig att . . . . *Det gör, hvad det kan*, gör åtminstone någon nytta. *G. och låta*, se *Låta. Må g.*, må så ske. (I biljard) *G. en boll*, se *Boll.* (I kortspel) *G. ett stick*, se *Stick. G. buller af sig*, åstadkomma buller, larm; (fig.) väcka uppseende. — *G. ifrå'n sig*, fullborda, sluta, hvad man har för händer, t. ex.: *Så snart jag gjort ifrån mig, skall jag komma. G. väl ifrån sig*, väl uträtta något; (iron.) bära sig illa, dumt åt. — *G. om intet*, se *Omintetgöra.* — *G. till*, bidraga till, t. ex.: *Jag kan ingenting g. dertill. Det gör intet till saligheten, om man fastar. Det gör hvarken till eller ifrån*, hvarken gagnar eller skadar. *G. någon till viljes*, göra, som någon vill. — *G. vi'd*, se *Vidgöra. Hvad gör ni vid honom?* hvad förehar ni med honom? *Jag vet icke, hvad jag skall g. vid honom*, företaga med honom. *Jag kan intet g. dervid, deråt*, deruti kan jag ingenting uträtta, förmå. — *G. å't*, se *Åtgöra. Det gör åt*, det bidrager till ändamålet, gör nytta, hjelper. — 4) Utöfva verkan eller inflytelse, god eller ond, på någon eller något; tillfoga. *Det gjorde intet intryck på honom. G. någon godt, ondt. Det gör mig ondt, att . . . .*, jag är ledsen öfver att . . . . *Det gör mig ondt om honom*, jag ömkar honom. *Det gör mig godt att få hvila. Det gör kroppen godt. Detta medikament gör magen godt. G. någon illa* ell. *g. illa åt någon. Det gör honom glädje. G. en mycken förtret. G. någon ett skälmstycke, ett spratt. G. en person*

orätt, skada. G. sig skada. Hvad kan man g. mig? G. någon tjenster, välgerningar. Det gör mig lika mycket, är mig fullkomligt likgiltigt. *Hvad gör det mig?* det är mig likgiltigt. Brukas stundom i samma mening som: tillfoga ondt, t. ex.: *Hvad har jag gjort dig? Man skall ej g. dig något.* — 5) Företaga. *Hvad är att g.? Hvad skulle jag g.? Det är ej annat att g.,* det är ingen annan råd. *Hvad du gör, så tig, så kom. Hvad skall jag g. med det?* hvad skall det tjena mig till? *Hvad skall jag g. med honom?* hvad skall jag företaga, huru skall jag bete mig med honom? *Låta g. sig,* vara verkställbar, möjlig, t. ex.: *Det låter ej g. sig att få fatt på honom.* — 6) (neutralt) Handla (i moralisk mening), förfara, förhålla sig, bete sig, ställa sig. *G. efter ens vilja. G. en emót,* handla mot ens önskan, vilja, befallning, bryta emot någon. *G. emot lag, befallning. Jag skall g. med honom, som han gör med mig,* jag skall behandla honom, som han behandlar mig. *Så gör man med barn. Man gör med honom, som man vill. Hur skall man nu g.? Han gjorde bättre i att tiga. Jag skall g., som om jag varit närvarande.* — 7) Syssla, uträtta, förrätta, arbeta. Säges i fråga om göromål, affärer, o. d. *Ge en att g.,* ge arbete, sätta göromål före; förorsaka mycken möda, mycket bryderi, många svårigheter. *Lemna mig, jag har att g.,* jag har göromål. *Ha mycket att g.,* vara mycket sysselsatt. *Jag har att g. hemma. Han fick intet att g. Jag har helt annat att g., än att roa mig. Jag har litet att g. i staden. Han skall nog få att g.,* få sysselsättning. *Han får mycket att g., om han skall hinna dit,* det skall icke gå så lätt för honom att hinna dit. *Den, som skall narra honom, får mycket att g.,* han är icke lätt att narra. (Talesätt) *Han hade inte der att g.,* han hade icke behöft att blanda sig deri. *Hvad skulle jag g. här?* hvarföre kom jag hit? det var onödigt, illa, en olycka, att jag kom hit. *Hafva att g. med någon,* hafva affärer, vara i något slags beröring med någon. *Jag vill icke ha att g. med honom. Han är ledsam, svår att ha att g. med. Ha haft att g. med en qvinna,* haft samlag med henne. *Jag hade mycket att g. med honom, innan han lät öfvertala sig,* jag hade mycken svårighet att öfvertala honom. *Ha att g. med något,* hafva befattning dermed. *Jag har intet att g. dermed,* det angår, rörer, vidkommer mig icke. *Hvad har jag att g. dermed?* hvad bekymrar det mig? det bryr jag mig icke om. *Det har intet att g. med ämnet,* det hör icke till ämnet, saken. *Hvad har ni att g. med det?* hvad rör, angår det er? — 8) Vinna, förvärfva, förskaffa sig. *G. en stor lycka. G. sig penningar. G. sig goda inkomster. G. sig vänner. G. sig ett namn.* — 9) Iakttaga, verkställa (pligt, bud, befallning). *G. hvad Gud befallt. G. Guds vilja. G. sin pligt, sin skyldighet.* — *Syn.* Uppfylla, Fullgöra. — 10) Gifva person eller sak en viss egenskap, försätta dem i ett visst tillstånd. *G. någon glad, fattig, rik. G. en sak värre, än den är. G. sig älskad, hatad. G. sig känd för något. G. sig till prest, katolik, mohamedan. G. sig till chef för ett parti. G. fri, lös,* se *Befria, Lossa.* — *G. af, från,* försätta från ett tillstånd i ett annat, t. ex.: *Hvad skall ni g. af er son? Man vill g. en guvernant af henne. Från simpel soldat gjorde man honom till löjtnant. Man har af den fordna teatern gjort en balsal. G. narr af någon,* se *Narr.* (Lågt) *G. med barn,* göra hafvande. — *G. till,* laga, verka derhän, att någon eller något blir försatt i ett annat tillstånd. *G. en gesäll till mästare. G. någon till sin arfvinge. G. mjölk till ost. Han gjorde sig till deras medbrottsling.* — *G. till* betyder äfv.: falskeligen antaga eller utsprida, att någon är det eller det, t. ex.: *Man gör henne till fröken. Man gör honom till adelsman.* — 11) Säga, påstå, utgifva något om person eller sak. *Man gör honom rik, fastän han är fattig. Han gör sig mera sjuk, än han är. G. någon äldre, än han är.* — 12) Vara af vigt, af betydenhet, betyda. *Det gör ingenting, om det dröjer. Det gör icke (ingenting) till saken, om det är varmt eller kallt. Hvad gör det? Jo, det gör mycket, ganska mycket till saken.* — 13) *G.* säges om två eller flera saker, som genom sin förening, sammanfogning bilda, utgöra ett helt, en enda sak. *Två och två gör fyra. Två gånger tre gör sex. Alla dessa summor g. tillsammans så och så mycket. De egenskaper, som g. en stor man.* Brukas äfven i räkning, för att beteckna, huru mycket en viss myckenhet af en sak, beräknad efter ett visst pris, belöper sig till, utgör i penningar, t. ex.: *2 alnar tyg à 2 r:dr gör 4 r:dr.* — 14) Med omedelbart följande verb i finit modus, företrädt af konjunktionen *att,* förekommer *G.* stundom, och betyder då: verka, vara orsak till. *Ett medikament, som gör, att man får svettas. Detta gjorde, att det blef ingenting af alltsammans.* — 15) *G.* användes ofta relativt, i st. f. andra verber, hvilkas bemärkelser det då antager. *Han älskar nu icke spel så mycket, som han gjort förr. Hon dansar bättre, än hon någonsin gjort. Har du slutat ditt arbete? Ja, det har jag gjort.* — 16) (neutralt, i dagligt tal) Förrätta sitt tarf. *Barnet har gjort i blöjan, i vaggan, på golfvet. Gossen har gjort i byxorna. G. under sig,* i sängen. — 17) Impersonelt säges i dagligt tal: *Det gör så,* för att uttrycka ett jakande, bekräftande af hvad någon förut gjort. — 18) *G.* brukas för öfrigt i några talesätt och ingår i åtskilliga förbindelser med partiklar, hvilka icke gerna kunna hänföras till någon af föregående bemärkelser. *G. sig ett falskt hopp,* hoppas utan skäl. *G. sig en ära af något,* räkna sig det till ära. *G. áf:* använda, göra bruk af; lägga, ställa, gifva viss plats, t. ex.: *Hvad skola vi g. af honom?* hvad skola vi använda honom till? *Jag vet ej, hvar jag skall g. af det. Han vet ej, hvar han skall g. af sig,* hvart han skall taga vägen. — *G. mycket af någon,* sätta mycket värde på, mycket berömma. — *G. áf med: a)* Döda, taga lifvet af, t. ex.: *G. af med någon. G. af med sig.* — *b)* Göra ända på, förslösa, t. ex.: *Han har gjort af med mycket penningar på nöjen.* — *c)* Befria, t. ex.: *Jag skall g. honom af med den plågan. G. sig af med,* befria sig ifrån, t. ex.: *G. sig af med ett påhäng.* — *G. an land* (sjöt.), komma i sigte af land. — *G. fast,* se *Fastgöra.* — *G. méd,* kunna använda, hafva nytta af, behöfva, t. ex.: *Jag gör inte med de der sakerna. Han gör inte med penningar. Hvad skall ni g. med det?* — *G. néd,* se *Nedgöra.* — *G. sig till:* gifva sig en viss betydenhet; äfv. gifva sig min af att vara något, som man icke är, t. ex.: blygsam, sedesam, återhållsam, o. s. v.; äfv. antaga en konstlad hållning, ton, konstladt skick, o. s. v.; äfv. visa sig beställsam, vara beskäftig,

fjeska. *G. sig till öfver,* berömma sig af; äfv. på ett låtsadt sätt beskärma sig öfver. — *G. ùndan, úpp,* se *Undangöra, Uppgöra.* — *G. ö'fver med,* göra slut på, förslösa, t. ex.: *G. öfver med hvad man har.* — *G-s,* v. d. Vara i görningen (se *Görning*). — *Gjord,* part. pass. *Det är g-t,* det är fullbordadt, verkställdt; det är slut, förbi. *Det är g-t med honom,* förbi med honom, han är förlorad, t. ex.: *Om icke detta medel hjelper, så är det g-t med den sjuke. G-t arbete,* ordentligt arbete, som ej behöfver omgöras, t. ex.: *Hvad han gör, är g-t arbete. Hvad som är g-t är g-t,* äfv. *g-t som g-t är,* det kan nu ej mera ändras. *Det är g-t på en dag, för några styfver,* det kan göras på en dag, för några styfver. *Det var g-t på ett ögonblick,* det gjordes, skedde på &c.; var ett ögonblicks verk. *Man får låtsa, som det aldrig vore g-t,* som det aldrig hade skett. *Sagdt som g-t,* uttryck, hvarigenom man tillkännagifver, att något gjordes, såsom det hade blifvit sagdt, beslutadt, öfverenskommet.

GÖRA, n. sing. oböjl. (fam.) Arbete, göromål. *Vara utan g. Hafva mycket g.*

GÖRANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något göres. Brukas sällan, utom i uttrycket: *G. och låtande,* hvad man gör och låter, d. v. s. handlingssätt i allmänhet, t. ex.: *I allt sitt g. och låtande rätta sig efter hederns föreskrifter.*

GÖRARE, m. 5. Den, som gör. Förekommer icke, utom i uttrycket: *Ej blott hörare, utan g.,* som ej blott hör, utan ock gör hvad som säges, samt för öfrigt i några sammansättningar, såsom: Välgörare, Undergörare, Beskedliggörare, m. fl.

GÖRDEL, m. 2. pl. — *dlar.* (af *Gjorda*) Jemnbred bindel af tyg, hvarmed man för värme skull, eller ock för att sammanhålla kläderna, omsluter midjan af kroppen, och som ofta sammanfästes med spänne eller lås. Kallas vanligen Bälte, om den är af läder eller skinn.

GÖRDELMAKARE, m. 5. Handtverkare, som genom gjutning, smidning och förgyllning tillverkar af messing vissa mindre pjeser.

GÖRLIG, a. 2. Som låter sig göra, som kan göras, verkställas. *Med g-aste första,* så fort som ske kan. — *Syn.* Se *Möjlig.*

GÖRLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara görlig. — *Syn.* Se *Möjlighet.*

GÖRNING, f. 2. 1) Säges om den förändring, som föregår hos vätskor, då de jäsa. *Vinet är i g.* (Fig.) *Vara i g-en,* vara under arbete. *Saken är nu i g-en,* man arbetar nu derpå, den är under beredning. — *Syn.* Jäsning.

GÖROMÅL, n. 5. Handling, hvarigenom något skall förrättas eller uträttas, som tillhör ens syssla, befattning, tjenst eller verksamhet. *Hafva många g. Vara öfverhopad af g. En, som har att bestyra en annans g.* — *Syn.* Affär, Förrättning, Uträttning, Angelägenhet, Arbete, Syssla, Bestyr.

GÖS, m. 2. 1) Fisk af Aborrslägtet, 3 till 4 fot lång, grågrön och guldglänsande. Perca Lucioperca. — 2) (metallurg.) Ett 6 till 7 alnar långt, trekantigt tackjernsstycke, hvilket stöpes af hvarje utslag ur masugnen, och begagnas till beredning af stångjern. — 3) (sjöt.) Mindre flagg, som föres i hamn på en kort flaggstång å bogsprötet på örlogsfartyg; äfven såsom lotsflagg, på förtoppen.

GÖTE, n. 4. (myntv.) Form af jern, hvari den för myntning smälta metallmassan gjutes till tunna och breda stänger.

GÖTISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Göterna. *G-a byggnadskonsten,* den, som herrskade i norra Europa från 13:de århundradet

H.

H, hå, n. 4. 1) Åttonde bokstafven i alfabetet. Uttalas alltid näst före en vokal i början af en stafvelse, t. ex.: *hals, behag, erhålla.* — Deremot är *h* stumt näst framför *j* och *v* i samma stafvelse, t. ex.: *hjelte, hjon, hvalfisk, hvila.* — Se f. ö. bokstäfverna *c, p, r* och *t.* — 2) (i musik) *a*) Sjunde noten i c-skalan. — *b*) Namnet på den sträng eller tangent, som anger tonen *h.* — 3) Ljudet, som uppkommer, då bokstafven *h* uttalas eller noten *h* i sång och musik återgifves. — Man säger äfven *h-ljud, h-ton, h-sträng,* o. s. v.

HA, sammandraget af *Hafva.*

HA! int. 1) Uttrycker förvåning, harm, förtrytelse, hot. *Ha! hvem hade kunnat ana det? Ha, din bof, jag ertappar dig då ändtligen! Ha! det skall du ej hafva gjort för intet.* — 2) Två eller flera gånger upprepadt brukas ordet, för att beteckna skratt, t. ex.: *Ha, ha! så rolig du är! Ha, ha, ha!*

HABIL, -i'l, a. 2. (lat. *Habilis*) Skicklig, duglig.

HABILITET, ---ét, f. 3. Skicklighet, duglighet.

HABIT, -i't, m. 3. (lat. *Habitus*) Klädedrägt, klädsel.

HABITUEL, ---ä'll, a. 2. Genom vana gjord till egen.

HACK, n. 5. 1) Hugg med en hacka. — 2) (fig. fam., utan plur.) Hackande på någon, beständigt tadel, beständiga anmärkningar rörande ens beteende.

HACK. *I h. och häl,* tätt i hälarna, nära inpå någon, t. ex.: *Han var i h. och häl efter mig, men hann mig icke.*

Anm. Ordet torde böra härledas af det tyska *Hacke,* som äfven betyder den del på strumpor eller skodon, hvilken betäcker hälen.

HACKA, f. 1. I. Redskap att göra jord lucker, utrota ogräs, o. s. v., bestående af en bred hjertformig, fyrkantig, spetsig eller gafvelformig klinga af jern, hvarvid ett träskaft är fästadt.

HACKA, f. 1. II. (fam.) Lågt kort i kortspel.

Anm. Torde möjligen kunna deriveras från det forntyska *Hack* (det yttersta af någonting), beslägtadt med *Hacke* eller, rättare, samma ord med annan slutform. Jfr. *Anm.* under *Hack.*

HACKA, v. a. 1. 1) Genom täta hugg med hackknif smått sönderdela. *H. kött. H. smått. H. áf, igènom, sö́nder*, se *Afhacka*, &c. — 2) Med hacka (I) arbeta åkerjord, för att göra den lucker. *H. áf, igènom, sö́nder, úpp*, se *Afhacka*, &c. — 3) *H. en qvarnsten*, med hacka och hammare göra ränlor derpå. — 4) (om foglar) Med näbben picka på ett föremål. *H. något med näbben*. — Neutralt säges oftare *H. på något*. — I fig. mening säges äfven: *H. på någon*, d. v. s. alltjemt tadla, banna, förebrå honom. *H. på något*, alltjemt göra anmärkningar vid något. — 5) *H. tänder*, till följe af en stark invertes kyla, ofrivilligt, tätt och ofta stöta tänderna mot hvarandra. *H. tänder af köld*. — 6) (neutralt) *H. i tal, i sång*, tala, sjunga illa och med ständiga afbrott. *H. på ett klaver, fortepiano*, spela illa och afbrutet derpå. *H. fràm*, med täta afbrott och omsägningar framsäga något. — 7) (sjöt.) *H. i vinden*, under bidevinds-segling ej hålla seglen alldeles fulla. — ***Hackad***, part. pass. *H-t kött*. (Talesätt) *Hvarken h-t eller malet*, ingenting med besked, ingenting riktigt, ordentligt och så, att det kan godkännas.

HACKANDE, n. 4. Handlingen, då man hackar (i alla bem.).

HACKBRÄDE, n. 4. 1) Köksredskap, bestående af ett hyfladt bräde, att hacka hvarjehanda saker på. — 2) Ett slags enkelt stränginstrument, som fordom mycket brukades till dansmusik. — 3) (skepp.) Öfra kanten af akterspegeln.

HACKELSE, m. sing. 1) Smått hackad eller skuren halm. *Skära h.* — 2) (fig. fam.) Se *Röra*. — *Ss. H-skärare.*

HACKELSEKISTA, f. 1. Ett slags bänk med låda, hvaruti hackelse skäres.

HACKELSEKNIF, m. 2. pl. — *knifvar*. Lång, bred och skarp knifklinga, hvarmed halm och hö skäres i en hackelsekista.

HACKEPÖLSA, f. 1. Ett slags sämre hackkorf.

HACKHO, m. 2. Ho att hacka hvarjehanda mat uti.

HACKKNIF, m. 2. pl. — *knifvar*. Ett slags eggjern, med upptill fästadt kort skaft att hålla i, då man vill hacka kött, fisk, o. s. v.

HACKKORF, m. 2. pl. — *korfvar*. Korf af hackadt kött.

HACKKUBB, m. 2. Kubb att hacka någonting på, t. ex. granris.

HACKMAT, m. sing. 1) Mat, tillredd af hackadt kött eller hackad fisk. — 2) (fig. fam.) Se *Röra*, 2.

HACKNING, f. 2. Se *Hackande*.

HACKSPETT ell. **HACKSPIK**, m. 2. Fågelslägte af Klättrarne, med rak, kägelformig näbb, tungan lång och väpnad med en hornartad spets. Fågeln har sitt namn deraf, att han klättrar på träden och hackar på barken, då derunder vistande insekter lockas fram af bullret och blifva dess rof. Picus. Arter äro: *Allmänna H-en*, P. major, 10 ½ tum lång, svart och hvitbrokig, nacken hos hanen karmosinröd, hos honan svart; *Svart H.*, se *Spillkråka; Grön H.*, se *Grönspett; Gråhufvad H.*, P. canus, omkr. 12 tum lång, grön med askgrått hufvud, pannan hos hanen karmosinröd; *Lilla H-en*, P. minor, 6 tum lång, svart och hvitbrokig, hjessan hos hanen karmosinröd, hos honan hvit; *Tretåiga H-en*, P. tridactylus, 9 tum lång, svart och hvitbrokig, hjessan hos hanen guldgul, hos honan hvit och svartfläckig; äger blott en baktå till de två framtårna; *Elfenbensspett* och *Mellanspett* (se d. o.). — Skrifves af några äfv. *Hackspet*.

HADD, m. sing. (bot.) Se *Harull*.

HAF, n. 5. 1) (i bestämd form) Hela massan af det saltvatten, som omgifver alla jordens land. *Det fria, vida, djupa h-vet. H-vets ebb och flod. H-vets kuster, stränder, djup, vidunder. Öppna h-vet*, den vida rymden deraf, som är aflägsnad ifrån kusterna. (Fig. talesätt) *Det är som en droppe i h-vet*, säges om en liten sak, som alldeles förlorar sig i jemförelsen med en stor; äfv. det förslår ingenting alls. — *Syn.* Oceanen, Verldshafvet. — 2) Någon större del af denna vattenmassa, t. ex. Atlantiska H-vet, Hvita H-vet, Indiska H-vet, m. fl. *Ett stormigt, farligt h.* — 3) Benämning på vissa stora insjöar. Brukas för denna bem. i svenskan endast om *Kaspiska Hafvet*. — 4) Säges stundom hyperboliskt om vidsträckta ytor af sött vatten, t. ex.: *Det svämmande flodvattnet betäckte hela trakten; det var ett h.* — 5) Brukas i fig. mening, för att uttrycka någonting oändligt, oräkneligt, ofantligt, t. ex.: *Ett h. af olyckor, af svårigheter, af göromål. Det är ett h.*, ytterst svårt och vidlyftigt. *I den boken finner man ett h. af lärdom.* — Säges äfv. om en slösare, eller något, der ingenting vill förslå. — *Ss. H-sbotten, -sbryn, -sbrädd, -sbugt, -sklippa, -ssand, -ssqvalp, -sstrand, -ssund, -ssvall, -strakt, -svatten, -svik, -svåg, -syta.*

HAFERTSKÄL, m. 2. En art af Skälslägtet, 4 till 5 alnar lång, på ryggen blåaktig, under hvit. Phoca barbata.

HAFRE, m. sing. Ett sädesslag med flerårig rot. Avena. Den allmänt odlade arten deraf eller *Allmän H.*, A. sativa, har flera artförändringar, deribland *Svart-H.* och *Hvit-H. Turkisk H.*, A. orientalis, odlas som allmän hafre och täflar med den i godhet; har högre strå och är bladrikare till foder. Kallas äfv. Tatarisk H., Engelsk Hvithafre, m. m. De öfriga arterna: Knylhafre, Gulhafre, m. fl., ses på sina ställen. — *Ss. H-blomma, -bröd, -gryn, -gröpe, -halm, -korn, -land, -mjöl, -skörd, -strå, -sådd, -åker.*

HAFREDRYCK, m. 3. Afkok af hafre, som begagnas i vissa sjukdomar.

HAFREGRÄS, n. 5. Se *Knylhafre*.

HAFREGRÖT, m. 2. Gröt af hafregryn.

HAFREKISTA, f. 1. Kista, hvari hafre förvaras, vanligen i stall.

HAFREKUR, m. 3. Ett slags medicinsk kur, bestående i användandet af hafredryck för den sjuke. [— cur.]

HAFRELÅR, m. 2. Lår i en spannmålsbod, hvari hafre förvaras.

HAFREROT, f. 3. pl. — *rötter*. 1) Rot af ett hafrestånd. — 2) (bot.) Se *Bockskägg*.

HAFRESOPPA, f. 1. 1) Soppa, kokad på hafregryn. — 2) Tunt afkok af hafregryn, som drickes vid laxering. — Uttalas vanligen som *Hafversoppa* och skrifves så äfv. af många.

HAFRESÄCK, m. 2. Säck, innehållande hafre.

HAFS, haffs, n. sing. (fam.) För mycken brådska vid arbete, sysselsättning, och deraf härrörande vårdslöshet. — *Syn.* Se *Slarf*.

HAFSA, häffsa, v. n. 1. (fam.) För mycket brådska vid arbete, så att det blir vårdslöst, illa gjordt. — *Syn.* Se *Slarfva*. — ***Hafsande***, n. 4.

HAFSARM, m. 2. Arm af hafvet (se *Arm*, 3, *c*).

HAFSBAD, n. 5. Bad i öppna hafsvattnet.

HAFSBANDET, n. sing. def. De yttersta öarne, holmarne, skären eller punkterna af land emot hafvet. *I h.*, närmast öppna hafvet.

HAFSBORSTE, m. 2. pl. — *borstar*. Ett slags rörmask af Ringmaskarnes klass, i Medelhafvet. Spirographis penicillus.

HAFSDJUR, n. 5. Djur, som lefver i hafvet.

HAFSER, håffs'r, m. sing. (fam.) En, som hafsar med hvad han har för händer. — *Syn.* Se *Slarf*, m.

HAFSFISK, m. 2. Fisk, som lefver i hafvet, ej i floder eller insjöar.

HAFSFISKE, n. 4. Fiske, som idkas på hafvet. Kallas så till skilnad ifrån Insjöfiske, Strömfiske. — Man säger äfv. Saltsjöfiske.

HAFSFRU, f. 2. Se *Sjöfru*.

HAFSFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar*. Benämning på de slags fåglar, som uppehålla sig vid kusten och lefva af fisk.

HAFSGRÄS, n. 5. Växtslägte af fam. Fucaceæ, hvartill höra en mängd arter, som isynnerhet finnas hopade i det så kallade Gräshafvet (se d. o.).

HAFSGRÖN, a. 2. Se *Sjögrön*.

HAFSGUD, m. 2. (myt.) En af hafvets manliga gudomligheter. I bestämd form, *H-en*, betyder ordet detsamma som Neptun.

HAFSGUDINNA, f. 1. En af hafvets qvinliga gudomligheter.

HAFSHVIRFVEL, m. 2. pl. — *hvirflar*. Ställe, der en hafsström råkar in emellan klippor och försättes i en kringsvängande rörelse, såsom: Maelströmmen i Norge.

HAFSHÅR, n. 5. (bot.) Örten Najas marina, som växer vid hafsstränder.

HAFSIG, håffsigg, a. 2. 1) (om person) Som hafsar med hvad man har för händer. — 2) (om sak) Som röjer, utvisar hafsighet. — *Syn.* Se *Slarfvig*.

HAFSIGEL, m. 2. pl. — *iglar*. Se *Sjöborre*.

HAFSIGHET, f. 3. (fam.) Egenskapen att vara hafsig. — *Syn.* Se *Slarfaktighet*.

HAFSIGT, adv. (fam.) På ett hafsigt sätt. — *Syn.* Se *Slarfvigt*.

HAFSKALK, m. sing. (geol.) Kalksten på hafvets botten, tillkommen genom aflagring af kalkslam, som floderna föra med sig.

HAFSKANT, m. 3. 1) Trakt af ett land, belägen vid hafvet. Brukas med hänsyn till upp i landet belägna orter. *Han ämnar flytta ned till h-en.* — *Syn.* Hafstrakt. — 2) Det yttersta af ett land, emot hafvet. — *Syn.* Hafsstrand, Hafsbrädd, Hafsbryn.

HAFSKATT, c. 1. Fisk af ordn. Tvärmunta, med tjockt hufvud och munnen nära nosspetsen; liknar hajen; har i stället för tänder broskaktiga skifvor och fenor utan strålar, stjert, som slutas med en lång tråd, och en lång, sågformig spets på nacken. Chimæra monstrosa.

HAFSKORK, m. 2. (nat. hist.) Ett slags korallpolyp, hvaraf en art i Ishafvet blir stundom tjock som en mansarm. Alcyonium.

HAFSKRÄFTA, f. 1. Se *Hummer*.

HAFSKRÄK, n. 5. Litet djur, som lefver i hafvet.

HAFSKUST, m. 3. Kusten af ett land emot hafvet.

HAFSKÅL, m. sing. (bot.) En Tångart i norra hafven, som nyttjas till föda. Fucus esculentus.

HAFSLUFT, m. sing. (geol.) Luften, sådan den befinnes uppöfver hafvet eller på hafskusten.

HAFSLÖK, m. 2. Växt på södra Europas hafsstränder, med 2 till 3 fot hög blomstängel och många i en lång klase samlade röda eller hvita blommor samt en stor rund lök; känd för sin medicinska nytta. Scilla maritima.

HAFSMAN, m. 5. pl. — *män*, eller **HAFSMENNISKA**, f. 1. Ett menniskolikt djur, som på vissa kustorter påstås skola finnas i hafvet. Tros vara skälarten Phoca barbata.

HAFSMASK, m. 2. Mask, som lefver i hafvet.

HAFSMUS, f. 5. pl. — *möss*. Ett slags rygggälig ringmask, icke olik en fingerlång råtta, utan svans och ben, ofvanpå rundad och luden af hår, under platt; på sidorna besatt med präktigt metallglänsande borst. Aphrodite aculeata.

HAFSMÅSE, m. 2. pl. — *måsar*. En art af Måsslägtet, stor som en gås, ofvan svart, med hvita ben och hvitt hufvud; finnes endast i hafvet. Larus marinus. Kallas äfv. Hafstrut.

HAFSNEJONÖGA, n. 4. pl. — *ögon*. En art af fiskslägtet Nejonöga, alnslång och till färgen marmorerad; har välsmakligt kött. Petromyzon marinus.

HAFSNYMF, f. 3. (myt.) Nymf, som troddes bo i hafvet.

HAFSNÅL, f. 2. Taggfenig fisk, 1 fot lång, smalare än en gåspenna, rund, mjuk, med blott en ryggfena; fläckigt grönaktig; vistas i alla europeiska haf. Syngnathus ophidion. Kallas äfv. Trind Kantnål.

HAFSNÄSSLA, f. 1. Stråldjur, tillhörande 3:dje klassen af dessa djur. Brukas ofta i plur. såsom benämning på hela denna klass (Acalephæ).

HAFSORM, m. 2. 1) Ett slags ofantligt stor orm, som efter flera personers uppgifter skall finnas i hafvet. Dess tillvaro betviflas dock ännu. — 2) *Indiska H-en*, orm med gifttänder, stjerten plattad från sidorna och tjenlig till simning; svart med gula fläckar eller buk.

HAFSREGNBÅGE, m. 2. pl. — *bågar*. Regnbåge, som visar sig på hafvet, då i stormig väderlek vattnet fördelas i fina droppar, men har blott två färger, gult och grönt.

HAFSRYMD, f. 3. Större eller mindre rymd af hafvets yta.

HAFSSALT, n. sing. Salt, som genom afdunstning erhålles af hafvets vatten.

HAFSSANDSTEN, m. sing. Sandsten i hafvet, bildad af hafssanden genom kalkartade bindningsmedel.

HAFSSILKE, n. 4. (bot.) Slägte af Vattenalgerna, med ganska många arter. Ceramium.

HAFSSIMPA, f. 1. En art Simpa, 1 fot lång, med mycket bredt hufvud, hanen röd på undersidan, med hvita fläckar; har ganska hvassa spetsar på gällock och fenstrålar. Cottus Scorpius.

HAFSSIPPA, f. 1. (nat. hist.) Ett slags köttpolyp, 3—5 tum hög och fästad vid klippor i hafvet några fot under vattenytan. En del bränna likt Hafsnässlorna, hvarföre de äfven fått detta namn. Actinia senilis.

HAFSSKEN, n. 5. Se *Castor och Pollux*, 3.

HAFSSKÄL, m. 2. Ett djurslägte, hörande till de skälartade däggdjuren. Halichoerus.

HAFSSKÖLDPADDA, f. 1. En art ganska stor Sköldpadda, som vistas i hafvet, med fötter, liknande fenor.

HAFSSLÅNGA, f. 1. Ett örtslägte vid hafsstränder, med blommorna på bladen, utan skaft. Zostera maritima. Kallas äfven Tång, Hafstång, men bör ej förblandas med den egentliga Tången (Fucus).

HAFSSNÄCKA, f. 1. Snäckdjur, som lefver i hafvet.

HAFSSTILLA, f. 1. Lugn på hafvet.

HAFSSTRÖM, m. 2. pl. — *strömmar*. Strömdrag i hafvet, hufvudsakligast uppkommet genom jordens rörelse kring sin axel samt genom ebb och flod.

HAFSSULA, f. 1. Simfågel, 3 fot lång, ansigte och strupe nakna, blåaktiga, näbben blå med hvit spets, fjäderbeklädnaden i allmänhet gulhvit; finnes i mängd vid Grönland, Island, Skottland, och vintertiden vid Skandinaviens vestra kust. Sula Bassana. Kallas äfv. Sillebas.

HAFSSVIN, n. 5. Se *Delfin*.

HAFSSYRA, f. 1. (bot.) En art Syra, på hafsstränder, med smala blad och gulaktig färg. Rumex maritimus.

HAFSSÄLTA, f. sing. Hafsvattnets sälta.

HAFSTJÄDER, m. 2. pl. — *tjädrar*. Simfågel, 2½ till 3 fot lång, med 3 tums lång, rak, nästan trind näbb, vristbenen korta, långt bakåt sittande, vingarna temligen korta; svartbrun, skimrande i grönt, med fjädertofs i nacken. Phalacrocorax Carbo.

HAFSTRUT, m. 2. Se *Hafsmås*.

HAFSTÅNG, m. sing. Se *Hafsslånga*.

HAFSUTTER, m. 2. pl. — *uttrar*. En art af Uttersläglet, som vistas i hafvet emellan Corea, Beringssundet och Californien, öfver 1½ aln lång, med svartbrunt, glänsande hår och ludna fotsålor; pelsverket täflar i dyrbarhet med sobelns. Lutra marina.

HAFSVARG, m. 2. En ganska glupsk, taggfenig fisk, 6 till 7 fot lång, klubbformig, tjockhufvad, med stort gap och tjocka tänder, i norra Atlantiska Hafvet. Anarrhicas Lupus.

HAFSVIDUNDER, n. 5. Ofantligt och fruktansvärdt hafsdjur, t. ex.: hvalar, hajar, m. fl.

HAFSVIND, m. 2. Vind, som vid kustländer blåser ifrån hafvet åt land.

HAFSVÄXT, f. 3. Växt, som endast finnes i hafvet.

HAFSÅL, m. 2. Ett slags ål, som finnes i alla Europas haf, större än den vanliga, men ej välsmakande. Muræna Conger.

HAFSÄGG, n. 5. Ett slags blötmask. Clio.

HAFSÄRTER, f. 3. pl. Se *Strandärter*.

HAFSÖRN, m. 2. *Stor H.*, ett slags örn, 3½ fot lång, vingbredden 8 fot 4 tum, kroppen rostgrå med svarta fläckar, hufvud och hals svartaktiga, näbben grönbrun, klorna svarta. Falco ossifragus. *Vanlig H.*, omkring 8 fot lång, med något öfver 7 fots vingbredd, färgen brungrå med ljusare hufvud och hals, stjerten hvit, näbben gul. Falco albicilla.

HAFTORN, m. 2. Trädslag, med silfvergrå, nästan lansettlika blad, ganska små blommor och brandgula bär, vid hafsstränder. Hippophaë Rhamnoides.

HAFVA (sdrg. HA), v. a. 2. Ind. pres. sing. *Hafver*, sdrg. *Har;* pl. *Hafva*, sdrg. *Ha*. Impf. *Hade*. Imper. sing. *Haf*, förkort. *Ha;* pl. *Hafven*, sdrg. *Ha'n*. Sup. *Hafvit* (sällan brukligt), sdrg. *Haft* (uttalas hafft). Part. akt. *Hafvande;* part. pass. *Hafd* (uttalas havvd). 1) Vara i besittning, i åtnjutande af, innehafva. *H. en egendom, ett hus. H. penningar, stor förmögenhet, goda löneinkomster. H. en syssla. H. husrum och föda. H. något att lefva af.* — *Syn*. Se *Äga*. — 2) Säges i vidsträcktare betydelse om allting, som står till en person i något slags förhållande af tillhörighet eller beroende. *H. anförtrodt gods i sin vård. H. något i förvar. Vi hafva vackra promenader i staden. Han har mycket säd på logen. H. en käpp i handen, ett barn på armen, en ring på fingret. Jag såg honom h. en knif. Han hade den dagen en blå rock. Menniskan har hufvud, armar, ben*, o. s. v. *H. vackra ögon. H. mycken styrka, vighet, godt förstånd, snille, skönhet, talanger. H. stora dygder, laster, fel. H. en moderlig ömhet för någon. H. sorg, bekymmer. H. medlidande med någon. H. behof af något. H. kännedom om en sak. H. rätt, orätt. H. anseende, makt, inflytande. H. aktning, förtroende för någon. H. feber. H. ondt i hufvudet, i tänderna*, o. s. v. *H. svag helsa. H. många vänner, bekanta. Jag har den seden, vanan, att . . . . Jag har icke tid att göra det. H. hjelp af någon. H. mycken likhet med någon. Man har böcker, bref af honom*, det finnes efter honom böcker, bref. — Säges äfv. i fråga om djur och liflösa ting, t. ex.: *Hästen har en vacker färg. Fågeln har en ganska behaglig sång. Kon har ondt i foten. Staden har vackra hus. Bordet har två lådor. Örten har vackra blommor. Jorden har många skatter i sitt sköte. Denna händelse kan h. svåra följder. Nöjet har sina faror. Det har god smak. Detta hus har tjugu hyresgäster. Staden har 20,000 invånare.* — *H. efter sig*, vara efterföljd af någon, t. ex.: *Jag har honom efter mig. Hvem hade han efter sig i embetet?* — *H. emót*, se Emot, 1. *Han har allting emot sig*, allting är ofördelaktigt, hinderligt, vidrigt för hans lycka, företag, sak; allt är till hans skada; allt förenar sig att göra honom misstänkt, att fälla honom. — *H. för sig:* a) Befinna sig i det läge, att något är framför en, t. ex.: *Jag hade hafvet för mig. H. fienden för sig.* — b) Vara sysselsatt med: se *Förehafva*. — c) Vara gynnad af, t. ex.: *Han har de flesta rösterna för sig. Han har utseendet, allt för sig. Jag har rättvisan för mig. Han har det för sig, att . . . .*, det talar till hans fördel, att . . . . — *H. före*, se *Förehafva*. — *H. hós sig:* a) Gästa, herbergera, hafva besök, påhelsning af någon. *H främmande, folk hos sig.* — b) Se *H. på sig*, c. — *H. i sig*, innefatta, innesluta, innebära. — *H. igén*, se *H. qvar*. — *H. inne*, se *Innehafva*. *H. penningar inne*, i kassan, i sin ägo. *H. åren inne*, vara vid en viss ålder. *Vi ha den årstiden inne*, ha nu kommit till den årstiden. (Sjöt.) *H. höjden inne*, vara på en viss höjd. — *H. om hand*, se *Hand*. — *H. omkríng sig, óm sig*, vara omgifven af, hafva kring lifvet, vara insvept uti. — *H. på sig:* a) Vara, befinna sig, ligga under. *Den fallne hade en sårad, sanslös fiende på sig.* — b) Vara klädd i. *H. på sig rock, kappa, etc.* — c) Bära i kläderna. *H. penningar, angelägna papper på sig.* — *H. qvár:* a) Äga i behåll. *Jag har blott 10 r:dr qvar.* — b) Säges, då man har något, som återstår att göra. *Jag har blott tio ark, två mil qvar.* — *H. till mål, till syfte*, söka uppnå, vinna något, som man föresatt sig. *H. till valspråk*, nyttja som valspråk. *H. någon till gynnare, beskyddare*, gynnas, beskyddas af någon. *H. någon till sagesman*, hafva hört något sägas, uppgifvas af någon. — *H. tillbàka*, se *H. igén, qvár. Om jag hade 20 år t.*, vore 20 år yngre. — *H. únder sig:* a) Befinna sig, ligga ofvanpå någon eller något. *Han hade sin fiende under sig.* — b) Hafva att

befalla öfver, vara förman för. *H. under sig många af de lägre tjenstemännen i verket.* — *H. ö'fver, h. öfrig*, se *H. qvár*. — 3) Föra, medföra, försätta, förflytta från ett ställe till ett annat. Brukas mest i förening med vissa partiklar. — *H. bórt* (fam.), undanföra, undanskaffa, undanrödja, aflägsna; äfv. förlora. — *H. frám*, se *Framhafva*. — *H. ifrå'n*, se *H. úndan*. *H. ögonen ifrån en ting*, vända dem derifrån. — *H. igén* (fam.), stänga igen, knäppa igen. — *H. i'n* (fam.), införa, indrifva, inköra, laga, att någon eller något kommer in. — *H. méd sig*, medhafva, medföra. — *H. néd* (fam.), nedföra, nedtaga, nedhämta, nedskaffa, neddrifva; laga, att person eller sak kommer ned. — *H. omkúll* (fam.), slå omkull. — *Han har två tunnor råg på lasset.* — *H. sö'nder* (fam.), slå sönder, rifva sönder, göra, att något går sönder. — *Jag har ett bref till N.*, medför ett bref &c. — *H. úndan* (fam.), se *H. bórt*. — *H. úpp* (fam.), uppföra, upptaga, upphämta, uppskaffa, uppdrifva, laga så, att person eller sak kommer upp. — *H. út* (fam.), utföra, uttaga, uthämta, utskaffa, utdrifva, laga så, att person eller sak kommer ut. — 4) Få, bekomma, erhålla. *Hur snart har jag det? Der har ni 10 r:dr. Hvad har ni för arbetet? Hvad har ni, för det ni mödar er så mycket? Man har ingenting derför. Jag har blott otack derför. Hvad har ni deraf?* hur stor är er inkomst, vinst, förtjenst deraf? *Han har tre skilling på skålpundet*, förtjenar &c. *Haf tack!* tackad vare du! jag tackar dig. *H. vinst, nytta af något. Vilja h.*, önska, åstunda, eftersträfva; äfv. fordra, begära, kräfva; äfv. tycka om, t. ex.: *Han vill h. allt, hvad han ser. Hvad vill du h. af mig? Han vill ej h. henne*, tycker ej om henne, vill ej hafva henne till hustru eller fästmö. *Han ville så h. det*, han ville det. *Så vill jag h. det*, så önskar jag att det skall vara. *Det var dit jag ville h. honom*, föra, bringa honom. *Der ha vi det!* uttryck, hvarigenom man tillkännagifver, att något väntadt, fruktadt inträffat. *Der ha vi honom!* der är han nu! *Nu har jag det*, nu förstår jag, har jag funnit förklaringen, funnit, hvad jag sökte. *Hvar var det jag stannade? Jo, nu har jag det*, nu har jag fått rätt på det. *Af hvem har du det?* har du hört det? *Jag har det af säker sagesman. Det har han af sin fader*, har han ärft af sin fader. — *H. frám*, få fram, t. ex.: *Han vill alltid ha sin vilje fram. Han vill ha sitt fram*, han vill, att hans plan, afsigt, önskan o. s. v. skall gå i fullbordan. (Fam.) *Han skall ha det i sig*, det skall han få uppbära ovett, stickord för. *Hvarifrån har han det?* har han hämtat den nyheten, uppgiften? *Vilja h. något igén*, vilja ha det åter, tillbaka, t. ex.: *Han vill ha sina penningar igen. Der har ni det igen. Jag ville gerna haft mina ord igen*, ville önska, att jag ej hade sagt det. *Han skall ha det igen*, skall få vedergällning derför. — *H. tillbàka*, se *H. igén*. — 5) *H.* förekommer äfven i en mängd talesätt, hvilka icke kunna föras till någon af föregående bemärkelser. *Det har ingen nöd*, man har i det afseendet ingenting att frukta, befara; äfv. det är ingen brist; äfv. det har ingenting att betyda. *Det har ingen fara*, det är ingenting att befara, det är ej farligt. *Det har ingen brådska*, det är ej brådt. *H. sig något bekant* hafva kännedom om något. *Vi ha i dag d. 1 Januari*, det är i dag &c. *Vi ha vackert väder, kallt, varmt*, o. s. v., det är vackert väder, &c. *Vi hade just de första vårdagarna*, det var, skedde just under de &c. *Huru har det ordet i plural?* huru heter det i plural? *H. att* .... brukas ofta i bem. af: skola, böra, vilja, kunna, t. ex.: *Jag har att skrifva*, det är något, som jag skall, måste skrifva. *Han har att välja*, han kan välja. *H. ett hus att sälja*, hafva till salu ett hus, det man antingen sjelf äger, eller hvarom man fått uppdrag. *Hvad har du vidare att säga?* hvad vill du &c.? är det någonting mera, som du vill säga? *Deremot har jag ingenting att anmärka*, vill, kan jag ingenting anmärka. *Det har ingenting att betyda, det har ingenting på sig*, betyder ingenting. *H. någon att tacka för något*, stå i förbindelse, tacksamhetsskuld hos någon för bevisad välgerning, tjenst, o. s. v. *Han hade blott två timmar på sig*, inom två timmar borde han vara färdig, hafva fullbordat det. *Det har sina svårigheter att göra det*, svårigheter möta dervid. — 6) *H.* brukas äfv. som hjelpverb, för att formera præterita af andra verber, t. ex.: *Jag har gått, du hade gått, han må hafva gått. vi skulle hafva gått, att hafva gått.* — ***Hafva sig*** ell. vanligare ***Ha sig***, v. r. (fam. o. pop.) 1) Gå, flytta sig, komma. *H. sig bórt, i'n, úndan, út*, o. s. v. — 2) Förhålla sig, aflöpa. *Det har sig ej så lätt att göra det*, det är ej så lätt att &c. *Vi få väl se, huru det vill h. sig*, huru det aflöper, vill vända sig, o. s. v. — 3) Föra sig i det yttre, skicka sig i umgänge, visa sig för verlden. *Hon förstår att h. sig.*

HAFVANDE, a. 1. Säges om en qvinna, som är med lifsfrukt. *Vara, göra, bli h. H. i sjette månaden. Gå h.*, vara hafvande; (fig. fam.) *gå h. med*, hafva något i tankarna, fundera på, grunda på, t. ex.: *Han går h. med stora förslager. H. tillstånd*, det tillstånd, då en qvinna är hafvande. — *Syn.* Häfdad, Lägrad, I grossess, I situation, I välsignadt tillstånd.

HAFVERI, se *Haveri*.

HAG, n. 5. (jäg.) Instängning för hemtamda eller vilda djur.

HAGBOK, m. 2. Se *Afvenbok*.

HAGE, m. 2. pl. *hagar*. 1) (i fornspråket) Inhägnad plats. *Balders h.*, Balders tempellund. — 2) (nu) Inhägnad betesplats. Kallas äfv. Beteshage. Ingår i sammansättningarna Ox-, Ko-, Häst-, Kalfhage.

HAGEL, n. 3. 1) (kollektivt) Till droppar sammansmälta dunster i luften, som plötsligen blifvit beröfvade så mycket värme, att de frusit och nedfalla i spridda korn. *Fint, groft h. Det faller h. Haglet har nedslagit all säden. Skada af h.* — 2) Korn af sådana frusna dunster, som nedfaller på marken. Kallas äfv. Hagelkorn. *Stora h. Haglen voro så stora, att de slogo sönder fönstren.* — 3) Benämning på mindre kulor af från $^3/_8$ tums tvärlinie till storlek af ett knappnålshufvud, hvilka begagnas vid jagt och förfärdigas af bly med en liten tillsats af arsenik. *Orrhönan hade fått ett h. i hufvudet och två i bröstet.* Brukas mest i plur. *Grofva, fina h. Köpa Fahlu h.* Kan icke brukas kollektivt. — 4) (fig.) Nyttjas, för att utmärka en stor mängd af något, som faller tätt och hastigt. *Ett h. af pilar, af kulor, stenar, örfilar*, o. s. v.

HAGELBY, m. 2. By (se d. o. II), åtföljd af hagel.

HAGELBÖSSA, f. 1. Jagtbössa, endast ämnad att skjuta hagel och skrot.

HAGELFLASKA, f. 1. Flaska af stel juft, till förvarande af hagel.

HAGELFORM, m. 2. Verktyg, hvarmed ett större antal hagel, 50 till 100, gjutas på en gång.

HAGELKORN, n. 5. Se *Hagel*, 2.

HAGELMÅTT, n. 5. Mått för hagel, att begagna vid laddning.

HAGELPUNG, m. 2. Pung, hvari jägare förvara hagel (bem. 3).

HAGELSATT, a. 1. *H. tackjern*, i brottet hvitt med tätt liksom inströdda, mörkare kiskorn.

HAGELSKUR, m. 2. Skur af hagel (bem. 2).

HAGELSTEN, m. 2. Ovanligt stort och hårdt hagelkorn.

HAGELSVÄRM, m. 2. Skott af hagel (bem. 3). *Han fick hela h-en i benet.*

HAGLA, v. impers. 1. 1) Säges om hagel (bem. 1), då det faller ur luften. *Det h-r starkt. Det h-r i'n*, haglet faller in. — 2) (fig. fam.) Säges om något, som faller tätt och ymnigt. Brukas i denna mening äfv. som neutrum. *Det h-de kulor, stenar. Pilar h-de ned omkring oss. Det h-de slängar öfver honom.*

HAGLANDE, n. 4. Fallande af hagel.

HAGTORN, m. 2. Trädslag af fam. Rosaceæ. Cratægus. *Allmän H.*, på ängsbackar, med hvita blomknippor, fruktskaften upprätta. C. oxyacantha. *Stor H.*, i ängar och skogar, lik den föregående, men med spetsiga och djupare delta blad; fruktskaften nedböjda, hela trädet större. C. monogyna.

HAGTORNSFJÄRIL, m. 2. Ett slags fjäril, som har hvita, runda vingar med svarta ådror, och hvars larv gör skada på fruktträden. Papilio Cratægi.

HAJ, m. 2. I. Slägte af de Tvärmunta fiskarna, med gällock på sidorna, broskbågar i stället för käftar, skulderbenen löst hängande i köttet, skinnet slätt, utan sköldar eller taggar, munnen tätt besatt med rörliga, skarpa, mångspetsiga tänder, benen blotta brosk, stjerten tjock, huden läderartad och tätt belagd med hvassa och hårda fjäll, köttet segt och osmakligt. Squalus. Bland hit hörande arter, som äro de glupskaste af hafvets rofdjur, märkas: Katthaj, Hammarhaj, Hvithaj, Håmär, Pigghaj, Såghaj, Hästhaj, Släthaj, Håbrandshaj, Jättehaj, hvilka ses på sina ställen.

HAJ, m. sing. II. (fr. *Haie*) En eller två rader af personer, som gå, marschera eller äro uppställda på en plats i och för en ceremoni. *Göra, formera h. Soldaterna voro uppställda i h.* — En och annan har börjat skrifva *Hä*, efter franska ordets uttal.

HAJ, a. sing. oböjl. utan neutr. III. (fam.) Förskräckt. *Blifva h.*

HAJARE, se *Hejare*.

HAJNING, f. 2. (sjöt.) Ett fartygs häftiga långskeppsrörelser i hamn, under storm.

HAJTAND, f. 3. pl. — *tänder*. (bot.) Se *Lejontand*.

HAK, n. 5. Skåra, inskärning, inskuren afsats på verktyg, redskap, o. s. v., der något kan hakas fast.

HAKA, f. 1. Den del af ansigtet, som är nedanför munnen. *Lång, bred, liten, fin h. Hafva en grop i hakan.*

HAKA, f. 1. Se *Hakebyssa*.

HAKA, v. a. 1. Fästa med hake. Brukas sällan ensamt, utan mest i förbindelse med partiklar. *H. áf, fast*, se *Afhaka, Fasthaka. H. sig fast*, fästa sig vid något med hake eller hakar, händer eller klor. (Fig. fam.) *H. sig fast vid någon*, uppsöka och inleda samtal med någon, som man söker qvarhålla så länge som möjligt; äfv. försätta sig i en sådan ställning till en person, af hvilken man drager någon fördel, att han icke lätteligen kan bli af med en. *H. sig fast vid ett ord*, fästa sig vid ett ord, som en annan yttrat, och dervid uppehålla sig, för att derigenom finna en undflykt, tillfälle till försvar eller anfall. *H. i', på'*, med hake fästa något i, på. *H. úpp*, öppna något, som varit hopfästadt med hake eller hakar. (Skeppsb.) *H. kant i kant*, sammanfoga tvenne plankor efter längden genom motsvarande in- och utskärningar i kanterna.

HAKBAND, n. 5. Band, t. ex. på hatt, mössa, för att fästa dem under hakan.

HAKBINDEL, m. 2. pl. — *bindlar*. Bindel, som går under hakan.

HAKBLECK, n. 5. Bleck på barnesk, till skydd för hakan.

HAKBULT, m. 2. (skepp.) Bult, som icke drifves helt och hållet genom träet, och, för att icke lätt kunna utdragas, är försedd med hak eller skåror.

HAKE, m. 2. pl. *hakar*. 1) (i allmänhet) Ett krokigt eller i en vinkel böjdt föremål. — 2) Ett så formadt verktyg af trä, jern eller jernbeslaget, för att draga, lyfta med, hänga på, eller hålla något tillhopa. *Draga, lyfta något med en h. Lyfta dörren af hakarna. Sätta ett fönster på sina hakar. Häkta ihop något med h. Fästa med h.* (Fig. fam.) *Det är en h. dervid* eller *saken har en h.*, det är ett hinder, en svårighet dervid. *För tusan h-ar! ta mig tusan h-ar!* skämtsamt svordomsuttryck. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Båts-, Strids-, Dörr-, Fönsterhake, m. fl. — 3) (skepp.) Jernkrok, hvars tjockare ända formerar ett öga, med en jernkaus uti, som medelst en stropp förenar haken med ett block. — 4) (urm.) Hakformig del i ett ur, med tvenne armar, som ingripa mellan steghjulständerna, så att icke uret kan löpa ut på en gång, hvilket eljest skulle hända. — 5) (fig.) Säges om ägojord eller del af land, som skjuter in i annans ägor, eller ett annat land, och bildar liksom en hake. *Hans ägor göra en h. i mina.*

HAKEBÖSSA, f. 1. Ett fordom brukligt skjutgevär, försedt med stock och lunta.

HAKFORMIG, a. 2. Som till formen liknar en hake.

HAKLAPP, m. 2. Lapp, som fästes under hakan på små barn, att de ej må fläcka kläderna, när de äta.

HAKNÅL, f. 2. (artil.) Verktyg till undersökning af fänghålet på kanoner.

HAKPÅSE, m. 2. pl. — *påsar*. Påse, som vissa djur hafva under hakan; äfv. sjuklig, påsformig utväxt under hakan på somliga menniskor.

HAKRING, m. 2. Ring, försedd med hake.

HAKTÅG, n. 5. (skepp.) Ett tåg, i hvars ena ända är fästad en hake med kaus.

HAKTÅNG, f. 3. pl. — *tänger*. Tång med hakar i ändarna.

HAL, a. 2. 1) Säges om en glatt yta, på hvilken man lätt kan slinta med fötterna, eller som är svår att fasthålla med händerna. *H. is. H. som en ål. Det är mycket h-t på gatorna.* (Fig. fam.) *Sätta en på det h-a*, sätta på ett svårt prof, försätta i en ganska kinkig belägenhet. — 2) (fig.) Falsk. *En h. menniska. H-a ord, uttryck*, falska, bedrägliga. *H. tunga*, falskhet i tal, t. ex.: *Akta dig för hans h-a tunga;* äfv. falsk menniska, som säger annat, än han tänker, t. ex.: *Akta dig för honom; det är en h. tunga.* — *Syn.* Se *Falsk*.

HALA, v. a. o. n. 1. (sjöt.) Draga på ett tåg. *H. det lösa,* att räthala en lös tågbugt. *H. på ett tåg. H. in ett tåg. H. néd, út. H. út* betyder äfven: skynda sig, t. ex. att ro med kraftiga årtag. (Fig.) *H. ut på tiden,* draga ut på tiden, fördröja. — *Halande*, n. 4.

HALF, a. 2. 1) Som är, utgör, innehåller hälften af en sak, delad i två lika delar. *En h. tum, aln, fot, mil, riksdaler, timme, månad. Ett h-t år gammal. Vattnet steg upp på h-va benet. Klockan h. tio,* klockan nio och en half timma deröfver. *H-va vågen.* (Fig.) *Gå h-va vågen hvar,* dela hälften hvar; äfv. vid tvist gå hvarandra till mötes med ömsesidiga eftergifter; äfv., vid handel, göra ömsesidiga eftergifter, så att köparen ökar på hälften, och säljaren slår af hälften af den summa, som stått dem emellan. *Gå en till mötes på h-va vågen,* visa beredvillighet att uppfylla ens önskningar. *Stanna på h-va vågen,* upphöra med ett arbete, förehafvande, företag, innan man hunnit längre än till hälften. *H. annan, h. tredje, h. fjerde, o. s. v.*, en och en half, två, tre och en half, o. s. v. *En h. gång till så många.* — 2) Säges äfven om saker, som blott tänkas delta i tvenne lika delar, så väl i fysisk som andlig mening. *H. vind,* vind, som blåser tvärs in på ett fartyg eller vinkelrätt emot kölen. *H-t bevis, h-va skäl. H. kunskap, insigt. H. sorg,* då man bär sorg efter personer, som icke äro nära anhöriga, eller efter den tid, som är egnad åt den första, djupare sorgen; betyder äfv. de lättare sorgkläder, man under denna tid begagnar. *H. ton,* afståndet emellan två närliggande toner i den chromatiska skalan. — 3) Till hälften fylld. *H. med vatten.* — *Till halfs*, adv. Till hälften.

HALFANNAN, HALFTREDJE, m. fl., skrifvas vanligen *Half annan, Half tredje;* se under *Half.*

HALFATLAS, hàllvàttlass, m. sing. Ett slags atlas med inslag af lingarn och ränning af silke.

HALFBAD, n. 5. Det slags bad, då kroppen nedsänkes i hukande eller sittande ställning, så djupt, att badvattnet endast når till maggropen.

HALFBASTION, hàllvbastiòn, m. 3. (krigsv.) Bastion, som har blott en flank och en fas.

HALFBEFAREN, a. 2. neutr. — *et.* Säges om en sjöman, som ännu ej är fullt kunnig i sjöyrket.

HALFBLIND, hàllvbli'nnd, a. 2. Till hälften blind.

HALFBORDER, hàllvbå'rd'r, m. 3. pl. Se *Bandborder.*

HALFBOTTENBRÄDER, n. 3. pl. Bräder från 1¾ till 2¼ tums tjocklek.

HALFBRODER, m. 3. pl. — *bröder.* Person, född af samma far eller samma mor som en annan. Kallas äfv. Styfbroder.

HALFBRUNNEN, a. 2. neutr. — *et.* Till hälften uppbrunnen. *H. gödsel,* som blott legat hälften af den tid, som fordras, för att vara väl användbar till åkerns gödning.

HALFBRUTEN, a. 2. neutr. — *et.* Till hälften afbruten. Brukas endast i den högre stilen. *H-tna ord, suckar.*

HALFBRÄND, a. 2. Till hälften förbränd.

HALFCIRKEL, m. 2. pl. — *cirklar.* Den hälft af en cirkel, som befinnes på ena sidan om dess diameter. — *Ss. H-formig.*

HALFDAMAST, hàllvdamàsst, m. o. n. 3. Halfsiden-, linne- och ylledamast.

HALFDAGER, m. 2. pl. — *dagrar.* Oklar dager, dunkel belysning.

HALFDRAGEN, a. 2. neutr. — *et.* Brukas endast i uttrycket: *Ej en h. ande,* ej minsta ord, för att beteckna, att något skall hållas hemligt.

HALFDRUCKEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) Halft utdrucken. — 2) (om person) Halft rusig.

HALFDUNKEL, n. 5. Ljus, dager, belysning, som ej är fullt klar, men icke heller kan kallas dunkel, utan är midt emellan.

HALFDÄCK, n. 5. Den del af öfra däcket på ett fartyg, som är akter om stormasten.

HALFDÖD, a. 2. Till hälften död.

HALFDÖRR, f. 2. Stycke, som utgör blott ena hälften af en dörr, antingen tvärs öfver eller uppifrån ned. I sednare fallet kallas den äfven Flygeldörr.

HALFFRANSK, a. 2. (bokb.) *H-t band,* se under *Fransk.*

HALFFRI, a. 2. neutr. — *fritt.* Säges om ett fartyg, som endast betalar hälften af de för ofria stadgade afgifter.

HALFFULL, a. 2. 1) Till hälften full. — 2) Halft berusad.

HALFFÄRDIG, a. 2. Till hälften färdig.

HALFFÖNSTER, n. 5. Litet fönster, af nästan qvadratisk form, såsom i halfvåningar.

HALFGALEN, a. 2. neutr. — *et.* Till hälften galen, tokig.

HALFGALER, hàllvgalä'r, f. 3. Mindre galer, med 16 eller 20 roddare på hvar sida.

HALFGALOPP, hàllvgalå'pp, m. 3. Ett slags galopp med galopperande fram- och trafvande bakfötter. Kallas ock Skjutsgalopp.

HALFGENOMSKINLIG, a. 2. Till hälften genomskinlig.

HALFGJORD, a. 2. Blott till hälften gjord, utförd, fullbordad. *Han gör aldrig h-t arbete,* allt, hvad han gör, är ordentligt och väl gjordt.

HALFGUD, m. 2. 1) (rom. o. grek. myt.) Menniska, som gjort sig utmärkt genom stora välgerningar emot menskligheten eller stora hjeltebragder, samt derför blifvit upptagen bland gudarnes antal och hedrad med gudomlig dyrkan. *Herkules var en h. Anse någon som en h.*, egna någon en utomordentlig beundran. — 2) (fig.) Högst utmärkt menniska, som på ett eller annat sätt bevisat mensklighelen de största välgerningar eller gjort sig beundrad genom högst ovanliga bragder. *Alexander d. Store var en h.*

HALFGÅNGEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) (om tid) Till hälften förfluten. — 2) Säges om en hafvande qvinna, som gått halfva tiden med sitt foster; äfv. om sjelfva fostret. *Hon är h. H-get foster.*

HALFGÅRD, m. 2. Halft hemman.

HALFGÅRDSBONDE, m. 3. pl. — *bönder.* Bonde på ett halft hemman.

HALFHANDSKE, m. 2. pl. — *handskar.* Handske utan fingrar.

HALFHERRE, m. 2. pl. — *herrar.* Person af lägre klassen, som gerna vill gälla för herre och söker att kläda sig som sådan.

HALFHET, f. 3. 1) Egenskapen hos en person att blott till hälften hylla vissa åsigter, att ej kunna eller vilja gå till grunden med något af hvad man företager sig. *H. i politik stöter sig med alla partier.* — 2) Egenskapen hos en sak, att blott vara half, ofullständig, ej till roten gående, ej genomgripande. *H-en af dessa åtgärder klandrades allmänt.*

HALFKAPUN, hàllvkapùn, m. 3. Tupp, på hvilken blott ena testikeln är utskuren.

HALFKATTUN, hàllvkattún, n. 3. Ett slags blandad bomullsväfnad.

HALFKLAR, a. 2. Icke fullt klar, dunkel. — *Halfklarhet*, f. 3. — *Halfklart*, adv.

HALFKLOK, a. 2. Icke rätt klok, föga förnuftig. — *Halfklokhet*, f. 3. — *Halfklokt*, adv.

HALFKLOT, n. 5. 1) Hälft af ett klot. — 2) (geogr.) Halfva af jordklotet. *Norra h-et*, norr om middagslinien; *södra h-et*, söder derom.

HALFKLOTFORMIG, a. 2. Som har formen af ett halfklot.

HALFKLÄDD, a. 2. Till hälften klädd.

HALFKLÄDE, n. 4. Kläde af ull och bomull.

HALFKNOP, m. 5. (skepp.) Ett slags enkel knop.

HALFKOKA, v. a. 1. o. 2. Koka blott till hälften. — Part. pass. *H-kt* brukas ofta nästan som adjektiv.

HALFKRETS, m. 2. Half krets eller ring. *De stodo i en stor h.*

HALFKRISTEN, a. 1. (utan neutrum) Blott ofullkomligt kristen. *En h. menniska.* — Brukas äfv. som substantiv. *En h.*

HALFLEDARE, m. 5. (fys.) Kropp, som hvarken väl leder eller väl fasthåller elektriciteten.

HALFLIDEN, a. 2. neutr. — *et*. Till hälften förliden. *Året är h-et.*

HALFLYCKT, a. 1. Till hälften lyckt, sluten eller stängd.

HALFLÄRD, a. 2. Som äger blott half lärdom, halfva, ofullständiga kunskaper.

HALFMENNISKA, f. 1. (förakt l.) Menniska till skapnaden, men djur till förstånd eller vilja.

HALFMETALL, m. 3. Så kallades fordom de metaller, hvilka icke kunna sträckas genom hamring.

HALFMOGEN, a. 2. neutr. — *et*. Blott till hälften mogen. Brukas både i egentlig och fig. mening. *H-et äple. H. kunskap.* — *Halfmogenhet*, f. 3.

HALFMÅNE, m. 2. pl. — *månar*. 1) (i bestämd form) Månen, då han är i första eller sista qvarteret, d. v. s. då blott hälften af hans skifva synes. Brukas i denna egentliga bem. sällan. — 2) Säges om åtskilliga saker, som hafva formen af en halfmåne. — 3) (fortif.) Se *Demilun*. — 4) (fig.) *H-en*, Turkiska riket, hvars vapen är en halfmåne. — 5) Ett vid janitscharmusiken brukligt instrument, hvars öfra del af metall, i form af en halfmåne, är behängd med klockor och hästsvansar, samt försedt med ett träskaft, som af bäraren skakas i takt efter musiken.

HALFMÅNFORMIG, a. 2. Som har formen af en halfmåne.

HALFMÄTT, a. 1. Blott till hälften mätt. *Han fick ej äta sig h., innan han måste resa.*

HALFNAKEN, a. 2. neutr. — *et*. Till hälften naken.

HALFNARFVIG, a. 2. (tekn.) *H-t pergament*, på hvilket narfven blifvit med skafjern borttagen, hvarefter det blifvit limdränkt och glättadt.

HALFNÖTT, a. 1. Till hälften utnött.

HALFPART, m. 3. Halfva delen, hälft. Brukas mest i lagspråket.

HALFPENSION, hàllvpanngschón, f. 3. Pensionsanstalt, der lärjungarne ej bo eller äro inackorderade på stället, utan gå till och ifrån.

HALFPIK, m. 2. Se *Sponton*.

HALFPORT, m. 2. Se *Porthalfva*.

HALFPUNDIG, a. 2. *H. kanon*, som skjuter kulor, hvilka väga ½ skålpund.

HALFQVÄDEN, a. 2. neutr. — *et*. Blott till hälften sjungen. (Fig. fam.) *Förstå h. visa*, förstå meningen af förtäckta ord eller aflägsna vinkar.

HALFRESE, m. 2. pl. — *resar*. Så kallades i äldsta tider i Skandinavien den, som antingen på fädernet ell. mödernet härstammade från Jötnar.

HALFRUND, a. 2. Som har formen af en halfcirkel.

HALFRUNNEN, a. 2. neutr. — *et*. Till hälften utrunnen, afrunnen eller aftappad. *Tunnan är h.*, till hälften aftappad.

HALFRUS, n. 5. Tillstånd, då man hvarken är fullkomligt nykter eller fullkomligt rusig.

HALFRUSIG, a. 2. Halft berusad. — *Halfrusighet*, f. 3.

HALFRYSS, m. 2. Kolryss, som håller 20 tunnor.

HALFRÅ, a. 2. neutr. — *rått*. Till hälften rå.

HALFSIDEN, n. sing. Väfnad af silke med ull, bomull ell. linne. — Ss. *H-atlas*, *-band*, *-damast*.

HALFSJUK, a. 2. Icke rätt frisk.

HALFSKUGGA, f. 1. 1) Den halfva belysningen på en rymd, som icke helt och hållet faller inom skuggan af en mörk kropp, men ej heller fullkomligt belyses af den lysande kroppen. — 2) (mål.) Den färgton, som uppkommer af ljusets sneda eller sluttande kastning på vissa delar af en kropp.

HALFSLITEN, a. 2. neutr. — *et*. Till hälften utsliten.

HALFSLUMMER, m. sing. Tillstånd, då man hvarken sofver eller är fullt vaken.

HALFSLUTEN, a. 2. neutr. — *et*. Halft tillsluten.

HALFSLÄGT, f. sing. Så kallas någon gång Svågerskap eller Frändskap.

HALFSMÄLT, a. 1. Till hälften smält.

HALFSOFVA, v. n. 3. (böjes som *Sofva*) Se *Slumra*.

HALFSPANN, m. 5. Mått, som håller hälften af en spann eller fjerdedelen af en tunna.

HALFSPARRE, m. 2. pl. — *sparrar*. Figur på vapensköldar, som liknar en half sparre.

HALFSPÄND, a. 2. Till hälften spänd. *H. bössa. På h-t* säges om en bössa, då hanen är så mycket tillbakadragen, att låset knäppt en gång, d. v. s. att stången gripit uti första haket.

HALFSPÄNN, n. sing. Den djupare inskärningen på nöten i ett bösslås.

HALFSTAF, m. 2. pl. — *stafvar*. (byggn. k.) Rund, konvex list, som utgöres af en fjerdedels cirkel.

HALFSTEK, n. 5. (sjöt.) Ett slags sätt att fastgöra ändan af ett tåg.

HALFSTEKT, a. 1. Till hälften, otillräckligt, ofullkomligt stekt.

HALFSTOCK, m. 2. Böss-stock, som går blott på halfva pipan.

HALFSTOCKAD, a. 2. Så kallas en bössa, då stocken går blott på halfva pipan.

HALFSTOP, n. 5. Mått, som håller ett halft stop eller ¼ kanna.

HALFSTRUMPA, f. 1. Strumpa, som går blott på halfva benet.

HALFSTÖFVEL, m. 2. pl. — *stöflar*. Stöfvel, som går blott på halfva benet.

HALFSULA, f. 1. Den främre hälften af sulan under skodon.

HALFSULA, v. a. 1. Sätta ny halfsula under skodon. *Låta h. sina stöflar.* — *Halfsulande*, n. 4. o. *Halfsulning*, f. 2.

HALFSYSKON, s. c. pl. Säges om dem, som äro födda af samma far eller samma mor, men ej hafva begge föräldrarna gemensamma.

HALFSYSTER, f. 2. pl. — *systrar*. Qvinna, som är född af samma far eller samma mor som en annan.

HALFSÖFD, a. 2. Som icke fått sofva sig fullsöfd.

HALFT, adv. Till hälften. *H. vansinnig. H. upphöjdt arbete.*

HALFTIMME, m. 2. pl. — *timmar*. Hälften af en timme.

HALFTUNNA, f. 1. 1) Mått, som håller hälften af en tunna. — 2) Afsågad hälft af en tunna (laggkärl).

HALFTYG, n. 5. (tekn.) Halfmalen pappersmassa.

HALFTYGEL, m. 2. pl. — *tyglar*. Tygel, med blott en rem.

HALFTÄCKARE, m. 5. Halftäckt vagn.

HALFTÄCKT, a. 1. Till hälften täckt. *H. vagn*, på hvilken endast baksitsen är täckt.

HALFUPPHÖJD, a. 2. Till hälften upphöjd. *H-t arbete*, bildhuggeri, der figurerna framställas blott till hälften upphöjda öfver grunden.

HALFVA, f. 1. 1) Hälften af något. *H-n af en kaka.* — 2) (fam.) Half sup. *Taga h-n.*

HALFVERA, v. n. 1. Dela något så, att man tar hälften hvar. *För att slita tvisten, låtom oss h. H. med någon om vinst och förlust*, inlåta sig med någon i ett företag på vilkor att lika dela vinst och förlust. — *Halfverande*, n. 4. o. *Halfvering*, f. 2.

HALFVERS, hällv-vä'rrs, m. 3. Se *Hemistik*.

HALFVILD, a. 2. Till hälften vild. Se *Vild*, alla bem.

HALFVINGAD, a. 2. (nat. hist.) Benämning på de insekter, som hafva täckvingarna med kanten liggande öfver hvarandra. Brukas i plur. substantivt, för att beteckna en ordning af insekterna, som innefattar alla sådana. *De h-e.*

HALFVOKAL, hällvvokál, m. 3. Konsonant, som kan uttalas utan tillhjelp af vokal, t. ex. r, s.

HALFVUXEN, a. 2. neutr. — *et* ell. **HALFVÄXT**, a. 1. Som uppnått blott hälften af sin växt.

HALFVÅNING, f. 2. Se *Entresol*.

HALFVÄGS, adv. Halfva vägen, på, vid halfva vägen. *Vi ha ej ännu hunnit h. Detta ställe ligger h. emellan Örebro och Stockholm.*

HALFYLLE, n. 4. Väfnad, som är blott till hälften af ull.

HALFYLLEBAND, n. 5. Band, hvari ketten består af tråd eller enkelt garn, eller af bomull, men inslaget alltid af ull.

HALFÅM, m. 2. Mått för våta varor, som håller hälften af en åm.

HALFÅR, n. 5. Tid af sex månader.

HALFÅRIG, a. 2. 1) Ett halft år gammal. — 2) Som varar, påstår, räcker eller varat blott ett halft år.

HALFÄDEL, a. 2. Så kallas vissa stenarter, hvilka för sin vackra färg och glans begagnas till prydnader, men ej hafva den hårdhet som de ädla, och slipas vid större fabriksinrättningar, hvaremot de ädla slipas endast af juvelerare eller särskilta stenslipare.

HALFÄRM, f. 2. 1) Ärm, som går ned endast på halfva armen. — 2) Lösärm, som går upp på halfva armen, och tjenar till att förvara nedre delen af ärmen på ett plagg.

HALFÄTEN, a. 2. neutr. — *et*. Till hälften uppäten.

HALFÖ, f. 2. Del af fasta landet, på tre sidor omgifven af haf eller sjö. När den är smal och lång, kallas den Landtunga.

HALFÖPPEN, a. 2. neutr. — *et*. Till hälften öppen.

HALFÖPPNA, v. a. 1. Till hälften öppna. — *Halföppnande*, n. 4.

HALFÖRE, n. 4. Gammalt kopparmynt, som gällde hälften af ett öre. *Det är ej värdt ett h.*, ingenting värdt.

HALHET, f. 3. Egenskapen att vara hal. *Isens h.*

HALKA, v. n. 1. På hal mark eller is slinta med foten eller fötterna. *Han h-de på glanskisen och föll. H. åf*, se *Afhalka*. (Fig.) *H. öfver*, lätt, vårdslöst, utan uppmärksamhet förbigå.

HALKA, f. o. **HALKE**, m. sing. Hal väg, gata, mark. *Gå ute i h-n.*

HALKANDE, n. 4. Se *Halkning*.

HALKIG, a. 2. Något hal. *H. väg.*

HALKIGHET, f. 3. Egenskapen att vara halkig.

HALKNING, f. 2. Den rörelse, man gör, då man halkar. *Göra en h.*

HALL, m. 2. 1) Betydde i fornspråket d. s. s. Sal, t. ex. i tempel eller konungaborg; sedan äfv. stor byggnad, slott, hvaraf många ortnamn hafva sin upprinnelse. Sades sednare om stora byggnader, der varor höllos till salu eller synades och stämplades. Deraf Hallrätt. — 2) (gam. krigsk.) Ett slags trätorn, som brukades vid belägringar.

HALLA, v. a. 1. På embetes vägnar syna och stämpla fabrikstillverkningar.

HALLELUJA, - - - já, n. sing. 1) Hebreiskt ord, som betyder: Lofver Herren! och förekommer, dels i bibeln, dels i messan. — 2) Kyrkligt tonstycke, innefattande en lofsång till Herren, och der detta ord ofta upprepas. *Haydns H.*

HALLMÄSTARE, m. 5. Handtverksmästare, som ej tillhör skrå, utan lyder under Hallrätten.

HALLNING, f. 2. (fabr.) Syning och stämpling af fabrikstillverkningar.

HALLON, n. 5. Bär af hallonbusken. — *Ss. H-gelé, -glass, -konserv, -likör, -lukt, -saft, -smak.*

HALLONBUSKE, m. 2. pl. — *buskar*. Buskväxt af fam. Rosaceæ, allmän i norra och mellersta Europa. Rubus Idæus. Se f. ö. *Blåhallon, Björnhallon.*

HALLONERA, v. a. 1. (kondit.) Tillblanda, försätta med hallon eller hallonsaft.

HALLONMASK, m. 2. Insekt af Skalbaggarnes ordning, hvilken såsom larv förekommer, i form af en liten hvit mask, i hallon. Anthonomus Rubi. Kallas äfv. Hallonvifvel.

HALLONPAST, m. 3. (kondit.) Past (se d. o.), tillredd af hallon.

HALLONSPRIT, m. 3. (kondit.) Sprit, distillerad på hallon, som begagnas till likörer och pastiller.

HALLONVIFVEL, m. 2. pl. — *viflar*. Se *Hallonmask*.

HALLONVIN, n. 3. Vin, tillredt af hallon.

HALLONÄTTIKA, f. 1. Ättika, försatt med hallon.

HALLORDNING, f. 2. Ordningsstadga, som föreskrifver, hvad iakttagas bör i afseende på tillverkningars synande och stämpling.

HALLRÄTT, m. 3. I Sverige numera upphäfd domstol, hvarunder lydde fabriker och handaslöjder, så vida de ej hörde under skrå.

HALLSTÄMPEL, m. 2. pl. — *stämplar*. Stämpel, som åsättes af vederbörande hallmästare fa-

briks- och manufaktur-tillverkningar, för att utmärka, att godset blifvit tillverkadt i riket.

HALLSTÄMPLA, v. a. 1. Med hallstämpel förse. — *Hallstämplande*, n. 4. o. *Hallstämpling*, f. 2.

HALLVERK, n. 5. Allmän inrättning, der fabriks- och manufaktur-tillverkningar afsynas och stämplas.

HALM, m. sing. 1) *a*) Stjelk på gräs i allmänhet. — *b*) (vanligare) Stjelken eller strået på sädesslagen. *H-en på råg, hvete.* — *c*) Stjelken på odlade skidväxter, såsom ärter och vicker, någon gång äfven på potates. — 2) (kollektivt) *a*) Säd, sedan den blifvit aftröskad. *Täcka med h. Ligga på h. Strö h. på golfvet.* Ingår i sammansättningarna: Råg-, Hvete-, Korn-, Hafrehalm, Långhalm, m. m. — *b*) Stjelkarne af ärter, bönor, m. m., sedan de blifvit spritade. Bildar sammansättningarna Ärt-, Bön-, Vickerhalm. — *Ss. H-färg, -gul, -kärfve, -stack, -sudd, -tofs, -valk.*

HALMASK, hällm-åssk, m. 2. Ask af flätad halm.

HALMBAND, n. 5. Band af hopsnodd halm.

HALMBOSS, n. 5. Se *Boss*.

HALMBÄDD, m. 2. Bädd, tillredd af långhalm.

HALMDÖS, m. 2. Uppstaplad stor hög af halm, väl packad och ofta täckt, till förvaring emot regn och snö.

HALMFACKLA, f. 1. Fackla, gjord af halm med beck eller andra brännbara ämnen.

HALMFÄRGAD, a. 2. Af samma gula färg som halm. — *Syn.* Halmgul, Strågul, Paillegul.

HALMHATT, m. 2. Mans- eller qvinnohatt, flätad af halm.

HALMKORG, m. 2. Liten korg (sykorg, brödkorg, m. m.), förfärdigad af halm.

HALMKRANS, m. 2. Ring af hopvriden halm, som nyttjas i kök att sätta kittlar, kastruller o. d. på.

HALMKUPA, f. 1. Bikupa, gjord af halm och tätad med lera.

HALMLADA, f. 1. Lada, hvari halm förvaras.

HALMLIDER, n. 5. Lider, hvari halm förvaras.

HALMMADRASS, m. 3. Madrass, stoppad med halm.

HALMMATTA, f. 1. Matta (golfmatta, bordmatta), förfärdigad af halm.

HALMPIPA, f. 1. Se *Halmstrå*.

HALMSKÄRARE, m. 5. En, som skär halm, i stall.

HALMSPÖKE, n. 4. Figur, hopsatt af halm och utstäld på åker, trädgårdsland o. s. v., för att skrämma bort fåglar.

HALMSTOL, m. 2. Stol med sits af flätad halm.

HALMSTRÅ, n. 4. Strå af skuren eller aftröskad säd.

HALMSÄCK, m. 2. Säck, fullstoppad med halm, som begagnas i stället för madrass.

HALMTAK, n. 5. Tak, täckt med halm. *Koja med h.*

HALMTAPP, m. 2. 1) Hand full halm, helt litet halm. — 2) Vippa af hopvriden halm, som åsättes saker, hvilka äro till salu, t. ex. hästar.

HALMTÄCKA, v. a. 2. Täcka (tak o. s. v.) med halm. — *Halmtäckande*, n. 4. o. *Halmtäckning*, f. 2.

HALMTÄCKARE, m. 5. En, som täcker tak med halm.

HALMTÄCKE, n. 4. Betäckning af sammanbunden halm, t. ex.: öfver drifbänkar.

HALMVIPPA o. **HALMVISKA**, f. 1. Se *Halmtapp*, 2.

HALNING, f. 2. Handlingen, då man halar. Se *Hala*.

HALOIDSALT, haloï'dsällt, n. 3. (kem.) Benämning på de salter, hvilka bildas genom förening af chlor, brom, iod eller fluor med en ren metall.

HALS, m. 2. 1) Den kroppsdel, som förenar hufvudet med den öfriga kroppen. Säges både om menniskor och djur. *H-en på en menniska, en häst, en svan, en gås. Lång, kort h. Sträcka ut h-en. Hafva ondt i h-en. Bryta, skära h-en af sig. Hugga h-en af någon. Falla någon om halsen,* till tecken af ömhet, kärlek, vänskap slå armarna om halsen på någon. *Flyga någon om h-en,* springa och kasta sig om halsen på någon. *Han flög mig i h-en,* rusade på mig och högg mig i halsen. *Skrika med full h.,* af alla krafter. *Skratta med full h.,* gapskratta. *Sätta, få ett ben i h-en,* när man äter, råka ut för det missödet, att ett ben af maten fastnar i halsen. *Ge h.* (om hundar), skälla. *H. öfver hufvud,* se *Hufvudstupa*. *Den orden bäres om h-en,* i kedja om halsen. (Fig. fam.) *Ha någon på h-en,* hafva börda af någon, för hvars uppehälle man får sörja eller som man på något sätt måste hjelpa. *Ligga en på h-en,* vara en till börda. *Ha, få en sjukdom på h-en,* vara, blifva deraf besvärad. *Skaffa, skicka en något på h-en,* ådraga en något besvärande, tryckande, obehagligt. — 2) Halsstycke på klädesplagg, t. ex. på en skjorta. — 3) Del af en sak, som i ett eller annat afseende liknar halsen på menniska eller djur. *H-en på en butelj. Slå h-en af ett krus. H-en på en violin, en gitarr, m. fl.,* den del af dessa instrumenter, hvarvid gripbrädet är fästadt. — 4) (fig.) Lif. *Det gäller hans h. Det går på hans h.,* gäller hans lif. *Vi äro om en h.,* förlorade. *Tala halsen af sig,* i sitt tal fälla sådana yttranden, som kunna kosta lifvet. *Låta gå på sin h.,* på vinst och förlust, på måfå. — *Ss. H-körtel, -muskel, -nerv, -prydnad, -pulsåder, -sjuka, -sjukdom, -svullnad, -svulst, -åder.*

HALS, m. 2. (t. *Halse;* sjöt.) Det tåg, hvarmedelst ett undersegels lovarts-skothörn, eller ett stagsegels främsta hörn, nedhalas och styfsträckes. *Skeppet ligger med babords h-ar,* vinden kommer in från babord.

HALSBAND, n. 5. 1) Band med påträdda perlor o. d., som till prydnad bäres om halsen. Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Perlhalsband, Bernstenshalsband, m. fl. — 2) En 2 eller 3 tum bred läderrem, stundom beslagen med bleck, som är fastspänd om halsen på hundar, för att dervid binda dem; äfv. ring af metall, vanligtvis messing, som begagnas dertill. — 3) Benämning på en del af en kanon.

HALSBEN, n. 5. Ben, knota, som har sitt läge i halsen.

HALSBERGA, f. 1. Halskragen på en hjelm.

HALSBINDEL, m. 2. pl. *-bindlar*. Bindel att linda om halsen, på resor o. s. v.

HALSBRYTANDE, a. 1. 1) Säges om företag, försök, rörelse, o. s. v., hvarvid man lätt kan bryta halsen af sig. *Ett h. språng.* — 2) (fig.) Högst farlig.

HALSBRÄNNA, f. 1. Brännande känsla i svalget, hvarvid ofta spotten ymnigt flyter, förorsakad af magsyra.

HALSBÖLD, m. 3. Böld, som har sitt läge i halsen.

HALSDUK, m. 2. 1) Fålladt tygstycke, som hoplagdt brukas af manspersoner att knyta om halsen. Har flera sammansättningar, såsom: Lång-, Spänn-, Silkeshalsduk, o. s. v. — *Syn*. Manshalsduk. — 2) Fålladt tygstycke, som, viket i triangelform, bäres af fruntimmer på det sätt, att ryggen deraf till en del betäckes och att de två sidosnibbarne hopfästas framtill öfver bröstet. Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Florshalsduk, m. fl. — *Syn* Qvinnfolkshalsduk, Fruntimmershalsduk, Halskläde.

HALSFISTEL, m. 2. pl. — *fistlar*. Fistel, som har sitt läge i halsen.

HALSFLUSS, m. 3. Halssjukdom med inflammation i svalget.

HALSGROP, f. 2. Fördjupning på främre delen af halsen tätt ofvanom öfre delen af bröstbenet.

HALSGRÄS, n. 5. Örten Gentiana campestris.

HALSHUGGA, v. a. 3. (böjes som *Hugga*) Aflifva någon på det sätt, att hans hufvud skiljes ifrån kroppen med en bila. — *Halshuggande*, n. 4. o. *Halshuggning*, f. 2.

HALSJERN, n. 5. Jernring, fästad vid skampålen, och som fastläses om halsen på förbrytare, hvilka skola schavottera. *Stå i h.*

HALSKED, f. 3. eller **HALSKEDJA**, f. 1. Kedja af metall, vanligen guld, som till prydnad bäres om halsen; äfv. kedja af något slags metall, hvarvid något föremål, t. ex. lorgnett, medaljong, ur o. s. v., är fästadt, och som man bär om halsen.

HALSKLAMP, m. 2. (skepp.) En på utsidan af brädgången fastspikad träklamp, med en skifva eller ett hål, hvarigenom storehals hals.

HALSKLÄDE, n. 4. Se *Halsduk*.

HALSKNOP, m. 5. (sjöt.) Se *Fallrepsknop*.

HALSKNOTA, f. 1. Se *Halskota*.

HALSKNÖL, m. 2. Se *Strupknöl*.

HALSKORS, n. 5. Kors, som man bär frampå halsen.

HALSKRAGE, m. 2. pl. — *kragar*. Klädespersedel af tunt, hvitt tyg, som fruntimmer bära om halsen och öfver bröstet; äfv. smal, rund krage, som till prydnad bäres endast om halsen. *Veckad, krusad h.*

HALSKRÅS, n. 5. Se *Frås*.

HALSLINNING, m. 2. Linning vid halsen på ett plagg, t. ex. en skjorta.

HALSREM, f. 2. pl. — *remmar*. Rem på ett betseltyg, hvilken går under halsen på hästen.

HALSREMSA, f. 1. Remsa af fint, hvitt tyg, som fruntimmer till prydnad bära om halsen.

HALSRING, m. 2. 1) Ring af metall, t. ex. vriden bronstråd, som fordom hos Germanerna bars till prydnad om halsen. — 2) Jernring, som fastsmides om halsen på en fånge, och hvarmedelst han genom en derifrån gående kedja är fastgjord vid vägg eller golf.

HALSRÄTT, m. sing. Betydde, i äldre språket, rättighet att döma i lifssaker.

HALSRÖST, f. 3. Se *Falsett*, 1.

HALSSAK, f. 3. (fam.) Se *Lifssak*.

HALSSMYCKE, n. 4. Smycke, som man bär omkring eller på halsen.

HALSSNODD, f. 3. Snodd, som bäres omkring halsen.

HALSSPANT, n. 5. (skepp.) Det spant akter eller för, hvarvid fartygets rundning vidtager.

HALSSTARRIG, a. 2. (Egentl.: Styf i halsen) 1) Som gör envist motstånd emot andras vilja, ehuru den är laglig och befogad. *En h. menniska*. — *Syn*. Se *Envis*. — 2) (om sak) Som röjer, utvisar, tillkännagifver halsstarrighet. *Ett h-t motstånd.*

Anm. Den *Halsstarrige* kallas *Hårdnackad*, om han oaktadt alla förnuftsgrunder fortsätter sitt motstånd.

HALSSTARRIGHET, f. 3. Egenskapen att vara halsstarrig.

HALSSTARRIGT, adv. På ett halsstarrigt sätt, med halsstarrighet.

HALSSTOPPARE, m. 5. (skepp.) Kort tåg med en knop i hvardera ändan, hvilket tjenar att fasthålla seglet, om halsen skulle springa eller blifva afskjuten.

HALSSTYCKE, n. 4. 1) Stycke vid halsen på ett klädesplagg eller en rustning. — 2) Stycke kött, frånhugget halsen på ett slagtadt kreatur.

HALSSTYF, a. 2. (mindre brukl.) 1) Stel i halsen. — 2) Se *Halsstarrig*.

HALSSTYFHET, f. 3. Egenskapen, att vara halsstyf.

HALSTALJA, f. 1. (skepp.) Se *Stjerttalja*.

HALSTER, n. 5. 1) Köksredskap, bestående af flera nästan parallelt löpande fina jernstänger, på något afstånd fästade vid hvarandra, med handtag och små fötter af jern under, begagnadt att derpå lindrigt steka (halstra) kött, fisk, m. m. *Steka på h.* — 2) Fordom brukligt pinoredskap, hvarpå förbrytare stektes lefvande.

HALSTER, f. 2. pl. *halstrar*. Se *Jolster*.

HALSTERSTEK, f. 2. Kött, stekt på halster.

HALSTRA, v. a. 1. Steka på halster. — *Halstrande*, n. 4. o. *Halstring*, f. 2.

HALSTÄPPA, f. 1. (föga brukl.) Svårighet att svälja.

HALSVRED, n. 5. Ett slags ganska svår åkomma, bestående deruti, att den sjuke endast med största svårighet kan vrida halsen, och vanligtvis förorsakad af fluss.

HALT, hållt, m. sing. I. 1) Hvad ett ämne innehåller af andra ämnen, som hafva högre värde. Säges isynnerhet om metaller. *H-en af kopparmalm, jernmalm, o. s. v.* Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Guld-, Silfver-, Koppar-, Jern-, Salpeterhalt, m. m. — 2) Ett mynts metallvärde. *H-en i ett guld- eller silfvermynt. Mynt af god* ell. *full h.*, som har sitt fulla metallvärde. *Mynt af sämre h.*, se *Ringhaltig*. — 3) Det innehåll af mineral, som finnes hos ett mineralvatten. Mest i sammansättningar, t. ex.: *Jernhalten, svafvelhalten af ett helsovatten.* — 4) (fig.) Inre värde, beskaffenhet. *Den mannens sanna h. är ganska svår att bedöma. Detta röjer tillräckligt h-en af hans läror.*

HALT, hållt, m. 3. II. 1) Uppehåll, som krigsfolk gör i sin marsch. *Göra h. En lång h. Under h-en.* Säges i utsträckt bem. äfven om det uppehåll, man gör i en vandring, på resor, o. s. v. — 2) Ställe, der krigsfolk gör uppehåll på marsch. — 3) (jäg.) Benämning på vissa ställen vid en skallplats. — *Int.* 1) Kommandoord, hvarigenom man befaller en trupp att stanna. *Halt!* — 2) Tillrop, hvarigenom tillkännagifves, att man bör hålla upp, stanna med något. — *Syn*. Håll! Håll upp! Stopp!

HALT, hallt, a. 1. III. Som haltar. *Han är h.* — Brukas äfv. substantivt. *En h., ett par h-a.*

HALTA, v. n. 1. Säges om den, som, vid gåendet, för hvartannat steg faller ned med

kroppen åt ena sidan. *H. på ena foten. H. på venstra sidan. H. på begge sidor*, vid gåendet falla ner med kroppen på begge sidor mer, än som är fallet vid naturlig gång; äfv. (fig. fam.) hålla med begge partierna. (Fig.) *Det är alltid något, som h-r*, något, som felar. *En vers, som h-r*, i hvilken någon stafvelse fattas.

HALTANDE, n. 4. Det slags naturfel, då någon haltar. — *Part. pres.* Som haltar. Brukas stundom nästan adjektivt. *Ett h. bud. En h. häst.* (Fig.) *H. vers*, som har en stafvelse för litet. *H. fras, mening, period*, som har någon af sina delar allt för kort.

HALTLÖS, a. 2. Utan halt, utan inre värde. *H-t prat. H-a verser.*

HALTLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara haltlös. *H-en af en lära.*

HALVÄG, m. 2. Väg utåt kanalbank eller flodbädd, för fartygs halande.

HAM, m. 2. Gammalt ord, som betydde: Knäveck. Bibehåller sig ännu i uttrycket: *H. och häl*, tätt efter, t. ex.: *Följa, förfölja någon i h. och häl. Ha någon i h. och häl efter sig.*

HAMADRYAD, - - - ád, f. 3. (grek. myt.) Träd- eller skogsnymf.

HAMMARBAN, m. 2. Den undre jemna ytan på en hammare, hvarmed den träffar ett föremål, när man hamrar.

HAMMARBAND, n. 5. (byggn. k.) De öfversta förbindande bjelkarne af ett rustverk.

HAMMARBLECK, n. 5. Beslag på skaftet af en stångjernshammare, hvaremot lyftarmarne verka.

HAMMARE, m. 2. o. 5. pl. *hamrar* och *hammare*. 1) Verktyg att slå eller smida med, af olika form och storlek, bestående hufvudsakligen af ett aflångt jernstycke, i ena ändan tjockt, med en jemn och afrundad ändyta (Ban), i den andra deremot smalt eller med tvenne utstående spetsar, och i midten försedt med ett hål eller öga, hvari skaftet är fästadt. *Bulta, slå med h. Slå in en spik med h.* — 2) Se *Stångjernshammare.* — 3) (i dagligt tal) Stångjernssmedja. — 4) (anat.) Ett af de små benen i trumhålan uti örat, så kalladt för sin likhet i form med en hammare.

HAMMARHAJ, m. 2. En art af Hajslägtet, hvars platta hufvud vidgar sig i form af en hammare. Squalus Zygena.

HAMMARHJUL, n. 5. Hjul, som drifver ett hammarverk, t. ex. en stångjernshammare.

HAMMARHJULSTOCK, m. 2. Hjulstock, som sätter en stångjernshammare i rörelse, medelst lyftarmarna.

HAMMARHÄRD, m. 2. Härd i en hammarsmedja.

HAMMARPEN, m. 2. Se *Pen.*

HAMMARSKAFT, n. 5. Skaftet på en hammare, antingen för hand eller i hammarverk.

HAMMARSKATT, m. 3. Den afgift af en procent utaf årliga tillverkningen vid stångjernshamrar, som erlägges till kronan.

HAMMARSLAG, n. 5. Slag med eller af en hammare.

HAMMARSLAGG, m. sing. 1) Den oxidhinna, som bildas på ytan af jern eller koppar, då de glödgas, och hvilken vid utsmidningen affaller i form af fjäll. — 2) Den smälta, glasartade massa, som bildas vid tackjernets bearbetning i härd, för att förvandlas till smidigt jern. Är af tre slag: Råslagg, Färskslagg och Stockslagg. Se d. o.

HAMMARSMED, m. 3. Smed, som arbetar i en hammarsmedja.

HAMMARSMEDJA, f. 1. Se *Hammarverk.*

HAMMARSTÄLLNING, f. 2. Den af trä eller tackjern gjorda stomme, som uppbär skaftet på en stångjernshammare.

HAMMARVERK, n. 5. Inrättning eller hus, der jern, koppar, stål eller messing med tillhjelp af eld och hammare förarbetas till hvarjehanda föremål, eller der tackjern förvandlas till stångjern.

HAMMEL, m. 2. pl. *hamlar.* Gälld gumse.

HAMN, m. 2. I. (i fornspråket *Hamur*) 1) (ursprungligen) Skapnad, gestalt, skepnad. *Medan han var i vargs h.* — 2) Se *Vålnad.* — 3) Se *Ham.*

HAMN, m. 2. II. (i fornspråket *Hafn*) 1) Plats vid en hafskust, der fartyg kunna ligga i skydd för vind och våg. *Ligga, komma, inlöpa i, utgå, utlöpa ur h. Uppnå h-en. Söka h. Taga h.*, inlöpa i hamn. — 2) Se *Hamnstad.* — 3) (fig.) Säker tillflykt. *Han har dragit sig ur verlden och hvilar nu i h-en efter stormarna. Han har fått sig ett godt pastorat och är nu i h.*

HAMNA, v. n. 1. 1) Inlöpa i hamn. — 2) (fig.) *a*) Ankomma till ett ställe. — *b*) Komma i lugn och säkerhet efter ett bullersamt och oroligt lif.

HAMNANKARE, n. 4. Stort, vid en strand fästadt ankare, hvarvid fartyg kunna förtöjas.

HAMNBRO, f. 2. o. HAMNBRYGGA, f. 1. Se *Skeppsbro.*

HAMNBUSE, m. 2. pl. — *busar.* Fattig gosse, som på torg och i hamnar erbjuder sin tjenst åt allmänheten att hembära uppköpta saker.

HAMNFOGDE, m. 2. pl. — *fogdar.* Person, som har uppsigt uti inre hamnar och kanaler, stundom under en hamnkapitens lydnad.

HAMNKAPITEN, hàmmnkapitén, m. 3. Person, som har närmaste befälet öfver hamninrättningen i stapelstad eller större sjöstad, och hvilken det åligger att tillse, det hamnen är försedd med bollverk, bryggor, kajer, duc d'Alber och andra förtöjningsanstalter i brukbart skick, samt att vaka öfver hamnordningens efterlefnad.

HAMNKARTA, f. 1. Hydrografisk karta öfver en hamn

HAMNKEDJA, f. 1. Grof kedja, hvarmed en hamn stänges.

HAMNMÄSTARE, m. 5. Se *Hamnkapiten.*

HAMNORDNING, f. 2. Ordningsstadga för dem, som begagna en hamn.

HAMNPENNINGAR, m. 2. pl. Afgift, som i hamn liggande fartyg måste erlägga för begagnandet af förtöjningsanstalterna.

HAMNPRIS, n. 3. Gångbart, gällande pris å varor, som i hamn försäljas.

HAMNREGLEMENTE, n. 4. Se *Hamnordning.*

HAMNRÄTT, m. 3. Egen domstol i smärre mål, angående fiskerierna, och bestående af hamnfogden såsom ordförande och tre fiskare såsom bisittare.

HAMNSTYRELSE, f. 3. Benämning på den myndighet, som har högsta inseendet öfver en hamn.

HAMNTID, m. 3. Den tid, då högt vatten eller flod inträffar i någon viss hamn, vid ny och fullmåne.

HAMNUPPSYNINGSMAN, m. 5. pl. — *män.* Underordnad tjensteman, som vakar öfver ordningen i en hamn.

HAMPA, f. sing. 1) Årlig växt, som har han- och honblommor på särskilta stånd, allmänt odlad,

dels för den i stjelken innehållna tågan, som användes till spånad, dels för dess frön, hvaraf hampolja pressas. *Odla h.* — 2) De till häckling och spånad beredda tågorna af denna växt. *Spinna garn af h.* — *Ss. Hampfrö, -garn, -häckla, -lärft, -odling, -rep, -skäfvor, -stjelk, -stånd, -åker.*

HAMPA SIG, v. r. 1. (pop.) Förefalla, falla sig, tillfälligtvis inträffa. *Om det så h-r sig.* Härledes ifrån det gamla ordet *Happ*, oförmodad lycka.

HAMPBLÅR, f. pl. Affall af hampa vid häckling.

HAMPBRÅKA, f. 1. Verktyg, hvarmed hampa bråkas.

HAMPDREF, n. sing. Af gamla tåg utredd hampa.

HAMPLAND, n. 5. Land eller liten åker, besådd med hampa.

HAMPOLJA, f. 1. Olja, pressad af hampfrö.

HAMPSPÖKE, n. 4. 1) Fågelskrämma på ett hampland. *Se ut som ett h.*, vara ful, så att man kan skrämma folk. — 2) (fig. fam.) Ganska ful person.

HAMPSTOL, m. 2. Bock, att skäkta hampa på.

HAMPTROLL, n. 5. Se *Hampspöke.*

HAMPVÄF, m. sing. Väfnad, förfärdigad af hampgarn.

HAMPÖRT, f. 3. (bot.) Se *Hjorttröst.*

HAMRA, v. a. 1. Slå, bulta med hammare. *H. koppar, silfver, tenn. H. ut*, se *Uthamra.* — *Hamrande*, n. 4. o. *Hamring*, f. 2.

HAMSA, v. n. 1. (fam.) Gå oaktsamt till väga. — *Hamsande*, n. 4.

HAMSIG, a. 2. (fam.) Som går oaktsamt till väga i hvad man gör.

HAMSTER, m. 2. pl. *hamstrar.* Djur af Gnagarne, rödbrunt, med svart buk, hvit strupe, kort svans, ovig kropp och kindpåsar; ligger i dvala från oktober till februari, i djupa, rymliga bon under jorden. Cricetus frumentarius. — *Ss. H-skinn.*

HAN, hann, pron. pers. m. I genit. *hans;* dat. o. ackus. *honom. H. säger, skrifver. Det är h., h. sjelf.* — Brukas i tilltal till personer, dem man icke kan kalla Herre, men som vilja vara något för mer, än att kallas Du eller Ni, t. ex. betjenter. *Hör han, min vän, anmäl mig hos grefven.*

HANBI, n. 4. Bi af hankön.

HANBLOMMA, f. 1. Blomma med endast ståndare.

HAND, f. 3. pl. *händer.* 1) Kroppslem vid nedre ändan af armarna, och som utsträcker sig ifrån handlofven till fingerspetsarna, bestående af Flathanden, sammansatt af fem längre ben, samt Fingrarna, hvilka hvardera hafva trenne ben, utom tummen, som har blott två, alla förenade med ledgångar, så väl sins emellan som med flathandens ben. *Högra, venstra h-en. Flata, afviga h-en. Lång, kort, bred, smal, fet, knubbig, torr, mager, knotig h. Knuten h. Hafva kalla, varma händer. Frysa om händerna. Hafva ondt i händerna. Tvätta händerna* ell. *tvätta sig om h. Fatta, taga, trycka, krama ens h. Hålla, fatta någon vid h-en. Kyssa ens h.* ell. *kyssa någon på h-en. Gifva, räcka h-en åt någon. Föra, leda vid h-en. Öppna, tillsluta, knyta h-en. Knäppa ihop, slå ihop händerna. Höja, lyfta händerna mot himmelen, mot höjden. Hafva, bära, hålla något i h-en. Lefva af, föda sig med sina händers arbete. H. full*, så mycket som får rum i handen, t. ex.: *En h. full mjöl;* äfv. (fig.) något helt litet, t. ex.: *En h. full soldater. Med värjan i h. Lägga h-en på värjan*, (fig.) göra sig färdig att draga värjan. *Taga någon i h.* (Fig. fam.) *Vi få taga hvarandra i h.*, vi äro lika goda, vi ha ingenting att förebrå hvarandra. (Fig.) *Lemna någon högra h-en*, afstå företrädet åt någon. *Gifva någon sin h.*, taga till äkta. *Lyfta h. emot någon*, göra sig färdig att anfalla någon. *Gifva en h-en på något*, gifva en handen till tecken, att man vill hålla, hvad man lofvat eller kommit öfverens om. *Der har ni min h. på det*, jag lofvar er det med handslag. *Gifva med varm h.*, gifva en något egenhändigt och personligen, utan testamente. *Gå h. i h.*, gå och hålla hvarandra i hand; (fig.) följas åt, t. ex.: *Brott och elände gå h. i h. Det skaftet ligger väl i h.*, är beqvämt att hålla i hand. *Röra hvarken h. eller fot*, vara alldeles orörlig, liflös. *Lägga händerna på något. Lägga* ell. *bära händer på, våldsam h. på*, slå, föröfva handgripligt våld emot någon. *Lägga h. vid ett arbete*, sysselsätta sig dermed. *Lägga sista h. vid ett arbete*, göra det sista, som fordras, för att det skall vara fullkomligt färdigt. (Fig.) *Lägga h. vid ett mål*, se *Handlägga. Ligga en på händerna*, vara en till besvär, börda. *Ha sin h. i något*, vara delaktig, inblandad deri, hafva befattning dermed. *Ha sin h. med i spelet*, hafva del i något. *Hafva i handom* (gam. ablativ), hafva i sin ägo, i sitt våld, innehafva. *Hafva något af säker, god h.*, af tillförlitlig sagesman. *Hafva fria händer*, äga att fritt göra och låta. *Händerna äro bundna på honom*, han har ej frihet att göra och låta, som han vill. *Råka i goda händer*, (om person) komma till någon, som väl vårdar, handleder en; (om sak) blifva föremål för god vård, tillsyn; äfv. (om arbeten, företag) öfvertagas, handläggas o. s. v. af person, som är fullt skicklig att på ett tillfredsställande sätt utföra, hvad han börjat. *Taga sin h. ifrån någon*, ej vidare bekymra sig om, fråntaga honom sin omvårdnad, ledning, hjelp. *Hålla h. öfver något*, se *Handhafva. Hålla h. öfver att . . . .*, väl tillse, sörja för, att . . . . *Hyra, arrendera af andra h.*, af person, som sjelf hyr, arrenderar. *Det är gjordt af skicklig h.*, af en skicklig person. *Hafva h. i hår och knif på strupe*, slåss på lif och död. *H. efter h.*, ell. blott *efter h.*, småningom. *Gå h. emellan, från h. till h., från den ena h-en till den andra*, från den ene till den andra. *För h.*, med, genom, medelst handen eller händerna, t. ex.: *Arbeta för h. Så för h. Gjord för h. För h-en*, ell. *för h.*, nära förestående, t. ex.: *Julen är nu snart för h. Hafva något för händer*, vara sysselsatt med något. *I andra, tredje h.*, den andra, tredje efter någon. *Sitta i andra, tredje h.* (i spel), vara den andra, tredje. *Sitta i god h.*, hafva fördelaktig plats bland de andra spelarne. *Allting går honom väl i h.*, lyckas honom väl. *Handlingarne äro i mina händer*, i mitt förvar, i min ägo. *Falla i händerna på någon*, komma i någons våld. *Han är i sina ovänners händer*, i deras våld. *Styrelsen är i hans händer*, han leder styrelsen. *Se andra i händerna*, lefva af andras almosor. *Det står i Guds h.*, beror af Gud. *Med fulla händer*, ymnigt, frikostigt. *Lofva med h. och mun*, med ord och handslag. *Med egen h.*, se *Egenhändigt. Hafva om h.*, hafva tillsyn, vård om, ledningen af, förestå något. *Få om h.*, få tillsyn,

vård &c. om något. *Taga h. om, taga om h.*, taga vård om, öfvertaga tillsynen, ledningen, styrelsen af något. *På höger, venster h.*, till höger, venster. *På fri h.*, med blotta handen, utan mätning, modell, förebild, förberedelse o. s. v., blott efter tycke, infall, ingifvelse, ögonmått, t. ex.: *Måla på fri h. Skjuta på fri h.*, utan att lägga an. *Vara på egen h*, vara ensam, vara lemnad åt sig sjelf, utan annans ledning, hjelp, tillsyn, bero endast af sig sjelf. *Lemna någon på egen, fri h.*, lemna någon åt sig sjelf, låta någon hjelpa sig sjelf. *Lefva på egen h.*, vara sin egen herre. *Sätta sig på egen h.*, blifva sin egen, försätta sig i den ställning, att man sörjer endast för sig sjelf. *Göra något på egen h.*, på eget bevåg. *Vi voro på två, tre manna* (gam. genit.) *h.*, två, tre personer. *Gifva, taga på h.*, g., t. handpenning. *Hafva goda kort på h.*, bland dem, som blifvit en gifna eller som man bytt sig till. (Fig.) *Bära på händerna*, på det högsta värdera, akta, vörda, älska, vara ytterst rädd, mån om, på det ömmaste vårda sig om. *Till h-s*, tillreds, i beredskap, färdig att tilltaga, t. ex.: *Det var för tillfället ingen till h-s att hjelpa honom. Ovännen var strax till h-s att svärta mig. Som ingen hatt var till h-s, måste han gå barhufvad. Till h-a* (gam. genit. plur.), tillreds, i beredskap. *Gå, komma, hålla till h-a*, se *Tillhandagå, Tillhandakomma, Tillhandahålla. Sälja under h.*, ej genom auktion, utan när tillfälle erbjuder sig. *Hafva under händer*, hafva i sin vård, äga att förfoga öfver. *Under händer hafvande medel*, medel, som man har i sitt förvar, i och för något ändamål ombetrodda medel. *Ur* ell. *från h. i h.*, från den ena till den andra. *Köpa ur första h.*, af första ägaren, ej af andra, som förut köpt af honom. *Ur h. i mun*, säges, då man genast förtär, hvad man förtjenar. *Lefva ur h. i mun*, lefva för dagen, ej hafva mer att lefva af, än sin dagliga arbetsförtjenst. *Gå fort ur händerna* (om arbete), verkställas, utföras fort. (Fig.) *Ej låta tillfället gå sig ur händerna, ej släppa tillfället ur h.*, begagna sig af tillfället. *Segern gick honom ur händerna*, undgick honom. *Gifva vid h-en*, underrätta om, meddela, tillkännagifva, låta veta, förstå. — 2) Se *Handstil. Jag känner hans h. Skrifva en vacker h.* — 3) (bot.) *J. Mariæ h.*, ört med fingerlika rötter och röda, fläckiga blommor. Orchis maculata. Kallas äfv. J. Mariæ Nycklar, J. Mariæ Rock. — *Ss. H-muskel, -nerv.*

HANDARBETE, n. 4. Allt slags arbete, hvartill isynnerhet händerna begagnas, men ej kroppsstyrka så mycket kommer i fråga.

HANDASLÖJD, f. 3. Allt slags slöjd, hvarvid isynnerhet händerna begagnas.

HANDATLAS, hànndáttlass, m. 3. Samling af landkartor i mindre format eller med inskränkning till de förnämsta länderna.

HANDBIBLIOTEK, hànndbiblioték, n. 5. Liten boksamling, upptagande blott sådana arbeten och skrifter, som man företrädesvis tycker om eller behöfver rådfråga och begagna. [—thek.]

HANDBJELKE, m. 2. pl. — *bjelkar*. (byggn.k.) Bjelke i en takresning, som sammanhåller taksparrarna.

HANDBOJOR, f. 1. pl. Bojor, hvarmed händerna fängslas.

HANDBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Bok, innehållande kort handledning i konst eller vetenskap. Se äfv. *Kyrkohandbok*.

HANDBORR, m. 2. Borr, hvartill endast händerna begagnas, och som ej drifves med maskin.

HANDBORRSKAFT, n. 5. Borrskaft, helt och hållet af jern, med en bricka upptill, som under begagnandet sättes emot bröstet. Kallas äfv. Bröstlira.

HANDBREF, n. 5. Bref från en furste till en person, som vändt sig till honom personligen med en supplik, eller till en konstnär eller lärd, för att tacka för ett dedikeradt arbete, ett gifvet konstverk, o. s. v.

HANDBRÄDE, n. 4. Litet brädë med skaft, att vid rappning taga murbruk uppå.

HANDBYGEL, m. 2. pl. — *byglar*. Bygel öfver trycket på gevär.

HANDBÅGE, m. 2. pl. — *bågar*. Pilbåge, som spändes med händerna, ej med lås.

HANDBÄCKEN, n. 5. Se *Handfat*.

HANDDUK, m. 2. Fålladt fyrkantigt stycke, vanligtvis af grof dräll, till att torka händerna på, vid handtvagning, eller att tvätta sig i ansigtet med.

HANDEL, m. sing. 1) Köp. *Sluta h. om något. Stå i h. med någon*, hålla på att köpa något af honom. *Göra en god h.*, ett fördelaktigt köp. — 2) Yrket att köpa och sälja genom penningar eller byte, i afsigt att derpå göra vinst. *Drifva, idka h. Drifva h. i stort, i minut. Drifva h. med en vara på utrikes orter. H. med utländningar. H. med silke, säd, kramvaror, sill, o. s. v.* Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Gross-, Minut-, Penning-, Vexel-, Bytes-, Spannmåls-, Kram-, Silkes-, Bokhandel, m. fl. — 3) Förekommer äfven i sammansättningen Kärlekshandel; se d. o. — *Ss. H-saffärer, -sfördel, -sföretag, -sförhållande, -sförbindelse, -sgemenskap, -slag, -slagstiftning, -smål, -ssak, -sspekulation, -särende.*

HANDELSAGENT, hànnd'lsajä'nnt, m. 3. Person, som i handelsväg uträttar uppdrag för en eller flera handlandes räkning.

HANDELSBALANS, hànnd'lsbalánngs, m. 3. Resultatet af jemförelsen emellan ett lands utoch införsel.

HANDELSBALK, m. 2. Den hufvudafdelning af svenska lagen, som handlar om, hvad iakttagas bör i afseende å idkande af handel.

HANDELSBETJENT, m. 3. Person, som biträder en handlande i försäljningen af dess varor.

HANDELSBOD, f. 2. En handlandes försäljningsbod.

HANDELSBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Handlandes räkenskapsbok.

HANDELSBOKHÅLLARE, m. 5. En grosseller minuthandlares räkenskapsförare. — Ofta få äfven handelsbetjenter denna benämning.

HANDELSBOLAG, n. 5. Bolag för bedrifvande af handel.

HANDELSBREF, n. 5. Bref, rörande handelsaffärer.

HANDELSBRUK, n. 5. Bruk, i affärsväg, som är antaget och gällande handlande mellan.

HANDELSDOMSTOL, m. 2. Domstol, som upptager mål, rörande handel.

HANDELSEXPEDIT, hànnd'lsäckspedi't, m. 3. Person, som gör resor, antingen in- eller utrikes, för en handlandes räkning.

HANDELSFART, m. sing. Sjöfart, som endast har handeln till föremål, och bedrifves endast med köpmansfartyg.

HANDELSFARTYG, n. 5. Fartyg, som gör

resor med handelsvaror. Brukas i motsats till Örlogsfartyg. — *Syn.* Kofferdifartyg.

HANDELSFLOTTA, f. 1. 1) Flotta af handelsfartyg. — 2) Samteliga ett lands handelsfartyg.

HANDELSFRIHET, f. sing. Frihet att idka handel utan inskränkningar och förbud för vissa varors ut- eller införsel, utan tryckande tullafgifter, monopoler o. s. v.

HANDELSFULLMÄKTIG, m. pl. — *mäktige.* (ursprungligen adjektiv) Person, befullmäktigad af en handlande eller ett handelshus att göra och låta i ett mål å dess vägnar.

HANDELSFÖRDRAG, n. 5. Fördrag, som afslutas emellan regeringar, rörande handeln emellan deras undersåter.

HANDELSFÖRENING, f. 2. Förening af de i hvarje stad bosatta handlande i och för handelsnäringens förkofran.

HANDELSGREN, f. 2. Särskilt gren af handeln, särskilt slags handel.

HANDELSHUS, n. 5. Handelsrörelse, som idkas i stort, af grosshandlare ell. grosshandelsbolag.

HANDELSINSTITUT, hånnd'lsinnstitůt, n. 3. Läroanstalt för ynglingar, som skola egna sig åt köpmannayrket.

HANDELSKOLLEGIUM, hånnd'lskållégiumm, n. 3. pl. — *gier.* Den afdelning af Stockholms stads magistrat, som handlägger ekonomiska ärender rörande hufvudstadens handel. [— coll —.]

HANDELSKOLONI, hånnd'lskoloni', f. 3. Koloni, anlagd i och för handels bedrifvande på någon utländsk ort, [— coloni, — colonie.]

HANDELSKOMPANI, hånnd'lskåmmpani', n. 3. Förening emellan flera köpmän för bedrifvande af något slags handel i stor skala, t. ex. Ostindiska kompaniet, Fiskerikompaniet, m. fl. [— compani, — compagnie.]

HANDELSKONTOR, hånnd'lskånntór, n. 5. 1) En köpmans eller ett handelsbolags kontor. — 2) Se *Handelshus.* [— contor, — comptoir.]

HANDELSMAGASIN, hånnd'lsmagasi'n, n. 3. Magasin, der handelsvaror förvaras och äfven ofta försäljas.

HANDELSMAN, m. 5. pl. — *män.* Mindre handlande, minuthandlande. Jfr. *Handlande.* — Gårdfarihandlande tituleras äfv. stundom för *Handelsmän.*

HANDELS- OCH NÄRINGS-DISKONT, ----- diskå'nnt, m. 3. Den låneinrättning till understöd för handel och näringar, som är förenad med rikets ständers bank. [— discont.]

HANDELS- OCH SJÖFARTS-FONDEN, ----- få'nngd'n, m. 3. sing. def. Allmän inrättning, hvars hufvudsakliga föremål är handelns och sjöfartens skyddande och befrämjande, så väl inom som utom riket. Kallades tillförene Konvoj-Kassan.

HANDELSORT, HANDELSPLATS, m. 3. Ort, plats, der handel drifves. *God, dålig h.*

HANDELSRESA, f. 1. Resa i handelsaffärer.

HANDELSRÅD, n. 5. Benämning i vissa utrikes städer på myndigheter, som handlägga handelsmål.

HANDELSRÄTT, m. 3. Se *Handelsdomstol.*

HANDELSRÖRELSE, f. 3. Bedrifvande af handel.

HANDELSSKEPP, n. 5. Se *Handelsfartyg.*

HANDELSSKOLA, f. 1. Se *Handelsinstitut.*

HANDELSSOCIETET, hånnd'lssosietét, f. 3. Förening emellan dem af de handlande i en stad, som drifva samma slags handel, t. ex. jernhandlare, klädeskramhandlare, kryddkramhandlare, diversehandlare, m. fl.

HANDELSSTAD, m. 3. pl. — *städer.* Stad, som drifver handel af någon viss betydenhet. *God, dålig h.*

HANDELSSTAT, m. 3. Stat, som drifver betydande handel.

HANDELSSUP, m. 2. Sup, som i minuthandel på vissa orter gifves en kund, då han gjort någon betydligare handel.

HANDELSSYSTEM, hånnd'lssystä'm, n. 3. Det system, som af en regering följes med afseende å handeln inom landet och dess befrämjande.

HANDELSSÄLLSKAP, n. 3. o. 5. Se *Handelskompani.*

HANDELSTERM, hånnd'lstä'rrm, m. 3. Uttryck, som angår handel och dermed sammanhang ägande ämnen.

HANDELSTIDNING, f. 2. Tidning, som förnämligast upptager handeln rörande ämnen.

HANDELSTORG, n. 5. Se *Salutorg.*

HANDELSTRAKTAT, hånnd'lstracktát, m. 3. Se *Handelsfördrag.* [— trac —.]

HANDELSVARA, f. 1. Vara, som är föremål för handeln eller af handlande hålles till salu.

HANDELSVETENSKAP, f. 3. Lära om ämnen, som med handeln hafva gemenskap.

HANDELSVÅG, m. sing. (fig.) Förhållandet emellan ett lands ut- och införsel.

HANDFALLEN, a. 2. neutr. — *et.* (Egentl.: som står med händerna nedfällda) Rådlös, försagd. *Stå helt h.* — *Syn.* Se *Rådlös.*

HANDFAST, a. 1. Som har styrka att hålla väl fast med händerna; stark, kraftfull. *En h. karl.* — *Syn.* Se *Stark.*

HANDFASTHET, f. 3. Egenskapen att vara handfast.

HANDFAT, n. 5. Fat att tvätta händerna uti. Kallas äfv. Tvättfat.

HANDFIL, m. 2. Fil, som brukas för hand.

HANDFORMIG, a. 2. Som till formen liknar en hand.

HANDFÄSTE, n. 4. 1) Fäste för handen att hålla fast vid. — 2) Se *Handtag.*

HANDFÄSTNING, f. 2. 1) Handslag, hvarigenom löfte, öfverenskommelse fordom befästades. — 2) Den muntliga konungaförsäkran, Sveriges regenter fordom afgåfvo; äfv. den hyllning, som landets inbyggare gåfvo en ny konung.

HANDGEMÄNG, hånndjemä'nng, n. 5. Strid med handvapen, på nära håll. *Komma, råka, vara i h.*

HANDGEVÄR, n. 5. Skjutgevär för hand, isynnerhet musköt.

HANDGRANAT, m. 3. (artil.) Kastkropp, som afskjutes med mörsare på mycket korta håll, laddad till sprängning och försedd med brandrör. Kastades fordom med hand, af grenadierer.

HANDGREPP, n. 5. Grepp, rörelse med handen vid handterande af verktyg, redskap, i och för med dem afsedda ändamål. *Känna h-en, hafva h-en inne,* väl förstå att handtera ett verktyg, redskap; (fig.) vara väl hemmastadd i en sak.

HANDGRIPLIG, a. 2. 1) Som göres, sker med handen eller händerna. *En h. tillrättavisning.* — 2) (fig.) Ganska tydlig, uppenbar, ögonskenlig. *H-a skäl.* — *Syn.* Se *Tydlig.*

HANDGRIPLIGEN, adv. Se *Handgripligt.*

HANDGRIPLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara handgriplig.

HANDGRIPLIGT, adv. På ett handgripligt sätt.

HANDHACKA, f. 1. Åkerbruksredskap, som begagnas till rensning i raderna af ett land.

HANDHAFVA, v. a. 2. (böjes som *Hafva*) Hafva vård om; tillse, att något rätt iakttages, sker i vederbörlig ordning. *H. lagarna. H. lag och rätt.* — *Handhafvande*, n. 4.

HANDHAFVARE, m. 5. Den, som handhafver något. *Lagens h.*

HANDHÄST, m. 2. Ridhäst, som man låter leda efter sig, för att begagnas, då den, man rider, blifvit trött.

HANDKAMMARE, m. 2. o. 5. Kammare, der hvarjehanda för ett hushåll nödiga saker förvaras, såsom linne, duktyg, m. m.

HANDKANNA, f. 1. Vattenkanna, hvarur vatten gjutes i handfatet, när man vill tvätta sig.

HANDKARDA, f. 1. Karda, vid hvars begagnande man behöfver endast händernas tillhjelp. Kallas så till skilnad ifrån Kardmaskin.

HANDKASSA, f. 1. Mindre kassa för smärre tillfälliga extra utgifter, afskild ifrån den större kassan, d. v. s. den för de hufvudsakliga, löpande utgifterna eller affärernas bedrifvande.

HANDKLAPPNING, f. 2. Bifall, som gifves medelst att klappa händer. (Det franska Applaudissement.) *Skådespelarne helsades med h-ar.*

HANDKLOCKA, f. 1. Liten ringklocka för hand.

HANDKLOFVAR, hånndklå'varr, m. 2. pl. Ett slags fängselredskap, som sättes om begge handlofvarna på en fånge, för att betaga honom bruket af sina händer. *Sätta h. på någon.* — Skrifves äfv. *Handklöfvar.*

HANDKLUBBA, f. 1. Klubba, som föres med händerna.

HANDKLÄDE, n. 4. Se *Handduk.*

HANDKORG, m. 2. 1) Korg att bära med handen. — 2) Liten arbetskorg för fruntimmer.

HANDKORT, n. 5. 1) Kort af dem, en spelare har på hand, hvilket icke är trumf. — 2) Kort af dem, en spelare har på hand, det han ej bytit sig till.

HANDKRAFT, f. sing. Kraft, som en menniska har i händerna eller armarna. *Dertill fordras god h. Maskin, som drifves med h.*

HANDKRAMNING, f. 2. Handlingen, då man kramar ens hand.

HANDKYSS, m. 2. Kyss, som man ger någon på handen.

HANDKYSSNING, f. 2. Handlingen, då man kysser någon på handen.

HANDKÖP, n. sing. (apotek.) Läkemedels utdelande utan läkares recept.

HANDKÖPSDISK, m. 2. Yttre disk i ett apotek.

HANDLA, v. a. 1. Köpa. *H. något af någon. Jag har varit hos klädeskramhandlaren och h-t kläde.* Brukas äfv. absolut, t. ex.: *Jag skall gå ut och h. Hvar h-r du? Hos herr N.* — *H. sig till*, se *Tillhandla sig.* — *H. upp*, se *Upphandla.* — *Syn.* Se *Köpa.* — *V. n.* 1) Drifva handel. *H. med ull, med jern, med sidentyger. H. på utrikes orter. H. med någon*, hafva handelsförbindelse med honom. — 2) Uppföra sig, bete sig, i sedligt hänseende. *H. som en rättskaffens man. H. väl, illa mot någon. H. mot lag, pligt, samvete. Han h-r dermed efter behag*, gör och låter dermed, huru han vill. — *Syn.* Se *Uppföra sig.* — 3) *H. om:* a) underhandla om. Denna bem. är numera föråldrad; — b) (med sak till subjekt) röra, angå. *Samtalet h-de om fred. Boken h-r om konsten att bli rik*, är skrifven om &c.

HANDLAG, n. 5. 1) Sättet att handtera verktyg och redskap, när de användas för med dem afsedda ändamål. *Hafva godt h. Det fordrar ett visst h.* — 2) (anat.) Del af handen, emellan handleden och fingrarna, hvilken utgöres af fem särskilta ben.

HANDLANDE, n. 4. 1) Köpande. — 2) Uppförande i sedligt afseende. — I begge bem. mindre brukligt.

HANDLANDE, m. 5. (egentl. part. pres. af *Handla*) En, som drifver handel. Säges både om gross- och minuthandlare, men ej om gatkrämare och gårdfarihandlande, såsom är fallet med ordet Handelsman.

HANDLED, m. 3. Leden, som förenar handen med framarmen. Kallas äfven Handlofve och Handrot.

HANDLEDA, v. a. 2. 1) Leda vid handen. I denna ursprungliga bem. mindre brukligt. Man säger då hellre blott Leda. — 2) (fig.) Leda, vägleda (i afseende å undervisning, uppfostran, sättet att gå till väga i lifvets allmänna förhållanden). *H. någon i matematik, i dygdens utöfning, i de åligganden, som tillhöra ett embete, o. s. v.* — *Handledande*, n. 4.

HANDLEDARE, m. 5. o. — DERSKA, f. 1. Den, som handleder (bem. 2).

HANDLEDNING, f. 2. 1) (fig.) Ledning. Jfr. *Handleda*, 2. — 2) Titel, som stundom gifves korta undervisningsskrifter.

HANDLEXIKON, hånndlä'cksikånn, n. pl. — *lexika.* Ordbok i mindre, beqvämt format, och som innehåller blott det hufvudsakligen nödvändiga af ett språks ordförråd.

HANDLIK, a. 2. Som liknar en hand.

HANDLING, f. 2. 1) Andlig verksamhet, som uppenbarar sig i det yttre genom något dymedelst verkadt (Gerning). *En god, dålig h. Bevekelsegrunden för en h.* — 2) (mest i plur.) a) Skrift, utgången ifrån någon offentlig myndighet (embetsverk, domstol, o. s. v.), eller dit ingifven, eller ämnad att dit ingifvas. *Domstolens, kollegii h-ar. En h., ämnad att till rätten ingifvas.* — *Syn.* Dokument, Akt. — b) Skrift, härrörande af ett lärdt sällskaps, en akademis verksamhet. *Vetenskaps-akademiens h-ar.* — 3) (estet.) Framställning af händelser såsom närvarande (i dramen), eller i berättande form (i fabeln, epos, romanen, &c.). *H-en i denna teaterpjes, roman är ganska omvexlande.*

HANDLINGSSÄTT, n. 5. Det sätt, hvarpå någon handlar (i moraliskt afseende). *Det är icke alltid lätt att rätt bedöma andras h.*

HANDLOD, n. 5. Lod, fästadt vid en lodlina, hvarmed vattnets djup mätes.

HANDLOFVE, m. 2. pl. — *lofvar.* Se *Handled.*

HANDLYKTA, f. 1. Lykta att bära i hand. Brukas till skilnad ifrån Gatlykta, Skeppslykta, m. fl.

HANDLÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) Sysselsätta sig med, företaga. Brukas mest i uttrycket: *H. ett mål* (rättegångssak, embetsmål, o. s. v.); eljest säges vanligen *Lägga hand vid.* — *Handläggande*, n. 4. o. *Handläggning*, f. 2.

HANDLÖS, a. 2. *Lemna, släppa någon h.*, lemna någon åt sig sjelf. (Föga brukl.) *H. våda*, skada, olycka, som inträffar utan någons förvållande.

HANDLÖST, adv. Oaktsamt, utan att betänka eller bry sig om, huru det träffar. *Kasta h.*

HANDOM. *I h.*, se under *Hand.*

HANDPENNING, m. 2. 1) Penningar till smärre uppköp och tillfälliga biutgifter. Brukas

äfv. i plur. — 2) Penningar, som en köpare på förhand ger säljaren, till säkerhet för, att han står vid köpet, och dem han i annat fall förlorar. *Jag ger er 2 r:dr i h. på smöret.* — 3) Penningar, hvilka gifvas den, som tar värfning till krigstjenst, och efter hvilkas emottagande han är dertill förpligtad. *Hvar soldat fick tio r:dr i h-ar.*

HANDPIK, m. 2. Se *Sponton.*

HANDPLAGGA, f. 1. Slag i handen med ett ris, som till straff tilldelas en skolgosse, för någon dess förseelse.

HANDPRESS, m. 2. Press, som skötes med hand (till skilnad ifrån Maskinpress).

HANDPUST, m. 2. Liten pust att bruka för hand, i kök, o. s. v.

HANDQVARN, f. 2. Liten qvarn, till förmalning af hvarjehanda ämnen, och inrättad att drifvas med handkraft.

HANDROT, f. 3. pl. — *rötter.* Se *Handled.*

HANDRÄCKNING, f. 2. (fig.) Hjelp, bistånd. *Detta var mig en god h. af honom. Gifva någon en h.* — *Syn.* Se *Hjelp.*

HANDRÖR, n. 5. Ett slags fordom brukligt skjutgevär, äfven kallad Half Haka.

HANDSBREDD, f. 3. Bredden af en medelstor menniskohand. Beräknas i allmänhet till 4 tum.

HANDSEKRETERARE, m. 5. Enskilt sekreterare hos en furste eller förnäm person.

HANDSKAS, v. d. 1. (pop. o. fam.) *H. med något,* (egentl.) handtera med handskar; (fig.) sysselsätta sig med, hålla på med något. *H. med någon,* vara i delo, i tvist med någon. *Han är ej god att h. med,* att ha att göra med. *Om han får h.,* får hålla på.

HANDSKBOD, f. 2. Salubod, der handskar af alla slag försäljas.

HANDSKE, m. 2. pl. *handskar.* Sydd betäckning för handen, vanligtvis af beredt skinn, att skydda den emot köld, sol eller luft. *H. med, utan fingrar. Taga h-karna på, af sig.* (Fig.) *Kasta h-n åt någon,* utmana någon. (Talesättet härleder sig deraf, att fordom, då en riddare ville utmana en annan till strid, kastade han, till tecken deraf, handsken på marken åt honom.) *Dra h-kar,* ett slags lek. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom Half-, Skinn-, Glacé-, Semskskinnshandske, m. fl.

HANDSKMAKARE, m. 5. Handtverkare, som förfärdigar handskar. — *Ss. H-arbete, -bod, -gesäll, -handtverk, -lärling, -vara, -verkstad, -yrke.*

HANDSKMAKERI, n. 3. 1) En handskmakares yrke, handtverk, arbete. — 2) Handskmakares skrå.

HANDSKRIFT, f. 3. 1) Egenhändig skrifvelse. *Förneka sin egen h.* — *Syn.* Hand. — 2) Skrifven afhandling, bok (i motsats till tryckt). *En h. af Eddan.* — *Syn.* Manuskript.

HANDSKRIFVEN, a. 2. neutr. — *et.* Skrifven (ej tryckt).

HANDSKÄRA, f. 1. Liten lätt skära att begagna för hand.

HANDSLAG, n. 5. 1) Handlingen, då man slår någon i hand, till tecken att man går in på en öfverenskommelse, eller till försäkran att man ämnar hålla ett vid tillfället gifvet löfte. *Lofva något med h.* — 2) Se *Anslag,* 5.

HANDSLÖG, hånndslö'j, a. 2. (pop.) Händig att slöjda.

HANDSPAK, m. 2. 1) (skepp.) Häfstång af något segt träslag, som brukas på örlogsfartyg förnämligast vid baxning af kanonerna, och på handelsfartyg vid bråspelets eller gångspelets rundhivning. — 2) (artil.) Dylik häfstång, som vid fästnings- och belägringsartilleri nyttjas till styckenas framförande och svängande vid riktningen.

HANDSPIK, m. 2. (artil.) Ett slags mindre och lättare handspak, som nyttjas vid fältartilleri.

HANDSPJUT, n. 5. Benämning på ett slags spjut, som fordom brukades i krig.

HANDSPRUTA, f. 1. Mindre spruta, som skötes endast med händernas tillhjelp.

HANDSPÅNAD, m. sing. 1) Spånad för hand, på spinnrock. Säges till skilnad ifrån Maskinspånad. — 2) På spinnrock spunnet garn.

HANDSTIL, m. 2. En persons sätt att formera bokstäfverna vid skrifning; sjelfva utseendet af hans skrift. Förkortas oftast till *Stil. Ful, vacker h.*

HANDSTOL, m. 2. Se *Bandstol,* 1.

HANDSTYRKA, f. sing. Den styrka, en menniska har i händerna. *Hafva god h.*

HANDSTÄD, n. 5. Mindre, lätt flyttbart städ.

HANDSVÄRMARE, m. 5. (fyrv.) Svärmare, som kastas med hand.

HANDSÅG, f. 2. Såg att begagna för hand (till skilnad ifrån såg i en sågqvarn).

HANDSÖL, n. 5. Den första försäljningen, någon gör på dagen. — Ordet kommer, enligt *Ihre,* af *Hand* och *Selja,* sälja.

HANDTAG, n. 5. 1) Tag med handen. *Gifva någon ett h., för att hjelpa honom öfver en rännil.* — 2) Särskilt del på verktyg, redskap, kärl, enkom ämnad att fatta i med handen, för att lättare och beqvämare kunna bära, handtera dem. *H. på en plog.* — 3) (fig. fam.) Hjelp, bistånd. *Detta var ett godt h. för honom. Göra någon ett godt h.,* en god hjelp.

HANDTECKNING, f. 2. Egenhändig namnteckning.

HANDTERA, v. a. 1. (af *Hand*) 1) Med händerna hålla, röra; medelst händerna göra bruk af (verktyg, redskap, o. s. v.). *Varsamt h. något. Han förstår att h. plogen, yxan, sågen, penseln, mejseln, o. s. v.* — *Syn.* Bruka, Sköta, Behandla. — 2) (fig.) *a*) Bemöta, behandla. *Väl, illa h. någon. Man kan h. honom, hur man vill.* — 3) (med sak till objekt) Behandla, bedrifva, leda. *H. en sak väl. Utgången beror af, huru man h-r saken.*

HANDTERANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något handteras.

HANDTERING, f. 2. 1) Se *Handterande.* — 2) Näringsyrke, isynnerhet sådant, hvarvid arbete med händerna äger rum. *En snygg, osnygg h.*

HANDTERLIG, a. 2. 1) Som låter handtera sig. *Väl, lätt h-t verktyg.* — 2) (fig.) Som låter leda, rätta, böja sig; som fogar sig efter andra. *Gossen är temligen h.* — *Syn.* Böjlig, Läraktig, Villig.

HANDTLANGA, v. n. 1. Biträda en handtverkare i det gröfre af dess arbete, hvartill ingen färdighet i sjelfva yrket behöfves. *H. åt en murare, plåtslagare,* o. s. v. — *Handtlangande,* n. 4. o. *Handtlangning,* f. 2.

HANDTLANGARE, m. 5. och — GERSKA, f. 1. 1) Person, som handtlangar åt någon handtverkare. — 2) (fig.) Medhjelpare, biträde.

HANDTRYCKNING, f. 2. 1) Handlingen, då man med sin hand trycker en annans. *Med en h. gaf hon honom tillkänna, att han ej borde låtsa om något.* — 2) (fig. fam.) Penningar, som gifvas någon (egentl. obemärkt tryckas honom i

handen), för att i något afseende muta honom. *En liten h. gör stundom folk både blinda och döfva.*

HANDTVAGNING, f. 2. Händernas tvättande.

HANDTVERK, n. 5. Yrke, för hvars bedrifvande inga större anläggningar äro nödiga, och hvartill fordras stor mekanisk färdighet, men liten eller ingen vetenskaplig insigt. (Talesätt) *Göra h. af något,* utöfva, bedrifva det såsom ett handtverk, d. v. s. mekaniskt. — *Ss. H-gesäll, -slärling.*

HANDTVERKARE, m. 5. En, som drifver ett handtverk för egen räkning. — *Ss. H-hustru.*

HANDTVERKARHUS, n. 5. En handtverkares familj.

HANDTVERKERI, n. 3. Se *Handtverk.*

HANDTVERKSBRUK, n. 5. Särskilt för medlemmar af ett handtverksskrå gällande lag.

HANDTVERKSFOLK, n. sing. 1) Personer af handtverksklassen. — 2) (fam.) *a*) En handtverkare och dess hustru. — *b*) En handtverkares familj.

HANDTVERKSGOSSE, m. 2. pl. — *gossar.* Lärling i ett handtverk.

HANDTVERKSHELSNING, f. 2. Ett slags ordenslösen, hvarigenom gesällerna af ett skrå igenkänna hvarandra, till förekommande af oinvigdes intrång.

HANDTVERKSHUS, n. 5. Se *Handtverkarhus.*

HANDTVERKSKLASS, m. 3. Den klass i ett samhälle, till hvilken samteliga handtverkare med deras familjer och arbetare höra.

HANDTVERKSLÅDA, f. 1. Kassa, tillhörande ett handtverksskrå och använd till hvarjehanda utgifter † och för skråets gemensamma bästa.

HANDTVERKSMAN, m. 5. pl. — *män.* Se *Handtverkare.*

HANDTVERKSMESSIG, a. 2. Som utföres, verkställes, tillgår på samma sätt som i ett handtverk, d. v. s. mekaniskt, utan all sjelfständig tanka, endast efter bruk och vana. *H-t arbetande, bokskrifvande, författande.* — *Syn.* Mekanisk, Fabriksmessig.

HANDTVERKSMESSIGT, adv. På ett handtverksmessigt sätt. *Författa, öfversätta h.* — *Syn.* Mekaniskt, Fabriksmessigt.

HANDTVERKSMÅLARE, m. 5. Målare, som är blott handtverkare och ej utöfvar målning såsom skön konst. Kallas så till skilnad ifrån Målare, hvilken är konstnär. — *Syn.* (skämtv. o. föraktl.) Plankstrykare.

HANDTVERKSMÄSTARE, m. 5. Handtverkare, som aflagt mästerprofvet i sitt yrke och fått rättighet att antaga gesäller och lärlingar i sitt arbete.

HANDTVERKSORD, n. 5. Sådant ord, som uteslutande användes i något handtverk.

HANDTVERKSRÖRELSE, f. 3. Utöfvandet af ett handtverk.

HANDTVERKSTERM, m. 3. Se *Handtverksord.*

HANDTVERKSSKRÅ, n. 4. Se *Skrå.*

HANDTVÅL, m. sing. Tvål, som begagnas till händernas tvagning.

HANDVATTEN, n. sing. Vatten till händernas tvagning.

HANDVETA, f. 1. Se *Plogstjert.*

HANDVÅG, m. 2. Våg, som hålles med händerna, för uppvägning af hvarjehanda saker.

HANDVÄNDNING, f. 2. Handens vändning. Brukas endast i uttrycken: *I, på, inom en h.,* på så kort tid, som behöfs, för att vända handen; i ett ögonblick, i blinken, i ett nu. *I hvar h.,* i hvarje ögonblick.

HANDYXA, f. 1. 1) Liten, lätt yxa, som beqvämt kan föras med en hand. — 2) *Handyx* kallades fordom ett slags stridsyxa, som både fördes med handen och kastades på längre håll.

HANE, m. 2. pl. *hanar.* 1) *a*) (ursprungl.) Manlig individ af fåglarna, men isynnerhet af Hönsslägtet, och i denna inskränktare mening således detsamma som Tupp. *Då gol h-n.* Bildar sammansättningar för hvarje särskilt slags fågel, såsom: Tjäder-, Orr-, Kanarie-, Steglits-, Sparfhane, o. s. v. — *Motsats:* Hona. — *b*) (i utsträckt mening) Manlig individ af djuren i allmänhet, såsom: Lejon-, Krokodil-, Hvalfiskhane, m. fl. — 2) Den delen af ett gevärslås, som med sitt slag tänder skottet.

Anm. I förra bem. uttalas ordet temmeligen allmänt: *hanne,* hvarföre man på sednare tiden börjat äfven skrifva ordet så; men förutom det, att uttalet med långt *a* höres lika ofta och i vissa landsorter är nästan uteslutande, bör anmärkas, att våra äldre lexikografer, såsom *Spegel* och *Ihre,* bibehållit *Hane* efter det urgamla skrifsättet, hvarföre det synes vara skäl att antaga detta ensamt såsom det rätta.

HANEL, hånäll, m. sing. Örtslägtet Lotus.

HANFOT, m. 3. pl. — *fötter.* (skepp.) 1) Ett vid midteln af en rå på förkant fästadt, trekantigt nät af platting. — 2) Ett tåg, hvars ändar äro fästade i någon last och hvars bugt eller midt halas, t. ex. en bolinspruta.

HANGARE, m. 5. (skepp.) Ett ifrån toppen af en mast eller stång hängande kort, men tjockt tåg, med en vid dess nedra ända fastsplitsad stor jernkaus, hvari sidotackel hakas för diverse behof.

HANJERN, n. 5. (tekn.) Dorn till hanens fyrkant på ett gevär.

HANK, hanngk, m. 2. 1) Ringformigt, hopvridet band af qvistar, hvarmed gärdesgårdsstörar sammanhållas. *Inom h. och stör,* inom hägn af gärdesgård. — 2) Dylikt band på packkistor, att bära dem med; äfv. att binda unga träd, vinrankor. — 3) Handtaget på ett besman. — 4) (kir.) En, medelst en egen nål (hanknål) genom huden dragen linneremsa eller snöre, hvarigenom ett artificielt sår bildas och underhålles. *Sätta h.*

HANKA, v. a. 1. Med händerna uppvinda. Vanligare säges *H. upp* ell. *Upphanka.* — V. n. (pop. o. fam.) *a*) Hjelpa, pracka sig fram. — *b*) Vara sjuklig litet emellanåt.

HANKAM, m. 2. pl. — *kammar.* Se *Tuppkam.*

HANKBAND, n. 5. Sjelfva bandet på en hank (bem. 4).

HANKER, m. sing. (pop. o. fam.) Se *Prackare.*

HANKIG, a. 2. (pop. o. fam.) 1) Sjuklig. — 2) Prackig. — *Hankigt,* adv.

HANKNÅL, f. 2. Tveeggad, omkring en half tum bred nål, i form af en stor lansett, hvarmed en hank (bem. 4) drages genom huden.

HANKÖN, n. sing. Det manliga könet af djuren. Kallas äfv. Hanslägte.

HANLÄPP, m. 2. En del af hanen på ett skjutgevär.

HANNE, se *Hane,* 1.

HANREJ, hannrä'j, m. 3. Man, hvars hustru är honom otrogen.

Anm. Ordet anses af *Ihre* härleda sig ifrån det keltiska *Hannerey,* hälften af något, och således betyda ungefär detsamma som: en half man.

HANS, hanns, genit. af pron. *Han. H. vänner, föräldrar. Det är h. bok, och icke min. H. Höghet. H. Majestät.*

HANSEATISK, a. 2. (hist.) Som tillhör eller har afseende på det tyska Hanseförbundet.

HANSEFÖRBUNDET, n. sing. def. (hist.) Det förbund, som under medeltiden var upprättadt emellan de så kallade Hansestäderna, till skydd för deras handel.

HANSESTAD, m. 3. pl. — *städer.* (hist.) Stad, som hade del i det tyska Hanseförbundet.

Anm. Det forntyska ordet *Hanse* betydde: förbund. Svenska uttrycket *Hanseförbundet* är således en pleonasm.

HANSKRUF, m. 2. pl. — *skrufvar.* Skruf, som fäster flintan på ett bösslås.

HANSLETSGRÄS, n. sing. Se *Trollbär.*

HANSLÄGTE, n. sing. Se *Hankön.*

HANSWURST, -vúrrst, m. 2. (tyskt ord) Ett slags putslustig, stående personage på den fordna tyska skådebanan.

HANVÄXT, f. 3. Växt af hanslägtet.

HAPPLA, v. n. 1. (fam., föga brukl.) Plötsligt stanna i sitt tal, utan att veta, hvad man skall säga. — *Happlande*, n. 4.

HARANG, -ánng, m. 3. (fr. *Harangue*) Högtidligt tal, som hålles till en större samling af åhörare, till en furste, till trupper, o. s. v.

HARANGERA, v. a. 1. Högtidligt tilltala. Jfr. *Harang.*

HARCELERA, v. a. 1. (fr. *Harceler*) Reta, bry, oroa.

HARDT NÄRA, prep. o. adv. 1) Ganska nära. — 2) I det närmaste. *H. n. död.*

HARDUN, hàrdún, n. 5. Se *Ängsull.*

HARE, m. 2. pl. *harar.* 1) Djurslägte af Gnagarne, med dubbla framtänder i öfverkäken, klufven näsa, långa öron och bakben, kort svans, och 5 tår på framfötterna, men 4 på bakfötterna. *Allmän H.*, grå, öronen längre än hufvudet och med svarta spetsar liksom svansens öfre ända. Öfriga arter äro *Fjällhare* och *Kanin;* se d. o. (Ordspr.) *Många hundar äro h-ns död,* den, som af många förföljes, måste till slut duka under. — 2) (fig. fam.) Rädd stackare. *Han är en h.* — *Ss. Harbo, -fett, -hane, -hona, -hår, -jagt, -kött, -lort, -spår, -stek, -träck, -unge.*

HAREM, harämm, n. sing. 1) Frustuga hos Mohammedanerna. — 2) Qvinnorna deri.

HARERIS, n. sing. (bot.) Se *Sparr.*

HARF, f. 2. pl. *harfvar.* Ett slags redskap till åkerjords uppluckring eller utsädes nedmyllande deri, vanligtvis försedt med nedåt riktade jernpinnar, som upprista jorden, och inrättadt att dragas af hästar eller oxar. Se f. ö. Pinnharf, Klösharf, Billharf, Rullharf.

HARFHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* Hake, som förenar tvenne harfvar.

HARFKROK, m. 2. Se *Harfhake.*

HARFNING, f. 2. Förrättningen, då man harfvar.

HARFOT, m. 3. pl. — *fötter.* Fot af en dödad hare, som nyttjas att dermed utstryka, hvad som med krita blifvit skrifvet eller uppritadt. *Stryka öfver med h-en,* dermed utplåna; (fig. fam.) af undseende eller medhåll söka förringa ens fel eller lemna det utan uppmärksamhet; äfven söka på bästa sätt förklara och uttyda något stötande eller förolämpande yttrande, någon skymflig handling, o. s. v. — *Syn.* Hartass.

HARFPINNE, m. 2. pl. — *pinnar.* Pinne på en harf, hvarmed jorden uppristas och luckras.

HARFSLÅ, f. 2. Slå på en harf, hvarunder pinnarne äro inslagna.

HARFVA, v. a. 1. Köra åkerjord med harf, för att uppluckra den. *H. néd, úpp, se Nedharfva, Uppharfva.*

HARFÅNG, n. 5. Se *Fjällugla.*

HARFÖTTER, m. 3. pl. (bot.) Se *Flåsgräs.*

HARHAGEL, n. 5. pl. Ett slags hagel, som användas vid harjagt. — Brukas äfv. i sing. och betyder då ett sådant hagelkorn.

HARHJERTA, n. 4. 1) Hjerta af en hare. — 2) (fig. fam.) *a*) Rädd, feg själ. *Hafva ett h.* — *b*) Rädd, feg menniska.

HARHJERTAD, a. 2. (fam.) Rädd som en hare.

HARHUND, m. 2. Jagthund, som drifver på hare.

HARIS, háriss. Se *Lura.*

HARKA, f. 1. Redskap, som, bestående af en träslå med islagna jernpinnar, fästad vid ändan af ett långt skaft, begagnas att luckra och jemna uppgräfd jord eller borttaga ogräs från skyfflade sandgångar, m. m.

HARKA, v. a. 1. Med harka (se föreg. o.) jemna, luckra eller rensa från ogräs. *H. néd, se Nedharka.* — *Harkande*, n. 4. o. *Harkning*, f. 2.

HARKLA, v. n. 1. Med ett eget sträft, skarpt ljud utstöta luft ur halsen, för att rensa strupen ifrån slem, mat, som fastnat, o. s. v. *H. úpp,* på detta sätt få upp något ur halsen. — *Harklande*, n. 4. o. *Harkling*, f. 2.

HARKLÖFVER, m. sing. (bot.) Se *Flåsgräs.*

HARKRANK, hàrkránngk, m. 2. 1) Tvåvingad insekt, 1 tum lång med 2½ tums långa ben, och färglösa, genomskinliga vingar med brun kant. Tipula gigantea. — 2) (fam.) Stackare.

HARKUMMIN, m. sing. Se *Hundloka.*

HARKÅL, m. sing. (bot.) Se *Mjölktistel.*

HARLEKIN, se *Arlekin.*

HARLÖPE, m. sing. Löpe af en hare.

HARM, m. sing. (i fornspråket *Harmr*, sorg) 1) Känsla af vrede, blandad med förakt, öfver något, som strider emot lag och rätt, emot heder och samvete, eller innebär en skymf, en orättvisa, o. s. v. *Känna djup h. öfver något. Jag ser med h., att han ej vill bättra sig. Släcka sin h. på någon, något,* utgjuta sin vrede på person eller sak, antingen de äro vållande eller ej. — *Syn.* Förtret, Vrede, Förargelse, Förtrytelse. — 2) Något, som väcker eller kan väcka en sådan känsla. *Säg mig, är det icke en h.?*

HARMAS, v. d. 1. Känna, intagas af harm, yttra harm. *H. öfver något.* — *Syn.* Förtretas, Förarga sig, Förtryta, Känna förtrytelse.

HARMATTAN, m. sing. En ganska het vind, som blåser på Afrikas vestra kust, kommande öster ifrån öfver de afrikanska sandöknarna.

HARMFULL, a. 2. Djupt betagen af harm.

HARMLIG, a. 2. Som väcker eller kan väcka harm. *En h. händelse. Är det icke h-t att höra sådant?*

HARMLÖS, a. 2. Som icke vill göra någon illa; fredlig och beskedlig. — Ordet, bildadt efter det tyska *harmlos*, brukas föga och bör anses som en germanism.

HARMONI, hàrrmoni', f. 3. (gr. *Harmonia*) 1) Samljud af två eller flera melodier, som äro förenade till ett helt, efter harmoniläran reglor, genom en grundton. — 2) Välljud, t. ex. i vers

och uttal. — 3) Öfverensstämmelse mellan delarna utaf ett helt. — 4) (fig.) Enighet, samdrägt, sämja.

HARMONICHORD, harrmonikå'rd, m. 3. Ett slags stränginstrument.

HARMONIERA, v. n. 1. 1) Stämma öfverens, sammanstämma. — 2) (fig.) Lefva i god sämja, sämjas, vara af lika lynne och tänkesätt.

HARMONIKA, harrmònika, f. 1. Ett slags musikinstrument, hvarå tonerna frambringas genom stämda glasklockor eller jernstift.

HARMONILÄRA, harrmoni'lä'ra, f. 1. Läran om tonernas samtidiga förening till ett välljudande helt. — *Syn.* Generalbasen.

HARMONIMUSIK, --ni'-i'k, m. sing. Musik af endast blåsinstrumenter.

HARMONISK, a. 2. 1) Som innehåller harmoni, välljudande (om samljud). — 2) (fig.) Öfverensstämmande, sammanstämmande. — *Harmoniskt*, adv.

HARMONIST, --i'sst, m. 3. Kännare af harmoniläran.

HARMSEN, a. 2. neutr. — *et.* Intagen af harm. *Vara h. öfver något.* — *Syn.* Full af förtrytelse, Förtretad, Förargad.

HARMUN, hàrmúnn, m. 2. pl. — *munnar.* Mun (på en menniska), liknande en hares.

HARMYNT, hàrmy'nnt, a. 1. Som har en mun, liknande en hares, d. v. s. med klufven öfverläpp.

HARMYNTA, hàrmy'nnta, f. 1. Ört, som växer på backar, med rödblå blommor. Thymus Acinos.

HARMYNTHET, f. 3. Egenskapen att vara harmynt.

HARNESK, hárnässk, n. 5. Betäckning af stål för kroppen eller någon del deraf till skydd emot vapen. *Vara klädd i h.* (Fig.) *Sätta någon i h.*, göra, att någon väpnar sig till sitt försvar; reta, utmana, förarga. — Bildar sammansättningarna Arm-, Bröst-, Benharnesk. — *Ss. H-klädd.*

Anm. Heter i fornspråket *Harneskia*, antingen af *Hajarn*, jern, eller *Her*, här, med ändelseformen *eskia*.

HARPA, f. 1. 1) Ett slags ganska gammalt stränginstrument, vanligen i trekantig form och försedt med en resonansbotten. *Konung Davids h. Spela på h.* — 2) (landthush.) Rissel. (Fig. fam.) *En gammal h.*, gammal och ful käring. — *Ss. Harpklang, -spel, -sträng, -ton.*

HARPA, v. a. 1. (landth.) Se *Rissla.*

HARPASTEJ, hàrpastä'j, m. 3. Pastej, tillagad af harkött.

HARPLEKARE, m. 5. (gam.) Se *Harpspelare.*

HARPOJS, harrpå'js, m. sing. (skepp.) Kokt och med litet svafvel blandad gran- eller tallkåda, hvarmed rundhult o. s. v. bestrykas emot röta.

HARPOJSA, v. a. 1. (skepp.) Bestryka med harpojs.

HARPSPELARE, m. 5. 1) En, som för tillfället spelar på harpa. — 2) En, som kan spela på harpa. — Man brukar för fem. äfv. *Harpspelerska.*

HARPUN, harrpún, m. 3. (fr. *Harpon*) Ett vid hvalfiskfångst brukligt, spetsigt, med hullingar försedt kastspjut.

HARPUNERA, v. a. 1. Kasta harpunen emot hvalfisken. *H. en hvalfisk.* — *Harpunerande*, n. 4. o. *Harpunering*, f. 2.

HARPUNERARE, m. 5. Person, som vid hvalfiskfångst är utsedd att harpunera hvalar.

HARPUNGAR, hàrpúnngar, m. 2. pl. En art af örtslägtet Äggling med hvita, lutande blommor. Cucubalus Behen. Kallas äfv. Smälla, Smätion, Tarald.

HARPUR, hàrrp-úr, n. 5. Spelur, hvars toner likna dem af en harpa.

HARPY, harrpy', f. 3. 1) (grek. o. rom. myt.) En af de qvinliga gudomligheter (Harpyerna), som straffade missdådare, och afbildades såsom roffåglar med jungfruansigten och björnöron, smutsig kropp, menniskoarmar med stora klor, och menniskoben, som ändas i tuppfötter. — 2) (fig. fam.) Högst elak, plågsam qvinna. — *Syn.* Furie, Plågoande, Etterdjefvul.

HARPÖJTS, HARPÖJTSA, se *Harpojs, Harpojsa.*

HARR, m. 2. Ett slags mjukfenig fisk, 1 fot lång, randig, med liten mun och stora fjäll. Thymallus vulgaris.

HARSKINN, n. 5. Det afdragna skinnet af en hare.

HARSKLA, v. n. 1. Se *Harkla.*

HARSKRAMLA, f. 1. Ett slags skramla af trä, som brukas på jagt, för att skrämma upp harar.

HARSPATT, m. sing. Hård svullnad i knäet på en häst.

HARSPRÅNG, n. 5. Den krokiga och spetsiga benknotan vid leden på en hares bakben.

HARSVANS, m. 2. (bot.) Se *Flåsgräs.*

HARSYRA, f. 1. I barrskog allmänt växande ört med hvita, blåådriga blommor och angenäm syra. Oxalis acetosella. Kallas äfv. Syrsälting, Gökmat, Harväpling, Vårhane.

HARTASS, m. 2. Se *Harfot.*

HARTFLOSS, n. sing. (bergsbr.) Hårdt, grått eller nödsatt tackjern.

HARTS, n. 3. 1) (kem.) Växtämne, som förekommer i alla växter och i alla växtdelar, olösligt i vatten, mer eller mindre lättlösligt i alkohol och smältande i värme. Är af två slag: *Torra* och *Liqvida H-er.* — 2) (i inskränkt mening) Allmänt bekant produkt, som erhålles genom kokning af barrträdens kåda.

HARTSA, v. a. 1. Täta, bestryka, öfvertäcka med smält harts. *H. en butelj.* — *Hartsande*, n. 4. o. *Hartsning*, f. 2.

HARTSIG, a. 2. Bestruken med, orenad af harts.

HARUGGLA, f. 1. Se *Kattuggla.*

HARULL, f. sing. 1) Håren af silkesharen. — 2) En art Ullgräs, som växer i kärr, med äggrundt, blyfärgadt blomax. Eriophorum vaginatum. Kallas äfv. Hadd, Svarthufvud.

HARVÄPLING, m. 2. Se *Harsyra.*

HARVÄRJA, f. sing. (fig. fam. skämtv.) *Taga till h-n*, fly.

HARÄPLE, n. 4. Ett svampslägte under jorden. Scleroderma.

HARÖGA, n. 4. pl. — *ögon.* 1) Öga af en hare. — 2) Öga på en menniska, så beskaffadt, att ögonlocket ej kan slutas till.

HARÖGD, a. 2. Som lider af svårigheten att ej kunna sluta till ögonlocken.

HARÖGDHET, f. 3. Egenskapen att vara harögd.

HAS, m. 2. Det ställe på bakbenen af fyrfota djur, der leden är. *Sätta hästen på h-arna*, tvinga honom tillbaka så häftigt, att han sätter sig på hasarna dervid. *Björnen reste sig på h-arna*, på bakbenen.

HASA, v. a. 1. *H. hästar*, skära af hasleden eller senorna vid hofvarna på dem, för att göra

dem obrukbara, isynnerhet till strid. — *H. sig*, v. r. *H. sig nedför ett tåg*, med fötterna i kors om detsamma släppa sig ned derpå med händerna.

HASA, f. 1. (pop.) Utsliten sko.

HASARD, -ård, m. 3. (fr.) 1) Lyckträff, slump. — 2) Äfventyr, fara.

HASARDERA, v. a. 1. Äfventyra, våga.

HASARDSPEL, hasårdspél, n. 5. Vågspel.

HASP ell. HASPE, håsspe, m. 2. pl. *haspar*. Jernhake, fästad vid yttre kanten af en dörr, och hvarmed den stänges, på det sätt, att den nedfälles i en på dörrposten inslagen märla. Man säger äfv. Dörrhaspe.

HASPEL, håssp'l, m. 2. pl. *hasplar*. Redskap, hvars ändamål är att regelmessigt afdela spunnet garn, bestående af en axel med fyra armar, på hvilkas ändar sitta tvärträd eller kryckor, hvaröfver tråden vindas, samt försedd med ett hjul, som roterar blott en gång för hvart hundrade omlopp af haspeln, då hjulet lyfter en hammare, som med en knäpp eller visare utmärker omloppens antal. Kallas äfv. Knäpphärfvel.

HASPLA, v. a. 1. Medelst haspel afdela spunnet garn. Jfr. *Haspel*. — *Hasplande*, n. 4. o. *Haspling*, f. 2.

HASSEL, m. sing. 1) Buskväxt af de Hängblommiga, allmän i ängsmark, med röda hanblommor inunder de långa honhängena, och allmänt bekant för sina smakliga nötter. Corylus avellana. — 2) Hasselbuskar. *Der i ängen fins mycken h.* — 3) Sjelfva veden, stammarne eller grenarne af hasselbusken. *En käpp af h.* — Ss. *H-knopp, -skog, -trä.*

HASSELBUSKE, m. 2. pl. — *buskar*. Buske af Hasselväxten.

HASSELKÄPP, m. 2. 1) Käpp, gjord af ett hasselrör. — 2) Se *Hasselspö*.

HASSELMUS, f. 5. pl. — *möss*. Djur af Gnagarne, med utstående öron, lång, hårig svans, och liknande en liten råtta af gulbrun färg. Lefver helst i täta hasselsnår. Myoxus muscardinus.

HASSELNÖT, f. 3. pl. — *nötter*. Nöten af hasselbusken.

HASSELRÖR, n. 5. Rak, smalare stam eller gren af hasselbusken.

HASSELSPÖ, n. 4. Spö af hasselbusken.

HASSELÖRT, f. 3. Ört med klocklika, rödbruna blommor, som sitta nära vid roten, i bladvecken. Asarum europæum.

HAST, f. sing. Förhållandet, omständigheten, att något göres, verkställes fort, skyndsamt. *Göra någonting i, med h. Gjord i största h. Jag åt en bit i största h.* (Pop. o. fam.) *Det har ingen h.*, det behöfves ingen brådska. — *Syn.* Se *Hastighet*.

HASTA, v. n. 1. 1) Bemöda sig att komma, hinna, uppnå, göra någonting fort. *Han h-r, för att hinna fram i tid. H. icke så mycket, då blir arbetet illa gjordt. H. till ett ställe*, skyndsamt begifva sig dit. — *H. bort*, skynda att komma sin väg, att fly undan, att begifva sig ifrån ett ställe. *H. med något*, skynda att göra något; äfv. allt för mycket brådska med något. — *H. på, h. på med*, påskynda, t. ex.: *H. på arbetet: h. på med afresan; h. på med middagen*, laga, att middagen snart blir färdig. — *Syn.* Brådska, Brådstörta, Skynda. — 2) Fordra hast, skyndsamhet, brådska. *Arbetet h-r ej.* Brukas stundom äfven impersonelt, t. ex.: *Det h-r ej; det h-r ej med arbetet.* — *Syn.* Brådska.

HASTANDE, n. 4. Förhållandet, omständigheten, att man hastar.

HASTIG, a. 2. 1) Säges i fråga om måttet af den tid, som behöfves för något slags rörelse, hvilken som helst. *Huru h. var fartygets fart? Mycket långsam; blott en knop i timmen.* — 2) Som sker, göres, förrättas, rörer sig på jemförelsevis kort tid. *H-t arbete. En h. måltid. Ett h-t genomögnande. H. puls*, se *Puls*. — *Syn.* Bråd, Skyndsam, Snabb, Gesvind, Qvick, Brådstörtad. — 3) Som sker snarare, än man förmodat, väntat. *En h. afresa. En h. död.* — 4) *H. sluttning*, brant s. — 5) (om person) *a*) Snar att handla; som ej länge betänker sig, innan man skrider till handling. — *b*) Som snart blir ond. Man säger äfven i samma mening: *H. till sinnes, h. af sig.*

HASTIGHET, f. 3. 1) Förhållandet emellan tiden för en kropps rörelse och den väg, rymd, den derunder tillryggalägger. *H-en af planeternas omlopp kring solen. H-en af en kropps fall. H-en af ett fartygs gång genom vattnet. Stor, ringa h. Med mycken h. Pulsens h.*, det större eller mindre antalet af dess slag i sekunden. — 2) Skyndsamhet, brådska. *I h-en glömde jag, att* . . . . — 3) Plötsligt uppflammande vrede. *I h-en slog han honom en örfil.*

HASTIGT, adv. 1) På jemförelsevis kort tid. *H. fullborda ett arbete. Som h-gast*, i största hast. (Fam.) *H. och lustigt*, fort, utan omsvep, utan tidsutdrägt. — *Syn.* Fort, Skyndsamt, Flinkt, Hurtigt, Raskt, Qvickt. — 2) Plötsligt, oförväntadt. *Helt h., när vi minst väntade det, kom order att tåga i fält.* — 3) *H. sluttande*, med brant sluttning.

HASTVERK, n. 5. Arbete, verk, gjordt i hast och således ej med nödig omsorg.

HAT, n. sing. 1) Fortfarande känsla af illvilja mot någon. *Ett gammalt, inrotadt, dödligt, oförsonligt h. Hafva, hysa, nära, bära, vara intagen af h. till någon. Han gjorde det af h. till honom. Fatta h. till en person. Ådraga sig ens h. Vara föremål för ett allmänt h. Trotsa h-et.* — *Syn.* Afsky, Agg, Groll, Hätskhet. — 2) Fortfarande känsla af afsky, ovilja för en sak. *H. till lasten, synden, lögnen, smickret.*

HATA, v. a. 1. 1) Känna, nära, hysa hat till någon. *H. sina ovänner, de elaka. H. någon utan skäl. Dödligt, af allt hjerta h. någon.* — *Syn.* Förhata, Afsky. — 2) Nära en fortfarande känsla af motvilja för någon eller något. *Jag h-r kruserliga menniskor. H. krus. böcker, ensligheten, lasten, synden, lögnen. Han h-r allt hvad dryckesvaror heter.*

HATANDE, n. 4. Närande af hat, motvilja.

HATARE, m. 5. En, som hatar något. *Han är en stor h. af vin, af vatten, af arbete.*

HATT, m. 2. 1) (i allmänhet) Betäckning för öfre delen af en sak, t. ex. på en sädesskyl, en brännvins- eller distillerpanna, o. s. v. — 2) Styf betäckning för hufvudet på en menniska: *a*) dels för manspersoner (Manshatt), af olika form, men vanligtvis bestående af en högre eller lägre kull med nedanför rundt ikring utvikta brätten, och af olika ämnen, filtad ull, hår, felb, halm, papp, m. m.; *b*) dels för qvinnor (Fruntimmershatt), vanligen bestående af kull med framåt utvikt rund skärm, och prydd med band, blommor, fjädrar, samt af olika ämnen, såsom: halm, tyg, m. m. *Sätta, hafva h-en på sig, på hufvudet* eller, elliptiskt, endast *Sätta h-en på. Taga h-en af sig, af hufvudet* eller blott *af. Taga af sig h-en för någon*, för att helsa på honom. *Draga ned h-en öfver ögonen. Sätta h-en på sned.*

Gå med hatten på (på hufvudet). *Gå med h-en under armen. H-en af!* anmaning att aftaga hatten. — *Anm.* Exemplen gälla endast för karlhattar. — 3) (bot.) *a*) Gemensamt, skaftadt fäste hos vissa lefvermossor, på hvars undre sida fruktkapslerna äro fästade flera tillsammans. — *b*) (på svampar) Frögömme, omgifvet af en kant, på hvars yta fröhylsorna sitta insänkta. — *Ss. H-bod, -bräm, -brätte, -bård, -fjäder, -foder, -handel, -kant, -plym, -skyfve, -skygge, -tofs.*

HATTA, v. a. 1. Betäcka med hatt (bem. 1), t. ex. en sädesskyl. — *Hattande*, n. 4. o. *Hattning*, f. 2.

HATTAR, m. 2. pl. Örten Centaurea Jacea.

HATTASK, m. 2. Ask, att förvara en fruntimmershatt uti.

HATTBAND, n. 5. Band omkring en manshatt nederst vid brättena, eller som är fästadt kringom en fruntimmershatt till prydnad.

HATTFILT, m. sing. Filt (se d. o.), som begagnas till hattars förfärdigande.

HATTFODRAL, hàttfodrál, n. 3. o. 5. Fodral för en hatt, till dess förvarande mot dam, o. s. v.; äfv. öfverdrag, t. ex. af vaxduk, på en manshatt.

HATTFORM, m. 2. Form af trä, hvarpå hattkullar formas.

HATTHÄNGARE, m. 5. Träslå med krokar, inslagen på en vägg, för att derpå hänga hattar, m. m.; äfv. träställning med utgående krokar till samma ändamål.

HATTKULL, m. 2. Hela öfre delen af en hatt, ända ned till brättena på en manshatt eller skärmen på en fruntimmershatt.

HATTMAKARE, m. 5. Handtverkare, som förfärdigar hattar, mössor m. m. af filt. — *Ss. H-gesäll, -lärling, -mästare, -verkstad, -yrke.*

HATTMAKARENÅL, f. 2. Ett slags nål, 2 till 3 tum lång, med rund, treeggad eller trekantig spets, och långt, kort eller rundt öga.

HATTMAKERI, n. 3. 1) En hattmakares yrke, eller konsten att hopfilta djurshår till en sammanhängande väfnad, af hvilken hattar, mössor o. d. kunna tillverkas. — 2) Sjelfva arbetet dervid. — 3) Samteliga arbetare på hattmakarverkstäder, antingen i allmänhet, eller i ett land, en stad. — 4) Skrå i en stad, bestående af alla der befintliga hattmakare med deras arbetare.

HATTMAKERSKA, f. 1. En hattmakares hustru eller enka efter en hattmakare.

HATTSNODD, f. 2. HATTSNÖRE, n. 4. Snodd, snöre kringom en simpel manshatt.

HATTSPÄNNE, n. 4. Spänne, som håller till ett hattband.

HATTSTOCK, m. 2. Se *Hattform.*

HATTSTOFFERARE, m. 5. (t. *Hutstaffirer*) Handlande, som har till salu hvarjehanda varor, hvilka höra till klädseln eller tjena till prydnad för herrar och damer. — *Ss. H-bod, -handel.*

HATTSTOMME, m. 2. pl. — *stommar.* Stomme, hvaröfver sjelfva tyget på en fruntimmershatt fästes.

HATTSTÄMPEL, m. 2. pl. — *stämplar.* 1) Stämpel, hvarmed märke åsättes en hatt, för att utvisa, hvar och af hvem han blifvit förfärdigad. — 2) Sjelfva aftrycket af en sådan stämpel inuti en hatt.

HATTSVAMP, m. 2. Svamp, försedd med hatt (3, *b*).

HATT-TOF, hàtt-tóv, n. sing. Se *Hattfilt.*

HATT-TRÄNS, m. 2. Träns nedomkring vid brättena på en hatt.

HAUBITZ, --bi'tts, m. 3. (tyskt ord) Artilleristycke af mellansort, hvars kaliber ligger emellan kanon- och mörsare-kalibern, och hvarmed granater kastas. — *Ss. H-batteri, -granat.*

HAUTBOIS, håboá, se *Oboe.*

HAUTBOIST, håboi'sst, se *Oboist.*

HAUTELISSE-TAPETER, hàtli'ss-tapét'r, m. 3. pl. Virkade tapeter med bilder och teckningar, af silke, eller af silke och ull.

HAUT-RELIEF, hå'reljéff, m. 3. (fr.) Upphöjdt bildhuggeriarbete.

HAVERI, --ri', n. 3. (holländska *Haverie*, af tyska ordet *Hafen*, hamn) Skada, som under en resa drabbat fartyg eller dess innehafvande last. [Havari, Hafveri.]

HAZARD, m. fl., se *Hasard*, m. fl.

HEBBJA, hä'bbja, v. n. 1. (pop.) Tala oredigt, utan att rätt veta, hvad man säger. — *Hebbjande*, n. 4.

HEBRAISM, --i'ssm, m. 3. Hebreiskt talesätt.

HEBREISK, hebrä'jssk, a. 2. Som tillhör ell. har afseende på Hebreerna. *H-a språket.* [Hebraisk.]

HEBREISKA, hebrä'jska, f. sing. Hebreiska språket. [Hebraiska.]

HECTIK, m. fl., se *Hektik*, m. fl.

HED, f. 2. Sådan mark, som hvarken kan odlas eller är af naturen så fruktbar, att den bär gräs och skog, utan blott risiga buskarter och ljung.

HEDEMOSSA, f. 1. Se *Islandsmossa.*

HEDENBLOMSTER, n. 5. Se *Gul Kattfot.*

HEDENDOM, m. sing. 1) Hednisk tro, religionslära. *H-ens gudar.* — 2) (i bestämd form) Den tid, då hedniska läran varit rådande i ett land. *H-en sträckte sig i Sverige till Ivarska ättens utgång Under, efter h-en.*

HEDENHÖS. *Från h.*, från hedniska tiden; från urminnes tider. — Uttrycket anses af *Ihre* vara förkortadt af *Hedenhögs*, och sålunda egentligen betyda den fordna Högåldern, då man satte de döda i hög.

HEDENTIMA. *I h.*, i den hedniska tiden. — Ordet är sammansatt af det gamla adjektivet *Heden*, hednisk, och *Tima*, tid.

HEDER, héd'r, f. sing. Se *Murgrön.*

HEDER, héd'r, m. sing. 1) Resultatet eller uttrycket af andras fördelaktiga omdöme om en persons goda egenskaper, förtjenster, talanger. *Vara hållen i mycken h. Vara i h. Komma till h.*, i en ställning, som medför anseende och aktning. *Hvar och en är mån om sin h. Sköta sitt embete med h. Gå ifrån något med h. Det skall ni ha h. af. Det lände honom till h., att . . . . Han gjorde det för h-ns skull. Göra sig en h. af något*, bemöda sig om något, för att derför skörda heder, beröm. *Till hans h. måste erkännas, att . . . . Ge en h-n för något*, tillräkna en hedern, förtjensten deraf. *Till h-s*, så att man har heder deraf, t. ex.: *Denna rock kan ej brukas till h-s.* — *Syn.* Ära, Anseende, Aktning, Beröm, Pris. — 2) Yttring af andras fördelaktiga tanke om en persons goda egenskaper, förtjenster, talanger. *Visa någon h., mycken h. Fordra, få gudomlig h.* (Fam.) *Den ena h-n emot den andra*, säges i ironisk ton, för att uttrycka, att man vill vedergälla, hvad någon förut gjort. — *Syn.* Hedersbevisning, Hedersbetygelse, Ärebevisning, Ärebetygelse. — 3) Den känsla af rätt och sanning, som förmår en menniska att så handla, att hon kan vara nöjd med sig sjelf och äga anspråk på de redliges akt-

ning. *En man af h. Han är utan all h. På, vid min h., på h. och ära,* uttryck, hvarigenom man i städadt tal bedyrar något. — *Syn.* Hederskänsla, Ära. — 4) Andras fördelaktiga tanka om ett fruntimmers kyskhet, ärbarhet. *En ung flicka måste vara rädd om sin h. Hennes h. är förlorad: det är han, som förstört den.* — *Syn.* Ära, Godt namn.

HEDERLIG, a. 2. 1) *a*) (om person) Som i sitt handlingssätt söker att rätta sig efter hederns föreskrifter. Jfr. *Heder,* 3. *En h. man, karl. En h. menniska. H-t folk.* — *Syn.* Rättskaffens, Redlig. — *b*) (om sak) Som röjer, tillkännagifver heder (bem. 3). *H-a tänkesätt. Ett h-t uppförande.* — *Syn.* Rättskaffens, Redlig, Hedrande. — 2) Som åtnjuter heder. *Vara af h. familj. Född af en h. familj.* — 3) (om fruntimmer) Som har sin heder i behåll. *En h. flicka. Ett h-t fruntimmer.* — *Syn.* Ärbar, Anständig. — 4) *a*) (om person) Frikostig. *Det är en h. herre; han ger dugliga drickspenningar. Visa sig h. emot någon.* — *b*) (om sak) Som man har heder af; frikostig. *En h. begrafning. En h. gåfva.* — 5) (fam.) Ansenlig, betydande. *En h. inkomst.* — *Syn.* Se *Stor.*

HEDERLIGEN, adv. Se *Hederligt.*

HEDERLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara hederlig (i bem. 1 o. 4). *Jag ansvarar för denne mans h., för h-en af hans tänkesätt. Han visar alltid mycken h. emot sitt tjenstefolk och ger dem hederliga drickspenningar.* — *Syn.* *a*) Heder, Rättskaffenshet, Redlighet. — *b*) Frikostighet.

HEDERLIGT, adv. På ett hederligt sätt: 1) I öfverensstämmelse med hederns fordringar. *Tänka, uppföra sig h. Det var h. gjordt af honom.* — *Syn.* Rättskaffens, Redligt, Rätt. — 2) Frikostigt. *Gifva h.* — *Syn.* äfv. Hedersamt. — 3) (fam.) Ansenligt, betydligt. *Han förtjente rätt h. på den affären.* — *Syn.* Se *Myckel.*

HEDERSAFFÄR, hèd'rs-afä'r, m. 3. Se *Hederssak.*

HEDERSAM, a. 2. 1) Frikostig. Säges både om person och sak. *Han visade sig mycket h., i det han gaf h-ma drickspenningar.* — 2) Ansenlig, betydande. *En rätt h. fångst.* — Ordet brukas, för begge bem., mest i folkspråket.

HEDERSAMHET, f. 3. (pop.) Egenskapen, att vara hedersam.

HEDERSAMT, adv. (pop.) Se *Hederligt,* 2. o. 3.

HEDERSBETYGELSE, f. 3. och

HEDERSBEVISNING, f. 2. Heder (bem. 2), som i det yttre på ett eller annat sätt bevisas någon. — *Syn.* Se *Heder.*

HEDERSDAG, m. 2. Högtidlig dag, som firas till en lefvande persons ära, eller då man på något sätt gjort sig förtjent af heder, då något slags heder bevisas en, eller då man står brud eller brudgum. Säges således om en persons Födelse-, Namns-, Bröllops-, Promotionsdag, o. s. v.

HEDERSDRÄGT, f. 3. Se *Hedersklädning.* Drägt, som utgör ett tecken af den hedrande ställning, man innehar i samhället, t. ex. en uniform.

HEDERSEMBETE, n. 4. Se *Areställe.*

HEDERSGUBBE, m. 2. pl. — *gubbar.* (fam.) 1) Hederlig och beskedlig gammal man. — 2) (skämtv.) Se *Hedersman.*

HEDERSGUMMA, f. 1. (fam.) Hederlig och beskedlig gammal qvinna.

HEDERSKLÄDNING, f. 2. 1) Se *Hedersdrägt.* — 2) Bättre, dyrbar, praktfull klädning, som man bär endast vid högtidliga tillfällen, t. ex. en brudklädning.

HEDERSKÄNSLA, f. sing. Se *Heder,* 3. *Hafva mycken h. Han saknar all h.* — *Syn.* Se *Heder.*

HEDERSLEDAMOT, hèd'rsledamót, m. 3. pl. — *möter.* Person, som blifvit invald i ett sällskap, endast för att bevisa honom en heder, utan skyldighet för honom att deltaga i sällskapets arbeten, d. v. s. ej såsom ordinarie ledamot.

HEDERSLEGION, hèd'rslégion, m. sing. En orden i Frankrike, stiftad af kejsar Napoleon.

HEDERSLÖFTE, n. 4. Se *Hedersord.*

HEDERSMAN, m. 5. pl. — *män.* 1) Hederlig, rättskaffens man. *Han är en h.* — *Syn.* Hedersgubbe, Hederssnyffel. — 2) Brukas stundom i tilltal till okända, efter utseende aktningsvärda personer af den lägre klassen. *Hör på, min h., var beskedlig och säg mig, hvar vägen tar af till G. herrgård.* — 3) Säges ironiskt om alla slags dåliga, bedrägliga män. *Den h-nen skydde ej för att bruka falska tärningar.*

HEDERSMÅLTID, m. 3. Måltid, tillställd, för att bevisa en person ära.

HEDERSNAMN, n. 5. Namn, som blifvit någon tillagdt, för att derigenom hedra honom. *Africanus var ett Scipios h.* — *Syn.* Ärenamn.

HEDERSORD, n. 5. Löfte, som man vid sin heder lofvar att hålla. — *Syn.* Hederslöfte.

HEDERSPASCHA, hèd'rspáscha, m. 2. pl. — *paschar.* (skämtv., fam.) 1) I högsta grad god och hederlig person. *Det är en h.* — 2) Säges till eller om någon, för att yttra sin högsta tillfredsställelse med honom, i anseende till någon visad tjenst, hjelp, o. s. v.

HEDERSPOST, m. 3. Se *Äreställe.*

HEDERSPUNKT, m. 3. Fråga, ämne, sak, som rör ens heder.

HEDERSSABEL, m. 2. pl. — *sablar.* Dyrbar sabel, hvarmed någon till hedersbevisning föräras.

HEDERSSAK, f. 3. Sak, som rör hedern.

HEDERSSKULD, f. 3. Skuld, som ej lagligen kan utkräfvas, utan den man endast af sin heder anses förpligtad att betala. *Spelskulder räknas för h-er.*

HEDERSSKÄNK, m. 3. Se *Äreskänk.*

HEDERSSNYFFEL, m. 2. pl. — *snyfflar.* Se *Hedersman* och *Herderspascha.*

HEDERSSTRID, m. 3. Strid, som rör ens heder.

HEDERSSTÄLLE, n. 4. Se *Äreställe.*

HEDERSTECKEN, n. 5. Se *Äretecken.*

HEDERSTJENST, f. 3. 1) Se *Äretjenst.* — 2) Tjenst, som bevisas någon, för att hedra honom. *Bevisa någon den sista h-en.* — 3) (fam.) Utmärkt god tjenst, som bevisas af någon. *Det är en riktig h., du gjort mig.*

HEDERSTITEL, m. 2. pl. — *titlar.* Titel, som utvisar den hedrande ställning, någon innehar i samhället.

HEDERSUPPRÄTTELSE, f. 3. Den upprättelse, som gifves någon, hvars heder på ett eller annat sätt blifvit kränkt.

HEDERSVAKT, f. 3. Vakt, som lemnas åt en furstlig eller annan hög person, till skydd och ledsagande, för att derigenom bevisa honom heder.

HEDERVÄRD, a. 2. Som förtjenar heder. *Den h-e prestmannen är allmänt älskad.* Ordet brukas som predikat för ledamöter af det engelska parlamentet till öfversättning af det engelska Honorable. I Sverige nyttjas det som predikat

för bondeståndet och dess ledamöter vid riksdagarna. *Den h-e talaren behagade yttra, att* .... *Det h-a Bondeståndet. Den h-e ledamoten af Bondeståndet N. N.* — *Syn.* Se *Aktningsvärd.*

HEDFÅR, n. 3. Ett slags liten fårart, med grof svart ull, på Skottlands och norra Tysklands hedar.

HEDNA. *I h. tider*, i den hedniska tiden.

Anm. Ordet torde kunna anses vara sammandraget af *Hedniska* (af adj. *Hednisk*), eller som en lemning af det gamla adjektivet *Heden*, hednisk.

HEDNING, m. 2. 1) En, som icke bekänner sig till någon af de tre hufvudreligionerna: den judiska, kristna och mohammedanska. — 2) (fig.) *a*) En, som illa iakttager kristendomens religionsbruk. — *b*) Kristen, hvilken lefver som en hedning, i laster och brott. — 3) (bibl. o. teol.) *H-arne*, alla folk utom Judarna; äfv. alla folk, som ej bekänna kristna läran.

Anm. Ordet, som i fornspråket hette *Heidingi*, anses af somliga härleda sig ifrån det grekiska *Ethnikós*; andra, deremot, förmena, att det kommer af *Heid*, oodlad mark, öken, hvilken derivation äfven öfverensstämmer med den tyska benämningen *Heide*, och kan förklaras deraf, att hedningarne, sedan kristna läran började blifva rådande, drogo sig tillbaka till skogar och fjälltrakter.

HEDNINGAHUD, f. 2. Öfverhuden på nyfödda barn, hvilken småningom affjällar sig.

HEDNINGEBLÄSTER, m. sing. Se *Osmundssmide.*

HEDNISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på hedendomen eller hedningarna. *En h. gudalära, tro, dyrkan. H-a gudar, offer, fester.*

HEDNISKT, adv. Såsom en hedning. *Lefva h.*

HEDRA, v. a. 1. 1) Visa heder. *H. sina föräldrar. Du skall h. fader och moder. H. någon med ett besök, en bjudning, en skrifvelse, med sin uppmärksamhet.* — *Syn.* Ära, Beära. — 2) Göra heder åt. *H. sitt namn, sin familj, sin födelseort, sitt land, sitt tidehvarf.* — 3) Lända till heder. *Det h-r mer hans hjerta än hans förstånd. Detta drag h-r honom.* (Ironiskt) *Det h-r dig, just att göra så, att så bete dig, o. s. v.* — *H. sig*, v. r. Göra sig hedrad, förtjent af heder. *Han h-r sig genom ett sådant uppförande. H. sig emot någon*, visa sig frikostig, hedersam emot honom. *Han h-r sig*, säges ironiskt om någon, som beter sig ganska illa. — Part. pass. *H-d* brukas ofta adjektivt i samma mening som: Ansedd, högaktad. *En h. man.*

HEDRANDE, a. 1. (egentl. part. akt.) Förtjent af heder. *Ett h. uppförande.* — *Syn.* Berömvärd, Berömlig, Prisvärd.

HEDSCHRA, héddschra, f. sing. (arab.; bet. egentl. utvandring) Mohammeds flykt ifrån Mecca år 622, hvarifrån Mohammedanerne börja sin tideräkning. Skrifves äfv. *Hegira.*

HEGIRA, se föregående ord.

HEJ! häj, **HEJSAN!** hä'jsänn. (fam.) Utrop, som uttrycker glädje, lustigt mod, eller uppmaning att raskt gå på, o. s. v. *Hej, bröder! låt oss lustiga vara. Hej! låt gå! Hejsan, brunte! spring på nu.*

HEJARE, m. 5. (t. *Heje*) Ett slags grof jernklubba eller jernklump, som upphissas och åter nedsläppes, för att utöfva samma, men vida starkare verkan än en hammare, och begagnas till mångahanda ändamål, såsom till pålars nedslående, i jernsmedjor, vid stämpling, myntning, m. m. Kallas äfven Hercules, Slagverk.

HEJD, f. sing. Återhåll. *Utan h. Det är ingen h. med honom*, han har intet återhåll, är otyglad, låter ej återhålla sig. *Han super så, att det är ingen h. med honom.* — *Syn.* Se *Måtta.*

HEJDA, v. a. 1. 1) Göra, att någon stannar i sitt lopp, i en frivillig eller ofrivillig rörelse, eller att han saktar farten. *H. en springande. H. någon, som löper, för att kasta sig i strömmen. H. ett par skenande hästar.* Har äfven sak till objekt, t. ex.: *H. en båt, som håller på att följa med strömmen.* — *Syn.* Återhålla, Tillbakahålla, Få håll, hejd på. — 2) (fig.) Återhålla. *H. sin vrede, sin harm, sin ovilja*, ej låta den utbryta. *H. sina begär. H. ens raseri.* — *Syn.* Se *Återhålla.*

HEJDERIDARE, m. 5. Så kallades fordom en ridande jägeribetjent. Betyder egentl. Skogsryttare.

HEJDUK, hä'jduck, m. 2. (ungerska *Heidu*) 1) Ungersk soldat till fots. — 2) Tjenare, klädd på ungerskt vis.

HEJDUNDRANDE, häjdùnndrannde, a. 1. (fam. skämtv.) I högsta måtto ståtlig. *Ett h. bröllop, kalas.*

HEKATOMB, --tå'mmb, m. 3. (gr. *Hekatombē*) 1) (ursprungl.) Offer af hundra oxar. — 2) Stort offentligt offer af djur eller invigda skänker.

HEKTIK, häckti'k, f. sing. (gr. *hektikós*) Tvinsot.

HEKTISK, hä'cktisk, a. 2. Med tvinsot behäftad.

HEL, nom. propr. f. I. Dödsgudinnan enligt Asaläran.

Anm. *Hel*, som i fornspråket betydde *död*, uttalas allmänt: häll, men torde rättast böra uttalas: häl. Stöd derför kan hämtas deraf, att i vissa provinser säges ännu *i hel* (uttalas: ihä'l) i st. f. *ihjel.*

HEL! häll. II. Tillrop, hvarigenom man önskar någon lycka, välgång, välsignelse. *H. dig, du Herrans välsignade!*

Anm. *Hel* betydde i fornspråket: *helsa.*

HEL, hél, a. 2. III. 1) Som inbegriper alla sina delar; hvarifrån intet undantag, afdrag göres; odelad. *En h. kaka. En h. dag. Ett h-t år. En h. provins. Ett h-t tal. H-a verlden, jorden. H-a-summan, arfvet. H-a huset. Värk i h-a kroppen. Öfver h-a riket. H-a hans inkomst går till 600 r:dr. Staden har en h. mil i omkrets. Han dröjde der h-a åtta dagarna. H. och hållen*, utan minsta undantag, utan att förbigå något, t. ex.: *Läsa en bok h. och hållen. H-a veckan igenom. H-a vägen utefter. Af h-a mitt hjerta.* (I musik) *H. ton*, afståndet emellan tvenne tangenter eller toner, då blott en ligger emellan, t. ex. emellan c och d. — *Syn.* Odelad, Fullständig, All. — 2) Full. *Dricka ett h-t glas vin. En h. korg med frukt.* — 3) Oskadd, ej söndrig. *Ingen fönsterruta har fått blifva h. Rocken är ännu h. Hålla någon h. och ren*, sörja för, att dess kläder äro hela och snygga. (Fig. fam.) *Det är ej h-t för honom*, han är ej oskyldig, hans sak är sjuk, han har något att förebrå sig, något på sitt samvete. — 4) Helad, läkt. *Han har länge haft ett svårt sår, men han är h. nu igen.* — 5) Osmält. Endast i uttrycket: *Maten går h. ifrån honom.* — 6) (fam.) Fullkomlig. *Han är en h. karl*, en dugtig karl. *Som en h. karl*, dugtigt, med

beder, med besked, raskt, flinkt. *En h.. skälm.* — Neutrum brukas ofta substantivt både i obestämd och bestämd form. *Ett helt,* hvad som utgör ett inbegrepp af alla sina delar. *Fysiskt h-t,* en substans, som fyller rymden. *Geometriskt h-t,* hvarje begränsad rymd, betraktad utan någon deri befintlig kropp. *Aritmetiskt h-t,* hvarje af enheter bildad summa. *Matematiskt h-t,* säges både om ett geometriskt och aritmetiskt helt. *Logiskt h-t,* hvarje begrepp, så vida det utgör en sammanfattning af kännetecken, hvilka anses för enheter i förhållande till begreppet, deras summa. *Det h-a,* säges om något, som betraktas med afseende på alla dess delar samtagna till ett, utan att fästa sig vid någon särskilt del. *I* ell. *på det h-a, i* ell. *på det h-a taget,* med afseende på det hela, öfver hufvud, i allmänhet taget. — *Helt,* adv. Se längre ned.

HELA, v. a. 1. (Egentl.: göra hel) Läka, återställa till helsan. Säges isynnerhet i fråga om sår. *H. ett sår. H. bensårspatienter.* — *Syn.* Se *Bota.* — *H-s,* v. d. Blifva helad. *Såret h-s nu snart. Han h-des snart under denne insigtsfulle läkares vård.* — *Helande,* n. 4.

HELBAD, n. 5. Sådant slags bad, då hela kroppen nedsänkes ända till hakan i vattnet.

HELBOTTENBRÄDER, hèlbått'nbrä'd'r, m. 3. pl. Bräder af 2 ½ till 3 tums tjocklek.

HELBREGDA, hä'llbrä'jda, a. oböjligt. Frisk och sund. — *Syn.* Oskadd, Behållen, Välbehållen.

Anm. Ordet kommer, enligt Spegel, af *Hel,* helsa, och *Obrigdur,* stadig, fast, d. v. s. vid stadig, god helsa.

HELBRODER, hèlbród'r, m. 3. pl. — *bröder.* Se *Broder,* 1.

HELBRÄDDAD, a. 2. (bot.) *H-t blad,* som är utan alla inskärningar.

HELDRE, HELDST, se *Hellre, Helst.*

HELEN-ELD, helènélld, m. 2. Se *Elms-eld.*

HELFLÅDD, a. 2. neutr. — *flådt. H-dt skinn,* afflådt helt, ouppskuret.

HELFRANSK, hèlfránnsk, a. 2. Se *Fransk.*

HELFRI, hèlfri', a. 2. neutr. — *fritt.* Säges om svenskt fartyg, som är bygdt i riket och i behörig ordning naturaliseradt, då det endast erlägger den i taxan utsatta tull för alla varor, som dermed till riket införas eller derifrån utföras. *H. tull,* som erlägges af helfritt fartyg. *Den h-a tullen förhöjes för alla varor, som inkomma eller utföras med främmande fartyg, utom då särskilta traktater med främmande makter häruti göra undantag.*

HELFRIHET, f. 3. Egenskapen att vara helfri. Jfr. föreg., ord.

HELFVETE, m. fl., se *Helvete,* m. fl.

HELFÖRÄDLAD, a. 2. *H. ull,* sådan som fås af får, tillkomna genom parning af inländska moderfår med baggar af ursprungligen spansk ras, och tvärtom.

HELG, hällj, f. 3. Kyrkohögtid af flera dagar. *Till, före, under, efter h-en.* — Ingår i sammansättningarna Jul-, Påsk- och Pingsthelg.

HELGA, hèllga, v. a. 1. 1) Hålla helig. *H. sabbaten. H. Guds namn. H-dt varde ditt namn.* — 2) Göra helig. *Nåden i Christo h-r den troende.* — 3) Gifva heligt anseende, helig vigt, betydenhet, förläna helighet. *Christi blodiga död på korset har h-t Långfredagen för alla kristna.* — 4) Inviga till Guds tjenst. *Detta tempel är h-dt åt Gud. H. sitt lif åt Gud.* — Säges i samma mening med afseende på hedendomens gudar. *Ett tempel, h-dt åt Jupiter Stator.* — 5) (fig.) Egna. *H. sina krafter åt statens tjenst.* — *Syn.* Egna, Offra.

HELGA, HELGE, sammandraget af *Heliga, Helige.*

HELGAHÖGBEN, hèllgahö'gbén, n. 5. Se *Väggspindel.* — Skrifves äfv. och riktigare *Helga Högben.*

HELGALEN, hèlgálänn, a. 2. neutr. — *et.* Fullkomligt galen.

HELGAMANNA-SAMFUND, n. 5. (teol.) De heligas gemenskap i Gud och Christo.

HELGANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något helgas.

HELGD, hälljd, f. sing. 1) Egenskapen att vara helig och som sådan böra anses. *Sabbatens, edens h. Hålla i h.,* hålla helig. — 2) Egenskapen att ej strafflöst kunna kränkas. *Lagarnes, rättvisans, majestätets h.*

HELGDAG, hä'lljdåg, m. 2. (egentl. *Helgedag*) Ställe på ett fartyg, som vid ojemn tjärning eller lappsalfning blir bart.

HELGEANDSHUS, n. 5. Så kallades i forntiden hospitaler, inrättade af fromma brödralag.

HELGEDAG, hèllgedág (i dagligt tal: hä'lljdág ell. hélldag, äfv. hèlldág), m. 2. En till gudstjenst och andra andaktsöfningar helgad dag. (Ordstäfv.) *Det kom som en h. midt i veckan,* helt oförmodadt.

HELGEDAGSKLÄDER, m. 3. pl. och **HELGEDAGSKLÄDNING**, f. 2. Kläder, klädning, som man nyttjar endast helgedagarna och vid högtidliga tillfällen.

HELGEDOM, hèllgedómm, m. 2. 1) Ett till religiöst bruk bestämdt ting. *Förvara något som en h.* — 2) Qvarlefva af ett helgon. — *Syn.* Relik. — 3) Heligt rum, hus. *Träda in i h-en. Herrans h.*

HELGEDOMSKAR, hèllgedommskár, n. 5. Kärl af förgyldt silfver eller guld, som fordom hörde till kyrkans inventarier.

HELGEDOMSSKRIN, n. 5. Skrin, hvari ett helgons qvarlefvor förvaras.

HELGELSE, f. 3. (teol.) Den genom Guds nåd hos menniskan verkade förändring, att hon blifver helig, d. v. s. hennes förbättring till förstånd, vilja och lefverne, så att hon både i tankar, ord och gerningar söker att rätta sig efter Guds vilja.

HELGEMESSA, f. 1. 1) Se *Allhelgonadag.* — 2) Den dag i nu varande almanackan, som benämnes Alla Helgons Dag.

HELGERÅN, hèllgerå'n, n. 5. 1) Rån af till religiöst bruk bestämda ting. — 2) (fig.) Gudlös handling, hvarigenom man liksom förnekar allt hvad heligt är.

HELGESMÅL, n. 5. 1) Aftonen före en helgedag. — 2) Ledighet ifrån arbete på sådana aftnar. *Ringa h.,* genom klockringning vid denna tid tillkännagifva en helgedags ingång.

HELGFLUNDRA, hä'lljflünndra, f. 1. Fiskart, den största af Flundrornas slägte, långlagd, slät, brun, 6 till 8 fot lång; väger stundom ett skeppund. Pleuronectes Hippoglossus. [Helje—, Hälge—, Hälje—.]

HELGHÖ, hä'lljhö', n. sing. Ett slags fodergräs med röda blommor. Hedysarum Onobrychis.

HELGJUTEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) Gjuten i ett stycke, på en gång. — 2) (fig.) Säges om konstverk och vitterhetsalster, som visa en fullkomlig harmoni, enhet, öfverensstämmelse mellan delarna och det hela.

HELGON, hèllgånn, n. 5. 1) *a*) Hvarje sann medlem af den första kristna församlingen, emedan de framför andra utmärkte sig genom ett sedligt rent (heligt) lefverne. — 2) (sedan 4:de århundradet) Hvarje medlem af kristna församlingen, man eller qvinna, som utmärkte sig framför den stora mängden genom hög grad af kristlig dygd och fromhet eller hjeltemodigt nit för Jesu religion, så att de kunde framställas såsom mönster till efterföljd. *Det var i början biskoparna förbehållet att förklara deraf förtjenta personer för helgon, men denna rättighet inskränktes, efter 10:de århundradet, till påfvarna.* — 3) (fig. fam.) *a*) Person, som lefver mycket måttligt och återhållsamt, med frivillig försakelse af alla nöjen. — *b*) Skenhelig menniska.

HELGONBILD, m. 3. Bild af ett helgon (bem. 2).

HELGONGLANS, m. sing. Se *Helgonsken*, 1.

HELGONGLORIA, hèllgånnglória, f. 3. pl. — *rier*. Se *Helgonsken*, 1.

HELGONMESSA, se *Helgemessa*.

HELGONSKEN, n. 5. 1) Strålande sken kring hufvudet, hvarmed helgon i katolska kyrkan föreställas. — 2) (i naturläran) Den företeelsen, att man, när solen skiner klart, synnerligast morgon och afton, kring skuggan ifrån sitt eget hufvud, då denna faller på en grön botten, ser ett ljust sken, som är starkast närmast invid skuggan, men efterhand försvinner.

HELGONSKIMMER, n. 5. Se *Helgonsken*, 1.

HELGONSKRIN, n. 5. Se *Helgedomsskrin*.

HELGONSKYLD, f. 3. Benämningen på en mycket gammal pålaga, hvilken utgår endast i Skåne och Blekinge.

HELGRYN, n. 5. pl. Ett slags gryn, som beredas mest af korn (bjugg), på det sätt, att man häller bjuggkornen i det emellan en qvarnsten och den honom omgifvande listen befintliga rum, der de gnidas runda och afskalas.

HELGUTEN, se *Helgjuten*.

HELGÅRD, m. 2. Helt hemman.

HELGÅRDSBONDE, m. 3. pl. — *bönder*. Bonde, som äger eller arrenderar ett helt hemman.

HELHET, f. 3. Det hela af en sak. *Lifvet, i sin h. betraktadt*, i det hela. — Nytt ord, bildadt efter tyskan och brukadt nästan endast i skriftspråket.

HELIG, a. 2. (af *Hel*, fullkomlig; sammandrages i bestämd form ofta till *Helge* och *Helga*) 1) Moraliskt fullkomlig i högsta grad; utan all synd. I denna ordets högsta mening kan endast Gud eller Treenigheten kallas helig. *Helig! helig! helig! Herre Gud allsmäktige! Den H-e Ande*, tredje personen i Gudomen. — 2) Säges äfven om Guds egenskaper, verkningar eller hvad som af Gud utgått. *Gud har sändt oss sin helga anda*, gifvit oss nåd till helgelse. *Guds h-a ord, den h-a skrift*, bibeln. *De h-a sakramenterna.* — 3) (om menniskor) *a*) (i allmänhet) I hög grad sedligt ren och fullkomlig. *H-a män finnas äfven ibland Mohammedaner och Lhamas tillbedjare.* (Fam.) *Göra sig h.*, ställa sig, som vore man sjelfva oskulden. — *b*) (i kristlig mening) Genom Guds nåd helgad till förstånd, vilja och lefverne. *De h-e Guds män hafva talat, rörde af den h-a anda.* — 4) (om sak) Som röjer, uttrycker, tillkännagifver helighet. *En h. vilja. H-a tänkesätt. Ett h-t lefverne. Föra en h. vandel.* — 5) (om sak) Som bör hållas i helgd: [illegible] Till gudstjensten hörande. *Herrans tempel är h-t.* Säges äfven i fråga om afgudadyrkan, t. ex.: *De h-a offerkärlen. De h-a hönsen*, höns, som i Rom underhöllos på statens bekostnad, för att genom dem kunna förutsäga tillkommande händelser. — *b*) Genom religionsbud fredad för öfvervåld; fridlyst. *En h. mark, stad, plats. Herrans dag är en h. dag.* — *c*) Som ej får kränkas, vid straff liksom för brott emot det heliga. *Konungens majestät är h-t. Hålla h.*, vörda såsom helig. — *Syn.* Okränkbar, Oantastlig. — *d*) Säges i utsträckt mening äfven om allt hvad som obrottsligt, samvetsgrant bör iakttagas, efterlefvas, om det som hör vördas som heligt, o. s. v. *Hans löfte är honom h-t. Hvarje redlig mans öfvertygelse är mig h. Det H-a Landet*, Palestina, så kalladt, emedan vår Frälsare der föddes. *Den h-a stolen*, påfvestolen. — Substantivt brukas äfven *Det H-a* om allt hvad som kan vara föremål för en helig vördnad; äfven om tempel och kyrkor; äfv. om den inre afdelningen i Jerusalems tempel. *H-t och söcken*, alla dagar utan undantag.

HELIGBENET, hèliggbénätt, n. sing. def. (anat.) Benämning på bäckenkotorna, vid hvilkas båda sidor höftbenen äro orörligt fästade.

HELIGGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) Gifva vilja och förstånd att föra en helig vandel. Brukas endast i teologisk mening om den H. Ande och nåden i Christo. — *Heliggörande*, n. 4.

HELIGGÖRARE, m. 5. (teol.) Säges om den H. Ande, emedan en af dess verkningar är att heliggöra menniskan.

HELIGGÖRELSE, f. 3. (teol.) Den verkning af den H. Ande, hvarigenom han heliggör menniskan.

HELIGHET, f. 3. 1) Egenskapen, att vara helig (i alla bem.; för bem. 5 brukas dock hellre *Helgd*). *Guds h. Sakramenternas h. Martyrernes h. Viljans, lefvernets h.* — 2) (fam.) Skenhelighet.

HELIGHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) Skrifves understundom i st. f. *Hålla helig. H. sabbaten.* — *Helighållande*, n. 4.

HELIOSKOP, heliåskå'p, n. 3. (fys.) Synglas, bakom hvilket man uppfattar solens bild på en jemn yta i ett mörkt rum ell. på ett mattslipadt glas.

HELIOSTAT, heliåstát, m. 3. (fys.) Planspegel, som genom dubbelrörelse kan så ställas, att han beständigt reflekterar solljuset till samma ställe.

HELIOTROP, heliåtrå'p, m. 3. 1) (bot.) Sträfbladsväxt med ljusblå, i hvitt skiftande, vaniljluktande blommor; inhemsk i Peru. Heliotropium peruvianum. — 2) (mineral.) Ett slags agat, mörkgrön, med röda prickar. — 3) (fys.) Instrument, bestående af två vinkelrätt emot hvarandra stående plana speglar, genom en tub så förenade, att, då man i den ena ser solens reflekterade bild och tillika öfver honom omedelbart ser något föremål, den andra kastar en likaledes reflekterad solbild på detta föremål.

HELJEFLUNDRA, se *Helgflundra*.

HELL! Se *Hel!*

HELLEBARD, hä'llebárd, m. 3. (t. *Hellebarte*) Ett slags fordom, isynnerhet af Schweizare, brukadt vapen, med ett 7 till 8 fot långt skaft, som bar i ändan en tveeggad, en fot lång spets, med en tunn, hvass yxa på andra sidan, och midt emot en horisontel, stundom äfven nedåt krökt spets, för att dermed rycka den fiendtliga ryttaren af hästen. [Hillebard, Hillebård, Hellebård.]

HELLEBARDIER, ---diä'r, m. 3. Med hellebard väpnad soldat.

HELLEBÅRD, se *Hellebard*.

HELLEKNOPPAR, m. 2. pl. Se *Hälleknoppar*.

HELLENIST, hälleni'sst, m. 3. Lärd kännare af grekiska forntiden, isynnerhet af grekiska språket och litteraturen.

HELLER, hä'll'r, adv. 1) Hade fordom och ursprungligen samma betydelse som *Hellre*, hvilket är deraf blott en sednare utbildning. *H. dö, än skamligt lefva.* — Jfr. *Hellre.* — 2) Brukas numera mest i förening med de negativa partiklarna *icke, ej*, och betyder då: icke mer, lika litet, t. ex.: *Han vill det ej, och jag icke h.* eller *icke jag h.*, äfv. någon gång *jag h. icke. Det är ej h. en dygd. Det är icke h. sant.* — 3) (pop. o. fam.) Tillfogas en mening, i en ton af förebråelse, missnöje, klagan, olust, alltid i negativa satser. *Det är icke så roligt h. att få stryk* ell. *icke så roligt att få stryk h. Det är ingenting att skratta åt h.* — *Hvad h.* brukas stundom i vissa landsorter som konjunktion, i samma mening som Antingen eller Helst, t. ex.: *Hvad h. jag skall lefva eller dö. Hvad h. än må hända*, hvad helst &c. [Häller.]

Anm. 1 st. f. *Heller*, under bem. 2. skrifva somlige *Eller*, t. ex.: *Han vill det ej, icke eller jag*, hvilken nyhet strider helt och hållet emot allt äldre bruk och ordets etymologi. *Heller* (ford. *Heldur*. *Heldr*) och *Eller* (ford. *Æller*. *Alla*) äro två helt särskilta ord. Jfr. *Anm.* under *Hellre*.

HELLRE, hä'llre, adv. kompar. för *Gerna*. Villigare, med mera nöje. *H. dricka vatten än vin. H. dö än lefva som en slaf. Jag ser ingenting h., än att . . . . Han hade h. bort dö än underkasta sig det*, det hade varit bättre för honom att dö &c. *Ju förr dess h.*, se *Förr. Så mycket h. som . . . .*, så mycket mer som . . . . — *Syn.* Bättre, Förr, Snarare. [Hällre.]

Anm. *Hellre* är en sednare bildningsform af *Heller* (i bem. 1), hvilket fordom hette *Heldur* eller *Heldr*, hvarföre det icke är oriktigt att skrifva *Heldre*, ehuru detta för välljudets skull numera är till det mesta aflagdt, liksom man fordom i st. f. *Heldr* antog *Heller*. *Ihre* förmodar, att ordet ursprungligen är komparativ af ett gammalt adjektiv *Hall*, god, hvars beslägtade substantiv *Halld*, nytta, gagn, förekommer i Hervara och Götreks Sagor.

HELMETALL, hèlmetáll, m. 3. Så kallades fordom de metaller, som kunna sträckas genom hamring eller äro sträckbara.

HELMINTOLOGI, hällminntålåji', f. 3. Läran om maskkräken.

HELNA, v. n. 1. (föga brukl.) Se *Helas*. — *Helnande*, n. 4.

HELOFFER, n. 5. Ett slags offer hos Judarna, då offret helt och hållet förtärdes af elden.

HELPENSION, hèlpanngschón, m. 3. Enskilt läroanstalt, der lärjungen bor och äter på stället. *Vara inackorderad i h. hos någon.*

HELPENSIONÄR, hèlpanngschonä'r, m. 3. Lärjunge, som är i helpension.

HELPLÅSTER, n. 5. Se *Läkplåster*.

HELSA, f. sing. (af *Hel*, adj.) Det tillstånd hos en lefvande kropp, då alla dess inre och yttre delar (organer) ordentligt och med lätthet fullgöra sina förrättningar. *Hafva, vara vid h., god h. Stark, blomstrande, svag, ostadig, vacklande h. Förlora h-n. Förstöra sin h. Komma till h.*, blifva åter frisk. *Huru står det till med h-n?*

HELSA, v. a. o. n. 1. 1) (aktivt och neutralt) Genom ord eller tecken betyga någon kommande, mötande, någon, som man besöker eller af hvilken man besökes, sin aktning, vördnad, vänskap, och välönska honom. *H. någon med tillrop af: god dag! H. god dag! god morgon!* helsa någon med tillrop af: god dag! god morgon! *H. någon medelst hattens aftagande. De h. icke på hvarandra, när de mötas. H. någon med skott och glädjeeldar.* — *Syn.* (militäriskt) Salutera. — 2) (aktivt och neutralt) Antingen munteligen eller skrifteligen framföra till någon en annans välönskningar, eller underrätta om något, som han önskar, o. s. v. *H. honom mycket ifrån mig. H. tusenfallt till N. Min bror ber h. H. mycket ifrån oss alla. Jag skall h. från landet. H. honom och bed, att han . . . . H. honom och säg, att vi vänte honom snart hem. Han låter h. och säga, att . . . . H. honom mycket tillbaka.* — 3) (neutralt) *H. på*, göra umgängesbesök hos någon. *H. på en god vän. H. på hvarandra. Vi komma i morgon och h. på.* — *Syn.* Göra besök, visit, Besöka.

HELSIDEN, hèlsi'd'n, n. sing. Sidenväfnad, som är hel och hållen af silke.

HELSKINNAD, hèlschi'nnadd, a. 2. (Egentl.: med helt skinn, utan sår och skråmor) Oskadd. *Slippa, komma h. ifrån något.*

HELSKUREN, hèlskúrånn, a. 2. neutr. — *et*. Skuren, tillklippt i helt stycke, ej i flera särskilta. *H. kappa.*

HELSLÄGT, hèlslä'ckt, f. sing. Slägt genom blodsbandet (ej genom giftermål eller svågerskap).

HELSNING, hä'llsninng, f. 2. 1) Handlingen, då man helsar (bem. 1) på någon. *Göra sin h. för sällskapet. Besvara h-en af en person.* — 2) Välönskan, aktningsbetygelse, önskan eller underrättelse, som framföres ifrån en person till en annan. *Anmäl, framför min h. till N. Tusen h-ar till N.! Jag har framfört er h. till honom. Jag har h. ifrån N., att han vill ha igen sin bok.*

HELSOBAD, hä'llsobád, n. 5. Bad, som tages för helsans skull.

HELSOBRUNN, m. 2. 1) Helsokälla, vanligtvis inhägnad och öfverbyggd, hvars vatten begagnas af sjuka. — 2) Ställe, der en sådan brunn finnes, och der sjuke sommartiden vistas, för att begagna dess vatten.

HELSOGUDINNA, f. 1. Säges någon gång i stället för Helsans gudinna.

HELSOKAFFE, n. sing. 1) Dryck, som begagnas i st. f. kaffedrycken, och är tillredd af ämnen, som äro för helsan oskadliga eller nyttiga, t. ex. Kornkaffe. — 2) Sjelfva ämnet, hvaraf en sådan dryck beredes.

HELSOKÄLLA, f. 1. 1) Källa med mineralvatten, som utöfvar ett på menniskans helsa välgörande inflytande. — 2) Se *Helsobrunn* (begge bem.).

HELSOSAM, a. 2. 1) För helsan nyttig. *H. föda, motion.* — *Syn.* Sund. — 2) (fig.) Nyttig. *H-ma lärdomar, förmaningar, råd.* — *Syn.* Se *Nyttig*.

HELSOSAMHET, f. 3. Egenskapen, att vara helsosam (både i egentl. o. fig. mening).

HELSOSAMT, adv. På ett helsosamt sätt. Brukas både egentl. o. fig. *Ett oskyldigt nöje verkar h. både på kropp, själ och sinne.*

HELSOT, hä'lsót, m. sing. (af *Hel*, död) Dödssjukdom. *Det blir hans h.*, lägger honom i grafven.

HELSO-TE, hä'llsoté, n. 3. 1) Dryck, som begagnas i st. f. tedrycken, tillredd af ämnen,

som äro för helsan oskadliga eller nyttiga, t. ex. kamomill. — 2) Sjelfva ämnet, hvaraf en sådan dryck beredes.

HELSOTILLSTÅND, n. sing. Det tillstånd, hvaruti någon sig befinner i afseende på helsan.

HELSOVATTEN, n. 5. 1) Vatten i helsokällor. — 2) Genom konst tillredt mineraliskt vatten, som är nyttigt för helsan. — 3) Se *Helsobrunn*.

HELSPÄND, hèlspä'nnd, a. 2. Fullkomligt spänd. *H-t gevär*, hvars hane är, så långt han kan gå, tillbakadragen. *Stå på h-t*, säges om ett gevär i detta fall.

HELSPÄNN, hèlspä'nn, n. sing. Den grundare inskärningen eller skuran på nöten eller hjulet i ett gevärslås.

HELST, hällst, adv. superl. af *Hellre*. Hellre än någonting annat. *Detta gör jag h. Han vill h. gå.* Förekommer äfven i åtskilliga ordasätt, såsom: *Hvilken, hvad som h.*, ehvem, ehvad det vara må. *När som h., Hvar som h., Huru som h.*, på hvilken tid, på hvilken ort, på hvad sätt det vara må. *Vare dermed huru som h.* — *H.* ell. *H. som*, konj. Isynnerhet som. *Han hade väl kunnat tiga, h. ingen hörde honom. Han kan gerna återvända, h. som ingen förmenar honom det.*

HELSTAF, hèlstáv, m. 2. pl. — *stafvar*. (byggn. k.) List vid foten på pelare, som formeras af en utgående halfcirkel.

HELSTOCK, m. 2. Stock till ett gevär, hvilken går utåt hela pipan.

HELSYSKON, n. 5. Syskon af samma far och mor.

HELSYSTER, f. 2. pl. — *systrar*. Syster af samma far och mor.

HELT, hélt, n. sing. *Ett h.*, se *Hel, a.* — *Adv.* Fullkomligt, alldeles, mycket. *H. allena. H. ny bok, penna. H. blodiga händer. H. väl, nätt. H. oskyldig. H. och hållet*, fullkomligt (syn.: rent af, alldeles, i allo, till alla delar, med allo, absolut, totalt, durk, blankt).

HELTING, hä'lltinng, m. sing. Örtslägtet Elatine.

HELTYG, hèlty'g, n. sing. (tekn.) Färdigmalen pappersmassa.

HELTYGEL, m. 2. pl. — *tyglar*. Tygel med två remmar. Säges till skilnad ifrån Halftygel, som har blott en.

HELVETE, hä'llvette o. hä'llvitte, n. 4. (ford. *Helviti*, af *Hel*, död, och *Viti*, straff, plåga) 1) (enligt kristna lärans och åtskilliga andra religionslärors begrepp) Ställe, der de fördömde straffas efter döden. Motsats till Himmelen och Paradiset. *H-ts plågor, straff. H-ts makter. H-ts svalg, afgrund. H-ts här*, afgrundsandarne. *Gå* ell. *drag åt h.!* grof svordom, hvarigenom man uttrycker sitt missnöje med någon, sitt ogillande, sin harm, vrede, o. s. v. *I h.! I h. ock! Jo i h.!* grofva svordomsuttryck, hvarigenom man ger ett nekande svar på en fråga, jemte det man yttrar ovilja, harm, förtrytelse. (Fig.) *Det är en h-s afföda*, säges om elaka, ondskefulla menniskor. *Bära sitt h. inom sig, i sitt eget hjerta*, vara plågad af bittra samvetsagg. Med ett annat nomen brukas ordet i genitiv, för att gifva deråt en superlativ betydelse, men endast i det lägre folkspråket, t. ex.: *En h-s eld*, ganska stark e.; *h-s lukt*, ytterst elak; *h-s pina, plåga, qval, ångest.* — *Syn.* Afgrund, Blåkulla. — 2) (fig.) *a*) Ställe, der man finner sig högst plågad, besvärad, tvungen, eller der stor villervalla och oordning äro rådande. *Det är ett h., ett riktigt h.* — *b*) Något, som är ytterst pinsamt, mödosamt, besvärligt. *Det är ett h. att tjena der i huset. Arbetet i en ankarsmedja är ett h.* Man säger äfv.: *Ett h-s arbete* o. s. v., ett ganska svårt arbete. — 3) (i särskilt mening) Det ställe, der de aflidnes själar voro, dem Christus efter sitt lidande och död förlossade. *Christus nedsteg till h-t.* — 4) (fig.) Helvetets makter, afgrundsandarne. *Hela h-t jublade af fröjd öfver Satans seger.* — 5) Underjorden, dit Greker och Romare trodde att själarne kommo efter döden. — *Ss. H-sande, -seld, -sfostèr, -sfurste, -splåga, -sport, -sqval, -sstraff.* [Helvite, Hälvite, Helfvete.]

HELVETESBRAND, m. 3. pl. — *bränder*. (fig.) Elak menniska, som har sitt nöje i att stifta ondt.

HELVETESFLOD, m. 3. Flod i de dödas rike, enligt Grekers och Romares mytologi. *Acheron var en af h-erna.*

HELVETESFÄRD, m. 3. Nedstigande till helvetet, underjorden, de dödas rike. *Orphei h.* Säges isynnerhet om Christi nedstigande till helvetet (bem. 3).

HELVETESHUNDEN, m. sing. def. (grek. o. rom. myt.) Hunden Cerberus, som bevakade de dödas rike.

HELVETESMASKIN, ----schi'n, m. 3. 1) (ford.) Ett slags brännare, hvaraf man betjente sig till bryggors förstörande eller emot för ankar liggande flottor. — 2) Ett slags exploderande krigsmaskin till förstöring af fästningsverk, skepp, o. s. v. — 3) Tvenne med krut och stenar laddade kärror, som aftonen d. 24 Dec. 1800 befunnos på vägen ifrån Tuilerierna till operan i Paris, för att spränga förste konsuln Bonaparte i luften. [—machin, —maschin.]

HELVETESSTEN, m. 2. Kristalliserad, salpetersyrad silfveroxid, som användes till att bortfräta svallkött och polyper, bestryka kanterna och ytan af elaka sår, för att bortfräta dem, äfvensom mot ros i benen, fulslag, m. m.

HELVETISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på helvetet. *De h-a makterna.* — 2) (fig.) Säges om det, som utvisar, tillkännagifver hög grad af ondska, arglistighet, grymhet. *H. elakhet, ondska, list, grymhet. En h. komplott. H-a stämplingar, konster.* — 3) (fam.) Säges om ytterst starkt buller, larmande ljud, o. d. *Ett h-t buller, ovåsen. En h. musik.*

HEM! Se *Hm!*

HEM, n. 5. 1) Ställe, der man för beständigt bor, är bosatt. *Hus och h. Icke hafva något h., något stadigt h. Vara utan h. H-met är kärt. Ett litet h. Hvar har ni ert h.? i Nora, på landet. Välja sitt h. på ett ställe.* — *Syn.* Hemvist, Bostad, Boning. — 2) Ställe, der någon bor endast för kortare tid, utan att vara der bosatt, såsom på resor, o. s. v. *Han har sitt h. på värdshuset Gyllene Hjorten.* — *Adv.* Till sitt, hans, hennes, deras hem. *Gå, begifva sig, förfoga sig, återvända, resa, komma h. De gingo h. till honom. Följa, lysa någon h. Längta h. Han förde h. med sig en främmande. Få h. sin son, en vara. Få, taga h. ett spel, ett stick*, säges om en spelare, som tar in ett spel, deri hans kort varit det högsta. (Fam.) *Den förebråelsen gick h.*, gjorde sin tillbörliga verkan. — Bildar åtskilliga sammansättningar, hvilka af sig sjelfva förstås, såsom: *Hembringa, -båda, -fara, -farande, -fart,*

-färd, -född, -föra, -förande, -förning, -gjord, -gå, -gående, -kalla, -kallande, -kallelse, -komma, -komst, -land, -resa (v. o. s.), *-skicka, -skickande, -skickning, -springa, -springande, -sända, -sändande, -sändning, -tåg, -tåga, -vandra, -vandring, -visa, -visande.*

HEMAFVEL, m. sing. Inhemsk afvel; äfv. på ens egen gård född och uppfödd boskap.

HEMBAGARE eller egentl. HEMBRÖDSBAGARE, m. 5. Bagare, som endast förbakar det mjöl, han af andra till bakning emottager. — Har äfv. femininet *Hembagerska.*

HEMBAKAD, a. 2. Bakad hemma, ej hos bagare. *H-t bröd.*

HEMBJUDA, v. a. 3. (böjes som *Bjuda*) Erbjuda någon viss person att köpa en egendom, innan den försäljes till annan man. — *Hembjudande*, n. 4. o. *Hembjudning*, f. 2.

HEMBRYGD, f. 3. 1) Brygd, som göres i ett hushåll, endast till husbehof. — 2) Dricka, som brygges endast till husbehof. — 3) Se *Hembryggeri.*

HEMBRYGGD, a. 2. Bryggd hemma, ej hos bryggare. *H-brygdt dricka.*

HEMBRYGGARE, m. 5. Bryggare, som endast har rättighet att hemma hos sig försälja dricka. — *Ss. H-dricka.*

HEMBRYGGERI, n. 3. 1) Hembryggares tillverkning af dricka. — 2) Bryggeriverk, tillhörigt en hembryggare.

HEMBUD, n. 5. Den handling, hvarigenom en ägare erbjuder någon viss person att köpa en egendom, innan den försäljes till annan man.

HEMBYGD, f. 3. Se *Hemort.*

HEMBÄRA, v. a. 3. (böjes som *Bära*) 1) Bära, bringa hem. — 2) (fig.) Gifva, erbjuda, framföra. *H. någon sin tacksägelse, lof, pris, offer, en gård af sin erkänsla.* Brukas i högre stil och det finare språket.

HEMDAGS, adv. (fam.) Tid att begifva sig hem. *Det är h.*

HEMDUFVA, f. 1. Dufva, som hålles i dufslag.

HEMFALL, n. 5. Omständigheten, att något hemfaller (se följ. ord).

HEMFALLA, v. n. 3. (böjes som *Falla*) Säges om egendom, som åter tillfaller en person, sedan den, åt hvilken han gifvit, afträdt eller förlänat densamma, dött eller på något sätt förverkat den. *En förrädisk vasalls län hemföll åter till länsherren. Efter gåfvotagarens död hemfaller donationen åter till förra ägaren. Den egendom, en far ger sin son, hemfaller åter till fadren, i händelse sonen före honom aflider.* — Part. pass. *H-llen* brukas ofta nästan adjektivt, t. ex.: *H-en egendom, h-et gods, län.* — *Hemfallande*, n. 4.

HEMFALLSRÄTT, m. sing. Den rättighet, som någon i vissa fall äger, att återfå, hvad han gifvit, afträdt eller förlänat en annan, om denne dör före honom.

HEMFRID, m. sing. Den säkerhet emot öfvervåld, hvar och en i kraft af lag bör äga inom sitt eget hem. *Lagen om h.* — *Ss. H-sbrott.*

HEMFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* 1) Fågel, som är inhemsk i ett land. — 2) Hemtam fågel. — 3) (kollektivt) Hemtamdt fjäderfä.

HEMFÖDING, m. 2. Se *Inföding.*

HEMFÖDSLORÄTT, m. sing. Se *Indigenatsrätt.*

HEMFÖLJD, f. sing. Den gåfva i fast eller löst, hvilken son eller dotter erhåller vid skilsmessan ifrån föräldrahuset, vid giftermål eller bosättning. Kallas (för qvinna) äfv. Hemgift, Medgift, Brudskatt.

HEMFÖRLOFVA, v. a. 1. Gifva tillstånd att återvända hem. Säges mest i fråga om trupper, manskap. *H. soldater, en arbetskommendering.* — *Syn.* Se *Afskeda* — *Hemförlofvande*, n. 4. o. *Hemförlofning*, f. 2.

HEMGIFT, f. 3. 1) Se *Hemföljd. Gifva en dotter 1000 r:dr i h. Han gaf henne ett stenhus till h.* — 2) Hvad som af andra än föräldrar gifves en flicka till hjelp i bosättningen, när hon gifter sig. *Konungen har stiftat en fond till h. för fattiga flickor.* — 3) Hvad föräldrar eller anhörige gifva en flicka, när hon går i kloster, och hvilken gåfva då tillfaller klostret med full ägande rätt.

HEMGÅNG, m. sing. Det brott emot hemfriden, då man ingår i annans hus eller tomt, för att göra honom skada. *Göra h.*

HEMICYKEL, hemisy'ck'l, m. 3. pl. — *cykler.* (gr.) Halfkrets, halfcirkel.

HEMIFRÅN, hèmmifrå'n, adv. Från hemmet. *Komma h. Få underrättelser h.*

HEMISFER, hemisfä'r, m. 3. (gr.) Halfklot; hälft af himmels- eller jordgloben.

HEMISTIK, hemisti'ck, m. 3. (gr.) Half vers af en alexandrin.

HEMKALL, hèmmkáll, n. 5. Den förmån, soldat njuter, jemte lönen, i de landsorter, der inga soldattorp äro inrättade.

HEMKNUT, m. 2. (fam.) *Ej komma utom h-arna*, vara bunden vid hemmet, ej hafva tillfälle, lägenhet eller lof att komma ifrån hemmet.

HEMKOMSTÖL, n. 5. Gästabud, som nygifta, efter bröllopet och hemkomsten till sitt nya bo, tillställa för slägt och vänner. Skrifves och uttalas äfv. *Hemkomöl.*

HEMKÖRA, v. a. 2. 1) (aktivt) I åkdon föra någon till dess hem. *H. en vän.* — 2) (fam.) Drifva, jaga hem; tvinga, nödga, att begifva sig hem. *H. boskapen från vall. H. en dagdrifvare.* — *V. n.* Köra till sitt hem. *Sedan han hade hemkört.* — För alla bem. säges äfv. *Köra hem.* — *Hemkörande*, n. 4. o. *Hemkörning*, f. 2.

HEMLEFNAD, m. sing. Det lefnadssätt, man för i hemmet.

HEMLIG, a. 2. (af gamla verbet *Hema*, täcka, dölja) 1) Som är känd blott af en eller ganska få personer; som hålles dold för andra; som sker i lönndom. *En h. sammankomst, underhandling, öfverenskommelse, traktat, kärlekshandel. Ett h-t möte, aftal, anslag, umgänge, samtal, bröllop. H-a medel, utvägar. Hålla någonting h-t. Hålla h-t råd, h. konselj. Konungens h-a råd, h-a rådet, h-a konseljen*, fordom i vissa länder regeringsråd, der de vigtigaste statsärenderna afgjordes. *H. bikt, h-t skriftermål*, som sker utan annan persons närvaro, än dens som emottar bikten. *H-t hus*, afträde. — *Syn.* Dold, Lönnlig, Förborgad. — 2) (om person) Som är något, utan att det är bekant för andra eller för den person, det rörer. *En h. fiende. En h. republikan.* — 3) (om sak) Som har en dold betydelse. *Skriftens h-a mening. Detta yttrande af honom hade en h. betydelse.* — *Syn.* Dold, Lönnlig, Förborgad.

HEMLIGEN, adv. Se *Hemligt.*

HEMLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara hemlig (bem. 1). *H-en af en visitelsort, en sammankomst, ett anslag.* — *Syn.* Lönnlighet. —

2) Hvad som hålles eller bör hållas hemligt. *Det är, bör vara en h. för alla. Bevara, förtiga en h. Yppa en h. för någon. Anförtro någon en h. Utsprida, förråda en h. Göra en h. af något,* fördölja det. *Jag har ingen h. för dig,* yppar för dig alla mina hemligheter. — 3) Tystnad, som iakttages rörande något, hvilket bör hållas hemligt. *Saken har bedrifvits med all h., i all h. Saken har blifvit insvept i en ogenomtränglig h.* — *I h.*, adverbialt uttryck: *a*) Utan vittne, och så att ingen vet det. *Jag har i h. talat med honom. De träffas i h.* — *Syn.* Hemligt, I lönndom, Lönnligen. — *b*) Inom sig, i sitt hjerta. *Han låtsar sig älska henne, men i h. afskyr han henne.* — *Syn.* Tystnad, Förtigenhet. — 4) Förborgad kunskap, insigt, lära, hvaraf endast få lyckas blifva delaktige. *Kabbalas h-er.* — 5) Förborgad verkning, förborgadt förhållande. *Naturens h-er.* — 6) (i konst och vetenskap) Ett blott af en person eller högst få kändt medel att kunna göra, tillvägabringa vissa saker, frambringa vissa verkningar. *H-en att måla glas med alla slags färger. Köpa en h. af någon.* — 7) (fig.) Af få kändt medel att lyckas i något. *H-en att behaga. Han har funnit h-en att rikta sig med versskrifning. H-en i konsten att regera, konstens, politikens h.*, o. s. v., det svåraste och väsendtligaste i konsten att regera, o. s. v.

HEMLIGHETSFULL, a. 2. 1) (om sak) Som innehåller en hemlighet eller hemlig mening, syftning. *H-lla ord, bilder, tecken. Ett h-t uppförande.* — 2) (om person) Som onödigtvis gör hemlighet af obetydliga saker. *Det är en ganska h. menniska. Han är h. i allt.* — *Hemlighetsfullhet*, f. 3. — *Hemlighetsfullt*, adv.

HEMLIGHETSKRÄMARE, m. 5. En, som ger sig ut för att veta en mängd hemligheter, dem han likväl under tysthetslöfte yppar för hvem som helst.

HEMLIGHUS, n. 5. Afträdeshus.

HEMLIGHÅLLANDE, n. 4. (föga brukl.) Omständigheten, att man håller någonting hemligt.

HEMLOF, hèmmlå'v, n. 5. Lof, att återvända hem, att vistas hemma för någon tid. *Få, hafva h.*

HEMLUFT, m. sing. Luften i hemorten. (Fig.) *Andas h-en*, vistas på hemorten, i hemlandet.

HEMMA, hèmma, adv. 1) I hemmet. *Blifva, vara h. Hålla sig h. H. hos mig, dig, honom. Sitta h., vara mycket h.*, sällan gå ut. (Fig.) *Vara h.*, hafva kommit helskinnad ifrån saken. (Ordspr.) *H. är bäst*, hvar och en trifves bäst i hemmet, der man är mest obesvärad. — 2) Brukas äfv. ofta nästan adjektivt och betyder då detsamma som: boende. *Hvar är du h.?* hvar har du ditt hem? (Fig. fam.) *Ej veta, hvar man är h.*, ej veta, hvar man är, hur man har sina saker; vara alldeles förvirrad, förbryllad, rådlös. *Jag skall lära honom, hvar han är h.*, tukta honom, lära honom veta hut. *Jag märker nog, hvar han är h.*, hvad hans syfte är. *Är ni h. der?* är det er afsigt, ert syfte? — 3) Adjektivt har ordet äfven samma betydelse som Bevandrad, kunnig. *Vara h., väl h. i en sak. Han är väl h. i det språket, det ämnet. H. i sin konst. Deri är han ej särdeles h.* — *Syn.* Se *Bevandrad.*

HEMMAN, hèmmann, n. 5. (af *Hem*) 1) (ursprungligen) Den plats, som en husfader uppröjt för sig och sin ätt. — 2) En på landet af åtskilliga slags ägor bestående, bebyggd, till visst mantal satt jordegendom, hvarå drifves den i orten varande grundnäring. Bildar sammansättningarna: Krono-, Skatte-, Kronoskatte-, Frälse-, Frälseskatte-, Skattefrälse-, Bergfrälse-, Rå- och Rörshemman; Lönings-, Augments-, Prebende-, Annex- och mensal-, Lots-, Post-, Bergsmans-, Kyrko-, Akademi-, Hospitals- och Barnhus-, samt Krigsmanshushemman. — *Syn.* Gård. — 3) Se *Mantal.* — *Ss. H-sarrendator, -sägare.*

HEMMANSBRUK, n. 5. Ett hemmans brukande, häfd. — Nyttjas äfv. någon gång i samma mening som Landtbruk. — *Syn.* Gårdsbruk.

HEMMANSBRUKARE, m. 5. En, som bebor och brukar ett hemman. — *Syn.* Gårdsbrukare, Hemmansåbo, Hemmansägare, Landtbrukare, Åkerbrukare.

HEMMANSKLYFNING, f. 2. Delning af jord, hvarigenom vissa delar af ett hemman afsöndras ifrån det hela.

HEMMANSRÄNTA, f. 1. Ränta, som utgöres af ett hemman.

HEMMANTAL, n. 5. 1) Se *Mantal.* — 2) Antal af mantal. *Huru stort är egendomens h.?*

HEMMANTALSRÄNTA, f. 1. Benämning på vissa af jorden utgående skatter, hvilka från början endast varit bevillningar, men småningom blifvit stående skatter, oskiljaktiga från sjelfva hemmanet.

HEMMASTADD, a. 2. neutr. — *stadt.* 1) Som väl känner de ortliga förhållandena på ett ställe, i ett hus, o. s. v. *Han är mycket h. der på orten, i Stockholm, i operahuset.* — 2) Väl bekant och förtrogen med personerna i en familj; som ofta besöker ett hus, en familj. *Han är alldeles h. der i huset, i den familjen.* — *Syn.* Väl bekant, Som barn i huset. — 3) (fig.) Kunnig, erfaren i en sak. *H., väl h. i en sak, ett ämne, ett språk, en vetenskap, en konst. Göra sig h. i, med något.*

HEMMAVAND, a. 2. Se *Hemvand.*

HEMORRHOIDAL, hemåråjdál, o. HEMORRHOIDALISK, a. 2. Som tillhör, har afseende på ell. utmärker hemorroider. — Äfv. *Hemorrhoidal.*

HEMORRHOIDALARTAD, - - - àlártadd, a. 2. Som har egenskap af, röjer likhet med, är tecken till hemorroider.

HEMORRHOIDER, hemårå'jd'r, m. 3. pl. (från grek.) Ett slags sjukdom, bestående i blodsamlingar i trakten af ändtarmen, och orsakad af blodets alltför ymniga sammanflytning i portådern. Kallas äfv. Gyllenåder. *Öppna h.*, då blod afgår ifrån ändtarmen. *Blinda h.*, med taggar i sätet, men utan afgång af blod. — Äfv. *Hemorrhoider.*

HEMORT, hèmmórt, m. 3. Den ort, der någon har sitt hem.

HEMQVARN, f. 2. Liten qvarn, endast för eget behof.

HEMSED, m. 3. Sed, som följes i hemmet, i hemlandet. *H-er*, en menniskas vanliga sätt att vara. Säges äfv. om djurens af instinkten föreskrifna lefnadsvanor.

HEMSJUK, a. 2. Som trånar af längtan att återse hemmet, hemorten eller hemlandet.

HEMSJUKA, f. sing. Trånande längtan att återse hemmet, hemorten eller hemlandet.

HEMSK, hémmsk o. hä'mmsk, a. 2. (Isl. *Heimskur*, vansinnig) 1) Som väcker en djupt gripande känsla af oförklarlig fruktan och afsky. *En h. uppsyn, anblick. H-t utseende. En h. tafla. H-t löje.* — 2) (om person) Djupt nedslagen, dyster och förtviflad. *Jag vet ej, hvad som felas honom: han är så h., ser så h. ut.*

HEMSKHET, f. 3. Egenskapen att vara hemsk.

HEMSKT, adv. På ett hemskt sätt, med hemskhet. *Blicka h.*, med en hemsk min.

HEMSKJUTA, v. a. 3. (böjes som *Skjuta*) Öfverlemna något till en annans bedömande. *Låtom oss h. saken till någon gemensam våns bedömande.*

HEMSLÖJD, m. 3. Se *Husslöjd.*

HEMSTÄLLA, v. a. 2. Öfverlemna till en annans bedömande. Brukas af en lägre, underordnad person eller myndighet, eller ock samtalsvis af artighet. *H. till senaten, till folket. om etc. Jag tager mig friheten h., om det kan vara rådligt att så gå till väga.*

HEMSTÄLLAN, f. sing. indef. Se *Hemställning.*

HEMSTÄLLANDE, n. 4. Den framställning, man gör, då man hemställer något.

HEMSTÄLLNING, f. 2. 1) Se *Hemställande.* — 2) Innehållet af hvad som blifvit hemstäldt. *Hans h. gick derpå ut, att . . . .*

HEMSYND, f. 3. Se *Skölessynd.*

HEMSÖKA, v. a. 2. (om Gud) 1) (bibl.) Särskilt vårda sig om. *Gud h-ker de rättfärdiga.* — 2) Antingen till straff eller pröfning tillsända någon ondt. *Gud h-ker syndare med straff. H. med krig, sjukdom.* — *Hemsökande*, n. 4. o. *Hemsökning*, f. 2.

HEMTA, m. fl., se *Hämta.*

HEMTAMD, a. 2. 1) Säges om tamda djur, som uppfödas i eller vid en persons bostad. Brukas isynnerhet om foglar. *H-t fjäderfä.* — *Motsats:* Vild. — 2) (fig. fam.) Se *Hemmastadd.*

HEMUL, hèmull, m. sing. (lagt.) Den ersättning, som en köpare har rätt att fordra af säljaren, i fall köpet återgår. *Stånda h.*, se *Hemula.*

HEMULA, hèmulla, v. a. 1. (lagt.) Åt köpare af egendom öfverlåta fulla ägande rätten dertill, med skyldighet att gifva ersättning, i fall köpet sedan återgår.

Anm. *Hemula* heter i gamla språket äfven *Heimula*, af *Heimil*, egen; betyder således: göra sin egendom till en annans egen, d. v. s. gifva honom äganderätten dertill.

HEMULSMAN, m. 5. pl. — *män.* (lagt.) 1) Säljaren af en egendom, såsom underkastad skyldigheten att svara för hemul. — 2) Den, som bör, när klander af egendomsköp uppkommer, visa sin äganderätt till den egendom, han försålt.

HEMVAND, a. 2. Se *Hemtamd.*

HEMVIST, hèmmvi'sst, n. 5. Ställe, der någon bor. — *Syn.* Se *Hem.*

HEMVUXEN, a. 2. neutr. — *et.* Som växt på ens egen mark. *Dessa drufvor äro h-xna.*

HEMVÄFD, a. 2. 1) Väfd hemma i ens eget hus. *Bondqvinnorna bruka mycket h-a kläder.* — 2) Som blifvit väfd i hushåll, ej på fabrik. *Köpa h-t tyg.*

HEMVÄFNAD, m. sing. 1) Väfnad, som sker hemma i ens eget hus, eller i enskilta hushåll, ej på fabrik. — 2) Hemväfdt tyg.

HEMVÄG, m. sing. *På h-en*, på återvägen till hemmet. *Vara på h-en. Begifva sig på h-en. På h-en råkade jag en god vän.*

HEMÅT, hèmmå't. adv. Åt, till hemmet, hemorten, hemlandet. *Gå, vandra, begifva sig, vända om h.*

HEN, hén, m. 2. Mjuk brynsten. Har sammansättningen Oljehen.

HENNE, hä'nne, dativ och ackusativ af pron. pers. *Hon. Jag gaf h. ett klädningstyg. Jag har sökt h. Jag skall komma ihåg h.*

HENNES, hä'nness, genitiv af pron. pers. *Hon. H. föräldrar, h., och icke mina.*

HEPATISK, a. 2. (af gr. *Hepar*, lefver) 1) Som angår lefvern. *H-t medel*, emot lefversjukdomar. — 2) (kem.) Säges om kroppar, som innehålla svafvelbundet väte eller svafvelbundet alkali. *H-t bad*, svafvelbad, hvilket beredes af 2—6 lod svafvellefver, som upplöses i ljumt vatten och sedan utröres i badet.

HEPTAGON, hepptagå'n, m. 3. (geom.) Sjuhörnig figur.

HEPTANDRIA, hepptanndri'a, f. sing. Sjunde klassen af Linnés växtsystem, bestående af växter med sju ståndare.

HERALDIK, --i'k, f. 3. Läran om vapen och sköldemärken. — *Syn.* Vapenkonst; Vapenlära.

Anm. Ordet har sitt namn af *Herold*, emedan det var härolders pligt att känna olika ätters vapen och kunna förklara deras uppkomst och betydelse.

HERALDISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på heraldiken. *H-a figurer.*

HERBARIUM, härrbàriumm, n. 3. pl. — *ier.* (lat.) Samling af torkade örter.

HERBERGE, hä'rbä'rrje, n. 4. 1) Ställe, der man på resor tar in och hvilar öfver. *Gifva någon h.* — 2) Värdshus. — 3) Ställe, der samtelliga gesällerna af ett handtverksskrå hålla sina sammankomster, förvara sin låda och herbergera vandrande eller sköta sjuka gesäller. *Skomakargesällernes h.*

Anm. *Herberge* kommer af gamla ordet *Her*, härskara, och *Berga*, skydda, gifva tak öfver hufvud.

HERBERGERA, v. a. 1. Gifva herberge. *H. resande.* — *Herbergerande*, n. 4. o. *Herbergering*, f. 2.

HERCULES, m. fl., se *Herkules.*

HERDE, hèrde, m. 2. pl. *herdar.* 1) En, som vaktar och sköter boskap. Har sammansättningarna Boskaps-, Få-, Får-, Ox-, Ko-, Svin-, Getaherde. — 2) (fig.) *a*) Älskare. *En trogen h.* — *b*) *Andlig h.*, prest. Kallas äfv. Själaherde. — *Ss. H-dans, -fest, -koja, -lefnad, -lif, -lik, -lån, -pipa, -stånd, -sång, -visa, -väska.*

HERDABREF, n. 5. En biskops cirkulärbref till presterna i hans stift rörande kyrkliga angelägenheter. Skrifves äfv. *Herdebref.*

HERDASPEL, n. 5. Dramatisk idyll, hvari herdar och herdinnor äro de spelande personagerna.

HERDEBREF, se *Herdabref.*

HERDEDIKT, f. 3. Ett slags idyll, hvaruti herdelifvet framställes.

HERDEFLÖJT, m. 3. Ett slags pipa, bestående af flera hopfogade rör af olika längd och storlek, af hvilka hvart och ett, då det föres förbi den blåsande munnen, gifver sin särskilta ton. Kallas äfv. Pans flöjt och Syrinx.

HERDEFOLK, n. 5. Folk, hvars boningar bestå af tält eller rörliga hyddor. *Hebreerne voro till en början ett h.* Kallas äfv. Nomader.

HERDEFÅGEL, m. 2. pl. — *foglar.* Fogel af Vadarne, hemmastadd i Sydamerika, med mycket stora sporrar, och under skinnet uppblåst med luft. Palamedea Chavaria.

HERDEGOSSE, m. 2. pl. — *gossar.* Gosse, som vallar boskap.

HERDEHATT, m. 2. Sådan hatt, som herdar bruka.

HERDEQVÄDE, n. 4. Se *Herdedikt.*
HERDEROMAN, ---án, m. 3. Roman, som skildrar herdelifvet.
HERDESPEL, se *Herdaspel.*
HERDESTAF, m. 2. pl. — *stafvar.* 1) Lång staf, sådan som herdar nyttja, ofvan med en hake eller krycka. — 2) (fig.) Biskopsstaf.
HERDESTUND, f. 3. (fig. fam.) Den stund, då en älskare lönas för sin kärlek.
HERDESTYCKE, n. 4. 1) Se *Herdeqväde.* — 2) Målning, som föreställer någon okonstlad naturscen, med herdar, hjordar, bondkojor, m. m. d.
HERDINNA, f. 1. Qvinna, som vaktar och sköter boskap.
HERESI, --si', f. 3. (gr. *Hairesis*) Kätteri, irrlära.
HERETIKUS, herètikuss, m. pl. — *tici* ell. — *tiker.* Kättare.
HERETISK, a. 2. Kättersk.
HERKULES, hä'rrkuläss, nom. propr. m. 1) Den ryktbaraste af alla Greklands förgudade hjeltar. *H-les' storverk.* — 2) (fig.) Ovanligt stark karl. — 3) (nat. hist.) Insekt af Skalbaggarnes ordning, 5 tum lång, gröngrå med svarta fläckar; den största bland alla hittills kända skalbaggar. Oryctes Hercules. — 4) Se *Hejare.* — Skrifves äfv. *Hercules.*
HERKULESBAGGE, hä'rrkulässbágge, m. 2. pl. — *baggar.* Se *Herkules,* 3.
HERKULISK, hårrkúlissk, a. 2. Jättestor, jättestark. *En h. man. H-t arbete,* som fordrar nästan öfvermenskliga krafter.
HERMAFRODIT, härrmafrådi't, m. 3. (från grekiskan) 1) Menniska, som på en gång tillhör begge könen. — 2) (sjöt.) Tvåmastadt fartyg, briggtackladt på främsta eller fockmasten och skonerttackladt på stormasten.
HERMELIN, härrmeli'n, m. 3. 1) (nat. hist.) Benämning på Lekatten, sådan han befinnes om vintern, då han är hvit öfverallt, utom svansändan, som är svart. Mustela Erminea. — 2) Det afdragna, till pelsverk begagnade skinnet af detta djur. — 3) (sing. kollektivt) Pelsverk af sådana skinn. — *Ss. H-svans.*

Anm. *H.* kallas äfven på latin *Mus Armeniacus* eller *Armenius,* hvilket i medeltiden äfv. skrefs *Harmenius,* hvaraf sedan benämningen kommit.

HERMELINKORS, härrmeli'nkå'rrs, n. 5. (herald.) Kors, bestående af fyra, med öfra delen emot hvarandra vända hermelinsvansar.
HERMELINKRAGE, m. 2. pl. — *kragar.* Krage, öfverklädd med hermelinsskinn.
HERMELINMANTEL, m. 2. pl. — *mantlar.* Mantel, fodrad med pelsverk af hermelin.
HERMELINPELS, m. 2. Pels, fodrad med hermelinsskinn.
HERMENEUTIK, härrmenävvti'k, f. 3. (från grekiskan) Vetenskap, som lärer att tolka skriftställare. Utläggningskonst. Brukas isynnerhet med afseende på den H. Skrift.
HERMENEUTISK, härrmenä'vvtissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på hermeneutiken.
HERMETISK, härrmétissk, a. 2. Som har afseende på Hermes Trismegistos, en egyptisk vis, hvilken befattade sig med magi, och påstods genom magiska insegel kunna säkert förvara skatter eller tillsluta kärl. Deraf uttrycket *Hermetiskt tillsluten,* om ett glaskärl med trång mynning, då denna genom något smält ämne eller genom öfverstrykning med något dertill tjenligt ämne blifvit så väl tillsluten, att kärlets innehåll ej kan fördunsta, och luften samt hvarje annat yttre ämne äro fullkomligt utestängda.
HEROER, herå'ärr, se *Heros.*
HEROID, heråi'd, f. 3. (af grek. *Häros,* hjelte) Lyrisk epistel, hvaruti skalden ej talar i sitt eget namn, utan låter en diktad, mest historisk eller mytisk person, uttala sina känslor.
HEROISK, herå'issk, a. 2. 1) Hjeltelik, hjeltemodig. *H. handling. H-t beslut.* — 2) Ganska våldsam och farlig. *Ett h-t medel.* — 3) *H. vers,* se *Hexameter.* — *Heroiskt,* adv.
HEROISM, heråi'ssm, m. sing. Hjeltemod.
HEROLD, se *Härold.*
HEROS, héråss, m. pl. *heroer.* (gr.) 1) (hos de gamla Grekerna) Förgudad hjelte; man af halft gudomligt, halft menskligt ursprung. — 2) Hjelte. — 3) Högst utmärkt menniska, som i något afseende gjort epok.
HERPETOLOG, härrpetålå'g, m. 3. En, som är kunnig i:
HERPETOLOGI, härrpetålåji', f. 3. (från grek.) Läran om amfibierna.
HERRADÖME, n. 4. 1) Makt, att herrska öfver andra. — 2) Det område, hvaröfver någon herrskar. — Ordet förekommer mest i det äldre språket och bibeln.
HERRAKTIG, a 2. 1) Som gerna vill gälla för herre och söker i det yttre att visa sig som sådan. — 2) (om sak) Som röjer en sådan böjelse. *H-t skick, väsende. H-a maner.*
HERRAN, m. m., se under *Herre.*
HERRAVÄLDE, n. 4. 1) Makt, att herrska; herrskarmakt. *Underkasta någon sitt h. Lyda, komma under ens h. Erkänna ens h.* — *Syn.* Välde, Herradöme. — 2) (fig.) Förmåga att beherrska. *Hafva h. öfver sina begär.* (Teol.) *Syndens h.,* den makt, som synden äger öfver menniskan. — Ordet bör noga skiljas ifrån *Herrevälde* eller *Herrvälde.*
HERRE, hä'rre, m. 2. pl. *herrar.* 1) Så kallades i äldsta tider konungar och jarlar (jfr. Anm.); under medeltiden kallades konungar *Nådig Herre,* hvilken titel, äfven utsträckt till prinsar af det kongliga huset, bibehöll sig någon tid efter reformationen för konungar, och för prinsar ända intill sednare tider. Under medeltiden var för öfrigt *Herre* i början en uteslutande äretitel för riddersmän, men tillades sedermera äfven prelater, blef efterhand allmän för de andliga, och slutligen en allmän benämning för män af stånd och bildning. I vår tid gör hvar och en anspråk på denna titel, som icke tillhör bondeståndet, den ringare arbetsklassen eller gemenskapen af arméen och flottan; men äfven härvid gifvas undantag, så att vissa anseddare bönder, helst om de utmärkt sig som riksdagsmän, och äfven gemenskapen vid vissa rangregementen, t. ex. lifgardet till häst, i allmänhet så tituleras. *En h. En hög, förnäm h. Min h., var så god och stig in! H., jag har ett ord att säga er. Mine h-ar! En af rikets h-ar,* äretitel, som tillägges dem, hvilka i Sverige äga värdighet af excellens. När namn eller titel bifogas, säges *Herr* och *Herrar,* både i tilltal och när man talar om de ifrågavarande personerna, t. ex.: *Kom, herr Unger! Herr Wahlgren har nyligen sålt sin egendom. Herr grefven, herr baron täckes inse, att .... Herr grefve, tillåt mig få anmärka, att .... Herrar Fuchs och Tullström, varen så goda och stigen närmare. Herrar N. och N. hafva nyligen råkat ut för en obehaglig händelse.* Vid tilltal brukas *Herrn* och *Herrarne,* då namnen ej bi-

fogas, t. ex.: *Herrn har deruti mycket rätt; men jag får göra herrn uppmärksam på, att . . . . Hvad fattas herrn? Herrarne behagade stiga in. Med h-rarnes benägna tillstånd. Agera h.*, genom sitt lefnadssätt söka inbilla folk, att man är rik eller förnäm. (Fam. skämtv.) *Som en h., som herrar*, stort, förnämt, präktigt, beqvämt, t. ex.: *Lefva som en h., som herrar. Vi få åka som herrar.* (Fam.) *Han har blifvit en sådan h.*, så förnäm och stolt. *Två h-rar och en narr*, benämningen på ett slags tokspel. — 2) Säges om den, som äger att bjuda och befalla: *a*) Herrskare. *Vara h. öfver ett stort land, rike. Napoleon upphäfde sig till h. i Frankrike. Vara h. på hafvet*, med sina flottor beherrska det. *H. öfver lif och gods*, som äger att deröfver förfoga. *Hvar och en är h. öfver sin stackare*, det finnes ingen så ringa, att han ej har någon att tukta; äfv. hvar och en tuktar den, han rår på. (Fig.) *Vara h. öfver sig sjelf*, förmå att tygla sina begär, sina sinnesrörelser. (Ordspr.) *Stränga h-rar regera icke länge*, tyranni föder hat och uppror. — *Syn.* Se *Regent*. — *b*) Ägare af länderi, gods, o. s. v. *H. till en egendom.* — *c*) Husbonde. *Betjentens, drängens h. Herrn i huset. Herrn och frun äro båda utgångna. Icke vara h. i sitt hus*, fastän man egenteligen är husbonde, i sina förfoganden, bero af, rätta sig efter någon annan. (Fig.) *Vara sin egen h.*, bero endast af sig sjelf. — 3) Benämning på Gud, så väl i det bibliska och kyrkliga språket, som i dagligt tal. Förekommer endast i bestämd form eller i vokativ. *H-n den allsmäktige. H-n gaf och H-n tog. O Herre Gud!* I folkspråket och i dagligt tal säges äfv. allmänt *Vår H.* — De gamla formerna *Herran* (gam. ackus.), *Herrans* och *Herranom* (gam. dat. plur.) bibehållas ännu, de tvenne förra allmänt, helst i det bibliska och kyrkliga språket, det sednare mera sällan och nästan endast i biblisk stil. *Tro på Herran. I Herrans namn. Herrans bön*, bönen Fader Vår. (Fam.) *Ett herrans väder*, förfärligt oväder. *Många herrans år*, ganska många år, mycket lång tid. *Tacker Herranom!* tacker Gud! (Fam.) *Han är i herranom, i herranom afsomnad*, död. — *Ss. H-lik.*

Anm. Enligt Edda betyder *Herre* egentligen *Härens anförare* (af *Her*, här), hvilken härledning är naturligare, än den af grekiska ordet *Kyrios* eller det latinska *Herus*, helst som *Herre* ursprungligen var en äretitel, hvilken tillkom endast konungar och jarlar.

HERREDAG, hä'rredåg, m. 2. Benämning på de riksmöten, som i Sverige kommo efter de urgamla alsherjartingen, och vid hvilka rikets angelägenheter afgjordes af de mäktiga adeliga och andliga herrarna, utan odalmännens medverkan.

HERREFOLK, n. sing. Personer af herreklassen. — Skrifves äfv. *Herrfolk*.

HERREGODS, n. 5. Se *Herregård*.

HERREGUNST, f. sing. Gunst, hvari någon står hos en hög herre eller höga herrar.

HERREGÅRD, hä'rregå'rd (uttalas vanligen hä'rrgå'rd), m. 2. Landtgods, som bebos af en herreman, eller bebygdt för ståndspersoner. Brukas äfv. stundom i samma mening som Säteri. — Skrifves äfv. *Herrgård*.

HERREGÅRDSARBETE, n. 4. Arbete, som bör förrättas vid en herregård af godsets underhafvande. *Gå på h.* — I samma mening säges äfv. *Herregårdskörsla*.

HERREKLASS, m. 3. Herremännens klass i ett samhälle. Jfr. *Herreman.* — *Motsats:* Arbetsklassen.

HERREKORT, n. 5. (fam.) Högt kort. Äfv. *Herrkort*.

HERRELIF, n. sing. Ett sådant lif, som herrar vanligen föra.

HERREMAN, m. 5. pl. — *män*. Benämning på alla dem, hvilka ej tillhöra menige man, d. v. s. bondeståndet, arbetande klassen, gemenskapen af arméen och flottan, m. m. Ordet inbegriper alla slags embetsmän, adel och ståndspersoner.

HERRESTÅND, n. 5. Se *Herreklass*.

HERRESÄTE, n. 4. Landtgods, der en adelig herre bodde, eller tillhörande en adelig familj.

HERRETJENST, f. 3. Tjenst hos höga och förnäma herrar.

HERREVÄLDE, se *Herrvälde*.

HERRGÅRD, se *Herregård*.

HERRKORT, se *Herrekort*.

HERRLIG, hä'rrligg o. hä'rligg, a. 2. Egentl.: som anstår en herre. 1) Säges om allt hvad, som gör ett högst behagligt intryck på sinnena. *Ett h-t väder, månsken. En h. musik, syn, tafla, utsigt, smak, lukt, känsla. Hvilken h. njutning! Ett h-t kalas, gästabud.* — 2) I sitt slag högst förträfflig, nyttig, välgörande. *Ett h-t regn. En h. säd, skörd, äng.* — *Syn.* (för begge bem.) Se *Förträfflig*. [Härlig.]

HERRLIGGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) Se *Förherrliga*.

HERRLIGGÖRELSE, f. 3. Förherrligande.

HERRLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara herrlig. *H-en af en njutning.* — 2) Alla de yttre lysande företräden, som anses tillhöra en hög herre eller furste. *Prakt och h. Konungen satt på tronen i all sin h.* (Teol.) *Guds h.*, inbegreppet af alla Guds fullkomligheter, för så vida de af förnuftiga, fria väsenden äro kända och ärade. — 3) (fam. föraktl.) Förmån, fördel, vinst. *Han tänkte vinna 100,000 r:dr, men 10 r:dr blef hela h-en.* — *H-er*, pl. 1) (i lagstil) Särskilta förmåner, som åtfölja ett landtgods. — 2) (i allmänhet) Fördelar, förmåner.

HERRSKA, v. n. 1. 1) Äga och utöfva makt att bjuda och befalla. *H. öfver ett folk, en nation, en stam, öfver ett land, ett rike, en stad.* — *Syn.* Se *Regera*. — 2) (fig.) Vara gängse, rådande. *Febrar och frossor h. der på orten hvarje vår. Ärelystnad herrskar i hans själ. Rundt omkring h-de grafvens stillhet.* — *Syn.* Råda. — Part. pres. *H-nde* brukas nästan adjektivt, t. ex.: *En h. synd. H. missbruk.*

HERRSKANDE, n. 4. Förhållandet, att någon eller något herrskar.

HERRSKAP, n. 3. o. 5. 1) (utan plur.) Makt att bjuda öfver andra och göra sina befallningar åtlydda. *Stå, gifva sig under någons h.* — *Syn.* Välde, Herravälde. — 2) (med plur.) Stort riddargods i vissa tyska länder. *Äga flera gods och h-er i Bäjern.* — 3) Herre och fru i förhållande till deras tjenstefolk; äfv. herre och fru jemte deras familj. *Denne betjent har alltid troget tjent sitt h. Är h-et hemma?* — 4) Titel, som brukas i tilltal till herrar och damer. *Sitt ner, mitt h. Mitt h.! stigen in, jag ber.* — *Ss. H-slik.*

HERRSKAPSBETJENT, m. 3. Betjent i ett herrskapshus.

HERRSKAPSBORD, n. 5. Bord, der sjelfva herrskapet i en familj spisar, till skilnad ifrån Folkets bord.

HERRSKAPSHUS, n. 5. Familj af herremannaklassen.

HERRSKAPSMAT, m. sing. (fam.) Bättre mat, sådan som tillredes för herrskap.

HERRSKARE, m. 5. En, som herrskar öfver land och folk. *H-n öfver Latiens folk.* — *Syn.* Se *Regent.*

HERRSKARINNA, f. 1. Qvinna, som herrskar öfver land och folk. *Drottning Victoria, Englands h.* (Fig.) *Hans, mitt hjertas h.*, hans, min älskarinna. — *Syn.* Se *Regentinna.*

HERRSKLYSTEN, a. 2. neutr. — *et.* Som gerna vill herrska.

HERRSKLYSTNAD, m. 3. Begär att herrska.

HERRSPIK, m. 2. Ett slags furuspik, 5 tum lång.

HERRTJENARE, m. 5. En, som tjenar höga herrar.

HERRVÄLDE, n. 4. Se *Aristokrati*, 2.

HERS, härrs, m. 2. (krigsk.) Fällgaller för en fästningsport.

HERSE, hä'rrse, m. 2. pl. *hersar.* (fordom) Höfding öfver ett härad.

HERTIG, hä'rrtigg, m. 2. (af de fornnordiska orden *Her*, här, och *Toga*, anföra, således egentl. Härförare). 1) Betydde ursprungligen höfding öfver en provins, ett slags civil- och militär-guvernör. Under tidens lopp blef denna värdighet ärftlig, och de ärftliga hertigarne utvidgade småningom sin makt, så att de i vissa länder, t. ex. Tyskland, blefvo nästan sjelfständiga furstar. På detta sätt hafva de tyska hertigdömena uppkommit. — 2) Högsta adeliga titel i vissa länder, såsom England, Frankrike, Italien och Spanien. — 3) (i Sverige) *a*) (ford.) Titel, som kongliga prinsar förde, då de hade blifvit belänade med provinser i riket, deraf kallade Hertigdömen, dem de mer eller mindre sjelfrådigt ägde att styra, såsom förhållandet var med Birger Jarls och Gustaf I:s söner. — *b*) (i vår tid) Titel, utan åtföljande makt, som vid födseln tillägges kongliga prinsar, t. ex.: *H-en af Skåne, Upland, Östergötland och Dalarne.*

HERTIGDÖME, n. 4. 1) Det område, hvaröfver en sjelfständig hertig (bem. 1) regerar. *H-t Oldenburg.* — 2) Stort länderi, hvars ägare har rättighet att titulera sig hertig. — 3) Titel på vissa provinser i Sverige, hvilka fordom någon tid styrts af hertigar. *H-na Södermanland, Upland.*

HERTIGHATT, m. 2. Bred röd mössa med bredt hermelinsbräm och upptill prydd med riksäplet, hvilken hertigar fordom buro, nu stående inuti en öppen krona för suveräna hertigar. Titulerade hertigar bära den nu vanligen endast i vapnet.

HERTIGINNA, härrtiji'nna, f. 1. 1) En hertigs gemål, eller enka efter en hertig. — 2) Regerande furstinna i ett hertigdöme.

HERTIGLIG, härrti'gligg, a. 2. Som tillhör eller har afseende på hertigar eller någon viss hertig.

HERTIGMANTEL, m. 2. pl. — *mantlar.* Röd hermelinsmantel, som hertigar fordom buro.

HES, a. 2. Oförmögen att tala med klar röst. *Vara, blifva h., h. i halsen. Tala, skrika sig h.*, äfv. (fig.) tala ganska hårdt. Man säger äfv.: *H. ton, röst, stämma, h-t ljud.*

HESHET, f. 3. Oförmögenhet att tala med klar röst.

HESHOSTA, f. sing. Hosta, förenad med heshet.

HESITERA, v. n. 1. (lat. *Hæsitare*) Tveka, vara villrådig.

HESPERIS, hä'ssperiss, f. sing. Se *Matronört.*

HESPERUS, hä'ssperuss, m. (grek.) Aftonstjernan, äfv. kallad Venus.

HESSJA, hä'ssja, f. 1. I. (landth.) Ett slags torkningsanstalt för hö och säd, bestående af stänger, lagda öfver pinnar på stolpar, nedslagna i jorden. Skrifves äfv. *Hässja.*

HESSJA, hä'ssja, v. a. 1. II. (landth.) Torka på hessjor. *H. hö, ärter, vicker.* — Skrifves äfv. *Hässja.* — *Hessjande*, n. 4. o. *Hessjning*, f. 2.

HESSJA, hä'ssja, v. n. 1. III. (fam.) Fläsa starkt, flämta. — *Hessjande*, n. 4.

HEST, adv. Med hes stämma, ton, med hest ljud. *Tala h. Klockorna låta så h.*

HET, a. 2. 1) Ganska varm. *H. sommar, luft, mat. Ett hett jern. H. dag* (se äfv. bem. 2, c). *Ett h-tt rum. Det är mycket h-tt i dag. Vara h.* (om person; se äfv. bem. 2). *Vara h. i ansigtet. H. om hufvudet*, äfv. (fig.) snar till vrede, hetsig. *H. om öronen*, äfv. (fig.) ytterst ifrig, ängslig, rädd. *Fälla, utgjuta h-a tårar*, gråta bitterligen. (Fig. fam.) *Nyss var det så h-tt, nu är det kallt dem emellan*, nyss voro de så hjertans goda vänner, nu har vänskapen emellan dem kallnat. — *Syn.* Se *Varm.* — 2) (fig.) *a*) (om person) Snar till vrede; som lätt blir upphetsad; äfv. vred, ond. *Han är mycket h. Det går icke an att vara för h. Han blef h. Blifva h. i spel*, upphetsad, passionerad. — *Syn.* Se *Häftig.* — *b*) (om person) Som hastigt emottar intryck, hastig att fatta beslut och skrida till handling. *Detta förslag lofvar mycket; men var dock icke så h.: låtom oss noga öfverväga allt* (Fam.) *H. på gröten*, ifrig, begärlig. — *Syn.* Ifrig, Häftig, Till sig, Uppspelt. — *c*) (om sak) Häftig, ganska svår. *En h. strid, träffning. En h. dag.* — *Syn.* Se *Häftig, Svår.*

HETA, v. a. 1. Impf. *Hette* och *Het.* Sup. *Hetat.* 1) Kallas, benämnas. *Huru* ell. *hvad h-ter han? Han h-ter Peter. Han h-ter Peter efter sin far. Huru h-ter det djuret, den växten?* — 2) (impersonelt) Sägas, stadgas. *Det h-ter i lagen, att . . . . Det h-ter, att han är rik*, ell. *han skall h-s vara rik*, man säger, att . . . . *Gör icke så, annars h-ter det på stunden, att . . . .*, annars skall man säga, att . . . . — 3) (impersonelt, fam.) Betyda. *Hvad h-ter det?* ell. *hvad skall det h.? ni kommer och öfverhopar mig med smädelser i mitt eget hus.* Hvad skall det betyda? hvad vill det säga? &c.

HETERODOX, heterådå'x, a. 2. (från grek.) Irrlärig i religion.

HETERODOXI, heterådåxi', f. 3. Irrlärighet.

HETEROGEN, heteråschén, a. 2. (från grek.) Olikartad, främmadartad.

HETLEFRAD, hètlévradd, a. 2. (fam.) Som lätt blir ond, snar att vredgas.

HETMAN, hèttmann, m. 5. pl. *hetmän.* Öfverhufvud för någon afdelning af Kosackerna. *De Donska, Ukrainska Kosackernes h.*

HETSA, hèttsa, v. a. 1. 1) Uppegga (hundar) att förfölja, angripa, bita. *H. hundarna på en varg. H. sin hund på någon.* — *Syn.* Tussa. — 2) (fig.) Reta, egga, uppegga. *Danmark h-de Ryssarna mot Sverige. H. ihop folk*, reta dem till fiendtligheter emot hvarandra. — *Syn.* Se *Reta.* — *Hetsande*, n. 4.

HETSIG, hèttsigg, a. 2. 1) Som upphettar. *H-t vin. H-a kryddor.* — 2) Het, åtföljd af stark hetta. *H-t blod. H. feber.* — 3) (fig.) Snar

till vrede. *Han är mycket h. Ett h-t hufvud, temperament.* — *Syn.* Se *Häftig.*

HETSIGHET, f. 3. Egenskapen att vara hetsig.

HETSIGT, adv. Med hetta, vrede; häftigt, ifrigt.

HETSHUND, m. 2. Hund, dresserad till hetsjagt.

HETSJAGT, f. 3. Jagt på villebråd, till häst, med vindthundar, stöfvare, m. fl.

HETSNING, f. 2. Handlingen, då man hetsar (både egentl. o. fig.).

HETT, adv. 1) Så varmt, att det kännes plågsamt, besvärligt. *Solen baddar h. Det känns h. i dag. Så h. skiner solen på Nilvågen ner.* — 2) (fig.) *a*) Med hetta, vrede. *Tag icke saken så h.* — *b*) Häftigt, ifrigt. *Taga h. uti med något. I den bataljen gick det h. till,* var striden ganska skarp.

HETTA, f. sing. 1) Så hög grad af värme, att den käns plågsam för kroppen. *H-n i en ugn, ett starkt uppeldadt rum. H-n i luften på en varm sommardag.* Har sammansättningen Feberhetta. — 2) (uti inskränkt mening) Stark värme i luften, förorsakad af solen. *Det är stark h. i dag. Gå ej ut i h-n.* — *Syn.* Solhetta. — 3) (fig.) *a*) Vrede. *I h-n slog han honom. I första h-n förmådde han ej få fram ett enda ord.* — *Syn.* Se *Vrede.* — *b*) Häftighet; ifver. *I stridens, träffningens h. Försvara sin mening med h.* — Bildar sammansättningen Ungdomshetta.

HETTA, v. a. 1. Göra het. Brukas föga. Man säger vanligen Upphetta. — V. n. 1) Förorsaka hetta. *Vin, kryddor, som h.* — 2) Gifva stark värme från sig. *Kakelugnen h-r starkt.* Man säger äfv. i samma mening *H. från sig.* — *Hettande*, n. 4.

HETTBLEMMA, f. 1. Blemma, som af hetta slår upp på huden.

HETVÄGG, m. sing. 1) Uppkokt mjölk med runda hvetesimlor, fyllda med mandelmassa, som efter gammalt bruk ätes på fettisdagen. — 2) Undfägnad med fastlagsriset på fettisdags-morgonen.

Anm. Ordet kommer af det tyska *Heissweck*, hett bröd, af *heiss*, het, och *Weck*, ett slags viggformigt hvetebröd.

HEXA, hä'xa, v. n. 1. Se *Trolla.* — *Hexande*, s. n. 4. [Häxa.]

HEXA, f. 1. 1) Se *Trollkäring.* — 2) (fig. fam.) Elak käring. [Häxa.]

Anm. *Hexa* betydde ursprungligen: klok qvinna.

HEXAEDER, hexaéd'r, m. 2. pl. — *édrar.* (geom.) Solid figur, som inneslutes af sex lika stora qvadrater. Detsamma som Kub.

HEXAGON, hexagå'n, m. 3. (geom.) Sexhörnig figur.

HEXAMETER, hexàmet'r, m. 2. pl. — *metrar.* (pros.) Sexfotad vers.

HEXANDRIA, hexanndri'a, f. sing. Sjette klassen af Linnés växtsystem, innefattande växter med sex ståndare.

HEXANDRIST, hexanndri'sst, f. 3. Växt, tillhörande klassen Hexandria.

HEXERI, n. 3. Se *Trolleri.* [Häxeri.]

HEXMAKARE, HEXMÄSTARE, m. 5. Se *Trollkarl.* [Häx —.]

HEXÖRT, hä'xö'rrt, f. 3. Örtslägtet Circæa. [Häx -.]

HICKA, v. n. 1. Säges om ett slags ofrivillig, konvulsivisk rörelse i en menniskas andningsverktyg, utgående hufvudsakligen ifrån mellangärdet och bestående i en tätt upprepad, krampaktig sammandragning af detta, hvarigenom magen tryckes nedåt, matstrupen äfven neddrages, hela underlifvet skakas, och en stark inandning följer.

HICKA, f. 1. Det slags ofrivilliga rörelse i kroppen, som en menniska erfar, då hon hickar. Jfr. *Hicka*, v. *Hafva h. Plågas, besväras af h.*

HICKNING, f. 2. 1) Se *Hicka*, f. — 2) Hvarje särskilt sammandragning af mellangärdet, med deraf följande ofrivilliga rörelse i inandningsverktygen, då man har hicka.

HIDALGO, bidàllgo, m. pl. — *gos.* (spanskt ord) Lägre adelsman i Spanien.

HIDE, se *Ide.*

HIERARKI, hierarrkí', f. 3. (från grek.) Presterdöme. [— archi.]

HIERARKISK, a. 2. Som tillhör, utmärker, har afseende på hierarki. [— archisk.]

HIEROGLYFER, hierågly'f'r, m. 3. pl. 1) Skriftecken, som begagnades i det fordna Egypten, endast kända af presterna och derföre ansedda som heliga. — 2) (i allmänhet) Sinliga bilder, som tjena att uttrycka allmänna och abstrakta begrepp.

HIEROGLYFSKRIFT, hierågly'fskri'fft, f. 3. Skrift med hieroglyfer, allegorisk bildskrift.

HILKA, f. 1. Ett slags solhufva, som fruntimmer, isynnerhet barn, hvardagsvis begagna.

HILLEBÅRD, se *Hellebård.*

HILLER, hi'll'r, m. 2. pl. *hillrar.* En art af Vesslesläktet, 16 till 20 tum lång, illastinkande, svart, med framskimrande gulaktig bottenull, läppar, haka och öronkanter hvita. Mustela putorius. — *Ss. H-fälla, -skinn.*

HILSKO, hi'llsko, f. sing. Ört med små, hvita blomkronor, på backar. Androsace septentrionalis.

HILSTER, f. sing. Se *Jolster.*

HIMALAJEKORN, -- làjekórn, n. sing. Ett slags fyrradigt, skallöst korn, som har sitt namn af Himalajabergen i Asien, hvarifrån det tros först hafva kommit till Europa.

HIMLA SIG, v. r. 1. (fam.) Andäktigt eller skenheligt lyfta ögonen emot himmelen. — *Himlande*, n. 4.

HIMLABRYN, hi'mmlabry'n, n. 5. Se *Horisont.*

HIMLABRÖD, se *Himmelsbröd.*

HIMLAFÄSTE, n. 4. eller

HIMLAHVALF, n. 5. (mest i bestämd form) Det skenbara blåa hvalf, som omsluter jorden, och hvarpå stjernorna synas vara fästade. — *Syn.* Firmament, Fäste, Himlarund, Blåhvalf.

HIMLAKLOT, n. 5. Se *Himlakropp.*

HIMLAKROPP, m. 2. Benämning på hvar och en af de lysande kroppar, som synas på himlahvalfvet.

HIMLALJUS, n. 5. Poetisk benämning på solen, månen och stjernorna.

HIMLALÄRA, f. 1. Himmelsk lära. Benämning i högre stil på kristna religionen.

HIMLAREN, hi'mmlarén, a. 2. (föga brukl.) Himmelskt ren.

HIMLARUND, m. sing. Se *Himlahvalf.*

HIMLARYMD, f. 3. Se *Verldsrymd.*

HIMLASKARA, f. 1. (poet.) Skara af himmelens invånare, englarne.

HIMLASPIS, m. sing. De Olympiske gudarnes spis, ambrosia. — 2) (fig.) I högsta grad välsmaklig spis.

HIMMEL, hi'mmäll, m. 2. pl. *himlar.* (I bestämd form både *Himmelen*, *Himmeln* och *Him-*

len) 1) Den oändliga rymden, hvari alla verldskroppar röra sig; äfv. den del af denna rymd, som vi se uppöfver våra hufvuden. *Alla h-ens stjernor. Tecken på h-en. Hvarken se h. eller jord. Lyfta ögonen emot h-en. Under bar h.*, utan tak öfver sig. *Ligga under bar h.* De gamle trodde, att det fanns flera himlar af olika fasthet, den ena öfver den andra. Deraf uttryck sådana som: *Genomlöpa himlarna; blifva uppryckt till tredje himmelen*, hvilket fig. o. fam. betyder: blifva alldeles hänryckt. (Fig.) *Se himlarna öppna*, erfara en stor glädje. (Fig. fam.) *Uppröra h. och jord*, uppbjuda allt möjligt, för att lyckas. — 2) Luften, atmosferen. *Klar, töcknig, mulen h. H-ens fåglar. H-ens eld*, blixten. — 3) Luftstreck. *En mild h. Lefva under en främmande h. Italiens, Sveriges h.* — 4) Himmelrike. *Fader vår, som är i h-en* (äfv. *himlom*, gam. dat. plur.). *H-ens Gud. Fara upp till himla* (gam. plur.). *Jesu lära visar oss vägen till h-en.* — 5) Gud. *Himlen vare tack! Himlen gifve, att . . . .! Anropa himlen om nåd. Himlen har så velat. H.! o h.! o rättfärdige h.!* — 6) Taket öfver en tron, en säng, o. s. v. Bildar för denna bem. sammansättningarna: Tronhimmel, Sänghimmel. — 7) Den del af en tafla, som föreställer himmelen; äfven hvarje slags dekoration, som liknar den.

Anm. Bruket vill, att de bestämda formerna *Himmelen* och *Himmeln* användas för ordets alla bem., utom 5, för hvilken formen *Himlen* ensam nyttjas, och 4, för hvilken både *Himlen* och *Himmelen* brukas.

HIMMELRIKE, hi'mmällri'ke, n. 4. 1) (i bestämd form) Guds rike. *Ärfva h-t.* — 2) (fig.) Tillstånd af stor fröjd eller njutning.

HIMMELSBLÅ, a. 2. neutr. — *blått.* Af en färg, som liknar det blåa på himmelen. — *H-tt*, s. n. sing. 1) Himmelsblå färg. — 2) Se *Ultramarin.*

HIMMELSBREF, n. 5. Bref, som enligt menige mans vidskepliga föreställning tros falla ned ifrån himmelen och vara sändt ifrån Gud sjelf. *H. hafva sin grund i munklegender.*

HIMMELSBRÖD, n. 5. sing. Se *Manna.*

HIMMELSFÄRD, c. 3. Färd upp till himla, till himmelriket. *Profeten Elias' h. Christi h.*

HIMMELSFÄRDSDAG, m. 2. Kyrklig högtidsdag, då minnet af Christi himmelsfärd firas.

HIMMELSGLOB, m. 3. Glob, som föreställer firmamentet med de förnämsta fixstjernorna efter deras indelning i stjernbilder.

HIMMELSGRÄS, n. 5. Se *Råmjölksgräs.*

HIMMELSHÖG, hi'mmälls hö'g, a. 2. (fam.) Se *Skyhög.* — Skrifves äfv. *Himmels hög.*

HIMMELSHÖGT, hi'mmälls hö'gt, adv. (fam.) Se *Skyhögt. Ropa h.*, med full hals. *Klaga h.*, öfverljudt.

HIMMELSHÖJD, hi'mmälls hö'jd, f. sing. (fam.) *I h.*, ganska högt upp. — Skrifves äfv. *Himmels höjd.*

HIMMELSK, a. 2. 1) Som är i, tillhör eller har afseende på himlen (bem. 4). *Den h-e Guden, Fadren. De h-a andar. Det h-a fäderneslandet*, himmelriket. — 2) Som kommer ifrån Gud, gudomlig. *Själarne äro af ett h-t ursprung. H. ingifvelse, gåfva. Den h-a vreden*, Guds vrede. — *Syn.* Gudomlig. — 3) (hyperboliskt) Högst utmärkt. *En h. skönhet, godhet, fröjd, lycka, spis, vällust. En h. själ*, i högsta grad god. — *Syn.* Gudomlig, Gudalik.

HIMMELSKORN, se *Himalajekorn.*

HIMMELSKT, adv. 1) På ett himmelskt, gudomligt sätt. *Hon log, blickade h. emot honom. Hennes ord ljödo h. i mina öron.* — 2) (hyperboliskt) I högsta grad. *H. skön, god. H. befängd.*

HIMMELSLUFT, m. sing. 1) Ren, eterisk luft. — 2) Luften, sådan man föreställer sig den i himlen. (Fig.) *Andas h.*, njuta stor frid, fröjd och lycksalighet.

HIMMELSSKRIANDE, a. 1. (fig.) Som ropar till himlen om straff eller hämd. *H. synd, orättvisa.*

HIMMELSSKY, hi'mmälls schy', m. sing. (fam.) *I h.*, ganska högt upp. — Skrifves äfv. *Himmels sky.*

HIMMELSSTRECK, n. 5. 1) Se *Klimat.* — 2) Se *Väderstreck.*

HIMMELSTECKEN, n. 5. 1) Benämning på hvarje af Djurkretsens tolf stjernbilder. — 2) (naturl.) Tecken, ovanlig företeelse på himmelen, t. ex. norrsken.

HIMMELSVID, hi'mmälls vi'd, a. 2. Vid som himlarymden. *En h. åtskilnad.*

HIMMELSÅTSTRÄFVANDE, a. 1. (skämtv.) Säges om det konstladt och krystadt höga i poesi.

HIN, hin o. hinn, gam. demonstrativ artikel. Se *Den*, 1. *H. gode. H. onde* ell. förkortadt *Hin*, djefvulen. Man säger äfv. i samma mening *H. håle, H. håken.* Brukas i en mängd svordomsuttryck och talesätt, på samma sätt som *Fan* och *Djefvul* (jfr. dessa ord), t. ex.: *H. anamma! För h. i våld! Ge sig h. i våld på att . . . .*, svåra på, att . . . . *Det var h.! Det är h. att vara hett, kallt!* ytterst hett, kallt. *Det är h. till väg!* ytterst svår väg. *Han har h. med sig, det är h. till karl*, säges om den, som på något sätt utmärker sig. *Jag ger h. hans råd*, bryr mig ej om dem. *Hur h. håle* (ell. blott *h.*) *vet ni det? Det må h. håle* (*h.*) *göra*, det är bäst att låta bli. *Nu är h. lös*, se *Djefvulen är lös* (under *Djefvul*, 2). *Se ut som h. håle*, hafva ett högst eländigt, vedervärdigt, afskräckande utseende. *Det bullrar som h.*, förfärligt. *Slå som h.*, ganska hårdt.

HIND, f. 2. Honan af hjortslägtet. *Snabb som h-en.*

HINDER, hi'nnd'r, n. 5. 1) Hvad som är i vägen, att man icke alls eller åtminstone med svårighet kommer fram. *Grindar, bommar, barrikader äro h. på väg eller gata.* (Fig.) *Lägga h. i vägen för*, se *Hindra.* — 2) (i moralisk mening) Hvad som motverkar ens afsigter, förehafvanden, planer, o. s. v. *Ett h. har kommit emellan. Vara någon till h. Vara till h. för ens anslag, planer.* Man säger äfven *Vara till h-s. Förebära h. af sjukdom.* — *Syn.* Förhinder, Förfall.

HINDERLIG, a. 2. Som är till hinder. *Vara någon h. i hans lycka.*

HINDERSAM, a. 2. Se *Hinderlig.*

HINDERSMESSA, hi'nnd'rsmä'ssa, f. 1. Den dag, då den helige Henriks minne firades i Sverige, under katolska tiden. *H-so marknad*, stor marknad i Örebro, i Januari månad. — Heter egentligen *Henriksmessa.*

HINDERSMÅL, n. 5. Se *Förhinder.*

HINDRA, v. a. 1. Förorsaka, vara till hinder. Säges både i fysisk och andlig mening. *Gatan är spärrad af vagnar, som h. folk att komma fram. H. någon ifrån en sak, ifrån att göra något. Jag h-r honom ej att göra det. H. någon i dess förehafvande. Låt ej h. dig i dina*

göromål. — *Syn.* Förhindra, Förekomma, Afböja, Afvärja, Afvända, Förebygga, Sätta bom, dam för, Afstyra, Afhålla, Afhjelpa. — *H. sig,* v. r. 1) (fam.) Låta hindra sig. *H. dig icke för vår skull.* — 2) *H. sig ifrån,* afhålla sig ifrån. *Jag kan ej h. mig ifrån att skratta, att gråta.* — *Hindrande,* n. 4.

HINGST, m. 2. 1) Häst af hankön, som icke blifvit utskuren. — 2) (fig. fam.) Liderlig karl.

HINGSTERIDARE, m. 5. Så kallades fordom menige karlarne af konungens garde till häst. *H-arne voro delte i två fanor: Svarte och Blanke ryttare.*

HINGSTRIDARE, m. 5. Stallbetjent, som rider in hästar.

HINK, hi'nngk, m. 2. 1) Ett slags mindre laggkärl, högre, men smalare än ett ämbar, hvarmed vatten hinkas upp ur en brunn. — 2) (jäg.) Se *Vippgalge.*

HINKA, hi'nngka, v. n. 1. I. Medelst hink upphämta vatten ur en brunn. *H. úpp,* se *Upphinka.*

HINKA, hi'nngka, v. n. 1. II. (fam.) Se *Linka.*

HINNA, f. 1. 1) Tunt öfverdrag, som bildar sig på ytan af flytande ämnen, antingen genom fördunstning eller deras tjocknande genom hetta. — 2) (fysiol.) Benämning på sidovis hopfogade fibrer, af hvilka somliga bidraga att bilda rör- eller kanalformiga organer, såsom blodkärlen, magen och tarmkanalen, m. m. — 3) Tunt, fast öfverdrag, som bildar sig på sår, först då de börja att läka ihop. — *Ss. Hinnaktig, -artad, -lös, -skalig, -täckt.*

HINNA, v. a. 3. Ind. pres. sing. *Hinner;* pl. *Hinna.* Impf. sing. *Hann;* pl. *Hunno.* Imper. sing. *Hinn;* pl. *Hinnen.* Impf. konj. *Hunne.* Sup. *Hunnit.* Part. akt. *Hinnande;* part. pass. *Hunnen.* 1) Gå, rida, åka, segla o. s. v. så mycket fortare, än någon som är före på samma väg och beger sig åt samma håll, att man kommer ända fram intill honom. Man säger äfven i samma mening *H. på', úpp. H. någon, som gått, ridit, åkit förut. Gå före; jag hinner er snart.* — *Syn.* Upphinna, Uppnå. — 2) Komma fram till ett mål, till ett ställe, dit man ämnat sig. *H. målet för sin vandring, sin resa. H. toppen af ett berg.* (Fig.) *H. målet,* ernå, hvad man haft i sigte, t. ex.: *h. målet för sina önskningar.* — *Syn.* Nå, Uppnå; (fig.) Ernå, Vinna. — 3) Tillryggalägga. *Han har redan hunnit halfva vägen.* — V. n. 1) Komma ända fram till ett mål, till ort och ställe, dit man ämnat sig. *Innan jag h-ner dit. Mitt gevär, min syn h-ner ej så långt.* Brukas för denna bem. mest i förening med partikeln *Främ,* t. ex.: *H. fram till målet, till sin bestämmelseort. Hur dags kunne vi h. fram? Kulan hann icke fram,* gick icke fram till målet eller dit man syftade. — *H. förbi', fö're, förút, igènom, i'n, néd, omkri'ng, út, ö'fver,* komma förbi, före, o. s. v. *H. óm,* komma framom, före någon, som förut varit före; äfv. (fig.) komma längre än en annan i arbete, företag, o. s. v., t. ex.: *Han h-ner snart om sin äldre bror i latinet.* — *H. på', úpp,* se *Upphinna. H. úpp emot,* gå upp emot, t. ex.: *Han h-ner på långt när icke upp emot Linné. H. úpp till,* hinna fram till, räcka upp till. — *H. ùndan,* komma undan, innan någon efterföljande upphinner en; få tid på sig att undkomma. — *Syn.* Nå, Räcka. — 2) Hafva tillräcklig tid att göra något, att få något färdigt. *Jag h-ner ej bli färdig i dag. Jag h-ner ej att göra det. Om jag h-ner, så kommer jag.* (Aktivt) *Han h-ner ingen väg,* gör inga framsteg, får ingenting färdigt. — *H. méd,* få slut på något, få färdig. *Jag har ej hunnit med alltsammans. Jag h-ner ej med att göra det.* — 3) Fortkomma i arbete, förehafvande af hvad slag som helst. *Huru långt har du hunnit i ditt arbete? Jag har ej hunnit långt ännu. Jag har hunnit till sista sidan. Huru långt har ni hunnit med er process?* — *Syn.* Komma. — 4) Räcka till. *Det h-ner ej ibland så många.* — *H. främ, igènom,* räcka, sträcka sig ända fram, igenom. *H. ihóp,* säges om något, som är tillräckligt långt, bredt, vidt, för att ändarna eller sidorna gå ihop, kunna förenas. *H. i'n, néd,* räcka in, ned. *H. ti'll,* räcka till, vara tillräcklig, t. ex.: *Detta klädet hinner icke till en rock. Ingenting vill h. till i det huset. Vinet h-ner till för alla.*

HINNAKTIG, HINNARTAD, a. 2. Som till utseende eller beskaffenhet liknar en hinna.

HINNANDE, n. 4. Händelsen, att man hinner (aktivt).

HINNFORM, hi'nnfå'rrm, m. 2. Packe af på hvarandra lagda, fyrkantiga lappar af guldslagarhinna, med guld-, silfver- ell. platinablad inlagda mellan dem.

HINNFRUKT, f. 3. En torr, enfröig, slät ell. på inre sidan längs efter fårad frukt, som fast omslutes af det med densamma sammanväxta hinnaktiga fruktbladet.

HINNSVAMP, m. 2. (bot.) Benämning på de slags svampar, hvilkas groddkorn äro inneslutna af en särskilt hinna i egna fästen.

HINSIDAN, f. sing. def. (af gamla pron. *Hin*) *På h.,* på andra sidan.

HIOB, jåbb, nom. propr. m. En i Hiobs bok i bibeln framställd person, som hemsöktes med hopade olyckor.

HIOBSPOST, jå'bbspå'sst, m. 3. Högst sorglig underrättelse.

HIPPOCRAS, hi'ppåkrás, m. sing. Ett slags dryck, tillredd af malvasir- och franskt vin med kanel, ingefära, muskott, kryddneglikor och socker.

HIPPOPOTAMOS, hippåpå'tamåss, m. sing. Se *Flodhäst.*

HIPPURIT, --i't, m. 3. Ett slags fossil mussla.

HIRA, f. sing. Svindel hos kreatur, t. ex. får, kalfvar, m. fl.

HIRA, v. n. 1. (pop. o. fam.) Vara yr i hufvudet, svindla. — Uttalas ofta *Hirra,* men skrifves icke rätteligen så.

HIRDMÄN, m. 5. pl. (ford.) Hofmän.

HIRRA, se *Hira.*

HIRS, hirrs, m. sing. Ett slags indiskt sädesslag, äfven odladt i Europa. Panicum miliaceum. — *Ss. H-gryn, -korn, -formig, -lik.*

HIRSCHFÄNGARE, m. 5. (jäg.) Sidogevär med kort, bred, rak, mot spetsen tveeggad klinga, som jägare bära på hjort- och vildsvinsjagt. Skrifves oriktigt Härsvängare.

HIRSGRÖT, m. 2. Gröt af hirsgryn.

HIRSSTEN, m. 2. (mineral.) Finkornig råmsten.

HISKLIG, a. 2. 1) I högsta grad förskräcklig, ytterst ryslig. *Ett h-gt vidunder, odjur, missfoster. En h. afgrund.* — Bör icke brukas såsom fullkomligt synonymt med Ryslig, Förskräcklig, m. fl., utan endast som superlativ af dem. — *Syn.* Se *Förskräcklig.* — 2) (fam.) Öfverdrifvet stor eller mycken. *En h. gädda. En h. hop, mängd, myckenhet. En h. hår.* —

Syn. Se *Stor.* — 3) (fam.) Se *Faslig*, 3. — Skrifves äfv. *Hiskelig.*

Anm. *Hisklig* hette i fornspråket *Haskeligr* och betydde *Farlig*, af *Haski*, fara.

HISKLIGT, adv. 1) På ett hiskligt sätt. *Lejonet ryter h. Han framfor h. i Frankrike.* — *Syn.* Se *Förskräckligt.* — 2) (fam.) Se *Fasligt. H. stor, ful.* — Skrifves äfv. *Hiskeligt.* — *Syn.* Se *Ganska.*

HISNA, hi'sna (uttalas af somliga hi'ssna), v. n. 1. 1) Fattas af en plötsligt påkommen yrsel, såsom då man står på kanten af ett brådjup, eller äfven vid någon förfärlig anblick. *Den, som h-r vid brädden af en afgrund, kan lätt falla ned.* — 2) (fam.) Se *Häpna, Förfasa sig. Jag h-r, när jag tänker på den fara, som jag med knapp nöd undkommit.* — *Hisnande*, n. 4.

HISNELIG, a. 2. (föga brukl., skämtv.) Så beskaffad, att man kan hisna vid tanken derpå.

HISSA, v. a. 1. Med tillhjelp af ett blocktyg upplyfta en tyngd. *H. in och ut varor på ett fartyg. H. ankare, segel. H. néd, úpp,* se *Nedhissa, Upphissa.* — *Hissande*, n. 4.

HISSBLOCK, n. 5. Se *Block*, 2.

HISSHJUL, n. 5. Hjul till ett hissverk.

HISSMASKIN, hi'ssmaschi'n, m. 3. Se *Hissverk.* [-machin, -maschin.]

HISSTÅG, n. 5. Tåg, hvarmed hissning sker.

HISSVERK, n. 5. Mekanisk inrättning med hjul och blocktyg till tyngders upplyftande.

HISTORIA, história, f. 3. pl. — *rier.* (gr.) A) (utan plur.) 1) Sann berättelse om menniskoslägtets, ett folks, en nations, ett större ell. mindre samhälles öden, antingen för hela deras kända tillvaro eller blott för en del deraf. *Allmän h.*, se *Verldshistoria. Speciel h.*, som handlar blott om någon viss nation, stat, o. s. v. *Gamla h-rien*, som sträcker sig ifrån början af den kända historiska tiden till vestra romerska rikets fall, år 476. *Medeltidens h.*, från nämde tid till Reformationen. *Nyare h-rien*, från Reformationen till innevarande tid. *Bibliska h-rien*, som handlar om de händelser, hvilka i bibeln omtalas. *Romerska, grekiska, svenska h-rien.* Bildar sammansättningarna Verldshistoria, Kyrkohistoria. — *Syn.* Häfder, Annaler, Tideböcker. — 2) Berättelse om minnesvärda händelser, som rört hela folk och samhällen. *Trettioåriga krigets h. Franska revolutionens h.* — 3) Berättelse om vetenskapers och konsters utveckling ifrån deras början till innevarande tid eller blott för en viss period. *Vetenskapers och konsters h. Litteraturens, matematikens, handtverkens h.* Ingår i sammansättningen Litteraturhistoria. — 4) (i bestämd form) *a*) Kunskapen om menniskoslägtets öden; äfv. i allmänhet: arbeten, som derom handla. *Studera h-rien. Läsa h-rien. Vara väl hemmastadd i h-rien. En kurs i h-rien. Professor i h-rien.* — *b*) Brukas som motsats till fabel eller dikt i allmänhet. *Fabeln, sagan, myten och h-rien. Denne romanförfattare har förskönat h-rien genom inflätande af romantiska dikter.* — 5) Berättelse om enskilta personers händelser, mer eller mindre minnesvärda. *Han berättade mig hela sin h., h-rien om sin kärlek. Tvenne älskandes h.* — 6) Beskrifning öfver alla slags naturföremål, såsom djur, växter, mineralier. I denna bemärkelse brukas vanligen Naturalhistoria. — B) (med plur.) 1) Berättelse om någon särskilt märklig händelse. *Jag vill berätta er en liten h. En rolig, komisk, tragisk, minnesvärd, skandalös h. Denna qvinna känner alla stadens h-rier.* — Bildar sammansättningen Sqvallerhistoria. — 2) *a*) Diktad berättelse. — *b*) Dikt, lögn, osanning. *Det är bara en h., bara h-rier, bara dumma h-rier. Hvad är det för h-rier?* hvad är det för prat? — Har sammansättningen Lögnhistoria.

HISTORIEBOK, històriebók, f. 3. pl. — *böcker.* 1) Bok, som handlar om historiska händelser. — 2) Bok, som innehåller berättelser till tidsfördrif för den läsande allmänheten.

HISTORIEMÅLARE, m. 5. Målare, som uteslutande egnar sig åt historiemålningen.

HISTORIEMÅLNING, f. sing. (alltid i best. form) Det slag af målarkonsten, som framställer bestämda historiska eller historien tillhöriga händelser och personer.

HISTORIESKRIBENT, històrieskribä'nnt, m. 3. Se *Historieskrifvare.*

HISTORIESKRIFVARE, m. 5. En, som författat ett eller flera historiska arbeten. — *Syn.* Historieskribent, Historikus, Historiograf, Häfdatecknare.

HISTORIETT, hi'storiä'tt, f. 3. Liten glädtig berättelse.

HISTORIK, histåri'k, f. 3. Kort och enkel berättelse om händelser i deras sammanhang och med dithörande omständigheter.

HISTORIKER, històrik'r, m. 5. eller

HISTORIKUS, històrikuss, m. plur. *historici* och *historiker.* En, som är väl hemmastadd i historien; äfv. forskare i historien, författare af skrifter i historiska ämnen; se äfv. *Historieskrifvare.* — Skrifves äfv. *Historicus.*

HISTORIOGRAF, historiågráf, m. 3. Se *Historieskrifvare.* [— graph.]

HISTORISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på historien. *H. stil. H. roman, teaterpjes*, hvilkas ämnen äro hämtade ur historien. *H-a tiden*, den tid, för hvilken historia gifves (i motsats till Fabeltiden). — 2) I historiens annaler fräjdad. *Ett h-t namn.* — 3) Som i ett eller annat afseende blifvit omnämd eller kommer att omnämnas i historien. *En h. person.* — 4) Verkligt sann. *Detta är h-t*, har verkligen passerat. *Grunden för denna roman är h.*

HISTORISKT, adv. 1) På historiskt sätt, utan främmande prydnader. *Berätta en sak h.* — 2) Enligt, i öfverensstämmelse med historien. *Enligt fabeln, lefde Dido på Æneas' tid, men, för att tala h., låg en tidrymd af flera sekler emellan dem begge.*

HISTRION, histrión, m. 3. 1) (hos Romarne) Skådespelare i allmänhet. — 2) (nu) Gycklare, komediant.

HIT, adv. Till detta ställe. *Kom h. Kasta ögonen h. Ända h. H. bort, h. fram, h. in, h. ned, h. upp, h. ut, h. öfver. H. intill, h. intills*, se *Hitintill, Hitintills. H. och dit*, både till det ena och andra stället. *Gå, löpa h. och dit.* (Fig.) *Prata h. och dit*, än om det ena och än om det andra. *Tänka h. och dit*, vända sina tankar än åt det ena, än åt det andra hållet. *H. och dit* brukas äfv. ofta i hvardagstal med ett verb, upprepadt ifrån en annans tal, för att uttrycka en känsla af harm, t. ex.: *Du borde resa, för att slå ifrån dig sorgerna; jag har tusen gånger sagt det. Resa mig hit och resa mig dit, jag är ju icke i stånd att komma ifrån. En h., en dit*, den ene till det stället, den andre till ett annat, t. ex.: *Den ene löper h., den andre dit. Än h. än dit*, än till det ena, än till det andra stället, t. ex.: *Springa än h. än dit.*

(Fam.) *Stick inte h.*, akta er att gå, komma hit; låt bli att försöka det, våga det icke. *Hugg inte h.*, akta er att hugga, slå till mig, såsom ni hotar. — *Hit* bildar med en mängd verber och nomina sammansättningar, hvilka af sig sjelfva förstås och äro, med några undantag, enahanda med de under *Dit* uppräknade.

HITFÖRVÄNTA, hi'tförvä'nnta, v. a. 1. Vänta, att någon skall komma hit. *Han h-s i morgon.*

HITHÖRANDE, a. 1. Som hör hit. *H. ämnen.*

HITINTILL, hi'tinntill o. hi'tinntill, adv. Intill detta ställe. *H. skall du gå, men icke vidare.* — Skrifves äfven *Hit intill.*

HITINTILLS, hi'tinntills o. hi'tintills, adv. Se *Hittills.*

HITOM, hi'tåmm o. hi'tåmm, prep. På denna sidan om. *En h. staden belägen by.* — *Adv.* På denna sidan. *H. belägen.*

HITTA, v. a. 1. 1) Påfinna något förloradt eller något, som ingen förut vetat af. *Han har h-t det förlorade. H. en skatt.* (Fam.) *H-dt för det köpet*, ytterst billigt pris. *H. igén*, återfinna. — *H. på'*, finna, påfinna, uppfinna, t. ex.: *H. på ett medel, en god utväg. H. på råd. H. på gåtan, ordet till gåtan*, finna gåtans mening. *Vi h. väl på något*, det lyckas oss väl att upptänka något. Se f. ö. *Påhitta.* — *H. upp*, se *Upphitta.* — *Syn.* Se *Finna.* — 2) Träffa. *H. målet. H. någon med bollen.* (Neutralt) *H. på fläck*, träffa skottfläcken; (fig.) träffa alldeles riktigt. (Fig. fam.) *Jag h-r honom väl*, kommer väl i tillfälle att vedergälla honom. — *Syn.* Se *Träffa.* — 3) *H. vägen*, eller: — V. n. Känna vägen. *H. till Rom. Han h-r icke dit. H. öfverallt i huset. H. fram till ett ställe. H. igenom skogen. H. í'n, néd, tillbåka, úpp, út*, känna vägen in &c.

HITTEBARN, hi'ttebárn, n. 5. Utsatt barn, som af någon blifvit hittadt och upptaget.

HITTEBARNSHUS, n. 5. Inrättning, der hittebarn intagas till vård.

HITTEGODS, n. 5. Saker, som blifvit hittade.

HITTELÖN, f. 3. Vedergällning enligt lag för den, som hittat en förlorad sak.

HITTIG, a. 2. (fam.) Se *Fintlig.*

HITTILLS, hi't-tills o. hi't-tills, adv. Intill denna tid. *H. hafver Herren nådeligen hulpit oss.*

HITTORD, hi'tt-órd, n. 5. Väl påhittadt ord, qvickt, träffande, dräpande infall.

HITTORDIG, a. 2. Som har godt om hittord.

HITVÄG, m. sing. Resa, färd, vandring, segling &c. till detta ställe. Brukas endast i bestämd form, i adverbiala uttrycket: *På h-en*, under resan &c. hit. — *Syn.* Hitresa, Hitfärd, Hitvandring, Hitgång, Hitsegling.

HITÅT, hi'tåt, adv. 1) Åt detta håll, åt denna sida, åt detta väderstreck. *Gå h., så hittar ni rätt. H. skall ni gå. Stället ligger h.* — *Syn.* Häråt. — *Int.* (hitå't) Tillrop, för att befalla eller underrätta någon, att han bör begifva sig åt detta håll. *H.! h.!*

HITÖFVER, hitö'v'r, adv. Öfver till detta ställe. *Så snart sjön lagt och kan köras, väntar jag dig h.*

HIVA, v. n. 1. (sjöt.) 1) Medelst spakar kringvrida ett gång- eller bråspel. — 2) Kasta någonting, såsom t. ex. lodet vid lodning. — *Hivande*, n. 4.

HJELM, jällm, m. 2. 1) Fordom brukligt försvarsvapen, som täckte hufvud och hals, vanligtvis äfven försedt med ett galler för ansigtet (Hjelmgaller, Visir), hvilket efter behag kunde fällas ned eller fästas upp. *Under medeltiden fick h-en bäras endast af riddare och deras likar. Öppen, sluten h.*, med öppet, slutet visir. — 2) (bot.) Öfre läppen på läppformiga blommor, om den är hvälfd öfver ståndarne. — *Ss. H-formig, -prydnad.*

HJELMBAGGE, m. 2. pl. — *baggar.* Se *Sköldbagge.*

HJELMBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* Fjäderbuske på en hjelm.

HJELMFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* Fågel i Brasilien, af Sparffåglarnes ordning, stor som en kråka, svart, med blå, naken hals och en halfklotformigt sammanböjd fjädertofs. Cephalopterus ornatus.

HJELMGALLER, n. 5. Galler på en hjelm till skydd för ansigtet.

HJELMKRUS, n. 5. Ett svampslägte. Lophium.

HJELMTÄCKE, n. 4. (herald.) Prydnad, i form af ett täckelse, som hänger ned å ömse sidor af hjelmen på en vapensköld.

HJELP, jällp, f. sing. 1) Det, som göres, gifves, lemnas åt någon, hvilken är stadd i nöd, fara, behof, någon svår belägenhet, eller som ej utan andras medverkan kan göra, företaga, lyckas i något, för att aflägsna faran, undanrödja eller lindra behofvet, eller på det han må vinna sin afsigt. *Stor, god, mycken, liten, betydlig, snar, sen h. Genom min, din, hans h. Utan någons h. Med Guds h. Komma, skynda någon till h. Finna, få h. hos, af någon. Skaffa någon, sig sjelf h. Taga någon, något till h. Ropa om, på, efter h. Kalla till h. Gifva en något till h. på en resa. Vara någon till mycken h. Det är mig till mycken h. Icke veta sig någon h.*, icke veta någon utväg till hjelp, räddning. *Här är ingen h.*, kan ingenting hjelpa. — *Syn.* Bistånd, Biträde, Handräckning, Handtag. — 2) Person, som biträder en annan i något. *Hvem har han till h.? Herr N. är hans h.* — *Syn.* Biträde, Hjelpare, Medhjelpare, Hjelpreda. — 3) Se *Hjelpmedel. En god h. emot tandvärk.* — 4) Fordom bruklig benämning på vissa gärder, såsom Begrafnings-, Byggnings-, Krigshjelp, m. fl. — *H-er*, f. 3. pl. (ridk.) Benämning på hand och ben, när man rider, samt tömmar, röst och piska, när man kör.

HJELPA, v. a. 2. o. 3. Impf. sing. *Hjelpte* och *Halp;* pl. *Hjelpte* och *Hulpo.* Imper. sing. *Hjelp;* pl. *Hjelpen.* Sup. *Hjelpt* och *Hulpit.* Part. akt. *Hjelpande;* part. pass. *Hjelpt* och *Hulpen.* 1) Göra, gifva, lemna hjelp. *H. någon, som är i nöd, i fara, betryck, behof. H. någon ur en svår förlägenhet. H. någon att hoppa öfver ett dike. H. någon att arbeta* ell. *i hans arbete. Han har blifvit hulpen. Han står ej att h. H. någon af hästen*, att stiga af hästen. *Dermed är jag icke hjelpt* ell. *hulpen*, dermed kan jag icke vara nöjd. *H. till rätta*, se *Tillrättahjelpa. Gud h-pe honom, dig, er, oss! Så sant mig Gud h-pe!* ell. *så sant mig Gud h-pe till lif och själ!* högtidligt och edligt bedyrande, att något, hvad man sagt, uppgifvit, omvittnat, är sanning. *Gud h-pe!* säges, när någon nyser. (Detta talesätt daterar sig ifrån Digerdöden, då stark nysning var ett dödstecken.) — *H. áf: a)* Hjelpa att aftaga, t. ex.: *H. någon af kläderna, kappan, skorna, stöflarna.* — *b) H. någon af med:* hjelpa någon att göra sig af med, befria någon ifrån, t. ex.: *H. någon af med en*

tryckande olägenhet, en fiende. — *H. bórt, fórt, fråm,* se *Borthjelpa,* &c. — *H. i'n, néd, ùndan, únder, úpp, út, ö'fver,* se *Inhjelpa,* &c. — *H. någon förbi ett farligt ställe, igenom ett pass,* att komma förbi &c. *H. någon i säng, i vagnen,* att komma i säng, stiga i vagnen. — *H. på:* a) Hjelpa att påtaga, t. ex. *H. någon kläderna på* ell. *h. någon på med kläderna. H. någon på med en börda.* — b) Hjelpa att uppstiga på. *H. någon på hästen. H. någon till något,* se *Förhjelpa.* — *H. ti'll,* vara någon till hjelp att göra något, t. ex.: *Du har brådt, ser jag; jag skall h. till, så går det fortare. Han har hulpit till att störta honom.* Äfv. *Tillhjelpa.* — *H. tillbàka,* hjelpa att komma tillbaka. — *H. ur vagnen, ur en ledsamhet,* att komma ur &c. — *H. åstád,* hjelpa att komma åstad, sätta i fart, i gång. — *Syn.* Vara behjelplig, Bispringa, Bistå, Lemna, gifva, göra hjelp, bistånd, Biträda, Gifva handräckning, ett handtag, Assistera. — 2) Vara till nytta, båta, tjena; bota. *Det h-per mig icke. Detta medel skall nog h. den sjuke.* Brukas oftast absolut, t. ex.: *Detta medel h-per för, emot frossan. Det h-per till ingenting. Förmaningar h. ej. Det h-per inte,* äfv. (fam.) det får lof att ske, med eller emot (er, din, hans &c.) vilja. *Hvad h-per det?* hvartill tjenar det? *Det får inte h., det skall ske,* kosta hvad det vill eller huru svårt, plågsamt, mödosamt det än må vara, så måste det ske. *Det h-per ti'll, å't,* det bidrager. — 3) Afhjelpa, ändra, godtgöra. *Det står ej att h., det kan ej h-s,* kan ej ändras. *Jag kan ej h. det. Jag vet ej, huru jag skall h. det.* — 4) (fam.) a) Drifva, jaga, köra. *Tig, annars h-per jag er på dörrn, utför trapporna.* — b) Piska upp, tukta. *Vånda strax, annars skall jag h. dig.* — *H. sig,* v. r. o. impers. 1) Sjelf göra utväg, skaffa råd, bereda sig hjelp, verkställa, utföra något, utan annans biträde. *Hjelp dig sjelf, så hjelper dig Gud. H. sig till,* se *Förhjelpa sig till. H. sig ur en förlägenhet, en knipa. H. sig upp i sadeln.* — 2) (fam.) *H. sig, h. sig fråm* ell. *igènom,* så godt man kan, ej utan möda, bekymmer och svårigheter framlefva sin tid, skaffa sig uppehälle, rädda sig ur en fara, reda sig ur en förlägenhet. *När man ej är rik, h-per man sig fram med hushållning. H. sig fram med fagra ord, med osanningar. H. sig med,* hafva nog af, vara tillräckligt betjent med, t. ex.: *Jag h-per mig med det jag fått.* — *Syn.* Behjelpa sig, Taga sig fram, Draga sig fram, Frakta sig. — 3) (fam. impersonelt) *Det h-per sig,* det går an, är temmeligen bra, någorlunda tillräckligt; man kan dermed hjelpa sig. — *H-s å't,* v. d. Gemensamt hjelpa till med något. *De h. åt att äta upp honom.*

HJELPANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon hjelpes (bem. 1).

HJELPARE, m. 5. —**PERSKA**, f. 1. En, som hjelper. *En h. i nöden.* — 2) Se *Medhjelpare.*

HJELPBEHÖFVANDE, a. 1. Som behöfver hjelp. — Brukas äfv. substantivt: *En h.*

HJELPBORG, m. 2. (skepp.) Borg på underrårna, smäckrare än den egentliga borgen.

HJELPFLAGG, f. 1. Flagga, hissad på ett fartyg, genom hvilken andra fartyg kallas till hjelp.

HJELPHUS, n. sing. *Gå i h.,* oegentligt uttryck, som betyder: gå som hjelphustru.

HJELPHUSTRU, f. 3. pl. — *hustrur.* Gift qvinna, som hjelper till i främmande hus med hvarjehanda hushållsbestyr, såsom skura, tvätta, m. m. d.

HJELPHÄR, m. 2. Krigshär, som sändes ett land, en furste till hjelp emot en fiende.

HJELPKARL, m. 2. Karl, som är legd att hjelpa till med hvarjehanda förefallande bestyr eller arbeten.

HJELPKÄLLA, f. 1. Något, hvarifrån man hämtar hjelp. *En författare behöfver ofta många h-lor.* — *Syn.* Hjelpreda.

HJELPKÄRING, f. 2. Äldre qvinna, antingen gift eller ogift, som mot betalning hjelper till i främmande hus med hvarjehanda hushållsbestyr, såsom skura, tvätta, m. m. d. Säges äfv. i vårdslöst eller föraktligt tal om en ung Hjelphustru.

HJELPLEDA, v. a. 2. Se *Handleda.*

HJELPLEDNING, f. 2. Se *Handledning.*

HJELPLIG, a. 2. Som man kan hjelpa sig med, temmelig. *En h. förtjenst, vinst, frukost.* — *Syn.* Temmelig. — 2) (fam. skämtv.) Dugtig. *H. luktan, aga.* — *Syn.* Se *Dugtig.*

HJELPLÖS, a. 2. Utan hjelp. *H-t tillstånd. Doktor H.,* skämtsam benämning på en doktor, som föga förstår sig på sin konst.

HJELPLÖSHET, f. 3. Hjelplöst tillstånd.

HJELPMEDEL, n. 5. Medel till hjelp. *Utan nödiga h. kan ingenting lyckas.* — *Syn.* Hjelp, Hjelpreda, Hjelpkälla.

HJELPPREST, m. 3. Prest, som biträder en pastor i dess embetsåligganden. Kallas äfven Pastors-adjunkt eller blott Adjunkt.

HJELPREDA, f. 1. 1) Hvad som tjenar till hjelp att reda sig ur en svårighet. *En författare behöfver goda h-dor,* goda böcker, skrifter att rådfråga, vid förefallande behof. — *Syn.* Hjelpkälla. — 2) (fam.) Hjelpare, medhjelpare, biträde. *Han har i denne man en god h.*

HJELPREDA SIG, v. r. 2. (fam., föga brukl.) Hjelpa sig fram.

HJELPSAM, a. 2. Som gerna går till handa med hjelp. *En h. man. Vara h. emot någon. Räcka någon en h. hand,* hjelpa honom.

HJELPSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara hjelpsam. *H. är en dygd, som ej finnes hos alla.*

HJELPSAMT, adv. På ett hjelpsamt sätt.

HJELPSATS, m. 3. Se *Lemma.*

HJELPSTAG, jä'llpstägg, n. 5. (sjöv.) Smäckrare stag, som nyttjas på örlogs- och större handelsfartyg till hjelp för de fasta under- och stängstagen.

HJELPSÄNDNING, f. 2. Sändning af hjelp, vare sig trupper, penningmedel eller annat.

HJELPTRUPPER, m. 3. pl. Trupper, som sändas någon till hjelp.

HJELPVERB, jä'llpvä'rrb, ell. **HJELPVERBUM**, jä'llpvä'rrbum, n. pl. — *verber* o. — *verba.* (gram.) Verb, som nyttjas att bilda åtskilliga tempora för de egentliga verberna, t. ex. Må, böra, töra, &c.

HJELPVETENSKAP, f. 3. Vetenskap, som tjenar till hjelp för en annan.

HJELTE, jä'llte, m. 2. pl. — *tar.* 1) Man, som gjort sig berömd för ett utomordentligt mod, stora krigsbragder, eller med ära genomgått högst farliga och svåra äfventyr. *Alexander d. Store, Carl XII, Herkules och Starkather voro alla h-tar. Iliadens, den nordiska sagans h-tar. Dö som en h. Han är vår tids h. H-n i ett poem, en roman, o. s. v.,* förnämsta personen deri. (Fam.) *H-n i ett äfventyr,* den, som der spelat hufvudrollen. (Fig. fam.) *Ni är hans h.,*

föremålet för hans beundran. *En h. i att dricka*, en dryckeskämpe. — 2) Se *Heros*, 1. — *Ss. H-lik, -skara.*

Anm. *Hjelte* hette i fornspråket *Hœlad*, hvilket af *Ihre* anses såsom part. pass. af *Hœla*, prisa, berömma, således d. s. s. en fräjdstor man.

HJELTEANDA, jä'llteännda, f. sing. Sådana tänkesätt, som utmärka, anstå en hjelte.

HJELTEBEDRIFT, f. 3. Sådan bedrift, som berättigar till namnet hjelte. — *Syn.* Hjeltebragd, Hjeltedat, Hjelteverk, Hjeltevärf.

HJELTEBRAGD, f. 3. eller

HJELTEDAT, m. 3. Se *Hjeltebedrift.*

HJELTEDIKT, f. 3. Den art af dikten, som besjunger stora hjeltar och deras bedrifter. Kallas äfv. Epopé, Epos.

HJELTEDYGD, f. 3. Sådan dygd, som tillhör, utmärker hjeltar.

HJELTEDÖD, m. sing. Död, som träffar någon vid utförandet af en hjeltebragd.

HJELTEFOLK, n. 5. Hjeltemodigt folk.

HJELTEKRAFT, f. 3. Kraft, som utmärker en hjelte.

HJELTEMOD, n. sing. Mod, tapperhet, som tillhör, utmärker en hjelte.

HJELTEMODIG, a. 2. 1) (om person) Begåfvad med hjeltemod; som visat prof på hjeltemod. — 2) (om sak) Som röjer, utmärker, tillkännagifver hjeltemod. *En h. handling.* — *Syn.* (för begge bem.) Heroisk.

HJELTEMODIGHET, f. 3. Se *Hjeltemod.*

HJELTEMODIGT, adv. På ett hjeltemodigt sätt, med hjeltemod. *H. försvara sitt land.*

HJELTEQVINNA, f. 1. Hjeltemodig qvinna.

HJELTERIK, a. 2. (föga brukl.) Rik på hjeltar. *Ett h-t land.*

HJELTESAGA, f. 1. 1) Saga, som handlar om händelser, hvilka tilldragit sig i ett folks hjeltetid. — 2) *H-n*, sagokrets, som framställer ett folks hjeltetid.

HJELTESJÄL, f. 2. Hjeltemodig själ.

HJELTESPRÅK, n. sing. Sådant språk, som anstår hjeltar.

HJELTESÅNG, m. 3. Sång, hvari en hjeltes öden och bedrifter omtalas.

HJELTETID, m. sing. Tid i verldens eller ett folks historia, som varit särdeles rik på hjeltar. *Sveriges h. började med Gustaf II Adolfs regering och ändades med Carl XII:s död.* — *Syn.* Hjelteålder.

HJELTEVERK, HJELTEVÄRF, n. 5. Se *Hjeltebedrift.*

HJELTEÅLDER, m. sing. Se *Hjeltetid.*

HJELTINNA, f. 1. Hjeltemodig qvinna. *H-n i en roman, teaterpjes, o. s. v.*, qvinna, som deruti spelar hufvudrollen.

HJERNA, jä'rna, f. 1. En i hufvudskålen innesluten, mergig, lös, dels hvit, dels gråaktig massa, bestående af tvenne delar: *Stora h-n*, belägen framtill, och *Lilla h-n*, som har sitt läge baktill. (Fig. fam.) *Hafva ingen h., dålig h.*, klent förstånd. — *Ss. Hjernmassa.*

Anm. I folkspråket säges vanligen *Hjerne* (m.), hvilket är ordets ursprungliga form.

HJERNBRAND, m. sing. Se *Hjerninflammation.*

HJERNBRÅCK, n. 5. (med.) Bråck i hjernan.

HJERNFEBER, m. 2. pl. — *febrar.* Se *Hjerninflammation.*

HJERNFETT, n. sing. (anat.) Fett, som finnes i hjernan. *Man har upptäckt fem olika arter af h.*

HJERNHINNA, f. 1. (anat.) Hinna, som omgifver hjernan. *H-orna äro tre: Hårda h-n, spindelväfshinnan och åderhinnan.*

HJERNINFLAMMATION, jä'rn---tschōn, f. 3. (med.) Ett slags svår sjukdom, härrörande deraf, att hjernan blifvit inflammerad.

HJERNKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar.* (anat.) Benämning på trenne kaviteter i hjernan, *Stora H-rarne* och *Lilla H-n.*

HJERNLÖS, a. 2. 1) Som är utan hjerna. — 2) (fig.) Utan förstånd, med klent förstånd.

HJERNLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara hjernlös.

HJERNMERG, m. sing. (anat.) Den lösa, dels hvita, dels gråa, mergiga massa, som utgör sjelfva hjernan.

HJERNSPÖKE, n. 4. (fig.) Inbillad fara, inbilladt ondt, inbillningsfoster. — *Syn.* Se *Villa.*

HJERNSUBSTANS, jä'rnsubbstánns, m. sing. (anat.) Det ämne, som utgör sjelfva hjernan. — *Syn.* Hjernmassa, Hjernmerg.

HJERNSYSTEM, jä'rnsystä'm, n. 3. (anat.) Sammanfattningen af alla till hjernan och ryggmergen hörande delar.

HJERNVILLA, f. 1. Villa, irring, förorsakad genom inbillningskraften. — *Syn.* Se *Villa.*

HJERPE, jä'rrpe, m. 2. pl. — *par.* Slägte af Hönsfåglarna; till färgen gråbrun, strupen hos hanen svart, hos honan rostbrun. Tetrao Tetrix.

HJERPHÖNA, f. 1. Honan af hjerpslägtet.

HJERTA, jä'rrta, n. 4. 1) *a*) En under bröstbenet belägen, päronformig, ihålig, stark muskel, som ifrån lungorna emottager det der syrsatta blodet och utsprider det till hvarje punkt i kroppen, hvarifrån det genom blodådrorna återledes till densamma. Säges både i fråga om menniskor och djur. *En menniskas h. H-t hos en oxe, ett lejon, en fågel. H-t slår, klappar, bultar. Blifva skjuten genom h-t. Så länge mitt h. slår*, så länge jag lefver. — *b*) (i utsträckt mening) Den del af bröstet, der hjertats slag låta känna sig. *Trycka någon till sitt h. Lägga handen på h-t. Bära en kärlekspant under sitt h.* — *Syn.* Bröst. — 2) (fig.) *a*) Brukas i mening af sätet för känslan och passionerna hos menniskan. *Hans h. är krossadt af sorg. Hafva förtviflan i h-t. Ett h., fullt af hat, bitterhet, agg. Mitt h. darrar af glädje. Beveka ens h. Mitt h. blödde vid denna syn. Dessa ord genomborrade hennes h. H-ts fröjder, lidanden, sår, bekymmer. Hafva något på h-t*, hafva något som oroar, aggar, bedröfvar; äfv. hafva en önskan, något som man vill meddela, yppa, framföra, bedja om, o. s. v. *Lägga en något på h-t*, på det bevekligaste uppmana en till något. *Det ligger mig om h-t*, det väcker mitt lifliga deltagande, jag önskar det högligen. *Det går mig till h-t*, rörer mig djupt, väcker mitt medlidande. *Utgjuta sitt h. för någon*, yppa sina tankar och känslor för honom. *Det gick af h-t*, var uppriktigt. *Det skär mig i h-t*, det bedröfvar mig på det högsta, det grämer mig. *Tala till h-t*, på ett bevekande sätt. — *Syn.* Sinne, Själ. — *b*) Brukas äfv., för att beteckna själens drift till välvilja mot andra, yttrande sig i vänskap, tillgifvenhet, kärlek, ömhet. *Han förstod att vinna alla h-n. En väns, en faders, en makes, en moders h. Vinna, äga en qvinnas h.*, kärlek. *Gifva någon sitt h. och sin hand. Ett troget h. Ett h., brinnande af kärlek. Mitt h. tillhör dig för alltid. Hafva ett ömt h. Förlora sin älskarinnas h. Älska

någon af allt sitt h. *Fästa sitt h. vid någon*, fatta varaktig tillgifvenhet, vänskap, kärlek för någon. *Af h-t, af h-t gerna, af allt h.*, gerna, mycket gerna. — *c*) Böjelse, håg, begär. *Fästa sitt h. vid något*, fatta mycken böjelse för, intagas af begär efter något. *Jag hade h. att slå honom vid örat*, god lust att .... — *d*) Menniskans vilja, såsom varande antingen god eller ond. *Hafva ett godt, elakt h.*, vara välvillig, illvillig emot andra menniskor. *Ett ädelt, förträffligt, medlidsamt, känslofullt h. Hårdt, grymt, känslolöst h. Jag hade icke h. dertill*, jag kände för mycket medlidande att göra det; det skulle ångrat, smärtat mig för mycket att hafva orsakat en sådan sorg, ledsamhet, o. s. v. *Kan ni ha h. att ....?* vara nog hård att ....? Absolut säges äfv.: *Hafva h.*, ett godt, medlidsamt hjerta. — Bildar sammansättningarna Englahjerta, Tigerhjerta. — *e*) Själens innersta, dess hemligaste böjelser. *Gud pröfvar, ransakar h-n. Gud ser i h-t. Läsa i ens h. Tränga ända till djupet af ens h. Det gläder mig i h-t. Tala af h-t*, uppriktigt. (Ordspr.) *Hvaraf h-t fullt är, derom talar munnen*, man talar helst om det, som vanligen utgör ämnet för ens tankar. — *Syn.* Själ, Sinne, Innersta. — *f*) Mod att trotsa faror. Brukas för denna bem. föga, utom i sammansättningarna Lejonhjerta, Harhjerta, samt i uttrycket: *Hafva h-t på rätta stället*, vara modig, oförfärad. — *g*) Det innersta af något. *I h-t af riket.* — *h*) *Mitt h., mitt h. lilla* brukas som smekord till en älskad person. — 3) Säges om vissa smycken, prydnader, som hafva formen af ett hjerta. *Ett h. af guld.* Sammansättningsvis Guld-, Silfverhjerta. — ***Hjertans***, gam. genitiv. Brukas i förtroligt tal, dels som adverb, dels som adjektiv, t. ex.: *H. gerna*, mycket g. *H. vacker, ful, dum, god, elak, trött*, ganska vacker &c. *H. kär*, ganska älskad; äfven (substantivt; gam., nu skämtv.) älskarinna, t. ex.: *Din h-ns kär. H. glädje, fröjd, lust*, hjertlig glädje &c. *H. sorg*, djup sorg. *H. vän*, innerligt afhållen vän. *H. broder*, hjertligt älskad broder. *Af h. grund*, på det hjertligaste, t. ex.: *Skratta af h. grund.* — *Ss. Hjertformig, -lik.*

HJERTBLAD, n. 3. (bot.) 1) Benämning på hvart och ett af de första, närmast roten varande blad, som ligga färdigbildade i fröet till en växt och omedelbart derifrån uppskjuta. — 2) Se *Slåtterört. Hjertbär.*

HJERTBLADSSTÄNGEL, m. 2. pl. — *stänglar.* (bot.) Växtdel i ett frö, som vid groningen utvecklar sig uppåt och höjer hjertbladen öfver jorden.

HJERTBLADSVÄXT, f. 3. (bot.) Växt, försedd med hjertblad.

HJERTBLOD, n. o. m. sing. Blod, som finnes i hjertat på menniska eller djur. (Fig.) *Vilja se ens h.*, vilja taga lifvet af honom.

HJERTBRÅCK, n. 3. (med.) Hjertats onaturliga läge, då det genom en öppning på mellangärdet trängt ned i bukhålan.

HJERTBULT, m. 2. Bult, som sammanhåller fram- och bakvagnen på ett fordon.

HJERTBÄR, n. 3. Örten Convallaria bifolia.

HJERTEGRYN eller **HJERTEKORN**, n. 3. (fam.) Smekord till en hustru, älskarinna eller ung flicka.

HJERTELAG, n. 3. Se *Sinnelag.*

HJERTELIG, m. fl., se *Hjertlig*, m. fl.

HJERTER, jä'rrt'r, m. 3. 1) Benämning på de kort i en kortlek, som äro tecknade med röda figurer, liknande hjertan. *Spela i h. Hvad är det i trumf? H.* — 2) Hvarje särskilt af dessa kort. *En h. Många h.* — Sammansättes med hvarje af dessa särskilta kort, t. ex. *H-ätta, -nia, -tia, -knekt, -dam, -kung, -äss.*

HJERTFRÄTANDE, a. 1. (fig.) I högsta grad smärtande, så att lifskrafterna deraf lida. *H. sorg.*

HJERTGROP, f. 2. 1) (anat.) Det ställe på menniskokroppen, der bröstbenet slutar, på ömse sidor omgifvet af de snedt nedgående bröstkotorna. — 2) (fig. fam.) Det innersta af hjertat. *Känna något ända in i h-en.*

HJERTHINNA, f. 1. Se *Hjertsäck.*

HJERTHJUL, n. 3. (urm.) Mellanhjulet i ett slagur.

HJERTINNERLIG, järrtinn'rlig, a. 2. (fam.) Innerligt hjertlig.

HJERTINNERLIGHET, f. 3. (fam.) Innerlig hjertlighet.

HJERTKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar.* (anat.) Benämning på tvenne afdelningar i hjertat, *Högra H-n*, ur hvilken blodet föres till lungorna, hvarifrån det återvänder till *Venstra H-n*, ur hvilken det genom den stora slagådern, kallad Aorta, drifves ut i hela kroppen, för att sedan genom blodådrorna återledas till högra hjertkammaren och ånyo börja sitt omlopp.

HJERTKLAPPNING, f. 2. Hjertats lifliga och kännbara klappande, förorsakadt af feber, starka passioner, sinnesrörelser, stark kroppsrörelse och hetsande drycker. *Hafva h.*

HJERTKLÄMNING, f. 2. Svår ängslan, åtföljd af en obehaglig känsla i hjertat, förorsakad deraf, att dess fria lifsverksamhet i mer eller mindre mån är hämmad.

HJERTLIG, a. 2. 1) Full af sann och uppriktig välvilja. *Han är mycket h.* — 2) (om sak) Som går af hjertat, ganska liflig. *H-a välönskningar. Ett h-t hat. H. sorg, glädje, vänskap.* — Skrifves äfv. Hjertelig.

HJERTLIGEN, adv. Se *Hjertligt.*

HJERTLIGHET, f. 3. Sann och uppriktig känsla. *Med h. emottaga någon. Tala med h. Tvifla ej på h-en af hans vänskap.*

HJERTLIGT, adv. Med hjertlighet, af hjertat. *H. älska, hata. H. gerna. H. glad, nöjd, förargad.*

HJERTLÖS, a. 2. Utan hjerta, känsla, medlidande. *En h. menniska. Ett h-t handlingssätt.* — *Syn.* Se *Känslolös.*

HJERTLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara hjertlös. — *Syn.* Se *Känslolöshet.*

HJERTMUSSLA, f. 1. Ett slags mussla, 3 tum lång, hjertformig, kullrig, slät, rödbrun. Isocardia cor.

HJERTNJUPEN, a. 2. neutr. — *et.* (fam.) 1) Säges om den, som har ett ömt hjerta, lätt blir förälskad, rörd. *Vara mycket h. Han är inte h. af sig*, är hårdsint. — 2) Flat, eftergifven. *Var inte så h. emot honom.* — 3) Som uttrycker, tillkännagifver hjertnjupenhet. *H-pna ord, blickar, miner.*

HJERTNJUPENHET, f. 3. (fam.) 1) Egenskapen, att vara hjertnjupen. — 2) Ömma känslor, kärlighet.

HJERTPULSÅDER, f. sing. (anat.) Se *Aorta.*

HJERTQVAL, n. 3. Hjertfrätande qval.

HJERTROT, f. 3. pl. — *rötter.* 1) Hufvudroten på ett träd. — 2) (fig.) Det innersta af hjertat. *Det skär mig ända in i h-en.*

HJERTRÖRANDE, a. 1. Som rörer hjertat, rörande, bevekande. — *Syn.* Se *Rörande.* — *Adv.* På ett rörande, bevekligt sätt. *Tala h.*

HJERTSKAKANDE, a. 1. (fig.) Som skakar hjertat, djupt upprörer känslan. *En h. händelse.*

HJERTSKAKNING, f. 2. (fig.) 1) Känslornas våldsamma upprörande. — 2) Tillstånd, hvari den befinner sig, hvars hjerta blifvit uppskakadt.

HJERTSKOTT, n. 3. Skott på en växt, hvilket utgår ifrån hjertbladen.

HJERTSKÄRANDE, a. 1. Som skär en i hjertat, djupt rörande. *En h. anblick.* — *Syn.* Hjertslitande.

HJERTSKÖLD, m. 2. (herald.) Liten sköld i midten af en vapensköld. *Han för i h-en ett silfverlejon i blått fält.*

HJERTSLAG, n. 3. Benämning på flera af de inre delarna hos slagtdjur, sammantagna, nämligen lefvern, hjertat, mjelten och lungan.

HJERTSLITANDE, a. 1. Se *Hjertskärande. En h. händelse.*

HJERTSORG, f. 3. Hjertfrätande sorg.

HJERTSPRÅNG, n. 3. Konvulsioner hos barn.

HJERTSPÄNNING, f. 2. Väderspänningar i trakten af hjertgropen, åtföljda af kort andedrägt, ångslan, o. s. v.

HJERTSTEN, m. 2. Mellansten i ett femstens rör.

HJERTSTOCK, m. 2. Stock, som drifver ett hjulverk.

HJERTSTYNG, n. 3. 1) Plågsam känsla i hjertat, liksom af ett styng. — 2) (fig.) Något, som förorsakar en hjertfrätande sorg. *Gifva någon ett h.*

HJERTSTYRKANDE ell. **HJERTSTÄRKANDE**, a. 1. Säges om sådana medel, hvilka genom kraftig retning hastigt förhöja lifskraften. *H. medel.*

HJERTSTYRKNING ell. **HJERTSTÄRKNING**, f. 2. Lifskraftens hastiga förhöjande genom dertill tjenliga medel.

HJERTSTÖT, m. 2. 1) Stöt i hjertat. — 2) (fig.) Plötslig händelse, som förorsakar en djup sorg.

HJERTSÅR, n. 3. (fig.) Något, som förorsakar en varaktig hjertsorg. *Hafva ett h.*

HJERTSÄCK, m. 2. (anat.) Den säck- eller pungformiga hinna, hvaruti hjertat är inneslutet.

HJERTTRYCKNING, f. 2. Känsla af tryckning öfver hjertat.

HJERTUNGE, m. 2. pl. — *ungar.* Smekord till en älskad person. — *Syn.* Hjerta, Hjertegryn, Hjertekorn, Skatt, Balsamin.

HJERTVAPEN, n. 3. Se *Hjertsköld.*

HJERTÅDER, f. sing. En af de tre ådror, belägna på midten af armen, som vid åderlåtning öppnas, nämligen den inre, vanligen den tjockaste och ytligaste. Kallas äfv. Lungåder.

HJERTÅNGEST, m. sing. Se *Hjertångslan.*

HJERTÄLSKELIG, a. 2. Hjertligt älskad.

HJERTÄNGSLAN, f. sing. indef. 1) Ängslan, som åtföljer hjertats sjukdomar. — 2) (i allmänhet) Svår ängslan. — *Syn.* Se *Oro.*

HJERTÄNGSLIG, a. 2. Gripen af hjertängslan, tryckt af en svår oro. — *Syn.* Se *Orolig.*

HJERTÄNGSLIGHET, f. 3. Se *Hjertängslan.*

HJERTÖRA, n. 4. pl. — *öron.* Benämning på tvenne bihang upptill på hjertat, *Högra* och *Venstra H-t.*

HJESSE, jä'sse, m. 2. pl. — *ssar.* (fig. och i poesi vanligtvis **HJESSA**, f. 1.) 1) Öfversta delen af hufvudskålen på en menniska. — 2) (fig.) Det öfversta af något. *Bergens h-or.*

HJESSBEN, jä'ssbén, n. 3. (anat.) Benämning på de tvenne ben, som gifva hjessen dess form.

HJON, jon, n. 3. 1) (ursprungl.) Menniska, person. *Han har många h. att föda. Onyttiga h.* — 2) Tjenare, arbetare. *Han har många h. i sin tjenst, i sitt arbete, ute på åkern.* — Har sammansättningarna Arbets-, Tjenste-, Dagsverkshjon. — 3) Gift person. *Ett äkta h.*

HJONALAG, jònalág, n. 3. (af *Hjon*, bem. 3) Äktenskap. (I lagen) *Bygga h.*, ingå äktenskap.

HJORD, jord, m. 2. 1) Större hop af husdjur (nötboskap, får, getter, svin eller hästar), alla af samma slag och underhållna på samma ställe. *En h. af 100 kor, får, svin. Herden och h-en. Vakta, valla en h. En betande h.* (Fig.) *Christi h.*, den kristna församlingen. — Bildar sammansättningarna Boskaps-, Får-, Svinhjord. — 2) Brukas äfv. i fråga om vissa vilda djur. *En h. af elefanter, af bufflar, gazeller*, o. s. v. — 3) Säges (fig.) om hvarje kristlig församling i hänseende till dess själasörjare, betraktad såsom dess andliga herde.

Anm. *Hjord* betydde i fornspråket en hop af 10 eller 12 nötkreatur.

HJORT, jórt, m. 2. Slägte af de idislande djuren, med täta, icke släta horn, hanarne med runda, merendels greniga horn, honorna hornlösa. Cervus. Till detta slägte böra Kronhjort, Dofhjort, Hästhjort, Ren, Elg och Rådjur, hvilka alla ses på sina ställen. *Nordamerikansk H.*, lik den europeiska, men större. Cervus canadensis. — *Ss. H-bringa, -brunst, -hals, -hud, -hufvud, -hår, -jagt, -klöf, -kött, -lort, -lår, -spår, -stek, -svans, -träck, -tunga.*

HJORTHORN, n. 3. 1) Horn på en hjort. — 2) Raspadt horn af hjort, som begagnas till beredning af hjorthornsgelé, m. m.

HJORTHORNSBAKELSE, m. 3. Bakelse i form af hjorthorn.

HJORTHORNSGELÉ, jòrthornsschelé, n. 3. Gelé, tillredt af raspadt hjorthorn med citron, socker, vin, kanel och ägghvita.

HJORTHORNSOLJA, f. 1. Svartbrun olja, med högst vidrig lukt, som simmer ofvanpå Hjorthornsspiritus, vid dess beredning.

HJORTHORNSSALT, n. 3. Ett slags salt, som afsätter sig ur Hjorthornsspiritus och användes både i medicinen och i kemiska fabriker.

HJORTHORNSSPIRITUS, jòrthornsspi'rituss, m. sing. En obehagligt luktande vätska, som fås, då hjorthorn förkolas. Användes i medicinen och i kemiska fabriker.

HJORTHUD, f. 2. Den afdragna huden af en hjort.

HJORTHUND, m. 2. Hund, dresserad till hjortjagt.

HJORTKALF, m. 2. pl. — *kalfvar.* Ung hjort, som ännu icke fått sin fulla växt.

HJORTKAMEL, jòrtkamél, m. 3. Ett slags djur i Amerika, liknande kamelen, men mycket mindre och svagare. Camelus Guanuco.

HJORTKO, f. 3. pl. — *kor.* Honan af hjortslägtet.

HJORTLÄDER, n. sing. Läder, beredt af hjortskinn. — *Ss. H-handske.*

HJORTLÄGER, n. 3. (jäg.) Ställe, der hjorten har sitt stånd.

HJORTNÄT, n. 3. (jäg.) Jagtnät, som begagnas vid hjortjagt.

HJORTPARK, m. 3. Väl inhägnad större, med träd bevuxt plats, der hjortar hållas instängda, för att vid tillfälle med lätthet kunna fångas för taffeln vid ett hof, o. s. v.

HJORTRON, jörtrånn, n. 3. Det välsmakliga bäret af Hjortronbusken. — Kallas äfv. Multer, Multbär, Myrbär, Julbär, Snattron. — *Ss. H-sylt.*

HJORTRONBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* Liten buskväxt, i stora mossar, med rak stjelk, krypande rot och hvita blommor; frukten kallas Hjortron. Rubus Chamæmorus.

HJORTSJUKA, f. sing. Ett slags kramp, som angriper hästar, mindre ofta hundar och svin.

HJORTSKINN, n. 3. Se *Hjorthud* och *Hjortläder.*

HJORTSPRÅNG, n. 3. Språnget (ett ben) i hjortens häl.

HJORTSTIG, m. 2. Stig, upptrampad af hjortar, der de vanligen gå fram.

HJORTSVIN, n. 3. Djur af Idislarne, högt som ett rådjur, med knölig, gråbrun hud och lång svans med gråbrun tofs, långa, smala betar, de i öfra käften bågformigt uppstående som ett par horn. Finnes på Celebes och Moluckerna. Sus Babirussa.

HJORTTALG, m. sing. Den hvita, fasta, utsmälte talgen af hjort, som begagnas till salvor och plåster.

HJORTTRÖST, f. sing. Ört, som växer vid vatten, med rödletta blommor och grenig blomvippa i toppen. Eupatorium cannabinum.

HJUL, júl, n. 3. Platt, cirkelrund maskin, som vrider sig omkring sin axel och derigenom frambringar, fortplantar eller lättar en rörelse. *H-et på en vagn, en spinnrock, en sporre. H. i ett vattenverk, en qvarn, ett ur. Fara omkring som ett h. Föra på h.*, på hjuldon. (Fig.) *Lyckans h.*, lyckans ostadighet, skiftningar. (Ordstäfve) *Som femte h-et under vagnen,* till intet nyttig. *Stegel och h.*, se *Stegel.* — *Ss. H-formig, -lik.*

HJULA, v. n. 1. Springa omkring i luften på händer och fötter som ett hjul.

HJULARM, m. 2. Från axeln af ett vattenhjul utgående arm, hvarvid hjulringen är fästad.

HJULAXEL, júláx'l, m. 2. pl. — *axlar.* Axel (bem. 3), hvaromkring ett hjul rörer sig.

HJULBENT, a. 1. Som har beggedera benen krökta utåt sidan.

HJULBOCK, m. 2. Underlag, hvarpå ändan af en hjulstock hvilar.

HJULBORR, m. 2. Borr till utborrning af hjulbössor.

HJULBÄRARE, m. 3. Ett infusionsdjur, toppformigt, med tvenne hjullika, hårkantade bihang nära munnen. Rotifer vulgaris.

HJULBÖSSA, f. 1. Det utborrade runda hålet på ett hjulsnaf, hvaruti hjulet vrider sig omkring axeln.

HJULDON, n. sing. Körredskap med hjul (till skilnad ifrån slädar och kälkar).

HJULEKRA, f. pl. — *ekrar.* (i sing. ursprungl. och rätteligen *Eker*) Se *Ekra.*

HJULFÖRE, se *Vagnsföre.*

HJULGÅNG, m. 2. Omkretsen af det rum, hvarinom ett hjul löper omkring.

HJULHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* Hake, hvarmed i svåra backar hjulet på en vagn hämmas, så att det icke löper omkring, utan släpar och således saktar farten.

HJULHUS, n. 3. 1) Litet hus, som innesluter hjulen till ett vattenverk. — 2) Den plats emellan stommens begge bottnar i ett fickur, der hjul och fjädrar hafva sitt läge.

HJULKRANS, m. 2. Yttre kanten på ett vattenhjul, vid hvilken hjularmarna äro fästade.

HJULLINIE, f. 3. Se *Cykloid.*

HJULLÅS, n. 3. *H. till en bössa*, fordom brukligt bösslås med tandadt hjul af stål, hvilket medelst en slagfjäder sattes i hastig rörelse, då det genom friktion emot den tätt invid anbragta flintan antände fängkrutet.

HJULLÅSBÖSSA, f. 1. — GEVÄR, n. 3. Bössa, gevär med hjullås.

HJULLÖT, júl-lö't, m. 2. Benämning på hvardera af de särskilta krokiga trästycken, af hvilka ringen på ett vagnshjul eller kransen på ett vattenhjul är hopfogad.

HJULMAKARE, m. 3. En, hvars yrke är att förfärdiga vagnshjul.

HJULNÅL, f. 2. Se *Hjulspik.*

HJULPINNE, m. 2. pl. — *pinnar.* Krökt jernpinne, nästan i form af ett S, som isättes vid ändan af en hjulaxel, för att ej hjulet må gå af axeln.

HJULRING, m. 2. Yttre ringen på ett vagnshjul, hopfogad af lötar.

HJULSKENA, f. 1. Benämning på hvardera af de jernskenor, hvarmed ringen af ett vagnshjul utikring beslås.

HJULSKO, m. 3. pl. — *skor.* En med en urhålkad ränna försedd pjes af trä eller jern, som vid branta backar fästes under ett af hjulen på en vagn, för att sakta farten utföre.

HJULSKÅFVEL, m. 2. pl. — *skåflar.* Skåfvel på ett vattenhjul, hvarmed vattnet undandrifves, då hjulet är i gång.

HJULSKÄRNINGSMASKIN, m. 3. Se *Skärtyg.*

HJULSMÖRJA, f. 1. Smörja, hvarmed vagnshjul smörjas.

HJULSNAF, m. 2. pl. — *nafvar.* Innersta delen af ett vagnshjul, hvarifrån ekrarne utgå till ringen.

HJULSPIK, m. 2. Stor, grof spik med bredt, flatt hufvud, som användes till skenornas fästande på ringen af ett vagnshjul.

HJULSPÅR, n. 3. Spår af vagnshjul.

HJULSTOCK, m. 2. Stock, intappad i midten af ett vattenhjul, och som med detta drifves omkring samt sätter ett vattenverk i gång.

HJULSTOL, m. 2. Se *Studel.*

HJULTAPP, m. 2. Tapp på en hjulstock; äfv. tapp på hjul utan stock.

HJULVERK, n. 3. Samteliga hjulen i ett vattenverk.

HM! int. Oartikuleradt läte, som framstötes emellan tänderna, med tillsluten mun, och betecknar flerehanda sinnesrörelser, såsom: förvåning, öfverraskning, förundran, harm, ovilja, o. s. v.

HO? pron. inter. sing. oböjligt. Nyttjas som substantiv i stället för Hvem, mest i biblisk och predikostil.

HO, m. 2. Urhålkadt stycke trä, antingen större, af en stock, eller mindre, till att deri slå vatten, drank, skulor o. s. v., åt kreatur.

HOAJ! håáj. Utrop till sjös, för att på afstånd väcka uppmärksamhet.

HOBOJA, håbå'ja, f. 1. (pop. o. skämtv.) Se *Oboe.*

HOBOIST, håbåi'sst, m. 3. Se *Oboist.*

HOCUS POCUS, se *Hokus.*

HOF, hov, m. 2. pl. *hofvar.* I. Den hornartade beklädnaden på nedersta delen af vissa däggdjurs fötter, då den ej är klufven, t. ex. på hästar. *Full h.*, se *Hofträng.*

HOF, hov, n. sing. oböjl. II. (af gamla ordet *Hæfva*, passa, anstå) Hvad som är passande och tillbörligt. *Utan allt h. Utan h. och måtta.*

HOF, håv, n. 3. III. 1) (i fornnordiska språket) Tempel. — 2) (nu) *a*) En regerande furstes omgifning och personliga tjenare. *Konungen, drottningen, åtföljd af hela sitt h. Embets- eller tjensteman vid hofvet. Hålla h.* sades fordom om konungen, då han någon tid med sin omgifning vistades på ett ställe, der ortens inbyggare då infunno sig, för att få rättegångsmål afdömda, besvär afhulpna, o. s. v. Brukas äfven nu, men i annan mening och alltid med tillägg af ett adjektiv, t. ex.: *Napoleon höll ett lysande h.*, hade många hoftjenare och utbredde mycken ståt och prakt omkring sig. — *b*) Det ställe, der en regerande furste vistas. *På, vid hofvet. Vara befalld på hofvet. Gå till hofs. Vara vid hofvet*, hafva embete, tjenst hos konungen personligen. — *c*) Regenten och hans råd. *Få en order ifrån hofvet. Han fruktar att misshaga hofvet. Stå väl vid hofvet.* — *d*) En furstes regering, kabinett, med afseende på förhållandena till utländska makter. *Ryska, svenska, engelska hofvet. Dessa trenne h. hafva kommit öfverens om att . . . .* — 3) (under medeltiden) *a*) (i politiskt afseende) Herredag. — *b*) Större kongliga högtidligheter, såsom tornerspel o. d. — *Ss. H-bal, -betjening, -betjent, -etikett, -fest, -herre, -hushållning, -kansli, -kock, -konditor, -konsert, -musikus, -målare, -ränker, -sed, -stall, -syssla, -teater, -tjenare, -tjenst.*

HOFARTIKLAR, m. 2. pl. Särskilt lag, som fordom var gällande för ordningen vid hofvet.

HOFBAGARE, hå'vbágare, m. 5. Bagare, antagen att baka bröd för hofvets räkning.

HOFBAGERI, n. 3. Bageri, inrättadt i och för ett hofs räkning.

HOFBUSS, m. 2. (fam.) Hofman.

HOFCEREMONIEL, hå'vseremoniä'l, n. 3. o. 5. Ceremoniel, antaget vid ett hof.

HOFCIRKEL, hå'vsi'rrk'l, m. 2. pl. — *cirklar.* 1) Sällskapskrets vid ett hof. — 2) *H-n*, de högre af hofpersonalen, som närmast omgifva fursten och hans familj.

HOFDAG, m. 2. Se *Courdag.*

HOFDAM, hå'vdám, f. 3. Fruntimmer, som tillhör en furstlig persons sällskapsomgifning, samt bor och spisar på slottet.

HOFDRÄGT, c. 3. Särskilt drägt, föreskrifven för de personer vid ett hof, som icke bära något slags uniform eller hof-livré.

HOFDRÄNG, m. 2. Fordom bruklig benämning på en del af de kongliga hustrupperna.

HOFEKONOMI, hå'vekånåmi', f. 3. Hushållsväsendet vid ett hof.

HOFFOLK, n. sing. Personer, som äro anställda vid ett hof, jemte deras familjer. Brukas icke om lägre hoftjenare.

HOFFRÖKEN, f. 2. pl. — *fröknar.* Ogift adligt fruntimmer, som hör till en furstinnas sällskapsomgifning, af lägre rang än hofdamerna.

HOFFURIR, hå'vfuri'r, m. 3. Hoftjenare, som ombesörjer de till hofvet ankommande gästers beqvämlighet, förkunnar gala och hofsorg, bjuder till hoffester, och har uppsigt öfver ordningen bland hof- och livrébetjeningen vid uppvaktningar, o. s. v.

HOFFÖRGYLLARE, m. 5. 1) Förgyllare, antagen att verkställa de till hans yrke hörande arbeten, som förekomma vid ett hof. — 2) (fig.) Person, som söker gifva vacker färg åt alla en regerings åtgärder.

HOFFÖRTÄRINGSLISTA, f. 1. Lista, upptagande de dagliga utgifterna för förtäringen vid en furstes hof.

HOFGUNST, f. sing. Gunst, hvari en person står hos en regent eller någon af dess familj.

HOFHAMMARE, hòvhámmare, m. 5. (af *Hof*, I.) Ett slags verktyg, som hofslagare begagna vid hästars skoning.

HOFHÅLLNING, hå'vhå'llninng, f. 2. 1) (i äldre tider) En furstes vistande på ett ställe med sitt hof. *Hertigen hade sin h. i Nyköping.* — 2) Ett hofs underhåll. *En kostsam h. H-en uppslukar stora summor.*

HOFINKÖPARE, m. 5. Person, som har befattning att köpa in förnödenheterna för ett hofs ekonomi.

HOFINTENDENT, hå'vinntänndä'nnt, m. 3. (i Sverige) Hofembetsman, som förestår kongl. museum. *Förste h.*, som har befattning med konungens ekonomi. — *Ss. H-sembete.*

HOFJERN, hòvjä'rn, n. 3. (hofsl.) Verkjern, att undersöka hofven på en häst vid sömstickningar.

HOFJUNKARE, m. 5. Hoftjensteman, hvars befattning isynnerhet är att skära för vid den kongliga taffeln.

HOFJÄGARE, m. 5. Jägare, som har uppsigt öfver jagtparker, hvilka tillhöra ett hof.

HOFJÄGMÄSTARE, m. 5. 1) Hoftjensteman, som har öfverinseende öfver jägeristaten vid ett hof. *Förste h.*, chef för kongl. hofjägeristaten. — 2) Hederstitel, som af konungen tilldelas förtjenta jägmästare.

HOFKALENDER, hå'vkalä'nnd'r, m. 2. pl. — *lendrar.* Kalender, som upptager alla regerande furstar med deras familj och anförvandter.

HOFKAMRER, hå'vkammrér, m. pl. — *kamrerare.* Hoftjensteman, som har om hand kassan för ett hofs ekonomi och förer räkenskaperna. [- camererare, - camrer.]

HOFKANSLER, hå'vkannslä'r, m. 3. Embetsman, som i Sverige (före 1840) hade uppsigt öfver tryckfriheten. — *Ss. H-sembete.* [-canzler, -canceller.]

HOFKAPELL, hå'vkapä'll, n. 3. o. 5. 1) Särskilt kyrka för en furstes hof. Äfv. Slottskyrka. — 2) Benämning i Sverige på kongl. teaterns orkester, hvilken är skyldig att tjenstgöra vid kongl. hofvet, då musik der behöfves. [-ca-.]

HOFKAPELLAN, hå'vkapällán o. hå'vkaplán, m. 3. (ford.) Prest, som tjenstgjorde vid ett hofkapell. [- ca —.]

HOFKARL, m. 2. Se *Hofman.*

HOFKAVALJER, hå'vkavalljä'r, m. 3. Person, som förrättar en kammarherres tjenst hos en icke regerande furste.

HOFKLINGA, hòvkli'nnga, f. 1. Se *Hofjern.*

HOFKOMPLIMENTER, hå'vkåmmplimánng'r, m. 3. (fig.) Högst artiga komplimenter, men utan all mening. [-com—.]

HOFKONSISTORIUM, hå'vkånnsistóriumm, n. 3. pl. — *rier.* Särskilt konsistorium för hofförsamlingen och garnisonsförsamlingarna i hufvudstaden, bestående af öfverhofpredikanten, de ordinarie hofpredikanterna och pastorerna vid de tre gardesregementena, Svea artilleri och Skeppsholms församling.

HOFKRANS, hòvkránns, m. 2. Nedersta delen af en hästhof.

HOFLAKEJ, hå'vlakä'j, m. 3. Hoftjenare, som passar upp vid en furstlig persons taffel, o. s. v.

HOFLEFNAD, m. sing. Det lefnadssätt, som vanligen föres vid hof.

HOFLIF, n. sing. Se *Hoflefnad.*
HÖFLISMARE, m. 5. Lismande hofman.
HOFLIVRÉ, n. 3. Livré, antaget för en hofbetjening.
HOFMAN, m. 5. pl. — *män.* 1) (i medeltiden) *a*) Person, som hade lof att bivista och deltaga i ett tornerspel. — *b*) Högre tjenare vid en konungs hof, som hade sig till lön hemman anslagna, hvaraf de till konungens tjenst skulle ställa manskap. — 2) (nu) *a*) Hoftjenare af högre rang. — *b*) Hvar och en, som vistas mycket vid hofvet, är väl bekant med dess seder, och vet att skicka sig i alla förhållanden. — *Ss H-na-seder, -skick, -ton,* o. s. v.
HOFMANER, hå'vmanér, n. 5. Se *Hofskick.*
HOFMARSKALK, hå'vmarrschállk, m. 2. 1) Embetsman, som har högsta inseendet öfver ekonomien vid ett hof. — 2) Hederstitel utan åtföljande syssla.
HOFMIN, hå'vmi'n, m. 3. 1) Sådan min, som hoffolk vanligen antaga, när de uppvakta en furstlig person. — 2) (fig.) Lismande min.
HOFMÄSTARE, m. 5. 1) Person, som har högsta uppseende öfver köksdepartementet vid ett hof. — 2) Informator i högtförnäma adeliga familjer. — 3) Person, som har uppsigt öfver tjenstefolk, dagsverkare och arbetare på ett stort gods.
HOFMÄSTARINNA, f. 1. 1) Guvernant i högtförnäma adeliga familjer. — 2) Fruntimmer, som på ett stort gods har högsta tillsyn öfver ladugården, mjölkkammaren, smör- och ostberedningen, m. m. Brukas i denna bem. endast i fråga om utländska förhållanden.
HOFNARR, m. 2. (förd.) Person vid ett furstligt hof, hvars befattning var att med puts och lustiga infällen roa fursten och hofvet.
HOFNOTARIE, hå'vnotárie, m. 3. 1) Person, som förrättar notariat-tjensten vid ett hof. — 2) Titel, utan åtföljande befattning.
HOFORDNING, f. 2. Se *Gårdsrätt.*
HOFPARTI, hå'vparrti', n. 3. Parti, som håller med regenten och hofvet. [-partie.]
HOFPOET, hå'vpoét, m. 3. En vid ett hof anställd poet, hvilken det tillhör att författa tillfällighetspoemer vid hoffester, o. s. v.
HOFPREDIKANT, hå'vprädikánnt, m. 3. Prest, som tjenstgör vid en hofförsamling.
HOFPREST, m. 3. Se *Hofpredikant.*
HOFQVARTERMÄSTARE, m. 5. Hoftjenare, hvars befattning är att på en furstes resor skaffa qvarter åt samteliga hofpersonalen.
HOFRASP, hòvrássp, m. 2. Verktyg, som af hofslagare brukas att raspa hästhofven med.
HOFRIDDARE, m. 5. Se *Brudriddare.*
HOFRÅD, n. 3. o. 5. (i vissa utrikes länder) 1) En af regenten tillkallad rättslärd, som tillhandagår med råd i regeringsangelägenheter. — 2) Bisittare i finans- och regeringskollegier. — 3) Benämning på vissa högre embetsverk. — 4) Hederstitel, som tilldelas lärda och embetsmän.
HOFRÄTT, m. 3. Högre domstol i Sverige, som utgör en mellaninstans emellan underrätterna och konungens högsta domstol. *Assessor i h-en.*
HOFRÄTTSEXAMEN, hå'vrättsäxámänn, m. pl. — *amina.* Examen, som erfordras vid något af rikets universiteter för inträde i rikets rättegångsverk.
HOFRÄTTSPREDIKAN, f. sing. indef. Predikan, som hålles vid början af en hofrätts sessioner.
HOFRÄTTSRÅD, n. 3. Benämning på de högre embetsmännen i en hofrätt, näst under vice presidenten.

HOFSAM, hòvsámm, a. 2. (af *Hof,* II.) 1) (om person) Som iakttager hvad som är passande och tillbörligt. *H. i sina anspråk.* — 2) Som röjer, uttrycker hofsamhet. *Affattad i h-ma ordalag.*
HOFSAMHET, hòvsammhét, f. 3. Egenskapen att vara hofsam.
HOFSAMT, hòvsámmt, adv. Med hof, på ett hofsamt sätt. *H. klaga öfver något.*
HOFSEKRETERARE, hå'vsekretérare, m. 5. 1) Sekreterare vid ett hofkansli. — 2) Titel, utan åtföljande tjenst.
HOFSKICK, n. sing. Sällskaps- och umgängsskick, som är vanligt vid hof.
HOFSKÄGG, hòvsjä'gg, n. 5. (af *Hof,* I.) De långa hårstrån, som hänga ned öfver hofven på en häst.
HOFSLAG, hòvslág, n. 5. Slag i marken, som en häst gör med hofven, då han stampar eller springer.
HOFSLAGARE, hòvslágare, m. 5. Smed, hvars särskilta yrke är att sko hästar, beslå vagnshjul, m. m.
HOFSLAGARSPILTA, hòv----, f. 1. Se *Nödspilta.*
HOFSMED, hòvsméd, m. 5. Se *Hofslagare.*
HOFSORG, hå'vså'rrj, f. 3. 1) Sorgdrägt, som enligt föreskrift en viss tid bäres af personalen vid ett hof, efter en furstlig persons frånfälle. — 2) Tiden, hvarunder detta varar.
HOFSPRINGA, hòvspri'nnga, f. 1. Se *Hornklyft.*
HOFSPRÅK, n. 5. Det slags finare, artigare sätt att lägga sina ord, som är brukligt vid hof.
HOFSTALLMÄSTARE, m. 5. Stallmästare, som har tillsyn öfver ett hofstall. *Förste h.,* chef för kongl. hofstallstaten.
HOFSTAT, m. 3. Samteliga uppvaktande och tjenande personalen vid ett hof.
HOFSVAMP, m. 2. (af *Hof,* I.) En svampart på hästhofvar. Onygena.
HOFSVIT, m. 3. Svit af hoffolk.
HOFSVULST, hòvsvúllst, m. 3. (af *Hof,* I.) Svulst vid hofven på en häst.
HOFTAFFEL, m. 2. pl. — *tafflar.* Taffel, spisning vid ett hof.
HOFTIDNING, f. 2. Tidning, som utgifves på en regerande furstes befallning, eller som hufvudsakligen meddelar regeringshandlingar, hofnyheter, o. d.
HOFTON, m. sing. Den umgängeston, som är rådande vid hof.
HOFTRAPPA, f. 1. Trappa, som för upp till en regerande furstes rum. (Fig.) *H-porna äro hala,* hoftjensten är beroende af nåden, en hofman kan lätt falla.
HOFTRÅNG, hòvträ'nng, eller HOFTVÅNG, hòvtvå'nng, n. 5. Hästsjukdom, bestående deri, att hofven är för trång.
HOFTÅNG, hòvtå'nng, f. 3. pl. — *tänger.* Kniptång, hvarmed gamla söm urtagas ur hästhofven, o. s. v.
HOFUNIFORM, hå'vunifå'rrm, m. 3. Särskilt uniform, som bäres af de högre hoftjenstemännen.
HOFVERA, v. n. 1. (af *Hof,* III; fam.) Ståta. — Betyder ursprungl.: hålla hof, och sades fordom om brudar, samt om unghustrur, då dessa första helgedagen efter bröllopet togos i kyrka, såsom då sed var, och dervid visade sig i all sin prydnad. — *Hofverande,* n. 4. o. *Hofvering,* f. 2.

HOFVISK, a. 2. (föga brukl.) Passande för ett hof. *Ett h-t skick. H-a maner.*

HOFVISKT, adv. (föga brukl.) Såsom det tillgår vid hofvet, såsom en hofman.

HOG, m. fl., se *Håg*, m. fl.

HOJTA, hå'jta, v. n. 1. (fam.) Med höga rop mana på hästarna; äfv. (i allm.) ropa högt och på ett stojande sätt. — *Hojtande*, n. 4.

HOKUS POKUS, hókuss pókuss, n. oböjl. 1) Ord, som taskspelare uttala vid sina konststycken; äfv. trollformel i allmänhet. — 2) (fig.) Knep, skälmstycke. *Göra h. p.* — Skrifves äfv. *Hocus pocus.*

Anm. Uttrycket tros vara en förvrängning af latinska orden *Hoc est corpus.*

HOLK, se *Hålk.*

HOLLÄNDARE, hå'llä'nndare, m. 5. 1) Mansperson, hvilken som undersåte tillhör konungariket Holland; äfv. född, bosatt i Holland. — 2) Benämning på en maskin vid pappersbruk, som sönderskär de af stampverket söndermalda lumporna.

HOLLÄNDERA, v. a. 1. Bereda skrifpennor så, att de blifva klara och fasta. — *Holländering*, f. 2.

HOLLÄNDERI, n. 5. Landtgods, der boskapsskötseln bedrifves i stor skala, såsom på de stora holsteinska godsen, af holländska kolonister.

HOLLÄNDSK, hå'llänndsk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Holland eller holländska nationen; som är född, inhemsk, finnes, växer eller tillverkas i Holland; äfv. derifrån kommen, der brukad. *H-t papper, lärft.*

HOLLÄNDSKA, hå'llä'nndska, f. 1. 1) Qvinna, född af holländska föräldrar, eller som längre tid vistats i Holland. — 2) (utan plur.) Holländska språket. *Tala h.*

HOLMA, v. a. 1. (af *Holme*) 1) (i fornspråket) Ringa in, inhägna. — 2) (jäg.) Gå omkring en trakt, för att se, om utspår finnas; äfv. gå omkring ett djur, så att det blifver inom kretsen. — *Holmande*, n. 4.

HOLME, m. 2. pl. *holmar.* Helt liten ö.

HOLMGÅNG, m. 2. (i gamla språket) Envig. — Kallades så, emedan platsen för dylika strider holmades, d. v. s. omgärdades med i krets ställda hasselkäppar.

HOLOTHURIER, hålåtúriärr, f. 3. pl. (nat. hist.) Benämning på ett slags tagghudiga stråldjur med något plattad kropp, beklädd med en läderlik hud och försedd med fotlika trefvare. Kallas på svenska äfven Helsvansar.

HOLZBLÅTT, n. sing. (färg.) Oäkta blått.

HOMILETIK, håmileti'k, f. sing. (af gr. *Homilia*, sammankomst) Den vetenskap, som uppgifver grunderna och metoden för andlig vältalighet. Predikovetenskap.

HOMILETISK, håmilétissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på homiletiken. *H-a skrifter*, religionstal, predikningar.

HOMOCENTRISK, håmåså'nntrissk, a. 2. (från gr.) Som har en och samma medelpunkt.

HOMOGEN, håmåschä'n, a. 2. (från gr.) Likartad. — *Motsats:* Heterogen.

HOMOLOG, håmålå'g, a. 2. (från gr.; geom.) Motsvarig i särskilta figurer eller i viss ordning.

HOMONYM, håmåny'm, a. 2. (från gr.) Säges om ord, som i uttalet hafva lika ljud. Likljudande. — Brukas äfv. substantivt och betyder då: Likljudande ord.

HOMONYMI, håmånymi', f. 3. Likhet i ljudet.

HOMÖOPATI, håmöåpati', f. sing. (från gr.) Benämning på den metod af läkekonsten, enligt hvilken, för att häfva en sjukdom, sådana medel böra användas, hvilka hos en frisk menniska framkalla de sjukdomssymtomer, som tillhöra den för handen varande sjukdomen. — *Motsats:* Allopati.

HON, honn, pron. pers. f. *Hon skrattar, gråter.* — Brukas stundom i tilltal till en ringare person, då man vill visa mera höflighet, än om man säger *Ni*, och mindre förtrolighet, än om man säger *Du*, t. ex.: *Hör hon, gif mig hatten der borta. Hon kan sitta ner så länge.*

HONA, hóna, f. 1. Djur af qvinliga slägtet. — Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Djur-, Räf-, Varg-, Björn-, Domherrehona, m. fl.

HONBLOMMA, hónblómma, f. 1. Blomma med endast pistiller.

HONGLA, se *Hångla.*

HONING, se *Honung.*

HONKÖN, hóntjö'n, n. 5. Det qvinliga slägtet af djur eller växter.

HONNETT, hånä'tt, a. 1. (fr. *Honnête*) Rättskaffens, hederlig; anständig; billig.

HONNÖR, hånö'r, m. 3. (fr. *Honneur*) 1) (utan plur.) Heder, ära; ärebetygelse. — 2) Den hedersbetygelse, som af militär, enligt bestämda reglor, visas alla sådana personer, hvilka man är skyldig en synnerlig aktning. *Militärisk h.* — 3) *Göra h.* säges om en husfru, då hon med erforderlig uppmärksamhet bemöter de gäster, som göra besök eller äro bjudna. — 4) (i vissa kortspel) Benämning på de högre trumfen.

HONOM, hónåmm o. hå'nåmm, dat. o. ackus. af pron. pers. *Han. Gif h. detta. Jag ser h.*

HONORARIUM, --ráriumm, n. 3. pl. — *rier.* (lat.) Hederslön, arvode, som lemnas skriftställare, doktorer, m. fl.

HONORATIORES, ---tsióräss, pl. (lat.) De mera ansedda i en stad, på en ort.

HONORERA, v. a. 1. (fr. *Honorer*) 1) Hedra, ära; äfv. högakta. — 2) Betala (skuld), inlösa (vexel, revers, o. d.).

HONUNG, hå'nunng, ell. **HONING**, hå'ninng, m. sing. En söt saft, som af bien och några andra insekter af steklarnes ordning, t. ex. humlor och getingar, samlas af örter och beredes till föda för deras larver, samt finnes uti piporna i honungskakorna. *Söt som h. Blanda, smörja med h.* — Skrefs fordom *Hannog.* — *Ss. H-sgul, -slik, -srik, -ssmak, -söt.* [Håning. Hånung.]

HONUNGSBI, n. 4. Se *Arbetsbi.*

HONUNGSBLOMMA, f. 1. Se *Desmans-Qfris*

HONUNGSBRÖD, n. 3. Bröd, bestruket med honung.

HONUNGSDAGG, m. sing. 1) Honungssöt vätska, hvarmed, viss tid på sommaren, löf och blad befinnas öfverdragna, och som tros härleda sig af bladlössens afsöndringar. — 2) En liten svampart, som förekommer på ytan af blad. Erysiphe communis. Kallas äfv. Milddagg, Mjöldagg.

HONUNGSFJÄLL, n. 5. (bot.) Benämning på gräsens kronfjäll.

HONUNGSFÅGEL, m. 2. pl. — *foglar.* Slägte af Sparffoglarnes ordning, med öfver 100 arter, bland hvilka finnas de minsta af alla bekanta foglar; utmärka sig genom sina präktiga fjädrar och söka sin föda i blommor, ur hvilka de med den spetsiga näbben upphämta insekter, som hafva sitt tillhåll vid honungshusen. Trochilus. Kallas äfv. Colibri.

HONUNGSFÅLL, m. 2. (bot.) Honungsgömme, som utgöres af ett längs efter kron- eller kalkbladet gående streck eller fåra.

HONUNGSGLANDEL, hå'nunngsglånnd'l, m. 3. pl. — *glandler*. (bot.) Glandel, som afsöndrar honungssaft.

HONUNGSGROP, f. 2. (bot.) Fördjupning på en växt, som afsöndrar honungssaft.

HONUNGSGRÄS, n. 5. Se *J. M Sänghalm*.

HONUNGSGÖK, m. 2. En art af Gökslägtet i södra Afrika; ger med sitt läte tillkänna, hvar vilda bin hafva sitt tillhåll. Cuculus indicator.

HONUNGSGÖMME, n. 4. (bot.) 1) Benämning på alla de delar hos blomman, hvilka innehålla honungssaft. — 2) (i inskränktare mening) Särskilt bildadt förvaringsrum för honungssaften i en blomkrona.

HONUNGSHUS, n. 5. Se *Honungsgömme*.

HONUNGSJÄRF, m. 2. pl. — *järfvar*. En art af Järfslägtet, omkring en aln lång, grå på ryggen och under buken; är stor älskare af vild honung Gulo mellivorus.

HONUNGSKAKA, f. 1. Stycke af en vaxkaka ur en bikupa, då honungen ännu sitter qvar i piporna.

HONUNGSKRUKA, f. 1. 1) Kruka, hvari honung vanligen förvaras, eller dertill ämnad. — 2) Kruka, som innehåller honung.

HONUNGSMÄRKE, n. 4. Se *Lefverfläck*.

HONUNGSPIPA, f. 1. Pipa eller cell i en honungskaka.

HONUNGSPLÅSTER, n. 5. Ett slags plåster, hvari honung ingår som hufvudingrediens.

HONUNGSPOR, hå'nunngs-pór, m. 3. (bot.) Punktlik fördjupning på en växt, hvarur honungsdroppar utsvettas.

HONUNGSSAFT, m. 3. Söt saft i växter, hvaraf bien bereda honung.

HONUNGSSOCKER, n. sing. Socker, tillredt af honung.

HONUNGSSPORRE, m. 2. pl. — *sporrar*. (bot.) Växtdel, förlängd till ett ihåligt, utdraget förvaringsrum för honungssaft.

HONUNGSSTEN, m. 2. (mineral.) Stenart, fettglänsande, vaxgul, bestående af honungsstenssyra, lera och vatten. Kallas äfv. Mellit.

HONUNGSSTENSSYRA, f. sing. (kem.) Egen syra i honungssten.

HONUNGSSVULST, m. 3. Ett slags långsamt uppstående svulst utan inflammation.

HONUNGSVATTEN, n. sing. Vatten, uppblandadt med honung, stundom äfven med kryddande tillsatser.

HONUNGSVIN, n. sing. Se *Mjöd*.

HONUNGSÄTTIKA, f. sing. Ättika, beredd af honung.

HONVÄXT, f. 3. Växt med honblommor.

HOP, m. 2. 1) På ett ställe samlad mängd af menniskor, djur, ting. *En h. af menniskor, af djur, af hvarjehanda saker. En stor h. af beväpnadt folk.* Oftast bortfaller partikeln *af* och ordet åtföljes omedelbart af det substantiv, hvartill det hänföres, t. ex.: *En h. menniskor, bönder, folk, barnungar, djur, saker, böcker. En h. pack, slödder.* Antager på detta sätt stundom nästan adverbial natur och betyder: Mycket, t. ex.: *En h. orett. En hel h pengar, säd, spannmål. Berätta en hel h saker.* — *Syn.* Mängd, Flock, Skock, Klunga, Skara. — 2) *H-en*, den stora allmänheten, eller alla andra i samhället, än de högre, bildade klasserna. Säges vanligtvis föraktligt, liksom *Sämre h-en*, de sämre, ringare af den stora allmänheten. *H-en lik*, helt simpel, vanlig, hvardaglig; som ej höjer sig öfver mängden. *För att tala med hopen*, på det sätt hopen uttrycker sig. Bildar några sammansättningar, såsom: Bond-, Knekt-, Soldat-, Dränghopen. — *Syn.* Allmänheten, Menigheten, Menige man. — 3) (i medeltiden) *H-en* ell. *den gamske h-en*, regemente. *Väldige h-en*, hufvudstyrkan af en tågande armé. — *I hop* ell. *Hop*, adv. Se *Ihop*. — Den förkortade formen *Hop* brukas alltid i sammansättningar, och har då betydelsen af närmande, sammanförande, sammanbringande, fogning, förening eller sammanfästande. Dylika sammansatta ord äro följande, hvilka lätt af sig sjelfva förstås: *Hopaddera, -bita, -blanda, -blåsa, -bringa, -bygga, -bända, -bära, -böja, -draga, -drifva, -falla, -fastna, -fatta, -flyga, -flyta, -flytta, -fläta, -foga, -frysa, -fästa, -föra, -fösa, -gifta, -gjuta, -gro, -gå, -gömma, -hålla, -häfta, -häkta, -hämta, -kalla, -kasta, -kedja, -kitta, -klämma, -knipa, -knyta, -knåda, -koka, -komma, -koppla, -krafsa, -krama, -krypa, -kröka, -limma, -linda, -locka, -lägga, -mala, -packa, -passa, -plocka, -pressa, -rinna, -rulla, -rusa, -räfsa, -räkna, -ränna, -samka, -samla, -sjuda, -skaffa, -skotta, -skrumpna, -skyffla, -skåfla, -släpa, -släppa, -smeta, -sno, -snöra, -sopa, -sy, -sömma, -tråckla, -trinna, -veckla, -vefva, -vika, -vira, -vräka, -vältra.*

HOPA, v. a. 1. Sammanbringa i stor mängd. *H. upp*, se *Upphopa*. — Brukas mest i fig. mening, t. ex.: *H. guld, skatter*, samla g., s. *H. skatter på skatter. H. brott på brott.* — *Syn.* Se *Samla*. — *H. sig*, v. r. ell. *H-s*, v. d. 1) Samlas i en hop eller i hopar. *Folket h-r sig på gatan omkring en full karl. Kapitalerna h. sig på få händer.* — *Syn.* Se *Samla sig*. — 2) (fig.) Öka sig, förökas. *Göromålen h. sig.* — *Syn.* Se *Öka sig*.

HOPANDE, n. 4. Handlingen, verkningen, hvarigenom något hopas.

HOPARBETA, v. a. 1. 1) Samla genom arbete. *Han har h-t en liten sparpenning.* — 2) Utföra, fullborda, verkställa ett arbete, hvars särskilta delar måst hämtas, tagas ifrån flera håll. *H. en snäckdosa.* — 3) Genom stark och flitig omröring blanda ihop olika ämnen till ett. *H. mjöl och vatten till deg.* — 4) Se *Hopskrifva*. — Äfv. *Arbeta ihóp* (för alla bem.). — *Hoparbetande*, n. 4. o. *Hoparbetning*, f. 2.

HOPBAKA, v. a. 1. Baka af flera hopblandade sorter. *H. bröd af flera sorter mjöl.* — Vanligare *Baka ihóp*. — V. n. o. *H sig*, v. r. Se *Baka ihóp*, under *Baka*. — *Hopbakande*, n. 4. o *Hopbakning*, f. 2.

HOPBECKA, v. a. 1. Med beck hopfästa. — Äfv. *Becka ihóp*. — *Hopbeckande*, n. 4. o. *Hopbeckning*, f. 2.

HOPBINDA, v. a. 3. (böjes som *Binda*) Se *Sammanbinda*. — Äfv. *Binda ihóp*. — *Hopbindande*, n. 4. o. *Hopbindning*, f. 2.

HOPBJUDA, v a. 3. (böjes som *Bjuda*) Bjuda folk att komma tillsammans till ett ställe *H. folk till ett kalas, ett barnsöl.* — Äfv. *Bjuda ihóp*. — *Hopbjudande*, n. 4. o. *Hopbjudning*, f. 2

HOPBRINNA, v. n. 3. (böjes som *Brinna*) 1) Genom brand förminskas, falla ihop till en

mindre hög, massa. *Bålet hade hopbrunnit till en helt liten eld.* — 2) Säges äfv. om gödsel, som förminskas, under jäsningen. — Äfv. *Brinna ihóp,* oftare för bem. 2. — *Hopbrinnande,* n. 4.

HOPBULTA, v. a. 1. Genom bultning sammanfoga. — Äfv. *Bulta ihóp.* — *Hopbultande,* n. 4. o. *Hopbultning,* f. 2.

HOPBUNTA, v. a. 1. Slå ihop i buntar. — Äfv. *Bunta ihóp.* — *Hopbuntande,* n. 4. o. *Hopbuntning,* f. 2.

HOPBYLTA, v. a. 1. Hoppacka och göra bylte af något. — Äfv. *Bylta ihóp.* — *Hopbyltande,* n. 4. o. *Hopbyltning,* f. 2.

HOPDIKTA, v. a. 1. 1) Skrifva, författa något diktadt. *H. en roman, en berättelse.* — 2) Ljuga ihop. *H. en historia om någon.* — Äfv. *Dikta ihóp.* — *Hopdiktande,* n. 4. o. *Hopdiktning,* f. 2.

HOPFALSA, v. a. 1. Genom falsning hopfästa. — Äfv. *Falsa ihóp.* — *Hopfalsande,* n. 4. o. *Hopfalsning,* f. 2.

HOPFILTA, v. a. 1. Genom filtning förena (djurshår) till en sammanhängande och formad väfnad. — Äfv. *Filta ihóp.* — *Hopfiltande,* n. 4. o. *Hopfiltning,* f. 2.

HOPFLICKA, v. a. 1. Se *Sammanflicka.* — Äfv. *Flicka ihóp.* — *Hopflickande,* n. 4. o. *Hopflickning,* f. 2.

HOPFUSKA, v. a. 1. Slarfvigt förfärdiga något. — Äfv. *Fuska ihóp.* — *Hopfuskande,* n. 4. o. *Hopfuskning,* f. 2.

HOPFÄLLA, v. a. 2. Fälla igen. *H. en fällknif.* — Äfv. *Fälla ihóp.* — *Hopfällande,* n. 4. o. *Hopfällning,* f. 2.

HOPGRÖTA, v. a. 1. Blanda ihop något, så att det blir en röra, ett oredigt mischmasch, eller liksom en gröt. — Äfv. *Gröta ihóp.* — *Hopgrötande,* n. 4.

HOPGYTTRA, v. a. 1. 1) Förena skiljaktiga ämnen, kroppar, i det yttre, på ett tillfälligt sätt, utan inre, kemisk förening. — 2) (fig.) Sammanföra olikartade saker, idéer, o. s. v., utan något inre samband dem emellan. — Äfv. *Gyttra ihóp.* — *Hopgyttrande,* n. 4. o. *Hopgyttring,* f. 2.

HOPGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) (fam.) 1) Af flera olika delar förfärdiga, sammansätta. — 2) Fundera ihop. — 3) Genom samfälta bemödanden tillvägabringa, åstadkomma. — Äfv. *Göra ihóp.* — *Hopgörande,* n. 4. o. *Hopgörning,* f. 2.

HOPHUGGA, v. a. 5. (böjes som *Hugga*) Tillhugga trästycken så, att de passa till hvarandra, och hopfoga dem. — *Hophuggande,* n. 4. o. *Hophuggning,* f. 2.

HOPJAGA, v. a. 1. 1) Jaga djur, så att de samlas på en punkt, inom en viss trakt. — 2) Se *Sammandrifva.* — Äfv. *Jaga ihóp.* — *Hopjagande,* n. 4. o. *Hopjagning,* f. 2.

HOPJEMKA, v. a. 1. Småningom eller sakta närma till hvarandra eller hoppassa. — Äfv. *Jemka ihóp.* — *Hopjemkande,* n. 4. o. *Hopjemkning,* f. 2.

HOPKLUDDA, v. a. 1. På ett kluddigt och vårdslöst sätt förfärdiga. — Äfv. *Kludda ihóp.* — *Hopkluddande,* n. 4. o. *Hopkluddning,* f. 2.

HOPKNÄPPA, v. a. 2. 1) Medelst tillknäppning hopfästa. *H. en rock.* — 2) *H. händerna,* sätta dem tillsammans på det sätt, att fingrarna skjutas emellan hvarandra och nedfällas öfver knogarna. — Äfv. *Knäppa ihóp.* — *Hopknäppande,* n. 4. o. *Hopknäppning,* f. 2.

HOPKRUMPEN, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pret. af *Hopkrympa*) Hopkrökt eller hopsjunken och sålunda förkortad. *Gammal och h. Sitta h. i en vrå.*

HOPKRYMPA, v. n. 3. (böjes som *Krympa*) 1) Sammandragas och blifva kortare. *Läder h-per af stark hetta.* — 2) (fig. om menniskor) Blifva kortare till växten. *Menniskan h-per på ålderdomen.* — Äfv. *Krympa ihóp.* — *Hopkrympande,* n. 4. o. *Hopkrympning,* f. 2.

HOPKRÅNGLA, v. a. 1. (fam.) Göra något krångligt, hoptrassladt, svårt att utreda. — Äfv. *Krångla ihóp.* — *Hopkrånglande,* n. 4. o. *Hopkrångling,* f. 2.

HOPKÖPA, v. a. 2. Genom köpande samla. — Äfv. *Köpa ihóp.* — *Hopköpande,* n. 4.

HOPKÖRA, v. a. 2. Drifva ihop. — Äfv. *Köra ihóp.* — *Hopkörande,* n. 4. o. *Hopkörning,* f. 2.

HOPLACKA, v. a. 1. Med lack försegla eller hopfästa. — Äfv. *Lacka ihóp.* — *Hoplackande,* n. 4. o. *Hoplackning,* f. 2.

HOPLAGA, v. a. 1. Åter hopsätta, hopfästa delarna af något söndrigt. — Äfv. *Laga ihóp.* — *Hoplagande,* n. 4. o. *Hoplagning,* f. 2.

HOPLAPPA, v. a. 1. 1) Genom lappars påsättande laga. *H. hål på en rock.* — 2) (fig.) Så godt sig göra låter, genom inflickning af ord och meningar, gifva sammanhang åt en skrift, ett ställe i en skrift, o. s. v. — Äfv. *Lappa ihóp.* — *Hoplappande,* n. 4. o. *Hoplappning,* f. 2.

HOPLETA, v. a. 1. Genom letande samla. Säges både egentl. o. fig. *H. skäl och bevis.* — Äfv. *Leta ihóp.* — *Hopletande,* n. 4. o. *Hopletning,* f. 2.

HOPLJUGA, v. a. 3. (böjes som *Ljuga*) Tänka ihop någonting osant. *H. en hel historia till sitt försvar emot en anklagelse.* — Äfv. *Ljuga ihóp.* — *Hopljugande,* n. 4.

HOPLYFTA, v. a. 1. o. 2. Lyfta och sammanföra. — Äfv. *Lyfta ihóp.* — *Hoplyftande,* n. 4. o. *Hoplyftning,* f. 2.

HOPLÅNA, v. a. 1. o. 2. Samla genom lån. *H. pengar.* — Äfv. *Låna ihóp.* — *Hoplånande,* n. 4. o. *Hoplåning,* f. 2.

HOPLÄKA, v. a. 2. Läka något, så att det åter blir helt. *H. ett sår.* — V. n. Helas. *Såret h-ker snart.* — Vanligare *Läka ihóp.* — *Hopläkande,* n. 4. o. *Hopläkning,* f. 2.

HOPLÄNKA, v. a. 1. Se *Sammanlänka.*

HOPLÖDA, v. a. 2. Genom lödning hopfoga. — Äfv. *Löda ihóp.* — *Hoplödande,* n. 4. o. *Hoplödning,* f. 2.

HOPLÖPA, v. n. 3. (böjes som *Löpa*) Se *Sammanlöpa.*

HOPMAKA, v. a. 1. Maka tillsammans. — Äfv. *Maka ihóp.* — *Hopmakande,* n. 4.

HOPMALA, v. n. 3. (böjes som *Mala*) Se *Sammanmala.*

HOPP, n. 5. I. (af *Hoppa*) 1) Den rörelse, som någon gör, då han hoppar. *Göra ett h. i vädret af glädje. Göra ett h. öfver ett dike.* (Fig.) *I ett h. var han der,* i största hast. — Säges äfven om vissa djur, t. ex.: *Loppor och gräshoppor göra dugliga h.* — *Syn.* Språng, Skutt. — 2) (fig.) Händelsen, att man, med förbigående af person eller sak, med ens öfvergår eller förflyttas till något der bortom. *Göra ett h. i befordringsväg. Det var ett ansenligt h. han gjorde, från löjtnant till öfverste. Göra ett h. vid läsning i en bok.*

HOPP! int. Fort! burtigt! spring på!'

HOPP, n. sing. II. (af *Hoppas*) 1) Den glada, förnöjda eller tröstefulla sjülsstämning, då man tror på ernåendet af något tillkommande godt eller på befrielsen, förlossningen ifrån något närvarande ondt, hvaraf man lider. *Hysa, nära h. Falla h. Vara full af h., utan h. Han är utan h.* betyder äfv.: kan ej mera hjelpas, botas, räddas. *Utan h. förlorad. Göra sig, hafva h. om något. Göra sig h. om en god skörd. Man har h. om hans lif*, att hans lif kan räddas. *Vara vid godt h. Smickra sig med ett falskt h. Gifva någon h., godt h. om något. Gifva godt h. om sig*, gifva andra orsak till goda förhoppningar om ens blifvande framsteg, fortkomst, duglighet, o. s. v.; säges äfven i utsträckt mening om djur, växter och liflösa föremål. *Lefva i h-et*, hysa, nära hopp, t. ex.: *Jag lefver i h-et, att allt går väl till sluts. Sätta sitt h. på, till någon, på något*, t. ex.: *En kristen bör sätta sitt h. på, till Gud. Sätta sitt h. på ovissa rikedomar.* (Ordspr.) *H-et låter ingen komma på skam*, det är alltid lyckligt att kunna äga hoppet. — *Syn.* Förhoppning, Anspråk, Aspekt, Förlitan, Förtröstan. — 2) Person eller sak, hvarpå man sätter sitt hopp. *Gud är mitt h. Framtiden är hans enda h.* — 3) Den af de tre teologiska dygderna (de öfriga tvenne: Tron och Kärleken), hvarigenom vi hoppas på ernående af den eviga saligheten förmedelst tron på J. Christi förtjenst.

HOPPA, v. n. 1. 1) På en gång, genom ansats uppåt med kroppen, lyfta upp begge benen, för att antingen åter falla ned på samma plats eller förflytta sig till en annan. *H. högt i vädret af glädje. H. och dansa. H. och springa. H. en famn i ett hopp. H. smått. H. öfver en gärdesgård, ett dike. H. öfver käpp. H. på ett ben*, hålla upp ena benet i vädret och hoppa på det andra. *H. bórt, frám, igènom, i'n*, o. s. v. *H. upp på en stol*, genom ett hopp förflytta sig upp derpå. *H. ti'll*, af öfverraskning, häpenhet, göra ett plötsligt hopp. (Fig. ordspråksvis) *Han har h-t i galen tunna*, burit sig dumt åt, råkat fast. — *Syn.* Skutta. — 2) Säges äfv. om djur och liflösa ting, t. ex.: *Loppor och gräshoppor h. långt. En sten, som h-r på vattnet. Hjertat h-r af glädje*, klappar fort och hårdt. — 2) Med ett språng förflytta sig ifrån ett högre ställe till ett lägre. *H. af hästen, ned af ställningen, utför trapporna, ut genom fönstret.* — 3) (fig.) Med förbigående af person eller sak på en gång öfvergå, förflytta sig eller förflyttas till något der bortom. *Vid läsning h. om, öfver en rad, ett ord, en sida, o. s. v. Han har h-t om mig* (genom befordran). *H. från ett ämne till ett annat.* — *H. ö'fver*, se *Öfverhoppa*.

HOPPANDE, n. 4. Handlingen, då man hoppar, gör flera hopp efter hvarandra. *Ett evigt h. och dansande.*

HOPPARA, hòp-pára, v. a. 1. 1) Låta djur para sig tillsammans. *H. får af olika raser.* — 2) (fig.) Förena. *H. rättskaffenshet med klokhet.* — För bem. 1. äfv. *Para ihóp.* — *Hopparande*, n. 4. o. *Hopparning*, f. 2.

HOPPARE, m. 5. (fam.) En, som alltjemt hoppar. Säges någon gång t. ex. om barn.

HOPPAS, v. d. 1. 1) Hafva, hysa, nära hopp (II). *H. allt godt, en god utgång. H. på något bättre. Man bör i det längsta h. Jag h., att du kommer. Jag h. vinna min process. Vi skole h. det.* — *Syn.* Förhoppas, Tillförse sig, Förvänta, Förmoda. — 2) *H. på*, förtrösta, förlita sig. *H. på någon* ell. *något. Jag h. på Gud. Det lönar icke mödan att h. på honom för medverkan till ändamålet.*

HOPPGIFVANDE, a. 1. Som ger godt hopp om sig. *En h. yngling.*

HOPPLÅSTRA, v. a. 1. (fam.) Medelst användande af plåster hopläka. — Äfv. *Plåstra ihóp.* — *Hopplåstrande*, n. 4. o. *Hopplåstring*, f. 2.

HOPPNING, f. 2. Se *Hoppande*, n.

HOPPSA'N! hå'ppsann, int. (sammandraget af *Hopp sa' han*) Se *Hopp*, int.

HOPPSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar*. Ett slägte af spindlarna, svart, med hvita ränder; griper sitt rof under språng ifrån någon gren ell. annat högt fotfäste. Salticus scenicus.

HOPPSTJERT, m. 2. Insekt af Kryparnes ordning, $^1/_{10}$ tum lång, med en tvåklufven stjert, genom hvars tillhjelp han hoppar på marken. Podura aquatica.

HOPPTOSSA, f. 1. 1) Skämtvis för Groda. 2) (fam.) Flicka, som icke gör annat än springer och hoppar.

HOPRADA, v. a. 1. Ställa, lägga, samla ihop i rad. — Äfv. *Rada ihóp.* — *Hopradande*, n. 4.

HOPRAFSA, v. a. 1. Hastigt och vårdslöst samla ihop, utan urval. — Äfv. *Rafsa ihóp.* — *Hoprafsande*, n. 4. o. *Hoprafsning*, f. 2.

HOPRETA, v. a. 1. Reta menniskor till strid eller tvist med hvarandra. — Äfv. *Reta ihóp.* — *Hopretande*, n. 4. o. *Hopretning*, f. 2.

HOPRIMMA, v. a. 1. Hopskrifva rimmad vers. — Vanligare *Rimma ihóp.* — *Hoprimmande*, n. 4.

HOPRINGA, v. a. 2. Genom ringning hopsamla. — Brukligare *Ringa ihóp.* — *Hopringande*, n. 4. o. *Hopringning*, f. 2.

HOPROFFA, v. a. 1. Genom roffande samla. — Äfv. *Roffa ihóp.* — *Hoproffande*, n. 4. o. *Hoproffning*, f. 2.

HOPROPA, v. a. 1. o. 2. Samla genom ropande. — Äfv. *Ropa ihóp.* — *Hopropande*, n. 4.

HOPRÖRA, v. a. 2. 1) Genom omröring hopblanda. — 2) (fig.) Utan ordning, reda, urskilning och samband blanda ihop det ena med det andra. *H. de mest olikartade ämnen.*

HOPSALA, v. a. 1. (fam.) Samla genom små frivilliga tillskott af flera personer. — Vanligare *Sala ihóp.* — *Hopsalande*, n. 4. o. *Hopsalning*, f. 2.

HOPSINKA, v. a. 1. Genom sinkning åter laga ihop. *H. söndrigt porslin.*

HOPSITTA, v. n. 3. (böjes som *Sitta*) Sitta hopfästad. — Vanligare *Sitta ihóp.*

HOPSJUNGA, v. a. 3. (böjes som *Sjunga*) Genom sjungande samla. *Hon har h-git en stor förmögenhet.* — Äfv. *Sjunga ihóp.* — *Hopsjungande*, n. 4.

HOPSJUNKA, v. n. 3. (böjes som *Sjunka*) Småningom minskas i volym, omfång, så att höjden blir mindre. — Äfv. *Sjunka ihóp.* — *Hopsjunkande*, n. 4. o. *Hopsjunkning*, f. 2.

HOPSKARFVA, v. a. 1. Genom skarf eller skarfvar hopfoga. — Äfv. *Skarfva ihóp.* — *Hopskarfvande*, n. 4. o. *Hopskarfning*, f. 2.

HOPSKJUTA, v. a. 3. (böjes som *Skjuta*) 1) Skjuta föremål ifrån deras plats, så att de komma tillsammans. — 2) Samla genom tillskott. Har till subjekt dem, som göra tillskottet. *H.*

penningar åt någon. — Äfv. *Skjuta ihóp.* — *Hopskjutande*, n. 4. o. *Hopskjutning*, f. 2.

HOPSKOJA, v. a. 1. (fam.) Genom skojeri samla. — Äfv. *Skoja ihóp.* — *Hopskojande*, n. 4.

HOPSKRAPA, v. a. 1. 1) Samla genom skrapning (t. ex. af silfvermynt). — 2) (fig.) Hopsamla genom alla möjliga medel. *H. rikedomar.* — Äfv. *Skrapa ihóp.* — *Hopskrapande*, n. 4. o. *Hopskrapning*, f. 2.

HOPSKRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Skrifva*) Författa en bok, en skrift, hvars innehåll till större delen är hämtadt ifrån en mängd andra arbeten — Äfv. *Skrifva ihóp.* — *Hopskrifvande*, n. 4. o. *Hopskrifning*, f. 2.

HOPSKRUFVA, v. a. 1. Genom skrufning hopföra, tillsluta. — Äfv. *Skrufva ihóp.* — *Hopskrufvande*, n. 4. o. *Hopskrufning*, f. 2.

HOPSKRUMPEN, a. 2. neutr. — *et.* Genom skrumpning förminskad till omfång, förkortad. *En h. gubbe.*

HOPSKRYNKLA, v. a. 1. Hopkrama något, så att det blir fullt med skrynklor. — Äfv. *Skrynkla ihóp* — *Hopskrynklande*, n. 4. o. *Hopskrynkling*, f. 2.

HOPSKRÄMMA, v. a. 2. Hopjaga, genom att på något sätt skrämma. *H. vildt* — Äfv. *Skrämma ihóp.* — *Hopskrämmande*, n. 4. o. *Hopskrämning*, f. 2.

HOPSKUMMA, v. a. 1. Samla genom skumning. — Äfv. *Skumma ihóp.* — *Hopskummande*, n. 4. o. *Hopskumning*, f. 2.

HOPSLAGNING, f. 2. Handlingen, då man hopslår.

HOPSLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) 1) Häftigt tillsluta något öppnadt. — 2) Med tillhjelp af såg, yxa, spik och hammare, för tillfället och helt groft, förfärdiga af trä. *H. en lår, en låda.* — Äfv. *Slå ihóp* — *Hopslående*, n. 4.

HOPSMIDA, v. a. 2. 1) Under hammaren, genom smidning, förena *H. två jernstänger* — 2) (fig.) Uppdikta, hopljuga. *H. en osanning.* — Äfv. *Smida hóp.* — *Hopsmidande*, n. 4. o. *Hopsmidning*, f. 2.

HOPSMÄLTA, v. a. 2. 1) Genom smältning sammanblanda till ett. *H. metaller.* — 2) (fig.) Förena. — Äfv. *Smälta ihóp* — *Hopsmältande*, n. 4. o. *Hopsmältning*, f. 2.

HOPSMÖRJA, v. a. 2. (böjes som *Smörja*) 1) Blanda ihop flera smörjiga ämnen. — 2) (fig. fam.) Skrifva, författa något på ett sätt, som röjer slarf, okunnighet och oskicklighet. — Äfv. *Smörja hóp.* — *Hopsmörjande*, n. 4.

HOPSNÅLA, v. a. 1. Genom snålhet samla. *H. penningar.* — Vanligare *Snåla hóp.* — *Hopsnålande*, n. 4.

HOPSNÖRPA, v. a. 2. Draga ihop något, så att det blir spetsigt, utstående och skrynkligt. *H. munnen.* — Äfv. *Snörpa ihóp.* — *Hopsnörpande*, n. 4. o. *Hopsnörpning*, f. 2.

HOPSPARA, v. a. 1. o. 2. Genom sparande samla. *H pengar.* — Äfv. *Spara ihóp.* — *Hopsparande*, n. 4. o *Hopsparing*, f. 2.

HOPSPIKA, v. a. 1. Genom spikars islagning hopfoga eller tillsluta. *H två bräder H. locket till en likkista.* — Äfv. *Spika ihóp.* — *Hopspikande*, n. 4. o. *Hopspikning*, f. 2.

HOPSPINNA, v. a. 3. (böjes som *Spinna*) 1) Spinna och samla ihop. *H. ett större parti garn.* — 2) (fig. fam.) *a*) Dikta, ljuga ihop. *H. en osanning.* — *b*) Uttänka, upptänka, påfinna. Säges i elak mening. *H. en intrig.* — Äfv. *Spinna ihóp.* — *Hopspinnande*, n. 4. o. *Hopspinning*, f. 2.

HOPSPÄNNA, v. a. 2. Medelst spänne hopfästa. *H. ett bälte, ett gehäng.* — Äfv. *Spänna ihóp.* — *Hopspännande*, n. 4. o. *Hopspänning*, f. 2.

HOPSTAFVA, v. a. 1. Lägga ihop stafvelser till ord och meningar. *H. ett ord, en mening*

HOPSTAMPA, v. a. 1. Genom stampning göra tätare. *H. ett lergolf* — Äfv. *Stampa ihóp.* — *Hopstampande*, n. 4. o. *Hopstampning*, f. 2.

HOPSTJÄLA, v. a. 3. (böjes som *Stjäla*) Genom stöld samla. — Äfv. *Stjäla ihóp.* — *Hopstjälande*, n. 4.

HOPSTRYKA, v a. 3. (böjes som *Stryka*) Genom strykning med handen samla ihop. *H. pengarna, som ligga på ett bord* — Äfv. *Stryka ihóp* — *Hopstrykande*, n. 4. o. *Hopstrykning* f. 2

HOPSTRÖMMA, v. n. 1. Se *Sammanströmma*

HOPSTÄLLA, v. a. 2. 1) Ställa bredvid hvart annat. — 2) (fig.) På ett ställe sammanföra. *H. skäl och motskäl.* — Äfv *Ställa ihóp.* — *Hopställande*, n. 4. o. *Hopställning*, f. 2.

HOPSTÖTA, v. a. 2. Stöta på föremål, så att de komma tillsammans. — V. n. 1) Plötsligt och häftigt råka ihop, så att en stöt deraf uppkommer. — 2) (fig.) Plötsligt träffa på hvarandra och komma i strid. *Båda arméerna h-stötte vid X* — Vanligare *Stöta ihóp.* — *Hopstötande*, n. 4. o. *Hopstötning*, f. 2.

HOPSUMMERA, v. a 1. Addera ihop särskilta summor till en. — Äfv. *Summera ihóp.* — *Hopsummerande*, n. 4. o. *Hopsummering*, f. 2.

HOPSVETSA, v. a. 1. Genom svetsning förena till ett. — Äfv. *Svetsa ihóp.* — *Hopsvetsande*, n. 4. o. *Hopsvetsning*, f. 2.

HOPSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) 1) Sätta bredvid hvart annat. — 2) Sätta på deras behöriga ställen de särskilta stycken eller delar, hvaraf ett arbete, ett konstverk består, och hopfoga, förena dem till ett helt. *H. en soffa, en maskin, ett ur.* — 3) (fig.) Hopdikta. *H. en osanning.* — 4) Reta ihop folk. — Äfv. *Sätta ihóp*, hvilket för bem. 3 o. 4 mera nyttjas. — *Hopsättande*, n. 4. o. *Hopsättning*, f. 2.

HOPSÖKA, v. a. 2. Söka upp och hopsamla. Brukas äfv. i andlig mening: *H skäl och bevis.* — Äfv. *Söka ihóp.* — *Hopsökande*, n. 4. o. *Hopsökning*, f. 2.

HOPTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) 1) Taga tillsammans, i ett. — 2) Sammanfoga, hopsy, hopsömma. — 3) (fig.) På en gång och tillsammans anföra, framställa. *H. alla en motståndares anförda argumenter.* — För bem. 1 o. 2 äfv. *Taga ihóp* — *Hoptagande*, n. 4. o. *Hoptagning*, f. 2.

HOPTIGGA, v. a. 2. Genom tiggande hopsamla. — Äfv. *Tigga ihóp.* — *Hoptiggande*, n. 4. o *Hoptiggning*, f. 2.

HOPTIMRA, v. a. 1. Bygga af timmer. *H. ett hus.* — Äfv. *Timra ihóp.* — *Hoptimrande*, n. 4. o *Hoptimring*, f. 2.

HOPTJENA, v. a. 2. Genom tjenande hos andra samla. *Han har h-t en liten summa.* — Äfv. *Tjena ihóp.* — *Hoptjenande*, n. 4.

HOPTOFVA, v. a. 1. Göra, att något samlar

sig i tofvor. — *H. sig*, v. r. Samla sig i tofvor. — Äfv. *Tofva ihóp*.

HOPTORKA, v. n. 1. Genom torka sammandragas, förkortas, förminskas till omfång, innehåll eller myckenhet. — Äfv. *Torka ihóp* — *Hoptorkande*, n. 4. o. *Hoptorkning*, f. 2.

HOPTRAMPA, v. a. 1. Genom trampning göra tätare. *H. sand, lera*. — Äfv. *Trampa ihóp*. — *Hoptrampande*, n. 4. o. *Hoptrampning*, f. 2.

HOPTRASSLA, v. a. 1. 1) Göra, att det ena trasslar sig i det andra. *H. två garnhärfvor*. — 2) (fig.) Hopblanda en sak med en annan, så att man har svårt att reda dem ifrån hvarandra. *H. två frågor, två ämnen, affärer*. — *H. sig*, v. r. Intrassla sig med hvart annat. Säges både i egentlig o. fig mening. — Äfv. *Trassla ihóp* o. *Trassla ihóp sig*. — *Hoptrasslande*, n. 4. o. *Hoptrassling*, f. 2.

HOPTROLLA, v. a. 1. Genom trolleri hopsamla. — Äfv. *Trolla ihóp*. — *Hoptrollande*, n. 4.

HOPTRYCKA, v. a. 2. Trycka något, så att det blir mindre till omfång, vidd, storlek. — Äfv. *Trycka ihóp*. — *Hoptryckande*, n. 4. o. *Hoptryckning*, f. 2.

HOPTRÄNGA, v. a. 2. Tränga personer eller saker närmare tillsammans. — Äfv. *Tränga ihóp*. — *Hopträngande*, n. 4. o. *Hopträngning*, f. 2.

HOPTUDDA, v. a. 1. Göra, att något flockar ihop sig. Se äfv. *Hopskrynkla* — Äfv. *Tudda ihóp*. — *Hoptuddande*, n. 4. o. *Hoptuddning*, f. 2.

HOPTUSSA, v. a. 1. Tussa djur att anfalla hvarandra. *H hundar*. Säges äfv. skämtvis om menniskor. — Äfv. *Tussa ihóp*. — *Hoptussande*, n. 4. o. *Hoptussning* f. 2.

HOPTVINGA, v. a. 1. o. 3. (böjes som *Tvinga*) Med våld eller tvång hopdrifva, hopfoga, förmå att komma tillsammans. — Äfv. *Tvinga ihóp*. — *Hoptvingande*, n. 4. o. *Hoptvingning* f. 2.

HOPTVINNA, v. a. 1. Se *Tvinna*.

HOPVIGA, v. a. 2. Förena i äktenskap genom vigsel. — Äfv. *Viga ihóp*. — *Hopvigande*, n. 4. o. *Hopvigning*, f. 2.

HOPVISPA, v. a. 1. Genom vispning blanda ihop. — Äfv. *Vispa ihóp*. — *Hopvispande*, n. 4. o. *Hopvispning*, f. 2.

HOPVRIDA, v. a. 3. (böjes som *Vrida*) Vrida något så, att det kommer tätare ihop. *H. ett snöre, ett rep*. — Äfv. *Vrida ihóp*. — *Hopvridande*, n. 4. o. *Hopvridning*, f. 2.

HOPVÄXA, v. n. 2. o. 3. (böjes som *Växa*) Säges om organiska delar, som växa så, att de förenas till ett. — Äfv. *Växa ihóp*. — *Hopväxande*, n. 4.

HOR, n. 5. 1) Äktenskapsbrott. *Dubbelt h.*, när båda de brottsliga äro gifta. *Enkelt h.*, när blott den ene är det. *Göra, bedrifva h.* — 2) Föröfvande af otukt, lönskaläge.

HORA, v. n. 1. Bedrifva hor. *H. bórt*, förslösa, förstöra på horor. *H. út sig*, förstöra krafter och helsa genom horeri.

HORA, f 1. 1) Äktenskapsbryterska. — 2) Sköka.

HORAKTIG, a. 2. Se *Otuktig*. — *Horaktighet*, f. 3. — *Horaktigt*, adv.

HORBARN, n. 5. Se *Horunge*.

HORBOCK, m. 2. (lågt ord) Se *Horhund*.

HORD, hå'rd, m. 3. (t. *Horde*) Flock af nomadiska folkslag.

HORDOM, m. sing. 1) Se *Hor*. — 2) Se *Horeri*. — *Ss. H-sbrott, -slast*.

HORERI, n. sing. Horaktig lefnad.

HORHUND, m. 2. (lågt ord) Mansperson, begifven på horeri. — *Syn*. Horbock, Horjägare, Horkarl.

HORHUS, n. 5. (lågt ord) Ställe, der skökor underhållas.

HORHUSVÄRD, m. 2. (lågt ord) En, som håller horhus.

HORISONT, håriså'nnt, m. 3. (gr. *Horizon*, begränsande) *a*) (astr.) Den största cirkeln, som man föreställer sig på himmelen, öfverallt varande 90 gr. från zenith och nadir. Kallas äfv. *den verkliga h-en*. — *b*) (i allmänt tal) Jordens skenbara gräns emot himmelen, rundt omkring en viss gifven punkt. Kallas äfv. *den skenbara h-en*. — *Syn*. Synkrets, Synrand, Himlarand. — 2) (fig.) Förstånd, fattningsförmåga. *Detta går öfver hans h.*, han mäktar ej fatta det. — Skrifves äfv. *Horizont*.

HORISONTAL, hårisånntál, a. 2. Se *Horisontel*. — Äfv. *Horizontal*

HORISONTALHJUL, hårisånntàljúl, n 5. Horisontelt liggande eldhjul, som afbrännes vid fyrverkeri. — Äfv. *Horizontalhjul*.

HORISONTAL-LINIE, f. 3. Hvarje linie, som går eller föreställes gå i horisontalplanet. — Äfv. *Horizontal-linie*.

HORISONTALPLAN, hårisånntàlplán, m. 3. Plan, som tänkes utsträckt i oändlighet och sammanfaller med horisonten. — Äfv. *Horizontalplan*.

HORISONTEL, hårisånntä'll, a. 2. Parallel med horisontalplanet. — *Syn*. Vågrät, Vågjemn. — Äfv. *Horizontel*. [— tell.]

HORJÄGARE, m. 5 (lågt ord) Se *Horhund*.

HORKARL, m. 2. 1) Äktenskapsbrytare. — 2) Se *Horhund*.

HORKONA, f. 1. Se *Hora*.

HORKOPPLARE, m. 5. o. — LERSKA, f. 1. En, som håller skökor, eller går till handa med koppleri för skökors anskaffande, eller på annat sätt främjar hordomsbrottet emellan andra.

HORKYFFE, n. 4. (lågt ord) Uselt horhus.

HORLEFNAD, m. sing. Otuktigt lefnadssätt.

HORLETTA, f. 1. Ört, som växer på åkrar, med små hvita blommor, och hvars rot brukas i Norrland till smink. Lithospermum arvense. Kallas äfv. Sminkrot.

HORN, n. 5. 1) *a*) Olika formad, vanligen lång, trind och spetsig, eller grenig kroppsdel af ett hårdt ämne (Hornsubstans, Horn), som utstår ifrån öfverdelen af hufvudet på vissa af däggdjuren och tjenar dem till försvar. *Stort, litet, långt, kort, vridet, grenigt h. H. på oxar, kor, får, getter, hjortar, renar. Den ilskna tjuren tog honom på h-en och kastade honom högt upp i vädret*. (Fig.) *Hafva h.*, säges om en gift man, hvars hustru är honom otrogen. *Sätta h. på någon*, göra någon till hanrej. *Han har ännu ej stött h-en af sig*, ej ännu fått lära att köpa vett, är ännu ung och oerfaren. *Der osar brändt h.*, der är farligt att gå, der vankas näsbränna. *Lukta brändt h.*, misstänka, ana en fara, någonting obehagligt. *Hafva, få h. i sidan till någon*, fatta hat, bära agg till honom. — Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Ox-, Ko-, Bock-, Hjorthorn, m. fl. Se äfv. *Ammonshorn, Ymnighetshorn*, m. fl. — *b*) Benämning på vissa spetsiga delar, som skjuta ut ifrån hufvudet på åtskilliga andra djur, t. ex. fåglar (Hornvada-

ren, m. fl.). — 2) Horn (bem. 1, a) af ett dödadt djur, urhålkadt och förarbetadt till åtskilliga ändamål, såsom att dricka ur (Dryckeshorn), att tuta i (Vallhorn), att låta barn di ur (Dihorn), att hjelpa trånga skor på foten (Skohorn), o. s. v. — 3) (utan plur.) Sjelfva ämnet, hvaraf djurshorn bestå, såsom föremål för bearbetning. *Gjord af h. En kam af h.* — 4) Stundom förekommande hornartad utväxt i hufvudet på vissa menniskor. — 5) (utan plur.) Det ämne, hvaraf hofvar och klöfvar på hof- och klöfdjur, äfvensom fåglarnes näbb och klor bestå. *Hornet i hästhofven, i oxklöfven.* — 6) Benämning på vissa blåsinstrumenter, hvilka till formen likna eller ursprungligen liknat ett horn, såsom Valdthorn, Kenthorn, Jägarhorn, m. fl. — 7) Säges om åtskilliga spetsiga, skarpt utstående, hornlika delar af ett ting. *H-et på ett städ. Halfmånens h.*, dess begge spetsiga ändar. — *Ss. H-aktig, -artad, -dosa, -formig, -kam, -lik, -skifva, -spets.*

HORNARBETARE, m. 5. Handtverkare, som arbetar i horn.

HORNARBETE, n. 4. Arbete, gjordt af horn.

HORNBAND, n. 5. Fordom brukligt bokband af godt, genomskinligt pergament, vanligtvis med tätt påtryckta figurer.

HORNBERG, n. sing. Se *Hornsten.*

HORNBLENDE, hòrnblä'nnde, n. sing. (tyskt ord) Stenart af Silikaterna, sammetssvart, brunsvart, grönsvart eller svartgrön, och genomskinlig eller svagt genomskimrande i kanten.

HORNBLENDESKIFFER, n. sing. Skiffrigt hornblende.

HORNBLÅSARE, m. 5. En, som blåser i horn. Brukas i fråga om de Gamles eller vissa mindre civiliserade folks hornmusik.

HORNBOSKAP, m. sing. Sådana slags boskapskreatur, som hafva horn, d. v. s. nötkreatur, får och getter.

HORNBÅGE, m. 2. pl. — *bågar.* Fordom bruklig pilbåge af horn.

HORNERZ, hå'rnä'rrts, m. sing. (tyskt ord) Ett slags silfvermalm.

HORNFABRIKATION, hòrnfabrikatschón, f. 3. Bearbetning af horn (bem. 3).

HORNFISK, m. 2. Se *Spigg.*

HORNFÄLLNING, f. 2. Den djurlifvets verkning, hvarigenom vissa djur fälla hornen, t. ex. hjortar, m. fl.

HORNGUMSE, m. 2. pl. — *gumsar.* 1) Gumse, som har horn. — 2) (fig. fam.) Se *Hanrej.*

HORNGÄDDA, f. 1. Se *Näbbgädda.*

HORNHINNA, f. 1. (anat.) En af ögats hinnor, cirkelformig, baktill tjock, ogenomskinlig (*den hårda H-n*), men främst på ögat, der hon är kullrigt upphöjd, tunnare och genomskinlig (*Hvita H-n. Hvitögat*), samt bestående af flera lameller eller fina hinnor, den ena framför den andra.

HORNIG, a. 2. (föga brukl.) Som har horn.

HORNKLYFT, f. 3. Tvärspricka i hornet på en hästhof.

HORNKORALL, m. 3. (nat. hist.) Ett slags korall, med kalkrör utanpå, men inuti en hornartad, böjlig kärna. Gorgonia.

HORNLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* Ett lafslägte. Cornicularia.

HORNLIM, n. sing. Klart draglim.

HORNLIST, f. 3. Smal list i ändan på hopfogade bräder, på det de ej må slå sig.

HORNLYKTA, f. 1. Lykta af horn, sådan som i äldre tider nyttjades.

HORNMOSSA, f. 1. Ett moss-slägte. Anthoceros.

HORNMUSIK, hòrnmusi'k, f. sing. Militärmusik af i flera tonarter stämda trumpeter, horn och basuner.

HORNOXE, m. 2. pl. — *oxar.* Se *Ekoxe.*

HORNPIPA, f. 1. Ett slags musikinstrument, brukligt i Wales uti England, bestående af en träpipa med fingerhål, i begge ändar försedd med ett horn, så att luft inblåses genom det ena och tonerna utgå genom det andra.

HORNPRESS, m. 2. Press till pressning af horn (bem. 4).

HORNQVICKE, m. sing. Qvicken i djurshorn.

HORNSALVA, f. 1. Ett slags salva, som begagnas af hofslagare, för att hela hofsprickor på hästar.

HORNSILFVER, n. sing. Se *Hornerz.*

HORNSILKE, n. 4. Ett slägte af Algerna. Scytonema.

HORNSIMPA, f. 1. Ett slags taggfenig benfisk af 7—10 tums längd med fyra benartade och sträfva knölar på hufvudets främsta del. Cottus quadricornis.

HORNSKALL, n. 5. Skall af horninstrumenter, såsom jagthorn, m. fl.

HORNSKATA, f. 1. Slägte af Sparffåglarna, med ofantligt stor, men ihålig och lätt näbb, samt en tjock knöl vid öfvernäbbens rot. Buceros.

HORNSKIFFER, m. sing. Ett slags skiffrig hornbergsart af olika färg.

HORNSLÄNDA, f. 1. Se *Skorpionslända.*

HORNSNUT, m. 2. Insektslägtet Empis.

HORNSPÅN, m. sing. Raspad spån af djurshorn.

HORNSTAGG, m. 2. Se *Spigg.*

HORNSTEN, m. 2. Stenart af Silikaterna, ogenomskinlig eller blott i kanterna genomskimrande; af flera färger; bearbetas till dosor, knifskaft, m. m.

HORNSUBSTANS, hòrnsubbstánns, m. sing. Det ämne, hvaraf djurshorn bestå.

HORNSVARFVARE, m. 5. Svarfvare, som tillverkar svarfvade saker af horn.

HORNUF, m. 2. pl. — *ufvar.* Se *Berguf.*

HORNUGGLA, f. 1. Fågel af Ugglesläget, 14 tum lång, med långa örontofsar, kort stjert, på ryggen brun-, gul- och gråspräcklig, baksidan rostgul med bruna långfläckar, stor, grå ögonkrets. Strix Otus.

HORNVADARE, m. 5. Slägte af Vadfåglarna, i S. Amerika, med ett tre tum långt, spetsigt horn i pannan; stor som en kalkon. Palamedea cornuta. Kallas äfv. Kamicky.

HORNVERK, n. 5. (fortif.) Utanverk, som består af två faser, två flanker, en kurtin, och anlägges framför kurtinen eller faserna af hufvudverken.

HOROSKOP, håråskå'p, m. 3. (från grek.) 1) Iakttagelse af himlakropparnes ställning till hvarandra vid en persons födelse, och deraf hämtad förutsägelse om den nyföddes tillkommande lefnadsöden. *Ställa någons h.*, anställa en sådan iakttagelse för en nyfödd; (fig. fam.) förespå ens tillkommande öden eller en saks utgång. — 2) (fig.) Förutsägelse.

HORPACK, n. sing. (lågt ord) Liderligt pack.

HORRIBEL, hårri'b'l, a. 2. 1) Ryslig, förskräcklig. — 2) Afskyvärd.

HORRÖR, hårrö'r, m. 3. 1) Fasa, afsky. — 2) Ryslighet. — 3) Ryslig sak; hvad som är ryslig, afskyvärdt.

HORS, hårrs, m. 2. (gam. o. prov.) Häst.

HORSFIBLER, hå'rrsfi'bl'r, m. 3. pl. Se *Hästfibler*.

HORSGÖK, hå'rrsjö'k, m. 2. En art Beckasin. 11 ½ tum lång, bröst och mage hvita, för öfrigt rostgrå eller ljust rostgul med små täta, svartbruna fläckar. Scolopax Gallinago. Kallas äfv. Enkel Beckasin.

HORSILKE, hòrsi'lke, n. sing. (prov.) Örten Cuscuta europæa.

HORSKONUNG, m. 2. Ört af fam. Contortæ, som växer på berg, med hvita blomvippor; roten brukas i medicin. Asclepias Vincetoxicum. Hvit Tulkört.

HORSMYNTA, f. 1. Ört med ljusblå blommor. Mentha arvensis.

HORUNGE, hòrúnnge, m. 2. pl. — *ungar*. (lågt ord) Oäkta barn.

HORVISA, f. 1. (lågt ord) Liderlig visa.

HORVÄRD, m. 2. — **INNA**, f. 1. (lågt ord) Person, som håller horor eller uthyr rum åt sådana.

HOS, hos o. hoss, prep. 1) Bredvid. *Sätta sig, sitta, ligga h. någon. Kom och sitt h. mig.* — 2) Betecknar varande, vistande, befinnande på det ställe, der någon är, bor, vistas, eller i någons sällskap, tjenst, arbete, o. s. v. *Bo, vistas h. någon. Vara h. någon som gäst. Vara ständigt h. någon. Jag är h. er om en liten stund. H. domaren. Vara i tjenst h. någon. Han är h. mig och hjelper mig med att skrifva. Han behåller mina papper h. sig. Hafva h. sig*, på sig, i sina påhafda kläder. *Gud vare h. er!* Gud hjelpe er! — 3) Utmärker ett ställe i en författares arbeten. *Man läser h. Ovidius, att* .... — 4) Brukas, för att uttrycka tillhörighet. *Det fins talanger h. honom. Man finner h. honom goda grundsatser. H. honom är intet ondt*, han är icke elak. (Fam.) *Jag vet ej, hvad han ser h. henne*, hvilka behag han hos henne finner. — 5) I någons tanka, omdöme. *Illa anskrifven h. någon.* — Se f. ö. de verber, med hvilka *Hos* konstrueras.

HOSFOGAD, a. 2. Här bifogad. — Brukas i bref- och affärsstil.

HOSFÖLJANDE, a. 1. Här medföljande. — Tillhör affärsspråket.

HOSGÅENDE, a. 1. Se *Hosföljande*.

HOSIANNA, hosiànna. Hebreiskt ord, som betyder: Herre, hjelp honom! svarande mot: Vivat! Lefve! *H., Davids Son!*

HOSPITAL, hå'spitál, n. 3. o. 5. (lat. *Hospitale*) 1) (ursprungl.) Klosterherberge för vägfarande. — 2) (hist.) Eget af Hospitaliterna för sjukas emottagande och vård stiftadt hus. — 3) (nu) *a*) Offentlig inrättning för vansinniga personers vårdande. *Danviks h.* — *b*) Sjukhus; fattighus. — *Ss. H-sföreståndare.*

HOSPITALITET, håspitalitét, f. 3. Gästfrihet.

HOSPITALSHEMMAN, n. 5. 1) Hemman, som tillhör ett hospital. — 2) Kronohemman, hvaraf bruket eller räntan eller vissa andra förmåner blifvit anslagna till hospitalernes behof.

HOSPITALSHJON, håspitàlsjón, n. 5. Person, som vårdas i ett hospital (bem. 3).

HOSPODAR, hàsspodár, m. 3. (slavoniskt ord; betyder egentl. Herre) Titel, som furstarne i Moldau och Wallachiet föra.

HOSTA, hòsta, f. 1. Sjuklig yttring af lifsverksamheten, bestående i en stark inandning och en derpå följande våldsam, för det mesta ofta upprepad utandning, hvarvid före den sednare luftbålet i strupen för ett ögonblick tilltäppes, hvilket verkar det exploderande ljud, som utmärker denna lifsförrättning. Genom den skakning, som lungorna härvid lida, utstötas icke allenast naturliga afsöndringsämnen i luftrörets förgreningar (lungslem), utan sjukliga, uti dem innehållna ämnen eller kroppar lossas äfven och uppdrifvas i munnen. *Svår, lindrig, stark, elak h. Ett anfall af h. Vara plågad af h. Torr h.*, då ingenting upphostas. Bildar flera sammansättningar, såsom: Slem-, Kik-, Mag-, Blodhosta, m. fl.

HOSTA, v. n. 1. 1) Mer eller mindre ofrivilligt göra det slags våldsamma in- och utandning, som kallas Hosta (se d. o.). *Han h-r mycket. H. fråm, úpp*, se *Framhosta, Upphosta.* — 2) Frambringa ett ljud, som liknar hostning, för att dermed gifva något slags tecken åt en person. *H. åt någon*, på detta sätt kalla någon. — ***Hostande***, n. 4. o. ***Hostning***, f. 2.

HOSTIA, hå'stia, f. 3. pl. — *tier*. (lat.) Nattvards-oblat.

HOT, n. sing. Hotande ord eller åtbörder. *Ohyggligt, förfärligt, fåfängt, vanmäktigt h. Hans h. förskräcker mig icke.*

HOTA, v. a. 1. Genom ord eller åtbörd gifva någon sin vrede, harm tillkänna, för att ingifva honom fruktan för något ondt, som man har eller låtsar sig hafva i sinnet emot honom. *H. någon med stryk.* (Fig.) *Huset h-r att instörta*, är så förfallet, att man när som helst kan vänta dess instörtande. *Himmelen h-r med regn*, det ser ut på himmelen att bli regn. — ***Hotande***, n. 4.

HOTELL, håtä'll, n. 3. o. 5. (fr. *Hôtel*) Palats; stort värdshus.

HOTELSE, f. 3. Ord eller åtbörd, som innefattar hotelse. *Göra en h. Förfärliga h-r.*

HOTTENTOTT, hå'tt'ntå'tt, m. 3. 1) Infödning på södra spetsen af Afrika. — 2) (fig.) Rå, obildad, högst okunnig menniska.

HOTTENTOTTSHARE, m. 2. pl. — *harar*. Djur af Gnagarne, vid Cap, som med tillhjelp af den spänstiga svansen gör långa hopp, stundom 10 till 15 alnar långa. Pedetes Caffer.

HU! int. Uttrycker förskräckelse, afsky, smärta. *Hu, så du skrämde mig! Hu, så ryslig han ser ut! Hu, hvad det är fult! Hu, så jag fryser!*

HUCKLE, n. 4. (pop.) Se *Hufvudkläde.*

HUD, f. 2. 1) Den af fibrer sammanväfda, af blodkärl genomträngda och med nerv-utgreningar försedda yttre betäckningen på en mennisko- eller djurkropp. *H-en består af tre delar: innersta hinnan, medlersta hinnan* (äfv. kallad slemhinnan ell. Malpighiska nätet) *och ytterhuden* (Epidermis). *Ömsa h. Sjukdom, mask i h-en. Afdraga h-en af en häst.* — *Syn.* Skinn. — 2) Denna kroppens yttre betäckning, sedan den blifvit afdragen af ett djur. Säges isynnerhet om dylika sådana, som beredas till läder. *Beredda, oberedda h-ar. Brasilianska h-ar.* (Fig.) *Skära breda remmar af annans h.*, vara frikostig med hvad som tillhör andra. — *Anm. Hud* säges, för sednare bem., om större djur, *Skinn* om mindre. — *Ss. H-blemma, -muskel, -skada, -sjukdom.*

HUDFLÄNGA, v. a. 2. (bibl.) Se *Hudstryka.* — ***Hudflängande***, n. 4. o. ***Hudflängning***, f. 2.

HUDKÖRTEL, m. 2. pl. — *körtlar*. Körtel i huden.

HUDLÖS, a. 2. Säges om något ställe på kroppen, som på ett eller annat sätt mistat sin hudbetäckning. *Ett h-t ställe.* — *Hudlöshet*, f. 3.

HUDPOLYP, hùdpolỳ'p, m. 3. (nat. hist.) Korallpolyp, som bor tillsammans med många andra i en gemensam, hudlik, köttig eller gelatinös massa.

HUDSTRYKA, v. a. 3. (böjes som *Stryka*) Till straff slå någon på blotta rygghuden med spön. — *Syn.* Hudflänga, Gi'va spö, Spöa. — *Hudstrykande*, n. 4. o. *Hudstrykning*, f. 2.

HUDSYSTEM, hùdsystä'm, n. 3. Samteliga delar, som tillhöra huden på menniska eller djur.

HUDÖMSNING, f. 2. Det slags förändring, som föregår hos en lefvande djurkropp, då huden småningom faller bort och ny hud kommer i stället.

HUF, huv, m. 2. pl. *hufvar.* 1) Hvad som till skydd betäcker det öfversta af en sak. *H. på ett tak*, bräderna, som på ömse sidor betäcka öfversta kanten på ett tak. *H. på en skorsten*, betäckning deröfver, på det ej vinden må hindra rökens fria utgång. *H på en sockertopp*, öfversta betäckningen på densamma. — 2) (byggn. k.) Det runda på ett hvalf.

HUFVA, f. 1. 1) Ett slags betäckning för hufvudet, som fruntimmer nyttja till skydd emot köld, regn, snö och blåst. *En stoppad h af siden.* — 2) Betäckning för hufvudet på en falk. — *Ss. Hufband.*

HUFVUD, n. 4. pl. — *en.* 1) Den kroppsdel, som är säte för hjernan och de förnämsta sinnesorganerna, hos menniskan och de flesta djur genom halsen förenad med den öfriga kroppen. *Stort, litet h. Framdelen, bakdelen af h-et. H-et på en menniska, ett lejon, en häst, en fågel, fisk: insekt, mask. Hafva ondt i h-et*, hafva hufvudvärk. *Han är ett h. längre än jag. Betäcka, blotta h-et. Vinet slår i h-et*, rusar. *Från h. till fot*, ända uppifrån och ned, hel och hållen, t. ex.: *mönstra någon från h till fot.* (Talesätt) *Hafva litet i h-et*, vara litet rusig. *Hals öfver h.*, se *Hufvudstupa. Öfver h.* (skrifves äfv., dock mindre riktigt, *öfverhufvud*), i allmänhet, på det hela taget. (Fig. fam.) *Stöta, köra, ränna h-et i väggen*, visa halsstarrighet, envist öfverdåd. *Kort om h-et*, hastig till sinnes, som lätt blir ond. *Taga någon för h-et*, gripa; äfv. ställa till rätta, fordra reda, räkenskap, skadestånd af, anklaga, beskylla någon. *Stöta för h-et*, såra, förolämpa, göra missnöjd, harmsen, förtretad. *Det stötte, slog mig för h-et, att* .... det förundrade mig, väckte min misstanke, förekom mig besynnerligt. *Växa någon öfver h-et*, blifva någon för mäktig; ej mer frukta någon. *Hafva göromål upp öfver h-et*, vara öfverhopad af göromål. *Tvedrägten reste sitt fruktansvärda h.*, tvedrägt uppstod. *Hafva h-et på rätta ändan*, hafva godt hufvud, förstånd. *Tappa h-et*, förlora fattningen. *Slå sina kloka h-en tillhopa*, samråda, hjelpas åt att utfundera, tillställa något. (Ordspr.) *Stort h. och litet vett*, inom ett stort hufvud rymmes ofta ett klent förstånd. — *Syn.* Skalle. — 2) (fig.) *a*) Menniska. *Ett krönt h.*, en regent. *Ett envist, kinkigt, konstigt, slugt, oroligt h*, en envis &c. menniska. *Godt, dåligt, klent, tomt, svagt h.*, person med godt, klent förstånd (se äfv. *c*). — *b*) Lif. *Sätta sitt h i vad. Jag vågar mitt h. på, att . . . Det gäller h-et. Sätta pris på ens h.*, utfästa belöning åt den, som fasttager eller dödar någon. — *c*) Förstånd. *Hafva godt, dåligt, klent h. Godt h.* betyder äfv., i vidsträcktare mening, en lycklig förening af skarpsinnighet, djupsinnighet, starkt minne och liflig inbillningskraft. *Ett tomt, svagt h.* (Se äfv *a*.) *Bråka sitt h. med något*, anstränga sitt förstånd med att utfundera, uttänka, lära &c.; äfv. grubbla på något. *Icke riktig i h-et*, icke vid sina sinnen, vurmig. *Han har intet h.*, klent förstånd. *Få i h et*, lära; äfv. fatta, begripa; äfv. tro, t. ex.: *Han får aldrig sin katekes i h-et; det kan jag ej få i mitt h.*, ej begripa; äfv. ej tro. *Man kan icke få det i h-et på honom*, kan ej få honom att begripa det. *Hafva något i h-et*, veta; äfv. tänka på, hafva bekymmer, t. ex.: *Den mannen har mycket i sitt h.*, vet mycket; har många planer, tänker, forskar mycket; *jag har så mycket i h-et, att jag är alldeles förbryllad*, har så mycket att tänka på, att . . . . — *d*) (absolut) Godt förstånd, snille. *Han har h. Se, det är h, det! Ett sådant h. finner man sällan.* — *e*) Böjelse, anlag, fallenhet. *Hafva h. för något. Han har h. för matematik.* — *f*) Själ, sinne, vilja. *Taga något ur h-et på någon*, få honom att öfvergifva en tanke, tro, föreställning, inbillning, ett beslut, en föresats. *Det kan ingen taga den tron, den inbillningen ur hans h. Det tar ingen, får ingen ur mitt h., att han är en spion. Det kan jag ej få ur mitt h.*, jag är fast öfvertygad derom. *Han har fått i h-et, att* . . . ., inbillat sig, äfv. föresatt sig att . . *Få en inbillning i h-et. Hvem har satt honom den inbillningen i h-et? Han har ett eget h., ett egensinnigt h.*, han är egen, egensinnig. *Han vill, att allt skall gå efter hans h.*, efter hans vilja. *Han har sitt h. för sig, följer sitt eget h.*, är egensinnig. *Hafva något i h-et*, i tankarna, i sinnet; tänka, grubbla på något. — *g*) Hufvudman, styresman. *H-et för en sammansvärjning, en sekt. Alla dessa riken voro den tiden under ett h.* — 3) Säges om vissa saker, som till form eller läge hafva likhet med ett hufvud, t. ex.: *H-et på en spik.* (Fig.) *Slå spiken på h-et*, träffa alldeles rätt i tal, gissning, o. s. v. *H-et på en violin*, öfversta delen deraf, der skrufvarne sitta. *H. på en blomma* (t. ex. en vallmo), *på kål. H-et på en låskolf*, ändan deraf, som egentligen stänger, när den framskjutes. *H-et på manslemmen*, öfra ändan deraf, under förhuden. — Bildar flera sammansättningar, såsom Spik-, Blom-, Kålhufvud, m. fl. — 4) Då *Hufvud*. med adjektiv-betydelse, ingår i sammansättningar, bilägger det ofta betydelsen af förnämst, vigtigast. t ex.: *Hufvudafdelning, -afsigt, -altare, -anförare, -arbete, -arfvinge, -armé, -artikel, -batteri, -bestyr, -beståndsdel, -bevis, -byggnad, -byggning, -böjelse, -dokument, -drag, -dygd, -dörr, -egenskap, -essens, -fana, -fel, -fiende, -fråga, -färg, -förändring, -gata, -grund, -händelse, -här, -ingång -innehåll, -linie, -läger, -lån, -lära, -medel, -omständighet, -ord, -orsak, -ort, -parti, -passion, -port, -regel, -roll, -sats, -sida, -skrift, -skäl, -stam, -styrka, -stämma, -stöd, -vetenskap, -våning, -yrke, -åder, -ämne, -ända, -ändamål*, m. fl.

HUFVUDBAD, n. 5. Hufvudets badning i vatten.

HUFVUDBATALJ, hùvuddbatàllj, m. 3. Stor, afgörande batalj.

HUFVUDBEGREPP, n. 5. Se *Grundbegrepp.*

HUFVUDBINDEL, m. 2. pl. — *bindlar.* 1) Bindel för hufvudet. — 2) Förnämsta bindeln bland flera.

HUFVUDBJELKE, m. 2. pl. — *bjelkar.* Bjelke, som tjenar till stöd eller underlag för andra.

HUFVUDBOK, f. 3. pl. — *böcker.* Den ibland räkenskapsböcker, till hvilken öfverföringar ske från specialerna, och som visar resultatet af samteliga räkenskaperna.

HUFVUDBONAD, m. 3. Beklädnad för hufvudet, som nyttjas till skydd för köld och oväder eller till prydnad.

HUFVUDBRY, n. sing. Tankeförmågans ansträngande till följe af något, som förorsakar bekymmer, villrådighet, o. s. v. *Göra sig mycket h. med en ting. Ha mycket h. Denna händelse förorsakade honom mycket h.* — *Syn.* Hufvudbråk, Bråk.

HUFVUDBRÅK, n. sing. Se *Hufvudbry.*

HUFVUDDAL, m. 2. Dal, som ligger emellan två hufvudgrenar af en bergsrygg.

HUFVUDDYNA, f. 1. Dyna att hvila hufvudet på.

HUFVUDFLUSS, m. 3. Fluss-sjukdom, som har sitt säte i hufvudet.

HUFVUDFÄSTNING, f. 2. Fästning af första rangen, med en besättning af 10—20,000 man, vid en hufvudoperationslinie, en flod o. s. v

HUFVUDGODS, n. 5. Landtgods, hvarunder ett eller flera andra höra.

HUFVUDGALLERI, n. 3. (fortif.) Galleri, som anlägges under sjelfva hufvudvallen vid en fästning.

HUFVUDGREN, f. 2. 1) (i allmänhet) Förnämsta grenen, en af de förnämsta grenarna. Säges både i egentl. o. fig. mening. — 2) Gren, som utskjuter ifrån hufvudryggen af en bergssträcka.

HUFVUDGÄRD, m. 2. De kuddar, som läggas vid öfra ändan af en säng, då det bäddas.

HUFVUDHÅR, n. 5. Hår, som växer på hufvudet. Brukas mest i fråga om menniskor.

HUFVUDKLÄDE, n. 4. I trekant viket kläde af hvarjehanda tyg, hvarmed qvinnor af lägre klassen betäcka hufvudet, när de äro ute i fria luften. Sammandrages i folkspråket till *Huckle.*

HUFVUDKNUT, m. 2. (fig.) Förnämsta punkten i en fråga, en sak; värsta svårigheten.

HUFVUDKUDDE, m. 2. pl. — *kuddar.* Kudde, som brukas att hvila hufvudet på, eller i hufvudgärden på en bäddad säng.

HUFVUDKULLE, m. 2. pl. — *kullar.* (föga brukl.) Se *Hjesse.*

HUFVUDKYRKA, f. 1. Förnämsta kyrkan i en stad eller socken.

HUFVUDKÅL, m. sing. Benämning på de kålsorter, hvilkas blad knyta sig till hufvuden, t. ex. hvitkål, blomkål.

HUFVUDLAG, n. 5. Den breda rem af ett betseltyg, som går upp omkring hufvudet på hästen, bakom öronen.

HUFVUDLÖS, a. 2. 1) Utan hufvud. *H. spik.* — 2) (fig.) Utan anförare. *H. flock.* — 3) (fig. fam.) Förnuftslös, oklok. — *Syn.* Se *Dum, Dåraktig.* — *Hufvudlöshet,* f. 3. — *Hufvudlöst,* adv.

HUFVUDMAN, m. 5. pl. — *män.* 1) Anförare, styresman, förstyre. — 2) Se *Hufvudperson, Principal.* — 3) *H. i en ätt,* den af en ätts ledamöter, som äger att representera densamma vid offentliga tillfällen, såsom riksdagar o. s. v.

HUFVUDMUSKEL, m. 3. pl. — *muskler.* Muskel i hufvudet.

HUFVUDNYCKEL, m. 2. pl. — *nycklar.* Nyckel, så gjord, att den kan öppna flera olika lås i samma hus eller våning.

HUFVUDPERSON, hùvuddpärrsón, m. 3. 1) Förnämsta personen bland flera ifrågavarande. *H-en i ett sällskap.* — 2) Person, som spelar förnämsta rollen. *Han är en af h-erna i pjesen.*

HUFVUDPLANET, hùvuddplanét, m. 3. (astr.) Egentlig planet, eller sådan, som vandrar omkring solen såsom sin medelpunkt. Kallas så till skilnad ifrån Biplaneterna eller Drabanterna.

HUFVUDPOSITION, - - - - tschón, f. 3. Se *Hufvudställning.*

HUFVUDPRYDNAD, m. 3. 1) Förnämsta prydnad. — 2) Prydnad för hufvudet.

HUFVUDPUNKT, m. 3. (fig.) Förnämsta punkten, det förnämsta af en sak, en fråga. *Strategisk h.,* i strategiskt afseende hufvudsakligen vigtig punkt. [— punct.]

HUFVUDQVARTER, n. 5. I fält eller vid kantoneringar, den ort, der befälhafvande generalen för en större truppafdelning (brigad, division o. s. v.) eller för en hel armé befinner sig med sin stab.

HUFVUDRYGG, m. 2. (geol.) Förnämsta ryggen af en bergssträcka.

HUFVUDRÄKNING, f. 2. Räkning, som visar resultatet af flera andra, och i hvilken dessa med balanser och saldon ingå.

HUFVUDRÖST, f. 3. Det register eller omfång af menniskorösten, som omfattar de högre tonerna. Kallas äfven Halsröst eller Falsett.

HUFVUDSAK, f. 3. 1) Förnämsta sak, fråga, punkt. *Hans tanka i h-en var, att....* — 2) Hvad som utgör förnämsta målet för ens sträfvanden, bemödanden. *Göra en ting till sin h.* — 3) Det, hvari någon förnämligast utmärker sig. *Latin är hans h.* — 4) Det förnämsta af flera rättegångsmål, som hafva sammanhang med hvarandra; det, som gett uppkomst åt de andra. *Dom i h-en.*

HUFVUDSAKLIG, a. 2. Som utgör hufvudsak (bem. 1); förnämst, vigtigast. *H-a innehållet.* — Substantivt brukas ofta *Det h-a* och *Det h-aste.*

HUFVUDSAKLIGEN, adv. I hufvudsaken, väsendtligen.

HUFVUDSALAD, hùvuddsálad (i allm. — sállatt), m. sing. Benämning på de sorter af salad, som sätta hufvuden. — Skrifves äfv. — *sallat.*

HUFVUDSKALLE, m. 2. pl. — *skallar.* Skelettet eller sjelfva benbyggnaden af ett hufvud, blottad på muskler, senor, nerver, m. m.

HUFVUDSKALLEPLATS, m. 3. Se *Golgatha.*

HUFVUDSKINN, n. 5. Afdraget skinn af hufvudet på djur.

HUFVUDSKÅL, f. 2. Den del af en hufvudskalle, som omsluter hjernan.

HUFVUDSPRÅK, n. 5. 1) Hufvudsakligen vigtigt tungomål. *Latin är ett h.* — 2) För salighetsläran hufvudsakligen vigtigt bibelspråk.

HUFVUDSTAD, m. 3. pl. — *städer.* Förnämsta staden i ett land eller distrikt, och sätet för dess styrelse.

HUFVUDSTOL, m. 2. (i lagstil) Utlånad summa eller kapital (i motsats till räntan).

HUFVUDSTORM, m. 2. Afgörande stormning af fästning eller befäst stad.

HUFVUDSTUPA, hùvuddstúpa o. huvuddstúpa, adv. 1) Med hufvudet först ned. *Kasta sig h. i vattnet.* — 2) (fig.) Utan öfverläggning, besinning, utan att tänka sig för. *Kasta sig h. in i ett företag.*

HUFVUDSTYCKE, n. 4. 1) Förnämsta stycke, del, punkt. — 2) Hufvudafdelning. *De fem h-na i katekesen.*

HUFVUDSTÄLLNING, f. 2. (milit.) Ställning, der förnämsta styrkan af en armé befinner sig; äfv. den starkaste ställning, som de särskilta trupper, hvilka tillhöra en armé, innehafva.

HUFVUDSUMMA, f. 1. Summa, som uppkommit af flera sammanlagda.

HUFVUDSVAG, a. 2. (fig.) Som har svagt förstånd.

HUFVUDSVAGHET, f. 3. (fig.) Svagt förstånd.

HUFVUDSVÅL, m. 2. Svålen eller huden på ett hufvud. Säges isynnerhet om menniskor.

HUFVUDSÄTE, n. 4. 1) Se *Residens.* — 2) Ort, som i något afseende utmärker sig framför de öfriga i ett land. *Göteborg är ett h. för Sveriges handel, Upsala för dess akademiska bildning.*

HUFVUDTIONDE, m. sing. Ett slags tionde, som påbjöds i Sverige under medeltiden, och stundom vid dödsfall utgjordes af boets hela förmögenhet.

HUFVUDTON, m. 3. Se *Grundton.*

HUFVUDVATTENSOT, m. sing. (med.) Vatten i hufvudet.

HUFVUDVERK, n. 5. 1) Hufvudsakligen viktigt verk, arbete. *Berzelii Kemi är ett h. i denna vetenskap.* — 2) (fortif.) Vid fästning, stad eller förskansadt läger varande befästningsverk, som är det förnämsta eller ibland de förnämsta.

HUFVUDVÄG, m. 2. Väg, som är en af de största och farbaraste i ett land eller landskap. *Landsväg är h.*

HUFVUDVÄRK, m. sing. Smärta, värk, antingen i hela hufvudet, eller någon del deraf,

HUFVUDYR, a. 2. 1) Yr i hufvudet. — 2) Något rusig.

HUFVUDYRSEL, m. sing. Yrsel i hufvudet.

HUG, HUGAD, m. fl., se *Håg, Hågad*, m. fl.

HUGG, n. 5. 1) Slag, som göres med eggen eller det hvassa af något skärande verktyg, vapen, o. s. v. *Ett h. med yxa, skära, hacka, sabel, tänder. Göra ett h. med yxan i ett träd. Gifva någon ett h. med sabeln. I första h-et,* (fig. fam.) i första anfallet, första gången. (Ordspråk) *Trädet faller ej vid första h-et,* det fordras ihärdighet, för att komma till slut med en sak, ett företag. *Hugga h. i h.,* på samma ställe. (Fig. fam.) *Det är h. i h.,* enahanda, det samma, lika mycket. *Gifva, lemna öppet h. på sig,* gifva någon tillfälle att anfalla med fördel, eller (fig.) att i tal eller skrift göra ett angrepp, en beskyllning o. s. v., som ej kan besvaras, vederläggas. (Talesätt) *H. och slag,* våldsamheter både med handkraft och eggjern. *Öfverfalla, hota med h. och slag.* — 2) (fig. fam.) Svår olycka, motgång; äfv. anfall i ord eller gerning; (i plur.) stryk; äfv. stickord, snäsor, ovett. *Denna olyckshändelse var ett svårt h. för honom. Gifva någon ett h.* (se äfv. *Bälle*). *Få h. Akta dig, der vankas h.*

HUGGA, v. a. o. n. 3. Indik. pres. sing. *Hugger;* pl. *Hugga.* Impf. sing. *Högg;* pl. *Höggo.* Imper. sing. *Hugg;* pl. *Huggen.* Konj. impf. *Högge.* Sup. *Huggit.* Part. akt. *Huggande;* part. pass. *Huggen.* 1) Med eggen af yxa, sabel o. s. v. gifva ett hårdt slag. *H. kött, ved,* med yxa sönderdela k., v. *H. sten,* med dertill nödiga verktyg (backor, mejslar, sågar etc.) bearbeta gröfre stenarter till byggnadsbehof, vaser, kokkärl, bildstoder, m. m. *H. i en stock. H. någon med sabeln. H. i vädret,* drifva yxa, sabel o. s. v. genom luften, utan att de träffa något föremål; (fig. fam.) säga någonting på höft, gissningsvis ell. utan mening; äfv. icke träffa rätt i tal eller skrift. *H. yxan i sten,* (fig. fam.) taga fel, miste. (Talesätt) *Hvarken hugget eller stucket,* ofullkomligt, ofulländadt, ofullbordadt; icke som det bör vara. *Hugget som stucket,* lika mycket, det samma. — *H. áf, bórt,* se *Afhugga, Borthugga.* — *H. efter en,* göra ett hugg, för att träffa någon, men utan att lyckas; äfv., utan att träffa, göra ett hugg efter någon, som aflägsnar sig. — (Fam.) *H. frám ett ord* ell. *h. frám med ett ord,* plötsligt eller oförsynt komma fram med ett ord, som innefattar ett angrepp, en beskyllning, en förolämpning o. s. v. — (Fam.) *H. í,* äfv. *h. tag i,* häftigt och med kraft fatta i; *h. í,* äfv. taga ordet; falla i talet. — *H. igènom,* så att hugget går tvärs igenom. — *H. ihóp,* se *Hophugga.* — *H. ín, néd, omkúll,* se *Inhugga,* &c. *H. ín,* äfv. göra anfall med sabel i hand, t. ex.: *H. in på fienden, på folket.* — *H. omkríng sig,* göra hugg rundt omkring sig. — *H. på,* gifva upprepade hugg, t. ex.: *H. på en stock;* äfv. (fig.) ständigt göra till föremål för sina anmärkningar, gifva stickord. — *H. pá,* fortfara att hugga; äfv. hugga fortare. — (Fam.) *H. tíll,* slå till, t. ex.: *H. till någon på käften.* — *H ùndan,* borttaga, aflägsna genom huggning. — *H. úpp, út,* se *Upphugga, Uthugga.* — 2) Genom huggning med yxa, mejsel gifva form, skapnad. *H. en bjelke jemn. H. en bildstod af marmor. H. i marmor,* med begagnande af mejsel göra bilder af marmor. *H. tíll,* se *Tillhugga.* — 3) (om vissa djur) Angripa, såra med tänder, näbb, klor. *Hunden högg honom i benet. Han har blifvit huggen af en orm.* — 4) *Mjelten hugger,* säges om den smärtsamma känsla, liksom af sting eller hugg, som man vid häftigt springande stundom erfar i veka lifvet, till följe af mjeltens retning. — *H. sig,* v. r. 1) Såra sig med yxa, mejsel o. s. v. *Han har huggit sig illa i benet.* — 2) *H. sig igènom,* med yxa eller sabel bana sig väg fram, t. ex.: *H. sig igenom en dörr; h. sig igenom fienden.* (Fig.) *H. sig fast i,* med all kraft gripa tag i. *H sig. fast vid ett ord,* ifrigt och envist fästa sig vid ett ord, för att vända sig det till fördel. — *H—s.* v. d. 1) Gifva hvarandra hugg, strida, slåss med yxa eller sabel. — 2) (fig.) Se *Munhuggas.* — 3) (om djur) Hugga hvarandra med näbbarne. *Ett par tuppar, som h.*

HUGGANDE, n. 4. Se *Huggning.*

HUGGARE, m. 5. 1) En, som hugger. Förekommer för denna bem. sällan utom sammansättningsvis, t. ex.: Ved-, Sten-, Grof-, Brohuggare. — 2) Infanterisabel. — 3) Verktyg, hvarmed bleckslagare uttaga runda skifvor ur tunt bleck, för att deri göra runda hål. Kallas äfv. Uthuggare. — 4) (fam.) Stor, grof karl; säges äfv. om den, som i någonting särdeles utmärker sig; äfv. om något, som är ganska stort, ansenligt. *Det är en h. att vara stor och grof. Det är en h. att vara rik, lärd. En h. till gädda. En h. till koffert att vara stor.* Brukas äfv. som ett slags lindrigare svordomsuttryck, t. ex.: *Det var huggarn! Ta mig huggarn!* — *Syn.* Baddare. Dunderhake.

HUGGARLÖN, f. 3. Hvad som gifves någon i betalning för vedhuggning.

HUGGBLOCK, n. 5. och **HUGGBOCK**, m. 2. Se *Huggkubb.*

HUGGBLY, n. 4. Underlag af bly, som begagnas vig filhuggning.

HUGGBORR, m. 2. Se *Huggjern*.

HUGGBÄNK, m. 2. Bänk ell. bord, som begagnas att derpå hugga sönder något, t. ex. kött i slagtarbodar.

HUGGJERN, n. 3. 1) Verktyg med platt, i underkanten hvass klinga, som begagnas vid snickrande, att hugga bort delar af det trä, som arbetas. Kallas äfv. Mejsel. — 2) Verktyg, hvarmed sadelmakare slå hål.

HUGGKROK, m. 2. Ett slags gäddkrok utan fjädrar, som begagnas vid slantning.

HUGGKUBB, m. 2. Block eller kubb af trä, som begagnas till underlag vid huggning. — *Syn.* Huggblock, Huggbock, Huggstock.

HUGGNING, f. 2. Handlingen, då man hugger med yxa, sabel, o. s. v. Innebär vanligen flera upprepade hugg. Har sammansättningarna Ved-, Sten-, Sabelhuggning.

HUGGORM, m. 2. Slägte af de giftiga ormarna, som har hufvudet ofvan betäckt med fjäll och plåtar, stjerten kort, på undersidan parvis betäckt med plåtar, öfverkäftens ben korta och tjocka. Vipera. Arter deraf äro: *Vanlig H.*, V. Berus, *Italiensk H.*, V. Redi, lik den förra, men fläckig på ryggen, och *Sandorm*, V. Ammodytes.

HUGGPAMP, m. 2. Slagsvärd, som i medeltiden brukades af krigare.

HUGGSPÅN, f. 1. Spån, som blir vid huggning.

HUGGSTAD, m. sing. (gam.) Det ställe, der ett hugg tar in.

HUGGSTOCK, m. 2. Se *Huggkubb*.

HUGGSVÄRD, n. 3. Infanterisabel.

HUGGSÅR, n. 3. Sår af hugg.

HUGGSÄNKE, n. 4. Underlag af jern, som begagnas vig filhuggning.

HUGGTAND, f. 3. pl. — *tänder*. Se *Bete*, m.

HUGGVAPEN, n. 3. Vapen, som begagnas att hugga med, t. ex. sabel.

HUGGYXA, f. 1. Yxa, som begagnas till vedhuggning.

HUGKOMMA, HUGLÖS, se *Hågkomma, Håglös*.

HUGNA, hùnngna, v. a. 1. (af *Hug*) Göra glad i hågen, uppmuntra. *H. sina föräldrar med ett godt uppförande. H. någon med en belöning, nådegåfva.* — *Syn.* Se *Glädja*. — *H. sig, v. r.* Glädja sig. *Hafva att h. sig af ett godt samvete.* — Part. akt. *H-nde* brukas ofta nästan adjektivt, t. ex.: *H. underrättelse, nyhet.*

HUGNAD, hùnngnadd, m. sing. Glädje, tillfredsställelse. *Hafva h. af sina barn.* — *Syn.* Se *Glädje*.

HUGNELIG, hùnngneligg, a. 2. Glädjande, tillfredsställande, tröstefull. *En h. tidning.* — *Syn.* Se *Glädjefull*.

HUGNESAM, hùnngnesàmm, a. 2. Se *Hugnelig*.

HUGSA SIG, v. r. 1. (gam.) Påminna sig. *H. sig före*, tänka sig före. *H. sig om*, besinna sig, betänka sig.

HUGSKOTT, n. 3. (af *Hug*) Något, som rinner en i hågen; plötsligt infall. — *Syn.* Se *Infall*.

HUGSTOR, a. 2. Stor i hugen: 1) Äregirig, högt sträfvande. — 2) Stolt, högmodig. — 3) Böjd för allt ädelt, högt och stort. — *Syn.* Själsstor, Högsint.

HUGSTORHET, f. 3. Egenskapen att vara hugstor.

HUGSVALA, v. a. 1. (af *Hug* och *Svala*, vederqvicka själen) Lätta sinnet i sorg, bedröfvelse, vedermöda. — *Syn.* Se *Trösta*. — *Hugsvalande*, n. 4.

HUGSVALARE, m. 3. En, som hugsvalar. Brukas isynnerhet i biblisk och religiös stil.

HUGSVALELSE, f. 3. Sinnets vederqvickelse i sorg och bedröfvelse. — *Syn.* Se *Tröst*.

HUJ, s. oböjl. (fam.) *I en huj*, i ett ögonblick.

HUK, m. 2. I. (t. *Hucke*) Sista tungan i andra brädet ifrån hus i brädspel, eller den tolfte från hus.

HUK, s. oböjl. II. (af *Huka*) *Sitta på h.*, sitta med benen vikta under sig.

HUKA, v. n. I. Till hälften sitta, hälften stå, med benen hopvikta i knävecken. — *H. sig*, v. r. eller *H. sig ned*, föra ned kroppen i denna ställning. — *Hukande*, n. 4.

HUKAD, a. 2. (egentl. part. pret. af *Huka*) Som har hukande ställning. *Sitta h.*, i hukande ställning.

HUKERT, hùk'rt, m. 2. Rundgattadt fartyg af 30 till 60 läster, som vanligen är galeastackladt, men har på stormasten eller främsta masten, i stället för bramsegel, ett råsegel med bonett. Kallas *Krysshukert*, om det har stång med råsegel öfver mesanmasten. [Hukare.]

HUKERT-GALEAS, hùk'rtgaleás, f. 3. Tvåmastadt fartyg, brigg-tackladt på främsta eller stormasten och galeas-tackladt på mesanmasten.

HULD, a. 2. (i fornspråket *Hollur* ell. *Holl*) 1) Välvilligt sinnad, bevågen, benägen, tillgifven. *Vara någon h. Vara sin herre h. och trogen.* — 2) Mild, öm, god. *En h. furste, konung. H. emot sina undersåter. En h. moder. Vara h. emot de fattiga*, gifmild. *En h. flicka. H-a engel!* — Man säger äfven *H-t leende, h. min, blick*, o. s. v. — Substantivt säges i kärleksspråket stundom *Den h-a* om en älskad flicka. — *Syn.* Se *God, Mild*.

HULDA OM, se *Omhulda*.

HULDHET, f. 3. 1) Tillgifvenhet, bevågenhet. *Lofva någon sin h.* — 2) Mildhet, ömhet, godhet. *En konungs h. emot undersåter, en faders emot sina barn. Hon svarade med mycken h.*

HULDHETSED, m. 3. Ed, hvarigenom undersåte förpligtar sig att vara sin regent tillgifven. *Svära tro- och huldhetsed.*

HULDINNA, f. 1. (i poetiska språket och ofta skämtsamt) Älskarinna, älskad flicka.

HULDOFFER, n. 3. (poet.) Se *Hyllning*.

HULDRIK, a. 2. Ganska god, mild. Brukas i det poetiska språket, mest om sak, t. ex.: *Ett h-t leende.* — *Syn.* Se *God, Mild.* — *Huldrikhet*, f. 3.

HULDSKAP, f. sing. Tillgifvenhet emot regent eller regering. *Lofva tro och h.*

HULL, n. sing. (i fornspråket *Hold* och *Huld*) Kött på lefvande kropp. Säges ej allenast om menniskor, utan äfv. om kreatur. *Fast, löst h. Emellan h. och skinn. Godt h.*, mycket kött på kroppen. *Ha godt h., vara vid godt h. Hästen, oxen har godt h. Lägga på h-et*, blifva fet. *Taga h.*, börja att få hull. *Mista h-et*, blifva mager. (Talesätt) *Med h. och hår*, hel och hållen. *Äta upp med h. och hår.*

HULLER OM BULLER, adv. Utan ordning, om hvart annat. *Kasta, vräka h. o. b. Allt ligger h. o. b. Allt går h. o. b.*, utan ringaste ordning. — *Syn.* Hummel om dummel.

Anm. Tros af Ihre bärleda sig ifrån det fornnordiska *Hale*, svans, stjert, stuss, och *Bol*, hufvud, hvadan det således skulle betyda: med fötterna upp och hufvudet ned, d. v. s. upp- och nedvändt.

HULLHÅR, n. 5. Fint, kort hår, som uppväxer ur sjelfva köttet på kroppen, t. ex. bakuti nacken.

HULLIG, a. 2. Som har godt hull.

HULLIGHET, f. 3. Godt hull.

HULLING, m. 2. (af *Hull*) Liten utböjd spetsig och hvass hake på pil eller krok, som gör, att de fastna bättre i kroppen och ej lätteligen kunna utryckas.

HULLINGSBORST, m. 3. (bot.) Borst, som är rak, men emot spetsen försedd med flera tillbakaböjda tänder.

HULLSÅR, n. 5. Sår i sjelfva köttet.

HULT, hullt, n. 5. 1) Skog, lund. — 2) Trä. Deraf i sjömansspråket Rundhult, m. fl.

HUM! int. Se *Hm*.

HUM, s. oböjl. Någon liten upplysning, misstanke i en sak. *Få, hafva h. om något.* — *Syn.* Väder, Nys.

Anm. Ordet *Hum* betyder i fornspråket ursprungligen: Dagning, Morgonrodnad.

HUMAN, -ån, a. 2. 1) Menniskoälskande, mild. — 2) Höflig, artig.

HUMANIORA, - - - óra, n. pl. (lat.) De vetenskaper och konster, som bidraga till menniskans andliga förädling, isynnerhet språklärdom, företrädesvis de gamla språken, skön vetenskap och bildande skön konst.

HUMANISERA, v. a. 1. Förädla en menniskas andliga natur, göra mensklig, mild, hyfsad. — *Humaniserande*, n. 4. o. *Humanisering*, f. 2.

HUMANIST, - - i'sst, m. 3. En, som äger språk- eller skollärdom.

HUMANISTISK, a. 2. *H-a studier*, som förutsätta kunskap i grekiska och romerska språken.

HUMANITET, - - - ét, f. 3. 1) Mensklighet, menniskokärlek, mildhet. — 2) Hyfsning, vett, artighet.

HUMLA, v. a. 1. I. (pop.) Snatta litet då och då, när tillfälle erbjuder sig. *H. ved.*

HUMLA, f. 1. II. Insekt af Steklarna, liknande ett bi, men större, mera luden, och med två taggar på bakfötterna. Bombus. Arter deraf äro: *Stenhumla, Mosshumla* och *Jordhumla*, hvilka ses på sina ställen. — *Ss. Humlebo.*

HUMLA, v. a. 1. III. Försätta med humle. *H. vört.*

HUMLE, m. sing. (ofta, men orätt, äfv. *Humla*) 1) Allmänt bekant växt af fam. Urticeæ, hvars mogna honblommor begagnas vid brygd att sätta beska på öl och svagdricka. Humulus lupus. — 2) De mogna honblommmorna af humleplantan. — *Ss. H-blomma, -odling, -planta, -ranka, -rot, -skott, -skötsel.*

HUMLEBLOMSTER, n. 5. (bot.) Se *Fårpuppor*.

HUMLEGÅRD, (uttalas vanligen: hùmm'lgå'rd) m. 2. Inhägnad plats, der humle odlas.

HUMLEKLASE, m. 2. pl. — *klasar*. Klase af humlekoppor.

HUMLEKLÖFVER, m. sing. Se *Skogshumle*.

HUMLEKNOPP, m. 2. Honblomma på humle.

HUMLEKOPPA, f. 1. Se *Humleknopp*.

HUMLEMASK, m. 2. Insekt af fjärilarnes ordning, hvilken såsom larf lefver af humlerefvens rötter. Hepiolus Humuli.

HUMLEPEPLA, f. 1. Se *Humleknopp*.

HUMLESTÅNG, (uttalas vanligen: hùmm'lstå'nng) Stång, stör, nedstucken i marken på en humlegård, för att tjena till stöd för humlerankan. (Fam.) *Lång som en h.*, mycket lång och smal.

HUMLESTÖR, (uttalas vanligen: hùmm'lstö'r) m. 2. Se *Humlestång*.

HUMLESÄCK, (uttalas vanligen: hùmm'lsä'ck) m. 2. 1) Säck med humle uti. — 2) Säck, som begagnas att förvara humle uti.

HUMLETUPPOR, f. 1. pl. (bot.) Se *Kråkfötter*.

HUMMELBINDA, f. 1. (bot.) Se *Snarrefva*.

HUMMELFJÄRIL, m. 2. Ett slags fjäril, med rödrandiga, genomskinliga vingar. Sphinx fuciformis.

HUMMELFLUGA, f. 1. Ett slags fluga, föga mindre än en humla, grå och strålluden. Musca grossa.

HUMMEL OM TUMMEL, adv. (pop. o. fam.) Se *Huller om buller*.

HUMMER, m. 2. pl. — *humrar*. I. (af lat. *Homarus*) Kräftdjur vid de europeiska hafvens stränder, grönsvart, marmorerad med brunt; blir stundom ända till 1 fot lång. Astacus marinus. — *Ss. H-klo.*

HUMMER, m. 5. II. (skepp.; tyskt ord) Toppen, eller den öfra fyrkantiga delen, af en stång, hvari ofta skifgatt befinnas för drejrepet.

HUMOR, hùmårr, m. sing. (lat.; est.) 1) Medfödd förmåga, att på ett lekande, men hjertligt och menniskoälskande sätt uppfatta och framställa de menskliga dårskaperna, utan att hvarken gissla eller förhåna. *Denne författare har mycken h.* — 2) Den stilens egenskap, som röjer en sådan förmåga. *Denna roman utmärker sig genom mycken h.*

HUMORIST, - - i'sst, m. 3. Författare, som äger humor.

HUMORISTISK, a. 2. 1) Som äger humor. *En h. författare.* — 2) Som röjer, innebåller humor. *En h. stil, penna, roman.*

HUMÖR, -ö'r, n. 3. (fr. *Humeur*, af lat. *Humor*) 1) Lynne, sinnelag. *Vara vid godt, dåligt h.* — 2) Elakt lynne, vresighet. *Falla h. öfver något*, blifva ond.

HUND, m. 2. 1) Art af Hundslägtet, till skilnad ifrån de öfriga arterna (Varg, Räf, m. fl.), äfv. kallad *Hushunden*, igenkänlig på sin uppåt bågformigt böjliga svans. Se f. ö. *Hundslägte*. Finnes vild i flera länder, isynnerhet i Hindostan, der de vilda hundarne jaga villebråd tillsammans. Förvildade hundar träffas dessutom i ofantliga skaror, både i Sydamerikas och Asiens gräsöknar (stepper). Se f. ö. de särskilta raserna *Spets, Stöfvare, Mops, Dogg*, m. fl. (Talesätt) *Springa, löpa som en h.*, utan rast eller ro, utan uppehör. *Slita en h.*, slita ondt, pinas, plågas. *Som h. och katt*, i ständig strid och split. (Se äfv. *Förlikas.*) *Två h-ar om ett ben*, säges om tvenne personer, som begge söka att vinna en syssla, tjenst, fördel, o. s. v. *Der ligger en h. begrafven*, der ligger något under. *Der ligger h-en begrafven*, der har man upplysning i saken. *Göra sig till h. för ett ben skull*, förnedra sig, för att vinna ett lappri. (Ordspr.) *Man bör ej skåda h-en efter håret*, ej döma efter ytan. *Orkar man med h-en, så orkar man väl ock med råmpan*, har man förmått utföra hufvudsaken, hunnit fullborda det mesta och vigtigaste, så går det väl ock för sig med det återstående. *När man kastar en käpp ibland hundarna, gnäller den, som slaget får*, när man med satiren angriper en last eller dårskap, beklagar sig den, som känner sig träffad. *Den, som lägger sig bland h-ar, stiger upp med loppor*, den, som ger sig i sällskap med dåliga menniskor, blir be-

smittad af deras dålighet. *Den, som vill slå en h., finner snart käpp*, det är icke svårt att finna förevändning, om man vill skada, förfölja eller komma i tvist med någon. — 2) (fig. fam.) *a*) Tyrann, barbar, plågoande. *Han är just en h. emot honom.* — *b*) Föraktlig, dålig, nedrig menniska. *Din h.!* — *c*) Brukas stundom, för att uttrycka något superlativt, t. ex.: *Det var en h. till gädda att vara stor, en h. till koffert att vara tung.* — 3) Rullvagn med fyra hjul (i ett *Hundlopp*, se d. o.). — 4) (astr.) *Stora, Lilla h-en*, benämning på tvenne stjernbilder. — 5) (skämtv.) *Lilla h-en*, ett slags hasardspel. — *Ss. H-bett, -biten, -fett, -glafs, -halsband, -hår, -ister, -lort, -mat, -nos, -ragg, -ras, -skinn, -tand, -träck, -vaktare.*

HUNDAKTIG, a. 2. (om sak) Oanständig, gemen, svinaktig, snuskig. — *Hundaktigt*, adv.

HUNDARBETE, n. 4. (fam.) Ytterst svårt, träget och mödosamt arbete.

HUNDBÄR, n. 5. (bot.) Se *Trollbär.*

HUNDDAG, m. 2. (fam. Ytterst plågsam dag. — *H-arne*, pl. def. Den tid på året, då solen genomlöper Lejonets tecken, från 22 Juli till 23 Augusti, d. v. s. Rötmånaden.

HUNDEXING, m. 2. Ett slags foderväxt, som växer vild i hela Sverige. Dactylis glomerata.

HUNDFATT, a. 1. o. adv. (fam.) Se *Hundsk* och *Hundskt.*

HUNDFILA, v. a. 1. Öfverhopa med snäsor, bannor, förebråelser, skymford, smädelser. — *Syn.* Se *Bestraffa, Smäda, Lexa upp.* — *Hundfilande*, n. 4.

HUNDFLIN, n. 5. Skratt, då man drar upp munnen emot öronen och visar tänderna, likt en flinande hund.

HUNDFLOKA, f. 1. (bot.) 1) Se *Gul Stormhatt.* — 2) Se *Hundloka.*

HUNDFÄSTING, m. 2. (nat. hist.) Ett slags Fästing, grå; fäster sig på hundar; liknar en liten ärt, när han fått suga sig full med blod. Ixodes caninus.

HUNDFÖTTER, m. 3. pl. (bot.) Örten Hieracium dubium.

HUNDGALENSKAP, f. sing. Sjukdom hos hundar, då fradga beständigt synes i deras mun och de bita rundt omkring sig.

HUNDGÅRD, m. 2. Kringstängd plats med hus, der hundar underhållas och uppfödas till jagt.

HUNDGÖRA, n. sing. (fam.) Ytterst svårt, mödosamt, nedrigt, föraktligt görомål.

HUNDHUFVUD, n. 4. pl. — *hufvuden.* Hufvudet af en hund. (Fig.) *Bära h-et för en annan*, få plikta för en annans förbrytelse. (Upprinnelsen till detta talesätt är att söka i en af medeltidens laga bruk och sedvanor, till följe hvaraf män af adelsståndet, som hade begått något svårare brott, måste, före straffets undergående, bära en hund till nästa grefskap, distrikt, härad, då likväl, i vissa fall, t. ex. om de tillika voro andlige, en annan fick göra det i deras ställe).

HUNDHUS, n. 5. Särskilt hus, der hundar vårdas och underhållas.

HUNDHVEN, f. sing. Mångårig gräsväxt, som förekommer på lågländа ängar. Agrostis canina. Kallas äfv. Brunhven.

HUNDHVETE, n. sing. Ett slags foderväxt, finare och mjukare än Qvickroten, men lägre och något tätare. Triticum caninum.

HUNDHÅL, n. 5. 1) Håla, der vilda hundar hafva sitt tillhåll. — 2) Skrubb, hål, der en tam hund får ligga. — 3) (fig. fam.) Eländigt näste.

HUNDKAX, m. sing. Se *Hundloka.*

HUNDKEDJA, f. 1. Kedja, hvarmed en hund hålles bunden eller som är dertill ämnad.

HUNDKOJA, f. 1. Helt liten, timrad eller af bräder hopslagen koja, der en hund hålles bunden.

HUNDKOPPEL, n. 5. 1) Rem, kedja, hvarmed hundar hopkopplas. — 2) Tvenne eller flere sålunda hopkopplade hundar.

HUNDKUMMIN, m. sing. Se *Hundloka.*

HUNDKÖP, n. 5. (fam.) Köp till ytterst ringa pris. — *Syn.* Röfvarköp.

HUNDLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* En lafart, som innehåller en betydlig myckenhet lafbrunt. Lichen caninus.

HUNDLAND, n. 3. pl. — *länder.* (fam.) Uselt land.

HUNDLIF, n. 5. (fig. fam.) Ytterst mödosamt, plågsamt lif, fullt af lidanden, förödmjukelser och försakelser.

HUNDLOKA, f. 1. Mångårig, allmänt förekommande växt. Chærophyllum sylvestre. Kallas äfv. Hundkax, Hundkummin, Spokter.

HUNDLOPP, n. 5. Fordom i grufvor bruklig inrättning, bestående af två parallelt liggande fyrkantiga bjelkar i ett snedt schakt, hvarpå en rullvagn med fyra hjul (Hund), lastad med malm, uppsköts.

HUNDLUS, f. 5. pl. — *löss.* Se *Hundfästing.*

HUNDLÖK, m. 2. En på ängar växande ört med rödaktiga blommor. Allium oleraceum.

HUNDMUSIK, m. sing. Skällande af arga hundar, som slåss.

HUNDMÅL, n. 5. (fam.) *Ta sig ett h.*, göra ett öfverdrifvet starkt mål.

HUNDPENNING, m. sing. (fam.) 1) Ytterst ringa pris. *Få något för en h.* — *Syn.* Spottstyfver. — 2) Neslig vinst.

HUNDRADE ell. förkortadt HUNDRA. Grundtal. 1) Tio gånger tio. *Lefva i h. år. H. gånger. H. tusen.* När andra grundtal tillfogas, sammanskrifves *H.* vanligtvis med dessa, t. ex.: *Hundraen, Hundratio, Hundratusen*, men i förvaltnings- och financiel stil skiljas de vanligen åt: *Hundra en, Hundra tusen*, o. s. v. — 2) Brukas stundom, för att uttrycka ett stort antal. *Jag har väl h. saker att tala om*, mycket att tala om. *Icke en ibland h.*, ganska få. — *S. n.* Talet h. *Multiplicera h. med tio.* — Sammansättningarne *Hundraarmad, -fotad, -gradig, -höfdad, -tungad, -årig, -ögd*, m. fl. förstås lätt utan vidare förklaring.

Anm. *Hundrade* anses af *Ihre* vara härledt af det fordna ordet *Hund*, tio, och *Rad*, emedan våra förfäder, liksom de gamla Romarne, nyttjade räkentaflor med *rader* eller linier, streck, för hvarje tiotal. *Hund rad* är då således Tio rader eller tiotal.

HUNDRADE. Ordningstal. Som är näst efter den nittionde nionde. *Den h. dagen.* — *S. n.* Hundratal. *Ett h. Så och så många på h-t.*

HUNDRADEDEL, m. 2. En del af ett helt, hvilket är deladt i hundra lika stora delar.

HUNDRAFALDIG ell. HUNDRAFALD, a. 2. 1) Hundra gånger så stor. — 2) Säges om något, som består af hundra likadana eller hvarandra liknande saker, eller blott varande af samma art, natur. Jfr. *Dubbel*, 2.

HUNDRAFALT, adv. Hundra gånger; hundra gånger så mycket. *H. större. Gifva h. igen.*

HUNDRASERI, n. sing. Se *Hundgalenskap.*

HUNDRATAL, n. 5. Antal af hundra. *Ett h. af menniskor.*

HUNDRATALS, adv. Till antal af flera hundrade. *De kommo h.*

HUNDROFVA, f. 1. Växt af fam. Cucurbitaceæ, med hvitgröna blommor och svarta, bärlika frukter; väker vid gärdesgårdar. Bryonia alba. Kallas äfv. Qvesrot.

HUNDSFOTT, m. 2. (Tyskt ord, som egentl. betyder: En, som ger hundar mat, hundvaktare.) 1) (skällsord) Dålig, nedrig, föraktlig menniska. *En stor h.* — *Syn.* Se *Lymmel.* — 2) Helt litet säte på utkrökta starka jerntenar, bakpå en släde. *Sitta på h-en.* — 3) (skepp.) *a*) En vid stroppen af ett block fästad mindre linstropp, hvarvid en löpare fastgöres. — *b*) Ett litet öga i tampen af ett pyntadt tåg, som tjenar att, med tillhjelp af en smäcker lina, hala tåget genom ett block eller dylikt. — 4) Jernten, hvilken svetsas vid ett stycke jern, som skall smidas. [Hundsvott.]

HUNDSFOTTERA, v. a. 1. (fam.) Behandla som en hundsfott, en hund.

HUNDSJUKA, f. 1. 1) Sjukdom, gängse bland hundar. — 2) Se *Hundgalenskap.*

HUNDSK, a. 2. (fam.) Säges, för att uttrycka något öfverdrifvet, vanligtvis i dålig bemärkelse eller i meningen af ofantligt stor. *Ett h-t väder. Ett h-t fiskafänge.* — *Syn.* Stor.

Anm. Ordet anses af några böra skrifvas *Hunsk,* förkortadt af *Hunnisk,* efter Hunnerna, som enligt Hervara saga och lokal tradition, fordom med stor härsmakt infallit i södra Sverige och, efter lidet nederlag, förskansat sig på Hunne- och Halleberg, hvarifrån de en lång tid förhärjat det kringliggande landet.

HUNDSKT, adv. (fam.) Öfverdrifvet, oerhördt, i högsta grad. *Det regnar alldeles h.* — *Syn.* Se *Mycket.*

HUNDSLÄGTE, n. sing. *H-t,* slägte af Rofdjuren, som utmärker sig genom sin långa nos, 5 tår på framfötterna och 4 på bakfötterna, stundom med en 5:te i form af Sporre. Canis. Arter deraf äro Hushunden, Varg, Schakal, Räf, Fjällräf, Kossak och Simir. Se dessa ord.

HUNDSNUS, n. sing. (fam.) Skarpa förebråelser, bannor. *Få, gifva h.* — *Syn.* Bannor, Skrapa, Lexa, Skrupens.

HUNDSTAGG, m. 2. Taggfenig fisk af Staggslägtet, 2 tum lång, med 10 ryggtaggar. Gasterosteus pungitius.

HUNDSTJERNA, f. sing. (astr.) Benämning på stjernan Sirius.

HUNDSYSSLA, f. 1. (fam.) Ytterst svår, mödosam, besvärlig syssla.

HUNDTUNGA, f. 1. Sträfbladig ört, med mörkt purpurfärgade blommor, hvitludna blad, stora frön och vidrig lukt. Cynoglossum officinale.

HUNDTURK, m. 2. (förakt.) 1) Bland menige man brukligt öknamn på Turkarna, härrörande från Barbareskstaternes fordna sjöröfverier. Brukas då i bestämd form: *H-en.* — 2) (fam.) *a*) Tyrann, barbar. — *b*) Säges äfv. om den, som på något sätt, vare sig i godt eller ondt, utmärker sig.

HUNDVAKT, f. 3. (skepp.) Vakten på ett fartyg ifrån kl. 12 på natten till 4 på morgonen.

HUNDVÄDER, n. sing. (fam.) Högst gement, fult väder.

HUNDÄNDA, f. 2. (sjöt.) De yttersta garn af ett tåg, hvilka vid tågets tillverkning blifvit tillbakaböjda och inslagna i tåget, för att deraf kunna se, om tåget blifvit kappadt.

HUNDÖRA, n. 4. pl. — *öron.* 1) Öra på ell. af en hund. — 2) Öra, liknande det på en hund. — 3) (fam.) Vikning i hörnet på ett blad i en bok. *Vika h-öron i en bok.*

HUNGER, m. sing. 1) Känsla af brist på tillräcklig näring; behof af och begär efter föda. *Känna h. Lida h.,* icke hafva tillräcklig föda. *Dö af h.,* dö af brist på föda; (fig.) vara ytterst hungrig; lida brist på det nödvändiga till lifvets uppehälle. — 2) (fig.) Häftigt begär efter något. *H. efter guld, efter ära, efter hofnåd.* — *Syn.* Se *Begär.*

HUNGERKORN, n. sing. Se *Brandkorn.*

HUNGERSDÖD, m. sing. Död af hunger. *Lida h-en.*

HUNGERSNÖD, f. sing. Brist på tillräckliga lifsmedel.

HUNGERSJUKA, f. sing. Se *Ätsjuka.*

HUNGRA, v. n. 1. 1) Känna hunger. *Hustrun får ofta h., medan mannen sitter på krogen. H. efter något,* känna begär efter något (både egentl. o. fig.). — 2) Lida brist på uppehälle. *I Wermland h. nu många. H. till döds,* svälta ihjel. — *H. ut,* se *Uthungra.*

HUNGRIG, a. 2. 1) Som känner behof af och begär efter föda. *Vara h.* (Fam.) *H. som en varg,* ytterst hungrig. *Gå h. ifrån bordet,* uppstiga från bordet, utan att hafva ätit sig mätt. — Man säger äfv. *H. mage.* (Ordspr.) *H. mage är bästa kocken,* när man är hungrig, behöfvas inga kryddor, för att göra maten smaklig. — 2) (fig.) Ytterst begärlig efter. *H. efter guld, ära, rykte.* — *Syn.* Se *Begärlig.*

HUR, se *Huru.*

HURRA! húrra o. hurrá! int. I. (af *Hurrah!* ryskt ord) 1) Härrop vid anfall på fiendtliga trupper. — 2) Utrop, hvarmed någon helsas välkommen, svarande mot det svenska Lefve! Brukas så isynnerhet af militär och sjöfolk; stundom äfven af folksamlingar i motsatt mening, för att uttrycka missnöje, hot, uppmuntra till anfall, o. s. v. — S. n. 5. Rop af: hurra! *Jag hörde ett h. Helsa någon med tre h.* — *Ss. H-rop.*

HURRA, v. n. 1. II. Ropa hurra. *H. för någon,* antingen såsom hedersbetygelse eller ock för att uttrycka harm, missnöje, hot, o. s. v. — ***Hurrande,*** n. 4.

HURRA, v. n. 1. III. (egentl. Hvirfla omkring) (Fam.) *H. åf,* fara af med största skyndsamhet. (Talesätt) *Så att det h-r efter,* dugtigt, t. ex.: *Arbeta, så att det h-r efter. H. förbi,* med största skyndsamhet fara, rida o. s. v. förbi.

HURRABAS, hùrrabás, m. 2. Karl med stark röst, som ropar hurra! af alla krafter. *Legda h-ar.*

HURRNING, f. 2. Ropande af: hurra!

HURTAR, m. 2. pl. (sjöt.) Hastiga ryckningar eller firningar på ett tåg.

HURTIG, a. 2. (t. *hurtig*) 1) (om person) *a*) Se *Driftig.* — *b*) Se *Modig.* — 2) (om sak) Se *Skyndsam, Flink.* — ***Hurtighet,*** f. 3. — ***Hurtigt,*** adv.

HURU, adv. 1) På hvad sätt. Brukas isynnerhet ofta i frågande och relativa satser. *H. tycker du? H. synes det dig? H. vill du att jag skall göra? H. kommer det till, att ....? H. står det till? H. skall det undvikas? Jag vet ej h. Ej veta, h. man skall bete sig. Han frågade mig, h. jag kunde veta det. H. som helst,* på hvad sätt som helst. *Det må vara h. som helst. H. dermed än må vara. Vare h. det vill. H. som,* att, t. ex.: *Han omtalade, h. som han blifvit bestulen. H. då?* på hvad sätt då? *H. då?* hvarföre det? hvarföre frågar

du (ni o. s. v.) så? *Eller h.?* eller hvad tycker du (ni o. s. v.)? — *Syn.* Huruledes, Hurulunda. — 2) Betecknar graden, måttet af de adjektiver eller adverber, med hvilka det förenas. *Ingen kan föreställa sig, h. högt det berget är. Ni vet, h. farligt det är. Tänk er, h. olycklig jag är. H. många dagar ha vi qvar? H. mycket ondt har han icke gjort? H. ljuft är det ej, att . . . .!* *Ni vet, h. vänligt han bemöter alla. H. lätt blir icke den oerfarne ett rof för lockelsen? H. länge sedan är det? H. nära? H. dags?* vid hvad tid på dagen? *H. ofta? H. sällan? H.* ell. *h. länge han bråkade, så vann han till slut sitt ändamål,* sedan han länge bråkat &c. *H. vida,* huru långt; se äfven *Huruvida.* — *Int.* Utrop, som betecknar förundran, harm, ovilja, o. s. v. *H.! är han ej här? H.! ni understår er att . . . . H. väl han gjort! H. du ser ut!* så du ser ut!

HURUDAN, hurudánn o. hùrudann, pron. a. (af *Huru* och *Dan;* se d. o.) Huru beskaffad. Brukas både i relativa och frågande satser. *Jag vet icke, h. han är. H. är han? H. som helst.*

HURULEDES, HURULUNDA, adv. Se *Huru,* 1.

HURUSOM, adv. Se *Huru,* 1.

HURUVIDA, - - vi'da, adv. I hvad mån, i hvad afseende, om. *Jag vet ej, h. det är sant.*

HUS, n. 5. 1) Plats ofvan jord, omgifven af upptimrade eller uppmurade väggar med tak öfver, och afdelad eller inredd, allt efter olika behof, till boning för menniskor, djur, eller till förvaring af hvarjehanda förnödenheter, o. s. v. *Stort, litet h. Hafva eget h., h. och gård. Hafva h. och hem. Köpebref på ett h. Arbete inom h., utom h. Gå ur h. i h. Herrans h., Guds h.,* kyrkan. *Gå man ur h-e,* gå ut emot fienden, en man ur hvarje hus. — Har en mängd sammansättningar, såsom: Bonings-, Ladugårds-, Vagns-, Svinhus, m. fl. — *Syn.* Byggnad, Byggning, Boning. — 2) Säges äfven om den betäckning, som vissa af blötdjuren hafva. *Snigel med h.* — 3) Herberge, herbergering. *Begära h. Låna h. hos någon öfver natten. Taga h. hos någon,* taga in hos någon, för att blifva herbergerad. *Hålla h.,* hålla till, vistas, t. ex.: *Hvar har ni hållit h.? Hålla illa h.,* illa husera, fara fram. — 4) Hushåll. *Han håller ett hederligt h. Herrn, frun i h-et. Liderligt h.,* ställe, der skökor hållas. — 5) Folket i ett hus. *Hela h-et skyndade dit.* — 6) Betäckning öfver en maskin, ett drifverk, o. s. v. Mest i sammansättningar, såsom: Hjulhus, m. m. — 7) (fam.) Afträde, afträdeshus. *Gå på h-et.* — 8) Slägt, ätt. *Vara af godt h. Det kungliga h-et. H-et Österrike.* — 9) Första tungan i brädspel, der brickorna äro uppställda, och hvarifrån man spelar ut dem ifrån början. *Spela från h.,* flytta ut en bricka från hus. — 10) Se *Blockhus.* — 11) Benämning på hvardera afdelningen af engelska parlamentet. Mest i sammansättningarna Öfver- och Underhuset. — *Ss. H-byggnad, -dräng, -källare, -köp, -ägande, -ägare, -ägarinna.*

HUSAGA, f. sing. Aga, som af husbonde tilldelas tjenstehjon för någon dess förseelse.

HUSAKTIG, a. 2., m. fl., se *Huslig,* m. fl.

HUSANDAKT, c. sing. Andaktsöfning inom familjen.

HUSAPOTEK, hùsapoték, n. 5. Samling af läkemedel för behof i ett enskilt hushåll. [—thek.]

HUSAR, -år, m. 3. (egentl. ungersk ryttare) Benämning på ett slags lätt beväpnade och lätt klädda ryttare. — *Ss. H-jacka, -regemente, -öfverste.*

Anm. Ordet kommer af ung. *husz,* tjugu, och *ar,* aflöning, emedan under kejsar Mathias I i 15:de århundradet tjugu hushåll måste uppsätta en ryttare.

HUSARE, hùsare, m. 5. Fisk af Störslägtet, stundom 24 fot lång. Acipenser Huso.

HUSARREST, hùsarä'sst, m. 3. Arrest, hvari någon hålles i sin boning, på sina rum.

HUSBEHOF, n. sing. Hvad som behöfves i ett hushåll. *Hafva nog till h.*

HUSBEHOFSBRÄNNING, f. 2. Brännvinsbränning endast till eget behof.

HUSBEHOFSQVARN, —SÅG, f. 2. Qvarn, såg, hvarpå males, sågas, endast för eget behof.

HUSBLOSS, n. sing. Ett slags fisklim, hvars bästa sort tillredes af Husarens, Störens och Sterlettens simblåsor.

Anm. Ordet skrifves allmänt *Husbloss,* men kommer hvarken af Hus eller Bloss, utan af tyska *Hausenblase;* skrifves således rättare *Husblås.*

HUSBLOSS-STÖR, m. 2. Se *Husare.*

HUSBONDARÄTT, m. sing. Rättighet, som grundar sig på ett legoaftal om arbete eller tjenst, med vilkor att tjenstehjonet, under en bestämd tid, skall höra till dens husfolk, som får rätt att fordra arbetet eller tjensten.

HUSBONDDRÄNG, m. 2. Dräng, som är tillsatt att befalla öfver de öfriga på en gård.

HUSBONDE, m. 3. pl. — *bönder.* 1) Den, som naturligen och lagligen äger rätt att befalla i ett hus (familj). Afser isynnerhet förhållandet till tjenstefolket. *Hafva en god h. Vara h. i sitt hus,* verkeligen utöfva den makt man på grund af rätt äger i sitt hus. *Frun är h. der i huset,* har der mest att säga. (Ordspr.) *H-ns öga gör hästen fet,* det är bäst att sjelf sköta om sitt. — 2) (fig. fam.) Öfverman. *I honom finner du din h.*

HUSBONDEMAKT, f. sing. Se *Husbondarätt.*

HUSBONDKASTET, n. sing. def. (fam.) *Hafva h.,* hafva mest att säga i ett hus.

HUSCH! int. (fam.) Se *Hu!*

HUSDJEFVUL, m. 2. pl. — *djeflar.* Person, som är till plåga, ställer till ondt för de andra i ett hus.

HUSDJUR, n. 5. Hemtamt djur, som af menniskan uppfödes till dess nytta.

HUSDUFVA, f. 1. Tam dufva, som uppfödes i dufslag eller dufhus.

HUSERA, v. n. 1. (fam.) Hålla illa hus, fara illa fram. — *Huserande,* n. 4.

HUSESYN, f. 3. Besigtning, som anställes på byggnader, hvilkas underhåll åligger någon viss person.

HUSFADER, m. 3. pl. — *fäder.* Fadren och husbonden i en familj.

HUSFADERLIG, a. 2. Som tillhör, har afseende på, tillkommer en husfader. — *Husfaderligt,* adv.

HUSFATTIG, a. 2. o. s. Fattig, som ej går omkring och tigger.

HUSFLUGA, f. 1. Den vanliga arten af flugorna. Musca domestica.

HUSFOLK, n. sing. 1) De, som bo i ett hus. — 2) Tjenstefolket i ett hushåll.

HUSFRED, m. sing. Fred och lugn, som man åtnjuter i sitt eget hus eller hem. *För att få h., måste han göra allt, hvad hustrun vill. Jag får ingen h. för honom.*

HUSFRITT, adv. *Bo h.*, kostnadsfritt.

HUSFRU, f. 2. Hustru. Säges endast om förnäma mäns fruar.

HUSFÖRHÖR, n. 5. Förhör i kristendomens stycken, som presterne äro ålagda att en gång årligen hålla med inbyggarne i sina församlingar, rotvis eller qvartersvis.

HUSGERÅD, hùsjerå'd, n. sing. (t. *Hausgeräth*) Hvarjehanda saker, som tjena till nytta, prydnad och beqvämlighet i boningsrum. — *Syn.* Möbler.

HUSGERÅDSKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar*. Ställe, der man förvarar husgeråd.

HUSGERÅDSSAKER, f. 3. pl. Se *Husgeråd*.

HUSGERÅDSMÄSTARE, m. 5. Person, som har tillsyn öfver husgerådet, t. ex. vid ett hof.

HUSGUD, m. 2. (hos de Gamle) Särskilt gudomlighet, som troddes skydda hus och hem.

HUSHYRA, f. 1. Hyra, som betalas för begagnandet af ett hus eller någon del deraf.

HUSHÅLL, n. 5. 1) Enkelt, borgerligt samfund, bestående af äktenskaps-samfund, föräldrasamfund och husbondasamfund, eller af något ell. några af dessa. *Hafva stort h.*, *20 personers h. By med 30 h. Hela h-et*, alla dithörande personer. — *Syn.* Familj, Matlag, Rök. — 2) En persons husliga ställning, då han har så inrättadt, att hans matlagning, städning, tvätt, o. s. v., förrättas hemma af eget folk. *Hafva h. Sätta h.*, antaga eget folk för de husliga göromålens bestyrande. *Förestå, sköta h-et.* — *Ss. H-saffärer, -sbekymmer, -sbestyr, -skonst, -snytta, -sregel, -ssak, -syssla.*

HUSHÅLLA, v. n. 1. 1) Förestå ett hushåll. *H. för någon. Hon h-r för sin bror.* — 2) *a*) Använda, förbruka, nyttja (med afseende på den grad af sparsamhet, man dervid visar). *H. väl, illa med något. Han har illa h-t med sina penningar.* — *b*) Vara sparsam, spara. *Hon förstår att h. Han kan icke h. med penningar.* — *Hushållande*, n. 4.

HUSHÅLLARE, m. 5. 1) En, som har eget hushåll. — 2) *a*) En, som hushållar med något, väl eller illa. *God, dålig h.* — *b*) En, som väl förstår att hushålla med något. *H. har han alltid varit, till och med i småsaker.*

HUSHÅLLERSKA, f. 1. 1) Qvinna, som förestår ett hushåll. *H. hos en ungkarl eller enkling.* — 2) Qvinna, som hushållar med något, väl eller illa. *God, dålig h.*

HUSHÅLLNING, f. 2. 1) Ett hushålls förestående. *Hon har i flera år haft h-en för honom.* — 2) Förvaltningen af något i afseende på förbrukning, skötsel, vård, utgifter och inkomster. *God, dålig h. med rikets medel, med skogen,* o. s. v. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom Riks-, Skogshushållning, m. fl. — 3) Sparsamhet. *Med h. kunna pengarne räcka ännu en tid.* — *Ss. H-skonst.*

HUSHÅLLSAKTIG, a. 2. Som väl hushållar med det man äger eller har om händer. — *Hushållsaktighet*, f. 3. — *Hushållsaktigt*, adv.

HUSHÅLLSBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Räkenskapsbok, der de dagliga utgifterna för ett hushåll antecknas.

HUSHÅLLSGREPP, n. 5. Mindre kändt sätt att bereda, förvara o. s. v. hvarjehanda matvaror med mera, som till ett hushåll hörer.

HUSHÅLLSORD, n. 5. Sådant ord, som förekommer i hushållningen och dermed gemenskap ägande ämnen.

HUSHÅLLSVÄSENDET, n. sing. def. Allt, hvad som angår hushållningen.

HUSJUNGFRU, f. 3. pl. — *frur*. Se *Huspiga*.

HUSKAPELL, hùskapä'll, n. 3. o. 5. Kapell för den husliga andakten, t. ex. på ett slott.

HUSKATT, c. 1. Tam katt, som uppfödes i ett hus, för att afhålla råttor.

HUSKORS, n. 5. (fam.) 1) Person eller sak, som åstadkommer beständig förargelse i ett hus. — 2) Hustru, som är en plåga för sin man.

HUSKUR, m. 3. Enkel kur till en sjukdoms botande, sådan som brukas, utan läkares rådfrågande.

HUSLEFNAD, m. sing. Lefnadssätt inom hus, i hemmet.

HUSLIG, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på ens hus och hem, på ett hushåll. *En persons h-a lif*, i hemmet. *H-a bestyr.* — 2) Som trifs väl hemma, gerna förrättar till hushållet hörande göromål, derjemte är hushållsaktig och anspråkslös. Säges isynnerhet om fruntimmer.

HUSLIGHET, f. 3. Egenskapen, att vara huslig (bem. 2).

HUSLIGT, adv. Enkelt, sparsamt, och utan att söka sällskap eller nöjen utom hus. *Lefva h.*

HUSLÄRARE, m. 5. Lärare i enskilt hus.

HUSLÄRFT, n. 3. Hemmaväfdt lärft.

HUSLÖK, m. 2. (bot.) Se *Taklök*.

HUSMAMSELL, f. 3. Ogift fruntimmer, som förestår de husliga göromålen i ett hushåll.

HUSMAN, m. 5. pl. — *män*. (i Skåne) Se *Inhyseshjon*.

HUSMANSKOST, m. sing. Enkel, hvardaglig kost, hvardagsmat.

HUSMODER, f. 2. pl. — *mödrar*. Qvinna, som har högsta qvinliga vården och tillsynen om ett hushåll och dess medlemmar. Säges isynnerhet om gift qvinna. *En hustru bör vara en god h.*

HUSMODERLIG, a. 2. Som tillhör eller har afseende på en husmoder. *H-a pligter, bestyr.* — *Husmoderligt*, adv.

HUSORGEL, hùsårrjäll, m. 2. pl. — *orglar*. Liten orgel, ämnad till begagnande i ett enskilt hus.

HUSPIGA, f. 1. Piga, som förrättar inne i sjelfva boningsrummen förefallande göromål, såsom städning, dukning, bäddning, o. s. v.

HUSPOSTILLA, hùspåsti'lla, f. 1. Postilla, ämnad att begagnas vid den husliga andakten.

HUSPREDIKANT, hùsprädikännt, m. 3. Prest, anställd hos enskilt person, att förrätta gudstjensten för dess familj, tjenste- och arbetspersonal, t. ex. på ett stort gods, vid ett bruk, o. s. v.

HUSPREST, m. 3. Se *Huspredikant*.

HUSRUM, n. 5. 1) Rum att bebo. *Få h. hos någon. Hafva fria h.*, bo kostnadsfritt. — 2) (utan plur.) Utrymme för beboende. *Der är h. för mycket folk.*

HUSRÅTTA, f. 1. 1) Benämning på några arter af råttslägtet, som helst hålla sig i hus, nämligen: *Lilla H-n*, askgrå, stundom hvit, gul eller skäckig. Mus Musculus. *Stora H-n*, rödgrå, 6 tum lång, öfverförd till Europa med fartyg ifrån Indien. Mus decumanus. *Svarta H-n*, gråsvart, 7 tum lång, ytterst glupsk. Mus Rattus. — 2) (fig. fam.) Person i ett hushåll, som snattar af mat och dylikt, som kan åtkommas.

HUSRÖTA, f. sing. En eller flera byggnaders förfall med deraf uppkommande skada. *Komma på h.*, låta hus förfalla, så att man får betala deraf uppkommen skada.

HUSSED, hùs-séd, m. 3. Sed, vedertagen i ett hus, en familj.

HUSSLÖJD, f. 3. Se *Hemslöjd*.

HUSSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar*. En art af Lungspindlarna, grå och svartbrokig; sätter sina nät horisontelt i vägghörn. Aranea domestica.

HUSSVALA, f. 1. En art Svala, som bygger sitt bo under taklisterna. Hirundo urbica.

HUSSVIN, n. 5. Den hemtama arten af Svinslägtet.

HUSTAFLAN, f. sing. def. Afdelning af katekesen, som undervisar om en kristens pligter i afseende på de husliga förhållandena.

HUSTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar*. En af medlemmarna i ett hushåll, som stjäl ifrån husbondfolket eller någon af de andra i huset.

HUSTJUFNAD, m. sing. Tjufnad, som begås af hustjuf.

HUSTOMT, m. 3. Tomt, der hus är bygdt, eller ämnad för husbyggnad.

HUSTRU, f. 3. pl. *hustrur*. 1) Gift qvinna. *Taga någon till h.* — 2) Benämning på gifta qvinnor af ringare klassen. *H. Anderson.*

Anm. Ordet är detsamma som *Husfreja* eller *Husfru*, och kommer ej af *Hus* och *Tro*, såsom man i allmänhet tror.

HUSTRUPPER, m. 3. pl. De till en närmare bevakning af en furstes person och dess familj bestämda trupper, ringare till antal än garder och sällan begagnade till krigstjenst.

HUSTUKT, f. sing. Ordning, som af husfader vidmakthålles i ett hus. *Hålla god h.*

HUSVAN, a. 2. Väl hemmastadd i ett hus, en familj.

HUSVARM, a. 2. (fam.) Se *Husvan*.

HUSVILL, a. 2. Utan bostad, utan hem, utan tak öfver hufvud. *Vara, blifva h.*

HUSVISITATION, hùsvisitatschón, f. 3. Visitation, som företages hemma i ens hus.

HUSVÄFNAD, m. sing. Se *Hemväfnad*.

HUSVÄN, m. 3. pl. — *vänner*. Vän i ett hus, en familj.

HUSVÄRD, m. 2. — **INNA**, f. 1. Värden ell. värdinnan i ett hus.

HUSÄRA, f. sing. Skämtsam benämning på en hustru, emedan en rättskaffens och god hustru är en ära för sin mans hus.

HUT! int. Utrop, innefattande en harmfull hotelse eller tillrättavisning, och som säges, antingen åt en hund, som är för närgången och den man vill fösa bort, eller åt en person, af hvilken man på något sätt blifvit förnärmad eller förtretad. Hör till det lägre språket. *H., hund! H., racka! Åh h., din lymmel!* — Brukas substantivt i några talesätt, t. ex.: *Veta h.*, blygas; *han vet icke h.*, han har ingen skam; *vet du icke h.?* skäms du icke? *vet h.!* skäms! *Lära någon veta h.*, lära någon att uppföra sig på ett tillbörligt sätt. *Hafva ingen h.*, icke blygas; *han har ingen h.*, *ingen h. i sig*, ingen skam.

Anm. Ordet tros af Ihre vara sammandraget af *Härut!* Kanske torde man snarare få anse det vara förkortadt af det tyska: *hüte dich!* akta dig!

HUTA, v. n. 1. (fam.) *H. åt någon*, ropa hut åt någon; äfv. på ett groft och skymfligt sätt snäsa, tillrättavisa.

HUTLA, hùttla, v. n. 1. (af t. *hudeln*) Gäcka. *H. med*, gäckas med, t. ex.: *Icke låta h. med sig. Jag låter inte h. med mig.* — *Hutlande*, n. 4.

HUTLERI, huttleri', n. 3. Gäckande, gäckeri.

HUTLÖS, hùtlö's, a. 2. (af *Hut*) Som har ingen hut i sig, skamlös. — *Hutlöshet*, f. 3. — *Hutlöst*, adv.

HVABA? vabá, adv. (fam.) Sammandraget af *Hvad behagas?*

HVAD, pron. relat. o. inter. oböjligt. 1) (relativ) *a*) Brukas framför ett substantiv i stället för *Hvilken, Hvilket, Hvilka*, och ensamt för *Hvilket*. *H. ädel själ, h. redligt nit, h. kostsamma offer det äskar, att försvara namnet af en god medborgare! Fråga, h. det är. Han vet ej, h. han vill. H. som helst*, hvilket som helst. *H. för*, hvilken, hvad slags, t. ex.: *Fråga, h. det är för en, h. det är för folk. Jag vet ej, h. det är för en. Han vet ej, h. lejonet är för ett djur. Säga h. man säga vill, Göra h. man göra vill*, man må säga, göra hvad helst man vill. — *b*) Det som. *Allt h. du vill att andra skola göra dig, det gör du ock dem.* — 2) Brukas i frågor för *Hvilken, Hvilket*, både som substantiv och adjektiv, t. ex.: *H. är det? H. ser jag? På h. sätt? Af h. orsak? H. tänker ni på? H. är frågan om? H. lefver han af? H. dröjer ni efter?* för hvad orsak ....? *H.?* frågas, när man ej hört väl; säges äfv., för att påminna om svar; tillhör i begge fallen hvardagsspråket och uttalas helt kort, såsom Va: *H. för en, ett, ena?* hvilken? hvilket? hvilka? ell. hvad slags, t. ex.: *H. för en, h. för ena menar du? H. för ett hus? H. är det för en?* hvad är han? — Brukas äfv. adverbialt i st. f. Huru, t. ex.: *H. tycker ni om henne?* — *Int.* Uttrycker beundran, ömkan, förundran, harm, ovilja, hotelse, t. ex.: *H. för en stor karl! H. ni är lycklig som ...! H. strid! h. buller! h. gny! Ack! h. för en usel koja! H.! är han ej nöjd ännu? H.! du understår dig?*

HVADAN, adv. relat. o. interr. 1) Hvarifrån. *Jag vet ej, h. det är kommet. H. kommer du?* — 2) Af hvad orsak. *H. kommer det, att du gör så? Jag vet ej, h. det kommer.*

HVAL, m. 2. 1) Däggdjur, som liknar till utseendet en fisk och ständigt vistas i vattnet. *H-arne utgöra tolfte ordningen af Däggdjuren. Till H-arne höra: Sjöko, Delfin, Springare, Tumlare, egentlig Hval eller Hvalfisk, m. fl.* — 2) Se *Hvalfisk*.

HVALF, valfv, n. 5. 1) Muradt tak öfver hus eller rum, som bär sig sjelf medelst det stöd, det får på sidorna, och medelst sin egen tyngd. *H-fven i en götisk kyrka.* — 2) Säges om åtskilligt, som har likhet med ett sådant murverk. *H-fvet i en grotta*, öfre delen deraf. *H. i en löfsal*, de öfvertäckande löfrika grenarne och qvistarne. *Himmelens h.*, himmelen, emedan den har utseende af ett hvalf. *H-fvet på ett skepp*, den under akterspegeln varande hålighet eller inböjning, genom hvars midt rorets öfra ända är införd i rortrumman. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Kyrko-, Slotts-, Bro-, Löf-, Gomhvalf, m. fl. — *Ss. H-lik.*

HVALFBÅGE, m. 2. pl. — *bågar*. 1) Bågformigt hvalf. — 2) Bågformig träställning, hvaröfver ett hvalf bygges.

HVALFFOT, m. sing. (fig.) Foten ell. nedra delen af ett hvalf.

HVALFGÅNG, m. 2. Gång under ett fortlöpande hvalf af murverk eller trä.

HVALFISK, vàlfi'ssk, m. 2. Däggdjur af Hvalarna, det största af alla bekanta djurslag, med ett hufvud, som utgör omkr. $\frac{1}{3}$ af hela kroppen, utan tänder, men i stället med hornaktiga skifvor, 3 till 15 fot långa (råämnet till

det så kallade fiskbenet), kantade med franşar, som uthänga mellan läpparna och likna skägg, hvaraf deras namn *barder;* näsborrarne utgöras af två andhål ofvanpå hufvudet, genom hvilka djuret utblåser den inandade luften. Balæna. Arter deraf äro Grönlandshval, Nordkapare, Finnfisk, m. fl. — *Ss. H-bard, -ben, -fett, -fångst, -fänge, -fångare, -råm, -tran.*

HVALFISKFJÄLL, n. sing. Det kritaktiga, aflånga skalet i manteln på Bläckfisken, hvilket nyttjas till polering och vissa pulver. Os Sepiæ. Har fordom trotts komma af hvalfisken, då det stundom funnits i hafvet efter döda bläckfiskar.

HVALFISKLUS, vålfissklús, f. 5. pl. — *löss.* Insekt, en tum lång, med 14 fötter, som äter sig in i skinnet på hvalfiskar. Cyamus ceti.

HVALFNJURE, m. 2. pl. — *njurar.* (byggn. k.) Den del af ett hvalf, som ligger emellan dynan och slutstenen.

HVALFSTEN, m. 2. (byggn. k.) Hvar och en af de stenar, som bilda den hvälfda delen af ett hvalf.

HVALFSTOMME, m. 2. pl. — *stommar.* (timmerm.) Träställningen, hvaröfver ett hvalf lägges.

HVALFSTÄLLNING, f. 2. Se föreg. ord.

HVALFVA, f. 1. Se *Vånge.*

HVALP, m. fl., se under V.

HVALROSS, vålrå'ss, m. 2. Hafsdjur af Skälarne, 20 fot långt, med grå, tums tjock hud, från öfverkäften nedhängande två fot långa hörntänder, och dyrbara betar. Trichecus Rosmarus. Skrifves äfv. Valross.

HVAR, m. o. f. HVART, n. pron. adj. sing. Genit. *Hvars.* Betnärker alla de särskilta enheterna, som höra under ett visst allmänt begrepp, tänkta såsom åtskilda för sig, den ena från den andra. Brukas både som adjektiv och substantiv. *H. menniska, h. dag, h. vecka, h-t djur. H. förnuftig menniska. H. gång jag kommer dit. H. har sitt lynne.* — Bildar de dermed liktydiga sammansättningarna *En h., H. en, H. och en,* t. ex.: *En h. vet, att . . . . H. och en menniska. H. och en sitt,* man är skyldig att gifva hvarje menniska, hvad hon har rätt att fordra. *H. enda* eller *H. enda en* (*h-t enda, h-t endas*), hvar och en, utan undantag. *H. annan, h-t annat,* hvar och en som är den andre i ordningen af ett visst antal, då man räknar två och två deraf i sender. I samma mening säges äfv. *H. tredje, h. fjerde,* o. s. v. *H. annan timma, h-t annat år. H. om annan, h-t om annat,* blandade om hvarandra utan ordning. *H. för sig,* hvar och en särskilt, afskildt ifrån de öfriga. *H. sin,* hvar och en sin särskilt, t. ex.: *Vi fingo h. sin; vi ha h. sina order,* hvar och en af oss har sina särskilta order. *De gå h. till sitt,* hvar och en till sitt hem. — Genitiven *Hvars* brukas endast för sammansättningarna *En hvar, Hvar en, Hvar och en,* t. ex.: *en hvars, hvars ens, hvars och ens.*

HVAR, adv. relat. o. interr. På hvilket ställe. *Fråga, h. han bor. H. är du? H. skall jag lägga det? H. vid lag?* på hvilket ställe ungefär? *H. som helst. Der och h.,* här och der. — *Konj.* Om, i fall, så vidt. Numera föråldradt, utom i uttrycket *H. om icke,* i annat fall.

HVARAF, varáv o. várav, adv. relat. o. interr. Af hvilken, hvilket. *Säden, h. han sålde, var ganska slö. H. följer, att . . . . H. är detta gjordt? H. kommer det, att . . . .? H. vet du det?*

HVARANDRA, pron. (genit. *Hvarandras*) Hvar den andra. *Menniskorna böra bistå h., dela h-s smärta.* Af samma betydelse är äfven:

HVARANNAN, förkortadt HVARANN, pron. (neutr. *Hvartannat,* genit. *Hvarannans* eller *Hvarsannars*) Hvar annan, hvar den andra. *Man bör hjelpa h.*

HVARDAG, vårdág o. várdag, m. 2. Hvarje dag, som ej är helgedag.

HVARDAGLIG, a. 2. 1) Som händer, sker, göres, inträffar, upprepas hvar dag. — 2) (fig.) Vanlig, simpel; utnött, tråkig, ledsam. — *Hvardaglighet,* f. 3. — *Hvardagligt,* adv.

HVARDAGSANSIGTE, vårdaggsánnsickte, n. 4. Helt vanligt ansigte, sådant som man får se hvar dag.

HVARDAGSARBETE, n. 4. Sådant arbete, som man plägar förehafva på hvardagarna.

HVARDAGSFEBER, m. 2. pl. — *febrar,* o. HVARDAGSFROSSA, f. 1. Feber, frossa, som återkommer hvar dag.

HVARDAGSGÄST, m. 3. En, som hvar dag är gäst i, besöker ett hus.

HVARDAGSHISTORIA, f. 3. pl. — *rier.* Berättelse om något, som tilldrager sig dagligen.

HVARDAGSKLÄDER, m. 3. pl. Kläder, som brukas på hvardagarna. I samma mening säges äfven Hvardagsklädning.

HVARDAGSLAG. *I h.,* om hvardagarna. *Bruka något i h.*

HVARDAGSMAT, m. sing. Mat, som är vanlig om hvardagarna.

HVARDAGSMENNISKA, f. 1. Vanlig, alldaglig menniska, sådan man träffar hvar dag.

HVARDAGSSTIL, m. sing. Simpel, vanlig skrifart. *H-en och den högre stilen. I h.,* såsom dagligen brukas.

HVARDAGSTANKAR, m. 2. pl. (fig.) Simpla, vanliga tankar.

HVARDERA, vårdera, m. o. f. HVARTDERA, vårrtdera, n. pron. adj. (genit. *Hvarderas*) Hvar af dem. *Laga så, att h. får sitt.*

Anm. Ordet är sammansatt af *Hvar* och *Theira,* pron. genit. plur.; således: *quisquis eorum.*

HVAREFTER, varä'vvt'r, adv. Efter hvilken, hvilket. Betecknar: *a*) Ordning, följd af personer eller saker, både i fråga om rörelse och hvila. *Hunden sprang före, h. herrn sjelf kom. Främst suttio de kongliga, h. de till svilen hörande personer hade sina platser.* — *b*) Följd i tid: efter hvilken tid, händelse. *Först kommo de i träta, h. slagsmål uppstod.* — *c*) Enlighet, öfverensstämmelse, likhet. *Jag har fått förhållningsorder, h. jag skall handla. Mönstret, h. det var gjordt.* — *d*) Åtrå; föremål för tanken. *Penningar är det enda, h. han sträfvar.* — *e*) Verkan. *Ett slag, h. han ännu bär märke.* — *f*) Förhållande, mån, proportion. *En måttstock, h. något beräknas.*

HVAREMELLAN, varemèllann o. váremellann, adv. Emellan hvilka. Brukas i fråga om: *a*) Rum. *Dessa städer, h. det är jernväg.* — *b*) Tid. *H.* (mellan hvilka epoker, händelser) *det var lugnt i landet.* — *c*) Förhållanden, omständigheter. *H. är den skilnaden, att . . . .*

HVAREMOT, varemót, adv. 1) Emot hvilken, hvilket, hvilka. *En sjukdom, h. ingenting hjelper.* — 2) I förhållande till, i jemförelse med hvilken, hvilket. *Ett hus, h. alla de öfriga äro ett intet.* — 3) I utbyte mot hvilken, hvilket, hvilka. *Jag gaf honom min häst, h. han gaf mig sitt guldur.* — 4) Till vedergällning för

hvilken, hvilket, hvilka. *Han hade fått en klen middag, h. han fick en god aftonmåltid.* — 5) *H.* brukas, för att uttrycka motsats till en föregående mening. *Hon är mycket vacker, h. hennes syster har mera förstånd.*

HVAREST, vårä'sst, adv. relat. o. interr. Se *Hvar*, adv.

HVARF, n. 5. (af fordna verbet *Hverfva*, vända tillbaka) 1) Omgång, gång. *Gå tre h. omkring huset. Skärpet går tre h. om lifvet.* — 2) Säges om det hela, det samteliga af flera likartade föremål, eller af ett ämne, då dess läge är i samma sträcka, lag, rad, jemförelsevis med andra sträckor o. s. v. af det samma. *Tunnorna voro upplagda i flera h. öfver hvarandra. Lägga, ligga i h.* — *Syn.* Lag, Lager, Bädd, Rad. — 3) Samling af flera personer, hvilka sins emellan hafva ett bestämdt läge, och bland hvilka något förehafves efter ordningen af deras platser. *Låta pokalen gå hela h-fvet omkring.* — 4) Ordning, tur. *När h-fvet kommer till mig.* — *Syn.* Lag.

HVARFTALS, adv. I hvarf, lager. *Lägga h.*

HVARFÖR, vårrför o. varrfö'r, adv. 1) För hvilken, hvilket, hvilka. *Han har sålt sin frukt, h. han fått 10 r:dr tunnan.* — 2) Hvaremot. *En sjukdom. h. ingenting hjelper.*

HVARFÖRE, vårrföre, adv. relat. o. interr. För hvilken orsak, af hvad skäl. *Jag vet ej, h. han gjort det. H. har han det gjort? H. icke?*

HVARFÖRUTAN, varrförùtann, adv. Förutan hvilken, hvilket. *Han stack i bället en pistol, h. han aldrig törs gå ut.*

HVARFÖRUTOM, varrförùtåmm, adv. Förutom hvilket. *Hon är låghalt, h. hon äfven skelar på ena ögat.*

HVARHOS, varhós, adv. Se *Hvarjemte.*

HVARI, vari', adv. Se *Hvaruti.*

HVARIBLAND, variblånnd, adv. Bland hvilka. *Jag har sett dessa taflor, h. äro många medelmåttiga.*

HVARIFRÅN, varifrå'n o. várifrån, adv. relat. o. interr. 1) Från hvilken ort, från hvilket ställe. *H. är han? Jag vet ej, h. han är.* — 2) Betecknar: *a*) Skiljande, afsöndring, afdrag, befrielse. *Hela summan är 100 r:dr, h. 10 afgå. Det främmande ok, h. han befriat oss.* — *b*) Orsak, upphof. *H. kommer det, att . . . .? Jag vet icke, h. det ryktet kommit.*

HVARIGENOM, varijènåmm, adv. relat. o. interr. 1) Genom hvilken ort, genom hvilket ställe. *Staden L., h. vägen till B. går.* — 2) Genom hvilket medel, på hvilket sätt. *En utväg, h. han lätt skall uppnå sitt mål.*

HVARINIFRÅN, vari'nnifrå'n, adv. Inifrån hvilket ställe. *Ett rum, h. ett rop hördes.*

HVARINNANFÖRE, vari'nnanfö're, adv. Innanför hvilket rum, ställe.

HVARINNE, vari'nne, adv. Inne i hvilken ort, hvilket rum, ställe.

HVARINOM, vari'nnåmm, adv. Inom hvilket rum, ställe.

HVARINTILL, varinti'll o. várintill, adv. Intill hvilken, hvilket. *Här är gränsen, h. du skall gå och icke längre. En trädgård, h. ett gärde angränsar.*

HVARINUTI, vari'nnuti', adv. Inuti hvilket rum, ställe.

HVARINVID, varinnvi'd o. várinnvid, adv. Invid hvilken ort, hvilket rum, ställe. *H. finnes en källa.*

HVARJE, pron. (genit. *Hvarjes*) Se *Hvar.* Brukas som adjektiv, t. ex. *H. menniska, djur.* Såsom substantiv blott i vissa talesätt, genom ellips af dit hörande substantiv, t. ex.: *Litet af h.* (ämne). — *Hvarjom och enom*, gam. dat. af *Hvar och en. Gifva h. och enom sitt.*

HVARJEHANDA, pron. a. Hvarje slags. *H. saker.* — Brukas äfven substantivt, mest såsom rubrik i litterära skrifter, i tidningar, o. s. v. *Tala om h.* — *Syn.* Ditt och datt.

HVARJEMTE, varjä'mmte, adv. Jemte hvilken, hvilket, hvilka. *Gossen fick ett par böcker, h. bifogades några goda råd och förmaningar.*

HVARKEN, vårrk'n o. várrk'n, konj. Innefattar, i förening med ett alltid efterföljande *Eller*, ett frånkännande af tvenne motsatta eller skiljaktiga begrepp. *Han är h. vacker eller ful. H. godt eller ondt. Väglaget är h. godt eller dåligt. Han h. kan eller vill. Ingen bok, h. andelig eller verldslig. H. han eller hon.*

Anm. *Hvarken* hette i fornsvenskan *Hvarti* ell. *Hvatti*, egentligen neutrum af *hvarghin* (af *hvar* och *ingin*, ingen).

HVARMED, varmä'd, adv. relat. o. interr. 1) Med hvilken, hvilket, hvilka. *Han tog ett köttstycke, h. han gick sin väg. H. skole vi roa oss?* — 2) Genom hvilket medel, medelst hvilken, hvilket, hvilka. *Ett medel, h. ni kan vinna er afsigt. Han hade skaffat sig dyrkar, h. han uppdyrkade alla dörrarna.*

HVARMEDELST, varméd'lst, adv. Genom hvilket medel. *H. han vann sitt ändamål.*

HVAROM, vàrå'mm o. varå'mm, adv. relat. o. interr. 1) Om hvilken, hvilket, hvilka. *Det ämne, h. nyss talades. H. är frågan? H. disputerar man?* — 2) Hvaromkring. *Paketet, h. snöret lindades.*

HVAROMKRING, vàråmmkri'nng, adv. Omkring hvilken, hvilket. *Gården, h. ett staket är uppsatt. I trakten h.*, omkring hvilken trakt.

HVARPÅ, varpå' o. várpå, adv. relat. o. interr. 1) På hvilken, hvilket, hvilka. *En bänk, h. han satte sig. Det, h. han tänkte. H. tänker ni? H. jag ingalunda tviflar.* — 2) Efter hvilken tid, händelse, gerning. *Han fick afslag, h. han genast gick. H. följde en lång kedja af vedervärdigheter. H. han sade, att . . . .*

HVARS, varrs, genit. af *Hvar*; se d. o.

HVARSTÄDES, vårstä'däss, adv. (fam.) *Något h.*, nästan på hvarje ställe.

HVART, varrt, adv. relat. o. interr. (sammandraget af *Hvaråt*) 1) Till hvilket ställe. *H. har han gått? Jag vet ej, h. han gått.* — 2) Till hvilket slut, hvilken utgång. *H. skall detta taga vägen? Ingen vet, h. detta kan leda till sluts.*

HVARTHÄN, varrthä'n, adv. Se *Hvart.* — Betyder egentl.: till hvilket ställe härifrån.

HVARTILL, vàrti'll o. varti'll, adv. relat. o. interr. 1) Till hvilken, hvilket, hvilka. *Ett brott, h. han icke är skyldig. Ett arbete, h. fordras tid. H. jag icke råder. H. ville han tvinga honom?* — 2) Till hvad mål, slut, utgång, ändamål. *Här ser man, h. lättjan leder. H. han begagnade en dyrk. H. äfven mycket bidrog, att . . . . H. skall detta tjena?* — 3) Se *Hvarintill.* — 4) Hvarförutom. *Han har 1000 r:dr i lön, h. han har fria husrum.*

HVARTUT, varrtút, adv. relat. o. interr. (fam.) Till hvilket mål. *Jag märker nog, h. det syftar, lutar.*

HVARTÅT, varrtå't, adv. Se *Hvaråt.*

HVARUNDER, varúnnd'r, adv. 1) Under hvilken, hvilket, hvilka. *Ett träd, h. man är i skygd*

för regnet. (Fig.) *H. förstås,* hvilket eller hvilka ord betyda. — 2) Hvaribland. *H. äfven barn äro inbegripna.* — 3) Säges i fråga om antal, pris. *Ett pris, h. jag icke kan sälja det.* — 4) Under hvilken tid. *H. hände. att....*

HVARUPPÅ, varuppå', se *Hvarpå*

HVARUR, varûr, se *Hvarutur.*

HVARUT, varút, se *Hvartut.*

HVARUTAF, varutáv, se *Hvaraf.*

HVARUTI, varuti' o. váruti, adv. relat. o. interr. 1) I hvilken, hvilket, hvilka. Brukas *a*) i fråga om varande på en ort, ett ställe. *Sängen, h. han låg;* — *b*) i fråga om rörelse till en ort, ett ställe. *Säcken, hvaruti säden tömdes. H. skall jag lägga frukten?* — *c*) med afseende på tillstånd, förhållanden, omständigheter, m. m. *En sak, h. jag icke vill blanda mig. Något, h. jag icke ser något att berömma sig af.* — 2) Hvaribland. *H. äfven inbegripas barn öfver åtta års ålder.* — 3) I hvilket afseende. *H. han har rätt. H. ni misstar er.*

HVARUTINNAN, varuti'nnann, adv. Se *Hvaruti,* 1. c o. 3.

HVARUTMED, varutmä'd, adv. Helt nära, hvarintill. *H. ligger ett stort hus.*

HVARUTOM, varùtåmm, adv. 1) Utom hvilken ort, hvilket ställe. *Denna krets, h. du icke må gå.* — 2) Bortom hvilket, längre än till hvilket. *Ett mål, h. du icke får gå.*

HVARUTUR, varutúr, adv. Utur hvilken, hvilket, hvilka. *Jorden, h. lågor uppstego.*

HVARUTÖFVER, varutö'v'r, adv. Utöfver hvilken, hvilket, hvilka: 1) Öfver hvilken ort, ställe, yta (i hela dess längd eller utsträckning). *Ett bord, h. var utbredt ett täcke. Sjön, h. en dimma låg utbredd.* — 2) Se *Hvarutom,* 2. *Ett mål, h. ingen får gå,* bortom hvilket &c. — 3) Mer än hvilket antal, pris. *Han fick sin betalning, h. jag gaf honom 24 sk. i drickspengar. Ett bud, h. jag icke går.*

HVARVID, varvi'd o. várvid, adv. Vid hvilken, hvilket, hvilka: 1) I fråga om ställe, ort. *En vägg, h. en affisch är fastklistrad. Byrån, h. han satt.* — 2) Uttrycker tillstånd, förhållande, omständighet, o. s. v. *En affär, h. ingenting är att vinna. Dessa ord, h. hon rodnade. Något, h. ingenting är att anmärka.*

HVARÅ, varå', se *Hvarpå.*

HVARÅT, varå't o. váråt, adv. relat. o. interr. 1) Åt hvilken ort, hvilket ställe. *H. gäller resan? Jag vet icke, h. han ämnar sig.* — 2) Se *Hvartut.* — 3) Åt hvilken, hvilket, hvilka. *Det är hunden, h. hon skrattar. H. skrattar du?*

HVARÖFVER, varö'v'r o. várö'v'r, adv. relat. o. interr. Öfver hvilken, hvilket, hvilka: 1) Öfver hvilken ort, ställe, yta, o. s. v. *Dike, h. ett bräde är lagdt. Sjön, h. en dimma sam.* — 2) Se *Hvarutöfver,* 3. — 3) I fråga om tillstånd, förhållande, omständigheter. *En sak, h. jag är ganska ledsen. H. sörjer du? Denna nyhet, h. hon mycket gladt sig.*

HVASÅ', vasá', sammandr. af *Hvad sade ni (du* o. s. v.)?

HVASS, a. 2. 1) Som har fin, skarp, skärande kant. *H. knif, klinga. H-t grässtrå.* — 2) Som har en utgående, mycket spetsig vinkel. *H. näsa.* — 3) (fig.) Skarp, genomträngande. *H. köld, blåst. H-t väder. H. syn, blick. H-t öga, förstånd. H. strid, träffning,* ganska allvarsam, svår. *H. stamma, röst,* ganska gäll och genomträngande. *Ett h-t svar,* skarpsinnigt; äfv. ganska bittert och bitande. *H. man,* ganska sträng. (Fam.) *Hon ser så h. ut,* så sträng, allvarsam och bitande. *Det var h-t!* säges om något öfverdrifvet, utomordentligt. — *Ss. H-kantig, -uddig.*

HVASSBAK, m. 2. (nat. hist.) Se *Dopping.*

HVASSBUK, m. 2. En art af Sillslägtet, 5 tum lång, ofvan blåaktig, inunder silfverglänsande, med 15 till 16 strålar i ryggfenan. Rökt kallas den Böckling.

HVASSHET, f. 3. Egenskapen att vara hvass. Se *Hvass,* alla bem.

HVASST, adv. 1) Med mycket spetsig vinkel. *En h. utstående näsa.* — 2) (fig.) Skarpt, genomträngande. *Det blåser h. Blicka, tala h. Svara h.,* på ett bitande sätt.

HVASSÖGD, a. 2. Som har hvassa, skarpa, genomträngande ögon. — *Hvassögdhet,* f. 3.

HVEM, vemm, pron. relat. o. interr. sing. (genit. *Hvems,* dat. *Hvem* ell. åt *Hvem,* ackus. *Hvem*) Hvilken. Nyttjas endast som substantiv. *H. är det? Jag vet ej, h. det är. Af h. har du hört det? H-s är paraplyn? H. som helst, h. helst, h. man vill. Det kan h. som helst göra. H. det vara må.* Se äfv. *Ehvem.*

HVEN, ven, f. sing. Ett grässlag, hvaraf finnas flera arter, såsom: Åker-, Pip-, Fjäll-, Röd-, Kryphven m. fl. Agrostis.

HVETE, vètte, n. sing. 1) Allmänt bekant sädesslag. Triticum, Har flera arter. *Allmänt H.,* med tjocka ax, släta agnar och blommorna sittande tätt på hvarandra. Triticum vulgare. Bland öfriga arter märkas: Spelthvete. Engelskt eller Kubbhvete, Polskt hvete, Skägg-, Kolf-, Igelkotts- och Borrhvete. — 2) *Turkiskt H.,* majs. — *Ss. H-agn, -ax, -bröd, -bulle, -gryn, -gröpe, -halm, -kli, -malt, -mjöl, -mjölgröt, -mjölsvälling, -skorpa, -skörd, -sådd, -åker.*

HVI? adv. Se *Hvarföre?* — Brukas i bibeln samt i högre och poetisk stil. *H. frågar du så?*

HVILA, f. sing. 1) (i allm.) En kropps bibehållande af sitt läge; frånvaro ell. upphörande af rörelse. *Materien är alltid i h., om hon ej af någon yttre kraft sättes i rörelse.* — 2) Upphörande med arbete. *Taga liten h. efter arbetet. Efter fyra timmars h. började arbetet ånyo.* — 3) Sömn. *Han sofver; stör ej hans h. Begifva sig, gå till h. Den eviga h-n,* döden. — 4) Tillstånd af sinneslugn. *Ålderdomen bringar ofta h. efter lifvets strider.* — 5) Se *Takthvila.*

HVILA, v. n. 1. 1) (i allm.) Bibehålla samma läge, ej vara i rörelse. *Sjön h-r efter stormen.* — 2) För någon tid upphöra med, afhålla sig ifrån arbete, för att hämta nya krafter. *Efter strängt arbete bör man h. Låt honom nu h. H. ut,* gifva sig tillräcklig hvila. — 3) Sofva. *I denna säng har jag h-t många nätter.* — 4) Ligga begrafven. *Här h-r N. N.* — 5) (fig.) *a*) (om person) Afstå från ett förehafvande, upphöra. *Han h-r icke, förrän han uppnått sitt mål.* — *b*) (om jord) Icke vara besådd, ligga i träde. *Låta åkern h. hvart annat år.* — *c*) (om sak) *α*) Ej vara under arbete, bedrifvande. *Låta en sak, ett arbete h. Arbetet h-r för närvarande.* — *β*) *H. på,* vara grundad, fästad på, stödja sig på. *Slottet h-r på en klippa. Hans blick h-de länge på denna person. Denna min förmodan h-r på goda grunder. Hans kredit h-r på god grund.*

— 6) *H. på årorna*, under rodd hålla årorna stilla upplyftade öfver vattnet. *H. på hanen*, hålla fingret på trycket af en bössa, färdig att trycka af; (fig. fam.) hålla sig väl beredd till ögonblickligt anfall eller försvar, vid första tillfälle. — V. a. 1) Låta hvila. *H. sina trötta lemmar. H. hufvudet på en kudde.* (Fig.) *H. sina ögon på något*, med nöje fästa sina ögon derpå. — 2) Förskaffa, gifva hvila. *Den gröna färgen h-r ögonen. Förströelse h-r sinnet.* — *H. sig*, v. r. Gifva sig, taga, hämta hvila. *H. sig efter arbetet.* — *Syn.* Rasta.

HVILD, vi'ld, a. 2. (egentl. part. pass. af *Hvila*, v. a.) Som genom hvila fått hämta krafter. *H-a hästar, trupper.*

HVILKEN, m. o. f. HVILKET, n. pron. a. o. s. relat. o. interr. (genit. *Hvilkens, Hvars*, m. o. f. *Hvilkets*, n.; pl. nomin. *Hvilka;* genit. *Hvilkas*) 1) (relat.) *a)* Hänför sig till ett föregående ord eller en föregående mening. *De, h-kas pligt det är att lyda. De säga, att han är dum, h-et jag också tycker.* — *b)* Uttrycker tvifvel, ovisshet. *Jag vet ej, h. det är.* — 2) (interr.) Brukas, för att fråga, hvad det är för en person, sak, dess namn, egenskaper. *H. är denne man? H-et val tror du vara det bästa?* — 3) Nyttjas äfv. ofta vid utrop af beundran, o. s. v., t. ex.: *H. man! H. viglig förändring!* — 4) *H. som*, den som, eho som, t. ex.: *H. som kommer, får sig en släng.*

HVILKENDERA, m. o. f. HVILKETDERA. n. pron. a. o. s. relat. o. interr. (genit. *Hvilkenderas, Hvilketderas*) Hvilken af dem. *H. af begge bröderna är det? H-s är boken?*

Anm. Ordet är sammansatt af *Hvilken* och *Dera*, ford. *Theira*, gam. genit. af *den* ell. *then*.

HVILOBÄDD, m. 2. Bädd att hvila på. — I samma mening brukas äfv. *Hvilobänk, -plats, -ställe, -säng.*

HVILODAG, m. 2. Dag, då man får hvila. — I samma mening brukas äfv. *Hvilostund, Hvilotimma.*

HVILOKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar.* 1) Se *Sofrum.* — 2) (fig.) Graf, grift. *De dödas h-mrar.* — I samma mening brukas äfv. *Hvilorum.*

HVILOPUNKT, m. 3. 1) Punkt, der något är understödt. — 2) (fys.) Punkten, der en häfstång är understödd.

HVILOSOFFA, f. 1. Soffa, att hvila på.

HVILOSTOL, m. 2. Stol, gjord att hvila uti.

HVIMLA, v. n. 1. Säges om en stor myckenhet, som rör sig fram och åter på samma plats. *Folket h-r på torget.* — Brukas dock oftare om sjelfva platsen, t. ex.: *Torget h-r af folk. Gatorna h. af menniskor.* — *Hvimla* betyder ursprungligen Röra sig i en krets, gå omkring; deraf *Hvimmelkantig.* — *Hvimlande*, n. 4. [Vimla.]

HVIMMEL, n. 3. 1) Hvimlande. *Hvilket h. af folk!* — 2) Menniskor eller andra föremål, som hvimla på ett ställe. *Gifva sig in i hvimlet.* — Har sammansättningen Folkhvimmel. [Vimmel.]

HVIMMELKANTIG, a. 2. (Jfr. *Hvimla*) 1) Yr i hufvudet. — 2) (fam.) Drucken. [Vimmelkantig.]

HVINA, v. n. 3. Impf. sing. *Hven;* pl. *Hveno.* Saknar Sup. och deraf formerade tempora. Säges om det gälla, hvisslande, uthålliga ljud, som uppkommer, då vissa föremål fara med mycken hastighet genom luften; äfv. om sjelfva luften, då den med stor häftighet drifves förbi hörn eller höga och smala föremål, eller genom mycket trånga ställen. *Kulorna h. om öronen. Stormen h-ner om knutarna. Vädret h-ner i de nakna grenarna, i tacklingen. Blåsten far h-nde genom gatorna.* — *Hvinande*, n. 4.

HVIRFLA, v. n. 1. 1) Med stor hastighet drifvas omkring i krets. Äfv. säges *H. omkring.* Brukas isynnerhet om vatten, stoft, dam o. d. — 2) Slå hvirfvel på en trumma. — *Hvirflande*, n. 4.

HVIRFVEL, m. 2. pl. — *hvirflar.* 1) Krets, hvari något drifves omkring med stor hastighet. *En h. i vattnet. En h. af stoft kom farande. En h. af rök, af dam, af eld.* — Bildar sammansättningarna: Vatten-, Hafs-, Ström-, Väder-, Stofthvirfvel. — 2) Det ställe på hjessen af ett menniskohufvud, der håret ligger liksom i en hvirfvel rundt omkring en punkt. — 3) Det ljud, som uppkommer, då en eller flera trummor slås oupphörligt med jemt och tätt på hvarandra följande, liksom darrande slag. *Slå en h. på trumma.* — Har sammansättningen Trumhvirfvel. — 4) (fig.) En så stor myckenhet af något, att man deraf blir liksom förvirrad. *En h. af nöjen, lustbarheter.*

HVIRFVELDYKARE, m. 3. Insekt af Skalbaggarnes ordning, dubbelt så stor som en loppa; simmer i skaror omkring på vattenytan, under snabba och lifliga rörelser. Gyrinus natator.

HVIRFVELHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* (skepp.) En vid ett block fästad hake, som kan vridas rundt omkring. Kallas äfv. Lekare.

HVIRFVELSNÄCKA, f. 1. Se *Vingsnäcka.*

HVIRFVELVIND, m. 2. Orkanlik vind, som drifver omkring luften i en ring.

HVIRFVELVIS, adv. I hvirflar.

HVISKA, v. n. 1. Uttala något helt tyst, utan tillhjelp af rösten. *H. en något i örat. H. fram ett ord. H. med hvarandra. H. ett par ord till någon.* — *Hviskande*, n. 4. o. *Hviskning*, f. 2.

HVISKARE, m. 3. En, som hviskar eller är fallen för att hviska.

HVISKLEK, m. 2. Sällskapslek, då man hviskar hvarandra något i örat.

HVISP, m. fl., se *Visp.*

HVISSELPIPA, f. 1. Pipa, hvarmed frambringas ett hvisslande ljud, vanligtvis begagnad att dermed gifva tecken.

HVISSLA, v. n. o. a. 1. 1) Säges om det ljud, som en menniska frambringar, då hon sammanhåller läpparna, så att de endast lemna en trång öppning, genom hvilken luften hastigt pressas fram. *H. en marsch. H. åt någon*, genom hvissling gifva tecken åt någon; äfv. på sådant sätt gifva honom sitt ogillande tillkänna. *H. fram*, genom hvissling framkalla. *H. ut*, se *Uthvissla.* — 2) Säges äfv. om vissa naturljud, som likna en menniskas hvissling. *Vädret h-r i tackel och tåg.* — *Hvisslande*, n. 4. o. *Hvissling*, f. 2.

HVISSLARE, m. 3. En, som hvisslar, ofta höres hvissla.

HVIT, a. 2. Benämning på den klaraste af alla färgerna, eller den, som af dem alla återkastar de flesta ljusstrålarna. *H. som snö, mjölk, som en svan. H-a tänder. H-tt papper. H-a penningar*, silfvermynt. *Gifva en svart på h-tt*, något skriftligt. (Fig.) *Göra h-tt till svart och svart till h-tt*, förblanda rätt och orätt, sant och falskt; framställa något i motsatt dager till rätta förhållandet. (Bot.) *H-a pigor*, se *Kamillblom-*

ma. — *Ss. H-aktig, -aktighet, -fläckig, -fläckighet, -fotad, -hårig, -klädd, -måla, -målande, -målning, -prickig, -randig.*

HVITA, f. 1. Det hvita på, i något, hvit beståndsdel. *H-n på ögat, i ägg.*

HVITAL, vi't-ál, f. 2. En art af Alträdet, med löf, som under äro hvitgrå, mjukhåriga. Alnus incana.

HVITBETA, f. 1. Hvit artförändring af Rödbeta, hvaraf socker kan beredas. Beta cicla. Kallas äfv. Foderbeta. — *Ss. Hvitbetsodling, -socker.*

HVITBLÅ, a. 2. neutr. — *blått*. Blå, med en anstrykning af hvitt.

HVITBOK, f. 2. Se *Afvenbok*.

HVITBUK, m. 2. Simfågel af Gåsfåglarnes familj, 20—21 tum lång, hvit under buken. Fuligula murila. Kallas Äfv. Bergand, Gravenand.

HVITFISK, m. 2. Fisk med hvitglänsande fjäll och lös i köttet, såsom braxen, mört, sarf, m. fl.

HVITGARFVA, v. a. 1. Bereda sådant slags läder, som är hvitt, äger en större mjukhet och seghet, samt användes till vissa slags verktyg. — *Hvitgarfvande*, n. 4. o. *Hvitgarfning*, f. 2.

HVITGARFVARE, m. 5. Garfvare, som bereder hvitgarfvadt läder.

HVITGLÖDGA, v. a. 1. Glödga ända till hvithet. — *Hvitglödgande*, n. 4. o. *Hvitglödgning*, f. 2.

HVITGARFVERI, n. 3. 1) Beredning af hvitt läder. — 2) Inrättning, ställe, der sådant läder beredes.

HVITGRÅ, a. 2. neutr. — *grått*. Grå, med en anstrykning af hvitt.

HVITGUL, a. 2. Gul, med en anstrykning af hvitt.

HVITHAFRE, m. sing. En art af den allmänna hafren. Avena alba.

HVITHAJ, m. 2. En art af Hajslägtet, 25 fot lång, med mer än 400 tänder och grå hud; måste lägga sig på rygg, för att gripa sitt rof. Squalus Carcharias. Kallas äfv. Jättehaj.

HVITHET, f. 3. Egenskapen att vara hvit.

HVITHINNA, f. 1. (anat.) Hinna, som utgör det hvita på ögat och fasthäftar ögonklotet i dess grop.

HVITHUFVUD, n. 4. (bot.) Se *Ängsull*.

HVITKLÖFVER, m. sing. Se *Hvitväpling*.

HVITKOKA, v. a. 1. o. 2. Se *Hvitsjuda*.

HVITKULLOR, f. 1. pl. (bot.), Se *Hvitväpling, Kamillblomma* och *Prestkragar*.

HVITKÅL, m. sing. Den vanliga hvita artförändringen af allmän kål. Brassica capitata. Kallas äfv. Hufvudkål.

HVITLIMMA, v. a. 1. Öfverstryka med kalkvatten. — *Hvitlimmande*, n. 4.

HVITLIMNING, f. 2. 1) Förrättningen, hvarigenom något hvitlimmas. — 2) Den hvita färg, hvarmed något genom hvitlimning öfverstrykes.

HVITLING, m. 2. Mjukfenig benfisk af 8—12 tums längd, ofvan gråröd, under silfverglänsande, med bruna sidor. Gadus Merlangus. Kallas äfv. Villing, Vidding.

HVITLÖK, m. 2. Allmänt bekant Lökart med hvit, starkt luktande rot, af mångfaldig användning i läkarekonsten. Allium sativum. — *Ss. H-s -klyfta, -slukt.*

HVITLÖKSÖRT, f. 3. Tvåårig växt, som ger åt mjölk löksmak. Erysimum alliaria.

HVITMAT, m. sing. Se *Blamasché*.

HVITMENA, v. a. 1. Se *Hvitlimma*. — *Hvitmenande*, n. 4. o. *Hvitmening*, f. 2.

HVITMOSSA, f. 1. Ett slags mossa, hvit- eller rödaktig, i kärr. Sphagnum. Kallas äfv. Rödmossa.

HVITMÅRA, f. 1. Mångårig växt, med hvit blomruska, och med hvars rot ylle färgas rödt. Galium boreale.

HVITNA, v. n. 1. Blifva hvit. — *Hvitnande*, n. 4.

HVITPIL, f. 2. En art af Pilträdet, som har löf, på undre sidan glänsande af ett hvitt ludd. Salix alba.

HVITPOPPEL, m. 2. pl. — *popplar*. En art högstammig Poppel med under hvitludna löf. Populus alba.

HVITRIK, m. sing. Örtslägtet Anthericum.

HVITROT, f. 3. pl. — *rötter*. Se *Qvickrot*.

HVITSIPPA, f. 1. En art Sippa, med hvita blommor och enblommig stjelk; har ganska skarp saft. Anemone nemorosa. Kallas äfv. Hvitve, Lök, Hvitvis.

HVITSJUDA, v. a. 3. (böjes som *Sjuda*) 1) Koka silfver med utspädd svafvelsyra, så att det på ytan förvandlas till finsilfver och får sin egna matta, silfverhvita färg. Kallas äfv. Hvitkoka. — 2) Förse kopparkärl med ett tunt öfverdrag af tenn. — *Hvitsjudande*, n. 4. o. *Hvitsjudning*, f. 2.

HVITSPINNARE, m. 5. Ett slags Fjäril. Bombyx neustria.

HVITSPRÄCKLIG, a. 2. Liksom öfverstänkt af små hvita strimmor, omvexlande med strimmor af annan färg. — *Hvitspräcklighet*, f. 3.

HVITSTRYKA, v. a. 3. (böjes som *Stryka*) Anstryka med hvit färg. — *Hvitstrykande*, n. 4. o. *Hvitstrykning*, f. 2.

HVITTEN, vi'tt'n, m. 2. pl. — *hvittnar*. (egentl. minsta slags silfvermynt) Styfver. *Icke hafva en h. i behåll*, icke det ringaste.

HVITTRUT, m. 2. Fågel af Måseslägtet, som har de yttre vingpennorna blekt askeblå med hvita spolar och långa hvita spetsar.

HVITVED, m. sing. (bot.) Den yngre, mjukare och mindre fasta, närmast barken befintliga veden på träd, vanligen hvit, alltid ljusare än kärnveden.

HVITVÄPLING, m. 2. Allmänt förekommande art af Klöfver, med hvita blommor. Trifolium repens. Kallas äfv. Hvitklöfver, Hvitkullor.

HVITÖGA, n. 4. pl. — *ögon*. Det hvita af ögat.

HVITÖRT, f. 3. Se *Kamillblomma*.

HVÄLFNING, f. 2. 1) Handlingen, förrättningen, arbetet, då något hvälfves. *a*) *H. af ett hvalf*. — *b*) *Ögonens h.* (Fig.) *Skuldens h. på någon*. — 2) Det hvälfda af något. *H-en af en hvalfbåge*. — 3) (fig.) Se *Omhvälfning* (fig.).

HVÄLFVA, v. a. 2. 1) Gifva bågform åt en yta; bygga, uppföra i bågform. *H. ett hvalf, ett tak*. — 2) Låta något falla ned i bågform. *H. en packa af ett lass. H. ett glas vin i sig. H. áf, frám, néd*, kasta något af, fram, ned, så att det i fallet gör en bågformig rörelse. *H. óm, omkúll, öfver ända*, se *Omhvälfva*. *H. omkri'ng*, hvälfva något i en krets. — *Syn*. Vältra, Välta. — 3) Vrida, vända omkring. *H. ögonen*. (Fig.) *H. skulden ifrån sig på en annan*, beskylla en annan för hvad man sjelf beskylles för. *H. stora förslag*, hafva stora planer. — V. n. 1) Drifvas fram i stora bågformiga rörelser. *Hafvet h-ver*, går högt. *Se, huru vågorna h. mot*

stranden. — 2) Vända, vrida sig. (Fig.) *Lyckan h-ver*, är föränderlig. *Få se, huru sakerna h.* — *H. óm, omkúll*, kastas omkull och i fallet göra en bågformig rörelse. — *H. óm, omkri'ng*, vända sig omkring. (Fig.) *Lyckan har h-ft om*, har vändt sig. — Part. pass. *Hvälfd* brukas ofta nästan adjektivt, t. ex.: *Ett h-t tak. Det h-a blå.* himlahvalfvet.

HVÄLFVANDE, n. 4. Se *Hvälfning*, 1.

HVÄRFVA, v. a. 2. Se *Vänga*.

HVÄSA, v. n. 2. 1) Säges om det hvassa ljud, som vissa djur, t. ex. ormar, gäss låta höra, när de blifva uppretade. — 2) Säges äfv. om det ljud, som höres, då en hes menniska skall tala. *Hon kan icke tala, hon h-ser. H. fram orden.* — *Hväsande*, n. 4.

HVÄSNING, f. 2. 1) Handlingen, då någon hväser. — 2) Hväsande ljud. *En h. blott hördes.*

HVÄSSA, v. a. 2. Göra hvass. *H. en knif.* — *Hvässande*, n. 4. o. *Hvässning*, f. 2.

HY, m. sing. Ansigtsfärg. *Fin, frisk, blek h. Skifta h.*, blekna eller rodna.

Anm. *Hy* betyder ursprungligen *Färg.*

HYACINT, --si'nnt, m. 3. 1) Allmänt bekant blomsterväxt af Liljorna, som växer vild i länderna kring Medelhafvet. Hyacinthus orientalis. — 2) En vanligen orangegul eller eldfärgad ädelsten.

HYBBLE, n. 4. (af gamla ordet *Hybyle*, boningshus) Eländig koja, uselt näste. *Bo i ett h.*

HYBRID, -i'd, a. (lat. *Hybridus*) 1) Alstrad af två särskilta arter. Säges om djur och växter. — 2) Hämtad ur två särskilta språk. Brukas om sammansatta ord.

HYCKLA, v. n. o. a. 1. Ställa sig bättre, än man är; låtsa, att man äger någon god och lofvärd egenskap, känsla o. s. v., den man icke äger. *Hon tyckes vara gudfruktig, men hon blott h-r. H. fromhet, gudsfruktan. H. vänskap för någon.* — *Syn.* Skrymta. — Part. pres. *H-nde* brukas stundom nästan adjektivt, i samma mening som: falsk, skrymtaktig, t. ex.: *Ett h. väsende.*

HYCKLANDE, n. 4. Se *Hyckleri.*

HYCKLARE, m. 5. o. -LERSKA, f. 1. En, som hycklar, har en hycklande natur. — *Syn.* Skrymtare, -erska.

HYCKLERI, n. 3. Antagande af vissa dygder eller känslor blott för sken skull. — *Syn.* Skrymteri.

HYDDA, f. 1. Boning af allra enklaste slag till skydd emot sol, väder och vind. *Bo i en h.* (Fig.) *Menniskans jordiska h.*, kroppen. — Har sammansättningarna Rishydda, Löfhydda, m. fl.

Anm. Ordet kommer förmodligen af *Hud*, emedan de scythiska folken i äldsta tider bodde i hyddor, gjorda af hudar, som voro täckta öfver i marken nedslagna pålar.

HYDE, n. sing. (pop.) Se *Pack.*

HYDRA, hy'dra, f. 1. 1) (myt.) Ett fabelaktigt, af Herkules dödadt, månghöfdadt vidunder, på hvilket, för hvarje hufvud som afslogs, två nya växte i stället. — 2) (fig.) Ett ondt, som tilltager, ju mer man söker att fördrifva det. — 3) Ett stråldjurslägte af Slempolyperna, som lefver på vattenväxter, i sött vatten, och är mycket allmänt.

HYDRAT, -át, n. 3. (kem.) Förening med vatten, t. ex. Kalkhydrat, förening af kalk med vatten (släckt kalk).

HYDRAULIK, ---i'k, f. 3. (från grek.) Läran om vattnets användande som drifkraft, i följd af dess rörelse vid fallet utför större ell. mindre höjder.

HYDRAULISK, a. 2. Som hörer till hydrauliken.

HYDRODYNAMIK, hydrådynami'k, f. 3. Läran om flytande ämnens rörelselagar.

HYDROFAN, --án, m. 3. Ädelsten, ett slags opal, halft genomskinlig, men som, lagd i vatten, insuger detta och blir genomskinlig, med lysande prickar. Kallas äfv. Verldsögat. [—phan.]

HYDROFOBI, hydråfåbi', f. 3. (från grek.) Vattuskräck. [—phobi.]

HYDROGRAFI, hydrågrafi', f. 3. Beskrifning om haf, sjöar och vattendrag, i och för segelfarten. [—graphi.]

HYDROMETER, hydråmét'r, m. 2. pl. — *metrar.* Se *Areometer.*

HYDROMETRI, ---tri', f. 3. Konsten att mäta flytande ämnens tyngd, täthet m. m.

HYDROPATI, ---ti', f. 3. Vattenläkekonst. [—pathi.]

HYDROSTATIK, ---i'k, f. 3. Läran om vattnets bärkraft och motstånd emot kroppar, som flyta derpå eller röra sig deruti, då det befinner sig i hvila.

HYDROSTATISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på hydrostatiken.

HYDROTEKNIK, ---i'k, f. 3. Vattenbyggnadskonst. — *Hydroteknisk*, a. 2.

HYENA, hyéna, f. 1. Ett glupskt rofdjur af Hundslägtet, i Asien och Afrika, med ett högst vidrigt utseende och läte; sprider en gemen lukt omkring sig. Hyæna.

HYENDE, hy'ännde, n. 4. Liten kudde, dyna, att lägga något på. *Frambära något på ett h.* (Fig.) *Lägga h. under lasten, lättjan*, gifva näring, uppmuntran åt &c.

HYFLA, hy'vla, v. a. o. n. 1. Med hyfvel göra slät, jemn. *H. ett bräde.* (Fig.) *H. på sin likkista*, plågas af en hosta, som drar en i grafven. *H. áf, bórt*, se *Afhyfla, Borthyfla.* — *Hyflande*, n. 4. o. *Hyfling*, f. 2.

HYFSA, hy'ffsa, v. a. 1. (i äldre språket *Höfsa*, af det gamla *Hœfwa*, vara passande, höfvas) 1) Göra snygg, städad. Har till objekt både person och sak. *H. gossen litet; han skall gå bort. H. ett rum.* — *Syn.* Afhyfsa, Snygga, Städa, Putsa. — 2) (fig.) Göra passande för samfunds- eller sällskapslifvet, göra sedig, gifva skick och seder. Har till objekt både person och sak. *H. ett folk, en yngling. H. ett folks seder.* — *Syn.* Städa, Bilda, Folka, Göra till folk, Gifva hyfsning. — *H. sig*, v. r. 1) Göra sig snygg, städad. — 2) (fig.) Bortlägga det råa och ohyfsade i skick och seder. — *Syn.* Folka sig, Städa sig. — Part. pass. *H-d* brukas ofta nästan adjektivt och betyder då: Som har eller utmärker hyfsning, skick och seder, t. ex.: *Ett h-t folk. En h. yngling. Ett h-t skick, uppförande.* — *Hyfsande*, n. 4.

HYFSNING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom någon eller något hyfsas (både i egentl. o. fig. bem.). — 2) Hyfsade seder, hyfsadt skick, väsende. *Man träffar i allmänhet hos denna nation mycken h. En yngling med mycken h.*

HYFVEL, hy'v'l, m. 2. pl. *hyflar.* Snickarverktyg, försedt med ett hvasst jern, kalladt Tand, hvarmed ytan af trä göres slät, jemn.

HYFVELBÄNK, m. 2. Redskap, som begagnas vid hyfling, liknande ett fast bord, med två rörliga delar, hvilka medelst skrufvar föras fram och åter, för att fasthålla deremellan insatta trästycken i hvad läge som helst.

HYFVELJERN, n. 5. Det hvassa jernet i en hyfvel.

HYFVELMASKIN, ---schi'n, m. 3. Maskin,

hvarmedelst hyfling verkställes i stora mekaniska verkstäder.

HYFVELSPÅN, m. o. f. i plur. — *spånor.* Tunn, krusig spån, som, vid hyfling, af hyfveltanden borttages ifrån det som hyflas.

HYFVELTAND, f. 3. pl. — *tänder.* Den nedre hvassa delen af ett hyfveljern, hvilken står utom hyfvelns bottenyta.

HYGGA SIG, v. r. 1. (af *Håg*) *H. sig till någon,* söka dess vänskap, välvilja, skydd.

HYGGE, n. 4. 1) Fällande af träd i skog. — 2) Ställe i skog, der flera träd blifvit fällda med yxa.

HYGGLIG, a. 2. (af *Hygga sig*) 1) Som lätt vinner andras tillgifvenhet, välvilja; behaglig i skick, sätt, umgänge. Säges både om person och sak. *En h. menniska. Ett h-t skick, väsende.* — 2) God, beskedlig, hedrande. *Hans husbonde är mycket h. emot honom. Ett ganska h-t uppförande.* — 3) Som har ett fördelaktigt yttre och vet att skicka sig i sällskap. *En h. karl, flicka.* — 4) Treflig, vacker. *Ett h-t rum, väder.* [Hyggelig.]

HYGGLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara hygglig (i alla bem.).

HYGGLIGT, adv. På ett hyggligt sätt. *Bära sig h. åt emot någon. Det var ganska h. gjordt af honom.*

HYGROLOGI, hygrålåji', f. 3. (från grek.) Läran om: *a*) luftens fuktighet; *b*) kroppens vätskor.

HYGROMETER, hygråmét'r, m. 2. pl. — *metrar.* Instrument att mäta graden af luftens halt af vattengas. Luftfuktighetsmätare.

HYGROMETRI, ---tri', f. 3. Konsten att mäta luftens fuktighet.

HYGROSKOP, ---skå'p, n. 3. Verktyg att utforska luftens fuktighet, utan att dock bestämma graden deraf.

HYLA, v. n. 1. o. 2. (om orgelpipor) Låta illa af för stark torka. — *Hylande,* n. 4.

HYLL, m. sing. Växtslägtet Sambucus, hvaraf Fläder är en art.

HYLLA, f. 1. 1) Af flera bräder ofvanöfver hvarandra, med större eller mindre rum emellan hvarje, hopslagen ställning, att ställa, lägga, sätta hvarjehanda saker på. *H. i kök för tallrikar. H. i en studerkammare för böcker.* — Har åtskilliga sammansättningar, såsom Köks-, Bok-, Bodhylla, m. fl. — 2) Bräde på en sådan hylla. *På tredje h-n uppifrån.* (Fig. fam.) *Sådant tager man icke på h-n,* är ej så lätt att få, komma öfver, är rart, sällsynt.

HYLLA, v. a. 1. (af *Huld*) 1) Lofva tro och huldhet. *H. en konung, som nyss tillträdt regeringen.* — 2) (fig.) Gynna; gilla, godkänna. *Denne man h-s mycket af honom. H. någon i allt hvad man förmår. H. en mening, en sats, en lära.* — *H. sig till,* se *Hygga sig till.* — *Syn.* Se *Gynna.* — *Hyllande,* n. 4.

HYLLEST, f. sing. oböjl. 1) Tro och huldhet. — 2) (fig.) Bevågenhet, gunst, välvilja.

HYLLNING, f. 2. 1) Lofvande af tro och huldhet, tro- och huldhetseds afläggande. *Emottaga h. af folket, af embets- och tjenstemännen i riket. Afgifva sin h. åt en regent.* — 2) Högtidligt tillfälle, då detta sker. *Vid h-en.* — 3) (fig.) *a*) Bifall. *Gifva sin h. åt någons talang.* — *b*) Hyllande uppmärksamhet. *Egna sin h. åt ett fruntimmer.* — *Ss. H-sed.*

HYLSA, f. 1. (af *Hölja*) 1) Hålighet af något aflång form och fast betäckning, hvari något innesluts, innefattas. *H. för en tand. H-n, hvari en silkesmask insveper sig* (kokong). *H-n på en bajonett,* cylindriskt jernrör i nedra delen af en bajonett, som skjutes på gevärspipan och fästes förmedelst en så kallad klackgång. Se *Fröhylsa.* — 2) Pappersrör, hvari en fyrverkerisats inneslutes. — *Ss. Hylsartad.*

HYLSFRUKT, m. 3. Se *Skidfrukt.*

HYLSLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* Ett slags laf. Sphærophoron.

HYLST, m. 3. Jernring eller ögla på hammarskaftet i en stångjernssmedja, med tvenne utstående armar, som ha sin rörelse i hylsterbössorna.

HYLSTERBÖSSA, f. 1. Benämning på de halfsferiskt urhålkade pannor, hvari armarne på hylsten af hammarskaftet i en stångjernssmedja röra sig.

HYMEN, hy'männ, m. sing. (grek. myt.) 1) Äktenskapets gud. — 2) (fig.) Äktenskapet. — 3) (anat.) Jungfruhinna, mödom.

HYMN, hy'mmn, m. 3. (gr. *Hymnos*) Lofsång; psalm.

HYNDA, f. 1. 1) Hona af hundslägtet. — 2) (fig. pop.) Föraktlig, liderlig qvinna.

HYPERBEL, hypä'rrb'l, m. 3. pl. — *bler.* (geom.) En af de kroklinier, som uppkomma genom koniska afskärningar.

HYPERBOL, hyp'rbå'l, m. 3. (gr. *Hyperbolê*) Retorisk figur, bestående i ett öfverdrifvet upphöjande eller förringande af ett föremål.

HYPERBOLISK, hyp'rbå'lissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på en hyperbol; öfverdrifven. *H-t uttryck.* — *Hyperboliskt,* adv.

HYPERBORÉER, hyp'rboréerr, m. 3. pl. (från grek.; egentl.: boende uppom nordanvinden) De Gamles benämning på alla obekanta folkslag i norden. Nordboer.

HYPERBOREISK, hyp'rborä'jsk, a. 2. Belägen eller boende högst upp i norden. (I äldre svenska språket) Yfverboren.

HYPOKONDER, hypåkå'nnd'r, m. 3. Se *Hypokondrist.*

HYPOKONDRI, hypåkånndri', f. 3. (från grek.) Mjeltsjuka. [— chondri.]

HYPOKONDRISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på mjeltsjuka. — 2) Mjeltsjuk. *Vara h.* [— chondrisk.]

HYPOKONDRIST, m. 3. Mjeltsjuk person. [— chondrist.]

HYPOKRISI, ---si', f. 3. (från grek.) Hyckleri, skrymteri, skenhelighet.

HYPOKRIT, --i't, m. 3. Hycklare, skrymtare.

HYPOKRITISK, a. 2. Hycklande, skenhelig.

HYPOTEK, hypåték, n. 3. o. 5. (från grek.) Pant, underpant, inteckning. Skrifves äfv. *Hypothek.*

HYPOTEKSFÖRENING, f. 2. Inrättning, som har till föremål, att för gemensam räkning upplåna penningar emot obligationer, på visst belopp, samt att utlåna de upplånade medlen endast emot inteckning i jordegendom.

HYPOTENUSA, ---nùsa, f. 1. (gr.) Längsta sidan i en rätvinklig triangel. [Hypoth —.]

HYPOTES, --tés, m. 3. (gr. *Hypothesis*) En såsom sann antagen sats, för att deraf förklara en sak. Antagande, Förslagsmening, Betingning, Förutsättning. [— thes.]

HYPOTETISK, a. 2. Som grundar sig på en såsom sann antagen sats. (Log.) *H-t omdöme,* som består af för- och eftersats. *H. slutsats,*

hvars öfversats är ett hypotetiskt omdöme. [—thetisk.]

HYPOTISERA, v. a. 1. Förpanta, pantsätta, låta intecknas. [—thisera, —thicera, —thecera.]

HYPPJA, v. n. 1. (pop.) Visa sig beställsam, fjeska. — *Hyppjande*, n. 4.

HYRA, v. a. 2. 1) För viss tid, emot viss öfverenskommen betalning, till annan person öfverlåta nyttjande rätten till en sak. Vanligare säges *H. bort, ut*, se *Uthyra*. *H. i'n*, låta någon hyra rum hos sig. — 2) Genom sådant aftal betinga sig nyttjande rätten till en sak. *H. ett hus, en våning, ett rum, en vagn, en trädgård. H. rum af en hyresman. H. i'n sig hos någon*, på förenämde sätt betinga sig rätt att bo hos någon. Säges äfv. i vissa fall i fråga om personers arbete, tjenstebiträde, o. s. v. *H. sjöfolk, en lakej.* Om tjenstefolk och arbetare i allmänhet säges Lega. — 3) På grund af så beskaffadt aftal innehafva nyttjande rätten till en sak, hafva i hyra. *Han hyr en våning i staden. Jag hyr ett par rum på söder.* — 4) Emot betalning betinga sig en persons biträde för något särskilt ändamål. *H. en tidningsskrifvare att skälla på en person.* I denna mening säges vanligen Lega, Besolda. — Part. pass. *Hyrd* brukas stundom nästan adjektivt, t. ex.: *H-a rum, kläder*, o. s. v.

HYRA, f. 1. 1) Aftal om öfverlåtelse af nyttjande rätten till en sak eller till en persons arbete, biträde på viss tid, emot viss öfverenskommen betalning. *Köp bryter h.* — 2) Innehafvande af nyttjande rätten till en sak på grund af sådant aftal. *Taga, innehafva en våning på h.* — 3) Den öfverenskomna betalningen för en hyrd sak, en hyrd persons arbete eller tjenstebiträde. *Hvad kostar denna våning i h.? Jag betalar 100 r:dr i h. Dryga hyror. Han är skyldig mig fyra års h. En båtsmans, en hyrlakejs h. Taga h.*, säges om sjöfolk, som mot viss betalning utfäster sig till tjenst för viss tid, om bord å fartyg.

HYRANDE, n. 4. Tagande i hyra eller innehafvande af en sak emot hyras erläggande.

HYRESFOLK, n. sing. koll. Personer, som bo i hyrd lägenhet.

HYRESKONTRAKT, ---åckt, n. 3. o. 5. Kontrakt om vilkoren för hyran af något. [—contract.]

HYRESMAN, m. 5. pl. —*män*. Person, som hyr en lägenhet af ägare eller annan hyresman.

HYRESPENNINGAR, m. 2. pl. Penningar, som betalas i hyra.

HYRESRUM, n. 5. Rum, som är att hyra.

HYRESSUMMA, f. 1. Öfverenskommen betalningssumma för en hyrd lägenhet.

HYRESTID, m. 3. 1) Den aftalade tiden för uthyrandet af en sak. — 2) Den tid, hvarunder någon hyr eller hyrt en lägenhet.

HYRESVÄRD, m. 2. Den, som till någon uthyrt en lägenhet.

HYRKUSK, m. 2. Person, som åt allmänheten tillhandahåller hyrvagnar med hästar emot betalning.

HYRLAKEJ, hy'rlakä'j, m. 3. Person, hvilken uthyrer sig till tjenst som lakej hos någon, för viss kortare tid.

HYRNING, f. 2. Se *Hyrande*.

HYRVAGN, m. 2. Fyrsitsig vagn med hästar, som af viss dertill berättigad person (Hyrkusk) hålles allmänheten tillhanda mot betalning.

HYS! (pop.) Rop, då man föser svin.

HYSA, v. a. 2. (af *Hus*) 1) Låta vistas i sitt hus, hemvist, i sin gård. *H. en rymmare, misstänkt folk.* — 2) (fig.) *a*) Innesluta. *Hans lilla kropp hyser en stor själ.* — *b*) I sin själ, i sitt sinne hafva, nära, bära. *H. hat, vänskap till, aktning, vördnad för någon. H. misstankar.* — *Hysande*, n. 4. o. *Hysning*, f. 2.

HYSING, m. 2. (skepp.) Ett slags trepartslina, som begagnas till bändslar och klädning.

HYSKA, f. 1. Liten ögla af metalltråd, hvari en hake ihäktas, för att dymedelst sammanhålla något. Skrifves äfv. *Hyskja, Hyssja, Hösja* och *Öska*.

HYSSA, v. a. 1. Sakta röra ett lindebarn fram och tillbaka på armarna, för att söfva det; äfv. med armarna lyfta upp ett barn så högt man kan öfver hufvudet. — *Hyssande*, n. 4. o. *Hyssning*, f. 2.

HYSSJA, v n. 1. Ropa tyst! st! sch! *H. ned*, på detta sätt nedtysta.

HYSSJANDE, n. 4. o. HYSSJNING, f. 2. Rop af tyst! st! sch! *Emottaga med hyssjningar.*

HYSTERALGI, --allschi', f. 3. Moderplåga.

HYSTERI, --ri', f. 3. (från grek.) Kronisk sjukdom hos fruntimmer, som härrör af nervsvaghet och yttrar sig genom ryckningar och kramp, med andtäppa och nästan fullkomlig sanslöshet. Modersjuka.

HYSTERISK, a. 2. Som härrör af hysteri. *H-a anstötar.*

HYTT, f. 3. Ett på halfdäck å somliga fartyg bygdt rum eller kajuta.

HYTTA, f. 1. 1) Inrättning, ställe, der malmer smältas eller på annat sätt tillgodogöras. Kallas äfv. Smälthytta. — 2) Se *Masugn*. — 3) Se *Hytt*. — *Ss. Hyttearbetare, -byggnad.*

HYTTEDRIFT, m. 3. Bedrifvandet af arbetet vid en smälthytta eller samteliga hyttor i ett distrikt, i riket.

HYTTEDRÄNG, m. 2. Arbetare vid en smälthytta.

HYTTELAG, n. 5. 1) Bolag, vanligen af bergsbrukande allmoge, som tillsammans äger och drifver en masugn. — 2) Sjöfolk, som på ett fartyg har en hytt tillsammans.

HYTTMÄSTARE, m. 5. Person, som har tillsyn öfver arbetet vid en smälthytta.

HYTTRÖK, m. sing. Arsenikoxid och andra metalloxider, som i pulverform afsätta sig med röken vid malmers rostning.

HYTTUGN, m. 2. Se *Masugn*.

HÅ! int. Uttrycker harm, förtrytelse, ovilja, förundran blandad med förebråelse, o. s. v. *Hå, det vet jag visst! Hå, jag måtte säga!* — *Hå! hå!* utrop, som betecknar suck eller klagan, t. ex. *Hå! hå! du tunga verld.* — *Håhå* (uttalas håhå')! uttrycker förvåning, spe eller ironi, t. ex.: *Håhå! står det så till? Håhå! ingen rädder här.* Fördubblas stundom, när man vill gifva ännu starkare uttryck åt meningen, helst då man yttrar förakt för hotelse, o. s. v.: *Håhå! håhå! ni får väl ta skeden i vackra handen.*

HÅBRAND, hå'brannd, ell. HÅBRANDSHAJ, hå'branndshåj, m. 2. En art af Hajslägtet, 3 till 4 alnar lång. Squalus cornubicus.

HÅF, m. 2. pl. *håfvar*. 1) Fiskredskap af nät, uppfästadt på spröten eller bågar med skaft. Se Katse-, Sump-, Met-, Nors-, Kräfthåf. — 2) Skinn- eller silkespung, fästad vid ändan af ett långt skaft, hvarmed fordom kollekten uppbars i kyrkorna. *Gå med h-ven*, gå omkring dermed och deri insamla penningar; äfv. (fig.) gå omkring till flera personer och tigga för sig sjelf ell. andra.

HÅFVA, v. a. 1. Taga, fånga, upphämta med håf.

HÅFVOR, f. 1. pl. (af *Hafva*) Tillhörigheter, egendom. *Alla mina h. Mina ringa h. Lyckans h.*, hvad lyckan beskär: rikedom, makt och ära.

HÅG, m. sing. (i fornspråket *Hugr*, i äldre språket *Hug*) 1) Själ, sinne. *Mörk i h-en*, vid dåligt lynne, bedröfvad, svårmodig, förtvifiad. *Vända sin h. till Gud, till arbete*, vända sina tankar, sitt hjerta till Gud, taga sig till att arbeta. *Fästa sin h. vid*, sina tankar, sitt hjerta vid. *Ha något i h-en*, i tankarna, i sinnet. *Ha Gud i h-en*, tänka på Gud. *Slå ur h-en, vända sin h. ifrån*, vända sina tankar, sitt hjerta från, ej mer tänka på, afstå från ett beslut, ett förslag, upphöra att hoppas, åtrå. *Det ligger mig i h-en*, det föresväfvar mina tankar. *Det rann honom i h-en*, föll honom i sinnet. *Leka för ens h., leka en i h-en*, på ett lockande sätt föresväfva ens tankar. *Komma i h.*, se *Hågkomma*. — 2) Lust, böjelse. *Hafva h. för något. Om h-en faller på honom. Jag bytte om h. och om sinn.*

HÅGAD, a. 2. (egentl. part. pass. af *Hågas*) Som har håg för, lust till något. *Jag är icke h. att gå ut. Det är jag icke h. för. Om du är h., så gå vi ut.* — *Syn.* Böjd, Benägen, Fallen, Sinnad, Disponerad.

HÅGAS, v. d. 1. Se *Hågfällas*.

HÅGFULL, a. 2. Som har mycken håg för, god lust till något.

HÅGFÄLLAS, v. d. 2. Känna sig hågad, hafva håg, lust. *H. att göra något. H. för något.*

HÅGKOMMA eller **IHÅGKOMMA**, v. a. 3. (böjes som *Komma*) 1) Återkalla i minnet. *Jag har glömt hans namn, men jag skall försöka att h. det.* — *Syn.* Påminna sig, Erinra sig. — 2) Bevara, bibehålla, hafva i minnet. *Har ni glömt händelsen? Nej, jag h-mer den ganska väl.* — *Syn.* Minnas, Påminna sig. — 3) (fig.) Genom ynnestprof visa, att man har någon i minnet. *H. någon med en gåfva, ett pastorat, en orden, en nådebevisning.* — *H. sig*, v. r. Uppfylla pligt, skyldighet; iakttaga, hvad man bör; ej försumma sig, ej glömma, hvad man ämnat, velat, föresatt sig. — *Komma ihåg* och *Komma ihåg sig* brukas äfv. och nästan oftare. — *Hågkommande*, n. 4.

HÅGKOMST, c. 3. 1) Återkallande i minnet. *Vid h-en af denna händelse.* — *Syn.* Erinring, Minne. — 2) Bibehållande i minnet. *H-en af hennes drag har alltid följt mig.* — *Syn.* Minne. — 3) Bevågen åtanka. *Jag anbefaller mig i er h.* — 4) Uppfyllande, iakttagande af pligt, o. s. v. *H-en af pligt, af hvad man bör göra.*

HÅGLÖS, a. 2. Utan håg och lust, trög. *En h. menniska, skolgosse.* — *Håglöshet*, f. 3. — *Håglöst*, adv.

HÅKEN, hå'k'n, se *Hin*.

HÅL, n. 5. 1) Öppning af större eller mindre vidd tvärs igenom en kropp, eller blott på ytan. *Borra h. i ett bräde. Bryta h. genom en mur. Slå, sticka, göra h. på, i något. Sticka h. på en tunna. Ha h. på armbågarna, på strumporna, på kappan. Falla och slå h. i hufvudet. Rifva h. på skinnet. Det har gått h. på bölden. H. i kinden*, liten grop i k. (Fig. fam.) *Få h. på någon*, få någon fast, komma i tillfälle att tukta, straffa, vedergälla någon. *Han har alltid h. att krypa i, har alltid en plugg för hvart h.*, saknar aldrig undflykter. — 2) (fam.) Elakt, otäckt ställe, fängelse, liderligt hus, dåligt värdshus, usel krog, o. s. v. — 3) (mål.) Ställe på en tafla, der målaren lagt några i svart fallande massor och oriktigt användt dem, isynnerhet på förgrunden.

HÅL, a. m. (sjöt.) *H. sjö*, hög sjö.

HÅLA, f. 1. 1) Ihåligt rum, större eller mindre, under jordytan, antingen stängdt eller genom helt trånga öppningar tillgängligt. *H., der ett vilddjur har sitt bo.* — Bildar sammansättningarna Jordhåla, Röfvarhåla. — *Syn.* Kula, Grätta. — 2) (fam.) Usel stad, köping eller by.

HÅLBORR, m. 2. Borr att borra hål med.

HÅLE, hå'le. *Hin h.*, den onde, djefvulen.

Anm. Tros i allmänhet vara det samma som *Hin Hårde*; men *Ihre* förmodar på goda skäl, att ordet är ett vrängdt uttal af *Hin Okolde*, d. v. s. den obulde, omilde, således d. s. s. den onde.

HÅLGLAS, n. sing. koll. Benämning, som innbegriper alla sorter glaskärl.

HÅLIG, a. 2. Som har flera hål, full af hål.

HÅLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara hålig. — 2) Grop, fördjupning. — 3) Ihåligt rum, t. ex. i någon del af kroppen.

HÅLJERN, n. 5. Ett slags hopböjd mejsel, hvarmed slås hål.

HÅLK, m. 2. (af *Hål*) 1) Ring af metall, hvarmed någonting omslutes och befästes, t. ex. skaftet till ett verktyg, ändan af en käpp, o. s. v. — 2) Mindre, smalt och rundt kärl, hvari knådad deg lägges till jäsning. — 3) (fig. fam.) En, som är omåttlig i mat och drick. — 4) Se *Armhålk, Byxhålk*. — 5) Ett slags jagtredskap, som begagnas till fångst af flera slags djur, bestående af fyra hopslagna bräder, med ett tätt galler af tjock jerntråd i framändan och en fallucka i bakre ändan. — 6) Ett slags större fartyg, som begagnades på 1500-talet. — 7) (bot.) Se *Tålel*.

HÅLKA, v. a. 1. Göra ihålig. *H. ur, ut*, se *Urhålka, Uthålka*.

HÅLKAKA, f. 1. Kaka af groft bröd, med hål i midten.

HÅLKFIL, m. 2. Fil, hvarmed prydnader anbringas på knifhålkar.

HÅLKMEJSEL, m. 2. pl. — *mejslar*. Mejsel att göra uthålkningen på en böss-stock, hvari pipan hvilar.

HÅLKORALL, m. 3. (nat. hist.) Slägte af Korallpolyper, som bildar bankar, klippor och hela öar i hafvet. Millepora.

HÅLKÄL, hå'ltjä'l, m. 2. (byggn. k.) Inböjd list.

HÅLKÄLHYFVEL, m. 2. pl. — *hyflar*. Hyfvel, hvarmed hålkäl göres.

HÅLL, n. 5. 1) Tag, hvarigenom man håller någon fast. *Få h. på någon*, fasttaga, gripa; (fig.) hämma, hejda, tillbakahålla någon. (Fig. fam.) *Der är intet h. på honom*, han är otyglad, oregerlig; man kan ej styra honom. — *Syn.* Tag. — 2) Ställe, der man håller, rastar. *Der är vårt vanliga h. på vägen till Upsala.* — *Syn* Rastställe, Hvilställe. — 3) Ställe, der ombyteshästar hållas vägfarande tillhanda. *Skjutsa från ett h. till ett annat.* — *Syn.* Skjutsställe, Skjutsombyte. — 4) Vägen emellan tvenne skjuts- eller hvilo-ställen. *Vi hade redan kommit ett h. förbi Upsala. Resa långa h.* — *Syn.* Skjutshåll. — 5) Ombyteshästar, som på ett skjutsställe, en gästgifvargård, efter tur hållas resande tillhanda af traktens inbyggare. *H-et har gått ut*, alla hållhästarne äro upptagne af ankomna resande. *Hvem har h-et?* hvems tur är det att hålla skjutshästar vid gästgifvaregården? — *Syn.* Hållhästar. — 6)

Afstånd ifrån ett visst gifvet ställe; väg, rymd till ett visst ställe. *Stå, vara, ligga på långt, nära h. ifrån ett ställe. Se på långt h*, äfv. (fig.) motse i en aflägsen framtid, t. ex.: *se sin lycka på långt h. Det är ett långt h. dit. Det är för långt h. att gå för honom.* (Fig.) *Slägt på långt h.*, aflägsen slägt. — 7) Ställe på längre eller kortare afstånd ifrån ett visst ifrågavarande. *Hafva sitt arbetsfolk på flera h. Det kom folk ifrån alla h. och kanter. På, från alla h. höres klagan. Det klagas ifrån flera h.* — *Syn.* Sida, Kant, Väderstreck. — 8) (i jägarspråket) *a*) Lagom afstånd att kunna träffas af skott. *Haren var inom, i, utom h. Få ett djur inom h. Stå, ställa sig i h. för haren*, på ett ställe, der man kan träffa honom med skott. *Hafva godt h. på en fågel, ett djur*, vara tillräckligt nära, för att skottet med lätthet kan hinna dem. *Bössan drifver långa h.*, skjuter långt. *Få, ha h. på ett djur*, komma, vara det så nära, att det kan träffas af bössan. — *Syn.* Skotthåll. — *b*) Ställe, som skytten väljer, eller der han blir posterad, för att invänta djurets ankomst. *Stå i h. Springa i h.* — *c*) Den stationära fördelningen af skallfolket, hvilka vid björnskall invänta björnen. — 9) (fam.) Varaktighet. *Det är godt h. i det tyget.* — 10) *H.* ell. *H. och styng*, sjukdom, då bröstets hinnor äro inflammerade, den sjuke har feber och känner liksom styng i lifvet för hvarje djupare andetag. *H. i sidan*, känsla liksom af styng i sidan.

HÅLL! int. Se *Hålla*, v. n. bem. 1.

HÅLLA, v. a. 3. Indik. pres. sing. *Håller;* pl. *Hålla.* Impf. sing. *Höll;* pl. *Höllo.* Imper. sing. *Håll!* pl. *Hållen!* Impf. konj. *Hölle.* Sup. *Hållit.* Part. akt. *Hållande;* part. pass. *Hållen.* 1) Hafva i handen, emellan händerna; med handen eller händerna uppbära. *H. något i handen. H. hvarandra i handen. H. någon vid handen*, hålla dess hand. *H. någon i famnen. H. någon under armen*, hålla sin arm under hans. *H. ett barn vid dopet. Han håller pennan illa, när han skrifver. H. något för, öfver elden. H. näsduken för ögonen, för ansigtet. H. en paraply öfver sig.* (Genom ellips) *H. (handen) för näsan, ögonen, öronen, munnen. H. något emot solen, dagern*, så att solen, dagern faller derpå. *H. ett klädesprof emot ett annat*, hålla dem bredvid hvarandra, för att jemföra dem. — *H. fast*, se *Fasthålla.* — *H. i*, hålla händerna om, fasthålla. — *H. igén*, hålla tillsluten, stängd, t. ex.: *H. igen en dörr, ögonen.* — *H. ihóp*, hålla sluten, sammanfogad, förenad, tillsammans, bredvid hvart annat, t. ex.: *H. ihop ögonen, händerna, fingrarna.* (Fig.) *H. ihop*, jemföra. — *H. fråm, néd*, se *Framhålla, Nedhålla.* — *H. óm*, hafva handen, händerna eller armarna slutna om något. — *H. úpp*, hålla upplyftad, i höjden. — *H. út*, se *Uthålla.* — (Fig.) *H. hand öfver*, vaka öfver, tillse, att något iakttages. *H. i tygeln*, hindra att öfverträda pligt, hindra ens våldsamma lynne, begär, åtrå, lystnad, passion o. s. v. att utbryta. — 2) Återhålla, qvarhålla, hämma, hindra. *H. andan. H. sitt vatten. Hvad håller mig här? H. någon emot väggen. H. någon fängslad, instängd, i fängelse. H. munnen*, afhålla sig ifrån att tala. *H. vid sängen*, nödga att ligga till sängs, t. ex.: *Sjukdomen håller honom vid sängen.* — *H. ifrå'n*, afhålla, hindra ifrån, t. ex.: *H. någon ifrån brännvin. H. ifrån sig*, hindra att nalkas sin person; äfv. nödga att iakttaga tillbörlig aktning. — *H. igén*, återhålla, tillbakahålla. — *H. i'nne*, hindra att gå ut; se f. ö. *Innehålla.* — *H. néd*, qvarhålla nere, t. ex.: *Lägg en sten på, för att h. ned det.* — *H. qvár, tillbàka, ùndan*, se *Qvarhålla*, &c. — *H. ti'll*, se *Tillhålla.* — *H. út*, utdraga, förlänga, t. ex.: *H. ut en ton.* — *H. ùte*, se *Utehålla.* — *Syn.* Se *Återhålla.* — 3) (i fråga om mått, mål och vigt) Rymma, innehålla, väga. *Flaskan håller två kannor. Gäddan håller 6 marker. En tunna håller 60 kannor. En fot håller 12 tum. En mark håller 32 lod. Det stycket håller 20 alnar. Den malmen håller 20 lod silfver på centnern.* — 4) Underhålla, gifva uppehälle, nära. *H. hofmästare, betjenter. H. någon med kläder och föda. H. en flicka. H. sin son i skola, vid akademien. H. soldat*, bestrida kostnaderna för honom. *H. soldater under vapen, i fält.* — 5) Bekosta sig. *H. hästar och vagn. H. en tidning.* — 6) Göra, att någon eller något bibehålles i ett visst tillstånd; bemöta. *H. en dörr stängd. H. fönstren öppna. H. en sjuk varm. H. någon snygg, hel och ren. H. någon väl, illa*, väl, illa bemöta. *H. någon kort*, strängt. *H. någon i tvång, i ovisshet, i respekt, i villfarelse.* — *H. úpp*, hålla öppen, öppna, t. ex.: *H. upp munnen.* — 7) Bestrida kostnaderna för eller föranstalta någon enskilt ell. offentlig samling af folk i och för något visst ändamål. *H. kalas, bröllop, grafköl, bal, öppen taffel. H. riksdag, kyrkomöte, råd, konselj, sammankomst.* — 8) Utföra någon offentlig förrättning eller handling. *H. ting, session, mönstring, föreläsningar, disputation. H. ett tal, en predikan. H. gudstjenst, messa. H. vakt.* — 9) Hafva ett visst ställe, der något yrke, någon näringsrörelse bedrifves. *H. skola. H. bod, skobod, värdshus, schweizeri. H. spelhus.* (Absolut) *Han håller väl, illa*, har god, dålig mat. — 10) Följa, qvarblifva vid. *H. rätta vägen, farleden.* — 11) Bibehålla, vidmakthålla, underhålla. *H. jemna steg med någon. H. stånd*, försvara sig, göra motstånd. *H. fred. H. färg*, ej förlora färgen; (fig.) *h. färgen*, ej mista fattningen, ej låta sig bekomma, ej låtsa om. *H. vänskap med någon. H. något hemligt. H. vid lag*, i stånd. *H. vid makt*, se *Vidmakthålla. H. basen, diskanten*, sjunga dem. — 12) Iakttaga, uppfylla. *H. Guds bud. H. lagen. H. fasta, diet. H. sitt löfte, sitt ord. H. ett aftal, en öfverenskommelse. H. mer än man lofvat.* — *Syn.* Se *Iakttaga.* — 13) Bestå vid, utstå med. *H. profvet. H. sjön*, i stormväder, då andra fartyg söka hamn, fortfara med seglingen. — 14) Hafva visst pris åsatt å vara eller annan sak, som är till salu. *H. högt, lågt. Jag skulle väl vilja köpa hans hus, men han håller det för högt.* — 15) (med *för*) Anse. *H. någon för sin vän. H. något för en ära, en skam. H. för godt, nyttigt, rådligt.* — *H. fö'r* ell. *fö're*, se under v. n. — 16) *H.* förekommer i åtskilliga talesätt och uttryck, som svårligen kunna hänföras till någon af förestående bemärkelser, t. ex.: *H. bok öfver något*, anteckna något i räkenskapsbok, t. ex.: *H. bok öfver utgifter och inkomster. H. förteckning på*, hafva en förteckning, hvari något antecknas. *H. styr på*, nödga att iakttaga pligt, ordning, o. s. v. *H. fältet* (om trupper), vara i fält, i stånd att strida med fienden. (Sjöt.) *H. kurs*, styra i någon viss direktion. *H. loven*, bibehålla sitt läge i lovart om ett föremål. *H. vad* ell. blott *h.*, slå vad;

äfv. våga på vad, t. ex.: *Jag håller vad med dig om 100 r:dr, att . . . . Jag håller 100 r:dr, att . . . . H. två mot ett.* — *H.* betyder äfv.: våga i spel, t. ex.: *H. tio dukater på ett kort.* Brukas äfv. absolut, t. ex.: *H. på ett kort, på åsset.* — *H. áf,* älska, tycka om, t. ex.: *H. af sina syskon, en flicka.* — *H. èfter,* se *Efterhålla.* — *H. trupper ihop,* hafva trupper samlade. — *H. i'nom sig,* förtiga, ej yppa, ej nämna, ej låta veta. — *H. ti'll,* se *Tillhålla. H. till arbete,* nödga att arbeta. *H. till studier,* låta studera. *H. till godo,* se *God.* — V. n. 1) Göra halt, stanna. *Jag såg vagnen h. utanför porten. H. med vagnen på ett ställe. Håll!* stanna; hör upp, sluta! *Håll här! Håll nu!* — 2) Dröja, hvila, vänta på ett ställe. *En vagn håller utanför huset. Hans vagn har hållit der i två timmar.* — 3) Hafva varaktighet, vara, ej gå sönder, ej blifva utnött, förblifva hel. *Repet håller icke. Det tyget håller länge. Den klädningen har hållit mig i två somrar. Spiken håller nog att hänga korgen på.* — 4) Följa viss kosa vid färd, segling, o. s. v. *H. till höger, till venster. H. sydvarts, nordvarts.* — *H. áf,* vika af till höger eller venster; äfv. (sjöt.) så ändra fartygets kurs, att vinden får en större tillfallsvinkel i seglen. *H. af från land,* styra ut åt sjön. *H. efter någon,* följa efter i ens spår. (Sjöt.) *H. fullt,* så styra fartyget, att seglen jemt hållas fulla. *H. néd,* från lovart närma sig ett föremål. *H. till lands,* styra åt land. *H. ùndan,* vika ell. styra undan. *H. upp i vinden,* styra fartyget emot vind. — 4) *Hålla* har för öfrigt neutral betydelse i följande sammanställningar med partiklar: *H. emót,* göra motstånd. — *H. fórt,* fortfara: *H. fort med något, med att göra något.* — *'H. fö'r* ell. *fö're,* anse, tro, förmena, t. ex.: *Jag håller före, att man icke bör spänna bågen, tills han brister.* — *H. i',* fortfara, t. ex.: *Regnet håller i; han håller ännu i med sitt arbete.* (Fam.) *H. fint i,* envist, ihärdigt fortfara. — *H. igén,* hålla emot, göra motstånd, t. ex.: *Hon försöker väl att ta husbondväldet, men han håller igen allt hvad han förmår.* — *H. ihóp,* vara af samma tanka, mening, försvara samma sak, hjelpas åt, vara förenade, sams, t. ex.: *De h. ihop emot husbonden;* äfv. (om sak) förblifva hopsittande, hel, ej gå sönder, t. ex.: *Stolen håller icke länge ihop.* — *H. méd,* vara på ens sida, hjelpa, bistå, gynna, t. ex.: *Jag håller med ingen; han håller med den siste han talar vid;* äfv. vara af samma tanke, medgifva, t. ex.: *Jag håller med* eller *med om, att så är; jag håller med om det.* — *H. på,* vara sparsam, hushålla med, t. ex.: *H. på hvad man har; h. på styfvern,* vara rädd om pengar. *H. på en vara,* låta den tills vidare ligga osåld. *H. på en färg, ett kort* (i spel), vid byte behålla dem på hand; äfv. vid sjelfva spelet gömma dem för tillfälle. *H. på en stafvelse,* uttala den lång. *H. på en ton,* låta rösten hvila längre tid på densamma. *H. på en sak,* utdraga den på längden. *H. på* (i vad och spel), se v. a. *H. på* betyder äfven: sigta på, t. ex.: *Han höll på haren, men bommade.* — *H. på'* (med, att), vara sysselsatt med, äfv. fortfara med, t. ex.: *Han håller på med ett stort arbete; jag håller på att skrifva; medan jag håller på, vill jag etc.; håll på med det. H. på' att,* vara nära att, t. ex.: *Han höll på att komma af sig.* — *H. ti'll,* förblifva tillsluten; sitta väl tillhopa; ej lossna upp. (Fam.) *H. ti'll,* uppehålla sig, vistas, t. ex.: *Hvar har du hållit till så länge? H. till på krogar, värdshus, hos någon. H. ti'll med,* umgås med, t. ex.: *H. till med skökor.* — *H úpp,* upphöra, t. ex.: *Håll upp att smäda; håll upp med dina hotelser.* — *H. út,* fortfara, uthärda, t. ex.: *Han har bättrat sig på en tid; få se, hur länge han kan h. ut. Han kan ej längre h. ut i tjensten. H. út med,* uthärda, t. ex.: *Jag kan ej längre h. ut med det tunga arbetet.* — V. impers. *Det håller hårdt,* det har sina svårigheter, är ingen lätt sak. *Det håller uppe,* regnar icke. — *H-s,* v. d. (Fam.) 1) Uppehålla sig, vistas. *Han hålles mycket på krogen.* — 2) Fortfara. *Låt dem h. Om han får h., så är det snart slut med hans förmögenhet.* — 3) *H. med,* hafva att göra med, t. ex.: *Han är svår att h. med.* — *H. sig,* v. r. 1) Förblifva i en viss ställning, belägenhet, ett visst tillstånd. Säges både om person och sak. *H. sig på ett ställe,* der förblifva, vistas. *Jag vet, hvar han håller sig. H. sig på hästen. H. sig rak, stående på en fot. H. sig snyggt klädd. H. sig hel och ren. H. sig gömd, dold. H. sig inne,* hemma. *H. sig på landet. H. sig ihóp,* tillsammans. *H. sig fast,* se *Fasthålla sig. H. sig qvar. H. sig undan,* dold, gömd. *H. sig undan för,* undvika, undandraga sig. (Fig.) *H. sig inom skrankorna,* (fam.) *i skinnet,* iakttaga ordning, vara ordentlig, ej öfverskrida rätt och pligt. *H. sig ùppe,* ej ligga till sängs; äfv. vara uppe på ytan af vattnet, ej under vattnet; äfv. (fig.) berga sig, bibehålla sig i goda omständigheter, i en god, i samma ställning. *H. sig vid,* stöda sig vid; ej aflägsna sig ifrån, ej förlora ur sigte, inskränka sig till, fästa sig vid; åberopa. *H. sig vid sängen, vid huset, vid knutarna,* förblifva sängliggande, hemma. *H. sig vid ämnet,* ej afvika derifrån. *H. sig vid ett beslut,* förblifva dervid, ej öfvergifva det. *Luften håller sig sval. Väderleken håller sig regnig.* — 2) Bibehålla sig oskämd, oskadd. *Denna fruktsort håller sig ej öfver jul, håller sig länge frisk.* — 3) Bekosta sig. *Sjelf h. sig med linne, kläder.* — 4) Göra motstånd, ej gifva vika. *Han höll sig i det längsta. Fästningen höll sig, till dess undsättning hann anlända.* — 5) Återhålla sig, styra, kufva sig. *Läkarne hafva förbjudit honom vin, men han kan ej h. sig. H. sig ifrå'n,* afhålla sig ifrån. — 6) Förhålla sig, uppföra sig. *H. sig tappert;* äfv. (fig.) stå på sig. *H. sig beskedligt, vackert. H. sig efter,* rätta sig efter. — 7) Anse sig. *H. sig säker, trygg. H. sig för god,* se *God,* B, 1. — 8) Brukas för öfrigt i förbindelse med åtskilliga partiklar, under bemärkelser, som ej gerna kunna föras under någon af de föregående. *H. sig främme,* passa på tillfälle, ej försumma sin fördel, nytta, t. ex.: *Han håller sig alltid framme, då något är att förtjena. H. sig till,* söka ens umgänge, vänskap, skydd, råd, hjelp; äfv. vara ens anhängare; äfv. vara kund hos någon (*h. sig till en bagare, köpman,* o. s. v.); äfv. vända sig till någon med anspråk på ersättning, godtgörelse, skadestånd. *H. sig till höger, venster,* taga sin riktning, kosa åt h., v.

HÅLLANDE, n. 4. Handlingen, förrättningen, då man håller, då något hålles; se *Hålla,* v. a. 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, och v. n. 1, 2, 4. *a*) *Käppens h. i handen.* — *b*) *Andans h.* — *c*) *En gosses h. i skola.* — *d*) *En tidnings h.* — *e*) *Bröllops, riksdags h.* — *f*) *En mönstrings, ett tals, en predikans h.* — *g*) *En skolas h.* —

h) *H. vid makt, vid lag, i stånd.* — *i*) *Rätta vägens h.* — *k*) *Fastans h. Ett löftes. en öfverenskommelses h.* — *l*) *Boks, förtecknings h. öfver något.* — *m*) *En vagns h. utanför ett hus.* — *n*) *H. till höger, till venster.*

HÅLLARE, m. 5. 1) Verktyg, som tjenar till att hålla något. — 2) Stöd, stötta. — 3) Pjes, hvarmed en bajonettpipa fasthålles på geväret. — 4) Förekommer äfv. i åtskilliga sammansättningar, såsom: Bokhållare, Sköldhållare, Rusthållare, m. fl.

HÅLLBOTTEN, m. 2. pl. — *bottnar.* (sjöt.) Sådan botten, som medgifver ankring. *God, dålig h.*

HÅLLDAM, m. 2. pl. — *dammar.* 1) Dambyggnad, som tjenar till att hålla qvar vattnet i en sjö, ett träsk, en dam, eller att efter behag reglera dess aflopp för drifvande af hvarjehanda vattenverk. — 2) Vall, uppförd att utestänga vatten ifrån ett ställe.

HÅLLFAST, a. 1. 1) Som håller väl fast, hvad man fattat uti; stark, kraftig. *En h. karl. H-a armar.* — 2) (fig.) Pålitlig, tillförlitlig. *En h. tro. redlighet, karakter.* — *Syn.* Se *Fast.* — *Hållfasthet*, f. 3.

HÅLLFÄSTE, n. 4. 1) Fäste, hvarvid man kan hålla sig qvar. — 2) (fig.) Stöd.

HÅLLHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* 1) Hake, som tjenar att hålla till något. *H. på ett fönster.* — 2) (fig.) Person eller sak, som återhåller, hämmar, hejdar, lägger band på någon.

HÅLLHÄST, m. 2. Häst, hörande till hållet vid ett skjutsställe; se *Håll*, 5.

HÅLLKARL, m. 2. Person, som vid en gästgifvargård tillser, att resande förses med ombyteshästar, har uppsigt öfver hållet, anskaffar hästar, när detta är utgånget, o. s. v.

HÅLLKEDJA, f. 1. Kedja, som tjenar till att hålla något.

HÅLLNING, f. 2. 1) *a*) Sätt att hålla kroppen. *Hafva god, dålig h. på kroppen. En ryttares h. till häst.* — *b*) (absolut) God hållning på kroppen. *Hafva h. Det fattas honom icke h. Vara utan all h.* — 2) (fig. i moralisk mening) *a*) Fasthet, fasta grundsatser. *Hans karakter har mycken h. Hon är qvick, men saknar all h.* — *b*) Handlingssättets ledning efter vissa sedliga grundsatser. *Det finnes ingen h. i hans handlingssätt.* — 3) *a*) Sätt att skicka sig i umgängs- och sällskapslifvet. *God, dålig h.* — *b*) Godt sätt att skicka sig. *Hon har ännu icke hunnit förvärfva sig den h., som vanan vid sällskapslifvet ger.* — 4) (estet.) Skicklig anordning af det hela i ett vittert arbete, ett konstverk.

HÅLLROT, f. 3. pl. — *rötter.* Örtslägtet Aristolochia.

HÅLLSKJUTS, m. 2. 1) Hållhästar. *Åka med h.* — 2) Skjutsning med hållhästar. *Lega för h.*

HÅLMEJSEL, m. 2. pl. — *mejslar.* Se *Håljern.*

HÅLMÅLSPISKA, f. 1. (bergsv.) Redskap att mäta, huru långt uppsättningen på masugnen nedrifvit.

HÅLROT, f. 3. pl. — *rötter.* Ört med röda, stundom hvita blommor och äggformig, ihålig rot. Corydalis cava.

HÅLSKEPPET, n. sing. def. Rummet i ett skepp.

HÅLSKIFVA, f. 1. Bricka af jern med runda eller fyrkantiga hål, af olika storlek, och som begagnas, då man med puns vill slå hål i metallskifvor eller bleck.

HÅLSTAMP, m. 2. Stamp, att slå hål med i metallskifvor eller bleck.

HÅLVÄG, m. 2. I marken nedsänkt väg.

HÅLÅDER, f. 2. pl. — *ådror.* (anat.) Benämning på hvardera af tvenne grofva blodåderstammar i menniskokroppen, hvilka, kommande den ena från hufvudet och bålens öfra delar, den andra från dess nedra, genom en gemensam öppning utgjuta allt ifrån kroppen återvändande blod i högra hjertörat, som utgjuter det i högra hjertkammaren.

HÅLÖGD, a. 2. Som har ögonen djupt insjunkna i sina hålor.

HÅLÖRT, f. 3. Örtslägtet Corydalis.

HÅMÄR, -ä'r, m. 3. En art Haj, 12 till 18 fot lång, med omkring 200 tänder. Squalus glacialis.

HÅN, n. 5. (i fornspråket *Hadung*) Uttryck af förakt, ej härrörande af den föraktades brist på värde, utan af den hånandes brist på välvilja mot andra eller öfverskattning af sin egen ställning i jemförelse med den förhånades. *Med h. blicka på någon. Lida spott och h.* — *Syn.* Spott, Smälek, Skymf.

HÅNA, v. a. 1. Med hån bemöta. — *Syn.* Bespotta, Skymfa. — *Hånande*, n. 4.

HÅNGEL, n. sing. (pop.) Handlingen, då man hånglar.

HÅNGLA, v. n. 1. (pop.) På oanständigt sätt rasa med en flicka. — *Hånglande*, n. 4.

HÅNING, se *Honung.*

HÅNLE, hå'nlé, v. n. 2. (böjes som *Le*) Le på ett hånande sätt. *H. åt någon.* — *Hånleende*, n. 4.

HÅNLIG, a. 2. Som innefattar, uttrycker hån. *Ett h-t bemötande. En h. blick. Få ett h-t svar.* — *Syn.* Smädlig, Försmädlig, Spotsk. — *Hånlighet*, f. 3. — *Hånligt*, adv.

HÅNLÖJE, n. 4. Hånande, hånligt löje.

HÅNSKRATT, n. 5. Hånande, hånligt skratt. *Slå till ett h. Svara med ett h.*

HÅNSKRATTA, v. n. 1. Skratta på ett hånande sätt. *H. åt någon.* — *Hånskrattande*, n. 4.

HÅR, n. 5. 1) Fint, ihåligt rör, som uppväxer ifrån en klubbformig rot under huden på menniskor och djur, af olika längd och färg, samt bestående af flera oändligt fina smårör, fyllda med en fet materia, öfverdragna med en högst fin hud och förenade till ett helt. *Rycka ett h. af hufvudet. Fälla h-en*, se *Fälla.* (Fig.) *Ingen skall kröka ett h. på ditt hufvud*, tillfoga dig något ondt. (Fam.) *På h-et*, med sträng noggrannhet, strängt riktigt, punkligt, till punkt och pricka, helt och hållet, t. ex.: *Det är på h-et riktigt räknadt. De likna hvarandra på h-et. på ett h. Ej ett h.*, se *Hårsmån. På ett h. nära*, så nära som möjligt, i det närmaste. — *Syn.* Hårstrå. — 2) (utan plur., kollekt.) Hela samlingen af hårstrån på ett ställe af menniskokroppen eller på en djurkropp; äfv. sådana strån, sedan de blifvit afrakade, afklippta eller på annat sätt afskilda från huden, för att begagnas till hvarjehanda behof. *Långt. kort, ljust. svart, rödt, lofvigt, krusigt. knollrigt h. H. till stoppning. Taga någon i h-et. Draga vid h-et. Borsta. stryka med, emot h-et. H-et reste sig på mitt hufvud*, jag blef ytterst förskräckt. (Fig. fam.) *Komma i h-et på hvarandra*, i tvist, kif. strid. *Ligga i h-et på hvarandra*, vara i tvist, kif. *Vilja i h-et på hvar-*

andra, söka tvist, gräl med hvarandra. *Sätta folk i h-et på hvarandra*, reta dem till tvist, gräl, oenighet. *Hafva hand i h. och knif på strupe*, se *Hand*. — Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Mennisko-, Djurs-, Nöt-, Bäfver-, Hufvudhår, m. fl. — 3) (bot.) *a*) Hårlik beklädnad på ytan af en växtdel. — *b*) *Veneris H.*, ett slägte af Ormbunkarna. Adianthum Capillus Veneris. — *Ss. H-beväxt, -full, -fällning, -kamning, -klippning, -lik, -lock, -lös, -rik, -rot, -spets, -test, -tofs, -tofva, -växt, -ända.*

HÅRA, v. a. 1. 1) Rena från hårstrån. *H. smör.* — 2) Genom kalkning borttaga håren af en hud. — 3) *H. åf sig* ell. *från sig*, säges om ett djur eller en hud, som släpper hårstrån ifrån sig, hvilka fastna på personer eller saker, som komma med dem i beröring. — *Hårande*, n. 4.

HÅRBAND, n. 5. 1) Band, som brukas att hopbinda, infläta uti eller smycka håret. — 2) Af hår flätadt band. — 3) Band, vanligen af siden, med påsydda hårtresser, som bäres af fruntimmer öfver pannan, kringom hufvudet.

HÅRBINDEL, m. 2. pl. — *bindlar*. Bindel, hvarmed håret hålles uppfästadt eller slätt liggande på hufvudet.

HÅRBOLL, m. 2. Massa af hår, i form af en boll, som ofta träffas i magen på kreatur.

HÅRBORSTE, m. 2. pl. — *borstar*. Borste, som begagnas till hårets slätande och putsning.

HÅRBRÄDDAD, a. 2. (bot.) Så kallas en växtdel, som har Kanthår (se d. o.).

HÅRBUCKLA, f. 1. Buckla (se d. o. 1.) af hår på ett menniskohufvud.

HÅRBÄRARE, m. 5. Ett slägte af infusionsdjur med hårlika bihang. Trichoda Sol.

HÅRD, a. 2. 1) *a*) Så kallas en fast kropp, då han gör starkt motstånd emot en på honom verkande kraft, så att hans delar endast med våld kunna flyttas ur sitt läge. *H. mark, botten. H-t bröd. I h-a klippan. H-t trä*, som ej med lätthet låter förarbeta sig, t. ex. ek. *H-t mynt*, redbart mynt. *H. hud*, tjock och fast. — *Motsatser:* Mjuk, Lös. — *b*) *H.* brukas för öfrigt i vissa mer oegentliga uttryck, såsom: *H-t vatten*, källvatten (i motsats till sjövatten). *H-t dricka*, något surnadt. *H-t lif*, förstoppning. — 2) (fig.) a) (om person) Känslolös, alltför sträng. *Vara h. emot någon. En h. menniska, husbonde.* — *b*) (om sak) *α*) Som innehåller, uttrycker, röjer känslolöshet, alltför öfverdrifven stränghet. *H-t hjerta, h. själ, h. karakter. H-t förfarande, handlingssätt. H. regering. H-a ord. Ett h-t svar. H. fordran. H-t straff. Det är h-t*, grymt, alltför strängt, orättvist, bedröfligt. — *β*) Som medförer fara, plåga, smärta, lidande, möda, besvär. *Ett h-t fall. H. köld. H-t väder. H-a tider. H-t år*, då lifsmedlen äro dyra. *H. förlust. H-t fångelse. H. strid. H-t öde, vilkor. Ett h-t slag*, svår olycka, förlust. — *Syn.* Se *Svår*. — *γ*) *H-a ord, verser*, svåra att uttala. — *δ*) (jäg.) *H.* kallas en hund, som är oläraktig. — *ε*) (mål.) *aa*) Som röjer brist på harmoni. — *bb*) Starkare uttryckt, än man vanligen målar.

HÅRDAGAD, a. 2. Som behöfver sträng aga, för att låta rätta sig. *Ett h-t barn.*

HÅRDBRÄND, a. 2. *H-t stål*, som har en betydlig grad af hårdhet, men är mycket skört.

HÅRDELIGEN, adv. Hårdt, strängt. *H. straffa, tilltala, ansätta, förbjuda.*

HÅRDHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara hård (både egentl. o. fig.). Jfr. *Hård*. — 2) Se *Hårdnad*.

HÅRDHJERTAD, a. 2. Som ej hyser deltagande känslor för andra.

HÅRDHJERTENHET, f. 3. Egenskapen att vara hårdhjertad.

HÅRDHÄND, a. 2. 1) Som har hårda händer. — 2) Som tar i, så att det gör ondt. — 3) (fig.) Sträng, känslolös, grym.

HÅRDKNUT, m. 2. Knut utan lycka och således svårare att upplösa.

HÅRDKOKT, a. 1. 1) Som ej lätt låter koka sig, behöfver mycken kokning. — 2) *H. ägg*, som kokat för länge, så att gulan blifvit för hård.

HÅRDLEKT, a. 1. Som i lek är allt för hårdhänd.

HÅRDLIFVAD, a. 2. Som har hårdt lif, förstoppad.

HÅRDLÄST, a. 1. Se *Trögläst*.

HÅRDMUNT, a. 1. Se *Styfmunt*.

HÅRDMUNTHET, f. 3. Se *Styfmunthet*.

HÅRDNA, v. n. 1. Blifva hård. — *Hårdnande*, n. 4.

HÅRDNACKAD, a. 2. 1) (om person) Som ej lätt låter böja sig efter andras vilja; ytterst envis. — 2) (om sak) Ytterst svår att besegra, öfvervinna, genomgå, bestå. *Ett h-t motstånd. H. strid.* — *Syn.* (för begge bem.) Se *Envis*.

HÅRDNACKENHET, f. 3. Egenskapen att vara hårdnackad. — *Syn.* Se *Envishet*.

HÅRDNAD, m. sing. Hård svulst på något ställe af kroppen.

HÅRDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) 1) Draga vid håret. — 2) (fig.) Gifva tvungen mening åt ett ord; långt ifrån söka skäl och bevis för en oriktig tydning; genom vidlyftiga och konstlade slutledningar söka bevisa något, som i sig sjelft är falskt. — Part. pass. *H-en* antager ofta adjektiv natur, t. ex.: *En h. metafor, liknelse, bevisning.* — *Hårdragande*, n. 4. o. *Hårdragning*, f. 2.

HÅRDSKALIG, a. 2. Som har hårdt skal.

HÅRDSATT, a. 1. *H. tackjern*, som är mycket hårdt och sprödt.

HÅRDSMÄLT, a. 1. 1) (om metall) Som ej lätt låter smälta sig. — 2) (om mat) Som ej lätt smälter i magen.

HÅRDSPÄND, a. 2. Svår att spänna. *En h. båge.*

HÅRDSÖFD, a. 2. Som vanligtvis ej lätt vaknar ur sin sömn.

HÅRDT, adv. 1) På ett hårdt sätt, med hårdhet. *Klappa, krama, bita, slå h.*, med eftertryck. *Ligga h.*, på någonting, som är hårdt för känseln. *Hålla h. i*, med kraft, med eftertryck. *Ligga h. på'*, tynga på med eftertryck. *Sitta h. å't*, sitta åt, så att det tränger. (Fig. fam.) *Det sitter h. åt, håller hårdt*, har ganska stora svårigheter. *Draga h. åt*, så att det tränger. *H. snodd*, så att parterna ligga mycket tätt intill hvarandra. *H. spunnen tråd*, länge kringsnodd, så att den blifvit hård (jemförelsevis med annan lösare). *H. bakadt bröd*, som fått stå allt för länge i ugnen, så att det ej är nog mjukt. — 2) Högljudt, med starkt ljud; så att något ger allt för starkt ljud. *Tala h. Spela h. på ett fortepiano*, med hårdt anslag. *Uttala h.*, med hårdt ljud. — 3) (fig.) *a*) Strängt, känslolöst. *H. tilltala, bestraffa, behandla.* — *b*) Svårt. *H. angripen, ansatt. H. anklaga*, för någon svår förbrytelse.

HÅRDTRYCKT, a. 1. Säges om ett gevärslås, då hanen icke lätt nedfälles ur helspänn.

HÅRDUK, m. sing. Ett slags skir väfnad af nöt- eller hästhår.

HÅRDVALL, m. sing. Ängsvall, der marken kännes hård för foten.

HÅRDVALLSHÖ, n. sing. Hö af hårdvallsäng.

HÅRDVALLSÄNG, f. 2. Äng med hårdvall.

HÅRFIN, a. 2. Fin som ett hår. *H-a rör.* — *Hårfinhet*, f. 3.

HÅRFLÄTA, f. 1. Fläta, gjord af hår.

HÅRFRISÖR, m. 3. Handtverkare, som friserar, klipper och putsar hår, gör peruker, m. m. Kallas äfv. Perukmakare.

HÅRFOT, m. 3. pl. — *fötter*. Halfvingad insekt, en half tum lång, nästan trind, gulaktig, med håriga bakfötter; simmer med buken upp. Notonecta glauca et striata.

HÅRFÄSTE, n. 4. Den rundt omkring gående linien af hufvudhårets gräns emot ansigtet. Kallas äfv. Hårgång, Hårgård.

HÅRGUMP, m. 2. Slägte af de bargälade Blötdjuren, med gälarne på ryggen, i krans omkring anus. Doris.

HÅRGÅNG ell. **HÅRGÅRD**, m. 2. Se *Hårfäste*.

HÅRHYGROMETER, hå'rhygråmét'r, m. 2. pl. — *metrar*. (fys.) Hygrometer (se d. o.) af styft utspändt menniskohår, som genom väta och torka förändras, så att den derigenom uppkomna rörelsen fortplantas till en öfver en siffertafla befintlig visare.

HÅRIG, a. 2. 1) Som har hår; försedd, beväxt med hår. — 2) Full med, ostädad af hår. — 3) (bot.) Tätt betäckt med långa hår.

HÅRKAM, m. 2. pl. — *kammar*. Kam, gjord att dermed rena håret ifrån dam, smuts och skräp, samt gifva det ett städadt utseende.

HÅRKANTAD, a. 2. (vetensk.) Kantad med hår.

HÅRKLYFNING, f. 2. Se *Hårklyfveri*.

HÅRKLYFVARE, m. 5. (fig.) En, som vid tolkning eller förklaring af en skrift onyttigtvis sysselsätter sig med blotta orden, utan att bry sig om meningen och det helas sammanhang.

HÅRKLYFVERI, n. 3. En hårklyfvares förfarande. Se föreg. ord.

HÅRLUGG, m. 2. Se *Lugg* och *Luggning*.

HÅRLUGGA, v. a. 1. Se *Lugga*. — *Hårluggande*, n. 4. o. *Hårluggning*, f. 2.

HÅRMATTA, f. 1. Matta, förfärdigad af hår.

HÅRMÅLERI, n. sing. Konsten att af hår bilda porträtter, landskaper o. d.

HÅRNING, f. 2. Förfarandet, då man hårar. Jfr. Håra.

HÅRNÅL, f. 2. Lång, dubbelviken nål af svart jerntråd, som begagnas vid hårklädsel, lockars uppfästning, o. s. v.

HÅRNÄT, n. 5. Nätformigt stickad mössa eller hufva, att dermed infatta eller omsluta håret på hufvudet.

HÅROLJA, f. 1. Olja, som begagnas att göra håret slätt, mjukt, glänsande och välluktande.

HÅRPISKA, f. 1. Fläta af nackhåret på en mansperson, i ändan ombunden med ett svart band och fritt nedhängande på ryggen.

HÅRPOMADA, f. 1. Pomada (se d. o.), hvarmed hufvudhåret bestrykes, för att gifva det glans och smidighet.

HÅRPUNG, m. 2. Platt, nedtill vanligen bredare än upptill, å ömse sidor hoppsydd, med vadd eller blår utfodrad pung, af svart taft, besatt med platta sleifer eller lik en ros, och som fordom nyttjades att deruti insticka och bära en hårpiska.

HÅRPUNS, m. 2. (tekn.) Puns till drifning, med helt fint schatterad yta.

HÅRRING, m. 2. Fingerring, flätad af hår.

HÅRRÖR, n. 5. (fys.) Smalt, i begge ändar öppet glasrör, af $^1/_4$ tums genomskärning eller mindre, som har den egenskapen, att, då det nedsättes i ett kärl med ett flytande ämne, detta sednare i röret antingen stiger upp öfver eller sänker sig nedom nivåen i kärlet.

HÅRRÖRSSKRAFT, s. f. sing. (fys.) Se *Capillaritet*. 1.

HÅRSALVA, f. 1. Salva, som begagnas att göra håret smidigt och glänsande.

HÅRSAX, f. 2. Sax, som begagnas till hårklippning.

HÅRSIDA, f. 1. (garf.) Den håriga sidan af en hud. Kallas äfv. Narfsida.

HÅRSIKT, m. 2. Mjölsikt af hårduk.

HÅRSIKTA, v. a. 1. Sikta genom hårsikt. — *Hårsiktande*, n. 4. o. *Hårsiktning*, f. 2.

HÅRSILFVER, n. sing. Gedieget, hårformigt silfver.

HÅRSMÅN, hå'rsmå'n o. hå'rsmå'n, s. m. sing. Bredden af ett hår. Brukas endast i fig. mening, för att uttrycka: den ringaste mån, det ringaste. *Icke vika en h. ifrån sina fordringar. Det fattas ej en h. Icke en h. bättre. På en h. när*, i det allra närmaste, på håret.

HÅRSNÄPPA, f. 1. En art Beckasin. 8 $^1/_2$ tum lång, med vigglik stjert, svart hufva, hals och bröst brun- och hvitspräckliga, rygg och skuldror svartfläckiga, mage och undergump hvitgrå. Scolopax gallinula. Kallas äfv. Halfenkel Beckasin.

HÅRSTJERNA, f. 1. Se *Komet*.

HÅRSTRÅ, n. 4. Ett hår. Jfr. *Hår*, 1.

HÅRTANDSMOSSA, f. 1. Moss-slägtet Trichostomum.

HÅRTOFS, m. 2. 1) Tofs af hår. — 2) (bot.) Svampslägtet Ozonium.

HÅRTUR, m. 3. Lockadt eller tressadt löshår, som, fastsydt vid ett bredt band, bäres rundt omkring hufvudet.

HÅRTÅNG, f. 3. pl. — *tänger*. Egen slags tång, som begagnas vi frisering af hår.

HÅRTÄCKE, n. 4. Se *Rya*.

HÅRVALK, m. 2. Valk af hår, lin o. d., hvaröfver, vid fruntimmers klädsel, nackhåret stundom uppfästes.

HÅRVÄXT, m. 3. 1) (utan plur.) Hårets växande. *Han har stark h.*, hans hår växer fort och yfvigt. — 2) En mängd hår, som uppväxt på ett ställe.

HÅRÖRT, f. 3. Örtslägtet Myriophyllum.

HÄ! int. Brukas stundom såsom tilläggsord vid frågor, för att uttrycka harm, ovilja, förakt, åtlöje, o. s. v. *Hvad! är du inte nöjd med det, hä?*

HÄCK, m. 2. 1) Utefter väg, gång, mur, vägg o. s. v. löpande rad af tätt planterade, vanligtvis jemnhöga och jemnklippta träd eller buskar; äfv. sådan hägnad på fältet. *Plantera, klippa en h.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Syren-, Afvenboksháck, m. fl. — 2) Stege på sidorna af en hö- eller packvagn. — 3) Ett slags galler af spröten ofvanför krubborna i ett stall, hvarinom höet lägges för hästarna. — 4) Med

spröten eller galler kringstängd plats, der fåglar hållas instängda för häckning.

HÄCKA, v. n. 1. (om fåglar) Para sig i häck och ligga ut ägg. — V. a. 1. Låta fåglar i häck para sig och ligga ut ägg. — *Häckande*, n. 4.

HÄCKBUR, m. 2. Bur för fåglar, att häcka uti.

HÄCKELMAKARE, m. 5. En, som förfärdigar häcklor.

HÄCKENELD, m. 2. (milit.) Gevärseld, då hvar man laddar och skjuter, så fort han hinner, utan särskilt kommando.

HÄCKENFJÄLL, se *Blåkulla*.

HÄCKJOLLE, m. 2. pl. — *jollar*. (skepp.) Liten båt, som upphissas under backbrädet.

HÄCKLA, f. 1. Redskap af trä med på midten tätt islagna hvassa jernspetsar, hvaröfver lin eller hampa flerfaldiga gånger drages, för att afskilja de starkare och längre tågorna från de svagare och kortare.

HÄCKLA, v. a. 1. 1) Medelst häckla (se föreg. o.) afskilja de starkare och längre tågorna på lin eller hampa från de svagare och kortare. *H. lin, hampa*. — 2) (fig.) På ett småaktigt och illvilligt sätt klandra. — *Häcklande*, n. 4. o. *Häckling*, f. 2.

HÄCKLARE, m. 5. En, som häcklar (i verbets begge bem.).

HÄCKLERSKA, f. 1. Qvinna, som häcklar lin eller hampa.

HÄCKNING, f. 2. Fåglars parning i häck.

HÄDA, v. a. 1. part. pass. äfv. *Hädd*, utan plur., neutr. o. def. (af gamla ordet *Had*, gäckeri, spott och spe) Öfverhopa med skymfliga och smädliga utlåtelser, göra till mål för skymf och smädelse. *H. Gud*. (Ordspr.) *Som man är klädd, så blir man hädd*, man blir aktad efter kläderna.

HÄDAN, adv. Härifrån. *Skiljas h.*, se *Aflida*.

HÄDANDE, n. 4. Handlingen, då någon hädas.

HÄDANEFTER, adv. Efter denna tid, stund.

HÄDANFARA, v. n. 3. (böjes som *Fara*) 1) Fara härifrån. — 2) (fig.) Aflida.

HÄDANFÄRD, c. 3. 1) Afresa härifrån. — 2) (fig.) Död.

HÄDANKALLA, v. a. 1. 1) Kalla härifrån. — 2) (fig.) Låta dö. *Den Högste har behagat h. vår vän N.*

HÄDARE, m. 5. En, som hädar Guds namn.

HÄDELSE, f. 3. Försmädelse mot Gud i ord eller handling. *Utösa h-r. Att göra det, vore en h.*

HÄDEORD, n. 5. Ord, som innefattar hädelse.

HÄDISK, a. 2. Som innefattar hädelse. *H-a ord, utlåtelser, handlingar*. — *Hädiskt*, adv.

HÄFBOM, m. 2. pl. — *bommar*. Se *Häfstång*.

HÄFD, hä'vvd, m. sing. 1) Odlad jords bruk. *Jordens, åkerns h. Åkern är i god häfd*, är väl häfdad, brukad. — 2) a) Bruk af egendom eller rättighet. *Gammal h.*, lång tids besittning. *Urminnes h.*, säges, då man oqvald och obehindrad besuttit, nyttjat och brukat fast egendom eller rättighet, så att ingen minnes eller sanningsenligt vet, huru hans förfäder eller fångesmän först tillvunnit sig dem. *Förfalla under h.*, säges om egendom eller rättighet, som lagligen blir innehafvarens, då ingen inom viss af lag föreskrifven tid derpå gjort anspråk. — *b*) Samlag. — 3) *H-en*, se *Häfder*.

HÄFDA, hä'vvda, v. a. 1. (freqventativ af verbet *Hafva*) 1) (om odlad jord) Bruka. *H. jord, åker. Väl h. sitt hemman*. — Säges äfv. i fig. mening, t. ex.: *H. en rättighet*. — 2) Göra hafvande, *H. en qvinna*. — *Häfdande*, n. 4.

HÄFDATECKNARE, m. 5. Historieskrifvare. Brukas mest i den högre stilen.

HÄFDATECKNING, f. sing. (mindre brukl.) Historieskrifning.

HÄFDEBÖCKER, f. 3. pl. Se *Häfder*.

HÄFDEFORSKARE, m. 5. En, som forskar i häfderna, i den äldre historien.

HÄFDER, hä'vvd'r, m. 3. pl. Ett lands historia. *Svea Rikes h.* I bestämd form har ordet betydelsen af allmän historia, verldshistoria, t. ex.: *H-na intyga, att . . . .* Brukas sålunda äfv. i sing., bestämd form, t. ex.: *Häfden bevittnar, att . . .*

HÄFDETECKNARE, se *Häfdatecknare*.

HÄFDVUNNEN, a. 2. neutr. — *et*. 1) Förvärfvad genom gammal häfd. — 2) (fig.) Genom långvarigt bruk antagen till allmän efterlefnad, allmängiltig.

HÄFKONST, hä'vkå'nnst, f. sing. Se *Statik*.

HÄFNING, hä'vninng, f. 2. Rörelse upp och ned, i vågor.

HÄFOFFER, hä'vå'ff'r, n. 5 Ett slags offer hos Hebreerna, som har sitt namn deraf, att det på vägen emellan templet och altaret skulle häfvas, d. v. s. lyftas i höjden.

HÄFSKRUF, m. 2. pl. — *skrufvar*. (mek.) Domkraft att lyfta svåra tyngder.

HÄFSPEGEL, m. 2. pl. — *speglar*. (fyrv.) Den på pulverladdningen i en svärmarekista liggande skifvan, som tjenar att qvarhålla pulvret på bössans botten.

HÄFSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger*. (mek.) *Den enkla* ell. *matematiska h-en*, en oböjlig, vigtlös linie, hvilken genom på henne verkande krafter är rörlig kring en punkt. *Den sammansatta* ell. *fysiska h-en*, en oböjlig, öfverallt lika tjock stång, som understödes i en punkt, och i tvenne andra punkter är försedd med vigter, hvilka sträfva att föra henne i motsatta riktningar.

HÄFTA, hä'ffta, f. 1. 1) Linnelapp med påstruket häftplåster, som tjenar till att fasthålla något, t. ex. plåster. — 2) (med.) Stoltvång.

HÄFTA, v. a. 1. (freqventativ af verbet *Hafva*) 1) På helt enkelt sätt och i hast fästa ett föremål vid ett annat. *H. något vid en sak. H. fast, ihop, i'n*, se *Fasthäfta*, &c. — 2) (bokb.) Medelst snören (häftsnören) och bindtråd i ryggen hopfästa arken, som tillhöra samma bok eller skrift. — V. n. Vara fastnad, sitta fast. *Der är något som h-r*, det är något som håller fast, igen; (fig. fam.) något som hämmar, hindrar. *H. för skuld*, vara penningar skyldig. *H. för ett brott*, vara dertill skyldig. *H. på målet*, icke kunna uttala orden redigt och tydligt. — *Häftande*, n. 4. (för både aktiv och neutrum).

HÄFTE, n. 4. 1) Tryckt skrift, som utgifves endast häftad och i omslag. — 2) Sammanhäftade ark af en handskrift.

HÄFTIG, hä'fftigg, a. 2. (af det gamla ordet *Heipt*, vrede) 1) (om person) Som lätt utbryter i vrede. *Han är mycket h. af sig*. Man säger äfv.: *Ett h. sinne, lynne, en h. natur*. — *Syn.* Hetsig, Hetlefrad, Het, Hastig till sinnes, Hastig, Eldfängd. — 2) (om sak) Som verkar, göres, sker med våldsam kraft. Säges både i fysisk och andlig mening, *H. vrede, sorg, sjukdom, köld. En*

h. storm. H-t blåsväder. H-t anfall. — *Syn.* Våldsam, stark.

HÄFTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara häftig (jfr. d. o.) *En menniskas h. H-en af hans vrede öfversteg alla gränser. Eldens, köldens, stormens h.*

HÄFTIGT, adv. På ett häftigt, våldsamt sätt, med häftighet, med mycken vrede, i hög grad. *H. utfara mot någon. H. anfalla. Det blåser h. H. hota, rasa.*

HÄFTLÅDA, f. 1. (bokb.) Verktyg, som begagnas vid häftning, bestående af ett underlag med två uppstående skrufvar, genom hvilka en ofvan liggande list kan höjas och sänkas öfver häftsnörena.

HÄFTNING, f. 2. Handlingen, förfarandet, då man häftar.

HÄFTPLÅSTER, n. 5. (kir.) Ett slags plåster, som begagnas att dermed bestryka linnelappar o. d., då man med dem vill qvarhålla något medel vid huden.

HÄFTSNÖRE, n. 4. (bokb.) Benämning på de spända hampsnören eller pergamentsremsor, som befinnas emellan listen och underlaget i häftlådan (se d. o.), och vid hvilka arken med ryggsidorna häftas tillsammans.

HÄFSTOL, m. 2. Se *Häftlåda.*

HÄFTYG, hä'vty'g, n. 5. (af *Häfva*) Se *Maskin,* 1.

HÄFVA, v. a. 2. Har i impf. sing. äfv. *Hof;* pl. *Hofvo* (föråldradt, brukadt endast i poesi och högre stil.). I part. pass. alltid *Häfven.* (af gamla ordet *Ha,* hög) 1) Lyfta upp i höjden, lyfta upp. Säges om någonting stort och tungt, men brukas numera sällan i denna ordets ursprungliga bem., utom i sammanställning med partiklar. *H. áf,* lyfta och nedkasta från något. *H. främ,* välta, vräka fram. *H. i'n,* välta, vräka in. *H. néd, ùndan, út,* se *Nedvräka.,* &c. *H. úpp,* se *Upphäfva.* (Fig. fam.) *H. úr sig,* med häftighet och på ett groft, lågt sätt framföra, uttala, t. ex.: *H. ur sig ovett emot någon.* — 2) Undanrödja, upphäfva. *H. ett hinder, en svårighet. H. ens tvifvelsmål. H. en sjukdom. H. en tvist,* bilägga den. *H. en dom,* förklara den kraftlös. — V. n. (om hafvet) Gå i höga vågor, gå högt. *Sjön h-ver.* — *H. sig,* v. r. 1) Se v. n. — 2) Omvexlande och oupphörligt höjas och sänkas. *Hennes bröst häfde sig våldsamt.* — 3) (om något kokande) Slå upp i bubblor, bubbla. — 4) (om deg) Jäsa. — 5) (Fam.) *H. sig ùndan,* packa sig bort. (Bibl.) *H. sig nedför,* kasta sig utför.

HÄFVANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något häfves.

HÄFVARE, m. 5. Se *Häfver.*

HÄFVEL, hä'v'l, m. 2. pl. *häflar.* 1) Lång stång, hvarmed hövålmar bäras. — 2) En framspringande del af nöten i ett bösslås.

HÄFVER, hä'v'r, a. 2. (pop.; af gamla ordet *Ha,* hög) *Icke för h.,* icke för rar.

HÄFVERT, hä'v'rt, m. 2. (af *Häfva*) Ett i knä böjdt rör, hvars ena ben är längre än det andra, och hvarmed man ur ett kärl, utan att luta derpå, aftappar en klarnad vätska från dess sediment. Kallas äfv. Häfvare, Sifon.

HÄGER, hä'g'r, m. 2. pl. *hägrar.* Fågelslägte af Vadarne med lång, kägelformig näbb och lång hals, som kan så hopdragas, att nacken vidrör framryggen. Ardea. Arter deraf äro: *Grå H.,* 3 fot 3 tum lång, ofvan askgrå, med långa, smala, svarta, spetsiga fjädrar kring hjessan, hvilka nedhänga i en lång tofs från nacken, dylika af hvit färg från kräfvan och af silfvergrå från skuldrorna. Ardea cinerea. *Silfverhäger,* se d. o. — *Ss. H-jagt, -unge.*

HÄGERFJÄDER, m. 2. pl. — *fjädrar.* Fjäder af hägerns hufvud, som begagnas till prydnad på hufvudbonader.

HÄGG, f. 2. Ett allmänt bekant träd af fam. Drupaceæ, med hvita, starkt luktande blommor och svartblå bär. Prunus Padus. — *Ss. H-blomma, -bär.*

HÄGN, hä'nn'gn, n. 5. 1) Se *Hägnad,* 1. Brukas för denna bem. endast i laguttrycket: *Inom h. och stägn,* med hägnad och stängsel försedd. — 2) (fig.) Beskydd. *Taga någon i sitt h.* — *Syn.* Se *Beskydd.*

HÄGNA, hä'nngna, v. a. 1. (af gamla ordet *Hag,* stängsel kring jord) 1) Omgifva med stängsel, kringgärda. *H. åker och äng.* — 2) (fig.) Beskydda. *H. handeln, konsterna, vetenskaperna.* — *Syn.* Se *Beskydda.*

HÄGNAD, hä'nngnadd, m. 3. 1) Stängsel kring åker, äng, o. s. v. — 2) Se *Inhägnad.* — 3) Se *Hägn,* 2.

HÄGRA, v. n. 1. Säges om aflägsna föremål, som afspegla sig i luftens dunster och synas närmare, än de i verkligheten äro, på ställen, der inga föremål finnas, såsom på sjö eller slätt.

HÄGRING, f. 2. Den naturföreteelse, då ett föremål hägrar. Jfr. föreg. ord.

HÄKLA, se *Häckla.*

HÄKTA, hä'ckta, f. 1. Ring eller ögla af messings- eller jerntråd, hvari en motsvarande hake fästes, då man vill sammanhäkta något.

HÄKTA, v. a. 1. (af *Hake*) 1) Isätta hakar i motsvarande häktor. Brukas numera endast i förbindelse med vissa partiklar, såsom: *H. áf,* se *Afhäkta. H. fást, ihóp,* genom häktning fästa. *H. på',* införa en hake i motsvarande häkta. *H. úpp,* upplösa genom afhäktning. — 2) Föra i fängelse. *H. en tjuf, en misstänkt person.* — *Syn.* Se *Fängsla.* — *Häktande,* n. 4.

HÄKTBALK, m. 2. (skepp.) Benämning på hvarje af de tvärs öfver akterstäfven fastbultade bjelkar, som formera hvalfvet på ett fartyg.

HÄKTE, n. 4. Se *Fängelse. Sätta i h. Sitta i h. Inmana i h.,* häkta, arrestera.

HÄKTELSE, n. 3. Se *Häkte.*

HÄKTMAKARE, m. 5. 1) En, som förfärdigar och säljer hakar och häktor, m. m. d. — 2) (fig.) Se *Landstrykare.*

HÄL, m. 2. 1) Bakdelen af foten på menniskor och vissa djur. *Gå på h-arna. Följa någon tätt i, på h-arna, i hack och h.,* följa efter tätt inpå någon. (Fig.) *Sätta någon på h-arna,* på kneken. *Ligga någon ständigt på h-arna,* vara en ständigt till tunga, besvär, förargelse. — 2) Bakdelen af skodon. *H-en på en sko, en stöfvel.* — *Syn.* Bakläder, Bakkappa. — 3) (skepp.) *H-en af ett fartyg,* aktersta ändan af kölen. *H-en af kölen,* dess aktersta ända, på hvilken akterstäfven står. *H-en af roret,* rorstammens underkant.

HÄLARE, m. 5. (af gamla verbet *Hæla,* hölja, dölja) Brukas numera endast i ordspråket: *H-en är så god som stjälaren,* den, som döljer tjufgods, är lika brottslig som tjufven.

HÄLBEN, n. 5. Benet i hälen på menniska eller djur.

HÄLDRE, se *Hellre.*

HÄLFT, f. 3. Halfva delen af något. *Få h-en af något. Taga h-en hvar. Bröd af h-en råg och h-en hvete. H-en större, högre, mer,*

mindre. H-en så stor, så mycket. Öfver h-en, mer än h-en. Till h-en hvit, till h-en svart, ell. *h-en hvit, h-en svart. Rösterna voro delade, h-en för och h-en emot.* (Skämtvis) *Äkta h.*, den ene af tvenne äkta makar.

HÄLFTENBONDE, m. 3. pl. — *bönder.* Bonde, som har jord i hälftenbruk med ägaren.

HÄLFTENBRUK, n. 5. En jordegendoms brukande för hälften utaf afkastningen, hvaremot den andra hälften lemnas till ägaren, *Lemna en gård till h. Taga, nyttja jord under h.*

HÄLFTENBRUKARE, m. 5. Landtbrukare, som har jord i hälftenbruk med ägaren.

HÄLG, se *Helg.*

HÄLJEFLUNDRA, se *Helgflundra.*

HÄLGÅNGARF, m. 5. (nat. hist.) Rofdjur, som, i likhet med menniskan, går på hela foten. *Björnen är en h.*

HÄLL, f. 2. (af *Hallr,* sten) 1) Flat, jemntjock skifva af sten eller jern. — 2) Se *Berghäll.*

HÄLL, s. oböjl. *Lägga på h.*, lägga något så, att det lutar. *Tunnan är på h.*, se *Hällning.*

HÄLLA, f. 1. Rem på långbyxor, som går under foten och håller dem nedspända.

HÄLLA, v. a. 2. 1) Luta. *H. en dricks-tunna.* Brukas numera mindre ofta i denna bem. Oftare säges neutralt: *H. på,* t. ex.: *H. på ett fat, en ankare.* — 2) Sakta utgjuta vatten ur ett kärl. *H. vatten på händerna. H. vin ur buteljen i ett glas. H. áf, bórt, í, út,* se *Afhälla,* &c. — *H. på',* fortfara att hälla, hälla mera eller fortare; äfv. åter påfylla, t. ex.: *H. på flaskorna, buteljerna.* — V. n. 1) Luta, hafva lutande läge. *Gatan häller.* — 2) *H. ned,* se *Hällregna. Det regnar så, att det häller ned.*

HÄLLANDE, n. 4. Handlingen, då man häller. — *Adj.* 1. (egentl. part. pres. af *Hälla*) *H. regn,* se *Hällregn.*

HÄLLEART, m. 3. Sådan slags stenart, som utgör en beståndsdel af granitbergen.

HÄLLEBERG, n. 5. Hårda klippan, hård klippgrund. *Bygga på h-et. Så på h-et.*

HÄLLEFLINTA, f. sing. Bergart, som består af qvarts, fältspat samt andra silikater.

HÄLLEFLUNDRA, se *Helgflundra.*

HÄLLEGRÄS, n. 5. Se *Felknopp.*

HÄLLEKNOPPAR, m. 2. pl. Mångårig växt på berg, med tjocka syllika blad, gula blommor, många rotskott och jordkrypande grenar. Sedum reflexum.

HÄLLKISTRÖR, n. 5. Benämning på ett slags forntida grifter, bestående af på berghällar hopförda stenrösen, innehållande små af stenflisor eller hällar hopfogade kistlika grafrum.

HÄLLNING, f. 2. 1) Lutande. — 2) Sakta utgjutning af vatten ur ett kärl. — 3) Lutande läge, lutad ställning. *Tunnan, drickat är på h-en,* man måste luta tunnan, för att tappa dricka af henne; drickat är snart slut. (Fig.) *Vara på h-en,* säges om det, hvaraf icke mycket är qvar.

HÄLLRE, se *Hellre.*

HÄLLREGN, n. 5. Ganska stridt regn.

HÄLLREGNA, v. impers. 1. Regna ganska stridt, liksom om regnet hälldes ned af himmelen.

HÄLLRISTNING, f. 2. Benämning på de forntida figurteckningar, hvilka man finner inhuggna på sluttande berghällar flerstädes inom Skandinavien.

HÄLLÄDER, hä'l-lä'd'r, n. 5. Läder på hälen af skodon.

HÄLSA, se *Helsa.*

HÄLSOT, se *Helsot.*

HÄLST, se *Helst.*

HÄMD, f. sing. 1) Handling, hvarigenom man hämnar sig sjelf eller någon annan. *En grym h. Taga h., utkräfva h.*, hämnas. *Taga h. på, utkräfva h. af någon för något. Den ädlaste h-en är att förlåta. Drifva h-en till det yttersta. Detta kräfver h.*, bör hämnas. *Han gjorde det till h., för det att . . . ,* för att hämnas, att . . . . *Den gudomliga h-en,* Guds straff. — *Syn.* Efterräkning, Bakräkning. — 2) Se *Hämdbegär. Göra något af h. Min själ brinner af h.* [Hämnd.]

HÄMDBEGÄR, n. 5. Begäret att straffa den, som tillfogat oss sjelfva eller någon annan en oförrätt. [Hämnd—.]

HÄMDEROP, n. 5. 1) Rop på hämd. — 2) (fig.) Högljudd fordran af hämd.

HÄMDGIRIG, a. 2. I högsta grad begärlig att hämnas oförrätter.

HÄMDGIRIGHET, f. 3. Starkt begär att hämnas oförrätter.

HÄMDKRÄFVANDE, a. 1. Som kräfver hämd, bör hämnas.

HÄMDLYSTEN, a. 2. neutr. — *et.* Se *Hämdgirig.*

HÄMDLYSTNAD, m. sing. Se *Hämdgirighet.*

HÄMKEDJA, f. 1. Kedja, hvarmed farten af en vagn hämmas i backar, när man kör utföre. [Hämm—]

HÄMMA, v. a. 1. 1) Hindra gången, loppet, rörelsen, fortgången af något. Säges både i fysisk och andlig mening. *H. farten af en vagn. H. ett hjul. H. kroppsvätskor, blodet. H. sjelfsvåldet, missbruken.* — *Syn.* Hejda, Dämpa, Sätta bom, dam för. — *Hämmande,* n. 4.

HÄMNA, v. a. 1. På enskilt väg och utan lagens mellankomst straffa för tillfogad oförrätt, rättskränkning, lag- eller pligtöfverträdelse. Har till objekt den person, som man anser oförrättad, och saken, för hvilken man vill utkräfva hämd. *H. sin vän, fäderneslandet. H. någon på dess fiender. H. en oförrätt, skymf, ett brott.* I utsträckt mening säges äfv.: *Gud h-r den lidande oskulden. H. den förtryckta menskligheten,* o. s. v. — *H. sig,* v. r. Enskilt straffa någon för oförrätt, som blifvit en sjelf tillfogad. *H. sig på sina fiender för lidna oförrätter med en våldsbragd.* — *H-s,* v. d. Se *Hämna,* v. a. *H. på någon för något. H. sin far. H. sin fars mord på mördaren.* — *H-nde,* part. akt. Brukas stundom adjektivt, t. ex.: *Den h. Guden,* som straffar menniskors brott. *H. hand, vapen.*

HÄMNANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom man hämnas.

HÄMNARE, m. 5. o. -ARINNA, f. 1. En, som hämnar. *Den evige H-n,* Gud.

HÄMPLING, m. 2. Fågel af Finkslägtet, 6 tum lång, yttre vingpennorna och stjertpennorna svarta med hvita kanter; näbben om sommaren hornbrun, om vintern ljusgrå; hjessa och bröst på hanen om våren blodröda, hufvud och rygg askgrå, bringa, mage och undergump hvita, sidorna rostgula. Fringilla cannabina.

HÄMTA, v. a. 1. 1) (från det gamla verbet *Hænta* ell. *Hænda,* af *Hand,* således egentligen: taga med handen) Taga, taga till sig. *H. ett bref på posten. Der är ingenting att h.*, att få. (Fig.) *H. andan,* hvila ut, till dess andedrägten icke går fortare än vanligt. *H. mod,* taga mod till sig. — *H. éfter,* se *Efterhämta.* — 2) (af gamla ver-

het *Heimta*, hemföra, af *Heim*, hem) Hemföra, insamla. *H. vatten ifrån brunnen. H. ved i skogen. H. mat, proviant, foder. H. frukt af ett träd.* (Fig.) *H. frukt af*, draga nytta af, t. ex.: *H. frukt af någons arbete.* I samma mening säges äfv.: *H. nytta, gagn, fördel af. Låta h. läkaren. Gå och h. någon. H. någon med vagn.* (Fig.) *Der är mycket att h.*, att skörda, vinna, lära. *H. nya krafter*, återfå sina krafter. *Det h-r sitt värde från . . . .*, dess värde härrör, kommer af. — *H. bórt*, bortföra, forsla bort. — *H. ihóp*, hopsamla. — *H. í'n, néd, úpp, út*, se *Inhämta*, &c. — *H. å'ter*, återföra. — *H. sig*, v. r. Åter samla sina krafter, sina lifsandar, sitt mod, sina tankar; återfå fattningen; äfv. komma i bättre läge, vilkor, efter någon svår olycka, motgång. *H. sig efter en sjukdom, ifrån en förskräckelse.*

HÄMTANDE, n. 4. o. HÄMTNING, f. 2. Handlingen, hvarigenom någon eller något hämtas.

HÄMTNINGSÄFVENTYR, n. 5. (lagt.) Äfventyr att blifva hämtad till rätten med tjenliga medel, d. v. s. med våld.

HÄNDA, v. n. 2. Säges om alla inträffande förändringar så i fysiskt som moraliskt afseende. *Det har h-dt mig en stor olycka. Det råkade h., att . . . . Det h-der icke ofta, att man får se honom full. Om så skulle h., att . . . . Det kan lätt h. H-de hvad som h. kan* ell. *vill*, äfv. *h-de hvad som helst*, hvad helst än må inträffa. *Men hvad h-der* ell. *h-de?* talesätt, då man vill omtala någonting oförmodadt, öfverraskande. *Kan väl h.*, det är möjligt. *Kan h.*, se *Kanske.* — *Syn.* Ske, Inträffa, Begifva sig, Tilldraga sig, Förefalla, Föregå, Förekomma, Förelöpa, Förete sig, Falla sig, Foga sig. — *H. sig*, v. r. Se *Hända. Det h-de sig, att . . . . Det h-de sig icke bättre, än att . . . .*, det inträffade mot all förmodan, att . . . .

HÄNDELSE, f. 3. 1) Säges i allmänhet om allt hvad som händer eller händt i verlden. *En lycklig, olycklig, stor, vigtig, obetydlig h. Lifvets h-r. Beredd på hvarje h.* (Talesätt) *H-n är den, att . . . .*, det gick så till, att . . . . *I h. att* ell. blott *i h.*, om så skulle inträffa, att . . . . *I sådan h. I annan, i vidrig, i motsatt h. I alla h-r, i all h., i hvilken h. som helst*, se *I sådant fall* &c. (under *Fall*). *I h. af hans död*, om han skulle dö. — *Syn.* Tilldragelse, Företeelse — 2) Hvad som tillfälligtvis inträffar. *Det var en h., som gjorde det. Det skedde af en h. Af en h. hade han den dagen emot vanan blifvit hemma.* — *Syn.* Tillfällighet, Slump, Träff.

Anm. *Hända* förmodas af Ihre vara härledt af *Hand* genom förmedling af uttrycket *Gå i hand* (*gå en väl, illa i h.*).

HÄNDELSERIK, a. 2. Rik på händelser. *Ett h-t år, tidskifte. En h. roman.*

HÄNDELSEVIS, adv. Af en händelse, tillfälligtvis, af en träff.

HÄNDIG, a. 2. (af *Hand*) Som har mycken färdighet i handaslöjder, handarbete. — *Händighet*, f. 3. — *Händigt*, adv.

HÄNFÖRA, v. a. 2. (sammandr. af *Hädanföra*) 1) Föra bort härifrån. Vanligen skrifves för denna hem. Hädanföra, ehuru i dagligt tal Hänföra brukas. — 2) (fig.) *a*) Anse hörande till en viss kategori, en viss klass, art, o. s. v.; räkna till; anse, påstå, att något har afseende på ett annat. *H. ett brott till en viss lagparagraf. H. ett ord till något föregående.* — *b*) Rikta till ett visst mål, i sitt görande och låtande hafva afseende på. *H. alla sina handlingar till Gud. H. allt till sig sjelf, till nyttan.* — *c*) Försätta någon i ett sådant tillstånd af passion, att han glömmer allt annat. *Vreden h-rde honom. Låta sig h-s af en passion, af vrede, glädje, kärlek. Han låter sig lätt h-s. Hans tal, hennes sång h-rde alla*, hänryckte alla. *Alla voro h-rda.* — Part. akt. *H-nde* brukas vanlingen adjektivt, och betyder: Som försätter i hänförelse. *Ett h. tal. En h. sång.* — *Syn.* Hänryckande.

HÄNFÖRANDE, n. 4. 1) Den förståndets handling, hvarigenom man hänför något till ett annat. — 2) Försättande i hänförelse.

HÄNFÖRELSE, f. 3. Det själstillstånd, då man blifvit hänförd af någon eller något. *Hennes sång försatte alla i h. H-n var allmän.*

HÄNGA, v. a. 2. 1) Fästa en sak upptill vid någon af dess delar, så att den nedtill icke har stöd af något föremål, utan fritt svä̈fvar i luften. *H. torklinne på ett sträck. H. hatten på en spik. H. i galge* ell. blott *h.*, till straff uppsätta en missdådare i galge, för att genom strypning taga lifvet af honom. *Han blef h-gd för förfalskningsbrott.* (Ordspr.) *Den drunknar ej, som hänga skall*, ingen undgår sitt straff. *H. fást*, hänga något så, att det fästes vid ett föremål. *H. frám*, hänga längre fram ifrån ett ställe. *H. fö're*, hänga framför till betäckning. *H. på', úpp, út, ö'fver*, se *Påhänga*, &c. (Fam.) *H. på en något*, betäcka, bekläda en med något. *H. på sig*, betäcka, bekläda sig med; använda till kläder åt sig, t. ex.: *Hon h-ger på sig allt hvad hon förtjenar.* — 2) *H. hufvudet*, luta hufvudet, af sorg, bedröfvelse, svaghet, o. s. v. (Fig.) *H. näsan öfver boken*, sitta mycket och läsa. — V. n. 1) Vara upptill fästad vid något föremål, utan stöd nedtill. *Ljuskronan h-ger i taket. En stor sabel h-gde vid hans gördel. Frukter h. på träden. Hatten, kappan h-ger på spiken. Löfven hänga öfver vägen.* (Fig.) *Faran h-ger öfver hufvudet*, är nära för hand. — *H. èfter: a*) (aktivt) *H. èfter någon*, ständigt och på ett besvärande sätt följa efter honom öfverallt; alltjemt ligga honom på halsen; *b*) (neutralt) fortfara; hafva svåra, ledsamma följder, t. ex.: *Sjukdomen h-ger efter*, har ännu icke vikit. — *H. fást*, se *Fasthänga.* (Fig.) *H. fast vid*, vara envist tillgifven, t. ex.: *H. fast vid en fördom, en falsk lära.* — *H. frám*, hänga så, att det faller fram. — *H. í*, fortfara, t. ex.: *Sjukdomen h-ger i ännu.* (Fam.) *Det h-ger i honom*, han kan ej glömma den förtreten; han har alltjemt qvar samma tycke, böjelse, o. s. v. — *H. ihóp: a*) hänga bredvid hvartannat, sammanfästadt; *b*) (fig.) α) hafva samband, sammanhang, t. ex.: *Dessa två meningar h. ihop:* β) hafva sammanhang, mening, t. ex.: *Denna period h-ger icke ihop;* (fam.) *det h-ger ihop som ler och långhalm*, saknar allt sammanhang; γ) (om personer) Hålla ihop. *De h. ihop;* δ) (oftast impersonelt) förhålla sig, t. ex.: *Säg mig, huru det h-ger ihop. Huru h-ger det ihop med honom, med den saken? Det h-ger så ihop, att . . . . Det h-ger aldrig rätt ihop.* — (Fam.) *H. méd*, ihärdigt hålla i med något; med möda taga sig fram; framsläpa sina dagar. — *H. néd*, se *Nedhänga.* — *H. på*, bero på, t. ex.: *Frågan h-ger på den omständigheten, huruvida . . . . Derpå h-ger det.* (Fam.) *H. på någon*, ligga en på halsen, vara en till besvär, t. ex.: *Han h-ger jemt på honom.* — *H. qva'r*, vara qvarlemnad hängande; äfv. (fam.)

dröja qvar. *H. samman, tillsammans*, se *H. ihóp.* — *H. út*, hänga så, att det faller ut. — *H. ùte*, hänga utanför, i fria luften. — *H. vi'd*, se *Vidhänga.* — (Fam.) *H. öfver någon*, alltjemt besvära, ligga på halsen; se *H. èfter.* — 2) Falla allt för långt ned. *Kinderna, bröslen h. på henne. Klädningen h-ger* (ell. *h-ger néd*) *på ena sidan.* — 3) (Fam.) *Stå och h.*, stå stilla på ett ställe, utan att någonting förehafva. — *H. sig*, v. r. 1) Fästa sig upptill vid ett föremål, utan stöd, hvilopunkt för fötterna. *Han h-gde sig med armarna på dörrn. H. sig fast vid* (fig.), se *Fästa sig vid. H. sig på en*, lägga hand, händer eller armar på ens axlar, så att tyngden af ens kropp i mer eller mindre mån hvilar på honom; (fig. fam.) truga sig på någon; äfv. söka sitt uppehälle genom annans försorg. — 2) Taga lifvet af sig genom att hänga sig med ett rep eller något dylikt om halsen vid ett föremål, så att andedrägten qväfves. *H. sig i ett träd, på ett spjell.*

HÄNGANDE, s. n. 1) (för aktiv) Handlingen, då man hänger. — 2) (för neutrum) Förhållandet, omständigheten, att någon eller något hänger. — *Adj.* 1. (egentl. part. pres.) 1) Som hänger ned. *En h. tågända.* — 2) Som faller allt för långt ned. *H. kinder, bröst, läppar, öron.* — 3) (geol.) *H.* kallas den öfver en gång varande bergart.

HÄNGARE, m. 5. Se *Krok.*

HÄNGBJÖRK, f. 2. Ett slags björk med slaka, hängande grenar, och nästan glatta, släta löf. Betula pendula.

HÄNGBLOMMIG, a. 2. (bot.) Som har hängande blommor. — Substantivt kallas en klass af växterna: *de H-e.*

HÄNGBRO, f. 2. Bro, som uppbäres af hängverk, t. ex. hängande jernkedjor.

HÄNGBRÖSTAD, a. 2. Som har hängande bröst.

HÄNGBUK, m. 2. Hängande buk.

HÄNGBUKIGHET, f. 3. Egenskapen att hafva hängande buk.

HÄNGBÅR, f. 2. Bår, som hänger på remmar o. d.

HÄNGDY, m. sing. Se *Gungfly.*

HÄNGE, n. 4. 1) Något, som hänger. Brukas nästan endast i sammansättningen Örhänge. — 2) (bot.) Blomningssätt, då på ett förlängdt, merendels trådsmalt, och med blomman eller frukten affallande fäste, sitta ofullständiga blommor, som, innan de utslå, äro täckta af tegellagda, fjäll-lika blomskärmar.

HÄNGFLY, n. 4. Se *Gungfly.*

HÄNGFÄRDIG, a. 2. (fam.) Färdig att hänga sig af sorg, harm, förtviflan.

HÄNGGRAN, f. 2. En afart af vanlig Gran, med hängande grenar. Abies viminalis.

HÄNGIFVEN, a. 2. neutr. — *et.* I hög grad tillgifven. Säges både om person och sak. *En h. vän, beundrare. H. kärlek, vänskap, beundran.*

HÄNGIFVENHET, f. 3. Ganska stor tillgifvenhet.

HÄNGIFVET, adv. Med hängifvenhet. *H. älska någon.*

HÄNGKOJ, hä'nngkå'j, m. 3. Se *Hängmatta.*

HÄNGLA, v. n. 1. (fam.; af *Hänga*) Ej hafva sin helsa, sina fulla krafter. *Gå och h.*, ej vara rätt frisk. *H. méd*, dragas med en sjuklig kropp. *H. med en sjukdom*, dragas med, lida af en sjukdom. *H. sig fram*, se *Släpa sig fram.* — *Hänglande*, n. 4.

HÄNGKOMPASS, hä'nngkåmmpáss, m. 3. (skepp.) Kompass, som hänger under takfönstret i kajutan. [-compass.]

HÄNGLIG, a. 2. (fam.) Ej rätt frisk.

HÄNGLÅS, n. 5. Ett slags rörligt lås, som medelst en upptill varande ring fästes hängande i öglan på en regel eller i en merla på det föremål, som skall stängas, för öfrigt på mångfaldigt olika sätt inrättadt.

HÄNGLÄPP, m. 2. (fam.) 1) Hängande läpp. — 2) Person med sådan läpp.

HÄNGLÄPPIG, a. 2. (fam.) Som har hängläpp.

HÄNGMAN, hä'nngmán, m. 2. Nedhängande man, t. ex. på en häst. [-mahn.]

HÄNGMATTA, f. 1. Ett tre alnar långt och två alnar bredt segelduksstycke, som vid ändarna, medelst skärlinor, upphänges under däck på fartyg och förses med en madrass, en hufvudputa och ett täcke, samt begagnas att sofva uti.

HÄNGNING, f. 2. Handlingen, förrättningen, då man hänger. Brukas mest i fråga om afrättande i galge.

HÄNGREM, f. 2. pl. — *remmar.* Spänd rem, hvarpå något hålles hängande.

HÄNGSEL, n. 5. Del af ett föremål, hvarmedelst det hänger på något. — Har sammansättningen Dörrhängsel.

HÄNGSJUK, a. 2. (fam.) Som ej är vid rätt god helsa, ej har sina fulla lifskrafter.

HÄNGSJUKA, f. 1. (fam.) En persons tillstånd, då han är hängsjuk.

HÄNGSLE, n. 4. Band, rem, hvarmedelst något hålles hängande, t. ex. Byxhängsle, Bårhängsle.

HÄNGSKÅP, n. 5. Mindre väggskåp, som hänger på krokar o. d.

HÄNGVAGGA, f. 1. Vagga, som uppbäres af från taket nedhängande tåg eller remmar.

HÄNGÖRA, n. 4. pl. — *öron.* Se *Slokööra.*

HÄNLEDA, v. a. 2. Se *Härleda.* — *Hänledande*, n. 4.

HÄNLEDNING, f. 2. Se *Härledning.*

HÄNRYCKA, v. a. 2. Försätta i hänryckning. *Hennes sång h-ker åhöraren. Alla blefvo h-kte af denna förtrollande musik.* — *Syn.* Se *Förtjusa.* — Part. akt. *H-nde* brukas ofta adjektivt, t. ex.: *En h. sång, musik. Ett h. skådespel.* — *Hänryckande*, n. 4.

HÄNRYCKNING, f. 2. En menniskas tillstånd, då hon helt och hållet öfverlemnar sig åt intrycket af något lifvande föremål, ämne, så att hon blir otillgänglig för hvarje annat intryck, hvarjemte förståndets klarhet fördunklas och viljans frihet inskränkes. *Blifva betagen af h. Falla i h.*

HÄNSEENDE, n. 4. 1) Afseende. *I visst h. I moraliskt, juridiskt h. En i alla h-n hederlig man.* — *Syn.* Se *Afseende.* — 2) *I h. till*, se *I anseende till, I betraktande af. I h. dertill, att enkan befinner sig i torftiga omständigheter. I h. till hans ådagalagda nit, förtjenar han att ihågkommas med något vedermäle af konglig nåd.*

HÄNSIGT, f. sing. 1) Se *Afsigt.* I denna bem. mindre brukligt. — 2) Se *Hänseende.*

HÄNSKJUTA, v. a. 3. (böjes som *Skjuta*) Öfverlemna afgörandet af en sak, en fråga åt någon annan. *Den frågan h-ter jag till de vises afgörande, bedömande, omdöme. H. en sak till högre domstol.* — *Hänskjutande*, n. 4.

HÄNSOFVEN, a. 2. neutr. — *et.* Se *Afliden.* — Nybildadt ord, ännu föga brukligt.

HÄNSYFTA, v. n. 1. *H. på,* se *Syfta på* (fig.) — *Hänsyftande*, n. 4.

HÄNSYFTNING, f. 2. Handlingen, hvarigenom hänsyftas på något. — 2) Innehållet af hvad som hänsyftas. *En oförskämd h.* — *Syn.* (för begge bem.) Anspelning, Allusion.

HÄNSYN, f. sing. Nytt ord, lånadt ifrån danskan och redan allmänt brukadt i de adverbiala uttrycken: *Med h. af, i h. till,* i betraktande af, i anseende till.

HÄNVISA, v. a. 1. o. 2. 1) Gifva anvisning till någon eller något. *Man h-ste oss till borgmästaren, till adresskontoret. H. till sjelfva källorna.* — 2) Gifva part, sökande, till känna, att han bör vända sig till en viss domstol, ett visst embetsverk, o. s. v. *H. en rättssökande till vederbörlig domstol, till domare, till högre rätt. H. en klagande till tullrätten.* — 3) (absolut) *H. på,* gifva anledning att förmoda, misstänka; vända tankarna på; bevisa. *Detta drag af honom h-r på mycken själsslapphet. Händelsen h-r på ett föga bekant förhållande.* — *Hänvisande*, n. 4.

HÄNVISNING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom någon hänvisas. — 2) Utslag, hvarigenom någon af domstol, embetsverk o. s. v., hänvises till annat forum, annan auktoritet. Har sammansättningen Besvärshänvisning.

HÄPEN, hä'p'n, a. 2. neutr. — *et.* Plötsligt och i högsta grad bestört, förskräckt. *Han blef helt h. vid denna oförmodade anblick.* — *Syn.* Se *Förvånad.*

HÄPENHET, f. 3. En persons tillstånd, då han blifvit häpen. *I h-en visste han ej, hvad han skulle säga.* — *Syn.* Se *Förvåning.*

HÄPNA, v. n. 1. Blifva häpen. *H. vid, öfver, för något. Han är så oförskämd, att man kan h. deröfver.*

HÄPNAD, m. sing. Se *Häpenhet.*

HÄR, m. 2. 1) (ursprungl.) Stor mängd. Brukas för denna mening nu endast i högre stil och poesi. *Himmelens h.*, änglarne; äfv. himlakropparne. *Skogens, luftens h.*, skogens djur, foglarne. — 2) Betydlig samling af trupper under en fältherres befäl. (Enligt Skaldespråket i Eddan betydde *Her* fordom en trupp af hundra man.) *Med en stor h. infalla i ett land. En h. af Ryssar, Fransmän, Engelsmän.* — *Syn.* Armé.

HÄR, adv. 1) På detta ställe. *H. bor han. H. var det som händelsen skedde. H. i landet,* i detta land. *H. i verlden, i lifvet,* i denna verld, detta lif. *Den h., Det h.*, se *Den*, II. *En h., en der,* några ell. flera på spridda, olika ställen. *H. om dagen,* en af de sist förflutna dagarna. *H. om året,* för några år sedan. — *Syn.* Härstädes. — 2) Vid denna punkt, vid detta ställe (i tal, skrift, o. s. v.), vid denna sak, fråga. *Läs icke längre: stanna h. H. få vi en svår fråga att utreda.* — 3) Brukas i förbindelse med åtskilliga partiklar, isynnerhet ortadverber, antingen i fysisk eller moralisk mening, och dels afskildt, dels sammansättningsvis. *H. och der, h. och hvar,* på spridda ställen, på somliga ställen. *Än h., än der,* på flera ställen. *H. bakom, bortåt, bredvid, h. framför, h. invid, h. förbi,* bakom detta ställe, o. s. v. *H. inne, h. inuti, h. inifrån, h. innanföre, h. nedanföre, h. nere, h. nerifrån, h. ofvanföre, h. uppe, h. utanför, h. ute,* inne på detta ställe, inuti detta ställe, o. s. v. Sammansättningarne: *Häraf, Häran, Härefter,* m. fl., ses här nedan. — 4) Nyttjas ofta i förbindelse med imperativen af verbet *Se,* för att utmärka något, som i samma ögonblick tilldrager sig, och väcka andras uppmärksamhet derpå, eller för att gifva mer uttryck åt meningen. *Se h. kommer han nu! Se h. ha vi honom! Se h. är det! Se h., tag. H. ha vi honom nu igen!* — Se *Der*, 6.

HÄRAD, hä'radd, m. 3. Mindre distrikt af ett landskap, som utgöres af ett visst antal socknar och bildar en särskilt lagsaga med en Häradshöfding till domare. — *Ss. H-sbo.*

Anm. Ordet anses af Ihre vara bildadt af *Her*, trupp af hundra man, och *Reid*, utrustning, emedan ursprungligen *Härad* kallades ett distrikt, som till landets försvar eller krigståg uppställde 100 man. I st. f. *Härad* brukades i Svea Rike mest *Hundari.*

HÄRADSALLMÄNNING, m. 2. Skogstrakt, som begagnas gemensamt af ett helt härad.

HÄRADSBOKHÅLLARE, m. 5. Se *Häradsskrifvare.*

HÄRADSDOMARE, m. 5. Förste bisittaren i en häradsnämd.

HÄRADSFOGDE, m. 2. pl. — *fogdar.* Se *Kronofogde.*

HÄRADSHÖFDING, m. 2. Domare i en häradsrätt. Var ursprungligen äfven styresman i häradet.

HÄRADSHÖFDINGERÄNTA, f. sing. En viss skatt, som fordom utgick till häradshöfdingarnes underhåll.

HÄRADSKISTA, f. 1. Det förvaringsrum, som bör finnas vid hvarje tingsställe, för häradets insegel och häradsrättens handlingar.

HÄRADSNÄMD, f. 3. De tolf bisittarne i en häradsrätt, kallade nämdemän.

HÄRADSRÄTT, m. 3. Domstol på landet, vanligen en i hvarje härad, bestående af domaren (Häradshöfdingen) och nämden, af hvilka den förre ransakar, men begge gemensamt döma.

HÄRADSSKRIFVARE, m. 5. Tjensteman, som förrättar mantalsskrifningen och debiteringen i ett fögderi, uppgör fögderiets räkenskaper samt kontrollerar kronofogden.

HÄRADSSYN, f. 3. Laga syn, som anställes af häradsrätt.

HÄRADSTING, n. 5. En häradsrätts sammanträde, för att döma i dit hörande mål.

HÄRAF, hä'rav o. häräv, adv. Af denna, detta, af dessa. *H. blir till slut en vana. Den slutsats, jag h. drager. Hvad slutar ni h.?* — Jfr. *Anm.* under *Deraf.*

HÄRBERGE, se *Herberge.*

HÄRBOD, f. 2. (gam.) Tält.

HÄRBONAD, m. sing. (gam.) Se *Härklädnad.*

HÄRBUD, hä'rbúd, n. 5. (gam.) Uppbåd till krig.

HÄRD, m. 2. I. 1) (i allm.) Ställe, hvarpå eld vanligen tändes och underhålles, för någon viss förrättning, t. ex. matlagning. Vanligen säges Eldstad, Spisel. Brukas mest i poesi. — 2) (bergv.) *a*) Stor eldstad vid smältverk, hvaruti smältningen sker med tillhjelp af bläster, och vanligen genom smältans beröring med brännmaterialet. *H. i en stångjernssmedja.* — Bildar några sammansättningar, såsom: Stångjernshärd, Smideshärd, Drifhärd, m. fl. — *Syn.* Ässja. — *b*) Sluttande brädvägg, hvarpå förut bokad malm renas genom vaskning.

HÄRD, m. 2. (mest i plur.) II. Skuldra. Brukas numera sällan.

HÄRDA, v. a. 1. (af *Hård*) 1) Göra hård. *H. koppar genom hamring. H. stål,* gifva det

större hårdhet genom glödgning och afsläckning i vatten. — 2) (fig.) Göra någon i kroppsligt eller andligt afseende hård, så att han kan tåla, utstå, uthärda lidanden, vedermödor, o. s. v. *H. mot köld* (i samma mening säges äfv. ofta blott *H.*). *H. mot luften. H. någon till arbete. Jag har blifvit h-d emot lidanden, sorg och bekymmer.* — *H. ut*, v. a. o. n., se *Uthärda.* — *H. på'*, v. impers. Se *Kosta på'* (impers.). — *H. sig*, v. r. Göra sig härdad; vänja sig vid något, så att man kan utstå det. *H. sig emot köld. smärta, stryk. H. sig till arbete, mödor.* — *H-s*, v. d. Blifva härdad. — Part. pass. *H-d* brukas stundom nästan adjektivt, t. ex.: *H-e soldater, en h. kropp*, o. s. v.

HÄRDANDE, n. 4. Se *Härdning.*

HÄRDAR, m. 2. pl. Se *Härd*, II.

HÄRDBLY, n. sing. Det bly, som afsätter sig i en drifhärd, då man afdrifver verkbly från silfver.

HÄRDBOTTEN, m. 2. pl. — *bottnar.* Botten i en smideshärd.

HÄRDHAMMARE, m. 2. pl. — *hamrar.* Ett slags hammare, som begagnas, för att tillplatta en härdbotten.

HÄRDIG, a. 2. 1) Härdad. *Jemtländningarne äro ett h-t folk.* — 2) Ståndaktig. *H. i motgången.* — *Härdighet*, f. 3.

HÄRDNING, f. 2. 1) Handlingen, förrättningen, förfarandet, verkningen, hvarigenom sak ell. person härdas. Jfr. *Härda. H. af stål. H. emot köld.* — 2) *a*) Hårdhet, som ett ämne fått genom att härdas. *Taga h-en ur stål.* — *b*) Vana att tåla, uthärda. *Hos Norrländningar finner man mycken h. emot köld.*

HÄRDSLAGG, m. sing. (bruksbandt.) Färskslagg, som vid Tysksmidet uppbrytes ur härden, merendels efter slutadt veckosmide. Kallas äfven Butslagg.

HÄREFTER, hä'räffl'r o. härä'fft'r, adv. Efter honom, henne, det, detta, dem, dessa. Har motsvariga bemärkelser till *Derefter.* Jfr. d. o.

HÄREMELLAN, hä'remellann o. häremèllann, adv. Emellan dem, dessa. Har motsvariga bemärkelser till *Deremellan.* Jfr. d. o.

HÄREMOT, hä'remot o. häremót, adv. Emot den, det, detta. Har motsvariga bemärkelser till *Deremot.* Jfr. d. o.

HÄRF, hä'rrv, f. 2. pl. *härfvar.* Se *Råfsa.*

HÄRFLA, hä'rrvla, v. a. 1. Vinda spunnet garn ifrån rullen på en härfvel. — *H. áf*, se *Afhärfla.* — *Härflande*, n. 4. o. *Härfling*, f. 2.

HÄRFLARE, m. 5. — LERSKA, f. 1. Person i ett spinneri, hvars göromål är att härfla det spunna garnet.

HÄRFLYTA, v. n. 3. (böjes som *Flyta*) Hafva sin upprinnelse, sitt ursprung, komma, följa af. Beledsagas alltid af prep. *af* ell. *ifrån. Från denna händelse h-flöto alla den följande tidens olyckor. Af allt detta h-flyter, att . . . .* Jfr. *Komma af.* — *Härflytande*, n. 4. o. *Härflytning*, f. 2.

HÄRFTRÅD, hä'rrvtrå'd, m. 2. 1) Ändtråden i en härfva. — 2) (fig. fam.) Se *Ledtråd. Få i, råka på h-en*, erhålla en upplysning, uppsnappa något, hvarigenom man kan för sig utreda något inveckladt, fördoldt.

HÄRFVA, f. 1. (af *Härfvel*) Större eller mindre längd af garn, uppvindadt i flera hvarf och ombundet, för att det icke må trasslas. — Har sammansättningarna Garnhärfva, Sqvallerhärfva.

HÄRFVEL, m. 2. pl. *härflar.* Ett slags redskap, hvarpå spunnet garn afvindas från rullen, liknande en haspel, utom att den ej är försedd med hjul, hammare och visartafla. I detta fall kallas den Knäpphärfvel.

HÄRFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* Slägte af Sparffåglarna, 10 till 11 tum lång, med två rader 2½ tum långa, rostgula hjessfjädrar; grundfärgen rostgul, ryggen svart med gulbruna kanter, stjert och vingar svarta med hvita tvärband; har fått namnet efter sitt vanliga läte *opp-opp-opp, opp-opp-opp*, som liknar en uppmaning till härnad. Upupa Epops.

HÄRFÅNG, n. 5. (gam.) Byte, som vunnits genom ett härtåg.

HÄRFÄRD, c. 3. (gam.) Krigståg.

HÄRFÖRARE, m. 5. Öfverbefälhafvare för en krigshär.

HÄRHÖFVITSMAN, m. 5. pl. — *män.* Se *Härförare.*

HÄRI, se *Häruti.*

HÄRIBLAND, hä'riblannd o. häriblánnd, adv. Bland dem, dessa. Jfr. *Deribland.*

HÄRIFRÅN, hä'rifrån o. härifrå'n, adv. Från denna, detta, dessa. 1) (i fråga om ort och rum) Från denna ort, detta ställe. *H. till floden är blott hundra steg.* — 2) Brukas, för att utmärka: *a*) Skiljande, afsöndring, afdrag, befrielse. *En summa af 100 r:dr; h. afgå 10. H. befriade han sig lätt.* — *b*) Orsak, upphof. *H. kommer det, att . . . . H. förskrifver sig det ryktet.* — Jfr. *Anm.* under *Derifrån.*

HÄRIGENOM, hä'rijenåmm, adv. Genom denna, detta, dessa. Jfr. *Derigenom.* — *Syn.* Härmedelst, Härmed, På detta sätt.

HÄRIN, häri'nn, adv. Hit in. *Det kommer ingen h.*

HÄRINIFRÅN, häri'nnifrå'n, adv. Inifrån detta rum, ställe. *H. hördes ljudet, ropet.*

HÄRINNANFÖRE, häri'nnannfö're, adv. Innanför detta ställe, detta rum. — Skrifves vanligen *Här innanföre.*

HÄRINNE, häri'nne, adv. Inne i denna ort, detta ställe, detta rum. — Skrifves vanligen *Här inne.*

HÄRINOM, häri'nnåmm, adv. Inom detta ställe, detta rum. — Skrifves äfven *Här inom.*

HÄRINTILL, hä'rinntill o. härinnti'll, adv. 1) Hitintill, till detta ställe. *H. skall du gå, men icke vidare.* — 2) Utmärker ett tillgränsande. *En trädgård stöter h.* — Jfr. *Anm.* under *Derintill.*

HÄRINUTI, häri'nnuti', adv. Inne uti detta ställe, detta rum. — Skrifves vanligen *Här inuti.*

HÄRINVID, härinnvi'd o. hä'rinnvid, adv. Invid denna ort, detta ställe, detta rum. *H. finnes en källa.* — Skrifves äfv. *Här invid.* — Jfr. *Anm.* under *Derinvid.*

HÄRJA, v. a. 1. (af *Här*) Förstöra hvad som finnes i ett land. Säges om en fiendtlig här eller dess befälhafvare. *H. ett land.* Brukas ofta absolut, t. ex.: *Ryssarne h-de med eld och svärd i Finland. Attila h-de öfverallt, hvar han drog fram.* — Säges äfven om vissa slags djur, sjukdomar o. d., som orsaka förstörelse i ett land, en trakt, t. ex.: *Ett tåg af gräshoppor kom och h-de hela landet. Farsoten h-r ysligt.* — *Syn.* Grassera, Förhärja, Föröda. — Part. akt. *H-nde* brukas stundom nästan adjektivt, t. ex.: *En h. farsot.* — *Härjande*, n. 4.

HÄRJARE, m. 5. En, som härjar. Brukas mindre ofta.

HÄRJEMTE, härjä'mmte, adv. Jemte denna, detta, dessa; förutom detta. *H. bifogade han några goda råd. H. får jag anhålla, att ....*

HÄRJNING, f. 2. Handlingen, verkningen, hvarigenom något härjas.

HÄRKLÄDNAD, m. sing. ell. HÄRKLÄDER, m. 3. pl. (gam.) Krigsrustning.

HÄRKOMST, c. 3. Förhållandet, att man härstammar ifrån, är född af någon viss person, tillhör någon viss slägt. *Leda sin h. ifrån någon. Af god, förnäm, ringa h.* — *Syn.* Börd.

HÄRKONUNG, m. 2. Benämning, som i hedna tiden gafs lyckliga anförare för större beväpnade skaror, ehuru de intet land hade att styra öfver.

HÄRLEDA, v. a. 2. Anse, uppgifva, påstå, att något härflyter, kommer, är verkadt af, har sin grund, sitt upphof uti något; att ett ord är utledt ifrån ett annat. *H. en verkan ifrån en viss orsak. H. ett ord ifrån ett annat, ifrån ett främmande språk. H. sitt namn ifrån Frankrike.* — *Syn.* Se *Derivera*. — Brukas äfv. reflexivt, t. ex.: *Detta ord h-der sig ifrån grekiskan. Alla mina olyckor h. sig ifrån denna händelse.* — *Syn.* Komma, flyta, härflyta (af), Förskrifva, datera, derivera sig (ifrån). — *Härledande*, n. 4.

HÄRLEDNING, f. 2. 1) Omständigheten, att något härledes. — 2) Upprinnelse, upphof, ursprung. *Ordens h. är ofta höljd i mörker.*

HÄRLIG, m. fl., se *Herrlig*, m. fl.

HÄRMA, v. a. 1. 1) Med full afsigt och oftast på spe göra något på samma sätt som en annan, göra efter som en annan gjort. Har till objekt både person och sak. *H. någon. H. någon i gången. H. ens gång, röst, tal.* Säges äfven i fråga om djur, t. ex.: *H. göken, gökens läte.* — *Syn.* Efterhärma. — 2) I uppförande, skick och handlingssätt rätta sig efter, söka likna. Har till objekt både person och sak. *H. de store. H. utländningen, utländska moder.* — *Syn.* Efterapa, Efterfölja, Eftergöra. — *Härmande*, n. 4.

HÄRMARE, m. 5. En, som härmar.

HÄRMED, hä'rmäd o. härmä'd, adv. 1) Med, genom denna, detta, dessa. *Han hade skaffat sig dyrkar och h. uppdyrkade han alla dörrarna. H. vinner ni ingenting.* — *Syn.* Se *Härigenom*. — 2) Härpå, härefter. *Så talade han och h. gick han.* — Jfr. *Anm.* under *Dermed*.

HÄRMEDELST, hä'rmèdl'st, adv. Genom detta medel. *H. vann han sitt ändamål.* — *Syn.* Se *Härigenom*.

HÄRMLEK, m. 2. Ett slags lek, då alla de lekande härma efter allt, hvad någon ibland dem gör.

HÄRMNING, f. 2. Handlingen, hvarigenom någon härmas.

HÄRMÄSTARE, m. 5. (hist.) Styresman för en provins, tillhörande Tyska Orden.

HÄRNAD, hä'rnadd, m. sing. (af *Här*) Krigståg till sjös, för att göra byte. *Draga ut i h.* — Förekommer i de gamla sagorna, men brukas ännu stundom i poesi och högre stil.

HÄRNEDANFÖRE, HÄRNERE, HÄRNERIFRÅN, se *Här nedanföre* &c., under *Här*.

HÄRNÄST, hä'rnässt o. härnä'sst, adv. Näst efter denna, detta, dessa. *Den h.*, den nästföljande. — Jfr. *Anm.* under *Dernäst*.

HÄROLD, hä'rå'lld, m. 3. 1) (ursprungl.) Person, som skickades ifrån en stat till en annan, för att förklara krig. — Har sammansättningen Krigshärold. — 2) (nu) Embets- eller tjensteman, hvars befattning är att kungöra vissa högtidliga tillkännagifvanden, framföra vissa budskap, och som derjemte vid offentliga ceremonier har vissa förrättningar. — Hit höra sammansättningarne Rikshärold, Ordenshärold. — 3) (fig.) Förkunnare. Säges äfv. om djur och ting. *Lärkan är vårens h. Morgonrodnaden är dagens h.* — 4) Uppsyningsman vid de fordna tornerspelen. — *Ss. H-sdrägt, -sembete, -svärdighet.*

Anm. Ordet anses af Rudbeck ursprungligen hafva hetat *Herhold* (af *Her* och *Hold*), således Härens trogne man eller budbärare. Hänledes af andra från det forntyska ordet *haren*, ropa.

HÄROLDSKÅPA, f. 1. Ett slags mantel, som tillhör häroldsdrägten.

HÄROLDSSTAF, m. 2. pl. — *stafvar*. Staf, som en härold bär, till tecken af sin värdighet. Ursprungligen en Mercuriistaf (Caduceus).

HÄROM, hä'råmm o. härå'mm, adv. Om denna, detta, dessa. Jfr. *Derom*.

HÄROMKRING, hä'råmmkrinng o. håråmmkri'nng, adv. 1) Omkring denna, detta, dessa. *Han tog på sig en vargskinnspels och h. knöt han ett skärp.* — 2) Omkring detta ställe. *I trakten h.* — Jfr. *Anm.* under *Deromkring*.

HÄROMSISTENS, hä'råmmsi'sst'ns, adv. Sist, då vi voro tillsammans, träffades.

HÄRPÅ, hä'rpå o. härpå', adv. 1) På denna, detta, dessa. *H. svarar jag. Tvifla ej h. H. är detta ett bevis.* — 2) (i fråga om tid) Efter den tiden, händelsen. *H. gick han genast. H. följde ett förfärligt blodbad.* — Jfr. *Anm.* under *Derpå*.

HÄRROP, n. 5. Fordom ett öfverenskommet ord eller mening, hvars utropande af hela hären var lösen till stridens början, och hvarifrån vårt ännu bibehållna fältrop och lösen härleda sig.

HÄRRÖR, hä'rrö'r, n. 5. Se *Budkafle*.

HÄRRÖRA, v. n. 2. (t. *herrühren*) Hafva sitt ursprung, sin uppkomst, vara en verkan, en följd (af). *Härifrån härrör hela min olycka. Detta härrör deraf, att ....* Jfr. *Komma af*.

HÄRS OCH TVÄRS, adv. I alla riktningar, åt alla håll, hit och dit, fram och tillbaka. *Löpa h. och t. Prata h. och t.*

Anm. Talas och skrifves allmänt *Härs och tvärs*, ehuru det rätteligen torde heta *Kors och tvärs*, i likhet med Tyskarnes *ins Kreuz und in die Quere*.

HÄRSK, hä'rrsk, a. 2. (i plur. *härskna*) Säges om födoämnen, som blifvit gamla och derigenom fått en frän, obehaglig smak och lukt. *Smaka h. Härskt smör.*

HÄRSKARA, f. 1. 1) Stor skara af krigsfolk. *En h., den ingen räkna kunde.* — 2) (i allm.) Skara, stor hop. *De himmelska h-ror*, englarne.

HÄRSKEPP, n. 5. (gam.) Skepp, hvarmed vikingarne foro i härnad.

HÄRSKHET, f. 3. Egenskapen att vara härsk.

HÄRSKNA, v. n. 1. Blifva härsk. — *Härsknande*, n. 4.

HÄRSKRI, n. 4. Se *Härrop*.

HÄRSKT, adv. På ett härskt sätt. *Lukta h.*, hafva härsk lukt.

HÄRSKÖLD, m. 2. (gam.) *Fara med h.*, härja, plundra.

HÄRSMAKT, hä'rsmäckt, f. 3. Se *Krigsmakt. Med h.*, med krigshär.

HÄRSPORRAR, m. 2. pl. Stora klubbor, beslagna med taggar och inuti fyllda med bly, hvilka fordom nyttjades till strid skeppen emellan.

HÄRSTAMMA, v. n. 1. (t. *herstammen*) 1) Leda sin upprinnelse, härkomst (från). *Vi h. alla från Adam.* — 2) Vara verkad, härröra (af). *Derifrån h-de alla den följande tidens olyckor.* — *Syn.* Se *Komma af.* — 3) (gram.) Härleda sig (ifrån). *Detta ord h-r ifrån grekiskan.* — *Härstammande*, n. 4.

HÄRSTÄDES, hä'rstä'däss, adv. På detta ställe, här.

HÄRSVÄNGARE, se *Hirschfångare.*

HÄRTECKEN, n. 5. (gam.) Märke, som begagnades i krig, för att beteckna särskilta afdelningar, skaror af en här.

HÄRTILL, hä'rtill o. härti'll, adv. 1) Till denna, detta, dessa. *Lägg h. kostnaderna. H. duger han ej. Med ett h. gjordt verktyg. Upphofsmannen h. H. kommer, att* .... — 2) Se *Hittills, Härintill.* — Jfr. *Anm.* under *Dertill.*

HÄRUNDER, hä'runnd'r o. härúnnd'r, adv. 1) Under denna, detta, dessa. *Låtom oss stå qvar under detta träd; vi äro h. i skygd för regnet.* (Fig. fam.) *Det ligger något h.*, man har härmed någon hemlig afsigt; det låter misstänkt; man förehar något ondt. — 2) (i fråga om antal, pris) Mindre än detta. *Jag kan ej sälja det h.*, till bättre pris. — 3) Häribland. *H. inbegripen.* — 4) (i fråga om tid) Under den tiden. *H. hände, att* .... — *Syn.* Se *Emellertid.* — Jfr. *Anm.* vid *Derunder.*

HÄRUPP, härúpp, adv. (föga brukl.) Se *Hit upp.* under *Hit.*

HÄRUPPE, härùppe, adv. Se *Här uppe* (under *Här*).

HÄRUPPIFRÅN, härùppifrå'n, adv. Uppifrån detta ställe. Skrifves bättre *Här uppifrån.*

HÄRUPPÅ, se *Härpå.*

HÄRUR, se *Härutur.*

HÄRUT, härút, adv. Se *Hitut.*

HÄRUTAF, se *Häraf.*

HÄRUTE, se *Här ute* (under *Här*).

HÄRUTI, hä'ruti o. häruti', adv. I denna, detta, dessa. Jfr. *Deruti.*

HÄRUTIFRÅN, härùtifrå'n, adv. Utifrån detta ställe. Skrifves bättre *Här utifrån.*

HÄRUTINNAN, hä'rutinnann, adv. Se *Häruti*; jfr. *Deruti*, 1, c. o. 3.

HÄRUTMED, härutmä'd, adv. Helt nära härintill. *H. ligger ett stort hus. Jag såg nyss en karl smyga längs h.* (t. ex. vid en mur).

HÄRUTOM, härùtåmm o. härutå'mm, adv. 1) Utom detta ställe. *Stanna qvar inom kretsen; gå icke h.* — 2) *Härintill må du gå, men h. kommer du icke.*

HÄRUTUR, hä'rutur o. härutúr, adv. 1) Ut ur detta ställe. *När han öppnade skåpet, utsprang h. en råtta.* — 2) Häraf. *H. flöto många olägenheter.* — Jfr. *Anm.* under *Derutur.*

HÄRUTÖFVER, härutö'v'r o. hä'rutöv'r, adv. Utöfver denna, detta, dessa. Jfr. *Derutöfver.*

HÄRVARANDE, a. 1. Här närvarande, vistande, befintlig. *Alla h. embetsmän.* — Skrifves äfv. ofta *Här varande.*

HÄRVARO, hä'rváro, f. sing. (gam. böjd kasus) Varande, vistelse på detta ställe. *Under min* (hans, &c.) *h.*

HÄRVID, hä'rvid o. härvi'd, adv. Vid denna, detta, dessa. Jfr. *Dervid.*

HÄRÅ, se *Härpå.*

HÄRÅT, hä'råt o. härå't, adv. 1) Åt denna, detta, dessa. *H. skrattade alla.* — 2) Se *Hitåt.* — Jfr. *Anm.* under *Deråt.*

HÄRÖFVER, hä'röv'r o. härö'v'r, adv. Öfver denna, detta, dessa. Jfr. *Deröfver.*

HÄSSJA, f. Se *Hessja*, f.

HÄSSJA, v. n. 1. Se *Hessja*, v. n.

HÄST, m. 2. 1) Allmänt bekant djur af Hästslägtet. Equus caballus. *Rida en h. Sitta, stiga till h. Stiga af h-en. Hålla h-ar och vagn. Åka med fyra h-ar. Blåsa till h.*, med trumpeten gifva tecken åt en trupp att sitta upp. (Fam.) *Som en h.*, ganska mycket, i högsta grad, t. ex.: *Arbeta, äta, dricka, ljuga som en h.* (Fam. talesätt) *Sätta sig på sina höga h-ar*, visa sig stor, stolt, högdragen. (Ordspr.) *En h. kan stapla på fyra fötter*, äfven den bäste kan fela. — 2) En pjes i schackspelet. — *Syn.* Hors (prov.), Kamp, Gångare, Springare. — *Ss. Häst-bete, -byte, -dynga, -foder, -gödsel, -hage, -handel, -handlare, -hud, -hår, -köp, -kött, -lik, -lort, -man* (*a* långt), *-marknad, -medikament, -mått, -sjukdom, -skötsel, -spillning, -stall, -stöld, -tjuf, -tjufnad.*

HÄSTAFVEL, hä'sstáv'l, m. sing. 1) Hästars påläggande och uppfödande. *H-n i riket.* — *Syn.* Hästkultur, Hästskötsel. — 2) Hästar i afseende å deras ras. *God, dålig h.* — *Syn.* Hästras.

HÄSTBYTARE, m. 5. Se *Hästmånglare.*

HÄSTBÅR, f. 2. En vanligen täckt bår, som bäres på tvenne stänger, af tvenne hästar, en gående framför och en efteråt.

HÄSTBÖNA, f. 1. En mindre art bondböna. Vicia equina.

HÄSTDAGSVERKE, n. 4. Dagsverke, hvarvid den dagsverksskyldige bör medhafva häst till körslor o. d.

HÄSTDOKTOR, hä'sstdå'cktårr, m. 3. Se *Hästläkare.* [- doct -.]

HÄSTFIBLER, hä'sstfi'bl'r, m. 3. pl. Ört, som växer på högländа ängar, med stora brandgula blommor, klibbig stjelk och stark lukt. Arnica montana. Kallas äfv. Burmänner, Hansblomster, Hårväxter, Märblomster.

HÄSTFLUGA, f. 1. Tvåvingad insekt, med kort, platt kropp och vingar. Hippobosca equina.

HÄSTFOTAD, a. 2. Som har hästfötter.

HÄSTFÄRJA, f. 1. Särskilt inrättad färja för hästars öfverförande vid ett färjställe. — Kallas äfv. Hästpråm.

HÄSTGALEN, a. 2. (om ett sto) Brunstig.

HÄSTGRÖNING, m. 2. Se *Grangräs.*

HÄSTGÅNG, m. 2. Inrättning för att drifva en maskin medelst hästkraft.

HÄSTHAJ, m. 2. En art af Hajslägtet, 40 fot lång, med omkring 4000 små tänder i munnen, men trång mage; skinnet beredes till schagräng. Squalus maximus.

HÄSTHEMMAN, n. 5. Hemman, anslaget till underhåll åt hästar för en kavalleriofficer.

HÄSTHJORT, m. 2. En art af hjortslägtet, stor som en häst, med gaffelformiga horn och hörntänder; inhemsk på Sumatra. Cervus equinus.

HÄSTHOF, m. 2. pl. — *hofvar.* 1) Hof på en häst. — 2) (bot.) Mångårig växt, allmän på åkerrenar, med gula blommor. Tussilago farfara. Kallas äfv. Hästört, Fålafötter, Lerbrand, Bröst-tobak.

HÄSTHUFVUD, n. 4. 1) Hufvud af, på en häst. — 2) Fisk af de Tofsgälade, 10 tum lång, sjukantig, knotig och med smal, fyrkantig stjert. Böjer sig, när han dör, till utseende af hufvud och hals på en häst. Hippocampus brevirostris.

HÄSTIGEL, m. 2. pl. — *iglar*. Ett slags Igel, lik blodigeln, men utan dennes gula ränder. Hirudo sanguisuga.

HÄSTJÄGARE, m. 5. Benämning på ett slags beridna jägare vid en armé. *Jemtlands h.* — *Ss. H-regemente.*

HÄSTKAM, m. 2. pl. — *kammar*. Stor, bred kam af trä eller messing, hvarmed man och svans på hästar kammas.

HÄSTKASTANIE, m. 3. Frukten af:

HÄSTKASTANIETRÄD, n. 5. Prydligt trädslag med fingerlikt delade löf, stora hvita blomklasar och för hästar begärlig frukt. Ursprungligen persiskt. Æsculus Hippocastanum.

HÄSTKRAFT, f. 3. Kraftmått, motsvarande sju menniskokrafter.

HÄSTKRAKE, m. 2. pl. — *krakar*. (fam.) Dålig häst.

HÄSTKREATUR, n. 5. Djur, större eller mindre, af de tama hästarna. Brukas stundom till skilnad ifrån Boskapskreatur, mest i skriftspråket och ekonomisk stil.

HÄSTKUR, m. 3. 1) Kur, som brukas till hästars botande. — 2) (fam.) Våldsamt och äfventyrligt botemedel, som användes för menniskor. *Att intaga krut för frossa är en h.*

HÄSTKÄNNARE, m. 5. En, som förstår sig på att bedöma hästars ras och egenskaper.

HÄSTLÄKARE, m. 5. En, som lärt och utöfvar konsten att bota sjuka hästar. — *Syn.* Hästdoktor, Veterinärläkare. — *Ss. H-konst, -skola.*

HÄSTMUNDERING, f. 2. Beklädnad och utrustning för en ryttarhäst, bestående i sadel, betsel och täcke.

HÄSTMYNTA, f. 1. En ört med ljusblå blommor, på sidländ ängsmark. Mentha arvensis. Kallas äfv. Horsmynta, Åkermynta.

HÄSTMYRA, f. 1. Ett slags myra, nära ½ tum lång, svart, utan gadd, uti ihåliga träd. Formica herculeana. Kallas äfv. Barkmyra.

HÄSTMÅNGLARE, m. 5. En, som far omkring och köper, säljer eller byter hästar. Brukas vanligen i föraktlig mening om dem, som skoja i hästhandel. *Hästhandlare* säges deremot i god bemärkelse om dem, som idka denna handel i större skala och på hederligt sätt. — *Syn.* Hästbytare, Hästskojare, Hästprånglare.

HÄSTPANSAR, n. 5. 1) (ford.) Pansar, som betäckte framdelen af hufvudet på en häst och stundom var försedt med en jernspets, för att genomtränga det, som kom deremot. — 2) (nu) Främre delen af hästens hufvud ifrån öronen till näsborrarna.

HÄSTPRÅM, m. 2. Pråm, hvarpå hästar föras emellan skepp och land.

HÄSTPRÅNGLARE, m. 5. Se *Hästmånglare.*

HÄSTQVARN, f. 2. Qvarn, som drifves med hästar.

HÄSTRYGG, m. 2. Rygg på en lefvande häst. (Fam.) *På h-en*, till häst, i sadeln. *Alltid sitta på h-en, aldrig ligga af h-en*, alltjemt rida.

HÄSTSJUKA, f. 1. Gångbar sjukdom bland hästar.

HÄSTSKO, m. 3. pl. — *skor*. Nästan halfcirkelformigt jern med hål för söm, och hvarmed foten på en häst skos. — *Ss. H-formig, -formigt.*

HÄSTSKOBORD, n. 5. Matbord, dukadt i form af en hästsko.

HÄSTSKOJARE, m. 5. Se *Hästmånglare.*

HÄSTSKONING, f. 2. Den förrättning, hvarigenom hofvarne på en häst beslås (skos) med dertill enkom smidda och afpassade jern (hästskor).

HÄSTSKONOS, f. 2. Ett slägte af Flädermössen, med upphöjningar på nosen, liknande fållar i form af hästskor. Rhinolophus.

HÄSTSKOPÅSE, m. 2. pl. — *påsar*. Liten påse, som medföres på resor, och hvari hästskor och söm förvaras för händelse af behof.

HÄSTSKOSÖM, n. 5. Söm, som begagnas till hästars skoning.

HÄSTSKRAPA, f. 1. Skrapa, som begagnas i stall, för att dermed rena hästens hår ifrån smuts.

HÄSTSLÄGTET, n. sing. def. Ett slägte af däggdjuren, som ensamt utgör sjunde ordningen eller de Enhofvade, och hvartill höra den egentliga Hästen, Åsnan, Dschiggetai, Qvagga, Zebra och Bergzebra.

HÄSTSTYNGET, n. sing. def. Insekt af slägtet Styng, mycket plågsam för hästar, hvilka inslicka äggen, som honan lägger på huden, hvarefter larverna fästa sig i magen på kreaturen och utkomma med gödseln, då de sedan förvandlas till puppor. Oestrus hæmorrhoidalis.

HÄSTSVANS, m. 2. 1) Svans af en häst. — 2) Benämning på ett i Turkiet brukligt tecken till en hög militärisk värdighet, bestående i en från en förgylld halfmåne nedhängande så kallad hästsvans (egentligen svansen af Grymtoxen). *Pascha af två, af tre h-ar.* — 3) (bot.) Årlig växt, vid floder och källor, nästan liknande Fräken. Hippuris vulgaris. Kallas äfv. Vattengräs, Ledgräs.

HÄSTSYRA, f. 1. En hög, mångårig växt, på sidlända ställen, med långa, lansettlika blad. Rumex acutus. Kallas äfv. Hästskröppa.

HÄSTTÄCKE, n. 4. 1) Täcke, som bredes öfver en häst till skydd för köld, regn och snö. — 2) Se *Rya.*

HÄSTVAD, n. 5. Ställe i en flod, ström, der hästar kunna vada öfver, och som begagnas att ridande sålunda passera deröfver.

HÄSTVIND, m. 2. (mek.) Vind, som sättes i rörelse genom hästar.

HÄSTVURM, m. 2. 1) (utan plur.) Öfverdrifvet tycke för hästar. — 2) (med plur., om person) En, som öfverdrifvet tycker om hästar.

HÄTSK, hä'ttsk, a. 2. (af *Hata*) Hatfull, som bär hat till någon. *En h. ovän, fiende. Vara h. på någon.*

HÄTSKHET, hä'ttskhét, f. 3. Hatfull sinnesstämning.

HÄTSKT, adv. Med hatfullt sinne. *H. förfölja någon.*

HÄTTA, f. 1. Betydde fordom d. s. s. Mössa; brukas nu endast skämtvis i denna mening.

HÄTTEBRÖDER, m. 3. pl. (hist.) Benämning på de Tyskar, hvilka tillhörde den afsatta konung Albrekts parti och begingo en mängd våldsamheter emot Svenskarna, för att hämnas den orättvisa, som de ansågo mot honom blifvit föröfvad. Jfr. *Fetaliebröder.*

HÄTTEBÄR, n. 5. (prov.) Se *Smultron.*

HÄXA, m. fl., se *Hexa*, m. fl.

HÖ, n. sing. 1) Gräs, afslaget och soltorkadt till boskapsfoder *Fodra boskapen med h. och halm. Göra h.*, ansa slaget och till torkning på marken utbredt gräs. (Bibl., fig.) *Allt kött är h.*, allt lefvande är förgängligt. — 2) Afslaget gräs, utbredt till torkning. *H-ets ansning. Vända och torka h.* — *Ss. Höfångst, -lass, -skrinda, -skulle, -stack, -strå, -sträng, -såte, -tapp, -vagn, -vålm.*

HÖAND, hö'ånnd, f. sing. (brukas mest i bestämd form) Se *Höbergning*.

HÖBERGARE, m. 5. Person, som bergar hö.

HÖBERGNING, f. 2. 1) Inbergning af hö. — 2) Slåttertiden. — *Ss. H-tid.*

HÖBINGE, m. 2. pl. — *bingar*. Stor hög af packadt och hopbuntadt hö.

HÖBOL, hö'ból, ell. **HÖBORD**, hö'bórd, n. 5. Jordegendom med afseende på den mängd af hö, som deraf årligen fås. *Godt h.*

HÖFDING, m. 2. (af *Hufvud*) Hufvudman, öfverhufvud, styresman, anförare. Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Lands-, Läns-, Härads-, Krigs-, Röfvarhöfding.

HÖFDINGEDÖME, n. 4. Provins, distrikt, som styres af en höfding. Brukas stundom om de svenska länen, äfvensom för att motsvara det franska Gouvernement med flera andra utländska, större och mindre styrelsedistrikter.

HÖFLA, m. fl., se *Hyfla*.

HÖFLIG, a. 2. (af *Hof*, n. II) 1) Som i umgänget med andra iakttager, hvad som är passande och tillständigt. *Man bör vara h. emot alla.* — *Syn.* Se *Artig*, 1. — 2) (om sak) Som sker, göres, säges med höflighet. *En h. bjudning, begäran, undskyllan, ursäkt. Gifva ett h-t svar.* (Talesätt) *För höfliga öron att tala, med* förlof.

HÖFLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen, att vara höflig; höfligt sätt, skick, uppförande. *Man bör visa h. emot alla. Han gjorde det blott af h., för h. skull. H-en fordrar, att . . . .* — *Syn.* Artighet. — 2) Handling eller yttrande, som röjer önskan att visa sig höflig. Har i denna mening äfv. plur. *Göra, visa, säga någon en h.* — *Syn.* Artighet, Uppmärksamhet. — *Ss. H-sbevis, -sbetygelse, -sprof.*

HÖFLIGT, adv. På ett höfligt sätt, med höflighet. *H. bemöta någon. Svara h., på det h-gaste.* — *Syn.* Artigt.

HÖFRÖ, n. 4. Frö af foderväxter, af sådana grässlag, som gifva godt hö.

HÖFSA, m. fl., se *Hyfsa*.

HÖFT, hö'fft, m. 3. Den del af en menniskas kropp, som har sitt läge omkring höftbenet. *Lam i h-en.* — *Syn.* Länd. — *Ss. Höftmuskel.*

HÖFT, hö'fft. *På h.*, utan att mätta, sigta, blott efter ögonmått, t. ex.: *skjuta på h.*; äfv. utan att noga eftertänka, beräkna, efterse; gissningsvis, t. ex.: *säga något på h.*

HÖFTBEN, hö'fftbén, n. 5. Benämning på tvenne ben i bäckenet, ett på hvardera sidan af underlifvet, gränsande bakåt till korsbenet och framåt till blygselbenet.

HÖFTVÄRK, m. sing. Värk i höften.

HÖFVA, hö'va, f. sing. (af *Hof*, II) Mått, mätta, hvad som är passande och tillhörligt. *Öfver h-n, öfver all h.*, omåttligt, t. ex.: *Arbeta, begära, taga, betala öfver h-n. Öfver h-n, öfver all h. stor. Det är er h. att tiga*, det tillhör er att tiga. *Det är öfver min h.*, går öfver min förmåga, mina krafter. *Det är ej hvars mans h. att . . . .*, det är ej allom gifvet, att . . . .

HÖFVAS, v. d. impers. 2. Vara passande, tillständig. *Det h-ves en tjenare att vara lydig.* — *Syn.* Passa, Anstå.

HÖFVEL, se *Hyfvel*.

HÖFVISK, a. 2. 1) (om person) Som i umgänge med andra iakttager ett passande och tillhörligt sätt. *H. i sitt tal.* — 2) (om sak) Som uttrycker, tillkännagifver höfviskhet. *H-a seder. H-t skick.* — *Syn.* (för begge bem.) Anständig, Artig, Belefvad, Hyfsad.

HÖFVISKHET, f. 3. Egenskapen att vara höfvisk, höfviskt skick, sätt, väsende. — *Syn.* Anständighet, Artighet, Belefvenhet, Hyfsning, Vett.

HÖFVISKT, adv. På ett höfviskt sätt, med höfviskhet. *Skicka sig h. Tala, svara h.*

HÖFVITSMAN, hö'vittsmånn, m. 5. pl. — *män*. (bibl., af *Hufvud*) Höfding, anförare, befälhafvare. Bildar sammansättningen Härhöfvitsman.

HÖG, a. 2. (Kompar. *Högre*; superl. *Högst*) 1) *a*) Angifver längden af en rät linie, som går lodrätt nedifrån basen, grunden, bottnen, foten af ett föremål upp till spetsen, toppen, öfversta kanten eller ytan. I fråga om berg, landthöjder och mark i allmänhet bestämmes denna längd räknad ifrån hafvets yta. I denna bem. motsatsen till Djup. *Ett fyra alnar h-t skåp. Kyrktornet är 150 fot h-t. Mont Blanc är mer än 14,000 fot h-t. Detta hus är två våningar högre än det der. Han är ett hufvud högre än jag.* — *b*) (utan åtföljande bestämningsord) Uttrycker ett, i förhållande till andra ytor eller föremål, betydligt längdmått af den lodräta linien ifrån nedersta till öfversta ändan. *Motsats:* Låg. *Ett h-t torn, berg, träd. H. strand. Sjön går h.*, häfver stora vågor. — 2) (om ljud) *a*) Säges om toner, som uppkomma genom en starkare, tätare och mindre utsträckt vibration. *En h. ton, röst. De h-a tonerna på ett instrument.* — *Motsatser:* Djup, Låg. — *b*) Stark, jemförelsevis mera ansträngd. *Tala med h. röst*, så att det väl höres. *Upphäfva h-a klagorop*, äfv. (fig. fam.) högljudt beklaga sig. *Taga sig en h. ton, tala i* ell. *ur hög ton*, tala på ett stolt, hotande, trotsigt sätt. — *Motsatser:* Sakta, Låg. — 3) Betecknar, huru många soldater, ryttare äro uppställda bakom hvarandra. *Sqvadronen är tre man h.* — 4) Som gör lifligt intryck. *H. färg*, liflig. *H. smak*, smak af fina kryddor eller något, som gör ett på en gång fint och starkt, behagligt intryck på smakorganerna. — 5) (fig.) *a*) I sitt slag utmärkt, stor, betydande; förträfflig i högre grad än andra; öfverlägsen; som har större makt, anseende; som öfverstiger de vanliga begreppen. *De högre klasserna i samhället. H. börd, rang. H-a embeten, äreställen. De högre embetsmännen. En h. person*, kunglig eller furstlig person. *Konungen i egen h. person. Drottningen gaf honom detta vedermäle af sin nåd med egen h. hand. Göra något på h. befallning*, på b. af konungen. *En h. herre*, af hög rang, värdighet eller börd. *H. ålder. H-a priser. H. vinst. H-t straff. H-re förtjenst*, större f. *H-t spel*, hvarvid man kan vinna eller förlora mycket. *H-a kort*, som gälla mest i spelet. *Hysa h. mening, tanke, h-a tankar, h-t begrepp om någon*, anse någon äga stora insigter, förtjenster, mycken duglighet. *Vara i h. ära*, mycket ärad. *Visa någon en h. nåd.* *H-t bud* (på auktion), tillbud af hög betalningssumma. *H. tid*, då intet längre dröjsmål får äga rum; *det är h. tid*, bör icke längre fördröjas, uppskjutas. *Komma i h. tid*, just i rättan tid, i sista laget. *I h. grad*, ganska mycket. — *b*) (i moralisk mening) *α*) Upphöjd öfver allt lågt, nedrigt, småaktigt. *En h. själ. H-a tänkesätt.* — *β*) Se *Högdragen*. *Vara h. i sin själ. Han har en h. själ* (säges äfv. i god bem.; jfr. *α*). — *c*) Säges om det, som är svårt att förstå, fordrar mycken djupsinnighet, mycket studium. *Den högre matematiken, kritiken. De högre veten-*

skaperna. Det är mig för h-t, öfvergår mitt förstånd. — *d*) (estet.) Se *Sublim. Salomos h-a visa,* benämning på en af konung Salomo författad, poetisk skrift i bibeln. — *e*) (ret.) *Den högre stilen,* som höjer sig öfver den vanliga, genom större prydlighet och behag. — Substantivt säges: *De h-e i landet,* de mäktige, högt uppsatte, förnäme. (Estet.) *Det h-a,* se *det Sublima.*

HÖG, m. 2. 1) Säges om något, som är upphopadt. *En h. af kol, bräder. Penningar i stora h-ar. Lägga kort i h-ar.* — *Syn.* Hop, Bråte. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Kol-, Bräd-, Penning-, Korthög, m. fl. — 2) Uppkastad jord, i form af en kulle. *En h. af jord, af sand.* Har sammansättningarna Jord-, Sandhög, m. m. — 3) Se *Grafhög. Kettil Okristen gick lefvande i h-en.*

HÖGA, v. a. 1. 1) Uppstapla, lägga i högar. — 2) Sätta i grafhög. *H. en död.*

HÖGADEL, hö'gåd'l, m. sing. De högre klasserna af adeln i ett land. *Till h-n räknas prinsar, furstar, hertigar, markgrefvar eller markiser, m. fl.*

HÖGADLIG, a. 2. Som tillhör eller har afseende på högadeln. *Ers h-a nåd,* uttryck, som af lägre personer i tilltal fordom brukades till personer af den högre adeln.

HÖGAFFEL, m. 2. pl. — *gafflar.* Se *Hötjuga.*

HÖGAKTA, hö'gåckta, v. a. 1. Hysa mycken aktning för någon, högt akta. *Jag h-r honom för hans goda hjerta.* — Part. pass. *H-d* brukas ofta adjektivt, t. ex.: *En allmänt h. person,* isynnerhet som titel i utanskriften på bref till ståndspersoner af något anseende i sin krets, då vanligtvis föregånget af Ädel, t. ex.: *Till Bruksinspektoren Ädel och Högaktad, Herr N. N.* — *Högaktad* räknas för mindre än *Högädel,* men för mer än *Välaktad.* — *Högaktande,* n. 4.

HÖGAKTNING, f. 2. Hög grad af aktning. Jfr. *Aktning,* 1 o. 2. *Hafva, hysa h., mycken h. för någon. Alla visa honom största h.* — Brukas som höflighetsuttryck i underskriften på bref, t. ex.: *Med h., med mycken h., med all h., med största h., med sann h. förblifver* &c., *har äran teckna* &c.

HÖGAKTNINGSFULL, a. 2. 1) Som hyser mycken högaktning för någon. *Han visade sig ganska h.* — 2) Som röjer, utvisar högaktning. *Visa någon en h. uppmärksamhet.* — *Högaktningsfullt,* adv.

HÖGALTARE, n. 4. Förnämsta altaret i en katolsk kyrka.

HÖGANLOFTSBUR, m. 2. Uttryck, som förekommer i de gamla folkvisorna och hvarmed förstods en öfverbyggnad på boningshusen, der de förnämsta boningsrummen voro, bland dem äfven för qvinnorna.

HÖGBARMAD, a. 2. Som har hög barm.

HÖGBEMÄLT, hö'gbemä'lt, a. 1. Bemält. Brukas endast i fråga om en förut omtalad hög person.

HÖGBEN, hö'gbén, n. 5. 1) (byggn. k.) Bjelke, som stöder taksparrarna mot takstolarna på en byggnad. — 2) *Helga h.,* se *Helgahögben.*

HÖGBENT, a. 1. Som har höga ben.

HÖGBERG, n. 5. Berg, som är mer än 6000 fot högt.

HÖGBLÅ, a. 2. Mörkblå.

HÖGBOREN, a. 2. Af hög börd. Brukas endast om och till furstliga personer. *H-rne furste!*

HÖGBRÖSTAD, a. 2. Som har högt bröst.

HÖGBÅTSMAN, m. 5. pl. — *män.* Förste båtsmannen på ett örlogsfartyg, som med en hvisselpipa ger signal åt matroserna vid segels tillsättande, refning, o. s. v.

HÖGD, se *Höjd.*

HÖGDJUR, n. 5. Sådant slags villebråd, som endast under en viss tid af året får skjutas. *H.* äro *elg, kronhjort, dofhjort, rådjur, vild ren och svan.*

HÖGDRAGEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) Som i tal, skick och väsende röjer öfvertygelse om egen öfverlägsenhet. *En h. menniska.* — 2) Som röjer, tillkännagifver en sådan öfvertygelse. *H. min, uppsyn, blick.* — *Syn.* (för begge bem.) Se *Högmodig.*

HÖGDRAGENHET, f. 3. Egenskapen att vara högdragen. *Visa mycken h. emot någon.* — *Syn.* Se *Högmod.*

HÖGDRAGET, adv. På ett högdraget sätt, med högdragenhet. *Tala, svara, blicka h.* — *Syn.* Se *Högmodigt.*

HÖGELIGEN, se *Högligen.*

HÖGER, hö'g'r, a. (utan indef. i neutr. sing.) Betecknar den sida af ett föremål, som har ett motsatt läge till den Venstra (jfr. *Venster*). Brukas alltid i bestämd form utom i vissa adverbiala sammanställningar. *Högra armen, handen, benet på en menniska. Ge en högra handen,* äfv. (fig.) gifva en företräde. *Taga högra handen,* äfv. (fig.) taga företrädet, försteget, hafva högre rang. (Fig.) *Högra hand,* allt i allom, t. ex.: *Han är hennes h. h.,* styr, leder och hjelper henne i allt. *På högra handen, sidan* eller *på h. hand, sida* eller äfv. *på, till, åt h.,* på den sida, som är motsatt till den venstra. *Till h. om* ell. blott *h. om,* på högra sidan om. *Till, åt h.,* på den sida som är motsatt till venster. *H. om!* kommandoord, som betyder: 90 graders vändning åt höger. *Göra h. om,* göra en sådan vändning. *Ett h. om,* en dylik vändning.

HÖGFÄRD, hö'ggfärd, f. sing. 1) Högmod, som ger sig tillkänna genom böjelse för prål och prakt, genom begär att lysa. — 2) Se *Högmod.*

HÖGFÄRDAS, v. d. 1. 1) Vara högfärdig, visa tecken till högfärd. — 2) (vanligare) Vara stolt, högmodig öfver något. *H. öfver en ting. Det är löjligt att h. öfver andras förtjenster.* — *Syn.* Se *Högmodas.*

HÖGFÄRDIG, a. 2. Intagen af högfärd. *En h. menniska.* — Man säger äfven: *En h. själ; ett h-t sinne.* — Brukas stundom substantivt, t. ex.: *Gud står emot de h-a.* — *Syn.* Se *Högmodig.*

HÖGFÄRDIGT, adv. På ett högfärdigt sätt, med högfärd. — *Syn.* Se *Högmodigt.*

HÖGFÄRDSDJEFVUL, m. 2. (fam.) *H-en,* högfärden, personifierad. *H-en har farit i honom,* han har blifvit högfärdig.

HÖGFÖRRÄDARE, m. 5. En, som gjort sig skyldig till högförräderi.

HÖGFÖRRÄDERI, n. 3. Förbrytelse, då en statsborgare i fiendtlig afsigt företager ett angrepp emot statens bestånd, antingen i dess helhet eller i några af dess väsendtliga delar. *H. mot statens öfverhufvud eller emot dess författning. Begå, göra sig skyldig till h.*

HÖGFÖRRÄDISK, a. 2. Som innehåller högförräderi. *H-a planer, anslag.*

HÖGGREFLIG, a. 2. Sades fordom i samma mening som Greflig, i det ödmjuka smickerspråket af lägre personer. *Ers h-a nåde.*

HÖGGUL, hö'g-gúl, a. 2. Mörkgul.

HÖGGUNSTIG, a. 2. Säges i samma mening som Gunstig i fråga om förmän eller högt uppsatta personer, stundom äfv. skämtvis. *Med h. tillåtelse. Det h-a publikum.*

HÖGGUNSTIGT, adv. Med hög gunst. *Ers excellens täcktes h. tillåta, att . . . .*

HÖGHET, f. 3. Brukas endast i andlig mening; i fysisk mening säges Höjd. 1) Hög samhällsställning, rang och ärestället. *H. och prakt.* — 2) (själsegenskap) *a*) Högsinthet. Vanligen säges för denna bem. *H. i själen, Själshöghet.* — *b*) Högdragenhet, högmod. *Han svarade med mycken h. i tonen, att . . . .* — 3) (estet.) *H. i stilen*, upphöjda tankar i förening med ett språk, som i bildrikhet, glans och behag höjer sig öfver det vanliga. — 4) (pol.) *a*) Predikat, som tillhör personer af kejserliga, kungliga eller andra regerande hus. *Hans, ers kejserliga, kungliga h.* (förkortadt: H. ell. E. Kejs. H., H. ell. E. K. H.). *Hans, ers h. Hennes kejserliga, kungliga h.* (förkortadt: H. Kejs. H. ell. H. K. H.). *Deras kongliga h-er* (förkortadt DD. KK. HH.). *Hans kejserliga kongliga h.* (förkortadt: H. KK. H.). — *b*) Regeringsmakten i ett land; äfv. öfverherrskap, öfvervälde. *Bosnien står under turkisk h.* — *c*) (i Tyskland) En större stats förhållande till en förut riksomedelbar, men numera mediatiserad furste eller grefve.

HÖGHETSRÄTT, m. 3. Statens och dess öfverhufvuds ägande rätt till vissa ting och rättigheter.

HÖGHJERTAD, a. 2. Se *Högsint.*

HÖGLAND, n. 5. pl. — *länder.* Högslätt, så vidsträckt, att den bildar ett helt land eller landskap.

HÖGLIGEN, adv. I hög grad, ganska mycket. *Han blef h. vred. H. önska, begära, älska, frukta, försäkra, neka.* — *Syn.* Se *Ganska.*

HÖGLJUDD, a. 2. neutr. — *ljudt.* 1) (om person) Som talar med hög röst. *Vara mycket h.*, tala mycket högt. — 2) (om sak) Starkt ljudande. *En h. röst, stämma. H-a rop.*

HÖGLJUDDHET, f. 3. Egenskapen att vara högljudd.

HÖGLJUDT, adv. Med hög röst, med starkt ljud. *Tala h.*

HÖGLOFLIG, högla'vlig, a. 2. Predikat, som tillägges vissa högre embeten, embetsverk eller grenar af statsmakterna. *Högloft. kongl. Kollegium. Riksens högloft. Ständer. Högloft. Ridderskapet och Adeln.*

HÖGLÄND, hö'glä'nnd, a. 2. Som har ett högt läge. *En h. trakt.*

HÖGLÄNDARE, m. 5. Inbyggare i ett högland.

HÖGLÄNDHET, f. 3. Egenskapen att vara högländ.

HÖGLÄRD, a. 2. Högt, ganska lärd. Predikat, som egentligen tillägges filosofie magistrar. *Fil. Mag. Höglärde Herr N. N.*

HÖGLÄRDT, adv. På ett ganska lärdt sätt, med mycken lärdom. *Tala h. om ett ämne.*

HÖGMAGAD, a. 2. Som har hög mage, stor buk.

HÖGMASTAD, a. 2. Som har hög mast, höga master.

HÖGMESSA, hö'gmä'ssa, f. 1. Förnämsta tiden af den kristna, offentliga gudstjensten. — *Syn. Högmessogudstjenst.*

HÖGMOD, n. sing. Stolthet i förening med förakt för andra, jemte anspråk på, att andra böra visa sig ödmjuka eller eftergifvande. *H. går för fall.* — *Syn.* Högfärd, Stolthet, Förnämhet, Dryghet, Högdragenhet, Höghet.

HÖGMODAS, v. n. 1. Vara högmodig. *H. öfver något.* — *Syn.* Högfärdas, Stoltisera, Förhäfva sig, Yfva sig, Sätta armarna i sidan. Se äfv. *Brösta sig.*

HÖGMODIG, a. 2. 1) (om person) Intagen af högmod. *En h. menniska.* Man säger äfv.: *En h. själ. Ett h-t sinne.* — 2) (om sak) Som röjer högmod. *Ett h-t uppförande.* — *Syn.* Stolt, Högfärdig, Högdragen, Förnäm, Dryg, Anspråksfull, Högmögende.

HÖGMODIGT, adv. På ett sätt, som röjer högmod. *H. bemöta någon. Bete sig h.*

HÖGMÅL, n. 5. 1) Rättegångssak, som angår förbrytelse mot staten. — 2) (fam.) Sak af högsta vigt.

HÖGMÅLSBROTT, n. 5. Förbrytelse mot staten.

HÖGMÅLSFRÅGA, f. 1. (fam.) Fråga, som rör någon högst vigtig sak.

HÖGMÅLSSAK, f. 3. Se *Högmål*, 1.

HÖGMÄLT, a. 1. Som har hög röst, stark och ljudande stämma.

HÖGMÄSTARE, m. 5. (hist.) Titel, som Tyska ordens stormästare tillade sig, sedan han blifvit tysk riksfurste.

HÖGMÄSTARDÖME, n. 4. (hist.) 1) En högmästares värdighet. — 2) Tyska ordens besittningar, sedan dess öfverhufvud fått namn af högmästare.

HÖGMÖGENDE, hö'gmö'gännde, a. 1. 1) (hist.) Predikat, som tillades de fordna holländska Generalstaterna. Betyder egentl. Högmäktiga. — 2) (fam.) Stolt, dryg, högmodig.

HÖGNÄT, n. 5. Ett slags jagtnät, som brukas till fångande af rapphöns.

HÖGNÖDIG, a. 2. Högst nödig.

HÖGQVARTER, hö'gkvarrtér, n. 5. 1) I fält eller vid kantoneringar den ort, der en general, som för befälet öfver en större truppafdelning eller en hel armé, befinner sig jemte sin stab. — 2) Samteliga personer, som tillhöra högre befälet vid en armé eller större truppafdelning.

HÖGRE, a. kompar. af *Hög.* Jfr. d. o. — *Adv.* kompar. af *Högt. Tala h. H. värdera. Det går ej h.*

HÖGRÖD, a. 2. Af liflig röd färg, t. ex. rosenfärgad.

HÖGSINNAD, a. 2. ell. HÖGSINT, a. 1. 1) (om person) Som har en hög själ, upphöjd öfver allt lågt, föraktligt, småaktigt. *En h. man.* Man säger äfv. *H. själ, karakter.* — 2) Som röjer, tillkännagifver högsinthet. *Ett h. uppförande. H-a tänkesätt.* — *Syn.* (för begge bem.) Hög, Högtänkt, Storsint.

HÖGSINTHET, f. 3. Egenskapen att vara högsint. — *Syn.* Själshöghet, Storsinthet.

HÖGSKOLA, f. 1. Se *Akademi*, 1.

HÖGSKULDRIG, a. 2. Som har höga skuldror.

HÖGSLÄTT, f. 3. Jemnare trakt, närmast de högsta fjäll- och bergsspetsarna. Slätt, som ligger 500 fot öfver hafvet.

HÖGST, höckst, a. superl. af *Hög. H-a makten*, största inflytelsen, mest att säga; äfv. styrelsen, regeringen i en stat. *Det h-a goda*, se *God. I h-a tid*, i sista laget, då det nästan är för sent. *I h-a nöden. H-a ära, utmärkelse. I h-a grad, i h-a måtto*, ganska mycket. — Substantivt säges: *Den H-e*, Gud. *Det h-a*, hvad som är högst, förnämst, störst. *Bringa något till det h-a*, så långt som möjligt. *I* ell. *till det h-a*,

när det är som högst, mest, t. ex.: *10 eller i det h-a 14 mil; han dricker 2 eller i det h-a 3 glas. På* ell. *till det h-a,* i högsta måtto, ganska mycket, t. ex.: *på det h-a bedja, bedyra.* — *Adv.* superl. 1) I högsta måtto. *H. usel.* — 2) Mest. *H. af allt älskar han penningen.* — 3) Till det högsta, på sin höjd. *Han dricker h. tre glas.*

HÖGSTAMMIG, a. 2. Som har höga stammar. *H. skog.*

HÖGSTBJUDANDE, hö'ckstbjúdande, a. 1. Som gör högsta budet på auktion. — Substantivt brukas ofta: *Den h.*

HÖGSTIFT, n. 5. Erkebiskopsstift. *H-et* (i Sverige), Upsala stift.

HÖGSTRÄFVANDE, a. 1. (fig.) Som sträfvar högt, har stora planer, ärelysten. *En h. ande.* Skrifves äfv. *Högtsträfvande.*

HÖGSTRÅDANDE, a. 1. Som har högsta makten, mest att säga.

HÖGSTSALIG, a. 2. Säges om en afliden konglig person, *H. konung Carl XIV Johan.*

HÖGSTÄMD, a. 2. (fig.) Se *Högsint. En h. själ. H-a tänkesätt.*

HÖGSÄTE, n. 4. Ett upphöjdt säte, liknande en väggfast stol på midten af de bänkar, som sträckte sig utmed de begge långväggarna i våra nordiska förfäders gästabudssalar; hade stundom äfven plats midt emot dörren och var då blott ett. *Sitta i h.*, hafva hedersrummet.

HÖGSÄTESKISTA, f. 1. Det rum å forntidens skepp, der vapnen förvarades.

HÖGSÄTESPELARE, m. 5. Benämning på de träpelare, prydda med hvarjehanda snidverk och gudabilder, af hvilka stundom högsätena omgåfvos.

HÖGT, hö'ckt, adv. 1) Betecknar ett högt läge. *H. belägen. Solen är h. uppe på himmelen. Ligga h.*, vara högt belägen; äfv. hafva hög hufvudgärd. *Ligga lika h. med hafvet. Tre alnar h.* — 2) Betecknar rörelse långt uppåt. *Flyga, skjuta h.* (Fig. fam.) *Sätta näsan h. i vädret,* högmodas. — 3) Betecknar huru många soldater, ryttare, äro uppställda bakom hvarandra. *Stå 2, 3, 4, 10 man h. Marschera 10 man h.* — 4) (i fråga om ljud) Med hög röst, stämma, i hög ton. *Tala, säga, läsa h. Skrika h. H. stämd* säges om ett musikinstrument, som är stämdt högre än andra af samma slag i allmänhet äro. *Gå h.* säges om ett sångstycke, då det uppstiger till de höga tonerna i skalan, som äro svåra att uttaga; äfv. om ett musikinstrument, som uppstiger till de höga tonerna. — 5) (fig.) *a*) Högligen, i ell. till hög grad, långt, långt upp. *H. älska, värdera, akta. Drifva en konst h. Stegra sina fordringar för h. Bringa sig h. upp i verlden,* till hög ställning i samhället. *Sitta h.*, bland de förnämsta. *Stå h. i ens ynnest,* i hög grad åtnjuta ens ynnest. — *Syn.* Mycket. — *b*) Betecknar den relativa storheten af ett antal, en penningsumma. *Huru h. belöper sig folknummern i riket? Huru h. håller han sin vara,* till hvad pris säljer han den? — *Spela h.*, om mycket penningar. — *c*) Till högt antal, pris. *Folknummern i den staden stiger h. Sälja en vara h. Hålla en vara h.*, begära mycket för den. — *d*) (uttalas: högt) *Tänka h.*, på ett upphöjdt, högsint sätt. *Skrifva h.*, hafva en hög, sublim stil; *för h.*, svårfattligt, mörkt.

HÖGTALIG, a. 2. Som talar högt, med hög röst.

HÖGTALS, adv. I högar, i flera högar. *Lägga kort h.*

HÖGTANSENLIG, a. 2. Ganska ansenlig.

HÖGTBERÖMD, a. 2. I hög grad berömd.

HÖGTBETRODD, a. 2. I hög grad betrodd. Predikat, som tillägges vissa af de högre embetsmännen.

HÖGTFLYGANDE, a. 1 (fig.) Som går utom gränsen af det naturliga; öfverspänd, högtrafvande.

HÖGTFÖRNÄM, a. 2. I hög grad förnäm. Brukas mest skämtvis. — *Högtförnämt,* adv.

HÖGTFÖRTJENT, a. 1. I hög grad förtjent. *En. h. man. Vinna en h. uppmärksamhet.*

HÖGTID, hö'cktí'd, m. 3. 1) Tid af en eller flera dagar, då minnet af någon händelse firas med fröjdebetygelser eller gudstjenst, och då vanligtvis det alldagliga arbetet hvilar. *Kristna kyrkan har tre stora h-er: jul, påsk och pingst.* (Fig. fam.) *H-en till prydnad,* för att gifva glans åt, fira tillfället, dagen. — *Syn.* Fest. — 2) (fig. fam.) Säges om någonting utomordentligt, njutningsfullt eller roande. *Det är för honom en h., när han får sitta och glamma vid toddyglaset. En h. af löje, af skratt.* — *Ss. H-s-afton.*

HÖGTIDLIG, höcktí'dligg, a. 2. 1) Åtföljd af offentliga och utomordentliga ceremonier. *En h. fest, dag, procession. Ett h-t tåg. H. likbegängelse, begrafning.* — 2) Som sker med iakttagande af behöriga formaliteter, i behörig form. *H. akt, förklaring, ed. H-t löfte.* — *Syn.* Dyr. — 3) Beledsagad af ceremonier, ståt och prakt. *H. kröning. H-a kämpaspel.* — 4) (estet.) Som väcker högre idéer och bilder, samt lyfter oss vida öfver det hvardagligas verld. *En h. stil.* I denna bem. brukas äfv. substantivt: *Det h-a.* — 5) (fam.) Öfverdrifvet värdig och gravitetisk. *Tala i en h. ton.*

HÖGTIDLIGEN, adv. Se *Högtidligt.*

HÖGTIDLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara högtidlig (i alla bem.). *En fests h. Dagens h. H-n af en ed. Kröningens, stilens, tonens h.* — 2) Offentliga ceremonier, ståt och lustbarheter, hvarigenom något blir högtidligt. *Festen firades med mycken h. Emottaga någon med mycken h. Det kommer att blifva stora h-er.* — Se *Akt,* 2.

HÖGTIDLIGT, adv. På ett högtidligt sätt, med högtidlighet. *Freden förkunnades h. Bröllopet firades ganska h. Lofva h.*

HÖGTIDSDAG, hö'cktiddsdág, m. 2. Dag, på hvilken någon högtid firas.

HÖGTIDSKLÄDER, m. 3. pl. ell. HÖGTIDSKLÄDNING, f. 2. Bättre kläder, klädning, som bäres på högtidsdagar eller vid högtidliga tillfällen.

HÖGTIDSKLÄDD, a. 2. Klädd i högtidskläder.

HÖGTLOFVAD, högglå'vadd, a. 2. I hög grad prisad. Brukas om Gud. *H. i evighet.*

HÖGTRAFVANDE, hö'gtrávannde, a. 1. (fig.) *H. stil, författare,* som affekterar det stora och sublima genom prunkande ord och fraser, retoriska figurer o. d. — *Syn.* Se *Svassande.* — *Adv.* I en sådan stil. *Tala, skrifva h.*

HÖGTRUMF, m. 3. Trumf af högsta färgen, i vissa kortspel.

HÖGTRYCKNINGSMASKIN, - - - -schi'n, m. 3. (mek.) Ångmaskin, i hvilken ångan går än öfver och än under kolfven, med en tryckning, som är minst två och en half gånger större än atmosferens.

HÖGTYSK, a. 2. Säges om inbyggarne i södra Tyskland och om allt hvad dem eller denna del

af Tyskland angår, isynnerhet i fråga om språket. *H-a dialekten,* den renaste och vackraste dialekten af tyska språket, använd i bokspråket. — S. m. Tysk, som talar högtyska dialekten. — *H-a,* f. 1. 1) Tysk qvinna, som talar högtyska dialekten. — 2) (utan plur.) Högtyska språket.

HÖGTÄLSKAD, a. 2. Ganska älskad.

HÖGTÄLSKELIG, höcktä'lskeligg, a. 2. 1) Som förtjenar mycken kärlek. — 2) Högt älskad. *Vår h-e käre broder.*

HÖGTÄNKT, a. 1. Som i tänkesätt höjer sig öfver menniskor i allmänhet.

HÖGTÄRAD, höcktä'radd, a. 2. Ganska ärad. Höflighetsuttryck, som nyttjas mest i öfverskrifter uti bref. *H-e Käre Broder!*

HÖGVAKT, f. 3. Förnämsta vakten i stad eller fästning, hvarifrån de mindre vaktposteringarne utgå och aflösas.

HÖGVEDERBÖRLIG, hö'gvederbö'rligg, a. 2. Vederbörligt meddelad ifrån en hög auktoritet. *Med h-t tillstånd.*

HÖGVIGTIG, hö'gvi'cktigg, a. 2. I hög grad vigtig, betydande.

HÖGVIGTIGHET, f. 3. Hög vigt, betydenhet.

HÖGVIS, hö'gvi's, a. 2. I hög grad vis. Brukas mest i skämtsam mening.

HÖGVISLIGEN, hö'gvi'sligänn, adv. Med mycken vishet. Brukas helst skämtvis.

HÖGVÄLBOREN, hö'gvälbå'ränn, a. 2. neutr. — *et.* Af högsta börd. Predikat, som tillägges grefvar och baroner.

HÖGVÄLBORENHET, f. 3. (skämtv.) Högvälboren adelsman. *Ers h. Der voro många h-er.*

HÖGVÄRDIG, högvä'rdig, a. 2. Helig. Brukas någon gång i uttrycket: *Herrans h-a nattvard.*

HÖGVÖRDIG, hö'gvö'rdigg, a. 2. I hög grad vördig. Titel, som gifves åt biskopar, teologie doktorer, m. fl. *H-e herr biskop, doktor.*

HÖGVÖRDIGHET, högvö'rdigghét, f. 3. Högvördig person. Titel, som tilldelas biskopar, teologie doktorer, m. fl. *Ers h. Hans h. biskopen.*

HÖGVÖRDIGST, högvö'rdiggst, a. 1. I högsta grad vördig. Titel, som tilldelas erkebiskopar och biskopar.

HÖGÅLDER, hö'gå'lld'r, m. sing. Den tidrymd, då våra hedniska förfäder brukade att insätta sina döda obrända i högarna.

HÖGÄDEL, hö'gä'd'l (i def. högä'dle), a. 2. Ganska ädel. Titel, som tilldelas aktade personer af medelklassen. *Brukspatronen, H-ädle Herr N. N.*

HÖGÄREVÖRDIG, hö'gärevö'rdigg, a. 2. Ganska ärevördig. Titel, som tillkommer pastorer i församlingarna. *Kyrkoherden, H-e och Höglärde Herr N. N.*

HÖGÄTTAD, hö'gä'ttadd, a. 2. Af hög ätt, af förnäm börd.

HÖJA, v. a. 2. (af *Hög*) 1) Göra högre. *Taflan sitter nog lågt; man måste h. den något. H. en mur ett par alnar.* I utsträckt mening säges: *H. rösten,* tala högre. *H. priset på en sak,* begära mera derför, göra den dyrare. *H. skatterna. H. smaken, glansen,* gifva högre smak, glans. *H. upp,* se *Upphöja.* — *Syn.* Förhöja, Stegra, Öka, Påöka. — 2) Upplyfta. *H. handen, armen.* I utsträckt mening: *H. ögonen emot himmelen,* lyfta blicken m. h. *H. sin röst, sin stämma,* låta den höras i tal, sång, o. s. v.; börja att tala, sjunga. (Fig.) *H. sitt hjerta till Gud,* vända sig med sina tankar till Gud. *H. upp,* se *Upphöja.* — *Syn.* Se *Lyfta.* — *H. sig,* v. r. 1) Gifva sig rörelse uppåt, röra sig uppåt. *Fågeln, raketen höjde sig i luften. Ett dammoln höjde sig i luften. H. sig på tå.* — *Syn.* Lyfta sig, Upplyfta sig, Uppfara, Uppflyga. — 2) Stå högt upp i luften öfver marken. *Berget höjer sig 2000 fot öfver hafvet. Byggnaden höjer sig majestätiskt öfver staden.* — *Syn.* Resa sig. — 3) Ökas i höjd. *Floden höjer sig allt mer och mer.* — *Syn.* Stiga, Tillväxa, Växa. — 4) Ökas till antal, vigt, värde, o. s. v. *Priset höjer sig. Nationalbildningen har höjt sig.* — *Syn.* Stiga, Ökas, Förökas, Stegras. — 5) (fig.) *a*) Gifva sig högre värde, arbeta upp sig ifrån något lägre. *H. sig ifrån en ringa härkomst till de högsta värdigheter i staten.* — *b*) Vara höjd öfver, äga mer värde, vara bättre, jemförelsevis med något annat. *Han höjer sig öfver sitt stånd i kunskaper.* — *c*) Gifva sin själ en högre riktning, uppöfver det lägre, jordiska. *Menniskan höjer sig genom konst och vetenskap. H. sig öfver förtalet,* förakta det. *H. sig öfver fördomarna* anse dem för hvad de äro, d. v. s. såsom falska, grundlösa; ej tro på dem. *H. sig till Gud i bönen,* i bönen rikta sina tankar på Gud och det öfverjordiska. — *Syn.* Lyfta sig. — *H-s,* v. d. Se *H. sig,* 3, 4. — *Höjd,* part. pass. *H. öfver lyckan,* som icke fruktar lyckans vexlingar; som af ingen olycka låter sig modfällas; den ingen olycka kan nå.

HÖJANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något höjes. *a*) *En taflas h. Röstens, prisets h.* *b*) *Handens, armens h. Ögonens h. mot himmelen.*

HÖJD, f. 3. 1) *a*) En ytas, ett föremåls utsträckning i lodrät riktning nedifrån basen, grunden, bottnen, upp till spetsen, toppen, öfversta kanten, ytan. *H-en af ett torn, ett berg, en byggnad. Detta berg har en h. af 2000 fot öfver hafvet.* — *b*) Afstånd ifrån marken eller hafvets yta. *På en h. af 1000 fot öfver hafvet. Vid en h. af 50 fot ifrån marken.* — *c*) Högre del af luftkretsen. *Fågeln svingar sig upp i h-en. Luftballongen steg i h-en.* — 2) Högt belägen mark, högt ställe, hög trakt. *Israels barn offrade på h-erna. Staden är belägen på en h. Besätta h-erna.* — Bildar sammansättningarna: Jordhöjd, Bergshöjd. — 3) Det högsta af ett föremål. *Klättra upp till h-en af ett berg. Från h-en af klippan kastade han sig rakt ned i sjön.* — *Syn.* Topp, Spets. — 4) Himlarymden. *Mot h-en riktade blickar.* — 5) (i krigskonsten) Antalet af leder, som äro uppställda bakom hvarandra i en trupp. *H-en af en bataljon.* — 6) Betecknar någon viss grad af ett ljuds starkare vibration. *Angifva h-en af en ton.* I fråga om ljudets slappare vibration säges *Djup.* — 7) (geom.) *H-en af en punkt,* dess upphöjning öfver en horisontel yta. — 8) (astr.) Den båge af en vertikal, som upptages emellan en himmelskropps medelpunkt och horisonten. *Solens h. En stjernas h. Taga solens h.* ell. blott *taga h-en,* med ett astronomiskt instrument observera dess höjd öfver horisonten. — 9) (geogr.) En orts afstånd ifrån eqvatorn. *Vara på h-en af en stad, en ö,* befinna sig på samma breddgrad. Kallas äfv. Polhöjd. — 10) (fig.) *a*) Det högsta af något, högsta grad. *Hinna till, uppnå h-en af ära, lycka. Olyckan, det onda har nått sin h. Nedstörtas ifrån sin h. Det är h-en af skamlöshet. Drifva vetenskaperna till sin h. På sin h.,* se *Till det högsta* (under

Högst). — *b*) Himmelen. *Gud i h-en! Dig lofva englarne i h-en.*

HÖJDCIRKEL, hö'jdsi'rrk'l, m. 2. pl. — *cirklar.* (astr.) Cirkel, mindre än horisonten, och som man tänker sig dragen parallel med densamma på himlahvalfvet.

HÖJDMÄTARE, m. 5. Instrument, hvarmedelst mätes ett ställes höjd öfver hafvet.

HÖJDMÄTNING, f. 2. Bestämmandet, huru mycket högsta punkten af ett föremål är höjd uppöfver en viss gifven horisontalyta. — *Ss. H-skonst.*

HÖJDRIKTNING, f. 2. (artil.) En kanons riktning, så att den får en efter afståndet afpassad elevation.

HÖJDSTRÄCKNING, f. 2. Af jordlager betäckt bergssträcka.

HÖJNING, f. 2. 1) Se *Höjande.* — 2) (om vatten o. s. v.) Stigande, tilltagande. *Vattnets h.* — *Ss. Vattenhöjning.*

HÖJNINGSTECKEN, n. 5. (i musik) Tecknet ♯, hvarigenom den not, framför hvilken det är tecknadt, upphöjes en half ton.

HÖK, m. 2. 1) Slägte af roffåglarna, med näbben krökt ända från roten, benen fjäderklädda nedom hälen, korta vingar, och stjerten hälften längre än de sammanlagda vingarna. Arter deraf äro Dufhök, Sparfhök; se d. o. — 2) *H. och dufva,* ett slags lek, som utföres i fria luften. — *Ss. H-bo, -näbb, -näste, -nät.*

HÖKANÄF, hö'kanä'v, n. 5. Se *Slaghök,* 2.

HÖKARE, m. 5. Den allmänna benämningen på Viktualiehandlare. Ordet är kommet af det tyska *Höker,* som anses vara härledt af det gamla tyska ordet *Oker,* hö, emedan höhandeln förmodas varit första upprinnelsen till viktualiehandeln. — *Ss. Hökarbod, -handel, -vara.*

HÖKBLOMSTER, n. 5. Växtslägtet Hieracium.

HÖKENATT, hö'kenátt, f. 3. pl. — *nätter.* Så kallades fordom längsta natten på året eller den tredje före jul.

Anm. Ordet anses af Ihre vara härledt ifrån *Hök,* emedan hökar denna natt offrades åt gudarna; enligt andra af det isländska *Haki,* det sista af någon ting, således: den sista långa natten, d. v. s. den längsta; enligt andra åter af *Auka,* öka, emedan efter denna natt dagarnes längd åter börjar att tilltaga.

HÖKUGGLA, f. 1. En art af Uggleslägtet, brun, med hvita fläckar, stor som en höna. Strix funerea.

HÖLADA, f. 1. Lada, der hö förvaras. Brukas till skilnad ifrån Sädeslada.

HÖLIDER, n. 5. Lider, der hö förvaras.

HÖLJA, v. a. 2. Täcka öfver. *H. täcket öfver sig.* (Fig.) *H. sig med skam, med vanära,* på det högsta vanära sig. *H. sig med ära,* vinna högsta ära. — *H åf, i'n,* se *Afhölja, Inhölja.* — *H. på',* täcka öfver, t. ex.: *H. på sig något, för att ej frysa.* — *H. ö'fver,* se *Öfverhölja.* — *Syn.* Se *Täcka.* — *Höljande,* n. 4.

HÖLSA, se *Hylsa.*

HÖLSTER, n. 5. (af *Hölja*) Fodral för skjutgevär. Se *Pistolhölster.*

HÖLSTERKAPPA, f. 1. Betäckning af läder, kläde eller annat ämne för pistolhölster.

*HÖMÅNAD, m. 3. Gamla benämningen på Juli månad, emedan i denna månad höbergningen hufvudsakligen försiggår.

HÖNA, f. 1. (i allm.) Honan af Hönsslägtena. Man säger sålunda: Påfågel-, Kalkon-, Tjäder-, Orrhöna, Perlhöna, Rapphöna, m. fl. *Tjäderhanen är större än hönan.* — 2) (i inskränkt mening) Honan af de egentliga hönsen. *Gödd h.* — Har sammansättningen Unghöna. — 3) (fig. fam.) *a*) Qvinna. *Det är en slug h.* — *b*) Dum, tillgjord, peplig qvinna. *Det är en h.* — 4) (bot.) *J. Mariæ H.,* se *J. M. Nyckelpiga.*

HÖNS, n. 5. Fullväxt fågel af hönsslägtet. Inbegriper i plur. äfv. kycklingar. *Ett stort, litet, gammalt h. H. och annat hemtamdt fjäderfä.* (Fig. fam.) *Högsta h-et i korgen,* den förnämste. (Ordspr.) *De hvila h-en värpa och i nässlor,* äfven de slugaste blifva narrade, de klokaste begå dumheter. — *Ss. H-bo, -bur, -fjäder, -kackel, -kyckling, -lik, -lort, -pastej, -skötsel, -träck, -tupp, -vaktare, -vakterska, -ägg.*

HÖNSA, v. a. 1. (pop.) Traktera sina kamrater, bestå traktering.

HÖNSAFVEL, hö'nnsáv'l, m. sing. Underhållande och uppfödande af höns till hushållsnytta.

HÖNSBÄR, hö'nnsbä'r, n. 5. Det nästan smaklösa bäret af Hönsbärsbusken. Kallas äfv. Hönson, Skrubbär, Svinbär, Smörbär.

HÖNSBÄRSBUSKE, hö'nnsbärsbússke, m. 2. pl. — *buskar.* Buskväxt, som förekommer i fuktiga skogar. Cornus svecica.

HÖNSDÅN, n. 5. Se *Svimning.*

HÖNSGUMMA, f. 1. Gumma, som vaktar höns.

HÖNSGÅRD, m. 2. Särskilt inhägnad gård med byggnad, der höns underhållas.

HÖNSGÄLL, n. 5. Tuppens galande.

HÖNSHIRS, m. sing. Se *Fågelhirs.*

HÖNSHJERNA, f. 1. 1) Hjerna på höns. — 2) (fig.) Klent, inskränkt förstånd.

HÖNSHUFVUD, n. 5. pl. — *hufvuden.* 1) Hufvudet på ett höns. — 2) (fig.) Se *Dumhufvud.*

HÖNSHUS, n. 5. Särskilt hus, der höns underhållas och uppfödas.

HÖNSHÖK, m. 2. Se *Dufhök.*

HÖNSKORG, m. 2. Ett slags lång korg, hvaruti höns forslas.

HÖNSMINNE, n. 4. (fig. fam.) Ganska svagt minne.

HÖNSMÅNGLARE, m. 5. o. — LERSKA, f. 1. En, som idkar minuteringshandel med höns.

HÖNSNING, f. 2. (i sjömansspråket) Dop för dem, som första gången passera linien, tropikerna, m. fl. ställen.

HÖNSON, hö'nnsånn, n. 5. Se *Hönsbär.*

HÖNSPIGA, f. 1. Piga, som vaktar och vårdar hönsen i en hönsgård.

HÖNSRUTA, f. 1. Örten Veronica triphyllos.

HÖNSRÖRA, f. 1. Röra af hvarjehanda afskräden med mjöl och vatten, som gifves åt höns.

HÖNSSLÄGTET, n. sing. def. 1) Slägte af Hönsfåglarna, som innefattar de egentliga hönsen, såsom: Kamhöns eller *vanliga H.,* Tofshöns eller Topphöns, *Fjösbenta H.,* ell. Bantamhöns med starkt fjäderklädda ben och tår, Dverghöns, Dubbla Sporrhöns, *Spanska H.,* dubbelt så stora som de vanliga, till färgen spräckliga; *Podoliska H.,* svarta med hvit fjäderkam, Krullhöns ell. Purrhöns, Gumphöns, m. fl. Gallus. Se hvarje särskilt art på sitt ställe. — 2) Benämning, som stundom brukas, för att utmärka alla hönsfåglar i allmänhet eller femte ordningen af Fåglarna.

HÖNSSOPPA, f. 1. Soppa, kokad på höns.

HÖNSSTIA, f. 1. Stia, för gödning af höns.

HÖNSSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* Se *Hönsvagel.*

HÖNSTARMAR, m. 2. pl. Örtslägtet Cerastium.

HÖNSTIPPEN, m. sing. def. Hönssjukdom, bestående deruti, att näbbhålen och tungkörtlarne uppsvullna, samt ett litet hvitt skinn bildar sig på tungspetsen, hvarigenom de hindras att dricka och gala. *Hafva h.*

HÖNSTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar.* 1) En, som stjäl höns. — 2) Se *Hönshök.*

HÖNSUNGE, m. 2. pl. — *ungar.* Så kallas i Lappmarken den, som första gången besöker marknaden i Arjeplog, emedan han måste hönsa, d. v. s. bestå traktering en afton.

HÖNSVAGEL, m. 2. pl. — *vaglar.* Stång i en hönsbur, för hönsen att flyga upp och sätta sig på, när de vilja sofva.

HÖRA, v. a. 2. I. 1) Medelst örat, d. v. s. hörselns organ, uppfatta ljudet af något. *H. ett ljud, ett buller. H. någon berömmas. Jag har hört honom berömma denna handling. En sakta musik hördes. H. någon sjunga, predika, tala. Han höres ganska väl, dåligt. Låta h. sig på ett instrument,* spela på ett instrument för åhörare. *Jag har hört sägas, att . . . Jag har icke hört talas om honom på länge. Jag har hört det tusen gånger, jag hör aldrig annat, jag orkar ej höra det,* jag har hört det så mycket, att jag är ledsen dervid. *Den bokstafven höres, höres knappt,* uttalas, uttalas omärkligt. Brukas äfv. ofta absolut, t. ex.: *H. väl, illa. H. miste, orätt. Låtsa som man ej hörde. Han hör ej på högra örat.* (Fig. fam.) *Han hör inte på det örat,* han vill ej lyssna dertill, ej bifalla det. *Det låter h. sig,* kan gillas, godkännas. — 2) Lyssna till ett ljud eller till hvad som säges, talas, för att rätt kunna uppfatta det; afhöra. *Hör, min vän, gör mig den tjensten, att . . . . H. en föreläsning, en predikan, ett försvarstal. — H. èfter,* lyssna till något, samla all sin uppmärksamhet i hörselsinnet, för att riktigt kunna höra något. — *H. på',* lyssna, t. ex.: *Hör på, jag har ett par ord att säga er.* — 3) Låta någon afgifva berättelse, vittnesmål eller hvad han har att andraga till försvar. *H. parterna i ett rättegångsmål. H. vittnen. Det tillhör en domare att h. anklagade, innan de dömas.* — 4) Förhöra. *H. en lärjunge.* Absolut säges äfv.: *H., om en lärjunge kan sin lexa.* — 5) Fråga, spörja, underrätta sig om. *Gå och hör, om han kommit ännu. Hör hit i morgon,* kom hit i morgon. — *H. èfter,* efterfråga; underrätta sig om, t. ex.: *Jag skickade ut på flera håll, för att h. efter honom, att h. efter arbetsfolk, frukt, o. s. v. — H. sig fö're,* på förhand underrätta sig om något, t. ex.: *H. sig före, när ångfartyget går; man bör väl h. sig före, innan man fattar sitt beslut. — H. sig óm,* efterfråga något, som man behöfver, vill skaffa sig; underrätta sig; t. ex.: *H. sig om rum; jag skall h. mig om, huruvida det låter sig göra. — H. å't,* se *H. èfter.* — 6) Erfara, inhämta, få veta, spörja. *Jag har hört, att en stor olycka händt. Hvad höres för nytt? Det höres endast ledsamma nyheter. Som jag hör, ämnar han gifta sig. Jag hör detsamma från flera håll. Jag har fått h., att han är missnöjd. Jag har hört det af er egen mun. Jag hör ganska väl, hvartut ni vill,* jag märker &c. *Det höres nog, att han är främmande här,* det märkes &c. — *H. áf,* få veta, inhämta underrättelser om, t. ex.: *Jag har icke hört af något om den saken, icke hört af honom på länge. Det höres icke mer af, man hör ingenting talas derom. Låta h. af sig,* gifva underrättelse om sig, t. ex.: *Jag skall låta h. af mig, när jag kommer fram.* — 7) Bevilja. — *H. ens bön, begäran, anhållan.* — 8) Lyda, hörsamma. *H. Guds röst. Ej vilja h. sina föräldrar.*

HÖRA, v. n. 2. II. 1) Vara i något slags underordnadt förhållande af nödvändig eller tillfällig förbindelse med, beroende af någon eller något, antingen såsom egendom eller del af ett helt. Konstrueras alltid med efterföljande partikel. *Det hör ej till saken,* har intet samband dermed. *Det hör ej hit, ej dit,* har härmed, dermed intet att göra, står h. d. i intet sammanhang. *Hit hörer, att . . . .* hit må hänföras, att . . . . *Hit hörer äfven en annan fråga,* härmed står äfven en annan fråga i samband. *Hit, dit hörande,* se *Hithörande, Dithörande. H. ihóp, tillsàmmans,* tillsammans utgöra ett helt, vara förenade det ena med det andra. *H. till,* se *Tillhöra. H. under,* vara beroende af, lyda under, t. ex.: *Den byn hör under en herrgård. H. under en domstol.* — 2) *H. úpp,* se *Upphöra.* — *V. impers. H. ti'll,* se *Tillhöra. Det hör hvarje menniska till att älska sin nästa.*

HÖRANDE, n. 4. I. 1) Uppfattande med hörseln. *Musikens h.* — 2) Afhörande. *En föreläsnings h.* — 3) Inhämtande af hvad någon har att berätta eller andraga såsom part. *Parters, vittnens h.* — 4) Förhörande. *En discipels h.* — 5) Beviljande. *H. af ens bön.*.

HÖRANDE, n. 4. II. Förhållandet, att person eller sak hör till eller under någon eller något. *Den frågans h. hit kan ej sättas i fråga. Byns h. under en herrgård.*

HÖRARE, m. 5. 1) Se *Åhörare.* — 2) Underlärare, som hör lexor.

HÖRBAR, a. 2. Som kan höras. *Med knappt h. röst.*

HÖRLUR, hö'rlúr, m. 2. Verktyg, vanligtvis i form af lur eller trumpet, hvarmedelst en döf person har lättare att uppfatta ljud och höra andras tal.

HÖRN, n. 5. Utgående vinkel. *H-et af ett hus, ett bord, en gata. Stöta något i h-en. Afstöta h-en på en sak. H. om h.,* i motliggande hörn.

HÖRNA, f. 1. (fam.) Se *Hörnkägla.*

HÖRNBESLAG, n. 5. Beslag, hvarmed hörnet af en sak är försedt.

HÖRNBLECK, n. 5. Bleck, hvarmed hörn på vissa saker, t. ex. kistor och skrin, äro beslagna.

HÖRNBOD, f. 2. Bod, som har sitt läge i hörnet af en gata.

HÖRNBORD, n. 5. Bord, som har sin plats i hörnet af ett rum och är derefter till formen afpassadt.

HÖRNBRÄDE, n. 4. Litet bräde att sätta hvarjehanda saker på, inslaget i hörnet af ett rum.

HÖRNHUS, n. 5. Hus, beläget i hörnet af en gata.

HÖRNKAKEL, n. 5. Kakel, formadt att läggas i hörnet af en kakelugn.

HÖRNKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar.* Kammare, belägen i hörnet af ett hus.

HÖRNKÄGLA, f. 1. Kägla, som har sin plats i något af hörnen i en kägellek.

HÖRNPELARE, m. 5. Pelare i hörnet af en byggnad eller i ändan af en pelarerad.

HÖRNRUM, n. 5. Rum, beläget i hörnet af en byggnad.
HÖRNSIRAT, hö'rnsirát, m. 3. Sirat, anbragt i hörnet af en sak.
HÖRNSKÅP, n. 5. **HÖRNSKÄNK**, m. 2. Skåp, skänk, som har sin plats i hörnet af ett rum och är enkom gjordt att till formen passa derefter.
HÖRNSPARRE, m. 2. pl. — *sparrar*. Sparre i hörnet af ett tak.
HÖRNSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar*. Se *Vråspindel*.
HÖRNSTEN, m. 2. 1) Stor, fast och stadig sten, lagd i hörnet af grundvalen till en byggnad. — 2) Sten, lagd i hörnet af något, hvad som helst, t. ex. ett stenröse.
HÖRNSTOLPE, m. 2. pl. — *stolpar*. Stolpe, som har sin plats i hörnet af vissa slags hus, t. ex. portiker, lider, o. s. v.
HÖRRÖR, hö'r-rö'r, n. 5. Rörformigt verktyg till ljudets förstärkande.
HÖRSAM, hö'rsamm, a. 2. (af *Höra*, I, bem. 8) Lydig. *H-me tjenare*, brukas i underskrifter på bref; äfv. (fam. o. iron.), då man vill på fint vis låta förstå, att man icke tror mycket på en yttrad kompliment, eller att man ej är villig att gå in på ett framstäldt förslag, eller då man på ett halft föraktligt och försmädligt sätt vill besvara ett stickord, o. s. v. Man säger likaledes *H-maste tjenare!*
HÖRSAMHET, f. 3. Se *Lydighet*.
HÖRSAMMA, v. a. 1. Se *Lyda*. *H. någon*. *H. ens bud, tillsägelse*. — *Syn*. Se *Lyda*. — *Hörsammande*, n. 4.
HÖRSAMMELIG, a. 2. Se *Lydig*. — *Hörsammeligen* ell. *Hörsamligen*, adv. Se *Hörsamt*.
HÖRSAMT, adv. Se *Lydigt*. Brukas äfv. i superl. *Hörsammast*.
HÖRSEL, hö'rrs'l, m. sing. 1) Förmågan att höra. *God, fin, dålig, klen h*. *Hafva fel på h-n*. *Han skriker så, att man kan mista h-n*. — 2) *Hörselsinne*.
HÖRSELBEN, hö'rrs'lbén, n. 5. (anat.) Benämning på fyra små ben i örat, hvilka bidraga till ljudets fortplantning till hjernan, nämligen: Hammaren, Städet, Stigbygeln, och Sylvii runda ben ell. det linsformiga benet.
HÖRSELGÅNG, hö'rrs'lgå'nng, m. 2. (anat.) Den gång eller kanal, hvarigenom ljudet ifrån yttre örat ledes till de inre hörselverktygen.
HÖRSELLÖS, hö'rrs'llö's, a. 2. Som saknar hörsel.
HÖRSELNERV, m. 3. Nerv, som utgår ifrån hjernan till örat.
HÖRSELORGAN, hö'rrs'l-årrgán, m. o. n. 3. Verktyg för hörselsinnet.
HÖRSELRÖR, hö'rrs'lrö'r, n. 5. Rörformigt verktyg för ljudets lättare uppfångande.
HÖRSELSINNE, n. 4. Det af menniskans fem sinnen, hvarmedelst hennes själ emottager intryck af ljud.
HÖRSELVERKTYG, n. 5. Se *Hörselorgan*.
HÖSA, se *Ösa*.
HÖSKALLRA, f. 1. (bot.) Se *Penninggräs*.
HÖSMOLK, hö'små'llk, n. 5. 1) Litet stycke af ett höstrå. — 2) (i sing. kollektivt) Söndersmuladt hö.
HÖSSJA, se *Hyssja*.
HÖST, hö'sst, m. 2. Den af de fyra årstiderna som är emellan sommaren och vintern, ifrån höstdagjemningen d. 21 September till vintersolståndet d. 21 December. *H-en är skördens tid*. *I h.*, nästkommande höst; äfv. nu i denna höst. *I h-as*, förliden höst. (Fig.) *Lifvets h.*, den tid af menniskans lefnad, som föregår ålderdomen. — *Ss*. *H-aktig*, *-dag*, *-lik*, *-marknad*, *-slagt*, *-tid*.
HÖSTA, v. a. 1. Se *Skörda*.
HÖSTBETE, n. 4. Bete för boskapsdjur hösttiden.
HÖSTBLOMMA, f. 1. Blomma, som slår ut hösttiden.
HÖSTDAGJEMNING, f. 2. Den af årets begge dagjemningar (se d. o.), som infaller på hösten.
HÖSTFEBER, m. 2. pl. — *febrar*. Feber, som brukar vara gångbar höstetiden.
HÖSTFRUKT, m. 3. Frukt, som ej tål att förvaras öfver vintern.
HÖSTGUDINNA, f. 1. Pomona, höstens gudinna.
HÖSTHÖ, n. sing. Hö, som inbergas hösttiden.
HÖSTKORN, n. sing. Sexradigt korn, som kan utsås om hösten.
HÖSTKLOCKOR, f. 1. pl. En mångårig växt, på sanka ängar, med stora blå blommor. Gentiana Pneumonanthe.
HÖSTKÖRA, v. a. 2. (åkerbr.) Köra jorden om hösten. — *Höstkörning*, f. 2.
HÖSTLAM, hö'sstlámm, n. 5. Lam, som födes på hösten.
HÖSTLUFT, m. sing. Luften, sådan den är hösttiden, d. v. s. kall, fuktig, töcknig och osund.
HÖSTLIG, a. 2. Som tillhör, har afseende på, likhet med hösten eller med något af hvad som karakteriserar hösten. *H-a dagar*. *H. himmel*. *H. luft*.
HÖSTMÅNAD, m. 3. Benämning på September månad.
HÖSTNAKLING, f. 2. Se *Tidlösa*.
HÖSTNING, f. 2. Se *Skördande, Skörd*.
HÖSTPLÖJA, v. a. 2. (åkerbr.) Plöja jorden om hösten. — *Höstplöjning*, f. 2.
HÖSTPÄRON, n. 5. Päron, som ej tål att förvaras öfver vintern.
HÖSTSJUKDOM, m. 2. Sjukdom, som vanligen är herrskande hösttiden.
HÖSTSMÖR, n. sing. Smör, som beredes hösttiden.
HÖSTSÄDE, n. 4. 1) Såning af säd på hösten. — 2) Säd, utsådd på hösten.
HÖSTVATTEN, n. sing. Vatten, som hösttiden vid ihållande regn öfversvämmar åkrar och ängar.
HÖSTVÄDER, n. 5. Sådan väderlek, som plägar vara under hösttiden.
HÖSTVÄDERLEK, m. sing. Se *Höstväder*.
HÖSTVÄTA, f. sing. Nederbörd under hösten. *I år få vi mycken h*.
HÖTA, v. n. 2. Hota någon medelst tecken, med hand, käpp eller på annat sätt. *Höta åt någon*. (Lagt.) *Hött är med ingo bött*, för blotta hotelser må ingen böta.
HÖTJUGA, f. 1. Tjuga eller trägaffel, som begagnas vid af- och pålassning af hö, o. s. v.
HÖVÄXT, m. sing. Se *Gräsväxt*. *H-en är vacker i år*.

I.

I, n. 4. 1) Sjelfljud, nionde bokstafven i alfabetet. Har alltid sitt egna ljud, långt eller kort, utom i några få från franskan lånade ord, t. ex. *Bulletin*, bulletä'nng. — 2) Ljudet, som uppkommer, då bokstafven I uttalas. — Man säger äfven *i-ljud*. — 3) Förkortningar: *ib.* ell. *ibid.* = ibidem. — *id.* = idem. — *i. e.* = id est. — *inf.* = infunde. — *inv.* = invenit. — *it.* = item.

I, prep. förkortad af *Uti*. Betecknar i allmänhet en saks förhållande till det inre af något, som innehåller eller emottager den. Utmärker särskilt: 1) (i fråga om Rum) *a*) Varande, befintlighet, vistande, läge inom gränserna, omkretsen af något. *Vara i ett rum. Vistas i en stad, ett land. Bo i Stockholm, i Sverige. Här i landet. Sitta i kyrkan, i vagnen. Hafva något liggandes i en låda. Bladen i en bok. Platt i bottnen. I ett träd,* inuti dess stam; äfv. i kronan, emellan dess grenar; äfv. på någon af de yttre qvistarna, t. ex.: *en fågel sitter i trädet.* — (Fig.) *I spetsen för arméen*, såsom dess befälhafvare. *Torka i solen*, i solskenet. *Vara skicklig i en konst, en vetenskap. Söka exempel i historien. Utmärka sig i en batalj. Taga del i något. Stor i fred som i krig. I hans ställe.* — *b*) Rörelse, förflyttning till en ort, ett ställe, in i ett föremål. *Ingå i rummet, i huset. Gå i kyrkan. Gå i land. Lägga något i en låda. Gifva någon ett värjstyng i armen. Införa en artikel i en tidning.* (Fig.) *Sätta sig i sinnet att .... Taga någon i hand. Taga något i handen. Taga någon i kragen. Slå någon i pannan. Slå vatten i ett kärl, säd i en säck. Hunden bet honom i benet.* (Fig.) *Falla i glömska. Blanda sig i en sak. Inträda i tjenst. Inlåta sig i en strid. Det faller hvar och en i ögonen. Säga en något midt i synen.* — 2) (i fråga om tid) Utmärker: *a*) En viss tidrymd, hvarunder något skett, sker eller skall ske. *Han kom i förliden vecka. Det hände i förra seklet. Det afgöres i dag, i eftermiddag, i afton. Händelsen har passerat i vår, i sommar, i jul,* denna vår, &c. *Vi råkas i middag, i afton, i morgon. Bröllopet kommer att stå i vår, i sommar, i pingst. I regn, i vackert väder, i solsken. I min fars lifstid. I min tid,* under den tid jag lefver. *I veckan, i månaden,* hvarje vecka, månad; äfv. denna v., m. *I tid,* medan tid är. *I mannaminne,* så långt nu lefvande menniskor kunna minnas tillbaka. — Framför genitiven af vissa tidsord betecknar *I* alltid en förfluten tid, t. ex.: *I aftons, i morgons, i middags, i måndags, i tisdags;* (i dagligt tal) *i våras, i somras, i höstas, i vintras, i julas, i påskas, i pingstas,* i st. f. i går afton, denna morgon, middag, förliden måndag, vår, sommar, &c. *I fjol,* sistlidet år. *I förrårs,* året före det sistlidna. *I jans,* nyss, för en liten stund sedan. — *b*) En viss tidrymd, under hvars hela lopp ifrån början till slut en handling, en verkning, ett tillstånd fortfar, fortfarit eller skall fortfara. *Lefva i femtio, i hundra år. Regnet varade i fjorton dagar. I år är han tjenstfri. Stilleståndet skall räcka i två år.* — 3) Riktning, läge, i afseende å väderstreck. *Vägen löper i norr och söder. Kyrkan ligger i öster och vester,* med gaflarna åt ö. och v. — 4) Tillstånd, varelsesätt. *Ett fruktträd i blomning. Ligga i feber, i barnsäng. Håret är i oordning. Vara i fara, i nåd, i onåd, i lifvet.* — 5) Afsigt, ändamål. *Han har gjort det i afsigt att .... Gifva något i utbyte mot en sak.* — 6) Betydelse. *Ordet användes här i bemärkelse af ... Stället bör tydas i en helt annan mening.* — 7) Förändring. *Narcissus blef förvandlad i en blomma. Molnet upplöser sig i regn. Uppgå i rök. Hans kärlek förbytes i hat. Smälta i hetta.* — 8) Sysselsättning. *Vara stadd i arbete, i bön.* — 9) Form. *Sluta sig, ändas i en spets. Utgå i en vinkel. Resa sig i form af en pyramid.* — 10) Delning. *Dela en armé i två afdelningar. Ett poem i 4 sånger. En teaterpjes i fem akter.* — 11) Klädsel. *Vara klädd i jagtdrägt, i rock, i kappa. Gå i stöflar, i skjortan.* — 12) Afseende, synpunkt, inskränkning. *Öfverträffa någon i behag, i mod. Hvari har jag gjort er orätt? I maskulin, i plural. I moll, i dur, i den öfverliggande oktaven. Han har så mycket i sold, i lön. I lagfarenhet, i teologien. Öfva sig i skrifning. Det gör i vårt mynt 100 R:dr. Det kostar så och så mycket i tryckning.* — 13) Sättet, huru något sker. *I tre språng var jag hos honom. Jag skall i få ord förklara sammanhanget. I största hast. I hemlighet.* — 14) Ämnet, hvaraf något är gjordt. *Arbete i jern, i trä.* — 15) Brukas stundom, för att beteckna föremålet, ämnet, hvarom fråga är. *I honom hade han en trogen vän.* — 16) I åtskilliga talesätt, såsom t. ex.: *I sjelfva verket, I och för sig sjelft, I allmänhet, I korthet, I Herranom, I sanning, I början, I förstone,* m. fl., som ses alla på sina ställen, der hufvudordet förekommer. — 17) *I sig* (tonvigt på *i*), säges om något, som är förloradt, förbrukadt, sönderslaget, förtärdt, förstördt, med ett ord, hvad som icke mera finnes till eller hvaraf intet mera finnes qvar. *Rocken är i sig. Penningarna äro i sig. Allt syltet är i sig.* — 18) Ingår i åtskilliga sammansättningar med verber, nomina eller partiklar, med det allmänna begreppet af varande uti eller förflyttning till det inre af något, t. ex.: *Islå, Isätta, Ikalf Ibland,* m. fl. — *I det* (tonvigten på *det*), konj. Betecknar, att något sker, göres på samma gång som ett annat, t. ex.: *I det han sade så, bockade han sig.* Någon gång säges äfv. i samma mening: *I det samma,* t. ex.: *I det samma han gick, slog han igen dörren.*

IAKTTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) 1) Med uppmärksamhet och i någon viss afsigt gifva akt på något. *I. symptomerna af en sjukdom, väderlekens förändringar.* Brukas för denna bem. mindre ofta, nästan endast i fråga om fysiska rön, i samma mening som Observera. Se f. ö. *Taga i akt* (under Akt). — 2) Anmärka. *Jag har i-git, att det råder någon kallsinnighet emellan dem. Jag har hos denne författare i-git en egenhet, som .... Jag ber er noga i. skilnaden emellan dessa begge saker.* — *Syn.* Anmärka, Märka, Observera, Lägga märke till, Finna. — 3) Uppfylla, efterlefva, hvad som

genom lag, stadga, förordning, föreskrift, sed, bruk, är anbefaldt, vedertaget. *I. lagens föreskrifter. Noga i. en läkares föreskrifter. I. diet. I. fastan. I. klosterreglorna. I. sin pligt, sin skyldighet. I. ett värdigt uppförande,* värdigt uppföra sig. — *Syn.* Se *Uppfylla.*

IAKTTAGANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något iakttages; förhållandet, att något iakttages.

IAKTTAGELSE, f. 3. 1) Se *Iakttagande.* — 2) Anmärkning, observation, erfarenhetsrön. *Jag har gjort den i., att .... Detta är en i., som icke kan jäfvas. Astronomernes i-r.*

IAKTTAGELSEANDA, f. sing. Sinne för att göra iakttagelser, skarpsynt öga, skarpsynthet.

IBER, i'b'r, f. sing. Örten Iberis.

IBIS, i'biss, m. sing. ell. IBISFÅGEL, i'bissfå'g'l, m. 2. pl. — *foglar.* Fågelslägte af Vadarne, med lång, tunn, vid roten fyrkantig näbb, bågformigt böjd; benen mycket höga; uppehåller sig företrädesvis i de varma länderna. Ibis. *Den helige I.,* hvit med svarta vingspetsar, fötter och näbb, stor som en höna; dyrkades fordom i Egypten. I. religiosa. *Svart I.,* två fot lång, hufvudet svartgrönt, metallglänsande, stjert och vingar grönsvarta med starkt purpurskimmer; hals, framrygg och de andra kroppsdelarne kastanjebruna. I. Falcinellus. *Röd I.,* röd, med svarta vingspetsar.

IBISROT, i'bissröt, f. 3. pl. — *rötter.* Se *Altéört.*

IBLAND, iblännd, prep. Se *Bland* (begge bem.). Brukas oftast, då en konsonant slutar föregående ordet. *En i. tusende. Han var med i. dem. Blanda sig in i. åskådarne. Midt i.,* i midten af flera omgifvande föremål, t. ex.: *Midt i. eder står den J icke kännen.* — *Adv.* Understundom, stundom. *I. händer, att .... I. är det så, och i. så,* än är det så och än så.

IBLANDA, i'blännda, v. a. 1. Blanda något af ett ämne till mindre del med ett annat. *I. förgift i maten.* — Äfv. *Blanda i.* — *Iblandande,* n. 4. o. *Iblandning,* f. 2.

IBÄRE, i'bä're, n. 4. (prov.) Se *Inslag.*

ICHNEUMON, iknä'vmånn, m. 3. 1) Ett mården liknande rofdjur, som af de fordna Egyptierna dyrkades, emedan det troddes krypa in i gapet på den sofvande krokodilen och döda honom. Viverra Ichneumon. — 2) Ett insektslägte af Steklarna, med ganska många arter.

ICHTHYOLIT, i'cktyåli't, m. 3. (nat. hist.) 1) Förstenad fisk. — 2) Sten, med aftryck af fisk.

ICHTHYOLOG, i'cktyålå'g, m. 3. En, som är kunnig i:

ICHTHYOLOGI, i'cktyålåji', f. 3. (af grek. *Ichthy's,* fisk, och *Logos,* lära) 1) Lära ell. beskrifning om fiskarna. — 2) Bok, som innehåller en sådan lära.

ICKE, adv. (i fornspråket *Eigi, Ecki*) Nekningsord, som brukas mer i skrift än i tal, då *Inte* mera brukas. *Han är icke kommen än. Icke någon, något. Icke några. Icke någontin. Icke ännu. I. en enda. I. det minsta. I. annat än beständiga förargelser. Det skall ske, antingen han vill eller i.* — *I.,* liksom *Ej,* brukas stundom i frågor, för att utmärka en säkrare förmodan, eller att man nästan vet det, hvarom man frågar, t. ex.: *Är det icke sant?* — I vissa frågor, hvilkas ändamål är att gifva mer eftertryck åt en jakande sats, kan *Icke* ömsom vara uttryckt eller uteslutet, t. ex.: *Hvem kan bestrida, att icke dagen är ljusare än natten?* eller: ...../., *att dagen är ljusare än natten?* Likaså i vissa utropssatser, t. ex.: *Huru god är han!* eller: *Huru god är han icke!* I detta sednare fall nyttjas likväl nekeordet oftare. — I hvardagstal brukas stundom *Icke att* i början af en sats, för att förekomma oriktiga tydningar, o. s. v., såsom t. ex.: *Jag har vägrat att antaga utmaningen; icke att jag är rädd, men jag anser duellen på en gång som en dumhet och ett brott.* — *Icke desto mindre,* se *Desto.* — *Icke heller,* se *Heller.*

ICKE-GRUNDARTIKEL, m. 2. pl. — *tiklar.* (teol.) Trosartikel, som icke står i ett så nära och oupplösligt förhållande till lärogrunden, att, om den borttages, sjelfva lärogrunden derigenom kullkastas.

ICKE-TILLVARO, f. sing. oböjl. (fig.) Motsatsen af tillvaro, eller förhållandet att något icke är till.

ICKORN, m. 2. Se *Ekorre.*

ICKORNEBÄR, n. 5. Se *Hjertbär.*

ID, m. 2. I, En art Blankfisk. Cyprinus Idus. Kallas äfv. Ort, Ört, Tjockfälling.

ID, f. sing. oböjl. II. Se *Flit.* Brukas numera sällan. *Göra något med mycken i. Det är hans dageliga i.,* dermed sysselsätter han sig dageligen.

ID, f. sing. III. Se *Idegran.*

IDAS, v. d. 2. Impf. *Iddes.* Sup. *Idts.* (fam.) Betydde ursprungligen: Göra något med all flit. Nyttjas numera endast med nekande partikel och betyder då: Vara för lat, att ...., t. ex.: *Hon ides icke göra något. Han iddes icke röra sig. Han iddes icke helsa,* gjorde sig ej den mödan att helsa.

IDE, i'de, n. 4. Benämning på Björnens och Gräflingens vinterlyor. *Björnen går i i.* — Ordet kommer förmodligen af det gamla *Ide* ell. *Idun,* berg, klippa, sten.

IDÉ, f. 3. (fr. *Idée,* af grek. *Idea,* anblick, åskådning) 1) Föreställning, begrepp. *Göra sig i. om något. Det kan ingen göra sig i. om,* det är oerhördt. — 2) Tanke. *En sublim i. Fixa i-er,* se *Fix.* — 3) (fam.) Infall. *Hvad är det för i. af dig? Sådana i-er han har ibland!* — 4) Plan. *I-en till ett arbete, ett företag, ett verk.* — 5) (estet.) Tanke, som höjer sig öfver det vanliga, alldagliga. *Hans arbete röjer brist på i-er.* — 6) (fil.) *a*) Föreställning om något föremål, som ligger utom sinneverldens område, d. v. s. hör till det oändligas, evigas. *Gud, Dygd, Odödlighet, Evighet äro i-er. Förnuftet är förmågan af i-er.* — *b*) Hvarje nödvändigt begrepp om någonting högst fullkomligt, emot hvilket intet föremål i erfarenheten svarar. Deraf *Ideal.*

IDEAL, - - ål, n. 3. (fil. o. estet.) Begreppet om en fullkomlighet, som öfverträffar all erfarenhet. Urbild.

IDEALISERA, v. a. 1. (fil. o. estet.) Medelst inbillningskraften så behandla verkliga föremål, att de närma sig ett ideal. — *Idealiserande,* n. 4. o. *Idealisering,* f. 2.

IDEALISK, a. 2. (fil. o. estet.) 1) Som blott finnes till i tanken eller föreställningen. Inbillad. — 2) Som tillhör, har afseende på eller egenskapen af ett ideal. Urbildlig.

IDEALISM, - - - i'ssm, m. sing. Filosofisk åsigt, enligt hvilken tingen utom oss betraktas blott såsom bilder, grundade allenast i menniskans egen föreställning, således utan all verklighet, hvilken endast tillägges sjelfva den betraktande, d. v. s.

att föreställningen, begreppet, idéen äro det enda sanna och verkliga. *Idealismen gör sjelfva föremålet till spegelbild och spegelbilden till föremål.*

IDEALIST, ---i'sst, m. 3. En, som är tillgifven idealismen, d. v. s. anser ingenting af sinneverlden för verkligt.

IDEALITET, ----ét, f. 3. Högsta tänkbara fullkomlighet.

IDEEL, --ä'l, a. 2. Se *Idealisk.*

IDEGRAN, i'degrán, f. 2. Ett litet och utbredt barrträd, med giftiga bär; anses uppnå högsta ålder ibland alla europeiska träd. Taxus baccata. Kallas äfv. Id, Tax, Benträd, Barrlind.

IDÉKRETS, m. 2. Krets af idéer. *Det ligger ej inom hans i.*, är för honom obekant.

IDEL, i'd'l, a. oböjl. 1) Blott och bar, all, hel och hållen, icke annat än, bara. *Der voro i. bönder. De äro i. bra folk. Tala i. osanning. Det är i. lögn alltihop. Han är i. känsla. Vara i. öra. Af i. afund.* — 2) Se *Idelig.*

Anm. *Idel*, beslägtadt med det tyska *eitel*, torde rättast böra härledas ifrån *Id*, hvarmed det öfverensstämmer i begreppet af upprepande.

IDELIG, a. 2. (fam.; af *Id*) Beständigt förnyad, upprepad, trägen. *Jag är ledsen att höra hans i-a klagan, i-a suckar. I-a böner.*

Anm. *Idelig* är samma ord som *Idel*, men brukas sällan i detta ords 1 bem.

IDELIGEN, adv. (fam.; egentl.: med all flit) Beständigt, oupphörligt, tidt och ofta. *I. kälta om ett och samma. Han bara i. går och drifver.*

IDENTIFIERA, idänntifiêra, v. a. 1. (af lat. *Idem* o. *Facere*, göra) Innefatta två ting under ett begrepp; tänka sig, anse två olika föremål för ett och samma. — *Identifierande*, n. 4. o. *Identifiering*, f. 2.

IDENTISK, idä'nntissk, a. 2. Enahanda, liktydig.

IDENTITET, idänntitét, f. 3. Egenskapen hos tvenne ting, att vara identiska.

† IDEOLOGI, ideålåji', f. 3. (från grek.) Se *Metafysik.*

IDÉVERLD, m. 2. Krets af idéer. Brukas i det litterära språket. *Lefva i en egen i.*

IDIG, IDIGHET, se *Idog, Idoghet.*

IDIOELEKTRISK, i'diåelä'cktrissk, a. 2. (fys.) Så kallas de ämnen, som i sig sjelfva äro elektriska.

IDIOM, --óm, n. 3. (gr. *Idioma*, egenhet) Munart.

IDIOSYNKRASI, idiåsynnkrasi', f. 3. (af grek. *Idios*, egen, och *Synkrasis*, sammanblandning) Ett slags egen, i nervsystemet grundad, medfödd vedervilja för vissa fysiska inverkningar, t. ex. viss mat, vissa medikamenter, o. s. v.

IDIOT, --ót, m. 3. (grek. *Idiotäs*, egentl. enskilt man, som var okunnig i statsangelägenheter eller derifrån utesluten) Okunnig menniska, dumhufvud.

IDIOTISM, ---i'ssm, m. 3. 1) Språkegenhet. — 2) Förståndssvaghet.

IDISLA, i'di'ssla, v. a. o. n. 1. 1) (om vissa af de däggande djuren) Omtugga den ur våmben i munnen åter uppkomna, halftuggade födan. *Oxen, geten, hjorten, elgen, renen i. födan.* Vanligtvis brukas ordet absolut, t. ex.: *Korna ligga på marken och i.* — 2) (fig. fam.) Omsäga, hvad förut blifvit sagdt; begagna förut yttrade tankar. *I. en annan författares tankar.* — *Syn.* Omsäga, Omtugga.

Anm. Ordet kommer, enligt *Ihre*, af den fordna partikeln *Id*, åter, och *Isla*, freqventativ af *Eta*, äta.

IDISLAN, i'di'sslann, f. sing. indef. IDISLANDE, n. 4. ell. IDISLING, f. 2. (om vissa däggdjur) Den halftuggade, ur våmben i munnen åter uppkomna födans omtuggande.

IDKA, i'ddka, v. a. 1. (af *Id*) Beständigt eller såsom yrke sysselsätta sig med något. *I. ett handtverk. I. handel, sjöfart, fiske. I. studier. I. en konst. I. vitterhet.* — *Syn.* Drifva, Utöfva, Lägga sig på. — *Idkande*, n. 4.

IDKELIG, i'ddkeligg, a. 2. Som sker med all id: trägen, oupphörlig, oaflåtlig. *I-a böner, bemödanden.* — *Syn.* Se *Beständig, Oupphörlig.*

IDKELIGEN, adv. Utan uppehör, tidt och ofta, beständigt om igen. *I. ropa på mer. I. skrika om orättvisa.* — *Syn.* Se *Beständigt, Oupphörligt.*

IDKESAM, a. 2. Se *Idog.*

IDOG, i'dogg, a. 2. (af *Id*) Som träget arbetar i sitt yrke. Säges i fråga om landtbruk, näringar, slöjd och handtverk. *En i. arbetare, landtman, handtverkare. En i. folkmängd.* (Fig.) *De i-a bien.* — *Syn.* Se *Flitig.*

IDOGHET, f. 3. Egenskapen att vara idog. *Inbyggarne äro kände för mycken i.* — *Syn.* Arbetsflit. Se f. ö. *Flit.*

IDOGT, adv. Med flit, träget.

IDOL, idå'l, m. 3. (gr. *Eidolon*) 1) Afgud, afgudabild. — 2) (fig.) *a*) Person, på hvilken slösas ärebetygelser, lofsånger och smicker. *Han är dagens i.* — *b*) Föremål för öfverdrifven ömhet. *Den lilla är sin mors i. Guldet är den giriges i.*

IDOLOLATRI, idålålatri', f. 3. Afgudadyrkan.

IDOPPA, v. a. 1. Doppa något i ett flytande ämne. — Äfv. *Doppa i'.* — *Idoppande*, n. 4. o. *Idoppning*, f. 2.

IDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) Draga någon eller något i ett flytande eller vått ämne. — Äfv. *Draga i'.* — *Idragande*, n. 4. o. *Idragning*, f. 2.

IDROTT, i'drå'tt, m. 3. 1) Så kallades i fordna tider hvarje öfning, som afsåg att uppöfva eller förvärfva de färdigheter, hvilka ansågos pryda en friboren, ädel man och kämpe. Den allmänna benämningen *Idrotter* innefattade på en gång både *Vitterlek* (se d. o.) och *Kroppsöfningar*, såsom kapplöpande, brottning, simning, ridning och egentliga vapenöfningar, m. m. Mannarön. — 2) (nu) *a*) Hjeltedat, bedrift, bragd. — *b*) Alster af vitterhet eller lärdom; konstverk; vetenskapligt arbete.

Anm. Skrefs fordom *Iþrott*, och anses vara härledt af verbet *þreita*, öfva, täfla.

IDROTTSMAN, i'dråttsmånn, m. 3. pl. — *män.* Så kallades fordom den, som var väl öfvad i alla slags idrotter.

IDRYPA, v. a. 3. (böjes som *Drypa*) Låta droppar af ett flytande ämne falla på, i något. *Man bör först väl rena såret, innan man i-per balsamen.* — Äfv. *Drypa i'.* — *Idrypande*, n. 4. o. *Idrypning*, f. 2.

IDVATTEN, n. 3. (sjöt.) Ström, som i trånga farvatten löper långs stränderna, i motsatt riktning med den, som löper midt uti.

IDYLL, -y'll, m. 3. (gr. *Eidyllion*, liten bild) Liten dikt, som skildrar lifvet bland enkla, oförderfvade naturmenniskor. Herdeqväde.

IDYLLISK, a. 2. 1) Som utmärker, tillhör, betecknar herdelifvet. — 2) Enkel och oskyldig.

IFALLA, v. n. 3. (böjes som *Falla*) Falla så, att man kommer i något vått. *Rätt som han stod i båten, vickade den, så att han iföll.* — Äfv. *Falla i'*. — *Ifallande*, n. 4.

IFRA, i'vra, v. n. 1. Med ifver tala, skrifva, verka, arbeta för eller emot något. *I. för dygd och goda seder. I. mot brännvin.*

IFRAN, f. sing. indef. o. **IFRANDE**, n. 4. Handlingen, då man ifrar.

IFRARE, m. 5. En, som ifrar för eller emot något. Har åtskilliga sammansättningar, såsom: Nykterhetsifrare, Svenskhetsifrare, m. fl.

IFRIG, i'vrigg, a. 2. 1) Som med nit och ifver verkar för ett ändamål, omfattar en tro, lära, o. s. v. *I. kristen, lutheran, läsare, bedjare, nykterhetsvän. I. förfäktare, anhängare, bestraffare. I. i sitt omvändelsenit.* — 2) Ganska trägen, driftig i arbete. *Vara för i. i sitt arbete.* — 3) Förhetsad, het, ond. *Dispulen gjorde honom till slut så i., att han slog näfven i bordet.* — 4) (fam.) Rädd, fruktande. *Jag är i., att det går på tok med honom till slut. När han fick höra det, blef han i. och tog till bönboken.* — 5) (om sak) Som göres, sker, förrättas, åtföljes af ifver. *I-a bemödanden, böner. I. önskan. I-a studier.* — *Syn.* Trägen, Enträgen, Varm.

IFRIGHET, f. 3. Se *Ifver*.

IFRIGT, adv. 1) Med ifver. *Arbeta i. I. bemöda sig om något. I. försvara någon. I. predika mot lasten.* — 2) Begärligt. *I. önska, eftersträfva, fika efter.*

IFRÅGAKOMMA, v. n. 3. (böjes som *Komma*) Brukas ofta i st. f. *Komma i fråga.*

IFRÅGASTÄLLA, v. a. 2. Se *Ifrågasätta*. — *Ifrågaställande*, n. 4. o. *Ifrågaställning*, f. 2.

IFRÅGASÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) Draga i tvifvelsmål, tvifla på. *I. ens heder, ärlighet.* — Äfv. *Sätta i fråga.* — *Syn.* Se *Betvifla*. — *Ifrågasättande*, n. 4. o. *Ifrågasättning*, f. 2.

IFRÅGAVARANDE, a. 1. Hvarom fråga, talet är. *I. händelse inträffade för tre år sedan.*

IFRÅN, ifrå'n, ell. **FRÅN**, prep. Betecknar: 1) (i fråga om rum) *a*) Stället, der en rörelse haft sin början. *Jag kommer i. min bror. Han kommer i. kyrkan. Resa från Paris till Rom. Vädret blåser i. hafvet. Förskrifva från Stockholm,* skrifva till S., att något derifrån skall sändas. — *b*) Afstånd. *Fem mil i. staden.* — *c*) Aflägsnande. *Vrida i.' sig,* utåt. — 2) Tidpunkten, då en handling, ett tillstånd, ett verkande, varande o. s. v. börjat, eller då något händt. *Arbeta från morgon till qväll. Från den dagen var han aldrig frisk. Inom åtta dagar i. hans ankomst. I. det att kriget utbröt, till dess att freden slöts. Dag i. dag, År i. år,* se *Dag, År*. — 3) Härkomst, ursprung, upphof, härrörande. *Han är i. Skåne, från Göteborg. Detta ord härleder sig i. grekiskan. En befallning har utgått i. regeringen, att . . . .* — 4) Frånskiljande, afdrag. *Lossa köttet i. benen. Tio från tolf står två igen. Det gör hvarken från eller till,* hvarken ökar eller minskar, gör hvarken nytta eller skada. *Vara ifrå'n,* vara skild ifrån, t. ex.: *Han är aldrig i. henne,* är alltjemt hos, med henne. *Vara, blifva ifrå'n sig, i. förståndet, i. sina sinnen,* ej hafva, förlora bruket af sitt förnuft, vara ell. blifva alldeles öfvergifven af sorg, utom sig af vrede, förtviflan, o. s. v. *Vara i. sig* betyder äfv.: vara tankspridd. — 5) Beröfvande. *Taga något i. någon* ell. *Taga i. en något.* — 6) Aflägsnande, afvikelse. *Nu äro vi komna från ämnet.* — 7) Befrielse. *Jag är nu lyckligtvis i. saken. Man är ändtligen i. den fördomen. Skrifva, läsa i. sig,* m. m., sluta att skrifva, läsa, &c. — 8) *Ifrån* brukas för öfrigt i åtskilliga uttryck, talesätt och ordvändningar, som svårligen kunna föras under någon af förestående bemärkelser, t. ex.: *Falla i.,* dö. *Säga i.,* säga ut sin tanke, om den ock kan befinnas obehaglig. *Växa i. sig,* under växandet förlora fägring, behag. *I. ord till ord, ord i. ord,* se *Ord för ord* (under *Ord*). *I. att vara rik, har han blifvit fattig,* han har förut varit rik, men är nu fattig. — Hvad sammansättningarna beträffar, se *Från*.

Anm. *Från* brukas vanligen, då föregående ordet slutas på en vokal; *Ifrån,* då det slutas på en konsonant, äfvensom i vissa talesätt, t. ex.: *Vara ifrån sig, göra i. sig, falla i., säga i., växa i. sig,* m. fl., för hvilka dock i talspråket äfven säges *Från*.

IFVER, i'v'r, m. sing. 1) Hvarje liflig och verksam yttring af ett fattadt intresse för ett föremål, en sak, ett ämne, genom ord ell. handling. *Med i. predika en lära, förfäkta en sats. Bedja med i. Med i. angripa en sak. Arbeta med i. Han visade en ädel i. att försvara de olycklige. I första i-n.* — Högre grader af Ifver äro Entusiasm, Hänförelse. — 2) (fam.) Sinneshetta, upphetsadt sinnestillstånd. *I i-n af disputen slog han sin motståndare vid örat.* — 3) (fam.) Oro, fruktan. *I den i., hvari denna hotande nyhet försatte honom, glömde han sig.*

IFYLLA, v. a. 2. 1) Gjuta, hälla ett flytande ämne i ett kärl, tills det blir fullt. — 2) (i allm.) Tillägga något som fyller. *I. hvad som fattas i en kolumn.* — Äfv. *Fylla i'*. — *Ifyllande*, n. 4. o. *Ifyllning*, f. 2.

IFÄSTA, v. a. 1. o. 2. Fästa något i ett annat. — Äfv. *Fästa i'*. — *Ifästande*, n. 4. o. *Ifästning*, f. 2.

IFÖL, i'fö'l, a. oböjl. Som går med föl. Säges om ston.

IGEL, i'g'l, m. 2. pl. — *iglar*. Se *Blodigel*.

IGELKOTT, i'g'lkå'tt, m. 2. 1) Ett insektätande rofdjur, med korta öron, styfva, hvassa taggar på ryggen, bruna till färgen med hvita och svarta ringar; kan genom hudens rörlighet sammanrulla sig till ett klot, med alla taggarna utåt vända, och hufvud jemte tassar indragna under buken, så att hans kropp åt alla håll är skyddad af taggarna. Erinaceus europæus. Kallas äfv. Pinnsvin, Piggsvin. *Långörad I.,* en art af Igelkottslägtet, hemma i norra Afrika, samt norra och vestra Asien. Erinaceus auritus. — 2) (gam. krigsk.) *Formera i.,* benämning på ett slags fordom bruklig fältmanöver.

IGEN, ijä'nn, adv. 1) Åter, tillbaka. *Nu i. Nu är han här i. Få, gifva i. Fordra, kalla i. Slå i. Taga sina ord i. Köpet går i. Gå i.,* säges äfv. om aflidne menniskors andar, som tros ibland komma tillbaka till jorden och uppenbara sig för menniskor (deraf *Gengångare*). — Bildar för denna bem. följande sammansättningar, hvilka lätt af sig sjelfva kunna förstås: *Igenkalla, -komma, -skicka, -sända, -taga, -vinna.* — 2) Betecknar tillslutande, tillyktande. *Slå, stänga, läsa i. dörren.* — Ingår för denna bem. i följande lätt begripliga

sammansättningar: *Igendraga, -falla, -fästa, -haka, -häkta, -knyta, -låsa, -mura, -regla, -skjuta, -slå, -smeta, -snöra, -spika, -spänna, -spärra, -stoppa, -stänga, -täppa, -vrida.* Dessa sammansättningar, liksom de i förra bem. anförda, brukas dock oftare skilda från partikeln, t. ex.: *Kalla igén, Draga igén,* o. s. v. — 3) Öfrigt, qvar. *Hafva något, intet i.*

Anm. *Igen* kommer af *I* och *Gen*, emot.

IGENBLÅST, ijä'nnblå'st, a. 1. (Egentl. part. pret. af obrukliga verbet *Igenblåsa*) Stängd, spärrad af snö genom stark blåst. *Vägen är, har blifvit i.*

IGENFORDRA, v. a. 1. Begära att återfå. — Äfv. *Fordra igén.* — *Igenfordrande*, n. 4. o. *Igenfordring*, f. 2.

IGENFYLLA, v. a. 2. Fylla en öppning med ett ämne. *I. en graf med jord. I. en vattendam.* — Äfv. *Fylla igén.* — *Igenfyllande*, n. 4. o. *Igenfyllning*, f. 2.

IGENGRO, v. n. 2. Vanligare *Gro igén;* se *Gro.* — *Igengroende*, n. 4.

IGENGRUNDA, v. n. 1. Småningom blifva allt grundare och till slut alldeles fyllas igen.

IGENHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) Hålla tillsluten. — Vanligare *Hålla igén.* — *Igenhållande*, n. 4. o. *Igenhållning*, f. 2.

IGENKASTA, v. a. 1. Genom ikastning af något ämne fylla. *I. en graf.* — Vanligare *Kasta igén.* — *Igenkastande*, n. 4. o. *Igenkastning*, f. 2.

IGENKÄNNA, v. a. 2. Vid återseende af person eller sak minnas, att man förut sett dem. *I. en person. I. en sak såsom sin.* — Äfv. *Känna igén.* — *Igenkännande*, n. 4. o. *Igenkänning*, f. 2.

IGENKÄNNELIG, a. 2. Som kan igenkännas. *En lätt i. person.*

IGENLÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) 1) Lägga något, som varit öppnadt, åter tillsammans. *I. en bok.* — 2) (om åker) Låta åker ligga obesådd, för att igenväxa till ängsmark. *I. en åker.* — För begge bem. brukas oftare *Lägga igén.* — *Igenläggande*, n. 4. o. *Igenläggning*, f. 2.

IGENLÄKA, v. a. 2. Läka något (sår, o. s. v.), så att det åter blir helt. — V. n. Åter blifva hel. *Såret i-kte ganska hastigt.* — *Läka igén* säges äfven, både för v. a. och v. n. — *Igenläkande*, n. 4. o. *Igenläkning*, f. 2.

IGENLÖSA, v. a. 2. Åter inlösa. — Äfv. *Lösa igén.* — *Igenlösande*, n. 4. o. *Igenlösning*, f. 2.

IGENOM, se *Genom.*

IGENSKAFFA, v. a. 1. Se *Tillrättaskaffa.* — Äfv. *Skaffa igén.* — *Igenskaffande*, n. 4. o. *Igenskaffning*, f. 2.

IGENSNÖAD, a. 2. (Egentl. part. pret. af obrukl. verbet *Igensnöa.*) Stängd, spärrad genom fallen snö. *Vägen är i.*

IGENSOPA, v. a. 1. Genom sopning fylla, utplåna, förborga. *I. en golfspringa. I. spåren af något.* — Vanligare *Sopa igén.* — *Igensopande*, n. 4. o. *Igensopning*, f. 2.

IGENVÄLLA, v. n. 1. Säges om kärr, myror, dammar, m. m., som småningom blifva igenväxta, så att till sluts gräsvall bildar sig på ytan.

IGENVÄXA, v. n. 2. o. 3. (böjes som *Växa*) 1) Genom växande fyllas, utplånas, försvinna. *De på trädstammen inskurna namnen ha igenväxt.* — 2) Säges om sjö, träsk, dam o. s. v., som småningom igenfylles af vattenväxter och gräs.

IGENYRA, v. a. 2. Fylla med yrsnö. *Blåsten har i-rt vägen. Vägen har blifvit i-rd.* — Vanligare *Yra igén.*

IGNATII-BÖNA, f. 1. En tropisk växt, hvars frukt är ganska giftig. Ignatia amara.

IGNORANT, iggnoránnt, m. 3. Okunnig menniska.

IGNORERA, iggnorèra, v. a. 1. (lat. *Ignorare*) Ej veta, ej känna, vara okunnig om.

IGUANÖDLA, iguànö'dla, f. 1. Ett slags ödla i Sydamerika, med stjerten inberäknad 2 till 3 alnar lång. Iguana tuberculata.

IHJEL, ijä'l, adv. Till döds. *Slå i. någon. Sticka, skjuta i. Frysa i. Arbeta, skratta, supa i. sig,* arbeta o. s. v. så, att man derigenom ådrager sig döden. — Bildar åtskilliga sammansättningar, hvilka ej tarfva någon förklaring, såsom: *I-bita, -krama, -osa, -skjuta, -skrämma, -slå, -sticka, -svälta.*

Anm. Hette ursprungligen *I hæl* af *Hæl* eller *Hel*, död. Uttalas äfv. i vissa landsorter: ihä'l.

IHOP, ihóp, adv. Betecknar närmande, sammanförande, sammanbringande, fogning, förening eller sammanfästande, t. ex.: *Bringa, föra, drifva i. Flytta i. Foga i. Binda, blanda, samla i. Det går icke i,* passar ej tillhopa, kan ej hopfogas; (fig.) öfverensstämmer ej det ena med det andra; är icke riktigt; kan ej utföras; lyckas ej; bär sig icke. *Bära i.*, se *Bära. Alla i.* ell. *alla ihopa, alla tillhopa,* se *Allihop.* — De med denna partikel sammansatta verber ses under ordet *Hop.* — *Syn.* Tillhopa, Samman, Tillsammans.

IHOPBINDA, m. fl., se *Hopbinda*, m. fl.

IHOPPA, v. n. 1. Hoppa ned i något, t. ex. i vatten, i en båt, o. s. v. — Äfv. *Hoppa i.* — *Ihoppande*, n. 4. o. *Ihoppning*, f. 2.

IHÅG, ihå'g. *Komma i.*, se *Hågkomma.*

IHÅGKOMMA, v. a. 3. (böjes som *Komma*) Se *Hågkomma.*

IHÅLIG, i'hå'ligg, a. 2. (af *Hål*) 1) Urhålkad, uthålkad. *En i. tand. I-a ögon,* djupt insjunkna. — 2) Inuti tom. *En i. käpp, pelare.* — 3) *I. ton, röst,* djup och dof, liksom komme den ur ett grafhvalf.

IHÅLIGHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara ihålig. — 2) Se *Hålighet*, 5.

IHÅLIGT, adv. *Låta i.*, säges om föremål, hvilka, då man slår, bultar, knackar på dem, gifva från sig ett ljud, som tillkännagifver, att de äro ihåliga.

IHÅLLA, v. n. 3. (böjes som *Hålla*) Träget, oafbrutet fortfara. *Regnet i-ller ännu. I. med något,* träget fortfara dermed. — Vanligare säges *Hålla i.* — *Syn.* Se *Fortfara.* — *Ihållande*, n. 4.

IHÅLLIG, a. 2. Se *Ihärdig.*

IHÅLLIGHET, f. 3. Se *Ihärdighet.*

IHÅLLIGT, adv. Se *Ihärdigt.*

IHÄKTA, v. a. 1. Införa haken i öskan; medelst häktning ifästa. — Äfv. *Häkta i.* — *Ihäktande*, n. 4. o. *Ihäktning*, f. 2.

IHÄLLA, v. a. 2. Hälla ett flytande ämne i ett kärl. *Är vinet i-ldt?* — Äfv. *Hälla i.* — *Ihällande*, n. 4. o. *Ihällning*, f. 2.

IHÄNGSEN, i'hä'nngs'n, a. 2. neutr. — *et.* Se *Ihärdig, Efterhängsen.*

IHÄRDIG, i'hä'rdigg, a. 2. 1) Som träget håller i med hvad man börjat. *I. i sitt arbete.* — *Syn.* Framhärdig, Ihållig, Ihängsen. — 2) (om sak) Som träget fortsättes. *I-t arbete. I-t regn.*

I-a böner, förföljelser. — *Syn.* Trägen, Enträgen, Ihållig, Envis.

Anm. *Ihärdig* kommer af *I*, partikel, hvilken fordom begagnades som prefix, att öka bemärkelsen, och *Härdig.*

IHÄRDIGHET, f. 3. Egenskapen att vara ihärdig. — *Syn.* Framhärdighet, Ihållighet, Ihängsenhet, Trägenhet, Enträgenhet, Envishet.

IHÄRDIGT, adv. Med ihärdighet. *Arbeta i. I. förfölja någon.*

IJÅNS, ijå'nns, se *Jåns* ell. *Jans.*

IKALF, i'kállv, a. oböjl. Säges om en ko ell. en hona af de idislande djuren, som är drägtig.

IKLÄDA, i'klä'da, v. a. 2. Bekläda med. *I. en håktad person fångdrägten.* (Fig.) *I. moralen en intagande drägt,* på ett intagande, behagligt sätt framställa dess läror. — *I. sig,* v. r. 1) Taga på sig (klädnad, drägt, o. s. v.). *Han i-dde sig en spansk drägt. I. sig en vapenrustning.* (Fig.) *I. sig ens person,* föreställa någon, vara i dess ställe. *I. sig en ny menniska,* bättra sig. — 2) (fig.) Åtaga sig. *I. sig en annans skuld, skyldighet, förbindelse, embete.*

IKONOGRAFI, ikånågrafi', f. 3. (från grek.) Beskrifning af bilder, bildstoder ell. andra antika minnesmärken, som tillhöra bildhuggeri- och målarekonsten.

IKONOLOGI, ikånålåji', f. 3. Se *Sinnebildslära.*

IKORN, i'kå'rn, m. 2. eller

IKORRE, i'kå'rre, m. 2. Se *Ekorre.*

IKOSAEDER, ikåsaéd'r, m. 2. pl. — *edrar.* (mat.) Solid kropp, innesluten af 20 liksidiga och likvinkliga trianglar.

IKOSANDRIA, ikåsanndri'a, f. sing. Tolfte klassen af Linnés växtsystem, innefattande växter med flera ståndare, vanligen omkring 20, alla sittande på blomfodrets inre sida, eller i kanten, der kronbladen äro fästade vid blomfodret.

IKRING, se *Omkring.*

IKTEBÄR, i'cktebä'r, n. 3. Bär af Ikteörten.

IKTEGRÄS, i'cktegrä's, n. 3. Se *Ältgräs.*

IKTEÖRT, i'ckteö'rrt, f. 3. Örten Actæa spicata, med hvit blomklase, stinkande lukt och giftiga bär.

IL, m. 2. Häftig vindstöt. Betydde ursprungligen: Stormhvirfvel.

ILA, v. impers. 1. I. (af *Il*) *Det i-r i tänderna,* värken i tänderna kommer rycktals, ögonblickligt och i hög grad våldsamt.

ILA, v. n. 1. II. Springa fort; hasta, skynda så fort som möjligt. *I. någon till hjelp. I. bort.*

Anm. Detta verb kommer af fordna ordet *Il*, fotblad, och betyder ursprungligen: Springa så fort, att fotbladen under språnget vändas uppåt.

ILA, v. n. 1. III. Gammalt verb, som betyder: Dröja, söla, och bibehåller sig ännu i ordspråket: *I. får aldrig hvila,* ell. *I. kommer aldrig till hvila,* en sölare får aldrig slut på det han har för händer.

ILAGRÄS, i'lagrä's, n. 3. Örten Anthericum ossifragum, med hvitgula blommor.

ILANDE, n. 4. Häftigt springande, hastande, skyndande.

ILBUD, i'lbúd, n. 3. Se *Kurir.*

ILEK, i'lék, f. 2. Se *Jernek.*

ILFÄNAS, se *Illfänas.*

ILIAD, — ád, m. 3. (grek. *Ilias*) Homers hjeltedikt om staden Trojas (Ilios') belägring.

ILIG, i'ligg, a. 2. *I-t väder,* sådant, då häftiga vindstötar litet emellanåt komma.

ILIGT, adv. *Det blåser i.,* det är ett iligt väder.

ILLA, adv. Kompar. *Värre.* Superl. *Värst.* (af *Ill,* ond, elak) 1) Ondt. *Göra i. Göra någon i.,* tillfoga någon ondt. *Göra sig i.,* tillfoga sig någon skada, skada sig, t. ex.: *Han har gjort sig i. i handen. Göra i. åt sig sjelf,* skada sig sjelf. *Taga i. upp,* finna sig stött, sårad, misstycka, t. ex.: *Tag ej i. upp, att jag påminner derom. Tala i. om någon,* säga något, som förklenar hans rykte. *Vilja en i.,* söka att skada honom, önska honom ondt. *I. uttyda,* gifva något en falsk tydning, så att det synes innebära en förolämpning, en oförrätt, o. s. v. *Det är i. oss emellan,* vi äro osams. *Gå i. åt någon,* hårdt, strängt behandla, bemöta, tukta, förebrå, lexa upp, o. s. v. — *Syn.* Ondt, Argt, Elakt. — 2) Icke väl: oriktigt, falskt, orätt, fult, obeqvämt, olyckligt, obehagligt. *Må i. Höra, se i. Tala i.* (jfr. bem. 1.). *Skrifva, dansa i. Vi sullo i. Lukta i. I. klädd. I. beskaffad, beställd. Se i. ut,* hafva fult utseende; (fig.) icke lofva lycklig utgång; säges äfven om något, som kan ingifva andra personer dåliga tankar om en, t. ex.: *Det ser i. ut för en ung flicka, om hon går i sällskap med en illa känd person. I. känd,* känd för en dålig karakter, dåliga handlingar. *I. beryktad,* som har dåligt rykte om sig. *I. till mods,* rädd, orolig, bekymrad, vid dåligt lynne. *I. tillfreds,* missnöjd; äfv. orolig, ledsen, bedröfvad, harmsen. *Vara i. tillfreds med någon. Vara i. ute, fast för,* vara svårt utsatt för någon fara, något obehag. *Det går honom i.,* olyckligt. *Det står i. till med honom,* han är i en svår, farlig, olycklig belägenhet. *Vara i. i sina affärer,* hafva dåliga affärer, vara i svår belägenhet. *Det står i. till med saken,* saken har ingen framgång, vill icke lyckas. *Slå i. ut,* misslyckas. *Stå sig i.,* berga sig dåligt; äfv. försvara sig klent; äfv. göra sin sak dåligt. *Lefva i. tillsammans,* i missämja. *I. vi'd,* rädd, förskräckt. *Blifva i. vi'd, göra någon i. vi'd, vara i. vi'd. Taga i. vi'd sig,* blifva rädd, orolig, häpen, bekymrad. — *Syn.* Dåligt, Eländigt, Uselt, Ömkligt, Erbarmligt, Jemmerligt, Galet, Gement. — 3) I hög grad, ganska mycket, svårt. *I. sårad, sjuk. Han brände sig i. Slå någon i. I. slagen. Slå sig i.,* slå sig, så att man får svår skada deraf. *Falla i.,* falla och skada sig svårt. *Han blef i. ond.* — *Ss. I-luktande, -smakande.*

ILLAK, se *Elak.*

ILLAMÅENDE, a. 1. Som mår illa, ej är riktigt frisk. — S. n. Helsotillstånd, då man ej är fullkomligt frisk, utan att dock vara sängliggande sjuk.

ILLASINNAD, a. 2. Som har ondt i sinnet, vill någon illa. *En i. menniska.* — Brukas äfv. ofta substantivt. *De i-e.*

ILLATÄNKANDE, a. 1. Som har ondskefulla tankar. *En i. menniska.* — Substantivt säges äfv.: *De i.*

ILLBRAGD, m. 3. Se *Illgerning.*

ILLEGAL, — — ál, a. 2. Olaglig.

ILLEGALITET, — — — — ét, f. 3. Olaglighet.

ILLEGITIM, illeschiti'm, a. 2. Olaglig, orättmätig; oäkta.

ILLEGITIMITET, illeschitimitét, f. 3. Olaglighet, orättmätighet; oäkthet.

ILLER, se *Hiller.*

ILLFUNDIG, a. 2. Se *Illistig.*

ILLFUNDIGHET, f. 3. Se *Illistighet.*

ILLFUNDIGT, adv. Se *Illistigt.*

ILLFÄNAS, v. d. 1. (fam.) Med ängslig ifver eftersträfva, fika, längta efter. *Han i-ades att få se det. I. efter något.* — *Syn.* Se *Eftersträfva.*

Anm. Ordet kommer af *Illa* (i bem. af: i hög grad, mycket) och *Fägna*, taga efter, af *Få*, taga. Skrefs derföre ursprungligen *Illfägnas.*

ILLGERNING, f. 2. Svår öfverträdelse af gudomlig eller mensklig lag, svårt lagbrott. — *Syn.* Se *Missgerning.*

ILLGERNINGSMAN, m. 5. pl. — *män.* Se *Missgerningsman.*

ILLGREPP, n. 5. Ondskefull, bedräglig handling, elakt streck.

ILLGÖRAS, v. d. 2. (böjes som *Göras*) Se *Ondgöras.*

ILLIBERAL, ---ál, a. 2. Oädel; ej frisinnad; småaktig; snål.

ILLIBERALITET, -----tét, f. 3. Oädelt uppförande; fiendtlighet emot frihet och frisinnade tänkesätt; småaktighet; snålhet.

ILLIMITERAD, a. 2. (från lat.) Obegränsad, oinskränkt.

ILLISTIG, a. 2. 1) Som begagnar sig af list, för att, till andras skada, uppnå sina ändamål. *En i. menniska.* — 2) (om sak) Som härrör af, vittnar om illistighet. *I-a medel, utvägar. Ett i-t beteende.* — *Syn.* (för begge bem.) Se *Listig.*

ILLISTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara illistig. — *Syn.* Se *List.*

ILLISTIGT, adv. På ett illistigt sätt. *Gå i. till väga.* — *Syn.* Se *Listigt.*

ILLITERAT, ---át, a. 1. Olärd, ostuderad.

ILLMARIG, a. 2. (fam.) Se *Illistig.* — Brukas mest i skämtsam ton och stil. — *Illmarighet*, f. 3. — *Illmarigt*, adv.

Anm. Torde böra härledas af *Ill* och gamla ordet *Mær*, som betydde: beryktad, namnkunnig, således: känd för elakhet.

ILLPARIG, a. 2. (fam.) Se *Illistig.* — Brukas mest i skämtsam ton och stil. — *Illparighet*, f. 3. — *Illparigt*, adv.

Anm. Ordet kommer af *Ill* och *Par*, list, svek.

ILLPLIKTIG, a. 2. Se *Arglistig.* — *Illpliktighet*, f. 3. — *Illpliktigt*, adv.

Anm. Förmodas af *Ihre* stå i slägtskap med forntyska ordet *Pluagi*, försåt.

ILLUMINAT, ---át, m. 3. (egentl. upplyst) Medlem af:

ILLUMINATERORDEN, ---nát'r-å'rd'n, m. sing. En af professor Weishaupt i Ingolstadt år 1776 stiftad orden till upplysningens utbredande.

ILLUMINATION, ----tschón, f. 3. En, vid högtidliga tillfällen anställd och, om möjligt, efter byggnadskonstens och perspektivens reglor lämpad, nattlig belysning af offentliga platser, trädgårdar, enskilta byggnader o. s. v., eller hela städer, medelst ljus, lampor, transparenter, beckpannor, mareschaller, fyrverkeri, o. s. v.

ILLUMINERA, v. a. 1. (lat. *Illuminare*) 1) Upplysa med ljus, lampor, mareschaller, o. s. v. Jfr. *Illumination.* — 2) Belägga med färger. *I. teckningar, kopparstick, kartor,* o. s. v. — *Illuminerande*, n. 4. o. *Illuminering*, f. 2.

ILLUSION, --schón, f. 3. (från lat.) 1) Synvilla. — 2) Förblindelse, inbillning, drömbild, bländverk. — *Syn.* Se *Villa.*

ILLUSORISK, a. 2. 1) Som innefattar en synvilla. — 2) Villande, förvillande, bedräglig; fruktlös.

ILLUSTRATION, ---tschón, f. 3. 1) Upplysning, förklaring. — 2) Förherrligande genom ära och ryktbarhet. — 3) Kopparstick, stålstick eller träsnitt, bifogadt en bok till belysning af texten och till prydnad.

ILLUSTRERA, v. a. 1. (lat. *Illustrare*) 1) Upplysa, förklara. — 2) Göra ryktbar, ansedd. — 3) Belysa texten i en bok med bifogade gravurer.

ILLVILJA, f. 1. Vilja, som söker andras skada.

ILLVILJARE, m. 5. Person, som vill någon illa. Brukas endast i förbindelse med genitiv ell. pronom. poss. *Presidentens i. Hans, mina i.* — *Syn.* Ovän, Fiende.

ILLVILLIG, a. 2. Som vill andra illa. *En i. menniska.* Säges äfv. om sak, t. ex.: *Ett i-t uppförande.* — *Syn.* Afvig. — *Illvilligt*, adv.

ILNING, f. 2. 1) Se *Il.* — 2) Ett häftigt påkommande anfall af flygvärk. *En i. i tänderna.*

ILSK ell. ILLSK, a. 2. (i plur. och bestämd form *Ilskna*) I högsta grad ondsint, argsint. *En i. hund, tjur, häst,* som gerna vill bita, stånga eller slå menniskor. Bildar sammansättningen Folkilsk.

ILSKA ell. ILLSKA, f. 1. Högsta grad af arghet, vrede, ondska, hat. *Det gjorde han i i-n. Mina fienders i. är så stor, att de förmå inga vapen, äfven de smutsigaste, emot mig.*

ILSKEBIRRA ell. ILLSKEBIRRA, i'llskebi'rra, f. 1. (fam.) Se *Argbigga.*

ILSKEN ell. ILLSKEN, i'llsk'n, a. 2. neutr. — *et.* Se *Ilsk.*

ILSKFULL ell. ILLSKFULL, a. 2. Full af ilska.

ILSKNAS ell. ILLSKNAS, v. d. 1. (pop.) Blifva ilsken, ytterst ond.

ILTÅG, i'ltå'g, n. 5. Tåg, som i möjligaste hast göres genom ett land. — *Syn.* Forcerad marsch.

IMAGINATION, imaschinatschón, f. 3. 1) Inbillningskraft. — 2) Inbillning.

IMAGINERA, imaschinèra, v. a. 1. Upptänka. — *I. sig*, v. r. Föreställa sig.

IMAGINÄR, imaschinä'r, a. 2. 1) Inbillad. — 2) Orimlig.

IMBAD, i'mmbád, n. 5. Se *Ångbad.* [Immbad.]

IMBIBERA, immbibèra, v. a. 1. (lat. *Inbibere*) Genomblöta.

IMEDLERTID, IMELLERTID, se *Emellertid.*

IMELLAN, se *Emellan.*

IMITATION, ---tschón, f. 3. Efterhärmning, efterbildning.

IMITERA, v. a. 1. Efterhärma, efterlikna; utföra något efter en viss förebild. *I. Homerus, Virgilius.* — *Imiterande*, n. 4. o. *Imitering*, f. 2.

IMJÖLKE, n. 4. (bot.) Se *Råmjölksgräs.*

IMKYLARE, m. 5. Redskap, som begagnas vid brännvinsbränning, för att afkyla spritångorna, som genom brännvinspiporna blifvit ledda från hatten på brännvinspannan.

IMMA, f. IMME, m. sing. 1) Ånga, som uppstiger ifrån en varm vätska. Deraf *Imbad.* — 2) Ånga, som fällt sig på ytan af ett föremål. *I-n på fönsterrutorna.*

IMMA, v. n. 1. (föga brukl.) Se *Ånga.*

IMMANENT, --nä'nnt, a. 1. Inneboende.

IMMATERIALITET, ------ét, f. 3. Okroppslighet.

IMMATERIEL, ----ä'l, a. 2. (franskt ord, af lat. *In* och *Materia*, ämne) Okroppslig.

IMMATRIKULERA, v. a. 1. (fr. *Immatriculer*) Införa ell. inskrifva i en matrikel, förteckning. — *Immatrikulerande*, n. 4. o. *Immatrikulering*, f. 2.

IMMEDIAT, ---át, a. 1. Omedelbar.

IMMENS, immä'nns, a. (utan neutr. o. plur.) Omätlig.

IMMENSITET, immännsitét, f. 3. Omätlighet.

IMMENSURABEL, immännsuráb'l, a. 1. Omätlig.

IMMERFORT, i'mm'rfórt, adv. (t.) Utan uppehör, oaflåtligt, beständigt. *Kälta i.* — *Syn.* Se *Beständigt.*

IMMIG, a. 2. Uppfylld af eller betäckt med imma. *I. luft. Fönstren äro i-a.* — *Immighet*, f. 3.

IMMINENT, --nä'nnt, a. 1. Nära förestående, hotande.

IMMISSION, --schón, f. 3. (jur.) Införsel i egendom.

IMMODERAT, ---át, a. 1. Omåttlig; häftig.

IMMODEST, --ä'sst, a. 1. Oanständig, oblyg.

IMMORALISK, a. 2. Osedlig, sedeslös.

IMMORALITET, ----ét, f. 3. Osedlighet.

IMMORTELL, immårrtä'll, f. 3. Se *Gul Kattfot.*

IMMUNITET, ---ét, f. 3. 1) Undantagsfrihet, skattefrihet. — 2) Fri- och rättighet.

IMPASTERA, immpastèra, v. a. 1. (ital. *Impastare*) 1) (mål.) *a*) Pålägga färgen tjockt, eller hvad i konstnärsstil kallas fett, utan att för mycket utbreda eller utstryka den med penseln. — *b*) Lägga hvar färg på sitt ställe, utan att fördrifva eller sammansmälta dem med andra. — 2) (i graveringskonsten) Medelst streck förbinda de med grafstickeln eller etsnålen gjorda punkter. — *Impasterande*, n. 4.

IMPASTERING, f. 2. 1) Förfarandet, då man impasterar. — 2) En impasterad målning.

IMPEDIMENT, immpedimä'nnt, n. 3. (lat. *Impedimentum*) Så kallas i landtmätarspråket hvarje naturföremål, som lägger hinder i vägen för mätningen af en yta, t. ex. berg, skog, floder, o. s. v.

IMPERATIV, immperati'v, m. 3. (gram.) Modus, som utmärker befallning, råd, bedjande eller tillåtelse. Skrifves äfv. enligt latinet *Imperativus.* [— if.]

IMPERATOR, immperàtårr, m. 3. (uttalas i plur. — tórärr) (lat.; rom. hist.) 1) Öfverbefälhafvare för en hel krigshär. — 2) Regent öfver romerska riket.

IMPERFEKT, immpärfä'ckt, n. 3. (gram.) Tempus, som utmärker, att något skedde i en helt och hållet förfluten tidpunkt. Skrifves äfv. enligt latinet Imperfectum. [— fect.]

IMPERIALPAPPER, immperiàlpápp'r, n. 5. Benämning på papper af största format.

IMPERIALSÄNG, immperiàlsä'ng, f. 2. Utdragssäng för två personer, öppen på begge långsidorna.

IMPERSONALE, immpärsonále, n. (gram.; lat.) Opersonligt verb, d. v. s. ett sådant, som endast nyttjas med tredje person, t. ex.: *Det regnar.*

IMPERSONEL. immpärsonä'l, a. 2. (gram.) *I-t verb*, se *Impersonale.*

IMPERTINENT, immpärtinä'nnt, a. 1. (fr.) Näsvis, otidig, oförskämd.

IMPERTINENS. immpärtinä'nns, f. 3. (fr. *Impertinence*) Näsvishet, otidighet, oförskämdhet.

IMPONERA, v. n. 1. *I. på*, ingifva aktning, vördnad eller lydnad.

IMPONERANDE, a. 1. Se *Imposant.*

IMPOPULARITET, -----ét, f. 3. Egenskapen att ej vara omtyckt af folket.

IMPOPULÄR, ---ä'r, a. 2. Ej enlig med folkets önskningar, för folket misshaglig, ej omtyckt af folket.

IMPORT, immpå'rrt, m. 3. Införsel af utländska varor i ett land.

IMPORTERA, v. a. 1. (lat. *Importare*) Införa utländska varor i ett land.

IMPOSANT, immpåsánngt, a. 1. (fr.) Vördnadsbjudande, aktningsbjudande.

IMPOSSIBEL. immpåssi'b'l, a. 2. Omöjlig.

IMPRAKTIKABEL, immpracktikáb'l, a. 2. 1) Ogörlig, overkställbar. — 2) Ofarbar. *I. väg.*

IMPREGNERA, immpräggnèra, v. a. 1. (kem.) Mätta. — *Impregnerande*, n. 4. o. *Impregnering*, f. 2.

IMPRIMATUR, immprimàturr, n. 5. (lat. betyder egentl.: det må tryckas) Tryckningstillstånd.

IMPROBATION, ---tschón, f. 3. Ogillande, förkastelse.

IMPROBATUR, immprobàturr, n. 5. Latinskt ord, som betyder: ogillas, och begagnas om den, som ej godkännes vid examen.

IMPROBERA, v. a. 1. (lat. *Improbare*) Ogilla, förkasta. — *Improberande*, n. 4. o. *Improbering*, f. 2.

IMPROMPTU, immprå'mmtu, n. 3. (lat. *in promptu*) 1) Svar, tal eller vers, som göres utan förberedelse. — 2) Allt hvad som göres eller sker oförberedt.

IMPROVISATION, ----tschón, f. 3. Författande af vers eller tal utan förberedelse.

IMPROVISATÖR, ----ö'r, m. 3. En, som gör vers eller håller tal utan förberedelse.

IMPROVISERA, v. a. o. n. 1. (af lat. *ex improviso*, oförväntadt) 1) Göra vers eller hålla tal oförberedt. — 2) Spela på ett instrument utan förberedelse eller noter, endast öfverlemnande sig åt ögonblickets ingifvelse. — *Improviserande*, n. 4. o. *Improvisering*, f. 2.

IMPULS, immpúlls, m. 3. (lat. *Impulsus*) Pådrifning, påstöt; väckelse, ingifvelse.

IMTUNNA, f. 1. Se *Ångtunna.*

IN, inn, adv. I. 1) Betecknar rörelse, förflyttning till eller varande, vistelse i det inre af ett föremål. *Gå in genom dörren. Drifva ända in i staden. Tränga in i Italien. Staden ligger långt in i landet. Djupt in i skogen. Taga in, gifva in medikamenter.* — 2) *In på* utmärker, att en handling, ett lidande, ett tillstånd fortfar äfven ett stycke i början af en efterföljande tidsdel, t. ex.: *Sitta långt in på natten. Sofva långt in på dagen. Arbetet går in på nästa år.* — *In* bildar, under förestående bem. 1 och flera deraf härledda figurliga, en mängd sammansättningar, af hvilka följande ej tarfva förklaring: *Inbrusa, -bulta, -bända, -bära, -böja, -dansa, -fara, -fladdra, -flyga, -forsa, -följa, -fösa, -gravera, -hala, -halta, -hjelpa, -hoppa, -klifva, -klättra, -krypa, -kräla, -kullra, -kånka, -langa, -leta sig, -lyfta, -mota, -ragla, -resa, -rinna, -segla, -skrida, -skutta, -skyffla, -skåfla, -skynda, -slinka, -slippa, -sluka, -slänga, -släpa, -springa, -stapla, -stiga, -styra, -svalla, -svätva, -titta, -trilla, -trippa, -tumla, -vackla, -valsa, -välta, -vältra, -åka.*

IN, inn. II. Latinsk partikel, som förekommer

i en mängd i svenskan brukliga ord, hvilka härleda sig ifrån latinet, antingen oförändradt, eller förvandladt till *il* (framför *l*), till *im* (framför *b*, *m*, *p*), till *ir* (framför *r*), och ger en nekande betydelse åt det ord, hvarmed det är sammansatt, t. ex.: *Inkapabel*, oförmögen.

INACKORDERA, i'nnackårrdéra, v. a. 1. *I. en hos någon*, träffa aftal med en person, att någon emot viss öfverenskommen betalning får bo och spisa hos honom. *Vara i-d hos någon.* — *Inackorderande*, n. 4. o. *Inackordering*, f. 2.

INADVERTENS, innaddvärrtä'nns, f. 3. (fr. *Inadvertance*) Oaktsamhet, brist på nödig uppmärksamhet.

INAKTIV, innackti'v, a. 2. Overksam. [Inactif.]

INAKTIVITET, innacktivitét, f. 3. Overksamhet. [Inact —.]

INALIENABEL, ----náb'l, a. 2. Oförytterlig, oafhändelig.

INALLES, innàlläss, adv. I det hela, i ett som allt, sammantaget, sammanräknadt, i allo. *Det väger i. 100 pund.*

INAMOVIBEL, ---vi'b'l, a. 2. Säges om embetsman, som ej godtyckligt kan afsättas.

INANDAS, i'nnánndass, v. d. 1. Genom andedrägten insupa, indraga i lungan. *I. en frisk, skämd luft.* — *Inandande*, n. 4. o. *Inandning*, f. 2.

INARBETA, v. a. 1. Genom arbete förtjena in. *Jag kan ej så lätt i., hvad jag i dag förlorat.* — Vanligare *Arbeta i'n.*

INAUGURERA, v. a. 1. Inviga.

INBAKA, v. a. 1. Lägga något slags ätligt i deg, och låta denna bakas i ugn. *I. frukter.* — Äfv. *Baka i'n.* — *Inbakande*, n. 4. o. *Inbakning*, f. 2.

INBEGREPP, i'nnbegrépp, n. 5. 1) Inbegripande. *Med i. af detta.* — 2) Hvad som inbegripes. *Till hela sitt i. I-et af allt detta.* — *Syn.* Innehåll, Omfång.

INBEGRIPA, v. a. 3. (böjes som *Gripa*) Uti sig innefatta. *Den kristliga kärleken i-per nästan alla dygder.* — Part. pass. *I-pen* brukas ofta nästan adjektivt och betyder: 1) Deruti innefattad, med inberäknad, ej undantagen. *Huset derunder i-pet, ej i-pet. Alla inventarierna voro i-pna under köpet.* — 2) *I. i*, fördjupad, försänkt i: stadd i ell. sysselsatt med något, som upptager hela ens uppmärksamhet. *I. i studier. Han var så i. i sin läsning, att han hvarken hörde eller såg.* — *Inbegripande*, n. 4.

INBEKOMMA, v. a. 3. (böjes som *Komma*) Bekomma något, som inbetalas, ingifves, inlemnas, inlevereras. — Äfv. *Bekomma i'n.* — *Inbekommande*, n. 4.

INBEORDRA, v. a. 1. Gifva order att begifva sig in, att intåga. *Konungen har i-t* (till staden) *Södermanlands regemente till vakthållning.* — *Inbeordrande*, n. 4.

INBERGA, v. a. 1. Insamla i ladorna (hö och säd). — Äfv. *Berga i'n.* — *Inbergande*, n. 4. o. *Inbergning*, f. 2.

INBERÄKNA, v. a. 1. Räkna något med uti ett helt, som består af flera delar. *Bland utgifterna är då äfven i-d reparationskostnaden.* — Part. pass. *I-d* brukas ofta i början af en sats med efterföljande substantiv, i st. f. konjunktion och verbet i finit modus, t. ex.: *I-dt hvad han vunnit*, då äfven inberäknas &c. *Det ena i-dt med det andra*, om det ena inberäknas &c. — *Inberäknande*, n. 4.

INBERÄTTA, v. a. 1. Ingifva, inlemna, insända berättelse om något. — *Inberättande*, n. 4.

INBETALA, v. a. 1. Betala till offentlig ell. enskilt kassa. *De summor, som blifvit i-lta till kronan. Inga af de utestående fordringarna hafva ännu blifvit i-lta.* — Äfv. *Betala i'n.* — *Inbetalande*, n. 4. o. *Inbetalning*, f. 2.

INBILDNING, se *Inbillning*.

INBILLA, v. a. 1. (t. *einbilden*) Intala någon att tro, hvad som är falskt, utan grund. *I. någon en osanning. Man har i-t honom, att han är en mäkta vis man. Låta i. sig något.* (Talesätt) *Det kan ni i. barn, bönder*, sök ej att inbilla mig någonting så orimligt. — *I. sig*, v. r. Intala sig sjelf att tro något, som är falskt, grundlöst. *Han i-r sig, att han är en stor lärd. Han i-r sig hafva sett det.* (Talesätt) *Hon i-r sig något*, har nog hög tanke om sin person, inbillar sig vara vacker eller att någon förälskat sig i henne. — *Syn.* Föreställa sig. Se. äfv. *Tro.* — Part. pass. *I-d* brukas nästan adjektivt, i bem. af: Utan verklig grund antagen, förmodad, trodd; ej verklig. *En i. varelse. Ett i-t nöje. I-e farhågor. I ära. Ett i-t ondt. En i. sjukdom.*

INBILLNING, f. 2. 1) Föreställning af inbillningskraften; hvad man inbillar eller inbillat sig. *Göra sig ängsliga i-ar. Göra sig stora, dårakliga i-ar om sig sjelf. Han är full af i. om sin lärdom, vishet, sina stora förtjenster. Slå bort den i-en. Han har fått en i. i hufvudet.* — *Syn.* Falsk föreställning, Falsk tanke. Se f. ö. *Villa.* — 2) Se *Inbillningskraft.* (Ordspr.) *I-en är värre än pesten*, föreställningen om en sak är ofta värre än verkligheten.

INBILLNINGSFOSTER, n. 5. Falsk föreställning, alstrad genom inbillningskraften. — *Syn.* Se *Villa.*

INBILLNINGSGÅFVA, f. 1. Se följ. ord.

INBILLNINGSKRAFT, f. sing. Förmågan att föreställa sig föremål, som icke äro närvarande för sinnena. *Reproduktiv I.*, förmågan att i minnet återkalla bilder af föremål, som en gång varit närvarande för sinnena. *Produktiv* ell. *Skapande I.*, förmågan att sammansätta nya bilder, som ej varit närvarande för sinnena; att efter behag sammansätta delar, egenskaper, omständigheter till ett helt, hvaraf man icke i sinneverlden haft erfarenhet. *Den skapande I-en* kallas äfven Bildningsgåfva, Diktgåfva, Fantasi. *Liflig, stark, lycklig i.*

INBILLNINGSSJUK, a. 2. Som inbillar sig vara sjuk.

INBILLNINGSSJUKA, f. 1. Inbillad sjukdom.

INBILLNINGSSPÖKE, n. 4. Se *Hjernspöke.*

INBILLNINGSVIS, adv. Genom, i inbillningen.

INBILSK, i'nnbi'llsk, a. 2. Säges om den, som tror sig äga fullkomligheter, dygder, förtjenster, dem han icke äger. *En i. menniska.* — Man säger äfv. *I. karakter, själ. I-a tankar.*

INBILSKHET, f. 3. Böjelsen att tillägga sig fullkomligheter, dygder, förtjenster, dem man icke äger.

INBILSKT, adv. På ett inbilskt sätt, med inbilskhet.

INBINDA, v. a. 3. (böjes som *Binda*) 1) Genom bindning innesluta, omsluta. — 2) Sammanhäfta de till ett tryckt eller skrifvet verk hörande ark, eller äfven oskrifna pappersark, så att deraf blifver en bok. *Låta i. en bok, ett verk, ett arbete, ett manuskript*, o. s. v. — 3) *I. namn*,

på ett prydligt sätt infläta begynnelsebokstäfverna deraf. — För alla bem. säges äfv. *Binda i'n.* — *Inbindande*, n. 4. o. *Inbindning*, f. 2.

INBITA SIG, v. r. 3. (böjes som *Bita*) Se *Bita sig i'n.*

INBITEN, i'nnbi't'n, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pret.) Som bitit sig in, inrotad. Brukas fig., mest i elak mening. *I. skabb. I. elakhet.* — *Syn.* Se *Inrotad.*

INBJUDA, v. a. 3. (böjes som *Bjuda*) 1) Bjuda att inkomma. *Man inbjöd honom, när han gick förbi.* — Äfv. *Bjuda i'n.* — 2) Se *Bjuda*, 3. Säges endast i fråga om större gästabud och högtidliga tillställningar. — *Inbjudande*, n. 4. o. *Inbjudning*, f. 2.

INBJUDANDE, a. 1. (egentl. part. akt.) Lockande. *Anrättningen ser ganska i. ut.*

INBLANDA, v. a. 1. Blanda något in uti ett annat. Säges mest i fig. mening. *I. främmande ord i sitt tal.* — *I. sig*, v. r. Se *Blanda sig uti.* — *I-d*, part. pass. *Tal med i-de verser. Vara i-d i ett brottmål*, hafva delaktighet deruti eller vara derför misstänkt, kallad till rätta. — Äfv. *Blanda i'n* o. *Blanda i'n sig.* — *Inblandande* n. 4. o. *Inblandning*, f. 2.

INBLICKA, v. n. 1. Skåda in. *I. i framtiden.* — Vanligare *Blicka i'n.*

INBLÅSA, v. a. 2. 1) Med andedrägten blåsa något in uti ett föremål. *Gud i-ste i Adam en lefvande anda.* — 2) (fig., föga brukl.) Se *Ingifva. I. någon, hvad han skall säga.* — V. n. Genom blåst indrifvas. *Mycket snö har i-st på vinden.* — För v. n. äfv. *Blåsa i'n.* — *Inblåsande*, n. 4.

INBORRA, v. a. 1. Se *Borra i'n.* — *I. sig*, v. r. Se *Borra i'n sig.* — *Inborrande*, n. 4. o. *Inborrning*, f. 2.

INBORSTA, v. a. 1. Genom borstning göra, att något tränger in och fastnar. *I. smutsen på en rock.* — Äfv. *Borsta i'n.* — *Inborstande*, n. 4. o. *Inborstning*, f. 2.

INBRINGA, v. a. 1. o. 2. (böjes som *Bringa*) 1) Föra in. *Låta i. en sjuk ifrån gatan i ett invid liggande hus.* — 2) (fig.) Gifva i afkastning. *Hans egendom i-r honom 10,000 r:dr om året.* — *Syn.* Gifva, Rendera, Afkasta.

INBROTT, n. 5. 1) Inträngande med våld i annans hus eller förvaringsställe, för att stjäla. *Göra i. hos någon. Stöld med i.* — 2) Fiendtligt infall i ett land. *Göra i. i ett land. Fiendens i. tillbakadrefs.*

INBROTTSSTÖLD, m. 3. Stöld, förenad med inbrott.

INBROTTSTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar.* En, som begått inbrottsstöld.

INBRYTA, v. n. 3. (böjes som *Bryta*) 1) Med våld intränga. *I. i ett hus.* Vanligare säges *Bryta sig i'n.* — 2) Göra fiendtligt infall. *Danskarne hafva inbrutit i Skåne. I. i fiendens leder.* — 3) Plötsligt, oförmodadt påkomma, inträffa, öfverraska. *Natten inbröt.* — För alla bem. äfv. *Bryta i'n.* — *Inbrytande*, n. 4. (för alla bem.) o. *Inbrytning*, f. 2. (för bem. 1 o. 2).

INBRÄNNA, v. a. 2. 1) Med ett glödgadt jern åsätta, åbringa något slags märke. *I. ett namn på en tunna.* — Äfv. *Bränna i'n.* — 2) Se *Innebränna.* — *Inbrännande*, n. 4. o. *Inbränning*, f. 2.

INBUNDEN, a. 1. neutr. — *et.* (egentl. part. pass. af *Inbinda*) Förbehållsam, dolsk och listig. *En i. menniska.*

INBUNTA, v. a. 1. Binda in i en eller flera buntar. — *Inbuntande*, n. 4. o. *Inbuntning*, f. 2.

INBYGGARE, m. 5. Person, som bor i ett land, en ort, en by, o. s. v. För städer säges helst Invånare. *Rikets, landets, provinsens, traktens i.*

INBYGGD, a. 2. Byggd innanför, inom en eller flera andra byggnader.

INBYLTA, v. a. 1. Innesluta i ett bylte. — Äfv. *Bylta i'n.*

INBYRD, a. 2. (fam.; egentl. part. pass. af obrukliga verbet *Inbyra*) Alldeles genomträngd af. *I. med smuts.*

INBÅDA, v. a. 1. Se *Inkalla.* — *Inbådande*, n. 4. o. *Inbådning*, f. 2.

INBÄDDA, v. a. 1. 1) Lägga någon in emellan sängkläder o. d. *I. någon emellan bolstrar, emellan björklöf. Ligga i-d emellan våta bolstrar.* — 2) (i utsträckt mening) Innesluta i en bädd, ett lager, o. s. v. *Naturrevolutioner hafva i-t snäckor i jordens sköte. Man finner snäckor i-de i kalklager.* — Äfv. (för begge bem.) *Bädda in.* — *Inbäddande*, n. 4. o. *Inbäddning*, f. 2.

INBÖJNING, f. 2. 1) Handlingen, då något inböjes. — 2) Inåt böjd riktning.

INBÖRDES, i'nnbö'rdäss, adv. (ford. *Inbyrdis*, af *In* och *Byrd*, börd, tur, ordning) Å ömse sidor, ömsesidigt. *Lefva tillsammans i frid och sämja i. Älska hvarandra i.* — *Adj.* oböjl. Ömsesidig; som äger rum emellan dem, hvilka tillhöra samma folk, förening, samfund, o. s. v. *I. aktning, kärlek, tillgifvenhet. Ett i. krig.*

INDALSRIS, i'nndalsri's, n. sing. Se *Tamarix.*

INDEFINIT, - - - i't, a. 1. (gram.) Obestämd.

INDELA, v. a. 1. o. 2. 1) Dela ett helt i vissa, från hvarandra afskilda och för sig bestående delar. *I. en våning i tio rum. I. en här i divisioner. I. ett rike i provinser. Väl i. sin tid*, bestämma vissa delar deraf till vissa förrättningar, visst användande. — Äfv. *Dela i'n.* — 2) (kameral.) På hemmanen och hemmansdelarna i ett land, en provins, fördela underhållet af beständiga trupper. *Denna provins är i-lt till kavalleri.* — *I-d* eller vanligare *I-lt*, part. pass. Brukas som adjektiv i uttrycken: *I-lt regemente*, stående regemente, som underhålles af jordägarne i en eller flera provinser. *I-lt lön*, lön, som till någon del eller hel och hållen består i kronans hemman och räntor.

INDELANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något indelas.

INDELIKAT, a. 1. Ogrannlaga.

INDELNING, f. 2. 1) Se *Indelande.* — 2) (kameral.) Se *Indelt lön.*

INDELNINGSHAFVARE o. INDELNINGSTAGARE, m. 5. Tjensteman, som har indelt lön.

INDELNINGSHEMMAN, n. 5. Hemman, hvaraf räntan är anslagen till lön åt någon rikets tjensteman.

INDELNINGSSTAT, m. sing. (kameral.) Förordnandet om tjenstemannalönernas utgående af hemmansräntor och kronotionde, enligt viss bestämd indelning.

INDELNINGSVERKET, n. sing. def. (kameral.) Den inrättning, hvarigenom svenska krigsmaktens underhåll är fördeladt på rikets jordägare, på det sätt, att soldaten tillika är jordbrukare.

INDEMNISERA, inndämmnisèra, v. a. 1. (af lat. *in* och *Damnum*, skada) Hålla skadeslös.

INDEMNITET, inndämmnitét, f. 3. Skadeslöshet.

INDIENNE, änngdiä'nn, s. 3. (fr.) Kattun med tryckta eller målade figurer.

INDIFFERENT, änngdifferänngt, a. 1. (fr. ord af lat. *Indifferens*) Likgiltig, liknöjd.

INDIFFERENTISM, ---rännti'ssm, m. 3. Likgiltighet i fråga om religion, filosofi eller politik.

INDIFFERENTIST, ---rännti'sst, m. 3. En, som hyllar indifferentismen.

INDIGENAT, inndijenát, n. 3. eller

INDIGENATSRÄTT, m. sing. (på latin: *Jus indigenatus*, af lat. *Indigena*, inföding) Inbegreppet af de rättigheter, som tillkomma de infödda medlemmarna af ett samhälle. Infödsloràtt, Hemfödslorätt.

INDIGESTION, inndijästschón, f. 3. (lat. *Indigestio*) 1) Dålig matsmältning. — 2) Samling af osmälta ämnen i magen.

INDIGNATION, inndiggnatschón, f. 3. Harm, förtrytelse, ovilja.

INDIGO, i'nndigo, m. sing. 1) Blått färgämne, som fås af bladen och stjelkarna på åtskilliga arter af Indigoplantan i Ost- och Westindien. — 2) Se följ. ord. — *Ss. I-blått, -färg, -kyp.*

INDIGOPLANTA, f. 1. Ett växtslägte, inhemskt i tropikländerna, innehållande flera arter, dels buskar, dels träd. Indigofera. Flera af dessa arter innehålla i stjelkar och blad det bekanta färgämnet Indigo.

INDIKA, i'nndi'ka, v. a. 1. Omgifva med diken. — *Indikande*, n. 4. o. *Indikning*, f. 2.

INDIKATIV, inndikati'v, m. 3. (gram.) Det modus af ett verb, hvilket utmärker handlingen såsom viss, bestämd, verklig.

INDIREKT, inndirä'ckt, a. 1. Ej rätt fram; som sker genom omvägar; medelbar; förtäckt.

INDISKRET, änngdisskrä', a. 1. 1) Som ej vet att tala och tiga i rättan tid. — 2) Som ej vet att tiga med en hemlighet, oförtegen, pladdrande. — 3) Oförsigtig, obetänksam, oklok.

INDISPENSABEL, inndisspännsáb'l, a. 2. Oeftergiflig.

INDISPOSITION, ----tschón, f. 3. 1) Opasslighet. — 2) Dåligt lynne.

INDISPUTABEL, ---táb'l, a. 2. Obestridlig, ostridig.

INDIVID, inndivi'd, m. 3. (af lat. *Individuum*, något som ej kan delas) 1) En enda viss person. — 2) Enskilt föremål, exemplar. Säges om djur.

INDIVIDUALISERA, v. a. 1. Betrakta, framställa enskilt för sig. — *Individualiserande*, n. 4. o. *Individualisering*, f. 2.

INDIVIDUALITET, ------ét, f. 3. 1) Egenskapen att vara en individ. — 2) Personliga egenskaper, egendomligt skaplynne, egendomlig natur.

INDIVIDUEL, ----ä'll, a. 2. Som tillhör, har afseende på en person, ett föremål, såsom individer betraktade: personlig, egendomlig.

INDOLENS, --lä'nns, f. 3. Bekymmerlöshet, sorglöshet, lojhet.

INDOLENT, --lä'nnt, a. 1. Bekymmerlös, sorglös, loj.

INDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) 1) Draga till det inre af ett rum, ett ställe. *I. vagnen i vagnshuset.* — 2) Draga inåt. *I. segel*, taga in dem. — 3) Insupa genom andedrägten; inandas. *I. genom näsan.* — 4) (fig.) *a*) Införa. *I. någon i ett sällskap*, i någon viss afsigt och utan dess vilja der införa honom. *I. någon i en sak*, göra, att någon inblandas deruti. — *b*) Uppsäga till återbetalning, inkassera. *I. penningar, som man har utestående.* — *c*) *I. till kronan* ell. blott *i.*, döma förbrutet till kronan. *I. ens gods.* — *d*) Inskränka, minska, afkorta. *I. sina utgifter.* *I. en del af ens lön.* — *e*) Anbefalla upphörandet af något. *I. ett embete, en syssla, en lön.* *I. en tidning.* — För alla bem. säges äfv. *Draga i'n.* — V. n. Intåga, inträda, inflytta. — Vanligare *Draga i'n.*

INDRAGANDE, n. 4. Handlingen, då något indrages (för alla bem.).

INDRAGEN, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pass. af *Indraga*) *I. lefnad.* *I-et lefnadssätt*, afskildt ifrån umgänge och sällskaper, ensligt och sparsamt.

INDRAGENHET, f. 3. Afsöndring ifrån sällskapslifvet. *Lefva i i.*

INDRAGET, adv. *Lefva i.*, föra ett indraget lefnadssätt (se *Indragen*).

INDRAGNING, f. 2. Handlingen, då något indrages (för alla bem. af verbet *Indraga*). *I. af ett gods. Ett embetes, en sysslas i. I. af ett tidningsblad.*

INDRAGNINGSMAKT, f. sing. (hist.) Rättigheten att, utan föregången dom och ransakning, indraga en tidning, då den ansågs vådlig för allmän säkerhet, m. m.

INDRICKA, v. a. 3. (böjes som *Dricka*) (fig.) Suga in i sig.

INDRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Drifva*) 1) Drifva till det inre af ett rum, ett ställe. *I. boskapen i fähuset.* — 2) Medelst slag med klubba, hammare o. s. v. göra, att något intränger i ett föremål. *I. en kil, en klots.* — 3) Uppbära något, som skall betalas. *I. penningar, skatter, fordringar.* — För bem. 1 o. 2 säges äfv. *Drifva i'n.* — *Indrifvande*, n. 4. o. *Indrifning*, f. 2.

INDRIFVARE, m. 5. (föga brukl.) En, som indrifver skatter eller fordringar.

INDRYPA, v. a. 3. (böjes som *Drypa*) Låta ett flytande ämne droppvis falla i något, t. ex. i ett sår. — Äfv. *Drypa i'n.* — *Indrypande*, n. 4. o. *Indrypning*, f. 2.

INDRÄGT, c. 3. (föga brukl.) Se *Afkastning.*

INDRÄGTIG, a. 2. Som ger god inkomst, vinst, lön. *En i. syssla, rörelse. Ett i-t yrke.* — *Syn.* Vinstgifvande, Lönande, Lukrativ.

INDRÄGTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara indrägtig.

INDRÄNKA, v. a. 2. Låta något helt och hållet genomträngas af ett flytande ämne. — *Indränkande*, n. 4. o. *Indränkning*, f. 2.

INDUKTION, innducktschón, f. 3. (log.) Slutsats ifrån det enskilta till det allmänna eller ifrån delarna till det hela.

INDUSTRI, inndustri', f. 3. 1) Idoghet, flit och omtanka. — 2) Konstflit, näringsflit.

INDUSTRIEL, ---ä'll, a. 2. Som tillhör, har afseende på näringsfliten eller derifrån härledes.

INDUSTRIIDKARE, --stri'i'dd--, m. 5. Näringsidkare.

INDUSTRIRIDDARE, m. 5. En, som lefver af skicklighet i skälmstycken.

INDUSTRIÖS, a. 2. Idog.

INDÄMMA, v. a. 2. Genom dam ell. dammar instänga. — Äfv. *Dämma i'n.* — *Indämmande*, n. 4. o. *Indämning*, f. 2.

INEGAL, innegál, a. 2. Ojemn, olika.

INELFVOR, i'nnä'llvårr, f. 1. pl. (ford. *Inniflor*) De inre kroppsdelar af en menniska ell. ett djur, som befinna sig i bröstet ell. underlifvet. [Inälfvor.]

INEMOT, i'nnemot, prep. 1) Nära intill ett ställe, på denna sidan derom. *Följa någon i. staden.* — 2) Nära intill en viss tid. *I. årets slut, I. slutet af förra året. Klockan är i. tre. I. den tiden, då . . . . Han är i. 16 år gammal.* — 3) Nära ett visst antal. *Arméen var i. 20,000 man stark.* — *Adv.* i'nnemót. Omkring, ungefär. *Så der i., så i.*

INERTIE, inärrtsi', f. 3. (fys.) Kroppars oförmåga att af sig sjelfva verka, eller deras egenskap att, utan yttre inverkan, förblifva i fortfarande tillstånd af rörelse eller hvila. Tröghetskraft. Vis inertiæ.

INFALL, n. 5. 1) Inbrott med härsmakt i ett land. *Fiendtligt i.* — 2) Plötsligt påkommen tanke, håg, lust att göra något. *Få ett i. Han fick det i-et att resa till Tyskland. Af ett lyckligt i. kom jag att titta dit.* — *Syn.* Hugskott. — 3) Plötslig yttring af en persons vilja, som saknar all rimlig anledning. *Hon har ibland bra besynnerliga i. Han har sina i.* — *Syn.* Nyck, Kapris. — 4) Kort och qvickt yttrande. *Han är full af i. Bitande, stickande, lustiga, qvicka i. Hafva lyckliga i.* — *Syn.* Infälle, Qvickhet, Bon mot.

INFALLA, v. n. 3. (böjes som *Falla*) 1) Göra fiendtligt inbrott i ett land. *I. i ett land. Syn.* Inbryta. — 2) Sammanträffa, råka ihop. I denna bem. föga brukligt. — 3) Komma, blifva, inträffa på viss dag, tid. *Påsk i-ller i år på den och den dagen. Min namnsdag i-ller den 10:de. Mönstringen i-ller på den 6:te.* — *Syn.* Inträffa. — 4) Plötsligt komma, inbryta, öfverraska. *Natten i-ller.* — 5) Hastigt svara eller afbryta i samtal. *Nej, inföll hon, jag kan ej tro det.* — För bem. 1 o. 3 brukas äfv. *Falla i'n.* — *Infallande*, n. 4 (för bem. 1, 2, 3 o. 4).

INFALLEN, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pret. af *Infalla*) Mager. *I-llna kinder. I-et ansigte.*

INFALLIBEL, - - i'b'l, a. 2. Ofelbar.

INFALLIBILITET, - - - - - *ét*, f. 3. Ofelbarhet.

INFALSA, v. a. 1. Genom falsning infoga. — Äfv. *Falsa i'n.* — *Infalsande*, n. 4. o. *Infalsning*, f. 2.

INFAM, innfám, a. 2. (lat. *Infamis*) 1) Vanhederlig, skändlig, skamlig, nedrig, gemen. — 2) Otäck, usel, dålig.

INFAMERA, v. a. 1. Illa berykta, förklena ens goda namn och rykte.

INFAMI, - - mi', f. 3. 1) Skändlighet, nedrighet. — 2) Skändlig, nedrig, gemen gerning. — 3) Ärerörigt tal eller tillmäle.

INFANT, innfánnt, m. 3. (spanska ordet *Infante*, af lat. *Infans*) Prins af kungliga huset i Spanien och Portugal (med undantag af kronprinsen).

INFANTERI, innfannteri', n. 3. Fotfolk. — Tros härleda sig ifrån det fornnordiska *Fant*, tjenare, knekt, hvaraf äfv. *Drabant.*

INFANTERIST, - - - i'sst, m. 3. Soldat till fots, fotknekt.

INFANTINNA, f. 1. Prinsessa af kungliga huset i Spanien och Portugal.

INFART, i'nnfárt, c. 3. 1) Handlingen, då man far in; äfv. ett tings rörelse, då det far in på något ställe. — 2) Öppning, der man far in till något ställe.

INFATTA, v. a. 1. Sätta, inneslula inom kant, ram, list af trä, sten, guld, silfver, o. s. v. *I. i ram. I. i guld. I. i juveler.*

INFATTANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något infattas.

INFATTNING, f. 2. 1) Se *Infattande.* — 2) Det, hvari något blifvit infattadt. *En i. af guld. Taga en sten ur dess i.*

INFILA, v. a. 1. Genom filning göra något slags fördjupning i en sak. *I. en skåra i en knif.* — Äfv. *Fila i'n.* — *Infilande*, n. 4. o. *Infilning*, f. 2.

INFERNALISK, a. 2. 1) Underjordisk. — 2) Helvetisk, afgrunds-.

INFICIERA, v. a. 1. Förpesta; smitta. — *Inficierande*, n. 4.

INFINIT, innfini't, a. 1. Oändlig, obegränsad.

INFINITESIMAL-RÄKNING, - - - - - - álrä'kninng, f. 2. Benämning på det slags räkningssätt, hvars uppgift är att upplösa oändligt små storheter. Gemensam benämning på Differential- och Integral-räkning.

INFINITIV, - - - i'v, m. 3. (gram.) Det modus af verber, som utmärker blotta handlingen, utan att bestämma person eller nummer.

INFINITUM, innfini'tumm. (lat.) *In i.*, ända i oändlighet.

INFINNA SIG, v. r. 3. (böjes som *Finna*) Begifva sig och ankomma till person eller ort. Brukas mest, då fråga är om föregången kallelse, bjudning, eller om affärer, o. d. *I. sig hos någon. I. sig på utsatt ort och ställe. Han var kallad, bjuden, men infann sig ej. En poliskommissarie infann sig hos honom, med begäran att . . . .* — *Syn.* Se *Komma.*

IN FLAGRANTI, i'nn flagránnti. (lat.) På bar gerning.

INFLAMMATION, - - - tschón, f. 3. (med.) Öfverdrifven, onaturlig hetta i någon kroppsdel.

INFLAMMATORISK, a. 2. (med.) Som verkar inflammation.

INFLAMMERA, v. a. 1. (med.) Verka inflammation i en kroppsdel.

INFLEXION, innfläckschón, f. 3. Se *Diffraktion.*

INFLICKA, v. a. 1. Införa något i texten af bok, skrift, emellan ord eller meningar.

INFLUENZA, innfluä'nnsa, f. 1. (ital.) Epidemisk och smittsam katarrhalfeber af egendomlig art.

INFLYTA, v. n. 3. (böjes som *Flyta*) 1) Flyta till det inre af ett rum, ställe. *Vattnet i-ter i en qvarnränna.* — 2) (fig.) *a*) Säges om penningar, medel, som inbetalas. *Sedan årets början hafva 1000 R:dr i-flutit i kassan.* — *b*) Införas i en skrift, tidning. *I N:r 6 af Dagbladet har influtit en artikel, som . . . . Låta något i. i en skrift.* — *c*) (mindre ofta) Hafva inflytande. *Sådana afseenden böra ej i. på vårt handlingssätt.* — Äfv. *Flyta i'n* för bem. 1 o. 2, *a*, mindre ofta för bem. 2, *b*.

INFLYTANDE, n. 4. 1) Händelsen, att något inflyter (i bem. 1 o. 2, *a*, *b*.). — 2) (fig.) *a*) Förmågan att utverka, genomdrifva, hvad man önskar, grundad på det förtroende, man åtnjuter, det anseende, hvari man står hos en eller flera personer. *Äga mycket i. vid hofvet. Hafva stort i. hos någon.* — *b*) Se *Inflytelse*, 1.

INFLYTELSE, f. 3. 1) Verkan, inverkan (på person eller sak). *Sådana afseenden utöfva ingen i. på honom, på hans handlingssätt.* — 2) Se *Inflytande*, 2, *a*.

INFLYTTA, v. a. 1. Flytta någon till det inre af ett rum, ett ställe, en ort. — V. n. Flytta in i ny bostad, i ett annat land. — *Flytta i'n*

säges både för v. a. o. n. — *Inflyttande*, n. 4. o. *Inflyttning*, f. 2.

INFLÄTA, v. a. 1. 1) Fläta något in uti eller emellan en sak. *I. silkesband i håret.* — 2) (fig.) *a*) Sätta något in uti eller emellan en sak, på ett sätt, som liknar flätning. *Namnchiffern var i-d med blommor.* — *b*) I en bok, en skrift o. s. v., tillfälligtvis och mera såsom bisak införa något, som ej egentligen hör dit. *I Don Quixote äro många episoder i-de.* — Äfv. *Fläta i'n* (för alla bem.) — *Inflätande*, n. 4. o. *Inflätning*, f. 2.

INFOGA, v. a. 1. 1) Genom fogning inpassa. *I. en sten emellan tvenne andra. I. bottnen i en tunna.* — 2) (fig.) Införa, inpassa. — Äfv. *Foga i'n.* — *Infogande*, n. 4. o. *Infogning*, f. 2.

INFORDRA, v. a. 1. Begära att inbekomma. Brukas i affärsspråket och embetsmannastil. *I. betalning. I. utlåtande af ett embetsverk.* — *Infordrande*, n. 4. o. *Infordring*, f. 2.

INFORMATION, innfårrmatschón, f. 3. Undervisning.

INFORMATOR, innfårrmàtårr, m. 3. Enskilt lärare, huslärare.

INFORMERA, innfårrmèra, v. a. 1. Undervisa.

INFOT, i'nnfót, m. sing. (jäg.) Vildspår intill ett stånd eller annat ställe, hvaromkring man ringar.

INFRIA, v. a. 1. (i affärsspråket) Inlösa. *I. en skuldsedel.* — *Infriande*, n. 4.

INFRYSA, v. n. 3. (böjes som *Frysa*) Säges om något, som rundt omkring blir omgifvet af ett fruset ämne, så att det ej kan röras ur stället. *Ett skepp, som infrusit.* — Äfv. *Frysa i'n.*

INFRYSANDE, n. 4. Händelsen, då något infryser.

INFRYSNING, f. 2. 1) Se *Infrysande.* — 2) Infruset tillstånd.

INFRÄTA, v. n. o. INFRÄTA SIG, v. r. 2. Frätande intränga. — Äfv. *Fräta i'n* o. *Fräta i'n sig.* — *Infrätande*, n. 4. o. *Infrätning*, f. 2.

INFUNDERA, innfunndèra, v. a. 1. (farm.) Slå vatten på något växt- eller djurämne, för att upplösa det eller derur draga i vatten lösliga beståndsdelar.

INFUSION, innfuschón, f. 3. (farm.) Benämning på lösningen, som uppkommer, då vatten blifvit slaget på något växt- eller djurämne, för att upplösa det eller derur draga i vatten lösliga beståndsdelar,

INFUSIONSDJUR, innfuschónsjúr, n. 5. Benämning på djur, som lefva i flytande ämnen och äro så små, att de ej kunna skönjas med blotta ögat. Kallas så, emedan de visa sig i stor mängd uti vatten, hvari växt- och djurämnen äro upplösta.

INFÄLLA, v. a. 2. Låta falla in. — Äfv. *Fälla i'n.* — *Infällande*, n. 4. o. *Infällning*, f. 2.

INFÄLLE, n. 4. Se *Infall*, 4.

INFÄSTA, v. a. 1. o. 2. Fästa något in uti eller emellan. *I. papper i en bok, emellan bladen af en bok.* — Äfv. *Fästa i'n.* — *Infästande*, n. 4. o. *Infästning*, f. 2.

INFÖDD, a. 2. Född i landet. *Rikets i-a befolkning. I. Svensk, Fransman*, född i Sverige, Frankrike. — Brukas ofta substantivt. *De i-e. En i.*

INFÖDING, m. 2. En, som är infödd i ett land. *I-arne i Amerika.*

INFÖDINGSRÄTT ell. INFÖDSLORÄTT, m. sing. Se *Indigenat.*

INFÖR, i'nnför o. innfö'r, prep. Framför, i närvaro af (domare, myndighet, o. s. v.). *I. domaren, rätten. Stå i. konungen. Svära i. altaret, i. Gud.*

INFÖR, i'nnför ell. INFÖRE, i'nnföre, adv. Inåt.

INFÖRA, v. a. 2. 1) Föra till det inre af ett rum, ett ställe, o. s. v. *I. säd i ladorna.* — 2) Förflytta utrikes ifrån in i ett land. *I. varor.* — 3) Göra, att något kommer i bruk. *I. en sed, ett bruk, ett mod.* — 4) På ett eller annat sätt laga, att en sak kommer in uti något. *I. en trådände i nålsögat. I. en sond, bougie.* — *Syn.* Inträda, Insticka, Insätta. — 5) Anteckna; låta inflyta i skrift, låta trycka. *I. en post i en räkning. I. något i texten, i en not. I., låta i. något i en tidningsartikel. I. ett vilkor i kontraktet.* — 6) *I. i ett sällskap*, dit ledsaga någon och göra honom bekant med dervarande personer. *I. någon i verlden*, leda en yngling eller ung flicka på de första stegen i umgängsverlden. *I. någon talande*, i skrift framställa någon så. *I. på teatern*, i en teaterpjes framställa en personage. *I. i besittning*, i laga ordning sätta i besittning. *I. i boet*, medbringa, medhafva (förmögenhet) i boet, då man gifter sig. — Äfv. *Föra i'n* (för alla bem.).

INFÖRANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något införes (i alla bem.).

INFÖRLIFVA, v. a. 1. (t. *einverleiben*) Förena något mindre med ett större, så att af begge blifva ett. *I. ett hemman med ett gods, en provins med riket. I. ett folk med ett annat.* — *Införlifvande*, n. 4.

INFÖRNING, f. 2. Se *Införande.*

INFÖRSEL, m. sing. 1) Införande af varor i ett land. *Värdet af i-n öfversliger utförseln. En vara tillåten till i.* — 2) *I.* kallas i lagspråket, då en fordringsägare genom laga utslag erhåller sin fordran intagen såsom en del af gäldenärens egendomsvärde eller lön.

INFÖRSKAFFA, v. a. 1. Förskaffa in (i landet, staden, huset, o. s. v.). — Äfv. *Förskaffa i'n.* — *Införskaffande*, n. 4. o. *Införskaffning*, f. 2.

INFÖRSKRIFNING, f. 2. 1) Skrifvande till utrikes ort, med begäran om öfversändning af en vara. — 2) Varor, som införskrifvas eller blifvit införskrifna. *En stor i.*

INFÖRSKRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Skrifva*) Skrifva till person å utrikes ort med begäran om öfversändning af någon vara. *I. hudar från Brasilien.* — Äfv. *Förskrifva i'n.* — *Införskrifvande*, n. 4.

INGALEDES, adv. (af *Ingen* och *Led*, sätt) Se *Ingalunda.* Brukas föga.

INGALUNDA, adv. (af *Ingen* och gamla ordet *Lund*, sätt) På intet sätt, för ingen del, alldeles icke.

INGE, i'nnjé, sammandraget af *Ingifva.*

INGEFÄRA, i'nngefä'ra, f. sing. Allmänt bekant krydda, utgörande roten af en tropisk växt med samma namn. Zingiber officinale. — *Dansk I.*, växten Arum maculatum, hvars rot innehåller en ganska skarp saft.

INGEFÄRSSOCKER, n. sing. (kond.) Socker, kokt med ingefära.

INGEN, i'nng'n, m. o. f. INTET, i'nntätt, n. pron. a. o. s. (i plur. *Inga*) Icke någon. *a*) (adjektiv) *Ingen menniska. Intet ord. Han är i.*

lärd, är icke lärd. *Intet under*, icke underligt. *Jag har ingen lust, ingen fruktan.* — *b*) (substantiv) *Ingen vet det bättre än han. Ingen rädder här. Det är ingen som vill. Ingen mer än han blef straffad. Vi fingo alls intet. Af intet blir intet. Ha intet att lefva af. Ett intet. Allt eller intet. Erkänna sitt intet. För intet*, utan kostnad. *Intet för intet*, allting fordrar erkänsla, ersättning, godtgörelse, vedergällning. *Han är ej arresterad för intet*, ej utan skäl. *Göra till intet, om intet*, se *Tillintetgöra. Omintetgöra. Blifva till intet*, förvandlas till intet, upphöra att vara; äfv. ej lyckas, ej hafva framgång. *Gå, blifva om intet*, misslyckas, blifva utan framgång.

Anm. *Ingen* hette i fornspråket *Eingin*, af *Eigi*, icke, och *Ein*, en.

INGENDERA, i'nng'ndéra ell. inng'ndèra, m. o. f. INTETDERA, i'nntättdéra ell. inntättdèra, n. pron. a. o. s. sing. Hvarken den ene eller den andre, det ena eller det andra. *På ingendera sidan. I-s rätt bör förnärmas.*

Anm. Ordet är sammansatt af *Ingen* och *Theira*, pron. genit. plur., således: ingen af dem.

INGENIÖR, innscheniö'r, m. 3. (fr. *Ingenieur*, af medeltidslat. *Ingenium*, krigsmaskin.) 1) Krigsbyggmästare. — 2) Fält- och landtmätare. — 3) Civil byggmästare.

INGENIÖRCORPS, innscheniö'rkå'r, m. 3. Särskilt corps vid en armé, bestående af personer, som äro kunnige i krigsbyggnadskonsten med hvad dertill hörer.

INGENIÖS, innscheniö's, a. 2. (fr. *Ingenieux* af lat. *Ingenium*) Sinnrik, fintlig.

INGENSTÄDES, i'nng'nstä'däss, adv. (af *Ingen* och *Stad*, ställe) 1) På intet ställe. *Det finnes i. I. ifrån*, från intet ställe. — 2) Till intet ställe. *Jag ämnar mig i.*

INGENTING, inng'nti'nng o. i'nng'ntinng, pron. s. o. a. n. sing. indef. Icke något. *I. är bättre än ett godt samvete. I. ledsamt. Draga upp någon ifrån i.*, förhjelpa någon till lycka, anseende, ifrån att vara en ringa person. *Han är i.*, har ingen befattning, intet yrke. *Jag mins, då han var i.*, en ringa person. *Det är i. för honom*, det är för honom en lätt sak. *Blifva ond öfver i.*, utan orsak. (Fam.) *Som i.*, som om det vore ingenting, med mycken lätthet, t. ex.: *Det gör han som i.; det går som i.*

INGIFVA, v. a. 3. (böjes som *Gifva*) 1) Låta någon intaga, förtära. Brukas för denna bem. endast om förgift och medikamenter. *I. en förgift. I. någon ett medikament.* Vanligare säges dock *Gifva i'n.* — 2) Inlemna till vederbörande myndighet, embetsverk, o. s. v. *I. en böneskrift till ministern.* — Äfv. *Gifva i'n.* — 3) Förestafva, föresäga någon, hvad han bör tala; säga, råda någon, huru han bör förhålla sig. *Man ingaf honom, hvad han skulle svara. Hvem har i-vit honom att svara så sturskt? I. någon mod*, genom uppmuntrande ord göra någon modig. — Äfv. *Gifva i'n.* — 4) Omedelbarligen, genom öfversinlig inverkan, låta (tanke, beslut, idé o. s v.) uppkomma, uppstå i ens själ. *Gud ingaf profeterna, hvad de skulle säga.* — 5) I och med födseln inplanta. *Naturen har i-vit dem hat till all falskhet.*

INGIFVANDE, n. 4. Handlingen, då man ingifver (i bem. 1. o. 2. af verbet *Ingifva*). *I. af förgift. Medikamenters i. En böneskrifts i.*

INGIFVELSE, f. 3. 1) Förestafvande, föresägande, intalande, inrådan. *Göra något på ens i. Tala efter i. af andra.* — 2) Omedelbar, öfversinlig inverkan på en menniskas själ, till följe hvaraf en tanke, en idé, ett beslut, o. s. v., der uppstår. *Gudomlig i. I. af Gud. Den onda andans i. Hafva, få i-r.* (Teol.) *Den helige andes i.*, dess särskilta inverkan på de heliga författarne i bibeln, hvarigenom han meddelade dem, hvad de skulle skrifva. — 3) Hvad som ingifves eller blifvit en ingifvet. *En lycklig i.* I fig. mening säges äfv.: *Snillets i-r*, o. s. v.

INGJUTA, v. a. 3. (böjes som *Gjuta*) 1) Gjuta ett smält ämne in uti något. *I. smält bly i en form.* — 2) (fig.) Ingifva, inplanta, låta uppkomma (i själen, sinnet.) *I. någon mod. I. vishet i själen.* — *Ingjutande*, n. 4., *Ingjutelse*, f. 3. o. *Ingjutning*, f. 2.

INGNIDA, v. a. 3. (böjes som *Gnida*) Genom gnidning göra, att ett ämne intränger i en kropp. — Äfv. *Gnida i'n.* — *Ingnidande*, n. 4. o. *Ingnidning*, f. 2.

INGREDIENS, inngrediä'nns, m. 3. (af lat. *Ingredi*, ingå) Beståndsdel i en tillblandning.

INGREDIERA, v. n. 1. Ingå såsom beståndsdel.

INGRESS, inngrä'ss, m. 3. Inledning, början.

INGREPP, i'nngrépp, n. 5. Handlingen, då man utan rättighet brukar eller befattar sig med hvad som är en annan tillhörigt. *Göra i. i ens rättigheter, ens embete.* — *Syn.* Intrång.

INGRIPA, v. n. 3. (böjes som *Gripa*) 1) Gripa, fatta, taga in uti, emellan. *Ett hjul, som i-per i ett annat.* — Vanligare *Gripa i'n.* — 2) (fig., mindre brukl.) *I. i ens rättigheter*, förnärma, kränka dem. — *Ingripande*, n. 4. o. *Ingripning*, f. 2.

INGRODD, a. 2. (egentl. part. pret. af obrukl. verbet *Ingro*) Som trängt djupt in och sitter väl fast. *I. smuts.* — *Syn.* Inbiten, Inrotad.

INGRÄFVA, v. a. 2. (föråldr.) Gravera in. *I. ett namn i marmor.* — *I. sig*, v. r. Genom gräfning intränga. *I. sig i en ättehög.* — Vanligare *Gräfva i'n sig.* — *Ingräfvande*, n. 4. o. *Ingräfning*, f. 2.

INGRÖPNING, f. 2. Se *Urhålkning.*

INGRÖPT, a. 1. Se *Urhålkad.*

INGÅ, v. n. 2. (böjes som *Gå*). 1) Gå, föras, drifvas, komma till det inre af ett rum, ett ställe. *I. i ett rum. I. på en gård genom porten. Fartyget har i-tt i hamnen, i sundet.* — 2) Intränga. *Udden ingick i väggen* — 3) Ankomma, anlända. *Underrättelse har ingått, att....* — 4) (om penningmedel) Inflyta. *Den summan bör i. i statskassan.* — 5) Börja, begynna. *När året 1860 ingått.* — 6) *I. i*: *a*) Inträda i tjenst, blifva medlem, deltagare af. *I. i rikets tjenst, i preståndet, vid en teatertrupp. I. i en orden, en förening, ett sällskap.* — *b*) Börja. *Han har i-tt i fjerde året.* — *c*) Utgöra del af en blandning. *Opium i-r i detta medel.* — *d*) Hafva samband med. *Den frågan i-r i mitt ämne. Det i-r alldeles icke i hans plan, att ....*, hör icke till hans plan, att .... — 7) *I. på*, samtycka till. *I. på de föreslagna vilkoren.* — 8) *I. till en myndighet med*, dit ingifva, t. ex.: *Han har i-tt till regeringen med ansökan om ...* För bem. 1, 2, 5, 6, *a*, *d*, 7 o. 8 brukas äfven och i allmänhet oftare *Gå i'n.* — *V. a.* Afsluta, träffa. *I. förlikning, förbund med någon.* — *Ingående*, part. pres. Brukas nästan adjektivt i följande uttryck: *I. tull*, för inkommande varor. *I. vinkel*, som går inåt. *Det*

i. året, det som snart inträder. *I. balans, behållning.* som ingår i början af en räkenskap.

INGÅENDE, n. 5. Handlingen, då man ingår; händelsen, att något ingår (för alla bem.). *Vid i-t i rummet. Ett fartygs i. i hamnen.*

INGÅNG, m. 2. 1) Se *Ingående* (för bem. 1 o. 5 af verbet *Ingå*) *Vid hans i. i rummet. Vid årets i.* — 2) Rättighet att ingå. *Lemna fri i.* — 3) Ställe, der man går in. *I-en till ett hus, en kyrka, en hamn.* — 4) Början. *Vid årets i. I-en af ett tal, en predikan,* inledningen.

INGÅNGSSPRÅK, n. 5. Bibelspråk, som en prest tager till ämne för sin predikan och hvarmed den börjar.

INGÅNGSPSALM, i'nngånngssállm, m. 3. Psalm, som afsjunges i början af gudstjensten.

INGÄLD, m. 3. Se *Inkomst.*

INGÄRDA, v. a. 1. Omgifva med gärdsel, gård, risgård, o. s. v. — *Ingärdande,* n. 4 o. *Ingärdning,* f. 2.

INGÖTE, i'nnjö'te, n. 4. (gjut.) 1) Hål, hvarigenom den smälta metallen ingjutes i en form. Kallas äfv. Gjuthål. — 2) Metall, som fyllt tillloppsrännan emellan gjuthålet och formen. Kallas äfv. Gjuthufvud. — 3) Form, som begagnas, då guld eller silfver gjutes till stänger eller skifvor.

INHACKA, v. a. 1. Genom hackning göra något slags fördjupning i en sak. *I. rännlor i en sten.* — Äfv. *Hacka i'n* — *Inhackande,* n. 4. o. *Inhackning,* f. 2.

INHALARE, m. 5. (sjöt.) Tåg, hvarmed något inhalas.

INHAMRA, v. a. 1. Genom hamring indrifva. — Äfv. *Hamra i'n.* — *Inhamrande,* n. 4. o. *Inhamring,* f. 2.

INHEMSK, a. 2. (af *Hem*) Som finnes, växer, tillverkas, sker i ett land. *I-a djur, växter. En i. sjukdom. I-a varor, tillverkningar. I-t krig,* se *Inbördes.*

INHEMTA, se *Inhämta.*

INHIBERA, v. a. 1. Inställa, förbjuda. — *Inhiberande,* n. 4. o. *Inhibering,* f. 2.

INHIBITION, innhibitschón, f. 3. Inställande; förbud att fortfara med något.

INHUGGA, v. a. 3. (böjes som *Hugga*) 1) Genom huggning göra något slags fördjupning i en sak. — 2) Se *Infalsa.* — Äfv. *Hugga i'n.* — 3) (jäg.) Af vanlig skogsmark genom huggning tillreda jagtplats till den beskaffenhet, den bör äga. — *Inhuggande,* n. 4. o. *Inhuggning,* f. 2.

INHYRA, v. a. 2. Mot hyras erläggande låta någon bo hos sig. *I. någon i sitt hus.* — Äfv. *Hyra i'n.* — *Inhyrande,* n. 4 o. *Inhyrning,* f. 2.

INHYSA, v. a. 2. (af *Hus*) Låta bo hos sig, i sitt hus. — Äfv. *Hysa i'n.* — *Inhysande,* n. 4. o. *Inhysning,* f. 2.

INHYSES. i'nnhy'säss, a. oböjl. 1) Som bor kostnadsfritt i en annans hus, *En i. person.* — 2) (fam.) *a*) Som sitter mycket inne, lefver för sig sjelf. — *b*) Insvept i kläder, så att ansigtet knappt synes. — *Adv. Bo i.*, kostnadsfritt i annans hus. *Sitta i.*, äfv. (fam.) sitta mycket inne, ej gå ut, lefva för sig sjelf.

INHYSESHJON, n. 5. Person, som bor inhyses.

INHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) Hålla tillbaka. *I. en häst.* Vanligare *Hålla i'n.* — *Inhållande,* n. 4. o. *Inhållning,* f. 2.

INHÄFTA, v. a. 1. Genom häftning insätta. *I. papper i en bok.* — Äfv. *Häfta i'n.* — *Inhäftande.* n. 4. o. *Inhäftning,* f. 2.

INHÄGNA. v. a. 1. Omgifva med hägnad. — *Inhägnande,* n. 4.

INHÄGNAD, m. 3. Inhägnad plats, rymd.

INHÄMTA, v. a. 1. 1) Inbringa, införa. *Låta i. vatten, ved.* — Äfv. *Hämta i'n,* — 2) (fig.) Förspörja, erfara, finna, lära. *I. kunskap, underrättelse om något. I. kunskaper,* förvärfva sig k. *I. en upplysning af någon,* förfråga sig och erhålla &c. I samma mening säges äfv.: *I. ens råd, ens tanka, yttrande. Jag i-r af ditt bref, att .... Jag kunde intet mer i. af hans tal. Deraf i-s, att ....* — *Inhämtande,* n. 4.

INHÄNDIGA, v. a. 1. Få, bekomma i handom, emottaga. *Jag har i-t ert bref.* — *Inhändigande,* n. 4.

INHÄNGA, v. a. 2. Föra in och hänga upp. *I. torkkläder på vinden.* — Äfv. *Hänga i'n.* — *Inhängande,* n. 4. o. *Inhängning,* f. 2.

INHÖLJA, v. a. 2. Hölja rundt omkring på alla sidor. — Äfv. *Hölja i'n.* — *Inhöljande,* n. 4. o. *Inhöljning,* f. 2.

INHÖSTA, v. a. 1, Se *Inberga.*

INI, i'nni', se *Inuti.*

INIFRÅN, i'nnifrå'n, prep. o. adv. Från det inre af rum, ort, ställe. *Man ropar mig i. huset. I. skogen, landet. Ett rop hördes i.*

INITIALBOKSTAF, inittsiàlbókstàv, m. 3. pl. — *bokstäfver.* Begynnelsebokstaf.

INITIATIV, inittsiati'v, m. o. n. 3. o. 5. 1) Första framställning af förslag i ett ämne. *Taga i-en,* göra första förslaget; äfv. (fig.) taga första steget. — 2) (i statsrätten) Rättigheten att föreslå lagar. *Konungen har ensam i-en.*

INITIERA, inittsièra, v. a. 1. 1) Inviga i religionshemligheter. — 2) Intaga i orden, sällskap, o. s. v. — 3) (fig.) *a*) Undervisa (i vetenskap, konst, yrke). *I. någon i filosofien.* — *b*) Bibringa kännedom om en sak. *I. någon i en sak.* — *Initierande,* n. 4. o. *Initiering,* f. 2.

INJAGA, v. a. 1. 1) Jaga, fösa, drifva till det inre af ett rum, ett ställe, en ort. — Äfv. *Jaga i'n.* — 2) *I. fruktan,* göra rädd, förskräckt. — *Injagande,* n. 4.

INJURIE, innjùrie, f. 3. (lat. *Injuria*) 1) Oförrätt. — 2) Förolämpning, skymf. — 3) Ärerörigt tillmäle.

INJURIE-PROCESS, innjùrie-prosä'ss, m. 3. Rättegång, anställd för en ärerörig beskyllning.

INK, inngk, m. 2. Påsesvulst på hästars ben.

INKALLA, v. a. 1. 1) Kalla att komma in. *I. någon ifrån gatan.* — Äfv. *Kalla i'n.* — 2) Kalla till inställelse. *I. för rätten.* — *Inkallande,* n. 4. o. *Inkallelse,* f. 3.

INKAPABEL, innkapáb'l, a. 2. Oförmögen, ur stånd.

INKAPACITET, ----ét, f. 3. Oförmåga, oduglighet.

INKARNATION, ---tschón, f. 3. (af lat. *in,* till, och *Caro,* kött) Christi mandoms anammelse.

INKASSERA, i'nnkasséra, v. a. 1. (ital. *Incassare*) Indrifva (i kassan) penningar, uppbära. — Äfv. *Kassera i'n.* — *Inkasserande,* n. 4.

INKASSERING, f. 2. 1) Penningars indrifvande, uppbärande. — 2) Penningsumma, som indrifves eller uppbäres.

INKAST, i'nnkásst, n. 5. Invändning emot, framställdt tvifvel om riktigheten af en yttrad sats,

mening, ett påstående, o. s. v. *Göra flera i. emot ett påstående.*

INKASTA, v. a. 1. 1) Kasta till det inre af ett rum, ett ställe. *I. stenar i ett hus, på grannens gård.* — Äfv. *Kasta i'n.* — 2) (fig.) Yttra, uttala, låta framkomma. *I sitt tal i-de han några yttranden, som upptogos ganska illa.* — *Inkastande*, n. 4. o. *Inkastning*, f. 2.

INKILA, v. a. 2. Indrifva och befästa med kilar. — *Inkilande*, n. 4. o. *Inkilning*, f. 2.

INKLINATION, ---tschón, f. 3. 1) Lutning. (Fys.) *Magnetnålens i.*, dess stupning, allt större och större, ju närmare man kommer en magnetpol, der den står alldeles på ända. — 2) (astr.) Den vinkel, som planet- och kometbanorna göra mot jordbanan (ekliptikan). — 3) (fig.) *a*) Böjelse, tycke, kärlek. — *b*) Föremål för ens kärlek, käresta.

INKLISTRA, v. a. 1. Med klister infästa, insätta. — Äfv. *Klistra i'n.* — *Inklistrande*, n. 4. o. *Inklistring*, f. 2.

INKLÄMMA, v. a. 2. Genom klämning indrifva, intvinga. — Äfv. *Klämma i'n.* — *Inklämmande*, n. 4. o. *Inklämning*, f. 2.

INKNACKA, v. a. 1. 1) Genom sakta bultning indrifva, inslå. — 2) Genom knackning på fönsterrutan inkalla. — Äfv. *Knacka i'n.* — *Inknackande*, n. 4. o. *Inknackning*, f. 2.

INKNUFFA, v. a. 1. Med en knuff eller knuffar instöta. — Äfv. *Knuffa i'n.* — *Inknuffande*, n. 4. o. *Inknuffning*, f. 2.

INKNYTA, v. a. 3. (böjes som *Knyta*) Genom omknytning innesluta. *I. penningar i ett näsdukshörn.* — Äfv. *Knyta i'n.* — *Inknytande*, n. 4. o. *Inknytning*, f. 2.

INKNÅDA, v. a. 1. Genom knådning inblanda. *I. russin i degen.* — Äfv. *Knåda i'n.* — *Inknådande*, n. 4. o. *Inknådning*, f. 2.

INKOGNITO, innkå'ggnitå, adv. (ital.) Utan att vara känd; under främmande namn. *Resa i.* — S. m. o. n. sing. Förhemligande af namn eller stånd. *Iakttaga den strängaste i. Jag begagnade mig af min i., för att . . . .*

INKOK, n. 5. Se *Inkokning.*

INKOKA, v. a. 1. o. 2. Låta ett flytande ämne minskas genom kokning. *I. till hälften.* — Äfv. *Koka i'n.* — V. n. Genom kokning minskas. — För denna bem. säges vanligen *Koka i'n.* — *Inkokande*, n. 4. (för v. a.).

INKOKNING, f. 2. 1) (aktivt) Handlingen, förfarandet, då något inkokas. — 2) neutralt) Förhållandet, att en flytande vätska kokar in.

INKOMMA, v. n. 3. (böjes som *Komma*) 1) Komma till det inre af ett rum, ett ställe, en ort. *Han inkom i rummet, på gården. Judar få i. i riket. Ett fartyg har i-mmit i hamnen.* — 2) Införas. *Denna vara får ej i. i landet.* — 3) (om penningar) Se *Inflyta.* — 4) *I. med,* till vederbörande myndighet ingifva, t. ex.: *I. med en skrift, med en ansökan, med klagomål; i. till Kongl. Maj:t med en nådeansökning; i. till rätten med sin förklaring.* — 5) *I. på ett ämne*, i tal eller skrift öfvergå till ett ämne. — Äfv. *Komma i'n.* — *Inkommande*, n. 4.

INKOMMENSURABEL, innkåmmännsuráb'l, a. 2. Som ej kan mätas med ett gemensamt mått. *I-bla storheter.*

INKOMMOD, innkåmmód, a. (utan neutrum i sing.) Obeqväm, besvärlig, oläglig.

INKOMMODERA, v. a. 1. Besvära, vara till besvär, hinder; falla oläglig. — *I. sig.* v. r. Göra sig besvär, omak, möda. — *Inkommoderande*, n. 4.

INKOMMODITET, ----ét, f. 3. Obeqvämlighet, besvärlighet, olägenhet.

INKOMPETENS, innkåmmpetä'nns, f. 3. Obefogenhet, obehörighet.

INKOMPETENT, ---tä'nnt, a. 1. Obefogad, obehörig.

INKOMST, m. 3. Hvad man årligen har i afkastning af fast egendom, åtnjuter i löneförmåner, sportler, pension o. s. v., förtjenar, vinner genom utöfvande af yrke, konst, handtverk, o. s. v. *Huru stor i. har han af sin rörelse? Hafva stora, goda, små i-er. Sitta med små i-er. Utgifterna öfverstiga i-erna.* — *Syn.* Ingäld, Afkomst, Afkastning,

INKONSEQVENS, innkånnsekvä'nns, f. 3. Stridighet emellan grundsatser eller yttranden och handlingar. Följdstridighet.

INKONSEQVENT, a. 1. 1) (om person) Som motsäger sig sjelf, antingen i tal, skrift eller handling. — 2) (om sak) Som innefattar en inkonseqvens. *Ett i. handlingssätt.* — *Syn.* Följdvidrig, Följdstridig.

INKONSTITUTIONEL, innkånnstitutschonä'll, a. 2. Grundlagsvidrig.

INKORPORERA, innkårrporéra, v. a. 1. Införlifva. — *Inkorporerande*, n. 4. o. *Inkorporering*, f. 2.

INKORREKT, innkårrä'ckt, a. 1. Oriktig, felaktig.

INKORRIGIBEL, ---schi'b'l, a. 2. Oförbätterlig, oefterrättlig.

INKORRUPTIBEL, --ruppti'b'l, a. 2. Obesticklig, omutlig.

INKROM, i'nnkrå'm, n. 5. (af t. *Krume*, malle i bröd) 1) Det inre och mjukare af vissa födoämnen, såsom mallen i bröd, fyllningen i pastejer, det köttiga i frukt. — 2) Inmäte i fågel och fisk.

INKRUPEN, part. pret. af v. *Inkrypa.* Som inkrupit. *Sitta i.*

INKRUSTERA, v. a. 1. (lat. *Incrustare*, öfverdraga med skorpa) 1) Belägga ytan af en sak med skifvor af mer eller mindre dyrbara ämnen. — 2) Omgifva med ett öfverdrag af gips eller sten (tuff). — *Inkrusterande*, n. 4. o. *Inkrustering*, f. 2.

INKRÅNGLA, v. a. 1. (fam.) Göra krånglig och invecklad. — Äfv. *Krångla i'n.* — *Inkrånglande*, n. 4. o. *Inkrångling*, f. 2.

INKRÄFVA, v. a. 2. Se *Infordra.* — Äfv. *Kräfva i'n.* — *Inkräfvande*, n. 4.

INKRÄKTA, v. a. 1. (af *Kraft*, makt, våld; belg. *Kracht*) Med våld och orätt bemäktiga sig. *I. ett land. I. ens rättigheter.* (Absolut) *I. på grannens ägor.* — *Syn.* Eröfra, Underlägga sig, Usurpera.

INKRÄKTANDE, n. 4. Bemäktigande med våld och orätt.

INKRÄKTARE, m. 5. En, som inkräktar (land, ägor, rättigheter). — *Syn.* Eröfrare, Usurpator.

INKRÄKTNING, f. 2. 1) Se *Inkräktande. Göra i. på sin grannes ägor.* — 2) Hvad som blifvit inkräktadt. *Napoleons i-ar gingo snart åter förlorade för Frankrike.* — *Syn.* Eröfring. — *Ss. I-sbegär, -slystnad.*

INKRÖKA, v. a. 2. Kröka inåt. — Äfv. *Kröka i'n.* — *Inkrökande*, n. 4. o. *Inkrökning*, f. 2.

INKURSION, innkurrschón, f. 3. Fiendtligt infall, ströftåg i ett land.

INKÖP, n. 5. 1) Handlingen, då något inköpes. *I. af malvaror, af ved.* — 2) Hvad som inköpes. *Låta betjenten afhämta i-et.* — 3) Se *Inköpspris. Det kostar 100 r:dr i i.*

INKÖPA, v. a. 2. Köpa (förnödenheter, varor), för att hafva förråd eller lager deraf. *I. matvaror, kol, ved för vintern. I. varor för en handel.* — Äfv. *Köpa i'n.* — *Inköpande*, n. 4.

INKÖPARE, m. 5. — PERSKA, f. 1. Person, hvars befattning är att göra inköp för andras räkning, t. ex. för en hofhållning.

INKÖPSPRIS, n. 5. Priset för en inköpt vara. *Sälja till i.*

INKÖRA, v. a. 2. 1) Köra (vagn, hästar) till det inre af en plats. *Han i-rde vagnen på gården.* Brukas för denna bem. äfven ofta absolut, t. ex.: *De kommo i-nde på gården.* — 2) Dressera hästar att gå för vagn. *I. en ung häst.* — 3) Drifva, fösa in. — För alla bem. säges äfv. *Köra i'n.* — *Inkörande*, n. 4. o. *Inkörning*, f. 2.

INKÖRSEL, m. sing. 1) Inkörning. — 2) Ställe, der man kör in.

INKÖRSPORT, m. 2. Större port för vagnar att köra in.

INLAG, i'nnlág, n. 5. (mor. fil.) Insättande i vård och förvar hos annan person.

INLAGA, f. 1. Skrift, som af enskilt person, i och för någon dess angelägenhet, ingifves till en offentlig myndighet.

INLAGD, se *Inlägga.*

INLAGSFÄ, n. sing. (af gamla ordet *Fä*, egendom) Gammal lagterm, som betecknar hvarjehanda i vård och förvar hos annan person insatt egendom.

INLASTA, v. a. 1. Föra något såsom last ombord på ett fartyg. — Äfv. *Lasta i'n.* — *Inlastande*, n. 4. o. *Inlastning*, f. 2.

INLEDA, v. a. 2. 1) Leda till det inre af ett rum, ett ställe, en ort. *I. hästen i stallet.* — Äfv. *Leda i'n.* — 2) (fig.) *a*) Börja, begynna. *I. en strid, en debatt, en process. I. underhandlingar med en makt.* — *b*) Gifva anledning till, föranleda. *Denna händelse i-dde en lång kedja af stridigheter emellan begge folken.* — *c*) *I. i frestelse*, utsätta derför, fresta. *I. någon i ett företag*, så ställa, laga, att någon inlåter sig, blir indragen deri. *I. i kostnader*, förorsaka sådana.

INLEDANDE, n. 4. Handlingen, då man inleder.

INLEDNING, f. 2. 1) Se *Inledande.* — 2) (fig.) *a*) Förberedande början af en skrift, hvarigenom läsaren upplyses om dess syftning, motiver och hvad som kan vara nödigt att känna, för att rätt förstå den. — *b*) De förberedande grunderna af en vetenskap.

INLEDSEN, f. sing. Se *Hofvering.*

INLEMNA, v. a. 1. Lemna till någon, som befinnes inne i ett rum, ställe. *I. ett bref på posten. I. en skrift, en ansökan*, se *Ingifva.* — Äfv. *Lemna i'n.* — *Inlemnande*, n. 4.

INLEVERERA, v. a. 1. Enligt kontrakt, öfverenskommelse eller i följd af åliggande leverera något på ort och ställe som vederbör. — Äfv. *Leverera i'n.* — *Inlevererande*, n. 4. o. *Inlevering*, f. 2.

INLIMMA, v. a. 1. Med lim infästa. — *Inlimmande*, n. 4. o. *Inlimning*, f. 2.

INLINDA, v. a. 1. *I. en sak i något*, omlinda dermed, t. ex.: *I. en silkesduk i ett papper.* — Äfv. *Linda i'n.* — *Inlindande*, n. 4. o. *Inlindning*, f. 2.

INLOCKA, v. a. 1. Locka att komma in. *I. någon i ett hus.* (Fig.) *I. i ett företag, en sammansvärjning*, locka att deri deltaga. — Äfv. *Locka i'n.* — *Inlockande*, n. 4.

INLOPP, n. 5. Ingången till en hamn, flod, o. s. v. *Stänga i-et till en hamn.*

INLOPPSORT, m. 3. — STÄLLE, n. 4. Ort, ställe, der fartyg segla fram, då de skola inlöpa i en hamn.

INLOTSA, v. a. 1. I egenskap af lots införa. *I. ett fartyg i hamn.* — Äfv. *Lotsa i'n.* — *Inlotsande*, n. 4.

INLULLA, v. a. 1. *I. i sömn*, genom vaggvisors afsjungande försänka någon i sömn. — Vanligare *Lulla i'n.* — *Inlullande*, n. 4.

INLYSA, v. a. 2. Lysa någon, då han införes, träder in. — Vanligare *Lysa i'n.* — V. n. (germanism) Inses, klart synas. *Häraf inlyser, att . . .* — *Inlysande*, n. 4. (för v. a.)

INLÅTA, v. a. 3. (böjes som *Låta*) Låta inkomma, insläppa. — *I. sig*, v. r. *I. sig uti*, företaga sig; deltaga i; blanda sig i, befatta sig med, t. ex.: *I. sig i en affär, en spekulation, ett företag, i en strid, en tvist, en process; i. sig i en sammansvärjning; i. sig i saker, som icke angå en. I. sig med någon*, börja att förtroligt umgås med någon; äfv. taga del i något dess förehafvande. — *Inlåtande*, n. 4. (för v. a.).

INLÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) 1) Lägga något i det inre af ett rum, ett föremål. *I. säd i magasinet. I. kläder i en dragkista. I. varor, som varit utlagda.* — 2) Omsluta med något, inveckla; inpacka. *I. i ett papper. I. i packor.* — 3) Med salt eller socker bereda födoämnen, så att de kunna förvaras någon tid, utan att skämmas. *I. sill, frukt. I. i lake, i socker, i kryddor.* — 4) Med tunna skifvor af ett ämne, vanligen trä, belägga möbler o. d. *I. med trä, sten, stål, guld.* — 5) Vika in. *I. kanten af ett plagg.* — 6) Genom invikning minska vidden af ett klädesplagg, aftaga det på längden. *I. en klädning.* — 7) *I. ett bref på posten*, inlemna det p. p. *I. soldater, garnison i en fästning*, ditföra soldater, trupper, för att bevaka och försvara den. — 8) (fig.) *I. ett godt ord för någon*, tala till dess fördel. *I. ära*, förvärfva ä. — 9) (kameral.) *I. ett hemman*, lägga det i bruk under ett annat, utan att det sednare ansvarar för dess skatteskyldigheter. — *Lägga i'n* brukas äfv., utom för bem. 4 o. 9. — Part. pret. *Inlagd* brukas nästan adjektivt för bem. 4., t. ex.: *I-t bord, golf. I. med mahogny, med guld.*

INLÄGGANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något inlägges (för alla bem.).

INLÄGGNING, f. 2. 1) Se *Inläggande*, (utom för bem. 8 o. 9) — 2) Inlagdt stycke af ett plagg; inlagd kant.

INLÄNDSK, a. 2. (af *Land*) Se *Inhemsk.*

INLÄRA, v. a. 2. Lära sig något, så att man fullkomligt väl kan det. *Han har i-rt sin roll.* — Äfv. *Lära i'n.* — *Inlärande*, n. 4.

INLÄSA, v. a. 2. 1) Insätta och läsa igen om något. *I. sina dyrbarheter.* — 2) Instänga inom lås och nyckel. Man säger äfv. *I. sig*, dock helst *Läsa sig inne.* — Äfv. *Läsa i'n.* — *Inläsande*, n. 4. o. *Inläsning*, f. 2.

INLÖPA, v. n. 3. (böjes som *Löpa*) 1) Se

Inspringa. — 2) Insegla. *I. i en hamn.* — 3) Inkomma, ankomma. I uttrycket: *Underrättelse har inlupit, att* . . . — Äfv. *Löpa i'n* (för bem. 1 o. 2). — *Inlöpande*, n. 4. (för bem. 1 o. 2) o. *Inlöpning*, f. 2. (för bem. 2).

INLÖSA, v. a. 2. Betala beloppet af en skuldsedel, assignation, vexel, så att man derigenom återfår dem i sina händer, d. v. s. att de derigenom förlora all kraft och verkan. *I. en revers, en vexel. Sedel, som bör i-s af banken vid anfordran. I. en pant*, betala lånesumman, hvarför den är lemnad till säkerhet. — Äfv. *Lösa i'n.* — *Inlösande*, n. 4. o. *Inlösning*, f. 2.

INLÖSEN, f. sing. Inlösning. *Sälja en egendom med förbehåll af i.*, med förbehåll af rätt till dess inlösning, i händelse köparen åter vill sälja den.

INMANA, v. a. 1. Anmana någon att inträda. *I. i häkte*, uttryck, som brukas i curialstil och betyder det samma som: Häkta. — *Inmanande*, n. 4. o. *Inmaning*, f. 2.

INMARSCH, m. 3. Intågande i marsch.

INMARSCHERA, v. n. 1. Intåga i marsch. — Äfv. *Marschera i'n.* — *Inmarscherande*, n. 4. o. *Inmarschering*, f. 2.

INMJÖLA, v. a. 1. Vända något på alla sidor i mjöl. *I. ströming, som skall stekas.* — Äfv. *Mjöla i'n.* — *Inmjölande*, n. 4.

INMURA, v. a. 1. På alla sidor omgifva med, innesluta inom mur. — Äfv. *Müra i'n.* — *Inmurande*, n. 4. o. *Inmurning*, f. 2.

INMÄNGA, v. a. 2. Se *Inblanda.* — Äfv. *Mänga i'n.* — *Inmängande*, n. 4. o. *Inmängning*, f. 2.

INMÄTA, v. a. 2. Mäta något, som inlemnas, aflemnas. — Äfv. *Mäta i'n.* — *Inmätande*, n. 4. o. *Inmätning*, f. 2.

INMÄTE, i'nnmä'te, n. 4. Det inre af något. Säges isynnerhet i fråga om djur, som användas till föda; äfv. om det köttiga, saftiga af frukt.

INMÖNSTRA, v. a. 1. Mönstra trupper, som blifvit samlade till något slags möte, arbetskommendering, eller för att tåga i fält; äfv. mönstra sjöfolk, som skall gå om bord på ett fartyg för kampanj eller sjöresa. — *Inmönstrande*, n. 4. o. *Inmönstring*, f. 2.

INNAN, prep. 1) Före. *I. aftonen. I. jul.* — 2) Inom. *I. kort.* — *Adv.* På insidan, innantill. *I. och utan förgylld.* — *Konj.* Förrän. *I. jag kom hit. Han aktade sig för att skjuta, i. fienden var i skotthåll. Det felas ej mycket, i. summan är full.*

INNANDÖME, n. 4. (föråldr.) Det inre af något. *Jordens i.*

INNANDÖRR, f. 2. Dörr tätt innanför en annan, till bättre skydd emot den yttre luften.

INNANFÖNSTER, n. 5. Fönster, som insättes innanför det vanliga, till bättre skydd emot vinterkylan.

INNANFÖR, i'nnannfö'r, prep. På inre sidan om. *I. porten, gärdesgården.* — *Adv.* På inre sidan. *I. belägen. Rummet i.*

INNANFÖRE, i'nnannfö're, se *Innanför*, adv.

INNANIFRÅN, i'nnannifrå'n, adv. Se *Inifrån.*

INNANLUCKA, f. 1. Lucka, som är innanför en yttre, eller innanför ett fönster.

INNANLEXA, f. 1. Lexa för innanläsning.

INNANLÄSNING, f. 2. Läsning innantill eller i bok (i motsats till läsning utantill, då man lär sig att uppläsa något ur minnet).

INNANMÄTE, se *Inmäte.*

INNANPÅ, adv. Se *Innantill.*

INNANREDE, n. 4. De inre delarne, t. ex.: af ett hus, en vagn.

INNANTILL, i'nnannti'll, adv. 1) På inre sidan, inuti. *Förgylld innan- och utantill. I. sex alnar lång.* — 2) *Läsa i.*, i bok, skrift, papper, som man har för ögonen (i motsats till: Läsa utantill, d. v. s. ur minnet, efter öfverläsning).

INNANVERK, n. 5. Inre befästningsverk. Säges i motsats till Utanverk.

INNARRA, v. a. 1. Narra att inkomma. Äfv. *Narra i'n.* — *Innarrande*, n. 4.

INNE, i'nne, adv. (kompar. *Inre*, superl. *Innerst*) 1) I det inre. *Djupt i. i skogen. I. i landet. I. i huset, i rummet*, inom h., r. *I. på gården*, inom gårdens inhägnad, port. — 2) Inuti ett ifrågavarande hus, rum. *Är han i., der i.? Här i. Sitta i.*, förblifva hemma, ej gå ut; äfv. (fam.) sitta i fängelse. *Föda boskapen i.*, inombus, i stall eller fähus (i motsats till att låta dem gå på bete). — 3) (i fråga om tid) Infallen, kommen, för handen. *Tiden är i. att gå till hvila. Rätta stunden är ännu ej i.* — 4) (fig.) *Vara i. i en sak*, väl känna, förstå den, vara väl skicklig deri. — 5) *Hafva i.*, se *Innehafva.*

INNEBO, v. n. 2. (mindre brukl.) 1) Bo inne i hus eller rum. Brukas stundom i rättegångsstil. — 2) (fig.) Finnas inuti, hos person eller sak. *Hos honom i-r intet godt.* — Ordet nyttjas mest i part. pres. *I-ende*, brukadt som adjektiv, i vetenskaplig stil, och betyder då: Som af naturen finnes hos person eller sak, medfödd, naturlig, inre. *En hos honom i. förmåga att...* (Teol.) *Den i. nåden*, den, som fått inträde i menniskans hjerta, och inifrån verkar i det, för att allt mer och mer ombilda detsamma.

INNEBRÄNNA, v. a. 2. Låta någon omkomma genom antändning af ett hus, hvari han blifvit instängd. *Ingiald Illråda blef i-nd på Fogdön.* — Äfv. *Bränna i'nne.* — *Innebrännande*, n. 4.

INNEBÄRA, v. a. 3. (böjes som *Bära*) Uti sig innehålla, innefatta. *Denna mening i-bär en motsägelse. Detta ord har mycket att i.*, har mycket att betyda.

INNEFATTA, v. a. 1. Uti sig innehålla, innesluta, inbegripa. *Sverige i-r fyra hufvuddelar: Svealand, Götaland, Norrland och Lappland.* Säges äfv. i andlig mening, t. ex.: *Denna satsen i-r de öfriga. Detta ord i-r allt. Meningen i-r en motsägelse.*

INNEHAFVA, v. a. 2. 1) Vara i besittning af något, hvartill man icke är ägare. *I. ett hemman i arrende. I. en syssla*, med laglig rätt förestå den. — 2) (i militärspråket) Hålla besatt. *Fienden i-hade höjderna.* — Part. akt. *I-nde* brukas stundom adjektivt, t. ex.: *Ett skepp med i. last*, med den last, det för. — Äfv. *Hafva i'nne.* — *Innehafvande*, n. 4.

INNEHAFVARE, m. 5. o. — RINNA, f. 1. Den, som innehafver något. *I-n af en syssla, ett embete. Orättmätig i. af en egendom. Hans arfvingar eller deras rätts i. I-n af en skuldsedel.*

INNEHÅLL, n. 5. 1) Allt hvad som innehålles i något. *I-t af en korg.* — 2) Hvad en bok, en skrift innehåller, antingen i sin helhet eller i kort sammandrag. *Jag emottog en skrifvelse, hvars i. hade följande lydelse. Korteligen redogöra för i-t af en skrift.* — 3) För-

teckning af rubriker eller kapitelöfverskrifter i en bok. Kallas äfv. •Innehållsförteckning.

INNEHÅLLA, v. a. 3. (böjes som *Hålla*) 1) Uti sig omfatta, innesluta. *En tunna i-ller 60 kannor.* — 2) (i fråga om bok, skrift) Uti sig innesluta en viss mening, vissa ämnen för tanken, om hvilka läsningen bibringar begrepp. *Lagen, brefvet i-ller, att . . . . Domen i-ller följande . . . . Tidningen i-ller intet nytt.* — 3) Icke låta någon utbekomma, hvad han äger rätt till. *I. lönen för någon.* — Äfv. *Hålla i'nne.* — 4) *I. med*, eller vanligare *Hålla i'nne med*, låta bli att säga, t. ex.: *Bed honom i. med det.* — ***Innehållande***, n. 4. o. ***Innehållning***, f. 2. (för bem. 3).

INNELAGD, a. 2. (egentl. part. pass. af obrukliga verbet *Innelägga*) Se *Innelyckt.*

INNELIGGANDE, a. 1. (egentl. part. pres. af obrukl. verbet *Inneligga*) Här inuti liggande. Brukas i affärsstil. *I. bref, vexel.*

INNELYCKT, a. 1. (egentl. part. pret. af obrukl. verbet *Innelycka*) Se *Inneliggande.*

INNERBRANT, i'nn'rbrännt, m. 3. Se *Eskarp.*

INNERLIG, a. 2. 1) Som går af hjertat, liflig, stark. *I. bön, förtröstan, vänskap, känsla. En i. förening.* — 2) (om person) Hjertlig.

INNERLIGEN, INNERLIGT, adv. Af hjertat, lifligt, på det högsta. *Vara i. älskad, hatad.*

INNERST, a. 1. superl. af *Inne.* Som är längst inne. — ***Adv.*** Längst inne.

INNESLUTA, v. a. 3. (böjes som *Sluta*) 1) Stänga inom, på alla sidor omgifva. *I. något i en kista. I. någon i fängelse. I. en stad med belägringsverk. I. i ett bref*, inlägga i bref och försegla. *I. inom vissa gränser.* (Fig.) *I. hat i sitt hjerta*, hysa &c. *I sig i.*, inbegripa, innefatta. *I. i sina böner*, då man beder, äfven bedja för någon annan. *I. i sitt beskydd*, förunna, tilldela s. b. — *I. sig*, v. r. Stänga sig inne. *I. sig i ett rum.* (Fig.) *I. sig i ens ynnest*, anbefalla sig åt, anhålla om &c. — ***Inneslutande***, n. 4. o. ***Inneslutning***, f. 2.

INNESPÄRRA, se *Inspärra.*

INNESTÅ, v. n. 2. (böjes som *Stå*) Vara öfrig, qvar. Säges om penningar, som man har att fordra. *Så mycket i-r på min lön*, har jag icke utbekommit. — ***I-ende***, part. pres. Som man har att fordra, ej utbekommen. Brukas nästan adjektivt. *Hafva penningar hos någon i. I. lön.*

INNESTÄNGA, se *Instänga.*

INNEVARA, v. n. 3. Vara inne i ett rum. Brukas i polisstil, och endast i infinitiv samt af supinum härledda tempora.

INNEVARANDE, a. 1. (egentl. part. pres. af *Innevara*) Säges om en närvarande tidsafdelning. *I. år, vecka. Den sjunde i i. månad. I. års gröda.*

INNOVATION, - - - tschón, f. 3. Förändring i det gamla, förut varande, bestående. Nyhet.

INNÄSTLA SIG, v. r. 1. (af *In* och *Nästé*) Småningom, nästan oförmärkt och genom lismeri eller list göra sig hemmastadd. *I. sig hos någon, i ett hus, en familj. I. sig i ens förtroende*, genom list eller lismeri småningom förskaffa sig det.

INNÖTA, v. a. 2. 1) Genom nötning göra fördjupning i något. *Vagnshjulen hafva i-tt djupa spår på vägen.* — 2) Genom nötning göra, att något intränger i en sak. (Fig.) *I. i minnet*, genom idkelig ansträngning fästa i minnet. — Äfv. *Nöta i'n.* — ***Innötande***, n. 4. o. ***Innötning***, f. 2.

INOKULERA, v. a. 1. Ympa, inympa.

INOLJA, v. a. 1. Väl smörja, bestryka med olja. — Äfv. *Olja i'n.* — ***Inoljande***, n. 4.

INOM, i'nnåmm o. innå'mm, prep. 1) (i fråga om rum) *a*) I det inre af någonting omgifvet, begränsadt. *I. staden, fästningen, huset.* — *b*) Innanför något omgifvande, begränsande, stängande. *I. vallarna, murarna, omhägnaden. I. broarna. I. lås och nyckel*, inläst. — *c*) Närmare än ett visst gifvet afstånd. *I. håll.* — 2) (i fråga om tid) *a*) Under tiden ifrån en viss gifven tidpunkt till en annan. *I. en viss tid. I. 14 dagar. I. en månad. I. år och dag.* — *b*) Innan. *I. årets slut.* — 3) (Fig.) *a*) I en menniskas inre, hjerta, bröst. *Bära sin harm i. sig*, hålla den inne hos sig sjelf, ej yppa den. *Tänka i. sig*, för sig sjelf. — *b*) *Lefva i. sig*, för sig sjelf, tillbakadraget, utan sällskap.

Anm. För sista bem. uttalas ordet *Innå'mm*, eljest *I'nnåmm.*

INOMBORDS, i'nnåmmbòrds, adv. (fig. fam.; egentl.: inom borden af ett fartyg) Inom sig, i sitt hjerta, invertes. *Man vet ej, hvad han har i.*, hvad han tänker. *Han har mycket i.*, är inbunden, umgås med dåliga tankar, planer, afsigter.

INOMGÅRDS, i'nnåmmgå'rds, adv. Inom gården, hemma i gården, hemma.

INOMHUS, i'nnåmmhùs, adv. I sitt hus, hemma, inom sin familj. *Arbete, trälar i.*

INOMKRING, i'nnåmmkri'nng, adv. Rundt omkring innanför.

INOMSKÄRS, i'nnåmmschä'rs, adv. Inom skären, inom skärgården. *Segla i.*

INPACKA, v. a. 1. 1) Innesluta i packor, balar o. s. v., saker, som skola bortskickas. — 2) Tätt och med viss ordning inlägga i kistor, lådor, o. s. v. — 3) Packa i tunnor (sill, strömming, o. s. v.). — Äfv. *Packa i'n.* — ***Inpackande***, n. 4. o. ***Inpackning***, f. 2.

INPACKARE, m. 5. (mindre brukl.) En, som packar in.

INPASS, i'nnpåss, n. 5. (ital. *Impaccio*, hinder) *Göra i.*, säges i kortspel, då man sticker med ett lägre kort, i den förutsättning, att efterspelaren ej har något högre; (fig.) göra någon ett streck i räkningen, en otjenst.

INPASSA, v. a. 1. Passa och infoga. Säges både egentl. o. fig. *I. ett ord på ett ställe i sitt tal.* — Äfv. *Passa i'n.* — ***Inpassande***, n. 4. o. ***Inpassning***, f. 2.

INPASSERA, v. n. 1. Passera in i riket. — ***Inpasserande***, n. 4. o. ***Inpassering***, f. 2.

INPELSA, v. a. 1. Insvepa i pelskläder. — ***Inpelsande***, n. 4.

INPISKA, v. a. 1. 1) Genom piskning indrifva. *I. smutsen i ett klädesplagg.* — 2) Med stryk tvinga att lära. *I. abc i någon.* — Äfv. *Piska i'n.* — ***Inpiskande***, n. 4.

INPLANTA, v. a. 1. (fig.) Liksom plantera i ens själ, sinne: ingifva, bibringa. *Naturen har hos menniskan i-t kärlek till friheten. I. dygd, gudsfruktan hos någon*, genom lära och efterdöme vänja dervid. — Äfv. någon gång *Planta i'n.* — ***Inplantande***, n. 4. o. ***Inplantning***, f. 2.

INPLOCKA, v. a. 1. Ett i sender intaga, inhämta flera smärre föremål. — Äfv. *Plocka i'n.* — ***Inplockande***, n. 4. o. ***Inplockning***, f. 2.

INPLUGGA, v. a. 1. 1) Indrifva, inslå (plug-

gar o. d.). — 2) (fig.) Med mycken möda och svårighet lära en annan eller sjelf lära sig något. Förutsätter klen fattningsgåfva. *I. katekesen i minnet. I. latinska glosor i någon, i hufvudet på någon.* — Äfv. *Plugga i'n.* — *Inpluggande*, n. 4. o. *Inpluggning*, f. 2.

INPLÖJA, v. a. 2. Med plog, verktyg eller på annat sätt göra en djup fåra i en yta. — Äfv. *Plöja i'n.* — *Inplöjande*, n. 4. o. *Inplöjning*, f. 2.

INPRAKTISERA, v. a. 1. (af fr. *Pratiquer*) Se *Insmyga.* — Äfv. *Praktisera i'n.* — *Inpraktiserande*, n. 4. o. *Inpraktisering*, f. 2.

INPREGLA, INPRENTA, se *Inprägla, Inpränta.*

INPRESSA, v. a. 1. Medelst pressning intrycka. *I. figurer i läder.* — Äfv. *Pressa i'n.* — *Inpressande*, n. 4. o. *Inpressning*, f. 2.

INPRICKA, v. a. 1. 1) Med prickar beteckna (poster i en räkning, artiklar, personer på en lista, o. s. v., till verifikation, o. s. v. — 2) Med prickar omgifva. — Äfv. *Pricka i'n.* — *Inprickande*, n. 4. o. *Inprickning*, f. 2.

INPROTOKOLLERA, v. a. 1. Föra in i protokollet. — *Inprotokollering*, f. 2.

INPRÄGLA, v. a. 1. (fig. fam.) Liksom medelst prägling intrycka i ens själ, sinne, minne. *I. något i ens hufvud.* — Äfv. *Prägla i'n.* — *Inpräglande*, n. 4. o. *Inprägling*, f. 2.

INPRÄNTA, v. a. 1. (fig. fam.) Se *Inprägla.*

INPUDRA, v. a. 1. 1) Väl beströ med puder. *I. håret.* — 2) (fig. fam.) Narra, bedraga någon. — 3) (fyrv.) Väl beströ med krut. — För bem. 1 äfv. *Pudra i'n.* — *Inpudrande*, n. 4. o. *Inpudring*, f. 2.

INPUMPA, v. a. 1. Genom pumpning införa. *I. vatten i ett brygghus.* — Äfv. *Pumpa i'n.* — *Inpumpande*, n. 4. o. *Inpumpning*, f. 2.

INPÅ, i'nnpå' ell. innpå', prep. 1) Ända till på. *Våt ända i. kroppen.* — 2) Nära intill. *I. lifvet. I. näsan*, helt nära intill någon. — 3) Ett stycke inom gränsen, kanten af en yta; under en del af en tidrymd, från början räknadt. *Plöja i. grannens ägor. Långt i. natten. I. tredje dagen.*

INPÅLA, v. a. 1. Med pålar omgifva. — *Inpålande*, n. 4. o. *Inpålning*, f. 2.

INQUIET, änngkiä'tt, a. 1. (fr. ord af lat. *Inquietus*) Orolig, otålig.

INQUIETERA, änngkietèra, v. a. 1. Oroa, bekymra. — *Inquieterande*, n. 4.

INQUIETUD, änngkiety'd, f. sing. Oro.

INQVARTERA, v. a. 1. (af fr. *Quartier*, soldatherberge) 1) Anvisa (trupper o. s. v.) qvarter i ett hus, en gård, en stad, o. s. v. *Man har i-t 50 man hos honom.* — 2) (fam.) Gifva någon herberge hos en person, i ett hus, o. s. v. — *I. sig*, v. r. (fam.) Taga herberge hos någon. *Han kom och i-de sig hos mig.* Säges äfven stundom skämtvis om djur, t. ex.: *En hel svärm af flädermöss hade i-t sig i rummet.* — Äfv. *Qvartera i'n* o. *Q. i'n sig.* — *Inqvarterande*, n. 4.

INQVARTERING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom någon inqvarteras. — 2) Manskap, folk, som inqvarteras hos någon. *Lägga i. hos någon.* — 3) Penningar, som lemnas en tjensteman, militär, i stället för fria husrum. *Han har i. i stället för fria husrum. Han har 100 r:dr i i.*

INQVARTERINGSSEDEL, m. 2. pl. — *sedlar.* Sedel, innehållande anvisning för en eller flera personer, hvar de få qvarter, på marsch ell. resa.

INQVISITION, innkvisitschón, f. 3. (lat. *Inquisitio*) 1) Undersökning, sträng ransakning. — 2) En i vissa länder inrättad domstol, för att ransaka och straffa dem, som afvika från katolska läran. Kallas äfv. *Inqvisitionsdomstol.*

INQVISITIONSBETJENT, innkvisitschónsbetjä'nt, m. 3. Tjenare vid en inqvisitionsdomstol.

INQVISITOR, innkvisi'tårr, m. 3. (uttalas i plur. — törärr) Ledamot af en inqvisitionsdomstol.

INQVISITORISK, a. 2. Strängt eller godtyckligt undersökande, ransakande.

INRAPPORTERA, v. a. 1. Ingifva, insända rapport om. — Äfv. *Rapportera i'n.* — *Inrapporterande*, n. 4. o. *Inrapportering*, f. 2.

INRE, a. komp. af Inne. 1) Som är längre in. *De i. rummen.* — 2) Som är inuti. *De i. delarne af menniskan.* — *Syn.* Invertes. — 3) Som tillhör eller har afseende på det husliga, på hushållet. *Hon sköter de i., han de yttre göromålen.* — 4) Inhemsk, inländsk, invertes. *I. oroligheter.* — *Det i.*, s. n. 1) De inre delarne. *Det i. af staden, af landet.* — 2) (fig.) *a*) Husliga angelägenheter, hushållsbestyr. *Det i. sköles af hans syster.* — *b*) De inre riksärenderna, den inre statsförvaltningen. *I det i. infördes ordning och reda.* — *c*) Själ, hjerta. *Hela mitt i. upprördes häraf.*

INREDA, v. a. 2. Förse och ordna det inre af något med behöfliga saker. *I. ett hus, ett rum, ett fartyg, en vagn.* — Äfv. *Reda i'n.* — *Inredande*, n. 4. o. *Inredning*, f. 2.

INREDE, n. 4. Se *Innanrede.*

INREGISTRERA, i'nnrejistréra, v. a. 1. Införa, inskrifva i register. — *Inregistrerande*, n. 4. o. *Inregistrering*, f. 2.

INRESA, f. 1. Resa in till en ort. *Under i-n till staden.*

INRIDA, v. n. 3. (böjes som *Rida*) Rida in till en ort. *I. till staden.* — V. a. Inöfva för ridning. *I. en häst.* — Äfv. *Rida i'n.* — *Inridande*, n. 4. o. *Inridning*, f. 2.

INRIKES, i'nnri'käss, a. oböjl. Som tillhör eller har afseende på, sker, förrättas, tillverkas i ett rike, i motsats till andra; som angår det inre af ett rike. *I. behof, förbrukning, tillverkning. I. resa, handel. De i. ärenderna. I. tidningar.* — *Adv.* I det inre af ett rike, inomlands. *Göra en resa i.*

INRIKTA, v. a. 1. (t. *einrichten*) Rätt passa och insätta. — *Inriktande*, n. 4. o. *Inriktning*, f. 2.

INRIKTSKRAMP, m. 2. (tekn.) Ett på ett låsbleck fästadt böjdt stycke, som tjenar kolfven i låset till stödpunkt.

INRIKTSRÖR, n. 5. Rör på ett lås, hvaruti nyckeln insättes.

INRINGA, v. a. 1. Se *Omringa* och *Ringa.* — Äfv. *Ringa i'n.* — *Inringande*, n. 4. o. *Inringning*, f. 2.

INRISTA, v. a. 1. Rista något (bokstäfver, figurer, o. s. v.) i ytan af ett föremål. — Äfv. *Rista i'n.* — *Inristande*, n. 4. o. *Inristning*, f. 2.

INRITA, v. a. 1. Rita något i ytan af ett föremål. *Med en diamant i. sitt namn på en glasruta.* — Äfv. *Rita i'n.* — *I. sig*, v. r. Insmyga sig, inrota sig, blifva småningom till vana. *Sjukdomar i-de sig ibland trupperna. Flera missbruk hade i-t sig.*

INROP, n. 5. 1) En saks inropande på auktion. *Göra ett i. I-et är hans,* det är han,

som inropat det. — 2) Beloppet af den penningsumma, man bjudit, då man inropat en sak på auktion. *Betala sina i.* — *Ss. I-ssumma.*

INROPA, v. a. 1. 1) Genom ropande inkalla. *I. någon ifrån gatan.* — 2) Bjuda högsta priset för en å auktion utbjuden sak och genom auktionsförrättarens klubbslag blifva ägare deraf. *Dessa böcker har jag i-t på auktion.* — Äfv. *Ropa i'n.* — *Inropande*, n. 4. o. *Inropning*, f. 2.

INROPARE, m. 5. En, som inropar eller inropat en sak på auktion.

INROTA SIG, v. r. 1. 1) Väl rota sig, slå djupa och starka rötter. *Ogräset har så i-t sig, att det ej kan utrotas.* — 2) (fig.) Blifva till en vana, som ej lätteligen kan borttagas. *Flera missbruk hade i-t sig.* — Äfv. *Rota i'n sig.* — *Inrotande*, n. 4.

INRULLA, v. a. 1. 1) Rulla till det inre af ett ställe. *I. tunnorna i magasinet.* — 2) Genom rullning omsluta en sak med något yttre höljande. *I. ett klädesstycke i ett hästtäcke.* — V. n. Rullande röras, förflyttas in. *En tunna kom i-nde på gården genom porten.* — Äfv. *Rulla i'n.* — *Inrullande*, n. 4. o. *Inrullning*, f. 2.

INRUSA, v. n. 1. Med största häftighet komma inspringande, häftigt inträda. — Äfv. *Rusa i'n.* — *Inrusande*, n. 4.

INRYCKA, v. a. 2. 1) Rycka till det inre af ett rum, ett ställe. *I. någon i ett rum.* — 2) (fig.) Införa, låta införa (i en skrift). *I. ett förbehåll i kontraktet. I. en artikel i en tidning.* — V. n. Intåga. *Arméen i-ckte i staden.* — Äfv. *Rycka i'n*, för både v. a. o. n. — *Inryckande*, n. 4. (både aktivt o. neutralt) samt *Inryckning*, f. 2. (aktivt).

INRYMMA, v. a. 2. 1) Rymma uti sig, gifva rum inom sig, innefatta. *Huset kan icke i. så många.* — 2) (fig.) Öfverlåta, bevilja. *I. någon företrädet, allt för stora rättigheter.* — *Inrymmande*, n. 4. o. *Inrymning*, f. 2.

INRYMME, n. 4. Inrymd plats. Brukas mest i fig. mening, i uttrycket *Lemna i.*, lemna plats för, medgifva, bevilja, gifva gehör åt, lyssna till, t. ex.: *Lemna sanningen, öfvertygelsen i. Få i.*, få insteg (se d. o.).

INRYMNINGSBREF, n. 5. Åbobref, hvarigenom landshöfdingeembetet i laga ordning gifver en hemmansbrukare åborätt å ett kronohemman.

INRÅDA, v. a. 2. Ingifva, bibringa råd. Säges merendels i elak mening. *I. en något ondt. Det är han, som i-dde honom att göra det.*

INRÅDAN, f. sing. indef. o. INRÅDANDE, n. 4. Bibringande af råd. Brukas vanligen i elak mening. *Detta allt skedde på hans i.*

INRÄCKA, v. a. 2. Räcka något till det inre af ett rum, ställe. *I. handen genom fönstret.* — Äfv. *Räcka i'n.* — *Inräckande*, n. 4. o. *Inräckning*, f. 2.

INRÄFSA, v. a. 1. Med räfsa införa. — Äfv. *Räfsa i'n.* — *Inräfsande*, n. 4. o. *Inräfsning*, f. 2.

INRÄKNA, v. a. 1. 1) Räkna något, som inlemnas, inlevereras. — 2) Se *Inberäkna.* — Äfv. *Räkna i'n.* — *Inräknande*, n. 4. o. *Inräkning*, f. 2.

INRÄNNA, v. n. 2. (fam.) Löpa, springa in. — V. a. (fam.) Köra, stöta in. *I. värjan i buken på någon.* — Äfv. *Ränna i'n.* — *Inrännande*, n. 4.

INRÄTTA, v. a. 1. (t. *einrichten*) 1) Anordna, anbringa, passa. *I. en trappa i muren.* — 2) (fig.) *a*) Ordna, reglera, ställa, afpassa. *På ett förnuftigt sätt i. sin lefnad, sin hushållning. I. sitt lif efter omständigheterna.* — *b*) Stifta, anlägga, upprätta. *I. en fabrik, en syssla, ett embetsverk.* — *I. sig*, v. r. Ställa, foga, lämpa sig. *I. sig efter omständigheterna.*

INRÄTTANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något inrättas.

INRÄTTNING, f. 2. 1) Se *Inrättande.* — 2) Hvad som blifvit inrättadt; offentlig eller enskilt anstalt. *Enskilta, offentliga, allmänna i-ar.* — Bildar sammansättningarna Samhälls-, Statsinrättning, m. fl.

INRÄTTARE, m. 5. Den, som inrättar eller inrättat något.

INRÖSNINGSJORD, f. sing. (ekon. lagt.) Odlingsbar jord. *Motsats:* Afrösningsjord.

INSAGA, f. 1. (gam.) Beskyllning, tillvitelse; äfv. protest.

INSALTA, v. a. 1. Med salt bereda något (isynnerhet matvaror), så att det kan förvaras en längre tid, utan att skämmas. *I. fisk, sill, kött. I. hudar.* — Äfv. *Salta i'n.* — *Insaltande*, n. 4. o. *Insaltning*, f. 2.

INSALTARE, m. 5. En, som insaltar något (t. ex. sill, hudar).

INSAMLA, v. a. 1. Samla och införa, inbärnta eller inlemna, eller afgifva till vederbörlig ort eller person. *I. jordens frukter. I. almosor.* (Fig.) *I. rösterna vid en omröstning.* — Äfv. *Samla i'n.* — *Insamlande*, n. 4.

INSAMLARE, m. 5. En, som insamlar.

INSAMLING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom något insamlas. — 2) Hvad som blifvit insamladt. *I-en för de fattiga gick till 20 r:dr.*

INSATS, i'nnsätts, m. 3. Hvad som insättes eller blifvit insatt, t. ex. i ett bolag, i spel, lotteri, o. s. v. *Hvar och en af delägarne i bolaget beräknar sin andel af vinsten efter i-en. I. i spel, i lotteri. Hög, låg i.*

INSATSHÄRDNING, f. 2. Se *Sätthärdning.*

INSATSVIGT, i'nnsattsvi'ckt, c. 3. Säges om vigter af koppar, så inrättade, att de insättas den ene i den andra, från den minsta till den största, utgörande tillsammans med den yttre, omslutande, ett skålpund. *En sats i-er.*

INSE, i'nnsé, v. a. 2. (af *In* och *Se;* brukas endast fig.) Med själens öga se, förstå, begripa. *I. ens afsigter. Det i-r jag ganska väl. Jag i-r nog, att . . . . Jag kan icke i., huru man kan begära någonting så orimligt.*

INSEENDE, n. 4. Tillsyn, uppsigt. *Hafva i. öfver något.*

INSEGEL, n. 5. Sigill. Är numera föråldradt, utom i högre stil och poesi, samt i regeringshandlingar. *Detta hafve Vi med vårt i. bekräfta låtit.*

INSEKT, i'nnsä'ckt, m. 3. (af lat. *Insecare*, inskära) Djur med hvit och kall blod, tvenne spröten eller känselverktyg i hufvudet och minst sex fötter. Yrfä. Benämningen härleder sig deraf, att dessa djurens kropp har en djup inskärning emellan bröstet och bakdelen. — *Ss. I-bo, -samlare, -samling.*

INSEKTNÅL, i'nnsäcktnå'l, f. 2. Benämning på ett slags nålar, som brukas att derpå uppsätta insekter i naturaliesamlingar, 1 ½ tum långa, mycket smala och med helt små hufvuden.

INSEPARABEL, - - - ráb'l, m. 3. pl. — *bler.* Slägte af Klätterfåglarna, stor som en lärka, grön, med röd hals och panna, känd för hanens ömhet för honan, hvilken han matar. Har sitt namn

(Oskiljaktig) deraf, att den ene påstås sörja sig till döds vid den andras död. Psittacus pullarius.

INSIDA, f. 1. Inre sidan af något. *I-n af en rock.*

INSIDIÖS, - - - ö's, a. 2. (lat. *Insidiosus*) Försåtlig.

INSIGNERA, i'nnsiggnéra, v. a. 1. (af lat. *In* och *Signum*, tecken) Genom tecken i kanten antyda, att något skall införas i texten af en skrift. — *Insignerande*, n. 4. o. *Insignering*, f. 2.

INSIGNIER, innsi'ggniärr, pl. 3. (lat. *Insignia*) Hederstecken, som utmärka ett embete; makttecken.

INSIGT, i'nnsi'ckt, f. 3. (af *Inse*) Kunskap i vetenskap, konst eller yrke. *Han har goda i-er i matematik, i musikens teori, i sitt yrke.*

INSIGTSFULL, a. 2. Som har många och goda insigter. *En i. man.*

INSILA SIG, v. r. 1. Sila sig igenom ett ämne och intränga. — Äfv. *Sila i'n sig.* — *Insilning*, f. 2.

INSINUATION, - - - - tschón, f. 3. 1) Förtäckt eller försåtlig framställning af en tanka. — 2) Försök att ställa sig in.

INSINUERA, v. a. 1. (lat. *Insinuare*) Fint framställa, oförmärkt låta förstå, gifva vink om. — *I. sig*, v. r. Ställa sig in, innästla sig.

INSISTERA, v. n. 1. Påyrka, envist påstå.

INSJUKNA, v. n. 1. Blifva sjuk. — Äfv. *Sjukna i'n.* — *Insjuknande*, n. 4.

INSJUNKA, v. n. 3. (böjes som *Sjunka*) Sjunka inåt, falla in, blifva mindre hög eller utstående. *På ålderdomen i. kinderna.* — Äfv. *Sjunka i'n.* — Part. pret. *Insjunken* brukas nästan adjektivt i vissa uttryck, såsom: *I-kna kinder, ögon.* — *Insjunkande*, n. 4.

INSJUNKNING, f. 2. 1) Sjunkande inåt, infallande. — 2) Insjunket ställe.

INSJÖ, i'nnschö', m. 2. Ett stort, stillastående, inne i landet beläget vatten, som har ett synbart utlopp. *Sverige har många i-ar.* — Ss. *I-fisk, -fiske, -ål.*

INSJÖSVAMP, m. 2. Ett slags stråldjur, af Hudpolyperna, som finnes på kusten i våra insjöar, och liknar Badsvampen. Spongia lacustris.

INSKAFFA, v. a. 1. Laga, att något kommer, föres, hämtas in, inlemnas, inlevereras. *I. mat i hushållet.* — Äfv. *Skaffa i'n.* — *Inskaffande*, n. 4. o. *Inskaffning*, f. 2.

INSKEPPA, v. a. 1. Föra om bord på skepp, fartyg. *I. trupper, hästar, varor.* — *Inskeppande*, n. 4. o. *Inskeppning*, f. 2.

INSKICKA, v. a. 1. Se *Insända*, 1. — Äfv. *Skicka i'n.* — *Inskickande*, n. 4. o. *Inskickning*, f. 2.

INSKJUTA, v. a. 3. (böjes som *Skjuta*) 1) Med handkraft skjuta, drifva något in. *I. en låda.* — 2) Med skjutvapen inkasta. *I. bomber, kulor i en belägrad stad.* — 3) (fig.) I skrift införa ord eller mening emellan andra. — V. n. Gå, tränga djupt in. *Hafvet i-er der djupt i landet.* — Äfv. *Skjuta i'n*, vanligare för v. n. — *Inskjutande*, n. 4. (både aktivt och neutralt) o. *Inskjutning*, f. 2. (endast aktivt).

INSKJUTSA, v. a. 1. 1) Med skjuts införa. *I. någon till staden.* — 2) (fig. fam.) Indrifva, injaga, inföso. *I. barnen ifrån gården.* — Äfv. *Skjutsa i'n.* — *Inskjutsande*, n. 4. o. *Inskjutsning*, f. 2.

INSKRIFNING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom någon ell. något inskrifves. *En skolgosses i. En resandes i. i dagboken.* — 2) Namn eller annat, som blifvit inskrifvet. *Hvar står i-en af hans namn?*

INSKRIFNINGSPENNINGAR, m. 2. pl. Penningar, som betalas vid en persons inskrifning (t. ex. en skolgosses).

INSKRIFT, f. 3. Kort skrift på ett minnesmärke eller konstverk, angifvande antingen dess förfärdigare och bestämmelse, eller någon märkvärdig händelse. *I. på en grafvård, på ett monument, ett konstverk.*

INSKRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Skrifva*) 1) Uppsätta på förteckning, lista, en eller flera personer eller saker, bland dem, för hvilkas införande den är bestämd. *I. sitt namn på en lista, i dagboken. I. klagomål i dagboken.* — 2) (fig.) Inskärpa, inplanta. *En lag, som naturen i-vit i våra hjertan.* — 3) (geom.) Inom en viss gifven figur upprita en annan så, att den sednares alla hörn eller vinklar vidröra den omslutande figuren. — För bem. 1 o. 2 äfv. *Skrifva i'n.* — *Inskrifvande*, n. 4.

INSKRIPTION, innskripptschón, f. 3. Inskrift.

INSKRUFVA, v. a. 1. Genom skrufning införa. — Äfv. *Skrufva i'n.* — *Inskrufvande*, n. 4. o. *Inskrufning*, f. 2.

INSKRÄMMA, v. a. 2. Genom skrämmande indrifva. — Äfv. *Skrämma i'n.* — *Inskrämmande*, n. 4.

INSKRÄNKA, v. a. 2. Föra inom vissa skrankor, gränser. Brukas endast i fig. mening och betyder i allmänhet: trängre begränsa, afkorta, afminska. *I. ens underhåll, ens makt. I. sina utgifter. I. någon i dess lefnadssätt*, gifva honom mindre att lefva på. *I. sina begär, sina önskningar, sin äregirighet. I. ett begrepp*, gifva det en mindre vidsträckt betydelse. — *I. sig*, v. r. Sätta viss gräns för sig; äfv. minska sina utgifter, lefva på mindre kostsam fot; äfv. hafva måtta i sina begär. *När kassan ej vill förslå, så får man i. sig. Han är en man, som vet att i. sig. I. sig till det nödvändiga*, tillåta sig endast nödvändiga utgifter. *I. sig till utöfvandet af en enda konst. I. sig till den stora allmänhetens fattningsgåfva.*

INSKRÄNKANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom någon eller något inskränkes.

INSKRÄNKNING, f. 2. 1) Se *Inskränkande*. — 2) Viss begränsning, äfv. trängre begränsning, minskning, afkortning i ett eller annat afseende. *Regera utan i. Denna klausul innehåller en i.*

INSKRÄNKT, a. 1. (egentl. part. pass. af *Inskränka*) (fig.) 1) Som har vissa gränser, begränsad. *En i. makt.* — 2) Som har trånga gränser, föga vidd, omfång. *Ett i. antal. I-a kunskaper. Ett i. hufvud*, person med trög fattningsgåfva, dumhufvud. — 3) (om person) Dum. — *Adv. Lefva i.*, inskränka sig till det nödvändiga.

INSKRÄNKTHET, f. 3. Egenskapen att vara inskränkt. Säges isynnerhet om person, i samma mening som: Dumhet. *Hans i. är otrolig.*

INSKUFFA, v. a. 1. Med skuffning instöta. — Äfv. *Skuffa i'n.* — *Inskuffande*, n. 4. o. *Inskuffning*, f. 2.

INSKÄRA, v. a. 3. (böjes som *Skära*) 1) Med knif eller annat eggjern göra något slags fördjupning på ytan af en sak. *I. ett märke i något. I. sitt namn i barken af ett träd. I. figurer till prydnad på en möbel*, o. s. v. — 2) (sjöt.) Sticka ändan af ett tåg genom ett hål

eller block och hala igenom. — Äfv. *Skära in*, vanligare för bem. 2. — *Inskärande*, n. 4.

INSKÄRNING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom något inskäres. — 2) Inskuren fördjupning. *En djup i.*

INSKÄRPA, v. a. 2. (t. *einschärfen*, af *scharf*, skarp, hvass) Djupt och skarpt intrycka. Säges endast fig. i samma mening som: Djupt i själen, i minnet fästa, inprägla, inplanta. *I. goda grundsatser hos ungdomen, i ens själ. I. något väl i ens minne.* — Äfv. *Skärpa in.* — *Inskärpande*, n. 4. o. *Inskärpning*, f. 2.

INSKÄRSSKÄL, m. 2. Se *Småvikare.*

INSKÖRDA, v. a. 1. 1) Föra in i ladorna. *I. mycken säd.* — 2) (fig.) Vinna, erhålla. *I. mycken ära, mycket bifall, beröm.* — Äfv. *Skörda in.* — *Inskördande*, n. 4.

INSLAG, i'nnslåg, n. 5. Det garn, som vid väfnad inslås i väfven, emellan trådarna af varpen. Kallas så, både före och efter sjelfva inslagningen, d. v. s. både i väfven och innan det blifvit inslaget.

INSLAGNING, f. 2. Handlingen, hvarigenom något inslås.

INSLAGSGARN, n. 5. Garn, som användes till inslag i väf.

INSLUMRA, v. n. 1. 1) Falla i slummer, i sömn. — 2) (fig.) Dö. — Äfv. *Slumra in.* — *Inslumrande*, n. 4. o. *Inslumring*, f. 2.

INSLUNGA, v. a. 1. 1) Med slunga inkasta. *I. en sten på en gård.* — 2) Inkasta. — Äfv. *Slunga in.* — *Inslungande*, n. 4.

INSLUTA, se *Innesluta.*

INSLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) 1) Med slag indrifva. *I. en spik i väggen.* — 2) Slå så hårdt på något, att det faller in. *I. en dörr, ett fönster.* — Äfv. *Slå in.* — *Inslående*, n. 4.

INSLÄPPA, v. a. 2. 1) Låta någon slippa in. *I. någon genom vakten. I. en hund i ett rum.* — 2) (fig.) Låta någon intagas i ett sällskap, en orden, o. s. v. *I. någon i Amaranterorden.* Förutsätter en viss ovärdighet hos den ifrågavarande personen. — Äfv. *Släppa in.* — *Insläppande*, n. 4. o. *Insläppning*, f. 2.

INSMILA SIG, v. r. 1. Genom smilande ställa sig in, göra sig hemmastadd, vinna ens förtroende. *I. sig hos någon.* — Äfv. *Smila in sig.*

INSMYGA, v. a. 3. (böjes som *Smyga*) Oförmärkt införa, inbringa, inskjuta. Säges äfv. fig. *I sitt tal i. ett ord.* — Äfv. *Smyga in.* — V. n. o. *I. sig*, v. r. Oförmärkt förflytta sig in. Säges både egentl. o. fig. *En spion insmög sig i lägret.* (Fig.) *Många missbruk hafva insmugit sig*, småningom och oförmärkt inritat sig. — Äfv. *Smyga sig in.* — *Insmygande*, n. 4. (aktivt o. neutralt) o. *Insmygning*, f. 2. (aktivt).

INSMÖRJA, v. a. 2. (böjes som *Smörja*) Smörja en sak med något, så att det väl tränger in. *I. läder.* Har äfv. det som insmörjes till objekt, t. ex.: *I. olja på kroppen.* — Vanligare *Smörja in*, utom i part. pass. och deraf formerade tempora, t. ex. *Insmord med olja.* — *Insmörjande*, n. 4. o. *Insmörjning*, f. 2.

INSNÅLA, v. a. 1. (fam.) Genom snålhet inspara. — Äfv. *Snåla in.* — *Insnålande*, n. 4.

INSNÄRJA, v. a. 2. Inveckla i något snärjande. Brukas äfv. i fig. mening, t. ex.: *Hon har i-jt honom i sina garn*, bedårat honom med kärlek. — Äfv. *Snärja in.* — *Insnärjande*, n. 4. o. *Insnärjning*, f. 2.

INSNÖAD, a. 2. (egentl. part. pret. af obrukl. verbet *Insnöa*) Inspärrad af nyfallen snö. *Blifva i. på en gästgifvaregård under en resa.*

INSNÖRA, v. a. 2. Innesluta något i en sak och sedan tillsnöra denna. — Äfv. *Snöra in.* — — *Insnörande*, n. 4. o. *Insnörning*, f. 2.

INSOCKNE, a. oböjl. Inom socknen varande, boende. *I. hemman*, de, hvilka väl ligga inom samma socken som den sätesgård, hvarunder de lyda, men utom dennas rå och rör.

INSOCKRA, v. a. 1. Beströ med mycket socker. — Äfv. *Sockra in.* — *Insockrande*, n. 4. o. *Insockring*, f. 2.

INSOLVENT, innsållvä'nnt, a. 1. Oförmögen att betala.

INSOMNA, v. n. 1. Falla i sömn. — Äfv. *Somna in.* — *Insomnande*, n. 4.

INSOPA, v. a. 1. Genom sopning införa, inbringa. — Äfv. *Sopa in.* — *Insopande*, n. 4. o. *Insopning*, f. 2.

INSPARA, v. a. 1. o. 2. Genom sparsamhet laga, att man får behålla något, som varit beräknadt att utgifvas. *I. något af de för året beräknade utgifterna.* — Äfv. *Spara in.* — *Insparande*, n. 4. o. *Insparning*, f. 2.

INSPARKA, v. a. 1. 1) Med foten indrifva, inskjutsa. *I. en hund i rummet.* — 2) Med foten instöta, spränga. *I. dörren till ett rum.* — Äfv. *Sparka in.* — *Insparkande*, n. 4. o. *Insparkning*, f. 2.

INSPEKTERA, innspäcktèra, v. a. 1. 1) Besigtiga. — 2) Ha uppsigt öfver. — *Inspekterande*, n. 4. o. *Inspektering*, f. 2.

INSPEKTION, innspäcktschón, f. 3. 1) Besigtning. — 2) Uppsigt, tillsyn.

INSPEKTOR, m. 3. (uttalas i pl. — törärr) 1) (innspä'cktårr) Person, som har öfverinseende öfver en läroanstalt. — 2) (innspäcktór) Person, som förvaltar ett bruk (Bruksinspektor) eller har uppsigt öfver folket vid en landtegendom (Gårdsinspektor).

INSPEKTÖR, innspäcktö'r, m. 3. Generalsperson eller annan högre officer, hvilken det tillhör att mönstra trupperna inom en viss afdelning af en armé. Mönsterherre.

INSPIKA, v. a. 1. Genom spikars inslående innesluta. *I. ett lik i kistan.* — Äfv. *Spika in.* — *Inspikande*, n. 4. o. *Inspikning*, f. 2.

INSPINNA, v. a. 3. (böjes som *Spinna*) 1) Under eller genom spinning inblanda. — 2) (fig.) I tal eller skrift inblanda, införa något, som icke egentligen hör till saken. — Äfv. *Spinna in.* — *I. sig*, v. r. Spinnande innesluta sig. *Spindeln inspinner sig i sitt nät.* — Äfv. *Spinna in sig.* — *Inspinnande*, n. 4. o. *Inspinning*, f. 2.

INSPIRATION, ---tschón, f. 3. 1) Högre ingifvelse. — 2) Intalan, inrådan. — 3) Hänförelse.

INSPIRERA, v. a. 1. 1) Ingifva (genom gudomlig inverkan). — 2) Hänföra, lifva. — 3) Intala, inråda. — Part. pass. *I-d* brukas ofta, dels som adjektiv, dels som substantiv, och betyder: Lifvad af högre ingifvelse; hänförd. *Se ut som en i.*

INSPRUTA, v. a. 1. Genom sprutning införa, inbringa. — Äfv. *Spruta in.* — *Insprutande*, n. 4. o. *Insprutning*, f. 2.

INSPÅR, n. 5. (jäg.) 1) Se *Infot.* — 2) Spår inåt ett ställe. — *Motsats:* Utspår.

INSPÄCKA, v. a. 1. (fig.) Ymnigt inblanda. Brukas mest i part. pass. *Ett tal, i-dt med blomstrande fraser.*

INSPÄNNA, v. a. 2. Spänna inom. *I. hästen i skacklorna.* — Äfv. *Spänna i'n.* — *Inspännande*, n. 4. o. *Inspänning*, f. 2.

INSPÄRRA, v. a. 1. På alla sidor innesluta, instänga. *I. någon i fängelse.* — Äfv. *Spärra i'n.* — *Inspärrande*, n. 4. o. *Inspärrning*, f. 2.

INSTALLATION, ---tschón, f. 3. Högtidlig insättning i embete.

INSTALLERA, v. a. 1. (fr. *Installer*) Inviga, d. v. s. högtidligt insätta i embete. — *Installerande*, n. 4. o. *Installering*, f. 2.

INSTAMPA, v. a. 1. Genom stampning indrifva. — Äfv. *Stampa i'n.* — *Instampande*, n. 4. o. *Instampning*, f. 2.

INSTANS, innstánns, f. 3. (af lat. *Instantia*, enständig begäran) Domstol, med afseende på ordningen af dess behörighet att upptaga ett mål. *Första i.*, domstol, som i första hand upptager mål. *Andra, tredje i.*

INSTEG, n. 5. Egentl.: Steg inåt. Brukas endast i fig. mening och betyder: Tillfälle att vinna inflytande, ynnest, makt; framsteg. *Lemna i. åt misstankar*, låta sådana hos sig uppstiga. *Få, vinna i.*, vinna inflytelse, komma i gunst; inrita sig, rota sig. *Göra i. i ens gunst*, allt mer tillvinna sig den. *Hafva mycket i. hos någon*, inflytande, mycket att säga; stå i mycken ynnest hos honom.

INSTICKA, v. a. 3. (böjes som *Sticka*) 1) Införa något stingande. *Han instack nålen djupt i köttet.* — 2) Införa något fint, smalt, spetsigt genom en öppning. *I. en trädsända genom nålsögat.* — Äfv. *Sticka i'n.* — *Instickande*, n. 4. o. *Instickning*, f. 2.

INSTICKA, v. a. 1. Sticka (hvarjehanda prydnader) på ett tyg. *I. ett namn på en portfölj.* — Äfv. *Sticka i'n.* — *Instickande*, n. 4. o. *Instickning*, f. 2.

INSTIFTA, v. a. 1. Inrätta, stifta. Säges om högre offentliga inrättningar och i religiös mening. *Vår Herre J. Chr. har i-t den heliga nattvarden.* — *Instiftande*, n. 4. o. *Instiftning*, f. 2.

INSTIFTARE, m. 5. En, som instiftar eller instiftat något.

INSTIFTELSE, f. 3. Handlingen, hvarigenom något instiftas.

INSTIGATOR, --gàtårr, m. 3. En insekt af Pimplaslägtet, $\frac{1}{2}$ tum lång, svart med brandgula fötter. Pimpla instigator.

INSTIKTA, v. a. 1. (bibl. o. kyrkl.) Se *Instifta.* — *Instiktande*, n. 4. o. *Instiktning*, f. 2.

INSTIKTARE, m. 5. Se *Instiftare.*

INSTIKTELSE, f. 3. Se *Instiftelse.*

INSTINKT, innsti'nnckt, m. 3. En naturlig, menniskor och djur medfödd drift, som tvingar dem att åtrå eller undfly en sak och företaga vissa handlingar eller rörelser. Naturdrift. *Djurens i.*, deras medfödda drift, att bibehålla sig sjelfva genom val af bostad och föda, bruket af ett ändamålsenligt försvar och ett ofta ganska sinnrikt sätt att skydda och bevara sin afföda.

INSTINKTARTAD, INSTINKTLIK, INSTINKTMESSIG, a. 2. Som har egenskap af, liknar instinkt.

INSTITUT, innstitút, n. 3. o. 5. Inrättning, anstalt (isynn. läroanstalt). *I-et för Döfstumma och Blinda.*

INSTITUTION, ---tschón, f. 3. Stiftelse, inrättning (isynn. stats- och borgerlig inrättning).

INSTJELPA, v. a. 2. Stjelpa något så, att det faller in. — Äfv. *Stjelpa i'n.* — *Instjelpande*, n. 4. o. *Instjelpning*, f. 2.

INSTOCKA, v. a. 1. Införa bin i stock eller kupa. — *Instockande*, n. 4. o. *Instockning*, f. 2.

INSTOPPA, v. a. 1. Stoppa något in i en sak. — Äfv. *Stoppa i'n.* — *Instoppande*, n. 4. o. *Instoppning*, f. 2.

INSTORMA, v. n. 1. Se *Inrusa.* — Äfv *Storma i'n.* — *Instormande*, n. 4.

INSTRUERA, v. a. 1. 1) Undervisa, lära. - 2) Underrätta, säga någon, huru han i ett visst fall skall förhålla sig. — *Instruerande*, n. 4. o. *Instruering*, f. 2.

INSTRUKTION, innstrucktschón, f. 3. 1) Undervisning. — 2) Muntlig eller skriftlig föreskrift, huru någon i ett visst gifvet fall bör förhålla sig. Förhållnings-föreskrift, Föreskrift.

INSTRUKTIV, innstruckti'v, a. 2. Undervisande, lärorik.

INSTRUKTÖR, --ö'r, m. 3. Lärare, isynn. den som undervisar nyss blifna soldater i vapnens handterande.

INSTRUMENT, --mä'nnt, n. 5. o. 5. 1) Verktyg i allmänhet. — 2) Tonverktyg för musik. Bildar sammansättningarna Blås-, Stränginstrument, m. fl. — 3) Verktyg till kirurgiska operationer. — 4) Skriftlig uppsats, innehållande redogörelse för någon laga förrättning och framläggande resultatet deraf. — Har åtskilliga sammansättningar, såsom: Bouppthecknings-, Syneinstrument, m. fl.

INSTRUMENTALMUSIK, ---ål-i'k, m. sing. Musik, som frambringas medelst instrumenter. Säges i motsats till Vokalmusik.

INSTRUMENTERA, v. a. 1. (i musik) Fördela ett tonstycke mellan särskilta instrumenter.

INSTRUMENTERING, f. 2. (i musik) 1) Ett tonstyckes fördelande mellan särskilta instrumenter. — 2) Sättet, huru detta blifvit utfördt.

INSTRUMENTMAKARE, m. 5. En, som tillverkar instrumenter (musikaliska, optiska, nautiska eller kirurgiska). *Musikalisk, optisk i.*

INSTRYKA, v. a. 3. (böjes som* *Stryka*) Genom strykning göra, att något inträger i en sak. *I. kitt i fogarna.* — Äfv. *Stryka i'n.* — *Instrykande*, n. 4. o. *Instrykning*, f. 2.

INSTRÅLA, v. n. 1. Kasta strålar in. *Solen i-de i rummet.* — Äfv. *Stråla i'n.* — *Instrålande*, n. 4.

INSTRÖ, v. a. 2. Strö något in ibland. Säges både egentl. o. fig. *I. blomster i sitt tal.* — Äfv. *Strö i'n.* — *Inströende*, n. 4.

INSTRÖMMA, v. n. 1. 1) Flyta in. *Vattnet i-r i qvarnrännan.* — 2) (fig.) I talrika massor och liksom en ström inträngа. *Folket i-de på slottsborggården.* — Äfv. *Strömma i'n.* — *Inströmmande*, n. 4.

INSTUDERA, i'nnstudéra, v. a. 1. Inlära, inöfva. — Äfv. *Studera i'n.* — *Instuderande*, n. 4. o. *Instudering*, f. 2.

INSTUFVA, v. a. 1. (sjöt.) Se *Stufva*, 2. — Äfv. *Stufva i'n.* — *Instufvande*, n. 4. o. *Instufning*, f. 2.

INSTUNDA, v. n. 1. Nalkas. Säges i fråga om tid. *Den tiden i-r, då . . . . Julen i-r.* — Part. pres. *I-nde* brukas nästan adjektivt i samma mening som Nästkommande, Nästa, t. ex.: *I. år.*

INSTÄLLA, v. a. 2. 1) Ställa i det inre af en sak. *I. ett fat i skänken.* — Äfv. *Ställa i'n.*

— 2) *a*) Låta upphöra. *I. utgifningen af en tidning.* — *b*) Gifva tillkänna, att någon tillämnad högtidlighet, tillställning ej blifver af eller kommer att uppskjutas. *Spektaklet för i dag har blifvit i-ldt.* — 3) Med tjenliga medel laga, att någon infinner sig på ort som vederbör. *I. någon inför domstol.* — *I. sig*, v. r. Efter föregången kallelse infinna sig på föreskrifven ort. *I. sig för rätten, för domaren, vid domstolen.* — *Inställande*, n. 4. (för aktiv, alla bem.) o. *Inställning*, f. 2. (för aktiv, bem. 1 o. 2).

INSTÄLLELSE, f. 3. 1) Händelsen, att någon inställer sig. *Iakttaga i. vid domstol.* — 2) Omständigheten, att någon blir inställd vid domstol. *Anbefalla en persons i. med tjenliga medel.*

INSTÄLLELSEDAG, m. 2. Dag, då någon är kallad att inställa sig på föreskrifven, uppgifven ort. *I-en för parterna i ett mål. I. i konkurs,* den dag, till hvilken domstol instämt borgenärerna att sig derstädes infinna, för att sina fordringar förete och bevaka.

INSTÄLLNINGSGÅFVA, f. 1. Gåfva, förmåga att ställa sig in hos folk.

INSTÄLLSAM, a. 2. Som söker att ställa sig in, att göra sig behaglig. *En i. menniska.* Man säger äfv. *I-t väsende, skick,* o. s. v. *I-ma maner.* — *Syn.* Insinuant.

INSTÄLLSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara inställsam, inställsamt skick, väsende.

INSTÄMMA, v. a. 2. 1) Kalla någon att inställa sig vid domstol. *Han har blifvit i-md till hofrätten.* — 2) Genom laga stämning göra en sak anhängig vid domstol. *Saken är i-md till häradsrätten.* — V. n. 1) *a*) Börja att sjunga tillsammans. *Hela församlingen i-mde i psalmen: Lofver Herren!* — *b*) Börja att sjunga samma melodi som en eller flera andra. *Jag i-mde i den nyss började sången.* — *c*) Börja att säga eller ropa det samma som andra. *Han i-mde i mängdens glädjerop.* — 2) (fig.) *a*) Yttra sig vara af samma tanke med någon. *Jag i-mer med honom i den saken. Deruti i-mde alla.* — *b*) Vara af samma mening, vara öfverens. *De i. deruti, att* . . . . — *c*) (om sak) Öfverensstämma. *Det i-mer med mitt intresse. Det afgifna utlåtandet i-mer till alla delar med förslaget.* Någon gång säges äfv. *Stämma i'n.* — *Syn.* Se *Öfverensstämma.*

INSTÄMMANDE, n. 4. 1) (aktivt) Se *Instämning,* 1. — 2) (neutralt) *a*) Handlingen, hvarigenom någon instämmer i en sång, en yttrad mening, o. s. v. — *b*) Se *Öfverensstämmelse.*

INSTÄMNING, f. 2. Handlingen, hvarigenom person eller sak instämmes till domstol.

INSTÄNGA, v. a. 2. Stänga någon inne i hus, rum eller på annat ställe, så att han ej slipper ut. *I. någon i en kammare, en källare.* — Äfv. *Stänga i'n.* — *Instängande*, n. 4. o. *Instängning*, f. 2.

INSTÖRTA, v. n. 1. 1) Se *Inrusa.* — 2) Falla ihop i en hög. Säges om hus o. d. — Äfv. *Störta i'n.* — *Instörtande*, n. 4. (för begge bem.) o. *Instörtning*, f. 2. (för bem. 2).

INSTÖTA, v. a. 2. Med en stöt eller med stötar indrifva. — Äfv. *Stöta i'n.* — *Instötande*, n. 4. o. *Instötning*, f. 2.

INSUBORDINATION, innsubbårrdinatschón, f. 3. Olydnad i tjensten, förgripelse mot förman.

INSUGA, v. a. 3. (böjes som *Suga*) Genom sugning indraga. Kan till subjekt hafva både person och sak. *I. något i munnen. Svampen i-ger vatten.* — Äfv. *Suga i'n.* — *I. sig*, v. r. Säges om flytande ämnen, då de intränga genom porerna på fasta kroppar. *Vatten i-ger sig i sandsten.* — Äfv. *Suga i'n sig.*

INSUGANDE, n. 4. Handlingen eller verkningen, då något insuges.

INSUGNING, f. 2. 1) Se *Insugande.* — 2) Ett flytande ämnes inträngande i porerna på fasta kroppar.

INSUGNINGSRÖR, n. 5. (anat.) Rör, som insuger flytande eller luftformiga ämnen utifrån och förer dem till mjölkkärlen.

INSULÄR, --ä'r, a. 2. (af lat. *Insula*, ö) 1) Som tillhör, har afseende på eller egenskap af ö. — 2) Som bor eller finnes på en ö.

INSULT, innsúllt, m. 3. Skymf, förolämpning.

INSULTERA, v. a. 1. (lat. *Insultare*) Skymfa, groft förolämpa.

INSUPA, v. a. 3. (böjes som *Supa*) 1) Med mun eller näsa indraga. *Han insöp med begärlighet den ljufva drycken. I. en frisk och ren luft.* — 2) Säges äfv. om kroppar, ämnen, som draga i sig flytande ämnen eller fuktighet. *Salt i-per fuktighet ur luften.* — *Syn.* Insuga, Dricka in. — 3) (fig.) Inhämta, i själ och sinne emottaga. *Han har i barndomen i-pit goda grundsatser. Han insöp med modersmjölken hat till allt ondt.* — *Insupande*, n. 4. o. *Insupning*, f. 2.

INSURGENT, innsurrjä'nnt, m. 3. I uppror stadd undersåte.

INSURGERA, innsurrjèra, v. a. 1. Uppvigla till uppror, försätta i upprorstillstånd.

INSURREKTION, innsurräcktschón, f. 3. Undersåters uppresning emot deras regering, uppror.

INSVEPA, v. a. 2. På alla sidor tätt omveckla med något betäckande. *I. ett barn i en schal.* (Fig.) *I. sitt tal i mörka liknelser.* — *I. sig*, v. r. Veckla tätt omkring sig något betäckande. *I. sig i kappan, i täcket.* — Äfv. *Svepa i'n* o. *Svepa i'n sig.* — *Insvepande*, n. 4. o. *Insvepning*, f. 2.

INSY, v. a. 2. 1) Innesluta något i en sak och sy till derom. *I. penningar i kläderna.* — 2) Sy hvarjehanda prydnader, figurer o. s. v. på ett tyg. *Hon har i-tt hans namn på portföljen.* — Äfv. *Sy i'n.* — *Insyende*, n. 4.

INSYLTA, v. a. 1. Göra tjenlig till förvaring genom inkokning i socker. *I. frukt, ingefära.* — Äfv. *Sylta i'n.* — *I. sig*, v. r. Genom eget förvållande, dåligt uppförande, försätta sig i någon svår belägenhet, göra sig föraktad, o. s. v. — Vanligare *Sylta i'n sig.* — *I-d*, part. pass. *I. ingefära, frukt.* (Fig. fam.) *I. i skuld,* mycket skuldsatt. *De äro mycket i-e,* de ha mycket att göra med hvarandra, äro förtroliga vänner. — *Insyltande*, n. 4. o. *Insyltning*, f. 2.

INSÅPA, v. a. 1. Öfverstryka med såpa.

INSÄNDA, v. a. 2. 1) Sända till det inre af en ort, ett ställe. *I. någon till staden.* — 2) Till vederbörande myndighet sända, låta aflemna. *Han har i-dt sin afskedsansökan.* — Äfv. *Sända i'n.* — *Insändande*, n. 4. o. *Insändning*, f. 2.

INSÄNKA, v. a. 2. Göra djupare inåt. — Äfv. *Sänka i'n.* — *Insänkande*, n. 4.

INSÄNKNING, f. 2. 1) Handlingen, förfarandet, då något insänkes. — 2) Insänkt ställe.

INSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) 1) Sätta i det inre af något. *I. ett fat i skåpet. I. några blad i en bok.* — 2) Införa, låta införa. *I. någon i fängelse.* — 3) (om penningar) Nedsätta,

placera. *I. penningar i banken,* der inlemna penningar mot beräkning af ränta. — 4) (fig.) *I. någon till arfvinge. till styresman, o. s. v.,* dertill förordna. *I. någon i ett embete, en syssla,* bekläda dermed, sätta i utöfning deraf. *I. i en förläning,* gifva en sådan. *I. i besittning af ett arf,* låta någon i verkligheten tillträda det. *I. någon i sina rättigheter,* återförskaffa någon utöfningen deraf. — Äfv. *Sätta i'n,* för bem. 1 o. 2. — *Insättande,* n. 4.

INSÄTTNING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom någon eller något insättes. *Göra i. i banken,* der insätta penningar. — 2) Beloppet af en insatt penningsumma. *Hans i. i banken var 10,000 r:dr.*

INSÖFVA, v. a. 2. Försätta i sömn. (Fig.) *I. i nöjen,* vänja dervid, så att man ej tänker på annat. *I. i säkerhet,* göra någon fullkomligt säker och sorglös. — Äfv. *Söfva i'n.* — *Insöfvande,* n. 4. o. *Insöfning,* f. 2.

INSÖRPLA, v. a. 1. Långsamt insupa våtaktig mat emellan läpparna i munnen. — *Insörplande,* n. 4. o. *Insörpling,* f. 2.

INTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) 1) Taga och inflytta i det inre af ett rum, ett ställe. *I. den uthängda skylten i boden.* — 2) Införa i munnen och nedsvälja; förtära. *I. ett läkemedel. I. frukost, middag, kaffe.* — 3) Gifva befallning om införandet af något, reqvirera in, beställa. *Vi gingo in på ett schweizeri, der han intog glass,* lät intaga g. — 4) Med vapenmakt taga i besittning. *I. en stad, en fästning.* — 5) (sjöt.) *I. segel,* ej mer hafva dem utspända. *I. barlast, vatten,* föra b., v. om bord. — 6) *I. i ett sällskap,* upptaga, låta deri få inträde. *I. en uppsats i en tidning,* införa den der. *I. sin plats,* sätta eller ställa sig på sin bestämda plats. *I. ett jordstycke,* inhägna det till odling. *Detta i-ger en stor rymd,* upptager, innefattar &c. — 7) (fig.) *a)* I hög grad behaga. *Han intog alla genom sitt behagliga väsen. Hon förstår att i. allas hjertan. Låta sig i-s af en qvinnas behag.* — *b) Låta sig i-s af en tanke, ett tvifvel,* öfverlemna sig deråt. — *Taga i'n* säges äfv. för alla bem. utom 7. — *I-gen,* part. pass. Brukas stundom nästan adjektivt. *I. af fördomar, af kärlek till någon, af fasa, af fruktan, oro. I. af sig sjelf,* egenkär. *I. af sina förtjenster,* som gör sig hög tanka derom.

INTAGA, f. 1. Oskift mark, som inhägnas till odling.

INTAGANDE, n. 4. 1) Handlingen, hvarigenom någon ell. något intages (i alla bem. utom 7). — *Adj.* 1. (egentl. part. akt. af *Intaga*) Som intager sinnet, i hög grad behagar. Säges både om person och sak. *Ett i. fruntimmer. Ett i. väsende, skick. I. maner. En i. berättelse, musik.* — *Syn.* Se *Vacker, Behaglig.*

INTAGNING, f. 2. Se *Intagande,* n.

INTALA, v. a. 1. o. 2. Genom sitt tal ingifva en något i själen. *I. någon mod, förtröstan. Hvem är det, som i-t dig att göra det? Låta i. sig att begå en dårskap.*

INTALAN, f. sing. indef., INTALANDE, n. 4. o. INTALELSE, f. 3. Tal, hvarigenom man ingifver en något i själen.

INTAPPA, v. a. 1. Infoga medelst tappar. — *Intappande,* n. 4. o. *Intappning,* f. 2.

INTE, i'nnte, adv. Egentl. förkortadt af *Intet.* Brukas i umgängestal och den lägre dialogen i st. f. Icke, t. ex.: *Det har jag inte hört. Han var inte hemma.*

INTECKNA, v. a. 1. (Egentl.: Inskrifva i bok, på lista, o. s. v.) *Låta i. egendom,* vid domstol låta uppteckna egendom såsom stående i pant för en viss skuldsumma. *Låta i. sin egendom för en summa af . . . .* — *I-d,* part. pass. *I. egendom. I. fordran,* som vid domstol blifvit upptecknad och hvarför säkerhet i gäldenärs egendom erhållits.

INTECKNANDE, n. 4. Laga åtgärd, hvarigenom egendom för skuld intecknas.

INTECKNING, f. 2. 1) Se *Intecknande. Begära, söka i. i en persons egendom för hos honom ägande fordran.* — 2) I dombok gjord anteckning om viss uppgifven egendoms häftande såsom pant för skuld. *Taga i. i ens egendom,* vid vederbörlig domstol förskaffa sig den. *Gifva i. i sin egendom,* låta sin egendom intecknas till säkerhet för en borgenär. *Hafva i. i en egendom,* äga af domstol medgifven rätt till godtgörelse för fordran ur en egendom, i händelse gäldenären ej betalar. *Lån emot i. Hafva första i-en, äldre i.* — *Ss. I-sprotokoll.*

INTEGRALRÄKNING, --âlrä'kninng, f. 2. (mat.) Den delen af infinitesimalräkningen (se d. o.), som lärer, att af en gifven eqvation emellan två eller flera variabla storheters differentialer finna en eqvation eller relation emellan sjelfva dessa storheter.

INTEGRERANDE, a. 1. Till det hela väsendtligen hörande. Brukas isynn. i det politiska språket. *En i. del af en stat.*

INTELLEKTUEL, intälläcktuä'll, a. 2. Förståndet tillhörig, som har afseende på förståndet. — *Motsats:* Sinlig. [— lect —.]

INTELLIGENS, inntällijä'nns, f. 3. 1) Förstånd. — 2) Genom förståndet vunnen insigt. — 3) Ett med förstånd och insigt begåfvadt väsen.

INTELLIGENT, intällijä'nnt, a. 1. Förståndig, kunnig, insigtsfull.

INTENDENT, inntänndä'nnt, m. 3. Person, som har uppseende öfver något, t. ex. ett offentligt institut, museum, o. s. v.

INTENDENTSKAP, --dä'nntskâp, n. 3. En intendents befattning.

INTENSION, inntännschôn, f. 3. Graden af inre kraft hos ett ting.

INTENSITET, inntännsitét, f. 3. Grad af styrka eller verksamhet.

INTENSIV, inntännsi'v, a. 2. Som har afseende på inre kraft. *I. storhet,* som blott mätes efter grader. *I. känsla,* stark, liflig känsla.

INTENTION, inntänntschôn, f. 3. Afsigt, syftemål.

INTERCEDERA, innt'rsedéra, v. n. 1. Medla; lägga sig ut, fälla förbön för.

INTERCESSION, innt'rsässchôn, f. 3. Medling, förbön.

INTERDIKT, innt'rdi'ckt, n. 3. o. 5. Kyrkostraff, bestående i uteslutning ifrån kyrkans gemenskap, hvarmed fordom påfven, till tuktan för uppstudsighet, belade hela städer, landskap och länder. [— dict.]

INTERESSE, m. fl., se *Intresse,* m. fl.

INTERFOLIERA, v. a. 1. *I. en bok,* emellan bladen deri inhäfta hvita pappersblad (för anteckningar, o. s. v.). — *Interfolierande,* n. 4. o. *Interfoliering,* f. 2.

INTERIMISTISK, a. 2. (af lat. *Interim,* emellertid) Antagen, gällande för kort tid, tills vidare.

INTERIMSFÖRDRAG, n. 5. Fördrag, som gäller endast ad interim, d. v. s. tills vidare.

INTERJEKTION, innt'rjäcktschón, f. 3 (gram.) Partikel, som uttrycker någon känsla eller sinnesrörelse. Utropsord. [— ject —.]

INTERLOKUTORIEDOM, - - - - tòriedómm, m. 2. Dom eller utslag, som endast har afseende på vissa till utredningen af ett mål hörande omständigheter. *Fälla i.* [— locu —.]

INTERMED, innt'rméd, m. o. n. 3. Se *Intermezzo.*

INTERMEDIÄR, - - - - ä'r, a. 2. Mellanliggande, mellanvarande.

INTERMEZZO, innt'rmésso, n. (ital.) Scenisk föreställning, som ges emellan akterna af ett skådespel.

INTERMITTENT, innt'rmittä'nnt, a. 1. *I. feber,* som återkommer efter vissa mellantider. *I. puls,* ojemn, afbruten.

INTERNUNTIE, innt'rnúnntsie, m. 3. Påfligt sändebud till utländska mindre hof.

INTERPELLATION, - - - - tschón, f. 3. Åläggande eller begäran att förklara sig. Jfr. *Interpellera.*

INTERPELLERA, v. a. 1. 1) Ålägga att förklara sig eller svara inför rätta. — 2) (i parlamentarisk stil) Begära förklaring af regeringens ministrar eller rådgifvare rörande någon vigtig statsfråga. — *Interpellerande,* n. 4. o. *Interpellering,* f. 2.

INTERPOLERA, v. a. 1. Genom inflickning förfalska. — *Interpolerande,* n. 4. o. *Interpolering,* f. 2.

INTERPRETATION, - - - - tschón, f. 3. Tolkning, förklaring, utläggning.

INTERPUNKTERA, v. a. 1. (gram.) Afdela genom skiljetecken. [— punct —.]

INTERPUNKTERING, f. 2. och

INTERPUNKTION, - - - tschón, f. 3. (gram.) 1) Afdelande genom skiljetecken. — 2) Skiljetecken, hvarmed texten i skriften blifvit afdelad; sättet, huru detta är gjordt. [— punct —.]

INTERPUNKTIONSTECKEN, - - - tschóns-téck'n, n. 5. Skiljetecken. [— punct —.]

INTERREGNUM, i'nnt'rrä'ggnumm, n. pl. — *regna.* (lat.) Mellanregering.

INTERSEKTION, innt'rsäcktschón, f. 3. Genomskärning.

INTERVALL, innt'rváll, m. o. n. 3. 1) Mellanrum. — 2) Mellantid. — 3) (i musik) *a*) Afståndet emellan tvenne toner. — *b*) Den ton, som genom intervallets namn betecknas. — 4) (med.) Feberfri mellantid.

INTERVENERA, v. n. 1. Mellankomma, träda emellan, lägga sig emellan, medla.

INTERVENTION, innt'rvänntschón, f. 3. Mellankomst, bemedling.

INTESTINALMASK, inntässtinålmássk, m. 2. (nat. hist.) Stråldjur, tillhörande 2:dra klassen eller *Intestinalmaskarna,* hvilka för det mesta lefva i det inre af andra djurs kroppar.

INTET, n. Se *Ingen.*

INTETDERA, n. Se *Ingendera.*

INTILL, i'nnti'll, prep. Ända till. Brukas både om tid och rum. *Stiga fram ända i. tronen. Stå i vatten i. halsen. Ända i. döden trogen.* — *Adv.* (innti'll) 1) Fram till (någon ifrågavarande person eller sak). *Gå närmare i.* — 2) Invid. *Nära i. belägen.*

INTILLDESS, inntilldä'ss, konj. *I.* eller *I. att,* ända till dess att. *I. ett lyckligare förhållande inträder.* — *Adv.* Till dess, till den tiden, dessförinnan. *I. får han väl gifva sig tålamod.*

INTIM, innti'm, a. 2. (lat. *Intimus*) Förtrogen, innerlig. *I. vän, vänskap.*

INTIMATION, - - - tschón, f. 3. Införande i tidning. *I. af en annons.* — *Ss. I-skostnad.*

INTIMERA, v. a. 1. (lat. *Intimare*) Införa i tidning.

INTINGA, v. a. 1. Tinga att komma in. *I. hästar till staden.* — Äfv. *Tinga i'n.* — *Intingande,* n. 4.

INTJÄRA, v. a. 1. Öfverstryka med tjära, så att den väl tränger in. — Äfv. *Tjära i'n.* — *Intjärande,* n. 4.

INTOLERABEL, - - - áb'l, a. 2. Odräglig.

INTOLERANS, - - - ánns, f. 3. Ofördragsamhet, isynn. i religiöst afseende.

INTOLERANT, - - - ánnt, a. 1. Ofördragsam.

INTONATION, - - - tschón, f. 3. 1) En tons angifvande. — 2) Konsten att riktigt träffa en ton. — 3) Ljudfall, tonfall, vid tal eller läsning.

INTONERA, v. a. 1. 1) Angifva tonen till en melodi. — 2) Sjunga för altaret.

INTONERING, f. 2. Se *Intonation.*

INTORKA, v. n. 1. 1) Genom torka minskas eller försvinna. — Äfv. *Torka i'n.* — 2) (fig. fam.) Blifva till intet, blifva intet af. *Kalaset i-de.* — Vanligare *Torka i'n.* — *Intorkande,* n. 4. o. *Intorkning,* f. 2.

INTRADER, innträd'r, m. 3. pl. Inkomster. *Kronans i.*

INTRAMPA, v. a. 1. Genom trampning indrifva, inträngа. — Äfv. *Trampa i'n.* — *Intrampande,* n. 4. o. *Intrampning,* f. 2.

INTRANSITIV, inntrannsiti'v, a. 2. (gram.) *I-t verb,* tidsord, som utmärker blott ett tillstånd eller en verksamhet, hvilken icke öfvergår till ett annat ting. Detsamma som Neutralt Verb.

INTRASSLA, v. a. 1. Inveckla något så, att det blir trassligt. — Äfv. *Trassla i'n.* — *Intrasslande,* n. 4.

INTRASSLING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom något intrasslas. — 2) Intrassladt tillstånd.

INTRATTA, v. a. 1. 1) Medelst tratt tömma ett flytande ämne i ett kärl. — 2) (fig. fam.) Med mycken möda bibringa. *I. glosor i hufvudet på någon.* — Äfv. *Tratta i'n.* — *Intrattande,* n. 4. o. *Intrattning,* f. 2.

INTRESSANT, innträssánngt, a. 1. Som väcker lifligt deltagande och uppmärksamhet; underhållande, roande. — Skrifves äfv. *Interessant.*

INTRESSE, n. 4. (af lat. *Interesse,* vara angeläget, angå) 1) Fördel. *Bevaka sitt i. Det är hans eget i. att göra det. Hvar och en ser på sitt eget i.* — *Syn.* Nytta, Gagn. — 2) Förhållande, som rörer någons fördel. *Vi hafva samma i-n. Samhällets olika i-n.* — 3) *a*) Ränta på penningar, beräknad efter visst för hundradet. *Huru mycket har han i i. på sina penningar? Fyra procent.* — *b*) Beloppet af räntan för en penningsumma på viss gifven tid. *Det årliga i-t på penningarna stiger till 600 r:dr.* — 4) Lifligt deltagande. *Ynglingen väckte mycket i. hos alla de närvarande. Med mycket i. följa gången af en sak.* — 5) Egenskap att väcka deltagande, förmåga att underhålla, roa; nöjsamhet. *Boken saknar icke i. Det är en pjes utan allt i.* — Skrifves äfv. *Interesse.*

INTRESSENT, innträssä'nnt, m. 3. Delägare, deltagare (i företag, o. s. v.). — Äfv. *Interessent.*

INTRESSENTSKAP, - - ä'nntskáp, n. 3. Delägande, andel i något.

INTRESSERA, v. a. 1. 1) Göra till deltagare. *I. någon i ett företag.* — 2) Väcka lifligt del-

tagande, fängsla nyfikenheten, uppmärksamheten, underhålla, roa. *Saken, boken, pjesen i-r mig på det högsta.* — 3) *I. för en sak*, väcka lifligt deltagande derför. — 4) Röra, angå. *Det är en sak, som alls icke i-r mig. Hvad skulle det i. dig?* — 5) (om person) Intaga, vinna tillgifvenhet, väcka deltagande. *Hon är ej vacker, men i-r alla.* — *I. sig*, v. r. *I. sig för*, hysa deltagande, lägga sig ut för, deltaga i ens öde. — *I-d*, part. pass. *I. för någon*, som deltager i ens öde. *I. för en sak*, som har fördel af en saks framgång. *I. i något*, delägare, deltagare deri. Äfv. *Interessera.*

INTRESSERÄKNING, f. 2. Det slags räkningssätt, som sysselsätter sig med beräkning af intressen å kapitaler.

INTRIG, inntri'g, m. 3. (fr. *Intrigue*) 1) Listig, invecklad anläggning; (i plur.) ränker. — 2) Hemlig kärlekshandel. — 3) Sammanknytning af händelserna i ett dramatiskt arbete.

INTRIGANT, inntrigánnt, a. 1. Ränkfull. — S. m. Ränksmidare.

INTRIGERA, v. n. 1. Bruka ränker.

INTRIGMAKARE, m. 5. Ränksmidare.

INTRIGSTYCKE, n. 4. Dramatiskt arbete, hvars hufvudsakliga förtjenst ligger i intrigen, d. v. s. händelsernas sammanknytning.

INTRIKAT, --åt, a. 1. (af lat. *Intricare*, bringa i oreda) 1) (om sak) Intrasslad; kinkig, krånglig, benig, betänklig. — 2) Illistig, ränkfull.

INTRODUCERA, v. a. 1. Införa; skaffa inträde (i sällskap, o. s. v.). — *Introducerande*, n. 4. o. *Introducering*, f. 2.

INTRODUKTION, --ducktschón, f. 3. 1) Införande; förskaffande af inträde. — 2) Tillfället, då någon gör sitt inträde, t. ex. i en orden. — 3) (i musik) Inledning till ett tonstycke.

INTROLLA, v. a. 1. Genom trolleri göra, att någon eller något inkommer. — Äfv. *Trolla i'n.* — *Introllande*, n. 4.

INTRUGA, v. a. 1. Truga i en något. — *Intrugande*, n. 4.

INTRYCK, n. 5. 1) Intryckt spår, märke efter något; bild, uppkommen genom det derigenom afbildade föremålets intryckning i ytan af ett annat föremål. *Man träffar ofta i. af djur och växter i sten*, — 2) (fig.) Inverkan på själen, sinnet, af person eller sak. *Händelsen gjorde ett lifligt i. på honom. Yttre i.*, af yttre föremål. *Emottaga ett i.*

INTRYCKA, v. a. 2. 1) Genom en saks tryckning emot ytan af ett föremål deri lemna spår, märke efter det påtryckta. *I. sitt namn i vax med ett sigill.* — Äfv. *Trycka i'n.* — 2) (fig.) Inskärpa, inplanta. *I. något i ens själ, minne. Hennes bild är för evigt i-ckt i min själ.* — *Intryckande*, n. 4.

INTRYCKNING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom något intryckes. — 2) Se *Intryck.*

INTRÅNG, n. 5. (egentl. Inträngande) Skada, som man tillfogar någon, genom att olofligtvis begagna hans rättigheter. *Göra i. i ens näring.*

INTRÄDA, v. a. 2. I. Träda, insticka, införa i något. *I. trådsändan i nålsögat. I. handen i ärmen.* — Äfv. *Träda i'n.* — *Inträdande*, n. 4.

INTRÄDA, v. n. 2.* II. 1) Träda, stiga, gå in. *I. i kyrkan.* — 2) (fig.) Börja. *Ett nytt tidskifte har nu i-dt. I. i sitt 50:de år. I. i utöfningen af sina rättigheter*, börja att utöfva dem. — Äfv. *Träda i'n.* — *Inträdande*, n. 4.

INTRÄDE, n. 4. 1) Händelsen, att någon inträder. *Vid hans i. i rummet, på scenen.* — 2) Första gången, då man förrättar en erhållen syssla, utöfvar nya rättigheter, o. s. v. *Göra sitt i. i ett embete, en tjenst. En prests i.*, första gången han förrättar tjensten i en församling, der han blifvit pastor eller komminister.

INTRÄDESAFGIFT, f. 3. Afgift, som erlägges för tillståndet att inträda på ett ställe, t. ex. vid en konsert. — *Syn. Inträdespenningar.*

INTRÄDESBILJETT, ----jä'tt, m. 3. Se *Biljett*, 2.

INTRÄDESKALAS, ----ás, m. 3. Kalas, som tillställes af en embets- eller tjensteman, vid hans inträde i tjensten. — *Syn. Inträdesmåltid.*

INTRÄDESMÅLTID, m. 3. Se *Inträdeskalas.*

INTRÄDESPENNINGAR, m. 2. pl. Se *Inträdesafgift.*

INTRÄDESPREDIKAN, f. sing. indef. Predikan, som hålles af en prest, då han gör sitt inträde i en kyrka.

INTRÄDESTAL, n. 5. Tal, som hålles af någon, då han gör sitt inträde i embete eller värdighet.

INTRÄFFA, v. n. 1. 1) (om person) Anlända, ankomma. *Dagen, då han i-de i Stockholm.* — 2) Hända. *Om den händelsen i-r.* — *Syn.* Se *Hända.* — 3) Se *Infalla*, 3. — 4) Gå i fullbordan, slå in. *Hans spådom inträffade ej.* — Äfv. *Träffa i'n* (utom för bem. 1). — *Inträffande*, n. 4.

INTRÄNGA, v. n. 2. Egentl.: Genom trängsel bana sig väg in. 1) *a*) Med våld bana sig väg in. *I. i ett rum. Fienden i-gde långt in i landet. I. bland fienderna.* — *b*) Resa, färdas långt in i ett land. *Resande hafva i-gt djupt i detta land.* — 2) (om sak) Insuga sig i en kropp, ett ämne. *Vattnet i-ger i svampen. Oljan i-ger i papperet.* — 3) (fig.) *a*) Göra sig väl bekant med. *I. i naturens hemligheter.* — *b*) Göra djupt intryck. *Ett tal, som i-ger i själen.* — Äfv. *Tränga i'n.* — V. a. Genom påträngning indrifva; intvinga. *I. någon i ett rum.* — *I. sig*, v. r. Se *Intränga*, v. n. 1, *a* och 2. Se f. ö. *Tränga sig i'n.*

INTRÄNGANDE, n. 4. Handlingen eller verkningen, då någon eller något intränger (för v. n.).

INTRÄNGNING, f. 2. Handlingen, hvarigenom någon tränges in. Se *Intränga*, v. a.

INTVINGA, v. a. 1. Med våld, genom tvång indrifva. — Äfv. *Tvinga i'n.* — *Intvingande*, n. 4.

INTUITION, ---tschón, f. 3. Åskådning.

INTUITIV, ---i'v, a. 2. Åskådlig.

INTVÅLA, v. a. 1. 1) Med tvål väl öfverstryka. — 2) (fig. fam.) *a*) Lexa upp, skurpensa. — *b*) Lura, bedraga. — Äfv. *Tvåla i'n.* — *Intvålande*, n. 4. o. *Intvålning*, f. 2.

INTYG, n. 5. Muntligt eller skriftligt vittnesbörd, hvarigenom något intygas. *Äga i. om god fräjd. Skaffa sig i. om något. Enligt hans i.* — *Syn. Intygande.* Se äfv. *Betyg.*

INTYGA, v. a. 1. Muntligen eller skriftligen vitsorda en omständighet, ett förhållande. *I. sanningen af något. Alla i-de, att . . . . Skriftligen i. något.* — *Syn.* Se *Betyga, Bekräfta.*

INTYGANDE, n. 4. 1) Handlingen, hvarigenom något intygas. — 2) Se *Intyg*.

INTÅG, i'nntå'g, n. 5. Handlingen, då man intågar. Säges om krigsfolk, procession och skämtvis om flera personer, som till fots följas åt in i ett ställe. *Ett högtidligt i. Göra sitt i. i en stad.*

INTÅGA, v. n. 1. Ingå i tågande trupp, tågvis. Brukas om krigsfolk och processioner, äfvensom skämtvis. *Arméen i-de i staden.* — Äfv. *Tåga i'n.* — *Intågande*, n. 4.

INTÄGT, i'nntä'ckt, m. 3. Hvad som uppbäres i skatt, afgift o. s. v., eller fås in genom biljettförsäljning vid offentliga representationer, o. s. v. *Kronans i-er. I-en af ett recettspektakel.* — *Syn.* Uppbörd.

INUNDER, inúnnd'r, prep. Se *Under*, prep. 1. *I. skåpet.* — *Adv.* Under något ifrågavarande föremål. *Det låg i. och icke uppöfver.*

INUTI, i'nnuti', prep. I det inre af. *Städerna i. landet.* — *Adv.* I det inre af något ifrågavarande föremål. *Utanpå friskt, i. skämdt.*

INVALID, --li'd, m. 3. (lat. *Invalidus*, orklös) 1) En genom ålder eller sår till vidare tjenst oduglig krigare. — 2) (fig. fam.) En, som genom ålder eller sjukdom är till vidare tjenst eller arbete oförmögen.

INVALIDHUS, --li'dhús, n. 5. Offentlig anstalt, der krigsmän, som genom ålder eller erhållna sår äro till vidare tjenst oduglige, njuta husrum, föda och kläder. — Kallas äfv. *Invalidinrättning.*

INVANDRA, v. n. 1. 1) Vandra, gå in i ett ställe. *Stora folkskaror i-de i parken.* — Äfv. *Vandra i'n.* — 2) Inflytta i ett land. *Många tusende i. årligen i Amerika.* — *Invandrande*, n. 4. o. *Invandring*, f. 2.

INVARPA, v. a. 1. Genom varpning införa (ett fartyg). — *Invarpande*, n. 4. o. *Invarpning*, f. 2.

INVASION, --schón, f. 3. Fiendtligt infall.

INVECKLA, v. a. 1. 1) Innesluta en sak i något, som man vecklar deromkring. *I. något i papper.* — Äfv. *Veckla i'n.* — 2) (fig.) *a*) Göra trasslig, svår att utreda. *I. en sak.* — *b*) *I. någon i sin olycka*, draga någon med sig i olyckan. — *Syn.* Förveckla. — *I. sig*, v. r. 1) Omgifva sig med något, som vecklas omkring. *I. sig i en kappa.* — Äfv. *Veckla i'n sig.* — 2) (fig.) *I. sig i motsägelser*, utan att man sjelf märker det, göra stridiga uppgifter, så att man har allt svårare att reda sig. *I. sig i en fara*, genom oförsigtighet, utan att man sjelf märker det, utsätta sig derför. — *Invecklande*, n. 4. o. *Inveckling*, f. 2.

INVEFVA, v. a. 1. Se *Inveckla*. — Äfv. *Vefva i'n.* — *Invefvande*, n. 4.

INVENTARIEBOK, innvänntàriebók, f. 3. pl. — *böcker*. Räkenskapsbok, hvaruti införas de årliga inventarierna af kontanta tillgångar, varor, fastigheter, mobilier, debitorer och kreditorer.

INVENTARIUM, innvänntáriumm, n. 3. pl. — *ier*. 1) Förteckning på lösegendom i ett bo, på en gård, vid en fabrik, o. s. v.; äfv. förteckning på de särskilta varorna, effekterna i ett varulager, ett upplag, magasin, o. s. v. — 2) Samteliga effekter, varor, hvaröfver sådan förteckning blifvit upprättad.

INVENTERA, v. a. 1. 1) Upprätta inventarium. — 2) Uppfinna, uppdikta. — *Inventerande*, n. 4. o. *Inventering*, f. 2.

INVENTION, innvänntschón, f. 3. Uppfinning.

INVENTIÖS, innvänntschö's, a. 2. Uppfinningsrik.

INVERKA, v. n. 1. (t. *einwirken*) Utöfva verkan. *Denna händelse i-de mycket på hans lynne.* — *Syn.* Se *Verka.*

INVERKAN, f. sing. indef. Verkan, som utöfvas på något. *Denna omständighet är utan all i. på målets slutliga afgörande.* — *Syn.* Se *Verkan.*

INVERSION, innvärrschón, f. 3. (gram.) Omflyttning af ordens naturliga ordning. Omvänd ordföljd.

INVERTES, i'nnvä'rrtäss, a. oböjl. Inre. Säges både i fysisk och andlig mening. *De i. delarne af kroppen. I. sjukdom. I. krig. I. strid.* — *Adv.* Inuti, i det inre. *I. äro de glupande ulfvar. Bruka ett medel i.*, genom intagning. [Invärtes.]

INVESTITUR, innvästitúr, f. 3. (af lat. *Investire*, bekläda) Högtidlig insättning i ett embete.

INVEXLA, v. a. 1. Genom vexling inbekomma, återtaga, återfå. *Banken i-r sina sedlar.* — Äfv. *Vexla i'n.* — *Invexlande*, n. 4. o. *Invexling*, f. 2.

INVID, innvi'd o. i'nnvi'd, prep. Tätt utmed. *I. kyrkan.* — *Adv.* Tätt utmed något ifrågavarande föremål, ställe. *Belägen der i.*

INVIGA, v. a. 2. 1) Med vissa ceremonier helga åt Gud eller någon gudomlighet. *I. en kyrka, en biskop. I. kyrkklockor.* — 2) *a*) (med afseende på Grekers och Romares fordna hedniska religion) Upptaga bland antalet af dem, som ägde en högre, för den stora mängden obekant kunskap i religionen och gudstjenstens betydelse. *I. någon i de Eleusinska mysterierna.* — *b*) (i utsträckt mening) Bibringa insigt i de högre sanningarna af en religion, hvilken som helst, och dess inre, hemliga mening. — 3) (fig.) *a*) Bibringa kunskap i en sak, i vetenskap, konst, yrke, o. s. v. *Han är ännu icke i-gd i hemligheten. I. någon i filosofiens hemligheter, i politikens hemliga läror.* — *b*) (fam.) Första gången bruka något. *I. en ny klädning.* — *Viga i'n* säges äfv. för bem. 1 o. 3, *b*. — *Invigande*, n. 4. o. *Invigning*, f. 2.

INVIKA, v. a. 3. (böjes som *Vika*) Vika inåt. — Äfv. *Vika i'n.* — *Invikande*, n. 4.

INVIKNING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom något invikes. — 2) Inviket ställe; hvad som blifvit inviket. *En i. på en klädning.*

INVIOLABEL, ---láb'l, a. 2. Okränkbar, oantastlig.

INVIRA, v. a. 1. Se *Invefva*. — Äfv. *Vira i'n.* — *Invirande*, n. 4.

INVIRKA, v. a. 1. Virka (prydnader, figurer o. d.) på ett tyg. *I. blommor på ett tyg.* — Äfv. *Virka i'n.* — *Invirkande*, n. 4. o. *Invirkning*, f. 2.

INVISA, v. a. 1. o. 2. 1) Visa någon vägen in. — Äfv. *Visa i'n.* — 2) Se *Anvisa*, 3. — *Invisande*, n. 4.

INVISNING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom någon invisas. — 2) Se *Anvisning*, 3. *Gifva, få, hafva i. på någon.*

INVIT, innvi't, m. 3. (af lat. *Invitare*, inbjuda) 1) (i vissa kortspel) Uppmaning till medspelaren genom utspelandet af ett lägre kort, att hålla samma färg. — 2) Förtäckt tecken till någon, hvarigenom han anmanas, inbjudes till något. *Göra någon en i.*

INVITATION, - - - tschón, f. 3. 1) Inbjudning. — 2) Uppmuntran.

INVITERA, v. a. 1. 1) Inbjuda. — 2) Anmoda. — 3) Uppmuntra.

INVOKATION, - - - tschón, f. 3. Åkallan.

INVOLVERA, innvållvèra, v. a. 1. Innebära.

INVOTERA, i'nnvotéra, v. a. 1. Genom votering invälja. — Äfv. *Votera i'n.* — *Involerande*, n. 4. o. *Involering*, f. 2.

INVRIDA, v. a. 3. (böjes som *Vrida*) Vrida inåt. — Äfv. *Vrida i'n.* — *Invridande*, n. 4. o. *Invridning*, f. 2.

INVUXEN, a. 2. neutr. — *et.* (egentl. part. pret. af *Invdxa*) Som växt in.

INVÅNARE, i'nnvå'nare, m. 5. (t. *Einwohner*) Person, som bor i stad, köping eller by. *Stadens i.* — För land, orter, områden säges riktigare: Inbyggare.

INVÄFVA, v. a. 2. Under väfningen tillvägabringa (figurer o. d.) i väfven. *I. blommor i ett tyg.* — Äfv. *Väfva i'n.* — *Invdfvande*, n. 4. o. *Invdfning*, f. 2.

INVÄGA, v. a. 2. Väga något, som aflemnas och skall inläggas i magasin, bod, o. s. v. — Äfv. *Väga i'n.* — *Invägande*, n. 4. o. *Invägning*, f. 2.

INVÄLJA, v. a. 2. (böjes som *Välja*) Välja till inträde i församling, o. s. v. *Herr N. har blifvit invald i parlamentet.* — Äfv. *Välja i'n.* — *Inväljande*, n. 4.

INVÄNDA, v. a. 2. 1) Vända inåt. Brukas i denna ordets egentl. bem. föga. — Man säger hellre *Vända i'n.* — 2) (fig.) *a*) Till stöd för påståendet om oriktigheten af en sak, anföra något, som verkligen eller skenbarligen strider deremot. *Mot denna sats i-des, att .... Häremot i-der jag, att .... Hvad har ni att i. mot denna fordran? Man vill kanske i. mot mig,* emot min sats, mitt påstående, o. s. v. — *b*) Yttra tvifvel om lämpligheten af befallning, tillsägelse, åtgärd, o. s. v. *När han befaller en sak, tål han icke, att man i-der något. Emot denna regeringens åtgärd i-der man, att ....* — *c*) *I. något emot någon,* hafva något att anmärka mot honom. *Låtom oss då välja Hr N.; jag hoppas, att emot honom har man ingenting att i.* — *Syn.* Anmärka, Erinra.

INVÄNDES, adv. Se *Invändigt.*

INVÄNDIG, a. 2. Vänd inåt, inre, invertes. *Den i-a sidan af en pels.*

INVÄNDIGT, adv. På inre sidan, innantill. *I. fodrad med kalmuck.*

INVÄNDNING, f. 2. 1) Anförande af något, som strider emot riktigheten af en yttrad mening. *Den satsen tål ingen i. Göra i-ar emot en lära.* — 2) Yttrande af tvifvel om lämpligheten af befallning, tillsägelse, åtgärd. *Göra något utan i. Göra i-ar emot en befallning. Jag tål inga i-ar.* — 3) *I. emot någon,* anmärkning, som göres emot honom. *Emot honom har man väl ingen i.* — 4) (rätteg.) Förklaring, stödd på något ställe i gällande lag, emot riktigheten af något, som i rättegång förelupit. *I. emot domstols behörighet,* förklaring, att den domstol, som upptagit ett mål eller till hvilken det blifvit hänvist, är obehörig att det afdöma. — 5) Innehållet af hvad som blifvit invändt. *I-en besvarades punkt för punkt. Lemna en gjord i. utan afseende.* — *Syn.* Anmärkning, Erinran.

INVÄNJA, v. a. 2. (böjes som *Vänja*) Fullkomligt vänja vid något. — Brukas mindre ofta. — *Invänjande*, n. 4.

INVÄNTA, v. a. 1. Vänta, tilldess någon kommer till det ställe, der man sjelf är. *Betjenten skickades förut, med befallning att vid nästa skjutshåll i. sin husbonde.* — Äfv. *Vänta i'n.* — *Invänlande*, n. 4. o. *Invdntning*, f. 2.

INVÄRTES, se *Invertes.*

INVÄXA, v. n. 2. o. 3. Växa inåt. *Nageln har i-xt i köttet.* — Äfv. *Växa i'n.* — *Inväxande*, n. 4.

INYMPA, v. a. 1. 1) Genom ympning bibringa. *I. kopporna på någon.* — 2) (fig.) Bibringa. *I. goda grundsatser hos någon.* — *Inympande*, n. 4. o. *Inympning*, f. 2.

INYRA, v. n. 2. Yrande drifvas in af blåst. *Snön i-rde.* — Vanligare *Yra i'n.* — *Inyrande*, n. 4.

INYRD, i'nny'rd, a. 2. (egentl. part. pass. af *Inyra*) 1) Som yrt in. *I. snö.* — 2) Inspärrad af snö till följe af urväder.

INÅT, i'nnåt, prep. Åt det inre af. *I. landet.* — *Adv.* Åt det inre, åt insidan. *Gå i. med fötterna.*

INÄGA, f. 1. (mest i plur.) Åker eller äng. — *Motsats:* Utäga.

INÄLFVOR, se *Inelfvor.*

INÄTA SIG, v. r. 3. (böjes som *Äta*) Äta af något, så att man tränger sig in deruti. *Råttorna hafva i-tit sig i osten.* — Vanligare säges *Äta sig i'n.*

INÖFVA, v. a. 1. Fullkomligt öfva i något. *I. någon i skötandet af en befattning.* Säges äfv. om djur, t. ex.: *I. hundar till jagt.* — Äfv. *Öfva i'n.* — *Inöfvande*, n. 4. o. *Inöfning*, f. 2.

INÖFVER, innö'v'r, prep. In på andra sidan om. *Plöja i. ägoskilnaden.* — *Adv.* In på andra sidan. *Plöja i.*

INÖGD, i'nnö'ggd, a. 2. Som har djupt liggande ögon.

IOD, iå'dd, n. sing. (kem.) En af metalloiderna.

IODSYRA, iå'ddsy'ra, f. 1. (kem.) Mineralsyra, bildad genom förening af iod med syra.

IORDNINGSTÄLLA, v. a. 2. och

IORDNINGSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) Ställa, sätta i ordning, i skick, i sitt rätta tillstånd. — *Iordningsättande*, n. 4.

IPECACUANHA, - - - - ånna, f. sing. (apot.) Kräkrot, eller den kräkning befordrande roten af åtskilliga växter, såsom Cephaelis I., Ionidium, Richardsonia scabra och emetica. *Grå, brun, hvit i.*

IRIS, i'riss, nom. prop. f. 1) (myt.) Regnbågen, hos Grekerna dyrkad som gudinna och gudarnes, isynn. Junos, budbärerska. — 2) (fam. skämtv.) Älskarinna. — 3) (anat.) Främre delen af drufhinnan i ögat eller den färgade ringen i ögonstenen. Regnbågbinnan.

IRISSTEN, i'riss-stén, m. 2. Benämning på vissa kristaller eller qvartser, som spela i regnbågens färger.

IRONI, f. 3. (gr. *Eironeia*, förställning) 1) Spefullt tal, då man under sken af enfald och okunnighet gör den inbilska dårskapen mer åskådlig och till mål för åtlöjet. — 2) (ret.) Trop, hvarigenom åsyftas motsatsen af den mening, som orden bokstafligen innebära.

IRONISK, a. 2. 1) Spefull, hånande, under sken af enfald och okunnighet. — 2) *a*) (om person) Som menar motsatsen af hvad som säges. *Han är mycket i.* — *b*) Som har annan mening, än orden antyda. *I-t tal.*

IRRA, v. n. 1. ell. *I. omkring;* 1) Vilsen stryka af och an, utan att veta, huru man skall komma till rätta. *De gingo vilse och i-de länge omkring i skogen.* — *Syn.* Famla, Trefva. — 2) Stryka af och an, utan stadigt hemvist. *Ziguenarne i. omkring utan hem.* — *I. sig*, v. r. Misstaga sig, taga vilse. Brukas mest i skriftspråket. *Du i-r dig mycket, om du tror det. Deruti i-r du dig.* — *Syn.* Se *Bedraga sig.*

IRRATIONEL, --tschonä'll, a. 2. 1) Förnuftsvidrig, oklok. — 2) (mat.) Som hvarken med hela tal eller bråk kan strängt noggrant uträknas eller uttryckas.

IRRBLOSS, n. 5. Benämning på små, liksom hoppande, blåaktiga lågor, hvilka svä̈fva omkring öfver kärraktig mark och ställen, der djurlemningar ruttna. De större kallas Lyktgubbar.

IRREGULARITET, -----ét, f. 3. Oregelbundenhet; oordentlighet; ojemnhet.

IRREGULIER, --gulljä'r, a. 2. Oregelbunden; oordentlig; ojemn.

IRRELIGIOSITET, ---schåsitét, f. 3. Gudlöshet, ogudaktighet, religionsförakt.

IRRELIGIÖS, ---schö's, a. 2. Gudlös, ogudaktig, religionsföraktande.

IRRFÄRD, c. 3. (mindre brukl.) Färd, då man far vilse.

IRRGÅNG, m. 2. Se *Labyrint.*

IRREPARABEL, ---áb'l, a. 2. Oersättlig, ohjelplig, oupprättelig.

IRREVOKABEL, ---áb'l, a. 2. Oåterkallelig.

IRRIG, a. 2. Vilsefarande. *I-a läror, föreställningar.* — *Syn.* Falsk, Oriktig, Vilsefarande. — *Irrighet*, f. 3. — *Irrigt*, adv.

IRRING, f. 2. Irrig föreställning, förmodan, tanke. — *Syn.* Se *Villa.*

IRRITABILITET, -----ét, f. 3. (fysiol.) Organisk kraft, till följd hvaraf musklerna, när de retas, draga sig tillsammans och blifva kortare, tjockare, hårdare; men, när retelsen upphör, återtaga sin form, och blifva längre, tunnare, mjukare.

IRRITATION, ---tschón, f. 3. 1) Retande, retning. — 2) Retadt tillstånd. — 3) Förbittring.

IRRITERA, v. a. 1. (lat. *Irritare*) 1) Reta, uppreta. — 2) Egga. — 3) Uppväcka. — *Irriterande*, n. 4.

IRRLÄRA, f. 1. Irrig, falsk, vilsefarande lära (isynn. i religion).

IRRLÄRARE, m. 5. En, som drifver falska läror i religionen.

IRRLÄRIG, a. 2. 1) (om person) Som drifver irrläror. *En i. prest.* — 2) (om sak) Som innefattar irrläror. *I-a satser.* — *Irrlärighet*, f. 3.

IRRMENING, f. 2. Falsk, vilsefarande, oriktig mening (isynn. i religion).

IRRSKEN, i'rrschén, n. 5. Villande, bedrägligt sken.

IRRUPTION, irrupptschón, f. 3. 1) Fiendtligt infall. — 2) Öfversvämning.

IRRVÄG, m. 2. Se *Villoväg.*

IRÅKA, i'rå'ka, v. a. 1. Råka uti, ut för. Brukas mest i part. pass. *Hans i-de olycka, obestånd, förakt.*

IS, m. 2. Vätska, isynn. vatten, som genom köld blifvit försatt i fast form. *Kall, hal som i. Frysa till i. I-en bär, brister. Bryta i-en*, (fig.) vara den förste, som företager något svårt; bana väg för andra; öfvervinna första svårigheterna. — *Ss. Isbil, -fri, -fält, -kant, -pigg, -smältning, -stycke.*

ISA, v. a. 1. 1) *I.* ell. *i. upp*, bryta upp isen på ett ställe. *I. ett qvarnhjul*, göra det fritt ifrån is. — 2) (fig.) Göra kall som is. *Ålderdomen i-r blodet.* — V. n. (mindre brukl.) Frysa till is, blifva belagd med is. — V. impers. Frysa is, bilda sig is. *Det i-r kring hjulen. Det i-r i länderna*, se *Ila.* — *I. sig*, v. r. *I. sig fram, igenom, in, ut*, bana sig väg fram &c. genom att bryta upp isen.

ISABELLFÄRG, --bä'llfä'rrj, m. sing. Hvitgul färg.

ISABELLFÄRGAD, a. 2. Som har hvitgul färg.

Anm. Benämningen uppgifves vara hämtad deraf, att spanska prinsessan Isabella, ståthållarinna i Nederländerna, hade, då hennes gemål, erkehertig Albrekt af Österrike, år 1601 belägrade Ostende, gjort ett löfte, att icke ömsa linne, förrän staden var intagen, hvilket sedan icke skedde förr än tre år derefter, då hennes linne hade denna färg.

ISBANA, f. 1. Banad väg för slädar eller kälkar, antingen på marken, tillvägabragt medelst vattens utslagning och tillfrysning, eller på snöbetäckt is, medelst skottning.

ISBARK, m. sing. (kollektivt) Regn, som frusit i luften närmare intill marken, när denna är mycket kall. — Äfv. *Isregn.*

ISBELÄGGA, v. a. 2. (böjes som *Lägga*) Belägga med is. Brukas mest i passiv, helst part. *Isbelagd.*

ISBEN, n. 5. Se *Blygdben.*

ISBERG, n. 5. Simmande ismassa af mer eller mindre betydlig storlek. — Kallas någon gång äfv. Isö.

ISBILL, m. 2. Spetsigt jern, med skaft af trä, som isynn. af fiskare begagnas att dermed hugga upp vakar.

ISBJÖRN, m. 2. En art af Björnslägtet, ofta öfver 9 fot lång, med långt hufvud och platt panna, lång hals, korta öron, långa tassar med simhud samt öfver hela kroppen betäckt med ett hvitt, långt och tjockt ragg. Finnes inom norra polkretsen. Ursus maritimus.

ISBLINK, m. 2. Ett slags blixtrande sken, återkastadt ifrån isen i norra polartrakterna.

ISBOKARE, m. 5. Se *Isbräckare.*

ISBRODD, m. 2. Jernskolla med tre spetsar under, hvilken bindes under klacken på skodon, när det är halt.

ISBRYGGA, f. 1. Brygga eller hvalf öfver en ström o. s. v., bildad af is.

ISBRÄCKARE, m. 5. Ett på starka bjelkar från grunden af en flod uppfördt rustverk, hvars ändamål är att skydda brokar eller bropelare mot drifisens våldsamhet.

ISFJÄLL, n. 5. Isbetäckt fjäll.

ISFLAKE, m. 2. pl. — *flakar.* Mycket stort isstycke.

ISFLINGA, f. 1. Helt litet, tunt och smalt isstycke.

ISFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* Slägte af sparffåglarna, omkr. 7 tum lång, med hvassa, krokiga klor, lång, rak, skarp klufven näbb, kroppsfärgen ofvan högblå, inunder roströd, hufvudet mörkgrönt, strupe och underhaka hvita. Alcedo ispida.

ISGATA, f. 1. Isbelagd väg.

ISGRADERING, f. 2. (tekn.) Saltvattens gradering på det sätt, att man låter det frysa, då

endast det söta vattnet fryser, men det salta återstår.

ISGRÅ, a. 2. neutr. — *grått.* Hvitgrå som is.

ISGRÄNS, m. 3. *Den eviga i-en,* den höjdpunkt uppöfver hafvets yta, uppom hvilken en evig is är rådande.

ISGÅNG, m. 2. Isstyckens drifvande för vinden eller utföre en ström. *Stark i.*

ISGÄDDA, f. 1. Gädda, som leker i Mars eller April, vid islossningen.

ISHAF, n. 5. Benämning på de delar af verldshafvet, som ligga omkring polerna, emedan en evig is der är rådande. *Norra, Södra I-fvet.*

ISIG, a. 2. 1) Belagd med is. *Ett i-t bräde.* — 2) Full med isstycken. *I-t vatten.*

ISJÖKAR, i'schö'kar, m. 2. pl. Se *Gletscher.*

ISKALL, is'káll o. i's káll, a. 2. Kall som is.

ISKARFVA, v. a. 1. Skarfva vid. — *Iskarfvande,* n. 4. o. *Iskarfning,* f. 2.

ISKLÄDD, a. 2. (fig.) *Isbelagd.*

ISKOTTA, v. a. 1. Med skofvel ikasta. *Vatten fryser fortare, om man i-r snö.* — Äfv. *Skotta i.* — *Iskottande,* n. 4. o. *Iskottning,* f. 2.

ISKRA, i'sskra, v. n. 1. (gam.) Gnägga, vrenska.

ISKUFFA, v. a. 1. Skuffa någon, så att han faller i. *Han föll icke i vattnet, utan han blef i-d.* — Äfv. *Skuffa i.* — *Iskuffande,* n. 4. o. *Iskuffning,* f. 2.

ISKÄLLARE, m. 5. Källare, som öfver sommaren hålles tillräckligt kall medelst is, hvilken emot slutet af föregående vinter blifvit upphuggen ur sjö eller flod och lagd hvarftals på källarens botten.

ISKÄLLARDRICKA, n. sing. Dricka, som förvaras sommartiden uti iskällare.

ISKÄNKA, v. a. 2. Vanligare *Skänka i.* — *Iskänkande,* n. 4. o. *Iskänkning,* f. 2.

ISLAM, i'slamm, m. sing. (arabiskt ord, som egentl. betyder: fromhet) Mohamedanska läran.

ISLAMISM, --i'ssm, m. sing. Se *Islam.*

ISLANDSMOSSA, i'slanndsmå'ssa, f. 1. Ett lafslägte, som växer på bar och stenbunden mark, i nordliga trakter och fjällbygder, ganska födande och derjemte af medicinsk nytta. Cetraria islandica. Kallas äfv. Islandslaf, Hedelaf.

ISLOSSNING, f. 2. 1) Isens lossning ifrån stränderna i sjöar och floder, vårtiden. — 2) Tiden, då denna isens lossning infaller.

ISLUPEN, i's-lúpen, a. 2. neutr. — *et.* Öfverdragen med is.

ISLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) Slå ett flytande ämne uti något. *Jag bad honom hälla i vin, men han islog vatten.* — Äfv. *Slå i.* — *Islående,* n. 4. o. *Islagning,* f. 2.

ISLÄGG, i's-lä'gg, m. 2. Jemnt och glatt ben, som bindes under foten, att dermed skrida eller löpa på snö.

ISLÄNDSK, i'slä'nndsk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Island eller dess bebyggare; som är född, inhemsk, finnes, växer eller tillverkas på Island; äfv. derifrån kommen, der brukad. *I-a språket, litteraturen.*

ISLÄNDSKA, f. 1. 1) Isländsk qvinna. — 2) Isländska språket. *Läsa i.*

ISLÄPPA, v. a. 2. Vanligare *Släppa i.* — *Isläppande,* n. 4. o. *Isläppning,* f. 2.

ISMYGA, v. a. 3. (böjes som *Smyga*) Vanligare *Smyga i.* — *Ismygande,* n. 4. o. *Ismygning,* f. 2.

ISNING, f. 2. Handlingen, då man isar.

ISNOT, f. 2. Se *Vinternot.*

ISOGON, isågå'n, m. 3. (geom.) Likvinklig figur.

ISOLATOR, isålàtårr, m. 3. (uttalas i plur. — tòrärr) (fys.) Icke ledande kropp, som begagnas till så kallade Ledares isolering.

ISOLERA, isålèra, v. a. 1. (af ital. *Isola,* lat. *Insula,* ö) 1) Afsöndra från beröring med omgifvande föremål, ställa enstaka, fritt. — 2) Försätta i ensam belägenhet, afsöndra från umgänge med andra. — 3) (fys.) Afskilja en kropp ifrån all förbindelse med ledande kroppar. — *I. sig,* v. r. Afsöndra sig ifrån umgänge med andra. — Part. pass. *I-d* brukas ofta nästan adjektivt och betyder: enstaka; fristående; som lefver ensam eller för sig sjelf. — *Isolerande,* n. 4. o. *Isolering,* f. 2.

ISOLERPALL, isålèrpáll, m. 2. (fys.) Pall med glasfötter, således isolerande, hvarpå en person ställes, som skall elektriseras.

ISOMERI, isåmeri', f. 3. (kem.) Den egenskap hos tvenne eller flera kroppar, då atomernas antal är absolut detsamma, men deras relativa läge olika.

ISOP, i'såpp, m. sing. Apoteksväxt med blå, stundom röda eller hvita blommor. Hyssopus officinalis.

ISPARKA, v. a. 1. Sparka till person eller sak, så att den faller i något. — Äfv. *Sparka i.* — *Isparkande,* n. 4. o. *Isparkning,* f. 2.

ISPRINGA, v. n. 3. (böjes som *Springa*) Vanligare *Springa i.* — *Ispringande,* n. 4.

ISPRUTA, v. a. 1. Spruta ett flytande ämne uti något. — Äfv. *Spruta i.* — *Isprutande,* n. 4. o. *Isprutning,* f. 2.

ISPRÄNGD, a. 2. Se *Spräcklig.*

ISPÅLE, m. 2. pl. — *pålar.* Påle, nedslagen i en ström, uppom en bro o. s. v., för att skydda den emot is.

ISPÄDA, v. a. 2. I ett vått ämne islå ett tunnare, till spädning. *I. vatten.* — Äfv. *Späda i.* — *Ispädande,* n. 4. o. *Ispädning,* f. 2.

ISRANDSJERN, n. sing. Tackjern, som i brottet är hvitt, med en grå kärna midt uti tackan. — Kallas äfv. Askrandsjern.

ISREGN, n. 5. Se *Isbark.*

ISSKORPA, f. 1. Yttre betäckning af is omkring en kropp.

ISSKRED, i's-skréd, n. 5. Se *Fjällskred.*

ISSLAGG, m. sing. Se *Snöglopp.*

ISSPRICKA, f. 1. Spricka uti is, t. ex. på tillfrusna sjöar.

ISSÅG, f. 2. Stor såg till sågning af is.

ISSÖRJA, f. 1. Vatten, uppblandadt med halfsmält snö, så att det är tjockt som en välling.

ISTADIG, a. 2. 1) *a*) Säges om häst eller åsna, då den stannar på ett ställe af vägen och ej på något sätt låter förmå sig att gå vidare. — *b*) Säges äfv. om häst eller åsna, som har detta olag. — 2) (fig., skämtv., om menniskor) Se *Uppstudsig.* — *Istadigt,* adv.

ISTADIGHET, f. 3. Egenskapen att vara istadig.

ISTAPP, m. 2. Lång, trind, nedåt afsmalnande och spetsig isbit, som bildar sig genom drypande vattens frysning, t. ex. vid foten af tak, o. s. v. — Kallas äfv. Ispigg.

ISTER, n. sing. 1) Fettet uti magen på menniskor och djur. — 2) Fett i allmänhet.

ISTERBUK, m. 2. 1) Stor, tjock och fet mage. — 2) (fig. fam.) Person med sådan mage.

ISTERBÖLD, m. 3. Böld, bildad af ett ämne, liknande ister.

ISTERHAKA, f. 1. Fett, som sätter sig under hakan på somliga menniskor och bildar en hängande afsats derunder.

ISTERHINNA, f. 1. Hinna uti magen på menniskor och djur, öfvertäckt med ister.

ISTERMAGE, m. 2. Se *Isterbuk*, 1.

ISTIGA, v. n. 3. (böjes som *Stiga*) Vanligare *Stiga uti*. — *Istigande*, n. 4. o. *Istigning*, f. 2.

ISTOPPA, v. a. 1. Vanligare *Stoppa i*. — *Istoppande*, n. 4. o. *Istoppning*, f. 2.

ISTRÖ, v. n. 2. Vanligare *Strö i*. — *Iströende*, n. 4.

ISTÅNDSÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) Sätta i stånd och godt skick. — *Iståndsättande*, n. 4. o. *Iståndsättning*, f. 2.

ISUGA, v. n. 3. (böjes som *Suga*) Säges i målarkonsten, om färger, hvilka, sedan de kommit på duken, blifva matta.

ISVÄG, m. 2. Väg öfver is. *Fara i-en till ett ställe.*

ISY, v. a. 2. Sy fast uti eller vid. *I. en knapp i en rock.* — Äfv. *Sy i*. — *Isyende*, n. 4.

ISYNNERHET, adv. Se *I synnerhet* (under *Synnerhet*).

ISÄNKA, v. a. 2. Sänka i ett flytande ämne. — *Isänkande*, n. 4. o. *Isänkning*, f. 2.

ISÄTTA, v. a. 2. (böjes som *Sätta*) 1) Sätta in uti. *I. skaftet i piphufvudet.* — Äfv. *Sätta i*. — 2) (fig.) Ingifva, inråda. *Hvem har isatt honom sådana galenskaper?* — Vanligare *Sätta i*. — *Isättande*, n. 4. o. *Isättning*, f. 2.

ISÖ, i'sö', f. 2. Flytande isstycke af större utsträckning.

ISÖRT, i'sö'rrt, f. 3. En afrikansk saftväxt, märkvärdig för de utsvällda bladcellerna, som likna daggdroppar eller isperlor, tätt strödda öfver örtbladens yta. Mesembryanthemum chrystallinum. Kallas äfv. Isplanta.

ITALIENSK, - - - ä'nnsk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Italien och dess innebyggare; som är född, inhemsk, finnes, växer eller tillverkas uti Italien; äfv. derifrån kommen, der brukad. *I-a folket, språket. I-a halmhattar.*

ITALIENSKA, - - - ä'nnska, f. 1. 1) Italiensk qvinna. — 2) Italienska språket.

ITAPPA, v. a. 1. Tappa (drycksvaror) i något slags kärl. — Äfv. *Tappa i*. — *Itappande*, n. 4. o. *Itappning*, f. 2.

ITEM, i'tämm, adv. (lat.) Likaså, äfvenledes, jemväl.

ITERATION, - - - tschón, f. 3. Upprepande, förnyande.

ITERERA, v. a. 1. Upprepa, förnya.

ITÄNDA, v. a. 2. Se *Antända*. — Äfv. *Tända i*. — *Itändande*, n. 4. o. *Itändning*, f. 2.

ITÖMMA, v. a. 2. Uttömma i något. — Äfv. *Tömma i*. — *Itömmande*, n. 4. o. *Itömning*, f. 2.

IVISPA, v. a. 1. Under vispning iblanda, iströ. — Äfv. *Vispa i*. — *Ivispande*, n. 4. o. *Ivispning*, f. 2.

IVRÄKA, v. a. 2. Häftigt och vårdslöst kasta något tungt i något. — Äfv. *Vräka i*. — *Ivräkande*, n. 4. o. *Ivräkning*, f. 2.

IVÄFVA, v. a. 2. I och genom sjelfva väfningen af ett tyg deruti anbringa (figurer o. d.). — *Iväfvande*, n. 4. o. *Iväfning*, f. 2.

IVÄLTA, IVÄLTRA, v. a. 1. Välta, vältra något ned uti. — Äfv. *Välta, Vältra i*. — *Ivältande* o. *Ivältrande*, n. 4. — *Ivältning* o. *Ivältring*, f. 2.

IÅNS, se *Jans*.

J.

J, jod ell. långt i, n. 3. 1) Tionde bokstafven i alfabetet. Har alltid sitt eget lena ljud, t. ex.: *Ja, just, aj, nej, löje.* Härifrån undantagas vissa från fransyskan lånade ord, i hvilka *j* uttalas som *sch*, t. ex.: *Jalusi, jetton, jurnal, projekt.* — 2) Ljudet, som uppkommer, då bokstafven *j* uttalas. — 3) Förkortningar: *J. H. S.* = Jesus hominum salvator. — *J. u. C.* = Juris utriusque Candidat. — *J. u. D.* = Juris utriusque Doctor. — *J. u. L.* = Juris utriusque Licentiat. — *J:r* = Junior (yngre).

J, pron. pers. pl. Brukas i tilltal till flera, mest i skrift och högtidligt tal; i hvardagsspråket säges vanligen *Ni*. Jfr d. o.

JA, adv. 1) Brukas, för att bejaka en fråga, som icke innehåller någon nekande partikel. *Kommer han? Ja.* Får genom förbindelsen med några andra adverber en förstärkt, olika skiftande betydelse, t. ex.: *Är maten god? Åh ja,* rätt bra, temmeligen bra. *Har du varit i kyrkan? Ja visst,* det är naturligt, faller af sig sjelft; det var att fråga! *Skall jag hjelpa dig? Ja men* (uttalas jamä'nn), *ja väl* (utt. javä'l), det är jag nöjd med, tycker jag om; ja, det är bra. — 2) *Ja så* (uttalas jaså') säges, då man af andras tal eller handling inhämtat eller erfarit något, i mångfaldiga skiftningar af olika intryck och deraf betingad olika betoning, uttryckande förundran, likgiltighet, tillfredsställelse, harm, m. m. *Han har nyligen gift sig. Ja så. Ja så, det är du, som gjort mig det der skälmstycket! Ja så, du vill inte; jag skall väl då lära dig att vilja. Ja så* (uttalas jååså') yttras, då man af en annan blifvit underrättad om något oförväntadt eller något, hvarom man förut haft oriktig föreställning. — S. n. Jakande, bifall, samtycke. *Säga ja till allting. Svara ja. Edert tal skall vara ja, ja, nej, nej. Fria och få ja. Han har dertill fått mitt ja. Det sker med mitt ja.* — *Int.* 1) Brukas, för att gifva förhöjdt uttryck åt något föregående, t. ex.: *Det är nyttigt, ja nödvändigt. Han är rik, ja mycket rik. Han gör alla, ja sina ovänner godt. Ja än mer.* — 2) Nyttjas som ett fyllningsord vid åtskilliga interjektionella satser, för att stärka uttrycket, t. ex.: *Ja, det kan så vara. Ja, det tror jag! Ja, nu är det för sent. Ja, det är så dags nu!* — 3) Nå väl. *Vill ni gå*

ut? Nej. Ja, så blif qvar då. — ***Ja, ja,*** adv. Betecknar ett jakande svar, liksom *Ja*, men med förstärkt uttryck. *Skall jag gå? Ja, ja, gör det.* — ***Ja ja,*** int. 1) (uttalas: jàja) Betecknar: *a*) Ett erkännande. *Ja ja, det är alltför sant. Ja ja, det kan du ha rätt i.* — *b*) Tvifvel, farhåga, fruktan, hot. *Ja ja, vi få väl se. Ja ja, faran är ej förbi ännu. Ja ja, det går på tok för honom till sluts. Ja ja, akta dig.* — 2) (uttalas: jajá) *a*) Säges i samma mening som bem. 1. — *b*) Betecknar hot och säges ofta på skämt till barn, t. ex.: *Ja ja, du lilla skälm, akta dig bara!*

Anm. Enär *Ja ja* uttalas olika, torde vara skäl att på något sätt beteckna detta olika uttal. Således kunde man för bem. 1. skrifva *ja-ja* och för bem. 2. *jaja,* samt för adv. bibehålla *ja, ja.*

JABROR, jåbrór, m. 3. pl. — *bröder*. (fam.) En, som jakar till allt hvad en annan säger. *Vara j. åt någon.*

JACARANDA, schakarànnda, s. Peruanskt trädslag, som begagnas af snickare till finare arbeten.

JACKA, f. 1. Kort, åtsittande tröja, med helt små skört baktill.

JACOBIN, m. fl., se *Jakobin*, &c.

JAG, pron. pers. Betecknar första personen. sing. *J. tackar. J. för min del tror, att* .... — S. *En annan j. sjelf,* som liknar eller föreställer en sjelf. *Mitt, hans, hennes* &c. *andra j.*, säges om en ganska älskad eller oumbärlig person. (Fil.) ***J-et,*** det tänkande väsendet, anden hos menniskan.

JAGA, v. a. o. n. 1. 1) Antingen med eller utan hundar förfölja vilda djur, för att fånga eller döda dem. *J. harar, vargar, räfvar.* (Absolut) *Gå ut att j. Han j-r hvar dag. J. på annans mark.* (Fig.) *J. efter,* begärligt söka, fika efter, t. ex. *J. efter ära, nöjen.* — *J. bórt, ihóp, ín, néd, tillbàka, ùndan, úpp, út,* se *Bortjaga,* &c. — 2) (sjöt.) Medelst forcerad segling söka upphinna ett eller flera i sjön varskodda fartyg. *J. ett fartyg.* — 3) Säges äfv. om djur, som förfölja andra. *Katten j-r råttor.* — 4) Drifva, fösa. *J. alla obehöriga ur rummet. J. flugorna ur rummet. J. på flykten,* drifva på f. — *J. bórt, ihóp, ín, néd, tillbàka, ùndan, úpp, út,* se *Bortjaga,* &c. — 5) *J. fuskare, bönhasar,* spana efter sådana, för att göra beslag på deras verktyg. — 6) *J. ín,* slå, drifva in, t. ex. *J. in en spik.* — 7) (neutr.) *J. omkríng,* flacka, drifva, fara omkring hit och dit. — ***Jagande,*** n. 4. o. ***Jagning,*** f. 2.

JAGARE, m. 5. (skepp.) Det främsta stagseglet.

JAGBACKE, m. 2. pl. — *backar*. Så kallas vissa mindre skogsdelar, fordom begagnade till jagtställen för kongl. personer.

JAGBULT, m. 2. (skepp.) Bult, som brukas att utdrifva gamla bultar med.

JAGERBOM, m. 2. pl. — *bommar*. (skepp.) Ett rundhult, som förlänger klyverbommen.

JAGERFALL, n. 5. (skepp.) En göling, hvarmed jagaren hissas.

JAGERSKOT, n. 5. (skepp.) Det tåg, hvarmed jagaren trimmas.

JAGT, f. 3. 1) Vilda djurs förföljande, för att fånga eller döda dem. *Stora j-en,* på högdjur. *Lilla j-en,* på annat nyttigt villebråd. *Gå, vara på j. Lefva af j.* Bildar flera sammansättningar, såsom: Björn-, Varg-, Räf-, Harjagt, m. fl. — 2) Menniskors förföljande, eftersättande, efterspaning. *Hålla j. efter röfvare.* — 3) (sjöt.) Fartygs eftersättande. *Göra j. på ett fartyg.* — 4) Villebråd, som fångas på jagt. *Har du gjort god j.? Se här hela min j.* — Ss. ***J-betjening, -betjent, -bössa, -dräng, -gevär, -klädning, -musik, -redskap, -rättighet.***

JAGT, se *Jakt*.

JAGTDUK, m. 2. Se *Jagtlapp*.

JAGTFALK, m. 2. En art af Falkslägtet, hvit med bruna fläckar eller streck, omkr. 2 fot lång; inöfvas till jagt. Falco Gyrfalco.

JAGTFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar*. Fågel, inöfvad till jagt.

JAGTGEHÄG, jàcktjehä'g, n. 5. Se *Jagtpark*.

JAGTHORN, n. 5. Ett slags blåsinstrument, liknande ett valdthorn, som nyttjas vid jagt.

JAGTHUND, m. 2. Hund, som inöfvas till jagt.

JAGTHUS, n. 5. 1) Hus, på en aflägsen trakt af ett jagtområde, der man vid behof kan hvila öfver. — 2) Särskilt hus för jagtredskapens förvarande.

JAGTHYDDA, f. 1. Helt litet jagthus.

JAGTJUNKARE, m. 5. Så kallas, i vissa länder, en adelsman, som har någon högre anställning vid hofjagtstaten.

JAGTKANON, m. 3. Kanon, i fören på ett fartyg, och som begagnas vid jagt på annat fartyg.

JAGTKASSA, f. 1. Allmän kassa till bestridande af kostnaderna vid skalljagter o. s. v.

JAGTKNIF, m. 2. pl. — *knifvar*. Lång, bred och stark knif, som brukas på jagt till de fällda djurens sönderstyckande.

JAGTLAPP, m. 2. (jäg.) Sex qvarter långt väfstycke, oljemåladt med karrikaturer i svart och rödt eller andra afstickande färger. *J-ar uppsättas till djurs qvarhållande inom en skallplats.*

JAGTLEOPARD, m. 3. En art Leopard, med man, i Asien och Afrika. Felis jubata.

JAGTNÄT, n. 5. Nät, som brukas till djurfångst.

JAGTORDNING, f. 2. Stadga, rörande jagt och jagträttighet, med hvad dertill hörer.

JAGTPAGE, jàcktpásch, m. 3. Ung ädling, anställd vid ett hofs jagtstat.

JAGTPARK, m. 3. Enkom för jagt inhägnad skogspark.

JAGTPARTI, --tí', n. 3. Trupp af jägare, som äro stadde på jagt.

JAGTPLATS, m. 3. Särskilt utsedd och inrättad plats för jagt, isynn. skalljagt.

JAGTROP, n. 5. Rop, som till tecken uppgifves vid jagt.

JAGTROSS, jàg-trå'ss, m. 2. (skepp.) Tåg, som begagnas vid varpning och bogsering.

JAGTRÄTT, m. sing. Rättighet att jaga på en viss mark.

JAGTSLOTT, n. 5. Större jagthus, der man vistas under jagttiden.

JAGTSPJUT, n. 5. Ett slags spjut, som begagnas vid vildsvinsjagt.

JAGTSTEG, n. 5. (jäg.) Steg om en och en half aln.

JAGTSTYCKE, n. 4. Musikstycke, som blåses vid stora jagter. — *Syn.* Fanfar.

JAGTSTÖFVEL, m. 2. pl. — *stöflar*. Vattentät stöfvel af groft läder, som brukas vid jagt.

JAGTTERM, m. 3. Ord, uttryck, som brukas vid jagt.

JAGTTYG, n. 5. Redskap, föreskrifna att begagnas vid allmän skallgång.

JAGTVAGN, m. 2. Ett slags lätt vagn, som brukas, då man far på jagt.

JAGTVUXEN, a. 2. neutr. — *et*. Säges om djur, som är tillräckligt vuxet, för att vara föremål för jagt.

JAGTVÄSENDE, n. sing. Jagten med allt hvad dertill hörer.

JAGTVÄSKA, f. 1. Väska, hvari en jägare förvarar hvarjehanda för jagten behöfliga saker.

JAGUAR, schaguár, m. 3. Ett rofdjur i Amerika, af tigerns storlek. Felis Orica.

JAHERRE, m. 2. pl. — *herrar*. (fam.) Se *Jabror*.

JAKA, v. n. 1. Säga ja. *På tillfrågan, j-de han. J. till*, besvara med ja; äfv. gifva bifall, samtycka till. *J. till allt, hvad man begär.* — *Syn.* Bejaka (för *J. till*).

JAKANDE, n. 4. 1) Jakande svar. *Mitt j. är så godt som hans nekande.* — 2) Bifall, samtycke. — *Adj.* 1. Som jakar. *Ett j. svar.* (Gram.) *En j. sats*, som säger, att någonting är så eller så. — *Motsats:* Negativ. — *Syn.* Bejakande. Affirmativ.

JAKARE, m. 5. (fam.) Se *Jabror*.

JAKOBIN, --i'n, m. 3. (fr. *Jacobin*) 1) (hist.) Medlem af det våldsamma folkpartiet under första franska revolutionen. Kallades Jakobiner, emedan de hade sin sammankomst i det fordna Jakobiner- ell. Dominikanerklostret i Paris. — 2) En, som fanatiskt ifrar för frihet och jemnlikhet. — Skrifves äfv. *Jacobin*.

JAKOBINISM, ---i'ssm, sing. 1) (hist.) Jakobinernes parti under första franska revolutionen. — 2) Deras politiska system. — 3) Fanatiskt ifrande för frihet och jemnlikhet. — Äfv. *Jacobinism*.

JAKOBINISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på Jakobinernas parti, system, o. s. v. — 2) Fanatiskt ifrande för frihet och jemnlikhet.

JAKORD, jåkórd, n. 5. (gram. o. log.) Jakande ord, uttryck. — *Motsats:* Negation.

JAKT, jáckt, f. 3. Handelsfartyg af 5 till 30 lästers drägtighet, med en mast, på hvilken föres ett stort bomsegel, fock, toppsegel och klyfvare. [Jagt.]

JAKTVARF, n. 5. Varf för mindre fartygs byggande eller reparering.

JALAPPA, jalàppa, f. sing. 1) En apoteksväxt i S. Amerika. Ipomæa Jalappa. — 2) Den starkt laxerande roten deraf.

JALUSI, schalusi', f. 3. (fr. *Jalousie*, af *Jaloux*, svartsjuk) 1) Svartsjuka. — 2) Afund, missunnsamhet. — 3) Skärm innanför ett fönster.

JAMA, v. n. 1. Säges om en katt, då han uppger det läte, som tillhör hans art. *En katt hördes j.* — *Jamande*, n. 4. o. *Jamning*, f. 2.

JAMAICAPEPPAR, jamàjkapépparr, m. sing. Se *Kryddpeppar*.

JAMB, m. 3. 1) Versfot, som består af en kort och en lång stafvelse. — 2) Vers, sammansatt af sådana versfötter.

JAMBISK, a. 2. Som består af jamber. *J-t versslag. J. vers, versart, versform.*

JAMS, jámms, m. sing. Växt af Svärdsliljornas familj, inhemsk i Ostindien och på Söderhafsöarna; har rötter, som stundom blifva 3 fot långa och ganska tjocka, samt begagnas af inbyggarne i nämde länder till födoämne. Dioscorea sativa.

JAN, jån, m. (af fr. *Jan*, som betyder bräde i brädspel) Så kallas i brädspel, då en spelare får så många brickor slagna, att han icke kan komma in med alla, i hvilket fall han förlorar dubbelt parti. *Göra, blifva j.*

JANINPLÅSTER, n. 5. (kir.) Ett slags dragmedel, i åtskilliga landsorter äfv. kalladt Hannoversk fluga. Har sitt namn efter *Janin*, läkare i Lyon, och uttalas vanligtvis: jani'niplå'st'r (efter hans latiniserade namn: Janinus).

JANITSCHAR, janittschár, m. 3. (turk. *Jeni tscheri*, nya skaror) Turkisk soldat till fots.

JANITSCHARMUSIK, --årmusi'k, m. sing. Turkarnes krigsmusik, äfv. kallad *Turkiska musiken*.

JANS, jánns. (prov.) *I jans* ell. *i jansna*, för en stund sedan, nyss. Kommer af det fordna uttrycket *i jadans* ell. *i adans*, förut, förr. Uttalas och skrifves äfven *I jåns*. På vissa orter får man äfven höra *I jansna*.

JANSPEL, n. 5. Parti i brädspel, då ena spelaren blifvit jan.

JANUARI, --ári, m. sing. (af *Janus*, en gud hos Romarne, hvilken dyrkades som årets styrare) Benämning på första månaden i året. Thors Månad.

JAORD, jàórd, n. 5. Bifall, samtycke. *Gifva sitt j. till något.*

JAPANERA, v. a. 1. 1) På ytan af en pjes åstadkomma en tjockare, färgad och uthållig betäckning. — 2) Se *Lackera*. — *Japanering*, f. 2.

JARGON, scharrgå'nng, m. 3. (fr.) 1) Rådbråkadt eller obegripligt språk. — 2) Särskilt språk, som vissa menniskoklasser begagna.

JARL, m. 2. (ford.) 1) Hederstitel, som tillkom dem, hvilka voro af kunglig härkomst eller beslägtade med konungahuset, motsvarande det sedan införda ordet Hertig. — 2) Styresman i ett landskap, d. s. s. som Grefve eller Baron i andra länder. — 3) (under medeltiden) Högsta embetsmannen i riket näst konungen. *Birger J.*

Anm. Ordet *Jarl* anses af Ihre vara hämtadt af det engelska *Earl*, hvilket åter han härleder ifrån det latinska *Herilis* ell. *Erilis* (af *Herus*), såsom under sista tiden af romerska väldet prinsar och furstar kallades.

JARLBOREN, jårlbå'ränn, a. 2. Så kallades fordom en jarls närmaste anförvandter.

JARLDÖME, n. 4. Landskap, som styrdes af en jarl.

JASMIN, schassmi'n, m. 3. (fr.) Blomväxt från södra Asien, med hvita, välluktande blommor, som begagnas till parfymeri. Är hos oss krukväxt. Jasminum officinale. Bör ej förblandas med Schersmin (se d. o.).

JASPIS, jásspiss, m. sing. Ogenomskinlig stenart af Silikaterna, utgörande en med mycket jernoxid blandad, tät qvarts, öfvergående till jernkisel; blodröd, ockragul, brun, grön, eller fläckig; antager fin politur och bearbetas till hvarjehanda saker, såsom vaser, mortlar, dosor, m. m.

JEHOVA, --vá, nom. prop. m. (hebreiskt ord, som betyder: den evige) Benämning på Gud.

JEHU, jéhu, nom. prop. m. (hist.) En af Israels konungar. *Fara som J.*, med flygande fart.

JEMFÖRA, v. a. 2. 1) Betrakta flera föreställningar på samma gång, för att finna deras likhet eller olikhet. *J. ett ting med ett annat. J. tvenne ställen hos en författare.* — 2) *J. med*, ställa lika högt, i bredd, vid sidan af; lika

högt värdera. *Han kan ej j-s med dem. Ingen kan med honom j-s. Ingenting kan j-s med smaken af denna frukt.* — *Syn.* Förlikna, Sätta, ställa i bredd. — *Jemförande*, n. 4. o. *Jemföring*, f. 2. [Jäm —, Jemn —.].

JEMFÖRELSE, f. 3. Två eller flera föreställningars betraktande, för att inse deras förhållande af likhet eller olikhet, grund eller följd, o. s. v. *Anställa j. mellan tvenne personer, föremål. Der är ingen j. mellan .... och ....* eller *de kunna ej komma i j.*, kunna ej jemföras. *Månens ljus kan ej komma i j. med solens*, kan ej dermed jemföras, är solens vida underlägset. *I j. med*, om man jemför, t. ex.: *I j. med honom är han en engel. Svagdricka är ingenting i j. med champagne*, är i smaken vida underlägset champagne. — *Syn.* Förliknande. [Jäm —, Jemn —]

JEMFÖRELSEVIS, adv. I jemförelse, om man jemför. *Man tror, att A. är lika rik som B., men han är j. en tiggare.* [Jäm —, Jemn —.]

JEMFÖRLIG, jä'mmfö'rligg, a. 2. Som kan jemföras, förliknas. *Han är fullt j. med honom.* [Jäm —, Jemn —.]

JEMKA, jä'mmka, vanligare: jä'nngka, v. a. 1. (af *Jemn*) 1) Göra jemn, lika, göra det ena lika stort med det andra. *J. lotterna så, att alla få lika. J. skatterna. J. arbetet lika mellan alla.* — 2) Passa, afpassa. *J. det ena efter det andra. J. ihóp*, hoppassa. — 3) (fam.) Minska, inskränka smått om smått till lagom, så att man blir ens, o. s. v.; mildra, göra lindrigare. *J. priset. J. vissa punkter. J. vilkoren i ett kontrakt. J. uttrycken, ordalagen. J. áf*, småningom borttaga. — *Syn.* Afjemka, Moderera, Modifiera, Mildra. — 4) (fam.) Smått om smått eller blott helt litet flytta, närma. *J. en stol närmare intill en annan. J. frám, ihóp, néd, tillbáka, úndan, úpp.* — *Syn.* Maka. — V. n. 1) Helt litet eller smått om smått flytta. *J. på stolen.* — 2) Passa, minska, inskränka något, så att det blir lagom, passande, eller så att man blir ens, att alla blifva nöjda. *J. på priset, på hyran*, något nedsätta dem. *J. så, att alla blifva nöjda. J. med någon*, på godt maner småningom och oförmärkt leda ens sinne. *J. mellan tvenne tvistande*, söka att medla dem emellan. — *J. sig*, v. r. 1) I sakta mak, smått om smått eller helt litet flytta sig. *J. sig undan för någon. J. sig ihop, intill hvarandra. J. sig i'n, út*, &c., smyga, sakteliga begifva sig in, ut, &c. — *Syn.* Maka sig. — 2) (fam.) Foga sig. *J. sig efter en annans vilja.* [Jämka.]

JEMKANDE, n. 4. Handlingen, då man jemkar. [Jäm —.]

JEMKNING, f. 2. 1) Se *Jemkande.* — 2) Hvad som blifvit jemkadt, afkortadt, afprutadt, inskränkt; hinder, svårigheter, som blifvit aflägsnade genom jemkande. *En icke obetydlig j. i priset.* — *Syn.* Modifikation, Nedsättning, Afprutning, Afkortning, Mildring, Lindring. — *Ss. J-smån.* [Jäm —.]

JEMLIK, m. fl., se *Jemnlik*, m. fl.

JEMMER, jä'mm'r, m. sing. 1) Uttryck af smärta genom oartikulerade ljud och toner. *J. af sjuka, af sårade.* — 2) Klagan i allmänhet. *Det är en allmän j. öfver de höga sädespriserna.* — 3) Säges äfven om hvad som är jemmerligt, bedröfligt, uselt, ömkligt. *Det var en j. att se. Det är en j. att se, hur han dansar.*

JEMMERDAG, m. 2. Högst bedröflig dag.

JEMMERDAL, m. 2. Jemmerfull vistelseort. Brukas i kyrklig stil om detta lifvet. *I denna j-en.*

JEMMERFULL, a. 2. Full af jemmer, högst bedröflig.

JEMMERKLAGAN, f. sing. indef. (mindre brukl.) Se *Jemmer*, 1 o. 2.

JEMMERLIG, a. 2. 1) Jemrande. *J. ton, klagan.* — 2) Som uttrycker hög grad af smärta. *En j. min, blick.* — 3) Högst bedröflig. *J. syn, anblick. Befinna sig i en j. belägenhet.* — 4) (fam.) Högst eländig, usel, dålig. *Ett j-t arbete.* — *Syn.* Se *Dålig.* — *Jemmerlighet*, f. 3.

JEMMERLIGEN eller JEMMERLIGT, adv. På ett högst jemmerligt, bedröfligt sätt.

JEMN, a. 2. 1) Säges om en yta, som öfverallt ligger i samma plan eller åtminstone har helt obetydliga upphöjningar eller fördjupningar. *En j. yta, mark, väg.* — *Syn.* Slät, Flack, Flackländig. — 2) Säges äfv. om en kropp, som i hela sin utsträckning har samma bredd eller tjocklek. *En j. tråd.* (Fig.) *Gå sin j-a väg*, se *Gång.* — 3) Säges likaledes om någonting, som går oafbrutet i samma linie. *En j. kant.* — 4) (fig.) *a*) Ej udda. *Ett j-t tal. Udda och j-t*, se *Udda.* — *b*) Som icke innehåller bråk eller olika sorter. *J. räkning.* — *c*) Som är hvarken för stor eller för liten, innehåller hvarken för mycket eller för litet. *J-a penningar. En j. summa.* (Fig. fam.) *J-t som en spik*, alldeles jemnt. *Det är icke j-t dem emellan*, de äro icke rätt goda vänner, de hafva något obytt sins emellan. *Det är intet mer än j-t*, ingenting för mycket, knappt så mycket som behöfs, det är som det kan, så der. *Det är intet mer än j-t för honom*, han står sig knappt. — *d*) Oafbruten. *J. uppmärksamhet, öfning. Hålla en maskin i j. gång.* — *e*) Som fortgår alltid lika, reglerad, regelbunden, ordentlig. *J. rörelse. J. puls. Gå med j-a steg*, med medelmåttiga och alltid lika steg. *Komma ur sin j-a gång*, blifva oordentlig. — *f*) Som ej i något hänseende är öfverdrifven, hvarken stor eller liten, hvarken svår eller lindrig. *J-a studier, kunskaper. En j. vinter. I j-a år*, då årsväxten är medelmåttig. *J. till sinnes*, nästan alltid lika i sitt uppförande, skick och väsende. *Ett j-t sinne.* — *Syn.* Stadig. [Jämn.]

JEMNA, jä'mmna, f. sing. (pop. o. fam.) *Hålla j-n*, hålla måttan, iakttaga hvad som är lagom. [Jämna.]

JEMNA, v. a. 1. Göra jemn. Brukas både i egentlig o. fig. mening. *J. marken. J. en väg.* (Fig.) *J. vägen för någon till vinnande af en sak*, lätta det för honom. *J. med jorden*, i grund förstöra. *J. en svårighet*, undanrödja den, göra den mindre svår. — *Syn.* Afjemna, Afplana, Afsläta. — *Jemnande*, n. 4. [Jämna.]

JEMNA, jä'mmna, f. 1. Ett slags mossa, som växer i torra skogar, samt nyttjas till gulfärgning på ylle och till betning för färgning. Lycopodium complanatum.

JEMNBRED, a. 2. Öfverallt lika bred. [Jäm -.]

JEMNBREDD, f. 3. Samma bredd. Brukas endast i uttrycken: *Sätta, ställa i j. med*, sätta i bredd med, jemföra med. *Gå i j.*, se *Gå i bredd* (under *Bredd*). [Jäm -.]

JEMNBRÄDDAD, a. 2. Som har jemn bredd. [Jäm —.]

JEMNBÖRDIG, a. 2. Af lika god börd. — *Jemnbördighet*, f. 3. [Jäm —.]

JEMNFÖTTES, adv. *Hoppa j.*, med begge fötterna på en gång. [Jäm —.]

JEMNGOD, a. 2. Lika god. *En frukt, som är j. med en annan. Hålla någon j. med en annan,* sätta honom i bredd med denne. *Anse sig för j. med,* hålla sig lika god med. [Jäm-.]

JEMNGODHET, f. 3. Egenskapen att vara jemngod. [Jäm —.]

JEMNGÅENDE, a. 1. Som går i samma sträckning, i parallel linie med något annat. [Jäm —.]

JEMNHET, f. 3. Egenskapen att vara jemn (både egentl. o. fig.). *Golfvets j.* (Fig.) *J. i karakter och lynne.* [Jäm -.]

JEMNHYFLA, v. a. 1. Hyfla något så, att det blir fullkomligt jemnt.

JEMNHÖG, a. 2. 1) Lika hög. *Dessa berg äro j-a. Ett torn, som är j-t med ett annat.* — 2) (fig.) Se *Jemngod.* [Jäm -.]

JEMNHÖJD, f. 3. Samma höjd. [Jäm -.]

JEMNING, f. 2. Handlingen, hvarigenom något jemnas. [Jäm -.]

JEMNLASTIG, a. 2. Jemt lastad. [Jäm —.]

JEMNLASTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara jemt lastad. [Jäm —.]

JEMNLIK, a. 2. Fullkomligt lika. *Menniskorna böra vara j-a inför lagen. J-a rättigheter.* — Skrifves äfv. *Jemlik.* [Jäm -.]

JEMNLIKE, m. 2. pl. — *likar.* Säges om den, som är fullt lika god med en annan i samhällsställning, rang, värde och förtjenster. *Han är min j. De äro j-kar i rang, i förtjenst. Bemöta någon som sin j.* — *Syn.* Like, Gelike. Skrifves äfv. *Jemlike.* [Jäm —.]

JEMNLIKHET, f. 3. 1) Fullkomlig likhet. *J. i rättigheter.* — 2) (i politisk mening) Fullkomlig likhet i rättigheter. *Frihet och j.* — Skrifves äfv. *Jemlikhet.* [Jäm —.]

JEMNLIKNA, v. a. 1. Hålla jemngod. — Skrifves äfv. *Jemlikna.* [Jäm —.]

JEMNLIKT, prep. I enlighet med, enligt, i kraft af. *J. lag och laga stadgar. J. K. M:ts nådiga befallning.* — *Syn.* Se *Enligt.* [Jäm -.]

Anm. Man skrifver allmänt *Jemlikt* etc., likasom många stafva *Jemlik;* men följdriktigt bör *Jemnlik, Jemnlikt* antagas, såvida man ej vill bortkasta *n* i alla sammansättningar och skrifva *Jemgod, Jemmulen, Jemärig,* o. s. v.

JEMNLÅNGS, adv. I parallel linie utefter hela längden. Se äfv. *Långs utmed.* — Skrifves äfv. *Jemlångs.* [Jäm -.]

JEMNMULEN, a. 2. neutr. — *et.* Öfverallt betäckt med moln. [Jämn —.]

JEMNMÅTT, n. 5. Se *Symmetri.*

JEMNS, adv. 1) I jemnhet (med). *J. med brädden,* lika högt med brädden. — 2) Långs efter. *Segla j. landet.*

JEMNSIDES, adv. I samma sträckning, i parallel linie, parallelt. *Två linier, som löpa j.* [Jäm —.]

JEMNSIDIG, a. 2. Som löper i samma sträckning, parallel. — *Jemnsidighet,* f. 3. [Jäm —.]

JEMNSITTANDE, a. 1. Som sitter jemt på alla sidor. *En j. klädning.* [Jäm —.]

JEMNSKUREN, a. 2. Skuren jemn på ytan. [Jäm —.]

JEMNSKYLD, a. 2. I lika nära skyldskap. [Jäm -.]

JEMNSTOR, a. 2. Lika stor. [Jäm —.]

JEMNTJOCK, a. 2. Af lika tjocklek öfverallt. — *Jemntjockhet,* f. 3. — *Jemntjockt,* adv. [Jäm —.]

JEMNVIGT, f. 3. 1) Förhållandet, att tvenne kroppar väga lika. *Sätta tvenne vågskålar i j. Hålla i j.* — 2) (fig.) Lika vigt, betydenhet; likhet. *Detta krig rubbade j-en emellan begge dessa stater. Återställa j-en emellan tvenne stater. Man bör söka j. emellan utgifter och inkomster. Sätta, hålla i j.* — 3) Det förhållandet hos en i en punkt understödd kropp, att den är lika fördelad på begge sidorna, så att kroppens sträfvan att falla åt ena sidan upphäfves genom en lika stark sträfvan å den andra. *Hålla sin kropp, hålla sig i j., hålla j-en,* laga, att detta förhållande bibehålles. *Förlora j-en. Komma ur j-en.* — *Syn.* (för alla bem.) Balans. — Skrifves äfv. *Jemvigt.* [Jäm -.]

JEMNÅLDRIG, JEMNÅRIG, a. 2. Af samma ålder. [Jäm —.]

JEMNÅRIGHET, f. 3. Lika ålder. [Jäm —.]

JEMRANDE, n. 4. 1) Klagan i oartikulerade ljud. — 2) Bitter klagan.

JEMRA SIG, v. r. 1. 1) Klaga i oartikulerade ljud. *Den sjuke j-r sig.* — 2) Bittert beklaga sig (öfver). *J. sig öfver det fula vädret. Alla j. sig öfver brist på arbetsförtjenst.* [Jämra.]

JEMT, adv. 1) I samma plan. *Bordet står icke j.* — 2) Vågrätt, horisontelt. *Hålla vågen j. Vågen står j.* — 3) Slätt. *Duken ligger j. Klädningen sitter j.* — 4) Jemntjockt. *J. spunnet garn.* — 5) På jemnt sätt, med jemnhet, lika. *Hästarne draga j.* (Fig.) *Draga j.,* väl förlikas, vara ense. *Dela j.,* i lika delar. — 6) *J. med,* i lika höjd med. *Vattnet står j. med bryggan. Afhugga j. med marken.* — Äfv. *Jemns.* — 7) Hvarken för mycket eller för litet, hvarken mer eller mindre. *Han fyller i dag j. tio år. Just j. en styfver. Det är j. ett år sedan. Byta j.* ell. *j. om j.,* så att ingen mellangift gifves. *Tal, som gå j. upp i hvarandra,* då det ena är qvot af det andra. *J. och rätt,* knappt. — 8) Med jemna, lika mellantider, i jemn gång, alltid på samma sätt, fortgående lika, ordentligt, regelbundet. *Slå, hamra j. Uret går j. Pulsen slår j. Vagn, som går j.* — 9) (fam.) Se *Beständigt. Vara j. hemma, j. i arbete. Han är j. med, när det är fråga om nöjen. J. och samt,* se *Alltjemt.* — 10) Med jemnhet i uppförande. *Gå j. till väga.* [Jemnt, Jämt.]

Anm. Man bör noga skilja mellan *Jemnt* och *Jemt;* det förra är neutrum af adj. *Jemn,* det sednare adverb. Man säger således: *Bordet är jemnt;* deremot: *Bordet står jemt.*

JEMTE, adv. 1) Tillika med. *Herr N. j. hustru och barn.* — *Syn.* Se *Med.* — 2) Bredvid. *Sätta sig j. en annan. Hon satt j. mig.* (Fig.) *Han tål ingen j. sig,* i jemnbredd med sig; tål icke, att någon är lika god som han. — *J. att,* konj. Förutom att. *Denna upptäckt, j. att den upplyst mig, har äfven haft till följd, att . . . .* [Jemnte, Jämnte, Jämte.]

JEMVIGT, se *Jemnvigt.*

JEMVÄL, jä'mmvä'l, adv. Äfvenledes, äfven, tillika. *Hon är icke allenast vacker, utan j. god.* — *Syn.* Se *Äfven.*

JERBOA, jä'rrboa, f. 3. En art Springråtta, i Ryssland, Asien och norra Afrika; med ryggen gul, buk och bringa hvita; 6 tum lång. Dipus Sagitta.

JEREMIAD, ---ád, f. 3. Klagovisa. — *Anm.* Ordet har afseende på profeten Jeremias' klagodikt, hvari han begret staden Jerusalems förstöring.

JERF, se *Järf.*

JERG, järrg, n. sing. Se *Kält.*

JERGA, jä'rrga, v. n. 1. Se *Kälta*.

JERIKOROS, jèrikorós, f. 1. Blomväxt i Egypten, Palestina, med gröngula blommor. Anastatica hierochuntica.

JERN, n. 5. 1) (utan plur.) Allmänt känd metall, till färgen blågrå, mycket smidig och hård; förekommer sällan gediegen, om icke i meteorstenar, utan i malmer, ur hvilka den vid masugnarna smältes till Tackjern, hvilket sedan i stångjernssmedjor omsmältes och smides till Stångjern; förvandlas genom tillsats af kol till Stål. *Hård som j. Gjord af j. Sko eller beslå med j. Arbeta i j.* — 2) Verktyg, redskap af denna metall, antingen färdigt eller under arbete. (Fig.) *Hafva många j. i elden*, förehafva många saker på en gång. *Smida, medan j-et är varmt*, passa på rätta tillfället att verkställa något. (Ordspr.) *Den, som har många j. i elden, bränner något*, den, som förehafver för många saker på en gång, misslyckas i någon. — 3) Stycke af denna metall på ett verktyg, redskap. *J-et på en lans.* — 4) Bojor. *Slå, smida en förbrytare i j.* — 5) (kollektivt) Jernsaker. Gammalt jern. — *Ss. J-aktig, -artad, -arbete, -bergverk, -beslag, -beslagen, -bit, -blandad, -bom, -bro, -brygga, -bult, -dörr, -filspån, -fjetter, -galler, -grepe, -gryta, -hall, -haltig, -handel, -handlare, -harnesk, -häll, -kakelugn, -kanon, -kedja, -kil, -kista, -kula, -kärl, -panna, -pigg, -pinne, -port, -redskap, -ring, -rost, -skena, -skifva, -skolla, -skrin, -stycke, -ten, -verktyg, -vigt.* [Järn.]

JERNANKAR, n. 5. Ankar af jern i murar. Jfr. *Ankar*, 2.

JERNANLEDNING, f. 2. Anledning (se d. o. bem. 3) till jernmalm på ett ställe.

JERNARBETARE, m. 5. En, som tillverkar hvarjehanda saker af jern.

JERNBANA, f. 1. Se *Jernväg*.

JERNBAND, n. 5. Band af jern på laggkärl. *Tunna med j. Beslå med j.*

JERNBERGSLAG, m. 3. Bergslag (se d. o.), hvars hufvudnäring är jernhandteringen.

JERNBLECK, n. 5. Bleck (se d. o.), valsadt eller smidt af jern. *Förtennt, oförtennt j.*

JERNBOD, f. 2. Handelsbod, der hvarjehanda jernkram försäljes.

JERNBORR, m. 2. Borrmaskin till borrning i jern.

JERNBREF, n. 5. Det hemliga skydd, som fordom förlänades någon af de maktägande gynnad person, hvarigenom han undvek åtal för sina gerningar, ehuru lagstridiga de än voro.

JERNBRUK, n. 5. Bruk, der jern smides. Innefattar icke allenast Stångjernsbruk, utan äfven Knipphamrar, m. fl.

JERNBRÅTE, m. 2. pl. — *bråtar*. (fam.) En hop gamla jernsaker.

JERNBYRD ell. JERNBÖRD, m. sing. Ett fordom brukligt ransakningsmedel inför domstol, bestående deruti, att en anklagad, som ej kunde öfverbevisas om brottet, fick ådagalägga sin oskuld derigenom, att han antingen med blottade fötter oskadd gick öfver glödande jern (hvilket kallades *Skra*), eller att han bar glödande jern (*Skrudsjern*), eller att han kastade det glödheta jernet så, att det nedföll i ett på ett visst afstånd uppstäldt kärl (*Trugsjern*).

JERNBÄRARE, m. 5. Arbetskarl, antagen att bära jern vid en jernvåg.

JERNEK, jä'rnék, f. 2. Buskaktigt träd med mörkgröna, glatta, styfva, ovala löf, som hafva skiftande gula och hvita ränder samt taggig kant; blommorna små och hvita. Ilex Aquifolium.

JERNFAST, a. 1. Fast som jern. Brukas mest i fig. mening. *En j. tro, redlighet.*

JERNFÄRG, m. sing. Färg, liknande jernets.

JERNFÄRGAD, a. 2. Af en färg, liknande jernets.

JERNGALT, m. 2. Se *Galt*, 2.

JERNGJUTARE, m. 5. Arbetare, som förrättar gjutningen vid ett jerngjuteri.

JERNGJUTERI, n. 3. Gjuteriverkstad, der hvarjehanda saker gjutas af jern.

JERNGLANS, m. sing. Ett slags jernmalm.

JERNGRUFVA, f. 1. Grufva, der jernmalm brytes.

JERNGRÅ, a. 2. neutr. — *grått*. Af en mörkgrå färg, liknande jernets.

JERNHAMMARE, se *Stångjernshammare*.

JERNHAND, f. 3. pl. — *händer*. (fig.) Tung, tryckande hand, despotisk makt.

JERNHANDSKE, m. 2. pl. — *handskar*. Betäckning för handen, af jern, brukad fordom af krigare till skydd.

JERNHATT, m. 2. Hufva af jern, som krigsmän fordom buro till skydd för hufvudet.

JERNHYTTA, f. 1. Masugn, der jernmalm smältes.

JERNHÅRD, a. 2. 1) Hård som jern. — 2) (fig.) I hög grad känslolös, hård, sträng, obeveklig. *Ett j-t sinne.*

JERNJORD, f. sing. Jord, som håller jernpartiklar.

JERNKABEL, m. 2. pl. — *kablar*. Se *Ankarketting*.

JERNKALK, m. sing. (gam. kem.) Se *Jernoxid*.

JERNKIS, m. 3. Mineral, som utgör en förening af jern och svafvel.

JERNKONTOR, jä'rnkånntór, n. sing. *J-et* kallas en i Sverige befintlig offentlig inrättning till jerntillverkningens befordran och understöd. [- contor, - contoir.]

JERNKRAM, n. sing. Hvarjehanda smärre förnödenhetsvaror af jern. — *Ss. J-bod, -handel, -handlare.*

JERNLASS, n. 5. Lass, bestående af tack- eller stångjern.

JERNLERA, f. 1. (mineral.) En blandning af hvit jernmalm med lerhaltiga mineralier.

JERNMALM, m. 3. Mineral, som innehåller jern i oxideradt tillstånd och till större mängd. — *Ss. J-gång, -streck.*

JERNMUR, m. 2. Mur af jern. Säges fig. om oöfvervinneliga hinder. *En j. skiljer honom ifrån tronen.*

JERNNÄTTER, f. 3. pl. Så kallas i Norrland trenne på hvarandra följande frostnätter, omkring d. 20 Augusti.

JERNOCKRA, f. 1. (mineral.) Ockra, som håller jern.

JERNOK, n. 5. (fig.) Ok af jern. Betecknar ett hårdt förtryck.

JERNOXID, jä'rnåxi'd, m. 3. (kem.) Jern, syrsatt till oxid (se d. o.).

JERNPLÅT, m. 2. Jern, utvalsadt eller utsmidt till en tunn skifva.

JERNPROF, n. 5. Se *Jernbyrd*.

JERNSAKER, f. 3. pl. Se *Jernkram*.

JERNSAND, m. sing. Sand, blandad med jernpartiklar.

JERNSANDERZ, jä'rnsånndä'rrts, m. sing.

(mineral.) Konglomerat af qvarzkorn, blandade med jernockra.

JERNSKO, v. a. 2. Beslå med jern.

JERNSKRÄP, n. sing. Gamla odugliga jernsaker.

JERNSLAGG, m. sing. Slagg, som afsöndras vid smältning af jernmalm, och vid jernets färskning i härd eller smidning.

JERNSMIDD, a. 2. Smidd i jern, i bojor.

JERNSMIDE, n. sing. Smidda jernvaror.

JERNSPARF, m. 2. pl. — *sparfvar*. Sångfågel af 6 tums längd, med hufvud, hals och bröst askblå, ryggen brun med svarta fläckar, magen hvit. Accentor modularis.

JERNSPAT, m. sing. Mineral, som utgör en förening af jernoxidul och kolsyra.

JERNSPETT, n. 5. Se *Jernstör*.

JERNSPIRA, f. 1. (fig.) Spira af jern. Betecknar ett hårdt och strängt regemente, och brukas endast i uttrycket: *Regera med j.*

JERNSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger*. 1) Smidd stång af jern, af olika dimensioner. — 2) Kortare, smalt och jemntjockt stycke af smidt jern, t. ex. i ett galler.

JERNSTÖFVEL, m. 2. pl. — *stöflar*. Stöfvel af jern, som fordom af krigsmän brukades till betäckning för foten.

JERNSTÖR, m. 2. Mot nedre ändan något afspetsad, smal, fyrkantig jernstång, som begagnas att bryta och bända med.

JERNTRÅD, m. sing. Metalltråd af jern, tillverkad antingen genom dragning eller valsning.

JERNUGN, m. 2. Ugn af jern, som nyttjas till boningsrums uppvärmning.

JERNVARA, f. 1. (mest i plur.) Förnödenhetssak af jern, såsom föremål för handeln.

JERNVATTEN, n. 5. Mineralvatten, som håller jern.

JERNVERK, n. 5. Se *Jernbruk, Jerngrufva.*

JERNVITRIOL, jä'rnvitriól, m. sing. Ett metallsalt, bestående af jernoxidul, svafvelsyra och kristallvatten.

JERNVÄG, m. 2. Väg för ångvagnar, med hjulspår af jernskenor, på hvilka vagnshjulen rulla.

JERNÅDER, f. 1. pl. — *ådror*. Malmåder, som håller jernmalm.

JERNÅLDER, m. sing. *J-n* kallas af poeter och filosofer den fjerde eller sista af menniskoslägtets åldrar eller bildningsperioder, den sämsta af dem alla, då alla slags laster och dårskaper framträdde, metaller uppgräfdes, orättvisa krig fördes och menniskorna sträfvade efter herraväldet öfver himmelen.

JERNÖRT, f. 3. Ört, som växer vid vägar, med små blommor. Verbena officinalis.

JERTECKEN, se *Järtecken*.

JESUIT, --i't, m. 3. Medlem af Jesuiterorden.

JESUITERKLOSTER, n. 5. Kloster, tillhörigt Jesuiterorden.

JESUITERMUNK, m. 2. —NUNNA, f. 1. Munk, nunna af Jesuiterorden.

JESUITERORDEN, jesui't'r-å'rd'n, m. 2. Katolsk orden, äfv. kallad Jesu Sällskap, stiftad af Ignatius Loyola år 1534, och som hyllar den grundsatsen, att ändamålet helgar medlen.

JESUITISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Jesuiterna eller deras lära. *J-a grundsatser.*

JESUITISM, ---i'ssm, m. sing. 1) Jesuiternes lära. — 2) Jesuitisk grundsats, jesuitiskt handlingssätt, beteende.

JESUS, jèsuss, nom. propr. m. (Hebr. *Jesua*, frälsare, förlossare) Namnet på kristna religionens stiftare. Bibehåller äfven i svenskan den latinska böjningen, t. ex.: *Jesu blod. Tro på Jesum. O Jesu!* — I talspråket brukas dock äfven för de böjda kasus *Jesus*, utom i genitiv, som alltid har *Jesu*.

JETTE, m. fl., se *Jätte*, &c.

JO, adv. 1) Bejakar en fråga, som innehåller en nekande partikel. *Är han icke kommen ännu? Jo.* — *Jo visst* säges, då man vill höja uttrycket, samt med en viss ton af förundran, harm, o. s. v., t. ex.: *Har du icke läst boken ännu? Jo visst* (det förstås, det behöfver du icke fråga). — *Åh jo* (å'jó) säges i en något likgiltig eller halft föraktlig ton, eller då man vill uttrycka, att det jakande svaret tål någon inskränkning, t. ex.: *Känner ni honom icke? Åh jo, nog känner jag honom. Mår du icke väl? Åh jo* (det går an). — *Jo, jo,* ger ett förstärkt uttryck åt ett jakande svar, t. ex.: *Skall jag inte göra det? Jo, jo.* — S. n. Bekräftande. *Mitt jo kan vara så godt som ert nej.* — *Int.* Nyttjas i samtal stundom blott såsom en början eller inledning till det man vill svara. *Hvad tycker ni om staden? Jo, den är vacker. Allt förvärras. Hvarföre? Jo, för det menniskorna blifva allt mera sinliga. Hvad bör jag göra? Jo, ni bör ....* — Brukas ofta på samma sätt efter en negativ sats, ehuru den icke är frågande, t. ex.: *Jag vet minsann icke, hvart det tagit vägen. Jo, se här är det. Vet du, hvart papperet tagit vägen? Nej, det vet jag icke; jo tyst, nu kommer jag ihåg.* — Någon gång äfven i sarkastisk eller ironisk ton, med afseende på yttrande eller handling af en person, t. ex.: *Jag trodde, att rättvisa skulle finnas i verlden. Jo, det skall man se!* (så enfaldigt!). *Jo, ni har just burit er vackert åt!* — *Jo men* (jomä'nn), bejakar en fråga, med en viss ton af likgiltighet eller inskränkning, t. ex.: *Vill ni inte gå ut? Jo men* (det har jag ingenting emot). *Huru står det till? Jo men* (det går an). — *Jo men* (jòómä'nn), rättare *Jo jo men* (se detta). — *Jo pytt!* säges i en harmsen eller spefull ton, då man vill ge ett nekande svar på en fråga eller förneka en yttrad förmodan, t. ex.: *Han blef väl ihågkommen med ett pastorat? Jo pytt!* eller äfv. *Jo pytt ock!* — *Jo, jo: a*) (uttalas *jòjo*) Betecknar: α) Ett erkännande. *Jo jo, det är nog sant.* — β) Inledningen till något slags reflexion eller till ett sarkastiskt eller ironiskt uttryck. *Jo jo, det går så till i verlden. Jo jo, du gaf dig inte ro, förrän du blef bränd.* — *b*) (uttalas jojó) Säges, då man i lifligare ton och med förhöjdt uttryck vill yttra en anmärkning, förebråelse, bestraffning, o. s. v. *Jo jo, det går inte så lätt heller! Jo jo, jag kunde väl tro det! Jo jo, så går det, när pojkar vilja löpa med skägg.* — Säges äfv. ofta utan vidare tillägg, såsom ett slags reflekterande och bekräftande svar på hvad en annan berättat eller yttrat, stundom i samma mening som *Ja så*. — Se *Anm.* under *Ja.*

JOCKEY, schåkä'j (efter engelskan: dschå'cki), m. 3. (eng.) Lätt, vig och skicklig ridknekt, klädd i kort jacka, läderknäbyxor och rund skärmmössa.

JOCKO, jå'cko, m. Afrikansk apa, som mycket liknar menniskan, får en höjd af 4 till 5 fot, går upprätt, är i hög grad läraktig, och har en röst, som liknar ett barns skri. Simia Troglodytes.

JOD, jådd, n. 5. Benämning på långt J uti hebreiskan och äfven i svenska boktryckarspråket.

JODLA, jå'ddla, v. n. 1. Så kallas ett ibland Alpernas innebyggare egendomligt sätt att sjunga, bestående deruti, att sångaren ifrån bröststämman slår öfver till falsettens högre toner. — *Jodlande*, n. 4. o. *Jodling*, f. 2.

JOFUR, jófurr, nom. propr. Se *Jupiter*.

JOGABLUND, --blúnnd, m. sing. (i barnspråket) Se *Jonblund*.

JOHANNISBLOMMOR, f. 1. pl. Se *Färggräs*.

JOHANNISBRÖD, johànnissbrö'd, n. sing. De stundom en fot långa och tumstjocka, med en söt och välsmakande merg fyllda skidorna af:

JOHANNISBRÖDTRÄD, n. 5. En högväxt buske i Söderländerna, med små röda, knippvis sittande blommor. Ceratonia Siliqua.

JOHANNISLÖK, m. 2. Se *Schalottenlök*.

JOHANNISMASK, m. 2. Se *Lysmask*.

JOHANNIS NYCKLAR, m. 2. pl. En ört med rödspräckliga blommor. Orchis militaris.

JOHANNISÖRT, f. 3. Ört, som växer på ängsbackar, med gula blommor, grenig och rak stjelk. Hypericum perforatum. Kallas äfv. Pirken, Hirkenpirk.

JOHANNITERORDEN, m. sing. Tysk munkorden, som uppstod i Palestina under korstågen och hade till föremål att skydda pilgrimer och försvara det heliga landet emot de otrogna. Kallad efter sin skyddspatron aposteln Johannes. Flyttades ifrån Palestina till Cypern, derifrån till Rhodos och slutligen till Malta, hvarefter den fick namn af Malteserorden.

JOHANNITERRIDDARE, m. 5. Riddare af Johanniterorden.

JOLL ell. **JOLLE**, jå'lle, m. 2. pl. — *jollar*. Ett slags mindre båt.

JOLLER, jå'll'r, n. sing. 1) Små barns försök att tala. — 2) (fig.) Barnsligt, dåraktigt tal, dumt tal. — Har sammansättningen Ålderdomsjoller.

JOLLRA, v. a. o. n. 1. 1) Säges om barn, som försöka att tala. — 2) (fig.) Tala barnsligt, dåraktigt. *J. af ålderdom. J. för ett fruntimmer. J. fram*, se *Framjollra*. — *Jollrande*, n. 4.

JOLLRARE, m. 5. (föga brukl.) En som jollrar, pratar barnsligt, dåraktigt.

JOLSTER, jå'llst'r, f. 2. pl. *jolstrar*. En art af Pilträdens slägte. Salix pentandra. Kallas äfv. Hilster, Halster, Vekar, Jälster.

JONBLUND, jònblúnnd, m. sing. (skämtv.) Sömnen.

JONÆ KURBITS, m. 5. Se *Kalebass*.

JONGLÖR, schånnglö'r, m. 3. (fr. *Jongleur*) Gycklare, lindansare, taskspelare, m. m.

JONISK, a. 2. Som tillhör, har afseende på, har sitt ursprung ifrån Jonien. (Byggn.k.) *J-a ordningen*, en af byggningsordningarna, med lätta, smärta, glada pelare, utsmyckade med snäckor och voluter på kapitälen.

JONS, jånns, se *Jans*.

JORD, f. sing. 1) Ytan af den planet, vi bebo, för så vidt den består af mull eller söndersmulade mineralier. *Djur, som lefva i j-en. J-ens frukter. Lägga sig på j-en. Gräfva i j-en. Slå någon till j-en. Sjunka till j-en af blygsel. Af j. äst du kommen och till j. skall du åter varda. Under j-en*, under jordytan. *Ofvan j.*, öfver jordytan. *Hålla sig vid j-en. Bära en till j-en*, till grafven. *Ligga i vigd j.*, vara begrafven i kyrka eller på kyrkogård. (Fig.) *Jemna med j-en*, i grund förstöra. — *Syn.* Mark. — 2) Jordmån. *Mager, fet, god, dålig, lucker, stenbunden j.* (Fig.) *Falla i god j.*, få god framgång, göra god verkan. — 3) (kem.) Jordart. *Alkalisk j. Turkisk j.*, se *Bolus. Engelsk j.*, en mycket fin och lös trippelsort, af mörkt askgrå eller brungrå färg, hvilken användes som vanlig trippel. — Bildar flera sammansättningar, såsom: Ler-, Ytter-, Beryll-, Zirkon-, Kiseljord, m. fl. — 4) (i bestämd form) *a*) Den planet, vi bebo, med både haf och land. *J-ens bana. Hij-ens innersta.* — *b*) (fig.) Detta lifvet, i motsats till det tillkommande. *J-ens fröjder och sorger. J-en har både godt och ondt att bjuda på.* — *c*) Jordklotets samteliga inbyggare. *Alexander ville underkufva hela j-en.* — 5) Ägojord, ägomark. *Bygga på annars j. Lifegne, som ej kunna skiljas ifrån sina herrars j. Kronans j. Han får räntan, men är ej ägare till j-en.* — *Ss. J-aktig, -artad, -blandad, -blandning, -klimp, -klump, -koka, -partikel, -produkt, -remna, -smak.*

JORDA, v. a. 1. 1) Gräfva ned i jorden. — 2) Se *Begrafva*. — *Jordande*, n. 4.

JORDABALK, m. 2. Den afdelning af svenska lagen, som handlar om besittning af egendom på landet eller i staden, med hvad mera dertill hörer.

JORDAFÅNG, n. sing. (lagt.) Sättet, huru någon kommer till besittning af jordegendom.

JORDAGODS, n. 5. 1) Se *Jordegendom*. — 2) Skatt, nedgräfd i jorden.

JORDAGRUND, m. sing. (föga brukl.) Grund och mark.

JORDART, m. 3. 1) (kem.) Benämning på vissa föreningar af åtskilliga metaller med syre, som hafva mycken likhet med alkalierna, men äro eldfasta, gifva med åtskilliga syror svårlösta eller alldeles olösliga salter, och med feta oljor i vatten olösliga tvålarter. — 2) (i allmänt tal och i åkerbruket) Viss särskilt blandning af söndergrusade mineralier, med deruti inblandade organiska qvarlefvor, som jemte andra sådana blandningar betäcker alluviallagren och tjenar till växternas fortkomst. Man har således Mylla, Mergeljord, Ler-, Sand-, Mojord, m. m.

JORDASKA, f. 1. Aska efter jordarter och vegetabilier, som uppkommer vid förbränning af gräsvall, o. s. v.

JORDBAD, n. 5. (kir.) Den sjukes nedgräfvande i jorden ända upp till halsen.

JORDBANA, f. sing. *J-n*, jordens bana kring solen.

JORDBECK, n. sing. Se *Asfalt*.

JORDBESKRIFNING, f. 2. Se *Geografi*.

JORDBESKRIFVARE, m. 5. Se *Geograf*.

JORDBI, n. 4. Ett slags bi, som har sin boning i jorden.

JORDBORR, m. 2. Borr, hvarigenom i jorden åstadkommes borrhål af några tums vidd, till flera hundrade fots djup; användes till undersökning af jordlagrens beskaffenhet och till frambringande af artesiska brunnar, samt består af flera stänger, som skrufvas på hvarandra, hvart efter som borren nedtränger i djupet.

JORDBORRARE, m. 5. Se *Jordlöpare*.

JORDBRAND, m. sing. Brand i jordens innandöme eller i sjelfva marken på dess yta.

JORDBRO, f. 2. Upphöjd väg af jord på sanka ställen.

JORDBRUK, n. 5. Jordens brukande för odling af säd, jordfrukter, m. m. — *Syn.* Se *Landtbruk*.

JORDBRUKARE, m. 5. En, som idkar jordbruk. — *Syn.* Se *Landtbrukare*.

JORDBRYN, n. 5. Det öfversta af jorden ell. dess yta.

JORDBÄDD, m. 2. Se *Jordlager*.

JORDBÄFNING, f. 2. Naturföreteelse, som ger sig tillkänna genom en starkare eller svagare, vågformig rörelse af jordytan.

JORDBÄR, n. 5. Se *Smultron*.

JORDEBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Så kallas förteckningen på alla särskilta jordlägenheter inom hvarje fögderi och socken. *Landsjordebok*, sammanfattningen af alla fögderiers jordeböcker.

JORDEBOKSRÄNTA, f. 1. Se *Ordinarie Ränta* (under *Ränta*).

JORDEGENDOM, m. 2. Egendom, som består hufvudsakligast i jord.

JORDEGUMMA, f. 1. Se *Barnmorska*. — Benämningen har uppkommit af den hos våra förfäder öfliga seden, att, då ett barn blifvit framfödt, det genast af den biträdande barnmorskan nedlades helt naket på jorden, hvarpå fadren tillkallades, som, ifall han godkände detsamma, upptog det ifrån marken, för att vattenösas och få namn; men i annat fall bortbars det af jordegumman och utsattes i vilda marken.

JORDFALL, n. 5. Den naturföreteelse, då öfver underjordiska gråttor hängande berglager falla ned.

JORDFAST, a. 1. Säges om sådana föremål på jordens yta, hvilka icke äro lösa, utan nedtränga i jorden eller hvila på grundval och ej, utan mycket arbete, kunna flyttas ifrån sitt ställe. *J-a stenar, fornlemningar*.

JORDFETMA, jòrdféttma, f. 1. Mineraliskt, fetaktigt ämne i jorden, såsom t. ex. Bergolja.

JORDFRUKT, m. 3. Benämning på sådana jordens växtalster, hvilkas rötter äro för menniskan användbara till föda, såsom potates, kålrötter, m. m. Bör ej förblandas med *Jordens frukt*, hvilket omfattar alla matnyttiga frukter, frön och rötter.

JORDFYND, n. 5. Skatt eller fornsak, som hittas i jorden.

JORDFÄRD, c. 3. (föga brukl.) Se *Begrafning*.

JORDFÄRG, m. 3. Färg, liknande den, som mulljord har.

JORDFÄRGAD, a. 2. Af samma färg som mulljord.

JORDFÄSTA, v. a. 1. o. 2. 1) Begrafva i vigd jord. — Benämningen har uppkommit af den rådande föreställningen, att den, som begrafves i vigd jord, derigenom får en ostörd ro. — 2) Förrätta den vid begrafning öfliga presterliga ceremonien, hvarvid tre skoflar mull kastas på likkistan, hvilket kan ske, icke allenast vid sjelfva grafven, utan äfven i bårhus. — *Jordfästande*, n. 4.

JORDFÄSTNING, f. 2. Förrättningen, då ett lik jordfästes.

JORDGALLA, f. sing. Örten Gratiola officinalis.

JORDGLOB, m. 3. En, vanligen af papp förfärdigad, sferisk afbildning af jorden, på hvars yta dess länder och haf äro aftecknade.

JORDGRAND, n. 5. Helt liten partikel af jord.

JORDGUBBE, m. 2. pl. — *gubbar*. Bär, som utgör en varietet af Backsmultron (Fragaria collina); planteras i trädgårdar; är större och sötare än vanliga smultron. Fragaria hortensis.

JORDGUMMA, se *Jordegumma*.

JORDHACKA, f. 1. Hacka, som användes till upphackning af hård jord, isynnerhet vid mineringsarbeten.

JORDHALFVA, f. 1. Hälft af jordklotet, på endera sidan om middagslinien ell. eqvatorn. Kallas äfv. Halfklot.

JORDHALT, m. 3. Egenskapen att hålla jord.

JORDHALTIG, a. 2. Som håller jord. — *Jordhaltighet*, f. 3.

JORDHARTS, n. 3. Se *Asfalt*.

JORDHUMLA, f. 1. En insekt af Humleslägtet, som bor djupt under jordytan. Bombus terrestris.

JORDHVARF, n. 5. Se *Jordlager*.

JORDHYDDA, f. 1. Hydda med jordväggar.

JORDHÅLA, f. 1. Se *Jordkula*.

JORDHÖG, m. 2. Hög af uppkastad jord.

JORDHÖJD, f. 3. Af jordlager betäckt berg; äfv. af sand och sten sammanförd ås, ofvanpå en bergås.

JORDIG, a. 2. 1) Som liknar jord. — 2) Betäckt med, smutsad af jord.

JORDISK, a. 2. 1) Som tillhör, angår menniskans lif här på jorden. *J-a tankar, begär. J. glädje, lycka. J-t hopp.* — *Syn.* Timlig, Verldslig. — 2) Verldsligt sinnad. *Den j-a menniskan.* — Substantivt brukas *Det Jordiska*, för att utmärka: detta lifvet med dess omsorger, bestyr, sträfvanden, fröjder och njutningar. *Vara fästad vid det j-a. Vara död för det j-a.*

JORDISKT, adv. Verldsligt, sinligt. *Vara j. sinnad.*

JORDKLOT, n. sing. *J-et*, den planet, vi bebo, som har nästan formen af ett klot.

JORDKOL, n. sing. Grått eller brunt mineral, bestående af löst förenade, stoftartade delar; ett i hög grad upplöst brunkol eller ett mycket sönderdeladt, sönderfallet bituminöst trä.

JORDKRATS, m. 2. Krats, som användes af minörer, för att kratsa ut jord.

JORDKRETS, m. sing. *J-en*, jorden. Brukas i poetisk och högre stil.

JORDKRONOR, f. 1. pl. Se *Linnés-ört*.

JORDKROPP, m. 2. Kropp, som finnes på den planet, vi kalla jorden.

JORDKRYPA, f. 1. (bot.) Se *Jordref*.

JORDKRÄFTA, f. 1. En insekt af Rätvingarnes ordning. Gryllotalpa vulgaris.

JORDKULA, f. 1. Håla i jorden.

JORDLAGER, n. 5. Lager eller hvarf i jorden af någon särskilt jordart eller mineral.

JORDLAPP, m. 2. (pop. o. fam.) Helt liten åker eller jordlägenhet.

JORDLIF, n. 5. *J-vet*, menniskans lif här på jorden. Brukas i den högre stilen och poesi.

JORDLOPPA, f. 1. Ett insektslägte af Skalbaggarna. Haltica.

JORDLÄGE, n. 4. (mindre brukl.) En åkers läge.

JORDLÄGENHET, f. 3. Kameralistisk benämning på större eller mindre jordegendomar.

JORDLÖPARE, m. 5. Ett insektslägte af Skalbaggarnes ordning. Carabus.

JORDMANDEL, m. 2. pl. — *mandlar*. 1) Benämning på de välsmakliga rotknölarna af växten Cyperus esculentus, som är inhemsk i södra Europa. — 2) Sjelfva växten.

JORDMASK, m. 2. Mask, som krälar i jorden.

JORDMERG, m. sing. Se *Mergel*.

JORDMERGEL, m. sing. (åkerbr.) Ett lösare slags mergel.

JORDMOSSA, f. 1. Ett slägte af Löfmossorna. Phascum.

JORDMURKLA, f. 1. Se *Tryffel*.

JORDMÅN, m. sing. Benämning på de olika

blandningar af jordarter, hvaraf den odlingsbara jorden på ett visst ställe utgöres, och hvaraf dess större eller mindre fruktbarhet eller tjenlighet för vissa växter beror. *God, dålig j.*

JORDMÄTNING, f. 2. Se *Landmätning.*

JORDNAFLE, m. sing. Se *Gullpudra.*

JORDNATUR, f. 3. (kameral.) Ett hemmans olika beskaffenhet i afseende på derå hvilande skatter.

JORDNÖT, f. 3. pl. — *nötter.* Se *Jordmandel.*

JORDOLJA, f. 1. Se *Bergolja.*

JORDPAPEGOJA, f. 1. En art långbent Papegoja: klättrar ej, men springer fort på marken.

JORDPOL, m. 3. Hvardera ändan af jordens axel.

JORDPÄRON, n. 5. Se *Potates.*

JORDRANSAKNING, f. 2. (kameral.) Den förrättning, hvarigenom, innan ny jordebok upprättas, konungens befallningshafvande undersöka förhållandet med kronans gods och rättigheter af jorden.

JORDRAS, n. 5. Händelsen, då jord nedrasar, t. ex. ifrån branta jordhöjder.

JORDREF, n. 5. En mångårig, starkt luktande växt med blå blommor och lång, refvig, jordliggande stjelk. Glecoma hederacea.

JORDREFNING, f. 2. Landtmätar-förrättning, hvarigenom hemmans ägor och tillhörigheter afmätas, på karta upptagas och till sin beskaffenhet beskrifvas.

JORDREFVA, f. 1. Se *Jordref.*

JORDRUND, m. sing. (poet.) Se *Jordkrets.*

JORDRÅTTA, f. 1. Se *Stora Husråttan.*

JORDRÄNTA, f. 1. Årlig afgift i penningar eller naturalier, som erlägges för jord till någon, hvilken ursprungligen varit deraf ägare.

JORDRÖK, m. sing. En årlig växt med purpurröda blommor, som nyttjas i medicinen och till husbehofsfärgning. Fumaria officinalis. Kallas äfv. Åkerrök, Åkersilke, Gullgräs.

JORDRÖKSBLOMMA, f. 1. (bot.) Oregelbunden blomkrona, som består af 4 korslikt ställda, vid basen förenade, oregelbundna kronblad.

JORDSALT, n. 3. (kem.) Salt, som har en jordart till bas. Kallas äfv. Medelsalt.

JORDSKALF, n. 5. Hastigt öfvergående, men ganska häftig skakning i jorden på en viss trakt deraf.

JORDSKORPA, f. sing. Den öfversta, betäckande delen af jorden.

JORDSKYLD, jòrdschy'lld, f. 3. Skatt, som erlägges af en del städer.

JORDSPOTT, m. sing. Ett slags svamp, på örter och mossor m. m., liknande en hvit spott. Spumaria.

JORDSPRINGARE, m. 5. Ett insektslägte af Skalbaggarna. Harpalus.

JORDSTEN, m. 2. Jordfast, stor sten.

JORDSTJERNA, f. 1. Ett slags svamp på fria fält. Geastrum.

JORDSTRÅLAR, m. 2. pl. Ett moss-slägte. Riccia.

JORDSTYCKE, n. 4. Mindre besittning i jord, eller del af en jordlägenhet. — *Syn.* Jordlapp, Jordtorfva, Teg.

JORDSTÖT, m. 2. Häftig, ögonblicklig, stark skakning i jorden, liknande en stöt.

JORDSVALG, n. 5. Djup och bred klyfta i jorden.

JORDSVAMP, m. 2. Se *Tryffel.*

JORDSÄCK, m. 2. Med jord fylld säck, som brukas att fylla fästningsgrafvar med.

JORDTORFVA, f. 1. Se *Grästorfva.* — 2) (fig.) Liten jordbesittning. *Äga en liten j.* — *Syn.* Se *Jordstycke.*

JORDTUNGA, f. 1. Ett svampslägte. Geoglossum.

JORDVALL, m. 2. Vall af uppkastad jord, till förskansning, stängsel, o. s. v.

JORDVÅNING, f. 2. Nedersta våningen af ett hus, då den till en del ligger under jorden; äfv. om den ligger jemns marken, ehuru hel och hållen öfver densamma.

JORDVÄGG, f. 2. Vägg, uppförd af jord.

JORDVÄXT, f. 3. Växt, som uppskjuter omedelbart ur jorden (till skilnad ifrån Vattenväxter).

JORDYTA, f. 1. 1) Ytan af den planet, vi kalle jorden. *J-n består af haf och land.* — 2) Markens yta. *J-n var på en lång sträcka betäckt af mask.*

JORDÄGARE, m. 5. Ägare af jordegendom.

JORDÄPLE, n. 4. Se *Tryffel.*

JORDÄRTSKOCKA, f. 1. En köksväxt ifrån Brasilien, allmänt odlad för rotknölarnes skull. Helianthus tuberosus.

JOSEFINEBRÖD, n. 5. Ett slags sockerbröd.

JOTA, jòta, n. sing. Grekernes benämning på bokstafven I. *Icke ett j.*, icke det allra ringaste.

JOURNAL, m. fl., se *Jurnal,* &c.

JOVIALISK, a. 2. (fr. *Jovial*) Glad och lustig.

JU, adv. I. (utbildadt af *Ja* eller *Jo*) Partikel, som har en bekräftande mening och brukas: *a*) I frågor, då man väntar sig ett instämmande svar. *Du har ju gjort det? Ja. Du hann ju icke med arbetet i går? Nej.* — *b*) I vissa interjektionella satser. *Jag har ju sagt, att så skulle gå Det hade ju varit bättre att tiga. Han säger ju ingenting. Han tror det ju icke.* — *c*) Efter nekande eller tviflande satser. *Jag nekar icke, att han ju är mycket beläst. Jag tviflar icke, att du ju gör det.* — I denna mening kan *Ju* äfven uteslutas.

JU, adv. II. (t. *je*) 1) Partitiv partikel. *Ju två och två*, två och två i sender. I denna bem. numera alldeles obrukligt; förekommer endast i bibeln. — 2) Brukas i förening med komparativ, i början af den första af tvenne jemförande satser, hvarefter den sednare inträder med *desto* eller *dess*, eller ett upprepadt *ju*. *Ju lärdare någon är, desto blygsammare bör han vara. Ju längre det lider, ju svårare blir ställningen. Ju förr, dess hellre.*

Anm. *Ju*, användt äfven i början af den efterföljande satsen, är egentligen en germanism, som först på sednare tiden vunnit häfd.

JUBEL, júb'l, n. sing. (lat. *Jubilum*, från hebr. *Jobel*, basun) Glädjeskri, jublande. — *Ss. J-rop, -skri, -sång.*

JUBELDAG, m. 2. Årsdag, som efter längre tids förlopp firas till minne af någon märkvärdig händelse.

JUBELFEST, m. 3. Glädjefest, som efter 100 eller 50, stundom blott 25 års förlopp firas till minne af någon märkvärdig händelse.

JUBELMAGISTER, jùb'lmaji'sst'r, m. 2. pl. — *magistrar.* Filosofie magister, som upplefvat femtionde årsdagen af sin promotion. — I samma mening säges äfven *Jubeldoktor,* &c.

JUBELÅR, n. 5. Hos Judarna, hvart femtionde år, som firades mycket högtidligt och förkunnades med skall af trumpeter i hela landet. Jfr. *Jubel.*

JUBILERA, v. n. 1. Uppgifva glädjerop, högt

betyga sin glädje. — *Jubilerande*, n. 4. o. *Jubilering*, f. 2.

JUBILEUM, --léumm, n. 3. pl. — *leer*. Se *Jubelfest*.

JUBLA, v. n. 1. Se *Jubilera* (hvaraf det är sammandraget). — *Jublande*, n. 4.

JUCKA, v. n. 1. (pop.) Se *Guppa*. — *Juckande*, n. 4. o. *Juckning*, f. 2.

JUDAFOLKET, n. sing. def. Judarne, Israels barn, då de ännu hade ett eget, sjelfständigt samhälle. I kyrklig stil.

JUDALANDET, n. sing. def. (i kyrklig stil) Judéen.

JUDAS, jùdass, nom. propr. (pop.) 1) *J. med pungen*, Judas Ischarioth. — 2) (fig. pop. o. fam.) *a*) Förrädare, falsk och illistig menniska. — *b*) Procentare. — 3) (bot.) Ett slags svamp. Exidia auricula Judæ.

JUDASKYSS, jùdastjy'ss, m. 2. 1) Förrädisk kyss, sådan som Judas Ischarioth gaf vår Frälsare. — 2) (fig.) Förrädisk vänskap, tillgifvenhet.

JUDASÖRON, n. 4. pl. (skepp.) Stäfpollarne, mellan hvilka bogsprötet ligger.

JUDBECK, n. sing. Se *Asfalt*.

JUDE, jùde, m. 2. pl. *judar*. 1) Mansperson af israelitiska nationen eller mosaiska trosbekännelsen. — 2) (pop. o. fam.) Ockrare, procentare. *Ss. J-samfund, -skola.*

JUDEGATA, f. 1. Särskilt gata i en stad, der Judar bo, af fritt val eller efter styrelsens anvisning.

JUDEHUS ell. JUDHUS, n. 5. Judisk familj.

JUDENDOM, m. sing. Judiska religionen, Mose lära, eller den uppenbarade religion, hvars kunskapskälla är ordet om den kommande Christus och den genom honom stundande försoningen.

JUDENKIRS, jùd'nki'rrs, m. sing. Se *Smultronbuske*.

JUDEOCKER, n. 5. Ocker, sådant som Judarne i allmänhet hafva gjort sig kände för.

JUDEPIGA, f. 1. En mjukfenig benfisk af 10—12 tums längd, med slät, aflångt äggformig kropp. Pleuronectes Cimandoïdes.

JUDEQVARTER, n. 5. Qvarter i en stad, der Judar äro anbefallde att bo.

JUDESTAD, m. sing. Se *Judeqvarter*. *J-en i Rom.*

JUDINNA, f. 1. Qvinna af judiska nationen.

JUDISK, a. 2. Som tillhör, utmärker eller har afseende på Judarna. *J-a läran*, Mose lära, eller den religion, som af Moses stiftades.

JUDISKT, adv. På Judarnes sätt. *Skinna j.*

JUDSTEN, m. 2. Se *Echinit*.

JUDÖRON, se *Judæ öron* (under *Judas*).

JUFT, júfft, ell. JUKT, júckt, m. 3. (af bulgariska ordet *Jufti*, ett par) Ett slags mjukt, starkt, ryskt läder, ingnidet med björkolja, hvaraf det har en egen stark lukt. — *Ss. J-garfveri, -läder.*

JUFVER, júv'r, ell. (sdrgt) JUR, n. 5. (Gr. *Uthar* ell. *Uphar*) Den del af magen på kor ell. honor af andra idislande djur, der mjölken förvaras.

JUGLON, jùglånn, n. 5. Se *Nypon*.

JUGÅS, jùgå's, f. 5. pl. — *gäss*. Se *Brandgås*.

JUKT, se *Juft*.

JUL, m. sing. 1) Högtid, som firades af våra hedniska förfäder till glädje öfver solens återvändande eller dagarnes nu åter började tillväxt. Begynte Hökenatten eller årets längsta natt, d. v. s. d. 21 Dec., och varade i tre dagar. Rätta och egentliga benämningen var dock *Midvetursblot*, d. v. s. Midvintersoffer. — 2) Högtid, som firas af de kristna till minne af vår Frälsares födelse och inträder med natten emellan d. 24 och 25 December. *Fira j. Tillbringa j-en hos någon. I j.*, nästa jul. *I j-as*, förliden jul. (Talesätt) *I j., när det blir långa dagar*, aldrig. *Bära j-en ut*, lemna ett hus, utan att hafva smakat hvarken vått eller torrt. — *Ss. J-fröjd, -helg, -högtid, -nöje, -stek, -tid.*

Anm. Ordet *Jul* anses af *Ihre* hafva blifvit infördt af de engelska munkar, som först predikade kristendomen i Sverige, från det engelska *Gehol*, *Geola*, namnet på månaderna December och Januari, af hvilka den förra kallades *Ærre-Geola* ell. För-Geola, den sednare *Æftera-Geola* eller Efter-Geola. *Gehol*, åter, uppgifves vara kommet af *Chwyl*, omvändning, emedan solen under denna tidrymd liksom vänder tillbaka.

JULA, jùla, v. n. 1. Tillbringa julen hos någon. *J. hos en slägtinge.* — *Julande*, n. 4.

JULAFTON, m. 2. pl. — *aftnar*. Dagen före juldagen.

JULBOCK, m. 2. Löjligt utstyrd person, hvilken det på julaftonen tillhör att genom hvarjehanda påhitt och oväsende roa och skrämma gäster och barn. Förmodligen en lemning af de lekar, som vid det fordna juloffret voro vanliga.

JULBORD, n. 5. Bord, som julaftonen dukas med öfverflöd af alla slags matvaror, och qvarstår flerstädes med sina rätter till Knutsdagen, då en ringdans omkring detsamma förkunnar julens slut.

JULBRASA, f. 1. Stor brasa, som julaftonen lägges på spiseln i bondgårdar.

JULBRÖD, n. 5. Finare slags bröd, som bakas för julhögtiden.

JULBULLE, m. 2. pl. — *bullar*. Bulle af julbröd, isynnerhet sådan, som gifves fattiga eller tjenstehjon.

JULDAG, m. 2. Första och förnämsta dagen af julhögtiden eller d. 25 December.

JULEP, jùläpp, m. sing. (af lat. *Julapium*) Så kallas i apotekarspråket en mixtur, då den är en sockerlösning i ett välluktande vatten, tunnare än sirap och fullkomligt klar.

JULFERIER, jùlfériärr, m. 3. pl. Ferier (se d. o.) öfver julhögtiden.

JULFRID, m. sing. Så kallades fordom den rättighet, som en hvar ägde, att under julhelgen vara fri för lagsökning.

JULGALT, m. 2. Gödgalt, som slagtas till jul, för att då förtäras.

JULGRIS, m. 2. 1) Gris, född vid jultiden. Säges äfv. skämtvis i samma mening om barn. — 2) Stekt gris, som hel införes på julbordet. Ett minne af Freyrs galt, som fordom offrades vid Jul.

JULGRÖT, m. 2. Sötgröt, som efter gammal vana alltid förtäres på julaftonen.

JULHALM, m. sing. Halm, som fordom utbreddes på golfvet i boningshusen och kyrkorna, att qvarligga öfver jul eller till Knutsdagen. Denna sed torde härröra deraf, att vid juloffret halm utbreddes i offerhusen till hvilobädd åt de från alla orter sammanströmmande skarorna.

JULI, jùli, m. sing. (lat. *Julius*) Årets sjunde månad, så kallad efter Julius Cæsar. Hömånad.

JULIANSK, a. 2. *J-a tideräkningen*, den af Julius Cæsar införda förbättrade tideräkning, hvilken ännu under namn af Gamla stilen följes i Grekland och Ryssland. Jfr. *Gregoriansk*.

JULKAKA, f. 1. Se *Julkuse*.

JULKALAS, n. 3. o. 5. Kalas, som anställes under och näst efter julhögtiden, en lemning efter de fordna gästabud, som voro vanliga efter juloffret.

JULKLAPP, m. 2. Gåfva, som på julaftonen lemnas eller tillsändes någon. Förmodas hafva sin upprinnelse från de gåfvor, hvarmed i fordna tider husets herre vid jul fägnade sina gäster. *Gifva en något till j.*

JULKUBBE, m. 2. pl. — *kubbar.* Stort, groft, kärnfullt vedträ, som lägges på spiseln julaftonen.

JULKUSE, m. 2. pl. — *kusar.* Bröd i form af ett djur, som bakas till julen: ett minne af Freyrs galt, hvilken fordom vid julen högtidligt inbars på bordet, och hvarvid gjordes löften och eder.

JULLBEN, n. 5. (anat.) Ett af benen i fotvristen.

JULLE, m. 2. pl. *jullar.* 1) Ett slags mindre båt. — 2) Se *Jullben.*

JULLEK, jùl-lék, m. 2. Benämning på hvarje af de flera slags folklekar, som under jultiden äro sedvanliga: en lemning af de fordna offerlekarna.

JULLJUS, júl-jùs, n. 5. Ljus, tjockare än vanligt, som stöpes till jul, att då brännas, isynn. på julaftonen.

JULMÅNAD, m. sing. December månad.

JULNATT, f. 3. pl. — *nätter.* Natten emellan julaftonen och juldagen.

JULOS, jùlós, n. 5. (fam.) Sinnesyra, uppkommen af julens nöjen och njutningar. *J-et satt ännu qvar.*

JULOTTA, jùl-ótta, f. 1. Ottesången på juldagen.

JULPSALM, jùlsállm, m. 3. Psalm, författad att sjungas vid och i anledning af julhögtiden.

JULRO, jùlró, f. sing. 1) Ledighet ifrån arbete under julen. *Knappt få j. för arbete.* — 2) Julens nöjen. *Störa j-n.*

JULSKINKA, f. 1. Skinka, som alltid framsättes på bordet juldagen eller på ett julkalas, till minne af Freyrs galt. Jfr. *Julkuse.*

JULÖL, n. 5. Öl, som brygges till jul, att då förtäras.

JUNGERMANSMOSSA, f. 1. Ett moss-slägte. Jungermannia.

JUNGFRU, f. 3. pl. *jungfrur.* 1) *a*) Flicka från tidpunkten för manbarhetens inträdande. *En blomstrande j. Gammal j.*, som öfverlefvat sin ungdomsblomstring. — *b*) Se *Mö.* — *J. Maria*, Jesu moder. — *c*) Titel, som gifves ogifta qvinnor af ringare klassen. Betydde fordom detsamma som Fröken, hvilken betydelse bibehållit sig i åtskilliga benämningar, t. ex.: Wadstena adeliga Jungfrustift, hvarföre man äfven ännu någon gång i giftermålsannonser får se ordet användt i st. f. Fröken. — *d*) Höflig benämning i st. f. Piga. — 2) (skepp.) Plattrundt trästycke med trenne hål, att, medelst taljerep, fästa stäng- och undervanten vid märsar eller röst. — 3) Stenläggarklubba. — 4) (bot.) *J-n i det gröna*, en ört med ganska vackra, hvita blommor inom en grön bladskärm. Nigella damascena. — *J. Mariæ Hand* eller *Nycklar*, en ört med röda, fläckiga blommor. Orchis maculata. — *J. Mariæ Lin*, se *Fågelört*, 2. — *J. Mariæ Sänghalm*, ört med stor gul blomvippa. Galium verum. — *J. Mariæ Kåpa*, se *Kåpört.* — 5) (nat. hist.) *J. Mariæ Höna* ell. *Nyckelpiga*, en liten brandgul insekt, med sju svarta punkter. Coccionella septempunctata. — 6) Benämning på ett af de tolf tecknen i Djurkretsen. — 7) Se *Jungfrumått.*

JUNGFRUAKTIG, a. 2. Blyg som en jungfru. Säges på spe om män och ynglingar.

JUNGFRUBLOCK, n. 5. Se *Jungfru*, 2.

JUNGFRUBUR, m. 2. Se *Frustuga.* — Jfr. äfv. *Bur.*

JUNGFRUBÄR, n. 5. 1) Bär af växten Rubus Saxatilis. — 2) Se *Åkerbär.*

JUNGFRUDOM, m. sing. Se *Mödom*, 2.

JUNGFRUHINNA, f. 1. Se *Mödom*, 1.

JUNGFRUHONUNG, m. sing. Sjelfrunnen honung eller som af sig sjelf drupit ur honungskakorna.

JUNGFRUKAM, m. 2. pl. — *kammar.* En liten, ettårig växt. Aphanes arvensis.

JUNGFRUKLOSTER, n. 5. Kloster, der endast jungfrur upptagas till nunnor.

JUNGFRULIG, jùnngfrúligg, a. 2. Sedig, kysk och blygsam som en jungfru. *J-t skick, väsende.*

JUNGFRULIK, jùnngfrulí'k, a. 2. Se *Jungfruaktig.*

JUNGFRULIN, n. sing. Se *Fågelört.*

JUNGFRUMJÖLK, f. sing. Benzoetinktur.

JUNGFRUMÅTT, n. 5. Mått för våta varor = $1/_{32}$ kanna.

JUNGFRUOLJA, f. 1. Den renaste oljan, som vid pressningen först afflyter.

JUNGFRUPILT, m. 2. Man ell. yngling, som gör sig mycken möda att behaga fruntimmer.

JUNGFRURIS, n. sing. Se *Gullris.*

JUNGFRUSLÄNDA, f. 1. (nat. hist.) En art af Sländorna, med sköna blå vingar. Agrion Virgo.

JUNGFRUSTIFT, n. 5. Se *Jungfrukloster. Wadstena adeliga j.*

JUNGFRUSTÅND, n. 5. Ogifta tillståndet för fruntimmer.

JUNGFRUSVAFVEL, n. sing. Rent, gedieget svafvel.

JUNGFRUSVÄRM, m. 2. Första svärmen, som flyger ut ifrån en kupa af unga bin.

JUNGFRUTVÅL, m. sing. Ört, som växer vid diken, med något spetsiga, kantiga blommor och bittra frön; örten, krossad och lagd på huden, drager upp blåsor; saften säges borttaga fräknar och solbränna. Polygonum Hydropiper. Kallas äfv. Bitterblad.

JUNGFRUVAX, n. 5. Hvitt vax.

JUNGMAN, m. 5. pl. — *män.* Ung, obefaren sjöman.

JUNI, m. sing. (lat. *Junius*) Sjette månaden i året. Sommarmånad.

JUNK, dschúnngk, m. 3. Kinesiskt, tvåmastadt fartyg af ytterst plumpt byggnadssätt.

JUNKER, júnngk'r, m. 2. pl. *junkrar.* (af t. *Jungherr*) 1) Betyder egentligen: Ung herre, och var i början en titel, som tillades prinsar och högtförnäme män; brukades sedan att beteckna unga män af adel, men slutligen endast om medlemmar af den lägre adeln. — 2) Nyttjas nu på skämt eller föraktligt, spefullt, i samma mening som: Gynnare, Munsjör. *Sådana der j-krar. Kom hit, god j.* — 3) Säges i brädspel om en spelare, som har så många brickor slagna, att han är utstängd ifrån inslagsbrädet.

JUNO, júno, nom. propr. f. 1) (rom. myt.) Den förnämsta af gudinnorna, Jupiters gemål. — 2) En år 1804 upptäckt planet.

JUNONISK, a. 2. Lik Juno: stor, stolt, majestätisk. *En j. gestalt.*

JUNTA, jùnnta, f. 1. (spanskt ord) 1) I allm. Församling. — 2) Statsrådsförsamlingen i Spanien och Portugal.

JUPITER, jùpitt'r, nom. propr. m. 1) (rom. myt.) Den högste af gudarna; åskans gud. — 2) Benämning på den största planeten i vårt solsystem.

JUR, se *Jufver.*
JURIDIK, --i'k, f. sing. Lagfarenhet, lagkunskap.
JURIDISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på lagfarenheten. *J-a fakulteten. J-a studier. J. stil, term.* — ***Juridiskt***, adv.
JURISDIKTION, jurissdicktschón, f. 3. 1) Domsrätt. — 2) Dom- eller lagsaga.
JURIST, -i'sst, m. 3. Lagklok, rättslärd.
JURNAL, schurrnál, m. 3. (fr. *Journal*) 1) Dagbok, daglista. — 2) Dagblad, tidskrift.
JURNALISM, schurnali'ssm, m. sing. Tidningsväsende.
JURNALIST, schurnali'sst, m. 3. Tidningsskrifvare.
JURY, júry, m. 3. (eng.) Nämd af edsvurne vid domstolar, hvilken det tillhör att afgifva sitt utlåtande, huruvida en anklagad är skyldig eller icke.
JURYMAST, jùrymásst, f. 3. Se *Nödmast.*
JUST, jússt, adv. (från fr. *Justement*, af lat. *Justus*) Riktigt, alldeles. *J. deri ligger svårigheten. Han är kommen j. för att ... Han kom j. nu, j. i går. J. så är det. Han har j. icke för mycket. J. som han kom. J. i det han gick ut. Jag vet ej j. så noga. Det var j. icke min mening. Du är j. en lätting, som aldrig vill göra något. Hon ser ut j. som ett hampspöke. Det är j. detsamma, hur det går.*
JUSTERA, schystèra, v. a. 1. 1) Rätta, göra riktig. *J. ett protokoll.* — 2) Uppmäta. *J. mått, mål och vigt.* — ***Justerande***, n. 4. o. ***Justering***, f. 2.
JUSTERARE, schystérare, m. 5. En, som justerar.
JUSTERINGSMAN, m. 3. pl. — *män.* En, som är tillsatt att justera mått, mål och vigt.
JUSTITIARIE, justittsiáric, m. 3. Domhafvande vid åtskilliga lägre domstolar.
JUSTITIARIAT, justittsiariát, n. 3. o. 5. En justitiaries syssla.
JUSTITIE-KANSLER, justi'ttsie-kannslä'r, m. 3. Hög embetsman, som är konungamaktens juridiska ombud, samt högste åklagaren i riket, hvilken det åligger att föra eller genom de under honom ställda fiskaler låta föra konungens talan i mål, som röra allmän säkerhet och kronans rätt, samt att, å konungens vägnar, hafva tillsyn öfver rättvisans handhafvande.
JUSTITIE-KOLLEGIUM, justi'ttsie-kållégiumm, n. sing. Första afdelningen af Stockholms magistrat, hvarunder höra alla ofrälse stadsinnevånares arfs- och sterbhus-angelägenheter, samt de tvister, som af dem kunna föranledas.
JUSTITIE-MINISTER, se *Justitie-Statsminister.*
JUSTITIE-OMBUDSMAN, justi'ttsie-å'mmbuddsmánn, m. 5. pl. — *män. Rikets Ständers j.*, en af Ständerna tillsatt embetsman, som å deras vägnar utöfvar kontroll öfver domaremakten och de förvaltande myndigheterna.
JUSTITIE-REVISION, justi'ttsie-revischón, f. sing. *J-en* kallades fordom en domstol, dit rättsökande ägde att vädja från hofrätten; upphörde, då högsta domstolen inrättades. *Konungens nedre J.* kallas nu samteliga revisions-sekreterarne, som skola bereda justitiemålen till föredragning i Högsta Domstolen.
JUSTITIERÅD, justi'ttsierå'd, n. 5. Benämning på ledamöterna i konungens Högsta Domstol.
JUSTITIE-STATEN, justi'ttsie-stát'n, m. def. Samteliga embets- och tjenstemän, som tillhöra lagskipningen i riket.
JUSTITIE-STATSEXPEDITION, justi'ttsie-ståtsäckspedittschón, f. sing. def. Så kallas justitie-departementet, såsom rådgifvande och förvaltande embetsverk, med justitie-statsministern till chef.
JUSTITIE-STATSMINISTER, justi'ttsie-ståtsmini'sst'r, m. 2. pl. — *ministrar.* Högste embetsmannen i riket, eller den ledamot af konungens statsråd, som är föredragande för justitieärender.
JUSTITIE-ÄRENDER, justi'ttsie-ä'rännd'r, m. 3. pl. Sådana riksärender, som angå lagskipningen.
JUTVAGN, jùtvánngn, m. 2. Se *Korgvagn.*
JUVEL, -él, m. 3. (fr. *Joyau*, af *Jouer*, leka, från lat. *Jocus*) 1) Slipad ädelsten. — 2) Med ädelstenar och perlor besatt smycke. — 3) (fig.) Säges om någonting dyrbart. *Bästa j-en i hans krona.* — 4) (fam. iron. skämtv.) Oordentlig, utsväfvande, dålig menniska *Det är just en j., en vacker j.* — 5) (fam. skämtv.) Utslagsblemma. *Han har fullt med j-er på händerna.* — *Ss. J-handel, -handlare, -handlerska.*
JUVELASK, -èl-åssk, m. 2. Ask att förvara juveler uti.
JUVELERARE, m. 5. En, som infattar juveler eller handlar dermed. — *Ss. J-arbete, -bod, -handel, -handtverk, -konst.*
JUVELRING, m. 2. Ring, med en eller flera infattade juveler.
JUVELSKRIN, n. 5. Skrin att förvara juveler uti.
JUVELSMYCKE, n. 4. Smycke med en eller flera infattade juveler.
JÅNS, se *Jans.*
JÄF, n. 5. 1) (lagt.) *a*) Förklaring, att man anser en person, till följe af vissa i lag uppgifna förhållanden, icke kunna gälla för opartisk i ett visst mål. *J. emot vittne, domare.* — *b*) Protest. *J. emot äktenskap.* — 2) (i allm.) Protest, invändning.
Anm. *Jæf* betyder i fornspråket: tvifvel.
JÄFAKTIG, a. 2. Se *Jäfvig.*
JÄFVA, v. a. 1. 1) (lagt.) Förklara, att en person, till följe af vissa i lag uppgifna förhållanden, ej kan anses för opartisk i ett visst mål. *J. ett vittne, en domare.* — 2) (i allm.) Förklara ogiltig, bestrida, förkasta. *J. ett skäl. J. sanningen.* — *J. sig*, v. r. Förklara sig sjelf partisk. — ***Jäfvande***, n. 4.
Anm. *Jæwa* betyder i fornspråket: tvifla.
JÄFVIG, a. 2. Som kan förkastas, ogillas, såsom partisk. *Ett j-t vittne.*
JÄFVIGHET, f. 3. Egenskapen att vara jäfvig.
JÄGARCORPS, jä'garrkå'r, m. 3. Trupp af fältjägare. [— korps.]
JÄGARE, m. 5. (af *Jaga*) *a*) En, som jagar. *Vi träffade i skogen på några j.* — *b*) En, som kan jaga och utöfvar jägaryrket. *Han är j., god j.* — *c*) Person, kunnig i jagtyrket, antagen i tjenst af kronan eller enskilt person. — 2) Ett slags betjent, klädd som jägare. — 3) Se *Fältjägare.* — *Ss. Jägarmåltid, -redskap.*
JÄGARHORN, n. 5. Se *Jagthorn.*
JÄGARINNA, f. 1. Qvinna, som jagar eller är öfvad i konsten att jaga.
JÄGARKOJA, f. 1. Liten koja, der jägare lura på villebrådet eller uppehålla sig öfver nätterna, under det de jaga på någon aflägsen trakt.

JÄGARNÄT, n. 5. Se *Jagtnät.*
JÄGARORD, n. 5. Se *Jägarterm.*
JÄGARSPRÅK, n. 5. De egna benämningar, uttryck och talesätt, som jägare nyttja med afseende på föremål, hvilka tillhöra deras yrke.
JÄGARTERM, jä'garrtä'rrm, m. 3. Uttryck, som nyttjas särskilt i jägarspråket.
JÄGARVÄSKA, f. 1. Väska, som bäres af jägare, då de äro på jagt, att deri förvara åtskilliga förnödenheter jemte fångsten.
JÄGERI, n. 3. Jagtyrket med allt hvad dertill hörer.
JÄGERIBETJENING, f. 2. I kronans tjenst anställde personer, i och för skogarnes vårdande, skadedjurs dödande, o. s. v.
JÄGERISTAT, m. 3. Jägeribetjeningen i ett län.
JÄGMÄSTARE, m. 5. Tjensteman, som har högsta uppsigten öfver skogarna och jagten i ett län. — *Ss. Jägmästare-boställe, -distrikt, -syssla.*
JÄGTA, jä'ckta, v. a. 1. (fam.; af *Jaga*) Beständigt oroa, icke lemna någon ro. *J. någon med en hop onyttiga bestyr.*
JÄGTSTAG, n. 5. (skepp.) En på hvarje rås förkant fastspikad träribba, med hål, att deri fästa eller slå under seglet.
JÄKEL, se *Djekel.*
JÄMFÖRA, m. fl., se *Jemföra,* &c.
JÄMFÖTTES, JÄMGOD, se *Jemnföttes, Jemngod.*
JÄMKA, m. fl., se *Jemka,* &c.
JÄMLIK, JÄMMER, JÄMN, m. fl., se *Jemnlik, Jemmer, Jemn,* &c.
JÄNKA, se *Jemka.*
JÄNTA, f. 1. (ford. *Genta,* af *Gante,* pojke, som gerna leker, således egentl: ung, munter och glad flicka) Säges i vissa provinser i stället för Ung flicka.
JÄRF, m. 2. pl. — *fvar.* 1) Ett slägte af rofdjuren. Gulo. — 2) Art af detta slägte, omkring en aln lång, till skapnaden lik en björn, mörkbrun, med en ljusare strimma längs åt hvar sida; luktar mysk; kastar sig ifrån träden på sitt rof. Gulo borealis.
JÄRGA, se *Jerga.*
JÄRN, se *Jern.*
JÄRTECKEN, n. 5. Förebådande under, tecken. — Ordet, som fordom skrefs *Jertekn, Jarteck, Jartign, Jardtign,* förmodas vara härledt af *Jern,* med afseende på den bekanta *Jernbyrden.*
JÄSA, v. a. 2. 1) Säges om vissa flytande, blandade ämnen, då de, i lagom förtunning utsatta för en måttlig lufttemperatur, komma i stark rörelse, föranledd af de enkla ämnenas sträfvande att afskilja sig ifrån hvarandra. *Dricka, vin, som j-ser. J. öfver,* svämma öfver till följe af jäsning. — 2) Säges äfven om ämnen, som hafva fastare konsistens, när de, vid tillblandning af något annat ämne, eller endast genom inverkning af stark hetta, råka i häftig inre rörelse och liksom koka eller svälla. *Kalk j-ser med syra. Degen börjar j.* — 3) Säges äfv. om blodet i en lefvande kropp, när det af någon orsak råkar i ett slags feberaktigt, kokande tillstånd. *Blodet j-ser i honom.* — 4) (fig.) Vara ytterst upprörd. *J. af vrede, harm, ovilja, högmod.* — Skrifves äfv. *Gäsa.*
JÄSANDE, n. 4. Verkningen, när något jäser. — Äfv. *Gäsande.*
JÄSDEG, m. 2. Deg, så beskaffad, att den, blandad i annan deg, försätter denna i jäsning. — Äfv. *Gäsdeg.*
JÄSFAT, n. 5. Se *Jäskar.* — Äfv. *Gäsfat.*
JÄSJORD, f. sing. Se *Jäslera.* — Äfv. *Gäsjord.*
JÄSKAR, n. 5. Kar, hvari dricka lemnas att stå och jäsa. — Äfv. *Gäskar.*
JÄSLERA, f. sing. Ett slags lera, som har den egenskapen att jäsa i hetta. — Äfv. *Gäslera.*
JÄSMJÖLK, f. sing. Löpnad mjölk, pressad genom linne. — Äfv. *Gäsmjölk.*
JÄSNING, f. 2. 1) Se *Jäsande.* — 2) *a*) Tillstånd, hvari ett jäsande ämne sig befinner. *Vara i j. Sätta i j.* — *b*) (fig.) Stark sinnesrörelse. *Sinnena äro i j.* — Äfv. *Gäsning.*
JÄSNINGSFAT, — KAR, se *Jäskar.*
JÄSNINGSKRAFT, f. sing. Ett ämnes kraft att sätta ett annat i jäsning.
JÄSNINGSMEDEL, n. 5. JÄSNINGSÄMNE, n. 4. Medel, ämne, som har egenskapen att sätta andra ämnen i jäsning.
JÄSNINGSPROCESS, m. 3. (vetensk.) Den fortgående verkningen hos ett jäsande ämne.
JÄSPA, m. fl., se *Gäspa,* &c.
JÄSRUM, n. 5. Särskilt rum i bryggerier och fabriker, der dricka eller andra ämnen undergå jäsningsprocessen. — Äfv. *Gäsrum.*
JÄST, jä'sst, m. sing. Det på ytan af jäsande dricka uppkomna skum, eller den fällning, som under jäsningen afsätter sig på bottnen. — Skrifves äfv. *Gäst.*
JÄTTE, jä'tte, m. 2. plur. — *jättar.* (i fornspråket *Jotun, Jötun,* beslägtadt med det grekiska *Gigas*) 1) *Jättar* kallades i uräldsta tider en folkstam, som bebodde Skandinavien, innan Asarne ditkommo och småningom undanträngde dem, samt beskrifvas såsom varelser af utomordentlig storlek och styrka, Thors dyrkare, och ej saknande ett slags bildning, hvilken i sagan betecknas med uttrycket: *Jättarnes visdom.* — 2) I Gudasagan (Eddan) framställas *Jättarne* såsom fiendtligt sinnade mot gudarna (Asarna) och männerna (menniskorna). — Äro då egentligen att betrakta såsom symboliserade, väldiga, ofta förstörande naturkrafter. — 3) Man af ovanlig kroppslängd, öfver 13 fot. *Den Italienske j-n.* — 4) (fig.) En, som i högst utomordentlig grad utmärker sig i något. *Grimm är en j. i språkkunskap.* [Jette.]
JÄTTEBILD, m. 3. Bild af öfvermensklig storlek.
JÄTTEBUFFEL, m. 2. pl. — *bufflar.* En art Buffel med 4 fots horn och derutöfver. Bos Arni.
JÄTTEGESTALT, m. 3. Jättelik, reslig gestalt.
JÄTTEGRAF, f. 2. pl. — *grafvar.* Graf, der en jätte uppgifves ligga begrafven.
JÄTTEGRYTA, f. 1. Så kallas ett eget slags, i Sverige ganska talrikt förekommande, grytlik fördjupning i bergen. Jättegrytorna anses hafva tillkommit vid den så kallade Rullstensfloden.
JÄTTEGRÅTTA, f. 1. Ofantligt stor underjordisk håla eller grätta.
JÄTTEGRÖ, n. sing. Näst vassen det ansenligaste af alla svenska gräs; växer vid flod- och sjöstränder; odlas äfven med största fördel. Kallas äfv. Kassevia. Poa aquatica.
JÄTTEHAJ, m. 2. Se *Hvithaj.*
JÄTTEHUS, n. 5. Se *Jättestuga.*
JÄTTEHÅLA, f. 1. Se *Jättegråtta.*
JÄTTEHÖG, m. 2. Grafhög, der en jätte tros ligga begrafven.

JÄTTEKAST, n. 5. Så kallas stora enstaka stenar, dem trollen sägas i forntima hafva kastat bort åt någon kyrka, när de blifvit vredgade öfver klockljuden.

JÄTTEKRIG, n. 5. 1) Krig emot jättar. — 2) Ofantligt stort krig, t. ex. Europas emot Napoleon.

JÄTTEKULA, f. 1. Håla, kula, der en jätte tros hafva haft sin boning.

JÄTTELIK, a. 2. Till storleken liknande en jätte. *En j. man, växt.*

JÄTTEMUSSLA, f. 1. Den största af alla bekanta musslor, stundom 5 fot lång och af 600 skålpunds vigt; skalet ofta 6 tum tjockt; ätlig; finnes i Röda och Indiska Hafvet. Tridacna gigas.

JÄTTEORM, m. 2. En art af ormslägtet Boa, i Sydamerika, 40 fot lång; vistas vid vatten. Boa murina.

JÄTTEPOLYP, m. 3. En art Polyp, 5 till 6 fot lång, med rund kropp, 8 fångarmar, 6 gånger så långa som kroppen och tjocka som en mansarm. Finnes i Europeiska haf. Octopus vulgaris.

JÄTTEPUMPA, f. 1. En art af Pumpornas slägte, som väger ända till 12 pund. Cucurbita maxima.

JÄTTEQVINNA, f. 1. 1) Qvinna af jättarnes slägte. — 2) Ovanligt lång qvinna.

JÄTTESKAPNAD, m. 3. Se *Jättegestalt.*

JÄTTESKÖLDPADDA, f. 1. En art Sköldpadda, i tropikhafven, 6 till 7 fot lång och ända till 800 marker tung. Chelonia Midas.

JÄTTESPÅR, n. 5. Så kallas de, fotspår af menniskor liknande, urgröpningar i berghällar, hvilka flerstädes anträffas.

JÄTTESTEG, n. 5. Ytterst långt steg. — (Fig.) *Gå med j. till målet,* utomordentligt fort.

JÄTTESTEN, m. 2. Se *Jättekast.*

JÄTTESTOD, m. 3. Bildstod af öfvermensklig storlek.

JÄTTESTUGA, f. 1. Så kallas af allmogen de urgamla grifllemningar, hvilka tillförene inbegrepos under det gemensamma namnet Kummel, men numera kallas, dels Halfkorsgrafvar, dels Dyrehus.

JÄTTESTYRKA, f. 1. Öfvermensklig, högst ovanlig styrka,

JÄTTETALL, f. 2. Ett slags Tall i Californien, med en fot långa barr; anses vara det högsta af alla träd. Pinus lambertiana.

JÄTTINNA, f. 1. Se *Jätteqvinna.*

JÖNS, nom. prop. m. 2. 1) Mansnamn, sammandraget af Johannes. — 2) (fam. skämtv.) *J.* ell. *Dummer J.,* dum menniska.

JÖSSE, fam. i st. för *Jöns.*

K.

De ord, som ej finnas under K, sökas under C.

K, kå, n. 4. 1) Elfte bokstafven i alfabetet. *a*) Har ett hårdt ljud i de flesta ord, nämligen: *α*) Näst framför *a, o, u, å,* t. ex.: *Kanna, kor, kunna, kål.* Undantag: *Skarlakan, marskalk, menniska, menniskor,* i hvilka ordet *sk* läses som *sch.* — *β*) Framför en annan konsonant i samma stafvelse, t. ex.: *Klappa, knä, kräla, riksdag, vakt.* — *γ*) I slutet af ord och grundstafvelser, t. ex.: *Ek, eken, vacker.* — *b*) *K* uttalas som *tj* framför *e, i, y, ä, ö* i samma grundstafvelse, t. ex.: *Kedja, killing, kyla, källa, köra.* — Anm. *K* bibehåller sitt hårda ljud, om *e, i* ej tillhöra grundstafvelsen, t. ex.: *Rik-e, vik-it, sak-en;* likaså i orden *Orkester, kör* (chorus). — *c*) *K* framför *j* uttalas i ordet *Kjortel* som *tj.* — *d*) I orden *Skjorta, Skjul, Skjuta, Skjuts* uttalas *skj* som *sch.* — 2) Ljudet, som uppkommer, då bokstafven *k* uttalas. — Man säger äfven *k-ljud.* — 3) Förkortningar: *Kl.* = klocka.

KABAL, se *Cabal.*

KABALERA, v. n. 1. Stämpla, förehafva komplotter.

KABBALA, kàbbala, f. sing. (hebr. *Kabalah*) 1) Judarnes religiösa traditioner. — 2) Deras hemliga teologi, såsom motsats till Talmud eller den offentliga.

KABBALIST, --i'sst, m. 3. En, som studerat och är kunnig i kabbala.

KABBALISTISK, a. 2. Som tillhör eller har afseende på kabbala. *K. tolkning af bibeln. K-a tecken.*

KABBEL, se *Kabel.*

KABBELSJÖ, m. 2. (sjöt.) Sqvalp, som uppkommer på hafsytan, då vind och ström äro motsatta.

KABBELÖK, m. 2. ell. KABBELEKA, f. 1. Ört med gula blommor, vid käll- och bäckrännilar. Caltha palustris. Kallas vanligen Kalfleka.

KABBLA, v. n. 1. (sjöt.) *Sjön k-r,* vågorna bryta sig emot hvarandra.

KABEL, kåb'l, m. 2. pl. — *kablar.* (skepp.) Kabelslaget tåg, som begagnas vid varpning: i allm. hvarje kabelslaget tåg. [Kabbel.]

KABELGARN, kåb'lgårn, n. 5. Grofva hamptrådar, hvaraf tågvirke förfärdigas.

KABELGATT, n. 5. (skepp.) Förvaringsplats på fartyg, för block, tåg, m. m.

KABELJO, kàb'ljó, m. sing. (T. *Kabeljau*) Insaltad Stortorsk (Gadus morrhua). [Kabiljo, Kabbiljo, Cabiljo.]

KABELLARIUM, kabällàriumm, n. 3. pl. — *rier.* (skepp.) Tåg eller ketting, som på örlogsfartyg begagnas att fästa ankartåget till gångspelet vid ankarets lättning.

KABELLÄNGD, f. 3. (sjöt.) En längd af 120 famnar.

KABELROTTING, m. 2. Ostindisk art af Rottingslägtet, som uppgifves få en längd af 250 alnar. Calamus Rudentum.

KABELSLAGEN, a. 2. neutr. — *et.* (skepp.) *K-et* kallas det tågvirke, som är hopsnodt af trenne trossar, hvilka hvar för sig kallas Kardeler.

KABELTROSS, m. 2. ell. KABELTÅG, n. 5. Se *Kabel.*

KABINETT, --nä'tt, n. 3. o. 5. (fr. *Cabinet*)

1) Litet afskildt rum för arbete eller samtal; skrif- eller studerkammare. — Har sammansättningarna: Skrif-, Arbets-, Läsekabinett. — 2) Rum, der konstverk, mynt eller naturalster förvaras. — Bildar sammansättningarna: Konst-, Mynt-, Naturaliekabinett. — 3) Embetsrum, embetsverk. *K-et för utrikes brefvexlingen.* — 4) En regents konselj. *K-et var i går församladt.* — 5) Regering eller hof, med afseende på utländska makter. *Svenska, ryska, engelska k-en.* — Skrifves äfv. *Cabinett.*

KABINETTMAL, --nä'ttmål, m. 2. En metallglänsande, gulgrå eller grågul nattfjäril. Tinea sarcitella.

KABINETTS-KAMMARHERRE, - - nä'tts-kàmmarhä'rre, m. 2. pl. — *herrar.* Tjenstgörande kammarherre.

KABINETTSKURIR, - - nä'ttskuri'r, m. 3. Kurir, afsänd ifrån en regering till en annan.

KABINETTSMINISTER, - - nä'ttsmini'st'r, m. 2. pl. — *nistrar.* Minister, som har säte och stämma i kabinettet, dock utan särskilt portfölj.

KABINETTSORDER, - - nä'ttså'rd'r, m. 3. Order, utgången omedelbart ifrån regenten.

KABINETTS-SEKRETERARE, m. 5. Embetsman, som förer protokollet i en regeringskonselj.

KABINETTSSTYCKE, n. 4. (mål.) Liten målning af sällsynt värde, ej gerna öfver $1\frac{1}{2}$ qvadratfot.

KABYSA, kàbysa, f. 1. eller

KABYSS, - y'ss, f. 1. (t. *Kabuse*) Kokrummet eller köket på ett fartyg. [Kabyssa, Kabbyssa.]

KACIK, - i'k, m. 3. Höfding bland de indianska vildarna. — Skrifves äfven Kazik. [Cacik, Cazik.]

KACKA, v. n. 1. (lågt, af lat. *Cacare*) Göra sitt tarf. — *Kackande*, n. 4. o. *Kackning*, f. 2.

KACKEL, n. sing. Se *Kacklande.*

KACKERLACK, se *Kakerlack.*

KACKLA, v. n. 1. 1) Säges om det korta, puttrande, tätt upprepade läte, som höns och gäss vanligen låta höra. *Hönsen k. alltid, när de värpit.* — 2) (fig.) Pladdra, sqvallra, prata. Säges isynn. om pratsamma qvinnor.

KACKLANDE, n. 4. 1) Hönsens eller gässens läte, när de kackla. — 2) (fig.) Pladdrande, sqvallrande, prat (isynn. af qvinnor).

KADANS, - dångs, eller rättare:

KADENS, - dä'nns, m. 3. (fr. *Cadence*) 1) (i musik) *a*) Ton, hvarpå man hvilar; slutfall. — *b*) Takt. — *c*) En prydnad eller löpning vid ett slutfall eller en station. — 2) Slutfall i tal. — Skrifves äfv. *Cadens.*

KADENSTECKEN, - dä'nsteck'n, n. 5. (i musik) Tecken, hvarigenom en kadens utmärkes.

KADAVER, - dáv'r, n. 5. (lat. *Cadaver*) As. Säges både i egentlig o. fig. mening.

KADETT, - dä'tt, m. 3. (fr. *Cadet*) Lärjunge i en krigsskola. — Skrifves äfv. *Cadett.* — *Ss. K-corps, -kompani, -skola.*

KADI, kádi, m. pl. — *kadis.* Turkisk domare. — Äfv. *Cadi.*

KADUCÉ, m. 3. (lat. *Caduceus*) Mercurii-staf; häroldstaf. — Äfv. *Caducé.*

KADRILJ, - dri'llj, m. 3. (fr. *Quadrille*) 1) (vid riddarspel och ringränning) Afdelning af riddare, vanligen fyra, som höra tillsammans. — 2) Ett slags fransysk dans af minst fyra par. — 3) Lomberspelet, på fyra man hand.

KAFÉ, se *Café.*

KAFFE, kåffe, n. sing. (af turkiska ordet *Kahveh*, af frön beredd dryck) 1) Bönorna af Kaffeträdet. *Mala k.* — 2) Dryck, kokad på malda kaffebönor. *Dricka k.* — *Ss. K-drickande, -drickare, -dryck, -odling, -plantage.* [Caffe.]

KAFFEBORD, n. 5. 1) Bord, hvarpå kaffe är serveradt. — 2) Bord, som enkom dertill användes.

KAFFEBRICKA, f. 1. Bricka, hvarpå kaffe bjudes omkring.

KAFFEBRUN, a. 2. Brun som malet kaffe.

KAFFEBRÄDE, n. 4. Bräde, hvarpå kaffe bjudes omkring.

KAFFEBRÄNNARE, m. 5. Med träskaft försedt jernredskap, hvari kaffebönor rostas, innan de malas.

KAFFEBRÖD, n. 5. Enkom bakadt bröd att doppa i kaffe.

KAFFEBÖNA, f. 1. Kärnan i kaffeträdets frukt.

KAFFEDAGS, adv. (fam.) Tid på dagen, då man vanligen dricker kaffe. *Det är k.*

KAFFEFÄRGAD, a. 2. Se *Kaffebrun.*

KAFFEFÖRBUD, n. 5. Förbud emot förbrukning af kaffe.

KAFFEGLASS, m. 3. Glass, tillredd af brändt och malet kaffe, grädde, ägghvitor och socker.

KAFFEHUS, n. 5. Ställe, der kokadt kaffe hålles till salu åt allmänheten. — Jfr. *Café.*

KAFFEKANNA, f. 1. Kanna af silfver, koppar eller annan metall, hvari kokadt kaffe upphälles och serveras.

KAFFEKITTEL, m. 2. pl. — *kittlar.* Kittel, hvari kaffe kokas.

KAFFEKOKARE, m. 5. 1) En, som håller kaffehus. — 2) Ett slags kokinrättning, hvari kaffe kokas öfver lamp- eller spritlåga.

KAFFEKONSERV, kåffekånnsä'rrv, m. 3. Konserv, tillredd af malet kaffe med socker, och hvaraf ett godt kaffe erhålles, när kokande vatten hälles deröfver.

KAFFEKOPP, m. 2. Kopp, hvari kaffe hälles ur kaffekannan, då man vill dricka deraf.

KAFFEPANNA, f. 1. Panna af koppar, hvari kaffe kokas.

KAFFEPASTILLER, m. 3. pl. Pastiller, tillredda af malet kaffe med socker.

KAFFEQVARN, f. 2. Redskap, som begagnas till malning af kaffe.

KAFFERBUFFEL, kåff'rbúff'l, m. 2. pl. — *bufflar.* En vild buffelart i Kafferlandet. Bos Caffer.

KAFFEREP, n. 5. (skämtv.) Sällskap af kaffesystrar, bjudna tillsammans på kaffe.

KAFFERKORN, kåff'rkórn, n. sing. Se *Durrah.*

KAFFESERVIS, kåffesärrvi's, m. 3. Fullständig samling af kärl och redskap för ett kaffebord, såsom kaffekanna, gräddkanna, koppar m. m. [Caffeservice.]

KAFFESUMP, m. 2. Det, som är qvar på bottnen af en kaffepanna, sedan det kokta kaffet blifvit afhäldt.

KAFFESYSTER, f. 2. pl. — *systrar.* (fam. skämtv.) Qvinna, som ofta går på kaffevisiter.

KAFFETRÄD, n. 5. Ett spensligt träd, omkring 12 fot högt, med hvita blommor, som gifva ett rödt bär med två frön eller de så kallade kaffebönorna. Coffea arabica.

KAFFEVICKER, m. sing. En ärtskidväxt,

hvaraf ärterna begagnas som surrogat i st. f. kaffebönor. Astragalus bæticus.

KAFFEVISIT, kåffevisi't, m. 3. Visit, som göres på eftermiddagen, till kaffedags.

KAFLA, kåvla, v. a. 1. Med kafle utplatta. *K. deg.* — *K. upp*, se *Uppkafla*.

KAFLE, kåvle, m. 2. pl. — *kaflar*. 1) Vals, rörlig omkring sin axel och med handtag i begge ändarna, t. ex. en Degkafle. *Draga k.*, ett slags lek. — 2) Valsformigt trä, hvaromkring kläder, som skola manglas, blifva rullade, då mangelkistan sedan skjutes fram och åter deröfver. Mangelkafle. — 3) Det tjocka handtaget på en värja. — 4) Se *Munkafle*. *Lägga k. i munnen på någon.* — 5) Se *Kaflegräs*.

KAFLEBRO ell. KAFVELBRO, f. 2. Väg i sumpiga trakter, med underlag af ris, hvarpå stockar och trästammar äro lagda.

KAFLEGRÄS, n. 5. Ett grässlag. Alopecurus.

KAFLETRÄ, n. 4. Se *Kafle*, 2.

KAFTAN, kafftån, m. 3. Österländsk rock, lik en kort nattrock, af bomulls- eller sidentyg, mest hvit, med ljusgula blommor. [Cafetan, Koftan.]

KAFVA, v. n. 1. 1) (i äldre språket) Dyka under vattnet vid simning. — 2) (nu) Ifrigt och oskickligt röra armarna vid rodd eller simning.

KAFVELDUN, m. sing. Se *Kasedun*.

KAGGE, m. 2. pl. — *kaggar*. (af lat. *Cadus*) Ett slags laggkärl af minsta sort. *En k. holländsk sill, anjovis.*

KAHAU, f. Ett slags apa. Simia nasica.

KAHINCASYRA, kahi'nngkasy'ra, f. 1. (kem.) Ett slags syra, som erhålles af Kahincaroten. (Radix caincæ.

KAJ, m. 2. (t. *Kai*, fr. *Quaie*) 1) Hamn- eller strandmur, vid hvilken fartyg kunna lastas eller lossas. — 2) Strandgata. — 3) Rad af hus utmed en strandgata. — 4) Strandplats vid hamnar, der varor uppläggas. [Kä.]

KAJA, f. 1. En art af Korpslägtet, omkring 14 tum lång, med svart hufvud, askgrå nacke, och tinningar skimrande i blått, gräsgrönt och violett. Corvus monedula. (Talesätt) *Full som en k.*, mycket berusad. — *Ss. Kajbo, -näste, -unge.*

KAJA, v. a. 1. (sjöt.) *K. rårna*, brassa dem långskepps och toppa dem.

KAJDAM, kåjdåmm, m. 2. Se *Kaj*, 1.

KAJEPUTOLJA, se *Cajeputolja*.

KAJMAN, kåjmann, m. 3. pl. — *männer*. (finska ordet *Kaima*) En, som har lika namn med en annan. — *Syn.* Namne.

KAJMAN, m. 3. Se *Alligator*.

KAJSA. *Blås, Kajsa!* uttryck, vanligt på sjön, då man önskar frisk vind i seglen, och uppkommet af *Blås, Kåre!* hvilket sednare ord man af okunnighet förvexlat med *Kari*. *Kare* (deraf vårt *Kåre*) betyder i fornspråket: vind.

KAJUTA, kåjutta, f. 1. Hvarje i aktern af ett fartyg varande boningsrum för befälet.

KAJUTVAKT, kåjuttväckt, m. 3. Uppassare i kajutan på ett handelsfartyg.

KAKA, f. 1. 1) Flatt, tunt, jemntjockt bröd af rund form. *En k. bröd.* (Ordspr.) *K. söker maka*, de, som likna hvarandra till tycken, böjelser och bildning, trifvas bäst tillsammans. — 2) Bakverk af mjöl med tillsats af smör, ägg, m. m., gräddadt i kokpanna öfver glödeld. I dagligt tal säges vanligen Pannkaka. — 3) Brukas äfv. om åtskilliga flata och tunna tillredningar af hvarjehanda form, t. ex.: choklad-, tvål-, oljekakor, m. m. — 4) Säges likaledes om åtskilliga flata, tunna föremål af rund form, t. ex. honungs- eller vaxkakor, m. m. — Se f. ö. *Blodkaka*, *Moderkaka*.

KAKADU, --dú, f. 3. En art af papegoja i Nya Holland och på Sydasiens öar, med tofs på hufvudet, stor, tjock och krokig näbb; namnet hämtadt af fågelns vanliga läte. Kallas äfv. *Kakador*. Cacatua ell. Psittacus cristatus.

KAKAO, kåkao, m. sing. Bönorna eller fröet i Kakaoträdets frukt. *Af k. beredes choklad.* — *Ss. K-böna, -plantage.*

KAKAOSMÖR, n. sing. Oljaktigt ämne af smöraktig konsistens, hvilket genom pressning eller utkokning erhålles af kakao.

KAKAOTRÄD, n. 5. Ett trädslag i Vestindien, som lemnar en gurklik frukt, innehållande öfver 30 stora frön, kakaobönor kallade. Theobroma Cacao.

KAKAOTVÅL, m. sing. Ett slags till medicinskt bruk tjenlig tvål, som beredes af kakaosmör.

KAKBRÖD, n. 5. Bröd, bakadt i kakform.

KAKEL, kåk'l, n. 5. (t. *Kachel*) 1) Fyrkantigt, formadt och glaceradt stycke af bränd lera, som begagnas till uppsättande af kakelugnar. — 2) (kollektivt) Sådana stycken i mängd.

KAKEL, káck'l, se *Kackel*.

KAKELFORM, m. 2. Form, hvari kakel formas.

KAKELPANNA, f. 1. Se *Kakel*, 1.

KAKELUGN, (uttalas vanligen: kåklúnngn) m. 2. Eldstad i boningsrum, uppsatt af kakel.

KAKELUGNSMAKARE, (uttalas vanligen: kåklunngsmåkare) m. 5. Handtverkare, hvars yrke är att uppsätta kakelugnar.

KAKERLACK, kåckerláck, m. 3. (t. *Kakerlake*) Rätvingad insekt, 1 tum lång, svartbrun, platt, med långa fina spröt; illaluktande; gömmer sig om dagen, men framkommer i mörkret, och förtär då socker, matvaror, skinn och klädespersedlar. Blatta orientalis.

KAKLA, se *Kackla*.

KAKLAF, kåkláv, m. 2. pl. — *lafvar*. Lafarten Lichen compressus.

KAKOFONI, kakåfåni', f. 3. (från grek.) Missljud i tal eller skrift.

KAKPANNA, f. 1. Panna, hvari kakor gräddas öfver glödeld.

KAKSPADE, m. 2. pl. — *spadar*. Spade, hvarpå de formade degkakorna flyttas ifrån bakbordet.

KAKSTAD, m. sing. (skämtv.) Mage. (Talesätt) *Det kliar i kaksta'n*, jag är hungrig.

KAL, a. 2. Som är utan träd, buskar eller hår. *K-a berg, backar, fält. K. hjesse.*

KALAMITET, ---ét, f. 3. (lat. *Calamitas*) Allmän olycka, landsplåga. — Man har deraf bildat *Rikskalamitet*.

KALAS, -ás, n. 3. o. 5. 1) Se *Gästabud*. *Stort, litet k. Dundrande k. Göra k. Göra k. för någon*, till hans ära. (Fig. talesätt) *Betala k-et*, se *Betala fiolerna* (under *Fiol*). *Deri bestod hela k-et*, det var alltsammans. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Afskeds-, Inträdes-kalas, m. fl. — *Syn.* Se *Gästabud*. — 2) (fig. fam.) Säges om stor förstörelse, slagsmål o. d. *Komma de i träta, då blir det k. af, skall man få se.*

KALASA ell. KALASERA, v. n. 1. 1) Hålla kalas. — 2) (fig.) Äta eller dricka, som om man

vore på kalas. — 3) Se *Rusla, Rumla.* — *Kalaserande*, n. 4. o. *Kalasering*, f. 2.

KALCEDON, kallsedón, m. 3. (mineral.) Halfklar, mjölkblå agat.

KALCINERA, v. a. 1. (kem.) Genom bränning utjaga en flygtig syra från sin förening med en eldfast metalloxid, så att denna sednare återstår ren. — *Kalcinering*, f. 2.

KALCINERUGN, kallsinèrúnngn, m. 2. Ugn, hvari kalcinering verkställes.

KALEBASS, --áss, m. 3. Flaska af Kalebasspumpans skal.

KALEBASSPUMPA, --åsspúmmpa, f. 1. En art Pumpa, hvars skal är hårdt som trä och ganska starkt, så att det tjenar till vattenkärl, sedan mergen blifvit urtagen. Cucurbita lagenaria. — Kallas äfv. Flaskkurbits.

KALEBASSTRÄD, --åssträ'd, n. 5. Det största af alla hittills kända träd, med en stam af mer än 4 famnars tvärlinie; är icke öfver 30 alnar högt, men nedslokar de ofantligt långa grenarna till jorden, der deras spetsar slå rot och uppväxa till nya träd. Skalet af frukten, hvars innanmäte ätes, nyttjas till flaskor och skålar. Växer i vestra Afrika och anses kunna blifva öfver 4000 år gammalt. Adansonia digitata. Kallas äfv. Baobab.

KALEFAKTOR, se *Calefactor*.

KALEIDOSKOP, kaläjdåskå'p, n. 3. o. 5. (af grek. *Kalós*, vacker, *Eidos*, utseende, och *Skopeo*, jag skådar) Synglas i form af en tub, hvilket visar deri inlagda och omskakade småsaker i en oändlig mångfald af stjernformiga bilder.

KALENDER, kalä'nnd'r, m. 2. pl. — *drar*. (lat. *Calendarium* af *Calendæ*, första dagen i hvarje månad, från grek. *Kaleo*, jag utropar, emedan hos de gamla Romarne, af brist på kalender, brukades att på månadens första dag offentligen utropa alla de följande) 1) Årets indelning i större och mindre tidsafdelningar, d. v. s. i månader, veckor och dagar, med uppgift på särskilta bestämmelser för vissa dagar, o. s. v. — 2) Sådan förteckning, skrifven eller tryckt. Se *Gregoriansk* och *Juliansk*. — 3) Benämning på hvarjehanda smärre skrifter af blandadt innehåll, som utgifvas vanligen vid jultiden och äro åtföljde af en kalender för följande året, såsom Poetisk K., Teaterkalender, m. fl.

KALENDER, kalä'nnd'r, m. Munk, tillhörande en turkisk munkorden, stiftad af *Kalenderi* den Helige.

KALENDERTECKEN, kalä'nnd'rtéck'n, n. 5. Tecken, som, brukadt af astronomerna, blifvit öfverflyttadt i kalendern, och hvarigenom något visst astronomiskt föremål utmärkes, t. ex. ♀ i st. f. Jorden.

KALENDERÅR, n. 5. År, som börjar med 1 Januari.

KALESCH, kalä'sch, m. 3. (fr. *Calèche*) Ett lätt, vanligen öppet, fyrhjuligt åkdon på fjädrar.

KALESONGER, se *Kalsonger*.

KALF, m. 2. pl. — *kalfvar*. I. 1) Ungt, ej ännu fullväxt djur af vissa slägten, som höra till de Tvåklöfvade Idislarne, såsom Hjort, Rådjur, Ren, Gasell, Kamel, Dromedar, men isynnerhet all slags nötboskap. *Kon har lagit k.*, blifvit drägtig. (Fam. talesätt) *Plöja med annans k.*, begagna annans arbete och gifva ut det för sitt. — Har åtskilliga sammansättningar, såsom: Hjort-, Rådjurs-, Renkalf, m. fl. — 2) Brukas någon gång i st. f. Kalfkött. *Är det oxkött? Nej, det är k.* — *Ss. K-bringa, -fjerding, -fot, -gelé, -hufvud, -kotlett, -kött, -lår, -mage, -pastej, -stek, -öga.*

KALF, m. 2. pl. — *kalfvar*. II. 1) (artil.) Del på en fältlavett, som tjenar att hålla lavettplankorna från hvarandra. — 2) (skepp.) *a*) En i fyrslaget tågvirke inlagd dukt, för att runda det. — *b*) Ojemn upphöjning i ett illa hoplagdt segel.

KALFATHAMMARE, m. 2. o. 5. (skepp.) Tråhammare, som begagnas att indrifva drefvet i nåten vid kalfatring.

KALFATRA, v. a. 1. Se *Dikta*. — *Kalfatrande*, n. 4. o. *Kalfatring*, f. 2.

KALFATRARE, m. 5. Arbetare, som diktar fartyg.

KALFBÄR, n. 5. Se *Måbär*.

KALFDANS, m. 2. 1) Kalfvars springande och hoppande af lekfullhet. — 2) (utan plur.) Se *Kalfost*.

KALFHAGE, m. 2. pl. — *hagar*. Liten inhägnad, till bete endast för kalfvar.

KALFKETTE, kållvtjä'tte, m. 2. pl. — *kettar*. Särskilt afbalkning i ett fähus, för kalfvar.

KALFKRÅS, n. 5. De inelfvor af en kalf, som begagnas till mat.

KALFLEKA, se *Kabelleka*.

KALFMULE, m. 2. pl. — *mular* ell. KALFNOS, m. 2. Ört med purpurröda blommor på sandåkrar. Antirrhinum Orontium.

KALFNING, f. 2. Händelsen, då en ko kalfvar.

KALFOST, m. sing. Maträtt, tillagad af råmjölk, genom gräddning i ugn.

KALFREFVOR, f. 1. pl. Se *Mattegräs*.

KALFSKINN, n. 5. Beredd hud af kalf.

KALFSKINNSBAND, n. 5. Bokband af kalfskinn.

KALFSKINNS-PERGAMENT, n. 3. o. 5. Pergament, beredt af kalfskinn.

KALFSOPPA, f. 1 Soppa på kalfkött.

KALFTÄPPA, f. 1. Se *Kalfhage*.

KALFVA, v. n. 1. 1) Föda kalf. Säges om kor och om honorna af hjort-, ren- och rådjursslägtet, m. fl. — 2) (fam. skämtv.) Kasta upp, kräkas.

KALI, káli, n. sing. (kem.) Ett alkali, som fås ur de flesta växters aska, då den utlakas med vatten.

KALIBER, kali'b'r, m. 3. pl. — *brer*. (fr. *Calibre*) 1) Tvärlinien af loppet på en gevärspipa, en artilleripjes, m. m. — 2) Tvärlinien af en kula. — 3) (fig. fam.) En persons halt, värde, egenskaper.

KALIBERBORR, kali'b'rbå'rr, m. 2. Borr, hvarmed en kanon uppborras och får sin rätta kaliber.

KALIBERKOLF, kali'b'rkå'llv, m. 2. pl. — *kolfvar*. Redskap till gevärspipors rensning.

KALIBERRÖR, n. 5. Metallrör af fem kalibrers längd, hvarigenom kulorna rullas vid mottagnings-besigtning.

KALIBERSTOCK, m. 2. eller

KALIBERTOLK, kali'b'rtå'llk, m. 2. Kula, som begagnas, för att undersöka kalibern i en gevärspipa.

KALIBRERA, v. a. 1. 1) Mäta kalibern af något. — 2) Gifva något behörig diameter.

KALIF, -i'ff, m. 3. (arab. *Khalif*, ståthållare) Titel, som Mohammeds efterträdare antogo i egenskap af herrskare öfver de troende och mohammedanska religionens öfverhufvuden.

KALIFAT, --át, n. 3. o. 5. En kalifs rike eller välde.

KALIKÅ, kålikå', n. sing. (fr. *Calicot*) En sort bomullstyg, ursprungligen ifrån Ostindien.

KALK, m. 2. I. (af lat. *Calix*) 1) Bägarformigt kärl af metall att dricka ur, begagnadt isynnerhet vid vinets utdelning i nattvarden. *Täcke öfver k-en.* (Fig.) *Man måste dricka den k-en*, genomgå det bittra lidandet, den hårda pröfningen. — 2) (bot.) Se *Blomkalk*. — *Ss. K-formig.*

KALK, m. sing. II. (lat. *Calx*) 1) Ren kalkjord, eller det ämne, som fås, då kolsyrad kalk brännes i en vindugn emellan kol. *Osläckt k.*, ett slags kaustik, vattenfri kalkjord, erhållen genom bränning af vanlig kalksten i egna dertill inrättade ugnar. *Dödbränd k.*, kalkjord, som vid bränningen förenat sig närmare med den främmande inblandningen, samt derigenom förlorat i kausticitet och löslighet i vatten. *Släckt k.*, bränd kalk, som blifvit öfvergjuten med vatten. *Rå k.*, se *Kalksten*. — 2) (mineral.) Benämning på alla de hufvudsakliga former af kolsyrad kalk, hvari kalkjorden förekommer i naturen och kallas Urkalk, Öfvergångskalk, Flötskalk, m. m. — *Ss. K-aktig, -aktighet, -art, -artad, -haltig, -handel, -handlare.*

KALKA, v. a. 1. 1) Blöta i kalkvatten. — 2) Se *Kalkslå*. — *Kalkande*, n. 4. o. *Kalkning*, f. 2.

KALKBACK, m. 2. Redskap, som begagnas vid sockerbruk.

KALKBAND, n. 5. Påslagen kalk, t. ex. på en vägg. *K-et faller af.*

KALKBERG, n. 5. Berg, bestående af kalksten.

KALKBLEKE, n. 4. (mineral.) Se *Bergmjölk*.

KALKBROTT, n. 5. Ställe, der kalksten brytes.

KALKBRUK, n. 5. 1) Kalk, blandad med sand och vatten. — 2) Se *Kalkbränneri*.

KALKBRÄNNARE, m. 5. Arbetare, som bränner kalk.

KALKBRÄNNERI, n. 3. Ställe, der kalk brännes.

KALKBRÄNNING, f. 2. Operation, då kalksten brännes i ugn, för att deraf erhålla kalk.

KALKBÄNK, m. 2. Se *Kalklafve*.

KALKERA, v. a. 1. (lat. *Calcare*, hårdt intrycka) Mot ett rent, hvitt papper lägga ett med röd- eller svartkrita öfverstruket papper, samt der ofvanpå en teckning, hvars hufvuddrag sedan öfverflyttas på det hvita papperet, derigenom att man genomgår dem med ett stift. — *Kalkerande*, n. 4. o. *Kalkering*, f. 2.

KALKGROP, f. 2. Grop, som begagnas, då man släcker kalk.

KALKIG, a. 2. 1) Kalkartad. — 2) Smutsad af, betäckt med kalk.

KALKJORD, f. sing. En alkalisk jordart, som består af calcium i förening med syre. *K. förekommer aldrig i fritt tillstånd i naturen.*

KALKLAF, m. 2. pl. — *lafvar*, En lafart, som växer på kalkklippor. Lichen calcareus.

KALKLAFVE, m. 2. pl. — *lafvar*. Bänk eller lafve, som begagnas, då man släcker kalk.

KALKLAGER, n. 5. (geol.) Lager af kalksten.

KALKMERGEL, m. sing. Stenart, utgörande en nogrann blandning af kiselsyrad lerjord med kolsyrad kalk. Hård, får den namn af Stenmergel; den lösa deremot kallas Mergeljord.

KALKNING, f. 2. Handlingen, förfarandet, då man kalkar.

KALKON, kallkón, m. 3. Hönsfågel (Meleagris Gallopavo), hvaraf finnas tvenne arter: den *Vilda K-en* (M. G. sylvestris), som lefver i N. Amerika, och *Tama K-en* (M. G. domestica), som är mindre än den förra, men har mer omvexlande färger. — *Ss. K-höna, -tupp, -unge.*

KALKONSNABEL, kallkónsnáb'l, m. 2. Se *Snabelamarant*.

KALKSALT, n. 3. Salt, bildadt genom förening af kalk med en syra.

KALKSKIFFER, m. sing. (mineral.) Skiffrig kalkspat.

KALKSLAGNING, f. 2. Handlingen, då man kalkslår.

KALKSLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) Beslå (mur, vägg) med kalkbruk.

KALKSPAT, m. sing. (mineral.) Spatig kalksten, bestående af mer eller mindre ren, kolsyrad kalk. Får i sitt renaste tillstånd namn af Dubbelspat.

KALKSTEN, m. sing. Stenart af slägtet Carbonater, hufvudsakligen bestående af kolsyrad kalk.

KALKTUFF, m. sing. Mineral, bestående af mer eller mindre ren, kolsyrad kalk, hvilken i olika former och äfven olika färg blifvit afsatt ur sin upplösning i vatten, samt inneslutande öfverlefvor af blad, stjelkar, m. m.

KALKUGN, m. 2. Ugn, hvari rå kalk (kalksten, marmor &c.) brännes.

KALKVATTEN, n. sing. Upplösning af ren, kaustik kalkjord i vatten.

KALKYL, kallky'l, m. 3. (lat. *Calculus*) Beräkning, öfverslag. [Kalkul, Calcul, Calcule.]

KALKYLERA, v. n. 1. Beräkna.

KALL, a. 2. 1) Beröfvad värme; som kännes kall. *Ett k-t land, klimat, väder. En k. luft. K. vinter. Den k-a årstiden. K. som is, marmor. K-t vatten, bad. K. dryck. Vara k. om händerna. Det är k-t i luften.* — 2) Säges äfv. om någonting kokt eller uppvärmdt, då det kallnat. *Spisa k. mat. Äta en rätt k. Dricka k. punsch.* — 3) *K. jord*, se *Kalljord*. — 4) (fig.) *a*) Kallsinnig. *Han låtsade vara helt k.* — *b*) Som icke lätt blir rörd eller upprörd; känslolös, likgiltig. *Det är en k. menniska, karakter, själ. Ett k-t hjerta. En k. vän*, föga ifrig att hjelpa sina vänner. — *c*) Utan själ, eld, lif, rörelse. *K. talare. K-t tal. K. inbillningskraft. K. målning.* — *d*) Som uttrycker, röjer kallsinnighet. *En k. min, ton. K-t svar.*

KALL, n. 5. (af *Kalla*) 1) Värf, hvartill man blifvit kallad: embete, tjenst, befattning, yrke. *Sköta sitt k. Det är mitt k. Dö i sitt k.*, under förrättningen af sin tjenst, utöfvandet af sitt yrke. — 2) Se *Pastorat*.

KALLA, v. a. 1. (grek. *Kaleo*, lat. *Calo*) Egentl.: Ropa till någon att komma. 1) Muntligen, skriftligen eller genom bud anmoda, uppmana, befalla någon att komma till sig eller till viss uppgifven ort. *K. någon* ell. äfv. (neutralt) *K. på någon. K. någon till sig. K. någon till hjelp. K. någon afsides. Låta k. läkaren. K. någon för rätta*, instämma honom till domstol. *K. någon till vittne*, att vittna i en rättegångssak; äfv. (i allm.) taga någon till vittne på en sak. *K. någon till pastor i en församling*, säges antingen om församlingsboerna eller den, som har jus patronatus, då någon väljes till pastor. (Fig.) *Gå, dit äran k-r. Gud har k-t honom till sig*, han har blifvit död. — *K. bórt, fråm, hä'dan, ihóp, i'n, néd, tillsåm-*

mans, úpp, út, å'ter, se *Bortkalla, Framkalla.* &c. — 2) *a*) Benämna. *K. någon vid namn*, tilltala honom med utsägande af dess namn. *Huru k-s han? Han k-s Gustaf efter fadren. Huru k-s denna ört, detta djur? K. någon sin vän.* — *Syn.* Benämna, Namngifva. — *b*) Gifva namn. *Han blef i dopet k-d Gustaf.* — *K-d*, part. pass, *Komma, som vore man k.*, just i rättan tid, väl till pass. *Så k.*, som så kallas; äfv. förment, föregifven, t. ex.: *a*) *En så k. kofot; b*) *Denne så k-e grefve.*

KALLANDE, n. 4. 1) Handlingen, hvarigenom någon kallas. Jfr. *Kalla*, 1. — 2) Benämnande.

KALLBIT, kållbi't, m. 2. Ett slags stamp, som begagnas att afskrota stång- eller tackjern i kallt tillstånd.

KALLBLODIG, a. 2. 1) Som har kall blod. *Fiskar äro k-a djur.* — 2) (fig.) Lugn till sinnes; som icke är, icke lätteligen blir upprörd. *Han var vid tillfället mycket k. En k. menniska.* — *Syn.* Se *Lugn*, adj.

KALLBLODIGHET, f. 3. (fig.) Lugnt sinnelag; lugn sinnesförfattning. — *Syn.* Se *Lugn*, n.

KALLBRAND, m. sing. (med.) Sjukdomstillstånd, då i någon af de mjukare kroppsdelarna vätskornas lopp afstannat, så att förruttnelse och fullkomlig känslolöshet inträder.

KALLBRÄCKA, f. sing. Egenskapen att vara kallbräckt.

KALLBRÄCKT, a. 4. Så kallas stångjern, då det vid luftens vanliga temperatur är sprödt, så att det ej låter böja eller hamra sig, utan att brista.

KALLBÄNK, m. 2. (trädgårdsk.) Drifbänk, hvari ingen egentlig strögödsel nyttjas, utan blott så mycket gödsel eller mylla, som behöfs för fruktbarheten, utan afseende på värmen.

KALLELSE, f. 3. 1) Omständigheten, att någon kallas eller blifvit kallad. Se *Kalla*, 1. *Åtlyda, efterkomma, hörsamma k. Inställa sig på första k. K. för rätta. K. till vittne. Få k. till ett pastorat*, blifva kallad till pastor i en församling. — 2) Se *Kall*, 1. *Gör din k. med flit*, var mån om att uppfylla din pligt. — 3) *a*) Böjelse, håg, lust. *Inre k. Hafva k. till något. Det känner jag ingen k. till.* — *b*) Naturligt anlag. *Han har ingen k. att bli prest.* — 4) (teol.) *K-n*, den Hel. Andes nådeverk, i hvilket han genom Evangelium inbjuder den syndiga menniskan till delaktighet af nåden i Christo.

KALLFÖRSILFRING, f. 2. Försilfring, som ej sker i eld.

KALLGRÄS, n. 5. (bot.) Se *Mjölkpungar.*

KALLHAMRA, v. a. 1. Hamra en metall i kallt tillstånd. — *Kallhamrande*, n. 4. o. *Kallhamring*, f. 2.

KALLIGRAF, --áf, m. 3. Skönskrifvare. [Calligraph.]

KALLIGRAFI, f. 3. (från grek.) Skönskrifning. [Calligraphi.]

KALLJORD, f. sing. (trädgårdssk.) Jord, som blifvit gödslad endast på vanligt sätt, d. v. s. ej för drifväxter.

KALLKÖK, n. 5. Förråd af kallmat.

KALLMAT, kållmát, m. sing. Kall mat, vare sig kokt eller okokt.

KALLMEJSEL, m. 2. pl. — *mejslar.* Se *Mejsel.*

KALLMUR, kållmúr, m. 2. Mur, uppförd utan mellanslaget murbruk emellan stenarna.

KALLMURA, v. a. 1. Mura utan mellanslående af murbruk emellan stenarna. — *Kallmurning*, f. 2.

KALLNA, v. n. 1. 1) Blifva kall. *Maten har k-t.* — 2) (fig.) Minskas, aftaga. *Deras vänskap börjar k.* — *Syn.* Se *Minskas.* — *Kallnande*, n. 4.

KALLPISS, m. sing. Se *Stranguri.*

KALLPRESSA, v. a. 1. Pressa någonting, utan föregående uppvärmning. — *Kallpressning*, f. 2.

KALLROSTA, v. a. 1. (bergsbr.) Rosta malm i öppna luften, uti särskilt murade rostgropar, vid låg värmegrad. — *Kallrostning*, f. 2.

KALLRUM, kållrúmm, n. 5. 1) Rum utan eldstad. — 2) Rum i ett orangeri, der temperaturen hålles låg, icke öfver 12 grader.

KALLSINNIG, a. 2. 1) Vid lugn sinnesförfattning. *En sådan förolämpning hade kunnat reta hvem som helst till vrede, men han förblef k.* — *Syn.* Se *Lugn.* — 2) Utan deltagande, utan välvilja, vänlighet. *Jag hade väntat mera deltagande af honom för saken; men han är helt k. Visa sig k. emot någon.* — *Syn.* Kall, Likgiltig, Liknöjd.

KALLSINNIGHET, f. 3. 1) Lugn sinnesförfattning. *Oaktadt denna hotande fara, bibehöll han hela sin k.* — *Syn.* Se *Lugn.* — 2) Brist på deltagande, på vänlighet, välvilja. *Han svarade med mycken k. Den k., hvarmed man emottog honom.* — *Syn.* Köld, Likgiltighet, Liknöjdhet.

KALLSINNIGT, adv. Med kallsinnighet, på ett kallsinnigt sätt. *K. se faran i ögonen. Svara helt k. K. bemöta någon.* — *Syn. a*) Lugnt, Kallblodigt. — *b*) Med köld, Med likgiltighet.

KALLSKÅL, f. sing. Kall supamat, bestående af vin eller dricka, med socker eller sirap, citron och rifvet muskott.

KALLSVETT, m. sing. Svettning, hvarunder erfares en känsla af köld i kroppen.

KALLSVULST, m. 3. Se *Vattensvulst.*

KALLT, adv. 1) På ett sätt, att man erfar en känsla af köld. *Det blåser k.* — 2) (fig.) *a*) Med lugn. *Han såg faran k. i ögonen. Taga saken k.* — *Syn.* Se *Lugnt.* — *b*) Utan deltagande, utan vänlighet. *K. emottaga någon. K. höflig.*

KALMINK, kallmi'nnck, n. sing. En sort figureradt ylletyg.

KALMUCK, kallmúck, n. sing. 1) En sort klädeslikt ylletyg. — 2) En sort pelsfoder.

KALMUS, kállmuss, m. sing. Vattenväxt med små gula blommor på ett cylindriskt blomax. Acorus Calamus. — *Ss. K-rot.*

KALOMEL, kålåmäll, m. sing. Qvicksilfverchlorur, som användes i medicin och till flerehanda behof. [Cal —.]

KALOMNI, kalåmmni', f. 3. (lat. *Calumnia*) Smädelse. [Cal —.]

KALOPS, kalå'pps, m. 3. (t. *Klopps*) Tunna köttskifvor, mörbultade och kokade i sin sås.

KALORIFER, kalårifä'r, m. 3. (fr. *Calorifère*) Värmningsapparat [Cal —.]

KALORIMETER, kalårimét'r, m. 2. pl. — *metrar.* (fys.) Instrument, som nyttjas att bestämma kroppars egentliga värme, efter den qvantitet is, de förmå att smälta. [Cal —.]

KALOTT, kalå'tt, m. 3. (fr. *Calotte*) 1) (ursprungl.) Ett slags hufva af jern att bevara hufvudet för sabelhugg. — 2) Betäckning af läder för skalliga hufvuden.

KALUF, -úv, m. sing. (pop.) Hufvud.
Anm. Ordet är förkortadt af *Pickaluf*, hvilket åter är förvrängdt af det tyska *Pickelhaube*, pickelhufva.

KALVILL, kallvi'll, m. 3. En sort välsmakliga äplen.

KAM, kámm, m. 2. pl. *kammar*. 1) Redskap af horn, elfenben, messing, trä, med tätt sittande fina spetsar (Kamtänder), och brukadt till att reda, rengöra och putsa hår. Hårkam. *Putsa håret med en k.* (Fig.) *Skära alla öfver en k.*, bedöma alla lika, utan all åtskilnad. — 2) (klädesfabr.) Dylikt redskap, hvarmed ull redes. — 3) Se *Väfsked*. — 4) Benämning på flera, en hårkam liknande verktyg. — 5) Öfversta delen af något, när den löper ut i en lång sträckning. *Kammen på ett berg*. — 6) Den i allmänhet röda köttlappen öfverst på hufvudet af vissa fåglar, isynnerhet höns, t. ex. en tuppkam. — 7) Ryggen på en åker ell. dess höjdsträckning. — 8) (skepp.) Den ändan af en bordläggningsplanka, som är fästad i stäfspunningen. — 9) (bergv.) Uppstående rygg eller streck af annat stenslag i malmgång eller grufva. — 10) *Kammar* kallas äfven de afrundade träkuggar, som vid blästerverk sitta i blåshjulsstockarna och hvarmed belgorna nedtryckas. — Ss. *K-formig*, *-lik*.

KAMBLAD, n. 5. (bot.) Ett växtslägte af de egentliga Ormbunkarna, i skogar. Blechnum Spicant. — Kallas äfv. Björnkam.

KAMBORSTE, m. 2. pl. — *borstar*. Borste att rengöra kammar med.

KAMBRICK, kámmbrick, m. sing. En sort fint, starkt och tätt bomullstyg. Bomulls-kammarduk, Sockerduk. Har sitt namn deraf, att den först tillverkades i Cambray

KAMÉ, m. 3. (fr. *Camée*) Ädelsten, bestående af tvenne olikfärgade lager, af hvilka det ena i forntiden utskars med upphöjda figurer, och det andra bibehölls orördt såsom grund. [Camé.]

KAMEL, -él, m. 3. 1) Slägte af de idislande djuren, med lång hals, slät fårnos, klufven öfverläpp. Camelus. Dit höra, utom den egentliga Kamelen, Dromedaren, Llama, Alpaco och Vigugna. — 2) En art af nyssbemälte slägte i Asien och Afrika, 6 till 7 fot hög öfver bog och länd, 12 till 13 från hjessan till marken, med tvenne pucklar på ryggen; begagnas af sandöknarnes inbyggare såsom lastdjur. Camelus bactrianus. — 3) (skepp.) Apparat, medelst hvilken skepp kunna tagas af grund.

KAMELDRIFVARE, -èldri'vare, m. 5. Person, som sköter, fodrar och pådrifver en lastdragande kamel på tågen genom öknarna.

KAMELEONT, kameleå'nnt, m. 3. 1) Ett slags ödla, 14 tum lång, med spetsigt, trekantigt hufvud och ganska lång svans; kan uppblåsa sig till ansenlig tjocklek eller sammanfalla till ett torrt skinn; antager ofta färg efter de föremål, som äro honom närmast. Chamæleo africanus. — 2) (fig.) Menniska med flyktigt, föränderligt sinne.

KAMELFVING, se *Kamexing*.

KAMELGARN, kamèlgárn o. kamélgàrn, n. sing. Garn, spunnet af kamelhår (bem. 2), och som väfves till ovalkade tyger, t. ex. kamlott.

KAMELGET, -èljét, f. 3. pl. — *getter*. Se *Angoraget*.

KAMELHÅR, kamèlhå'r o. kamélhå'r, n. 5. 1) Hår af kamelen. *Af k. förfärdiga Afrikas nomader sina tält och utanplagg*. — 2) De långa, sidenaktigt glänsande, föga krusiga håren af Angora- eller Kamelgeten.

KAMELOPARD, kamelåpárd, m. 3. Se *Giraff*.

KAMELOTT, se *Kamlott*.

KAMELULL, f. sing. Se *Kamelhår*, 2.

KAMELVAKTARE, m. 5. En, som vaktar och ansar kameler.

KAMERAL-EXAMEN, --àläxámänn, m. sing. Det akademiska prof, som måste aflägges, för att vinna inträde i rikets räkenskapsverk.

KAMERALIST, ---i'sst, m. 3. 1) Tjensteman i kammarverket. — 2) En, som studerar kameral-vetenskapen.

KAMERAL-LAGFARENHET, f. sing. Sammanfattningen af de stadgar, som hafva afseende på statens inkomster och utgifter.

KAMERAL-VETENSKAP, f. sing. Vetenskap, som handlar om källorna för en stats inkomster, samt uppgifver, huru de uppbäras, förvaltas och användas.

KAMERERARE (uttalas vanligen: kammrér), m. 5. (lat. *Camerarius*, af *Camera*, kammare) 1) (ursprungl.) En, som hade uppsigt öfver rum, der kostbarheter och konstskatter förvarades. — 2) (i Sverige) *a*) Benämning på de tjenstemän i åtskilliga embetsverk, hvilka förvalta kassan och ansvara för räkenskaperna. — *b*) Titel, som stundom gifves kassörer hos enskilta personer. — Skrifves äfv. *Kamerer* eller *Kamrer*.

KAMEXING, kàmmä'xinng, m. sing. Se *Elfving*.

KAMFER, kámmf'r, m. sing. (fr. *Camphre*, af lat. *Camphora*) En hvit, genomskinlig, starkt luktande, eterolja i fast form, som fås af Kamferträdet. [Camphert, Kamfert, Kamphert.]

KAMFEROLJA, kàmmf'r-å'llja, f. 1. (farm.) Ett slags olja, erhållen genom lösning af kamfer i mandel- eller vallmoolja.

KAMFERSPIRITUS, kàmmf'rspi'rituss, m. sing. Kamfer, upplöst i vinspiritus.

KAMFERSYRA, f. 1. (kem.) Syra, som erhålles genom flera gånger upprepad distillering af rökande salpetersyra öfver kamfer.

KAMFERTRÄD, m. 5. En art af Lagerträden, på Japan och Borneo; deraf erhålles kamfer, dels genom frivillig utsvettning, dels genom utkokning ur veden och roten. Laurus Camphora.

KAMFODER, n. 5. eller

KAMFODRAL, n. 3. o. 5. Fodral, till förvarande af en kam

KAMGRÄS, n. 5. En mångårig gräsväxt, på sandfälten i södra Sverige. Kœleria cristata. — Kallas äfv. Kamtåtel.

KAMHJUL, n. 5. (mek.) Stjernhjul (se d. o.), på hvilket kuggarne äro satta vinkelräta mot hjulets plan i ytan af dess omkrets. Kallas äfv. Kronhjul.

KAMHÖNS, n. 5. Naturalhistorisk benämning på de vanliga hönsen, med afseende på deras röda köttkam.

KAMICKY, -i'cky, m. Se *Hornvadare*.

KAMILLBLOMMA, kami'llblómma, f. 1. Ettårig växt med små hvita, välluktande blommor; begagnas mycket i medicinen. Matricaria Chamomilla. Kallas äfv. Kamelblomma, Kommenteblommor, Sötört, Sötblomster, Söttupper, Hvitkullor, Hvitört, Hvitkryddor, Hvitpigor, Guldblomster.

KAMIN, -i'n, m. 3. (grek. *Kaminos*) Eldstad i ett boningsrum, spisel.

KAMLOTT, kàmmlått, m. sing. Tyg af kamelgarn, stundom blandadt med silke i varpen.

KAMMA, v. a. 1. Med kam reda, rengöra, putsa. *K. hår, ull. K. fråm, néd, úpp, út,*

se *Framkamma*, &c. — ***Kammande***, n. 4. o. ***Kamning***, f. 2.

KAMMAKARE, m. 5. Handtverkare, som tillverkar kammar o. d.

KAMMAR, m. 2. pl. Örten Geranium cicutarium.

KAMMARARKIV, kàmmarrarrtji'v, n. 3. o. 5. 1) Samteliga urkunder och handlingar, som tillhöra Kammarkollegium och angå dess embetsverksamhet. — 2) Stället, der de förvaras.

KAMMARARREST, ---rä'sst, m. 3. Arrest, hvari någon hålles på sitt eget rum.

KAMMARBAND, n. 5. (artil.) Sirat vid en kanons botten.

KAMMARBETJENT, m. 3. Betjent, som tjenstgör inomhus i boningsrummen.

KAMMARBORD, n. 5. Så kallas, vid hof, det bord, der personer af lägre rang spisa.

KAMMARDRÄNG, m. 2. (gam.) Se *Kammartjenare*.

KAMMARDUK, m. sing. En sort ganska fin linväf.

KAMMARDUKSNÅL, f. 2. Benämning på en sort fina synålar.

KAMMARE, m. 2. pl. *kamrar*. (lat. *Camera*) 1) Mindre boningsrum, såsom Säng-, Barn-, Köks-, Handkammare, m. fl. *Stuga och k.* — 2) Den delen af en skjutmaskin, der krutladdningen antändes. — 3) Benämning på hvardera afdelningen af representant-församlingen i Frankrike under restaurationen. Den första kallades *Pärernes K.* och den andra *De Deputerades K.* — 4) Se *Räntekammare*. — 5) (anat.) *Främre K-n*, rummet emellan hornhinnan och Iris. *Bakre K-n*, rummet emellan Iris och kristall-linsen. — Ss. ***Kammardörr, -nyckel***.

KAMMARFRU, f. 2. Fru, som tjenstgör hos en furstlig dam, biträder vid toaletten, håller hennes kläder i ordning, o. s. v.

KAMMARFRÖKEN, f. 2. pl. — *fröknar*. Se *Hoffröken*.

KAMMARFÖRVANDT, m. 3. Kontorstjenstemän, näst under Kamrern, i vissa embetsverk.

KAMMARGODS, n. 5. Se *Kronogods*.

KAMMARHERRE, m. 2. pl. — *herrar*. Högre hoftjenare, som uppvaktar en furstlig person, emottager dess befallningar, beledsagar den vid utfarter, t. ex. på spektaklet, o. s. v. Med *K.*, utan vidare tillägg, menas nu för tiden endast sådana personer, som fått denna titel. De tjenstgörande kallas *Kabinetts-Kammarherrar* och tura om i tjenstgöring.

KAMMARHUSAR, ---år, m. 3. Husar, som tjenstgör i egenskap af betjent hos en officer af hög rang eller en furstlig person.

KAMMARJUNGFRU, f. pl. — *jungfrur*. Flicka, som betjenar ett förnämt fruntimmer vid klädseln, biträder med sömnad, har tillsyn öfver dess garderob, o. s. v.

KAMMARJUNKARE, m. 5. Hoftjenare, som biträder kammarherren i dess tjenst. *Öfverste K.*, hofembetsman af högre rang.

KAMMARJÄGARE, m. 5. 1) Benämning på ett slags lägre jägeribetjente. — 2) Person, hvars yrke är att ur hus och boningsrum fördrifva och utrota råttor, möss, väggohyra, kakerlacker, m. m.

KAMMARKAMRAT, ---át, m. 3. En, som bor tillsammans med en annan, i samma kammare.

KAMMARKOLLEGIUM, --kållégiumm, n. sing. Embetsverk, som har vården om allmänna ekonomien i landet och förvaltningen af kronans jord, afgör alla hemmans-förmedlings- och skattläggningsfrågor, m. m.

KAMMARKONTOR, --kånntór, n. 5. Afdelning för räkenskaperna i vissa embetsverk.

KAMMARLAG, n. 5. Soldater, som bo och äta tillsammans.

KAMMARLAKEJ, ---kä'j, m. 3. Lakej, som passar upp en furstlig person, när han är på sina rum.

KAMMARLÄRD, m. pl. — *lärde*. Lärd man utan praktisk erfarenhet och verldskännedom.

KAMMARMUSIK, m. sing. 1) Musik, som uppföres på ett hof, för att roa de furstliga personerna. — 2) Tonstycken, satta särskilt för detta ändamål.

KAMMARMUSIKUS, --músikuss, m. pl. — *musici*. Tonkonstnär, anställd vid ett hof, för att biträda vid uppförandet af kammarmusik.

KAMMARPAGE, --påsch, m. 3. Hoftjenare af lägre rang, som passar upp hos en furstlig person.

KAMMARPIGA, f. 1. Se *Kammarjungfru*.

KAMMARREVISION, ----schón, f. 3. Benämning på ett embetsverk, som inrättades 1651 och blef en förberedelse till Kammarrätten.

KAMMARRÅD, n. 3. Högre embetsman i Kammarkollegium, näst under presidenten.

KAMMARRÅDINNA, f. 1. Ett kammarråds fru eller enka efter ett kammarråd.

KAMMARRÄTT, m. sing. Embetsverk, som granskar alla offentliga räkningar, utöfvar kontroll öfver rikets kammarverk och utgör öfverdomstol i alla kamerala ärender.

KAMMARRÄTTSRÅD, n. 3. Högre embetsman i Kammarrätten, näst under presidenten.

KAMMARSAK, f. 3. Sak, som angår beskattnings- eller uppbörds-väsendet.

KAMMARSKRIFVARE, m. 5. Lägre tjensteman på ett embetsverks kontor.

KAMMARSNÄRTA, f. 1. (fam.) Kammarjungfru. Säges i en något föraktlig mening.

KAMMARSPISNING, f. 2. Spisning vid kammarbordet (se d. o.).

KAMMARSTIL, m. sing. Den stil i tonkonsten, som utmärker kammarmusiken.

KAMMARSTYCKE, n. 4. 1) Den tjockare ändan af en kanon. — 2) Den del af en bössa, som börjas vid pipans botten och fortfar till det ställe, der afsatsen är.

KAMMARSVANSSKRUF, m. 2. pl. — *skrufvar*. Svansskruf på ett skjutgevär, med en trattformig eller fingerborgslik urhålkning, vid hvars botten fänghålet sitter.

KAMMARSVEN, m. 3. pl. — *svenner*. *K-nner* kallades fordom de, som vid konungens af- och påklädande voro honom dervid behjelplige, hade all vård om dess kläder, läto förfärdiga nya, när så erfordrades, och tillhandagingo vid högtidligheter, lekar och kroppsöfningar, så ofta omklädningar förefölle.

KAMMARTJENARE, m. 5. Betjent, som uppassar en förnäm enskilt person på dess rum. *En furstes k. är dess förste betjent.*

KAMMARTON, m. sing. Den vanliga stämningen af till kammarmusik erforderliga instrumenter, hvilken är en half ton lägre än *Korton*.

KAMMARVERK, n. sing. *Rikets K.*, den del af rikets förvaltning, som har att göra med skattläggningen, uppbörden och förer kronans räkenskaper.

KAMMARVETENSKAP, f. sing. Se *Kameralvetenskap*.

KAMMASKIN, kàmmaschi'n, m. 3. Ett slags maskin, som begagnas till ullkamning.
KAMMUSSLA, f. 1. Ett slägte af musslorna. Pecten. *Den egentliga K-n*, P. opercularis.
KAMNING, f. 2. Handlingen, då man kammar.
KAMP, m. 2. I. (fam.) Häst. Brukas äfven ofta i mening af: dålig häst.
KAMP, m. sing. II. (ursprungl.: fält) Strid. *En hård k.* — Bildar sammansättningarna Envigeskamp, Dödskamp.
KAMPANJ, kammpánnj, m. 3. (fr. *Campagne* af lat. *Campus*, fält) Fälttåg.
KAMPANJFLAGG, kammpànnjflágg, f. 1. Den flagg, som på ett örlogsfartyg hissas under gaffeln, för att antyda, till hvilken nation ett fartyg hörer.
KAMPE, kàmmpe, m. sing. Ett slägte af gräsen. Phleum.
KAMPERA, v. n. 1. (fr. *Camper*) 1) Vara lägrad. — 2) (fam.) Flacka af och an. — *Kamperande*, n. 4. o. *Kampering*, f. 2.
KAMPERINGSKONST, f. sing. Läran om lägers utstickning.
KAMPESCHTRÄD, se *Campecheträd*.
KAMPGRÄS, n. sing. Se *Slåsskämpar*.
KAMRAT, kammrát, m. 3. (fr. *Camarade*, af lat. *Camera*, kammare) Egentl.: en som bodde i samma rum med en annan. 1) En, som har samma värf, göromål, förrättning som en annan. *K. i ett yrke, ett arbete, en tjenst. K. i fält. Vara k. med någon. Bemöta någon som k. Lefva som k-er.* Har flera sammansättningar, såsom: Arbets-, Embets-, Skol-, Vapenkamrat. — *Syn*. Stallbroder. — 2) En, som gör en annan sällskap på väg, resa, o. s. v. Har sammansättningen Reskamrat. — 3) (fam.) Brukas stundom i tilltal till personer af ringare klassen. *K., var beskedlig och visa mig vägen.*
KAMRATSKAP, n. 3. o. 5. Det förhållande, hvari en person står till en annan, då de äro kamrater.
KAMRERARE, m. 5. ell. KAMRER, kammrér, m. 3. Se *Kamererare*.
KAMTÅTEL, m. sing. Se *Kamgräs*.
KAMULL, kàmmúll, f. sing. (fabr.) Kammad ull.
KAMULLSGARN, n. sing. Garn, spunnet af kammad ull.
KAMÖDLA, f. 1. Ett ödleslägte. Iguana.
KANA, f. 1. Isbana. *Slå k.*, skrilla på isen.
KANAL, -ál, m. 3. (lat. *Canalis*) 1) Vattengraf, till aflopp, vattning eller för segelfarten. Man har sålunda sammansättningarna: Aflopps-, Vattnings-, Aftappnings-kanal. *Gräfva en k. Segelbar k. Landet är genomskuret af k-er. Göta k.* — 2) (geogr.) *Engelska K-en* ell. blott *K-en*, sundet emellan England och Frankrike. — 3) (anat.) Rör eller gång i en djurkropp, som förer någon vätska. — 4) Rör ifrån belgorna i ett orgelverk till väderlådorna. — 5) (artil.) Loppet i en kanon. — 6) (fig.) Medel, utväg att vinna, ernå något. [Ca -.]
KANALBYGGNAD, m. 3. Byggnad, anläggande af en segelbar kanal.
KANALLINIE, f. 3. Sträckningen af en segelbar kanal.
KANALSYSTEM, --'-stä'm. n. 3. Flera med hvarandra efter någon viss plan sammanbundna, segelbara kanaler.
KANALJE, kanállje, m. 3. (fr. *Canaille*, pack) Dålig, gemen menniska, skurk. [Ca —.]
KANAPÉ, m. 3. (fr. *Canapé*, af grek. *Konopeion*) Hvilsoffa. [Ca —.]
KANARIE-FLEN, n. sing. Se *Kanariegräs*.
KANARIE-FRÖ, n. sing. Frö af grässlaget Kanarie-Flen (Phalaris canariensis), som ges kanariefåglar till foder.
KANARIEFÅGEL, kanàriefå'g'l, m. 2. pl. — *fåglar*. En sångfågel ifrån Kanarieöarna, i sin hemort gröngul och brungrå med gul bringa och mage, men i sitt tama tillstånd vanligen halmgul. Skrifves äfv. *Canariefågel*. Fringilla canariensis.
KANARIEGRÄS, n. 5. Grässlaget Phalaris canariensis.
KANARIESECT, kanàriesä'ckt, m. sing. Ett slags sött och starkt vin ifrån Kanarieöarna.
KANARIESOCKER, n. sing. En sort fint råsocker, ursprungligen ifrån Kanarieöarna.
KANDELABER, kanndeláb'r, m. 2. pl. — *labrar*. (lat. *Candelabrum*) Större armljusstake. [Can —.]
KANDERA, v. a. 1. (lat. *Candere*) Öfverdraga (frukter) med socker. — *Kanderande*, n. 4. o. *Kandering*, f. 2. [Can —.]
KANDI, kànndi, n. sing. (fr. *Candi*) Se *Kandisocker*. [Can -.]
KANDIDAT, kanndidát, m. 3. (lat. *Candidatus*, egentl. hvitklädd) 1) (ursprungl.) Sökande till ett embete eller värdighet. De, som i Rom sökte embeten, voro hvitklädde; deraf namnet. — 2) Den, som söker en akademisk lärdomsgrad och undergått, i medicin, juridik eller teologi den första, eller i filosofien den enda, för en sådan grad föreskrifna examen. [Can —.]
KANDISOCKER, n. sing. Kristalliseradt renadt socker, eller hvad man i allmänhet kallar Bröstsocker.
KANEL, -él, m. sing. Den kryddlika, inre barken ell. safven af Kanelträdet. — *Ss. K-brun, -färg, -färgad, -konfektur, -konserv, -lukt, -smak.*
KANELBAKELSE, m. 3. Bakelse, tillredd af ägg, socker, kanel och sötmandel.
KANELBARK, m. sing. Barken af Kanelträdet.
KANELBRÖD, n. 5. Ett slags finare bröd af ägg, smör, socker, kanel och mjöl.
KANELMAKRONER, m. 3. pl. Makroner, tillagade af söt- och bittermandel, socker, äggbvita och kanel.
KANELOLJA, f. 1. Eterisk, välluktande olja, erhållen af kanel genom distillation.
KANELSOCKER, n. sing. Kanderad kanel.
KANELSPRIT, m. sing. Distilleradt brännvin, hvari kanel blifvit digererad.
KANELSTEN, -èlstén, m. 2. Hyacintröd granat.
KANELSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger*. Långt, cylinderformigt hoprulladt stycke kanel, d. v. s. i den form, hvari kanelen ankommer utifrån.
KANELTRÄ, n. sing. Sjelfva veden af Kanelträdet.
KANELTRÄD, n. 5. Trädslag, hvars inre bark är den som krydda allmänt begagnade kanelen. Cinnamomum. *Ceylonskt K.*, växer på Ceylon; lemnar den bästa kanelen, som är ljusbrun och ganska tunn. C. zeylanicum. *Kinesiskt K.*, växer i Kina och Cochinchina; lemnar sämre kanel än den förra.
KANELTÅRTA, f. 1. Tårta, tillredd af ägg, socker, kanel och sötmandel.
KANELVATTEN, n. 5. Vatten, distilleradt öfver kanel.
KANFAS, kánnfass, m. sing. (fr. *Canevas*, af lat. *Cannabis*, hampa) 1) (ursprungl.) Glestrådig hampväf. — 2) Dylikt linne, som genom limning erhållit styfning.

KANHÄNDA, kannhä'nnda, adv. (af *Kan hända*) Möjligen, möjligtvis, tilläfventyrs. *Han är k. sjuk.* — *Syn.* Måhända, Törhända, Kanske.
KANIK, -ni'ck, m. 3. Se *Canonicus.*
KANIN, -i'n, m. 3. En art af Harslägtet, med nakna, korta öron, och bakbenen kortare än hos hararna; bor i underjordiska hålor, som han sjelf gräfver. Lepus Cuniculus. *Angoriska K-en,* se *Silkeshare.* — *Ss. K-hona, -håla, -hår, -skinn, -skötsel, -unge, -vaktare.*
KANINGÅRD, m. 2. Särskilt inhägnad, hvarinom kaniner underhållas.
KANINNÄT, n. 5. Jagtnät för kaniner.
KANISTER, kani'sst'r, m. 2. pl. *kanistrar.* Te-, socker- eller tobakskista.
KANKA, se *Kånka.*
KANNA, f. 1. (lat. *Cantharus*) 1) Ett slags större drickskärl med lock. Har sammansättningarna Dricks-, Öl-, Vinkanna, Tenn-, Träkanna, m. fl. — 2) Större kärl att förvara vatten uti, till sköljning, tvättning, o. s. v. Bildar sammansättningarna: Hand-, Vatten-, Skölj-, Sprutkanna. — 3) Ett rymdmått för våta varor, innehållande en rymd af 100 kubik-decimaltum. — *Ss. Kannlock.*
KANNGREP, n. 5. Handtag på en kanna.
KANNIBAL, --ál, m. 3. (fr. *Cannibale*) 1) Menniskoätare. — 2) (fig.) Ytterst grym menniska.
KANNMÅTT, n. 5. Mått, som håller en kanna.
KANNRUM, n. 5. eller KANNRYMD, m. 3. Så mycket, som en kanna innehåller.
KANNSTÖPA, v. n. 2. (fam. skämtv.) Politisera, utan omdöme och förmåga dertill. — *Kannstöpande,* n. 4.
KANNSTÖPARE, m. 5. (fam. skämtv.) En, som gerna, och utan att äga omdöme och förmåga dertill, talar om politiska ämnen. — Namnet har uppkommit af Holbergs bekanta komedi: *Den politiske Kandestøber,* d. v. s. Den politiske Tenngjutaren, emedan hjelten deri var en tenngjutare.
KANNSTÖPERI, n. 3. (fam. skämtv.) Tal i politiska ämnen, utan förstånd och insigt att bedöma dem.
KANON, kánånn, se *Canon.*
KANON, kanón, m. 3. (ital. *Cannone* af lat. *Canna,* rör) 1) Längre fältstycke med smalare lopp än mörsare. *Skjuta med k-er.* — 2) Ett slags fruntimmers-hårlockar. — *Ss. K-dunder, -lavett, -skott.*
KANONAD, --ád, m. 3. Flera kanonskott, afskjutna på en gång eller efter hvarandra.
KANONBANK, kanónbánngk, m. 2. (fortif.) Bakom en vall varande jordupphöjning, hvarifrån skjutes med kanoner.
KANONBÅT, m. 2. Se *Kanonjolle.*
KANONBÄDDNING, f. 2. (fortif.) Vid styckevärn anlagdt träunderlag för lavetthjulen, på det de icke må nedskära i marken.
KANONGJUTERI, n. 3. Se *Styckebruk.*
KANONIER, --niä'r, m. 3. (fr. *Canonnier*) Sjöartillerist. — *Ss. K-kompani.*
KANONIKUS, se *Canonicus.*
KANONISERA, v. a. 1. (af lat. *Canon*) Högtidligen upptaga bland helgonens antal (i katolska kyrkan). *Endast påfven äger rätt att k.* — *Kanoniserande,* n. 4. o. *Kanonisering,* f. 2. [Can —.]
KANONISK, a. 2. (af lat. *Canon,* rättesnöre) Egentl.: tjenande som rättesnöre. *K-a lagen,* kyrkolagen i katolska församlingen. *K-a böcker* (i bibeln), de böcker, hvilka, såsom innehållande föreskrifter för trosbekännelsen, voro upptagna i förteckningen på heliga böcker.
KANONJERN, n. sing. Tackjern, tjenligt till kanongjutning.
KANONJOLLE, m. 2. pl. — *jollar.* Litet bestyckadt skärgårdsfartyg med en 24-pundig kanon, en nicka och 22 mans besättning.
KANONKULA, f. 1. Jernkula, som begagnas till skjutning med kanoner.
KANONLÅDA, f. 1. Kanonlavett på örlogsfartyg.
KANONLÅS, n. 5. Lås, som begagnas på kanoner vid sjöartilleriet till skottens affyrning, af samma beskaffenhet som vanliga handgevärslås.
KANONMAT, -ónmát, m. sing. Hvad som utsättes för artillerieldens verkan.
KANONMETALL, -ónmetáll, m. sing. Ett slags metallblandning af koppar och tenn.
KANONSLUP, m. 2. Litet bestyckadt skärgårdsfartyg, med två 24-pundiga kanoner, en i akter och en i för, 4 nickor och 50 till 60 mans besättning.
KANONVAGN, m. 2. Vagn, som begagnas att föra kanoner, då de äro så tunga, att de icke utan svårighet kunna föras liggande i sina lavetter.
KANOT, kanót ell. (efter franska uttalet) kanó, m. 3. (fr. *Canot*) Indiansk båt, gjord af en urhålkad trädstam. [Canot, Kano.]
KANSKE, kånnsche, adv. Se *Kanhända.*
KANSLER, kånnslä'r o. kannslä'r, m. 3. (lat. *Cancellarius*) 1) (under medeltiden) *a*) Rättsbetjent, som uppvaktade vid domstolen. — *b*) Rättsskrifvare, som uppsatte domen och förvarade handlingarna. Deraf sedermera det nya ordet *Kanslist.* — *c*) Handsekreterare och rådgifvare hos furstar och andra mäktiga personer. — 2) Bildar några sammansatta ord, såsom: Riks-, Justitie-, Hof-, Prokansler, hvilka ses på sina ställen. *Akademie* eller *Universitets Kansler,* furste eller högt uppsatt man, som har högsta ledningen af en akademis styrelse. — *Ss. K-sembete, -svärdighet.* [Canceller, Canzler, Cantzler, Kanzler.]
KANSLERSGILLE, n. sing. Ett kollegium, som inrättades 1801 och hade uppsigt öfver uppfostringsverken. Bestod af universiteternas kanslerer gemensamt. Upphörde år 1809.
KANSLI, kannsli', n. 3. (lat. *Cancelli,* skrank vid domstolar) 1) Rummet, der en domstols eller ett embetsverks beslut utfärdas. — 2) Samteliga personer, som der tjenstgöra. — 3) (i Sverige) *a*) (ford.) Embetsverk, der riksärenden i allmänhet expedierades och för hvilket Riks-Kanslern (bem. 1, *c*) var chef. — *b*) (nu) *K. Maj:ts K.,* embetsverk, genom hvars särskilta fördelningar riksärendena expedieras. — *Ss. K-embetsman, -sekreterare, -sigill, -skrifvare, -syssla, -tjenst, -vaktmästare.* [Cancellie, Cancelli, Canzli, Kanzli.]
KANSLIAFGIFT, f. 3. Afgift, som till ett kansli erlägges i lösen för någon derifrån utfärdad handling. Kallas äfv. Kansligebühr.
KANSLIGEBÜHR, kannsli'geby'r, n. sing. Se *Kansliafgift.*
KANSLIKOLLEGIUM, kannsli'kållégiumm, n. sing. Se *Kansli,* 3, *a.*
KANSLIORDNING, f. 2. Af regeringen stadgad ordning för göromålens fördelning i Kanslikollegium.
KANSLIPRESIDENT, ----dä'nnt, m. 3. President i Kanslikollegium.
KANSLIRÅD, n. 3. Högre embetsman i Kanslistyrelsen.
KANSLIRÄTT, m. sing. En egen domstol för konungens kansli, hvilken dömer öfver de till

detsamma hörande personer, i mål som angå tjensten.

KANSLIST, kannsli'sst, m. 3. Skrifvare, tillhörande ett kansli (bem. 2). Jfr. *Kansler*, 1, *b*.

KANSLISTIL, kannsli'sti'l, m. sing. Det slags skrifsätt, som följes i de handlingar, hvilka utfärdas ifrån ett kansli. [Canzlistyl, &c.]

KANLISTYRELSE, f. sing. Den benämning, som Kansliet eller Kanslikollegium år 1809, vid dess återupprättande, bekom.

KANT, kännt, m. 3. 1) Yttersta gränsen af ett ting. *K-en af en hatt. K-erna af ett sår. K. på solen, månen. Stiga öfver k-en.* (Fig.) *Stå vid grafvens k.*, ej hafva långt igen att lefva. *Vara på sin k.*, vara mån om sitt anseende, ej tåla narri. Bildar sammansättningarna Bergs-, Sjö-, Hafs-, Åkant, m. fl. — *Syn.* Brädd, Bryn. — 2) Smal sida af ett föremål. *K-erna af ett bräde. K-en af ett bord, en brödkaka. K-en på ett mynt. Prägla i k-en. Sätta, lägga på k. K. emot k. Foga k. emot k. Såga, hugga på k.* (Fig. talesätt) *Vända en sak på alla k-er*, betrakta, öfvertänka en sak i alla dess förhållanden, omständigheter. — 3) Skarp, hvass sida på ett ting. *K-en på en sten. Stött i k-erna. Stöta k-en af något.* — 4) Smal rand längs efter gränsen af en yta. *Vika k. på ett ark papper. K-en i en bok. Skrifva i k-en. Galonerad i k-erna.* — *Syn.* Bräm, Bård. — 5) Håll, sida, väderstreck, ort. *Från den k-en hörs intet. Åt den k-en. Från alla k-er, alla håll och k-er.* — 6) *K-er* kallas äfven de finaste knypplade spetsar.

KANTA, v. a. 1. Sätta snören, band, galoner, bräm i kanten på kläder, tyger, o. s. v. *K. en rock med snören, en klädning med band, en hatt med galoner.* — ***Kantande***, n. 4.

KANTAT, kanntát, m. 3. Sångstycke med recitativer, arier och körer. [Cantat.]

KANTHUGGA, v. a. 3. (böjes som *Hugga*) Tillhugga i kanten. *K. ett bräde.* — ***Kanthuggande***, n. 4. o. ***Kanthuggning***, f. 2.

KANTHYFVEL, m. 2. pl. — *hyflar*. Ett slags hyfvel, som brukas till lister.

KANTIG, a. 2. Som har hvassa kanter. *En k. sten.* — I sammansättningar medför ordet begreppet af sida, t. ex.: *Två-, tre-, fyrkantig*, o. s. v.

KANTIGHET, f. 3. Egenskapen att hafva hvassa kanter.

KANTHÅR, n. 5. pl. (bot.) Så kallas växthår, när de äro lika långa, sins emellan skilda och sitta i kanten af en växtdel.

KANTILJ, kannti'llj, m. 3. (fr. *Cannetille*) Spiralformigt snodd guld- eller silfverlan. [Can-.]

KANTIN, kannti'n, m. 3. (fr. *Cantine*) Flaskfoder.

KANTKLOCKA, f. 1. Se *Nässelklocka*.

KANTLIST, c. 3. List i kanten af ett föremål.

KANTNING, f. 2. Handlingen, då man kantar.

KANTNÅL, f. 2. Taggfenig fisk, 2 till 3 fot lång, sjukantig med sexkantig stjert, gul och brunrandig. Syngnathus Acus.

KANTON, kanntón, m. 3. (fr. *Canton*) 1) Kretsområde. — 2) Benämning på hvarje af de särskilta stater, som bilda Schweiziska Edsförbundet. [Can -.]

KANTONERA, v. n. 1. (fr. *Cantonner*) Vara inqvarterad i byar. — ***Kantonering***, f. 2. [Can —.]

KANTONERINGSQVARTER, n. 5. Ställe, der trupper kantonera. [Can —.]

KANTOR, kånntårr, m. 3. (uttalas i pl. kanntórärr) Kyrkotjenare, som tager upp psalmerna vid gudstjensten och leder kyrksången, då orgelverk saknas eller vid tillfällen, då detta ej begagnas. — *Ss.* ***K-ssyssla***. [Can -.]

KANTORAT, kanntorát, n. 3. o. 5. Kantorssyssla. [Can —.]

KANTRA, v. n 1. (om fartyg, båtar, o. s. v.) Omstjelpas, så att kölen vändes i vädret; vända kölen i vädret. *K. under segel.* — ***Kantring***, f. 2.

KANTRINGSTIMMER, n. 5. pl. (skepp.) De för och akter om halsspanten varande timren ell. spanten.

KANTSCHU, kånntschu, m. 3. (ryskt ord) Straffpiska, flätad af läderremmar.

KANTSNÖRE, n. 4. Snöre, vidsydt i kanten på ett plagg.

KANTSÄTTA, v. a. 2. (sjöt.) Sätta något i dess behöriga ställning.

KANTSÖM, m. 2. pl. — *sömmar*. Söm i kanten.

KANTÄRTER, f. 3. pl. En sort Sockerärter. Pisum quadratum.

KAOLIN, --i'n, m. sing. (mineral.) Se *Porslinslera*.

KAOS, kååss, n. sing. (gr. *Chaos*) 1) Den råa, formlösa massa, hvaraf verldsalltet blifvit skapadt. — 2) (fig.) Oordnad, oredig massa. [Cha-.]

KAOTISK, a. 2. Liknande kaos; hopblandad utan all ordning och reda. [Cha —.]

KAP, n. 5. (fam.) Fång, byte. Betyder egentl. uppbringadt fartyg. *Göra ett godt k.*

KAPA (sjöt.), se *Kappa*.

KAPA, v. a. 1. 1) Uppbringa. *K. ett fartyg.* — 2) (fam.) Borttaga, knipa. Man säger äfven i samma mening: *K. bórt. K. bórt en flicka för någon.*

KAPABEL, -áb'l, a. 2. (fr. *Capable*) Som är i stånd till något. [Cap —.]

KAPACITET, ---ét, f. 3. Förmåga, duglighet. [Cap —.]

KAPARE, m. 5. (fr. *Capre*, af lat. *Capere*, taga) 1) Fartyg, som i krig utrustas af enskilta personer och, försedt med fullmakt af regeringen, utlöper, för att borttaga fiendtliga fartyg. — Förblandas orätt med Sjöröfvarfartyg. — 2) Kapiten på ett sådant fartyg. — *Ss.* ***K-besättning***, ***-fartyg***, ***-kapiten***.

KAPAREBREF, n. 5. Fullmakt, som af en stats regering lemnas befälhafvaren på en kapare, att gå ut på kaperi.

KAPELL, kapä'll, n. o. m. 3. o. 5. (ital. *Capella*) 1) (n.) Liten kyrkoförsamling, som hör under en annan. Lydkyrka. — 2) (n.) Förening af tonkonstnärer, som en furste har i sin tjenst. Betydde ursprungl. sådana, som sjöngo eller spelade i en furstes kyrka. — 3) (m.) Huf af bly ell. jernbleck öfver en kanons fänghål. — 4) (kem., m.) Helt liten skål af finstött och siktad benaska, som begagnas vid afdrifning. Se f. ö. *Sandkapell*. [Cap-.]

KAPELLAN, -pällán, m. 3. (uttalas vanligen: kåpplann) 1) Prest, som förestår en lydkyrka (kapell). — 2) Slottspredikant. — 3) Se *Kommminister*. [Cap —.]

KAPELLANI, -pällani', n. 3. En kapellans syssla.

KAPELLASKA, kapä'llåsska, f. sing. (kem.) Benaska, som begagnas till kapell (bem. 4).

KAPELLERA, v. a. 1. (kem.) Rena en ädel metall genom afdrifning med bly på kapell eller test. — ***Kapellering***, f. 2. [Cap —.]

KAPELLFÖRSAMLING, f. 2. Kyrkoförsamling, som hör till ett kapell (bem. 1).

KAPELLIST, kapälli'sst, m. 3. Tonkonstnär, som tillhör ett kapell (bem. 2).

KAPELLMÄSTARE, m. 5. Tonkonstnär, som har ledningen af ett kapell (bem. 2).

KAPERI, n. 3. Jagt af kapare på en fiendtlig nations fartyg. *Gå ut på k.*

KAPITAL, --ál, a. 2. (fam.) Dugtig.

KAPITAL, --ál, n. 3. o. 5. (lat. *Capitalis*, af *Caput*, hufvud) 1) Förmögenhet i penningar. *Äga ett litet k.* — 2) Se *Hufvudstol.* [Cap —.]

KAPITALA, v. a. 1. (bokb.) Förse en bok med små band vid ändarna af ryggen.

KAPITALIST, ---i'sst, m. 3. En, som äger betydliga penningsummor.

KAPITALT, --ált, adv. Dugtigt.

KAPITATIONS-AFGIFT, se *Capitations-afgift.*

KAPITEL, -pi'tt'l, n. 5. (lat. *Capitulum*) 1) Hufvudafdelning i bok eller skrift. *Ett k. i bibeln.* — 2) Ämne för ett samtal. *Eftersom vi nu kommit in på det k-tlet, så vill jag säga er, att . . . .* — 3) Församling af konsistorii ell. en ordens ledamöter. *Hålla k. Ett k-s beslut. Ledamot i ett k.* Förekommer mest i åtskilliga sammansättningar, t. ex. Ordenskapitel, Domkapitel, och såsom förkortning af dessa. [Cap —.]

KAPITEN, --én, ell. **KAPTEN**, kapptén, m. 3. (ital. *Capitano*, af lat. *Caput*, hufvud) 1) Befälhafvare för ett kompani fotfolk. — 2) Befälhafvare på ett större fartyg. [Cap —.]

KAPITENSKA ell. **KAPTENSKA**, f. 1. En kapitens fru eller enka efter en kapiten.

KAPITULATION, ----tschón, f. 3. 1) Fördrag om uppgifningen af en befäst plats eller nedläggande af vapen. Dagtingning. — 2) Öfverenskommelse om värfvad soldats tjenstetid. [Cap —.]

KAPITULERA, v. n. 1. (fr. *Capituler*, af lat. *Capitulum*) 1) Uppgifva en befäst plats eller nedlägga vapen. — *Syn.* Dagtinga. — 2) Taga värfning. — 3) (fig.) Gifva efter, underhandla. — *Kapitulerande*, n. 4. o. *Kapitulering*, f. 2.

KAPITÄL, --ä'l, n. 3. (ital. *Capitello*, af lat. *Caput*) Öfra delen af en pelare. [Cap—, Kapitel.]

KAPITÄL, --ä'l, m. 3. (boktr.) Kapitäler kallas ett slags stilar, som till utseende helt och hållet likna versaler, men äro mindre. [Cap —.]

KAPLAKE, kàpláke, m. sing. (holl. *Kaplaken*, kläde till en kappa) Vissa procent af lasten på ett fartyg, hvilka tillfalla skepparen. [Cap —, Kapplake.]

KAPLAN, se *Kapellan.*

KAPONIER, kapàniä'r, m. 3. (fortif.) Täckt pålverk till sidoförsvar för fältverksgrafvar.

KAPORR, kapå'rr. (Fam. skämtv.) *Vara på k.*, vara rusig.

KAPOTT, -på'tt, m. 3. (fr. *Capote*) 1) Fruntimmers regnkappa. — 2) Soldatkappa.

KAPOTT ell. **KAPUTT**, -útt, a. 1. (fr. *Capot*) Säges i piketspelet om en spelare, som ej får något stick.

KAPP. Betyder i fornspråket: täflan. *Rida, springa k.* ell. *i k.*, täfla med hvarandra i att rida, springa. *Rida, springa k. någon*, så att man upphinner honom. — *Ss. K-körning, -löpning, -ridning, -rodd, -segling, -åkning.*

KAPP, m. 3. (skepp.) Ett öfver en trappa eller en nedgång bygdt skjul eller tak för regn och sjövatten.

KAPPA, f. 1. Betydde ursprungligen: Betäckning i allmänhet. 1) Ytterplagg utan ärmar, som bäres utanpå den öfriga drägten. *K. med, utan kapuschong. Klädd i k. och värja.* (Fig.) *Mista k-n*, blifva afsatt ifrån prestembetet. *Bära k-n på begge axlarna* ell. *Vända k-n efter vädret*, ställa sig efter omständigheterna, hålla med än den ena än den andra, vilja vara god vän med alla, vara falsk, listig. — Ingår i flera sammansättningar, såsom: Prest-, Res-, Regn-, Sommar-, Vinter-, Mans-, Fruntimmerskappa, m. fl. — 2) Säges om åtskilliga saker, som tjena till betäckning på ett föremål. *K. på pistolhölster. K. på en säng*, tyg, som upptill, på en säng med gardiner, rundt omkring betäcker dessa. *K. på en spisel*, den del af murverket, som sträcker sig uppöfver sjelfva eldstaden. *K. på skodon*, bakläder.

KAPPA, v. a. 1. (sjöt.; t. *kappen*, grek. *koptein*) Skära eller hugga tvärs af. — *Kappande*, n. 4.

KAPPAS, v. d. 1. (af *Kapp*) Täfla i snabbhet, i skyndsamhet att göra något.

KAPPE, m. 2. pl. — *kappar*. I. (beslägtadt med *Kopp*) Liten bägare. Bildar sammansättningen Silfverkappe.

KAPPE, m. 2. pl. — *kappar*. II. 1) Rymdmått för torra varor, som håller $\frac{1}{32}$ af en lös tunna eller $1\frac{3}{4}$ kanna. — 2) Målkärl, som håller detta mått.

KAPPKRAGE, m. 2. pl. — *kragar*. Krage på en kappa (bem. 1).

KAPPLÖPARE, m. 5. Se *Snabblöpare.*

KAPPRAK, kàpp rák, a. 2. (fam.) Rak som en käpp. — Ordet förmodas vara sammansatt af *Käpp* och *Rak.*

KAPPROCK, m. 2. Ytterplagg, liknande en kappa, med ärmar, och alltid försedt med krage.

KAPPRÄNNING, f. 2. Täflingslek, som innefattar både kappridning och kappkörning.

KAPPSLÄDE, m. 2. pl. — *slädar*. Liten lätt släde för blott en person i sitsen och med hundsfott bakpå. Brukas isynnerhet vid kappkörningar; deraf namnet.

KAPPSÄCK, m. 2. Fyrkantig ell. cylindrisk, upptill på längden öppen persedel, vanligtvis af läder, att på resor deruti förvara kläder m. m., och som tillslutes medelst snörning eller spännen och hänglås.

KAPRA, se *Kapa.*

KAPRICIÖS, --schö's, a. 2. Nyckfull. [Ca — Kaprisiös.]

KAPRIOL, --ól, m. 3. (fr. *Capriole*, ital. *Capriola*, af lat. *Caper*, bock) Egentl.: Bocksprång. 1) (ridk.) Ett slags språng, som man låter hästen göra. — 2) Ett slags lätt och vigt språng i dans. *Skära k-er*, göra sådana språng.

KAPRIS, kapri's, m. 3. I. (fr. *Caprice*) Nyck, infall, hugskott. [Ca-.]

KAPRIS, kàpriss, m. sing. II. Den ännu slutna blomknoppen af Kaprisbusken, hvilken inlägges som matkrydda. [Kappris.]

KAPRISBUSKE, m. 2. pl. — *buskar*. Söderländsk växt med slingriga grenar, glänsande blad och vackra, hvita blommor. Capparis spinosa. Jfr. *Kapris*, II.

KAPRISSÅS, kàpriss-så's, m. sing. Sås, tillagad med kapris.

KAPSEJSA, kàppsä'jsa, v. n. 1. (pop.) Tumla omkull.

KAPSEL, kàpps'l, m. 3. pl. *kapsler* (kàppsl'r) (lat. *Capsula*, skrin) Säges om åtskilliga saker som tjena till betäckning för andra: 1) (apot. Litet redskap af messing eller horn, hvari pulver införes. — 2) (bot.) *a*) Ett flerfröigt, flervalvigt

frögömme, bildadt af kranssittande sammanväxta fruktblad, som vid mognaden på ett bestämdt sätt uppspringa. — *b*) Rundt frögömme hos ormbunkar. — 3) (anat.) Broskaktig hinna, som betäcker benen vid en ledgång. — 4) Omlöpande fyrverkeripjes. Kallas äfv. Fantast. [Cap -.]

KAPSON, kappsón, m. 3. (fr. *Cavesson*) Brems, som sättes på en ostyrig häst, för att styra densamma vid skoning. [Cap -.]

KAPTEN, se *Kapiten*.

KAPUCIN, --si'n, m. 3. 1) Munk af Kapucinerorden. — 2) (nat. hist.) En art af Apslägtet.

KAPUCINERORDEN, --si'n'r-å'rd'n, m. sing. En munkorden, stiftad af den helige Franciscus.

KAPUN, -ún, m. 3. (ital. *Cappone* af lat. *Capo*) Utskuren tupp.

KAPUNERA, v. a. 1. Göra till kapun.

KAPUSCHONG, --schå'nng, m. 3. (fr. *Capuchon*) 1) Den på en munkkåpa befintliga kragen, som äfven kan dragas öfver hufvudet. — 2) Dylik krage på mans- eller fruntimmerskappor.

KAPUTT, se *Kapott*.

KAR, n. 5. 1) Stort, vidt laggkärl, som brukas vid bryggning, bykning, m. m. Har sammansättningarna Brygg-, Byk-, Bark-, Rökelse-, Saltkar, m. fl. — 2) (jäg.) Se *Koja*.

Anm. Häraf dim. *Käril* ell. *Kärl*. *Kar* synes ursprungl. hafva betydt: kärl i allmänhet (deraf *Rökelsekar*, *Saltkar*).

KARA, kåra, f. 1. 1) Se *Ugnsraka*. — 2) (masm.) Trekantig eller halfrund brädlapp på en stång, hvarmed gösrännan eller galtsängarne formeras.

KARA, v. a. 1. Raka med kara. (Fig. fam.) *K. åt sig*, på egennyttigt, sniket sätt begagna alla tillfällen att komma åt gods, penningar och förmåner. (Ordspr.) *Hvar k-r under sin gryta*, hvar söker sin fördel.

KARABINIER, --binnjä'r, m. 3. Benämning på ett slags tungt beväpnade ryttare, som hafva sitt namn deraf, att de i början voro beväpnade med karbiner. [Car —.]

KARADERING, f. 2. (myntv.) Guldets blandning med andra metaller.

KARAFF, -åff, ell. **KARAFIN**, --i'n, m. 3. (ital. *Caraffa*) Ett slags rund flaska af hvitt glas, nedtill vid och med smal hals.

KARAKAL, --ål, m. 3. En gulröd art af Lodjuren, i sydvestra Asien.

KARAKTER, -acktä'r, m. 3. (gr. *Charaktär*, verktyg till inskärning, prägling, intryckning; äfv. inskuret, präglадt, intryckt tecken.) 1) *a*) Skrifttecken. *Grekiska k-er*. — *b*) Figur, som betecknar en stafvelse ell. ett helt ord. — 2) Egenskap, kännetecken. *Hvarje ting har sin egen k.* — 3) De grundsatser, hvilka menniskan följer i sitt tänke- och handlingssätt. Själshalt. *Han har en god, dålig, svag k. Vara utan k.*, utan grundsatser. *En nations k.*, dess utmärkande moraliska egenskaper. — 4) Stadga, fasthet i tänkesätt och grundsatser. *En man med k.* — 5) Stånd, titel, värdighet. *Uppgifva namn och k. Hafva professors k.* — *Ss. K-sfasthet, -sskildring, -ssvaghet, -sstyrka.* [Caracter.]

KARAKTERISERA, -racktärisèra, v. a. 1. 1) Uppräkna en saks utmärkande kännetecken. — 2) (om egenskaper) Utmärka, vara egen för. *Jag igenkänner häri det ädelmod, som k-r honom.* — 3) Skildra. *Han har väl k-t personerna.* — 4) Gifva någon en viss titel. *K. någon för professor.* [Caract —.]

KARAKTERISTIK, karacktäristi'k, f. 3. Uppräknande eller skildring af utmärkande egenskaper hos person eller sak. [Carac —.]

KARAKTERISTISK, karacktäri'sstissk, a. 2. Som innehåller något utmärkande, hvarigenom person eller sak skiljes ifrån andra. Utmärkande. *En k. egenhet.* [Caract —.]

KARAKTERSBYGGNAD, karacktä'rsby'ggnadd, m. 3. Hufvudbyggnad vid en väl bebyggd landtgård.

KARAKTERSDANS, m. 3. Dans, som består i uttrycksfulla och ädla attityder.

KARAKTERSDRAG, n. 5. Ord eller handling, som bidrager till kännedomen af en menniskas karakter.

KARAKTERSLÖS, a. 2. Utan grundsatser. — *Karakterslöshet*, f. 3.

KARAKTERSMASK, m. 3. Förklädnad, hämtad ifrån ett visst stånd, en viss personlighet.

KARAMELL, --ä'll, m. 3. (fr. *Caramel*, af sp. *Caramelo*) Halfbrändt och hårdnadt socker.

KARANTÄN, -ranngtä'n, m. 3. (fr. *Quarantaine*, antal af fyratio) Den tid (ursprungligen af fyratio dagar), hvarunder ett skepp, som kommit ifrån pestsmittad eller för pestsmitta misstänkt hamn, icke får hafva någon gemenskap med den ort, dit det anländt. *Hålla k., tio dagars k.* — *Ss. K-stid.*

KARANTÄNSHUS, karanngtä'nshús, n. 5. Särskilt hus, der passagerare, som ankommit med ett för pestsmitta misstänkt fartyg, vistas under karantänstiden.

KARAT, -åt, n. 5. (ital. *Carato*) 1) Ord, hvarmed angifves guldets halt eller finhet. *Aderton k-s guld*, som håller 18 delar guld och 6 delar främmande tillsats. — 2) En vigt af 4 gran för perlor och diamanter. — *Ss. K-halt, -vigt.*

KARAVAN, --án, m. 3. (egentl. *Kiervane*, persiskt ord, som betyder handelssällskap) Stort ressällskap, isynnerhet af köpmän, i Orienten och Afrika.

KARAVANSERAI, ----råi, n. Herberge för karavaner.

KARAVANTE, --vànté, n. 3. Te, som kommer med karavaner landvägen ifrån Kina.

KARBAD, kårbád, n. 5. Bad, då kar begagnas och hela kroppen nedsänkes till hakan i vattnet.

KARBAS, karrbás, m. 3. (t. *Karbatsche*) 1) Piska af flätade läderremmar, med skaft, öfverdraget med läder. — Deraf Basa, Bas. — 2) (bot.) Se *Råfblomster*.

KARBASA, v. a. 1. Piska med karbas.

KARBIN, karrbi'n, m. 3. (fr. *Carabine*) Kort ryttarbössa.

KARBINHAKE, karrbi'nháke, m. 2. pl. — *hakar*. Hake, hvarmedelst karbinen under fäktning hänges öfver venstra axeln.

KARBORRE, se *Kardborre*.

KARBUNKEL, karrbúnngk'l, m. 2. pl. — *klar*. (lat. *Carbunculus*, litet kol) 1) Ett slags körsbärsröd eller brunröd ädelsten. — 2) En högst elakartad spikböld, ofta af en knytnäfves storlek. — 3) (skämtv.) Stor brännvinsfinne.

KARDA, f. 1. Allmänt bekant redskap, hvarmed ull redes till spinning, bestående af ett öfver ett tunt, med handtag försedt trästycke fästadt läder, hvari hakar af ståltråd äro radvis insatta.

KARDA, v. a. 1. Reda ull med karda. *K. ull.*

KARDARE, m. 5. Arbetare på ett spinneri, som reder ull.

KARDBENEDIKT, kårdbenedi'ckt, f. 3. Apo-

teksväxt med taggigt och ludet blomfoder och gula blommor. Centaurea benedicta.

KARDBORRE, m. 2. pl. — *borrar.* 1) Apoteksväxt med röda, pipiga småblomster i blomhufvuden. Arctium Lappa. Kallas äfv. Kardborrar, Borrar, Klädesborrar. — 2) Blomhufvud på denna växt, som med blomfodrets krokformiga taggar häftar sig fast vid kläder, ull o. d. [Karborre.]

KARDBÄNK, m. 2. Särskilt inrättad bänk, hvarpå kardning verkställes.

KARDEL, kård'l, m. 2. pl. *kardlar.* (t. *Kardeel*) Benämning på hvarje af de tre trossar, af hvilka kabelslaget tågvirke är sammansatt.

KARDEMUMMA, --mùmma, f. sing. 1) (bot.) Benämning på trenne särskilta slags kryddväxter i tropikländerna, nämligen: Elettaria Cardamomum, Amomum Cardamomum och Amomum aromaticum. — 2) Fröen af dessa växter, som nyttjas i medicin och matredning.

KARDINAL, --ál, m. 3. (lat. *Cardinalis*, förnämlig) 1) Ledamot af det påfliga konsistorium och innehafvare af högsta andliga värdigbet näst efter påfven. — *Ss. K-svärdighet.* — 2) (nat. hist.) En sångfågel i Nordamerika, 8 tum lång, högröd och med fjäderbuske. Fringilla cardinalis. — 3) (bot.) En orangeriväxt från Mexiko med de vackraste skarlakansröda blommor. Ipomæa Quamoclit. — *Adj.* Hufvudsaklig. Brukas endast i sammansättningar, såsom: *Kardinalfråga, -skäl*, m. fl.

KARDINALDYGD, --àldy'ggd, f. 3. Hufvuddygd.

KARDINALSHATT, --àlshátt, m. 2. Röd hatt, med breda brätten, af siden eller bäfverhår, och som utgör ett af kardinalsvärdighetens insignier.

KARDINALS-KOLLEGIUM, --àlskållégiumm, n. sing. Påfvens högsta stats- och kyrkoråd, hvilket utgöres af kardinaler.

KARDINALSTRECK, n. 5. Benämning på de fyra hufvudstrecken på kompassen.

KARDMAKARE, m. 5. En, som tillverkar kardor.

KARDMASKIN, kårdmaschi'n, m. 3. Maskin, som på fabriker begagnas till kardning.

KARDNING, f. 2. Arbetet, förrättningen, då man kardar.

KARDOR, f. 1. pl. eller

KARDTISTEL, m. 2. pl. — *tistlar.* Ört med hög, taggig stjelk, som brukas på fabriker till klädens beredande. Dipsacus fullonum.

KARDTRÅD, m. sing. En sort jerntråd, som användes till kardor.

KARDUAN, --án, m. sing. (fr. *Cordouan*) Läder, beredt af bock- ell. gethud, benämdt efter spanska staden Cordova. [Ca—.]

KARDUANSLÄDER, n. sing. Se *Karduan.*

KARDUANSMAKARE, m. 5. Handtverkare, som bereder karduan.

KARDUS, karrdús, m. 3. (fr. *Cartouche*) 1) En bössa af papp, trä eller bleck, innehållande krutladdningen för en kanon. — 2) Paket af röktobak, som håller ett skålpund. [Ca-.]

KARDUSPAPPER, karrdùspápp'r, n. sing. En sort groft och starkt, olimmadt, vanligtvis grått papper.

KARDUSTOBAK, m. sing. Röktobak i karduser.

KARESS, -rä'ss, f. 3. (fr. *Caresse*) Smekning.

KARESSERA, v. a. 1. Smeka; smickra.

KARET, -ét, m. 3. (t. *Carrete*, af fr. *Charrette*) Brukas någon gång skämtvis, för att beteckna en dålig vagn.

KARFKNIF, m. 2. pl. — *knifvar.* Knif, som begagnas vid karfning.

KARFMASKIN, kårrvmaschi'n, m. 3. Ett slags maskin, hvarmed tobak karfvas.

KARFNING, f. 2. Arbetet, förrättningen, då man karfvar.

KARFSTOCK, m. 2. Två långa, smala träatickor af en klufven träbit och således fullkomligt passande mot hvarandra, hvilka af i skrifkonsten okunnigt folk eller eljest för vighetens skull begagnas att hålla räkning på hvarjehanda, såsom förrättadt arbete, lemnade varor, utborgningar o. d., hvilket tillgår på det sätt, att för hvarje enhet, som skall betecknas, en skura göres tvärs öfver de begge hoplagda stickorna, hvarefter hvardera af de begge personer, som sålunda hafva räkning med hvarandra, förvarar sin sticka till nästa gång, då teckning behöfver göras, eller tills liqvid skall ske.

KARFVA, v. a. 1. 1) Sönderskära smått. *K. tobak.* — 2) (fam.) Skära med dålig knif. *K. åf, bort, sönder.* — *Syn.* Se *Skära.* — *Karfvande*, n. 4.

KARFVOR, f. 1. pl. Ett af några refflor sammansatt ornament, anbragt strax under ringen på en nyckel, och som antyder, huru långt den bör inskjutas i låset.

KARG, kårrj, a. 2. Snål. — *Karghet*, f. 3. — *Kargt*, adv.

Anm. *Karg* är sammandraget af *Karrig*, hvilket kommer af *Kara*, raka, och betyder ursprungl.: Som gerna vill raka åt sig.

KARGADÖR, karrgadö'r, m. 3. Se *Superkarg.*

KARIKATUR, ---y'r, m. 3. (ital. *Caricatura*, af *Caricare*, öfverlasta) 1) Öfverdrifven skildring af det felaktiga eller löjliga hos ett föremål. — 2) Löjligt oformlig bild, hvarigenom person eller sak förlöjligas. — *Ss. K-målning.* [Cari —, Carri —, Karri —.]

KARIKERA, v. a. 1. Framställa något på ett öfverdrifvet löjligt sätt. [Carik—, Carri—, Karri—.]

KARKASS, karrkáss, m. 3. (fr. *Carcasse*) 1) Stommen till en maskin, en modell. — 2) Ståltrådsställning till fruntimmershattar. — 3) (fyrv.) Jernställning till brand- och lichtkulor.

KARL, m. 2. (uttalas vanligen: kar) 1) Man. *En lång, grof k. En k. i sina bästa år. En duglig, hederlig, bra, dålig k. Liten blir ock k. en gång. Hvad är det för en k.? Hurudan k. är han?* (Talesätt) *Ni är just min k.*, er tycker jag om; äfv. ni är just den jag behöfver. — 2) Mansperson, i allmänhet. *Flera fruntimmer, men ingen k.* — 3) Brukas i tal om och tilltal till personer af lägre klassen, bönder, arbetare, tjenare, samt i föraktlig mening. *Det är en k. der ute, som vill tala med herrn. Jag mötte en full k. på gatan. Hör hit, k.! Svara, k., när jag frågar. Stå, k., annars skjuter jag. En simpel k.*, en af gemenskapen. *Den der k-en.* — 4) (fam.) Dugtig man. *Vara k. för sig* ell. blott *vara k.*, visa fasthet i sitt handlingssätt, ej låta leda eller skrämma sig af andra. *Det är k. det* ell. *en hel k., en k. hela da'n*, en dugtig man. *Han skall finna k. för sig*, han skall finna den, som ej låter skrämma sig. *Han är k. att försvara sig*, har förmåga att f. s. *Det är han k. till*, det kan han. — 5) (i folkspråket) Man, med hvilken en qvinna är gift. En man, som lefver tillsammans med en qvinsperson, säges äfven, i lägre språket, *vara hen-*

nes k. — *Ss. K-ansigte, -längd, -röst, -stämma.*

KARLAKARL, m. 2. (pop.) Utmärkt dugtig karl.

KARLAKRAFT, f. sing. (pop.) Mycken kraft. *Ta' i med k.*

KARLAKTIG, a. 2. 1) En man passande, värdig. *Ett k-t skick, väsende.* — 2) (fam.) Stolt, dryg. *Han var inte litet k. öfver den framgång, han haft.* — 3) (om qvinnor) Som i sätt, skick, väsende, tänke- och handlingssätt liknar en karl. *En k. qvinna.* — *Karlaktigt*, adv.

KARLAKTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara karlaktig. (Jfr. d. o.) *a) Man bör visa k. i motgången.* — *b) Se, med hvilken k. han stiger fram.* — *c) Hennes k. blir ofta stötande.*

KARLAVIS, adv. (fam.) *På k.*, dugtigt.

KARLBÖRDA, f. 1. Lagom börda för en karl.

KARLED, kårléd, m. 3. Nedersta leden på hästens ben.

KARLGALEN, a. 2. neutr. — *et.* (pop.) Säges om en qvinna, som anfäktas af kärleksbrånad och löper efter karlar.

KARLHJERTA, n. 4. (fig.) Manligt mod.

KARLIG, a. 2. (fam.; uttalas vanligen: kårig) Stolt, högmodig. Säges isynnerhet om gossar och ynglingar. *Du skall tro, pojken var inte litet k. öfver sin fångst.*

KARLSTIL, m. sing. Sådan stil, som karlar vanligtvis hafva, d. v. s. stadig, jemn och öfvad (i motsats till Fruntimmersstil).

KARLSTUMP, m. 2. (fam.) Kortväxt karl.

KARLTYCKE, n. sing. *Hafva k.*, säges om en qvinna, som karlarne tycka om.

KARLVAGNEN, m. sing. def. Benämning på stjernbilden Stora Björnen.

KARLVULEN, a. 2. neutr. — *et.* (pop.) Se *Karlaktig.* — *Karlvulet*, adv.

KARLVULENHET, f. 3. Se *Karlaktighet.*

KARM, m. 2. 1) (i äldre språket) Täckt vagn. — 2) Arm- och ryggstöden på en länstol. Deraf Karmstol. — 3) Infattning eller fodring af trä eller sten kring dörrar, fönster och spislar. Förekommer mest i sammansättningarna: Dörr-, Fönster-, Spiskarm.

KARMELIT, karrmeli't, m. 3. Se *Karmelitermunk.*

KARMELITERMUNK, karrmeli't'rmúnngk, m. 2. ell. **-NUNNA**, f. 1. Munk, nunna af:

KARMELITERORDEN, karrmeli't'r-å'rd'n, m. sing. Munkorden, så kallad efter berget Karmel i Syrien, stiftad icke långt efter första korståget, af grefve Berthold af Limoges. — Skrifves äfv. Car —.

KARMIN, karrmi'n, m. sing. (fr. *Carmin*, af arab. *Kermes*) Ett slags fin, högröd färg, som beredes förnämligast af Kochenill. [Car —.]

KARMOSIN, karrmosi'n, m. sing. (t. *Karmesin*, medellat, *Carmesinus*, af arab. *Kermes*) Ett slags dunkelröd färg, som beredes af tysk eller polsk kochenill (Coccus polonicus). — *Ss. K-färg, -färgad.* — [Carm —.]

KARMSTOL, m. 2. Stol med karm (bem. 2).

KARNATION, - - tschón, f. sing. (mål.) Föreställning af blottade delar på menniskofigurer, genom köttfärg.

KARNAVAL, - - ál, m. 3. (ital. *Carnevale*, egentl.: farväl med kött!) En i vissa katolska länder för lustbarheter bestämd tid, som slutar midnatten före askonsdagen. [Car-, Carneval, Karneval.]

KARNEOL, - - ól, m. 3. En halfädelsten, af Silikaterna, blodröd, brunröd eller gulröd; slipas till sigiller. [Car —.]

KARNIS, karrni's, m. 3. (byggn. k.; fr. *Corniche*) Krans, list öfver pelare eller under tak.

KARNYFFLA, v. a. 1. (pop.) Mörbulta, piska på, örfila upp.

KARONAD, se *Karronad.*

KAROSS, - rå'ss, m. 3. (fr. *Carrosse*) Ett slags större, beqväm täckvagn.

KAROTT, se *Carotte.*

KAROTT, - rå'tt, m. 3. En sort mindre porslinsfat.

KARP, m. 2. Mjukfenig benfisk af 2 till 3 fots längd, med stort hufvud och fyra små skäggtrådar; på ryggen brungrå, på sidorna gulaktig. Cyprinus Carpio. — *Ss. K-dam, -hufvud, -språng, -sump, -tunga.*

KARPA, v. a. 1. (fam.) *K. åt sig*, roffa åt sig. — *Syn.* Se *Roffa.* — *K-s*, v. d. 1. Ligga i tvist och strid med hvarandra, slåss. — *Syn.* Se *Slåss.*

Anm. Kommer af fordna ordet *Garp*, en djerf, öfverdådig kämpe; slagskämpe.

KARPUS, karrpús, m. 3. Ett slags landtmannamössa, med på sidorna uppfästade klaffar, som kunna fällas ned vid fult väder.

Anm. Ordet kommer förmodligen af det tyska *Kapuze* (fr. *Capuce*, kapuschong, af lat. *Caputium*).

KARRET, se *Karet.*

KARRIKERA, m. fl. se *Karikera*, &c.

KARRIOL, - - ól, m. 3. (fr. *Carriol*) Ett lätt, tvåbjuligt åkdon på fjädrar.

KARRONAD, - - ád, m. 3. Ett slags skjutvapen, lättare och kortare än kanoner, med mindre krutladdning än dessa; brukas på skansen af fartyg och på båtar. Har sitt namn af staden Carron i Skottland, der de först tillverkades.

KARSK, kårrsk, a. 2. (fam.) Frisk och rask. *K. och kry.* — Ordet är sammandraget af *Karlisk*, manlig, af *Karl.*

KARRYERA, v. a. 1. (manuf.) Lindrigt filta ylleväfnader under refflade trävalsar.

KART, (a långt) m. 2. Ej fullväxt, omogen frukt. Har flera sammansättningar, såsom: Äpel-, Päron-, Körsbärs-, Surkart, m. fl.

KARTA, kårta, f. 1. (lat. *Charta*, papper) 1) Afbildning af jordytan eller någon dess del på en plan. *Göra k. öfver ett land. Affatta en trakt på k.* — Ingår i åtskilliga sammansättningar, såsom: Land-, Fält-, Krigs-, Specialkarta, m. fl. — 2) Stämpladt papper. Är för denna bem. förkortadt af Charta Sigillata. *Belägga handlingar med k.*, bifoga dem ett stämpladt papper till visst åsatt, derför betalt pris. — 3) Se *Postkarta. Göteborgs k. Öfverblefna k-n*, förteckning på öfverblifna, ej uttagna bref. (Fig. fam.) *En flicka, som kommit på öfverblefna k-n*, som är för gammal att blifva gift. — 4) Grundlag. *Göra k-n till sanning.*

KARTA, v. a. 1. (fam.) *K. åt sig.* se *Kara åt sig. K. sig upp*, med mycken möda arbeta sig upp; (fig.) *k. upp sig*, arbeta sig upp af intet.

KARTBOK, f. 3. pl. — *böcker.* Bok, innehållande en samling landkartor. Kallas äfven Atlas.

KARTEL, kartä'l, n. 3. (fr. *Cartel*, af lat. *Chartella*) 1) Fördrag emellan tvenne krigförande om krigsfångars utvexling, m. m. — 2) Fejdebref.

KARTERA, v. a. 1. Belägga med stämpladt papper. — *Karterande*, n. 4. o. *Kartering*, f. 2. [Car —.]

KARTESCH, karrtä'sch, m. 3. (fr. *Cartouche*, ital. *Cartoccio*) Cylindrisk dosa, vanligtvis af jernbleck, hvari laddning af skrot för kanon hvarftals är inlagd. *Skjuta med k-er. Skott med k-er.* — Ss. *K-skott.*

KARTHUSIANERMUNK, karrtusiàn'r-múnngk, m. 2. -NUNNA, f. 1. Munk, nunna af:

KARTHUSIANERORDEN, karrtusiàn'r-å'rd'n, m. 2. En sträng munkorden, stiftad 1086 af St. Bruno från Cöln, i den öde trakten la Chartreuse; hvaraf namnet. — Skrifves äfv. *Carth-*.

KARTIG, a. 2. I. Som har beskaffenheten af kart. *K. frukt.*

KARTIG, a. 2. II. Se (fam.) *Karsk.*

KARTNAGEL, m. 2. pl. — *naglar.* Nagel, som växt ojemn och fått en skroflig yta.

KARTONG, karrtå'nng, m. 3. (fr. *Carton*) 1) Hvarje slags papparbete. — 2) Utkast till målningar. — 3) (boktr.) Omtryckt blad i en bok.

KARTRITNING, f. 2. Ritning af land- eller fältkartor.

KARTSAMLING, f. 2. Samling af landkartor.

KARTSTIL, kårtsti'l, m. sing. (topogr.) Antaget sätt, hvarigenom ortföremål kunna redigt och tydligt afbildas på en fältkarta.

KARTVERK, n. 5. Fullständig samling af kartor, antingen för hela jorden eller ett land särskilt.

KARUSELL, - - sä'll, m. 3. (fr. *Carrousel*, af ital. *Carrosello*) 1) Riddarspel, ringränning. — 2) Stället, banan, der ringränning hålles. — 3) Säges äfv. förkortadt i st. f. Karusellgunga. — 4) *a*) Åkning för nöje i små vagnar eller säten, som med mycken hastighet drifvas omkring en cirkelrund bana. — *b*) Sjelfva anstalten dertill. — *c*) Stället, der åkningen sker. — Skrifves äfv. *Karrusell.* [Car —.]

KARUSELLGUNGA, - - sä'llgúnnga, f. 1. Gunga med stolar i begge ändarna och som drifves rundt omkring, i likhet med hvad vid en ringränning sker.

KARYATIDER, - - - tí'd'r, m. 3. pl. (byggn. k.) (gr. *Karyatides*) Pelare i qvinnoform, som uppbära bjelkar m. m. d. [Car —.]

KARÖRT, f. 3. Se *Elggräs.*

KAS! int. (fam.) Bort! *K., katta!*

KASA, v. a. 1. (fam.) *K. bórt*, bortjaga. *K. bort en katt.*

> Anm. Ordet är, jemte det föregående, beslägtadt med fr. *Chasser*, eng. *Chase*, ital. *Cacciare*, span. *Caçar*, hvilka alla af ihre deriveras från det mœs. göt. *Kesan*, drifva, *Uskosan*, utdrifva.

KASCHELOTT, - - lå'tt, m. 3. Se *Pottfisk.*

KASCHMIRSSCHAL, kàschmirsschál, m. 2. Dyrbar ylleschal, väfd i Kaschmir, uti Asien.

KASCHMIRSGET, kàschmirsjèt, m. 3. pl. — *getter.* En art af Getslägtet, i Högasien, af hvars emellan ragghåren sittande fjun kaschmirsschalar väfvas.

KASE, m. 2. Se *Vårdkase.*

KASEDUN, kàsedún, n. 5. (bot.) Växten Typha.

KASEMATT, - - átt, m. 3. (fortif.; fr. *Casemate*) Bombfritt hvalf under vallgången vid en fästning, hvarifrån grafven m. m. kan bestrykas och hvari trupper kunna logeras. Mordkällare.

KASERN, - sä'rn, m. 3. (fr. *Caserne*, af ital. *Caserna*) 1) Gemensamt boningshus för soldater. — 2) (fam.) Hus ell. gård, der mycket folk bor. [Cas —.]

KASERNERA, v. a. 1. Inqvartera i kasern. [Cas —.]

KASIK, se *Kacik.*

KASIMIR, kàsimirr, n. sing. Ett slags fint, klädeslikt, kypradt tyg af spansk eller annan fin ull.

KASK, kåssk, m. 2. (fr. *Casque*, af lat. *Cassis*) Hjelm, stormhatt.

KASKAD, - ád, m. 3. (fr. *Cascade*, ital. *Cascata*, af *Cascare*, falla) Vattenfall. [Cas —.]

KASKARILL, se *Cascarilla.*

KASKETT, kaschä'tt, m. 3. (fr. *Casquette*, af lat. *Cassis*) Lätt mansmössa af tyg eller skinn, med en skärm framtill. [Kaschett.]

KASSA, kàssa, f. 1. (ital. *Cassa*) 1) Ställe, rum, der penningar förvaras. — 2) Penningförråd. *Hafva k-n om hand. Min k. är för närvarande ganska klen. Vara vid k.*, hafva mycket penningar i kassan. (Handelst.) *Per k.*, med eller genom kontanta penningar. — Ss. *K-inventarium, -tillstånd, -stöld, -tjuf.*

KASSABEHÅLLNING, f. 2. Penningsumma, som vid inventering ell. viss tidpunkt finnes i en kassa.

KASSABOK, f. 3. pl. — *böcker.* Räkenskapsbok, hvari antecknas alla kontanta utgifter och inflytande peningar.

KASSABRIST, f. 3. Förhållandet, då i en kassa icke finnes så mycket penningar, som rätteligen der borde finnas.

KASSA-CONTO, n. Se *Kassaräkning.*

KASSAFÖRVALTARE, m. 5. Se *Kassör.*

KASSAKISTA, f. 1. Kista, vanligtvis jernbeslagen och med säkra lås försedd, hvari en penningkassa förvaras.

KASSARÄKNING, f. 2. Räkning öfver influtna och utbetalta kontanta penningar.

KASSASKRIFVARE, m. 5. Skrifvare på ett kassakontor, under kassör eller kamrer.

KASSATION, - - tschón, f. 3. (lat. *Cassare*) 1) Upphäfvande, ogillande. — 2) Afsättning. [Cass —.]

KASSATIONSDOMSTOL, - - tschònsdómmstòl, m. 2. Öfverdomstol, i Frankrike, som, då formfel blifvit begånget, kan upphäfva underdomstols utslag. [Cas —.]

KASSE, kàsse, m. 2. pl. — *kassar.* 1) Nätpåse, hvari fisk, kött m. m. bäres. — 2) Se *Mjerde.* — 3) (jäg.) Fyrkantigt nät, så inrättadt, att, då djuret springer till, hopdrager det nätet och omsluter derigenom sig sjelf liksom med en påse eller kasse.

KASSERA, v. a. 1. I. (lat. *Cassare*) 1) Förklara ogiltig, upphäfva. — 2) Förklara oduglig, förkasta. *Blifva k-d vid bevärings-mönstring.* — 3) Afsätta från en tjenst. — *Kasserande*, n. 4. o. *Kassering*, f. 2.

KASSERA, v. a. 1. II. (af *Cassa*) *K. i'n*, se *Inkassera.*

KASSEVIA, f. 1. (bot.) Se *Jättegrö.*

KASSIA, m. fl., se *Cassia*, &c.

KASSÖR, m. 3. (fr. *Casseur*) Den, som förvaltar och ansvarar för en kassa.

KASSÖTA, kàssö'ta, f. 1. (bot.) Se *Elggräs.*

KAST, n. 5. I. 1) Handlingen, då man kastar. *K. med ett spjut, med en sten, med klot, tärning. I första k-et slog han sex käglor.* — 2) Tur, ordning att kasta. *Hafva k-et.* —

3) Säges med afseende å verkan, framgången af en kastning. *Göra ett lyckligt k. Få stora k. i tärningspel.* (Fig.) *Stå sitt k.*, underkasta sig äfventyret, följderna af något, t. ex.: *Jag står mitt k.; han får nu stå sitt k. Det må (får) stå sitt k.*, det må gå, hur det vill. — 4) (vid räkning af ströming, m. m.) Fyra stycken. *Ett k. ströming.*

KAST, m. 2. II. Uppkastad stapel, hög. Brukas mest såsom förkortning af *Vedkast.*

KAST, m. 2. III. (t. *Kasten*) Se *Stilkast.*

KAST, m. 3. IV. (fr. *Caste*) 1) Ståndsklass, hvartill man födes (hos Hinduerna). — 2) Ståndsklass i allmänhet.

KASTA, v. a. 1. 1) Genom en häftig rörelse med armen gifva fart åt något, som man håller i handen och i detsamma släpper, så att det drifves genom luften och nedfaller på närmare eller fjermare afstånd. *K. snöbollar på någon. K. sin mössa upp i luften. K. en sten i sjön. K. något ut igenom fönstret. K. en bok i hufvudet på någon. K. ett bref på elden. K. stora kast, quatuor alla. K. af och an, hit och dit, fram och tillbaka. K. något om hvartannat, huller om buller*, i oordning. *K. någon af hästen, ur sadeln*, stöta till honom, så att han faller af hästen, ur sadeln. *K. någon utför trappan*, stöta till honom, så att han faller der utför. *K. någon till marken*, slå omkull honom. *K. boll*, leka med en boll, som kastas i luften, då antingen den kastande sjelf eller någon annan söker taga den med handen. *K. ankar*, från ett fartyg i sjön utkasta ett ankar, hvarigenom fartyget qvarhålles på samma ställe. *K. lott*, se *Lott. K. säd*, rensa säd genom kastning med kastskåfvel. *K. sitt vatten*, låta sitt vatten gå. (Fig.) *K. ögonen på*, rikta, vända sin blick på. *K. ögonen på någon*, äfv. fatta tycke för densamma. *K. skulden på någon*, gifva någon skulden för en sak. *K. besväret på någon*, låta honom hafva besväret med något, som man sjelf borde göra. — *K. áf, bórt, fråm*, se *Afkasta*, &c. — *K. áf sig kappan, bördan.* — *K. fő'r*, genom långa nålstyng i kanten på ett ofålladt tyg hindra det att rispas upp. — *K. igén*, fylla en hålighet, fördjupning, graf, grop, genom ikastande af något ämne, t. ex. jord. — *K. ihóp*, kasta tillsammans. — *K. i'n, néd.* — *K. óm roret*, föra det till andra sidan. — *K. óm seglen*, vända dem åt andra sidan. — *K. omkúll*, se *Kullkasta.* — *K. på' sig en kappa*, hastigt påtaga den. — *K. tillbàka, ùndan, úpp, út*, se *Tillbakakasta*, &c. — *K. ő'fver*, hopsy tvenne tyg på det sätt, att man för hvarje styng förer nålen genom dem begge och tillbaka öfver kanten. — *K. öfver ända*, se *Öfverändakasta.* — *Syn.* Slänga, Slunga, Sutta, Vräka. — 2) Medelst skjutmaskin drifva genom luften. *K. bomber, glödgade kulor.* — 3) (i kortspel) Lägga bort vissa af de kort, man fått på hand. *K. spader kung. Jag har k-t min knekt.* — 4) (i utsträckt mening, om liflösa ting) Utsända från sig, sprida. *Solen k-r sina strålar genom fönstret. Vattenkonsten k-r vattnet i nio strålar. Trädet k-r sin skugga på fältet*, skuggan deraf faller på fältet. (Fig.) *K. skugga på någon*, göra någon misstänkt; nedsätta. — 5) *K. i fängelse*, sätta i f. *K. sitt foster*, få missfall. *K. áf sig*, gifva inkomst. *Kapitalet, som k-r ränta af sig. Min gård k-r af sig 1000 r:dr. K. úpp*, kräkas. — V. n. *K. óm* vända sig, förändras; (fig.) ändra tänkesätt, gå öfver till annat parti. *Vinden k-r om. Han har kastat om och blifvit Tory.* — *K. sig*, v. r. 1) Genom häftig ansats med kroppen förflytta sig ifrån ett ställe. *K. sig af, upp på hästen. K. sig för ens fötter, i ens famn, armar. K. sig i sjön. K. sig ut genom fönstret. K. sig utför trapporna. K. sig öfver någon*, äfv. rusa på honom. (Fig.) *K. sig in i en fästning*, i största hast rycka derin, undan fienden. — 2) Med häftighet förändra läge. *K. sig af och an i plågorna.* — 3) *Vinden k-r sig*, vänder sig. *En ström k-r sig i hafvet*, faller ut deri.

KASTANDA, kàsstánnda, f. sing. (af *Kast*, IV) Sträfvande hos dem, som tillhöra en viss ståndsklass, att på alla sätt främja dess fördelar och afsöndra sig ifrån andra.

KASTANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något kastas.

KASTANIE, kastánnje, m. 3. Nöten af Kastanieträdet.

KASTANIEBRUN, a. 2. Mörkbrun som kastanienötter.

KASTANIESKOG, m. 2. Skog af kastanieträd.

KASTANIETRÄ, n. sing. Träet, veden, virket af kastanieträd.

KASTANIETRÄD, n. 5. Ett trädslag ifrån Mindre Asien, först planteradt i trakten af grekiska staden Kastana. Castanea vesca,

KASTANJETT, kastannjä'tt, m. 3. (från spanskan) *K-er*, små urhålkade träbitar, som man vid dansning håller i händerna och slår emot hvarandra efter takten.

KASTBOK, f. 3. pl. — *böcker.* Till tidsfördrif för allmänheten utgifven bok, hvaraf man medelst tärningkast får upplysning om sitt blifvande öde.

KASTBOLL, m. 2. (fig.) Se *Lekboll.*

KASTBY, m. 2. (sjöt.) Se *Kastvind.*

KASTBATTERI, kàsstbatteri', n. 3. (fortif.) Batteri, hvarifrån kastas bomber.

KASTELD, kàsstélld, m. sing. (fortif.) Kastning af bomber, granater och glödgade kulor.

KASTELL, -stä'll, n. 3. o. 5. (lat. *Castellum* af *Castrum*, borg) 1) Liten fästning, som beskyddar en obefäst ort. — 2) Befäst slott. [Ca —.]

KASTELLAN, --án, m. 3. 1) Slottsfogde, borgfogde. — 2) (ford. i Polen) Guvernör i ett visst distrikt (ursprungl. kommendant i en polsk fästning).

KASTELLANI, ---ni', n. 3. (ford. i Polen) En kastellans styrelsedistrikt.

KASTESPETS, m. 2. (gam. krigsk.) Se *Snarspjut.*

KASTHALFVA, f. 1. (boktr.) Halfva af en stilkast.

KASTKORT, n. 5. (i spel) Kort, som man kastat.

KASTKROPP, m. 2. (artil.) Hvarje kropp, som utkastas ur ett stycke. — Äfv. Projektil.

KASTLINIE, kàsstli'nje, f. 3. Den linie, hvari en kastkropp genomlöper luften.

KASTMASKIN, --schi'n, m. 3. Krigsmaskin, hvarigenom kroppar kastas på betydliga afstånd, för att tillfoga en fiende skada.

KASTNING, f. 2. 1) Se *Kastande.* — 2) (om kreatur) Missfall.

KASTNÄT, n. 5. Se *Läggnät.*

KASTOR, kastå'r, m. (gr. *Kastor*) Bäfver. *En hatt af k.*, af bäfverhår. — *Ss. K-hår.*

KASTORHATT, kastå'rhått, m. 2. Hatt, tillverkad af bäfverhår.

KASTOROLJA. kàstårrå'llja, f. sing. Se *Bäfvergällsolja.*

KASTPENNING, m. 2. Så kallades små pjeser af metall, liknande penningar, hvilka fordom begagnades vid räkning af större summor.

KASTPIL, m. 2. (gam. krigsk.) Pil, som ej sköts med båge, utan kastades med maskin.

KASTRAT, -át, m. 3. (ital. *Castrato*, lat. *Castratus*) 1) Snöping. — 2) Sångare, som, till följe af en i barnaåren med honom företagen operation, har qvinnans höga röst, men med en helt annan klangfärg.

KASTREM, kàstrémm, f. 2. 1) Rem på ett föremål, den man håller i, då man kastar detsamma. — 2) Rem, som kastas ut, för att fånga och draga till sig någon.

KASTRERA, v. a. 1. (lat. *Castrare*) Snöpa. — *Kastrerande*, n. 4. o. *Kastrering*, f. 2.

KASTRULL, -úll, m. 3. (fr. *Casserole*, af lat. *Cassis*) Ett slags kokpanna utan fötter.

KASTSKÅFVEL, m. 2. pl. — *skåflar*. Skåfvel, hvarmed säd kastas. — Skrifves äfv. *-skofvel.*

KASTSPJUT, n. 5. Spjut, som kastas med handen.

KASTSÖM, m. 2. pl. — *sömmar*. Söm, då man kastar öfver. Se *Kasta.*

KASTTID, m. 3. (artil.) Den tid, hvarpå en kastkropp beskrifver sin bana i luften.

KASTTÅG, n. 5. (sjöt.) Tåg, som kastas till folket i en långs sidan af ett fartyg kommande båt, på det de dermed må kunna fasthålla densamma.

KASTVAPEN, n. 5. Anfallsvapen, som kastas med handen.

KASTVED, m. sing. Klufven och torr ved, sådan som får uppläggas i famn till försäljning.

KASTVIDD, f. 3. (artil.) Vidden af en kastkropps bana i luften.

KASTVIND, m. 2. (sjöt.) Plötslig vindstöt, vanligtvis ifrån högt land.

KASUAR, --år, ell. KASUARIE, --árie, m. 3. Fågel af Strutsslägtet, 6 fot hög, med snabeln framtill krökt och liksom afbruten, på hjessan ett hjelmformigt ben, benen tjocka och starka, halsen blåröd, fjädrarne svarta; hemma i Ostindien. Struthio Casuarius. [Ca —.]

KASUIST, --i'sst, m. 3. (af lat. *Casus*) En, som förstår att afgöra samvetsfrågor. [Cas —.]

KASUISTIK, ---i'k, f. 3. Läran om samvetsfrågors afgörande. [Cas —.]

KATADIOPTRIK, ---åpptri'k, f. 3. (från grek.) Läran om verkningarna utaf ljusstrålarnas återkastning och brytning. Omfattar både Katoptrik och Dioptrik. [Cat —.]

KATAFALK, --fállk, m. 3. (ital. *Catafalco*) Upphöjd ställning, hvarpå en förnäm persons likkista utställes till åskådning. [Ca —.]

KATAKOMB, --kå'mmb, m. 3. (från grek.) Benämning på de underjordiska begrafningsplatser, som fordom brukades i Egypten, Mindre Asien, Persien, Italien, m. fl. länder. [Catacomb.]

KATAKUSTIK, ---i'k, f. 3. (från grek.) Läran om genljudet.

KATALEPSI, --läppsi', f. 3. (från grek.) Ett sällsynt anfall af slag, då man i ett ögonblick beröfvas känsel- och rörelseförmåga, så att man förblifver orörlig i samma ställning, som när slaget först träffade, men med fri andedrägt och oförändrad puls. [Cat —.]

KATALOG, --lå'g, m. 3. (grek. *Katalogos*) 1) Förteckning. *K. på den studerande ungdomen vid en akademi.* — 2) Bokförteckning. [Cat —.]

KATAPLASM, --plåssm, m. 3. (grek. *Kataplasma*) Omslag af kryddor eller plåster. [Cat —.]

KATAPLEXI, --pläcksi', f. 3. (grek. *Kataplaxis*) Plötslig förlamning. [Cat —.]

KATAPULT, --púllt, m. 3. (grek. *Katapeltäs*) Ett slags krigsmaskin hos de gamle, med hvilken kastades stenar, stockar, m. m. [Cat —.]

KATARAKT, --ráckt, m. 3. (grek. *Katarrhaktäs*) Stort vattenfall. [Cataract.]

KATARR, -árr, m. 3. (grek. *Katarrhos*) Fluss, snufva. [Catarrh, Katarrh.]

KATARRAL, --ál, ell. KATARRALISK, a. 2. (med.) Flussaktig. [Catarrhal, Katarrhal.]

KATARRALFEBER, --àlféb'r, m. 2. (med.) Snufva med feber och hufvudvärk, uppkommen af hastig förkylning. Kallas äfv. Flussfeber. [Cat —, Katarrhal —.]

KATASTROF, --strå'f, m. 3. (grek. *Katastrophä*) 1) Afgörande händelse. — 2) (estet.) Sista afgörande hufvudhändelsen i en episk eller dramatisk dikt. — 3) (fig.) Ömklig ändalykt. [Catastroph.]

KATEDER, -téd'r, m. 2. pl. — *edrar*. (grek. *Kathedra*) Lärare- eller talarstol i en lärosal, o. s. v. [Catheder.]

KATEDRALKYRKA, --àltjy'rrka, f. 1. Stifts- eller domkyrka. [Cathe —.]

KATEDRALSKOLA, --àlskóla, f. 1. Benämning på de elementarläroverk i universitetsstäderna Upsala och Lund, som motsvara skola och gymnasium i andra stift. [Cathe —.]

KATEGORI, --gåri', f. 3. (grek. *Katägoria*) 1) (filos.) Benämning på de högsta och allmännaste begreppen, hämtade från den sinliga yttre och inre erfarenheten. Kallas äfv. Ontologiskt begrepp, Rent förståndsbegrepp, Begrepp a priori, m. m. — 2) Klass, hvarunder flera föremål kunna hänföras. — 3) Tillstånd. [Cate —.]

KATEGORISK, --gå'rissk, a. 2. Bestämd, ovilkorlig. *Fordra ett k-t svar.* (Log.) *K-t omdöme*, sådant, der förhållandet emellan subjekt och predikat är ovilkorligt. [Cat —.]

KATEKES, katetjés, (i allmänhet: katjés), m. 3. (grek. *Katächäsis*, undervisning) I frågor och svar uppställd undervisningsbok, isynn. i kristendomen. [— ches.]

KATEKET, --tjét, m. 3. Lärare i kristendomen. [— chet.]

KATEKETIK, --tjeti'k, f. 3. Konsten att undervisa genom frågor och svar. [— chetik.]

KATEKETISK, --tjétissk, a. 2. Som sker genom frågor och svar. *Den k-a undervisningsmetoden.* [— chetisk.]

KATEKISERA, --tjisèra, v. a. 1. Undervisa genom frågor. — *Katekiserande*, n. 4. o. *Katekisering*, f. 2. [— chis —.]

KATEKU, --kú, n. sing. (med.) Ett sammandragande medel, hvilket fås af trädslaget Mimosa Cathecu.

KATETER, -tét'r, m. 3. pl. (grek. *Kathetä*, lodrät linie) De tvenne sidorna, som omfatta den räta vinkeln i en rätvinklig triangel. [Cath —.]

KATETER, -tét'r, m. 2. pl. — *tetrar*. (grek. *Kathetär*) Böjdt rör, för att undersöka urinblåsan, deri göra insprutningar eller aftappa urin. [Cath —.]

KATIG, a. 2. (pop.) Rask och kry. — I fornspråket *Katur*, lefnadslustig (hvaraf *Kät*). — *Katighet*, f. 3. — *Katigt*, adv.

KATOLICISM, kà--si'ssm, m. sing. Den påfliga trosläran. [Catho —.]

KATOLIK, --i'k, c. 3. (af grek. *Katholikos*, allmän) Kristen, som bekänner sig till den påfliga läran. [Cath —.]

KATOLSK, -ólsk, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på påfliga läran. *K-a religionen, läran. K-a trossatser.* — *Syn.* Påflig. — 2) (pop.) Ifrån förståndet. *Är du k., du?* [Cath —.]

KATOLSKA, -ólska, f. 1. Qvinna, som bekänner sig till påfliga läran. [Cath —.]

KATOPTRIK, -åpptri'k, f. 3. (af grek. *Katoptron*, spegel) Läran om ljusets återstudsning. [Cat —.]

KATOPTRISK, -å'pptrissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på katoptriken. [Cat —.]

KATSA, kàttsa, f. 1. Anstalt vid sjöstränder och i åar till fångande af fisk, bestående af en ifrån land utgående spjel- eller sprötgård (Katsegård), vid hvars ända befinnes ett eller flera, likaledes af spjelor eller spröten bundna rum (golf), med helt små öppningar, hvarigenom fisken ingår, utan att sedan hitta ut igen. [Kattsje, Katse.]

KATSEGÅRD, m. 2. Se under *Katsa.*

KATSEHÅF, m. 2. pl. — *håfvar.* (fisk.) Håf, som brukas vid katsors vittjande.

KATT, c. pl. *kattor.* I. Allmänt bekant djur af Kattslägtet, i varmare länder vildt, men husdjur i de kallare. Felis catus. *Smyga som en k.* (Talesätt) *Lefva som hund och k.*, i ständig osämja. *Lura på någon som k-en på musen*, i hemlighet förehafva någon plan med en person. *Gå omkring en sak som k-en kring het gröt*, på långt håll göra framställningar, frågor, angående ett ämne, som ligger en på hjertat, utan att vilja gå rakt på saken. (Ordspr.) *När k-en är borta, dansa mössen på bordet*, när husbonden eller den, som skall hafva tillsyn, kontroll, är borta, hafva tjenare, arbetare, underordnade fritt spel. *En k. får ju se på en kung*, det är ju icke en ringare förment att se på den, som förmer är än han. — *Ss. K-aktig, -artad, -fot, -hufvud, -pink, -skinn, -svans, -tass, -unge.*

KATT, m. 2. II. (sjöt.) 1) Ett straffverktyg om bord på fartyg, bestående af nio linor med hvar sina tre knutar i ena ändan och i den andra sammanflätade till ett skaft. — 2) Bestraffningen dermed. *Gifva en matros k.* — 3) En gina, som begagnas vid ankarets kattning.

KATTA, f. 1. Honkatt.

KATTA, v. n. 1. (om kattor) Föda ungar.

KATTA, v. a. 1. (sjöt.) 1) Afstraffa med katt. — 2) *K. ankaret*, medelst katten (II, 3) hissa ett till klyset hivadt ankare under kranbjelken. *K. tampen af ett tåg*, medelst flätning tillspetsa den.

KATTANSIGTE, n. 4. Menniskoansigte, som i vissa afseenden liknar en katts fysionomi.

KATTBLOCK, n. 5. (skepp.) Stort jernbeslaget block, som begagnas till ankarets kattning.

KATTFÖTTER, m. 3. pl. Örtslägtet Gnaphalium.

KATTGLUGG, m. 2. Glugg, lagom stor för en katt att krypa igenom.

KATTGULD, n. sing. (mineral.) Guldskimrande glimmer.

KATTHAJ, m. 2. En art af Hajslägtet, öfver två fot lång, rödaktig med svarta fläckar. Squalus canicula.

KATTHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* (skepp.) Haken å kattblocket.

KATTHÅL, n. 5. Hål, lagom stort för en katt att krypa igenom, som anbringas nedvid på dörrar (t. ex. till spannmålsbodar).

KATTKLO, m. 3. pl. — *klor.* 1) Klo på en kattfot. — 2) (bot.) Se *Käringtand.*

KATTLO, m. o. n. 4. En art af Lodjursslägtet, gråröd med svarta fläckar, och stor som en varg. Felis cervaria.

KATTMUSIK, kàttmusi'k, m. sing. Se *Charivari.*

KATTMYNTA, kàttmy'nnta, f. 1. Ört med hvita blommor, hvars lukt är mycket omtyckt af kattor. Nepeta Cataria.

KATTOST, m. 2. Örtslägtet Malva.

KATTREJARE, m. 5. (sjöt.) Person, som i en liten segelbåt mot andra varor afyttrar förfriskningar till sjömän.

KATTRUMPA, f. 1. 1) Svans på en katt. — 2) Ört med inuti brunaktig blomma. Verbascum nigrum. Äfv. Brunt Kongsljus.

KATTRYGGIG, a. 2. (sjöt.) Säges om ett fartyg, då det ligger djupare akter och för än midskepps, eller har en på midten böjd köl.

KATTSILFVER, n. sing. (mineral.) Silfverskimrande glimmer.

KATTSLÄGTE, n. sing. *K-t*, slägte af rofdjuren, med kort, rundt hufvud, skarp tunga, stora krokiga hörntänder. Felis. Utom vanliga Katten, höra till detta slägte Lejon, Tiger, Leopard, Panter, Lo, m fl.

KATTSPÅR, n. 5. 1) Spår efter en katt. — 2) (skepp.) Hvarje timmer, som till förstärkning är, ofvan garneringen, nedfalsadt tvärs öfver kölen.

KATTSTEN, m. 2. (mineral.) Enfärgad, hvit och blåhvit Kalcedon.

KATTSTJERT, m. 2. (skepp.) En vid ett block fästad sejsing, som tjenar till att medelst rundslag stoppa löparen.

KATTUGGLA, f. 1. En art af Uggleslägtet, 14 till 15 tum lång, med ganska stort hufvud, kort kropp, stora framstående ögon, stor ljusgrå ögonkrets, och kroppen spräcklig af brunt, grått, rostgult och hvitt; lätet hu-hu-hu-hu-hu. Strix Aluco.

KATTUN, -ún, n. 3. (af fr. *Coton*, bomull, från arab. *Koton*) Tryckt bomullstyg. — *Ss. K-s-klädning, -täcke*, m. fl.

KATTUNSTRYCKARE, -ùnstry'ck--, m. 5. Fabriksarbetare, som trycker bomullstyg.

KATTUNSTRYCKERI, n. 3. Inrättning, ställe, der bomullstyg tryckes.

KATTÖGA, n. 4. pl. — *ögon.* 1) Öga på en katt. — 2) Menniskoöga af gröngrå färg. — 3) Ett slags ädelsten, som, då den slipas kullrig, visar ett rörligt skimmer, utgående från en viss punkt, och liknande glansen ifrån en katts pupill.

KATTÖGD, kàttö'ggd, a. 2. Som har ögon, liknande en katts.

KAUS, m. 3. (skepp.; t. *Kausche*) 1) En jernring med böjda kanter. — 2) Ett litet ringformigt trästycke.

KAUSTIK, --i'k, a. 2. (grek. *Kaustikos*) Frätande. Säges i kemien om alkaliska ämnen, då de icke äro förenade med syror. *K. ammoniak.* [Cau —.]

KAUSTICITET, ----ét, f. 3. Frätande egenskap. [Cau —.]

KAUTION, --tschón, f. 3. (lat. *Cautio*) Borgen för skuld.

KAUTIONERA, kautschonèra, v. n. 1. Gå

i kaution. — *Kautionerande*, n. 4. o. *Kautionering*, f. 2.

KAUTIONIST, kautschoni'sst, m. 3. Borgensman.

KAUTSCHU, - úttschu, ell. KAUTSCHUK, - úttschuk, n. sing. (t. *Kautschuk*, fr. *Caoutchu* ell. *Caoutchouc*) Ett segt och ganska spänstigt gummi, som fås af åtskilliga i de södra länderna växande träd. — Kallas äfv. Fjäderharts och Gummi elasticum.

KAVAJ, - áj, m. 3. Ett slags sjömanskappa.

KAVALJER, - alljä'r, m. 3. (fr. *Cavalier*) 1) Uppvaktande adelsman hos en furstlig person. — 2) Bildad man eller yngling, som fullkomligt känner belefvenhetens fordringar. *Han är nu full k.* — Säges ofta i samma mening som Herre. *Ett fruntimmer och en k.* — 4) (fortif.) Högre jordvall än hufvudvallen, hvarpå artilleripjeser sättas. Styckvall. [Cav —.]

KAVALJERISK, a. 2. Såsom en kavaljer (bem. 2) egnar och anstår. — *Kavaljeriskt*, adv. [Cav —.]

KAVALJERSPAROLL, kavalljä'rsparå'll, m. 3. (bot.) Se *Lejonfand*. [Cav —.]

KAVALKAD, - allkád, m. 3. (fr. *Cavalcade*) 1) Högtidligt tåg till häst. — 2) Lustridt af flera personer. [Cav —.]

KAVALLERI, - - - ri', n. 3. Rytteri. — *Ss. K-officer, -regemente*, m. m. [Cav —.]

KAVALLERIST, - - - ri'sst, m. 3. Ryttare. [Cav —.]

KAVAT, - át, a. 1. (fam.) Stor och dryg.

KAVERA, v. n. 1. Gå i borgen. [Cav —.]

KAVIAR, - - ár, m. sing. (ital. *Caviale*) Insaltad råm af Stör m. fl. slags fisk.

KAVITET, - - ét, f. 3. (lat. *Cavitas*) Hålighet, fördjupning. Brukas isynnerhet i anatomien. [Cav —.]

KAX, m. sing. Örtslägtet Chærophyllum.

KAXE, m. 2. pl. *kaxar*. (pop.) 1) Utmärkt dugtig karl; en som öfverträffar andra i mod och krafter. — 2) Mäktig och betydande man. *En k. bland bönder*. — 3) Stolt, dryg och myndig man. — Bildar sammansättningarna Storkaxe, Bondkaxe. — *Syn*. Bjesse, Matador.

Anm. Ordet tros af *Ihre* komma af det isl. *Kaskur*, karsk, käck.

KED, tjéd, f. 3. eller

KEDJA, tjèdja, f. 1. 1) Rad af flera i hvarandra infogade cirkelrunda eller långrunda ringar (länkar). *En k. af jern, stål, silfver, guld.* — Bildar flera sammansättningar, såsom: Hals-, Bröst-, Häm-, Kind-, Ur-, Landtmätar-, Jern-, Stål-, Guldkedja, m. fl. — 2) Säges om dylika redskap af jern, då de begagnas att binda eller fängsla med. *Binda en hund vid k-n. Smida en fånge i k-jor. Belägga med k-jor. Lossa ur k-n.* — Har sammansättningarna: Hund-, Fångkedja. — 3) (fig.) Rad, följd af liknande föremål, ting, saker. Säges både i fysisk och andlig mening. *En k. af berg, af kullar, af trupper. En k. af olyckor, händelser. Följa i en k.*, i en rad. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Bergskedja, Olyckskedja, m. fl. — *Ss. Kedjeformig, -lik, -länk.*

KEDJA, v. a. 1. *K. fast, ihóp*, fästa, binda, förena med kedja.

KEDJEKULA, f. 1. (artil.) Tvenne stycken halfkulor, fästade vid ändarna af en liten jernkedja.

KEDJELINIE, f. 3. (geom.) Kroklinie, sådan som bildas, då en kedja upphänges vid begge ändarna och får falla fritt.

KEDJELOD, n. 5. (gam. krigsk.) Slät eller taggig jernkula, fästad vid ändan af en kedja, försedd med skaft, för att dermed utdela slängar.

KEDJELÅS, n. 5. Ett slags bösslås med kedja.

KEDJEMAKARE, m. 5. Handtverkare, som tillverkar små kedjor, agraffer, m. m. d.

KEDJERÄKNING, f. 2. Ett slags räkningssätt.

KEDJESALVA, f. 1. (krigsv.) Gevärssalva af en jägarkedja.

KEDJESMED, m. 3. Smed, som tillverkar smidda jernkedjor.

KEDJESÖM, m. 2. pl. — *sömmar*. Ett slags söm, då nålen för hvart styng föres tillbaka mellan begge de föregående styngen.

KEGEL, kä'g'l, m. sing. (tyskt ord; boktr.) Bokstafvens höjd i hvar och en stil.

KEGLA, m. fl., se *Kägla*.

KEJSARE, tjä'jjsare, m. 5. (af lat. *Cæsar*, grek. *Kaisar*) Den högsta titel, som tillägges en regerande furste. *Gifva k-n det k-n tillhör.* — Då namnet bifogas, bortfaller *e* i slutet, t. ex.: *Kejsar Nicolaus.* — *Ss. Kejsardöme, -rike, -stat, -titel, -värdighet.*

KEJSARESPEL, n. 5. Ett slags sällskapsspel, hvartill begagnas ett enkom dertill inrättadt bord med käglor och snurra.

KEJSARINNA, f. 1. 1) En kejsares gemål eller enka efter en kejsare. — 2) Regerande furstinna, som förer denna titel.

KEJSARKRONA, f. 1. 1) En kejsares krona. — 2) (bot.) Trädgårdsväxt med rödgula, nedåt vända blommor. Fritillaria imperialis.

KEJSARSNITT, n. 5. Ett slags förlossningsoperation, då fostret måste dödas i moderlifvet, för att rädda modrens lif.

KEJSARTÅRTA, f. 1. Ett slags tårta.

KEJSARVIFVEL, m. 2. pl. — *viflar*. En tumslång skalbagge i Sydamerika, glänsande grön. Curculio imperialis.

KEJSERLIG, a. 2. Som tillhör eller har afseende på kejsare. *Den k-a värdigheten.* — S. *De k-e*, de kejserliga trupperna; äfv. de, som tillhöra en viss kejsares parti.

KEK, se *Käk*.

KEL, tjél, n. 5. Se *Kelande*.

KELA, tjèla, v. n. 1. Klema. *K. med någon.* — *Kelande*, n. 4.

KEMI, tjemí', f. 3. (lat. *Chimia*, af grek. *Cheo*, jag gjuter) Läran om de enkla kropparnes frändskaper eller olika begär att i olika förhållanden förena sig med hvarandra, samt om de sammansatta kropparnes egenskaper och konsten att skilja dessa åt till enkla. [Chemi.]

KEMISK, tjémissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på kemien. [Che —.]

KEMIST, tjemi'sst, m. 3. En, som är kunnig i kemien. [Che —.]

KENTHORN, kä'nnthórn, n. 5. Ett militärinstrument, liknande trumpeten, men betydligt vidare och med flera klaffar.

KERG, tjä'rrg, n. 5. (fam.) Se *Sagg*.

KERGA, tjä'rrga, v. n. 1. (fam.) Se *Sagga*.

KERGIG, tjä'rrgigg, a. 2. (fam.) Se *Saggig*.

KERMES, kä'rrmess, m. sing. En insekt, i södra Europa, som begagnas i st. f. Kochenill till beredande af röd färg. Coccus ilicis.

KERSBÄR, se *Körsbär*.

KERSING, m. sing. En sort tunt ylletyg.

KERUB, tjerúb, m. 3. (hebr. ord. som egentl. betyder: flygande underdjur med menniskoansigte) Engel af andra kören, första hierarkien. [Che —.]

KESA, tjèsa, v. n. 1. (om boskap) Lustigt hoppa och springa omkring. — *Kesande*, n. 4.

KESMAGE, m. 2. pl. — *magar.* Se *Löpe.*

KETA, tjèta, v. n. 1. (pop.) Se *Sagga.* — *Ketande*, n. 4.

KETTA, tjä'tta, v. n. 1. (fabr.) Varpa garn till väf.

KETTE, tjä'tte, m. 2. pl. *kettar.* Se *Kalfkette.*

KETTE, tjä'tte, m. sing. (t. *Kette*) Se *Varp, Ränning.* — *Ss. Kettgarn.*

KETTEL, tjä'tt'l, se *Kittel.*

KETTING, tjä'ttinng, m. 2. Se *Ankarketting.*

KETTSKÄRNING, tjä'ttschä'rninng, f. 2. (väf.) Se *Varpning.*

KHAN, kán, m. 3. *Tatarisk furste.*

KIBITKA, kibi'ttka, f. 1. Ett slags sämre ryskt åkdon.

KID, tji'd, n. 5. Se *Kidling.*

KIDLA, tji'dla, eller vanligare: tji'lla, v. n. 1. (om getter) Föda.

KIDLING, (uttalas vanligen: tji'llinng) m. 2. (af *Kid*) Ung get. — *Ss. K-skinn.*

KIES, se *Kis.*

KIF, n. sing. Tvistande, missämja. *Komma i k. med hvarandra.*

KIFVA, v. n. o. KIFVAS, v. d. 1. Träta, tvista. *K-ver icke med hvarandra på vägen.*

KIKA, v. n. 1. I. (fam.) Med spända blickar se på ett föremål. *K. på någon.* — *Syn.* Se *Se.* — *Kikande*, n. 4.

KIKA, v. n. 1. II. Häftigt hämta efter andan.

KIKARE, m. 5. Synglas, som har den egenskapen att närma aflägsna föremål till ögat, så att de synas större och klarare, än med blotta ögat. (Fig. fam.) *Hafva något i k-n*, hafva något i syfte, tänka på något förehafvande.

KIKHOSTA, f. 1. Epidemisk, farlig barnsjukdom, bestående i ett slags egen, konvulsivisk hosta.

KIKNA, v. n. 1. Af skratt eller hosta förlora andan. *K. af skratt.* — *Kiknande*, n. 4.

KIKÄRT, tji'kä'rrt, f. 3. (lat. *Cicer*) 1) Ett slags små ärter, som växa i de södra länderna. — 2) Sjelfva växten. Cicer arietinum.

KIL, m. 2. 1) Viggformigt stycke af trä eller jern, som begagnas vid klyfning af trä eller sten. — 2) Liten spetsvinklig lapp, som isys på klädesplagg emellan hufvudstyckena. — 3) Se *Svickla.* — 4) Se *Notkil.* — *Ss. K-formig, -lik.*

KILA, v. a. 1. I. Drifva in en kil i något. *K. i'n*, indrifva en kil. *K. fást*, medelst kilars indrifvande fästa. *K. únder*, drifva kil eller kilar inunder. — *Kilande*, n. 4.

KILA, v. n. 1. II. (fam.) Springa mycket fort. *K. áf. bórt, i'n, út.*

KILBEN, n. 5. (anat.) Ben, som bildar en del af hufvudskålens botten.

KILLA, KILLING, se *Kidla, Kidling.*

KILLE, tji'lle, m. 2. pl. — *killar.* (fam.) 1) Skämtsam benämning på Arlekin i en cambiolek. — 2) Benämning på spelet Vobesser eller Enkorts Cambio.

KILNING, f. 2. Handlingen, då man kilar (I.).

KIM, m. 2. pl. *kimmar.* Benämning på hvartdera af de långa, smala trästycken, som utgöra sidorna af ett laggkärl. Kallas i plur. äfv. Stäfver.

KIMMA, v. n. 1. (pop.) Se *Klämta.* — *Kimmande*, n. 4.

KIMRÖK, m. sing. (t. *Kienruss*) Ett slags svart färg, bestående af ett med några oljedelar genomträngdt löst kol, som vinnes genom långsam förbränning af hartsrikt trä. — *Ss. K-bränneri, -sbränning, -skytta.*

KIMRÖKSBÖSSA, f. 1. 1) Helt litet, aflångt laggkärl, hvari kimrök inpackas och försäljes. — 2) Sådant kärl, fyldt med kimrök.

KINA, tji'na, f. sing. Den till medicinskt bruk nyttiga barken af Kinaträdet. Jfr. d. o. — Kallas äfv. Chinchina. [Cbina.]

KINABARK, m. sing. Se *Kina.*

KINAPULVER, n. 5. Pulveriserad kinabark.

KINAROT, f. sing. Roten af trädet Smilax China i Persien, Kina, m. fl.

KINATRÄD, n. 5. Ett trädslag i Perus skogar, som lemnar den i medicinen mycket brukade Kinabarken eller Kinan. Cinchona. Deraf finnas tre arter; Cinchona cordifolia, som lemnar gul kina, äfven kallad Kungskina, hvilken mest användes; Cinchona glandulifera, som lemnar grå Kina, och Cinchona oblongifolia, hvaraf fås röd Kina.

KINASYRA, f. 1. (kem.) Ett slags växtsyra, som förekommer i åtskilliga arter kinabark.

KIND, f. 3. Den del på ömse sidor af en menniskas ansigte, som är emellan tinningen, ögat, näsan, hakan, underkäften och örat. *Slå någon på k-en. Tårarne runno ned öfver k-erna.*

KINDBACKE, m. 2. pl. — *backar.* 1) Se *Käkben.* — 2) (skepp.) *K-ar*, knäformiga trästycken, som, fastspikade på ömse sidor af en mast, tjena till underlag för salningarna.

KINDBEN, n. 5. Båglikt ben utanpå öfra käkbenet.

KINDBÅGE, m. 2. pl. — *bågar.* Se *Käkben.*

KINDGROP, f. 2. Liten fördjupning, lik en grop, i kinderna på somliga menniskor.

KINDKED, f. 3. ell. KINDKEDJA, f. 1. Liten jernkedja, som å ömse sidor af hästens hufvud förenar betslet med munlaget.

KINDPUST, m. 2. (bibl.) Slag på kinden.

KINDPUSTA, v. a. 1. (bibl.) Gifva kindpustar.

KINDPÅSE, m. 2. pl. — *påsar.* (nat. hist.) Ett slags pung, som vissa djur, t. ex. hamstern och några aparter, hafva på inre sidan af käftarna, och hvari de understundom fortskaffa samlade förråder.

KINDREM, f. 2. pl. — *remmar.* Rem, som går ned öfver kinden, t. ex. på en tschakå, en mössa.

KINDSKÄGG, n. 5. Se *Polisonger.*

KINDTAND, f. 3. pl. — *tänder.* Se *Oxeltand.*

KINK, n. sing. (skepp.; t. *Kink*) Rundvridning eller öga på ett för hårdt slaget tåg.

KINK, n. sing. (fam.) Se *Kinkande.*

KINKA, v. n. 1. (fam.) Beklaga sig, knota öfver småsaker; vara öfverdrifvet grannlaga, ömtålig, ordentlig.

KINKANDE, n. 4. Omständigheten att man kinkar, är kinkig.

KINKBLÅSA, f. 1. (fam.) En, som ständigt kinkar.

KINKENJES, tji'nngk'n-jés, m. sing. (pop.) Se *Kinkblåsa.* — Ordet är sannolikt en förvridning af *Kindchen Jesu!* hvilket uttryck af Tyskarne fordom mycket brukades, då de beklagade sig.

KINKER, tji'nngk'r, m. sing. (fam.) Kinkig karl, gosse.

KINKIG, a. 2. 1) (om person) Öfverdrifvet noga, grannlaga, ömtålig, ordentlig. *K. att göra till lags. K. på mat. Han är k. i den delen. K. att ha att göra med.* — 2) (om sak) Svår att afgöra, att reda sig ur, att komma till rätta med. *En k. fråga. K. belägenhet, ställning. K. sak, omständighet. Ett k-t göra, företag.* — *Syn.* Se *Svår.* — *Kinkigt*, adv.

KINKIGHET, f. 3. Egenskapen att vara kinkig. *En menniskas k. Döm om k-en af min ställning.*

KINKPÅSE, m. 2. pl. — *påsar.* (fam.) Se *Kinkblåsa.*

KIOSK, kiå'ssk, m. 3. (turk.) Lusthus med tälttak i en trädgård.

KIP, m. 2. (skepp.) Inskärning.

KIPA, v. a. 1. (sjöt.) *K. ankaret*, sedan det blifvit kattadt, bringa ena flyet upp på bogrelingen och der fastsurra det. — *Kipande*, n. 4. o. *Kipning*, f. 2.

KIPPA, v. a. 1. Egentl.: rycka. *K. ned skorna*, gå vårdslöst med skor, så att de baktill blifva nedtrampade, d. v. s. göras till basor.

KIRURG, tjirúrrg, m. 3. (från grek.) Fältskär. [Chir —.]

KIRURGI, tjirurrji', f. 3. Fältskärskonst. [Chir —.]

KIRURGISK, tjirúrrjissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på fältskärskonsten. [Chir —.]

KIS, tji's, m. sing. (mineral.) Förening af svafvel med jern eller koppar. — *Ss. K-artad, -haltig, -åder.*

KISA, tji'sa, v. n. 1. Blicka kärligt med halft tillslutna ögon. — *Kisande*, n. 4.

KISEL, tji's'l, m. sing. (mineral.) En af metalloiderna. Kallas äfv. Kiseljord. — *Ss. K-artad.*

KISELJORD, f. sing. 1) Se *Kisel.* — 2) Se *Kiselsyra.*

KISELSAND, m. sing. Sand, som består af söndersmulade kiselstenar.

KISELSKIFFER, m. sing. (mineral.) Varietet af qvarts, som håller kiseljord med något lera, jernoxid och kol. *Svart k. användes till probering af guld och silfver, och kallas Probersten.*

KISELSTEN, m. 2. Sten, hvari kiseljord är den öfvervägande beståndsdelen.

KISELSYRA, f. 1. (kem.) Kisel i förening med en viss mängd syre. Kallas äfv. Kiseljord.

KISS ell. KISSE (*k* hårdt), m. 2. pl. *kissar.* (fam.) Smekande eller skämtsam benämning på en katt. Brukas mest i tilltal. *K., k.!*

KISTA, f. 1. Ett slags husgerådssak af trä, som brukas till förvaring af åtskilliga saker, såsom penningar, kläder m. m., fyrkantig och försedd med ett platt lock, som stänges medelst lås. *Stor, liten k. Packa i, taga upp ur k-tor.* — *Ss. Kistlock, -lås, -nyckel.*

KISTBOTTEN, m. 2. pl. — *bottnar.* Botten af en kista. *Gömma på k. Lägga sina penningar på k.*, låta dem ligga oförräntade i sin penningkista, i sin pulpet.

KISTLÅDA, f. 1. Liten låda på sidan af en kista.

KISTMÅLARE, m. 5. Handtverksmålare på landet, som isynnerhet målar kistor.

KISTNOT, f. 3. Fordom bruklig fyrkantig musiknot, som hade två takters valör.

KISTPIPA, f 1. Jagtgevärspipa, till mer än hälften af sin längd fyrkantig, med tre ingraverade ränder längs ofvanpå.

KISTVERK, n. 5. Ett slags fordom brukligt vattenuppfodringsverk.

KISÖGA, n. 4. pl. — *ögon.* 1) *K-ögon*, kisande ögon. — 2) (fam.) *K-öga*, qvinna, som kisar med ögonen.

KISÖGD, a. 2. 1) (ursprungl.) Som har små, aflånga ögon. — 2) Som kisar med ögonen.

KITSLIG, KITSLIGHET, se *Kittslig, Kittslighet.*

KITS, ki'tts, m. 3. Ett slags jakt med gaffel.

KITT, tji'tt, n. 3. Deglik, mjuk massa, som småningom genom fördunstning hårdnar, och begagnas att luft- och vattentätt förbinda särskilta stycken, att fylla springor, hoplaga vissa söndriga saker, m. m. *K. finnes af ganska många olika slag.* — Har åtskilliga sammansättningar, såsom: Glasmästarkitt, Stenkitt, m. fl.

KITTA, v. a. 1. Hopfoga, förbinda, ell. täta, fylla med kitt. *K. fönster.* — *Kittande*, n. 4. o. *Kittning*, f. 2.

KITTEL, tji'tt'l, m. 2. pl. — *kittlar*, eller KETTEL, KETTIL, tjä'tt'l, m. 2. pl. — *kettlar.* (i fornspråket *Katil*) Djupt, för det mesta rundt, öppet kärl af metall, med kupigt hvälfd botten, vanligtvis utan fötter, men med en upptill fästad ring att bära med, och begagnadt till olika behof, hvaraf Kok-, Brygg-, Fisk-, Färgkittel, m. fl. *Koka i k.* (Ordspr.) *Kära k., sota inte grytan*, man bör icke lasta andra, när man sjelf icke är bättre än de. — *Ss. K-botten, -ring, -sot.*

KITTELBÖTARE, m. 5. (gam.) Se *Kittelflickare.*

KITTELDAL, m. 2. Rund dal, på alla sidor omsluten af höjder.

KITTELFLICKARE, m. 5. En, som lagar kittlar o. d.

KITTELFÄRG, m. 3. (fabr.) Rödt tryck på bomulls- eller linväf.

KITTELHAKE, m. 2. pl. — *hakar*, eller -KROK, m. 2. Hake, krok, hvarpå en kittel hänges.

KITTELSLAGARE, m. 5. En, som förfärdigar kittlar.

KITTELSLAGARE-HYTTA, f. 1. Ställe, der fyrsidiga messingsplåtar skäras till runda, för att sedan förarbetas till kittlar.

KITTELSTEN, m. 2. (mineral.) Se *Tuff.*

KITTLA, v. a. 1. Genom beröring eller rifning på en menniskas kropp, medelst nervretningen, framkalla en känsla, som är på en gång både behaglig och smärtsam. *K. någon i sidan, under fötterna.* — 2) (fig.) Smickra. *K. ens högmod, egenkärlek.* — *Kittlande*, n. 4.

KITTLARE, m. 5. (anat.) En liten spetsig kroppsdel i qvinnoblygden. Clitoris.

KITTLIG, a. 2. Som vid minsta beröring erfar en känsla af kittling.

KITTLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara kittlig.

KITTLING, f. 2. 1) Handlingen, då man kittlar. — 2) Den känsla, man erfar, då man blir kittlad.

KITTNING, f. 2. Förrättningen, då man kittar.

KITTSLIG, a. 2. 1) Fallen för att göra spe af andra. *En k. ung glop.* — 2) Som förråder en sådan fallenhet. *Ett k-t beteende.* — *Kittsligt*, adv.

KITTSLIGHET, f. 3. Fallenhet för att göra spe af andra.

KITTSTOCK, m. 2. Ett slags verktyg, som begagnas vid drifning med punsar.

KJORTEL, tjòrt'l (uttalas i dagligt tal: tjól), m. 2. pl. *kjortlar.* (i fornspråket *Kyrtil*) 1) (ford.) Rock med korta skört; jacka, tröja. Brukades både om män och qvinnor. — 2) (nu) Underplagg för qvinnor, som går ifrån lifvet ned på halfva benet eller längre. [Kjol.]

KJORTELSÄCK, tjòrt'lsä'ck (i dagligt tal: tjólsä'ck), m. 2. Liten, vid en kjortel fastsydd påse, som begagnas af fruntimmer, att deri lägga hvarjehanda smärre föremål, såsom näsduk, nycklar, m. m. [Kjolsäck.]

KJUSA, tjùsa, f. 1. En kort och smal sänkning emellan tvenne höjder.

KJUSA, v. a. 1. Se *Tjusa.*

KLABAJAR, m. 2. pl. (skepp.) Under däcksbalkarna fastspikade läkter, att derpå lägga åtskilliga föremål, såsom handspikar, remmar, m. m.

KLABB, m. 2. Kort, men tjockt trästycke.

KLABBA, v. a. 1. (pop. o. fam.) Se *Smeta.* — *Klabbande*, n. 4.

KLACK, m. 2. 1) Afsats under hälen på skodon. *Vända sig om på k-en.* — 2) Liten afsats på tegelpannor och lerpipor. — 3) (artil.) Stöd för viskaren på stocklavetter. — 4) Baksidan af ögat på en yxa.

KLACKA, v. a. 1. Sätta klack på skodon.

KLACKJERN, n. 5. Jernskolla, som slås under klacken på skodon.

KLACKLAPP, m. 2. Läderbit i klacken på skodon.

KLACKLAPPA, v. a. 1. Laga klacken på ett skodon. — *Klacklappande*, n. 4. o. *Klacklappning*, f. 2.

KLACKPINNE, m. 2. pl. — *pinnar.* Skopinne, inslagen i en klack, för att fästa den.

KLACKSKOLLA, f. 1. Se *Klackjern.*

KLADD, m. 2. Bok, hvari för tillfället antecknas hvarjehanda, som rörer en persons affärer eller handel, såsom utborgningar, inköp, försäljningar, o. s. v.

KLADD, n. sing. (fam.) 1) Kladdande. — 2) Se *Kladdverk.*

KLADDA, v. n. 1. (fam.) 1) Fuska vid målning. — 2) Vårdslöst öfverstryka med något. *K. ihóp*, se *Hopsmörja. K. néd*, smeta ned. *K. ö'fver*, vårdslöst, på fusk stryka öfver.

KLADDANDE, n. 4. (fam.) Handlingen, då man kladdar.

KLADDER, m. sing. (fam.) Fuskare, odugling.

KLADDERI, n. 3. (fam.) Kladdande.

KLADDIG, a. 2. (fam.) 1) Smörjig, suddig, nedsmord. — 2) (skämtv.) Berusad. — *Kladdighet*, f. 3.

KLADDIGT, adv. (fam.) Slarfvigt, på fusk.

KLADDVERK, n. 5. (fam.) Se *Fuskverk.*

KLAF, se *Klav.*

KLAFBEN, n. 5. (anat.) Se *Nyckelben.*

KLAFBUNDEN, a. 2. neutr. — *et.* Bunden med klafve i bås. Säges om större nötkreatur.

KLAFF, m. 2. 1) Del af en bordskifva, som efter behag kan fällas ned eller slås upp. Äfven dylik del på andra föremål, t. ex. vindbryggor. — 2) Stycke på kläder, som hänger nedfäldt, men kan vikas upp, t. ex. öfver sidofickorna på en syrtut. — 3) Öfverviken kant på handskar. — 4) Liten pjes på ett blåsinstrument, hvarmed ett ljudhål betäckes, och som vid tryckning med något af fingren lyftes upp, så att vid blåsning en ton frambringas medelst luftens framträngande genom det sålunda öppnade hålet.

KLAFFARE, m. 5. (gam.) Baktalare.

KLAFFHANDSKE, m. 2. pl. — *handskar.* Handske med klaff.

KLAFVE, m. 2. pl. *klafvar.* 1) Band af trä eller jern, hvarmed nötkreatur hållas bundna om halsen vid båset. — 2) (på mynt) Tvenne korslagda pilar. *Spela krona och k.* — 3) Se *Klammer.*

KLAGA, v. n. 1. 1) Genom oartikulerade ljud eller ord uttrycka obehagliga känslor, gifva tillkänna missnöje, ledsnad, sorg öfver något. *K. och jemra sig. Han k-r alltjemt. K. för någon öfver något. K. öfver sitt olyckliga öde. K. öfver det allra minsta.* (Talesätt) *K. öfver helt skinn*, klaga, ehuru ingen orsak till klagan finnes. *K. på, öfver någon*, yttra sitt missnöje med någons uppförande, handlingssätt. — *Syn.* Beklaga sig, Beskärma sig, Gnälla. — 2) Inför vederbörande myndighet, t. ex. vid domstol, förklara sitt missnöje öfver person eller sak, förhållande, med begäran att få sina besvär afhulpna. *K. hos kungen, domaren öfver något. K. áf*, se *Afklaga.* — *Syn.* Anföra besvär, klagan, klagomål, Besvära sig; (för Klaga öfver) Öfverklaga. — V. a. *K. sin nöd för någon*, klaga för någon öfver sin nöd. — *K. sig*, v. r. Klaga, jemra sig.

KLAGAN, f. s. indef. 1) Klagande. *Biller k. Föra k. öfver något. Instämma i ens k. Det är en allmän k. öfver foderbrist i år.* — 2) Se *Klagomål.* — 3) Handlingen, då man klagar inför rätta. *Domaren lemnade hans k. utan afseende. Föra k. emot någon vid domstol.*

KLAGANDE, n. 4. Handlingen, då man klagar. — *Adj.* 1. Som klagar (i begge bem.). *K. part* eller blott *k.*, en, som för klagan vid domstol.

KLAGELIG ell. KLAGLIG, a. 2. (föga brukl.) Klagande. *Han svarade i en k. ton.* — *Klagligen*, adv.

KLAGODAG, m. 2. Den dag, som vid konungars frånfälle utlyses öfver hela riket, och på hvilken sorgegudstjenst förrättas.

KLAGODIKT, f. 3. Dikt, hvari författaren utgjuter sin klagan öfver något sorgligt ämne. — *Syn.* Elegi.

KLAGOFULL, a. 2. Ganska klagande.

KLAGOGRÅT, m. sing. 1) Gråt, hvarmed hos Romarne vid begrafningar de legda gråterskorna skulle uttrycka de efterlefvandes sorg öfver den aflidnes bortgång. — 2) Gråt och klagan.

KLAGOLJUD, n. 5. Klagande ljud.

KLAGOLÅT, m. sing. Klagan genom oartikulerade ljud.

KLAGOMÅL, n. 5. Hvad man säger eller skrifver, för att tillkännagifva, öfver hvilken eller hvad man har att beklaga sig. Innefattar äfven klagan inför rätta. *Anföra k. emot någon. Gifva någon orsak till k. Hans k. äro grundade. K. öfver orättvisa.*

KLAGOPUNKT, m. 3. Särskilt ämne för klagan. *Hans skrift upptager tio k-er.*

KLAGOQVÄDE, n. 4. Se *Klagodikt.*

KLAGOROP, n. 5. KLAGOSKRI, n. 4. Klagande rop, skri.

KLAGORÖST, f. 3. Klagande röst.

KLAGOSKRIFT, f. 3. Skrift, som innehåller någon klagan.

KLAGOSÅNG, m. 3. Klagande sång.

KLAGOTON, m. 3. Klagande ton.

KLAGOVISA, f. 1. Se *Jeremiad.*

KLAKÖR, m. 3. (fr. *Claqueur*) En, som är betalt, för att klappa händerna, då en teaterpjes uppföres.

KLAMEJA, v. a. 1. (skepp.) Vid kalfatring drifva drefvet in i nåten.
KLAMHÄLL, f. 2. Se *Lupphäll*.
KLAMMER, se *Klamra*.
KLAMMERI, n. 3. (fam.) Gräl och slagsmål. *Komma i k.* — Ordet är bildadt efter det fr. *Clameur*, från lat. *Clamor*.
KLAMP, m. 2. (skepp.) Trästycke af olika form och storlek, som tjenar till att fasthålla andra trän, tåg o. d. Se f. 6. *Fångklamp*, m. fl.
KLAMPIG, a. 2. Klumpig; som en klamp.
KLAMRA, f. 1. (t. *Klammer*) 1) Hake. — 2) Parentestecken, liknande en hake.
KLANDER, klånnd'r, n. sing. 1) Klandrande. *Ingen kan undgå k. Ett orättvist k.* — 2) Invändning, protest emot något vid domstol. *K. å köp, å testamente. Inkomma med k.*
KLANDERFRI, a. 2. neutr. —*fritt*. Fri för klander; oklanderlig. — *Klanderfrihet*, f. 3. — *Klanderfritt*, adv.
KLANDERLÖS, a. 2. Se *Klanderfri*. — *Klanderlöshet*, f. 3. — *Klanderlöst*, adv.
KLANDERSJUK, a. 2. Mycket fallen för att klandra.
KLANDERSJUKA, f. sing. Begär att klandra.
KLANDRA, v. a. 1. 1) Muntligen ell. skriftligen yttra sitt ogillande af person eller sak. *K. någon utan skäl. K. en författares skrifter.* (Absolut) *Begär att k. Vara fallen för att k.* — Brukas äfv. neutralt, t. ex.: *Man k-r, att han sagt detta. Hafva att k. på något. Man har intet att k. på hans seder.* — *Syn.* Se *Tadla*. — 2) Vid domstol anföra klander å något. *K. ett köp, ett testamente.* — *Klandrande*, n. 4. o. *Klandring*, f. 2.
KLANDRARE, m. 5. En, som klandrar.
KLANG, m. sing. Ett så beskaffadt ljud, då luftens dallringar äro regelbundna, d. v. s. af samma hastighet. *Silfrets k. K-en af en klocka.*
KLANGFIGUR, m. 3. (fys.) Figur, som bildar sig på en skifva, af derå strödd fin sand, då skifvans kant i rät vinkel strykes med en violinstråke, i en punkt, som utgör ungefär midten af ett svängande ställe.
KLANGFÄRG, m. 3. Tonböjden af en klang.
KLANGLÖS, a. 2. Som saknar klang. *En k. metall.* — *Klanglöshet*, f. 3.
KLANGRIK, a. 2. Som har mycken klang. *En k. metall.* — *Klangrikhet*, f. 3.
KLANGÅR, n. 5. (bibl.) Jubelår hos de fordna Judarna.
KLAPP, m. 2. 1) Lätt slag med handen. *Gifva någon en k. på kinden.* — 2) Se *Portklapp*.
KLAPP, n. sing. (fam.) Se *Stryk*.
KLAPPA, v. a. 1. Slå med handen: 1) Sakta slå med handen, för att smeka. *K. någon på kinden, på axeln, under hakan. K. en häst på länden.* — 2) Slå hårdt med handen. *K. händer*, slå ihop flata händerna tätt efter hvartannat, för att gifva sitt bifall tillkänna. *K. tre slag på porten.* — *K. frám, i'n, úpp, út*, genom klappning i händerna kalla fram &c. — *K. på'*, klappa på port, dörr. — 3) (fam.) Gifva stryk, piska upp. *Jag skall k. dig, om du inte vändar strax.* — *K. på', úpp*, gifva dugtigt med stryk. — 4) Slå med klappträ o. d. *K. byk. K. kläder* (vid byk). (Boktr.) *K. formen*, sedan formen blifvit slutad, jemna stilarna medelst klappning. (Fig. fam.) *Det är k-dt och klart*, allt är redo och färdigt. — *K. ihóp, néd, ti'll*, jemna genom klappning. *K. óm*, ånyo klappa. *K. sö'nder*, klappa något så hårdt, att det går sönder. — V. n. *Hjertat k-r*, hjertats puls slår hårdt. — *Klappande*, n. 4. o. *Klappning*, f. 2.
KLAPPBRÄDE, n. 4. Bräde, hvarpå något klappas, t. ex. bykkläder.
KLAPPER, kläpp'r, n. sing. Klapperstenar. Skrefs fordom *Klapur*.
KLAPPERSTEN, m. 2. 1) Liten rund sten, sådan som brukas till stenläggning. — 2) (sing. kollekt.) Sådana stenar i mängd.
KLAPPERSTARR, m. sing. Ett slags mångårig gräsväxt. Carex glareosa.
KLAPPERT, kläpp'rt, m. 2. (t. *Kloppe*) Väderlucka, ventil.
KLAPPFISK, m. sing. kollektivt. 1) (pop.) Se *Stockfisk*. — 2) (fam. skämtv.) Se *Stryk*.
KLAPPHINGST, m. 2. En genom slag med en trähammare på testiklarna vallackad hingst.
KLAPPHOLTS, m. 2. (t. *Klopfholz*) 1) Långt och smalt, ofta rundt stycke trä, med eller utan skaft, och begagnadt i åtskilliga handtverk och yrken att klappa med. — 2) (boktr.) Trä, hvarmed formen klappas jemn.
KLAPPJAGT, f. 3. Sådan slags jagt, då manskap med klappande eller buller drifver djuret emot hållet eller de uppassande skyttarna, stundom äfven emot utsatta fängen af garn.
KLAPPLÖPARE, m. 5. (skepp.) Enkel talja.
KLAPPRA, v. n. 1. (pop.) Göra ett buller, som liknar ett tätt upprepadt klappande.
KLAPPTORF ell. KLAPPERTORF, m. sing. Dytorf, som blifvit trampad eller klappad med brädlappar under fötterna.
KLAPPTRÄ, n. 4. Med skaft försedt, långt, smalt, tunt, flatt och något böjdt trä, hvarmed bykkläder klappas.
KLAPUR, se *Klapper*.
KLAR, a. 2. 1) (om flytande ämnen) Fri för grumlande ämnen, ej grumlig. *K-t vatten, vin. En k. källa.* — 2) Säges om kroppar, som lemna fri och obehindrad genomgång för ljuset, så att man med lätthet kan se genom dem. *K-t glas. K-a fönster. K. som kristall. K. luft. K-t väder*, ej mulet eller töcknigt. *En k. dag; natt*, då det är klart väder. — 3) Säges om en yta, verklig eller skenbar, som öfverallt är lika ren, fri för fläckar. *Ett k-t spegelglas. Sjöns k-a spegel. En k. himmel. K-a ögon. K. syn*, då man ser föremålen klart och tydligt. — 4) Som har starkt och jemnt sken. *K. eld, låga. K-t ljus, sken.* — 5) (om ljud) Ren, hög och välljudande. *K-t ljud. K. ton. K. röst, stämma.* — 6) (fig.) Färdig, beredd. Mest i sjömansspråket. *Göra ett skepp k-t till afsegling. Göra k-t att vända. Göra spelet k-t. K.!* befallning till besättningen på ett fartyg att hålla sig färdig till någon manöver, t. ex.: *K. att vända!* — 7) (fig.) Säges om det, som är lätt begripligt, så att meningen ej kan missförstås. *Meningen är k. Lagens ord äro i den punkten tydliga och k-a. K-t bevis. Det är k-t, att . . . .* (Log.) *K. föreställning*, sådan, då man väl kan skilja det föremål, man föreställer sig, ifrån andra, men icke uppgifva några dess kännemärken.
KLARA, f. 1. (sjöt.) Klar fläck på himmelen, i töcknigt väder eller emellan moln.
KLARA, v. a. 1. Göra klar, ren. *K. kaffe, brännvin.* — *Klarande*, n. 4.
KLARERA, v. a. 1. 1) Göra klar, färdig. *K. räkningar.* — 2) Liqvidera. *K. en skuld.* — 3) (sjöt.) *K. ett fartyg*, betala vissa afgifter derför, såsom hamnpenningar, m. m. *K. en*

skeppare, göra honom färdig till afsegling. *K. en udde*, kringsegla den. *K. Sundet*, gå derigenom; äfv. betala Sundska tullen. *K. landet*, hålla fartyget på afstånd derifrån, så att man ej löper fara att stranda. — *Klarerande*, n. 4. o. *Klarering*, f. 2.

KLARGÖRA, v. a. 2. (böjes som *Göra*) 1) Göra klar, ren. — 2) (fig.) Göra klar, färdig. *K. kanoner* (till skjutning). — *Klargörande*, n. 4. o. *Klargörning*, f. 2.

KLARHET, f. 3. Egenskapen att vara klar (i ordets alla bem., utom 6). *a*) *Vattnets. källans k.* — *b*) *Glasets, fönstrets, luftens k.* — *c*) *Himmelens, ögats k.* — *d*) *Lågans, eldens k.* — *e*) *Ljudets, tonens, röstens k.* — *f*) *K-en af ett bevis, af en föreställning.*

KLARIN, -i'n, m. 3. Ett slags trumpet med gällt och genomträngande ljud. [Clar-.]

KLARINETT, --nä'tt, m. 3. (ital. *Clarinetto*) Blåsinstrument af buxbom eller ebenholts, med klaffar och en rörfjäder, kallad blad, som är fäst öfver öppningen af munstycket och frambringar en klar och gäll ton. [Cl —.]

KLARLIGEN, adv. På ett klart, tydligt sätt. *K. ådagalägga.* — *Syn.* Se *Klart.*

KLARNA, v. n. 1. Blifva klar. *Kaffet börjar k. Himmelen, luften, vädret k-r.* (Impersonelt) *Det k-r* ell. *k-r upp*, blir klart väder. Brukas äfv. stundom i fig. mening, t. ex.: *Hans ansigte, uppsyn k-de*, han fick en gladare uppsyn. — *Klarnande*, n. 4.

KLARNING, f. 2. 1) Handlingen, hvarigenom något klaras. — 2) Den småningom fortgående verkningen, då något klarnar.

KLARPANNA, f. 1. Panna, hvari ett ämne, t. ex. brännvin, socker, klaras.

KLARSKINANDE, a. 4. Som har ett klart sken. *En k. engel.*

KLARSYNT, a. 4. Som har klar syn. — 2) (fig.) Som klart inser sakers förhållande. — *Klarsynthet*, f. 3. — *Klarsynt*, adv.

KLART, adv. 1) Med klart sken. *K. lysande.* — 2) Med klar ton. *K. klingande.* — 3) (fig.) På ett klart och tydligt sätt. *K. bevisa något.* — *Syn.* Tydligt, Klarligen.

KLARÖGD, a. 2. Som har klara ögon.

KLASA SIG, v. r. 1. 1) Sätta, bilda, forma sig i klasar. — 2) (om koppor) Sammanflyta.

KLASBÄR, n. 5. Se *Jungfrubär.*

KLASE, m. 2. pl. *klasar.* 1) Samling af tätt sittande blommor, bär eller frukter på skaft längs efter ett utdraget fäste. *En k. af vinbär. Frukt som växer i k-sar. Sitta i k-sar.* — Se f. ö. *Blomklase.* — 2) Säges för öfrigt om hvarjehanda föremål, som likna en sådan samling af bär eller blommor. — *Ss. Klaslik.*

KLASIG, a. 2. Växt eller sittande i klasar.

KLASS, m. 3. (lat. *Classis*) 1) Afdelning af ett flertal, efter vissa bestämningar och kännemärken. *De beväringsskyldige äro indelade i fem k-er.* — 2) (nat. hist. o. bot.) Benämning på vissa större afdelningar af djur och växter, olika efter olika systemer. *Linné indelar växterna i 24 k-er.* — 3) Säges äfven om de olika samhällstillstånd, hvari menniskorna i en stat lefva. *Samhällets olika k-er. De högre, lägre, fattigare k-erna. De arbetande k-erna.* — Har åtskilliga sammansättningar, såsom: Embetsmanna-, Borgar-, Arbets-, Handtverksklassen. — 4) *a*) Afdelning af lärjungarna i en skola. *Gossen är i första k-en.* — *b*) Lärjungarne i en och samma klass. *Hela k-en har fått lof.* [Class.]

KLASSICITET, ---ét, f. 3. Klassiskt anseende.

KLASSIFICERA, v. a. 1. Indela i klasser. — *Klassificerande*, n. 4. o. *Klassificering*, f. 2. [Class —.]

KLASSIFIKATION, ----tschón, f. 3. Indelning i klasser. [Classific —.]

KLASSIKER, klàssick'r, m. 5. Klassisk författare. [Cl —.]

KLASSISK, a. 2. (Egentl.: Af första klassen) Som kan tjena till mönster, utmärkt, af första rangen. *K. författare. K-a litteraturen* (i inskränktare bem.), de gamla Grekernes och Romarnes litteratur. [Cl —.]

KLASSISKT, adv. Som en klassisk författare. *Skrifva k.* [Cl —.]

KLASSLOTTERI, n. 3. Lotteri, indeladt i vissa klasser, allt efter större och mindre insatser och vinster. [Cl —.]

KLASTALS, KLASVIS, adv. I klasar.

KLATSCH! kláttsch, int. (fam.) Ord, hvarmed genom likhet i ljudet betecknas smällen af en piskslång. — S. m. 2. (fam.) Pisksläng. *Gifva hästarna en k.*

KLATSCHA, klàttscha, v. n. 1. (fam.) Smälla med en piska. *K. på*, gifva flera piskslängar efter hvarandra. *K. ti'll*, gifva en pisksläng.

KLAUDERA, v. a. 1. Innesluta inom klauderingstecken eller klamra. — *Klauderande*, n. 4. o. *Klaudering*, f. 2. [Cl —.]

KLAUDERINGSTECKEN, n. 5. Klamra, som i skrift eller tryck tillkännagifver, att det, som deraf omslutes, hör tillsammans. [Cl —.]

KLAUSUL, --úl, m. 3. (lat. *Clausula*) Förbehåll vid ett fördrag eller testamente. [Cl —.]

KLAV, m. 3. (lat. *Clavis*, nyckel) 1) (i musik) Det olika rum i notsystemet, som för olika instrumenter eller stämmor begagnas att beteckna samma ton. Man har sålunda Bas-, Diskant-, Alt-, Violinklav, m. fl. — 2) (fig.) *a*) Hvad som innehåller förklaringen af diktade namn, ord, af ett diktadt alfabet, o. s. v. *K-en till ett chifferalfabet.* — *b*) Förklaringen af något mörkt, otydligt, hemligt. *Hvar skall jag finna k-en till denna hemlighet?* [Clav.]

KLAVER, -ér, n. 5. (fr. *Clavier*) 1) Se *Klaviatur.* — 2) Ett bekant stränginstrument med tangenter. — *Ss. K-makare, -sträng, -spelare.* [Cl —.]

KLAVERHARPA, -èrhárrpa, f. 1. Ett slags harpa, som är försedd med klaviatur.

KLAVERMAKAREBORR, -èr---bå'rr, m. 2. Se *Tryckborr.*

KLAVIATUR, ---úr, f. 3. Samteliga tangenterna på ett tangentinstrument. [Cl —.]

KLAVI-CYMBAL, klàvisymmbál, m. 3. Ett slags klaver, till formen likt ett flygelfortepiano, med små pennor, som knäppte strängarna. [Cl —.]

KLEM, klémm, n. sing. (fam.) Se *Klemande.*

KLEMA, klèmma, v. n. 1. *K. med*, behandla med alltför stor efterlåtenhet, alltför öfverdrifven ömhet och omsorg. *Hon k-r för mycket med sina barn. K. med sig.*

KLEMANDE, n. 4. Förhållandet, att man klemar.

KLEMIG, klèmmig, a. 2. Öfverdrifvet ömtålig i afseende på helsa, smak, tycken; veklig. — *Klemighet*, f. 3. — *Klemigt*, adv.

KLEN, a. 2. (t. *klein*) 1) Som har ringa krafter, svag, dålig. *En k. karl. Dertill är han för k. K. i arbete. Den sjuke är mycket k.* — *Syn.* Se *Svag.* — 2) Späd, ömtålig, som icke

tål vid mycket, dålig. *Ett k-t barn. K. helsa.* — 3) (om sak) Som icke håller; svag, dålig. *En k. tråd. Ett k-t rep.* — 4) Liten, små. *K. till växten. K. växt.* — 5) Föga duglig, föga skicklig, kunnig. *K. i arbete. K. i en vetenskap.* — 6) Ringa, liten, knapp, dålig. *K-t förråd. K. måltid. K-a vilkor, omständigheter. K-t förstånd.* — *Syn.* Se *Liten, Dålig.*

KLENA, v. a. 1. 1) Smeta, stryka. *K. smör på bröd. K. ler på något.* — 2) Öfversmeta, bestryka. *K. med ler.* — *K. till,* täppa genom öfverstrykning med något ämne. — ***Klenande,*** n. 4.

KLENHET, f. 3. Egenskapen att vara klen. Jfr. d. o.

KLENMOD, n. sing. Klent mod, rädsla.

KLENMODIG, a. 2. Som har ett klent mod, rädd af sig. — ***Klenmodighet,*** f. 3. — ***Klenmodigt,*** adv.

KLENOD, -ód, m. 3. (af *Klen,* liten, och *Od,* egendom) 1) Liten dyrbar sak, såsom juveler, ädla stenar, smycken af guld, o. d. — 2) (fig.) Säges om det, som är af ganska högt värde. *Gottland är en af Sveriges k-er.*

KLENSMED, m. 3. (af *Klen,* i bem. af Små) Smed, som tillverkar klensmide. — *Ss.* ***K-sarbete, -shandtverk.***

KLENSMIDE, n. sing. Hvarjehanda smärre, gröfre smidesarbeten, såsom liar, skäror, hackor, yxor, spadar, m. m. d.

KLENTROGEN, a. 2. neutr. — *et.* Som har klen, svag, vacklande tro. *Den k-gne Thomas.* — ***Klentrogenhet,*** f. 3. — ***Klentroget,*** adv.

KLENÄT, klènä't, n. 4. pl. — *ten.* Ett slags bakverk.

KLEPSYDER, kläppsy'd'r, m. 5. (från grek.) Vattenur.

KLERESI, --si', n. 3. (af grek. *Kläros,* lott) Presterskap, andliga ståndet. [Cl —.]

KLERK, klä'rrk, m. 3. (gam.) Prest. [Cl —.]

KLERKERI, n. 3. (gam.) Se *Kleresi.*

KLERUS, kléruss, m. sing. Se *Kleresi.* — Skrifves äfv. *Clerus.*

KLI, n. sing. Skalen af säd, som vid siktning afskiljas ifrån mjölet. — *Ss.* ***K-blandad.***

KLIA, v. n. o. impers. 1. Säges om en kroppsdel, då man der känner en stickande, retande känsla i huden, som framkallar rifning, hvilken då gör ett behagligt intryck. *Fingret k-r* ell. *det k-r i fingret. Hans sår k-r.* — ***Kliande,*** n. 4.

KLIBB, n. sing. Hvad som klibbar.

KLIBBA, v. n. 1. 1) Fästa sig vid saker, som komma i beröring. Säges om klibbiga (se d. o.) ämnen. *Detta ämne k-r.* — I samma mening säges äfven *K. fast, vid.* — *K. ihop,* säges om klibbiga ämnen, som fastna ihop. — 2) Vara vidfästad. Likaledes om klibbiga ämnen. *Blod k-r vid hans händer,* (fig. äfv.) han har utgjutit menniskoblod. — V. a. *K. fast,* fästa något klibbigt. *K. ned,* besudla med något klibbigt. — ***K. sig,*** v. r. Fästa sig vid hvarandra. Säges om klibbiga ämnen. — ***Klibbande,*** n. 4.

KLIBBIG, a. 2. Säges om kroppar, som stå på gränsen af flytaktighet, men derjemte äro mycket sega och starkt fästa sig vid allt, hvarmed de komma i beröring. *Alla slags kådor äro k-a.*

KLIBBIGHET, f. 3. Egenskapen att vara klibbig.

KLIBRÖD, n. sing. Bröd, bakadt af kli, vanligen åt hundar.

KLICK, m. 2. 1) Litet stycke, liten smula af något smörjigt, klibbigt ämne. *En k. smör. Hon har fått en k. af gatsmuts på klädningen.* — 2) (fig. fam.) Skamfläck. *Hon har fått en k. på sig. Detta hans beteende satte en k. på honom. Det är en k. på hans rykte, hans ära.*

KLICKA, v. n. o. impers. 1. 1) (om skjutgevär) Ej brinna af. *Bössan k-de. Det k-de för honom.* — Har äfv. den skjutande till subjekt, t. ex: *Han plägar aldrig k.* — 2) (fig. fam.) Misslyckas, slå fel. *Försöket k-de. Det k-de för honom. Det k-r ej.* — ***Klickande,*** n. 4. o. ***Klickning,*** f. 2.

KLIENT, -ä'nnt, m. 3. (lat. *Cliens,* en som hade ställt sig under beskydd af en mäktigare) 1) Person, som öfverlåtit försvaret af sin sak åt en advokat, eller i allmänhet vidtalat en jurist att besörja alla hans rättsangelägenheter. — 2) Skyddling. [Cl —.]

KLIENTEL, kliänntä'l, n. 3. (lat. *Clientela*) 1) (hos Romarne) En klients förhållande till sin Patron (se d. o.). — 2) Biträde vid domstol, i rättsangelägenheter. — 3) En skyddlings förhållande till beskyddaren. [Cl —.]

KLIENTSKAP, -ä'nntskáp, n. 3. Se *Klientel.*

KLIFS, kli'vvs, n. sing. Alla slags sötsaker, såsom bakelse, sylt, kräm, glass, konfekt, m. m.

KLIFSA, kli'vvsa, v. n. 1. (fam.) *K. med barn,* bortskämma dem med klifs.

KLIFSIG, kli'vvsigg, a. 2. (fam.) 1) Allt för söt. *K. mat.* — 2) (fig.) Allt för sirlig och smickrande. *Ett k-t tal.*

KLIFSTÄTTA, f. 1. Liten trappa, stege vid en gärdesgård, för att gå öfver densamma; äfven helt enkelt störar, instuckna i en gärdesgård på sned emot marken, för att klifva på, då man stiger öfver.

KLIFVA, v. n. 3. Indik. pres. sing. *Klifver;* pl. *Klifva.* Impf. sing. *Klef;* pl. *Klefvo.* Imper. sing. *Klif;* pl. *Klifven.* Impf. Konj. *Klefve.* Sup. *Klifvit.* Part. pres. *Klifvande.* (I fornspråket *Klifra, Klifia,* klättra, af *Klef,* brant, bergsslutt- ning) Gå med långa och höga steg. Brukas endast i dagligt tal, och ofta i en förlöjligande mening. *K. öfver ett dike, en gärdesgård, ett uppspändt snöre. K. bredt med benen. Det låter, sa' bonden, klef i klaveret. K. åf, bórt, fråm, i'n, etc. Han klef fram öfverst till bordsändan och satte sig.* — Säges äfv. ganska allmänt i samma mening som: Gå, stiga (utan bibegrepp), t. ex.: *Klif in, kära bror. Klif på, min vän. K. ned sig i gyttja.* (Fig.) *Han har k-vit öfver mig i befordran,* gått, hoppat om mig &c. — ***Klifvande,*** n. 4. o. ***Klifning,*** f. 2.

KLILAF, m. 2. pl. — *lafvar.* Lafarten Lichen furfuraceus.

KLIMAKTERISK, a. 2. *K-t år,* hvart sjunde år af en menniskas lefnad. [Cl —.]

KLIMAT, -át, n. 3. o. 5. (gr. *Klima*) En trakts luftbeskaffenhet i afseende på graden af köld eller värme, fuktighet eller torka. *Godt, mildt, hårdt, strängt k.* [Cl —.]

KLIMAX, kli'max, m. sing. (grek. ord, som egentl. betyder: trappa, stege) (ret.) Stegring i tankens och uttryckens styrka och vigt. [Cl —.]

KLIMJÖL, n. sing. Sådant slags mjöl, som fås af kli, när det males.

KLIMP, m. 2. 1) Oformlig, mindre, sammanhängande massa af något pulverartadt eller tjockt, våtaktigt ämne. *En k. af jord, af ler, af blod, mjölk.* — Brukas för denna bem. isynnerhet sam-

mansättningsvis, såsom Jord-, Ler-, Blodklimp, m. m. Man säger äfv. Guldklimp. — 2) Benämning på ett slags tillredning af näringsämnen, då de formas i små mer eller mindre runda bollar och kokas. Nyttjas antingen som särskilt rätt, eller att äta till soppor. *K-ar och fläsk. K-ar i köttsoppa.*

KLIMPA SIG, v. r. 1. Formera sig i klimpar.

KLIMPIG, a. 2. Som består af, är uppblandad med klimpar.

KLINGA, f. 1. 1) Långt och smalt, i allmänhet flatt, egghvasst eller spetsigt stycke stål eller jern, som begagnas till skärning, huggning eller stickning. *K-n på en värja, sabel, knif, dolk, borr.* — Bildar sammansättningar med alla dessa ord; således: Värjklinga, &c. — *Syn.* Blad. — 2) Säges äfv. ofta i st. f. Värja, Sabel. *Min k. skall färgas röd i fienders blod.* (Fig.) *Låta springa öfver k-n,* döda, nedsabla, nedhugga fiender efter vunnen batalj, i stormad stad, fästning, o. s. v.

KLINGA, v. n. 1. 1) Gifva klang (se d. o.). *Glas k., när man stöter dem emot hvarandra. Silfver k-r.* (Ordspr.) *Har jag det som k-r, nog får jag dem som springa,* har man pengar, nog får man dem som vilja biträda en. — 2) *K. med glasen* ell. blott *k.*, vid drickande stöta ihop glasen, så att de klinga. — *K-nde,* part. pres. *K. ton. Ljuft k. Med k. spel och flygande fanor,* under full militärmusik och med utvecklade fanor. Adjektivt säges äfv.: *K. mynt,* prägladt af ädla metaller (guld eller silfver).

KLINGANDE, n. 4. 1) Se *Klang.* — 2) *K. med glasen* ell. blott *k.*, glasens hopstötning vid drickande.

KLING KLANG! eller KLINGELIKLANG! (fam.) Interjektion, som genom sjelfva ljudet efterhärmar kroppars klingande.

KLINGKLANG, kli'nngklånng, n. 5. sing. (fam.) Klingande ljud.

KLINGSMED, m. 3. Smed, som tillverkar värj-, sabel-, knifklingor o. d.

KLINGSMIDE, n. 4. Tillverkning af alla slags skärande verktyg.

KLINGSTÅL, n. sing. Stål af medelhård sort, utan jern, väl garfvadt och räckt i 3 till 3½ alns långa stänger.

KLINIK, -i'k, f. sing. (med.) Praktisk undervisning i läkekonsten, vid sjuksängen.

KLINK, kli'nngk. (skepp.) *Byggd på k.*, då bordläggningsplankorna äro fastnaglade med sidokanterna öfver hvarandra.

KLINK, kli'nngk, se *Klinkert.*

KLINKA, kli'nngka, f. 1. Kolf eller regel, som tjenar till stängningsmedel på dörrar, hvilka icke äro försedda med lås, och som upplyftes ell. nedfälles medelst ett trycke.

KLINKA, kli'nngka, v. n. 1. (fam.) Sitta och fingra tangenterna på ett klaver eller fortepiano, utan att kunna spela; äfv. spela dåligt och hackigt på ett sådant instrument. — *Klinkande,* n. 4. o. *Klinkning,* f. 2.

KLINKA, kli'nngka, v. a. 1. (skepp.) *K. en bult,* uthamra ändan af en bult till hufvud. Jfr. *Klinkbult.*

KLINKBULT, m. 2. (skepp.) Vanlig bult, som drifves hel och hållen genom träet, så att en ring eller plåt kan sättas på ändan, mot hvilken bulten hamras, tills den bildar ett hufvud.

KLINKERT, kli'nngk'rt, m. sing. En murstenssort, hård som sten, grågul och begagnad till brunnshvalf, vattenmurning, m. m. Kallas äfv. Klink och Klinksten.

KLINKHAKE, kli'nngkhåke, m. 2. pl. — *hakar.* Hake på en klinka.

KLINKOR, kli'nngkårr, f. 1. pl. De köttiga delarne af sätet.

KLINKSTEN, kli'nngkstén, m. sing. Se *Klinkert.*

KLINOMETER, se *Clinometer.*

KLINT, m. 2. 1) Öfversta delen af ett berg, när den är brant och spetsig. — 2) (pop.) Hufvud, skalle (isynn. hjessan och pannan). *Slå någon i k-en.*

KLINT, m. sing. (bot.) 1) Örtslägtet Centaurea. — 2) Örten Agrostemma Githago.

KLINTAR, m. 2. pl. Se *Klinkor.*

KLIPPA, f. 1. Fristående, jordfast, i ett helt sammanhängande massa af sten, ofta enstaka, brant, hög och spetsig. *Berg och k-ppor. En strand, full med k-ppor. Hafvet är der fullt af k-ppor.* — *Ss. Klippfull.*

KLIPPA, v. a. 2. (I landskapsmål: Impf. *Klapp.* Sup. *Kluppit.*) 1) Med sax afskära. *Låta k. af sig skägget. K. håret af någon. K. ull.* — *K. åf, bórt, ùndan,* se *Afklippa,* &c. — 2) Med sax stycka, dela, genomskära. *K. tyg, papper. K. sönder. K. ti'll, úpp, út.* se *Tillklippa,* &c. — 3) Med sax afkorta; skära, putsa, jemna i kanterna, utomkring. *K. hår. K. naglarna. K. träd. K. papper, en hatt i kanterna. K. vingarna på en fågel.* (Fig.) *K. vingarna på någon,* se *Stäcka.* — 4) *K. någon,* med sax afkorta och putsa dess hår. *K. ett får,* med ullsax aftaga dess ull. — 5) (fig. fam.) Preja, skinna, bedraga på penningar. *K. någon.* — V. n. 1) (om saxar) Vara hvass, bita. *Saxen k-pper ej,* är för slö, tar ej. — 2) *K. med ögonen,* tidt och ofta blinka med dem. *K. med öronen* (om hästar), hastigt resa upp dem. — *Klippt,* part. pass. (Fam.) *Det passar, som det vore klippt och skuret åt mig,* som om det enkom vore gjordt åt mig. (Fig. fam.) *Vara k. och skuren till något,* vara dertill utmärkt väl passande. *Det skall ändå vara klippt,* säges om den, som af envishet alltid vill ha rätt och sista ordet, om han än har aldrig så orätt.

KLIPPANDE, n. 4. Se *Klippning.*

KLIPPARE, m. 5. I. 1) En, som klipper. Har sammansättningen Myntklippare. — 2) (fig. fam., med anledning af myntklippare) Se *Skälm.*

KLIPPARE, m. 5. II. (t. *Klepper*) 1) Benämning på ett slags små, qvicka, snällfotade ridhästar, som användas till kurirhästar, till hästar för domestiker, till jagt, äfven till promenadridter för damer och gossar. — 2) Fiskslägtet Chætodon.

KLIPPDUFVA, f. 1. En art dufva, omkring 14 tum lång, blågrå, halsen skimrande i grönt, bröstet i purpur, bakryggen hvit; bor i skrofliga klippor vid hafvet. Är urstammen till de tama dufvorna. Columba Livia.

KLIPPFAST, a. 1. Fast, stadig som klippan.

KLIPPFISK, m. 2. 1) Benämning i handeln på en sort torkad Stortorsk (Gadus Morrhua). — 2) *a*) Fiskslägtet Chætodon. — *b*) En art deraf, med en lång och smal mun, lik en näbb, hvarmed han sprutar vatten flera fot uppåt klipporna på insekter, dem han sålunda fångar. Chætodon rostratus.

KLIPPGRUND, m. sing. Sammanhängande stenbotten i hafvet.

KLIPPHÖNA, f. 1. Ett slags fågel i Guiana, stor som en dufva, brandgul, med en dubbel, solfjäderlik fjäderkam i hufvudet. Pipra rupicola.

KLIPPIG, a. 2. Full af klippor.

KLIPPING, m. 2. I. 1) Ett slags prägladt mynt, i äldre tider. Kallades så, emedan dess kant var afklippt i räta linier. — 2) (myntv.) Benämning på små mynt, som präglas medelst klippverk.

KLIPPING, m. 2. II. Beredt get- och lamskinn, eller så kalladt Danskt skinn.

KLIPPINGSHANDSKE, m. 2. pl. — *handskar*. Handske, förfärdigad af klipping (II).

KLIPPJERN, n. sing. Platt knippjern.

KLIPPMOSSA, f. 1. Ett moss-slägte på skogsklippor. Anoectangium.

KLIPPNING, f. 2. Handlingen, då man klipper.

KLIPPNINGSTID, m. 3. Den tid på året, då får klippas.

KLIPP-PRESS, m. 2. Ett slags maskin, hvarmed hål uthuggas i metallbleck.

KLIPPREF, n. 5. Sammanhängande stengrund i hafvet, som än är öfver, än under vattnet.

KLIPPSVALA, f. 1. En art Svala, i Nordamerika; bygger sitt bo vid klippor och boningar. Hirundo fulva.

KLIPPVERK, n. 5. Maskin, hvarmedelst vid myntverk små mynt präglas. Kallas äfv. Slagverk.

KLIPPVÄGG, f. 2. Brant och jemn sida af en klippa, liknande en vägg.

KLIPSK, kli'ppsk, a. 2. (af *Klippa*) Slug, förslagen, illistig. Säges både om person och sak, både i god och dålig bem., och ofta halft på skämt. *En k. karl. Det är en k. flicka; hon låter ej narra sig så lätt. K-a ögon. K-a svar.* — *Syn.* Se *Slug.* — *Klipskhet*, f. 3. — *Klipskt*, adv.

KLISTER, n. sing. Förbindningsmedel, bestående i en tunn gröt af mjöl och vatten eller i en lösning af lim i vatten. *K. till väf.*

KLISTERBORSTE, m. 2. pl. — *borstar*. Borste, hvarmed klister påstrykes, t. ex. vid väfnad.

KLISTERBRÄDE, n. 4. Bräde, hvarpå i vissa handtverk klistring förrättas.

KLISTIR, -i'r, n. 3. (t. *Klystier*, af grek. *Klysma*) Läkemedel i flytande form, som insprutas i ändtarmen. — Kallas äfv. Lavemang. [Kly-.]

KLISTIRSPRUTA, klisti'rsprúta, f. 1. Särskilt slags spruta, som begagnas, för att inspruta klistir i ändtarmen. [Kly—.]

KLISTRA, v. a. 1. Öfverstryka med klister. *K. väf. K. fönster*, täta dem medelst beläggning i kanterna med klistrade pappersremsor. *K. kartor på duk*, fästa dem medelst klister på duk. — *K. fäst*, fästa med klister. *K. igén*, medelst klistring täppa, täta. *K. ihóp*, med klister hopfoga. *K. i'n*, infästa med klister. *K. néd*, besudla, nedsmutsa med klister. *K. ö'fver*, med klister öfverstryka. — *Klistrande*, n. 4.

KLISTRIG, a. 2. Besudlad, nedsmord med klister.

KLISTRING, f. 2. 1) Förrättningen, då man klistrar. — 2) Ställe, der något är hopklistradt. *Gå upp i k-en.*

KLO, m. 3. pl. *klor*. 1) Hornaktig, spetsig, krökt betäckning på vissa däggdjurs och fåglarnes tår. *K-rna på en katt, en örn.* (Fig.) *Komma, vara i ens k-r*, i ens våld. *Hafva någon i sina k-r*, i sitt våld. *Slippa ur ens k-r*, ur ens våld. — 2) Benämning på kräftors och humrars fötter. — 3) Säges om vissa delar af verktyg o. d., som likna klor. — 4) Udd på en gaffel. — 5) (bot.) Kronbladets nedre, smalare del. — 6) (skepp.) Den inre, gaffelformiga ändan af en bom eller gaffel. — 7) Ett stycke jern, med en spetsig hake i ena ändan och i den andra en ring; brukas att släpa timmer med. — *Ss. K-lik.*

KLOA, v. a. 1. Förse (verktyg o. d.) med klor.

KLOAK, kloáck, m. 3. (lat. *Cloaca*) Underjordiskt aflopp för orenlighet. — 2) Ställe, der orenlighet samlas.

KLOCKA, f. 1. (af forntyska ordet *klochen, klocken*, klappa, slå) 1) Ihåligt, rundt, upptill af ringa vidd, nedtill utvidgadt och öppet verktyg af metall, hvarmedelst, genom en inuti uppvid fästad kläpp, klingande ljud frambringas, när kläppen slår emot de yttre kanterna. *K-korna i ett torn. Ringa med k-korna. K. på en dörr.* — Bildar flera sammansättningar, såsom: Torn-, Kyrk-, Ring-, Port-, Dörrklocka, m. m. — 2) Ur. Har fått sin benämning af den klocka (se bem. 1), som i slag- och repeterur ända till nyaste tider begagnats, för att framkalla ljuden vid timslagen. *K-n slår tolf. Hvad är k-n?* hvad tid på dygnet visar urtaflan? *K-n är tio.* — Då tiden omedelbart följer efter, förkortas ordet vanligtvis till *kl.*, t. ex.: *Kl. 10. Vi spisa kl. 2. Solen går ned kl. ½ 8.* — 3) Se *Dykarklocka.* — 4) (vid gaslysningsanstalter) Ett stort och merendels cylindriskt kar, hängande upp och ned i ett annat ännu större, vattenfyldt kar. — 5) (bot.) *a*) Klockformig blomma. — *b*) Se *Klockblomster.* — *Ss. Klockformig, -kläpp, -lik, -ljud, -ton.*

KLOCKARE, m. 5. Kyrkotjenare, som förvarar kyrknycklarna, har vård om i kyrkan förvarade saker, besörjer ringningen m. m. — *Ss. Klockarlön, -syssla, -tjenst.*

KLOCKAREBOL, n. 5. Gård på landet, anslagen till boställe åt klockare.

KLOCKAREGÅRD, m. 2. Ställe, gård, hus, der en klockare bor.

KLOCKARKATT, c. 1. Se *Kär.*

KLOCKARKÄRLEK, m. sing. (fam. skämtv.) Ömma känslor, ömhet. *Han har en k. till den flickan*, (fig.) *till den sysslan*, skulle gerna vilja komma åt dem. *Det är en liten k. dem emellan.*

KLOCKBLOMMA, f. 1. 1) Klockformig blomma. — 2) Se äfv. *Klockblomster.*

KLOCKBLOMMIG, a. 2. Som har klockformiga blommor.

KLOCKBLOMSTER, n. 5. Örtslägtet Campanula.

KLOCKFODER, n. 5. ell. KLOCKFODRAL, klå'ckfodrál, n. 3. o. 5. Fodral till ett vägg- ell. fickur.

KLOCKGALGE, m. 2. pl. — *galgar*. Den träställning, i hvilken klockan på ett fartyg hänger.

KLOCKGJUTARE, m. 5. Handtverkare, som förfärdigar ringklockor, m. m.

KLOCKGJUTERI, n. 3. Verkstad, ställe, der ringklockor m. m. förfärdigas.

KLOCKGODS, n. sing. Sammansatt metall, bestående af 100 delar koppar och 25 delar tenn. Kallas äfv. Klockmetall.

KLOCKGRODA, f. 1. Ett slags groda, hvars läte liknar en på afstånd hörd klockringning. Bombinator igneus.

KLOCKLJUNG, m. sing. Se *Kärrljung.*

KLOCKMETALL ell. KLOCKMALM, m. sing. Se *Klockgods.*

KLOCKMOSSA, f. 1. Ett moss-slägte, på murar. Encalypta extinctoria.

KLOCKMÅTT, n. 5. Mått till ringklockor, som skola gjutas.

KLOCKPOLYP, m. 3. Ett slags klock- och trumpetformig slempolyp. Vorticella Convallaria.

KLOCKREP, n. 5. Rep, hvarmed en kyrkklocka drages.

KLOCKRING, m. 2. I ändan på ett klocksnöre fästad metallring, hvari man fattar med handen, då man vill draga derpå.

KLOCKRINGNING, f. 2. Ringning med kyrkklockor.

KLOCKSLAG, n. 5. Timslag af ett tornur eller annat slags ur. *På k-et tre,* när klockan slår tre. *Bero af k-et,* nödgas passa på någon viss timma. *Rätta sig efter k-et.*

KLOCKSNÖRE, n. 4. Snöre till en ringklocka.

KLOCKSPEL, n. 5. Ett slags spelverk, bestående af större och mindre klockor, som anslås med hammare.

KLOCKSPELARE, m. 5. En, som slår klockorna i ett klockspel.

KLOCKSTAPEL, m. 2. pl. — *staplar.* Af trä upprest hög, nedantill öppen ställning med tak, hvarunder kyrkklockor äro upphängda.

KLOCKSTEN, m. sing. (mineral.) Ett slags grof jernbinda, hvilken ljuder som en tackjernshäll, då man slår derpå med en hammare.

KLOCKSTRÄNG, m. 2. Sträng, hvarmed en ringklocka drages.

KLOCKTORN, n. 5. Torn, hvari kyrkklockor äro upphängda, merendels sammanbygdt med sjelfva kyrkan.

KLODJUR, n. 5. Djur med klor.

KLODYFVEL, m. 2. pl. — *dyflar.* Ett slags grå, mest en tum lång, halfvingad insekt, med kräftklolika framfötter. Nepa cinerea.

KLOFALL, klòfáll, n. 5. (skepp.) Det tåg, medelst hvilket inre ändan af en gaffel hissas.

KLOFVE, klå've, m. 2. pl. *klofvar.* (af *Klyfva*) Verktyg, som begagnas af åtskilliga slags handtverkare, bestående i sin förlängning af tvenne tänger eller käftar, mellan hvilka ett föremål fasthålles, under det man derpå arbetar. Se vidare *Skruf-, Filklofve. Spänna något i k.* — Skrifves äfv. *Kläfve.*

KLOK, a. 2. (af gamla ordet *Gloa,* se) 1) Som har tillräckligt öfvad omdömesförmåga, att alltid finna den regel, efter hvilken man bör handla. *En k. man. K-t folk.* — Brukas stundom äfven substantivt, t. ex.: *Den kloke väljer tjenliga medel till nyttans ändamål.* — *Syn.* Förnuftig, Förståndig, Slug, Vis. — 2) (om sak) Som röjer, tillkännagifver klokhet. *K-a åtgärder. K-t uppförande.* — 3) Som har sitt fulla förnuft. Brukas för denna bem. endast negativt i uttrycken: *Ej k., ej rätt k.* — 4) Kunnig, erfaren. *K. gubbe, gumma,* som med hvarjehanda, stundom vidskepliga medel påstås kunna bota sjukdomar, tillrättaskaffa stulet gods, m. m. — 5) (fam.) Som förstår, fattar, begriper något. Endast i vissa, merendels negativa uttryck, såsom: *Jag blir ej k. derpå,* jag begriper det icke. *Han är ej k-are derpå än jag,* han förstår det icke bättre, vet ej mer derom än jag. *Han gör ingen k. på hvad han ämnar,* han yppar för ingen sina planer.

KLOKHET, f. 3. 1) Genom öfning uppnådd urskilningskraft, hvarigenom man alltid finner den regel, efter hvilken man bör handla. *Han har mycken k.* — 2) Ändamålsenlighet. *K-en i denna åtgärd lärer ej kunna förnekas.*

KLOKHETSREGEL, f. 1. pl. — *reglor.* Regel för ett klokt uppförande.

KLOKRYP, n. 5. Se *Bokskorpion.*

KLOKSKAP, f. 3. Bemödandet att på ett förvetet och öfverklokt sätt söka utforska tingens grund och sammanhang samt öfvertyga andra om sin förståndsöfverlägsenhet. Brukas endast i det litterära språket; nybildadt, efter det tyska *Klügelei.*

KLOKT, adv. På ett klokt sätt, med klokhet. *Handla k.*

KLOLÖS, a. 2. Utan klor.

KLOPPA, klå'ppa, f. 1. Se *Skrufkloppa.*

KLOREF, klòrév, n. 5. (föga brukl.) Svår kolik.

KLOROCKA, f. 1. Ett slags fisk af Rockornas slägte, som stundom blir öfver 2 alnar lång och föga mindre bred. Raia clavata.

KLOSSA, klå'ssa, f. 1. Se *Groda.*

KLOSTER, klå'sst'r, n. 5. (lat. *Claustrum*) 1) Gemensamt boningshus för munkar eller nunnor. *Gå i k. Inspärra en dotter i k. Sätta en flicka i k.* — 2) (fig. fam.) Hus, familj, der man lefver för sig sjelf utan nöjen. — *Ss. K-byggnad, -folk, -lik, -mur, -trädgård.*

KLOSTERARBETE, n. 4. 1) Så benämdes fordom klostersystrarnes handarbeten, som utmärkte sig genom prydlighet och konstfärdighet. — 2) (fig.) Ett särdeles konstrikt och väl gjordt arbete.

KLOSTERBRODER, m. 3. pl. — *bröder.* Se *Munk.*

KLOSTERDRÄGT, c. 3. Munk- ell. nunnedrägt.

KLOSTERFÖRSAMLING, f. 2. Församling, som lyder under ett kloster.

KLOSTERJUNGFRU, f. pl. — *jungfrur.* Se *Nunna.*

KLOSTERKYRKA, f. 1. Kyrka i ett kloster, der munkarne eller nunnorna hålla sin gudstjenst.

KLOSTERLEFNAD, m. 3. ell. KLOSTERLIF, n. 5. Lefnad såsom munk eller nunna.

KLOSTERLIG, a. 2. Som tillhör, har afseende på, är bruklig i kloster. *K. enslighet.*

KLOSTERLÖFTE, n. 4. Löfte, som högtidligen afgifves af alla dem, hvilka ingå i en klosterorden, och som förbinder till fattigdom, kyskhet och lydnad.

KLOSTERMUNK, m. 2. Munk, som lefver i kloster. Kallades så till skilnad ifrån dem, hvilka lefde som eremiter.

KLOSTERORDEN, m. 2. pl. — *ordnar.* Munk- eller nunneorden.

KLOSTERREGEL, f. 1. pl. — *reglor.* Regel, som af munk eller nunna måste iakttagas.

KLOSTERSAMFUND, n. 5. 1) Samfund, bestående af invånarne i ett kloster. — 2) Andligt ordenssamfund.

KLOSTERSKOLA, f. 1. Undervisningsanstalt i ett kloster, der undervisningen besörjes af munkar eller nunnor.

KLOSTERSTADGA, f. 1. Se *Klosterregel.*

KLOSTERTUKT, m. sing. Den för invånarne i ett kloster föreskrifna ordning.

KLOSÅG, f. 2. Ett slags såg, som är spänd midt uti en träram.

KLOT, n. 5. 1) (geom.) Fast rund kropp, på hvars yta hvarje punkt är belägen lika' långt ifrån medelpunkten. — *Syn.* Sfer. — 2) Säges om föremål, som till formen likna ett klot. — Således:

Kägelklot, Jordklotet, Verldsklot, m. fl. — 3) (skepp.) Litet rundsvarfvadt, genomborradt trästycke, som är fastnajadt vid något stående gods, och tjenar som ledare för något smäckert tåg af löpande tacklaget. — *Ss. K-form, -formig, -lik, -rund.*

KLOTBLOMMA, f. 1. Örtslägtet Globularia.

KLOTBOLL, m. 2. Ett svampslägte, på träd. Sphærobolus.

KLOTDJUR, n. 5. Ett slags infusionsdjur, som liknar ett klot, sammansatt och ojemnt af en mängd smärre klot, som äro dess afföda. Volvox Globator.

KLOTFISK, m. 2. Ett slags fastkäkig benfisk, som har buken fullsatt med piggar, liksom igelkotten, och uppblåser sig som ett klot, då han fastnar på en krok. Diodon Hystrix.

KLOTING, m. 2. Ett slägte af Ormbunkarna. Pilularia.

KLOTMASK, m. 2. Se *Klotdjur.*

KLOTS, klötts, m. 2. 1) Tjockt, oformligt trästycke. — 2) (fig. fam.) *a*) Kort, tjock, oformlig person. — *b*) Dummerjöns.

KLOTSPEL, n. 5. Ett slags spel med ett klot, som kastas till ett visst gifvet mål.

KLOTSVAMP, m. 2. *K-ar,* en familj af svamparna, som äro nästan klotrunda.

KLOTTRA, klå'ttra, v. n. 1. Se *Plottra.* — *Klottrande,* n. 4. o. *Klottring,* f. 2.

KLOTTÅNG, m. sing. (bot.) En art af Tångslägtet, med ett par blåsor vid hvart bladveck; brännes till soda. Fucus vesiculosus.

KLOÄRT, klöä'rrt, f. 3. Växtslägtet Astragalus.

KLUBB, m. 2. (eng. *Club*) Slutet sällskap. — *Ss. K-sällskap.*

KLUBBA, f. 1. 1) Ett slags stor, tung, i nedre ändan ganska tjock knölpåk, som fordom begagnades till stridsvapen. *Herkules' k.* Man säger äfv. Stridsklubba. — 2) Redskap, som begagnas till hvarjehanda ändamål, bestående i allmänhet af en tung klump, fästad i ändan af ett skaft. — Har sammansättningarna Trä-, Köttklubba, m. fl. — 3) Dylikt redskap, som ordföranden i ett sällskap, en sammankomst o. s. v. har, för att, genom slag dermed i bordet, hålla ordningen vid makt. *Föra k-n,* vara ordförande. — 4) Se *Auktionsklubba.* — *Ss. Klubbformig, -lik.*

KLUBBEFEJD, m. 3. (hist.) Benämning på åtskilliga krig, då bönderne tågat emot fienden, beväpnade med klubbor.

KLUBBEHÄR, m. 2. Här af krigsfolk, beväpnadt med klubbor.

KLUBBGRÄS, n. 5. En mångårig gräsväxt. Corynephorus canescens.

KLUBBIST, -i'sst, m. 3. Ledamot af en klubb.

KLUBBLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* Ett lafslägte i skogsmark. Bæomyces.

KLUBBSLAG, n. 5. Slag af en klubba. Säges isynnerhet om det slag af auktionsklubban, hvarmed en auktionist tilldömer en uppbjuden sak åt den mestbjudande.

KLUBBSVAMP, m. 2. *K-ar,* en familj af svamparna, med klubblik eller fingerlik skapnad.

KLUBBVINGAD, a. 2. (nat. hist.) *K-e,* benämning på en ordning af Insekterna.

KLUBBÖRT, f. 3. Se *Spikklubba.*

KLUCKA, v. n. 1. Säges om kalkonens egna läte.

KLUDD, n. sing. (fam.) Se *Kluddande* och *Kluddverk.*

KLUDDA, v. n. 1. (fam.) 1) Påstryka färg fult och oskickligt; fuska i måleri. — 2) (i allm.) Fuska.

KLUDDANDE, n. 4. (fam.) Handlingen, då man kluddar.

KLUDDARE, m. 5. ell. KLUDDER, m. sing. (fam.) En, som kluddar: fuskare. — *Syn.* Se *Fuskare.*

KLUDDERI, n. 3. (fam.) Se *Kluddande* och *Kluddverk.*

KLUDDIG, a. 2. (fam.) Kluddad; som har egenskapen af kluddverk.

KLUDDVERK, n. sing. (fam.) Kluddadt, fuskadt arbete. — *Syn.* Se *Fuskverk.*

KLUMP, m. 2. 1) Tung massa af mindre storlek. *K-en på ett besman,* dess tunga ända. — 2) Tung träklabb, som bindes fast vid foten på hästar, hvilka hafva den ovanan att flöja. — 3) Tätt hopad samling af smärre föremål, till formen liknande en klump. *En k. af bin, af insekter. I k., i k-ar.* (Fig.) *I k.,* samtaget det ena med det andra; både stort och smått, godt och dåligt i ett helt tillsammans; äfv. öfver hufvud taget. — *Syn.* Massa, Klunga, Hop.

KLUMPFISK, m. 2. Fastkäkig benfisk, som liknar ett afhugget fiskhufvud utan kropp; blir ända till 15 pund tung. Orthagoriscus Mola. Kallas äfv. Sjurygg.

KLUMPFOT, m. 3. pl. — *fötter.* 1) Missbildad fot, som har formen af en klump. — 2) (fam.) Person med sådan fot.

KLUMPFOTAD, a. 2. Som har klumpfot ell. klumpfötter.

KLUMPIG, a. 2. 1) (om sak) Oformlig, tung och obeqväm. *K-a skor.* — 2) (om person) Tung, trög och ovig. *Vara k. i vändningarna. En k. arbetskarl.* — *Klumpigt.* adv.

KLUMPIGHET, f. 3. Egenskapen att vara klumpig.

KLUMPTÅNG, f. 3. pl. — *tänger.* Frisertång med klump i ändan.

KLUMPVIS, adv. I klump. *Sälja k.*

KLUNGA, f. 1. Tätt hopad mängd af föremål. *En k. af bin.* Säges äfven om menniskor. *De stodo alla i en k.*

KLUNK, klúnngk, m. 2. 1) Nedsväljning af ett flytande ämne, så mycket deraf, som på en gång kan sväljas. *Han tömde det i en k.* — 2) Så mycket af ett flytande ämne, som på en gång kan nedsväljas. *Det kan vara så mycket som tre k-ar qvar.* — 3) Ljudet af ett flytande ämne, då det nedsväljes; äfv. då det tömmes ur en tränghalsad butelj eller flaska. *Han drack, så det sade k. i buteljen.* — 4) (jäg.) Ett af tjäderns läten, då han spelar, liknande en smäll med tungan emot gommen, eller ljudet af korkens urdragning ur en butelj.

KLUNKA, klúnngka, v. a. o. n. 1. 1) Dricka i klunkar. *K. i sig något.* — 2) Se *Klucka.* — *Klunkande,* n. 4. o. *Klunkning,* f. 2.

KLUNS, m. 2. Liten massa af något tjockt, mjukt, bopgyttradt ämne. *En k. af kitt, deg, ler, slem. Fodervadd i kläder hopluddar sig stundom i k-ar.*

KLUNSIG, a. 2. 1) Full af klunsar. *Fodret i rocken känns k-t.* — 2) (om sak) Tjock och oformlig. *K-a fötter, händer.* — 3) (om person) Tjock, oformlig och ovig. *K. pojke, flicka.* Kan äfven sägas om djur, t. ex.: *K. hundvalp.* — *Klunsighet,* f. 3.

KLUNSIGT, adv. (fam.) Tungt och oskickligt.

KLUT, m. 2. 1) Stycke af något slags tyg. — 2) (i vissa provinser) Ett slags hufvudkläde. —

3) Hopveckiad lapp. — 4) (sjöt.) *Sätta till alla k-ar*, alla segel.

Anm. Ordet torde ursprungl. vara detsamma som *Kläde* (eng. *Cloth*), med hvilket det sammanfaller i bem. af *Hufvudkläde* (se 2.).

KLYFBLAD, n. 5. En svampart på trädstammar. Scizophyllus.

KLYFNING, f. 2. Handlingen, hvarigenom något klyfves.

KLYFT, f. 3. 1) (bergsbr.) *a*) Remna eller spricka i ett berg. — *b*) Sjelfva fasta berget eller stenen, antingen den är malmförande eller ej. *I fast k.*, i berg inväxt (ej löst på jordytan). — 2) (tekn.) Liten tång, hvarmedelst helt fina saker qvarhållas eller lyftas.

KLYFTA, f. 1. 1) Springa, remna, isynnerhet i berg. — Har sammansättningen Bergsklyfta. — 2) Se *Hornklyft*. — 3) Särskilt afdelning af en sammansatt lök (hvilken tyckes liksom vara klufven i sådana delar). *En k. hvitlök*. — Bildar sammansättningen Lökklyfta.

KLYFTIG, a. 2. 1) Som med tanken kan utklyfva, hvad som är svårt att finna, påhitta, förstå. *En k. karl*. — *Syn*. Se *Skarpsinnig*. — 2) (om sak)] Som röjer, tillkännagifver en sådan förmåga. *En k. min*. *K-t utseende*.

KLYFTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara klyftig. — *Syn*. Se *Skarpsinnighet*.

KLYFTIGT, adv. På ett klyftigt sätt, med klyftighet. — *Syn*. Se *Skarpsinnigt*.

KLYFVA, v. a. 3. Ind. pres. sing. *Klyfver;* pl. *Klyfva*. Impf. sing. *Klöf;* pl. *Klöfvo*. Imper. sing. *Klyf;* pl. *Klyfven*. Konj. impf. *Klöfvo*. Sup. *Klufvit*. Part. akt. *Klyfvande;* part. pass. *Klufven*. 1) Stycka något längs efter, i samma riktning som fibrerna gå. *K. ett vedträ*. *K. en lök, en melon, ett äple*. *K. hufvudet på någon*. *K. ostron*, med knif öppna deras skal. *Kölen k-ver vågen*, går genom den. (Fig.) *K. vågen*, segla. *K. ord*, onyttigtvis sysselsätta sig med ordförklaringar, utan att gifva akt på mening och sammanhang. *K. hår*, med allt för mycken spetsfundighet behandla ett ämne, en fråga. — *K. sönder*, se *Klyfva*. — *K. út*, genom klyfning göra, att något utkommer; (fig.) klyftigt utfinna. *Det är ej så lätt att k. út*. *Han har ej klufvit det ur sitt eget hufvud*, det har han ej sjelf hittat på. — 2) Dela. *K. ett hemman*. — *K. sig*, v. r. Dela sig, stycka sig, gå upp längs efter. *Tanden har klufvit sig*. *Sten, som k-ver sig*. — *Klufven*, part. pass. *K. ved*. *Ett k-et äple*. Brukas adjektivt i vissa uttryck, såsom: *K. haka*, med en fördjupning uppifrån nedåt, hvarigenom den ser liksom klufven ut. I samma mening säges äfv. *K. läpp*. *K. fot*, afdelad i klöfvar. *Väl k. häst*, då benen gå tillräckligt ut ifrån hvarandra uppvid.

KLYFVA, f. 1. (på en vågbalk) De tvenne parallelt löpande stänger, vid hvilka nedtill en vågbalans är fästad och emellan hvilka dess tunga fritt rör sig åt begge sidor.

KLYFVANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något klyfves.

KLYFVARBOM, se *Klyfverbom*.

KLYFVARE, m. 5. 1) En, som klyfver. I denna mening brukligt nästan endast sammansättningsvis, t. ex.: Hårklyfvare. — 2) (sjöt.) Ett stagsegel emellan toppen af förstången och klyfverbommen.

KLYFVERBOM, m. 2. pl. — *bommar*. (skepp.) En förlängning af bogsprötet genom ett eselhufvud på ändan deraf.

KLYFVERFALL, n. 5. (skepp.) Ett tåg, hvarmedelst klyfvaren hissas.

KLYFVERT, kly'v'rt, m. 2. Se *Klyfvare*, 2.

KLYFYMPA, v. a. 1. Ympa medelst stammens klyfning.

KLYFÖPPNING, f. 2. (bot.) Benämning på aflånga små hål emellan tvenne halfmånformiga celler på växters öfverhud.

KLYKA, f. 1. (af *Klyfva*) 1) Trä eller jern med tvenne parallelt utlöpande, platta, tunna, likformiga grenar eller skänklar. — 2) (skepp.) Gaffelformigt jern, hvari yttre ändan af en bom ligger.

KLYNNEDELT, a. 1. (bot.) Så kallas en växtstam, då den delar sig i tu, och hvarje gren sedan fortfar att dela sig på samma sätt.

KLYS, n. 5. Så kallas hvardera af de med bly eller jern fodrade hål i ett fartygs bog, på ömse sidor om förstäfven, genom hvilka, vid ankring, ketting eller ankartåg utföres.

KLYSGATT, KLYSHÅL, n. 5. (skepp.) Se *Klys*.

KLYSPROPP, m. 2. (skepp.) Konformigt trästycke, som inslås i ett klys, för att bussa det.

KLYSTIR, se *Klistir*.

KLÅ, v. a. 2. (af *Klo*, nagel) 1) Rifva med naglarna. *K. hål*, rifva, så att det går hål. — 2) (fig.) *a*) *K.* ell. *K. úpp*, piska upp. *K. på'*, piska på. — *b*) Preja, skinna; vinna mycket af någon i spel. *K. å't sig*, på alla sätt, både med rätt och orätt, söka sin vinning. — *K. sig*, v. r. Rifva sig med naglarna. *K. sig bak örat, i hufvudet*. — Ordet tillhör i alla bemärkelser lägre språket och kan icke i hyfsadt tal eller skrift användas.

KLÅDA, f. 1. (fam.) 1) Den känsla, man erfar, då det kliar på kroppen. — Har sammansättningen: Fingerklåda. — 2) Se *Skabb*. — 3) (fig.) Öfverdrifvet begär att göra något. — Har sammansättningen: Skrifklåda!

KLÅDIG, a. 2. (fam.) 1) Som har klåda, skabb. — 2) (fig.) Som ingenting kan låta vara, vill fingra på, försöka, probera allt. Se äfv. *Kittslig*.

KLÅDIGHET, f. 3. (fam.) Egenskapen att vara klådig (bem. 2).

KLÅENDE, n. 4. (pop.) Handlingen, då man klår.

KLÅFINGER, n. 5. (fig. fam.) 1) Finger, som ingenting kan låta vara. — 2) Klåfingrig person.

KLÅFINGRIG, a. 2. (fam.) Som vill fingra på allt, ingenting kan låta vara. — *Klåfingrighet*, f. 3.

KLÅFVE, se *Klofve*.

KLÅMASK, m. 2. Insekt af Orslägtet, hvit, med 8 röda fötter, knappt synlig för blotta ögat; är orsaken till skabbklådan. Acarus scabiei ell. exulcerans. Kallas äfv. Skabbflott.

KLÅPA, v. n. 1. (fam.) Se *Fuska*, 2.

KLÅPARAKTIG, a. 2. (fam.) Oskicklig, fuskande. — *Klåparaktighet*, f. 3. — *Klåparaktigt*, adv.

KLÅPARE, m. 5. (fam.) Se *Fuskare*, 2.

Anm. *Ihre* förmodar ordet komma af Medeltidslat. *Cloppus*, halt, eller också af forntyska ordet *Kloppen*, betaga manbarhet. Torde rätteligen böra härledas af Isl. *Klappr*, ovigt, dåligt verktyg.

KLÅPERI, n. 3. (fam.) Se *Fuskeri*.

KLÅSSA, se *Klossa*.

KLÄCK, m 2. I. (klädesfabr.) Fel vid öfverskärning af kläde, bestående deruti, att håren på något ställe blott blifvit brutna.

KLÄCK, m. 2. II. (fam.; föga brukl.) Plötslig förskräckelse. *Jag fick en sådan k., att* . . . .

KLÄCKA, v. impers. Brukligt numera endast i impf. *Kläckte* och *Kläck*. *Det kläckte* ell. *kläck i mig*, mitt hjerta spratt till af skrämsel, jag blef plötsligt förskräckt.

KLÄCKA, v. a. 2. 1) (om foglar) Utligga ägg, tills ungarne spräcka skalet och komma ut. I samma mening säges äfven *K. fråm. út*. — 2) (fig.) Frambringa, framalstra, gifva uppkomst åt. *K. nya idéer*. — *Kläckande*, n. 4.

KLÄCKNING, f. 2. 1) En fågelunges utkommande ur ägget. — 2) Den tidpunkt af en fågels äggläggning, då ungen befrias ifrån skalet.

KLÄDA, v. a. 2. 1) Iföra kläder. *K. ett barn*. *K. och afkläda någon*. *K. en brud*, iföra henne bruddrägten och pryda henne med brudsmyckena, &c. (Fig.) *K. i behaglig drägt*, framställa på ett behagligt sätt. — *K. áf, óm, pá, úpp, út*, se *Afkläda*, &c. *K. på sig*, se *K. sig*. — 2) Förse med kläder till nyttjande. *K. och föda någon*. — 3) Öfvertäcka, bekläda. *K. en vagn*. *K. ett rum svart*. *K. öfver*, se *Öfverkläda*. — 4) Städa, putsa, smycka. *K. hår*. *K. någon i hufvudet*. — 5) (fig.) *K. skott*, vara utsatt för skott; äfv. vara ett mål för skämt, spe, stickord. *K. pålen*, stå vid skampålen. *K. blodig skjorta för fäderneslandet*, strida och gjuta sitt blod &c. — 6) (skepp.) Omvira ett tåg med smärting, mattor, kabelgarn, sjömansgarn, o. a. d. — *V. n. o. impers*. 1) (om kläder o. d.) Passa väl eller illa till ens person, gifva vackert eller fult utseende. *Denna hatt, mössa k-der henne väl, illa*. — 2) (fig.) Anstå, passa. *Det k-der honom illa att moralisera*. — *K. sig*, v. r. 1) Påtaga sina kläder. *Han k-der sig icke sjelf, utan en betjent hjelper honom*. — 2) (om fruntimmer) Ikläda sig en prydlig drägt och smycka sig med prydnader. *Hon gör aldrig annat än klä'r sig*. — 3) Förse sig med nödiga kläder. *Hans lön räcker icke till att k. och föda sig med*. — *Klädd*, part. pass. Brukas nästan adjektivt i vissa uttryck. *Tunt k.*, som har tunna kläder på sig. *Väl, illa k.*, som bär snygga, dåliga kläder.

KLÄDBORSTE, m. 2. pl. — *borstar*. Borste, gjord att borsta kläder med.

KLÄDDOCKA, f. 1. (fam. föraktl.) Fruntimmer, som aldrig gör annat än klä'r sig.

KLÄDDRÄNG, m. 2. Tapetseraregesäll.

KLÄDE, n. 4. 1) Valkad, öfverskuren och pressad ylleväfnad. *Väfva k*. *Fint, groft k*. — 2) Fyrkantigt stycke tyg till något bestämdt bruk, såsom för fruntimmer till hufvudets eller halsens beklädande. — Bildar flera sammansättningar, såsom Hufvud-, Hals-, Bröst, Bårkläde, m. fl. — *Ss. K-sfabrik, -sfabrikör, -sfärgare, -shandel* ell. *-skramhandel, -shandlare* ell. *-skramhandlare, -slik, -smagasin, -spacka, -srock, -stillverkning, -sväfning, -sväfvare, -sväfveri*.

KLÄDEBONAD, m. 3. Se *Klädnad*.

KLÄDEDRÄGT ell. KLÄDDRÄGT, c. 3. Se *Drägt*, 2.

KLÄDER, m. 3. pl. Samteliga klädespersedlar, som utgöra en persons fullständiga klädnad. *Tunna, varma, snygga, granna, dåliga k. Hålla en med k. Hafva k. och föda af någon. Gå i svarta k. Ligga i k-na*, ligga till sängs med kläderna på. *Ej hafva k-na på kroppen*, vara alldeles utblottad. *Hon har fått på sina k.*, har fått sin rening. (Fig.) *Vara i ens k.*, i ens ställe. *Jag vill ej vara i hans k. Om jag vore i hans k., så* .... — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Mans-, Fruntimmers-, Barn-, Helgdags-; Arbetskläder, m. fl.

KLÄDESBORSTE, se *Klädborste*.

KLÄDESBYRÅ, klä'dässby'rå, m. 3. Byrå att lägga kläder uti. Säges till skilnad ifrån Skrifbyrå.

KLÄDESLIST, f. 3. Salband i kanten af kläde.

KLÄDESPERSEDEL, m. 2. pl. — *persedlar*. Särskilt persedel, som hör till en persons klädnad.

KLÄDESPLAGG, n. 5. Någon af de klädespersedlar, som höra till en persons hufvudsakliga klädnad.

KLÄDESPRESS, m. 2. Press, hvarmed kläde pressas.

KLÄDESPRESSNING, f. 2. Förfarandet, då kläde pressas.

KLÄDESRAM, m. 2. Verktyg, hvarmed kläde, då det blifvit ruggadt, sträckes, bestående vanligen af en rektangel utaf trä, hvars ena ändträ och ena sidoträ kunna utsträckas, samt försedd med krokar för klädets påspänning.

KLÄDESSTAMP, m. 2. Stampverk, hvarmed kläde stampas.

KLÄDESRUGGARE, m. 5. Arbetare på en klädesfabrik, som ruggar klädet.

KLÄDESSTOL, m. 2. Se *Klädesväfstol*.

KLÄDESVÄFSTOL, m. 2. Det slags väfstol, som begagnas för klädens tillverkning.

KLÄDFÅLL, m. 2. Fållen af en klädning.

KLÄDHÄNGARE, m. 5. Trāställning, med krokar upptill, att hänga kläder på.

KLÄDKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar*. Rum, der man förvarar kläder. — *Syn*. Garderob.

KLÄDKISTA, f. 1. Kista, hvari kläder förvaras.

KLÄDLUS, f. 5. pl. — *löss*. En art lus, som håller sig på kläderna och kroppen. Pediculus vestimenti.

KLÄDMAL, m. 2. Ett slags allmänt bekant insekt, som angriper kläder. Tinea pellionella.

KLÄDMÄKLARE, m. 5. -MÄKLERSKA, f. 1. En, som köper upp och åter försäljer alla slags brukade kläder och möbler. — *Ss. Klädmäklarbod, -stånd, Klädmäkleri*.

KLÄDNAD, klä'dnadd, m. sing. Samteliga klädespersedlar, som en person bär.

KLÄDNING, f. 2. 1) (klä'dninng) Handlingen, hvarigenom person eller sak klädes. — *Syn*. Påklädning, Klädsel, Beklädning. — 2) (klä'ddninng ell. klä'nninng) *a*) Det hufvudsakliga klädesplagg, som fruntimmer bära, och som betäcker lifvet och undra delen af kroppen. — *b*) (för karlar) Frack och byxor af samma sort.

KLÄDORDNING, f. 2. (ford.) Lag, som bestämmer, huru hvarje samhällsklass skall kläda sig.

KLÄDSEL, klä'dds'l, m. sing. 1) Förrättningen, då någon kläder sig. *Hjelpa någon med k-n*. — 2) Handlingen, då man kläder. — Har sammansättningen Hårklädsel. — 3) Se *Klädnad*. — *Syn*. Drägt, Klädedrägt, Kostym, Ornat, Skrud. — 4) Sättet, huru någon är klädd. *Hennes k. förråder smak*.

KLÄDSKÅP, n. 5. Skåp, hvari kläder förvaras.

KLÄDSTÅND, n. 5. Stånd, der brukade kläder försäljas.

KLÄDSTÅNDSFRU, f. 2. Hustru eller enka, som försäljer gamla kläder och möbler, i bod eller stånd.

KLÄDSÖM, m. sing. Förfärdigande af fruntimmerskläder.

KLÄDSÖMMERSKA, f. 1. Sömmerska, som förfärdigar fruntimmerskläder.

KLÄDTVÄTT, m. sing. Tvättning af småkläder.

KLÄDVISKA, f. 1. Viska till kläders afviskande.

KLÄM, n. sing. oböjl. (fam.) Se *Klämma. Taga k.*, säges om något, som göres med fullkomligt eftertryck.

KLÄMMA, f. 1. 1) Redskap, hvarmed något hålles hopklämdt, t. ex. en Papersklämma. — 2) (fig. fam.) Svår, kinkig belägenhet. *Vara, sitta, komma, råka i k-n.* — *Syn.* Se *Trångmål.*

KLÄMMA, v. a. 2. 1) Trycka hårdt, så att smärta i mer eller mindre grad deraf uppkommer. *K. ens händer hårdt emellan sina. K. fingrarna mellan dörrn. K. ihjel någon. Skon k-mer mig. Det k-mer mig öfver bröstet*, jag känner en tryckning öfver bröstet. *K. platt*, så att något blir platt. — *K. áf, fråm*, se *Afklämma, Framklämma.* — (Fig. fam.) *K. èfter*, hårdt ansätta. *K. ihóp, sőnder.* (Pop.) *K. úr sig*, (fig.) ändtligen komma fram med, utsäga något, som man länge hållit inne. *K. út*, (fig.) uttvinga. *K. ti'll, å't*, klämma med allt eftertryck. (Fig. fam.) *K. åt någon*, hårdt ansätta honom. — *Klämmande*, n. 4. o. *Klämning*, f. 2.

KLÄMSKRUF, m. 2. pl. — *skrufvar.* (tekn.) Skruf, som begagnas att fästa och fastklämma vissa maskindelar.

KLÄMTA, v. n. o. impers. 1. Draga en ringklocka på det sätt, att kläppen endast slår emot ena sidan. *K. vid eldsvåda. Det k-r*, man klämtar. — *Klämtning*, f. 2.

KLÄNGA, v. n. 2. ell. KLÄNGA SIG, v. r. 1) Klättra. *K. upp i ett träd. K. sig upp, ned. K. sig uppför en klippa, mur.* — 2) Säges om vissa växter, försedda med klängen, hvarmed de fästa och hålla sig fast vid föremål, under det de växa uppåt dem. — *Klängande*, n. 4. o. *Klängning*, f. 2.

KLÄNGE, n. 4. (bot.) Trådlikt förlängd, oftast spiralformigt vriden gren, hvarigenom en växt fasthåller sig vid andra kroppar. — *Ss. K-bärande, -grenig, Klängspetsad.*

KLÄNGVÄXT, f. 3. Växt, försedd med klängen.

KLÄPP, m. 2. En inuti en klocka uppvid fästad jernten med en i nedra ändan varande klump, som slår fram och åter emellan klockans sidor, då hon sättes i rörelse.

KLÄTT, m. 3. Örtslägtet Agrostemma.

KLÄTTERBAR, a. 2. (topogr.) Så kallas en backe, hvars lutning är 45°.

KLÄTTERFISK, m. 2. Taggfenig fisk, ½ fot lång, som med tillhjelp af sina fenor kryper upp på land och klättrar till och med i träd. Finnes i Indien. Anabas testudineus.

KLÄTTERFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* Fågel med klätterfötter.

KLÄTTERFÖTTER, m. 3. pl. (nat. hist.) Så kallas klätterfåglarnes fötter, som hafva 3 framtår och 2 eller 1 baktå.

KLÄTTERHAKE, m. 2. pl. — *hakar.* Spetsigt jern, som med en rem bindes fast vid foten, för att lätta bemödandet vid klättring uppför träd, o. s. v.

KLÄTTERÖDLA, f. 1. Ett slags ödla, som med lätthet klättrar på släta ytor. Ascalabates.

KLÄTTRA, v. n. 1. (freqventativ af *Klifva*) 1) Med händer och fötter arbeta sig uppför ett brant ställe. *K. i bergen. K. uppför en bergvägg, en mur.* — *K. úpp*, se *Uppklättra.* — I förening med pron. refl. säges äfv. *K. sig úpp, uppfö'r*, o. s. v. — 2) (om djur) Med fram- och bakfötter eller, såsom fallet är med fåglarna, med fötterna, samt till en del med näbb och klor, förflytta sig uppför branta ytor, t. ex. träd. — *Klättrande*, n. 4. o. *Klättring*, f. 2.

KLÄTTRARE, m. 5. En, som klättrar.

KLÖF, m. 2. pl. *klöfvar.* (af *Klyfva*) Djurfot, klufven i två eller flera breda delar.

KLÖFDJUR, n. 5. Djur med klöfvar.

KLÖFFETT, n. sing. (kem.) Ett slags fett, som erhålles af oxfötter, då de kokas med vatten.

KLÖFHÄST, m. 2. Häst, som brukas till klöfjande.

KLÖFJA, v. n. 1. (af *Klef*, tvådelt packsäck, af *Klyfva*) Föra varor på hästryggen, öfver klöfsadel. — *Klöfjande*, n. 4.

KLÖFJEVÄG, m. 2. Väg, der man endast kan färdas fram med häst, ridande eller klöfjande, men ej med vagn.

KLÖFSADEL, m. 2. pl. — *sadlar.* Sadel, som begagnas till klöfjande: packsadel.

KLÖFSADLA, v. a. 1. Pålägga klöfsadel.

KLÖFVER, m. sing. (af *Klyfva*) 1) (bot.) *a*) Växtslägtet Väpling. Trifolium. — *b*) Art deraf med purpurröda blommor. Trifolium pratense. — 2) *a*) Benämning på de kort i en kortlek, som äro tecknade med svarta figurer, liknande klöfver- eller väplingblad. *Spela i k. Hvad är det i trumf? K.* — *b*) Hvarje särskilt af dessa kort. *En k. Många k.* — Sammansättes med hvarje af dessa särskilta kort, t. ex.: *K-äss, -kung, -dam, -tia*, &c.

KLÖFVERBLAD, n. 5. Blad af en klöfverväxt.

KLÖFVERFRÖ, n. 4. 1) Frö af en klöfverväxt. — 2) (i sing. kollektivt) Frön i mängd, af foderklöfver.

KLÖFVERGRÄS, n. sing. Foderklöfver, växan de på marken.

KLÖFVERLAND, n. 5. Land, der foderklöfver odlas.

KLÖSA, v. a. 2. (af *Klo*, i äldre språket äfv. Nagel) Sarga med naglarna. *K. någon i ansigtet. K. ut ögonen på någon.* — *K. sig*, v. r. Sarga sig med naglarna. — *K-s*, v. d. Sarga hvarandra med naglarna. — *Klösande*, n. 4. o. *Klösning*, f. 2.

KLÖSHARF, f. 2. pl. — *harfvar.* Ett slags harf, med framåt böjda pinnar.

KNACKA, v. a. 1. Sakta bulta med hammare o. d. *K. något med en hammare. K. sönder nötter.* — V. n. Sakta bulta med fingerknogen. *K. på en dörr.* — *K. på' hos någon*, knacka på ens dörr, för att tillkännagifva sin önskan att slippa in. — *Knackande*, n. 4. o. *Knackning*, f. 2.

KNAFVEL, m. sing. Örtslägtet Scleranthus.

KNAFVEL, m. 2. pl. *knaflar.* (sadelm.) Hvardera tågöglan på lokor, hvari förhästarnes draglinor äro fästade.

KNAFVELSTROPP, m. 2. (artil.) Långa med öga i ena ändan och knafvel i den andra, som sättes på en kanon, då den skall hissas.

KNAGGLA, f. 1. Liten upphöjning på knagglig yta.

KNAGGLIG, a. 2. Säges om en yta, isynn. is ell. islagd mark, som är full med små upphöjningar eller knölar. *K. is, väg.* — Ordet är beslägtadt med det eng. *Knag*, knöl på träd eller hjorthorn.

KNAGGLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara knagglig.

KNAGGROCKA, f. 1. Fisk af Rockornas slägte. Raja Rubus.

KNAK, n. sing. Se *Knakande*.

KNAKA, v. n. o. impers. 1. Säges om det ljud, som uppkommer hos vissa kroppar, då de böjas, i det att sammanhanget emellan delarna hårdt frestas eller delvis upphäfves. *Grenen k-r. Böja en gren, så att det k-r i den. K. i lederna*, säges om det egna, knäppande ljud, som stundom höres, då en eller flera leder hårdt krökas.

Anm. Ordet torde rättast böra härledas af det gamla *Knekia*, böja, kröka.

KNAKANDE, n. 4. Det ljud, som höres, då det knakar i en kropp.

KNALL, m. 2. 1) Ögonblickligt starkt ljud. *Åskans k-ar. Dö k. och fall*, helt plötsligt, i ett ögonblick. — Har sammansättningen Åskknall. — 2) (fyrv.) Se *Smällare*.

KNALLA, v. n. 1. I. Gifva en knall. *Åskan k-r. K. till*, plötsligt låta höra en knall. — *Knallande*, n. 4.

KNALLA, v. n. 1. II. (pop. o. fam.) Gå sakta och makligt. *K. åf* ell. *K. sig åf*, begifva sig bort. Jfr. *Knalle*, II.

KNALLBÄRSBUSKE, m. 2. pl. — *buskar*. Se *Blåsärtträd*.

KNALLBLY, n. sing. (kem.) Salpetersyradt bly, som vid glödning eller smältning afbrinner med knall.

KNALLE, m. 2. pl. *knallar*. I. Ett slags torrt skeppsbröd.

KNALLE, m. 2. pl. *knallar*. II. Gammal benämning på kringstrykande Vestgötar. — Kommer förmodligen af det gamla provinsordet *Knalla*, gå, drifva omkring. Jfr. *Skålknalle*.

KNALLEFFEKT, knàlläffä'ckt, m. 3. Starkt intryck, som en dramatisk författare söker framkalla hos åskådaren, genom något yttre, plötsligt uppskakande, såsom t. ex. en knall. [— fect.]

KNALLGULD, n. sing. (kem.) Guldsyrad ammoniak, som ger en knall, vid ett starkt hammarslag, eller då den upphettas något öfver vattnets kokpunkt.

KNALLHATT, m. 2. En liten huf af tunt utvalsad koppar, fylld med slagkrut. — Kallas äfv. Kopparhatt, Slagkrutshatt. — *Ss. K-sdosa*.

KNALLKRUT, n. sing. En blandning af knallqvicksilfver med vanligt mjölkrut.

KNALL-LUFT, m. sing. (kem.) Gasblandning af vätgas och syrgas, som afbrinner med stark knall, om den antändes.

KNALLPULVER, n. sing. En blandning af 3 delar salpeter, 2 delar renad pottaska och 1 del svafvel, som, upphettad i ett jernkärl till början smältning, afbrinner med en stark knall.

KNALLQVICKSILFVER, n. (kem.) Ett pulver, innehållande oxalsyra, qvicksilfveroxid och ammoniak jemte ett eterartadt ämne, och som, upphettadt till 186°, äfvensom vid hammarslag o. s. v., afbrinner med en ytterst häftig knall.

KNALLSILFVER, n. sing. (kem.) En förening af silfveroxid med kaustik ammoniak, som vid tryckning eller beröring exploderar med yttersta häftighet.

KNALLSTOCK, m. 2. (fyrv. gam.) Träcylinder, fylld med kulor och petarder, som kastades i fästningsgrafven emot de anfallande.

KNALLSYRA, f. 1. (kem.) Cyan i förening med syre.

KNAPADEL, m. sing. (speord) Mindre bemedlad adel i en ort, utan embete eller värdighet.

KNAPE, m. 2. pl. *knapar*. (t. *Knabe*) (under medeltiden) *a*) Hoftjenare. — *b*) Väpnare. — *c*) Ringare adelsman, utan embete eller värdighet. — *d*) Sades äfv. om adelsmän i allmänhet.

KNAPHERRSKAP, n. 3. o. 5. (speord) Småherrskap af ringare adel och mindre ansedda ståndspersoner.

KNAPERGALL, m. sing. Ett slags mjuka galläplen, som begagnas till svartfärgning.

KNAPP, m. 2. 1) (i allm.) Kul- eller skifformig upphöjning, öfverst på ett föremål. *K. på en käpp, en värja, en pelare, en knappnål*. — Bildar flera sammansättningar, såsom: Käpp-, Värjknapp, m. m. — 2) Kul- eller skifformig pjes, af metall, trä, horn, elfenben m. m., som, antingen öfverklädd eller icke, fastsys vid ett klädesplagg, vanligtvis för att medelst ett motsvarande sydt hål (knapphål) sammanfästa tvenne eljest skilda delar af detsamma. *Isy en k.* — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Rock-, Byx-, Metall-, Perlemor-, Hornknapp, m. fl. — 3) Pjes af dylik form, på hvarjehanda föremål, t. ex. på en violin, en gitarr. — 4) Se *Sadelknapp*. — 5) (bot.) Den del af en ståndare, som innesluter frömjölet. — 6) (skepp.) Ett litet plattrundt trästycke, med ett fyrkantigt hål i midten, och skifgatt derinvid, hvilket är fästadt på hvar och en af de öfversta stångtopparna. — *Ss. K-formig, -lik, -gjutare*.

Anm. Ordet förmodas af *Ihre* ursprungl. hafva betydt detsamma som Knut, liksom det tyska *Knopf* kommer af *Knüpfen*, knyta.

KNAPP, a. 2. (ursprungl. hastig) 1) Ej tillräckligt stor, vid, lång; ej tillräcklig; allt för inskränkt; nog kort. *En k. klädning. K. vigt. En k. mil*, ej fullt en mil. *Tiden är k.*, ganska kort; det är ingen tid att förlora. *K. föda. K-a vilkor*, klena, små förmögenhets-omständigheter. *Vara i k-a omständigheter, ha k. utkomst. Det är k-t för honom. Med k. nöd*, med största svårighet, knappt. — 2) Allt för sparsam. *Han är mycket k. emot sitt folk*, ger dem ej, hvad de behöfva.

KNAPPA, v. a. 1. (fam.) Minska något af det vanliga, göra (kost, lön, o. s. v.) knappare. — *K. åf, in*, se *Afknappa, Inknappa*.

KNAPPAR, m. 2. pl. (bot.) Örten Centaurea Jacea.

KNAPPAST, adv. superl. (af *Knappt*) 1) Med största möda, svårighet. *Han kan k. stå på benen*. — 2) Brukas äfv. i st. f. nekande partikel. *Det skulle jag k. tro*.

KNAPPBAND, n. 5. (bot.) Föreningen emellan de tvenne rummen i en ståndarknapp.

KNAPPFJÄLL, n. 5. Ett slags svamp, på träbark. Physarum.

KNAPPFORM, m. 2. 1) Form, hvari metallknappar gjutas. — 2) Liten rund skifva af trä eller horn, som bildar underlaget i öfverklädda eller öfverspunna knappar.

KNAPPGRÄS, n. 5. (bot.) Se *Ag*.

KNAPPHET, f. 3. Egenskapen att vara knapp.

KNAPPHÅL, n. 5. Liten öppning i kanten af ett klädesplagg, hvilken öppning föres in öfver en motsvarande knapp, hvarigenom tvenne skilda delar af plagget sammanhållas.

KNAPPHÅLSSÖM, m. 2. pl. — *sömmar*. Sömmen kring kanten af ett knapphål.

KNAPPHÄNDIG, a. 2. (af adj. *Knapp*, urspr. hastig och *Hand*) 1) (i äldre språket, om person) Som fort får ett arbete ur händerna, på kort tid förrättar ett arbete. — 2) (nu, om sak) Gjord

på allt för kort tid; äfv. allt för inskränkt, kort, ofullständig, ej nog omfattande.

KNAPPHÄNDIGHET, f. 3. Allt för stor skyndsamhet, brådska, som ej medgifver fullkomlig riktighet, fulländning. *Processen afgjordes i största k.*

KNAPPHÄNDIGT, adv. Allt för hastigt.

KNAPPLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* (bot.) Ett lafslägte. Coniocybe.

KNAPPMAKARE, m. 5. Handtverkare, som förfärdigar med ylletråd, kamelgarn, silke eller bomullsgarn öfverdragna knappar. — *Ss. Knappmakararbete.*

KNAPPMAKERI, n. 3. Knappmakares handtverk eller skrå.

KNAPPNÅL, f. 2. Litet, i ena ändan uddigt stift af messings- eller jerntråd, med ett i andra ändan påsatt rundt hufvud (Knapp), och som begagnas att dermed fästa ihop hvarjehanda föremål, isynnerhet kläder. — *Ss. K-shufvud, -sknapp, -smakare.*

KNAPPNÅLSSTIFT, n. 5. Ett slags knappnålar, ungefär $^3/_4$ tum långa, men mycket tjocka och med stora hufvuden.

KNAPPRAD, m. 3. Rad af knappar på ett klädesplagg.

KNAPPS! int. Utrop, hvarigenom betecknas, att någonting hastigt afslås, t. ex. blomhufvuden.

KNAPPSÄF, m. sing. (bot.) En art Säf. Scirpus palustris.

KNAPPT, adv. 1) Så noga, så nätt, så litet, att intet blir öfver; nätt och jemt. *Det räcker k. till. Hafva k. om tid. Det var k. tilltaget.* — 2) Allt för sparsamt. *Lefva k.* — 3) Med möda, med svårighet, svårligen, nätt och jemt. *Han kan k. stå på fötterna. Det lönar k. mödan. Det tror jag k.* [Knapt.]

KNAPRA, v. n. 1. Äta på någoting hårdt och mört. *K. på en skorpa, en brödkaka.* — *Knaprande*, n. 4.

KNARKA, v. n. 1. Freqventativ af *Knarra*. Se d. o. 1. — *Knarkande*, n. 4. o. *Knarkning*, f. 2.

KNARR, n. sing. Se *Knarrande.*

KNARR, m. 2. (fam.) Knarrig menniska. *En gammal k.*

KNARRA, v. n. 1. 1) Säges om ett buller, bestående af flera korta, likformiga, hastigt på hvarandra följande ljud, uppkommet genom den regelbundet afbrutna tryckningen af fasta kroppar emot hvarandra. *Dörren k-r. Skon k-r.* — 2) (fam.) Vara knarrig.

KNARRANDE, n. 4. 1) Ljudet, då något knarrar. — 2) (fam.) Vresigt, ofta upprepadt yttrande af missnöje.

KNARRIG, a. 2. 1) Som ofta och med vresighet ger yttring af sitt missnöjda sinnestillstånd. *En k. gubbe.* — 2) Som röjer, tillkännagifver ett så beskaffadt sinnestillstånd. *K-t tal.*

KNARRIGHET, f. 3. Knarrigt sinnelag, lynne.

KNARRIGT, adv. På ett knarrigt sätt, med knarrighet.

KNARRNING, f. 2. Se *Knarrande*, 1.

KNASTER, n. sing. 1) Ett slags fin amerikansk röktobak, så kallad, emedan den i rörkorgar (på spanska *Canasta*) öfverföres till Europa. — 2) (pop.) Dålig tobak.

KNASTRA, v. n. 1. (freqventativ af *Knarra*) Säges om en följd af oregelbundet, dock i allmänhet tätt på hvarandra följande, korta och hårda ljud. t. ex. af salt, som kastas i elden; äfv. om det likaledes sammansatta ljud, som höres, då man äter på något hårdt, mört och poröst, t. ex. skorpor. — *Knastrande*, n. 4. o. *Knastring*, f. 2.

KNAT, m. 2. Se *Knorrhane.*

KNATTE, m. 2. pl. *knattar.* (fam.) Liten bål punsch.

KNEK. (fam. af *Kneka*) *Komma, vara på k-en*, i dåliga omständigheter.

KNEKA, v. n. 1. (fam., af *Knä*) Af mattighet sjunka på knä.

KNEKT, knéckt, m. 2. (tyskt ord, som ursprungl. betydde Tjenare) 1) *a*) Simpel krigsman, som strider till fots; gemen soldat. — *b*) Simpel krigsman i allmänhet (innefattande äfven ryttare och artillerister). — *c*) Krigsman, så väl hög som låg. Säges för denna bem. i skämtsam eller half föraktlig mening, om officerare. *Bli k.* — 2) Benämning på de kort i en kortlek, som visa bilden af en krigsman. — Bildar sammansättningarna: Hjerter-, Ruter-, Klöfver-, Spader-, Trumfknekt. — 3) Benämning på åtskilliga redskap, hvarmed något fasthålles, t. ex. Ljusknekt, Stöfvelknekt. — 4) (skepp.) Se *Kryssholt.* — 5) (i stångjernssmedjor) Träställning, som utanför härden uppbär ändan af jernstången. — *Ss. K-kora, -lön.*

KNEKTEKONTRAKT, knècktekånntràckt, n. 3. o. 5. Se *Rotekontrakt.*

KNEKTEHÅLL, n. 5. Det militära indelningsverket i Sverige, med afseende på knektarnes underhåll af den i rotar indelta jorden.

KNEKTETYG, n. 5. Så kallades i allmänhet krigarens beväring i äldre tider.

KNEKTHOP, m. 2. (föraktl.) *K-en*, krigsståndet. *Kasta en in i k-en.*

KNEP, n. 5. (af *Knipa*) Listig konst, listigt streck. *Ett fult k.*, skadligt, förderfligt, elakt. *Bruka k.* — Bildar några sammansättningar, såsom: Krigs-, Spelknep, m. fl. — *Syn.* Streck, Spratt, Fuffens, Bugt, Krumbugt, Konster, Fickfack, Fukter, Funder.

Anm. *Ihre* förmodar, att ordet ursprungligen betydt sådant *kniptag*, hvarmed kämpar fordom vid brottning sökte fälla hvarandra till marken.

KNEPIG, a. 2. (fam.) Svår, mödosam, besvärlig.

KNES, m. 2. Rysk adelsman af första klassen.

KNIF, m. 2. pl. *knifvar.* 1) Redskap eller verktyg, bestående i allmänhet af en å ena sidan egghvass klinga, fästad i ändan af ett skaft, och som, af olika form och storlek, begagnas till mångfaldiga olika behof, såsom matens sönderskärning, då man spisar, pennformering, vid slöjdning, i handtverk, o. s. v. *Hvass som en k. Stöta k-ven i någon.* (Fig. fam.) *Sätta någon k-ven på strupen*, bringa honom i yttersta trångmål. — Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Bord-, Fäll-, Penn-, Tälj-, Förskärar-, Trädgårdsknif, m. fl. — 2) (särskilt) Bordknif. *K. och gaffel. Ett dussin k-var och gafflar.* — *Ss. K-blad, -fodral, -segg, -skaft, -slida, -slyng.*

KNIFFIL, m. 2. Ett slags fil med tunn, knifformig genomskärning, likasom på en knif.

KNIFHARF, f. 2. pl. — *harfvar.* (landtbr.) Ett slags harf med snedt liggande, i harfställningen insatta knifvar.

KNIFSA, kni'ffsa, v. a. 1. (pop. o. fam.) *K. áf*, med knif afskära.

KNIFSMED, m. 3. Handtverkare, som tillverkar alla slags knifvar, äfvensom bords- och köksgafflar.

KNIFSMEDJA, f. 1. En knifsmeds verkstad.

KNIFSMIDE, n. 4. 1) Tillverkning af alla slags knifvar. — 2) Benämning på samtliga varor, som af knifsmed tillverkas.

KNIFSTÅL, n. sing. Sådant slags stål, som begagnas för tillverkning af knifvar.

KNIFSUDD, m. 2. 1) Udden af en knif. — 2) Så mycket af ett ämne, som kan få rum derpå. *En k. salt.*

KNIFVAS, v. d. 1. (pop.) 1) Slåss med knifvar. — 2) (fig. fam.) Tvista, träta.

KNIP, n. sing. Se *Knipning*. *K. i magen.*

KNIPA v. a. 3. Impf. *Knep.* 1) Klämma med tång eller annat dylikt. *K. med glödande tänger.* Impersonelt säges: *Det k-per mig i magen*, jag känner smärta i magen liksom af något knipande. — *K. åf*, se *Afknipa*. — *K. ihóp*, genom knipning hoptrycka. *K. ihop läpparna*, hårdt hoptrycka dem. — *K. ti'll, å't*, hårdt tillklämma med något knipande. (Fig. fam.) *Kölden k-per till*, blir skarp. — 2) (fig. fam.) Fånga, taga, stjäla, tillegna sig. — *Syn.* Se *Taga*. — 3) (sjöt.) *K. i vinden*, segla mycket tätt bidevind. — *Knipande*, n. 4.

KNIPA, f. 1. 1) Ändarne af en kniptång, eller den del, hvarmed man kniper. — 2) (fig. fam.) Trångmål. *Vara i k-n. Vara i k. för penningar.* — *Syn.* Se *Trångmål*.

KNIPA, f. 1. Simfågel, 19 tum lång, med kroppens undersida hvit, öfversidan hos äldre hanar rent svart, hos de yngre och honorna med hvita eller blågrå fjäderkanter. Fuligula clangula. Kallas äfv. Dopping, Hvitsida.

KNIPBÄNDSEL, m. 2. pl. — *bändslar*. (skepp.) En bändsel om ett öga, i hvilket ett tåg fasthålles medelst en knop.

KNIPFULL, kni'p fúll, a. 2. (fam.) 1) Helt och hållet full. — 2) Helt och hållet berusad.

KNIPHAMMARE, se *Knipphammare*.

KNIPNING, f. 2. 1) Handlingen, då man kniper. — 2) Smärtsam känsla i magen, liksom af något knipande. *K-ar i magen. Hafva, få k-ar.*

KNIPPA, f. 1. (af *Knapp*, urspr. Knut) Samling af en mängd hopbundna saker. *En k. lök. Binda i k-por.* — Bildar flera sammansättningar, såsom: Lök-, Risknippa, m. fl.

KNIPPA, v. a. 1. *K.* ell. oftare *k. ihóp*, hopbinda i knippor.

KNIPPE, n. 4. Se *Knippa*.

KNIPPEVIS, adv. I knippor.

KNIPPEL, m. 2. pl. *knipplar*. (föga brukl.) Se *Knölpåk*.

KNIPPHAMMARE, m. 2. pl. — *hamrar*. Mindre vattenhammare, hvarunder stångjern eller stål utsmides till hvarjehanda smärre arbeten eller ämnen, såsom alla slags knippjern och manufaktursmide.

KNIPPJERN, n. sing. 1) (i vidsträckt mening) Benämning på stångjern, af mindre dimensioner, än som under vanlig stångjernshammare kan åstadkommas. Inbegriper då äfven Bult- och Bandjern. — 2) (i inskränkt mening) Ett slags fyrkantigt eller platt jern, som bindes i knippor på ½ Sk℔. 8, 10 eller 12 stänger i hvar knippa.

KNIPPSMED, m. 3. Smed, som smider knippjern.

KNIPPSTÅL, n. sing. Ett slags stål, egentligen Steyermarkerstål.

KNIPSK, kni'ppsk, a. 2. eller

KNIPSLUG, a. 2. (fam.) Ganska slug. — *Knipslughet*, f. 3. — *Knipslugt*, adv.

KNIPTÅNG, f. 3. pl. — *tänger*. (tekn.) Ett slags tång, som användes, för att afskära tunna trådar, äfvensom för att borttaga smärre bitar af tunna bleck.

KNITTELVERSER, m. 3. pl. (t. *Knüttelverse*) Parvis rimmande verser, utan bestämdt lika meter, med fri rytm.

KNOCKA, v. n. 1. (jäg.) Säges om tjäder- och orrhönans lockläte.

KNODD, knå'dd, m. 2. (speord) Bodbetjent.

KNOGA, v. n. 1. (fam.) Spara öfverdrifvet. *K. ihóp*, samla genom snålhet. — *Syn.* Gnida. — *Knogande*, n. 4.

KNOGARE, m. 5. (fam.) En, som knogar. — *Syn.* Se *Girigbuk*.

KNOGE, m. 2. pl. *knogar*. Den yttre upphöjningen på en fingerled, då fingret krökes.

KNOP, m. 2. (skepp.) Knut i ändan eller bugten af ett tåg. *Fartyget gör 10 k-s fart*, 10 knoplängder på logglinan.

KNOPP, m. 2. (bot.) Början till hvarje stam- eller grenbildning, på ett eget sätt omgifven af ett större eller mindre antal outvecklade blad. *Trädet går i k. K-en öppnar sig. Blomman utvecklas ur sin k.* — *Ss. K-full, -lik.*

KNOPPAS, v. d. 1. Få knoppar, slå ut i knoppar. *Träden k.*

KNOPPGRÄS, n. 5. Örten Centaurea scabiosa.

KNOPPLAF, m. 2. pl. — *lafvar*. (bot.) Ett lafslägte. Cenomyce.

KNOPPLÖK, m. 2. (bot.) Sådan lök, som efter någon tids förlopp affaller ifrån moderväxten och utvecklar sig till ny planta.

KNOPPNING, f. 2. 1) Knoppars utveckling på träd eller andra växter. — 2) Tiden, då detta sker.

KNOPPSILKE, n. sing. Groft flocksilke.

KNORLA, knå'rla, f. 1. Ringel af knorligt hår.

KNORLA, knå'rla, v. a. 1. Göra knorlig. — *K. sig*, v. r. Blifva knorlig. — *Knorlande*, n. 4. — *Knorling*, f. 2.

KNORLIG, a. 2. Säges om hår, då det af naturen är krusigt. *K-t hår.* — *Knorlighet*, f. 3.

KNORR, m. sing. indef. Cirkelrund krökning. *Katten slår k. på råmpan.*

KNORR, m. 2. (fordom) Ett slags utomordentligt stora skepp, med höga kastell i för och akter.

KNORR, n. sing. Se *Knorrande*.

KNORRA, v. n. 1. (bibl.) Knota.

KNORRANDE, n. 4. (bibl.) Knotande.

KNORRHANE, m. 2. pl. — *hanar*. Taggfenig fisk, 2 fot lång, med breda svarta, blåkantade fenor. Trigla Hirundo. Kallas äfv. Knotfisk.

KNORRSIMPA, f. 1. En art Simpa, i Brasilien, 10 till 12 tum lång; gräfver ner sig i sandbottnen och låter höra ett knorrande läte, när hon oroas. Cottus grunniens.

KNORRIG, a. 2. (bibl.) Som ofta knorrar; fallen för att knorra.

KNOSTER, knóst'r, n. 5. (af isländ. *Knosa*, krossa) Grof hammare, slägga, som brukas till att sönderslå stenar, o. s. v.

KNOSTRA, v. a. 1. Sönderslå med knoster. — *Knostrande*, n. 4. o. *Knostring*, f. 2.

KNOT, n. sing. 1) Yttring af missnöje. *Denna åtgärd förorsakade ett allmänt k.* — 2) Yttradt missnöje.

KNOTA, f. 1. (af *Knyta*) 1) Tjockändan af en benpipa. — 2) (särskilt och vanligare) Se *Kota*.

KNOTA, v. n. 1. Yttra missnöje. *K. öfver något.* — *Syn.* Brumma, Knorra, Grumsa, Fnurra. — *Knotande*, n. 4.

KNOTARE, m. 5. En, som ofta knotar, är fallen för att knota.

KNOTFISK, m. 2. Se *Knorrhane.*

KNOTIG, a. 2. Som har stora, utstående knotor.

KNOTT, knå'tt, n. 5. Stinkande insekt af Tvåvingarna, stor som en fluga, brun; i polartrakterna, till oerhörd mängd. Stratopogon pulicaris.

KNOTTER, n. sing. Knottror på huden, tätt och i mängd.

KNOTTRA, f. 1. Helt liten, knappt märkbar upphöjning på huden.

KNOTTRIG, a. 2. Full med knottror. Bildar sammansättningen Småknottrig. — *Knottrighet*, f. 3.

KNUBB, m. 2. Se *Kubb.*

KNUBBIG, a. 2. (fam.) Kort, men mycket fet. — *Knubbighet*, f. 3.

KNUFF, m. 2. Stöt med axeln, armbågen, knytnäfven eller hela sidan af kroppen. *Gifva någon en k.*

KNUFFA, v. a. 1. Stöta till med axeln, armbågen, knytnäfven eller hela sidan af kroppen. *K.* ell. *k. ti'll någon. K. bórt, fråm, i'n, néd, omkúll, út. K. sig fram*, genom knuffningar bana sig väg fram. — *K-s*, v. d. 1) Gifva knuffar. *Låt bli att k.* — 2) (v. recipr.) Gifva hvarandra knuffar. *De började med att k., men snart kommo de i fullt slagsmål.* — *K-d*, part. pass. Brukas adjektivt, i det lägre umgängsspråket, i samma mening som: Sårad, stött, förolämpad, förtörnad. — *Knuffande*, n. 4.

KNUFFNING, f. 2. 1) Handlingen, då man knuffar. — 2) Se *Knuff.*

KNUSSEL, n. sing. (fam.) Se *Knussleri.*

KNUSSLA, v. n. 1. (fam.; t. *knausern*) Visa öfverdrifven och småaktig sparsamhet. — *Knusslande*, n. 4.

KNUSSLARE, m. 5. (fam.) En, som är böjd för att knussla.

KNUSSLERI, n. 3. (fam.) Knussligt beteende.

KNUT, m. 2. I. (af *Knyta*) 1) Förening af begge ändarna utaf ett band, snöre, o. s. v. eller af tvenne hörn af en duk, ett kläde, en handduk o. s. v., som göres på det sätt, att snibbarne slingas om hvarandra och hårdt tilldragas. *Befästa med en k. Lösa upp en k. Den Gordiska k-en*, se *Gordisk.* — 2) Dylik slinga, som göres antingen i snibben af något mjukt (t. ex. en näsduk) eller på något ställe af ett band, rep, o. s. v. *Slå k. på en näsduk, en tråd.* (Fig. fam.) *Slå i k.*, säges om en uppväxande, då hans växt tyckes liksom stå stilla. *Slå k. på näsan*, rynka näsan af ovilja, hån, spotskhet. — 3) (fig.) Svårigheten, den väsendtliga punkten i en sak, en fråga. *Deri ligger k-en. Lösa k-en eller gåtan.* — 4) Ställe på en väf, der en knut slagit sig på någon tråd. — 5) Fogarne af timren på ett och samma ställe af en vägg i ett timradt trähus, från taket ned till grunden. *Det fryser så, att det smäller i k-arna*, är ganska stark köld. *Utom k-en* ell. *k-arna*, utom hus, t. ex.: *Han kommer ej utom k-arna, han vet aldrig hvad som sker utom k-arna.* — 6) (bot.) Knutigt uppsvälld led på en stjelk.

KNUT, m. II. (slaviskt ord) 1) Kort läderpiska till afstraffning, i Ryssland. — 2) Slag med en sådan piska. *Gifva k. Afstraffa med k.*

KNUTA, v. n. 1. I. (fam.) Draga lott på det sätt, att en knut slås på en af snibbarna utaf en näsduk, hvarpå denna gömmes i handen, så att endast det yttersta af de sammanlagda snibbarna synes, då lotten faller på den, som får knuten.

KNUTA, v. a. 1. II. Gifva knut, afstraffa med knut.

KNUTIG, a. 2. 1) (om väf) Full med knutar. — 2) (bot.) Så kallas en stjelk, då den består af flera afdelningar, liksom sammanfästade den ena ofvan den andra genom knutigt uppsvällda leder.

KNUTLED, m. 3. (bot.) Knutig led på en stjelk.

KNUTPISKA, f. 1. Piska med knutar.

KNUTSTRAFF, n. 5. Afstraffning med knut (II).

KNUTTRIG, a. 2. (fam.) Vresig.

KNY, n. sing. Svagt ljud. (Fam.) *Hvarken knäpp eller k.*, icke ringaste ljud.

KNYCK, m. 2. Plötslig och häftig, men kort ryckning uppåt med hufvudet. *Göra, slå en k. på nacken.*

KNYCKA, v. n. 1. Göra en knyck. *K. på nacken.*

KNYTHAFRE, m. sing. Ett slags fodergräs. Avena elatior. Kallas äfv. Hafregräs, Fromentel, Franskt Raygräs.

KNYPPELDYNA, f. 1. Liten, ofvantill stoppad, lutande låda eller pulpet, som begagnas vid knyppling.

KNYPPELMÖNSTER, n. 5. Mönster för spetsar, som knyppias.

KNYPPELPINNE, m. 2. pl. — *pinnar.* Benämning på hvardera af de 5 tum långa, svarfvade träpinnar, som begagnas vid knyppling, och på hvilka garnet är upplindadt.

KNYPPELTRÅD, m. sing. Tråd, som begagnas till knyppling.

KNYPPLA, v. a. 1. Tillverka spetsar på knyppeldyna medelst knyppelpinnar. *K. spetsar.* — *Knypplande*, n. 4. o. *Knyppling*, f. 2.

KNYSTA, v. n. 1. (fam. af *Kny*) Egentl.: yttra ett svagt ljud. *Han törs inte k.*, törs ej säga ett ord.

KNYTA, v. a. 3. Impf. *Knöt.* Sup. *Knutit.* Part. pass. *Knuten.* 1) Göra knut eller knutar. *K. en knut.* (Fig.) *K. ett band, en förbindelse med någon*, ingå en förbindelse. *K. ett vänskapsband. K. äkta band. K. vänskap, äktenskap*, ingå v., ä. *K. áf*, se *Afknyta. K. fást*, fästa genom knytning. *K. fö'r*, slå en knut för öppningen af något, t. ex.: *K. för en säck. K. igén, ihóp*, genom knytning tillsluta. *K. i'n*, innesluta, instoppa och knyta till om. *K. óm, omkri'ng*, ombinda och tillknyta. *K. óm*, äfv. knyta ånyo. *K. ti'll*, knyta; äfv. åter knyta något, som gått upp i knuten; äfv. *k. ti'll* ell. *å't*, draga hårdare till en knut. *K. úpp*, se *Uppknyta.* — 2) *K. handen, näfven*, hårdt hoptrycka fingerlederna inåt handen. (Fig. fam.) *K. näfven i byxsäcken*, ej våga yttra sin vrede. — 3) Medelst knytnål förfärdiga. *K. mössor, schaletter, m. m. K. nät*, binda nät. — *K. sig*, v. r. (om växter) Sluta sig ihop och formera hufvud. *Kålen börjar k. sig.* — *Knytande*, n. 4.

KNYTE, n. 4. (af *Knyta*) 1) Duk, kläde, handduk o. s. v., hvaruti något blifvit inknutet. *Ett k. med kläder.* — 2) (fam.) *Litet k.*, qvinna af ganska kort växt.

KNYTKAFLE, m. 2. pl. — *kaflar.* Litet tunt, glatt, jemnbredt, åt ömse sidor afsmalnande trä, hvaröfver maskorna bindas vid knytning.

KNYTNING, f. 2. Handlingen, då man knyter (i alla bem.).

KNYTNÅL, f. 2. Se *Bindnål*.

KNYTNÄFVE, m. 2. pl. — *näfvar*. Knuten hand. *Slag med k-n. Slåss med k-varna.*

KNYTNÄFVEKAMP, m. 2. Strid, då man slåss med knytnäfvarna.

KNÅDA, v. a. 1. (af *Kno*, knytnäfve) Antingen med händerna eller på annat sätt arbeta en med något vått ämne blandad, mjuk massa, för att bättre förena dess delar. *K. deg. K. till en deg. K. ihóp*, på detta sätt sammanblanda. *K. i'n*, se *Inknåda*. — *Knådande*, n. 4. o. *Knådning*, f. 2.

KNÅDMASKIN, knå'dmaschi'n, m. 3. Maskin, som begagnas till degens knådning vid bagerier.

KNÅP, n. sing. (fam.) Arbete med småsaker, som fordrar mera tid och möda än konstfärdighet.

KNÅPA, v. n. 1. (fam.) 1) Sysselsätta sig med småsaker, som fordra mera tid och möda än konstfärdighet. *K. med något.* — 2) Långsamt förrätta, göra något. — *K. sig bort*, packa sig bort. — *Knåpande*, n. 4.

KNÄ, n. 4. 1) Den del af menniskokroppen, som framtill förenar låret med benet. *Falla, ligga på k. Krypa på k. Stå ända till k-et i vatten. Hålla ett barn i* ell. *på k-et. Barnet sof på sin mors k. Darra i k-na. Sitta i k. på någon.* — 2) Motsvarande del på en djurkropp. — 3) (fig.) *a*) Bugt, krökning. *Gärdesgården gör der ett k.* — *b*) Led på växter. *K-n på ett halmstrå.* — 4) (skepp.) Krokigt trä eller jern, krumträ.

KNÄBAND, n. 5. Band, hvarmed knäbyxor tillbindas vid knäna.

KNÄBYXOR, f. 1. pl. Byxor, som räcka endast till knäet. Kallas äfv. Kortbyxor. [-böxor.]

KNÄBÖJA, v. n. 2. Falla på knä. *K. för någon.* — *Knäböjande*, n. 4. o. *Knäböjning*, f. 2.

KNÄBÖJD, a. 2. (bot.) Så kallas en knutig stjelk, då sjelfva knutlederna äro knälika.

KNÄCK, m. 2. I. 1) Stöt, brytning o. s. v., hvarigenom något knäckes eller blifvit knäckt. Endast i uttrycket *Få en k.* ell. *k-en*, blifva knäckt. *Glaset har fått en k.* — 2) (fig. fam.) Förlust, skada. *Det var en svår k. för honom. Han har fått k-en*, repar sig icke mer. *Hans helsa fick derigenom första k-en.* — *Syn.* Se *Skada*.

KNÄCK, m. 2. II. Liten kula att leka med.

KNÄCK, m. 2. III. Liten strut, hvari kokt sirap blifvit hälld och fått svalna.

KNÄCKA, v. a. 2. I. (af *Knacka*) 1) Slå, stöta ett föremål af fast ämne, så att spricka ell. hål deraf uppkommer. *K. ett porslinskärl, ett glas. K. ett ägg.* — 2) Bryta, krossa. *K. ryggen, halsen. K. nötter.* — 3) (fig. fam.) Förstöra. *Detta har k-ckt hans helsa, hans kredit.* — *b*) Alldeles berusa. — *Knäckt*, part. pass. (Fig. fam.) Förlorad, ruinerad; äfv. drucken. — *Knäckande*, n. 4.

KNÄCKA, v. a. 1. II. *K. bröd*, göra ränder derpå med brödnaggen.

KNÄCKEBRÖD, n. sing. Torrt, tunt, mört, knäckadt (II) kakbröd.

KNÄCKNING, f. 2. Handlingen, då man knäcker.

KNÄDJUP, a. 2. Djup, så att det når till knäet.

KNÄDYNA, f. 1. Dyna att böja knä på.

KNÄFALL, n. 5. Fallande på knä.

KNÄFALLA, v. n. 3. (böjes som *Falla*) Falla på knä. *De k-föllo för honom.* — *Knäfallande*, n. 4.

KNÄFLIG, a. 2. (fam.) Se *Djeflig*.

KNÄFORMIG, a. 2. Krökt i formen af ett knä.

KNÄFRING, m. 2. (skepp.) Kort träpinne att stoppa en genom ett öga instucken tågbugt.

KNÄFVEL, m. 2. pl. *knäflar*. (fam.) Djefvul. Brukas i svordomar och vissa dylika uttryck, af dem, som vilja vara mera hyfsade i sitt tal. *K-n besitta! K-n så slug!* — Jfr. *Hin, Djekel, Böfvel*.

Anm. Ordet förmodas komma af det holländska *Kneveler*, bödelsdräng, som band händerna på missdådare, hvilka skulle afrättas.

KNÄFVELBÅR, m. 2. (af tyska *Knelbelbart*) Skägget på öfverläppen. Mustasch.

KNÄFVELSSPJUT, n. 5. Benämning på ett slags tvåuddadt spjut, som fordom begagnades i krig.

KNÄHARNESK, n. 5. Harnesk, som betäcker knäet.

KNÄHUND, m. 2. Liten favorithund, som är van att ligga i knä.

KNÄHÖG, a. 2. Säges om ett barn eller en sak, så höga, att de räcka till knäet på en fullväxt menniska.

KNÄJERN, n. 5. Krokigt jern på fartyg.

KNÄKAMRAT, m. 3. Kamrat, som man har vid sidan bredvid sig. Säges isynnerhet om Skol- och Gymnasiekamrater.

KNÄLED, m. 3. Leden vid knäet på menniskor eller djur.

KNÄLÄDER, n. 5. Läderstycke, som af vissa handtverkare bindes om knäet, till skydd derför under arbetet.

KNÄPP, m. 2. 1) Slag eller smäll af ett finger, då det blifvit spändt emot tumändan och med häftighet lossas. *En k. med fingret. Gifva någon en k. på näsan.* — Bildar sammansättningarna Fingerknäpp, Näsknäpp. — 2) Ljudet, då något knäpper. *K. af ett väggur. Hvarken k. eller kny*, ej ringaste ljud. — 3) *a*) Knäppande ljud af fjädern på en haspel, för hvart hundrade omlopp af densamma. — *b*) Se *Pasma*. För denna bem. hör ordet till 5:te deklinationen. *12 pasman eller knäpp.*

KNÄPPA, v. a. 2. I. (af *Knapp*) 1) Sammanfästa klädesplagg medelst knappar, som föras in genom motsvarande knapphål eller trensar. *K. en rock. K. áf, ihóp, ti'll, úpp*, se *Afknäppa*, &c. *K. igén*, hopfästa medelst knäppning. *K. igen om sig*, hopknäppa sin rock. — *Knäppande*, n. 4.

KNÄPPA, v. a. 2. II. 1) Med ett af fingren, vanligast mellanfingret, satt i krok inåt emot inre tumändan och med fart afsläppt utåt, träffa något framför varande föremål, som, i fall det är litet och rörligt, då drifves framåt. *K. en person eller sak med fingret eller med fingrarna. K. någon på fingrarna, på näsan.* (Fig.) *K. någon på fingrarna*, gifva honom en tillrättavisning. *K. äpelkärnor. Han k-ppte plommonstenar på mig.* — *K. bórt, frám, néd, omkúll.* — 2) (fig. fam.) Tukta, näpsa, gifva stryk. *Råkar jag honom, så skall jag k. honom.* — 3) *K. nötter*, krossa, knäcka nötter. — 4) Med fingret sätta en sträng i en dallrande rörelse, så att han ljuder. *K. en sträng. K. lutans strängar.* Neutralt säges äfven *K. på en sträng.* — *K. lutan* ell. *på lutan*, knäppa dess strängar, spela på den. — V. n. 1) *K. med fingrarna*, genom att sätta

nedra delen af mellanfingret emot inre tumändan och häftigt släppa af det förra frambringa ett hårdt ljud (knäpp). *Det var hans vana att k. med fingrarna, när han var ond.* — 2) (om ting) Låta höra ett kort och något hårdt ljud, liksom af en fingerknäpp. *Uret k-pper.* Brukas för denna bem. oftast impersonelt, t. ex.: *Det k-ppte i dörren.* (Fam.) *Vintern k-pper till*, det börjar bli stark vinterköld. — 3) Säges om ett af tjäderns läten, då han spelar, liknande sammanslåendet utaf ett par torra, hyflade tallpinnar. — *Knäppande*, n. 4.

KNÄPPARE, m. 5. Insekt af Skalbaggarna, med en pigg på bröstet, som, inpassad i ett hål, närmare buken, ger djuret som en springfjäder kraft att, då det ligger på ryggen, hoppa högt i luften, hvarvid ett ljud höres, likt en knäppning. Elater.

KNÄPPEL, knä'pp'l, m. 2. pl. *knäpplar*. (jäg.) Liten, men stark träpinne, midtpå afbunden med en tråd, nätgarn, rep o. s. v., och som gör tjenst för knapp vid sammanbindning af flera nät till en sträcka.

KNÄPPHÄRFVEL, m. 2. pl. — *härflar*. Se *Härfvel*.

KNÄPPNING, f. 2. 1) Handlingen, rörelsen, då man knäpper. Jfr. begge verberna *Knäppa*. — 2) Ljudet, då man knäpper med fingrarna, eller då ett djur, ett ting knäpper. Jfr. *Knäppa*, II, v. n. 2. o. 3. samt *Knäppare*.

KNÄPPSKALL, n. 5. (jäg.) Björnskall, då platsen först omringas, hvarefter de afjagande draga sig i trängre krets tillsammans.

KNÄPRESS, m. 2. Ett slags myntpress med vef.

KNÄREM, f. 2. pl. — *remmar*. Rem, hvarmed ett plagg ombindes vid knäet.

KNÄSKENA, f. 1. Skena på en rustning, som betäckte knäet.

KNÄSKÅL, f. 2. Skålformigt ben, som betäcker och ger stadga åt ledgången emellan lårbenet och det egentliga benet eller benpipan.

KNÄSPÄNNE, n. 4. Spänne vid knäet på kortbyxor.

KNÄSTYCKE, n. 4. 1) Del af en rustning, som betäcker knäet. — 2) Bild af en menniska, tagen ifrån hufvud till knä. — 3) (fortif.) Den delen af bröstvärnet, som är under embrasuren.

KNÄSVAG, a. 2. Svag i knäna.

KNÄVECK, n. 5. Den del af menniskokroppen, som har sitt läge bakom knäet, midt emot knäskålen, der benet genom ledgången vikes tillbaka mot baksidan af låret. — *Ss. K-smuskel, -såder.*

KNÄVEK, a. 2. Se *Knäsvag*.

KNÄVINKEL, m. 2. pl. — *vinklar*. (skepp.) Den vinkel, som ett knä (bem. 4) gör.

KNÖL, m. 2. Hård, rund, naturlig upphöjning eller onaturlig utväxt på eller i en menniско- eller djurkropp, på barken af ett träd, eller på ytan af en annan växt. Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Fot-, Hals-, Led-, Giktknöl, m. fl. — *Ss. K-aktig, -artad, -lik.*

KNÖLA, v. n. 1. (fam.) *K. på'*, slå dugtigt med käpp, knölpåk.

KNÖLIG, a. 2. Full med knölar. *K. käpp. K-t trä.* — *Knölighet*, f. 3.

KNÖLTÅNG, m. sing. (bot.) Ett slags Tång. Fucus nodosus.

KNÖPPLA, se *Knyppla*.

KNÖS, m. 2. (fam.) *En rik k.*, en mäkta rik man.
Anm. Ordet betydde ursprungl.: Bergkulle, och fick sedermera samma mening som Kaxe.

KNÖSTER, se *Knoster*.

KO, f. 3. pl. *kor*. 1) *a*) Honan af nötboskap. *Kor och oxar.* (Ordspr.) *Medan gräset gror, dör kon*, säges om den, som går under, innan han hinner afbida fullbordandet eller resultatet af något, som kunnat blifva hans räddning eller lycka. — *b*) Säges, i vidsträckt mening, om honan till Buffel, Hjort, Elg, Ren. Man säger sålunda Buffel-, Hjort-, Elg-, Renko. — 2) (fam.) Stor och tungrodd, dum och oskicklig qvinna. — *Ss. Kodynga, -foder, -horn, -hud, -hår, -jufver, -klafve, -kött, -lort, -mjölk, -spillning, -svans.*

KOADJUTOR, koaddjùtårr, m. 3. (uttalas i pl. ---tòrärr) En biskops vikarie (i Tyskland).

KOAGULERA, v. n. 1. (lat. *Coagulare*) Ystas, löpna, lefra sig (om blod). — *Koagulering*, f. 2. [Co —.]

KOAKS, se *Coaks*.

KOALISERA, v. n. 1. (lat. *Coalescere*) Sluta förbund. [Co —.]

KOALITION, ---tschón, f. 3. Förbund. [Co —.]

KOBEBER, se *Kubeber*.

KOBEN, kòbén, n. 5. Se *Kofot*.

KOBENT, a. 1. Som har inåt böjda knän, likt en ko.

KOBIBBA, kòbi'bba, f. 1. Se *Koruka*.

KOBOLT, kóbållt, m. sing. Hvitgrå metall, hvaraf saflor, smalts och konungsblått beredas. — *Ss. K-malm.*

KOBOLTBLOMMA, f. sing. Mineral, utgörande en förening af koboltoxid, arseniksyra och vatten.

KOBOLTFÄRG, m. 3. Färg, beredd af kobolt. *Saflor är den finaste k-en.*

KOBOLTGLANS, m. sing. Mineral, bestående af kobolt, arsenik och svafvel.

KOBOLTVERK, n. 5. Inrättning, ställe, der kobolt tillverkas.

KOBRYGGA, f. 1. (på örlogsskepp) Underdäck, der ramarne för sjuka och sårade hafva sin plats emellan begge stora luckorna.

KOCHENILL, kåschni'llj, m. sing. (fr. *Cochenille*, af lat. *Coccus*, skarlakansfärgad, af *Coccum*, grek. *Kokkos*, skarlakansfärg) Insekt af Skinnbaggarna, hörande till slägtet Coccus; utgör torkad det allmänt bekanta, röda färgämne, som i handeln kallas Konsionell. Coccus cacti. [Coccionell, Cochenill, Konsjonell.]

KOCK, m. 2. (lat. *Coquus*) En, som är kunnig i och utöfvar konsten att koka och tillreda allt slags mat. (Ordspr.) *Hungern är bästa k-en*, när man är hungrig, smakar äfven simpel mat väl. Se äfv. *Soppa*.

KOCKELKÄRNOR, f. 1. pl. De torkade bären af växten Cocculus suberosus i Ostindien, hvilka begagnas till fiskfångst.

KOCKSFÖRKLÄDE, n. 4. Hvitt förkläde, sådant som kockar bruka.

KOCKSPOJKE, m. 2. pl. — *pojkar*. Pojke, som biträder en kock.

KOCKSMAT, m. 2. (sjöt.) Kockens medhjelpare.

KODDE, m. 2. pl. *koddar*. Se *Testikel*.

KODDMUSKEL, m. 3. pl. — *muskler*. (anat.) Muskel, som tillhör någon af testiklarna.

KODICILL, --si'll, m. 3. (lat. *Codicillus*) Tillägg i eller till ett testamente. [Co —.]

KODILJ, -i'llj, m. 3. (fr. *Codille*) Dubbel bet i lomber, m. fl. spel. [Co -.]

KOEFFERA, kåäffèra, v. a. 1. (fr. *Coiffer*)

Ordna och kläda hår, påsätta hufvudprydnad. — *Koefferande*, n. 4. o. *Koeffering*, f. 2. [Coeffera, Coiffera.]

KOEFFYR, kååffy'r, m. 3. (fr. *Coiffure*) Hårklädsel, hufvudprydnad. [Coeffur, Coiffur.]

KOEXISTENS, koäcksistä'nns, f. 3. (vetensk.) Samtidig tillvaro. [Co —.]

KOEXISTERA, v. n. 1. (vetensk.) Vara till på samma gång. [Co —.]

KOFF, m. 2. Ett rundgattadt, galeastackladt fartyg.

KOFFERDIFARTYG, kåffärrdi'fårtyg, n. 5. Handelsfartyg, köpmansfartyg. Jfr. *Kofferdiflotta*.

KOFFERDIFLAGG, kåffärrdi'flågg, f. 1. Flagga, som föres af handelsfartyg. Jfr. *Kofferdiflotta*.

KOFFERDIFLOTTA, kåffärrdi'flå'tta, f. 1. (af t. *Kauffarthei*, handelsfart) Handelsflotta. Skrifves af några, efter holländskan, äfven *Coopvardi*. [Koffardi —, Kopfardi —.]

KOFFERDIMAN, kåffärrdi'mánn, m. 5. 1) Handelsfartyg. — 2) Person, som far med ett sådant. Jfr. *Kofferdiflotta*.

KOFFERNAGEL, kå'ffrnág'l, m. 2. pl. — *naglar*. (skepp.) En uti ett hål i en nagelbänk nedsatt rund träpinne, som begagnas att derå med ett par kryss-slag fastgöra en löpande ända.

KOFFERT, kå'ffärrt, m. 2. (fr. *Coffre*, t. *Koffer*, af lat. *Cophinus*) Kista med hvälfdt lock, och afsmalnande mot bottnen, större eller mindre, försedd med lås, beslagen i hörnen med jern, samt ofta öfverdragen med läder, skälskinn o. s. v., helst då den begagnas för resor, i hvilket fall den ofta har rundad form. — Har sammansättningen Reskoffert. — *Ss. K-makare*.

KOFOT, m. 3. pl. — *fötter*. 1) Fot på eller af en ko. — 2) Kort jernstång, hvars ena ända är bred, klufven och utstående, den andra spetsig; begagnas som häfstång till större tyngders förflyttande. Kallas äfv. Koben, Bräckstång.

KOFSA, kå'ffsa, f. 1. (pop.) Sköka, liderlig qvinna.

KOFTA, kå'ffta, f. 1. Kort fruntimmersrock, som brukas i hvardagslag.

KOFTAN, kåfftán, m. 3. Benämning på ett slags långa prestrockar. Är egentl. detsamma som *Kaftan*; se d. o.

KOFVE, kå've, m. 2. pl. *kofvar*. (i äldre språket *Kofva*, isl. *Kofe*, koja) Uselt hus, ruckle.

KOGER, kóg'r, n. 5. 1) Ett slags aflångt fodral, hvari pilar förvarades och som bars af krigsmän vid högra höften. Kallades äfv. Kogerbössa. — 2) (skepp.) Gång af plankor på vissa fartyg.

KOGERSKA, f. 1. (på örlogsfartyg) Svarfvad trä- eller koppardosa med lock, hvari karduser hämtas från krutdurken till kanonerna.

KOGG, kå'gg, m. 2. Ett slags fordom brukligt örlogsfartyg.

KOGUBBE, m. 2. pl. — *gubbar*. Se *Kohållare*.

KOHAGE, m. 2. pl. — *hagar*. Beteshage för kor.

KOHERDE, m. 2. pl. — *herdar*. Herde, som vaktar och vårdar kor.

KOHERENS, --rä'nns, f. 3. (af lat. *Coherere*, sammanhänga) Sammanhang, samband. — Skrifves äfv. *Coherens*.

KOHESION, --schón, f. 3. (fys.) Den egenskap hos kropparna, till följe hvaraf en likartad kropps delar förenas och sammanhållas till ett helt. — Kallas äfven *Kohesionskraft* och Sammanhangs-frändskap. — Skrifves äfv. *Cohesion*.

KOHORT, kohå'rrt, m. 3. (lat. *Cohors*) Trupp, skara. (Hos Romarne tiondedelen af en legion eller 400 man och derutöfver.)

KOHUS, n. 5. Ladugårdshus för kor. Säges till skilnad ifrån Oxhus. I samma mening säges äfv. Fähus och (mindre riktigt) Kostall.

KOHVETE, n. sing. 1) Örtslägtet Melampyrum. — 2) En art af detta slägte, hvaraf kor gifva mycken mjölk. M. pratense. Kallas äfv. Kovall, Mjölkvall, Orregräs, Ekört, Nyckelgräs, Skenling.

KOHÅLLARE, m. 5. En, som underhåller kor, för att på dem förtjena genom försäljning af mjölk. Kallas i folkspråket Kogubbe.

KOINCIDENS, koinnsidä'nns, f. 3. (vetensk.) Sammanträffande. — Skrifves äfv. *Co—*.

KOINCIDERA, v. n. 1. (vetensk.) Sammanträffa, falla in på samma punkter. — Skrifves äfv. *Co—*.

KOJ, m. 3. Ett med bräder afstängdt sängställe i ett fartyg.

KOJA, f. 1. Helt litet, enkelt boningshus. *En k. och ett hjerta*. — Har åtskilliga sammansättningar, såsom: Bond-, Torpar-, Ris-, Skytt-, Jägar-, Hundkoja, m. fl.

KOJTA, v. n. 1. (fam.) Löpa hit och dit.

KOK, n. 5. Så mycket som kokas på en gång. *Ett k. fisk, ärter*. (Fig. fam.) *Ett k. stryk*, dugtigt med stryk.

KOKA, f. 1. Större sammanhängande jordstycke, sådant som uppkastas af plogen vid första plöjningen.

KOKA, v. n. 1. o. 2. 1) Säges om flytande ämnen, som blifvit upphettade till den grad, att de småningom öfvergå till luftform, hvilket sker på det sätt, att luftblåsor uppstiga till ytan och der sönderbrista, hvarigenom en stark rörelse eller vällning, svallning på ytan förorsakas. *Vattnet k-r*. — *K. bórt*, genom kokning bortgå i ångor. — *K. ihóp, i'n*, genom kokning minskas. — *K. sönder*, gå sönder genom kokning. — *K. úpp*, komma i kokning, börja koka. — *K. ö'fver*, svämma öfver bräddarna af kärlet, till följe af för stark eld. — *Syn*. Sjuda. — 2) Säges äfv. om kärl, hvari ett kokande ämne befinnes. *Grytan k-r, k-r upp, öfver*. — 3) (om blodet i en lefvande kropp) Vara i stark rörelse, jäsa. *Bloden k-r i hans ådror af arghet*. (Fam.) *Det k-r i honom*, han är högeligen förargad. — V. a. 1) Lägga ett ämne i vatten eller någon annan vätska och låta denna koka, antingen för att ifrån det ilagda ämnet afsöndra vissa delar, eller för att rena det. *K. garn, som skall färgas*. *K. ut färgen ur tyger*, genom kokning taga färgen ur dem. — 2) (i vanligaste mening) I vatten eller annan vätska, med tillhjelp af eld, bereda hvarjehanda slags mat. *K. kött, fisk, ärter, potates, kaffe, te*. *K. i vatten, i vin*. *K. soppa på något*, genom kokning tillaga soppa deraf. *K. till välling, till mos*, låta något koka så länge, att deraf blir välling, mos. *K. musten ur kött*, låta det koka för länge, så att musten går i vattnet. (Ordspr.) *Som man k-r, så får man supa*, som man ställer sig, så har man det. — *K. bórt*, genom kokning låta bortdunsta. — *K. igènom*, låta något ligga så länge i kokande vatten eller vätska, att äfven de inre delarne blifva väl kokta. — *K. ihóp*, koka tillsammans; äfv. genom kokning minskas; (fig. fam.) tillställa. — *K. i'n*, genom kokning förminska, t. ex.: *K. in*

något till hälften. — *K. om*, ånyo koka. — *K. sönder, upp*, se *Sönderkoka, Uppkoka.* — 3) (bergsbr.) *K. jern*, vid dess beredning försätta det i kokning. Jfr. d. o.

KOKALF, m. 2. pl. — *kalfvar.* Kalf af honslägtet.

KOKANDE, n. 4. Förrättningen, förfarandet, då något kokas.

KOKARD, kåkárd, m. 3. (fr. *Cocarde*) Ett slags bandros på hattar, af hvars färg den persons nation, som bär densamma, igenkännes. *Franska, svenska k-en.*

KOKBOK, f. 3. pl. — *böcker.* Bok, hvari undervisning meddelas om tillredandet af alla sorters mat.

KOKERSKA, f. 1. 1) Qvinna, som är kunnig i kokkonsten och är antagen i tjenst hos någon, för att tillreda maten. — 2) Se *Kogerska.*

KOKETT, kåkä'tt, a. 1. (fr. *Coquet*, af *Coq*, tupp) Behagsjuk.

KOKETTERA, v. n. 1. Söka behaga. — *Kokelterande*, n. 4.

KOKETTERI, n. 3. Behagsjuka.

KOKGRYTA, f. 1. Gryta att koka mat uti.

KOKHET, a. 2. Så het, som ett flytande ämne är vid kokning. — *Kokhetta*, f. sing.

KOKHUS, n. 5. Särskilt hus, der kokning af mat förrättas, isynn. för sjöfarande.

KOKHÅL, n. 5. Grop, der kokning verkställes, i läger.

KOKKITTEL, m. 2. pl. — *kittlar.* Kittel, som begagnas att koka uti.

KOKKONST, f. 3. Konsten att koka och tillreda allt slags mat.

KOKKÄRL, n. 5. Kärl, som begagnas att koka uti.

KOKMASKIN, --schi'n, m. 3. Se *Kokugn.*

KOKNING, f. 2. 1) Se *Kokande.* — 2) Den verkning, som föregår i ett flytande ämne, då det kokar. — 3) Säges om tackjern, som i härd beredes till stångjern, då det kommer i stark häfning, hvarunder blåsor af koloxidgas uppstiga och förbrinna på jernets yta.

KOKONG, kåkå'ng, m. 3. (fr. *Cocon*) Den hylsa af silkeshår, hvaruti silkesmasken inspinner sig. Silkeshus.

KOKOPPOR, kòkå'ppårr, f. 1. pl. Ett slags sjukdom hos kor, bestående deruti, att koppor, innehållande ett giftigt var, slå ut på jufret. *Varet i k. begagnas till koppympning.*

KOKOPPYMPNING, f. 2. Kokoppors inympning på menniskor, för att skydda dem emot smittan af de vanliga barnkopporna.

KOKOSNÖT, kòkåssnö't, f. 3. pl. — *nötter.* Frukten af Kokospalmen, stor som ett menniskohufvud, med ett hårdt skal och en hvit kärna, till smaken liknande sötmandel, samt inuti kärnan en saft, som till utseende och smak liknar mandelmjölk.

KOKOSNÖTOLJA, f. 1. Olja, som pressas ur kokosnötens kärna.

KOKOSNÖTOLJETVÅL, m. sing. Ett slags fin tvål, som beredes af kokosnötolja.

KOKOSPALM, f. 3. En palmart, allmän på kusterna af Indiska Oceanen och på Söderhafvets öar; dess frukt är kokosnöten; blomknoppen begagnas till kål och ur de afskurna blomstjelkarna flyter en saft, som kan jäsas till palmvin och vidare till palmättika. Cocos nucifera.

KOKOSTRÄD, n. 5. Se *Kokospalm.*

KOKPUNKT, m. 3. 1) Den punkt på en termometer (på Celsii + 100), dit qvicksilfret stiger, då den sättes i kokande vatten. — 2) Den temperaturgrad, då vattnet kokar.

KOKRUM, n. 5. 1) Rum, der kokning förrättas. I allm. det samma som Kök. — 2) Rum, som vid kokning lemnas tomt i en gryta, panna, på det hon icke må koka öfver.

KOKSALT, n. 3. Sådant slags salt, som brukas till mat; erhålles dels ur hafsvattnet, dels ur saltkällor och saltgrufvor. Kallas i kemiska språket Chlornatrium.

KOKSLAGG, m. sing. Se *Färskslagg.*

KOKSLEF, f. 2. pl. — *slefvar.* Se *Köksslef.*

KOKSMIDE, n. 4. Se *Tysksmide.*

KOKSPIS, m. 2. Se *Köksspis.*

KOKUGN, m. 2. Jernugn, så inrättad, att matlagning derigenom lättare och skyndsammare kan verkställas, än i en vanlig köksspisel, och dels flyttbar, dels inpassad i en spisel.

KOKVED, m. sing. Ved, som begagnas till bränsle vid kokning.

KOL, kå'l, n. 5. 1) (utan plur.) *a*) (i vidsträckt mening) Den produkt, som erhålles, då ett ämne i tilltäppt rum underkastas stark upphettning. *Bränna trä, ben till k.* — Har sammansättningarna Träkol, Benkol. — *b*) (i inskränkt mening, vanligare) Sådan produkt af hvarjehanda träslag, använd isynnerhet till bränsle. *Svärta, teckna med k. Stekt på k. Bränna k.*, i kolmila (se d. o.) genom bränning frambringa kol; äfv. förbruka kol som bränsle, t. ex.: *bränna k. vid matlagning.* (Fig.) *Samla glödande k. på ens hufvud*, ådraga honom Guds hämd, i det man vedergäller hans ondska med välgerningar. (Fig. fam.) *Göra k. på någon*, fullkomligt öfvervinna, i grund tillintetgöra, förstöra honom. *Ni hade intet för de k., ni brände*, era elaka afsigter misslyckades. — Bildar en mängd sammansättningar, såsom: Björk-, Al-, Lind-, Furukol, m. fl. — *c*) Benämning på vissa mineraliska ämnen, hvilka likna träkol och kunna begagnas som bränsle. Mest i sammansättningar, såsom: Stenkol, Brunkol, &c. — *d*) (i kemien) Enkel brännbar kropp, som förekommer i naturen sällan fullkomligt ren och kan af konsten icke frambringas. Utgör i sin högsta grad af renhet en ädel sten, kallad Diamant. De renaste kolsorter, efter diamanten, äro: Blyerts, Kolblende, Coaks, Träkol och Kol af djurämnen. — 2) (med plur.) Stycke af koladt trä eller ben, eller af mineraliskt kol (t. ex. stenkol). *Taga några k. ur kakelugnen.* — 3) (utan plur.) Brand i säd. Se *Brand*, 5. — *Ss. K-aktig, -bärare, -handel, -handlare, -hög, -korg, -körsel, -skyffel, -skåfvel.*

KOLA, kå'la, v. a. 1. I. 1) Förvandla till kol. — 2) (tim.) Beteckna, utmärka med streck af kol (bem. 1, *b*). — V. n. Förvandlas till kol. — *Kolande*, n. 4.

KOLA, kòla, v. n. 1. (fam.) *K. åf*, dö.

KOLANDE, kå'lannde, a. 1. (fam.) *K. mörk*, se *Kolmörk.*

KOLARE, m. 5. En, som bränner kol eller i allmänhet gör yrke af att bränna kol. — *Ss. K-hustru, -hydda, -koja.*

KOLAX, n. 5. Se *Solax.*

KOLBLENDE, kå'lblä'nnde, n. sing. Se *Anthracit.*

KOLBOD, f. 2. Uthus, hvari kol förvaras för ett hushålls behof.

KOLBONDE, m. 3. pl. — *bönder.* Bonde, som kör kol till ett bruk eller inför sådana i en stad till försäljning.

KOLBOTTEN, m. 2. pl. — *bottnar*. Ställe på marken, som varit eller vanligen är plats för kolbränning.

KOLBRÄNNARE, m. 5. Se *Kolare*.

KOLBRÄNNERI, n. 3. Yrke, hvars ändamål är att förvandla trä af åtskilliga sorter till kol.

KOLBRÄNNING, f. 2. Frambringande af brännkol, genom kolveds brännande i mila.

KOLDAM, kå'ldámm, n. sing. Stoft, dam af fina kolpartiklar, som far upp i luften, när kol handteras mycket, såsom i kolhus, vid skåfling o. s. v.

KOLE, kå'le, n. sing. Se *Kol*, 1, *d*.

KOLELD, kå'lélld, m. 2. *Eld, som underhålles genom brännkol.

KOLERA, koléra ell. kólera, f. sing. (grek. *Choléra*) 1) Ett slags svår sjukdom, då den sjuke på en gång plågas af häftig uppkastning och diarrhé. Är sällan epidemisk. Kallas äfven Gallsjuka, Puke, Kolerin, och är vanlig alla heta somrar. — 2) *Den asiatiska K-n* eller, i dagligt tal, blott *K*., äfven kallad *Cholera morbus:* den allmänt bekanta, förhärjande farsot, som sedan 1817 utbredt sig ifrån Ostindien till alla verldsdelar; en epidemisk stegring af Kolerin. [Cholera.]

KOLERAFLUGA, kòlerafluga, f. 1. En insekt af Sländorna, af ⅓ till en linies längd, gulgrå med mörka ögon. Psocus fatidicus.

KOLERIN, --i'n, f. sing. Se *Kolera*, 1.

KOLERISK, kolérissk, a. 2. (af grek. *Cholä'*, galla) Benämning på den, hos hvilken gallan har öfvervägande verksamhet. *K-t temperament*, då man har hastiga och starka känslorörelser, eldiga och häftiga begär. *K. komplexion*, då kroppen har fina, men fasta och spända muskel- och sensträngar, mycken retlighet, samt en ganska varm, hastigt flytande blod.

KOLF, kå'llv, m. 2. pl. *kolfvar*. 1) Tjockändan på åtskilliga föremål, t. ex. på en pil, en bössa, musköt, o. s. v. Har sammansättningarna Böss-, Gevärs-, Muskötkolf, m. fl. — 2) Den del af ett lås, som skjutes fram och tillbaka af nyckeln. Äfv. Låskolf. — 3) (gam. krigsk.) Klubba; äfv. pil. — 4) (jerntillv.) Ett till hälften i stång uträckt smältstycke. — 5) (kem.) Ett slags glaskärl, nedtill kulformigt med smal, lång hals, hvilket brukas till förlag vid distillationer, äfvensom vid de försök, då något flytande ämne skall kokas.

KOLFARTYG, kå'lfártyg, n. 5. Fartyg, lastadt med kol (trä- ell. stenkol), eller som vanligen för sådana.

KOLFAT, kå'lfát, n. 5. Stor, flätad träkorg utan grepe, men med hål upptill på hvardera sidan, att sticka händerna i, då man bär. Brukades ursprungligen att bära kol uti, men begagnas nu allmänt till hvarjehanda.

KOLFCIRKEL, kå'llvsi'rrk'l, m. 2. pl. — *cirklar*. Ett slags cirkel att mäta ut hålen på låsbleck.

KOLFLÅS, kå'llvlå's, n. 5. Lås med kolf (bem. 2).

KOLFLÖTS, kå'lflö'tts, m. 3. (geol.) Flöts af stenkol.

KOLFNING, kå'llvninng, f. 2. (tekn.) Se *Tågning*.

KOLFRÖR, kå'llvrö'r, n. 5. Se *Pumpstöfvel*.

KOLFÅNGST, kå'lfå'nngst, f. 3. Tillgång på kolved.

KOLGAS, kå'lgás, m. 3. (kem.) Kol i luftform. *Svafvelbunden k*., en egen gasart, som luktar något likt svafvelbunden vätgas och brinner med utveckling af svafvelsyra och kolsyra. *Fosforbunden k*., en egen, brännbar gasart, som erhålles vid slutet af fosfors beredning.

KOLGLÖD, n. 5. pl. En hop af glödande kol.

KOLGRUFVA, f. 1. Se *Stenkolsgrufva*.

KOLHACKA, f. 1. Hacka, som användes att hacka kol med vid kolmilors utrifning, vid jernbruk, m. m.

KOLHUS, n. 5. Hus, hvari kol förvaras vid jernbruk, grufvehyttor, o. s. v.

KOLIBRI, se *Colibri*.

KOLIG, kå'lig, a. 2. 1) Kolartad. — 2) Till en del förkolad. — 3) Smutsad, svärtad af kol. — 4) (om säd) Sotig.

KOLIK, koli'k, m. sing. (grek. *Kolikä'*, af *Kolon*, tarm) Ett slags sjukdom, bestående i en häftig plåga i tarmarna. Bukref. [Co -.]

KOLIKTARM, koli'ktárrm, m. 2. En af de tjocka tarmarna i magen, äfven kallad Colon. [Co —.]

KOLJA, f. 1. Ett slags mjukfenig fisk, 1 till 2 fot lång, på ryggen brunaktig, inunder hvit, med en svart rand på hvardera sidan. Gadus Æglefinus.

KOLKA, kå'llka, v. n. 1. (pop. o. fam.) Dricka begärligt.

KOLKOJA, f. 1. Liten jordkoja, som af kolare uppföres invid en kolmila, för att deri hvila under den tid, milan bevakas.

KOLLATERAL, kållaterál, a. 1. (af lat. *Con* och *Latus*, sida) Stående i ett sidoförhållande, hafvande en sidoställning. — *Kollateral-arfvinge*, sidoarfvinge. — *Kollateral-linie*, slägtlinie, som står i sidoförvandtskap. [Co —.]

KOLLATION, kållatschón, f. 3. (lat. *Collatio*) 1) Lätt aftonmåltid under fastlagen (hos Katolikerna). — 2) Måltid, då hvarje gäst medför en maträtt. — 3) Lätt måltid, som gifves någon, på annan tid af dagen, än vid middagstiden. [Co—.]

KOLLATIONERA, kållatschonéra, v. a. 1. 1) Jemföra en afskrift med originalet. — 2) (bokh.) Ark för ark genomgå ett bokexemplar, för att se, om något felas. — *Kollationerande*, n. 4. o. *Kollationering*, f. 2.

KOLLEGA, kålléga, m. 3. pl. — *leger*. (lat. *Collega*) Embetsbroder. Skrifves äfv. *Collega*.

KOLLEGIALKYRKA, kållegiáltjy'rrka, f. 1. Domkyrka utan biskop. [Co —.]

KOLLEGIUM, kållégiumm, n. 3. pl. — *gier*. (lat. *Collegium*) 1) Högre förvaltande embetsverk. — 2) Benämning på högre läroverk i vissa länder, t. ex. Amerika, motsvarande gymnasium hos oss. — 3) *a*) En akademisk lärares samteliga föreläsningar öfver en viss lärokurs. — *b*) Samlingen af hvad under dylika föreläsningar antecknas.

KOLLEKT, kållä'ckt, m. 3. (lat. *Collecta* (pecunia)) 1) *a*) Insamling af penningar. — *b*) (särskilt) Insamling af frivilliga penninggåfvor i bäcken vid gudstjensten (ford. äfven i håfvar). — 2) (i liturgien) Bön före episteln.

KOLLEKTIV, kålläckti'v, a. 2. Som inbegriper flera.

KOLLEKTIVGLAS, --i'vglás, n. 5. (opt.) Glas, som bryter strålarna, så att de samlas.

KOLLEKTION, kålläcktschón, f. 3. Samling.

KOLLEKTÖR, kålläcktö'r, m. 3. 1) Insamlare, uppbördsman. — 2) Lottförsäljare.

KOLLER, kå'll'r, m. sing. 1) Yrsel hos hästar. — 2) (fig. fam.(Sinnesyra, frånvaro af förstånd.

KOLLERETT, kållerä'tt, m. 3. (fr. *Collerette*) Fruntimmers halskrås.

KOLLETT, kållä'tt, m. 3. (fr. *Collet*) 1) Halskrage. — 2) Ridjacka.

KOLLI, se *Colli*.

KOLLISION, kållischón, f. 3. 1) Sammanstötning; tvist, strid. — 2) Tvenne krafters verkan emot hvarandra. — 3) Säges, då tvenne eller flera personer inlåta sig i samma företag, så att de hindra, skada hvarandra. *Råka i k.* — 4) (mor. fil.) *Pligters k.*, strid emellan pligter.

KOLJÉ, kålljé, m. 3. (fr. *Collier*) Halskedja.

KOLLRA, v. n. 1. (fam. af *Koller*) Prata eller begå galenskaper. — *Kollrande*, n. 4.

KOLLRIG, a. 2. 1) (om hästar) Som har kollern. — 2) (fig. fam.) Icke rätt klok, sinnessvag. — *Syn*. Se *Vansinnig*. — *Kollrighet*, f. 3. — *Kollrigt*, adv.

KOLLUSION, kålluschón, f. 3. Hemligt förstånd.

KOLLÄST, kå'llä'sst, m. 3. En läst (12 tunnor) kol.

KOLMILA, f. 1. Upprest hög af kolved, hvaruti kolning verkställes, under betäckning af jord och kolstybb.

KOLMULE, kå'lmúle, m. 2. pl. — *mular*. En mjukfenig benfisk, af 2 fots längd, med svart nos och mun. Gadus carbonarius. Kallas äfven Svartsej.

KOLMÅTT, n. 3. Det kärl eller stång, hvarmed kolskrindor justeras och pröfvas till deras innehåll.

KOLMÄTARE, m. 5. Edsvuren tjensteman, som mäter och kröner kolskrindor och de målkärl, hvilka vid mätning af kol användas.

KOLMÖRK, kå'lmö'rrk, a. 2. Alldeles mörk. *K-a skogen*.

KOLNA, kå'lna, v. n. 1. Säges om eld, då den slocknar, så att bränderna ligga svarta och rökande. *Elden k-r på spiseln*. — 2) (fig.) Afminskas, aftaga, släckas. *Vänskapen har k-t emellan dem*. — *Kolnande*, n. 4.

KOLNING, f. 2. Kolbränning. *Ved till k.*

KOLNINGSGILL, a. 1. Duglig till kolning. *K. ved*.

KOLOFONIUM, --óniumm, n. sing. (grek. *Kolophoni'a*) Stråkharts. Benämdt efter staden Kolophon i Mindre Asien.

KOLON, kólånn, n. sing. (gram.; grek. ord) Skiljetecken (:), som utmärker en större afdelning af en mening, och isynnerhet alltid nyttjas, då en persons ord anföras.

KOLONI, --ni', f. 3. (lat. *Colonia*) Nybygge. [Co —.]

KOLONIAL, ---ál, a. 2. Som angår, tillhör, kommit ifrån en koloni. Brukas i åtskilliga sammansättningar, såsom: *Kolonialvaror*, m. fl. [Co —.]

KOLONIALHANDEL, ---ålhanndl, m. sing. Handel med kolonialvaror.

KOLONISERA, v. a. 1. Anlägga nybygge i ett land; bebygga. — *Koloniserande*, n. 4. o. *Kolonisering*, f. 2. [Co —.]

KOLONIST, --i'sst, m. 3. Nybyggare. [Co —.]

KOLONN, kålå'nn, m. 3. (fr. *Colonne*, af lat. *Columna*) 1) Pelare. — 2) (krigsv.) Trupp, uppställd med liten front, men mycket djup. [Co -.]

KOLONNAD, kålånnád, m. 3. (fr. *Colonnade*) Pelargång med dubbla rader.

KOLOQVINT, --i'nnt, m. 3. Apoteksväxt i Orienten, isynnerhet i trakten af Döda Hafvet; frukten, liknande ett äple, innehåller ett häftigt laxermedel. Cucumis Colocynthis. Kallas äfven Sodomsäple.

KOLOQVINTPILLER, n. 3. pl. (med.) Laxerpiller, tillredda af mergen i koloqvintens frukt.

KOLORATUR, ---úr, f. 3. Hastig och svår löpning i sång. [Co —.]

KOLORERA, v. a. 1. Belägga med färg. Brukas mest i part. pass. *K-de kopparstick*. — *Kolorerande*, n. 4. o. *Kolorering*, f. 2. [Co —.]

KOLORIT, --i't, m. 3. 1) (mål.) Färgblandning; verkan af färgblandningen i en målning. — 2) (fig.) Stilen hos en författare, i afseende på retoriska prydnader. [Co —.]

KOLORUM, kolòrumm, n. sing. (fam.) Larm, oväsen. — *Syn*. Se *Oväsen*.

KOLOS, kå'lós, n. sing. Det qväfvande os, som uppkommer af brännkol. *Taga lifvet af sig genom k.*

KOLOSS, kålå'ss, m. 3. (grek. *Kolossós*) 1) Jättestod, jättebild. *K-en på Rhodos*. — 2) (fig.) Menniska med jättelik gestalt. [Co -.]

KOLOSSAL, kålåssál, a. 2. 1) Jättestor. — 2) (estet.) Som öfverstiger sin arts typ, men icke vår föreställning om det sinliga.

KOLOXID, kå'låcksi'd, m. 3. (kem.) Kolets lägsta syrsättningsgrad.

KOLPANNA, kå'lpánna, f. 1. Kärl af metall, som begagnas att, sedan glödande kol blifvit deruti lagda, hålla varm, uppvärma eller koka mat eller drick, som deröfver ställes.

KOLPORTERA, kållpårrtéra, v. a. 1. I hus och på gator kringbära varor till försäljning. — *Kolporterande*, n. 4. o. *Kolportering*, f. 2.

KOLPORTÖR, kållpårrtö'r, m. 3. (fr. *Colporteur*) 1) Kringvandrande småkrämare. — 2) En, som går omkring och bjuder ut böcker. [Co —.]

KOLPULVER, kå'lpúllv'r, n. sing. Pulveriseradt kol.

KOLRAKA, f. 1. Ett slags redskap, som begagnas att raka kol med.

KOLRYSS, m. 2. Ett slags körredskap, bestående af en lång och djup, af vidjor hopflätad korg, hvaruti kol forslas. Jfr. *Ryss*.

KOLSANDSTEN, kå'lsánndstén, m. sing. En grå, vanligen småkornig stenart, bestående hufvudsakligen af qvartskorn, sammanbundna af ett lerigt bindemedel.

KOLSKIFFER, m. sing. (mineral.) En hårdnad, grå lera, som innehåller jordbeck och kol, och har skiffrig textur.

KOLSKRIFVARE, m. 5. Skrifvare vid bruk eller masugn, som tar emot, lemnar ut och för räkning öfver kol, m. m.

KOLSKRINDA, f. 1. Se *Kolryss*.

KOLSKYFFEL, m. 2. pl. — *skyfflar*. Liten skyffel af jern, hvarmed kol uppskyfflas i en kakelugn.

KOLSTIG, m. 2. En stig (18 tunnor) kol.

KOLSTYBB, m. sing. ell. KOLSTYBBE, n. sing. Söndersmulade kol.

KOLSTÅNDARE, m. 5. Trattlik redskap af förtennt jernbleck, hvari brännvin får stå att suga sig igenom på bottnen liggande pulveriseradt kol, för att derigenom renas.

KOLSVART, kå'lsvárrt, a. 1. Svart som kol.

KOLSYRA, f. 1. (kem.) Kolets högsta syrsättningsgrad. Bibehåller sig alltid i gasform. Kallas derföre äfven *Kolsyregas*.

KOLSYRAD, a. 2. (kem.) 1) Förenad med kolsyra. *K-t natron.* — 2) Bildad genom ett ämnes förening med kolsyra. *K-t salt.*

KOLSYREVATTEN, n. 5. (kem.) Med kolsyregas mättadt vatten.

KOLSÄCK, m. 2. Säck, innehållande brännkol, eller som brukas att föra kol uti.

KOLT, kå'llt, m. 2. 1) Ett slags fordom brukligt fruntimmers-öfverplagg. — 2) Plagg för små barn, liknande en fruntimmersklädning. [Kålt.]

KOLTRAST, m. 2. En art af Trastslägtet, 10½ tum lång, hanen svart med gul näbb, honan brun eller svartbrun. Turdus merula. Kallas äfv. Solsvärta.

KOLTUNNA, f. 1. Rund måltunna, hvarmed kol uppmätas.

KOLTÅNG, f. 3. pl. — *tänger.* Tång, hvarmed eldkol fattas.

KOLTÄGT, m. 3. Rättighet att hugga skog till kolbränning.

KOLUGN, m. 2. Ugn, hvari ved brännes till kol.

KOLUMBOROT, se *Columborot.*

KOLUMN, kolúmmn (uttalas i allm. kolúmm), m. 3. (lat. *Columna*) 1) Sida i en tryckt bok. (Har i Sverige denna bem.; det motsvarande franska *Colonne* betyder detsamma som Spalt.) — 2) (räkensk.) Hvarje af tvenne parallella linier inneslutet rum för införande af siffror eller vissa, bestämda anteckningar. [Co-.]

KOLVED, kå'lvéd, m. sing. Ved, upphuggen att användas till kolbränning.

KOLÄDER, kòlä'd'r, n. sing. Läder, beredt af kohud.

KOLÄMNE, n. sing. Se *Kol, 1, d.*

KOMBINATION, kåmmbinatschón, f. 3. 1) Sammanställning i viss ordning. — 2) (fig.) Beräkning. [Com—.]

KOMBINERA, v. a. 1. 1) Sammanställa i viss ordning. — 2) Jemföra och beräkna. — *Kombinering,* f. 2. [Com—.]

KOMEDI, --di', f. 3. (grek. *Komedia*) Lustspel. [Co—.]

KOMEDIANT, ---ánnt, m. 3. 1) Skådespelare. — 2) Gycklare, spektakelmakare. — Brukas numera endast i lägre mening, mest föraktligt, och oftast i sednare bemärkelsen. [Co—.]

KOMEDIANTSKA, f. 1. Skådespelerska; gycklerska. Jfr. *Komediant.* [Co—.]

KOMET, -ét, m. 3. (grek. *Kometés,* af *Komē,* hår) Himmelskropp, som går i så aflånga banor omkring solen, att han stundom är henne mycket nära, stundom oändligt långt ifrån henne aflägsnad; har för öfrigt en ljus dunstkrets, hvilken åtföljer den såsom ett lysande släp eller svans, ofta grenad liksom i hår eller strålar. Kallas derföre äfv. Hår- eller Svansstjerna. [Co-.]

KOMETSVANS, komètsvánns, m. 2. Det ljusa släp eller svans, som åtföljer en komet. Jfr. d. o.

KOMFORT, kåmmfå'r, m. sing. (eng. *Comfort*) Beqvämlighet.

KOMFORTABEL, kåmmfårrtáb'l, a. 2. (eng. *Comfortable*) Beqväm.

KOMIK, -i'k, a. 2. (fam.) Löjlig, lustig.

KOMIKUS, kòmikuss, eller KOMIKER, kòmick'r, m. 5. 1) Författare af lustspel, lustspelsdiktare. — 2) Skådespelare, som spelar komiska roller: Lustspelare.

KOMISK, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på lustspel. *En k. roll.* — 2) Rolig, lustig; löjlig.

KOMITAT, --át, n. 3. Höfdingdöme i Ungern (egentl. grefskap, af *Comes,* grefve). [Co—.]

KOMITÉ, kåmmitté, m. 3. (fr. *Comité,* af lat. *Comitatus*) Utskott (af personer, utsedda, för att rådslå om, undersöka någon viss fråga, vissa ämnen). — Skrifves äfv. *Kommitté.* [Comité, Committé, Komitée.]

KOMITIER, komi'ttsiärr, 3. pl. (lat. *Comitia*) Folkförsamling i det fordna Rom. — Skrifves äfv. *Comitier.*

KOMMA, kå'mma, n. pl. *kommata* (uttalas: kå'mmata) (gram.; af grek. *Kopto,* jag sönderskär) 1) Minsta afdelning af en period. — 2) Skiljetecken (,) emellan sådana afdelningar.

KOMMA, v. n. 3. Impf. *Kom.* Imper. *Kom.* Sup. *Kommit.* Part. pres. *Kommande;* part. pret. *Kommen.* 1) Förflytta sig ifrån ett ställe till ett annat, på hvad sätt som helst, vare sig gående, åkande, ridande, seglande, o. s. v. *K. till fots, till häst, i vagn. K. ridande, springande. Han kom mig till mötes. Han kommer från Italien. Jag kommer från promenaden. Der kommer han. Kom och se. Kom hit. Då jag kom ur kyrkan,* vid utgången ur kyrkan. *K. öfver en bro, en mur. K. genom ett sund. K. méd,* följa med, vara i följe med. *K. èfter, emót, förbí, förút.* — Säges äfven om djur, t. ex.: *Vargarne k. i stora skaror.* — 2) Ankomma till ett ställe, inträffa, infinna sig. *När kom kuriren? Han kom i går. Posten har kommit. K. hem till någon. K. på besök. Bed honom k. till mig. Hon kommer ej dit i afton. Han kom blott, för att taga afsked. K. på bal, på bröllop. K. på hofvet. K. och gå,* ej qvarstanna, för att blifva boende. *Discipel, som kommer och går. K. èfter,* komma, för att hämta, t. ex.: *Betjenten har k-mit efter varorna, som hans herre köpte. K. fråm,* se *Framkomma. K. igén, tillbaka, å'ter,* se *Återkomma. K. ihóp,* råka tillsammans: äfv. sammankomma. *K. i'n, néd, úpp, út, K. med en gåfva,* medföra en gåfva. — 3) Säges äfv. om ting, som flyttas, föras, röras, drifvas ifrån ett ställe till ett annat. *En pil kom flygande och träffade honom i ögat. Ett moln k-mer från öster. Min rock kom nyss ifrån skräddaren.* — 4) (om person) Förflyttas ifrån eller i en viss ställning, belägenhet, ett visst tillstånd. *K. i sång. K. i tjenst hos någon. Han kom ur tjensten i höstas. Betjenten kom till mig i våras,* inträdde då i min tjenst. *Min dräng kom bort, kom ifrån mig, i höstas,* lemnade då min tjenst. *K. emellan kuggarna på ett hjul. K. i rörelse. Han kom i samma läge, ställning, som förut. K. i sällskap med någon. K. méd ibland skälmar. K. på hästen. K. under vattnet, bordet. K. upp ur vattnet, ur jorden, ur hafvet, ur sängen, ur badet. K. af vakten,* från vakten, sedan man blifvit aflöst. *K. af vägen,* råka vilse. *K. ur ledet, ur trängseln. K. ofvanpå.* — 5) Fortgå, göra framsteg, hinna. *Han har redan k-mit långt i sitt arbete. Har han ej k-mit längre än? Man har k-mit så vida, att . . . . Det onda är för långt k-met. Det har nu k-mit derhän, att . . . .,* ställningen är nu sådan, att. — 6) Härflyta. Konstrueras alltid med prep. *af* eller *från. Hela olyckan kom deraf, att . . . . Hvaraf kom den villfarelsen? Deraf k-mer intet godt. Det var ifrån honom som alla dessa tillställningar kommo.* — *Syn.* Härflyta, Härleda sig, Följa, Derivera sig, Förskrifva sig, Datera sig. — 7) (gram.) Här-

leda sig. *Ordet »härda» k-mer af »hård».* — *Syn.* Derivera sig, Härleda sig, Härstamma. — 8) (om tid) Tillkomma, nalkas, stunda. *Den dag, som k-mer.* — 9) *K. att*, med efterföljande verb i infinitiv, betyder: *a*) Komma, infinna sig i viss afsigt, t. ex.: *Jag k-mer att underrätta er om* .... — *b*) Tillfälligtvis göra något, råka. *Han kom att gå förbi.* — *c*) Skola. *Han kommer att segla härifrån till N. Rocken k-mer att sitta väl. Han k-mer att predika nästa söndag. Det k-mer han att ångra. Han kommer att betala laget.* — *d*) Uttrycker orsak, anledning. *Huru k-mer ni att befalla här? Deraf har det ordet k-mit att betyda* .... — 10) *K.* nyttjas för öfrigt i en mängd ordställningar och talesätt, som antingen icke eller blott figurligen kunna föras under någon af föreslående bemärkelser. *Sjukdom, som k-mer och går*, periodisk sjukdom. *Kom inte och gör om det*, gör ej om det en gång till. *Härnäst han k-mer och gör så*, härnäst han så gör. *K. hvem som k. vill*, det må komma hvem som helst. *Det var dit jag ville k.*, det var dit jag syftade, dit jag ville föra saken, talet. *K. af tonen*, afvika från rätta tonen. — *K. áf sig*, råka i förfall; (i tal) stanna i sitt tal, utan att veta, hvad man skall säga, antingen af glömska, förlägenhet eller brist på ämnen; förlora fattningen. — *K. án*, komma, t. ex.: *Låt dem k. an; vi frukta dem icke. Kom an, så skall jag tukta dig. K. illa deran*, råka illa ut. — *K. an på: a*) Bero af, på. *Det k-mer an på domaren. Jag låter det k. an på honom. Låta k. an på lyckan. Det k-mer derpå an*, det beror af omständigheterna, af en händelse, tillfällighet; är tvifvelaktigt, ovisst. *Låta k. an på ett försök*, låta bero af ett f. *Låta k. derpå an*, våga derpå löst, våga försöket. — *b*) Vara fråga om, gälla. *När det k-mer an på tacksamhet. Det k-mer blott an på några styfver. Om det k-mer derpå án, så är jag färdig*, om det gäller, så .... *Det k-mer derpå án, om han vill*, det är frågan, om han vill; äfv. det beror på, om &c. *Derpå k-mer det án*, derom är frågan. — *K. bórt*, se *Bortkomma.* — *K. efter någon i en syssla*, efterträda honom. — *K. éfter*, hafva ledsamma följder, t. ex.: *Sådana nöjen k. efter. Det k-mer efter som Arbogaölet.* — *K. emèllan, fórt*, se *Mellankomma, Fortkomma.* — *K. frám*, födas, t. ex.: *Fostret har k-mit dödt fram. K. fram i verlden*, göra lycka. *K. fram med:* framtaga, framföra; äfv. framställa, yttra, omtala, t. ex.: *Han tordes ej k. fram med papperet, som han hade i fickan. Hur vågar ni k. fram med en så oförskämd begäran?* — *K. för någon*, blifva för honom bekant, t. ex.: *Om det k-mer för hans husbonde. Saken kom för domaren*, blef instämd till domstol. — *K. fö'r någon*, falla en i tankarna, i sinnet, t. ex.: *Det kom för honom, att han skulle resa bort.* — *K. fö're*, se *Förekomma*, v. n. — *K. i*, försättas i ett visst tillstånd, t. ex.: *K. i rörelse. K. i en obehaglig ställning, en svår belägenhet, ett kinkigt läge. K. i strid, tvist, träta. K. i raseri, i onåd, i anseende, i fara, i frestelse. K. i slägtskap med någon. Ett ben har k-mit i halsen på mig*, fastnat i halsen. *Egendomen har nu k-mit i andra händer*, fått annan ägare. — *K. ifrå'n*, slippa ifrån, blifva befriad ifrån, t. ex.: *Det är icke så lätt att k. ifrån honom, när man råkar honom. Han k-mer icke så lätt ifrån den saken. Han kom temligen lyckligt ifrån saken. K. ifrån hvarandra*, blifva qvitt, t. ex.: *Af brist på skiljemynt kunde de ej k. ifrån hvarandra*, ej uppgöra liqvid med hvarandra. *K. ifrån sina fördomar*, blifva dem qvitt. *Jag kan icke k. ifrån den boken*, ej låta bli att läsa den. *Jag kan ej k. ifrån den tanken, den föreställningen*, ej öfvergifva den. — (Fam.) *K. igén*, göra om en sak, upprepa, t. ex.: *Kom inte igen med ett sådant spratt; han k-mer alltid igen med ett och samma.* — (Fam.) *K. ihóp*, ell. *k. sig ihóp*, råka i strid, i tvist, i träta. *K. sig ihop att träta, att slåss.* — *K. i'n*, se *Inkomma.* (Fam.) *K. in i en sak*, blifva dermed väl bekant, förtrogen. *K. sig in med någon*, ställa sig in hos honom. (I spel) *K. i'n*, taga ett stick, så att man får utslaget, t. ex.: *Han kom in för ässet.* — (Fam.) *K. med*, framställa, yttra, t. ex.: *Kom nu inte med några flera förslag. Ha att k. med*, vara väl försedd; äfv. hafva att lefva af, vara förmögen. — *K. méd*, blifva inblandad, invecklad, t. ex.: *Han råkade att k. med i ett slagsmål.* — *K. på*, träffa på, råka på, erinra sig, finna, t. ex.: *Jag k-mer ej på namnet, på tonen. Huru kom han på den tanken, den idéen, det ämnet? Det k-mer på mig*, det drabbar mig. *K. på balans*, råka på b. *K. på fall*, komma derhän att falla (både egentl. o. fig.). *K. på tal*, förekomma i samtal. *K. på*, betyder äfv.: belöpa på, t. ex.: *Huru mycket k-mer på hvar?;* äfv. kosta, t. ex.: *Det huset k-mer mig på 10,000 r:dr.* — *Det k-mer på ett ut*, det är enahanda, sak samma, likgiltigt. — *K. på'* (absolut), komma upp på något. *K. på'* (aktivt) anfalla, angripa; äfv. öfverraska, ertappa; äfv. beträda; t. ex.: *a*) *När febern k-mer på honom; b*) *Jag kom på honom, just som han höll på att bryta sig in; c*) *Jag har k-mit på honom med ett svårt fel; k. på någon med osanning.* — *K. sams*, se *Sams.* — *K. till*, träffa; äfv. skrida till; äfv. få, bekomma, t. ex.: *a*) *Turen k-mer till mig i morgon; b*) *K. till ämnet; c*) *K. till helsan, till krafter. K. till sitt igen. K. någon till hjelp, till undsättning*, hjelpa, undsätta någon. *K. till nytta, till gagn*, lända till, &c. *Härtill k-mer, att* ...., lägg härtill, att ...., förutom detta .... *K. till att*, se *K. att* (bem, 8, *b, c, d*). *När det k-mer dertill*, när den tiden kommer, när det skall ske, göras. — *K. ti'll*, se *Tillkomma. Det k-mer honom till*, det är hans skyldighet. *K. ti'll*, äfv. ske, hända, tilldraga sig, tillbära; tillgå; förhålla sig, vara orsaken, t. ex.: *Huru kom det till? Jag vet ej, huru det k-mer till, men jag tycker, att* .... *Huru k-mer det till, att ni är ond på mig?* — *K. ti'll sig*, sansa sig. — *K. tillbaka till ett ämne*, återvända dertill. — *K. undan*, se *Undkomma.* — *K. under*, underkastas, t. ex.: *K. under förmynderskap, under ens välde. K. under öfverläggning*, göras till ämne derför. — *K. únder* (absolut), komma under någon eller något; äfv. duka under. — *K. úpp*, se *Uppkomma. K. úpp i verlden*, (fam.) *k. sig úpp*, hafva framgång i verlden, göra lycka, förvärfva ära och anseende. *K. úpp emot*, se *Gå upp emot. K. úpp med*, bringa å bane, föreslå, uppfinna, införa. *K. úpp ur en sjukdom*, åter tillfriskna. — *K. út*, se *Utkomma. K. út med*, stå ut med; kunna betala, utföra, verkställa, handtera, gå i land med, t. ex.: *Han k-mer ej ut med arrendet; det arbetet k-mer han lätt ut med; det är lätt, svårt att k. ut med. Han k-mer ej ut med den summan*, den räcker ej

för honom. *K. ut med litet*, hjelpa sig med, lefva af litet. *Han har svårt att k. ut med sina tankar*, att uttrycka dem. — *K. ur takten*, upphöra att hålla takten. *K. ur koncepterna*, se *Koncept*. *K. ur sin förvirring, bestörtning*, upphöra att vara förvirrad, bestört. *K. ur en villfarelse*, upphöra att tro något oriktigt. *K. ur sin skuld*, blifva den qvitt. *K. ur bruk*, upphöra att vara i bruk. — *K. vi'd*, röra, vidröra, t. ex.: *Kom icke vid mig. Om det komme något vid honom*, om något tillstötte honom. Se äfv. *Vidkomma*. — *K. åstád*, se *Åstadkomma*. — *K. å't*, se *Åtkomma*. *Vilja k. åt någon*, söka att tillfoga honom ondt. *Han är svår* (fam. *inte god*) *att k. åt*, är väl på sin vakt; försvarar sig väl; låter ingen tukta sig; tål intet skämt. *Det är inte godt att k. åt*, är svårt att få tag i, vinna, ernå. *Låta k. åt sig*, låta någon nalkas sig. *Hon har låtit k. åt sig*, låtit förföra sig. — *K. å't* betyder äfv. komma i sinnet, i tankarna, t. ex.: *När det k-mer åt honom, så super han utan hejd. Jag vet ej, hvad som kom åt honom*. — *K. ö'fver*, se *Öfverkomma*; äfv. öfverraska, ertappa; äfv. öfverfalla, angripa; t. ex.: *a*) *K. öfver en tjuf; jag kom öfver honom, under det han höll på att bryta sig in*; *b*) *Fienden kom öfver dem helt oberedda; en rysning, en darrning, en förskräckelse kom öfver honom*. — *K. öfveréns*, se *Öfverens*. — V. a. Bringa, försätta i ett visst tillstånd, orsaka, förmå. *K. någon på fall*, vara orsak till ens fall. *K. en af* ell. *ur takten*. *K. någon på en tanka*, leda, föra honom derpå. *K. en att gråta, att skratta. Hvad har k-mit honom att fatta detta beslut?* — *K. sig*, v. r. *K. sig* ell. *k. sig före igen*, blifva bättre, tillfriskna. *K. sig före*, hämta sig, sansa sig, återvinna fattning; äfv. repa sig, komma ur en svår ställning, belägenhet; äfv. komma i hjelpligt goda omständigheter, så att man kan berga sig, t. ex.: *En nybegynnare med två tomma händer har icke så lätt att komma sig före*. — *K. sig före med*, taga sig till, företaga, t. ex.: *Han är så slagen af olyckan, att han ej kan k. sig före med något*. — *K. sig ti'll att*, förmå sig till att, t. ex.: *Han kan icke k. sig till att arbeta*. — *K. sig úpp*, se ofvanföre *K. úpp*. — *K. sig*, v. r. impers. Komma till, förorsakas. *Det k-mer sig deraf, att* .... — ***Kommande***, part. pres. 1) Som kommer. *K. och gående. K. och farande*. — 2) Tillkommande, stundande, blifvande. *Den k. dagen. K. tider, slägten*. — ***Kommen***, part. pret. 1) Som kommit, m. m. *Han är nyligen k*. — 2) Härstammande. *K. af kungligt blod. K. af folk*, af god härkomst. — 3) (fam.) *Illa k.*, illa utsatt, illa deran, i svår belägenhet. — *Af sig k., för sig k.*, se *Afsigkommen, Försigkommen*.

KOMMANDITHANDEL, kåmmanndi'thånnd'l, m. sing. Handel, som drifves på viss ort, för en eller flera köpmän, af en för detta ändamål der särskilt placerad person.

KOMMANDO, kåmmánndo, n. 4. 1) Befäl, anförande. *Truppen står under hans k*. — *Syn*. Se *Befäl*. — 2) (milit.) Befälsord, hvarigenom tillkännagifves, att ett handgrepp, en rörelse skall verkställas. *Exercera efter k*. — 3) Mindre trupp, utskickad för något särskilt ändamål. *Ett k. soldater*. [Co —.]

KOMMANDOFLAGG, kåmmånndoflágg, f. 1. Den distinktionsflagg, som en amiral för å stortoppen.

KOMMANDOMÅL, kåmmånndomå'l, n. 5. Benämning på de riksärender, konungen afgör, i sin egenskap af högste befälhafvare öfver krigsmakten till lands och sjös.

KOMMANDO-ORD, kåmmånndo-órd, n. 5. Se *Kommando*. 2. [Co —.]

KOMMANDOSTAF, m. 2. pl. — *stafvar*. En rikt utsirad, ungefär en fot lång staf, som fältmarskalkar och kommenderande generaler fordom buro, till tecken af sin värdighet. [Co —.]

KOMMATERA, v. a. 1. Sätta skiljetecken i en skrift. — ***Kommaterande***, n. 4.

KOMMATERING, f. 2. 1) Skiljeteckens sättande. — 2) Sättet, huru en skrift är kommaterad. *Riktig, felaktig k*. [Co —.]

KOMMENDANT, kåmmänndánnt, m. 3. Befälhafvare i stad eller fästning. [Co —.]

KOMMENDERA, kåmmänndéra, v. a. o. n. 1. 1) Föra befälet öfver, anföra. *K. en trupp. Hvem är det, som k-r?* — 2) Beordra till viss tjenstgöring. *K. en trupp till vaktgöring i en stad*. — 3) Utsäga kommandoord. *K. fyr!* — ***Kommenderande***, n. 4. [Co —.]

KOMMENDERAD, a. 2. (egentl. part. pass.) Beordrad till viss tjenstgöring. *K. officer, soldat*. [Co —.]

KOMMENDERI, kåmmännderi', n. 3. (hist.) Det område, som öfverlemnades åt en enskilt andlig ordensriddare till förvaltning eller förläning. [Co —.]

KOMMENDERING, f. 2. 1) Anförande. — 2) Beordrande. — 3) Till särskilt tjenstgöring beordrad trupp. *En k. soldater*. — Har sammansättningen Arbetskommendering. [Co —.]

KOMMENDÖR, kåmmänndö'r, m. 3. 1) (hist.) Innehafvare af ett kommenderi. — 2) Riddare i en högre klass af en orden. [Co —.]

KOMMENSURABEL, kåmmännsuráb'l, a. 2. Som kan mätas med samma mått. [Co —.]

KOMMENTARIE, kåmmänntárie, m. 3. 1) Fortlöpande, lärd förklaring af en skrift genom anmärkningar öfver särskilta ställen deri, öfver ändamål, plan, språk, stil, m. m. — 2) (i plur.) *a*) Anmärkningar öfver vissa ställen i en bok. — *b*) (i allm.) Anmärkningar vid en persons yttranden i tal eller skrift. [Co —.]

KOMMENTERA, kåmmänntéra, v. a. 1. Skrifva kommentarie till en bok; med upplysande anmärkningar förse; förklara, utlägga, tolka. — ***Kommenterande***, n. 4. o. ***Kommentering***, f. 2. [Co —.]

KOMMERCIEL, kåmmärrsiä'll, a. 2. Som tillhör eller har afseende på handeln. [Co —.]

KOMMERS, kåmmä'rrs, m. sing. (fr. *Commerce*, af lat. *Commercium*) Handel, handelsrörelse. — Brukas endast i föraktlig eller skämtsam mening. *Hur går k-en?* [Co —.]

KOMMERSA, kåmmä'rrsa, v. n. 1. (fam.) Handla, köpa, schackra. — ***Kommersande***, n. 4.

KOMMERSE-KOLLEGIUM, kåmmä'rrse-kållégiumm, n. sing. Embetsverk, som handhafver allt hvad som angår handeln, sjöfarten och näringarna i riket. [Co — col —.]

Anm. Man har börjat skrifva *Kommers-kollegium*; mindre lämpligt, enär *e* tydligt höres i uttalet, och för öfrigt ordet *Kommers* i svenska språket börjat få en mindre god betydelse.

KOMMERSERÅD, kåmmä'rrserå'd, n. 3. Benämning på de fyra högsta embetsmännen i kommerse-kollegium, näst efter presidenten. [Co —.]

KOMMERSSPEL, kåmmä'rrsspél, n. 5. Se *Sällskapsspel*. [Co —.]

KOMMISSARIAT, kåmmissariát, n. 3. o. 5. 1) En krigskommissaries syssla. — 2) Samteliga vid en krigshär anställde kommissarier. [Co —.]

KOMMISSARIE, kåmmissárie, m. 3. I allm.: Ombud, som fått sig förvaltningen af något ombetrodd. Se f. ö. *Krigs-, Poliskommissarie.* [Co —.]

KOMMISSBRÖD, kåmmi'ssbrö'd, n. sing. Bröd, som bakas för soldater. [Co —.]

KOMMISSION, kåmmischón, f. 3. 1) Uppdrag. — 2) Utskott af personer, utsedde att undersöka ell. utföra något. — *Syn.* Komité. — *Ss. K-sarvode.* [Co —.]

KOMMISSIONSBYRÅ, kåmmischònsby'rå, m. 5. Offentlig anstalt, der hvarjehanda uppdrag emottagas och fullgöras emot viss afgift. [Co —.]

KOMMISSIONS-CONTO, kåmmischònskå'nnto, n. (handelst.) Särskilt conto i hufvudboken för varor, som emottagas i kommission till försäljning. [Co —.]

KOMMISSIONSHANDEL, m. sing. Handel, som drifves på annans order och för annans räkning. [Co —.]

KOMMISSIONSKONTOR, n. 5. Se *Kommissionsbyrå.*

KOMMISSIONÄR, - - -ä'r, m. 3. 1) En, som emottager och besörjer uppdrag. — 2) (handelst.) Den, som får uppdrag att för annans räkning sälja, köpa eller uppgöra affärer. [Co —.]

KOMMITTENT, kåmmittä'nnt, m. 3. Person, som lemnat en annan något uppdrag. [Co —.]

KOMMITTERA, v. a. 1. Lemna i uppdrag, uppdraga, anförtro. — *Kommitterande*, n. 4. [Co —.]

KOMMOD, kåmmód, a. 1. (lat. *Commodus*) 1) Beqväm. — 2) Som älskar beqvämlighet, maklig. [Co —.]

KOMMOD, kåmmód, m. 3. (fr. *Commode*, af lat. *Commodus*) Se *Nattkommod.* — Betyder i franskan: Klädesbyrå, Dragkista. [Co —.]

KOMMODOR, kåmmodór, m. 3. (eng. *Commodore*) I England, sjöofficer, som, utan att vara amiral, förer högsta befälet öfver en flotta.

KOMMUN, kåmmún ell. kåmmy'n, m. 3. (fr. *Commune*, af lat. *Communis*, gemensam) Benämning på de små samhällen, menigheter, af hvilka en stat består. [Co —.]

KOMMUNAL, kåmmunál, a. 2. Som angår en menighet. Ingår i flera sammansättningar, såsom: *K-bestyr*, m. m.

KOMMUNICERA, v. a. 1. Meddela, delgifva. — V. n. Gå till H. Nattvard. — *Kommunicerande*, n. 4. o. *Kommunicering*, f. 2. (båda för v. a.). [Co —.]

KOMMUNIKANT, - - - ännt, m. 3. Nattvardsgäst. [Co — cant.]

KOMMUNIKATION, - - - - tschón, f. 3. 1) Meddelande, delgifvande. — 2) Gemenskap, beröring; ortförbindelse. [Co — cat —.]

KOMMUNIKATIONS-LINIE, - - - - tschònsli'nje, f. 3. Ortförbindningslinie. [Com — cat —.]

KOMMUNION, - - - ón, f. 3. Nattvardsgång. [Co —.]

KOMMUNISM, kåmmuni'ssm, m. sing. Politisk sekt, hvars syfte går ut på egendomens gemenskap och delning af all arbetsvinst.

KOMMUNIST, - - i'sst, m. 3. Anhängare af kommunismen.

KOMPAKT, kåmmpáckt, a. 1. (af lat. *Compingere*, hopfoga) Tät, fast. [Compact.]

KOMPANI, kåmmpani', n. 3. (fr. *Compagnie*) 1) Handelssällskap, bolag. — 2) Afdelning af ett regemente, som står under befäl af en kapiten. — *Ss. K-chef*, m. fl. [Compani, Compagni, Kompagnie.]

KOMPANI-OFFICERARE, m. 5. Officer vid ett kompani. *K. äro kapiten, ryttmästare, löjtnant och underlöjtnant.*

KOMPANJON, kåmmpannjón, m. 3. (af medeltidslat. *Compagnanus*, en som är ifrån samma *Pagus*, by, distrikt) Deltagare i ett kompani med en annan, bolagsman. [Compagnon, Kompagnon.]

KOMPARATION, kåmmparatschón, f. 3. Jemförelse. [Com —.]

KOMPARATIV, kåmmparati'v, a. 2. Jemförande, jemförlig. — *S. m.* (gram.) Jemförelsegrad hos ett adjektiv, hvilken utmärker, att den betecknade egenskapen finnes i högre grad hos ett ting, än hos ett annat. [Komparatif, Comparativ.]

KOMPARERA, v. a. 1. Jemföra. [Com —.]

KOMPARS, kåmmpárrs, m. 3. (fr. *Comparse*) Stum person vid ett skådespel.

KOMPASS, kåmmpáss, m. 3. (ital. *Compasso*) Magnetnål, infattad i en metalldosa med glas öfver, och som begagnas till sjös att derefter styra kursen.

KOMPASSDOSA, kåmmpàssdósa, f. 1. Den dosa, hvaruti en sjökompass är infattad.

KOMPASSNÅL, f. 2. En med magnetsten bestruken stålnål, som är diametralt fästad under skifvan i en kompassdosa.

KOMPASSROS, f. 1. Den en ros liknande figuren på en kompass-skifva, som utvisar väderstrecken.

KOMPASS-SKIFVA, f. 1. Ett stycke rundt papp, indeladt i 32 lika stora delar, kallade streck (väderstreck), och hängande fritt i horisontel ställning på dobben i en kompassdosa.

KOMPASS-STRECK, n. 5. Hvarje särskilt riktning, som angifves af en kompass.

KOMPENDIUM, se *Compendium.*

KOMPENDIÖS, kåmmpänndiö's, a. 2. I korthet sammanfattad, sammanträngd. [Co —.]

KOMPETENS, kåmmpetä'nns, f. 3. Befogenhet, behörighet. [Co —.]

KOMPETENT, kåmmpetä'nnt, a. 1. Befogad, behörig, berättigad. [Co —.]

KOMPILATION, - - - tschón, f. 3. En boks sammanskrifning ur flera andra arbeten. [Co —.]

KOMPILATOR, kåmmpilàtårr, m. 3. (uttalas i plur. — tórärr) En, som sammanskrifver eller sammanskrifvit böcker ur andra författares arbeten. Skrifves äfv. *Compilator.*

KOMPILERA, v. a. 1. (lat. *Compilare*, plundra) Sammanskrifva böcker ur andras arbeten. — *Kompilerande*, n. 4. o. *Kompilering*, f. 2. [Co —.]

KOMPLEMENT, kåmmplemä'nnt, n. 3. o. 5. Fyllnad; fyllnadsstycke. [Co —.]

KOMPLEMENTAR-FÄRGER, kåmmplemänntàrfä'rrjer, m. 3. pl. (fys.) Två färger, som tillsammans gifva den hvita färgen.

KOMPLETT, kåmmplä'tt, a. 1. (lat. *Completus*) Fulltalig, fullständig. [Co —.]

KOMPLETTERA, v. a. 1. Göra fulltalig, fullständig. — *Kompletterande*, n. 4. o. *Komplettering*, f. 2.

KOMPLEXION, kåmmpläckschón, f. 3. (psyk.) Kroppens beskaffenhet i anseende till blodets hastigare eller långsammare omlopp, nervers och musklers större eller mindre retlighet. [Com —.]

KOMPLICERAD, a. 2. Till sin sammansättning inveckIad.

KOMPLIMENT, kåmmplimä'nnt, ell. kåmmplimånng, m. 3. (fr.) 1) Artigt, förbindligt yttrande. — 2) Vördsam, artig helsning. — Skrifves äfv. *Komplimang*. [Com —.]

KOMPLIMENTERA, kåmmplimänntèra, v. a. 1. 1) Säga artigheter. — 2) Vördsamt, artigt, förbindligt helsa, välkomna. — *Komplimenterande*, n. 4. o. *Komplimentering*, f. 2. [Com —.]

KOMPLOTT, kåmmplå'tt, m. 3. (fr. *Complot*) Hemligt anslag, stämpling. [Com —.]

KOMPLOTTMAKARE, m. 5. En, som smider komplotter.

KOMPONERA, kåmmponèra, v. a. 1. 1) Författa. — 2) (i musik) Sätta (ett tonstycke). — *Komponerande*, n. 4. o. *Komponering*, f. 2. [Com —.]

KOMPONIST, --i'sst, m. 3. Se *Kompositör*. [Co —.]

KOMPOSITION, kåmmpositschón, f. 3. 1) *a*) Sammansättning, sammanblandning, t. ex. af metaller. — *b*) Blandad metall. — 2) *a*) Utarbetande, författande af ett vittert arbete. — *b*) Sjelfva det författade. — 3) (mål.) Anordning af grupperna, föremålen i en målning. — 4) (i musik) *a*) Tonsättning. — *b*) Tonstycke. [Co —.]

KOMPOSITÖR, kåmmpositö'r, m. 3. (i musik) Tonsättare. [Co —.]

KOMPOST, kåmmpå'sst, m. 3. (af lat. *Componere*, sammansätta) Gödselblandning. [Co —.]

KOMPOT, kåmmpå'tt, m. 3. (fr. *Compote*) Fruktmos.

KOMPRESS, kåmmprä'ss, m. 3. (fr. *Compresse*, af lat. *Comprimere*, hoptrycka) Åttadubbelt hopviken linnelapp, som påläggcs vid förbindningar. [Co —.]

KOMPROMETTERA, kåmmpromättèra, v. a. 1. Blottställa för ledsamhet. — *Komprometterande*, n. 4. o. *Komprometlering*, f. 2. [Co —.]

KOMPROMISS, kåmmpromi'ss. m. 3. 1) Öfverenskommelse att låta en tvist afgöras af skiljedomare. — 2) Skiljemän, skiljedomstol. [Co —.]

KOMPROMISSARIE, kåmmpromissárie, m. 3. Vald skiljedómare i en sak. [Co —.]

KON (o slutet), m. 3. (grek. *Konos*) (geom.) Kägla, eller solid figur, som uppkommer, då en rätvinklig triangel en omgång vänder sig omkring en af de sidor, som omfatta den räta vinkeln.

KONA, kå'na, f. 1. Betydde urspr.: qvinna, Säges nu endast i föraktlig mening, helst om liderliga qvinnor. *Elak, arg k. Liderlig k.* ell. blott *k*. Betyder i äldre språket äfv. det samma som: hustru. [Kåna.]

KONCEDERA, kånnsedèra, v. a. o. n. 1. 1) Medgifva, tillåta. — 2) Medgifva riktigheten af hvad en annan påstått. [Co —.]

KONCENTRATION, kånnsänntratschón, f. 3. 1) Förening i en punkt. — 2) Förening af krafter. — 3) (kem.) Operation, hvarigenom en vätska koncentreras. [Co —.]

KONCENTRERA, kånnsänntrèra, v. a. 1. 1) Förena i en punkt, sammantränga. Brukas äfv. fig., t. ex.: *K. sina krafter*. — 2) (kem.) Göra en vätska starkare, genom att beröfva den större eller mindre del af dess vatten. *K. en syra*. — *Motsats:* Utspäda. — *Koncentrerande*, n. 4. o. *Koncentrering*, f. 2. [Co —.]

KONCENTRISK, a. 2. (mat.) Säges om cirklar, som hafva samma medelpunkt. [Co —.]

KONCEPT, kånnsä'ppt, n. 3. o. 5. (af lat. *Concipere*, sammanfatta) 1) Utkast till en skrift. *K-t till ett tal*. — 2) Skrifvet tal, som skall uppläsas eller blifvit uppläst. *K-et till en predikan. En prest, som har k-et framför sig, när han predikar. Predika ur k-et.* (Fig. fam.) *Förlora, tappa k-erna*, blifva alldeles förvirrad, rådlös, så att man ej vet, hvad man skall säga eller göra. [Co —.]

KONCEPTPAPPER, kånnsä'pptpápper, n. 5. Sämsta sort skrifpapper. [Co —.]

KONCERT, se *Konsert*.

KONCESSION, kånnsässchón, f. 3. Medgifvande, eftergift. [Co —.]

KONCIPERA, kånnsipèra, v. a. 1. Skrifva utkast till. [Co —.]

KONCIPIST, kånnsipi'sst, m. 3. Den, som uppsatt konceptet till en skrift. [Co —.]

KONCIS, kånnsi's, a. 2. (lat. *Concisus*) Kort och innehållsrik, hoprängd. Säges om stil. [Co—.]

KONCISION, kånnsischón, f. 3. (af lat. *Concidere*, afskära) Hofsamt bruk af ord i skrift, så att icke flera brukas, än som behöfvas, för att klart och bestämdt uttrycka tanken. — *Motsats:* Vidlyftighet.

KONDEMNERA, kånndämmnèra, v. a. 1. Döma ett uppbringadt fartyg som god pris. — *Kondemnerande*, n. 4. o. *Kondemnering*, f. 2. [Co —.]

KONDENSATION, kånndännsatschón, f. 3. (kem.) Operation, hvarigenom något kondenseras. [Co —.]

KONDENSATOR, kånndännsàtårr, m. 3. (uttalas i plur. — tórärr) (fys.) Instrument, hvarmed de svagaste elektricitetsgrader kunna upptäckas. Skrifves äfv. *Condensator*.

KONDENSERA, kånndännsèra, v. a. 1. (kem.) Ur luftform åter försätta i fast eller flytande form. Förtäta. — *Kondenserande*, n. 4. o. *Kondensering*. f. 2. [Co —.]

KONDITION. kånnditschón. f. 3. 1) Vilkor, förbehåll. — 2) Tillstånd, beskaffenhet. — 3) Tjenst hos enskilt person. [Co —.]

KONDITIONEL, kånnditschonä'll, a. 2. Vilkorlig. [Co — ll.]

KONDITIONERA, kånnditschonèra, v. n. 1. Vara i tjenst hos enskilt person. — *Konditionerande*, n. 4. o. *Konditionering*, f. 2. [Co —.]

KONDITIONERAD, kånnditschonèrad, a. 2. Beskaffad. *En väl k. bok*. [Co —.]

KONDITOR, kånndi'tårr, m. 3. (uttalas i plur. — tórärr) Sockerbagare. [Co —.]

KONDITORI, ---ri', n. 3. Sockerbageri.

KONDOLENS, kånndolä'nns, f. 3. (fr. *Condoléance*) Sorgbeklagelse. [Co —.]

KONDOLENSBREF, kånndolä'nnsbrév, n. 5. Bref, hvari man beklagar sorgen öfver en persons frånfälle. [Co —.]

KONDOLERA, kånndolèra, v. n. 1. Beklaga sorgen. [Co —.]

KONDOR, kånndå'r, m. 3. En art af Gamslägtet i S. Amerika, den största och starkaste af alla flygfåglar. Vultur Gryphus.

KONDUKT, kånndúckt, m. 3. Kanal i ett orgverk, som förer vädret ifrån en väderlåda till en af piporna. [Conduct.]

KONDUKTÖR, kånnducktö'r, m. 3. 1) Den, som förer en postvagn, diligens eller ångvagn. — 2) Uppsyningsman, isynn. vid byggnader. — 3) Se *Conductor*. [Conductör.]

KONFEDERATION, kånnfederatschón, f. 3. Förbund. [Co —.]

KONFEDERERAD, a. 2. Förenad genom förbund. — Substantivt: *De k-e*, de förbundne. [Co —.]

KONFEKT, kånnfä'ckt, m. o. n. 3. (ital. *Confetto*, af medelt. lat. *Confectio*) Benämning på hvarjehanda slags läckerheter af socker eller mandelmassa, tillagade af sockerbagare.

KONFEKTDOSA, f. 1. Dosa, hvari man plägar hafva konfekt.

KONFEKTPÅSE, m. 2. pl. — *påsar*. Papperspåse med konfekt uti.

KONFEKTTALLRIK, m. 2. Tallrik, hvarpå konfekt är upplagd.

KONFERENS, kånnferä'nns, m. 3. Sammankomst till gemensam rådplägning, isynnerhet af furstar, ministrar, sändebud, angående politiska angelägenheter. [Co —.]

KONFERERA, v. n. 1. Rådslå gemensamt vid konferens. [Co —.]

KONFESSION, kånnfässchón, f. 3. Trosbekännelse. [Co —.]

KONFESSIONS-FÖRVANDT, kånnfässchónsförvännt, m. 3. Trosförvandt. [Co —.]

KONFIDENTIEL, kånnfidänntsiä'll, a. 2. I förtroende meddelad. [Co —.]

KONFIGURATION, - - - - tschón, f. 3. Den figur, konturerna af ett föremål framställa. [Co—.]

KONFIRMATION, kånnfirrmatschón, f. 3. (i lutherska kyrkan) Religionsceremoni, då de, som första gången skola begå Herrans nattvard, efter undergånget förhör, genom ett af presten hållet tal, liksom ånyo upptagas i församlingen och deras döpelseförbund bekräftas. [Co —.]

KONFIRMERA, v. a. 1. Bekräfta en ung kristens döpelseförbund. Jfr. *Konfirmation*. — ***Konfirmerande***, n. 4. o. ***Konfirmering***, f. 2. [Co —.]

KONFISKABEL, kånnfiskáb'l, a. 2. Som kan konfiskeras. [Confisc —.]

KONFISKATION, kånnfiskatschón, f. 3. 1) Indragning af förbrytares gods till staten. — 2) Beslag å till införsel förbjudet eller tullförsnilladt gods. [Confiscation.]

KONFISKERA, kånnfiskèra ell. kånnfischèra, v. a. 1. (lat. *Confiscare*, af *Fiscus*, statskassa) Indraga till det allmänna, förklara förverkad, taga i beslag, lägga beslag på. — ***Konfiskerande***, n. 4. o. ***Konfiskering***, f. 2. [Confiscera, Konfiscera.]

KONFITUR, kånnfity'r, m. 3. (fr. *Confiture*) Frukter eller rötter, inlagda i socker, honung ell. sirap. [Co —.]

KONFLIKT, kånnfli'ckt, m. 3. Sammanstötning; strid, tvist. [Conflict.]

KONFONIUM, se *Kolofonium*.

KONFORMATION, kånnfårrmatschón, f. 3. Bildning, daning till formen. [Co —.]

KONFORMERA SIG, v. r. 1. *K. sig efter*, rätta, lämpa, foga sig efter. [Co —.]

KONFORMIST, kånnfårrmi'sst, m. 3. Benämning på anhängarne af den biskopliga kyrkan i England. [Co —.]

KONFORMITET, - - - ét, f. 3. Likformighet. [Co —.]

KONFRONTATION, kånnfrånntatschón, f. 3. Vittnens eller anklagades inställande och förhörande i hvarandras närvaro. [Co —.]

KONFRONTERA, kånnfrånntèra, v. a. 1. Inställa och förhöra vittnen eller anklagade i hvarandras närvaro. — ***Konfronterande***, n. 4. o. ***Konfrontering***, f. 2. [Co —.]

KONFUNDERA, kånnfunndèra, v. a. 1. Förbrylla. — ***Konfunderande***, n. 4. o. ***Konfundering***, f. 2. [Co —.]

KONFUS, kånnfy's, a. 2. Förbryllad. [Co —.]

KONFUSION, kånnfuschón, f. 3. 1) Oreda, villervalla. — 2) Förvirring, förbrylladt sinnestillstånd. [Co —.]

KONG, kå'nng, m. 2. Sammandraget af *Konung*. Brukas numera sällan, utom i vissa provinser.

KONGESTION, kånnjästschón, f. 3. (med.) Vätskors trängning till ett visst håll och deraf förorsakad stockning. [Co —.]

KONGLIG, a. 2. Se *Kunglig*. Brukas nästan endast i förvaltningsstil, t. ex.: *Kongliga Majestät och Kronan*. Förkortas vanligen till *Kgl.*, t. ex.: *Kgl. Förordningen af 1762*.

KONGLIGHET, se *Kunglighet*.

KONGLIGT, se *Kungligt*.

KONGLOMERAT, kånnglomerát, n. 3. o. 5. (geol.) Sten, bestående af mekaniskt, genom enkelt ell. sammansatt bindemedel, förenade stycken af flera olika mineralier. [Co —.]

KONGREGATION, kånngregatschón, f. 3. 1) Sällskap af andeliga eller verldsliga personer, som lefva tillsammans efter samma reglor. — 2) Benämning på vissa andeliga brödraskap hos katolikerna. — 3) Påfvelig högsta domstol af kardinaler och prelater. [Co —.]

KONGRESS, kånngrä'ss, m. 3. 1) Möte af sändebud till afslutande af fred eller andra fördrag. — 2) Lagstiftande församlingen i Amerikanska Förenta Fristaterna. [Co —.]

KONGRUENS, kånngruä'nns, f. 3. Öfverensstämmelse, likformighet. [Co —.]

KONGRUERA, v. n. 1. Öfverensstämma, sammanpassa. [Co —.]

KONGSGÄSTNING, f. 2. (ford.) Skyldigheten att gästa konungen och hans följe, då han var stadd på resa genom riket.

KONGSHUS, n. 5. (gam.) Hus, slott, der konungarne bodde.

KONGSLJUS, n. 5. Örtslägtet Verbascum. *Gult K.*, en art deraf, med hög, rak stjelk och gula blommor. V. Thapsus.

KONGSSKJUTS, m. 3. Skjuts, som äger rum, då någon af kongl. familjen reser genom landet.

KONGSSPEL, n. 5. Se *Krigsspel*.

KONGSSPIRA, f. 1. Ört med stora guldgula blommor och blodröd öppning. Sceptrum Carolinum.

KONGSÅDRA, f. 1. Viss del af sjöar, åar och strömmar, som icke får stängas.

KONGSÄNGSLILJA, f. 1. Se *Dampelslilja*.

KONISK, a. 2. (mat.) Kägelformig. *K. sektion*, kroklinie, som uppkommer, då en kon skäres af ett plan.

KONJEKTUR, kånnjäcktúr, f. 3. Gissning. [Co —.]

KONJUGATION, kånnjugatschón, f. 3. (gram.) Sättet, huru ett verb konjugeras. [Co —.]

KONJUGERA, v. a. 1. (gram.) Genom böjning eller på annat sätt förändra ett verb, så att derigenom dess olika förhållanden (person, numerus, tempus och modus) betecknas. — ***Konjugerande***, n. 4. [Co —.]

KONJUNKTION, kånnjuncktschón, f. 3. 1) Sammanfogning, förening. — 2) (gram.) Partikel, som sammanbinder ord och meningar. Bindeord. — 3) (astr.) Planeters läge, då de, på sitt största afstånd ifrån jorden, hafva solen emellan sig och jorden. [Conjunction.]

KONJUNKTIV, kånnjunckti'v, m. 3. (gram.) Det modus af ett verb, hvilket utmärker handlingen såsom vilkorlig, möjlig, oviss, önsklig. Kallas äfv. Optativ. Skrifves också, enligt latinet, *Conjunctivus*. [Conjunctiv, Konjunktif.]

KONJUNKTUR, kånnjunncktúr, f. 3. Sammanträffande af omständigheter, tidsställning, tidsförhållande. [Conjunctur.]

KONKAV, kånnkáv, a. 2. (lat. *Concavus*) Urhålkadt rund, skålformig, skålig. *K. spegel*, brännspegel. [Concav.]

KONKAVITET, kånnkavitét, f. 3. Rund urhålkning, skålighet. [Co —.]

KONKAV-KONVEX, kånnkáv-kånnvä'x, a. 2. På ena sidan urhålkadt rund, på den andra upphöjdt rund.

KONKAV-KULA, kånnkàvkúla, f. 1. (artil.) Ihålig kula.

KONKLAV, kånnkláv, m. 3. (lat. *Conclave*, rum) 1) Stället, der kardinalerne vid påfveval äro inslängde. — 2) Kardinalernes församling vid påfveval. [Conclav.]

KONKLUSION, kånnkluschón, f. 3. Slutsats, slutföljd. [Con —.]

KONKORDANS, kånnkårrdánns, f. 3. 1) Öfverensstämmelse, isynnerhet emellan de bibliska skrifterna. — 2) Register öfver alla språk i bibeln. [Concordans.]

KONKORDAT, kånnkårrdát, n. 3. o. 5. Ett emellan påfven och en verldslig furste slutadt fördrag i kyrkosaker. [Concordat.]

KONKORDIEBOKEN, kånnkå'rdiebók'n, f. sing. def. En af Lutherska kyrkans symboliska skrifter. Kallas äfv. *Konkordieformeln*.

KONKRET, kånnkrét, a. 1. (fil.) *K. begrepp*, föreställningen om ett ting i och för sig, med afsöndring af dess egenskaper. — *Motsats:* Abstrakt. [Concret.]

KONKRETION, kånnkretschón, f. 3. (fysiol. o. patol.) *a*) Bildning uti djurkroppar, i egna håligheter eller i cellväfven, tillkommen genom afsättning af jordhaltiga partiklar, hvilka, efter insugning af flytande delar, antagit en fast konsistens. *Perlor och kräftstenar äro k-er.* — *b*) Förväxning af sårade eller såriga delar. [Concretion.]

KONKUBIN, kånnkubi'n, f. 3. Frilla, samqvinna. [Concubin.]

KONKUBINAT, kånnkubinát, n. 3. o. 5. En mans och en qvinnas sammanlefnad utan äktenskap. [Conc —.]

KONKURRENS, kånnkurrä'nns, f. 3. Täflan emellan köpmän, fabrikanter m. fl., att lemna bästa vara till bästa pris. [Conc —.]

KONKURRENT, kånnkurrä'nnt, m. 3. Medtäflare i försäljning eller tillverkning af varor. [Conc —.]

KONKURRERA, kånnkurrèra, v. n. 1. 1) Medverka. — 2) Täfla i försäljning eller tillverkning af varor.

KONKURS, kånnkúrrs, m. 3. (lat. *Concursus* (creditorum)) Det förhållande, då en person afträdt sin egendom till sina borgenärer. [Concurs.]

KONKURSMASSA, kånnkùrrsmássa, f. 1. En gäldenärs till borgenärerna afträdda egendom. [Conc —.]

KONKYLIER, se *Conchylier*.

KONNESSÖR, --ö'r, m. 3. (fr. *Connaisseur*) Kännare, konstkännare. [Co —.]

KONNETABEL, kånnetáb'l, m. 3. pl. — *tabler*. 1) Kronofältherre, fordom i Frankrike. — 2) Titel på åtskilliga höga ärftliga värdigheter i andra länder, såsom i Spanien. [Co —.]

KONNEXION, kånnäckschón, f. 3. Samband, sammanhang. [Con —.]

KONNIVENS, kånnivä'nns, f. 3. 1) Öfverseende med något, som man borde och kunde hindra: efterlåtenhet, flathet. — 2) Hemligt förstånd. [Co —.]

KONNÄSSEMENT, kånnässemä'nnt, n. 3. (fr. *Connaissement*) Se *Fraktsedel*. [Connossement.]

KONREKTOR, kånnrä'cktårr, m. 3. (uttalas i pl. — tórärr) Andre läraren i en skola.

KONSEKRATION, kånnsekratschón, f. 3. Brödets och vinets helgande i nattvarden. [Consecr —.]

KONSEKUTIV, kånnsekuti'v, a. 2. Som är i naturlig följd. *K. verkan*, efterverkan. [Consecutif.]

KONSELJ, kånnsä'llj, m. 3. (fr. *Conseil*, af lat. *Consilium*) 1) Rådsförsamling, statsråd. — 2) Rådsförsamlings sammanträde. [Co-.]

KONSEQVENS, kånnsekvä'nns, f. 3. 1) Nödvändig följd, påföljd. — 2) Vigt, betydenhet. — 3) Följdriktighet, följdenlighet. — 4) Enstämmighet med sig sjelf i begrepp och grundsatser. [Co —.]

KONSEQVENT, kånnsekvä'nnt, a. 1. Enstämmig med sig sjelf i begrepp och grundsatser; följdriktig, följdenlig. — *Adv.* Följdriktigt. [Co —.]

KONSERT, kånngsä'r, m. 3. (fr. *Concert*, af lat. *Concertare*) 1) Större tonstycke, vid hvars föredragande en eller flere af de spelande har tillfälle att ådagalägga en hög grad af musikalisk utbildning. — 2) Musikalisk underhållning, då sådana jemte andra tonstycken föredragas. — *Ss. K-sal.* [Co—.]

KONSERTMÄSTARE, kånngsä'rmä'stare, m. 5. Titel på den medlem af ett hofkapell, som leder instrumentalmusiken. [Co —.]

KONSERTSPELARE, m. 5. Tonkonstnär, som låter höra sig på konserter. [Co —.]

KONSERTSÅNGARE, m. 5. —**SÅNGERSKA**, f. 1. Sångare, sångerska, som låter höra sig på konserter.

KONSERVATIV, kånnsärrvati'v, a. 2. (polit.) Som yrkar beståendet af det gamla. [Con —, — tif.]

KONSERVER, kånnsä'rrv'r, m. 3. pl. 1) Glasögon, som stärka synen. — 2) (sockerb.) Ett slags torr konfekt, som beredes af frukter, blommor, välluktande vatten och essenser, äfven likörer, hvartill tages betydligt mera socker, än till andra dylika tillredningar, för att bibehålla ämnenas naturliga egenskaper och vällukt. [Co —.]

KONSERVERA, kånnsärrvèra, v. a. 1. Bibehålla, förvara, vidmakthålla. — *Konserverande*, n. 4. o. *Konservering*, f. 2.

KONSIDERABEL, ---áb'l, a. 2. Ansenlig, betydande. [Co —.]

KONSIDERATION, kånn — tschón, f. 3. 1) Betraktande, öfverväg ande. — 2) Afseende, undseende. — 3) Aktning. [Co —.]

KONSIDERERA, v. a. 1. Betrakta, öfverväga, göra afseende på. [Co —.]

KONSIGNATION, kånnsiggnatschón, f. 3. (handelst.) 1) Varors öfversändning till viss person, att af honom försäljas. — 2) Sålunda öfversända varor. [Co —.]

KONSIGNATÖR, kånnsiggnatö'r, m. 3. (handelst.) Person, som emottager öfversända varor, för att sälja dem för ägarens räkning. [Co —.]

KONSIGNERA, kånnsiggnèra, v. a. 1. (handelst.) Öfversända varor till en person att försäljas i kommission. — *Konsignerande*, n. 4. o. *Konsignering*, f. 2.

KONSISTENS, kånnsistä'nns, f. 3. 1) Stadighet, täthet, tjockhet. — 2) Fasthet, bestånd. [Co —.]

KONSISTORIEL, kånnsistoriä'll, a. 2. Som tillhör eller har afseende på ett konsistorium. [Co — ell.]

KONSISTORIUM, kånnsistóriumm, n. 3. pl. — *orier*. Andelig embetsmyndighet i ett stift, för kyrko- och skolangelägenheter. — Skrifves äfv. *Consistorium*.

KONSJONELL, kånnschonä'll, m. sing. Se *Kochenill*.

KONSKRIBERAD, kånnskribèrad, a. 2. Inmönstrad till krigstjenst. [Co —.]

KONSKRIPTION, kånnskripptschón, f. 3. Utskrifning till krigstjenst. [Co —.]

KONSKRIPTIONSSKYLDIG, a. 2. Skyldig att låta utskrifva sig till krigstjenst. [Co —.]

KONSOL, kångså'll ell. kånnså'll, m. 3. (fr. *Console*) 1) Kragsten. — 2) Spegelbord, pelarbord. [Co —.]

KONSOLBORD, kånngså'lbórd ell. kånnså'llbórd, n. 5. Spegelbord, pelarbord.

KONSOLIDERA, kånnsolidèra, v. a. 1. 1) Befästa, stadga. — 2) Anvisa fond till säkerhet för afbetalning på statsskuld. — *Konsoliderande*, n. 4. o. *Konsolidering*, f. 2. [Co —.]

KONSONANT, kånnsonånnt, m. 3. Medljudande bokstaf, medljud, d. v. s. som ej kan utsägas utan tillhjelp af en vokal. [Co —.]

KONSONERA, v. n. 1. Medljuda, sammanklinga. *K-nde toner*, hvilka ljuda tillsammans på ett för örat angenämt sätt (i motsats till Dissonerande). [Co —.]

KONSORT, kånnså'rrt, m. 3. (mest i plur.) 1) Delägare i ett företag. — 2) (fig. fam.) Liksinnad kamrat. [Co —.]

KONSPIRATION, kånnspiratschón, f. 3. Sammansvärjning. [Co —.]

KONSPIRATÖR, - - - ö'r, m. 3. En, som är delaktig i en sammansvärjning. [Co —.]

KONSPIRERA, v. n. 1. Sammangadda sig. [Co —.]

KONST, f. 3. (af *Kunna*) 1) (subjektivt; utan plur.) *a*) Färdighet att kunna göra, förfärdiga, utföra något. *Med k. gjord, utarbetad.* Kan äfv. sägas i fråga om vissa djur, t. ex.: *Den k., hvarmed bien bygga sina celler.* — *b*) (estet.) Förmågan att bilda det sköna, att afspegla skönhetens idé i yttre bilder, att gifva de inneboende idealerna en motsvarande yttre form. — *c*) (fig.) Skicklighet, slughet, klokhet. *Med mycken k. förstår han alltid att leda samtalet, dit han behagar.* — 2) (objektivt, med plur.) *a*) (i allm.) Sättet att göra, förfärdiga, utföra något, efter vissa reglor. *K-en att sy, att sticka, att skrifva, att göra vers. Vara utmärkt skicklig i en k.* — *b*) (i inskränkt mening) Hvarje utöfning af ett yrke, efter bestämda reglor och föreskrifter, med en genom öfning förvärfvad mekanisk färdighet och i afsigt att derigenom frambringa ett åsyftadt föremål. *K-en att garfva läder, att sy kläder, att smida, arbeta guld, silfver, o. s. v.* — *c*) (estet.) Framställning af skönhetens idé i yttre bilder. *Skön k.*, som behagar genom framställning af det sköna. *De sköna k-erna äro: Bildhuggarekonst, Målarekonst, Musik, Byggnadskonst, Skaldekonst och Vältalighet.* — *d*) Hemligt, förborgadt, eller blott af få kändt sätt, medel att göra, utföra, verkställa något, som fordrar iakttagande af vissa reglor och öfning. *K-en att göra guld. En mästare i tusen k-er*, se *Tusenkonstlare. Stjäla k-en af någon. Det är ingen k.*, är icke svårt. *Det är ingen k. att lefva för den, som är rik. Göra k-er*, utföra taskspelar- eller kortkonster. (Fam.) *Göra en k. i*, ej fråga efter, sätta sig öfver. — Se äfven Trollkonst. — *e*) (fig.) Sättet att utföra något svårt. *K-en att lefva lycklig. K-en att behaga, att öfvertala. Förstå k-en att ställa sig in.* — *f*) (fig.) *K-er*, knep, upptåg. *Bruka k-er. Det är bara k-er af honom.* — *Syn.* Schoser, Fukter. — 3) (tekn.) Vattenuppfordrings-maskin vid grufvor.

KONSTA, v. n. 1. (fam.) Hafva konster, upptåger för sig.

KONSTANT, kånnstånnt, a. 1. (lat. *Constans*) Beständig, varaktig. [Co —.]

KONSTAPEL, kånnstáp'l, m. 2. pl. — *aplar*. (af medelt. lat. *Constabularius*, stall- ell. lägerkamrat) 1) Underofficer vid artilleriet. — 2) Polisbetjent.

KONSTAPPARAT, kå'nnstapparát, m. 3. Samteliga redskap, verktyg och tillbehör för utöfvandet af taskspelarkonster.

KONSTARBETE, n. 4. Arbete, utfördt med konst.

KONSTATERA, v. a. 1. (fr. *Constater*) Bevisa, styrka, bekräfta. — *Konstaterande*, n. 4. o. *Konstatering*, f. 2. [Co —.]

KONSTBERIDARE, m. 5. En, som är öfvad i den högre ridkonsten och offentligen förevisar prof på sin skicklighet deruti.

KONSTBLEKE, n. 4. eller

KONSTBLEKNING, f. 2. Sättet att bleka på ganska kort tid medelst godsets behandling i chlorvatten eller på annat sätt. Kallas äfv. Kemisk blekning, Snällblekning.

KONSTBYGGNAD, m. 3. Byggnad för vattenuppfordringsverk vid en grufva.

KONSTDOMARE, m. 5. En, som granskar och bedömer konstverk jemte allt hvad som angår skön konst.

KONSTELD, m. 2. Se *Fyrverkeri*.

KONSTELLATION, kånnstállatschón, f. 3. 1) Stjernornas ställning till hvarandra, från jorden betraktade. — 2) Stjernbild. [Co —.]

KONSTERFAREN ell. KONSTFÖRFAREN, a. 2. neutr. — *et*. Erfaren, skicklig i ett yrke. Brukas som predikat i utanskriften på bref till handtverkare. *Snickaren, K-rne, Herr N. N.*

KONSTERNATION, kånnstärrnatschón, f. 3. Bestörtning, förbryllelse. [Co —.]

KONSTERNERA, kånnstärrnèra, v. a. 1. Göra bestört, förbrylla. — *K-d*, part. pass. Bestört, förbryllad. [Co —.]

KONSTFLIT, m. sing. Flit i utöfvandet af handtverkskonst.

KONSTFYRVERKARE, m. 5. En, som förfärdigar fyrverkeripjeser.

KONSTFYRVERKERI, n. 3. Konsten att förfärdiga fyrverkeripjeser.

KONSTFÄRDIG, a. 2. Som har mycken färdighet i en konst.

KONSTFÄRDIGHET, f. 3. Färdighet i en konst.

KONSTFÖRENING, f. 2. Sällskap af konstälskare, som genom uppköp och utställning af alla slags konstverk söker främja konsten, uppmuntra konstnären och utveckla folkets skönhetssinne.

KONSTFÖRVANDT, m. 3. Sättare eller tryckare på ett boktryckeri.

KONSTGJORD, a. 2. Med konst gjord, frambringad, tillvägabragt. Motsatsen till Naturlig.

KONSTGREPP, n. 5. 1) Sätt, medel, utväg, som lättar ett arbete. — 2) (fig.) Olofligt medel att uppnå ett mål. — *Syn.* Konst. Grepp, Streck.

KONSTGÅNG, m. 2. Se *Stånggång.*

KONSTHANDEL, m. sing. Handel med målningar, kopparstick, statyer, vaser, kaméer, instrumenter, curiosa, m. m.

KONSTHANDLARE, m. 5. En, som drifver konsthandel.

KONSTHJUL, n. 5. Hjul, som begagnas att drifva en konst (bem. 3).

KONSTIG, a. 2. 1) Gjord med konst. *Ett k-t lås.* — 2) Besynnerlig, underlig. *En k. menniska. Det vore väl k-t, om det icke skall gå till sluts.* — *Syn.* Se *Besynnerlig.* — 3) Listig, invecklad. *K-a anläggningar. K-a vägar,* se *Krokväg.*

KONSTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara konstig. Jfr. d. o.

KONSTIGT, adv. 1) På ett konstigt sätt, med konst. *K. gjord.* — 2) Besynnerligt. *Gå k. till väga i en sak.* — 3) Listigt. *K. anlagda planer.*

KONSTITUERA, v. a. 1. 1) Utgöra (ett helt). — 2) Förordna, utnämna. — *K-nde,* part. akt. Adjektivt brukas: *K. församling,* som stiftar grundlagarna för en stat. [Co—.]

KONSTITUTION, kånnstitutschón, f. 3. 1) Kroppsbeskaffenhet. — 2) Statsförfattning; grundlagar. — *Ss. K-senlig, -svidrig.*

KONSTITUTIONEL, kånnstitutschonä'll, a. 2. 1) Som tillhör, har afseende på, samband med en grundlag; bunden, beroende deraf; äfv. deraf föreskrifven. — 2) Grundlagsenlig. — 3) (med.) Grundad på kroppsbeskaffenheten. *K-lla sjukdomar.* — *S.* Anhängare af en grundlag. [Co—.]

KONSTITUTIONS-UTSKOTT, - - - tschóns-útskå'tt, n. 5. Utskott vid riksdagarna, som bereder och i vissa fall afgör alla frågor om förändringar i grundlagarna, om statsrådets ansvarighet och om grundlagens rätta mening.

KONSTITUTIV, - - - i'v, a. 2. Väsendtligt bestämmande. [Co—.]

KONSTITUTORIAL, - - - - -ál, n. 3. o. 5. Förordnande, hvarigenom en person utnämnes att förestå en tjenst, utan att dock erhålla fullmakt derpå. [Co—.]

KONSTKABINETT, - - - nä'tt, n. 3. o. 5. Ställe, der allehanda slags konstsaker och kuriositeter förvaras. [-ca—.]

KONSTKÄNNARE, m. 5. — KÄNNERSKA, f. 1. Person, som studerat och väl känner skön konst i allmänhet eller någon särskilt af de sköna konsterna, samt förstår att bedöma konstsaker.

KONSTKÄNNEDOM, m. sing. Kännedom af skön konst i allmänhet eller af någon särskilt bland de sköna konsterna.

KONSTLA, v. n. 1. Bruka konster, list, ränker, knep; krångla. *K. bórt,* se *Bortkrångla.* — *Konstlande,* n. 4.

KONSTLAD, a. 2. Förställd, tillgjord. *Ett k-t väsende. K-t sätt att vara. K. artighet.* — *Syn.* Se *Låtsad.*

KONSTLARE, m. 5. (föga brukl.) Ränkmakare.

KONSTLÅS, n. 5. Lås med endast för ägaren kända inrättningar, hvilkas användande man nödvändigt måste känna, för att kunna öppna låset.

KONSTLÖS, a. 2. 1) Gjord utan konst. — 2) Enkel, okonstlad. — *Konstlöshet,* f. 3. — *Konstlöst,* adv.

KONSTMAKARE, m. 5. 1) En, som gör konster. Taskspelare. — 2) Se *Ränkmakare.*

KONSTMESSIG, a. 2. Som sker, göres eller blifvit gjord efter konstens reglor. *K-t arbete.* — *Konstmessighet,* f. 3. — *Konstmessigt,* adv.

KONSTMÄSTARE, m. 5. 1) Person, som förstår att anlägga en vattenkonst eller har uppsigt öfver en sådan. — 2) Se *Brunnsmästare.* — 3) Se *Konstmakare.*

KONSTNÄR, kå'nnstnä'r, m. 3. 1) Utöfvare af skön konst. Artist. Jfr. d. o. 1. — 2) En, som med utmärkt skicklighet, förenad med snille och smak, utöfvar någon mekanisk konst, handtverk, o. s. v.

KONSTNÄRLIG, a. 2. Som tillhör, har afseende på, utmärker en konstnär. — *Konstnärligt,* adv.

KONSTNÄRSKAP, n. 3. Konstnärlig skicklighet. *Ett arbete, som vittnar om sant k.*

KONSTORD, n. 5. Ord, hvarmed ett föremål eller ett begrepp i konst, yrke eller vetenskap, betecknas. Kallas äfv. Teknisk term, Tekniskt ord, Konstterm.

KONSTPOESI, kå'nnstpoesí', f. 3. Det slags poesi, som är bunden af vissa antagna konstreglor. Motsatsen till Folkpoesi.

KONSTPRODUKT, kå'nnstprodúckt, m. 3. Alster af konstfärdighet.

KONSTRIK, a. 2. Gjord med mycken konst. — *Konstrikhet,* f. 3. — *Konstrikt,* adv.

KONSTRUERA, v. a. 1. 1) Uppbygga, upprätta, sammansätta, sammanfoga. — 2) (log.) Framställa ett begrepp genom en detsamma motsvarande åskådning. — 3) (geom.) Upprita en figur. — 4) (gram.) Sammanfoga orden i en mening. — *Konstruerande,* n. 4. o. *Konstruering,* f. 2.

KONSTRUKTION, kånnstrucktschón, f. 3. 1) Byggnad, sammansättning. — 2) Uppställning ell. ordnande af delarna i ett helt. — 3) (geom.) Uppritning af en figur. — 4) (gram.) Ordens sammanfogning i en mening; ordställning.

KONSTRUKTIONS-ORDNING, f. 2. (gram.) Se *Ordföljd.*

KONSTSAK, f. 3. Mindre föremål, arbetadt med ovanlig konstfärdighet eller som förråder en högst sinnrik uppfinningsgåfva.

KONSTSAMLING, f. 2. Samling af konstsaker.

KONSTSCHAKT, n. 3. o. 5. Schakt i en grufva, der uppfordringsverket har sin plats.

KONSTSINNE, n. sing. Naturligt anlag och kärlek för skön konst.

KONSTSKICKLIG, a. 2. Skicklig i en konst, ett yrke. — *Konstskicklighet,* f. 3.

KONSTSKOLA, f. 1. Läroanstalt för dem, som vilja egna sig åt någon af de sköna konsterna.

KONSTSNICKARE, m. 5. Se *Ebenist.*

KONSTSNICKERI, n. 3. En konstsnickares yrke.

KONSTSPRÅK, n. 5. Sammanfattningen af de allmänt antagna konstorden.

KONSTSTYCKE, n. 4. 1) Se *Konstsak.* — 2) Utförandet af en konst, som förvånar genom prof på utomordentlig styrka, vighet, öfning, o. s. v.

KONSTSVARFNING, f. 2. 1) Förfärdigande på svarfstol af allehanda finare arbeten utaf ben, horn, elfenben, perlemor, sköldpadd, bernsten och alla slags metaller. — 2) Se *Guillochering.*

KONSTSVARFSTOL, m. 2. Särskilt slags svarfstol, som begagnas till konstsvarfning och guillochering.

KONSTSVARFVARE, m. 5. Svarfvare, som förfärdigar finare svarfvade saker. Jfr. *Konstsvarfning.*

KONSTUR, kå'nnstúr, n. 5. Ur, som skiljer sig ifrån de vanliga genom en konstigare sammansättning.

KONSTVARA, f. 1. Konstverk ell. konstsak, såsom föremål för handeln.

KONSTVERK, n. 5. 1) Verk af högre byggnadskonst, bildhuggeri eller målarkonst. *St. Peterskyrkan i Rom är ett utmärkt k. Kongl. Museum i Stockholm innehåller flera k. af högt värde.* — 2) Se *Konststycke.* — 3) Konstigt sammansatt, sinnrikt uttänkt arbete.

KONSTVIDRIG, a. 2. Fiendtlig emot, hinderlig för konsten.

KONSTVÄFNAD, m. 3. Väfnad, utförd med mycken konst.

KONSTVÄN, m. 3. pl. — *vänner.* Se *Konstälskare.*

KONSTÄLSKANDE, a. 1. Som älskar skön konst.

KONSTÄLSKARE, m. 5. o. —ÄLSKARINNA, f. 1. Se *Dilettant.*

KONSUL, kå'nnsull, m. 3. (uttalas i pl. kånnsúlärr) (lat. *Consul*) 1) Benämning på hvardera af de tvenne årligen valda styresmännen i den fordna romerska republiken. — 2) Hvardera af de tre styresmännen i förra franska republiken, från 1799 till 1804. — 3) Ombud, som af en stat underhålles i främmande land i och för handelns befordrande och skydd.

KONSULAT, n. 3. o. 5. 1) En konsuls embete. — 2) Tiden, hvarunder en konsul i Rom beklädde sitt embete. — 3) Tiden, hvarunder de tre konsulerne förde styrelsen i Frankrike. [Co—.]

KONSULATAFGIFT, --åtávjifft, f. 3. Afgift, som ett fartygs befälhafvare måste utbetala till vederbörlig konsul för pass och andra dylika dokumenter.

KONSULTATION, kånnsulltatschón, f. 3. 1) Rådplägning. — 2) Rådfrågande. [Co—.]

KONSULTERA, v. n. 1. Rådpläga. — V. a. Fråga till råds. [Con—.]

KONSUMENT, kånnsumä'nnt, m. 3. Förbrukare. [Co—.]

KONSUMERA, v. a. 1. Förbruka. — *Konsumerande,* n. 4. o. *Konsumering,* f. 2. [Co—.]

KONSUMTION, kånnsummtschón, f. 3. Förbrukning, åtgång. [Co—.]

KONTAGIÖS, kånntaschiö's, a. 2. Smittsam. [Co—.]

KONTAKT, kånntáckt, m. sing. (lat. *Contactus*) Beröring. [Contact.]

KONTANT, kånntánnt, a. 1. (fr. *Comptant,* af *Compte,* från lat. *Computum*) Som räknas in eller ut, betalas i redbart mynt. *K-a penningar. En k. summa.* — *S. pl. 3. K-er,* reda penningar. — *Adv.* I reda penningar. *Betala k.* [Co—.]

KONTEMPLATION, kånntämmplatschón, f. 3. Filosofisk begrundning, som utesluter yttre verksamhet. [Co—.]

KONTEMPLATIV, kånntämmplati'v, a. 2. Som finner nöje i, öfverlemnar sig åt kontemplation. *K-t sinne. K-t lif,* som tillbringas nästan helt och hållet i kontemplation. [Co—tif.]

KONTENANS, kånntennánngs, f. 3. (fr. *Contenance*) Fattning. *Förlora k-en.*

KONTERAMIRAL, kå'nnt'r-amirál, m. 3. (af fr. *Contre,* mot, och *Amiral*) Tredje befälhafvaren på en flotta, efter amiral och vice amiral. [Co—.]

KONTERAPPROCHER, kå'nnt'r-apprå'sch'r, m. 3. pl. (fortif.) Motlöpgrafvar, som de belägrade föra mot de belägrandes löpgrafvar. [Co—.]

KONTERBATTERI, kå'nnt'r-batteri', n. 3. (fortif.) Batteri, bestämdt att skydda ett breschbatteri. [Co—.]

KONTERFEJ, kå'nnt'rfä'j, n. 3. (förvridning af fr. *Contrefait*) Afbildning af en person, porträtt. — Ordet brukas numera nästan endast i den skämtsamma stilen.

KONTERSKARP, kå'nnt'rskárrp, m. 3. (fortif., fr. *Contrescarpe*) 1) Grafvens yttre sluttning. Ytterbrant. — 2) Yttre grafranden med den derå befintliga betäckta vägen samt glaci'n. [Conterscarp.]

KONTEXT, kånntä'xt, m. 3. 1) Innehållet af en skrift. — 2) Ett ställes i en skrift sammanhang med det föregående och efterföljande.

KONTINENT, kånntinä'nnt, m. 3. Fast land, fastland. — *Motsats:* Öland. [Con—.]

KONTINENTAL, kånntinänntál, a. 2. Som tillhör eller har afseende på Europas fasta land. — Förekommer mest i sammansättningar, såsom:

KONTINENTAL-SYSTEM, ---álsystä'm, n. 3. (hist.) Napoleons prohibitiv-system för handel och sjöfart, hvarmed han hade för afsigt att utestänga England ifrån handelsförbindelse med Europas fasta land. [Co—.]

KONTINGENT, kånntinnjä'nnt, m. 3. 1) Bidrag i varor eller penningar. — 2) Truppafdelning, för det mesta sammansatt af alla vapen, den en stat, efter öfverenskommelse med andra, bör uppställa i fält och underhålla. — 3) Skatt, som erlägges af:

KONTINGENTBORGARE, m. 5. Person, som äger burskap i en stad, men utöfvar sin borgerliga näring på landet. [Co—.]

KONTINGENTHANDEL, m. sing. Den handel, som idkas i stad, utan burskap, och utan att idkaren derpå lärt eller tjent. [Co—.]

KONTINUERA, v. n. 1. *K. med,* framhärda uti, fortfara med. [Con—.]

KONTINUERLIG, a. 2. Oafbrutet fortgående. *K. storhet,* hvars delar utan afbrott sammanhänga eller fortlöpa, t. ex. en linie, en yta, en kropp, rymden, tiden.

KONTO, se *Conto.*

KONTOR, kånntór, n. 5. (fr. *Comptoir*) Räkenskapsrum. — *Ss. K-sbetjening, -sbetjente, -sgöromål, -splats.* [Co—.]

KONTORIST, kånntori'sst, m. 3. Bokhållare på handelskontor. [Co—.]

KONTRA-ALT, kå'nntra-állt, m. 3. (i sång) Djup alt. [Co—.]

KONTRABAND, kå'nntrabánnd, s. oböjl. (fr. *Contrebande*) Till införsel förbjuden eller oförtullad vara. — *Ss. K-svara.*

KONTRABANDS-ANSIGTE, n. 4. (fig. fam.) Misstänkt ansigte. [Co—.]

KONTRABAS, kå'nntrabás, m. 3. Den största af alla slags violiner, och som i orkestern vanligtvis beledsagar violoncellen en oktav djupare. [Co—.]

KONTRABOK, kå'nntrabók, f. 3. pl. — *böcker.* Se *Motbok.* [Co—.]

KONTRADANS, kå'nntradánns, m. 3. (fr *Contredanse*) 1) Ett slags liflig och lätt fransk dans, som vanligen utföres af åtta personer. — 2) Musiken dertill. [Co—.]

KONTRADIKTION, kånntradicktschón, f. 3. Motsägelse. [Co —.]

KONTRADIKTORISK, a. 2. Motsägande [Contradict —.]

KONTRADIKTORISKT, adv. (log.) *K. motsatta begrepp*, motsatta begrepp, af hvilka det ena endast innebär ett förnekande af det andra, t. ex.: lärd, och icke lärd. [Contradict —.]

KONTRAFAGOTT, kå'nntrafagå'tt, m. 3. Fagott, som står en hel oktav djupare än den vanliga. [Co —.]

KONTRAFUGA, kå'nntrafúga, f. 1. (i musik) Så kallas en fuga, när dess gång är motsatt till gången i en uti samma tonstycke förutgången fuga. [Co —.]

KONTRAHENT, kånntrahä'nnt, m. 3. Person, som ingår fördrag. [Co —.]

KONTRAHERA, v. n. 1. Sluta fördrag. [Co —.]

KONTRAKT, kånntráckt, n. 3. o. 5. 1) Skriftligen affattadt fördrag om något rättsförhållande. *Enlig med, grundad på k.* — 2) Del af ett biskopsstift, innefattande flera pastorater, hvilka stå under prostens (kontraktsprostens) öfveruppseende; äfv. kalladt Probsteri. — *Adj.* 1. Lam, borttagen. — *Ss. K-senlig, -smessig.* [Contract.]

KONTRAKTSPROST, kånntrácktsprósst, m. 2. Pastor, som har öfveruppseende öfver ett kontrakt eller probsteri. Kallas äfv. Häradsprost. [Contractsprobst.]

KONTRAMANDERA, v. a. 1. Gifva återbud om något, återkalla (en gifven befallning, beställning). — *Kontramanderande*, n. 4. o. *Kontramandering*, f. 2.

KONTRAMARK, kå'nntramárrk, m. 3. 1) Tecken, som man erhåller, då man vid uppförandet af ett skådespel, en konsert, går ut, för att vid återkomsten åter blifva insläppt. Bimärke. — 2) Märke, som erhålles, då man vid ingången till en offentlig bal, maskerad o. s. v. aflemnar sina ytterplagg, på det man kan vara säker, att vid uppvisandet deraf återfå desamma utan förvexling med andra. Motmärke. [Co —.]

KONTRAMARSCH, kå'nntramárrsch, m. 3. (krigsv.) Marsch i motsatt riktning till den, som förut följts.

KONTRAMINA, kå'nntramí'na, f. 1. 1) (fortif.) Mina, som anlägges emot en fiendtlig mina. Motmina. — 2) (fig. fam.) Motlist. [Co —.]

KONTRAMINERA, v. n. 1. 1) (fortif.) Anlägga motminor. — 2) (fig. fam.) Använda motlist. [Co —.]

KONTRAMÄRKE, n. 4. (handelst.) Initialbokstäfverna af en afsändares firma, under hufvudmärket på afsändningsgods.

KONTRAORDER, kå'nntraå'rd'r, m. 5. (fr. *Contre-ordre*) Återkallande af en order, befallning. [Co —.]

KONTRAPART, kå'nntrapárt, m. 3. Se *Motpart*.

KONTRAPARTI, kå'nntraparrti', n. 3. 1) (i musik) Andra diskanten. — 2) Motparti.

KONTRAPUNKT, kå'nntrapúnnkt, m. sing. (i musik) 1) (ford.) All flerstämmig musik. — 2) (nu) Konsten att till en gifven melodi sätta andra stämmor. *Enkel k.*, hvarje beledsagande stämma. *Dubbel k.*, stämmornas konstmessiga förvexlande, den ena med den andra. [Contrapunct.]

KONTRAPUNS, kå'nntrapúnns, m. 2. (tekn.) Särskilt puns, som förfärdigas, för att göra fördjupningar i en puns. [Co —.]

KONTRAREVOLUTION, kå'nntrarevolutschón, f. 3. Revolution i motsatt syftning till en föregående revolution. [Co—.]

KONTRASIGNANT, --siggnánnt, m. 3. Den, som kontrasignerat en handling. [Contrasignent.]

KONTRASIGNATION, --siggnatschón, f. 3. 1) Handlingen, då man kontrasignerar. — 2) En kontrasignants namnteckning. [Co —.]

KONTRASIGNERA, kånntrasiggnéra, v. a. 1. Teckna sitt namn under en handling efter en annans namnteckning, till bekräftelse, eller för att ikläda sig ansvaret för handlingen. — *Kontrasignerande*, n. 4. o. *Kontrasignering*, f. 2. [Co —.]

KONTRAST, kånntrásst, m. 3. (ital. *Contrasto*, af *Contrastare*, motstrida) Hvad som strider emot något annat, motsats, afbrott. *Göra k.* [Co—.]

KONTRASTERA, v. n. 1. Bilda motsats, afbrott; sticka af (emot något eller emot hvarandra). [Co —.]

KONTRAVALLATIONS-LINIE, ----tschóns-li'nje, f. 3. (fortif.) Förskansningslinie, som anlägges, för att betäcka de belägrande mot utfall ifrån fästningen. [Co —.]

KONTRAVISIT, ---i't, m. 3. Visit, som göres hos någon till besvarande af en förut gjord. Motvisit. [Co —.]

KONTRIBUERA, v. a. 1. Bidraga, skatta. — *Kontribuerande*, n. 4. [Co —.]

KONTRIBUTION, kånntributschón, f. 3. 1) Skattebidrag, utskyld. — 2) (milit.) Utskrifning af penningar och annat i fiendeland. [Co —.]

KONTROLL, kånntrå'll, m. 3. (fr. *Contrôle*, af *Contre-rôle*, motregister) 1) En embetsmans motanteckningar emot en annan, till säkerhet för riktigheten. — 2) (i allm.) Tillsyn, att något tillgår riktigt och lagenligt. — 3) Stämpel på arbeten af guld, silfver och tenn, som utvisar, att metallen äger sin vederbörliga halt. [Co —.]

KONTROLLERA, v. a. 1. 1) Föra moträkning eller motanteckning till säkerhet för riktigheten af en annans räkenskap eller anteckningar. — 2) Förse med kontrollstämpel. — 3) (fig.) Hafva uppsigt öfver, vaka öfver ens uppförande. — *Kontrollerande*, n. 4. o. *Kontrollering*, f. 2.

KONTROLLSTÄMPEL, m. 2. pl. — *stämplar*. 1) Stämpel, hvarmed guld, silfver och tenn kontrolleras. — 2) Det derigenom åsatta märket. Se *Kontroll*, 3. [Co —.]

KONTROLLSTÄMPEL-AFGIFT, f. 3. Afgift, som betalas vid kontrollering af guld, silfver och tenn. [Co —.]

KONTROLLSTÄMPLA, v. a. 1. Förse med kontrollstämpel. — *Kontrollstämplande*, n. 4. o. *Kontrollstämpling*, f. 2.

KONTROLLVERK, n. 5. *K-et*, embetsverk, hvars åliggande är att kontrollstämpla alla guld-, silfver- och tennarbeten, som i riket förfärdigas.

KONTROLLÖR, m. 3. 1) Tjensteman, som kontrollerar en annans räkenskaper eller anteckningar. — 2) Tjensteman, som sätter kontrollstämpel å guld-, silfver- och tennarbeten. [Co —.]

KONTROSS, kå'n-trå'ss, m. 2. (i lägre språket) Liderliga qvinnor.

KONTROVERS, kånntrovä'rrs, f. 3. Lärd, isynn. teologisk tvist. Stridsfråga. [Co —.]

KONTRÄR, kånnträ'r, a. 2. (fr. *Contraire*, lat. *Contrarius*) 1) Motsatt, stridig. — 2) Som är emot, vidrig, motig.

KONTRÄRT, -ä'rt, adv. (log.) *K. motsatta begrepp*, motsatta begrepp, af hvilka det ena icke blott innebär ett förnekande af det andra, utan derjemte uppställer en motsats, t. ex.: rik och fattig.

KONTUMACIEDOM, se *Contumaciædom*.

KONTUR, kånntúr, m. 3. (fr. *Contour*) Omkrets af en kropp ell. teckning. Utlinie. [Co—.]

KONTURTECKNING, f. 2. Teckning, der endast föremålens utlinier äro uppdragna. [Co—.]

KONTUSION, kånntuschón, f. 3. Skrubbsår, märke efter stöt. [Co—.]

KONUNG, kå'nunng, m. 2. Sammandraget *Kong* och *Kung*, hvilket sednare nästan alltid begagnas i talspråket. 1) *a*) (i äldsta tider) En oafhängig, med högsta makten beklädd person i en större eller mindre stat. Ursprungligen voro konungarne antingen stamhöfdingar eller krigshöfdingar och öfverste prester. I Sverige bars konunganamnet äfven af dem, som hade styrelsen öfver någon del af riket; likaledes af krigshöfdingar; man hade således Fylkes-, Härads-, Näs-, Skatt-, Här-, Sjökonungar. (Se alla dessa ord på sina ställen.) — *b*) (nu) Titel på regenterna i större sjelfständiga stater (*Konungariken*). *K-en i Preussen, Spanien, Sverige.* I skrift brukas äfv. prep. *af*, för att utmärka det land, der en person är konung, t. ex.: *K-en af Sverige och Norge. K-en af Danmark.* Detta iakttages alltid i diplomatisk stil. (Talesätt) *Fråga, om kungen är adelsman*, det förstås af sig sjelft. — 2) Säges om vissa djur, dem man betraktar som de ädlaste af sitt slag. *Lejonet är djurens k., örnen fåglarnes.* — 3) I följande bemärkelser brukas alltid *Kung*: *a*) (i kortspel) Förnämsta målaren i hvar färg. *Spader kung.* — *b*) Förnämsta pjesen i schackspelet. — *c*) Den kägla, som har sin plats i midten af en kägellek. — *d*) (kem.) Se *Regulus*. — *e*) (fig.) Den förnämste, styrande i ett samfund, sällskap, en viss klass af menniskor. *Anders Danielson var en tid böndernas kung på riksdagarna.* Se f. ö. *Bi-, Not-, Bönkung*, m. fl. — *Ss. Konungaborg. -dotter, -krona, -mord, -mördare, -mörderska, -son, -stad, -stol, -styrelse, -titel, -värdighet.* Öfriga sammansättningar ses under *Kung* och *Kong*.

KONUNGABREF, n. 5. Öppet bref, utfärdadt af en konung, rörande någon regeringsåtgärd.

KONUNGABÖCKERNA, f. 3. pl. def. Så kallas de böcker i bibeln, hvilka innefatta konungarnes i Juda och Israel historia.

KONUNGAED, m. 3. Ed, som en konung, då han tillträder regeringen, offentligen aflägger, att lag styrka och frid hålla.

KONUNGAFÖRSÄKRAN, f. sing. indef. Se *Konungaed*.

KONUNGAHUS, n. 5. 1) En konungs familj. — 2) Se *Konungaätt*.

KONUNGALÄNGD, f. 5. Förteckning på konungarna i ett land.

KONUNGAMAKT, f. sing. En konungs makt och myndighet i egenskap af regent.

KONUNGARIKE, n. 4. Land, som styres af en konung.

KONUNGASÄTE, n. 4. Stad, der en konung har sitt residens.

KONUNGAVAL, n. 5. Tillfället, då en ny konung skall koras.

KONUNGAVÄLDE, n. 4. Se *Konungamakt*.

KONUNGAÄTT, m. 3. Ätt, slägt, den konungarne i ett rike tillhöra eller tillhört.

KONUNGSBLÅTT, n. sing. Finaste koboltfärg.

KONUNGSFRID, m. sing. (ford.) Förbud emot enskilt hämd, under den tid konungen vistades i ett landskap.

KONUNGSK, kå'nunngsk, a. 2. Som är anhängare af konungamakten, tillgifven konungen och hans ätt. — *Syn.* Rojalistisk.

KONUNGSKHET, f. 3. Tillgifvenhet för konungamakten, eller konungen och hans ätt. — *Syn.* Rojalism.

KONUNGSLIG, a. 2. Som anstår, höfves en konung; en konung värdig.

KONUNGSNÄMD, m. 3. En af konung Erik XIV inrättad högsta domstol.

KONVALJE, konnvàllje, f. sing. Örtslägtet Convallaria. Se f. ö. *Liljekonvalje*.

KONVENABEL, kånnvenáb'l, a. 2. Passande, lämplig; tillbörlig. [Con—.]

KONVENANS, kånnvenánngs, f. 3. Antaget bruk; det passande och tillbörliga. [Con—.]

KONVENERA, kånnvenèra, v. n. 1. Passa, anstå. [Con—.]

KONVENT, kånnvä'nnt, n. 3. o. 5. Sammankomst; församling. Se *Nationalkonvent*.

KONVENTIKEL, kånnvännti'ck'l, m. 2. pl. — *tiklar*. Hemlig, förbjuden sammankomst af flera personer, för gemensamma andaktsöfningar. [Co—.]

KONVENTION, kånnvänntschón, f. 3. Öfverenskommelse, fördrag. [Co—.]

KONVENTIONEL, kånnvänntschonä'll, a. 2. Som grundar sig på öfverenskommelse eller fördrag. [Co—.]

KONVERSABEL, kånnvärrsáb'l, a. 2. Umgängsam. [Co—.]

KONVERSATION, kånnvärrsatschón, f. 3. Samtal vid sällskapligt umgänge, samspråk. [Co—.]

KONVERSATIONS-LEXIKON, - - - tschónslä'xikånn, n. pl. — *lexika*. Ordbok, upptagande sådana ord, som förekomma under konversationen. [Con — lexicon.]

KONVERSATIONSSTYCKE, n. 4. Teaterpjes, som rörer sig inom kretsen af det högre borgerliga lifvet.

KONVEX, kånnvä'x, a. 2. Upphöjdt rund, kupig. — *Motsats:* Konkav. [Co—.]

KONVEXITET, kånnväxitét, f. 3. Rund upphöjning, kupighet. [Co—.]

KONVEXSPEGEL, kånnvä'xspég'l, m. 2. pl. — *speglar*. Spegel med rundt upphöjd yta.

KONVOJ, kånnvå'j, m. 3. (fr. *Convoi*, eng. *Convoy*, af lat. *Cum* och *Via*) 1) Det beskydd, som handelsfartyg under krigstider åtnjuta af vissa dertill kommenderade örlogsskepp. — 2) Handelsflotta, som till skydd beledsagas af krigsfartyg. [Convoy.]

KONVOJERA, kånnvåjèra, v. a. 1. 1) Säges om krigsfartyg, som beledsaga handelsfartyg, till betäckning. — 2) (fam. skämtv.) Beledsaga. [Convoyera.]

KONVOJ-KOMMISSARIAT, kånnvå'j-kåmmissariát, n. sing. (ford.) Benämning på den styrelse, som förvaltade konvojmedlen. [Convoyco—.]

KONVOJMEDEL, kånnvå'jméd'l, n. 5. pl. Medel, som samlades genom viss afgift på inkommande och utgående varor, och som användes till konvojer, för att freda sjöfarten för Barbareskstaternes sjöröfveri. [Convoy—.]

KONVOLUT, kånnvolút, n. 3. o. 5. Omslag. [Co—.]

KONVULSION, kånnvullschón, f. 3. Oregelbunden och ofrivillig ryckning i musklerna. [Co—.]

KONVULSIVISK, a. 2. Krampaktig. [Co—.]

KOOPERATION, - - - - tschón, f. 3. Medverkan. Skrifves äfv. *Coo*—.

KOOPERERA, v. n. 1. Medverka. Äfv. *Coo*—.

KOORDINERA, koår - - -, v. n. 1. Ordna flera saker tillsammans. Äfv. *Coo —*.

KOPAIVABALSAM, KOPAL, m. fl., se under C.

KOPEK, -ék, m. 3. Ryskt mynt, utgörande $1/_{100}$ af en rubel. [Co —.]

KOPFARDI, se *Kofferdi*.

KOPIA, -i'a, f. 1. (lat. *Copia*, tillgång; i medelt. lat. Afskrifning af böcker) 1) Afskrift, aftryck. — 2) Efterbildning. [Co —.]

KOPIERA, v. a. 1. 1) Afskrifva. — 2) Efterbilda (staty, målning, o. s. v.). — *Kopierande*, n. 4. o. *Kopiering*, f. 2. [Co —.]

KOPIERINGS-MASKIN, - - - - maschi'n, m. 3. Maskin, hvarmedelst skrift kopieras. [Co — chin.]

KOPIST, -i'sst, m. 3. 1) Afskrifvare, efterbildare. — 2) Lägre tjensteman i ett embetsverk, hvars hufvudsakliga göromål är renskrifning.

KOPIÖS, - - ö's, a. 2. Ymnig. [Co —.]

KOPP, m. 2. 1) Litet rundt, upptill vidare, nedåt afsmalnande kärl, hvarur kaffe, te och choklad drickes. *Dricka en k. kaffe*. — Har sammansättningarna Kaffe-, Te-, Choklad-, Äggkopp. — 2) (i folkspråket) Kärl i allmänhet, som begagnas vid spisning.

KOPPA, f. 1. 1) Qvissla eller blåsa på huden, i sjukdomen Kopporna. — 2) (kir.) Se *Koppglas*. — 3) Se *Humlekoppa*. — *Koppor*, pl. Ett slags farlig utslagssjukdom, då kroppen betäckes af qvisslor eller blåsor, innehållande en smittande vätska, samt åtföljd af svår värk och feber.

KOPPA, v. a. 1. (kir.) 1) Genom inskärning i huden och blodets utsugning ur såren, förmedelst egna dertill erforderliga instrumenter, uttömma blodet ifrån ett ställe af kroppen. — 2) Se *Vaccinera*.

KOPPAR, m. sing. 1) En smidig, ganska tänjbar, temligen trögsmält, i syror tröglöst, elektropositiv metall af röd färg. *Gjord af k.* — 2) (i dagligt tal) Samteliga saker af koppar, dem någon har i sitt hus, eller som på en gång försäljas, o. s. v. — *Ss. K-aktig, -artad, -bleck, -filspån, -grufva, -halt, -haltig, -kittel, -kärl, -lik, -malm, -mynt, -penning, -plåt, -röd, -rör, -skifva, -skolla*.

KOPPARANSIGTE, n. 4. (fam.) Kopparrödt ansigte.

KOPPARASKA, f. sing. Kopparoxid, som affaller, då koppar, efter upphettning, hamras eller böjes.

KOPPARBERG, n. 3. Berg, som innehåller kopparmalm.

KOPPARBERGVERK, n. 3. Bergverk, der kopparmalm tillgodogöres.

KOPPARBESLAG, n. 3. Beklädnad af kopparplåtar på fartyg.

KOPPARBESLAGEN, a. 2. neutr. — *et*. Beslagen med kopparplåtar.

KOPPARBLÅTT, n. sing. Se *Kopparlasur*.

KOPPARDALER, m. 2. pl. — *dalrar*. (ford.) Kopparmynt, som gällde en daler.

KOPPARERG, m. sing. Erg, som efterhand bildas på ytan af koppar i luften, genom anlöpning. Kallas äfv. Koppargrönt.

KOPPARFÄRG, m. sing. Färg, som liknar kopparens.

KOPPARFÄRGAD, a. 2. Af kopparröd färg.

KOPPARGLANS, m. sing. Ett slags kopparmalm, som innehåller koppar förenad med svafvel.

KOPPARGRÖN, a. 2. Af samma färg som spanskgröna.

KOPPARGRÖNT, n. sing. (mineral.) En art Malachit, med jordartadt brott.

KOPPARHAFVET, n. sing. def. Ett ofantligt stort kopparkar för reningar, uti inre förgården till Jerusalems tempel, hvilande på tolf kopparoxar.

KOPPARHAMMARE, m. 2. pl. — *hamrar*. 1) Smideshammare, hvarmed koppar utsmides till plåtar. — 2) Bruk, der detta sker.

KOPPARHAMMARSLAGG, m. 3. Se *Kopparaska*.

KOPPARHATT, m. 2. Se *Knallhatt*.

KOPPARHYTTA, f. 1. Hytta eller smältugn, der koppar utsmältes ur sin malm.

KOPPARJORD, f. sing. Kopparhaltig jord.

KOPPARKIS, m. 3. Ett slags kopparmalm, som består af svafvelkoppar och svafveljern.

KOPPARLASUR, - - - súr, m. sing. Ett slags syrehaltig kopparmalm.

KOPPARNÄSA, f. 1. (fam. skämtv.) Kopparfärgad näsa.

KOPPARORM, m. 2. Se *Blindorm*.

KOPPARPANNA, f. 1. Kokpanna af koppar.

KOPPARPRESS, m. 2. Tryckpress för kopparstick.

KOPPARRODNAD, m. sing. (fam. skämtv.) Kopparröd färg på drinkares ansigten.

KOPPARRÄNTA, f. 1. Afgift, som erlägges till kronan af St. Kopparberget, med hvart 10:de Sk:pd af hela tillverkningen.

KOPPARRÖK, m. sing. Hvit vitriol eller zinkvitriol.

KOPPARSKIFFER, m. sing. Kopparhaltig mergelskiffer.

KOPPARSLAGARE, m. 3. Handtverkare, som förarbetar koppar till kärl, plåtar till gravering, m. m., takrännor och takbetäckning. — *Ss. Kopparslagararbete*.

KOPPARSLAGARETRÅD, m. sing. Den gröfsta slags jerntråd, som tillverkas, något mindre än $1/_4$ tum i diameter.

KOPPARSLAGG, m. sing. Slagg, som blifver vid smältning af koppar.

KOPPARSNÄPPA, f. 1. Fågel af Vadarne, $15^1/_2$ tum lång, sommartiden mest roströd. Limosa rufa.

KOPPARSPIK, m. 2. Se *Metallspik*.

KOPPARSPIRITUS, kå'pparrspi'rituss, m. sing. Den mycket koncentrerade ättiksyra, som genom distillering erhålles af kopparkristaller.

KOPPARSTICK, n. 3. Aftryck af en i koppar stucken bild.

KOPPARSTICKARE, m. 3. Konstnär, som graverar i koppar. — *Ss. Kopparstickarkonst*.

KOPPARSTICKAR-MASKIN, - - - - - schi'n, m. 3. Gravermaskin, som användes till kopparstickeri.

KOPPARSTICKERI, n. 3. Konsten att gravera i koppar.

KOPPARSTICKNING, f. 2. Det slags gravering, då man begagnar grafstickel.

KOPPARSTICKSTRYCK, n. sing. Konsten att aftrycka figurer, hvilka blifvit uti plåtar af koppar, messing, stål, tenn eller zink inskurna (graverade) i omvänd ställning emot den, hvari de skola visa sig på aftrycket.

KOPPARSTICKS-TRYCKARE, m. 3. En, som trycker kopparstick.

KOPPARSTICKS-TRYCKERI, n. 3. Inrättning, ställe, der kopparstick tryckas.

KOPPARSTRECK, n. 5. Malmstreck, som håller koppar.
KOPPARTAK, n. 5. Betäckning af kopparplåtar på ett tak.
KOPPARTRYCK, n. 5. Se *Kopparsticks-tryck.*
KOPPARTRYCKARE, m. 5. Se *Kopparstickstryckare.*
KOPPARTRYCKERI, n. 3. Se *Kopparstickstryckeri.*
KOPPARTRÅD, m. sing. Metalltråd, dragen af koppar.
KOPPARVATTEN, n. sing. Vatten, som innehåller koppar.
KOPPARVERK, n. 5. Ställe, inrättning, der koppar utsmältes ur sin malm och smides till plåtar.
KOPPARVITRIOL, ----öl, m. sing. Ett metallsalt, sammansatt af kopparoxid och svafvelsyra.
KOPPARÅDER, f. 1. pl. — *ådror.* Malmåder, som håller koppar.
KOPPARÅLDER, m. sing. Brukas mest i bestämd form, och betyder den tredje tidsåldern af menniskoslägtets tillvaro, då man började att smida vapen, men ännu utan att öfva våldsamheter.
KOPPARÖRE, n. 4. Se *Rundstycke.*
KOPPEL, kå'pp'l, n. 5. (lat. *Copula*) 1) Kedja, hvarmed jagthundar äro bundna tillsammans. *Leda i k. Släppa ur k.* — 2) Tvenne sålunda hopkopplade hundar. *Ett k. hundar.* — 3) *Dragande k.*, inrättning på orgverk, hvarmedelst pedalen sammankopplas med manualen.
KOPPELBAND, n. 5. Band, hvarmed kopplade hundar föras.
KOPPELBRUK, n. sing. (åkerbr.) Det slags omloppsbruk, då jord begagnas till sädesodling flera år efter hvarandra, och sedan antingen till gräsväxt eller bete, likaledes flera år efter hvarandra.
KOPPELMEKANIK, kå'pp'lmekani'k, f. sing. *Tryckande k.*, inrättning på orgverk, hvarmedelst, vid fingrets starkare tryckning på det ena klaverets tangenter, samma tangenter på ett eller flera djupare liggande klaver nedtryckas.
KOPPELREM, f. 2. pl. — *remmar.* Rem, hvarvid kopplade hundar föras.
KOPPELVERK, n. 5. Inrättning på orgverk, hvarmedelst flera klaver hopkopplas.
KOPPGLAS, n. 5. Ett särskilt för ändamålet blåst glas i kupig form, som användes vid koppning, för att uppdraga huden på ett ställe.
KOPPHORN, n. 5. Horn, hvarmed vid koppning huden uppsuges.
KOPPJERN, n. 5. Se *Koppsnäppare.*
KOPPLA, v. a. 1. 1) Med koppel hopbinda. *K. hundar.* — 2) *K. gevär*, sätta ihop dem med bajonetterna uppvända, stödda mot hvarandra. *K. stämmor i orgverk*, förbinda dem med hvarandra. — V. n. (fig.) Af dåliga bevekelsegrunder stifta äktenskap emellan personer; äfv. tillvägabringa oloflig förbindelse mellan tvenne personer af olika kön. — Aktivt säges: *K. ihop.* — *Kopplande*, n. 4. o. *Koppling*, f. 2.
KOPPLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* Ett lafslägte. Variolaria.
KOPPLARE, m. 5. o. KOPPLERSKA, f. 1. En, som kopplar. Se *Koppla*, v. n.
KOPPLERI, n. 3. En kopplares eller kopplerskas föraktliga yrke.
KOPPNING, f. 2. Förrättningen, då någon koppas. Se *Koppa*, v. a.

KOPPOR, f. 1. pl. Se under *Koppa*, f.
KOPPSKATT, m. sing. (egentl. *Kopfskatt*, af t. *Kopf*, hufvud) Den fordna benämningen på Mantalspenningar.
KOPPSNÄPPARE, m. 5. Kirurgiskt instrument, som begagnas vid koppning, försedt med flera små klingor, hvilka uppspännas och på en gång aftryckas emot den genom koppglaset uppsugna huden, för att uttömma den der samlade bloden. Kallas äfven Koppjern.
KOPPSTEN, m. 2. En stenart, hvars yta är betäckt med små upphöjningar, liknande koppor. Kallas äfv. Variolit.
KOPPYMPNING, f. 2. Afsigtligt inympande af koppgiftet i en för koppsjukdomen ännu mottaglig kropp, för att derigenom mildra sjukdomens gång och bevara den sålunda ympade för faran att angripas af elakartade smittkoppor. *K-en är gammal i Kina och Ostindien.*
KOPPYMPNINGSHUS, n. 5. Särskilt hus, der vaccinering verkställes.
KOPPÄRR, n. 5. Ärr efter en koppa.
KOPPÄRRIG, a. 2. Betäckt med koppärr på huden. — *Koppärrighet*, f. 3.
KOPULATION, ---tschón, f. 3. Sammanvigning. [Co —.]
KOPULATIV, ---i'v, a. 2. (af *Copula*, band) Förenande, sammanbindande. — Skrifves äfven *Cop —.*
KOPULERA, v. a. 1. 1) Förena, sammanfoga. — 2) (fig.) Sammanviga. — *Kopulerande*, n. 4. o. *Kopulering*, f. 2. [Co —.]
KOR, m. 3. (grek. *Choros*, ringdans under sång) 1) Ett antal sjungande personer. — 2) Deras sång. — *S. n.* 5. 1) Afskild och upphöjd plats i en kyrka för sångare. — 2) Innersta delen af en kyrka, vid och omkring altaret. — 3) Hvälfd sidobyggnad i en kyrka. [Chor, Chör.]
Anm. För *Kor*, m., skrifves nu vanligtvis *Kör.*
KORA, kå'ra, v. a. 1. Välja, utvälja. *K. till konung.* — *Korande*, n. 4. [Kåra.]
KORAL, -ål, m. 3. (af *Kor*, m.) Kyrkosång. — *Ss. K-melodi, -noter.* [Cho —.]
KORALBOK, -ålbók, f. 3. pl. — *böcker.* Bok, som innehåller en samling af kyrkomelodier, antingen med eller utan orgel-ackompanjemang. [Cho —.]
KORALMUSIK, -ål-i'k, m. sing. Musik, som beledsagar kyrkosången. [Cho —.]
KORALL, -åll, m. 3. Den hårda skorpa, hvaraf somliga koralldjur eller polyper äro betäckta. *Röd k.*, omkring en fot hög, med fingerstjock, rund, grenig, cinoberröd stam; lemnar råämnet till korallperlorna. Corallium rubrum. — *Ss. K-artad, -röd.* [Co —.]
KORALLBANK, -ållbángk, m. 2. Hafsbank, småningom danad af uppväxande korallförgreningar.
KORALLDJUR, n. 5. (nat. hist.) Se *Polyp.*
KORALLFISKARE, m. 5. En, som idkar korallfiske.
KORALLFISKE, n. 4. Upptagande från hafsbottnen af Röd Korall, hvilket som yrke bedrifves på Algieriska kusten, af Fransmän och Italienare, genom särskilta, dertill utrustade fartyg med stora segel.
KORALLFÄRG, m. 3. Färg, liknande den röda korallens.
KORALLFÄRGAD, a. 2. Som har korallfärg.
KORALLGREN, f. 2. Gren af en korallväxt.
KORALLHALSBAND, n. 5. Halsband af korallperlor.

KORALLKALK, m. sing. Ett slags kalk, hvit eller gulaktig, som danas derigenom, att äldre delar af en korallbildning uppfyllas med kalkämnen.

KORALL-LAF, m. 2. pl. — *lafvar.* Ett slags laf på klippor och stenar. Isidium Westringii.

KORALL-LÄPP, m. 2. (fig.) Korallröd läpp.

KORALLMUN, m. 2. pl. — *munnar.* (fig.) Mun med korall-läppar.

KORALLNÄT, n. 5. Ett slags nät, som begagnas vid korallfiske.

KORALLPERLA, f. 1. Perla, som genom svarfning och polering tillverkas af röd korall.

KORALLREF, n. 5. Ref i hafvet, bildadt af uppväxta korallmassor.

KORALLVÄXT, f. 3. Se *Korall.*

KORALTARE, kòrålltare, n. 4. Altare i koret af en kyrka. [Chor —.]

KORAN, -án, m. sing. Se *Alkoran.*

KORANSA, v. a. 1. (t. *koranzen;* pop. o. fam.) Gifva stryk, piska upp.

KORBÄNK, m. 2. Bänk i koret af en kyrka.

KORDEROY, kårderå'j, n. 3. (eng. *Corderoy*) 1) (egentl.) Ett slags tjockt bomullssammet. — 2) Ett slags tjockt kläde.

KORDIAL, kårdiál, a. 2. (fr. *Cordial*) Hjertlig. [Cor —.]

KORDIALITET, f. 3. Hjertlighet. [Cor —.]

KORDONG, kärrdå'ng, m. 3. (fr. *Cordon*) 1) Snöre, band. — 2) (fig.) Spärrningskedja af trupper. [Cor —.]

KORDUAN, se *Karduan.*

KORF, kå'rrv, m. 2. pl. *korfvar.* I. 1) (utan plur.) Ett slags mat, utgörande en blandning af åtskilliga slags ätbara saker, såsom gryn, lefver, hackadt kött, fläsk, blod, m. m., stoppad i djurtarmar och sålunda kokad. Kallas, allt efter tillredningen, Gryn-, Lefver-, Kött-, Fläsk-, Blod-, Russinkorf, m. m., och efter tarmarnes beskaffenhet: Svin-, Fårkorf, m. m. *Stoppa k.*, i tarmar instoppa tillredd korffyllning. — 2) Hvarje särskilt fyldt och kokadt korfskinn. *Tjock som en k.* (Ordspr.) *Måttliga k-var ä' bäst*, lagom är bäst.

Anm. Ordet förmodas komma af *Karfva*, sönderskära.

KORF, m. 2. pl. *korfvar.* II. (förvändning af *Gårdvard*, ford. stadsväktare) Öknamn på en person af stadsvakten.

KORFHORN, n. 5. Rundt, både upp- och nedtill öppet horn, hvarigenom fyllningen instoppas vid korfberedning.

KORFKALAS, n. 3. o. 5. Måltid, hvarvid gästerne undfägnas isynnerhet med korf, vanligtvis nykokt.

KORFKRYDDA, f. 1. Krydda, som tillblandas i fyllningen till korf.

KORFMAT, m. sing. Mat af allehanda slags korf.

KORFSKINN, n. 5. Tarm, renad och tillredd att begagnas för tillagningen af korf.

KORFSPAD, n. 5. Vatten, hvari korf blifvit kokad.

KORFSTICKA, f. 1. Liten sticka af trä eller jern, som trädes genom kanterna vid den öppna ändan af ett stoppadt korfskinn, för att väl täppa det, innan det lägges i grytan till kokning.

KORFTID, m. sing. Den tid på året, då korf som mest tillredes, d. v. s. på hösten, i Oktober och November månad.

KORG, kå'rrj, m. 2. 1) Ett af tunna spjelor, spröten, vidjor, halm, säf, rör eller metallträd flätadt kärl, att deri förvara och bära hvarjehanda saker, af ganska olika storlek, form och bestämmelse, vanligtvis försedt med grepe. Har en mängd sammansättningar, såsom: Bröd-, Mat-, Frukt-, Blomsterkorg, m. m. — 2) Dylikt större kärl att deri försända vissa varor, såsom våtvaror i buteljer, fikon, russin, m. m. — 3) Undra delen af en vagn, eller den, hvarpå stol eller sits hvilar. Benämningen härleder sig ursprungligen ifrån de så kallade korgvagnarna. *K-en i en vagn.* — 4) (jäg.) Öppet björnide ofvan jord. — 5) (fig. fam.) Afslag, isynnerhet vid frieri. *Gifva en friare k-en. Få k-en.* — Denna ordets betydelse uppgifves hafva kommit deraf, att det fordom varit en sed, att flickorna satte en bottenlös korg bakom husdörren, för ovälkomna friare. — *Ss. K-bärare, -flätare, -fläterska, -flätning, -grepe, -spröte.*

KORGARBETE, n. 4. 1) Sådant slags arbete, hvarmed en korgmakare sysselsätter sig. — 2) Sak, tillverkad af korgmakare.

KORGBUTELJ, m. 3. Butelj, öfverflätad med korgspröten.

KORGFIKON, n. 5. pl. Fikon, som inpackas och försändas i korgar.

KORGMAKARE, m. 5. Handtverkare, som förfärdigar hvarjehanda slags korgsaker. — *Ss. K-arbete, -handtverk, -yrke.*

KORGMÅNGELSKA, f. 1. Mångelska, som bär omkring sina varor i korg.

KORGOSSE, kòrgå'sse, m. 2. pl. — *gossar.* (i katolska kyrkor) Gosse, öfvad i sång, som deltager i korsången och biträder presterna vid den offentliga gudstjensten. [Chor —.]

KORGPIL, f. 2. En art af Pilträden, af hvars grenar förfärdigas korgar, tunnband, m. m. Salix viminalis.

KORGRUSSIN, n. 5. pl. (handelst.) Russin, som inpackas och försändas i korgar.

KORGSTOL, m. 2. Stol, hvars sits är af korgflätning.

KORGSVAMP, m. 2. Ett slags svamp. Nidularia.

KORGSÄNG, f. 2. Säng, förfärdigad af korgspröten.

KORGVAGGA, f. 1. Vagga, förfärdigad af korgspröten.

KORGVAGN, m. 2. 1) Vagn med af korgspröten eller rotting flätad underdel. — 2) Af korgspröten flätad barnvagn.

KORGVERK, n. sing. Af vidjor, spröten m. m. gjord flätning.

KORGVIS, adv. I korgar.

KORIANDER, --ánd'r, m. sing. 1) Örtslägtet Coriandrum. — 2) Dess frön, kända som kökskrydda. [Co —.]

KORINTER, -i'nnt'r, m. 3. pl. Den lilla, svarta, runda frukten af en art vindrufva (Vitis vinifera apyrena), som först odlades i trakten af Korinth, hvaraf namnet. [Co —.]

KORINTHISK, a. 2. Som har afseende på, tillhör, har sitt ursprung ifrån Korinth. (Byggn. k.) *K-a ordningen*, uppkom af doriska och joniska ordningarna; igenkännes af det rika löfverket på kapitälen. [Co —.]

KORIST, -i'sst, m. 3. Korsångare. [Cho —.]

KORK, kå'rrk, m. 2. 1) (utan plur.) Den tjocka, lätta och svampiga barken af Korkeken. — 2) (med plur.) Af denna bark skuren propp till flaska eller butelj. — *Ss. K-aktig, -lik.*

KORKA, v. a. 1. Med kork (bem. 2) till-

proppa. *K. buteljer.* — *K-d*, part. pass. Brukas adjektivt o. fig. i samma mening som: Dum. — *Korkande*, n. 4.

KORKEK, f. 2. Ett slags ständigt grön ek i länderna kring Medelhafvet, hvars mjuka bark kallas Kork. Quercus suber.

KORKFLÖTE, n. 4. Litet korkstycke, fästadt på en metref, för att hålla kroken på lagom djup i vattnet.

KORKNING, f. 2. Handlingen, då man korkar.

KORKSKRUF, m. 2. pl. — *skrufvar.* 1) Liten skruf, enkom gjord att draga korkar ur buteljer. — 2) (fig.) Hårlock, som går i spiral likt gängorna på en korkskruf.

KORKSKÄRARE, m. 5. Handtverkare, som af korkekens bark skär proppar till buteljer och flaskor, m. m.

KORKSOPP, m. 2. Ett slags hattsvamp på björkstammar. Boletus suberosus.

KORKSULA, f. 1. Sula af kork (bem. 1).

KORKSVÄRTA, f. sing. Ett slags fin svart färg, som beredes genom bränning af kork.

KORKSYRA, f. 1. (kem.) Ett slags syra, som erhålles af kork.

KORKSYRAD, a. 2. (kem.) Förenad med korksyra.

KORKTRÄD, n. 5. Se *Korkek.*

KORKÅPA, kòrkå'pa, f. 1. Hvit, mångveckad, ofta med spetsar prydd ytterskjorta, som i de katolska och några protestantiska länder bäres i kyrkan utanpå de vanliga kläderna. [Chor —.]

KORKÄMNE, kå'rrkä'mmne, n. sing. (kem.) Eget ämne i kork, äfv. kalladt Suberine.

KORMÄSTARE, kòrmä'stare, m. 5. Person, vid en teater, som står i spetsen för korpersonalen, leder sången, samt undervisar och öfvar dertill hörande personer. [Chor —.]

KORN, n. 5. 1) Frö af något sädesslag. Man säger sålunda Hvete-, Råg-, Bjugg-, Hafrekorn, o. s. v. *Utsädet ger tionde k-et*, skörden är tio gånger så stor som utsädet. Se *Blind.* — 2) (utan plur.) *a*) Allmänt kändt sädesslag, med flera arter, såsom: *Allmänt K.*, fyrradigt, äfv. kalladt Bjugg; *Tvåradigt K.*, äfv. kalladt Gumrik; Bredkorn (se d. o.); *Sexradigt K.* eller Höstkorn; Himalayekorn, m. m. — *b*) Urtröskad säd af detta sädesslag. — *c*) Säd i allmänhet. Brukas numera sällan i denna bem., men bibehåller den i vissa sammansättningar, såsom Kornbod, Utsädeskorn. — 3) Helt liten del eller partikel af vissa ämnen, såsom Sand-, Salt-, Krut-, Pepparkorn, m. m. *Krossa till små k.* — 4) Syfte på en bössa, bestående i en knapp eller i en plan upphöjning, stående öfver och längs efter pipans medellinie. — 5) (i sing., oböjligt) Halten af den ädla metallen i guld- och silfvermynt. Jfr. *Skrot.* — *Ss. K-agnar, -ax, -brodd, -bröd, -gryn, -gryns gröt, -grynsvälling, -gröpe, -malt, -mjöl, -skyl, -åker.*

KORNA, v. a. 1. Groft pulverisera. — *Syn.* Granulera.

KORNAK, kårnáck, m. 3. En elefants förare.

KORNBLICK ell. KORNBLIXT, m. 2. Blixt af en så aflägsen åska, att intet dunder höres.

KORNBLOMMA, f. 1. Se *Blåklint.*

KORNBLY, n. sing. Kornadt bly.

KORNBOD, f. 2. Se *Spannmålsbod.*

KORNDODRA, korndå'ddra, f. 1. En ört med gula blommor och stor blomvippa, bland vårsäd. Myagrum paniculatum.

KORNELL, kårnä'll, f. sing. Växtslägtet Cornus.

KORNETT, kårnä'tt, m. 3. (eng. *Cornet*, fr. *Cornette*) 1) Lägsta officerare vid kavalleri, motsvarande fänrik eller underlöjtnant vid infanteriet. — 2) Fruntimmers natthufva. [Cor —.]

KORNETTIN, kårnätti'n, m. 3. Ett slags blåsinstrument, som användes vid militärmusik. [Cor —.]

KORNFONTÄN, kòrnfånngtä'n, m. 3. Se *Blomsterqvast*, 2.

KORNGRÖT, m. sing. Gröt, kokad af korngryn.

KORNJUDE, m. 2. pl. — *judar.* Föraktlig benämning på spannmålshandlare.

KORNIG, a. 2. 1) Sönderdelad i små korn, groft pulveriserad. *K-t krut.* — 2) Säges om en bergart, då den består af omedelbart med hvarandra sammanvuxna, större och mindre skarpkantiga korn. — Har sammansättningarna Grof-, Fin-, Hvitkornig, m. fl.

KORNING, f. 2. Ett ämnes sönderkrossning i större och smärre fasta korn.

KORNINGSKLOTS, m. 2. Träskifva till krutmassans korning i såll.

KORNISCH, kårrni'sch, se *Karnis.*

KORNKNARR, m. 2. En vadfågel, stor som en kyckling, grå, med bruna fläckar; uppehåller sig mycket i sädesåkrar, och har sitt namn af sitt lockläte om qvällarna: krax, krax. Gallinula Crex. Kallas äfv. Ängsknarr, Grässkära, Åkerskära, Vaktelkung.

KORNKRUT, n. sing. Kornigt krut.

KORNLÄRKA, f. 1. Se *Kornsparf.*

KORNMAL, m. 2. En nattfjäril. Tinea granella.

KORNMASK, m. 2. *Svarta k-en*, larven af Sädesvifveln.

KORNPULVER, n. 5. (fyrv.) Kornigt krut.

KORNRIK, a. 2. Rik på sädeskorn. *K-t ax.*

KORNSKRIKA, f. 1. Se *Ollonskrika.*

KORNSOCKER, n. sing. Ett slags konfekt, tillredd af korn och socker, nyttig emot hosta.

KORNSPARF, m. 2. pl. — *sparfvar.* En art af Sparffåglarna, 7½ tum lång, ofvan brungrå med svarta längdfläckar, inunder orent hvit; lefver af sädeskorn. Emberiza miliaria.

KORNSÅLL, n. 5. Såll, som brukas vid krutets korning.

KORNTÅNG, f. 3. pl. — *tänger.* (tekn.) Se *Klyft*, 2.

KORNVATTEN, n. 5. Afkok af korn (2, *b*).

KORNVIFVEL, m. 2. pl. — *viflar.* Insekt af Skalbaggarna, stor som en loppa, brunröd; larfven lefver i spannmålsfrön. Calandra granaria.

KOROLLARIUM, se *Corollarium.*

KORP, m. 2. (lat. *Corvus*) 1) Fågel af Sparffåglarnes ordning, 2 fot lång, färgen svart, skimrande i grönt och purpur. Corvus Corax. *Svart som en k.* (Talesätt) *Stjäla som en k.*, glupskt. (Ordspr.) *Den ena k-en hackar ej ut ögat på den andra*, tjufvar, roffare och skälmar hålla ihop. — 2) (fig. fam.) Roffare, prejare. — *Ss. K-bo, -fjäder, -läte, -penna, -unge.*

KORPA, v. a. 1. (fam.) Roffa åt sig. — *Korpande*, n. 4.

KORPFANA, f. 1. (hist.) Benämning på en fana, den Ragnar Lodbroks döttrar berättas med egna händer hafva sytt, och i hvars midt skådades bilden af en korp med utspända vingar.

KORPLUCKOR, f. 1. pl. (fam., skämtv.) Ögon. *Se upp med k-na!*

KORPMAT, m. sing. (i det gamla sagospråket) *Bli k.*, falla i strid.

KORPNÄBB, m. 2. 1) Näbben på en korp. — 2) (tekn.) Benämning på spetsen af vissa saker, då den liknar näbben på en korp. — 3) (anat.) Ett af skulderbladets utskott.

KORPORAL, kårrporál (vanligen: kårrprál), m. 3. (fr. *Caporal*, ital. *Caporale*, af *Capo*, hufvud) Anförare för en rote soldater. [Cor —.]

KORPORALSKAP, kårrporàlskáp (vanligen: kårrpràlskáp), n. 3. o. 5. Rote: minsta afdelning af ett regemente. [Cor —.]

KORPORATION, kårrporatschón, f. 3. Ett i och för borgerliga eller andliga syften förenadt sällskap, såsom ordenssamfund, skrå, gille, m. m.

KORPROP, n. 5. ell. **KORPSKRI**, n. 4. Korpens läte.

KORPS, kår, se *Corps*.

KORPSVART, a. 1. Svart som en korp.

KORPULENS, kårrpulä'nns, f. 3. Fetma. [Co —.]

KORPULENT, kårrpulä'nnt, a. 1. Tjock och fet. [Cor —.]

KORREKT, kårrä'ckt, a. 1. Riktig, felfri. [Correct.]

KORREKTHET, kårrä'cktbét, f. 3. Riktighet, felfrihet. [Correcthet.]

KORREKTION, kårräcktschón, f. 3. Rättelse, förbättrande bestraffning. [Correction.]

KORREKTIONIST, kårräcktschoni'sst, m. 3. Tukthusfånge. [Correct —.]

KORREKTIONSHUS, kårräcktschònshús, n. 5. Tukthus. [Correct —.]

KORREKTIONS-INRÄTTNING, f. 2. Se föregående ord.

KORREKTIV, kårräckti'v, n. 3. o. 5. Medel, tjenande till förbättring eller rättelse; förbättringsmedel, rättelsemedel. [Correctif.]

KORREKTUR, kårräckty'r, n. 5. (boktr.) 1) Rättelse af fel i sättning. — 2) Afdrag i och för detta ändamål. *Läsa k.* [Correctur.]

KORREKTURARK, kårräckty'rárrk, n. 5. (boktr.) Afklappadt ark till korrekturläsning.

KORREKTURLÄSARE, m. 5. 1) En, som för tillfället läser korrektur. — 2) Person, som är antagen att läsa korrektur, på ett tryckeri. — 3) Säges om en person, i afseende på hans skicklighet att läsa korrektur. *Skicklig, dålig k.* [Correcturl —.]

KORREKTURLÄSNING, f. 2. Läsning af korrektur, för att anmärka fel i sättningen. [Correct —.]

KORRESPONDENS, kårrespånndä'nns, o. (efter franskan) kårrespånngdånngs, f. 3. 1) Motsvarighet. — 2) Brefvexling. [Cor — dans.]

KORRESPONDENT, - - - dä'nnt, m. 3. Brefvexlare. [Cor —.]

KORRESPONDERA, v. n. 1. 1) Motsvara. — 2) Brefvexla. [Cor —.]

KORRIDOR, kårridå'r, m. 3. (fr. *Corridor*, af sp. *Corredor*) 1) Smal gång utanför en rad af rum eller emellan tvenne sådana rader. — 2) (fortif.) Betäckt väg i fästningar. [Cor —.]

KORRIGERA, kårrischèra, v. a. 1. 1) Rätta, förbättra, tillrättavisa. — 2) (boktr.) Rätta fel i sättning. — *Korrigerande*, n. 4. o. *Korrigering*, f. 2. [Cor —.]

KORRIGERSTOL, kårrischèrstól, m. 2. (boktr.) Ställning, hvarpå formen lägges under korrigering. [Cor —.]

KORROCK, kòrrå'ck, m. 2. Se *Korkåpa*.

KORROBORATIV, kårroborati'v, a. 2. Stärkande. [Cor — if.]

KORRODERA, kårrodèra, v. a. 1. Fräta. [Cor —.]

KORROSIV, - - i'v, a. 2. Frätande. [Cor — if.]

KORRUMPERA, v. a. 1. 1) Förfalska. — 2) Förskämma, förderfva i sedligt afseende. — 3) Muta, förleda. — *Korrumperande*, n. 4. o. *Korrumpering*, f. 2. [Cor —.]

KORRUPTION, kårruptschón, f. 3. 1) Förfalskning. — 2) Förskämning, förderfvande i sedligt afseende. — 3) Sedeförderf. — 4) Mutande, bestickning.

KORS, kå'rrs, n. 5. (i äldre språket *Kross*, *Kruss*, af lat. *Crux*) 1) I jorden nedslagen påle med ett upptill tvärs öfver gående trä, hvarpå missdådare fordom med naglar fästades, för att sålunda aflifvas. *K-ets straff, död. J. Christus dog på k-et. K-ets fot, armar, stam, trä. Christi k.* (Fig. fam.) *Krypa till k-et*, af tvång beqväma sig till något svårt. — 2) (fig.) *a*) *K-et*, kristna läran. — *b*) Sorg och bedröfvelse, som Gud oss tillsänder. *Hvar och en har sitt k. att bära. Bära sitt k. med tålamod. Gud har pålagt oss ett svårt k.* — 3) Figur af trä, guld, silfver, kläde, o. s. v., som skall föreställa vår Frälsares kors. *Ett kors står uppöfver altaret i kyrkan. Fruntimren bära stundom som halsprydnad ett k. af guld eller silfver. Taga k-et* sades fordom om dem, som gjorde ett heligt löfte att deltaga i ett korståg emot de Otrogne, och till tecken deraf fastsydde ett kors vid sina kläder. *Predika k-et*, genom predikan uppmana till deltagande i ett korståg. — Bildar åtskilliga sammansättningar, såsom: Guld-, Silfver-, Diamant-, Biskopskors, m. fl. — 4) Se *Korstecken. Göra k. för sig.* — 5) Säges äfven om saker, som äro lagda tvärs öfver hvarandra, eller som framställa figuren af fyra grenar. *Tvenne käppar, lagda i k. öfver hvarandra. Lägga benen i k.*, det ena öfver det andra. *Grekiskt k.*, hvars alla fyra armar äro lika långa. *Latinskt k.*, hvars nedra gren är längre än de tre andra. (Fam.) *Sitta med armarna i k.*, sitta alldeles sysslolös. *Hugg i k.*, som korsa hvarandra. — 6) Den korsformiga prydnad, som medlemmarne af flera riddarordnar bära. *Riddare af Svärds-ordens stora k.* Se *Storkors*. — 7) Tecken af tvenne streck i kors, gjordt med penna, blyertsstift o. s. v., på papper, vägg, m. m. *Märka något med ett k. Göra ett k. på en vägg med kol, krita. Stryka k. öfver något*, göra korsstreck öfver något, för att antyda, att det ogillas, skall utelemnas. *Stryka k. öfver dörren*, med kol teckna ett kors öfver dörren, hvilket fordom gjordes af vidskepelse, för att utestänga allt ondt. (Fam.) *Nu få vi stryka k. öfver dörr'n*, säges, när en vän, en bekant, som förut icke på länge varit sedd i ens hus, kommer på besök. — 8) (herald.) Korsfigur i vapen. *Liggande k.* (⋈). *K. med två armar* (‡). Se f. ö. *Andreaskors, Ankarkors, Gaffelkors, Stjernkors.* — 9) (astr.) Liten stjernbild på södra himmelen. — 10) Korslagda stickor i en bikupa. — 11) Korsformig inskärning i ett nyckelax. — 12) (repsl.) Brädet vid ändan af en rulle. — 13) (i musik) Se *B*, 2, d. — 14) (anat.) Nedersta delen af ryggen emellan höfterna. *Värk öfver k-et.* — 15) Form af ett kors, hvari en byggnad, isynn. en kyrka är uppförd. — *Ss. K-form, -formig.*

KORS! int. Utropstecken, som uttrycker förvåning. *K., så blek hon är! K., hvad du är enfaldig! K., så dumt! K., hvad hon gör sig till!* (Pop. o. fam.) *K. i alla tider! K.*

bevars! se *Bevars.* — *Adv. K. och tvärs,* korsvis, än hit och än dit.

KORSA, v. a. 1. 1) Lägga, sätta, ställa i kors. *K. armarna, benen.* — 2) *K.* ell. *k. öfver,* stryka kors öfver. — 3) Röra sig, fara, komma, föras, drifvas, gå, löpa, i en riktning, som bildar ett kors med en annan. *Dessa fartyg, vågor k. hvarandra. Klingorna k-de hvarandra.* — 4) Drifva, slå, hugga i kors emot något. *Han k-de sin motståndares klinga.* — *K. sig,* v. r. 1) Göra korstecknet. — 2) (fig. fam.) Yttra högsta grad af bestörtning, förundran.

KORSAR, kårrsár, m. 3. (ital. *Corsaro,* af lat. *Cursor,* löpare) 1) Sjöröfvare. — 2) Sjöröfvarfartyg. [Cor —.]

KORSBAND, n. 5. 1) Band, som i kors omsluter något. — 2) Vidaste delen af en masugnspipa.

KORSBENET, n. def. Se *Heligbenet.*

KORSBLOMSTRIG, a. 2. (bot.) Som har blommorna sittande i kors.

KORSBINDEL, m. 2. pl. — *bindlar.* (kir.) Korsvis anlagd bindel.

KORSBOM, m. 2. pl. — *bommar.* Se *Vändkors.*

KORSBRODER, m. 3. pl. — *bröder.* (hist.) Riddare af Tyska Orden.

KORSBÅGE, m. 2. pl. — *bågar.* (byggn. k.) Korsformigt uppstigande hvalfbåge, hvilande på fyra pelare.

KORSBÄRANDE, n. sing. (teol.) *Christi k.,* händelsen, då Christus måste bära korset.

KORSBÄRARE, m. 5. eller

KORSDRAGARE, m. 5. — GARINNA, f. 1. (fig.) En, som Gud pålägger kors och bedröfvelse. *Tålig k.*

KORSELD, m. 2. (krigsk.) Korsande eld ifrån tvenne batterier, o. s. v.

KORSETT, kårrsä'tt, m. 3. (fr. *Corset,* af *Corps,* från lat. *Corpus,* kropp) Lifstycke; snörlif. [Cor —.]

KORSFANA, f. 1. Fana med korsets tecken.

KORSFARARE, m. 5. (hist.) Deltagare i ett korståg.

KORSFÄRD, c. 3. Se *Korståg.*

KORSFÄSTA, v. a. 2. Aflifva genom fastnaglande på korset (bem. 1). (Fig.) *K. sitt kött,* kufva sina lustar och begärelser. — *Korsfästande,* n. 4., *Korsfästelse,* f. 3. o. *Korsfästning.* f. 2.

KORSGATA, f. 1. Se *Tvärgata.*

KORSGEVÄR, n. 5. Se *Bardisan, Hellebard.*

KORSGROP, f. 2. (anat.) Den nedanför korsknölen belägna fördjupning i bakre kanalväggen af bäckenet.

KORSGÅNG, m. 2. Tvenne gångar, som rätvinkligt korsa hvarandra.

KORSHERRE, m. 2. pl. — *herrar.* (hist.) Andelig Riddare, ledamot af *Korsherrarnes* eller *Tyska Orden.* Kallas äfv. Tyska Riddare, Tyska Herrar.

KORSHUGG, n. 5. Ett slags hugg i fäktning.

KORSHVALF, n. 5. (byggn. k.) Hvalf, som består af tvenne så kallade tunnhvalf, hvilka genomskära hvarandra.

KORSKNUT, m. 2. Vanlig dubbelknut.

KORSKNÖL, m. 2. (anat.) En rundaktigt framstående knöl, vid öfra kanten af bäckenets kanalvägg.

KORSKYRKA, f. 1. Kyrka, byggd i form af ett kors.

KORSKÅL, m. sing. Se *Kålranunkel.*

KORSMESSA, f. 1. Benämning på tvenne kyrkofester i katolska församlingen, den ena den 3 Maj, till minne deraf, att Frälsarens kors, efter föregifvande, vid gräfning, som kejsar Constantin d. Stores moder, Helena, år 326 lät anställa på Golgata, der påfanns; den andra den 14 September, till minne af det förut af Perserna bortförda, heliga korsets återtagande från dem, år 628, efter en af grekiska kejsaren Heraclius vunnen seger.

KORSMUSKEL, m. 3. pl. — *muskler.* (anat.) Muskel, som har sitt läge i korset.

KORSMÄRKE, n. 4. Märke i form af ett kors.

KORSNING, f. 2. Handlingen, då man korsar eller korsar sig.

KORSNÄBB, m. 2. 1) Ett slägte af SparfFåglarna. Loxia. — 2) En art af detta slägte, 6½ tum lång; hanen efter första ruggningen röd, efter den andra grön eller gröngul. Loxia curvirostra.

KORSOMSLAG, n. 5. Omslag af smala pappersremsor i kors omkring tidningar, brochurer o. d., som sändas med posten. *Sända under k.*

KORSREDUTT, kå'rrsredútt, m. 3. (fortif.) Fältskans, bestående af fyra sammansatta halfva redutter.

KORSREM, f. 2. pl. — *remmar.* Rem, som går i kors.

KORSRIDDARE, m. 5. (hist.) Riddare, som deltog i ett korståg.

KORSRÄF, m. 2. pl. — *räfvar.* En afart af räf, med ett svart kors på ryggen.

KORSSKANK, f. oböjl. (pop.) *Slå k. med någon,* sätta foten bakom en annans ben och stöta omkull honom baklänges.

KORSSKANS, m. 2. Se *Korsredutt.*

KORSSKRUF, m. 2. pl. — *skrufvar.* Skruf, som går genom stocken på en bössa och har sin skrufmutter vanligen i tryckblecket, hufvudsakligen sammanfästande pipa och stock.

KORSSNITT, n. 5. Snitt, inskärning i form af ett kors.

KORSSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar.* Ett slags spindel, brun, mer eller mindre skiftande i gult eller rödt, med ett kors på bakdelen; honan stundom en tum lång, hanen ej större än en ärt. Epeira Diadema.

KORSSTRAFF, n. 5. Dödsstraff genom korsfästning.

KORSSTRECK, n. 5. Streck, som korsar ett annat.

KORSSTYNG, n. 5. (söm.) Två små styng, som korsa hvarandra.

KORSTECKEN, n. 5. Tecken, som göres i luften med handen, i form af ett kors.

KORSTROLL, n. 5. (nat. hist.) Ett slags Sjöstjerna i Kattegatt, nästan handstor, violett eller rödaktig. Asterias rubens.

KORSTÅG, n. 5. (hist.) Benämning på de härtåg, som i medeltiden Europas folk gjorde, för att återtaga det Heliga landet ifrån Saracenerna.

KORSTÖM, f. 2. pl. — *tömmar.* Töm med korsremmar.

KORSVERK, n. 5. Ett slags byggnadssätt för hus, då väggarne utgöras af vertikala bjelkar med korsvis mellanslagna sidobjelkar, emellan hvilka är muradt med tegel och ler. — *Ss. K-sbyggnad.*

KORSVIS, adv. I korsform, i kors. *Lägga k. Gå k.*

KORSVÄG, m. 2. 1) Tvenne vägar, som korsa hvarandra. — 2) Stället, der detta sker.

KORSÅNGARE, kòrså'nngare, m. 5. 1) En, som vid gudstjensten sjunger i koret af en kyrka. — 2) Sångare, som tillhör kören vid en opera.

KORSÖRT, kå'rrsö'rrt, f. 3. (bot.) En art Kohvete. Melampyrum cristatum. — 2) Se *Allmän Boört.*

KORT, kórt, n. 5. (fr. *Carte*, lat. *Charta*) 1) Aflångt fyrsidig pappskifva med målade figurer, hvilken begagnas till spel. Spelkort. *Högt, lågt k.*, som i spel har hög, låg valör. *Goda, dåliga k.*, i spel fördelaktiga eller tvärtom. *Spela k.*, spela med begagnande af spelkort. *Gifva, kasta, lägga k.*, se *Gifva*, &c. *Blanda k.*, blanda om korten med hvarndra, innan man ger, o. s. v. Se f. ö. *Blanda, Lägga, Spå, Titta.* — Har flera sammansättningar, såsom: Spel-, Tarock-, Piket-, Cambiokort, m. fl. — 2) Se *Sjökort. Platt k.*, sjökort öfver en mindre del af jordens yta, konstrueradt under det oriktiga antagande, att denna del är plan. *Växande k.*, der alla meridianer äro parallella och latitudsgraderna växande. — 3) Se *Inträdeskort, Adresskort, Notifikationskort, Bjudningskort.* — *Ss. K-fabrik, -fabrikör, -målning, -tillverkning.*

KORT, kå'rrt, a. 1. 1) Som har föga längd, eller som icke har samma längd som en annan sak. *K. hår. K. rock, kappa. K-a ben. Hafva ena armen k-are än den andra. K. till växten. K. och tjock. K. väg. K. afstånd.* (Fig. fam.) *K. om hufvudet*, som lätt blir stött, tyckmycken. — *Syn.* Stackig. — 2) (om tid) Som icke räcker, varar länge. *K. tid. På k. tid. För k. tid sedan. K. vinter, sommar. Om vintern äro dagarne k-a. Lifvet är k. Han dog efter en k. sjukdom. K. andedrägt*, då man andas tätt och med svårighet. (Både egentl. o. fig.) *Göra pinan k.*, hastigt verkställa något, som förorsakar smärta, lidande, sorg, harm, vrede. *Göra processen k.*, i all hastighet, utan omsvep och tidsutdrägt, afgöra något. — 3) (i fråga om tal och skrift) Af föga utsträckning, ej lång. *Ett k. bref, tal. K. bön, predikan. K. teaterpjes. K-a reglor.* — 4) Som ej länge uppehåller sig med något. Säges om tal. *Vara k. i sitt tal. Presten var k. Jag vill vara k.*, jag skall i få ord omtala, framställa saken. — 5) Som ej upptar lång väg. *K-a dagsresor. K. segling.* — 6) *K. syn*, då man icke ser på långt håll. *K. minne*, som snart glömmer. *K. stafvelse*, som uttalas på hälften så kort tid som en lång. *K. ton*, hastigt utstött, som ej uthålles. *K. svar*, i få ord. *K. skrifsätt*, fåordigt och sammanträngdt. *K. sås*, för litet simmig. *Gifva k. besked*, helt hastigt, med få ord affärda. *K. galopp*, då hästens språng hejdas, så att man icke kommer fortare än i mindre traf. *Komma till k-a* (gammal böjd kasus), blifva öfvervunnen, komma efter; äfv. ej uppnå sitt mål, misslyckas. — *Adv.* 1) Kort tid. *Predika, tala k. Innan k. K., förut, derpå, derefter.* — 2) Med få ord. *Svara k. K. sagdt. K. och godt*, i få ord, korteligen, utan omsvep. — 3) Betecknar äfv. kort utrymme, längd, afstånd. *Han har bundit sin häst för k.* (Fig.) *Hålla någon k.*, strängt. — *Ss. K-armad, -bent, -halsad, -hårig, -luggig, -svansig.* [Kårt, Korrt.]

KORTA AF, se *Afkorta.*

KORTBLAD, kòrtblád, n. 5. Ett spelkort, som begagnas till annat ändamål än spel.

KORTBUK, kå'rrtbúk, m. 2. Ett slags fisk. Cepola.

KORTELIGEN, kå'rrteligänn, adv. I korthet, med få ord.

KORTHET, kå'rrthét, f. 3. 1) Ringa längd. *Rockens, väggens k.* — 2) Kort varaktighet. *Tidens k.* — 3) Föga utsträckning, fåordighet, få ord. *Uppsatsens, predikans k. I k. sagdt.* [Kårt —, Korrt —.]

KORTHUS, kòrthús, n. 5. 1) Flera kort, med kanterna sammanställda mot hvarandra, så att de framte någon likhet med hus. *Barn roa sig att bygga k.* — 2) (fig. fam.) Lösligt uppfördt hus; äfv. mycket litet hus.

KORTKLIPPT, kå'rrtkli'ppt, a. 1. Säges om något, som blifvit klippt nära intill, så att det är helt kort. *K. hår.*

KORTKONST, kòrtkå'nnst, f. 3. Taskspelarkonst, som göres med kort.

KORTKUNG, kòrtkúnng, m. 2. (fig. fam.) Kung utan makt, blott till namnet.

KORTLEK, kòrtlék, m. 2. Fullständig samling af kort, som begagnas vid spel. *En k. består af 52 kort.* — Man har för öfrigt Piket-, Cambiolek; se dessa.

KORTMAKARE, kòrt---, m. 5. En, som tillverkar spelkort.

KORTMÅLARE, kòrt---, m. 5. Arbetare, som målar spelkort.

KORTON, kòrtón, m. 3. En orgels stämning, då den står en half ton högre än efter vanlig stämgaffel.

KORTPAPPER, kòrtpápperr, n. 5. Papper, som begagnas till kort.

KORTPENNINGAR, kòrtpä'nninngarr, m. 2. pl. Penningar, som sammanskjutas af spelande, för att godtgöra kostnaden för inköpta nya kort.

KORTRAFFEL, kòrtráff'l, n. sing. Ett slags hasardspel med kort.

KORTSKUREN, kå'rrtskúränn, a. 2. neutr. —*et.* Afskuren helt nära intill.

KORTSKÄRARE, kòrtschä'rare, m. 5. Arbetare, som sönderskär de färdiga arken till särskilta kort.

KORTSPEL, kòrtspél, n. 5. Sådant slags spel, hvarvid spelkort begagnas.

KORTSPELARE, m. 5. — LERSKA, f. 1. En, som spelar kort.

KORTSTÄMPEL, kòrtstä'mmp'l, m. 2. pl. —*stämplar.* Hallstämpel, som åsättes spelkort.

KORTSYNT, kå'rrtsy'nt, a. 1. 1) Som icke ser på långt håll. — 2) (fig.) Föga förutseende.

KORTSYNTHET, f. 3. Egenskapen att vara kortsynt (både egentl. o. fig.)

KORTTÄNKT, kå'rrttä'nckt, a. 1. Som icke tänker mycket för sig. — *Syn.* Se *Obetänksam.* — *Adv.* Obetänksamt.

KORTVINGE, kå'rrtvi'nnge, m. 2. pl. — *vingar.* Ett slags insekt. Necydalis.

KORTVÄXT, kå'rrtvä'xt, a. 1. Kort till växten.

KORUKA, kòrúka, f. 1. Plätt af färsk koträck.

KORUM, kòrumm, n. sing. (egentl. *Chorum*, ackus. af lat. *Chorus*) Böneandakt, som soldater, på marsch eller i läger, hålla morgon och afton.

KORUND, korúnnd, m. 3. Se *Stjernsafir.*

KORVETT, kårrvä'tt, m. 3. Litet snällseglande, tremastadt örlogsskepp utan batteri, men med glatt lag på däck, utan back- och skanskanoner. [Cor—.]

KORYBANTER, kårybánnt'r, m. 3. pl. (gam. hist.) Cybeles eller Rheas prester, hvilka med larmande musik firade hennes fester. [Co —.]

KORYBANTISK, kårybánntissk, a. 2. Stormande, vildt larmande; hänförd. [Co —.]

KORYFÉ, kåryfé, m. 3. (grek. *Koryphaios*, af *Koryphä'*, hufvud) 1) Anförare för kören vid Grekernes skådespel. — 2) (fig.) Hufvudman, ledare. [Coryphé.]

KOS, förkortadt af *Kosa*. (fam.) Bort, borta. *Gå, springa, löpa, fara, flyga sin k. Han är sin k.*

KOSA, f. 1. Viss bestämd riktning för segling, äfv. för rörelse i allmänhet åt något visst håll. *Ställa sin k. norr ut. Ändra sin k., taga annan k. Förlora rätta k-n.* — Förmodas hafva kommit af det franska *Cours* eller det engelska *Causey*.

KOSJUS, m. sing. Örten Polemonium cæruleum.

KOSKÄLLA, f. 1. Skälla, som bindes om halsen på ko; hvilken går i vall, för att af ljudet hafva ledning, när man vill söka upp kon eller den hjord, hon tillhör.

KOSMETISK, kåssmétissk, a. 2. (från grek.) Förskönande. *K-a medel*, skönhetsmedel. [Cos—.]

KOSMISK, kå'ssmissk, a. 2. (af grek. *Kosmos*, verld) Som tillhör, angår, har samband med hela verldssystemet, har sitt ursprung, sker utom jorden. [Cos-.]

KOSMOGONI, kåssmågåni', f. 3. Lära om verldens daning. [Co —.]

KOSMOGRAFI, kåssmågrafi', f. 3. Lära om verlden, för så vidt den kan uppfattas genom blotta förnimmelsen. En del af Kosmologien. [Co — phie.]

KOSMOGRAFISK, a. 2. Som har afseende på kosmografien. [Co —.]

KOSMOLOGI, kåssmålåji', f. 3. Lära om verlden i dess helhet. [Co — gie.]

KOSMOLOGISK, kåssmålå'jissk, a. 2. Som tillhör, har afseende på kosmologien. [Co —.]

KOSMONOMI, kåssmånåmi', f. 3. Lära om de allmänna lagar, efter hvilka den fysiska verlden styres. [Co — mie.]

KOSMOPOLIT, kåssmåpåli't, m. 3. Verldsborgare. [Co —.]

KOSMOPOLITISK, a. 2. Verldsborgerlig. [Co —.]

KOSMORAMA, kåssmåráma, m. 3. pl. — *ramer*. (af *Kosmos*, verld, och *Horao*, jag ser) Ett slags tittskåp eller äfven rum, der man genom titthål får beskåda målningar, föreställande märkvärdiga utsigter, hvilka genom förstoringsglas visa sig i naturlig storlek. [Co —.]

KOSOPP, m. 2. Se *Kosvamp*.

KOSSA (slutet o), f. 1. (pop. o. i barnspråket) Se *Ko*.

KOSSAK, kåsáck, m. 3. Ett slags rofdjur af Hundslägtet, i trakten af Cap och i Nubien, till färgen gulgrått. Canis Cossac.

KOST, kå'sst, m. sing. Mat. *Hafva fri k. Gifva någon k. och lön. K. och kläder. God, dålig k.*

KOSTA, kå'ssta, v. a. 1. 1) Gälla i pris. *Hvad k-r det? Det k-r 100 r:dr. Uret har k-t honom 20 r:dr. Dessa band k. 6 sk. alnen. Det k-r bra, mycket.* (Talesätt) *K-r det något, så smakar det ock något*, väl är det dyrt, men så har man ock njutning deraf. — *Syn.* Gälla. — 2) Förorsaka, medföra kostnad. *Sonen k-r fadren mycket. Kuren k-r mycket.* — 3) Erfordra. *Detta arbete k-r mycken tid, möda, mycken svett, eftertanka. Den saken har k-t mig mycken tid. Segern k-de mycket blod*, vanns ej utan mycken blodsutgjutelse. — 4) Medföra förlust af. *Barnets födelse k-de modren lifvet*, orsakade hennes död. *Fältlåget k-de honom en arm. Det har k-t honom friheten. K. hvad det k. vill*, förlusten må bli huru stor som helst. — 5) *K. på'*: a) Utgifva penningar till nytta för någon eller till förbättring af en sak. *Han har k-t mycket på honom. Han gör nytta för hvad man k-t på honom. K. på band till en hatt.* — b) α) Medföra trötthet, försvaga. *Det k-r på att arbeta dag ut och dag in. Det k-r på helsan, på krafterna.* — β) Förorsaka smärta. *Det k-r på mig att nödgas göra det.* — *K. út*, utgifva, utbetala. *K. ut mycket penningar.*

KOSTBAR, a. 2. Se *Dyrbar*.

KOSTBARHET, f. 3. Se *Dyrbarhet* (begge bem.).

KOSTBART, adv. Se *Dyrbart*.

KOSTELIG, m. fl., se *Kostlig*, &c.

KOSTFÖRAKTARE, m. 5. —**TERSKA**, f. 1. (fam.) En, som icke vill äta annat än fin och läcker mat. Brukas endast i det negativa uttrycket: *Ingen k.*, som gerna håller till godo med hvad mat som helst; (fig.) icke noga i sina njutningar. *Han, hon är ingen k.*

KOSTGÄNGARE, m. 5. En, som har sin dagliga mat hos någon emot öfverenskommen betalning. — *Syn.* Spisgäst.

KOSTHÅLL, n. 5. Tillhandahållande af daglig mat åt andra emot öfverenskommen betalning för viss tid. *Vara i k. hos någon*, vara spisgäst hos honom.

KOSTHÅLLNING, f. 2. Se *Kosthåll.* Brukas mest i fråga om beskaffenheten af den mat, som hålles spisgästerna tillhanda. *K-en hos fru N. är dålig.*

KOSTLIG, a. 2. (af *Kost*) 1) (egentl.) Högst välsmaklig, läcker. *K. mat, dryck.* — 2) (i allm.) Utsökt, högst förträfflig, ypperlig. *En k. bok.* — 3) Högst löjlig, narraktig. *Det är verkligen k-t. Ett k-t äfventyr.* — *Kostlighet*, f. 3. — *Kostligt*, adv.

KOSTNAD, m. 3. Penningar, som utgifvas för person eller sak. *Han har förorsakat sin far stora k-er. Bestå k-en för något. Draga halfva k-en hvar. Med mycken, ringa k. Sätta sig i k.*, ådraga sig utgifter. *Göra sig onödig k. Komma en på mycken k.* — *Ss. K-ersättning.*

KOSTNADSFRI, a. 2. neutr. — *fritt*. Som medför ingen kostnad. *K. undervisning.*

KOSTNADSFRITT, adv. Utan kostnad. *K. spisa hos någon.*

KOSTNADSFÖRSLAG, n. 3. o. 5. Förslag, innehållande ungefärlig beräkning af de blifvande kostnaderna vid ett företag. *Göra upp k-et för en jernvägsanläggning.*

KOSTNADSRÄKNING, f. 2. Räkning, som upptager kostnaderna vid ett företag eller eljest i och för någons räkning.

KOSTPENNINGAR, m. 2. pl. Penningar, som någon får till sin dagliga mat, i stället för kost. *Hans betjent får k. Hafva k.*

KOSTSAM, a. 2. Som kostar mycket, medför stora kostnader, dyr. Säges icke om hvad som köpes och säljes. *En k. resa. K-t företag.*

KOSTSAMHET, f. 3. Egenskapen att vara kostsam.

KOSTSAMT, adv. På ett kostsamt sätt. *Lefva k.*

KOSTYM, kåsty'm, m. 3. (fr. o. ital. *Costume*) 1) (utan plur.) Olika tiders och länders plägseder, bruk, klädedrägt m. m., som målaren och skalden i sina arbeten böra iakttaga. — 2) Drägt, isynn. vid teater-representationer, maskerader, o. s. v. [Kostum, Co -.]

KOSTYMERA, v. a. 1. Ikläda en viss kostym. — *Kostymerande*, n. 4. o. *Kostymering*, f. 2. [Kostumera, Co —.]

KOSVAMP, m. 2. Ett slags hattsvamp, som ätes af kor. Boletus bovinus. Kallas äfv. Kosopp, Koticka.

KOTA, f. 1. 1) Hvart och ett af de ben, som utgöra ryggraden. Indelas i Hals-, Bröst- och Ländkotor. — 2) (veter.) Den del af hästens ben, som är emellan karleden och hofkronan. — 3) (på jagtgevär) En sluten, härdad panna af stål eller jern, som inskrufvas i pipan, och hvarigenom fänghålet går.

KOTHURN, kotúrn, m. 3. (grek. *Kothornos*) 1) Halfstöfvel med hög sula, som grekiska och romerska skådespelare brukade i sorgspel. — 2) (fig.) *a*) Sorgspelet. — *b*) Högtrafvande, pompös stil. [Co -.]

KOTICKA, f. 1. Se *Kosvamp*.

KOTLETT, kåtlä'tt, m. 3. (fr. *Côtelette*, af lat. *Costa*, refben) Ett stycke refben med åtföljande kött af kalf, får, svin &c., stekt i panna öfver glöd. [Kortlett, Cottlett.]

KOTRÄD, n. 5. Ett högstammigt träd i Guyana, hvars saft liknar komjölk och njutes som en födande dryck af landets inbyggare. Tabernemontana utilis.

KOTTE, m. 2. pl. *kottar*. (bot.) Benämning på ett honhänge, då dess fjäll efter blomningen utväxa, samt blifva läder- eller träartade. *Alla barrträd hafva k-ar.*

KOTTERI, kåtteri', n. 3. (fr. *Côterie*) Slutet, förtroligt sällskap af personer, som alltid puffa för hvarandra, och förena sina bemödanden att arbeta för eller emot andra, allt efter som desse stå väl eller illa anskrifne hos dem. [Cotteri.]

KOVÄNDA, v. n. 2. (sjöt.) Vända för-de-vind.

KOXA (slutet *o*), v. n. 1. (pop. o. fam.) Skåda, se. *K. på någon, något.* — *Syn.* Se *Se.* — — *Koxande*, n. 4.

KOÖGA, f. 1. (skepp.) Se *Patentglas*.

KRABAT, -åt, m. 3. (förvrängdt af *Croat*) Skymford, hvilket brukas i samma mening som Lymmel, ofta äfven skämtvis. *Din k.!* Betydde ursprungl.: våldsam, men oduglig karl; öfversittare.

KRABB, a. m. (sjöt.) *K. sjö*, sjögång med höga, korta och toppiga vågor.

KRABBA, f. 1. Tiofotadt skorpdjursslägte, liknande en kräfta, men med en bred, nästan fyrkantig eller rund bröstdel och mycket kort buk eller stjert, som ligger inböjd under bröstdelen. Cancer. *Vanliga K-n*, stor som en handlofve och femtandad på sidorna. C. Moenas. *Stora K-n*, dubbelt större och niotandad. C. Pagurus. Båda slagen kallas äfv. Taskkräftor eller Krabbtaskor.

KRABBTASKA, f. 1. Se *Krabba*.

KRACK! (t. *krach!*) Interjektion, hvarmed härmas ljudet af något, som brytes af, brakar sönder.

KRAF, n. 5. (af *Kräfva*) 1) Kräfvande. *För att undgå borgenärernes k.* — 2) (fig.) Fordran, tarf, behof. *Naturens k. Tidens k.*

KRAFLA, krävla, v. n. 1. (pop. o. fam.) Krypa med mycken möda, släpa sig på händer och fötter. (Fig.) *K. sig fram*, hjelpa sig fram med mycken svårighet. — *Kraflande*, n. 4.

Anm. Ordet torde böra anses såsom en annan form af *Kräla*. Jfr. d. o.

KRAFS, kräffs, n. sing. 1) (egentl., mindre brukl.) Frön, maskar o. d., som af höns uppkrafsas. — 2) (fig. fam.) Hvarjehanda småsaker utan allt värde. *Det är bara k.* — *Syn.* Plock, Småplock, Skräp, Lappri.

KRAFSA, kråffsa, v. n. o. a. 1. 1) (om foglar och en del däggdjur) Med klorna rifva i marken eller på ytan af en sak. *Hönsen k. på sopbacken efter mask. Hunden k-r i snön. En hund, som k-r med foten på dörrn. Apan k-r kastanier ur elden. K. bórt, fråm*, se *Bortkrafsa, Framkrafsa. K. igén*, genom krafsning fylla. *K. ihóp*, hopsamla genom krafsning; (fig. fam.) hopsamla smårede från alla håll. *K. úpp*, se *Uppkrafsa.* — 2) Rifva med fingeränderna på något. *K. på dörren, för att slippa in.* — 3) (fig. fam.) *K. å't sig*, se *Skrapa åt sig.* — *Krafsande*, n. 4. o. *Krafsning*, f. 2.

Anm. Förmodas vara härledt af *Kraw*, klo.

KRAFT, kråfft, f. 3. 1) (i allm.) Förmåga att verka, vare sig fysiskt eller andligt. *K. frambringar verkan. Fysiska k-er*, som frambringa rörelse. *Organiskt bildande k-er*, som frambringa ting, försedda med organer. *Andeliga k-er*, hvilka yttra sig i förmågan att tänka, känna och begära. *Den magnetiska, elektriska k-en. Kroppens, själens k-er. Denna ört har stor k. att läka sår.* — 2) (i fysiken) *a*) Allt hvad som kan åstadkomma en förändring hos kropparna. — *b*) Det, som sätter en kropp i rörelse. *K-en, som drifver en qvarn.* — 3) *a*) (mest i plur.) Förmåga hos menniskan att verka i kroppsligt hänseende. *Han har stora k-er. Arbeta af alla k-er. Använda, bruka, uppbjuda alla sina k-er* (säges äfv. i andeligt hänseende). — *Syn.* Kroppskraft. — *b*) Förmåga att bibehålla lifvet. *Han har ännu mycken k. i behåll och kan lefva länge. Liderlighet har förstört hans k-er. Detta medel ger den sjuke nya k-er. Få k-er. Få nya k-er.* — *Syn.* Lifskraft. — *c*) Andlig förmåga (omfattande både tanke, vilja och handling). *Den öfverlägsna k-en hos denna ande gaf revolutionen en annan riktning.* — *Syn.* Själskraft. — *d*) Stark vilja jemte förmåga att sätta den i verket. *Hans regering vittnar om mycken k.* — *Syn.* Viljekraft. — 4) Stark verkan, eftertryck. *Arbeta, skjuta på med k., med all k.* — 5) (lagt.) Förmågo, verkan. *I k. af 1 Kap. 20 § Missg. Balk.*, i förmågo deraf, enligt dess innehåll. *Dom, som vunnit laga k. Till den k. som lag förmår.* — 6) Must. *Draga k-en ur ett ämne.*

KRAFTANSTRÄNGNING, f. 2. Ansträngning af krafter.

KRAFTFULL, a. 2. Se *Kraftig*.

KRAFTFULLHET, f. 3. Kraft hos en menniska, i fysisk eller andlig måtto.

KRAFTIG, kråfftigg, a. 2. 1) Som har mycken kraft. Säges både i fysisk och andlig mening. *Ett k-t folk. En k. själ, vilja, känsla.* — 2) Som ger krafter. *K. föda, soppa.* — 3) Verksam. *K-t botemedel, understöd.* — 4) Eftertrycklig. *K. försäkran, uppmaning. K-t förbehåll. K. förbindelse.*

KRAFTIGT, adv. 1) Med kraft, eftertryck. *K. skjuta på. K. hjelpa någon. K. uttala sin tanka. På det k-aste förbinda sig, att....*

— 2) På ett sätt, som ger krafter. *En k. närande spis.* — 3) Verksamt. *Ett k. helande medel.*

KRAFTKYRKA, f. 1. Underjordisk kyrka. *K-n i Lund.*

Anm. Ordet kommer ej af *Kraft*, utan af grek. ordet *Kryptä*, underjordiskt hvalf.

KRAFTLÖS, a. 2. 1) Utan kraft (fysisk eller andlig). — *Syn.* Svag, Matt, Maktlös. — 2) (lagt.) Overksam, utan laga kraft och verkan. *Göra lagen k. K. dom, afhandling.* — *Syn.* Se *Ogiltig.*

KRAFTLÖSHET, f. 3. Egenskapen att vara kraftlös.

KRAFTLÖST, adv. Utan kraft, utan verkan; overksamt.

KRAFTORD, n. 5. Eftertryckligt ord, uttryck, yttrande.

KRAFTSOPPA, f. 1. Soppa af godt oxkött, som långsamt och länge fått koka i blott litet vatten.

KRAFTVUNNEN, a. 2. neutr. — *et.* (lagt.) *Laga k.*, som vunnit laga kraft, t. ex.: *Laga k-et utslag.*

KRAFTYTTRING, f. 2. Yttring, företeelse af kraft (isynn. viljans) hos en menniska.

KRAFVEL, m. 2. Benämning på ett slags fordom brukliga krigsfartyg.

KRAGE, m. 2. pl. *kragar.* 1) Den del af ett klädesplagg, som går uppomkring halsen. *K-en på en rock, en frack, en kappa, en skjorta. Taga, flyga någon i k-en,* fatta honom i kragen, för att anfalla honom. — Bildar flera sammansättningar, såsom: Rock-, Frack-, Kapp-, Skjort-krage, m. fl. — 2) Se *Löskrage.* — 3) Vidt, vanligen rundt stycke af kambrick o. s. v., som fruntimmer fästa kring halsen, så att bröst och axlar deraf betäckas. — 4) Den del på vissa slags stöflar (Kragstöflar), som betäcker knäet. — 5) Del på vissa slags handskar (Kraghandskar), som går uppom handlofven. — 6) (med.) *Spanska k-en,* venerisk sjukdom, då förhuden är så uppsvullen, att den ej kan dragas ned öfver ollonet. — 7) (skepp.) Målad segelduksremsa, som fästes kring bogsprötet, kring en mast, en pump eller rorhufvudet, för att hindra vattnets inträngande i fartyget.

Anm. Ordet förmodas af *Ihre* ursprungligen hafva betydt detsamma som Hals.

KRAGEBLOMMA, f. 1. Örtslägtet Chrysanthemum.

KRAGSTEN, m. 2. (byggn. k.) En ifrån en vägg framskjutande sten eller stock till uppbärande af en balkong o. d.

KRAGSTÖFVEL, m. 2. pl. — *stöflar.* Stöfvel med krage (bem. 4).

KRAKE, m. 2. pl. *krakar.* 1) (egentl.) *a*) Spenslig, afhuggen trädstam, svagt afqvistad, så att den längs efter är betäckt med spetsar af grenarna. — *b*) Inrättning till torkning af ärter och bönor, bestående af en ställning, hvarpå sådana trädstammar äro lagda ändlångs. — 2) (fig.) *a*) (prov.) Öknamn på långa och magra menniskor. *Rolf Krake* hade deraf sitt tillnamn. — *b*) (fam.) En, som duger till intet; svag stackare. Säges äfv. allmänt, i denna bem., om hästar.

KRAKE, m. 2. pl. *krakar.* Ett fabelaktigt hafsvidunder, likt en simmande ö, som omtalas i Pontoppidans Norska Naturalhistoria. Kallades af Isländarne Hafgufa.

KRAKEL, -käʹl, n. 5. (fam.; t. *Krakeel*) Träta och slagsmål.

KRAKMANDEL, m. 2. pl. — *mandlar.* Mandel i sitt skal.

KRALLA, v. n. 1. (fam.) Gå sakta och vacklande, af brist på krafter. *Gubben går än uppe och k-r. K. sig hem, bort etc.*, sakta begifva sig hem, &c. *Det k-r tiʹll,* det går an. — *Krallande*, n. 4.

Anm. Ordet torde egentligen vara detsamma som *Krafla*, uppkommet deraf genom assimilation.

KRALLIG, a. 2. (fam.) Smått sjuklig, illamående. — *Kraltighet*, f. 3.

KRAM (a långt), a. 2. *K. snö*, våt och mjuk.

KRAM (a långt), n. sing. Hvarjehanda slags varor, som tillhöra minuthandeln. (Fig. fam.) *Det är just i hans k.*, något som han kan, förstår, befattar sig med.

KRAMA, v. a. 1. Trycka med handen. *K. ens hand. K. en citron.* (Fig. fam.) *Jag skall k. honom för omaket,* jag skall vedergälla honom det. — *K. ihjél, ihóp, iʹn, söʹnder. K. úr, út,* se *Urkrama, Utkrama.* — *Kramande*, n. 4.

KRAMAS, -ås, n. sing. (fam.) Se *Krimskrams.*

KRAMBAMBULI, krammbåmmbuli, n. sing. Glödgadt brännvin med socker, smält i brännvinslågan.

KRAMBOD, f. 2. En kramhandlares salubod.

KRAMGODS, n. 5. Varugods, som tillhör kramhandeln.

KRAMHANDEL, m. sing. Minuthandel med hvarjehanda slags varor.

KRAMHANDLARE, m. 5. Minuthandlare, som idkar kramhandel.

KRAMLA, kråmmla, f. 1. 1) Se *Klamra.* — 2) Ankar i byggnader.

KRAMNING, kråmninng, f. 2. Handlingen, då man kramar.

KRAMP, krámmp, m. sing. (af *Krympa*) Sjukligt kroppens tillstånd, bestående i musklernas eller nervernas ofrivilliga, ofta smärtsamma sammandragning. *K. i benen, i magen.* — *Ss. K-stillande.*

KRAMPA, kråmmpa, f. 1. 1) Litet jernankar, hvarmed tvenne trän sammanhållas. — 2) Jernstycke, med två rätvinkliga spetsar, en i hvardera ändan, hvilka inslås i ett trä, för att i öppningen emottaga en kolf eller regel.

KRAMPAKTIG, KRAMPARTAD, a. 2. Som liknar kramp. — *Krampaktighet*, f. 3.

KRAMPDRAG, n. sing. Se *Kramp.*

KRAMPFISK, m. 2. Se *Darr-rocka.*

KRAMPFRÖ, n. sing. eller

KRAMPRÄTTIKA, f. 1. En art Rättika, i åkrar bland korn, med gula blommor. Dess frön tros förorsaka krampsjuka. Raphanus Raphanistrum.

KRAMPHOSTA, f. 1. Hosta, förenad med kramp.

KRAMPSILL, f. 2. Soltorkad sill.

KRAMPSJUKA, f. sing. Se *Dragsjuka.*

KRAMPSTILLANDE, a. 4. (med.) Som stillar kramp. *K. medel.*

KRAMPSTÅL, n. sing. Ett slags med mycken konst sammanlagdt stål.

KRAMSFÅGEL, krämms--, m. 2. pl. — *fåglar.* (t. *Krammetsvogel*) Vanlig ätbar småfågel, såsom snöskator, sidensvansar, m. fl.

KRAMVARA, kråmvåra, f. 1. Sådan slags vara, som tillhör kramhandeln.

KRAN, m. 2. Maskin, hvarigenom svåra tyngder lyftas, och som begagnas till att lasta varor ur och i skepp, m. m.

KRANBALK, m. 2. (skepp.) En på hvarje sida om förstäfven, öfver bogrelingen, snedt fastbultad bjelke, i hvars ända äro skifgatt för ankarets kättning.

KRANBALKSVIS, adv. (sjöt.) Säges om ett utombords varande föremåls läge, då det synes i riktningen af någondera kranbalken.

KRANBJELKE, m. 2. pl. — *bjelkar*. Bjelke, hvarigenom en kran kan vändas åt alla sidor.

KRANHJUL, n. 5. Hjul, hvarmedelst hjulstocken i en kran kringdrifves.

KRANIOLOG, --ålå'g, m. 3. En, som är kunnig i kraniologien.

KRANIOLOGI, --ålåji', f. 3. (af grek. *Kranion*. hufvudskål) Läran om utrönandet af själens egenskaper efter hufvudskålens olika form.

KRANK, kránngk, a. 2. (fam.; tyskt ord) Illamående, opasslig.

KRANKHET, f. 3. (föråldr.) Sjukdom.

KRANLINA, f. 1. Lina, tillhörande en kran, hvarmedelst tyngder lyftas.

KRANPENNINGAR, m. 2. pl. Afgift för begagnande af en kran.

KRANS, kránns, m. 2. 1) Kretsformig fläta af blad eller blommor. *Bära en k. på hufvudet. Belönas med en k.* Se *Brud-, Bröllops-, Blomster-, Eklöfs-, Segerkrans*, m. fl. — 2) Figuren på tvenne kort i cambioleken; äfv. hvarje af dessa kort. — 3) Kretsformig valk, som lägges på hufvudet, att bära bördor på. — 4) Kretsformig, stoppad eller med luft uppblåst persedel, att sitta på. — 5) Hvad som ringformigt går utomkring ett föremål, t. ex. periferien på vattenhjul, skifvor, rullar. — 6) Den öfre betäckningen på ett föremål, isynn. då den är rund. *K-en på en mur, en brunn, en spisel, på pelare, skåp*, o. s. v. *K-en på en varggrop*, öfra timringen deraf. — 7) (skepp.) Sammansplissadt tåg, som brukas till hindrande af skamfilning. — *Ss. K-flätare, -fläterska, -flätning, -formig.*

KRANSA, v. a. 1. 1) Se *Bekransa*. — 2) Förse med krans. — *Kransande*, n. 4.

KRANSHIRS, m. sing. En art Hirs, med 4 småax i krans. Panicum verticillatum.

KRANSLIST, f. 3. (byggn.k.) List, som bildar en krans på ett föremål.

KRANSNING, f. 2. Handlingen, då man kransar.

KRANSORMBUNKE, m. 2. pl. — *bunkar*. *K-kar*, ett slags ormbunkar med trind, pipig ell. ihålig stam, merendels med flera kransar af smala grenar och med fruktax i toppen.

KRANSTEGE, m. 2. pl. — *stegar*. 1) Stock med pinnar att stiga på. — 2) (mek.) Vind, som liknar en stege.

KRANTALJA, f. 1. 1) Talja, som tillhör en kran. — 2) Se *Kattblock*.

KRAPP, m. sing. 1) Apoteksväxt af fam. Rubiaceæ, hvars rot begagnas i medicinen och till färgning. Rubia tinctorum. — 2) Det röda färgstoftet af nyssnämda rot. *Färga med k.*

KRAPPRÖDT, n. sing. Den röda färgen af krapp.

KRAS, s. oböjl. (af *Krossa*) Brukas endast i uttrycken: *Gå i k.*, krossas; *slå i k.*, slå sönder i stycken. (Ordspr.) *Lycka och glas gå snart i k.*, lyckan är ovaraktig. — *Int.* Härmar ljudet af något, som krossas. *K.! låg glaset i stycken på golfvet.*

KRASA, v. n. 1. 1) Äta på något saftigt af tät och köttig textur, t. ex. äplen. *Hör, hur han k-r! K. sönder*. — 2) Gifva sådant ljud ifrån sig, vid ätning. *Äplet k-r mellan tänderna.* — *Krasande*, n. 4. o. *Krasning*, f. 2.

KRASCHAN, -án, m. 3. (fr. *Crachat*) Kommendörstecken. [Crachan.]

KRASLA, kråssla, v. n. 1. (fam.) Se *Hängla*. *K. sig fram*, med möda och svårighet hjelpa sig fram, hur man kan.

KRASLARE, kråsslare, m. 5. (fam.) 1) Kraslig menniska. — 2) Stackare. — Äfv. *Krasslare*.

KRASLIG, kråssligg, a. 2. (fam.; egentl.: som lätt kan krossas) 1) Som har svag helsa. — 2) Illamående, lindrigt sjuk, opasslig. — Äfv. *Krasslig*.

KRASLIGHET, kråsslighét, f. 3. (fam.) 1) Svag helsa, sjuklighet. — 2) Illamående, opasslighet. — Äfv. *Krasslighet*.

KRASSE, m. sing. (bot.) 1) Örtslägtet Lepidium. — 2) (särskilt) En art deraf, hvilken begagnas som salad. L. sativum. — 3) *Indiansk K.*, köksväxt, ursprungligen ifrån Peru, hvars ampra frukt inlägges med salt och ättika till salad. Tropæolum majus.

KRATER, krát'r, m. 2. o. 3. pl. *kratrar* o. *kraterer*. (grek. *Kratá'r*, bägare) Den öfra, trattformiga öppningen på ett eldsprutande berg.

KRATS, krátts, m. 2. 1) Verktyg att kratsa med. — 2) Dubbelkloig skruf, hvarmed ett gevär plundras; äfv. grof sådan skruf, hvarmed djur utdragas ur lyor och gryt. — 3) Se *Kratsborste*.

KRATS, krátts, n. sing. Hvad som af- eller utfaller vid kratsning.

KRATSA, kråttsa, v. a. 1. 1) Med något skarpt, hvasst och sträft borttaga små delar ifrån en yta. — *K. úpp*, se *Uppkratsa*. — 2) Med krats eller kratsborste rengöra. *K. lös*, lossa genom kratsning. *K. út*, se *Utkratsa*. — *Kratsande*, n. 4.

KRATSBORSTE, m. 2. pl. — *borstar*. Litet verktyg af tunn messingstråd eller af jerntråd, som i vissa fall användes till polering.

KRATSCH, kráttsch! Interjektion, hvarigenom härmas ljudet af något, som går i kras.

KRATSNING, f. 2. Förrättningen, då man kratsar.

KRATSTISTEL, m. 2. pl. — *tistlar*. Se *Kardtistel*.

KRATTA, f. 1. (fam.) Dålig märr.

KRATTA, f. 1. Se *Harka*.

KRATTA, v. a. 1. Se *Harka*, v. a. — *Krattande*, n. 4. o. *Krattning*, f. 2.

KRATTARE, m. 5. En, som krattar.

KRAVALL, -áll, m. 3. (t. *Krawall*) Gatupplopp af det lägre folket. Ordet har nyligen börjat brukas i tidningsstilen.

KRAVEL, kráv'l. (Skepp.) *Bygdt på k.* säges ett fartyg vara, då kanterna af dess bordläggningsplankor ligga invid hvarandra och formera nåt, som äro fyllda med dref och betäckta med beck.

KRAXA, v. n. 1. Säges om korpens och vissa andra fåglars läten. — *Kraxande*, n. 4.

KREATUR, --úr, n. 5. (lat. *Creatura*, af *Creare*, skapa) 1) (egentl.) Skapad varelse. Har i bibeln denna bem. — 2) Djur. *K-en på marken*. — Brukas af bondfolk vanligen i mening af nötboskap och hästar, samt uttalas af dem Kri'tt'r. — 3) (fig. fam.) Menniska, som liknar ett oskäligt djur. — 4) (fig.) Blindt verktyg. *Maktens k.* [Cre —.]

KREATURSMARKNAD, --ùrsmárrknadd, m. 3. Marknad, der isynnerhet nötboskap hålles till salu. *Skeninge k.*

KREDENSA, -dä'nnsa, v. a. 1. (ital. *Credenzare*, bestyrka) Smaka förut af rätter och drycker, innan man bjuder andra. Gammal plägsed vid hof, till säkerhet för förgiftning. — *Kredensande*, n. 4. [Cre—.]

KREDENSBORD, -dä'nnsbórd, n. 5. Litet bord vid altaret i katolska kyrkor. [Cre—.]

KREDIT, -i't, m. sing. (fr. *Crédit*) 1) Anseende. *Stå i mycken k. hos någon. Stå, komma i k.* — 2) Förtroende, isynnerhet i penningväg. *Hafva god k. Förlora k-en.* — 3) Betalningsanstånd. *Ge någon k. på en vara. Han ger ingen k. Taga varor på k. Lemna, sälja, köpa på k. Ha k. hos någon.* — Skrifves äfv. *Credit.*

KREDIT, kréditt, se *Credit.*

KREDITBREF, -i'tbrév, n. 5. Skriftlig förbindelse, hvarigenom utgifvaren skaffar innehafvaren kredit för en viss summa. — Äfv. *Creditbref.*

KREDITERA, se *Creditera.*

KREDITIV, --i'v, n. 3. o. 5. 1) Ställd säkerhet för penningars lyftande. — 2) Skriftlig fullmakt för ett sändebud. *Visa sitt k.* — Äfv. *Creditiv.* [—if.]

KREDITOR, m. 3. (uttalas i pl. — tórärr) Borgenär. — Brukas endast i plur. — Äfv. *Creditor.*

KREDITSYSTEM, -i'tsystä'm, n. 3. Borgnings- eller lånesystem. — Äfv. Cre—.

KREDITUPPLAG, -i'tupplåg, n. 5. Upplag i stapelstad af utifrån införda handelsvaror, för hvilka anstånd med tullafgifternas betalande är beviljadt.

KREJARE, m. 5. Ett slags fordom brukligt örlogsfartyg.

KRENELERA, v. a. 1. (fr. *Creneler*) På fristående murar anbringa skottgluggar för smågevär. — *Krenelerande*, n. 4. o. *Krenelering*, f. 2. [Cre—.]

KREOSOT, kreåsót, n. sing. (af grek. *Kreas*, kött, och *Sozo*, jag bevarar) Ett eget ämne i rök och sot, som anses vara det egentligen verksamma vid djurämnens förvarande genom rökning.

KREPINER, -pi'n'r, m. 3. pl. Ett slags fransar med långa trådar.

KREPLING, krä'pplinng, m. 2. En liten, ständigt grönskande buskväxt i fjälltrakter, med ljusröda blommor. Azalea procumbens.

KREPP, krä'pp, m. (fr. *Crêpe*) Krusflor.

KREPPBAND, krä'ppbånnd, n. 5. Se *Florsband.*

KRESTOMATI, se *Chrestomathi.*

KRET, n. 5. (fortif.; fr. *Crête*) Krönets afskärning med yttre och inre bröstvärns-doseringarna.

KRETA, v. a. 1. (pop.) Tälja. — *Kretande*, n. 4. o. *Kretning*, f. 2.

KRETI OCH PLETI. (fam.) Allehanda slags lägre folk; pöbel. — Uttrycket är hämtadt ifrån bibeln och betyder egentligen: Skarprättare och löpare.

KRETIN, -i'n, m. 3. *K-er*, en art djuriskt råa menniskor, i Schweiz &c., med afplattadt hufvud, tjock hals, grofva anletsdrag, slappa muskler, o. s. v.

KRETS, krétts, m. 2. 1) Hvad som har cirkelform, går i cirkel. *Ställa stolar i en k. Sitta i en k.* — 2) *a*) Benämning på de tio stora afdelningar, hvari romerska-tyska riket fordom var indeladt. — *b*) Större eller mindre del af en stat eller provins, i åtskilliga andra länder. — 3) (fig.) *a*) Flera personer af särskilta familjer, som umgås med hvarandra. *De högre, förnäma k-arne. Han umgås i en k., der man ej tål något dåligt.* — *b*) Befattning, verksamhet, lefnads- eller samhällsställning, bildningstillstånd. *Gå utom sin k. Det ligger utom min k.*

KRETSA, krèttsa, v. n. 1. (t. *kreisen*) Röra sig, löpa, flyga i kretsar. — *Kretsande*, n. 4. o. *Kretsning*, f. 2.

KRETSER, krä'tts'r, m. 3. pl. (t. *Krätz;* guldsm.) Aska, kol och sopor, som samlas efter guldets och silfrets smältning och bearbetning.

KRETSFORMIG, a. 2. Som har formen af en cirkel.

KRETSGÅNG, m. 2. Se *Cirkelgång.*

KRETSLOPP, n. 5. Kretsformigt lopp.

KRETSMAKERI, n. sing. De arbeten, som erfordras, för att uttaga guld eller silfver ur kretser.

KRETSRÖRELSE, f. 3. Rörelse, som fortgår i cirkel.

KREVERA, v. n. 1. (fr. *Crever*, lat. *Crepare*) 1) Springa sönder. — 2) (fig. fam.) Omkomma, dö. — *Kreverande*, n. 4. o. *Krevering*, f. 2. [Cre—.]

KRI, n. 4. (skepp.) *Inre k.*, knä, som förbinder förstäfven med kölen. *Yttre k.*, ett vid nedra kanten af förstäfven fästadt trästycke, som tjenar att skydda densamma.

KRIA, kri'a, f. 1. (gr. *Chria*) Skriftlig utveckling af ett visst uppgifvet ämne, för öfning.

KRICKA, f. 1. eller **KRICKAND**, f. 3. pl. — *änder*. Fågel af Andslägtet, 15 tum lång, till färgen ganska mångskiftande, näbb, ben och fötter svarta eller svartgrå. Anas crecca.

KRIG, n. 5. 1) Fiendtligt tillstånd emellan folk, stater, furstar, då de med vapenmakt strida mot hvarandra. *Blodigt, rättvist, orättvist k. Borgerligt, inbördes k.*, när medborgarne i en stat äro i öppen strid med hvarandra. *Lilla k-et*, som föres genom smärre truppafdelningar, i afsigt att oroa fienden och bevaka hans rörelser. *Anfalla någon med k. Påföra någon k. Föra k. emot någon. Föra, flytta k-et in i fiendens land. Gå ut i k. Det går så till i k.* — *Syn.* Örlog, Fejd. — 2) Säges i utsträckt mening, både egentl. och fig., om allt slags strid. *Han ligger jemt i k. med sina grannar. Föra k. emot lasten, yppigheten.* — *Syn.* Se *Strid.* — *Ss. K-förande, -sanstalt, -sbedrift, -sbefäl, -sbragd, -sbruk, -serfaren, -sfara, -sflotta, -shjelte, -shändelse, -skamrat, -skämpe, -slycka, -sorsak, -sskepp, -stid, -strumpet, -svapen, -syrke, -sår.*

KRIGA, v. n. 1. Föra krig, strida. *K. mot någon.* — Brukas äfv. i fig. mening, t. ex.: *K. mot brännvinet.* — *Krigande*, n. 4.

KRIGARE, m. 5. Stridsman. Brukas mest i ädlare mening än soldat.

KRIGISK, a. 2. Som älskar krig och strid. *Ett k-t folk.*

KRIGSAGA, kri'ggsåga, f. sing. Se *Krigstukt.*

KRIGSAKADEMI, ----mi', f. 3. Högre bildningsanstalt för dem, som ämna att inträda i krigstjenst till lands eller sjös.

KRIGSARKIV, kri'ggsarrtji'v, n. 3. o. 5. Särskilt arkiv, förenadt med topografiska corpsen, och innehållande alla dertill hörande ritningar, kartor, böcker och handskrifter, m. m. [-archiv.]

KRIGSARKIVARIE, kri'ggsarrtjivárie, m. 3. Officer, som ansvarar för vården af krigsarkivet. [-archi—.]

KRIGSARTIKLAR, kri'ggsarrti'cklarr, m. 2. pl. Lag, rörande krigstukten i ett land. [—ticlar.]

KRIGSBEFÄL, n. 5. 1) Befäl, kommando vid en krigshär. *Hafva, få ett k.* I denna bem. mindre brukligt. — 2) Befälhafvande vid en krigshär, både högre och lägre.

KRIGSBULLER, n. 5. Se *Krigsoroligheter.*

KRIGSBUSS, m 2. (fam.) Käck krigare.

KRIGSBYGGMÄSTARE, m. 5. Person, som är kunnig i krigsbyggnadskonsten med hvad dertill hörer.

KRIGSBYGGNAD, m. 3. 1) Byggnad, uppförd till försvar eller anfall i krig. — 2) Uppförande af sådan byggnad.

KRIGSBYGGNADSKONST, f. 3. Konsten att uppföra och anlägga alla slags byggnader, som i krig äro nödiga. Innefattar Befästningskonsten jemte anläggande af militärvägar och krigsbryggors byggande.

KRIGSDANS, m. 3. Af krigiska, isynn. vilda folk anställd dans, för att fira början af ett krig eller en vunnen seger.

KRIGSDEPARTEMENT, kri'ggsdeparrtemánng, n. 3. Afdelning af en statsförvaltning, som handlägger krigsärenderna.

KRIGSEXPEDITION, kri'ggsäxpeditschón, f. 3. 1) Se *Krigståg.* — 2) Så kallades äfven, före år 1840, den afdelning af konungens kansli, der försvarsverkets ärender behandlades och af hvars chef de föredrogos inför konungen i statsrådet.

KRIGSFACKLA, f. 1. (fig.) Se *Krigslåga.*

KRIGSFOLK, n. sing. Personer, som höra till en krigshär.

KRIGSFOT, m. sing. *På k.*, adverbialt uttryck, som betyder: I det skick ett rikes armé sig under krigstid befinner, i afseende på antal, utredning, stånd, o. s. v.

KRIGSFYRVERKERIKONST, f. 3. *K-en*, konsten att tillverka alla sådana slags fyrverkeripjeser, som brukas i krig, t. ex. bomber, granater, m. m.

KRIGSFÅNGE, m. 2. pl. — *fångar.* En, som blifvit tillfångatagen i krig.

KRIGSFÖRKLARING, f. 2. Öppen och offentlig förklaring, hvarigenom ett folk, en stat, en regering tillkännagifver, att den befinner sig i krigstillstånd med ett annat folk o. s. v., och ämnar att med vapen bekämpa detsamma.

KRIGSFÖRNÖDENHET, f. 3. Sak, som behöfves för utförandet af ett krig.

KRIGSFÖRRÅD, n. 3. o. 5. Förråd af krigsförnödenheter.

KRIGSFÖRRÄTTNING, f. 2. Företag emot fienden, i fält.

KRIGSGUD, m. 2. Krigets gud. *Hos Grekerna hette k-en Ares, hos Romarne Mars.*

KRIGSGUDINNA, f. 1. Krigets gudinna. *K-n Bellona.*

KRIGSGÄRD, m. 3. Bevillning för underhållande af ett krig.

KRIGSHISTORIA, f. sing. Historia om alla krig, som blifvit förda, eller särskilt om dem, en stat, ett folk fört, eller äfven om ett enda särskilt krig, t. ex. Tyska Trettioåra kriget.

KRIGSHJELP, f. 3. Hjelp, som en stat, genom sändning af hjelptrupper, gör en annan, som blifvit anfallen med krig. — 2) Se *Krigsgärd. Extra k.*, afgift, som presterskapet under krigstider utgör.

KRIGSHOFRÄTT, m. 3. Domstol, som dömer i andra instansen i mål, hvilka angå krigstjensten.

KRIGSHÄR. m. 2. Se *Här.*

KRIGSHÄROLD, m. 3. Härold, som förkunnar krig.

KRIGSKANSLI, kri'ggskannsli', n. 3. Kansli vid en krigsministère. [-cansli, -kanzli, -kantzli.]

KRIGSKASSA, f. 1. Kassa till bestridande af utgifterna under ett krig. [-cassa.]

KRIGSKOLLEGIUM, kri'ggskållégiumm, n. sing. Embetsverk, hvilket har öfverinseendet och vården af allt det, som angår rikets krigsmakt och försvar till lands. [-coll —.]

KRIGSKOMMISSARIAT, kri'ggskåmmissariát, n. 3. o. 5. Proviant-, förplägnings- och räkenskapsväsendet vid en armé. *General-K-et*, i Sverige, benämning på ett embetsverk, som i fält drager omsorg för arméens underhåll, med hvad dertill hörer. [-com —.]

KRIGSKOMMISSARIE, kri'ggskåmmissárie, m. 3. Högre tjensteman vid krigskommissariatet. [-com —.]

KRIGSKONST, f. sing. Konsten att föra krig.

KRIGSKONTRABAND, kri'ggskånntrabánnd, n. sing. De varor, som en neutral stat, till följe af ingångna traktater, icke får sända till en krigförande makt, utan att det af den andra krigförande makten anses såsom ett brytande af neutraliteten.

KRIGSKOSTNAD, m. 3. Kostnad i och för ett krig. *Betala k-erna.*

KRIGSKÄMPE, m. 2. pl. — *kämpar.* 1) Käck krigare. — 2) (fam.) Slagskämpe.

KRIGSLAG, m. 2. Se *Krigsartiklar.*

KRIGSLAGFARENHET, f. 3. Den del af lagfarenheten, som handlar om kriget med dertill hörande ämnen.

KRIGSLIST, f. 3. List, som begagnas i krig, för att vinna någon fördel öfver fienden.

KRIGSLÅGA, f. sing. (fig.) Krig. *Tända k-n*, gifva upphof till krig.

KRIGSMAKT, f. sing. Alla de yttre hjelpmedel, som fordras till förande af krig. *K-en till lands och vatten.*

KRIGSMAN, m. 5. pl. — *män.* Krigare. — *K-manna*, gam. genit. plur., som ännu brukas i vissa ordasätt, t. ex.: *På k-manna vis, efter k-manna sed*, o. s. v.

KRIGSMANSHUS, n. 5. *Wadstena k.*, offentlig inrättning, hvars ändamål är att lemna understöd åt åldriga krigsmän af landthären samt deras enkor och barn.

KRIGSMANSHUSDALER, m. sing. *K-n*, afgift af en daler, som till krigsmanshuset erlägges för hvarje soldat, hvilken inskrifves i rullan.

KRIGSMANSKASSA, f. 1. *Amiralitets-k-n*, offentlig kassa, hvarur lemnas understöd åt åldriga krigsmän, som tillhört flottan, samt deras hustrur och barn.

KRIGSMASKIN, --schi'n, m. 3. Maskin, som fordom begagnades vid belägring eller försvar af fasta platser.

KRIGSMINISTER, kri'ggsmini'sst'r, m. 2. pl. — *ministrar.* Hög embetsman, som står i spetsen för en krigsministère.

KRIGSMINISTÈRE, kri'ggsministä'r, m. 3. Embetsverk, som i en stat har högsta ledningen af krigsärenderna.

KRIGSMUSIK, kri'ggsmusi'k, m. sing. Sådan musik, som brukas i krig och passar att lifva krigarnes mod.

KRIGSNÄMD, m. 3. (ford.) Krigsrätt.

KRIGSOMKOSTNAD, m. 3. Se *Krigskostnad.*

KRIGSOPERATION, kri'ggsoperatschón, f. 3. Särskilt företag emot fienden, hvilket utgör en del af ett fälttåg.

KRIGSOROLIGHETER, f. 3. pl. Oroligheter i ett land eller flera, förorsakade af krig.

KRIGSPLAN, m. 3. Plan, uppgjord för utförandet af ett krig.

KRIGSPUTS, n. 5. Se *Krigslist.*

KRIGSRAKET, kri'ggsrakét, m. 3. Se *Brandraket.*

KRIGSROP, n. 5. Se *Härskri.*

KRIGSRUSTNING, f. 2. 1) Rustning, anstalter till krig. — 2) Vapenrustning.

KRIGSRÅD, n. 3. o. 5. 1) Församling af de förnämsta och skickligaste officerarne i en krigshär, dem fältherren eller befälhafvaren för en detacherad corps sammankallat, för att i svårare fall höra deras mening. — 2) (pl. — *er*) Högre civil ledamot af Krigskollegium, näst under presidenten.

KRIGSRÅDINNA, f. 1. Ett krigsråds fru ell. enka efter ett krigsråd.

KRIGSRÄTT, m. 3. Första domstolen vid hvarje regemente eller corps i landthären och flottan.

KRIGSRÖRELSE, f. 3. Rörelse, som företages af en krigshär eller en del deraf, vid utförandet af en krigsoperation.

KRIGSSKOLA, f. 1. Läroanstalt för dem, som egna sig åt krigsyrket.

KRIGSSPEL, n. 5. Ett slags spel, liknande schack, men med flera pjeser och 600 rutor på brädet, uppfunnet, för att närmare visa, huru det tillgår i krig.

KRIGSSTAT, m. 3. 1) Stat, hvars samhällsinrättning gör den benägen för krig. — 2) Anslagen för krigsväsendet, i en stats budget.

KRIGSSTYRKA, f. sing. Se *Krigsmakt.*

KRIGSSTÅND, n. 5. *K-et,* klass i samhället, bestående af dem, som tjenstgöra vid landthären eller flottan.

KRIGSSÅNG, m. 3. Sång, som har till föremål att lifva det krigiska modet hos ett folk eller en här.

KRIGSTEATER, kri'ggsteát'r, m. 2. pl. — *teatrar.* Den del af ett eller flera länder, der krig föres. [- thea-.]

KRIGSTJENST, f. 3. Tjenstgöring vid landthär eller örlogsflotta. *Gå i k. Vara i k.*

KRIGSTUKT, f. sing. Tukt, ordning, som handhafves i krigstjensten.

KRIGSTÅG, n. 5. Tåg af en här eller flotta till ett främmande land, i fiendtlig afsigt.

KRIGSVAGN, m. 2. Se *Stridsvagn.*

KRIGSVETENSKAP, f. 3. Vetenskap, som behandlar de nödiga kunskaperna för krigskonstens utöfvande.

KRIGSVETENSKAPS-AKADEMI, f. 3. Akademi i Sverige, stiftad år 1796, och som har till föremål att befrämja krigsvetenskapens utveckling och förkofran i landet.

KRIGSVÄSENDET, n. sing. def. Allt hvad som hör till krig och dermed har sammanhang.

KRIGSÄRA, f. sing. Ära, förvärfvad i krig.

KRIGSÄRENDER, n. 3. pl. Sådana riksärender, som angå krig eller krigsmakten till lands och vatten.

KRIGSÖFNING, f. 2. Öfning i vapnens handterande, i fält- och lägertjenst, m. m.

KRIGSÖFVERSTE, m. 2. pl. — *öfverstar.* (i bibeln) Befälhafvare för en legion (Tribunus militum).

KRIKON, n. 5. Den lilla, mörkt rödblå, sura frukten af:

KRIKONTRÄD, n. 5. Mindre fruktträd, liknande plommonträdet. Prunus insititia.

KRIMINAL, --ál, a. 2. Brottmål angående, brottmåls-. Brukas endast i sammansättningar, t. ex.: *K-domare, -process.* [Cri—.]

KRIMINALLAG, --àllág, m. 2. Brottmålslag. [Cri —.]

KRIMINEL, --nä'll, a. 2. Se *Kriminal. K-ella mål.* [Cri —.]

KRIMSKRAMS, kri'mmskràmms, n. sing. (fam.) 1) Samling af hvarjehanda lapprisaker; lappri. — 2) Grannlåt på kläder.

KRING, prep. Förkortning af prep. *Omkring.* Se d. o. Brukas mest i dagligt tal, i samtalsstil och i sammansättningar. Betecknar i dessa sednare dels: *a*) Rörelse i krets, i ring; läge, ställning rundt omkring. Följande sammansättningar, som höra under denna bemärkelse, förklaras lätt af sig sjelfva: *Kringbinda, -bygga, -bädda, -bära, -böja, -dansa, -drifva, -fara, -fladdra, -flyga, -flyta, -fläta, -föra, -gjorda, -gjuta, -gnaga, -gräfva, -hoppa, -hölja, -kasta, -klättra, -knyta, -köra, -leda, -linda, -lägga, -löpa, -mura, -påla, -rida, -ro, -rulla, -segla, -simma, -skjuta, -slunga, slänga, -spänna, -svänga, -valsa, -veckla, -vrida, -vältra, -vända, -växa, -åka;* — dels: *b*) Spridning, skingring åt alla håll; handling, verkan, som sträcker sig till eller utgår ifrån alla håll rundt omkring. Sådana äro: *Kringblåsa,* v. a. o. n., *-drifva, -fara, -flacka, -fladdra, -flyga, -flytta, -fårdas, -föra, -fösa, -hoppa, -hvina, -hvirfla, -hålla, -irra, -jaga, -kasta, -klättra, -krypa, -kuska, -köra, -leda, -linka, -löpa, -resa, -rifva, -röra, -segla, -skicka, -skjuta, -skjutsa, -skutta, -skynda, -slicka, -slänga, -släpa, -smeta, -smyga, -snärja, -sparka, -speja, -spilla, -spinna, -springa, -spruta, -sprätta, -stoppa, -stråla, -strö, -ströfva, -ställa, -stänga, -stänka, -susa, -svalla, -svänga, -sända, -sätta, -trippa, -åka, -äta.*

KRINGBJUDA, v. a. 3. (böjes som *Bjuda*) Bjuda något rundt omkring i ett lag. *K. vin.* — Äfv. *Bjuda kri'ng.* — *Kringbjudande,* n. 4. o. *Kringbjudning,* f. 2.

KRINGBOENDE, a. 4. pl. Som bo rundt omkring en ifrågavarande plats. *De k. herrskaperna.* — Brukas äfven substantivt, t. ex.: *De k.*

KRINGDELA, v. a. 1. o. 2. Utdela rundt omkring åt alla. — *Kringdelande,* n. 4. o. *Kringdelning,* f. 2.

KRINGDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) 1) Draga rundt omkring en plats, en person, o. s. v. — 2) Draga omkring på alla håll, än hit än dit. — Äfv. *Draga kri'ng.* — *Kringdragande,* n. 4. o. *Kringdragning,* f. 2.

KRINGFLUTEN, part. pass. af *Kringflyta.* På alla sidor omgifven af vatten. Brukas adjektivt. *Ett k-et slott.*

KRINGFLÄTAD, part. pass. af *Kringfläta.* Rundt omkring omgifven af flätverk. Brukas adjektivt. *En k. butelj.*

KRINGGIFVA, v. a. 3. (böjes som *Gifva*) Gifva rundt omkring åt alla i ett lag. — Äfv. *Gifva kri'ng.* — *Kringgifvande,* n. 4. o. *Kringgifning,* f. 2.

KRINGGUNGA, f. 1. Sådan slags gunga, som

drifves horisontelt rundt omkring en medelpunkt. Jfr. *Gunga.*

KRINGGÅ, v. a. o. n. 2. (böjes som *Gå*) 1) Gå rundt omkring ett ställe eller en person. *K. fienden.* — 2) Gå rundt omkring på alla håll. *K. i bygden.* — 3) (fig.) Genom list undvika lagens straff för en förbjuden handling. *K. en lagbestämmelse.* — Äfv. *Gå omkri'ng* (för bem. 1 o. 2). — *Kringgående*, n. 4.

KRINGGÄRDA, v. a. 1. Se *Omgärda.* — *Kringgärdande*, n. 4. o. *Kringgärdning*, f. 2.

KRINGHOPPARE, m. 5. Ett slags fyrverkeripjes.

KRINGHVÄRFVA, v. a. 2. Omgifva, omringa. — *Kringhvärfvande*, n. 4.

KRINGKLAPPA, v. a. 1. 1) Klappa rundt omkring på alla håll. — 2) (fam.) Genompiska. — *Kringklappande*, n. 4. o. *Kringklappning*, f. 2.

KRINGKYSSA, v. a. 1. (fam.) Kyssa rundt omkring på alla håll.

KRINGLA, f. 1. (Ursprungl.: krets, rund.) 1) Ett slags bakverk af hvetemjöl, i form af en ring, hvars ändar äro lagda öfver hvarandra, så att de räcka fram till ringens motsatta delar. (Fam.) *Det är som k-n i bagarbod*, gifvet, bestämdt pris. — 2) Hjulet på en sporre.

KRINGLIGGANDE, a. 1. Belägen i trakten omkring en viss plats. *K. orter.*

KRINGLÖPARE, m. 5. Ett slags fyrverkeripjes.

KRINGPISKA, v. a. 1. (fam.) Genompiska.

KRINGRÄNNA, v. a. 2. 1) Omringa. — 2) Med härsmakt ifrån alla sidor instänga en befäst ort, för att belägra den. — V. n. Löpa omkring på alla håll. — Äfv. *Ränna omkri'ng* (endast för v. n.). — *Kringrännande*, n. 4. o. *Kringränning*, f. 2.

KRINGSITTANDE, a. 1. (egentl. part. pres. af obrukliga verbet *Kringsitta*) Som sitta rundt omkring. *De k. vännerne.* — Äfv. adjektivt: *De k.*

KRINGSJUKA, f. 1. Se *Hira.*

KRINGSKANSA, v. a. 1. Omgifva med skansverk. — *Kringskansande*, n. 4. o. *Kringskansning*, f. 2.

KRINGSKO, v. a. 2. (föga brukl.) Rundt omkring sko, beslå.

KRINGSKÄRA, v. a. 3. (böjes som *Skära*) 1) Skära rundt omkring. — 2) (fig.) Inskränka, förminska. — *Kringskärande*, n. 4. o. *Kringskärning*, f. 2.

KRINGSLUTA, v. a. 3. (böjes som *Sluta*) Se *Omsluta.* — *Kringslutande*, n. 4. o. *Kringslutning*, f. 2.

KRINGSPRIDA, v. a. 2. o. 3. (böjes som *Sprida*) Sprida åt alla håll. *K. ett rykte.* — *Kringspridande*, n. 4. o. *Kringspridning*, f. 2.

KRINGSTRYKA, v. n. 3. (böjes som *Stryka*) Stryka omkring, än hit än dit. — Vanligare *Stryka omkri'ng.* — *K-nde*, part. pres. Brukas nästan adjektivt. *K. pack.* — *Kringstrykande*, n. 4.

KRINGSTÅENDE, a. 1. (egentl. part. af obrukl. verbet *Kringstå*) Stående rundt omkring. *De k. personerna.* — Äfv. adjektivt: *De k.*

KRINGSVÄFVA, v. n. 1. Sväfva rundt omkring eller åt alla håll. Brukas äfv. i fig. mening, t. ex.: *Hans tankar k-de utan rast eller ro.* — Äfv. *Sväfva omkri'ng.* — *K-nde*, part. pres. Brukas nästan adjektivt, t. ex.: *K. tankar.* — *Kringsväfvande*, n. 4.

KRINGSVÄRMA, v. n. 1. 1) (egentl.) Flyga omkring i svärmar. — 2) Stryka omkring. *K. om nätterna.* — V. a. Omgifva svärmtals, i stora hopar, skaror. — Brukas för denna bem. mest i part. pass., t. ex.: *Vara k-d af tiggare.* — Äfv. *Svärma kri'ng* ell. *omkri'ng* (för v. n.) och *Svärma kri'ng* (för v. a.). — *K-nde*, part. pres. Brukas ofta nästan adjektivt och betyder då det samma som: Kringstrykande, t. ex.: *Föra ett k. lif.* — *Kringsvärmande*, n. 4.

KRINGVANDRA, v. n. 1. Vandra omkring hit och dit i landet. Förekommer mest i part. pres., brukadt som adjektiv, t. ex.: *En kringvandrande gesäll.* — *Kringvandrande*, n. 4.

KRIS, m. 3. (grek. *Krisis*) 1) Afgörande brytning i en sjukdom. — 2) Farlig ell. afgörande vändpunkt i en sak, ett företag. [Cris.]

KRISK, kri'ssk, a. 2. Något sur. *K-a äplen.*

KRIST, se *Christus.*

KRISTALL, -åll, m. 3. (grek. *Krystallos*) 1) Mineralisk, reguliert bildad kropp med glänsande plana ytor, som ofta uppkommer, då flytande ämnen öfvergå till fast form. — 2) Se *Kristallglas.* — *Ss. K-form.* [Cri-, Cry-, Kry-.]

KRISTALLDRUS, -ålldrús, m. 3. (mineral.) Flera kristaller, uppvuxna på en gemensam, merendels främmadartad bas.

KRISTALLFLUSS, -ållflúss, m. 3. Konstgjord massa, hvaraf allehanda kristaller efterbildas.

KRISTALLGLAS, n. sing. Ett slags fint, hvitt glas, af sand, pottaska, krita, salpeter, arsenik och brunsten.

KRISTALLHIMMEL, m. sing. Så kallades af de gamla astronomerna en högre himmel, som af dem antogs vara af kristall.

KRISTALLINISK, a. 2. 1) Liknande ett glas, slipadt på flera sidor. *K. form.* — 2) Som antagit kristallform. — 3) Klar som kristall (bem. 2).

KRISTALLIS, -åll-i's, m. sing. Se *Kristallvatten.*

KRISTALLISATION, - - - - tschón, f. 3. En flytande kropps anskjutning i kristaller, vid öfvergången till fast form.

KRISTALLISERA, v. n. 1. Anskjuta i kristallform.

KRISTALLISERING, f. 2. Se *Kristallisation.*

KRISTALLISK, a. 2. Se *Kristallinisk.*

KRISTALLKLAR, a. 2. Klar som kristall (bem. 2).

KRISTALLKÄLLA, f. 1. (fig.) Källa, klar som kristall.

KRISTALL-LINS, m. 3. Så kallas en något fast, kullrig, högst genomskinlig kropp bakom pupillen i ögat, bestående af många starkt förenade lameller, och i hvilken de på ögat fallande solstrålarne brytas.

KRISTALLSPEGEL, m. 2. pl. — *speglar.* Spegel af kristallglas.

KRISTALLVATTEN, n. 5. Vatten, som, vid kristallers anskjutning, i fast form ingår i deras sammansättning.

KRISTALLVÄTSKA, f. 1. Se *Kristall-lins.*

KRISTELIG, m. fl., se *Kristlig*, &c.

KRISTEN, kri'stänn, a. 2. 1) Som leder sitt ursprung ifrån Christus. *Den k-tna läran.* — 2) Som bekänner sig till Christi lära. *De k-tna folken. Den k-tna verlden.* — *S. c.* Menniska, som bekänner sig till Christi lära. *Fyra Turkar och två k-tna.* [Chr —.]

KRISTENDOM, m. sing. 1) (objektivt) Christi

lära. *Undervisning i k-en. Äga god kunskap i k-en.* — 2) (subjektivt) Den kunskap, någon äger i denna lära. *Med hans k. står det slätt till.* [Chr —.]

KRISTENDOMSBRODER, m. 3. pl. — *bröder* och **KRISTENDOMSSYSTER**, f. 2. pl. — *systrar*. Medbekännare af Christi lära. [Chr —.]

KRISTENDOMSSTYCKEN, n. 4. pl. Kristendomens läror. *Vara väl hemma i sina k.* [Chr —.]

KRISTENHET, f. 3. Den del af menniskoslägtet, som bekänner kristna läran. *Mahmud II var en af k-ens värsta fiender.* [Chr —.]

KRISTLIG, a. 2. En kristen värdig; som passar, anstår, tillkommer en kristen. *Ett k-t sinnelag. K-a tänkesätt. En k. begrafning.* [Chr —.]

KRISTLIGEN eller **KRISTLIGT**, adv. På kristligt sätt, såsom en kristen egnar och anstår. *Lefva kristligt.* [Chr —.]

KRISTMILD, a. 2. Mild och barmhertig, såsom Christi lära anbefaller. — *Kristmildhet*, f. 3 — *Kristmildt*, adv. [Chr —.]

KRISTNA, v. a. 1. Se *Döpa.* — *Kristnande*, n. 4. [Chr —.]

KRISTNING, f. 2. Se *Döpelse.* [Chr —.]

KRISTNINGSBARN, n. 5. Barn, som skall kristnas. [Chr —.]

KRISTNINGSNAMN, n. 5. Se *Dopnamn.* [Chr —.]

KRISTTROGEN, a. 2. neutr. — *et.* Trogen kristna läran. Brukas i det kyrkliga språket.

KRITA, f. sing. (lat. *Creta*) Ett slags hvitt, jordartadt mineral af kolsyrad kalk, hufvudsakligen bestående af skal eller musslor efter otaliga små hafsblötdjur och infusionsdjur. *K. i stycken. Malen k.* (Fig. fam.) *Taga på k.*, på kredit. *Förstå sig på k-n*, hafva god erfarenhet af verlden och menniskorna. — *Ss. Kritaktig, -artad, -stycke.*

KRITA, v. a. 1. Stryka, teckna, utmärka med krita. — *Kritande*, n. 4. o. *Kritning*, f. 2.

KRITBERG, n. 5. Berg, hvars hufvudmassa är krita.

KRITBROTT, n. 5. Ställe, der krita brytes.

KRITERIUM, kritériumm, n. 3. pl. — *erier.* (grek. *Kritärion*, rättesnöre, pröfvosten) Kännetecken, kännemärke. Skrifves äfv. *Criterium.*

KRITGLAS, n. 5. Hvitt glas, af sand, pottaska, krita och arsenik.

KRITGRUND, m. 3. Grundning af krita vid målning, lackering och förgyllning.

KRITHVIT, kri'tvi't ell. kri't vi't, a. 2. Hvit som krita.

KRITJORD, f. sing. Krithaltig jord.

KRITIG, a. 2. Öfverstruken, betäckt med krita.

KRITIK, -i'k, f. sing. (af grek. *Krino*, jag dömer) 1) Bedömande, granskning. *Under all k.*, högst dålig. — 2) Klander. [Cr —.]

KRITIKAST, --ásst, m. 3. Småaktig granskare, häcklare. [Cri —.]

KRITIKER, kri'tick'r, m. 5. ell. **KRITIKUS**, kri'tikuss, m. pl. *critici* ell. (skämtv.) *kritikussar*, Granskare, isynnerhet af vetenskapliga, lärda eller vittra skrifter. Skrifves äfv. *Criticus.* [Critiker, Critikus.]

KRITISERA, v. a. 1. 1) Bedöma efter fasta och bestämda grunder. *K. en bok.* — 2) Tadla, häckla. — *Kritiserande*, n. 4. o. *Kritisering*, f. 2.

KRITISK, a. 2. 1) Bedömande efter gifna grunder, granskande. — 2) Afgörande. — 3) Farlig, betänklig. [Cri —.]

KRITMANER, kri'tmanér, n. sing. Det slags stentryck, då man till teckning på stenen använder ett slags fet krita, som motstår etsningen.

KRITMERGEL, m. sing. (mineral.) Kritblandad mergel.

KRITPIPA, f. 1. Tobakspipa af piplera.

KRITSALT, n. 3. Hvarje förening af krita med en syra.

KRITSLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) Släppa ett uppspändt, kritadt snöre mot en yta, så att deraf ett kritstreck uppkommer. — *Kritslående*, n. 4. o. *Kritslagning*, f. 2.

KRITSNÖRE, n. 4. Kritadt snöre.

KRITSTRECK, n. 5. Streck, hvitt af krita.

KROG, m. 2. (t. *Krug*) Ställe, der mat och dricka hålles menige man tillhanda mot betalning. *Hålla k. Gå, sitta på k-en.* — *Syn.* Näringsställe. — *Ss. K-skylt, -värd.*

KROGHÅL, n. 5. (fam.) Usel krog.

KROGKUND, m. 3. En, som ofta besöker krogen.

KROGRÄTTIGHETER, f. 3. pl. Se *Näringsrättigheter.*

KROK, m. 2. (af *Kröka*) I allmänhet: Hvad som är krökt eller krokigt. 1) Hake af trä eller jern att hänga på. *Hänga hatten, kappan på en k. K. att hänga kött på.* — 2) Krökt redskap af jern- eller messingstråd, med en eller flera hullingar nedtill, och som begagnas till mete och annat slags fiske. Har sammansättningarna Met-, Slant-, Stångkrok, m. fl. *Fiska med k. Sätta bete på k-en. Fisken vill icke nappa på k-en. Fånga en gädda på k. Taga fisken af k-en.* (Fig. fam.) *Bita, nappa på k-en*, låta fånga, snärja, narra sig. — 3) Se *Grytkrok.* — 4) Krökning. *K. på en väg, en flod. Vägen går i k. Köra i k. Det är öfver en mil i k.*, en mils längre omväg. *Haren gjorde många k-ar.* — *Syn.* Krokväg, Omväg. — *Ss. K-bent, -halsad, -linig, -näbb, -näsa, -näsig, -rygg, -ryggig, -ryggighet, -spetsad, -tand, -vuxen* ell. *-växt.*

KROKAN, -án, m. 3. ell. **KROKANTÅRTA** -antå'rta, f. 1. (af fr. *Croquante*, egentl. tårta, som krasar under tänderna) Ett slags uppsatt tårta af mandel, ägghvita, socker och orangeblomma eller citronskal, m. m. [Crocan.]

KROKBEN, n. 5. Krokigt ben. (Fam.) *Slå k.*, se *Slå käringkrok* (under sistnämde ord).

KROKBORST, n. 5. (bot.) Borst, som slutas med en krökt udd.

KROKGÅNG, m. 2. 1) (föga brukl.) Krokig gång. — 2) Omväg, krokväg. — 3) (fig. fam.) Omsvep. *K-ar*, hemliga, förbudna vägar, medel.

KROKIG, a. 2. 1) Som går i krok. *K. väg. Skrifva k-a rader. K. hals, rygg.* (Fig. fam.) *Ha k-a fingrar*, vara tjufaktig. — 2) (om person) Som har krokig rygg. *Han börjar gå k. Stå, sitta k.* — *Syn.* Krökt, Bugtig.

KROKIGHET, f. 3. Egenskapen att vara krokig. *Vägens k.*

KROKIGT, adv. I krok, på ett krökande sätt.

KROKJERN, n. 5. Krokigt jern.

KROKKAM, m. 2. pl. — *kammar.* Krökt kam, som begagnas af qvinnor att fästa upp nackhåret.

KROKKNIF, m. 2. Knif med krokigt blad.

KROKLAX, m. 2. Se *Strömlax.*

KROKLINIE, f. 5. Krokig linie.

KROKNA, v. n. 1. Blifva krokig. — *Kroknande*, n. 4.

KROKODIL, --i'l, m. 3. 1) Ett slägte af ödlorna, med plattad stjert, rygg och svans betäckta med hårda fjällskal, buken med släta fjäll. Crocodilus. Till detta slägte höra den egentliga Krokodilen, Gavial, Kajman och Glasögonkajman. — 2) Den allmännaste arten af förenämde slägte, 30 fot lång, med 6 rader fyrkantiga fjällplåtar långsåt ryggen, en benartad sköld på hufvudet, munnen försedd med 60 till 70 tänder. C. vulgaris. [Crocodil.]

KROKODILTÅRAR, --i'ltå'rarr, m. 2. pl. (fig.) *Gråta k.*, hyckla sorg, i afsigt att bedraga.

KROKREFFLAD, a. 2. Så kallas en reffelbössa, då refflorna gå rundt om, ej rakt fram i pipan.

KROKSABEL, m. 2. pl. — *sablar*. Sabel med krokig klinga.

KROKSKÖLD, m. 2. Ett slags fordom bruklig bugtig sköld af lätt trä, uthålkad och med läder öfverdragen.

KROKTÅNG, f. 3. pl. — *tånger*. Krokig tång.

KROKVÄG, m. 2. 1) Väg, som gör en krok, i jemförelse med en annan, och således är längre. *Taga en k.* — 2) (fig. fam.) Omväg, omsvep. *Gå k-ar*, bruka omsvep, omvägar, list och konster.

KROLLHÖNA, krå'llhö'na, f. 1. Ett slags höns med krusiga fjädrar och spräckliga. Gallus crispus. Kallas äfv. Purrhöns.

KROLL-LILJA, f. 1. En art lilja, hvars rödspräckliga blommor hafva tillbakaböjda kronblad. Lilium Martagon.

KROM, se *Chrom*.

KROMA SIG, krå'ma, v. r. 1. (af *Krum*) 1) (om hästar) Kröka halsen på ett sätt, som ger ett stolt utseende. — 2) (fig. fam.) Visa sig stolt. — *Syn.* Se *Brösta sig*.

KROMATIK, KROMATISK, se *Chromatik, Chromatisk*.

KROMGÄDDA, krå'mjä'dda, f. 1. (af *Krum*) Kokt gädda, serverad hel och upplagd i ring på fatet.

KRONA, f. 1. (lat. *Corona*) 1) Kransformig, vanligen med ädla stenar och perlor smyckad hufvudprydnad af guld eller silfver, som regerande och furstliga personer vid högtidliga tillfällen bära på hufvudet eller eljest föra i sina vapen, till tecken af sin värdighet. Man har sålunda Kejsar-, Konunga-, Hertigkrona. Brukas äfven af högre adeln i vapen. Man har således greflig och friherrlig krona, m. m. *Bära en k. Sätta en k. på hufvudet.* (Fig.) *Sätta k-n på verket*, fullborda det. — 2) (fig.) *a*) Regeringen i en stat. *Han frånlog honom k-n. Sträfva, fika efter k-n. Afsäga sig, nedlägga k-n. Förlora k-n. Arfvinge till k-n. Sätta k-n på ens hufvud*, förläna honom regeringen. — *b*) Stat, styrd af en konung eller kejsare. *K-n Sverige. De nordiska k-norna.* — *c*) Benämning på staten, det allmänna, i motsats till undersåterna. *K-ns embetsmän, rättigheter, gods, jord, inkomster. Kongl. Maj:t och K-n. Tjena k-n.* — 3) (fordom) *a*) Tonsuren på de andliges hufvuden. — *b*) Prydnad i form af krona, som fordom mör ägde rätt att bära. Deraf ännu: — 4) Prydnad i form af krona, som en brud på sin bröllopsdag äger rätt att bära, då hon som mö träder i brudstol. Brudkrona. — 5) (fig.) Säges om person eller sak, som är den förnämsta i sitt slag, en prydnad för de öfriga af samma slag. *Hon är en k. för sitt kön. Han är en k. för bönder. Han är k-n för hela slägten.* Brukas äfven skämtvis, då man vill berömma, smickra någon, t. ex.: *Du är en k., som så vänskapsfullt hjelpt mig i denna sak.* — 6) Den uppstående delen af en infattad ädelsten. — 7) Det öfversta af något. *K-n på hjorthorn. K-n på en land*, den del deraf, som är uppom tandköttet. *K. på ett träd*, grenarne på ett träd, då de högt upp på stammen utgå åt alla håll och bilda liksom en löfkrona. *K-n på en tornklocka*, öronen på densamma. *K-n i en hästhof*, öfra randen af hornväggen deri. *K-n på en tryckpress*, tvärslå, som upptill sammanbinder ståndarne deri. — 8) En del på en press-skruf. — 9) *a*) Ett slags guldmynt i Gustaf I:s och Erik XIV:s tid. — *b*) Ett af Carl XII:s mynttecken. — *c*) Ett engelskt guldmynt = 5 sh. sterling. — 10) Den sidan på svenska kopparmynt, som är försedd med konungens bild eller namnchiffer. *K. och klafve* ell. *K. och vase*, ett slags enkelt spel emellan två personer, då den ene uppkastar en slant i luften, och den andre gissar, innan den faller till marken, om den kommer att visa krona eller vase. — 11) (skepp.) *a*) Se *Ankarkrona*. — *b*) Ett slags förbindning af tågparterna i toppen af en knop. — 12) (astr.) *Norra k-n*, en stjernbild nära Bootes. *Södra k-n*, en stjernbild nedanom Skytten. — *Ss. Kronformig.*

KRONARFVINGE, m. 2. pl. — *arfvingar*. Se *Tronarfvinge*.

KRONBAKELSE, m. 3. Ett slags mandelbakelse i form af krona.

KRONBECK, n. sing. Bästa sorten beck.

KRONBLAD, n. 5. (bot.) Blad på en blomkrona.

KRONDUFVA, f. 1. En ostindisk dufva, stor som en kalkon, gråblå, med långa ben och en fjäderbuske på hufvudet. Columba coronata.

KRONDÅRE, m. 2. pl. — *dårar*. (fam.) Högst dåraktig menniska, erkenarr.

KRONGLAS, n. sing. En sort ganska fint, klart kristallglas.

KRONGULD, n. sing. Guld, som håller 18 karat 4 grän, med 2 gräns remedium och legeradt med silfver.

KRONHJORT, m. 2. En art af hjortslägtet, stor som en liten häst, men smalare och af rödbrun färg, vintertiden mera grå, med stora, trinda, åt framsidan greniga horn. Honan kallas Hind. Cervus Elaphus.

KRONHJUL, n. 5. Se *Kamhjul*.

KRONILL, krånī'll, f. 3. En buskaktig ört på Gottland, med gula blommor. Coronilla Emerus.

KRONISK, krå'nissk, a. 2. (af grek. *Chronos*, tid) 1) Som sker, infaller på vissa tider. — 2) Långvarig, ihållande. Säges isynn. om sjukdomar. Skrifves äfv. *Chronisk*.

KRONJUVEL, krònjuvél, m. 3. Se *Riksklenod*.

KRONLILJA, f. 1. Ett örtslägte af Liljorna. Fritillaria.

KRONMOSSA, f. 1. Ett moss-slägte. Tetraphis.

KRONO, gam. böjd kasus af *Krona*. Brukas i kameralstil, om jord och hemman, adjektivt, och betyder då: kronan tillhörig, t. ex.: *Det hemmanet är k. Göra ett hemman till k.*

KRONOALLMOGE, m. sing. Allmoge, som sitter på kronohemman.

KRONOALLMÄNNING, m. 2. Allmänningsskog, som tillhör kronan.

KRONOANDEL, m. 2. Kronan tillhörig andel. *K. i böter.*

KRONOBEFALLNINGSMAN, m. 5. pl. — *män.* Se *Kronofogde.*

KRONOBETJENING, f. 2. Polistjenstemän på landet.

KRONOBETJENT, m. pl. — *betjente.* Polistjensteman på landet.

KRONOBONDE, m. 3. pl. — *bönder.* Bonde på ett kronohemman.

KRONOBRÄNNERI, n. 3. Bränneri, tillhörande kronan.

KRONODAGSVERKE, n. 4. Dagsverke, som utgöres åt kronan.

KRONOFISKE, n. 4. Kronan tillhörigt fiske.

KRONOFOGDE, m. 2. pl. — *fogdar.* Embetsman, som har närmaste befattningen med polisen, exekutionen och uppbörden af allmänna medlen, i ett fögderi. Kallas äfven Kronobefallningsman.

KRONOFORDRAN, f. sing. indef. Kronan tillhörig penningfordran.

KRONOGODS, n. 5. Kronan tillhörigt gods.

KRONOGRAM, krånågrámm, n. 3. (af grek. *Chronos*, tid, och *Gramma*, bokstaf) Vers, hvari något visst årtal utmärkes med romerska bokstäfver, t. ex.: ConCorDIa prInCIpuM beat paX VnIVersos (1824). Tidvers. [Chronogramm.]

KRONOHEMMAN, n. 5. Hemman, som utgör kronans egendom, så att både jord och ränta tillhöra staten.

KRONOJORD, f. sing. Kronan tillhörig jord.

KRONOLOG, krånålå'g, m. 3. En, som är kunnig i kronologi. [Chr —.]

KRONOLOGI, krånålåji', f. 3. Läran om tidens indelning och historiska händelsers tidsbestämning. Tidräkning, Tidlära. [Chr — gie.]

KRONOLOGISK, krånålå'jissk, a. 2. 1) Enlig med tidräkningen. *K. ordning.* — 2) Som tillhör eller har afseende på tidräkningen. *K-a taflor, tecken.* [Chr —.]

KRONOLÄGENHET, f. 3. Kronan tillhörig lägenhet på landet.

KRONOMAGASIN, ----i'n, n. 3. Kronan tillhörigt magasin.

KRONOMARK, m. 3. (kameralt.) Öfverloppsjord, som uppkommer, då hemman afvittras.

KRONOMETER, krånåmét'r, m. 2. pl. — *metrar.* 1) Ett med yttersta noggrannhet förfärdigadt sekundur, som, äfven under uppdragningen, bibehåller en likformig gång. — 2) (i musik) Maskin, som anger hastigheten eller långsamheten af något visst tempo. Taktmätare, Taktur. Musikalisk Tidsmätare. [Chr —.]

KRONOMÄRKE, n. 4. Det insegel, hvarmed gods utmärkes, som kronan tagit i qvarstad.

KRONOPARK, m. 3. Benämning på vissa kronans skogar af samma natur som kronoallmänningar.

KRONORUSTHÅLL, n. 5. Benämning på de kronohemman, som kronan anslagit till kavalleriets underhållande.

KRONORÄNTA, f. 1. Kronan tillhörig ränta.

KRONOSKATTE, n. sing. oböjl. (kameral.) Så kallas den jord, som äges af enskilta, men hvaraf räntan tillhör kronan. Brukas adjektivt. *K. natur.* — *Ss. K-hemman.*

KRONOSKJUTS, m. 3. Den skjutsskyldighet, som åligger landtmannen, i och för kronans eget behof.

KRONOSKOG, m. 2. Skog, tillhörig kronan.

KRONOSPANNMÅL, m. sing. Räntespannmål, som utgöres till kronan.

KRONOSTÖLD, m. 3. Tillgrepp af kronans medel eller inventarier.

KRONOSÄTERI, n. 3. (kameralt.) Säteri, hvilket blifvit förbrutet eller genom reduktionen tillfallit kronan.

KRONOTIONDE, m. sing. Den af konung Gustaf I från kyrkan och presterskapet indragna tionden, hvaraf i allmänhet ⅔ bibehöllos för kronans räkning.

KRONOUPPBÖRD, m. 3. Uppbörd af kronan tillhörig skatt, ränta m. m.

KRONOUTSKYLDER, m. 3. pl. (kameralt.) De beständigt utgående reella och personella räntor och skatter, som, efter föregången debitering, omedelbarligen ingå till kronan och räknas till statsmedlen.

KRONOVÄRDI, ---di', n. sing. Det värde, som af kronan åsättes räntepersedlar.

KRONOÅBO, m. 3. Åbo på kronojord.

KRONPRETENDENT, krònpretänndä'nnt, m. 3. Person, som gör anspråk på kronan i en stat.

KRONPRINS, m. 2. Tronarfvinge i ett konungarike.

KRONPRINSESSA, f. 1. 1) Qvinlig tronarfvinge i vissa konungariken. — 2) Gemål åt eller enka efter en kronprins.

KRONRÖFVARE, m. 5. En, som med våld och orätt beröfvat någon dess krona och sjelf satt den på sitt hufvud.

KRONSTÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* Tjock skalad stång, som går tvärs öfver rummet i en bondstuga, och på hvilken allmogen brukar hänga sina kläder, då de äro våta.

KRONSÖM, m. 2. pl. — *sömmar.* (anat.) Söm emellan pann- och hjessbenet.

KRONTRÄD, n. 5. Träd med krona.

KRONVERK, n. 5. (fortif.) Utanverk, som består af 2 polygoner med sina 2 faser, 2 flanker och 1 kurtin hvardera.

KRONVÄGG, f. sing. oböjl. Ett slags enkelt spel med slantar, som kastas emot en vägg, då den kastande vinner alla, som falla med kronan (bem. 10) uppåt.

KRONÄRTER, f. 3. pl. En sort trädgårdsärter, hvilkas baljor sitta i flock i toppen. Pisum umbellatum.

KRONÄRTSKOCK, f. 1. Se *Ärtskock.*

KROPP, m. 2. (lat. *Corpus*) 1) (i vidsträcktaste mening) Ting, som består af delar, upptager ett rum, har en bestämd form och utgör något för sig bestående. *Hvarje k. har tre dimensioner: längd, bredd och höjd eller djuplek. Fast, organisk, oorganisk k.* — 2) (inskränktare) Den materiella delen af en lifvad varelse, d. v. s. byggnaden för dess sinliga verktyg. *En lefvande k. Menniskans k. Ett djurs k. En död k. K-ens lemmar, inre delar. Blotta k-en. En välbildad k. Menniskan består af k. och själ. Värk i hela k-en. Plundra en in på k-en,* fråntaga en allt, ända till kläderna. *Straffa till k-en,* låta undergå kroppsstraff. (Talesätt) *Han har icke kläderna på k-en,* är alldeles utfattig. — *Motsats:* Själ, Lifvande princip, Lifsprincip, Lif. — 3) Stommen, både hos menniskor och djur, i motsats till hufvud och lemmar. *K-en och lemmarne.* — 4) (fig.) *a*) Hufvuddelen af vissa ting. *K-en af en gitarr, en violin.* — *b*) Säges om vissa föreningar, såsom ett helt betraktade. Förekommer under denna bem. i sammansättningarna: Stats-, Riks-, Samhällskropp. —

3) (fam. skämtv.) Menniska. *En lustig k. Jag är inte k. att kunna öfvertyga honom derom,* förmår ej &c. — *Ss. K-sbeskaffenhet,-sdel, -sfel, -slängd, -srörelse, -sskapnad, -ssmärta, -sstorlek.*

KROPPDUFVA, f. 1. (t. *Kropftaube,* af *Kropf,* kräfva) Ett slags dufva med mycket stor kräfva. Columba gutturosa.

KROPPERT, krå'ppärrt, f. 2. (t. *Kropfer*) Se *Kroppdufva.*

KROPPKAKOR, f. 1. pl. Ett slags mattillredning af hackadt kött och fläsk, hvilket blandas tillsammans med mjöl och vatten, hvarefter af massan formas bollar, som kokas. — Ordet är beslägtadt med det i Vestergötland brukliga *Kroppningar,* klimpar i soppa.

KROPPSARBETE, n. 4. Arbete, som förrättas med kroppens tillhjelp (i motsats till Själsarbete).

KROPPSBILDNING, f. 2. En mennisko- eller djurkropps yttre bildning, gestalt.

KROPPSBYGGNAD, m. 3. En mennisko- eller djurkropp med afseende på beskaffenheten och dimensionerna af dess särskilta delar. *En stor, jättelik, liten, svag, klen, stark k.*

KROPPSFÖRFATTNING, f. 2. Kroppsbeskaffenhet.

KROPPSKRAFT, f. 3. Kraft, som tillhör kroppen. Brukas mest i plur. *Stora k-er.*

KROPPSLIG, a. 2. 1) Som har en kropp. *Gud är icke k. De k-a varelserna.* — *Motsats:* Andlig. — *Syn.* Materiel, Sinlig. — 2) Som tillhör, har afseende på kroppen. *K. njutning, smärta. K-t straff.* — *Motsats:* Andlig. — *Syn.* Lekamlig.

KROPPSLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara kroppslig, kroppsligt väsende. — *Motsats:* Andlighet. — *Syn.* Lekamlighet.

KROPPSLIGT, adv. På ett kroppsligt sätt, till kroppen. I kroppslig, lekamlig måtto. *K. straffa någon. En ande, som k. uppenbarar sig för någon. K. njuta.* — *Motsats:* Andligen, Andligt. — *Syn.* Lekamligen.

KROPPSPLIKT, f. sing. Se *Kroppsstraff.*

KROPPSSTRAFF, n. 5. Straff, som medför kroppslig smärta.

KROPPSSTYRKA, f. sing. Inbegreppet af kroppens krafter.

KROPPSSTÄLLNING, f. 2. 1) Menniskokroppens naturliga bildning i afseende på mått och symmetri. — 2) Den ställning, det läge, hvari en menniskas kropp för ett visst ögonblick befinnes. — *Syn.* Attityd.

KROPPSVÄRME, m. sing. Se *Lifsvärme.*

KROPPSÖFNING, f. 2. Öfning i någon kroppslig färdighet.

KROPPÅS, m. 2. Se *Takås.* — Ordet kommer af *Kropp,* det öfversta af något, och *Ås,* trä, bjelke.

KROSSA, v. a. 1. 1) Genom en stor tyngd, häftig tryckning eller våldsam stöt upphäfva sammanhanget emellan ett föremåls delar, så att det utplattas eller söndras i många delar. *Muren föll ned och k-de honom. K. en insekt med foten. K. drufvor i en press.* — 2) (fig.) Tillintetgöra, förstöra, förderfva. *K. en fiende. K. ens lycka. Detta slag k-de hans hjerta,* gaf honom en dödlig hjertesorg. — *Krossande,* n. 4. o. *Krossning,* f. 2.

KROTONSLÄGTET, n. sing. def. (bot.) Ett växtslägte af Knölfruktfamiljen. Croton.

KRUBBA, f. 1. Foderrummet längst fram i en stallspilta.

KRUBBITARE, m. 5. 1) Häst, som har den ovanan att bita i krubban. — 2) (fig. fam.) *Gammal k.,* snål gubbe.

KRUBBITNING, f. 2. Ovanan hos en häst att bita i krubban.

KRUCIFIX, --fi'x, n. 3. o. 5. (af lat. *Crucifixus,* korsfäst) Kors med Christusbild.

KRUDITET, --ét, f. 3. (med.) *K-er,* osmälta ämnen i magen och tarmkanalen.

KRUKA, f. 1. 1) Rundt, mera högt än bredt, på midten bukigt, upp- och nedåt något afsmalnande kärl af lera eller sandsten, med tvenne öron, ett på hvardera sidan, samt upptill öppet och utan lock. För öfrigt af olika form. *En k. vatten, dricka. Sätta en växt i k.* (Ordspr.) *K-n går så länge till brunnen, tills hon spricker,* när man ofta återfaller i samma fel, blir det till slut ens undergång, olycka; äfv. när man allt för ofta utsätter sig för en fara, råkar man slutligen i olycka. — Har sammansättningarna Vatten-, Dricks-, Olje-, Blomsterkruka, m. fl. — 2) (fig. fam.) Feg stackare, pultron, hare.

KRUKA, f. 1. (lat. *Curuca*) Ett slags fågel.

KRUKMAKARE, m. 5. Handtverkare, som tillverkar allehanda slags stenkärl. — *Ss. Krukmakararbete, -handtverk, -konst, -ugn, -vara.*

KRUKMAKARGODS, n. sing. 1) Det ämne, hvaraf krukmakare göra sina arbeten. — 2) Hvarjehanda slags krukmakarvaror.

KRUKMAKARLERA, f. sing. Benämning på det slags lera, som begagnas till förfärdigande af krukkärl. Är af två slag: *Eldfast K.* och *Smältbar K.*

KRUKMAKARSKIFVA, f. 1. Det slags maskin, hvarpå krukkärl svarfvas.

KRUKRUSSIN, n. 5. En sort russin, afplockade och torkade qvarsittande på stjelken, hvilka läggas i krukor eller lådor och sålunda försändas.

KRUKÖRT, f. 3. Se *Käringkruka.*

KRULL, ell. KRULLTOBAK, m. sing. Dålig tobak.

KRULLA, v. a. 1. Göra krullig. — *K. sig,* v. r. Kröka sig och blifva krullig.

KRULLIG, a. 2. Krökt i cirkelform uppeller nedåt.

KRULLHÖNA, se *Krollhöna.*

KRUM, krúmm, a. 2. Krokig.

KRUMBUGT, m. 3. 1) Krökning, bugt (i språng). Säges om hundar och andra djur. *Göra k-er.* — 2) (fig. fam.) Listig omväg, undflykt, omsvep.

KRUMBUGTA, v. n. 1. 1) Löpa i krumbugter. — 2) (fig. fam.) Bruka knep och konster, gripa till undflykter, nyttja omsvep.

KRUMCIRKEL, krùmmsi'rrk'l, m. 2 pl. — *cirklar.* Cirkel med krökta ben och trubbiga spetsar, hvarmed diametern af cylindrar och andra runda kroppar uppmätes.

KRUMELUR, --úr, m. 3. (fam.) Krokig släng.

KRUMHORN, n. 5. Ett slags numera föråldradt blåsinstrument af trä, nedtill krökt i en halfcirkel, med 6 ljudhål på öfra sidan och på den nedra ett för tummen.

KRUMHULT, n. 5. (skepp.) 1) Krokigt trä, knä. — 2) (i plur.) Mörka vrår.

KRUMHULTSGAST, m. 2. (skepp.) Sjöman, som håller sig undan, när något är att göra.

KRUMMEJSEL, m. 2. pl. — *mejslar.* Ett slags krokig mejsel.

KRUMPEN, a. 2. neutr. — *et.* 1) Krökt

genom nervernas sammandragning. — 2) Hopkrympt, skrumpen.

KRUMPENHET, f. 3. Egenskapen att vara krumpen.

KRUMPNA, v. n. 1. Blifva krumpen.

KRUMSPRÅNG, n. 5. 1) Språng i krok. *Hundens, hästens k. Göra k. af glädje.* — 2) (fig. fam.) Omsvep, undflykt.

KRUMSTAF, m. 2. pl. — *stafvar.* Så kallas biskopsstafven, emedan den har en krok eller krycka i öfra ändan.

KRUMTARM, m. 2. En af tarmarna i magen.

KRUMTIMMER, n. 5. KRUMTRÄ, n. 4. (skepp.) Krokigt trä, knä.

KRUS, n. 5. I. Rundt drickskärl af stengods eller porslin, uppifrån ända ned jemntjockt, öppet upptill och utan lock. *Ett k. öl.*

KRUS, n. sing. II. 1) Hvad som är krusadt eller krusigt. Brukas i denna ordets egentliga bem. numera föga. — 2) (fig.) Krusande. *Ej tycka om k. Utan k.*

KRUSA, v. a. 1. Göra krusig. *K. hår, manscheller. K.' i kanterna. En sakta väderpust k-de vattenytan.* — V. n. (fam.) 1) På ett tvunget och ceremoniöst sätt visa sig artig, höflig, ödmjuk, o. s. v. *K. för någon. K. för de rika. Låt oss inte k. K. med någon,* behandla honom med efterlåtenhet. *K. med något,* af efterlåtenhet o. s. v. gerna undvika något. — 2) Göra svårigheter vid något. *Han k-ar för att göra det. Jag k-de inte för att säga honom sanningen.* — *Syn.* Draga sig (för något).

KRUSANDE, n. 4. Handlingen, då man krusar (både för v. a. och v. n.).

KRUSARE, m. 5. En, som är böjd för att krusa.

KRUSBJÖRN, m. 2. (fam.) Se *Krushufvud,* 3.

KRUSBRÖD, n. 5. Ett slags krusadt bakverk.

KRUSBÄR, n. 5. Det ludna, allmänt kända báret af:

KRUSBÄRSBUSKE, m. 2. pl. — *buskar.* Bärbuske af fam. Ribesiæ. Ribes grossularia.

KRUSERA, v. a. 1. Göra krusig. — *Kruserande,* n. 4. o. *Krusering,* f. 2.

KRUSERLIG, a. 2. 1) Som är mycket böjd för att krusa. — 2) Som röjer sådan böjelse. — *Kruserligt,* adv.

KRUSERLIGHET, f. 3. Kruserligt skick, väsende, uppförande.

KRUSFLOR, n. sing. En lätt, genomskinlig och krusad väfnad af finaste silke. — *Syn.* Krepp.

KRUSHUFVUD, n. 4. pl. — *hufvuden.* 1) Krusigt hufvud. — 2) Person med krusigt hår. — 3) (fig. fam.) *a*) Besynnerlig menniska, full af infall och nycker. — *b*) En, som krusar mycket.

KRUSHÅRIG, a. 2. Som har krusigt hår.

KRUSIG, a. 2. Säges om hår o. d., som är vridet i spiralform. *K-t hår.*

KRUSIGHET, f. 3. Egenskapen att vara krusig.

KRUSJERN, n. 5. Friserjern, hvarmed hår krusas.

KRUSKAM, m. 2. pl. — *kammar.* Se *Friserkam.*

KRUSKÅL, m. sing. En artförändring af den Allmänna Kålen, med krusiga blad. Brassica crispa.

KRUSLAF, m. sing. Ett slägte af Lafvarna. Cetraria.

KRUSMAKARE, m. 5. (fam. skämtv.) En, som krusar mycket.

KRUSMOSSA, f. 1. Ett slägte af Mossorna. Ulota.

KRUSMYNTA, f. sing. En art af örtslägtet Mynta, med rödletta blommor. Mentha crispa. — *Ss. Krusmyntsprit, -te, -vatten.*

KRUSMYNTOLJA, f. 1. Eterisk olja, som fås af Krusmynta.

KRUSNING, f. 2. 1) Se *Krusande.* — 2) Det krusade på en sak.

KRUSPINNE, m. 2. pl. — *pinnar.* Träpinne, som af perukmakare brukas till krusande af hår.

KRUSSAM, a. 2. Se *Kruserlig.*

KRUSSALAD, krùssállat, m. sing. En artförändring af Salad-Laktuk. Lactuca crispa.

KRUSTAGEL, n. 5. Krusigt tagel.

KRUSTISTEL, m. 2. pl. — *tistlar.* En tistelart, i åkrar, med röda blommor och i brädden krusiga blad. Carduus crispus.

KRUSTÅTEL, m. sing. En tvåårig gräsväxt, på torra fält. Aira flexuosa.

KRUT, n. sing. (af t. *Kraut,* ört) 1) Pulverformig blandning af salpeter, kol och svafvel, som exploderar, då minsta gnista faller derpå, och användes till laddning i alla slags eldgevär. *Kulor och k.* (Talesätt) *Han är som k.,* mycket häftig, retlig. *Icke vara värd ett skott k.,* duga till ingenting. *Kosta k. på döda sparfvar,* göra ändamålslösa utgifter. *Han var icke med, när k-t uppfanns,* är ganska inskränkt, dum. — 2) (Ordspr.) *Ondt k. förgås ej,* (egentl.: ogräs är ej lätt att utrota) det onda varar i evighet; de elaka äro seglifvade. — *Ss. K-dam, -fjerding, -kärl, -laddning, -magasin, -pung, -tillverkning, -tunna.*

KRUTBRUK, n. 5. Ställe, inrättning, der krut tillverkas.

KRUTBRÄNNARE, m. 5. 1) En, som tillverkar krut. — 2) Tvåårig växt på Gottland; har ljusrödt blomax med svartbrun spets. Orchis ustulata.

KRUTDURK, m. 2. Förvaringsrum för krut, på fartyg.

KRUTGUBBE, m. 2. pl. — *gubbar.* (fam.) Struntgubbe. — Härleder sig af t. *Kraut,* ört, och betydde ursprungl.: Gubbe, som gick omkring och sålde hvarjehanda medikamenter och pulver.

KRUTHUS, n. 5. Enkom bygdt hus, att deri förvara krut. — I samma mening brukas äfv. ordet *Kruthvalf.*

KRUTKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar.* 1) Se *Krutdurk.* — 2) Nedersta delen af en bösspipas lopp, der krutskottet inlägges.

KRUTKORN, n. 5. Liten partikel af krut.

KRUTKORNINGSSÅLL, n. 5. Såll, hvarmed krut kornas.

KRUTLÄSKARE, m. 5. Se *Kasedun.*

KRUTMÅTT, n. 5. Mått, som begagnas till krutladdningens afmätande för bössor.

KRUTPROF, n. 5. Probering af kruts godhet eller styrka.

KRUTPROFVARE, m. 5. Verktyg, hvarmedelst krut profvas.

KRUTQVARN, f. 2. Se *Krutbruk.*

KRUTRÖK, m. sing. Rök af krut, isynnerhet i fält. (Fig. fam.) *Lukta, osa k-en,* vara med i krig. *Han har ännu icke osat k-en.*

KRUTSATS, m. 3. Sats af ingredientierna till krut, vid tillverkning deraf.

KRUTSLANGA, f. 1. En omkring ½ tum bred slang, sydd af lärft eller läder och fylld med krut, för att begagnas till minors antändning.

KRUTSTÄNKT, a. 1. Bestänkt med krut, efter lossning af skott.

KRUTSÅLL, n. 5. Se *Krutkorningssåll*.

KRUTTORN, n. 5. Torn, enkom uppfördt till förvaring af krut. *K-et vid Loudden.*

KRUTVAGN, m. 2. Vagn, hvarpå krut föres i fält.

KRY, a. utan neutrum i sing. Rask, liflig, munter. Säges om åldriga och tillfrisknande personer. *Gubben är ännu k. Han börjar bli k. igen. K. ålderdom.*

KRYCKA, f. 1. 1) Litet tvärträ eller tvärs öfver gående stycke upptill på en käpp, för att hålla i handen eller sätta under armen och stödja sig på. *Käpp med k.* Har sammansättningen Guldkrycka. — 2) Käpp med sådant tvärträ upptill. *Gå på k., på kryckor.*

KRYDDA, f. 1. 1) Hvarje slags aromatiskt och hetsigt ämne, som begagnas, för att gifva mat en stark och behaglig smak. *Kanel, peppar, ingefära äro vanliga k-dor. Lägga k-dor på maten.* (Fig.) *Hungern är bästa k-n,* god matlust är bättre än kryddor på maten. — 2) Kryddväxt. *Mirjam är en god k.* — *Ss. Kryddaktig, -lik, -lukt, -smak.*

KRYDDA, v. a. 1. 1) Lägga kryddor på mat, för att göra den välsmaklig. *Hon k-dar maten för starkt.* — 2) (fig.) Gifva tal, skrift ökadt intresse genom något, som retar inbillningen, nyfikenheten, skänker njutning åt skönhetssinnet, o. s. v. *Han förstår alltid att k. sitt tal med ett godt skämt, med väl valda bilder.* — *Kryddande*, n. 4.

KRYDDBAD, n. 5. Det slags bad, då åtskilliga kryddor ingå i badvattnet.

KRYDDBOD, f. 2. Handelsbod, der specerier hållas till salu.

KRYDDBRÖD, n. 5. Ett slags fint bröd af ägg, socker, mjöl och hvarjehanda kryddor.

KRYDDGÅRD, m. 2. Se *Köksträdgård*.

KRYDDKRAMHANDEL, m. sing. Minuthandel med specerier o. d.

KRYDDKRAMHANDLARE eller **KRYDDKRÄMARE**, m. 5. En, som idkar kryddkramhandel.

KRYDDLÅDA, f. 1. Låda, hvari kryddor förvaras.

KRYDDNEGLIKA, kry'ddnä'jlicka, f. 1. Omogna blomknoppar af Kryddneglikebusken, hvilka begagnas som matkrydda.

KRYDDNEGLIKEBUSKE, m. 2. pl. — *buskar*. Buskväxt af fam. Myrtaceæ, inhemsk på Moluckerna, och hvaraf kryddneglikor fås. Caryophyllus aromaticus.

KRYDDOST, m. 2. Ost med kryddor uti.

KRYDDNING, f. 2. (både egentl. o. fig.) Handlingen, hvarigenom något kryddas.

KRYDDPEPPAR, m. sing. De torkade bären af Kryddpepparträdet, hvilka allmänt begagnas som matkrydda.

KRYDDPEPPARTRÄD, n. 5. Ett trädslag af fam. Myrtaceæ, hvars torkade bär utgöra kryddpeppar; inhemskt i Vestindien. Eugenia pimenta.

KRYDDPÅSE, m. 2. pl. — *påsar*. Påse med insydda kryddörter, som uppvärmd begagnas till fördelande af fluss, svulster, o. d.

KRYDDQVAST, m. 2. Se *Blomsterqvast*.

KRYDDSAKER, f. 3. pl. Se *Specerier*.

KRYDDSÄNG, f. 2. Trädgårdssäng för kryddväxter.

KRYDDTE, kry'ddté, n. 3. Afkok af kryddor.

KRYDDTRÄD, n. 5. Träd, hvaraf fås något slags krydda.

KRYDDTÅRTA, f. 1. Tårta af smör, socker, kanel, kardemumma, pomeransskal, äggulor, puder och ägghvitor.

KRYDDTÄPPA, f. 1. Liten kryddgård.

KRYDDVAROR, f. 1. pl. Se *Specerier*.

KRYDDVIN, n. 3. Vin, försatt med kryddor.

KRYDDÖL, n. sing. Öl, med tillsats af kryddor.

KRYHET, f. 3. Egenskapen att vara kry.

KRYMPA, v. a. 2. (af *Kram*, våt) Fukta kläde med vatten, för att borttaga glansen och förekomma dess hopkrympning. *K. kläde.* — V. n. Sammandragas af väta. *Ylle k-per i tvätt.*

KRYMPLING, m. 2. (af *Krum*, krokig) Säges om dem, på hvilka ryggraden växt krokig, eller som förlorat bruket af en lem eller blifvit lama. *Slå, göra någon till k.*

KRYMPNING, f. 2. 1) Förfarandet, då kläde krympes. — 2) Sammandragning genom väta. *Klädes k.*

KRYP, n. 5. Litet krypande djur.

KRYPA, v. n. 3. Impf. *Kröp*. Sup. *Krupit*. Part. pret. *Krupen*. 1) (om djur) Med fötterna långsamt förflytta sig på marken. Säges isynn. om insekter, men äfven om andra djur, som hafva korta eller svaga ben. *En gråsugga k-per på väggen. Kycklingen k-per ur ägget. K. ur skinnet,* se *Skinn*. *K. fråm, igènom, ihóp, i'n, néd, úpp, út.* — 2) Förflytta sig på marken på det sätt, att kroppen helt och hållet eller till en del berör marken. Säges både om menniskor och djur. *Katten k-per utåt marken, när han lurar på sitt rof. Barnet k-per på golfvet. K. bakom buskarna. K. på alla fyra,* på händer och fötter. *K. genom ett hål,* med tillhjelp af både händer och fötter förflytta sig derigenom. (Fam.) *K. till kojs,* gå till sängs. *K. i kurran,* blifva arresterad. *K. till korset,* se *Kors*. (Ordspråk) *Man måste först k., innan man kan gå,* det är alltid svårt i början, då man lär, företager sig något. — *K. fråm, i'n, néd, úpp, út.* — 3) Gå krokig, hopkrupen. *K. in i vagnen. K. ihóp,* kröka sig och draga ihop kroppen; äfv. sakta maka sig intill hvarandra. *K. ned i sängen,* draga sig ned under täcket och krypa ihop. — 4) (fig. fam.) Ställa sig öfverdrifvet ödmjuk. *K. för de stora.* — 5) (om rötter, växter) Växa liksom krypande utåt marken. — 6) *Det k-per i skinnet, i fötterna,* säges, när man erfar en känsla liksom af något krypande i huden, i fötterna. (Fig. fam.) *Ändtligen kröp det ur honom,* ändtligen beqvämade han sig, förmåddes han att säga det. — *K-nde*, part. pres. Som kryper. Brukas stundom adjektivt, t. ex.: *K. djur, rötter, växter. En k. menniska. På ett k. sätt.* — *Krypande*, n. 4.

KRYPAND, kry'pånnd, f. 3. pl. — *änder*. Se *Årta*.

KRYPARE, m. 5. (fam.) 1) Krypande insekt. *K.* (i plur.), benämning på Insekternas åttonde ordning (Aptera). — 2) (fig.) En som kryper för dem, af hvilka han har något att frukta eller vinna.

KRYPBLECK, n. 5. Metallskifva, som vid gevärsfaktorierna användes till bestämmande af gevärslåsdelarnes alla dimensioner.

KRYPBÖNA, f. 1. 1) Ett slags bönväxt, som kryper utåt marken och odlas för köket. Phaseolus nanus. — 2) Böna af denna växt. *Koka k-nor.*

KRYPDJUR, n. 5. Krypande djur, insekt.

KRYPERI, n. 3. (fig. fam.) Krypande handlingssätt, beteende, skick, väsende.

KRYPFISK, m. 2. Se *Klätterfisk.*

KRYPFLOKA, f. 1. Örten Sison inundatum.

KRYPHVEN, f. sing. Ett mångårigt grässlag. Agrostis stolonifera.

KRYPHÅL, n. 3. 1) Hål, der ett djur kan krypa in och gömma sig, eller hvarigenom det kan undkomma förföljelse. — 2) (fig. fam.) Undflykt.

KRYPIN, -i'nn, n. 3. (fam.) Hål, näste. Säges skämtv. om kroghål.

KRYPKUNG, m. 2. Ett slags kräfta. Pagurus Bernhardus.

KRYPNING, f. 2. (med.) Den känsla, man erfar, då man tycker, att det kryper i kroppen.

KRYPPELSPEL, n. 3. (mek.) Ett slags flyttbart gångspel.

KRYPSKYTT, m. 2. En, som föröfvar krypskytte.

KRYPSKYTTE, n. 4. Hemligt och otillåtet jagande på annans mark.

KRYPT, kry'ppt, m. 3. Ett insektslägte. Cryptus.

KRYPTOGAM, kryppt̄ågám, f. 3. (från grek.) Växt, som saknar verkliga hjertblad och tydliga könsdelar. Groddtrådsväxt. [Cryp —.]

KRYPTÅG, m. sing. En art af växtslägtet. Tåg. Juncus bufonius.

KRYPVIDE, n. sing. En helt liten buske af Pilslägtet. Salix fusca.

KRYPVÄXT, f. 3. Växt, som kryper utåt marken.

KRYPÄRTER, f. 3. pl. En artförändring af sockerärterna. Pisum nanum.

KRYPÖRT, f. 3. 1) Se *Krypväxt.* — 2) Örten Potentilla reptans, med gula blommor och krypande lång stjelk.

KRYSOLIT, krysåli't, m. 3. Ett slags gröngul, genomskinlig ädelsten. — Skrifves äfv. *Chrysolith.*

KRYSOPRAS, krysåprás, m. 3. Grön agat. Skrifves äfv. *Chry —.*

KRYSS, n. 3. (i fornspråket *Kross*) 1) (i allm.) Kors. *I. k.* — 2) (byggn.k.) Band i ett korshvalf. — 3) (skepp.) Se *Ankarkrona.*

KRYSSA, v. n. 1. (sjöt.) 1) Att genom bidevindssegling, än för styrbords- och än för babords-halsar, komma från ett ställe, då vinden är emot. — 2) Uppehålla sig i hafvet på en viss höjd och der segla af och an, för att aflägsna kapare, borttaga fiendtliga skepp, observera flottor, o. s. v. — *Kryssande*, n. 4. o. *Kryssning*, f. 2.

KRYSSARE, m. 3. 1) Kryssande fartyg. — 2) Fartyg, beordradt att kryssa i ett visst farvatten.

KRYSSHULT, n. 3. (skepp.) Tvenne i vinkel vid en nagelbänk fästade små trä- eller jernstycken, som tjena att kring dem fästa tjockare tåg.

KRYSSMAST, f. 3. Den aktersta af de trenne masterna på ett skepp.

KRYSSNING, f. 2. (sjöt.) Det slags segling, då man kryssar.

KRYSSNINGSHÖJD, f. 3. Den höjd i hafvet, på hvilken ett fartyg kryssar.

KRYSSRÅ, f. 3. pl. — *rår.* (skepp.) Rån, som hänger vid kryss-stången.

KRYSS-SEGEL, n. 3. (skepp.) Ett segel, som är underslaget till kryssrån.

KRYSS-STAG, n. 3. (skepp.) Ett stag, som förifrån stöttar kryssmasten.

KRYSS-STÅNG, f. 3. pl. — *stänger.* (skepp.) Stången näst öfver kryssmasten.

KRYSSVANT, n. 3. pl. (skepp.) Vanten på kryssmasten.

KRYSTA, v. a. 1. Hårdt trycka, klämma. *K. fråm. út*, med mycken ansträngning framtrycka, uttvinga. Brukas äfv. i fig. mening. Se *Framkrysta.* — *K. sig*, v. r. 1) Tvinga sig till att få stolgång. — 2) (fig. fam.) Omåttligt anstränga sig, för att framalstra något litterärt arbete. — *Krystande*, n. 4. o. *Krystning*, f. 2.

KRÅKA, f. 1. 1) Se *Gråkråka. Hoppa som en k.*, tungt. *Hoppa k.*, hoppa i nedhukad ställning. — 2) Hufva, som fruntimmer bruka sommartiden i hvardagslag, då de äro ute. — 3) (fam.) Snorkluns. — *Ss. Kråkbo, -unge.*

KRÅKBÄR, n. 3. Bär af Kråkris.

KRÅKESYRA, f. 1. Se *Göksyra.*

KRÅKFÅGEL, m. 2. *K-glar* kallas en afdelning af Sparffåglarna, till hvilken höra Korpen, Kråkan, Råkan, Kajan, Skatan, Nötskrikan, m. fl.

KRÅKFÖTTER, m. 3. pl. 1) (fig. fam.) Dålig handstil, liknande kråkors fötter. *Skrifva k.* — 2) (bot.) *a*) En art Ålandsrot, med gula blommor. Inula salicina. — *b*) Örten Comarum palustre, med rödbruna blommor.

KRÅKHVETE, n. sing. Se *Pukhvete.*

KRÅKKLOR, m. 3. pl. Örten Coronopus depressus.

KRÅKKLÖFVER, m. sing. Se *Kråkfötter*, 2, *b.*

KRÅKLÖK, m. sing. En lökväxt. Ornithogalum minimum.

KRÅKRIS, n. sing. En låg buske med små röda blommor, hvaraf blifva kråkbär. Empetrum nigrum.

KRÅKVINKEL, m. sing. (t. *Krähwinkel*) Liten landsortsstad, der det tillgår äkta kälkborgerligt. Benämningen uppfunnen af Kotzebue.

KRÅKÄRTER, f. 3. pl. Örten Orobus vernus, med purpurröda blommor.

KRÅMA SIG, se *Kroma sig.*

KRÅNGEL, n. sing. (fam.) 1) Hinder, som man af ogenhet, fiendtlighet lägger i vägen för någon. — 2) Ränker, undflykter, konster. — 3) (i rättegångar) Advokatknep; invändningar, för att draga ut på tiden; lagvrängning. — 4) Gräl.

KRÅNGELMAKARE, m. 3. (fam.) En, som är fallen för att krångla.

KRÅNGLA, v. n. 1. (fam.) 1) Af elakhet göra svårigheter, lägga hinder i vägen för någon. — 2) Smida ränker, söka undflykter, hafva listiga konster för sig. *K. bórt, ihóp, i'n, ti'll*, se *Bortkrångla*, &c. *K. sig fråm, ifrå'n*, med mycket bråk, eller med list, konster, ränker hjelpa sig fram. *K. sig i'n öfverallt*, med list och konster skaffa sig insteg öfverallt. *K. sig till*, genom konster, ränker, listiga tillställningar förskaffa sig. — 3) (i rättegångar) Bruka advokatknep, vränga lagens mening. — 4) Söka gräl. — 5) (pop.) Se *Hångla.* — *Krånglande*, n. 4.

KRÅNGLARE, m. 3. Se *Krångelmakare.*

KRÅNGLIG, a. 2. (fam.) 1) (om person) Fallen för att krångla. *En k. karl att ha att göra med.* — 2) (om sak) Inveckiad, intrasslad, svår att utreda.

KRÅNGLIGHET, f. 3. (fam.) Egenskapen att vara krånglig.

KRÅNGLIGT, adv. (fam.) På ett krångligt sätt, med krångel.

KRÅS, n. 3. 1) (t. *Gekröse*) Innanmäte. Deraf Gåskrås. — 2) (t. *Krause*) Veckad och stärkt remsa af kambrick, nättelduk o. s. v., som till prydnad fästes utanpå linnet, framtill på bröstet.

KRÄCKLA, se *Kräkla*.

KRÄFJA, se *Kräfva*.

KRÄFNING, krä'vninng, f. 2. Handlingen, då man kräfver.

KRÄFSTINN, krä'vsti'nn, a. 2. neutr. — *stint*. 1) (egentl.) Som har stinn, full kräfva. — 2) (fig. fam.) Högmodig, uppblåst, dryg. — *Syn*. Se *Högmodig*.

KRÄFTA, krä'ffta, f. 1. 1) Allmänt kändt skorpdjur af Tiofötternas ordning. Astacus fluviatilis. — 2) (astr.) *a*) Benämning på ett af himmelstecknen. *K-ns tecken*. — *b*) Stjernbild i närheten deraf. — 3) Ett slags svår sjukdom, bestående i en antingen sluten eller öppen svullnad, som satt sig på något ställe i körtlarna, uti bröstet, i ansigtet o. s. v., och afsöndrar en högst stinkande, rutten vätska. *K. i bröstet*. — Ss. *Kräftfångst, -klo, -pudding, -skal, -stjert*.

KRÄFTAKTIG, KRÄFTARTAD, a. 2. Som liknar kräftan (bem. 3).

KRÄFTDJUR, n. 3. Slägte af Skorpdjuren, som innefattar Kräftan och Hummern. Astacus.

KRÄFTFÄNGARE, m. 3. 1) En, som fångar kräftor. — 2) Ett fågelslägte. Cancroma.

KRÄFTGÅNG, m. sing. (fam.) *Gå k-en*, gå baklänges; (fig.) gå till förfall. *Det går k-en för honom*.

KRÄFTHÅF, m. 2. pl. — *håfvar*. Håf, hvarmed kräftor fångas.

KRÄFTKNÖL, m. 2. Kräftartad knöl.

KRÄFTPASTEJ, m. 3. Pastej, tillagad af kräftor.

KRÄFTSKADA, f. 1. Se *Kräftsår*.

KRÄFTSMÖR, n. sing. Ett slags mattillredning af krossade kräftskal, kokade med smör.

KRÄFTSOPPA, f. 1. Soppa, anrättad med fyllda kräftskal eller kräftpudding.

KRÄFTSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar*. Ett slags citrongul spindel med två röda ränder: går baklänges som kräftorna. Thomisus citreus.

KRÄFTSTEN, m. 2. Halfklotformig, hvit, stenartad gyttring i magen på kräftor, tjenande till bildningen af nytt skal.

KRÄFTSÅR, n. 3. Öppet sår, förorsakadt af kräftsjukdomen.

KRÄFVA, f. 1. 1) Ett slags påse, som foglarne hafva under halsen, och i hvilken födan först upplöses i en slemmig massa, innan den nedgår i magen. — 2) (fam. skämtv.) Mage. *Han har k-n full*, har ätit sig mätt.

KRÄFVA, v. a. 2. Impf. *Kräfde* och *Krafde*. Sup. *Kräft* och *Kraft*. Part. pass. *Kräfd* och *Krafd* (*a* alltid långt). 1) Fordra, begära såsom rättighet. *K. skatt*. *K. penningar af någon*. Har äfven person till objekt, t. ex.: *K. någon för skuld*. *K. i'n, å'ter*, se *Inkräfva, Återkräfva*. *K. ut*, se *Utkräfva*. — 2) (fig.) Erfordra, tarfva, fordra. *När hans embete det k-ver*. *Hans skyldighet k-fde att göra det*. *Det k-ver skyndsamhet*. — *Syn*. Se *Fordra*. — *Kräfvande*, n. 4. [Kräfja.]

KRÄK, n. 3. (af gam. *Kräka*, kräla, således egentl.: krälande djur.) 1) Litet djur, isynn. af insekter och reptilier. — 2) (fig. fam.) *a*) Litet barn, som ännu ej kan gå. — *b*) (spefullt) Liten svag, sjuklig menniska. — *c*) (föraktligt) En, som ej duger till något, stackare. — 3) (pop.) Boskapskreatur.

KRÄKAS, v. d. 2. Se *Spy*. *K. upp*, genom kräkning gifva ifrån sig.

KRÄKLA, krä'ckla, f. 1. 1) Ett slags hushållsredskap af trä, i nedra ändan tjockt, klumpigt och med utstående hvassa knölar, hvarmed gröt och chokolad omröras. — 2) Biskopsstafven. [Kräckla.]

KRÄKMEDEL, n. 3. Medel, hvarigenom kräkning befordras.

KRÄKNING, f. 2. Våldsam uppkastning ur magen af der innehållna ämnen, förorsakad af ett slags krampaktig rörelse i magens muskelhud. — *Syn*. Uppkastning.

KRÄKPULVER, n. 3. Pulver, som verkar kräkning. [- pulfver.]

KRÄKROT, f. sing. Den kräkning verkande roten af en krypväxt i Brasiliens urskogar, kallad Cephaëlis Ipecacuanha.

KRÄKSALT, n. 3. Ett dubbelsalt af vinsyra, kali och antimon, som verkar kräkning.

KRÄKVIN, n. 3. Särskilt tillredt vin, som har den verkan att befordra kräkning.

KRÄKÖRT, f. 3. Örten Viola Ipecacuanha.

KRÄLA, v. n. 1. (Freqventativ af gamla verbet *Kräka*) 1) Långsamt röra sig framåt på marken, utan tillhjelp af fötter eller med ganska korta sådana. Säges om maskdjur och amfibier. — 2) (fam.) Krypa. *K. upp ur sängen*. *En hop barn k-de på golfvet*. *Det k-r i kroppen*, käns, liksom någonting der krälade. — 3) Se *Hvimla*. *Folket k-r på gatorna*. *Det k-r af folk på torget*. — *K-nde*, part. pres. Brukas nästan adjektivt i uttrycket: *K. rörelse*.

KRÄLDJUR, n. 3. Se *Amfibie*.

KRÄLGÅNG, m. sing. Magens krälande rörelse (motus peristalticus).

KRÄMARANDA, f. sing. Småaktig köpmansanda, som endast afser vinst.

KRÄMARE, m. 3. (af *Kram*) Se *Kramhandlare*. — Har några sammansättningar, såsom: Krydd-, Jern-, Småkrämare.

KRÄMERSKA, f. 1. 1) En krämares hustru. — 2) Qvinna, som idkar kramhandel.

KRÄMPA, f. 1. (af *Kramp*) Kroppsligt ondt, som beständigt, med längre eller kortare afbrott emellan, låter känna sig, dock icke så svårt, att man deraf är sängliggande.

KRÄMPA, v. a. 2. Sjuda lut. — V. n. (om salpeterlut) Anskjuta i kristaller. — *Krämpning*, f. 2.

KRÄMPIG, a. 2. Besvärad af krämpor.

KRÄMPIGHET, f. 3. Krämpig kroppsbeskaffenhet.

KRÄNGA, v. a. 2. 1) (pop.) Vända ut och in. *K. strumpor*. — 2) (sjöt.) Lägga ett fartyg på sidan. — V. n. (sjöt.) Luta åt sidan. *Fartyget k-ger hårdt*. — *Krängning*, f. 2.

KRÄNKA, krä'nngka, v. a. 2. (af *Krank*) 1) Förföra en qvinna. *K. en gift qvinna, en mö*. — *Syn*. Vanära. — 2) Bryta emot, öfverträda, göra ingrepp i, skada. *K. lagen, ens privilegier, rätt, heder*. — *Kränkande*, n. 4. o. *Kränkning*, f. 2.

KRÄNKARE, m. 3. En, som kränker.

KRÄSLIG, a. 2. (af gam. *Kräs* eller *Kras*, läckerheter) 1) Som tycker om läckerheter. — 2) Ganska läcker. *K. mat*.

KRÄSLIGHET, f. 3. 1) Tycke för läckerheter. — 2) Egenskap att vara kräslig. *Matens k.* — 3) (mest i plur.) Läcker spis. *Tycka om k-er*.

KRÄSMAGAD, a. 2. Som har en kräsmage (bem. 1).

KRÄSMAGE, m. 2. pl. — *magar*. (fam.) 1) Mage, van vid läckerheter; äfv. mage, som retas till kräkning vid förtärandet af vämjelig mat, eller då man hör eller ser något för smaksinnet motbjudande. — 2) Kräsmagad person. — *Syn*. Läckermun.

KRÖGARE, m. 5. — GERSKA, f. 1. En, som håller krog. — *Ss. K-yrke*.

KRÖGERI, n. 3. Idkande af krögareyrket.

KRÖJSEL, krö'js'l, m. 2. pl. *kröjslar*. Ett glasmästarverktyg.

KRÖKA, v. a. 2. (af *Krok*) Göra, böja krokig. *K. en spik*. *K. åf*, m. fl., se *Afkröka*, &c. — V. n. 1) Göra krok, gå i krok. *Der k-ker vägen*. (Fam.) *K. på ryggen*, böja sig, buga. — 2) *K. åf*, taga en afvikande riktning, kosa. *K. af vägen*. — *K. sig*, v. r. 1) Blifva krokig. *Träet har krökt sig*. — 2) Röra sig, gå, löpa i krok, antaga krokig ställning. *Masken k-ker sig*. — 3) (fam.) Buga sig.

KRÖKANDE, n. 4. Handlingen, då något krökes.

KRÖKNING, f. 2. 1) Se *Krökande*. — 2) Handlingen, verkningen, då person eller sak kröker sig. — 3) Ställe, der något kröker sig; krökt, böjdt ställe. *I sjelfva k-en*. — *Syn*. Krok, Bugt.

KRÖN, n. 5. (fortif.) Öfversta kanten af ett bröstvärn.

KRÖNA, v. a. 1. o. 2. 1) Högtidligt sätta kronan på en regents hufvud, till bekräftelse af dess höga värdighet. *K. någon till konung, kejsare*. Säges äfv. om regerande personers gemåler. *Drottningen k-ntes flera år derefter*. (Fig.) *K. med ära, framgång, sällhet*, förläna ära &c. — 2) (fig. skämtv.) Göra till hanrej. — 3) Säges om delar, stycken af ett föremål, som äro högst. *Ett litet torn k-ner byggnaden*. — 4) (fig.) Gifva sista prydnaden, fullbordan åt en sak, fullkomna. *En lycklig framgång k-nte hans företag*. (Ordspr.) *Ändan k-ner verket*, af fullbordandet beror ett arbetes värde; slutet afgör, om en handling, ett företag skall prisas eller ej. — 5) Med kronans märke förse något, som blifvit justeradt och riktigt befunnet. *K. mått, mål, vigt*. — *K. fartyg*, lägga beslag på fartyg för kronans tjenst. *K. träd, timmer*, märka utsynade träd, timmer. — *Krönt*, part. pass. Brukas adjektivt i följande uttryck: *K. hufvud*, kejsare eller konung. *K. poet*, som blifvit lagerkrönt. — *Krönande*, n. 4.

KRÖNFIL, m. 2. Fil, som blott har en enda huggen kant.

KRÖNIKA, krö'nicka, f. 1. (grek. *Chronikä'*, af *Chronos*, tid) Bok, som innehåller en torr och andefattig berättelse om de historiska händelser, som tilldragit sig i verlden eller i en särskilt stat, under en viss tidrymd. Tidbok. *I en k. finner man endast fakta och årtal*. — *Ss. Krönikeskrifvare*.

KRÖNIKEBÖCKER, f. 3. pl. *K-na*, benämning på tvenne böcker i bibeln, som handla om Juda konungars historia.

KRÖNING, f. 2. 1) Det högtidliga tillfälle, då en regent krönes. — 2) Handlingen, hvarigenom något krönes. — *Ss. K-sakt, -sdag, -sfest, -sort*.

KRÖNINGSGÅRD, m. 3. eller KRÖNINGSHJELP, f. 3. Gärd, bevillning, till bekostande af en konungs kröning.

KRÖNINGSMYNT, n. 5. Minnespenning af silfver, som vid kröningar utkastas ibland folket, visande vanligen den krönta regentens namnchiffer med krona uppöfver och kröningsdagens datum.

KRÖNINGSOXE, m. 2. pl. — *oxar*. Helstekt oxe, som fordom vid konungars kröning fördelades ibland folket. Förändrades i Sverige till en af papp gjord figur i skapnad af en oxe med förgyllda horn, inuti fylld med knyten af mat och vinbuteljer, hvilka utkastades ibland folket.

KRÖS, n. 5. Se *Tarmkäx*. — *Ss. K-hinna*.

KRÖSKÖRTEL, m. 2. pl. — *körtlar*. (anat.) En sammangyttrad körtel, belägen på tvären bakom magen och sträckande sig åt sidorna med en längd af omkring 8 tum.

KRÖSON, n. 5. Se *Lingon*.

KRÖSSAFT, m. sing. En vattenaktig, lindrigt saltaktig saft, som genom en egen gång uttömmes ur kröskörteln i tolftumstarmen och bidrager till beredningen af chylus.

KRÖSVATTEN, n. 5. Se *Krössaft*.

KUB, m. 3. (gr. *Kybos*) Solid figur, som inneslutes af sex lika stora qvadrater. [Cub.]

KUBB, m. 2. Kort afhugget stycke af en stock. Förekommer mest i sammansättningen Huggkubb.

KUBBHVETE, n. sing. En sort hvete, som sitter så hårdt i agnarna, att det måste tröskas tvenne gånger.

KUBEBER, -béb'r, m. sing. En popparart, hvilken brukas som medikament. Piper Cubeba.

KUBERA, v. a. 1. Mäta eller uträkna en kropps kubiska innehåll. — *Kubering*, f. 2. [Cu —.]

KUBIK, -i'k, a. oböjl. Beräknad efter kubiskt innehåll. Mest i sammansättningar, såsom: *Kubikmått*. — *Kubikfot*, sexsidig kropp, på hvilken hvarje sida utgör en qvadratfot. I samma mening brukas äfv. *Kubikaln, -qvarter, -tum*, m. fl. — *Kubikroten* af ett tal (i förhållande till roten kalladt Kub), är det tal, som först multipliceradt med sig sjelft och sedan med produkten utgör förstnämde tal. [Cu -.]

KUBISK, kúbissk, a. 2. Som tillhör eller har afseende på kuber. [Cu -.]

KUDDE, m. 2. pl. *kuddar*. Ett slags fyrkantig, mer eller mindre stor säck eller påse af något starkt och lätt tyg, vanligast bolsterväf, igensydd på alla sidor och fylld med fjäder, dun, tagel, nöthår o. s. v., för att hvila hufvudet på, då man ligger. — Har sammansättningarna: Hufvud-, Lång-, Fjäder-, Dun-, Tagelkudde, m. fl.

KUFISK, a. 2. *K-a mynt* kallas sådana, som blifvit slagna under arabiska kaliferna i Asien och äro försedda med en arabisk inskrift.

KUFVA, v. a. 1. 1) Tvinga till undergifvenhet. *K. en nation, ett folk*. — *Syn*. Underkufva, Betvinga. — 2) (fig.) Dämpa, betvinga. *K. sina begär*. *K. ett barns sinne*. *K. ens högmod, ens stolta sinne*. — *Syn*. Dämpa, Dämma, Stilla, Sakta, Hämma, Beherrska, Undertrycka. — *Kufvande*, n. 4.

KUGELLACK, n. sing. Ett slags sämre Florentinerlack, som innehåller en större mängd lerjord, ofta ljust rosenrödt.

KUGGA, v. a. 1. (af gam. ordet *Kuga*, tvinga, kufva, besegra). (fam.) Preja. *Blifva k-d*. *K. någon i spel*, vinna penningar af honom. *K. någon i examen*, tillbakavisa honom, såsom saknande tillräckliga kunskaper. *Han blef k-d i Hofrättsexamen*. — *Kuggande*, n. 4. o. *Kuggning*, f. 2.

KUGGE, m. 2. pl. *kuggar*. Tandlik utstående del i kanten af ett hjul.

KUGGHJUL, n. 3. Hjul med kuggar.

KUGUAR, --ár, m. 3. Amerikanskt rofdjur, liknande Jaguaren, men med otydliga fläckar, samt mindre och svagare. Felis discolor. Kallas äfv. Amerikanska Lejonet. — *Ss. K-skinn.*

KUJON, -ón, m. 3. (fr. *Colon*, af ital. *Coglione*) Feg stackare, mes. [Cu -.]

KUJONERA, v. a. 1. Behandla någon som en feg stackare, topprida. — *Kujonerande*, n. 4.

KUJONERI, n. 3. Toppridning.

KUKELIKU! ---kú. Int. Efterhärmning af tuppens läte.

KUKU! kúckù. Int. Efterhärmning af gökens läte.

KUKU, kùcku, m. sing. Benämning på göken, hämtad af dess läte.

KUL, m. 2. Se *Kultje*.

KULA, f. 1. 1) Håla i jorden eller i berg. *Ett lejons k.* Har sammansättningarna Jord-, Bergs-, Lejon-, Röfvarkula. — 2) Mindre, klotformig kropp af något hårdt ämne. *En k. af jern, metall, koppar, bly, elfenben. En k. i ett radband. Votera, lotta med kulor.* Har flera sammansättningar, såsom: Jern-, Koppar-, Metall-, Elfenbens-, Biljard-, Valkula, m. fl. — 3) (särskilt) Massiv klotrund kastkropp af jern eller bly, större och mindre, för kanoner eller handgevär. *K-lor och krut. Ladda med k. Jaga en k. genom lifvet på någon.* — 4) Halfklotformig upphöjning på huden, såsom verkan af stöt, o. s. v. *Han har fått en k. i pannan.* — 5) Den runda metallskifvan nederst på en pendel. — 6) (fam.) Parti i vissa spel, der insats göres, t. ex. i kille. *Jag vann första k-n. Spela på ny k.*, efter ny insats. (Fig.) *På ny k.*, ånyo.

KULBANA, f. 1. Den linie, en afskjuten kula beskrifver i luften.

KULCIRKEL, m. 2. pl. — *cirklar*. Cirkel, som uppkommer, då en kula genomskäres.

KULEN, a. 2. neutr. — *et*. Töcknig och kall. *K. väderlek. Mörkt och k-et väder.*

KULFORM, m. 2. Form, hvari bösskulor stöpas.

KULFORMIG, a. 2. Som har formen af en kula (bem. 2). — *Kulformighet*, f. 3.

KULGÅRD, m. 2. Öppen förvaringsplats för kanonkulor.

KULING, m. 2. (sjöt.) Frisk vindkåre.

KULISS, -i'ss, m. 3. (fr. *Coulisse*) 1) På en rörlig ram målad teaterdekoration, på någondera sidan af en teater. — 2) Öppning emellan dylika målade ramar. *I k-erna.*

KULL, m. 2. I. (i fornspråket *Koll* ell. *Koldr*) 1) Samteliga barnen af ett äktenskap. *Vara af första, andra k-en.* — 2) Ungar af djur, på en gång födda.

KULL ell. **KULLE**, m. 2. II. 1) (i gamla språket) Hjessa, hufvud. Deraf *Omkull* ell. *Kull, Kullbytta.* — 2) Den del af en hatt, som betäcker hjessan. *K-en på en hatt.* Har sammansättningen Hattkull.

KULL, adv. Se *Omkull*. Brukas i talspråket och i sammansättningar.

KULLA, f. 1. 1) (pop. o. fam.) Bondqvinna. Sålunda: Dalkulla, Wingåkerskulla. — 2) Se *Kullor*.

KULLBLÅSA, v. a. o. n. 2. Se *Blåsa omkúll*. — *Kullblåsning*, f. 2.

KULLBYTTA, f. 1. (fr. *Culbute*; jfr. *Kull*, II.) Fall framåt öfver hufvudet med benen i vädret. *Göra en k.*, falla på detta sätt. *Stupa k.*, med flit göra ett sådant fall, i det man sätter hufvudet emot marken och kastar kroppen öfver, med benen i vädret. [Kullerbytta.]

KULLBYTTERA, v. n. 1. (fam.) 1) Göra en kullbytta. — 2) (fig.) Komma på fall, blifva ruinerad, störtas.

KULLDRAGA, v. a. 3. (böjes som *Draga*) Draga person eller sak, så att de falla omkull. — Äfv. *Draga omkúll* ell. *kúll*. — *Kulldragande*, n. 4. o. *Kulldragning*, f. 2.

KULLE, m. 2. pl. *kullar*. 1) Se *Kull*, II. — 2) Rundaktig höjd på jordytan, när den ej är af sten (berg), utan blott af jord.

KULLER, kúll'r, m. sing. (i dagligt tal) Kullrighet.

KULLERSTEN, kùll'r-stén, m. 2. Stor kullrig sten.

KULLERSTOL, m. 2. Stol utan karm. — *Syn.* Taburett.

KULLFALLA, v. n. 3. (böjes som *Falla*) Se *Falla*, 4. — Äfv. *Falla omkúll*. — *Kullfallande*, n. 4.

KULLIG, a. 2. 1) Som har form af en kulle. *En k. höjd.* — 2) Full af kullar. *K-t land.* — 3) (om boskapsdjur) Som är utan horn. *K. ko.* — *Kullighet*, f. 3.

KULLKASTA, v. a. 1. 1) Kasta öfver ända, omhvälfva. *K. en anfallande fiende.* — 2) (fig.) Upphäfva, tillintetgöra. *K. en dom. Sedeförderfvet k-r samhällsordningen.* — Äfv. *Kasta omkúll*. — *Kullkastande*, n. 4. o. *Kullkastning*, f. 2.

KULLKÖRA, v. a. o. n. 2. Köra omkull. Brukas mest i part. pass. *Kullkörd*. — *Kullkörande*, n. 4. o. *Kullkörning*, f. 2.

KULLOPP, kùl-lå'pp, n. 5. Röret, hvarinom kulan löper på kanon eller handgevär.

KULLOR, f. 1. pl. Örtslägtet Anthemis.

KULLRA, v. a. 1. Förflytta någonting kullrigt på en yta, genom påskjutning, så att det rullar framåt. *K. en tunna.* — V. n. Förflyttas framåt på en yta genom en roterande rörelse. *Tunnan k-de utför planet.* — *Syn.* Rulla, Trilla. — *Kullrande*, n. 4. o. *Kullring*, f. 2.

KULLRIDA, v. a. 3. (böjes som *Rida*) Rida öfver ända. — Vanligare *Rida omkúll*.

KULLRIFVA, v. a. 3. (böjes som *Rifva*) Se *Nedrifva*. — Äfv. *Rifva omkúll*. — *Kullrifvande*, n. 4. o. *Kullrifning*, f. 2.

KULLRIG, a. 2. Upphöjdt rund (i cirkelbåge eller närmande sig dertill). *En k. yta, väg, gata.* — *Syn.* Konvex. — *Kullrighet*, f. 3.

KULLSEGLA, v. a. o. n. 1. Segla öfver ända. — Äfv. *Segla omkúll*. — *Kullseglande*, n. 4. o. *Kullsegling*, f. 2.

KULLSLÅ, v. a. 3. (böjes som *Slå*) Se *Kullkasta*. — Äfv. *Slå omkúll*. — *Kullslående*, n. 4. o. *Kullslagning*, f. 2.

KULLSTÖRTA, v. a. 1. Störta öfver ända. — Äfv. *Störta omkúll*. — *Kullstörtande*, n. 4. o. *Kullstörtning*, f. 2.

KULLSTÖTA, v. a. 2. Stöta öfver ända. — Äfv. *Stöta omkúll*. — *Kullstötande*, n. 4. o. *Kullstötning*, f. 2.

KULMINATION, kull--tschón, f. 3. (astr.) En stjernas gång genom middagslinien, då hon har sin högsta höjd. [Cul —.]

KULMINATIONSPUNKT, ---tschònspúnckt, m. 3. 1) (astr.) En stjernas högsta ståndpunkt på himmelen. — 2) (fig.) Högsta höjdpunkt, höjd. [Cul —.]

KULMINERA, v. n. 1. Vara i sin kulminationspunkt (både egentl. o. fig.). [Cul —.]

KULMÅTT, kùlmå'tt, n. 3. Mått för kulors storlek.
KULPLAN, kùlplån, m. 3. (på örlogsfartyg) Träramar längs luckkarmarna och bordvarts emellan kanonerna, med urhålkningar, för att deri lägga de kulor, som böra vara tillhands.
KULQVARN, f. 2. (apotek.) Ett slags maskin till malning medelst begagnande af jernkulor.
KULSEGEL, n. 3. (på fartyg) Se *Väder-vexlingsmaskin.*
KULSTAPEL, m. 2. pl. — *staplar.* Hög af uppstaplade kulor.
KULT, kùllt, m. 2. (pop.) Se *Kulting.*
KULT, kúllt, m. 3. (lat. *Cultus*) 1) Gudsdyrkan, gudstjenst. — 2) Till gudstjensten hörande bruk. [Cult.]
KULTING, kùlltinng, m. 2. (pop.) Halfväxt gris.
KULTIVERA, v. a. 1. 1) Odla, uppbruka. — 2) Sköta; idka. — 3) (fig.) Utbilda, förädla. — *K-d,* part. pass. Brukas adjektivt i bem. af: Hyfsad, bildad. *En k. nation. Ett k-t folk.* — *Kultiverande,* n. 4. o. *Kultivering,* f. 2.
KULTJE, kùlltje, m. 2. pl. *kultjar.* (skepp.) 1) Frisk vind. — 2) Vindens styrka eller hastighet, som benämnes efter de segel, hvilka kunna föras bidevind, t. ex.: *Laber k., Märssegels-kultje,* o. s. v.
KULTRIANGEL, kùltriànng'l, m. 2. pl. — *trianglar.* Triangel, beskrifven på ytan af en kula.
KULTUR, kulltúr, f. 3. 1) Bruk (af jorden). — 2) Plantering, odling. — 3) Skötsel, ans, afvel (t. ex. i Häst-, Fårkultur). — 4) (fig.) Odling af själsförmögenheter, utbildning, förädling. [Cu -.]
KULTÅNG, kùltå'nng, f. 3. pl. — *tänger.* 1) Krats att uttaga kulor. — 2) (hos guldarbetare) Särskilt slags tång, hvarmed af plattvalsad tråd uppböjas hålkiga ringar.
KULUGN, m. 2. Ugn till kulors glödgande.
KULVAGN, m. 2. Vagn, hvarpå kanonkulor föras.
KUMMEL, kúmm'l, n. 3. (fornnord. *Kuml,* lat. *Cumulus*) Ursprungl.: uppstaplad hög af något. 1) Stenröse. — 2) Uppkastad stenhop på grund i sjön, till märke för sjöfarande. — 3) Se *Kummelgrotta.* — 4) Mjukfenig benfisk, liknande kabeljo, men smalare och tunnare, med stora silfverglänsande fjäll. Gadus Merluccius.
KUMMELGROTTA, f. 1. Hvarje för-Odinskt grafmonument, som var bildadt af uppresta stenar, täckta med en öfverliggare.
KUMMELÅLDERN, m. sing. def. (hist.) Den tid, då Fornskandinaverne begrofvo sina döda i kummel (bem. 3).
KUMMIN, kùmminn, m. sing. 1) En tvåårig parasollväxt på högländа ängar, med små hvita blommor. Carum Carvi. — 2) Frö af denna växt, som begagnas till brödkrydda. — *Ss. K-bröd.*
KUMMINBRÄNNVIN, n. 3. Brännvin, satt på kummin.
KUMMINOST, m. 2. Ost, kryddad med kummin.
KUMMINSOCKER, n. sing. Ett slags konfekt af socker och kummin.
KUMULERA, v. a. 1. (lat. *Cumulare*) Hopa; på en gång innehafva (flera sysslor, löner o. d.). — *Kumulerande,* n. 4. o. *Kumulering,* f. 2. [Cu —.]
KUNBAR, kùnnbár, a. 2. (af *Kunna*) Bekant, känd. *Allmänt k. Göra k.,* kungöra. *Vara, blifva k.* [Kundbar.]

KUNBARHET, f. 3. Kännedom. *Allmän k.* [Kundb —.]
KUND, m. 3. En, som vanligen har sin handel, spisning o. s. v. hos någon, eller i annat afseende för beständigt lemnar någon tillfälle till förtjenst. *Hafva många k-er. En god k.,* som bringar mycken förtjenst. *Skaffa, få k-er. Draga ifrån någon dess k-er. Vänja ifrån sig, förlora sina k-er.*
KUNDBAR, KUNDGÖRA, se *Kunbar, Kungöra.*
KUNG, se *Konung.*
KUNGAHUS, se *Konungahus.*
KUNGAMAKT, — MORD, — VÄLDE, m. fl. se *Konungamakt,* &c.
KUNGLIG, a. 2. 1) Som tillhör eller har afseende på en konung. *K. krona, spira, mantel. Ett k-t palats.* — 2) Af en konung gifven, meddelad, sagd, yttrad. *Ett k-t ord, löfte.* — 3) En konung värdig. *En k. gåfva.* — 4) (fig.) I högsta grad präktig, kostlig, högst förträfflig, utmärkt. *En k. bostad, måltid.*
KUNGLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara kunglig.
KUNGLIGT, adv. På ett kungligt sätt.
KUNGSDADEL, m. 2. pl. — *dadlar.* Den bästa sorten af dadlar.
KUNGSFRID, kúnngsfri'd, m. sing. (i medeltiden) Fridslag, som innehöll förbud för hvar och en att utöfva någon våldsamhet af hvad slag som helst eller att utan tillstånd bära vapen, på den ort, der konungen uppehöll sig.
KUNGSFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar.* Slägte af Sparffåglarna i barrskogar, 3 till 3½ tum lång, hjessan saffrans- eller citrongul, öfriga kroppens grundfärg grå, skiftande i olivgrönt och gulgrönt; har tofs på hjessan. Regulus cristatus. *Brandkronade K-n,* den minsta bland alla Europas fåglar, hjessan hos hanen hjert brandgul. Regulus ignicapillus.
KUNGSGÅRD, kúnngsgå'rd, m. 2. Benämning på hvarje af de ansenligaste kronogodsen i riket, hvilka förmodligen till en stor del utgjorde det fordna så kallade Upsala Öde.
KUNGSHÄSTAR, m. 2. pl. Visst antal hästar, som hvarje ort lemnade, då konungen sjelf reste ell. någon af dess embetsmän i konungens ärender.
KUNGSKAKA, f. 1. Ett slags kaka af mandel, ägg, socker, smör, mjöl, med vanilj, kanel, muskottblomma och citroner.
KUNGSKRUT, n. sing. Finaste jagtkrut.
KUNGSLADUGÅRD, m. 2. Se *Kungsgård.*
KUNGSLJUS, se *Kongsljus.*
KUNGSORD, kúnngsòrd, n. 3. 1) En konungs ord. *Det är så godt som k.,* fullkomligt säkert. — 2) (fig. fam.) Tillförlitligt, sant tal. *Det är icke k. allt hvad han säger.*
KUNGSPARK, kúnngspàrrk, m. 3. Se *Kronopark.*
KUNGSSKJUTS, se *Kongsskjuts.*
KUNGSSKÄRM, m. 2. (jäg.) Mellersta skärmen i en jagtplats.
KUNGSSPIRA, se *Kongsspira.*
KUNGSTÅRTA, f. 1. Ett slags tårta, tillredd af mandel, ägg, socker, smör, rifvet citronskal och mjöl, med olika slags sylter.
KUNGSVAKTEL, m. 2. pl. — *vaktlar.* Röd rapphöna.
KUNGSVATTEN, n. sing. En blandning af salpetersyra och saltsyra.
KUNGSVÄG, kúnngsvä'g, m. 2. Benämning af allmogen på allmän landsväg.

KUNGSÅDER, se *Kongsåder.*

KUNGSÄNG, kúnngsä'nng, f. 2. Kronan tillhörig äng.

KUNGSÖRN, m. 2. Ett slags örn, 3 fot 6 tum lång, hufvud och hals ofvan brungula, inunder svarta, kroppen ofvan mörkbrun, inunder svartbrun; allmän i skogrika bergsbygder; flyger högst bland alla den gamla verldens fåglar. Falco fulvus.

KUNGÖRA, kùnnjö'ra, v. a. 2. (böjes som *Göra*) Göra bekant. *K. en något. K. en lag, förordning. K. på predikstolen. Det är allmänt k-gjordt.* — *Kungörande*, n. 4. [Kundg —.]

KUNGÖRELSE, f. 3. 1) Offentligt bekantgörande. — 2) Hvad som offentligt kungöres, såsom kunglig förordning. m. m. *Allmän k. En uppslagen k. K., som uppläses på predikstolen.* [Kund—.]

KUNNA, v. a. 1. Indik. pres. sing. *Kan;* pl. *Kunna.* Impf. *Kunde.* Sup. *Kunnat.* 1) Förmå, vara i stånd, i tillfälle att göra något. Säges både i fysisk och andlig mening. *Barnet kan ej gå ännu. Jag kan icke sofva. Det kan jag nog göra. Man kan ej allt hvad man vill. Han kan ej akta penningar. Man gör så godt man kan, och ej som man vill. Den som det kunde! Det kan jag icke hjelpa. Han kan oroa oss så mycket han vill. Jag kan ej tro det. Ej kunna annat än,* ej förmå afhålla sig ifrån, t. ex.: *Jag kunde ej annat än skratta, när jag fick se honom. Hvad kan jag dertill?* hvad kan jag dervid uträtta? hvad förmår jag dertill? — 2) Förstå, veta, äga färdighet, skicklighet, insigt, kännedom i yrke, konst, vetenskap. *Han kan ingenting,* har ingenting lärt. *Han kan hvarken läsa eller skrifva. Det är en karl, som kan något!* han vet, förstår mycket, har mycken insigt, färdighet. *K. ett språk. K. latin, grekiska. K. sin lexa,* hafva lärt sig den. *K. en visa,* kunna sjunga den utantill. *K. méd något,* förstå, känna, veta, huru med något tillgår, huru man bör förhålla sig med en sak. *K. méd att,* förstå sig på att, t. ex.: *Hon kan litet med att trolla. Han kan ej med att förställa sig. Ej kunna méd,* äfv. ej tycka om, ej tåla, t. ex.: *Jag kan ej med smilande menniskor. Han kan ej med slisk. K. väl med någon,* väl förstå sig på att behandla honom. — 3) *K.* är äfv. ett hjelpverb och uttrycker i allmänhet begreppet af möjlighet. *Det kan lätt hända, att han kommer igen nästa vecka. Det är någonting, som icke kan hända. Det kunde lätt inträffa, att .... Han kunde lägga sig att dö. Hvem hade k-t tro det? Det kan icke annat vara. Detta kan tolkas på flera sätt. Det kan gå an. Jag vill ge ett exempel, som kan lära .... Man hade väl k-t undvara det. Det går som det kan,* så der, nästan illa. *Det kan ej annat än följa deraf, att .... Han kan komma,* han får, må komma. *Det kan så vara,* det må så vara, det är en annan sak.

KUNNIG, a. 2. (af *Kunna*) 1) (om person) *a*) Som har vetskap, kännedom om en sak. Nästan endast i uttrycket: *Göra sig k. om något.* — *b*) Som har kunskap, insigt, erfarenhet, färdighet i (vetenskap, konst, yrke); som kan något. *K. i matematik, i ett språk, i skrifva och läsa. K. i musik, i ritkonsten, i att väfva, sy, sticka.* — *c*) Som har många kunskaper, insigtsfull. *En k. man.* — 2) (om sak) Känd, bekant. *Göra k-t,* kungöra. *Blifva k-t. Det är k-t öfver hela staden, hvar man k-t.*

KUNNIGHET, f. 3. Egenskapen att vara kunnig. *K. i ett språk.*

KUNSKAP, f. 3. (af *Kunna*) 1) Kännedom, vetskap, underrättelse. *Få, hafva, inhämta, gifva k. om något. Jag har fått k. om, att .... Med, utan min k.* (vanligare säges *Vetskap*). *Låta komma till allmänhetens k., till allmän k. Det har kommit till min k., att ....* — 2) (mest i plur.) Hvad en person vet i fråga om föremåls tillvaro, egenskaper och förhållanden. *Hafva god k., goda k-er i ett ämne, en konst, i matematik, i sin kristendom. K. i godt och ondt. Hafva, äga, sakna k-er. En man med k-er. Utan k-er kommer man ej långt.* — *Syn.* Vetande, Insigter, Begrepp (i plur.). [Kund -.]

KUNSKAPA, v. n. 1. Inhämta kunskap. — *Syn.* Speja, Spionera, Rekognoscera. — *Kunskapande*, n. 4. [Kund—.]

KUNSKAPARE, m. 5. En, som inhämtar kunskap, underrättelse. — *Syn.* Spejare, Rekognoscör, Spion. [Kund —.]

KUNSKAPSDRIFT, f. 3. Förståndets åtrå att veta, känna och forska. [Kund —.]

KUNSKAPSFÖRMÅGA, f. 1. Själens förmåga att förvärfva kunskap om ting. [Kund —.]

KUNSKAPSGREN, f. 2. Särskilt gren, del af vetandet. [Kund —.]

KUNSKAPSKÄNSLA, f. 1. (fil.) Förnimmelse af ett föremåls beskaffenhet. [Kund —.]

KUNSKAPSÄMNE, n. 4. Ämne för vetande. [Kund —.]

KUPA, f. 1. 1) Säges om åtskilliga rundt upphöjda, halfklotformiga eller kägelformiga ting, som tjena till betäckning. *En k. af glas. Sätta något under k.* — Hit hör äfv. Bikupa. — 2) Uppskottad jord nedvid kring stammen af ett träd, uppomkring roten af en växt. *En k. kring ett träd, en kålstock, ett potatesstånd.* — 3) Rund betäckning öfver sigillet på en vigtig urkund. Har sammansättningen Vaxkupa.

KUPA, v. a. 1. Uppskotta jord kring stammen af ett träd, ståndet af en trädgårdsväxt, o. s. v. *K. ett träd. K. potates.* — *Kupande*, n. 4.

KUPERAD, a. 2. (af fr. *Couper*, afskära, afhugga) Af berg, höjder och vattendrag genomskuren. *K. trakt, ort, nejd. K-t land.* [Coup —.]

KUPÉVAGN, kupèvánngn, m. 2. Framtill öppen täckvagn, halftäckare. [Coupé -.]

KUPIG, a. 2. Upphöjdt rund, i form af en kupa. *K-t tak. K-t arbete.*

KUPIGHET, f. 3. Kupig upphöjning.

KUPLAF, kùpláv, m. 2. pl. — *lafvar.* En färglaf på klippor och murar. Lichen scruposus.

KUPLETT, -plä'tt, m. 3. (fr. *Couplet*, af lat. *Copula*, band). Liten sång eller aria i en komisk opera.

KUPNING, f. 2. Förrättningen, hvarigenom något kupas.

KUPOL, -på'l, m. 3. (fr. *Coupole*, egentl. inre delen af ett sferiskt hvalf) Halfklotformigt eller kägelformigt hvalf, hvilket tjenar runda byggnader till tak.

KUPOLUGN, kupå'lúnng'n, m. 2. Ett slags schaktugn för omsmältning af tackjern.

KUPONG, -på'nng, m. 3. (fr. *Coupon*, af *Couper*, afklippa) Så kallas hvartdera af de små under hvarandra tryckta bevis öfver räntebetalning, som åtfölja statsskuldsbref m. m., och af hvilka en vid hvarje räntebetalning afklippes och tillställes den utbetalande kassan.

KUPP, m. 3. (fr. *Coup*, af grek. *Kopto*, jag skär) Företag, handling. — Har sammansättningarna Minister-, Statskupp.

KUPUNGE, m. 2. pl. — *ungar*. Ett slags snäcka. Turbo littoreus.

KUR, m. sing. I. (fr. *Cour*, hof) Uppvaktning vid hofvet eller hos en förnäm, en förman. *Göra någon sin k.*, göra uppvaktning hos någon; äfv. söka vinna ett fruntimmers ynnest. [Cur.]

KUR, m. 3. II. (lat. *Cura*, skötsel) 1) Läkarevård. — 2) Botningssätt. *En svår, lätt, lycklig k.* — Har sammansättningarna: Brunns-, Svält-, Druf-, Hästkur, m. fl. [Cur.]

KUR, m. 2. III. (af *Kura*, II) 1) Litet ifrån en vägg utskjutande regntak. *En k. öfver ingången till ett hus.* — 2) Betäckning af läder öfver en vagn. *K. på en vagn.* — *Syn.* Sufflett. — 3) Se *Vaktkur*.

KURA, v. n. 1. I. (fam.; af fr. *Cour*) Göra sin kur hos någon. *K. hos sina förmän.* — *Kurande*, n. 4.

KURA, v. n. 1. II. (fam.) Ursprungl.: Huka sig ned och gömma sig. Deraf leken *K. gömma* (i äldre språket *K. och gömma*), då de lekande gömma sig i vrår och vinklar, under det den, som skall leta rätt på dem, står bortvänd eller på ett ställe, der han ej kan se dem. *Sitta och k.*, sitta aflägse för sig sjelf, utan att deltaga i sällskapet. *Sitta hemma och k.*, sitta hemma för sig sjelf, ej söka sällskap. — *Kurande*, n. 4.

KURAGE, se *Courage*.

KURANT, a. 1. (fr. *Courant*) Löpande, gångbar. — S. Löpande, gångbart mynt. [Cu—.]

KURATEL, se *Curatel*.

KURATOR, se *Curator*.

KURBETT, kurrbä'tt, m. 3. (fr. *Courbette*) Krumsprång af en häst. [Cur-.]

KURBETTERA, v. n. 1. Göra krumsprång. Säges om hästar. — *Kurbetterande*, n. 4. o. *Kurbettering*, f. 2.

KURBITS, kurrbi'tts, m. 3. (t. *Kürbiss*) Se *Pumpa*. *Jonæ K.*, se *Ricin*. [Kurbis.]

KURERA, v. a. 1. (lat. *Curare*) Bota, hela. *K. någon för en sjukdom.* Säges äfven i fig. mening, skämtvis, t. ex.: *K. någon för lättja.* — *Kurerande*, n. 4. o. *Kurering*, f. 2. [Cur—.]

KURFURSTE, kùrfúrrste, m. 2. pl. — *furstar*. (t. *Churfürst*, af fornt. *kören* ell. *küren*, kora, utvälja) Titel på hvar och en af de furstar i Tyskland, som fordom ägde rätt att välja tysk kejsare. [Ch—.]

KURFURSTENDÖME, n. 4. Det land, en kurfurste regerade öfver. [Ch—.]

KURFURSTINNA, f. 1. En kurfurstes gemål eller enka efter en kurfurste. [Ch—.]

KURFURSTLIG, a. 2. Som tillhör eller har afseende på en kurfurste eller kurfurstarna. [Ch—.]

KURHATT, m. 2. En för verldsliga kurfurstar rund, för andliga fyrkantig mössa af rödt sammet, som de buro till tecken af sin värdighet. [Ch—.]

KURHUS, n. 5. Hus, ställe, der veneriska sjuke intagas, för att kureras.

KURIOSITET, se *Curiositet*.

KURIR, -i'r, m. 3. (fr. *Courrier*, af *Courir*, löpa) 1) Person, som ifrån ett hof eller en person af hög rang afsändes med någon underrättelse eller i ett ärende, som fordrar så mycken skyndsamhet, att det ej kan befordras med posten. Ilbud. *Affärda en k.* — 2) Titel, som vissa tidningar antagit. [Cu-.]

KURIRHÄST, -i'rhä'sst, m. 2. Häst, som begagnas af kurir, ridande eller åkande. *Åka med k-ar.*

KURIRPISKA, f. 1. Piska med kort skaft och lång rem, hvarmed en åkande kurir fordom pådref den framför honom ridande postiljonens häst.

KURIRSTÖFVEL, m. 2. pl. — *stöflar*. Ridstöfvel med stoppning för knäet, som begagnas af kurirer.

KURIÖS, kurrjö's, a. 2. (fr. *Curieux*, af lat. *Curiosus*) Besynnerlig.

KURMETOD, kùrmetód, m. 3. Den metod, som följes vid sjukas kurering. [Cur—.]

KURPRINS, m. 2. Tronarfving i ett kurfurstendöme. [Ch—.]

KURPRINSESSA, f. 1. Gemål åt eller enka efter en kurprins. [Ch—.]

KURRA, f. sing. (pop.) Fängelse. *Sitta i k-n. Nödgas krypa i k-n.* — *K.* betydde i äldre språket äfv.: Säng.

KURRA, v. n. 1. (pop. o. fam.) Gifva ett sorlande, porlande ljud. *Det k-r i magen.* — *Kurrande*, n. 4. o. *Kurrning*, f. 2.

KURRE, m. 2. (fam.) Skämtsam benämning på Ekorren. *Lustig k.* (uttalas äfv. lùsstikùrre), munter och lustig person.

KURS, kúrrs, m. 3. (fr. *Cours*, af lat. *Cursus*) 1) (sjöt.) Riktningen ifrån ett ställe till ett annat; kosa. *Styrd k.*, det kompass-streck, som styres. — 2) Viss utstakad bana för ens akademiska studier. *Akademisk k. Han har absolverat den filosofiska k-en, slutat sin k.* — 3) Hela följden af föreläsningar i en viss vetenskap. *En k. i filosofiens historia.* — 4) En myntsorts omlopp eller gångbarhet. — 5) Gällande pris på penningar, vexlar, statspapper, m. m. [Curs.]

KURSA, v. n. 1. (fam.) Uppgöra köpslut i helt liten skala. — *Kursande*, n. 4.

KURSIV, kurrsi'v, a. 2. Lutande. Säges om latinsk boktryckarstil. [Cursif.]

KURSIVT, kurrsi'vt, adv. *Läsa k.*, utan att behöfva slå upp i lexikon. [Cursift.]

KURSLÄDE, kùrslä'de, m. 2. pl. — *slädar*. Släde med kur öfver.

KURSVINGLARE, m. 5. En, som köper upp vexlar, statspapper, aktier o. d., för att vinna derpå.

KURSVINGLERI, n. 3. Vingleri med vexlar, statspapper, o. d.

KURTAGE, se *Courtage*.

KURTIN, kurrti'n, m. 3. (fortif.; fr. *Courtine*) Den del af hufvudvallen, som är emellan tvenne bastionsflanker.

KURTIS, kurrti's, m. 3. (fr. *Courtoisie*) 1) Hyllning, som man visar ett fruntimmer. — 2) (fig. fam.) Artighet, som visas någon.

KURTISAN, kurrtisán, f. 3. (fr. *Courtisane*) Sköka med finare bildning.

KURTISERA, v. a. 1. (se *Kurtis*) Göra sin kur hos ett fruntimmer. — 2) (fig. fam.) Visa sig artig emot, smickra, ställa sig in hos någon. — *Kurtiserande*, n. 4. o. *Kurtisering*, f. 2.

KURTISÖR, m. 3. En, som gerna gör sin kur hos fruntimren.

KURVAGN, m. 2. Vagn med kur öfver. — *Syn.* Suffiettvagn.

KURVATUR, kurrvatúr, f. 3. (lat. *Curvatura*) Krokighet, krökning. [Cur—.]

KURVÄRDIGHET, f. 3. En kurfurstes värdighet. [Ch—.]

KUSA, f. 1. Se *Kaus*.

KUSA ell. **KUSCHA**, v. n. 1. (fr. *Coucher*; om hundar) 1) Lägga sig ned och krypa på magen. — 2) (fig. fam.) Visa sig undergifven. — *Kusande* ell. *Kuschande*, n. 4.

KUSE, m. 2. pl. *kusar*. 1) (ursprungl.) Kalf.

Deraf *Julkuse.* — 2) (fig. fam.) Den förnämste, öfverman. *Han är k-n för dem allesammans.*

KUSIN, -i'n, c. (fr. *Cousin, Cousine*) 1) Syskonbarn. — 2) Benämning, som man af artighet ger närmare umgängesvänner af andra könet. — 3) (fam.) Flicka, som af någon underhålles. *En liten k.*

KUSINSKAP, n. 3. 1) Slägtskapsförhållandet emellan syskonbarn. — 2) Förhållandet emellan umgängsvänner, som kalla hvarandra kusin.

KUSK, m. 2. (t. *Kutscher*) 1) Person, som kör en större promenad- eller resvagn. — 2) Person, antagen i ens tjenst, för att köra hästarna, då man åker.

KUSKA, v. n. 1. (fam.) 1) Köra en vagn som kusk. — 2) Åka. *K. omkri'ng.* — ***Kuskande,*** n. 4. o. ***Kuskning,*** f. 2.

KUSKBOCK, m. 2. eller

KUSKSÄTE, n. 4. Det säte framtill på en vagn, hvarpå kusken eller den körande sitter.

KUSLIG, a. 2. (fam.) Se *Ruskig.* — ***Kuslighet,*** f. 3. — ***Kusligt,*** adv.

KUSSA, f. 1. (fiskslag) Se *Tånglake.*

KUST, m. 3. Landet längs med hafvet. *Segla längs k-en.* — *Ss.* ***Kustbo, -bebyggare, -handel, -handlare, -land, -ort, -stad, -sträcka.***

KUSTBATTERI, n. 3. Se *Strandbatteri.*

KUSTFARARE, m. 5. En, som idkar kustfart.

KUSTFART, m. sing. Sjöfart längs efter kusten af ett land.

KUSTFARTYG, n. 5. Litet, mest öppet fartyg, som längs kusten förer varor ifrån en hamn till en annan.

KUSTOD, -ód, m. 3. (lat. *Custos*) Ord eller stafvelse, som sättes till höger under en skrifven eller tryckt sida, för att visa början af nästa sida. [Cu-.]

KUSTVAKT, f. 3. Vaktpostering, i krig uppställd på en kust, för att skydda den emot fiendtliga anfall.

KUTA, v. n. 1. (fam.) Springa krokryggig. — ***Kutande,*** n. 4.

KUTE, m. 2. (jäg.) Ung skäl.

KUTIG ell. KUTRYGGIG, a. 2. Som har i båge utåt krökt rygg. — Ordet heter, enligt *Ihre,* rätteligen *Kupryggig,* således: som har kupig rygg. — ***Kutryggighet,*** f. 3.

KUTTER, kütt'r, m. 2. pl. *kuttrar.* (eng. *Cutter*) Enmastadt fartyg, nästan lika tackladt som en jagt, men större och skarpare bygdt.

KUTTING, m. 2. Se *Kagge.*

KUTTRA, v. n. 1. 1) Säges om det egendomliga, ömma och vemodiga läte, som dufvorna låta höra. — 2) (fig.) Samtala ömt och kärleksfullt. — ***Kuttrande,*** n. 4.

KUVERT, kuvä'r, n. 3. (fr. *Couvert,* af *Couvrir,* betäcka) 1) Tallrik med servet, knif, gaffel och sked, som framsättes på ett spisbord för hvarje gäst. — 2) Fodral, innehållande knif, gaffel och sked. — 3) Omslag om bref. [Cu-.]

KUVERTERA, v. a. 1. Slå in (ett bref), förse med omslag. — ***Kuverterande,*** n. 4. o. ***Kuvertering,*** f. 2.

KYCKLING, m. 2. (t. *Küchlein,* dim. af fr. *Coq* ell. A. S. *Cocc.*) Unge af höns.

KYCKLINGBUR, m. 2. Bur för kycklingar, eller hvari kycklingar hållas instängda.

KYCKLINGHÖNA, f. 1. Höna, som har kycklingar.

KYFFE, n. 4. (fam.) Litet eländigt hus eller rum.

KYLA, v. a. 2. 1) Göra kallare, kall. *K. en dryck. K. åf,* se *Afkyla.* — 2) Väcka en känsla af köld eller svalka. *Glass kyler.* — ***K. sig,*** v. r. Ådraga sig yttre skada (kylsår, ömkyla) genom köld. — Bör ej förvexlas med *Förkyla sig.* — ***K-nde,*** part. akt. Som kyler, svalkar. Brukas stundom adjektivt, t. ex.: *K. medel.*

KYLA, f. sing. (af *Kall*) 1) Mindre grad af köld. *Höstens k. och vinterns köld.* — *Syn.* Se *Köld.* — 2) Lindrig känsla af köld. *Känna en k. i kroppen.*

KYLARE, m. 5. Den del af en distilleringsapparat, hvaruti ångorna åter kondenseras till flytande form.

KYLFAT, n. 5. Kärl med kallt vatten för kylrörets afkylning på en distilleringsapparat.

KYLIG, a. 2. Något kall. *K. väderlek.* — *Syn.* Sval, Kall. — ***Kylighet,*** f. 3.

KYLKITTEL, m. 2. pl. — *kittlar.* Kittel, som begagnas vid sockerraffinering till sockerlagens afkylning.

KYLLER, tjy'll'r, m. 5. Läderharnesk för bröst och rygg, af buffel- eller elghud.

KYLLERFÄRG, m. sing. Gul sämskskinnsfärg. — ***Kyllerfärgad,*** a. 2. Som har denna färg.

KYLNING, f. 2. Handlingen, hvarigenom något kyles. — *Syn.* Afkylning.

KYLPANNA, f. 1. Se *Kylfat.*

KYLPLÅSTER, n. 5. Plåster, hvarmed kylskador helas.

KYLREDSKAP, m. sing. Se *Imkylare.*

KYLRÖR, n. 5. Rör, som går ifrån hatten på en distilleringsapparat, och hvaruti ångorna afkylas.

KYLSA, tjy'llsa, v. n. 1. (fam.) *K. på',* insvepa i kläder, så att de sitta påsigt. *K. på' sig,* insvepa sig i kläder, som sitta påsigt och utan ordning.

KYLSALVA, tjy'lsállva, f. 1. Salva för kylsår.

KYLSE, tjy'llse, n. 4. (fam.) En hop sammanlagda, i hvarandra invecklade kläder.

KYLSIG, a. 2. (fam.) Sittande i kylsen, påsig. *K-a kläder.* — ***Kylsighet,*** f. 3. — ***Kylsigt,*** adv.

KYLSLÅ, tjy'lslå', v. a. 3. (böjes som *Slå*) Låta en het vätska stå, tills den afsvalnat. — ***Kylslagen,*** part. pass. Nyttjas nästan adjektivt. *K. dryck.* — ***Kylslående,*** n. 4.

KYLSVULST, m. 3. Svulst, uppkommen genom verkan af stark köld.

KYLSÅR, n. 5. Sår, förorsakadt af stark köld.

KYLUGN, m. 2. (fabr.) Ugn till afkylning, efter föregående smältning.

KYNDEL, tjy'nnd'l, m. sing. Ört af fam. Labiatæ, hvilken odlas som apoteks- och kökskrydda. Satureja hortensis.

KYNDELSMESSA, f. 1. Kyrkohögtid, som firades under katolska tiden d. 2 Febr. till åminnelse af J. Marias kyrkotagning eller kyrkogång. Benämningen härleder sig ifrån lat. *Candela,* ljus, emedan denna dag en ovanlig mängd ljus brunno i kyrkorna. — *Ss.* ***Kyndelsmessodag.***

KYNNE, n. 4. (gam.) Sinnelag, lynne. Deraf *Okynnig.*

KYP, m. 2. Stort kärl af koppar eller trä, med en djuplek ifrån 8 till 20 fot, och hvari större partier af färggods kokas.

KYPARE, m. 5. Den, som på en vinkällare betjenar gästerna. — *Syn.* Källarsven, Skänksven.

KYPBLÅTT, n. sing. (färg.) Äkta blått, som färgas i kyp.

KYPERT, tjy'p'rt, m. sing. (af holl. *Keep,*

Kiep, skåra ell. reffla) Ett slags ylletyg, så väfdt, att det ser ut att vara refHadt eller försedt med upphöjningar.

KYPRA, v. a. 1. I. (fabr.) Väfva i fyrskäft. — *Kyprande*, n. 4. o. *Kypring*, f. 2.

KYPRA, v. a. 1. II. *K. vin*, försätta vin, som under transport blifvit omsqvalpadt, med sådana ämnen, hvarigenom det klaras. — *Kyprande*, n. 4. o. *Kypring*, f. 2.

KYRASS, kyráss, m. 3. (fr. *Cuirasse*) Bröstharnesk.

KYRASSIER, ky--ä'r, m. 3. Harneskklädd ryttare.

KYRFVEL, se *Körfvel*.

KYRKA, tjy'rrka (uttalas i allm. tjö'rrka), f. 1. (i äldre språket *Kirkia*, af grek. *Kyriakä* (oiki'a), Herrans hus.) 1) *a*) En till kristlig gudstjenst invigd byggnad. *Gå i k-n*, infinna sig der, för att bivista gudstjensten. *Taga i k.*, se *Kyrktaga*. (Ordspr.) *K-n bör stå midt i byn*, gemensamma saker böra vara tillgängliga för alla; äfv. det bör ske alla lika rättvisa; äfv. man bör hålla måtta i allt. — *b*) Stort rum, sal, kapell i en byggnad, som är invigd till nämde ändamål. — 2) (teol.) *a*) (i vidsträckt mening) *K-n*, det af Christus stiftade samfund, inom hvilket den H. Ande genom nådemedlen tillbjuder och meddelar menniskorna den genom Christus förvärfvade nåden och saligheten. *K-ns tjenare*. — *b*) (inskränkt) Särskilt bekännelse af kristna läran. *Romersk-katolska, reformerta, lutherska k-n*. — *c*) Den erkända statsreligionen i ett land. *Svenska k-n*. — *d*) En religionsbekännelse personifierad, med afseende på dess egendom, rättigheter, tillhörigheter. *K-ns egendom, gods*. — *e*) Det andliga ståndet. *K-n beskyddade under medeltiden ofta det lägre folket emot de högres förtryck*. — *Ss. Kyrkbänk, -dörr, -fönster, -golf, -mur, -prydnad, -stol, -tak, -torn*.

KYRKBY, m. 2. By invid en kyrka.

KYRKDAGS, adv. (fam.) Tid att begifva sig till kyrkan.

KYRKENGEL, m. 2. pl. — *englar*. (fam.) Engel, som man ser afmålad i kyrkorna.

KYRKFALK, m. 2. Se *Tornfalk*.

KYRKFOLK, n. sing. De, som gå till eller komma ifrån kyrkogudstjenst.

KYRKKLÄDER, m. 3. pl. Bättre kläder, som begagnas, när man går i kyrkan.

KYRKLIG, a. 2. Som angår kyrkan, gudstjensten, religionen. *K-a bruk. I k. stil*. — *Syn*. Andlig, Klerisk, Ecklesiastisk.

KYRKLJUS, n. 5. Ljus, som brännes i en kyrka, vanligtvis längre och tjockare än vanliga.

KYRKMESSODAG, m. 2. Den fordom firade årsdagen af en kyrkas invigning.

KYRKMUSIK, --i'k, m. sing. Det slags musik, som uppföres vid den offentliga gudstjensten i kyrkorna.

KYRKOBALK, m. 2. Se *Kyrkolag*.

KYRKOBANN, n. 5. Uteslutning ur kyrkans gemenskap.

KYRKOBETJENING, f. 2. Personer, som innehafva lägre tjenstebefattning vid en kyrka, t. ex. klockare, organist, kyrkvaktare.

KYRKOBETJENT, m. pl. — *betjente*. Person, tillhörande kyrkobetjeningen.

KYRKOBOD, f. 2. Bod, tillhörande en kyrka, och der hvarjehanda af kyrkans inventarier förvaras.

KYRKOBOK, f. 3. pl. — *böcker*. 1) Psalmbok, som man brukar medhafva till kyrkan, eller som man der har liggande till bruk vid gudstjenst. — 2) Bok, hvari pastor bör anteckna födda, vigda och döda i församlingen, m. m.

KYRKOBOT, m. sing. Offentlig bot, som den, hvilken för grofva brott blifvit utesluten ur kyrkans gemenskap, måste göra.

KYRKOBRUK, n. 5. Antaget bruk vid den offentliga gudstjensten.

KYRKOBYGGNAD, m. 3. Byggande eller reparering af kyrka.

KYRKOBÖN, f. 3. Bön, antagen att läsas vid den offentliga gudstjensten i kyrkorna.

KYRKOCEREMONI, -----ni', f. 3. Ceremoni vid den offentliga gudstjensten i kyrkorna.

KYRKODISCIPLIN, --dissipli'n, f. sing. Se *Kyrkotukt*.

KYRKOEMBETE, n. 4. Andligt embete i kyrkans tjenst.

KYRKOFANA, f. 1. Fana, som brukas i katolska kyrkan, vid processioner o. s. v.

KYRKOFEST, m. 3. Fest med högtidlig gudstjenst, till minne af någon för religionen vigtig händelse.

KYRKOFRID, m. sing. (hist.) *Lagen om k.*, den af Birger Jarls fridslagar, som stadgade, att kyrka och kyrkogård voro fridlysta, äfvensom vägen till och ifrån kyrkan.

KYRKOFÄDER, m. 3. pl. Kristna församlingens lärare och skriftställare från 2:dra till 6:te århundradet.

KYRKOFÖRBUD, n. 5. (ford.) Af påfven till straff utfärdadt förbud att hålla offentlig gudstjenst i ett land.

KYRKOFÖRESTÅNDARE, m. 5. En, som förestår en kyrkas angelägenheter.

KYRKOFÖRFATTNING, f. 2. De kyrkliga lagarne och inrättningarne i ett land.

KYRKOGODS, n. 5. Kyrkan (bem. 2, *d*) tillhörigt gods.

KYRKOGÅNG, m. 2. 1) Gudstjenstens bivistande i kyrkan. — 2) Kyrkotagning. *J. Mariæ K.*

KYRKOGÅNGARE, m. 5. —GERSKA, f. 1. En, som besöker kyrkan. *Flitig k.*, som ofta går i kyrkan.

KYRKOGÅNGSÖL, n. 5. Gästabud, som anställes, då en barnsängshustru tages i kyrka.

KYRKOGÅRD, tjy'rrkogå'rd (uttalas i allm. tjö'rrgå'l), m. 2. 1) Inhägnad plats omkring en kyrka. — 2) Begrafningsplats. *Nya K-en utanför Norrtull*. — *Ss. K-smur*.

KYRKOGÅRDSHOSTA, f. 1. (fam.) Hosta, som lägger en i grafven.

KYRKOHANDBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Bok, som tjenar presterna till ordning och rättelse vid deras embetsförrättningar.

KYRKOHEMMAN, n. 5. Kyrkan (bem. 2, *d*) tillhörigt hemman.

KYRKOHERDE, tjy'rrkohérde (uttalas i allm. tjö'rrkhä'rre), m. 2. pl. — *herdar*. Prest, som förestår själavården i en församling. — *Ss. K-boställe, -syssla*.

KYRKOHISTORIA, ---stória, f. sing. Pragmatisk framställning af kristna religionens och kyrkans ursprung, utveckling, öden, förändringar och verkningar.

KYRKOHÅF, m. 2. pl. — *håfvar*. Se *Håf*, 2.

KYRKOKASSA, f. 1. Kassa, som tillhör en kyrka. [— cassa.]

KYRKOKISTA, f. 1. En kyrkas kassakista.

KYRKOKÄRL, n. 5. Kärl, tillhörigt en kyrka.

KYRKOLAG, m. 2. Inbegreppet af gällande laga stadgar rörande kyrkan och dess medlemmar. *Romerska k-en*.

KYRKOLAGFARENHET, f. 3. Den del af lagfarenheten, som angår kyrkan och dess medlemmar.

KYRKOLÄRARE, m. 5. Se *Religionslärare*.

KYRKOMEDEL, n. 5. pl. Penningmedel, tillhöriga en kyrka.

KYRKOMESSA, f. 1. (bibl.) En årlig högtid, firad till minne af templets, altarets m. m. invigning.

KYRKOMUSIK, - - - i'k, m. sing. Sådan slags musik, som brukas vid den offentliga gudstjensten i kyrkorna.

KYRKOMÖTE, n. 4. Församling af de förnämsta andelige i kristenheten, i en kristen församling eller ett land, för att öfverlägga om kyrkan rörande vigtiga ämnen.

KYRKONÄPST, m. 3. Straff, som af kyrkan ålägges någon till bot.

KYRKOORDNING, f. 2. Stadgad ordning till efterrättelse vid den offentliga gudstjensten. — *Syn.* Liturgi.

KYRKOPATRON, - - - ón, m. 3. Person, som, på grund af större godsbesittning inom en församling, äger att vid inträffande ledighet utnämna pastor derstädes.

KYRKOPLIKT, f. 3. *Enskilt k.* ell. *enskilt skrift*, den mildare grad af kyrkostraff eller kyrkoplikt, som består i förbrytarens bekännelse och afbedjande af sitt brott, i själasörjarens och några få vittnens närvaro, hvarefter aflösning meddelas honom. *Uppenbar k.*, en offentligen inför hela församlingen aflagd syndabekännelse af en lagfälld brottsling. *Stå uppenbar k.*

KYRKOREFORM, - - - få'rrm, m. 3. Förbättring af kyrkoväsendet.

KYRKOREGERING, f. 2. ell. **KYRKOREGEMENTE**, n. sing. Kyrkans (bem. 2. *d*) styrelse.

KYRKORÅD, n. 5. Så kallas, i hvarje församling, kyrkoherden jemte kyrkovärdarne samt några af församlingens invånare, hvilka samfält hafva vården om kyrkans ekonomiska angelägenheter och handhafva verkställigheten af kyrkostämmobesluten.

KYRKORÅN, n. 5. Rån, hvarigenom en kyrka beröfvas någon af dess tillhörigheter.

KYRKORÅNARE, m. 5. En, som föröfvar kyrkorån.

KYRKORÖFVARE, m. 5. Se *Kyrkotjuf*.

KYRKOSAKER, f. 3. pl. En kyrka tillhöriga saker.

KYRKOSAMFUND, n. 5. Samfund af trosförvandter.

KYRKOSKRUD, m. 2. Samteliga en kyrkas tillhörigheter, som begagnas vid den offentliga gudstjensten, såsom: messhake, mess-skjorta, kalk, handbok, m. m.

KYRKOSTADGA, f. pl. — *stadgar*. Stadga i afseende på kyrkoväsendet.

KYRKOSTATEN, m. sing. def. Benämning på det land, hvilket styres af påfven såsom verldslig regent.

KYRKOSTRAFF, n. 5. Straff, som af kyrkan (bem. 2. *d*) åläggas en förbrytare.

KYRKOSTYRELSE, f. 3. Styrelse af kyrkans (bem. 2. *d*) angelägenheter.

KYRKOSTÖLD, m. 3. Stöld, hvarigenom något af en kyrkas tillhörigheter offentligen tillgripes.

KYRKOSTÖT, m. 2. Se *Kyrkovaktare*.

Anm. Benämningen härleder sig deraf, att kyrkovaktaren fordom gick omkring i kyrkan, under predikan, med en lång staf, försedd med skramlande ringar, m. m., och stötte dermed i golfvet eller väckte med lätta slag sofvande åhörare.

KYRKOSÅNG, m. sing. Den vid offentliga gudstjensten i kyrkorna öfliga sången.

KYRKOSÖNDRING, f. 2. Tros-söndring emellan bekännare af en och samma religionslära.

KYRKOTAGNING, f. 2. En i kristna församlingen antagen ceremoni, hvarigenom en barnsängsqvinna, sex veckor efter barnsbörden, åter högtidligen tages i kyrka, d. v. s. förklaras kunna, såsom vederbörligen renad, besöka den allmänna gudstjensten.

KYRKOTIONDE, m. sing. Tionde, som erlägges till kyrkan.

KYRKOTJENARE, m. 5. Se *Kyrkobetjent*.

KYRKOTJUF, m. 2. pl. — *tjufvar*. En, som stjäl något af en kyrkas tillhörigheter.

KYRKOTJUFNAD, m. sing. Se *Kyrkostöld*.

KYRKOTUKT, m. sing. Inbegreppet af alla de medel, af hvilka kyrkan (bem. 2. *d*) betjenar sig, för att hålla sina medlemmar till åtlydnad af hennes bud.

KYRKOVAKTARE, m. 5. Den af kyrkobetjeningen, hvilken det åligger att tillse, det intet störande inträffar under gudstjensten.

KYRKOVIGNING, f. 2. En kyrkas högtidliga invigning.

KYRKOVIN, n. 3. Se *Nattvardsvin*.

KYRKOVISITATION, - - - - - tschón, f. 3. Visitation, som af biskop anställes i en församling, då kyrkoherden bör redovisa för sin embetsutöfning och särdeles förvaltningen af kyrkans inventarier och inkomster.

KYRKOVÄRD, m. 2. Person, vid sockenstämma genom val utsedd att bevaka en kyrkas angelägenheter och indrifva dess inkomster. — *Ss. K-ssyssla*.

KYRKOVÄSENDE, n. sing. Allt hvad som har afseende på eller står i sammanhang med kyrkan i ett land och dess styrelse.

KYRKOÅR, n. 5. Det kyrkliga året, som börjar med första söndagen i Adventet.

KYRKOÄRENDER, n. 3. pl. Sådana ärender, som angå religionen och den offentliga gudstjensten i ett land.

KYRKPSALM, tjy'rrksállm, m. 3. Psalm, antagen att sjungas vid den offentliga gudstjensten.

KYRKRÅTTA, f. 1. Råtta, som har sitt tillhåll i en kyrka. (Fam. skämtv.) *Fattig som en k.*, mycket fattig.

KYRKSAM, a. 2. (fam.) Som ofta besöker kyrkan.

KYRKSILFVER, n. sing. Silfverkärl, som tillböra en kyrka.

KYRKSOCKEN, f. 2. pl. — *socknar*. Se *Socken*.

KYRKTAGA, v. a. 3. (böjes som *Taga*) Taga i kyrka, d. v. s. med en föreskrifven enkel ceremoni åter gifva en barnsängshustru tillåtelse att besöka den offentliga gudstjensten.

KYRKTAGNING, se *Kyrkotagning*.

KYRKTID, m. 3. Tid att gå i kyrkan; äfv. tiden, hvarunder offentlig gudstjenst hålles i en kyrka.

KYRKVAKTARE, se *Kyrkovaktare*.

KYRKVALL, m. 2. Platsen utanför en kyrka.

KYRKVÄG, m. 2. 1) Väg, som går till en kyrka. — 2) Färd, vandring till kyrkan. *Möta någon på k-en.*

KYSK, a. 2. 1) Som afhåller sig ifrån oloflig kärleksnjutning. *Den k-e Josef. Den k-a Lu-*

cretia. — 2) Aflägsnad ifrån allt, som sårar blygsamheten, ärbarheten. *En k. kärlek. Ett k-t hjerta. K-a öron, tankar, samtal. En k. stil.* — *Syn.* Ren, Oskyldig.

KYSKHET, f. 3. 1) Den dygd, hvarigenom man afhåller sig ifrån oloflig kärleksnjutning. *Den äktenskapliga k-en.* — 2) (i katolska läran) Fullkomligt afhållande från kärlekens nöjen. *Aflägga löfte om beständig k.* — *Ss. K-slöfte.*

KYSKT, adv. På ett kyskt sätt, i kyskhet. *Lefva k.*

KYSS, m. 2. Handlingen, då man kysser. *Få, gifva, taga, stjäla, röfva en k.* — *Syn.* Puss.

KYSSA, v. a. 2. Trycka sin mun på en persons ansigte, läppar, händer, eller på ett ting, af vänskap, kärlek, artighet, vördnad. *K. någon på mun, på hand, på pannan. K. fållen af ens klädnad. K. påfven på toffeln. Jag kysser er hand, min nådiga, o. s. v.,* höflighetsuttryck i slutet af bref. — *K.* betyder alltid, när intet bestämmande ord är bifogadt: kyssa på munnen, t. ex.: *Hon kysste barnet; k. hvarandra.* — (Talesätt) *K. den hand man gerna såge vara af,* visa sig ödmjuk och artig emot den, hvars ofärd man gerna önskade. *K. barnet för ammans skull,* söka ställa sig in hos någon, genom att berömma hvad densamma tillhör; äfv. fjäsa för någon, för att dermed ställa sig in hos en annan. *K. bört,* se *Bortkyssa.* — *K-s,* v. d. Kyssa hvarandra. — *Kyssande,* n. 4. o. *Kyssning,* f. 2.

KYTTA, v. n. 1. (pop. o. fam.) Hoppa.

KYTTARE, m. 5. (fam.) Liten yr gosse.

KÅDA, f. 1. Tjockt, fett, oljigt, brännbart ämne, som utsipprar af vissa träd, såsom t. ex. gran, tall, m. fl.

KÅDA, v. a. 1. Bestryka med kåda.

KÅDAKTIG, a. 2. Som liknar kåda.

KÅDDE, se *Kodde.*

KÅDIG, a. 2. 1) Se *Kådaktig.* — 2) Full med kåda, besmetad med, nedsmutsad af kåda. — *Kådighet,* f. 3.

KÅFVE, se *Kofve.*

KÅK, m. 2. 1) Påle, hvarpå halsjernet är fästadt, och hvarvid förbrytare schavottera. — *Syn.* Skampåle, Påle. — 2) (fam.) Befäst ort af ingen betydenhet.

KÅKSTRYKA, v. a. 3. (böjes som *Stryka*) Gifva någon spö på pålen. — *Kåkstrykning,* f. 2.

KÅL, m. sing. 1) Ett växtslägte af de Korsblommige, af hvars många arter de flesta äro ätbara. Brassica. Se f. ö. *Blomkål, Blåkål, Kruskål,* m. fl. — 2) Den allmännaste arten af detta slägte, äfv. kallad Hvitkål. Brassica oleracea. — 3) *a*) Maträtt, tillagad af kål. *Stufvad k.* — *b*) Se *Kålsoppa.* — *Ss. K-blad, -frö, -stånd.*

KÅLFJÄRIL, m. 2. Ett slags fjäril, som gör mycken skada på kål. Papilio brassicæ.

KÅLFRÖ, n. 4. 1) Frö af kål. — 2) (i sing.) *a*) En mängd af sådana frön. — *b*) En liten svamp på kålarter. Sclerotium Brassicæ.

KÅLGÅRD, m. 2. 1) Täppa, der kål är planterad. — 2) Se *Kryddtäppa.*

KÅLHUFVUD, n. 4. pl. — *hufvuden.* De i form af ett hufvud knutna bladen på kål.

KÅLJERN, n. 5. Krokigt, hvasst jern på ett långt skaft, hvarmed hvitkål hackas, då man vill inlägga den till surkål.

KÅLLAND, kå'l-lånnd, n. 5. Åker- eller trädgårdsland, planteradt med kål.

KÅLMASK, m. 2. Larven af kålfjärilen.

KÅLPALM, f. 3. Vestindisk palmart, som uppnår ända till 300 fots höjd, och hvars ännu outvecklade bladknopp afskäres och användes som kål, hvilken är utmärkt läcker. Areca oleracea.

KÅLPLANTA, f. 1. Kålväxten, innan den hunnit knyta sig, isynn. i plantskolor eller nyss utsatt på land.

KÅLRABI, m. sing. En art af Kålslägtet. Brassica gongylodes.

KÅLRANUNKEL, kål'ranúnngk'l, m. 3. pl. — *unkler.* Allmänt växande ört af Ranunkelslägtet, med gula blommor. Ranunculus Ficaria.

KÅLROFVA, f. 1. eller vanligare:

KÅLROT, f. 3. pl. — *rötter.* Se *Rotkål.*

KÅLSAT, kå'lsát, m. sing. (t. *Kohlsaat*) En artförändring af Åkerkål. Brassica campestris var. oleifera.

KÅLSNACKA, f. 1. Insekt af Tvåvingarnes ordning, en tum lång, gråaktig med svarta ögon. Tipula oleracea.

KÅLSOPPA, f. 1. Soppa, tillagad af kål.

KÅLSPIRA, f. 1. Spira, som växer upp ifrån en kålstock, sedan hufvudet blifvit aftaget.

KÅLSTOCK, m. 2. Den tjocka stammen till ett kålhufvud.

KÅLSTÅND, n. 5. Stånd af en kålplanta, innan den hunnit knyta sig.

KÅLSUPARE, m. 5. (fam. skämtv.) *Lika goda k.,* den ene icke bättre än den andre.

KÅLT, se *Kolt.*

KÅLTISTEL, m. 2. pl. — *tistlar.* Mångårig växt, som kan begagnas till grönkål, då den är späd. Cnicus oleraceus.

KÅLTÄPPA, f. 1. Se *Kålgård.*

KÅNA, se *Kona.*

KÅNKA, kå'nngka, v. n. 1. (pop. o. fam.) Med möda bära något mycket tungt. — *Kånkande,* n. 4.

KÅPA, f. 1. 1) (gam.) Kappa. Se f. ö. *Kor-, Munkkåpa,* m. fl. — 2) Locket på en blåsbelg. — 3) Den tjockare lerbeklädnad, som lägges utanpå en gjutmodell. — 4) (bergv.) Den stenart, som ligger öfverst på ett berg och bekläder det under varande helleberget. — 5) *J. Mariæ K.,* se *Kåpört,* 2.

KÅPÖRT, f. 3. 1) Örtslägtet Alchemilla. — 2) En art deraf med små gröna, hopklasade blommor. Kallas äfven Daggskålar, Skåcka, J. Mariæ Kåpa.

KÅR, m. 3. Nytt stafningssätt för Corps.

KÅRE, m. 2. pl. *kårar.* Frisk vind i seglen. — Hette i fornspråket *Kare,* som betydde: vind; äfv. vindens gud.

KÅRT, m. fl., se *Kort,* &c.

KÅT, a. (utan neutr. sing. indef.) Lågt ord i st. f. Kättjefull. — Hette i fornspråket *Katur,* och betydde då: munter, lefnadslustig, vid gladt mod.

KÅTA, f. 1. 1) (i äldre språket) Hydda. — 2) (nu) Benämning på Lapparnes tjäll.

KÅTA, v. a. 1. (pop.) Se *Tälja.*

KÅTHET, f. 3. (lågt) Se *Kättja.*

KÅTKANT, m. 3. Afskuren kant af en bulle.

KÄ (*k* hårdt), m. 3. (fr. *Quai*) Se *Kaj.*

KÄBBEL, n. sing. (fam.) Oaflåtligt tvistande om småsaker.

KÄBBLA, v. n. 1. (fam.) Utan uppehör tvista om småsaker. — Kommer af gamla ordet *Gebbla* ell. *Giäbla* (t. *kibbeln*), tala emot någon. — *Käbblande,* n. 4.

KÄBBLARE, m. 5. (fam.) En, som är fallen för att käbbla.

KÄCK, a. 2. 1) Tapper, modig. *K. soldat.* — 2) Dugtig. *K. arbetare.* — 3) Som vittnar om beslutsamhet; dristig, rask. *K. teckning, pensel. K-a drag.* — *Syn.* Djerf.

KÄCKHET, f. 3. 1) Tapperhet. — 2) Dristighet, raskhet.

KÄCKT, adv. Med käckhet. *Slåss k.*

KÄFLING, m. 2. (prov.) 1) Liten kafle. — 2) Stut, ung oxe.

KÄFS, tjä'ffs, n. sing. (pop. o. fam.) Käfsande.

KÄFSA, tjä'ffsa, v. n. 1. (pop. o. fam.) *K.* eller *k. emót*, på ett näsvist, sturskt sätt säga emot.

KÄFSANDE, n. 4. (pop. o. fam.) Näsvist, sturskt motsägande.

KÄFT, tjä'fft, m. 2. 1) Del af nedra ansigtet, hvari tänderna äro infattade. *Öfra, nedra k-en.* (Fig.) *I dödens k-ar*, i dödens våld. *Rycka ur dödens k-ar*, rädda från döden. — 2) (fig. fam.) Mun. *Slå, hugga en på k-en. Håll k-en*, tig. — *Syn.* Trut. — 3) Benämning på delar af verktyg, då de hafva likhet med tandkäftar. *K-arne på ett skrufstäd. K-arne på hanen af ett gevär*, de delar deraf, som omfatta flintan.

KÄFTA, v. n. 1. (pop.) *K. emót*, på ett näsvist och oförskämdt sätt säga emot.

KÄGELBANA, tjä'gg'lbána, f. 1. 1) Bana för klotets rullande vid kägelspel. — 2) Urhålkning i nöten, hvari lekaren går uti ett stussarelås med snällare. [Kegel —.]

KÄGELFORMIG, a. 2. Som har formen af en kägla.

KÄGELKLOT, n. 5. Klot, som begagnas vid kägelspel.

KÄGELKUNG, m. 2. Kägla med knapp öfverst, och som alltid står i midten af leken.

KÄGELLEK, m. 2. 1) De nio käglorna, vid kägelspel. — 2) Dessa käglor uppställda i fyrkant, med kungen i midten.

KÄGELLIK, a. 2. Se *Kägelformig*.

KÄGELRUTA, f. 1. Liten fyrkant med platserna utstakade för alla käglorna, der de skola stå.

KÄGELSNÄCKA, f. 1. Ett slags kägelformig snäcka. Conus.

KÄGELSPEL, n. 5. Spel med käglor och klot.

KÄGELSPELARE, m. 5. En, som deltager i kägelspel.

KÄGELSPELNING, f. 2. Se *Kägelspel*.

KÄGLA, tjä'ggla, f. 1. 1) Långt och smalt, rundsvarfvadt, nedtill vidare, uppåt afsmalnande stycke trä, stundom upptill med hals och knapp eller hufvud (hvilket den förnämsta i kägelleken eller kungen alltid har), som, uppstäldt jemte andra, begagnas vid kägelspel. *Slå k-lor*, spela med käglor och klot. *Slå många k-lor.* — 2) Se *Kon.* — 3) Kägelformigt berg. — 4) Del i nöten på ett stussarelås. [Kegla.]

KÄK, m. 2. Den del af munnen, hvaruti tänderna äro infattade. *Öfra, undra k-en.* — *Ss. K-muskel.*

KÄKBEN, n. 5. Benämning på hvart och ett af de bågformiga ben, som bilda käkarna.

KÄL, m. 2. (byggn.k.) Rund, konkav list, som utgöres af $\frac{1}{4}$ cirkel.

KÄLA, v. n. 1. (pop.) Frysa. Säges i fråga om fasta kroppar, genomträngda af ett flytande ämne. *Marken k-r af vinterkylan.* — V. impers. Vara fryskallt. *Det k-r på.* — V. a. Göra stel af köld. *Den kalla blåsten har k-t mina lemmar.* Brukas isynn. i sammansättningen Genomkäla. — *Kälande*, n. 4.

KÄLE, m. sing. Kyla i marken, hvarigenom dervarande vatten och fuktighet hålles i fruset tillstånd. *K-en går vårtiden ur marken.*

KÄLKE, m. 2. pl. *kälkar.* Körredskap, bestående af tvenne starka, jernskodda medar, sammanhållna af starka tvärträn. *Forsla på k-kar. Draga, skjuta på k.* — *Ss. Kälkmede.*

KÄLKBACKE, m. 2. pl. — *backar.* Snö- eller isbelagd backe, utför hvilken man kan åka på kälke, utan tillhjelp af dragare. *En lång, brant k. Åka k.*, sittande på kälke, låta den af sig sjelf glida utför en snö- eller isbelagd backe.

KÄLKBANA, f. 1. Isbana för kälkåkning.

KÄLKBORGARE, m. 5. (fam.) Ringa, obildad borgare, som hänger fast vid gamla vanor. — *Ss. Kälkborgaraktig, -aktighet, -aktigt.*

KÄLKSLÄDE, m. 2. pl. — *slädar.* Släde med kälkmedar.

KÄLKVAGN, m. 2. Vagn, satt på kälkmedar, eller försedd med medar i händelse af behof.

KÄLLA, f. 1. 1) Mindre vattensamling i jordytan, uppkommen genom vattnets uppvällande ur sjelfva jorden, genom så kallade källådror, och ur hvilken således en större eller mindre mängd vatten oupphörligen utflyter. *En klar k. Källorna indelas i kalla, varma och heta.* — Har sammansättningarna: Regn-, Salt-, Mineralkälla. — 2) (fig.) *a*) Upphof, ursprung. *Gud är k-n till allt godt. Detta var k-n till vår olycka.* — *b*) Ursprungliga texten för ett litterärt arbete. *Gå till sjelfva k-n.* — *Syn.* Original. — *c*) Bok, skrift, hvarur en skriftställare hämtar uppgifter för sitt arbete. *De k-llor, en historieskrifvare begagnar.*

KÄLLARE, m. 2. o. 5. pl. *källrar* och *källare.* 1) Rum, antingen helt och hållet eller till större delen anbragt under jorden, så att luften der jemförelsevis är sval om sommaren och ljum vintertiden, och hvarest mat och dricksvaror förvaras emot förskämning. Man har således Mat-, Dricks-, Vinkällare, m. m. *Lägga, förvara vin i k.* — Se f. ö. *Iskällare, Mordkällare*, m. fl. — 2) Ställe, der vin, öl och andra dricksvaror försäljas, antingen i gross (Gross- eller Lagerkällare), eller i minut (Vinkällare). *Gå på k-n. Han sitter jemt på k-n. Han bor på k-n Enigheten.* — *Ss. Källarbetjening, -disk, -dörr, -glugg, -hvalf, -trappa.*

KÄLLARDRICKA, n. sing. Dricka, som förvaras i källare (bem. 1).

KÄLLARGÄST, m. 3. En, som besöker källare (bem. 2).

KÄLLARHALS, m. sing. Se *Tibast.*

KÄLLARKRANS, m. 2. Målad krans, uthängd som skylt utanför en källare (bem. 2).

KÄLLARKUND, m. 3. En, som ofta besöker en källare (bem. 2).

KÄLLARLUCKA, f. 1. Lucka, hvarigenom man nedgår till en källare (bem. 1).

KÄLLARMÄSTARE, m. 5. En, som idkar källarrörelse.

KÄLLARNYCKEL, m. 2. pl. — *nycklar.* Nyckel till en källare (bem. 1.)

KÄLLARRÅTTA, f. 1. Råtta, som har sitt tillhåll i en källare (bem. 1).

KÄLLARRÖRELSE, f. 3. Försäljning i minut, af vin och andra dricksvaror.

KÄLLARSAL, m. 2. Större rum, för källargäster.

KÄLLARSKYLT, m. 2. Skylt utanför en källare (bem. 2).

KÄLLARSQVALLER, n. sing. (fam.) Sqvaller, som har sin upprinnelse från samtal på källare.

KÄLLARSPINDEL, m. 2. pl. — *spindlar.* En

spindel med 6 ögon, grå, luden, i vrår och springor. Segestina senoculata.

KÄLLARSTUGA, f. 1. (föråldr.) Se *Källarsal.*

KÄLLARSVALE, m. 2. pl. — *svalar.* Öfverbyggnad vid ingången till en källare.

KÄLLARSVEN, m. 3. pl. — *svenner.* Se *Kypare.*

KÄLLARVURM, m. 2. (fam. skämtv.) En, som lefver sin mesta tid på källare.

KÄLLDRAG, n. 5. Se *Källåder.*

KÄLLFRÖ, n. 4. Se *Groda.*

KÄLLGRÄS, n. 5. En mångårig gräsväxt på sanka platser. Molinia aquatica.

KÄLLING, m. 2. (bergsbr.) Se *Blåsterugn.*

KÄLLKRASSE, m. sing. Ört med hvita blommor, vid källor. Nasturtium Sisymbrium.

KÄLLMOSSA, f. 1. Ett moss-slägte, i åar och källor. Fontinalis.

KÄLLOS, n. 5. Ställe på marken, der källådror uppspringa i dagen.

KÄLLSALT, n. sing. Salt, som erhålles genom sjudning af saltkällors vatten.

KÄLLSOG, tjä'llså'g, n. 5. Se *Källos.* [—såg.]

KÄLLSPRÅNG, n. 5. Ur jorden uppspringande källåder.

KÄLLVATTEN, n. 5. Vatten, som hämtas ifrån en källa (till skilnad ifrån Sjö-, Å- eller Regnvatten).

KÄLLÅDER, f. 1. pl. — *ådror.* Åder eller smal kanal i jorden, som förer vatten till en källa.

KÄLT, n. sing. (fam.) Kältande.

KÄLTA, v. n. 1. (fam.) Tidt och ofta påminna om något.

KÄLTANDE, n. 4. (fam.) Idkeligt påminnande om något.

KÄLTARE, m. 5. (fam.) En, som beständigt kältar.

KÄLTRING, m. 2. 1) Gammalt namn på de inom Sverige bosatta Ziguenare, hvilka föda sig med landstrykeri och hästbyte. — 2) (fig. fam.) Person med råa och opålitliga seder eller ett gnatigt, småaktigt och trätosamt lynne.

KÄLTRINGAKTIG, a. 2. (fam.) 1) Gnatig, trätosam. — 2) Småaktig. — *Kältringaktighet,* f. 3. — *Kältringaktigt,* adv.

KÄLÖRT, f. 3. Örtslägtet Callitriche.

KÄMMA, se *Kamma.*

KÄMNER, tjä'mmnä'r, m. 3. Ledamot af kämnersrätt. — Kallas i äldre språket *Cämnär* eller *Kämmenär,* och var ursprungligen uppbördsman för stadsutskylder.

KÄMNERSPRESES, tjä'mmnärsprésäss, m. pl. — *presides.* Ordförande i kämnersrätt.

KÄMNERSRÄTT, m. 3. Första domstol i städerna för alla tvister och brottmål, hvilka ej, efter lag och särskilta stadgar, höra under annan rätt.

KÄMPA, v. n. 1, (af *Kamp*) Strida. *K. med* ell. *emot någon. K. med döden.* — *Syn.* Se *Strida.* — *K-s,* v. d. Se *Kappas, Täfla.* — *Kämpande,* n. 4.

KÄMPADATER, m. 3. pl. Hjeltebragder. — Har egentligen afseende på de fordna kämparna.

KÄMPALIK, a. 2. Som företer likhet med en kämpe. *K. växt.* — *Syn.* Atletisk.

KÄMPAR, m. 2. pl. Ört på åkerrenar, med gråaktiga blommor. Plantago lanceolata.

KÄMPASAGA, f. 1. Saga om en eller flera kämpars (se d. o.) bedrifter.

KÄMPAVIS, adv. *På k.,* såsom kämpar pläga.

KÄMPAVISA, f. 1. Visa, som firar någon af forntidens kämpar, förskrifvande sig ifrån hedendomens sista tid.

KÄMPAVULEN, a. 2. neutr. — *et.* (i äldre språket) Lik en kämpe.

KÄMPE, m. 2. pl. *kämpar.* 1) Benämning på de krigare, dem i forntiden konungarne underhöllo vid sina hof såsom ett slags lifvakt, och hvilka företrädesvis voro stora, starka och i strid väl öfvade män. Har sammansättningarna Slags-, Stridskämpe, m. fl. — 2) En insekt, af ½ till ⅔ tums längd, svart och citrongul. Ichneumon luctatorius.

KÄNBAR, se *Kännbar.*

KÄNG ell. KÄNGA, f. 1. Ett slags snörsko med plös, och som går upp till fotknölen eller så omkring. Tros komma af det isl. *Keingr,* krökning, emedan kängor ursprungligen framtill slutade med en uppkrökt spets. — *Ss. Kängrem.*

KÄNGURU, kä'nnguru, m. 3. Ett slags Pungdjur i Nya Holland, af ett fårs storlek, med utomordentligt långa bakben, på hvilka det med den långa svansens tillhjelp gör långa hopp. Har utmärkt godt kött. Halmaturus giganteus.

KÄNNA, v. a. 2. 1) Med känselsinnet emottaga intryck af något yttre eller inre; erfara. *K. någons hand i sin. K. tryckningen af ett finger. Det k-nes hårdt. Klädet k-nes fint. K. hetta, köld, smärta, värk, sveda. K. hunger och törst. Han k-ner, att han är nära döden. K. hos sig en vedervilja för någon.* (Fam.) *K. på sig,* hafva aning om, förutse, t. ex.: *Jag k-ner på mig, att det blir fult väder.* — 2) Erfara intryck äfv. genom andra sinnen än känseln. *Känn, huru det smakar,* försök huru &c. *Känn på detta vin,* smaka på &c. *K. lukten af något. Jag k-ner på lukten, att . . . Det k-nes sött, bittert.* — 3) Med hand, finger beröra. *K. i fickorna på någon. K. någon på pannan. K. någon på pulsen,* med handen undersöka beskaffenheten af ens puls; äfv. (fig. fam.) strängt pröfva någon. *K. höns,* undersöka, om höns skola värpa. — *K. èfter,* med handen undersöka; säges äfv. i fråga om smak och lukt, t. ex.: *Känn èfter, hurudant vinet är.* (Fig. fam.) *K. èfter någon,* noga pröfva, hålla efter honom. *Det k-ner èfter,* kostar på, t. ex.: *Ett sådan arbete k-ner efter.* — *K. för sig, k. sig fö'r* eller *fö're,* med händerna undersöka, hvad man har framför sig, der man går fram (t. ex. i mörker); (fig. fam.) utforska ens sinnelag, stämning, tänkesätt, göra sig underrättad om ställningar och förhållanden, för att veta, hvad man har att rätta sig efter. — *K. på,* beröra, taga på. *K. på',* undersöka, försöka, probera, smaka, lukta på; se äfv. *K. èfter. K. på sig,* med handen undersöka sin kropp. — *K. å't,* se *K. èfter.* — 4) (bibl.) Hafva köttslig beblandelse med. *Adam kände Eva.* — 5) Till följe af förutgången erfarenhet hafva föreställning om person eller sak. *Jag k-ner honom icke. K. någon blott till namnet, till utseendet. Lära k. någon,* göra dess bekantskap. *K. någon för hederlig karl,* anse honom derför. — 6) *K.* ell. *K. igén,* se *Igenkänna. K. någon på gången, på målet. I lyckan k-ner han sig ej,* glömmer sig, glömmer hvem han är. *K. någon för en annan,* taga honom för en annan. *Ej k. någon ifrån en annan,* ej kunna skilja emellan dem. *K. miste,* misstaga sig. — 7) Veta, förstå, kunna inse. *Han k-ner allt hvad som passerar. Jag k-ner ingen, som kan det. Så vidt jag k-ner. Jag k-ner en utväg, som skall hjelpa oss ur denna förlägenhet. Jag k-ner ej, huruvida det är*

sant. Den saken k-ner han i grund. Jag k-ner, att jag har orätt. Gifva till k., se *Tillkännagifva. K. ti'll*, veta, hafva kunskap om, insigt uti. *Dessa rykten k-ner jag ej till. Latin k-ner han ej till.* — 8) Erkänna, bekänna. *Han k-ner ingen annan lag än sin egen vilja.* — 9) Erfara, röna. *Han skall snart få k. verkan deraf. Jag k-ner hos mig ett begär att.... Djupt k. en förlust.* — 10) (jur.) Förklara, döma. *K. någon saker, skyldig. K-s skyldig till ett brott. K. fri*, se *Frikänna.* — 11) Hysa känslor. *K. mycken ömhet för någon. Jag kan ej beskrifva, hvad jag k-ner för dig.* — *K. sig*, v. r. 1) Hafva insigt angående sitt eget väsendes beskaffenhet. *Känn dig sjelf*, undersök och utforska din natur, dina böjelser, fel, o. s. v. — 2) Erfara en känsla af något kroppens eller själens befinnande. *K. sig väl, svag, matt, lycklig, olycklig, nöjd, försagd..* — 3) *K. ti'll sig*, igenkänna ort, ställe, omständigheter, förhållanden. — *K-s vi'd*, v. d. Se *Vidkännas.* — *Känd*, part. pass. *Det är k-t, att .... Göra sig k. Vara k. för vitter. Hemmanet blef k-t under kronan*, tilldömdes staten. *K. sak är så god som vittnad*, bekännelse är lika fällande som vittnesmål (af *Känna*, i bem.: erkänna, bekänna). — Antager stundom adjektiv natur, t. ex.: *Väl, illa k. En illa k. menniska.* — Substantivt säges: *K-e och okände.* — *Kännande*, n. 4.

KÄNNARE, m. 5. En, som känner, har insigt, erfarenhet i något. *Han är k. i fråga om vin.* — Har några sammansättningar, såsom: Vinkännare, m. fl.

KÄNNBAR, a. 2. 1) Se *Igenkännelig.* — 2) Som på ett smärtsamt sätt låter känna sig. *En k. förlust. Det var mig ganska k-t.* [Känbar.]

KÄNNBARHET, f. 3. Egenskapen att vara kännbar (bem. 2); smärtsamhet. *K-en af en förlust.* [Känbarhet.]

KÄNNBART, adv. På ett kännbart sätt. *Jag har lidit k. genom prisernas fall.* [Känbart.]

KÄNNEDOM, m. sing. Se *Kunskap. Hafva, få, skaffa sig k. om något. K. af verlden*, verldserfarenhet. *Taga k. af*, göra sig underrättad om, bekant med. *Tala med k. af saken* (eller numera vanligare: sakkännedom).

KÄNNEMÄRKE, n. 4. Se *Kännetecken.*

KÄNNETECKEN, n. 5. 1) Märke, tecken, hvarigenom person ell. sak kan igenkännas. *Kännetecken på en rymmare. Ett koger är Cupidos k.* — 2) (log.) Beskaffenhet, som tillägges eller frånsäges ett föremål.

KÄNNING, f. 2. Verkning, som låter känna sig. *En k. af feber. Få en k. af ånger. Hvar och en har k. af dyrheten. Om han går under, kommer mången att hafva k. deraf.*

KÄNNINGSBÅK, m. 2. Se *Båk.*

KÄNNSPAK, a. 2. Som lätt igenkänner förut sedda personer.

KÄNSEL, m. sing. 1) Förmågan att genom beröring öfvertyga sig om kroppsliga föremåls beskaffenhet. *Genom k-n erfara vi, om en sak är kall eller varm, slät eller ojemn*, o. s. v. — *Syn.* Känselsinne. — 2) Igenkännande. Endast i uttrycket: *Draga k. på någon*, tycka sig känna igen honom.

KÄNSELBLOMMA, f. 1. En liten buske med små blommor, och hvars blad lägga sig tillsammans, när de vidröras. Mimosa pudica.

KÄNSELSINNE, n. sing. Se *Känsel*, 1.

KÄNSELSTRÄNG, m. 2. Se *Nerv.*

KÄNSELTRÅD, m. 2. Trådlikt verktyg för känseln, hos Blötdjuren. Kallas vanligen Trefvare.

KÄNSLA, f. 1. 1) Förnimmelse af ens eget tillstånd såsom antingen angenämt ell. oangenämt. *En behaglig, ljuflig, smärtsam k. Kroppsliga, moraliska k-slor. K. af hunger, törst, sömn, matthet, helsa, styrka.* — 2) Förmågan att känna, uppfatta, förstå, utan tillhjelp af förnuft, iakttagelse eller erfarenhet: ett slags naturlig instinkt. *Hafva k. af rättvisa, af orättvisa, af det goda. Han har ingen k. för musik, för det sköna, för det passande. Hafva k. af sin styrka, svaghet.* — 3) Själsrörelse. *Ädel, låg k. K. af glädje, obehag, hat, vänskap, kärlek, aktning, medlidande. Vara utan all mensklig k.* — 4) (i sing.) *a*) Moralisk känslighet eller benägenhet att blifva lätt rörd: förmåga att känna medlidande, ömhet. *Äga mycken k. Sakna all k. K-n är för mycket rådande i hans arbete. Han är utan all k. för olyckan.* — *b*) Uttryck af sådan moralisk känslighet. *Läsa, höra, tala, skrifva med k. Ett tal, fullt af k.*

KÄNSLIG, a. 2. 1) Som har ett retligt känselsinne; lätt tillgänglig för intryck på känseln eller känslan. Säges både i fysisk och moralisk mening. *En häst, k. för sporren. K. för köld, smärta. K. för kritik.* Brukas äfven i fråga om sak, t. ex.: *Ögat är ett ganska k-t organ. Hans kropp är k. för de minsta förändringar i väderleken.* — *Syn.* Sensibel, Ömtålig. — 2) (i moralisk mening) Som har känsla, deltagande, sinne för något. *K. för andras olyckor, för vänskap, kärlek.* Man säger äfven: *En k. själ, ett k-t sinne*, o. s. v. — *Syn.* Sensibel.

KÄNSLIGHET, f. 3. Egenskapen att vara känslig (begge bem.). *K. för köld, för väderlekens skiftningar. K. för vänskap.* — *Syn.* Sensibilitet, Ömtålighet.

KÄNSLOFULL, a. 2. Som har mycken känsla. *En k. menniska, själ. Ett k-t sinne.* — *Syn.* Sensibel. — *Känslofullt*, adv.

KÄNSLOFULLHET, f. 3. Djup, innerlig känsla.

KÄNSLOFÖRHÄFNING, f. 2. Känslans onaturliga öfverspänning; framkrystad, öfverdrifven och tillgjord känsla. Nytt ord, brukadt i det litterära språket.

KÄNSLOFÖRMÅGA, f. sing. Själens förmåga att erfara känslor.

KÄNSLOLÖS, a. 2. 1) Icke känslig. *K. för köld, för smärta.* — 2) Som förlorat bruket af känselsinnet. *Hon föll i vanmakt och låg länge k.* — *Syn.* Liflös. — 3) Som ej hyser deltagande känslor för andra. *En k. menniska. K-t hjerta.* — *Syn.* Hårdhjertad, Hård, Obarmhertig, Hjertlös.

KÄNSLOLÖSHET, f. 3. 1) Frånvaro af känslighet. *K. för köld.* — 2) Brist på deltagande känslor för andra. — *Syn.* Hjertlöshet, Hårdhet, Obarmhertighet.

KÄNSLOLÖST, adv. Utan känsla, utan deltagande, hårdhjertadt, hjertlöst.

KÄNSLOPJUNK, n. sing. Pjunkig känslofullhet.

KÄNSLOSAM, a. 2. Tillgjordt känslofull. — *Känslosamt*, adv.

KÄNSLOSAMHET, f. 3. Tillgjord känslofullhet.

KÄNSLOÖM, a. 2. Som har ömma känslor, ömsint, känslofull, vekhjertad. — *Känsloömhet*, f. 3. — *Känsloömt*, adv.

KÄPP, m. 2. 1) Kort, lätt staf af trä, rör, fiskben, o. s. v., upptill ofta försedd med knapp och nedtill med doppsko, begagnad till stöd eller att hålla i handen, då man vandrar eller spatserar. Kallas äfven Spatser-, Promenadkäpp. *K. med krycka. Hafva en k. i handen. Hoppa öfver k. Stå öfver en med k-en,* hafva käppen lyftad öfver någon, för att slå honom. *Rida på k.*, säges om lekande barn, som springa och hoppa, hållande en käpp emellan benen. *Bragt till k-en och säcken,* till tiggarstafven. — 2) Dylik, kort, smal, trind staf, begagnad till hvarjehanda ändamål. *K-ar till en väfstol.* — *Ss. K-knapp, -ända.*

KÄPPAS, se *Kappas.*

KÄPPBAND, n. 5. Band, fästadt i öfra ändan af en käpp.

KÄPPFLÖJT, m. 3. Ett slags flöjt, en afart af *Flûte douce.*

KÄPPHÄST, m. 2. 1) Framdelen af en trähäst, instucken i ena ändan af en käpp, som begagnas af barn till leksak. — 2) (fig. fam.) Säges om tankar, idéer, planer, förslag o. d., dem en person med synnerlig förkärlek omfattar och ständigt talar eller skrifver om, samt på allt sätt förfäktar.

KÄPPRAPP, n. 5. eller KÄPPSLÄNG, m. 2. Slag af en käpp.

KÄPPSNODD, f. 3. Snodd, fästad i öfra ändan af en käpp.

KÄPPSTUMP, m. 2. 1) Litet stycke, stump af en käpp. — 2) Liten käpp.

KÄR, a. 2. (lat. *Carus*) 1) Älskad. *En k. broder, syster. Vårt k-a fädernesland. Hafva, hålla k.*, älska, hålla af. — Brukas ofta i tilltal till slägt och vänner, eller till lägre personer. *Min k-a bror, syster, vän. Mina k-a vänner. K-a N.! Min k-a madam! K-a far* kallades fordom pastorn i en församling; brukas nu i tilltal till äldre bönder, liksom *K-a mor* till bondhustrur. — *Syn.* Älskad, Dyr, Afhållen, Omtyckt. — 2) Som är till behag, angenäm, behaglig. *Det är mig k-t, oändeligen k-t. Så k-t honom är att ej bli bortkörd.* — 3) Förälskad. *Vara k. i någon.* — *Syn.* Betagen, Förtjust i. — 4) Kärlig. *Vara k., mycket k. Vara k. af sig.*

KÄRA, v. n. 1. Genom stämning eller angifvelse öfverlemna en sak under domstols pröfning. — *K-nde,* part. pres. Brukas adjektivt i uttrycket: *K. part.* I samma mening säges äfv. substantivt *K-nde.*

KÄRAN, f. sing. indef. Se *Käromål, Klagomål.*

KÄRANDE, n. 4. Handlingen, då man kärar.

KÄRESTA, f. 1. (egentl. gam. superl. af *Kär*) Älskarinna, älskad flicka, qvinna.

KÄRF, tjä'rrv, a. 2. 1) *a*) Sträf för känseln. — *b*) Torr, träaktig och sträf till smaken. *K-va äplen, päron.* — 2) (fig.) *a*) (om person) Öfverdrifvet allvarsam, fåordig och utan vänlighet i sitt tal. — *b*) (om sak) Utan lif, känsla och behag. *K. stil, skrifart.*

KÄRFHET, f. 3. 1) Egenskapen att vara kärf för känseln eller smaken. — 2) (fig.) *a*) Öfverdrifven allvarsamhet, förenad med brist på vänlighet i tal och skick. — *b*) (i fråga om sak) Brist på lif, behag och känsla.

KÄRFT, adv. På ett kärft sätt, med kärfhet. *Tala k.*

KÄRFVE, m. 2. pl. *kärfvar.* Med sädesband ombunden och sammanhållen knippa af skuren säd. *Binda säd i k-var.*

KÄRIL, se *Kärl.*

KÄRING, f. 2. (ford. *Kærling,* diminutiv af *Karl,* som ursprungligen äfven betydde: gammal man) 1) Gammal qvinna. (Talesätt) *Som k-en emot strömmen,* högst egensinnig. — 2) (fig. fam. förakt.) Käringaktig karl. *Han är en k.* — 3) (fam. skämtv.) Hustru. I äldre språket var denna bem. vanlig. — 4) (skepp.) Ett på ömse sidor af akterspegeln fastbultadt, rundt trästycke.

KÄRINGAKTIG, a. 2. Som till utseende eller skick och uppförande liknar en käring. — *Käringaktighet,* f. 3. — *Käringaktigt,* adv.

KÄRINGBADD, n. sing. Skämtsam benämning på ölsoppa.

KÄRINGBÄR, n. 5. Se *Björnbär.*

KÄRINGFIS, m. 2. Se *Bofist.*

KÄRINGHAKA, f. 1. Haka, liknande en kärings.

KÄRINGKNOP, m. 2. (skepp.) Ett slags knut.

KÄRINGKROK, m. 2. (fam.) *Sätta k. för någon,* sätta benet bakom en annans, för att slå omkull honom.

KÄRINGKRUKA, f. 1. Örten Ajuga pyramidalis.

KÄRINGKUR, m. 3. Sådan medicinsk kur, som kloka gummor pläga föreskrifva.

KÄRINGKÅL, m. sing. Se *Taklök.*

KÄRINGMÖTE, n. 4. Händelsen, att man på väg först möter en käring.

KÄRINGPRAT, n. sing. 1) Tal af käringar. — 2) Osannfärdigt och dumt, orimligt tal.

KÄRINGROCK, m. 2. Se *Skogshumle.*

KÄRINGSAGA, f. 1. 1) Saga, sådan som gamla qvinnor omtala, för att roa barn. — *Syn.* Amsaga. — 2) Diktad, orimlig berättelse.

KÄRINGSLADDER, KÄRINGSNACK, n. sing. Se *Käringprat.*

KÄRINGSQVALLER, n. sing. Sqvaller af gamla käringar. *Bara k.*, utan all trovärdighet.

KÄRINGTAND, f. 3. pl. — *tänder.* Örten Lotus corniculatus, med gula blommor, som blifva gröna, när de torkas.

KÄRINGTRÄTA, f. 1. Träta mellan käringar.

KÄRKOMMEN, a. 2. neutr. — *et.* Hvars ankomst medför nöje. *En k. gäst.* — *Syn.* Välkommen.

KÄRL, n. 5. (förkortadt af *Käril,* diminutiv af *Kar;* se d. o.) 1) Husgerådsredskap, ämnadt att deruti förvara flytande ämnen. Har åtskilliga sammansättningar, såsom: Trä-, Lagg-, Dryckskärl, m. fl. — 2) (bibl. fig.) Redskap. *Ett utkoradt Guds k.* För denna bem. bibehålles alltid den gamla formen *Käril.* — 3) Säges om ådrorna i en mennisko- eller djurkropp, samt om alla små kanaler, som innehålla någon vätska. — 4) (bot.) Benämning på de stora, vida, cylindriska eller prismatiska rör, som jemte cellulerna finnas hos en stor del växter.

KÄRLEK, tjä'rlek, m. sing. 1) Känsla, hvarigenom hjertat drages till ett föremål, som synes älskvärdt, och gör det till föremål för sin ömhet, sin tillgifvenhet, sina önskningar. *Sinlig, äktenskaplig, faderlig, barnslig, inbördes k. K. till Gud,* lefvande åhåga att göra Guds vilja. *K. till nästan,* då man älskar sin nästa såsom sig sjelf. *K. till alla lefvande varelser,* välvilja för dem. *K. till fäderneslandet, till äran, dygden, rikedomar, nöjen.* — *Syn.* Ömhet, Tillgifvenhet, Hängifvenhet. — 2) Den brinnande känsla af ömhet och begär, väckt af skönhetssinnet och fortplantningsdriften, som en person af ena könet hyser för en person af det andra. *Vara betagen*

af k. till någon. Väcka, ingifva k. Fatta, hysa k. för någon. Brinna, sucka, dö, tråna, försmäkta af k. — *Syn.* Ömhet, Dyrkan, Böjelse, Flamma, Inklination. — 3) (i religiös mening) *Kristlig k.* eller blott *k.*, den af kristendomens lära väckta känsla, hvarigenom man älskar sin nästa såsom sig sjelf. *Tron, k-en och hoppet.* — *Ss. K-sbekymmer, -sbetygelse, -sförbindelse, -skyss, -sretande, -stankar.*

KÄRLEKSBAND, n. 5. (fig.) Kärleksförbindelse.

KÄRLEKSBEDRIFT, m. 3. Se *Älskogsbedrift.*

KÄRLEKSBILJETT, --biljä'tt, m. 3. KÄRLEKSBREF, n. 5. Biljett, bref, som innehåller utgjutelser af kärlek, skickadt till ett älskadt föremål.

KÄRLEKSBLOMMA, f. 1. Blomsterväxt med hvita, klocklika, utvändigt blåfläckiga, inuti svartprickiga blommor. Nemophila Hydrophylla.

KÄRLEKSBRAGD, m. 3. Se *Älskogsbedrift.*

KÄRLEKSDRUCKEN, a. 2. neutr. — *et.* (fig.) I högsta grad betagen af kärlek.

KÄRLEKSDRYCK, m. 3. Dryck, tillredd af ämnen, hvarmedelst man inbillat eller föregifvit sig kunna väcka kärlek hos andra.

KÄRLEKSELD, m. sing. (fig.) Häftig, brinnande kärlek.

KÄRLEKSFULL, a. 2. Full af kärlek, ömhet. Säges för *Kärlek* i alla ordets bemärkelser. — *Kärleksfullt*, adv.

KÄRLEKSFÖRKLARING, f. 2. Yppande af sin kärlek (bem. 2) för dess föremål.

KÄRLEKSGNABB, n. sing. (fam.) Gnabb emellan älskande.

KÄRLEKSGRILLER, m. 3. pl. Griller, förorsakade af kärlek (bem. 2).

KÄRLEKSGUD, m. 2. (myt.) 1) *K-en*, kärlekens gud. — *Syn.* Amor, Cupido, Astrild. — 2) Kärleksgudinnans små barn, som voro i hennes följe, hvarthän hon for. — *Syn.* Cupidon.

KÄRLEKSGUDINNA, f. 1. (myt.) Kärlekens gudinna. — *Syn.* Venus, Afrodite, Freja.

KÄRLEKSHANDEL, m. sing. Flyktig kärleksförbindelse.

KÄRLEKSHISTORIA, f. 3. Historia om en kärlekshandel.

KÄRLEKSHÄNDELSER, f. 3. pl. Händelser, som stå i samband med en kärlekshandel.

KÄRLEKSINTRIG, --inntri'g, m. 3. Kärlekshandel, åtföljd af intriger.

KÄRLEKSLÅGA, f. sing. Se *Kärlekseld.*

KÄRLEKSLÖS, a. 2. Utan kärlek, ömhet, tillgifvenhet, deltagande, barmhertighet. — *Kärlekslöshet*, f. 3. — *Kärlekslöst*, adv.

KÄRLEKSMÅLTID, m. 3. Benämning på de i kristna kyrkans första tider brukliga måltider, vanligtvis förbundna med nattvardens begående, hvarvid fattiga och rika spisade tillsammans, för att antyda sin broderliga kärlek och likhet inför Gud.

KÄRLEKSNARR, m. 2. En, som är intagen af en dåraktig kärlek eller aldrig tänker på annat än kärlek (bem. 2).

KÄRLEKSNYMF, f. 3. Se *Glädjeflicka.*

KÄRLEKSNÖJE, n. 4. Nöje genom kärleksnjutning.

KÄRLEKSPANT, m. 3. (fig.) Barn, som är fostret af tvenne älskandes kärlek.

KÄRLEKSPLIGT, f. 3. Pligt, ålagd af kristlig kärlek.

KÄRLEKSPROF, n. 5. Prof, hvarigenom man bevisar sin kärlek (bem. 2).

KÄRLEKSQVAL, n. 5. Qval, föranledt af kärlek (bem. 2).

KÄRLEKSQVÄDE, n. 4. Qväde, sång, som handlar om kärlek (bem. 2).

KÄRLEKSRIK, a. 2. Se *Kärleksfull.* — *Kärleksrikhet*, f. 3. — *Kärleksrikt*, adv.

KÄRLEKSRUS, n. 5. (fig.) Sinnestillstånd, då man, berusad af kärlek, glömmer allt annat.

KÄRLKSTOK, m. 2. Se *Kärleksnarr.*

KÄRLEKSUNGE, m. 2. pl. — *ungar.* (mindre brukl.) 1) Barn, som tillkommit af en olofilg kärlek. — 2) Se *Kärleksnymf.*

KÄRLEKSVARM, a. 2. (poet.) Som andas, röjer en varm kärlek (bem. 2).

KÄRLEKSVERK, n. 5. Handling af kristlig kärlek.

KÄRLEKSVILLA, f. 1. Se *Spikklubba.*

KÄRLEKSVISA, f. 1. Visa, som handlar om kärlek.

KÄRLEKSVURM, m. 2. (fam.) En, som vurmar på kärlek.

KÄRLEKSYRA, f. sing. (fig.) Se *Kärleksrus.* — I samma mening säges äfv. *Kärleksyrsel.*

KÄRLEKSÅNGEST, f. sing. Ångest, föranledd af kärlek.

KÄRLEKSÄFVENTYR, n. 5. Kärlekshandel, åtföljd af äfventyr.

KÄRLEKSÄPLE, n. 4. Det röda, syrliga bäret af Solanum Lycopersicum, hvilket inlägges till matlagning.

KÄRLEKSÖFNING, f. 2. Utöfning af kristlig kärlek.

KÄRLHINNA, f. 1. (anat.) En hinna, som har sitt läge på ögats bakre hälft, näst innanför Sclerotica.

KÄRLIG, a. 2. 1) Böjd för kärlek (bem. 2); som lätt blir förälskad. *Han är mycket k. af sig.* — 2) Som röjer, tillkännagifver kärlek. *K-a blickar.*

KÄRLIGHET, f. 3. 1) Kärliga känslor. — 2) Böjelse för kärlek (bem. 2).

KÄRLIGT, adv. Med kärlek. *Blicka k. på någon.*

KÄRLSYSTEM, tjä'rlsystä'm, n. 5. Samteliga kärlen i en mennisko- eller djurkropp.

KÄRN, m. 2. (prov.) Mindre sjö utan synligt utlopp.

KÄRNA, v. a. 1. o. KÄRNA, f. 1. Se *Tjerna.*

KÄRNA, f. 1. (i äldre språket och ännu i talspråket *Kärne*, m. 1. pl. — *nar*) 1) *a*) (bot.) Fröet eller innanmätet i en stenfrukt, t. ex. hos plommon och körsbär. — *b*) (i dagligt tal) Frö i vissa frukter, såsom äplen, päron, m. fl. — *c*) Det mjuka och svampiga ämnet inuti vissa träd, t. ex. tall, gran; äfv. den innersta veden i träd. *Rutten i k-n.* — 2) (fig.) Styrkan, det förnämsta af något. *K-n af en armé, af ett tal, af en författares verk. K-n af landets ungdom.* — 3) Den inre delen af en komet. — 4) (gjut.) Den del af en form, som åstadkommer det tomma rummet uti ihåligt gjutgods. — 5) (bergsbr.) Benämning på de rikaste malmkörtlar som erhållas, vid malmens sofring.

KÄRNFOLK, n. sing. Utvaldt folk, t. ex. af soldater.

KÄRNFORM, m. 2. (hos kristaller) Form, som uppkommer deraf, att kristallen låter klyfva sig i vissa riktningar, så att endast plana ytor bildas.

KÄRNFRISK, a. 2. Som har frisk kärna. Kan äfv. brukas figurligt. *Ett k-t folk.*

KÄRNFRUKT, m. 3. Frukt med kärna.
KÄRNFULL, a. 2. 1) Som har full, fast kärna. *K-t trä, virke. K-a ax.* — 2) (fig.) Full af kraft och anda. *Ett k-t tal.* — *Kärnfullhet*, f. 3.
KÄRNHUS, n. 5. De inre delarne i en kärnfrukt, eller der kärnorna äro fästade. *K-et i ett äple.*
KÄRNIS, m. 2. Fullkomligt klar och ren is.
KÄRNKARL, m. 2. (fam.) Utmärkt karl i ett eller annat afseende, synnerligast i fråga om redbar karakter och duglighet.
KÄRNLAF, m. 2. pl. — *lafvar.* Ett lafslägte. Pyrenula.
KÄRNLINIE, f. 3. Den linie, som ifrån medelpunkten af bottnen i ett gevär går midt igenom kulloppet, samt vidare tänkes fortsatt i rak riktning. Medellinien i loppet af en skjutmaskin.
KÄRNLÅDA, f. 1. Tvådelt metallisk form, hvaruti den sferiska kärnan af bomber och granater bildas.
KÄRNLÖS, a. 2. Utan kärna. Säges både i egentlig och figurlig mening. — *Kärnlöshet*, f. 3.
KÄRNRÖTA, f. 1. Röta i kärnan af ett träd.
KÄRNSKOTT, n. 5. (artil.) Distansen, som en kula löper, då kanonen står horisontelt, innan kulan gräsar, d. v. s. rörer den horisontella planen, hvarpå lavetten står.
KÄRNSPRÅK, n. 5. (i bibeln) Hufvudsakligen afgörande, vigtigt och bevisande språk.
KÄRNSTAM, m. 2. pl. — *stammar.* (trädg.) Af kärna uppdragen stam.
KÄRNSTÅL, n. sing. Rent stål, fritt ifrån alla jerntågor.
KÄRNTRUPPER, m. 3. pl. Valda, utmärkt förträffliga trupper.
KÄRNVED, m. sing. Den äldsta, hårdaste och tillika mera färgade, inre delen af veden i ett träd. — *Motsats:* Hvitved.
KÄROMÅL, n. 5. Stämning eller började rättegång, med afseende på den part, som kärar.
KÄRR, n. 5. Myr eller mosse, som sjunkit till bottnen, så att vattnet står deröfver. — *Ss. K-aktig, -botten, -gyttja, -trakt.*
KÄRRA, f. 1. 1) Ett slags körredskap med två hjul, skalmar, samt med eller utan stol och fjädrar. Har flera sammansättningar, såsom: Fjäder-, Bond-, Ponton-, Ammunitions-, Skottkärra, m. fl. — 2) Ett lass på ett sådant körredskap. *En k. ved, kol.* — 3) (boktr.) Den rörliga delen af en tryckpress. — *Ss. Kärrhjul, -lass.*
KÄRREBÖSSA, f. 1. Det gamla namnet på fältkanoner.
KÄRRFYLLA, f. 1. (pop.) De stora höstregnen, som fylla kärren med vatten.
KÄRRHÄST, m. 2. Häst, förspänd en kärra.
KÄRRHÖ, n. sing. Hö, som bergas ifrån kärrängar.
KÄRRHÖK, m. 2. Ett slags hök, som vistas i kärrtrakter. *Rödbrun K.*, 21 till 22 tum lång, näbbhud och ben gula, ögonringen rödgul. Falco rufus. *K. med halskrage*, hanen ofvan blågrå, honan brun; vistas i mildare länders skogar. Falco cyaneus.
KÄRRJORD, f. sing. Gyttjejord ifrån kärr.
KÄRRKAFLE, m. sing. En art Kaflegräs, som växer i kärr och diken. Alopecurus geniculatus.
KÄRRLATYR, --y'r, m. sing. En art Gigalsärter, på kärrängar. Lathyrus palustris.
KÄRRLEGA, f. 1. Afgift för begagnandet af en kärra vid skjuts.

KÄRRLILJA, f. 1. Örtslägtet Narthecium.
KÄRRLJUNG, m. sing. Ett slags Ljung. Erica Tetralix.
KÄRRMARK, f. 3. Mark, uppfylld med kärr eller af kärraktig beskaffenhet.
KÄRRMES, m. 2. Se *Entita.*
KÄRRPUSS, m. 2. Litet kärr.
KÄRRSKÄFTE, n. sing. En art Fräken i kärr. Equisetum palustre.
KÄRRSKÖLDPADDA, f. 1. Ett slags sköldpadda, 6 till 10 tum lång, allmän i södra och östra Europas kärr. Emys lutaria.
KÄRRSNÄPPA, f. 1. En art Snäppa, 8¾ tum lång, med gulgröna ben. Totanus Glareola.
KÄRRSÄLTING, m. 2. (bot.) En art Sälting, som växer i kärr. Triglochin palustre.
KÄRRTISTEL, m. 2. pl. — *tistlar.* En tistelart med hög stjelk och röda blommor, i kärr. Carduus palustris.
KÄRRVALL, m. 2. Kärraktig ängsvall.
KÄRRÅKARE, m. 5. Åkare, som kör med kärra.
KÄRRÄNG, f. 2. Äng med kärrmark.
KÄRVÄNLIG, a. 2. (fam.) Vänlig, kärlig. *K. helsning.* — *Kärvänligen*, adv.
KÄRÄLSKELIG, a. 2. Högt älskad. Brukas isynn. i konungabref, påbud, o. s. v. *Våre k-e undersåter. Vår k-e broder.*
KÄSSLA, v. n. 1. Se *Kättla.*
KÄTTARE, m. 5. (t. *Ketzer*) 1) En, som afviker ifrån den af kyrkan allmänt antagna läran. — 2) Säges äfven om dem, som skilja sig ifrån allmänt antagna föreställningar. *K. i politik.* — *Ss. K-förföljelse.*
Anm. Ordet tros härleda sig ifrån en religionssekt, *Gazarer* eller *Katharer*, som med sina från kyrkans lära afvikande meningar trodde sig ensamme vara i besittning af sanningen.
KÄTTELHATT, m. 2. Ett slags fordom brukligt stormhatt.
KÄTTERI, n. 3. Kätterska läror, meningar.
KÄTTERSK, a. 2. Afvikande från den allmänt antagna läran. *K-a meningar, läror.* — *Kätterskt*, adv.
KÄTTJA, f. sing. (af *Kåt*) Starkt begär till könsdriftens tillfredsställande.
KÄTTJAS, v. d. 1. Vara kättjefull; reta sig till kättja.
KÄTTJEFULL, a. 2. Som har häftig åtrå efter könsdriftens tillfredsställande.
KÄTTLA, v. n. 1. (af *Katt*) Föda ungar. Säges om kattor.
KÄX, n. 5. I. Se *Tarmkäx.*
KÄX, n. sing. II. Se *Käxande.*
KÄXA, v. n. 1. (fam.; frequentativ af *Kifva*) I trätosam ton ständigt påminna om något. — *Syn.* Kälta, Sagga.
KÄXANDE, n. 4. (fam.) Ständigt upprepande af något, i trätosam ton.
KÖ (*k* hårdt), m. 3. (fr. *Queue*, svans, stjert) 1) Biljardkäpp. — 2) Personer, som uppställt sig i rad, den ene efter den andre, för att, hvar i sin ordning, utan trängsel kunna gå förbi och beskåda någonting eller komma fram till ett biljettkontor, o. s. v.
KÖK, n. 5. (af *Koka*) Särskilt för matlagning inrättadt rum. — *Ss. Köksbetjening, -sbord, -sförkläde, -shanddu, -shylla, -skärl, -ssaker, -sskåp.*
KÖKEMÄSTARE, m. 5. (bibl.) Föreståndare för ett kök.
KÖKSA, tjö'cksa, f. 1. Sammandr. af *Kökspiga.*

KÖKSBJÖRN, m. 2. (skämtv.) Kökspiga.
KÖKSDEPARTEMENTET, n. sing. def. (fam. skämtv.) Köksväsendet.
KÖKSGOSSE, m. 2. pl. — *gossar.* Se *Kökspojke.*
KÖKSKAMMARE, m. 2. pl. — *kamrar.* Kammare, innanför ett kök, för hvarjehanda hushållsgöromål, och der vanligen kökspersonalen har sin nattbvila.
KÖKSKNIF, m. 2. pl. — *knifvar.* Sådan slags knif, som brukas i kök, vid matlagning.
KÖKSKRYDDA, f. 1. Krydda, som användes vid matlagning.
KÖKSLATIN, n. sing. (fam.) Dålig latin. Man säger äfv. i samma mening Munk- och Skomakarlatin.
KÖKSLINNE, n. sing. Hvarjehanda linnepersedlar, som i ett kök brukas, såsom handdukar, m. m.
KÖKSPIGA, f. 1. Piga, som har sin sysselsättning i köket.
KÖKSPOJKE, m. 2. pl. — *pojkar.* Pojke, som biträder kocken i hans göromål.
KÖKSPUST, m. 2. Pust, som begagnas i kök, att blåsa på elden med.
KÖKSRÄNNA, f. 1. Stenränna, som går ifrån ett kök, och hvari sköljvatten utslås.
KÖKSSCEN, m. 3. Scen, som tilldrager sig i ett kök.
KÖKSSLEF, f. 2. pl. — *slefvar.* Träslef, som begagnas att röra i grytan med, vid matlagning.
KÖKSSPIS, m. 2. Spisel för matlagningen, i ett kök, vanligen med en stor, flat eldstad, ofta belagd med jernhäll.
KÖKSSPRÅK, n. 3. (fam.) Rått och ohyfsadt språk, sådant som talas af kökspigor.
KÖKSSTYCKE, n. 4. Tafla, som föreställer en kökssceen, det inre af ett kök, eller hvarjehanda matvaror.
KÖKSTRÄDGÅRD, m. 2. Inhägnad plats för odling af hvarjehanda köksväxter.
KÖKSVAGN, m. 2. Vagn, hvarpå kökssaker föras, vid furstliga personers resor.
KÖKSVED, m. sing. Se *Kokved.*
KÖKSVÄSENDET, n. sing. def. Allt hvad som angår eller tillhör köket.
KÖKSVÄXT, KÖKSÖRT, f. 3. Växt, ört, som användes vid matlagning.
KÖL, m. 2. (skepp.) 1) Ett af flera timmer, långs midten af ett fartygs botten, sammanfogadt trästycke, hvarvid stäfvarne och spanten resas och fästas. — 2) Mellanrummet på däck emellan fockmasten och fallrepstrappan. — 3) (bot.) De tvenne nedersta, sammanväxta bladen af en ärtblomma.
KÖLA, v. a. 1. (skepp.) Förse med köl.
KÖLBRYTNING, f. 2. (skepp.) Händelsen, att en köl brytes.
KÖLBULT, m. 2. (skepp.) Metallbult, som går igenom kölen och kölsvinet.
KÖLD, m. sing. (af *Kall*) 1) Frånvaro af värme, till den grad, att vattnet fryser. *Vintertiden är starkaste k-en.* — Sammansättning: Vinterköld. — *Syn.* Kyla, Frost. — 2) (fig.) Mindre vänlig sinnesstämning. *Bemöta någon med k.* — *Syn.* Kallsinnighet.
KÖLHALA, v. a. 1. (skepp.) 1) Lägga ett fartyg på sidan, för att reparera dess botten eller förhyda detsamma. — 2) Straffa en delinqvent på det sätt, att ett långt tåg fästes om dess lif, hvarpå han tvingas att hoppa från storrånocken ned i vattnet, och sedan under kölen upphalas till andra sidan af fartyget. — *Kölhalande,* n. 4. o. *Kölhalning,* f. 2.
KÖLHALNINGSBÄNK, m. 2. Se *Brobänk.*
KÖLHERRE, m. 2. pl. — *herrar.* (numera obrukl.) Befälhafvare på ett fartyg.
KÖLLASK, m. 2. (skepp.) Sammanfogningen af de trästycken, af hvilka kölen består.
KÖLNA, f. 1. Torkhus, der säd mältas, lin torkas, o. s. v.
KÖLPLANKA, f. 1. Se *Sandbordsplanka.*
KÖLRUM, n. 3. Nedersta delen i ett fartyg, dit orenligheten samlas.
KÖLSPUNNING, m. 2. (skepp.) En fördjupning långs hela kölen, hvari sandbordsplankorna äro infogade.
KÖLSVIN, n. 3. (skepp.) Flera sammanlaskade och vid kölens öfverkant inuti fartyget fastbultade trästycken.
KÖLTRÄ, n. 4. (skepp.) Hvar och en af de bjelkar, som, sammanlaskade, utgöra kölen.
KÖLVATTEN, n. 3. De hvirflande spår, som ett seglande fartyg en stund lemnar efter sig i vattnet.
KÖN, n. 3. (i fornspråket *Kyn,* af *Kunna*) 1) Den hos menniskan och alla djur af högre utbildning existerande skilnad, till följe hvaraf alla dithörande individer, för sin arts fortplantning, af naturen bekommit olika organer, af hvilkas samverkan sjelfva fortplantningen beror. *Två personer, djur af olika k.* — Säges äfv. i samma mening om de högre utbildade växterna. *Många växter förena begge k-en i samma blomma.* — Bildar sammansättningarna: Mans-, Qvinno-, Han-, Honkön. — 2) (kollektivt) Betecknar ofta antingen män eller qvinnor i allmänhet. *En qvinna, höjd öfver sitt k. Det sköna k-et,* eller absolut, *K-et,* qvinnorna. *En vän af k-et.* — *Ss. K-sskilnad.*
KÖNLÖS, a. 2. Så kallas de växter, i hvilkas blommor finnas hvarken ståndare eller pistiller.
KÖNPELARE, m. 5. (bot.) Ståndarsträngarne sammanväxta med stiftet hos en orchid.
KÖNSDEL, m. 2. Kroppsdel, som bidrager till fortplantningen; äfv. del af en växt, som har samma ändamål.
KÖNSDRIFT, m. sing. Drift hos menniskor och djur, hvarigenom, medelst begge könens samverkan, fortplantningen beverkas.
KÖP, n. 3. 1) Bytesaftal, hvarigenom en person (Säljaren) åt en annan (Köparen) till ett bestämdt pris öfverlåter eller förbinder sig att öfverlåta något, som han besitter. *Sluta, ingå k. Slå upp k. Stå vid k-et. Förvärfva något genom k. Vara, finnas till k-s,* att få köpa. *Gifva k.,* slå af på priset. (Fig. fam.) *Ge k.,* gifva med sig, gifva efter, nedsätta sina anspråk. *Gifva på k-et,* utom den sak, som varit föremål för köpeaftalet, gifva köparen något för intet. (Fig. fam.) *På k-et,* dessutom, derutöfver. *Han har 10,000 r:dr i inkomst, och ändå litet på k-et.* — Har sammansättningarna Egendoms-, Tjenste-, Vänköp, m. fl. — *Syn.* Handel. — 2) Pris. *Det är godt k. på smör. Lemna något för godt k. Få för godt k. Det blir inte för bättre k.,* äfv. (fig.) det går ej af med mindre, det kan ej låta sig göra med mindre. (Fam.) *Det är hittadt för det k-et,* utmärkt billigt pris. (Fig. fam.) *Han skall ej hafva gjort det för så godt k.,* han skall ej slippa så lätt. *Slippa för godt k.,* komma lätt ifrån en svår sak. — 3) (i spel) Kastande af några bland de kort, som man har på hand, och andras upptagande från talongen.

Göra godt, dåligt k., få goda, dåliga kort, då man sålunda köper. — *Ss. K-eaftal.*

KÖPA, v. a. 2. 1) Genom köp förvärfva. Jfr. Köp. *K. något af en person. K. en egendom för 10,000 r:dr. Köp denna hatt af mig. K. något till godt pris, för dyrt. K. fri*, se *Frikölpa. K. igén, å'ter*, se *Återköpa. K. i'n*, se *Inköpa. K. ùndan*, genom köp beröfva en annan tillfälle att köpa en sak. *K. úpp*, se *Uppköpa*. Se *Gris*. — *Syn.* Handla. — 2) Genom penningar förmå någon till pligtstridigt handlingssätt, på ett sätt, att man sjelf har nytta deraf. *K. vittnen. K. en skriftställare*, genom penningar förmå honom att skrifva, hvad och huru man önskar, till eller för sak eller person. — 3) (fig.) Genom möda, svårighet, lidande, uppoffring förskaffa sig något. *K. äran med sitt blod. Man k-er dyrt en fördel, om den lemnar efter sig ånger.* — 4) (i spel) Lägga bort kort af dem man har på hand, för att i deras ställe upptaga lika många andra ur talongen. *Jag har köpt godå, dåliga kort.* — *Köpt*, part. pass. *K. vittne*, som genom penningar förmåtts att vittna falskt.

KÖPANDE, n. 4. Handlingen, då något köpes.

KÖPARE, m. 5. — PARINNA ell. — PERSKA, f. 1. En, som köper eller köpt något. — *Syn.* Afnämare.

KÖPBLY, n. sing. Det bly, som efter utsmältning ur malmen omedelbart kan lemnas i handeln och ej lönar mödan att afdrifva.

KÖPEBREF, n. 5. Den skriftliga förklaring, hvarigenom en säljare uppgifver sig hafva försålt en egendom till uppgifven person, för visst i brefvet utsatt pris.

KÖPEGODS, n. 5. Gods, som förvärfvats genom köp.

KÖPEKONTRAKT, tjö'pekånntrackt, n. 3. o. 5. Se *Köpebref*.

KÖPENSKAP, m. sing. Se *Handel*, bem. 2. *Idka k.*

KÖPEPRIS, n. 3. Det pris, till hvilket man köper eller köpt en vara.

KÖPESKILLING, m. 2. (lagt.) Den i köpebref utsatta betalningssumman.

KÖPESUMMA, f. 1. Den summa, man betalar för något, som man köpt.

KÖPEVILKOR, n. 5. Vilkor för ett köp.

KÖPING, m. 2. Ort, som utgör ett mellanting emellan stad och by, och hvars invånare drifva borgerlig näring, men som icke äger stadsprivilegier. *K-arne i Sverige äro af två slag: beroende och oberoende af stad.*

KÖPKANNA, f. 1. Se *Köpskål*.

KÖPKOL, n. pl. Kol, som man köper och ej låter bränna af egen skog.

KÖPKORT, n. 5. (i spel) 1) Kort, som man köpt. — 2) (i plur.) Kort i talongen.

KÖPLJUS, n. 5. Ljus, som köpes i bod (till skilnad ifrån hemstöpt).

KÖPMAN, m. 5. pl. — *män*. Borgare, som idkar köpenskap, handel. Säges både om gross- och minuthandlare, men isynn. om de förra. — *Ss. K-sbod, -sfru, -sgods, -skontor, -slik, -sskepp, -svara, -svis.*

KÖPMANSANDA, f. sing. Sådan anda, som vanligtvis är rådande bland köpmän, d. v. s. böjelse för egennytta, vinningslystnad och småaktig snålhet.

KÖPMANSBOK, f. 3. pl. — *böcker*. Köpmans räkenskapsbok.

KÖPMANS-CHIFFER, --schi'ff'r, m. 5. Se *Chiffer*, 3.

KÖPSKÅL, f. 2. Undfägnande med drickvaror efter afslutadt köp.

KÖPSLAGA, v. n. 1. Se *Köpslå*. — *Köpslagande*, n. 4. o. *Köpslagning*, f. 2.

KÖPSLAGARE, m. 5. En, som köpslår.

KÖPSLÅ, v. n. 3. (böjes som *Slå*) Underhandla om ett köp. — *Köpslående*, n. 4.

KÖPSTAD, m. 3. pl. — *städer*. Stad, som ej har stapelstads-rättigheter. — *Ss. K-sbo, -sfolk.*

KÖR (*k* uttalas hårdt), m. 3. (lat. *Chorus*, af grek. *Choros*, ursprungl.: ringdans under sång) 1) Flere samfält sjungande personer. — 2) Deras sång. [Chor, Chör.]

KÖRA, v. a. 2. 1) Medelst tömmar styra hästar, oxar eller andra djur, som draga något slags körredskap. Har till objekt både dragarne och körredskapet, oftast det sednare. *K. hästar, oxar. K. en häst för hårdt. K. en vagn, en kärra, en släde.* — Brukas ofta absolut, t. ex.: *Kör, kusk. K. allt hvad k-s kan. K. hårdt, sakta. K. vilse. Kusken kör bra. Han kör vanligtvis sjelf. K. uppför, utför en backe. K. öfver en bro. K. i åkern, k. åker* ell. *k. åkern*, plöja. — *K. af vägen*, taga af från vägen. *K. áf*, bryta af något under hjul eller medar, under det man kör. *K. bórt. K. efter någon*, efteråt; *k. éfter någon*, för att hämta honom. *K. emót*, stöta emot med vagn o. s. v., då man kör; äfv. (fig. fam.) råka ut för motgång, blifva tuktad, tillrättavisad, o. s. v. *K. fást*, fastna med vagn o. s. v., då man kör; äfv. (fig. fam.) råka fast, råka illa ut, staka sig. — *K. frám*, se *Framköra*. — *K. förbi', fö're*. (Fig. fam.) *K. fö're*, visa vägen, vägleda, vara den förste att göra något. — *K. ihjél en häst*, köra den så hårdt, att han deraf dör. — *K. ihóp*, köra fast med en annan mötande. — *K. i'n*, se *Inköra*. *K. in hos någon*, köra in på ens gård, för att der stiga af och gå in. — *K. néd*, se *Nedköra*. *K. néd*, äfv. nedsjunka genom bristande is, i gyttja, o. s. v. — *K. óm*, köra förbi; äfv. plöja om. — *K. omkúll*, (neutralt) stjelpa med kördon; (aktivt) kullstörta något, i det man kör vagnen deremot. — *K. på'*, köra fort eller fortare. — *K. sö'nder*, orsaka, att något går sönder under körning. — *K. tillbáka, úndan*. — *K. úpp, út*, se *Uppköra, Utköra*. — *K. öfver*, se *Öfverköra*. — 2) Föra, forsla med kördon. *K. någon till ett ställe. Jag skall k. er dit. K. skjuts*, skjutsa. *K. vatten, sand.* — *K. bórt, i'n, néd, úpp, út*, se *Bortköra*, &c. — 3) *a*) Drifva, jaga, fösa. *K. boskapen till brunnen. K. en utför trapporna. K. en dräng ifrån, ur tjensten. K. bórt, hém, ihóp, i'n, néd*, se *Bortköra*, &c. *K. tillbáka, ùndan*, se *Bortköra, Bortdrifva*. *K. úpp*, uppdrifva. *K. út*, se *Utköra*. — *b*) (om hundar) Drifva. — 4) (fig. fam.) Tvinga. *K. någon att arbeta, att tiga.* — 5) Gifva stark fart, rörelse åt ett föremål; drifva. *K. en knif i väggen*, drifva den in i väggen. *K. värjan i en. K. handen i fickan. K. hufvudet i väggen.* (Fig. fam.) *K. i en något*, tvinga en att förtära, nedsvälja något. *K. ihóp*, se *Hopdrifva*. *K. i'n*, indrifva, instöta. *K. ti'll*, stöta till, gifva en våldsam stöt. *K. úpp*, uppdrifva, uppstöta. *K. út*, utdrifva, utstöta. — V. n. 1) Åka, fara. *Jag ämnar i morgon k. till staden. K. vilse.* — 2) Drifvas, röras med stark fart. *Udden körde fast i dörren.* — *K-nde*, part. pres. *Komma k.*, komma, nalkas, åkande i vagn, släde. — *Körd*, part. pass. *Den vagnen är ännu ej k. Hästar, som ej*

dro k-a, ej inkörda. *Hästen är nyss k.*, har nyss blifvit frånspänd.

KÖRANDE, n. 4. Handlingen, då man kör (för bem. 1, 2 o. 3).

KÖRARE, m. 5. En, som kör. Brukas nästan endast i sammansättningar, t. ex.: Utkörare.

KÖRBANA, f. 1. Den del af en väg, isynn. af en bro, som är ämnad för körande (i motsats till trottoarerna).

KÖRBAR, a. 2. Som kan köras. (Topogr.) *K. sluttning*, då anlaget är omkring 12 gånger höjden, eller lutningsvinkeln 4°. Långslutt.

KÖRDON, n. 5. Se *Körredskap*.

KÖRFVEL, m. sing. En apoteks- och köksväxt af de Parasollblommige. Scandix Cerefolium. *Spansk K.*, allmänt i trädgårdar odlad köksväxt, med hvita blommor. S. odorata. — Skrifves äfv. *Kyrfvel*.

KÖRFÅGEL, m. 2. pl. — *fåglar*. Se *Vrakfågel*.

KÖRNA (*k* hårdt), v. a. 1. (af *Korn*) Krossa till helt små korn, groft pulverisera. — *Körnande*, n. 4.

KÖRNARE (*k* hårdt), m. 5. (tekn.) Konisk stålspets, som begagnas till att utmärka den punkt, der en borrspets bör träffa.

KÖRNING (*k* hårdt), f. 2. Förfarandet, då man körnar.

KÖRNING (tjö'rninng), f. 2. 1) Se *Körande*. — 2) Särskilt gång eller vägstycke, som man kör. *Vagnen kostar så och så mycket för hvarje k.*

KÖRPORT, m. 2. Port, som begagnas att köra igenom (till skilnad ifrån Gångport).

KÖRREDSKAP, m. 3. Redskap, som begagnas att köra med, såsom vagnar, kärror, slädar, o. s. v.

KÖRSBÄR, n. 5. Bär af Körsbärsträdet. — Skrifves äfven *Kersbär*. — *Ss. K-skärna, -sgelé, -sglass, -skonserv, -ssaft.*

KÖRSBÄRSBRÄNNVIN, n. 3. Brännvin, satt på torkade körsbär.

KÖRSBÄRSKÅDA, f. 1. Kåda af Körsbärsträdet. — Benämningen mindre egentlig.

KÖRSBÄRSSKOG, m. 2. En mängd sammanväxande körsbärsträd. — Benämningen mindre egentlig.

KÖRSBÄRSSOPPA, f. 1. Soppa, lagad af körsbärssaft eller torkade körsbär.

KÖRSBÄRSTRÄD, n. 5. Frukttträd med små röda, välsmakliga bär, nu allmänt odladt; växer vildt vid Kerasos i Mindre Asien, hvaraf namnet. Prunus Cerasus. — Äfv. *Kersbärsträd*.

KÖRSBÄRSVIN, n. 3. Fruktvin, tillredt af jäst körsbärssaft.

KÖRSEL, tjö'rrs'l, m. sing. Körning. *Under k-n till staden. K. af kol, jern.*

KÖRSLA, f. 1. pl. *körslor*. Körning för en gång, ett gifvet vägstycke, eller med saker till bestämd ort. — Har sammansättningen Dagsverkskörsla.

KÖRSNÄR, tjö'rrsnä'r, m. 3. (t. *Kürschner*) Se *Buntmakare*.

KÖRSVEN, tjö'rsvä'nn, m. 3. Den, som kör en vagn, helst vid skjutsning.

KÖRTEL, tjö'rrt'l, m. 2. pl. *körtlar*. 1) (anat.) Liten mjuk, svampaktig kroppsdel, sammanflätad af flera slags rör, och som tjenar att ur de närliggande kroppsdelarna samt ur blodmassan utsuga och afsöndra åtskilliga safter. — 2) (bergv.) Strödd malmmassa på ett enstaka ställe i hufvudbergarten. — *Ss. K-aktig, -formig.*

KÖRTELBÖLD, m. 3. Böld, som har sitt läge vid en körtel.

KÖRTELHÅRDNAD, m. 3. Hårdnad vid och omkring en körtel.

KÖRTELSVULLNAD, KÖRTELSVULST, m. 3. Svulst vid och omkring en körtel.

KÖRTELVERK, n. 5. (bergv.) Så kallas de malmer, som icke förekomma i ordentliga gångar eller fält, utan finnas inströdda här och der i hufvudbergarten, utan någon ordning.

KÖRTELVIS, adv. (bergv.) I körtlar.

KÖRVÄG, m. 2. Körbar väg.

KÖTT, n. sing. 1) *a*) I allm. De betäckande mjuka delarne på en mennisko- eller djurkropp, med undantag af kärl och nerver, ligamenter och hud. I detta afseende skiljer man emellan Muskel-, Körtel-, Tandkött, o. s. v. *Fast i k-et. Skära i sjelfva k-et.* (Talesätt) *Få k. på sig*, blifva hullig. *Dödt k.*, se *Dödkött*. (Fig.) *Han är af mitt k. och blod*, är en afkomma af mig. *Vara af k. och blod*, hafva menskliga begärelser, liksom andra menniskor. — *b*) (i inskränktare mening) Musklerna med deras muskulösa substans. — 2) (såsom näringsmedel) Alla mjuka kroppsdelar utom inelfvorna, men isynnerhet muskelköttet. *Färskt, salt k. Kokt, rökt k. Äta k.* — 3) Det mjuka, saftiga, fibrösa innanmätet i vissa slags frukter. — 4) (fig. bibl.) *a*) Allt hvad som lif har, isynnerhet menniskan. *Allt k. är hö*, allt lefvande måste dö. *Bli k., komma i k-et*, blifva menniska. — *b*) Sinligheten, det sinliga hos menniskan. *Korsfästa sitt k.*, kufva sina lustar och begärelser. *Andan är villig, men k-et är svagt*, viljan är god, men begärelsen är för stark. *K. och blod hafva dig det icke uppenbarat*, det är icke det sinliga, kroppsliga, som uppenbarat dig det. — *Köttsens*, gam. genit. def. i st. f. *Köttets*, t. ex. *Köttsens begärelse, lustar*, de sinliga begärelserna, lustarne. — *Ss. K-aktig, -aktighet, -bit, -fat, -full, -fullhet, -hud, -klump, -lös, -löshet, -remsa, -rätt, -stycke.*

KÖTTBALJA, f. 1. Balja, hvari kött insaltas eller blifvit insaltadt.

KÖTTBOD, f. 2. Bod, der kött af slagtade kreatur hålles till salu.

KÖTTBRÅCK, n. 5. (med.) Uppdrifning af ena testikeln, med förändrad konsistens.

KÖTTBULLE, m. 2. pl. — *bullar*. I smör stekt bulle af kokt eller rått, finhackadt kött, blandadt med rifvet bröd, ägg, salt och kryddor.

KÖTTDAG, m. 2. Dag i veckan, då man efter antagen matordning får kött till middagen.

KÖTTDIGER, a. 2. (fam.) Som har mycket kött; fet, korpulent.

KÖTTED, tjö'ttéd, m. 3. Grof ed.

KÖTTEXTRAKT, tjö'ttäxtrâckt, n. sing. (kem.) Benämning på åtskilliga extraktlika ämnen, som befinna sig upplösta uti alla kroppens vätskor, och isynnerhet erhållas i mängd utur de vätskor, man pressar utur färskt kött.

KÖTTFLUGA, f. 1. Ett slags fluga, stor, grå, med svarta streck och fläckar; larfven liknar en hvit mask. Musca carnaria.

KÖTTFÄRG, m. sing. Sådan färg, som huden på köttiga delar af menniskokroppen har.

KÖTTFÄRGAD, a. 2. Som har köttfärg.

KÖTTGAFFEL, m. 2. pl. — *gafflar*. Stor jerngaffel, som nyttjas vid köttkokning till att vända köttet i grytan eller upptaga detsamma.

KÖTTGRYTA, f. 1. 1) Gryta, hvari kött kokas. — 2) Så mycket kött, som på en gång kokas i en gryta. *De uppåto en hel k.*

KÖTTHUD, f. sing. Hud, som betäcker kött,

KÖTTIG, a. 2. 1) Köttaktig. — 2) Köttfull.

KÖTTIGHET, f. 3. Köttfullhet.

KÖTTKNIF, m. 2. pl. — *knifvar*. Stor knif, som nyttjas till köttskärning, i köket.

KÖTTKORF, m. 2. pl. — *korfvar*. Korf af hackadt kött.

KÖTTLAKE, m. sing. Lake på insaltadt kött.

KÖTTLAPP, m. 2. Helt litet stycke af lefvande kött, t. ex. vid sargning, o. s. v.

KÖTTMAT, m. sing. Sådan slags mat, som består af kött, vare sig kokt, salt eller rökt, eller deraf gjorda tillredningar.

KÖTTMÅNGLARE, m. 5. En, som säljer kött.

KÖTTPASTEJ, tjö'ttpastä'j, m. 3. Pastej, tillredd af kött.

KÖTTRULAD, -- ád, m. 3. (kok.) Rulad, tillredd af kött.

KÖTTRÖD, a. 2. Af samma röda färg som kött.

KÖTTSIDA, f. 1. (garf.) Den sidan af en hud, som varit vänd inåt kroppen.

KÖTTSKRÄDE, n. 4. Hvad som skrädes af [illegible] det lagas till mat.

[illegible], a. 2. 1) Som sker genom, med [illegible] *[illegible]eblandelse. K-t umgänge.* — 2) [illegible] *[illegible]ta.* — 3) Genom blodsband förenad. *K-a* [illegible] syskon af samma far och mor. *K.* [illegible]*n*, född af köttslig bror eller syster till ens far eller mor.

KÖTTSLIGT, adv. På köttsligt sätt. *K. beblanda sig med någon.*

KÖTTSOPPA, f. 1. Soppa, kokad på kött.

KÖTTSPAD, n. 5. Vatten, hvari kött blifvit kokadt.

KÖTTSVULST, m. 3. Köttaktig svulst.

KÖTTSÅR, n. 5. Sår i sjelfva köttet.

KÖTT-TAXA, f. 1. Taxa på kött, som gäller till efterlefnad för slagtare och köttmånglare i en stad.

KÖTT-TORG, n. 5. Torg, der blott kött försäljes.

KÖTT-TRÅD, m. 2. Trådlik del i köttet hos menniskor och djur. — *Syn.* Fiber.

KÖTT-TUNNA, f. 1. 1) Tunna, hvari kött är insaltadt. — 2) Tom tunna, som dertill varit begagnad eller vanligen begagnas.

KÖTT-TÅGA, f. 1. Se *Muskel.*

KÖTTVARA, f. 1. Olika slags kött, såsom föremål för handeln.

KÖTTVÅG, m. 2. Våg, hvarpå kött väges.

KÖTTVÄXT, f. 3. Köttig utväxt på mennisko- eller djurkropp.

KÖTTÄTANDE, n. 4. Ätande, förtäring af kött. *K. är i katolska länder förbjudet i fastan.* — *Adj.* 1. 1) Som äter kött. — 2) (nat. hist.) Som lefver endast af kött. *K. djur.*

KÖTTÄTARE, m. 5. En, som äter kött. *Stark k.*, som vanligtvis äter mycket kött.

Slut på Förra Delen.

RÄTTELSER:

Sid. **27**, spalten **2**, raden **30** nedifrån, bör läsas: **AFBÖJA.** — **53, 2, 15** uppifrån: A, höjdt en half ton. — **61, 1, 21** o. **22** n.: altarklädet. — **61, 2, 7** n.: der alunskiffer brytes. — **65, 2, 28** n.: icke plur. — **68, 2, 32** u.: hvarigenom två eller flera — **77, 2, 34** n.: v. n. 1. — **79, 2, 16** u.: förordnande ej kommer i fråga. — **87, 2, 28** u.: bröder föra. — **88, 2, 11** u.: nom. prop. — **90, 2, 26** n.: Af en arms läı ·ı. — **104, 1, 20** n.: n. 4. — **195, 1, 29** n.: n. 4. — **198, 2, 3** u.: m. 2. — **214, 2, 19** n.: n. 3. — **216, 2, 22** u.: m. 3. — **231, 2, 33** n.: v. n. 3. — **264, 2, 32** u.: f. 2. — **275, 2, 15** n.: om ryggen på bäraren. — **290, 1, 14** u.: Nordamerikanska hvita, m. fl. — **298, 2, 26** u.: m. 3. — **314, 2, 29** n.: kring fånghålet belägna. — **315, 2, 21** u.: n. 5. — **315, 2, 23** u.: f. 3. — **373, 1, 17** u.: f. 2. — **389, 1, 27** u.: adjektivt, t. ex.: — **451, 1, 18** o. **19** n.: Sand, blandad med glimmer. — **457, 2, 6** u.: **FLYTTSTJERNA**, f. 1. Rörlig stjerna. Motsats till Fixstjerna. — **484, 2, 13** n.: sig under fredstid befinner. — **499, 2, 4** n.: Öfverdrifvet begärlig. — **504, 2, 9** n.: **FULLBORDANDE.** — **520, 1, 16** u.: n. 3. — **566, 2, 27** u.: Året före det förra.

Vid tryckningen hafva, på några ställen i början af arbetet, prickarne öfver bokstafven Ä affallit.

Äfven anmärkes, att några få substantiver med ändelsen —*ad*, såsom *Bonad*, *Byggnad*, orätt blifvit betecknade såsom femininer, då de, i likhet med alla sädana ord, och i öfverensstämmelse med fornspråket, böra anses för maskuliner.